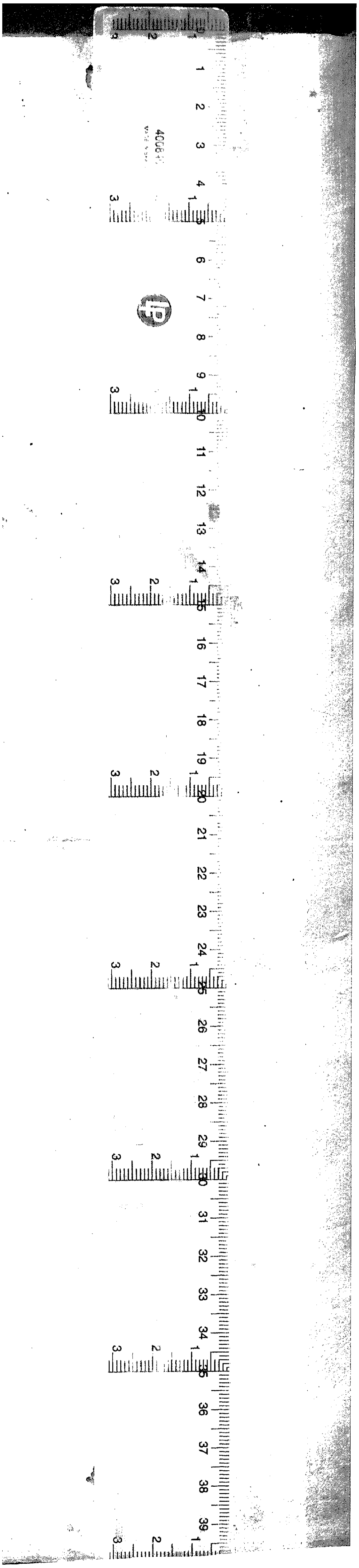

BIBLIORVM SACRORVM

R. 5053

TOMVS SECVNDVS,

cum Gloſſa ordinaria, & Nicolai Lyrani expoſitionibus.

In libros

- Ioſue, fol. 3
- Iudicum, fol. 31
- Ruth, fol. 56
- Regum, fol. 62
- Paralipomenon, fol. 189
- Eſdræ, fol. 210
- Neemiæ, fol. 254
- Tobiæ, fol. 283
- Iudith, fol. 293
- Eſther, fol. 305

Nouiſsime omnia ſumma cura ac diligentia recognita.

LVGDVNI, ANNO
M. D. XLV.

Cum priuilegio Regis.

LE PRIVILEGE.

FRancoys par la grace de Dieu Roy de France,a noz aimez & feaulx conſeilliers,les gens tenans noſtre court de parlement a Paris,& Preuoſt de Paris,& a tous noz autres iuſticiers & officiers,ou a leurs lieutenantz Salut. Receue auõs lhũble ſupplication de noſtre cher & bien aime Anthoine Vincẽt marchant demeurãt a Lyon,contenãt que a grand labeur & diligence,& par gens ſcauans en bõnes & ſainctes lettres,quil a entretenu depuis quatre ans en ca a ſes deſpẽs il a faict reueoir toutes les impreſſions cy deuant faictes de ſix volumes de la Gloſe ordinaire ſur la Bible, & reſtituer les dictions Grecques & Hebraicques,auec les annotations de ſainct Hieroſme ſeu Gabinius,& autres,tant ſur le nouueau que viel Teſtament,& ſur le tout faict vn Repertoire nouuel,lequel il deſiroit vouluntiers faire imprimer,auec ladicte Gloſe ordinaire ſelon leſdictes corrections,additiõs,annotations & Repertoire,pour eſtre expoſe en vente en noſtre Royaume a lutilite de la choſe publicque diceluy,a fin de pouoir recouurer pluſieurs grãds fraiz & miſes quil a en ce faictz & expoſe. Mais il doubte que les autres Imprimeurs ou libraires le vouldroient en ſemblable faire imprimer & expoſer en vente,qui luy ſeroit,ſi ainſi eſtoit,grãd perte & dõmage,par ce quil ne pourroit recouurer leſdicts fraiz ſur ce par luy faictz,& qui luy conuient encores faire pour ladicte impreſsion,ſi par nous neſtoit prohibe auxdicts autres imprimeurs & libraires de les faire imprimer & vendre,a tout le moins par certain temps cõpetant, dedans lequel ledict ſuppliant peuſt recouurer leſdicts fraiz. Pource eſt il que nous inclinans a ſa ſupplication & requeſte luy auons en faueur que deſſus permis & octroye,permettons & octroyons de grace eſpecial par ces preſentes que leſdicts volumes cy deſſus declairez & ſpecifiez leſquelz il a faict reueoir,corriger & annoter par la maniere deſſuſdicte preallablemẽt veuz & viſitez par les docteurs en la faculte de Theologie de noſtre ville de Paris,ou par telz diceux que par vous gẽs de noſtre dicte court de Parlement de Paris ſera aduiſe, pour ſcauoir ſi en iceulx volumes y a aucune choſe de mauluaiſe doctrine,& qui ſoit contraire a la doctrine eccleſiaſtique, receue en legliſe Gallicaine. A fin de la reiecter,ilz puiſſe & luy loiſe luy ſeul faire imprimer,vendre & diſtribuer en noſtre royaume, pays & ſeigneuries iuſques au temps & terme de troys ans prochainement venãtz,a compter du iour & date que limpreſsion en ſera paracheuee. Sãs que pendant ledict temps autres que luy les puiſſent faire imprimer,ne vendre,ſi ce neſt de ſon conſentement & permiſsion. Et auſquelz nous auons inhibe & defendu,inhibõs & defendons de ce faire ſoubz peine de cõfiſcation deſdictz volumes, & de amende arbitraire. Et oultre de tous deſpens dõmages & intereſtz enuers ledict ſuppliant, ſi voulons & vous mandons & a chaſcun de vous ſi cõme a luy appartiendra que des noz preſent grace & permiſsion vous faictes,ſouffrez & laiſſez ledict ſuppliant iouyr & vſer plainement & paiſiblement durant ledict temps: ſans en ce luy faire mettre ou donner ne a ſes facteurs ou commis a la vente & diſtribution deſdictz volumes ainſi veuz & viſitez que dict eſt aucun empeſchemẽt,& a ce faire ſouffrir & obeyr contraignez & faictes contraindre tous ceux quilz appartiendra par les peines cy deſſus indictes,& autres que verrez eſtre a faire par raiſon. Car tel eſt noſtre plaiſir. Dõne a Amboyſe le.xxv.iour de Mars. Lan de grace Mil cinq cens quarãtequatre,& de noſtre regne le trentevnieſme. Ainſi deſſoubz ſigne. Par le Roy,vous preſent. De la Cheſnaye. & ſeelle du grand ſeau en ſimple queue de cyre iaune.

LETTRES DATTACHE.

FRANCOYS par la grace de Dieu Roy de France, A noz aimez & feaulx conſeilliers les gens tenans noz court de parlement de Tholoze,Bordeau,Rouen,Dijon,Prouence,Grenobles,Chambery,Seneſchaux de Lyon,Tholoze,& Prouence,ou leurs lieutenantz,ſalut & dilection. De la partie de noſtre bien aime Anthoine Vincẽt libraire de noſtre bonne ville de Lyon,nous a eſte hũblement expoſe quil auroit obtenu de nous les lettres patentes en forme de Priuileges cy attacheez ſoubz le contreſeel de noſtre chancellerie,pour imprimer les liures contenuz en icelles deſquelles il requerroit voluntiers lenterinement par deuant vous. Mais il doubte par ce quelles ne ſont a vous addreſſantes que ne feiſsiez difficulte icelles enteriner,& le receuoir a ce, ſi ſur ce ne luy eſtoit pourueu de noſtre gratieux remede conuenable,nous humblement requerant iceluy. Pourquoy nous ce conſidere voulans ſoubuenir audict expoſant, vous mandons & a chaſcun de vous cõmettons par ces preſentes que procedez a lenterinement deſdictes lettres de priuilege ſelon leur forme & teneur,& le faictes ioyr & vſer plainement,paiſiblement & entierement de leffect & enterinemẽt dicelles. En faiſant faire par vous a touſceulx quil appartiendra les defences contenues en icelles. Nonobſtant quelles ne ſoient a vous addreſſantes que ne voulons nuire ne preiudicier audict expoſant,ains en tant que beſoing eſt ou ſeroit len auons releue & releuons de grace eſpecial par ces preſentes: car tel eſt noſtre plaiſir de ce faire,vous donnons plain pouuoir,auctorite,puiſſance,commiſsion & mandement eſpecial par ces preſentes,mandons & commãdons a tous noz iuſticiers,officiers & ſubiects,que a vous en ce faiſant ſoit obey. Donne a Broys le.viij.iour de May. Lan de grace Mil cinq cens quarante cinq. Et de noſtre regne le trentevnieſme. Ainſi ſigne.

Par le Roy,a la relation du conſeil, Le Picart. Et ſeelle du grand ſeau en ſimple queue de cyre iaune.

Extraict des regiſtres de Parlement.

VEV par la Court les lettres patẽtes du Roy a elle addreſſantes donnees a Amboyſe le vingt cinquieſme iour de Mars dernier paſſe,impetrees par Anthoine Vincent marchãt demeurãt a Lyon. Par leſquelles ledict ſeigneur permect & octroye audict Anthoine Vincẽt faire imprimer,vẽdre & diſtribuer en ſes Royaumes,pays,terres & ſeigneuries ſix volumes de la Gloſe ordinaire faicte ſur la Bible,que ledict Vincẽt a fait reueoir & reſtituer les dictiõs Grecques & Hebraicques auec les annotatiõs de ſainct Hieroſme ſeu Gabinius,& autres tant ſur le nouueau que viel Teſtament. Et ce iuſques a troys ans a compter du iour & terme de limpreſsiõ paracheuee. Sans ce que pendant ledict temps autre que luy les puiſſe faire imprimer ne vendre,ſi ce neſt de ſont conſentement & permiſsion. Auſquelz ledict ſeigneur inhibe & deffend ce faire ſur peine de confiſcation deſdictz volumes & damende arbitraire, & oultre de tous deſpens,dommages & intereſtz enuers ledict Vincent. Mandãt ledict ſeigneur a ladicte court faire ſouffrir,& laiſſer iouyr & vſer ledict Vincent deſdictz octroy,& permiſsion,iceulx volumes prealablement veuz & viſitez par les docteurs en la faculte de Theologie de luniuerſite de Paris,ou telz autres diceulx que par ladicte court ſeroit aduiſe,ainſi & cõme il eſt plus a plain contenu & declaire eſdictes lettres. Veu auſsi la requeſte preſentee a ladicte court par ledict Anthoine Vincent a ce que leſdictes lettres luy fuſſent enterinees,la certification des docteurs en ladicte faculte de Theologie en ladicte vniuerſite cõmis & deputez par ladicte Court. Et le conſentement du Procureur general du Roy. Tout conſidere ladicte Court a enterine & enterine audict Anthoine Vincent leſdictes lettres patentes. Et en ce faiſant ſuiuant icelles a permis & permect audict Vincent faire imprimer,vendre & expoſer en vente leſdicts ſix volumes de la Gloſe ordinaire ainſi reueuz,corrigez,reſtituez & annotez. Et fait defence a tous autres de iceux ſix volumes faire imprimer ne expoſer en vente iuſques au terme de troys ans paſſez, a compter du iour de limpreſsion dudict Vincent ſera paracheuee,ſur peine de confiſcatiõ de leurs volumes,amende arbitraire,deſpẽs, dommages & intereſtz, ſil neſt de la permiſsion & conſentement dudict Vincent.

Faict en Parlement le penultieſme iour de Iuillet, Lan mil cinq cens quarante cinq. Ainſi ſigne Du Tillet.

EXCVDEBATVR LVGDVNI, ANNO. M. D. XLV.
DIE VERO XX. MENSIS AVGVSTI.

A *Incipit expoſitio deuoti fratris Britonis ordinis fratrum minorū ſuper Prologū beati Hiero. in librū Ioſue.*

Diuiſio TAndem finito Pentateucho. Iſte ꝓlogus in quinq; ptes diuidiť principales. In quarū prima p̄ſens opus ordinat ad p̄cedētē Pentateu chū: cū diciť: Tādē finito &c. In ſcd'a lectorē reddit attentum, ibi: Monemusq; lectorem. In tertia cōpeſcit detractiones æmulorum, ibi: Vñ ceſſet accuato vulnere &c. In quarta eos multipliciter cōfutat: qa nihil ex trāſlatiōe LXX, putabāt recipiendū, ibi: Quia ſi vetus &c. In quinta ꝓponit poſt iſtius completionem operis ſe transferre ad explanationē ꝓphetaꝝ, ibi: Cæterū poſt ſanctæ Paulę. Litera ſatis plana eſt. Inde paucas ſubdiuiſiones faciemus. a ¶ Tandem finito Pentateucho Moyſi velut grandi fœno. liberati. Metaphoricè loquitur ad modum debentis vel debitoris, qui ꝓ ſolutionem debiti liberať à creditoris obligatiōe. Sic beatus Hiero. tranſlato Pentateucho liberatus eſt ab obligatiōe trāſferēdi Pentateuchum: qua deſiderio tenebatur. Et Pentateuchus diciť à Penta, qđ eſt quinq;, & Teuchos qđ eſt volumē: qa qnq; cōtinet volumina. Origenes ſcd'm Græcos addidit Pentateucho duos libros. ſ. Ioſue & Iudicum. & vocat Heptateuchū: ab Hepta quod eſt ſeptē: & Teuchos qđ eſt volumen. Nos itaq; liberati q̄ſi de grandi fœnore: hoc eſt. ſ. de graui obligatione: manū mittimus. i. operam dare intendimus ad interpretandum Ieſum filiū Naue. Nota ꝙ Ioſue & fili⁹ Naue, idem eſt nomen. Cognominatus eſt

† inimici

B autē à patre Ieſus Naue: vel, Ioſue ben

Ve. te. ptitio. Nun. i. fili⁹ Naue. ſ. fili⁹ Nun: ad differentiā Ieſu filij Sirach ꝓnepotis Ieſu magni ſacerdotis, q ſcripſit Eccl'iaſticū. ¶ Et nota ꝙ ſcd'm Heb. hîc incipit ſcd's ordo veteris teſtamēti: q diſtinguūt vet⁹ teſtamētū in tres ordines. Primū vocāt legē, ſecūdum prophetas: tertium hagiographa. In lege ponunt quinq; libros Moyſi. In ꝓphetis octo: Ioſue, Iudicū, Samuel, Malachim, Eſaiam, Ieremiam, Ezechielem, & . xij. prophetas minores. In hagiographis. ix. libros veteris teſtamenti qui ſuperſunt. hi dicunť hagiographi. i. ſctoꝝ ſcripta: ab hagios qđ eſt ſanctum, & graphe qđ eſt ſcriptura. nā grapho verbū Græcum, idem eſt quod ſcribo: quaſi ſanctæ vel ſanctorum ſcripturæ. Quod nomen commune eſt omnibus ſacræ ſcripturæ libris: qa hi nouem nō habuerunt eminentiam præ cæteris ſecundum quam agnominarenť: ideo communi nomine contenti ſunt. Vnus Iob. Dauid: tres Solomonis libri: Daniel: Paralipomenon: Eſdras: Eſther. alij ſuperſunt ſcilicet liber Iudith: liber Machabęorum: liber Sapientiæ & Eccleſiaſticus, ac tertius & quartus Eſdræ: & liber Tobiæ: qui apocryphi dicuntur: quia autores eorum ignorantur. Et dicitur apocryphus ab apo, quod eſt valde, & cryphon

Apocryphus qđ eſt obſcurus: quaſi valde obſcurus. Vñ dicunť apocryphæ virgines. i. valde obſcuræ: q̄rū lāpades ſunt extinctæ. Sic exponit magiſter Matthæus Vindocinenſis. Scd'm alios dicitur apocryphus ab apo, qđ eſt de: & cryſis qđ eſt ſecretū, q̄ſi ſecret⁹ vel occult⁹. i. de numero ſecretorū. Vel diciť à crypto qđ eſt abſcōdo, q̄ſi abſconditus. Quia ṽò de ṽitate iſtoꝝ libroꝝ nō dubitatur, ab eccl'ia recipiunť. Mittim⁹, inquā, manū ad interpretandum Ieſum Naue. i. librū Ioſue. b ¶ Quē Hebræi Iehoſua ben Nun. i. Ioſue filiū Nun vocāt. & ad Iudicū li. quē. Iudæi Sophtim appellāt. q iudices deſcribit vſq; ad Eli ſacerdotē, & ob hoc dicitur Iudicū tā q̄ à materia. Videť tñ q̄buſdā autorib⁹ ſic nominatus, vt quaſi chronicè ſcribēdo cuilibet iudicū tēpus ſuum in actibus redegerit. Quis aūt in vnū cōpegerit, dubiū eſt. Dicunt quidā ꝙ Samuel: alij ꝙ Eſdras. Veriſimilius videtur quod Ezechias q parabolas Salomōis & librū Regum in vnum collegit. Sed quare Ioſue & Moyſes inter iudices non annumerētur? Dicendū: quia nō ſolùm iudicauerūt: ſed etiā rexerūt. Cęteri ṽò nil iuris in ppl'o habuerūt: niſi ꝙ in tribulatiōibus, cōſilio, & ꝓuidētia eorū ppl's vtebať. c ¶ Ad Ruth quoq;. i. ſil'r. d ¶ Et Eſther. mittimus manum. Quos ſcilicet libros Hebræi e ¶ Eiſdem nominibus efferunt. i. vocant. Iſtos duos libros trāſtulit Hiero
nymus

nym⁹ de Græco in Latinū ad petitionē Paulę & Euſtochij: ſicut C
ſcribiť in hiſtorijs. Contrariū videť in fine iſti⁹ ꝓlogi: vbi dicitur: Cæterū poſt ſanctæ Paulæ dormitionē hoc libros Euſtochio negare nō potui. ergo videť ꝙ poſt mortē Paulæ ab Euſtochio rogatus libros iſtos tranſtulit. Solutio: Simul fuit rogatus ab eis, & eis conceſsit. Vñ mortua Paula Euſtochio negare non debuit, qđ vnà cū Paula primit⁹ impetrauit. vñ & ſi poſt mortē Paulæ trāſtulerit: tamen ꝓpter p̄cedētem eius petitionem hoc fecit. f ¶ Monemusq; lectorem. In hac ſecūda parte reddit attentū lectorē: primò inſinuans opis difficultatem, cū dicit: Monemusq; lectorem vt ſyluā, id eſt multitudinē & obſcuritatē Hebraicorū noīm. g ¶ Et diſtinctiones. eorum. h ¶ Per membra. id eſt ſpatia. i ¶ Diuiſas. à nobis. k ¶ Diligens. i. ſolicit⁹. l ¶ Scriptor cōſer. ne & noſter la. quē ſuſtinemus in ſtudioſa nominū diſtinctione. m ¶ Et illi⁹ lectoris. n ¶ Studium pereat. id eſt inutile fiat præ noīm cōfuſiōe. Scd'ò humiliter ſe excuſans reddit attētū lectorē: oſtēdēs opis multiplicem vtilitatē. Quia em̄ ab æmulis ei imponebať qđ ad ſuggillationē & vituperationē LXX, interpretū nitebať: excuſat ſe, dicens: o ¶ Et vt in primis. i. in principio. p ¶ Quod ſæpe teſtatus ſum. ſuprà in ep'la ad Deſyderium. q ¶ Sciat lector. r ¶ Menon in rep. ve. noua cudere. id eſt fabricare. Suprà. ſ. in epiſtola ad Deſyderium inuenies declarationem: & plures ſignificationes hui⁹ verbi cudere. Veteres appellat LXX, interpretes: qa prę alijs interp̄tati ſunt. s ¶ Sicut amici mei. id eſt ęmuli inimici: vt ſit antiphraſis. t ¶ Criminantur. i. crimina imponūt mihi. Vel D
dicunť hîc amici in ꝓpria ſignificatione: vt ſit ſenſus: Sicut amici mei qui & me amāt & meā trāſlationē cōmendat, criminanť i paſsiua ſignificatione. i. culpātur à criminatorib⁹ æmulis. v ¶ Sed. potius ſciat lector me x ¶ Pro virili pte. Hoc expoſitum eſt ſuprà in epiſtola ad Deſyderium, circa principiū. Sciat inquam me y ¶ Offerre linguæ meæ hominibus. ſcilicet Latinis, z ¶ Quos tamen noſtra delectant. Innuit ſe non faſtidioſè quibuſlibet ſua ſcripta ingerere: ſed tantùm offerre his, quibus nouerit complacere. Poſtmodum ſubdit operis multiplicem vtilitatem, dicens: a ¶ Vt pro Græcorum &c. editionem noſtram ha. quæ modicum requirit ſumptum & laborem temperatum. ſicut dicit Euſebius in. vj. libro Eccleſiaſticę hiſtoriæ. Origenes famoſiſsimos codices primus compoſuit: in
quibus ꝑ ſingulas columnellas ſeparatim eregione opus cuiuſli Origenis
bet interpretis deſcripſit: vt primò omnium ipſa Hebraica ver- hexapla
ba Hebraicis literis poneret. ſecundò loco per ordinem Græcis literis Hebræa verba deſcriberet. tertiò Aquilæ editionē ſubiūgeret quartò Symmachi. quintò LXX, interpretū q̄ noſtra eſt. ſextò. Theodotionis editionem collocaret & ꝓpter hmōi cōpoſitionē ipſa exēplaria noīauit ἑξαπλα hexapla. i. ſimplici ordine ſcripta. Hęc Euſebi⁹. Scd'm hoc cōſtrue lr̄am p̄cedētē: Vt pro Græcorū ἑξαπλοῖς hexapolis &cæ. noſtrā edi. ha. i. ꝓ exēplarib⁹ dictarū editionū apud Gręcos in ſex colūnellis deſcriptis. Nota quod hexapolis triſſyllabum eſt. Eſt enim ibi οι Græca diphthongus q̄ ſonat ι, tā apud Græcos q̄ apud Latinos, & dicunť hexapla ab ἑξα hexa qđ eſt ſex, & plois qđ eſt plica: q̄ſi ſex plicis. i. ſex colūnellis deſcripta. Vel, ab Hexa, qđ eſt ſex: & aploim qđ eſt ſimplex vel rectū: quaſi ſex ſimplices vel rectas editiones habentia: qa ſimpl'r in recta linea q̄libet ſcribebať. Et declinatur hexapla orū, plis. Qđ em̄ diciť hexaplois ſcriptura Gręca eſt: ſed hexaplis debet ꝓferri. Quia aūt debebat aſpirari: vel ſaltē ꝑ. ſ. initialē literam ſcribi: patet per Iſidorum, qui dicit libro etym. iij. Sex & ſeptem à Gręco veniūt. In multis enim noībus quæ in Gręco aſpirationē habent nos ꝓ aſpiratione. ſ. ponimus. Inde eſt quod pro hexa ſex, & pro hepta, ſeptē. ſicut pro herpillo herba, ſerpillum. Quæ indigēt magno ſumptu. i. magnis expenſis: cū ſecundū ea ſepties Biblia ſcriberet. Et maximo labore q̄tū ad ſtudium. oportet enim ꝙ ſepties eadem ſnīa ꝑcurrat. Sic patet vtilitas tranſlatiōis Hieronymi: q̄ ſumptuoſitatē reſecat & laborem abbreuiat, inſuꝑ & Hebraicā veritatem Alhs plenius explicat. Inde dicit:

Hieronymi in Ioſue prologus.

a TAndē finito Pētateucho Moyſi, uelut grandi fœnore liberati, ad Ieſum filiū Naue ma-
b nū mittimus: quē Hebræi יהושע Iehoſua ben Nun, id eſt Ioſue filium Nun, uocant: & ad Iudicū librū quem שפטים Sophtim ap-
c d pellāt: Ad Ruth quoq; & Eſther:
e quos eiſdem nominibus efferūt.
f Monemusq; lectorem, ut ſyluam Hebraicorum nominū & diſtin- g h
ctiones per membra diuiſas, dili- i k
gens ſcriptor conſeruet: ne & no- l m
ſter labor, & illius ſtudiū pereat. n o
Et ut in primis (quod ſæpe teſta- p q
tus ſum) ſciat me non in repre- r s
henſionem ueterum noua cudere, ſicut † amici mei criminantur t v
ſed pro uirili parte offerre lin- x y
guæ meæ hominibus quos tamē z
noſtra delectāt, ut pro Grecorū a
ἑξαπλοῖς, hexaplois quæ & ſum-

ptu & labore maximo indigent: editionē
a b noſtram habeāt. Et ſicubi in antiquorum
c uoluminum lectione dubitarint, hęc illis
d conferentes inuenient quod requirunt.
e f Maximè cùm apud Latinos tot ſint exem
g h plaria quot codices, & unuſquiſq; pro ar-
i bitrio ſuo uel addiderit, uel ſubtraxerit
k quod ei uiſum eſt: & utiq; non poſsit uerū
l eſſe quod diſſonat. Vnde ceſſet arcuato
m n uulnere contra nos inſurgere ſcorpius, &
ſanctū opus uenenata carpere lingua deſi
o p ſtat, uel ſuſcipiēs ſi placet, uel cōtemnēs ſi
q r diſplicet, memineritq; illorū uerſuū: †Os
s tuū abūdauit nequitia, & lingua tua cōcin
t v nabat dolos, Sedens aduerſus fratrē tuū
x loquebaris, & aduerſus filiū matris tuæ
y z ponebas ſcandalum: hæc feciſti, & tacui:
a b Exiſtimaſti iniquè, ꝙ ero tui ſimilis: arguā
c d te, & ſtatuam illa cōtra faciem tuam. Quę
e enim audiētis uel legentis utilitas eſt, nos
f laborando ſudare, & alios detrahendo la
g h borare: dolere Iudæos ꝙ calumniādi eis
& irridēdi Chriſtianos ſit ablata occaſio:
i k & eccleſiæ homines id deſpicere, imò la-
l m cerare, unde aduerſarij torqueātur? Quia o
n ſi uetus eis tantùm interpretatio placet, p
quæ & mihi non diſplicet, & nihil extrà re
cipiendum putant, cur ea quæ ſub aſteri- q
ſcis & obelis uel addita ſunt uel amputata
legunt & nō legunt? Quare Danielem r s
iuxta Theodotiōis tranſlationem eccleſię
ſuſceperūt? cur Origenē mirātur, & Euſe- t v
biū Pamphili cunctas editiones ſimiliter x y
differētes? Aut quę fuit ſtultitia, poſtq; ue z a
ra dixerint, ꝓferre quę falſa ſunt? Vn̄ autē b c

E a ¶ Et ſicubi. i. ſi alicubi. b ¶ In antiquorum vo. lec. du. ſ. in tranſlatione LXX. c ¶ Hęc illis. i. meā veteribus. d ¶ Conferentes inue. in mea. ſ. editiōe. e ¶ Quòd requi. de Hebraica veritate. Item aliā vtilitatē ſuę editiōis innuit. ſ. vitandam exemplarium cōfuſionē. f ¶ Maximè cū &cę. ſint exem. à ſe diſcrepantia. g ¶ Quot co. Adeo enim iam variata erat editio Septuagīta, qꝫ vix duo codices in aliquo concordabant. h ¶ Et vnuſquiſq;: Sciolus. i ¶ Pro ar. ſuo. &c. quod ei vi. eſt. Addendum vel ſubtrahendū à trāſlatiōe LXX. k ¶ Et vtiq; nō poſ. ve. eſſe quod diſ. i. per cōtrarietatē diſcordari: quod. ſ. diuerſa continet & aduerſa. l ¶ Vnde ceſſet. In hac tertia parte compeſcit detractiones ęmulorū: & tangit tria mala quę detractoribus cōueniūt. Sunt em̄ venenoſi in corde: doloſi in ore: pernicioſi in opere. Venenoſitas tangitur cùm dicit: Vnde ceſſet ar. i. obliquo. m ¶ Vulnere cōtra nos inſur. ſcor. Scorpius in cauda habet aculeū: & à poſteriori percutiēs facit vulnus obliquū: quod valde difficile eſt ad ſanādū: & tn̄ in facie blanditur. Cui aſsimilat detractor Hiere. ix. c. In ore ſuo pacē: cū amico ſuo loquitur & occultè ponit ei inſidias. n ¶ Et ſan. opus ve. car. ling. deſi. Pſal. Venenū aſpidū ſub labijs eorū i. corde quod linguę ſubiacet ſecundum diſpoſitionē mēbrorū. Carpe. i. rephēdere. verſus: Diſsipo, purgo, paro, ſcindo, minuo, reprehendo. Dicēdo carpo: ſex ſimul iſta noto. Ceſſet inquā & deſiſtat. o ¶ Vel ſuſci. Hoc opus. p ¶ Si pla. ei. vel cōtē. ſi diſplicę. Quia null9 cogit eū recipere: & ſic ceſſet detrahere. q ¶ Memineritq; il. ṽ. Pſal. xlix. c. vbi tāgit detractoris doloſitas, cùm dicitur: r ¶ Os tuum abū. ma. Cōtra illud Apoſtoli Eph. iiij. g. Oīs ſermo malus ex ore vr̄o nō ꝓcedat. s ¶ Lingua tua cōcin. i. cōponebat dolos. Pſal. Linguis ſuis doloſè agebant. Verſus differētiales: Eſt dolus in lingua maledicētis manifeſta. Fraus eſt fallētis ſub lingua blanda loquentis. Cinnus ni, dicit q̄rūlibet rerū cōmiſtio ꝓportionalis. & cōponit cōcinnus a, um. i. cōcors, affabilis: & ī quo mores cōcorditer cōmiſti & compoſiti ſunt. & inde dicitur concinno nas: cōmiſcere, componere, ordinare, præparare. t ¶ Sedens. In cathedra peſtilentiæ. v ¶ Aduerſus fratrē tuū, natura. x ¶ Loquebaris: & aduer. fi. ma. tuæ. Vel eccleſiæ. y ¶ Ponebas ſcanda. i. detractionis offendiculū. Scandalum eſt dictum vel factum minus rectum: alteri præbēs: occaſionem ruinæ. Græcum eſt. verſus: Scandalum ęquiuocant, obex, impactio, caſus. z ¶ Hæc. prædicta. a ¶ Feciſti, & ta. Expectans ad correctionem ſiue ad pœnitentiam. b ¶ Exiſti. in. &c. tui ſi. Iniuſtus ſicut tu. c ¶ Arguam te, de peccato tuo. d ¶ Et ſta. contra fa. tuam. i. peccata tua. ſ. detractionis & æmulationis. e ¶ Quæ enim au. &c. Hīc oſtenditur detractorū pernicioſitas in impediēdo bonum commune, quod enim vtile eſt, alijs reddunt abominabile, vnde dicit: Quæ enim audien. &c. & alios. ſ. æmulos. f ¶ Detrahendo la. q. d. nulla eſt vtilitas legentium; ſiue ſint ipſi detrahentes: ſiue alij. Item repete: & quæ vtilitas eſt? g ¶ Dolere Iudæos. i. ꝙ Iudæi dolent. h ¶ Quia calumniandi eis &c. quia modò non poſſunt calumniari & irridere Chriſtianos propter tranſlationem LXX, in qua multa deficiebant de veritate Hebraica. i ¶ Et eccleſiæ ho. i. Fideles. k ¶ Deſpicere. Imò quod plus eſt, lacerare. i. detrahendo diſcerpere ad modum lanæ. l ¶ Vnde. i. propter quod. m ¶ Aduerſarij, eccleſiæ: Iudæi. ſ. n ¶ Torqueantur. i. crucientur. multùm enim anguſtiantur de hoc quod modo habemus plenè Hebraicam veritatē. Sic ergo oſtēdit mala quę faciunt detractores. o ¶ Quia ſi vetus &c. In hac quarta ꝑte eos multipliciter cōfutat; quia

tat: qa nihil extra trāſlatiōnē LXX, putabāt recipiēdū. Et primò cōfutat eos de cōteptu veritatis agnitæ. In correctiōe enim quā Origenes fecerat multa viderāt addita, & multa ſubtracta: nec tn̄ ꝓpter hoc volebāt credere veritati. vn̄ dicit: Quia ſi vetus. i. LXX. p ¶ Eis tan. inter. pla. &c. ſupple inq;tum ſequitur veritatem Hebraicā. q ¶ Cur ea quę ſub aſte. &c. legunt. Ecce agnitio veritatis. r ¶ Et non legunt. Ecce cōtemptus: quia non acquieſcūt. Suprà in epiſtola ad Deſyderium inuenies plenius de iſta correctione Origenis: & quid ſignificet aſteriſc9 qd obelus: vbi talia ſigna ponuntur exterius. Secundò cōfutat eos de opinionis ſingularitate: propter quam nolebant ſequi communitatem eccleſię, vn̄ dicit: s ¶ Quare Danielem iuxt. theo. tranſlationem. Et non iuxta LXX. t ¶ Eccleſię ſuſc. Et tamen iſti nolebāt ſuſcipere: cùm tamen dicat Hiero. ꝙ liber Danielis ſecundum tranſlationem LXX, recto iudicio repudiatus ſit: ſicut legitur in principio Prologi ſuper Danielem. Tertiò confutat eos de iudicij indiſcretione: quia commēdabāt quæ recipienda non iudicabant. vnde dicit: v ¶ Cur Origenē mi. i. mirabiliter commendant. Commendabilis fuit Origenes ī multis: ſicut teſtatur Hierony. in libro illuſtrium virorum, dicēs: Origenes qui Adamantius, Alexādri diſperſa eccleſia xviij. ætatis ſuæ anno catheſiō. i. doctrinarum opus aggreſſus per multos annos floruit. Quis ignorat ꝙ tātum habuerit in ſcripturas ſacras ſtudij, vt etiam Hebræam linguam contra ætatis gentiſq; ſuæ naturam ediſceret: & exceptis LXX, interpretibus, alias quoq; editiones in vnum congregaret: Aquilæ. ſ. Pōtici Proſelyti: & Theodotionis. vel editionem Ebionei & Symmachi eiuſdem dogmatis? Præterea quintam & ſextam ſeptimam editiones: quas etiam nos de eius bibliotheca habemus: multo labore reperit & cum cæteris editionibus comparauit &c. Cur Origenem mirātur & Eu. Pā. Ipſos dico. x ¶ Cunctas edi. Quæ in vniuerſo ſunt ſeptem: ſicut patet ex verbis Hierony. ſuprâ proximo. y ¶ Similiter. i. concorditer. z ¶ Differentes. i. exponētes. Differo ris, rui, rere, differtum: ſicut ait Huguitio: dicitur loqui ſapienter dicere, cōfirmare. De Euſebio & Pamphilo non legi quod nouam fecerit editionem: ſed Origenis vulgauerunt tranſlationem. De his dicit Hieron. in libro illuſtrium virorum: Euſebi9 Cæſareæ Paleſtinæ epiſcopus in ſcripturis diuinis ſtudioſiſsimus & bibliothecæ diuinæ cum Pamphilo martyre diligentiſsimus perueſtigator, edidit infinita volumina. Et ſubdit ibi cauſam, quare dixit hīc Euſebium Pamphili, dicens: Et ob amicitiam Pamphili martyris ab eo cognomentum ſortitus eſt. Idem in eodem: Pamphilus preſbyter Euſebij Cęſariēſis epiſcopi neceſſarius, tanto bibliothecæ diuino amore flagrauit: vt maximam partem Origenis voluminū ſua manu deſcripſerit &c. Sic oſtenſa eſt indiſcretio æmulorum, Origenem & Euſebium commendantium: & tamen eorum ſcripta fideliter tradita temere iudicabant non eſſe recipienda; innitentes ſolis LXX. Quia imponebant ei ꝙ falſa ſcripſiſſet in ſua trāſlatione, confutat eos: oſtendens ea vera eſſe: ſed in tranſlatione LXX, deficere. vnde dicit: a ¶ Aut quę fuit ſtul. p. LXX, vera dixe. ſecundum opinionem eorum: me in tranſlatione mea; b ¶ Proferre quę fal. ſunt. Ita dicebāt æmuli: ꝙ ex quo LXX, vera dixerūt: ꝙ Hiero. ſtultè egerat addendo quę falſa ſunt: ideo autē reputabāt falſa: quia nō inueniebant in tranſlatione LXX, quibus ecōtrario oſtēdit ea eſſe vera ꝑ nouū teſt. in quo iā dicta teſtimonia aſſumunt: & tranſlationē LXX, deficere: cùm ibi nō inueniantur; & econuerſo eſt quod dicit; c ¶ Vnde autē. Niſi de veritate

Marginalia: G — Detractorum conditiones. — Pſal. 139. a. — F — Pſal. 13. a. — Dolus & fraus. — †Pſa. 49. c. — Origenis ſtudium. — H

A Damantius. Donauit de⁹ nomē qđ eſt ſup omne no
men Ieſu Chriſto: hoc autē eſt Ieſus. Ideo in noīe Ieſu
Phil.2.b. omne genu flectat, cęleſtiū, terreſtriū, & infernorum.
Ibidem. Et qa eſt ſup oīe nomē, nullis retro generationibus
noīatum eſt. In Geneſi iuſtos multos legimus, & null⁹ eorū noīa-
Exo.17.c. t⁹ eſt Ieſus. In Exodo hoc primū īuenio, vbi legit, ꝙ venit Amalech, & expugnabat Iſrael. Et dixit Moyſes ad Ieſum in Raphidim: Elige tibi viros potentes ex oīb⁹ filijs Iſrael: Egredere & cōflige cum Amalech. Moyſes cōfitet ſe n̄ poſſe exercitū ducere, nō poſſe obtīere, ꝗuis eum eduxerit de AEgypto. Vides cui ceſſerit bellū gerere aduerſū Amalech. Hîc primò nomē Amalech & Ieſu diſcim⁹, vbi videm⁹ eū ducē exercit⁹, nō cui Moyſes indulſerit prīcipatū, ſed cui ceſſerit. Nō poterat eligere viros potētes tu, inqt, elige tibi. Vbi ergo primū diſco nomē Ieſu, cōtinuò myſterij video ſacramētum. Ducit em̄ Ieſus exercitū: & cū extolleret Moyſes man⁹, inualeſcebat Iſrael: cū aūt deijceret, īualeſcebat Amalech. Tūc ergo īualeſcit Ieſus & vicit, qn̄ Moyſes erigit man⁹. Vict⁹ eſt aūt ppl's ille ab Amalech: qa nō iā erigebat man⁹ Moyſes, ſed erāt demiſſæ deorſū. Illi ſunt em̄ de qb⁹
Ioh.5.g. dicit: Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi: & ecce vultis me occidere, q legē nō facitis. Ceſſāte em̄ lege & opib⁹ legis apud illos q ſuā iuſtitiā volētes ſtatuere, iuſtitię dei nō ſunt ſubiecti, demiſſæ ſunt man⁹ Moyſi: inualuit īcredulitas, vincit ppl's. Sed & Nadab, & Abiu, & Eleazar relinquūtur ī caſtris, & Iothor cū eis, vt iudicēt pplm. Ieſus ſequitur Moyſen in montē cū q̄dā adiectiōe v'bi mirabilis. dicit em̄: qa aſsiſtebat Moyſi, nō vt ſcđ's vel inferior, ſed vt adiutor & ꝓtegens.
B ❡Illud aūt q̄le eſt ꝙ cū primò noīat, nō indicat nomē patris ei⁹: neq; ſcđ'ò, neq;
Num.13.b tertiò: cū v'ò parer noīat, nō Ieſus, ſed Oſee dr̄. Inter exploratores em̄ nomē ei⁹ dicit: & fortè exploratoris officio non Ieſus, ſed Oſee dicit. & Naue fili⁹. Cū v'ò redit, & ꝑterritis oīb⁹ ſol⁹ deſperātē pplm erigit, Ieſ⁹ dr̄, nō Naue fili⁹, ſed ille cui dictū erat: Educ
Exo.17.c. exercitū & conflige cū Amalech. ❡Illud q̄q; magni pēdēdū eſt, ꝙ
Exo.32. cū in trāſfiguratiōe vult⁹ Moyſi, oīm Heb. hebetaret aſpect⁹, nec poſſent intueri faciē ei⁹, Ieſus nō tm̄ intuet faciē ei⁹, ſed in interiorib⁹ tabernaculi myſteriorū cōſcius pſeuerat. Liber ergo hîc nō tā geſta filij Naue, q̄ Ieſu dn̄i mei ſacramēta ſignificat. Ip̄e em̄ ducit exercitū. & cōfligit cōtra Amalech: & qđ ibi adumbrat māib⁹ extēſis, affigit cruci ſuę triūphās principat⁹ & ptātes in ſemetip̄o. ❡Defunct⁹ eſt Moyſes. i. lex. Lex em̄ & ꝓphetæ vſq; ad Iohānē.
Matt.11.b. Vn̄: Hn̄t Moyſen. i. legē, & ꝓphetas, au. il. Defunct⁹ eſt ergo Moy
Luc.16.g. ſes famul⁹ dei, i. lex & legalia p̄cepta. vn̄: Mulier viuēte viro alliga
Rom.7.a. ta eſt legi, & adultera noīabit, ſi fuerit cū alio viro &c. Mulierē ſine dubio aīam noīauit, q̄ ſub Moyſi lege tenebat, & viuēte viro alligata erat legi. Si aūt mortu⁹ fuerit vir ei⁹. i. lex, abſolutā dicit eā quæ ſubiecta eſſe videbat. Ideo neceſſe eſt legē mori, vt q credūt Ieſu, adulterij crimine nō notentur. ❡Ieſus ergo dn̄s me⁹ ſuſcipit principatū. Cōferam⁹ geſta Moyſi cū prīcipatu Ieſu. Cū Moyſes

educeret

in nouo teſtamento probare pote- a b
runt aſſumpta teſtīonia, q̄ in libris c d
ueterib⁹ nō habent? Hęc dicimus, e f
ne oīno calūniātibus tacere uidea- g
mur. Cęterū poſt ſanctę Paulę dor h i
mitionē, cuius uita uirtutis exem-
plum eſt, & hos libros quos Euſto k l
chio uirgini Chriſti negare nō po-
tui, decreuimus, dū ſpūs hos regit m n
artus, prophetarū explanatiōi in- o p
cūbere, & omiſſum iam diu opus q r
quaſi quodā poſtliminio repetere: s
preſertim cùm & admirabilis ſan- t
ctuſq; uir Pāmachius, hoc idē lite-
ris flagitet: & nos ad patriā feſtinā- v x
tes, mortiferos ſyrenarum cantus, y
ſurda debeamus aure tranſire.

Argumentum in librum Ioſue.

IEſus filius Naue typum domini nō ſolum in geſtis, uerum etiam in nomine gerēs, trāſit Iordanem: hoſtium regna ſubuertit,

Brito.

de v'itate Hebraica. c ❡Poterunt æmuli. b ❡Probare aſſum. ab apoſtolis & euāgeliſtis. a ❡In nouo te. q̄rū exēpla ponūtur in ep̄la ad Deſideriū. d ❡Quæ in li. ve. LXX. interp̄tū. e ❡Nō ha. q. d. cōſtat ap̄l'os & euāgeliſtas vera ſcripſiſſe. ergo ſi LXX, ea nō ſcripſerunt, & in trāſlatione mea ſcripta ſunt, vera ſcripſi, & LXX, ſunt diminuti. Ne aūt crederet ꝙ ſupradicta dixiſſet ad iactātiā, excuſat ſe dicēs, ꝙ hoc dixit ad refellēdā inuidorū calūniā. i. falſi criminis impoſitionē. vn̄ dicit. f ❡Hæc dici. ne oīno cal. i. falſa criminis imponētib⁹. g ❡Tacere videa. i. ſub diſsimulatiōe trāſire. h ❡Cæterū, In hac quinta pte ꝓponit poſt iſti⁹ opis cōpletionē, trāſferre ſe ad ꝓphetarū explanationē. Lr̄a plana eſt, & ſubdiuiſiōes p ſe parēt. Cæterū. i. ſed. i ❡Poſt ſāctę Paulæ dor. i.
Paulæ ꝓſa pia & vita mortē. mors em̄ ſctōrū dr̄ dormitio, Ioh. xj. b. Lazarus amic⁹ nr̄ dormit. Et. j. The. iiij. c. Nolum⁹ vos ignorare de dormiētib⁹ &c. Iſta Paula Romana fuit matrona nobiliſsima, vtpote prima Romāi ſenat⁹, cui⁹ vitā ſcripſit beat⁹ Hie. cui⁹ mr̄ fuit Bleſilla Scipionū Gracchorūq; ꝓgenies: pr̄ eius rogatus Agamennōis ſoboles, Toxoti⁹ marit⁹ ip̄i⁹ deſcēdēs de ſtirpe Aeneę & Iuliorū. Hęc itaq;

Paula

Paula quoq; liberos edidit: Bleſillā, Paulinā matrē Pāmachij, Euſtochiū, Ruffinā, Toxotiū. vide epiſtolā Hiero. ad Pāmachiū de dormitiōe Paulinę: ibi nulla fit mētio niſi de trib⁹ filiab⁹: q̄rū duę iā erāt mortuę. ſ. Paulīa & Bleſilla, ſicut dr̄ in fine illi⁹ ep̄læ. Cūq; C
oriētis & occidētis epiſcopos ob q̄ſdā eccl'iarū diſſenſiōes Romā imperiales lr̄æ cōtraxiſſent. Epiphaniū Salamię Cypri ep̄m hoſpitē habuit, & Paulinū Antiochenę vrbis ep̄m ī alia manētē domo q̄ſi ꝓpriū hūanitate poſſedit. q̄rū acceſa v'tutibus & exacta hyeme redeūtib⁹ ep̄is ad eccleſias ſuas, ipſa aſſumpta ſecū Euſtochio v'gine cum eis nauigauit, & Cypro. x. diebus cōmorata luſtratis monaſterijs, refrigeria ſumptuū fratrib⁹ dereliquit. Inde p Seleuciā aſcendēs Antiochiā ſctī Paulini modicū charitate detenta, p maritimū iter aſcendit Ieroſolymā: & luſtratis ſctīs locis terræ ꝓmiſsiōis deſcēdit ī AEgyptū, & viſitatis ęremitis atq; monachis ibi degentib⁹ hītare īter tot milia monachorū cū puellis cupiebat: ſed cū mai⁹ deſideriū ſctōrū locorū eā retraxiſſet, in Bethlehē reuerſa eſt, in q̄ ædificauit tria monaſteria virginū, q̄s è diuerſis ꝓuincijs cōgregauit, & in tres turmas diuiſit: ita duntaxat vt in ope & cibo ſepatę pſalmis & orōnib⁹ iūgerent, mane hora tertia, ſexta, nona, veſpere & noctis medio p ordinē pſalteriū canebāt. Vixit in ſctō ꝓpoſito Romę annos. v. Bethlehē ānos. xx. oē vitę tp̄s impleuit annos. lvj. menſes. viij. dies. xx. ita ſcribit Hiero. de q̄ dicit hîc: Cuius vita vir. exē. eſt. Precib⁹ iſti⁹ & Euſtochię filię ei⁹ mlt'os libros trāſtulit, & cōmētarios edidit. k ❡Et poſt hos li. poſt horū librorū trāſlationē. l ❡Quos Eu. &c. nega. nō po. ſ. qn trāſferrē: qa añ mr̄is ſuæ dormitionē, id ei ꝓmiſerā. m ❡Decreuimus. i. ꝓpoſuim⁹. nā decerno, is, ſicut ait Huguitio, dicitur ꝓponere, iudicare, ſtatuere, deliberare, diffinire. Decre. i. propoſuim⁹ inquam. D
n ❡Dum ſpiritus hos regit ar. i. dum viuam. o ❡Incumbere. i. inſtare. p ❡Explanatiōi. i. expoſitiōi. q ❡Prophetarum. maiorū & minorū, & p̄cipuè minorū, quorū expoſitionē Pāmachi⁹ poſtulabat. De incūbere nota v'ſus: Si cubat īcūbit, mutetur & addideris con, Luxuriat, diſ & ad coeundū, ſub ſubiacet hoſti. Orat ꝓ: re iacet: ob obit: de languet: ī inſtat. r ❡Et omiſsum iā diu opus. i. diu interpolatū. s ❡Quaſi quodā poſtli. Nota qđ hoc liminiū dr̄ captiuitas & exiliū, expulſio, pulſio extra limē. vn̄ p cōpoſitionē dr̄ hoc poſtliminiū. i. reuerſio de exilio ad iura q̄ amiſerat; vel ius qđ q̄s ſibi vēdicat in reb⁹ ſuis poſt hm̄ōi reuerſionē. vn̄ poſtlimini⁹, a, um, dr̄ ille q poſt hm̄ōi reuerſionē iura q̄ amiſerat, reſumit. Quia ergo Naum, Michęā, Sophoniā, & Aggęū, Paulæ & Euſtochio explanauerat, & aliorū ꝓphetarū explanationem diu intermiſerat, loqtur p metaphorā, ꝙ vult exponēdi laborē reſumere: ſicut poſtlimini⁹ ſua reſumit poſtq̄ reuerſus ē de captiuitate, q. d. diu omiſi opus iſtud acſi eēm ī captiuitate detent⁹: ſed mō ꝓpono repetere q̄ſi libertati donat⁹: & ab alijs occupatiōib⁹ expeditus. t ❡Præſertim. i. p̄cipuè vel maxīe, aduerbiū eſt. & dr̄ à p̄ſertu p̄ſertim, ſicut à tractu tractim. teſte Priſciano p̄ſero ris, dr̄ añ ſerere; vel p̄ alijs ſerere. p̄ſertim. i. p̄terea. coīūctio cauſalis eſt teſte Donato, hîc accipit ꝓ p̄cipuè. vn̄ dicit: Decreuim⁹ explanatiōi ꝓphetarū īſtare, p̄ſertim cū &c. Flagitet. i. expoſtulet. vide al's ſignificatiōes ī opuſcl'o de vocabulis Biblię. Iſte Pāmachi⁹ fuit fili⁹ Paulinę ſororis Euſtochij & Bleſillę. Iſtę tres filię Paulę legunt in ep̄la ad Pāmachiū de dormitiōe Paulinæ, vbi Hiero. cōmmēdat Pāmachiū, dicēs: Nobis poſt dormitionē ſomnūq; Paulię Pāmachiū mōachū eccl'ia pepit. Nūc mlt'i mōachi, ſapiētes, potētes, nobiles, qb⁹ cūctis Pāmachi⁹ ſapiētior, potētior, nobilior. Quis hoc crederet, vt cōſulū ꝓnepos & Fuſiani germinis decus, īter purpuras ſenatorū ſulua tunica pullatus īcederet, & nō erubeſceret oculos ſodaliū, vt deridētes ip̄e derideret &c. ꝓpter hoc dr̄ hîc: Admirabilis. i. admiratiōe & oī laude dign⁹. Ad cui⁹ petitionē Hie. cōmentatus eſt ſup Oſee, Iohel, & Amos, Abdiā, & Ionā: ſicut dicit glo. ſup Abacuck. v ❡Et nos ad pa. cæleſtē. x ❡Feſtinātes. Heb. iiij. c. Feſtinem⁹ ingredi in illā requiē. y ❡Mortiferos ſyre. can. &c. Syrena nę, & hic ſyren, nis, mōſtrū marinū ē: qđ dulcedīe ſui cantus nauigantes attrahit ad loca piculoſa: ſubmergiq; facit. vn̄ dr̄ à ſyren qđ eſt conatus. Per Syrenas ītelligit ęmulos ei in facie blandiētes: & p adulatiōis dulcedinē à labore interpretādi ad

 otioſitatis

E educeret pplm̃ de AEgypto,null⁹ ordo in pplis,nulla in ſacerdotib⁹ obſeruãtia:trãſeũt aquã maris ſalſam,& nihil haberẽ dulcedinis.Mur⁹ erat aq̃ dextera & leua.Cũ vò Ieſus meus ducit exercitũ,ſacerdotes p̃cedũt,arca teſtamẽti ĩ humeris portat̃ ſacerdotũ,nõ amarę aquę,nõ ſalſus fluct⁹ occurrit.Venio ad Iordanẽ,nõ in ꝑturbatione met⁹ & fugæ,ſed cũ ſacerdotib⁹ arcã dñi portantib⁹,in q̃ lex dei & diuię lr̃ę ſeruant̃.Ingredior Iordanẽ,nõ in furto,ſed in tubarũ cantibus myſticũ qddã & diuinũ canẽtibus,vt ad p̃dicationẽ tubę cœleſtis incedã.Ibi dictũ ẽ,ꝙ diuiſa eſt aq̃ in duas ꝑtes,

Exo.14.c. & vn⁹ aq̃ mur⁹ erat à dextris,ali⁹ à ſiniſtris.Hic vò q venit ſoluere mediũ parietem,fecit vtraq́ꝫ vnũ.vna em̃ ꝑte erecta eſt aq̃,alia vò ꝑs defluxit ĩ mare.Hĩc,q́ꝫ ait:Parate vobis cibos ad viã.Hodie idẽ

Eph.2.c. dicit Chriſt⁹.Cibi em̃ opa ſunt,q̃ nos ad futurã vitã,velut fidele viaticũ cõitant̃.Sed vñ iubet hos cibos parare,nõ habẽres frumentũ? Mãna em̃ erat eis cib⁹.Sed cũ trãſierim⁹ fluminis huius ripas,deſinet mãna.Ideo niſi qs parauerit ſibi cibos,non poterit ſeq Ieſum terrã ꝓmiſsiõis intrãtẽ.❡Videam⁹ q̃s fructus primũ capiãt in terra ꝓmiſsiõis.Mãducauerũt,inquit,primũ fructũ de regiõe palmarũ,& mãducauerũt primum azyma.Nobis em̃ mũdi iter digreſsis,ſi rectè ſequamur Ieſum,prima occurit palmę victoria,& abiecto fermento malitię & nequitiæ,azyma nobis ſynceritatis &

1.Cori.5.c. vitatis parant̃.Mittit tñ Ieſus noſter exploratores ad Ierichontinũ

diuidit terrã uictori populo,& per ſingulas urbes uiculos,mõtes,flumina,torrentes,atq́ꝫ confinia,eccleſię,cœleſtiſq́ꝫ Ieruſalem ſpiritalia regna deſcribit.

LIBER IOSVE HEbraicè יהושע Iehoſua.

Cap. I.

ET factum eſt poſt mortem Moyſi ſerui[a] domini,ut loqueretur dominus[a] ad Ioſuẽ[a] filium Nun miniſtrum[b] Moyſi,& diceret

a ❡Pater.
a ❡Ieſum dei filium. b Quia non veni ſoluere legem ſed adimplere.

F regẽ,& ſuſcipiunt̃ à meretrice.ſed ideo ſuſcipit,ne vltrà ſit meretrix.Quælibet aĩa meretrix fuit dũ viueret in deſiderijs carnis.Suſcepit ergo exploratores Ieſu,i.angelos,quos mittit ante faciem ſuam,vt p̃pararent viam.neq́ꝫ in omnibus locis,neq́ꝫ in inferioribus locat,ſed in excelſis:qa nõ in infimis & terrenis dñm Ieſum ſuſcipimus:ſed à pr̃e ꝓfectum & de cęleſtibus venientẽ.Nec ſtipulã lini,in qua latuerunt abſq́ꝫ ſacramẽtis accipio.Eſt em̃ linum ſacerdotale indumentum,per quod ſignificatur,quòd mutandi erant ad ſacerdotale faſtigium.vnde:Vos autem gens ſancta,re-

1.Petri.2.b gale ſacerdotium.Vel quod in ſacramento legis,vbi de ſacerdotibus annotatur,populi huius qui eſt ex gentibus,latebat occulta vocatio.Continuò inimicitias ſubdit meretrix aduerſus

Gal.5.c. Ierichontinum regem,quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,

Ioh.15.c. & ſpiritus aduerſus carnem.vñ:Odit vos mundus:qa me priorem vobis odio habuit.Eſt ergo rex inimicus huius meretricis,princeps ſcilicet huius mundi,qui inſequitur,& occupare cupit exploratores Ieſu.Sed non poteſt:quia per montes iter faciunt,non per humilia.Nec in vallibus delectantur,quia hæc meretrix

Pſal.120.a. dicit:Leuaui oculos meos in montes,vnde ve.auxi.mi.Non poteſt illuc aſcendere princeps mundi:nec per excelſum iter ad Ieſum ꝑuenire:quia ſi eum tentãs in excelſis locauerit:dicit ei:Mit-

Matt.4.a. te te deorſum:qa humilia ſemꝑ diligit & caduca.In his ſedet & regnat,in qbus etiã vſq́ꝫ ad infernum deſcendit.Moyſes non dixit:

Infrà.10.c. Stet ſol,nec maximis imperauit elemẽtis.Ieſus verò ait:Stet ſol ſuper Gabaon,& luna ſuper vallem Hailon.Et adiecit ſcriptura:quia nunq́ꝫ ſic deus audiuit hominem.Ieſus ergo meus ſolẽ ſtare fecit,nec tunc tantùm,ſed multò magis in aduentu ſuo,dum pugnamus contra inimicos,& luctamur contra principes & poteſtates.Sol nobis iuſtitiæ ſemper aſsiſtit,nec deſerit,nec feſtinat

Mat vlt.d. occumbere.Ait em̃:Ego vobiſcum ſum oĩbus dieb⁹.Nec ſolùm duplicato die nobiſcum eſt,ſed vſq́ꝫ ad cõſummationẽ ſeculi,donec obtineamus inimicos.Videamus etiã quid ꝓmittat Ieſus mi-

Infrà eodẽ litib⁹ ſuis.Omnis,inqt,locus quẽcunq́ꝫ ſubdideritis veſtigijs pedum veſtrorum,veſter erit.Hoc dixit illis,q tunc erant de regionib⁹ Chananęorum & cęterarum gẽtium,quas expulſis indignis habitatoribus hęreditate poſſederunt.Sed ſunt quędam diabolicæ gentes,contra quas eſt nobis ſpiritualis colluctatio,quantaſcunq́ꝫ,ex his pedibus noſtris ſubdiderimus,ipſarum regiones,ꝓuincias & regna Ieſu meo diſtribuente capiemus.Fuerunt enim

Eſa.14.c. aliquãdo angeli & in regno dei magnifici.vnde:Quomodo cecidit lucifer,qui mane oriebatur?Si hunc vincere potuero,ſi meruero,

G otioſitatis periculũ trahere cupientes,quorũ blanditias appellat cantus mortiferos:qa ſæpe ꝑ eas ſpũalr̃ occidunt incautos.Iſtos cant⁹ debem⁹ ſurda aure trãſire.& nũq́ꝫ ꝓ eis à bõa opatiõe deſiſtere,Pſal.Ego aũt tãq́ꝫ ſurd⁹ nõ au.&c.Idẽ:Et fact⁹ ſum ſicut homo nõ audiẽs.i.tales blanditias nõ curãs pl⁹ quã ſi nõ audirẽ. Pſal.37.c.

Poſtilla Nicolai de Lyra ſuper librum Ioſue incipit.

Cap. I.

INtroduces eos & plãtabis eos in monte hęreditatis tuæ,Exo.xv.c.Scd'm Heb.à libro Ioſ.incipiũt libri ꝓphetales:vt patet ꝑ Hie.ĩ ꝓlogo ſuꝑ libros Reg.Scd'm vò diuiſionẽ quã poſui in pri.Ge.& q̃ cõiter ponit̃ ab expoſitorib⁹ nr̃is ab ipſo incipiũt libri hiſtoriales.Sicut em̃ ĩ libris legalib⁹ deſcribit̃ datio legis & ei⁹ explicatio ĩ ppl'o ſub cultu vni⁹ dei adunato,ꝓut patuit ĩ ꝓceſſu librorꝫ legaliũ,q ſũt q̃nq́ꝫ libri Moyſi:Sic in libris hiſtorialibus geſta ppl'i Iſrl'q legẽ dñi recepat,deſcribũt̃.inter q̃ primũ eſt terræ ꝓmiſsiõis ingreſſus.ſcd'm ẽ ppl'i terrã igreſſi gubernatio & ꝓceſſus.Primũ deſcribit̃ in lib.Ioſ.ſcd'm vò in alijs libris hiſtorialibus.Aduertẽdum,ꝙ iſta facta ſunt à deo tanq́ꝫ pricipali actore,& iõ materia vel ſubiectum hmõi librorꝫ ẽ ipẽ de⁹ ſub cõtracta rõne.Sicut em̃ ĩ philoſophia naturali corpus mobile abſolutè eſt ſubiectum,& ĩ libro cœli & mundi corpus mobile cõtractũ ad ſitũ eſt ſubiectũ.Sic in tota Theologia,q̃ ꝓpriè cõtinet̃ in ſacra ſcriptura,de⁹ abſolutè eſt ſubiectũ:ĩ libris vò ꝑtialib⁹ ſacrę ſcripturę de⁹ eſt ſubiectũ ſub determinata rõne.& ſcd'm hoc libri legales pñt dici gñaliter de deo legẽ dãte,licet abinuicẽ diuidant̃ ꝑ cõtractionẽ hui⁹ rõnis,vt ſatis patuit ĩ ꝓſecutiõe dictorũ librorũ.Et ſilr̃ libri hiſtoriales de deo geſta ppl'i Iſrl' dirigẽte,ĩter q̃ primũ ẽ terrę ꝓmiſsiõis ingreſſus,vt dictũ ẽ,q deo actore fact⁹ eſt,vt patebit in ꝓſecutiõe hui⁹ li.Et hoc ẽ qd' fuit p̃dictũ in vbo ꝓpoſito ꝑ Moyſen,Exo.xv.Introduces eos &c.In q̊ qdẽ vbo ꝓceſſus hui⁹ libri deſcribit̃ in gñali:qa primò deſcribit̃ terrę ꝓmiſſiõis deo actore acqſitio,cũ dr̃:Introduces eos.ſcd'ò acqſitę poſſeſsio,cũ dr̃:Et plãtabis eos.tertiò poſſeſſæ cõditio,cũ dr̃:In mõte hæreditatis tuę.Tũc em̃ de⁹ filios Iſrl' in terrã ꝓmiſsiõis introduxit,qñ ad ingreſſum eorũ aq̃s Iordanis ſiccauit,vt hr̃.ĩ.iij.ca.Tũc etiã eos ibidẽ plãtauit,qñ ꝑ Ioſue & Eleazarũ ſingulis tribubus poſſeſsiões determĩatas aſſignauit,vt hr̃.ĩ.xiiij.ca.Terrę vò poſſeſſę cõditio deſignat̃,cũ dr̃:In mõte hęreditatis tuę.tũ qa terra ꝓmiſsiõis mõtuoſa ẽ,& altior alijs terris ſibi adiacẽtib⁹:tũ qa in Ierl'm,q̃ metropolis eſt in illa terra,fundatũ fuit tẽplũ in mõte Moria,vt hr̃.ij.Paral'.iij.ca.vbi viguit diuin⁹ cult⁹ tanq́ꝫ hæreditas ꝓpria.Igit̃ ſcd'm p̃dicta liber Ioſue diuidit̃.Quia primò determinat̃ de terrę ꝓmiſsiõis introitu.ſcd'ò de mltiplici cõflictu. Diuiſio libri.

H ca.vj.tertiò de terræ diuiſiõe & hæreditario obtẽtu,ca.xiij.quartò de ducis ordinatiõe & obitu.c.xxij.Circa primũ primò diſponunt̃ acies.ſcd'ò exploratores trãſmittunt̃.ca.ij.tertiò ad loca exploratã filij Iſrl' igrediunt̃,ca.iij.Circa primũ primò fit ipi Ioſue dei mãdatũ ſiue cõmiſsio.ſcd'ò mãdati executio,ibi:Præcepitq́ꝫ Ioſue.Adhuc circa primũ fit Ioſue triplex mãdatũ.primũ eſt de terra ꝓmiſsiõis capiẽda,ſcd'm de ipa diuidẽda,ibi:Cõfortare & eſto.tertiũ de lege ſeruãda,ibi:Cõfortare igit̃.Circa primũ ſic dr̃:a ❡Et factũ eſt poſt.In quo notatur tp̃s in quo iſta mandata facta ſunt Ioſue.ſ.poſt mortẽ Moyſi,& ante terminũ luctus mortis eius,qui durauit.xxx.dieb⁹,vt dr̃ Deut̃.vlt̃.qa mandata iſta facta ſunt Ioſue à dño añ miſsionẽ exploratorũ ab eo,ipſi aũt miſsi fuerunt ante terminũ luct⁹ Moyſi ſcd'm Heb.Aliq tñ expoſitores dicunt,qd' vtrũq́ꝫ.ſ.verbũ dñi ad Ioſue,& miſsio exploratorum ab eo,fuit

Moraliter.a ❡Et factum eſt poſt mortem &c.Allegoricè per Ioſue Chriſtus deſignat̃.quia ſicut dicit Hier.in epſa ad Paulinũ de oĩbus ſacræ ſcripturæ libris:Ioſue nõ ſolũ in geſtis:ſed etiã in noĩe figurã gerit ſaluatoris.Vocatus enim fuit Ieſus,vt habetur Heb.iiij.Igitur Chriſto per Ioſue ſignificato dixit deus pater: Moraliter

Tranſi Ior-

☞ ruero, vt dñs meus Ieſus conterat Sathanam ſub pedibus meis, cõſe
A quẽter accipiã & locũ eius in cęlis. Sed in hãc hæreditatẽ nõ oſcitan
Ro.16.c. tes & dormitantes intrabimus. Ira ſuę gẽtis angelũ habet. hanc niſi viceris in temetipſo, & abſcideris à te oẽs motus iracundię & furoris, locũ quẽ habuit ille angelus, in hęreditatẽ capere nõ poteris, qa deſidia tua eũ de terra promiſsionis non expuleris. Siſr ſuperbię, zeli, auaritiæ & libidinis incẽtores ſunt angeli & inſtinctores horũ malorũ, q̃rũ niſi in temetipſo vitia viceris, & de terra tua, q̃ iã p grãm baptiſmi ſctĩficata eſt exterminaueris, nullo mõ plenitudinem ꝓmiſſæ hęreditatis accipies. Sub Moyſe nõ ẽ dictũ: qa ceſſauit
Infrâ.14. d. terra à præliis. Certũ eſt autẽ, ꝙ terra nr̃a in qua ſuſtinemus certamina, ꝟtute ſoli⁹ Ieſu ceſſauit à p̃liis. Intra nos em̃ ſunt gẽtes vitiorũ, q̃ animã iugiter oppugnãt. Intra nos ſũt Chananęi, Pherezęi, Iebuſęi. Laborãdũ eſt ergo & vigilãdũ, & multo tpe
Pſ.1.a. pſeuerandũ, vt his gentibus fugatis, terra noſtra ceſſet à p̃liis. Meditemur ergo ĩ lege dñi die ac nocte. Hęc em̃ meditatio q̃ſi tuba animũ tuũ concitat ad pręlium, ne aduerſario vigilante dormias. Iõ nec dies ſufficit ad meditandũ, ſed & nox adiungit: Conuertimini ergo in toto corde veſtro
1.Cor.7.a. ad deũ. Oratiõi & ꝟbo dei vacate. Quid
Eccle.34.d. ꝓdeſt ꝓ pc̃tis ieiunare, & iterũ peccare?
†Heb.13.a. Quid prodeſt lauari, & iterũ inquinari? Ie
†Deu.31.b. iunaſti aliquãto tpe: interim de AEgypto
3.Reg.2.a. exiſti, trãſiſti mare rubrũ. ſecut⁹ es Moyſis mãdata. ſ. legis: ſed iã te à Moyſe ſuſcepit Ieſus, q̃ ſcd̃ð circũcidat ĩ colle p̃putiorũ. Circũcidẽdus ergo tibi eſt nõ modo idolorũ cult⁹, quẽ prius abiceciſti, ſed etiã aua-
Gal.5.c. ritia q̃ eſt idolorũ ſubtilior cult⁹. Vñ Ieſ⁹
Ioſue.5.c. ait: Hodie abſtuli à vobis opprobriũ AEgypti, dũ peccamus, & regnant in nobis vitia paſsionũ, c̃puis relictis idolis de AEgypto exiſſe videamur, opprobriũ tñ AEgypti non eſt
B ablatũ à nobis. Si ꝟò ſecũdò fueris circũciſus, abſcideris à te omne vitiũ, irę, ſuperbię, inuidiæ, libidinis, & hmõi abſtergent opprobria AEgypti: & translatus in terram promiſsionis, cæleſtem hęreditatem accipies, per Ieſum Criſtum do.n.

CAP. I.

a ℂ Moyſes ſer. Adamãtius. Moyſes famulus meus mortuus eſt. Aduerte quõ regnat Ieſ⁹. Si cõſideres Ierſm ſubuerſam, altare deſtructum, nuſq̃ eſſet ſacrificia vel ſacerdotes vel põtifices, vel quaslibet Iudęorum feſtiuitates: dices, quia Moyſes famulus dei mortuus eſt. Si conſideres introire gentes ad fidem, eccleſias extrui, altaria non cruore pecudum aſpergi, ſed ſanguine Chriſti conſecrari: ſacerdotes & Leuitas non ſanguinem taurorũ aut hircorũ, ſed verbũ dei p gratiam ſanctiſpũs miniſtrãtes: dices, quia poſt Moyſen Ieſ⁹ obtinet pri-
1.Cor.5.c. cipatũ: non fili⁹ Naue, ſed filius dei: quia paſcha noſtrum immolat⁹
Matt.13.a. eſt Chriſtus, & edimus ſynceritatis azyma & veritatis. Et ſunt fruct⁹ terræ bonæ in eccleſia, triceſimus, ſexageſimus, centeſimus: maritatę
Iohã.1.c. ſ. viduæ, virgines: & multiplicatur ſemen Iſrael de his qui non ex ſãguinibus, neq̃ ex voluntate carnis, neq̃ ex voluntate viri, ſed ex deo
Ibidẽ.11.g. nati ſunt: & filij dei qui diſperſi erant, congregantur in vnum. Sabbathizat populus dei non à conuerſatione cõmuni, ſed ab opere peccati. Defunctus eſt ergo Moyſes famulus domini. Deniq̃ ĩ libello quodam licet in canone non habeat myſterij, tamen huius figura deſcribitur. Refertur enim quia duo Moyſes videbantur: vnus viuus ĩ ſpiritu, & alius mortuus ĩ corpore. Lr̃a em̃ legis inanis & vacua ab oĩbus ſupradictis. Moyſes mortuus eſt in corpore, intellectus verò legis ſpũalis Moyſes eſt q̃ viuit ĩ ſpũ. b ℂ Surge & trãſi. Nũc ergo exurgẽs trãſi Iordanẽ iſtũ &c. Vide quõ miniſter fuerit Moyſi Ieſ⁹ fi-
Gal.4.a. li⁹ dei. Cũ venit plenitudo tpis, miſit de⁹ filiũ ſuũ factũ ex muliere factũ ſub lege, qa fact⁹ ſub lege Moyſi, fact⁹ ẽ miniſter Moyſi. Et fact⁹ eſt Chriſti miniſter circunciſionis ad confirmandas promiſsiones patrum Roma.15. c ℂ Omnem locum quem calcauerit veſtigium pedis veſtri, vobis tradam. Oẽm locum quẽcũq̃ aſcenderitis veſtigiis pedum veſtrorum vobis dabo &cę. Litera legis humi poſita eſt, & deorſum. Nõ ergo aſcendit qui literã legis ſequit. Sed ſi aſcenderis ad ſpiritum de litera, aſcendis locum excelſum, quẽ à deo in hæreditatem accipies. Si enim in his quæ ſcripta ſunt, intelligas formas eſſe cæleſtium, & quæras quæ ſurſum ſunt, vbi Chri-
Iohã.12.d. ſtus eſt in dextera dei ſedens, tunc illum locum in hæreditatem acci-
Iohã.13.a. pies: quia vbi Chriſtus eſt, ibi & miniſter eius erit. Si ergo vſque ad Chriſtum ſedentẽ in dextera dei perueneris: fide, vita, virtute, puritate &

ritate & illis veſtigiis, quæ lauit Ieſus Chriſtus, & locũ illũ inceſſeris, C
dabit tibi deus vt non ſolũ efficiaris hęres dei, ſed cohæres Chriſti. d ℂ A deſerto. Eremũ & ante Libanum &c. Non dixit Libanum, ſed Antelibanũ quem à deo accipit Ieſus. Antelibanum autem dicitur quaſi pro Libano. Si ergo videas priorem populũ. i. Iſrael ſcd̃m carnem, q̃ erat oliua vera, ipſum intellige
Mat.21.d. fuiſſe Libanum verũ. Sed quia pro incredulitate ſua auferatur ab eo regnũ, & dat genti facienti fructus eius, hęc gens Antelibanum eſt. i. eccleſia ex gentibus congregata per Ieſum Chriſtum. e ℂ Sicut fui cum Moyſe &c. Aug. ex hoc teſtimonio & aliis ꝓbat Moyſes defunct⁹ vt dei
†Deu.11. eõ famulus, & deo placens, c̃puis in eo illa vi dicta cõpleta ſit, qđ non in terram ꝓmiſsionis intrauerit. Ex quo datur ĩtelligi deũ in bonis ſeruis ſuis aliq̃ corporalr̃ vł tẽporaliter vindicare, & tamẽ eos ĩter vaſa honeſta & vtilia ☞

a ❡ Lex quæ tanquam pædagogus fuit.
b ❡ Secundum literam, viuit autem ſpiritu.
a ei: Mõyſes ſeruus meus mõrtuus eſt: a
b Surge, & tranſi Iordanem iſtum, tu b c
a ❡ Viuentium. Beati mites, quoniam ipſi poſ. terram.
& omnis populus tecum, in tẽrram d
a ❡ Non Moyſes. b ❡ Mortuo Moyſe.
c quã egõ dabo filiis Iſraël. †Omnem e
a ❡ Qui ſurſum eſt. b ❡ Quod lauit Ieſus Chriſtus.
❡ Vbi ego ſum ibi & miniſter meus erit.
locũm quem calcauerit ueſtigium pedis ueſtri, uobis tradam, ſicut locutus
a ❡ Lętabitur deſerta & inuia &c. Et alibi: Multi filij deſertæ magis quam eius quæ habet virum.
d ſum Moyſi. A deſerto & Libano uſque ad fluuiũ magnum Euphraten. f
Omnis terra Hethæorũ uſq̃ ad mare magnum contra ſolis occaſum erit termin⁹ ueſter. Nullus poterit uobis reſiſtere cunctis diebus uitæ tuæ. g
e Sicut fui cum Moyſe, ita ero tecum: h i
†non dimittam nec derelinquam te. k
†Confortare, & eſto robuſtus. Tu enim ſorte diuides populo huic terrã, l m
pro qua iuraui patribus tuis, ut trade
a ❡ In proſperitate ne te emolliat, in aduerſitate ne ſubuertat.
rem eã illis. Confortãre igitur, & eſto n

Nicolaus de Lyra.

❧ ab eo, fuit poſt terminũ luctus Moyſi, ſed primũ videtur probabili⁹, vt magis videbitur. ĩ. a ℂ Moyſes ſeruus me⁹ &c. Ex hoc patet error illorum qui dixerunt Moyſen damnatum, eò qđ legitur eius peccatum in aquis contradictionis, vt habetur Nu.xx. nec legitur eius pñia, vt dicũt: qa dñs vocat hĩc Moyſen famulum ſuum, etiam poſt mortem eius. qđ de nullo dãnato ꝟè dr̃. Nec valet qđ obiicit. qa pœnitẽtia Moyſi ſatis ex lr̃a habet in hoc ꝙ ſniam mortis à deo ſibi impoſitã añ ingreſſũ terræ ꝓmiſsionis ĩ pc̃ti ſui punitionẽ acceptauit. Qđ patet ex hoc, ꝙ D
ad verbm domini in montem Abarim voluntarius & promptè ibidem moriturus aſcendit. & in hoc ꝙ dominus tanq̃ acceptans eius obediẽtiam eum ſepeliuit, vt hr̃ Deu. vlt. b ℂ Surge & tranſi Iorda. i. i. diſpone te & populum tuum ad tranſeundũ, qa nõ ſtatim trãſiuit, ſed poſt aliquot dies, vt magis patebit infrâ. c ℂ Tu, & oĩs populus te. qa cura ppl̃i erat ſibi ĩpoſita à deo, vt habetur Deut.xxxj. d ℂ Inter. &c. Da. fi. Iſ. qa deo actore ingreſsi ſunt terrã, & obtinuerunt eã. e ℂ Oẽm lo. Ex hoc dicunt aliqui doctores Hebræi, ꝙ hĩc non ſolũ fuit eis ꝓmiſſa terra Iudęa, ſed etiam tota habitabilis terra. Quod dicunt q̃dammodo fuiſſe impletũ tempore Salomõis, cui omnes reges terræ fuerunt tributarij. & ſic exponunt qđ dicitur iij. Re. x. d. Vniuerſa terra deſiderabat videre vultũ Salomõis: & ſinguli deferebãt ei munera. i. tributa: vt ipſi exponunt. Sed perfecti⁹ expectant implendum in rege Meſsia: quem expectant futurum regem tpalem ſup totũ mũdũ. ſed falſitas vtriuſq̃ dicti appet ex hoc qđ ſubdit: f ℂ A deſerto & Libano vſq̃ ad fluuium magnum Euphraten. Omnis &c. vbi exprimuntur termini terræ filiis Iſrael ꝓmiſſæ. g ℂ Vitæ tuæ. Quia prius poſt mortem Ioſue filij Iſrael peccauerunt, & tunc aduerſarij eorũ eis pręualuerunt, vt hr̃ in libro Iudicũ. Aliqui ibi habẽt, veſtræ: ſed malè. h ℂ Sicut fui cũ Moy. in reuelationibus diuinis & operibus miraculoſis. i ℂ Ita ero te. Et hoc ſatis patet ex decurſu libri in ſequentib⁹. k ℂ Nõ dimittã nec derelin. Hĩc fit multiplicatio ꝟborũ idẽ ſignificãtiũ ad maiorẽ dicti aſſertionẽ. l ℂ Confortare & eſto ro. Hĩc ponitur ſecundũ mandatum de terra diuidenda, cui præmittit diuina conſolatio, cũ dicitur: Confortare & eſto ro. Viderat em̃ Ioſue, ꝙ Moyſes ſanctiſsimus malitia perturbatus peccauerat in aquis contradictionis, propter qđ priuatus fuerat ingreſſu terræ promiſsionis. & ideo meritô timebat, ne ſibi aliquid ſimile accideret, & iõ fuit confortatus & aſſecuratus de terræ acquiſitione & diuiſione. iõ ſubditur: m ℂ Tu enim forte diuides &cæ. pro qua iuraui patribus tuis &c. De quo iuramẽto habetur Gene. xxij. c. Per memetipſum iuraui dicit dominus &c. n ℂ Confortare igitur & eſto robuſtus valde, vt cuſtodias & facias omnem le. Hĩc ponitur tertium pręceptũ de lege ſeruanda. Et patet lr̃a vſq̃ ibi:
❧ Non rece

Moraliter

⁎ b Tranſi Iorda. iſtum. Chriſtus enim à Iohanne baptizat⁹ fuit in Iordane, & ſic partem Iordanis tranſiuit. quia dicitur Mar. iij. d. Ieſus cõfeſtim aſcendit de aqua. & ſic per ſynecdochen dicitur tranſiſſe Iordanẽ, qñ tactu ſuæ ſctĩſsimæ carnis virtutẽ regeneratiuã dedit aqs. c ℂ Tu & o. po. te. Null⁹ em̃ eſt de populo Chriſti niſi trãſ

 ⁎ eat per

☞ neſta & vtilia habere. a ❡Pręcepitq; Io. Aug. Quęritur quomo
E do hoc pręcepit, poſtquã dñs exhortatus eſt eũ, & cõfirmauit, ꝓmit
tens ſe cũ illo futurũ, cùm poſt multò plures dies tranſiuit Iordanẽ:
Cùm enim hæc mandaſſet, miſit exploratores in Iericho, qui diuer
terunt ad Rahab, & ab illa occultati, & à rege quęſiti & non inuenti,
ipſa dimittente ꝑ feneſtrã illos, & monen
te vt triduo in montanis manerent. Qua
tuor ergo dies videtur in his eſſe cõſũpti.
Cũq; nuntiaſſent q̃ circa ſe geſta erãt, pro
mouit Ieſus cũ omni populo de loco vbi
erat diluculo, & veniens ad Iordanem di
uertit. Tunc populus admonetur rur
ſus, vt poſt triduũ ꝑpararet ſe tranſire Ior
danem. Fuit ergo humana diſpoſitio pri
us qđ fecit nuntiari. Sperauit em̃ ſicut hõ
hoc fieri poſſe, ſi exploratores citò reuer
tiſſent: qb⁹ tardantibus, intelligit (& ſi ſcri
ptura taceat) dei diſpoſitione cætera im
pleta, vt iã inciperet apud populum glo
rificari Ieſus. vnde fluuium tranſituro di
citur: In die iſto incipiã te exaltare corã fi
lijs Iſrael &c. Nã & illi cũ quibus deus dr̃
loqui, aliqd humana diſpoſitiõe agere vo
lũt, in qua deũ rectorẽ ſibi eſſe cõfidũt: ſed
eorũ conſilio ſæpe ab illo mutantur, cui⁹
ꝓuidentia regũtur. Vñ Moyſes tanq̃ hõ
putauit oẽs cauſas ppl'i ſibi eſſe audiẽdas.
diſpoſitio eius Iethro ſuggerẽte diuinitus
mutatur. b ❡Rubenitis q̃q;. Adamã.
Cõſideremus quam formam teneãt duæ
& ſemis tribus, q̃ per Moyſen hęreditatẽ
accipiũt, & quã reliq̃ nouẽ & ſemis, q̃ ꝑ Ie
ſum repromiſſionẽ hñt ſanctę terrę. Qui
ꝑ Moyſen accipiunt portionẽ, oẽs primo
geniti ſunt. Ruben nanq; primogenitus eſt
ex Lia, Gad ex Zelpha, Manaſſes ex filia
ſacerdotis Eliopoleos vxore Ioſeph. In
his ergo iam tunc adumbrabatur duorũ forma populorum. Vni⁹
qui primogenit⁹ eſſet ꝑ naturæ ordinẽ, alterius qui per fidẽ & grati
F am benedictionem hęreditatis acciperet. Nec pri⁹ illis qui per Moy
ſen accipiũt hæreditatem, i. qui per legem placuerunt deo, requies da
tur, niſi adiuuent fratres ſuos in prælijs. Mulieres tamen & infantes
accipiunt quietem, cęteri non requieſcent, ſed exeunt ad auxilium fra
trum. Nobis certantibus in hac vita contra dæmones veniunt in au
xilium, qui ante aduentum Chriſti in lege iuſtificati ſunt, vt Eſaias, Ie
remias, & alij prophetę, quorũ lectione armamur & illumiãmur. Hi
ſunt quidem viri fortes, armati, & pręcincti lumbos, in veritate: & ex
eunt ad auxilium noſtrum, & pugnant nobiſcum. Infantes verò ac
mulieres non exeunt ad prælium noſtrum, Infans dicitur qui non
☞ loquitur

† agere debeas.

Exod. 18. b.

robuſtus ualde, ut cuſtodias & facias
omnem legẽ, quã pręcepit tibi Moy
ſes ſeruus meus. Ne declines ab ea ad
dexteram, uel ad ſiniſtram, ut intelli
gas cuncta quæ † agis. Non recedat a
uolumen legis huius de ore tuo, ſed b
meditaberis in eo dieb⁹ ac noctibus,
ut cuſtodias & facias omnia, quæ ſcri
pta ſunt in eo. Tunc † diriges uiam tu
am, & intelliges eam. Ecce pręcipio ti
bi, confortare & eſto robuſtus. Noli c
metuere, & noli timere: quoniam te d
cum eſt dominus deus tuus in omni
a bus ad quęcunq; perrexeris. Præce e
pitq; Ioſue principibus populi dicẽs:
Tranſite per medium caſtrorum, &
imperate populo, ac dicite: Præpara f
te uobis cibaria, quoniam poſt diem g
tertium trãſibitis Iordanem, & intra
bitis ad poſſidendam terram, quam
dominus deus ueſter daturus eſt uo
b bis, Rubenitis quoq;, & Gadditis, & h

† proſper ũ facies

Nicolaus de Lyra.

a ❡Non re. vo. le. h. de ore. quia debebat alios docere de
lege ad quod requiritur meditatio. ideo ſubditur: b ❡Sed medi
taberis in eo diebus &c. vt cuſtodias & facias, quia prius debe
bat facere, quã docere. c ❡Noli metuere, metu humano. d ❡Et
noli ti. timore mũdano: quia tecum eſt dominus deus tuus,
qui eſt potens in omnibus. e ❡Præcepitq; Io. Hìc conſequen
ter ponitur diuini mandati executio. & primò q̃tũ ad totũ populũ
generaliter, ſecundò quantũ ad duas tribus & dimidiam ſpecialiter,
ibi: Rubenitis quoq;. Circa primum ſciendum, qđ pręceptũ erat Io
ſue de tranſitu Iordanis, vt prędictum eſt, ideo ponitur hìc executio
huius mandati, cũ dicitur: Præcepitq; Ioſue principib⁹ po. In
q̃libet em̃ tribu erat vn⁹ princeps, & omnes erãt ſubditi ipſi Ioſuę.
f ❡Præpa. vo. ci. Hoc non poteſt intelligi de mãna, q̃ ſeruari nõ
poterat etiã in craſtinũ, niſi feria ſexta pro ſabbatho, vt hr̃ Exod. xvj.
ca. nec tñ adhuc defecerat mãna, vt hr̃. j. v. ca. & iõ itelligitur de a
lijs cibarijs q̃ tũc poterant comedi à filijs Iſrael, etiam cũ mãna. vnde
Deu. ij. ca. dictum fuit, qđ filij Eſau & Moabitæ vẽdiderũt filijs Iſrael
trãſeuntib⁹ iuxta terrã ſuã cibaria. qđ non poteſt intelligi de mãna,
q̃ nõ erat venalis, nec dabatur à deo Idumęis & Moabitis: ſed tantũ
filijs Iſrael. Sicut em̃ in cõfinio legis & euãgelij ſimul cõcurrerũt lega
lia cũ euangelio, ſic appropinquãte tpe q̃ mãna debebat deficere, ſi
mul cõcurrerũt i vſum filiorũ Iſrael mãna & alia cibaria. g ❡Qm̃
poſt di. ter. trãſibitis Ior. Ex hoc dicunt expoſitores nr̃i cõiter, in
hoc ſeq̃ntes Aug. q; Ioſue nõ fecit iſtud ꝑceptũ de q̃ loqtur hìc ſcri
ptura ſpiritu diuino, ſed magis humano & ꝓprio: quia à fine luctus
Moyſi

Moyſi, in quo dicũt Ioſue hoc pręcepiſſe, fluxerunt ſeptẽ dies ad mi G
nus, ante tranſitũ Iordanis. quia, ut dicunt, ante illud præceptũ miſit
exploratores, qui antequã reuerterentur, remanſerunt ad minus per
quatuor dies. qa poſtquã miſsi à Ioſue intrauerãt ciuitatẽ Iericho, &
hoſpitati fuerant in domo Rahab, exeuntes inde latuerunt in monta
nis trib⁹ diebus añq; reuerterent̃ ad Ioſue
vt hr̃ ca. ſe. & tunc Ioſue mouit caſtra, &
venit ad Iordanẽ: vbi mãſerunt filij Iſrae I
trib⁹ dieb⁹, vt hr̃. j. in principio tertij ca
pl'i. & ideo nõ videt̃ verũ fuiſſe, qđ fecit
ꝑconizare. Et dicunt etiã vltrà, quod ſic
ꝑmiſſus eſt Ioſue deficere, ne vltrà attẽta
ret ſimilia facere abſq; cõſilio diuino, ma
ximè cũ dñs dixiſſet Nũe. xxvij. ipſi Moy
ſi: Tolle Ioſue filium Nun &c. ſ. vt ſucce
dat tibi. & ſubditur ibidẽ: Pro hoc ſi qd
agẽdũ erit, Eleazar ſacerdos cõſulet dñm.
Sed iſtud dictũ ſaluo meliori iudicio non
videtur cõſonũ ſcripturæ præcedenti &
ſubſequenti. vt em̃ patet ex ꝑdictis, inten
tio dñi erat aſſecurare Ioſue i pricipio ſui
ducat⁹, vt eũ dirigeret i ſuis actib⁹, dicẽs:
Nõ dimittã, neq; derelinquã te. & poſtea
ſubdit: Noli metuere, & noli timere; qm̃
dñs de⁹ tu⁹ tecũ ẽ in oib⁹ ad quęcũq; per
rexeris. & iõ nõ videt̃ cõueniẽs: qđ dñs in
principio ſui ducat⁹ dimiſerit eũ ſic agere
ſpũ ꝓprio & errare. Silr̃ hoc non eſt con
ſonũ literę ſequẽti. Ex q̃ videt̃ itẽtionẽ dñi
fuiſſe exaltare Ioſue, & dare ei autoritatẽ i
principio ducatus ſui, ita qđ ppl'us Iſrael
ſibi crederet in poſterũ & obediret: vñ di
citur infrà. iij. ca. Dixitq; dñs ad Ioſue: Ho
die incipiam exaltare te coram oi ppl'o Iſ
rael &c. Et iõ non eſt veriſimile, q; in prin
cipio ſui ducat⁹ permiſerit eũ ꝑdicere fal
ſum & ꝑconizare i toto ppl'o. qa ex hoc
crederetur qđ ſpiritus domini non eſſet in eo. Et ideo dicunt Heb.
& etiam aliqui expoſitores noſtri, qđ iſtud præceptũ Ioſue ſcribitur H
hìc per anticipationẽ: qa non fuit factum donec exploratores ab eo
miſſi reuerſi fuerunt ad ipſum: & extunc non fluxerunt niſi tres dies
vſq; ad tranſitũ Iordanis, vt habetur. j. iij. ca. Non enim ſacra ſcriptu
ra ſemper refert geſta eodem ordine quo facta ſunt, ſed aliquãdo pri
us facta poſteri⁹ ſcribũtur, & ecõuerſo. & ſecundum hoc accipit̃ ſe
xta regula exponẽdi ſacrã ſcripturã, ꝓut dictũ fuit in pricipio Gen̄.
h ❡Rube. quoq; &c. Hìc ponitur executio præcepti q̃tũ ad
duas tribus & dimidiam ſpecialiter, quibus Moyſes aſſignauerat
terram

Moraliter

⁂ eat per aquas baptiſmi. f ❡Pręparate vo. Per iſta cibaria ſigni
ficantur fidei rudimenta, quib⁹ inſtruendi ſunt cathecumeni adulti
ante baptiſmum. Per tres autem dies ſignificantur tria tempora. ſ. tẽ
pus legis naturæ, & tempus legis Moſaicę, & tempus legis gratię: qđ
incepit à Chriſti incarnatione. & ſic initiũ tertię diei pręceſſit inſtitu
tionem baptiſmi. xxix. annis & xiij. diebus. ſicut dicitur Luc. iij. Et ipſe
Ieſus erat incipiẽs annorum. xxx. &c. Per baptiſmum autem eſt trãſi
tus ad terram promiſſam viuẽtium in ſpe, In re verò poſt finem vi
tæ pręſentis: & quantũ ad animam à culpa & pœna totaliter expedi
tam, quãtũ ad totũ compoſitum ex anima & corpore i mundi finẽ.
h ❡Rubenitis &c. Per Rubenitas qui filij viſionis interpretant̃,
prophetę ſignificantur. vñ & antiquitus prophetæ videntes appel
labantur. ſicut dicitur. j. Reg. ix. b. Qui hodie dicitur propheta, olim
appellabatur vidẽs. Per Gadditas qui felices interpretantur, patriar
chę ſignificãtur, ex quibus ſecundum carnem deſcendit Chriſtus, q
eſt felicitas omnium. Per dimiam tribum Manaſſe ſignificantur alij
ſancti ve. te. omnes enim figuraliter tranſierunt Iordanẽ baptiſmi. j.
Cor. x. a. Omnes in Moyſe baptizati ſunt, & armati fide tranſierunt
ad terram viuẽtiũ i ſpe añ ſanctos no. te. ❡Moraliter per Ioſue qui
non ſolũ de tranſitu ſuo, ſed etiam totius populi fuit valde ſolicitus
ſignificatur bonus prelatus vel doctor ſecularis vel religioſus, qui
non ſolũ de tranſitu ſuo ex hoc mundo ad patrem, ſed etiam aliorum
eſt ſolicitus. & iſte tranſit Iordanem, qui interpretatur riuus iudicij
propter quod ſignificat curſum pñtis vitæ vſq; ad mortem, quę eſt
iudiciũ hoĩs ꝑiculare, Eccle. xxxviij. c. Memor eſto iudicij mei, ſic em̃
erit & tuum mihi heri & tibi hodie. Et poſt hunc trãſitũ bonus do
ctor & ꝑlatus à pctĩs expurgatus intrat terram viuentiũ: & ſilr̃ ppl'̃s
eius qui per doctrinam eius & viam informatus trãſit ad patriam.

loquitur.Quid me ergo iuuare pōt,q̄ nihil locut⁹ eſt qđ legā, cuius
A me ſermo nō inſtruit.Mulier infirmū vas eſt, nec ad conflictum ve-
Eſa.42.a. nit,ne confringaẗ & pereat.vnde:Calamū quaſſatū non confringet.
Quia ergo mulieres à viris ſuis domi doceri iubentur, & magis di-
ſcentes quàm docentes ſignificant,ad auxilium noſtrū non veniunt.
Me em̄ nihil docere pōt,cui⁹ nihil inue-
✻ Ioſue dicens: nio quod imitari debeam vel tenere.Nec videtur mihi otioſum,q̄ nō tres integrę trib⁹ ſunt,quæ per Moyſen diſpenſanẗ, nec illę integrę.x.q̄ p Ieſum hęreditate potiunẗ:ſed duæ ſemis hîc,& nouem ſemis ibi.Sed vna diuiditur,p quā nec ternari⁹ impletur,nec denari⁹:qa priores contigerunt quidā ſcientiā trinitatis nō integrè, nec pfectè,quia nō cognoſcebāt vnigeniti incarnationē,licet em̄ aduentū ei⁹ crederēt,& reliquas ei⁹ diſpenſatiōes,& ēt p̄dicarent:nō tñ videre & adipiſci q̄ crediderant,potuerūt.vnde:Multi pphetæ & re
Mar.13.c ges voluerunt videre,q̄ vos videtis &c.
Erat enim fides illorū nō integra;qa nondum fuerat in Chriſto impleta diſpenſatio carnis;& qđ nos iā factum credimus, illi credebant futurum.Ille ergo tribus neq; duæ ſunt,nec patres extra fidē & ſalutē trinitatis ſunt,neq; integræ & perfectę,ne trinitatis ſacramentum in illis videreẗ impletum.Sed contigerunt quidem tertiū numerum:quia cupierunt videre quem videmus,& non potuerunt.Fortaſſe nec in aduentu Ieſu qđ perfectum,eſt & integrum diſcimus,nec ſi ad crucem ducaẗ& cōſummeẗ in omnib⁹,nec ſi à mortuis ſurrexerit,omnia nobis quæ perfecta ſunt,p
Ioh.16.c. ſemetipſum mōſtrabit.vñ: Multa habeo vobis dicere,ſed nō po.p.modò. Veniet
B autem ſpiritus veritatis,qui à patre procedit &c. Vides quia non ſolùm apud Moyſen ternari⁹ imperfectus eſt,ſed adhuc Ieſus dicit diſcipulis ſuis,non poteſtis
†1.Ma.2.c. audire modò,niſi veniat ſpiritus veritatis,qa ſcilicet p ipſum & in ipſo adimpleẗ perfectio trinitatis.Nouem ſemis tribus ſunt,quæ ſub Ieſu aguntẗ,non integræ decē,qui numerus perfect⁹ eſt:vt qđ à dño Ieſu reſeruari dicitur,ſpirituſancto ſemiplenū videaẗ ac medium.Quamuis em̄ p Chriſtū pœnitentia p̄diceẗ ac cōuerſio,& detur peccatorum remiſsio, & omnia q̄ ad perfectionē decadis videnẗ tendere,tñ pfectio & ſumma eſt cunctorum bonorum,ſi poſt hęc omnia quis ſpirituſſancti gratiam mereaẗ accipere.Pręterea in hoc libro ſcriptum eſt:quia verum altare erat in illa terra,quam Ieſus diſpenſauit.Ruben verò & Gad,& dimidia tribus Manaſſe fecerunt ſibi altare non verū,ſed qđ typū veri altaris haberet,qđ erat apud Ieſum.Quid ergo mirū,ſi nō accepant integram trinitatis ſcientiā,qui nec integrum nec verum altare conſtruxerāt:Ideo nec multi hoſtes,nec plures reges contrariarū virtutum ab illis deiecti ſunt.Sehō tantūmodo regē Amorrhęorū & Og regē Ba
j.10.e.&.12 d. ſan,& Amalechitas deiecerūt trās Iordanē.Sed vbi Ieſus duxit exercitū,nūc q̄nq; reges ſil' cadūt,q cōfugerāt i ſpelūcas,& ſuſpēdunẗ in ligno,nūc.xxx piter iugulanẗ,& extermināt oēs q ſctām terrā i imūditia poſsidēt,q terrā fluētē lac & mel i amaritudie malitię detinēt.

GLO.ORD.

CAP. II.

Miſ.er.Sequiẗ:Duos vi.ex.Adam.Mittunẗ à Ieſu exploratores i Iericho,& ſuſcipiunẗ â meretrice Rahab. Exploratores iſti pñt āgeli dei putari,ſcđm illud:Ecce mitto āgelū
Ma.13.a. Matt.21.c. meū añ faciē tuā &c.Qđ p angelos iui ſibilr,p Iohannē vò viſibilr cōplebaẗ,De cui⁹ baptiſmo dr̄,qa ſcribę & Phariſæi non crediderunt ei.

dimidiæ tribui Manaſſe ait✻: †Memētote ſermonis quem pręcepit uobis Moyſes famulus domini,dicens: Dominus deus ueſter dedit uobis re

a ¶Vaſa infirma nec ad conflictum apta,ne frangantur & pereant,quibus non permittitur docere,ſed tantum doceri.

quiem & omnem terram. Vxores

a ¶Qui neſciunt loqui vel docere.

ueſtræ & filij ueſtri ac iumēnta ma-

¶Stulti idiotę. a ¶Viuentium , quam ſub lege metuerunt.

nebunt in terrâ,quam tradidit uobis Moyſes trans Iordanem. Vos au-

a ¶Armis fidei.

tem tranſite armāti ante fratres ue-

a ¶Operatione. b ¶Doctrina vel exemplo.

ſtros,omnes fortes mânu:& pugnate pro eis, donec det requiem domi-

a ¶Filiis noui teſtamenti. b ¶Qui fuiſtis in tempore legis.

nus frātribus ueſtris ſicut & uobis de

a Viuentium.

dit,& poſsideant ipſi quoq; terram,

¶Credo videre bona domini in terra viuentium.

quam dominus deus ueſter daturus eſt eis:& ſic reuertimini in terrā poſ-ſeſsionis ueſtræ,& habitabitis in ea

a ¶Inſtruendo quomodo haberetis.

quam uobis dedit Moyſes famulus

¶Ante tempus noui teſtamenti.

domini trans Iordanem,contra ſolis

¶A quo oritur omne bonum.

¶Ad Chriſtum.

ortum.Reſpōderuntq; ad Ioſue,atq; dixerunt:†Omnia quæ pręcepiſti nobis faciemus,& quocunq; miſeris,ibi

¶Vnde:Si crederetis Moyſi,crederetis & mihi.

mus. Sicut obediuimus in cunctis Moyſi, ita obediemus & tibi: tantū ſit dominus deus✻ tecum, ſicut fuit cum Moyſe. Qui contradixerit ori tuo,& non obedierit cūctis ſermoni-

¶Morte æterna.

bus quos præceperis ei, moriatur. Tu tantùm confortare, & †uiriliter age.

Cap. II.

¶Chriſtus.

Miſit ergo Ioſue filius

a ¶Duo teſtamenta, vt credentium fidem,vel rebellium infidelitatem probaret ante aduentum iudicij.

Nun de Setim duos uiros exploratores in

Nicolaus de Lyra.

✠terrā vltra Iordanem,cū tali pacto,q mulieres & a miliæ remanerent in vrbibus muratis,& viri bellatores tranſirent Iordanem, C
quouſq; acquiſita eſſet terra aliis nouē tribubus & dimidię.propter quod Ioſue reduxit eis ad memoriā iſtud pactū,vt parati ſint adimplere,& patet litera vſq; ibi: a ¶ Sicut obe.in cun.mo.Circa quod ſciēdū,quòd nō eſt hîc locutio cōditionata,vt ſit ſenſus:Obediemus tibi ſicut Moyſi, ſi tamen dominus fuerit tecum ſicut cum ipſo Moyſe; †Nu.22.d.
aliter non obediemus.quia ſubiecti debent obedire ſuperioribus ſeu dominis, non tantùm bonis & modeſtis,ſed etiā malis & dyſcolis,vt habetur.j.Pe.ij.ca. Et ſaluator Math.xxiij.a.Quæcunq; dixerint vobis facite,opera autem eorum nolite facere.Iſta tamen obedientia intelligenda eſt in licitis. Sed hîc eſt locutio optatiua,vt ſit ſenſus:parati ſumus obedire tibi:& ideo optamus, vt dominus ſit tecum,ſicut cum Moyſe &c.

NICO.DE LY.

CAP. II.

Miſit erg.Io.Hîc deſcribitur exploratorum miſsio.vbi ſic pceditur,quia primò exploratores mittuntur.ſecundò à muliere abſcōduntur,ibi:Tollensq; mulier.tertiò abſconſi de pacto requiruntur,ibi:Necdū obdormierant.quartò cum certo ſigno dimittuntur,ibi:Dimiſit ergo eos.quintò ad Ioſue reuertuntur,ibi:Illi verò ambulantes.Circa primū dicitur: b ¶ Miſit er.Io.Hîc dicit Ra.Sa.q miſsio iſtorum exploratorum facta fuit ante terminū luctus mortis Moyſi, quod probat ſic:quia filij Iſrael tranſierunt Iordanem decimo die menſis primi.vt habetur infrà.iiij.ca.Item Moyſes fuit mortuus,vt dicit Rab.Sa.ſeptimo die menſis.xij.anni immediatè præcedentis,& licet nō pbet hoc ex ſacra ſcriptura,tamen veriſimile eſt q dies mortis Moyſi, q tot & tanta fecerat Iſraeli,in annalib⁹ Hebræorum fuerit certitudinaliter in regiſtrata. Ex duob⁹ aūt iſtis prędictis ſequitur,q â die mortis Moyſi,vſq; ad diē tranſit⁹ Iordanis incluſiuè fluxerūt tm̄.xxxiij.dies.ſ.xxiij.de mēſe duodecimo anni pręcedentis,&.x.de primo menſe anni ſequētis.Iudęi em̄ faciunt menſes p lunationes duę em̄ lunationes continent.lix.dies:& ideo primus mēſis apud eos eſt.xxx.dierum;ſecūdus vò.xxix.& ſic cōſequēter de alijs cōbinādo.Ex quo patet,q menſis duodecim⁹ cōtinet tm̄.xxix.dies,à qb⁹ ſi ſubtrahanẗ ſex dies,q̄ pceſſerūt mortē Moyſi,remanēt tm̄.xxiij.qb⁹ ſi addātur.x.dies primi mēſis anni ſequētis qui fluxerūt vſq; ad trāſitū Iordanis,vt p̄dictū eſt,habenẗ tm̄.xxxiij.dies à die mortis Moyſi incluſiuè,vſq; ad diē tranſitus Iordanis incluſiuè.Luct⁹ aūt Moyſi q i cepit à die mortis ſuę durauit.xxx.dieb⁹ vt hr̄ Deu.vlt.& ſic à termino luct⁹ Moyſi vſq; ad trāſitū Iordanis incluſiuè fluxerūt tm̄ tres dies,à miſsiōe vò exploratorum vſq; ad dictum trāſitū Iordanis, fluxerunt ſeptē dies ad min⁹:vt dictum eſt ſuprà.j.c.Ex quo concluditur,q Ioſue miſit exploratores añ terminum luctus Moyſi. c ¶ De Setim. nomen eſt loci in campeſtribus Moab. d ¶ Duos uiros explorato.in abſcondito.Sub ſimulatiōe enim fatuitatis explorabant terram, vt dicunt aliqui. Sicut Dauid finxit ſe fatuum coram ✠Achis ne

D (margin) — ✻ tuus — †robora te

Moraliter. b ¶ Mi.er.Io.Allegoricè p exploratores à Ioſuę miſ- Moraliter Allego.
ſas ad explorādum Iericho intelligunẗ apoſtoli aliiq; diſcipuli à Ieſu Chriſto miſsi ad p̄dicādū p mūdū,ſicut dr̄ Mar.vl.d.Eūtes i mūdū vniuerſum p̄dicate euāgeliū oī creaturę.Per Iericho vò q̄ luna interpretaẗ,bñ mund⁹ hîc ſignificaẗ,qui eſt in cōtinua trāſmutatiōe,ſicut luna in continua variabilitate. Per hoc autem q Ioſue miſit duos exploratores,ſignificatum fuit,q geminam charitatem,ſcilicet dei&

☞ runt ei. Meretrices autem & publicani credentes baptizati ſunt. ſi-
E cut meretrix exploratores Ioſue ſuſcepit, per quos ab interitu inimi-
Allegoricè cæ gentis eripitur. רחב Rahab interpretatꝰ latitudo: hęc eſt eccle-
Eſa. 49. c. ſia Chriſti quę ex peccatorib⁹ tanquā ex meretricatione collecta di-
cit: Anguſtus eſt mihi loc⁹, fac mihi locū vbi habitē. Hos autē mihi
Ibi. 54. a. quis enutriuit? & ad quam dicitur: Di-
☞. Re. 3. d. lata ædes tuas, & extende tentoria tua.
Hæc eſt meretrix, cui Salomon, qui pa-
cem venit facere eorum quæ in cælis
ſūnt, & q̄ in terris, reddi viuū iuſsit infā-
tē. Illi vͦ ò q̄ mortuū habebat infantem
prioris ppl̄i, eſt ſynagoga, vel eorū q̄ in
†Heb. 11. f. hęreſim declinauerūt. Hęc aūt meretrix
Iaco. 2. d. exploratores Ieſu ſuſcipit, & ſuſceptos
32. q. 1. §. cū in ſupiorib⁹ collocat, excelſis. ſ. fidei ſa-
ergo. cris. Nemo eī miſſus à Ieſu inuenitꝰ
deorſum & humi iacēs, ſed in ſupiori-
bus permanet. Nec ipſe ſolū in ſupio-
rib⁹ pmanet, ſed & meretrix q̄ ſuſcipit
ex meretrice fit pphetes. dicit eī: Scio
q̄a dn̄s tradit vobis terrā hāc & cę. Vi-
des quomodo olim meretrix impia &
immūda, nūc ſpū ſctō repleta eſt, de p̄te-
ritis cōfitetꝰ, de p̄ſentib⁹ credit, de futu-
ris pphetat. Sic Rahab dilatatꝰ & pficit
vſq; quo in oēm terrā exiuit ſon⁹ eorū.
Pſ̄. 18. a. Sed & Iaphet dilatatio interpretatꝰ, q &
Gen. 9. d. ipſe formā Gētilis ppl̄i gerebat, & Cha-
naā puer ſeru⁹ ei ſubijcitur à patre, &
fratri ſuo Sem in forma eorū q ex circū-
ciſiōe ſaluantꝰ. In quo mirāda benigni-
tas & puidētia dei, q̄ volens peccatori
Chā p̄ſtare remediū & ſalutē, ſeruū fe-
Gene. 27. f. cit eum fratribus ſuis. ſicut Eſau fratri
F ſuo Iacob, nō vt piret, ſed vt ſalutē me-
lioribus obediendo acquireret. Pręſtatꝰ
†abſcōditq; eī plurimū malis, q ſe regere neſciunt,
cùm ſibimetipſis nō cōmittuntꝰ, ſed ſer-
ui fiūt ſctōrum, & ſubiacēt meliorib⁹.
Vides q̄ multa benignitas dn̄i, quam
abſcondit aurib⁹ vulgi, & verbis aſpio-
ribus tegit, ne ſeruus malus & ingratus
contemptor efficiatur ſi in miſericor-
dia domini ſui intellexerit bonitatem.
*ſup tectū ☞ Ad monta

abſcondito, & dixit eis: Ite & conſidera-
¶ Hunc mundum.
te terram urbemq; Iericho. Qui pergen- a
tes ingreſsi ſunt domum mulieris †me- b
a ¶ Eccleſiæ ſcilicet de gentibus congregatæ. quæ ante in deſideriis carnis fornicabatur cum idolis. Vnde: Meretrices præcedent vos in regno cælorum.
retricis nomine † Rahab, & quieuerūt
a ¶ Diabolo, vel mundo: qui maluit periclitari quam prodere exploratores Chriſti.
apud eam. Nuntiatumq; eſt regi Ieri- c
cho, & dictū: Ecce uiri ingreſsi ſunt huc
per noctem de filiis Iſraël, ut explorent
terram. Miſitq; rex Iericho ad Rahab,
dicens: Educ uiros qui uenerūt ad te, &
ingreſsi ſunt domum tuam. Explorato-
res quippe ſunt, & omnem terram con-
ſiderare uenerunt. †Tollensq; mulier ui- d
a ¶ Fideliter apud ſe conſeruans.
ros abſcōndit, & ait: Fateor, uenerūt ad e
me, ſed neſciebam unde eſſent. Cumq; f
porta clauderetur in tenebris, & illi pari-
ter exierunt, neſcio quò abierunt. Perſe-
quimini citò, & cōprehēdetis eos. Ipſa g
autem fecit aſcendere uiros in ſolarium
¶ Vel ſtupa, vel quiſquiliis.
domus ſuæ†, operuitq; eos †ſtipula lini
quę ibi erat. Hi autē qui miſsi fuerant,
ſecuti ſunt eos per uiam quæ ducit ad ua-
da Iordanis, illiſq; egreſsis, ſtatim por- h
ta clauſa eſt. Necdum obdormiuerant i
qui latebant, & ecce mulier aſcendit ad
eos*, & ait: Noui quòd dn̄s tradiderit k
uobis terrā. Etenim irruit in nos terror l
ueſter, & elanguerunt oēs habitatores
terræ*: Audiuimus, quòd ſiccauerit dn̄s m

Nicolaus de Lyra.

☙ Achis ne agnoſceretur, vt hr̄. ſ. Re.
* à facie vr̄a xxj. Hebręi aūt dicūt, q̄ fingebāt ſe eſſe
ſurdos & mutos, ne p linguā Hebraicā
ab aduerſarijs cognoſcerentꝰ. vn̄ vbi hîc habemus: Exploratores in
abſcondito, in Hebręo habetur מְרַגְּלִים חֶרֶשׁ me raglim he-
reſch: Exploratores ſurdos. ſ. fictè, vt dictū eſt. b ¶ Ingre. ſu. do.
mu. me. Dicūt expoſitores aliq Hebræi & catholici, q̄ ſcd'm veri-
tatē erat meretrix: exploratores tn̄ ingreſsi ſunt domū ei⁹ nō ad forni-
cādū cū ea, ſed ad latitādū ibi, q̄a dom⁹ taliū mulierū ſūt magis aptę
ad recipiēdū hoīes in ſero. Alij aūt dicūt, q̄ antea fuerat meretrix, tn̄
tūc nō erat: nomē tamē illud remāſerat illi, ſicut Mar. xiiij. dr̄ q̄ Ieſus
recubuit in domo Simonis leproſi, nō q̄a tūc eſſet leproſus, ſed q̄a
an̄ fuerat, à qua lepra licet an̄ fuiſſet ſanat⁹ à Chriſto, tn̄ nomē lepro-
ſi ſibi remāſerat. Sed vtrūq; dictū videtꝰ irrationabile: q̄a iſta mulier
poſtea fuit coniuncta in mr̄imonio ipſi Salmon, vt habetꝰ Mat. j. q
erat princeps nobilioris trib⁹. ſ. trib⁹ Iudæ: ppter qd' nō eſt veriſi-
mile, q̄ accepiſſet in vxorē talē mulierē, q̄ eſſet actu infamis, vel fuiſ-
ſet. Et ideo trāſlatio Chaldaica vbi nos habem⁹: Mulieris meretricis
habetꝰ: Mulieris hoſpitalarię. & ſic dicūt etiā Hebræi. Nomē enim
Hebraicū זוֹנָה Zonah qd' hîc ponitꝰ, ęquiuocū eſt, ad deſignandū
meretricē & venditricē victualiū, qd' eſt propriū hoſpitalariarū. Di-
cūt tn̄ Hebræi q̄ vtraq; ſignificatio cōuenit ipſi Rahab, q̄a actu erat
hoſpitalaria, & cū hoc fornicaria ſcd'm aliquos, vel ſaltem fuerat ſe-
cundū alios, vt. ſ̄. dictū eſt & improbatū q̄tū ad meretriciū. Cętera
patent: d ¶ Tol. mu. Hîc exploratores abſcōdūtꝰ. Iſta enim muli-
er audiꝰtis mirabilib⁹, q̄ deus fecerat pro filijs Iſrael credidit ipſum eſ-
ſe verum deum, & p conſequēs impleturū pmiſſum qd' eis fecerat
de terra capiēda: & ideo cogitās de ſalute ſua ſpirituali & corpali &
ſuæ cōſanguinitatis, ſaluauit exploratores, vt p eos cum ſuis ſaluare-
tur. & hoc eſt quod dicitur: Tollenſq; mulier viros abſcond.
per modū qui. j. deſcribitur. In Hebręo habetꝰ ſic: Accepit duos vi-
ros, & abſcondit eum quod ab Hebręis exponitur tripliciter. Vno G
modo, quia exponitꝰ hîc ſingulare pro plurali, ſicut Exo. viij. f. Ve-
nit muſca grauiſſima. i. multitudo muſcarū. Alio modo, quia muli-
er feſtinans eos abſcōdere, poſuit eos in ita paruo loco qui non vi-
debatur ſufficiens niſi pro vno, & ad hoc figurandū dicitꝰ: Abſcon-
dit eum. ſicut enim in Latino ſunt figu-
ratiuæ locutiones, ſic ſilr̄ in Hebræo.
Tertiò modo exponitꝰ, quia dicunt ali-
qui Hebræi q̄ iſti duo viri fuerunt Ca-
leb & Phinees. Dicunt etiā q̄ iſte Phi- † cauponæ
nees erat angel⁹ in corpe humano: ideo
poterat ſtare coram hoībus & non vi-
deri ab eis quando volebat: & ideo nō
fuit abſconditus à muliere, ſed Ca-
leb tantùm. Licet aūt hoc dictū ſit fal-
ſum, tamen ex hoc habetur argumen-
tū contra Iudæos ex conceſsis de poſ-
ſibilitate incarnationis: quia ex quo cō-
cedūt incarnationē angeli, nō poſſunt
conuenicēter negare poſsibilitatē incar-
nationis diuinę, q̄a de⁹ magis pōt aſſu-
mere & ſuppoſitare naturā humanā q̄
angelus. e ¶ Fate. ve. ad me. tāq; ad
hoſpitalariam cōmunem. f ¶ Cūq;
por. cla. In hoc mētita eſt, fuit tamen
mēdacium officioſum, videlicet ppter †j. 6. c.
ſalutē ſuā & exploratorū. g ¶ Ipſa a.
fe. aſc. vi. in ſo. In hoc exprimitꝰ mo-
dus quo abſcondit eos: h ¶ Illiſq;
eg. ſta. por. cl. ſ. porta ciuitatis, ne iſti
abſq; diligēti inquiſitiōe exploratorū
ciuitatē reintrarent. Aliter exponitꝰ de
porta domus Rahab, q̄ poſt egreſſum
ipſorū clauſa eſt, ne citò redirent & ab-
ſconditos inuenirent. i ¶ Nec. obd.
Hîc conſequenter exploratores de pa- † ſtipulis li-
cto requiruntur, videlicet q̄ ſaluarent ni quas or-
Rahab & domum patris ſui: ſicut ſalua- dinatas ha-
uerat eos, & q̄ hoc pactum iuramento bebat ſup
firmarētꝰ. & patet litera paucis exceptis
quæ exponentꝰ. Necd. ob. quia timor
abſtulerat ſomnū ab eis. k ¶ No. q̄ H
do. tra. vo. ter. Loquitur de futuro p
modū p̄teriti ppter certitudinem ſuæ
fidei: quia tenebat ita certum acſi iam
eſſet factū. Cuius cauſa ſubditꝰ: l ¶ Et-
eī ir. in nos ter. ve. id eſt à vobis im-
miſſus, & reddit cauſam hui⁹, cū dicitꝰ:
m ¶ Audi. & ſequitur concluſio ſua.
☙ Nunc ergo iura-

* proximi habere debent euangelij p̄dicatores. In cuius ſignum Moraliter
ſaluator miſit ad prædicandum diſcipulos combinatos, vt habetur
Lu. x. ſicut expoſuit Grego. homi. xxxix. a ¶ Qui pergentes in-
greſsi ſunt do. mu. me. i. Gentilitatis, quæ publicè fornicabatur
cum idolis. Hanc enim domum ingreſsi fuerunt apoſtoli, repellenti-
bus eos Iudæis, ſicut Paulus & Barnabas eis dixerunt, Act. xiij. g.
Vobis oportebat primùm loqui verbum dei, ſed quoniam repelli-
tis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitę, ecce conuertimur ad
gentes, ſic enim præcepit nobis deus. c ¶ Nuntia. eſt re. Ieric.
Per quem intelligitur diabolus qui Ioh. xij. dicitur princeps mundi
huius. Ipſe verò quantùm poteſt, quærit euangelij prædicatores ex-
terminare. Exemplū eſt de beato Anthonio de ordine fratrū mino-
rū, quē diabolus voluit ſtrangulare, eò q̄ diſpoſuerat qualibet die q̄-
dragies populo prædicare, ſed ad inuocationem beatæ Virginis cō-
fuſus fuit turpiter & repulſus. Et ſicut Rahab exploratores ſaluauit,
ſic Gentilitas ad Chriſtum conuerſa prædicatores euangelij ſaluat,
ipſoſq; ſuſtentando & à perſecutoribus defendendo. Et ſimiliter p̄di-
catores euāgelij Gentilitatem ſaluant, ipſam ad Chriſtum, qui vera
ſalus eſt, ſuis exhortationibus adducendo. ¶ Moraliter confeſſores
dici poſſunt exploratores, quia debent diligenter peccatorum con-
ſcientias explorare, & ſic ingrediuntur domum mulieris meretricis
i. conſcientiā perſonę peccatricis, quam ſaluant ad morum rectitudi-
nem ſuis conſilijs reducendo, & perſona ſic ſaluata ſaluat eos corpo-
raliter ſuſtentando. j. Corin. ix. b. Si nos vobis ſpiritualia ſeminaui-
mus, non eſt magnum ſi nos carnalia veſtra metamus. Per regem Ie-
richo, qui quæſiuit exploratores interficere, ſignificatur diabol⁹, vt
dictum eſt, qui non ſolùm prædicatores euangelij, ſed etiam bonos
confeſſores nititur extirpare, aut ſaltem perturbare.

A a ¶Ad montana cōſcēdite ne forte &c. Adam.&c. Dat ſapiēs meretrix cōſiliū myſticū & ſceleſte, nihil terrenum habens. Per montana, inquit, abite, nolite ꝑ valles incedere, humilia & deiecta refugite, q̄ excelſa ſunt & ſublimia ꝑdicate. Ipſa aūt pannum coccineū ponit in domo ſua, ꝑ qđ ſaluet ab excidio ciuitatis, coccineū ſcilicet, qđ ſanguinis formā gerebat. Sciebat eñ ꝙ nulli eſſet ſalus, niſi i ſanguine Chriſti. Datur etiā ei hoc mādatum: Oēs q inuenti fuerint in domo tua, ſaluabūtur. Si quis ergo ſaluari vult, veniat in hāc domū, in qua Chriſti ſanguis in ſignū eſt redemptionis. Nam apud eos qui dixerunt: Sanguis eius ſuper nos & ſup filios noſtros, Chriſti ſanguis in dānationem. Poſitus eſt enim Ieſus in ruinā, & in reſurrectionē multorum. Ideo cōtradicētibus ſigno eius efficitur ſanguis ad pœnā, credentibus ad ſalutem. Nemo ergo extra eccleſiā ſaluatur. Qui foras exit, mortis ſuæ reus fit. hoc eſt ſanguinis ſignum, quia hæc eſt ſanctificatio quæ ꝑ ſanguinē cōſtat. Quia i feneſtra dependet hoc ſignum, illud arbitror indicare, quia feneſtra domum illuminat, & ꝑ quā tātum luminis capimus, quātum ſufficiat oculis noſtris & viſui. & incarnatio ſaluatoris non nobis integrum deitatis aſpectū ingeſſit, ſed tanꝗ per feneſtram ꝑ incarnationē ſuā fecit nos lumen deitatis aſpicere. Ideo mihi videtur ſignum ſalutis per feneſtram datum, quò ſalutem cōſequātur omnes q in domo eius ſunt. Quæ aliquando meretrix erat, mundata eſt in aq̄ & ſpirituſancto & in ſanguine Chriſti.

Matt.27.c. Lucæ.2.c.

✱ & i ipſo muro habitabat. † inſequentes

B

☞ Quādo

Nicolaus de Lyra.

a ¶Nunc ergo iura.mi. Et pater lra. b ¶Qui reſpōderūt ei: Aīa no.&c. Hīc accipit anima pro toto homine: quia eſt pars principalis hominis. vel, pro ipſa vita humana, quæ cauſatur ab anima. vt ſit ibi prędicatio cauſalis, non formalis: quia anima humana eſt immortalis. c ¶Facie.in te miſe. Te & domum patris tui ſaluando. d ¶Et veri.iuramētum ſeruando. e ¶Demiſit ergo. Hīc exploratores abire ꝑmittuntur. cuius modus deſcribit, cū dicit: Demiſit ergo eos ꝑ fu.de feñe. Hebręi qui dicūt Rahab fuiſſe meretricem, dicunt ꝙ ſolita fuerat per funem illum recipere fornicarios & emittere, vt ſicut fuerat ei inſtrumentum peccati & tranſgreſsionis, ſic & ei fieret inſtrumentū ſaluatiōis. f ¶Domus enim eius hærebat muro. ſ. ciuitatis. hoc additur, ad oſtendendum ꝙ de facili poterat emittere exploratores per feneſtram, quam habebat ſuper murum. Sicut & Paulus demiſſus eſt, vt habet Act.ix. g ¶Ad montana conſcendite. Vbi non eſt via communis. h ¶Ibique latitate diebus tribus &c. Licet Iordanis parum diſtaret à Iericho, tamen ad tantum tempus manſerunt perſecutores exploratorum, quia non ſolùm quęſierunt eos in uia & in termino viæ, ſed in latibulis circunquaꝗ. Hebræi autem dicunt, ꝙ reuelatum fuit ipſi Raab pro ſalute exploratorum, ꝙ tātùm tardarent. i ¶Si ingre.no.ter.ſig.nō fue.funi.iſte coc.i. rubeus. Petiuerat enim ipſa Rahab ab exploratoribus, vt darent ei certum ſignum ſaluationis ſuæ & ſuorum, & ipſi dederunt ꝑ ſigno, ꝙ funiculus per quem demiſsi fuerāt, ligaretur i feneſtra, & ſic cognoſceretur domus ab eis, & exiſtentes in ea: & ideo dixerūt, ꝙ ſi funiculus ille nō eſſet ibi pro ſigno, immunes eſſent à iuramēto. k ¶Qui oſtium do. tu.egreſ.fue.ſan.ipſius erit in caput eius: id eſt ipſe erit ſibi cauſa mortis. l ¶Cunctorū autē ſan.qui te.in do.fue.redun.da.in ca.no. id eſt obligamus nos morti pro eorum ſalute. m ¶Appendit funicu.coccineū in feneſtra. i. ſtatim enim appendit, ne obliuioni daretur, & vt hoc exploratores viderēt antequam recederent. n ¶Illi vero. Hīc exploratores ad Ioſue reuertuntur: pręmittitur tamen latitatio eorum tribus diebus in montanis. o ¶Reuerſi ſunt. ſ. exploratores de montanis ad locum vbi erat tranſitus Iordanis. p ¶Atꝗ dixerunt: tradidit do.om.ter.&c. Acſi diceret, ita certum eſt acſi eſſet factū. Et cauſa ſubditur cùm dicitur: q ¶Et timore proſtrati ſunt &c. i. non habent virtutē reſiſtendi.

C

† ſ. ſra. 6. d.

D

aquas maris rubri ad ueſtrum introitum, quādo egreſsi eſtis ex Ægypto: & quę feceritis duobus Amorrhęorum regibus, qui erāt trās Iordanem, Sehon & Og, quos interfeciſtis: & hæc audiētes pertimuimus, & elanguit cor noſtrū, nec remanſit in nobis ſpiritus ad introitū ueſtrum. Dominus eñ deus ueſter, ipſe eſt deus in cœlo
a ¶Pactum facit pro ſalute ſua & ſuorum cum teſtamentis domini.
ſurſum: & in terra deorſum. † Nūc ergo iurāte a
mihi per dominū, ut quomodo ego miſericordiā feci uobiſcū, ita & uos faciatis cum domo patris mei: detiſꝗ mihi uerum ſignum, ut ſaluetis patrē meū & matrē, fratres ac ſorores meas, & omnia quę eorū ſunt, & eruatis animas noſtras
¶Ruina ſeculi.
à morte. Qui reſponderunt ei: Anima noſtra ſit b
ꝓ uobis in morte, ſi tñ nō prodideris nos. Cumꝗ
tradiderit nobis dominus terrā, faciemus in c
te miſericordiā & ueritatē. Demiſit ergo eos per d e
funē de feneſtra. Domus enim eius hęrebat mu f
a ¶Quaſi humilia & deiecta fugite, cœleſtia prędicate.
ro. ✱ Dixitꝗ ad eos: Ad mōtana cōſcēdite, ne for g
tè occurrant uobis † reuertētes, ibiꝗ latitate die h
bus tribus donec redeant, & ſic ibitis ꝑ uiam ueſtrā. Qui dixerūt ad eā: Innoxij erimus à iuramēto hoc quo adiuraſti nos, ſi ingredietibus nobis i
¶Redemptionis.
terram, ſignum non fuerit funiculus iſte cocci-
¶Sanguis Chriſti. a ¶In charitate, incarnatione Chriſti.
neus, & ligaueris eum in feneſtra, per quam nos demiſiſti, & patrē tuū ac matrē, fratreſꝗ & oēm
a ¶In eccleſiam.
cognationē tuā congregaueris in domum tuā.
¶Nemo extra eccleſiam ſaluatur.
Qui hoſtiū domus tuę egreſſus fuerit, ſanguis k
ipſius erit in caput ei᷑, & nos erimus † alieni. Cū l
ctorū autē ſanguis qui tecū in domo fuerint, redūdabit in caput noſtrū, ſi eos aliquis tetigerit. Quia ſi nos prodere uolueris, & ſermonem iſtū proferre in mediū: erimus mūdi ab hoc iuramēto, quo adiuraſti nos. Et illa rñdit: Sicut locuti eſtis, ita fiat. Dimitteſꝗ eos ut ꝑgerēt, appendit m
funiculū coccineū in feneſtra. Illi uerò ambulā n
tes peruenerūt ad mōtana, & māſerunt ibi tres dies, donec reuerterent̃ q fuerāt perſecuti. Quęrentes eñ ꝑ oēm uiā, nō repererūt eos. Quibus urbem ingreſsis reuerſi ſunt, & deſcenderūt ex o
ploratores de mōte, & Iordane trāſmiſſo uenerunt ad Ioſue filiū Nun, narrauerūtꝗ ei oīa q̄ acciderant ſibi atꝗ dixerunt: Tradidit dñs omnē p
terram hāc in manus noſtras, & timore proſtra q
ti ſunt cuncti habitatores eius.✱ Cap. III.

IGitur Ioſue de † nocte cōſurgēs r
mouit caſtra, egredienteſꝗ de s
Setim uenerūt ad Iordanem ip t
ſe & omnes filij Iſraël, & mora v
ti ſunt ibi per tres dies. Quibus euolutis trāſierūt † ꝑcones ꝑ caſtrorū mediū, &

NI. DE LY.

Cap. III.

IGitur Io. Hīc conſequēter agit de igreſſu terræ, q factus eſt ꝑ tranſitū Iordanis. & ideo primò oſtēdit quid actū eſt in ipſo tranſitu. ſecundò qd in exitu. iiij. ca. tertiò qd in ſtatu, ca.v. Prima pars diuiditur in tres: quia primò de tranſitu datur pręceptum. ſecundò additur ſignum diuinitus dandū, ibi: Dixitꝗ dominus ad Ioſue. tertiò ponit vtriuſꝗ complementum, ibi: Igitur egreſſus eſt populus. Circa primum dicit: r ¶Igit Io.de no.con. In Hebręo habet̃ בַּבֹּקֶר babboquer, De mane conſurgēs: qa ſurrexit in aurora, quæ eſt cōfinium diei & noctis. & ſic pōt vtroꝗ modo nominari. s ¶Egredien. de Setim. Locus eſt vnde miſerat exploratores. t ¶Venerunt ad Iordanem. Qui non multùm à Setim diſtat. v ¶Et morati ſunt ibi per tres dies. Dicunt expoſitores noſtri, ꝙ cauſa huius moræ fuit, eò ꝙ Iordanis fluuius tunc ex reſolutione niuium increuerat, vt habetur infrà, & ideo ſteterunt ibi tribus diebus, quouſque aquæ aliquātulum decreuiſſent. Sed hoc non videtur bene conſonare veritati Hebraicæ: quia infrà eodē ca. vbi nos habemus: Iordanis autem ripas alueí ſui tempore

Diuiſio

† innoxij.

✱ à facie no ſtra. i. poſt ꝙ viderūt nos.

† mane

† pręfecti

a ¶Quando videritis. Aug. Scribæ ꝑplo dicunt: Cap. III.
E Cũ videritis arcam teſtimonij dei noſtri, & ſacerdotes, & Leuitas portantes eã, ꝓficiſcimini de locis veſtris, & ite poſt eã. Sed longũ interuallũ ſit iter vos & illã, quãtũ duo milia cubitorũ ſtabitis, ne ꝓpinq̃tis ei, vt ſciatis viã, quã inibitis in eã. Nõ eñ abiſtis viã ab heſterna & nudius, & tertia die &c. Longè iuſſum eſt arcam p̃cedere, vt poſſet à ꝑplo videri. Tã grãde eñ agmẽ, ſi poſt eã ꝓximè ꝑgeret, non eã videret preire, nec noſſet q̃ ſeq̃retur. Ex hoc itelligitur, ꝙ colũna nubis, que ſolebat mouẽdis caſtris ſignũ dare, & iter oſtẽdere, iã receſſerat, nec eis apparebat. Hinc factũ eſt, ꝙ triduũ illud ex hũana diſpoſitiõe p̃diceretur. Nũc ergo duce Ieſu, poſt arcã dñi ſequũtur, nube ſubtracta, tãq̃ velamine ablato. b ¶Hodie inci. exalta. Adam. Multa prodigia in eremo geſta ſunt, & nuſq̃ dicit exaltat⁹ Ieſus. Vbi verò trãſitur Iordanis, dicitur ad eũ: Hodie inci. exal. te &c. Exaltatio eñ Ieſu in conſpectu populi, à baptiſmo ſumit exordiũ. Qui eñ baptizãtur, in morte ipſius baptizãtur, cuius mors in crucis exaltatiõe cõpletur. Meritò ergo cuiq; fideliũ tunc primũ Ieſus exaltatur, cũ ad myſteriũ baptiſmi ꝑuenit. vñ: Exaltauit illũ deus, & donauit illi nomẽ, qđ eſt ſuper oẽ nomẽ &c. c ¶Domi. de. vi. &c. Adam. Peccatori omnis creatura hoſtis eſt, ſicut AEgyptijs fluui⁹, terra & celũ. Iuſto ſeruiũt oĩa. Mare rubrum trãſit ſicco veſtigio, AEgyptius ſubmergitur. In eremo. i. in deſerto horribili, & vaſto cibus de celo miniſtratur iuſto. Et ĩ Iordane arca teſtamẽti dux eſt populo. Aque defecerũt ſacerdotib⁹ & Leuitis. Similiter tibi q per baptiſmi ſacramẽtum Iordanis fluenta egreſſus es, ꝑ ipſum aẽra trãſitus promittitur. Vñ: Rapiemur obuiam Chriſto in aẽra &c. Nihil ergo eſt, quod metuat iuſt⁹, cui omnis creatura famulatur, & cui dicitur: Si trãſieris ꝑ ignẽ, flãma nõ aduret te &c. Oĩa ergo q̃ in prioribus geſta ſunt in te, ſecũdũ myſticã rõnẽ cõplẽt, q cupis idololatriæ tenebris derelictis ad audiẽtiã diuine legis accedere. AEgyptũ derelinquis, cũ cathecumenis aggregat⁹ & preceptis eccleſiaſticis parere cœpiſti, & egreſſus mare rubrũ, & in deſertis ſtationibus poſitus, ad audiendum legem dei, & intuendũ vultũ Moyſi per gloriam dñi reuelatũ, quotidie vacas. Si autẽ ad baptiſmũ veneris, & cõſiſtẽte ſacerdotali & Leuitico ordine initiatus fueris venerandis ſacramentis, tunc ſacerdotum miniſterijs, Iordane tranſmiſſo terrã ꝓmiſsionis intrabis. In qua te poſt Moyſen ſuſcipit Ieſus noui itineris dux. Tu autem memor tantarum virtutum, ꝙ tibi mare diuiſum eſt, ꝙ aqua Iordanis ſtetit, dicẽs: Quid eſt tibi mare ꝙ fugiſti, & tu Iordanis quia conuerſus es retrorſum &c. Et reſpondebit tibi ſermo diuinus: A facie domini mota eſt terra, à facie dei Iacob. Qui conuertit petram in ſtagna aquarum & rupem in fontes &c. d ¶Chananæus. poſsidens, vel poſſeſsio, vel negotiatores, vel motabilis. e ¶Hethæus. formidans ſiue ſtupens. f ¶Heuæus. Lapides colligens. ☞Pherezeus.

Margin: †præcepe-runt populi, dicẽdo. — * ferè — Rom. 16. a. — Phi. 2. b. — †extremũ — 1. Te. 4. d. — F — Eſa. 43. a. — Pſal. 112. a. — Ibidem. b

a †clamare cœperũt: Qñ uideritis arcã fœderis dñi dei ueſtri, & ſacerdo-tes ſtirpis Leuitice portãtes eã, uos b quoq; cõſurgite & ſeq̃mini precedẽtes, ſitq; inter uos & arcã ſpatiũ c *cubitorum duũ miliũ, ut †procul d magis uidere poſsitis, & noſſe per quã uiã ingrediamini, qa †prius nõ ambulaſtis ꝑ eã, & cauete ne appropinquetis ad arcã. Dixitq; Ioſue ad populũ: Sanctificamini: cras eñ fa e f ciet dñs inter uos mirabilia. Et ait g ad ſacerdotes: Tollite arcam fœderis, & precedite populum. Qui iuſſa complẽtes tulerũt, & ambulauerũt ante eos. Dixitq; dñs ad Ioſue: h b Hodie incipiam exaltare te coram i

¶Cuiq; Chriſtus exaltatur cũ in morte ei⁹ baptizatur.

omni Iſraël ut ſciãt, ꝙ ſicut cũ Moy k ſe fui, ita & tecũ ſim. Tu autem pre l m cipe ſacerdotibus qui portant arcã fœderis, & dic eis: Cũ ingreſsi fue- n ritis †partẽ aque Iordanis, ſtate in ea. Dixitq; Ioſue ad filios Iſraël: Ac o c cedite huc, & audite uerbum domini dei ueſtri. Et rurſum: In hoc, in- p d quit, ſcietis ꝙ dominus deus uiuens in medio ueſtri eſt, & diſperdet in conſpectu ueſtro Chana- e f næum, & Hethæum, Heuæum, &

Margin: †ne appropinquetis ei, & noſſe poſsitis. — †ab heri & nudiuſtertius, Heb. — †& cauete ne appropinquetis ad arcam.

Nicolaus de Lyra.

☙Tẽpore meſsis impleuerat. ĩ Hebreo habetur ſic: Et Iordanis impleuerat ſuꝑ oẽs ripas ſuas oĩbus diebus meſsis, q dies durant per duos menſes ſecũdũ Hebræos, vt dictũ fuit Gẽ. viij. in fine. & iõ ſi cauſa more fuiſſet excreſcentia iordanis, filij Iſrael ibidẽ ſtetiſſent ꝑ maius ſpatiũ ſatis q̃ ꝑ tres dies, vt videtur. Iõ aliter põt dici. ſ. ꝙ cauſa illius more fuit, qa Ioſue expectabat reuelationem dñi de modo trãſeũdi, q̃ facta fuit ſibi vltima die de illis tribus, & in craſtino trãſierũt. Vñ tũc dixit Ioſue ad populũ: Sanctificamini: cras eñ faciet dñs inter vos mirabilia. Si eñ à principio Ioſue ſciuiſſet, ꝙ alueus Iordanis ſiccari debuiſſet ꝓpter eorũ trãſitũ, nõ oportuiſſet eũ expectare ꝑ diẽ, nec ꝑ horã propter diminutionẽ aq̃. Dicũt aũt Hebrei, ꝙ prima dies de tribus p̃dictis fuit triceſima & ꝑ cõſequẽs vltia luctus Moyſi, qđ oportet dicere ſecũdũ p̃dicta, ſcilicet ꝙ à morte Moyſi vſq; ad trãſitũ Iordanis ĩcluſiuè fluxerũt tñ. xxxiij. dies, ita ꝙ die. xxxiij. trãſierũt Iordanẽ. tres aũt dies p̃dictæ imediatè p̃ceſſerũt diẽ trãſit⁹, vt patet in textu. Ex q̃ ſeq̃t, qđ prima illarũ fuit triceſima dies luctus Moyſi. a ¶Quã vi. ar. &c. Ex q̃ patet, ꝙ aliter portata fuit tũc, q̃ ãñ in motiõe caſtrorũ: qa ãñ portabat̃ ꝑ Leuitas, q erãt de familia Caath, vt patet Nume. iiij. & x. b ¶Vos quoq; con. Ex quo etiã patet, ꝙ alio ordine portabatur arca, qa in alijs motiõib⁹ caſtrorũ ſex tribus p̃cedebãt arcã, & ſex ſeq̃bãtur, vt habetur Nũe. x. hîc aũt arca precedebat. Et ex hoc etiã videtur, ꝙ nubes q̃ prius ducatũ prebebat, receſſerat. c ¶Sitq; inter vos & arcã ſpa. propter reuerẽtiã. d ¶Cubitorũ duũ. mi. Cubitus continet pedẽ cum duabus tertijs, & eſt menſura à brachij cubito ad ſummitatem digitorum. e ¶Sanctificamini. Expoſitores noſtri dicunt, ꝙ iſta ſanctificatio intelligitur, ꝙ cõtinerent ab vxoribus ſuis, ꝓpter reuerentiam miraculi in craſtino fiẽdi, ſicut & ãñ dationem legis preceptũ fuit eis, vt cõtinerẽt ab vxoribus ſuis, vt habetur Exo. xix. Hebrei autẽ dicũt: Sitis parati, vbi nos dicimus: Sanctificamini, qa verbũ illud קדש quadas eſt equocũ ad preparare & ſanctificare. ſed qualis debebat eẽ illa preparatio, nõ dicunt. f ¶Cras enim faciet dominus inter vos mi. ſiccãdo alueum Iordanis, vt exprimitur infrà. g ¶Et ait ad ſacer. hoc dicit Ioſue in die tranſitus Iordanis. h ¶Dixitq; dominus. Hîc exprimitur ſignum diuinitus dandum, cùm dicitur: i ¶Hodie incipiã exal. te corã omni Iſrael. Licet eñ die p̃cedenti reuelatio facta fuiſſet Ioſue, vt predictũ eſt, tñ tũc fuit replicata ad maiorem aſſertionem, & etiã ad maiorem declarationẽ. Sicut enim in cognitiõe naturali ꝓceditur ab imperfecto ad perfectum, vt habetur. j. Phyſicorũ, ſic & in cognitiõe ſupernaturali, q̃ fit ꝑ diuinã reuelationẽ, aliquãdo veritas primò reuelatur min⁹ perfectè, poſtea ꝑfecti⁹. k ¶Vt ſci. &c. cum mo. fui. per ſigna mirabilia. l ¶Ita & te. ſim. quod patuit per tranſitũ miraculoſum. n ¶Cum ingre. fue. &c. Dicũt Hebræi, ꝙ ſteterũt in Iordane prope ripã, ꝑ quã ingrediebantur, quouſq; totus populus trãſiſſet. & ex hoc dicunt q̃dã alia, vt patebit poſtea. Sed hoc videtur falſum, per hoc quod in fine huius ca. dicitur: Sacerdotes qui portabant arcam fœderis domini, ſtabãt ſuꝑ ſiccã humũ in medio Iordanis. Ex quo videtur, ꝙ ꝓceſſerũt vſq; ad mediũ aluei, vt populus trãſiret ſecurius. o ¶Accedite huc & audite verbum dñi. Hoc dixit Ioſue principibus populi, in quibus totus populus virtualiter continetur. Nõ eñ potuiſſet totus populus verbũ eius audire. p ¶In hoc inquit ſcietis, ꝙ dñs deus viuẽs in medio veſtri eſt. ſ. per opus mirabile, quod nõ põt fieri niſi diuina virtute, quod exprimitur cũ dicitur: ☙Ecce arca

Margin: G — H

Moraliter. a ¶Quando videritis arcam fœderis domini dei veſtri & ſacerdotes ſtirpis Leuitice portãm &c. Hîc agitur de modo tranſeũdi Iordanem, qui fuit miraculoſus: & ideo per hoc Ioſue fuit exaltatus, ſecundum quod dixit ei dominus: i ¶Hodie incipiam exaltare te coram omni Iſrael, vt ſcient ꝙ ſicut cum moyſe fui, ita & tecum ſum &c. Allegorice: per hunc tranſitum ſignificatur baptiſmi ſacramentum, vt dictum eſt ſuprà. In inſtitutione verò baptiſmi, dñs Ieſus cuius Ioſue figura fuit in geſtis & nomine exaltatus fuit coram Iohanne Baptiſta, & alijs aſsiſtentibus per apertionem cæli ſuper eum, & per vocem patris dicentis: Hic eſt filius meus &c. & per teſtimonium ſpiritus ſancti in columbæ ſpecie deſcendentis ſuper eum & manentis, & deinceps per multa miracula aliâs inaudita. m ¶Tu autem præcipe ſacerdotibus qui portant arcam fœderis &c. Per iſtos ſacerdotes ſignantur apoſtoli alijq; diſcipuli, & eorum ſucceſſores euangelium Chriſti per orbem portantes. Quod quidẽ euangelium bene per arcam ſignificatur, eò ꝙ tria continebat ſpiritualiter, quæ erant in arca contenta. ſ. tabulæ, per quas ſignificabatur lex vetus, quam continet euangelium eius imperfectionem ſupplendo. Secundum fuit virga Aaron, quæ ſignificauit dignitatem regiam, & ſacerdotalem, quam continet autor euangelij Chriſtus, qui eſt rex & ſacerdos, & per conſequens ipſum ☙euangelium

Margin: Moraliter

A a ℭPherezæus.Separās,ſiue diſſeminās. b ℭGergeſæus.colonum applica,vel colonum eijciens, ſiue aduena appropinquās. c ℭAmorrhæus.Amarus vel loquēs.d ℭIebuſæus.Calcātes, vel præſepe eorū.e ℭMeſsis imple.LXX,Sicut in dieb⁹ meſſis tritici.Hoc incredibile videt̄ regionibus noſtris,ibi autem(ſicut phibēt q nouerūt) ī initio veris eſt meſsis tritici:tūc aūt ille fluui⁹ redūdat,& implet̄ ampli⁹ q̄ p hyemē. f ℭSteterūt aquę deſcēdētes &c. Adam.Nō abſq; myſterij rōne arbitror ſcriptū,ꝙ pars aquarum Iordanit mergat̄ in mare, & in amaritudinem fluat:pars autē in dulcedine pſeueret.Si enim omnes q baptizant̄ cęleſtis gratię dulcedinē cuſtodirēt, nullus in amaritudinē peccatorum verteret̄.Sed ſæpe ſuſcepto baptiſmo ad ſecularia redeūt, & auaritiæ ſalſum poculum bibunt,& in mare fluentes,ſalſis fluctibus peunt. Pars verò illa quæ in ſtabilitate pmanet & dulcedinem ſeruat, ſignificat eos qui acceptum munus dei firmiter tenent.Et rectè eſt vna pars eorum qui ſaluantur: quia vnus eſt panis qui de cælo deſcendit, & fides vna, & vnū baptiſma, & vnus ſpūs quo omnes purificantur in baptiſmo,& vnus deus pater omnium. g ℭSacerdotes & por.&c.Idē ſacerdotalis ordo & Leuiticus arcæ dn̄i aſsiſtit,in qua lex dei portat̄. Ipſi enim ſunt qui illuminant populū de mandatis dei. Vnde: Lucerna pedibus meis verbum tuū, & lumen ſemitis meis.Hoc lumē p ſacerdotes & Leuitas accendit̄.Populus,inqt, longè ſit ab arca teſtamenti dn̄i,duo milia cubitorū.Sacerdotes vò & Leuitę pximi,& tā pximi vt in hūeris eorū portet̄.Beati qui merent̄ proximi eē deo.Sed ſcriptum eſt.Qui approximant mihi,approximāt igni.Si aurū & argētū fueris,& igni approximaueris, clarius per ignem effulgebis.
B Si ſuperædificaſti ligna,fœnum,ſtipulam,conſumeris. Beati ergo qui proximi ſunt,vt ignis eos illuminet non addurat.Saluabitur tantùm Iſrael,ſed longè poſitus iter agit: non ſua virtute,in miniſterio ſacerdotū.
☞In æter-

† dominatoris
► quæ inferiores ſūt decurrēt at q;
† vno aceruo
1.Cor.10.d
Ioh.6.c.
Eph.4.a.
† oīb⁹ diebus
Pſal.108.a.
⁕ valde
1.Cor.3.c.
† mare ſalis
† e regione
† Iericho

a b Pherezęum,Gergeſęum quoq;,& Amor c d rhæum,& Iebuſæum. Ecce arca fœderis a domini omnis terrę antecedet uos per Iordanē.Parate duodecim uiros de tribubus b Iſraël,ſingulos per ſingulas tribus.Et cū c poſuerint ueſtigia pedum ſuorum, ſacerdotes qui portant arcam fœderis domini † dei uniuerſæ terræ in aquis Iordanis, aquę quę inferiores ſunt, decurrent atq; deficient.Quę autem déſuper ueniunt, in † una mole cōſiſtēt.Igitur egreſſus eſt po- d pulus de tabernaculis ſuis, ut tranſirent

a ℭQuia per ſacerdotum magiſterium deducitur populus ad terram promiſsionis.Et ſi quis eſt hodie in illo ordine dignus aſcribi,cedent ei ipſa fluenta Iordanis,& ipſa elementa verebuntur.

Iordanem, & ſacerdotes qui portabant arcam fœderis,pergebant ante eū.Ingreſſiſq; eis Iordanē & pedibus eorum in parte aquæ tinctis (Iordanis autem ripas al- e uei ſui † tempore meſsis impleuerat) † ſte- f

ℭQuia pars eorum qui baptizantur,acceptam cęleſtis gratiæ dulcedinem cuſtodiunt.

terunt aquę,deſcendētes in † loco uno, & inſtar montis intumeſcentes apparebant procul ⁕ ab urbe, quę uocatur Adam, quę

ℭQuia pars in peccatorum amaritudinem conuertitur.

eſt ad latus Sarthan. Quæ aut inferiores g erant in mare ſolitudinis(quod nunc uocatur † mortuum) deſcenderūt, uſq;quo h

ℭAEterna morte perirent.

omnino deficerent. Populus autem ince- i

a ℭQui docent populum de AEgypto exire.i.de erroribus mundi:& tranſire per eremum.i.tentationem ſeculi.

debat † cōtra † Iordanē, & ſacerdotes qui portabant arcam fœderis domini ſtabant ſuper ſiccam humum in medio Iordanis accincti. Omniſq; populus per arentem alueum tranſibat.

Cap. IIII.

Qvibus tranſgreſsis, dixit k l dominus ad Ioſue: Elige duodecim uiros ſingulos per ſingulas tribus, & præcipe eis, ut tollāt de medio Iordanis alueo, ubi ſtete-

Nicolaus de Lyra.

a ℭEcce arca fœderis do.&c. Ad cui⁹ appropinquationē ſiccatæ ſunt aq̄,vt exprimit̄ poſtea. b ℭParate duodecim vi.ſcilicet ad tollendū.xij.lapides de alueo Iordanis de ſiccando, vt exprimitur in principio ſe.ca. c ℭEt cum poſuerint ve.pe.ſuorum &c. Hîc exprimitur modus deſiccationis aluei Iordanis.& patet litera. d ℭIgitur egreſſus.Hîc conſequenter deſcribitur tranſitus & ſigni complementum.& patet litera vſq; ibi: e ℭIordanis autem ripas aluei ſui tempore meſsis impleuerat. Non poteſt intelligi, quod tunc colligerentur blada communiter: quia decima die menſis primis tranſiuerunt Iordanem,vt habetur ca. ſe. menſis autem primus Hebræorum incipit à lunatione propinquiori æquinoctio vernali,ſiue ſit antè ſiue pòſt.Sed dicit̄ tēpus meſsis pro tanto,quia in terra promiſsionis,q̄ calida eſt,in aliquibus locis magis calidis ſpicæ aliq̄ appropinquabāt ad maturitatem,& de illis colligebatur manipulus & torrebat̄ aliquantulū, & p cōfricationem excutiebant̄ grana de quib⁹ fiebat oblatio in feſtiuitate paſchali,q̄ celebrabat̄.xv.die mēſis primi, vt habetur Leui.xxij.& ppter hoc mēſis primus vocat̄ mēſis nouarū frugū Exo.xiij.& Deute.xvj.Quod autem hîc interponitur de inundatione Iordanis, hoc fuit ad declarationem maioris miraculi in ſiccatione aluei Iordanis in trāſitu filiorū Iſrael.iō ſubdit̄: f ℭSteterunt aquæ deſcentes &cæt.contra naturam,cùm ſint fluidæ. g ℭQuę autem inferiores erant,in mare ſolitu.quod nunc voca.mor.deſcē.Iſte locus erat magnus lacus, per quem trāſit C Iordanis fluuius.& vocatur mare ſecūdū modū loquēdi Hebraicū,quo omnis cōgregatio magna aquarū mare vocat̄.vn̄ Gen̄.j.b.dicit̄:Cōgregatiōeſq; aquarū appellauit maria.Et hoc mō ſtagnū Genezareth,p qd' trāſit Iordāis fluui⁹,vocat̄ mare Tyberiadis, & mare Galilęæ.vt hr̄ in plurib⁹ locis in euāgelio. Et eodē mō in pposito lacus iſte vocat̄ hîc mare ſolitudinis,qa eſt iuxta deſertum Sin.Et mare mortuum, eò ꝙ nullus piſcis poſsit ibi viuere,vt dicit Philiſoph⁹ ij.Meteororum. vbi loquit̄ de iſto lacu vel ſtagno:tum qa aq̄ ſunt ita ſpiſſę,ꝙ ſunt quaſi lutū:propter qd' veſtimēta ibi piecta magis ſordidāntur q̄ lauent̄,vt dicit̄ ibidē: tū quia ſunt exceſsiuè ſalſæ, propter alibi in ſcriptura vocat̄ mare ſalſiſsimum. h ℭVſq;q̄.oīno defi.ab aſpectu filiorū Iſrael. i ℭPopulus aūt incedebat cōtra Iordanē.id eſt p Iordanē,ita ꝙ ponit̄ hîc vna ppoſitio p alia.Vel dicit̄:cōtra Iordanē: qa populus appropinquabat ad aquas Iordanis deſuper veniētes,q̄ ſtabāt eleuatæ ad modū collis iuxta tranſitum populi.Cætera patent.

Mare dicit̄ mortuum

⁕ euangelium hoc continet. ppter qd' dicit̄ euangeliū regni.Matth.iiij. Tertiū fuit māna,p quā ſignificatus fuit cibus ſpiritualis ex verbis euangelij,ppter qd' Ioh.vj.g.Chriſto dixerūt apoſtoli:Dn̄e ad quē ibimus? verba vitæ æternę habes. f ℭSteterunt aq̄ &c. Per quas ſignificant̄ mūdi tribulatiōes Eſa.viij.b. Adducet dn̄s ſemp eos aquas fluminis fortes & multas:regē Aſſyriorum &c. Per hoc igit̄,ꝙ aquæ Iordanis ſupueniētes,& etiā inferiores arcæ trāſitū nō īpediuerūt,ſignificatū fuit, ꝙ tribulationes mūdi pteritę nō impedirēt portationē euāgelij p orbem. qd' patet:qa pſecutio Iudęorum in primitiua eccleſia, & poſtea pſecutio tyrānorū & hæreticorū, nō impediuerūt pdicationē euangelij. & ſilr̄ ſperandū eſt ꝙ ſuperuēturæ nō impediēt, ſaltē omnino.j.Cori.x.c. Fidelis deus q non patiet̄ vos tentari ſupra id qd' poteſtis, ſed faciet cū tentatione puentū,vt poſsitis ſuſtinere.Per hoc etiā ſignificatū fuit, ꝙ tranſit⁹ electorū ad patriā, nō impedietur per quancunq; tribulationē. Per hoc aūt ꝙ arca pceſsit ppl̄m ī ingreſſu Iordanis, & in egreſſu ſecuta ē,ſignificatū fuit,ꝙ euāgelij pdicatio Gētiles ad baptiſmū adduceret, & adductos in Chriſto cōſeruaret. D

Moraliter
† De cō.di.2.c.reuera.
v. Iordanis.
† aceruo
► & inſtar montis intumeſcentes apparebant

NICO.DE LY.

Cap. IIII.

Qvibus tranſgreſsis.Hîc conſequenter oſtēdit quid actum fuit in exitu Iordanis:quia.xij. lapides de alueo Iordanis fuerunt exportati.&.xij.alij de terra arida in alueum poſiti.In hoc igitur ca.ſic proceditur. quia primò ponitur domini & Ioſue iuſsio, ſecun.iuſsionis impletio,ibi:Fecerunt ergo.tertiò temporis determinatio,ibi:Populus aūt.Circa primū dicit̄: l ℭDixit do.&c.Eli.xij.vi.i. iā electos accipe:quia de mādato Ioſue q̄libet tribus elegerat vnum, vt dictū eſt ca.pce.& ideo iſta electio aliqn̄ attribuit̄ Ioſue,aliqn̄do tribub⁹:qa facta ē à Ioſue auctoritatiuè,& ab illis executiuè.
Duodecim

Morali. k ℭQuibus tranſ.di.do.&c.Hîc agit̄ de duodecim lapidib⁹ exportādis de alueo Iordanis,& de alijs duodecim in ipo ponēdis.Per primos lapides allegoricè ſignificat̄ ppl̄s Iudaic⁹ ex duodecim filijs Iacob pcreat⁹,q nutrit⁹ fuit ī humore doctrinæ legis & pphetarum, ſed aduenienre Chriſto eiectus fuit ad ob-

Moraliter

⁕ ſtir atiōis

a ℭIn æternum.Aug. Ca.IIII.
E Quō in æternū, cū cęlū & terra trāſe-
ant? An qm̄ æternum aliqd ſignificat,
cū ipi ęterni eſſe non poſsint? Quāuis
poſsit qđ in Gręco eſt Latinè dici, vſ
q; in ſeculū. b ℭFeſtinauitq; po. &
trāſijt.Adamā.Qui mare rubrū tranſ
ierunt, baptizati ſunt in Moyſe & in
nube & in mari.De his verò q Iorda-
nē ſimiliter trāſeūt, poſſum⁹ ſimiliter
dicere:qa omnes ī Ieſu baptizati ſunt
in Iordane.Quod verò ſcriptū eſt: Et
feſtinauit popul⁹: & trāſiuit Iordanē,
nō puto eſſe otioſum. Nobis em̄ ve-
nientibus ad baptiſmū,& ſuſcipienti-
bus verbi dei ſacramentū:nō ſegniter
agēdū eſt,ſed feſtinādū,donec oīa trāſ
†De.27.a. eamus.i.oīa mādata īpleam⁹, vt per-
uenire ad ꝓmiſſam beatitudinē mere
amur.Cū verò oīa trāſierim⁹, diligen
ter & cautè incedēdū eſt, ne de impro
uiſo effundant greſſus noſtri.vñ: Pe-
Pſal.72.a. nè effuſi ſunt greſſus mei. Nec remiſ-
ſior ſolicitudo debet eſſe in cōſeruan
dis,q; acquirēdis virtutib⁹.quod deſi
gnaꝉ cū dicit,qa.xl.milia virorū in ve
ritate accincti trāſierūt ad expugnan-
dā Iericho, accincti.ſ.cingulo verita-
Eph.6.c. tis.vñ: Eſtote ergo accīcti lūbos vřos
in veritate. Noſtrū etiā cingulum de-
bet eſſe veritatis, ſi tñ ſeruauerimus
militię hui⁹ & cīguli ſacramētū.Si fal-
ſum loquimur, diſcingimur baltheo
veritatis.Sim⁹ ergo in veritate cincti:
ſed ī falſitate diſcincti.trāſeūtes Iorda
nē,ad bella trāſim⁹,cōtra ſpūalia neq-
tię in cęleſtib⁹.Hæc em̄ oīa ꝓpter nos
Ibidem.b. ſcripta ſunt.Exeam⁹ ergo ad bellū, vt
expugneꝉ à nobis ciuitas prima, hui⁹
F ſcilicet mūdi malitia,& ſupba mœnia.
Intra te pliū eſt,intra te ędificatio ma-
Mat.15.b. la & ſubuertēda.Hoſtis tuus de corde
tuo procedit,de corde enim exeunt co
gitationes malę, homicidia,adulteria,
fornicationes &c. Vides quātus ſit,&
qualis eſt exercitus tuorū hoſtium. Hi
nobis prima ſtrage fundendi ſunt, vt
nullū relīqm⁹:tūc nobis p Ieſum da-
biꝉ illa reges, vt vnuſqſq; requieſcat
ſub vite ſua,& ſub ficu ſua, cū iā non
ſit q exterreat filios Iſrael. c ℭIn die
illo &c. Semp exaltat⁹ eſt Ieſus apud
patrē:ſed op⁹ eſt,vt ī cōſpectu noſtro
exaltet illū deus.i. vt altitudinē diuini
tatis eius cognoſcamus.Hoc aūt fit ſi
Iordanē trāſierimus,& varijs ſacrorū
munimētis ad futura bella armemur.
†circiter quadraginta d ℭPræcipe ſacer.Aug.Māda ſacer
dotibus portantibus arcam teſtamen
ti &c.Solet dici arca teſtamēti,vř arca
†trāſierūt ante dñm ad prælīū ad, teſtimonij.Nunc ergo dicitur arca te-
ſtamenti teſtimonij, vt non ſolùm ar-
ca,ſed etiā ipſum teſtamentū appelleꝉ
teſtamētū teſtimonij. Hinc enim dicit
Roma.3.c. Apoſtol⁹:Nūc āt ſine lege iuſtitia dei
manifeſtata eſt,teſtimoniū habens per
legē & ꝓphetas,qa in rei venturæ te-
ſtimoniū datum fuit vetus teſtamētū.
☞Popul⁹ aūt

Nicolaus de Lyra.

a ℭDuodecim duriſsi.la.&c.vt
poſsint diu permanere ad memoriam
facti:qa ad hoc tollebanꝉ,vt īfrà dicitꝉ:
Vt ſit ſignū īter vos.& patet lřa vſq;
ibi:b ℭVſq; ī æter.Et accipiꝉ hīc ęter
num,pro tpe lōgo & indeterminato.
c ℭFecerūt ergo. Hīc poniꝉ iuſsiōis
īpletio.& patet lřa vſq; ibi:d ℭAlios
quoq; duodecim lapides po.Ioſue.
&c.vt ha-

runt pedes ſacerdotū,*duodecim du- a
riſsimos lapides,quos ponetis in loco
caſtrorum,ubi fixeritis hac nocte tēto
ria.Vocauitq; Ioſue duodecim uiros
quos elegerat de filijs Iſraël, ſingulos
de tribubus ſingulis, & ait ad eos: Ite
ante arcam domini dei ueſtri, ad Ior-
danis medium,& portate inde ſinguli
ſingulos lapides in humeris ueſtris iu
xta numerum filiorum Iſraël, ut ſit ſi-
gnum inter uos.Et quando interroga
uerint uos filij ueſtri cras,dicētes: quid
ſibi uolunt iſti lapides? reſpondebitis
eis†.Defecerunt aquę Iordanis ante
arcam fœderis domini, cùm tranſiret
eum: idcirco poſiti ſunt lapides iſti in
monimentum filiorum Iſraël uſq; in b
a æternum. Fecerunt ergo filij Iſraël ſi- c
cut eis pręcepit Ioſue,portātes de me-
dio Iordanis alueo duodecim lapi-
des,ut ei dominus imperarat,iuxta nu
merum filiorum Iſraël,uſq; ad locum
in quo caſtrametati ſunt, ibiq; poſue-
runt eos. Alios quoq; duodecim lapi- d
des poſuit Ioſue in medio Iordanis al-
ueo,ubi ſteterunt ſacerdotes, qui por-
tabant arcam fœderis domini:& ſunt e
ibi uſq; in pręſentem diē. Sacerdotes
autem qui portabant arcam*,ſtabant
in Iordanis medio,donec omnia com-
plerentur,quę Ioſue ut loqueretur ad
populū,pręceperat domin⁹, †ut dixe-

a ¶Non otioſe, non remiſſe nobis agendum eſt,
ſed omnia præcepta domini feſtinanter tranſeun
da & perficienda.

b rat ei Moyſes.Feſtinauitq; populus,& f
tranſijt.Cumq; trāſiſſent oēs, tranſiuit g
& arca domini.Sacerdotes quoq; per h

a ¶Quaſi doctores & duces ad terram promiſsionis.

gebant ante populum. Filij quoq;
Ruben & Gad,& dimidiæ tribus Ma

a ¶Quia cum omnia tranſierimus, diligenter & caute
eundum eſt,ne offendantur greſſus noſtri.

naſſe armāti pręcedebant fratres ſuos
filios Iſraël,ſicut eis præceperat Moy
ſes,† & quadraginta† pugnatorū mi-
lia†per turmas & cuneos incedebant

a ¶Lata & ſpatioſa eſt via Iericho.i.mundi.
¶Malitia mundi & ſuperba mœnia peccati prius
nobis euertenda ſunt.

per plana atque campeſtria urbis Ie-
c richo. In die illo magnificauit domi- i
nus Ioſue coram omnni Iſraël:†ut ti-

¶Qui ſub lege eſt timet Moyſen: cum ad euangelium
tranſitur mutata obſeruantia timor immutatur.vnde:
Per legem legi mortuus ſum, vt deo viuam.

merent eum ſicut timuerant Moyſen,
dum adhuc uiueret.Dixitque ad eum:
d Præcipe ſacerdotibus, qui portant k
arcam fœderis, ut aſcendant de Ior- l
dane.Qui præcepit eis,dicens:Aſcen-
dite de Iordane. Cúmque aſcendiſ-
ſent, portantes arcam fœderis domi-
ni, & ſiccam humum calcare cœ-

&c,vt habereꝉ teſtimoniū trāſitus mi- G
raculoſi intra aquā & extrà.Et iſti.xij. *pręparatorum
lapides poſiti intra alueū fuerunt ita
magni, ꝙ poterāt apparere ſup aquā *duriſsimos
quando erat parua:ideo de iſtis.xij.la-
pidibus non dicitꝉ, ꝙ ſinguli homines
portauerint ſingulos lapides,ſicut de
alijs duodecī, ſed ꝙ Ioſue poſuit eos:
quod eſt intelligēdū per adiutorium
multorū ꝓpter magnitudinē lapidū.
Et de iſtis lapidibus diciꝉ cōiter à do-
ctorib⁹,ꝙ Iohānes Baptiſta baptizās
in Iordane dixit: Potēs eſt deus de la-
pidib⁹ iſtis ſuſcitare filios Abrahæ,vt
habetur Mat.iij.b.e ℭEt ſunt ibi vſ-
q; in præſen.diē.Hoc referꝉ ad tem-
pus,quo liber iſte fuit ſcriptus,& for-
tè adhuc ſunt ibi.ℭFeſtina.popu.&
tran.quia erat magna multitudo val-
de: & ideo oportebat eos feſtinanter
tranſire. g ℭCūq; tran.oēs, tran.&
ar.dñi.Et hoc ad præceptū dñi ad Io
ſue,vt īfrà exprimitur.h ℭSacerdo-
tes quoq; perge.an.po. Quāuis em̄
populus ante tranſiſſet Iordanē:tñ ſte †Ioſue
tit iuxta ripā quouſq; ſacerdotes por-
tātes arcā trāſiſſent vltra populū, qui
debebat ſequi arcā, vt dictum fuit ca.
præcedēti.i ℭIn illo die ma.do.Io.
Per factū pdictū mirabile,vt populus
haberet eum in reuerentia & timore.
k ℭPræcipe ſacer.&c.Hoc poniꝉ ad
oſtendendū,ꝙ ſicut de ſpeciali māda-
to dei ſteterant in Iordanis alueo, ita
& de eius ſpeciali mādato receſſerūt.
l ℭVt aſcen.de Ior.Ex hoc ꝙ non di
citur hīc vt trāſeāt, ſed vt aſcendant:
dicūt Hebræi,ꝙ aſcēderūt ſup ripā p
quam intrauerāt, eò ꝙ ſtabāt iuxta il-
lam ſecūdum eos, ꝓut dictū eſt ſuprà *fœderis
ca.præcedēti.Et qa dicit textus hīc,ꝙ
cùm pedes ſacerdotū fuerūt extra al-
ueū,aquę Iordanis quæ ſteterant, ſta- H
tim fluxerūt ſecundum curſum ſuum. †pręceperat
ex quo ſequiꝉ ſecundū dictū Hebræo-
rū,ꝙ populus Iſrael tunc fuit ex vna
parte Iordanis, & ſacerdotes cū arca
in parte oppoſita,& aqua Iordanis in
medio currens.Ideo dicūt,ꝙ arca ali-
ter tranſiuit q; populus,dicentes ꝙ ar
ca portauit portatores ſuos.quod eſt
ſic intelligendū,ꝙ virtute diuina arca
cum ſacerdotibus fuerat ſubitò tranſ-
portata,non ſolū vltra fluuiū, ſed etiā
vltra populū,quē debebat pręcedere,
vt prędictum eſt. Sed hoc videtur fi-
ctitium: tum quia non eſt veriſimile,
ꝙ ſcriptura tacuiſſet tātum mirabile: †armatorum
tū qa inniti falſo.ſ.ꝙ ſacerdotes ſte-
terint in alueo Iordanis iuxta ripā per
quā īgreſsi fuerūt, qa ſteterūt ī medio
alueí, vt di
*ſtinatiōis ariditatē.Per alios duode Moraliter
cim ſignificatus fuit populus Gētilis,
q p pdicationē duodecim apřorū con
uerſus eſt ad fidē Chriſti,& ex aridita-
te infidelitatis tranſlatus eſt ad humo †& timuerunt
rē gratiæ p gratiā baptiſmalē. ℭMo-
raliter aūt p duodecim lapides in Ior-
dane poſitos, ſignificantur duodecim
fructus ſpiritus, qui cū gratia dantur
in baptiſmo,& ponunꝉ Gal.v.d.Fru-
ct⁹ autē ſpūs eſt charitas, gaudiū,pax,
patiētia,longanimitas, bonitas, beni-
gnitas,māſuetudo,fides,modeſtia,cō-
tinētia,caſtitas.& hi fructus lapides di
cunꝉ, propter firmitatē & ſtabilitatē
in bono,quam perſonę fideles per eos
conſequūtur,ꝓpter qđ diciꝉ Hebręo.
xiij.b.Optimū eſt gratia ſtabilire cor,

☞ a ℂPopulus au. Adam. Nō ſine cauſa ſignaẗ qn̄ veniūt ad Ior Adanē. Decima inqt mēſis primi, hęc eſt ipſa dies, in qua agni myſteriū p̄cipiebaẗ in Aegypto. In eādē terrā ꝓmiſſionis intrant. & valde beatū eſt, vt ip̄a die qua errores quis ſubterfugit ſeculi, terrā ꝓmiſſiōis ingrediaẗ. i. in hac die qua in hoc ſcl'o viuimus, tota em̄ vita pręſens vno die ſignaẗ. Per hoc ergo edocemur, ne opa iuſticię ī craſtinū differam⁹, ſed hodie. i. dū viuim⁹, oīa q̄ ad ꝑfectionē ſūt īplere feſtinem⁹, & ita poterim⁹ decima die primi mēſis terrā ꝓmiſſiōis. i. btitudinē ꝑfectiōis intrare. Notādū āt ꝙ ſæpe iſta dies repetiẗ, quia licet generalis nobis ſit vna perfectio, ſi tamen vnā virtutum ſpēm integre potuerimus īplere, eſt ipſius virtutis ſua q̄q; ꝑfectio. Sic ergo ꝑ ſinglas ỽtutes inueniuntur multę ꝑfectiōes. Illa vero eſt generalis, q̄ oīm in ſe cōtinet ꝑfectionē ſummā. Iō ergo in hac die multa geſta recapitulātur, vt mlt́as ꝑfectiōes ad vnū diē pēdere ſignificēt. b ℂDe. Quo. ſ. myſteriū agni in Aegypto p̄ceptū eſt. qa eodē die q̄ errores mūdi fugim⁹, trā ꝓmiſſionis īgredimur. Tota ei vita pn̄s vna dies ē, hodie ģ. i. dū viuim⁹, ad ꝑfectionē feſtinem⁹, nec ī craſtinū differam⁹. c ℂDuo. quo. Iſid. Trāſeuntes filij Iſrael Iordanē ſuſtulerēt de medio flumīs. xij. lapides, q̄s ꝓ teſtimonio poſuerūt in loco ſecūdę circūciſiōis, ad ſignādū nobis, vt dū de lauacro cōſurgim⁹, apl'icæ vitæ exēpla firmiſſima nobiſcū portare debeamus, q̄ꝝ ſꝑ teſtim ad imitamēta ỽtutū ītueamur.

piſſent, reuerſę ſunt aquę in alueū ſuum, & fluebāt ſicut ante cōſueuerāt.
a Populus autē aſcendit de Iordane a
b decimo die menſis primi, & caſtrametati ſunt in Galgalis contra orien b
c talem plagam urbis Iericho. Duo c
decim quoq; lapides, quos de Iordanis alueo ſumpſerant, poſuit Ioſue in Galgalis. Et dixit ad filios Iſrael. Quando interrogauerint filij ueſtri d
cras patres ſuos, & dixerīt eis: Quid ſibi uolunt lapides iſti? docebitis eos atq; dicetis: Per arētem alueū tranſiuit Iſrael Iordanē iſtum, ſiccante domino deo ueſtro aquas eius in cōſpectu ueſtro donec tranſiretis, ſicut fecerat prius in mari rubro, quod ſiccauit donec tranſiremus, ut diſcant omnes terrarū populi fortiſſimam manum dei ut & uos timeatis deum ueſtrum omni tempore.

Cap. V.

Oſtq̄; ergo audierūt e
omnes reges Amorrhęorum, qui habitabant trans Iordanē ad occidētalē plagā, & cuncti reges Chanaā, qui propinqua poſſidebant magni maris loca, ꝙ ſiccaſſet dominus fluenta Iordanis corā filijs Iſrael, donec tranſirent † diſſolutum eſt cor eorum, & nō remāſit in eis ſpiritus, timentiū introitum filiorū Iſrael. Eo tēpore ait dn̄s f
d ad Ioſue. Fac tibi cultros † lāpi g

a ℉Quia in petra quę Chriſtus eſt purgamur, & opprobrium Aegypti. i. obſeruantias Aegyptiorum deponimus.

† liqueſactum

GLOS. ORDI. Cap. V.

B Oſtquā ergo audi. &c. Sequitur. d ℂFac ti. &c. Augu. Fac tibi ip̄i cultros de petra acutos, & ſcd'o circūcide filios Iſrael iterꝝ. Quęriẗ cur dixerit iterꝝ. Nō ei vn⁹ hō bis circūcidēdus erat. Sed qa vn⁹ ppl's erat ī qbuſdā circūciſus, ī qbuſdā nō circūciſus: iō dictū eſt, iterū: vt circūciſus iterū circūcidereẗ non hō, ſed ppl's. Quidā de Aegypto exeūtiū filij in illo ppl'o incircūciſi erāt, q̄s circuncidere potuit Ieſus illorū. ſ. filios quos genuerūt ī deſerto, & cōtēpſerūt eos circūcidere, qa inobediētes erāt legi dei. Cur ergo putāt rebaptizādos eos q habēt Chriſtiani baptiſmi ſacramētum, quaſi hoc teſtimonio legis adiuti? Cū nō vn⁹ homo bis circunciſus ſit, ſed ppl's q fuerat in qbuſdā circūciſus, in quibuſdam vero incircunciſus erat: etſi aliquo modo fieri poſſet vt deus hominē bis circuncidi iuberet, Nūquid dicere poſſunt, qui rebaptizādos putant, ideo fuiſſe præceptum, quia illi ab Aegyptijs fuerant circunciſi, aut ab aliquibus hæreticis ab Iſraelitarū ſocietate ſegregatis? Fac tibi cultros la. &c. Dicant Iudæi, Quomodo poteſt quis ſecūdo circuncidi circūciſione carnali? Semel enim circunciſus non habet quod ab eo ſecundo poſſit auferri. A no-
☞ bis vero

Nicolaus de Lyra.

⁂ aluei, vt dictū eſt ca. p̄. Tū qa mod⁹ loquēdi ex q̄ arguūt propoſitū cū dr̄, vt aſcēdāt, magis ē ad oppoſitū, vt vr̄: qa conſequēter de trāſitu ppl'i ſubdiẗ. Popul⁹ autē de Iordane aſcendit decimo die &c. & tn̄ per alueū peditando trāſiuit, vt exprimiẗ in lr̄a, & ip̄imet cōcedūt. Quod ergo dr̄: Vt aſcē. hoc eſt, qa ſacerdotes ſtabāt in medio aluei, vt. s̄. dictū eſt, vbi alue⁹ eſt ꝓfundior q̄; ꝓpe ripā: & iō ꝓgreſſus de loco illo ad ripā ꝓcedit aſcendēdo. Cętera patēt ex p̄dictis. a ℂPopulus aūt. Hic conſequēter deſcribiẗ tp̄is determinatio, cū dr̄: Popu. autē &c. de die mē. p. hoc āt exprimiẗ ad maiorē hiſtorię certitudinē. b ℂEt caſtra. ſunt in Gal. hoc nomē poniẗ hic ꝑ anticipationē, qa poſtea fuit ipoſitū illi loco, vt hr̄ ſequē. ca. c ℂDuodecim quoq; la. &c. poſuit Io. in Gal. Dicunt Hebræi, ꝙ trāſito Iordane nō ſtatim iuerunt in Galgalis, ſed prius iuerūt in mōtē Hebal, & ibi portauerūt illos. xij. lapides, & leuigauerūt eos calce, & ſcripſerunt ſuper eos māda-
mādata legis, & fecerūt bn̄dictiōes & maledictiōes ſolenniter, & de lapidibus illis fecerūt altare, & ſuper illo obtulerunt hoſtias, & in ſero venerūt in Galgalis, vbi metati ſunt caſtra, apportantes ibi. xij. lapides p̄dictos, vt remanerēt ibi pro ſigno trāſitus Iordanis miraculoſi. Et ad hoc allegāt quod p̄dictū eſt in hoc. c. Donec oīa cōplerenẗ q̄ Ioſue, vt loq̄reẗ ad ppl'm p̄ceperat dn̄s, & dixerat ei Moyſes. Moyſes aūt dixerat, ꝙ trāſito Iordane leuigarēt lapides calce, & ſcriberēt ibi legē, & ꝙ ponerēt bn̄dictiōes ſuꝑ mōtē Garizī, & maledictiōes ſuꝑ mōtē Hebal, vt hr̄ Deute. xxij. Sed hoc vr̄ falſū. Tū qa tot & tāta n̄ poſſēt fieri vna die, vtpote trāſit⁹ Iordanis, maxime tātę mltitudinis, ꝓgreſſus ad mōtē Hebal, & Garizim: q loc⁹ ſatis pl⁹ diſtat à Iordane q̄; ciuitas Iericho: ſolēnitas bn̄dictionū & maledictionū, deſcriptio legis ſuꝑ lapides, & īmolatio hoſtiaꝝ, & inde ꝓgreſſus ad Galgalæ locū. Tū qa videẗ cōtradicere ei qd' dr̄. ī. viij. ca. poſt deſtructionē Iericho & Hai. Tūc ædificauit Ioſue altare dn̄o deo Iſrl'ī mōtē Hebal &c. vt ſubdiẗ de deſcriptiōe legis ſuꝑ lapides, bn̄dictiōib⁹ & maledictionib⁹. Tum qa repugnat ei qd' dr̄ Deu. xxviij. a. vbi dr̄ de lapidib⁹ ī qb⁹ ſcribēda erat lex: Eriges īgētes la. &c. Lapides āt iſti nō fuerūt tales, qa ſinguli hoīes portabāt ſingulos lapides vſq; ad locum caſtroꝝ, vt dr̄ ī prin. hui⁹ ca. Itē litera hui⁹ ca. quā ꝓ ſe allegāt, magis eſt ad oppoſitū, qa ibi dr̄: Sacerdotes āt q portabant arcā ſtabāt ī Iordanis medio, donec oīa cōplerēẗ, q̄ Ioſue vt loq̄reẗ ad ppl'm p̄ceperat domin⁹, & dixerat ei Moyſes: Si ergo iſtud dictū Moyſi ītelligiẗ de deſcriptiōe legis ſuꝑ lapides, & bn̄dictiōib⁹ & maledictiōib⁹, ſeq̄ẗ ꝙ ſacerdotes ſteterūt ī medio Iordanis cū arca, q̄uſq; oīa p̄dicta fuerūt cōpleta, & tūc arca nō p̄ceſſiſſet ppl'm in ꝓgreſſu p̄dicto, cui⁹ cōtrariū dr̄ ī hoc. c. Silr̄ arca & ſacerdotes nō fuiſſēt p̄ntes, qn̄ bn̄dictiōes & maledictiōes ſolēnizatę fuerūt ī mōte Hebal & monte Garizī, cui⁹ cōtrariū dr̄. ī. viij. ca. Et iō qd'. s̄. dicit: Donec cōplerēẗ, & ſubdiẗ, q̄ dn̄s p̄ceperat, vt Moyſes dixerat. intelligiẗ de trāſitu Iordanis, & de portatione xij. lapidū vſq; ad locū vbi māſerūt ſeq̄nti nocte, & de portatiōe. xij. lapidū alioꝝ intra Iordanis alueū: p̄ceꝑat em̄ iſta dn̄s & Moyſes etiā dixerat Ioſue ſaltem in ꝑte, ſcilicet q̄tum ad Iordanis tranſitum: & nō intelligiẗ de alijs q̄ poſtea fuerunt facta. d ℂQuā. int. fi. ue. cras. i. ī futurum tempus. Cætera patent.

Exo. 14. e.

D

† acutos

NICO. DE LYRA. Cap. V.

Oſtquā er. Oñſo qd factū ſit ī Iordanis ītroitu, & qd in exitu, hic cōſequēter oñdiẗ qd factū ſit à filijs Iſrl'ī in ſtatu, anq̄; bellarēt cōtra habitatores terrę: qa an̄ congreſſū fuerūt circūciſi, & paſcha celebrauerūt, & ab angelo apparēte Ioſue cōfortati ſūt. Et iō primo agiẗ de circūciſiōe ſcd'o de paſchę celebratiōe, ibi. Māſerūtq;. tertio de ppl'i cōfortatiōe, ibi: Cū āt eēt Ioſue. Circa primū p̄mittiẗ timor à deo īmiſſ⁹ ſuꝑ aduerſarios Hebręoꝝ, & patet lr̄a. Hoc āt à deo factū eſt, ne venirēt ad pugnādū cōtra filios Iſrl' tp̄e quo fuerūt de nouo circūciſi, qa tunc erāt ad bellandū inepti, & ſubdiẗ circūciſionis pręceptū, cū diciẗ: g ℂFac tibi cul. la. Hebræi dicūt nouaculas acutas. Cultellus em̄ lapide⁹ nō eſt de neceſſitate circunciſionis neq; hoc vtuntur Iudæi moderni in circunciſione, ſed cultello ferreo.
⁂ Circuncide

Moraliter. f ℂEo tē. &c. Fac ti. cul. &c. Iſta circūciſio ſolennis figura fuit ſacramēti baptiſmal', q̄ p̄ſcindūẗ oīa pc̄tā ſimpliciter q̄tū ad culpā & penā. & qa baptiſmus efficaciā habet à paſſione Chriſti, iō iſta circūciſio carnal' facta fuit cultro lapideo Chriſtū ſignificāte q eſt lapis viu⁹. ſecūdū qd' dr̄. j. Pet. ij. a. Ad quē accedētes lapidē viuū ab hominib⁹ qdē reprobatū, à deo āt electū & honorificatū, & ip̄i tāq̄; lapides viui ſuꝑędificamini domos ſp̄uales. Moraliter
⁂ Et circunci

☞ bis ꝟo qbꝰ dr: qa lex ſpecialis eſt, digne & cõueniẽter iſta ſoluū-
E tur. Qui em̄ in lege ꝑ Moyſen eruditꝰ eſt, idololatrię erroꝛē cultūq; depoſuit, hæc eſt prima circūciſio ꝑ legē. Si ꝟo ad euangeliū ꝑueniat, ſecūdā circūciſionē accipiet ꝑ petrā, q̄ eſt Chriſtꝰ, & auferet ab eo opprobriū Aegypti. Niſi em̄ qs ꝑ euāgeliū fuerit ſcđa circūciſiōe purgatus, nō deponit opprobriū Aegypti. etſi em̄ oēs ex lege veniāt, & ꝑ Moyſen eruditi, hn̄t tn̄ opprobriū pc̄tōrū. vn̄ & Paulꝰ: Fuimꝰ & nos aliqn̄ inſipiẽtes, & icreduli, errātes in deſiderijs & voluptatibꝰ &c. Sed poſtq̄ Chriſtꝰ venit, & ꝑ baptiſmū ſecundo circūcidit & purgauit aīas nr̄as abiecimus hęc oīa, & pro his aſſumpſimus cõſciētię bonę aſtipulationē in deum. Nemo ergo ſi integre cõuerſus eſt & ex corde pœnituit, fideliter Iordanē trāſiuit, & ſecūdā circūciſionē accepit, ꝑteritorū metuat opprobriū delictorū audiēs, qa hodie abſtuli à te opprobriū Aegypti. vn̄ alibi: Remiſſa ſunt tibi pc̄tā tua, ſed iā noli peccare, ne quid. tibi deteriꝰ cõtingat. Si em̄ poſt remiſſionem pc̄tōrum vltra nō pecces, vere ablatū eſt à te opprobriū Aegypti. Si ꝟo iterū peccaueris, iterū ī te reuoluēt opprobria Aegypti, eo magis, qa maioris criminis eſt filiū dei cõculcare, & ſanguinē teſtamenti pollutū ducere, q̄ legē Moyſi negligere. Multo em̄ maioris opprobrij eſt qui ſub euangelio, q̄ q ſub lege fornicat̄: qa tollēs membra Chriſti facit membra meretricis, deniq; nemo eū ſtupri arguit, ſed ſacrilegij ſcelere condemnat, quia dicit̄ ad eū. An neſcitis, qa corpora veſtra tēplum dei ſunt? Si qs tēplū dei violauerit, diſperdet illū deꝰ. Preterea, qui fornicat̄, in corpus ſuū peccat. Non iſtud ſolū corpꝰ qdē audiēdo, & in corde retinēdo verbū dei, factū eſt tēplū dei, ſed & illud de quo dr̄: Quia oīs eccleſia corpus Chriſti eſt, & in oēm eccleſiā videtur delinquere, qui corpus ſuū maculauerit, quia per vnū mēbrū macula in omne corpus diffundit̄. a ℭ Populꝰ autē. Adamantius. Qui nō obediētes fuerant mandatis dn̄i, īcircūciſi dicunt̄. Ex quo intelligit̄ illos appellari incircunciſos, qui nō obediūt mādatis dei: qa vero omnem animam diligit deꝰ, miſit Ieſum filiū dei, q & dignos & īdignos circūcideret, nō filiū Naue, q nō vere & perfecte circūcidit pplm̄, ſed Ieſum filiū dei, q vere corpꝰ & animā purgauit ab oī inqnamēto pc̄ti. b ℭ Poſtquā āt. Circūciſi vero filij Iſrael reqeuerūt ī eodē loco ſedētes ī caſtris, vſq; dū ſanarent̄. Nō ſufficit circuncidi. Neceſſe eſt poſt circūciſionē ſanari, & cicatricē ī vulnere obduci. Circūcidi ergo ꝑ Ieſū, ē vitia & cõſuetudīes prauas, & peſſima īſtitura deponere & qcqd ab honeſtatis regula diſcordat̄ abſcindere. Sed hoc faciētes q̄dā difficultate cõſtringimur, cū q̊dā dolore animi cõſuetudinis culpā nouella īſtitutiōe vitamꝰ. hoc ergo tp̄e velut ī dolore circūciſiōis nr̄ę dicimur reſidere, vſq; q̊ cicatrice obducta ſanemur, i. noua īſtituta abſq; difficultate īpleamꝰ, & ī vſum ꝟtat̄ qđ priꝰ īſolitū & difficile videbat̄. & tūc merito dicet̄ nobis: hodie abſtuli opprobriū Aegypti a vobis. c ℭ Et fe. &c. Poſtq̄ ablatū eſt opprobriū Aegypti, fecerūt filij Iſrael paſcha q̄rtadecima die mēſis. Nec eī añ circūciſionē, nec poſt, añq̄ ſanarent̄, poterāt carnes agni comedere. vides ergo, qa nemo immūdus facit paſcha, nemo incircūciſus. vn̄: Paſcha nr̄m īmolatꝰ eſt Chriſtus. itaq; feſtū celebremus diē, nō in fermēto veteri, neq; in fermento maliciæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.

Margin: Tit. 3. a. — Ioh. 5. c. — Hebr. 10. e. — ⁑ omnes generationes virorū bellatorū qui egreſſi fuerūt ex Aegypto — 1. Cor. 6. c. — 1. Cor. 6. c. — Ibidē. 3. d. — Ibidē. 6. d. — Ephe. 1. d. — F — 1. Cor. 5. c.

☞ Et fecerūt

a ❡ Populum, ſ. non hominem vnum.

deos, & circuncide ſecundò filios [a] Iſrael. Fecit quod iuſſerat dominꝰ, & circūcidit filios Iſrael in colle pręputiorum. [b] Hæc autē cauſa eſt ſecundæ circunciſionis. Omnis populus qui ·greſſus eſt de Ægypto generis maſculini, uniuerſi bellatores uiri mortui ſunt in deſerto per longiſſimos uiæ circuitus, [c] qui omnes cir- [a] cunciſi erant. Populus autē qui na- [d] tus eſt in deſerto † ꝑ quadraginta annos itineris latiſſimæ ſolitudinis; in-

a ❡ Quia patres legi inobedientes circuncidere cos deſpexerunt.

circuncicſus fuit, donec cõſumerent̄, *qui non audierunt uocē domini: & quibus antè iurauerat, † ut oſtēderet [e] eis terrā* lacte & melle manantem. Horum filij in locū ſucceſſerunt pa-

❡ Ieſu Chriſto.

trū, & circunciſi ſunt à Ioſue: quia ſicut nati fuerant, in præputio erant, nec eos in uia aliquis circunciderat. [b] Poſtquam autem omnes circunciſi ſunt, manſerunt in eodē caſtrorū lo-

❡ i. cū amore facerent quæ prius difficilia videbantur.

co donec ſanarentur. Dixitq; domi- [f] nus ad Ioſue: † Hodie abſtuli oppro-

a ❡ Omnia vitia & peccata Ægyptiorum.

briūm Ægypti à uobis. Vocatūque [g]

a ❡ Id eſt reuelatio: quia dum in præputio infidelitatis ambulat quiſq; per deſertum huius vitæ cæcus eſt: vt autē circunciſus fuerit, ſtatim reuelantur ei oculi.

eſt nomen loci illius Galgala, uſq; in præſentem diem. Manſerunt- [h] [c] que filij Iſrael in Galgalis, & fe- [i]

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Circū. ſecū. Ex hoc dixerūt aliq, ꝙ idem hō pōt bis baptizari, ſicut & circūcidi. ſed hoc eſt falſū: qa eędē ꝑſonę nō fuerūt hic circūciſę q̄ al's fuerūt, ſed illi tm̄ q nati ī deſerto remāſerūt īcircūciſi, vt patet in textu. Et iō cū dr̄ hic, Circū. ſecundo. ſubintelligit̄ ſolēnit̄, quia iſta fuit ſcđa circūciſio ſolēnis, ſed reſpectu cuiꝰ dicat̄ ſecūda, varie dr̄. Dicūt em̄ Hebręi, ꝙ dr̄ ſcđa reſpectu illius circūciſiōis q̄ facta fuit illa nocte ī Aegypto, q̄ ꝑcuſſit dn̄s primogenita Aegypti. tūc em̄ (vt dicūt) ml'ti fuerūt circūciſi, maxīe qa mlti Aegyptij cõuerſi ad Iudaiſmū exierūt cū filijs Iſrl' de Aegypto vt hr̄ Exo. xij. Sed hoc dictū nō vr̄ verū. Tū qa nō habet autoritatē de ſcriptura, q̄ de hac circūciſiōe nullā facit mētionē. Tū qa eis īminebat itineris labor Aegyptijs cogētibꝰ eos exire. & iō ſi in deſerto fuit dilata circūciſio ꝓpter itinerationē īminētē, vt videbit̄, eadē rōne & fortiori fuiſſet tūc dilata circūciſio. Itē tunc nō habuerūt tēpus fermētādi, eo ꝙ Aegyptij cogebāt eos ad exitū, vt dr̄ Exo. xij. & iō mlto minꝰ habuiſſent tp̄s circūcidēdi, maxime tantā multitudinē. Iō aliter dr̄, ꝙ hęc circūciſio ſolēnis dr̄ ſecūda reſpectu illiꝰ quā fecit Abrahā de mādato dn̄i: quia tunc fuit circūciſus cū omnibus maſculis de domo ſua, vt hr̄ Gen̄. xvij. b ℭ In co. ꝑ. ſic noīatꝰ eſt locus ille, qa ibi amota ſunt ꝑputia à filijs Iſrael. c ℭ Vniuer. bel. ui. m. ſunt &c. exceptis tn̄ illis q erāt de tribu Leui: vt dictū ē. Nu. xiiij. d ℭ Po. āt. q na. ē. &c. ſequit̄: Incirc. Populus eī Iſrl' mouebat caſtra q̄cūq; hora nubes mouebat̄ ꝑbēs eis ducatū. & quia incertuſ erat eis motus nubis, ideo diſpenſatiue factum eſt quòd illi qui fuerunt nati in deſerto, remanſerūt īcircunciſi vſq; ad tp̄s iſtud: quia periculoſum eēt de nouo circūciſos itinerare, ſeu portari in itinere. e ℭ Qui. añ iu. Ex hoc vr̄, ꝙ deꝰ non tenuerit ſuū iuramētū, qa nō viderūt terrā ꝓmiſſiōis. Dicēdū, ꝙ iuramētū erat cõditionatū. ſ. ſi nō offenderēt deū tali offenſa, q̄ deberēt morte puniri. Vel dicendū, ꝙ ſi nō īrauerūt terrā promiſſionis ī ꝓprijs ꝑſonis, īrauerūt tn̄ eā in filijs ſuis, in qbꝰ q̊dā mō pr̄es māſerūt. f ℭ Di. do. ad Io. &c. Iſtud exponit̄ dupl'r ab expoſitoribꝰ nr̄is. Vno mō, vt accipiat̄ opprobriū Aegypti paſſiue qđ ſuſtinuerāt Aegyptij à filijs Iſrael exprobrādo eis, ꝙ erāt īcircūciſi. Sed hoc nō vr̄ rōnabil'r dictū, qa filij Iſrl' in Aegypto fuerunt ſubiecti, & in maxīa ſeruitute, vt hr̄ Exo. j. & iō nō ē veriſil'e ꝙ Aegyptijs exprobrarēt. Alio mō accipiēdo opprobriū Aegypti actiue. ſ. ꝙ Aegyptij intulerāt filijs Iſrl'. ſ. opprobriū ſeruitutis, qa licet ī exitu de Aegypto fuerūt liberati à ſeruitute Aegyptiorū, tn̄ iſta libertas perfecte fuit declarata, qn̄ fuerūt in terra promiſſiōis: & iō dicit̄ ꝙ locꝰ ille vocatꝰ eſt Galgala, quod ſignificat libertatē. ſed hoc dictū n̄ vr̄ bn̄ cõſonū textui: qa ablatio opprobrij vr̄ referri ad circūciſionē, cū dr̄: Ho. abſt. &c. quia illa die fuerūt oēs circūciſi. illud etiā qđ accipit̄ ad ꝓpoſitū de ſignificatione Galgalę nō eſt verū, qa nec Hiero. nec Remigiꝰ ſic interpretant̄ hoc nomē, ſed al'r, vt videbit̄. iō exponit̄ ſecūdū Heb. videlicet ꝙ qn̄ filij Iſrl' petebāt à rege Aegypti de regno ſuo egredi, vt hr̄ in Exo. Aegyptij q cõſtellatiōes obſeruabāt dicebāt eis: Miſeri q̊ vultis ire? Ecce cõſtellatio oñdit effuſionē vr̄i ſanguis futurā ſi recedatis. In circūciſiōe ꝟo facta ꝑ Ioſue effuſus eſt ſanguis ppl'i circūciſi, q̄ effuſio nō fuit eis ad vituperiū & malū, ſed magis ad bonū: qa circūciſio erat ſignaculū fidei. & ſic exponūt ꝟbū dn̄i dicētis, Ho. abſtu. op. Aegy. à uo. q. d. effuſionē ſanguīs vr̄i quā Aegyptij dicebāt vobis futurā ad vitupiū & malū, cõuerti ad lauðē vr̄am & bonū ꝑ circūciſionē. g ℭ Voca. eſt no. lo. il. Gal. qđ īterp̄tat̄ rota, vel circulatio, qa pellicula q̄ ꝑ circūciſionē abſcindit̄, habet figurā circularē. h ℭ Māſeruntque &c. hic agit̄ de paſchæ celebratiōe, cu dr̄: i ℭ Et fecerunt phaſe

Margin: G — † In via qn̄ egreſſi ſunt ex Aegypto, nō fuit circunciſus, nā quadragita annis ambulauerūt filij Iſrael ꝑ deſertum. — † quòd nō — ⁑ ſuꝑ quā iurauit ipſe dominus patribus eorum ꝙ daret eis terram — † 26. q. 2. c. ſed & illud — H

⁑ a ℭ Et circū. ſecūdo &c. Per hoc aūt ꝙ circūciſio facta ſub Ioſue dr̄ ſecūda, oñdit̄ ꝙ fuit circūciſiōis ſpūalis figura, nam circunciſio legalis fuit pr̄ia, ſpūalis aūt ſecūda & vera, & prima fuit huiꝰ vmbra: Ro. ij. d. Nō eī q ī manifeſto Iudęꝰ eſt, neq; q̄ ī manifeſto ī carne circūciſio, ſed q ī abſcōdito Iudęus, & circūciſio cordis ī ſpū, nō l'ra. h ℭ Manſ. fi. &c. & fe. pha. &c. Per phaſe figuratū fuit ſacr̄m euchariſtię, ſicut dictū fuit. ſ. diffuſe. Exo. xij. & xiij. ꝑ hoc igit̄ ꝙ circūciſi fecerūt phaſe, ſignificatum fuit ꝙ circuncīſi ſpiritual'r ꝑcipere deberēt ſacramentū euchariſtiæ.

Margin: Moraliter

⁑ Cum autē

A ❡Et fecerunt. Iſid. Poſt euangelij circuncisionē, ſtatim in loco reuelationis paſcha celebratur,& agnus immolatur, qui tollit pctā mundi.& deficiēte māna typicæ legis,primū comedit popul⁹ panē corporis Chriſti,quē incorrupta repromiſſionis terra.i. virgo Maria ꝓtulit,cuius granū in terra cadens fructū plurimū attulit. Nota ordinem,poſtq̄ Ieſu Chriſto duce per lauacri fluenta tranſimus,& per fidem ſpūali circūciſione ſignamur, tunc demū paſcha celebramus.i. immolatum Chriſtum credimus pro ſalute mūdi,& credentes ſtatim pane dominici corporis paſcimur. a ❡Et comederunt &c. Adam. Quando verò exijt ppl̄s de terra AEgypti, portauit conſperſū fermentum in veſtimentis ſuis. Qđ cū defeciſſet,manna datum eſt eis. Cū autē venerūt ad terram ſctām,& fruct⁹ cœperunt prouinciȩ palmarum,defecit eis manna,& edere cœperunt de fructibus terrȩ. Tres ergo ſpēs ciborū generaliter deſcribuntur. Vnū quo veſcimur exeuntes de terra AEgypti. ſed hoc ad paruum tempus ſufficit. Poſt hæc autē manna ſuccedit. Tertium verò de terra ſancta capimus fructum,quem de AEgypto portamus nobiſcum. Parua hȩc eruditio ſcholaris eſt,vel fortè liberalium literarum quæ aliqd iuuare poſſunt. In eremo verò.i.in huius vitæ ſtatu māna veſcimur,dū diuinȩ legis eruditione erudimur. Qui verò meruerunt terram promiſſionis intrare.i. ꝓmiſſa Chriſti cōſeq̄,edent fructū è regione palmarū. Verè em̄ fructum palmæ inueniet, q deuicto hoſte ad promiſſa perueniet. Quantacunq; em̄ in diuinis literis ītelligamus,multò ſublimiora erunt q̄ non ī ȩnigmate, ſed facie ad faciē videbimus:q̄a nec oculus vidit,nec auris audiuit,q̄ prȩparauit deus diligentibus ſe. Si autem ſcd̄m literam lex accipiatur, inueniunt̄ filij Iſrael cū melioribus vterentur(māna enim de cælo accipiebant ex repromiſſione) deteriora accepiſſe,quibus AEgypti deficientib⁹

Treſciborū ſpecies.

1.Cor.13.c. Ibi.2.b.

B cibis melior cibus ſucceſſerat.i. manna. Quomō enim putatur meliore cibo ceſſante deteriorem ſucceſſiſſe? b ❡Et vidit virum. Adam. Factum eſt cùm eſſet Ieſus in Iericho reſpiciens oculis vidit hominem ſtantem cōtra ſe,& gladius euaginatus erat in manu ei⁹. Et accedens Ieſus dixit ei:Noſter es,an aduerſariorum? Reſpiciens oculis, vidit principē militiæ virtutis dei,tanq̄ prius non reſpexerit, ſed tunc cū principē militiȩ domini viſurus eſſet,quē non velut cōmunem hoīem vidit,ſed virtutem quandam eſſe intellexit. Necdum certus eſt,vtrum diuina virtus, an contraria ſit quȩ videtur. ideo ait:Noſter es,an aduerſariorum? At ille ait:Ego ſum princeps militiȩ v̓tutis dn̄i:nūc adueni. Qđ cū audiſſet Ieſus,adorauit,& dixit:Dn̄e qd p̄cipis ſeruo tuo? Idē docet Ieſus,qđ Apl̄s:Nolite omni ſpūi credere, ſed ꝓbate ſi ex deo eſt. Cognouit ergo Ieſus non ſolū quia ex deo eſt, ſed quia deus eſt. Nō em̄ adoraſſet,niſi deū cognouiſſet. Quis em̄ alius eſt priceps militiæ virtutum,niſi Chriſtus? Oīs em̄ cæli militia,ſiue angeli, ſiue archāgeli,ſiue virtutes,ſiue dominationes,ſemper omnia p ipm facta ſunt,& ſub ipſo principe militant, q eſt princeps principum, & principibus principatum largitur,qui ait:Eſto poteſtatem habēs ſuper decem ciuitates &c. Qui accepto regno regreſſus eſt. c ❡Cecidit Ioſue pronus &c. Quæri poteſt,vtrum angelo ſe proſtrauerit eumq̄ dn̄m dixerit, an potius quia intellexit deum eſſe, intelligens à quo miſſus fuerit,ipſum dominum dixerit,eiq̄ ſe proſtrauerit. d ❡Solue,inquit,calceamentum tuum &c. Iſid. In Iericho eſt Ieſus. Adhuc hoſtes obtinent ciuitatem & nondū captam, & tamen dicitur ad Ieſum:Solue,inquit,calceamētum tuum, locus enim. Quomodo Iericho terra ſancta eſt, quæ ab hoſtibus detinetur? Sed fortè quocunque venerit princeps virtutis domini,ſanctificat locum. Ego amplius audeo & dico: vbi ſtabat Moyſes per ſeipſum, locus non erat ſanctus, ſed præſentia domini qui erat cum eo ſanctificauerat locum. Ideo dicitur ei:Locus ī quo ſtas, terra ſancta eſt &c. Nos verò ſi vita & meritis accedamus ad deum, & digni efficiamur, vt adſiſtat nobis deus: dicetur nobis, vt ſoluamus à pedibus animæ noſtræ,ſi quid in eis eſt mortalis vinculi. hi ſunt enim pedes quos lauit Ieſ⁹,q̄s niſi lauerit,nō habebim⁹ partē cū illo. Si ergo ab aīa noſtra & ſenſibus omne vinculū mortalis culpæ abſoluimus,continuò libenter adhæret nobis & adſiſtit deus. C

1.Iohā.4.a.

Luc.19.c.

Exo.3.b.

Ioh.13.a.

❡Poſt ſecundam circuncisionem & ſanationem.

cerūt phaſe quartadecima die[a] menſis ad ueſperum in campe[b]ſtribus Iericho, & comederunt de frugibus terræ die altero,[c] & azymos panes, & polentā eiuſ[d]

❡Quia cum venerit quod perfectum eſt,euacuabitur quod ex parte eſt.

dem anni. Defecitq̄ māna poſt[e]quam comederunt de frugibus

❡Viuentium.

terræ,nec uſi ſunt ultrà illo cibo filij Iſraël,ſed comederūt de frugibus prȩſentis anni terræ Chanaan. Cùm autem eſſet Ioſue in[f]

a ❡Aug. LXX,in Iericho. Non in ipſa ciuitate ſcilicet quæ nondū capta erat,ſed in agro ad eā pertinente.
b ❡Tunc primum oculos leuamus cum Chriſtum videre incipimus.

agrò urbis Iericho, leuauit oculos,& uidit uirum ſtantem con[g]

a ❡Promptam ſententiam qua puniretur Iericho.
b ❡Ad reſecandam carnis noſtræ ſpurcitiā.

tra ſe euāginatum tenentem gla[h][i]dium, perrexitq̄ ad eum, & ait:

a ❡Nolite omni ſpiritui credere. Hinc Hiere. dicitur: Si ſeparaueris pretioſum a vili quaſi os meum eris.

Noſtèr es, an aduerſariorum?[k] Qui reſpondit: Nequaquam:[l]

a ❡Chriſtus eſt princeps cæleſtis militiæ,quia omnia p ipſum facta ſunt.& dedit vnicuiq; principatum ſuum.

ſed ſum princeps exercitus do[m]mini,& nunc uenio. Cecidit Io[n][o]

❡Quia intellexit deum eſſe.

ſue pronus in terram,& adorās[p] ait:Quid dominus meus loqui[q]tur ad ſeruum ſuum? †Solue,in[r]

❡Omne mortale vinculum.

quit,calceamentum tuum de pe

a ❡Scilicet animæ,quos niſi lauerit Ieſus non habebimus partem cum eo. b ❡Quia ego.ſ.ibi ſum.

dibus tuis. Locus enim in quo[s] ſtas,ſanctus eſt. Fecitq̄ Ioſue ut ſibi fuerat imperatum.

Nicolaus de Lyra.

rūt phaſe.i. immolatiōem agni paſchalis. a ❡Quartadecima die menſis.ſ. primi. b ❡Ad veſperum. hic enim erat dies,& hora huius immolatiōis,ſcd̄m qđ habetur Exo.xij. c ❡Et azymos panes. Talibus enim panibus debebant vti ſeptem diebus,vt habetur ibidem. d ❡Et polentam. In Hebrȩo habetur קלוי calui, id eſt toſtum far. In ſolennitate enim paſchali fiebat oblatio de granis nouis excuſſis de manipulo per confricationem,vt dictū eſt ſuprà.iij. cap.& de talibus poterat comedere popul⁹, poſtq̄ primitiæ erant oblatæ. e ❡Defecitq̄ man,quia non erat data à deo, niſi in ſuppletionem victualium deficientium, vt patet Exod.xvj. f ❡Cum autem. Hîc conſequenter ponitur populi confortatio p apparitionem angeli ipſi Ioſue,qui erat dux populi,cū dicitur: g ❡Et vidit.i. angelum in ſpecie viri. h ❡Euaginatum. q̄ſi paratū ad prælium. k ❡Noſter es,an. Ignorabat adhuc eum eſſe angelum. l ❡Qui reſpōdit nequaq̄. ſupple ſum aduerſariorum. m ❡Sed ſum princeps. Exercitus aūt Iſrael hîc vocatur exercitus domini, quia à domino mittebatur ad faciendam vindictā de iniquitatibus habitatorum terræ Chanaan. n ❡Et nunc venio. ad adiutoriū veſtrum. Dicunt autem Hebræi, qđ iſte fuit Michael,& rationabiliter,eò qđ Danieli fuit dictum. Dan̄.x.c. Nemo eſt adiutor meus in omnibus his,niſi Michael princeps veſter,& angelus hîc apparens nominatur princeps exercitus Iſrael. o ❡Cecidit Ioſue. ad faciendum ei reuerentiam,ex quo cognouit eū eſſe angelum. p ❡Adorans ait. adoratione duliæ. q ❡Quid dominus me⁹ loquitur ad. q.d. Obedire paratus ſum. r ❡Solue calceamentum. Simile verbum dictum fuit Moyſi in apparitione ſibi facta in rubo,vt habetur Exod.iij. s ❡Locus enim in quo ſtas, ſanctus eſt. propter apparitionem angelicam ibi factam.

D

†Exo.3.b. Act.7.b.

Moraliter

f ❡Cum autem eſſet Ioſue in agro. Iſte fuit angelus apparens in ſpecie viri, & ſignat Ieſum Chriſtum,qui fuit ab inſtanti ſuȩ conceptionis vir perfectus virtutibus & ſciētijs. Iere.xxxj.d. Nouum creauit dn̄s ſuper terram,fœmina circundabit virum. i ❡Tenentem. ſcilicet ſententiam iudicij irrefragabilem. Iohan.v.d. Pater omne iudicium dedit filio. m ❡Sed ſum. i. populi Chriſtiani. licet enim princeps ſit non ſolùm omnium hominū,ſed etiam angelorum,tamen ſpecialiter dicit̄ eſſe princeps ppl̄i Chriſtiani tanq̄ ab eo denominati. n ❡Et nunc venio. Hȩc em̄ apparitio facta fuit poſt populi circuncisionem & phaſe celebrationem,ad ſignificandum,q hominibus ſpūaliter circuncisis & eucharistiæ ſacramento munitis,apparet Chriſtus per ſpeciales illuminationes, & eos confortat contra dȩmonum tentationes.

❡In.c.v. Ioſue vbi dicit̄ ī poſtil. Iō alit̄ dicit̄ q hȩc circūciſio ſolēnis dicit̄ ſecūda reſpectu illi⁹ quā fecit Abrahā,vt habetur Ge.xvij.

ADDITIO.

Expoſitio hæc non conſonat literȩ. Nam in illa circūciſiōe generali, quā Abrahā fecit cū omnibus maſculis de domo ſua, null⁹ fili⁹ Iſrl̄ fuit circūciſ⁹,nec etiā Iſaac q nōdū erat nat⁹,nec etiam cōcept⁹, ꝓut patet in eo.cap. Gen̄.xvij. Sed cū ī circūciſiōe facta p Ioſue,de qua agitur.iij.ca. expreſſè dicit litera:Circuncide ſecūdò filios Iſrael,oporter qđ ly ſecūdò,referatur ad aliquam circūciſionē generalem ſeu ſolennem quȩ in filijs Iſrael fuiſſet facta,nō ad illam de Abraham, in q̄ nullus filiorū Iſrl̄ circūciſ⁹ fuit.& iō opinio Hebræiſtarū ī hoc loco tenēda eſt,ſaltē in pte,etſi nō ī toto. Ad cui⁹ euidētiā attēdēdū eſt,qđ filij Iſrl̄ ī AEgypto exiſtētes nō oēs circūcidebant̄ ī octauo diȩ,ſicut fuerat p̄ceptū Abrahȩ Ge.xvij.ſed ex quacūq; cā ſeu occaſione ꝓlōgabant paren

E gabant parentes circũcidere pueros ſuos, prout ponit poſtil. Exo. xij. in fi. vbi de Iſraelitis in AEgypto exiſtentibus expreſſe dicit, ꝙ Iudæi in Aegypto exiſtẽtes, nimis inordinatè amantes pueros ſuos dimittebãt eos incircũciſos, timẽtes ne ex circũciſione mors vel infirmitas eis accideret, hæc in poſtil. Cuius ſignum eſt, ꝙ filius Moyſi circũciſus fuit à matre ſua in itinere, ne occideret Moyſes ab angelo ꝓpter pctm̃ incircũciſionis filij, vt patet. Exo. iiij. Præſumendũ eſt ergo cũ Moyſes omittebat ritũ circũciſionis, ſaltẽ quò ad tẽpus, ꝙ cæteri Iſraelitici min⁹ docti ſimiliter feciſſent. Cũ igit̃ i principio mẽſis primi ꝓximo p̃cedẽtis exitũ Iſrael de AEgypto, p̃ceptum fuit Moyſi de acceptione agni paſchalis & eius immolatione: de cuius ritu & religione erat vt incircũciſus nõ veſceret̃ ex eo, Exo. xij. cõſequẽter dicẽdũ eſt, ꝙ in AEgypto imminẽte tp̃e paſchali fuit facta circũciſio generalis oĩm filiorũ Iſrael, q ex aliqua cã (vt p̃mittitur) circũciſionẽ omiſerãt, reſpectu cuius hæc circũciſio per Ioſue facta ſcd̃a dicit̃, qa inter illas duas nulla interuenit alia cicũciſio de q̃ mentio fiat, p̃ſertim cũ lr̃a in hoc ca. ſ. Ioſue. v. dicat, ꝙ populus natus in deſerto incircũciſus fuit. Dicere ergo, ꝙ illa circũciſio in AEgypto celebrata fuit in eadẽ nocte, q̃ percuſſa fuerũt primogenita AEgypti, vt Hebræi dicunt, fictitium eſt, & non habet aliquã autoritatẽ, nec veriſimilitudinẽ ꝓpt̃ rõnes allegatas à poſtil. Sed dicere, ꝙ imminente tp̃e paſchali, ſpẽaliter poſt principiũ primi menſis, & vſq; ad. xiiij. eiuſdẽ, qa fuerũt filij Iſrael ĩ magna multitudine ꝓpter ſolẽnitatẽ paſchalẽ ꝓximò vẽturã, circũciſio facta ſit, eſt oĩno neceſſariũ. Qđ aũt obiicit poſtil. de hoc, ꝙ nõ fit mẽtio in ſcriptura de circũciſione AEgyptiaca, nõ videt̃ valere. Nã etſi nõ fiat expreſſa mẽtio, fit tñ tacita, vt patet ex dictis. Qđ etiã obijcit de ĩpedimẽto itinerationis, valeret ſi ĩ eadẽ nocte q̃ egreſſi fuerãt, circũciſi fuiſſent, qđ nõ dicit̃, ſed p aliquos paucos dies anticipauerũt. ſciebãt. eñ horam & diẽ egreſſionis ſuę ex reuelatione diuina, vt patet ĩ lr̃a. vñ & poterant anticipare per tp̃s qđ ſufficeret ad eorũ ſanationẽ. ſecus in deſerto vbi tp̃s itinerationis pẽdebat ex reuelatione nubis ſibi ignota, vt patet Exo. v. c a. & in pluribus alijs locis. Idẽ dicẽdũ ad tertiã rõnẽ quã facit poſtil. q̃ ꝓcederet, ſi nocte egreſſionis fuiſſet facta circunciſio, & non aliter.

REPLICA In cap. v. Ioſue cũ poſtil. exponeret circũciſiõem hĩc Ioſue mãdatã, eſſe ſecũdã reſpectu ei⁹ q̃ fuerat Abrahę mandata. illa eñ fuit pr̃ia, iſta ſcd̃a. Burgẽ. ſe opponit mot⁹ debilibus rõnibus, aſſerens ꝙ pr̃ia nõ fuit circũciſio filiorũ Iſrl̃, qa nullus tp̃e Abrahę fuit filius Iſrael. & iõ iſta q̃ eſt filiorũ Iſrl̃ nõ põt reſpectu illi⁹ dici ſcd̃a. Hĩc dico, ꝙ q̃uis tp̃e inſtitutionis nec Iſrl̃, nec aliq̃s ei⁹ fili⁹ fuit: ipſa tñ circũciſio fuit ꝓ filijs Iſrl̃ G inſtituta, & nõ ſolũ ꝓ filijs, ſed ꝓ vo lẽtib⁹ ĩtrui eorũ cõiũgi, ꝓut expreſſe dicit̃ Ge. xvij. Illud aũt qđ Bur. pro colore ſuæ opinionis addit, fictitiũ videt̃ videlicet ꝙ Iudęi in AEgypto exiſtẽtes nõ circũcidebãt pueros ſuos. Nõ eñ veriſimile eſt, deũ illius populi tãtã curã habuiſſe, & eũ ſuum primogenitũ nominaſſe, Exod. iiij. ſi hęc traſgreſſio circũciſionis ĩ populo fuiſſet, vt fingit Burg. Nec valet ꝙ de poſtilla, Exo. xij. allegat. Nã poſtilla. nõ dicit expreſſe ꝙ Iudęi, ſed qđ aliq̃ Iudęi nimis inordiatè filios ſuos amãtes, dimittebãt eos ĩcircũciſos, timẽtes ne ex ipſa circũciſione mors vel infirmitas accideret. Illos igitur ſi q vſq; ad exitũ Aegypti incircũciſi remãſerãt, anteq̃ mãducarent paſcha, circũcidi oportebat. Et qa pauci vel nulli fuerũt, idcirco cũ in ritu mãducationis paſchę fieret mẽtio de circũciſiõe, Exo. xij. non dicit̃ de ĩcircũciſis filiorũ Iſrael, ſed ſeruorũ, peregrinorũ, & alienigenarũ, q incircuncisi ad mãducationẽ paſchę non debebãt admitti: qa eadẽ lex in hoc ritu eſſe debẽbat colono & indigenę vt dicit̃ ibidẽ. Si igit̃ aliq̃ Iudęi ex cauſis inordinatis circũciſionẽ diſtuliſſent, & eã añ exitũ de AEgypto feciſſent, talis circũciſio fuiſſet priuata & particularis, nec ſpecialiter mandata, nec ſolenniter executa, ſicut primò tempore Abrahę, & ſcd̃ò in collè prępuciorum, de quo hĩc dicit̃. Qđ aũt Burg. allegat de Moyſe, qui circunciſionẽ filij ſui diſtulit, hĩc locum non habet: qa nõ amore inordinato, nec ex contẽptu, ſed timore vxoris & ad eã pertinẽtium incircũciſorũ fecit: iõ exiſtẽs ĩ via circũciſus eſt illo timore ceſſante. de qua materia vide ſuprà, Exod. iiij. Nec Burgen. bñ ſe habet in ſolutione argumenti poſtil. Nam ipſe declinat argumentum poſtil. quo arguit, ꝙ in ſcriptura nõ fit mẽtio de ſolẽni circũciſione, vel mandata vel facta in AEgypto, q̃ poſſet dici prima, reſpectu cui⁹ hęc dicat̃ ſecũda. Hoc eñ argumentũ apud Bur. ſępe reputat̃ Achilles, qa ſemper arguit ab autoritate negatiuè. Sed Burg. ſoluẽdo dicit illius circũciſionis fieri tacitã mẽtionẽ, qđ tñ falſũ eſſe oñſum eſt ſuprà, qa potius ibi filij Iſrl̃ excludũtur q̃ includũtur: cũ tñ ĩ tali reſpectu primi & ſcd̃i oporteret fieri expreſſã mẽtionẽ. Vñ ad ſatiſfaciendũ Burg. & ſuorũ amatorũ cõtẽtioni: põt dici ꝙ ly ſcd̃ò, debet referri ad ſolẽnẽ p̃ceptionẽ ipſius circũciſionis q̃ primò fuit facta Abrahę, vt patet Geñ. xvij. Scd̃ò hĩc Ioſue. v. nec legitur deus alibi de circũciſiõe ſolẽne mãdatũ dediſſe, niſi ibi & hĩc. Cõſtruat̃ igit̃ lr̃a ſic: Circũcide filios Iſrael. ſubintellige, circunciſione ſecundò mandata, quę primò fuit mandata Abrahæ. Huic conſtructioni conſonat qđ ſequitur. Hæc autem eſt cauſa ſecundæ circũciſionis. & non additur filiorum Iſrael, ad innuendum qđ eſt circunciſio ſecundò ſolenniter mandata. Per hoc tollitur argumentum p Burgen. hĩc factum. Circũciſio ſecunda.

GLOS. ORDI.

CAP. VI.

F Iericho au. Iſid. Circundat̃ Iericho, & expugnari eã neceſſe eſt. Gladius non educit̃ aduerſus eam, arc⁹ vel aries non dirigit̃ ad eam, nec tela vibrantur: tubæ tantũ ſacerdotib⁹ adhibent̃, & in his muri Iericho ſubruunt̃. Iericho hunc mundum ſignificat. vñ: Hõ qdã deſcendebat ab Ieru-

Lu. 10. c. ſalem in Iericho, & incidit in latrones. Forma erat Adę, qui de paradiſo in huius mũdi exilium truſus eſt. Cæci quoq; qui erãt in Iericho, quos illuminauit deus, ſignificabant eos qui in hoc mundo cęcitate ignorantiæ premebantur. Iericho ergo. i. mũdus, caſura eſt. cõſummatio eñ ſeculi iãdudũ ſctis voluminibus vulgata eſt, cõſũmatio autem fiet tubarũ vocibus. vñ

1. Cor. 15. g. Apoſtolus: Canet enim tuba, & mortui q in Chriſto ſunt reſurgent primi, & ipſe dñs ĩ iuſſu & in voce archangeli, & in tuba dei deſcendet de cælo. Tunc ergo Ieſus cũ tubis vĩcet Iericho & ꝓſternet eã, ita vt ex ea ſola meretrix ſaluet̃, & oĩs domus eius. Veniet ergo Ieſus

1. Io. 5. d. & in voce tubarum. Sed iam nunc oremus, vt veniat, & deſtruat

Ibid. 2. c. mundum eum qui in maligno poſitus eſt: & omnia quæ in mundo poſita ſunt: quia omne quod in mundo eſt, cõcupiſcentia carnis eſt, & concu

Cap. VI.

a ¶Mundus. Iericho autem clau- a

a ¶Mundana aſtutia, uel aſtructa.

ſa erat atq; mũnita timore filiorum Iſrael, & nullus ingre- b di audebat, aut egredi. Dixitque c d

¶Pater. ¶Chriſtum. ¶Poteſtatem.

dñs ad Ioſue: Ecce dedi in manus.

Nicolaus de Lyra.

Cũq; Ioſue ꝟba fi. &c. Circa primũ ſciẽdum, ꝙ dñs docuit Ioſue de mõ captiõis, & Ioſue denuntiauit populo. Et patet litera paucis exceptis q̃ exponẽtur. b ¶ Et nul. ad auxiliandum incluſos in ciuitate. c ¶ Aut egredi. ad fugiendũ ꝓ ſua ſalute. d ¶ Dixitq;. Dicũt aliq & ꝓbabiliter, ꝙ dñs docuit Ioſue p angelũ ſibi apparẽtẽ, vt dictũ eſt, de his q̃ ſequũt̃. ſ. de mõ capiendi ciui H

Moral. a ¶ Iericho autẽ. Per Iericho ciuitas diaboli ſignificatur, q̃ dicitur clauſa per obſtinationem in peccatis, & munita cõtra fidẽ & mores ſophiſticis argumẽtis. Ioſue ꝟò p quẽ ſignatur Chriſtus, nõ ſolũ ĩ geſtis, ſed etiã ĩ noĩe (vt dictũ eſt. ſ.) cõtra ciuitatẽ iſtam ordinat exercitũ, in q̃ ſunt ſacerdotes portãtes arcã dñi, p quos ſignificant̃ doctores in ſcribẽdo, & docẽtes in ſcholis ſacrã ſcripturã exponendo, q̃ bene per arcã ſignificat̃. nã in ea diuina myſteria cõtinent̃. Fuerũt etiã ibi ſeptẽ alij ſacerdotes cõcrepantes buccinis, p quos ſignificant̃ prædicãtes ppl̃is. Eſa. lxviij. a. Clama, ne ceſſes, q̃ſi tuba exalta vocẽ tuã, & annũtia populo meo ſcelera eorũ, & domui Iacob peccata eorũ. Per ſeptem tubas pñt intelligi ſeptẽ ꝟtutes q̃ prędicantur ad deſtruendũ ſeptem vitia cõtraria. Septẽ dieb⁹ clãgendo circũierũt. & qa totũ tp̃s ſeptenario dierũ reuoluit̃, iõ p hos ſeptẽ dies totus decurſus tp̃is in quo ciuitas dei pugnat cõtra ciuitates diaboli, ſignificat̃. Septimo ꝟò die fit ſepties circũit⁹, ad ſignificãdũ ꝙ ĩ ſeptima ętate mũdi fieret fortior cõflictus, q iã factus fuit tp̃e martyrũ, & adhuc fortior erit tẽpore Antichriſti. Qđ autẽ ĩ vltimo circũitu fit ciuitatis caſ⁹, ſignũ eſt ipſi⁹ Antichiſti finalis iterit⁹. ij. Theſ. ij. b. Quẽ dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui. per hoc autem qđ Raab cum ſuis propter conſeruationem exploratorum ſeruatur, ſignificatur qđ aliqui qui fuerunt de ciuitate diaboli, propter opera miſericordiæ finaliter ſaluantur, & in ciuitate dei reponuntur. Moraliter

NIC. DE LY.

CAP. VI.

Iericho autem. Hĩc incipit ſcd̃a pars principalis huius libri de conflictu & acquiſitione terræ. & primò de acquiſitione Iericho, ſcd̃ò de acquiſitione Hay. ca. viij. tertiò de debellatiõe quinq; regũ. x. c. quartò de debellatiõe pluriũ regũ ſimul

Diuiſio. cõgregatorũ. ca. xj. Prima diuiditur in duas partes. ſ. ĩ ptẽ principalem, & incidentalem. ſcd̃a incipit ĩ prin. vij. ca Circa captionẽ Iericho priò docet̃ modus captiõis. ſcd̃ò ſubdit̃ actus executionis. ibi: Cũq; Io ſue

A est,& concupiſcentia oculorum,& ſuperbia vitę.Saluet autē
hanc ſolam quę exploratores eius ſuſcepit:quæ apoſtolos eius in fi-
de & obedientia ſuſceptos in ſuperioribus collocauit,& ſociet hanc
meretricem cum domo Iſrael. Sed iam non reputemus veterem
culpam,aliquando meretrix fuit,nunc autem vni viro caſta virgo
2.Cor.11.a. eſt copulata Chriſto.vñ: Deſpōdi vos vni viro,virginem caſtam ex
hibere Chriſto.vt enim poſſet euadere
nec cū Iericho interiret, validiſſimum
ab exploratoribus ſignum ſalutis acce-
pit ſpartum coccineum.per Chriſti em̄
ſanguinem eccleſia ſaluatur. ¶ Iſid.Ie-
richo luna interpretatur:luna verò mū
dum ſignificat:quia ſicut luna mēſtruis
completioīb9 deficit,ita hic mundus ad
cōſummationem temporum currens q̄
tidianis defectibus cadit. In arca verò
✳ arietinas ecclesia figuratur,fortes prędicatores in
tubis ęneis. Hanc enim vrbem Iericho
ſeptem diebus ferentes arcam Iſraelitę,
in æneis tubis clangētibus circūeūt,&
muri eius per arcę præſentiam & tuba
rum ſonitum cadunt. quia in hoc tpe,
ꝙ ſeptem dierum viciſſitudine voluit,
dū arca fertur.i.dum orbem terrarum
circumiēs eccleſia mouetur:ad prędica
torum voces,quaſi ad tubarum ſonum
muri Iericho.i.elatio mundi,& ſup-
ba infidelitatis obſtacula corruūt, do-
1.Cor.15.d. nec in fine tēporum inimica mors no-
uiſſima deſtruatur,& ab impiorum per
ditione vnica domus Rahab.i.eccleſia li
beretur,munda à turpitudine fornica-
tionis per feneſtram confeſſionis,in ſan
guine remiſſionis.Iſta enim meretrix in
Iericho.i.in hoc mortali corpore.i.ſecu
B lo moratur,q̄ vt ſaluari poſſit,per fene
ſtram domus ſuæ tāq; per os corporis
ſui coccū mittit,qđ eſt ſanguis Chriſti
ſignum pro remiſſione peccatorū cōfi
teri ad ſalutem.Qui inuenti ſunt in do
mo illius,ſaluati ſunt ab interitu orbis,
& quicunq; intra eccleſiam reperiunt,
ſaluantur.extra hanc domum.i.extra ec
cleſiam nemo ſaluatur. a ¶ Cumq;
Ioſ.Adamā. Iericho tubis ſacerdotū
ſubruitur, vt em̄ tubarū clāgor incre-
puit,deiecti ſunt muri.Robur em̄ mū-
di & munimenta ſacerdotalibus tubis
videmus eſſe deſtructa,cultum.ſ.idolo-
rum,fallaciam diuinationum miniſtra-
tam arte dęmonum,commēta augurū,
aruſpicum & magorum,quibus oī-
bus velut murus ambiebatur mundus.
Inſuper diuerſis philoſophorū dogma
tibus,& eminentiſſimis aſſertionibus &
diſputationibus, velut proceris & ro-
buſtis turribus firmabatur. Sed veniēs
Ieſus Chriſtus miſit ſacerdotes,i.apoſto
los ſuos portantes tubas ductiles,præ-
dicatiōis.ſ.magnificā celeſtemq; doctri
Tubę apſtolicæ nā.Sacerdotali tuba primus in euange-
lio ſuo Matthę9 increpuit.Marc9quoq;
& Lucas & Iohānes his tubis cecinerūt.
Petrus duabus epiſtolarum ſuarū pſo-
† ſeptem nat tubis.Iacobus quoq; & Iudas & Io
hānes tuba canūt p ep̄ſas ſuas:& Lucas
apoſtolorum geſta deſcribens.Nouiſſi
mus Paulus quatuordecim epiſtolis ful
minans,quaſi tubis muros Iericho ſub
uertit,& omnis idololatriæ machinas,
& philoſophorū dogmata.b ¶ Sitq;
1.Cori.6.a. ciui.Adam.Cuſtodite vos ab anathe-
mate,ne fortè concupiſcatis & tollatis
ab anathemate, & faciatis caſtra filiorū
Iſrael anathema,& conteratis vos & o-
mnem ſynagogam domini.Q.Videte
ne aliquid in vocis ſeculare habeatis,ne
† caupona que de ſeculo vobiſcum deferatis ad ec
cleſiam,ſed
cleſiam,ſed anathema ſit vobis omnis conuerſatio ſecularis.Nolite C
mūdana miſcere diuinis.Q.Nolite diligere mūdum,neq; ea q̄ i mun
do ſunt. vñ: Nolite conformari huic ſeculo &c. Qui em̄ hæc faciūt 1.Io.2.c.
de anathemate accipiūt.Illi quoque Chriſtiani qui ſolennitates Genti Roma.12.a.
lium celebrant, anathema in eccleſiam introducunt, & qui de aſtro
rum curſibus vitas hominū & geſta perquirūt, & qui auiū volat9,
& huiuſmodi

a ¶Mundum. b ¶Principem huius mundi. c ¶Dæmones vel quoſlibet in ſeculo potentes.

tuas Ierichō & regēm eius. Omnēſq; for-
a ¶Prædicatores.
tes uiros.Circumite urbem cuncti bellāto-
¶Toto tempore,præſentis uitæ.
res ſemel per diem, ſic facietis ſex diebus.
a ¶Conſummatio enim ſeculi,dudum ſanctis uoluminibus uulgata eſt.
Septimo autem die, ſacerdotes tollent ſe-
ptem buccinas ✳, quarum uſus eſt in iubi-
leo,& præcedant arcam fœderis.Septieſq;
circumibitis ciuitatem, & ſacerdotes clan-
gēt buccinis. Cumq; inſonuerit uox tubæ
¶Quæ modo ſonat, modo tacet.
longior atq; conciſior,& in auribus ueſtris
increpuerit, conclamabit omnis populus a
uociferatiōe maxima, & muri funditus cor
a ¶Quia in conſummatione mundi canet tuba,& mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi,& ipſe dominus in tuba dei deſcendet de cælo.
ruēnt ciuitatis. Ingredienturq; ſinguli per
locum contra quem ſteterunt. Vocauit er-
go Ioſue filius Nun ſacerdotes, & dixit ad
eos:Tollite arcam fœderis,& ſeptem alij ſa
cerdotes tollant ſeptem iubileorum buc-
cinas,& incedant ante arcam domini. Ad
populum quoq; ait:Ite & circumite ciuita-
tem,armati præcedentes arcam domini. b
a Cumq; Ioſue uerba finiſſet,& ſeptem ſacer c
dotes ſeptem buccinis clangerent ante ar-
cam fœderis domini, omniſq; præcederet
armatus exercitus,reliquum uulgus arcam d
ſequebatur, ac buccinis omnia † concrepa-
bant. Præceperat autem Ioſue populo, di-
cens:Non clamabitis, nec audietur uox ue
ſtra,neq; ullus ſermo ex ore ueſtro egredie-
tur,donec ueniat dies,in quo dicam uobis:
Clamate & uociferamini.Circumiuit ergo
arca domini ciuitatem ſemel per diem, &
reuerſa in caſtra manſit ibi.Igitur Ioſue † de e
nocte conſurgente,tulerunt ſacerdotes ar-
cam domini,& ſeptem ex eis ſeptem bucci
nas, quarum in iubileo uſus eſt, præcede-
bantq; arcam domini ambulantes atq; clan
gentes,& armatus populus ibat ante eos.
Vulgus autem reliquum ſequebatur ar-
cam,& buccinis perſonabat.Circumierūtq;
ciuitatem ſecundo die ſemel,& reuerſi ſunt
in caſtra.ſic fecerunt † ſex diebus.Die autem f
ſeptimo diluculo conſurgentes, circumie-
runt urbem ſicut diſpoſitum erat ſepties.
Cumq; ſeptimo circumitu clangerent buc-
¶Prædicatores.
cinis ſacerdotes, dixit Ioſue ad omnem Iſ- g
¶Alij,Iubilate.
raël: Vociferamini : Tradidit enim uobis
a ¶Mundus. b ¶Vt nullus ſibi quicquam accipiat.
b dominus ciuitatem. Sitq; ciuitās hæc anā- h
thema,& omnia quæ in ea ſunt domino. So
a ¶Gentiles ad fidem conuerſi qui prius meretricabantur cum idolis.
la Rahab † merētrix uiuat cum uniuerſis

Nicolaus de Lyra.

piendi ciuitatem a ¶Conci.
i.interpolatus. b ¶Armati.Di
cunt Hebræi,ꝙ hoc intelligitur de
filijs Ruben & Gad & dimidia tri-
bu Manaſſe,qui armati debebāt p̄-
cedere alios ad bellum,vt dictū fuit
ca.1.& Nu.xxxij.c ¶Cumq;.Hîc
cōſequenter ponit p̄cepti executio.
& primò q̄tū ad ciuitatis deſtru-
ctionem.ſecūdò q̄tū ad Rahab me
Diuiſio retricis ſaluationem,ibi:Duobus au
tem viris. tertiò q̄tū ad Ioſue im-
precationem,ibi:In tpe illo.Pria ps
patet paucis exceptis,quia ponitur
executio captionis Iericho,ſicut fue
rat dicta à domino, & per Ioſue
denūtiata populo.d ¶Reliquū.
Nō eſt itelligēdū,ꝙ mulieres & par
uuli & inepti ad pręliū circūirent ci
uitatem,quia in principio huius.c.
dicitur: Circūite vrbem cuncti bel
latores.& ideo per reliquum vulg9
hîc intelliguntur viri bellatores,tri-
bus Dan cū alijs duabus tribubus
ſibi adiunctis, quia erant vltimi in
motione caſtrorum,& faciebant vl
D timam cuſtodiam,vt habetur Nu-
me.x.c.Vnde vbi tranſlatio noſtra
habet:Reliquum vulgus:i Hebręo
habet. מְאַסֵּף meaſſeph,id eſt colli
gens ſiue congretatio.ſic enim vo-
cabatur acies illa,eò ꝙ illi qui de prę
† clangebāt cedentibus acieb9 propter laſſitudi
nem vel aliam cauſam remanebant,
poſt alios vltimę aciei aggregabāt.
e ¶Igitur.In Hebręo habetur,
בַּבֹּקֶר baboquer.i.mane. Surrexit
enim in aurora, quæ eſt confinium
diei & noctis:& ideo ab vtroq; po
teſt denominari, quia medium ſa-
pit naturā vtriuſq; extremi.f ¶Die
autem.Dicūt Hebræi,qđ erat ſab
bathū,& rationabiliter,quia voca-
† mane tur dies ſeptimus:& tamen non pec
cauerunt inuadendo & deſtruendo
ciuitatem,quia fecerunt hoc de mā-
dato dei(vt patet in litera) qui eſt
dominus ſabbathi:imò bene fece-
runt ei obediendo.g ¶Dixit Io.
Non eſt veriſimile,qđ tantus exer-
citus poſſet vocem eius audire,ma
ximè quia ſacerdotes clangebant tu
bis.& ideo videtur,ꝙ dicere hîc ac
cipitur pro denūtiare aliquo ſenſi-
bili ſigno,vt pote per eleuationem
uexilli,vel aliquo huiuſmodi,quod
poterat videri à toto populo.
h ¶Sitq; ciuitas hæc anathe
ma,& omnia, quæ in ea ſunt
domino. Sola Rahab mere.
In Hebræo habetur חֵרֶם herem,
quod habet duplicem ſignificatio-
nem, qua ſignificat deſtructionem
& conſecrationem,vt diffuſius di-
ctum fuit Leuiti. vltim. Vtraque
tamen ſignificatio concurrit in
hoc facto,quia ciuitas fuit cū habita

E & hu iuſmodi obſeruāt, caſtra dñi polluūt, & populū dei vin
1.Cori.5.b. ci faciūt. Modicū em̄ fer. tot. maſ cor. a ¶ Igitur. Idē: Oīs ppl's di-
citur vlulaſſe vlulatu magno. Vel ſecd'm alios, iubilaſſe iubilo ma-
Pſal.65.a. gno. De hoc iubilo dicit: Iubilate deo oīs terra. & alibi: Btūs ppl's q
Ibi.88.c. ſcit iubilationē. Non dixit, q operat̄ iuſtitiam, vel quaſi myſteria: ſed
qui ſcit iubilationem. In alijs timor dñi fa-
Ibi.111.a. cit bonū vel btm̄, ſed vnū tm̄ hoīem. Btūs
em̄, inquit, vir q timet dñm. Alibi etiā plu-
Matt.5.a. res fiunt bti, ſicut pauperes ſpū, vel māſueti
vel pacifici, vel mundi corde. Hęc aūt beati
tudo ꝓfuſa, vniuerſum ppl'm beatificat. ſ. q
ſcit iubilationē. Vñ videt̄ mihi iſta iubila-
tio quēdā concordię & vnanimitatis ſigni
ficare affectū, q ſi incidat in duos vł' in tres
Iohā.14.b. Chriſti diſcipulos, oīa q̄cūq; petierit in nō
mine ſaluatoris, fient eis. Si autē tanta fue-
rit beatitudo vt omnis populus vnanimis
maneat, idē dicat eodē ſēſu, eadē ſnīa, tali po
Act.1.b.& 3.a. pulo eleuāte vnanimit̄ vocē, fiet qd' i Acti
bus apl'orū ſcriptū eſt: Quia terręmot⁹ ma
gn⁹ fact⁹ eſt, vbi vnanīes orabāt apl'i cū mu
lieribus & Maria mr̄e Ieſu. & hoc terręmo-
tu cadēt oīa terrena, & mūdus ipē ſubuerte
tur. Ad hoc Ieſus exhortat̄ dicēs: Cōfidite,
Ioh.16.g. ego vici mūdū. Illo ergo duce à nobis vi-
ctus eſt mūdus, & muri ei⁹ collapſi ſūt, qb⁹
etiā hoīes ſeculi nitebant̄. b ¶ Et clangē.
Vnuſqſq; nr̄m debet hęc i ſemetipo cōple-
re. Habes i te Ieſum ducē p fidē. Fac tibi tu
bas ductiles ex ſcripturis ſanctis, inde duc
ſēſ⁹, inde ſermones; iō em̄ tubę ductiles di-
cūtur. In ipſis cane. i. i pſalmis, i hymnis, i cā
ticis ſpiritualibus. Si in talibus cecineris tu
bis, & ſepties arcam teſtamenti circuntule-
ris. i. ſi legis myſtica præcepta ab euangeli-
cis non ſepares tubis: ſi etiam iubilatiōis cō
ſēſum de temetipſo exigas. i. ſi cogitationū
& ſenſuum tuorū populus cōcordem ſem
F per & cōſonā ꝓferat vocem, & ſi non ali-
quando verū dicas, aliqñ adulando mentia
ris: ſi non mō blandus remiſſione, mō tru-
culentus iracūdia, & ſi nō intra te caro con
Gal.5.c. cupiſcat aduerſus ſpiritum, & ſpiritus ad-
uerſus carnem, vocem iubilatiōis emittte,
quia tibi victus eſt mundus. Hinc Pau-
Ibi.6.c. lus dicebat: Mihi autem abſit gl'iari, niſi in
cruce nr̄i Ieſu Chriſti, per quem mihi mun
dus crucifixus eſt, & ego mūdo. c ¶ Mu
ri illico. In aduentu Ieſu muri Iericho ſub
uerſi ſunt, in aduentu Chriſti vincitur mū
dus. vnde Pau. Qd' erat contrariū nobis tu
Col.2.c. lit de medio, affigēs illud cruci, & exuēs pri
cipatus & ptātes, traduxit liberè triūphās
eos in ligno crucis. Ex his verbis intelligo,
ꝙ vidētes pugnam Ieſu, cęleſtes v'tutes, pri
cipatus & poteſtates, alligatū fortē, & vaſa
eius diripi, increpuerunt cæleſtibus tubis,
qa alligato principe mundi victus eſt mū
Matt.12.c. dus, & vocē iubilationis in triūpho Chri-
ſti cæleſtis exercitus dedit. Verè ergo libe-
ratus eſt populus gentium q hanc iubila-
tionē nouit, & myſteria agnoſcit & credit.
d ¶ Ingreſſiq; iuuenes edu. Adam. Rahab meretricē & oēm domū patris eius
viuificauit

qui cum ea in domo ſunt. Abſcon
a ¶ Prædicatores. b ¶ Ite in mundum vniuerſum, prædicate euangelium omni creaturæ.
dit enim nuntiós, quos direximus.
Vos autem cauete, ne de his quæ
¶ Id eſt nihil mundanum vobiſcum in eccleſiam deferatis.
pręcepta ſunt quippiam continga
tis, & ſitis prævaricationis rei, & a
a ¶ Modicum enim fermentum totam maſſam corrumpit.
omniā caſtra Iſraël ſub peccato ſint,
atq; turbentur. Quicquid autem
auri aut argenti fuerit, & uaſorum
æneorum ac ferri, domino conſe-
cretur, repoſitum in theſauris eius.
¶ Iubilante.
a Igitur omni populo uociferante,
b & clangentibus tubis, poſtquam
in aures multitudinis uox ſonitúſ-
¶ Cultus idolorum fallacia diuinationis & huiuſmodi.
c que increpuit, muri illico corrue
runt, & aſcendit unuſquiſq; per lo
cum qui contra ſe erat. Ceperúnt
que ciuitatem, & interfecerunt o-
mnia quæ erant in ea, à uiro uſque
ad mulierem, ab infante uſque ad
ſenem. Boues quoque & oues &
aſinos in ore gladij percuſſerunt.
Duobus autem uiris, qui explora b
tores miſſi fuerant, dixit Ioſue: In
gredimini domum mulieris †me-
retricis, & producite eam, & o-
mnia quæ illius ſunt, ſicut illi iura-
d mento firmaſtis. Ingreſſiq; iuue- c
nes eduxerunt Rahab & parentes
eius, fratres quoq; & cunctam ſup
pellectilem ac cognationem illius,
& extra caſtra Iſraël manere fece- d
runt. Vrbem autē & omnia quæ
inuenta ſunt in ea, ſuccenderunt,
abſq; auro & argento, & uaſis æ-
neis ac ferro, quæ in ærarium do-
mini conſecrarunt. Rahab ue- e
rò meretricem & domum patris
eius, & omnia quæ habebat, fecit
a ¶ Quia rami de oleaſtro exciſi inſerti ſunt in radicem pinguedinis oliuæ.
Ioſue uiuere, & hâbitauerunt in f
medio Iſraël uſque in præſentem
diem, eò quòd abſconderit nunti-
os quos miſerat, ut explorarent
Iericho. In tempore illo impræca- g
tus eſt Ioſue, dicens: Maledictus
uir coram domino, qui ſuſcitaue-
rit & ædificauerit ciuitatem Ieri-
cho. In primogenito ſuo funda- h
menta illius iaceat, & in nouiſſi- i
mo liberorum ponat portas eius.

Nicolaus de Lyra.

toribus deſtructa: aurum verò & argē
tum, ęs & ferrū, quę inuēta fuerūt ibi, fuert
reſeruata & dño cōſecrata: ita ꝙ decætero
nō poſſent humanis vſib⁹ applicari: ſed ad
faciendū inde illa q̄ erāt neceſſaria ad cultū
dei. Iericho em̄ fuit pria ciuitas capta à filijs
Iſrael, & ſpeciali miraculo: iō Ioſue cōuenie
ter eā poſuit ſub anathemate, aliqua deſtru
endo omino in ſignū diuinę iuſtitię: & aliq̄
quæ poterant venire in prædam bellan-
tiū dño cōſecrando tanq; primitias p̄darū, ſicut & de fructib⁹ aīa- G
liū & terræ dabant̄ primitiæ, Sic autē nō fuit de p̄da Hai & aliarū ci
uitatū, vt dicit̄ infrà. Cauete ne de his q̄ p̄cepta ſunt vobis quippiā
cōtingatis, ꝑ auaritiā accipiēdo aliquid de illis q̄ debebāt deſtrui &
cōburi, vel de his q̄ debebāt dño conſecrari. a ¶ Et omnia ca.
i. ſub pœna peccati, quia pro peccato aliq̄-
rum vel etiā vni⁹, q eſt ps alicui⁹ cōmunita
tis, tota cōitas punit̄ aliqñ, & iuſtè & maxi-
mè à deo, cui oēs ſunt debitores mortis. Et
hæc materia diffuſius fuit pertractata
Deute. xxiiij. ſup illud verbū: Nō occidētur
patres ꝓ filijs &c. ſicut accidit pro peccato
Achan, vt habetur ca. ſequenti. Cętera pa-
tent in litera. b ¶ Duobus. Hîc conſequē
ter agitur de Rahab ſaluatione, quā ipoſuit
Ioſue duobus exploratoribus; quia eam &
domū eius melius cognoſcebant, & quia ad
hoc per iuramentum aſtricti erant, vt di-
ctum fuit ſupra. ij. cap. c ¶ Ingreſſiq;
iuuenes eduxerunt Rahab & parē-
tes eius, fratres quoq; & cunctā ſup-
pellectilem ac cognationem illius.
Quęrit̄ hîc, quō iſti duo exploratores vocāt̄
iuuenes; tū quia ad explorandū ſolent mit-
ti viri prudētes & aſtuti, nō autem iuuenes
inepti & inexperti: tum quia ſuprà di-
ctum eſt capi. ij. ꝙ Caleb fuit vnus de illis
duobus, vt dicūt Hebręi, qui tamē iam ferè
erat octogenarius. quia quadraginta erat
annorum quando Moyſes miſit eum cum
alijs de Cadeſbarne ad explorandum terrā
promiſſionis: vt habetur infrà. xiiij. ca. Ab
illo verò tempore vſq; ad trāſitū Iordanis H
fluxerunt anni trigintanouē, qa miſſio illa
facta fuit anno ſecūdo egreſſionis de Aegy
pto. Ab egreſſu verò illo vſq; ad ingreſſū
terrę promiſſionis fluxerunt anni. lx. & ſic
patet ꝙ i captione Iericho, Caleb habebat
lxxix. annos. Ad hoc dicendū, qd' vocant̄
hîc viri & iuuenes, vt patet i textu, viri rōne
ætatis & prudentiæ: iuuenes verò ratione
aptitudinis & audaciæ ad gradiendum ad † cauponæ
bellū. Vñ & de Caleb dicit̄ ifrà. xiiij. c. ꝙ cū
eſſet. lxxxv. annorū, erat ita fortis & potēs
ad gradiēdū & bellandū ſicut qñ fuerat. xl.
annorū. d ¶ Et extra. qa nō erāt adhuc in
corporati populo Iſrael. e ¶ Rahab. Li-
cet enim præceptū fuiſſet Nu. xxxiij. ꝙ oēs
habitatores illius terrę diſperderent̄, tamen
cū Rahab & ſibi coniunctis fuit diſpenſatū
q̄tū ad vitā & cohabitationē propter ſpe
ciale factum ſuę fidei & virtutis, quod fuit
expreſſum ſuprà. ij. ca. In pręceptis autem
decalogi quę ſunt de dictamine iuris natu-
ralis, non cadit talis diſpenſatio f ¶ Et ha.
conuerſi ad Iudaiſmum. g ¶ In tēpore.
Hîc deſcribitur Ioſue imprecatio. Ciui-
tas enim Iericho miraculoſè fuerat euerſa,
vt dictum eſt, ideo ad huius facti memoriā
& dei gloriam, optabat Ioſue qd' non re-
ędificaret̄: ideo Ioſue imprecatus fuit ma-
lum pœnę ei qui reædificaret eam in poſte
rum dicens: h ¶ In primo. ſuo fun.
id eſt primogenit⁹ eius moriat̄ quādo po-
net fundamenta. i ¶ Et in no. libero.
id eſt vltimus liberorum ſuorum moriat̄
in poſitione portarū. Et ſic accidit Ahiel
qui eam reędificauit, vt habetur. iij. Regū
xvj. in fine. ¶ Qm̄ breuis eſt ſententia hu Moraliter
ius cap. poteſt breuis hîc moralitas poni.
Iericho ſignificat ciuitatem culpæ, quam fe
cit amor ſui vſq; ad contemptum dei. Hæc
ciuitas triplici muro clauditur. ſ. muro car-
nalis concupiſcentiæ, temporalis affluentię
mundialis excellentiæ: qui triplex murus
ſubuertitur ſonitu ſanctę p̄dicatiōis, clamo
re deuotę orationis, circumitu propriæ diſ
cuſſionis

A ☞ viuificauit Ieſus,& adiecta eſt ad Iſrael vſq; in hodiernũ diem &c.Quõ vſq; in hodiernũ diẽ adiecta eſt?Hoc eñ moris eſt ſanctæ ſcripturę,dicere de his q̃ vſq; ad finẽ vitę vel ſeculi pmanẽt. vt hic eſt pr̃ Moabitarũ vſq; in hodiernũ &c.i.vſq; in finẽ ſeculi,& diffamat⁹ eſt ſermo iſte apud Iudæos vſq; ĩhodiernũ diẽ.i.quãdiu ſtat ſeculum.Rahab verò quõ adiecta eſt domui Iſrael vſq; in hodiernũ diẽ? An mr̃i poſteritas aſcribit̃,vt videat̃ in ſobole ſeruari:an magis intelligendũ eſt,ꝙ verè Iſrael ſociata eſt vſq; in hodiernũ diẽ?Ram⁹ enim oleaſtri apponit̃,i.inſerit̃ in radicẽ oliuę bonę,& adiungit̃ Iſrl̃ vſq; in hodiernũ diẽ,qa ĩ illorũ radice nos ex gẽtib⁹ aſſũpti,q aliqñ meretricabamur lignũ & lapidẽ ꝓ deo colẽtes,facti ſumus p̱ fidem Chriſti ſurſum,ille aũt popul⁹ ꝓpter incredulitatem deorſum. Qui eñ ĩ ſe habet Chriſtũ q eſt caput oĩm,efficit̃ in caput: illi autẽ qui negauerũt eũ,facti ſunt in cauda:& q erant primi, facti ſunt nouiſſimi. Ro.xi.c.

Nicolaus de Lyra.

☙ cuſſionis,q circũitus debet fieri ſeptẽ vicib⁹.i.pfectè: qa pfectio nũero ſeptenario deſignatur.q eñ cõuertit̃ de culpa ad gr̃am,debet diligenter & pfectè diſcutere ꝓpriã cõſcientiã.Quicqd aũt in hac ciuitate reperit̃ ſaluti cõtrarium debet interimi. Qđ autẽ inuenit̃ ibi auri philoſophicæ ſapientię,argenti eloquentię,vaſorũ ęneorũ i.natural̃ induſtriæ,q̃ valet ad multa:ſicut & vaſa ferri,i.corporal̃ & tpal̃ potentiæ: debet dño cõſecrari.i. decætero bonis actibus applicari. Rahab cũ ſuis ꝓpter opus pietatis ſaluat̃:qa ſecundũ dictũ ſaluatoris Matt.v.a.Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſe.&c.
B

*feré

GLOS. ORDI.

CAP. VII.

Filij autem. ſequitur. a ¶ Iratuſq; eſt.Adamã. Non otioſè tranſcurrendũ eſt,ꝙ vno peccãte ira ſuper omnẽ pplm̃ venit. Hoc accidit,quando ſacerdotes qui populo p̃ſũt, erga delinquentem benigni videri volunt,& verentes peccantium linguas,ne fortè de eis malè loquantur:ſacerdotalis ſeueritatis immemores,peccantem coram omnibus nolunt publicè arguere,vt ceteri timorẽ habeant:nec malũ auferũt ex ſeipſis, nec tradũt hmõi ſathanę ĩ interitũ carnis,vt ſpũs ſaluus ſit: & dũ vni parcũt,vniuerſæ eccleſię moliunt̃ interitũ.Ex vna eñ oue morbida grex vniuerſus inficitur.Obſeruem⁹ ergo nos inuicẽ,& vniuſcuiuſq; conſeruatio nota ſit,mxiè ſacerdotib⁹ & miniſtris.Oẽs eñ vnũ corp⁹ ſum⁹ ĩ Chriſto. Tu q p̃ſides hui⁹ corporis oculus es,vt oĩa circũſpicias, & oĩa vẽtura p̃uideas.Paſtor es:ouiculas dñi vides ferri p̱ p̃cipitia,& p̱ p̃rupta pẽdere:nõ occurris,nõ reuocas ſaltẽ, nec clamore deterres. Hęc nõ iõ dicim⁹,vt ꝓ Leui culpa aliquis abſcindat̃:ſed ſi fortè monit⁹ vel correct⁹ ſemel,iterũ & tertiò nõ emẽdat̃,vtamur medici diſciplia.Si oleo p̱unxim⁹,ſi emplaſtris mitigauim⁹,malagmate molliuim⁹,nec tñ cedit medicamẽtis tumoris duritia,ſclũ ſupeſt remediũ reſecãdi.vñ:Si man⁹ tua ſcãda.te,abſcinde eã, & ꝓ.abs te.hoc eſt ꝙ dicit̃: vt ego q videor tibi manus eſſe dextera & preſbyter noĩor, & v̱bũ dñi p̃dicare videor,ſi aliqd cõtra euãgelij regulã geſſero,vt ſcãdalũ eccleſiæ faciam,in hui⁹ conſenſu vniuerſa eccleſia conſpirãs excidat me,& proijciat à ſe.expedit enim tibi eccleſię abſque me manu tua,qua malè agendo ſcandalum feci,introire in regnum cęlorũ, q̃ mecum ire in gehennam. ¶ Augu.Quæri ſolet quõ iuſtè ꝓ peccatis alterius in alios vindicetur, cũm in lege dictum ſit,nec patres ☞ pro filiorum,

Nu.16.d.

1.Tim.5.d.

1.Cor.5.b.

Gal.3.d.

Matt.5.d.

Quæſtio

Deut.24.c.

NIC. DE LY.

CAP. VII.

Filij au.Hĩc ĩcidẽtalit̃ ponit̃ factũ Achã.Et diudit̃ ĩ tres partes.qa priò deſcribit̃ pctĩ ppetratio.ſcđò ppetrati cognitio,ibi:Cũq; mitteret.tertiò cogniti punitio,ibi:Miſit ergo Ioſue.Circa primũ dr̃: a ¶ Filij autem.Licet aũt vn⁹ ſolus ĩ hoc peccauerit,tñ generalit̃ dicit̃:Filij aũt Iſrl̃ pũaricati ſũt,eo mõ loqndi q̃ factũ vni⁹ de cõitate,maxiè ĩ mal̃,toti cõitati attribuit̃.ſicut vno fratre minore

Diuiſio

Fuit ergo domin⁹ cum Ioſue,& †nomen eius in omni terra uulgatũ eſt.

Cap. VII.

Filij autẽ Iſraël pręuaricati ſunt mandatum,& uſurpauerunt de anathemate. †Nã Achãn filius Charmi,filij Zabdi,filij Zare de tribu Iuda,tulit aliquid de anathemate.Iratuſq; eſt dominus contra filios Iſraël.Cumq; mitteret Ioſue de Iericho uiros contra Hai,quæ eſt iuxta Bethauen ad orientalẽ plagam oppidi Bethel, dixit eis: Aſcẽdite & explorate terram.Qui pręcepta cõplentes,explorauerũt Hai:Et reuerſi dixerunt ei: Non aſcendat omnis populus,ſed duo uel tria milia uirorum pergant & deleant ciuitatem. Quare omnis populus fruſtra uexabitur contra hoſtes pauciſſimos? Aſcenderunt ergo* tria milia pugnatorum. Qui ſtatim terga uertentes, percuſſi ſunt à uiris urbis Hai, & corruerunt ex eis *triginta & ſex homines, perſecutique ſunt eos ad

a ¶ In Paralipomenon Achar: in Ioſue Achan,uel Achor.

C fratre minore peccãte publice dicit̃, fr̃es minores fecerũt hoc. & per talẽ modũ loqndi dicit̃ Matt.xxvj.de vnguẽto effuſo ſup̱ caput Ieſu:Vidẽtes autẽ diſcipuli,indignati ſunt &c.cũ tñ vnus ſol⁹ indignè tulerit. ſ.Iudas Scarioth:vt habet̃ Io.xij. b ¶ Et vſurpa.i.de cõſecratis dño.ſ.aurũ & argẽtũ,vt patebit infrà eo.ca. q̃ tñ erãt conſecrata dño, vt dictũ eſt. vj.ca. Et dicitur ἀνάθημα ſiue ἀνάθεμα quia res deo deuotę ſurſũ vl̃ ſeorſũ ponebãt̃,ne hũanis vſib⁹ applicarẽtur. c ¶ Nã Achan filius Charmi, fili Zabdi, filij.Sic debet noĩari ſcđm Hie.& ſic eſt in Hebr̃. nec alicubi noĩat̃ Achor in Hebręo עכן Achã. ſed vitio ſcriptorum noĩatur hĩc Achor. d ¶ Iratuſq;.qa ꝓ pctõ vni⁹ de cõitate alij de illa cõitate puniunt̃,vt dictũ eſt. ſ. vj.ca. e ¶ Cũq;.Hĩc deſcribitur pctĩ perpetrati cognitio.& primò ĩ generali.ſcđò in ſpeciali,ibi:Surge ſanctifica pplm̃. Circa primũ ſciẽdum,ꝙ gen⁹ pctĩ in generali fuit cognitũ p̱ diuinã reuelationẽ ad preces Ioſue.& iõ circa hoc ſic ꝓcedit̃.qa priò ponit̃ deprecationis occaſio.ſcđò ipſa deprecatio,ibi:Ioſue v̱ò.tertiò dñi reſpõſio ibi:Dixitq; dñs.Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ occaſio deprecationis fuit,eò ꝙ filij Iſrl̃ miſſi à Ioſue cõtra ciuitatẽ Hai fuerũt debellati,& reliqui de pplo ĩ timore poſiti,& per cõſequẽs periculo expoſiti,vt patet ĩ litera. Præmittit̃ tñ ſitus ciuitatis, cũm dicitur: f ¶ Quę eſt.Dicũt aliq ꝙ eadẽ eſt ciuitas Bethel & Bethauẽ,ſed vocata eſt Bethel à Iacob,eò ꝙ vidit ibi ſchalã,vt habet̃ Gen̄. xxviij.d.vbi dicit̃:Appellauitq; nomẽ vrbis Bethel,qđ interp̃tatur domus dei.Sed poſtea vocata eſt Bethauẽ.i.domus idoli, eò ꝙ Ieroboã poſuit ibi vitulũ aureũ à pplo adorandũ,vt habet̃.iij.Reg.xij. cap. Primũ autẽ qđ hĩc dicit̃.ſ.ꝙ ſit eadẽ ciuitas Bethel & Bethauẽ,bñ eſt veriſimile:tũ qa in.textu idẽ ſitus determinat̃ vtriuſq; tũ qa hoc dicit Rabi Sa.ſup̱ Oſęe.x.a.ſup̱ illud v̱bũ:Vaccas Bethauẽ coluerũt.Sed ſcđm nõ videt̃ verũ.ſ.ꝙ noĩata ſit Bethel â Iacob.qa illa ciuitas quã ſic nominauit Iacob,eſt eadẽ ciuitas cũ Ieruſalẽ,ſcđm qđ dicũt cõiter doctores,ꝓut diffuſius fuit declaratũ Gen̄.xxviij. Illa autẽ Bethel de q̃ fit hĩc mẽtio,eſt lõgè ſita à Ieruſalẽ,vt paret p̱ deſcriptionẽ terrę ſanctæ,& ſic non eſt eadẽ.Itẽ qa vt habet̃.iij.Reg.xij.ad hoc poſuit Ieroboã vitulũ aureũ in iſta Bethel, ne ppl̃s Iſrael iret in Ieruſalem ad adorandũ dñm.& ſic patet propoſitũ.Sil̃r qđ dicitur ꝙ nominata eſt Bethauen,eò qđ Ieroboam poſuit ibi idolũ, videt̃ aliqualiter extraneum.Quia Ioſue ſcripſit iſtum librum. à tp̄e verò Ioſue vſque ad tempus Ieroboam fluxerunt anni quingenti, vel ☙ circiter. quia

†vel. fama

†infrà.22.d.

1.Pa.2.a.

1.q.4.ecclia

D

*ferme

Moraliter. a ¶ Filij au.Sequitur. c ¶ Nam Achan fili⁹ Charmi &c.Sic enim debet ſcribi,quia ſic ſcribitur ĩ Hebręo.Per Achan qui tribulator interpretatur,& erat de filijs Iſrael, qui propter eius peccatum fuerunt tribulati, ſignificatur malus religioſus, propter cuius malitiam alij religioſi inculpantur.& hoc ſignificatur per hoc qđ dicit̃: Filij aũt.licet ſolus Achan fuerit pręuaricatus. De iſto dicit̃,ꝙ furatus fuit regulam auream.Regula verò beati Frãciſci aurea dicitur,& ſimiliter regulę aliorum religioſorũ,eò ꝙ inducunt ad charitatem dei & proximi.quę per aurum ſignatur eò qđ ſicut aurum inter metalla pretioſius eſt,ſic charitas inter virtutes. i. Cor.xiij.d.Maior autem horum eſt charitas. Hanc autem regulam auream furatur malus religioſus.Nam furtum eſt contrectatio rei alienę inuito domino.Dñs autẽ regulæ religioſæ cõuenĩẽter dicit̃ inſtitutor ipſius.ſ.beatus Benedictus, Franciſcus,& ſic de alijs. Malus autem religioſus frangendo regulam,contra voluntatẽ inſtitutoris tractat eam.Similiter veſtem furatur,nam indignè portat habitum religionis ſanctę.Et argentum operit humo.Per argentum intelligi poteſt quælibet gratia gratis data.ſ.ſcientia,eloquentia, & huiuſmodi:quæ malus religioſus terra operit,nam ad queſtum terrenum talia conuertit.Sed pręcepto Ioſue talis moritur in valle Achor,quę interpretatur vallis tribulationis,& ideo ſignificat pœnam gehennę quę ſecundum doctores eſt in profundis terræ. In hac igitur valle Achan punitur,ad ſignificandum,ꝙ malus religioſus ad mortem gehennę per Chriſti iudicium condemnatur.

Moraliter

E ☞ pro filiorũ, nec filios pro patrũ iniquitatibꝰ eſſe puniẽdos, an
illud iudicãtibus hoībus eſt p̃ceptũ, ne quenq̃ ꝓ altero puniat. Dei
aũt iudicia nõ ſunt eiuſmodi, q alto & inuiſibibili conſilio ſuo no-
uit, quatenꝰ extẽdat etiã homini in tpalẽ pœnã ſalubrẽq́ terrorem.
Non eñ aliqd dirũ, quãtũ attnet ad vniuerſi mũdi adminiſtratio-
nẽ contigit mortalibus, cũ moriunt̃ qñq́
morituri: & tñ apud eos q talia metuunt
diſciplia ſancit̃, vt nõ ſolũ ſe quiſq́ curet ĩ
populo, ſed inuicem ſibi adhibeãt diligẽ
tiam, & tanq̃ vnius corporis & vniꝰ ho
minis alia pro alijs ſint membra ſollicita.
Nec tamen credendũ eſt, etiam in pœnis,
quę poſt mortem irrogãtur, alium pro
alio poſſe dãnari: ſed in his tñ rebus hanc
irrogari pœnam, quæ finẽ fuerint habitu
rę, etſi nõ eo mõ finirent̃. Siſr & oñditur
q̃ntũ connexa ſit in populi ſocietate ipſa
vniuerſitas, vt non in ſeipſis ſinguli, ſed
tanq̃ partes in toto exiſtimẽtur. Per vniꝰ
quoq́ peccatum mortemq́ paucorum
admonitus eſt populus vniuerſus, tanq̃
in corpore vniuerſo q̃rere qď amiſſũ eſt.
Simul etiã oñſum eſt, quantũ malũ fieret
ſi vniuerſa congregatio peccaſſet, quãdo
ne vnus quidẽ ita potuit iudicari, vt ab
eõ poſſẽt cęteri eſſe ſecuri. At ṽõ ſi Achã
ab aliquo inuentꝰ & comprehẽſus & cri
minis reus, ad iudicium Ieſu fuiſſet addu
ctus, nõ putãdũ eſt hoĩem iudicẽ quẽq́ a
liũ q ſocietate facti eiꝰ nõ tenerei, iõ ꝓ illo
vel cũ illo fuiſſe punitũ. Nõ eñ mandatũ
legis licebat excedere, qď datũ eſt hoībus
ne iudicio ſuo qď in hominẽ homini vi-
ſum vel permiſſũ eſt, alterũ ꝓ altero arbi
trarei eſſe plectẽdũ. Longè autẽ ſecretiori
iudicio iudicat deus qui potens eſt, etiam
poſt mortem qď hõ nõ põt vel liberare
Heb. 11. d. vel perdere. viſibiles igĩt afflictiões hoīm
vel mortes, qm̃ his qbꝰ ingerunt̃ & obeſ-
ſe & prodeſſe pñt, nouit dñs in occulto
prouidentiæ ſuæ, quemadmodũ iuſtè q-
buſq́ diſpenſet, etjam cùm aliorũ peccata
in alijs videt̃ vlciſci pœnas inuiſibiles quę
nocẽt & nõ proſunt. ita nullꝰ deo iudice
ꝓ alienis peccatis luit, ſicut (hoĩe iudice)
F luere nullus niſi pro ſua culpa iſtas vi-
ſibiles debet. Hoc eñ p̃cepit hoĩ iudici
deus, vt in his q̃ ad humanũ iudiciũ per-
tinent iudicanda: qď in ſuo iudicio facit
ipſe quo poteſtas humana non aſpirat.
☞ Regulam

uerſarij de porta uſque ad Sabarim, a
& ceciderunt, per prona fugientes. b
Pertimuitq́ cor populi, & ad inſtar
aquæ liquefactum eſt. Ioſue uerò ſci c d
dit ueſtimenta ſua, & pronus cecidit e
in terram coram arca domini uſque f
ad ueſperam, tam ipſe quàm omnes
ſenes Iſraël. Miſeruntq́ puluerem ſu g
per capita ſua, & dixit Ioſue: Heu do
mine deus: Quid uoluiſti tranſduce- h
re populũ iſtum Iordanem fluuium,
ut traderes nos in manus Amorrhæi
& perderes? Vtinam, ut cœpimus, i
manſiſſemus trãs Iordanem. Mi do
mine deus quid dicam, uidens Iſraë-
lem hoſtibus ſuis terga uertentem?
Audient Chananæi & omnes habita k
tores terræ, & pariter conglobati cir l
cundabunt nos, atq́ delebũt nomen
noſtrum de terra, & quid facies ma- m
gno nomini tuo? Dixitq́ dominus ad n
Ioſue: Surge, cur iaces pronus in ter-
ra? Peccauit Iſraël, & præuaricatus
eſt pactum meum, tuleruntq́ de ana o
themate, & furati ſunt atq́ mentiti, p
& abſconderunt inter uaſa ſua. Nec
poterit Iſraël ſtare ante hoſtes ſuos,
eosq́ fugiet, quia pollutus eſt anathe
mate. Non ero ultrà uobiſcum, do-
nec conteratis eum qui huius ſceleris
reus eſt. Surge, ſanctifica populum, q r
& dic eis: Sanctificamini in craſti- s
num. Hæc enim dicit dominus deus
Iſraël: Anathema in medio tui eſt Iſ-
raël: Non poteris ſtare coram hoſti-
bus tuis, donec deleatur ex te qui hoc
cõtaminatus eſt ſcelere. Accedetisq́ t
mane ſinguli per tribus ueſtras, & v
quancunque tribum ſors inuenerit
accedet per cognationes ſuas, & co- x

Nicolaus de Lyra.

circiter, qa q̃drigẽteſimo octogeſimo
anno ab egreſſu filiorũ Iſrl̃ de Aegypto
fũdauit Salomon tẽplũ anno q̃rto regni
ſui, vt hr̃. iij. Reg. vj. Ipẽ aũt regnauit qua
draginta annis, vt hr̃. iij. Reg. xj. Ieroboã
verò regnauit poſt mortem Salomonis,
vt patet ibidem. xij. ca. & tunc fecit vitu-
los aureos. Ab exitu verè de Aegypto vſq́ ad deſtructionem ciuita
tis Hai & Bethauen per Ioſue, fluxerunt tm̃. xl. anni integri, & ideo ſi
tunc Bethauẽ vocabatur à facto Ieroboam futuro per quingentos
annos, videtur extraneum. Niſi dicatur, ꝙ Ioſue in ſpiritu vidit hoc
futurũ, & ſic eam nominauit in hoc libro per anticipationem, q̃ an-
ticipatio eſt multùm magna. Et ideo aliter poteſt dici, qď vocata eſt
Bethel. i. domus dei, eò qď Abraham ædificauit altare domino in-
ter Bethel & Hai, habens Bethel ab occidente, vt habetur Gene. xij.
Et quia Hebręi adorant ad occidentem, ideo Abraham ibi adorãs
habebat faciem verſam ab Bethel quæ erat propè, & inde ſic voca-
ta eſt. Dicta eſt autem Bethauen. i. domus idoli, eò qď Chananęi ibi
habitantes colebant idola. Cætera patent vſq́ ibi: a ¶ De por-
ta vſque ad Sabarim. Dicunt expoſitores noſtri, quod Saba-
rim eſt proprium nomen loci. Hebręi verò dicunt, quod eſt nomẽ
commune, & ſignificat confractionem. vt ſit ſenſus, quod illi de Hai
perſecuti ſunt filios Iſrael vſquequo ſentirent in ſe laſſitudinem in
perſequendo, vel quod confractio referatur ad filios Iſrael. vnde
ſubditur: b ¶ Et ceciderunt per prona fugientes. Per
timuitq́ cor populi, & ad. tanquam confracti ab aduerſarijs.
Ioſue

c ¶ Ioſue. Hîc conſequenter ponitur Ioſue deprecatio occaſione G
caſus prædicti. d ¶ Scidit ueſti. in ſignum doloris, ſecundum
conſuetudinẽ Iudæorum: vt patet in luribꝰ locis veteris ac noui te-
ſtamenti. e ¶ Et pronus cecidit. quia oratio debet eſſe humi-
lis. f ¶ Vſq́ ad ueſpe. ieiunus orans. g ¶ Miſeruntq́ pul. in
ſignum humiliationis. h ¶ Quid vo.
Ly vt, non tenetur hîc cauſaliter, ſed con-
ſecutiuè. q. d. hoc ſequetur ad illud, niſi tu
protegas nos. i ¶ Vtinam & cæ
tera. in regnis Sehon & Og, quę acquiſie
rant filij Iſrael trans Iordanem. Hoc dixit
Ioſue ex paſſione doloris, licet malè, nec di
xiſſet extra paſſionem poſitus, propter
quod indulſit ei dominus. k ¶ Audiẽt
Cha. ſcilicet filios Iſrael deuictos à pau-
cis aduerſarijs. l ¶ Et pariter. hoc facto
animati. m ¶ Et quid facies ma
gno nomini tuo. q. di. hoc cederet in
opprobrium nominis tui, quia dicerent
infideles, qď non poſſes nos vltrà iuuare.
n ¶ Dixitq́. Hîc conſequenter ponit̃
domini reſponſio, per quam reuelat̃ pec-
catum in generali cùm dicitur: o ¶ Tu-
leruntq́. quod eſt peccatum ſacrilegij.
p ¶ Atq́ mentiti ſunt, quia promi
ſerant deo obedire. & ſicut mentiti ſunt,
quia non ſeruauerunt promiſſum. Scien
dum tamen qď ſcriptura hîc loquitur in
plurali, licet vnus tantũ peccauerit rõne Diuiſio
prędicta in principio huius ca. q ¶ Sur
ge. Hîc conſequenter ponitur cognitio
perpetrati peccati in ſpeciali, & primò q̃
tùm ad perſonam peccatricem. ſecundò
q̃tùm ad culpam determinatam, ibi: Et
ait Ioſue. Circa primũ dicit̃: r ¶ Sancti
fica. i. cita ſcďm Hebręos & eodẽ modo
quod ſequitur: s ¶ Sanctificamini. i. ſi
tis citati. Scďm doctores ṽõ nr̃os hîc ac
cipitur ſanctificatio ꝓ p̃paratione popu
li p deuotionem. Ratio huius diuerſitatis
eſt, qa dictio Hebraica hîc poſita æquiuo
ca eſt ad citationẽ, præparationem, & ſan
ctificationẽ. Doctores tñ noſtri rationabi
lius dicere videntur, quia in agendis vel H
ſuſcipiendis diuino oraculo fiebat prępa
ratio populi per deuotionem, q̃ prępara
tio aliqñ fiebat per continentiam ab vxo Sãctificatio
ribus, vt habetur Exod. xix. in legis datiõe nis modi.
& aliqñ p orationem, vt habet̃ Act. j. in
Matthię electione. aliqñ per ieiuniũ, vt ha
betur. iij. Reg. xxj. in Naboth condemna
tione. Vt enim eius condemnatio videre
tur eſſe iuſta, & à deo, mandauit Iezabel
añ p̃dicari ieiunium, ſicut ſolitũ erat fieri
ante diuina oracula. Qualiter autẽ fuerit
facta iſta ſanctificatio de q̃ loquit̃ hîc ſcri-
ptura, non eſt expreſſum in litera, ſed cre-
dendũ eſt ꝙ facta eſt aliquo iſtorũ modo
rum. t ¶ Accedetisq́. quia viri cuius-
libet tribus erant diſtincti abinuicem ſecundum tribus, & qualibet
tribu erant plures familiæ, & in qualibet familia erant plures domꝰ,
& in qualibet domo plures viri ſeu capita. Primò igitur deprehen-
ſa eſt tribus in qua perpetratum fuit ſacrilegium, poſtea familia de-
terminata eiuſdẽ tribus, & poſtea domus eiuſdem familiæ, & poſtea
vir determinatus in illa domo. Dicit tamen Ra. Sa. qď tribus depre
henſa eſt, per hoc, qď Ioſue ex ordinatione diuina adduxit tribus
coràm rationali iudicio, ĩ quo erant. xij. lapides pretioſi, in quibus e-
rant ſculpta nomina tribuum. xij. & dixit ei dominus, quod fulgor
illius tribus quæ peccauerat obfuſcaretur: & ſic deprehenſa eſt tribꝰ
Iuda. ſed familia determinata in illa tribu, & domus in familia, & vir
in domo, deprehenſi ſunt per miſſionem ſortis. Sed primum videt̃
eſſe fictitium, quia eſt contra textum, vbi dicitur: v ¶ Et quã
tribum, ſors inuenerit. ex quo patet quod tribus fuit deprehen-
ſa per ſortem ſicut & cætera. x ¶ Accedet per cognatio-
nes ſuas, & co. id eſt per familias. Idem enim ſignificat hîc cogna-
tio & familia. Sciendum autem quod Ioſue non peccauit hîc vtens
ſorte. Tum quia hoc fecit ex præcepto domini, vt patet in textu.
vnde dicit̃ Prouerbi. xvj. d. Sortes mittunt̃ in ſinũ, ſed à dño tpant̃.
Tum quia

A a ¶ Regulamq́. Furatus eſt autem linguã aureã, & poſuit
eam in tabernaculo ſuo. Non puto in illo furto parui auri tantã vim
fuiſſe pcti, vt tã nũeroſã dei eccſiam macularet: ſed mult⁹ decor eſt
in uerbis, multa in rhetorũ vel philoſophorũ ſermonibus pulchri-
Myſticè tudo, q oẽs ſunt de ciuitate Iericho. i. de hoc mũdo. Si ergo inueni-
as apud philoſophos peruerſa dogmata
luculẽti ſermonis aſſertionibus decorata,
iſta eſt lingua aurea. Sed inde ne te decipi
at fulgor operis, ne te rapiat ſermonis au-
rea pulchritudo memẽto qa Ieſus anathe
ma eſſe iuſſit omne aurũ qđ in Iericho fue
rit inuentum. Si poetã legeris fulgenti car-
mine deos deasq́ texentẽ, ne delecteris elo
quentię ſuauitate: lingua aurea eſt. Si eam
ſuſtuleris & poſueris in tabernaculo tuo.
i. ſi introduxeris in cor tuum quæ ab illis
aſſeruntur, pollues omnem eccleſiam dñi.
Debemus aũt diligenter diſcutere, ne quis
habeat in tabernaculo ſuo Ierichõtinã lin
guam abſconditam, & abijciamus malum
ex nobiſipſis, qa etiam ſi ceſſamus, arguet
deus, vt ſponte confiteaẽ & dicat: Furatus
ſum linguã aureã, & dextralia pura. Pura
autem dextralia ſunt opera quibus nihil
miſcetur diuinũ, ſed totũ ſcđm hoĩem ge-
rit: nos Chriſtũ deũ & hoĩem confitemur.
Qđ de Iericho furatum eſt purum. i. ſine
deo eſſe dr̃, qđ furãti extitit cauſa peccati.
¶ Regulãq́. LXX. Liguã hęreticorũ.
ſ. dogmata: Vel ſuperſtitioſa ſeculariũ lra-
rũ ſtudia. Hec em̃ eſt lingua aurea, luculẽ-
to ſermone aptata. hanc furati ſunt hære
tici de Iericho, quaſi auream regulam, q
B philoſophorũ ſectã conati ſũt inducere ĩ
eccleſiam, q̃rũ anathemate multi pdũtur,
& q̃ſi aceruo lapidũ multitudine pctõrũ
extinguũtur. q̃rũ ductor diabol⁹, q p illo
rũ impietatẽ fideliũ quoſdã vicerat, rurſ⁹
ſuperatus vincitur: & à pplo dei ſuſpẽſus
crucis virtute necaẽ. ¶ Iſid. Iericho mun
dum ſignificat. de anathemate ei⁹ in taber
naculo ſuo abſcõdit, qui ſeculares mores
eccleſiæ ſecretis inſerit, qui ſub cultu dei
manens, ſolennitates ſeculi vel ſpectacula
diligit, qui ſortilegos, haruſpices, & augu-
res inquirit, vel cętera facit quę in Iericho.
i. in ſeculo habebãtur. b ¶ Lapidauitq́
eum. Augu. Quæritur, cũ dominus eum
qui furtum fecerat, cùm fuiſſet compre-
henſus, igni cremari iuſſerit: cur Ieſus po-
tius lapidari fecerit? an ita eũ mori opor-
tuit, quomodo Ieſus verba iubentis intel
lexerit. ſic enim alius non facilè intellige-
re potuit. Ideo magis quęrẽdum, cur do-
minus lapidationem ignem dixerit, quàm
credendum Ieſum aliud feciſſe quã domi
num iuſſiſſe. Nam quis ad intelligẽda ver
ba domini ſapientior eſſe potuit, vel ad fa
cienda obediẽtior? Sed nomine ignis po
Deute. 4. c. tuit pœna ſignificari, ſicut ibi: Eduxit nos
de fornace ferrea, i. de tribulatione dura.
Duæ mihi cauſæ occurrunt, non quod
ambæ ſint, ſed altera ex eis, cur non ille
cum omnibus ſuis euidenti igne cremat⁹
ſit. Si enim peccatum eius dominus tale
Hiere. 11. c. iudicauit, quod ſupplicio illo expiatũ nõ
puniret in æternum, propter ipſam pur-
gationem pœna illa dicta eſt ignis. Neque ad hunc intellectum quiſq́
quam tendere moueretur, ſi eum viſibilis ignis exureret, ſed in eo q̃ſ-
que maneret, qđ apertè impletum videtur; neque vltrà quæreret.
Nunc vò propter verba dei & factum Ioſue quo præuaricari ver
ba illa non poſſent, rectè dicitur lapidationem ignem fuiſſe, vt co-
gnoſcatur illa pœna hominem illum fuiſſe purgatum, ne punire-
tur in poſterum, quod ſignificant vaſa in Leuitico quæ iubentur
igne purgari. Si autem tale fuit illud peccatum, propter quod
eum etiam poſt hanc vitam gehennæ ignis ſuſciperet, ideo Ieſus
eum voluit lapidari, vt quod à domino dictum eſt igni cremabit,
intelligeretur quod dominus faceret, non quod ab ipſis eſſet facien
dum Non

dũ. Nõ enim dictũ eſt, igni cremabitis eũ &c. Cũ verò ita dictũ eſt, C
vt magis videaẽ deus qđ ei futurũ eſſet pdixiſſe, quàm qđ ei ab ho-
mine fieret præcepiſſe, nõ potuit melius facere Ieſus, qui diuina uer-
ba ſicut propheta intellexit, q hoc ipſum pphetice fecit, q̃ vt illũ la
pidibus magis q̃ flãmis perimeret, ne vllis ignibus verba dñi im-
pleta vi.

gnatio per domos, domusq́ per ui
ros. Et quicunq; ille in hoc facinore
fuerit deprehenſus, cõburetur igni
Pœna vehementi, quam ſignificat ferrea fornax Ægypti.
cum omni ſubſtantia ſua, quoniam
præuaricatus eſt pactum domini, &
fecit nephas in Iſraël. Surgens itaq; a
Ioſue mane, applicuit Iſraël per tri-
bus ſuas, & inuenta eſt tribus Iuda.
Quæ cùm iuxta familias ſuas eſſet
oblata, inuenta eſt familia Zare. Il-
lam quoq; per uiros offerens, re-
perit Zabdi. Cuius domum in ſin-
gulos diuidẽs uiros, inuenit Achan
filium Charmi, filij Zabdi, filij Za-
re de tribu Iuda. Et ait Ioſue ad A- b
chan: Fili mi, da gloriam domino c
deo Iſraël, & confitere atque indica
mihi quid feceris, ne abſcõdas. Re- d
ſponditq́ Achan Ioſue, & dixit ei:
Verè ego peccaui domino deo Iſ-
raël, & ſic feci. Vidi enim inter ſpo- e
a Conuerſationis ſecularis cultum.
lia pallium coccineũ ualde bonum,
a & ducentos ſiclos argenti, regu-
lamq́ auream quinquaginta ſiclo-
rum, & concupiſcẽs abſtuli, & abſ-
condi in terra contra mediũ taber-
naculi mei, argẽtumq́ foſſa humo
operui. Miſit ergo Ioſue miniſtros, f
qui currentes ad tabernaculum illi-
us, repererunt cuncta abſcondita
in eodem loco, & argentum ſimul.
Auferentesq́ de tentorio, tulerunt
ea ad Ioſue, & ad omẽs filios Iſraël,
proieceruntq́ ante dominum. Tol g
lens itaq; Ioſue Achan filium Zare
argentumq́ & palliũ, & auream re
gulam, filios quoq; & filias eius, bo h
ues & aſinos & oues, ipſumq́ taber
naculum & cunctã ſuppellectilem,
& oĩs Iſraël cum eo, duxerunt ad i
uallẽ Achor, ubi dixit Ioſue: Quia k
turbaſti nos, exturbet te dominus
b in die hac. Lapidauitq́ eum omnis l
Iſraël, & cũcta quæ illius erant igne

Nicolaus de Lyra.

Tũ qa hoc fecit cũ debita reuerẽtia. ſ.
ſãctificatiõe populi pmiſſa. In qb⁹ aũt ca-
ſib⁹ & qualiter licitũ eſt vti ſortib⁹ & in
quib⁹ non, dictũ fuit diffuſi⁹ Nu. xxxiiij.
a ¶ Surgens. ad exequendũ diligenter
dei mandatum. Et patet litera. b ¶ Et
ait Io. Hîc cõſequẽter ponitur cognitio
peccati q̃tũ ad culpam determinatam p
Ioſue interrogationẽ, cũ dicit: c ¶ Filij
mi. ſ. per confeſſionem tuam appareat de
um verũ dixiſſe de pctõ anathematis, &
per cõſequens iuſtè puniuiſſe populum. Diuiſio
d ¶ Reſponditq́. confitendo verita-
tem. e ¶ Vidi enim. i. rubeum. Hebręi
tamen dicũt, pallium Babylonicũ. Cæte-
ra patẽt. f ¶ Miſit ergo. Hîc cõſeqnter
deſcribitur peccati cogniti punitio. Et pa
tet litera vſq; ibi: g ¶ Tollẽs. In Hebręo
habetur, linguam. Erat em̃ lamina aurea in
ſimilitudinem linguæ facta. Hoc autẽ tu-
lit Ioſue, quia pręceptum erat à domino,
q pctõr cõbureret cũ omni ſubſtãtia ſua,
vt prędicĩ in textu. h ¶ Filios. Dicunt
Hebræi, qđ ducti ſunt ad videndũ puni-
tionem pr̃is, vt per hoc arcerenẽ à ſilib⁹.
Doctores autem nr̃i dicunt, qđ ducti ſũt
vt cũ pr̃e morerenẽ. & hoc videtur rõna-
bilius. qa p pctõ eius. xxxvj. viri mortui D
ſunt in bello, vt dictũ eſt ſuprà eo. ca. Et
rõnabilius videẽ, q pueri ſui morerentur
cũ eo in deteſtationẽ criminis. Itẽ. ſ. eo. c.
dixerat dñs: Nõ poteris ſtare corã hoſti-
bus tuis, donec deleaẽ ex te qui cõtamina-
tus eſt hoc ſcelere. Deletio autẽ alicui⁹ p-
priè importat occiſionẽ eius cũ ſua poſte
ritate. i ¶ Duxerunt. i. turbationis. q̃
ſic denoĩata eſt: non à noĩe viri ibi puniti
vt credunt aliqui, ſed ex verbo Ioſue. qđ
ſubditur cùm dicitur: k ¶ Quia tur.
Iõ vocatus eſt loc⁹ ille, vallis Achor. i. tur
bationis: ita q Achor nõ eſt nomẽ pro-
priũ, ſed cõmune. l ¶ Lapidauitq́. Vi
detur q in hoc factum ſit contra pceptũ
domini dicentis ſuprà eo. ca. Et quicũq;
ille in hoc facinore fuerit deprehenſus, cõ
buretur igni cũ oĩni ſubſtãtia ſua. Ad hoc
dicũt, q nomine combuſtionis intelligiẽ
alia pœna quęcunq;, ſecundũ illud Hiere.
xj. a. Eduxi eos de fornace ferrea Aegypti.
i. de ſeruitute dura. & ſic in propoſito no
mine combuſtionis intelligitur lapidatio.
Sed hoc non videtur bene cõſonum te-
xtui; quia ſimul præcipiẽ à dño cõburi cũ
eius ſubſtantia: q̃ fuit cõbuſta, vt patet per
literã ſequentẽ, cũ dicit: Et cuncta. Aliter
exponunt aliqui dicentes, q verbũ domi
ni de combuſtione Achan intelligitur de
igne gehennę, quia vt dicunt, non pœni-
tuit verè ratione culpæ, ſed tm̃ rõne pœ-
næ. Et ad hoc deſignandum ſignanter dixit dominus: Et quicũq; ille
in hoc facinore fuerit deprehenſus, comburetur igni. q. d. à me ſibi
pœnam futuram reſeruate. iõ non dixit, comburetis eũ igni, ſed cõ-
bureẽ. Sed hoc dictũ non videtur textui conſonũ, qa iſte Achã ad
dandã gloriã deo confeſſus fuit veraciter & humiliter peccatũ ſuũ,
vt patet in textu, & ideo nõ eſt veriſimile q fuerit damnat⁹, & hoc
ſonat verbũ Ioſue dicentis ei: Quia turbaſti nos turbabit te dñs in
die hac, quaſi dicat, non in futuro. In Hebręo em̃ nõ eſt verbũ opta
tiuũ. ſ. turbet te, ſed indicatiuũ. יעכרך Iagcharcha, turbabit te, qa Io
ſue ad eius cõfortationẽ, pp̃ter humilẽ cõfeſſionẽ; indicabit ei vt vi-
deẽ, q mors tẽporalis eſſe ſibi expiatio peccati. Et iõ aliter põt dici, q

 iſte Achan

E pleta viderentur,q̄ ob aliud dicta voluit intelligi. Nec moue-
re debet,ꝙ nō ipſum tm̄,ſed etiā oia q̄ ſunt eius deus igni cremāda
ꝑdixerit,ait enim:Igni cremabit̃,& oia q̄cunq; ſunt ei⁹. Oia eīn hæc
opa poſſunt intelligi,q̄ cū illo dixit eſſe cremanda. Nā ſicut Apl̃s di
1.Cor.3.c. cit de quibuſdā opibus igne cōſumptis: Ipſe aūt ſaluus erit. Si hui⁹
peccatum ita intelligendum eſt,vt etiam æ-
terno igne puniatur:filios ergo eius & fi-
lias cū pecoribus & omnia quæ habebat,
populus cū eum puniret ſil'lapidibus ob
ruit. Non tamen hoc iudicio humano,ſed
ſpiritu prophetico fecit Ieſus,ſiue ita intel-
ligens,omnia quęcūq; ſunt eius,vt nec fili-
os cenſeret exceptos, lapidationis pœnam
pro igne ingerens,ſiue opera eius quę poſt
mortem deus in illo fuerat crematurus,nō
ſolū per cætera q̄ illi erant,ſed etiam per fi-
lios ſignificans. Nec ideo credendum eſt,
eos pro peccato patris,(à quo innocentes
erant)poſt mortem igni inferni eſſe cremā
dos. Mors enim q̄ omnes manet,quāuis de
primo peccato veniat,qa ita nati ſum⁹, vt
Mors vtilis Sap.4.b. neceſſariò moriamur, accelerata quibuſdā
eſt vtilis. vn̄:Raptus eſt ne malitia mutaret
ſenſum illi⁹. Quo ergo iudicio dei vel miſe
ricordia fuerit irrogata filijs huius , vl'illis
xxxvj. viris,cū omnes ab ei⁹ peccato fuerit
alieni,latet apud eum apud quem non eſt
Ro.9.c. iniquitas. Sed illud in promptu eſt,qa po-
pulum terribiliter oportebat quærere qđ
amiſſum eſt,& tantò timuerunt cęteri fa-
F ctum eius imitari,q̄ntò humana horreret
infirmitas in tam magnum & tam iuſtum
odium populi dari,& eis quos ad ſpem ꝓ
pagandi generis ſe relicturā putabat,pecca
to ſuo ſecum conſumptis mori,

consumpta ſunt. Congregauerunt a
quoq; ſuper eum aceruū magnum
lapidum,qui permanet uſq; in prę
ſentem diem. Et auerſus eſt furor
domini ab eis. Vocatumq; eſt no-
men loci illius,uallis Achor uſque
hodię.

Cap. VIII.

Dixit autem domi- b
nus ad Ioſue: Ne ti
meas,neque formi
des. Tolle tecum o-
mnem multitudinē
pugnatorū,& con-
ſurgens aſcende in oppidum Hai.
Ecce tradidi in manū tuam regem c
eius & populum , urbemq; & ter-
ram. Faciesq; urbi Hai & regi eius d
ſicut feciſti Iericho & regi illi⁹. Præ e
dam uerò & omnia animantia diri
b pietis uobis. Pone īſidias urbi poſt f
eam. Surrexitq; Ioſue & omis exer g
citus bellatorum cum eo,ut aſcen-
derent in Hai,& electa triginta mi h
lia uirorum fortiū miſit nocte prę-

Nicolaus de Lyra.

iſte Achan dupliciter peccauit. ſ. pecca
to ſacrilegij,furando rem domino cōſecra
tam:& violatione ſabbathi,quia furtum illud commiſit in die ſab-
bathi,vt patet ex dictis capituli ſexti,& ideo punitus eſt duplici pœ
na. ſ. lapidatiōis pro violatiōe ſabbathi,quia hęc eſt pœna debita ſe-
cundum determinationem domini,vt habetur Nu.xv. de colligen-
te ligna in ſabbatho. ſecundò pœna combuſtionis cum pertinenti-
bus ad ipſum,ſecundum quod dominus pręceperat in hoc capitu.
a Congregauerunt. ꝓ memoria futura ad terrorem aliorum,

Dixit aūt. Hîc conſequenter deſcribitur ci- Cap. VIII. G
uitatis Hai deſtructio,& ſcđ'ò ex hoc habitatorum terræ Diuiſio
Chanaan trepidatio. capi.ix. Circa primum primò à dn̄o
dicit captionis mod⁹. Scđ'ò ſubdit̃ executionis actus,ibi:Surrexitq;
Ioſue. Tertiò immolationis cultus,ibi. Tūc ædificauit Ioſue altare.
Circa primum dicitur: b Dixit au.
q.d. ſicut ſubtraxi à te auxiliū meum ꝓpter
peccatum ipſius Achan,ita te protegam ꝓ
pter iuſtitiam de ipſo factā. ideo ſubditur:
c Ecce. q.di. victoria hæc erit virtute
mea. d Faciesq;. ipſam deſtruendo &
regi eius:ipſum occidendo. e Prędā.
i. diuidetis. Sic autem non fuit factū de prę
da Iericho,quę fuit poſita ſub anathemate,
vt dictū fuit. ſ. v. ca. f Pone. Qualiter
aūt & ad qd nō exprimit̃ hîc,ſed parte ſeq̄n
ti. dn̄s tn̄ hîc reuelauit ipi Ioſue q̄cquid po
ſtea executus eſt. Occaſione autē huius
dicti quęrit̃ hîc, vtrū in bello licitū ſit inſi-
dijs & cautelis vti? Et videt̃ qđ non,qa ius
naturale dicit:Nō facias alijs quod tibi nō Matt.7.b.
vis fieri,nullus autem vellet ſibi fieri inſidi-
dias:ergo &c. Item inſidię ſunt quædā frau
des,& per conſequens pertinent ad iniuſti
tiam. ergo non eſt eis licitum vti. quia ſcri-
ptum eſt Deute.xvj.d. Qđ iuſtum eſt,iuſtē
exequeris. In cōtrariū eſt glo. Aug. ſup lo-
cū iſtū,& textus in quo dicitur:ꝙ Ioſue po
ſuit inſidias de mādato dn̄i. Rn̄ſio. Aut
bellum iuſtum eſt,aut iniuſtū. Si iniuſtum,
non eſt licitum bellare , & per conſequens
iniuſtū eſt & illicitū inſidijs vti. Si aūt ſit bel
lum iuſtū,tūc dicēdum qđ inſidię & caute H
lę ad hoc ordinantur vt hoſtes decipiātur.
Poſſunt autem hoſtes dupliciter decipi ab
aduerſarijs ſuis. ſ. vno mō quia dicitur eis
falſum,vel non ſeruatur ſemper ꝓmiſſū. &
hoc eſt ſemp illicitū, quia in bellis ſunt quę
dam iura ſemper obſeruanda , etiam cū ad
uerſarijs,ſecundū qđ dicit Ambro. libro de officijs. ſicut obſeruatio
treugarum,& conſimilia. Et ideo ſi inſidiæ fiant per talem modū,ſūt
iniuſtę & illicitę. Alio modo decipiuntur hoſtes per hoc,qđ aduer-
ſarij occultant eis verbis vel factis ſuam intentionem. & hoc eſt lici
tum,quia non tenentur eis reuelare ſua ſecreta. Vnde & in ſacra ſcri
ptura dicitur,qđ ſecreta fidei occultanda ſunt infidelibus, ne ab eis
derideantur. ſecundum qđ dicitur Matth.vij.a. Nolite ſanctum da-
re canibus. Et multò fortius in bello iuſto licitum eſt occultare ſecre
ta ſua aduerſarijs. quia hoc maximè valet in rebus bellicis , vt patet
per Vegetium lib.iij. de arte militari. Et ideo Augu. in glo. ſuper lo
cum iſtum dicit:Si quis bellum iuſtum ſuſceperit,vtrum aperta pu
gna,an ex inſidijs vincat, non refert ad iuſtitiam. Ex dictis patet pri
mum argumentum,qa nullus voluntate rationabili debet velle qđ Diuiſio
omnia ſibi reuelentur. Similiter ſecundum,quia tales inſidiæ non ꝑ
tinent ad iniuſtitiam,ſed ad prudentiam bellicam. g Surrexitq;
Ioſue. Hîc conſequenter deſcribitur executionis actus. quia ſic Io-
ſuę executus eſt , ſicut dominus ſibi reuelauit;quę quidem executio
primò deſcribitur quantū ad exercitus ordinationem. ſecundò q̄tū
ad ciuitatis captionem,ibi:Abijt ergo Ioſue. Sententia primę partis
patet in litera,quę ē plana,paucis exceptis quę diſcurrētur. h Et.
Dicit Ra.Sa. quòd ibi fuerunt poſitę duplices inſidiæ . In primis fue
runt.xxx. milia virorum,de quibus loquitur hîc ſcriptura. In ſecun-
dis verò inſidijs fuerunt quinque milia , de quibus dicitur infrà in
parte iſta. Quinque autem milia viros elegerat,& poſuerat ī inſidijs,
ita quod iſtæ inſidiæ erant propinquiores ciuitati quàm aliæ. Expo
ſitores autem catholici communiter dicunt,quod quinque milia vi
roū de qb⁹ fit ſermo infrà fuerūt de numero iſtorū triginta miliū.
& illi tm̄

GLOS. ORDI.

CAP. VIII.

Dixit aūt. a In oppi. Adamā. Priò ꝓpt̃ peccata vi
cti ſum⁹,& q habitabāt Hai multos interfecerūt. Hai
enim interpretatur chaos,quod eſt habitaculum dę-
monum,quorum rex diabolus eſt. Contra quem vę
niens Ieſ⁹ in duas partes diuidit populum,alios ī pri-
mis,alios in poſtremis ſtatuit,qui ex inſperato poſt terga veniant i-
Matt.15.c. nimicorum. Primi autem ſunt Iudæi , de quibus dicitur:Non veni
Ro.1.b. niſi ad oues perditas domus Iſrael. Et alibi:Iudęo primum & Græ-
co. i. Gentili poſteriori. Iudaicus ergo populus eſt qui primus ſtatui
tur,& quaſi fugiens cū Ieſu,poſterior verò Gentilis,quaſi ex inſpera
to veniens. Quis enim ſperaret gentes ſaluari? Acrius poſt tergū ad
uerſarios cædit. Et ſic vterq; populus mediam turbam dæmonum
concludit & vincit. Fugere autem viſi ſunt qui ſequuntur Ieſum ab
onere legis,obſeruatione ſabbathi,circunciſione carnis, & huiuſmo
di:ſed iterum non fugit,qui ſequitur Chriſtum,perfectionem & ple
nitudinem legis. b Pone inſidias. Augu. Cū quis iuſtum bel
lum ſuſceperit cui bellare fas eſt(non enim fas eſt omnibus) vtrum
Iuſtū bellū aperta pugna vl' inſidijs vincant,nihil ad iuſtitiam intereſt. Iuſta au-
tem bella definiri ſolent,quæ vlciſcuntur iniurias:ſi ea gens,vel ciui-
tas quæ bello petenda eſt,vel vindicare neglexerint quod à ſuis im-
probè factum eſt,vel reddere quod per iniurias ablatum eſt. Sed &
hoc genus belli iuſtum eſt quod deus imperat,apud quem non eſt
iniquitas,& nouit quid cuiq; fieri debeat. In quo bello ductor exer-
citus vel ipſe populus,nō tam auctor belli q̄ miniſter iudicādus eſt.
Aug. Quęrēdum eſt vtrū omnis fallendi voluntas pro mendacio
putanda ſit,& ſi ita eſt,vtrū poſſit eſſe iuſtum mendacium, quo ille
fallit̃ qui dignus eſt falli. Et ſi non hoc quidē iuſtū reperitur,reſtat vt
ſecūm aliquā ſignificationē hoc quod de inſidijs factū eſt,ad verita-
tē referatur.

Moral. b Dixit autem. In hoc cap. agitur de debellatione ci Moraliter
uitatis Hai & regis eius. Hai interpretatur chaos,quod idem eſt qđ
confuſio. Rex igitur Hai regem confuſionis ſignat. Et ſicut dicit q̄-
dam glo. Hebraica ſuper Eccleſiaſten,fomes peccati eſt talis rex . Di-
citur enim rex,quia multi obediunt ei. & rex confuſionis,nam incli
nat ſubditos contra dictamen rectæ rationis. Vbi verò non eſt ra-
tio,ibi non eſt niſi confuſio. Per Ioſue verò qui ſalus interpretatur,
intellectus vel ratio bene ſignificatur. Nam ratio ſemper ad optima
deprecatur. Huic autem dicitur: f Pone inſidias vrbi poſt
eam. quia ſemper cauendum eſt contra fomitem ſeu carnis inclina
tionem,eò qđ in ſenectute debellauit ſapientiſſimum Salomonem.
* Leua cly-

A tē referatur. a ¶ Et fugientes: Adam. Quid putas Ieſus fugiens ſignificet? Videamus ſi ſit tale aliquid quod fugiendo vincamus, quia eſt aliqua perfecta virtus in fuga. Paulus indicat dicens: Fugite fornicationem. Vides ergo eſſe quandam ſpeciem fornicationis, quam fugere debemus, ſi caſtè in Chriſto viuere volumus. hæc ergo fuga parit ſalutem. Simili modo fugere debemus iram, auaritiam, inuidiam, liuorem, detractionem, & huiuſmodi. Hic eſt exercitus Hai, quem Ieſus fugere docebat. vnde: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Vult enim nos huiuſmodi hoſtes fugere, & ſi fugiendo euaſerimus horum malorum contagia, videntes deuotionem noſtram & propoſitum mentis angeli, & nos in ſectationem dæmonū pati, inſurgūt, & eos poſt tergū cædentes interimunt. Ieſus enim eſt cum his qui fugiunt, magis quā cū illis qui perſequunt: diligit enim eos, qui fugiunt fornicationem, dolum, mendacium & huiuſmodi. b ¶ Igitur omnibus interfe. Ada. percuſſerunt eos, in ore gladij, vſq; quò nō relinqueret ex eis qui ſaluus fieret & cæte. Indicatur nobis, qa ex his quorū chaos eſt habitaculū, id eſt dæmonibus qui in abyſſo regnant, nullum penit⁹ relinquere debemus: ſed omnes interimere, non ſubſtantiam ſcilicet illorū, ſed opus & ſtudiū quo peccare homines faciūt. hęc eſt enim eorū vita ſi peccem⁹, & interit⁹ eorū ſi non peccemus. Interimunt ergo ſancti habitatores Hai, nec vllum dimittūt, qui cum omni diligentia ſeruant cor ſuum, ne procedant ex eo cogitationes malæ, & os ſuum ne procedat inde ſermo malus: hoc eſt non relinquere vllum qui effugiat, cūm eos nec ſermo effugit malus. Extinguamus ergo omnes chaos habitantes .i. contrarias virtutes, & nullam relinquamus quæ effugiat. Sic enim feſtum celebrabimus diem deo, & læta ſolennitate gaudebimus. Quando ergo legis in ſcripturis pugnas iuſtorum cædes interemptorum, & quia ſancti nulli hoſtium parcunt, & ſi pepercerint reputari eis in peccatū, ſicut Sauli qui viuū reſeruauit Agag regem Amalec, ſicut expoſuimus intelligenda ſunt, qa hęc bella geruntur aduerſus pctm̄. Quō autē iuſti erunt ſi vel parum pcīi in ſeipſis ſeruauerint? Ideo dicitur de eis, quia nec vnū reliquerunt. vnde: Nondum vſq; ad ſanguinem reſtitiſtis aduerſus peccatum. Hinc alibi dicitur

Margin: ✻ ab vrbe — 1.Cor.6.d. — † expelletis habitatores ciuitatis — Matt.10.c. — ✻ in occurſum Iſraël — B — ✻ in ciuitate — Matt.15.b. — 2.Reg.15.g. — Heb.12.b.

cepitq́ eis, dicens: † Ponite inſidias poſt ciuitatem: a nec longius recedatis ✻, & eritis omnes parati. Ego autem & reliqua multitudo quæ mecum eſt, aſcendemus ex aduerſo contra urbem. Cumq́ exierint contra nos, ſicut antè fecimus, fugiemus, & terga uertemus, donec perſequentes ab urbe longius protrahantur. Putabunt enim nos fugere ſicut prius. Nobis ergo fugientibus & illis perſequentibus, conſurgetis de inſidiis & † uaſtabitis ciuitatem, tradetq́ eam dominus deus ueſter in manus ueſtras. Cúmque ceperitis, ſuccendite eam: & ſic omnia facietis ut ✻ iuſſi. Dimiſitq́ eos, & perrexerunt ad locum inſidiarum, ſederuntq́ inter Bethel & Hai ad occidentalem plagam urbis Hai. Ioſue autem nocte illa in medio manſit populi. Surgénſque diluculo recenſuit ſocios, & aſcendit cum ſenioribus in fronte exercitus uallatus auxilio pugnatorum. Cumq́ ueniſſent & aſcendiſſent ex aduerſo ciuitatis, ſteterunt ad ſeptentrionalem urbis plagā, inter quam & eos uallis media erat. Quinque autem milia uiros elegerat & poſuerat in inſidiis inter Bethel & Hai ex occidentali parte eiuſdem ciuitatis. Omnis uerò reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita ut † nouiſſimi multitudinis occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit b ergo Ioſue nocte illa, & ſtetit in uallis medio. Quod cùm uidiſſet rex Hai, feſtinauit mane, & egreſſus eſt cum omni exercitu ciuitatis ✻. Direxitque aciem cōtra deſertum, ignorans quòd poſt tergum laterent inſidiæ. Ioſue uerò & omnis Iſraël † ceſſerunt loco, ſimulantes metum, & fugientes per ſolitudinis uiam. At illi ✻ uociferantes pariter, & ſe mutuò cohortantes perſecuti ſunt eos. Cumq́ receſſiſſent à ciuitate, & ne unus quidem in urbe Hai & Bethel remanſiſſet, qui non perſequeretur Iſraël, ſicut eruperant aperta oppida derelinquētes, dixit domin⁹ ad Ioſue: Leua † clyc peum qui in manu tua eſt contra urbem Hai, quoniam tibi tradam eam. Cumq́ eleuaſſet clypeum ex aduerſo ciuitatis, inſidiæ quæ latebant ſurrexerunt confeſtim, & pergentes ad ciuitatem, ceperunt & ſuccenderūt eam. Viri autem ciuitatis qui perſequebantur Ioſue, reſpicientes & uidentes fumum urbis ad cęlum uſque conſcendere, non potuerunt ultrà huc illucq́ diffugere, præſertim cùm hi qui ſimulauerant fugam, & tendebant ad ſolitudinē, contra perſequentes fortiſſimè reſtitiſſent. Videnſq́ Ioſue & omnis Iſraël, quòd capta eſſet ciuitas ✻, & fumus urbis aſcenderet, reuerſus percuſſit uiros Hai. Siquidem & illi qui ceperant & ſuccenderant ciuitatem, egreſſi ex urbe contra ſuos, medios hoſtium ferire cœperunt. Cùm ergo ex utraque parte aduerſarij cæderentur, ita ut nullus de tanta multitudine † ſaluaretur, regem quoque urbis Hai apprehenderunt uiuētem & obb tulerunt Ioſue. Igitur omnibus interfectis qui Iſraëlem ad deſerta tendentem fuerant perſecuti, & in eodem loco gladio corruentibus, reuerſi filij Iſraël percuſſerunt ciuitatem. Erant autem qui in eodem die conciderant à uiro uſq; ad mulierem, duodecim milia hominum omnes urbis Hai. Ioſue uerò non con d traxit manum quā in ſublime porrexerat, tenens clypeum donec interficerētur omnes habitatores Hai.

citur: Sanctificate bellum, & pugnate pugnam domini. Quid eſt enim ſanctificare bellum, niſi interemptis omnibus animæ hoſtibus, id eſt vitijs: & mortificatis membris quæ ſunt ſuper terram, & omnibus malis cupiditatibus amputatis effici ſanctum corpore & ſpiritu, & fortiter facientem venire ad conſpectum dei viuentis & pro palma victoriæ & virtutis merito coronari. Regem

Margin: C — Iohel.3.b — † 23.q.2.c. dominus. — ✻ dixit dn̄s & vobis

Nicolaus de Lyra.

& illi qui remanſerūt in inſidijs, & .xxv. milia redierunt ad pugnādū cū Ioſue cōtra regem Hai de ciuitate exeuntem: & hoc videt̄ p hoc qd̓ ſubdit̄ hîc: a ¶ Ponite ib. q.d. ponite ibi in inſidijs aliquos de vobis. ſ. quinq; milia ad hoc electa. Intentio enim Ioſue erat extrahere regem Hai de ciuitate, & tunc inſidiæ ciuitatem intrarent, & eam incenderēt, vt expreſſè dicit̄ in lr̄a, & iō non comparuit coram ciuitate cum toto ſuo exercitu, ne aduerſarij ex tanta multitudine territi non auderent exire: & ideo .xxv. milia ſupradicta iunxerunt ſe Ioſue poſt egreſſum illorum aduerſariorum de ciuitate. b ¶ Abijt ergo Ioſue nocte illa & cæ. Hîc ponitur actus executionis qūtùm ad ciuitatis captionē, & patet litera vſq; ibi: c ¶ Leua clypeum. Hebręi dicunt בכידון bachidon, id eſt haſtā &c. Ad hoc enim fiebat illa eleuatio vt ſocij Ioſue qui erant in inſidijs viderent, & ciuitatē intrarent: & alij ſe ei iungerent, quia hoc erat eis pro ſigno datum: quo viſo ſtatim exierunt, vt patet in litera & ideo oportuit quòd illa eleuatio ſic fieret in altum, vt poſſet à multis & à longe videri. & ideo vt dicunt Hebræi fuit haſta, in cuius ſummitate erat aliquod vexillum pro ſigno determinato. Vel ſi fuit clypeus, vt dicit tranſlatio noſtra, oportet dicere quòd fuit leuatus in altum in ſummitate cuiuſdā haſtæ vel perticę. Cætera patent vſque ibi: Qui fuc.

✻ c ¶ Leua clypeum qui & cæt. Clypeus iſte eſt memoria paſſionis dominicæ. Trenorum .iij. b. Dabis eis domine ſcutum cordis laborem tuū. 1. Petri .iiij. a. Chriſto in carne paſſo, & vos eadem cogitatione armamini. Si vero clypeus iſte conſtanter teneatur in manu bonæ operationis, debellatur inſultus carnis vel fomitis. ideo dicitur poſtea: d ¶ Ioſue vero non contraxit manum quam in &c. donec inter. Sequitur:

Margin: † qui in inſidijs erant — D — † cæſi ſunt corā eis — † haſtam & infrà — ✻ ab inſidijs — Moraliter — † remaneret ſupſtes & q euaderet

Iumenta autem & prædam ciuitatis
diuiſerunt ſibi filij Iſraël, ſicut præce-
a ¶Non hoc ad literam, ſed locus dæmonum inhabitabilis erit in æternum, cum iam nemo peccabit, neque regnabit peccatum cum diabolus & angeli eius ibunt in ignem æternum.
perat dominus Ioſue. Qui ſuccendit a
urbem & fecit eam tumulum ſempi
a ternum. Regem quoq; eius ſuſpendit b
in patibulo uſq; ad ueſperam, & ſolis
occaſum. Præcepitq; Ioſue, & depo-
ſuerunt cadauer eius de cruce, pro-
iecerũtq; in ipſo introitu ciuitatis,
congeſto ſuper eo magno aceruo
lapidum, qui permanet uſq; in præ-
a ¶Oportebat eum aliquid deo dignum tanta victoria offerre.
b ſentem diem. † Tunc ædificauit Io- c
ſue altare domino deo Iſraël in mon
te Hebal, ſicut præceperat Moyſes
famulus domini filiis Iſraël, & ſcri-
ptum eſt in uolumine legis Moyſi:
a ¶Hi lapides viui ſunt apoſtoli, & integri & incontaminati, unum altare facientes propter unanimitatem & concordiam unanimiter orantes. Super hoc altare offert Ieſus ſacrificium patri. Nos quoq; poſſumus effici lapides altaris: non enim deſerit nos Chriſtus & orationes noſtras ſpiritus adiuuat, & offert patri orationes noſtras
¶Omnibus fidelibus qui ſunt lapides uiui.
altare de lapidibus impolitis quos d
a ¶Qui incorrupti carne & ſpiritu.
ferrum non tetigit, & obtulit ſuper
eo holocauſta domino, immolauitq;
pacificas uictimas, & ſcripſit ſuper la- e
a ¶Euangelium ſcilicet in cordibus credentium.
pides deuterõnomiũ legis Moyſi,
a ¶Dando fidei ſacramenta. b ¶Hi ſunt cœleſtes uirtutes angeli id eſt eccleſia primitiuorum qui in huiuſmodi adſiſtunt. ¶Qui ſemper uident faciem patris.
quod ille digeſſerat coram filiis Iſra-
c ël. Omnis autẽ populus & omnes f
maiores natu, ducesq; ac iudices ſta-

E ☞ a ¶Regem Adam, Rex Hai in ligno gemino ſuſpenditur
diabolꝰ. ſ. in cruce Chriſti, q̃ gemina fuit. i. gemina rõne cõſtitit, quia
viſibiliter dei filius in carne crucifixꝰ eſt, inuiſibiliter verò diabolꝰ
Col. 2. a. cũ principatibus & poteſtatibꝰ ſuis. vñ Apl's: Qđ erat cõtrariũ no
bis, tulit illud de medio, affigẽs cruci ſuæ, exuẽs principatꝰ & ptãtes
traduxit liberè, triumphans eos in ligno
crucis. q̃uis in aliis exẽplaribus habeatur:
triumphãs eos in ſemetipſo: ſed apud Græ
cos habetur in ligno. Ergo duplex eſt ratio
Duplex rõ dñicæ crucis dñicæ crucis. Vna, qua Chriſtꝰ crucifixus
reliquit nobis exẽplũ. Altera in qua crux
illa tropheũ fuit diaboli in quo crucifixus
eſt & triũphatus. vñ: Mihi aũt abſit glo-
Gal. 6. c. riari niſi in cr. dñi no. Ieſu Chriſti, per quẽ
mihi mũ. cru. eſt & ego mun. Vides quõ
apl's duplicẽ crucis ꝓdit rõnem. duo em̃
ſibi cõtraria dicit eẽ crucifixa, ſe ſctm̃. ſ. &
ꝓtõrẽ mũdũ, ſicut diximꝰ Chriſtũ, & dia
bolum. Nos enim crucifigimur mundo,
cũm veniens princeps mundi in nobis nõ
Iohã. 14. d. inuenit quicq̃, & in nobis crucifigitur mũdus
cũ peccati cõcupiſcẽtias nõ recipimꝰ. Sed
dicet aliquis: Si diabolus & exercitus eius
interẽptus eſt, quõ adhuc cõtra ſeruos dei
1. Pe. 5. c. p̃ualet, & ſicut leo rugiẽs circuit quærens
† Exo. 20. a. quẽ deuoret? Sed & aduentꝰ Chriſti, vnus
Deut. 27. a. quidẽ in hũilitate cõpletꝰ eſt, aliꝰ ſperatur
in glia, & hic primꝰ aduẽtꝰ in carne, myſti
cè in ſcripturis vmbra eiꝰ dicitur. vñ: Spũs
Tren. 4. d. vultꝰ nr̃i, Chriſtꝰ dominꝰ, cui diximꝰ in vm
bra ſua viuemꝰ in gentibꝰ. Gabriel quoq;
Luc. 1. d. de natiuitate eius dicit: Virtus altiſſimi
obũ. tibi. vñ intelligimus plura primo ad
uẽtu eiꝰ obũbrari, quorũ cõpletio cõſum
mabitur in ſcđo. & Apl's dicit, quia reſuſcita
Eph. 2. b. uit nos cũ eo, ſimulq; ſedere fecit in cæle-
ſtibus, que adhuc impleta non videmus,
ſed nunc adumbrata ſunt hîc per fidem,
F quia mente & ſpe à terrenis & mortuis
operibus eleuamur, & quotidie cor no-
ſtrum ad cæleſtia erigimꝰ, ſed in ſecundo
aduentu implebuntur quæ nunc credimꝰ
& ſperamus. Sic ergo diabolus victus eſt
& crucifixꝰ, ſed his q cũ Chriſto crucifixi
ſunt. omnibus aũt erit crucifixus, cũ cõple
1. Cor. 15. c. bitur illud qđ ait Apoſtolꝰ: Sicut in Adã
omnes moriuntur, ita & in Chriſto oẽs vi
uificabuntur. Eſt ergo hoc etiam reſurre-
ctionis futuræ myſterium. Nam & tunc
diuidetur populus in duas partes, & erũt
alij primi, alij poſtremi, quicunq; ad Ie-
1. Teſ. 4. d. ſum conſpirauerunt in vnum, nec vltrà erit diabolus, nec mors.
Vnde nos qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentu domini, non
præueniemus eos qui dor. quia ipſe dominus in iuſſu & in voce
archangeli, & in tuba dei deſcendet de cælo, & mortui qui in Chri-
ſto ſunt reſurgent primi: deinde nos qui viuimus &c. De diabolo
1. Cor. 15. d. aũt ait: Nouiſſimus inimicus deſtruetur mors &c. ¶Adam. LXX. in
gemino ligno: hoc eſt lignũ ſciẽ boni & mali, in quo & bonꝰ. i. Chri
ſtus, & malꝰ. i. diabolꝰ pepẽdit, ſed malꝰ vt interiret, bonꝰ vt viueret
2. Cor. 13. b. ex virtute. quia crucifixus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute dei:
nec vt ſolùm viueret, ſed vt viuificaret. Ipſe eſt nouiſſimus Adam
in ſpiritu viuificante. b ¶Tũc ædificauit &c. Adamã. A Edifi-
cauit Ieſus altare domino deo Iſraël &c. Omnes qui in Chriſtum
1. Pe. 2. a. credimus, lapides viui eſſe dicimur, ſecundum illud: Vos autem
eſtis lapides vi. &c. Sicut autẽ lapides validiores primi iaciuntur in
fundamẽto, vt ipſis ſupponi poſſit ædificij pondus, ſecundi verò &
paulò infirmiores proximi ordinantur. qui verò adhuc infirmio-
res ſunt paulò ſuperiores, deinde, qui infirmiores adhuc ſunt in ſu-
Eph. 2. d. perioribꝰ, & ꝓpe ipa faſtigia collocantur. Idẽ intelligendũ eſt de lapidi
bus viuis: apoſtoli, & ꝓphetæ ſunt in fundamentis. vñ: Superædi
ficati ſup fundamentũ apoſtolorũ & ꝓphetarũ, ipſo ſummo angula
ri lapide Chriſto Ieſu. Ipe aũt Chriſtꝰ ſpũalis ædificij fundamẽtũ eſt,
1. Cori. 3. c. vñ: Fundamẽtũ aliud nemo põt põnere, p̃ter id qđ poſitũ eſt, qđ
eſt Ieſus Chriſtꝰ. Bñ ergo q ſupra tã nobile fundamẽtũ ædificia ſctã
cõſtruxerũt. Sed in hoc ædificio oportet eẽ altare. Quicũq; ergo la-
pides viui orationibꝰ & obſecratiõibꝰ vacant, & ſupplicationũ vi-
Exod. 20. d. ctimas immolant, ex his ædificat Ieſus altare. Sed vide qđ aſcribat
Deute. 27. a laudis lapidibus altaris. Sicut dixit legiſlator Moyſes, ædificate
altare ex

altare ex lapidibus integris, quibꝰ ferrũ nõ eſt iniectũ. Nouit cuiuſ- G
q; cõſcia qs ſit integer, incorruptꝰ, impollutꝰ, immaculatus carne &
ſpũ: cui ferrũ nõ eſt iniectũ. i. q ignea tela maligni nõ recepit, ſed ſcu-
to fidei extinxit & repulit. vel qs eſt q ferrũ pugnæ, belli, litiũ nunq̃
recepit: ſed ſemꝑ pacificus fuit, quietꝰ, mitis, & Chriſti hũilitate forma
tꝰ. hi ſunt lapides viui, ex qbꝰ altare fit, vt
offerat Ieſus ſup eos holocauſta & ſacrifi-
cia ſalutis. Sed adhuc deeſt, qđ his oĩbus
adijciat Ieſus. Scripſit, inq̃t, Ieſus ſup lapi-
des altaris deuteronomiũ legem &c. Quõ
aũt hoc potuit facere? Sed nr̃ Ieſus in lapi
dibꝰ viuis & integris ſcripſit deuterono-
miũ. ſ. ſecundã legẽ. vñ ipſe ait: Dictum eſt
Mat. 5. c. antiquis: Nõ occides. Ego aũt dico vobis:
Omnis q iraſcitur fra. ſuo r. eſt &cæ. Vides
deuteronomiũ qđ ſcripſit Ieſus in lapidi
bus viuis & integris, nõ in tabulis lapideis
ſed in tabulis cordis carnalibꝰ: nõ atramẽ
Rom. 2. b. to, ſed ſpũ dei viui. vñ: Cũ enim gentes q̃
legẽ nõ habent, naturaliter q̃ legis ſunt fa-
ciũt, hmõi legẽ nõ habentes, ipſi ſibi ſunt
lex, q oſtendũt opus legis ſcriptũ in cordi
bus ſuis &c. Sed nũc ꝑ hæc q̃ loquimur
Ieſus deuteronomiũ deſcripſit in cordibꝰ
eorũ, q integra fide, & toto aĩo accipiunt
quaſi integris lapidibꝰ. ¶Aug. Quõ po-
tuit ſup lapides tã magnũ librũ ſcribere &
ꝑmanẽtibꝰ ibi filijs Iſraël vſq; quò ꝑſcri-
pſiſſet? Noſter aũt Ieſus nõ indiget multa
mora, vt ſecundam legẽ in cordibus cre-
dentiũ figat, q ad altaris conſtructionem
digni ſunt. c ¶Omnis aũt. Et omnis
Iſraël & p̃ſbyteri & iudices & ſcribæ p̃ce-
debãt hinc & illinc, arcã teſtamẽti dñi &c.
Arca teſtamẽti domini eſt, in qua tabulæ
legis manu dei ſcriptæ ſeruantur & circa hãc
qui verè Iſraël eſt incedit, nec eſt longè ab
H ea, Leuitæ verò & ſacerdotes in humeris
ſuis eam portabant. Quicunq; enim ſacer
dotali religione & ſanctitate viuunt, non
ſolũ hi q ſedẽt in ſede ſacerdotali, ſed ma-
gis, hi qui ſacerdotaliter agunt, quorũ ꝑs
eſt dominus, ipſi verò ſacerdotes & Le-
uitæ domini, qui legẽ portãt in humeris
implendo. ſ. opere quæ ſcripta ſunt in lege.
☞ Vt adue.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Qui ſuc. &c. id eſt non reædifi
candam in poſterum, ſicut fecerat de Ieri-
cho. c ¶Tunc ædi. Hîc conſequenter
ponitur actus immolationis, vt de victoria deo gratias agerent, & vt
mandatum Moyſi de benedictionibus & maledictionibus, ꝑut de-
ſcribitur Deuteron. xxvij. implerent. d ¶De lapidi. Sic enim de-
ſcribitur in lege Exodi. xx. e ¶Et ſcrip. Non eſt intelligendum,
quòd totum fuerit ibi ſcriptũ, ſed decem p̃cepta tantùm, prout cõ-
tinentur etiam Deuteron. v. f ¶Omnis autem populus &c.
Quia ſicut dictum fuit plenius Deuteron. xxvij. Hebal & Garizim
ſunt duo monticuli propinqui, & vallis eſt in medio in qua erant
ſacerdotes cum arca, & media pars populi erat in monte Garizim,
vt dicitur hîc, & media pars eorum erat iuxta montem Hebal, &
dicitur iuxtà, quia non erant in ſummitatibus iſtorum montium,
ſed in deſcenſibus, vt melius audirent ſacerdotes, qui erant in valle
media, ꝓnuntiãtes bñdictiões verſus montẽ Garizim, & populꝰ ibi
exiſtens reſpondebat, amen. & maledictiones verſus montẽ Hebal,
& populus ibi exiſtẽs reſpondebat, amen: ꝑut dictũ fuit Deu. xxvij.
Et primum quidem

Moraliter * b ¶Regem quoq; eius ſuſpendit. Per patibulum aſperi-
tas pœnitentiæ poteſt intelligi, in qua ſuſpendendus eſt fomes pecca
ti. Gal. v. d. Qui Chriſti ſunt carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs
& concupiſcentijs. c ¶Tunc ædificauit Ioſue altare domi-
no. Per hoc quòd Ioſue fuit ſollicitus Moyſi præceptum implere,
inſtruuntur prælati bonas ordinationes prædeceſſorum ſuorum
cuſtodire, cõtra multos qui ſtudent eas totaliter diſſipare. d ¶De
lapidibus impolitis quos ferrum. Per quos ſignificantur fide
les in fide & moribus ſtabiles, de verbis politis rhetoricæ nõ curã-
tes. e ¶Et ſcripſit ſuper lapides deu. &c. In cordibus enim
fidelium ſcribitur lex euangelica ad credendũ corde & cõfitẽdum ore.
* Media pars

A a ℭ Vt aduena. Sed & proſelytus & indigena ſimul: & erāt dimidij iuxta mōtē Garizim,& dimidij iuxta montē Hebal,&c. Qui ſunt q dimidij incedunt iuxta montē Garizim,& q ſunt dimidij q licet ſaluent,nō tñ potuerūt iuxta mōtē Garizim incedere,ſed incedunt iuxta montē Hebal:Mons Garizim benedictiones habet. Mons Hebal maledictiōes,q̄ pctōrib⁹ im-

Deut.27.b. &.28.b. minēt. Statuerūt em̄,ſicut ſcriptū eſt ī Deu. ſex tribus ad bn̄dicendū in monte Garizim nobiliores & eximias.i. Simeon, Leui, Iuda, Iſſachar, Ioſeph, & Beniamī. Sex verò igno

Gen̄.49.a. biliores ad maledicendum,in quibus eſt Ruben,q aſcendit cubile pr̄is, & Zabulon qui eſt vltimus filius Liæ. Ego video duas eſſe

Fideliū duo genera ſpēs eorū qui p fidē ,pperant ad ſalutē. Vnā eorū q ,pmiſſionū cęleſtiū cupiditate ſuccēſi ſummo ſtudio nituntur,ne vel eos minima beatitudo p̄tereat,deſiderātes nō ſolū bn̄dictionē capere & effici in parte ſortis ſctōrū, ſed ſemp adſiſtere in cōſpectu dei. Alij verò etſi tēdūt ad ſalutē,nō tā amore cæleſtiū bn̄dictionū vel ,pmiſſionū q̄ ne eāt in gehēnā. Quaſi dicāt: Sufficit mihi nō ire ī ignē ęternū,non expelli in tenebras exteriores. Dimidij ergo illi q iuxta montē Garizim incedūt qui ad bn̄dictionē elect⁹ eſt,illos ſignificant, q nō metu pœnę,ſed bn̄dictiōis & ,pmiſſionis deſiderio veniūt ad ſalutē. Illi vò dimidij,q iuxta montē Hebal incedūt,in quo ma

† præcepta ledictiōes ,platę ſunt,alios indicāt qui metu pœnæ,& ſupplicij cōplentes legē veniūt ad ſalutē. Nobiliores aūt ſunt illi,q ipi⁹ boni & bn̄dictiōis deſiderio bonū agūt, q̄ q metu ſupplicij. Sol⁹ aūt Ieſus eſt,q pōt ex oī pp̄lo hmōi mentes diſcernere, & alios ſtatuere in

B monte Garizim ad benedictiones, alios in monte Hebal ad maledictiones:nō vt maledictiōes accipiant,ſed vt metuētes p̄ſcriptas maledictiones & pœnas pctōrib⁹ cōſtitutas, caueant incurrere eas. b ℭ Poſt hæc le. Adam. Refert: qa legit Ieſus oīa verba legis bn̄dictionis & maledictionis &c. Ego arbitror,q ſi qn̄ legitur nobis Moyſes,& p gra

2.Cori.3.d. tiā dn̄i velamē literæ amouet, & incipimus intelligere & diligere,qa lex ſpūalis eſt: Ieſus dn̄s legit legē,& hæc in auribus pp̄li recitat, p̄cipiēs ne ſequamur occidentē literā,ſed teneam⁹ ſpm̄ viuificantē. Legit ergo Ieſus nobis legē,cū legis arcana ita reuelat. Vñ: Nos

1.Cor.2.d. aūt ſenſum Chriſti habem⁹,vt ſciam⁹ quę à deo donata ſunt nobis. c ℭ Nihil ex his. Non erat ſermo ex his q̄ mādauit Moyſes, quē nō legerat Ieſus in aurib⁹ totius eccleſię Iſrael,additū eſt etiā mulierib⁹ & infantibus & proſelytis. Nouit em̄ Ieſus noſter aures

Luc.8.b. eſſe p̄ter iſtas carnales,de qb⁹ ait: Qui habet aures audiēdi,audiat. In his ergo aurib⁹ legit Ieſus legē. Si ergo ſepatim intelligam⁹ mulieres & infantes & proſelytos,& eos velut ſequelā quādā eſſe ſentiamus eccleſiæ,quō in

1.Tim.2.c. Heb.5.d. Eph.5.f. magna domo ſunt etiā lignea & fictilia vaſa: Dicim⁹ qdē viris fortib⁹ fortē tradi cibū. de qb⁹ dicit: Perfectorū aūt eſt ſolidus cibus, ex qb⁹ ecclia parat,q̄ nō habet maculā aut rugā. Eos vò quos mulieres,infantes, proſelytoſq; appellat,intelligam⁹ eos eſſe q adhuc lacte indigēt,vel etiā infirmi,vt mulieres olerib⁹ veſcunt. Si vò oīs ſimul ecclia accipiat,viri ītelligunt q in oīb⁹ ſtāt armati p̄fecti cōtra hoſtes & diaboli aſtutias. Mulieres vò,q̄ nōdū ex ſe q̄ vtilia ſunt gerūt,ſed meliorū exēpla ſectādo q ſunt eis caput. Caput em̄ mulieris vir. In-

1.Cor.11.a. fantes verò erunt,q nuper fide ſuſcepta lacte euāgelico nutriuntur. Proſelyti autem catechumeni,vel qui iam ſociari fidelibus ſtudent.

GLO.ORDI.

Cap. IX.

Q Vibus &c. Sequit. d ℭ Cōgrega.&c. Adam. Ex his q̄ geſta ſunt,dn̄i Ieſu bella & triūphos contēplemur q̄uis etiā hęc in ipſo viſibiliter cernam⁹ explera. Cōuenerūt em̄ reges terrę ſenat⁹ pp̄s & principes Romani,vt expugnarēt nomē Ieſu & Iſrael ſimul. Decreuerūt em̄ legib⁹ ſuis, vt nō ſint Chriſtiani. omīs ciuitas & oīs ordo Chriſtianū nomē ipugnat, Sed ſicut oēs reges illi conuenientes nihil cōtra Ieſum facere potuerūt: ita etiam nunc nihil

C potuerunt vel principes vel poteſtates iſtę cōtrarię,quin Chriſtianorum genus latius & profundius propagetur. Scriptū eſt enim: Quia quātò magis eos humiliabant,tantò plures fiebāt. Cōfidim⁹ Exodi.1.b. aūt, qa nō ſolùm nō poterūt nos obtinere inuiſibiles inimici,ſed velociter domino noſtro Ieſu vincente conteretur ſathanas ſub pedibus ſeruorum eius. Rom̄.16.c.

At hi qui

bant ex utraq; parte arcæ in cō-
a Qui ſacerdotali religione uiuunt. b Opere implendo legem,quæ in arca erat.
ſpectu ſacerdōtum, qui portā-
a bant arcam fœderis domini: ut
a Catechumenus vel qui iam ſociari ſtudet fidelibus. b Chriſtianus.
aduēna,ita & indigēna. Media a
a Qui amore boni & promiſſæ benedictionis bene operantur.
pars eorum iuxta montem Gā-
rizim,& media iuxta montem b
a Qui ſupplicij timore,& maledictionis cauendæ benefaciunt. b Lex.
Hebāl ſicut præceperat Mōy-
ſes famulus domini. Et primùm c
Gratiam intelligentiæ tribuit,vt in lege habeamus ſenſum Chriſti.
quidem benedixit populo Iſra-
b ēl. Poſt hæc legit omnia uerba d
benedictionis & maledictionis,
& cuncta quę †ſcripta fuerant in
c legis uolumine. Nihil ex his quę
Moyſes iuſſerat, reliquit inta-
ctum,ſed uniuerſa explicauit co
a Perfectorum ſcilicet quorum eſt ſolidus cibus. b Infirmis,qui infirmus eſt olus manducet.
ram omī mūltitudine Iſraēl mū e
a Qui lacte indigent catechumenis.
lieribus ac pāruulis,& aduenis
qui inter eos morabantur.

Cap. IX.

Q Vibus auditis f
cuncti reges trās g
Iordanem, qui
uerſabantur in
mōtanis & cam
peſtribus,in maritimis ac litto- h i
re maris magni: hi quoq; qui ha
bitabant iuxta Libanū, Hethæ-
us & Amorrhæus, Chananæ-
us, Phereſæus,& Heuæus,& Ie
a buſæus: congregati ſunt pari-
ter, ut pugnarent contra Ioſue
& Iſraēl uno animo, eadémque

Nicolaus de Lyra.

c ℭ Et pri. Nō eſt intelligēdū q Ioſue ,ppriè loquendo benediceret pp̄lm,qa hoc p̄tinet ad ſacerdotū officiū,ſed imprecat⁹ eſt bona pp̄lo,tanq; princeps populi poſt immolationē p̄dictam: quā ſimiliter fecit non per ſe, ſed per ſacerdotes. d ℭ Poſt hæc. non per ſe ſed per ſacerdotes vt prædictum eſt. e ℭ Corā omni. quia ſup oēs cadebāt maledictiones,ſi tranſgrederent legē, & benedictiones,ſi eā obſeruarēt,ſcd'm qd' habetur Deut.xxx.&.xxviij.

Moraliter a ℭ Media pars &c. ſcilicet ad benedicendum. b ℭ Et me. ſcilicet ad maledicendum,vt habetur Deu.xxviij. Per hoc autem oſtendit,q ſicut boni ſunt benedicendi, ita mali maledicendi, differēter tñ. Iſtæ nanq; benedictiones & maledictiones ſunt quædā imprecationes bonorū ipſis bonis, & malorum ipſis malis,vt habet. Deu.xxviij. vbi benedictiones & maledictiones iſtæ ponūtur explicitè. Bonis aūt hominib⁹ imprecanda ſunt bona ſpiritualia & tēporalia, malis aūt hoībus imprecāda ſunt bona ſpiritualia tm̄, & nō t̄palia: ſed aliquādo magis oppoſitū: nō tñ ex odio, ſed vt vexatio det eis intellectum,& ſic à ſuis iniquitatibus reſipiſcant.

D

NI.DE LY.

CAP. IX.

Q Vibus audi. Deſcripta deſtructiōe Hai, hîc conſequenter deſcribit timor circūſtantis pp̄li. Ex hoc aūt timore aliqui ſe congregauerunt,vt poſſent melius reſiſtere: de quib⁹ primò agit. Aliq verò cogitauerunt coniūgi filijs Iſraēl fœdere,de quibus agitur ſecundò ibi: At hi qui erāt in Gabaon. Circa primū dicit: f ℭ Quibus au. ſ. tranſitu Iordanis mirabili, & deſtructiōe Iericho & Hai. g ℭ Cuncti re. Hîc accipitur trans Iordanē,reſpectu illius loci in quo filij Iſraēl manſerant in campeſtrib⁹ Moab, vbi Moyſes legem explanauit. h ℭ In maritimis. id eſt in locis propinquis mari mortuo & mari Cenereth. i ℭ Ac littore maris mag. Iſtud eſt mare mediterraneum, quôd dicit magnū reſpectu maris mortui, & maris Cenereth,q̄ ſunt quidā lacus,vt. ſ. dictū eſt, iij. ca. Cętera patent.

At hi q

Moraliter. f ℭ Quibus auditis cuncti reges trans Iordanem qui verſabantur in montanis & cæte. Per iſtos reges Moraliter congregatos ad pugnandum contra Ioſue & populum Iſraēl, allegoricè ſignificātur principes Iudęorū & impatores Romanorū & eorum præfecti,volentes deſtruere nomen Chriſti & pp̄li Chriſtiani,qui per Ioſue & pp̄lm iſraēl ſignificant. Et de iſta congregatione cōtra Chriſtū dicit Pſal.ij.a. Aſtiterūt reges terræ,& principes cōuenerūt in vnū aduerſus dn̄m & aduerſus Chriſtū ei⁹, ſed non potuerunt. Nam econtrario in iſtis perſecutionibus maximè creuit populus Chriſtianus,& per conſequens nomen Chriſti. Et hoc fuit figuratū Exo. j. b. vbi dicitur de filijs Iſraēl: Quātò verò magis opprimebant,tantò magis multiplicabant & creſcebāt. Et iō Pſal.ij. poſt verba p̄miſſa: Aſtiterūt reges terræ & principes cōuenerūt in vnū, aduerſus dn̄m & aduerſus Chriſtū ei⁹, ſubdit: Dirumpamus vincula eorū,& proijciamus à nobis iugum ipſorū. Qui habitat in cęlis irridebit eos & cæte. quia fecit euenire oppoſitum intentionis ſuæ.

At hi qui

a ſententia. At hi qui habitabant in Gaba a
on, audientes cuncta quæ fecerat Ioſue
a ¶Non ſyncere, nec integre, ſocij Iſraelitarum fieri cupientes.
Iericho & Hai, càllidè cogitantes tu-
a ¶Antiquas. ſ. ſordes, & vitiorum pannos veteres.
lerunt ſibi cibaria, ſaccos ueteres aſinis
imponentes, & utres uinarios ſciſſos
a ¶Veterem ſcilicet hominem cum actibus ſuis.
atq; conſutos, calceamentaq; peranti-
qua, quæ ad indicium uetuſtatis pitaciis
conſuta erant, induti ueteribus ueſtimen
tis. Panes quoque quos portabant ob
uiaticum, duri erant & in fruſta com-
a ¶Ieſum Chriſtum.
minuti. Perrexeruntq; ad Ioſue, qui tunc
a ¶Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.
b ¶Sanctis, qui ſemper parati ſunt pugnare contra aereas poteſtates.
morabatur in caſtris Galgale. Et dixe-
a ¶Reuelatione. ſ. de qua dicitur: Reuela oculos meos &c.
runt ei, atque ſimul omni Iſraëli: de ter-
ra lõginqua uenimus, pacem uobiſcum
¶Alias filij Iſrael.
facere cupientes. Reſponderuntq; uiri Iſ
raël ad eos, atque dixerunt: Ne fortè in b
terra quæ nobis ſorte debetur habitetis,
& non poſſimus fœdus inire nobiſcum.
At illi ad Ioſue: Serui, inquiũt, tui ſumus.
Quibus Ioſue ait: Quinam eſtis uos,
aut unde ueniſtis? Reſponderunt: De
terra longinqua ualde uenerũt ſerui tui c
a ¶Fatentur ſe diuina mirabilia audiſſe & ſcire, nihil tamen dignum tantarum virtutum admiratione faciunt.
in nomine domini dei tui. Audiuimus e-
nim famam potentiæ eius, cuncta quæ
fecit in Ægypto, & duobus Amorrhæo
rum regibus trans Iordanem Sehon re-
gi Heſebon, & Og regi Baſan, qui erat
in Aſtaroth. Dixeruntq; nobis ſeniores
& omnes habitatores terræ noſtræ: Tol d
lite in manibus ueſtris cibaria ob longiſ-
ſimam uiam, & occurrite eis ac dicite: Ser
ui ueſtri ſumus, fœdus inite nobiſcũ. En
panes, quando egreſſi ſumus de domi-
bus noſtris, ut ueniremus ad uos, calidos
ſumpſimus: nunc ſicci facti ſunt, & ue-
tuſtate nimia comminuti. Vtres uini no
uos impleuimus, nunc rupti ſunt & ſo-
luti. Veſtes & calceamenta quibus indui
mur, & quæ habemus in pedibus, ob lon
gitudinem longioris uiæ trita ſunt, & pe
nè conſumpta. Suſceperunt igitur de ci- e
bariis eorum, & os domini non interro- f
gauerunt. †Fecitq; Ioſue cum eis pacem,
& inito fœdere pollicitus eſt, ut non oc-
ciderentur. Principes quoque multitu
dinis iurauerunt eis. Poſt dies autem g
tres initi fœderis, audierunt quòd in uici
no habitarent, & inter eos futuri eſſent.
Mouerũtque caſtra filij Iſrael, & uene
runt in ciuitates eorum die tertio: qua-
rum hæc uocabula ſunt: Gabaon, & Ca
phira, & Beroth, & Cariathiarim. Et
non percuſſerunt eos, eò quòd iuraſſent
eis principes multitudinis in nomine do
mini dei Iſrael. Murmurauit itaq; omne

☞ a ¶At hi qui &c. Adamã. In domo
E patris mei mãſiões multæ ſunt, & mul
Iohã. 14. a. tæ differentiæ eorũ qui ad ſalutẽ ſunt
vel veniũt. Vnde & Gabaonitas arbi-
tror portiunculã quãdã eorũ eſſe q ſal
uãdi ſunt, ſed nõ ſine nota alicui⁹ infa-
miæ. Ligni em̃ cæſores, vel aq̃ geſtato-
res fiunt ad obſequiũ populi & altaris,
qa cũ dolo acceſſerũt ad filios Iſraël, pã
nis calceamentisq; veterib⁹ induti, fe-
rẽtes cibũ vetuſti panis. Hi ergo veni-
unt ad Ieſum cũ vetuſtatibus ſuis, pe-
tentes ſaluari tñ. Sunt enim in eccleſia
credẽtes qdã, & acqeſcẽtes diuinis p̃ce-
ptis, erga ſeruos dei religioſi & officio
ſi, & ad ornatũ eccleſiæ vel miniſteriũ
ſatis ꝑmpti: ſed ĩ cõuerſatiõe ꝓpria ob
Col. 3. b. ſcœni, & vitijs inuoluti, nec om̃ino de-
ponẽtes veterẽ hoĩem cũ actibus ſuis,
nihil adhibent emẽdationis morũ vel
innouatiõis. Iſtis ergo Chriſt⁹ Ieſus ſalu
tẽ cõcedit, ſed quãdã infamiæ notã nõ
euadũt. Simile qđ in libro paſtoris de
his dicit. Quia eſt arbor qdã q̃ vlmus
vocat, quæ fructum nõ adfert, portat
tñ vitẽ fructiferã, & ſic neceſſaria eſt, qa
frugiferæ viti ſeruit. Sic Gabaonitæ
nõ depoſuerũt veterẽ hoĩem cum acti-
b⁹ ſuis, ſed miniſtrãt ſanctis, & ſeruiũt,
& aliqd vtilitatis impendũt, & ſic ab Ie
ſu ſalutem cũ iuramenti interpoſitione
ſuſcipiũt. ¶Notãdũ aũt, ꝙ hæretici q
vetus teſtamentũ non recipiũt, in hoc
loco dicũt: Vide qa nihil humanitatis
habuit Ieſus Naue fili⁹, vt hominibus
qui ad ſe ſupplices venerant, ſalutem
concedens, notã infamiæ & iugũ ſerui
tutis infigeret. Sed Ieſus ſcđm menſu-
F ram fidei ipſorũ cõpetenter iudicauit.
Sed Raab meretrix q̃ fide integra cre-
didit cũ oĩ domo ſua, & exploratores
plena deuotione ſuſcepit integrè in ſo
cietatem ppl'i ſuſcepta eſt, & appoſita
ad filios Iſraël. Iſti vò q non tã Iſraëli-
ticæ plebis cõſortia dilexerũt, q̃ ſuæ ꝑ
ditionis metu fraudulenter acceſſerunt
ad Ieſum, quõ poterãt libertatem vitæ
& regni cõſortij dolis ſeruilib⁹ ꝓmere
ri? Præterea cùm dicerent: Audiuimus
quãta fecit vobis dñs ꝑ mare rubrũ, &
in deſerto: nihil tñ tantæ fidei dignum,
nihil tãtarũ virtutũ admiratiõe dignũ
geſſerũt. Ieſus ergo vidẽs anguſtum in
fide ꝓpoſitũ, moderationem erga eos
iuſtiſſimã ſeruat: vt ſalutem mereant,
qui parũ fidei hñt nec tñ ſummã regni
vel libertatis accipiant, qa fides eorum
Iaco. 2. d. nullo operum nobilitat acceſſu. Fides
aũt ſine opib⁹ mortua eſt. Nobis autẽ
prouidendũ eſt, dũ ptãtẽ habemus, vt
abijcientes antiquas ſordes, & pannos
Exo. 21. a. vitiorum veteres, ſociemur Iſraëliticæ
Deu. 15. c. libertati. In lege enim p̃cipitur, ne liceat
Hebræũ puerũ, ſi fortè in ſeruitutẽ de-
uenerit, amplius ſeruire q̃ ſex annis, in
ſeptimo vò liberũ dimitti. tanta apud
Iſraëlitas libertatis cura. Tu ergo ſi He
bræus puer es, & in ſeruitium decidiſti:
Puer em̃ eſt, qui facilitate animi in ſer-
Ioh. 8. d. uitium decidit: q autẽ peccat ſeruus eſt
pcti, in hoc ſeruitiũ nõ virilis & ꝑfect⁹
anim⁹ decidit, ſed puerilis & facilis. Tu
ergo ſi Hebræus puer es. i. fidelis iã ba-
ptizat⁹, & poſt in pctm̃ lapſus ſufficiat
tibi ſex annis ſeruiſſe. In ſeptimo vide
ne ſeruias, ſed redi ad libertatem tuã.
Septenarius legem ſignificat mandato
rum, ſenarius verò mũdum, dũ ergo q̃
mundi
mũdi ſunt ſapis, & in his exerceris, & ſe G
cũdũ carnẽ cogitas, neceſſe ẽ te ſeruire
pctõ. Cũ ergo ad ſeptenariũ. i. legis ſciẽ
tiam ꝑueneris, tũc reqre libertatẽ tuã:
ne ſi ꝑſeuerauerís in peccatis defixa in
aure nota, qa ſi cõmonẽtis dei, & ad li-
bertatẽ priſtinã reuocantis verba non
audias, fias peccati ſeruus in æternum.
☞ Iura.

Nicolaus de Lyra.

❧ a ¶At hi. Hîc cõſequẽter agit de Diuiſio
Gabaonitis, qui timore ducti quæſie-
runt cum filijs Iſraël fœderari. Circa
quod primò deſcribitur ſimulatio fal Diuiſio
ſi. ſecundò firmatio fœderis initi, ibi:
Suſceperunt igitur. tertiò detectio doli
ibi. Poſt dies autem tres. quartò tempe
ratio pacti, ibi: Qui reſponderũt. Sen-
tentia autem primæ partis eſt in hoc,
quòd finxerunt ſe verbis & factis ve-
niſſe de terra longinqua, quæ eſſet ex-
tra terminos terræ promiſſæ filijs Iſraël,
vt ſic poſſent cum eis aliquod fœdus
facere per quod mortem euaderant, &
ĩ terra manerẽt. & patet litera vſq; ibi:
b ¶Ne forte &c. qa ihibitũ erat eis
fœdus facere cũ habitatorib⁹ illius ter-
ræ, vt habet Num. xxxiij. c ¶Vene-
runt &c. Ex hoc videtur qđ non ſo-
lũm venerũt ad Ioſue timore ducti, ſed
etiam fide vnius veri dei, qa ex miracu
lis quæ fecerat pro filijs Iſraël auditis,
crediderunt eum eſſe verum deum cæ
li & terræ, & deſiderauerũt ad cultum H
ipſius venire per fœdus ineundum cũ
filijs Iſraël, & de hoc ſunt commendan
di non autem de fictione falſi, ꝑ quã ad
hoc deuenerunt. d ¶Tollite in &c.
id eſt quaſi ob longiſſimam viam ficte:
quia ſecundum veritatem non erat, ſi-
cut patet in litera. Cætera patent.
e ¶Suſceperunt &cæ. Hîc conſe-
quenter ponitur firmatio fœderis initi
cùm dicitur: Suſceperunt igitur
&c. Dicunt aliqui quòd non ſuſcepe
runt ad comedendum, ſed ad proban-
dum quod apportata fuiſſent de lon-
ginquo. Sed hoc non videtur conue-
nienter dictum, quia ita bene vidiſſent
hoc in manibus Gabaonitarum. Et
ideo dicendum, quòd acceperunt ad
comedendũ, licet modicum in ſignum
confœderationis. Iſte enim fuit modus
apud antiquos, comedere ſimul poſt
fœdera inita, vt habetur de Iacob &
Laban, Geneſis. xxxj. & adhuc ſeruatur
temporibus modernis apud multos.
f ¶Et os domini non interroga-
rũt. Et in hoc defecerũt, quia in arduis
debebant recurrere ad conſilium do-
mini. ſi tamen recurriſſent, forſitan ex
eius reſponſione idem feciſſent, vt vide
bit. j. g ¶Poſt &c. Hîc cõſequenter † 22. q. 4. c.
ponit mẽdacij detectio ꝑ viſum & audi innocẽs. De
tũ, qa filij Iſraël audierũt, & viderũt, qđ elec. c. vene
ciuitates Gabaonitarũ erãt ſitæ ĩter ter- rabilem. an
minos terræ ſibi ꝓmiſſæ. Et patet litera. te fi.
❧ Qui reſponderunt
✻ a ¶At hi qui habitabant in Moraliter
&c. Per Gabaonitas qui cũ veſtimen-
tis cõciſis & calceamentis veteribus &
repeciatis venerunt facere fœdus cum
filijs Iſrael, intelligi poſſunt illi qui mori
bus ſecularib⁹ q̃rũt religionẽ cõtra di-
ctũ Ap'li Col. iij. b. Expoliãtes vos vete
rẽ hoĩem cum actibus ſuis induite no-
uum. propter quod de talibus ſubdit:
✻ Itaq; ſub-

A a Iurauimus. Aug. Quæritur quomodo iurationē hanc ſeruandā crediderūt Hebræi Gabaonitis, q̄bus ita iurauerāt, tanq̄ de longinqua terra veniētibus, ſicut illi mētiti fuerāt. Sciebāt em̄ ſe debellādos, ſi cognitū eſſet Hebræis in ea terra eos habitare, quā erant recepturi. Mentiētibus ergo q̄ de longinqua terra veniſſent iurauerunt. Poſtq̄ verò cognouerunt habitare eos, vbi omnes quos inuenirent, ſecundū dei præceptū debellare deberēt: noluerunt tñ frāgere iurationem, & q̄uis eos mentitos didiciſſent, parcere maluerunt, cùm poſſent dicere, ſe tanquam illis iuraſſe quos eſſe crederāt, id eſt de longinquo venientes. Cū verò aliud cognouerunt, præceptum dñi circa eos fuit implendū, vt ſicut cæteri expugnarent. Deus aūt hoc approbauit, nec parcentibus ſuccenſuit, q̄uis eum nō interrogaſſent, q nam illi eſſent, & cū illos fallere maluiſſent. Vnde credendi ſunt, etſi fallere ꝓ ſua ſalute voluerūt, non tamen fallaciter deū timuiſſe in pplō eius. Ideo aūt nō ſuccenſuit dñs iurantibus, aut ꝑcentibus, & poſtea Gabaonitas ipſos tāq̄ pplī ſui hoīes, de domo Saul vindicauit, ſicut regnorū oſtēdit hiſtoria. (1. Reg. 22.) Et q̄a iuratio ſic ſeruata eſt, quāuis hoībus mentitis (2. Reg. 21. a.) vt ad clementiam ſententia flecteret, non diſplicuit deo. Nā ſi econtrario iuraſſent aliquos ſe interfecturos, quos Gabaonitas in terra promiſſionis eſſe putaſſent, & poſtea didiciſſent eos ab ea terra eſſe extraneos, & de longinquo ad ſe veniſſe, nō arbitrandū eſt, q̄ eſſent debellaturi eos cā iurationis implendę. Cū ꝓpter ipſam parcēdi clementiā ſctūs Dauid, poſtq̄ iurauit ſe interfecturū Nabal, (1. Reg. 25. a.) ſciēs vtiq̄ quē fuerat interfectur⁹, parcere maluit, nec iure duriore implere iuramētū magis placere deo exiſtimās, ſi qd̄ ira ꝑturbat⁹ iurauerat ñ feciſſet q̄ ſi ꝑfeciſſet. Iſid. Gabaonitę ſignificant B eos q credūt, & erga ſeruos dei deuoti, vel eccleſiæ cultū videnť hr̄e, nihil tñ emendationis vel deuotiōis vel innouationis hn̄t in morib⁹, tales tm̄modo quoddā ſignum ſalutis intra eccleſiam tꝑaliter p̄ferunt. In ter ſpiritua-

uulgus cōtra principes Iſraël. Qui [a] reſponderunt eis: Iurauimus eis in [b] nomine dñi dei Iſraël, & idcirco non poſſumus eos cōtingere. Sed hoc faciemus eis: Reſeruentur qui [c] dem, ut uiuant, ne contra nos ira domini concitetur, ſi peierauerimus: ſed ſic uiuant, ut in uſus uniuerſæ multitudinis ligna cædant, aquáſque comportent. Quibus hæc loquentibus, uocauit Gabaonitas Ioſue, & dixit eis: Cur nos decipere fraude uoluiſtis, ut diceretis: procul ualde habitamus à uobis, cùm in medio noſtri ſitis? itaque ſub maledictione eritis, & [d] non deficiet de ſtirpe ueſtra ligna cædens, aquáſque comportans in domum dei mei. Qui responderunt: Nuntiatum eſt nobis ſeruis tuis, quòd promiſiſſet dominus deus tuus Moyſi ſeruo ſuo, ut traderet uobis omnem terram, & diſperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur ualde, & prouidimus animabus noſtris ueſtro terrore compulſi, & hoc cōſilium iniuimus. Nunc autem in manu tua ſumus. Quod tibi bonum & rectum uidetur, fac nobis. Fecit ergo Ioſue ut dixerat, & liberauit eos de manibus filiorum Iſraël, ut non occiderentur. Decreuitq̄ in illo die eos eſſe in miniſterio cuncti populi & altaris domini, cędentes ligna, & aquas comportātes uſq̄ in pręſens tempus, in loco quem dominus elegiſſet. Cap. X.

Quæ cū audiſſet [a] Adoniſedec rex Ieruſalem, quòd ſcilicet cepiſſet Ioſue Hai & ſubuertiſſet eam. Sicut em̄ fecerat Iericho & regi eius, ſic fecit Hai & regi illius. Et quòd trānsfugiſſent Gabaonitæ ad Iſraël, & eſſent fœderati eorum, timuit ualde. Vrbs enim magna erat Gabaon, & una regaliū ciuitatum, & maior oppido Hai, omnéſq̄ bellatores eius fortiſſimi. Miſit

a Qui Ieſu expetit amicitias, multorum patietur inimicitias. Vnde: Fili accedens ad ſeruitutem dei præpara animam tuam ad tanta.

Nicolaus de Lyra.

a Qui reſ. Hîc conſequenter ponit pacti tēperatio, q̄a Ioſue & pricipes ad cōpeſcendū murmur populi, & ſeruādū obligationē iuramenti, liberauerunt Gabaonitas à morte corporali, & ſuppoſuerunt eos morti ciuili, videlicet ſeruituti ad cædendū ligna, & portādū, & ad hauriēdum aquas, & portādū ad locū vbi vigeret cultus dei, & hoc ceſſit i vtilitatē cōitatis pplī, qui tenebaň talia miniſtrare, & iſti vocātur Nathinnei in libris Regum & Parali. & ex dictis patet litera. Ad euidētiā p̄dictorū q̄riť hîc, vtrū Ioſue & principes tenebanť ſeruare iuramentū p̄dictū de fœdere cum Gabaonitis. Et arguitur primò q̄ nō, quia erat cōtra dñi p̄ceptū, q p̄cepat oēs habitatores illius terræ occidi, vt habeť Nume. xxxiij. & in alijs locis pluribus. Itē iuramentum cōditionatū nō tenet deficiente conditiōe, ſed iſtud iuramentū fuit cōditionatū. ſ. ſi illi quibus fiebat nō eſſent de habitatoribus terræ ꝓmiſſionis. q̄ conditio non ſtetit, vt patet in litera. Itē fraus & dol⁹ nō debēt alicui patrocinari, ſed Gabaonitæ videntur doloſē egiſſe verbis & factis. ergo &c. In contrariū videť qd̄ dicitur in litera: b Iurauimus eis & cæt. & ſequitur: c Reſeruentur &c. Periuriū aūt non incurriť niſi ex trāſgreſſiōe iuramēti obligatorij: nec ira dñi cōcitatur, niſi ꝓpter illud quod eſt illicitum fieri. ergo &c. Reſponſio. Dicendum, quòd hoc iuramentū fuit ſeruādū triplici rōne. Prima accipiť ex parte Gabaonitarū, q ſicut dictū eſt, venerūt ad Ioſue in noīe dñi volētes ei⁹ cultui ſubijci, & ideo p̄ceptū dñi de īterfectione habitatorū terræ nō videbať cōtra eos currere, qd̄ erat datū ꝓpter malitiā habitātiū in terra, & obſtinatiōe eorum in malis: vnde C

Iuramentū ſeruandum Gabaonitis ꝓpter tria.

ī. xj. ca. diciť de obſtinatis: Dñi em̄ ſnīa fuerat, vt indurarenť corda eorū, & pugnarēt cōtra Iſraël, & caderēt, & nō mererenť vllā clemētiā, ac pirent ſicut p̄ceperat dñs Moyſi. Ex quo patet, q̄ Gabaonitę meruerūt clementiam, nec currebat cōtra eos ſnīa dñi. Scd'a accipiť ex pte filiorū Iſrael, q̄a iſtud fuit primū pactū & iuramētū qd̄ fecerunt extraneis gentibus, excepto tñ iuramento facto ipſi Rahab, qd̄ fuit magis ꝑticulare vt dictū fuit ſuprà. ij. ca. iſtud aūt fuit cōe. & ideo ſi fregiſſent iuramētū Gabaonitas occidēdo, quibus iurauerāt, vt nō occiderenť, vt patet ī litera: hoc fuiſſet diuulgatū per terras in circumitu, & reputati fuiſſent filij Iſrael infideles, & iuramēti tranſgreſſores ī magnū ſcādalū illi⁹ pplī, & ꝑ cōſequēs in irreuerentiam ſeu blaſphemiā dei, cuius dicebanť peculiaris ppl's, & à deo electus, & ideo ad hæc vitanda ſeruandū fuit iuramentū. Tertia acccipiť ex pte dei, q ꝓnior eſt ad miſerādū quā ad condēnandum. Et ideo credendū eſt, q̄ Ioſue ex familiari cōſilio dei mortē eorū corꝑalē mutauit in ciuilē, vt ſic de ſuis mēdacijs punirentur, & iuramentū ſeruareť, qd̄ de morte corporali eis nō inferēda intelligebať. Et qd̄ domin⁹ hāc ſentētiā approbauerit, patet ex hoc, qd̄ ꝓpter afflictionē iniuſtam Gabaonitarum factā ꝑ Saul, fames facta fuit in terra Iſrael trib⁹ annis, & ſeptem viri de ſtirpe Saul fuerunt crucifixi, vt habeť. ij. Reg. xxj. b. Gloſa etiam Aug. ſuper ca. x. exponendo illud: In manus tuas tradidi illos, dicit ſic: Vbi neq̄ conſultus eſt dñs vtrū eundum eſſet, ſed D vltro ſuis rectē ſubuenire volētibus futuram prænūtiauit de eis victoriam, ſi poſſet de Gabaonitis incōſult⁹ manere. nō q̄a interrogauerūt ipm̄, qui eſſent cū mentirenť, niſi ei placuiſſet illa iuratio, quæ ſubiectis ꝑcere cogeret. Crediderant em̄ deo, quem audierāt ꝓmiſiſſe, q̄ illas gentes ſubuerteret, & terrā earū obtineret, & hanc earum fidē quodāmō remunerauit, q̄a nō ꝑdidit. Ex dictis ſolutū eſt argumētū primū, q̄a cōtra Gabaonitas non currebat dictū p̄ceptū, vt dictū eſt. Ad ſcd'm dicendū, q̄ licet in tractatu cū Gabaonitis fuerit facta mentio de cōditiōe illa, tñ qñ poſtea iurauerūt principes, non fuit poſita ſub forma iuramenti, & dato quòd fuiſſet poſita, poterat tamē iuramentū ſeruari: & debebat ꝓpter rōnes p̄dictas. Ad tertiū dicendum, quòd fraus & dolus ꝓpriè ſunt mēdacia in verbis vel factis ordinata ad malū finem, mendacia aūt & fictiōes Gabaonitarū, licet eſſent mala, de ſe tñ ordinabantur ab eis ad bonū finē. ſ. ad eorū ſalutem corporalē & ſpiritualem, vt patet ex prædictis.

Moraliter d Itaq̄ ſub maledi. eritis. Vnde dicit Auguſti. Sicut non vidi meliores illis qui in monaſterijs profecerunt, ita nō vidi deteriores illis qui in monaſterijs defecerūt.

CAP. X.

Diuiſio Quæ cū au. Hîc agiť de debellatione quinq̄ regū ſimul congregatorū. vbi primò deſcribiť occaſio belli. Secundò actus debellandi, ibi: Aſcendit que Ioſue. Occaſio autem

Moraliter Morali. e Quæ cū. Hîc deſcribiť pugna Ioſue cōtra q̄nq̄ reges Amorrhęorū, ꝑ q̄s intelligi poſſunt q̄nq̄ ſenſus corporis pugnātes

E ☞ Inter ſpirituales autẽ, i. inter ſctõs dei regnũ ęternũ vel libertatẽ nõ cõſequunt. a ¶ Aſcendite ad. Cũ ſe anima verbo dei ſociat, ſtatim patit inimicos quos antea habuerat amicos: nec ſolũ hoĩes, ſed etiã cõtrarias virtutes. Sciat ergo qui Ieſu expetit amicitias, multorũ ſibi inimicitias patienter tolerandas. vñ: Oẽs qui piè volũt vi-
2. Tim. 3. c. uere in Chri. pſecu. pa. &c. Et alibi: Fili ac-
Eccle. 2. a. cedens ad ſeruitutẽ dei ppara aĩam tuã ad tentationẽ. Oppugnant etiã Gabaonitę, pter amicitias Ieſu, quãuis ligni cæſores & aquæ geſtatores, id eſt licet vltimus meritis in eccleſia ſis, hoc ipſo tamen qđ pertines ad Ieſum, impugnaris à quinqꝫ regibus. Sed nec Gabaonitæ relinquuntur vel ſpernuntur à Ieſu, vel à ducibus, vel preſbyteris Iſraëlitarum: ſed infirmitati eorũ auxiliũ fuerũt: hoc aũt agit in nobis. vñ:
2. Te. 5. c. Conſolamini puſillanimes, ſuſtinete infir-
Rom. 15. a. mos. Item: Vos autem potentiores imbecillitates infirmorũ ſuſtinete. Sic ergo Ieſus cum ducibus & principibus adeſt his, qui p noĩe ſuo à cõtrarijs virtutibus oppugnant. Nec ſolùm auxilium in bello pſtat, ſed etiã pducit diem & ſpatia lucis, & diſcutit aduentum noctis. b ¶ Congregati igitur &c. Aug. Quæritur quõ rex Ieruſalẽ Adoniſedec & cæteri quatuor cũ quib9 obſedit Gabaonitas, ſecũdũ LXX. primò reges Iebuſęorum, cùm ad eos obſidendos conuenerunt, poſtea verò reges Amorrhęorũ dicant ab ipſis Gabaonitis, qñ nũtios miſerunt ad Ieſum, vt ſibi ſubueniret. Sicut aũt inſpeximus ſecundũ Hebræũ vtrobiqꝫ Amorrhæorũ dicunt, cùm cõſtet Iebuſęũ regẽ fuiſſe Ieruſalem, q̃ dicta eſt Iebus, tanquã illius gentis metropo-
F lis, & ſeptẽ gentes ſępe ſcriptura commemoret exterminandos, quarũ vna perhibetur Amorrhæorũ. Niſi fortè hoc nomen vniuerſale fuerit oĩm, aut potius maioris partis, vt non vna, ſed plures in his ſeptem hoc noĩe cenſerentur: q̃uis eſſet vna de ſeptem q̃ Amorrhæorũ pprię vocaret. Sic eſt q̃dã ps q̃ pprię dicit Libya, q̃uis hoc
Amorrhęi reges quare nomẽ vniuerſę Aphricę cõpetat. Et ps q̃dã q̃ pprię dicit Aſia, q̃uis Aſiã alij dimidiũ orbẽ terrarũ, alij tertiã partem poſuerũt. Chananæi quoqꝫ tãqꝫ vna gens in illis ſeptẽ commemorant, & tñ vniuerſa terra illa originaliter terra Chanaan vocatur. c ¶ Aſcenditqꝫ Ioſue &c. Aug. Cùm obſeſſi Gabaonitæ à regib9 Amorrhęorũ miſiſſent ad Ieſum, vt ſibi ſubueniretur, aſcendit Ieſus à Galgala ipſe & oĩs popul9 bellatorũ cũ illo, oĩs potens in fortitudine. Et dixit dñs ad Ieſum: Nolite timere illos. In manus enim tuas tradidi eos, non ſubſiſtet ex iſtis quiſquam &c. Vbi neqꝫ conſultus eſt dñs vtrum eundum ad eos eſſet: ſed vltro ſuis rectè ſubuenire volentibus futuram pnuntiauit victoriam. Sic ergo poſſet incõſultus de Gabaonitis admonere, qui eſſent cũ mentirent, niſi ei placuiſſet illa iuratio quæ ſubiectis parcere cogeret: Crediderãt eñ deo, quẽ audierant populo ſuo promiſiſſe, qđ illas gentes ſubuerteret, & earũ terrã obtineret, & hanc eorũ fidẽ quodammõ remunerauit, qa nõ † pdi-
† perdidit dit, d ¶ Sol con. Gabaon &c. Adam. Volum9 ſi poſſum9 oſtendere, quomodo dñs noſter Ieſus Chriſtus protelauerit lucem, & maiorem fecerit diem, vel pro ſalute hominum, vel pro interitu contrariarum virtutum. Ex quo ſaluator aduenit, finis erat ſeculi. Deniqꝫ ipſe ait: Pœnitentiam agite, appropinquabit
Matth. 3. a. enim regnum cęlorum. Sed retinuit & repreſſit diem conſumma-
Pſal. 2. b. tionis. Videns enim deus pater ſalutem gentium per ipſum ſolùm poſſe conſtare, dicit ad eum: Pete à me, & da. & ti. gen. hære. tuam & cæte. Dum ergo paterna pollicitatio impleatur, & eccleſia cre- ☞ ſcat, & ple-

ergo Adoniſedec rex Ieruſalem ad Hoham regem Hebron, & ad Pharam regẽ Ierimoth, ad Iaphia quoque regem Lachis, & ad Dabir re-
a gem Eglon, dicẽs: Aſcendite ad me, & ferte præſidium, ut expugnemus Gabaon, q̃re transfugerit ad Ioſue
b & ad filios Iſraël. Congregati igitur aſcenderũt quinqꝫ reges Amorrhæorum, rex Ieruſalem, rex Hebron, rex Ierimoth rex Lachis, rex Eglon ſimul cum exercitibus ſuis, & caſtrametati ſunt circa Gabaon oppugnantes eam. Habitatores autem Gabaon urbis obſeſſæ, miſerunt ad Ioſue qui tunc morabatur in caſtris apud Galgalam, & dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio ſeruorum tuorum, aſcende citò & libera nos, ferqꝫ præſidium. Conuenerunt enim aduerſum nos omnes reges Amorrhæorum, qui
c habitant in montanis. Aſcenditque Ioſue de Galgalis, & oĩs exercitus bellatorum cum eo uiri fortiſſimi. Dixitqꝫ dominus ad Ioſue: Ne timeas eos. In manus enim tuas tradidi illos. Nullus enim ex eis tibi reſiſtere poterit. Irruit itaque Ioſue ſuper eos repente, tota nocte aſcendens de Galgalis. Et conturbauit eos dominus à facie Iſraël, contriuitqꝫ plaga magna in Gabaon, ac perſecutus eſt eos per uiam aſcenſus Bethoron, & percuſſit uſque Azecha & Maceda. Cumqꝫ fugerent filios Iſraël, & eſſent in deſcenſu Bethoron, dominus miſit ſuper eos lapides magnos de cælo uſque ad Azecha. Et mortui ſunt multò plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percuſſerant filij Iſraël. Tunc locutus eſt Ioſue domino in die qua tradidit Amorrhæum in cõſpectu filiorũ Iſraël, dixitqꝫ co-
d rã eis: Sol cõtra Gabaon ne mouearis, & luna contra uallẽ Aialon. Steteruntqꝫ ſol[a] & luna[b] donec ulciſce-

a ¶ Iuſtitiæ ſcilicet qui neſcit occaſum.
b ¶ Eccleſiæ claritas.

❧ caſio autẽ belli fuit, eò quòd iſti quinqꝫ reges ſimul congregati venerunt ad debellandũ Gabaonitas, eò quòd eſſent cõfœderati filiis Iſrael: propter qđ fuerunt cõpulſi petere auxilium à Ioſue: qđ cõceſſit, & debuit cõcedere, ppter dictũ fœd9. & patet lr̃a paucis ex- G
ceptis. ¶ Quęcum audiſſet Ado. Hæc eſt vera lr̃a. ſic eñ habẽt Hebræi & libri correcti. & ĩterptat dñs iuſtitię vel dñi mei iuſtitia, ſcđm pprietatẽ Hebraici ſermõis. ſicut & Melchiſedec interpretat rex iuſtitiæ, q fuit rex Ierl'm ſicut iſte, vt habet Geñ. xiiij. ca. Cętera patent in litera. a ¶ Aſcenditqꝫ Ioſue & cæte. Hĩc conſequenter deſcribitur actus debellandi. vbi primò deſcribit debellatio ho- Diuiſio
ſtium, ſecundò occupatio ciuitatũ, ibi: Eodem die Macedã quoqꝫ cepit. Circa primũ primò deſcribitur modus pugnæ. Scđò manifeſtatio victoriæ, ibi: Reuerſuſqꝫ eſt omnis exercitus. Circa debellationem hoſtium primò promittitur diuinum auxilium, cũ dicitur: Dixitqꝫ dñs ad Ioſue. Ne timeas &c. ſecundò ſubditur ſtudium humanum, quod nõ debet omitti in agibilibus, cùm dicitur: b ¶ Irruit itaqꝫ Ioſue ſuper eos repente. vt ex ſubito aduentu ipſius aduerſarij terrerent, quòd & factum eſt. vñ ſequitur: Conturbauit eos domin9 &c. Tertiò additur cæleſte ſignũ. & primò de cælo aëreo, cũ dicit: c ¶ Dominus miſit ſuper eos lapides magnos. ſcilicet grãdinis inſolitæ magnitudinis, ita quòd poſſent armatos interficere. Ideo ſubditur. d ¶ Et mortui ſunt multo plures la. Quòd factum eſt ne filij Iſraël ſibi victoriã aſcriberẽt. e ¶ Tũc locutus eſt Ioſue domino. Gratias agendo. f ¶ Dixitqꝫ coram eis. Videns enim primum ſignum à deo datum de cælo aëreo, ex hoc confidens petiuit ſe- H
cundum de cælo ſydereo, dicens: g ¶ Sol contra Gabaon ne mouearis & luna & cæt. Erant enim in tali diſpoſitione, qđ vterqꝫ apparebat ſuper terram. qđ frequẽter cõtingit in plenilunio, qa tũc tantũ diſtant per diametrum cæli. hoc aũt petiuit Ioſue. vt haberet tp̃s aduerſarios perſequendi. ideo ſubdit: Steterũtqꝫ ſol & luna donec vlciſceretur ſe gens & cæ.

❧ Nonne ſcriptum eſt
Moraliter ⁂ pugnantes contra dictamen rõnis, quæ per Ioſue ſignificatur, vt. ſ. dictum eſt. De hac aũt pugna dicit Gal. v. c. Caro cõcupiſcit aduerſus ſpm̃, & ſpirit9 aduerſus carnem. Quinqꝫ verò reges pdicti p quatuor fuerũt debellati. ſ. p gladios filiorum Iſraël, & per lapides grandinis, & p ſubſiſtẽtiam ſolis, & lunæ, & iſtis ſpiritualiter intelligendo debellantur ſenſus carnis. Per gladios enim filiorum Iſraël intelligunt verba diuina, quæ ſunt ſpirituales gladij. Eph. vj. c. Et gladiũ ſpiritus qđ eſt verbum dei. Qđ autem per gladios iſtos debellentur ſenſus carnis dicit Hieroñ. ad ruſticum monachũ: Ama ſanctarũ ſcripturarũ ſtudiũ, & carnis vitia non amabis. Per lapides verò grandinis intelligunt actus pœnitentię. ſ. ieiunia, vigiliæ, aſperitas, victus, & veſtit9, & cæteræ diſciplinæ, que carnis ſenſus pcutiunt & infrigidant & domant magis q̃ ſtudiũ ſacrę ſcripturę. Ideo dicit: d ¶ Et mortui ſunt multo plures lapidibus &c. Per aſſiſtentium verò ſolis intelligitur adiutorium Chriſti, qui eſt ſol iuſtitię contra tentationes carnis. j. Corin. x. c. Fidelis deus qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere. Per aſſiſtentiam verò lunæ intelligitur adiutorium virginis Mariæ: quę Cañ. vj. dicitur terribilis, vt caſtrorum acies ordinata: propter quod per eius auxilium prouenit nobis de ſenſibus carnis victoria glorioſa.

⁂ Ite & poni-

A ſcat,& plenitudo gentiũ introeat,vt tandẽ oĩs Iſrael ſaluetur.
Rom.11.c. Dies ꝓducit,& differt occaſus,nec vnq̃ ſol occũbit,ſed ſemper ori-
tur dñi credentiũ cordib⁹ ſol iuſtitiæ lumẽ veritatis infundit. Cùm
verò impleta fuerit mẽſura credentiũ,& deterior aut decolor ætas
vltimæ generationis aduenerit,& creſcẽte iniq̃tate refrigeſcet chari
tas multorum,& in paucis fides inuenietur:
Mat.24.b. tũc abbreuiabunt dies. Idem igitur domin⁹
nouit extendere diẽ,cũ ſalutis tp̃s eſt, & bre-
uiare in tẽpore tribulationis & perditionis:
Rom.13.d. dũ ergo ſpatiũ lucis ꝓducit, ſic vt in die ho-
neſtè ambulemus. a ℂ Fugerant enim
quinq̃ re. Adam. Quid eſt qđ dicit quin-
q̃ reges fuiſſe,& hos in ſpeluncã confugiſſe.
Chriſtianorum pugna duplex Duplex pugna eſt Chriſtianis: Perfectis qui-
dem,qualis erat Paulus & Epheſij ,ſicut ipſe
dicit;Non eſt pugna aduerſus carnem & ſan
Eph.6.b. guinem , ſed aduerſus principatus & ptãtes;
& aduerſus rectores tenebrarum . Inferiori-
bus verò contra carnẽ & ſanguinẽ , his.ſ.qui
adhuc carnalibus vitijs & fragilitatibus im-
pugnant.Qđ etiam in hoc loco indicari pu-
to. Gabaonitis em̃ bellũ indictum eſt à quin-
q̃ regibus his q̃ imperfecti ſunt à quinq̃ cor
poreis ſenſib⁹.per aliquẽ enim horum vnũ-
quẽq̃ neceſſe eſt cadere in peccatũ. Hi quinq̃
reges Gabaonitas,id eſt carnales homines im
pugnant. Quòd autem dicũtur in ſpeluncas
confugiſſe , poteſt hîc forſitan indicari , quia
ſpelunca locus eſt in profundum terræ de
foſſus.Senſus ergo eſt , cùm ſe terrenis acti-
bus in corpore poſiti demerſerint , & nihil
ad opus dei,ſed totum ad miniſterium cor-
poris egerint,in ſpeluncas confugiſſe dicun-
tur. ℂ Sciendũ tñ,ꝙ ipã regna quorum re-
ges nũc vincunt à Ieſu,& cõfugiũt in ſpelun-
cas , poſtea veniunt in ſortes ſanctorum , &
B pars dñi appellant,ſicut regnũ Ieruſalem, vel
Lachis,vel Hebron.In qb⁹ hoc iudicat , qđ
quinq̃ ſenſus in corp̃e poſiti cũ p̃ Ieſum fue-
rint deuicti,& infidelitas ab eis diſceſſerit , &
mortui peccato fuerint , ipſis poſtea mini-
ſtris vtitur anima ad facienda iuſtitiæ opera.
Ita fit ; vt in Ieruſalem in qua regnabat rex
peſſimus , regnet poſtea Dauid manu po-
tens,vel Salomon rex pacificus . Adſident
vel adſiſtunt enim corporeis ſenſibus mali
gnæ virtutes,quæ ad concupiſcentias & fœ-
da præbenda miniſteria animæ ſollicitent,
quas ſi fides Chriſti ſup̃auerit,& in ligno cru
cis eius ſuſpenſæ fuerint,his interemptis re-
gnoq̃ depulſis,tũc efficitur anima in partem
dei,& Ieruſalem regnũ dei , & templum in ea
Titum.3.a. dño conſtruitur . vnde: Quia eramus & nos
aliquando inſenſati,increduli,errantes & ſer-
uientes deſiderijs & voluptatibus varijs
&c.Hoc eſt em̃ Ieruſalem aliquãdo fuiſſe ſub
rege Adoniſedec,vel alias ciuitates ſub alijs.
ℂ Adaman . Ieſus interficit inimicos , non
crudelitatem docens : ſicut hæretici putant,
ſed futura in his ſacramenta deſignans , vt cũ
peremerit reges q̃ regnũ pc̃ti tenẽt in nobis:
Rom.6.d. Sicut exhibuim⁹ mẽbra noſtra ſeruire iniq̃ta
ti ad iniquitatẽ,ita exhibeamus ſeruire iuſtitię
in ſanctificationem . Hoc quaſi crudele culpatur , quod ait Ieſus:
Ponite pedes veſtros ſup̃ colla eorũ,& interficite eos.Sed hoc non
crudelitas,ſed humanitas & benignitas inuenitur. Vtinam & tu po
nas pedes tuos ſup̃ ſerpẽtes & ſcorpiones,& ſup̃ oẽm virtutem ini-
mici,& cõculces dracone & regulũ,q̃ aliquãdo in te regnauit,vt oĩ-
bus interemptis q̃ regnabant in te op̃e peccati, ſolus in te regnet Ie-
ſus Chriſtus. b ℂ Vos autem no. ſta. Adam. Bella Ieſu & regũ,
atq̃ hoſtiũ ſtrages,cæleſtiũ rerũ vmbra ſunt eorũ,ſcilicet bellorum
quę Ieſus Chriſt⁹ cũ exercitu ſuo & maieſtatib⁹.i.credentiũ populis
& eorũ ducib⁹ cõtra Zabulõ,& ei⁹ angelos p̃liat. Ipſe eſt em̃ qui in
Paulo & in Epheſijs pugnat cõtra rectores tenebrarũ.Et vide ô hę-
retice, quõ noua veterib⁹ cõcordãt,ꝓmiſſum eſt veterib⁹ regnũ ter
ræ ſanctæ & fluẽtis lac & mel:q̃ tunc à peſſimis incolis & regib⁹ in
colebatur. Venit in hanc terrã Ieſus cum exercitu ſuo,& Iſraëliticis
ducibus exp̃ugnat;oẽs interimit & obtinet,& pro victoriæ merito
accipit

a ℂ Viſibilibus uel inuiſibilibus.

retur ſe gens dẽ inimicis ſuis.
Nonne ſcriptũ eſt hoc in libro [a]

a ℂ Chriſtus lumen ueritatis infundens.

iuſtorum? Stetit itaq̃ ſol in me [b]

a ℂ Eccleſiæ.

dio cæli , & non feſtinauit oc-

a ℂ Quia ſemper oritur fidelibus.

cumbere ſpatio unius diei. Nõ [c]
fuit ante & poſtea tam longa di
es,obediente domino uoci ho- [d]

a ℂ Sic dum contra dæmones pugnamus,adſiſtit nobis ſol iuſtitiæ,qui ait:Ego uobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi.

minis,& pugnante pro Iſraël.
Reuerſusq̃ eſt Ioſue cum omi [e]
[a] Iſraël,in caſtra Galgalæ,fuge-

a ℂ Quinq̃ ſenſib⁹ corporis & terrenis actibus immerſi.

rant enim quinque rẽges,& ſe
abſconderant in ſpelunca urbis

ℂ Ieſu Chriſto.

Maceda. Nuntiatumq̃ eſt Io-
ſue , quòd inuenti eſſent quinq̃
reges latentes in ſpelunca urbis
Maceda . Qui præcepit ſociis
& ait: Voluite ſaxa ingentia ad [f]
os ſpeluncæ,& ponite uiros in [g]
duſtrios,qui clauſos cuſtodiãt.
[b] Vos autẽ nolite ſtare, ſed per-

a ℂ Contrarias poteſtates quæ ſenſibus adſiſtunt.

ſequimini hoſtes,& extremos
quoſq̃ fugientium cędite. Nec
dimittatis eos urbium ſuarum
intrare præſidia, quos tradidit
dñs deus in manus ueſtras. Cæ
ſis ergo aduerſariis plagã ma-
gna, & uſq̃ ad internecionem
penè conſumptis , hi qui Iſraël
effugere potuerũt,ingreſſi ſunt

a ℂ Incolumis. Qui enim ſub Ieſu militat, non ſuſcipit inimici ignita iacula.

ciuitates munitas. Reuerſusq̃ [h]
eſt omnis exercitus ad Ioſue in
Maceda,ubi tunc erant caſtra,

a ℂ Quia omnes ſcripti in libro uitæ & numerati apud illum qui numerat multitudinem ſtellarum. b ℂ LXX. Nullus muſſit in lingua, id eſt nullus ſe iactauit de uictoria ſua,ſcientes quia Ieſus eſt qui uincit.

ſani & integro nũerõ. Nullusq̃ [i]

accipit eorũ regna, Tibi per euangeliũ non ꝓmittunt regna terræ, C
ſed cælorũ,nec vacua.habẽt em̃ habitatores, pctõres, & dæmones
cõtra quos apoſtolica tuba te hortat ad p̃liũ,& ſicut ibi dicebat Ie-
ſus:q̃a bellũ vobis nõ erit aduerſus Amorrhæos,Phereſęos,Heuę-
os,& Iebuzęos:ita & hîc Paul.dicit:Nõ eſt nobis pugna aduerſus
carnẽ & ſanguinẽ.i. non ſic pugnabimus vt Eph.6.b.
antiqui:nec in terris nobis cũ hoĩb⁹ habenda
ſunt p̃lia,ſed cõtra principat⁹ & ptãtes cõtra
mũdi hui⁹ rectores tenebrarũ harũ.Iã intelli-
gis in q̃bus locis hęc tibi mouenda ſint certa
mina. vel ſi nõ intelligis manifeſtius audi cõ-
tra ſpũalia nequitiæ in cæleſtib⁹. Audiſti quę
tibi bello,& inde cæleſtibus expellendi ſunt,
vt poſſit loca regni cælorũ,hæreditatis ſor-
te percipere. Hoc quoq̃ in euãgelio dñs ait:
A diebus Iohannis regnum cælorũ vim pa- Matt.11.b.
tit,& violẽti rapiunt illud. Potes ergo ſimi-
liter ſaluatori nr̃o calũniam facere , q̃ regnũ
cælorũ qđ fidelibus ꝓmiſit,violenter diripi iubet

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Nonne ſcriptũ eſt &c. Aliq̃ v°ò
doctores nr̃i dicunt,ꝙ iſte liber nõ peruenit
ad nos,q̃a nõ eſt trãſlatus in Latinũ. Sed hoc
nõ videt cõuenienter dictũ , quia ſaltem eſſet
vel fuiſſet apud Hebræos:qđ non dicunt ex
poſitores eorũ,ſed magis cõtrariũ,vt videbi
tur. Alij aũt dicũt,ꝙ eſt liber. xij . ꝓphetarũ;
quia Abacuk.iij.c.ſcribitur. Sol & luna ſtete-
rũt in habitaculo ſuo. Sed iſtud etiam videt
extraneũ,q̃a liber.xij . ꝓphetarũ ſaltẽ q̃ñtũm
ad ꝓphetiã Abacuk fuit ſcript⁹ per magnũ
tp̃s poſt mortem Ioſue ſcilicet per octingẽ
tos annos & plus, quia Abacuk ꝓphetauit
poſt tranſmigrationem Babylonis: vt dicit
Hieronymus in prologo ſuper Abacuk. A
morte verò Ioſue vſq̃ ad trãſmigrationem D
fluxerũt octingenti anni & plus,qđ patebit
ſi quis velit computare tp̃a iudicum & regũ
vſq̃ ad illud tp̃s,ꝓut in ſacra ſcriptura & Io
ſepho continent, & iõ irrõnabiliter videtur
dictũ,qđ diceret aliquid eſſe ſcriptũ in libro
ſcribẽdo poſtea p̃ tp̃s tantùm. Nec põt dici
ꝙ iſtud ſit additũ à trãſlatore nr̃o:q̃a ſic eſt i
Hebręo. Et iõ aliter dicũt Hebręi,ꝙ iſte liber
eſt liber Geneſis,q̃a ibi ſcribũtur facta Abra-
ham,Iſaac,& Iacob,q̃ fuerũt excellẽter iuſti:
& iõ ꝓpter eorũ merita facta ſunt multa bñ-
ficia pp̃lo Iſrl',vt frequẽter exprimit in ſacra
ſcriptura. Dicũt igit ꝙ hoc ſcriptũ eſt Gen. Liber iuſtorum
xlviij. vbi ponit bñdictio Iacob ſuper Ma-
naſſe & Ephraim;& de Ephraim dicit: Ene-
mẽ ei⁹ creſcet in gẽtes. Hebræi dicunt : Et ſe-
mẽ ei⁹ congregabit gentes . vel congregatio
gentiũ,qđ fuit impletũ in Ioſue, q̃ fuit de ſe-
mine Ephraim , quia qñ dixit Ioſue: Sol ne
mouearis &c. filij Iſraël fuerũt ꝯgregati ad
audiẽdũ hoc v°bũ,ſcđm qđ dicit in textu:Di
xitq̃ corã eis:ſol cõtra &c. vt admirarent &
regr̃arent deo de tãto beneficio & miraculo
cælit⁹ ſibi dato. b ℂ Stetit ira . Ex hoc vi-
det:ꝙ erat tũc in parto meridionali , niſi di-
cat,ꝙ mediũ cæli aliqñ vocat totũ, quod eſt
ſupra hemiſpherium noſtrũ. c ℂ Non fu . In fine capituli dicetur
qualiter hoc intelligendũ ſit. d ℂ Obediente do . id eſt cõdeſcen-
dente.q̃a obediẽtia ꝓpriè loquẽdo eſt inferioris ad ſupiorẽ: conde-
ſcẽſio v°ò ecõuerſo ſuperiori ad inferiorẽ. e ℂ Reuerſusq̃ eſt.
hoc dicit hîc p̃ anticipationẽm,q̃a nõ fuit ibi reuerſus donec habuiſ
ſet victoriã cõpletã ꝙtũ ad ea q̃ tractant in hoc ca. vt hr̃ in fi.huius
capitu.& adhuc erat in perſequendo aduerſarios, vt patet in litera.
f ℂ Voluite ſaxa &cæt. vt non poſſint ibi latentes per ſe exire.
g ℂ Et ponite. ab exterioribus poſſint educi inde. Cætera patent.
h ℂ Reuerſusq̃. Hîc conſequenter deſcribit manifeſtatio victo-
riæ.primò in hoc ꝙ exercit⁹ Ioſue redijt in nũero integro . ſcđò q̃a
aduerſarij nõ fuerunt auſi eos inuadere.iõ ſubdit; i ℂ Nullusq̃
cõtra &c .ſ.p̃ tũc:ſed poſtea alij cõtra eos pugnauerũt,vt patet.c.
ſeq.tertiò p̃ hoc ꝙ principes exercitus poſuerunt pedes ſuos ſuper
colla quinq̃ regum,qui latuerãt in ſpelũca,in ſignũ ꝙ eorum aduer
ſarij

contra filios Iſraël mutire auſus eſt. Præcepitq; Ioſue, dicens: Aperite os ſpeluncæ, & producite ad me quinq; reges, qui in ea latitant. Feceruntq; miniſtri, ut ſibi fuerat imperatum, & duxerunt ad eum quinq; reges de ſpeluca, regem Ieruſalem, regem Hebron, regem, Ierimoth, regē Lachis, regē Eglon. Cumq; educti eſſent ad eum, uocauit omēs [a]

a ☞Fortes, viriliter pugnantes. b ☞Prælatos. c ☞Eccleſiæ.

uiros Iſraël, & ait ad principes exercitus qui

a ☞In nullo diſcordantes. b ☞Super aſpidem & baſi.am. & concul. leonem & draconem.

ſecum erant: Ite, & ponite pedes ſuper colla [b] regum iſtorum. Qui cùm perrexiſſent, &

a ☞Spirituum ſcilicet & vitiorum.

ſubiectorum colla pedibus calcarent, rurſum ait ad eos: Nolite timere, nec paueatis:

a ☞Q. viriliter agire. & confor. qui ſpe. in domino.

confortamini, & eſtote robuſti. Sic enim faciet dominus cunctis hoſtibus ueſtris aduerſum quos dimicatis.

☞Spiritualibus. ☞Spiritualibus armis a ☞Chriſtus.

Percuſſitq; Ioſue & interfecit eos, atq; ſuſpendit ſuper quinq; ſtipites, fueruntq; ſuſpenſi uſq; ad ueſperū.

a ☞Morte ſua. ☞Quia in ligno crucis triumphauit.

†Cúmque occumberet ſol, præcepit ſociis, ut deponerēt eos de patibulis, qui depoſitos proiecerunt in ſpeluncam in qua latuerāt, & poſuerunt ſuper os eius ſaxa ingentia, quæ permanent uſq; in præſens. Eodem die Mace- [c] dam quoq; cepit Ioſue, & percuſſit in ore gladij, regemq; illius interfecit, & omēs habitatores eius. Non dimiſit in ea ſaltem paruas reliquias. Fecitq; regi Maceda ſicut fecerat regi Iericho. Tranſiuit autem cum omni Iſraël de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam, quā tradidit dominus cum rege ſuo in manus Iſraël. Percuſſeruntq; urbem in ore gladij, & omnes habitatores eius, non dimiſerunt in ea ullas reliquias. Feceruntq; regi Lebna ſicut fecerant regi Iericho. De Lebna tranſiuit in Lachis cum omni Iſraël, & exercitu per gyrum diſpoſito oppupnabat eā, tradiditq; dominus Lachis in manus filiorum Iſraël, & cepit eam die altero, atque percuſſit in ore gladij omnem animam quæ fuerat in ea, ſicut fecerat Lebna. Eo tempore aſcendit Horam, rex Gazer ut auxiliaretur Lachis, quē percuſſit Ioſue cum omni populo eius uſq; ad internecionem. Tranſiuitq; de Lachis in Eglon, & circundedit atque expugnauit eam in eadem die, percuſſitque in ore gladij omnes animas quæ erant in ea iuxta omnia quæ fecerat Lachis. Aſcendit quoque [d]

E ☞iubet. Vim autem facere hoc eſt, poſſidentē violenter expellere, & poſſeſſionē diripere. Quid ergo accuſatis feciſſe Ieſum ſucceſſorē Moyſi? Atq; vtinā aperiret nobis Ieſus theſaurū ſapiæ ſuæ, vt videremus cuius cæleſtiū ſpūaliū hoſtiū, qui impugnāt Iſrael, figurā tenuit priceps iſte de Maceda, & ille de Lachis, & ille de Lebna; aut cuius intra me vitij vel erroris, quibus aīa implicaī, formā tenēt ſinguli qnq; eorū: quos Ieſu duce interfecit ppl's dei. hi. ſ. audiūt mādata ei⁹, qb⁹ tribuit facultatē calcādi ſup ſerpētes

Lu. 10. c. & ſcorpiões & oēm ptāc inimici. Orem⁹ ergo vt pedes nrī tā ſpecioſi ſint & tā validi, q poſſint calcare ceruices inimicorū, & ita caput ſerpētis cōculcare, vt calcaneū nrm nō poſſit mordere. Qui enim pugnat ſub Ieſu duce, debet illud pmereri, qd' de illis bellatorib⁹ ſcriptū eſt: Et reuerſus eſt vniuerſus ppl's ad Ieſum incolumis, & nō mutiuit quiſq; de filijs Iſraël in lingua ſua. Qui eñ ſub Ieſu militat, incolumis debet redire de plio, nec vſq; ex iaculis maligni ignitis vuln⁹ accipe nec corde, nec cogitatiōe pollui. ¶Qd' aūt addit: qa null⁹ mutiuit in lingua ſua; videī dici: qa nemo de victoria ſe iactauit, nec ſuæ virtute aſcripſit. Sciunt eñ qa ipſi Ieſu vi-

1. Co. 15. b. ctoria tribuiī. vñ: Non autē ego: ſed

Lu. 17. c. gr̄a dei q̄ in me eſt. & alibi: Cū aūt feceritis hæc oīa, dicite: qa ſerui iutiles ſum⁹. Vtinā dñs me⁹ Ieſus cōcedat mihi calcare ſpm̄ fornicatiōis, & ceruicē ſpūs iracūdiæ & furoris & auaritię demonē & iactātiā, & cōterere pedib⁹ meis ſupbię ſpm̄, & cū hęc fecero, geſti opis ſummā nō mihi, ſed cruci ei⁹ appendere, ſcd'm illud: Per

Gal. 6. d. quē mihi mūd⁹ cru. &c. nō aūt ego,

1. Cor. 15. b. ſed gr̄a ei⁹ q̄ eſt in me. Qd' ſi fecero,

F dicet mihi qd' ātiqu⁹ Ieſus dicit: Viril'r agite, & cōfortamini, ne timeatis nec vereamini à facie eorū, qa dñs de⁹ tradidit vobis oēs inimicos ī manus. ¶Adamā. Oīa hęc in figura cōtingebāt illis. Scripta ſunt aūt pptet

Heb. 10. c. nos. Quę cū legit q in manifeſto Iu-

Ibidem. dęus eſt, & in carne circūciſus, putat tm̄ bella deſcripta & interius hoſtiū & Iſraëlitas duce Ieſu viciſſe, & diripuiſſe regna gentiū. Qui verò in occulto Iudę⁹ eſt. i. Chriſtian⁹, q Ieſum nō filii Naue, ſed filiū dei ſequiī, itelligit hęc myſteria eſſe regni cælorū, & dicit, qa etiā nūc pugnat Ieſus cōtra v'tutes cōtrarias, & eiecit de ciuitatibus poſſeſſis. i. aīabus noſtris, & interfecit reges q regnabant in aīabus noſtris, ne vltrà regnet pctm̄ ī nobis

Rom. 6. b. vt excluſa lege pcti, h. aīa nr̄a ciuitas dei, & regnet in ea deus, & dica-

Lu. 17. c. tur nobis: Ecce regnū dei intra vos eſt. Eſt ego miſericordia, qd' hæreticis videī crudelitas, q Ieſus Chriſtus p ſingulas ciuitates. i. aīas credētiū cōplet vel cōpleuit, vt q̄ poſſidebanī à peſſimis regib⁹, expulſis his & pemptis, facere eas digneī habitaculū dei, & tēplū ſpirituſſancti vt mēbra q̄ ſeruierant iniquitati, ſeruiāt iuſtitię. Sic

Rom. 6. b. ergo intellige, quòd interfecit Ieſus regem Iericho, & regem Hay, & regem Lebna, & regem Lachis, & regem Hebron, vt omnes animæ quę ſub peſſimis regibus legem peccati colebant, nunc ſub dei legibus agāt. ¶Lebna Hebraicè לבנה Libnah, candor interpretaī. qd' diuerſè intelligiī. Eſt eñ cādor lepræ, & cādor lucis. & cādorē qdē lepræ habuit Lebna

habuit Lebna ſub regibus malis, ſed cū ad Iſraeliticū populū peruenit, candorē lucis accepit. ¶Lachis לכיש etiā interpretaī iter: qd' G

Pſal. 1. b. & laudabile in ſcripturis eſt, & culpabile. vñ: Iter impiorū peribit.

Heb. 12. d. Et alibi: Iter rectū facite pedib⁹ veſtris. Primò ergo iter impiorum fuit Lachis ciuitas, quo deſtructo poſtmodū Iſraelitis regnātib⁹ ad rectum iter peruenit. ¶Hebron חברון coniunctio vel coniugium: cōiunctio verò aīæ nr̄æ fuit primò cū viro peſſimo Zabulo, q̄ mortuo liberata eſt à lege prioris, & cōiūcta viro bono & legitimo, de quo Paulus dicit: Statui vos vni viro virgi-

2. Co. 11. a. nē caſtā exhibere Chriſto. Sic ergo ipſorū noīm intelligētia ad geminū cōſonat ſtatum. Sic melius eſt intelligi bella Iſraëlitica, & ſubuerti vrbes & regna. ſic religioſius apparet ſubuertiſſe Ieſum vrbes ſingulas, vt nihil in eis relinquereī q ſpiraret, neq; q ſalu⁹ fieret, neq; q effugeret, vt nullus. ſ. malitiæ ſenſus in anima vltrà reſpiret; vel iræ, vel cōcupiſcentiæ ſaluetur affectus; nullus ſit qui effugiat de ore ſermo malus. Sic ædificantur ciuitates Iudæ. Etenim nunc cuiuſq; aīam deſtruit Ieſus & ædificat. Pri-

Opera dei duplicia. d. mū eñ opus dei eſt eradicare mala, ſpinas & tribulos vitiorum. dū eñ occupant terram hęc, nō poteſt ſemina ſancta ſuſcipere. Neceſſe eſt ergo primū plantā eradicare peccati quā

Matt. 15. b. nō plantauit pater cæleſtis, igniq; cōſumi. Secundum opus eſt plantare. Moyſes dicit: quia plantauit deus pa-

Gene. 2. b. radiſum. Sed & nūc plantat in ani-

†Deu. 21. d. mabus credentiū. In aīa eñ de qua excidit irā, plantat manſuetudinē: de qua excidit ſuperbiā, plantat humilitatē: de qua eradicat laſciuiā, plantat H pudicitiam: extirpata ignorātia, inſerit ſcientiam. Talis diciī eſſe plantatio dei magis q̄ inſenſibiliū lignorū. Eſt eñ in primis opus verbi dei deſtruere ædificia Zabolica. Ille eñ turres ſuperbiæ, & muros elationis in vnoquoq; extruit, q̄ ſermo dei deſtruit, vt efficiamur dei cultura, & dei ædificatio ſupra fundamenta apoſtolorum & prophetarum poſiti, & effici mereamur in hæredita-

Eph. 2. d. tem terræ ſanctæ in parte Iſraëlitica, extinctis hoſtibus noſtris.

Nicolaus de Lyra.

sarij qui nondum erant debellati, pedibus eorū ſubijcereī. Et patet litera vſq; ibi: b ¶Cumq; occumberet ſol, præcepit ſocijs ſuis vt deponerēt eos de patibulis. Quia hoc erat pceptū in lege, Deut. xxj. c ¶Eodem die Macedam quoq; &c. Poſtq; deſcripta eſt debellatio hoſtium, hîc cōſequenter deſcribitur captio ciuitatum. Et patet litera vſq; ibi: d ¶Aſcendit quoq; cum omni Iſraël de Eglon in Hebron & pugnauit contra eā cepitq; eā & pcuſſit in ore gladij. Hoc eſt intelligēdū de parte ciuitatis Hebrō: q̄ erat ī valle, reliq; v'ò partem q̄ erat fortior, cepit Caleb poſtea:

Moraliter ✱ a ¶Ite & ponite pedes veſtros ſuper colla regum iſtorū. Qui cū prexiſſent & ſub. &c. Per hoc autē q Ioſue pręcepit principibus Iſraël ponere pedes ſuos ſuper colla quinq; regū, ſignificatum fuit, quod quinq; ſenſus carnis ſubijci debent imperio ratiōis.

a ❡Coniunctio coniugum.

cum omni Iſraël de Eglon in Hē bron, & pugnauit cōtra eam, ce-

❡Deſtruxit mala, vt ædificaret bona.

❡Verbi dei.

a pitq; & percuſſit in ore gladij, regem quoque eius & omnia oppida regionis illius, vniuerſaſq; animas quæ in ea fuerant commoratæ. Non reliquit in ea ullas reliquias. Sicut fecerat Eglon, ſic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea reperit conſumens gladio. Inde reuerſus in Dabir, cepit eā atque uaſtauit, regem quoque eius atque omnia per cicuitum oppida percuſſit in ore gladij: Non dimiſit in ea ullas reliquias. Sicut fecerat Hebron & Lebna & regibus earum, ſic fecit Dabir & regi illius. Percuſſit itaq; Ioſue omnem terram montanam & meridianam atq; campeſtrem, & † Aſedoth cum regibus ſuis. Non dimiſit in ea ullas reli-

b quias, ſed omne quod ſpirare poterat, interfecit: ſicut præcepe-

c rat ei dominus deus Iſraël. A Cadeſbarne uſque Gazam. Omnem terram Goſen uſq; Gabaon, uniuerſoſq; reges & regio-

d nes eorū uno impetu cepit atq; uaſtauit. Dominus enim deus Iſraël pugnabat pro eo. Reuerſuſq; eſt cum omni Iſraël ad locum caſtrorum in Galgala.

† Aſedech

A …poſtea, vt habetur infrà .xv. c. & Iud. j. Vel poteſt dici ꝙ hîc dicitur per anticipationem, & ei attribuitur quod poſtea fecit Caleb qui ex conceſſione Ioſue habuit Hebron, vt habet̃ infrà .xiiij. capi. a ❡Regem quoq;. Hoc poteſt exponi dupliciter. Vno modo de rege Hebron quē ſuſpēderat, vt dictum eſt. Alio modo de alio rege nouo, vtpote quia filius mortuo p̄re regnū ſuſceperat, ſi rex erat per hæreditatē, vel quia populus regē nouum ſibi elegerat ſi erat per electionē: Inter ſuſpenſionē enim p̄dicti regis & factū iſtud Ioſue plures ciuitates ceperat, vt patet in textu: & iō tp̄e intermedio potuerat fieri inſtitutio noui regis p̄dictis modis. Cætera patent vſq; ibi. b ❡Omne quod ſpira. quod intelligitur de ſpecie humana, bruta em̄ animalia ceſſerunt in p̄dam bellātiū. c ❡ A Cadesbarne vſ. Hæc eſt lōgitudo terræ ab oriente in occidentem. d ❡Vno impe. quantū ad primū bellum, quia multo tempore pugnauit Ioſue vt habetur .c. ſeq. Circa p̄dicta de ſtatione ſolis pōt quęri: Quæ fuit longior dies ſub Ioſue vel ſub Ezechia? Et dicunt aliqui, ꝙ illa fuit lōgior q̄ fuit ſub Ioſue eò quod dicit̃ in textu: Non fuit antè & poſtea tam lōga dies, vt dictū eſt. Sed occurrit difficultas, quia de die ſub Ezechia ſcribitur .iiij. Reg. xx. & Eſa. xxviij. ꝙ ſol retroceſſit decē lineis vel gradibus, quibus deſignantur decē horę ſecūdū cōmuniorē opinionē. Ad cuius ſolutionē dicūt aliqui, ꝙ ſol retroceſſit ſubitò: & ideo dies non fuit angmentata, niſi tm̄ decem horis, quib9 ſucceſſiuè redijt ad locū vnde retroceſſerat, & vlterius vſq; ad occaſum deſcendit ꝑ duas horas: quia decē horæ diei trāſierant qn̄ ſol retroceſſit: & ſcd'm hoc illa dies artificialis de qua eſt ſermo, fuit tm̄ .xxij. horarum: dies aūt ſub Ioſue fuit .xxiiij. horarū. quia ſol ſtetit immobilis ſpatio vnius diei artificialis, & poſtea curſu ſuo naturali iuit ad occaſū: & ſic illa dies fuit duplicata. Sed quia Ezechias q̄ſiuit ſignū notabile ab omnibus, vt videtur .iiij. Regū. xx. ca. & Eſaię. xxxviij. Et magis fuit notabile ſignum ſolis retrocedēdo ſucceſſiuè & magis notū pluribus q̄ ſi retroceſſiſſet ſubitò. Ideo dicunt aliqui, ꝙ

B duę lineę in horologio Achā faciebant tantū vnā horā, & ideo ſol retrocedendo .x. lineæ ſucceſſiuè, & redeūdo ad locū vnde retroceſſerat fecit tm̄ decem horas, & ſic idem habet̃ qđ prius ſcilicet ꝙ dies ſub Ioſue fuit longior duabus horis. Alij verò initentes dictis Dionyſij dicunt, ꝙ dies ſub Ezechia fuit longior. Dicit em̄ Dionyſius in epiſtola ad Pollicarpum ꝙ dies ſub Ezechia fuit ferè triplicata, quoniam defecerunt tantùm horæ quatuor, quia ſecundum ipſum ſol proceſſerat de oriente in occidentem per decem horas: & retroceſſit ſucceſſiuè per decem horas: & per decem alias redijt ad locum vnde retroceſſerat, & vltrà proceſſit ad occidentem per duas horas: & ſic dies artificialis fuit augmentata viginti horis: & ſic fuit .xxxij. horarum. Illa autem quæ fuit ſub Ioſue, viginti quatuor tantùm, quia illa dies non fuit niſi duplicata. Ad illud autem quod dicitur in hoc loco. Non fuit antè & pòſt tam longa dies &c. Dicunt ꝙ hoc refertur ad tempus in quo Ioſue ſcripſit librum iſtum, quia poſt victoriam prædictam vixit longo tempore & librum iſtum ſcripſit circa finem vitæ ſuæ: & vſq; ad tempus illud non fuit tam longa dies ante victoriam dictam neque pòſt. per hoc tamen non excluditur quin dies ſub Ezechia quæ fuit, poſtea fuerit longior: Sed quia bonum eſt ſuſtinere dicta ſacræ ſcripturæ quantùm eſt poſſibile, quæ abſolutè dicit hîc ꝙ non fuit tam longa dies antè neque pòſt. Ideo non obſtantibus prædictis poteſt dici, ꝙ dies ſub Ioſue fuit longior, quia vt dictū eſt ſuprà .iiij. ca. Filij Iſrael tranſierunt Iordanem decima die menſis primi, qui apud Hebræos incipit â prima lunatione ꝓpinquiori equinoctio vernali: & quartadecima die eiuſdem menſis celebrauerunt paſcha, & poſtea ſeptem diebus obſederunt Iericho, & poſtea miſerunt exploratores ad ciuitatem Hai, poſtea bellatores contra eum, qui deuicti fuerunt propter peccatū Achan, quo deprehenſo & punito poſtea ceperunt Hai

Queſtio de ſolis ſtatiōe tēpore Ioſue & Ezechię

C ceperunt Hai & Bethauē, quibus pactis venerūt Gabaonitæ & cōfœderati fuerunt filijs Iſrael: ꝓpter quā cōfœderationē qnq; reges obſederunt eos, & Ioſue ab eis rogatus venit ad liberādum eos pugnando cōtra reges prędictos, in qua pugna fuit ſtatio ſolis vt patet ex prędictis. In tot autem & tantis agēdis bene & probabiliter pōt dici ꝙ fluxit tp̄s ab equinoctio vernali vſq; ad medietatem Iunij vel circiter. tunc vero dies artificialis habet .xviij. horas, & tunc fuit duplicata vt dictū eſt, & per conſequens fuit .xxxvj. horarū: dies aūt ſub Ezechia fuit .xxxij. horarum ad plus, vt patet ex ſupradictis: & ſic videt̃ ꝙ ſub Ioſue fuerit maior dies. Ad cuius intellectū eſt ſciendū, ꝙ quæſtio eſt de quantitate diei artificialis, & de eius augmento, quia dies augmentati ſub Ioſue & Ezechia fuerūt artificiales. Quātitas verò diei artificialis variat̃, ſecūdum diuerſitatem climatum & ſecūdū oppropinquationem maiorē & ad ſolſtitium ęſtiuale & hyemale. & ideo licet in omni climate & quolibet tempore anni quælibet dies artificialis habeat .xij. horas artificiales tamē horas naturales habet aliquando plures aliqn̄ pauciores. In tertio v'ò climate dies breuiſſima, ſcilicet qn̄ ſol eſt in ſolſtitio hyemali habet .x. horas. Longiſſima verò ſcilicet qn̄ ſol eſt in ſolſtitio ęſtiuali habet .xiiij. horas: quæſtio aūt noſtra debet applicari ad tertiū clima, quia in eo eſt Ieruſalem vbi erat Ezechias, qn̄ dies fuit ſibi ꝓlōgata: & ſimiliter Ioſue erat ſatis ꝓpe Ieruſalē qn̄ prolongauit deus diē ad eius petitionē. Si aūt dicat̃, ꝙ dies ꝓlongata ſub Ioſue fuit in ſolſtitio ęſtiuali, qđ ſatis ꝓbabiliter pōt dici, eò ꝙ eodē anno Ioſue aliqua alia bella ꝑegerat, ſequit̃ ꝙ illa duplicata habuit .xxviij. horas. Et ſi ꝓpter oppoſitionē dicat̃ ꝙ dies prolongata ſub Ezechia fuerit in ſolſtitio hyemali, quod ſatis ꝓbabiliter pōt dici: vt videbit̃ poſtea, ſic dies ille habuit tm̄ .xxvj. horas naturales & duas partes vnius horę naturalis, quia q̃tuor horę artificiales, q̃ deficiunt â perfecta triplicatione illius diei, vt patet ex p̄dictis, non valerent niſi tres horas & tertiam partem vnius horę, & ſic habetur ꝙ dies ſub Ioſue fuerit longior in vna hora naturali, & & tertia ꝑte vnius horę naturalis. Probatio aſſumpti, ſcilicet ꝙ ꝓbabiliter pōt dici diē ſub Ezechia ꝓlongatam fuiſſe in ſolſtitio hyemali, & hoc rōne climatis: quia in tertio climate ſol eleuat̃ in meridie minoris diei ꝑ .xxxvj. gradus ferè: & ideo tale tp̄s eſt ibi tūc q̃le eſt apud nos in ſeptimo climate circa finē Februarij ꝑ .xij. dies ante equinoctiū vernale qđ eſt tp̄s ſatis aptū ad ꝓcedendū ad bellū: cū non ſit nimis calidum, nec nimis frigidū. Dies aūt prolongata fuit Ezechiæ ante ꝑcuſſionem exercitus Sennacherib, vt oſtendit̃ .iiij. Reg. xx. percuſſio autē illa fuit qn̄ Sennacherib veniebat cū exercitu magno contra Ieruſalē, & ſic patet ꝓpoſitum, ſcilicet ꝙ probabiliter pōt dici illam diem in ſolſtitio hyemali fuiſſe. Ad dictū autem Dionyſij dicentis, ꝙ illa dies ſub Ezechia fuit .xxxij. horarū: Dicendum, ꝙ loquitur de horis artificialibus, & ille valerent tm̄ .xxvj. horas naturales, & duas partes vnius horę vt dictum eſt.

D

❡In capitulo .x. vbi dicit̃ in poſtilla: Non fuit antea & poſtea tā longa dies

ADDITIO. Iuxta ſententiā literalē ꝓpter intellectum tā illius hiſtorię q̃ Ezechię in .iiij. Regū. xx. & Eſa. xxxviij. poteſt ꝓbabiliter dici, ſalua tn̄ ſctōrū autoritate, ꝙ dies illa in q̃ illud miraculū in horologio Achā diuinitus Ezechię fuit factū, non longior nec breuior fuit ſolito, & ſic ceſſat tota altercatio poſtillatoris in hoc ca. circa iſtam materiā cōtēta: qualiter em̄ hoc intelligat̃ dn̄o dirigente videbit̃ infrâ .iiij. Reg. xx.

REPLICA. In capitulo .x. vbi poſtillator diſputat de ſtatione ſolis contra Ioſue. Burgen. allegat digreſſionē quā facturus eſt de hac ſtatione & retrogradatione tēpore Ezechię circa .iiij. reg. xx. Vbi mira contra ſanctorum autoritatem ſine ratione imaginatur, & ibi vide correctorium ſatis rationabile.

Cap. XI.

a Væ cùm audiſ[a]

a ❡Senſus vel prudentia. ❡Princeps mundi. ❡Aulæ.

ſet Iâbin rex Aſor, miſit ad Iobab regẽ Madon: & ad regem Simrõ, atq; ad regẽ Achſaph, ad reges quoq; aquilonis, qui habitabãt in mon

❡Hic eſt omnis ſenſus qui extollit ſe contra ſcientiam dei. ❡Latam viam ſequẽtes.

tanis, & in planicie contra meri-

a ❡Qui humana & terrena ſapiunt.

diem Ceneroth, in campẽſtribus

a ❡Qui ſunt in fluxu huius ſeculi.

quoq; & in regionibus Dôr iu-

❡Velut commotum. ſ. qui iouncta commouet.

xta mare: Chananæumq; ab o-

❡Amareſcentem quo

riente & occidẽte, & Amorrhæ-

ſcilicet autore amaritudines immittuntur.

um, atq; Hethæum ac Pherezæum, & Iebuzæum in montanis, Heuæum quoq; qui habitabat ad radices Hermon in terra Maſpha. Egreſſiq; ſunt omnes cũ tur- b
mis ſuis, populus multus nimis, ſicut arena quæ eſt in littore maris, equi quoque & currus immenſæ multitudinis. Conuene- c
rúntque omnes reges iſti in unum ad aquas Merõ, ut pugnarent cõtra Iſraël, Dixitq; dñs ad[d]

CAP. XI.

E Ve cum audiſſet. Adam. Has ſcripturas ante aduen-
tum Chriſti cũ legeret Iſrael ſecũdũ carnẽ nõ in eis intelli
gẽs niſi bella & ſanguis effuſionẽ, ad ferocitatẽ acueba-
tur, & bellis ac ſeditionib⁹ paſcebat. Sed poſtq; pſentia Ieſu
Chriſti, ſciẽtię lumen infudit, cũ ipſe ſit pax
nr̃a, pacẽ docet & deiectionẽ bellorũ. Pax
enim redditur aiæ ſi ab ea hoſtes, pctã. ſ. & vi
tia ppellant: iõ ſecũdũ traditionẽ Ieſu Chri
ſti legẽtes iſta armamur & concitamur ad p
liũ: ſed contra hoſtes q de corde nr̃o proce
Mar. 7. dũt cogitationes . ſ. malas, furta, falſa teſti-
monia & hmõi, vt nullũ relinquamus q ſal
uus fiat, vel q reſpiret. his em̃ victis vincem⁹
etiam aëreas ptãtes & regno ſuo (quod in-
tra nos eſt) ſuprà vitiorũ ſedes locauerant
depellemus. Supi⁹ rex Ieruſalẽ cõgregauit ſe
cũ quatuor reges cõtra Ieſũ alias Ioſue, & cõtra
filios Iſrael. Nũc aũt nõ vn⁹ cõgregat quatuor
aut quinq;: ſed multitudinẽ nimiã. vñ: Vt aũt
audiuit Iabin rex Aſor, miſit ad Ioab regẽ
Amorrhęorũ &c. Vides quanta aduerſus Ie
ſum & dei populũ cõtrariarũ virtutũ cõci-
tantur examina: hi enim dæmones an̄ aduẽ
tũ Chriſti quieti & ſecuri aĩas poſſidentes re
gnabant. Sed vbi gr̃a & miſericordia ſalua
toris apparuit, & piè & ſãctè viuere docuit
F vt libertatẽ ſuã & imaginẽ dei aĩa quoq; ſuſci-
piat. Hac de cauſa antiq poſſeſſores ad pu-
gnam puocant, & ſi opprimãt primi, mul
tò plures conſurgunt & in malũ cõſpirant:
& ſi ſecundi victi fuerint, alij nequiores exur
gent, & fortè quantò magis auget popul⁹
dei & multiplicat: tantò illi plures ad oppu
gnandũ cõſpirãt. Ptim⁹ oĩm & autor belli,
q cæteros ad cõiurationẽ inuitat, ipſe eſt Ia
bin rex Aſor. Iabin aũt interptat ſenſus vel
Eſaię. 36. & prudentia. De hoc ſenſu Eſaias: Et inducam
& 30. ſuper te ſenſum magnũ principẽ Aſſyriorũ
q dixit, Mea virtute faciam, & ſapientia ſen-
Gene. 3. a. ſus mei auferã fines gẽtium &c. Serpẽs quo
Lucę. 16. b. que in paradiſo fuiſſe ſcribit prudẽtior o-
mniũ beſtiarũ. Et vilic⁹ iniquitatis prudẽtior
feciſſe dr̃. Aſor vero iterptat aula. Eſt ergo oĩs
Matth. 12. terra aula hui⁹ regis, qui eſt Zabol⁹. Vñ in
euãgelio ſcriptũ eſt: Quia eſt fortis ĩ aula ſua
ſecurus dormiens, vſquequo veniat fortior
qui ipſum alliget & auferat quæ poſſidet.
Iſte mittit ad Iobab regẽ Madon, & conueniũt in Merõ. Mittit Za-
bolus ad aliam virtutẽ inimicam quę amaritudinum rex eſt, quo
autore ſcilicet omnes amaritudines miſeris mortalibus infligunt,
diuerſa ſcilicet genera peccati. Nihil enim amarius peccato, & ſi quę
Prou. 5. a. dam dulcia videantur in primis. Vñ: Salomon, in nouiſſimis felle a
marius inuenies &c. Iuſtitia verò in primis amara videtur in fine mel
le dulcior, cũ virtutis fructũ attulerit. Miſit ergo Zabolus ad Iobat
inimicũ amaritudinis regẽ. ❡Miſit etiã ad regẽ Simron שמרון
q aliàs dr̃ rex Simeon, & interptat exauditio: exauditio verò duplex
eſt, vel cũ exaudit de⁹ hominẽ: vñ & Simeõ patriarcha nomẽ acce-
pit: quia de⁹ pcẽ mr̃is ei⁹ exaudiuit, vel quũ pceptũ Zaboli hõ exau
Matt. 4. b. dit dicẽtis: Si pcidens adoraueris me, tibi dabo hæc oĩa. Sed q Ieſũ
Ibidem. ſequitur dicit ei, Dñm deum adorabo, & illi ſoli ſeruiam. Audiunt il
lum q ſunt ex parte ei⁹: Sicut iſte Simeon q illũ audiẽs venit ad pu
gnam cõtra Ieſum. Mittit & ad regẽ Ziph, q interptat quõ fluit ad
miratiuè . ſ. Mirãdũ em̃ eſt quõ fluãt oĩa q ſunt huius mũdi, q apud
infideles manẽtia putant. Qui aũt cõſiderat rerum rationem & oĩm
mundanorũ tranſitũ dicit: Quomõ fluit? ❡Vocat autem cõtra fi-
lios Iſrael zabolus etiam eos qui contra Sidonem magnam ſunt.
Ego quidem in locis Sidonis aliquoties moratus, non comperi
duas eſſe Sidones vnam paruã & aliã magnã, quantũ ad terrenũ p-
tinet locũ. Sed Sidon Hebraicè צידון Sidon iterptat venatrix
vel venatores. Et dęmonũ quorũ multę differẽtiæ ſunt, quidã ſunt ve
natores in magnis peccatis, alij in puis. Cũ in delitijs carnis aĩa deci
pitur, in pua capta dr̃. Cũ vero dei puidentiã negat, aut dęmones quaſi
ſi deũ colit, in magno decepta eſt. ❡Mittit etiam ad mõtana: hic eſt
omnis ſenſus, qui extollit ſe & erigit cõtra ſcientiam dei. Mittit etiã
ad Araban, id eſt inſidias. Innuit em̃ virtutes inſidiatrices, quæ
humanas animas, non vi nec apertè, ſed improuiſis inſidijs deci-
Pſalm̃. 9. f. piunt: Vnde: Inſidiatur in abſcondito quaſi leo in ſpelunca ſua,
inſidiatur
inſidiatur vt rapiat pauperẽ &c. De qualibet Paulus dicit: Non G
ignoram⁹ aſtutias ei⁹. Mittit etiã in Ceneroth, quod interpretat qua 2. Cor. 2. c.
ſi lucernæ, nõ lucernæ. Aliud enim eſt lucerna, aliud quaſi lucerna.
Iohannes erat lucerna ardẽs, quia erat angel⁹ lucis. Quaſi lucerna eſt Iohan. 5. f.
ille qui transfigurat ſe in angelũ lucis. Sunt etiam qui in eccleſia fidẽ 2. Cor. 11. c.
catholicam docẽt, & plebẽ dei verbo veri-
tatis illuminãt lucernę ardentes. Qui verò
ad hæretica dogmata ſcripturæ ſanctæ te-
ſtimonijs & aſſertionibus falſis vtuntur, vi
dentur accẽdere lucernas, quia ſcripturas le
gunt. Sed quia falſis aſſertionibus vtuntur,
non ſunt lucernæ, ſed quaſi lucernæ. Miſit
etiam ad campos, eos . ſ. qui in cãpis ſunt, &
humilia & terrena ſapiunt. Miſit etiã in na-
uem dor דור . dor verò quod interptatur
cõuerſio. Cõuerſio aũt duplex intelligitur,
quando . ſ. quis ad deũ cõuertit, vel à deo ad bona, vel
q rex Iabin . i. Zabolus ad ſe conuertit aĩas.
Mittit etiã ad eos q erant in maritimis lo-
cis ad vicinos fluctuũ Chananæos: q interp
tant velut cõmoti . i. q cõmotionib⁹ & flucti
b⁹ pmanẽt cuncta. Et ad maritimos Amor
rhæos . i. amareſcẽtes, q ſcilicet amaritudi
nes infligunt. Talis eſt catalogus militiæ ho
ſtiũ inuiſibilũ, qui cõgregantur per regem
Iabin, vt expugnent nos qui ſequi-
mur Ieſum ſaluatorem noſtrum ſed do-
minus ait: Ne verearis à facie eorum &c.

NIC. DE LY.

Cap. XI.

H Væ cum au. &c. hic deſcribitur debellatio xxiiij. regum. Et primò ponit dicta debellatio. ſecũdò quãdam epilogatio. xij. ca. Circa primũ primò deſcribitur belli apparatus, ſecũdò conflictus, ibi: Venitq; Ioſue. tertiò victorię obtentus ibi: Cepit itaq; Ioſue. Circa primũ pmittit apparatus regũ cõtra Ioſue, cũ dr̃: ❡Quæ cũ audiſſet. quia tenebat principatũ ſup iſta alia regna vt dicit infrà eo. c. b ❡Egreſſiq; ſunt omnes. hyperbolica locutio eſt ad deſignandũ multitudinem magnam exercitus. c ❡Conueneruntq; &c. ad aquas. lacus quidã eſt p quem tranſit Iordanis fluuius ſitus inter mare Ceneroth & ortũ Iordanis. Cõſequẽter deſcribit apparatus belli ex pte Ioſue, cũ dr̃: d ❡Dixit. Apparat⁹ em̃ belli ex pte Ioſue magis erat ĩ cõfidẽtia dei q in cõfidẽtia armorũ. vñ ſubditur:

Tradam

Moral. a ❡Quę. Debellatis quinq; ſenſibus corporalib⁹, ex qb⁹ cõ Moraliter
tra nos cõſurgit bellũ à carne, remanet adhuc bellũ piculoſius ab hoſte q de ſpũalibus pctis ĩpugnat. & bñ ſignificat p Iabin, q interptat aduertẽtia vel ĩtelligẽtia. Dęmõ em̃ eſt intelligẽtia, quia naturalia remãſerũt in dęmonib⁹ integra. Et ſicut Iabin in adiutoriũ ſuũ vocauit reges ſibi ſubditos, ſic dæmõ ſupior cõtra nos vocat & excitat dęmones inferiores, quia diuerſi dęmones de diuerſis vitijs nos impugnant. Vocat igitur regem Madon, qui interpretatur contradictio, propter quod ſignat dæmonem qui tentat de rebellione ad ſuperiores cõtra deum & rõnem, & ſic intelligatur in ſequentibus. Et regem Simron qui interpretatur vepres dolentis . i. ſpina inferens dolorẽ qui tẽtat de detractione q materiam doloris infert ei de quo detrahit & ipſi detrahenti, & detractionẽ ſuſcipienti. Et regem Achſaph qui interptat fractura, quia tentat de fractione fidei datæ iuramento, vel alio mõ. Vocat etiam Chananęũ qui interptat commutatio q eſt in mercationibus, quia tentat de fraude & deceptione q frequẽter committitur in emptionibus & vẽditionib⁹. Et Amorrhęũ qui interptat amarus, quia tentat de inuidia q eſt amaritudo animi de bono proximi. Et Hethęũ qui interpretat ſtupens vel ſtupidus, quia tentat de acedia, q reddit hominem ſtupidũ & pigrũ ad inchoationẽ opis boni & eius pſecutionem. Et Pherezęum qui interptat diuidens, eò q ſtudet ad ſeminandum inter bonos diſcordias. Et Iebuzęum, qui interptat conculcans, quia tentat de ſupbia qua ſuperbus alios nititur conculcare. Et Heuæum qui ferus interpretatur, quia tentat de ira q facit hominem quaſi feram beſtiam. Omnes aũt iſti p quos ſignificant ſpũs maligni à Ioſue debellantur, quia p adiutorium Chriſti à populo catholico deuincuntur.

Equos

a ℂCras enim eadem hora. Adaman. Video ꝙ hodie oẽs il-
A los nõ poſſumus opprimere, nec cunctos interficere: in craſtino pe-
Matt. 25. d. rimentur. i. poſt cõſummationẽ mũdi, cũ dicet eis: Ite in ignẽ æter
num, quẽ pparauit deus Zabulo & angelis ei⁹. Tunc em̃ ſi vicerim⁹
ſequẽtes Ieſum ducẽ pcipiem⁹ regnũ quod pparauit de⁹ ſctis ſuis p
Ieſum Chriſtũ. ℂAdam. Niſi hæc bella figu
ram ſpũaliũ gererẽt, nunq̃ diſcipulis Chri
ſti q pacẽ venit docere, apoſtoli hæc legen
da tradidiſſent. Ait em̃ Ieſus: Pacẽ meã do
Iohã. 14. d. vobis &c. Et apl's: Nõ voſmetipſos defen-
Rom. 12. d. dẽtes chariſſimi &c. Qui ſciẽs carnalia bella
† occiſos. nõ eſſe nobis amplius agẽda, ſed cõtra ſpũa
les neqtias, velut magr̃ militiæ pcepit militi
Ephe. 6. b. b⁹ Chriſti: Induite vos armaturã dei, vt poſ
ſitis ſtare aduerſus. i. di. &c. Spũaliũ vˀò bel-
lorũ ex geſtis veterũ habem⁹ exẽpla, vt ſpũa
les ſimus, audientes quia lex ſpũalis eſt, ſpũ-
1. Cor. 2. d. alibus ſpũalia cõparem⁹, cõſiderãtes ex his
gẽtibus q̃ carnalẽ Iſraelem viſibilr̃ oppu-
gnauerũt, q̃tę ſint gẽtes cõtrariarũ vˀtutũ
q̃ cõtra eccleſiã dei pugnant vt peccare fa-
ciãt. Sicut em̃ corpus accepto vulnere ferri
morit: ita aĩa peccato vulnerata. fecit ergo
Ieſus ſicut præceperat ei dñs. b ℂ Equos.
Hoc ergo ſecundũ mãdatũ dei Ieſus ipleuit.
Sed ſi ſupfuiſſent aliq ex hoſtibus, oporte-
bat equos ſubneruari, ne qs effugeret in eis.
Sed cũ null⁹ relict⁹ ſit q ſpiraret, cur eq ſub
neruant q poterãt vſui eſſe victorib⁹? Solẽt
em̃ Iſraelitę deuictis hoſtibus in vſus iumẽ-
ta reſeruare, ſicut deuictis Madianitis aliqt
milia aſinorum reſeruauerũt. Nec de aſinis
ſcriptũ eſt, ꝙ ſubneruati ſint, neq̃ Madiani-
B tarũ ſpolia vel animalia interẽpta dicũt, ſed
vſibus reſeruata. Sed quia hi aſinos nõ ha-
bebant, ſed equos, pcepit ipſe dñs ſubner-
uari equos. Putamus hæc fortuitò accidiſ-
ſe vt eq occiderent, aſini reſeruarent, & pce
ptis dei aliqd caſu incidere. Deniq̃ filij Iſrael
nũq̃ referunt eqs vſi eſſe. Lex quoq̃ nihil
de eqs, ſed de aſinis mãdat vt de aĩalib⁹ quæ
ad labores & onera hoĩm portanda vident
exiſtere. Equi vˀò magis ad pditionẽ hoĩm:
p eos em̃ bella gerunt. Eſt em̃ equus laſciui
motus animal, & ſupbę ceruicis. Aſini vˀò
frequenter gẽtes ſignificant. qđ ipſe ſaluator
ſupra aſinũ ſedens oſtẽdit, q nunq̃ equo ſe-
diſſe refertur. & mittẽs diſcipulos ad ſoluen
dam aſinam & pullũ dicit: Dicite quia dñs
Matt. 21. a. eo opus habet. & ſedẽs eũ ingredit ſup Ieru
Zach. 9. b. ſalem. vñ: Ecce rex tuus venit ti. man. ſedens
ſuper ſubiugalem & pullũ aſinæ nouellũ &
exterminat currus Ephrẽ, & equum de Ie-
ruſalem. Qui ergo ſup aſinũ ſedet extermi-
nat currus Ephrem, & equũ de Ieruſalẽ. Eq
vˀò q exterminant & currus, ſignificant eos
q p ſupbiã & laſciuiã de cælo ceciderũt: qñ
Eſa. 14. d. vel ad filias hoĩm cõcupiſcẽdas ſemetipos incẽſores pbuerũt, vel ſe
Pſal. 32. d. cuti ſunt illũ q ait: Ponã ſup nubẽ ſedẽ meã, & ero. ſ. al. Inde forſitan
Ibi. 19. b. dr̃: Fallax equ⁹ ad ſal. & de his q in dęmonib⁹ cõfidebãt. Hi in curri
bus, & hi i eqs: nos a. in no. d. n. Nõ em̃ curr⁹ & eqs deo cõparaſſet,
q̃tũ ad inuocãdũ, ſed dęmones quos inuocabãt gẽtes contra Iſrael
pugnãtes. Gẽtes vˀò ad fidẽ veniẽtes meritò reſeruãt, q̃ p aſinos ſi-
gnificant. Per equos vˀò & curr⁹, dęmones q humanę ſalutis inimi-
ci, meritò pimunt. Paſſiones quoq̃ corporis. i. libido, ſupbia, laſci-
uia & leuitas, qbus infelix aĩa velut eqtans fert ad pcipitia, p eqs &
curr⁹ põt intelligi, q iubent ſubneruari. Subneruat em̃ equ⁹, qñ ab
ſtinẽtia corpus hũiliat. Et igni currus exurunt, cũ illud implet: Ignẽ
Lucæ. 12. f. veni mittere in terrã &c. de quo dicitur: Nonne cor noſtrũ ardens
Ibi. 24. e. erat in &c. ideo ergo falſus dicit ad ſalutẽ, ſi motus corporis nr̃i ferã
tur infrenes, nec abſtinẽtię iugo reprimãt. Sed & ſi qs ex his q̃ dici-
mus verbis dei ſtimulat & cõpungit, & heri q tanq̃ equus in libi-
dinẽ ferebat, hodie pœnitet cõuertit & publicã vitã amplectit, vide
bitur gladio vˀbi dei ſubneruaſſe equos. Quorum autem ſubneruã
tur equi: Iabin. ſ. q prudentia vel ſenſus interp̃tatur, illius. ſ. de quo
dr̃: Quia prudẽtia carnis inimica eſt deo. Et alibi: Inflati ſenſu car-
Rom. 8. b. nis ſuę. Iabin vˀò fuit rex Aſor, qui interp̃tat aula, & oĩm regnorũ
Col. 2. d. obtinere dicitur principatum. In hac aula regnat princeps huius
mundi. i. ſup terrã, vel magis in vitijs carnis. Omniũ etiã illorũ regũ C
quorũ vim ſcd'm noĩa ſua expoſuim⁹, equi ab Ieſu ſunt interfecti,
quorũ debem⁹ in nobiſipſis abſcindere vitia, q ſub Ieſu militamus,
& ſubneruare gladio ſpũali omnẽ equitatũ vitiorũ. curr⁹ quoq̃ de
bem⁹ incẽdere. i. oẽm elationis ſpm̃ à nobis reſecare. Compleamus
etiã in nobis qđ dr̃, vt nõ remittat vllus qui
reſpiret. Si ira aſcendit in cor tuũ, fortè op e
ra eius non implebit, vel hominũ metu vel
futuri timore iudicis. Sed hoc non ſufficit,
nec ipſa cõmotio irę locũ debet habere i te.
Ipſa cõturbatio indecens eſt ei q ſub Ieſu du
ce militat. Idẽ de oĩb⁹ vitijs ſentiẽdũ eſt, vt
horũ nihil oĩno in corde reſpiret, ne fortè ſi
parui alicui⁹ vitij cõſuetudo vel cogitatio
relinqtur, pceſſu tpis cõualeſcat, & paulatim
vires latitudo aſſumat, & tandẽ reuocet ad
vomitũ. & fiant nouiſſima peiora priori-
bus. vñ: Btũs q tenet & allidit puulos ſuos Pſal. 136. b.
ad petrã Babylonis. ſ. paruulos. i. cogitatio
nes malas, quæ cor cõfundũt & cõturbãt,
quæ in principio dum paruę ſunt, tenendæ
ſunt, & allidendæ ad petrã, quæ eſt Chriſt⁹:
& ipſo iubente iugulandæ, vt nihil in no-
bis reſideat quod reſpiret. c ℂ Et omnes Roma. 3. c.
&c. Adaman. In omnibus nobis repugna
uit peccatum & fuit in omnibus peccati ge
nerale regnum. Omnes enim peccauerũt, &
egent gloria dei. Vnuſquiſq̃ enim habuit
in ſe ſpũalem regem, vel auaritiam, vel ſup
biam, vel mendacium, vel huiuſmodi. vnde
Paulus ait: Non regnet ergo peccatum in Ibi. 6. b.
veſtro mortali corpore &c. Sed poſtq̃ ve
nit Ieſus, & occidit omnes reges qui regna- D
bant in nobis & oẽs interficere pcepit: qui
enim aliquẽ in ſe viuum ſeruauerit, in exer-
citu Ieſu eſſe nõ poterit. Si regnat in te aua-
ritia, iactantia, libido, ſuperbia vel huiuſmo
di: nõ es Iſraeliticus miles, nec imples pręce
ptum qđ dedit dñs Ieſu. d ℂ Sicut pre
ceperat ei Moyſes &c. Hĩc eſt ſermo le
gis ſecundum illud: Habent Moyſen & p- Lucę. 16. g.
pheras, audiant illos. Lex ergo præcepit no
bis omnes reges peccati interficere, qui nos
prouocant ad peccatum. Sic fecit Ieſus,
nec quicquam tranſgreſſus eſt. Ipſe eſt
enim qui

a ℂNon hodie, ſed poſt conſummationem ſeculi.

a Ioſue: Ne timeas eos. Crãs e-
nim hac eadem hora ego tradam a
omnes iſtos † uulnerandos in
conſpectu Iſraël. Equos eorum b
ſubneruabis, & currus igne com
bures. Venitq̃ Ioſue & omnis c
exercitus cum eo aduerſus illos
ad aquas Merom ſubitò, & irrue
runt ſuper eos, tradiditq̃ illos do
minus in manus Iſraël. Qui per-
cuſſerunt eos, & perſecuti ſunt
uſque ad Sidonem magnam & d
aquas Maſſerephoth, cãpumq̃
Maſph e, qui eſt ad orientalem
illius partem. Itaq̃ue percuſſit o- e
mnes, ut nullas dimitteret ex eis
reliquias. Fecitq̃ ſicut præcepe

ℂDæmones ſuperbos: laſciuos. Vnde fallax equus ad ſal. &c. Hi in curribus & hi in equis.

b rat ei dominus. Equos eorum
ſubneruauit, curruſq̃ combuſſit
igni. Reuerſuſq̃ ſtatim cepit A- f

a Iabin. ſ. principem huius mundi, cuius aula eſt totus orbis. b ℂVerbi dei.

ſor: & regem eius percuſſit gla- g
dio. Aſor enim antiquitus inter
omnia regna hæc, principatum
tenebat. Percuſſitq̃ omnes ani- h
mas, quæ ibidem morabantur.

a ℂMalignorum ſpirituum vel vitiorum.

Non dimiſit in ea ullas reliquias,
ſed uſq̃ ad internecionem uni-
uerſa uaſtauit, ipſámque urbem

ℂIgnis æterni, de quo dicitur: Ignem veni mittere in terram.

c peremit incẽdio & omnes per

a ℂAnimas. ℂIn matutino interficiebam omnes peccatores terrę, vt diſperderem de ciuitate domini &c. b ℂContrarias poteſtates.

circuitũ ciuitãtes, reges quoq̃ ea
d rũ cepit, pcuſſit atq̃ deleuit, ſicut

Nicolaus de Lyra.

a ℂTradam omnes iſtos &c.
Non eſt intelligendum, ꝙ omnes fuerunt
ibi mortui, vel vulnerati: quia multi
fugerunt à fortalitio, vt patet ex ſequentib⁹
ſed omnes fuerũt ibi deuicti, & pro magna
parte interfecti. & eſt cõmunis mod⁹ loquẽ
di, ſicut dicitur: Omnes de ciuitate vadunt
ad tale ſpectaculum, licet multi remaneant.
b ℂEquos. in ſignum victorię à deo ob
tentæ. c ℂ Venitq̃. Hĩc cõſequẽter deſcribit belli conflict⁹, & pa
tet lr̃a vſq̃ ibi: d ℂ Et aquas. Hebręi dicunt: Aquas ſalinarum,
quia ſicut dicunt, erant ibi cannales factæ iuxta mare per quas aqua
maris ingrediens deſiccabat à ſole, & in ſalem cõuertebat, & ſic Maſ
ſerepthoth ſecũdũ eos non eſt nomẽ pprium loci, ſed commune.
e ℂItaq̃ percuſſit omnes vt nullas. quod eſt intelligendum
de his quos potuit attingere extra fortalitia. f ℂ Reuerſuſq̃
ſta. ce. Aſor. quæ erat principalior ciuitas, vt ſtatim ſubditur in li
tera: & ideo primò debellauit eam vt aliæ timentes ſe redderent ei
ſicut & factũ eſt, vt poſtea ſubditur eodem capi. g ℂ Et regem
eius percuſſit glad. &c. qui de prælio fugerat ad ciuitatem.
h ℂ Percuſſitq̃ omnes animas &c. i. homines. Anima em̃
pricipalior pars eſt hoĩs. & ideo ab ipſa denominat aliqñ totus hõ.
Abſq̃ vr-

*b ℂEquos eorum ſubnerua. & currus &c. Equi dęmo- Moraliter
nũ ſunt hoĩes mali eorũ inſtinctũ ſequẽtes, ſicut boni hoĩes ſunt eq
dei, quia ſpũſſcti gr̃a ſe habet ad liberũ arbitriũ, ſicut ſeſſor ad equũ.
Igit eq dęmonũ ſubneruant, qñ liberũ arbitriũ in malis hominibus
fit in morte irreuerſibile ad bonũ. curr⁹ aũt trahitur ab equo ſicut
corpus humanũ à libero arbitrio. currus igit dæmonũ igne ſuccen
dent, qñ corpora malorũ in igne gehẽnę pacto iudicio recludent.

enim q perimit vitia in nobis & regna pctī. Ipſe etiā Chriſtus oīa
E q p̄cepit Moyſes in lege fecit. vn̄: Miſit deus filiū ſuū factum, ex mu.
Gal. 4. a. &c. Omnia eīn quę lex mādauit impleuit, vt nos redimeret à male-
Math. 5. b. dicto legis, qui ait: Nō veni ſoluere legē, ſed adimplere. a ¶ Si
cut præceperat dn̄s Moyſi ſeruo ſuo: ita pręcepit Moyſes.

Augu. Non putanda eſt crudelitas, q̄ nullū viuū in ciuitatibus ſibi traditis dimiſit Ieſus, quia deus hæc iuſſerat. Qui aūt hîc exiſtimant ipſum deū fuiſſe crudelē, & iō veteris teſtamēti verū deū fuiſſe autorē credere nolūt, tā p̄uerſa de operib⁹ dei q̄ de pctīs hoīm iudicāt neſcientes quouſq; dignus ſit & magnum putantes malū cū caſuri deij ciunt & mortales moriunt. b ¶ Nō fuit. Augu. Quæritur quomō hoc verū ſit, cū nec poſtea tēpore iudicum, nec regū omnes oīno illarū ſeptē gētiū ciuitates capere potuerint Hebręi: Sed aut ſic intelligendū eſt, q̄ ad nullā ciuitatē bellando acceſſit Ieſus quā non ceperit: aut certè nulla earum capta eſt ſed earū q̄ in regionibus ſuprà memoratis fuerunt. Enumeratę ſunt eīn regiones in quibus fuerunt ciuitates de quibus facta eſt iſta cōcluſio, & omnes cepit bello. ¶ Adam. Et accepit Ieſus omnes in bello qui exierant ad bellū. Superior eīn omnibus eſt Ieſus, quia p̄ deū factū eſt, vt confortaretur cor eorū & occurrerent cōtra Iſrael in præliū. Non dixit, q̄a aliq̄s accepit Ieſus in bello, & aliquos nō: ſed cepit oēs, & peremit. Oēs eīn ſpecies peccati purgauit domin⁹ Ieſus, oēſq; deſtruxit. Omnes eīn eram⁹ inſenſati, increduli, errantes, ſeruiētes varijs deſiderijs, & quibuslibet peccatis. Omnes ergo occidit Ieſus qui exierant ad bellū. ſuperior eīn omnibus eſt Ieſus dei verbum & ſapientia patris. vn̄ Paulus ait: Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. Si ergo omnes cepit & peremit, quia per dominū factum eſt, vt inualeſceret cor eorum & occurrerēt in prælīū contra Iſrael vt exterminarentur. Dū enim nō veniunt inimicæ virtutes, quę peccata operantur in nobis: nec prouocāt ad pugnandum vel ad dimicandum, interfici non p̄nt nec exterminari. Ideo dicit deus permittere imò incitare p̄pemodū aduerſarias virtutes, vt veniāt cōtra nos in p̄liū, vt vincamus & illæ pereant. Vnde mihi videtur infinitus eſſe numerus earum, quia per ſingulos penè homines aliqui ſunt ſpiritus, qui diuerſa peccatorum genera moliuntur. Eſt ſpiritus fornicationis, eſt ſpiritus iræ, eſt alius auaritiæ, eſt alius ſuperbiæ: & ſi eueniat aliquem eſſe qui his omnibus malis vel etiam pluribus agitetur, omnes hos vel etiam plures in ſe habere ſpiritus putandus eſt. vnde & per ſingulos plures eſſe credendi ſunt: quia non ſingula ſinguli homines habent vitia, ſed plura. Nec putandum eſt, quòd vnus fornicationis ſpiritus ſeducat eum qui in Britannijs fornicatur, & illum qui in India, vel in alijs locis. Neque vnum eſſe iræ ſpiritum qui diuerſis in locis diuerſos homines agitet. Sed puto magis ſpiritum fornicationis vnum eſſe, & innumeros qui hoc officio ei pareant: & per ſingulos homines diuerſi ſpiritu ſub ipſo principe militantes, qui ad huiuſmodi peccata eos ſollicitent. Similiter iracundiæ principem vnum eſſe arbitror, & innumeros ſub ipſo. & idem de cæteris peccatis ſentiendum. Ideo non vnus principatus dicitur ab Apoſtolo, ſed plures contra quos nobis pugna eſt. Eſſe tamen reor omnium horum principē in nequitia eminentiorem, & in ſcelere fortiorem: qui totum mundum quē iſti ſpeciatim ſollicitant, velut omnium principum dux, & totius militiæ magiſter exagitet, qui per Iabin ſignificatur. Puto autem quia ſancti contra iſtos incenſores peccatorum pugnātes & vincentes, vnūquēq; minuant exercitum dęmonū, & velut plurimos equos interimant. Verbi cauſa: vtinam is qui pudicè viuendo ſpiritum fornicationis ſupauerit, non vltrà fas ſit illum ſpm̄ qui ab eo victus eſt alium hominem impugnare. ſed ſicut ille ſpiritus qui rogabat Ieſum ne in abyſſum mitteret: cōſequēs vr̄ q̄ ſinguli victi vel in abyſſum, vel in exteriores tenebras, vel locū ſibi dignum abducantur à iuſto iudice Chriſto: & inde eſſe q̄ plurimo numero dæmonū iā deuicto, ad fidem gentes venire laxent. Si aūt difficile alicui vel fabuloſum videt ſingulis peccantibus plurima ineſſe dæmonia, ad euangelij redeat autoritatē: & inueniet dæmoniacū qui ī ſepulchris habitabat cū īterrogaret à Chriſto, quod tibi nomē eſt: r̄ndiſſe Legio. Quid ergo mirum ſi per ſingula genera peccatorum ſinguli dæmones aſcribant, cū ſcriptū ſit ī vno hoīe ītegrā fuiſſe legionē. Sūt ergo in manibus eorū gladij ancipites q p̄imant cōtrarias virtutes. Hinc Paulus ait: Deus pacis

Margin: ¶ Tātūmodo oēs vrbes quę ſtabāt iuxta tumulū eorū nō vel ſecū dū quoſdā & Chal. interp̄t. q̄ ſtabāt in robore ſuo. i. q̄ rū muros, cū caperēt, nō diruerat — Titum. 3. a. — 1. Cor. 6. b. — F † pacem faceret cum — Spirituum tentantium diſpartitas — G — Lucæ. 8. e. — Mar. 5. a. — Pſal. 149. b — Rom. 16. c.

¶ Lex. vnde: Habent Moyſen & prophetas audiant illos.

præceperat ei Moyſes famulus domini. † Abſq; urbibus quæ erāt in collibus & in tumulis ſitæ, a cęteras ſuccendit Iſraël: unā tantùm Aſor munitiſſimā flamma b conſumpſit. Omnēq; prædā iſtarum urbiū ac iumēta diuiſerunt ſibi filij Iſraël, cūctis hominibus interfectis. Sicut præceperat dominus Moyſi ſeruo ſuo, ita p̄cepit Moyſes Ioſue, & ille uniuerſa cōpleuit.

a ¶ Quia non venit ſoluere legem, ſed adimplere.

Non pręterijt de uniuerſis mādatis nec unū quidem uerbum, quod iuſſerat dominus Moyſi. Cepit itaq; Ioſue omnē c terrā montanam & meridianā, terramq; Goſen, & planiciem, & occidentalē plagam, mōtemq; Iſraël & cāpeſtria eius, † & partem mōtis quæ aſcendit Seir uſque Baalgad per planiciē Libani ſub

a ¶ Peccati. ſ. vt nō regnet peccatum in nobis.

ter montē Hermō, omnes reges eorum cepit, percuſſit & occidit. Multo tempore pugnauit Ioſue d contra reges iſtos. Non fuit ciuitas e quæ † ſe nō traderet filijs Iſraël, præter Heuæū qui habitabat f in Gabaon: oēs eīn bellando ce-

¶ Permittuntur enim a domino, vel po ius excitantur dæmones contra nos venire in prælium, vt nos vincamus & illi intereant.

pit. Domini enim ſententia fuerat, ut indurarētur corda eorum, & pugnarent contra Iſraël, & caderent, & non † mererentur ullam clementiam, ac perirent, ſicut præceperat dominus Moyſi. In tempore illo uenit Ioſue & in g terfecit Enacim de montanis He h bron & Dabir & Anab, & de omni monte Iuda & Iſraël, urbéſque eorū deleuit: Nō reliquit ul i lum de ſtirpe Enacim in terra filiorū Iſraël abſq; ciuitatibus Gaza & Geth & Azoto, in quibus

a ¶ Non filius Naue, qui ſolam Iudæam tenuit, ſed Ieſus Chriſtus ad quē ex omni terra & ex omni natione concurrit multitudo credentium.

ſolis relicti ſunt. Cepit ergo Ioſue omnem terram, ſicut locutus eſt dominus ad Moyſen, & tradidit eam in poſſeſſionē filijs Iſraël ſecūdū partes & tribus ſuas, quieuitq; terra à prælijs. k

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Abſq; vrbibus &c. Illas eīn dimiſit duplici de cauſa vt patet ī ſequētibus: tū quia aliq̄s non cepit: tū quia illas q̄s cepit dimiſit filijs Iſrael, vt eſſent eis ad p̄ſidiū. b ¶ Vnam. de illis q̄s ceperat Ioſue. qd̄ fecit quia rex Aſor induxerat alios reges ad pugnandum cōtra filios Iſrael. c ¶ Cepit &c. Hîc conſequenter deſcribit victoriæ obtentus per hoc q̄ Ioſue obtinuit terrā p̄ maiori parte, & quantū ſufficiebat tūc habitationi filiorū Iſrael. quia multæ ciuitates & villę remanſerunt, quæ non fuerunt acquiſitæ tempore Ioſue, p̄ut dicitur infrà xiij. d ¶ Multo tempore. i. ſex annis ad minus vt videbit. infrà. xiiij. ca. e ¶ Nō fuit ciui. Hoc dicit p̄ maiori p̄te tradiderūt: aliq̄ tn̄ remanſerunt aduerſarijs vt dictum eſt. & eſt modus loquēdi hyp̄bolic⁹, ſicut ſuprà poſitū eſt exemplum de currentibus ad ſpectaculum. f ¶ Pręter Heuęū. Hoc dicitur ad oſtēdendū, q̄ ciuitates q̄ tradiderūt ſe ei, hoc fecerūt v̄tute armorū coactæ, & iō non meruerunt clementiam aliquā: ſicut meruerūt Gabaonitæ q erāt Heuæi, vt hîc dicit, & iuerūt extra terrā ſuam ad filios Iſrael, ad q̄rendū cū eis pacem & miſericordiā, vt dictū eſt ſuprâ. ix. ca. g ¶ In tem. i. gigātes. h ¶ De montanis. quod eſt intelligendum q̄tūm ad partem tantùm qui aliqui remāſerunt, quos Caleb poſtea interfecit, vt habetur infrâ, decimoquinto ca. Niſi dicatur q̄ factum Caleb hîc ponit p̄ anticipationē, & aſcribatur Ioſue, eò q̄ Caleb habuit illam terram ex Ioſue conceſſione, vt habet infrà. xiiij. ca. Et huic dicto cōſonat qd̄ dicit Iudic. j. de expugnatione Hebron poſt mortē Ioſue. Vel q̄ Ioſue in debellatione gigantū Hebron fuerit cū Caleb & eo pricipalior, p̄pter qd̄ ſibi aſcribit: vn̄ ſubditur: i ¶ Non reliquit vllum de ſtirpe Enacim in ter. &c. Illę eīn ſunt ciuitates Philiſthinorū: q̄ non fuerūt acquiſitę filijs Iſrael tēpore Ioſue, vt habet infrà. xiij. ca. Sed ſi iſtud vltimū dicat oportet dicere cōſequēter, q̄ illud qd̄ dicit Iudic. j. poſt mortē Ioſue de expugnatione Cariatharbe dicitur per recapitulationem. k ¶ Quieuitq;. ſ. cōmunibus, quia poſtea legunt facta p̄lia ī ſortib⁹ p̄ticularib⁹ tribuū filiorū Iſrael, vt habetur. xv. c. & Iudic. j.

Margin: † Lxx. à mōte Halac — H — † eſſet eis miſericordia, Ioſue. 19.

pacis cõteret ſathanan ſub pedes veſtros velociter. Si em̃ vnus eſt
A ſathanas quõ põt cõtritus eſſe & iterũ operari? Forte ergo tãti pu-
Rom.16.c. tãdi ſunt ſathanę, quanti ſunt q opera ei⁹ faciunt. Vnde & in ſapiẽ-
Eccle.21.d. tia dici videt: Quia impi⁹ maledicẽs ſathanam, ipſe maledicit animã
ſuã. In libello quoq; q appellat teſtamentũ.xij. patriarcharum, qui
non habet in canone, inueni q
p ſingulos peccãtes ſinguli ſa-
thanę intelligi debeãt. Pręterea
ſathanas aduerſarius dr̃. Oẽs er
go qui aduerſant voluntati dei,
ſathanę poſſunt dici. Btũs eſt er
go qui ſpũalẽ macherã tenens
non aufert eã à ceruicibus ho-
Hier.48.b. rũ hoſtiũ. Vñ Hieremias: Male
dictus homo, qui facit opa dei
negligẽter, & aufert macheram
ſuã à ſanguine iniquorũ. Hoc
ſi ſecũdũ literã intelligam⁹, neceſ
ſe eſt indeſinẽter ſanguinẽ fun-
dere. Quod Iudęi putãtes cru-
deles fiunt & veloces ad effun-
dendum ſanguinẽ. Nos aũt nõ
auferam⁹ gladiũ v̾bi dei à ſan-
guine contrariarũ virtutũ, q
interficiunt cũ opera eorũ non
facim⁹. ¶ Aug. Quia p dñm fa
ctum eſt cõfortari cor eorũ, vt
obuiã irent ad bellũ Iſrael vt ex
terminarent, ita vt nõ daret eis
miſericordia, ſed vt extermina-
rent, ſicut dixit dñs ad Moyſen
&c. ita dictũ eſt p dñm confor
tari. i. obdurari cor eorum, ſi-
cut de Pharaone, qđ diuino
B altoq; iudicio fieri dubitandũ
nõ eſt, cũ deſerit deus, & præſi
det inimicus, quod ſic accipien
dũ eſt ſicut & ibi. Sed hĩc aliud
mouet quomodo dictũ ſit: ad
hoc confortatũ cor vt exurge-
rent in bellũ aduerſus Iſrael: &
ideo nõ pręberẽt eis miſericor
†Lxx. halac qui diã quaſi pbenda eſſet ſi nõ bel
larent cũ de⁹ pceperit nulli eſ-
ſe parcendũ: & ideo Gabaoni-
tis eſſe parcẽdũ: quia ſe de lon-
ginqua terra venire fingentes
eorũ iuratione tenuerant. Sed
quomõ quibuſdã vltrò Iſraeli
tę pbuere miſericordiam? q; uis
contra dei mandatũ ad hoc di
ctũ eſſe intelligendũ eſt iſtos ita
bellaſſe, vt eis nõ pcerent, nec ab
ipſis Iſraelitæ neglecto dei man
dato ad miſericordiam flecte-
rent. Quod quidã duce Ieſu q
dei pcepta diligenter ſeruabat,
non eſt credẽdũ fieri potuiſſe.
Sed nec ipſe iſtos tã citò dele-
uiſſet, niſi cõſpiratiſſimẽ cõtra-
irẽt. & ita fieri poſſet, vt eis ab
illo nõ debellatis qui dei pręce
pta implere curabant, reman-
*Meroon ſiſſent ad illud tempus quo eis
poſſet pcere poſt mortẽ Ieſu, q
nõ tanta cura mãdata dei facie
bant. Nã & eo viuẽte qbuſdã
illi pepcerũt, eos tm̃ ditioni ſuę
† ipſi Naphath Dor ſubiugantes quoſdã verò nec
vincere potuerũt. Sed hęc non
illo duce facta ſunt, ſed cũ iã ſe-
nex vacaret à bello, tm̃ eis ter-
ras diuidens, vt ipſi iam cũ illo
non bellante diuiſas ſibi terras partim hoſte vacuas tenerẽt: partim
pugnando caperẽt. k ¶ Quieuitq;. Non ſub Ieſu filio Naue, ſub
quo nunq; fere ceſſauit à bellis, ſed ſub Ieſu Chriſto. Veniſti em̃ ad
Galath.5.c. Ieſum, & in baptiſmo peccatorum remiſſionem conſecutus eſt, &
iam in te non pugnat caro aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus
carnem. Ceſſauit ergo terra tua à bellis, ſi tamen mortem Ieſu in cor C
pore tuo circũferas, vt ceſſantibus oĩbus in te pręlijs, verus pacifi-
cus efficiaris & voceris filius dei. Sed hoc fiet cũ bella trãſegeris, &
aduerſarios ſubegeris: tunc requieſces ſub vite tua quæ eſt Chriſtus:
& ſub ficu tua, quæ eſt ſpiritusſanctus.

Cap. XII.

HI ſunt reges, quos percuſſerunt fi [a]
lij Iſraël, & poſſederunt terrã eo-
rum trans Iordanẽ ad ſolis ortũ,
à torrente Arnon uſq; ad mon-
tem Hermon, & omnem orien-
talem plagam, quæ reſpicit ſoli-
tudinem. Sehon rex Amorrhæorum qui habita-
uit in Heſebon, dominatus eſt ab Aroer, quæ ſita
eſt ſuper ripam torrentis Arnon: & mediæ par-
tis in ualle, dimidiæq; Galaad, uſque ad torren-
tem Ieboc, qui eſt terminus filiorum Ammon: & [b]
à ſolitudine uſque ad mare Ceneroth contra orien [c]
tem, & uſque ad mare deſerti, quod eſt mare ſalſiſ- [d]
ſimum ad orientalem plagam, per uiam quæ du-
cit Bethſimoth: & ab auſtrali parte quæ ſubiacet
Aſedoth uſque Phaſga, terminus Og regis Ba- [e]
ſan, de reliquijs Raphaim, qui habitauit in Aſta- [f]
roth & in Edrai: & dominatus eſt in monte Her-
mon, & in Salecha, atque in uniuerſa Baſan uſque
ad terminos Geſſuri & Machati & dimidiæ par-
tis Galaad, & terminum Sehon regis Heſebon.
Moyſes famulus domini & filij Iſraël percuſſerũt
eos, tradiditque terram eorum Moyſes in poſ-
ſeſſionem Rubenitis, & Gaaditis, & dimidiæ tri
bui Manaſſe. Hi ſunt reges terræ quos percuſſit [g]
Ioſue & filij Iſraël trãs Iordanem ad occidenta- [h]
lem plagam à Baalgad in campo Libani, uſque
ad montem † cuius pars aſcendit in Seir. Tradidit-
que eam Ioſuæ in poſſeſſionem tribubus Iſraël, ſin
gulis partes ſuas, tam in montanis quàm in pla-
nis atque campeſtribus. In Aſeroth & in ſolitu-
dine ac in meridie Hethæus fuit & Amorrhæus,
Chananæus & Pherezæus, Heuæus & Iebuzæus.
Rex Iericho unus. Rex Hai, quæ eſt ex latere Be-
thel unus. Rex Ieruſalem unus. Rex Hebron u-
nus. Rex Ierimoth unus. Rex Lachis unus. Rex
Eglon unus. Rex Gazer unus. Rex Dabir unus.
Rex Gader unus. Rex Herma unus. Rex Bered
unus. Rex Lebna unus. Rex Adullam unus.
Rex Maceda unus. Rex Bethel unus. Rex Ta-
phua unus. Rex Hepher unus. Rex Aphec u-
nus. Rex Saron unus. Rex Madon unus. Rex
Aſor unus. Rex Smeron* unus. Rex Acſaph
unus. Rex Tenach unus. Rex Mageddo unus.
Rex Cedes unus. Rex Iachanan Carmeli unus.
Rex Dor † & prouinciæ Dor unus. Rex Gen- [i]
tium Galgal unus. Rex Therſa unus. Omnes re- [k]
ges triginta & unus.

NIC. DE LY.

Cap. XII.

Diuiſio HI ſunt reges. Hĩc
ponit epilogus re-
gũ debellatorũ à fi-
lijs Iſrael. & primò
regũ debellatorum tpe Moyſi.
ſecũdò regũ debellatorũ tpe Io
ſue, ibi: Hi ſũt reges terræ quos
percuſſit Ioſue. Circa primum
dicit ſic: Hi ſunt reges &c.
adhuc viuẽte Moyſe trans Ior
danẽ ad ſolis ortũ. Iordanis em̃
fluuius eſt terminus terræ pro
miſſionis à parte oriẽtis: vt fre
quenter dictũ eſt. & ideo terra
quæ eſt ex parte illa, eſt ad orien
tẽ terræ pmiſſiõis. b ¶ Vſq;
ad. Iuxta hunc torrentem fuit
lucta Iacob cũ angelo: vt habet
Ge.xxxij.c ¶ Vſq; ad mare.
Iſtud eſt mare quod in euange
lio vocat mare Cenereth, & ma
re Tyberiadis, & ſtagnũ Gene
zareth. Sicut em̃ in Latino noĩa
ppria idẽ ſignificantia variant D
à parte finis, ſicut Pariſius &
Pariſios, ſic & Cenereth & Ce
neroth eũdẽ locum ſignificant.
d ¶ Vſq; ad. Iſtud eſt mare
qđ dicitur mortuũ.ẽ.iij. capi.
e ¶ Phaſga. i. gigantum: p-
ut habetur Deute.iij. f ¶ Qui
habi. in alijs em̃ locis bñ remã
ſerunt alij gigantes, vt dictum
eſt ca. pręcedenti. Cętera patẽt
in litera. g ¶ Hi ſunt. Hĩc po
nitur epilogus regũ quos per-
cuſſit Ioſue. & patet litera pau
cis exceptis. h ¶ Trans Ior.
Sicut dictũ eſt Iordanis fluui⁹
eſt terminus terræ pmiſſionis
à pte orientis, & iõ tota terra p
miſſiõis eſt in occidẽte reſpectu
ipſius. i ¶ Rex gẽ. Galgal.
aĩs Galgath vnus. Iſte dr̃ rex gẽ
tiũ nõ qa oẽs gẽtes eſſẽt ſub do
minio ei⁹, ſed quia hoĩes de di-
uerſis gentibus & nationib⁹ ha
bitabãt in regno eius, ſicut i ci
uitate Parienſi habitãt viri de Moraliter
diuerſis gentib⁹.
Moral. a ¶ Hi. Per quos in
telligunt ſpũs maligni qui dicũ
tur rectores malorũ hoim hui⁹
mũdi: cõtra quos nobis incũbit
iuiſibilis pugna. Eph.vj.b. Nõ
eſt nobis colluctatio aduerſus
carnẽ & ſanguinẽ: ſed aduerſus
prĩcipes & ptãtes, aduerſ⁹ mũdi
rectores tenebrarũ: harũ cõtra
ſpũalia neqtię. Per hoc ergo q
ppl̃s Iſrael ſub Ioſue duce debel
lauit dictos reges: ſignificatum
fuit q ppl̃s Chriſtian⁹ nũero &
meritò triũphat de dæmonib⁹
ſub duce dño Ieſu Chriſto.
k ¶ Omnes reges triginta. In hoc nũero eſt ternarius multi-
plicans denariũ. nam ter decem ſunt trigĩta. & cũ hoc eſt ibi vnitas:
p qđ myſticè deſignat, q p fidẽ vni⁹ dei eſſentiaĩr & trini pſonaliter
& multiplicationẽ bonorũ operũ ſecundũ decem præcepta decalo
gi debellantur à fidelibus ſpiritus maligni.

CAP. XIII.

E
Abraham primꝰ preſbyter appellatus

IOſue ſe.&c.Senuiſti & Ion.Ada.Preſbyteri & ſeniores nō ꝑ lōgęua vita dicunt̄,ſed ꝑ maturitate ſenſus & grauitate vitę venerāda,maximē cū additur plenꝰ dierū.Si em̄ ꝓlixitate pſ̄byter qs vel ſenior diceret̄,primus Adam vel Mathuſalam vel Noe, q pluſq̄ cæteri vixerūt hoc noīe cēſerent̄.Sed Abraham q minus vixit,primꝰ in ſcripturis preſbyter vel ſenior appellat̄.Dixit enim dominus Moyſi: Elige tibi ab omni populo pſ̄byteros,quos tu ipſe noſti,quia pſ̄byteri ſūt.

Num.xi.d.

Obſerua etiā ſicubi inueneris peccatorē aliquem vocari ſeniorē & plenū dierū.Nunc ergo ſpūſſancti eſt vox ꝓnūtiantis Ieſū pſ̄byterū vel ſeniorē & ꝓuectū in diebus. qḋ de pctōribus dici nō pōt,quia peccator nō eſt ꝓuectꝰ dierū.Nō em̄ ſe extēdit in anteriora ſed ſemp retrò cōuertit̄ ad vomitū ſuū,& iō nō eſt aptꝰ regno cælorū.Nō ergo de ętate ſenili dicebat dn̄s ad Ieſū, qḋ oēs videbant & nouerant,ſed ꝑ hoc dat̄ magnū myſterij teſtimoniū filio Naue.Sicut em̄ ſol iſte dies facit huic mūdo,ita ſol iuſtitię dies facit ſpūales,q fulgore veritatis & ſciētię illuſtrant̄. Si qs ergo i p̄ceptis dei hāc vitā pſ̄entem, q̄ ſicut Iacob dicit,paucorū & malorū dierū eſt,trāſegerit,& imaculatū ſe ab hoc mūdo cuſtodierit,& oēs hoſtes ſuos ſpūales ſubegerit ab iſtis paucis & malis diebus prouehitur ad dies ęternos ęterni ſolis luce ſignatos.

†oēs videlicet limites

†Nilo

Gen.47.b.

Chriſtꝰ verus pſ̄byter

F

Sic ergo Ieſus diuino rn̄ſo ꝓuectus dierū dicit̄.Quis aūt ita pſ̄byter & ſenior ꝓuectus dierū,vt Ieſus Chriſtus,qui eſt principiū & primogenitꝰ oīs creaturę?Ideo forſitā ipſe ſolus ỽè pſ̄byter dr̄:anq̄ nemo eſt.

Colo.i.b.

Et ſi ſunt q dicant̄ pſ̄byteri vel ſeniores vel pontifices,ipſe tn̄ ſicut in pōtificibꝰ pōtificū princeps eſt,ita in pſ̄byteris vel ſenioribus princeps pſ̄byterorū eſt,ſicut in oībus princeps eſt quia caput oīm eſt. b ℂ Terraq̄. Alia litera:Et terra relicta eſt multa valde. Supius dictū eſt quia ceſſauit terra â bellis, & ꝙ Ieſus cepit oēm terrā,nō tn̄ putādū eſt cōtrariam ſibi eſſe ſcripturā.In intelligentia em̄ ſpūali nihil inuenies cōtrariū.Intuere ſaluatoris noſtri primū aduētum, cū venit ſeminare ſemen vel ỽbum ſuum. cepit enim oēm terrā ſolo ſeminis iactu, & contrarias ptātes q̄ Gētiliū mētes obſederāt effugauit, & verbū ſeminauit,eccleſias ꝓpagauit.hæc eſt prima eius totius terrę poſſeſſio. Vide quomō etiā ſecūdò capiat terrā,q̄ nūc dicit̄ multa eſſe derelicta.Paulus enim de eo dicit:Oportet eum regnare, donec ponat inimicos ſcabellū pedū ſu.Hęc eſt terra q̄ nūc dicit̄ derelicta eſſe donec oēs oīno ſubdant̄ ſub pedibꝰ eius. Hęc eſt terra q̄ derelicta eſt,oēs fines Philiſthijm & alia q̄ ſequunt̄.Multa ſupſunt q̄ videmꝰ nōdū ſubiecta,q̄ neceſſe eſt oia ſubijci.Nō em̄ finis eſſe poterit,niſi cūcta fuerint ſubiecta ei.vn̄.Oēs gētes ſeruiēt ei.In ſcḋo ergo aduētu hāc multā terrā obtinebit Ieſꝰ.Sed illi bt̄i ſūt q prio aduētu eiꝰ obtēti ſunt.Iſti em̄ ỽè in gr̄a erūt,q multis aduerſarijs reſiſtētibus bello & armis hr̄ditatē terrę ꝓmiſſiōis accipiūt. Qui ỽò ex neceſſitate ſubijciet̄ cū nouiſſimꝰ inimicꝰ deſtruet̄ mors,nō erit in gr̄a. c ℂ Vniuerſiq̄.Adam.Cū plurimas gētes enumeraſſet Ieſus, de ſolis Sidonijs dixit,& oēs Sidonios ego exterminabo â facie filiorum Iſrael.Sidonij verò interp̄tantur venatores.Hi ſunt dęmones de qbus dicit ꝓpheta:Laq̄os parauerūt pedibus meis.Iſtos exterminat dn̄s,vt nō ſit q laq̄os tēdat & rętia ad decipiendas animas, & requieſcat vnuſquiſq̄ ſub vite ſua & ſub ficu ſua. d ℂ Et nunc.Poſt hoc autem legitur quia Moyſes dedit hereditatem quibuſdam, & poſtea Ieſus ſecundum p̄ceptum dn̄i diſtribuit hęreditatem.Per Moyſen

Hebrę.i.d.

Pſal.71.c.

i.Cor.15.c.

Pſal.56.b.

Diuiſio

Cap. XIII.

a ¶ Ieſus Chriſtus principium & primogenitus omnis creaturæ

IOſuē ſenex pro- a ¶ A diebus malis & paucis ad dies ęternos,ꝓmotus. uēctæq̄ ætatis erat, & dixit do- a ¶ Tranſeundo ad dies ęternos. a minus ad eum: Senūiſti & lon- a ¶ vnde:Donec ponam inimicos tu.ſcabel.&c. b gæuus es,terrâq̄ latiſſima derelicta eſt quæ necdum ſorte diuiſa eſt, † omnis uidelicet Galilæa c Philiſthijm & uniuerſa Geſſuri, â † fluuio turbido qui irrigat Ægy- d ptum uſq̄ ad terminos Accaron contra aquilonē, † terra Chanaan quæ in qnq̄ regulos Philiſthijm diuiditur, Gazeos, & Azotios, Aſcalonitas, Gethæos, & Accaronitas. Ad meridiem uerò ſunt Heuęi, omnis terra Chanaam & Maara Sidoniorū uſq̄ Apheca, & terminos Amorrhęi † eiuſq̄ cōfinia, Libani quoq̄ regio cōtra orientē à Baalgad ſub mōte Hermō donec ingrediaris Emath. O- e mniū qui habitabāt in mōte à Libano uſq̄ ad aq̄s Maſerephoth uniuerſiq̄ Sidonij. Ego ſum qui e a ¶ Sidonios.i.venatores:de quibus dicitur: Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de la.ve. delebo eōs à facie filiorum Iſraël. f Veniat ergo in partem hæreditatis Iſraël ſicut præcepi tibi. Et g d nunc diuide terram in poſſeſſio-

NIC. DE LY.

IOſue ſenex.Hīc incipit tertia pars Cap. XIII. pricipalis huiꝰ lib.in q̄ agit̄ de terrę diuiſiōe. & priò ꝑtes deṫminatę ſinglis tribubꝰ aſſignant̄. ſcḋò ciuitates ꝓ fugitiuis ſeparant̄.c.xx.tertiò ciuitates & ſuburbana Leuitis dantur.c.xxj.Circa primū primò agit̄ de terræ limitibꝰ.ſcḋò de ꝑſonis diuidentibus.xiij.c.tertiò de determinatis tribuū partibꝰ.xv.ca.Prima in duas,qa primò deſcribunt̄ termini terræ diuidendæ,ſcḋò terrę iā diuiſę,ibi:Et nunc diuide terrā. Circa primum dr̄:Ioſue ſenex pro.ętatis erat.q.d.ſcriptura,ꝙ tp̄s erat diuidendi terrā,qa dn̄s dixerat ei ꝙ ipſe diuideret eā: vt habet̄ ſ.j.cap. b ℂ Terraq̄ lati. cuius maior ps erat acqſita, & aliq̄ pars acqrenda ꝓut ſubdit̄: c ℂ Omnis. In Heb. habet̄ בל גלילת Calgeliloth. Oēs termini Philiſthijm. Galilæa em̄ eſt in oppoſita parte terrę ꝓmiſſionis verſus aqlonem &c.Plures enim terrę & ciuitates in terra ꝓmiſſionis remanſerunt aduerſarijs filiorū Iſrael ꝑ magnū tēpus pluribus de cauſis,Vna fuit,quia filij Iſrael non erāt adhuc in tanto numero,ꝙ poſſent totā terrā ſufficienter populare: & ideo, ſi ſubitò fuiſſent aduerſarij eorū deleti:poſſent cōtra eos multiplicari feroces beſtię q̄ magis nocerent eis q̄ homines.Et hæc cauſa aſſignatur Exod. xxiij.in fine vbi dicit̄ ſic: Non eijciā eos à facie tua anno vno:ne terra in ſolitudinē redigat̄,& creſcant q̄tidie cōtra te beſtiæ &c. Secūda cauſa fuit vt filij Iſrael habētes aduerſarios ꝓpe ſe exercerent̄ in p̄lio,& nō fierēt ignaui ſicut ſolēt hoīes ī lōga pace fieri. Tertia cauſa fuit,vt eſſent hoīes ſollicitī ſeruare mādata dei,quia qn̄ ea tranſgrediebant̄, ab aduerſarijs ſibi ꝓpinquis affligebantur, & qn̄ ſeruabāt,eis dn̄abāt̄,vt patet ex decurſu libri Iudicū.Et iſtę duæ cauſæ tangunt̄ Iudic. iij.c.in principio:vbi dicit̄ ſic:Hæ ſunt gentes,q̄s dn̄s dereliqt,vt erudiret in eis Iſraelē. Seqtur vt diſcerēt filij Iſrael certare cū hoſtibus & habere conſuetudinē p̄liādi.Et ſubditur ibidē:Dimiſitq̄ eos,vt in ipſis experiret̄ Iſraelem,& vtrū audirēt mādata dn̄i q̄ p̄ceperat patribus eorū ꝑ manū Moyſi,an nō. Igit̄ enumerat hīc plures ciuitates & loca q̄ nō erant adhuc acqſita filijs Iſrael ex cauſis p̄dictis & patet litera,hoc excepto qḋ ſequit̄ur: d ℂ A fluuio turbido qui irri.Hīc eſt Nilus qui irrigat terrā AEgypti,& inde ita contrahit admiſtionem terræ ex quo fit turbidus cōcludit tn̄ de habitatoribꝰ iſtorū locorū & ciuitatū. e ℂ Ego ſum &c. ſicut de Leui habitatores ciuitatum & locorum iā acquiſitorū,vt patet ex ſuprâdictis. f ℂ Veniat ergo in partem hęredi. ita ꝙ diuidat̄ tribubus,ſicut illa quę eſt acqſita. g ℂ Et nunc diuide terram in poſ.Hīc cōſequenter deſcribuntur termini terræ

G

Ciuitates Iſrael q̄re ab aduerſarijs poſſeſſę

†reputatur ipſius

H

†Et terra Gibli

Moraliter. a ℂ Ioſue ſenex.Sicut dictū eſt freq̄nter Ioſue in geſtis & nomine typū gerit ſaluatoris,q dicitur ſenex ratione deitatis æternę.Heb.xiij.b.Ieſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſecula. Et ſecundum hoc dicit Ioh.viij.g.Anteq̄ Abrahā fieret ego ſum. Igit̄ diuiſio terræ pertinētis ad ip̄m dupl̄r intelligi pōt.ſ.de eccleſia militante,& triūphante.vtriuſq̄ nanq̄ diuiſio ꝑtinet ad Chriſtū.Si aūt accipiat̄ diuiſio eccleſiæ militātis,ſic ꝑ nouē partes q̄ diuiſæ fuerūt nouē tribubus ſignificat̄ diuiſio gr̄arū in eccleſia,q̄s enumerat Apoſtolus.j.Cor.xij.a.Diuiſiones gr̄arū ſunt &c.Sequit̄:Alij quidā per ſp̄m dat̄ ſermo ſapiētiæ,alij ſermo ſciæ ſecūdū eūdē ſp̄m, alteri fides in eodē ſpū,alij gr̄a ſanitatū in vno ſpū,alij operatio virtutū, alij ꝓphetia,alij diſcretio ſpirituū,alij genera linguarum, alij interp̄tatio ſermonū.Et ſic ſunt nouē gr̄æ ſecundum ſortes nouē tribuū.Per dimidiā verò tribū Manaſſe q̄ accepit ſortē cū iſtis nouē tribubus,minorē tn̄ ſignificat̄ ſtatus ſimpliciū Chriſtianorū,quibꝰ nō dat̄ aliqua de gratijs p̄nominatis,q̄ dant̄ ad manifeſtationē ſpūs i eccleſia ꝓpꝰ vtilitate,vt dicit Apoſtolꝰ ibidē. Pōt & aliter accipi diuiſio ſecūdū diuerſos ſtatꝰ ꝑſonarū ſub ſummo pōtifice.ſ.patriarcharum, cardinaliū,archiep̄orū,ep̄orū, decanorū, archidiaconorum, decanorum ruraliū,religioſorum,& ſacerdotū curatorū. Alij verò inferiores ꝑ dimidiā tribum Manaſſe deſignant̄. Quantū aūt ad ſtatū eccleſiæ triumphātis ꝑ diuiſionē factam nouē tribubus,ſignificat̄ aſſumptio fideliū ad nouē ordines angelorū.Per ſortem verò dimidiæ tribus Manaſſe ſignificat̄ gl̄ia ſanctorū,qui non meruerūt aſſumi ad aliquē ordinem angelorū,ſed faciūt decimū ordinem ſignificatum,ſecūdū aliquos doctores per decimam drachmam Lu.xv.

Moraliter

A Moyſen legẽ intellige.q ſcd'm legem vi
xerũt primi hẽreditatem acceperũt,ſed
extra terrã ꝓmiſſiõis. Cũq; eã accepiſ-
†partes ſuas quas ſent,nõ eã poſſident,neq; diuidũt iter ſe
ſed expectãt vſq;quo eis p Ieſum diſtri
Heb.11.g. buat in ſortem.Hinc Apl's ait:Hi oẽs te
ſtimoniũ habentes p fidẽ,nõdũ cõſecu
ti ſunt ꝓmiſſiões,deo ꝓ nobis aliqd me
※ciuitatem quæ eſt li⁹ ꝓuidente,ne ſine nobis cõſummaren
tur.Habẽt igit iã ꝓmiſſionẽ ſuã & reqe
uerũt,digni iudicati p Moyſen cape hẹ
reditatẽ ſuã,ſed adhuc pugnãt pro his
q ſub Ieſu militãt.Oẽs eñ patres,qui añ
nos dormierũt,pugnãt nobiſcũ,& ora
tiõib⁹ adiuuãt. vñ:Ablinget ſynagoga
illa hãc ſynagogã,ſicut ablingit vitulus
herbã viridẽ de cãpo. Synagoga enim
dñi q̃ nos p̃ceſſit ore & lingua,cõſumet
oẽm contrariã ſynagogã.i.oratiõib⁹ cõ
ſumet aduerſarios nr̃os. Orationib⁹ er
go & verbi dei meditatiõe & opere &
ſenſu recto pugnãdũ eſt.❡Adamãti⁹.
Sicut vmbrẹ exemplari deſeruiũt cæle
ſtiũ,& q legem ſuſcipiũt,q̃ verẹ vmbra
eſt,ita exemplar & vmbrã ſequunt di-
uiſiõis cæleſtis,q in Iudẹa hẹreditatem
terrẹ diuidunt.Veritas eñ eſt in cælis,
vmbra in terris.Dum hîc conſtabat in
terris, erat Ieruſalem terreſtris,& tem-
plum & altare & cultus viſibilis, erant
pontifices & ſacerdotes ciuitates Iudẹẹ
& vici & omnia quæ in hoc libro ſcri
pta ſunt.Cũ v'ò in aduentu Chriſti ve
ritas deſcẽdens de cẹlis de terra orta eſt
& iuſtitia de cẹlo ꝓſpexit,vmbrẹ cecide
Pſal.84.c. rũt.Decidit altare & templũ,vt iã nec
in mõte Garizim,nec in Ieroſolymis ſit
Iohan.4.d. locus vbi oporteat adorare : ſed veri
B adoratores adorãt patrẽ in ſpũ & veri
※ciuitas tate.Prẹſente ergo veritate vmbra ceſ-
ſauit.Et cũ adeſſet templũ,qđ p ſpm̃ dei
& virtutẽ altiſſimi in vtero virginis fa-
bricatũ eſt,dirutũ eſt templũ de lapidib⁹
Hebr.9.c. cõpoſitũ.Adeſt põtifex futurorũ bono
Iohan.1.d. rũ,& ceſſant põtifices taurorũ & hirco
rũ.Venit agn⁹ qui tollit pc̃tã mundi:&
ceſſat agn⁹ de pecudib⁹ aſſumpt⁹,& ne
quicq; tot ſeculis iugulatus.Cõſequens
ergo erat vt hẹreditate regni cælorum
patefacta hẹreditas terrena ceſſaret,& oĩ
Roma.3.c. b⁹ ceſſantib⁹ om̃e os obſtrueret, & ſub
ditus fieret oĩs mundus deo.Ideo enim
hẹc oĩa auferri diuina diſpenſauit ꝓui-
dentia,vt viã quandã recipiãt veritatis
Gal.4.d. ceſſãtib⁹ figuris.Subuerſa eſt eñ oĩs ter
rena Ieruſalem:ſed habemus cæleſtẽ, q̃
eſt mater oĩm.Miſericordia ergo dei hẹ
reditas terrena nobis ſublata eſt,vt hæ-
reditatem q̃ramus in cælis. Referi itaq;
prima & ſcd'a hẹreditatis diuiſio. pria
qdem p Moyſen,ſcd'a q̃ & potentior p
Ieſum facta eſt.Moyſes trãs Iordanem
Rubẽ & Gad & dimidiẹ tribui Manaſ
ſe dedit poſſeſſionem: Alij verò oẽs p
Ieſum accipiũt hẹreditatem. a ❡Tri-
Leuitis veris q̃ hẹreditas bui.Leuitis aũt neq; Moyſes dedit hæ-
reditatem,neq; Ieſus,qa ipſe deus eſt hẹ
reditas eorũ.Hi ſunt q in eccleſia virtu
Deute.18.a. te animi & meritorũ gr̃a alios p̃cedũt,
Hi ſunt ſorte,q in populo ſaluãdorũ ſa
piẹ & ſcientiẹ operã tribuũt, & mentẽ
ſuã purã cuſtodiũt,& omnibus p̃claris
virtutibus excolũt,& ſimpliciores do-
cent,quõ veniãt ad ſalutem:Horũ hẹre
ditas ipẽ dñs eſt,qui eſt ſapiẽtia quã prẹ
cẹteris oĩbus dilexerũt. b ❡Tribui fi.
Ru.&c.Inuenio tñ aliquã differẽtiam
in his q̃ Moyſes diſtribuit,& in his quẹ
Ieſus.

nem nouem tribubus, & dimidiæ tri a
bui Manaſſe cum qua Ruben & Gad b
poſſederunt †terram,quam tradidit eis
Moyſes famulus domini trans fluenta
Iordanis ad orientalem plagam ab A-
roer,quæ ſita eſt in ripa torrentis Ar-
non,& ※in uallis medio,uniuerſaq; cam
peſtria Medaba uſque Dibon, & cun-
ctas ciuitates Sehon regis Amorrhæi,
qui regnauit in Heſebon uſque ad ter-
minos filiorum Ammon,& Galaad,
ac terminum Geſſuri, & Machati, &
omnem montem Hermon, & uniuer-
ſam Baſan uſque Salecha : omne re-
gnum Og in Baſan,qui regnauit in A-
ſtaroth & Edrai , ipſe fuit de reliquijs c
Raphaim:percuſſitq; eos Moyſes at-
que deleuit. Noluerúntque diſperde-
re filij Iſraël Geſſuri & Machati,& ha-
bitauerunt in medio Iſraël uſque in
a præſentem diem. Tribui autem Leui

a ❡Quia non potuit dicere,Vende omnia quæ habes & da pauperibus &c.hoc eſt enim partem Leuitis dare.Chriſtus enim qui hæc & huiuſmodi dixit Leuitis partem dedit.

nõn dedit poſſeſſionẽ,ſed ſacrificia & ui
ctimæ domini dei Iſraël. Ipſa eſt eius
hæreditas,ſicut locutus eſt illi. Dedit d
b ergo Moyſes poſſeſſionem tribui fi-
liorum Ruben iuxta cognationes ſu-
as. Fuitque terminus eorum ab Aro-
er,quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon,
& ※ in ualle eiuſdem torrentis media,
uniuerſam planiciem quæ ducit Me-
daba & Heſebon, cunctóſque uicu-
los earum , qui ſunt in campeſtribus:
Dibon quoque & Bamothbaal & op-
pidum Baalmeon & Iaſſa & Cedi-
moth & Mephaath & Cariathaim &
Sabama & Sarathaſar in monte con-
uallis Betphogor: & Aſedoth Phaſ-
ga & Bethieſmoth , & omnes urbes
campeſtres , uniuerſáque regna Se-
hon regis Amorrhæi qui regnauit in
Heſebon , quem percuſſit Moyſes
cum principibus Madian , Heuæum
& Recem,& Sur & Vr & Rebe duces
Sehon habitatores terræ, & Balaam
filium Beor hariolum occiderunt filij
Iſraël gladio cum cæteris interfectis:
factúſque eſt terminus filiorũ Ruben
Iordanis fluuius. Hæc eſt poſſeſſio e
Rubenitarum per cognationes ſuas ur
bium & uiculorum. Deditque Moy- f
ſes tribui Gad & filijs eius per cogna-
tiones ſuas poſſeſſionem, cuius hæc di-
uiſio eſt. Terminus Gazer & omnes
ciuitates Galaad,& dimidiam partem g
terræ filiorum Ammon uſque ad Aro-
er,quæ eſt cõtra Rabba,& ab Heſebon
uſque Ramoth, Maſphe & Betonim

Ieſus.Moyſes enim duabus tribubus ſe C
mis hr̃ditatem tribuẽs nõ dedit Leui-
tis portionẽ.Ieſus aũt nõ ſolũ in his tri
bub⁹ quibus terrã diuiſit,ſed etiã in il-
lis qbus Moyſes diuiſerat habitacula
Leuitis in ſingulis tribubus decreuit.
Ordo enim Leuiticus vel ſacerdota-
lis,q dei ſapiẽtiẹ & ſciẽtiẹ operã impẽ
dit,non potuit à Moyſe accipere ſor-
tẽ habitationis,q nõ erat miniſter ve-
ritatis,ſed vmbrẹ & exemplaris. Ieſus
verò noſter q eſt ſapiẽtia dei habitacu
la ſapiẽtibus p̃bet.Non potuit dicere
Moyſes:Vẽde oĩa q̃ habes,& da pau- Matt.19.c.
peribus & habebis theſaurum in cæ-
lis,& veni.ſe.m.hoc eſt partẽ dare Le- Luc.14.g.
uitis.Nec potuit dicere:Qui nõ renũ Ibidem.f.
tiauerit oĩbus q̃ poſſidet,nõ põt me⁹
eſſe diſcipulus.Oĩs qui odit patrẽ &
matrem & fratres & ſorores &c.Ideo
habitacula ſacerdotum & Leuitarum
diſpenſare non potuit.Beat⁹ eſt ergo
qui inuenitur dignus,vt ab Ieſu ſor- Iohã.10.b.
tem cæleſtis mãſionis accipiat,de q̃ di
cit Ieſus:Volo pr̃ vt vbi ego ſũ & iſti
ſint me.

Nicolaus de Lyra.

ni terrẹ iã diuiſẹ p Moyſen anteq̃
filij Iſrael tranſirent Iordanẽ.& primò
deſcribunt in generali.ſcd'ò in ſpeciali
applicando ad tribus ibi: Dedit ergo
Moyſes.Circa primã partem primò
continuat dicta dicentis, dicens: Et
nunc.ſ.immediatẽ ſupra deſcriptam.
a ❡Nomen tribu.q adhuc nõ ac-
ceperant poſſeſſiones determinatas.
b ❡Cum.ſ.tribu Manaſſe q̃tũ ad D
alterã medietatem: Ruben &. Cæ-
tera patent vſq; ibi. c ❡Ipſe fuit.
i.gigãtũ:ſecũdũ qđ dr̃ Deute.iij.b. So
lus qppe Og rex Baſã reſtiterat de ſtir
pe gigantũ.qđ eſt intelligendũ de illis
q habitabant in Aſtaroth & in Edrai.
in alijs eñ terris bñ ſuperant gigãtes,
vt in Hebron & Gaza & Geth & A-
zoto,vt dictũ eſt.ſ.xj.ca.Cætera pa-
tent in litera.d ❡Dedit.Hîc cõſeq̃n Diuiſio
ter deſcribunt termini terrẹ iã diuiſæ
p Moyſen in ſpeciali applicando ad
duas tribus & dimidiam.& primò q̃
tũ ad tribũ Ruben.ſcd'ò q̃tũ ad tribũ
Gad ibi: Deditq; Moyſes tribui Gad.
tertiò q̃tũ ad dimidiã tribũ Manaſſe,
ibi:Dedit & dimidiæ.Et patet lr̃a vſq;
ibi:e ❡Hẹc eſt.dicũt aũt hîc vrbes,
q̃ erãt clauſæ muris:viculi aũt & villæ
dicunt,q̃ nõ erant ſic clauſæ.f ❡De
ditq;. Hîc cõſequenter deſcribit terra
in ſpeciali q̃tũ ad tribũ Gad.& patet
litera hoc excepto qđ ſubdit. g ❡Et
dimi.&c.Contrariũ aũt huius videt
p̃cipi Deut.ij.d.vbi dr̃ ſic: Nõ dabo ti-
bi aliqd de terra filiorũ Ammõ:qa filijs
Lot dedi eã in poſſeſſionẽ.Ad hoc re-
ſpondẽt aliqui dicentes:q filij Ammon
habebãt duplicẽ terrã,vnã quã dñs eis
cõceſſerat,aliã quã iuxta ſe violẽter acq
ſierãt:& iſtã ſecũdã occupauerunt filij
Iſrl',nõ primã.Sed hoc vr̃ inſufficiẽter
dictũ. tum qa etiã primã acqſierũt filij
Ammõ pugnando cõtra gigãtes,& ex
pellẽdo eos inde violenter,licet ex adiu
torio diuino,vt habet Deute.ij.tũ quia
p̃ceptũ erat filijs Iſrl' abſolutè,vt nõ mo
uerẽt prẹliũ cõtra filios Ammõ,& ideo
nõ eſt veriſimile,q terrã ab eis actu poſ
ſeſſam occuparent,Ideo aliter dicit Ra.

ſint mecum:& ſicut ego in te,& tu in me vnum ſumus,& iſti in no
E bis vnũ ſint.Hi tñ qbus ſapiẽtia,dei verbũ,veritas & iuſtitia eſſe hȩre
Iohã. 17.c. ditas dr̃,habitationẽ interim cũ illis accipiunt quorũ,hȩreditas in ter
ris,vt qui per ſe non valent per illos efficiantur participes ſapientiȩ
& ſcientiæ dei: & ita ad minimos diſpenſatio diuina pertendit vt
illud cōpleat: Qui multũ,nō abundan
2.Cor.8.c. uit:& q minimũ,nō minoratus eſt. Et
Ibidem. qđ Apſ̃s ait: Vt veſtra abũdantia ſup
pleat illorũ inopiã &c.Ita ergo coha-
bitare iubenť ſacerdos & Leuita, q nō
hñt terrã,vt pcipiãt ab Iſraelita ſacer-
dos & Leuita terrena,q̃ nō hñt & Iſrae
lita à ſacerdote & Leuita cȩleſtia & di
Clericorũ & laicorũ mutua neceſſitudo uina q̃ nō habet .Lex em̃ dei ſacerdoti
b⁹ cõmiſſa ẽ & Leuitis,vt huic ſoli ope
rã tribuãt,& v̓bo dei abſq; vlla ſollici
tudine vacẽt Laicorũ miſterijs ſuſtẽta
ti.Si em̃ neceſſaria nō pbuerint, min⁹
legi dei vacabũt occupati corpalib⁹ cu
ris,& piclitabũť laici. Obſcurabiť em̃
lux ſciȩ q̃ in illis eſt,te nō miniſtrãte o-
Matt.15.b. leũ lucernȩ:& culpa tua cȩcus cȩco du
catum pbẽs in foueam cadet cum eo.
a ❡ Hãc. Adam. Diſcam⁹ ex lege, q̃
neceſſariò deſcripta eſt terrȩ diuiſio,q̃
primò p Moyſen,ſcđ'ò p Ieſum dr̃ fctã
nō vt vtrãq; ſeruem⁹,ſed vt rõnem v-
triuſq; diſcẽtes,illã ſolã teneam⁹ q̃ ab
Ieſu Chriſto nobis tradiť.Illã ergo ter
rã,q̃ eſt trãs Iordanẽ,Moyſes diſtribu
it;hãc v̓ò q̃ in terra ſctã Ieſus & prin-
cipes tribuũ. Vides,quia cũ cepat ve-
ra hr̃ditas terrȩ ſãctȩ diſtribui,aſſumũť
Matt.19.d principes tribuũ veri & ſpũalr̃ Iſrael.
F Hi ſunt apſ̃i qbus dr̃:Sedebitis & vos
ſup ſedes iudicãtes,xij.trib⁹ Iſrael. Aſ-
ſumiť etiã ſacerdos.i. myſticus ſermo
dei. Sic em̃ dicit:quia cõuenerũt Ieſus
& Eleazar ſimul ad diuidẽdã terram.

GLO. ORDI.

Hoc eſt. Cap. XIIII.
b ❡ Sorte. Iſido. Deletis
gẽtib⁹ Ioſue ſorte diuidit
populis terrã pmiſſionis.
Chriſt⁹ quoq; à facie fideliũ ſuorũ gen
tes.i. Gẽtiliũ errorũ ſpũs eiecit: & ſor-
te diuiſit terrã vnicuiq; ppria dõa tri
buẽs. c ❡ Dua. Iſi. Moyſes trãs Ior-
danẽ duab⁹ tm̃ tribub⁹ & dimidiȩ poſ
ſeſſionẽ decreuit;cæteri v̓ò oẽs p Ieſũ
ſuſcipiũt,qa plures p fidẽ Ieſu Chriſti
pmiſſa cȩleſtia ſuſcipiũt,q̃ p legẽ.Duȩ
em̃ ſemis tribub⁹ figurabãt priorẽ po
pulũ,q habuit quandam trinitatis no
titiã,ſed nõ pfectã. Nouẽ v̓ò & ſemis
trib⁹,q̃ p Ieſum pmiſſionẽ terrȩ ſãctȩ
ſuſcipiũt:ſignificãt nouũ populũ q ab
Ieſu Chriſto p fidẽ & grãm ȩternȩ re-
pmiſſiõis hr̃ditatẽ poſt lauacrũ quaſi
poſt Iordanis trãſitũ accipiũt. Sed ipſi
quoq; ad denariũ nũerũ q pfect⁹ eſt,
Iohan.16.c. nō pueniũt:quia nec ĩ ipo aduẽtu dñi
oĩa nobis pfectè annũtiata ſũt.vñ. Mul
ta habeo vobis diceř,ſed non poteſtis
portare mõ:ſed ſpũs v̓itatis,q à pře p
cedit annuntiabit vobis oĩa. Perfectio
ergo & ſũma oĩa bonorũ in ſpũſancto
eſt. d ❡ Abſq;. Iſi. Leui. nõ accipiũt hȩ
reditatẽ terrȩ,qa Ieſus Chriſt⁹ eſt hr̃di
tas eorũ,ſecũdũ illud. Ego hr̃ditas eo-
rũ,& poſſeſſio nõ dabiť eis in Iſrael: E
Ezec.44.g go em̃ ſum poſſeſſio eorũ. Clericorũ
em̃ hr̃ditas & poſſeſſio iõ dici voluit
deus,quia miniſtri altaris ipſius effecti
ſunt & ſors.vñ & cler⁹ ſors interpťať.
Ergo deũ in hȩreditate poſſident meri
tò,q vt ſine ĩpedimẽto deo ſeruire va
leant,paupes ſpiritu eſſe cupiũt,vt poſ
ſint

& Manaim uſque ad terminos Dabir. In ualle quoque Betharam & Bethnemra & Socoth & Saphon reliquam partem regni Sehon regis Heſebon. Huius quoque finis Iordanis eſt, uſque ad extremam partem maris Cenereth trans Iordanem ad orientalem plagam. Hæc eſt poſſeſſio filiorum Gad per familias ſuas,& ciuitates & uillȩ earum. Dedit & dimidiȩ tribui Manaſſe filijſq; eius iuxta cognationes ſuas poſſeſſionem, cuius hoc principium eſt. A Manaim uniuerſam Baſan, & cuncta regna Og regis Baſan, omnèſque uicos Iair qui ſunt in Baſan ſexaginta oppida, & dimidiam partem Galaad, & Aſtaroth & Edrai, urbes regni Og in Baſan, filijs Machir filij Manaſſe dimidiæ parti filiorum
a Machir, iuxta cognationes ſuas. Hanc poſſeſſionem diuiſit Moyſes in campeſtribus Moab trans Iordanem contra Iericho ad orientalem plagam. Tribui a autem Leui non dedit poſſeſſionem,

a ❡ Qui eſt ſapientia & ſcientia, cui ſoli Leuitæ & ſacerdotes operam tribuunt.

quoniam dominus deus Iſraël ipſe eſt poſſeſſio eius, ut locutus eſt illi.

Cap. XIIII.

Hoc eſt quod poſſederunt filij Iſraël in terra Chanaan, quam b c

a ❡ Arcanus ſermo dei & myſticus.

dederunt eis Eleazar

a ❡ Chriſtus.

ſacerdos, & Ioſue fi-

a ❡ Apoſtoli, quibus dicitur: Sedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Iſrael.

lius Nun, & principes familiarum per
b tribus Iſraël, ſorte omnia diuidentes, ſicut præceperat dominus in manu Moyſi, nouem tribubus & dimidiæ
c tribui Manaſſe. Duabus enim tribubus & dimidiæ dederat Moyſes trans
d Iordanem poſſeſſionem, abſque Le- d

❡ Ne temporalibus occupati minus cæleſtibus deſeruirent.

uitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres ſuos, ſed in eorum ſucceſſerant locum filij Ioſeph in duas diuiſi tri-
e bus Manaſſe & Ephraim. Nec acceperunt Leuitæ aliam in terra partem, niſi urbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda iumenta & pecora ſua. Sicut præceperat dominus Moyſi, ita fecerunt filij Iſraël & diuiſerunt terram. Acceſſerunt itaque fi- e
f lij Iuda ad Ioſue in Galgala, locutúſ- f

a ❡ Quaſi cor. b ❡ Conuerſionis.

que eſt ad eum Caleb filius Iephone

ſint dicere: Dñs pars hæreditatis meæ &c. e ❡ Nec ac. Iſid. Habita G
cula Leuitis p oẽs trib⁹ decreuit Ieſus,vt qui in eccleſia dñi ſciȩ o- Pſal.15.b.
perã dãt,& doctrinȩ gratiã adminiſtrãt,ab his qb⁹ diuĩa diſpẽſant,
terrena ſubſidia recipiãt, vnde Paul⁹: Si nos vobis ſpũalia ſeminaui
mus,magnũ eſt vt carnalia veſtra metamus? Et meritò in omnes
tribus diuiduntur, qui diſpenſatione
omnium viuunt. f ❡ Locutuſq;.
Adam. Caleb primũ hȩreditatẽ accipit 1.Cor.9.b.
à Ieſu q interpretať quaſi cor. Hic eſt q
in oĩbus intellectui operã tribuit,q nõ
aliud mẽbrũ corpis eccl'iæ eſſe diciť q̃
cor,qđ eſt pclarius in nobis.i.q oĩa cũ
rõne & prudẽtia agit,& ita cũctis diſpẽ
ſat,q̃ſi nõ ſit aliud mẽbrũ niſi cor. Inter
ptať aũt Iephone conuerſio. Caleb igiť
fili⁹ cõuerſiõis eſt; cõuerſus em̃ ad deũ
talem

Nicolaus de Lyra.

Sa.q̃ iſta pars terrȩ filiorũ Ammõ
poſſidebať actu à Sehõ rege Amorrhȩo
rũ q eã abſtulerat à filijs Ammon,ſicut
& à filijs Moab abſtulerat ptẽ terrȩ ſuæ
quã poſſidebant,vt habetur Nu.xxj. Fi
lij aũt Iſrael occiderũt Sehõ,vt ibidẽ di
ciť:& iõ oẽm terrã quã poſſidebãt,acq
ſierũt ſibi,licet q̃tũ ad aliquas ptes fuiſ
ſet aliqñ filiorũ Moab & filiorum Am
mõ. a ❡ Tribui. qa ſuſtentabanť de
decimis,primitijs,& oblatiõib⁹:dedit tñ
eis vrbes ad habitãdũ & ſuburbana ad
nutriẽdũ aĩalia,vt locut⁹ ẽ illi Nu.xxxv.

NIC. DE LY.

Cap. XIIII.
Hoc eſt quod poſſe. &c.
Deſcriptis terrȩ limitib⁹ hîc
cõſequẽter agiť de pſonis di Diuiſio.
uidẽtib⁹. Et diuidiť in duas
partes.in partẽ pricipalẽ & incidẽtalẽ. H
ſcđ'a.ibi: Acceſſerũt itaq;. Circa primũ
diciť: Hoc eſt. qđ ſupple diuideť put
cõtineť.j.xv.ca. Et licet hîc dicať,poſſe
derũt,nõ tñ totũ erat adhuc acqſitũ rõ
nibus pdictis ca.pcedẽ. c ❡ Quã de.
Seqť: Sicut pre. vt habeť Nu.xxxiiij.
d. ❡ Abſq;. Ius em̃ priogeniturȩ abla
tũ fuit à tribu Ruben ppter pctm̃ ſuũ,
eò q̃ aſcẽdit cubile přis ſui,vt hr̃.xlix.& Diuiſio
trãſlatũ fuit ad tribũ Iuda q̃tũ ad digni
tatẽ regiã,& ad tribũ Ioſeph,q̃tũ addu
plicẽ portionẽ q̃ priogenitis debebať.
Qđ ergo dr̃ hîc,q̃ filij Ioſeph ſucceſſe
rũt Leuitis,ſ.ad cõplẽdũ Nu.xij.tribuũ,
qb⁹ erat terra diuidẽda,ſublata em̃ tri
bu Leui q̃ hȩreditatẽ hr̃e non debebat
rõne pdicta in fine.xiij.ca,nõ remanerẽt
niſi.xj.niſi trib⁹ Ioſeph fuiſſet ĩ duas di-
uiſa,ppter qđ Iacob patriarcha Manaſ
ſe & Ephraim filios Ioſeph cõſtituit ca-
pita duarũ tribuũ,vt habeť.Ge.xlviij.
e ❡ Acce. Hȩc eſt ps incidẽtalis,in qua
interponiť petitio Caleb,cui Moyſes in
ſpãli pmiſerat Hebrõ,& iõ vidẽs q̃ age
bať de terrȩ diuiſiõe,fecit mẽtionẽ de p
miſſiõe ſibi facta,ne terra ſibi pmiſſa al
teri cõcedereť. Circa qđ priò poniť Ca
leb petitio.ſcđ'ò petitiõis ĩpletio,ibi: Bñ
dixitq; ei Ioſue. Circa primũ diciť: Ac-
ceſſe. Caleb em̃ erat hõ magn⁹ & famo
ſus in illa tribu;& iõ maiores de tribu
Iuda aſſociauerũt eũ qñ fecit petitionẽ
ſuã, prout ſubditur: f ❡ Locutuſq;
Dicunt Hebrȩi,quòd mortuo Iephone
patre ca
Moraliter. b ❡ Hoc eſt quod. Re- Moraliter
capitulatio eſt vſq; ibi: f ❡ Locu.ſ.Io
ſue Caleb. Per Caleb q interpretať to-
tum cor

A taleˉ fructū ex ſe ꝓfert,& cor filiū generat. Eſt ergo oīs q diuinis ſenſibus vacat,& rōnabilr̄ agit oīa Caleb. Hic qdē primo erudit⁹ à Moyſe, ſcd'ò à Ieſu, cui adſiſtebat, dicit: Tu noſti verbū qđ locut⁹ eſt dn̄s ad Moyſen &c. Quis ali⁹ pōt noſſe verbū qđ locut⁹ eſt dn̄s ad Moyſen, niſi ſol⁹ Ieſus? Nemo em̄ ſic ītellexit legē, ſicut docuit Ieſus. Ipē em̄ oīa edocuit & apuit, ipē reuelauit Paulo, quia lex ſpūalis eſſet. a ℭ Noſti. Adam. Hoc eſt qđ dixit dn̄s: Si crederetis Moyſi: crederetis & mihi: de me em̄ ille ſcripſit. de me ꝟò, i. Caleb q eſt cor dixit. Certū eſt em̄ qa de corde ſcripſit Moyſes, qa oīa ſapiēter ſcripſit. b ℭ Sic va. Sāctus em̄ ſilr̄ valet & in p̄ſentib⁹, & in p̄teritis, & in nouis, & in veterib⁹, in euāgelijs, & i lege. Hoc ergo eſt qđ dicit valere ſe ſub Ieſu ſicut tūc cū Moyſe, qa in vtriuſq; teſtamēti myſterijs cor vigilans valet. c ℭ Da ergo. Nihil humile, nihil deiectū ſc̄tūs reqrit, ſed mōtē excelſum, in quo ſunt ciuitates magnę & munitę, qa ciuitates munitas occupat ſapiēs, & deſtruit munitiones in quibus cōfidūt impij. d ℭ In quo. Adam. Ciuitates & muri ſunt impiorū dogmata & ſyllogiſmi philoſophorū, quibus aſtruūt impia queq; & diuinę legi cōtraria. Illa quoq; ſunt ciuitates munitę & ī mōtib⁹ collocatę, q̄ hęretici ſcripturarū aſſertiōib⁹ velut in altis mōtib⁹ locāt. Has ciuitates qſq; ſapiēs ꝟbū veritatis prædicās deſtruit, & vrbes mēdacij veritatis ariete ſubuertit. Ergo ſapiētiſſim⁹ Caleb adſiſtēs an̄ Ieſum, promittit ſe plus valere ad p̄liū: & iō poſcit permitti ſibi facultatē diſputādi cū dialecticis ſeculi, q ꝓueris falſa cōfirmāt, vt ſubuertāt oīa q̄ falſis aſſertionib⁹ cōſtruūt, cui⁹ alacritatē vidēs Ieſus, bn̄dicit eū qui talia poſcit & audet. Tu quoq; ſi vis operā dare ſtudijs, & B legē dei prudēter meditari, & effici cor in lege dei: potes iſtas magnas & munitas vrbes, i. falſas aſſertiōes ſubuertere, vt & tu meraris bn̄dici ab Ieſu: & accipe Hebrō, ſ. q̄ interpretař cōiūctio vel cōiugiū: p qđ forſitā pōt illud oſtēdi, ꝙ ſpelūca duplex comparata ab Abrahā patriarcha in ea eſt, in qua cōiugia patrū & reliquię eorū iacēt. i. Abrahā cū Sara, Iſaac cum Rebecca Iacob cum Lia. Meruit ergo Caleb patrū reliquias in hęreditatem ſuſcipere, qa p ſapientiam qua vigebat ſub Moyſe & Ieſu, intellexerat coniunctionis rōnē, & quid cauſæ eſſet ꝙ cū Abrahā ſola ibi Sara iaceret: & neq; Agar, neq; Cethura ei meruiſſet adiungi, vel quare cū Iacob ſola Lia iaceret, & neq; Rachel āpli⁹ dilecta, neq; ex cōcubinis aliqua in ſepulchro ei fuerat copulata. In memorijs ergo patrū hæreditatem capit ſapiens Caleb. Ipſe Ieſus Enacitarum gentis metropolim tribu-

☞ it Hebron, &

Ioh. 5. g.

† Nu. 14. d. Deute. 11. c.

Gene. 13. b.

Nicolaus de Lyra.

☙ patre Caleb naturali, Cenez accepit matrem ei⁹ vxorē, & quia nutriuit eū, vocat⁹ eſt inde Ceneze⁹. Alij verò dicūt, ꝙ fuit frater ipſi⁹ Cenez iunior ipō, & quia mortuo patre Cenez habuit curā Caleb, inde dictus eſt Cenezeus. j. Paralipo. ij. c. dicitur, ꝙ Eſron fuit pater iſti⁹ Caleb, qđ eſt tenendū. & iō cōſequēter dicit cōiter ꝙ fuit binomius. tn̄ in gloſſa Hebraica. j. Parali. iiij. ca. dicit, ꝙ Caleb fuit frater Iephone. i. diuertēs, quia diuertit ſe à cōſilio malorum exploratorum.

† homines magni ſiue ꝓcerę ſtatu rę erāt inter Enacim: vel vt alij volūt, q Arbe fuit homo magn⁹ inter Enacim

a ſ Solus Chriſtus nouit quid locutus eſt dominus ad Moyſen. Nemo enim ſic intellexit legem. Ipſe omnia docuit & aperuit.

a Cenezeus: † Noſti quid locutus a

a ſ De corde enim ſcripſit Moyſes, de quo dicitur: De me enim ille ſcripſit. ſ Si crederetis Moyſi crederetis & mihi.

ſit dominus ad Moyſen homi-
nē dei de me & te in Cadesbarne.
Quadraginta annorum erā, quā-
do miſit me Moyſes famulus do-
mini de Cadesbarne ut cōſidera-
rem terrā, nūtiauiq; ei † quod mi- b
hi uerū uidebatur. Fratres autē c
mei, qui aſcenderant mecum, diſ- d
ſoluerūt cor populi, & nihilomi-
nus ego ſecutus ſum dominum
deum meum. Iurauitq; Moyſes e
in die illo, dicens: † Terra quam f
calcauit pes tuus, erit poſſeſſio
tua, & filiorū tuorum in æternū,
quia ſecutus es dominum deum
meum. Conceſſit ergo dominus
uitam mihi ſicut pollicitus eſt uſ-
q; in præſentē diē. Quadragin- g
ta & quinq; anni ſunt ex quo lo-
cutus eſt dominus uerbum iſtud
ad Moyſen, quando ambulabat
Iſraël per ſolitudinē, hodie octo- h
b gintaquinq; annorum ſum, ſic ua-
lēs, ut eo ualebam tempore, quā-
do ad explorandum miſſus ſum,
illius in me tēporis fortitudo uſq;
c hodie perſeuerat, tam ad bellan-
dū q̄; ad gradiēdum. Da ergo mi- i
hi montē iſtum, quem pollicitus k
eſt dominus te quoq; audiente: l
d in quo Enacim ſunt, & urbes ma-
gnæ atque munitæ: ſi fortè ſit do- m
minus mecum, & potuero delere

ℭ Quia talia depoſcit & audet.

eos, ſicut promiſit mihi. Benedi- n

a ſ Quę interpretatur coniunctio, vel coniugiū.

xitq; ei Ioſue, & tradidit ei He- o
bron in poſſeſſionem: atq; ex eo
fuit Hebrō Caleb filio Iephone
Cenezeo uſq; in pręſentē diem,
qui a ſecutus eſt dn̄m deū Iſraël. p
Nomē Hebron ante uocabatur q

a ſ Ciuitas quatuor. ſ Patriarchę principales ibi ſunt ſepulti &c.

Cariātharbe. † Adam maximus r

a ℭ Noſti quid. qa dn̄s dedit ſn̄iam mortis ſup filios Iſrael, q exierat de AEgypto, excipiēs Caleb & Ioſue, vt hr̄ Nu. xiiij. b ℭ Nuntiauiq;. ſ. ꝙ terra ꝓmiſſionis explorata poſſet cum dei adiutorio facilè obtineri. c ℭ Fratres autem. i. alij exploratores p̄ter Ioſue. d ℭ Diſſoluerunt. terrorē eis immittēdo, vt habetur Nu. xiiij. d. e ℭ Iurauitq;. Nō inuenit hoc ſcriptū in p̄cedētib⁹: credēdū tn̄ eſt, ꝙ ſic fuit, ex quo ſcribit hîc. f ℭ Terra quam calcauit pes tuus erit poſſeſſio tua, & filiorum tuo. Et dicitur pes tuus in ſingulari: qa ſicut dictū fuit. ſ. Nume. xiij. c. Caleb vidēs alios exploratores p̄ter Ioſue inclinatos ad īducēdū ppl̄m ne ītrarēt terrā ꝓmiſſiōis, p aliqđ tp̄s receſſit ab eis, & venit ſol⁹ in Hebrō: vbi erat ſepultura patriarcharū principaliū, orās ibi, vt nō diſcederet à veritate ſicut alij exploratores. Et ideo Moyſes ſub iuramēto promiſit ei Hebron in poſſeſſionē. g ℭ Quadraginta. Hoc aūt fuit ſcd'o anno egreſſiōis de AEgypto, qa illo anno menſe ſecūdo decima die menſis receſſerunt filij Iſrael de mōte Sinai, xxix. die mēſis tertij venerūt in Cadesbarne vt dicit Ra. Sal. & inde miſſi ſūt exploratores, vt hîc dr̄, & hr̄ Nu. xiij. Filij autē Iſrael fuerūt in deſerto. xl. annis, anteq; tranſirent Iordanē, & pugnarēt cōtra Iericho. ſi igitur ab iſtis. xlv. annis ſubtrahař primus annus anteq; mitterētur exploratores, remanent ſex anni à trāſitu Iordanis vſq; ad diuiſionē terræ, p Ioſue, de qua fit hîc ſermo: quia tūc dixit Caleb verbū iſtud. Et ex hoc patet qđ ſ. dictū eſt. xj. ca. videlicet ꝙ Ioſue ſex annis pugnauit ꝓ acqſitione terrę an̄q; diuideret eā. h ℭ Hodie &c. quod nō fuit factum virtute naturali, ſed gr̄a dei ſpeciali. i ℭ Da ergo. ſ. Hebron, vt patet ex his q̄ ſequunř. & ſic patet ꝙ. ſ. dictū eſt. xj. c. ꝙ licet Ioſue acquiſiuiſſet ante Hebron, q̄tū ad illā p̄tem q̄ erat in valle, nō tamē q̄tū ad illā p̄tē montanā in qua erat fortalitiū. k ℭ Quē pol. ſ. p Moyſen, vt. ſ. dictū eſt. l ℭ In quo. ſ. gigantes. Ex quo patet ꝙ. ſ. dictū eſt. xj. c. ꝙ Ioſue non interfecerat omnes gigantes de Hebrō. m ℭ Si for. Dicit forte nō ꝓpter dubitationē diuinę ꝟitatis in ſua ꝓmiſſiōe, ſed ꝓpter variabilitatē liberi arbitrij in homine: quia tales diuinę ꝓmiſſiones intelligēdę ſunt ſub cōditione. ſ. ſi hō cui fit ꝓmiſſio p̄ſeueret in bono. n ℭ Bn̄dixitq;. Hîc cōſequēter ponit dictę petitionis cōceſſio, cū dr̄. Benedixitq;. imprecādo ſibi bona. o ℭ Et tra. q̄tū ad p̄tē acqſitā, & ius acqrēdi q̄tū ad aliā. p ℭ Quia. referēdo ꝟitatē de terra ꝓmiſſiōis explorata. q ℭ Nomē. i. ciuitates q̄tuor eò ꝙ p̄triarchę principales ibi ſunt ſepulti cū ſuis coniugibus. ſ. Adā & Eua, Abrahā & Sara, Iſaac & Rebecca, Iacob & Lia. vl' ꝓpř q̄tuor gigātes ibi ſepultos, vt plenius fuit dictū Ge. xxiij. Alij aūt dicūt ꝙ vocata eſt Cariatharbe. i. ciuitas Arbe, q dn̄atus fuit ibi, & à quo deſcēderūt gigantes alij. Et huic dicto cōſonat qđ dr̄. j. xv. c. Caleb ꝟò filio Iephone dedit p̄tē in medio filiorū Iuda, ſicut p̄ceperat ei dn̄s. Cariatharbe. i. ciuitas Arbe p̄ris Enac, ipſa eſt Hebrō. Pōt aūt dici ꝓ p̄dictorū cōcordia, ꝙ ab infidelibus vocata eſt Cariatharbe ꝓpter q̄tuor gigātes ibi ſepultos, & ꝓpter nomē ꝓpriū illius q ibi dn̄atus fuit. A fidelibus ꝟò vocata eſt Cariatharbe ꝓpter q̄tuor p̄triarchas principales ibi ſepultos. r ℭ Adam. Adā eſt nomē cōe, & ſignificat hoīem, vt dictū eſt Gen̄. j. tn̄ appropriatū fuit p̄io hoī. Dicūt igiř aliq ꝙ hîc teneř Adā ꝓut ē nomē appropriatū ꝓ p̄io hoīe ibidē ſepulto, vt dictū ē. Alij dicūt ꝙ accipiř ꝓ illo gigāte nomine Arbe. Aliq aūt Hebręi dicūt, ꝙ accipiř ꝓ Abrahā ibi ſepulto, vt habetur Geneſ. xxv. qui fuit maximę reputationis in illo loco, vt habetur Gen̄. xxiij. vbi de ipſo dicitur

☙ Princeps

† Nu. 14. d.

C

† verbum quēadmodum erat in corde meo Heb.

1. Mach. 2. f. Eccl. 46. b.

D

Moraliter. ✳ tum cor. & bene quia cūm eſſet. lxxxv. anno. poſtulauit terram à gigantibus poſſeſſam: & per forte bellū acquirēdam. ſignificatur ſenex cordat⁹ ad pugnādū cōtra dęmones & vitia. Talis fuit ſanctus Hylariō abbas de q̄ ſcribiř, ꝙ à. lxxiiij. anno vſq; ad. lxxx. annū icredibili feruore mētis pane abſtinuit, q̄ſi nou⁹ accedēs ad ſeruitutē dei, cū tn̄ eo t̄pe ſoleant hoīes eo remiſſius agere. n ℭ Benedi. Sicut frequēter dictū eſt, p Ioſue ſignificař Chriſtus, q bn̄dicit talibus cordatis hoībus cōferēdo eis gratiam in pręſenti, & gloriam in futuro.

Hylarion abbas

E ☞ it Hebron,& efficit ei ſors vſq; in hodiernũ diẽ. vtinã & mihi
daret ſors Abrahã,Iſaac,& Iacob;vt efficeret meus de9, ſicut effect9
eſt de9 Abrahã,deus Iſaac,& deus Iacob in Chriſto Ieſu.a ℭEt ter.
Adam. Nõ eſt hoc ſcriptũ in diſtributiõe Moyſi,ſed in diſtributio
ne Ieſu.Si ergo vis dign9 effici q hæreditatẽ cõſeq̃ris à Ieſu: optet te
prius oĩa bella finire & in pace cõſiſtere,vt
de carnis tuę terra dicat,qa ceſſauit terra à
bellis.Cũ aũt cõſuetudo ſit ſãctę ſcripturę
quatuor ptes orbis,q̃s axes vel plagas no
minãt,appellare in deſcriptione finiũ tri
bus Iudæ,duæ tm̃ noĩantur. Et facti ſunt
inqt ,fines filiorũ trib9 Iuda ſcd'm plebes
eorũ à finib9 Idumeæ,à deſerto Sin ad oc
cidẽtẽ. Et cũ deſcripſiſſet fines ab occiden
te ait,& ab oriẽte mare ſalſum: ſeptentrio
nẽ verò & meridiẽ reticuit. Fines ergo Iu
dęæ pximi ſunt Idumęæ finib9 , q̃ terrena
interpt̃at:poſt terrena em̃ ſtati ſequunt fi
nes Iudęę,ſed à deſerto,inqt,Sin.i.tentatio
nũ:poſt tentatiões ergo ſequunt fines hę
reditatis Iudæ.Oriens & occideus noĩant
vicina loca q̃ ſuprà dixim9.i.cõfinia. Val
lis q̃q; AEgypti vicina occidẽtalib9 ptib9
deſignat,q̃ à deſerto eſt ad occidentẽ. Ab
oriente verò cinguntur fines mari ſalſo.
† limite q Poſt hæc à collib9 ,inquit,q tẽdũt ad occi
dentẽ,& inde aſcendit ab occidẽte vſq; ad
Cadesbarbe,& ſic protendit ab occidente
ad Cades.hi ſunt fines eorũ ab Africo, &
inde prexit vſq; ad vallem AEgypti.Vide
quõ in occidẽtis ptib9 Africũ AEgyptũ &
occaſum noĩat,vt ſciat ſibi quiſq; hæc eſſe
trãſeunda, & ita demũ ad tribũ regiam p
uenire, de qua ortus eſt dñs nr̃.A finibus
aũt Idumęę ẽ deſertũ Sin,iõ neceſſe eſt nos
trãſire eremũ tẽtationũ,vt poſſimus per
uenire in hæreditatẽ filiorum Iuda.Aſcen
†vel termi dere quoq; optet aſcẽſum colliũ Accabi:
nus qd' interpt̃at ſcorpiões,qa trãſeundi ſunt
F à nobis & calcãdi ſcorpiones,de qb9 dicit:
Lucæ.10.c. Ecce dedi vobis ptãtẽ calcandi ſuper ſcor
piões & ſerpẽtes &c. Qui ergo vult ingre
di in hæreditatem tribus Iudæ, aſcendat
iſtas aſcenſiones, calcet & euadat hos ſcor
piones. Fortè hoc iter agenti Ezechieli di
Ezec.2.c. cebat domin9:Fili hominis in medio ſcor
pionũ tu habitas.Et ſunt,inquit,fines vſq;
ad Cadesbarne. Cades interpretat ſanctũ
vel ſanctificatio. Fines ergo Iudæ vſq; ad
ſanctificationẽ puenĩũt.ℭ Dicit etiam ab
oriẽtis ptibus trib9 Iudæ eſſe mare ſalſum
& poſt hæc in pte ei9 noĩat fons ſolis & ci
uitas ſolis, & in eadẽ tribu eſt etiã ciuitas
lr̃arũ.Optet ergo oẽm q vult itroire ĩ p
tẽ filiorũ Iuda,trãſire prius mare ſalſum.i.
mundi huius vndas & turbines ſupare, &
oĩa huius mũdi euadere,q̃ pro ſui incerto
& lubrico marinis fluctib9 cõparant,vt poſſit ad Iudæ terrã pueni
re,& ad fontẽ ſolis iuſtitiæ,q eſt fons aq̃ ſaliẽtis in vitã ęternã,& po
Ioh.4.b. ſtea ciuitatẽ ſolis iuſtitię iuenire.Eſt & in AEgypto ciuitas ſolis,ſed
illa huius ſolis nomen accepit,quẽ pater cæleſtis oriri iubet ſup bo
Matt.5.g. nos & malos.Illa verò q̃ eſt in Iudæa ſanctorũ tm̃ efficit,qa ciuitas
dei eſt,& fons ille ſupradictus fluui9 effectus lætificat ciuitatem dei.
Pſal.45.a. Tu quoq; ſi vndiq; munitus ſis,& cõtinẽtiæ muro circundatus,pa
tientiæ & magnanimitatis turribus confirmatus ,efficieris ciuitas
dei,Si verò ad hoc lumẽ ſciæ dei tibi addideris,& te ſol iuſtitię irra
diauerit,efficieris ciuitas ſolis,vel ciuitatem ſolis ſorte hæreditabis.
Si autem in lege dei die ac nocte ſtudueris ,& de manu tua liber le
gis non receſſerit,efficietur hæreditas tua ciuitas literarum.ℭAda.
Pſal.1.a. Non parum vtilitatis confertur animæ, cùm ad aures noſtras licet
obſcura lectio diuini ſermonis illabitur. Si enim creditur à Gentili
bus,ꝙ p carmina q̃dã q̃ pcantationes appellãt,qb9 iſtud artis eſt ſu
ſurrantes noibus quibuſdã compellatis, & cum his quæ nec illi qui
☞ inuocant

a ℭSi uis habere hæreditatem a Ieſu:oportet ut terra carnis tuæ quieſcat nec contra ſpiritum confligat.

a ibi inter Enacim ſitus eſt;& terrã ceſ *
ſauit à præliis.

Cap. XV.

I Gitur ſors filio b
rum Iudæ.per co
gnatiões ſuas iſta c
fuit:A termino E
a ℭQui interpretatur terren9.
don †uſq; ad deſer
a ℭTentationis.
tum Sin contra meridiem, †& uſq;
ad extremã partem auſtralis plagę.
Initium eius à ſummitate maris ſal d
ℭMundanorum.ſ.fluctuum.
ſiſſimi,& à †lingua eius quæ reſpicit
meridiem,egredieturq; cõtra aſcen e f
a ℭDedi uobis poteſtatẽ calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones.
ſum ſcõrpionis,& pertrãſit in Sina, g
aſcenditq; in Cadesbarne,& perue
nit in Eſron,aſcendens ad Addar,&
circumiens Cariathaa,atq; inde per
trãſiens in Aſemona,& perueniens h
ad torrentem Ægypti,eruntq; ter i
mini eius mare magnum. Hîc erit
†finis meridianę plagæ.Ab oriente k
uerò erit initiũ mare ſalſiſſimũ uſq; l m
ad extrema Iordanis, & ea quæ re
ſpiciunt ad aquilonem,à lingua ma
ris uſq; ad eundẽ Iordanis fluuium:
aſcendetq; terminos in Bethagla & n
tranſibit ab aquilone in Betharaba,
aſcendens ad lapidem Boen filij Ru
ben, & tendens uſque ad terminos
Debera de ualle Achor contra aqui
lonẽ reſpiciens Galgala, quæ eſt ex
aduerſo aſcẽſionis Adõmim ab au
ſtrali parte torrẽtis,tranſitq; aquas,
a ℭAquæ ſalientis in uitam æternam. b ℭIuſtitiæ.
quæ uocantur fõns ſolis, & erunt o

Nicolaus de Lyra.

✠ Princeps dei es apud nos. a ℭEt terra ceſſauit a prelijs.
ſcilicet cõibus,nõ tñ à pticularibus,vt dictũ eſt in fine ca.pcedentis.

I Gitur &c.Poſtq; actũ eſt de pſonis CAP. XV. G
terrã diuidẽtibus, hîc conſequẽter agit de ptib9 aſſigna Diuiſio
tis ſingulis tribubus.Et primò de aſſignatiõe terræ tri
bui Iuda,qa erat tribus regia.Scd'ò de aſſignatiõe terrę
filiis Ioſeph,q ſucceſſit filiis Ruben in iure primogeniturę quãtũ ad
duplicẽ portionẽ.xvj. ca. Tertiò de aſſi
gnatiõe terrę ſeptẽ aliis tribub9.xviij.ca.
Circa primum primò aſſignat terra tri
bui Iuda in generali.Scd'ò in ſpeciali ipſi
Caleb,ibi;Caleb vˀò. Tertiò deſcribit nũe
rus ciuitatũ ibi;Erãtq; ciuitates. Quartò
cõditio habitatorũ,ibi;Iebuſęũ aũt.Prĩa
ps diuidit in quatuor,ſcd'm qd' terra de Diuiſio
ſcribit ſcd'm quatuor ei9 latera.ſ.auſtrale,
oriẽtale,aqlonare,& occidẽtale. Et pate
bũt ptes pſequendo.Circa primũ dicit:
b ℭIgitur .i.familias. c ℭIſta fuit.
Hoc dicit ad deſignandũ in quo ſitu ſors
Iuda fuerit reſpectu aliarũ ſortiũ ,qa fuit † deſerti
in pte meridionali terrę pmiſſiõis,ad quã
ptẽ erãt AEgyptij eorũ aduerſarij,vt ſic † ab extre
tribus Iuda,q̃ erat bellicoſior cæteris, pa ma parte
rata eſſet reſiſtere eis. d ℭ Initiũ eius.
Iſtud eſt mare mortuũ,vt dictũ eſt .s̃.&
erat in angulo coniũgente latus auſtrale
& oriẽtale,& iõ ab illo incipit deſcribere
latus auſtrale,qd' deſcẽdebat verſus occi
dentẽ,& ideo loca intermedia deſcribit,
cũ ſubdit: e ℭEgredieturq;.Latera
em̃ ſortiũ nõ potuerũt ſemp deſcribi ſe
cundũ lineã rectã,pꝑter mõtes occurrẽ
tes,vel paludes vel aliud hmõi.Et ideo di
cit hîc:Egredie.ſ.linea deſcribẽs ſortem
Iudę à parte auſtrali. f ℭCõtra aſcen.
Mons quidam eſt vbi ſunt ſcorpiões in Mons ſco
abundantia,& ad illũ montẽ includendũ pionis
intra ſortẽ Iudæ flectebat linea deſcribẽs H
vˀſus auſtrũ.Et vbicũq; ĩ deſcriptiõe ſor
tiũ vtit ſcriptura hoc vˀbo,egredit, vˀgit,
vˀ reflectit,vel aliquo hmõi,intelligendũ
eſt ꝙ linea deſcribens ſortẽ aliquã flectit
à ſua rectitudĩe ad vnã partẽ,vel ad aliã.
g ℭEt pertranſit. Iſte non eſt mons
Sinai,q in plurib9 locis ĩ ſcriptura voca
tur Sina,qa ſors Iudę nõ ibat vſq; ad illũ
locũ,ſed ſignificat deſertũ Sin, de q̃ facta
eſt mẽtio in principio hui9 ſortis.Et hoc
magis patet ĩ Heb.qa Sina qñ accipitur
p mõte Sinai in quo data eſt lex,ſcribit p
ſamech literã in principio ita סיני Si
nai. put aũt accipit p deſerto Sin: ſcribit
per ſade,ad hunc modum צנה Zinah.
h ℭPerueniẽs.Hîc eſt Nilus ſcd'm ali
quos,& ſcd'm alios eſt qdã torrẽs q vocat
Riuocorula,q eſt ĩ termĩo auſtrali terrę p
miſſiõis.i ℭErũtq;.i.mare mediterraneũ,
qd' claudit terrã pmiſſiõis à pte occidẽtis.
Et ſic patet deſcriptio lateris ſortis Iudæ auſtralis ab oriente in occi
dentem. k ℭAb ori. Hîc deſcribit latus orientale cùm dicitur:
l ℭErit ini. qa ſicut dictũ eſt,facit angulũ terrę pmiſſionis in con
iunctione lateris auſtralis & orientalis. m ℭVſq; ad extrema
Iordanis.i.vſq; ad locũ illũ vbi Iordanis fluuius intrat mare mor
tuũ.tantũ em̃ ptẽdit latus ſortis Iudæ orientale, pcedendo ab au
ſtro vˀſus aquilonẽ.Conſequẽter deſcribit latus aquilonare, dicens:
n ℭAſcendetq; ter.quia tranſit verſus Ieruſalem,quę eſt in altio
ri loco terræ promiſſionis.Ideo ſubditur: o ℭEt erunt ad fon.
Rogel.qui eſt prope Ieruſalem,vt habetur.iiij.Reg.j.Hebręi di
✠ cũt:Ad fon.

Moraliter. b ℭIgitur ſors fi. Per Iudam qui interpretatur Moraliter
confitens ſiue laudans,põt intelligi bonus p̃latus ſecularis vel reli
gioſus,q de cõfeſſiõe laudis in obſequio diuino debet eſſe ſollicitus.
In ſorte vˀò Iudæ inter cætera loca q̃ deſcribunt eſſe in ea,tria ſpe
cialiter ſunt notãda.ſ.fons ſolis,per quẽ vˀitas vitæ quæ eſt gratia
ſignificatur. Nam grã fons aquę ſaliẽtis in vitã ęternam nominatur
Iohan.iiij. Et Cariathſepher,id eſt ciuitas literarum,p quam veritas
doctrinæ ſignificatur. Et ciuitas ſolis, per quam veritas iuſtitię quę
morum corruptionem reprimit deſignatur. Iſtę tres veritates de
bent eſſe in ſorte Iudæ,id eſt boni prælati ſecularis vel religioſi.
* Caleb verò

inuocāt,norũt:ex ſolo tñ vocis ſono ſopiunt̃ ſerpētes,vel etiā de ca-
A uernis trahunt̃:& ſępe in corpib⁹ hũanis tumores vel feruores, vel
alia hmõi voce ſola ſoluere vel reprimere dicunt̃:interdũ etiā aīæ ſtu
porē quędā ſenſus infligere,ſi tñ Chriſti nõ reſtiterit fides,quātò ma
Scripturarum ſecreta virtus gis toti⁹ ꝑcātatiõis & carminis validiorē ducēdā credim⁹, quācũqꝫ
ſcripturę ſanctę vl' ſermonũ vl' nominũ ap
pellationē.Sicut em̃ apud infideles cõtrarię
virtutes audiētes illa nõia adſunt,& dātope
rā ī hoc ad ꝙ īuocari ſe ex illo vl' ex illo nõie
ſentiũt,officij ſui rē cui ſe mācipauerũt im-
pediētes;multò magis cæleſtes virtutes,q̄
nobiſcũ ſunt,libenter accipiũt,ſi verba ſcri-
pturę & horũ nominũ appellationes velut
carmina q̄dā & ꝑcātatiões ex ore noſtro ꝓ
mamus.Et ſi em̃ illa nõ intelligim⁹,illę virtu
tes intelligũt,& velut carmine q̄dā inuitatę
& adeſſe nobis & ferre auxiliũ delectantur.
Nõ ſolũ em̃ circa nos,ſed etiā intra nos di-
uinę virtutes ſunt.vñ:Bñdic aīa mea dño,
Pſal.102. & oīa interiora mea nomē ſcm̃ ei⁹.i. oīa q̄
intra me ſunt.Cõſtat ergo multas eſſe virtu
tes intra nos,qb⁹ aīarũ nr̃arũ vel corporũ
cura cõmiſſa eſt.Si ſanctę ſunt cũ ſcripturę
legunt̃ à nobis,& delectant̃,& validiores er
ga noſtram diligētiā fiũt licet ſenſus noſter
1.Cor.14.c. ſine fructu ſit.ſcd'm illud Apl̃i:Si linguis lo
quamur,& ſpũs nr̃ oret, ſenſus aũt nr̃ ſine
fructu ſit ad intelligendũ.Mirũ myſteriũ in
hoc ꝓtulit Apl̃s,aliqñ.ſ.fieri poſſe,vt ſpũs q
in nobis eſt oret & ſenſus nr̃ ſine fructu ſit.
Illę em̃ virtutes q̄ aīę nr̃ę in adiutoriũ datæ
ſunt,reficiunt̃ ex auditu ſanctę ſcripturę,ve
lut diuinis & rõnabilib⁹ cibis,cũ.ſ.diuīa ver
ba ꝓferim⁹ ex ore.Ipſe etiā Chriſt⁹ ſi in hu-
iuſmodi ſtudijs nos vacātes inueniat,nõ ſo
lũ refici & paſci dignat̃ in nobis,ſed etiā ſi
has epulas viderit apud nos paratas, patrē
Iohā.14.c. ſecũ adducet ſcd'm illud:Ego & pr̃ veniem⁹
B & mãſionē apud eũ faciemus.Sed ſicut hu
iuſmodi meditationib⁹ diuinarũ ergo nos
virtutũ cõſortia & officia prouocam⁹,ita
malignarũ virtutũ inſidias & dęmonũ icur
ſiões hmõi ſermonũ & noīm appellatiõib⁹
effugam⁹.Verbi grã,vt ſi qs ꝓſpexerit ꝑcā
tatiõib⁹ ſopitũ ſerpētē in manibus portari,
vel de cauernis extrahi,nihil nocere valentē,
venenis incātationũ virtute torpentib⁹:ita
lectiõis diuinę virtute ſi quis intra nos eſt cõ
trarię virtutis ſerpens,ſi patienter feras.i.ſi
nõ tędio auditũ auertas,ſcripturæ carmini-
bus depellet̃.Si ergo legit̃ tibi ſcriptura ob-
ſcura,& quā nõ intelligis hāc iterim vtilita
tē ſuſcipe,obſerua tm̃ ne efficiaris ſicut aſpi
des ſurdę,& obturātes aures ſuas q̄ nõ exau
diũt vocē incantātis,& venefici qui incanta
tur à ſapiēte.Eſt em̃ carmē qđ incantat̃ à ſa
piēte Ieſu Naue,& ab oībus prophetis. Ne
ergo faſtidiamus audiētes ſanctas ſcripturas,
etiā ſi nõ intelligam⁹ ſed fiet nobis ſcd'm fidē
2.Tim.3.d. nr̃am credentibus:quia oīs ſcriptura diui-
nit⁹ eſt inſpirata,& vtilis,etiā ſi nõ ſentiam⁹ vtilitatē.Prębent aliqñ
medici cibũ vl' potũ.Verbi gratia:Ad diſcutiēdā caliginē oculorũ,
nec tñ in edēdo,vel potādo ſentimus qđ proſit,ſed cũ trāſierit dies
vna & altera & tertia,ſuo tpe ꝑ occultos meatus relata ad viſum,ci-
bi vel poculi virtus paulatim purgat aſpectum.

Gloſ.ordina. Cap. XV.

a ¶ Caleb.Adam.Initiũ diſtributiõis Ieſu incipit à Caleb.data eſt
enim huic portiõis ſuę ſors priuſqꝫ tribus ſua.i.tribus Iuda perci-
peret,nec in extremis partibus,ſed in medio filiorum Iuda,nec per
ſortē,ſed per ꝑceptũ dñi dat̃ ei ciuitas integra.Quē em̃ aliũ dignum
erat cõſequi talē hęreditatē,niſi Caleb,q̄ ſol⁹ ſaluat⁹ eſt cũ Ieſu de ſex
centis milib⁹ armatorũ,q exierāt de AEgypto?Et ipm̃ opꝫtet accipe
metropoli.Idō dedit ei Ieſus ciuitatē Arboc,metropoli Enac,q̄ eſt He
bron,in qua erāt memorię patrum,& exterminauit inde tres filios
Enac. Primò ergo diſcutiamus quare metropolim accepit Caleb,
Humilitas duplex & illā q̄ prima inter om̃es in terra promiſſionis metropolis dicitur,
& metropolis Enac,q̄ interpretat̃ humilitas inanis.Duę autē humili
Matt.11.d. tates ſunt.Vna laudabilis,de q̄ dicit̃:Diſcite à me,quia mitis ſum,&
humilis corde

humilis corde &c.&:Qui ſe humiliat,exal.&c.&:Humiliamini ſub C
potēti manu dei.Altera culpabilis,de q̄ dr̃:q̄a Amnõ hũiliauit Tha Lucę.14.c.
mar ſororē ſuā. Hęc eſt humilitas inanis,q̄ ex pc̃tõ deſcendit. Huius 1.Petr.5.b.
metropolim cepit,& excidit Caleb,& īteremit tres filios Enac.i. in- 2.Reg.13.c
anis humilitatis,& habitauit ciuitatem.Primus autem eſt filius Seſai.
id eſt extra me,hoc eſt extra ſanctum, extra
ſanctum enim eſt filius inanis humilitatis,
imò & extra deum. Eſt alius Ahiman.
qui interpretatur,frater meus extra cõſiliũ:
velut ſi dicat̃ frater me⁹ ſine cõſilio. Omnes
em̃ fratres q de humilitate inani naſcunt̃,ex
tra cõſiliũ ſunt.Tertius eſt Tholmai,qđ in-
terpretat̃ ꝑcipitiũ vel ſuſpēſio,q̄a nihil in eo
ſtabilitatis,ſed vaga oīa & in ꝑceps ruentia.
His exterminatis aſcendit in Dabir, cuius
nomē erat prius,ciuitas literarũ.Dabir aũt
interpretat̃ loq̄la.Igit̃ ciuitatē literarũ intel-
lige oē veteris teſtamēti inſtrumentũ, ſicut
hāc ipſam quā nũc exponimus ſcripturā,q̄
poſt efficit̃ Dabir.i.loquela.Quę enim pri-
us in literis erat,& ſecundum literam intel- id eſt vrbs
ligebatur,modò in eccleſijs Chriſti loquela ſyluarum
facta eſt, loquentibus de ea differentibus
primò apoſtolis,

exitus eius ad fontem Rogel, a-
ſcenditqꝫ per uallem filij Ennom
ex latere Iebuzæi ad meridiem, a
hæc eſt Ieruſalem: & inde ſe eri-
gens ad uerticem montis qui eſt
contra Gehennõ ad occidentem
in ſummitate uallis Raphaim cõ
tra aquilonem,pertranſitqꝫ à uer
tice mõtis uſqꝫ ad fontem aquæ
Nephtoa,& ꝑuenit uſqꝫ ad uicos
montis Ephrõ,inclinaturqꝫ in Ba
ala quæ eſt Cariathiarim, id eſt b
urbs ſyluarum,& circumit de Ba
ala cõtra occidētem uſqꝫ ad mon
tem Seir. Trāſitqꝫ iuxta latus mõ
tis Iarim ad aquilonē in Cheſlon
& deſcēdit in Bethſames, trāſitqꝫ
in Thamna,& peruenit cõtra a- c
quilonem partis Accaron ex la-
tere, inclinaturqꝫ Sechrona, &
trāſit mõtem Baala, ꝑuenitqꝫ in
Iebneel,& magni maris cõtra oc d
cidentem fine concluditur. Hi
ſunt termini filiorũ Iuda per cir-
cumitum in cognationibus ſuis.

a ¶ Conuerſionis.

a Caleb uerò filio Iephõne dedit e

a ¶ Non in extremis.

partem in mēdio filiorum Iuda ſi

a ¶ Non in ſorte.

cut præcēperat ei dominus, Cari

a ¶ Qui interpretatur humilitas inanis,vel reſponſio inanis.

atharbe patris Enāc, ipſa eſt He
bron,deleuitqꝫ ex ea Caleb tres

a ¶ Extra me.i.eccleſiam. b ¶ Frater meus extra conſilium.i.ſine conſilio.omnes enim filij inanis humilitatis extra conſilium ſunt.

filios Enac, Sēſai & Ahimān

a LXX.Thalamin.i.præcipitium vel ſuſpenſio: quaſi vagus.ſ.& præceps.

& Thõlmai de ſtirpe Enac, atqꝫ
inde cõſcendēs uenit ad habitato f

a ¶ Quæ interpretatur loquela.

res Dābir,quæ prius uocabatur
Cariathſepher, id eſt ciuitas li-

Nico. de Lyra.

cunt:Ad fontē Fullonis,ita ꝙ Rogel ſe-
cũdũ eos nõ eſt nomē ꝓpriũ,ſed cõe.Ibi em̃
fullones lauāt veſtes.& ſcd'm hoc dicit̃.iiij.
Reg.xviij.d.Venerũt Ieruſalē & ſteterũt iu
xta aquęductũ piſcinę ſupioris, q̄ eſt in via
agri Fullõis.a ¶ Ex late.Dixit ex latere ad
meridiē,quia linea diuidēs ſortē Iudę à ſor
te Biniamin procedens de oriēte in occidē
tem,in latere aquilonari declinabat ad ptē
meridionalem iuxta Ieruſalem,& ſic Ieruſa
lē erat extra lineā illā in pte aquilonari,vbi D
erat ſors Biniamin,nõ tñ totam,ſed q̄tũ ad
illā ptē in qua poſtea fuit fundatũ tēplum &
altare holocauſti,quod ſecundum oēs expo
ſitores fuit in ſorte Biniamin. b ¶ Caria-
thi.i.vrbs ſy.Iſtud vrbs ſyluarũ,nõ eſt ī He
bręo,ſed additũ eſt à trāſlatore,ad oſtēdēdũ
interꝑtationē hui⁹ nõis Cariathiarim.Ca-
riath em̃ idē eſt ꝙ ciuitas,Iarim ſyluę.c ¶ Et
peruenit.hoc non dicitur hîc,eò ꝙ linea
determinās latus iſtud ꝓcedat rectè verſus
aquilonē,q̄a linea deſcribēs latus aquilona-
re tranſit ab oriēte in occidētē.Sed quia in
in hoc loco linea prędicta à ſua rectitudine
flectit̃ verſus aquilonē.ideo ſubdit̃: d ¶ Et
magni.Mare magnũ hîc vocat̃ mare me-
diterraneũ,vt.ſ.dictũ eſt,vbi terminat̃ lat⁹
aquilonare ſortis Iudę,& incipit lat⁹ occidē
tale.lat⁹ em̃ occidētale ſortis Iudę eſt totũ ſu
per illud mare,qđ etiā claudit totā terrā ꝓ
miſſiõis à parte occidētis.Et ſic patet deſcri
ptio quarti lateris ſortis Iudę. e ¶ Caleb.
Hîc conſequēter deſcribit̃ ſors Iudę in ſpe-
ciali q̄tũ ad ipm̃ Caleb,q̄a cepit ptē ſpēalē,
vt dictũ eſt ca.xiiij.& hîc repetit̃.Et patet lr̃a
ex ꝑdictis vſqꝫ ibi:f ¶ Inde cõ.ve.i.ciuitas literarum.hoc eſt addi
tum à trāſlatore,ad oſtēdēdũ interꝑtationē huius nõis Cariathſe-
pher,q̄a Cariath interꝑtat̃ ciuitas.ſepher ſcriptura vel liber. Dicũt
aũt Hebręi,ꝙ idō ſic vocata eſt iſta ciuitas,eò ꝙ Othoniel q̄ iſtā ciui
tatē cepit,vt ſtatim ſubdit̃,aliqua legis capl'a,q̄ obfuſcata & deleta
fuerant tpē

*e ¶ Caleb.Sic.ſ.ꝑ Caleb ſignatus eſt ſenex vigoroſus ad debel Moraliter
landum vitia,qui eſt Chriſti membrum, ſic in iſto loco per Caleb
poteſt ſignificari Chriſtus,q eſt fidelium caput.Nam frequenter in
expoſitione ſacræ ſcripturę,& maximè myſtica fit trāſitus de capite
ad membra,& econuerſo,propter eorum connexionem.Per hoc
igitur quòd Caleb in Cariatharbe cõfudit tres gigantes filios Enac
figuratum fuit,ꝙ Chriſtus in Ieruſalem ternarium filiorum diaboli
confuſurus erat.ſ.ſacerdotum,ſcribarum,& Phariſęorum,quos in
euangelio legit̃ frequenter cõfudiſſe. f ¶ Inde cõſcendēs venit
ad habitatores Dabir.i.ciuitas literarum vocabatur,per quā in
telligi poteſt vniuerſitas hæreticorum,qui ex literatura ſuperbiētes
nouas fingũt hęreſes,& eas nituntur verboſitate philoſophica vel
*rhetorica

E primò apl'is: & remouētib' ſufficiē lr̄ę, & pfectib' in ſpūale, loq̄ntur, deinde doctorib' ſingulis literarū, ſingulis loq̄la & diſputatione euāgelicā facientib'. Qui ſunt aūt tres filij Enac quos Caleb īterfecit, in cui' pſonā & virtutē legis aſcripſimus in terrenis: Inanis humilitas, eſt illa, quā poetę vel philoſophi de diuinitate ſenſerunt, humilia enim ſunt, & deo indigna ſunt q̄ ſenſerunt.

Poetarū & philoſophorū humilitas de deo

Quid em̄ tā inaniter humile, q̄ ligna & lapides deos putare: Huius inanis humilitatis primus filius eſt, q̄ dicit̄ Seſai, id eſt extra me i. primus ſenſus eorū extra veritatē & extra deū eſt. Sc'd's Achimā. i. frater ſine conſilio. Frater enim eſt illi' erroris, qui ſine cōſilio gerit. Quid em̄ tā ſine cōſilio eſt, q̄ relinquere deum qui nos fecit: & ſequi deos alienos quos nos fecimus: Tertius erroris ſenſus eſt Thalamin, quod eſt pręcipitium vel ſuſpenſio, quia nouiſſima huius erroris tēdunt in præcipitium & in profundum inferni. Hos Gētilitatis ſenſus tanq̄ filios Enac vetuſti erroris abſcidit lex, quæ etiam ſc'd'm literam verum deum & creatorem omni prędicat. Sed nūc aſcendit Caleb ad iſtam ciuitatem literarum & dixit: Quicunq̄ exciderit ciuitatem literarum & obtinuerit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorem. Othoniel qui cepit ciuitatem literarum interpretat̄ rñſio dei. Rñſio autē dei dicit̄ is cui rñdet deus. i. cui arcana reuelat. Iſteergo qui pōt cape ciuitatē literarum veteris teſta. & excidere literam occidentem, frater Caleb iunior. Hic ego ſum, q̄ exciſa legis litera ſenſum in ea ſpiritualē requiro. Excido aūt literam, cū non ſecundū carnē circūcidor, neq̄ ſecundum carnem azyma comedo, neque paſcha cum Iudęis obſeruo vel huiuſmodi &c. pmittitur enim mihi ſi ciuitatē literarū excidero, filia fratris mei maioris. Erat enim filius Cenez, qui interpretatur ſpretio. Quis em̄ erat

F ſpretior q̄ nos gētes alienati à cōuerſatiōe Iſrael: Nam prior frater meus cuius accipio filiam, quia excidit ciuitatem literarum, fuit filius Iephone, q̄ interpretat̄ conuerſio. Dac ergo mihi minori fratri filiam ſuam. i. intelligentiam ſui lex. vnde: Auferetur à vobis regnū dei, & dabitur genti facienti f. e. Sciēdū tū aliud eſſe legē, cuius nuſq̄ perſonā de dimus Caleb, aliud literam veteris teſtamēti. i. ciuitatem literarum. Accepta ergo filia eius, ego frater eius iunior adduco eam de domo patris ſui. Quę cūm venerit mecum ſedēs ſup aſinū, quem ſcilicet ſoluerūt diſcipuli Chriſti, dicit ad patrem ſuum: da mihi bñdictiōnē tuā pr̄, & accepit Gonechlā ſuperiorē & Gonechlā īferiorē. i. pollicitationē vitę q̄ nūc eſt & futurę, & centuplū in pſenti ſeculo, & vitā ęternā in futuro. a ℂ Othoniel. Nota q̄ Caleb dicit̄ filius Iephone, & Gothoniel filius Cenez, qui eſt Caleb iunior, id eſt conſanguineus.

† 1. Pa. 2. f.

† da mihi fontes aquarum,

† fontes ſuperiores & inferiores

Matt. 21. d.

Mat. 21. a.

Moraliter

a ¶Vnde vt non carnaliter impleat vel intelligat: ſed ſpiritualiter.

terarum. Dixitq̄ Caleb: Qui percuſſerit Cariathſepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem. †Cepitq̄ eam Othoniel filius Cenez frater Caleb iunior, deditq̄ ei Axā filiam ſuam uxorē: Qui cū pergerent ſimul, ſuaſa eſt à uiro ſuo, ut peteret à patre ſuo agrum, †ſuſpirauitq̄ ut ſedebat in aſino. Cui Caleb, quid habes, inquit: At illa reſpondit: Da mihi benedictionē. Terram arentem dediſti mihi, † iunge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb † irriguum ſuperius & inferius. Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorū Iuda per cognatiōes ſuas. Erātq̄ ciuitates ab extremis partibus filiorum Iuda iuxta terminos Edō à meridie, Cabſeel & Eder & Iagur & Cina & Dimona & Adada, & Cedes & Aſor & Iethnan, Ziph & Tele & Baloth & Aſor noua & Carioth, Heſrō. Hæc eſt Aſor. Amam, Sama & Molada Aſergadda, & Haſſemō & Beth pheleth & Aſerſual & Bethſabeę & Baziothia & Baala & Iim & Eſem & Eltholad & Ceſil & Harma & Siceleg & Medemena & Senſenna Lebaoth & Selim & Aen & Remon: Omnes ciuitates trigintanouem & uillæ earum. In campeſtribus uerò

a ¶Ciuitatem literarum. literā. ſ. veteris teſtamēti.

¶Legis ſ. intelligentiam.

a ¶Othoniel reſponſio dei, cui. ſ. deus reſpondet & arcana reuelat.

a ¶Gentiū populo, de quo dicitur: Sol. & addu. mihi.

G tudinē ſororis patris tui nō reuelabis. & in eodē gradu ſunt frater & filia eiuſdē. Othoniel aūt hīc dicit̄ frater Caleb, & ideo contra legē videt̄ q̄ accepit ei' filiā. Ad hoc dicūt aliq̄ q̄ Caleb ignorās euentū belli vētūri, q̄ Othoniel frater ei' deberet pcutere Cariathſepher, dixit publice & in gn̄ali illud qd' pmittit̄ hīc. ℂ Qui &c. poſt factū q̄ ex quadā magnificētia noluit retractare dictum ſuum ſicut & Iepthe voluit implere votum ſuum de immolatione filię ſuę ſicut habetur Iudi. xi. ſed iſtud non videt̄ verū, tū qa Caleb erat vir ſanctus & bonus, vt dictū eſt ca. xiiij. & iō nō eſt veriſimile q̄ feciſſet contra legē. tū quia Othoniel fuit vir ſctūs & bon', ſc'd'm qd' dicit̄ Iud. iij. b. Suſcitauit eis ſaluatorē Othoniel. Et ſequit̄: Fuit q̄ in eo ſpūs dn̄i, & iudicauit Iſrael. & iō nō eſt veriſile q̄ vellet cōtra legē vxorē accipere pter hoc dicūt alij, q̄ Cenez pr̄ Othoniel fuit frater ipſi' Caleb, v' dictū eſt. ſ. xiiij. ca. & ſic Othoniel fuit nepos ei': & p cōſequēs nō fuit contra legē q̄ accipet ei' filiā, qa iſte grad' ī lege nō fuit phibit'. Qd' aūt Othoniel hīc dicit̄ frater Caleb, hoc eſt eo mō loquēdi q̄ Lot dicit̄ fr̄ Abrahā Gene. xiij. q tū erat ei' nepos, vt patet ibidē. Pōt ēt dici pbabilr̄ vt vr̄, q̄ licet Othoniel eēt fr̄ Caleb, nō tū peccauit accipiēdo neptē ſuā. nō em̄ hoc eſt cōtra legē naturę qa Abrahā accepit Sarai filiā fr̄is ſui Arā, nec ē cōtra legē Moyſi expreſſē, ſed tm̄ hoc dr̄ ex quadā argumētatiōe, vt dictū eſt. Sed argumētū nō vr̄ valere, qa in phibēdis gradib' attēdit̄ irreuerētia naturę, vxor aūt eſt ſubiecta viro & nō ecōuerſo, & iō magis ē cōtra reuerētiā naturę, q̄ amita ſit vxor nepotis ſui, q̄ q̄ neptis ſit vxor auūculi. Itē in lege Moyſi vir & mulier nō erāt ad paria ī cōtrahēdo mr̄imoniū, qa licitū fuit viro hr̄e plures vxores ſimul, nō aūt mulieri q̄ hr̄et plures viros. & ideo non ſequit̄, q̄ ſi fuerit prohibitū mr̄imoniū inter amitā & nepotē, q̄ ex hoc fuerit prohibitū matrimoniū inter auūculū & neptē, niſi aliūde inueniat̄ expſſum. ℂ Que &c. In Hebręo habet̄: Quæ cum pgeret, incitauit eū. i. virū ſuū ad petendū agrū à Caleb, & vtrūq̄ fuit verū, qa ipſa primò incitauit virū ſuū ad petēdū agrū, à Caleb, & ille pſuaſit ei q̄ ipſamet faceret, quia conuenienti' erat q̄ ipſa peteret hoc à patre proprio q̄ vir ſuus. c ℂ Suſpirauitq̄ &c. Hebręi dicunt: Lapſa eſt deſuper aſinum, quia ſubitò, voluntariè tū deſcendit de aſino vt poneret ſe ad pedes patris ſui, vt ſic facilius impetraret. d ℂ Terram arentem &c. i. infructiferā pter ſiccitatē. e ℂ Dedit itaq̄ ei Ca. ir. ſu. &c. quia dedit ei terrā ſic diſpoſitā, q̄ i pte ſupiori erat irriguū fontis, & ſilr̄ in pte iferiori. f ℂ Erantq̄ &c. Hic cōſequēter deſcribit̄ numer' ciuitatū, q̄ erāt in ſorte Iudę. Et patet litera vſq̄ ibi: g ℂ Omnes ciuitates. &c. In Hebręo habetur.

H

Quā Othoniel frater Caleb fuerit

† & deſcendit de vel piecit ſe de. Chald. interpre. iactauit ſe de aſino, vt. ſ. proijceret ſe ad pedes patris.

b ℂ Sedens in aſino cui. Gregori. Axa ſuper aſinum ſedet, cum irrationabilibus carnis motibus anima præſidet. Quæ ſuſpirās à patre terrā irriguam petit, quia à creatore cum magno gemitu quærenda eſt lachrymarum gratia. Sunt enim qui iam receperunt liberè pro iuſtitia loqui, oppreſſos tueri, indigentibus tribuere, ardorem fidei habere: ſed adhuc gratiam lachrymarum non habent. hi terram auſtralem & arentem habent, ſed adhuc irrigua indigent

Nicolaus de Lyra.

fuerāt tpe luctus Moyſi, ibidē reparauit. Sed hoc patet fictitiū, qa hoc eſt manifeſtè cōtrariū textui, vbi dicit̄: Venit ad habitatores Dabir quę prius vocabat̄ Cariathſepher. Si aūt dictū Hebræorum eſſet verum, diceret econuerſo: Venit ad habitatores Cariathſepher, q̄ prius Dabir vocabat̄. Et ideo oportet dicere, q̄ alia ratione vocabat̄ Cariathſepher. i. ciuitas literarū, anteq̄ Othoniel & Caleb venirēt illuc, vtp ote qa ibi innuentę fuerāt lr̄ę, qbus vtebant̄ Chananæi habitatores terrę, vel qa ibi vigebat ſtudiū alicuius ſcientiæ, vel aliquid huiuſmodi. a ℂ Deditq̄ ei Axam filiam. Hoc videtur eſſe contra legē. Leuiti. xviij. vbi prohibetur matrimonium inter filium alicuius & ſororem eiuſdem, ſc'd'm qd' ibi dicitur: Turpitudinem

Omnes ciuitates rhetorica defendere, iō bn̄ dicit̄ q̄ Cariathſepher vocata fuit Dabir, quę locutio interpretat̄. Hāc aūt ciuitatē debellauit per Othoniel, qui ſc'd'm Hebręos fuit valde lr̄at', & frater Caleb dicit̄ in textu & ſignū dei interpretat̄. pter qd' p hęc tria Othoniel ſignat, hominem, literatū & etiam bonū. De quo dicit ſaluator Matt. xij. d. Quicunq̄ fecerit voluntatem patris mei qui in cælis eſt, hic frater meus eſt &c. Et per interpretationem quę eſt ſignum dei, ſignat hominē baptizatum Chriſti ſignum habentem. Iſte verò tres conditiones fuerunt in beatis, Ambroſio, Hieronymo, Auguſtino & Gregorio & pluribus alijs per quos Chriſtus hęreticos confutauit. a ℂ Deditq̄ ei Axam filiam &c. Per quam intelligi poteſt ſapientia diuina, quę eius filia dicitur, Eccle. xxiiij. a. Ego ex ore altiſſimi prodij, primogenita ante omnem creaturam. Hęc autem ſapiētia data fuit ſponſa prædictis doctoribus & alijs ſimilibus. Hęc tū ſapientia quę à deo datur in via, arens eſt. i. deſiderans claram viſionem patriæ. Ideo ſubditur: e ℂ Deditq̄ ei Caleb irri. &c. Per irriguum ſuperius intelligitur gaudium de diuina viſione, per irriguum inferius gaudium de pœne damnatorum quam vident, euaſione.

Moraliter

A Irrigua indigent:quia in bonis operibus poſiti,in quibus magni & feruētes ſunt,oportet vt timore ſupplicij,vel amore regni cæleſtis mala etiā quę antè perpetrauerūt deplorēt. ℂ Cōpūctiōis aūt duo principalia genera ſunt,qa deū ſitiens aīa prius timore cōpungitur, pòſt amore. Prius em̄ timore ſe lachrymis afficit,quia dū malorum ſuorū ſummā recolit,pro his ęterna ſupplicia ptimeſcit. Cū verò lōgo mœrore fuerit formido conſumpta,q̄dā de p̄ſumptiōe venię ſecuritas naſcit̃,& in amorē cæleſtiū gaudiorum animus inflammat̃. Et q̄ prius flebat ne ducereẽ ad ſuppliciū,poſt flere incipit,ꝙ differtur â regno. Dat ergo ei pater irriguum ſuperius,cùm ſe in lachrymis cæleſtis regni deſiderio affligit. Irriguum verò inferius accipit,cùm inferni ſupplicia flendo pertimeſcit. Prius autem inferius,& poſt irriguū ſuperius dat̃. Sed qa cōpunctio amore dignitatis prȩeminet,neceſſe fuit vt prius irriguū ſuperius,& pòſt inferius poneretur.

Cōpūctionis duo genera

a ℂ Iebuſęum autem habitatorem Ieruſalem non potuerunt filij Iuda delere,habitauitq; Iebuſæus cum filijs Iuda in Ieru. Adam. Intelligimus ſpiritualiter habitaſſe Iebuſæum cum Iudæis in Ieruſalem vſq; in prȩſentē diē ſcd'm parabolam euangelij quę de zizanijs dicit. Sinite vtraq; creſcere vſq; ad meſſem,ne eradicetis ſimul & triticū. Sic em̄ in Ieruſalē.i.in eccleſia ſunt quidā Iebuſæi,qui.i. degenerē vitā ducūt,fide qdē & actiōe & conuerſatiōe peccati peruerſi. Nō pōt em̄ ad liquidū eccleſia purgari dum in terris eſt. Sūt in ea oēs ſancti,in quibus peccati macula nō eſt. Sed ne cū zizanijs eradiceẽ & triticū,ſunt in ea aliqui in quibus vel dubia,vel occulta peccata ſunt. Qui enim manifeſtè & euidenter criminoſi ſunt,de eccleſia expellendi ſunt.

Matt.13.d.

B Non ergo potuerūt filij Iuda diſperdere Iebuſæos,ſed habitauerūt cū ipſis in Ieruſalē vſq; in præſentem diē. Iebuſęus interpretat̃ conculcatio. Debet ergo nobis eſſe ſumma cautela & ſtudium,ne quis ſcādalū faciat vł patiat̃,ne quis pollutus in hanc ſanctorum congregationē introeat. Si tamen eos non poſſumus eijcere,qui nos conculcant,eos ſaltem quos poſſumus quorum peccata manifeſta ſunt,eijciamus. Vbi enim peccatū euidens nō eſt,eijcere de eccleſia neminē poſſumus. Illi aūt ſunt in eccleſia conculcantes,de quibus dicitur:Nolite ſanctum dare canib⁹:neq; mittatis margaritas veſtras ante porcos,ne fortè conculcent eas &c. Iſti ergo ſunt Ieſubęi,qui indigni audiunt verbū dei,quo audito neq; diſcedunt vt infideles, neq; permanent vt fideles;ſed percepta myſteriorum notitia & fidei noſtræ ſecretioribus perſcrutatis,conuerſi impugnēt nos,& contradictionibus corda noſtra dirumpunt,verbi dei margaritas conculcantes,& ornamenta fidei maculantes:hos nō potuerunt eijcere filij Iuda de Ieruſalem vſq; in præſentem diem. b ℂ Vſq; in præſentem diem.id eſt ſeculi ęternitatem more ſcripturæ. Sed hoc ad literam ſtare non poteſt: quomodo enim Iebuſæus habitat cum filijs Iuda in Ieruſalem quandiu durat hoc ſeculum,cùm nec filij Iuda habitent ibi in ſecuum? ℂ Conculcationem ſcandalum ſ.facientes in eccleſia,& qui percepta myſteriorum notitia verbi dei,margaritas impugnando conculcant. Ieruſalem viſio pacis interpretatur. Si ergo in corde noſtro ędificata eſt Ieruſalem.i.viſio pacis,& Chriſtum q eſt pax noſtra ſemper intueamur,& ſeruemus in corde noſtro,ſi quidem ita fixi & ſtabiles ſimus in hac viſione pacis,vt nulla cogitatio peccati aſcendat in cor noſtrū,poſſum⁹ dicere,qa in Ieruſalē ſum⁹,& null⁹ nobiſcū eſt niſi ſoli ſancti. Nūc ꝟò etiā ſi ad grandem

Matt.7.a.

ſi ad grandem profectum veniamus,& ſummis nos ſtudijs excolamus,nullum puto tam purum eſſe,qui non aliqua cogitatione maculetur. Certum eſt ergo habitare etiam Iebuſæos,cum filijs Iuda in Ieruſalem. Laborandum tamen eſt quotidiè eijcere eos de Ieruſalem,ſed non omnes ſimul eijci poſſunt. C

Eſtaol & Sarea & Aſena & Zanoe & Engannim & Taphua & Enaim & Ierimoth & Adullam, Socho & Azeca & Saraim & Adithaim & Gedera & Gederothaim,urbes quatuordecim & uillæ earum. a Sanan Hadaſſa & Magdalgad,Deleā & Maſepha & Iecthel, Lachis & Baſchath b & Eglō Hebbō & Leheman & Cethlis & Giderot & Bethdagō & Naama & Maceda, ciuitates ſedecim & uillæ earum Labana & Ether & Aſan, Iephta & Eſna & Neſib & Ceila & Aczib & Mareſa,ciuitates nouem & uillę earum. Accaron cum uicis & uil c lulis ſuis. Ab Accarō uſq; ad mare oīa quæ uergūt ad Azotū & uiculos eius. Azotus cū uicis & uillulis ſuis. Gaza cum uicis & uillulis ſuis,uſq; ad torrētem Ægypti,& mare magnum terminus eius,& in monte Samir & Iether & Socoth & Denna,Cariathſenna,hæc eſt Dabir:Anab & Iſtemo & Anim,Goſen,& Olon & Gilo,ciuitates undecim,& uillæ earum. Arab & Ruma & Eſaam & Ianum & Beththaphua & Apheca, Athamatha & Cariatharbe,hæc eſt Hebrō,& Sior, ciuitates nouē & uillæ earū. Maon & Hermel & Ziph & Iota,Iezraël & Iucadan & Zanoe Accaim, Gabaa & Thanna,ciuitates decem & uillæ earum. Halhul & Bethſur & Sedor Mateth & Bethanoth & Helthecon, ciuitates ſex & uillæ earum. Cari d athbaal, hæc eſt Cariathiarim urbs ſyluarum,& Arebba,ciuitates duæ & uillæ earum. In deſerto Betharaba,Meddin & Sachacha & Nebſan, & ciuitas Salis, & Engaddi,ciuitates ſex & uillæ earum. Iebuzæum autem habi e tatorem Ieruſalem non potuerūt a filij Iuda delere,habitauitq; Iebuſæus cum filijs Iuda in Ieruſalem b uſque in præſentem diem.

a ℑ Zizania.ſ. a ℑ Eccleſiæ. b ℑ Nè eradicarent ſimul & triticum. a ℑ Qui ſunt ſinè macula & ruga. ℑ Iſrael. ℑ Eccleſiæ.

Nicolaus de Lyra.

Oēs ciuitates,vigintinouē,quia ſecūdū veritatē tot remanſerunt,& nō plures filijs Iuda. Aliæ autē ſunt vltra iſtum numerum aſſignatæ fuerunt tribui Simeon poſtea, propter quod aliquę hîc enumeratæ enumerantur poſtea in ſorte Simeon.ſ.Bethſabee,Meloda,Sicelec,& aliquę aliæ,vt videbit̃.j.xix.capitulo. Sequit̃: a ℂ Vrbes quatuordecim. In litera ponuntur quindecim,ſed vna eſt binomia,& ideo computat̃ quaſi duę.ſ.Taphua & Ethan. b ℂ Lachis. Iſta alia ciuitas ab illa quam ceperunt filij Dan,quę prius vocabat̃ Lachis,& poſtea nominata eſt Dan ab eis,vt habetur Iudicū.xviij.quia illa Lachis ſita eſt in termino aquilonari terræ promiſſionis. Iſta autem Lachis,de qua hîc fit mentio eſt in parte auſtrali eiuſdem,qa erat ibi ſors Iudę,vt dictū eſt. Vñ in Hebręo illa quę capta fuit à filijs Dan vocatur Lais,vt dicetur Iudicū.xviij. c ℂ Accarum cum vicis. Iſtæ ciuitates adhuc non erant captæ,tamen ceciderunt ſub diuiſione,vt dictum eſt ſuprà.xiij. capite. d ℂ Cariathbaal hæc eſt Cariathiarim vrbs ſyl. Vocata eſt etiā Cariathbaal,quia ibi fuit idolum Baal. Gentiles enim colebant communiter in ſyluis vł propè ſyluas,& propter hoc fuit prohibitū filijs Iſrael ne plantarent arbores iuxta altare domini,vt habetur Deutero.xvj.ca.ne eſſent ſimiles idololatris. e ℂ Iebuſęum. Hîc deſcribitur conditio cohabitatorum,cùm dicitur;Iebuſęum autem habitatorem Ieruſalem &c. Dicunt expoſitores noſtri communiter,ꝙ iſti fuerunt de genere Iebuſęorum,& tenuerunt vnum fortalitium in Ieruſalem,quod non potuerunt filij Iudæ expugnare,& ideo habitauerunt cùm eis in eadem ciuitate. Hebręi autem dicunt,ꝙ iſti dicti ſunt Iebuſęi,nō quia eſſent de genere Iebuſæorum,ſed quia habitabāt in Ieruſalem quæ altero nomine vocabatur Iebus, vt habetur Iudicum.xix.ſed deſcenderunt de Abimelec qui fuit rex Gerare,cū quo Abraham inijt fœdus firmatum iuramēto,vt habetur Gen.xxj.& propter iſtud iuramentum ſeruandum non potuerunt filij Iuda eos expellere.quia iuramentum illud fuerat vſq; ad certum tempus,quod adhuc non tranſierat;tamē Dauid poſtea eos expugnauit,vt habetur.ij. Regum.v. capi. quia tempus dicti fœderis tunc tranſierat. de quo fœdere dicetur plenius quando veniemus ad locum illum. D

ℂ In capitulo.xv.vbi dicitur in poſtilla: Sed argumentum non videtur valere,qa in prohibendis gradibus attenditur reuerentia.

ADDITIO.

Hęc ſolutio poſtillatoris efficax eſt & valida. Nam Hebraica conſuetudo quę ad obſeruantiam præceptorum Moſaicæ legis adipem literæ firmiſſimè tenet,frequenter vtitur tali matrimonio.ſ.auunculi & neptis. Non enim in gradibus prohibitis attenditur ſimilitudo ſolùm ſecundum diſtantiam numeralem,ſed etiam ſecundum reſpectū prȩferentię viri ad vxorem. Caput enim mulieris eſt vir.j.ad Cor.xj.ca.

¶ E
3.Reg.9.c.

CEcidit &c. Sequit̃: a ¶ Hitauitqꝫ Chananęꝰ. Et habitabat Chananęus in Ephrē vſqꝫ in diē iſtū, donec aſcēdit Pharao rex AEgypti & cepit ciuitatē & ſuccēdit eā igni, & Chananęos & Pherezęos q habitabāt in Gazer trucidauit, & dedit eā filię ſuę in dotem. Quod de Pharaone dictū eſt, miror ſi ꝓphetia ſit, cū hęc hiſtoria illis tpibꝰ ſcripta credat̃, qbꝰ erāt illa geſta recētia. qd aūt magnū eligi potuit qđ ꝓphetice diceret̃, cū ꝑterita narrent̃ & taceant̃ futura maiora & magis neceſſaria. Magis ergo putādū eſt LXX. interp̄tes q autoritate ꝓphetica ex ipā mirabili cōſenſiōe interp̄tādi phibent̃ hęc addidiſſe, nō tāqꝫ futura p̄nūtiātes, ſed qa illo tp̄e erāt q̄ hęc facta meminerant, & in libris regnorū legerāt. regū em̄ tpibus factū eſt. Qđ iō nobis credibiliꝰ viſum eſt, qa ex hac iterp̄tatiōe q̄ eſt ex Hebręo, nō iuenimꝰ, ſicut nec illud de Iericho, ꝙ q eā ſuſcitaret icurreret maledictū qđ dixerat Ieſꝰ. Sic em̄ ſcriptū eſt: Et adiurauit Ieſus in die illa: Maledictꝰ hō q reſuſcitabit & ędificabit ciuitatē illā, in primogenito ſuo fundabit eā, & i nouiſſimo ſuo imponet portas eius. Qđ aūt ſequit̃, nō in nr̃a litera eſt. Et ita fecit Oza q ex Bethel, i Abirō primogenito fundauit eā, & † iure ſaluato nouiſſimo īpoſuit portas eiꝰ, hoc ibi nō legit̃. Vn̄ apparet à LXX. interpoſitū q factū eſſe nouerāt. b ¶ Vſqꝫ, i. ſeculi ęternitatē, more ſcripturę. Sed hoc ad lr̃am ſtare nō pōt, quō em̄ Iebuſęꝰ habitat cum filijs Iuda in Ieruſalē, qꝫdiu durat hoc ſeculū, cū nec filij Iuda habitēt ibi in ſeculū? ¶ Grego. Chananęus Gētilis populus, ſ. vitiū ſignificat. Sępe in magnis virtutibꝰ terrā ꝓmiſſiōis igredimur, qa ſpe intima de ęternitate roboramus, ſed dū iter alta & ſublimia q̄dā ꝑua vitia retinemꝰ, q̄ſi Chananęū viuere in terra nr̃a cōcedimus. Qui tn̄ tributariꝰ efficit̃, qa hoc ipm̄ vitium ꝙ ſubigere nō poſſumꝰ ad vſū vtilitatis nr̃ę hūiliter retorq̄mꝰ, vt de ſe mēs in ſummis vilia ſentiat, q̄ ſuis viribꝰ cōtra ꝑua q̄ appetit nō expugnat. Vn̄ bn̄ rurſus ſcriptū eſt: Hę ſunt gētes quas dn̄s dereliquit, vt erudiret in eis Ieruſalē. Ad hoc enim quędā vitia minima retinent̃, vt ſe nr̃a intentio ſollicitā ſemꝑ in certamine exerceat, ne de victoria ſuꝑbiat; cùm in ſe hoſtes viuere ſentiat, à qbus adhuc vinci formidat. Iſraël ergo reſeruatis gentibꝰ erudit̃, cū in qbuſdā minimis vitijs elatio virtutis nr̃ę cōprimit̃, & in paruis ſibi reſiſtētibꝰ diſcit, ꝙ ex ſe maiora nō ſubigit. ¶ Adamā. Ephrē interpretat̃ fructificatio. Qui enim fructificat & creſcit in fide, nō pōt exterminare Chananęū ſemen peſſimū, maledictū, mobile, incertū, hęc em̄ interp̄tat̃ Chananęus. Et certū eſt, qa cū eo q fructificat & creſcit ſemꝑ habitat Chananęꝰ, nunqꝫ em̄ tentationū motꝰ ceſſant ab eo. Sed tu ſi verè fructificas in deo, & vides aliquē talē inquietū, turbidū, & mobilē: ſcito quia Chananęꝰ eſt. & ſi nō potes eū eijcere de eccl̃ia, ſcito qa nō potuerūt filij Ephrē † expellere Chananęos. ¶ Idē etiā in his qui fructificant ſentiendum eſt, qua filij Ephrem nominantur Chananęos enim vagas, ſ. & lubricas cogitatiōes ſemper debent eijcere de animabus ſuis. potens eſt autem deus Iebuſęos, & Chananęos ſubijcere nobis, ſicut ſcriptū eſt: Subiecit Chananęos filijs Ephrem. ¶ Nec potuerunt

* aſcēdit ad mare vſqꝫ ad
3.Reg.16.g.
† in ſe
Moraliter.
F
† ipſum ab oriente
Num.26.d
† diſꝑdere

Cap. XVI.

CEcidit quoque[a] ſors filiorum Ioſeph ab Iordane cōtra Iericho, & ad aquas eiꝰ ab oriente, ſolitudo quę aſcendit de Iericho ad montem Bethel, & egreditur de Bethel[b] Luxam tranſitqꝫ terminum Archiatharoth, & deſcendit ad occidentem iuxta terminum Iephleti, uſqꝫ ad terminos Bethorō inferioris, & * Gazer, finiunturqꝫ regiones eius mari magno, poſſederuntqꝫ filij Ioſeph Manaſſes & Ephraim. Et factus eſt terminus filiorum Ephraim per cognationes ſuas & poſſeſſio eorū cōtra orientē Ataroth Addar uſqꝫ Bethorō ſuꝑiorē, egrediūturqꝫ cōfinia ī mare. Machmethath uerò aquilonē reſpicit, & circuit terminos cōtra orientē in Tanathſelo & ꝑtrāſit † à torrēte Ianoe, deſcēditqꝫ de Ianoe in Ataroth & Noaratha, & ꝑuenit ī Iericho, egrediturqꝫ ad Iordanē de Taphua, ꝑtrāſitqꝫ[c] cōtra mare in † uallē arundineti, ſuntqꝫ egreſſus eius in mare ſalſiſſimū.[d] Hęc eſt poſſeſſio tribus filiorū Ephraim ꝑ familias ſuas, urbeſqꝫ ſeparatæ ſunt filijs Ephraim[e] in medio poſſeſſionis filiorū Manaſſe & uillæ earū. Et

a ¶ Qui in deo creſcunt, & fructificant.
b ¶ Tentationum motum.

nō interfecerūt filij Ephraim Chananæum,[f] qui habitat in Gazer,

a ¶ In conſtructione,

a ¶ Sæpe vitia minima reſeruātur vt virtutes maxime in humilitate habeantur, & vitia maxime ꝑmātur.

habitauitqꝫ Chananæꝰ in medio Ephraim uſqꝫ in diem hāc tributarius.

Cap. XVII.

CEcidit autē ſors[g] tribui Manaſſe (ipſe enim eſt primogenitus Ioſeph)[h] Machir primogenito Manaſſe,[i] patri Galaad, q fuit uir pugnator, habuitqꝫ poſſeſſionē Galaad & Baſan; & reliquis filiorum Manaſſe iuxta familias ſuas, filijs Abiezer, & filijs Helec,

NIC. DE LY.

Cap. XVI.

CEciditqꝫ ſors filiorū &c. Hîc cōſequenter deſcribit̃ aſſignatio terrę filijs Ioſeph. Et primò deſcribitur

mô deſcribit̃ dicta aſſignatio. Scđò aſſignatiōis dilatatio verſus finē xvij. ca. ibi: Locutiqꝫ ſunt filij Ioſeph. Prima in duas, quia primò aſſignat̃ ſors tribui Ephraim. Scđò dimidię tribui Manaſſe, in princi. xvij. ca. Prima adhuc in duas, quia primò ponit̃ ſortis Ephraim deſcriptio. Secundò p̄cepti dn̄i trāſgreſſio, ibi: Et nō interfecerūt. Circa primū ſciēdū qđ deſcriptio iſtarū ſortiū ꝑ determinata loca & ciuitates nō eſt bn̄ itelligibilis illis q nō viderūt terrā promiſſiōis, vel ſaltē eius deſcriptionē depictā, verūtamen tales deſcriptiōes in pluribꝰ deficiunt apud Hebręos & Latinos, & ideo in deſcriptiōe iſtarū ſortiū intēdo breuiꝰ ꝑtrāſire exponendo aliqua vocabula. Legat̃ ergo litera vt iacet vſqꝫ ibi: b ¶ Et egreditur. Eadē eſt ciuitas Luza & Bethel, vt dicit̃. ī. xviij. ca, quō ergo ſit egreſſus de vna in aliā? Dicēdū ꝙ primò fuerūt duæ, poſtea verò ſimul cōiūctę, qa ꝓpinquę & paruę erāt, ita ꝙ in particulari retinebāt ſibi noīa ꝓpria, & ſic erat egreſſus de vna in aliā ſcđm partes. Sicut tota Pariſius dicit̃ ciuitas Pariſienſis, & tamen ſpeciali noīe illud qđ eſt intra duos pōtes dicit̃ ciuitas reſpectu aliarū partiū, qa antiqtus extrà pōtes nihil erat, & ideo illi q adhuc ſunt extra, quādo vadūt intra pōtes dicūt, eamus in ciuitatē. Et eodē mō illi qui exeunt locū cōtētū intra pōtes dicunt̃ egredi ciuitatē. c ¶ Pertranſitqꝫ. Sic aūt nominat̃ vallis illa, qa ibi creſcūt arundines in copia. d ¶ Suntque. i. verſus locū illū, vbi Iordanis cadit in mare mortuū, qđ etiā vocatur ſalſiſſimū, vt dictū eſt ſuprà. Sors tamē Ephraim non attingit vſqꝫ ad locum illum, imò ſunt aliquæ ſortes intermediæ, vt videbit̃ infrà. e ¶ Vrbeſque ſeparatæ ſunt. Hoc nō eſt itelligēdū ꝙ aliquę ciuitates Ephraim eſſent extra ſortem ſuā quæ eſſent ſitę in ſorte Manaſſe. ſed ſicut ſupradictū eſt ca. xv. linea diuidēs inter duas ſortes nō ſemꝑ ꝓcedebat ſcđm rectitudinē, ſed aliqñ flectebat̃ ad vnā partē, vel aliā ꝓpter cauſas p̄dictas, caplo. xv. Et iō aliqñ cōtingebat, ꝙ vna ſors ſcđm aliquē ſui angulū ſubintrabat ſortē ſibi cōiunctā, ita ꝙ in illo angulo erant aliquę ciuitates illius ſortis, & ciuitates alterius ſortis erāt hinc & inde, & angulus dictus erat intermedius, ſicut accidit frequēter in ripa maris, ꝙ mare ꝑ modū cuiuſdā ſinus ſubintrat terrā, ita ꝙ aliq̄ villulæ ſunt intrà hinc & inde, & mare ſubintrās terrā eſt in medio, & hoc mō aliquæ ciuitates Ephraim erant in medio Manaſſe. f ¶ Et non inter. Hîc conſequēter ponitur trāſgreſſio pręcepti, quia dominus pręceperat illū populum interfici à filijs Iſraël ꝓpter peccata ſua, vt habet̃ Numeri. xxxiij. & in pluribus alijs locis, propter quod filij Ephraim peccauerūt dimittēdo aliquos de illo populo habitare ī ſorte ſua ſub tributo cupiditate ducti: ad quā Iudęi erant proni. Moraliter. a ¶ Ceciditqꝫ ſors. In hoc capitulo nō occurrit mihi aliqua myſticatio notabilis: propter quod pertranſeo.

G
Diuiſio
H
† torrētem
Moraliter

NIC. DE LY.

Cap. XVII.

CEcidit autem. Hîc conſequēter deſcribit̃ ſors dimidię tribut̃ Manaſſe. Et primò repetit̃ ſors iſ aſſignata priꝰ vni medietati. Secūdò deſcribit̃ ſors q̄ aſſignabat̃ alteri, ibi: Salphaad vò. Circa primū dicit̃: Cecidit au. h ¶ Ipſe enim. ſ. ſecūdum ętatem, ſed Ephraim fuit primogenitꝰ ſcđm dignitatē, qa Iacob benedicēs eis prępoſuit Ephraim iuniorē ipſi Manaſſe, vt habet̃ Gene. xviij. i ¶ Machir primoge. Ideo elegit ſibi partem in terra primò acquiſita ꝑ Moyſen. ¶ Salphaad

Cap. XVII.

A a ℂ Nec po. Adam. Chananæi tertiò di
cunť eſſe in filijs Ephrē,ſed obſeruād⁹ eſt or
do dictorũ in ſingulis . Primò ergo dictũ
eſt,q̃a nõ perdiderũt filij Ephrē Chananæũ
q̃ habitabat in Gazer,ſed habitauit Chana
næus in Ephrē vſq; in hodiernũ diē,& fact⁹
eſt ſub tributo ſeru⁹ vſquequo aſcēdit Pha
rao rex AEgypti,& accepit ciuitatē & incē
dit eã igni & Chananæos & Pherezæos & q̃
3.Reg.9.c. habitabãt in Gazer trucidauit,& dedit eam
Pharao in dotē filiæ ſuæ.Scd'ò.Et factũ eſt
inq̃t, qñ inualuerũt filij Iſrael ſubuertentes
Chananæos,& fecerunt Chananæos ſubie-
ctos,exterminatiõe aũt nõ exterminauerũt
eos.Tertiò qñ contradixerunt viri de tri-
bu Ephrem Ieſu,volentes ſcd'm numeroſi-
tatē ſuã,q̃a plures erãt,& validiores,maio-
rē accipere ſortē.Et iubenť aſcendere ad ſal
tũ,& facere ſibi ampliorem locũ,& vt poſ-
ſint ampliora ſpatia occupare,iubenť exter
minare Chananæũ.Videam⁹ ergo quid ſi-
bi velit hæc tripertita narratio .Primò Cha
nanæ⁹ nobiſcũ eſt,& ſub tributo,nõ tñ obe
diẽs,neq; ſeruus efficitur & obediẽs.Chana
næũ hîc carnē accipim⁹,vł ea q̃ carnis ſunt.
†vel hæredi tates Hæc primò nobiſcũ eſt.i.animæ iuncta,ſed
obediẽs nõ eſt,niſi tñ q̃ tributa ſoluit.i.mi
niſteriũ agendi aliq̃d vel mouẽdi.Cõcupi-
ſcit tñ aduerſus ſpiritũ,& nõ eſt obediẽs ani
mæ.Si verò aliquantum profecerimus,effi
ciť ſeruus & obediens animæ voluntati.Et
hic eſt animæ pfect⁹ ſcd's,cũ carnē ſibi obe
dire fecerit & ſeruire.Tertium verò eſt qđ
pfectũ eſt.Si eñ veniamus ad pfectũ,etiã ex
terminandus nobis diciť Chananæus,vnde:
Colo.3.a. Gal.5.d. Mortificate mẽbra veſtra q̃ ſunt ſup terrã:
Fornicationē,immũditiã &c.Et alibi:Qui
aũt ſunt Chriſti,carnē ſuã crucifixerunt cũ
B vitijs & cõcupiſcẽtijs &c.Sic ergo tertiò .i.
cũ ad pfectionē venerimus & membra nr̃a
mortificauerim⁹,mortē Chriſti in corpore
noſtro circũferẽtes,exterminari à nobis di-
ciť Chananæ⁹.ℂ Orig.Illud quoq; p̃tereun
dũ nõ eſt,qđ diciť Pharao veniſſe & cepiſ-
ſe Gazer,in qua Chananæ⁹ habitabat cum
Ephrem,& dediſſe eã in dotē filiæ ſuæ.Ga-
†ad torren tē arũdinis zer eñ interpretatur conſtrictio.Si corpus
& anima in vna conſtrictione habitent cõ
iũcta ſibi & ſocia,vt & anima carnaliter vi
uat,nec ſibi carnē obedire faciat ,verẽdum
eſt ne veniat Pharao ex AEgypto & capti
uet animam,& in dotem filiæ ſuæ tradat eã
exurgit enim alia lex in membris noſtris,&
captiuat nos in lege peccati,cui Pharao.i.
rex peccati animam quæ carnaliter viuit,
in dotem tranſcribit. ℂ Poſt hæc videndũ
eſt,q̃ filij Ioſeph maiorem ſortem requirũt
dicentes:Quare dediſti nobis ſortem,& præ
daturam vnam?Ego autem populus mul-
tus ſum,& dominus benedixit me.Si ergo
nos populus multus ſumus,& benedictus
audiamus à dño Ieſu :Populus multus es,
aſcende in ſaltum & manda tibi ipſi,& para
locum in terra & expugna Pherezæos &
Raphaim.Eijciamus ergo Pherezæos qui in
terpretantur fructificatio. Fructificatio au
Matth.7.c. tē alia bona,alia mala,quia arbor bona fru
ct⁹ bonos facit vel adfert,& mala malos.Ex
pellamus ergo q̃cquid non bene fructificat
fructum peccati,& purgemus fructum iu-
ſtitiæ. ℂ Raphaim,inquit,expelle,vel po-
tius expurga de te.Raphaim interpretatur
reſolutæ matres.Eſt in anima nr̃a virtus q̃dã
q̃ parit ſenſus velut mater,q̃ procedit ex no
bis.Vnde

Nicolaus.de Lyra.

ℂ Salphaad vero.Hîc deſcribitur
ſors

& filijs Hezriel,& filijs Sichem
& filijs Hepher,& filijs Semida.
Iſti ſunt filij Manaſſe filij Ioſeph,
mares per cognationes ſuas.Sal- a
phaad uerò filio Hepher filij Ga
laad, filij Machir , filij Manaſſe
non erant filij,ſed ſolæ filiæ:qua
rum iſta ſunt nomina,Maala,&
Noa & Hegla & Melcha &
Therſa . Veneruntq; in conſpe-
ctu Eleazari ſacerdotis & Ioſue
filij Nun & principum dicentes:
Dominus præcepit per manum
Moyſi,ut daretur nobis poſſeſ-
ſio in medio fratrum noſtro-
rum . Deditq; iuxta imperium b
domini poſſeſſionem in me-
dio fratrum patris earum , & ce- c
ciderunt †funiculi Manaſſe de- d
cem, abſq; terra Galaad & Ba-
ſan trans Iordanem. Filiæ enim e
Manaſſe poſſederunt hæredita
tem in medio filiorũ eius. Ter-
ra autem Galaad cecidit in ſor-
tem filiorum Manaſſe qui reli-
qui erãt. Fuitq; terminus Manaſ
ſe ab Aſer Machmathath , quæ
reſpicit Sichem , & egreditur ad
dexteram iuxta habitatores fon-
tis Taphuæ. Etenim in ſortem f
Manaſſe ceciderat terra Taphuæ
quæ eſt iuxta terminos Manaſſe
filiorum Ephraim. Deſcenditq;
terminus †uallis arundineti in
meridiem torrentis ciuitatum
Ephraim,quæ in medio ſunt ur- g
bium Manaſſe. Terminus Ma-
naſſe ab aquilone torrentis , &
exitus eius pergit ad mare,ita ut h
poſſeſſio Ephraim ſit ab auſtro,
& ab aq̃lone Manaſſe, & utrãq; i k
claudat mare,& cõiungãtur ſibi
in tribu Azer ab aquilone,& in
tribu Iſſachar ab oriente. Fuitq; l
hæreditas Manaſſe in Iſſachar
& in Aſer: Bethſan & uiculi ei⁹,&
Ieblaã cũ uiculis ſuis,& habitato
res Dor cũ oppidis ſuis,habita-
tores quoq; Endor cũ uiculis ſuis,
ſimiliterq; habitatores Tenac cũ
uiculis ſuis, & habitatores Ma-
geddo cũ uiculis ſuis , †& tertia
a pars urbis Nopheth. Nec potue
runt filij Manaſſe †has ciuitates
ſubuertere,ſed cœpit Chananæ-
us habitare in terra ſua. Poſtquã m
autẽ conualuerũt filij Iſraël,ſub-
iecerunt Chananæos , & fece-
rũt ſibi tributarios,nec interfece-

ſors dimidiæ trib⁹ Manaſſe. & priò quãtũ C
ad mulieres.ſecũdò quãtũ ad viros, ibi :Et
ceciderunt funiculi Manaſſe.Circa primũ
ſciendũ,q̃ terra fuit diuiſa ſecundum capi-
ta virorum,qui egreſſi ſunt de AEgypto,
inter quos fuit iſte Salphaad,qui non habe
bat filios:& ideo pars ſua fuit aſſignata filia
bus ſuis de mandato domini ,vt habetur
Nu.xxviij. Et hîc repetiť idē præceptum,
vt eis debita portio aſſignetur.Deditq; eis
iuxta imperium domini poſſeſſionem. Ex
quo patet,q̃ iſtæ filiæ Salphaad habuerunt
hæreditatē in tera promiſſionis,quia terrã
aliam quæ fuit acquiſita ante tranſitũ Ior-
danis dedit eis Moyſes in vita ſua,vt habe-
tur Num.xxij. c ℂ Et ceci.hîc deſcribiť aſ
ſignatio terræ tribui Manaſſe q̃tũ ad viros.
d ℂ Funiculi.ſ.in terra pmiſſionis .& ac
cipiť hîc menſurãs pro menſurato. Funicu
lus eñ eſt inſtrumentũ mẽſurandi terram.
Decẽ ergo funiculi terræ eſt terra menſurata
funiculo decies pіecto vel pĩeſo. e ℂ Fi-
liæ enim.i.filiæ Salphaad,qui fuit de tribu
Manaſſe. f ℂ Etenim in ſortē Manaſ-
ſe ceciderat terra Taphuæ quæ eſt iu
xta terminos Manaſſe filiorũ Ephra
im.hoc diciť q̃a ſuprà.xv. ca.dictũ eſt,q̃ ci
uitas Taphua fuit in ſorte Iudæ,& p conſe-
quẽs terra q̃ erat ĩtra ciuitatē illã verſus ſor
tē Iudæ,ſed alia pars terræ ppinquæ eidē ciui
tati ex parte oppoſita fuit de ſortè Manaſſe.
g ℂ Ciuitatum Ephraim , quæ in
medio ſunt vrbium . Manaſſe termi.
&c.hoc expoſitum eſt ca.præce. h ℂ Ita
vt poſſeſſio.i.in auſtrali parte torrentis .
i ℂ Et ab aquilone.i illud qđ eſt in aqui
lonari parte torrentis ptinet ad poſſeſſionē
Manaſſe,quia poſſeſſio Ephraim fuit pro- D
pinquior poſſeſſioni Iudæ,vt ſuprà dictũ
eſt,& ſors Iudæ fuit in parte auſtrali terræ
pmiſſiõis,vt patet ex ſupradictis. k ℂ Et
vtranq; . ſcilicet mediterraneũ,quia clau-
dit totam terram promiſſionis à parte oc-
cidentis,vt ſuprà dictũ eſt. l ℂ Fuitq; hæ
reditas Manaſſe i Iſſachar & in Aſer
Bethſan & viculi eius:& Ieblaan cũ.
quia coniũgebatur ſortibus eorũ.& ſcd'm
aliquos angulos ſubintrabat ſortes illas,ſi-
cut dictum eſt capitulo p̃cedenti de ſorti-
bus Ephraim & Manaſſe. m ℂ Poſtq; au
tem conualuerunt filij. in hoc pecca-
uerunt filij Manaſſe ſicut dictum eſt de fi-
lijs Ephraim in fine præcedentis capituli .
Locutiq;

Moraliter. a ℂ Salphaad.Iſte mor- Moraliter
tuus fuit in deſerto ſine filijs: ideo hæreditas
eius tranſijt ad eius filias de mandato do-
mini,vt habetur Nume.xxij.& hîc repeti-
tur cùm dicitur: b ℂ Deditque iuxta
imperium domini poſſeſſionem. Per
poſſeſſionem in terra promiſſionis ſignifica
tur adeptio beatitudinis in terra viuentiũ.
Per Ioſue verò figuratus fuit ipſe Chriſtus
vt ſæpius eſt dictũ.Per hoc ergo q̃ Ioſue fi-
liab⁹ Salphaad,q̃ mortu⁹ fuit ĩ peccato ſuo
vt habeť Nu.xxvij.dedit poſſeſſionē in ter
ra promiſſiõis ſignificať q̃ pueri malorum
parẽtũ nõ priuanť hæreditate cæleſti ppter †tres regiones
malitiã ipſorũ,niſi fuerint imitatores ſcele-
rũ pĩnorũ,licet aliq̃n priuenť hĩditate terre
na ſcd'm iudiciũ humanũ.Itē p hoc q̃ hære † expellere habitatores vrbiũ iſtarum
ditas filiab⁹ fuit data,ſignificať q̃ in adeptio
ne beatitudinis differẽtiam non facit diſtin
ctio ſexuum,ſed meritorũ. Coloſ.iij.b. Ex-
poliãtes vos veterē hoĩem cũ actibus ſuis,
& iduẽtes nouũ,q̃ renouat⁹ eſt ĩ agnitionē
dei ſcd'm imaginē eĩ q̃ creauit eũ,vbi nõ ē ma
ſculus

1.Tim.2.c. bis.vnde: Saluabitur autẽ mulier per filiorũ generationẽ ſi pmanſerit in fide. iſtæ ergo matres. i.iſta virtus animæ,illis in quib⁹ fortis eſt,fortes generat ſenſus,& qui ſuperari à cõtradicẽte non poſſunt. In alijs autem reſoluta eſt & remiſſa,quod indicant ſenſus quos profert languidos & ineptos. Has matres de nobis expurgemus, id eſt ſordes & immunditias, quę naturalibus aię motibus ex nr̃a negligentia adueniunt purgemus,vt naturalis vigor ingenitę virtutis effulgeat. a ¶ Non poterimus ad monta. Adam. Non ſufficit nobis mons, & equus electus & ferrum Chananęo eſt,q habitat in mõ.&c. Nuſq; inuenies ꝙ equũ

Iſraelitę nõ habent equos

habeat Iſraelita,ſed Chananę⁹ habet equũ,q falſus eſt ad ſalutem,& ferrũ bellicũ. Sed rñdit Ieſus: Si populus multus es,& virtutem habes,nõ erit tibi ſors vna,qa ſaltus eſt tibi & emũdabis eũ &c. Emundem⁹ ergo ſyluã q̃ in nobis eſt,inutiles ſcilicet & infructuoſas arbores,& faciamus ibi noualia,q̃ ſemp innouemus & fructũ capiamus triceſimũ

Matt.13.c. ſexageſimũ & cẽteſimũ. vnde: Securis ad ra

Ibidem.3.c. dicem arboris poſita eſt. Oĩs ergo arbor,q̃

Ibidem non facit fructũ bonũ excidet,& in ignem mittetur. Si emũdaueris, inquit,ſyluam, & erit tibi,cũ inde exterminaueris Chananęũ. Conemur ergo Chananęũ qui nobiſcũ eſt citius ſubijcere & obedĩẽtẽ facere. Poſt hęc etiam exterminare. Si autem dimittimus eũ & negligimus,veniet Pharao rex AEgypti,& incipiet locum noſtrum dare in dotem filiæ ſuæ,& captiuos nos tradere lege peccati. Obſeruemus ergo vt præualeamus contra Chananæos, ne ſi inualuerint contra nos de Iſraelitis faciant Chananęos.

†ad Ephraim

☞Mittam

Nico. de Lyra.

a ¶ Locutiq; ſunt. Hĩc cõſequenter deſcribit̃ poſſeſſionis filiorum,Ioſeph dilatatio: qđ nõ eſt ſic intelligẽdũ ꝙ intrarẽt ſorte alteri⁹ tribus,ſed qa terrã cõtẽtã intra ſortẽ ſuam ab eis non habitatam propter ſyluas,vel propter Gentiles adhuc ibidem habitantes ad exhortationẽ Ioſue acquiſierũt. & patet litera,paucis exceptis. præmittitur tamen eorũ q̃rimonia cùm dicit̃: b ¶ Quare de. i. modicã reſpectu multitudinis meę. Et eſt modus loquendi qñ notatur paruitas alicuius rei: non em̃ põt dici ꝙ filij Ioſeph haberent tm̃ vnũ funiculum: ad literam, cũ ſola dimidia tribus Manaſſe habuerit decẽ funiculos,vt dictum eſt. c ¶ Et bene. multiplicãdo in prole. d ¶ Ad quos. ex dictis eorum exhortando eos ad dilatationem habitationis ſuæ. e ¶ Si populus. q.d. ſi tu habes magnam multitudinem populi, conſequenter debes habere magnam fortitudinem ad dilatãdum poſſeſſionem tuam. g ¶ Cui reſponderunt. allegantes difficultatem. h ¶ Non poterimus. Iudi.1. vocãtur currus falcati,quia in lateribus vncinis ferreis factis ad modum falcis armabãtur,talibus em̃ antiquit⁹ vtebant̃ in prælijs. i ¶ Dixitq;. remouens eorum allegationem. k ¶ Populus multus es. filij enim Ephraim fuerunt homines bellicoſi. l ¶ Non habebis ſortem vnam. Nõ eſt intelligẽdum, quòd vna tribus habuerit proles ſortes,ſed quod dicitur hĩc: Nõ habebis. ſic eſt intelligendum,non eris contentus terra acquiſita in ſorte tua,ſed acquires reſiduum aduerſarios expugnando cum dei adiutorio,quibus debellatis poteris ſuccidere nemora & dilatare ſpatia ad habitandum. Sciendum tñ,ꝙ occaſiõe huius dicti dixerunt aliqui,ꝙ Ioſue non diuiſit totam terram ſed aliquã retinuit diuidendã illis qui haberent maiorem multitudinẽ: ſed hoc non eſt bene conſonum pręcedentibus,quia dictũ eſt ꝙ etiam terra Philiſtinorum & plures aliæ ceciderunt ſub diuiſione,cùm tñ non eſſent acquiſitæ. Præterea ſecundum hoc dictum, ſortes non eſſent ab inuicem diſtinctæ, ſed eſſent commiſtæ per iſtam additionem.

Falcati curtus

Locutiq; ſunt

runt eos. Locutiq; ſunt filiæ Io[a]ſeph ad Ioſue,& dixerunt: Qua[b]re dediſti mihi poſſeſſionem ſortis & funiculi unius,cùm ſim tantæ multitudinis, & bene[c]dixerit mihi * dominus? Ad[d] quos Ioſue ait: Si populus mul[e]tus es,aſcende in ſyluam,& ſuc[f]cide tibi ſpatia in terra Pherezæi & Raphaim, †quia anguſta eſt tibi poſſeſſio montis Ephraim. Cui reſponderunt filij Ioſeph:[g] [a] Non poterimus ad mõtana con[h]ſcendere,cùm ferreis curribus utantur Chananæi,qui habitant in terra campeſtri,in qua ſitæ ſunt Bethſan cum uinculis ſuis, & Iezraël mediam poſſidens uallem. Dixitq; Ioſue ad domum Ioſeph[i] † & Ephraim & Manaſſe. Po[k]pulus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis ſortem[l] unam,ſed tranſibis ad montem, & ſuccides tibi,atq; purgabis ad habitandum ſpatia,& poteris ultrà procedere cùm ſubuerteris Chananæum,quem dicis ferreos habere currus, & eſſe fortiſſimum.

Cap. XVIII.

CONGREgati ſunt o[m]mnes filij Iſraël in Silo,ibiq;[n] fixerunt tabernaculum † teſtimonij,& fuit eis terra ſubiecta.[o] Remanſerunt autem filiorum Iſ[p]raël ſeptem tribus quæ necdum acceperant poſſeſſiones ſuas. Ad quos Ioſue ait: Vſq; quo †marce[q]tis ignauia,& nõ intratis ad poſſidendã terrã quã dñs deus patrũ ueſtrorum dedit uobis? †Eligite[r] de ſingulis tribubus ternos uiros, ut mittam eos, & pergant, atque circumeant terram, & de-

* a ¶ Locutiq; ſunt. ſ. tribus Ephraim & dimidia tribus Manaſſe,p quas ſignificat̃ ſtatus religioſorũ & maximè mẽdicantiũ. Manaſſes em̃ interp̃tat̃ obliuio. Religioſi verò mendicãtes inter alios magis obliuiſci debẽt tpaliũ. Ephraim aũt fructifer vel fructificatio interp̃tat̃,in regionibus aũt mẽdicantiũ diebus iſtis plures inueniunt̃ apti ad faciendũ fructũ animarũ. Per filios igit̃ Ephraim & Manaſſe petẽtes ampliationem poſſeſſionis ſuæ,ſignificantur religioſi mẽdicãtes,petentes per ſe vel per alios expreſſe vel interpretatiuè ampliationẽ pmotiõis in officijs p̃dicãdi,legẽdi & hmõi,plus q̃ ſunt apti,propter quod exẽplo Ioſue debent eis pręlati dicere. f ¶ Aſcende. id eſt applica te ad ſtudiũ ſacrę ſcripturę & bonę vitę vt p hęc merearis in dictis officijs dilatari: nec ꝓpter difficultatẽ debẽt ſe excuſare qa ſcđm poetã: Labor improb⁹ oĩa vincit

Moraliter

*hucuſq;

GLOS. ORDI.

Cap. XVIII.

†ſi

CONgregatiq; ſunt. Hĩc cõſequẽter deſcribit̃ aſſignatio ſortiũ ſeptẽ tribubus reſiduis. Circa qđ primò deſcribit̃ tabernaculi trãſlatio,ſecundò ſortiũ deſcriptio,ibi: Remãſerãt. tertiò ducis diuidẽtis poſſeſſio circa finẽ. xix. ca. ibi. Cũq; compleſſet. Circa primum dicit̃: Congregatiq; ſunt. vt ibi cũ ſolẽnitate debita tranſferrẽt tabernaculũ dñi de Galgalis. n ¶ Ibiq; fixe. Silo enim erat in ſorte Ephraim,de qua tribu erat Ioſue,q præ cęteris magis zelabat de cultu diuino,& ideo ibi fuit poſitũ tabernaculũ ad manendũ,& ibi manſit,quouſq; deſtructa Silo trãſlatũ fuit in Nobe. o ¶ Et fuit. nõ ꝙ tũc eſſet adhuc acquiſita tota,vt patet ex p̃dictis,ſed qa aduerſarij q remãſerãt nõ audebãt cõtra eos mouere bellũ. Et qa aliq eorũ redacti erãt ſub tributo,vt patet ex p̃dictis. p ¶ Remanſe. Hĩc cõſequẽter ponit̃ ſortiũ deſcriptio. & ſcđò earum aſſignatio, ibi: Et aſcẽdit ſors prima. Circa primũ ſciendũ,ꝙ iſta deſcriptio facta eſt ad inſtinctũ Ioſue p viros ad hoc miſſos,& ideo primò iſti viri eligunt̃,& ſcđò legationẽ exequũt̃, ibi: Cumq; ſurrexiſſent viri. Circa primũ dicit̃: Remanſerant. quia quinq; aliæ iam acceperãt Rubẽ,& Gad vltra Iordanẽ,Iudas & Ephraim citrà,Manaſſe verò ptim hinc ptim inde,vt patet ex ſupradictis. q ¶ Vſquequo. quia non erant bñ diligẽtes ad habẽdũ portiões determinatas, & p cõſequẽs min⁹ ſolliciti ad extirpandũ Gẽtiles,q remãſerãt in terra: quia quilibet eſt magis ſollicitus circa rem propriam q̃ circa cõmunem. r ¶ Eligite de ſingulis tri. vt nulla tribus poſſet conqueri de illa deſcriptione.

Diuiſio

Diuiſio H

† eccleſiæ, congregationis

†vacatis vł otioſi eſtis

Diuidete

Moraliter. ¶ Hĩc ſimul ponitur ſenſus myſtic⁹ duorũ capitulorũ,ꝓpter cõnexionẽ eorũ cũ dicit̃: m ¶ Congre. per Silo q interpretat̃ miſſus,ſignificat̃ dñs noſter Ieſus Chriſt⁹ de quo dicit̃ Gal. iiij. a. At vbi venit plenitudo tp̃is,miſit de⁹ filiũ ſuum factũ ex muliere factũ ſub legę,vt eos q ſub lege erãt redi. &c. p hoc ergo ꝙ dicit̃: Congre. ſignificat̃ cõgregatio fideliũ i Chriſto. Mat. xviij. c. Vbi ſunt duo vł tres cõgre. in noĩe meo in me. eorũ ſum. n ¶ Ibiq; fixe. per qđ intelligit̃ eccleſia. Apoc. xxj. a. Ecce tabernaculũ dei cũ homi. Et hoc tabernaculũ in Chriſto fixũ eſt, Mat. xvj. c. Sup hãc petrã ędi. eccl. meã. Ipſe nãq; Chriſt⁹ fixit hoc tabernaculũ in ſeipſo. Per hoc aũt qđ dicit̃: Quod. intelligunt̃ apoſtoli q poſt Chriſtũ fuerunt fundatores eccleſię. Vñ Apoc. xxj. d. dicit̃,ꝙ noĩa duodecim apoſtolorũ & agni ſcripta ſunt in portis ciuitatis,p quã eccleſia deſignat̃. p ¶ Remanſe. per quas ſignificat̃ vniuerſitas electorũ q nõdum habẽt poſſeſſionẽ in terra viuentiũ. Et diuidunt̃ in ſeptẽ trib⁹. i. ſtatus,ſcilicet prælatorũ,curatorum, clericorum, principum, militum, vulgarium; de quolibet enim

Moraliter

† Traditæ

*ſtatu ſunt

A a ℭ Mittam vobis. Adaman. In conſuetudine hoĩm eſt, cũ aliqd ſorte diuiditur, fortuitò videt̃ ſors illa ad illum, vel alia ad alium cadere. In ſcriptura autem ſancta non eſt ita: Si enim de tanta re patres ſortibus ſumerẽt iudiciũ, vel emiſiſſent, nihil mirum eſſet ſi Gẽtiles hoc facerẽt. Sed videamus ſi in ſcri-
Sors an ꝓbet i ſcriptura pturis aliqd ſit ꝓpoſitũ, qđ nobis qd virtutis ſit in ſortibꝰ manifeſtet. In Leuitico
Leui.16.b. ſcriptũ eſt: Accipiãt duas ſortes, ſors vna in domino, & ſors vna i capro emiſſario.
Nu.32.f. Itẽ ibi, Moyſes ſorte diuiſit terram tribui Rubẽ, & Gad. & dimidię tribui Manaſſe. Dedit etiã Ieſus ſcđm p̃ceptum dñi Caleb
Nu.33.g. ſortẽ & tribui Ephrẽ, & dimidię tribui Ma-
Ioſue.14.c. naſſe. Et poſt hęc, inquit, cõgregauit eccleſiã de filijs Iſrael & dixit: Mittã ſortem & proferã in cõſpectu domini ſortẽ & cæ. & poſt hęc ſortibus miſſis ſic hęreditas pplo diſtribuit̃: et agitat̃ ſors iſta nõ fortuitò, ſed ſcđm qđ p̃deſtiatũ ẽ à deo. deniq; tribꝰ Bẽiamin pria ibi accepit ſortẽ, vbi erat Ieruſalem; poſt hanc tribus Simeon, ſecunda poſt Iſſachar, deinde Zabulõ, deinde Aſer, poſt Nephthali, deinde Dan, in quibus nouiſſimè veniũt tres illę tribꝰ q ex cõcubinis ſunt. Ieiunio in ſcripturis etiã Gentiles
[I]onæ.1.b. ſortẽ miſiſſe, cũ Ionas nauigaret, & tempeſtas vrgeret, q̃li ſors ꝓdere deberet vl' poſſet cuiꝰ cauſa periculũ immineret. & q̃uis Gentiles eſſent à cognitione dei alieni, nõ hac opinione falluntur. ſors enim verũ ꝓ-
Prou.18.c. dit. Salomon quoq; ait: Contradictiones quoq; cohibet ſors &c. veluti ceſſare oſtendens cõtradictiones, vbi ſors mittit̃. In nouo quoq; teſtamento cõuenientes apoſtoli
Act.1.d. multò ſapientiores, q̃ qui nũc epiſcopos, vel presbyteros, vel diaconos ordinant, elegerũt duos, nec tñ de eis iudicauerũt, vt illũ facerent aplm quẽ voluiſſent; ſed oran-
B tes miſerunt ſortẽ, & cecidit ſors ſup Matthiam, & annumeratus eſt cũ .xj. aplis & factus eſt duodenarius. pręcedente enim oratione, nõ caſu, ſed diuina prouidẽtia ſors
Ephe.1.c. diuinũ iudicium ꝓferebat. Paulus quoq; de Chriſto dicit: In qua ſorte vocati ſumꝰ
Col.1.b. p̃deſtinati ſcđm ꝓpoſitũ eius, q oĩa operatur &c. Et ad Coloſſenſes: Grãs agens deo
Sortiũ vſus quõ licitus patri qui idoneos nos fecit in parte ſortis ſanctorũ in lumine. Ex his oĩbus hoc dixiſſe ſufficiat, qđ nobis ab aplis ſors ducta deſignat, quia vbi ex fide integra & ora-
Ibidem tione præmiſſa ſors ducitur, ea quę dei voluntas continet in occulto, ſors hominibꝰ declarat in manifeſto. Scđm v̾ò interiorẽ intellectũ, ſicut Paulus videtur indicare dicẽs, in partem ſortis ſanctorũ, & in ſorte vocati in Chriſto. Videndum eſt, ne fortè non ſolũ in hoĩbus, ſed in ſupnis virtutibꝰ ſors agatur, & pręſideat aliqua virtus huic officio: quę verbi cauſa Ieſu filio Naue nũc ſorte hęreditatem diſtribuenti, non ad aliquam gratiam, ſed ſecundum hoc qđ ſcit deo placere ductum prębeat ſortis; & illi faciat euenire q̃ prima ſunt, quẽ ſcit apud deum primũ tenere locum: vt quod latet apud deũ, ſortis gubernatione etiã hoĩbꝰ demonſtretur: alium verò facere ſecũdi loci, & alium tertij. Qđ ita geſtum non ſolũ in terris arbitror, ſed etiam in cæleſtibus: & huiuſmodi ſortem quę apud deum etiam meritorũ contemplatione diſtinguitur, etiam illo tempore habitam, cùm diuideret excelſus gentes ſecundum numerum angelorum dei; & facta
Deu.32.a. eſt portio domui Iacob, funiculus hęreditatis eius Iſrael. hîc enĩ partem per ſortem & funiculum Iſrael deum dicit eſſe ſortitum. Nõ ergo fortuitò putandum eſt per ſortem eueniſſe illi angelo AEgyptiorum gentem, alij Idumæorum, alij Moabitarum & ſimilia. Sed ibi etiam ſi ſecundum numerum angelorum dei diuiduntur gentes ſorte, ſicut in hoĩbus diximus, quia dei iudiciũ occultũ ſors p̃dit in publicũ; talis ſors fuiſſe credẽda ẽ, q̃ ꝓ merito ſuo q̃ſq; illã vl' illã gẽtẽ ſuſceperit. Nec ꝑ ſingulos qdẽ, ꝙ ſine ſorte, q̃ dei iudicio diſpẽditur, euenire: dicendũ eſt, vt alius talem vel talem vitam à natiuitate C ſortiatur: vel quòd boni angeli adſint hoĩbus & cõtrarij. vt ille angelus animæ Petri cuſtodiã ſortitus ſit, alius Pauli, alius cuiuslibet infantis de eccleſia. Non eſt enim dubitandũ de dei iudicio, qui vl' illorũ dignitatẽ, vel animæ noſtrę ad liquidũ reſpicit q̃litatẽ, cuiq; nřm cuſtodia dari quadã ſorte myſtica Chriſti diſpẽſatione directa. Puto etiam de his v̾tutibꝰ q mũdi miniſteria ſuſceperũt, ꝙ nõ fortuito illa virtus terrę vel arborum germinationibus

ſcribant eam iuxta numerum uniuſcuiuſq; multitudinis, referantq; ad me quod deſcripſerint. a Diuidite uobis terram in ſeptem partes. b Iudas ſit in terminis ſuis ab auſtrali plaga, & domus Ioſeph ab aquilone, mediam inter hos terram in ſeptem partes deſcribite, & huc uenietis ad me, ut corã domino deo a ueſtro mittam uobis hîc ſortem, quia non eſt inter uos pars Leuitarum, ſed ſacerdotium domini eſt eorum hæreditas. Gad autem & Ruben & dimidia tribus Manaſſe iam acceperant poſſeſſiones ſuas trans Iordanem ad orientalem plagam, quas dedit eis Moyſes famulus domini. c Cumq; ſurrexiſſent uiri, ut pergerent ad deſcribendam terram, præcepit eis Ioſue dicens: Circumite terram & deſcribite eam, ac reuertimini ad me, ut hîc coram domino in Silo mittam uobis ſortem. Itaque perrexerunt & luſtrantes eam in ſeptem partes diuiſerunt, ſcribentes in uolumine, reuerſiq; ſunt ad Ioſue in caſtra Silo. Qui miſit ſortes coram domino in Silo. Diuiſitq; terram filiis Iſraël in ſeptem partes. d Et aſcendit ſors prima filiorum Beniamin per familias ſuas ut poſſiderent terram inter filios Iuda & filios Ioſeph. Fuitq; terminus eorum contra aquilonem à Iordane, pergens iuxta latus Iericho ſeptentrionalis plagæ, & inde contra occidentem ad montana conſcendens; & perueniens ad ſolitudinem Bethauen, e atq; pertranſiens iuxta Luzam ad meridiem (ipſa eſt Bethel) deſcenditque in Ataroth Addar in montem qui eſt ad meridiẽ Bethoron inferioris, & inclinatur circumiens

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Diuidite. ſcđm nũerũ tribuũ, quæ non acceperant hęreditatem. Dicunt etiã aliqui, ꝙ illę partes non fuerunt ęquales, qà tribꝰ nõ erãt æq̃les i multitudine. Et hoc conſonat ei qđ immediatè pręmittit̃: Deſcribant autem iuxta numerũ vniuſcuiuſq; multitudinis. conſonat etiam ei quod ſcribitur Nu.xxvj.f. Pluribus maiorem ꝑtem dabis. Sed cõtra hoc videtur illud qđ poſtea ſubditur hîc: Circũite terrã & deſcribite eam, ac reuertimini ad me vt hîc corã dño deo vřo in Silo mittã vobis ſortẽ. ſ. ad hoc, qđ ſciatur quæ tribꝰ quã ptẽ hře debeat. ſi autẽ fuiſſet facta diuiſio ꝑ ptes maiores & minores ſecũdũ maiorẽ vel minorẽ multitudinẽ cuiuslibet tribus, per hoc fuiſſet ſcitum quã partem q̃libet tribus deberet hře, & miſſio ſortium ꝑ Ioſue eſſet inutil̃: imò poſſet eſſe nociua. ſ. ſi ſors tribꝰ ha- D bẽtis maiorẽ multitudinẽ caderet ſup minorẽ ptẽ. Iõ ſcđm iſtã viã oꝑtet dicere ꝙ ſors ex diuina ordinatiõe ſẽp cadebat ſup ptẽ ꝓportionatã illi tribui, & ſic nõ poterat eſſe nociua. nec etiã erat inutilis, imò vtilis. ſ. ad reprimẽdũ cõtẽtiones q̃ poſſent oriri ſi illa diuiſio eſſe facta ſimplr̃ ex ordinatione humana. Alij v̾ò dicũt, ꝙ partes p̃dictæ fuerũt æq̃les, & q̃libet pars fuit diſtributa ꝑ familias vniꝰ tribꝰ. verũtñ vna familia accipiebat maiorẽ partẽ q̃ alia, ſcđm qđ cõtinebat pl'es domos: & vna domꝰ maiorẽ ptẽ q̃ alia, ſcđm qđ cõtinebat plura capita. & q̃tũ ad hoc itelligit̃ qđ allegatũ ẽ de libro Numerorũ: Pluribꝰ dabis maiorẽ, & pau- Nu.26.f. cioribꝰ minorẽ. nõ aũt q̃tũ ad inęqualitatẽ ſortiũ ſeu ptiũ q̃ aſſignabãt̃ ſingl'is tribubus. b ℭ Iudas. Erat eñ in termino auſtrali, & tribus Ephraim in aquilonari, qa erãt tribꝰ bellicoſiores ad ſuſtinendũ ĩpetũ inimicorũ aduenientiũ contra filios Iſrl' ab extra: qa nõ poterant ſic ex alijs ptibꝰ intrare, eò qđ mare mediterraneũ claudit totũ latus occidẽtale terrę ꝓmiſſiõis, & Iordanis fluuiꝰ latꝰ oriẽtale. c ℭ Cũq;. Hîc ponit̃ executio deſcriptionis, & patet lr̃a ex p̃dictis. q̃liter autẽ licitũ ſit vti ſortibꝰ dictũ fuit ſuprà .vij. cap. & etiam Nume. xxxiij. Diuiſio
d ℭ Et aſcẽ. Hîc ponit̃ terræ deſcriptæ aſſignatio: & primò tribui Bẽiamin. ſcđ'ò alijs ſex tribꝰ. xix. c. Circa primũ primò tribui Beniamin termini aſſignantur. ſcđ'ò ciuitates nomiantur, ibi: Fuerũtq;. Circa primum dicit̃: Et aſcen. Hoc dicitur quia Ieruſalem pro parte cecidit in tribu Beniamin, vt dictum fuit. ſ. quæ eſt in altiori loco q̃ loca circumadiacentia. ſequitur: e ℭ Atq;. Dicunt aliqui quod ipſa eſt Ieruſalem, quę vocata eſt Luza & Bethel, vt dictum fuit Gene. xxviij. ſed hoc non videtur verum, quia infrà eo. cap. vbi nominantur ciuitates ſortis Beniamin, Bethel, & Ieruſalem diſtinctè nominantur in medio alijs interpoſitis. Item hîc immediatè antè fit mentio de Bethauen, q̃

* ſtatu ſunt aliqui accepturi poſſeſſionem in terra viuentium.
d ℭ Et aſcen. qui interpretatur filius dexterę, & cõuenit ſtatui p̃- Moraliter latorum, qui debent eſſe in dextera Chriſti. Apoc. j. d. Et habebat in dextera ſua ſeptem ſtellas. Et ſubditur ibidem: Septem ſtellę angeli ſunt ſeptem eccleſiarum, id eſt epiſcopi earum.

E ☞ minationib⁹ præſit, illa fontiũ vel fluminũ flueta exhibeat, alia ibriũ, alia vẽtorũ, alia marinis, alia terrenis aĩalib⁹ vł ſingłis qbuſq; è terra gignẽtib⁹ pſit, & eſſe ĩ ſingulꝰ ſacra ineffabilia diuiæ diſpenſatiõis, vt ĩ ordie ſuo cũcta p vnã quãq; ꝟtutẽ dirimãt, & cõpetẽti officio. vñ: Nõne oẽs ſũt adminiſtratorij ſpũs, & ĩ miniſteriũ miſſi, ꝓpꝰ eos q hereditatẽ capiũt ſalutis? Ad horũ imitationẽ dicũt ſortes duci p Ieſũ, & hereditas p trib⁹ diuia diſpẽſatiõe decerni, & p ieffabilẽ dei ꝓuidẽtiã ac pſciẽtiã ĩ his ſortib⁹ adũbrari futurę ĩ cælis hęreditatis exẽplar, qa lex vmbrã dicit futurorũ bonorum hñs. Hinc Paul⁹ ait: Acceſſiſtis ad Sion mõtẽ, & ad ciuitatẽ dei viuẽtis Ieruſalẽ cæleſtẽ. Eſt ergo ciuitas ĩ cælis q̃ dr̃ Ierl'm & mõs Sion. Nõ ſine cã Bẽiamĩ accepit ĩ ſorte ſua Ieruſalẽ & mõtẽ Sion, ſed qa cęleſtis Ieruſalẽ rõ exigebat, vt nõ alij daret terreſtris quæ eſt figura cæleſtis. ¶ Adam, Bethlehẽ q̃q; nõ ſine certa rõne ĩ ſortẽ Iudæ decernit vel Hebrõ, vł ſingulę ciuitates ſinglis tribub⁹ cõſcribũt. Sed cæleſtia loca ĩ qb⁹ Ierl'm & Siõ noĩant &c. q̃ his vicina ſũt hoc ĩ ſe rõnis cõtinebãt ĩ cęlis qđ ſorte gubernabatur ĩ terris. Hinc ergo eſt: qđ diſpẽſauit diuia ſapiẽtia noĩa q̃dã locorũ ſcribi, q̃ myſticã iterpretationẽ cõtineãt, qb⁹ idicat, qa hæc certis rõnib⁹ nõ caſu fieri diſpẽſãt. Sicut eñ nõ fortuitò ille angel⁹ Michael, ali⁹ Gabriel, ali⁹ ꝟò Raphael vocat, & ille pr̃iarcha Abrahã, & ille Iſaac, & ali⁹ Iacob, vł ille ex Abrã Abrahã, ille Iſaac, & ali⁹ Iſrł. Sed & certa rõne illa Sara ex Sarai, ille Iſrł ex Iacob, vł ille Abrahã ex Abrã, & quiſq; angelorũ vel hoĩm ex his q̃ ſibi iniũgũt officijs & actib⁹ noĩa ſortiũt. Ita cõſequẽs eſt loca q̃dã eſſe cæleſtia & ciuitates, ſicut Ierl'm cęleſtis dr̃, & mõs Sion, eſſe etiã alias q̃rũ figurã iſtę q̃ ĩ terris ſũt cõtinẽt, q̃ hĩc nobis p Ieſũ Naue myſticè deſignãt. De ciuitatib⁹ dictũ puto: Aedificabũt ciuitates Iudę: & habitabũt ibi. Et in domo pr̃is mei mãſiones multæ ſũt. Et eſto ptãtẽ hñs ſup decẽ ciuitates. Ne ergo cũ faſtidio hęc legatis, & putetis vilẽ ſcripturã ex multis noĩb⁹ cõtextã. Sed ſcitote ĩ his myſteria cõtineri maiora q̃ põt hũan⁹ ſmo ꝓferre, vł audit⁹ mortalis audire. Cognita ſũt hęc illi itẽ gre q rapt⁹ ẽ vſq; ad tertiũ cęlũ. In cęlo eñ vidit cęleſtia, vidit Ierl'm cęleſtẽ verã ciuitatẽ dei & Siõ mõtẽ q̃cũq; loci eſt. Vidit Bethlehẽ & Hebrõ & oĩa q̃ ſcribũt hĩc ſortę diuiſa. Rõnes q̃q; eorũ ĩ ſpũ cõprehẽdit. cõfitet eñ ſe audiſſe ꝟba & rõnes q̃ nõ licet hoĩ loq, q̃les. ſ. illi erãt qb⁹ dicebat: Nõne hoĩes eſtis & ſcđm hoĩem ambulatis? Dicebat ea forſitã illꝰ, q nõ ſcđm carnẽ ambulabãt, Timotheo & Lucę & cęteris diſcipulꝰ, q̃s ſciebat capaces eẽ ieffabiliũ ſacrorũ. vñ Timotheo ait: Memor eſto ꝟborũ q̃ à me audiſti, q̃ cõmẽdo fidelib⁹ hoĩb⁹, & his q idonei ſũt alios docere. ☞ Filiorũ

Heb.1.d.
† ab extemitate & ĩtrã
Heb.12.f.
† Haraba
Nominib⁹ myſtica iterpratio ſubeſt
F
Pſal.68.g.
Ioh.14.a.
Luc.19.c.
2.Cor.12.a.
✱ fuit hęreditas filiorum Simeon
2.Co.23.a.
2.Tim.2.a.
† contra terminum

contra mare ad meridiem montis, qui reſpicit
Bethhoron contra Aphricum. Suntq; exitus a
eius in Cariathbaal, quæ uocatur & Cariathiarim urbem filiorum Iuda. Hæc eſt plaga contra mare ad occidentem. A meridie autem ex
†parte Cariathiarim egreditur terminus cõtra
mare, & peruenit uſque ad fontem aquarum
Nephtoa. Deſcẽditq; in partem montis qui reſpicit uallem filiorum Ennon, & eſt contra ſeptentrionalem plagam in extrema parte uallis
Raphaim. Deſcenditq; in Geennon, id eſt ual-
lis Ennon, iuxta latus Iebuſæi ad auſtrum, & b
peruenit ad fontem Rogel, tranſiens ad aquilo
nem, & egrediens ad Enſemes, id eſt, fontem ſo
lis, & pertranſit uſq; ad tumulos qui ſunt è re- c
gione aſcenſus Adomim, deſcẽditq; ad Haben
boen, id eſt lapidẽ Boen filij Ruben, & pertran d
ſit ex latere aquilonis ad cãpeſtria, deſcenditq;
in †planiciem, & prætergreditur contra aquilo
nem Bethhagla, ſuntq; exitus eius cõtra linguã
maris ſalſiſſimi ab aquilone in fine Iordanis ad
auſtralem plagam, qui eſt terminus illius ab o-
riente. Hæc eſt poſſeſſio filiorũ Beniamin per
terminos ſuos in circũitu & familias ſingulas.
Fueruntq; ciuitates eius Iericho & Bethhagla, e
& uallis Caſis, Betharaba & Samaraim & Be-
thel & Auĩ & Aphara & Ophera, uilla Hemo
na & Ophni & Gabee, ciuitates duodecim &
uillæ earum. Gabaon & Rama & Beroth &
Meſphe, Caphara Amoſa & Recem Iarephel
& Tharela & Sela Eleph & Iebus quæ eſt Ie- f
ruſalem Gabaath & Cariath ciuitates quatuor
decim & uillæ earũ. Hæc eſt poſſeſſio filiorum
Beniamin iuxta familias ſuas. Cap. XIX.

ET egreſſa eſt ſors ſecunda fi- g
liorum Simeon per cognatio-
nes ſuas, fuitq; hæreditas eo- h
rum in medio poſſeſſionis fi-
liorum Iuda, Berſabee & Sa-
bee & Molada & Aſerſual,
Bala & Aſem & Etholad Bethul Harma & Si
celeg & Bethmarchaboth & Haſerſuſa, & be-
thlebaoth & Sarohen, ciuitates tredecim & uil
læ earum. Ain & Remmon & Athar & Aſan,
ciuitates quatuor & uillæ earum. Omnes
uiculi per circumitum urbium iſtarum uſque
ad Baalath, Beerramath contra auſtralem pla-
gam. Hæc eſt hæreditas ✱ filiorum Simeon iu i
xta cognationes ſuas in poſſeſſione & funicu-
lo filiorum Iuda ✱: quia maior erat: & idcirco
filij Simeon poſſederunt in medio hæredita-
tis eorum. Cecidit quoque ſors tertia filiorum k
Zabulõ per cognationes ſuas, & factus eſt ter-
minus poſſeſſionis eorum uſque Sarid. Aſcen-
ditq; de mari & Merala, ac peruenit in Deb
baſeth uſque ad torrentem qui eſt contra Ie-
coniam, & reuertitur de Sarid cõtra orientem
†in finem Beſeleth Thabor, & egreditur ad-

☞ Luc, q̃ ẽ eadẽ cũ Bethel, vt dictũ eſt. s. viij. ca. Et iõ meli⁹ videt qđ G iſta Bethel Luza eſt alia à Ierl'm: nec ẽ ĩcõueniẽs qđ plures ciuitates eiſdẽ noĩb⁹ noĩent, qa hoc frequẽter repit. Aduertẽdũ tñ ẽ, qđ iſta Bethel nõ ẽ de ſorte Bẽiamin. iõ dr̃ hĩc: Pertrãſiẽs iuxta Luzam. nõ icludẽs ipam. iõ Iudic. j. de ſorte Ioſeph etiã dr̃: a ¶ Cõtra. Vẽt⁹ eſt aqlonaris. & ponit hĩc p pte orbis ex q̃ flat ille vẽt⁹. b ¶ Iuxta. habitatoris Ierl'm, cui⁹ vna ps cecidit ĩ ſorte Bẽiami. c ¶ Et. Hebræi dicũt: Vſq; ad termios è regiõe aſcẽſ⁹ Adomi. i. ſanguinũ. Dicũt aliq ꝙ erat ibi freq̃ntia latronum q exercebant homicidia. d ¶ Filij. Rubẽ nõ eſt hĩc nomẽ pr̃archę, qa filij ei⁹ accepert poſſeſſionẽ vltra Iordanẽ, vt patet ex ſupradictis, ſed eſt nomẽ alterius homis eiuſdẽ nominis. e ¶ Fue. Hĩc cõſeq̃nter ponũt noĩa ciuitatũ trib⁹ Bẽiami, & legat lr̃a ſicut iacet vſq; ibi: f ¶ Et. hæc eñ ciuitas multiplr̃ noĩata fuit, vt dictũ fuit Ge. xxviij. & p pte cecidit in tribu Bẽiami.

NI. DE LY

CAP. XIX.

ET egreſſa eſt ſors &c. Hĩc cõſequẽter deſcribunt ſortes ſex tribuũ. & ſcđm hoc poſſet diuidi ĩ ſex ptes. Scđa ibi: Cecidit ſors ter. &c. tertia ibi: Iſſachar egreſ. &c. q̃rta ibi: Ceciditq; ſors q̃nta tribui filiorũ Aſer. q̃nta ibi: Filiorũ Nephtali. ſexta ibi: Tribui filiorum Dã. Circa primũ dr̃: g ¶ Et. Cã ſorte Bẽiami, q̃ fuit pr̃ia de ſeptẽ vltimis de qb⁹ loqt hĩc ſcriptura. h ¶ Fuitq;. qa ſicut dictũ fuit. s. xv. c. Iſta ciuitas & plures alię fuerũt aſſignatæ tribui Simeõ. cuius rõ poſtea ſubdit, cũ dr̃. i ¶ Hæc. qa maior erat q̃ poſſeſſio aliarũ tribuũ. Dicũt cõiter expoſitores, qđ habuerit terrã duplr̃. ſ. p ſortẽ & p conceſſionẽ ſi poſſet acq̃rere iuxta ſe. & qa erat trib⁹ bellicoſa dilatauit termios ſuos, & iõ qñ poſtea debuit aſſignari terra ſeptẽ tribub⁹ q̃ nõdũ poſſeſſionẽ acceperãt, reptũ fuit qđ terra reſidua nõ ſufficiebat eis, & iõ aliqua loca de ſorte Iuda fuerũt adiũcta ſorti trib⁹ Simeõ, vt dr̃ hĩc. Et aliq̃ ſorti trib⁹ Dan, vt dicet. ĩ. k ¶ Ceciditq;. Hęc ẽ ps ſcđa. & legat lr̃a ſicut iacet vſq; ibi: l ¶ In fi. Heb. dicũt גְּבוּל בִּסְלֹות תָּבוֹר gebul Chiſloht tabor. i. in terminũ Ciſloth nomẽ cõe, & ſignificat pẽdulum montis qui eſt locus intermedius ſummitatis, & vallis. ☞ Bethlehẽ

Moralr̃. g ¶ Et egreſ. q interp̃tat audiẽs, & cõuenit ſtatui curatorũ q audiũt ſynodalia ſtatuta ab ep̃is & denũtiãt ſuis parochijs. k ¶ Ceciditq;. q interpretat habitaculũ pulchritudinis, & conuenit ſtatui clericorum, in quib⁹ refulgere debet decor honeſtatis. ✱ Iſſachar

G
Diuiſio
H
✱ tribus
Moraliter

A ☞ a ℭ Filiorũ. Aug. Et Amorrheꝰ ꝑmãſit Cap. XIX. vt habitaret ĩ Elon & ĩ † Sãnanin: & ingrauata eſt manꝰ Ephrẽ ſuꝑ eos, & facti ſũt tributarij illi. Hoc iã cõtra ꝑceptũ dñi fiebat, & adhuc viuebat Ieſꝰ, ſed dux ĩ illis ꝑlius ꝓ ſenectute nõ erat. Iõ dictũ eſt à dño: Factũ ẽ vt cõfortaret cor illorũ, q ſiĺ cõſpirauerũt inire bellũ cõtra Ieſũ, ne iſta ilĺ miſericordia prębereť etiã cõtra ꝑceptũ dei, ſi remã ſiſſẽt nõ expugnati, & ſeneſcẽte Ieſu, vĺ defũcto relinquerẽtur expugnãdi filijs Iſrĺ q eis contra præceptum domini poſſent parcere, quod ille nõ faceret. ℭ Adamã. Iuxta. LXX. manſit Amorrheus habitare ĩ Elon & in Sãnanim, & grauis effecta eſt manus Ephrẽ ſuꝑ eos. Amorrhæꝰ interpretať amarꝰ vel amaritudo. habitãtes ergo ĩ † Elõ, qđ ĩterpretať arietes, vel ĩ Sãnanĩ, qđ interpretať pacifici. Amari & arietes ſunt q in agone poſiti Zabolicas ſtructuras expugnare conanť. pacifici vͦ, q carnalibꝰ deſiderijs & cõcupiſcẽtijs ſuperatis pacẽ aię gerũt. In vtriſq; tñ cõtẽdit diabolꝰ .i. amaritudo ꝑſiſtere. Si ergo inimica vͦtꝰ .i. dęmõis ex amaritudinis turba veniens obſideat, alicuiꝰ corpꝰ ꝑturbet & ſopiat mentẽ: adhibeanť aũt multę orões, multa ieiunia, multę exorciſtarũ ĩuocatiões, & ad hęc oĩa ſurdꝰ dęmõ in obſeſſo corpore ꝑſiſtat, tolerabiliꝰ exorciſtarũ pœnas ferẽs, & ex dei nois inuocatiõe tormẽta q; diſcedere.

B Ita intelligẽdũ ẽ, qa Amorrhæi ꝑſiſtũt habitare ĩ Elon, & in Sannanĩ. Et vt oñderet ſcriptura, qa ꝑferentes pœnas & flagella ꝑſiſtũt, di. qa grauis effecta eſt ſuꝑ eos manꝰ Ephrẽ, qđ fit ꝑ exorciſtarũ manꝰ ĩpoſitionẽ vhemẽtiꝰ ĩpoſitã, vĺ ꝑ bonos actꝰ, & opꝰ bona. Quãtò eñ meliora gerimꝰ vĺ agimꝰ & ĩ optimis cõuerſamur, tãtò ilĺ hęc grauiora efficiunť. Gratꝰ eſt ilĺ & acceptꝰ, q ĩ turpitudine & flagitijs viuit. Qui vͦ ĩ bõis actibus manũ ſuꝑ eos grauauerit, etiã ſi penitꝰ expellere non potuerit, tributarios eos faciet & ſubiectos. Et abierũt filij Ephrẽ ꝑagrare terram ſcđm fines ſuos. b ℭ Cũq;. Adamã. Vide mãſuetudinẽ & hũilitatẽ Ieſu, q dignè ferebat nomẽ veri ſaluatoris Ieſu. Dederũt, ingt, filij Iſrael ſortẽ Ieſu filio Naue in ſemetipſis ꝑ præceptũ dñi &c. Ipẽ dedit hæreditatẽ oibꝰ filijs Iuda & Ephraĩ, & dimidię tribui Manaſſe, & Caleb filio Iephone. ipẽ miſit ternos viros ꝑ ſingulas tribꝰ, q totã terrã peragrarẽt & deſcriberẽt ĩ libro & redeũtes oñderẽt ſibi, & ſe in nouiſſimis reſeruauit, & voluit eſſe oĩm nouiſſi- ☞ mus vt

Ni. de Ly.

☙ a ℭ Bethlehẽ. iſta nõ ẽ illa Bethlehem illa Bethlehẽ in q̄ natꝰ fuit Chriſtꝰ, qa illa eſt de ſorte Iudę, iſta aũt eſt C de ſorte Zabulõ. ſicut eñ frequẽter dictũ eſt, plures ciuitates vĺ villæ similiter nominantur. b ℭ Iſſachar egreſſa. Hęc eſt tertia pars, & legatur litera, ſicut iacet vſq; ibi. c ℭ Bethſemes .i. ciuitas ſolis, & ſic nominabatur, quia forſitan Gentiles ibi colebant ſolem. d ℭ Ceciditq; ſors quinta. Hæc eſt pars quarta, & legatur litera vt iacet. e ℭ Filiorum Neph. Hæc eſt pars quinta, & legatur litera vt iacet vſq; ibi: f ℭ Aſor. prope locum illum fuit natus Thobias, vt hr̃ ĩ principio libri ſui. g ℭ Tribui. Hęc eſt ꝑs ſexta ĩ q̄ deſcribiť ſors filiorũ Dan, cũ diciť: h ℭ Et fuit. dicũt aliq qđ iſtę duę ciuitates non fuerunt de ſorte Dan, ſed fuerť iuxta ſortẽ ipſiꝰ Dan, ita q̄ ibi terminabať ſors eiꝰ, erãt tñ de ſorte Iudę. Alij aũt dicũt qđ licet fuerit de ſorte Iudę, fuerť tñ adiũctæ ſorti ipſius Dan, eadẽ rõne q̄ aliquæ ciuitates de ſorte Iudę fuerũt adiũctę ſorti filiorũ Simeon, vt. ſ. dictũ eſt. i ℭ Et Hirſe. Iſta ciuitas fuit de ſorte Dan, tñ erat iuxta ſortẽ Iſſachar, ita quòd ſors Iſſachar ibi terminabatur ſecũdũ vnam ſui partẽ vt patet ex pręmiſſis. k ℭ Pugnauerunt. Dicũt Hebręi, qđ hęc eſt ciuitas quæ vocať Lais. Iudic. xviij. vbi agitur de expu- D gnatione dictæ ciuitatis. l ℭ Vocantes. id eſt nomine compoſito ex antiq̄ & nouo, & ſcđm iſtã trãslationẽ in Hebræo habeť: Et vocauerũt nomẽ Leſẽ Dan .i. ciuitatem quę prius Leſem vocabať, noĩauerũt Dan nomie ſimplici, et hoc cõſonat ei qđ diciť Iudic. xviij. vocato noie ciuitatis Dan, q̄ prius Lais dicebať. m ℭ Cumq;. Hĩc vltimò deſcribitur ducis diuidentis poſſeſſio ſcilicet Ioſue, qui ſicut fidelis diſpẽſator alijs terram diſtribuit, nihil accipiẽs ſibi propria autoritate, ſed ꝑpĺi cõceſſiõe. ☙ ideo ſub

Dabereth, aſcenditq; contra Iaphie, & inde pertranſit uſque ad orientalem plagam Geth Hepher & Tacaſin: & egreditur in Remmon Amthar & Noa, & circumit ab aquilone Hanaton. Suntq; egreſſus eius uallis Ieptahel & Catheth & Naalol & Semeron & Iedala & Bethlehem: a ciuitates duodecim & uillę earum. Hæc eſt hæreditas tribus filiorum Zabulon per cognationes ſuas, urbes & uiculi earum. Iſſachar egreſſa eſt ſors quarta per cognatio- b nes ſuas: fuitq; † eius hæreditas Iezrael & Caſaloth & Sunen & Hapharim & Sehon & Anaharath & Rabboth & Ceſion, Abes, & Rameth & Engannim & Enhadda & Bethpheſes: & peruenit terminus eius uſq; Thabor & Seheſima & Bethſemes: erantq; exitus eius Iordanis ciuita- c tes ſedecim & uillæ earum. Hæc eſt poſſeſſio filiorum Iſſachar per cognationes ſuas: urbes & uiculi earum. Ceci- d ditque ſors quinta tribui filiorum Aſer per cognationes ſuas: fuitq; terminus eorum Halchath & Chali & Beten & Axaph & Elmelech & Amaad & Meſſal: & peruenit uſque ad Carmelum maris & Sihor & Labanath: ac reuertitur contra orientem Bethdagon: & pertranſit uſq; Zabulon & uallem Iephtahel contra aquilonem in Bethemec & Nehel: egrediturq; ad leuam Cabul & Abran & Rohob & Amon & Cana uſque ad Sidonem magnam, reuerturq; in Horma uſque ad ciuitatem munitiſſimam Tyrum & uſque Hoſa: eruntq; exitus eius in mare de funiculo Achziba & Amma & Aphec & Rohob: ciuitates uigintiduæ & uillæ earum. Hæc eſt poſſeſſio filiorum a Aſer per cognationes ſuas: urbeſq; & uiculi earum. Filio- e rũ Nephthali ſexta pars cecidit per familias ſuas: & cœpit terminos de Heleph & Elõ Saananim: & Adami quę eſt Neceb & Iebnael uſq; Lecum: & egreſſus eorum uſq; ad Iordanem: reuerturq; terminus contra occidentem In Azanoth Thabor: atque inde egreditur in Hucuca, & pertranſit in Zabulon contra meridiem: & in Aſer contra occidentem: & in Iuda ad Iordanem contra ortum ſolis ciuitates munitiſſimæ: Aſſedim, Ser & Ammath & Recchath & Cenereth & Edema & Arama Aſor & Cedes & Edrai, Enhaſor & Ieron & Magdalel, Horem & f Bethanath & Bethſames: ciuitates decem & nouem & uillæ earum. Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Nephthali per cognationes ſuas: urbes & uiculi earum. Tribui fi- g liorum Dan per familias ſuas egreſſa eſt ſors ſeptima: & fuit terminus poſſeſſionis eius Saraa & Eſtaol & Hirſe- h i mes id eſt ciuitas ſolis: Selebin & Aialon & Iethela, Elon & Themna & Acron Eltece, Iebbethon & Baalath & Iud & Bane & Barac & Gethrẽmon & aquæ Iercon & Arecon: cum termino qui reſpicit Ioppen: & in ipſo fine concluditur. Aſcenderuntq; filij Dan et pugnauerunt contra Leſem cœperuntq; eam & percuſſerunt eam in o- k l re gladij & poſſederunt & habitauerunt in ea: uocantes nomen eius Leſemdan: ex nomine Dan patris ſui. Hęc eſt poſſeſſio tribus filiorum Dan per cognationes ſuas: ur- b bes & uiculi earum. Cúmque compleſſet ſorte diuidere

(margin: † Salanon; † Elim; † terminus eorum)

Moraliter

* b ℭ Iſſachar. Per Iſſachar, qui merces interpretatur, ſignatur ſtatus religioſorũ q bona naturæ & fortunæ exponũt ꝓ mercede regni cęlorũ. d ℭ Ceciditq;. qui interpretať carcer, & cõuenit ſtatui principum, ad quorum ſpectat officium illos quos paterna caſtigatio corrigere nõ potuit, vinculis & carceribus mancipare. e ℭ Filiorũ. Nephthali interpretatur dilatatio, & cõuenit ſtatui militum, quorũ labore res publica conſeruatur ac etiam dilatať. g ℭ Tribui. Dan interpretatur iudicium, & conuenit ſtatui vulgariũ, qui iudicãtur in foro ſecreto & publico, & & hoc duplici. ſcilicet eccleſiaſtico & ſeculari.

mus, vt eſſet oīm primus nec ſibi hæreditatē p̄ſumit, ſed à pplo acci-
E pit cui dedit. Sed hęc figuraliter contingebant illis, nobis ꝓpoſita, vt
Eccle.3.c. illud p̄ceptū ſeruem⁹, qđ iſte opę cōpleuit: Quantò magnus es tātò magis humilia te, & ante dn̄m inuenies grām. & alibi: Si te ducē ordi-
Ibidē.32.a. nauerint, ne extollaris, ſed eſto inter eos q̄ſi vn⁹ ex ipſis. Vide ergo quō erat dux ppl'i, q eos introduxit in terrā ſanctā in terrā promiſſiōis, Ip̄e erat ſucceſſor Moyſi, nec ſibi p̄mittit ſumere ſortē terrę, ſed dux populi expectat vt à pplo portiūculā accipiat, & ędificat locū quē accipit & extruit, vt verè faciat dignū munere dei & hęreditate diuina. Forſitā & ppl's dat aliquā ptē dn̄o nr̄o Ieſu, & velut habitatiōi ei⁹ locū diſtribuit. Qui eni bon⁹ eſt dat locū filio dei i ſe, quē locū acceptū i aīa Ieſ⁹ ędificat et ornat, & facit i eo muros inexpugnabiles, & turres excelſas, vt ędificet mãſionē dignā ſibi, adornat q̄que aīam & capacē ſapiētię ac ſciētię ſuę & rōnis & toti⁹ ſanctitatis facit, vt faciat patrē ſecū intrare, & mãſionē facere, & cibos cœnare quos ipſe donauerit. Qđ vt cōſeq̄ merea-
Ioh.14.c. mur, p̄parem⁹ cor nr̄m mūdū, vt libēter dn̄s Ieſ⁹ introeat cordis nr̄i ho-
† refugij ſpitiū.

Nicolaus de Lyra.

ideo ſubditur: a ¶ Dederunt. iuxta tñ ſuū bn̄placitū, ſicut erat iuſtū, iō ſubdit. b ¶ Vrbē. erat em̄ de
F illa tribu, vt habet Nu. xiij. c ¶ Hę ſūt. q̄ ſuprà dictę ſunt. d ¶ Corā. i. in atrio añ oſtiū tabernaculi. & dicit tabernaculū teſtmonij qa ī illo erat arca in qua erat lex, quæ teſtimonimu in pluribus locis ve. te. vocatur.

NICO. DE LY.

CAP. XX.

Diuiſio ET locut. Poſtq; actum eſt de terrę diuiſione, hîc cōſequēter agit de ciuitatū refugij ſeparatione, & priò circa hoc p̄ceptū dn̄i renouat. ſcdò executiōi datur, ibi: Decreuerūtq;. Circa primū dicitur: f ¶ Separate. Nu. xxxv. & Deut. xix. vbi iſta materia pleni⁹ eſt tractata: & iō breuius eſt hîc pertranſeundum. g ¶ Quicūq; .i. caſualiter omino. h ¶ Stabitq; añ por. i. añ iudices q antiquit⁹ ſedebāt ī forib⁹ ciuitatū vt quilibet poſſet ad eos accedere. iō ſubdit: i ¶ Et lo. Sententia tñ final' de ſua innocentia vel de cōtrario nō dabat p iudices ciuitatū refugij, ſed p iudices illius ciuitatis ī cui⁹ terminis homicidiū fuerat ꝑpetratū ꝓut declaratum fuit Nume. xxxv. k ¶ Cūq; vlt. i. proxim⁹ occiſi ad quē ſpectat cauſā defuncti ꝓſequi. l ¶ Non tra. & eſt ſn̄ia ſuſpenſiua vſq; ibi: n ¶ Donec. in ciuitate in cuius terminis fuerat homicidiū ꝑpetratū, vbi ducebat de ciuitate refugij cū ſecuritate; & ſentētia data de eius innocētia reducebat ad ciuitatē refugij ibidē ſaluandus. Si autē daretur ſentētia cōtra eū, tradebatur amicis interfecti occidendus. Et nō moriat qui interfecit. ſ. à caſu. Donec moriatur. hoc refertur ad illud prędictū. m ¶ Et ha. quia de ciuitate refugij nō poterat ad ꝓpriū locū redire, donec moreret ſūm⁹ ſacerdos. cui⁹ cauſę aſſignatę fuerūt Nu. xxxv.

Decreuerūtq;

a ¶ Non ipſe præſumpſit, factus omnium nouiſſimus, vt eſſet omnium primus.

terram ſingulis per tribus ſuas, dederunt filij a

a ¶ Sancti. b ¶ Mundi cordis habitationem. c ¶ Ieſu Chriſto. d ¶ In corde cuiuſque.

Iſraël poſſeſſionem Ioſue filio Nun in medio
ſui iuxta præceptum domini, urbem quam b
poſtulauit Tannathſaraa in monte Ephraim.

a ¶ Virtutibus. b ¶ Animam cuiuſque.

Et ædificauit ciuitatem, habitauitq; in ea. Hæ c
ſunt poſſeſſiones quas ſorte diuiſerunt Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nun, & principes familiarum ac tribuum filiorum Iſraël in Silo, coram domino ad oſtium tabernaculi te- d
monij, partitiq; ſunt terram.

Cap. XX.

ET locutus eſt dominus ad Io- e
ſue, dicens: Loquere filiis Iſraël, & dic eis: Separate ur- f
bes † fugitiuorum, de quibus locutus ſum ad uos per manum Moyſi, ut confugiat ad
eas quicunq; animam percuſſerit neſcius, & g
poſſit euadere iram proximi, qui ultor eſt ſanguinis, cùm ad unam harum confugerit ciuitatum: ſtabitque ante portam ciuitatis, & lo- h i
quetur ſenioribus urbis illius ea quæ ſe comprobent innocentem, ſicq; ſuſcipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum. Cumq; ul- k
tor ſanguinis eum fuerit perſecutus, non tra- l
dent in manus eius, quia ignorans percuſſit proximum eius, nec ante biduum triduúmue eius probatur inimicus. Et habitabit in ci- m
uitate illa, donec ſtet ante iudicium, cauſam n
reddens facti ſui, & moriatur ſacerdos magnus qui fuerit in illo tempore. Tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatem & domum ſuā, de qua fugerat. Decreueruntq; o
Cedes in Galilęa montis Nephthali, & Sichē in monte Ephraim, & Cariatharbe, ipſa eſt Hebron in monte Iuda; & trans Iordanem contra orientem plagam Iericho, ſtatuerunt Boſor, quæ ſita eſt in campeſtri ſolitudine de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Baſan de tribu Manaſſe. Hæ ciuitates conſtitutę ſunt cunctis filiis Iſraël, & aduenis qui habitabant inter eos ut fugerat ad eas qui animā neſcius percuſſiſſet, & non moreretur in manu proximi, effuſum ſanguinem uindicare cupiētis, donec ſtaret ante populum expoſiturus cauſam ſuam.

Cap. XXI.

a ACceſſeruntq; principes fami- p
liarum Leui ad Eleazarum ſacerdotem, & Ioſue filiū Nun, & ad duces cognationū per ſingulas tribus filiorum Iſraël, locutiq; ſunt ad eos in Si-

o ¶ Decreueruntq;. Hîc ponitur executio p̄dicti mandati, quia G
ſeparauerunt ſex ciuitates fugitiuorū, tres circa Iordanem, & tres vltrà ſecūdū qđ fuerat pręceptū à dn̄o, Nu. xxxv. & patet litera. Notādū tñ, qđ oēs ciuitates refugij fuerūt aſſignatę Leuitis, ꝓut habet in .c. ſequen. ad deſignandū, qđ i clericis debet eſſe refugium totius populi. ¶ Moraliter exponēdo, ciuitates fugitiuorū deſignant remedia pctōrū. fuerūt autem tres vltra Iordanē & tres citrâ, ad denotandū qđ ante baptiſmū & pōſt fuerunt remedia cōtra pctā. Per fluuiū enim Iordanis intelligit baptiſmus, quia in eo Chriſtus fuit baptizat⁹, cōferens aquis v̄tutē mūdādi tactu ſuæ ſacratiſſimę carnis. Añ baptiſmū verò fuerūt tria remedia cōtra peccata, fides parētalis, oblatio legalis, & circuncīſio legalis. Poſt baptiſmū ſilr ſunt tria remedia, ieiunium contra vitia carnalia, orō cōtra ſpūalia, eleemoſyna q̄ eſt opus pietatis valētis ad oīa. Moral'r. e ¶ Et locutus eſt. Sequitur. f ¶ Separate. fuerunt autem ſex ciuitates ad hoc aſſignatę. ſ. tres vltra Iordanē, & tres citrâ. p Iordanē v̄ò ſignificatur baptiſm⁹: eò qđ Chriſtus ibi fuit baptizatus & tunc tactu ſctiſſimę ſuę carnis dedit vim regeneratiuā aqs. Per ciuitates autem refugij ſignificantur remedia cōtra pctā ad q̄ debēt pctōres refugere ꝓ ſalute. Ante v̄ò baptiſmū p Iordanē ſignificatū fuerūt tria remedia contra pctā. ſ. fides parētalis: poſtea circūciſio carnalis à tempore Abrahę: & oblatio legalis à tpe legis datæ: vt patet in Leuitico: vbi pro varijs pctīs determinantur oblatiōes diuerſę. Poſt baptiſmum verò inter alia remedia aſſignantur tria. ſ. vera cōtritio, integra confeſſio, & debita ſatisfactio. Vel aliter. ſ. Ieiunium contra vitia carnalia, oratio contra peccata ſpiritualia, & eleemoſyna quę eſt opus pietatis valētis ad omnia. j. Ti. iiij.

Moraliter

Tria remedia contra peccata ante & poſt baptiſmū.

Moraliter

H

GLOS. ORDI.

CAP. XXI.

ACceſſerunt. Adamā. Oēs filij Iſrael acceperūt ſortes ſuas in terra. Leuitis autē in hęreditate ſolus ſufficit deus. Sed quia accipiunt decimas & primitias ſecundum p̄ceptum domini, oportet eos etiam de terra & de habitaculis decimas accipe: hoc ē enī de oīb⁹ decimas accepiſſe.

NI. DE LY.

CAP. XXI.

Diuiſio ACceſſeruntq;. Poſtq; actū eſt de ciuitatib⁹ fugitiuorū, hîc cōſequent agit de ciuitatib⁹ Leuitarū, vbi priò ponit eorū petitio, ſecūdò petitiōis cōceſſio, ibi: Dederūtq; filij Iſrl', tertiò ciuitatū eis cōceſſarū nominatio

Moraliter Moral'. p ¶ Acceſſe. Hîc agit de ciuitatib⁹ ſacerdotū & Leuitarū, q̄ fuerūt eis aſſignatę à tribub⁹ alijs de poſſeſſiōib⁹ ſuis: p qđ ſignificat, qđ p̄latis & curatis & alijs deputatis ad diuinū cultū i noua lege de habitacul' cōuenietib⁹ ꝓuideri debet p ſingl'as dioceſes de bonis laicorū. Non occurrit autē hîc alia myſticatio notabilis, propter quod tranſeo.

lo terræ Chanaan, atque dixerunt: †Dominus præcepit per manum Moyſi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda iumenta. Delerunt[que] filij Iſraël de poſſeſſionibus ſuis iuxta imperium domini ciuitates & ſuburbana earum. Egreſſa[que] eſt ſors in familiã Caath filiorum Aaron ſacerdotis de tribu Iuda & Simeon & Beniamin ciuitates tredecim, & reliquis filiorũ Caath, id eſt Leuitis qui ſuperfuerant de tribubus Ephraim & Dan & dimidię tribus Manaſſe ciuitates decẽ. †Porrò filiis Gerſon egreſſa eſt ſors, ut acciperẽt de tribubꝰ Iſſachar & Aſer. & Nephthali dimidia[que] tribu Manaſſe in Baſan ciuitates numero tredecim. Et filiis Merari per cognationes ſuas de tribubus Ruben & Gad & Zabulon urbes duodecim. Dederunt[que] filij Iſraël Leuitis ciuitates*& ſuburbana earum, ſicut præcepit dominus per manum Moyſi, ſingulis ſorte tribuentes. De tribubus filiorũ Iuda & Simeon dedit Ioſue ciuitates, quarum iſta ſunt nomina. Filiis Aaron per familias Caath Leuitici generis, prima enim ſors illis egreſſa eſt, Cariatharbe patris Enac, quæ uocatur Hebron in monte Iuda, & ſuburbana eius per circumitum. Agros uerò & uillas eius dederat Caleb filio Iephone ad poſſidendũ. Dedit ergo filiis Aaron ſacerdotis Hebron confugij ciuitatem*, ac ſuburbana eius: &

cepiſſe. Ideo accedentes principes Leuitarũ ad Eleazarũ ſacerdotẽ, A & ad Ieſũ filiũ Naue, & ad pricipes tribuũ dixerũt: Dñs p̃cepit ciuitates dari nobis ad habitãdũ, & ſuburbana earũ animalibꝰ noſtris Nume. 35. a. Oportet ergo de ciuitatibꝰ & de ſuburbanis ſortẽ fieri, ne ĩdiſcretè & fortuitò videaẽ facta diuiſio Leuitis. Sicut ergo diſtributio ĩ filijs Iſrl' habuit rõnẽ, q̃ qs pria ſorte dignꝰ haberet, & aliꝰ ſcd'a, in qbꝰ fuit vltimꝰ Dan: Ita neceſſe ẽ hîc eẽ aliquã rõnẽ, vt alij pria, alij ſcd'a, alij verò tertia ſors ducaẽ. †Nu. 35. a. Dicũt aũt eẽ filij Leui Gerſõ & Caath & Merari, & oſtẽdiẽ primatꝰ tenuiſſe honorẽ Caath, cuiꝰ filij fuerẽ Moyſes, Aarõ & Maria. Igiẽ de Caath pars qdẽ plebis facta eſt ſacerdotalis, quę eſt Aaron & filij eiꝰ. Moyſes aũt in ſacerdotali ordine, aut ſi qd plꝰ eſſe põt habendꝰ eſt. Alia ꝟò ratio eſt de filijs Iſrael. Cęteri aũt ex filijs Caath ſcd'm ordinem tenuerunt in tribu Leui, qui ſunt Iſſachar & Hebrõ & Oziel: deinde accipiũt poſt hos partẽ. poſt Caath ex filijs Leui Gerſon tertio loco nouiſſimꝰ oĩm Merari. Hęc eſt autẽ differẽtia primi ordinis, ſecũdi, tertij, vel quarti, quã priò oĩm obſeruauimꝰ in numeris. Poſtq; eñ ordinatæ ſũt. xij. tribꝰ ꝑ quatuor orbis partes circa arcã teſtamenti dñi excubias agere, ſtatutæ ſũt tres qdẽ ab oriente, tres ab aphrico. i. meridie, tres ad mare. i. ad occidẽtẽ, tres ꝟò ab aquilõe. Ibi etiã iſti per quatuor orbis partes eodẽ ordine deputaẽ. Et ab oriente qdẽ vbi erat tribꝰ Iuda, q̃ eſt inter cæteras prima, Aarõ & filij eiꝰ locanẽ. Caath ꝟò filij q erãt reliqui, arcã domini portare, & tubis canere ſtatuunẽ, ita vt cũ prima tuba cecini ſſet, mouerẽt caſtra q erãt ab oriẽte. cũ ꝟò ſcd'a q erant à meridie, tertia ab occidente. q̃rta ab aquilone. Vides quãtus ordo, quãta in ſcripturis ſãctis rerũ cõſequẽtia cuſtodiẽ, nihil ſine rõne geriẽ & ordine. [Tribuum ordinis differentia.] B Diligẽtiꝰ ꝟò q̃ hîc referũtur aduerte. Prima, iquit, exit ſors Caath, & facta eſt filijs Aarõ ſacerdotibꝰ q erãt in Leuitis. Cui oportebat primatũ dari, niſi Aarõ prio vel ſummo põtifici? Priò in vitę meritis, in honoribꝰ, in ꝟtute. Nõ eſt ergo iſta ſors fortuita, ſed adeſt virtus ſuperna gubernãs eã ſecũdũ diuinæ prouidẽtiæ iudicium. & decernit hæc ſors filijs Aaron prima habitacula. Filijs Aaron in tribu Iuda & in tribu Simeon & in tribu Beniamim per ſortem ciuitates. xiij. Vides quomõ electis viris in electis tribubꝰ habitacula diſpenſanẽ. [*homicidę] Quos autẽ oportuit ſecũdã ſortẽ ſuſcipere? Flios, inquit, Caath, q reliqui erãt poſt filios Aarõ. Et q̃s tribꝰ iſti accipiũt? In tribu, inquit, Ephrẽ, & in tribu Dan & in dimidia tribu Manaſſe ciuitates. x. ꝑ ſortẽ. Qui ſunt aũt tertij filij Gerſon, & in qbꝰ tribubꝰ ſortiũtur? In Iſſachar, inquit, & in Azer, in Nephthali & ĩ dimidia tribu Manaſſe, q̃ eſt Baſanitidi, ciuitates. xiij. Qui ſunt aũt vltimi in Leuitis? Filijs, inquit, Merari. In quibꝰ accipiũt tribubꝰ? Ex tribu, inquit, Rubẽ trãs Iordanẽ, & Gad, de tribu Zabulõ qui vltimꝰ eſt inter filios Lię accipiũt in ſorte ciuitates. xij. Cũ quatuor ꝑtes ſint orbis terrę, Caath accipit ſortẽ primꝰ inter filios Leui à parte orientis cũ illis tribubus primatũ oĩm tenẽt. Vide quõ oĩa cõueniũt in q̃tuor ꝑtibꝰ. Orbis orientalis nobilior eſt, ĩ qua nobilior oĩm Iudæ tribꝰ habebaẽ. Et filij Caath ſacerdotes primã ducũt in primis tribubꝰ, & orbis partibus ſortẽ Gerſon & Merari, q erãt primi inter filios Leui. Sic ergo tres primi Leui accipiũt oriẽtẽ. Occidẽtẽ ꝟò vbi erat Rubẽ & Simeon & Gad, ſortiẽ. ſcd'a ſorte Caath, & tribũ Simeonis. Merari ꝟò primũ ſortiẽ Rubẽ & Gad. & iterũ Merari tertiũ in numeris ab oriẽte accepit Zabulon, vt iuſtitia ſerueẽ in ſorte q̃ ſcd'm deũ duciẽ, & credẽtium mentes ad myſteria futuri ſeculi dirigat contuenda. Poſt hæc eorũ q ad mare erãt. i. Ephrẽ & Beniamin & Manaſſes Caath cũ ſuſcepiſſet ſcd'a ſorte tribum Beniamin, cæteri ex familia eius ſortiti ſunt Ephrem. Poſt hæc eos qui erãt ex dimidia tribu Manaſſe, quæ fuit in terra ſancta, ſortiẽ Gerſon, & aliã dimidiã tribum Manaſſe. Sed qa oportebat etiã eos qui erãt in aquilone aliquid ſacerdotalis

cerdotalis gratiæ conſequi, ne penitus nudati cæleſtibus donis viderentur. C In his ergo quorum nouiſſimus ordo erat in aquilone. ſ. Dan & Nephthali & Aſer, rurſus Caath nõ inter ſacerdotes, ſed inter cæteros, primã tamen accepit ſortẽ in Dan, ſecũdam verò Gerſon in Aſer, & tertiã idẽ Gerſon ĩ Nephthali. Quis poteſt hęc omnia comprehendere? Quis meminiſſe ſaltem ordinẽ ipſũ myſteriorũ? Qd' ſi etiã ad literã explicare difficilè eſt ꝑmiſtiões locorũ vl' ꝑſonarũ q̃ ĩ hiſtoria cõtinẽtur, qd dicimus de ſacramentis q̃ ꝑ hęc deſcribuntur & in quibus diſtributiones futuræ hæreditatis adũbranẽ? Quis caſtrorũ ſedes diuerſas explicet? quõ hęc (in reſurrectione ꝑ ſingulos quoſq; ſctõrũ ſacerdotali vel Leuitico ordine) habenda ſit diſtributio vt in reſurrectione non cõfuſę aganẽ oĩa, ſed veniat vnuſquiſq; ſuo ordine. Initiũ Chriſtꝰ, deinde q ſunt Chriſti q in aduentu eiꝰ reſurgent, cũ tradiderit regnũ deo patri, cũ ſubiecerit ei omnem principatũ & poteſtatẽ. 1. Cor. 15. c. Ibi tales q̃dã caſtrorũ obſeruatiões, & ſacerdotales deſcriptiones, & ordines ac tubarũ ſignificatiões erũt, Fortaſſis etiã ſicut ordinauit deꝰ ſtellas cęli & mirãdis rõnibꝰ collocauit, †1. Pa, 6. e. alias in axe aquilonis, alias in partibus orientis, alias ĩ auſtro, & alias in occaſu: ita eos (q ex reſurrectione mortuorũ erũt ſicut ſtellæ cæli ĩ multitudie & claritate) veniẽtes. ſ. ex ſemine Abrahæ, ordinabit in regno cælorũ ſcd'm ordinẽ ſtellarũ & partiũ cæli. & dabit alijs ſortẽ ad oriẽtẽ, alijs ad occidẽtẽ, alijs ad auſtrũ, alijs ꝟò q̃s ipſe nouit ad aquilonẽ. qa multi veniũt ab oriẽte & ab occidẽte, & q̃tuor ꝑtibꝰ orbis terrę, & recũbẽt cũ Abrahã, cũ Iſaac & Iacob ĩ regno cęlorũ. [*Has] D Matt. 8. b. ¶ Adaman. Suprà dictum eſt, quia filij Iſrael dederũt ſortem Ieſu in mõte Ephrem, & quia ædificauit ciuitatẽ ibi & habitauit in ea. Sed in eadem ſcriptura repetit, vt addat q; macheras petrinas quibus circuncidit filios Iſrael ĩ eremo abſcõdit ibi. Diximus aũt qa Ieſus Chriſtus petit à nobis locum quẽ ædificet, in quo habitet. Et quia tales effici debemus mente & corpore vt in anima noſtra locũ dignetẽ accipere & ædficare & habitare, & quis eſt

Nicolaus de Lyra.

nominatio, ibi: De tribubꝰ filiorum Iuda. quartò ꝑdictorum epilogatio, ibi: Dedit[que] dñs. Circa primũ Leuitę in ſua petitione allegant præceptũ dñi dicentes: a ¶ Dñs p̃cepit. iſtud p ræceptũ habetur Numeri. xxxv. vbi conditio ciuitatũ & ſuburbanorum & ſpatium ipſorum plenius pertractata ſunt. b ¶ Dederunt[que] filij Iſ. Hîc conſequenter deſcribitur p̃dictę petitionis conceſſio, & primò in generali, cũ dicitur: Dederunt[que] filij Iſrael: ſecundò magis in ſpeciali, cũ ſubditur: c ¶ Egreſſa[que] eſt. Ad cuius intellectum ſciendum, qd' Leuitæ primò fuerunt diſtincti in tres partes. quia aliq dicebantur Caathitæ, alij Gerſonitæ, alij Meraritę. Item Caathitę fuerunt diſtincti in duas partes, quia aliqui deſcenderũt per Aaron, & vocati ſunt Aaronitę ſpeciali nomine, licet cũ hoc dicerentur Caathitę. Alij verò qui deſcenderunt de Caath, habuerunt tantũ nomẽ cõmune, & vocati ſunt Caathitæ, & fuerũt de numero Leuitarum. [Leuitarũ ꝑtes quatuor] Aaronitæ verò de numero ſacer dotum. & ſic Leuitæ diuiſi ſunt in quatuor partes. ſ. Aaronitarum, Caathitarum, Gerſonitarũ, Merarītharũ, vt plenius habetur Nume. iij. ca. & iiij. Primò ergo agitur de ſorte Aaronitarũ, cũ dr: Egreſſa[que] eſt ſors. i. illorũ Caathitarũ qui ſpeciali nomine dicti ſunt Aaronitę. d ¶ De tribu Iuda. Iſtę tres tribus aſſignauerunt eis ciuitates & ſuburbana, & ſimiliter aliæ tribꝰ aſſignauerũt de poſſeſſionibꝰ ſuis alijs tribus partibꝰ Leuitarũ prout exprimitur in litera, & patet: e ¶ De tribubus filiorũ Iuda & Simeon dedit Ioſue. Hîc conſequenter exprimuntur in particulari nomina ciutiatũ Leuitis aſſignatarũ ꝑ familias eorũ. & patet lr̃a paucis exceptis. f ¶ Agros verò & villas eiꝰ dederat Caleb filio &c. ita quod erat ciuitatis Hebron, ſed erat con-

qs eſt in omni populo tã acceptabi-
E lis,q ad hoc dign⁹ ſit? Fortè nec ſin-
guli,ſed tota ſimul eccleſia recipe põt
in ſe Ieſum vt habitet in ea. Quis eſt
ergo loc⁹,in quo habitare debet Ie-
ſus? In mõte,inqt Ephrẽ,id eſt in mõ
te fructifero. Qui ſunt mõtes fructife
Gal.5.d. ri? Illi,ſ.in qbus ſunt fruct⁹ ſpũs,pax,
gaudiũ, patiẽtia, & charitas &c. Hi
ſunt mẽte & ſpũ ſemp excelſi.& quã-
uis pauci fuerint,in ipſis tñ habitans
Ieſus,q eſt lux vera,emittit radios ſuę
lucis ſup eos,qs nõdũ dignos ſuo ha
bitaculo principaliter iudicat. Vide-
amus ergo q̃ ſunt macheræ petrinæ,
quib⁹ circũcidit Ieſus filios Iſrael. Si
oretis p nobis,vt ſermo noſter viuẽs
*homicidę ſit & efficax,& acutior ſuper omnẽ
macherã,pręſtabit & nobis dñs Ieſ⁹
Chriſtus,vt verbũ dei qd loquimur
ad vos,circũcidat oẽm immunditiã
& vitia de auditoribus,& amputet
omne q̃ vis mẽtis & efficacia natura
lis obtegit: & ſic p verbũ dei qd eſt
machera petrina,circũcidemini à Ie-
ſu,& audietis, qa abſtuli opprobriũ
Supra.5.c. Aegypti hodie à vobis. Quid enim
pdeſt exiſſe de Aegypto.i. de ſeculo
& p eremũ ambulare ,& morũ pri-
ſtinas ſordes & vitiorũ immunditias
retinere? Oportet ergo poſt digreſſi
onẽ maris rubri auferri carnalia vete
ris cõſuetudinis vitia p Ieſum Chri-
†reſiduis & ſtũ,vt tãdẽ Aegypti caream⁹ oppro
infrà brijs. Ponũtur verò illi cultri lapidei
quib⁹ ſcd'ò circũciſi ſum⁹ à Ieſu i eo
loco quẽ petit Ieſus: accipit Ieſus,poſ
ſidet in aĩa ſcilicet iuſti. Eſt em̃ mache
F ra verbũ dei,quo purgantur pctã de
auditorũ animis. Hęc ergo virt⁹ ver
bi diuini recõditur ĩ eo loco cui dat
ſermo ſapiẽ & ſciẽ, vt & opportuno
tpe aĩa illa proferat iſtas macheras in
eccleſia,& circũcidat ſcd'ò eos q ſecũ
da indigẽt circunciſione. Qd autem
dicit,petrinas macheras.i.ex ſaxo cul
tros & nõ ex ferro ope artificis fabri-
catos illud oſtẽdit,qd hic ſermo dei
qui immunditias cordiũ circũcidit,
nõ ex arte grãmatica vl' rhetorica ve
nit,neq; doctorũ malleis domat, aut
ſtudiorũ cotibus elimat: ſed ex illa pe
tra deſcẽdit,q̃ de mõte ſine manibus
abſciſa orbẽ terræ impleuit, & dona
ſpũalia credẽtib⁹ tribuit. a ¶ Itaq;.
Iſid. Qd .xlij. vrbes accipiũt Leuitæ,
prędicatio ſignificatur ſanctorũ. Ipſi
em̃ poſſident doctrinã quę cõſtat ex
decalogo legis,& quadrifario nume
ro euãgelij,quaſi quaterdenas vrbes
hñtes,quibus etiã addunt duæ, quia
cuncta q̃ prędicãt morali & myſtico
ſenſu annũtiãt. b ¶ Deditq; do.
Queſtio li- Augu. Querit cũ Iſrael nõ ſolũ vſq;
teralis ad diem mortis Ieſu, ſed etiam põſt
non eradicauerit gentes,quę terram
promiſſionis tenebant, quamuis ex
parte illis debellatis ibi conſiſterent,
quõ dictum ſit, Et dedit domin⁹ de
us Iſraeli oẽm terrã quã iurauerat da
re patrib⁹ eorũ,& eam hęreditaue-
rũt,& requiẽ dedit il' dñs ĩ circũitu ſi
cut iurauerat patrib⁹ eorũ nec reſti-
tit qſq; añ faciẽ illorũ ab oĩb⁹ inimi
cis eorũ, oẽs ĩimicos eoũ tradidit dñs
de⁹ ĩ man⁹ eorũ, nõ decidit ex oĩb⁹ v-
bis q̃ locut⁹ ẽ dñs filijs Iſrl'. oĩa adue-
nerũt. Diligẽter oĩa cõſiderãda ſũt,&
primũ,q; cũ oĩm gẽtiũ terra pmiſſa
ſit Iſraelitis

Lebnam cum ſuburbanis ſuis, & Ie-
ther & Eſthemo & Holon & Dabir
& Ain & Ietah & Bethſames cũ ſub-
urbanis ſuis,ciuitates nouem de tribu
bus ut dictum eſt duabus. De tribu au
tem filiorum Beniamin, Gabaon &
Gabae & Anatoth & Almon cum
ſuburbanis ſuis,ciuitates quatuor,o-
mnes ſimul ciuitates filiorum Aaron
ſacerdotis tredecim cum ſuburbanis
ſuis. Reliquis uerò per familias filio-
rum Caath Leuitici generis hęc eſt da
ta poſſeſſio. De tribu Ephraim urbes
confugij *Sichem cum ſuburbanis ſu
is in monte Ephraim, & Gazer & Cib
ſaim & Bethoron cum ſuburbanis
ſuis ciuitates quatuor. De tribu quo-
que Dan Eltheco & Gabathon & A-
ialon & Gethrẽmon cũ ſuburbanis
ſuis ciuitates quatuor. Porrò de dimi
dia tribu Manaſſe Tanach & Geth-
rẽmon cum ſuburbanis ſuis ciuitates
duæ. Omnes ciuitates decem, & ſub-
urbana earum datæ ſunt filiis Caath
†inferioris gradus. Filiis quoq; Ger-
ſon Leuitici generis dedit de dimidia
tribu Manaſſe cõfugij ciuitates, Gau
lõ in Baſan & Boſram cum ſuburba
nis ſuis,ciuitates duas. Porrò de tribu
Iſſachar, Ceſion & Dabereth & Iara-
moth & Engannim cũ ſuburbanis ſu-
is,ciuitates quatuor. De tribu autẽ A-
ſer Meſſal & Abdõ & Helcath & Ro
hob cũ ſuburbanis ſuis,ciuitates qua-
tuor. De tribu quoq; Nephthali ciui-
tates confugij, ſedes in Galilæa & A-
mothdor & Carthan cum ſuburbanis
ſuis,ciuitates tres. Oñes urbes familia
rum Gerſon tredecim cũ ſuburbanis
ſuis. Filiis autẽ Merari Leuitis inferio
ris grad⁹ per familias ſuas,data eſt de
tribu Zabulon, Iecnam & Charta &
Damna & Naalol,ciuitates quatuor
cũ ſuburbanis ſuis*. De tribu Gad ci-
uitates confugij Ramoth in Galaad
& Manaim & Heſebon & Iazer: ciui
tates quatuor cum ſuburbanis ſuis.
De tribu Ruben ultra Iordanẽ contra
Iericho ciuitates refugij, Boſor in ſoli
tudine Miſor & Iazer & Iethſon &
Mephaath ciuitates quatuor cũ ſub-
urbanis ſuis. Oẽs urbes filiorũ Mera
ri p familias † & cognatiões ſuas duo
a decim. Itaq; ciuitates uniuerſæ Leui- a
tarũ in medio poſſeſſionis filiorũ Iſra
ël,fuerunt q̃draginta octo cũ ſuburba
nis ſuis,ſingulę p familias diſtributæ.
b Deditq; dñs deus Iſraëli omnẽ ter- b
ram quã traditurũ ſe patribus eorum
iurauerat,& poſſederunt illam, atq;

ſit Iſraelitis,ſeptẽ gẽtes vident aſſiduè me G
morari. vñ i Exo. legit: Mittã ante faciem Exo.33.a.
tuã angelum meũ,& eijciet Amorrhæ-
um,Hethęũ,Pherezæũ,Gergezæũ, Hę-
uęũ,& Iebuſęũ et Chananęũ. Harũ ergo
gentiũ terrã videtur deus prib⁹ promi-
ſiſſe. In Deut. etiam ſcriptũ eſt expreſſi⁹: Deu.20.c.
Si acceſſeris ad ciuitatẽ expugnare eã,&
vocaueris eos cũ pace. Si pacificè reſpõ-
derint tibi,& aperuerint tibi, oĩs ppl's q
inuenti fuerint in ciuitate, erunt tibi tri-
butarij & obedientes. Si autẽ nõ obedie
rit tibi,& fecerit ad te bellũ,circũſedebis
eã & tradet eã deus in manus tuas,& in-
terficies oñe maſculinũ eius in nece gla-
dij,præter mulieres. Suppellectilẽ & oĩa
pecora,& q̃cũq; fuerint in ciuitate,& o-
mnia vtenſilia prędaberis tibi , & edes
oẽm prędationem inimicorum tuorũ,
quos dominus deus tu⁹ dabit tibi. Sic fa
cies oĩb⁹ ciuitatib⁹ q̃ lõgę ſunt à te val-
de,q̃ nõ ſunt de ciuitatib⁹ gẽtiũ iſtarũ. Ec
ce aũt ex ciuitatibus iſtis ,q̃s de⁹ dabit ti-
bi ĩ hæreditatẽ,non viuificabis oẽm vi-
uum , ſed anathematizabis eos , Hethęũ
& Amorrhęũ,Heuæũ,Pherezęũ, Iebu-
ſęũ,& Gergeſęũ queãdmodũ mandauit
tibi domin⁹ de⁹ tu⁹. Et hîc iſtarũ ſeptem
gẽtiũ terrã eſſe pmiſſã in hęreditatẽ,quã
debellatis eiſdẽ gẽtib⁹ vſq; ad iternecio-
nẽ Iſraëlitæ poſſiderẽt,manifeſtũ eſt. Cæ
teras em̃ gẽtes quæ longinquæ eſſent,vo
luit eſſe tributarias,ſi nõ reſiſterẽt. Si au-
tem reſiſterẽt, etiã ipſas interfici,exceptis
pecoribus & præda. Item in Deut. Et e- Deu.7.a.
rit cùm abſtulerit dominus gentes mul-
tas,&

Nicolaus de Lyra.

ceſſa filijs Aaron ad habitandũ ſicut H
dictũ fuit Nu.xxxv.a ¶ Itaq; ci. Circa Leuitę qua
qd notãdũ,qd Leuitæ fuerũt diſperſi p re diſperſi
oẽs trib⁹,vt patet ex præmiſſis in textu.
Primò ne cultus dei ad vnã tm̃ tribũ p
tinere videret. Scd'ò ne vna trib⁹ vl' duę
vel hmõi,de ſuſtẽtatiõe eorũ nimis gra-
uarent. Tertiò qa apud oẽs gẽtes iſtud
fuit obſeruatũ,qd illi qui intẽdũt cultui
diuino ſuſtẽtent à toto populo,vel ab il
lis q habent curã cõitatis , ppter qd ſa-
cerdotes Aegypti tpe famis nõ fuerunt
cõpulſi vendere poſſeſſiones ſuas, quia
alimenta eis de publicis horreis prębebã
tur,vt habetur Gene.xlvij. Quartò quia
Leuitæ tenebantur docere populum de
his quę pertinent ad cultum diuinũ, fa-
cilius autem docebant per hoc qd erant
in omnib⁹ tribub⁹ diſperſi, q̃ ſi eſſent ĩ
vna tribu congregati. b ¶ Deditq;. *de tribu
dominus deus Iſrael omnem ter Ruben Bo-
ram quam traditurum ſe patrib⁹. ſor, Iaſa Ca
Hîc ponit epilogatio reſpectu prędicto demoth Me
rũ,qa in toto libro iſto actũ eſt de acqui phaath ciui
ſitione terræ pmiſſionis per adiutoriũ tates q̃tuor
diuinũ.& hoc eſt qd dr : Deditq; &c. cũ ſuburba
de q̃ iuramento hr̃ Gene.xxij.c. Per me nis ſuis.
metipſum iura.&c. Sed illud qd dicitur
hîc non videt verũ,qa tota illa terra nõ
erat eis acquiſita,ſed inter eos adhuc ha- † q reſidui
bitabãt multi Gẽtiles,vt hr̃.j.xxiij.c. Di- erant de fa-
cendũ,qd dñs pdixerat ſe eis traditurũ milijs Leui-
terrã nõ ſimul,ſed ſucceſſiuè ppt rõnes tarum
tactas ſuperi⁹ ĩ pricipio.xiij.ca . q̃rũ vna
eſt,ne cõtra filios Iſrl' creſcerẽt beſtiæ,qa
adhuc non erant in tanta multitudine,
qd poſſent totam terram ſufficiẽter po
pulare: tunc autem tantũ habebãt de ter
ra quãtũ ſufficienter poterat ab eis po-
pulari,&

A ❧ tas,& magnas à conſpectu tuo,Hethęũ,Gergezęũ,Amorrhę um,Phereſæũ, Chananęũ, Heuęũ & Iebuſęũ exterminio percuties eos,& exterminio exterminabis eos.Non diſpones ad eos teſtamẽ tũ,nec miſerearis eorũ &c.His ergo & aliis ſcripturarũ locis oñdit, harũ gentiũ terras ita accepiſſe in hæreditatẽ filios Iſrael, vt non cũ eis q eas tenebãt,ſed ꝑ eis illic habitarẽt. In Geneſi aũt vndecim gentes ꝓmittũtur ſemi ni Abrahæ ſic:Semini tuo dabo terrã hanc à flumie Aegypti vſq; ad flumẽ magnũ Eu phratem,Cineos & Cenezeos & Cethmóęs Pherezęos,Hethęos & Raphaim:Amorrhæ os & Chananæos & Heuęos & Gergęzęo & Iebuzæos,Quæ ita ſoluit q̃ſtio,vt intelli gamus hãc p̃ceſſiſſe ꝓpheriã, qđ ĩ eos fines regnũ erat porrectur⁹ Salomõ,de q̃ ita ſcri ptũ eſt:Et oẽ ꝓpoſitũ Salomõis qđ deſtina uerat ędificare in Ierl̃m & in Libano, & ĩ oĩ terra ptãtis ſuę,oĩs ppl̃s q derelict⁹ eſt à Ce theo & Amorrhęo & Pherezęo, Heuęo,& Iebuſęo q nõ erãt ex Iſrl̃,& filijs eorũ q reſi dui erãt ĩ terra cũ eis q̃s nõ cõſummauerãt fi lij Iſrl̃, ſubiugauit eos Salomõ in tributum vſq; ĩ diẽ hãc.Ecce reſidua pplorũ debellãdo rũ.& oĩno ex dei p̃cepto pdẽdorũ,ſubiuga uit Salomõ ĩ tributũ,q̃s vtiq; ſcđm dei p̃ce ptũ pdere debuit,ſed tñ ſubiugati tãq; tribu tarij poſſeſſi ſũt.Pòſt aũt ita legiẽ:Et erat do minans ĩ oĩb⁹ regionib⁹ à flumine vſq; ad terrã Philiſtijm,& vſq; ad fines Aegipt.Ec ce ĩpletũ eſt qđ ĩ Geneſi Abrahę ꝓmiſſum

*iuxta oĩa q̃ iurauerat domin⁹ pa trib⁹ ipſorũ

Geñ.12.b.

2.para.8.b.

B eſt.à flumine eñ hĩc ĩtelligiẽ Euphrates. Ma gnũ eñ flumẽ ĩ ill̃ locis etiã ꝓprio noĩe non addito põt intelligi.Nõ eñ de Iordane acci pi põt, cũ & citra Iordanẽ & vltrâ iã terras Iſraelitę obtinerẽt,& añ regnũ Salomonis. ergo à flumie Euphrate ex ptib⁹ oriẽtis vſq; ad fines Aegypti, q̃ pſillis erat ab occidẽte, regnũ Salomõis dicit liber Regũ fuiſſe por rectũ.Tũc ergo pl⁹ ſubiugatũ eſt q̃ tenebãt vij.gẽtes,& tũc ĩ ſeruitutẽ redactę ſunt non vij.ſed.xj.qđ eñ ĩ libro Regũ ſcriptũ ẽ,vſq; ad fines Aegypti à flumine,cũ ſcriptura ab oriente vſq; ad occidẽtem q̃ntũ porrectum eſſet regnũ vellet oñdere,idẽ in Geneſi cũ ab occidente vſq; ab oriẽ tem p̃finireẽ,dictum eſt à flumine Aegypti vſq; ad flumẽ magnũ Eu phratẽ.Flumẽ enim Aegypti qđ diſterminat regnũ Iſrael ab Aegy pto,non eſt Nil⁹,ſed fluui⁹ non magnus qui fluit per Rhinocorurã ciuitatem.vnde iã ad orientẽ verſus incipit terra ꝓmiſſionis.Sic er go fuerat cõſtitutũ filijs Iſrael,vt ſeptẽ gentiũ terras illis pditis inha bitarẽt,alijs aũt regnarent ſubditis atq; tributarijs vſq; ad flumẽ Eu phratẽ.Et cũ in hoc nõ obediſſent,qa ex illis q̃s exterminare debebãt obedientes aliquos fecerãt:de⁹ tñ opere Salomõis:fidẽ ſuę repromiſ ſionis impleuit.Nunc ergo in libro Ieſu Naue qđ cõſideram⁹ quõ erit verũ;Et dedit de⁹ Iſrl̃i oẽm terrã quã iurauerat dare p̃ribus eo rũ.& hæreditauerũt eã.Quomodo adhuc viuẽte Ieſu oẽm terrã de dit,cũ etiã reliquias ſeptẽ gẽtiũ nõdũ ſuperauiſſẽt;Nã qđ ſequiẽ, & hęreditauerũt eã,verũ eſt,qa ibi erãt,ibiq; cõſederãt.Deinde qđ ad iũgiẽ:& requiẽ dedit ill̃ ĩ circũitu dñs,ſicut iurauerat p̃rib⁹ eorũ,v̄ũ eſt,qa viuo adhuc Ieſu nõ eis qdã cedebãt reliq illarũ gẽtiũ,ſed nulla earũ audebat eos laceſſere.Iõ dictũ eſt etiã qđ adiũgiẽ,nõ reſtitit qſq; añ faciẽ illorũ ab oĩb⁹ inimicis eorũ.Qđ v̄ò ſeqẽ: ſed oẽs inimicos eorũ tradidit dñs ĩ man⁹ eorũ,illos.ſ.intelligi voluit, q obuiã ire in bellis auſi ſũt.Qđ poſtea dicit:Nõ decidit ex oĩb⁹ verbis bonis quę locut⁹ eſt dñs filijs Iſrael,oĩa aduenerũt:ita vult intelligi:qa cũ iã illi cõ tra p̃ceptũ dñi feciſſẽt,qbuſdã pdẽdo & eos obediẽtes faciẽdo, ad huc tñ ĩter eos ſalui erãt.Iõ cũ dixiſſet ex oĩb⁹ v̄bis,addidit,bõis: qa nõdũ euenerãt maledicta cõtẽptorib⁹ & trãſgreſſorib⁹ cõſtituta.Re ſtat ego vt qđ ait:dedit dñs de⁹ Iſrl̃i oẽm terrã quam iurauerat dare p̃rib⁹ eorũ, ſcđm hoc ĩtelligaẽ,qa adhuc erãt ex ill̃ gẽtib⁹ reliqæ cõ terẽdę & exterminãdę,vl̃ ex alijs vſq; ad flumẽ Euphratẽ aut ſubiugã dę, ſi nõ reſiſterent,aut pdẽdę ſi reſiſterẽt,tñ ĩ vſũ eorũ relictę ſũt ĩ qĩ b⁹ exercerẽt ne carnalib⁹ affectib⁹ & cupiditatib⁹ infirmi repẽtinã ꝓ ſperitatẽ modeſtè & ſalubriẽ ſuſtinere nõ poſſẽt,ſed elati citi⁹ interirẽt. Oĩs ergo ill̃ terra data eſt,qa et illa ps q̃ nõdũ fuerat data ĩ poſſeſſionẽ iam,data fuerat in quãdã exercitatiõis vtilitatẽ. a ¶ Nulluſq; eis.

Quæſtio Auguſt.Quod ait:non reſtitit quiſquã ante faciem eorũ ab oĩbus ini micis eorũ.q̃ri põt q̃uõ verũ ſit,cũ de tribu Dan ſuperi⁹ ſcriptũ ſit, quòd eos hoſtes nõ pmiſerũt deſcẽdere in vallẽ,& prę ualuerint eis in montibus

montibus.ſed pro vniuerſo populo vndecim trib⁹ deputatę ſunt. C
Si aũt q̃riẽ,cur hęc trib⁹ in ſorte ſua nõ obtinuerit ſufficiẽtes terras, & ab eis à quib⁹ tenebaẽ afflicta ſit.in ſecreto dei cõſilio eſt. Cũ tñ Iacob filios bñdiceret,talia dixit de iſto Dan,vt de illa tribu exiſtime Geñ.49.c. tur futur⁹ Antichriſt⁹,Sic etiã ſolui põt hęc q̃ſtio,qa nõ reſtitit qſq; añ faciem illorũ cũ.ſ.ſil̃ ſub vnius ducis im perio pugnarent antequam ſingulis tribu bus ſua loca defendenda diuiderentur.

habitauerunt in ea.Dataq; eſt ab ᵃ eo pax in omnes per circumitum ᵃ nationes*,nulluſq; eis hoſtium ᵇ reſiſtere auſus eſt, ſed † cuncti in ᶜ eorum ditionem redacti ſunt. Ne unum quidẽ uerbum,*quod illis præſtiturum ſe eſſe promiſe rat,irritum fuit,ſed rebus exple ta ſunt omnia. Cap. XXII.

ᵇ EOdem tempore ᵈ uocauit Ioſue ᵉ Rubenitas,Gad ditas,& dimidiã tribum Manaſſe dicitq; ad eos:Fe ᶠ ciſtis omnia quæ præcepit uobis Moyſes famul⁹ dñi, mihi quoq; in omnibus obediſtis,nec reliqui ᵍ ſtis fratres ueſtros longo tẽpore uſq; in præſentẽ diem, † cuſtodi entes imperiũ domini dei ueſtri. Quia igitur dedit dñs deus ueſter fratribus ueſtris quietem ac pa cem ſicut pollicitus eſt,reuertimi ni,& ite in tabernacula ueſtra,& in terram poſſeſſionis,quam tra didit uobis Moyſes famulus do

GLOS. ORDI.

CAP. XXII.

EOdem tempore.Adam.Cõgre gat Ieſus filios Ruben & Gad,& di midiam tribum Manaſſe,qui ſecũ militauerant & dimittit eos in hæreditatem

†omnes ini micos eorũ dedit dñs in man⁹ ipſo rum

*bonum

Nicolaus de Lyra. ❧ ſuam,da

❧ pulari,& habitari:& iõ dñs ĩpleuerat di ctũ ſuũ ſcđm formã ꝓmiſſi,a ¶ Dataq; eſt ab.i.ab oĩb⁹ p circũitũ natiõib⁹, qa illi q e rãt extra terrã ꝓmiſſiõis,vt Aegypti,Idumęi & alij,nõ audebãt cõtra eos mouere bellum, b ¶ Nulluſq;.i. illorũ q remãſerãt adhuc ĩ terra ꝓmiſſiõis,q magis ꝓpriè dicebantur hoſtes eorũ,qa inhibitũ erat filijs Iſrl̃ facere cũ eis amicitias,vt hr̃ Nu.xxxiij.& .j.hoc li bro.xxiij.c ¶ Sed cũcti.Sed videẽ,ꝙ ĩ hoc peccauerũt filij Iſrl̃,qa ſicut dictũ eſt.ſ̃.cap. xvj.&.xvij.illi de tribu Ephraim & de tribu Manaſſe peccauerũt ĩ hoc,qđ pmiſerũt aliq̃s hoſtiũ habitare ĩ ſortib⁹ ſuis ſub tributo.Di cẽdũ,ꝙ trib⁹ Ephraĩ & dimidia Manaſſe e rãt ĩ magna multitudine,ſicut dictũ eſt. ſ̃. xvij.ca.ꝓpter qđ cõqueſti fuerũt de altitu dine ſuę poſſeſſiõis,poterant etiã ſuos aduer ſarios ſupare.vñ ibidẽ dr̃:Poſtq; aũt cõualue runt filij Iſrl̃,ſubiecerũt Chananæos,& fecerũt ſibi tributarios,nec interfecerũt eos.ſ. ſcđm p̃ceptũ dñi,licet poſſent,ducti cupiditate tri buti.iſtis aũt duob⁹ cõcurrẽtib⁹.ſ.multitudi ne ad terrã populãdũ,& ptãte ad aduerſa rios debellãdũ nõ erat filijs Iſrl̃ licitũ reſerua re habitatores illi⁹ terræ,ſed ſcđm p̃ceptum dñi debebãt eos interficere:& ideo trib⁹ E phraĩ & trib⁹ Manaſſe peccauerũt dimittẽdo eos ĩ ſortib⁹ ſuis. Qñ D aũt iſta duo vel alterũ eorũ deficiebat,poterãt habitatores terræ in ditionẽ recipe,vl̃ treugã cũ eis facere,nõ ad ſẽp qa hoc erat ſimpl̃r il licitũ:ſed ad tp̃s,q̃uſq; haberẽt multitudinẽ ſufficiẽtẽ ad terrã popu lãdã,& v̄tutẽ deſtruẽdi eos:q̃ depẽdebat ex volũtate dñi, q illos re ſeruauerat in terra illa,vt in eis experireẽ Iſrl̃, vtrũ ſeruarẽt ei⁹ mãda ta,vl̃ nõ,vt haberẽt cõſuetudinẽ p̃liãdi,ſicut dictũ ẽ.ſ̃. ĩ prin.xiij.ca.

†.cuſtodiẽ tes cuſtodi am imperij Heb.

NICO. DE LYRA.

CAP. XXII.

EOdem tempore.Hęc eſt vltima pars principalis hu ius libri, in q̃ agiẽ de ducis diſpoſitiõe.& pri ò inquãtũ reſpicit finẽ certaminis, ſcđ ò ꝓut reſpicit tp̃s pacis ca. xxiij.tertiò ꝓut reſpicit tp̃s ſuæ mortis cap.vl.Circa pri mũ ſciẽdum,qđ bellis terminatis,trib⁹ Rubẽ & Gad & dimidia Ma naſſe debebãt reuerti ad loca ſua vltra Iordanẽ:hoc tñ debebãt face re de licẽtia & ſcitu Ioſue,& iõ primò daẽ eis hęc licẽtia, ſcđ ò notaẽ de idololatria, ibi:Cũq; veniſſent.tertiò inquiriẽ de fama,ibi:Et in terim miſerunt.q̃rtò declaraẽ veritas plana,ibi: Reſponderunt filij Rubẽ.Circa primũ,ſciẽdũ qđ licentia daẽ,tñ ſub duplici cõditione, prout videbitur proſequẽdo.Primò igitur notatur tp̃s debitũ hui⁹ licẽtię,cũ diciẽ: d ¶ Eodem.ſ.quo nouẽ trib⁹ & dimidia habebãt terrã ſufficientẽ ꝓ habitatiõe ſua,& qetẽ ab aduerſarijs tã extrinſecis, quã ĩtrinſecis eo mõ q̃ dictũ eſt ĩ fine p̃cedẽ.c. e ¶ Vocauit.vt re mitteret eos ad loca ſua. f ¶ Feciſtis.p̃cedendo fratres veſtros ad pugnam,quouſq; haberẽt ſuã poſſeſſionẽ.hoc aũt p̃ceptũ Moyſi hr̃ Nu.xxxij. g ¶ Mihi q̃q; in. Commendat eos,quia virtus lau ❧ data creſcit,&

Diuiſio

Moral̃.d ¶ Eodem.Hĩc agiẽ de reuerſione tribuũ Rubẽ & Gad & dimidię trib⁹ Manaſſe ad ſortes ſuas vltra Iordanẽ.& priò Ioſue cõmẽdat eos de obediẽtia ad deũ & ad Moyſẽ & ad ſeipſum,dicẽs: f ¶ Feciſtis omnia quæ præ.per quod oſtenditur qđ licet ope ra virtutum in principio nõ ſint cõmendãda ꝓpter dubium de pſe uerẽtia,vt dictũ fuit.ſ̃.Leuitici.xix.tamẽ quando pſeuerãtia manife ſtaẽ ſicut fuit in ꝓpoſito,debẽt commendari.¶ Ambro.ĩ ſermõe de Moraliter

 *confeſſore

E ☞ ſuam, datis quibuſdam muneribus. In quo ſignificat, quia cùm plenitudo gentiū intrauerit, & q̄ pmiſſa ſunt à dño Ieſu pceperit, illi q p Moyſen eruditi & inſtructi fuerāt, & nobis in certamie, orationib⁹ & exēplis auxiliati ſunt, qa nondū pmiſſiones cōſecuti ſunt, expectātes vt etiā noſtra uocatio impleret, & tunc demū perfectionē conſequētur cū muneribus, quę accipiūt à Ieſu, vt vnuſquiſque habitet in pace omni impugnatiōe ceſſante.

Ro. 11. c.

a ℂ Cumq́. Adamā. Filij Ruben & Gad & dimidia tribus Manaſſe trās Iordanem ædificauerūt altare: filij verò Iſrael reliqui cauſam ignorantes, mittunt Phinees filiū Eleazari cū .x. viris de ſingulis tribubus electis quęrētes quare hoc feciſſent. Illi autē ſatisfaciunt de ara dicētes: Scimus qa altare verū eſt apud vos vbi Ieſus habitat &c. Sed videam⁹ hui⁹ facti ſacramētū. Prior ppl's circūciſiōis in Ruben primogenito figurat̄, & in Gad q & ipſe primogenit⁹ eſt ex Zelfa, & Manaſſe primogenit⁹ eſt. Quòd aūt dico primogenitus, ſecūdū tp̄s loquor. Hęc aūt dicūtur, ne inter nos & illos qui añ aduentū Chriſti fuerūt iuſti diuiſio aliqua videretur, ſed vt oñderēt ſe etiā frēs nr̄os eſſe. Licet em̄ tūc habuerit altare, ſētiebāt qa nō erat verū, ſed forma futuri & veri altaris. Nouerāt illi qa veræ hoſtiæ, & q̄ poſſēt auferre peccata, nō ī illo altari offerebāt̄ qđ habebat priōgenit⁹ ppl's, ſed ī iſto vbi erat Ieſ⁹. Fiet ergo vn⁹ grex, et vn⁹ paſtor: illi iuſti, & iſti iuſti Chriſtiani. b ℂ Multi. Cadebat ergo aliquando populus in deſerto & moriebatur, venit Aaron & ſtetit ī medio eorū q moriebant̄, & q viuebant ne vltrà vaſtatio mortis pficeret. Venit ergo & nunc ver⁹ pontifex domin⁹ me⁹ medi⁹ inter moriētes & viuos, i. iter eos q ex Iudęis ſuā p̄ſentiā ſuſceperūt, & iter eos q nō ſolū nō ſuſcepert̄. ☞ ſed ſe-

Gen. 29. g.
Ibidē. 30. b.
Ioh. 10. c.
Num. 16. g.
F

mini trans Iordanem: ita duntaxat, ut cu- b
ſtodiatis attentè, & opere cōpleatis man c d
datum & legē, quā præcepit uobis Moy- e f
ſes famul⁹ domini, ut diligatis dominum g h
deum ueſtrum, & ambuletis in omnibus
uiis eius, & obſeruetis mandata illius, ad-
hæreatiſq́ ei, ac ſeruiatis in omni corde, & k
in omni anima ueſtra. Benedixitq́ eis Io- l
ſue, & dimiſit eos. Qui reuerſi ſunt in ta-
bernacula ſua. Dimidię autem tribui Ma m
naſſe poſſeſſionē Moyſes dederat in Ba-
ſan, & idcirco mediæ quæ ſuperfuit dedit
Ioſue ſortē inter cæteros fratres ſuos trans
Iordanem ad occidentalem eius plagam.
Cumq́ dimitteret eos in tabernacula ſua, n
& benedixiſſet eis, dixit ad eos: In multa o
ſubſtantia atque diuitiis reuertimini ad ſe
des ueſtras, cum argento & auro, ære ac
ferro & ueſte multiplici: Diuidite præ- p
dam hoſtium cum fratrib⁹ ueſtris. Reuer q
ſiq́ ſunt & abierunt filij Ruben & filij
Gad, & dimidia tribus Manaſſe à filiis Iſ
raël, de Silo, quæ ſita eſt in Chanaan, ut in
trarent Galaad terram poſſeſſionis ſuæ,
quam obtinuerant iuxta imperium domi
a ni in manu Moyſi. Cūq́ ueniſſent ad †tu r
mulos Iordanis in terram Chanaan, ædi- s t
ficauerunt iuxta Iordanem altare infinitæ
magnitudinis. Quod cū audiſſent filij Iſ- v
raël, & ad eos certi nuntij detuliſſent, ædi-
ficaſſe filios Ruben & Gad & dimidiæ tri
bus Manaſſe altare in terra Chanaan ſu-
per Iordanis tumulos †cōtra filios Iſraël,
conuenerunt omnes in Silo ut aſcende-
rent & dimicarent contra eos. Et interim x
miſerunt ad illos in terram Galaad Phine y
es filium Eleazari ſacerdotis, & decem
principes cum eo ſingulos de ſingulis tri- z
bubus*. Qui uenerunt ad filios Ruben &
Gad & dimidię tribus Manaſſe in terram
Galaad, dixeruntq́ ad eos: Hæc mandat
omnis †populus dñi: Quæ eſt iſta tranſ- a
greſſio*? Cur reliquiſtis dominum deum b
Iſraël, ædificantes altare †ſacrilegium, & à
cultu illius recedentes? †An parum uobis c
eſt quòd peccatis in Beelphegor, & uſ- d
b que in præſentem diem macula huius ſce
leris in uobis permanet, multique de †po- e

Nicolaus de Lyra.

☙ data creſcit, & patet lr̄a vſq; ibi: a ℂ Ita dūtaxat. vbi huic licentiæ additur duplex conditio. ſecūda ponit̄ ibi: Cūq́ dimitteret. Prima autē cōditio eſt reſpectu dei, vt. ſ. diligēter ſeruēt mādata dei. iō ſubdit̄: b ℂ Vt cuſto. interius. c ℂ Et ope. exterius. d ℂ Mādatū. q̄tū ad p̄cepta moralia. e ℂ Et legē. q̄tū ad iudicialia & ceremonialia. f ℂ Quā. q. d. nō prӕcepit vobis autoritate ppria, ſed dei, cui eſt ī oīb⁹ obediēdū. g ℂ Vt dili. qa ei⁹ dilectio ē finis toti⁹ legis, vt declaratū fuit diffuſius Deut. vj. h ℂ Et ambu. iuſtè & piè viuendo, quia vniuerſę viæ domini miſericordia & veritas, ſecundū qđ dicit̄, pſal. xxiiij. b. i ℂ In oī corde. i. affectu, quia voluntas mouet alias potentias animæ ad actus ſuos, ſicut cor alia membra corporis. k ℂ Et in omni aīa. i. intellectu. l ℂ Benedixitq́. im precādo eis bona. benedictio em̄ ſolennis ad ipſū nō pertinebat: ſed tantū ad officiū ſacerdotis. m ℂ Tribui. Hoc additur, quia illa tribus erat diuiſa quantùm ad habitationem. n ℂ Cumq́ dimitteret eos. Hęc eſt ſecunda conditio eis impoſita, & eſt reſpectu proximi, quę exprimitur, cùm dicitur: p ℂ Diuidite. quā acquiſiuiſtis in bellis. q ℂ Cum fratribus. id eſt cum illis de tribubus veſtris, qui manſerunt ad cuſtodiendum familias, & loca veſtra. qa illi q remanebant ad ſarcinas, debebant habere partes ſuas de p̄da bellātiū, & hoc fuit obſeruatū tanq̄ iuſtū, non ſolùm à tp̄e Dauid, q

*qui capita erant dom⁹ patrum ſuorum in milibus Iſrael
†cœtus Iſrl'
*cōtra deū Iſrael

à tēpore Dauid, q de hoc poſuit legē, vl' poſitā cōfirmauit, vt habet̄ j. Reg. ſed etiā à tp̄e Abrahā, vt declaratū fuit. Ge. xiiij. r ℂ Cumque ve. Hîc conſequēter notant̄ filij Rubē & Gad & dimidiæ tribus Manaſſe de idololatria. cui⁹ occaſio p̄mittit̄. cùm dicit̄: Cumq́ veniſſent ad. In Hebr. habet̄, אל גלילות הירדן el geliloth haiarden. i. ad terminos ipſi⁹ Iordanis. s ℂ In terra. Ex quo patet, qđ altare illud, de quo fit hîc ſermo fuit ædificatum in terra Chanaan iuxta Iordanē. t ℂ Aedificauerunt. i. notabil' magnitudinis. & eſt locutio hyperbolica. In Heb. autem habet̄ מזבח גדול למראה id eſt altare magnum ad videndum ſeu altare magnæ viſionis, quia à longè poterat videri. v ℂ Qđ cum. ſequitur: Conuenerunt. Suſpicati ſunt enim, quod feciſſent altare ad immolandum idolis, vel ad immolandum deo extra locū Silo, eò qđ eſſet nimis remotus ab eis, qđ erat eis illicitū, ex quo tabernaculum fuit fixum in Silo, & altare holocauſtorum ibi poſitum, prout dictū fuit plenius Deut. xij. x ℂ Et interim. Hîc conſequēter inquiritur de fama: quia bellum non debet moueri maximè contra amicos, niſi ex certa cauſa & iuſta, & ideo ad hoc inquirendum miſſi ſunt certi & ſolennes nuntij, qui notantur cū dicit̄: y ℂ Phinees. qa habebat magnū zelū legis ſcđm qđ habetur, Nu. xxv. z ℂ Et de. qa prę ter tribum Leui de qua erat Phinees, erant nouē trib⁹ & dimidia: de q̄ fuit miſſus vnus ſicut & de tribubus integris. & patet litera vſque ibi: a ℂ Quæ eſt. Quia ſicut dictū eſt, reputabant illud altare ædificatū ad immolandum idolo vel ipſi deo, mō tamen indebito: & ideo inquirebāt vtrū eſſet hęc cauſa, vel illa. Et primò tāgunt cauſam idololatriæ dicentes: b ℂ Cur reli. Et adducūt exemplum de idololatria Phegor, q̄ ponit̄ Nu. xxv. dicentes. c ℂ An parum. quaſi dicant, ad illam idololatriam vultis addere aliam? d ℂ Et vſq; in &c. quia macula & vituperium de culpa parentum manet in filijs eorum. Sciēdum tamen, qđ iſtud non plus debebat imponi Rubē & Gad quàm alijs: quia ille qui fuit principalis in illa idololatria, & qui fuit interfectus cū ſcorto Madianitide fuit princeps in tribu Simeon, vt habetur Nume. xxv. & iō in Hebręo habetur ſic: An parum vobis eſt peccatum Phegor, à quo non ſumus mundati vſq; ad diem iſtum? ſequitur: e ℂ Multiq́ de po. pp̄ peccatum paucorum. Et tūc arguūt ☙ à ſimili

*confeſſore pontifice. Lauda nauigātis felicitatem, ſed cùm peruenerit ad portum. Lauda ducis virtutem, ſed cū pduct⁹ eſt ad triūphū. Scđ'ò inducit eos ad obſeruantiam diuinæ legis, cū dicit̄: a ℂ Ita dū. & vt de bōis acquiſitis liberalit̄ diuidāt fratrib⁹ ſuis q remanſerāt ad terram cuſtodiendam. cū dicitur: o ℂ In multa ſubſtan. Per hoc autem ſignificatur, qđ bona ſpūalia q̄ alijs cōicata nō minuūt̄, ſed poti⁹ augēt̄ liberalit̄ ſūt cōicāda. hęc aūt dixit Ioſue ī receſſu p̄dictorū, vt ei⁹ verba ī eorū cordibus arcti⁹ remanerēt impreſſa. r ℂ Cumq; ve. Per hoc aūt q̧ ędificauerūt altare in terra Chanaā ſup Iordanē, in teſtimonium qđ ipi & eorū filij haberēt ius accedendi ad terrā promiſſiōis p cultu dei, priuſq́ intrarēt ſuas hereditates, & viderēt filios ſuos & vxores, ſignificatur q̧ fideles ante omnia debent eſſe ſolliciti de cultu debito ipſius dei.

G
H
†. limites & infrà
†in tranſitu filiorum
Moraliter
† rebellātes hodie cōtra dominum
† Nu. 5. c. a
† cœtu dñi

A
ſed ſe magis q̃ illũ occiderũt, dicẽtes: Sanguis ei⁹ ſup nos & ſup filios nr̃os. vñ: Ois ſanguis iuſt⁹ q effuſus eſt ſup terrã, req̃ reť ab hac gñatiõe q̃ hęc dixit. Sunt ergo iſti ꝑs ppl̃i mortui, q̃a neq; azyma, neq; dies feſtos cõpetẽter agũt. Sed cõuerſi ſũt dies feſti eorũ i luctũ, & cãtica in lamẽtũ. Qui etiã ſi vellẽt po terãt diẽ feſtũ celebrare i eo lo co, quẽ elegit dñs de⁹. Nos aũt nõ diximus eis: Nõ erit vobis ꝑs in hoc altari, vel in hęredita te dñi, ſed ipi ſponte ſua, altare verũ & cæleſtẽ põtificẽ refuta uerũt, iõ ẽt imaginẽ ꝑdiderũt. vñ: Ecce relinqueť vobis dom⁹ vr̃a deſerta. Trãſlata eſt eñi ad nos grã ſpũſſancti & ſolẽnitates, q̃a trãſijt ad nos põtifex ve r⁹ ſcđm ordinẽ Melchiſedech, & neceſſe eſt eũ veras hoſtias. i. ſpũales offerre apud nos, vbi ædificať tẽplũ dei ex lapidibus viuis, q̃ eſt eccl̃ia dei viuẽtis, & vbi eſt verus Iſrael in Chriſto Ieſu dño nr̃o. a ❡Extructo. Aug. Et in ſacrificijs ſalutariũ noſtrorũ. Quia pluralr̃ dicta ſunt ſacrificia, pluraliter etiã ſalutaria. Vbi aduertẽdũ eſt quẽ admodũ ſingulr̃ dici ſoleat ſacrificiũ ſalutare, q̃a ſi Chriſtũ accepim⁹ q dict⁹ ẽ ſalutare dei, nõ occurrit queadmodũ pluralr̃ poſſit intelligi. Vn⁹ enim dñs noſter Ieſus Chriſtus, q̃uis multi dicanť Chriſti ꝑ ei⁹ grã tiã poſt eũ. vñ: Nolite tãgere Chriſtos meos. Vtrum autem ſalutares poſſint dici vel ſalutaria, non facilè audendum eſt. Solus enim ſaluator eſt ipſe.
B

Margin: * rebellantes cõtra eũ — Matt. 27. c. — Matt. 23. d. — Tob. 2. b. — † pręuaricatus eſt i anathemate — Luc. 13. g. — ꝶ Putauim⁹ itaq; melius — Pſal. 104. b. — * nobis & generatiõibus noſtris

Nicolaus de Lyra.

ꝶ à ſimili dicentes: a ❡Et vos ho. re. dñm. ædificantes altare ſacrilegum, vt prædictum eſt. b ❡Et cras. i. in futuro & citò. c ❡In vni. ꝑpter trãſgreſſionẽ vr̃am. Cõſequẽter tãgũt aliã cãm de cultu dei illicito, cũ diciť: d ❡Qđ ſi pu. Eò quòd dominus non elegit eam vt ponereť ibi ei⁹ tabernaculum & altare, & ꝑpter hoc in terra vr̃a nobis propinquiori feciſtis altare ad offerendũ ibi hoſtias dño, tãq; ſit vobis licitum, qđ tñ eſt falſum. Iõ ſequiť: e ❡Trãſite. q̃a dabimus vobis de poſſeſſionibus nr̃is, ne rẽ illicitã faciatis, cuius punitio etiã redũdaret in nos. & ad hoc exẽplũ inducũt, cũ diciť: f ❡Nõne. Iſte eſt q accepit de anathemate, vt dictũ eſt. ſ. vij. ca. ꝑ cui⁹ pctõ exercit⁹ Iſrl̃ fuit debellat⁹ & plures interfecti, vt dictũ fuit ibi: g ❡Rñdẽ. Hîc apiť ỽitas plana ꝑ rñſionẽ filiorũ Rubẽ & Gad & dimidię trib⁹ Manaſſe. vbi primò poniť eorũ rñſio. Scđò rñſiõis acceptatio, ibi: Quib⁹ auditis. In rñſione aũt ſua primò excludũt cauſas ſibi impoſitas ædificationis altaris, & primò illam de

Margin: † cœtus capita miliũ Iſrael — Diuiſio

pulo corruerunt? Et uos hodie reliquiſtis dominum*, & cras in uniuerſum Iſraël ira eius deſęuiet. Quòd ſi putatis immundam eſſe terram poſſeſſionis ueſtræ, tranſite ad terrã*, in qua tabernaculum domini eſt, & habitate inter nos: tantùm ut à dño & à noſtro conſortio non recedatis, ædificato altari præter altare dñi dei ueſtri. †Nonne Achan filius Zare † prçteriit mandatũ dñi, & ſuper omnem populum Iſraël ira eius incubuit? Et ille erat unus homo, atq; utinã ſolus periſſet in ſcelere ſuo. Reſponderuntq; filij Ruben & Gad & dimidia tribus Manaſſe principibus legatiõis Iſraël. Fortiſſimus deus dñs fortiſſimus deus dominus ipſe nouit & Iſraël ſimul intelliget ſi præuaricationis animo* hoc altare conſtruximus, nõ cuſtodiat nos †ſed puniat nos in pſenti. Et ſi ea mẽte fecimus, *ut holocauſta & ſacrificiũ & pacificas uictimas ſuper eo imponeremus, ipſe quærat & iudicet, & non †ea magis cogitatiõe atq; tractatu ut diceremus: Cras dicẽt filij ueſtri filiis noſtris: Quid uobis & dño deo Iſraël? Terminũ poſuit dñs inter nos & uos, ô filij Ruben & filij Gad, Iordanem fluuiũ, & idcirco partẽ non habetis in dño, & per hanc occaſionẽ auertent filij ueſtri filios noſtros à timore dñi. Putauimus itaq; melius & diximus: Extruamus nobis †altare, non in holocauſta, neq; ad uictimas offerendas, ſed in teſtimoniũ inter nos & uos & ſobolẽ noſtram ueſtramq; progeniẽ, ut ſeruiam⁹ dño & iuris noſtri ſit offerre holocauſta & uictimas & pacificas hoſtias, & nequaquam dicant cras filij ueſtri filiis noſtris: Nõ eſt uobis pars in dño. Quòd ſi uoluerint dicere, *reſpondebunt eis: Ecce †altare dñi, quod fecerunt patres noſtri, non in holocauſta, neq; in ſacrificium, ſed in teſtimoniũ noſtrũ ac ueſtrum. Abſit à nobis hoc ſcelus, ut recedamus à domino, & eius ueſtigia relinquamus, extructo altari ad holocauſta & ſacrificia, & uictimas offerendas, præter altare dñi dei noſtri, quod extructum eſt ante tabernaculum eius. Quibus auditis Phinees ſacerdos & principes †legationis Iſraël qui erant cum eo, placati ſunt, & uerba filiorum Ruben & Gad & dimidiæ tribus Manaſſe libentiſſimè ſuſceperunt. Dixitq; Phinees filius Eleazari ſacerdos ad eos: Nunc ſcimus quòd nobiſcum ſit dominus, quoniam alieni eſtis à præuaricatione hac*, & liberaſtis, filios Iſraël de manu domini. Reuerſusq; eſt cum principibus à filiis Ruben & Gad de terra Galaad in terram Chanaan ad filios Iſraël, & retulit eis. Placuitque ſermo cunctis audientibus, & laudauerunt deum filij Iſraël, & nequaquam ultrà dixerunt, ut aſcenderent contra eos, atque pugnarent, & delerent terram poſſeſſionis eorum. Vocaueruntque filij Ruben & filij Gad altare quod extruxerãt, teſtimoniũ †noſtrum, quòd dominus ipſe ſit deus.

Cap. XXIII.

Voluto autẽ multo tẽpore poſtquam pacem dederat dominus

illam de idololatria, cũ dicitur: h ❡Si putari. i. idololatrię intentiõe. i ❡Hoc alta. in pñti pœna publica & patẽti. Scđò excludũt aliã cãm de illicito cultu, cũ diciť: k ❡Et ſi ea. offerrem⁹ ibi dño. l ❡Ipſe quæ. pœna debita nos puniẽdo. Cõſequẽter apiũt verã cãm, cũ diciť: m ❡Et non. id eſt in poſterũ. n ❡Dicẽt. i. dicere potuerint. o ❡Filij. qñ trãſibũt Iordanẽ ad offerẽdũ dño in loco tabernaculi dñi. p ❡Quid vo. id eſt nõ habetis in eo ptẽ. Cui⁹ cã q̃ poſſet allegari ſubdiť: q ❡Termi. qui eſt terminus terræ ꝑmiſſionis. r ❡Et idcirco. id eſt ad vos nõ pertinet accedere ad locũ cult⁹ ei⁹: quia nõ eſtis de terra ꝑmiſſionis. s ❡Et per hanc. id eſt auertere poterunt. t ❡Filij veſtri filij. q̃a illi q elongant à cultu dei, ꝑ cõſequẽs elõgant & finaliter auertunť à timore & reuerẽtia ipſius. v ❡Putauimus itaq; meli⁹. Ad excludẽdum hoc malum futurum. x ❡Et diximus: Extruamus nobis al. non. id eſt ad cauſas q̃s opiati eſtis. y ❡Sed in teſtimonium. videlicet qđ nos habeam⁹ ius accedẽdi & ſilr̃ filij noſtri ad locũ cultus dñi, ſicut vos & filij vr̃i. Et patet litera vſq; ibi: z ❡Sed in teſtimonium noſtrum ac. Noſtrum, q̃a habem⁹ ius accedẽdi: Veſtrũ q̃a nõ habetis ptã tem nos repellendi. a ❡Quibus. Hîc conſequenter poniť dictæ rñſiõis acceptatio. Et patet lr̃a vſq; ibi: b ❡Et liberaſtis filios Iſrael &c. quia nõ peccaſtis ſicut opinabamur: nec per conſequens occaſione veſtri puniemur. c ❡Vocaueruntq;. i. qđ dñs ſit deus noſter, ſicut & illorum Hebræorum qui habitãt in terra Chanaan. Dicit autem Ioſephus, q iſte titulus erat ſculptus in altari illo ad memoriam futuram.

Margin: C — * poſſeſſionis dñi — † ſ. 7. a. — *& rebellionis in dñm — † hodie — * vt auertamur à domino & — ꝶ & iudicet — † eo magis timore — † offerẽdo — D — † ſimilitudinem altaris

NI. DE LY.
CAP. XXIII.

EVoluto. Hîc conſequenter deſcribiť diſpoſitio Ioſue, q̃tũm ad tps pacis inducẽdo populũ ad cultũ diuinũ, vt ꝑ hoc oſtenderẽt ſe gratos de dei beneficijs iam ꝑſtitis, & ſecuri iam eſſent de promiſſis obtinendis. Ad hoc aũt inducit rationẽ. Primò ex amore boni. Scđò ex timore mali, ibi: Qđ ſi volueritis. Sñia primæ ptis patet in litera, paucis exceptis. e ❡Poſtq;. Hęc autem pax & ſubiectio nationũ intelligenda eſt ſicut dictũ eſt. ſ. in fine. xxj. ca. q̃a etiã ꝶ poſt mortem
Moraliter. d ❡Euoluto autem multo tempe &c. In hoc caplo Ioſue debellatis aduerſarijs ꝑ maiori parte, induxit populũ ad dei timorẽ &

Margin: * cõtra dominum — Diuiſio — † quia teſtis eſt iter nos quod — Moraliter

a ℂEn ego hodie ingrediar.
E Augu. Quòd autem dicit Ieſus: Ego
autem recurro viam, ſicut & omnes
q̃ ſunt ſup terrã. In ea interp̃tatiõe q̃
eſt ex Heb. inuenim⁹, ingredior viã.
Ita ergo accipiẽdũ eſt qđ. LXX. di-
xerũt: Recurro, ſicut dictũ eſt hoĩ: Do
nec reuertaris in terrã, vnde ſumpt⁹
Geñ. 3. c. es, vt ſcđm corp⁹ ĩtelligat. Secũdum
aĩam vò ſi voluerim⁹ accipere, ſicut
Eccl. 12. c. in Eccl'iaſte ſcriptũ eſt. Et ſpirit⁹ reuer
tetur ad deum, qui dedit eũ, nõ arbi
tror de oĩb⁹ poſſe dici, ſed de his qui
ſic vixerũt, vt ad eũ redire mereãtur
tanq̃ ad autorem à quo creati ſunt.
Nõ eñ hoc de illis intelligi poteſt, de
Pſal. 77. c. qb⁹ dicit: Spũs ambulãs & nõ reuer
tens. Ieſus aũt ſi nõ addidiſſet, ſicut &
omnes qui ſunt ſup terrã nulla eſſet
quæſtio. Nõ eñ aliud de illo credere
mus, q̃ qđ de eo dignũ eſſe legimus.
Cũ verò additũ eſt hoc, mirũ ſi hoc
quod latin⁹ ĩterpres recurro, poſuit:
nõ magis p̃curro, vel excurro dicen-
dũ eſt. Omnes eñ p̃currũt, vł excur-
rũt hui⁹ vitæ viã, cum ad eius finem
peruenerint. Sed quia hoc verbũ po
Geñ. 24. f. ſitũ eſt vbi parẽtes Rebeccę dicũt ad
ſeruũ Abrahæ: Ecce Rebeccam acci-
piẽs recurre, & ſit vxor dñi tui. Ideo
& hîc ita hoc verbũ ĩterpretatũ eſt.
Tuli ergo

Nicolaus de Lyra.

F post mortẽ Ioſue habuerunt fi-
lij Iſraël bella contra gentes dereli-
ctas in terra ſua, vt habetur Iudic. j.
Et etiam hîc ſubditur: a ℂ Mul-
tęq; adhuc ſuperſunt nationes
dominus: deus veſter diſ. ſupple
ſi collatis eum fideliter & deuotè.
Ideo ſubditur: Tantum cõforta.
Et patet litera vſque ibi: b ℂ Ne
poſtq̃ intraueritis & cæ. iuretis
in nomine deorum earum. quia
hoc pertinet ad reuerentiam idolorũ
ſecundum quod dicitur ad Heb. vj.
c. Omnes per maiorem ſui iurant.
c ℂEt ſeruia. quia ex reuerentia
idoli deducitur aliquis ad actum ido
lolatrandi. Fuit etiam prohibitum
prędictum iuramentum, quia de faci
li poſſent credere ſimplices, quòd
trãſgreſſio talis iuramẽti nõ eſſet pec
catũ, qđ eſt falſum, qa p̃ hoc frangit
fidelitas, & iõ ſcđm Aug. ibi eſt du-
plex pctm̃. Vnũ eſt faciẽdo reuerẽtiã
idolo. Aliud ẽ fidẽ frãgẽdo. d ℂQđ
ſi vo. Hîc inducit ad cultũ & dile-
ctionẽ dei ex timore mali, qđ cõtin
git ab eo recedẽdo. Et hoc eſt qđ di-
citur: Quod ſi vo. colendo earum
idola. e ℂEt cum eis miſcere cõ.
quòd erat eis prohibitum, vt habe-
tur Deut. vij. quia talia ſunt occaſio-
nes recedẽdi à cultu diuino. Treugas
aũt vel aliqua pacta ad hoc nõ indu-
centia, nõ erat eis illicitũ, vt dictũ fuit
ſuprà. xxj. ca. ſicut & Chriſtiani aliqñ
habẽt cũ Saracenis. f ℂErũt vob.
tranſgreſſionis. g ℂEt offendi. In
Heb. habet ולשוטט vleſotet. i. &
flagellum, ſeu ſcrutiniũ laterũ veſtro-
rum. i. ſcrutabunt omnia ſecreta vr̃a
ad vos ſubuertendũ & eijciendũ de
terra. Ideo ſubditur: h ℂDonec
vos au. &c.

Iſraëli, ſubiectis in gyro nationibus uniuer-
ſis, & Ioſue iam longęuo & perſenilis æta-
tis, uocauit Ioſue omnem Iſraëlem, maio-
reſq; natu & principes ac †duces & magi-
ſtratus. Dixitq; ad eos: Ego ſenui & pro-
greſſioris ætatis ſum, uoſq; cernitis omnia
quæ fecerit dominus deus ueſter cũctis per
circumitum nationibus, quomodo pro uo
bis ipſe pugnauerit. Et nunc quia uobis ſor
te diuiſerit omnem terram, ab oriẽtali par
te Iordanis uſq; ad mare magnum, multęq;
adhuc ſuperſunt nationes, dominus deus a
ueſter diſperdet eas & auferet à facie ueſtra,
& poſſidebitis terram* ſicut uobis pollici-
tus eſt tantùm confortamini, & eſtote ſolli
citi, ut cuſtodiatis cuncta quæ ſcripta ſunt
in uolumine legis Moyſi, & non declinetis
ab eis, neq; ad dexteram, neq; ad ſiniſtram,
ne poſtquam intraueritis ad gentes quæ †in b
ter uos futuræ ſunt, iuretis in nomine deo-
rum earum, & ſeruiatis eis, & adoretis illos: c
ſed adhæreatis domino deo ueſtro, quod fe
ciſtis uſq; in diem hanc: Et tunc auferet do-
minus deus à conſpectu ueſtro gentes ma-
gnas & robuſtiſſimas, & nullus uobis reſi-
ſtere poterit. Vnus è uobis perſequetur ho
ſtium mille uiros, quia dominus deus ueſter
pro uobis ipſe pugnabit, ſicut pollicitus eſt:
hoc tantùm diligentiſſimè præcauete, ut di
ligatis dominum deum ueſtrum. Quod ſi* d
uolueritis gentium *harum, quæ inter uos
habitant, erroribus adhęrere, & cum eis mi e
ſcere cõnubia, atq; †amicitias copulare, iam
nũc ſcitote quòd dominus deus ueſter non
eas deleat ante faciem ueſtram, ſed erũt uo f
bis in foueam ac laqueum & offendicu-
lum ex latere ueſtro, & ſudes in oculis ue- g
ſtris, donec uos auferat atque diſperdat de h
a terra hac optima quam tradidit uobis. †En
ego hodie ingrediar uiam uniuerſæ terræ,
& toto animo cognoſcetis, quod de omni
bus uerbis quæ ſe dominus præſtiturum
uobis eſſe pollicitus eſt, unum non præte- i
rierit incaſſum. Sicut ergo impleuit ope-
re quod promiſit, & proſpera cuncta ue-
nerunt, ſic adducet ſuper uos quicquid ma-
lorum comminatus eſt, donec uos auferat
atque diſperdat de terra hac optima, quam
tradidit uobis, eò quòd præterieritis pa-
ctum domini dei ueſtri, quod pepigit uobiſ
cum, & ſeruieritis diis alienis, & adorauer-
tis eos: Citò atque uelociter conſurget in
uos furor domini, & auferemini ab hac
terra optima, quam tradidit uobis.

Cap. XXIIII.

COngregauitque Ioſue o- k
mnes tribus Iſraël in Si-
chem, & uocauit maiores
natu ac principes & iudi-
ces & magiſtros, ſteterũtq;

vos au. ſ. dominus. quia ſicut tradi- G
dit eã vobis p̃pter merita patrum,
ita auferet à vobis pro demeritis ve-
ſtris. i ℂVnum non. Licet enim
adhuc non haberent totam terram † iudices
ſibi promiſſam, tamen habebant ſe
cũdum formam & modũ promiſſio
nis, ſicut declaratũ fuit ſuprà. ca. xxj.

* ſeruiturẽ: p̃mittens eis quòd ſi fi- Moraliter
deliter hæc fecerint de remanentibus
aduerſarijs triũphabũt. Per hoc aũt
ſignificat, q̃ qlibet bonus p̃latus qui
per Ioſue ſignificatur, ſuos ſubditos
ſollicitè monet ad dei reuerentiam &
amorẽ, & cũ videt eos de vitijs aliqui
bus triumphaſſe: confortat eos in do *eorum
mino: promittens eis qđ cũ dei adiu
torio de alijs triumphabunt. Poteſt
autem hoc & aliter exponi de perſo
na ſingulari, vt per Ioſue ſynderęſis
intelligatur, quæ malo remurmurat
& ad bonum ſemper inclinat: pro-
pter quod incitat intellectũ & volun
tatem ad debellationẽ motuũ ſenſiti-
uæ partis inordinatorum, & poſt † vobiſcũ
debellationẽ vnius partis ſenſitiuæ. ſ. remanent
iraſcibilis vel concupiſcibilis incitat
cum dei adiutorio ad deuincendum
paſſiones alterius partis.

NI. DE LY.
CAP. XXIIII.

COngregauitque Io- H
ſue. Hîc conſequenter
deſcribit diſpoſitio du-
cis Ioſue circa tẽpus ſuæ Diuiſio
mortis, renouando obligationẽ p̃p̃li *merli
ad ſeruiturẽ dei. Primò igit dicta re-
nouatio deſcribit. Et ſecundò mors
Ioſue ſubdit, ibi: Et poſt hoc mortu⁹ *reſiduarũ
eſt Ioſue. Circa primũ Ioſue primò †intrare ad
cauſas dictę obligatiõis cõmemorat. eos & ipſe
Secundò cõſenſum p̃p̃li captat, ibi: intrent ad
Nũc ergo timete dñm. Tertiò expli- vos
cat difficultatem, ibi: Dixitq; Ioſue
ad populum: Non poteritis. Quar-
tò conſenſum iteratum profeſſione
firmat, ibi: Teſtes, inquit, vos eſtis,
Quintò ad hoc ſignũ applicat, ibi:
Et tulit lapidem. Circa primum cõ-
memorat bñficia dei exhibita Iſraeli † 3. Re. 2. a.
quæ debent ipſum mouere ad ſeruiẽ Beneficia fi
dum domino fideliter & deuotè. Pri lijs Iſrael a
mum aũt bñficium eſt reuocatio pa- dño exhibi
trũ ab idololatria. qđ notat cũ dicit: ta.
Trans fluuium

Moraliter. k ℂCongregauit Moraliter
Ioſue. Per Ioſue qui tempore ſuæ
mortis appropinquante congrega-
uit trib⁹ Iſrael, & eis explicauit legem
dei & mandata & fœdus inter deum
& populum renouauit, vt habetur
in hoc capitulo, ſignificatur bonus
prælatus ſecularis vel religioſus, qui
tempore ſuæ mortis debet ſuos ſub-
ditos monere de perſeuerantia in bo
no, quia tunc verba ſua in cordibus
audientium remanent fortius im-
preſſa. ſic enim fecit Moyſes, vt patet
in libro Deuteronomij quaſi per to-
tum. Et ſimiliter Chriſtus diſcipu-
los ſuos monuit, vt habetur Iohan.
xvij. Et ſimiliter beatus Franciſcus,
& beatus Dominicus, & ſimiliter
plures alij patres ſancti, prout ſcribi-
tur in eorum legendis.

CAP. XXIIII.

☞ a ¶Tuli ergo patrem ve-
A ſtrum. Aug. Qđ LXX. habẽt:
Et aſſumpſi patrẽ veſtrũ Abra-
ham de trans flumina, & deduxi
eũ in omnem terrã. interpretatio
quę eſt in Hebræo habet: Et indu
† loco qui erat trãs flumen xi eũ in terrã Chanaan. Mirũ eſt
ergo ſi LXX. ꝑ terra Chanaã oẽm
terra ponere voluerũt nisi intuen
tes ꝓphetiã, vt magis ex ꝓmiſſio
ne dei tanꝙ factũ accipiatᷣ, qđ cer
tiſſimè futurũ in Chriſto & in ec-
cleſia ꝓnuntiabatᷣ, qđ eſt verũ ſe-
mẽ Abrahæ. b ¶Pugnaue.
Augu. Clauſis portis ſe murorũ
ambitu tuebantᷣ, ſed claudere cõ-
tra hoſtẽ portas ptinet ad bellũ.
Nõ eñ miſerũt legatos ꝗ pacem
poſcerẽt. Si aũt dictũ eſſet pugna
uerũt aduerſum vos, falſum eſſet,
quia bellũ cõtinuas pugnas non
habet, ſed aliqñ crebras, aliqñ ra-
ras aliqñ nullas. Bellũ tñ eſt qñ eſt
quodammodo armata defenſio.
c ¶Crabrones. LXX. Veſpas. i.
fortè trãſlatiuè acerrimos timoris
aculeos, qb⁹ quodãmõ timorib⁹
pungebantᷣ vt fugerẽt, aut aëreos
Pſal. 77. c. aculeos ſpiritus, quod in Pſal. dici
tur ꝑ angelos malos, niſi quis di-
cat, nõ omnia ꝗ facta ſunt eſſe ſcri
pta, & velut veras veſpas ĩtelligi.
☞ Nõ poteritis

† Nu. 22. a.

Nicolaus de Lyra

B a ¶Transflu. ſ. Euphra-
ten. b ¶Habitauerunt &c.
Sequitur: Seruieruntꝗ dijs
alienis. Quòd fuit declaratum
Geñ. xj. c ¶Tuli ergo patrẽ.
ſeparãdo eũ ab idololatris. d ¶Et
adduxi. prout habetur Geñ. xij.
Scđm bñficiũ eſt ꝓlis multiplica
tio, qđ notatᷣ cũ dicitᷣ: Multiplica
uiꝗ ſemẽ eius &c. Tertiũ bñficiũ
eſt liberatio à famis ꝑiculo. ꝙ no
tatur cùm dicitur: e ¶Iacob
vero. vt habetur Geñ. xlvj. & ibi
ſaluati fuerunt à periculo famis ꝑ
Ioſeph. Quartũ bñficiũ eſt ſigno
rũ oſtẽſio: quod notatᷣ ibi: Miſiꝗ
† 1. Re. 7. a. Tob. 14. c. Moyſen & Aarõ &c. Quintũ eſt
à ſeruitute liberatio, ibi: Eduxiꝗ
vos & patres veſtros de AEgy-
† in ſimplicitate & veritate pto. Sextũ eſt maris rubri diuiſio
& AEgyptiorũ ſubmerſio, ibi:
Perſecutiꝗ ſunt & cæt. f ¶Qui
† quod placet poſuit tenebras. Id eſt nubem
tenebroſam ex parte AEgyptio-
rũ, ita ꝙ nõ poterant accedere ad
filios Iſrael: vt habetur Exo. xiiij.
g ¶Viderunt oculi veſtri
cuncta. Quia Ioſue & Caleb, &
multi de tribu Leui, qui ibi erant
exierunt de AEgypto, & añ exitũ
viderãt mirabilia quę domin⁹ ibi
fecerat ꝓ filijs Iſrael. Septimũ be-
neficiũ eſt gubernatio ppl'i in de-
ſerto, vbi quadraginta annis ſu-
ſtentati ſunt manna cęlit⁹ dato, vt
habetur Exodi. xvj. Octauum eſt
duorũ regũ Amorrhæorũ debel
latio, ibi: Et introduxi vos in ter-
ram &c. Nouũ eſt maledictionis
Balaã euacuatio, ibi: Surrexit aũt
Balac. Decimũ eſt Iordanis deſic-
catio, ibi: Tranſiſtiſꝗ Iordanem.
Vndecimũ ẽ ciuitatis Iericho de-
bellatio, ibi:

in conſpectu domini, & ad populum ſic locu-
tus eſt. Hæc dicit dominus deus Iſraël: Trans a
fluuium habitauerunt patres ueſtri ab initio, b
Thare pater Abraham & Nachor, ſeruierunt-
a que diis alienis. †Tuli ergo patrem ueſtrum c
Abraham de †Meſopotamiæ finibus, & addu d
xi eum in terram Chanaan, multiplicauiꝗ ſe-
men eius, & dedi ei Iſaac, illiꝗ †rurſum dedi Ia-
cob & Eſau. E quibus Eſau dedi montem Se-
ir ad poſſidendum. Iacob uerò & filij eius de- e
ſcenderunt in Ægyptum. Miſiꝗ Moyſen &
Aaron, & percuſſi Ægyptum †multis ſignis at-
que portentis, eduxiꝗ uos & patres ueſtros de
Ægypto, & uenistis ad mare, perſecutiꝗ ſunt
Ægyptij patres ueſtros cum curribus & equita
tu uſque ad mare rubrum. Clamauerũt autem
ad dominum filij Iſraël, qui poſuit tenebras in- f
ter uos & Ægyptios, & adduxit ſuper eos ma
re, & operuit eos. Viderunt oculi ueſtri cuncta g
quæ in Ægypto fecerim, & habitaſtis in ſolitu
dine multo tempore, & introduxi uos in ter-
ram Amorrhæi, qui habitabat trãs Iordanem.
Cumꝗ pugnarent contra uos, tradidi eos in ma
nus ueſtras, & poſſediſtis terram eorum, atque
interfeciſtis eos. †Surrexit autem Balac filius Se
phor rex Moab, & pugnauit contra Iſraëlem.
Miſitꝗ & uocauit Balaam filium Beor ut ma
lediceret uobis, & ego nolui audire †eum, ſed e-
contrario per illum benedixi uobis, & liberaui
uos de manu eius. Tranſiſtiſꝗ Iordanem, & ue
b niſtis ad Iericho, pugnaueruntꝗ contra uos ui- h
ri ciuitatis eius, Amorrhæus, Pherezæus & i
Chananæus & Hethæus & Gergezæus & He
uæus & Iebuſæus, & tradidi illos in manus ue-
c ſtras. Miſiꝗ ante uos crabrones, & eieci eos de k
locis ſuis, duos reges Amorrhæorum, non in
gladio & in arcu tuo, dedique uobis terram in
qua non laboraſtis, & urbes quas non ædifica-
ſtis, ut habitaretis in eis: uineas & oliueta quæ
non plantaſtis. †Nunc ergo timete dominum, l
& ſeruite ei †perfecto corde atque ueriſſimo, & m n
auferte deos quibus ſeruierunt patres ueſtri in o
Meſopotamia & in Ægypto, ac ſeruite domi-
no. Si autem malum uobis uidetur ut domi- p
no ſeruiatis, optio uobis datur. Eligite hodie q
quod placet, cui ſeruire potiſſimum †debeatis,
utrum diis, quibus ſeruierunt patres ueſtri in
Meſopotamia, an diis Amorrhæorum in quo
rum terra habitatis: Ego autem & domus mea
ſeruiemus domino. Reſponditque populus &
ait: Abſit à nobis ut relinquamus dominum, &
ſeruiamus diis alienis. Dominus deus noſter
ipſe eduxit nos & patres noſtros de terra Æ-
gypti, & de domo ſeruitutis, fecitꝗ uidentibus
nobis ſigna ingentia, & cuſtodiuit nos in omni
uia per quam ambulauimus, & in cunctis po-
pulis per quos tranſiuimus, & eiecit uniuer- r
ſas gentes Amorrhæorum, habitatorem ter-
ræ quam nos intrauimus. Seruiemus igitur

bellatio, ibi: h ¶Pugna. Licet C
nõ exiuiſſent ad bellãdũ cõtra fi-
lios Iſrael, ſtabãt tñ ſupra muros
parati ad reſiſtendum eis: nec mi
ſerunt ad eos legationem pacis.
i ¶Amorrhæus Pherezæ⁹ †Geñ. 11. d.
&c. Hĩc nominantᷣ ſeptẽ populi
habitantes in terra Chanaan,
quia Iericho erat prima ciuitas
oppugnanda à filijs Iſrael, & ideo † Iſaac Geñ. 36. a.
de omnibus gentibus in tota ter-
ra Chanaan habitantibus vene-
runt aliqui bellatores in Iericho
ad reſiſtendum filijs Iſrael in prin
cipio. Duodecimum beneficium
eſt de auxilio diuinitus eis dato,
cùm dicitur: k ¶Miſiꝗ ante
vos crabrones. Licet cra- † quemadmodũ facti ĩ medio ei⁹
brones propriè loquendo ſint
muſcæ ex fimo equi naſcentes,
tamen hĩc accipiuntur pro mu-
ſcis à deo ſupernaturaliter for-
matis, quæ habebant aculeos ve
nenatos, ſcđm qđ dicũt Heb. Di
cũt autem alij expoſitores, quòd
crabrones hĩc accipiuntur meta
phoricè pro aculeis timoris &
terroris diſſoluentibus corda eo-
rum, ita qđ non poterant reſiſte-
re filijs Iſrael. Tertiumdecimum
beneficium eſt de conceſſione ter
ræ fructiferæ & ædificatę, qđ no
tatur ibi: Dedique vobis terram
&cæ. Sequitur: l ¶Nunc ergo
timete dominum. Hĩc conſe- D
quenter Ioſue captat populi con † Balaam
ſenſum ad dei ſeruitium, dicens:
Nunc ergo timete domi-
num. timore filiali. m ¶Et
ſeruite ei perfecto corde.
abſꝗ diminutione. n ¶Atꝗ
veriſſimo. ſine ſimulatione.
o ¶Et auferte deos alienos.
Dicunt aliqui, quòd tunc non
habebant idola, & ideo auferte,
hĩc accipitur pro non recipere.
Poteſt tamen dici, vt videtur,
quòd aliqui eorum habebãt ido-
la, quę apportata fuerãt de AEgy
pto, ſcđm qđ habet Amos. v. g.
Nunquid hoſtias & ſacrificium
obtuliſtis mihi in deſerto qua-
draginta annis domus Iſrael, &
portaſtis tabernaculum Moloch
& imaginem idolorum veſtro-
rum, ſydus dei veſtri quæ feciſtis
vobis &cæte. Et hanc autorita- † trans flumen
tem allegat beatus Stephanus
contra Iudæos, Actorum. vij.
p ¶Si autẽ malum vobis † velitis
videtur, vt domino ſeruia
tis, propter ſumptus ſacrificio-
rum, & aliorum quæ in cultu
eius requiruntur. q ¶Optio
vobis datur: Eligite hodie
quod placet, cui ſeruire poſ.
&c. Iſta optio non eſt conceſſio-
nis, ſed permiſſionis: quia deus
permittit hominem agere ſcđm
libertatem arbitrij, ſi tamen ad
malum flectitur, iuſtè punitur.
Cętera patet vſꝗ ibi: r ¶Et eie
cit vniuerſas gentes Amor-
rhæorum, habitatorem ter-
ræ quam nos in. Id eſt aliquas
de vniuerſis, quia pro maiori par
te eiecit, aliquas tamen dimiſit ꝓ-
pter cauſas ſupradictas. xiij. cap.
Dixitꝗ Io.

E a ¶ Non pote. Aug. Non poteritis ſeruire dño quia ſctũs
eſt. An quia illius ſanctitati perfecta ſeruitute quodãmodo contem
porari hũanæ fragilitati impoſſibile eſt? Quo audito, non ſolũ iſti e-
ius eligere ſeruitutem, ſed etiam de auditorio, & miſericordia eius
Pſal. 142. a. præſumere debuerunt. de qua dicitur: Non intres in iudiciũ cũ ſer
uo tuo, qa nõ iuſti. in cõſpe. tuo oĩs viuẽs.
Hi aũt ſe poti⁹ præſumpſerũt, ꝙ ſine vlla
offenſione deo ſeruirẽt, vt iã tũc inciperẽt
Rom. 10. a. qd̾ dictũ eſt: Ignorãtes dei iuſtitiã & ſuã
volẽtes cõſtituere, iuſtitię dei nõ ſunt ſub-
Ibidẽ. 5. d. iecti. Ita eis iã lex ſubintrabat, vt abũdaret
delictũ, & poſtea ſupabũdaret gr̃a ꝑ Ieſũ
Ibidẽ. 10. a. Chriſtũ q eſt finis legis. b ¶ Auferte.
Aug. Quid eſt qd̾ ait: Et nũc auferte deos
alienos, q ſunt in vobis, & dirigite corda
veſtra ad deũ Iſrl̾. Nõ eñ adhuc habebãt
ſimulachra gentiũ, cũ ſupius obediẽtiam
eorũ p̃dicauerit. Aut v̾o ſi haberent poſt
tantas legis cõminationes, illa eorũ ꝓſpera
nõ ſequerent̃, cũ ſic vindicatũ ſit in eos ꝙ
ſuprà. 7. a. vn⁹ de anathemate furat⁹ eſt. Deniq; Ia-
Geñ. 35. a. cob dixit hoc eis, q cũ illo de Meſopota
Ibi. 31. c. mia exierant, vbi ſic idola colebant̃, vt &
* cõtra Rachel paterna furaret̃. Sed poſt illã ad-
monitionẽ Iacob dederũt q̃ habebãt. vñ
apparuit eũ hoc dixiſſe, qa ſciebat eos ha-
bere. Poſt hãc v̾o admonitionẽ Ieſu, null⁹
tale aliquid protulit. Non tñ putandũ eſt
hoc illũ inaniter p̃cepiſſe. Non eñ ait: Et
nũc auferte deos alienos, ſi qui ſunt in vo-
bis; ſed oĩno tanq̃ ſciens eſſe, q ſunt, inqt,
in vobis. Sanctus ergo ꝓpheta in cordi-
bus eorũ cogitationes cernebat de deo &
alienas à deo, & ipſas admonebat auferri.
Qui eñ talẽ cogitat deũ qualis nõ eſt, alie-
* cũ ꝓpl̾o num deũ & falſum in cogitatione portat.
F Quis eſt aũt q ſic cogitet deũ, vt ipſe eſt?
Relinquit̃ ergo fidelib⁹ q̃diu ꝑegrinant̃ à
2. Cor. 5. b. dño auferre à corde ſuo phantaſmata, q̃ ſe
cogitationib⁹ ingerũt, velut talis aut talis
ſit de⁹, qualis nõ eſt, & dirigere cor ad illũ
fideliter, quemadmodũ & quantũ vobis
expedire nouit, ipſe ſe inſinuet, donec ab-
Pſal. 115. a. ſumat̃ omne mendaciũ. vñ dictũ eſt: Oĩs
homo mendax. Et trãſacta nõ ſolũ impia
1. Cor. 13. d. falſitate, ſed ipſo ſpeculo & ænigmate,
facie ad faciẽ cognoſcamus eũ. c ¶ Per-
cuſſit. Aug. Et diſpoſuit Ieſus teſtamen-
tum ad populum in die illo, & dedit illi le
gem & iudiciũ in Silo corã tabernaculo
dñi dei Iſraël, & ſcripſit verba hæc in libro legis dei, & accepit lapi-
dem magnũ, & ſtatuit illum Ieſus ſub therebinto ante dñm, & dixit
ad populum; Ecce lapis iſte & cæ. quia hic audiuit omnia quæ
dicta ſunt à dño q̃cunq; locutus eſt ad vos hodie, & hic erit vobis
in teſtimoniũ in nouiſſimis diebus, cũ mentiti fueritis dño deo ve-
ſtro. Hæc verba qui altius ꝑſcrutant̃, nõ tantũ virũ tam inſipiẽtem
putant, vt verba dei quæ locutus eſt populo, lapidẽ audiſſe credide
rit, qui etiã ſi in hoĩem effigiatus eſſet, aures haberet & non audiret.
Sed ꝑ hunc lapidẽ illũ ſignificauit, q eſt lapis offenſionis, non cre-
Pſal. 117. c. dentibus Iudæis, & petra ſcandali, quẽ reprobauerũt ædificantes, &
1. Cor. 10. a. factus eſt in caput anguli. De quo dicitur: Bibebant aũt de ſpiritali
conſequente eos petra: petra aũt erat Chriſtus. Vnde petrinis cul-
tris populũ circũcidit ductor egregius, qui cũ illo etiã ſepulti ſunt,
vt profundum myſterium demonſtraret poſteris profuturum. Sic
ergo hunc lapidem viſibiliter ſtatutũ debem⁹ ſpiritualiter accipere
in teſtimonium futurum infidelibus Iudæis, id eſt mentientibus, de
Pſal. 70. c. quibus dicit̃: Inimici dñi mentiti ſunt ei. Neq; eñ fruſtra cũ Moyſes
vel potius deus ꝑ eũ diſpoſuiſſet ad populũ teſtamentũ, qd̾ erat in
arca teſtamenti, & in libris legis tanta ſacramentorũ & p̃ceptorum
multiplicitate cõſcriptis, dictũ eſt hîc: Diſpoſuit Ieſus teſtamentũ in
die illa. Repetitio eñ teſtamẽti nouũ teſtamẽtũ ſignificat, ſicut Deu-
teronomium, i. ſcd̾a lex & ſcd̾æ tabulæ. Multis enim modis ſignifi-
catum eſt, qd̾ vno modo implendum fuit. Quòd autem ſub there-
binto ſtatutus eſt lapis hic, ſignificat qd̾ virga ad petram, vt aqua
proflueret, & quia neq; hîc ſine ligno ſtatutus eſt lapis. Ideo autem
ſubtèr, quia non fuiſſet in cruce exaltatus, niſi humilitate ſubiectis.
vel quòd illo tẽpore quo id faciebat Ieſus Naue, adhuc obũbrandũ
myſterium fuit. Therebintus etiam medicinalem lachrymam exu-
dat, quæ

dat, quæ arbor a. LXX. hîc poſita eſt. Alij verò quercũ poſuerũt. G

domino, quia ipſe eſt deus noſter.
a Dixitq; Ioſue ad populũ: Nõ po- a b
teritis ſeruire dño, deus enim ſan-
ctus & fortis æmulator eſt, nec
ignoſcet ſceleribus ueſtris atq; pec
catis. Si dimiſeritis dñm, & ſeruieri
tis diis alienis, conuertet ſe & affli-
get uos atq; ſubuertet, poſtquam
uobis pręſtiterit bona. Dixitq; po
pulus ad Ioſue: Nequaquã ita ut
loqueris erit: ſed dño ſeruiemus. Et
Ioſue ad populum: Teſtes, inquit, c
*uos eſtis; quia ipſi elegeritis uo-
bis dñm ut ſeruiatis ei? Reſponde d
b runtq;: Teſtes. Nũc ergo ait: Au- e
ferte deos alienos de medio ueſtri,
& inclinate corda ueſtra ad dñm
deum Iſraël. Dixitq; populus ad
Ioſue: Dño deo noſtro ſeruiemus,
& obedientes erimus præceptis e-
c ius. Percuſſit ergo Ioſue in die illo f
fœdus*, & propoſuit populo præ- g
cepta atq; iudicia in Sichẽ. Scripſit h i
quoq; omnia uerba hæc in uolu-
mine legis domini, & tulit lapidẽ k
pergrandem, poſuitq; eum ſubter l
quercũ quę erat in ſanctuario do
mini, & dixit ad omnẽ populum:
En lapis iſte erit uobis in teſtimo- m
nium, quod audieritis omnia uer- n
ba domini quæ locutus eſt uo-
bis, ne fortè poſtea negareueli-

Nicolaus de Lyra. Mirum eſt ꝙ

a ¶ Dixitq; Ioſue. Hîc conſequenter Ioſue oſtendit eis dif-
ficultatẽ ſeruitutis dei dicens: b ¶ Nõ po. i. de difficili poteritis, qa
virtus eſt circa bonũ & difficile. Et dixit
hoc Ioſue cõſiderãs pronitatẽ populi ad
malũ, & dei iuſtitiã ad puniẽdũ, & vt po-
ſtea non poſſent negare iſta fuiſſe eis ex-
plicata. c ¶ Teſtes, inquit, & cæ. Hîc
cõſequenter Ioſue cõſenſum populi itera-
tum profeſſione cõfirmat, cùm ſubditur:
d ¶ Reſpon. Teſtes. ſupple ſumus. Et
ideo profeſſiõe facta cõcluſit: e ¶ Nũc
ergo. Et exponat̃ ſicut ſuprà. f ¶ Per-
cuſſit ergo. i. renouauit fœdus ĩter po-
pulũ & deũ. g ¶ Et propoſuit. quãtùm
ad moralia & ceremonialia. h ¶ Atq; iu.
quãtùm ad iudicialia. i ¶ Scripſit quo.
id eſt hanc ꝓfeſſionẽ populi & obligatio-
nem iteratã, ad fortius aſtringẽdũ popu-
lum ad ſeruiendum domino in futuro.
k ¶ Et tulit. Hîc cõſequẽter Ioſue appli-
cat ſignũ ſenſibile ad memoriã huius facti
in futurũ, cũ dicit̃: Et tulit. ſicut ſolet fieri
in terminis terrarũ vel regnorũ qñ ſtatu-
unt̃ in ſignum diuiſionis territoriorum.
l ¶ Poſuitq; eũ. Videt̃ ꝙ in hoc fecerit
contra legem, Deu. xvj. d. Non plantabis
lucum iuxta altare dñi. Qd̾ ſoluunt aliqui
dicẽtes, ꝙ vna arbor nõ facit lucũ. Et hoc
nõ valet, qa ibidẽ ſubdit̃: Et omnẽ arborẽ.
Ex quo patet intentio p̃cepti, ꝙ nulla ar-
bor deberet ibi plantari. Ideo dicũt alij,
qd̾ inhibitũ erat plantare, nõ tñ prius exi
ſtentẽ reſeruare, arbor aũt iſta erat ibi an-
tequam poneret̃ ibi altare dñi. Sed adhuc
iſtud nõ videt̃ ſufficere, quia ad hoc datũ
fuit illud p̃ceptũ, ne Iudæi eſſent ſimiles
idololatris, q ꝓpe phana idolorũ habebãt
lucos ad luxuriam exercendã, & quãtũ ad
hoc nõ videt̃ differre ibi plantare arbores H
de nouo, vel plantatas prius dimittere. Et
ideo dixit Ra. Sa. ꝙ vera litera eſt: Subter
limen. Dictio eñ Heb. אלה allah q̃ eſt ibi,
eſt ęquiuoca, & in vna ſignificatione ſigni
ficat idẽ qd̾ limẽ, & ſcd̾m ipſum lapis iſte
fuit poſit⁹ ꝓpe ĩgreſſum ſanctuarij, & nõ
eleuabatur vſq; ad limen ſuperius. Poſſet
tamen dici ſecundum tranſlationem no-
ſtrã, ꝙ hîc nõ accipit̃ ſanctuariũ dei ꝓ tabernaculo Moyſi. qa poſi-
tũ erat in Silo, ſicut dictũ eſt. s. xxviij. Ioſue aũt fecit iſta q̃ ſcribunt̃
hîc in Sichẽ, vt patet in textu vbi dicit̃: Et propoſuit. q locus bene
multò diſtat à Silo. Et ideo ſanctuariũ hîc põt accipi ꝓ ſynagoga, in
qua cõueniebant habitatores illi⁹ loci cauſa oratiõis & audiẽdi ver-
bũ dei, qa in ſingulis ciuitatib⁹ & villis, Iudæi habebãt talia loca, li-
cet haberẽt vnũ templũ tm̃ vel tabernaculũ, anteq̃ templũ eſſet fa-
ctũ vbi fiebãt ſacrificia. Sicut patet in euãgelijs vbi legunt̃ fuiſſe plu
res ſynagogæ, vtpote in Nazareth & Capharnaũ & alijs locis, ſtan-
te vnico tẽplo in Ieruſalẽ. Tñ ante tẽpli ædificationẽ tꝑib⁹ qb⁹ arca
nõ habuit ſtabilẽ mãſionẽ, licitũ fuit alibi offerre ſacrificia votiua, nõ
tñ debita, vt dictũ fuit Deu. vij. m ¶ En la. fœderis renouati cũ dño
& ſicut lapis iſte eſt durabilis, ita & fœdus iſtud debet eſſe ꝑpetuũ.
n ¶ Quod. In Heb. habet̃: Qd̾ audierit oĩa. ſ. ipſe lapis. ꝓpter qd̾
dicũt Hebręi aliq, ꝙ ad lr̃am lapis audiuit, v̾tute tñ diuĩa, ſed hoc vi
det̃ impoſſibile, qa qd̾ lapis manẽs lapis habeat ſenſum audit⁹, vl̾ co
gnitionẽ aliquã, videt̃ ĩplicare cõtradictionẽ. Itẽ ꝙ habeat actũ ſcd̾m
q eſt audire, & nõ habeat actũ primũ q eſt principiũ hui⁹ act⁹ ſcd̾i,
videt̃ impoſſibile, qa eiuſdẽ eſt act⁹ primus & ſcd̾s. & accipit̃ actus
ſcd̾s ꝓ opatiõe, ſiue cõſiſtat in pati, ſiue in agere, qa de hoc ſunt va-
riæ opiniones, ſed audire, ſentire, & intelligere, ſiue ſint actiones eius
qui ſentit vel intelligit ſiue ſint paſſiones eius ab obiecto, tamen
neceſſariò in ſentiente vel intelligente requiruntur potentię ſenſitiuę
& intellectiuæ, que in lapide eſſe non pñt. Ideo aliter poteſt dici, qd̾
hîc accipit̃ lapis ꝓ hoĩb⁹ exiſtẽtibus circa lapidẽ illum. ſicut dicitur
Deuteron. xxxij. a. Audiat terra verba oris mei. i. hoĩes habitãtes in
terra, ſicut ibi expoſitũ fuit. Et ſcd̾m iſtũ ſenſum ꝓcedit trãslatio no
ſtra. ſcd̾m eñ qd̾ dicit Hiero. in libro de optimo genere interp̃tãdi:
Optima

A ℭ Mirū eſt quòd ſaltē in his nouiſſimis verbis quib⁹ pplm allocut⁹ eſt, nō eos obiurgauit, q̄a his gentib⁹ pepercerūt quas dn̄s oīno pdē das eſſe pcepit. Sic em̄ ſcriptū eſt: Et factū eſt poſtq̄ inualuerūt filij Iſrael & fecerūt Chananæos obedientes, ex terminio aūt eos nō exterminauerunt. Nā primò ideos nō potuiſſe ſcriptura teſtata eſt. Sed nūc poſtq̄ ꝓualuerūt, ita vt facerēt eos obedientes, q̄ nō etiā exterminauerūt cōtra pceptū dn̄i factū eſt, qđ non eſt cuiq̄ factū, cū Ieſus exercitū ducerat. An forte q̄a pri⁹ dixit eos ſcriptura nō potuiſſe aū, ſ.q̄ ꝓualerēt, etiā cū ꝓualuiſſent timuiſſe credēdi ſunt, ne forte paratos obedire ſi nō parceret, acri⁹ ex deſpatiōe pugnare cōtra ſe cōpelleret & eos ſupare nō poſſet? Hūc ergo eis hūanū timorē dn̄s noluit imputari, & ſic apparet in eo q̄dā ſubdefectio fidei, quę ſi in eis fortis fuiſſet, ea ſequerent q̄ Ieſum bellātē ſecuta ſunt. Quia v̄ò in eis nō fuit tāta fides, etiā cū ꝓualuiſſent pugnare vſq̄ ad iternecionē inimicorū, auſi nō ſunt: nō de malitia vl'ſu pbia vel cōtēptu dn̄ici pcepti, ſed de īfirmitate animi. V n̄ Apl's: Alexāder Erari⁹ mīta mala mihi oſtēdit, reddet illi dn̄s ſcd'm opa eius. De illis āt q̄ nō malitia, ſed timore eum deſeruerāt, ait: In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed oēs me dereliquerūt, quod non illis imputetur.

ſubiectū ſub rōnib⁹ cōtractis, ſicut dictū fuit ibidē. Deus aūt pplm Iſrael gubernauit & direxit tripliciter. Primò p iudices vſq̄ ad Saulem regē. Scd'ò p reges à Saule vſq̄ ad Babylonis trāſmigrationē. Tertiò p pontifices à reditu captiuitatis Babylonicę vſq̄ ꝓpe tēpus Chriſti, q̄n Iohānes Hircanus q̄ deſcēdit de Machabeis prim⁹ poſt captiuitatē Babylonicā impoſuit ſibi diadema regiū. De prima igiē gubernatione vel poti⁹ de deo primo modo gubernante agiē in hoc libro Iudicū, & hoc eſt quod dicit verbum præaſſumptū: Suſcitauit dominus &c. In quo tria tanguntur. Primum eſt dei præſidentis clementia, cùm dicitur: Suſcitauit dominus. Secundum eſt medij obſequentis decentia, ibi: Iudices qui liberarent eos. Tertium eſt populi gementis indigentia, ibi: De vaſtantium manibus. Ad pleniorem intellectum iſtorum trium conſiderandum, quòd iudices qui rexerunt populum vſque ad tempus Saulis regis non regebant per modum imperij ſeu alicuius dominij, ſed tantùm per modum miniſterij exhortationis & conſilij, deus enim retinuerat ſibi iſtud dominium, & ideo cum filij Iſrael liberati eſſent per Gedeonem de manibus Madian, vt habetur infrà. viij. capitu. & ei dicerent: Dominare noſtri tu & filius tuus & filius filij tui. Reſpondit: Non dominabor veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur dominus. Et ideo ꝓpter tale dominium dei immediatum facilius & frequentius condeſcendebat dominus ad caſtigandum populum paterna correctione, & ad liberandum materna conſolatione, ſicut patet intuenti huius libri decurſum. Conſiderandum etiam quòd licet deus poſſet omnia immediatè regere p ſeipſum, tamen ad ſeruandū vniuerſitatis pulchritudinem & ordinem, regit inferiora per media, & ſic populum Iſrael gubernauit per iudices tanquam per miniſtros idoneos & decentes, qui propter excellentiam virtutis quātū ad plura erāt quaſi mediatores, ipſius dei ad populum, & propter affluentiam pietatis qua populo in afflictione poſito compatiebantur erant quaſi mediatores populi ad deum impetrando eius auxilium.

C Trib⁹ modis de⁹ populū rexit

· & mētiri

† Gen. 50. d Exo. 13. 15. q. 2. Hebron, ꝗ ité Ioſeph moriens, & ꝗ ecōtra. 2. Tim. 4. c.

† nūmis. c. Cald. inter. & LXX. agnis

Quō regebant pplm iudices

D

tis & mentiri dn̄o deo ueſtro. Dimiſitq̄ populum ſingulos in poſſeſſionem ſuā. Et poſt hæc [a] mortu⁹ eſt Ioſue filius Nun ſeruus dn̄i, centum & decem annorū, ſepelieruntq̄ eum in finibus poſſeſſionis ſuæ in Thannathſare, quæ ſita eſt in monte Ephraim à ſeptētrionali parte montis Gaas. Seruiuitq̄ Iſraēl dn̄o cunctis diebus Ioſue, & ſeniorū, qui longo uixerunt tempore poſt Ioſue, & qui nouerant omnia opera dn̄i quæ fecerat in Iſraēl. † Oſſa quoq̄ Ioſeph quæ [b] tulerant filij Iſraēl de Ægypto, ſepelierūt in Si [c] chen in parte agri quē emerat Iacob à filiis He [d] mor patris Sichen centum †nouellis ouibus, & fuit in poſſeſſionem filiorum Ioſeph. Eleazar [e] quoque filius Aaron mortuus eſt, & ſepelie [f] runt eum in Gabaahphinees filij eius, quæ data eſt ei in monte Ephraim.

LIBER IVDICVM,

Hebraicè שופטים *ſophetim.*

Caput I.

[a] POſt mortem Ioſue cōſuluerunt filij Iſraēl [g] dominum, dicentes: Quis aſcendet ante nos cōtra Chananæum, & erit dux belli?

Nicolaus de Ly.

Optima interptatio nō ſemp fit trāſferendo verbū ex v̄bo, ſed aliq̄n meli⁹ eſt trāſferre ſenſum ex ſenſu, & ſic eſt in ꝓpoſito. a ℭ Et poſt. B Hic vltimò agiē de morte & ſepultura Ioſue. Et patet litera. Et occaſione hui⁹ cōſequēter agiē de ſepultura Ioſeph, cū dicit: b ℭ Oſſa quoq̄ Ioſeph que tulerāt. Hoc em̄ impoſuerat eis Ioſeph, vt habeē Gen̄. vl. c ℭ Sepeli. Hūc em̄ locū dederat Iacob ipſi Ioſeph: vt habeē Gen̄. xlviij. d ℭ Quem eme. In Hebræo habetur במאה קשיטה bemeah q̄ſitah centum obolis. Et eodē modo habeē Ge. xxxiij. vbi fit mētio de iſta ēptiōe. Conſequēter fit mentio de morte Eleazaris ſacerdotis, cùm dicitur: e ℭ Elea. Et de ſepultura ei⁹, cùm dicit: f ℭ Et ſepe. Succeſſerat em̄ PhiPhinees in hereditate patris ſui, & ideo ille locus iā dicebaē ipſi⁹ nees. In aliquibus aūt libris interponiē. & dicēdo ſic: Et ſepelierūt. Et tūc mutaē ſentētia, ſed ly &, nō eſt in Heb. nec in libris correctis.

& propter iſta dicitur infrà. ij. cap. Cūmque dominus iudices ſuſcitaret, in diebus eorum flectebatur miſericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vaſtantium. De his verò tribus, videlicet de diuinis condeſcenſionibus & liberationibus populi ab afflictionibus & iudicum ſuſtentationibus, eſt totus decurſus huius libri, vt patet ex ſequentibus. Primò igitur per modum prologi præmittitur materiæ huius libri breuis prælibatio, Et ſecundò ſubditur hiſtoriæ narratio, ca. iij. Circa primum ſciendum, quòd occaſio ſuſcitandi iudices fuit, eò quòd populus recedens à domino affligebatur, & pœnitens liberabatur. Et ideo primò in breui tangitur populi tranſgreſſio, Secundo tranſgreſſionis reprehenſio, in principio ſecundi capituli. Tertiò materiæ huius libri prælibatio, ibi: Dimiſit ergo Ioſue &cæ. Circa primum ſciendum, quòd oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, ideo primò ponitur profectus populi laudabilis, Secundò defectus eius culpabilis, ibi: Manaſſes quoq̄. Adhuc circa primum, Primò ponitur profectus Iudæ. Secundò aliorum, ibi: Filij autem Cinei. Adhuc circa primum primò ponitur profectus tribus Iudæ in generali. Secundò ipſius Caleb in ſpeciali, ibi: Pergenſq̄ Iudas. Circa primū dicit: g ℭ Poſt mor. Quia expti fuerūt malè accidiſſe eis, q̄n Ioſue incōſulto dn̄o miſit bellatores cōtra regē Hai, vt habetur Ioſue. vij. Iudas aſcen

Diuiſio

Occaſio ſuſcitatiōis iudicum

GLO. ORDI.

Cap. I.

POſt mortem Ioſue conſuluerunt. Iſid. Hiſtoria libri Iudicum nō ꝓua myſteriorū indicat ſacramēta. Poſt Ioſue em̄ ſuccedūt Iudices ſicut poſt Chriſtū apl'i & eccl'iarū rectores

NI. DE LY.

CAP. I.

SVſcitauit dominus iudices qui liberarēt eos de vaſtātium manib⁹. Iud. ij. ca. Sicut in libro Ioſue (à quo incipiūt libri hiſtoriales) agiē de terræ ꝓmiſſiōis ingreſſu, vel potius de deo filios Iſrael in terrā ꝓmiſſionis introducēte, ita in alijs libris hiſtorialib⁹ agiē de ppl'i Iſrael dictā terrā inhabitātis gubernatiōe vel ꝓgreſſu vel poti⁹ de deo dictū pplm gubernāte, q̄a ſicut i tota ſacra ſcriptura de⁹ abſolutè eſt ſubiectū, ita & in partialib⁹ libris deus eſt ſubiectum

E ☞ ctores ad regēdos fideles, q̄s ipſe ad ſpem ꝓmiſſionis eternæ pducit. Per oīa aūt in hoc volumine Iudaici ppl'i delicta, & ſeruitus clamorq̄ eorū & miſeratio dei cōtinent. Multis em̄ annis ꝓ peccatis ſuis ſeruierunt, & cōuerſi liberati ſunt, qa pctā noſtra vires hoſtibus p̄bent; & quādo malū facimus in cōſpectu dñi, cōfortant aduerſarij nr̄i.i. dæmōes. Cū aūt cōuertimur, ſuſcitat deus iudices & ſaluatores.i. principes & doctores, q̄s mittit in auxiliū eorū qui toto corde clamāt ad deū. ℂ Auguſ. In fine libri Ieſu Naue breuiter narrator porrexit hiſtoriā, q̄uſq; filij Iſrael ad colendos deos alienos declinauerūt. In hoc aūt libro ad ordinē redit quō cōſequētia geſta fuerint poſt mortē Ieſu Naue. Nō ergo ab illo tpe īcipit liber, q̄ ppl's ad colēda ſimulacra defluxit; ſed à priorib' interpoſitis tpib', qb' ea geſta ſunt poſt q̄ ad illa puenit. a ℂ Iudas. Quærit vtrū aliqs hō Iudas vocabat, an ipam tribū de more ſic appellauit? Sed illi q interrogauerāt, dñm ducē reqrebāt. Vñ putat vni' expreſſum hoīs nomē. Sed qa non ſolet duces noīare ſcriptura cū cōſtituunt, niſi mēorata etiā origīe parētū & cōſtat poſt Ieſum duces habuiſſe pplm Iſrl', q̄rū prim' Othoniel fili' Cenez: rectè itelligit nomē Iudæ tribū Iuda fuiſſe ſignificatā, ab ipa em̄ voluit dñs icipe cōteri Chananæos. Et cū ppl's de duce iterrogaret, ad hoc valuit rñſio dñi, vt ſcirēt deū noluiſſe ab vniuerſo pplo bellari aduerſum Chananæos. Dixit ergo: Iudas. & ſequit: Et dixit Iudas ad Simeonē frēm ſuū, trib'. ſ. ad tribū, nō em̄ adhuc viuebāt filij Iacob, q ſic appellati ſunt. Manifeſtū eſt tribū Iuda alterius ſibi trib' auxiliū poſtulaſſe, qd' redderet cū op' eſſet. b ℂ Dixitq; &cæ.

Ioſ.15.d. Aug. Quicūq; pcuſſerit ciuitatē literarū & cepit eā, dabo ei filiā meā ī vxorē. Hoc in libro Ieſu memoratū eſt. Sed vtrū Ieſu

F viuēte ſit factū, & nūc recapitulatum, an poſt ei' mortē poſtq; dictū eſt: Iudas aſcēdet & cepit Iudas bellare cōtra Chananæos: in quo bello oīa hęc geſta narrant, meritò q̄rit. Sed credibili' ē poſt mortē Ieſu factū, tūc aūt p plepſim.i. p p̄occupationē memoratū, ſicut & alia. Nūc em̄ cū res geſtæ aduerſus Chananęos trib' Iudę exponerent, ita ſe narratiōis ordo cōtinet inter cætera Iudæ facta bellica, de q̄ poſt mortem Ieſu dixit dñs: Iudas aſcēdet, & poſt hęc aſcēderūt filij Iuda pugnare aduerſus Chananęū q habitabat ī mōtanis ad auſtrū & campeſtrē, & abijt Iudas ad Chananæū habitātem in Hebrō, & exijt Hebrō ex aduerſo. Nomē āt Hebrō erat Cariatharbe vel Sepher, & pcuſſit Seſai & Ahiman & Tholmai filios Enac, & aſcenderunt inde ad inhabitantes Dabir, cui antè fuit nomē ciuitas literarū. Et dixit Caleb: Quicūq; pcuſſerit ciuitatē literarū &c. Cōſtat ergo ex hoc ordīe geſtarū rerū poſt mortē Ieſu hoc eē factū. Cū ergo ciuitates datę ipſi Caleb mēorarēt, accepta occaſiōe narrator qd' poſtea geſtum eſt, p̄occupauit. Nec tñ hîc fruſtra arbitror hoc de filia Caleb data in victoris p̄miū bis ſcripturam memoraſſe.

ℂ Tribus Iudæ.

a Dixitq; dominus: Iudas aſcendet, ecce tradidi terram in manu eius. Et ait Iu- b

ℂ Tribus ſcilicet tribui.

das Simeoni fratri ſuo: Aſcēde mecum in ſortem meam, & pugna contra Cha

ℂ Cum opus tibi fuerit.

nanæum, ut & ego pergam tecum in ſorte tua. Et abiit cū eo Simeon. Aſcenditq; Iudas & tradidit dominus Chananæum ac Pherezæum in manus eorū, & percuſſerunt in Bezec decem milia uirorum, inueneruntque Adonibezec in Bezec & pugnauerunt contra eum, ac percuſſerunt Chananæum & Pherezęum. Fugit autē Adonibezec, quem c perſecuti cōprehenderunt, cæſis ſum- d mitatibus manuum eius ac pedum. Di e xitq; Adonibezec: Septuaginta reges f amputatis manuū ac pedum ſummitatibus colligebāt ſub menſa mea ciborum reliquias, ſicut feci, ita reddidit mihi dñs. Adduxeruntq; eum in Ieruſalē, g & ibi mortuus eſt. Oppugnātes ergo h filij Iuda Ieruſalē, ceperunt eā, & percuſſerunt in ore gladij, tradentes cun- i ctam incendio ciuitatem. Et poſtea deſcendentes pugnauerūt contra Chananæum, qui habitabat in montanis, & ad meridiē in cāpeſtribus. †Pergenſq; k Iudas cōtra Chananæū qui habitabat in Hebron, cuius nomē fuit antiquitus l Cariatharbe, pcuſſit Seſai & Ahiman m & Tholmai, atq; inde profectus abiit ad habitatores Dabir, cuius nomen uetus erat Cariathſepher, id eſt ciuitas b literarum. Dixitq; Caleb: †Qui percuſſerit Cariathſepher & uaſtauerit eam, dabo ei Axam filiā meā uxorem. Cúm que cepiſſet eā Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axam filiam ſuam coniugē. Quam pergentem in itinere monuit uir ſuus, ut peteret à patre ſuo agrum. Quæ cúm ſuſpiraſſet ſedens in aſino dixit ei Caleb: Quid habes? At illa reſpondit: Da mihi benedictionem, quia terram arentem

ℂ Aug. LXX. redemptionem aquæ, terram. ſ. de cuius fructibus aquā redimeret, cuius inopia erat in illis regionibus ad quas nupta ducebatur. a ℂ Aug. LXX. redemptionem excelſorum & redemptionem humilium fluentorum, ſubaudis, quæ vel in montanis vel in campeſtribus fluunt.

dediſti mihi, da et irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguum ſuperius et irriguum inferius. Filij autem n

Nicola. de Lyra. ☞ Nec potuit

ces Moyſi

a ℂ Iudas &c.i. tribus Iudæ. hoc cōiter exponit ſic, q; Iudas inſtituebatur dux in bellis filiorū Iſrl' gn̄aliter, ſed hoc nō bñ cōſonat ſequentib', qa Aioth, Barach, Gedeō & Iepthe fuerūt duces exercitus in magnis p̄lijs q tñ nō fuerūt de tribu Iuda. Et iō aliter exponūt Hebræi, q; p hoc qd' dicit hîc: Iudas aſcē. intelligit q; tribus Iuda prima expugnaret aduerſarios in ſorte ſua. Vñ ſubdit: b ℂ Et ait Iuda &c.

Iu. &c. Trib' em̄ Simeō habuit ſortē iuxta tribū Iuda': propter qd' G aliquæ ciuitates de parte Iudæ fuerunt adiunctæ ſorti tribus Simeon, vt dictū fuit Ioſue. xv. & ꝓpter hoc erat magis cōueniēs quòd iuuarent ſe mutuò. cætera patent vſq; ibi. d ℂ Cæſis. In Hebr. habetur; Cęſis בְּהוֹנוֹת behonoth, id eſt pollicibus &c. tales enim inepti reddunt ad pręliū. e ℂ Dixitq; Ado. Hoc fecerat iſte Adonibezec ex magna crudelitate & ſuperbia, ad oſtētationem victoriarū quas habuerat. g ℂ Adduxeruntq; eum. in exercitu ſuo. h ℂ Oppugnant &cæt. non totam ſed partem eius, quia fortalitiū vbi manebat Iebuſęus, non fuit expugnatum vſq; ad tempus Dauid, vt dictum fuit Ioſue. xv. i ℂ Tradentes. locutio eſt hyperbolica, quia pars eius remanſit incombuſta, vt dictum eſt ſicut aliquando dicitur tota ciuitas vadit ad tale ſpectaculum, licet aliquādo maior pars remaneat. k ℂ Pergēſq;. Hîc cōſequēter agit de ꝓfectu trib' Iudæ in ſpāli. ſ. ipſius Caleb, cui aſſignata fuit Hebrō ſpecialiter, vt hr̄ Ioſ. xiiij. l ℂ Cuius. i. ciuitas q̄tuor, ꝓpter q̄tuor p̄triarchas ibi ſepultos, vl' ꝓpter quatuor gigātes ibidē cōmorātes, vt dictū fuit Ioſ. xiiij. & Ge. xxiij. m ℂ Per. &c. Iſti fuerūt tres gigātes magna fortitudine p̄diti & pater eorū fuit quart' noīe Enac. Cętera patēt ex dictis Ioſ. xv. vbi eadē ſnīa & q̄ſi eadē verba ponunt. n ℂ Filij aūt. Hîc ponit profect' aliorū, & primò cōuerſorum ad Iudaiſmum, cûm dicitur: Filij aūt Cinei. Dicūt cōmuniter expoſitores, q; iſte fuit filius Ietro, q ad p̄- Diuiſio

a ℂ Dixitq; dominus: Iudas aſc. Allegoricè. Per Iudam ſignificat dñs nr̄ Ieſus Chriſtus, q ſcd'm carnē eſt de tribu Iuda, ꝓut declarat Mat. j. & Ro. j. dicit de ipo, q factus eſt ei ex ſemine Dauid ſcd'm carnē. ipe nāq; ꝓ nobis aſcēdit crucē, & ibi debellauit Chananæū. i. humani generis inimicū cū ſatellitib' ſuis. c ℂ Fugit aūt. qui interp̄tat dñs fulguris, propter qd' ſignificat diabolū q fideles nitit ictu fulguris pcutere, iducēdo eos ad pctm̄ mortale, qd' fœtet coram deo & angelis, ſicut ignis fulguris, hūc aūt fugauit Chriſt'. f ℂ Septuaginta. Per ſeptuaginta reges quos Adonibezec tenebat captiuos, ſignificant hoīes de ſeptuaginta idiomatibus quos diabolus tenebat incluſos quos Chriſtus p virtutē ſuæ crucis liberauit. ℂ Moraliter autem per Iudam q interpretatur confeſſio, ſignificat quilibet confitens. Eſt autem duplex confeſſio. ſ. propriorū peccatorū, & diuinæ laudis. Et vtraq; confeſſio p̄cedere debet in expugnatione dæmonis & vitiorū. de qua dicit Seneca. Pacem habete cū hominibus, & cum vitijs bellum. Et propter duplicē confeſſionem p̄dictam bene quærit: Quis aſcendet ante nos &c. Reſpondet dñs: Iudas aſcendet. Sequitur: Et ait Iudas Simeon. Per Simeonē qui audiens interpretatur, obedientia diuinis p̄ceptis & eccleſiæ ſignificat, quæ cum confeſſione peccatorū & laudis diuinæ debet adiungi in dæmonis & vitiorum expugnatione. Et ſic Adonibezec per quem vt dictum eſt, dæmon ſignificatur cum ſuis ſatellitibus ſuperatur. k ℂ Pergenſq; Iudas contra Chananæum qui habitabat in Hebron &c. Moralitas autem huius hiſtoriæ poſita eſt ſupra Ioſ. xv.

Allegoricè

H

†Ioſue.15.c

†Ioſue.15.d

Moraliter

Confeſſio duplex

A a ℂNec po. In hoc ipſo fuit dñs cũ Iuda. reſtrigit eñ de⁹ ꝓpiti⁹ etiã in cordibus ſuorum ſctõrum nimię ꝓſpitatis exceſſum, vt ĩ vſus eorũ cõuertat inimicos nõ ſolũ qñ vincunt, ſed etiã qñ metuunt. Illud ad cõmendãdã ſuã largitatẽ, hoc ad reprimendã eorũ elationẽ. Inimicus eñ ſctõrũ eſt angel⁹ ſathanę, quẽ ſibi datũ ad ſe colaphizãdũ dicit Apl's: Ne magnitu. reuelationũ extollar &c. b ℂIebuſæum. Aug. Superi⁹ legit̃ eadẽ ciuitas à Iuda capta, & incẽſa interfectis in ea Iebuſæis. Sed ſciendũ eſt hãc ciuitatẽ cõem habuiſſe duas tribus, Iudã & Beniamĩ, ſicut oñdit diuiſio terrarũ quã fecit Ieſus. Ipſa eſt eñ Iebus, q̃ & Ierl'm. iõ hę duæ tribus remãſerũt ad tẽplũ dñi qñ cæteræ (excepta tribu Leui, q̃ ſacerdotalis fuit, & terras in diuiſiõe nõ accepit) ſepauerũt ſe à regno Iuda cũ Ieroboã. Sciẽdũ eſt ergo, à Iuda ciuitatẽ captã eſſe & incẽſam, interfectis q illic repti fuerãt. ſed nõ oẽs Iebuſęos extinctos, vel qa extra ciuitatẽ erãt; vel qa fugere poterant. Quos Iebuſæos admiſſos eſſe à filijs Beniamin, qb⁹ cũ Iuda ciuitas illa erat cõis in ea ſimul habitare. Qd' ergo dictũ eſt: Nõ hæreditauerũt Iebuſæũ filij Beniamin, intelligendũ eſt, ꝙ tributarios facere nõ potuerũt, vel noluerũt, aut nõ hęreditauerũt Iebuſęũ, qa nõ ſine illo tenuerũt terrã quã poſſidebant. c ℂManaſ. Aug. Et nõ hęreditauit Manaſſes Bethſan, q̃ ẽ Scytharũ ciuitas, ipa hodie ꝓhibet̃ citropolis dici. Põt aũt mouere quõ in illis ptib⁹ mltũ à Scythia diuiſis põt eẽ Scytharũ ciuitas. Sed ſilr põt mouere, quõ tã lõgè à Macedonia Alexãder Macedo cõdiderit Alexãdriã ciuitatẽ, qd' vtiq̃ fecit lõgè lateq̃ bellãdo, ita etiã Scythę hãc cõdere potuerũt. Nã legit̃ in hiſtoria gẽtiũ vniuerſam penè Aſiam Scythas aliqñ tenuiſſe. d ℂArctauitq̃. Aug. Et cõtribulauit Amorrhę⁹ filios Dan in mõte: qm̃ nõ ꝑmiſit eos deſcẽdere. &c. Hoc aũt in libro Ieſu Naue ꝑoccupando memoratũ eſt, hĩc aũt recapitulãdo.

B

† ſoceri

2. Cor. 12. b

Ierl'm communis duab⁹ tribub⁹.

† Ioſ. 14. d.

Cinei † cognati Moyſi aſcenderunt de ciuita a
te palmarum cum filiis Iuda in deſertum ſor b
tis eius, quod eſt ad meridiem Arad, & habi-
tauerunt cum eo. Abiit autem Iudas cum Si c
meone fratre ſuo, & percuſſerunt ſimul Cha
nanæum qui habitabat in Sephath, & inter-
fecerunt eum. Vocatumq̃ eſt nomen urbis d
Horma, id eſt anathema. Cepitq̃ Iudas Ga e
zan cum finibus ſuis, & Aſcalonem atq̃ Ac
caron cum terminis ſuis. Fuitque dominus
a cum Iuda, & montana poſſedit. Nec potuit f
delere habitatores uallis, quia falcatis curri-

a ℂAug. Hoc in libro Ieſu dictum eſt, quia illo uiuo factum eſt: ſed hic recapitulando memoratum eſt, cum de tribu Iuda unde fuit Caleb loqueretur ſcriptura.

bus abundabant. † Dederuntq̃ Caleb He- g
bron, ſicut dixerat Moyſes, qui deleuit ex ea h
b tres filios Enac. Iebuſæum autem habitato- i
rem Ieruſalem non deleuerunt filij Benia-
min, habitauitq̃ Iebuſæus cum filiis Benia-
min in Ieruſalem uſque in præſentem diem.
Domus quoque Ioſeph aſcendit in Bethel, k
fuitq̃ dominus cum eis. Nam cùm obſide-
rent urbem, quæ prius Luza uocabatur, ui-
derunt hominem egredientem de ciuitate,
dixeruntq̃ ad eum: Oſtẽde nobis introitum l
ciuitatis, & faciemus tecum miſericordiam.
Qui cùm oſtẽdiſſet eis, percuſſerunt urbem
in ore gladij, hominem autem illum & oẽm m
cognationem eius dimiſerunt. Qui dimiſſus
abiit in terram Hechim, & ædificauit ibi ciui
tatem, uocauitq̃ eam Luzam, quæ ita appel
c latur uſque in præſentem diem. Manaſſes n

a ℂLXX. Et non hæreditauit Manaſſes Bethſan, quæ eſt Scytharum ciuitas, neque filias eius id eſt ciuitates quas ipſa tanquam metropolis inſtituerat.

quoque non deleuit Bethſan & Anach cum
uiculis ſuis, & habitatores Dor & Ieblaan &
Mageddo cum uiculis ſuis, cepitq̃ Chananæ

a ℂAug. Idem pene in Ieſu Naue & eiſdem uerbis dicitur. ideo aut hic per anacephalcoſin dicitur, aut ibi per prolepſin dictum eſt, id eſt aut hic recapitulando, aut illic præoccupando.

us habitare cum eis. Pòſtquam autem con- o
fortatus eſt Iſraël, fecit eos tributarios, & de
lere noluit. Ephraim etiam non interfecit
Chananæum qui habitabat in Gazer, ſed ha
bitauit cum eo. Zabulon non deleuit habita
tores Citron & Naalol: ſed habitauit Cha-
nanæus in medio eius, factúſque eſt ei tribu-
tarius. Azer quoque non deleuit habitato-
res Accho & Sidonis Ahalab & Achazib,
& Helba, & Aphec & Rohob, habitauitq̃
in medio Chananæi habitatoris illius terræ,
nec interfecit eum. Nephthali quoque non
deleuit habitatores Bethſemes & Betha-
nath, & habitauit inter Chananæum habita
torẽ terræ, fuerúntque ei & Bethſemitæ &
d Bethanitæ tributarij. Arctauitque Amor- p
rhæus filios Dan in monte, nec dedit eis lo-
cum, ut ad planiora deſcenderent: habita-
uitque in monte Hares, quod interpreta-
tur teſtatio, Aialon & Salebim. Et aggra- q
uata eſt manus domus Ioſeph, factúſque eſt

Nicolaus de Lyra.

ces Moyſi venit cũ filijs Iſrael ad terrã ꝓmiſſiõis, vt hr̃ Nu. x. Et vocatus fuit Cin, vel Cine⁹ & Obab. Hebræi dicũt ꝙ iſte fuit ipſemet Iethro ſocer Moyſi, ſicut declaratũ fuit plenius Nu. x. vñ vbi dicit̃ hĩc, cognati Moyſi: i Heb. habet̃, חותנ hotẽ. i. ſoceri Moyſi. a ℂAſcenderunt. q̃ eſt Ierichõ, nõ ꝙ habitarent in ciuitate quę erat deſtructa, nec fuit reędificata vſq̃ ad tp̃s regũ Iſrael ꝑ, ut dictũ fuit Ioſ. vj. ſed habitabãt in territorio qd' fuerat illius ciuitatis. b ℂCũ filijs Iuda in de. Dicunt Hebręi, ꝙ illuc iuerũt ad manẽdũ vt addiſcerent legẽ ab Othoniel, q̃ erat edoct⁹ in ea. c ℂAbijt aũt Iudas. Hĩc conſequenter agit̃ de profectu tribus Simeon. Et patet litera vſq̃ ibi: d ℂVocatumq̃ eſt nomẽ vrbis Hor. i. anathema. Hoc non eſt in Hebræo, ſed additum fuit à tranſlatore noſtro, ad oſtendẽdũ ſignificationẽ huius nõis Horma, de cuius ſignificatione dictum fuit plenius Ioſue. vj. & Leuiti. vlti. tamen hĩc accipit̃ ꝓ deſtructione perfecta, qa ciuitas iſta fuit funditus euerſa. e ℂCepitque Iudas. Hĩc reuertitur ſcriptura ad deſcribendũ profectum Iudę, cùm dicitur: Cepitque Iudas &c. Non eſt intelligendũ ꝙ ceperit tũc iſtas ciuitates, quæ erant Philiſtinorũ, ſed accepit aliqua pertinentia ad iſtas ciuitates, & pro tanto dicit̃ eas accepiſſe, qa infrà. iij. ca. dicitur, quòd quinq̃ ſatrapæ Philiſtinorum remanſerunt ad exercendum Iſrael, quorum aliqui pręerant ciuitatibus iſtis, prout patet. j. Reg. vj. Vel ſi dicatur quòd Iudas tunc cepit ciuitates iſtas, prout ſonat litera, oportet dicere quòd Philiſtæi recuperauerant eas, quia ibi dominabantur tempore Heli: vt dicitur. j. Reg. v. f ℂNec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abunda. Erant enim armati iſti currus vncis ferreis ad modum falcis ſcindentibus, vt dictum fuit Ioſue. xvij. g ℂDederuntq̃ Caleb Hebron. Hoc habetur plenius Ioſue. xiiij. h ℂQui deleuit ex ea tres filios Enac. Iſti ſunt tres gigantes ſuprà nominati. i ℂIebuſæum autem. Hĩc agitur de filijs Beniamin, cũ dicitur: Iebuſæum &c. non de. Quia nõ potuerunt propter fortitudinẽ populi & loci, vel quia noluerũt ꝓpter iuramentũ fœderis initi inter Abraham & Abimelec, à quo deſcenderunt illi Iebuſæi, ſicut dictum fuit Ioſue. xv. in fine. k ℂDomus quoque Ioſeph. Hĩc agitur de ꝓfectu filiorum Ephraim, cùm dicit̃: Fuitq̃ dominus cum. Et ſequit̃: l ℂOſtende nobis introitum ciuitatis. Dicunt enim Hebræi, qd' habebant introitum & exitũ ſubterraneũ extraneis occultũ. m ℂHominem autẽ illum & omnem. Parcẽtes ei, ſicut filij Iſrael pepcerũt Raab & cognationi ei⁹, vt habet̃ Ioſue. vj. & Dauid puero qui duxit eũ ad cuneũ Amalecitarũ: vt habet̃. j. Reg. xxx. n ℂManaſſes quoq̃. Hĩc conſequenter deſcribitur defectus filiorum Iſrael culpabilis, cùm dicitur: o ℂPoſtq̃. ꝓpter cupiditatẽ tributi, & in hoc fecit contra p̃ceptũ dñi qui p̃ceperat eos occidi & deos eorũ exterminari, vt habetur Nume. xxxiij. & Deut. vij. & eodem modo intelligẽdũ eſt in ſequẽtib⁹ de his qui facti ſunt tributarij ipſi Ephraim, Zabulõ, Aſer & Nephthali: quia noluerũt eos occidere ꝓpter cupiditatẽ tributi, in hoc trãſgrediẽtes p̃ceptũ dñi, vt dictũ eſt, & patet litera vſq̃ ibi: p ℂArctauitque Amorrhæum. propter pctã ſua non potuerunt cõueniẽter dilatari. q ℂEt aggrauata eſt ma. Hoc exponit̃ dupliciter. Vno mõ actiuè, vt man⁹. i. ptãs dom⁹ Ioſeph grauauerit inimicos & redegerit eos ſub tributo. Alio modo paſſiuè, vt poteſtas eius ſit depreſſa, & aduerſarij redegerint domum Ioſeph ſub tributo. Nec apparet planè ex textu, quod iſtorum intelligatur.

C

D

ei tributarius. Fuit autem terminus
Amorrhęi ab aſcenſu ſcorpionis, pe
tra & ſuperiora loca.

Cap. II.

a Aſcenditque angelus
domini de Galgalis
ad locum flentium,
& ait: Eduxi uos de b
Ægypto, & introdu
xi in terram, pro qua iuraui patribus
ueſtris, & pollicitus ſum, ut non face
rem irritū pactum meum uobiſcum
in ſempiternum, ita duntaxat, ut non c
feriretis fœdus cū habitatoribus ter-
ræ huius, & aras eorum ſubuertere-
tis, & noluiſtis audire uocem meam d
b Cur hoc feciſtis? Quamobrem no-
lui delere eos à facie ueſtra, ut habea e
tis hoſtes, & dij eorum ſint uobis in
ruinam. Cumq́ loqueretur angelus f
domini hæc uerba ad omnes filios
Iſraël, eleuauerunt uocem ſuam &
fleuerunt. Et uocatum eſt nomen lo
ci illius, locus flentium ſiue lachry-
marum: immolauerúntque ibi ho- g
c ſtias domino. Dimiſit ergo Ioſue h
populū, & abierunt filij Iſraël unuſ-
quiſq́ in poſſeſſionem ſuam, ut ob-
d tinerent eam, ſeruierūtq́ domino

a ❡Beatus qui ſeruit domino in diebus Ieſu, qui uerbo & ſapientia eius illuminatur, qui præceptis eius & doctrina illuminatur. ❡Bene placentes.

E Aſcenditq́ an. Aug. Et aſcendit ange- Cap. II.
lus dñi ſup Clauthmos mōtē. Scriptor hoc nomine ap
pellauit locū, quia poſtea ſcripſit: Qn̄ enim angelus dñi
ſuper eū aſcēdit, nondū ſic vocabatur: à ploratione em̄
nomen accepit, quæ Grȩcè κλαυθμός dicitur. Ibi em̄ populus fleuit
cū audiſſet ab angelo verba domini vin-
dicantis in eos, quòd inobedientes fuiſ-
ſent: quia non exterminauerunt populos
ſecūdum prȩceptū eius quib⁹ prȩualue-
runt, eligētes eos tributarios facere quā
perdere, ſicut dn̄s iuſſerat. Quod ſiue cō-
tempto dei mādato, ſiue timore fecerint
(ne hoſtes cōtra ſe acri⁹ pugnarēt pro ſa-
lute obtinenda, quâm pro tributo non
dādo) ſine dubio peccauerūt, vel ſpernē
do dei præceptū, vel non præſumendo
quôd eos poſſet q præcepat adiuuare.
Quod ideo p Ieſum noluit eis dicere, ſi
tn̄ adhuc eo viuente iā fieri p̄ceperat, &
nō poti⁹ p̄occupādo memoratū fuerat.
qđ illo mortuo fieri cœpit, qa hoc oīb⁹
voluit exprobare p angelū. Nondū aūt
oēs id fecerāt viuente Ieſu, & ſi aliq fortè
iā cœperāt: credibili⁹ eſt tn̄ nihil tale in-
cepiſſe viuēte Ieſu, tātūq́ terrarū ſub illo
tenuiſſe filios Iſraël, quātū eis ad cōſeden
dū ſufficeret, q̄uis in fortibus ſuis habe-
rent vnde creſcēdo & cōualeſcendo ad-
uerſarios exterminarent. Proinde poſt
mortē Ieſu poſtq́ p̄ualuerunt, maluerūt
hr̄e tributarios ſecđm voluntatem ſuā, q̄
pdere ſecđm voluntatē dei. Ideo ad illos
corripiēdos angelus dn̄i miſſus eſt. Qđ
verò memoratū eſt in libro Ieſu, magis
puto p̄occupatū, qđ poſt mortē ſuā fa-
ctum vel futurum ipſe nouerat ,ppheti-
co ſpū, ſi ab illo liber ſcriptus eſt, qui ap-
pellat̄ Ieſus Naue: vel ſi ab illo iā factum
eſſe ſciebat poſt mortē Ieſu, qđ ibi p̄oc-
cupādo memorauit. b ❡Quamobrē
nolui delere. Augu. Hinc intelligimus
quædam ex ira dei venire peccata. Vt
F em̄ dij gētiū inter quas nō exterminatas
iſraelitæ habitare voluerūt, eſſent eis in
ſcandalū. i. facerēt eos ſcandalizari in deo
ſuo, eò q offenſo viuere indignans com
minatus eſt de⁹ qđ manifeſtū eſt magnū
eſſe peccatū. c ❡Dimiſit ergo Ioſue.
Hoc per recapitulationē iteratur. Nam & mors Ieſu Naue in hoc li
bro memorat̄, vt tanq́ ab exordio breuiter cūcta inſinuent̄, ex quo
dedit eis dn̄s terram, & quō ſub iudicibus vixerint, vel quȩ perpeſſi
ſint, & iterū reditur ad iudicū ordinē ab eo q prim⁹ eſt cōſtitutus.
d ❡Seruieruntq́. Adam̄. Et ſeruiuit ppl's domino omnibus
diebus Ieſu, & omnib⁹ dieb⁹ ſeniorū ſuorū, q lōgiorū dierū fuerūt
poſt Ieſum. Sciendum eſt, qa quiſq́ ſibi præſtat vt in bonis diebus
Ioh.1.a. ſit, an in malis, & habeat dies Ieſu, vel iuſtorum, aut impiorum. Si
em̄ intelligamus lumen verū, qđ illuminat omnem hoīem venien-
tem in hunc mundū, & p̄beamus ei aīas nr̄as ad illuminandum, aut
ſi oriat̄ nobis ſol iuſtitiæ, & illuminet mūdū aīæ nr̄æ, habemus dies
Ieſu Chriſti dies ſalutis. Si quis v̄ò receperit lucē, quæ extinguitur
cōtrariā veritati, & ab ea illuminatus fuerit, habebit dies, ſed malos
& non erit in diebus Ieſu: ſed in diebus Manaſſe vel Pharaonis vel
cuiuſlibet peſſimi. Deniq́ in diebus Achan regis peſſimi, non po-
tuit Eſaias videre dn̄m ſabaoth, ſedentē ſuper thronū excelſum, ſed
mortuo rege nequam cui⁹ erant dies mali, vidit viſionem dei. Cùm
Pſal. 71.b. aūt dicit̄ in ſcripturis, dies illi⁹ vel illi⁹, non ſignificat̄ tp̄s vitæ ipſius.
vnde: Orietur in diebus eius iuſtitia & multitudo pacis, vſquequo
extollatur luna. Qđ ſi accipimus, qa in diebus qbus ſaluator mora
batur in terris, dies erāt iuſtitiæ & pacis. Qūo probabimus dies iu-
ſtitiæ & pacis ortos eſſe: his q eū crucifixerunt, & aduentū eius non
receperūt? Aut quō multitudo pacis in diebus eius fuit apud eos,
qui eū in mortē falſis criminibus tradiderūt? Qūo hi dies pacis &
iuſtitiæ habuerūt, in quorū mētibus tenebræ iniquitatis & furoris
verſabant̄? Deniq́ quia nō ſunt nunc dies illi, non oritur iuſtitia: nec
multitudo pacis Chriſti apud fideles. Magis ergo qſq́ ex cōuerſati
Mal.4.a. one vitæ dies ſibi iniquitatis & belli, vel iuſtitiæ & pacis acquirit.
Hiere.15.b. vnde: Timentib⁹ nomē meū orietur ſol iuſtitiæ, vt faciat eis. ſ. dies
Amos.8.c. iuſtitiæ, dies Ieſu. De impiis aūt dicit̄, qa occidet eis ſol iuſtitiæ, in q-
bus. ſ. iuſtitia
bus. ſ. iuſtitia dormit, & tenebrȩ iniquitatis oriunt̄. Et alibi ecōtra- G
rio: Pax multa diligentibus nomē tuū, & non eſt illis ſcandalū. Ha- Pſal.118.a.
bent & impij lucem ſuam, ex qua oriunt̄ eis dies mali. vn̄: Lux iuſtis Iob.18.b.
ſemper, lux autē impiorū extinguet̄. Neſcio ſi tam ineptè qs intelli-
gat, vt putet eſſe aliquā ſubſtātialē lucē, aliā q̄ impiorū dicat̄, & aliā
q̄ iuſtorū, qđ fieri nō pōt. Vna eſt em̄ lux
mūdi à deo facta, q̄ oībus cōiter & ęq̄li-
ter lucet. Sed ſciendum, q anima noſtra,
aut vero lumine illuminatur qđ nō extin
guit̄. i. Chriſto. aut ſi non habet in ſe hoc
lumē ęternū, temporali & extinguibili il 2.Cor.11.b.
luminatur ab illo. ſ. qui transfigurat ſe in
angelum lucis, & falſa luce illuminat cor
pctōris, vt videant̄ ei vera bona eſſe quȩ
caduca ſunt. Hoc lumine illuminant̄ qui
ſummū bonū voluptatē dicūt, q diuitias
honores ſe

NI. DE LY.

CAP. II.

Aſcenditq́ an. Hîc cōſe-
quenter deſcribitur tranſ-
greſſiōis rep̄hēſio. Et dicūt
Hebræi, q iſte angelus fuit
Phinees: tū qa angel⁹ inter-
pretat̄ nuntius, ipſe aūt fuit miſſus à deo
ad arguendū ppl'm de trāſgreſſione man
datorū ei⁹ eo mō q ſequit̄: tn̄ qa Hebrȩi
dicunt ip̄m fuiſſe angelū in corpe hūano
aſſumpto apparentē, ſicut dictū fuit Ioſ.
v. Expoſitores aūt catholici dicūt, qđ nō
fuit Phinees, ſed angelus à deo ſpecialiter
miſſus, & hoc videt̄ verius, quia q Phi-
nees fuerit angelus, falſum & fictum vi-
det̄, qa ſcriptura vbiq́ de eo loquit̄, ſicut
de homine puro & mortali. Qđ aūt ille
q apparuit hîc, fuerit hō pur⁹, falſum vi
det̄, vt magis apparebit ex ſequentibus.
Dicendū igit̄, qđ iſte fuit angelus ſpecia-
liter à deo miſſus, ad reprehēdēdū filios
Iſraël de tranſgreſſionibus ſuis, & appa-
ruit ſic, q ei⁹ apparitio fuit nota populo.
Et primò apparuit in Galgalis, vbi filij H
Iſraël fuerūt circūciſi poſt tranſitū Iorda
nis, vt habetur Ioſue. v. Et inde tranſtu-
lit ſe ad aliū locū, q dicit̄ hîc locus flentiū
p anticipationē, qa ſic vocatus eſt locus
ille, ex hoc q ppl's poſt rep̄hēſionē angeli
ibi fleuit, vt poſtea dicetur. b ❡Et ait.
Ex hoc patet, quòd fuit verè angelus, quia loquitur in perſona dei
ſicut angelus loquebat̄ Moyſi. qn̄ aūt hoīes ſancti & prophetæ de-
nuntiabāt mandatū dei, cōmuniter p̄mittebant: Hæc dicit dn̄s, vel
aliquid conſimile, qđ nō fecit iſte, ſed abſolutè dixit: Eduxi vos
&c. Et propter hoc angelus ſic loquens aliquando deus, aliquando
angelus nominatur, vt dictū fuit Exo. iij. ca. ita duntaxat, quia pro-
miſſiones dei de bono futuro intelligendæ ſunt ſub conditione ſi
homines fideliter ſeruiāt deo. c ❡Vt non feriretis fœdus &c.
vt habetur Num. xxxiij. & Deuteron. vij. d ❡Et noluiſtis audi
re vocem meam. vt patet ex dictis ca. præce. e ❡Vt habeatis
hoſtes &c. Ly vt, non tenetur hîc cauſaliter, ſed conſecutiuè tan-
tùm, quia ex hoc quòd filij Iſraël tranſgreſſi ſunt prȩceptum domi-
ni, conſecutum eſt illud malum ſuper eos. g ❡Immolauerūtq́
&c. Ex hoc etiam apparet, q fuit verè angelus domini ille qui ap-
paruit ibi, quia ex quo fuit fixum tabernaculum domini in Silo, nō
erat licitū filijs Iſraël offerre hoſtias alibi, vt dictū fuit Ioſ. xxij. niſi ex
ſpeciali reuelatiōe diuina, vł apparitiōe angelica. ſicut Manue obtulit Diuiſio
ſacrificiū qn̄ angelus ſibi apparuit, vt habet̄. j. ca. xiij. h ❡Dimiſit.
Hîc cōſequēter ponit̄ materiæ hui⁹ libri breuis p̄libatio, vbi primò
ponit̄ fœderis ppl'i ad deū p Ioſue renouatio. Scđò renouati tranſ-
greſſio, ibi: Et ſurrexerunt. Tertiò tranſgreſſionis punitio, ibi: Ira-
tuſq́ dn̄s.
Moraliter. a ❡Aſcenditq́ angelus &c. Per iſtum angelum Moraliter
qui de peccatis commiſſis arguit populum, ſignificatur bonus prȩ-
latus, vel prædicator arguens efficaciter peccata populi, & eum
deducens vſque ad lachrymas veræ contritionis. Ideo ſubditur:
f ❡Cūq́ lo. &c. Et qa nō ſufficiūt lachrymæ cōtritiōis de cōi cur
ſu, niſi ſequent̄ opa ſatiſfactionis, iō ſubdit̄: g ❡Immolauerūtq́
ibi ho. &c. Vnde dicit ap'ls Ro. xij. a. Obſecro vos p miſericordiā
dei, vt exhibeatis corpa vr̄a hoſtiā viuētē, ſctām, deò placentē &cæ.

Suſcitauitq́ dn̄s

¶Virtutibus a ¶Apoſtolorum.
a cunctis diebus eius,& ſeniórum qui
a ¶Dies ſanctorum longi dies malorum breuiantur.
longó poſt eum uixerunt tempore,
¶Faciebant. a ¶Opus ſcilicet patientiæ,iuſtitiæ & omnium virtutum. ¶LXX.opera domini magna.
& nouerant omnia opera domini
b quæ fecerat cum Iſraël. Mortuus
eſt autem Ioſue filius Nun,famulus
domini,cẽtum & decem annorum,
& ſepelierunt eum in finibus poſſeſ a
ſionis ſuæ in Thannathſare,in mõte
Ephraim à ſeptẽtrionali plaga mon
tis Gaas. Omniſque illa generatio
congregata eſt ad patres ſuos,& ſur b
a ¶Generatio malarum cogitationum, quæ procedit ex corde, & facit obliuiſci operis dei magni. quod timens Apoſtolus ait: Memor eſto Ieſum Chriſtum ſurrexiſſe a mortuis.
rexerunt alij qui non nouerant do-
minum, & opera quæ fecerat cum
a ¶Aug. Exponit quomodo dixit: non nouerant dominum in illis ſcilicet claris operibus,quæ facta ſunt ante illos, vt Iſrael noſceret dominum. ¶Quod crucifixus eſt ſcilicet pro peccatis noſtris,& ſurrexit propter iuſtificationẽ nr̃am.
Iſraël.†Fecerũtq; filij Iſraël malum
c in conſpectu domini, & ſeruierunt
¶Quod quiſq; ſupra omnia diligit & colit, hoc illi deus eſt.
Baalim,ac dimiſerunt dominum de
um patrum ſuorum,qui eduxerat e-
os de terra Ægypti,& ſecuti ſunt de
os alienos,deos quoq; populorum
qui habitabant in circumitu eorum,
a ¶Vide quantum faciunt peccata, deum in quo nullus iræ affectus, nullus paſſibilis motus ad iracundiam prouocare dicuntur: ſed ille manet immutabilis,& ego cũ pecco iram mihi aſciſco. Vnde: Theſaurizas tibi iram in die iræ &c.
& adorauerunt eos, & ad iracundi-
am concitauerunt dominum, dimit
tentes eũ,& ſeruientes Baal & Aſta-

A ☞ honores ſeculi,& terrenã gloriã quaſi æternã q̃rũt. Sunt ergo
iſti in dieb⁹ lucis eius q̃ extinguit. quęcunq; em̃ agũt vel cupiũt, ex-
tinguentur. Hoc lumine Marcion illuminatus, deũ legis iuſtum, ſed
non bonũ dicit. Sũt ergo dies Ieſu de q̃bus dicit: Seruiuit ppl̃s dño
omnib⁹ diebus Ieſu. Qui em̃ habet in ſe dies Ieſu, ſeruit dño. Non
enim poteſt ſeruire Zabulo, aut auaritię.
Nec põt fieri, vt qui illuminatur lumine
v̾itatis ſeruiat mẽdacio. Orem⁹ ergo vt
Chriſt⁹, qui eſt lux vera ſemp̃ faciat ĩ no-
bis dies bonos, ne vnq̃ Zabulo illumi-
Ephe.5.d. nãte, habeamus dies malos, de q̃b⁹ dr̃: Re
dimẽtes tp̃s, q̃m dies mali ſunt. Etiã ſil̃r ſe
culũ malum ſecundũ Apl̃m. ¶Seruie-
Dies Ieſu runtq;. Seruiuitq; ppl̃s domino oĩbus
diebus Ieſu. Non enim dixit vnũ diẽ fuiſ
ſe Ieſu, q̃a multi ſunt dies eius, vnus dies
eſt iuſtitia, ali⁹ ſanctificatio, ali⁹ prudẽtia,
ali⁹ miſericordia, & ſingula virtutũ bõa
in quib⁹ dño ſeruit. his aũt v̾tutib⁹ ani-
mi dño placet. In his oĩb⁹ dieb⁹ Ieſu do
mino ſeruies. Nõ vult ſcriptura ſctã: vt a
liquas v̾tutes habeas, & alias negligas, ſed
vt oĩbus his virtutibus adornatus, & in
earũ actib⁹ poſitus deo ſeruias. Sil̃r ſenio
rũ dies q̃s habet in ſe, & in dieb⁹ eorum
Phili.3.d. ſeruit dño, ſcd̃m illud: Imitatores mei e-
ſtote, ſicut & ego Chriſti. ¶In diebus, in
quit, ſeniorũ eorũ q̃ cognouerũt oĩa opa
dñi &c. Ille cognoſcit oĩa opera dñi, qui
1.Reg.2.e. facit, ſicut filij Heli dicunt neſciẽtes dñm,
†ĩfrã.3.a.4. nõ q̃d dominũ ignorarẽt cũ alios doce-
a.&.6.a. rẽt, ſed q̃a agebant ſicut illi q̃ dominum
neſciunt. Sil̃r hĩc dicit: Qui cognouerũt
omne op⁹ dñi, nõ ſolũ, inq̃t, cognouerũt
opus dñi ſed addidit, omne. id eſt qui co
gnouerũt & opus iuſtitiæ & ſanctifica-
tiõis & patientiæ, & manſuetudinis, & ſi
miliũ. Quicq̃d ex mãdatis dei venit op⁹
B dñi dicit. cõtrariũ eſt op⁹ diaboli, iniuſti
-deos q̃q; tia, ira, & ſil̃ia. Cognoſcũt ergo op⁹ dñi q̃
faciũt op⁹ ei⁹. vñ: Qui cuſtodit mãdatũ,
Eccle.8.a. neſciet verbũ malũ. i. cauebit. De Chriſto
q̃q; dictũ eſt: q̃a nõ nouit pc̃tm̃. i. nõ fecit
1.Pe.2.d. op⁹ pc̃ti. Cognoſcit ergo opa dñi, q̃ fa-
cit: ignorat, q̃ nõ facit. ¶Cognouerunt,
inquit, opera domini magna q̃ fecit ĩ Iſ-
rael, quaſi ſint aliqua opera dñi parua.
Ego arbitror, q̄ omne opus dñi magnũ
eſt, ſed pro capacitate eorũ q̃b⁹ operat̃ ſi
ſibijnuicem comparentur, magna opera domini dicuntur, vel par-
ua. Verbi cauſa. Eduxit filios Iſrael de Aegypto in manu forti, Ae-
gypto prodigijs cæleſtibus verberata. Viam fecit in mari, mãna in
deſerto dedit, de cęlo locutus eſt Moyſi, & dedit legem in tabulis la
Ioh.3.b. pideis. Nõne hæc magna ſunt opera dei? Sed ſi illud his cõpares, q̄
ita dilexit deus mundum, vt filium vnigenitum daret pro eo, inue-
nies illa parua eſſe. a ¶Et ſeniorum. Adam̃. Seniores qui cũ Ieſu
vel poſt Ieſum fuerunt, apoſtoli ſunt, qui ſcripturis & præceptis ſuis
illuminant corda noſtra, & faciũt in nobis quoſdam dies ex vera lu-
ce, quam participati ſunt veniẽtes in hunc mundum. Qui ergo prę
ceptis eorum illuminatur, ſeruire deo dicitur in diebus ſeniorum
Ioh.1.a. qui fuerũt poſt Ieſũ. Sicut autẽ Chriſt⁹ erit lux vera, q̃ illuminat o-
mnẽ hominem venientem in hunc mundum, ita ipſi erant lux mũ
Matt.5.b. di, ſecundum illud: Vos eſtis lux mundi. Illuminant ergo nobis dies,
in quibus domino ſeruiamus. Solius dei noſſe eſt, poſt Ieſum inter
ſeniores quis longiorem diem fecerit. i. q̃ maiorem ex ſe lucem emi
ſerit: vtrum Paulus, an Petrus, Bartholomæus, an Iohannes? ſed tñ
longorum dierum dicuntur ſcti. Ecõtra quãdo ſcandalis mũdus re-
plebitur, quando creſcente iniquitate refrigeſcet charitas multorum,
tunc non dicuntur dies futuri longi, ſed abbreuiati, ſecundum illud:
Matt.24.b. Niſi abbreuiati fuerint dies illi, non fiet ſalua omnis caro. Mali ergo
Mar.13.c. dies breuiari dicuntur, lõgæui autẽ & multi ſpatij dies boni, ĩ quib⁹
domino ſeruimus. Propter electos autem breuiantur dies mali, dies
iniquitatis & ſcandali, vt arbitror, cùm ſemel electis dies mali cœ-
perint breuiari, ſemper breuiantur & minuuntur vſque in nihilũ, &
ad vltimum pereunt. E quibus vnus puto erat qui dicebat: Pereat
Iob.3.a. dies in quo natus ſum. Dies verò ſeniorum ſanctorum longæui
ſunt & prolixi. b ¶Mortuus eſt. In Paulo viuit Ieſus, & in o-
Gal.2.d. mnibus q̃ dicere poſſunt: Viuo autem iã non ego, viuit verò in me
Chriſtus

Chriſtus: & Mihi viuere Chriſt⁹ eſt, & mori lucrũ. In illis moritur C
qui ſæpe pœnitẽdo, & iterũ delinquẽdo quaſi inſultant morti Ieſu. Phili.1.c.
vnde: Rurſus crucifigentes ſibimetipſis filium dei &c. Non ſolùm Heb.6.a.
ergo in peccantibus moritur, ſed etiam crucifigitur & illuditur. Si
etiam de auaritia cogitas, vel de ſtupro, ſi furore agitaris, vel q̃buſli
bet vitijs, non viuit in te Chriſtus. Mori
tur ergo Chriſtus peccãtibus, quia nihil
in eis iuſtitia, nihil patientia, nihil veritas
& oĩa illa q̃ Chriſtus eſt operantur. A ſã
ctis verò quæcũq; opera fiunt, Chriſtus
eſt qui ea operatur. vñ: Oĩa poſſum ĩ eo Phili.4.c.
q̃ me cõfortat Chriſtus. vñ: Qui me con- Luc.12.b.
feſſus fuerit coram hominibus, & ego cõ
fitebor eum coram patre meo q̃ in cęlis
eſt. Qui autem negauerit me corã hoĩb⁹,
& ego negabo eum coram patre meo.
Confitentes in ſemetipſo dixit confiteri,
quia in eis viuit & operatur Chriſtus: ſed
non ſil̃r ait de his q̃ negant. Qui enim ne
gat extra ipſum eſt. Qui confitetur ĩ ipſo
eſt. Dicitur ergo, quia mortuus eſt Ieſus,
& reſurrexit generatio altera. que neſcie-
bat Ieſum &c. ¶Et ſeruierunt. Ada-
man. Seruieruntq; Baalim, & dereliqu e-
runt dñm deũ patrũ ſuorũ. Hæc quidẽ
fecerunt antiqui. Sed quia propter nos
hęc ſcripta ſunt, videamus ne maiori ex p̃
te nobis hęc quã de illis dicta videantur.
Audi Apoſtolum: In Helia quid dicit ſcri Rom̃.11.a.
ptura? quõ interpellat deũ aduerſum Iſ- 3.Reg.19.b.
rael: Dñe, prophetas tuos occiderũt, alta-
ria tua demoliti ſunt, & ego relictus ſum
ſolus, & quęrũt animam meã. Sed q̃d di-
cit illi diuinũ reſponſum? Reliqui mihi ſe
ptem milia virorũ, qui non curuauerũt
genua añ Baal. Sic ergo & in hoc tẽpore
reliquiæ ſecundũ electionẽ gratiæ ſaluæ
factæ ſunt. Vides ergo, quia illi qui curua
uerũt genua añ Baalim, & qui nõ curua- D
uerũt, in reliquijs credentiũ & in multitu
dine non credẽtium interpretat̃. Qui em̃
in tempore ſaluatoris increduli fuerũt, ge
nua curuauerũt Baalim: ſed non hi q̃ cre
diderũt, & opera fidei impleuerũt. Nuſq̃
enim legit̃, q̃d in tempore ſaluatoris ali-
quis flexerit genua ſimulachris. Sed de ill⁹
hoc dicit̃, qui peccatis compediti tenent̃.
vnde cõſtat, q̃a cũ peccamus genua no-
ſtra Baalim curuamus, qui ad hoc voca- Ephe.3.c.
ti ſumus, vt flectamus genua in nomine Ieſu, & ad patrem domini
noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælo & in terra no-
minatur. Nihil autem prodeſt ſi genua corporis in oratione flecta-
mus deo, & genua cordis Zabulo. Si em̃ nõ ſtetero firmus cõtra a-
ſtutias ei⁹, flexi genua mea Zabulo. & ſi nõ cõſtãter ſtetero contra irã
flexi genua mea irę. ſimiliter de omnibus vitijs ſentiendũ eſt. Sic fece
runt illi qui coluerunt Baalim, & derelinquerunt deum patrum ſuo
rum. Vnuſquiſq; quod præ cæteris colit, miratur & diligit, hoc
ei de⁹ eſt. hoc eſt, quod ante oĩa & ſuper om̃ia poſcit de⁹ ab homine Deu.6.a.
Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo &c. præoccupare
☞ quodãmodo

Nicolaus de Lyra.

tuſq; dominus. Quartò punitionis ſubleuatio, ibi: Suſcitauitq;
dominus. Circa primum dicitur ſic: Dimiſit ergo. Hoc factũ fuit
ante mortem eius, ſed hĩc recolitur propter fœdus quod renouauit
Ioſue inter deum & populum, vt dictum fuit Ioſue vlti. qui facto
dimiſit vnumquemque ire ad locum ſuum, vt ibidem dicitur, & hĩc
recolitur, vt appareat q̃d tempore Ioſue & ſeniorum qui viderãt
mirabilia dei, fœdus iſtud fuit obſeruatum, vt conſequenter dicitur
in litera, & patet vſq; ibi. a ¶Et ſepelierunt. In Hebręo habetur
ſic: בתמנת חרס in thimnath heres, id eſt in thimnath ſolis. quia
ſicut dicũt Hebręi, ſuper ſepulchrum Ioſue fuit poſita ſimilitudo ſo-
lis in memoriam illius facti mirabilis, quod fecit ſolem ſtare, vt habe
tur Ioſue. x. vt omnes trãſeuntes lugerent mortem tanti hominis, p̃
quo dominus talia feciſſet. & ideo ciuitas illa ſic vocata eſt, quæ pri
us Thanathſare vocabatur. b ¶Et ſurrexerunt alij qui nõ no
uerant dominum, & opera quæ fecerat cum &c. Hĩc poni
tur fœderis renouati tranſgreſſio per idololatriam. Et patet litera
e Iratuſq;

E quodammodo erga ſe cupiens totos humanæ mentis affectus,& ſciens qđ
quis toto corde dilexerit, & tota anima,
& totis viribus,hoc eſſe deum illi. Quod
ergo quiſque ſuper omnia diligit, hoc illi
deus eſt. Apud plurimos præponderat
Matt.6.c. amor auri & auaritiæ,& dicitur illis: Nō
poteſtis deo ſeruire & mammonæ.i. auaritię.In alijs amor voluptatis,vel glorię ſe
cularis,vel humanæ dignitatis,pauci ſunt
in quibus præponderet amor dei. Hinc
Gentilitatis origo. toti⁹ Gentilitatis error cœpit exordium,
dum ea quæ multùm diligunt homines
deos eſſe volunt,& humanis vitijs & cupiditatibus diuinum nomen adſcribunt.
Pecuniæ enim cupidi, & auaritiæ amorę
flagrantes,mammonam quidem apud Sy
ros deum cupiditatis dicunt: libidinis &
voluptatis amatores. Venerem deam ſibi
huius vitij quo agitantur,adſcribūt.Simi
liter in cæteris vitijs,ipſum quo vrgentur
affectum deum ſibi fecerunt,vnde Apo
Col.3.a. ſtolus: Auaritia quæ eſt idolorum ſeruitus.Cùm ergo aliqua vitia toto corde,to
ta anima & totis viribus diligimus, idola adoramus. ℂ Aug. Et ſeruierunt Baal
& Aſtartibus. Dicitur Baal eſſe nomen
Iouis apud illas gentes, Aſtarte verò Iunonis.Punici enim Baal dominum dicere videntur,& Baalſamen dominum cæli.Iunonem autem ſine dubio Aſtarten
vocant.Et quia hæ linguæ parum differunt,dicit hîc ſcriptura qđ ſeruierūt Baal & Aſtartibus,Ioui ſcilicet & Iunonib⁹.
Nec ſingulariter dixit Aſtarti,ſed ad ſimu
F lacrorum multitudinem intellectum retu
lit. Varietatis cauſa tamen æſtimo Iouem
ſingulariter,Iunonem pluraliter memora
ri voluiſſe. a ℂ Iratuſq; dominus.cō.
Orig.ſecūdum LXX.Et vēdidit eos ī manu
inimicorum ſuorum in circuitu. ℂ Augu.Sed & in pſalmo dicitur: Vēdidiſti po
Pſal.43.c. Eſa.52.a. pulum tuum ſine pretio. Et in propheta:
Gratis venditi eſtis &c. Quare ergo vēditi,ſi gratis, & non potius donati? An
fortè ſcripturarū locutio eſt,vt dicat venditus etiam donatus? Hic ſenſus optimus
eſt ibi: Gratis venditi eſtis. Et: Vendidiſti populum tuum ſine pretio,quia illi qbus tradidiſti populum impij fuerunt nō
deum colendo: tradi ſibi populum meruerunt,vt ipſe cultus tanquam pretium
videretur. Quod verò dictum eſt,neq; cū
argento redimemini,non ait,neq; cū pretio:ſed neq; cū argento, vt pretium redēptionis intelligatur ſanguis agni immacu
lati.In argēto enim propheta omnem pe
cuniam ſignificauit,qa ꝑtio ſanguis Chri
ſti,nō ꝑtio pecuniario fuerāt redimendi.
Rom.1.d. ℂ Iratuſq; dominus. Orige.Cū quis
deo ſeruit,nōn traditur in manus diripiētium,ſed cū deum dereliquit,& ſeruit paſ
ſionibus ſuis, traditur paſſionibus ignominiæ & in reprobum ſenſum,vt faciat q̄
non conueniunt, quia repletus eſt omni
iniqtate,nequitia,fornicatiōe & huiuſmo
di.Si enim peccamus domino,& volupta
tes noſtras & deſideria velut deū colim⁹,
tradimur ī manu diaboli apoſtolica auto
1.Cor.5.b. ritate.Vñ ipſe ait: Tradidi huiuſmodi ſathanę ī iteritū carnis,vt ſpūs ſalu⁹ fiat. Nō
ſolū ergo ꝑ angelos tradit de⁹ delinquen
tes in manu

† ſcirent generatiões filiorū Iſrl docere eos bellum.

† q antea nō cognouerāt ea

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Iratuſq; dñs. Hîc conſequenť
ponitur tranſgreſſionis punitio, cûm dicitur: b ℂ Tradidit eos. quia bona filiorum Iſrael rapuerunt ſibi, & corpora
eorum vendiderunt hoſtibus extraneis:
Cuius cauſa ſubditur cū dicitur: c ℂ Ma
nus domini.ſ.ad flagellandum, ſicut añ
tranſgreſſionem fuerat ſuper eos ad adiuuandum. d ℂ Suſcitauitq; dñs. Hîc
cōſequenter ponitur punitionis ſubleuatio,quia filij Iſrael in afflictione poſiti recurrebant ad dominum, qa vexatio dat
intellectum, & tunc deus per iudices q̄s
ſuſcitabat ꝑbebat eis remedium,ſed poſtea reuertebantur ad vomitum,& ideo rei
terabatur diuina punitio,& iterum ſuble
uatio mō prędicto,ſicut patebit in ſequē
tibus huius libri, cui⁹ materia hîc breuiť
prelibatur.& patet litera vſq; ibi: e ℂ Et
ego. Experientia autem fit, vt cognoſcať
aliqd ignotum:& ideo non experiť deus
aliqd,ad hoc qđ aliqd fiat ſibi notū,cùm
nihil lateat ipm,ſed dicitur experiri aliqd
vt ꝑ hoc aliq̄ fiāt nota alijs q̄ erāt eis ignota.& hoc mō deus experiebatur filios Iſrl
in gētib⁹ ꝑdictis,qa q̄diu ſeruiebant dño
ꝑualebāt eis,qñ aūt dereliquebāt dñm,eis
ſubijciebāť:& ꝑ hoc obediētia & īobediētia filiorū Iſrl ad deū hoībus erant notæ,

Ex perietia dei

† erat dñs cum iudice, & ſeruabat eos ė manu inimicorū eorum oībus diebus iudicis. miſerebať eñ dñs gemitu um eorū q̄s edebant prę āguſtia quā patiebantur ab oppreſſorib⁹ & coarctatorib⁹

*d ℂ Suſcitauitq; dñs. Per iſtos iudices figurati fuerūt eccleſiæ ſcti,pontifices,
& doctores: quorū ꝑcibus & meritis & laboribus de manib⁹ demonum frequenť liberatus fuit populus Chriſtianus, & aliqñ à corporalib⁹ inimicis: ſicut per merita beati Baſilij liberatus fuit à perſecutiōe
Iuliani apoſtatę,& per merita beati Sylue
ſtri à pſecutiōe Cōſtātini & aliorū q tūc ec
H cleſiam pſequebanť. & cōſimilia facta ſunt
frequenť ꝑcib⁹ & meritis aliorū ſanctorū.

G

roth. Iratuſq; dominus contra Iſraël
tradidit eos in manus diripientium.
Qui ceperunt eos,& uēdiderunt hoſtibus qui habitabāt per gyrum, nec
potuerunt reſiſtere aduerſariis ſuis,
ſed quocunq; pergere uoluiſſent ma
nus domini ſuper eos erat,ſicut locu
tus eſt & iurauit eis, & uehementer
afflicti ſunt. Suſcitauitq; dominus iu
dices qui liberarent eos de uaſtantium manibus,ſed nec eos audire uoluerunt,fornicantes cum diis alienis
& adorantes eos. Citò deſeruerunt
uiam,per quam ingreſſi fuerant patres eorum, & audientes mandata
domini,omnia fecere cōtraria. Cúm
que dominus iudices ſuſcitaret, † in
diebus eorum flectebatur miſericor
dia, & audiebat afflictorum gemitus,& liberabat eos de cæde uaſtantium. Poſtquam autem mortuus eſ
ſet Iudex,reuertebantur & multò fa
ciebant peiora quàm fecerant patres
eorum,ſequentes deos alienos, ſeruientes eis, & adorantes illos. Non
dimiſerunt adinuentiones ſuas,& ui
am duriſſimam per quam ambulare conſueuerant. Iratúſque eſt furor
domini in Iſraël,& ait: Quia irritum
fecit gens iſta pactum meum, quod
pepigeram cum patribus eorum, &
uocem meam audire contempſit, &

a ℂ Aug. Patet cauſa quare Ieſus non deleuerit omnes gentes illas,ut eſſent ſcilicet in quibus iſti probarentur. poterant autem
prodeſſe ſi tentati in eis non inuenirentur reprobi, & tales inuenirentur quales dominus eſſe præcepit. auferentur enim gen
tes ſi ita uiuerent nec bella eis neceſſaria eſſent.

egō nō delebo gentes quas dimiſit
Ioſue,& mortuus eſt,ut in ipſis † ex
periar Iſraël, utrum cuſtōdiant uiam domini, & ambulent in ea,ſicut

a ℂ Verba ſcriptoris exponentis quare non ſint deletæ gentes illæ.

cuſtodierunt patrēs eorum, an non.

a ℂ Augu. qui fuerunt ſcilicet cum Ieſu cum uiueret,illis enim
mortuis ſurrexit generatio altera, quæ cœpit offendere dominum,pro quibus probandis non ſunt deletæ gentes.

ℂ Quaſi non uideatur Ieſus humano conſilio gētes illas reliquiſſe.

Dimiſit ergo dominus omnes natio
nes has,& citò ſubuertere noluit,nec
tradidit in manus Ioſue.

Cap. III.

HÆ ſunt gentes quas dominus dereliquit ut † erudiret in eis Iſraëlem, omnes qui non
nouerant bella Chananæorum, &
poſtea † diſcerent filij eorum certare
cum hoſtibus, † & habere conſuetu

ℂ Aug. Erat ergo iſta cauſa in eorum tentationem,ut bella diſcerent id eſt ut tanta pietate & obedientia legis dei bellarent, quanta patres eorū; qui deo etiam bellādo placuerunt,non quia optabile ſit bellum,ſed quia pietas laudabilis etiam in bello.

NI. DE LY.

CAP. III.

HAE ſunt gētes. Poſtq; prę
miſſa eſt hui⁹ libri ꝑfatio,hîc
cōſeqnter deſcribiť hiſtoriæ
narratio.& priò hiſtoria texiť.ſecūdò triplex caſ⁹ induciť.
xvij.c. Prīa aūt diuidiť ī ſeptē ꝑtes, ſecūdum
ſeptē tribulatiōes,q̄s paſſi ſūt filij Iſrl pro
pctis ſuis:& à qb⁹ pœnitētia ducti libera
ti ſūt ꝑ ſeptē iudices ſibi ſuccedētes. Duæ
pnę tāgūtur ī hoc.c. tertia.c.iiij. quarta.c.
vj. quinta.c.ix. ſexta.c. ſeptima.c.xiij. Præſens aūt ca. diuiditur in duas partes,ſecūdum
duas tribulatiōes q̄ in eo tāgūtur. ſecūda ibi:
Addiderūt autem. Circa primū ponitur
ad ꝑdicta cōtinuatio. ſecūdò deſcribitur
prima tribulatio,ibi: Itaq; filij Iſrl. In fine
præcedentis ca. habetur, qđ deus dimiſit
gētes īter filios Iſrl,vt experireť eorū obediētiā & inobediētiā.& iō ī pricipio hui⁹
cap. per modum continuationis ad prædicta oſtenditur quę fuerunt illę gētes, cū
dicitur: f ℂ Hæ ſunt.ſ.quæ poſtea nominantur. g ℂ Quas dominus.ſcilicet
quantū ad artem preliandi,ne fierent ignaui ex diſſuetudine armorum. Iſta enim
fuit vna cā inter alias, quare dimiſſæ ſunt
iſtæ gētes

Diuiſio

† tentem

† tentaret ꝑ eas

Moraliter. f ℂ Hæ ſunt gentes
quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis. ſcilicet in exercitio præliādi.
Per quas ſpiritualiter intelliguntur ea q̄
nos impugnant de peccatis, & reſiſtendo
viriliť in ſpiritualibus prælijs erudimur.
* Quinq;

Moraliter

a ❡Aug. Satrapæ dicuntur quaſi parua regna quibus ſatrapæ præerant: quod nomen in illis partibus cuiuſdam honoris eſt vel fuit.

dinem præliandi: quinq; ſatrâ^a pas Philiſthinorum, omnemq;^b Chananæum & Sidonium, atq;^c ^d Heuæum qui habitabât in monte Libano de monte Baal Hermon uſq; ad introitum Emath.

❡Aug. Non vt ſciret deus omnium cognitor etiam futurorum, ſed vt ipſi ſcirent, & conſcientia ſua vel gloriarentur, vel conuincerentur.

Dimiſitq; eos, ut in ipſis †experiretur Iſraëlem, utrum audirent mandata domini, quæ præceperat patribus eorum per manum Moyſi, an non. †Itaq; filij Iſraël^e habitauerunt in medio Chananæi, & Hethæi, & Pherezæi & Heuæi, & Iebuſæi, & duxerunt^f uxores filias eorum, ipſiq; filias ſuas filiis eorum tradiderunt, &^g ſeruierunt diis eorũ. † Fecerúntque malum in conſpectu domini, & obliti ſunt dei ſui ſeruientes

a ❡Quia theſaurizauerunt ſibiipſis iram.

Baalim & Aſtaroth. Irâtusq; cõ^h

❡Iuſto iudicio.

^b tra Iſraël dominus, †tradidit eos^i in manus Chuſan raſathaim regis Meſopotamiæ, ſeruieruntq;

a ❡Quantum ſcilicet ſeruierunt Baalim. debet enim afflictio pœnitentiæ eſſe ſecundum quantitatem culpæ.
b ❡Clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & de neceſſitatibus eorum liberauit eos, & eduxit eos de tenebris &c. ❡Niſi clamaſſent non ſuſcitaretur eis ſaluator ❡In tribulatione poſiti.

ei ŏcto annis. †Et clamauerunt^k ad dominum, qui ſuſcitauit eis^l

a ❡Aug. Nota quod hominem ſaluatorem dicit per quem deus ſaluat. ❡Hiſterologia ſpecies ſcilicet hyperbati.

ſaluatorem, & liberauit eos, O-

a ❡Aliquem ſ. archângelorum miſſum in auxilium eorum, qui hæreditatem capiunt ſalutis. ❡LXX. Othoniel, quod eſt tempus mihi dei. b ❡Cuius familiæ, cuius nobilitatis ſit oſtenditur.

thoniel uidelicet filium Cenez

a ❡Viri ſcilicet mirabilis, qui ſocius Ioſuè fuit.

^c fratrem Caleb minorem, fuitq; in eo ſpiritus domini, & iudicauit

a ❡Quia ſpiritus domini erat cum eo.

Iſraël. Egreſſusq; eſt ad pugnã, & tradidit dominus in manus eius Chuſan raſathaim regem Syriæ, & †oppreſſit eum. Quie^m

❡Magna largitas diuinæ clementiæ, octo annis ſeruierunt pro multorum delictis. xl. quieuerunt pro vnius iuſtitia. ❡Aug. Quantum temporis ſcilicet primordia imperij Romani ſub Numa Pompilio, tantummodo re pacata habuerunt.

uitque terra quadraginta annis

A ❡[Tradun]tes in man⁹ inimicorũ, ſed etiã p̃ p̃latos eccl'iæ, q̃ p̃tãtẽ hñt ſoluẽdi & ligãdi. Tradunt aũt in interitũ carnis, cũ p̃ delictis à Chriſti

1. Cor. 5. a. corpe ſepant. Tradunt ãt dupl'r: cũ delictũ ſ. manifeſtũ ſit eccleſię, &

Traditio peccatoris ſathanæ duplex p̃ ſacerdotes q̃s de eccl'ia pellit, vt notat⁹ ab hominib⁹ erubeſcat, & cõuerſo eueniat qd' ſequit. Vt ſpũs ſalu⁹ fiat in die dñi, vel cũ pctm̃ nõ ſit manifeſtũ hominib⁹. de⁹ aũt q̃ videt ĩ occulto, videns eius mẽtem vitijs & paſſionibus ſeruiẽtẽ, & ĩ corde ei⁹ nõ ſe coli, ſed auaritiã, aut libidinẽ aut hmõi, talẽ ipẽ tradit ſathanę. Auertit ei ſe & refugit à cogitationib⁹ ſuis malis, & deſiderijs indignis: & relinquit domum cordis eius vacuam. Tunc ĩmũdus

Matt. 12. d. ſpũs qui exierat ab hoĩe, inueniens domum ſuam vacantem & emũdatã, aſſumit alios ſeptẽ ſpũs nequiores ſe, & ingreſſi habitãt ibi, & fiunt nouiſſima hominis illi⁹ peiora prioribus. Sic intelligendum eſt deum tradere q̃s tradit, nõ q̃a ipſe tradat aliquẽ, ſed indignos derelinquit, nec habitat in eis. Aĩa autẽ tradita dicitur ex eo, qd' deo vacua inuenitur, & à ſpũ nequã ĩuaditur. Vigilemus ergo, & nos à vitijs purgem⁹, vt deũ intra nos teneamus,

†23. q. 5. ℣. ne diabolo tradamur.

CAP. III.

per ſcientes Exo. 23. d. a ❡In medio. Augu. In Exo. dicit deus de his gentibus: Non eijciam illos in anno vno, ne fiat terra deſerta, & multiplicentur in te beſtiæ feræ. Paulatim eijciam illos, donec multiplicemini & creſcatis, & hereditetis terram. Poterat hanc promiſſionem ſuam dominus ſeruare erga obedientes, vt exterminatio gentium illarum creſcentibus Iſraeliticis partibus fieret, cũ eorũ multitudo terras vnde aduerſarij exterminarentur deſertas eſſe non ſineret. Quod autem ait: Ne multiplicentur in te beſtiæ feræ, mirũ ſi non beſtiales cupiditates & libidines intelligi voluit, quæ ſolent de repentino ſucceſſu terrenæ felicitatis exiſtere. Non enim deus homines exterminare poterat, & beſtias nõ poterat. b ❡Tradidit. Adaman. Et tradidit eos dominus in manus Chuſan raſathaim regis Meſopotamiæ. Interpretatur Chuſan raſathaim hũi-

B liatio eorũ. Traditi ſunt ergo eis vt hũiliaret eos, & q̃a in excelſis montium impiè agebãt contra altiſſimum, ab ipſo in hũilitatẽ traditi ſunt. Nec ſolũ olim diuina prouidentia eos

†De pœ. di. 1. c. vide qui impiè exaltabantur tradidit hũiliãdos, vt ſalubri medicina contraria cõtrarijs curarentur, ſed & nũc idẽ agit ĩ eccleſia ſua. Eſt & nũc Chuſan raſathaim rex Meſopotamiæ, cui humiliandæ & affligendę traduntur aĩę, q̃ Chriſtiana hũilitate cõtẽpta ſe ĩ ſuperbiam extulerunt, q̃ in conſpectu dei valde eſt odioſa. Ini-

Eccle. 10. b. tiũ em̃ diſcedendi à deo ſuperbia. Deus autẽ

Iaco. 4. b. ſupbis reſiſtit, & hũilibus dat gratiam. Si q̃s

Phi. 2. a. ergo Chriſti hũilitate deſpecta (q̃ p̃pter nos cũ deus eſſet homo, factus eſt hũiliatus vſque ad mortẽ) extollitur, & vſq; ad ptãtes & dignitates ſeculi p̃ſilit, & artes, quibus aſſequatur, etiam ſi contra fidem & religionem ſint non refugit, euenit vt malum faciat in conſpectu domini. & cũ ſũmas adeptus fuerit in

† roborata eſt manus eius ſuper eũ Heb. fulas ptãtũ, & ad ipſa ſuperbiæ faſtigia ſumma cõſcẽderit, inde deiect⁹ traditur Chuſan raſathaim, vni. ſ. aëreorũ principũ, ſicut alibi Pharaõi, & alibi Chirã, vt hũiliet eũ q̃ nimis fuerat exaltat⁹: & affligat donec reſipiſcat, & q̃rat dñm, q̃ cũ eſſet in ſupbia ignorabat eũ. Põt q̃ſque etiam puus vel minimus, etiam ſi

Eccle. 25. a. nulla dignitate vſus ſuperbię vitio laborare, & nihil tam fœdum tam execrabile quã pauper ſuperbus, & diues mendax. Penetrat aliquando morbus ſuperbiæ ipſum ſacerdotalem & Leuiticum ordinem, & in nobis qui ad exẽplum hũilitatis poſiti ſum⁹, & ĩ circulo altaris velut ſpecula q̃dã intuẽtib⁹ arrogãtiæ vitiũ fœtet, & de altari dñi qd' debet ĩcẽſi ſuauitate flagrare, odor teterrimus ſupbię renitet. ❡Vide benignum dñm miſericordiã cum ſeueritate miſcentẽ, & pœnę modũ iuſta & clemẽti deliberatiõe pẽſantẽ, nõ in p̃petuũ tradidit delinquẽtes, ſed quanto in

q̃nto, inq̃t, tpe ſeruierũt Balai, tãto ſeruiũt Chuſan raſathaim. i. octo C annis. Diſce hęc q̃ erraſſe te cognoſcis, & q̃nto tpe peccaſti, tãto humilia teipſum deo in cõfeſſiõe pniĩę, nõ expectet vt hũiliet te Chuſan raſathim, & inuitò neceſſitas extorqueat pniãm. Præueni tortoris manus, q̃a ſi te ipſe correxeris, plus eſt dominus qui vindictam tẽperet ei qui illã pœnitendo prẹuenit. Notandũ autẽ q̃a dũ ſeruirẽt Chuſan raſathaim & nõ clamarent ad dñm, nemo ſuſcitatus eſt q̃ ſaluare eos poſſet. Cũ ergo clamauerũt, ſuſcitauit eis ſaluatorem Othoniel, qui interpretat tp̃s mihi dei, per quẽ ille pp̃ls de ſeruitute ereptus eſt, & pax populo reddita, quã ſuperbia & diuerſa plebis facinora fugauerãt. Videt autem mihi Othoniel vnus eſſe de militia cęleſti & archangelicis turmis, q̃ ad auxiliũ eorum mittuntur qui hæreditatem capiunt ſalutis. Sunt enim angeli ſalutares, q̃ per Othoniel vl' Aioth deſignantur. c ❡Fuitq; in eo ſpiritus &c. Magna laus eſt primi iudicis qd' ſpi- † tentaret

Nicolaus de Lyra.

iſtę gentes, vt dictum fuit Ioſue. xiij. a ❡Quinq; ſa. i. regulos vel principes ſecũdũ numerũ quinq; ciuitatũ principalium, ſci. Azoti, Ged, Gaza, Aſcalõ, Accharõ. Et dicuntur ſatrapę, q̃ſi ſatis parati, vel ſatis ſapiẽtes. Cætera patent ex dictis. e ❡Itaq; filij. Hîc cõſequenter deſcribitur tribulatio pria

Diuiſio q̃ fuit p̃ regẽ Syrię. Circa quã priò deſcribit culpa filiorũ Iſrl', cũ dr̃: f ❡Et du. qd' erat eis inhibitũ; Deu. vij. g ❡Et ſerui. q̃a viri

†ſuprà. 2. b. & infrà. 4. a. & 6. a. & 10. b. 23. q. 5. c. remittunt. ℣. p̃ ſcientes etiam ſapientes aliq̃ñ trahũtur ad idololatriã p̃ mulieres, vt dr̃ de Salomone. iij. Reg. xi. Secũdò ſubdit pœna inflicta, cũ dr̃: h ❡Iratusq; contra Iſrl'. Meſopotamia eſt ciuitas Syriæ, & tũc erat metropol' huius regni. & dr̃ Meſopotamia à meſõ qd' eſt medium, & Potamos qd' eſt fluui⁹, q̃a erat ĩ medio duorũ fluminũ. iſta tñ ĩterpretatio eſt ſcd'm idioma Græcũ. In Heb. em̃ habet ארם נהרים

† vendidit Aram naharaijm. i. Syriam duorum fluuiorũ. k ❡Et cla. vexati & nimis afflicti. Tertiò ſubdit ſubleuãtis miſericordia cũ dicitur: l ❡Qui ſu. eis. & patet litera vſq; ibi:

D m ❡Quieuitq; ter. In iſtis tñ q̃draginta annis includũt octo anni afflictionis prædictæ, aliter non haberetur certus numer⁹ annorũ fundationis templi per Salomonẽ p̃ut deſcribitur. iij. Reg. vj. quia tempus ibi determinatum

Moraliter * a ❡Quinque ſa. Per quos intelligunt quinq; ſenſus exteriores nos ad vitia impellẽtes. Threñ. iij. f. Oculus meus deprędatus eſt animam meam. & ſicut eſt de viſu, ita eſt de alijs ſenſibus. propter quod dicitur Iere. ix. f. Ingreſſa eſt mors per feneſtras meas. b ❡Omnemque Chananæum. q̃ interpretat commutatus. propter quod ſignat mundũ in continua mutatione poſitum, cuius concupiſcẽtia nos impugnat. c ❡Et Sidoni. qui interpretatur venator. ideo ſignat carnis inſultum, quæ continuè ſibi delectabilia venatur. Iob. xxxix. Circumſpicit montes paſcuę ſuę, & virentia q̃q; perquirit. d ❡Atq; Heuæum qui habitabant in monte. qui interpretatur ferus vel peſſimus: ideo ſignat diabolum, de quo dicit. j. Pe. v. b. Aduerſarius noſter diabolus tanq̃ leo rugiens circumit quærens quem deuoret: cui reſiſtite fortes in fide. Per talem em̃ reſiſtentiam acquirunt fideles gloriæ coronam. ij. Timoth. ij. a. Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. i ❡Tradidit eos in manus Chuſan raſathaim regis Meſopotamię. qui interpretatur nigredo tenebroſa: propter quod ſignificat infernum, q̃ tenebat incluſos patres antiquos. k ❡Et clamauerunt ad dominum qui. cum magno deſiderio quærentes liberari. m ❡Qui ſuſcitauit eis ſaluatorem & libera

E ☞ cia, quòd ſpiritus domini factus eſt ſuper eũ: & per ſpiritũ dei iudicauit populũ, quod de alio dictũ nõ valde memini. Sunt hodie eccleſiarũ iudices, qb⁹ datũ eſt etiã iudiciũ aĩarũ, ſed neſcio ſi qs dignus ſit ſpũ dei repleri. Fuitq́ʒ in. Adam. Poſtquam. ſ. clamauerũt ad dominum: Quis in nobis tam validum, tam iuſtum clamorem emittit ad dominũ, vt mereat̃ ppl̃s accipe iudicem quem repleat ſpiritus dei, vt poſſet rectum tenere iudiciũ? Vnde liber iſte Iudicum dicitur, qui. ſ. iudicauerunt populum Iſrael, viros. ſ. mirabiles, ſicut Ioſue fuit. Sicut & liber Regum, in quo dicitur quõ quiſq́ʒ regũ regnauerit, & qd egerit etiam malum, vt eccleſię. ſ. principes vel iudices bona eorum imitentur, mala caueãt.
a ❡ Seruierunt. Adam. Poſt decem & octo annos iterum clamauerunt filij Iſrael ad dñm, & ſuſcitauit eis ſaluatorẽ Aod filium Gera, filij Iemini, virũ ambidextrum. Qui ſuſcitatur ad ſaluandum Iſrael nihil habet in ſe ſiniſtrum, ſed vtramq́ʒ manũ dexterã, dignus populi princeps, dignus eccleſię iudex, qui nihil agit ſiniſtrum, cui⁹ neſcit ſiniſtra quid faciat dextera. In vtraque parte dexter eſt in fide, in actibus nihil habet de illis qui locantur à ſiniſtris. quibus
Luc. 13. f. dicetur: Diſcedite à me operarij iniquitatis, neſcio vos: ite in ignem æternum & cæ.
❡ Adam. Etiam menſuras pœnę indicat
Suprà. eo. diuina ſcriptura ſupra octo ãnis: hîc decẽ & octo dicit. Certũ eſt aũt, qa ſecũdũ modum peccati, & conuerſionis moram, etiã caſtigationis tempora terminantur. tran-
F ſierunt enim & iſti decem & octo anni ſeruituris, & non dicitur, qa clamauerunt ad
† lõgitudinis cubiti vnius dominũ, vl' conuerſi ſunt à malitia ſua: ſed pòſt. b ❡ Saluatorẽ. Adam. Saluatores vel iudices qui ad liberandos filios Iſrl' ſuſcitãt, principes cæleſtis militię ſignificãt qs emittit de⁹ ad ſubſidium eorum, q ad ſe toto corde clamauerũt. & diuinam clemẽtiã erga ſe conuerſione pœnitentiæ flexerunt. Scriptũ eſt em̃, qa cũ multo tp̃e ſeruiſſent Pharaoni p̃res noſtri, clamauerant
Exo. 2. d. ad dñm, ita vt ipſe diceret: Clamor filiorũ Iſrl' aſcẽdit ad me. & miſſo Moyſe viſibiliter eduxit eos. Angelus q̊q́ʒ exterminator miſſus eſt, q oĩa primogenita AEgypti vaſtaret. Iſraelitarum v̊ò neminem tangeret, & ſic patet v̊tutẽ cæleſtẽ fuiſſe, q̃ vaſta
4. Re. 19. g. tis AEgytijs filios Iſrl' de ſeruitute eduxit.
Eſa. 37. g. Sub rege etiã Aſſyriorũ Sennacherib, angel⁹ dñi mittit̃, q ꝓſtrauis vna nocte. clxxx. milib⁹ hoſtium, & vrbem ab obſidiõe & populũ ab interitu liberauit. Silr ergo qñ peccamus, vel pro peccatis in captiuitatẽ tradimur, clamemus ad dominum non ore, ſed mente, vt dolor cordis fontem lachrymarum producat ex oculis. Sicut ille qui ait: La-
Pſa. 6. c. uabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratũ meum rigabo. Si ita conuertimur à malis, vt vltrà non contingamus ea, mittet nobis dominus virtutem ſuam cæleſtem, per quam liberemur à ſeruitute Zabolica, quæ omnia pro nobis agat, dextera & ꝓſpera, quæ faciat nos relinquere viam ſiniſtram quæ ducit in perditionem, & reuocet nos ad viam dexteram quę dicit: Ego ſum via veritas, & vita. c ❡ Qui vtraq́ʒ. Secundum ſpiritualem intelligen-
Ioh. 14. a. tiam omnes ſancti ambidextri dicuntur, diabolus & principes eius ambiſiniſtri. totum enim quod agunt, ſiniſtrum eſt & peruerſum, & æterno igni cum his qui à ſiniſtris ſunt deputatun.
☞ Ingreſſus

a ❡ Quia ſcillcet indignus erat populus qui haberet talem iudicem. Vnde ſequitur. Addiderunt autem filij Iſrael &c. Conſidera quia pro eo quod indigni erant habere talem principem, ideo aufertur ab eis.

& mo͛rtuus eſt Othoniel filius Cenez. Addiderũt autem filij Iſraël fa- a
cere malum in conſpectu domini,

a ❡ Vides quia peccata noſtra uires hoſtibus præbẽt & reddunt, quando malum facimus in conſpectu domini, & confortantur a domino aduerſarij noſtri, In ſpiritualibus quoq́ʒ contrariæ uirtutes non inualeſcerent contra nos. nec ipſe Zabulus niſi ei uires ex noſtris uitiis præberemus, & locum ei introeundi & dominandi in nobis peccando faceremus. Vnde: Nolite locum da. di.

q͛ui confortauit aduerſum eos E- b
glon regem Moab, quia fecerunt
malum in conſpectu eius. Et copu- c

a ❡ Peſſimos inimicos qui cum ipſo impugnarent Iſrael.

lauit ſibi filios Ammon & Amalec d
abiitq́ʒ & percuſſit Iſraël, atq́ʒ poſſe- e
a dit urbem palmarũ. Seruieruntq́ʒ f
filij Iſraël Eglon regi Moab de-
cem & octo annis, & poſtea clama- g
uerunt ad dominum. Qui ſuſcitauit h

a ❡ Qui interpretatur laus.

b eis ſaluatorem uocabulo Aod, fili- i
c um Gera, filij Iemini † qui utraq́ʒ k l

a ❡ Nihil ſiniſtrum habens: cuius neſciebat ſiniſtra quid faceret dextera.

manu pro dextẽra utebatur. Mi- l
ſeruntque filij Iſraël per illum mu- m
nera Eglon regi Moab. Qui fecit ſi- n
bi gladium ancipitem † habentem o
in medio capulum longitudinis pal
mæ manus, & accinctus eſt eo ſub- p

a ❡ Adaman. Quicquid gerit Aod ambidexter dextrum eſt, dexter eſt manibus & pedibus, in femore enim dextro gladium portat, ut ueniat ad regem Moab & interficiat.

ter ſagum in dẽxtro femore: Obtu-
litq́ʒ munera Eglon regi Moab. E-

a ❡ Rotatus vel orbita. hic eſt ſermo philoſophiæ, quæ ſummum bonum iudicat voluptatem.

rat autẽ Eglõn craſſus nimis. Cúm- q
que obtuliſſet ei munera, † proſecu-
tus eſt ſocios qui cum eo uenerant,
& reuerſus de Galgalis ubi erant r

Nicolaus de Lyra.

⁂ terminatum computatur per tempora iudicum & regum, qui fuerunt vſq́ʒ ad tempus illud. prout declarabitur domino concedẽte, quãdo veniemus ad locum illum. a ❡ Addiderunt. Hîc ponit
Diuiſio ſecũda tribulatio, q̃ fuit per regem Moab, quę primò deſcribitur. & ſecũdò de tertio iudice additur, ibi: Poſt hunc &c. Circa primũ primò deſcribitur filiorum Iſrael culpa, cũ dicitur: Addiderunt ãt. Secundò ſubditur pœna, cũm dicitur: b ❡ Qui confortauit aduerſum eos Eglõ re. ad eos debellandũ. c ❡ Et copulauit ſibi. id eſt fœdere iunxit. d ❡ Filios. vt eſſet potentior contra filios G
Iſrael. e ❡ Atq́ʒ poſſedit. id eſt Iericho: non quia eſſet reædificata, ſed quia accepit totum territorium illud. vnde filij Iſrael territi reddiderunt ei tributum. ideo ſubditur: f ❡ Seruieruntq́ʒ filij Iſrael Eglon regi. Tertiò ſubditur pœnitentia, cũm dicitur: g ❡ Et poſtea. nimis afflicti de tyrannide Eglon. Quartò ſubiungitur dei miſericordia, cũm dicitur: h ❡ Qui ſuſ. eis. Circa quod ſciendum quod iſte Aod liberauit populũ per hoc quod interfecit regem prædictum, quando miſſus fuit ad Diuiſio reddẽdum ei tributum. Primò igit̃ deſcribitur ipſi⁹ Aod conditio. ſecundò eius legatio, ibi: Miſeruntq́ʒ filij. tertiò Eglon interfectio, ibi: Cumq́ʒ obtuliſſet, quartò exercitus Eglon debellatio, ibi: Aod autem. Circa primum conditio Aod deſcribitur ex genere, cũm dicitur: i ❡ Filium Gera fi. Ex hoc habetur quod erat de tribu Beniamim. ſecundò deſcribitur quantũ ad perſonam, cũ dicitur: k ❡ Qui vtraq́ʒ. i. ita faciliter & fortiter vtebatur ſiniſtra ſicut & dextera. Hebræi autẽ dicunt ſic: Debilis manu dextera, non quòd eſſet impotens in illa parte, ſed quia melius & promptius iuuabat ſe de ſiniſtra. Et tales aliquã-
H do ſunt optimi bellatores, qa tantò min⁹ poteſt pręuideri ictus eorum, quantò magis eſt inconſuetus. l ❡ Miſeruntq́ʒ. Hîc conſequenter deſcribitur eius legatio cũ dicitur. Miſeruntq́ʒ filij Iſrael per, tanquã per ſolennem nuntium. m ❡ Munera. i. tributũ. n ❡ Qui fecit. i. ſcindẽtem ex vtroque latere. o ❡ Habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus & accinctus eſt eo. Hoc non eſt in Hebræo, ſed illud quod ſequitur immediatè coniungitur literę præcedenti ſic. Fecit ſibi gladium ancipitem longitudinis palmæ manus. In Hebręo habemus: Longitudinis paruę, ad hoc quod minus appareret, vnde ſubditur: p ❡ Et accinctus. i. pallium militare, vt dicunt expoſitores communiter. tamẽ in Hebręo habet̃: In dextro femore, qa melius iuuabat ſe de ſiniſtra, ſecũdm qđ dicũt Hebręi. Illi autem q melius ſe iuuant de dextra, cingunt gladium ad partem ſiniſtram. Secundum autem translationem noſtram quæ dicit, qđ æqualiter ſe iuuabat de vtraq́ʒ manu, dicunt expoſitores, quòd hoc fecit ad hoc, vt minus appareret gladius, vel vt videret̃ in armis inexpertus. q ❡ Cumq́ʒ obtuliſſet ei munera, proſecutus eſt ſocios qui cum eo venerant. Hîc conſequenter deſcribitur ipſius Eglõn interfectio, & modus interfectionis. quia Aod non interfecit eum ſtatim, ſed receſſit inde facta ſua legatione. & hoc eſt quod dicitur: Cumque obtuliſſet ei munera ꝓſecutus eſt ſocios qui cum eo venerant. ad deferendum munera prædicta. r ❡ Et reuerſus de Galgalis vbi erant. Vſque ad illum locum redierat cum ſocijs ſuis. ſed qñ vidit idola, quę
⁂ Eglon po

† Hebraicè ad verbũ ſic legit̃, ſiniſtra manus dextera ei⁹ qđ rectè videt̃ v̊tiſſe interpres, vt ex 20. capite huius ꝓbari poteſt, vbi eadẽ v̊ba legũt̃. LXX. virũ ambidexterũ. Alij virtute iuxta Hebręorũ cõmẽtaria, q dextera manu nihil efficiebat ſed ſiniſtra alij q ſiniſtra vtebat̃ vice dexterę.

† dimiſit populũ q detulerat munus

* uit eos Otho. qui interpretatur ſignum dei, ideo ſignat Chri- Moraliter
ſtum. de quo dicitur Eſai. xj. cap. Radix Ieſſe qui ſtat in ſignum populorum, ipſum gentes deprecabuntur. ipſe nanque patres ſanctos de inferno liberauit. a ❡ Addiderunt autem filij Iſrael facere malum in. qui confortauit aduerſus eos Eglon, qui interpretatur rota. ideo ſignat vitium inſtabilitatis, cui ſubiacebant filij Iſrael. Nam habita modica proſperitate eleuabantur in ſuperbiã contra dominum ad idololatriam declinantes, & aduerſitate occurrente deijciebantur nimis per triſtitiam; ideo deus ſuſcitauit eis ſaluatorem vocabulo Aod, de quo ſubditur, quòd vtraq́ʒ manu vtebatur pro dextera. Moraliter autem talis eſt qui bene ſe habet in ꝓſperis & aduerſis, qa de ꝓſperis nõ eleuat̃ p ſupbiã, ſed magis hũiliat̃ deo gratias agẽdo, & indignũ ſe tãtis bonis reputãdo. Silr̃i aduerſis nõ frangit̃ per impatientiã, ſed magis in bono per virtutem patientiæ firmatur, & ſic Eglon. i. inſtabilitatis vitium ſuperatur.
* poſt hunc fuit

A a ¶ Ingreſſus eſt. Adam. Aod interpretatur laus, arte em̄ callida & laudabili vſus deceptione interemit Eglon, qui interpretatur rotat⁹ vel orbita. Oportet tales eſſe nr̄i populi iudices, q̄lis fuit Aod, q interp̄tat̃ laus, vt oẽs volubiles motus, & orbitas mali itineris excidant & pimant Madianitarũ reg ẽ, q interp̄tat̃ fluxus vel effuſio. Fluxę ergo & diſſolutę gentis qs eſt princeps vel dux, niſi ſermo illius philoſophiæ q̄ ſummũ bonũ iudicat voluptatẽ? Quẽ interficit euãgelicus ſermo & ꝓpheticus, q gladio cõparat̃, q ĩ vẽtre eorũ & ĩ imis p̄cordijs ambidextri doctoris diſputationibus concludit̃
lapidicinę
vt veritatis eos aſſertione concludens, extinguat omnem praui dogmatis & craſſę intelligentiæ ſenſum, q ſe extollit contra ſp̄ũalem ſciẽtiã Chriſti, vt hoc faciens & dimicans in verbo dei, omnis eccleſiæ iudex fiat laudabilis Aod, cui dicitur à domino: Euge ſerue bo-
Matt. 25. c. ne & fidelis, quia ſupra pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam. b ¶ Pinguiſſimo. Augu. Meritò quærit̃, quõ fuerit exilis valde rex Eglon, & cõcluſerit ad inopes vulnus qñ pcuſſus eſt. Sed intelligendũ eſt ea locutione dictũ, q̄ ſolet à cõtratrio intelligi, ſicut dicitur lucus ꝙ minimè luceat, & abundare qđ non eſt, & benedixit regi. i. maledi-
3. Re. 21. d. xit, ſicut in libro Regũ de Naboth dictũ eſt Nam in ea interpretatiõe, q̄ eſt non ſecundũ LXX. ſed ex Hebręo eſt, ita inuenim⁹, erat autẽ Eglon craſſus nimis. c ¶ Tulerunt. Augu. Quõ pueri regis Eglon claui aperuerunt, qđ Aod claui non clauſerat? Aut ſi ille claui clauſerat, quõ eũ ſecũ non tulerat, vt nec iſti claui aperire poſſent? Proinde aut alia clauis allata eſt, aut tale genus clauſuræ fuit, qđ ſine claui poſſet claudi, nec ſine claui aperiri. Nam ſunt q̄dam talia ſicut ea q̄ veruda
– pinguiſſimo
† Nõ em̄ exierat gladius è vẽtre eius
Quęſtio
B ta dicũtur. d ¶ Poſt hunc. Adamã. LXX. Semgar. i. ibi aduena. Oẽs em̄ hoĩes dei aduenę ſunt in hoc mundo. ſicuit ille q dicebat: Aduena ego ſum, in terra apud te & peregri-
Pſal. 38. c. nus, ſicut omnes patres mei. Hunc ergo Semgar ſp̄ũſſanctus ibi † aduenã dicit. i. hîc. ꝙ em̄ ſp̄ũſctõ q in cælis eſt ibi eſt, nobis hîc eſt.
† incolam
Quæſtio ¶ Poſt hũc. Aug. Quęrit̃ quõ poſt Aod pugnauerit Samgar ꝓ Iſrael & eũ ſaluaſſe dictus ſit. Non em̄ fuerat captiuatus vel iugo ſeruitutis innexus. Sed ita ſaluauit, nõ qa hoſtis nocuerit, ſed ne permitteret̃ nocere, quẽ credẽdũ eſt bello cœpiſſe tentare, & hui⁹ victoria fuiſſe repulſum. e ¶ Qui percuſſit. Adamã, Semgar percuſſit Allophylos in ſexcẽtis viris in ſtiua, vel pede aratri. Aliud genus laudis in Semgar video. Iſte in aratro pugnat, Aod inquit in gladio: vincit tamen & hic proſternit Allophylos. Poteſt ergo fieri, vt eccleſię iudex non ſemper gladium ꝓferat. i. vt non ſemper auſteritate ꝟbi & acumine correctionis vtat̃: ſed imitet̃ agricolam velut aratro ſulcãs aĩæ noſtrę terrã: & ſępius clementi monitione reſcindẽs: vt aptet eam ſuſcipiendis

a ¶ Aug. Non mentitur: factum enim' verbum appellatur, & ſecretum factum erat ei ad regem.

† idola, dixit ad regẽ: Verbum ſecretum habeo ad te ô rex. Et ille imperauit ſilẽtium. Egreſſiſq; omnibus qui circa eum erant, ingreſſus eſt Aod ad eum. Sedebat autem in æſtiuo cœnaculo ſolus. Dixitq;: Ver-

a ¶ Quia præceperat ei deus hoc facere, quam populo ſuo ſaluatorem excitauerat.

bum dei habeo ad te. Qui ſtatim ſurrexit de throno. Extenditq; Aod

a ¶ Sermonem euangelicum vel propheticum.

ſiniſtram manum, & tulit ſicâm de

¶ Diſputando ſcilicet vt extingueret omnem praui dogmatis, & craſſæ intelligentiæ ſenſum.

dextro femore ſuo, infixitq; eam in uentrem eius tam ualidè, ut capulus ſequeretur ferrum in uulnere, ac pinguiſſimo adipe ſtringeretur. † Nec eduxit gladium, ſed ita ut percuſſerat reliquit in corpore, ſtatimque per ſecreta naturæ alui ſtercora proruperunt. Aod autem clauſis diligentiſſimè oſtiis cœnaculi, & obfirmatis ſera per poſticum egreſſus eſt. Seruiq; regis ingreſſi, uiderunt clauſas fores cœnaculi, atque dixerunt: Forſitan purgat aluum in æſtiuo cœnaculo. Expectanteſq; diu donec erubeſcerent, & uidẽtes, quòd nullus aperiret, tulerunt clauem, & aperientes inuenerunt dominum ſuum in terra iacentem mortuum. Aod autẽ dum illi † turbarentur, effugit: & pertranſit † locum idolorum unde reuerſus fuerat. Venitq; in Seirath, & ſtatim inſonuit buccina in monte Ephraim. Deſcenderuntq; cum eo filij Iſraël ipſo in fronte gradiente. Qui dixit ad eos: Sequimini me. Tradidit enim domin⁹ inimicos noſtros Moabitas in manus noſtras. Deſcenderuntq; poſt eum, & occupauerunt uada Iordanis quæ tranſmittunt in Moab, & non dimiſerunt tranſire quemquam, ſed percuſſerunt Moabitas in tempore illo circiter decem milia om̄es † robuſtos & fortes uiros, nulluſq; eorum euadere potuit. Humiliatúſque eſt Moab in die illo ſub manu Iſraël, & quie-

a Aug. Dupiicato ſcilicet tempore quod fuit memorabile Romanorum ſub rege Pompilio.

uit terra octogintâ annis à prælíis. Poſt hũc fuit Samgar filius Anath, qui percuſſit de Philiſthiim ſexcen-

Nicolaus de Lyra.

Eglon poſuerat in Galgalis: quẽ locum Hebręi reputabant ſanctũ, eô qđ ibi primò manſerãt poſt tranſitum Iordanis, & circuncisi fuerant, & paſcha celebrauerãt, vt hr̃ Ioſue. iiij. & v. & qa arca teſtamenti & tabernaculũ fuerunt ibi quouſq; translata fuerunt ĩ Silo, vt dictũ fuit Ioſue. xviij. qđ fecerat Eglõ in cõtemptum loci ſacri. ſicut Antioch⁹ Epiphanes poſuit idolum in templo domini, vt habetur. j. Mach. j. ca. ex hoc fuit accenſus Aod ad reuertendum, vt interficeret regem Eglon. a ¶ Verbum ſecretum habeo ad te. Et accipitur hîc verbum pro re ſignificata verbo, qa intendebat eum occidere in ſecreto. in aperto em̄ nõ poterat propter adſiſtentes. b ¶ Et ille. Innuendo, quòd om̄es exirent, vt patet per literam ſequentem. c ¶ Verbum dei. q.d. oportet quòd ſurgas propter reuerentiam verbi dñi. Nec oportet hîc Aod de mendacio excuſari: maximè, qa illud mendaciũ non fuit pniciosum, ſed magis officioſum: quia fuit ordinatũ ad interfectionẽ idololatrę peſſimi & tyranni ſuper populũ dei. ꝓpt̃ qđ cõmendat̃ Aod, nõ aũt ꝓpter mẽdaciũ. ſicut Exod. j. commendantur obſtetrices, eò qđ ſaluauerũt pueros Hebręorũ, non autem propter mendaciũ qđ dixerũt regi mendaciter ſe excuſantes. d ¶ Et tulit. i. gladiũ, qui ſic nominatur à ſonitu quem facit quando de vagina extrahit̃. e ¶ Vt capi. Capulus eſt manubriũ ſic factũ qđ ſupereminet vaginæ. f ¶ Nec eduxit. Tum quia retentus erat in adipe: tum qa feſtinauit fugere. g ¶ Alui ſtercora ꝓru. In his enim qui moriuntur violenter egeſtiones ſolent exire, ſicut ſuſpenſi emittunt vrinam, vel aliquod tale. h ¶ Aod autem. ne aliquis intraret ad regem & inueniret ipſum mortuum, donec eſſet elõgatus. i ¶ Et obfirmatis. Infrà dicit̃ qđ ſerui regis tulerunt clauem ad aperiendũ oſtiũ. Et ideo dicendum, qđ plures erant ibi claues, quarum vnam tm̃ Aod ſecum portauit. vl' qđ oſtium ſic erat factũ qđ per impulſionẽ claudebat̃, ſed nõ poterat aperiri ſine claue, ſicut mõ fit in pluribus oſtijs. k ¶ Per poſticũ. In Hebręo habetur מִסְדְּרֹנָה miſderonah, id eſt porticum q̄ ſolet fieri in domibus magnatũ. & videtur litera noſtra corrupta per ſcriptores propter ſimilitudinẽ literarũ. l ¶ Seruiq;. non cœnaculũ in quo erat rex, vt patet in textu, ſed porticum q̄ erat añ, à qua ſe aliquantulum elongauerat. &
D poſt exitũ Aod ibidem redierunt, ſtantes ibi per aliquod ſpatium temporis, propt̃ cauſam quæ exprimitur in textu. & patet
Diuiſio litera; m ¶ Venitq; &c. Hîc conſeq̄nter deſcribitur debellatio exercitus Eglon, quia videntes ex inſperato regem mortuum, fugit mens & conſilium ab eis, vt de exercitu Holofernis dr̃ Iudith. xv. qñ ſciuerunt eum mortuum. & ideo Aod potuit eos cũ paucis debellare, ideo dixit ad ſocios: n ¶ Sequimini me. i. locũ illum per quẽ homines poterant tranſire de terra promiſſionis in terrram Moab. Eglon enim cũ ſuo exercitu acceperat partem terræ promiſſionis, vt patet ex ſupradictis, & ibi erat. Cætera patẽt. o ¶ Poſt hunc fuit. Sub iſto non legitur aliqua notabilis tribulatio, ſed pacem factam ſub Aod conſeruauit, nec permiſit Philiſthęos eis dominari. ideo ſubditur: p ¶ Qui per. In Hebrę. habet̃, ſtimulo bouis. Iſte videt̃ fuiſſe hõ ruſticanus & fortis, & forſitan de ligno in quo erat aculeus ad pungendum boues, fecit lanceam vel haſtam ad pugnãdũ, & aliquos alios induxit ad ſimile faciẽdum: quia

† tardarent
† lapidicinas

Moraliter o ¶ Poſt hunc fuit. Eſt autẽ vomer inſtrumentum ad aperiendum terram ꝓ ſeminatione & fructificatione. & ideo ſignat veram confeſſionem, per quam aperitur terra cordis noſtri pro boni operis fructificatiõe. ergo vomere Philiſthęi percutiuntur, quando per veram confeſſionẽ vitia abijciuntur. Quod autem per Philiſthęos vitia ſignificentur, patet: quia Philiſthęi interpretãtur cadentes: vitia verò vl' pctã cadere faciũt hominem de vno ĩ aliud. vñ Greg. Pctm̃ qđ per pœnitẽtiam non diluitur, mox ſuo pondere ad aliud trahit. Et finaliter peccata trahũt ad pœnã ĩferni.
† pingues

☞ ſuſcipiendis ſeminibus. Interficiuntur etiam ſic Allophyli: cùm non
E argumentis & acumine cōtra aduerſarios vtimur, ſed agreſti & ſim
plici commonitione de animis auditorū vitia propellimus. ❡ Tu
quoq; eſto agricola animę tuę. Vtere aratro quo vtitur Samgar.
Luc.9.g. Sed cum miſeris manum in aratrum, noli reſpicere retrô .i. poſtq;
Matt.16.d. tuleris crucē tuam, & ſecutus fueris Chriſtū
Luc.14.g. poſtq; ſeculo renūtiaſti, & his quæ in ſeculo
† ſtimulo bouis ſunt: noli requirere ea quæ propter Chriſtū
reputaſti vt ſtercora, quia ſi i hoc aratro ma
† vel ſeruauit num habueris ſemper, vt confidenter dicas:
Gal.6.c. Mihi autē abſit gloriari niſi i cruce dñi &c.
Pſal.90.b. Cadēt à dextris tuis mille, & decē milia &cæ.

Nicolaus de Lyra.

~endum: quia non eſt veriſimile quòd ipſe ſolus ſexcētos viros interfecerit. & ſic hîc accipitur ſingulare pro plurali, ſcilicet ſtimulo pro ſtimulis, ſicut frequenter fit in ſacra ſcriptura. vnde Exo. viij. f. Venit muſca grauiſſima: id eſt multitudo muſcarum.

a ❡ Senarius qui multiplicatus peruenit in ſexcentos. mundū ſignificat ſex diebus conſummatum. ſexcentos ergo in aratro ille dicitur percuſſiſſe, cui per crucem Chriſti crucifixus eſt mundus.

tōs uiros †uomere: Et ipſe quo
que †defendit Iſraël.

Cap. IIII.

a ADdiderunt[a]
que filij Iſra
ël facere ma
lum in con
ſpectu domi
ni poſt mor[b]
tem Aod: & tradidit illos[c]

a ❡ Senſus vel prudentia, qui enim non probant deum habere in notitia, traduntur in reprobum ſenſum.

b dominus in manus Iabin regis
Chanaan: q regnauit in Aſor.
Habuitq; ducem exercitus ſui,

❡ Id eſt viſionem equi.

nomine Siſaram: Ipſe autem[d]
habitabat in Haroſeth genti

a ❡ Adam. Obſerua quia neſciunt clamare filij Iſrael ad dominum, niſi traditi in manus Iabin regis Chanaan, vel per Siſarā principē militiæ eius afflicti.

um. Clamauerūtq; filij Iſraël
ad dominum. Nongentos e

a ❡ Quibus affligeretur populus duræ ceruicis.

nim habebat †falcatos currus:
& per uiginti annos uehemen
c ter oppreſſerat eos. †Erat au[e]

a ❡ Hoc de nullo iudicum legitur.

d tem Debora prophetes uxor[f]
Lapidoth quę iudicabat popu
e lum in illo tempore: & ſedebat

a ❡ Quia iuſtus ſicut palma florebit: quem prophetia erudiendo producit ad palmam supernę vocationis.

ſub palma † quæ nomine illius

a ❡ Quæ interpretatur excelſa. b ❡ Domus dei.

uocabatur inter Ramā & Be
thel in monte Ephraim. Aſcen
debantq; ad eam filij Iſraël in
omne iudicium: q̃ miſit & uo[g]

a ❡ Primo. b ❡ Priorem populum. ❡ Id eſt coruſcationem: quæ ſcilicet habet lucem non permanētem: cito enim deſinit. hic eſt prior populus qui primo omnium prophetarum per prophetam vocatus eſt ad audienda eloquia dei, & capienda munera legis: qui refulſit quidem ſplendore legis, ſed non permanſit: nec continuum lucis fulgorem obtinuit.

cauit Barac filiū Abinoem de
Cedes Nephthali: dixitque ad

GLOS. ORDI.

CAP. IIII.

ADdiderūtq; fi. Quaſi pro peccatis populi dux bonus obijt: peccatoribus autem & indignis aufertur homo dei. Sed dicit aliquis: Quando eccleſia dei ſine iudice eſt? ſi prior diſceſſerit, alter adhibetur. Non ſemper princeps populi eccleſię iudex per dei arbitrium datur: ſed vt merita noſtra depoſcunt. Si mali ſunt actus noſtri, & o-
† ferreos & infrà
peramur mala in conſpectu domini, dantur nobis principes ſecundum cor noſtrum. vñ:
Oſee.8.a. Fecerunt ſibi regem, ſed non per me: & principem, & non per conſilium meum. Hoc dictum videtur de Saule quem ipſe dominus elegerat, & regem fieri iuſſerat. Sed quia non ſecundū dei voluntatem, ſed ſecundum peccatoris populi meritum fuerat electus, negat eū ſua voluntate vel conſilio conſtitutū. Sic in eccleſia pro meritis populi, aut verbo aut opere potens à deo tribuitur rector: aut ſi
† Debora
malum faciat populus in conſpectu domini, talis eccleſię iudex datur ſub quo famem ver-
F
Amos.8.d. bi dei & ſitim populus patiatur: & non famē panis aut ſitim aquæ, ſed audiendi verbi dei. Ita ergo agamus & oremus, ne hac fame & ſiti indignatione dei condemnemur, ne auferatur à nobis qui nos verbo dei & ope inſtruat. Si enim malum fecerimus in conſpectu domini, morietur nobis Aod: & auferetur Samgar: & obſcurabitur laus noſtra, & trademur in manus Iabin regis Chanaan: qui interpretatur ſenſus vel prudentia.
Rom.1.d. Si ergo non probauerimus deum habere in notitia: tradet nos deus in reprobum ſenſū, repletos iniq̃tate, neq̃tia, fornicatiōe, auaritia &cæte. Vides qui ſunt & quales ſint qui traduntur in reprobum ſenſum, & Iabin principi Chananæorum. b ❡ In manus Iabin regis Chanaan. Adaman. Princeps militię Iabin erat Siſara, qui interpretatur viſio equi. Iſte enim eſt ani-
1.Cor.2.d. malis, non ſpiritualis: & non videt niſi ea quæ animalis ſunt. Ipſe eſt enim viſio: ipſe eſt eñ ſemper intuitus: & ideo ſemper animalis homo qui ſecundum carnem natus eſt, perſequitur eum qui ſecundū ſpiritum donec ſpiritualiter intelligat & examinet omnia, & intelligat vnde ſibi ſit auxilium depoſcendum & clamet ad dominum, donec illi animę q̃ clamauerit ad dñm ſuſcitetur prophetia, quam Debora ſignificat: & ſcdm prophetiæ gratiā & intelligētiam, vel eccleſiæ populus gubernet, vel cuiuſq; animæ ſenſus. c ❡ Erat. Adamā. Scdm Apo-
2.Ti.3.d. ſtolum, omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad increpandum, ad doctrinam quæ eſt ad iuſtitiam. Quęritur ergo qd habet iſta ſcriptura quæ diuinitus eſt inſpirata doctrinæ, vel increpationis, vel diſciplinæ? Quid eñ confert ſi legimus, qd Debora mulier pro-

mulier prophetiſſa vxor Lapidoth iudicabat Iſrael &c. Primò ergo G
hoc ipſum, qd cū plurimi iudices in Iſrael fuerāt, de nullo dicitur, quod propheta fuerit ſicut de Debora muliere. Prętat in hoc conſolationē muliebri ſexui, ne pro infirmitate deſperet ſe prophetiam poſſe ſuſcipere: ſed credat quia confert hanc gratiam mētis puritas, nō ſexus diuerſitas. d ❡ Debora. apis vel loquela, q̃ prophetiā ſignificat, q̃ ſuaues cęleſtis doctrinę fauos, & dulcia diuini eloquij mella componit. vñ:
Pſal.118.a. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper
Pſal.10.c. mel & fauū ori meo. Et alibi: Iudicia dñi dicit propheta pretioſa eſſe ſuper aurū & lapidē pretioſū nimis, & dulciora ſuper mel & fauū. e ❡ Et
Prouer.9.a. ſede. Adam. vide i quibus locis ſedet prophetia, iter excelſa. ſ. & domū dei. Nihil humile
† ſuprà. 2. b. & 3. a. & infrà. 6. a.
nihil vile erga prophetiæ ſedē repiri poteſt. Sicut Salomō dicit: qd in altis. ſ. portis ciuitatū adſiſtat, vel i murorū mœnibus habitet: vel in altis turribus liberè agat. Inter domū dei ergo & excelſa dr habitare. Nō eñ docet q̃ ſuper terrā ſunt q̃rere, ſed q̃ in cęlis, vbi Chriſtus eſt in ☞ dextera

NI. DE LY.

CAP. IIII.

ADdiderūtq;. Hîc ponitur tertia tribulatio per Iabin regē Chanaan, & primò deſcribitur hîc tri-
Diuiſio
bulatio. ſcdò diuia liberatio, ibi: Erat autem Debora. tertiò grarum actio. c. v. Circa primum prę mittitur filiorum Iſrael culpa, cū dicitur: a ❡ Addideruntque. quia plura mala fecerūt q̃ antè. b ❡ Poſt mortem. Nō facit mentionem de tempore Samgar, quia fuit breue. & ideo cōputatur ſub tēpore Aod. ſecūdò ſubdit debita pœna cū dicitur: c ❡ Et tradi. Ioſue. xi. dicit, qd Ioſue iſtam ciuitatem combuſſit. Ad qd dicendum, qd Chananæi pręualentes, poſtea reædificauerunt eam. d ❡ Ipſe autem. Sic no-
† 23. q. 5. §. ſi.
minatur quia homines de diuerſis nationibus collecti erant ibi. e ❡ Erat autē. Hîc cō-
H
Diuiſio
ſequēter deſcribitur liberatio populi à dicta tribulatione. vbi primò ponitur diuina reuelatio. ſecūdò populi congregatio, ibi: Qui acceſſitis. tertiò hoſtium debellatio, ibi: Dixitq; Debora. Circa primum dicitur: Erat autē Debora prophetes. id eſt habens ſpiritū prophetiæ; quod exprimitur eò qd iudicabat populum, vt fragilitatem ſexus releuaret prophetiæ ſpiritus. f ❡ Vxor Lapidoth q̃ iudicabat vt populum i illo tempore: & ſedebat ſub palma quę nomine il. Dicunt expoſitores noſtri communiter, qd iſte Lapidoth fuit idē qui Barac, & allegant ad hoc dictū Hebręorum. Sed occurrit hîc dubium quia poſtea ſubditur, qd ipſa manebat in monte Ephraim: & qd īde miſit & vocabit Barac de Cedes, quæ erat in ſorte Nephthali. & ſic non videtur quod fuerit vir eius quia ſeparatim habitabāt & in diuerſis tribubus. & ideo dicit Ra. Sa. quod Lapidoth non eſt nomen proprium, ſed commune: & ſignificat lychinariam, quia faciebat lychina pro lucernis quę ardebāt i tabernaculo domini. & ſic vbi habemus vxorem Lapidoth, dicunt mulierem lychinatricem. Si autē antiqui Iudæi dixerunt, prout dicunt expoſitores prædicti, neſcio: ſed moderni ſequuntur dictum Ra. Sa. g ❡ Quæ miſit & vocauit Ba. filium Abino. per reuelatiōem domini, ideo ſequitur: ~ Præcepit

Moraliter. a ❡ Addideruntq; filij. Sequitur: e ❡ Erat autem &cę. Per Deborā quæ interpretatur apis & Iſrael iudicabat: ſignificatur bonus princeps vel prælatus. Apis enim habet aculeum pungentem, & facit mel conſolans, & in bono prælato vel principe debet eſſe rigor iuſtitiæ, & dulcor miſericordiæ. Grego. in paſtorali. Ineſſe bonis rectoribus debet iuſtè conſulens miſericordia, & piè ſæuiens diſciplina: ne iuſtitia ſit nimis aſpera, Moraliter
✻ & pietas

dextera dei ſedens. Illuc nos hortatur aſcendere: illuc diſcipulos ſuos molitur mouere prophetia. a ℭ Si ve. Aug. Quid eſt quod reſpondens Barac Deborę ait: Si ibis mecum, ibo: & ſi non ieris mecum, non ibo: quoniam neſcio diem in quo proſperat angelum dñs mecum. Quaſi à prophetiſſa diē audire non potuerit, nec illa die reſpondit: ſed ꝑrexit cũ illo. Et qd eſt: qui proſperat angelum dominus mecũ? An hîc demõſtratũ eſt, qa & angelorũ act⁹ ꝓſperãt. i. adiuuãtur à domino vt feliciter cedãt? an locutionis eſt ꝓſperat angelũ mecum: id eſt facit mecũ proſpera per angelum. ℭ Ada. Non aſcendam niſi tu aſcenderis mecũ. Vides quõ illis priorib⁹ prophetia detulit eloquia dei: & illis dicit data eſſe præcepta vt aſcendant in montē. Sed excuſant & dicũt Non aſcēdam niſi & tu aſcēderis mecũ. & de excuſatiõe quidē verũ eſt: de ꝓmiſſione falſũ. Nõ eñ aſcēderũt in montem ſctm̃ domini. Qđ aũt polli cētur ſe aſcendere cũ ꝓphetia, falſum eſt. Nõ eñ ſecuti ſunt prophetiam, vt crederēt Chriſto: de quo oĩs ꝓphetia eſt. Dicit ergo ei Debora: Ibo tecum: ſed non primatus in hac vice tuus. In manu mulieris tradet dñs Siſaram &c. apertè oſtendit: quia nõ erat apud populum illum primatus, nec victoriæ palma: ſed in manu mulieris cui nomē Iahel traditur Siſara. b ℭ Egreſſa igiť. A dam. Iahel mulier alienigena eccleſiã ſignificat: q̃ ex alienis gẽtib⁹ cõgregata eſt. Interpretatur autē Iahel aſcēſio, qa nõ eſt alia aſcenſio ad cælum, niſi per eccleſiam multiformis ſapientię dei. Ipſa ergo dum à corporalibus ad ſpiritualia, & à terrenis aſcendit ad cæleſtia interficit Siſaram: qui carnalium vitiorum & animalis hominis formam tenet. Quia Siſara, viſio equi interpretatur de quo diciť: Nolite fieri ſicut equus & mulus, quib⁹ non eſt intellect⁹. Palo ergo eũ interfecit. i. ligni crucis acumine & virtute. Et bene maxillas eius palo tranſuerberaſſe dicitur. Os enim qđ de carnalibus loquebatur, & doctrina q̃ carnis gloriã pręferebat, q̃ in delitijs & voluptate viuendum: ſapientibus ſeculi perſuadebat: & luxurię adulatione deceperat ligno crucis cõfodiť: qa viã quã philoſophia latã & ſpatioſam p̃dicauerat voluptatis, hãc Chriſt⁹ arctã & anguſtã nobis ſalutis viam oſtendit. Sic ergo Iahel, id eſt eccleſia vitiorũ principem Siſaram tectum pellib⁹. i. mēbrorũ mortificatione ſopitum, æterno tradidit ſõno. ☞ Da mi.

Margin: A; ⁎ pedibus ſuis; Myſticè; † ſoceri; B; Pſal. 31. c.; ⁎ omnes currus ſuos; † cõtriuitq; Matt. 7. b.

eum: Præcepit tibi dominus deus Iſraël. a
Vade: & duc exercitum in montem Thabor: b
tolleſq; tecum decem milia pugnatorum de filiis Nephthali, & de filiis Zabulon: Ego autem adducam ad te in loco Torrentis Ciſon, Siſaram principem exercitus Iabin, & currus eius, atq; omnē multitudinem, & tradam eos in manu tua. Di- d
xitq; ad eam Barac: Si uenis mecũ, uadam:
ſi nolueris uenire mecum, non pergam.
Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum: ſed in hac uice uictoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Siſara. e
Surrexit itaq; Debora, & perrexit cum Barac in Cedes. Qui accitis Zabulõ & Nephthali f
aſcendit ⁎ cum decem milibus pugnatorum, habẽs Deboram in comitatu ſuo. Haber autem Cinæus receſſerat quõdam à cæteris Cinæis fratribus ſuis filiis Ho- g
bab † cognati Moyſi, & tetenderat tabernacula uſque ad uallem quæ uocatur Sennim: & erat iuxta Cedes. Nuntiatumq; eſt h
Siſaræ, quòd aſcendiſſet Barac filius Abinoem in montem Thabor. Et congregauit ⁎ nongentos falcatos currus, & omnem exercitum de Haroſeth gentium ad Torrentem Ciſon. Dixitq; Debora ad i
Barac: Surge: Hæc eſt enim dies in qua tra- k l
didit dominus Siſaram in manus tuas. En ipſe ductor eſt tuus. Deſcendit itaque Barac de monte Thabor, & decem milia pugnatorum cum eo. † Perterruitque domi- m
nus Siſaram & omnes currus eius, uniuerſamq; multitudinem in ore gladij ad conſpectum Barac: intantum ut Siſara de curru deſiliens, pedibus fugeret, & Barac perſequeretur fugientes currus, & exercitum uſque ad Haroſeth gentium: & † omnis n
hoſtium multitudo uſque ad internecionem caderet. Siſara autem fugiens peruenit ad tentorium Iahel uxoris Haber Cinæi. Erat enim pax inter Iabin regem A- o
ſor, & domum Haber Cinæi. Egreſſa igitur Iahel in occurſum Siſarę, dixit ad eum:
Intra ad me domine mi, intra: ne time- p
as. Qui ingreſſus tabernaculum eius & opertus ab ea pallio, dixit ad eam:

Interlinear glosses: ſ Seruus emiſſus. — a ſ Prophetiam. b ſ Populus prior. c ſ Promiſsio falſa. — a ſ Excuſatio vera. — ſ Oſtendit primatum victoriæ palmam non eſſe apud populum illum. — a ſ Iahel. — a ſ Augu. Ecce quomodo commendat ſcriptura agere deum in cordibus hominum vt det exitum rebus quæ conſtituit. Pauere enim fecit Siſaram, vt traderet eum. — a ſ Mulier alienigena. ſ Quæ prius cum eo amicitiæ fœdus habuerat. — a ſ LXX. Pellibus.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Præcepit tibi dominus. i. non dico tibi autoritate mea, ſed diuina. b ℭ In montem Thabor. ĩ quo transfiguratus fuit Ieſus Chriſt⁹ coram Petro, Iacobo, & Iohanne. de qua trãsfiguratione habetur Matth. xvij. c ℭ Ego autē ac. te &c. Siſa. i mittendo ei voluntatem præliandi coram te. d ℭ Dixitq; ad eam Barac. Si venis mecum vadam. q̃ſi dicat: tu habes ſpiritum prophetiæ, non ego: & ideo poteris ſcire tempus & horam bellandi. e ℭ In manu mulieris tradeť Siſara: vt patet in ſequentib⁹ poſtea. f ℭ Qui accitis. Hîc ponitur congregatio populi ad bellandum, & primò ex parte Barac cùm dicitur: Qui accitis Zabulon & Nep. Haber aũt Ci. hoc interponiť hîc, eò qđ Iahel uxor Haber interfecit Siſarã. Iſte aũt Haber diciť Cinę⁹, eò quòd deſcēdit de Iethro q vocat⁹ fuit Cin vel Cinęus & Hobab: ſicut dictũ fuit ſuprà. j. ca. & Nu. x. vñ qđ ſubdiť: Cognati Moyſi, i Heb. habeť: ſoceri Moyſi. g ℭ Receſſerat quã. qui habitabãt in forte Iudæ, vt dictũ eſt ſuprà. j. ca. ſcđò deſcribiť congregatio populi ad p̃liũ ex p̃te Siſaræ, cũ diciť: h ℭ Nũtiatũq; eſt Siſaræ &c. & patet litera. i ℭ Dixitq; Debo. Hîc cõſequenter deſcribitur hoſtium debellatio, & ſcđò ducis interfectio, ibi: Siſara aũt. Circa primũ diciť: Dixitq; De. ad Barac. per reuelationem diuinam. k ℭ Surge. ad pugnã. l ℭ Hæc eſt enim. Videtur qđ cõtrariũ dicať. ſ. In manu mulieris tradetur Siſara. Dicēdum ꝙ vtrũq; verũ eſt, qa fuit traditus in manu Barac ad debellandũ & fugandum, & in manu mulieris ad interficiendum. m ℭ Perterruitq; do. &c. quia fulgura & coruſcatiões & lapides grãdinis immēſæ magnitudinis ceciderũt ſup exercitum ei⁹, ita ꝙ nõ poterãt ſuſtinere: ſed m̃lti mortui ſunt, & alij fugerũt. & in fugiendo occiſi ſunt. ideo ſubdiť: n ℭ Et oĩs hoſtium. Hîc cõſequẽter deſcribitur ducis interfectio per modũ qui ſequitur. cũ diciť: Siſara autē fugiens peruenit ad tentorium Iahel vxoris Haber Cinæi. cuius cauſa ſubditur: o ℭ Erat enim pax. & ideo illuc diuertit ſecurius, & maximè, qa Iahel inuitabat eum dicens: p ℭ Intra ad me do. mi. Iſte autem modus loquēdi ſcilicet ingreſſus viri ad mulierem frequenter accipitur in ſcriptura pro cõcubitu carnali: nõ tamē ſemp: ſed hîc accipiť pro ſecuritate refugij. Quæ ape.

⁎ & pietas ſit remiſſa. Sit igitur amor, ſed non emolliens: ſit rigor, ſed non exaſperãs: ſit zelus, ſed nõ immoderatè ſæuiens: ſit pietas, ſed nõ pluſq; expedit parcēs. Talis aũt princeps vel prælatus vocat viros aptos ad pugnandũ cõtra Siſaram. i. cõtra diabolum: qa Siſara interpretať excluſio gaudij. diabolus aũt nititur excludere fideles à gaudijs paradiſi: Homines aũt ad pugnãdum apti contra diabolum, ſunt hoies vitæ laudabilis & doctrinæ, & zelatores iuſtitiæ: quia tales p̃nt efficaciter prædicare & ſana cõſilia dare & vitia punire: ꝓpter qđ ſignificanť p Barac, q fulgor interp̃tatur vel coruſcatio, quã ſequitur tonitruũ, & ideo ſignat fulgorē bonæ vitæ, & ſonũ ſanæ doctrinę. Siĺr p Barac ſignificanť hoies qui ſunt diſcreti & iuſti: eò ꝙ fulgēt induſtria naturali, & tonãt ſnĩa iudiciali; ꝓpter qđ ſunt ad pugnãdũ cõtra ĩiuſtitiã valde apti. Licet aũt in manibus Barac tradit⁹ fuerit Siſara debellandus: non tñ p eũ totaĺr cõterēd⁹: ſed hoc fuit reſeruatũ fœminæ. ſ. ipi Iahel, vt diciť in textu: q̃ cũ clauo & martello cõtriuit caput ei⁹. Ideo per ipam figurata fuit virgo Maria de qua ſcribiť Gen. iij. c. Ipſa cõteret caput tuũ: qđ ibidē diciť de diabolo, eò ꝙ cõtritio demonis q̃ per ſerpentē & Siſarã ſignificať, fuit beatæ virgini reſeruata

Margin: C; D; Moraliter; † caderent oĩa caſtra Siſaræ acie gladij ita vt ne vn⁹ qdē remaneret.

E ☞ a ¶ Da mihi. Adam. Siſara aquam petijt: Iahel uerò lac tribuit, Lactis cibus dicitur in ſcripturis ſanctis doctrina quæ incipientibus velut paruulis tradiť, Nõ eñ ſtatim diſcipulis profunda & ſecretiora tradenda ſunt ſacramenta: ſed morũ correctio & diſciplinæ emendatio: religioſę conuerſationis & ſimplicis fidei prima elementa, hoc eſt eccl'iæ lac: hæc incipiẽtium paruulorũ prima elemẽta. Sed iſte cib⁹ his qui ad bonũ tendũt, vitã tribuit & ſalutẽ: his vͦ ò quibus cõtraria placẽt, quibus luxuria, libido, auaritia & oĩs impietas cordi eſt necẽ. Ex eiſdẽ ergo cibis aluntˀ boni, ſuffocantˀ mali, & vbi pijs vita, impijs mors, ſicut vinũ ſanos iuuat, & cor hoĩs ſani dũtaxat lætificat, febrientib⁹ vͦ ò pniciẽ parit. Sic intelligẽdũ eſt Siſarã aĩalẽ hoĩem, & viciorũ principẽ p doctrinã eccleſiæ, quã nõ ex fide ſuſcepit extinctũ. b ¶ Quæ ape. Adam. Vnaqueq; aĩa hoc lacte euangelico & ap'lico Siſaram in ſe ſopiat & extinguat. Si eñ p hoc qs edoct⁹ mortificauerit mẽbra ſua q̃ ſunt ſup terrã, auaritiam, fornicationẽ & hmõi, Siſarã in ſeipſo videbiť peremiſſe, vt hæc nõ modò in perſona eccl'iæ cõſummari, ſed ẽt in aĩa ſua oſtẽdat quiſq; ĩpleri. Quia ergo Siſarã cœpit inſectari ppl's prior: ſed interempt⁹ eſt à muliere. i. gẽtium eccleſia, & in manu ei⁹ data eſt victoriæ palma, in cõſummatiõe oĩm. i. in fine ſeculi cãticũ etiã dño cantabiť per Deborã: in quo primatus dabiť Iahel. i. eccl'ię gentiũ: nec tñ Deboræ laus ſilebitur, ſed vnũ primis & nouiſſimis victoriæ p̃miũ dabitur. c ¶ Egreſſaq; Iahel in occurſum eius, dixit ei: Veni & oſtendam tibi. Adam. Occurrit Iahel. i. eccl'ia priori ppl'o inſectãti Siſarã. Inſectabatur eñ Iſrael legẽ iuſtitiæ: ſed in legẽ iuſtitię nõ puenit. Occurrit ergo eccleſia etiã ĩpi oſtẽdẽs op⁹ ſuũ & victoriã cõſummatã, & in ſocietatẽ pſtrati hoſtis inuitat: qa cũ plenitudo gẽtiũ introierit, tũc oĩs Iſrael ſalu⁹ fiet. Fit ergo primat⁹ in manu mulieris alienigenæ nõ tñ excludiť etiã Barac à conſortio gl'ię: q prior qdẽ cœpat, ſed nouiſſim⁹ puenit ad fidẽ. Imò dũ ille peruenit, Iahel alienigena p̃tereuntẽ quodãmodo victoriam rapit. Eadẽ forma p̃ceſſit in Eſau & Iacob, dũ eñ Eſau ſequereť agreſtia & moraretur in ſaltib⁹, pueniens Iacob & mulieris mr̃is conſilio cõpoſitos pr̃i offerens cibos, bñdictionẽ primat⁹ accepit. In euangelio quoq; pgẽte dño ad filiã pricipis ſynagogæ ſuſcitãdã: p̃ueniens mulier ſanguinaria fideli tactu prior conſequiť ſanitatẽ.

Col. 3. a.

F

Rom. 11. c.

† 23. q. 5. §. fina. in fi.

Gen. 27. c.

Matth. 9. c.

a Da mihi obſecro paululum aquę,
b quia ſitio ualde. Quæ aperuit utrẽ a

a ¶ Moralis doctrinæ quæ conuenit paruulis.

lactis, & dedit ei bibere, & operuit

a ¶ Animalis homo.

illum. Dixitq; Siſarã ad eam: Sta ante oſtium tabernaculi: & cùm uenerit aliquis interrogans te, & dicens: Nunquid hîc eſt aliquis? Reſpondebis: nullus eſt. Tulit itaque Iahel

a ¶ LXX. palum. id eſt crucis lignum cuius acumine & virtute eccleſia diabolum interfecit: quod Barac id eſt prior populus per legis præcepta facere non potuit.

uxor Haber clauum tabernaculi, aſſumens pariter & malleum, & b ingreſſa abſconditè & cum ſilen-

¶ LXX. maxillam.

tio poſuit ſupra tempus capitis eius clauum, percuſſumq; malleo defixit in cerebrum uſq; ad terram: qui ſoporem morti ſocians, defecit c

¶ Qui prior ſequi cœperat.

& mortuus eſt. Et ecce Barac ſequens Siſaram ueniebat: egreſſaq; c

a ¶ Eccleſia de gentibus q̃ prætereuntẽ victoriã præripuerat.

Iahel in occurſum eius, dixit ei: Veni & oſtendam tibi uirum quem

a ¶ Nota non eſſe conſequens cum ſcriptura dicit virum intrare ad aliquam mulierem quod cum ea miſtus ſit: quamuis ita ſoleat loqui. hîc ergo proprie dictum eſt intrauit ad eam, id eſt in domum eius.

quæris. Qui cùm intraſſet ad eam, uidit Siſaram iacentem mortuum, & clauum infixum in tempore eius. †Humiliauit ergo deus in die illo Iabin regem Chanaan coram filiis Iſraël: qui creſcebãt quotidie & forti manu opprimebant Iabin regẽ Chanaan, donec delerent eum.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Quæ aperuit vtrem lactis. Petenti aquã dedit lac ad bibendũ: qa potus lactis aggrauat corp⁹ hoĩs & inducit ſomnum. Cætera patent vſq; ibi: b ¶ Et ingreſſa abſcondite. non à tabernaculo, ſed ab oſtio tabernaculi, vbi Siſara rogauerat eam ſtare: & ſilenter venit iuxta eum ad ipſum interficiendum. Ideo ſubditur: c ¶ Qui ſoporem morti ſocians. quia inter ſoporem & mortem non fuit interuallum temporis. Cętera patent in litera. ¶ Circa hoc queriť vtrũ Iahel malefecerit interficiendo Siſaram. Et videtur ſic: quia in interitu dicitur: qđ pax erat tũc tpis inter Iabin regem & domũ Haber Cinei. Ex quo videtur ꝙ fœdus erat inter eos: ppter quod Siſara ſecurius intrauit tabernaculũ Iahel, & ideo Iahel contra fœdus initũ videtur feciſſe, & per conſequens cõtra dictamen iuris naturalis qđ ſemper & apud oẽs eſt illicitũ. Item pmiſerat ei ſecuritatem vt patet in textu & poſtea latenter interfecit eũ, & ſic proditoriè videtur egiſſe. Cõtra: quia in cantico Deboræ q̃ habuit ſpm̃ dñi: vt patet ex prædictis commendať Iahel de facto iſto, vbi diciť: Benedicta inter mulieres Iahel. & ſequitur: pcuſſit Siſarã q̃rens in capite vulneri locũ. ¶ Ad hoc dicendũ qđ ĩ facto hui⁹ mulieris aliqua fuerũt vituperabilia & mala: videlicet falſitas in verbis & ſignis quibus oſtendebat ſe velle eum protegere,

eum protegere, dicens: Intra ad me domine mi: ne timeas: cũ tamen intenderet eum occidere, & de hoc non commendatur in ſacra ſcriptura: quia talia non poſſunt bene fieri ſecũdum philoſophos: nec ſecũdum doctores ſanctos de hac materia loquentes, & de hoc non commendabať in ſcriptura: ſed de bono affectu quem habuit ad liberandum populum de manu tyranni, quod fuit laudabile. Sicut & Iudith commẽdatur de magno affectu, quem habuit ad liberationẽ populi Iſrael de manu Holofernis, nõ aũt de mendacijs q̃ dixit in cõſpectu ei⁹. Et obſtetrices de pietate qua ſaluauerunt filios Hebræorũ: nõ aũt de mendacio p qđ excuſauerũt ſe Pharaoni: vt habeť Exo. j. Sed quia quæſtio eſt de interfectione Siſaræ, dicendũ qđ Iahel in hoc fecit rẽ licitã & meritoriã, licet immiſcuerit aliqua illicita: vt dictũ eſt. Sciebat eñ qđ iſte Siſara erat maximus oppreſſor fidelis ppl'i cui⁹ fidei ĩpa erat: qa Iethro q dict⁹ eſt Cineus & alij deſcentes ab eo, conuerſi fuerũt ad Iudaiſmũ recipientes legem dei, vt dictum fuit Exo. xviij. & Nu. x. & ideo ſicut membrũ illi⁹ cõitatis habuit titulum iuſtũ interficiendi eũ. Itẽ p' ſigna manifeſta videbat ipſum debere mori ex iuſtitia diuina. Tũ qa vidit exercitũ eius magnum & fortẽ debellatum à paucis reſpectiuè & inermib⁹. vñ diciť. j. v. ca. Clype⁹ eſt haſta ſi apparuerũt in. xl. milib⁹ in Iſr'. i'. nõ apparuerũt. Tũ qa exercit⁹ eius fuit magis pſtratus ictib⁹ fulguris & lapidib⁹ grãdinis deo pro filijs Iſrael dimicãte q̃; bellatorũ gladijs, & iõ ipm̃ interficiẽdo cõformiter egit volũtati diuinę, & forſitã inſtinctu ſpeciali diuino ſicut & Debora hoc p̃dixerat ſpiritu pphetiæ. Ad primũ in cõtrarium poſſet dici: ꝙ forſitan pax illa erat ex hoc, ꝙ Haber ſoluebat Iabin tributũ exceſſiuũ vt ſic non pderet totũ qđ habebat, & ſic à tali iniuſta exactione licitè poterat ſe per ſe & ſuos liberare occurrẽte facultate. Nec etiã in litera habeť ꝙ fuerit ibi fœdus amicitiæ inter eos cõtractũ, vel pactũ aliquod aliquo iuramento firmatũ, ſed tm̃ qđ pax erat ĩter Iabin & domũ Haber: qđ potuit fieri modo iniuſto p̃dicto. Itẽ dato quòd fuiſſet ibi fœdus vel pactũ ſub iuramento, tñ nõ tenebať obſeruare, vt videť, qa in talibus fœderibus & pactis mulieres nõ vocanť, ſed tm̃ viri. vxor aũt nõ ſemper teneť ſeruãre pacta & iuramenta viri ſui. Ad ſecundũ patet reſponſio ex p̃dictis in q̃ſtiõe.

G

Iahel factũ licitum

H

Cap. V.

a ¶ Laudem uictoriæ.
b ¶ Quæ ſuperandum Siſaram præcinerat.

d CEcineruntq; a Deb-d

a ¶ Maritus Deboræ qui & Lapidoth dicitur. Lapidoth interpretatur fulgor. Barac fulmen. quia antequam vinceretur Iſrael quaſi fulgor reſplendebat in populo, meritis. ſ. & prærogatiua operum. poſtquam uero vitus eſt Iſrael fulmen, id eſt percutiens uocatus.

bora & Barac filius Abinoem in

GLOS. ORDI.

CAP. V.

CEcineruntq; Debo. Ada. Si meminerimus quæ in ſuperioribus dicta ſunt, qd ſignificet Debora, quid Barac, quid item Iahel quæ aduerſarium ſola deiecit, quid ve Siſara, qui à muliere alienigena ligni virtute proſtratus eſt: intelligimus hęc omnia ſacramenta eſſe: quæ in nouiſſimis ☞ tpib⁹

NICO. DE LY.

CAP V.

CEcineruntq;. Poſtq; deſcripta eſt hoſtiũ debellatio: hîc conſequenter deſcribiť gratiarũ actio: ſicut rõnabiliter & iuſtè cõſuetũ eſt fieri. in qua quidẽ gratiarũ actione: q̃ vocatur

Moraliter. d ¶ Cecinerunt. Licet aũt plures expoſitiones myſticè ſup illud canticũ à doctorib⁹ ſint poſitę: tñ qa canticũ iſtud eſt gratiarũ actio de triũpho de Siſara habito, videť ꝙ hęc ſit principalis expoſitio myſtica. ſ. qđ in hoc habemus documentũ regratiandi dño quotieſcũq; per eius auxilium triumphamus de diabolo ipſius tentationẽ ſuperando: vel de aliquo vitio ſupato: vel etiã de quocũq; dei bñficio nobis miſericorditer collato. Reſiduũ vͦ ò non videtur eſſe niſi literalis expoſitio beneficij diuini ex victoria conſecuta.

Moraliter

tpibus p ecclſiam cõſummenť, & in hoc cãtico velut ἐπαινίαν epæ-
A nia ,i.laudẽeſſe deſcriptã victoriæ illi⁹.ſ.tpis quo nouiſſim⁹ inimicus
1.Cor.15.d. deſtrueť mors. Tũc eñ exultabit Debora.i.illuſtrabiť ,pphetię gł'ia:
Rom.11.c. qa q̃ p̃dixit implebunť. Tũc Iahel.i.eccl'ia hoſtem cõmunẽ oĩm ſupa-
bit: & cũ plenitudo gẽtiũ introierit: Barac.i.reliquus Iſrael ſalu⁹ fiet,
& in ſocietatẽ victoriæ recipieť. Tũc ſi digni
fuerimus cantabim⁹ cãticũ iſtud refertũ my-
ſticis & ,ppheticis ſacramẽtis. ¶Itẽ. In incipiẽ
do principes in Iſrael in voluptatib⁹ populi
benedicite dñm &c. Benedictio, inquit, qua
benedicimus dñm fit in exordio principũ in
Iſrael, deinde in volũtatib⁹ ppl'i. verbi gratia.
Cũ primũ venim⁹ ad cultum dei, & initium
doctrinæ cæleſtis accipimus, à principibus
Iſrael hæc initia capiẽda ſunt. Principes autẽ
Iſrael, id eſt ppl'i Chriſtiani angelos accipien-
Matt.18.b. dos puto; de quibus diciť: Angeli eorum ſem
per vident faciem pr̃is mei q̃ in cælis eſt, v̾bi
gratia: Si eat quis puer ad ſcholã, à magiſtro
quaſi diſcipulus ſuſcipitur: ſed non ſtatim ab
ipſo diſcẽdo ſumit exordium: ſed cùm ab eo
prima tm̃ elementa ſuſceperit, traditur alijs
erudiendus quaſi ſcholę ipſius principib⁹: vt
cùm ab alijs quantũ in ipſis eſt fuerit edoct⁹,
† de cãpo tandem ipſius doctoris perfectiora p̃cepta
ſuſcipiat. Inſtitutionũ ergo noſtrarum initia
repetẽs prophetia dicit: qđ cùm à principio
cœperint principes opari in nobis, deinde
nos voluntate & propoſito proſequamur:
& aucti ,pfectib⁹ iã ad benedicendum ipſum
deum veniamus. In incipiendo, inquit, prin-
cipes in Iſraël. Initia ſunt quæ iuuari à princi
pibus dicuntur. Poſt hæc iam voluntate
B propria, & propoſito nitendum eſt: vt bene
dicere dominum mereamur. Populus enim
Iſrael cùm inciperet exire de AEgypto &
tranſire per mare Rubrum, nihil ipſius pro-
prio labore, ſed totum per principes, id eſt
Exo.14.d. per angelos agebatur. Vnde: Vos tacebitis,
Ibi.12.d. & dominus pugnabit pro vobis. Vaſtator
angel⁹ pro eis pugnauit, qui AEgyptiorum
primogenita interemit. Iſraelitarũ nec pecus
mutire fecit. Non autem expectandum eſt
†villę abſq; ſemper, vt angeli pugnent pro nobis, ſed in
muro & principio tantùm ab his principibus iuua-
munitione mur, ſed proceſſu tẽporis oportet nos ipſos
etiam armatos exire ad prælium. Antè enim
quàm bella diſcamus, anteq̃; pugnas domini
†vel, Cũ ele pugnare meditemur, à principibus angelis
git deos (id ſubleuamur, antequam panis cæleſtis anno-
eſt indices) nam conſequamur, & agni immaculati carni
nouos, tũc bus ſatiemur, antequam verę vitis quæ aſcen
fuit bellum dit de radice Dauid ſanguine inebriemur:
in portis dum paruuli ſumus & lacte alimur: vt initio-
rum Chriſti ſermonem teneamus, tanquam paruuli ſub procurato
Eph.6.b. ribus & actoribus angelis agimus. Poſtea verò dicitur nobis: In-
duite vos armaturam dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diabo-
li. Non patitur nos vltrà Apoſtolus ſub alis lactantium latitare. in-
uitat nos ad certaminum campos. Vides quomodo omnia per
ordinem fiunt populo dei. In incipiendo principes iuuant. Cùm
adiutus fueris ab eis & eruditus: iam tu ipſe ſponte quæ didiciſti à
principibus gere. Rectè enim decoctis principijs, depoſitiſq; rudi-
mentis committitur noſtræ voluntati, vt vel laus meritò ſit noſtra
quaſi noſtra virtute quæſita, vel culpa quæ per noſtram venit igna
uiam. a ¶ Audite re. Adam. Aurib⁹ pcipite oẽs ſatrapæ. Sicut
Luc.8.b. inferiores ſunt regibus ſatrapæ, ita & aurib⁹ percipere inferi⁹ videť
eſſe q̃; audire. Audire eñ ad interiorem pertinet hoiem. vnde: Qui
habet aures audiendi audiat. Auribus verò percipere ad exteriorẽ
& corporalem auditum. Ideo hi qui audire debent reges dicuntur.
Qui verò auribus percipere, ſatrapę ¶ Adamã. Exulta popule dei,
audi tu nobilitatis inſignia. Vocaris ad audiendum verbum dei:
1.Pe.2.b. nõ vt plebs, ſed vt rex. tu es eñ gen⁹ regale & ſacerdotale. vñ: Chri-
Apo.19.c. ſtus rex veſter diciť rex regũ & dñs dñantiũ. Sed ſi exultas de nobili-
tatis titulo: diſce quid agendo quiſq; fiat rex. Regẽ te oĩm eſſe facis,
ſi regnet Chriſtus in te. Rex eñ à regẽdo dict⁹ eſt. Si ergo in te ani-
mus regnat, & corpus obtẽperat, ſi vitia ſobrietatis p̃mas fræno,
meritò rex vocaris: qa rectè regis, & effect⁹ talis dignè vt rex ad au-
diẽda v̾ba diuina vocaberis. b ¶ In. Quieuiſſe dicunť ſemitæ, q̃ in
dieb⁹ Sãgar ducis Iſrael p̃occupatæ erãt ab hoſtib⁹ & nõ audebãt in
domũ dñi ad orõnẽ aſcẽdere: à qb⁹ nõ ſcribiť Sãgar plenè liberaſſe.

illo die, dicentes: †Qui ſponte [a]
obtuliſtis de Iſraël animas ue-
ſtras ad periculum, benedicite [b] [c]

a ¶Interioribus auribus. b ¶Reges vocat quos ad audiendum verbum dei conuocat. c ¶Exterioribus.

[a] domino. Auditẽ [a] rẽges, [b] auri- [c] [d]

a ¶LXX. ſatrapæ. b ¶Adam. Vox iuſti ille quidem eſt canoræ vocis & ſynceræ mentis vt cantilena eius diuinum delectet auditum: quæ omnino non habet in ſe raucum peccati ſonum, & nihil offenſiõis in lingua, nihil craſſitudinis in ſpiritu.

bus percipite [a] principẽs. Egõ [b] [e]
ſum, ego ſum quę domino ca- [f]
nam, pſallam domino deo Iſ-

a ¶Exiſſe dicitur dominus de Seir: & tranſiſſe per Edon, quia Idumęis legem recipere nolentibus, dedit eam Iudæis in monte Sina.

raël. Domine cum exirẽs [a] de Se [g]
ir: & tranſires †per regiones E-

a ¶Mons Sina ſcilicet. b ¶A facie domini cæli pauentes ſudaſſe & aquis ſtillaſſe [b] dicuntur.

don, tẽrra mota eſt: cæliq̃; ac [h]
nubes diſtillauerunt aquis.
Montes fluxerunt à facie do-

a ¶Contremuit & fumauit: ſubaudis.

mini: & Sinãi [a] à facie domini [i]
[b] dei Iſraël. In diebus Samgar fi [k]

a ¶Vel Enaph, vel Sanaph. b ¶Iahel ſcilicet interempto Siſara, apertæ ſunt viæ & abſq; vllo timore ibant in domum domini: non ſicut ante per calles deuios.

lij Ãnath [a], in diebus Ĩahel [b] quie [l]
uerunt ſemitę: & qui †ingredie [m]
bantur per eas ambulauerunt [n]

a ¶Defuerunt.

per calles deuios, †Ceſſauẽ- [a]

a ¶Legis prædicatores.

runt †fortẽs [a] in Iſraël, & quie-
uerunt donec †ſurgeret De-

a ¶Quæ prædicando & exhortando doceret, & conſiliando ab hoſtibus liberaret.

borã [a]: ſurgeret mater in Iſraël.

a ¶Quia inermes fortes fecit & triumphales.

†Nõua bella elegit dominus, [o]
& portas hoſtium ipſe ſub-

C ¶Cor meũ
cat canticũ Deboræ. Debora primò ſe & alios ad diuinas laudes
incitat, ſecundò audaciam filiorum Iſrael & ignauiam recitat, ibi:
De Machir. tertiò cui attribuẽda ſit victoria Diuiſio
explicat, ibi: De cælo &c. quartò ipſam Iahel
commendat, ibi: Benedicta inter mulieres Ia- † Quia vlt⁹
hel. Prima in duas: quia primò excitat ſe & eſt vltiones
alios ad diuinam laudẽ. ſcđò ad hoc inducit in Iſrael, cũ
triplicẽ rationẽ, ibi: Domine cũ exires. Primò ſponte ſe of
igitur incitat alios dicens: a ¶ Qui ſponte ferret po-
obtuliſtis de Iſrael animas veſtras. pulus, vel:
id eſt vitas vr̃as: vt ſic liceat loqui. b ¶ Ad Benedicite
periculũ. ſcđm hũanũ iudiciũ, qa pauci & domino ,p
inermes, vt poſtea videbitur voluntariè & pter volũ-
promptè iuerunt ad pugnandum contra tarios ĩ po
multos & bene armatos, & tñ ſecundũ verita pulo, cũ ceſ
tem, ibi: non erat periculum: quia adſiſtebat ſarẽt ceſſa-
eis diuinũ præſidiũ, vt patet ex prædictis ca. tores ĩ Iſra.
iiij. c ¶ Benedicite domino. de tanto ei⁹
beneficio, & alloquitur Debora illos qui fue-
rant in p̃lio. d ¶ Audite reges: auribus.
id eſt intelligite diuina beneficia ſup illos qui
cõfidunt in eo. Cõſequẽter excitat ſeipam di-
cens: e ¶ Ego ſum. Et fit duplicatio ad de-
notandũ duplicẽ laudẽ. ſ. oris quæ notatur
ibi: f ¶ Quę domino canã. & cordis, ibi:
Pſallam dño deo Iſrael. ſequitur: g ¶ Dñe
cum exires. Hîc ad ,ppoſitum inducit De- Diuiſio
bora triplicẽ rationẽ. ſecunda, ibi: In diebus
Samgar. tertia, ibi: Noua bella. Prima ratio
inducens ad diuinam laudem accipitur ex be
neficio legis datæ à deo quæ notatur, cùm
diciť: Dñe cum exires de Seir &c. Di-
cũt Hebræi q̃ dñs primò obtulit legem fi-
lijs Eſau habitantibus in monte Seir, ſed ipſi
noluerunt eam recipere, & tunc dedit eam D
filijs Iſrael in monte Sinai, & ſic exponunt li- † debebant
teram iſtã: Cũ exires ex Seir &cæt. tex. mo. eò ingredi
qđ recuſaſſent legẽ ſibi oblatã. Sed hoc di-
ctum videť fictitiũ: prout declaratũ fuit ple-
nius Deuteron. xxxiij. Ideo expoſitores noſtri †vel deerãt
ſic exponũt cõmuniter. Dñe cũ exires de Seir
&c. populum illum relinquẽdo in erroribus † ſurrexi
ſuis iudicio tuo iuſto, licet nobis occulto, &
& applicares tibi populũ Iſrael legem dando
ſecundum illud Malachiæ. j. a. Iacob dile-
xi, Eſau aũt odio habui. qđ diciť non tantùm
de perſonis Iacob & Eſau: ſed etiam de ſuc-
ceſſoribus eorum. ſ. Iudæis & de Idumęis.
h ¶ Terra mota eſt &c. In Hebræo non
habeť, &. Ex quo patet q̃ ly &, poniť hîc pro
id eſt. ita q̃ tota iſta litera: Terra mota eſt &c.
refertur ad Sinai, quia cùm lex daretur ſuper montem Sinai à domi
no, cœperunt audiri tonitrua & micare fulgura: & nubes denſiſ-
ſima operuit montem: vt habetur Exodi. xix. & de iſtis mons vide
batur tremere & forſitan realiter tremuit, vt dicitur hîc: Et ex nube
denſa fluxerunt aquæ. quorum cauſa ſubditur cùm dicitur: i ¶ A
facie domini dei Iſrael. quia domin⁹ deſcendit ſuper montem
illum, vt dicitur ibidem: & iſta fiebãt in creaturis irrationabilibus,
vt per hoc oſtenderetur quod creatura rationalis debet deum time
re & reuereri & coram eo tremere timore filiali: k ¶ In die
Samgar. Hîc ponitur ſecunda ratio ex populi defenſiõe: quia in
diebus Samgar quamuis nõ legatur magnus exercitus veniſſe con
tra filios Iſrael: tamen terram eorum ſubintrabant aliqui latrunculi
maximè de Philiſtæis, à quibus defendit eos Samgar: non tamen
præbuit populo plenam ſecuritatem propter latrunculos ſubin-
trantes. & hoc eſt quod ſubditur: l ¶ Quieuerunt ſemi-
tæ. quia non audebant Hebræi ire per vias Philiſthæis propin-
quas, niſi in ſufficienti ſocietate ad ſe defendendum: quod non fit de
facili & frequenter. m ¶ Et qui ingrediebantur per eas.
in parua comitiua vel ſolitarij. n ¶ Ambulauerunt per
calles deuios. diuertendo à recta via, ne inciderent in prædictos
latrunculos. Quod autem hîc fit mentio de diebus Iahel, non eſt re-
ferendum ad tempus poſtquam percuſſerat Siſaram, ſed ad tem-
pus præcedens. o ¶ Noua bella elegit dominus, &
portas hoſtium ipſe ſub. Hîc ponitur tertia ratio quę acci-
pitur ex hoſtium

E a ℭ Cor meum diligit principes Adam. Cor meum ad ea quæ diſpoſita ſunt huic Iſrael. Quaſi cor meum, animus meus, ſenſus meus, & tota mens mea ad illud tendit, illud proſpicit quod diſpoſitum eſt & præparatum Iſrael. vnde: Omnia quæ in mundo ſunt reputo vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam, qui præparauit illa omnia quæ oculus non vidit, nec auris audiuit. b ℭ Qui propria voluntate obtuliſtis vos diſcrimini, benedicite. De quibus dicit, q ſpõte obtuliſtis aĩas veſtras ad picu lũ &c. qa legi dei & ſeruituti ei⁹ ſe ſubdiderũt, die ac nocte in lege ei⁹ meditãtes. c ℭ Qui aſcenditis ſuper nitẽtes aſinos. Ada. Potentes pp̃li benedicite dñm, qui aſcenditis ſuper iumenta &c. Corp⁹ nr̃m iumentum eſt. ad iumẽtũ em̃ & ad miniſteriũ aĩæ datũ eſt. Interiori hoĩ dicit: Qui aſcẽdit ſup iumẽtũ. i. corp⁹ ſuũ, & ſupior fact⁹ eſt corpalib⁹ deſiderijs, & mot⁹ corpis moderat̃ fræno rõnis, vt bñdicat dñm. d ℭ Colliſi ſunt. Quaſi: q̃uis ſemp & vbiq; laudãd⁹ ſit de⁹, nõne hîc poti⁹ laudãd⁹ & bñdicẽdus eſt, qui ſubuertit inimicos nr̃os, ſicut ſubuertit AEgyptios in mari rubro. e ℭ Ibi narrentur. Adam. LXX. iuſti cõfortati ſunt in Iſrl̃. In alijs gentibus q corpis robore fortiores ſunt potẽtes dicunt in p̃lio. In Iſrl̃ v̾ò qui iuſtiores: qa iuſtitia etiã virib⁹ infirma vincit. Iniuſtitia v̾ò & ſi multos habeat bellatores validos ſupat̃, ergo in noſtra gẽte aut p iuſtitiã ſupamus: aut p iniuſtitiã vincimur. f ℭ Surge ſurge De. In Hebrẹo nõ habet̃: ſed expergiſcere ſpũ. ſ. pphetiæ. pfecti em̃ doctores Deboram prouocant, vt expergiſcatur ſpũ pphetiæ & laudis. g ℭ Diui. vox Deboræ increpãtis Rubẽ q impio dñi nõ obtẽpauit cũ fratrib⁹ ſuis, vt debellaret inimicos; ſed pterrit⁹ & v̾bis dñi incredulus dimiſit ſe ab eis: & ideo magnanimus. i. ſuperbus reptus ẽ. vñ in ſpiritu prophetiæ increpatur ſic: Quare habitas F

Phil.3.b.

ſupra eo.

Pſal.2.a.

† in pplb

† vel habitatis iuxta Middin

† ppter ſonitũ iaculãtiũ ſagittas iter locavbi haurit̃ aq̃

† iuſtitię villarum ei⁹ in

† & obtinuit principatum

† tunc qui euaſerat dominatus eſt fortibus

† per fortes

† erat radix eorũ cõtra

† te

† legiſlatores

Diuiſio

† trahentes (vel gubernatores) ſtylo ſcribe)

Lxx. potentes ĩ ſceptro ſcribe

† Iſſachar ſicut Barac i valle

† vel, duas caulas

a ℭ Quia nec clypeus, nec haſta inueniri poterat in Iſrael; quia Iabin rex Chanaan abſtulerat eis arma.

uertit. Clypeus & haſta ſi † apparuerũt in a

a ℭ Adam. Non humanum ſcilicet ſed diuinum, neq; enim ſecundum hominem cogito. ℭ Deum inducit loquentem.

a quadraginta milibus Iſraël. Cor meum † di b

a ℭ In Hebræo, doctores. c ℭ Legis doctores qui ſponte offerunt animas ſuas diſcrimini.

b ligit principes Iſraël: qui propria volunta c te obtuliſtis uos † diſcrimini, benedicite do

a ℭ Adam. Corpora ſcilicet animæ ſubiugata: caſtitatis & pudicitiæ ſplendore nitentia. ℭ Scientia legis. b ℭ In Hebræo: aſinas. Hi ſunt doctores Iſrael ſuper quorum doctrinam populus aſcendere & requieſcere dicitur.

c mino. Qui aſcenditis ſuper † nitentes aſinos, d

a ℭ In Hebræo. ſedentes ſuper iudicium.

& † ſedetis ſuprà in iudicio & ambulatis in e

a ℭ Legis non aberrantes ſcilicet. b ℭ Id eſt laudate. c ℭ Populum ſedentem ſuper aſinas prouocat ad benedicendum dñm.

d uiâ, lòquimini. † Vbi colliſi ſunt curr⁹, & ho f g

a ℭ Adaman. Sacrificium deo acceptabile quod offeretur in iuſtitia & æquitate.

e ſtium ſuffocatus eſt exercitus; ibi narrentur h iuſtitiæ domini: & † clementiæ fortis Iſraël. i

a ℭ Domus domini ſcilicet quia benedicto domino & laudato in loco victoriæ, deſcenderunt in domum domini: vt ibi laudarent orantes & ſacrificia offerentes.

Tunc deſcendit populus domini ad por

a ℭ Hoc in Hebræo non habetur. b ℭ Adam. Prophetia exurgit in aduentu Chriſti, & populos ad fidem exurgere facit.

f tas: & obtinuit principatum. Surge ſurge Debora: ſurge ſurge, & loquere canticum.

a ℭ In Hebræo: prædare prædam tuam. b ℭ Captiuitatem de hoſtibus capit qui cæleſtis patris reſponſa cuſtodit.

Surge Barac: & apprehende captiuos tuos

a ℭ Adaman. reſponſionis patris. b ℭ Reliquiæ Iſrael ſaluæ fient.

fili Abinoem: † Saluatæ ſunt reliquiæ popu

a ℭ In Hebræo. Dominus propter me in fortibus dimicat. & eſt vox totius populi. b ℭ Contra Ægyptios; & cæteros eorum inimicos. k

li. Dominus † in fortibus dimicauit. Ex l m

a ℭ In Exodo legitur. Fugauit Ioſue Amalec & populum eius in ore gladij &c.

Ephraim † deleuit eos in Amalec: & poſt n

a ℭ Ioſue. b ℭ Saul ſcilicet præcipiente domino Amalec deleuit; quod Debora multo ante prophetauit. c ℭ Hoc in Hebræo non habetur: ſed aperiendi ſenſus gratia additum eſt.

† eum in Beniamin in populos tuos ô Ama

a ℭ Ad proſternendum ſcilicet Siſaram.

lec. De Machir † principes deſcenderunt: & o p

a ℭ Deſcenderunt ſcilicet.

de Zabulon † qui exercitũ ducerent ad bel

a ℭ Doctores legis ſcilicet. b ℭ Ad bellandum.

landum. Duces Iſſachar fuere cum Debo q

ℭ Quia quædam pars illorum cum Debora ad laudandum deum remanſit: pars autem ſecuti ſunt Barac, ad populum exhortandum & Siſaram debellandum.

ra: & † Barac ueſtigia ſunt ſecuti: † qui quaſi r s

a ℭ Præcipitans ſe ſcilicet in torrentem Ciſon, & perſequens inimicos.

in præceps ac barathrum ſe diſcrimini de

ℭ Superborum.

g dit. Diuiſo contra ſe Ruben † magnanimo t v rum reperta eſt contentio. Quare habitas x y

a ℭ Tuos. ſ. & vicinarum urbium. b ℭ Quia greges quibus abundas ſeruare cupis: & eorum ſibilos potius audire delectaris quam cum fratribus tuis occurrere inimicis: & imperio domini ſuperbus contradicis.

inter † duos terminos: ut audias ſibilos gre z gum? Diuiſo cõtra ſe Ruben, magnanimo a

ℭ Contra imperium domini. ℭ Increpando hoc dicit: quia Ruben & Gad permanſit.

rũ repta eſt cõtentio. Galaad trans Iordanẽ b

a ℭ Videns Ruben & Gad fratribus ſuis deeſſe, nauibus fugam arripiunt. b ℭ Increpat quod Aſer nauigio potius fugam arripuit quam fratribus opem ferat.

qeſcebat, & Dan uacabat nauib⁹. Aſer ha c d

Nicolaus de Lyra.

Capitur ex hoſtiũ mirabili debellatione, vbi primò deſcribit̃ debellatio hoſtiũ pñs. ſecundò p̃terita & futura ibi: Dñs in for. Circa primũ dicitur: Noua. i. nouũ modũ debellãdi hoſtes & eorũ ciuitates, quæ nouitas exponit, cũ dicitur: a ℭ Clype⁹ &c. In Heb. habet̃ in Iſrael: ita q̃ quadraginta milib⁹ nõ iungit̃ cũ Iſrl̃: & hoc videt̃ ex eo q̃ dictũ eſt ca. p̃ce. q̃ Barac iuit ad pugnã cũ decem milibus tñ. ppter qd̾ Heb. exponũt ſic lr̃am iſtã: Clypeus & haſta ſi appa. i. nõ apparuerũt. & accipit̃ hîc ſi, p nõ. In Iſrael. i. ĩ decẽ milib⁹ pugnatorib⁹ de Iſrael q inermes iuerũt ad p̃liũ, & ſupplẽdũ eſt: cũ tñ exercit⁹ aduerſariorũ eſſet ex. xl. milib⁹. i. in nũero. xl. miliũ armatorũ, & talis mod⁹ loq̃ndi vbi oportet aliqua ſupplere q apud Heb. vocat̃ decurtat⁹, frequẽter inueniũt ĩ ſacra ſcriptura maximè metrica; cuiuſmodi eſt iſtud cãticũ Deborę in Heb. Poſſet ãt dici ſcd̾m trãſlationẽ nr̃am iungẽdo ly. xl. milib⁹ cũ ly Iſrl̃: q̃ licet à principio belli fuerũt tñ. x milia cum Barac: tamen quando incepit ſuperare aduerſarios, multi de Iſrael prius timore impediti venerunt ad prælium iungendo ſe exercitui Barac: ita quòd aſcendit ad. xl. milia. b ℭ Cor meum diligit principes Iſrael. id eſt duces huius exercitus. Ideo ſubditur: c ℭ Qui propria voluntate obtuliſtis vos. Exponatur ſicut ſuprà in princi. huius cantici. d ℭ Qui aſcendit ſuper nitentes aſinos. id eſt pingues & pulchros de prẹda hoſtium. e ℭ Et ſedetis ſupra in iudicio & ambulatis in via. quia antea iudices non audebant ire de loco ad locum ad iudicandum, ſed tunc poterant ire ſecurè & honorificè: ita quòd in iudicio hîc accipitur pro ire ad iudicium. quia homines ſedentes in animalibus non iudicãt. f ℭ Loquimini. id eſt narrate beneficia dei. g ℭ Vbi colli. ſunt. grandine & tempeſtate cadente ſuper eos. h ℭ Vbi nar. quibus interfecit impios. i ℭ Et cle. in for. quia clementia dei dedit eis fortitudinem ad ſuperandum aduerſarios. Cætera patent. k ℭ Domin⁹ in. Hîc deſcribitur debellatio hoſtium præterita & futura, cũ dicitur: Domi. i. in fortib⁹ cõtra fortes. l ℭ Dimica. & ponit exemplum de præterito, dicẽs: m ℭ Ex Ephraim de. quia Ioſue fuit de tribu Ephraim, qui debellauit Amalec, vt habetur Exodi. xvij. Conſequenter ponitur exemplum de futuro, cùm dicitur: n ℭ Et poſt. quia Saul qui fuit de tribu Beniamin debellauit & deleuit Amalec, vt habetur. j. Regum xv. o ℭ De Machir. Hîc conſequenter Debora recitat conſtãtiam filiorum Iſrael qui iuerunt cum Barac ad prælium, & ignauiam illorũ qui ire noluerunt: commiſtim loquendo de iſtis & de illis dicens: De Machir princi. Machir enim fuit filius Manaſſe: de cuius tribu aliqui fuerunt in hoc exercitu. p ℭ Et de. ſicut patet ex dictis ca. iiij. q ℭ Duces Iſſachar. quia aliqui de illa tribu ſteterunt cum Debora ad deprecandum dominum. r ℭ Et Barac ve. ſunt ſe. quia alij iuerunt cũ Barac ad pugnandum. s ℭ Qui quaſi in præceps ac baratrũ ſe. perſequendo aduerſarios per loca decliuia ac aſpera. t ℭ Diuiſo contra ſe Ruben. In illa enim tribu erant quædam contentiones inteſtinæ, propter quas noluerunt venire ad prælium cum Barac. Ideo ſubditur: v ℭ Magnani. id eſt ſuperborum. x ℭ Reperta. quia manifeſta fuit alijs tribubus ex hoc facto. y ℭ Quare ha. &c. quia ſors Ruben fuit ſuper Iordanem fluuiũ: qui diuidebat terrã duarũ tribuum & dimidiæ à terra aliarum tribuũ. z ℭ Vt audias. id eſt balat⁹. illa em̃ tribus delectabat̃ in talibus, qa habebat pecora multa, & intẽdebat nutritioni & multiplicationi eorũ: vt habet̃ Nu. xxxij. a ℭ Diuiſo cõtra. repetitur ad maiorẽ affirmationẽ, & q̃a ſicut in cantilenis idem repetit̃, ſic in iſto cantico, & exponat̃ ſicut prius. b ℭ Galaad trans Iordanem quieſcebat. nolens venire ad prælium ſicut piger & ignauus. c ℭ Et Dan vacabat. pro mercibus exercendis, quia ſors ſua fuit ſuper litt⁹ maris mediterranei, & ideo noluit venire ad prẹlium intẽtus ad lucrum, & eodem modo exponitur quòd ſubditur: d ℭ Aſer habitabat &c. Zabulon vero &c. Iſti commendantur de probitate & audacia: qa ex ipſi principalit̃ exercit⁹ erat; vt patet. ſ. iiij. ca. G H

† .i. nõ apparebant

† ad legiſlatores (vel iudices ac rectores)

† candidos

† miſſus eſt cũ pedibus ſuis

† magni erãt cogitabũdi corde (vel magnę erãt cogitationes cordis) & infrà

In regione

A habitas inter duos terminos &c.In Hebręo aũt non habetur, duos. a ¶ Traxit. In mare rubrũ,qđ eſt Cadumim: quod iter p̄tat̃ antiquorũ:eò qđ antiqua miracula ibi ſunt facta trāſeũtib⁹ fili-
Exod.14.g. is Iſrael:& pereuntibus AEgyptiis:vt pro cadauerib⁹ AEgyptiorũ habeant piſces,& beſtiæ maris rubri cadauera Chananæorum.

tibus in tabernaculis,quæ nõ leguntur feciſſe tam viriliter & cautè. C
ideo ſubditur: o ¶ Aquam petenti lac. vt citius dormiret & graui⁹,vt dictum eſt ſuprà.iiij.capitulo. p ¶ Et in.id eſt apta pro principibus. q ¶ Obtulit buty.id eſt lac pingue.Phiala enim vt videtur non eſt vas aptum pro butyro.nã ſcđm Iſid. etymol. vlti.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ In regione Merome. id eſt excelſa, quia in monte Thabor fuit congregatus exercitus Barac,vt fuit dictũ ſuprà quarto
† ſup excelſa agri
capitulo. a ¶ Venerunt reges. qui erant confœderati ipſi Iabin. b ¶ Et pugnauerunt. quia venerunt ad expugnandum Barac & eius exercitum: vt habetur ſuprà.iiij.ca. c ¶ Nihil. Minus dicit & plus ſignificat: venerãt em̃ ad deprędãdũ terrã Iſrael, & tñ ipſi & ſua ibidẽ remãſerant. d ¶ De cæ.Hĩc cõſequẽter Delbora explicat cui iſta victoria ſit attribuenda, ſcilicet ipſi deo: & ideo dicitur: De cælo dimicatum.ſcilicet fulgure & grandine. e ¶ Stellę manentes in ordi. hoc dicit̃ ad differẽtiã illius victoriæ q̃ facta eſt à deo per Ioſue: vt habet̃ Ioſue.x.quia tũc ſol & luna ſteterunt p̱ ſpatium vnius diei:in hac autem victoria nõ ſteterunt, ſed proceſſerunt in curſu ſuo. f ¶ Torrẽs Ciſon &c.Ciſon & Cadumim ſunt nomina torrẽtiũ prope quos fuit bellũ & multi ceciderunt ibi & fuerunt ſubmer-
B
ſi. g ¶ Cõculca anima mea. id eſt deſpice. h ¶ Robuſtos. id eſt Siſarã & debellatores ſuos:
† dñi cum fortibus
qui confidẽtes in ſua fortitudine volebant populũ domini delere. i ¶ Vngulæ equorum ce.ex magnitudine grandinis & fulguris & aſperitate locorum fuerunt
† fortium
leſæ & diſſipatæ. k ¶ Maledicite terrę Meroz &c. Dicunt expoſitores noſtri cõiter: qđ angelus dñi hĩc accipitur p̱ Michaele,qui p̄erat filijs Iſrael ad cuſtodiam:vt habetur Dañ. x. Meroz aũt eſt nomẽ dæmonis qui excitauit Siſaram & ſuos ad veniẽdum contra filios Iſrael: cui dixit Michael eſſe maledicendum & malis angelis ſibi adiunctis.iõ ſubditur: l ¶ Maledicite habita. id eſt exercitus dñi, qui erat exercitus Iſrael:ſed magis venerunt ad nocendũ.ſic ergo exponũt cõiter doctores catholici. Hebræi autem aliter exponunt dicentes: q̄ angelus dñi hĩc intelligitur ipſe Barac miſſus à deo ad pugnã p̄dictam: vt patet ex dictis ſuprà.iiij.ca.Angel⁹ em̃ idẽ eſt,qđ nũti⁹.Maleath enim qđ eſt nomẽ Hebraicũ,ęquiuocũ eſt ad angelũ & ad nũtium; Meroz autẽ nomen hoĩs potẽtis, qui habitabat p̱pe locũ vbi fuit bellũ.& iõ magis fuit reprehenſibilis, eò q̄ noluit venire q̃ alij q erãt longè. propter quod Barac dixit ei maledicendũ & hoĩb⁹ ſub eius ptãte cõſtitutis,& hæc expoſitio magis videt̃ concordare lr̃æ. m ¶ Benedi. Hĩc conſequẽter Delbora cõmendat Iahel q̃ Siſaram interfecit,vt patet ex p̄dictis iiij.ca. n ¶ Benedicatur in tabernaculo ſuo.In Hebręo habetur:Prę mulieribus in tabernaculo bñdicat̃.i.præ mulierib⁹ habitantibus

bitabat in littore maris,& in portubus morabatur. Zabulon uerò & Nephthali obtulerunt animas ſuas morti † in regione Merome. Venerunt reges & pugnauerunt: Pugnauerunt reges Chanaan in Tanăch, iuxta aquas Mageddo: & tamen nihil tulere prædantes. De cælo dimicatum eſt contra eos: ſtellæ manentes in ordine & curſu ſuo aduerſus Siſaram pugnauerunt. Torrẽs Ciſon traxit cadauera eorum: Torrens Cadumim: Torrẽs Ciſon. † Cõculca anima mea robuſtos. Vngulæ equorum † ceciderunt,fugientibus impetu,& per præceps ruentibus fortiſſimis hoſtium. Maledicite terrę Meroz: dixit ãngelus domini: maledicite habitatoribus eius: quia non uenerunt ad auxilium domini:in adiutorium † fortiſſimorũ eius. Benedicta inter mulieres Iahel uxor Haber Cinei: & benedicatur ⁎ in tabernaculo ſuõ. Aquã petenti lăc dedit: & in phiala † principum obtulit butyrum. Siniſtram manum miſit ad clauum & dexteram ad fabrorum malleos:percuſſitq́ Siſaram † quærens in capite uulneri locum,& tempus ualidè perforans: inter pedes eius ruit,defecit & mortuus eſt. Voluebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis & miſerabilis. Per feneſtram reſpiciens ululabat mater eius,& de cœnaculo loquebatur:Cur moratur regredi currus eius,quare tardauerunt pedes quadrigarum illius? † Vna ſapientior cæteris uxoribus eius,hæc ſocrui uerba reſpondit: Forſitan nunc diuidit ſpolia,& pulcherrima fœminarum eligitur ei. Veſtes diuerſorum colorum Siſaræ traduntur in prædam, & ſuppellex uaria ad ornanda colla congeritur. Sic pereant omnes inimici tui domine: qui autem diligunt te,ſicut ſol in ortu ſuo ſplẽdet,ita rutilent. Quieuitq́ terra per quadraginta annos.

Interlinear glosses: ¶ Cæteris deficientibus hæ duæ tribus obtulerunt animas ſuas morti in regione Merome.i.excelſi:quia pro populo dei ſe obtulerunt diſcrimini. ¶ Hoſtilis deriſio. a ¶ Qui ſcilicet Iabin ſubditi erant. a ¶ Prouincia in qua eſt torrens Ciſon iuxta aquas Mageddon. ¶ Subſannatio:quia nec animas ſuas ſeruauerunt. a ¶ Quia in.x.milibus Iſrael nec clypeus erat,nec haſta. b ¶ Grandine & igni. a ¶ Angeli qui contra Siſaram pugnauerunt. a ¶ Vox populi ſeſe magnanimiter exhortantis eſt:vt conculcet colla inimicorum ſuorum. a ¶ Lapidibus grandinis de cælo miſſis quaſi ſi vngulæ equorum lapidibus percuſſę ceciderunt.Quid putas equitibus accidiſſe? a ¶ Michael qui iubet per Delboram maledicere Meroz,id eſt contrariæ poteſtati,quæ præerat Chananæis. Meroz enim interpretatur arcanum.Cæteri enim angelis dimicantibus pro Iſrael apoſtatę angeli non ſolum non pugnauerunt ſed etiam aduerſati ſunt. ¶ Bellatorum. a ¶ Sanctas ſcilicet Saram,Rebeccã, Rachel, Liam & hmõi. a ¶ Domini. b ¶ Sapienter & prudenter fecit. c ¶ Vt hoſtis firmius ſe crederet illi,lac quidem non vinum dedit:quia domus Rechab vinum non bibit. ¶ Irriſio. a ¶ Adam.Quieſcit terra dum quieſcit peccatum:mouetur autem terra id eſt qui habitant terram cum animas hominum mouent,& cõturbant peccata.

Cap. VI.

¶ Adam.Dum eſſet iuſtitia in terra quieuiſſe dicitur:dum autem creuit iniquitas & fecerunt malum in conſpectu domini, tradidit eos in manu Madian.

FEcerunt autem filij Iſraël malum in conſpectu domini, qui tradidit illos in manu Ma-

inter vaſa potatoria numeratur. Hebręi tñ dicũt hĩc:in phiala.i.in bacino.aliàs catino,& etiã vas in quo põt offerri butyrũ p̱priè dictũ.& ſcđm hoc dicũt aliq q̄ nõ ſolũ obtulit ei potũ vt petierat, ſed etiã cibũ. Cætera patẽt in lr̃a vſq; ibi: r ¶ Per feneſtrã.vbi deſcribit̃ anxietas matris Siſaræ, eò q̄ vltra modũ tardabat venire,quã nurus ſua volẽs conſolari reſpondit: s ¶ Forſitan nũc. diui. bellatoribus ſuis. t ¶ Et pulcherrima fœ. de Hebræis. v ¶ Eligitur.ad concubitum. Vltimò ponitur cõcluſio cantici cũ dicit̃: x ¶ Sic pereant oẽs inimici tui. q te in tuis fidelib⁹ perſequunt̃:ſicut dictũ eſt Saulo Act. ix.a. Saule Saule,quid me perſequeris? y ¶ Qui autem diligunt.In Heb.pro in ortu ſuo, habet̃ בגבורתו bigburato.i.in fortitudine ſua.qđ exponunt Hebręi de illa fortitudiẽ ſolis futura. de qua dicit̃ Eſa.xxx.f.Erit lux lunę ſicut lux ſolis,& lux ſolis erit ſeptẽpliciter ſicut lux ſeptẽ dierũ.
† Cõculcabit
† quaſſatæ ſunt à calcationib⁹ vel ſono pedũ fortiũ ei⁹.i. equorũ ei⁹ fortium

GLOS. ORDI.

CAP. VI.

FEcerunt. Ada.Nõ dicunt̃ inualuiſſe ſup populũ dei dũ p̄cepta cuſtodiũt.Cũ ergo negligere cœpit mox inualuit hoſtis.Aduerſum nos quoq; q Iſrael ſcđm ſpm̃ dicimur,ſpiritualis hoſtis inſurgit cũ negligim⁹ mãdata dei,& inimicis tradimur cũ à gr̃a dei deſerimur. Cumq;
⁎ præ mulieribus
D

NICO. DE LY.

CAP. VI.

FEcerunt.Hĩc cõſequenter deſcribit̃ quarta tribulatio q̃ facta fuit per reges Madian, & à qua liberati fuerant filij Iſrael p̱ Gedeonẽ, & diuidit̃ in duas partes ſcilicet principalẽ,& incidentalẽ. ſecunda incipit.ix.ca. Prima in duas,quia primò deſcribitur tribulatio, ſecundò liberatio, ibi: Qui miſit ad eos. Circa primum dicitur: z ¶ Fecerunt autem filij Iſrael.nõ dicit̃ hĩc,addiderũt facere malũ:ſicut in alijs tribulationib⁹ dicit̃ poſt primã:cuius rõnẽ adſignãt Hebręi: dicẽtes,q̄ p̱ canticum Delboræ & Barac & eorũ merita pc̃tã præterita erant ſimpliciter dimiſſa. a ¶ Qui tra. vt deformitas vel dedecus culpę non tranſiret ſine decore iuſtitię. Feceruntq;

Moraliter. z ¶ Fecerunt autem filij Iſrael &c. Madi. Per Madian qui interpretatur, iniquitas, diabolus ſignificatur: qui propter excellentiã malitia non ſolũ iniquus,ſed etiam iniquitas nominat̃:per exercitũ verò Madian diaboli ſatellites intelliguntur. ⁎ In herbis

† abſcidit caput ei⁹ & perfudit & incidit tp̃s eius
† Sapientes dñæ eius reſponderũt ei.illa etiam reſpõdit ei, nonne inueniẽt & diuident ſpolia puella,duæ puellæ capiti viri (.i. erũt vnicuiq; ex eis puella aut duę puellæ de ſpolijs,quas inter ſe diuidũt) ſpolia, diſcoloria ipſi Siſarę, ſpolia diſcoloria, veſtis polymita, diſcolor, duæ veſtes phrygionicæ,Lxx.colla ei⁹,ſpolij (alij, ad prædam)

E ☞ a ℂ Cumq́ſe. Adam. Hęc patiebatur Iſrael ſecundũ carnẽ. Seminabat terram: ſed quia pro peccatis ſuis traditus erat inimicis, pro frugibus corruptionẽ metebat. Nos verò q ſecundũ ſpm̃ Iſrael noiamur, aliqñ ſeminam⁹, & nõ poſſunt inimici ſemiata corrũpere vel inſidiari agriculturę nr̃ę. Eſt autẽ qñ ſata nr̃a corrũpunt̃, vñ:

quantũ ad potẽtes, vt ibi refugium haberent. c ℂ Cumq́ ſeuiſ. id eſt tempore uernali quo ſemina incipiũt fructificare, vt nullus victus remaneret Hebręis. e ℂ Ipſi. ita quòd pro intemperie aëris non cogerentur exire de terra, donec omnia eſſent conſumpta. Cętera patent in litera. f ℂ Qui miſit ad. Hîc conſequenter deſcribit̃ liberatio de dicta tribulatione. G

Gal.6.b. Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem. Qui autem ſeminat in ſpũ, de ſpũ metet vitã æternã. Madianitæ ergo ſemina eorũ corrũpũt q in carne ſeminant, & eorũ fructus exterminantur & pereũt. Quæ verò in ſpũ ſeminant̃, nõ pñt Madianitæ corrũpere. Non em̃ pñt dæmones aſcendere ad ſpũales campos, & noualia ſpũs temerare: eorũ .ſ. q nõ ſeminãt ſuper ſpinas, ſed innouãt ſibi noualia. Freq̃nter etiã accidit, vt qui in ſpũali ope multũ deſudãs plurimos fructus fecerit, & repleuerit horrea ſua fruge iuſtitiæ, & multa bona opa cõdiderit in cõclaui cõſciæ ſuę, ſed ſi negligat & poſt laborẽ ꝓcliuis ad voluptatẽ ꝟgat, oia illa bonorũ ſemina dñante libidine corrũpent̃. Iõ dictũ eſt: Oi cuſtodia ſerua cor tuũ. Cuſtodiendũ eſt igit̃ cor ab oi pctõ: ꝑcipuè in tpe ꝑſecutionis. Si qs em̃ tunc deneget fidẽ, omnes iuſtitiæ fruct⁹ amiſit, nudus repẽte fact⁹ & inanis, & diu q̃ſitus, & multo vix labore collect⁹ ſubitò oĩs labor effundit̃, ſcd'm illud: Oẽs iniuſtitię ei⁹ quas fecerat, nõ recordabunt̃. Orem⁹ ergo vt ꝑſecutionẽ ſuſtinere poſſimus, qa tribulatio patientiã opat̃, patientia probationẽ, ꝓbatio ſpem. Prætendit enim ꝓbatio noſtra nõ ſolũ vſq́ ad ꝟba, ſed vſq́ ad ſanguinis ꝓfuſionẽ, qa Chriſt⁹ quẽ ſequimur ꝓ redẽptiõe nr̃a effudit ſanguinẽ ſuũ: vt inde exeam⁹ loti in ſanguine nr̃o. Baptiſmus em̃ ſanguinis ſolus eſt qui nos puriores reddit, quã aqua baptiſmi. de q̊ dicit̃: Baptiſmo habeo baptizari quẽ vos neſ. Profuſionẽ igit̃ ſui ſanguinis baptiſma noiauit. Et ſi iſta nõ docens offendo: vereor ne baptiſma iſtud eminentius ſit illo baptiſmate, qđ per aquã traditur. Illud em̃ acceptũ valde pauci immaculatè vſq́ ad exitum vitæ cuſtodiũt: hoc ꝟò qui baptizatus eſt vltrà peccare non poteſt. Et ſi temerariũ non eſt in rebus talibus audere aliquid, poſſum⁹ dicere, ꝙ ꝑ illud baptiſma pctã p̃terita purgantur, per illud etiã futura perimunt̃, & veniẽs princeps huius mundi ad talem aĩam nõ inuenit quicq̃: imò ſanguinis profuſione ſopit̃: nec audet in aliquo criminari animã morte ſua clarificatam, ſanguine lotam. b ℂ Qui miſit ad eos vi. &c. Auguſ. Cur nõ dicat̃ nomen huius prophetæ, latens cauſa eſt: nõ tamẽ nullã eſſe arbitror. Sed qa poſt verba quibus exprobrauit inobedientiã populo, ſequit̃ ſcriptura dicẽs: Et venit angel⁹ domini, & ſedit ſub quercu q̃ erat in Ephra, nõ abſurdè intelligitur iſte angelus noie viri ſignificatus, vt poſtea q̃ hæc verba dixerit, venerit ad quercũ, & ibi ſederit. Noie em̃ virorũ ſæpe dicunt̃ angeli: ſed angelos ꝓphetas dici non occurrit: q̃uis eũ q ꝓpheta eſt, ſępe occurrat angelũ dici. Sed ſi ãgelorũ dicta ꝓphetica nota ſũt .i. qb⁹ futura p̃nũtiauerũt: cur nõ poſſit angel⁹ ꝓpheta dici? c ℂ Cũq́. Iſid. Gedeon Chriſtum ſignificat: qui ſub vmbra ſacræ crucis prædeſtinato incarnationis futuræ myſterio conſtitutus rectitudine iudicij quaſi virga electionem ſanctorum à vitiorũ paleis ſequeſtrabat.

† fructũ terræ

Pro.4.d.

Ezech.18.f.

Rom.5.a.

Baptiſmus ſanguinis

Luc.12.f.

F

Ioh.14.d.

Nicolaus de Ly. ☞ Da &c. mihi

a ❡ Dæmonum. b ❡ Perfecta & condigna pœnitentia. c ❡ Spirituali afflictione.

dián ſeptẽm annis, & opprẽſſi ſunt ualde ab eis. Feceruntq́ ſibi a antra & ſpeluncas in montibus* & munitiſſima ad repugnãdum b

a ❡ Qui ſeminat in carne de carne metet corruptionem.

a loca. Cumq́ ſeuiſſet Iſraël: aſcen- c debat Madian & Amalec cæteriq́ orientaliũ nationum: & †apud eos figentes tentoria: ſicut erant in †herbis cuncta uaſtabant uſq́ d ad introitum Gazæ: nihilq́ omnino ad uitam pertinens relinquebant in Iſraël, non oues, non boues, non aſinos. Ipſi enim & uni- e uerſi greges eorum ueniebant cum tabernaculis ſuis: & inſtar locuſtarum uniuerſa complebant: innumera multitudo hominum & camelorum, quicquid tetigerant deuaſtantes. †Humiliatusq́ eſt Iſraël ualde in conſpectu Madian: & clamauit ad dominum, poſtulans auxilium contra Ma- b dianitas. Qui miſit ad eos uirum f prophetam, & locutus eſt: Hæc dicit dominus deus Iſraël: Ego g uos feci conſcẽdere de Ægypto: & eduxi uos de domo ſeruitutis, & liberaui de manu Ægyptiorum & omnium inimicorum qui affligebant uos. Eiecíq́ eos ad introitum ueſtrum, & tradidi uobis terram eorum, & dixi: Ego dominus deus ueſter. Ne timeatis deos h Amorrhæorum in quorum terra habitatis. Et noluiſtis audire i uocem meam. Venit autem an- k gelus domini & ſedit ſub quercu quæ erat in Ephra: & pertinebat l a ad Ioas patrẽ familię Ezri. Cúm- m

a ❡ In vmbra quercus, id eſt crucis.

que Gedeon filius eius excũteret

a ❡ A uitiis b ❡ Virtutes.

atque purgãret frumẽnta in torculari, ut fugeret Madian: appa- n o ruit ei angelus domini, & ait: Do- p q minus tecum uirorum fortiſſime. Dixitq́ ei Gedeon: Obſecro mi domine, ſi dominus nobiſcũ eſt, cur ergo apprehẽderunt nos hæc omnia? Vbi ſunt mirabilia eius

Circa qđ ſciẽdũ: ꝙ ſicut ſuprà dictũ eſt, & patet ex decurſu libri: qñ filij Iſrl' peccabant affligebant̃, & qñ pœnitebant liberabant̃, & iõ dñs primò mittit eis rep̄hẽſorẽ vt verè pœniteãt. ſcd'ò adiutorem vt vincãt, ibi: Venit aũt angelus. Circa primũ dicitur: Qui miſit ad eos virũ. Dicunt cõiter expoſitores noſtri, ꝙ fuit angel⁹ in ſpecie viri, & ille idem qui infrà noiatur angelus. Hebræi aũt dicunt, qđ fuit Phinees filius Eleazari ſacerdotis. Et ſatis videt̃ ex textu ꝙ iſte miſſus à deo fuerit hõ ver⁹ ſiue fuerit Phineę ſiue ali⁹, qa dicit̃ in textu: Miſit ad eos virũ ꝓphe. Angeli verò in ſacra ſcriptura non vocantur prophetę, q̃tũ mihi occurrit, & hoc rõnabilr̃, qa licet prophetica cognitio ſit clarior notitia fidei: tñ eſt ęnigmatica. cognitio verò angelorũ q cognoſcũt res i ꝟbo de q̃ eſt hîc ſermo: clara eſt & abſq́ ęnigmatæ. g ℂ Ego vos feci cõ. In ſignis mirabilib⁹, ſicut in Exo. continet̃. h ℂ Ne time. de. &cæ. impendendo eis latriam. i ℂ Et noluiſtis. ſed ad idololatriã declinaſtis, & ideo meritò cecidiſtis in tribulationem iſtam. k ℂ Venit autem an. Hîc conſequẽter deſcribitur miſſio adiutoris angeli ꝑ cui⁹ adſiſtentiã Gedeon habuit victoriã, & nõ fuit Phinees, ſed ver⁹ angelus. Circa quod primò ponit̃ vocatio ducis. ſcd'ò modus certaminis: ca. vij. Circa primum primò dat̃ duci p̄ceptum ad aggrediendum pugnam. ſcd'ò ſignũ ad cognoſcendũ ꝑſonã eſſe angelicam, ibi: Et ille. tertiò mãdatum deſtruendi patris idololatriã, ibi. Cũq́ adhuc eſſet. quartò duplex ſignũ aſſequendi victoriã, ibi: Dixitq́ Gedeon. Circa primũ dicit̃: ℂ Venit aũt angelus dñi in ſpecie viri. Tamen erat verus angel⁹ dei, vt patebit ex ſequẽtib⁹. l ℂ Et pertinebat ad Ioas patrem familiæ Ezri. Dicit̃ aũt hîc pater non rõne generationis, ſed qa erat potẽtior & principalior in familia ſua. diuidebant̃ em̃ tribus in familias, & familiæ in domos, & domus in capita virorum. ſicut dictum fuit Ioſue. xviij. ca. m ℂ Cumq́ Gedeon filius ei⁹ excuteret atq́ pur. fru. &c. ad ꝓuidẽdũ ſibi de victu. n ℂ Vt fugeret Madian. ad aliquod fortalitiũ. o ℂ Apparuit ei angelus domini. in ſpecie viri. p ℂ Et ait. ſalutando eum. q ℂ Dominus tecum virorum for. Nõ propter p̃terita nec ꝓpter eius conditionem: quia præparabat ſe ad fugam; ſed propter futura, in quibus habiturus erat ex dei adſiſtentia victoriam. Vnde ſequitur poſtea:

☙ Vade in

* d ℂ In herbis cuncta vaſtabant. Per herbas intelliguntur initia bonorum operũ: quæ dæmones nitunt̃ deſtruere, ne fructus bonus inde ſequatur: ſed contra Madian & ei⁹ exercitum à deo mittit̃ Gedeon. ꝑ quẽ allegoricè Chriſtus ſignificat̃: qa Gedeon interp̄tat̃ circũiens in vtero. qđ bñ cõuenit homini Chriſto. nã ab iſtã ti ſuæ cõceptionis fuit vir ꝑfectus in ſcientijs & virtutibus vtero virginali circundatus: Hiere. xxxj. d. Creauit dñs nouum ſup terrã, fœmina circũdabit virũ. Et ſic Chriſtus ſcd'm qđ hõ fuit vir circũiens in vtero. Huic aũt dicit̃: q ℂ Dominus. Nam cum eo fuit deus in vnitate perſonæ propter quod vocatus eſt Emanuel. Ipſe

* timentes ipſos Madianitas

† aduerſus

† Attenuatusq́

Diuiſio

H

Moraliter

☙ a ℂ Feceruntq́ ſibi antra. ſcilicet pauperes & debiles & timidi, vt ſe abſconderẽt. b ℂ Et munitiſſima ad repugnãdum. q̃tũ ad

a ¶ Da mihi ſignum. Adam. Vir erudit⁹, & habẽs Ieſu pdeceſ-
A ſoris exemplum cautius agit. Sciebat eñ poſſe angelos tenebrarum
2.Cor.11.c. trãsfigurare ſe in angelos lucis, ideo examinat ſpm̃ ſi à deo ſit. Spiri-
1.Cor.2.d. tualis eñ omnia examinat. Sic prędeceſſor ei⁹ Ieſus Naue cũ princi
pẽ cæleſtis militię vidiſſet, ingrit: ſi noſter es, an aduerſariorũ? Ideo
Gedeon diſcutit angelicã viſionẽ diuerſita-
te & mutatione ſignorũ. b ¶ Portans.
Aug. Aduertẽdum eſt, q Gedeõ nõ ait an-
gelo: offerã tibi ſacrificiũ: ſed offerã tibi ſa-
crificiũ meũ: & ponã in cõſpe. tuo. vñ intel
ligendũ eſt: nõ eũ angelo, ſed p angelũ ſacri-
ficiũ obtuliſſe. Qđ angelus oñdit: q non ab
eo tanq̃ ſibi ſumpſit: ſed ait illi: Accipe car-
nes & azymos panes: & pone ad petrã illã
& ius effunde. Et cũ hoc feciſſet, extendit an
gelus dñi ſummũ virgæ, quę in manu eius
erat & tetigit carnes & azymos &c. Itaq̃
ipſe angelus in ſacrificio officiũ miniſtrantis
impleuit. Ignẽ eñ hõ miniſter vt hõ ſine mi
raculo ſubieciſſet, quẽ mirabiliter vt ange-
lus ipſe ſubiecit. Deniq̃ tunc cognouit Ge
deõ q angelus dñi eſſet. hoc enim ſcriptura
cõtinuò ſubdidit: Et vidit Gedeon qm̃ an
gelus dñi eſt. Prius ergo tanq̃ cũ hoĩe loq̃-
baẽ, quẽ cũ hoĩem dei credidit: vt corã ipſo
ſacrificiũ vellet offerre velut adiuuand⁹ p̃-
ſentia ſctĩtatis eius. c ¶ Ingreſſus. Greg.
Gedeõ cũ à paleis frumenta excuteret ange
Moraliter lũ vidit: ad cui⁹ imperiũ coxit hædũ, ſupra
B petrã poſuit: & ius carniũ ſupfudit. Quæ an
gelus virga tetigit & ea ignis exiẽs de petra
cõſumpſit. Frumẽtũ virga cędere eſt recti-
tudine iudicis à vitiorũ paleis virtutũ gra-
na ſeparare. Hæc agẽtibus angelus appet:
q̃a tãtò magis dñs interiora denũtiat, q̃tò
ſe ſtudioſius hoĩes ab exteriorib⁹ purgant.
Qui occidi hædũ p̃cipit .i. oẽm appetitũ no
ſtræ carnis imolari: carneſq̃ ſupra petrã po
1.Co.10.a. ni, & ius carniũ ſuperfundi. Petra ſignificat
Chriſtũ: de quo dr̃: Petra aũt erat Chriſtus.
Carnes ſupra petrã ponim⁹, cũ corpus no
ſtrũ Chriſti imitatiõe cruciam⁹. Ius etiã car
niũ ſupfudit: q in cõſeruatione Chriſti ipas
etiã cogitationes carnales exinaniuit. q̃ſi eñ
ius ex carne liquatũ i petra fundiẽ, qñ mens
à cogitationũ carnaliũ fluxu vacuaẽ. Quòd
angelus virga tangit, quia intentionẽ noſtrã
ptãs diuini adiutorij non deſerit. De petra
ignis exit, & ius carneſq̃ conſumit: quia af-
flatus à redemptore ſpũs tãta cor noſtrum
flãma cõpunctiõis cremat: vt omne qđ in
eo eſt illicitũ opis & cogitationis exurat. p-
fecta eñ mens ſolerter inuigilat, vt non ſolũ
peruerſa agere renuat, ſed omne etiam qđ
in ſe p cogitationes turpiter ligatur, tergat.
d ¶ Et obtulit. Auguſti. Quęritur quare
Gedeon auſus ſit ſacrificium offerre pręter
locũ vbi iuſſerat deus. prohibuit eñ extra
tabernaculum ſuũ ſacrificari ſibi, cui tẽplũ
ſucceſſit. tpe autẽ Gedeonis tabernaculum
erat in Silo. Sed ſciẽdũ, q angelũ primò p
phetã putauit: & de offerẽdo ſacrificio dñi
in illo cõſulit. Quod ſi ille prohibuiſſet, non
fieret. Sed quia annuit autoritatẽ dei Gede
on ſecutus eſt. Ita eñ de⁹ legitima illa conſtituit vt leges non ſibi,
ſed hoĩbus daret: vñ qđ p̃ter illa ipſe p̃cepit: nõ à tranſgreſſoribus,
Ge.22.b. ſed ab obedientib⁹ ipletũ eſt. Sicut Abrahę de immolando filio. Sic
3.Reg.18.f. Helias extra tabernaculũ dñi ad cõuincendos ſacerdotes idolorum
ſacrificauit ex p̃cepto dñi: q hoc ei reuelatione & inſpiratiõe iuſſit.
Quãq̃ tanta cõſuetudo p̃ter tabernaculum ſacrificãdi crebruerat:
vt etiã Salomõ in excelſis ſacrificaſſe inueniaẽ: nec eius ſacrificium
2.Para.1.a. fuiſſe reprobatũ: & tñ notanẽ reges, q inter opa laudabilia non de
ſtruxerunt excelſa: vbi contra legem dei ppl's ſacrificare conſueue-
rat: & q deſtruxit, magis laudaẽ. Ita de⁹ conſuetudinẽ populi ſui: q̃
p̃ter eius tabernaculum, tamen non dijs alienis offerebat: ſed deo
ſuo ſuſtinebat potius q̃ vetabat: etiam ſic exaudiens offerentes.
Qđ aũt Gedeon fecit p angelum procuratũ eſt, vt propheticè fie-
ret: vt in prophetia petra illa commendaretur. cui non ſacrifi-
catũ eſt. Sed

quæ narrauerunt patres noſtri
atq̃ dixerunt: De Ægypto edu-
xit nos dominus? Nunc autem
dereliquit nos dominus & tradi-
dit in manu Madian. Reſpexitq̃
ad eum domin⁹, & ait: † Vade in a
hac fortitudine tua, & liberabis b
a ¶ Autoritate domini loquitur a quo miſſus eſt.
Iſraël de manu Madian. Scitò c
quòd miſerim te. Qui reſpondẽs
ait: Obſecro mi domine, in quo li
berabo Iſraël? Ecce familia mea
infima eſt in Manaſſe, & ego mi
nimus in domo patris mei. Di-
xitq̃ ei dominus: Ego ero tecum
& percuties Madiã quaſi unum
uirum. Et ille: ſi inueni, inquit, d
a gratiam coram te: da mihi ſi- e
a ¶ Quia diabolus transfigurat ſe in angelũ lucis.
gnum quòd tu ſis qui loqueris ad
me: Ne recedas hinc donec re- f
b uertar ad te, portans ſacrificium
& offerens tibi. Qui reſpondit:
Ego præſtolabor aduentum tu-
c um: Ingreſſus eſt itaq̃ Gedeon
a ¶ Omnem. ſ. carnis appetitum.
& coxit hædum, & de farinæ mo
dio azymos panes, carneſq̃ po- g
a ¶ Carnales cogitationes.
nens in caniſtro, & ius carnium
mittens in ollam tulit omnia ſub h
¶ Vt miniſtro.
d quercu, & obtulit ei. Cui dixit an
gel⁹ domini: Tolle carnes & azy
a ¶ Chriſtum cuius imitatiõe corpus noſtrum cruciam⁹.
mos panes, & pone ſupra petrã
illam, & ius deſuper funde. Cum
q̃ feciſſet ita, extendit angelus do i
mini ſummitatẽ uirgæ quam te-
nebat in manu, & tetigit car-
nes & panes azymos. † Aſcen- k
a ¶ Afflatus. ſ. a redemptore ſpiritus. b ¶ Iſid. Quia in carne Chriſti totius mundi deleta ſunt peccata: virga. ſ. percuſſa, i. crucifixa. nec ſolum facta ſed etiam cupiditates purgauit. caro enim hędi culpã factũ, ius ſignificat illecebras cupiditatis; exiit ignis de petra: quia caro Chriſti diuino ſpiritu repleta omnia peccata exuſſit. vnde: Ignem veni mittere in terram.
ditq̃ ignis de petra & carnes azy-

a ¶ Vade in hac for. tua. quam habebis per aſſiſtentiã me- C
am. b ¶ Et liberabis Iſrael, nõ p teipſum, ſed p me, ideo ſubdiẽ:
c ¶ Scito q mi. te. Qui reſpondens ait: Obſecro me dñe i
quo libe. Cętera patẽt ex dictis. d ¶ Et il. Hĩc cõſequẽter daẽ ſi-
gnũ Gedeoni, q verè angel⁹ dñi loq̃baẽ ei. & hoc eſt qđ petit, dicẽs:
e ¶ Da mihi &c. ſ. miſſus ex parte dei.
f ¶ Ne recedas &c. Nõ eſt intelligen-
dũ q p hoc vellet offerre ſacrificiũ ei q ſibi
apparebat, qđ ſoli deo eſt offerẽdum: cùm
adhuc ignoraret ſi eſſet ppheta, vel angel⁹ à
deo miſſus, ſed q volebat experiri p ſignũ à
deo datũ in acceptione ſacrificij p illũ q ſibi
apparebat deo offerẽdũ, ſi eſſet verè à deo †1.Re.12.c.
miſſus. Nec in hoc peccauit: quia licet eſſet 1.Reg.12.b.
phibitũ offerre ſacrificiũ extra locũ vbi e-
rat tabernaculũ: put dictum fuit Ioſue. xxij.
hoc tñ intelligendum eſt ſicut ibidẽ dictum
fuit de modo cõi. poterat tñ alibi offerri de
ſpeciali mandato dei p angelũ, vel pphetã
loquẽtem in nomine dei: qđ iſte Gedeõ vo
lebat experiri ſecundũ illud, 1. Io. iiij. a. Pro-
bate ſpũs ſi ex deo ſint. g ¶ Azymos.
Ex hoc dicunt Hebræi, q erat ſolennitas
paſchalis, in q̃ Iudæi ſeptem diebus vtuntur
azymis. Sed hoc argumentũ non valet: q̃a
panes dño oblati debebant eſſe azymi etiã
alijs tpibus. h ¶ Tulit oĩa ſub quer-
cu. Non tanq̃ ei ſacrificans ſed vt p eum
offerretur deo ſacrificium: ideo ſequiẽ poſt-
ea: i ¶ Extendit angelus domini
ſum. virgę quã te. in ma. tanquã offe-
rens ſacrificium. k ¶ Aſcenditq̃ &c. D
in ſignum diuinæ acceptationis. Sequitur:
Heu mi dñe Moraliter
* nuel. Ipſe Gedeon deſtruxit aram Baal,
& nouũ ſacrificiũ obtulit: vt in textu diciẽ.
p qđ fuit ſignificatum: q Chriſtus per ſe &
per diſcipulos, idololatriã deſtrueret: & eu-
chariſtię ſacrificium inſtitueret. quę videm⁹
eſſe cõpleta. Gedeon etiam ſua p̃ce fecit ro-
rem in vell⁹ deſcendere. Per rorẽ aũt verbũ
p̃dicationis intelligiẽ. Deute. xxxij. a. Fluat vt
ros eloquium meum. Vellus eſt veſtimen-
tum ouis: ppter quod ſignat populũ Iudai
cum, qui dicebatur grex ouium domini an
te aduentum domini. Per hoc autẽ q Gede
on rorẽ deſcendere fecit in vellus, ſignifica-
tum fuit, q Chriſtus in perſona ppria erat
tantũ Iudæis prædicaturus. ppter qđ dicit
Mat. xv. c. Nõ ſum miſſus niſi ad oues q̃ pe-
rierũt dom⁹ Iſrael. Tunc etiam dixit diſcipu
lis ad p̃dicandum miſſis, Mat. x. a. In viam
gentium ne abieritis, ſed potius ite ad oues
quæ perierunt domus Iſrael. Et ſic ros præ †1.q.c.l.c.
dicationis fuit tantùm in Iudæa, q̃ per vell⁹ ſcriptura
ſignificatur, & Gentilitas fuit ſicca, quæ per
aream ſignificatur. Verũtamẽ q̃a poſtea Iu
dæa verbũ dei repulit, & Gentilitas illud de
uotè recepit, ppter qđ Paulus & Barnabas
Iudæis conſtanter dixerunt Act. xiij. g. Vo
bis oportebat primũ loqui verbũ dei: ſed
qm̃ repellitis illud & indignos vos iudica-
tis ęternæ vitę, ecce cõuertimur ad gẽtes: ſic
eñ p̃cepit nobis de⁹. Et tũc fuit ros in area.
i. in Gentilitate, & ſiccitas in vellere. i. in Iudæa p vell⁹ ſignificata: vt
dictũ eſt. ¶ Moral. aũt p Gedeonẽ ſtudioſus in ſacra ſcriptura ſignifi
catur. quia ſicut dictum eſt: Gedeon circumiens in vtero interp̃taẽ.
Vterus aũt in quo concipiunẽ & nutriunẽ eccleſię filij ſpecialiter li-
terati eſt ſacra ſcriptura. Vñ ſuper illud Pſal. Errauerunt ab vtero, Pſal.105.a.
dicit Aug. i. à lege. Hunc autem vterum circumit ſtudioſus per dili
gentem inquiſitionẽ. Iſte etiam ſicut alter Gedeon deſtruit aram
Baal falſam doctrinam cõfutando: & aliam aram conſtruit, ſanam
doctrinam confirmando. Ipſe etiam deo principaliter operante ros
diuini verbi influit in vellus, ſimplicibus Chriſtianis p̃dicando qui
per vellus ſignificantur & vellus rorare ceſſat, quando ex feruore
deuotionis ſe transfert ad p̃dicandum infidelibus per aream ſignifi
catis. & tunc ros eius eſt in area, & non in vellere: quia in duobus
locis non poteſt ſimul eſſe.

f

catũ eſt:ſed de illa ignis memorat̃
E exiſſe:quò ſacrificiũ cõſumeretur.
Siue em̃ ꝑ aquã quã percuſſa pe-
tra effudit in eremo:ſiue per ignẽ
donũ ſpiritusſancti ſignificat̃: qđ
ditiſſimè ſuper nos effudit Chri-
Iohã.7.f. ſtus.vñ:Si quis ſitit,veniat & bi-
bat.Qui credit in me,flumina de
ventre eius fluent aquæ viuę.hoc
aũt dixit de ſpiritu quẽ accepturi
erant credentes in eum. Et alibi
Actuũ.2.a. Viſæ ſunt illis linguæ diuiſæ ve-
lut ignis &c.Et ipſe dominus ait:
Lucæ.12.f. Ignem veni mittere in terram.
a ℭ Tolleſq́. Iſido. Quẽ pater
idolis deputauit,hũc Gedeon oc
cidit & aliũ ſeptẽnem immolauit
deo,in quo oſtendit poſt aduẽtũ
Chriſti,omnia Gentilitatis ſacrifi
†in ordina cia abolenda:ſolũmq́ iam ſacrifi-
tione .i. & ciũ paſſionis Chriſti ꝓ redẽptiõe
ordinabis populi deo offerendũ.Ipſe em̃ eſt
ſiue ꝑpara- vitulus ſeptẽnis,plenus.ſ.ſpiritu
bis ipſum ſeptiformi. b ℭ Igitur. Adam̃.
Cõuenerunt aduerſum Iſrael Ma
dianitę:q interp̃tant̃ extra iudiciũ,
q.ſ.extra iudiciũ dei ſũt,& extra le
gẽ peccauerũt,& extra legẽ ꝑibũt.
& Amalec.i.ppl's ablingens,natio
ſ.terrena ventri & gulę dedita,car
nalis.ſ.Iſrael cõuenit cõtra ſpũalẽ.
Miſcentur eis etiam filij orientis.
Oĩs em̃ qui ſuper ſe nomen Chri
ſti ſuſcipit,filius efficitur orientis.
de Chriſto enim dicitur: Ecce vir
Zach.6.c. oriens nomen eſt illi.Sed non ſem
per qui Chriſti nomen habent in
eccleſia Chriſti permanẽt:cũ hęre
*viri ciuita tici q cenſent̃ noĩe Chriſti,eccleſiã
tis & fidem expugnant; filij orientis
F cum Madianitis & Amalec expu
†litigabitis gnant populum dei cũ paganis.ſ.
ꝓ Baal,& & Iudæis. c ℭ In valle Iezra.
ſaluum fa- Adam̃.Quæ interp̃tat̃ ſemen dei.
cietis vel li- Nõ em̃ audẽt aduerſarij illuc ire,
berabitis cũ vbi ſunt iam nati fructus ſpũs.ſed
qui litiga- vbi adhuc ſemen dei iacet,& non
uerit ꝓ eo dũ fruct⁹ aſcendit.Aliud em̃ ceci-
†litiget cũ dit ſecus viam,& volucres cæli di
Lucæ.8.a. ripiunt illud.hi ſunt ſcilicet qui au
diunt verbum dei,& cum lætitia
ſuſcipiũt.Venit autem diabolus,
& tollit verbum vel ſemen de cor
de eorum.Sic ergo iſti veniũt &
volũt tollere ſemẽ dei de corde eo
rũ in q̃bus ſeminatũ eſt,quia inue
niũt eos in vallib⁹ poſitos & ima
ſectãtes.humil'r em̃ & idignè & Iu
daico intellectu ſuſcipiunt ver-
bum dei. Qui aũt ab humilitate
lrę ad excelſa ſpũs conſcendit nihil
ei rapiunt Madianitę vel Amale-
citæ : ſed nec filij oriẽtis:q̃a cõſti
tut⁹ eſt in v̾tice ĩtelligẽtię ſpũalis.
Si ſaluum

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Heu mi.Ex hoc em̃ qđ
ſcriptũ eſt Exo.xxxiij.d. Non vide
bit me homo & viuet. ſurrexit
opinio inter vulgares & ſimpli-
ces Iudęorũ:qđ homo vidẽs deũ
vel angelũ ſibi apparẽtẽ in ſpecie
aliq̃ ſẽſibili,deberet citò mori,qđ
nõ erat verũ:iõ ſubdit: b ℭ Ne
time.hoc dr̃ hîc ꝑ anticipationẽ:
quia

móſque panes conſumpſit:angelus autem do
mini euanuit ex oculis eius. Videnſq́ Gede-
on quòd eſſet angelus domini,ait: Heu mi do a
mine deus:quia uidi angelum domini facie ad
faciem. Dixitq́ ei dominus: Pax tecum: Ne b
timeas:non morieris. Ædificauit ergo* Gede-
on altare domino,uocauitq́ illud domini pax
uſque in præſentem diem. Cúmque adhuc c
eſſet in Ephra quæ eſt familiæ Ezri, nocte illa
dixit dominus ad eum. Tolle taurum patris d
tui,& alterum taurum annorum ſeptem: de- e
a ℭ Superior vel deuorator.
ſtrueſq́ aram Baal quæ eſt patris tui:& nemus g
quod circa aram eſt ſuccide:& ædificabis alta- h
re domino deo tuo in ſummitate petrę huius,
a †ſuper quã ante ſacrificium poſuiſti: tolleſq́ i k
taurum ſecundum & offeres holocauſtum ſu- l
per ſtruem lignorum,quæ de nemore ſuccide
ris. Aſſumptis ergo Gedeon decem uiris de
ſeruis ſuis,fecit ſicut præceperat ei dominus.
Timens autem domum patris ſui, & homi-
nes illius ciuitatis, per diem noluit facere: ſed
omnia nocte compleuit. Cúmque ſurrexiſ-
ſent uiri oppidi eius mane, uiderunt deſtru-
ctam aram Baal,lucúmque ſucciſum,& taurũ
alterũ impoſitum ſuper altare quod tunc ædifi
catum erat. Dixerúntque adinuicem: Quis
hoc fecit? Cúmque perquirerent autorem fa-
cti, dictum eſt: Gedeon filius Ioas fecit hæc
omnia. Et dixerunt*ad Ioas: Produc filium
tuum huc, ut moriatur, quia deſtruxit aram
Baal, & ſuccidit nemus.† Quibus ille re-
ſpondit: Nunquid†ultores eſtis Baal,ut pu- m
gnetis pro eo? Qui aduerſarius eſt eius, mo- n
riatur antequam lux craſtina ueniat. Si deus
eſt,uindicet ſe de eo qui ſuffodit aram eius. Ex o
a ℭ Iſido.Circumiens in vtero:hic eſt Chriſtus qui in vtero virginis incarnatus,intra vterum fuit per ſubſtantiam infirmitatis,& extra mundum per potentiam maieſtatis.
ℭ Id eſt fortis contra Baal.
illo die uocatus eſt Gedeon Ierobaal:eò quòd
dixiſſet Ioas: †ulciſcatur ſe de eo Baal qui ſuf-
a ℭ Extra iudicium.
ℭ De iudicio.
b fodit aram eius. Igitur omnis Madian & A- p
a ℭ Populus ablingens id-eſt ventre & gulæ deditus.
b ℭ Adaman.LXX.orientis filij.ſ.falſi Chriſtiani.
malec & orientales populi congregati ſunt
ſimul & tranſeuntes Iordanem caſtrametati
a ℭ Adaman.In deiectis.ſ.& humilibus locis;caſtra ponunt;qui populum dei expugnare volunt.
b ℭ LXX.Spiritus domini confortauit Gedeon.
c ſunt in ualle Iezraël. Spiritus autem domi-
a ℭ Impleuit eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis.
ni induit Gedeon, qui clangens buccina
a ℭ Adaman.LXX.& vocauit poſt ſe Abiezer, qui ſcilicet nuſquam erat; interpretatur autem patris noſtri auxilium:non ergo aliquem hominem,ſed patris ſummi videtur vocaſſe auxilium.
conuocauit domum Abiezer ut ſequeretur
ſe. Miſitque nuntios in uniuerſum Manaſ-
ſen, qui & ipſe ſecutus eſt eum: Et alios
nuntios in Aſer & Zabulon & Nephtha-
li,qui occurrerunt ei. Dixitque Gedeon ad q

quia non ędificauit illud,niſi poſt G
diuinã reuelationẽ: quæ hr̃ parte
ſequenti. c ℭ Cumq́ adhuc
eſſet in Ephra quæ eſt fami-
liæ Ezri,nocte illa dixit do-
minus ad eum.Tolle aurum.
Hîc cõſequenter datur Gedeoni
mandatum patris ſui idolola-
triam deſtruendi,cũ dr̃: d ℭ Di Nibil
xit do.qui idolo Baal ſacrificari
debebat. e ℭ Et alterum tau
rum.i.impinguatũ ſeptem annis,
vt idolo Baal ſacrificet. f ℭ De-
ſtrueſq́.tanq̃ abominans idolo
latriã g ℭ Et nemus quod
circa aram eſt ſuccide :& æ-
dificabis altare domino deo
tuo ĩ ſummitate petræ hui⁹.
vbi homines exercebant luxuriã.
g ℭ Et ędificabis altare do-
mino.Iſtud eſt altare de quo ſu-
prà dictum eſt per anticipationẽ,
quod patet ex hoc quod ſubdit̃:
i ℭ In ſummitate petræ hu
ius ſuper quam ante ſacrifi-
cium poſuiſti: tolleſq́ tau-
rũ. Quia in vno loco non pote-
rant ab eodem ædificari ſimul
duo altaria. k ℭ Tolleſq́ tau
rum ſecundum.impinguatum
ſeptem annis, vt prædictum eſt.
l ℭ Et offeres holocau-
ſtum &c.Ex prædictis patet: ꝙ
ædificando altare alibi q̃ in loco
tabernaculi,& offerendo ibi non
peccauit, quia hoc fecit de ſpecia
li mandato dei,vt patet ex prædi
ctis. Cætera patent vſque ibi:
m ℭ Nunquid vltores eſtis
Baal.Hoc dixit, quia nolebat
filium ſuum mori. n ℭ Qui H
aduerſarius eſt eius.Non per †Et Ioas o-
hominem,ſed per ipſum Baal ſi bus q ſta-
deus eſt:quia poteſt ſe vindicare. bant aduer
o ℭ Ex illo die vocatus eſt ſum eum
Gedeon &c.Id eſt fortis cõtra
Baal ſecũdũ proprietatem Hebra
ici ſermonis;quia non vindicauit
ſe de eo Baal,cùm tamen deſtru-
xiſſet altare eius. p ℭ Igitur o
mnis Madiã & Amalec &c. Diuiſio
Hîc conſequenter datur Gedeo-
ni duplex ſignum aſſequendi vi-
ctoriam,& primò deſcribitur bel
li præparatio, cũ dicitur: Igitur
omnis Madian & Amalec.
& patet litera.ſecundò ſubditur ſi
petitio & cõceſſio ibi: q ℭ Di-
xitq́.Gedeon &c.Videtur ꝙ
Gedeon peccauerit petendo ſi-
gnum,cùm iam eſſet certificatus,
ꝙ ille qui ſibi apparuerat & victo
riam promiſerat, eſſet verus an-
gelus dei,vt patet ex prædictis.
Ad quod dicendum,quòd quan An petere
do petitur ſignum ex diffidentia ſignum ſit
poſt certificationem de nuntio peccatum
dei peccatum eſt. Sed quando pe
titur ex quadam familiaritate di-
uina & voluntate ſeu deſiderio:
vt manifeſtetur dei gloria tunc
non eſt peccatum.Sicut Ezechias
petiuit ſignũ de ſanitate ſua futu
ra; quam tamen annutiauerat ei
Eſaias propheta, vt habetur. iiij.
Reg.xx.& Eſa.xxxviij. & hoc mõ
petijt Gedeon ſignũ de victoria
ſibi futura,& patet litera hoc ex-
cepto.

a ℭ Si ſal.fa.Adam̄.Si ſaluũ facis p manum meã Iſrael queadmo
A dum locutus es.Ecce ego ſum & ponã vellus lanæ in area &c. Cũm multa ſint & innumera ſigna quæ petere potuiſſet ad confirmandã promiſſionem dei:q̃ritur quare poſt angelicã vocem & ꝓmiſſionẽ cęleſtem hoc nouũ ſignũ petit:quo impetrato vellus in peluim ex/primit quare cõuerſo ordine ſecũdũ ſignũ
Deu.6.c. depoſcit, p̄ſertim cũ dictũ ſi:Non tentabis dominũ deũ tuũ.Sed exitus rei docet nõ eſ ſe factũ cõtra mãdatum. Nõ em̄ exaudiſſet deus petitionẽ ſi fuiſſet cõtra legem.Viden da eſt ergo huius myſterij rõ. Memini autẽ quedã ex p̄deceſſoribus noſtris vellus lanę populum Iſrael dixiſſe.Reliquã aũt terram reliquas gentes:& rorem qui cecidit ſuper vellus,verbum dei eſſe:qđ illi ſoli populo cælitus miſſum eſt.Supra ſolum enim Iſra/el ros diuini legis venerat. Siccitas autem omnes gentes habebat,q̃s nullus humor di uini verbi infundebat. b ℭ In area.Idẽ Non vbicunq;,non in campo,nec in ſaltu:
Lucæ.10.a. ſed in area vbi meſſis eſt: Meſſis quidem
Matth.3.c. multa,operarij autem pauci. Præuidebat enim per ſpiritumſanctum, quia Chriſtus in area congregat populũ ſuũ:& ibi eum ex purgat tenens ventilabrum in manu ſua. Non ergo ſine cauſa vir tantus aut talis,cu ius etiã Ap̄ls in catalogo prophetarum facit mẽtionẽ:areã delegit ponẽdo velleri. Nec
†vel phialã ſine cauſa exp̄ſſit vellus in peluim & reple/
Iohan.13.a. uit eam aqua.Chriſtus enim exuit veſtimẽ ta ſua,& pręcinctus lintheo miſit aquam in peluim & lauit pedes diſcipulorum.Vides ergo quia hęc adumbrabãt ꝓphetę q̃ erãt in nouiſſimis tp̄ib9 implenda p Chriſtũ.Aq̃ ergo miſſa in peluim, ros erat gr̃ę cęleſtis:q̃
Ibidem.b. lauant̃ pedes diſcipulorũ. vnde ait: Vos au tem mundi eſtis propter verbũ quod locu/tus ſum vobis. Sed & nos ſi p̄beam9 pedes nr̃os,parat9 eſt Ieſ9 lauare pedes aĩę nr̃ę: & purgare eos cęleſti rore gr̃a ſp̄ũſancti:ver/bo doctrinę.nõ enim ſolos apoſtolos mun
B dos eſſe voluit:ſed etiã omnes q credũt per verbum ei9 & omnibus cũ Petro dicit:Ni/ſi lauero te non habebis partẽ mecũ.Nemo enim habet partẽ cũ Ieſu:niſi lot9 & mund9. Exue precor dñe veſtimẽta q̃ ꝓpter me in/duiſti accigere ꝓpter me:mitte aquã in pel/uim:& laua pedes ſeruorũ tuorũ: dilue ſor/des filiorum tuorũ & filiarũ: laua pedes aĩę
Colo.3.b. nr̃ę & imitãtes te & ſectãtes, exuam9 nos ve tera veſtimẽta,dicẽtes:Exui veſtimẽtũ meũ, quõ induã illud:laui pedes meos, quõ ſor/didabo eos:Cũ em̄ laueris pedes meos ſta/tim facies me recũbere tecũ & audire:Vos vocatis me magiſter & dñe:& bene dicitis:
Ioh.13.b. ſum etem̄ &c.Volo ergo lauare pedes fra/trũ meorum.Ideo haurio aquã de fontibus Iſrł:imò ex p̄rio de Leuitico vellere,nunc de vellere libri Iudicũ vł lib.Regũ:nũc de velle re Eſaię vel Hieremię:& mitto eã in peluim aĩę meę,concipiens ſenſum in corde meo,& accipio pedes eorũ q ſe p̄bent ad lauãdũ:vt oẽs purificati p v̄bũ nõ abijciamur de tha/lamo ſponſi ꝓ ſordidis indumẽtis: ſed can/didis veſtibus,lotis pedibus,mundo corde recũbamus in conuiuio ſponſi Ieſu Chriſti. c ℭ Si ros in ſolo velle.&c.Augu.In tẽ tatione Gedeonis quod p̄nuntiare domin9 volebat:oſtendit in cõpluto ſcilicet vellere & area tota circũquaq; ſicca figurare primũ populũ Iſrł,vbi erant ſancti cũ gratia cęleſti
†Deu.20.b tanq; pluuia ſp̄ũali: & poſtea cõpluta area,
1.Ma.1.g. ſiccato vellere figurare eccłiam dei toto or/be diffuſam, habentem non in vellere tan/q; in velamine:ſed in aperto cęleſtẽ gr̃am:priore pp̄lo velut ab eiuſ/dẽ gr̃ę rore alienato atq; ſiccato.d ℭ Oro &c. Adam̄. In ſecũdi q̃ q; ſigni ratione in q̃ ait:vt ſupra oẽm terram ros deſcẽdat:ſupra vel lus autem ſiccitas maneat:vide omnẽ pp̄lm hũc q p omnẽ terram ex gentib9 cõgregatus eſt:habentem nũc in ſe rorẽ diuinũ & in os ei
C rore infundi & ꝓphetarũ literis irrorari,& euãgelico hũore vireſce/re.Illud aũt vell9.i.Iudaicũ populũ ſiccitatẽ verbi dei patientẽ ſcđm
Ozee.3.b. illud:Erũt filij Iſrael multo tẽpore ſine rege,ſine principe,ſine ꝓphe/ta &c.Propheta quoq; aduẽtũ Chriſti deſcribẽs,ait:Deſcẽdet ſicut
Pſal.71.a. pluuia in vellus:& ſicut ſtillici.ſ.ſuper terrã. Deſcendit em̄ ſicut pluuia in vellus popu/li circunciſionis:& ſicut ſtilli.ſ.ſup terrã.i.ſu per reliquã terrã deſcendit Chriſtus.Sed ſtil lans etiam ſup nos & guttas nobis gentib9 cæleſtis roris afferẽs:vt & nos bibamus q e ramus ſup terrã iugi ariditate ſiccati. Hunc ergo myſterij ordinẽ ſanct9 Gedeon ꝓphe/tico ſp̄ũ intuens:etiã ſecundũ ſignũ cõuerſo ordine petit.Sciebat em̄ rorẽ diuinũ q eſt ad uentus filij dei:nõ ſolũ Iudæis, ſed poſt etiã gentibus eſſe futurũ:quia ex incredulitate Iſ/rael ſalus ſit gẽtibus:& hoc eſt q ꝓ ariditate velleris vniuerſa terra diuini roris gr̃a ĩfũdit.

Nicolaus de Lyra.

cepto. a ℭ Concham rore. In He/bręo habet̃,bacinum. b ℭ Dixitq; rur. Similẽ modũ loquẽdi habuit Abrahã cum dño,qñ voluit replicare petitionẽ ſuã de ſa lute Sodomorũ:vt h̃r Ge.xviij. c ℭ Si ad huc ſe.Nõ accipit̃ hîc tẽtatio ꝓut tentatio dei dicit̃ pc̃m̄:qđ eſt qñ aliquis exponit ſe periculo volens p hoc experiri diuinũ auxi
D lium:cũ tñ habeat qd agere poſſit ſecũdum viã humanã:ſicut eſt ꝓbatio in duello,& ta ctus ferri candentis: q̃ meritò reprobantur in iure canonico. ſed accipitur hîc tentatio ꝓ petitiõe ſigni ꝓcedẽte ex cõfidẽtia dei: & vt ei9 gl̃ia ampli9 manifeſtet̃:vt.ſ̃.dictũ eſt. ℭ In.c.vj.Iudicũ,vbi dr̃ i poſtilla. Angeli v̄ò in ſacra ſcriptura nõ vocãt prophetæ.

ADDITIO. Licet cogni/tio angelorũ, q̃ res in verbo cognoſcunt:ſit clara & abſq; ęnigmate:ex hoc ſolo nõ ſeq̃ret̃ q nõ poſſet dici prophetę niſi cum alio adiuncto: ꝓut ſ̃.ꝓlogũ Pſalterij deo duce declarabit̃ &c.

REPLICA. Circa librum Iudicum facit modicũ Burgen.niſi circa ca.vj.vbi poſtil lator dicit angelos i ſcripturis nõ dici ꝓphe tas ꝓpter clarã viſionẽ diuinę eſſentię: Bur gen.ꝓmittit ſup ꝓlogũ Pſalterij de hoc dice re:vide ibi correctoriũ.

a deum: Si ſaluum facis per ma/num meam populum Iſraël, ſi/

a ¶ Iſid.Non hoc ſignum quaſi incredulus petiit,ſed futura myſteria præuidit, & dili/genter explorat vt amplius crẽdat myſte/rium cum intellexerit oraculum. b ¶ Populum Iudæorum.

cut locutus es: põnam hoc uẽl/

a ¶ Vbi meſſis purganda eſt & palea a fru/mento ſeparanda ¶ Totius orbis.ſ.in quo infructuoſo cultu Gentilis ſupſtitio arebat.

b c lus lanæ in ârea. Si ros in ſolo

a ¶ Verbum dei quod factũ eſt in tẽpore legis.

uẽllere fuerit, & in omni terra

a ¶ Quia cæteras gentes nullus humor di uini eloquij infundebat.

ſiccitãs: ſciam quòd per manum meam ſicut locutus es, liberabis Iſraël. Factumq; eſt ita. Et de no

a ¶ Et Chriſtus miſit aquam in peluim: & lauit pedes diſcipulorum.

cte conſurgens, ẽxpreſſo uellere

a ¶ Cordis. b ¶ Senſu verbi

† cõnchã rõre impleuit. Dixitq; a b rurſus ad dominum: Ne iraſca/tur furor tuus contra me, ſi ad/c huc ſemel tẽtauero, ſignum quę/

d rens in uellere. Oro ut ſolùm

a ¶ Iudaicus populus. b ¶ Cum perierint.ſ.cuce domus Iſrael & fontẽ aquæ viuę negaue/rint,areſcat in peccatoribus Iudęorum ros fidei. c ¶ Gentilitas.

uẽllus ſiccũm ſit: & õmnis terra

a ¶ Diuini verbi.

rõre madẽs. Fecitq; dominus no/cte illa ut poſtulauerat: & fuit ſic/citas in ſolo uellere, & ros in o/mni terra.

Cap. VII.

IGitur Ierobaal qui & Ge/deon de nocte conſurgens, & omnis popu/lus cum eo ue/nit ad fontem qui uocatur Ha/rad. Erant autem caſtra Madi/an in ualle ad ſeptentrionalem plagam collis excelſi. Dixitq; do

a ¶ In bellis humanis numeroſior exercitus præſtat tutiora ſubſidia.ſed non eſt ita in diuinis:non enim clarum eſt diuinæ virtu/tis opus ſi humanis adminiculis fulciatur. Non enim ſaluatur rex in multitudine vir/tutis ſuæ.

minus ad Gedeon: Multũs te/cum eſt populus, nec tradetur

a ¶ Victoriam meam ſibi aſcribat.

Madian in man9 eius, ne *glõrie tur cõtra me Iſraël, & dicat: meis uiribus liberat9 ſum. Loquere* ad populum: & cunctis audien/e tibus prædica: † Qui formidolo/ e

GLO. ORDI.

Cap. VII.

IGitur Ierobaal.&c.Sequit̃: e ℭ Qui formi.Adam̄.Idem hodie clamat Ieſus: Qui timi/dus & formidoloſus eſt cor/de: nõ veni/ —de nocte

NIC. DE LY.

IGitur Iero. Cap. VII. Poſtq; deſcripta eſt vocatio ducis:hîc cõſequẽter deſcribit̃ mod9 certaminis.vbi priò po nit cõcertatio pugnę.ſcđò pfe ctio victorię.c.viij.Circa primũ priò de/ſcribit̃ bellatorũ electio.ſcđò electorũ aſſe/curatio ibi:Caſtra aũt Madiã. tertiò aſſecu ratorũ certatio ibi:Diuiſitq; trecẽtos viros. q̃rtò adiutorũ aſſociatio ibi: Conclamãtes. Circa primũ ſciẽdũ,q dñs voluit eliger̃ bel latores in puo nũero,vt ſibi victoria illa to talr̃ attribueret̃:vt patet in textu.eliguntur igitur huiuſmodi bellatores duplici ſigno. Primũ eſt cõſtãtia mẽtalis cũ dr̃: e ℭ Qui formidoloſus & ti *forte *nunc

Moral. d ℭ Igitur.Per quẽ vt dictũ eſt,Chriſt9 ſignat̃:pgens ad p̄liũ cõtra Madiã:p quẽ vt p̄dictũ eſt diabol9 ſignat̃. Priò ſuos bel/latores examĩat ad vidẽdũ q ſunt apti ad ſequendũ ip̄m:excludunt̃ aũt timidi, cũ dr̃: e ℭ Qui for.& ſic fuit in diſcipulis Chriſti,quo *rum plures Moraliter

a ❡Quaſi dicat certamina fortibus viris derelinquat, ne exemplum timoris & formidinis cæteris præbeat.
ſus & timidus eſt, reuertatur. Re- a
ceſſeruntq́ de monte Galaad,
a ❡Cathechumeni. ſ. qui ante baptiſmum territi cedunt.
& reuerſi ſunt ex populo uiginti
& duo milia uirorum, & tantum
decẽ milia remanſerunt. Dixitq́
a dominus ad Gedeon: Adhuc b
a ❡Probandos.
populus multus eſt. Duc eos ad
a ❡Baptiſmi.
aquas, & ibi probabo illos: & de
quo dixero tibi ut tecum uadat,
ipſe pergat: quem ire prohibue-
ro, reuertatur. Cumq́ deſcendiſ-
ſet populus ad aquas, dixit domi
c ❡Id eſt opera.
b nus ad Gedeon: Qui manu & c
a ❡Id eſt verbo. b ❡Id eſt qui rectitudinem doctrinæ hauriunt: & rectitudinem operum non flectunt.
linguâ lambuerint aquas ſicut
a ❡Qui ſuper omnia animalia amant dominos ſuos.
ſolent canes lambere, ſeparabis
a ❡Diſſoluti. ſ. in operibus.
eos ſeorſum: qui autem curuatis
a ❡Qui. ſ. non faciunt rectos greſſus pedibus ſuis.
genibus biberint, in altera parte
c erũt. Fuit itaq; numerus eorũ qui
manu ad os ꝓijciẽte aquas lãbue
a ❡In numero. ſ. perfectæ trinitatis:
rant trecẽti uiri: omnis autẽ reli-
qua multitudo flexo poplite bi-
berat. Et ait domin⁹ ad Gedeõ:
In trecẽtis uiris qui lambuerunt

de, non veniat ad me ad bella, ait em̃: Qui non tollit crucẽ ſuam &
E ſequitur me, nõ eſt me dignus: & qui nõ odit patrẽ ſuum & matrẽ,
Matt. 10. d. fratres & ſorores & filios, inſuper & animã ſuam, nõ eſt me dignus.
Itẽ: Qui nõ renũtiauerit oĩbus q̃ poſſidet, nõ põt eſſe me⁹ diſcipul⁹.
Ibidem Sic timidos & formidoloſos ſeparat â ſuis caſtris. Miles ergo Chri
ſti timorẽ & formidinẽ depellat, & confidẽ-
ter dicat: Si cõſiſtãt aduerſum me caſtra, nõ
Pſal. 26. a. timebit cor meũ. Et dñs illuminatio mea: &
Ibidem ſalus mea, quem timebo &c. Non vos ter-
reat iſta militia quę facilè fideliter militanti-
bus impletur. Solent in his caſtris mulieres
vincere: non corporis robore, ſed fidei vir-
tute. ſicut Debora, & Iudith & quã viri ꝑ-
diderant patrię reddidit ſalutem. Virgines
quoq; prima ętate pro martyrio tyrannica
pertulere tormenta. In his ergo qui militant
deo, nõ corporis, ſed animę fortitudo quę-
ritur: quia nõ iaculis ferreis, ſed orationum
telis victoria acquiritur: & fides in certami
ne tolerantiã prębet. vñ: State ergo induti
loricam iuſtitię, ſuccincti lumbos in verita-
Epheſ. 6. c. te: & galeam ſalutis accipitę, & gladium ſpi
ritus: ſuper omnia ſcutum fidei &c. Sicut ar
mati debemus tollere vexilla crucis Chriſti,
& eum ſequi. Si tamen in ꝑſecutiõe inferio-
rẽ te viribus cõtra tyrãni crudelitatẽ vide-
ris: eſt in militia Chriſti dare locum irę: de lo-
co in locum fugere: nec tibi in hoc aſcribi-
Matt. 10. c. tur militare cõmiſſum. vñ: Si perſecuti vos
fuerint in vna ciuitate fugite in aliam. Sum
ma em̃ rei eſt: Ieſum quẽ ſemel cõfeſſus es nõ
negare. Cõfitetur aũt: qui ꝓpterea fugit ne
Apoc. 19. d neget. In Apocalypſi cũ enumerantur qui
in ſtagnũ ignis mittendi ſunt cũ infidelibus
F & fornicatoribus & veneficijs timidi & for
midoloſi cõputantur. Sic inter ingentia &
nephãda crimina timoris & formidinis cri-
mẽ ponit. ❡LXX. Formidoloſ⁹ eſt, q q̃ſi
adoleſcẽte vitio anq; videat mala, ſola cogi
tatiõe terret, gelidã ꝑ mẽbra formidinẽ vol
Differũt formidoloſ⁹ & timidus uens: vt nõ tã cõſpectu malorũ q̃ auditu &
expectatiõe ſoluat. Ideo iuxta. LXX. formi
doloſus corde dr̃: in corde em̃ & ĩ interiori-
bus animi defixum manet hoc vitiũ. Timi-
dus aũt eſt qui primo aſpectu ad congreſ-
ſum trepidat, nõ tñ toto corde terretur: ſed
reparari & animari denuo põt. a ❡Adhuc popu. Adam̃. Adhuc popul⁹ multus
eſt: depone eos ad aquam, & ibi eos ꝓbabo
tibi. Vt video q primũ reprobati ſunt, nec in aquã deſcenderãt, ſed
adhuc ſe catechumenos deſignabãt: & intantũ fortitudinis vitio de-
territi ſunt: vt nec ad lauacrũ ſalutare deſcenderent. Ideo reprobati
ſunt. Hi verò ſecũdi veniũt ad aquã, vt ꝓbent ibi. & dixit dñs ad Ge
deon: Oĩs quicunq; lãberit aquã in lingua ſua ſicut lambit canis, ſta-
tues eum deorſum &c. In oĩbus penè veterũ geſtis, myſteria deſignã
tur ingentia: ſicut hîc. Qui enim deſcendũt ad aquam, id eſt ad ba-
ptiſmi gratiam, nõ debent procidere in terrã: nec flectere genua: &
cedere tentationibus futuris, ſed ſtare conſtanter, & remiſſas manus
& diſſoluta genua erigere, & greſſus rectos facere pedibus ſuis. Ve-
niſtis ad aquam baptiſmi: hoc eſt tibi initium pugnę ſpiritualis. Si
Hebrę. 12. c. remiſſior fueris, ſi flecti facilè potueris: quomodo pugnabis? Quo-
modo ſtabis contra aſtutias diaboli? Ideo clamat Apoſtolus: State:
Pal. 5. a. & nolite iugo ſeruitutis iterum hęrere. Ille ergo probabilis, iſte ele-
ctus eſt: qui poſtq; ad aquas baptiſmi venit, ad neceſſitates corpo-
Matt. 5. c. reas & terrenas flecti neſcit: qui vitijs non indulget: nec propter pec
cati ſitim ſternitur pronus. b ❡Qui manu & lingua. Manu
& lingua dicit eos aquam lambere, quia manu & lingua debẽt ope
rari milites Chriſti. i. opere & verbo. Qui enim docet & facit, ma-
gnus vocabitur in regno cęlorum. Similitudinem quoq; canis lam
bentis inducit: quia ſupra omnia cętera animalia amorem dicit̃ pro
prio dño ſeruare: nec terrore, nec iniurijs obliterari in eo fertur affe
Canis ĩ fide ctus. Trecẽti ergo ſunt ſoli, q ſacramẽti hui⁹ imaginẽ ferũt. Iſti electi,
probati, & ad victoriam conſecrati: qui etiam ipſo numeri ſacra-
mento, obtinere aduerſarios poſſunt. Trecenti enim ſunt qui tertio
centeno multiplicantur, & perfectę trinitatis numerum ferunt.
c ❡Fuit itaq; numerus eorum qui manu ad os proijciẽ
te aquas lambuerant trecenti viri: omnis autem reli-
qua multitudo flexo poplite biberat. Augu. Et fact⁹ eſt nu
merus
merus earũ qui lambuerunt manu ſua, lingua ſua trecenti viri. Ple G
riq; latini codices non habent manu ſua, ſed tantũ lingua ſua: quia
ſic intellexerunt quod ſuprà dictum eſt, tanq; canes. Græcus autem
vtrumq; habet: manu ſua: lingua ſua: vt intelligatur q manu aquam
raptã in os ꝓijciebãt, ſicut canes qui non ore appoſito ſicut boues
aquam ducũt quam bibunt, ſed lingua in os
rapiunt. ſicut etiam iſti fecerũt: ſed cũ manu
aquã in os ꝓijcerẽt: quã lingua exciperẽt. In
terpretatio vº ex Hebręo id plani⁹ habet,
Fuit itaq; numerus eorũ q manu in.
Non enim ita bibunt hoĩes vt ſine opere
manus lingua aquam hauriant ſicut ca-
nes. Aut

Nicolaus de Lyra.

Formidoloſus & timidus. ita q ſo
lùm conſtantes & impauidi ad ꝑlium rema
nerent. vnde ſubditur: a ❡Receſſerũtq́
de mõte Galaad &c. Iſte mons non eſt
ille qui eſt vltra Iordanem vbi Laban com-
prehendit Iacob: vt habetur Geñ. xxxi. ſed
eſt alius mons in terra promiſſiõis qui ſimi-
liter nominatur. Secundò eliguntur ſigno
potentię corporalis ibi: b ❡Adhuc po
pulus mult⁹ eſt, duc eos ad aquas &c.
Non eſt intelligendum, q deus probet ali-
quem vel aliquos ad cognoſcendum aliqd
ſibi ignotum: ſed vt cognoſcatur ab alijs.
c ❡Qui manu & lingua lãbuerint
aquas. Hoc erat ſignum, q non erant mul
tùm ſitibundi: quia ſufficiebat eis accipere H
modicum de aqua cum manu & proijcere
ad os: magis per modum refrigerationis &
lotionis q̃ per modum potatiõis. Signum
etiã erat q nõ erãt multũ fatigati: quia nole-
bant ad terrã procũbere, ſed ſtatim tranſire.
& econtrario in illis q biberũt curuatis geni
bus ad terrã vt effunderẽt ſe ſuper aquã ad
bibendũ in magna copia ſignũ erat q erant
fatigati &
rum plures dixerunt. Ioh. vi. g. Durus eſt Moraliter.
hic ſermo: & quis poteſt eũ audire, & ſub-
ditur: Ex hoc autem multi diſcipulorũ eius
abierunt retrò. Et ſic eſt de Chriſtianis car-
nalibus, qui nõ poſſunt eum ſequi per viã
auſteritatis & pœnitentiæ. Secũdo examina
uit Gedeõ bellatores ꝑ modũ potationis, cũ
dicitur: c ❡Qui ma. &. per illos em̃ qui biberunt aquas flexo
poplite: ſignificantur illi qui ad hauriendum huius mũdi bona ſunt
nimis effuſi. & illi nõ ſunt apti ad ſequendum Chriſtum ꝑ viã paup-
Victoria Chriſti in tribus tatis & ſufficientię. per illos autem qui biberunt manu aquam ad os
ꝓijciente: ſignificant̃ illi q de bõis hui⁹ mũdi accipiũt quãtũ ſufficit
ad neceſſitatẽ, & illi ſunt apti ad ſequẽdũ Chriſtũ in bello cõtra dia
bolũ. Propter qd̛ dicit Apl̛s Heb. xij. a. Deponẽtes oẽ põd⁹ & cir-
cũſtãs nos pctm̃ curramus ad propoſitũ nobis certamẽ: aſpiciẽtes
in actorẽ fidei & cõſummatorẽ Ieſum. Põd⁹ aũt ĩpediens eſt ſuper-
abũdãtia tpaliũ. ❡Gre. homi. xxxv. Terrena naq; ſubſtãtia põd⁹ eſt
nõ ſubſidiũ. Iſti verò cũ Chriſto vadũt ad ꝑliũ & vincũt in tribus,
ſ. in fractione lagenarũ: ꝑ quã ſignificat̃ carnis maceratio: ꝑ quã caro
noſtra q̃ terrena eſt à dño cõterit̃ & ſpũi ſubiugat̃. ꝓpter quod di
cit ſaluator Mat. xvj. d. Si qs vult poſt me venire abneget ſemetipm̃
& tollat crucem ſuam & ſequatur me. Et in incenſione lampada-
rum, per quam ſignificatur exemplaris operatio. Lucæ. xij. d. Sint
lumbi veſtri pręcincti & lucernę ardẽtes in manibus veſtris. Quod
exponens Gregor. homili. xxxij. diſtin. Lucernas quippe ardentes
in manibus tenemus cũm per bona opera proximis noſtris lucis
exempla mõſtramus. & tales ſunt apti ad ſequelam Chriſti Iohan.
octauo. b. Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me non ambulat in te-
nebris, ſed habebit lumen vitę. Et in ſonatione tubarum, per quam
ſignificatur ſonus prędicationis. Eſa. lviij. a. Clama, ne ceſſes: quaſi
tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum
&c. Et hoc modo prędicabat Chriſtus per Gedeonem ſignifica-
tus Iohannis. vij. f. In nouiſſimo autẽ die magno feſtiuitatis ſta-
bat Ieſus & clamabat: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat. Et
hunc modum prędicandi ſecuti ſunt pręedicatores euangelici. pro-
pter quod pręedicant populis ſtando & clamando.

nes. Aut verò iſtis præceptū fuerat vt hoc facerent, ſed cū ad biben-
dum deſcendiſſent ad aquā, multi genu flexo biberunt: quod faci-
A lius & minore labore fieret. Pauci verò non flexo genu ſe incurua-
uerunt, ſed vt canes biberunt, aquam manu in os iaciendo. Quorū
numerus, quia trecenti erant, crucem ſignificant propter literā τ tau
Græcā. Per quod etiā gentes magis in cruci
fixū Chriſtū credituras ꝑfiguratū eſt: quia
litera Græca eſt. Vñ Græcorū nomine Apo
ſtolus oēs gētes ſignificat, dicens: Iudæo pri-
Roma.1.b. mū & Græco. quia in linguis gentiū Græca
ita excellit, vt per hāc omnes decenter ſigni-
ficet. Hic numer⁹ etiā in vernaculis Abrahæ
Gen.14.c. aduertendus eſt: ꝑ quos fratrē ab hoſtib⁹ li-
berauit: quādo eū Melchiſedech magno my
ſterio bene dixit. Quod enim exuberant de-
cem & octo videt ſignificari q̃ tpe fieret. i.
tertiò: qđ futurū erat ſub grā. Nam primū
eſt añ legē, ſecūdū ſub lege, tertiū ſub gratia.
Singula verò tpa ſenario ſignificata ſunt nu-
mero ꝓpter perfectionē. ter eñ ſeni decem
& octo ſunt. vñ & mulier decē & octo an-
Lu.13.c. nos habebat in infirmitate quā curuā ſalua
tor erexit. Nam ꝙ iſti ita probati ſunt, vt ſi
1.Cor.1.d. miles in bibendo canib⁹ dicerent: ſignificat
Matt.15.c. ꝙ contemptibilia & ignobilia elegit deus.
Pro contemptu eñ habetur canis. vñ: Nō
eſt bonū ſumere panē filiorum & mittere
1.Reg.24.c canibus. Dauid quoq; tanq̃ contēptibilem
ſe canem appellat. a ¶ Percuſſit illud
Eſaiæ.9.a. atq; ſubuer. Grego. De hoc bello ꝑ pro-
phetā dicit: Iugū oneris eius, & virgam hu
†ad extre- meri eius, & ſceptrum exactoris eius ſupera
ma armato ſti ſicut in die Madian. Eripiens enim Gen-
rū q erāt in tilitatem dñs ſuperauit iugum oneris eius.
caſtris cū eam aduentu ſuo à diaboli ſeruitute libe
rauit. Supauit virgā humeri eius: cùm per
B cuſſionē illius q̃ ex peruerſo opere grauiter
deprimebat humano genere redempto cō
peſcuit. Supauit ſceptrū exactoris eius: cū
regno diaboli, q ꝓ peccatis debita pœnarū
tributa exigebat, de corde fidelium deſtitu-
it. Aduentus ergo redemptoris huius pu-
gnæ victoriæ cōparatur: quia in illa Gedeo-
nis victoria deſignat. Gedeon nanq; ſigni
ficat redēptoris aduētum. de quo dicitur:
Pſal.23.b. Tollite portas principes veſtras, & eleua-
mini portæ æter. & introi. rex gl̃iæ. d. for. &
p. d. po. in ꝑlio. Hoc Gedeon opere & noīe
ꝓphetauit. Gedeon nāq; interꝑtatur circū-
iens in vtero. Chriſtus eñ per maieſtatis po
tētiā oīa circūiuit: ſed per diſpēſatiōis grām:
in vterū virginis venit. quia ſua diſpēſatiōe
nos redimēs diuinitate cuncta cōplectens,
& humanitatē intra vterū ſumens in vtero
incarnatus eſt, & clauſus non eſt: quia intra
vterū fuit per infirmitatis ſubſtātiā: & extra
mundū ꝑ maieſtatis potentiā. Madian ve-
rò interpretatur de iudicio. hoſtes eñ eius
repulſi ſunt: non de iudicio repellentis, ſed
de iudicio iuſtè iudicātis: iđ de iudicio vocā
tur quia alieni à grā redēptoris iuſtæ damna
tionis meritū etiam in noīe trahūt. Contra
hos Gedeon cū trecētis pergit ad ꝑliū. Solet
in centenario plenitudo perfectionis intelli-
gi. Quid ergo in trecētis niſi ꝑfecta cogni-
tio trinitatis? Cū his eñ dominus aduerſa-
rios fidei deſtruxit: cū his ad prædicationis
bella deſcendit, qui poſſunt diuina cogno-
ſcere & de trinitate quæ deus eſt perfectè
ſentire. Notandū verò eſt, quia trecētorū nu
meru in τ tau litera cōtinet: & per ſpeciē cru
cis ſignificatur q̃ cruci ſpeciem tenet. cui ſi
per tranſuerſam lineam id quod in cruce e-
minet adderetur: non iam crucis ſpecies ſed ipſa crux eſſet. Quia er-
go hic numerus in τ tau litera continetur, & per eam ſpecies cru-
cis oſtenditur meritò in his trecentis Gedeonem ſequentibus illi de
ſignantur, quibus dicitur: Qui vult venire poſt me abneget ſemet-
Lucæ.9.c. ipſum, & tol. cru. ſuam & ſe. me. Qui ſequentes dñm tantò verius
crucem

crucem tollunt, quantò acrius & ſe edomant: & erga proximos cha C
ritatis cōpaſſione cruciātur. Vñ. Signa τ tau ſuper frōtes virorū ge
mentiū & dolentiū. Vel trecentis hoc ſignificat, ꝙ ferrū hoſtiū cru- Ezech.9.b.
cis ligno ſuperet. b ¶ Diuiſitq;. Ducti ſunt ad fluuiū vt aquas bi
berēt: & q eas flexis genibus hauſerūt à belli intentione remoti ſunt.
Aquis eñ doctrina ſapiētiæ: ſtante autē ge
nu recta operatio deſignat. Qui ergo dū a
quas bibūt, genu flectūt à bello prohibē-
tur, quia cum iſtis Chriſtus contra hoſtes ſi
dei ꝑgit ad ꝑliū: q cū doctrinā hauriūt, re-
ctitudinē operū nō flectūt. Omnes eñ tūc
bibiſſe aquā, ſed non oēs recto genu ſteriſſe
narrati ſunt. Et reprobati ſunt qui bibendo
genua flexerunt. quia non auditores legis Rom.2.b.
iuſti ſunt apud deum, ſed factores. quia eñ
diſſolutio operum genuum curuatione ſi
gnatur rectè dicitur. Remiſſas manus & diſ
ſoluta genua erigite: & greſſus rectos facite Hebr.12.d.
pedibus veſtris. Igitur Chriſto duce ad bel-
lum ꝓdeūt, qui quod ore annūtiant, opere ×cū ſub Ge
oſtēdūt: qui fluenta doctrinæ ſpūaliter hau deonem
riunt, nec tamen in prauis operibus carna
liter inflectunt. In tubis clamor prædi-
cationum: in lampadibus claritas mira-
culorum: in lagenis fragilitas corpo-
rum tales enim dux noſter ſecum ad
prædicationis

aquas liberabo uos, & tradam
a ¶ Quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.
in manu tua Madian: ōmnis au-
tem reliqua multitudo reuerta-
tur in locum ſuum. Sumptis ita- a
que pro numero cibarijs & tubis
omnem reliquam multitudinem
abire præcepit ad tabernacula
ſua. Et ipſe cum trecentis uiris ſe
certamini dedit. Caſtra autē Ma b
dian erant ſubter× in ualle. Eadē
nocte dixit dominus ad eum: Sur
ge & deſcende in caſtra: quia tra
didi eos in manu tua. Si autem
ſolus ire formidas, deſcendat te-
cum Phara puer tuus. Et cū audi- c
eris quid loquantur, tunc confor
tabuntur manus tuæ, & ſecuri-
or ad oſtium caſtra deſcendes.
Deſcēdit ergo ipſe & Phara puer
eius †in partē caſtrorū, ubi erant
armatorū uigiliæ. Madian autē
& Amalec & omnes oriētales po
puli fuſi iacebant in ualle, ut locu
ſtarum multitudo. Cameli autē
innumerabiles erant, ſicut arena
quæ iacet in littore maris. Cūq;
ueniſſet Gedeō, narrabat aliquis
ſomniū proximo ſuo: & in hunc
modum referebat quod uiderat.
Vidi ſomnium, & uidebatur mi- d
¶ Augu. Quia per contemptibilia mundi ſaluator inimicos confudit.
hi quaſi ſubcinerici⁹ panis ex hor
deo uolui: & in caſtra Madiā de-
ſcendere: cumq; perueniſſet ad ta
a bernaculum, percuſſit illud atq;
ſubuertit: & terræ funditus coæ-
quauit. Reſpondit is cui loqueba
tur: Non eſt hoc aliud, niſi gla-
dius Gedeonis filij Ioas uiri Iſra-
ëlitæ. Tradidit enim dominus
in manus eius Madian, & omnia
caſtra eius. Cumq; audiſſet Gede e
on ſomnium & interpretatio-
nem eius, adorauit, & reuerſus
eſt ad caſtra Iſraël, & ait: Surgi-
te: tradidit enim dominus in ma
b nus noſtras caſtra Madian: Diui f
ſitq; trecentos uiros in tres par-

Nicolaus de Lyra.

fatigati & multū ſitibundi, & ideo de ex
ercitu fuerunt ſeparati. Hebræi aūt dicunt,
ꝙ hoc fuit eò ꝙ erāt aſſueti curuare genua
corā idolis. ſed prima expoſitio eſt magis li
teralis. a ¶ Sumptis itaq; pro nume D
ro cibarijs & tubis omnem reliquā.
ſ. ꝓ trecētis viris electis ad prælium: quia re-
ſiduum ciborum dimiſit reuertētibus.
b ¶ Caſtra au. Hîc conſequenter deſcri
bitur electorū aſſecuratio. & primò verbo
diuino cū dicitur. Surge & deſcende
in caſtra quia tradidi eos ī manu tu.
Secundò ex ſomnio audito. & ideo ſubdit:
c ¶ Et cum audieritis quid loquan
tur tunc confortabuntur manus tu.
&c. quod intelligitur de ſomnio audito,
& interpretatione eius: quæ poſtea ponū-
tur cùm dicitur: Narrabat aliquis ſom
nium proximo ſuo: & in hunc mo.
cuius forma ſubditur, cùm dicitur: d ¶ Vi
debatur mihi quaſi ſubci. panis ex.
per quē ſignificabatur Gedeon qui nulli⁹
reputationis erat in conſpectu regum Ma-
dian: ſicut panis ſubcinericius & hordea-
ceus vilis eſt ex materia & forma. & hoc eſt
qđ ſubditur in interpretatiōe. cùm dicitur:
Non eſt hoc aliud niſi gla. ge. &c.
e ¶ Cumq; audiſſet &c. eò ꝙ inuene
rat verbum confortatiuum: ſicut ei dixerat
dominus: Tunc confortabuntur man⁹ tuæ
&c. & per hoc ſciuit ꝙ non erat ſomnium
vanū: ſed magis à deo immiſſum ad confor
tationem Gedeonis & ſociorū ei⁹: & ad de
ſolationem aduerſariorum ipſius. tales eñ
viſiones & interꝑtationes earum aliquādo
à deo conceduntur etiam malis hominib⁹, ſi
cut & prophetandi actus: ꝓut habetur in
pluribus locis ſacræ ſcripturæ. vnde ſalua-
tor Matth. vij. c. dicit Multi dicēt mihi in il-
la die: nonne in nomine tuo prophetauim⁹
&c. ſequitur: Tunc cōfitebor illis; quia nun
quam noui vos &c. Gedeon autem ex
prædictis aſſecuratus de victoria aſſecurauit ſocios ſuos dicens,
Surgite tradidit enim dominus in manus noſtras Ma-
diā: f ¶ Diuiſitq;. Hîc cōſequēter ponit aſſecuratorū certatio,
cū dicitur, Diuiſitq; trecentos viros in tres. vt ſic inuaderēt ex
ercitum aduerſariorum per tres partes; quaſi eſſent tres exercitus

f iij magni ſubi

E prædicationis p̄liū duxit;q̄ deſpecta ſalu-
te corporū hoſtes moriēdo ꝓſternerent:
eorumq; gladios non armis,ſed patientia
ſuperarēt. Armati eñ venerunt ſub duce
ſuo ad p̄liū martyres Chriſti,ſ.tubis, lage
nis,& lampadibus. Tubis ſonāt dū p̄dicāt,
confringunt lagenas,dū ſoluēda in paſſio
ne corpora hoſtilibus gladijs opponunt,
ſulgent lampadib⁹,dū poſt ſolutionē cor
†infra.9.f. porū miraculis coruſcant. Moxq; hoſtes ī
fugā cōuerſi ſūt:quia dū,mortuorū marty
rum corpora miraculis coruſcare conſpi-
ciūt,luce v̄itatis fracti quod īpugnabant
crediderunt. Cecinerūt ergo tubis,vt lage
nę frangerētur,lagenę fractæ ſunt,vt lam-
pades apparerēt. Apparuerūt lāpades vt
hoſtes in fugā verterentur;id eſt prædica-
uerūt martyres,donec eorum corpora ſol
uerentur: quæ ſoluta ſunt vt miraculis
coruſcarent. Coruſcauerunt,vt hoſtes ex
†centum diuina luce ꝓſternerent ne erecti deo reſi-
ſterent,ſed cum ſubditi formidarēt. Et no
tandum,q̄ ſteterunt hoſtes ante lagenas:
fugerunt ante lampades,quia perſecuto-
res fidei p̄dicatoribus adhuc in corpore
poſitis reſtiterunt. Poſt ſolutionem ve-
rò corporū apparentibus miraculis in fu
gam verſi ſunt: quia pauore territi à perſe
cutione fidelium ceſſauerunt: prædicatio-
ne ſcilicet tubarum fractis lagenis corpo-
rum timuerunt viſis lampadibus miracu
lorum. Notandum etiam,quod ibi ſcri-
ptum eſt,quia in dextera tubas, in ſiniſtra
aūt lagenas tenuerunt. pro dextro eñ ha
bere dicimur q̄cquid pro magno pēſam⁹:
ꝓ ſiniſtro v̄ò qđ pro nihilo. Bñ aūt in de
F xtera tubas,in ſiniſtra tenuerūt lagenas:q̄a
Chriſti martyres ꝓ magno hñt prędicatio
nis grām:corporū verò vtilitatē ꝓ nihilo
vel ꝓ minimo. Quiſq; verò plus facit vti
Pſalm̄. 82. litatē corporis q̄ gratiam p̄dicationis: in
ſiniſtra tubam,in dextera tenet lagenam.
a ℭ Et hydrias confregiſ. Adam̄.
Hydrias portant & lampades & buccinas
corneas in manibus:& ſic veniunt ad illā
innumerabilem hoſtiū multitudinē:in qui
bus erant cameli ſicut arena maris. & cū
†vel ad li- veniſſent ad bellum:buccinis corneis inſo
mitem nuerunt,& dimiſerunt hydrias de mani-
†Cōgrega bus & contritæ ſunt. Tunc verò arreptis
lampadibus proruunt in aduerſarios,& ſi
mul buccinis cōcrepant. Vide quō electi
milites dei cum lampadibus pugnant. Sic
Lucæ.12.c. eñ Chriſtus eos armauerat, dicens: Sint
Matth.5.b. lumbi veſtri præcincti: & lucernæ arden
tes in manibus veſtris. Et:Sic fulgeat lux
†Eſaię.10.f. veſtra coram hōibus,vt videāt opera ve-
†Cōgrega ſtra bona
tusq; eſt

Nicolaus de Lyra.

magni ſubitò ſupueniētes:vt ex hoc ex
ercit⁹ terreretur,ſicut & factū fuit,vt patet
†pricipes ex ſequentibus. a ℭ Et dedit tu. Modus
enim pugnandi fuit talis:quia quilibet de
trecētis viris habebat tubam in manu de-
Iſa.10.f. xtera.& lampadē,id eſt faculam ardentem
Pſalm̄.82.c. in ſiniſtra manu quæ non poſſet de facili
extingui.& lagenæ vacuæ erant deſuper
includentes faculas,ita q̄ lumen non poſ-
ſet videri.propter quod videtur, q̄ ori-
ficia lagenarum eſſent inferius verſus ma-
nus tenentium faculas. Et buccināte Ge-
deone trecenti viri in tribus partibus cir-
ca exercitum hoſtium confregerunt lage
†Cur hoc nas: & ſic ſubitò apparuit lumen inclu-
feciſti nobis ſum,& cœperunt clamare:Gladius dñi
& Gedeonis,& buccinare:& ſic ex terribi
li ſonitu cōfractiōis lagenarū & clamoris
hoim̄

a ℭ Prędicationis.
tes,& dedit tubās in manibus eorū a
a ℭ Corpora. b ℭ Fulgorem miraculorum.
lāgenasq; uacuas, ac lāmpades in b
medio lagenarum. Et dixit ad eos:
ℭ Chriſtus paſſus eſt pro nobis,relin
quens nobis exemplum, vt ſequa-
mur veſtigia eius
†Quod me facere uideritis,hoc fa
cite. Ingrediar †partem caſtrorum,
& quod fecero ſectamini. Quan-
a ℭ Prædicatio b ℭ Operę:quia opus
non debet diſſentire a prædicatione.
do perſonuerit tuba in mānu mea,
uos quoque per caſtrorum circum
a ℭ Aug. Quia id.ſ.fiebat quod pla
ceret domino & Gedeoni.
itum clangite & conclamate dōmi-
no & Gedeoni. Ingreſſusq; eſt Ge
deon † & trecenti uiri qui erant
cum eo in partem caſtrorum, inci- c
pientibus uigilijs noctis mediæ:
& cuſtodibus ſuſcitatis, cœperunt
buccinis clangere,& complodere
inter ſe lagenas. Cúmque per gy-
rum caſtrorum in tribus perſona-
a rent locis,& hydrias cōfregiſſent,
a ℭ Quia pro minimo habet vtilitatem corporū,
pro magno autem prædicationum gratiam.
tenuerunt ſiniſtris mānibus lam-
pades, & dextris ſonantes tubas:
clamaueruntq;: Gladius domini &
Gedeonis: ſtantes ſinguli in loco
ſuo per circumitum caſtrorum ho
ſtium. Omnia itaq; caſtra turbata
ſunt,& uociferantes ululātesq; fu-
gerūt. Et nihilomin⁹ inſiſtebāt tre-
centi uiri buccinis perſonantes. Im
miſitq; dominus gladium in omni-
bus caſtris,& mutua ſe cæde trun-
cabāt fugiētes uſq; ad Bethſeta*,&
†crepidinē Abelmeula in Theb-
bath. †Cōclamātes aūt uiri Iſraël de d
Nephthali & Aſer & omni Manaſ
ſe,perſequebātur Madian. Miſitq;
Gedeon nuntios in omnem mon-
tem Ephraim dicens: Deſcendite
in occurſum Madian,& occupate
aquas uſq; Bethbera atque Iorda-
nem. †Clamauitq; omnis Ephraim
& præoccupauit aquas atq; Iorda-
nem uſq; Bethbera. † Apprehen-
ſosq; duos †uiros Madian, Oreb
& Zeb: interfecit Oreb in petra e
Oreb: Zeb uerò in torculari Zeb.
Et perſecuti ſunt Madian, capita f
Oreb & Zeb portantes ad Gede-
on trans fluenta Iordanis.

Cap. VIII.

Ixerúntque ad e- g
um uiri Ephraim:
† Quid eſt hoc
quod facere uolui-
ſti,ut nos non uo-

hoīm & ſonitu tubarū & ſubita appariti G
one luminis, fuit territus exercitus hoſtiū
& ita turbatus,q̄ vnus interficiebat aliū
credēs pcutere aduerſariū;& ſic fuerūt ad-
uerſarij debellati,& ex prędictis patet lite-
ra:paucis exceptis q̄ diſcurrent. b ℭ Ac
lampa.i.faculas ardentes vel torticea, vel
aliqua hmōi quę nō poſſent de facili extin
gui. c ℭ Incipientibus vi &c. Ita q̄ †extremū
illi q̄ vigilauerant ꝓ cuſtodia exercitus e-
rant fatigati;& deponebant arma vt dor-
mirēt;& alij q̄ debebāt eis ſuccedere in vi-
gilia nondum erāt armati;& ſic fuerūt ci-
tius ſtupefacti. d ℭ Concla. Hîc cōſe
quēter ponit adiutorū aſſociatio, q̄a filij
Iſrael q̄ nō erāt in prędio vidētes aduerſa-
rios fugere,inſecuti ſunt eos(quia vulgari
ter dicitur:ſi eſt qui fugiat,ſatis inuenitur
qui inſequit)& interfecerunt eos,prępccu
pantes loca per quę poterāt Iordanē tran
ſire,& patet litera vſq; ibi. e ℭ In pe.
Oreb. Iſta nō eſt petra Oreb de qua
Moyſes eduxit aquam:vt habetur Exod.
xvij. q̄a illa nō eſt in terra promiſsionis:
ſed in deſerto. Iſta autē eſt in terra promiſ
ſionis. Sed aliter ſcribūtur in Hebræo: q̄a
illa incipit per literā he חרב : iſta autem
per literā ערב ain & nominata eſt iſta pe
tra Oreb:q̄a Oreb fuit iuxta illā interfe-
ctus. f ℭ Capita Oreb & Zeb por
tantes ad Gedeon tran. id eſt poſt
Gedeon tranſierunt Iordanem ad perſe-
quendum aduerſarios:de quo trāſitu ha-
betur ca. ſequēti. Et ideo illud qđ dicitur
hîc de iſta portatione capitū vltra Iorda H
nem dicit̄ p anticipationē;q̄a geſta nō ſem
per ſcribunt̄ eodē ordine quo facta ſunt.
Moraliter ℭ Quia ſententia huius ca. breuis eſt, pōt
hîc poni breuis moralitas, Ierobeal enim
q̄ interpretatur fortis cōtra Baal, ſignifi-
cat dñm noſtrū Ieſum Chriſtū cōtra dæ-
monē fortiſsimū. Exercitus eius eſt popu
lus Chriſtianus,in hoc exercitu multus eſt
pp̄ls:q̄a multi ſunt vocati,pauci verò ele
cti, Matth.xx. b. Repudiant̄ aūt tanq̄ ine- *i Sarerath
pti ad p̄liū cōtra vitia timidi,ſitibūdi & fa
tigati.i.timētes ad tremorē humanū;ſitiē-
tes honorē mūdanū;impotētes ad laborē
ſeu obſequiū diuinū. Et econtrario eligūt
apti ad hoc p̄liū cōſtātes in humanis terro
ribus,nō curātes de mūdanis honoribus,
pſeuerātes in diuinis obſequiis ſeu labori
bus. Et iſti vincūt cōfractione lagenarū,
pſonatione tubarū, exclamatione vocum
humanarū. Confractio lagenarū eſt car-
nis mortificatio,exclamatio vocū deuota
oratio, ſonit⁹ tubarū ſancta & feruēs pre-
dicatio quibus aduerſarius noſter diabo-
lus debellatur. -atq; Ior-
danem.

NIC. DE LY.

†23.q.5.§.fi.

CAP. VIII.

Diuiſio Ixeruntq;. Hîc cōſequēter
deſcibit victorię pfectio, vbi
priò ponit occaſione hui⁹ vi
ctorię cōtētio,ſcđò maligno
rū deriſio.ibi:Cūq; veniſſent,tertiò aduer
ſariorū cōprehēſio,ibi:Zebee aūt & Sal-
mana,quartò deriſorū punitio,ibi:Reuer
tensq; de bello.q̄ntò aduerſariorū cōpre
hēſorū occiſio,ibi: Dixitq; ad Zebee &
Salmana.ſextò p̄dæ diuiſio,ibi:Dixerūtq;.
ſeptimò ſequens tranſgreſsio,ibi. Fecitq;.
Circa primū ſciendū,q̄ Iacob patriarcha
benedicens filijs Ioſeph, Manaſſe & E-
phraim,præpoſuit Ephraim ipſi Manaſ-
ſe,vt habet̄ Gen̄.xlviij. Propter qđ tribus
Ephraim præponebat ſe tribui Manaſſe.
Gedeon

ſtra bona. Talibus ergo lampadibus accen
A ſis debēt pugnare Chriſti milites luce ope
rū refulgentes. Buccina verò canit, qui de
cęleſtibus loquitur, de ſpiritualibus diſſerit, — & propè vim inferentes
& myſteria regni cælorum reuelat. Ille de
tuba loquitur, qui de magnis & maximis lo
quitur, qui ſcientiam Chriſti humanis au-
ribus pandit. Cornea autem dicitur bucci
na, quia de ſancto dicitur: Cornu eius exal- — Pſal.lxx.b.
tabit̄ in gloria. Ideo cuiuſq; buccina dicit̄
cornea: quia multiplicē ſcientiam Chriſti
& crucis eius q̄ in cornu ſignificat̄, diſſerit
ſacramēta. Hac ergo buccina militantes &
pugnantes alienigenas vincimus: & hoſtes
in fugam vertimus: etiā ſi fuerit multitudo
eorū ſicut locuſtæ. Locuſtis em̄ comparat̄
dæmonū multitudo, q̄bus neq; in cęlo, ne
que in terris ſedes eſt. Pręcedebat ergo in
hoc bello operum lux, & ſcientiæ & virtu-
tis diuini verbi prædicatio. Pugnemus &
nos in hymnis & pſalmis & canticis ſpiri-
tualibus concinentes & clamātes ad domi-
nū, vt ab ipō victoriā cōſequi mereamur.
Fecitq;

Nicolaus de Lyra.

Gedeon autē erat de tribu Manaſſe: vt
patet ex dictis. ſ̄. ca. vj. & ideo iſti de Ephra
im fuerūt indignati de hoc, q̄ Gedeon poſ
ſet de victoria prę ipſis gloriari: ideo vole
bāt cōtra ipm̄ contēdere & pugnare. ſcd'm
qd' dicit̄a ¶ Iurgantes. Quod vidēs Ge
deon maluit eis gloriam victoriæ tribue-
re, ne ſeditio moueretur inter eos, dicens:
b ¶ Quid enim tale facere potui
quale vos feciſtis? quaſi dicat vobis eſt
attribuenda victoria, & non mihi. Ad
B quod rationem apparentē inducit dicens:
c ¶ Nonne melior. Loquitur parabo
licè. Racemus enim continet pauca grana:
vindemia autem multa. Per hoc igitur ſi-
gnificat, q̄ paucæ perſonæ captæ & oc-
ciſæ à filijs Ephraim, erāt maioris ponde-
ris, q̄ multitudo victa & occiſa ab exerci-
tu qui erat cum Gedeone, quam denomi-
nat Abiezer, cuius domum vocauerat ad
prælium: vt patet ex ſupradictis capit. vj.
vt ſic ex humilitate etiam nō adſcribat ſibi
victoriam dictæ multitudinis, ſed alteri.
Vel potius quia ipſe Gedeon erat de fami
lia Abiezer: & ideo factum illud non attri-
buit ſibi: ſed toti familiæ ab Abiezer deno
minatę. Quod autem paucę perſonę captę
à filijs Ephraim eſſent maioris pōderis, de
ſignat cūm ſequenter dicitur: d ¶ In
manus veſtras do. tradi. i. ſpiritus ſup-
biæ: quia non quærebant niſi gloriam vi-
ctoriæ. Ex hoc autem loco & fortè ſimili-
bus accepit poſtea Salomon parabolam:
quæ habetur Prouerbiorum. xv. a. Reſpō
ſio mollis frangit iram: ſermo autem durus
ſuſcitat furorem. e ¶ Cumque veniſ-
ſet Gedeon ad Iordanem, tranſiuit
eum cum trecentis viris qui ſecum.
Hîc conſequenter deſcribitur Gedeonis
iniuſta deriſio. quia cūm peteret refectionē
ab illis qui erant de populo Iſrael, vt poſ-
ſet perſequi aduerſarios fugientes: non ſo-
lūm non dederunt, ſed etiam deriſoriè re-
ſponderunt. & patet litera paucis exceptis.
f ¶ Dixitq; ad viros Socoth. Socoth
non eſt hîc nomen manſionis filiorum Iſ-
rael in exitu eorum de AEgypto: quia lo-
cus ille eſt in AEgypto: vt habetur Nume.
xxxiij. ſed eſt locus vbi Iacob recedens ab
Eſau poſt confœderationem fixit taberna-
culum:

cares cùm ad pugnam pergeres
contra Madian: iurgantes forti- a
ter, & propè uim inferētes? Qui-
bus ille reſpondit: Quid enim b
tale facere potui quale uos feci-
ſtis? Nónne melior eſt racemus c
Ephraim uindemijs Abiezer?
In manus ueſtras dominus tra- d
didit principes Madian, Oreb
& Zeb. Quid tale facere potui,
quale uos feciſtis? Quod cùm
locutus eſſet requieuit ſpiritus
eorum, quo tumebant contra
eum. Cumq; ueniſſet Gedeon e
ad Iordanem, tranſiuit eum cum
trecentis uiris qui ſecum erant:
& præ laſsitudine, fugientes per-
ſequi non poterant. Dixitq; ad f
uiros Socoth: Date obſecro pa- g
nes populo qui mecum eſt: quia
ualde defecerūt, ut poſsimus per
ſequi Zebee & Salmana reges
Madian. Reſponderunt prin- h
cipes Socoth: Forſitan palmæ i
manuum Zebee & Salmana in
manu tua ſunt: & idcirco poſtu-
las, ut demus exercitui tuo pa-
nes? Quibus ille ait: Cùm ergo
tradiderit dominus Zebee & Sal
mana in manus meas: conteram k
carnes ueſtras cum ſpinis tribu-
liſq; deſerti. Et inde conſcendens l
uenit in Phanuel: locutuſq; eſt
ad uiros loci illius ſimilia. Cui &
illi reſponderūt ſicut reſponde-
rant uiri Socoth. Dixit itaq; eis:
Cùm reuerſus fuero uictor in pa
ce, deſtruam turrim hanc. Zebee m
autē & Salmana requieſcebant*
cum omni exercitu ſuo. Quinde
cim enim milia uiri remanſerant
ex omnibus turmis orientali-
um populorum, cæſis centum
uiginti milibus bellatorum &
educentium gladium. Aſcen-
denſq; Gedeon per uiam eo-
rum qui in tabernaculis mora-
bantur ad orientalem partem
Nobe & Iegbaa percuſsit ca-
ſtra hoſtium: qui ſecuri erant, n
& nihil aduerſi ſuſpicabantur:
fugeruntq; Zebee & Salma-
na: quos perſequens Gede-
on comprehendit turbato o-
mni excercitu eorum: Reuer-
tenſq; de bello † ante ſolis ortum,
apprehendit puerum de uiris So
coth: interrogauitq; eum nomi- p
na principum & ſeniorum So-

culum: & appellauit nomen illius loci So- C
coth: vt habetur Gene. xxxiij. & erat locus
ille propè Iordanem. g ¶ Date obſecro
panes. Confidenter petebat ab eis, quia
erant de filijs Iſrael. h ¶ Reſponderunt
principes Socoth. negatiuè & deriſoriè.
i ¶ Forſitan palmę manuum. i. iam
tenes eos captos. & ideò meritò Gedeō re-
ſpondit: k ¶ Conteram carnes. in pœ
nam debitam huius iniuriæ. l ¶ Et inde.
locus eſt vbi Iacob luctatus fuit cum ange
lo: & ideo vocauit nomen loci illius Pha-
nuel, vt habetur Gen. xxxij. Et viri Phanuel
reſponderunt deriſoriè ſicut & præceden-
tes. m ¶ Zebee autem. Hîc conſe-
quenter deſcribitur comprehenſio aduer-
ſariorum qui remanſerant. Et patet litera
vſq; ibi: n ¶ Qui ſecuri. quia erant vl-
tra Iordanem, nec credebant q̄ Gedeon
tranſiret Iordanem ad perſequendum eos:
& quia repente venit ſuper eos, fuerant de
facili capti & bebellati. o ¶ Reuertenſ-
que. Hîc conſequenter deſcribitur deriſo-
rum ſupradictorum punitio, cūm dicitur:
Reuertenſq; de bello ante ſolis. In
Hebr. habetur: מלמעלה id eſt, de mille
maaleh altitudine ſolis. i. antè occaſum ſolis
ſole adhuc exiſtente in alto, vt exponūt He
brei. p ¶ Interrogauitq; eum nomi-
na principum & ſeniorum. Tū quia
volebat parcere multitudini populi, eò
q̄ erant de filijs Iſrael: tum quia ſoli prin-
cipes erant in culpa: vt patet per prędicta.
En Zebee

Moraliter. c ¶ Cumq; veniſſet — Moraliter
Gedeon ad Iordanem, trāſiuit &c.
Per Gedeonē qui debellatis hoſtibus in cā
po perſecutus eſt eos fugiētes vſq; ad locū
in quo credebant eſſe ſecuri; prout in te-
xtu dicitur, dominus Ieſus Chriſtus ſignifi D
catur: qui poſt eiectionem dæmonum de
corporibus obſeſſis in mundo: intantum
q̄ ſimul eiecit legionem, quæ facit ſex milia
ſexcenta ſexaginta ſex: vt habetur Marc. v.
poſtea tranſiuit ad eorum locum, ſcilicet
infernum ad ipſos deprędandum. Per vi-
ros Socoth qui Gedeoni exprobrauerūt,
poſſunt intelligi vulgares Iudæorum. quia
Socoth interpretatur tabernacula: & ideo
viri Socoth idem eſt quod viri tabernacu — * in Carcar
lorum. Sic autem nominari poſſunt vul-
gares Iudæorum, eò quòd dixerunt. iij. Re
gum. xij. d. Quæ nobis pars in Dauid: aut
quæ hæreditas in filio Iſai? Reuertere in ta
bernacula tua Iſrael. Ipſi verò exprobraue
runt Chriſto per Gedeonem ſignificato.
Matth. xxvij. e. Pretereuntes autem blaſphe
mabant eum, mouentes capita ſua & dicen
tes, Vah qui deſtruis templum dei &c.
Per viros Phanuel intelliguntur ſcribæ &
ſacerdotes. Phanuel enim interpretatur fa
cies dei. & ſecundum Grego. ſuper Ezech.
facies ad notitiam pertinet. ipſi verò noti
tiam dei per legē & prophetas habuerunt.
& ipſi ſimiliter exprobrauerūt Chriſto dicē
tes: Alios ſaluos fecit: ſeipſum ſaluare non
poteſt &c. vbi ſuprà. Sed ſicut Gedeon ex
probratus trāſiens hoſtes debellauit: Sic ſal
uator noſter poſt opprobria in cruce ſibi
illata per mortē ſuā ad infernū deſcēdit, &
ibidē dęmones ſimpliciter cōfudit. Et ſicut
Gedeon habita victoria de Madian deſtru — † de ſup' exiſtente ſole, vel, à ſolis ortu,
xit viros Socoth & Phanuel: ſic ſaluator no
ſter poſt triūphū de dæmonibus, & aſcen-
ſionē ad cælos populū Iudęorū & ſacerdo
tes deſtruxit p Romanos: & templū p tur-
rem Phanuel ſignificatum concremauit.

☞ a ℭ Fecitq;. Aug. Cap. VIII.
E Querit̃ qd ſit ephod vel ephot. Quod
quidẽ ſi ſacerdotale eſt indumentũ qd
pleriq; dicunt vel poti⁹ ſuper indumẽ-
tũ qd Grecè, ἐπενδύτης dicitur: vl' ἐπωμίς
qd magis ſuphumerale interp̃tari põt.
meritò mouet quõ de tãto auro Gedeõ
id fecerit. q̃a ſcriptũ eſt: Et factũ eſt põ
dus inauriũ aurearũ quas petierat ſicli
mille ſeptingenti auri: p̃ter brachialia &
torques & opimẽta purpurea q̃ erant
ſup reges Madian: p̃ter torques q̃ erant
in camelorũ ceruicib⁹: & fecit illud Ge-
deon in ephod, & ſtatuit illud in ciuita-
te ſua: & fornicatus eſt oĩs Iſrael poſt il-
1.Reg.2.d. lud &c. Quõ ergo iſta veſtis de tãto au
ro fieri potuit? nam & mater Samuel fe
cit illi ephod bath qd qdã interpretati
ſunt ephod lineũ: qñ eũ dedit dño in tẽ-
plo nutriẽdũ. Vbi euidẽtius appet hoc
genus eſſe indumẽti. An iõ dictũ eſt: ſta
tuit illud in ciuitate ſua: vt hinc intellige
ret aureũ fuiſſe factũ? Nõ enĩ dictũ eſt
*ipſe poſuit, ſed ſtatuit, q̃a ita erat ſolidũ, vt
ſtatui poſſet. i. poſitũ ſtaret. hoc ergo il-
licitũ cũ feciſſet Gedeõ: fornicat⁹ ẽ poſt
illud oĩs Iſrael: id eſt ſequẽdo iſtud con
tra legẽ dei. Vñ nõ fruſtra queritur: cũ
idolum nõ fuerit, id eſt cuiuſq; falſi dei
ſimulacrũ: ſed ephod. i. vnũ de ſacramẽ
tis tabernaculi: qd ad veſtẽ ſacerdotalẽ
ptineret: quõ ſcriptura dicat fornicatio
nẽ ppl'i iſta venerãtis. Iõ. ſ. q̃ p̃ter taber
naculũ dei vbi erãt iſta, q̃ ibi fieri iuſſe-
rat deus: extra ſiſe aliqd fieri fas nõ erat.
Iõ factũ eſt Gedeoni & domui ei⁹ in ſcã
dalũ. i. vt ab offẽſo deo diſcederet: q̃a &
hoc quoddã idoli genus erat, qd extra
dei tabernaculũ quodlibet manufactũ
p deo colere: cũ illa ipa q̃ iuſſa ſunt in
F tabernaculo fieri, ad dei potius cultũ re
ferant, q̃ p deo aut dei ſimulacro cole
rent. Quãq; p ephod ea locutione q̃ ſi-
gnificat à p̃te totũ, oĩa pñt intelligi q̃ cõ
ſtituit Gedeon in ſua ciuitate veluti ad
colẽdũ deũ, ſimilia tabernaculo dei. Et
iõ p ephod q̃a hoc eſt ſacerdotalis inſi-
gne honoris: vt hoc ſit pc̃m Gedeõ, q̃
extra dei tabernaculũ fecerit aliqd ſimi
le vbi coleret de⁹: nõ q̃ ſolido auro ve
lut adorãdũ cõſtituerit ephod, ſed q̃ ex
auro illo fecerit ea q̃ pertinerẽt ad orna
mẽta vl' inſtr̃a ſacrarij: q̃ oĩa p ephod ſi
gnificata ſunt. Ipm quoq; ephod nõ ex
ſolo auro fieri p̃ceptũ eſt: ſi hoc eſt ſup
Exod.28.a. hũerale ſacerdotalis veſtis: ſed aliqd au
ri habet. Nã ex auro & hyacitho & pur
pura & coccino & byſſo fieri iuſſum
eſt. Sed q̃a hęc ita poſuerũt LXX. vt
mẽoratis oĩb⁹ q̃ de ſpolijs accepat Ge-
deon, inferrent: & fecit illud Gedeon in
ephod: videt̃ ex illo toto hoc factũ eſſe
cũ ea locutiõe q̃ ſignificat à toto p̃tẽ, vt
ita poſſit intelligi: fecit illud in ephod,
quaſi inde fecit ephod: vel ex eo fecit e-
phod: non illud totum. ſ. in ephod con
ſumẽs: ſed ex illo q̃tũ ſufficiebat impen
dẽs. Nã in illa interp̃tatione quæ ex He
bręo eſt ſic legit̃: Fecitq; ex eo Gedeon
ephod. Qd ei apud LXX. ephud, hoc
ĩ Hebręo ephod legit̃. Nõ aũt oẽs ſacer
dotes tali vtebant̃ ſuperhumerali qd eſ
ſet ex auro, hyacintho, purpura, cocci-
no, & byſſo: ſed ſolus ſummus ſacerdos.
Nõ erat ergo tale qd datũ eſt Samueli
à matre cũ adhuc puer eſſet. vñ ephod
bath dr̃. i. lineũ: Sed Gedeõ exiſtimo il-
lud feciſſe: qd erat p̃cipuũ indumẽtũ ſũ
mi ſacer

coth: & deſcripſit ſeptuaginta ſeptem
uiros. Venitq; ad Socoth & dixit eis:
En Zebee & Salmana ſuper quibus a
exprobraſtis mihi dicentes: Forſitan
manus Zebee & Salmana in manibus
tuis ſunt: & idcirco poſtulas, ut demus
uiris qui laſſi ſunt & defecerũt, *panes.
Tulit ergo ſeniores ciuitatis & ſpinas b
deſerti ac tribulos, & contriuit cum eis
atq; cõminuit uiros Socoth. Turrim
quoq; Phanuel ſubuertit, occiſis habi
tatoribus ciuitatis: Dixitq; ad Zebee c
& Salmana: Quales fuerunt uiri quos d
occidiſtis in Thabor? Qui reſponde-
runt: Similes tui, & unus ex eis quaſi fi e
lius regis. Quib⁹ ille reſpõdit: Fratres f
mei fuerũt, filij matris meæ. Viuit dñs
quia ſi ſeruaſſetis eos, nõ uos occiderẽ.
Dixitq; *Iether primogenito ſuo: Sur
ge & interfice eos. Qui nõ eduxit gla
diũ. Timebat enĩ, q̃a adhuc puer erat.
Dixeruntq; Zebee & Salmana: Tu g
ſurge & irrue in nos: q̃a iuxta ætatẽ ro
bur eſt hoĩs. Surrexit Gedeon & inter
fecit Zebee & Salmana, & tulit orna-
mẽta ac bullas, quibus colla regaliũ ca
melorũ decorari ſolent. Dixerũtq; oẽs h
uiri Iſraël ad Gedeõ: Dñare noſtri tu
& filius tuus, & filius filij tui, quia libe-
raſti nos de manu Madiã. Quibus il-
le ait: Non dñabor ueſtri, nec domina
bitur in uos filius meus, ſed domina
bitur uobis dominus. Dixitq; od eos:
Vnam petitionem poſtulo à uobis.
Date mihi inaures ex præda ueſtra.
Inaures enim aureas Iſmaëlitæ habe-
re conſueuerant. Qui reſponde-
runt: Libentiſſimè dabimus. Ex-
pandentéſque ſuper terram pallium,
proiecerũt in eo inaures de præda: &
fuit pondus poſtulatarum inaurium
mille ſeptingenti auri ſicli, abſque† or
namentis & monilibus & ueſte pur-
purea, quibus reges Madian uti ſoli-
ti erant: & præter torques aureas ca-
a melorum. Fecitque ex eo Gedeon e- i
phod, & poſuit illud in ciuitate ſua E-
phra. Fornicatúſque eſt omnis Iſra- k
ël in eo: & factum eſt Gedeoni & o- l
mni domui eius in ruinam. Humilia
tus eſt autem Madian coram filijs Iſ-
raël, nec potuerunt ultrà ceruices ele-
uare: ſed quieuit terra per quadraginta
annos quibus Gedeon præfuit. Abijt
itaque Ierobaal filius Ioas & habita-
uit in domo ſua: habuitq; ſeptuaginta
filios qui egreſſi ſunt de femore eius,
eò quòd plures haberet uxores. Con- m
cubina autem illius quam habebat in

mi ſacerdotis: p qd & cętera ſignificata G
ſũt opa ſacrarij: qd ĩ ſua ciuitate p̃ter dei
tabernaculũ cõſtituit: & iõ factũ ẽ illi &
☞ domui eius

Nicolaus de Lyra.

a ℭ En Zebee. Ad hoc enĩ reſer
uauerat eos viuos vt oſtẽderet viris So
coth victoriã à deo ſibi datã. b ℭ Tu
lit ergo. q̃a traxit eos p ſpinas & tribu
los: vel q̃a cõbuſſit eos igne facto de ſpi
nis ſecundũ alios. c ℭ Dixitque. Hîc
cõſequẽter deſcribit̃ aduerſariorũ com
prehẽſorũ occiſio. cuius cã in ſpẽali tã-
gitur, cùm q̃rit̃: d ℭ Quales. ibi enim
manebãt fratres Gedeonis: & iõ ſollici
tus fuit quærere qd fuiſſet ibi factum.
e ℭ Similes. i. ſpecioſus forma p̃ alijs.
f ℭ Fratres. & iõ habuit ſpecialẽ cãm
occidẽdi eos in vindictã fratrũ ſuorũ:
q̃a ppinquus occiſi debebat homicidã
interficere: vt hr̃ Nu. xxxv. g ℭ Dixe
runtque. Tũ q̃a magis volebãt habe-
re mortẽ breuẽ per manũ hoĩs fortis, q
poterat hominẽ interficere vno ictu,
q̃ longã p manũ pueri q hoc nõ poſ-
ſet. Tũ q̃a magis horrebãt mori p ma-
nũ pueri: q in hoc non videt̃ differre â
muliere q̃ per manum hoĩs perfecti, ſi-
cut & Abimelech letaliter vulneratus â
muliere fecit ſe interfici p armigerũ ſuũ,
ne diceret̃ q̃ â muliere interfectus eſſet,
vt ca. ſe. h ℭ Dixe. Hîc cõſequẽter de-
ſcribit̃ p̃dę diuiſio. peracta enĩ victoria
filij Iſrael obtulerunt Gedeoni q̃ dña-
ret̃ ſuper eos vſq; ad tertiã generationẽ
incluſiuè. q renuit: eò q̃ dñs hoc dñiũ
ſibi retinuiſſet: ſicut dictũ eſt ſuprà. pe
tijt tñ vt de p̃da ſibi darent̃ inaures au-
reę: quas nobiles Iſmaelitarũ portare cõ H
ſueuerãt qd ſibi cõceſſum fuit: & patet
lr̃a. i ℭ Fecitque. Hîc conſequent̃ po
nit̃ ſequẽs trãſgreſſio, cùm dicitur: Fe-
citque. i. veſtem ſacerdotalẽ q̃ vocatur
ſuperhumerale: vt habetur Exo. xxviij.
Sciendum tñ q̃ iſtud veſtimentum nõ
eſt ſolũ de auro: ſed etiã de lino & ſerico
diuerſorum colorum & lapidibus prę
tioſis: ſicut fuit ibidem. & ſecũdum qd
dicitur in ſcholaſtica hiſtoria. & Augu.
idem videtur dicere, quòd per iſtud or
namẽtum quod ſummi ſacerdotis erat
proprium, intelliguntur alia eius orna
menta. Iſte enim Gedeon motus qua-
dam deuotione indiſcreta, vt commu- † lunulis
niter dicitur ab expoſitoribus noſtris
voluit habere cultum diuinum in do-
mo ſua ſicut erat in Silo: quod tamen
erat illicitum, vt habetur Ioſue. xxij.
k ℭ Fornicatuſque eſt omnis Iſ-
rael in eo. Fornicatio in ſcriptura in
tali materia accipitur pro idololatria. li
cet enim Gedeon vſus fuerit prædictis
ad cultum diuinum tantùm: tamen filij
Iſrael poſt mortem eius vſi ſunt in cul-
tu idolorum, vt dicunt doctores He-
braici & Latini. l ℭ Et factum
eſt Gedeon, & omni domui eius
in ruinam. Humiliatus eſt autẽ
Madiã coram filiis Iſrael, nec po-
tuerunt vltra ceruices eleuare:
ſed quie. quia Gedeõ in prędictis pec
cauit, vt communiter dicunt doctores,
propter quod & eius domus poſt mor
tem eius ferè deleta fuit, vt habetur cap.
ſe. Cætera patent vſq; ibi: m ℭ Concu
bina autem illius quam. Dicunt
aliqui q̃ fuit vxor eius: nõ tñ principa-
lis: ſed adiun

domui eius in ſcandalum, vt ſic interiret filiorum proles numeroſa: A ſicut poſtea teſtatur ſcriptura. ¶ Augu. Intelligendũ eſt per prolepſim dictum eſſe, quod fecerit Gedeon ephod cõtra legẽ dei ex auro quod deuictis hoſtibus erat ablatũ: vt ſimul diceretur vnde erat aurum: & quid de illo ſit factũ. Factũ eſt em̃ hoc peccatũ in fine dierũ Gedeõ, qñ cõſecuta ſunt mala quæ annectit ſcriptura: poſtq̃ dixit quot annis in dieb⁹ Gedeõ terra q̃euit. a ¶ Poſtq̃. Au. Et factũ eſt cũ mortu⁹ eſſet Gedeõ, & auerſi ſunt filij Iſrael, & fornicati ſunt poſt Baalim, & poſuerũt ipſi ſibi Baalberith teſtamẽtũ, vt eſſet eis ĩ deũ &c. Et Baali, & Baalberith idola intelligenda ſunt. Maior ergo trãſgreſſio & fornicatio eſt à populo poſt mortem Gedeon, quàm illo viuo propter ephod. Quod & ſi illicitè factum erat, tamen de ſacramẽtis tabernaculi erat: hæc verò idololatria non habet vel falſam paternæ religionis defenſionem. Vnde etiam ſi non in fine temporis Gedeon ephod factũ eſt, ſed añ factũ eſt: ita deus patiẽter tulit, vt pax in terra ꝑſeueraret, q̃a licet factũ erat ꝙ ꝓhibuerat: nõ tñ lõgè receſſum erat ab illo qui tale aliq̃d in tabernaculo ſuo in honorem ſuum fieri iuſſerat. Nunc verò grauiora commiſſa, & apertam poſt idola fornicationem populi noluit eſſe impunitam.

Reman.

†Poſuerũt q́ ſibi Baalberith. & infrà

Sichem, genuit ei⁹ filium nomine Abimelech: Mortuuſq́ eſt Gedeon filius Ioas in ſenectute bona, & ſepultus eſt in ſepulchro Ioas patris ſui in Ephra de familia Ezri. Poſtquam autem mortuus eſt Gedeon auerſi ſunt filij Iſraël, & fornicati ſunt in Baalim. † Percuſſeruntq́ cum Baal fœdus, ut eſſet eis in deum: nec recordati ſunt domini dei ſui, qui eruit eos de manibus inimicorum ſuorum omnium per circuitum, nec fecerunt miſericordiam cum domo Ierobaal Gedeon iuxta omnia bona quæ fecerat Iſraëli.

Cap. IX.

ABijt autem Abimelech filius Ierobaal in Sichem ad fratres matris ſuę & locutus eſt ad eos & ad omnem cognationem domus patris matriſq́ ſuæ dicens: Loquimini ad omnes † uiros Sichem: Quid uobis eſt melius, ut dominentur ueſtri ſeptuaginta uiri omnes filij Ierobaal: an ut dominetur unus uir? Simúlque conſiderate, quia os ueſtrum & caro ueſtra ſum. Locutiq́ ſunt fratres matris eius de eo ad omnes uiros Sichem uniuerſos ſermones iſtos: & inclinauerunt cor eorũ poſt Abimelech, dicentes: Frater noſter eſt. Dederuntq́ illi ſeptuaginta pondo argenti de phano Baalberith. Qui

a ¶ Iſid. Sic Antichriſtus multos conducet muneribus vt faueant ſibi.

conduxit ſibi ex eo uiros inopes uagos: ſecutiq́ ſunt eũ. Et uenit in domum patris ſui in Ephra,

a ¶ Iſid. Credentes quos Chriſtus in fide genuit.

& occidit fratres ſuos filios Ierobaal ſeptuaginta uiros ſuper la-

a ¶ De ſeptuaginta linguis.

Nicolaus de Lyra.

lis, ſed ad adiũcta: ſicut de Abrahã dicitur Gen. xxv. a. Filijs aũt cõcubinarũ largitus eſt munera, & tamen non cognouit aliquã, q̃ nõ eſſet vxor ſua. a ¶ Mortuuſq́. Ex hoc videtur ꝙ in gratia mortuus fuerit & per conſequens ꝙ à peccato prædicto pœnituerit vel excuſatus fuerit. b ¶ Poſtquam. ſcilicet à cultu dei. c ¶ Et for. per idololatriam. d ¶ Percuſſeruntque. B de cætero in perpetuum. e ¶ Nec fecerunt. quia interfecerunt filios eius: vt habetur ca. ſe. ¶ Ad maiorem prędictorum intelligentiam vel potius ſtudioſorum exercitationem poteſt quęri, vtrũ Gedeon mortuus fuerit in peccato mortali: & videt̃ ꝙ nõ: quia dicitur hic de eo: Mortuusque. quod non cõſueuit dici in ſcriptura ſacra, niſi de illis q̃ moriunt̃ in gratia ſecundũ doctores Hebraicos & Latinos. Item ad Hebræos. xj. noĩat̃ in catalogo ſanctorũ: ergo &c. ¶ Contra: q̃a dictũ eſt, ꝙ fecit ornamẽta ſacerdotalia ꝓ cultu diuino exercẽdo in domo ſua, qđ erat illicitum, prout dictum fuit Ioſue. xxij. quia vt ibidem dicitur: filij Iſrael voluerunt bellare contra Ruben & Gad & dimidiã tribũ Manaſſe: eò ꝙ putabant eos feciſſe altare ad ſacrificia offerẽda extra locũ Silo etiã dño. Item iſte Gedeon vt dicũt expoſitores cõiter, in ornamentis prędictis offerebat ſacrificia domino quod non erat licitum niſi filijs Aaron, vt habetur Nu. iij. Si aũt dicatur ꝙ pœnituerit: nõ videt̃ rõnabiliter dictũ: quia ſi verè & perfectè pœnituiſſet, p̃dicta deſtruxiſſet. Reſponſio. Quęſtio iſta eſt de facto per viã naturę nobis ignoto: & ideo nihil eſt hîc dicendũ, niſi q̃tũ põt trahi ex ſcriptura vł dictis ſanctorum. Dicunt igitur doctores noſtri ꝙ mortuus fuit in gratia ꝓpter rõnes allegatas pro parte iſta. Dicunt tñ cõiter, ꝙ peccauit mortaliter veſtes ſacerdotales faciẽdo extra locũ diuini cultus, & eis vtendo: cũ nõ eſſet de tribu Aaron, nec etiã Leuita, dicũt tñ ꝙ ante mortẽ pœnituit. Ad illud aũt quod contra hoc arguit̃ ꝙ talia nõ deſtruxit põt dici quod pœnituit circa mortem: cùm iam erat ita debilis ꝙ hoc facere per ſe non poterat præcepit tñ filijs ſuis hoc fieri: vel ſaltẽ veſtes dictas ad locum diuini cultus portari, qđ quia factum non fuit: nõ ſibi imputãdam eſt: ſed ma

gis illis

gis illis qui ad idololatriam ad quã proni erãt, abuſi ſunt: ideo dom⁹ C eius ferè deleta fuit. Poſſet autem dici (ſcholaſticè tamen & abſq́ aſſertione) ꝙ Gedeon in prædictis nõ peccauit. licet em̃ illicitũ eſſet quãdiu arca fuit in Silo alibi offerre ſacrificia de cõmuni curſu, vt dictũ fuit Deute. xij. tamen ſpeciali diſpẽſatione diuina poterat hoc fieri. & ſic Gedeõ ſacrificiũ obtulit in ciuitate ſua, vt dictũ eſt. ſ. vj. Et forſitã nõ ſolũ fuit cõceſſum ꝓ illa die, ſed etiã ꝓ futuro tpe, & ꝑ cõſequẽs veſtes ſacerdotales facere & eis vti, q̃a cui cõcedit̃ principale: eidẽ & acceſſoriũ cõcedit̃. vti aũt dictis veſtib⁹ eſt ꝓpt̃ oblationẽ ſacrificiorũ & q̃d ãnexũ eſt eis: ergo &c. & ſic patet rñſio ad rõnẽ hoc cõtra factã ĩ arguẽdo. Sed cõtra hoc dictũ vr̃ qđ ĩ lr̃a dr̃: Et factũ eſt ipſi Gedeõi & domui ei⁹ in ruinã. Põt dici ꝙ factũ eſt domui ei⁹ in ruinã culpę, eò ꝙ abuſi fuerũt ad idololatriã: nec ẽt in diuino cultu habebãt licẽtiã vtẽdi eis ſicut Gedeõ. Factũ eſt etiam domui Gedeonis in ruinã pœnę, vt dictũ eſt: & ꝑ cõſequẽs ipſi Gedeõ, in q̃tum pr̃ quodãmodo manet in filijs, ſcđm illud Eccl. xxx. a. Mortu⁹ eſt pr̃ ei⁹ & quaſi nõ eſt mortu⁹, & ꝑ cõſequẽs pr̃ punit̃ in filijs in q̃tũ manet aliq̃liter ĩ eis. & ſic ruina filiorũ Gedeonis ꝑ pœnã redũdat in ipſum: nõ tñ q̃tũ ad culpã.

NICO. DE LY.

Cap. IX.

ABiit au. Hęc eſt pars incidentalis: in qua deſcribit̃ ruina dom⁹ Gedeonis, de qua facta fuit mẽtio ca. prę. Circa qđ primò deſcribit̃ ꝑius Abimelech ꝓmotio iniqua. ſcđò maledictio digna, ibi: Qđ cũ nũtiatũ eſſet. tertiò ſequẽs vltio diuina ibi: Miſitq́ dñs. Circa primũ deſcribit̃ primò ambitio Abimelech, cũ dicit̃: f ¶ Abiit. cui⁹ mater noĩat̃ cõcubina ca. p̃ce. & ancilla in iſto vt videbit̃. ꝑ qđ denotat̃ ꝙ inter filios Gedeonis fuit minus nobilis & minoris reputationis: & tñ anhelabat ad dñiũ p̃ alijs & regnũ. g ¶ Ad fra. vt ꝑ eos inclinaret alios ad votũ ſuũ. h ¶ Quid. per hoc innuebat, ꝙ oẽs alij filij Gedeonis vellẽt ſuꝑ pplm̃ dñari: ꝙ erat falſum. ſed hoc fingebat ad habẽdũ intẽtũ. i ¶ Simulque. q. d. ſi ꝓmotus fuero defendã vos & promouebo. Conſequẽter deſcribit̃ ei⁹ indebita ꝓmotio, cũ dicit̃: k ¶ Dede. Põdo indeclinabile eſt: & ſignificat põd⁹ indeterminatũ ſcđm aliquos. ſcđm alios idẽ eſt qđ libra. In Hebręo aũt hr̃: ſeptuaginta argẽteos de phano Baalberith. nomẽ eſt illi⁹ phani: eò ꝙ habitatores Sichẽ ibi ꝑcuſſerũt fœdus cũ Baal. Berith em̃ fœdus interp̃tat̃. ibi aũt theſaurus cõis reponebatur. l ¶ Qui. In Hebręo habet̃: Et ceruicoſos. m ¶ Et oc. fratres ſu. vt ſolus poſſet dominari, vnde ſequitur:

Congregati

Diuiſio

† dominos & infrà

D

Moraliter. f ¶ Abiit autem abi. hĩc duo deſcribunt̃. ſ. ipſi⁹ Abimelech ꝓmotio maligna: & ei⁹ punitio digna. Circa primũ dicit̃: Abiit autem Abi. vt per cognationẽ mr̃is ſuę populũ inclinaret ad ſuã ꝓmotionẽ: cũ tñ eſſet filius ancillę: & ſic indignus ꝓmotione, ꝑ qđ ſignificat̃ ꝙ indigni ꝓmotiõibus frequenter eas plus ambiũt q̃ illi q̃ ſunt digni. Per hoc aũt ꝙ dixit: Conſiderate. qđ ipſi fecerũt. Ex quo patet ꝙ ei⁹ ꝓmotio nõ fuit ꝓpter perſonę bonitatem, ſed carnalitatẽ. Per iſtos ſignificãtur illi q̃ ratione cognatiõis vel patrię, vel alterius cuiuſcũq́ cauſę quę nõ facit ad bonitatem electionis, eligunt aliquem ad dignitatem eccleſiaſticam vt ſecularem: non habẽtes reſpectũ ad honorem dei & communem vtilitatem. k ¶ Dederuntque iſti. per quod ſignificantur illi q̃ non ſolùm malè eligunt. ſed etiam pro tali electione promouenda expenſas magnas faciunt. m ¶ Et occidit fra. ſuos &c. per

quod ſignatur

Moralite.

CAP. IX.

E ¶ a Remanſitq; Io. Iſi. Filius iunior qui fugitãdo gladiũ inimi
Myſticè ci euadit, ſignificat reliquias Iſrael in extremo tẽpore credituras, &
Anticriſti gladiũ euaſuras. hic aſcẽdit in verticẽ mõtis Garizim: q̄a
nec prophetare nec perſecutionẽ Antichriſti põt quilibet euadere,
niſi prius ĩ mõtẽ bñdictiõis. i. in ſublimitatẽ
fidei ac virtutũ aſcẽderit. hic eſt enĩ mõs Ga
rizim, qui à Moyſe in bñdictionem depu-
Deut. 27. b. tat. b ¶ Ierunt. Iſi. Si hoc factum myſticũ
non eſſet, quid opus erat ſcire Gedeon. lxx.
filios & multas vxores habuiſſe, ſed & cõcu-
binam, de qua vnũ & malũ ſuſcepiſſet? Ge-
deon ergo Criſtum ſignificauit, vxores, na
tiões q̃ ꝑ fidẽ Chriſto adhęſerũt. Septuagita
filij ſeptuaginta linguas mũdi, in q̄bus ꝑ fidẽ
ſibi dñs filios generauit. Concubina ſynago
Apoc. 2. a. gã in nouiſſimis Antichriſto crediturain. de
qua dicit̃, q ſe dicũt Iudęos eſſe & tñ nõ ſunt
ſed ſunt ſynagoga ſathanę, de q̃ in nouiſſimis
filius nequam. i. Antichriſtus generãdus eſt:
Iohan. 8. d. filius ancillæ ſcilicet ſynagogæ peccatricis,
Qui enim facit peccatum, ſeruus eſt peccati.
hic congregatis ſibi impijs ſicut Abimelech
regnũ improbè vſurpabit, interfectis nobili
bus filijs fidelibus ſcilicet ex diuerſis nationi-
Myſticè bus & linguis, inducet perſecutionẽ vt oẽs
ſanctos interficiat. c ¶ Dixeruntq;. Iſid.
Ligna ſyluę ſũt hoĩes infructuoſi, vani, va-
gi, ęterno incẽdio ꝑparati. Sup hos nec oli-
ua nec ficus, nec vitis regnare dignant̃, q̄a nõ
merent̃. Oliua enĩ gratiã ſpiritusſancti & vn
Matt. 21. d. ctionem pacis ſignificat. Ficus verò legem:
†honorifi- quam paterfamilias plantauit in vinea ſua:
cantur dij. deus. ſ. qui familię. i. oĩm credentiũ pater eſt:
† Super & qui plantauit vineã. i. populũ Iudęorũ: & in
infrà hac vinea ficũ; id eſt legẽ: q̃ primitiuũ popu
lum ſicut ficus groſſos, aridos, & inutiles de
iecit in terrã: & poſtea alios fructus genera-
uit. i. populũ Chriſtianũ: quem ad debitam
Iohan. 15. a. euangelicæ diſciplinæ maturitatẽ, & ſuauiſ-
F ſimam pinguedinẽ Chriſti cum gloria & ho
nore perduxit. ¶ Idẽ. Vitis autem Chriſtus
eſt qui dixit: Ego ſum vitis vera. Quia ergo
ppl's q Antichriſto ſeruit ĩ reprobũ ſenſum
dat̃ vt credat mẽdacio. i. Antichriſto, q veri
tati. i. Chriſto credere noluit, à regno vitis. i.
Chriſti: & ab oliua. i. ſpiritusſancti gratia, &
à ficu. i. diuinæ legis dulcedine reprobatur.
Dixeruntq;

a ¶ Reliquiæ Iſrael ſaluę ſiẽt.

a pidem unum. Remanſitq; Ioa-
than filius Ieroboaal minimus:
& abſconditus eſt. Congregati a
ſunt autem omnes † uiri Sichem,
& uniuerſæ familiæ † urbis Mel-
lo: abierůtq; & conſtituerunt re b
gem Abimelech iuxta quercũ *
quæ ſtabat in Sichem. Quod cũ c
nuntiatum eſſet Ioathan, iuit &

a ¶ Qui deputatus eſt in benedictionem.

ſtetit in uertice mõtis Garizim:
eleuataq; uoce clamauit & dixit:
Audite me uiri Sichem: ita ut au

a ¶ Homines vagi, infructuoſi, æterno incendio præparati.

b diat uos dominus. Ierunt ligna d
c ut ungerent ſuper ſe regem: Di- e

a ¶ Gratiæ ſpiritusſancti.

xerúntque oliuæ: Impera nobis.
Quæ reſpondit: Nunquid poſ- f
ſum deſerere pinguedinẽ meam
qua & † dij utuntur & homines, g
& uenire, ut † inter ligna promo-

¶ Legem diuinam.

uear? Dixeruntq; ligna ad arbo
rem ficum: Veni & ſuper nos
regnum accipe. Quæ reſpondit
eis: Nunquid poſſum deſerere h
dulcedinem meam fructuſq; ſua-
uiſſimos, & ire ut inter cætera li
gna promouear? Locutáque

a ¶ Chriſtum, qui dixit: Ego ſum vitis vera.

ſunt ligna ad uitẽm: Veni &
impera nobis. Quæ reſpon-
dit eis: Nunquid poſſum deſe i
rere uinum meum: quod læ-
tificat deum & homines, & in-
ter cætera ligna promoueri?

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Congregati ſunt autem oẽs
viri Sichẽ, & vniuerſę familię vrbis.
Mello autem prout accipitur. iij. Reg. no-
men eſt cuiuſdam voraginis quæ erat in Ieruſalem: quam Salomon
coæquauit terræ, ſed hic Melló nomen eſt vrbis. b ¶ Et conſti-
tuerunt regem Abimelech iuxta quercum quæ ſtabat
in Sichẽ. In Hebræo habetur: Iuxta vlmum ſtatuæ quę erat in Si
chem, ibi enim erat quædam ſtatua pro idololatria. & ibi conſtitu-
tus eſt iſte rex cuius promotio fuit iniquiſſima. c ¶ Quod cum
nuntiatum. Hic conſequenter deſcribitur promoti & promouẽ
tium maledictio. in qua primò ponitur parabola, cũm dicitur: Ie-
runt. & primò parabola ponitur. & ſecundò ad propoſitum ap-
plicat̃, ibi: Nunc igitur. Circa primum ſciendũ: ꝙ aliqui expoſito-
res noſtri dicũt hic, ꝙ ꝑ ligna in generali intelligit̃ cõis populus Si-
chẽ. ꝑ cedros principales q fauerunt Abimelech. Per oliuã: de qua
exprimit̃ oleũ & ficum quę habet dulcẽ fructum, & vitem quę facit
fructũ plurimũ: intelligunt̃ alij filij Gedeonis, qui erant pingues in
diuitijs: dulces in mãſuetudine: & multiplicati in prole. Per rham-
nũ autẽ q̃ eſt arbor vilis, intelligitur Abimelech: q erat de ignobili
matre, q regnauit alijs occiſis. & ſecundũ hoc patet expoſitio literę.
Sed q̃tũ ad aliq̄d videtur litera obuiare: in qua dicitur: Ierunt. q̄a
viri Sichẽ nõ iuerũt ad requirẽdũ alios filios Gedeonis vt domina-
rent̃ eis: ſed magis dederunt pecuniã ad interficiendum eos, ꝓpter
qđ dicunt expoſitores prędicti, ꝙ ſimilitudo nõ tenet in oĩbus: ſed
tenet q̃tũ ad hoc, ꝙ Sichimitæ tractabant inter ſe dicentes. Si re-
quireremus alios filios Gedeonis vt dominarent̃ nr̃i & defenderent
nos: ipſi nos deſpicerẽt, ꝓpter nobilitatẽ & magnificentiã ſuã: nec cu
rarent

rarent de nobis. quaſi dicerent: meli⁹ eſt ꝙ nos ꝓmoueam⁹ iſtũ Abi G
melech minus nobilẽ, & qui eſt ꝓpinquus noſter ex parte matris.
Hebræi verò exponũt aliter parabolã iſtã quãtũ ad oliuã, ficum, &
vitem, & magis literaliter vt videt̃, dicentes ꝙ ꝑ iſta ſignificãtur tres
perſonæ notabiles, in beneficijs exhibitis populo Iſrael. ſ. Gedeon
Delbora, & Othoniel: qui oblatum ſibi do
miniũ ſuper filios Iſrael recuſauerunt: eò ꝙ
dominus illud dominium ſibi retinuerat:
vt dictũ eſt. ſ. De Gedeone autẽ ꝙ recuſa-
uerit, patet in ca. p̄ce. & de alijs duobus idẽ
dicunt Hebręi: licet non ſit ſcriptũ: q̄a non
omnia ſunt ſcripta. Dicunt igitur ꝙ ꝑ oli- †vel princi
uam ſignificatur Othoniel: qui fuit de tri- pes
bu Iuda: vt dictum fuit ſuprà capitulo. j. †domus
Tribus autem Iuda vocatur oliua, Hiere. *ſtatuæ nõ
xi. c. Oliuam vberem pulchrã, fructiferã, nulli vertũt
ſpecioſam vocauit dominus nomen tuum. quercũ pro
Per ficum quæ habet fructum dulcem in- cerẽ: vt ſit
telligitur Delbora: quæ in Hebræo ſcribi expoſitio
tur Dibora. & interpretatur apis: quę facit Hebræorũ
mel dulce: ſicut ficus fructum dulcem, ita
ꝙ proprietas huius arboris reſpondet in-
terpretationi nominis. Per vitem verò in-
telligitur Gedeon: qui erat de filijs Ioſeph:
eò ꝙ Ioſeph vocatus eſt filius accreſcens,
Gene. xlix. Vitis autem ramus creſcit no-
tabiliter in vna æſtate. Secundum hunc igi
tur ſenſum exponitur ſic litera: d ¶ Ierũt
ligna. i. filij Iſrael generaliter, non Sichimi
tę ſpecialiter. e ¶ Dixeruntq;. i. Otho
niel ratione prædicta. f ¶ Nunquid
poſſum de pin. meam. qua & dij vtũ
tur. id eſt deus in lucernis ardentibus in ta
bernaculo: quæ implebantur oleo oliua-
rum puriſſimo. g ¶ Et homines. i. con
dimentis ciborum, & confectionibus me-
dicinarum. Per hanc autem pinguedinem
intelligitur pietas q̃ fuit in Othoniel ad ſub
leuandum miſeriam filiorum Iſrael: vt pa- H
tet ex dictis ſuprà. iij. ca. h ¶ Nunquid.
id eſt dulcedinem conſolationis diuinę, quę
fuit in Delbora habente ſpiritum prophe
tiæ: vt patet ex dictis ſuprà. iiij. c. i ¶ Nũ
quid poſſum deſerere vinum meũ,
quod lętificat deum & homines: &
inter. De lętificatione hominum videmus
per experientiam, de lætificatione dei dicit
Ra. Sa. ꝙ hoc dicitur eò ꝙ Leuitæ in obla
tionibus hoſtiarũ non cantabant cantica
diuina, donec offerrentur libamina quę fie
bant de vino. Poteſt etiam hoc exponi de
ſacro euchariſtiæ: qđ eſt deo acceptiſſimũ:
in quo conuertit̃ vinũ in ſanguinẽ Chriſti.
Dixeruntq;

*quod ſignatur: ꝙ illi qui malẽ ſunt promoti deprimere & annihi
lare bonos nituntur. Circa ſecundum ſcilicet punitionem Abime- Moraliter
lech dignam præmittitur ꝑabola de oliua, ficu, & vinea recuſanti-
bus ſuper alias arbores promoueri: & per hoc ſignificantur tria ge
nera hominum dignitatem regiminis refugentium. Primi ſunt de-
uoti, quęrentes in oratione & diuinis obſequijs occupari: à quibus
retrahit cura regiminis, quæ cauſat diſtractionem mentis. & iſti ſi-
gnificantur per oliuam, Pſal. li. b. Ego autem ſicut oliua fructificaui
in domo domini. Secundi ſunt homines in ſacra ſcriptura ſtudioſi:
de qua dicitur, Eccl. xxiiij. c. Spiritus meus ſuper mel dulcis: & hęre
ditas mea ſuper mel & fauum. Et ideo in ea ſtudioſi refugiunt per
curam regiminis eius à dulcedine ſeparati. & iſti ſignantur per arbo
rem ficum, quę reſpondit: Nunquid poſſum deſerere dulcedinem
meam &c. Tertij ſunt homines verè humiles; qui non reputant ſe
dignos promotione ad regimen aliorum, propter quod hæc refu-
giunt quantũm bono modo poſſunt. & iſti ſignantur per vitem:
quæ licet non poſſit ſe ſuſtinere, ſed ab alio fulcitur: tamen ex ea fru
ctus optimus producitur: ſic verè humilis per alium regi & ſuſten
tari quęrit & fructum optimum facit dicens: h ¶ Nunquid
poſſum deſerere vinum meum quod lætificat deum &
homines & inter cætera ligna &c. Humilitatis enim fructus
eſt valde placens deo & hominibus, propter qđ beata virgo Maria
propter humilitatem ad concipiendum dei filium fuit electa: ſicut
ipſa dicit Lucæ primo. e. Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ &c.
*Dixeruntq;

a ℭ Dixeruntq́. Iſid. Rhã
A nus eſt gen⁹ rubi, quem vul-
gò ſenticem vrſinã appellat,
aſperũ nimis & ſpinoſum. ꝑ
† vngitis in regem ſup vos. qđ Antichriſtus ſignificatur
cũ oĩ aſperitate & feritate hu
manũ gen⁹ vaſtatur⁹. & exiet
ignis de rhãno. i. iniquitas de
Antichriſto: & oẽs qui in illo
confidunt pariter cum illo de
uorabit. b ℭ Miſitq́. Au
guſt. Et miſit deus ſpm̃ mali-
gnũ iter Abimelech & viros
Sichimorũ. Hoc verbũ vtrũ
imperantẽ, an ꝑmittentẽ deũ
ſignificet, nõ facilè definiri po
teſt. Qđ em̃ hîc poſitum eſt,
emiſit, Grę c⁹ habet ἐξαπέστειλεν
Pſal. 72. a. quod eſt etiam in Pſal. vbi le
git: Emitte lucẽ tuam. q̃uis in
quibuſdam locis interpretes
nr̃i vbi eſt ἐξαπέστειλεν miſit. in
terpretati ſunt, non emiſit.
põt ergo & ſic intelligi: vt ſpi
ritum malignũ deus tãq́ vo-
lentẽ ire inter eos emiſerit. i.
ꝑtãtem dederit maligno ſpũi
pacẽ eorũ perturbandi. Vſq́
adeò autẽ etiam mitti â dño
malignũ ſpiritũ ꝓpter iuſtitiã
vindicandi abſurdũ non eſt,
vt quidã ἐξαπέστειλεν etiam
† modum immiſit interpretati ſunt.
c ℭ Sur. Aug. Et nũc ſurge
nocte tu & populus tuus te-
cũ, & inſidiare in agro. & erit
mane ſimul vt orit̃ ſol, matu
rabis, & tendes ſup ciuitatẽ.
B Quidã Latini habẽt matura-
bis. quidã verò manicabis.
Qđ v̄ô Grę c⁹ habet nõ põt
dici vno v̄bo: qđ eſt dilucu-
lò ſurges. & fortaſſe dictũ eſt
maturabis â matutino tp̄e:
q̃uis etiã alijs tẽporib⁹ dici
ſoleat ad rẽ accelerãdam. ma
nicabis autẽ Latinum verbũ
eſſe mihi non occurrit. Sed il
lud mouet: ꝙ cũ dixiſſet ſimul
vt orit̃ ſol, addidit, diluculò
ſurges: cũm ipm̃ diluculũ qđ
Grę cè dicit̃ ὄρθρον tẽpus añ ſo
lẽ ſignificet: qđ iam vſitatiſſi
† in quo cõfiſi mè dicit̃: cũ albeſcere cœpit.
ſic ergo intelligẽdũ eſt vt qđ
† incidẽtes poſitũ eſt mane ipm̃ diluculũ
intelligatur. additũ eſt autẽ, ſi
mul vt orit̃ ſol: vt exprimeret̃
nõ iam orto ſole faciendum,
ſed vbi fulgor appuerit ſolis
orientis, non enim aliunde al
beſcit diluculũ niſi cũ ceperit
ptẽ cæli quã videm⁹ ab oriẽ
te lux ſolis ad eã redeuntis at
† ſeruire viris tingere. hinc eſt ꝙ in euãgelio
vnam & eandem rem alius
Lucę. 24. a. euãgeliſta dicit diluculò factã
cũ adhuc obſcurũ eſſet, alius
Mar. 16. a. oriente ſole: q̃a & ipa lux quã
tulacũq́ diluculi ſole fit oriẽ
te. i. ad ortum veniente: & ful
gorem de præſentiæ propin
quitate iactãtẽ ſolis eſſe digno
ſcitur. Quam lucem quidam
idiotæ ſolis non eſſe putaue-
runt: ſed eſſe illam quæ primi
tus cõdita eſt antequam deus
quarto die conderet ſolem.

ℭ Antichriſtum vel diabolum.
a Dixeruntq́ omnia ligna ad rhamnum: Veni & impe a
ra ſuper nos. Quæ reſpõdit eis: Si uerè me regem uo-
bis † conſtituitis: uenite, & ſub umbra mea † requie-
ℭ Augu. Vehementioris comminationis eſt & quodammodo efficacię præſen-
tioris ſi quis dicat, ſi non vis facere quod volo, ſequat in te ira mea. id eſt iam
ſequiat: vt quid eam teneo, quaſi dicat, ſequiet promiſſiuo modo pœnam futu-
ram intentans
ſcite. Si autem non uultis, egrediatur ignis de rha- b
mno & deuoret cedros Libani. Nũc igitur ſi † rectè & c d
abſq́ peccato conſtituitis ſuper uos regem Abime-
lech, & bene egiſtis cum Ierobaal & cum domo eius,
& reddidiſtis uicem beneficijs eius qui pugnauit pro
uobis, & animam ſuam dedit periculis, ut erueret uos
de manu Madian qui nunc ſurrexiſtis contra do-
a ℭ Fidelis de ſeptuagin-
ta linguis.
mum patris mei & interfeciſtis filios eius, ſeptuaginta
uiros ſuper unum lapidem: & conſtituiſtis regem A-
a ℭ Peccatricis ſynagogę.
bimelech filium ancillæ eius ſuper habitatores Si-
a ℭ Filius perditionis ſicut & vos.
chem, eò quòd frater ueſter ſit. Si ergo † rectè & abſ-
a ℭ Chriſto.
b ℭ Fidelibus.
que uitio egiſtis cum Ierobaal & domo eius hodie
lætemini in Abimelech, & ille lętetur in uobis. Sin aũt
ℭ Iniquitatis.
peruerſè, egrediatur ignis ex eo & cõſumat † habitato
res Sichẽ, & † oppidũ Mello, egrediatúrq́ ignis de ui-
a ℭ Ipſum Antichriſtum, qui & ſe &
alios perdet.
ris Sichẽ & de oppido Mello, & deuoret Abimelech.
a ℭ Iſid. In perſecutione Antichriſti non euadit niſi qui fugit: & in mon
tem benedictionis aſcendit. Hic eſt mons quem circundant ſancti,
quem Moyſes in Deuteronomio benedictionibus depurauit.
Quę cũ dixiſſet, fugit & abijt in Bera: Habitauitq́ ibi
ob metum Abimelech fratris ſui. Regnauit itaque
b Abimelech ſuper Iſraël tribus annis. Miſitq́ domi-
nus ſpiritum peſſimum inter Abimelech & habita- f g
tores Sichem. Qui cœperunt eum deteſtari, & ſce-
lus interfectionis ſeptuaginta filiorum Ierobaal, &
effuſionem ſanguinis eorum conferre in Abimelech
fratrem eorum, & in cæteros Sichimorum princi-
pes qui eum adiuuerant. Poſuerúntque inſidias
aduerſum eum in ſummitate montium: & dum illi-
us præſtolarentur aduentum, exercebant latrocinia,
agentes prædas de prætereuntibus. Nuntiatúmq́ h
eſt Abimelech. Venit autem Gaal filius Obed cum i
fratribus ſuis, & tranſiuit in Sichimam. Ad cu- k
ius † aduentum erecti habitatores Sichem egreſſi l
ſunt in agros † uaſtantes uineas, uuáſque calcan-
tes, & factis cantantium choris, ingreſſi ſunt pha-
num dei ſui, & inter epulas & pocula maledicebant
Abimelech, clamante Gaal filio Obed. Quis eſt m n
iſte Abimelech, & quæ eſt Sichem, ut ſeruiamus o
ei? Nunquid non eſt filius Ierobaal: & conſtituit p q
principem Zebul † ſeruum ſuum ſuper uiros Emor r s
patris Sichem? Cur ergo ſeruiemus ei? Vtinam t
daret aliquis populum iſtum ſub manu mea, ut au-
ferrem de medio Abimelech. Dictum eſt Abi- v
melech: Congrega exercitus multitudinem & ue-
ni. Zebul enim princeps ciuitatis auditis ſermo-
nibus Gaal filij Obed, iratus eſt ualde: & miſit
clam ad Abimelech nuntios dicens: Ecce Ga-
al filius Obed uenit in Sichimam cum fratri-
bus ſuis: & oppugnat aduerſum te ciuitatem.
c Surge itaque nocte cum populo qui tecum eſt, & la-

a ℭ Dixe. i. ad Abime C
lech ratiõe p̄dicta. & accipit̃
hîc ligna ꝑ Sichimitis in ſpe
ciali, & alijs qui cum eis cõſti † ſperate
tuerunt Abimelech regem,
vt p̄dictũ eſt. b ℭ Si au. Rhã
n⁹ ſcđm Iſi. eſt dum⁹ paru⁹,
q vẽto agitat⁹ ex ſe emittit i-
gnẽ, ſic Abimelech agitat⁹ ira
ſuccẽdit ppl̃m Sichẽ, vt hr̃. j. † in veritate & ſimplicitate
iõ ſubdit̃: c ℭ Et de. i. princi
pes dicti ppl̃i. d ℭ Nunc.
Hîc cõſeq̃nter applicat̃ p̄dicta
ꝑabola ad ꝓpoſitũ, videlicet
de imp̄catiõe maledictõis ſup
Abimelech regẽ, & ſup po-
pulũ ipm̃ cõſtituẽtẽ, vt patet
lr̃a ex p̄dictis. e ℭ Miſitq́.
Hîc cõſeq̃nter deſcribit̃ diuĩa
punitio vbi priõ deſcribit̃ Si
chimitarũ rebellio. ſcđõ rebel
lantiũ ĩpugnatio, ibi: Dictũq́
eſt. tertiò vtrorũq́ deſtructio
ibi: Porrò Abi. Circa primũ † in veritate & ſimplicitate
dicitur: Miſitq́. i. permiſit.
f ℭ Spm̃. i. cõtẽtiõnẽ ſeu diſ
cordiã excitari ꝑ ſpiritũ mali
gnũ. g ℭ Inter. vt ſuis iniq-
tatib⁹ exigẽtibus deſtruerent̃
adinuicẽ. & patet lr̃a vſq́ ibi:
h ℭ Agen. maxiè de illis q fa † dominos
uebãt Abimelech. i ℭ Venit.
in auxiliũ Sichimiarũ, ãbiens
ſup eos dñiũ, vt patet in ſeq̃n
tib⁹. k ℭ Ad cu. id eſt auda
ciores effecti ꝓpter ei⁹ p̄ñtiã.
l ℭ Egreſſi ſunt. q̃ ꝑtinebãt
ad Abimelech & fautores ei⁹ D
in contemptũ ipi⁹. m ℭ Cla
mante. vt ſibi ppl̃m attrahe
ret & cõtra Abimelech exci-
taret. n ℭ Quis. q. d. nullius
eſt momẽti. o ℭ Et q̃ eſt. q.
d. ita nobilis ciuitas eſt & an-
tiqua, ꝙ non debet ſeruire ei.
p ℭ Nunqd. i. hoĩs q nõ ha
bet hîc ius dñandi. q ℭ Et
con. i. ꝓpoſitũ vl' ꝑfectũ, ꝑut -dum illius prę ſtolarentur aduentum
in Hebręo habetur. r ℭ Ze
bul. Et ſic fecit magnũ cõtem
ptũ. s ℭ Super. i. ſup viros
tã antiq nobilitatis, ꝙ Emor,
q fuit â tp̄e Abrahã potẽs &
nobilis, fuit pr̃ & dñs illi⁹ ciui
tatis. t ℭ Vtinã. ex quo pa
tet ꝙ volebat dominari ibi.
v ℭ Dictũq́. Hîc cõſequẽ-
ter deſcribitur ipſorum rebel
lantium impugnatio ad in-
ſtinctum ipſius Zebul præ-
poſiti ſui: nuntiantis ſibi in ſe
creto verba quæ audierat ab
ipſo Gaal & cautè diſſimula-
uerat. Et patet litera vſq́ ibi:
Dixit ad Ze-
Moraliter
a ℭ Dixe. Per rhãnũ q eſt
arbor parua: & priò mollis
eſt ſicut herba: poſtea v̄ô ſpi
nas habet: ſignificat̃ hoĩes idi
gni ꝓmotiõe: ꝓmoueri tñ ꝓ
curãt multiplici fictiõe: & gra
uiter pungunt: & ignẽ diſſen
ſiõis emittũt, quo ipi & ꝓmo
tores ſui deſtruunt̃. ſicut cõti
git Abimelech & habitatori-
b⁹ Sichẽ, q male ꝓmouerant
eũ in regem, & vtinam alijs
ſimilibus ſic contingat.

a ¶ Dixit. qui ſimulabat ſe eſſe cũ Gaal quouſq; Abimelech repẽte veniret ſup eũ & ſocios eius, & ſubitò eos interficeret, ꝓpter quod nitebatur eũ decipere, dicẽs: b ¶ Vmbras mon. ſequitur: Ecce popu. i. de cacumine montis quod dicitur vmbilicus terræ, quia ſupereminet alijs ptribus vertiris. Sequitur: c ¶ Abiit ergo Gaal. qui non exijt ciuitatem cum Gaal ad pugnandum, ſed expectabat interius belli euẽtum. d ¶ Zebul autem. quia debellati iam fuerant in campo: & propter hoc populus ciuitatis parum curabat de eis. Cætera patent vſq; ibi: e ¶ Palantes per. i. manifeſtè diſcurrentes. & inde dicitur, paleter Gallicè. f ¶ Porro Abimelech. Hîc conſequenter deſcribitur vtrorumq; punitio. ſ. Abimelech & eorum qui ꝓmouerunt eum ad regnum, quia interfecit eos, & finaliter interfectus eſt ab eis. Primò ergo deſcribitur deſtructio vrbis Sichem, cùm dicitur: g ¶ Quam ce. inter. Sal enim reddit terram ſterilem: & ideo quando aliquis deſtruebat funditus aliquam ciuitatem: ſpargebat ibi ſal in ſignum perfectę victorię. Secundò deſcribitur deſtructio fortalitij, cùm dicitur: h ¶ Quod cum au. Et patet litera vſq; ibi: i ¶ Abimelech autẽ inde. ad obſidendum eũ. Sciendum autem ꝙ alia eſt ciuitas in AEgypto q̃ ſimiliter vocatur Thebes de qua fuit legio Thebeorum, cui præfuit ſanctus Mauricius. & alia in Iudęa noĩe Thesba: de qua fuit Helias Thesbites, & alia eſt in Gręcia, q̃ dicit̃ Thebe: à qua dicunt̃ Thebani. & in hac obſidione Abimelech interfectus eſt. vñ ſequitur: k ¶ Et ecce. In Hebręo habet: ceruicẽ ei⁹. Si eñ cõfregiſſet cerebrũ ſtatim fuiſſet mortuus vt videtur. quod tñ nõ fuit, imò p̃cepit poſtea armigero ſuo ꝙ interficeret eũ. vñ ſubdit: l ¶ Et percute. Plus enim formidauit opprobriũ etiã poſt mortem q̃ animæ dãnationẽ. non eñ licitũ eſt alicui ſic accelerare mortem ſuam. m ¶ Et reddi. Hęc eſt cõcluſio hui⁹ capituli, oſtendens qualiter malũ Abimelech & promouẽtium ipſum reuerſum eſt in caput eorum ſecũdum maledictionem Ioathan filij Gedeonis.

E

*ipſe

~& hoc errore deciperis

†quercũ meonenim

~nec in ea paſſus eſt cõmorari

F

†filij Dodo

tita in agro & primo mane oriente ſole, irrue ſuper ciuitatem. Illo autem egrediente aduerſum te cum populo ſuo, fac ei quod potueris. Surrexit itaque Abimelech cum omni exercitu ſuo nocte, & tetendit inſidias iuxta Sichimã † in quatuor locis. Egreſſuſq; eſt Galaal filius Obeth, & ſtetit in introitu portæ ciuitatis. Surrexit autem Abimelech & omnis exercitus cum eo de inſidiarum loco. Cúmque uidiſſet populum * Gaal, dixit ad Zebul: Ecce de montibus multitudo a deſcendit. Cui ille reſpondit: Vmbras montium uides quaſi b capita hominum, & hoc errore deciperis. Rurſumq; Gaal ait: Ecce populus de umbilico terræ deſcendit, & unus † cuneus uenit per uiam † quæ reſpicit quercum. Cui dixit Zebul: Vbi eſt nunc os tuum quo loquebaris: quis eſt Abimelech, ut ſeruiamus ei? Nonne hic populus eſt quem deſpiciebas? Egredere & pugna contra eum. Abijt ergo Gaal ſpectan- c te Sichimorum populo, & pugnauit contra Abimelech, qui * perſecutus eſt eum fugientem & in urbem compulit. Ceciderúntque ex parte eius plurimi uſque ad portam ciuitatis: & Abimelech ſedit in Ruma. Zebul autem Gaal & † ſo- d cios eius expulit de urbe, nec in ea paſſus eſt commorari. Sequenti ergo die egreſſus eſt populus in campum: quod cùm nuntiatum eſſet Abimelech, tulit exercitum ſuum & dimiſit in tres turmas tendens inſidias in agris. Vidénſq; quòd egrederetur populus de ciuitate, ſurrexit & irruit in eos cum cuneo ſuo oppugnans & obſidens ciuitatem. Duæ autem turmę pa- e lantes per campum aduerſarios perſequebantur. Porrò f Abimelech omni die illo oppugnabat urbem, quam cepit in- g terfectis habitatoribus eius, ipſaq; deſtructa, ita ut ſal in ea diſpergeret. Quod cùm audiſſent qui habitabant in turre Si- h chimorum, ingreſſi ſunt phanũ dei ſui Berith, ubi fœdus cum eo pepigerant: & ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus ualde. Abimelech quoque audiens uiros turris Sichimorum pariter conglobatos, aſcendit in montem Selmon cum omni populo ſuo, & arrepta ſecuri præcidit arboris ramum, impoſitúmque ferens humero dixit ad ſocios: † Quod me uidetis facere, citò facite. Igitur certatim ramos de arboribus præcidẽtes ſequebantur ducem. Qui circũdantes præſidium ſuccenderunt. Atq; ita factum eſt, ut fumo & igne mille ferè hominum necarentur, uiri pariter & mulieres habitatorum turris Sichem. Abimelech autem inde proficiſcens uenit i ad oppidum Thebes, quod circundans obſidebat exercitu. Erat autem turris excelſa in media ciuitate, ad quam confugerant ſimul uiri ac mulieres & omnes principes ciuitatis clauſa firmiſſimè ianua, & ſuper turris tectum ſtãtes per propugnacula. Accedẽſq; Abimelech iuxta turrim pugnabat fortiter: & appropinquans oſtio, ignem ſupponere nitebatur. † Et ec- k ce una mulier fragmen molæ deſuper iaciens, illiſit capiti Abimelech, & confregit cerebrum eius † Qui uocauit citò armigerum ſuum, & ait ad eum: Euagina gladium tuum & l percute me, ne fortè dicatur quòd à fœmina interfectus ſim. Qui iuſſa perficiens, interfecit eum. Illo quoque mortuo omnes qui cum eo erant de Iſraël reuerſi ſunt in ſedes ſuas, & m reddidit deus malum quod fecerat Abimelech cõtra patrem ſuum interfectis ſeptuaginta fratribus ſuis. Sichimitis quoque quod operati erant retributum eſt: & uenit ſuper eos maledictio Ioathan filij Ierobaal.

Cap. X.

a Oſt Abimelech ſurrexit † dux in Iſraël Tho- n la filius Phua † patrui Abimelech, uir de o

C

GLOS. ORD.

Cap. X.

a Oſt Abimelech. Augu. Quomodo fuit patruus Abimelech vir de tribu Iſſachar, cùm Abimelech patrem habuerit Gedeõ de tribu Manaſſe? Quomodo ergo Phua & Gedeon fratres fuerunt, vt poſſet eſſe Phua patruus Abimelech, cuius filius Thola ipſi Abimelech ſuccederet? Potuerunt ergo Gedeon & Phua vnam habere matrem, ex qua diuerſis patribus naſcerent̃ & fratres eſſent vnius matris filij, nõ vnius patris. Solebãt eñ nubere fœminę de alijs tribubus in alias. Vñ & Saul cũ eſſet de tribu

NI. DE LY.

Cap. X.

Oſt Abimelech. Hîc deſcribit̃ quinta tribulatio filiorũ Iſrael à qua liberati fuerunt ꝑ Iepthe: Et primò ponit̃ põdus tribulatiõis: ſcd'ò modus liberationis. ca. xj. tertiò impet⁹ ſeditionis. xij. c. Prima i duas, qa primò deſcribit̃ tẽpus pacis. ſcd'ò tribulatiõis, ibi: Filij aũt Iſrael, vt oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcãt. Tempus aũt pacis deſcribit̃ ſub duob⁹ iudicibus ſucceſſiuè p̃ſidẽtibus. Tẽpus aũt ſcd'i ponit̃ ibi: Huic ſucceſſit Iair. De p'io dicit̃: n ¶ Poſt Abimelech. Non dicit rex, ſicut de Abimelech: q inique vſurpauit ſibi nomẽ regiũ. Iſte autẽ redijt ad modũ priſtinũ quo iudices p̃erant. ſ. per modũ directiõis & cõſilij magis q̃ per modum dominij. o ¶ Thola. Patruus eſt frater patris. & ideo ſcd'ũ iſtã tranſlationẽ Phua fuit frater Gedeonis. Sed ſequens litera videtur repugnare, cùm dicitur: Vir de Iſſachar. Gedeon autem fuit de tribu Manaſſe: vt dictum eſt ſuprà. vj. ca. tribus aũt erãt incõmiſtæ. Ad

Moraliter. n ¶ Poſt Abimelech. In hoc capitulo mihi non occurrit aliquid exponendum myſticè quod ſit alicuius momenti: propter quod pertranſeo.

†quatuor duces LXX. quatuor ordines,

†dux

*Abimelech

~& in vrbẽ compulit

†fratres

1. Reg. 18. g.

Diuiſio

H

†S. 7. c.

~fumo

~per propugnacula

†2. Re. 11. c.

†1. Re. 31. b. 1. Par. 10. a.

Moraliter

†vt liberaret Iſraelem

tribu Beniamin dedit filiã ſuã Dauid
A hoĩ de tribu Iuda & ſacerdos de tribu
1. Reg. 18. g. Leui duxit filiã Iorã regis hoĩs de tri-
2. Par. 22. d. bu Iuda. Hinc Elizabeth & Maria co-
gnatę in euangelio leguntur: cũ fuerit
Lucæ. 1. d. Elizabeth de filiab⁹ Aaron. Ex quo
intelligit̃ de tribu Leui aliquã nupſiſſe
in tribu Iuda: vnde fieret inter ambas
illa cognatio: vt dñi caro nõ ſolũm
de regia, ſed etiã de ſacerdotali ſtirpe
propagaretur.

GLO. ORDI.

Cap. IX.

FVit itaq; Aug. Iephte
interp̃tat̃ aperiẽs; q Chri
ſtum ſignificat. Ipſe em̃
†8. 2. b. & diſcipulis ſuis apuit ſen-
3. a. 4. a. & ſum vt intelligerent ſcripturas. Hunc
6. a. & . ĩ. 13. Iephte fratres de domo patris expule
Luc. 24. g. runt tanq̃ legitimę vxoris filij forni-
cariæ filiũ. hoc cõtra Chriſtũ fecerũt
p̃cipes ſacerdotũ Scribę, & Phariſęi,
qui de legis obſeruatione gloriari vi-
debãtur tanq̃ legem ſolueret: & ideo
legitimus filius non eſſet. Et quantũm
ad gentem, mater eius ſynagoga Iu
dæorũ dici poteſt; quæ ſępe cum ido
lis fornicata eſt. Sed illi quaſi obſerua-
tores legis videbantur legitimi: hic
autem contra legem facere videbatur.
ideo tanquam legitimi non legitimũ
iure ſibi viſi ſunt eiecĩſſe. ſecundũ hoc
em̃ plebs illa dicta eſt fornicari: quia le
gis p̃cepta nõ ſeruãs & tanq̃ viro nõ

Nicolaus de Lyra. exhibe-
ſte. Ad qđ põt dici q̃ incõmiſtio
tribuũ fuit ſub p̃cepto: ne cõmiſcerẽt
ſortes hr̃ditatũ, vt dictũ fuit Nu. xxxvj.
ideo mulieres q̃ non habebant hęre-
ditatẽ poterãt nubere cũ viris alterius
B trib⁹ vt dictũ fuit ibidẽ: q̃a ex hoc nõ
ſeq̃bat̃ cõmiſtio ſortiũ. Mater aũt Ge
deonis ſecũdũ iſta fuit hui⁹ cõditiõis:
ſic ſucceſſiuè cõtraxit vni viro de tri-
bu Manaſſe: & alteri de Iſſachar. Scien
dũ tñ q̃ vbi tranſlatio noſtra habet
Phua patrui Abimelech: in Hebræo
hr̃ filij Dodo. & ſecũdũ Hebræos eſt
hoc nomen p̃priũ patris ipſius Phua.
& ſecũdũ hoc nõ oportet dicere qđ
Phua & Gedeõ fuerũt fr̃es ex parte ma
tris. Sciendũ etiã q̃ Dodo apud He-
bręos eſt etiã nomẽ cõmune: & ſignifi
cat patruũ ſuũ. & ſecundũ hoc p̃ceſſit
tranſlatio noſtra. Sicut in Latino idẽ
nomen aliquãdo eſt propriũ & cõe:
æquocè tñ ſicut hoc nomẽ Roman⁹
†& angu- alq̃n accipit̃ p̃ proprio nomine vni⁹
ſtijs affecta hoĩs: aliq̃n p̃ noĩe adiectiuo communi
eſt aĩa eius ad omnẽ hominẽ Romanũ. tranſlatio
p̃pter labo aũt noſtra diſcrepat hĩc ab Hebraica,
rem eorum vt patet p̃ p̃dicta. a ¶ Huic ſucceſ.
Hĩc deſcribit̃ tẽpus ſecundi iudicis. Et
patet litera vſq; ibi: b ¶ Sedentes.
i. mulos, ſecundũ trãſlationẽ iſtam. In
Hebręo non addit̃ aſinarũ, & ideo ſe-
cũdũ doctores Hebraicos p̃ pullos in
telliguntur hĩc equi iuuenes & electi.
c ¶ Filij au. Hĩc cõſequẽter deſcri
bit̃ tẽpus tribulationis. vbi primò de-
ſcribit̃ culpa cũ dr̃: Filij autem. quę
explicantur magis in particulari, cũm
dicitur: d ¶ Et ſeruierunt idolis.
Et nominãt̃ hĩc ſeptem idololatriæ, vt
patet in litera. Secũdò ponitur debita
pœna cũ dr̃: Contra quos. Et patet:
Tertiò pœnitentia cũ ſubdit̃: Peccaui
mus

Iſſachar, qui habitauit in Samir † mon
tis Ephraim: & iudicauit Iſraël uiginti
& tribus annis: mortuuſq; eſt ac ſepul-
tus in Samir. Huic ſucceſſit Iair Galaa- a
dites, qui iudicauit Iſraël per uiginti &
duos annos, habens triginta filios ſedẽ b
tes ſuper triginta pullos aſinarũ, & prin
cipes triginta ciuitatum: quæ ex nomi-
ne eius ſunt appellatę Auoth iair, id
eſt oppida Iair uſq; in præſentẽ diem in
terra Galaad. Mortuuſq; eſt Iair ac ſe-
pultus in loco cui eſt uocabulũ Camõ.
†Filij autem Iſraël † peccatis ueteribus c
iungentes noua fecerunt malum in con
ſpectu domini, & ſeruierunt idolis Baa- d
lim & Aſtaroth & dijs Syriæ ac Sido-
nis & Moab & filiorum Ammon &
& Philiſthiim: dimiſeruntq; dominum
& non coluerũt eum. Cõtra quos dñs
iratus tradidit eos in man⁹ Philiſthiim
& filiorũ Ammon, afflictiq; ſunt & ue
hemẽter oppreſſi p̃ annos decẽ & octo
oẽs qui habitabãt trans Iordanẽ in ter-
ra Amorrhæi, q̃ eſt in Galaad: intantũ
ut filij Ammon Iordane tranſmiſſo ua-
ſtarent Iudã & Beniamin & Ephraim.
Afflictuſq; eſt Iſraël nimis. Et clamãtes
ad dominũ dixerunt: Peccauimus tibi,
quia dereliquimus te dñm deũ noſtrũ,
& ſeruiuimus Baalim. Quibus locutus e
eſt dñs: Nũquid nõ Ægyptij & Amor- f
rhæi, filijq; Ammon & Philiſthiim, Si-
donij quoq; & Amalec & †Chanaã op-
preſſerũt uos, & clamaſtis ad me, & erui
uos de manu eorũ. Et tamẽ reliquiſtis
me: & coluiſtis deos alienos. Idcirco nõ g
addã ut ultrà uos liberem. Ite & inuoca- h
te deos quos elegiſtis: Ipſi uos libe-
rent in tempore anguſtiæ*. Dixeruntq; i
filij Iſraël ad dominum: Peccauimus.
redde tu nobis quicquid tibi placet: tan
tùm nunc libera nos. Quæ dicentes,
omnia de finibus ſuis alienorum deo- k
rum idôla proiecerunt, & ſeruierunt
domino deo, qui † doluit ſuper miſe- l
rijs eorum. Itaque filij Ammon †con-
clamantes in Galaad fixêre tentoria:
contra quos congregati filij Iſraël in
Maſpha caſtrametati ſunt. Dixeruntq;
principes Galaad ſinguli ad proxi-
mos ſuos: Qui primus ex nobis contra m
filios Ammon cœperit dimicare, erit
dux populi Galaad.

Cap. XI.

FVit itaq; illo in tem n
pore Iephte Galaadi
tes uir fortiſſimus at-
q; pugnator, fili⁹ mu o
lieris meretricis, † qui
natus eſt de Galaad:

mus tibi. Et ſequit̃: e ¶ Quibus lo C
cu. &c. ſ. per Phinees, qui adhuc viue †in monte
bat: vt dicunt Hebræi. Tñ ſi dictum
eorum eſt verum, erat multũm anti-
quus: quia à tempore quo filij Iſrael
debellauerunt Sehon & Og & Balac
vſque ad tempus Iephte, qui liberauit
filios Iſrael de hac tribulatione; fluxe-
runt anni trecẽti: vt habetur cap. ſeq.
deficiunt tamen aliqui: vt dicetur. &
tamen ex tunc Phinees iam erat homo
perfectus: quia fuit ductor exercit⁹ cõ
tra Madianitas: vt habetur Numeri
xxxj. Poteſt etiam dici, q̃ fuit per aliũ
prophetam: quia non nominatur hĩc
quis ille fuerit. f ¶ Nunquid non.
Hĩc nominantur ſeptem gentes à qui
bus tribulationes paſſi ſunt filij Iſ- †rurſum
rael contra ſeptem idololatrias ſuprà
nominatas in quibus deliquerant.
g ¶ Idcirco non. Tales negatiões
diuini auxilij intelligendę ſunt ſub con
ditione ſcilicet ſi verè nõ pœniteant illi
qui ſunt in afflictione poſiti, vt patet
ex ſequentibus. h ¶ Ite & inuoca.
Ironicè loquitur: vt de peccatis magis
doleãt & confundantur. ideo ſubdit̃:
i ¶ Dixeruntq; filij Iſrael &c.
Et q̃ hæc pœnitẽtia vera fuit, patet p̃
hoc quod ſubditur: k ¶ Omnia
de finibus ſuis alienorum deo- D
rum ido. & ideo prius negatum auxi Diuiſio
lium conceſſit dominus. Ideo ſubitur:
l ¶ Qui do. ſuper miſerijs eorũ.
Itaque filij Ammon cõclaman.
i. ad bellum mutuò ſe cõuocantes &
& exhortãtes cõtra Iſrael. m ¶ Qui
primus ex nobis contra filios
Hoc dixerunt principes de Galaad: vt
aliquis cũ maiori diligentia eſſet capi-
taneus in bello: quia ad victoriam cõ
ſequendam multũm valet diligentia †Mahõ
ducis & conſtantia ipſius.

NIC. DE LY.

Cap. XI.

FVit itaq; Deſcripto ponde
re tribulationis, hĩc cõſequẽ
ter deſcribitur modus libera
tionis. vbi primò deſcribitur cõditio
ducis liberantis, ſecđò humiliatio ipi⁹ *veſtrę
deprecantis, ibi: Et miſit nũtios. tertiò
p̃ſtratio aduerſarij rebellantis, ibi: Fa-
ctus eſt ergo. Circa primũ deſcribit̃
ipſius Iephte eiectio, ſecũdò ipſius ĩ pri
cipẽ electio, ibi: In illis diebus. Circa
primũ dr̃: n ¶ Fuit &c. Galaad aũt
aliquãdo accipit̃ p̃ nomine vnius ter
ræ: aliquãdo p̃ nomine vnius ciuitatis
in illa terra, & aliq̃n pro noĩe vni⁹ ho †cõuenien
minis. & oĩbus iſtis modis Iephte dicit̃ tes vel con
Galaadites: q̃a fuit natus de terra Ga- gregati
laad: & pater ei⁹ vocat⁹ eſt Galaad: vt
ſtatĩ ſubdit̃ in hoc. c. Et ciuitas ſua vo
cata eſt Galaad, vt hr̃. ĩ. c. xij. o ¶ Fi-
lius mulieris meretricis qui. He
bręi dicũt: Fili⁹ mulieris hoſpitatricis,
q̃a זונה zonah nomẽ Hebraicũ hĩc
poſitũ ẽ ęquocũ ad meretricẽ & hoſpi-
tatricem.

Moraliter. n ¶ Fuit itaq; illo ĩ Moraliter
temp. In hoc. c. litera noſtra diſcre-
pat in pluribus ab Hebraica. Primò ĩ
hoc qđ dicitur: o ¶ Filius mulie.
Hebræi dicunt: Filius mulieris hoſpi-
tatricis. Secundò in hoc qđ dicitur:
De adultera matre generatus es. He-
bræi & libri noſtri correcti habent: †quã pope
De altera matre natus eſt. Tertiò [illegible]
g *in hoc

exhibeat fidem. a ℂ Habitauit in ter.
E Auguſt. habitauit in terra Tob: in terra. ſ.
† 56. di. c. naſci. bona, vel potius optima. Quod em̃ Græcè
ἀγαθόν, hoc Latinè optimũ dicit̃. Id autẽ in
terp̃tatur Tob: vbi videtur intelligenda re
ſurrectio. Quæ em̃ magis terra optima q̃
terrenũ corpus excellentia imortalitatis &
incorruptionis indutũ? b ℂ Cõgrega.
Aug. Añ paſſionẽ cũ publicanis & peccato
Matt. 9. b. ribus manducauit dicens: Non eſt opus ſa
Ibi. 27. c. nis medicus, ſed egrotis. Inter latrones quo
que crucifixus, vnũ de cruce in paradiſum
tranſtulit. Poſtq̃ verò ſurrexit & cœpit eſſe
in terra Tob, collecti ſunt ad eũ ſcelerati hoĩ
nes ꝓ remiſſione peccatorũ, q̃ cũ illo ambu
labãt; quia ſcũdũ p̃cepta eius viuebãt. hoc
etiã q̃tidie fit, dũ cõfugiũt ad eũ impij vt iu
ſtificent̃ & diſcãt vias eius. c ℂ In illis di.
Augu. Qui abiecerant Chriſtũ, ad eũ rurſ⁹
conuerſi in ipſo receperunt ſalutem. Vñ in
Actibus apl'orũ Petro hortãte vt ad eũ cõ
uerterent̃ quẽ fuerant pſecuti: multi ſunt cõ
* latrocinãtes pũcti corde ab ipſo quẽ alienauerũt deſide
rãtes ſalutẽ. Quid eſt em̃ liberari ab inimicis
Act. 2. f. niſi à peccatis ſaluari? Sic em̃ ait: Agite pœ
nitentiam: & Baptizet̃ vnuſquiſq; veſtrũ
† Poſt aliq̃t dies in noĩe dñi Ieſu Chriſti, & remittent̃ vobis
peccata veſtra. Vel illa potius ſignificat̃ vo
catio Iudæorũ q̃ in fine ſperat̃. qđ videt̃ no
tari cũ dr̃: Et factũ eſt poſt dies. i. poſt tẽpus.
Q. nõ illud intelligat̃ q͞ recenti paſſione dñi
eſt factũ, ſed qđ poſtea futurũ. Quod videt̃
ꝑtinere ad hoc, q͞ ſeniores Galaad venerũt
ad Iephte: vt per ętatem ſenilem nouiſſima
tp̃a ſignificẽt. d ℂ Dixeruntq; princi.
Aug. Tale qđ figuratũ eſt in Ioſeph, quẽ fra
tres vendẽtes abiecerũt: & cũ fame tribula
Ge. 37. f. rent̃ ad ei⁹ opẽ miſericordiamq; cõuerſi ſũt.
hîc v̾ò amplius elucet ſignificatio futurorũ,
quia non ipſi prorſus fratres q̃ eiecerunt Ie
F phte ad eũ venerũt, ſed Galaad ſeniores ꝓ
toto populo ſupplicantes, ſicut eadem gens
dicitur Iſrael ſiue in eis qui tũc fuerũt, Chri
ſtumq; reprobauerũt: ſiue in eis qui poſtea
ad eius opem reuerſi ſunt. populo enim di
citur inimico. ſiue in maioribus, ſiue in po
ſteris ſuis longa odio trahenti: tãdemq; con
Luc. 1. d. uerſo in eis q̃ tũc ſunt cõuertẽdi. Nõne vos
† anguſtia odio habuiſtis me, & eieciſtis de domo pa
tris mei? Putauerunt em̃ ſe eieciſſe Chriſtũ
de domo Dauid, in qua regni eius non erit
finis. e ℂ Et pugnes. Aug. Quòd cõtra
filios Ammõ dux q̃rit̃ Iephte: quibus victis
liberent̃ qui eo duce bellare cupiebant; quia
Ammon interp̃tatur filius populi mei, vel
populus mœroris: aut illi ſignificantur ini
mici qui ex ipſa gente in infidelitate ꝑmanſe
runt: aut oẽs gehennę p̃deſtinati; vbi erit fle
tus & ſtridor dentiũ, tanq̃ populo mœro
ris. Quãq̃ populus mœroris diabol⁹ & an
geli eius cõuenienter intelligunt̃; vel quia æ
ternã miſeriã eis quos decipiunt, acquirunt
vel quia ipſi æternæ miſerię deputati ſunt.
f ℂ Ego ero veſter. Aug. i. rex quẽ nõ
1. Reg. 10. a. dum habebat gens illa tp̃e iudicũ. Cœperũt
Deut. 28. d. aũt habere Saulẽ regẽ: & poſtea ſucceſſores
eius. Nam in Deuteron. cum eis præcipit̃ q̃
lẽ debeãt habere regem ſi hoc eis placuerit:
nõ ibi rex, ſed princeps noĩat̃ ſed Iepthe illũ
ſignificabat q̃ verus eſt rex. ℂ Aug. Rex. ſ.
ſicut in ti

NIC. DE LY.

tatricem: vt dictũ fuit Ioſue. ij. de Ra
ab. & forſitan vtraq; ſignificatio iſti mu
lieri cõuenit. a ℂ Habuit autem Ga
la. vxo. de ſuſce. fi. pater Iephte: vxorem
aliã & verã. b ℂ Hęres in do. pa. no. eſ
ſe non

† Habuit autem Galaad uxorem a
de qua ſuſcepit filios, qui poſt

a ℂ Augu. Infirmitati, ſcilicet Chriſti præualuerant. quia ita voluit, vt ab eis quæ oportebat pateretur, ſicut hoc idem ſignificans Iacob, præualuit angelo cum quo ideo vt idipſum portenderet luctabatur. b ℂ Chriſtum

quam creuerant, eiecerũt Iephte

a ℂ Augu. Quaſi dicat: Hic homo non eſt a deo qui ſabbatum non cuſtodit, ſe aut legitimos filios iactantes, dixerunt: Nos ex fornicatione non ſumus nati: vnum patrem habemus deum.

dicentes: Hæres in domo pa- b
tris noſtri eſſe non poteris:
quia de adultera matre natus

a ℂ Augu. Quia quantus eſſet abſcõdit, & ſæuientes latuit. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Fugit quia morientis infirmitatem viderunt ſed non virtutem reſurgentis.

es. Quos ille fugiens atque de-
a uitans habitauit in terra Tob.
b Congregatique ſunt ad eum ui- c
ri inopes & latrocinantes, &
quaſi principem ſequebantur.
c † In illis diebus pugnabant filij d
Ammon contra Iſraël: quibus
acriter inſtantibus perrexerunt e

a ℂ Augu. Abijciens vel reuelatio: quia primo Chriſtum abiecerunt: ſed eis poſtea reuelabitur.

maiores natu de Galaad ut tol-
lerent in auxilium ſui Iephte de
terra Tob. Dixeruntq; ad eum: f
Veni & eſto princeps noſter,

a ℂ Qui interpretatur filius populi mei: vel filius mœroris. Hi ſunt qui ex ipſa gente infideles permanſerunt, vel in gehennę deputati ſunt, vel diabolo & angelis eius.

& pugna contra filios Ammõn.

ℂ Elegans reſponſio prophetiam euidentius exprimit.

Quibus ille reſpondit: † Nónne g h

a ℂ Opinione veſtra.

uos eſtis qui odiſtis me & eieci-

ℂ Dauid.

ſtis de domo patris mei: & nunc
ueniſtis ad me † neceſſitate com-
d pulſi? Dixeruntq; principes Ga

a ℂ Quaſi dicat, Tunc venimus ad te vt perſequeremur: modo venimus vt ſequamur.

laad ad Iephte: Ob hanc igitur i
cauſam nunc ad te uenimus ut
e proficiſcaris nobiſcũ, & pugnes
cõtra filios Ammon, ſiſq; dux o-
mnium qui habitant in Galaad.
Iephte quoq; dixit eis: Si uerè ue- k
niſtis ad me ut pugnẽ pro uobis
cõtra filios Ammon, tradideritq;
f eos dominus in man⁹ meas, ego
ero ueſter princeps? Qui reſpõ-
derũt ei: Dominus qui hæc audit l
ipſe mediator ac teſtis eſt, q͞ no-
ſtra ꝓmiſſa faciemus. Abijt itaq;
Iephte cũ principib⁹ Galaad, fe-

a ℂ Quia ipſe eſt caput corporis eccleſiæ.
b ℂ Iudicem. ſ. non regem.

citq; eũ oĩs populus princi pẽ ſui.
Locutuſq; eſt Iephte oẽs ſermo- m
nes ſuos coram dño in Maſpha.

ſe non poteris: quia de adulte. ma. na. G
In Hebræo habetur & in libris correctis.
Quia de adultera matre natus es. c ℂ Con
gregatiq; ſunt. In Hebræo non habetur
hoc; Et latrocinantes. Credibile em̃ eſt q͞
agebant prędas de aduerſarijs filiorũ Iſrael
tñ: ſicut Dauid & viri eius faciebant: vt hr̃.
j. Reg. xxvij. d ℂ In illis diebus. Hîc cõ
ſequenter Iephte in prĩcipem terræ Galaad
eligitur. vnde ſubditur: f ℂ Dixeruntq;
ad eum: Veni & eſto princeps noſt.
dũ tamen tu ſis dux belli noſtri. g ℂ Qui
bus ille rñdit. non ſtatim credens eis, pro
pterea quæ paſſus fuerat ab eis. h ℂ Nõ
ne vos eſtis qui odiſtis me. licet ſuprà
dictum ſit de fratribus ſuis tantùm q͞ eiece
runt eum: tamen hîc alloquitur ſenes illius
populi generaliter: quia ad querimoniã &
inſtinctum fratrum ſuorum ſenes, qui erãt
iudices illius populi, eiecerãt eum. Vel fortè
inter illos qui venerunt ad Iephte erant fra
tres ſui. vel eorum aliqui ad quos principali
ter direxit verbum ſuum: propter quod di
ligentius explicãt intentum ſuum dicentes:
i ℂ Ob hanc igitur cauſam &c. Qua
explicata rñdit Iephte: k ℂ Si vere veni
ſtis ad me. i. fideliter & abſq; fallacia. hoc
dicit interrogando. Qui rñderunt ei ſimpli
citer adfirmãdo etiam iuramẽto cũ dicitur:
l ℂ Dñs qui hęc au. quia nihil eũ latet.
Ipſe me. ac. teſt. eſtis. Iurare em̃ eſt deũ te
ſtem inuocare. ſequit̃: m ℂ Locutuſq; eſt
Iephte &c. ibi enim erant congregati Ga
laaditæ corã domino, quia dñs pñs eſt vbi
q;: licet ibi nõ eſſet tabernaculũ: & iõ ibi re
plicauit Iephte pacta q̃ erãt inter ipſum & * in auxiliũ ſui
populũ: vt negotiũ eſſet firmũ & ſolidum.
Et miſit
* in hoc quod dicitur: c ℂ Congrega Moraliter
tiq; ſunt ad eum viri inopes & latro- H
cinantes. Hebræi non habent latrocinan
tes: ſed tantùm viri inopes. Ego autem intẽ
do capitulum iſtud exponere myſticè ſecun
dum literam Hebraicam, quã reputo verio
rem. Igitur per Iephte qui dicitur vir fortiſ † Gen. 26. f.
ſimus allegoricè põt intelligi dñs noſter Ie
ſus Chriſtus: qui tãtę fortitudinis eſt, q͞ por
tat oĩa verbo virtutis ſuę: vt dr̃ Heb. j. a. Et
bñ dicitur filius mulieris hoſpitatricis, id eſt
v̾ginis Mariæ: q̃ ex plenitudine ſuę pietatis
recipit oẽs ad eã debitè recurrẽtes in hoſpi
tiũ ſuę miſericordiæ. ℂ Bern. Maria oĩbus
oĩa facta eſt: ſapientibus & inſipientibus de
bitricem ſe fecit oĩbus ſinum miſericordiæ
aperuit: vt de eius plenitudine acciperent v
niuerſi. Quæ bene dicitur altera mater. i. al
terius conditionis q̃ cæterę matres; nã ipſa
ſola mater eſt & virgo. Hũc aũt Iephte. ſ. Ie
ſum Chriſtum reprobauerunt fratres ſui. ſ.
Iudæi, quorũ erat frater ſecundũ carnem, &
ipſe fugit ab eis in perſecutione Herodis,
Matt. ij. & in perſecutione ciuium ſuorum
qui voluerũt eum p̃cipitare de ſupcilio mõ
tis, ſup quẽ fundata erat ciuitas eorũ. vt hr̃
Lucę. iiij. Et congregati ſunt ad eum
viri inopes. i. apoſtoli & alij diſcipuli ꝓ
pter ipſum omnia relinquentes. e ℂ Per
rexerunt maiores natu de Galaad
vt tol. in auxilium ſui. Per iſtos maiores
poſſunt intelligi Iudæorũ doctores: quo
rum aliqui recurrerunt ad eius auxilium
ante paſsionẽ ſuã, credentes in eum, vt Na
thanael. Ioan. j. & Nicodemus qui erat ma
giſter in Iſrael. Ioan. iij. & plures alij quorũ
noĩa nõ exprimunt̃ in euãgelio de qb⁹ dicit̃
Ioã. xij. f. De principib⁹ aũt multi credide
derũt in eũ &c. Et loquit̃ euãgeliſta de tẽpo
re ante Chriſti paſsionem, vt patet intuenti
* Reuertentę

A ſicut in titulo crucis ſcriptū eſt,poſtq̄
enim Iephte liberauit eos ab inimicis,
non eis rex factus eſt: vt intelligeremus
hæc potius ad Chriſtū q̄ ad ipſum Ie
phte pertinere: de quo ſcriptura narra
tionē concludit ita: Et iudicauit Iephte
Iſrael ſex annis & mortuus eſt &c. Iudi
cauit ergo Iſrael ſicut cæteri iudices:
non ibi regnauit vt princeps, ſicut hi
qui in regnorū voluminib⁹ cōtinent.
a ¶ Nonne ea quæ poſ. Augu
ſtin. Nōnne quæcunq; hæreditauit ti
bi Chamos deus tuus hæreditabis &c.
Quod quidam Latini ſic interpretati
ſunt. Nōnne quæcunque dedit tibi
Chamos de⁹ tuus poſſidebis &c. Vbi
videtur Iephte confirmaſſe deum qui
vocatur Chamos, potuiſſe aliquid hæ
reditatis dare cultoribus ſuis. Quidam
verò ſic habent: Nōne q̄cunq; poſſe
dit Chamos deus tuus, hęc poſſidebis?
quaſi aliqd tale potuerit poſſidere. An
fortè ſecūdū hoc dictū eſt, q́ ſub ange
lis cōſtitutę ſunt gentes iuxta canticum
Moyſi? Nunquid ille angelus ſub quo
erant filij Ammon, Chamos dicitur?
Quis hoc audeat adfirmare: cū poſſit
intelligi ſecundum eius opinionem di
ctum: quia putabat deum ſuum poſſi
dere hęc: vl' in poſſeſſionē ſibi dediſſe.
Et circumiens

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et miſit nun. Hîc cōſequen
ter ponit̃ ſupplicatio deprecantis. Ad
cuius intelligentiam cōſiderandū, q́ fi
lijs Iſrael petētibus tranſitū pacificum
B per terram Sehon regis Amorrhæi:
non ſolùm ipſe negauit, ſed eis occur
rens eoſdē etiā ad p̄liū ꝓuocauit, pro
pter qđ dn̄s ipſum & terrā ſuā in ma
nus filiorū Iſrael tradidit, cuius terræ
vnam partem Sehō abſtu'erat à filijs
Moab, vt habet̃ Nu. xxj. Rex aūt iſte
Ammō de quo hîc agit̃, regnabat etiā
in Moab: propter qđ illā terrā quam
Sehon abſtulerat de Moab tanquam
ſuam repetebat, & à filijs Iſrael iniuſtè
poſſeſſam dicebat: quod nō erat verū
ſicut fuit declaratū Numer. xxj. Igitur
circa hoc primò ponitur ipſius Iephte
petitio humilis, ſecūdò regis Ammon
reſponſio irrationabilis, ibi: Quibus il
le reſpondit. tertiò reſpōſionis euacua
tio rationabilis, ibi: Per quos rurſum.
Circa primum dicitur: Et miſit nun
tios. Volebat em̄ declarare titulū ſuū
iuſtum. & iō primò miſit nūtios de pa
ce tractāda & in hoc ſe humiliauit, di
cēs: b ¶ Quid mi. Quaſi diceret nō
habeo voluntatē bellandi ſecū, nec tu
habes cauſam cōtra me. c ¶ Vt va
ſta. i. meo regimini & defenſioni com
miſſā. d. ¶ Quibus. Hîc cōſequenter
ponit̃ rn̄ſio irratiōabilis, cùm dicitur:
c ¶ Quia tulit. quod erat falſum:
quia Iſrael non abſtulit à filijs Moab
& Ammō aliqd de terra ſua: vt hr̄ Nu
me. xj. & Deute. ij. ſed ſolū à Sehon &
Og. & illud fuit eis licitū, vt declaratū
fuit Nu. xxj. & iterū hîc declarabit̃ per
verba Iephte. f ¶ Per quos. Hîc cōſe
quēter ponit̃ dictę rn̄ſionis euacuatio
rōnabilis, vbi Iephte oſtendit triplici
rōne, q́ illā terrā filij Iſrael iuſtè poſſi
debant. ſecunda ponit̃ ibi: Traditq;
eum. tertia ibi: Niſi fortè. Prima ratio
accipitur

† terminos Arnon

a ¶ Augu. Mittit nuntios pacis: ſicut Apoſto-
lus in quo Chriſtus loquebatur, ait: Si fieri
poteſt quod ex vobis eſt cum omnibus homi-
nibus pacem habentes.

Et miſit nuntios ad regē filiorum Am- a

a ¶ Aug. Admonet nos doctrina Chriſti quemad-
modum ſit ambulandum. i. viuendum inter
eos, qui non ſecundum propoſitum vocati ſunt
ſancti. Nouit enim dominus qui ſunt eius.

mon qui ex perſona ſua dicerent. Quid b
mihi & tibi eſt, quia ueniſti contra me
ut uaſtares terram meam? Quibus ille c d
reſpondit: Quia tulit Iſraël terram e
meam quando aſcendit de Ægypto: à
finibus Arnon uſque Ieboc atque Ior-
danem. Nunc ergo cum pace redde
mihi eam. Per quos rurſum mandauit f
Iephte, & imperauit eis ut dicerent re-
gi Ammon: Hæc dicit Iephte: Non
tulit Iſraël terram Moab, nec terram fi-
liorum Ammon: ſed quando de Ægy-
pto conſcenderunt: ambulauit per ſo-
litudinem uſque ad mare rubrum, &
uenit in Cades: miſitq; * nuntios ad re-
gem Edom, dicens: Dimitte ut tranſ-
eam per terram tuam. Qui noluit ac-
quieſcere precibus eius. Miſit quoque
ad regem Moab: qui & ipſe tranſitum
præbere contempſit. Manſit itaque in
Cades: & circumiuit ex latere terram E-
dom, & terram Moab. Venitq; ad ori-
entalem plagam terræ Moab & caſtra-
metatus eſt trans Arnon: nec uoluit in-
trare terminos Moab, Arnon quippe
confinium eſt terræ Moab. Miſit itaq;
Iſraël nuntios ad Sehon regem Amor-
rhæorum qui habitabat in Heſebon,
& dixerunt ei: Dimitte ut tranſeam per
terram tuam uſque ad fluuium. Qui &
ipſe Iſraël uerba deſpiciens, non dimiſit
eum tranſire per terminos ſuos ſed † in-
finita multitudine congregata egreſſus g
eſt contra eum in Iaſa: & fortiter reſiſte-
bat. Tradiditq; eum dominus in manus h
Iſraël cum omni exercitu ſuo, & percuſ-
ſit eum, & poſſedit omnem terram A-
morrhæi habitatoris regionis illius: &
uniuerſos fines eius, de Arnon uſque
Ieboc: & de ſolitudine uſq; ad Iordanē.
Dominus ergo deus Iſraël ſubuertit A-
morrhæum pugnātem contra illum po
pulo ſuo Iſraël. Et tu nunc uis poſſide-
a re terram eius? Nónne ea quæ † poſſe- i
dit Chamos deus tuus, tibi iure deben- k l
tur? Quæ autem dominus deus noſter m
uictor obtinuit, in noſtram cedent poſ-
ſeſsionem. Niſi fortè melior es Balac fi- n
lio Sephor rege Moab, aut docere po- o
tes quòd iurgatus ſit contra Iſraël & pu- p
gnauerit contra eum quando habitauit q
in Heſebon, & uiculis eius: & in Aroer
& uillis illius, uel in cunctis ciuitatibus
iuxta † Iordanem per trecentos annos.

accipit̃ ex hoc q́ filij Iſrael in nullo im C
pugnauerūt filios Ammon & Moab:
ſed Sehon eos impugnantē occiderūt
& ꝑ conſequēs q̄cquid poſſidebat iure
belli acq̄ſierūt. Hāc aūt rōnē Iephte tā
git diffuſè repetens proceſſum filiorū
Iſrael declinando à terminis Ammon
& Moab, vt hr̄ Deu. ij. & Nu. xxj. Et
patet litera vſq; ibi: g ¶ Egreſſus.
Ipſe em̄ Sehon fuit obuiam filijs Iſrael
etiam extra terrā ſuā ad eos debellādū.
Ex quo patet q́ habuerūt cōtra eū iu
ſtū bellū & ꝑ cōſequēs regnū eius iu
ſto bello acquiſitū à filijs Iſrael fuit ab
eis & iuſtè poſſeſſū. h ¶ Tradidit
q; eum. Hîc ponitur ſecunda ratio,
quæ accipitur ex autoritate diuina: q̄a
eſt dominus cæli & terræ: & ideo po
teſt terrā ab vno poſſeſſam alteri dare
pro ſua voluntate, quod fecit de terra
poſſeſſa à Sehon rege tradendo eam fi
lijs Iſrael poſſidendā ſecūdū qđ dicitur
Deu. ij. Ecce tradidi in manu tua Sehō
regem Heſebon, Amorrhæū, & terrā
eius incipe poſſidere &c. & hāc rōnē
tangit Iephte dicens: Tradiditq; eū *ipſe Iſr'
dominus in manu Iſrael cum. Et
patet litera vſq; ibi: i ¶ Nonne ea.
Quod dupliciter exponit̃. Vno modo
ſic: Quæ poſſedit Chamos deus tu⁹. i.
populus Moab qui Chamos colebat,
vt ſit ſenſus: q́ illa pars terræ Moab
quæ actu poſſidebatur ab eo quādo
filij Iſrael debellauerunt Sehon, illa de
iure erat populi Moab, nō aūt illa pars
quā poſſidebat Sehō à filijs Iſrael acq̄
ſita. Alio mō, exponit̃, vt ſit confirma
tio rōnis p̄cedentis. Ad cuius intelle
ctum eſt conſiderandum, q́ ſicut fide
les victorias ſuas attribuūt deo vero,
ita infideles victorias ſuas ſuo deo fal D
ſo. Dicit igitur: ¶ Nonne ea quæ
poſſedit &c. id eſt poſſidere te fecit.
k ¶ Chamos deus. ſecūdū opinio
nem tuam. l ¶ Tibi iure deben
tur. Id eſt reputans iure acquiſita per
victoriā. m ¶ Quę autem domi.
quaſi diceret multò forti⁹ illud qđ ob
tinuim⁹ deo vero nobis victoriā p̄ſtā †oī popu
te iuſtè eſt nobis acquiſitū & poſſeſſū. lo ſuo con
n ¶ Niſi forte meliores &c. Hîc gregato
ponitur tertia ratio, quæ hîc accipi
tur ex pręſcriptione: quia populus Iſ Moraliter
rael fuerat in tam longęua & pacifica
poſſeſſione huius terræ, q́ null⁹ de cæ
tero deberet reclamare: & maximè q̄a
iuſtus titulus p̄ceſſerat: vt patet ex prę
dictis, & hoc eſt quod dicitur: ¶ Niſi
forte meliores Balac filio Se
phor rege Moab. q̄ erat rex Moab
illo tēpore quo debellatus fuit Sehon:
vt habetur Nume. xxij. qui licet voca † poſſidere
uerit Balaam ad maledicendū filijs Iſ facient te
rael non tamen repetebat terrā Moab
quā filij Iſrael abſtulerant à Sehon: ſed
timebat ne ꝑderet aliā partē: & terram
Madian de qua erat natus, vt dictum
fuit ibidem: nec aliquis alius rex poſt
eum repetiuit hanc terram. Ideo ſub
ditur: o ¶ Aut docere potes q́
iurgatus ſit &c. ſcilicet quicunq; rex
Moab poſt Balac. p ¶ Cōtra Iſrael
& pugnauerit contra eum quan
do &c. Ad recuperandū hāc terram,
q ¶ Quādo habitauit in Heſebō
& viculis &c. i. toto tempore quo
Iſrael habitauit in iſta terra, & q̄tūm
fuerit illud tempus ſubdit dicens:

g ij Per trecē

a ℭ Et circumiens Galaad. Aug⁹. Galaad interpꝛtatur abijciēs:
E Manaſſe neceſſitas tranſeundi. Sunt ergo a ꝓficientib⁹ abijcientes. i.
cōtemnentes Trāſeūda etiam neceſſitas: ne fortè cùm tranſierit q ꝓfi
cit cōtemnentes cedat terrentib⁹. Tranſeūda etiam ſpecula Galaad:
q Galaad etiam reuelatio interpretatur. Eſt aūt ſpecula altitudo ad
ꝓſpiciēdū vel deſpiciēdū. i. deſuper aſpiciē
dum. Specula ergo Galaad videtur ſignifi
2. Cor. 12. b care ſupbiā reuelationis. vñ: Et ne magnitu
do reuelationum extol. me &c. ergo & ipſa
tranſeunda eſt. i. in ea manēdū non eſt ꝓpꝛ
cadendi piculū. His trāſitis facilè ſupant ini
mici; qd' ſignificat dicēdo & à ſpecula Gala
ad tranſeundi & trāſiens ad filios Ammon.
b ℭ Si tradideris fi. Ammō. Aug. Quē
libet cogitauerit Iephte, nō videt filiā cogi
taſſe. non enim diceret: heu me filia mi, īpe
diſti me &c. Indicat eñ ſe impeditum, ne il
lud qd' cogitauerat impleret. Quē aūt po
tuit cogitare qui filios non habebat? An cō
iugē cogitauit: & vt hoc fieret deus noluit
& vt hoc non relinqueret impunitū; ne qs
poſtea id auderet: & vt magna ꝓuidentia
ex hoc qd' accidit magnū ſacramētum ec
cleſiæ figuraret? Ex vtroq; ergo prophetia
adaptata ē; qd'. ſ. vouēs cogitauit, & qd' no
lenti contigit. Si eñ coniugem cogitauit,
coniunx Chriſti eccleſia eſt. Sed quia huius
Iephte coniunx virgo eſſe non potuit: in
eo ꝙ filia potius occurrit: & inulta non
remanſit voti temeritas, & virginitas eccle
ſiæ figurata eſt. Cui dicitur: Filia fides tua
Luc. 7. te ſaluā fecit, vade in pace. c ℭ Quicunq;
pri. fuerit egreſ. &c. Augu. De Iephte fi
F lia ſolet eſſe magna quæſtio: Quibuſdā qd
ſibi velit hoc noſſe cupientibus & piè quę
rentibus. Quibuſdā q ſcripturis imperita
impietate aduerſantur hæc criminantibus
ꝙ legis prophetarūq; deus etiā humanis
ſacrificijs delectet. Sed nec illa ſacrificia eum
delectauerunt, vbi pecorum holocauſta
offerebantur. Sed quia ſignificatiua fue
runt & quædam vmbræ futurorum, res
his ſacrificijs ſignificatas nobis commenda
re voluit. Fuit autem & hæc cauſa vtilis
cur illa mutarentur: nec modò iuberen
tur, ſed prohiberentur offerri, ne verè ſe
cundū carnalem affectum talibus deum de
lectari putaremus. ℭ Sed vtrum huma
nis ſacrificijs etiam ſignificari futura o
portuerit, meritò quæritur: non ꝙ mortes
hoim

Quare tanto tempore nihil ſu
per hac repetitione tentaſtis? gi
tur nō ego pecco in te, ſed tu con
tra me malè agis, indicens mihi
bella non iuſta. Iudicet dominus
arbiter huius diei inter Iſraël & fi
lios Ammon. Noluitq; acquie
ſcere rex filiorū Ammon uerbis
Iephte quæ per nuntios manda
uerat. Factus eſt ergo ſup Iephte

a ¶ In hoc ſignificatur: quia ſpiritus domini impertitur membris Chriſti. ¶ Signantur membra Chriſti proficientia ad victoriam de hoſtibus reportandam.

a ſpiritus domini, & circuiens Ga
laad & Manaſſe, Maſpha quo
que Galaad: & inde tranſiens ad
filios Ammon uotum uouit do
b mino dicens: Si tradideris filios
c Ammon in manus meas, quicū
que primus fuerit egreſſus de fo
ribus domus meæ mihiq; occur
rerit reuertenti cum pace à filijs
Ammon, eū holocauſtum offe
ram domino. Tranſiuitq; Iephte
ad filios Ammon, ut pugnaret
contra eos, quos tradidit domi
nus in man⁹ eius: pcuſſitq; ab A
roer uſq; dum uenias in Menith
uiginti ciuitates: & uſq; ad Abel
quæ eſt uineis conſita, plaga ma
gna nimis: humiliatiq; ſunt filij
Ammon à filijs Iſraël. Reuerten
ti autem Iephte in Maſpha do
mum ſuam, occurrit ei unigeni
ta filia ſua cum tympanis & cho
ris. Non enim habebat alios
liberos. Qua uiſa ſcidit ueſti
mēta ſua & ait: Heu me filia mi:

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Per tre. Quare &c. deficiūt tñ ali
qui, vt videbit. b ℭ Igitur non ergo.
Hīc ex pdictis rōnibus Iephte concludit, ꝙ
habeat iuſtā cauſam defenſionis, & rex Ammō iniuſtā inuaſionis.
Antequam vltrà procedatur, videndum eſt quid de trecentis annis
pdictis deficiat? Ad cuius intellectū cōſiderādū, ꝙ ſicut ī ſciētijs hūa
nit⁹ inuētis minus nota vel dubia p ea q̄ ſunt certa declarant; ſic in ſa
cra ſcriptura, q̄ eſt p diuinā reuelationē tradita paſſus dubi⁹ vel ob
ſcurus, p aliū paſſum q certus eſt & determinatus debet declarari.
Iſti aūt trecēti anni non determināt hīc p ſcripturā, niſi relatiuè tm̄
ſ. incptū refert dictū Iephte arguētis pſcriptionē; in qua allegatiōe ſo
lent hoīes allegare quātùm poſſunt plus de tpe apparenter, & ali
qn̄ excedunt nec tamen ſcriptura vel actor ſcripturæ hoc referens
dicit falſum quia refert veraciter id qd' dictū eſt, licet dicēs exceſſe
rit vel defecerit. Sic eſt in ꝓpoſito de Iephte, cuius verba non ſunt
autētica, incptū ſunt ipſius. Sacra aūt ſcriptura. iij. Reg. vj. determi
nat tp̄s qd' fluxit ab exitu filiorū Iſrael de AEgypto vſq; ad funda
tionem templi p Salomonem in principio quarti anni regni ſui. ſ.
cccclxxx. annos. Si autem ab iſto numero q in ſcriptura certus re
putat remoueant: tēpus qd' pceſſit ab exitu de AEgypto vſq; ad
debellationem Sehon, qn̄ terra pdicta fuit acquiſita, vt dictum eſt
& tēpus qd' fluxit à principio principat⁹ Iephte, qn̄ iſta allegauit
vſq; ad quartū annū regni Salomonis excluſiuè; in cuius principio
templū fundauit; remanēt tm̄. cclxvij. anni; & ſic à. ccc. pdictis de
ficiunt. xxxiij. anni. Probatio aſſumpti: quia ab exitu de AEgypto G
vſq; ad ingreſſum terrę ꝓmiſſionis fluxerūt. xl. anni: vt patet in plu
rib⁹ locis ſacrę ſcripturę. Sehō autem fuit debellat⁹ q̄ſi p vnū ānum
ān ingreſſum terrę ꝓmiſſionis viuente adhuc Moyſe: & ſic ante ac
quiſitionē predictę terrę fluxerūt āni. xxxix. Item a pricipio pricipa
tus Iephte vſq; ad tertiū annum regni Sa
lomonis incluſiuè fluxerunt centū &. lxx
iiij. anni: quia Iephte iudicauit Iſrael ſex an
nis: & poſt eū Abeſan ſeptē: & poſtea Ahia
lon decem: & poſt ipſum Abdon octo; vt
habetur Iudic. xij. de his tribus. Poſt ipſum
Samſon. xx. Iudi. xvj. & poſt ipſum Heli. xl.
vt hr̄. j. Reg. iiij. poſtea Samuel cuius anni
cōprehendunt cum annis Saulis; & fuerūt
inſimul iuncti. xl. vt habet Act. xiij. Poſtea
Dauid regnauit annis. xl. vt hr̄. ij. Regū. v.
Poſt eum Salomō tribus annis ante funda
tionē tēpli: vt habet. iij. Reg. vj. & iſti anni ſi
mul iuncti cū pcedentibus faciūt annos. cc
xiij. quibus ſi iungant. cclxvij. anni pdicti fa
ciūt. cccclxxx. annos. & ſic patet qd' ſuprà
dictū eſt. Anni aūt. cclxvij. pdicti. ſ. à tpe de
bellationis Sehon vſq; ad principiū ducat⁹
Iephte ſic accipiunt p partes: vn⁹ annus ān
ingreſſum terræ ꝓmiſſiōis de ducatu Moy
ſi vt patet p pdicta quadraginta quibus p
fuerunt Ioſue & Othoniel; vt habet Iudic.
iij. Tempus eñ Ioſue in ſacra ſcriptura non
determinatur: & ideo ſub tpe Othoniel q
ei ſucceſſit cōprehenditur octoginta, qui
bus pfuit Aod poſt Othoniel: vt hr̄ Iudic.
iij. c. quadraginta anni de Bore vt hr̄ Iudic.
v. c. quadraginta Gedeonis. Iudi. viij. Tres
Abimelech. Iudi. ix. vigintitres ipſius Tho
la, Iudic. x. c. vigintiduo ipſius Iair, Iudic. x.
c. decē & octo anni qbus filij Iſrael fuerunt H
ſine iudice ſeruiētes Philiſthijm & filijs Am
mon ante ꝓmotionem Iephte; vt habetur
Iudic. x. Et iſti anni ſimul iuncti faciunt ccl
xvij. & ſic patet propoſitū. c ℭ Factus
eſt ergo ſup Iep. Hīc cōſequenter deſcri
bit ꝓſtratio rebellantis. ſ. regis Ammō, qui
noluit acquieſcere verbis rationabilibus
ipſius Iephte cuius mod⁹ deſcribit cū dicit:
Factus eſt ergo ſuper Iephte. i. volun
tas & audacia pugnandi ꝓ populo in confi
dentia diuini adiutorij. d ℭ Votum vo.
do. di. Licet aūt illud votū pceſſerit ex de
uotiōe, tñ factū fuit indiſcretè; qa de domo
ſua priò poterat egredi obuiā ei canis, q nō
eſt aīal imolatitiū, imò nec in oblatiōe pote
rat recipi ei⁹ pretiū. Cætera patent vſq; ibi:
Decepiſti
e ℭ Reuertēti autē &c. Per reuerſi Moraliter
onem Iephte poſt triumphū de aduerſarijs
ſignificat reuerſio Chriſti p ſuā reſurrectio
nē ab inferis dæmonib⁹ ſupatis. f ℭ Oc
currit ei vni. fi. &c. per quam ſignificatur eccleſia vnigeniti Chri
ſti filia. g ℭ Cum tymp. & cho. i. laudibus diuinis de victoria
Chriſti quam Iephte immolauit domino: nō per occiſionem corpo
ris ſecundū Hebræos, ſed p obſeruantiā virginitatis. ſicut plenius
dixi ſuper locū iſtū in expoſitione lrāli. Eccleſia verò virgo eſt per
integritatē fidei: & eſt immolata domino ſpūaliter p hoc ꝙ eſt diui
nis laudibus dedicata. vñ dr̄ Pſal. xlix. c. Immola deo ſacrificiū lau
dis. Et iterū Pſal. l. Sacrificiū deo ſpūs cōtrib. Sunt ēt in eccleſia mul
tæ pſonę īmolatæ domino per obſeruantiā virginitatis: ſic filia Ie
pte, & etiam multæ per confeſſionem in religiōe, quæ eſt q̄dā mors
ciuilis ꝓpter qd' religioſi dicuntur mūdo mortui. & pro talib⁹ ſub
ditur: h ℭ Filia mi. decepiſti me: & ipſa decepta es. Qd'
non poteſt intelligi ſecūdum veritatē de Chriſto, qui decipi nō pōt
cū ipſa ſit veritas: Ioh. xiiij. a. Ego ſum via veritas & vita. Sed tan
tùm ſecundū æſtimationem infideliū, potiſſimè Iudæorum qui cre
dunt Chriſtum fuiſſe ꝓphetā falſum: & ſic decepiſſe eccleſiā ſibi ag
gregatā; & etiā ipſum deceptū fuiſſe, aggregando ſibi populum ex
appetitu vanæ gl'ię. Silr̄ q̄tū ad pſonas religioſas ſecūdum ęſtima
tionē falſā hoīm mūdanorū eſt ibi deceptio ex vtraq; pte. nā religio
ſos æſtimāt deceptos eligēdo ſib talē vitā ꝓpter Chriſtum. & ſilr̄
Chriſtū ab eis decipi ſpēalr̄ à mēdicantibus religioſis, quos reputāt
hypocritas

☞ hominum quãdoq; moriturorũ in hac cauſa horreſcere deberem⁹:
A ſed illi q hæc de ſe fieri gratãter acciperent,in æternã remuneratio-
nem cõmẽdarent deo.Sed ſi hoc verũ eſſet:hoc ſacrificiũ deo non
Exo.13.a. diſpliceret.Scriptura verò teſtat̃ qa diſplicet.Cũ em̃ oĩa priogenita
Nume.8.c. ſua eſſe voluerit & p̄ceperit: redimi tñ à ſe voluit primogenita ho
minũ ne immolãdos deo primogenitos ſuos crederẽt.vnde: Non
ita facies dño deo tuo.abominata enim quæ dñs odit fecerunt diis
4.Reg.17.f ſuis,qñ filios & filias cõbuſſerunt igni diis ſuis.Non ſolũ ergo non
diligit deus,ſed odit etiã talia ſacrificia, in quibus hoĩes immolãtur.
Illa verò diligit & coronat,cũ iuſtus vſq; ad mortẽ pro veritate de-
certat,vel ab inimicis quos pro iuſtitia offendit,occidit, retribuens
eis bona pro malis.i.pro odio dilectionẽ.Talẽ dicit ſanguinem iu-
ſtum à ſanguine Abel iuſti vſq; ad ſanguinẽ Zachariæ. Præcipuè
Matt.23.d. autẽ ꝙ ſanguinẽ ipſe fudit pro nobis,& ſacrificiũ ſeipſum deo ob-
tulit:ſic vtiq; obtulit,vt ab inimicis pro iuſtitia occideretur. Hunc
imitati martyres vſq; ad mortẽ pro veritate certauerũt.de qbus di
cit:Tanq; aurũ in for.ꝓbauit illos,& quaſi holo.hoſtiã acce.illos.
Sap.3.b. Vnde Apoſtolus:Ego em̃ iã immolor.ſed nõ ſicut Iephte filiã im-
2.Tim.4.b. molauit dño,ſed ſicut p̄ceptũ erat pecora offerri,& ꝓhibitũ hoĩes
immolari.Magis hoc illi ſimile videt̃ qđ fecit Abrahã:qđ dñs ſpe-
Geñ.22.a. cialiter fieri p̄cepit:nõ generaliter vt talia ſibi ſacrificia fierent aliqñ
mandauit:imò fieri omnino ꝓhibuit.Diſtat ergo qđ Iephte fecit à
facto Abrahę:qa ille iuſſus obtulit filiũ:iſte fecit qđ lege vetatur:&
nullo ſpeciali impio iubet̃.In ipſo etiã Abrahę filio quia talib⁹ ſacri
ficiis nõ delectaret̃ dñs,oſtendit:cũ patrẽ cuius fidẽ iubẽdo proba-
uit,à filij interfectione prohibuit:& ariẽtẽ quo ſacrificiũ licitè ſcđm
cõgruã tẽporis cõſuetudinẽ cõpleret̃, appoſuit. ¶ Si autem hoc
quẽquã mouet: quõ piè crediderit Abrahã deum talibus ſacrificiis
delectari ſi illicitè offerunt̃: & ideo putat rectè crediſſe etiam Ie-
phte,ꝙ tale ſacrificium poſſet eſſe deo acceptũ.primò conſideret
aliud eſſe vltrò vouere,aliud iubenti obtẽperare.Nõ em̃ ſi aliqd in
domo pręter morẽ à dño inſtitutũ ſeruo iubet̃,& id laudabili obe-
dientia facit:ideo nõ eſt plectẽdum ſi hoc facere ſponte pręſumpſe-
rit.Deinde habebat Abrahã qđ crederet,vt pręter diuinũ imperiũ
non parceret filio:vt credens tales victimas deũ libenter accipere:
ſed proterea iuſsiſſe,vt reſuſcitaret occiſum:& hinc aliquid tanquã
Heb.11.b. deus ſapiẽs demõſtraret.vñ fides eius in epiſtola ad Hebręos lauda
B tur,qa hoc de deo ꝙ poſſet filiũ ſuũ ſuſcitare credidit.Iſte verò deo
nõ iubẽte neq; poſcente,& contra legitimũ dei pręceptũ vltrò ſa-
crificium vouit humanum.Ait em̃: Quicunq; exierit de ianuis do-
mus meę obuiã mihi &c.Non his verbis pecus aliqđ vouit quod
ſecundũ legem poſſet offerri.Neq; cõſuetudinis fuit:vt redeũtibus
cũ victoria ducibus pecora occurrerent. Canes autem ſolent dñis
occurrere.de quibus ille cũ nõ voueret:cogitare. non potuit ne in-
iuriã dei nõ ſolũ illicitũ,ſed etiã cõtẽptibile & ſcđm legẽ immũdũ
vouiſſe videretur.Nec ait:quodcunq; exierit:ſed quicunq; exierit:
vbi hominẽ tantũ cogitauit.Nõ tamẽ fortaſſe vnicã filiã:quãuis il
lam in tãta patris gloria qs poſſet anteire niſi fortè vxor?Nã ꝙ nõ
dixit,q̃cunq;:ſed qcũq; exierit de ianuis domus meę:ſcriptura ſolet
maſculinũ genus ꝓ quolibet ſexu ponere.ſicut de Abrahã dictum
eſt,Surgẽs à mortuo:cũ eius vxor mortua fuiſſet.Quia ergo de hoc
Geñ.22.b. voto & facto nihil videt̃ ſcriptura iudicaſſe: ſicut de Abraham qñ
filiũ ſuũ iuſſus obtulit:ſed tm̃ ſcriptũ reliquiſſe legentibus iudicãdũ.
ſicut de facto Iudæ quãdo intrauit ad nurũ ſuã, neſciens quidẽ ſed
Ibi.38.d. quantũ in ipſo fuit fornicatus eſt:quia meretricẽ putauit. neq; ap-
probauit hoc ſcripturã:neq; reprobauit,ſed iuſtitia & lege dei cõ-
ſulta penſandũ dimiſit.Sic de facto Iephte in neutrã partẽ ſententiã
ꝓtulit:vt noſter intellectus in iudicando exerceret̃. Poſſemus iam
dicere deo diſplicuiſſe tale votũ:& ad illã perductã eſſe vindictam:
vt patri potiſsimũ filia vnica occurreret.Quod ſi ſperaſſet & vo-
luiſſet, non ea viſa ſtatim ſcidiſſet veſtimenta ſua, & dixiſſet: Heu
me filia mea impediſti &c. Deinde.lx.dierum tã longa dilatione da
ta filiæ ſuæ dominus eũ ab vnicæ chariſsimæ nece eũ nõ ꝓhibuerit,
ſicut Abrahã:donec pficiẽdo qđ vouerat,ſeipſum orbaret:deũ aũt
non hoĩs immolatiõe placaret.& iõ hãc pœnã pr̃i fuiſſe retributã:
ne impunitũ talis voti relinqueret̃ exemplũ:vt aut ne magnũ aliquid
ſe vouere deo putarẽt hoĩes,cũ victimas humanas vouerent:& qđ
eſt horribilius,filiorũ:aut non vera,ſed potius ſimulata eadẽ vota
eſſent cũ velut exemplo Abrahæ ſperarẽt qui nouiſſent deũ ꝓhibi
turũ talia vota compleri.Poſſemus inq; hoc dicere,niſi duo ſcri
pturarum teſtimonia nos retardarent:vt hãc rem geſtã & in libris
tãtę autoritatis memorię cõmendatam diligenter ꝑſcrutemur,ne
temerè iudicemus.vnum ꝙ inter tales Iephte memorat̃ vt eum cul-
Heb.11.f. pare vereamur,cũ dicit:Deficit enim me temp⁹ enarrãdi de Gedeõ
Barach,Samſon,& Iephte &c.Alterũ quod p̄miſit ſcriptura,dicẽs:
S.eo.c. Et factus eſt ſuper Iephte ſpiritus domini &c.Et addidit:Et vouit
Iephte votũ dño &c.vt oĩa quę poſt facta ſunt tanq; opa ſpũs dñi
qui ſup eũ factus eſt intelligenda videant̃. ¶ Auguſt. Sed inter lau-
dabiles

dabiles viros nõ ſolũ eſſe Iephte ſed etiã Gedeon:de quo ſcriptura C
ſimiliter dicit:Spũs dñi cõfortauit Gedeon &c.ꝙ Ephod opat⁹ eſt Iudic.6.g.
non ſolũm nõ approbamus,ſed apertè iudicãte ſcriptura reproba-
mus.Nec tñ vlla iniuria fit ſpũi domini qui eũ cõfortauit.Comme
morat̃ tamẽ inter eos qui ꝑ fidẽ vicerũt regna,operãtes iuſtitiã:quia
ſcriptura ſancta quorũ fidẽ & iuſtitiã veraciter laudat,non impe- Heb.11.f.
ditur eorũ notare pctã.Nam & in eo ꝙ Gedeon ſignũ petẽs ſicut il
le locutus eſt,tentauit in vellere,neſcio vtrũ non fuerit tranſgreſſus
hoc p̄ceptum.Nõ tẽtabis dñm deum tuũ.Sed tamẽ etiã in eius tẽ- Deut.6.c.
tatione dñs quod p̄nuntiare volebat,oſtẽdit:nõ tamẽ fruſtra inter
fideles & operãtes iuſtitiã:ꝓpter bonã fideleq; vitã, in qua eum cre
dẽdum eſt eſſe defunctũ,tale meruit teſtimoniũ. ¶ Vtrum autem
quia poſtq; dictũ eſt: Factus eſt ſup Iephte ſpũs dñi:ſecuta ſunt ea,
vt votũ illud voueret & hoſtes vinceret:& votum redderet ſpiri-
tui domini,oĩa deputãda ſint:vt ſic habeatur hĩc ſacrificiũ tanq; dñs
ſicut Abrahę iuſſerit:non facilè dixerim:cũm Gedeon poſtq; fecit
Ephod nulla eſt memorata ꝓſperitas.Poſtea verò quã Iephte votũ
vouit:ſecuta eſt victoria ꝓpter quã vouerat:qua adepta votũ ſol-
uit.Rurſus em̃ cõſiderandum eſt:quia Gedeon & ſi nõ poſtea q̃ fe
cit Ephod,poſtea tñ q; tẽtauit dñm, qđ vtiq; peccatũ eſt, magna
ſtrage hoſtib⁹ ſupatis populo ſalutem acquiſiuit. Sic enim ſcriptũ
eſt:Et dixit Gedeon ad dñm: Non iraſcatur indignatio tua in me, Iudi.6.g.
& loquatur adhuc ſemel in vellere. Irã enim dei metuebat: quia ſe
tentãdo peccare ſciebat,quod deus in lege ſua manifeſtè prohibet.
Hoc tamẽ peccatũ & mirabilis ſigni euidentia,& victorię ꝓſperitas
ſecuta eſt,Iam enim deus ſtatuerat afflicto populo ſubuenire: & hu
ius ducis quem ad hoc opus aſſumpſerat,vtebatur animo:nõ ſolũ
fideli & pio,ſed etiã deficiente & delinquẽte:& ad pręnũtiãda quæ
volebat,& cõplenda q̃ dixerat. ¶ Nõ enim per iſtos tm̃ q & ſi pec
cauerint inter iuſtos narrantur:ſed etiam per Saulem oĩno reproba
tũ multa deus populo ſuo præſtitit:in quẽ inſiliit etiã ſpũs dñi & ꝓ- 1.Reg.19.d.
phetauit,non enim iuſtè agere ſciebat.ſ.vt in Dauid virum ſctm̃ ſę-
uiret agit ſpiritus dñi per bonos & malos, per ſcientes & neſcientes:
qđ agendũ nouit & ſtatuit,qui etiã per Caipham neſcientẽ qd dixe-
rat prophetauit,ꝙ oporteret Chriſtũ mori pro gẽte. Quis em̃ egit Ioh.11.f.
niſi ſpiritus dñi,currẽs p̄nuntiare vẽtura,vt Gedeon tẽtare volenti
dñm & non credẽti ꝙ ei iam dominus locut⁹ fuerat: hoc potiſſimũ D
de vellere prius cõpluto,poſtea ſicco:& de area prius ſicca, poſtea
irrigata veniret in mentẽ:vt qđ deficit à fide,delicto eius depute-
tur:Quòd verò tali aĩo eius vſus eſt deus,eius miſericordiæ & mi-
rabili prouidentię relinquẽdũ eſt. ¶ Si quis aũt dicit oĩa ſcientem
feciſſe,& didiciſſe Gedeon ex reuelatione prophetica,vt per eũ ſi-
gna talia mõſtrarentur:nec defeciſſe à fide:& quod ei iam promiſe-
rat dominus crediſſe,ſed actiõe prophetica in vellere voluiſſe tẽ-
tare & ideo tẽtationẽ fuiſſet inculpabilẽ,ſicut dolum Iacob:& iſtud
quod domino ait:Nõ iraſcat̃ indignatio tua in me: nõ dixiſſe ꝙ irã Geñ.30.f.
nõ timeret:ſed ꝙ eum nõ iraſci cõſideret,cũm ea faceret quę ſpũ di- Iudic.6.g.
ctãte facienda ſentiret.dicat vt videt̃:dummodo qđ de facto Ephod
ſcriptura culpauit quodlibet ſignificet,non audeat excuſare à pec-
cato. ¶ Nã & illud qđ trecenti viri ad ſignum crucis ipſo numero S.7.f.
pertinentes hydrias fictiles acceperunt,eiſq; ardentes faculas incluſe
runt:quibus fractis repente lumina hoſtium multitudinẽ terrue-
runt:tanq; ex arbitrio ſuo videtur feciſſe Gedeon.Nõ enim ſcriptu
ra dicit dominũ monuiſſe vt faceret,& tamen tã grande ſignũ quis
faciendũ putet,niſi dñs inſpirauit: qui p̄figurauit ſanctos euãgelici
luminis theſaurum in vaſis fictilibus habituros.vnde:Habem⁹ the 2.Co.4.b.
ſaurum iſtum in vaſis fictilibus.quibus in paſſione ſua fractis ma-
ior eorũ glorię fulgor emicuit,quę inimicos inopinata Chriſti cla-
ritate ſuperauit. ¶ Vel per ſciẽtes ergò,vel per neſcientes ſignifica-
tionẽ futurorũ ſpũs domini ꝓpheticis temporibus operat⁹ eſt: nec
ideo pctã eorũ nõ fuerunt pctã:quia deus qui & malis bene vtitur
vſus eſt eis ad ſignificanda quę voluit.Si ergo pctm̃ non fuit cuiuſ-
libet necis humanæ: vel etiam parricidale ſacrificium vel vouere,
vel reddere:quia magnum aliquid & ſpirituale ſignificauit,fruſtra
deus talia prohibuit:& ſe odiſſe dicit:quia & illa quæ fieri iuſſit,ad
ſignificationem ſpiritualiũ rerum referuntur.ſed humana deo ſacri
ficia nõ placuerũt:qñ nõ ꝓ iuſtitia quiſq; rectè viuit vel peccare nõ
vult,interimitur:ſed homo ab homine tanquam electa hoſtia more
pecoris immolatur. ¶ Si autem dicet aliquis:quia pecorũ victimæ
iam vſitatę ad ſignificationem licet relatæ minus faciebat intentos
ad ſacramentum magnũ Chriſti & eccleſię requirendum:propterea
deus re inſigni & inopinata volens animos hominum excitare, eò
magis ꝙ ſibi talia ſacrificia offerri vetuerat:curauit ſibi aliquid of-
ferendum,in quo ipſa admiratio magnam gigneret quęſtionem:
& quęſtio exigeret ſtudium ad perſcrutandum myſterium:piè ve-
rò ſcrutans mẽs hominis altitudinem prophetię velut hamo piſcẽ
Chriſtum de profundo ſcripturarũ leuaret. Huic rationi non ob-
ſiſtimus. Sed alia quęſtio eſt de animo vouentis: alia de proui-
 ☞ dentia dei

☞ dentia dei, qualicunq; animo optimè vtentis. ¶ Ideo ſi ſpiritus
E domini qui fact⁹ eſt ſuper Iephte vt hoc voueret, pręcepit; qđ ſcri-
ptura nõ aperuit, cuius non licet iuſſa contẽnere: non modo inſipi-
entia culpanda non eſt, ſed obedientia laudanda. ¶ Hoc enim mo-
† incuruando incuruare feciſti me id eſt mœrore afficis me vnacꝫ eſq̃ me etiã turbet do etiam ſi ſe homo ipſe perimat, quod humana voluntate & con-
ſilio nephas eſt facere, intelligendũ eſt obe-
dienter fieri non ſceleſtè. ¶ Si aũt Iephte hu
manũ ſecutus errorẽ humanũ ſacrificiũ vo
uendũ putauit, eius quidẽ peccatũ de vnica
filia iure punitũ eſt; Qđ ipſe videt oſtẽdere
ſciſſis veſtibus dicens; Heu me filia mi, impe
diſti me &c. Hîc tñ error habet aliquã lau-
dem fidei; quia deũ timuit, vt quod voue-
ret redderet; nec diuini in ſe iudicij ſñiam de
clinauit; ſiue ſperans dominũ prohibiturũ
Gẽn. 22. b. ſicut fecit Abrahæ: ſiue eius voluntatẽ etiã
non prohibentis intellectã facere potius q̃
contẽnere ſtatuens. ¶ Quãuis, hîc meritò
quęritur: vtrũ verius intelligit hoc deũ nol
le fieri, & in eo potius deo ſi non fieret, obe
diretur: qm̃ hoc ſe nolle & in Abrahæ fi-
lio & in legitima ꝓhibitione monſtrauerat.
Sed tñ ſi ꝓpterea Iephte nõ faceret; ſibi po
tius in vnica pepercisse q̃ dei voluntatem
ſecutus videretur. Magis ergo intellexit in
eo ꝙ ſibi filia occurrit vltorẽ deũ & iuſtę
pœnę ſe fideliter ſubdit; timẽs ſęuiorẽ de ter-
giuerſatione vindictã. Credebat enim bonę
& virginis filiæ animã bene recipi; quia nõ
F ſeipſam vouerat immolãdam: ſed voto &
voluntati non reſtiterat patris, & ſecuta fue
rat iudiciũ dei. ¶ Mors eñ ſicut nec ſibi à
quocꝫ ſponte: nec cuicꝫ ſpõte inferẽda eſt,
ita deo iubente recuſanda nõ eſt, cuius con
ſtitutione quocũcꝫ tp̃e ſubeũda eſt. Nec qſ
Myſticè q̃; qui ea ꝑpeti detrectat vt oĩno euitetur;
ſed tm̃ vt differatur, laborat. ¶ Iſido. Iephte
Chriſtũ ſignificat: qui à facie fratrũ ſuorũ.
i. Iudæorũ abſcedens in Gentibus principa-
tum accepit; quia oĩa humanę ſalutis ſacra-
menta quaſi iuratus expleuit: & carnẽ pro-
priã quaſi filiã ꝓ ſalute Iſraelis obtulit. Iura-
uit aũt patri & vouit; ſecũdũ illud: Sicut iu
Pſal. 131. a. rauit dño, votum vouit deo Iacob. qđ. ſ.
† ad loquẽdũ hebi. ſacramentũ religionis; in carnis ſuę paſſione
ꝓ ſalute humani generis expleret. Hæc ergo
ita per Chriſtum acta ſunt vt videantur ꝓ
1. Co. 15. g. religione iuramenti eſſe completa. a ¶ Et
plãgam virginitatem. Auguſtinus vir
go caſta. i. eccleſia, holocauſtum fiet in reſur
rectione; qñ in ea vniuerſa fiet quod ſcriptũ
eſt: Abſorpta eſt mors in victoria. Tũc verus Iephte tradet regnum
i. eccleſiã deo & patri, cõpleta. ſ. ſexta ętate ſeculi. Ideo ſexaginta die-
rũ dilatio poſtulata eſt. Ex oĩbus eñ ętatibus eccleſia congregatur:
ab Adam, ſ. vſcꝫ ad diluuiũ: à diluuio. i. à Noe vſcꝫ ad Abrahã: in-
de vſcꝫ ad Dauid: deinde vſcꝫ ad tranſmigrationẽ Babylonis: à trãſ
migratiõe Babylonis vſcꝫ ad Chriſtũ: inde vſcꝫ ad finẽ ſeculi. Per has
ſex ętates quaſi per ſexaginta dies, flet ſancta virgo virginalia ſua: q
Matth. 6. b. licet virginalia, tamen fuerant peccata deflenda. vnde toto orbe cla
mat: Dimitte nobis debita noſtra &c. Hos. lx. dies, menſes duos, ma
luit appellare ꝓpter duos homines: vnum per quem mors: alterum
per quem reſurrectio mortuorum: propter quos etiam duo teſta
menta dicuntur. b ¶ Exinde mos increuit. Auguſt. Quod ve
rò factum eſt ex pręcepto in Iſraël: ex diebus in dies conueniebant
lamentari filiam Iephte, quatuor dies in anno: non puto ſignificare
aliquid poſt impletum holocauſtum, quod erit in vita æterna: ſed
prętérita tẽpora eccleſiæ: in quibus erant beati lugentes. Quatriduo
figurata eſt eius vniuerſitas: propter quatuor partes orbis per q̃s
longè latecꝫ diffuſa eſt. Ad hiſtoriæ autem proprietatem non arbi
tror hoc decreuiſſe Iſraelitas: niſi quia intelligebãt in ea re iudicium
dei magis ad percutiendũ patrem fuiſſe oſtenſum: ne quis deinceps
voueret tale ſacrificium. Quare eñ lamentatio decreta eſt, ſi votũ
illud lætitiæ eſt?

† decepiſti me, & ipſa decepta es. a
Aperui enim os meum ad domi b
num & aliud facere non potero. c
Cui illa reſpondit: Pater mi, ſi a-
peruiſti os tuum ad dominum,
fac mihi quodcunque pollicitus
es, conceſſa tibi ultione atque ui-
ctoria de hoſtibus tuis. Dixitcꝫ
ad patrem: Hoc ſolum mihi prę
ſta quod deprecor. Dimitte me
ut duobus menſibus circumeam
a montes, & plangam uirginitatẽ d
meam cum ſodalibus meis. Cui
ille reſpondit: Vade: & dimiſit
eam duobus menſibus. Cumcꝫ
abiſſet cum ſocijs ac ſodalibus ſu
is, flebat uirginitatem ſuã in mõ

a ¶ Auguſtinus. lx. i. ſex dieb⁹ ętatibus qbus virgo eccleſia congregatur & peccata lamentatur, quotidie dicens: Dimitte nobis debita noſtra.

tibus. Explẽtiſcꝫ duobus menſi-

a ¶ In reſurrectione generali. b ¶ Chriſtum, cuius filia eſt eccleſia.

bus reuerſa eſt ad pãtrem ſuum, e

a ¶ Tradens. ſ. regnum deo patri.
b ¶ Deſpondi enim vos vni viro virginẽ caſ. exhi. Chriſto.

& fecit ei ſicut uouerat. Quæ
b ignorabat uirum. Exinde mos
increuit in Iſraël, & conſuetudo
ſeruata eſt, ut poſt anni circu-
lum conueniant in unum filiæ

a ¶ Significãtes prætériiſſe tempora eccleſiæ: in quibus beati qui lugent.

Iſraël, † & plãgant filiam Ie-

a ¶ Propter quatuor partes orbis quibus eccleſia diffuſa eſt.

phte Galaaditę diebus quãtuor.

NICO. DE LY.

☞ a ¶ Decepiſti me. In Hebræo hr̃: Turbaſti me & tu turba-
ta es. Tũ quia credebat eam immolandam. Tum quia nõ habebat
aliam prolem. b ¶ Aperui enim os meũ: per votum ſupradi- G
ctũ. c ¶ Et aliud facere non potero. quia votũ eſt promiſſio
deo facta quæ debet impleri: eo tamen modo quo licitum eſt.
d ¶ Plangam virginitatẽ meã. quia tunc temporis oppro-
brium erat mori ſine prole. e ¶ Reuerſa eſt ad Pa. eam inter
ficiendo & offerendo domino in holocau
ſtum, ſecũdum qđ dicũt expoſitores catho
lici. Vñ dicit Hiero. ꝙ fuit indiſcretus in vo
uendo, & impius in adimplendo. Hebræi
aptè dicũt; ꝙ ipſam nõ immolauit, ſed votũ
eius fuit relaxatum per ipſum Phinees. Et
aliqui dicunt, ꝙ fuit interpretatũ per ſapien
tes; ꝙ non deberet votũ adimpleri ꝑ mor-
tem filiæ innocẽtis. Vñ quędam gloſſa He-
braica ſuper iſtud verbum: Dimitte me vt
circumeam montes, ſic dicit. i. ſapiẽtes in le
ge: quia forſitan inuenient modũ relaxatio
nis ſeu interp̃tationis voti tui. Quæſtio iſta
eſt de facto: & ideo de hoc nihil poteſt ſciri,
niſi quantũ dicit expreſſè ſcriptura, vel quã
tũ poteſt trahi ex ipſa. Igitur ſine p̃iudicio
& aſſertione ꝑ modũ collationis põt dici, ꝙ
filia Iephte non fuit ſacrificata domino per
mortem corporalẽ, ſed potius per ciuilem
ſeu ſpiritualẽ, eo modo quo religioſi dicun
tur mundo mortui, inq̃tũm à mundanis
actibus ſunt ſegregati; & diuinis obſequijs
totaliter mancipati. Sic filia Iephte fuit ſacri
ficata domino per obſeruationẽ virginita-
tis viuendo in oratiõibus ac ieiunijs & pijs H
operibus. Hoc aũt dictũ videt̃ conſonũ ei
qđ dicit̃ Leuiti. vlti. d. Omnis conſecratio
q̃ domino offertur ab hoĩe non redimetur
ſed morte morietur. Et tamen vt ibidẽ dicitur
ager poterat dño cõſecrari, qui nõ eſt ſuſce
ptiuus mortis dicebat̃ tñ mortificari, quia
trãſibat ad ius ſacerdotũ vel templi: ſicut bo
na eccleſiæ dicuntur amortizata. Similiter
ibidem dicitur, ꝙ homo poterat dño cõſe
crari, nõ tñ ꝓpter hoc occidebatur: ſed ob-
ſequijs templi ſeu ſacerdotũ deputabatur,
prout ibidem diffuſè fuit declaratum. Et ſic
poteſt dici; ꝙ filia Iephte fuit conſecrata do
mino ſeu ſacrificata: quia diuinis obſequijs
deputata modo prædicto. Item ſupra di-
ctum eſt: Factus eſt ergo ſuper Iephte ſpiri
tus domini. ſ. ad pugnãdũ cõtra filios Am-
mon: & tunc fecit votũ ſupradictum; qđ
licet fuit indiſcretè factũ, tamen intelligẽdũ
non erat niſi per modum licitum & bonũ.
quia ſpiritus domini nõ inſtigat niſi ad bo
num. Item in litera dicitur, ꝙ Iephte conceſſit filiæ ſuæ tempus
☞ duorũ mẽ-

Moraliter * hypocritas habentes ſpeciẽ religioſitatis ꝓpter quæſtũ, & non
ꝓpter Chriſtum: & ſic faciũt Chriſto barbam de ſtraminibus ſecũ
dum æſtimationem malorũ. & ſic dicit̃: a ¶ Decepiſti me &
ipſa &c. Per talẽ verò modũ loquẽdi dixit Hiere. xx. b. Seduxiſti
me dñe & ſeduct⁹ ſum. Hieremias eñ erat propheta ſanctus: & per
conſequens erat certus; ꝙ deus cũ ſit veritas prima, non poteſt ali-
quẽ ſeducere; nec ab aliquo poſſe ſeduci. & ideo cũ dicebat: ſeduxiſti
me dñe &c. nõ loquebat̃ ſecundũ ęſtimationem ꝓpriam: ſed ſecun
dum dictum falſorum prophetarum qui aſſerebant ipſum eſſe ſedu
ctum, vt patet in pluribus capitulis Hiere. Moraliter autẽ ꝑ Iephte
poteſt intelligi homo literatus, potens in ſcripturis, vt de Apollo
dicitur Act. xiij. qui fugiens moleſtias ſecularium, fugit ad religio-
nis deſertum. quod vocari poteſt terra Thob. id eſt bona: nam ibi
percipiuntur conſolationes diuinæ. Oſeæ. ij. capitu. Ducam eam in
ſolitudinem, & loquar ad cor eius: & canet. Sed talis aliquando
requiritur ad regimen eccleſiæ: ſicut beatus Gregorius & plures
alij. & pro ſecularibus pugnat contra aduerſarios orationibus &
doctrinis. ſed aliquando poſt habitam victoriam occurrit ei filia,
id eſt vana gloria: quæ ſolet in talibus conſurgere. Dicitur autem
talis gloria hominis filia, eò ꝙ ex hominis fomite procedit, de qua
debet dicere: Decepiſti me &c. diminuendo meritum. Et ipſa
decepta es &c. nam fortius inſurgit ad ipſam immolandum per
maiorem ſui humilitatem.

duorum mēſium. Cūm igiꝛ eſſet iudex populi & prudēs homo
A nō eſt veriſimile, quin in tpe intermedio colloquiū habuerit de voto ſuo cū ſapiētibus in lege: maxiē cū votū ſuū iā eſſe diuulgatū. nullus aūt talis ſibi cōſuluiſſet votum ſuum implendum per occiſionē filiȩ innocētis: cū hoc ſit manifeſtè cōtra prȩceptū legis. Exo. xx. & cōtra intētionē legis Leui. vi. vt patet ex pdictis. Et ideo veriſimile videꝛ: ꝙ à ſapientibꝰ fuerit ſibi dictum, votum ſuum impleri debere per modum ſupradictum. Itē Hebre. xi. Iephte ponitur in ſanctorū catalogo: & iō non videtur factū ſic enorme aſſeri debere de illo, niſi ex ſacra ſcriptura expreſſè haberetur. Sed diceres ſicut & cōiter dicitur, ꝙ ſcriptura hoc expreſſè dicit ſicut ſuprâ allegatū eſt: Reuerſa eſt ad patrē ſuum & fecit ei ſicut vouerat. Ad qđ dicendū, ꝙ ſcriptura non dicit ꝙ occiderit eam: ſed ꝙ votum impleuerit, qđ eſt intelligendū ꝑ modū licitū ꝓut ſuperius eſt expreſſum. imò ſi eā occidiſſet, nullo modo votū impleuiſſet: quia emiſſio voti non poteſt fieri niſi de bono: nec per cōſequēs eius impletio: & ideo argumentū magis vř ad oppoſitū. ¶Itē ſic argues: hîc ſcribiꝛ: Dimitte me, & plangā virginitatē meā, & poſtea ſubdiꝛ: Conſuetudo ſeruata eſt vt poſt anni circulū cōueniant filiæ Iſrael, & plāgā filiā Iephte: & iō videꝛ ꝙ fuerit occiſa. Ad qđ poteſt dici, ꝙ, in principio Iephte credidit eam eſſe occidēdā: & ipſa ſimiliter audito vbo patris. & iō dixit: Dimitte me &c. ſed anqȝ rediret Iephte mutauit ꝓpoſitum de conſilio ſapientū. Quod aūt poſtea ſubditur: Cōſuetudo ſeruata eſt &c. Dicēdū eſt, ꝙ hæc conſuetudo facta eſt ratiōabiliter in memoriam filiæ Iephte: quȩ parata fuit patri obedire vſqȝ ad mortem corporalē: & obediuit vſqȝ ad mortē ciui-
B lem vel ſpūalem: vt & reliquȩ filiȩ Iſrael docerentur obedire parentibus. ¶Sed adhuc cōtra prȩdicta arguiꝛ ꝙ immolatio innocētis ſit deo accepta, ſicut patet Gene. xxij. b. vbi Abrahā cōmendaꝛ de hoc ꝙ voluit innocentē filiū imolare. Ad quod dicēdum, ꝙ nō eſt ſimile: quia Abrahā habuit de hoc pceptū diuinū, vt hř ibidē: Oīs autem homo quātūcunqȝ innocens debitor eſt mortis ꝓpter pctm̄ primorū parētū ipſi deo: q hoc debitū poteſt repetere qñcunqȝ vult, & quō vult: & iō Abrahā bñfecit, deo volēs obedire in ſui filij immolatione. ſed ꝙ aliqs ex voto emiſſo voluntariè interficiat innocētē, eſt illicitū. ¶Itē cōtra pdicta arguiꝛ: quia ſcribitur Gene. ix. a. Creſcite & multiplicamini. & Deut. vij. c. Nō erit apud te ſterilis vtriuſqȝ ſexus. Obſeruatio verò virginitatis excludit multiplicationem ꝓlis. ergo videtur ꝙ fuerit illicita tempore veteris legis: propter quod videtur incōuenienter dictū, ꝙ filia Iephte fuerit dño cōſecrata vel ſacrificata per obſeruationē virginitatis. Dicendū ꝙ illud pceptū: Creſcite & multiplic. &c. datū fuit Noe in exitu arcȩ qñ erāt paucȩ pſonȩ hūanȩ. ſ. octo tm̄: qtuor viri, & qtuor mulieres: qa tūc genꝰ hūanū idigebat multiplicatiōe p carnalē gnationē ordinatā ad diuinū cultū: & iō multiplicato gñe hūano ceſſauit illud pceptū i pticularibꝰ pſonis. qa in cōitate hūani gñis multi ſunt ꝓni ad gnatiōis actū, p qs iplcꝛ pceptū cōitati factū. Qđ aūt addiꝛ illud Deu. vij. c. Nō erit apud te ſterilis &c. nō eſt pceptū: vt patet inſpiciēti textū, ſed eſt qdā ꝓmiſſio facta obſeruātibus legē mřimonij de fœcūditate ꝓlis hñda: ſicut etiā tpe euāgelij multiplicatio ꝓlis pſonis exiſtētibꝰ in mřimonio reputaꝛ bñficiū diuinū. Per hoc tñ nō excludiꝛ, qn obſeruatio vginitatis ſit deo acceptior: q tñ repiꝛ in paucis perſonis. ꝓpter qđ dicit ſaluator Mat. xix. b. Sunt eunuchi q ſe caſtrauerūt ꝓpꝛ regnū cælorū. q pōt capere capiat. q. d. pauci tales inueniūꝛ. Qđ aūt obſeruatio vginitatis nō ſolū tpe euāgelij, ſed etiā tpe veteris teſta. fuerit laudabilis & deo accepta: patet p exempla. qa Helias ꝓpheta q fuit valde pfectꝰ & deo acceptus vginitatē ſeruauit: ſicut habeꝛ ex vbis Grego. homi. xix. ſuper euāgelia. Raſias etiā. ij. Machab. xiiij. cōmendaꝛ de hoc ꝙ ꝓpoſitū cōtinētiæ tenuit. Btā etiam vgo Maria votū virginitatis emiſit: & ſctūs Ioſeph ſpōſꝰ eiꝰ cū ea vt tenent doctores catholici: & tamen adhuc erat ſtatus veteris teſtamenti. C Paulus etiam apoſtolus cūm adhuc eſſet legis veteris ȩmulator & euangelij perſecutor virginitatem ſeruauit. & ſic patet ꝙ obſeruatio virginitatis fuit deo grata à tempore veteris legis

Marginal notes: † Cōuenit aūt Ephraī — † Vir rixæ fui ego & ppľs meus Heb.

Cap. XII.

†Ecce autē in E- [a]
phraim orta eſt ſeditio. Nā trāſeuntes contra aquilonem dixerunt ad Iephte: Quare uadens ad pugnam contra filios Ammon, uocare nos noluiſti, ut pergere- [b]
mus tecum? Igitur incendemus domum tuam. Quibus ille reſpondit: †Diſceptatio erat mihi & populo meo cōtra filios Ammon uehemens, uocauiqȝ uos ut præberetis mihi auxilium: & facere noluiſtis. Quod cernens †po- [c]
ſui animam meam in manibus meis, trāſiuiqȝ ad filios Ammon, & tradidit eos dominus in manus meas. Quid cōmerui, ut aduerſum me cōſurgatis in prȩliū? Vocatis itaqȝ ad ſe cunctis uiris de Galaad pugnabat contra E- [d]
phraim. Percuſſeruntqȝ uiri Galaad Ephraim, quia dixerat: †fu- [e]
gitiuus eſt Galaad de Ephraim, & habitat in medio Ephraim & [f]
Manaſſe. Occupaueruntqȝ uiri Galaaditæ uada Iordanis, per quæ Ephraim reuerſurus erat. Cumqȝ ueniſſet ad ea de Ephraim numero fugiens, atque dixiſſet: Obſecro ut me tranſire permittas, dicebant ei Galaaditæ: Nūquid Ephrathȩus es? Quo dicente, nō ſum: interrogabant eū: Dic ergo ſchibboleth: quod in- [g]
terptatur ſpica. Qui reſpōdebat: [h]

¶Hoc ad vltimum iudiciū referendū eſt, ſecundū illud: Eos qui noluerunt me regnare ſibi adducite & interficite coram me.

NICO. DE LY.

CAP. XII.

Ecce aūt. Deſcripta tribulatiōe & mō liberationis, hîc cōſequēter deſcribiꝛ impetus ſeditionis. Et primò huiuſmodi ſeditio deſcribiꝛ. ſed'ò tps triū iudicū ſuccinctè ſubdiꝛ, ibi: Poſt hūc iu. Circa primū diciꝛ: Ecce autē &c. Illi em̄ de hac tribu erāt ſupbi & gloriæ mūdanȩ cupidi, ꝓpter cām dictā ſupius i pri. viij. c. & ideo dolebāt de hoc ꝙ victoria ipſi Iephte adſcribebaꝛ, q nō erat de eorū tribu. & ideo qrebāt occaſionē cōtra eū di. b ¶Vo. nos &c. mentiebanꝛ, vt patet ex ſequētibꝰ: ſed gratis qrebāt occaſionē diſſētionis. & patet litera vſqȝ ibi. c ¶Po. ani. &c. i. neceſſitate vrgēte expoſui piculo vitam meā pugnādo cū paucis cōtra filios Ammō. ſeqtur. d ¶Pugnabat &c. curꝰ cauſa ſubditur: e ¶Quia dixe. fu. &c. qđ exponūt aliqui de Iephte q fuit eiectus à fratribus ſuis, vt dictū eſt ſuprà in prin. xj. ca. ſed illud qđ ſequiꝛ de Ephraim, nō bene cōſonat huic expoſitioni, qa nō fuit de tribu Ephraim. & ideo meliꝰ exponiꝛ de pplō Galaad: de quo ſubdiꝛ: f ¶Et habitat &c. ly habitat, nō eſt in Hebræo: ſed ſic habeꝛ ibi: Fugitiuus eſt Galaad in medio Ephraim & in medio Manaſſe. i. nullius momēti eſt aut reputationis in cōparatione ad hāc tribū & ad illā, vt exponūt Heb. Cætera patēt vſqȝ ibi. g ¶Dic er. &c. Iſtud qđ interpretat. ſpi. nō eſt in Heb. ſed appoſitū eſt à trāſlatore. Hebrȩi autē dicūt ꝙ ſchibbolet nō accipitur hîc in iſta ſignificatione: ſed ꝓ curſu vel impetu aquȩ: qđ Gallicè dicitur fil. D Schibbolet em̄ eſt nomē ȩquocū ad vtrūqȝ, videtur tñ magis ꝙ hîc accipiaꝛ ꝓ ſenſu quē dicūt Heb. quia Ephraitæ petebāt vt pmitterenꝛ trāſire fluuiū Iordanis. & ideo de hoc examinabāt eos vtrū eſſent de Ephraim aut nō. vñ ſcđm Heb. ſic dicebāt eis: dic ſchibbolet fluuiū trāſibo. h ¶Qui re. Chebbolet. Ad cuius intellectū ſciendū: ꝙ apud Heb. litera. s. duplicaꝛ. vna vocatur Schin: & habet fortē ſonū vbicūqȝ ponaꝛ, in principio, medio vel fine dictiōis ſicut nřa. s. qñ ponitur in pricipio dictiōis vel in fine. Alia vocatur Samech, & habet talem ſonū ſicut noſtra. s. qñ ꝓnūtiaꝛ ab homine linguā bleſam habēte: & ſonus eius appropinquat ad ſonū literȩ quæ apud nos ſonat. c. pro qua litera in Latino ponitur ch. vnde adhuc in antiqs abbatijs q ſequunꝛ modū ꝓnuntiādi antiquū ſic ꝓnūtiāt: dicēdo Machęꝰ vbi ſcribitur

Marginal notes: Diuiſio — † obijeci me piculis Heb. — † abiecti ipſius Ephraim eſtis vos Galaaditæ in medio Ephraī & ī medio Manaſſe — † Schibboleth — † q đ interptaꝛ ſpica

Moraliter. a ¶Ecce aūt. Per Ephraitas q iterptātur agentes, ſignificanꝛ clerici cupidi q nō ſtudēt niſi ad augēdū pecunias ꝑ lites & fraudes, & p pbēdas malo titulo acqrēdas: & ſiľr p Ephraitas intelliguntꝛ religioſi ꝓprietarij. Hos igiꝛ vocauit Chriſtus p Iephte ſignificatus ad pugnā cōtra diabolū pcibus deuotis & ſctis exhortatiōibꝰ & doctrinis. ſed ipſi noluerūt venire. Inſup & domū Iephte. i. eccleſiā Chriſti nitūꝛ incēdere igne cupiditatis, luxuriæ, & ambitiōis. Sed p Galaaditas q aceruī teſtionij iterptanꝛ, cōfuſibiliter debellanꝛ. per aceruos verò teſtimonij dicta ſacræ ſcripturȩ ſignificāꝛ: p q prȩdicti clerici & religioſi viles & cōfuſibiles declaraꝛ, & in trāſitu Iordanis i. mortis, iugulanꝛ iugulo mortis ȩternȩ. Qđ aūt p Iordanis trāſitū mors ſignificeꝛ, patet: qa Iordanis riuꝰ iudicij iterptaꝛ. Torꝰ vò decurſus vitȩ pñtis eſt qdā defluxꝰ vſqȝ ad trāſitū mortis q eſt pticulare iudiciū hoīs. Eccle. xxxviij. c. Memor eſto iudicij mei: ſic em̄ erit & tuū mihi heri, & tibi hodie. Cauſa vò dictȩ iugulationis eſt, eò ꝙ in fine vitȩ nō poſſūt dicere ſchibboleth. i. ſpicā: q abſolutè ſumpta ſignificat ſpicam granis bonis plenā. p q ſignanꝛ opa bona quorū defectū patiunꝛ. ſed dicere pñt Chebboleth: qđ interptaꝛ ſpica paleȩ: qa ſecūdū vitatē dici pñt ſpicȩ plenȩ paleis vanitatis & cenodoxiæ.

Marginal note: Moraliter

Cap. XII.

E a ¶ Iudi. itaq; Aug. Sicut illi duo menſes ppter .lx. dies ſenariũ numerũ ſex ẽtatũ ſignificant, ita hîc ſexies ſeptenari⁹ duct⁹ hoc idẽ ſigurat, q̃tũ ad ſex ſeculi ætates ptinet, ſexies em̃ ſeptẽ q̃draginta duo ſunt, nec fruſtra ipſe Iephte ſex annis populũ iudicauit.

Nicolaus de Lyra.

bitur Matthęus. Illi aũt de Ephraim vel p corruptiõnẽ linguæ, vel p cõſuetudinem q̃ lr̃a Schin pnũtiabãt literã Samech: ſicut hõ bleſus p hoc noĩe Simõ diceret Chimõ. ideo ſubditur: a ¶ Eadem li. ſpi. quia pro lr̃a Schin pnũtiabat Samech. b ¶ Statim. Per hoc ſcientes q̃ eſſet de Ephraim. c ¶ Poſt hunc. Hîc cõſeq̃nter ſcribiť breuiter tp̃s triũ iudicũ: quorum primus fuit: d ¶ Abeſan. al's Abechſan de Bethlehẽ. Hebræi dicũt q̃ iſte fuit Booz, ſecund⁹ fuit Ahialon, tertius fuit Abdon. e ¶ Qui ha. quadra. ſ. mulos. ſecũdũ trãſla. iſtã, ly aſinarũ, non hr̃ in Hebræo: & p hoc intelligunť equi iuuenes fortes & electi: ſicut dictũ fuit ſuprà .x. c. de filijs Iair.

GLO. O RDI.

Cap. XIII.

Rurſumq; fi. b ¶ Erat autem. Iſido. Samſon habet q̃dã in typũ Chriſti, q̃. ſ. ab angelo natiuitas eius annunciať. Sic em̃ angelus dñi ait ad virginẽ dei: Maria inue. gra. apud deũ. Ecce cõcipies in vtero & pa. fi. &c. Nazarçus quoq; diciť Samſon. & de Chriſto dictum eſt: quoniam Nazarçus vocabitur: Liberauit Samſon filios Iſrael de manu hoſtiũ, & Chriſt⁹ ppl̃m ſuũ à peccatis eorũ. Sãſon interp̃tať ſol eorũ. & de Chriſto dictũ eſt p pphetã: Orieť vobis ſol iuſtitiæ: & ſanitas in pẽnis eius. c ¶ Nec immundum. Aug. Immũdũ eſt diſſolutio diſciplinę q̃ eſſe cœperat in Iſrael: & iam ad ea manducanda eos labefecerat: q̃ deus in aĩalibus phibuerat. iam em̃ etiã ad cultũ trãſibãt idolorũ. d ¶ Quę cum. Aug. Qđ ait mulier dictũ ſibi ab angelo: q̃m Nazarçus dei erit puer à ventre vſq; ad diẽ mortis ſuę nõ legiť ab angelo dictũ. Et qđ legiť dictũ: Ipſe incipiet ſaluum facere Iſrael de manu Philiſthijm: nõ eſt à muliere memoratũ. Aliquid ergo nõ dixit qđ audiuit, & tñ nihil credẽda eſt dixiſſe qđ nõ audiuit. Sed ſcripturã potius nõ oĩa verba angeli poſuiſſe: cũ ip̃m mulieri loquentẽ insereret. Iõ aũt dictũ eſt: à vẽtre vſq; ad diẽ mortis ſuæ: q̃a Nazarçi dicebantur in lege vſq; ad tp̃s q votũ habebãt, ſecũdũ ea q̃ ſcriptura p Moyſen p̃ceperat. vñ eſt hoc quod huic iuſſum eſt: vt ferrum non aſcenderet in caput eius: vt vinum & ſiceram non biberet. hoc em̃ tota vita ſua obſeruauit Samſon: quod illi q vocabanť Naza

Luc. 1. c.
Matt. 2. d.
Malac. 4. a.
F
Deut. 33. c.
Nume. 6. a.

NIC. DE LY.

Cap. XIII.

Diuiſio

Rurſumq; fi. ¶ Hîc deſcribiť ſeptima tribulatio, q̃ facta eſt p Philiſthęos. Et primò ponitur tribulationis mod⁹. ſecundò liberationis modus, ibi: Erat aũt q̃dã vir. Circa primũ poniť filiorũ Iſrael culpa renouata, cũ dr̃: f ¶ Rurſusq;. & ſubdiť pœna inflicta, cũ dr̃: g ¶ Qui tra. Iſti q̃draginta anni cõputanť à tp̃e Sãſonis & Heli. q̃a p Sãſonẽ non fuerũt filij Iſrael oĩno liberati de ſeruitute Philiſthinorũ, licet reſtricta fuerit tyrãnis eorum. h ¶ Erat. Hîc cõſequẽter ponituř liberationis mod⁹. vbi priò deſcribiť ducis cõditio

†nõ interrogaui
†nõ indicauit mihi
† Gen. 16. c.
Lucæ. 1. b.

Sibboleth, † eadẽ litera ſpicam [a] exprimere non ualens: ſtatimq; [b] apprehenſum iugulabãt, in ipſo Iordanis tranſitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephraim quadragitaduo milia. Iudicauit itaq; Iephte Galaadites Iſraël ſex annis, & mortuus eſt, ac ſepultus in ciuitate ſua Galaad. Poſt hunc [c] iudicauit Iſraël Abeſan de Bethlehem, [d] qui habuit triginta filios & totidem filias. Quas emittens foras maritis dedit, & eiuſdem numeri filijs ſuis accepit uxores, introducens in domum ſuam. Qui ſeptem annis iudicauit Iſrael: mortuusq; eſt ac ſepultus in Bethlehem. Cui ſucceſſit Ahialon Zabulonites, & iudicauit Iſraël decẽ annis, mortuusq; eſt ac ſepultus in *Zabulon. Poſt hũc iudicauit Iſraël Abdon filius

a ¶ Melius Hellẽphara Thecuites.

Elẽl Pharatonites, qui habuit [e] quadraginta filios & triginta ex eis nepotes aſcendentes ſuper ſeptuaginta pullos aſinarum: & iudicauit Iſraël octo annis, mortuusq; eſt ac ſepultus in Pharatõ terrę Ephraim in mõte Amalec.

Cap. XIII.

Rurſumq; filij Iſraël fecerũt malum in conſpectu domini, [f] qui [g] tradidit eos in manus Philiſthinorũ quadragĩta annis. [b] Erat aũt [h] q̃dã uir de Saraa & de ſtirpe Dã, [i] [k] noĩe Manue habẽs uxorẽ ſterilẽ [l] cui apparuit angelus dñi, & dixit ad eã: Sterilis es & abſq; liberis: ſed cõcipies & paries filiũ. Caue [m] ergo ne bibas uinũ ac ſicerã, nec [n] immũdũ quicq; comedas: † q̃a cõ[o]cipies & paries filiũ, cuius nõ tã[p]get caput nouacula. Erit em̃ Na[q]zarę⁹ dei ab infantia ſua & ex matris utero: & ipſe incipiet liberare [r] Iſraël de manu Philiſthinorum. [a] Quę cũ ueniſſet ad maritũ ſuũ, [s] dixit ei: uir dei uenit ad me habẽs [t] [v] uultum angelicũ terribilis nimis. [x] Quę † cũ interrogaſſẽ q̃s eſſet, &

¶ Augu. Hoc ſcriptura ſuperius tacuit.

unde ueniſſet, & q̃ noĩe uocareť, † noluit mihi dicere: ſed hoc † rñdit: † Ecce cõcipies & paries filiũ. Caue ne uinũ bibas nec ſicerã: & ne aliquo ueſcaris immũdo. Erit em̃ puer Nazaræus dei ab infantia

*Ahialõ

cõditio. ſcđò inuaſionis occaſio. c. xiiij. tertiò hoſtiũ debellatio. c. xv. ibi: Cui Samſon rñdit. quartò ipſius Samſonis mors & conſummatio. c. xvj. Circa primũ priò deſcribiť ducis cõceptio. ſcđò eius natiuitas & cõditio ibi: Peperit. Circa primũ ſciẽdũ, q̃ mr̃ Sãſonis erat ſterilis, & iõ nõ cõcepit eũ virtutę naturę tm̃, ſed virtute naturæ p gr̃am adiutę. Circa quã gr̃am priò deſcribiť annũtiatio angeli, ſecũdò relatio v̈bi, ibi: Quæ cũ veniſſet ad maritũ. tertiò confirmatio facti ibi: Orauit itaq;. q̃rtò oblatio ſacrificij ibi: Dixitq; ita Manue. Circa primũ poniť cõditio patris cũ diciť: i ¶ Vir de Saraa. nomẽ eſt loci. k ¶ Et de ſtirpe. vbi apparet eius cognatio. l ¶ Habens. In quo oſtendiť impedimentũ ex parte mr̃is, vt cõceptio pueri ſit magis mirabilis. ſeq̃tur: m ¶ Caue. Sicera dr̃ oĩs pot⁹ inebriatiu⁹. n ¶ Nec immũdũ. i. illa q̃ dicũtur immũda ad eſum ſecũdũ legẽ, put determinať Leui. xj. c. phibeť em̃ cõedere & bibere illa q̃ phibentur Nazaræis, Num̃. vj. c. cuius cauſa ſubditur: o ¶ Quia conci. gratia adiuuãte naturã. p ¶ Cuius non tã. quia Nazarçi tẽpore ſuę cõſecrationis nõ poterãt radi, vt hr̃ Nume. vj. c. Iſte aũt Sãſon fuit cõſecratus p totã vitã ſuã. ideo ſubditur: q ¶ Erit em̃ Na. Nõ eſt intelligẽdũ per hoc, q̃ fuerit ſanctificatus in vtero: ſicut Iohãnes Baptiſta. quia de talib⁹ ſanctificatis teneť, q̃ nõ peccauerunt mortaliter. ſed iſta conſecratio intelligitur p donũ fortitudinis: q̃ fuit q̃dã gratia gratis data. & põt ſtare cũ peccato mortali, ſicut & donũ pphetiæ. Et fuit data Sãſoni pro conſolatione populi: ideo ſubdiť: r ¶ Et ipſe incipiet liberare Iſrael. Et diciť incipiet: quia non liberauit cõpletè, vt ſuprà dictum eſt. s ¶ Quę cum ve. Hîc cõſequẽter deſcribiť relatio verbi: quia mulier iſta retulit marito ſuo prædicta dicens: t ¶ Vir dei venit ad me. i. angelus in ſpecie viri: neſciebat tamen mulier q̃ eſſet verè angelus: credebat tñ q̃ eſſet à deo miſſus. v ¶ Habens vultum ange. id eſt ſplendidum vltra conſuetum hominum modum. x ¶ Terribilis nimis &c. i. venerabilis & reuerendus ſicut Gene. xxviij. d. b dicitur: Quàm terribilis eſt locus iſte: non eſt hîc aliud niſi domus dei & porta cæli. Cætera patent ex dictis.

Orauit

C
†& nõ poterat ſit log

Moraliter. f ¶ Rurſumq; filij &c. In hoc capitulo agitur de cõceptiõe Samſonis & eius natiuitate ad liberãdũ populũ Iſrael de manu Philiſthinorũ. Per Sãſonẽ verò qui interpretatur ſol eorum, ſignificari poteſt dominus noſter Ieſus Chriſtus: de quo ſcribitur Malach. iiij. a. Orietur vobis timentibus deum ſol iuſtitiæ. Et ſicut conceptus Samſonis, ortus & viuendi modus fuit per angelum denunciatus, vt dicitur in hoc ca. ita fuit de dño noſtro Ieſu Chriſto, vt habetur Luc. j. Per hoc autem q̃ Samſon vxorem non accepit de filijs Iſrael, ſed de Gentilibus, ſignificatum fuit, q̃ Chriſtus accepturus erat de Gentilibus eccleſiã ſibi ſponſam, relictis Iudæis: paucis tñ exceptis qui ſibi adhæſerunt. quod autẽ modicũ eſt frequenter non computať: ppter qđ Oſee j. dixit dñs de Gentilitate: Vocabo non dilectam meam. Et Malach. j. c. Ab ortu ſolis vſq; ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus. Et hoc diffuſè tractat Apoſtolus ad Rom. ix. ¶ Moraliter autem per Samſonem ſignatur bonus doctor vel p̃latus, vita & doctrina ſicut ſol illuminans eccleſiam. Et ſicut de Samſone dicitur, q̃ nõ

*comedas

Moraliter
†1. Reg. 1. b.
-infantia ſua & ex
†dixit
-infantia ſua & ex

☞ Nazaræi certis diebus obſeruabant vo
A uentes,votumq; reddentes. a ¶Tulit itaque. Augu. Quòd dicit ſcriptura ignoraſſe Manue,q angelus domini eſt,manifeſtum eſt etiam vxorem eius hominem credidiſſe. Quòd ergo ei dixit: vim faciamus nunc tibi:& faciamus in conſpectu tuo hædum caprarum,tā quam hominē inuitauit: ſcilicet vt hoc cum illo epularetur quod ſacrificium feciſſet. Nam facere hædum non ſolet dici,niſi cùm ſacrificium fit. Ille etiam ita reſpondit: ſi vim feceris mihi,non manducabo de panibus tuis: vbi oſtendit ſe ad epulas fuiſſe inuitatum. Deinde addidit: Et ſi feceris holocauſtum, dño offeres illud: qa ſcilicet ille dixerat: faciamus in cōſpectu tuo hædū caprarū. Nō aūt omne ſacrificiū holocauſtū.nā de holocauſto nō mādu cabaſ: qa totū icēdebaſ & iō vocabaſ holocauſtū. Sed angelus etiā nō manducatur⁹ holocauſtū ,potius fieri monuit: nō tñ ſibi ſed dño: qa ſcilicet Iſrael conſueuerat illo tpe falſis dijs ſacrificare. vñ & tunc deū offenderat,vt traderet inimicis per .xl. annos. b ¶Quod. Greg. Quid eſt ,q ad viſionē angeli vir eſt timidus,mulier audax: niſi quando cæleſtia nobis monſtranſ,ſpūs quidē pauore ſe cōcutit ſed tñ ſpes pſumit. Inde eñ ſpes ad maiora videnda ſe erigit, vñ turbaſ ſpiritus qui ea quę ſuperna ſunt,prior videt. quia cùm altiora ſecretorum cæleſtium ſic leuata mens conſpicit, cuncta humanarum virium ſoliditas contremiſcit. c ¶Morte morie. Augu. Quid eſt q poſtquam manifeſtat⁹ eſt Manue & vxori eius angelus,qui cū eis loquebaſ: ☞ dicit Manue

†quod erit iudiciū pueri,& opus eius: Hebr. Moraliter

†tardes hic aliquātulū

Nicolaus de Lyra

B a ¶Orauit. Hic conſequenter poniſ cōfirmatio facti p angelum. ſecūdò apparētē ad pces Manue.& patet litera paucis exceptis q̄ diſcurrenſ. b ¶Doceat nos. Licet enim angelus dixiſſet mulieri à quibus cauere deberet: hoc tamen non dixerat de puero naſcituro. ideo ſequitur poſtea: c ¶Ab omnibus. quia hęc abſtinentia iniuncta erat mulieri ratione pueri; & ideo multò fortius puer erat à talibus abſtinendus aliter tamen quàm mater,quia cùm eſſet Nazaræus per totam vitam debebat ſeruare legem Nazaræorum omnibus diebus vitæ ſuæ: mater autem vſque ad natiuitatem pueri tantùm. d ¶Dixit itaque. Hic cōſequenter ponitur oblatio ſacrificij: Manue enim credebat eum qui ei loquebatur eſſe hominem: & ideo voluit ei offerre prandium,dicens; e ¶Faciamus.i.præparemus tibi ad comedendum. f ¶Hædum. & per hoc intelliguntur alia in prandio neceſſaria, vt panis & vinum & ſimilia. g ¶Cui reſpon. quia cibo non indigebat. h ¶Si me co.i.ſi velles me cogere,nō comederē. i ¶Si.i.illa quę attuliſti ad honorem diuinum incendere. k ¶Offer illud. pro beneficio quod tibi ex parte eius annūtiaui. l ¶Et neſcie. quia talia non obtuliſſet ei ad comedendum: ſed credebat q eſſet propheta à deo miſſus.& ideo nō peccauit offerēdo ſacrificiū extra locū tabernaculi de pręcepto vel perſuaſione illius,qui erat nuntius dei. Sequitur: Cur quæris

†cùm

†Gen.32.g.

ſua,& ex utero matris ſuæ uſque ad di- a
em mortis ſuæ. Orauit itaque Ma-
nue dominum,& ait: Obſecro domine
ut uir dei quem miſiſti,ueniat iterum &
doceat nos, quid debeamus facere de b
puero qui naſciturus eſt. Exaudiuitq;
dominus deprecantem Manue,& ap-
paruit rurſum angelus domini uxori
eius ſedenti in agro. Manue autē ma-
ritus eius non erat cum ea. Quæ cùm
uidiſſet angelum, feſtinauit & cucurrit
ad uirum ſuum,nuntiauitq; ei dicēs: Ec-
ce apparuit mihi uir quem antè uide-
ram. Qui ſurrexit,& ſecutus eſt uxo-
rem ſuam,ueniensq; ad uirum dixit ei:
Tu es qui locutus es mulieri? Et ille re-
ſpondit: Ego ſum. Cui Manue: Quan
do,inquit,ſermo tuus fuerit expletus,
†quid uis ut faciat puer,aut à quo ſe ob
ſeruare debebit? Dixitq; angelus domi
ni ad Manue: Ab omnibus quæ locu- c
tus ſum uxori tuæ abſtineat ſe: quic-
quid ex uinea naſcitur non comedat,
uinum & ſiceram non bibat,nullo ue-
ſcatur immundo, & quod ei præcepi,
impleat atq; cuſtodiat. Dixit itaq; Ma- d
nue ad angelum domini: Obſecro te
†ut acquieſcas precibus meis & facia- e
mus tibi hædum de capris. Cui re- f g
ſpondit angelus: Si me † cogis,non h
comedam panes tuos: ſi autem uis i
holocauſtum facere, offer illud domi- k
no. Et neſciebat Manue quòd ange- l
lus domini eſſet. Dixitq; ad eū: Quod
eſt tibi nomen,ut † ſi ſermo tuus fuerit
expletus, honoremus te? Cui ille re-
ſpondit: † Cur quæris nomen meum, m
a quod eſt mirabile? Tulit itaq; Ma- n
nue hædum de capris & libamenta: & o
poſuit ſuper petram offerens domino p
qui facit mirabilia. Ipſe autem & uxor
eius intuebantur. Cumq; aſcenderet q
flamma altaris in cælum, angelus do- r
b mini pariter in flamma aſcēdit. Quod
cùm uidiſſet Manue & uxor eius, pro-
ni ceciderunt in terram: & ultrà eis non
apparuit angelus domini. Statimq;
intellexit Manue angelum domini eſſe,
c & dixit ad uxorem ſuam: Morte mo- s
riemur,quia uidimus dominum. Cui
reſpondit mulier: Si dominus nos uel-
let occidere, de manibus noſtris holo-
cauſtum & libamenta non ſuſcepiſſet:
nec oſtendiſſet nobis hæc omnia,† ne-
que ea quæ ſunt uentura dixiſſet. Pepe- t
rit itaq; filium, & uocauit nomen eius
Samſon. Creuitq; puer, & benedixit ei v
dominus: cœpitq; ſpiritus domini † eſ- x
ſe cum eo in caſtris Dan, inter Saraa
& Eſthaol.

m ¶Cur quęris nomen meum. C In Hebræo habetur: quod eſt celatum vel ignotum. Quod exponunt Hebręi, dicentes,q nomina angelorum qui mittuntur in miniſterium, variantur ſecundum legationes ad quas mittūtur. Vñ Eſa. vj. b. angelus qui miſſus eſt ad purgandum labia Eſaiæ cum calculo ardēti, nominaſ ibi Seraph: cùm tñ non eſſet de ordine Seraphico. Angeli autem de futuris ad quę mittendi ſunt, non habent præcognitionem: niſi quādo de⁹ reuelat eis: quę reuelatio fit ſecundū formam ſuæ volūtatis. Et iō angelus dixit nomen ſuū eſſe occultū: quia neſciebat ad quid de futuro mittendus erat. Alio mō poteſt exponi, quia ſecreta dei & angelorū nō ſunt hominibus reuelāda, niſi quantùm deo placet. n ¶Tulit. Id eſt liquida quę cum carnibus holocauſtorum offerri ſolent, prout habeſ Nume. xv. o ¶Et poſuit. vtens ea pro altari. p ¶Offerens domino. In Hebræo habetur: Offerens domino & mirabili, vel occulto ad faciendum: quia Manue nō erat de genere ſacerdotali: & ideo ad eum non pertinebat offerre ſacrificium: ſed obtulit materiam ſacrificij ei qui ſibi loquebatur in nomine dei, qui dixerat nomen ſuum eſſe mirabile vel occultum: vt ex illa materia faceret deo ſacrificium. quia prophetę loquentes in nomine domini poterant offerre autoritate eius, ſicut & ſacerdotes: ſicut patet de Elia. tertiò Regum. xviij. Manue autem credebat eū qui ſibi apparebat eſſe prophetam domini erat etiam plus q propheta ſcilicet angelus. q ¶Cumque aſcēderet flamma. Ex hoc videtur q ex illo lapide proceſſit ignis conſumens holocauſtum in ſignum diuinæ acceptationis. r ¶Angelus domini pariter. volens oſtendere q ipſe eſſet verè dei angel⁹ ad certificationem verbi eius. s ¶Morte D moriemur qa vidimus dominū. Exponaſ ſicut ſuprà. vj. ca. de Gedeone. t ¶Peperit itaque. Hic conſequenter deſcribitur natiuitas pueri ,& eius educatio, cùm dicitur: b ¶Creuitque puer,& benedixit ei dominus. conferendo ei donum fortitudinis,& fortè cum hoc gratię gratum facientis. vnde ſequitur: x ¶Cœpitque ſpiritus domini eſſe cum eo in ca. quia pro tunc illa tribus habitabat in tentorijs.

Nominū angelorum varia

†retardaueris.

✱comedat aliquid immundum: ſic talis doctor vel p̄latus nō incorporat ſibi mortale peccatum. Similiter ſicut de Samſone præcipitur, quòd non bibat aliquid inebriatiuum: ſic doctor vel prælatus nō debet aliquid agere quod ſit extra menſuram rationis rectę. Ebrietas enim dicitur ab , e ,quod eſt extrà, & bria, quod eſt mēſura. Samſon etiam accepit vxorem de filiabus Philiſthinorum, vt per hoc ſibi daretur occaſio pugnandi contra eos, vt habetur in textu. Sic bonus doctor vel prælatus accipit ſibi ſapientiam Gentilium philoſophorum, quæ dici poteſt eius vxor. Nā de ſapientia dicitur, Sapien. viij. a. Hanc quæſiui mihi ſponſam aſſumere.& per ipſam habet occaſionem pugnandi cōtra infideles & hæreticos, qui ratiōibus ſophiſticis inuoluunt catholicos ſimplices ſapientiā philoſophicam ignorātes.

Moraliter

†& ſecundū tempus non audire feciſſet nos talia: Hebr.

†roborare cum

☞ dicit Manue vxori: morte moriemur &c. Pro eo ſcilicet qđ ſcriptū
E eſt: Nemo poteſt faciē meā videre & viuere. Opinabanť ergo vt ho
Exod. 33. d. mines deū ſe vidiſſe, tanto vtiꝗ miraculo facto, ꝙ in igne ſacrificij
ſtetit, q cū illis prius quaſi hō loquebať. Sed deū in angelo an̄ deum
ipſum angelū appellabāt: ſic em̄ ſcriptū eſt: Et ſumpſit Manue hędū
caprarū & fecit ſacrificiū: & obtulit ſupra
s. eodem petrā dn̄o mirabilia facienti: & Manue &
vxor eius expectabāt &c. His ergo v̄bis qa
nō dixit: morte moriemur, qa vidim⁹ an-
gelū domini, ſed deum vidimus: oriť quæ-
ſtio: Vtrum in angelo intelligebant deum,
an eundem angelum vocabant deum. Il-
lud em̄ tertiū ꝙ deū putauerāt q erat ange
lus dici nō pōt apte, dicēte ſcriptura: Tunc
cognouit qa āgel⁹ dn̄i eſt, ſed vn̄ metuebāt
mortē? Nō em̄ ſcriptū erat: Nemo videt fa
ciē angeli & viuet. An vł in hoc ipſo ꝙ in
angeli p̄ntia deū cognouerat, Manue ita ꝑ
turbat⁹ eſt vt mortem timeret. Qđ aūt illi
vxor r̄ndit: Si vellet dn̄s mortificare nos, nō
accepiſſet de manu nr̄a holocauſta & ſacri
ficiū, nec illuminaſſet hęc oīa: ſed audita fe
ciſſet hęc nobis: vtrū ipm angelū credide-
rūt accepiſſe ſacrificiū: qa viderūt eū in flā
ma altaris ſtetiſſe: an ꝑ hoc intellexerūt acce
†meo piſſe dn̄m: qa hoc fecit angel⁹, vt ſe oſtēde-
ret angelū: Quodlibet horū ſit, iā angel⁹ di
xerat. Si aūt facis holocauſtū, dn̄o offer il-
lud: hoc ē nō mihi, ſed dn̄o. Qđ ergo ſtetit
angel⁹ in altaris flāma, magis ītelligēdus eſt
ſignificaſſe illū magni cōſilij angelū in for-
ma ſerui. i. in hoīe, quē ſuſceptur⁹ erat, nō ac
cepturū ſacrificiū, ſed ipm ſacrificiū futurū.

Cap. XIIII.

a Deſcendit ergo Samſon in Thānatha, uidensꝗ ibi mulierem de filiabus Phili-
ſtijm, aſcendit & nuntiauit patri ſuo & matri ſuæ dicens: Vidi mulierem in Thānatha de filia-
bus Philiſthinorum, quam quæ-
ſo, ut mihi accipiatis uxorem. Cui dixerunt pater ſuus & ma-
b ter: Nunquid non eſt mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo † tuo: quia uis ac-
cipere uxorē de Philiſthijm qui incircūciſi ſunt? Dixitꝗ Samſon ad patrem ſuum: Hanc mihi ac-
c cipe, quia placuit oculis meis. Pa
rentes autem eius neſciebant ꝙ
d res à domino fieret: & quæreret occaſionem contra Philiſthijm.
e Eo enim tempore Philiſthijm
f dominabātur Iſraēli. Deſcendit itaꝗ Samſon cū patre ſuo & ma-
tre in Thamnatha. Cumꝗ uenif-
g ſent ad uineas † oppidi, apparuit catulus leonis ſæuus & rugiens,
h & occurrit ei. † Irruit autem ſpi-
ritus domini in Samſon: & dila-
i cerauit leonem quaſi hædū in fru
ſta decerperet: nihil omnino ha-
k bens in manu: & hoc patri & ma
tri noluit indicare. Deſcēditꝗ, &
locutus eſt mulieri quę placuerat
l oculis eius. Et poſt aliquot dies
m reuertens ut acciperet eam, decli
nauit ut uideret cadauer leonis.
n Et ecce examē apum in † ore leo-
nis erat, & † fauus mellis. Quem cū ſumpſiſſet in manibus, come-
debat in uia: ueniēſꝗ ad patrem ſuum & matrē, dedit eis partem,
qui & ipſi comederūt, nec tamen eis uoluit indicare, ꝙ mel de cor-
o pore leonis aſſumpſerat. Deſcen
p dit itaꝗ pater eius ad mulierē, &
fecit filio ſuo Samſon cōuiuium. Sic enim iuuenes facere conſue-

Margin: †meo; †Thānath; al. ſęuus; †Tranſiuit; †mel; †corpore

GLO. ORDI.

Cap. XIIII.

Deſcendit. Sequiť a ℭ Deſcē.
Ili. Sāſon cū ad alienigenas tēde
ret cā petēdę vxoris, leonē occi
Myſticē dit. & Chriſt⁹ eccłiā vocatur⁹
F de gētib⁹ diabolū vicit q ait: Gaudete, qa
Io. hā. 16. g. ego vici mūdū. Ex ore leōis occiſi fauus ex
trahiť: qa vt cōſpicim⁹ reges terreni regniꝗ
cōtra Chriſtū an̄ fremuerāt iā p̄cepta feritate
dulcedinē euāgelij p̄dicāt, & mūīmēta p̄bēt.

☞ Percuſſitꝗ eos

NIC. DE LY.

Cap. XIIII.

Deſcen. Hīc cōſequēter deſcri-
biť occaſio inuaſiōis Philiſthi
norū, q̄ occaſio data eſt Sāſo-
ni ex acceptiōe vxoris de Phili
ſthęis: vt patebit ex ſeqntib⁹. Et iō circa hoc
primò deſcribiť dictę vxoris petitio. ſecun
dò petitę deſponſatio, ibi: Deſcendit itaꝗ.
tertiò deſponſati acceptio, ibi: Et poſt ali-
quot dies. q̄rtò inuaſionis occaſio, ibi: Cū
igiť ciues. Circa primū dr̄: Deſcen. villa eſt
Philiſthinorū ad quam venit Sāſon ad vi-
dendū feſtū qđ faciebāt Philiſthęi qb⁹ ſer
uiebāt Hebręi ſub tributo: ꝓpter qđ ſecu
rè poterāt ad loca eorū declinare. b ℭ Nū
quid. hoc dicebāt parētes Sāſonis: qa ꝓhi
bitū ē Deu. vij. a. ne cōtrahāt mr̄imonia cū
alienigenis. Ideo ſubdiť: c ℭ Paren. Ex hoc
aūt ꝙ ſcriptura excludit parētes Sāſōis tm̄
ab hac notitia, vr̄ ꝙ Sāſon cognouerit ꝑ re
uelationem volūtatem domini circa hoc:
aliter em̄ peccaſſet ſi mulierē alienigenā ac
cepiſſet vxorē: niſi ſciret dn̄i volūtatē, q po
terat in p̄cepto diſpēſare. Sed adhuc vr̄ ꝙ
parētes ei⁹ malè fecerūt illā mulierē petēdo
ꝓ filio: qa hoc ꝓhibeť Deu. vij. a. vbi dr̄: Filiā ei⁹. ſ. alienigenę nō acci
pies filio tuo vxorē. Dicēdū, ꝙ Sāſō eis volūtatē dn̄i reuelauit, licet
nō ſit ſcriptū. Erāt em̄ deuoti: & iō nō ē v̄iſile ꝙ feciſſent cōtra p̄ce
ptū dn̄i: niſi Sāſon eis dixiſſet hoc eſſe de volūtate dn̄i: & b̄n̄ debebāt
ei credere, eō ꝙ fuerat ꝑ angelū annūtiat⁹ & mirabiliter nat⁹, vt. s.
dictū eſt. d ℭ Et quę. Sciebat em̄ Sāſon in gn̄ali ꝑ reuelationē: ꝙ
contractus

cōtractus illius matrimonij eſſet occaſio rebellādi Philiſthęis, licet ad C
huc ignoraret modū in particulari. Sed queriť hīc quare ad hoc q̄re
bať occaſio: cū Philiſthęi habitaret in terra Hebręis ꝓmiſſa: vt patet
ex ſupradictis ca. iii. De illis habitatorib⁹ p̄ceperat dn̄s filij Iſrł ꝙ eos
exterminarēt ſine miſericordia: vt habeť Nu. xxxiij. & Deut. vij. pro
pter qđ vr̄ ꝙ nō erat q̄rēda alia occaſio. Di
cēdū ꝙ ꝓpter pc̄ā Hebręorū dn̄s permiſe
rat Philiſthęos ad tp̄s eis dn̄ari, & inter ipos
erāt aliqua pacta iuramēto firmata, qđ erat
licitū Hebręis facere in tali caſu, vt dictum
fuit Ioſue. xxi. & xxiij. ꝓpter qđ nō licebat
Hebręis Philiſthęos tūc inuadere abſꝗ no
ua occaſiōe: & ij. Paral. vlt. c. inter mala Se
dechię regis ꝓpter q̄ fuit captiuat⁹ & ciui
tas deſtructa dr̄. A rege quoꝗ Nabucho-
do. receſſit q adiurauerat eū ꝑ deū. & hoc
notať cū ſubdiť: e ℭ Eo enim. qđ dn̄ium
erat prędicto mō firmatum. f ℭ Deſcen.
Hīc deſcribiť p̄dictę mulieris deſponſatio:
p̄mittiť tn̄ caſus accidēs in via, cùm dicitur:
g ℭ Apparuit. ſcilicet Samſoni quaſi ad
deuorandū eū. Separauerat em̄ ſe Samſon
ā parētib⁹ ſuis ꝓ aliqua neceſſitate. & tunc
occurrit ei leo ita ꝙ parētes ei⁹ nō viderūt.
h ℭ Irruit au. i. ſpiritus fortitudinis. Illa Fortitudi-
em̄ fortitudo nō inerat ei ex cōplexiōe ſeu nis Samſo-
virtute naturali: alioquin nō receſſiſſet ab nis donum
eo, quando fuit raſus: vt habetur. j. xvi. ca. gratuitum
ſed erat illa fortitudo q̄dā gr̄a gratis data,
quę nō ſēp adeſt hoī. ſicut ſpūs ꝓphetię nō
ſemꝑ aderat ꝓphetis: ſed qn̄ expediebat ſe
cūdū ordinationē diuinā: & hoc mō vr̄ di
cēdū de fortitudine Samſonis, ꝓpter qđ oc
currēte leone dr̄ hīc ꝙ irruit in eū ſpūs dn̄i.
i. motus illius fortitudinis. i ℭ Nihil. ad
oſtēdēdū, ꝙ hoc nō fecit gladio vł baculo.
k ℭ Deſcen. ſcilicet de matrimonio con
trahendo: & tunc facta fuerunt ſponſalia.
ℭ Et poſt. Hīc cōſequēter deſcribiť mu
lieris deſpōſatę acceptio in matrimonium.
iō ſubdiť: m ℭ Reuer. Interponiť tn̄ ca
ſus contingens in via, cùm diciť: Declina. H
n ℭ Et ecce. i. congregatio apum. Queriť
hīc quō apes q̄ abhorrēt fœtida ibi mellifi
cauerāt. Pōt dici ꝙ apū diuerſę ſunt ſpecies:
& aliquę ſunt ruſticanę & non abhorrēt ta
lia, cuiuſmodi erāt iſtę. vn̄ & aliq̄ mellificāt
in foraminibus terrę. Sequiť: o ℭ Deſcē.
quia locus vbi manebat mulier erat demiſ
ſior ꝗ loc⁹ vbi manebat pater Samſonis.
p ℭ Et fecit filio. pro celebratione nu-
ptiarum ſecundū conſuetudinē illius terrę.

☞ Cùm ergo

Moraliter. a ℭ Deſcendit ergo Sam Moraliter
ſon in Thānatha: videnſque ibi mu
lierem de filiabus Philiſtiim aſcen-
dit & nuntiauit patri ſuo & matri.
Per Samſonē qui prexerit ad accipiendū ſi
bi Gentilē vxorem, allegoricè ſignať Chri
ſtus q in primitiua eccleſia cōiunxit ſibi ꝑ
fidē ipam Gētilitatē Iudęa ꝓ maiori pte in
credula remanente. Propter quod dixerūt
apoſtoli Iudæis, Act. xiij. g. Vobis oporte
bat primū loq verbū dei: ſed qm̄ repellitis
illud, & indignos vos iudicatis ęternę vitę,
ecce cōuertimur ad gētes. ſic em̄ p̄cepit no
bis deus. Et per illam prædicationem cōiū
xerunt Chriſto & non ſibi Gentilitatem ꝑ
fidem: non enim erant ſponſi, ſed eius para
nymphi. g ℭ Apparuit catulus leo-
nis ſæuus, & rugiens, & occurrit ei.
Per quem intelligi poteſt Saul⁹ Chriſtū in
pugnans, propter quod dixit ei Act. ix. a. Saule ſaule qd me pſeq̄ris?
Per hoc aūt ꝙ verbo Chriſti ꝓſtrat⁹ fuit in terrā tāꝗ mortu⁹, appa
ruit ꝙ poterat eū lacerare ſicut Samſon leonē occurrētem lacerauit.
Per hoc autem ꝙ in ore leonis mortui inuētus fuit fauus mellis, ſi-
gnificata fuit melliflua doctrina Pauli mūdo mortui: ſicut dicit Ga
la. vj. c. Mihi aūt abſit gloriari niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chri

ſti: id eſt in

A ⁓ a ℭ Cum. Hîc cōſequenter deſcribitur rebellionis occaſio duplex. ſecūda ponit̃ in prin. xv. ca. Circa primum dicitur: Cum er. ſcilicet magnum & robuſtum. b ℭ Dederūt. vt ſi Samſon vellet aliquid agere cōtra eos, iſti reſiſterent ei: tamen fuerūt ei aſſignati ſub ſpecie ſocietatis & honoris nuptiarum. c ℭ Quibus lo. vt inde inter ipſos oriretur quæſtio ſeu contentio. d ℭ Proponam. i. verbū dubium & occultum: quod Gallicę dicit̃, deuinaille. e ℭ Dabo. i. lineas veſtes. f ℭ Dixitque. problema ſuum. g ℭ De come. ꝑ hoc obſcurè propoſuit qđ inuenerat mel in cadauere leonis: quia mel eſt dulce: & leo eſt fortiſſimus beſtiarum: & in illa parte leonis inuenit mel, quod eſt comeſtibile quæ eſt inſtrumētum comeſtionis, ſcilicet in ore. h ℭ Nec. licet multum cogitaſſent. i ℭ Cumque. Non eſt intelligendum ꝙ eſſet dies ſeptimus cōuiuij, imò erat quartus: ſed vocatus eſt ſeptimus, q̃a erat ſabbathum occurrens inter conuiuiū nuptiarum. Cætera patent vſq; ibi: k ℭ Septem. i. pro maiori parte ſeptem dierum: quia à quarta die incepit, vt patet ex prędictis. l ℭ Tandemq;. Hîc accipitur dies ſeptima pro ſeptima die conuiuij, nō pro ſabbatho. m ℭ Et illi dixerunt. qui ſi tardaſſent vſq; poſt occaſum amiſiſſent quia finita fuiſſet dies ſeptima. quia dies eſt latio ſolis ſuper terram. n ℭ Quid dul. intellectus patet ex

B prædictis. o ℭ Si non. Ille qui arat inueſtigat terram inferius, ita fecerūt iſti qui ſolutionem quam inuenire non poterant, inueſtigauerunt ꝑ vxorem Samſonis: quam vocat vitulam propter muliebrem inſolentiam.

p ℭ Irruit ita. in vindictam iniurię ſibi factę. Tum quia problema per ſe ipſos ſoluere debebant, non per aliā perſonam, vt patet ex modo loquendi ſuprà poſito, vbi dicitur: Quod ſi ſolueritis mihi &c. Tum quia ꝑ mætum mortis incuſſum vxori ſuæ & amicis eius ſolutionem inquiſierant. Sequitur: q ℭ Iratuſque. contra Philiſthęos & vxorem ſuam eo ꝙ reuelauerat ſecretum ſuum. r ℭ Aſcēdit. ab vxore ad tempus diſcedēdo.

Moraliter ✱ſti, id eſt in ei⁹ doctrina dulci, ꝑ quē mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. g ℭ De co. Hoc autem problema ſolui non potuit, niſi per vxorem Samſonis per quod ſignificatū fuit: ꝙ mutato Sauli de perſecutore amariſſimo in dulciſſimum doctorem, non poteſt intelligi niſi per eccleſiam Chriſti ſponſam: quæ nouit virtutem ſponſi potentis facere de ꝑſecutore defenſorem, & de lupo paſtorem. Alter per leonem laceratum poteſt intelligi corpus Chriſti flagellis & clauis plagatum: quod ipſamet per Samſonem figuratus lacerauit, inquantum ad paſſionem voluntariè ſe obtulit: & de eius corpore mortuo exiuit ſanguis & aqua: ex quibus virtutem habent ecclesię ſacramenta inter quæ principale eſt euchariſtiæ ſacramentum, in quo habemus dulciſſimum cibum. De quo figuraliter dicitur

Diuiſio

⁓ ciues loci illius

† lintea mina

† ſuade ⁓ & ſuade ei

⁓ & quęrebatur

† ſodali

✱ caudarum

⁓ vt huc illucq; diſcurrerūt Quæ ſtatim perrexerunt

✱ i aceruos

a uerant. Cùm ergo ciues loci illius uidiſſent
b eum, dederūt ei ſodales triginta qui eſſent
c cum eo. Quibus locutus eſt Samſon: Pro-
d ponam uobis problema, quod ſi † ſolueri-
e tis mihi intra ſeptem dies conuiuij: dabo uo
bis triginta † ſyndones, & totidem † tunicas.
Sin autem non potueritis ſoluere, uos dabi-
tis mihi triginta ſyndones, & eiuſdem nu-
meri tunicas. Qui reſponderunt ei: Propo-
f ne problema, ut audiamus. Dixitq; eis:
g De comedente exiuit cibus, & de forti egreſ
h ſa eſt dulcedo. Nec potuerunt per tres di-
i es propoſitionem ſoluere. Cumq; adeſſet
dies ſeptimus, dxerunt ad uxorem Samſon.
† Blādire uiro tuo, & ſuade ei, ut indicet † tibi
quid ſignificet problema. Quod ſi facere
nolueris incendemus te, & domum patris
tui. An idcirco uocaſtis nos ad nuptias, ut
ſpoliaretis? Quę fundebat apud Samſon
lacbrymas & quęrebatur dicens: Odis me,
& non diligis: idcirco problema quod pro-
poſuiſti filijs populi mei, non uis mihi ex-
ponere. At ille reſpondit: Patri meo & ma-
tri nolui dicere, & tibi indicare potero?
k Septem igitur diebus conuiuij flebat ante
l eum, tandemq; die ſeptimo cùm ei eſſet mo
leſta, expoſuit. Quę ſtatim indicauit † ciui
m bus ſuis. Et illi dixerunt ei die ſeptimo ante
n ſolis occubitū: Quid dulcius melle, & quid
o fortius leone? Qui ait ad eos: Si non araſ-
p ſetis in uitula mea, non inueniſſetis propo
ſitionem meam. Irruit itaq; in eum ſpiritus
domini: deſcenditq; Aſcalonem, & percuſſit
ibi triginta uiros, quorum † ablatas ueſtes
q dedit hisqui problema ſoluerent. Iratuſq;
r nimis aſcendit in domum patris ſui: uxor
autē eius accepit maritū unum de † amicis
eius & pronubis.

Ca. XV.

Poſt aliquantulum autē tem-
s poris cùm dies triticeę meſſis
inſtarent, uenit Samſon inui
ſere uolens uxorem ſuam, &
attulit ei hœdum de capris.
t Cumq; cubiculum eius ſoli-
tò uellet intrare, prohibuit illū pater illius
u dicens: Putaui ꝙ odiſſes eam & ideo tradi-
di illam † amico tuo. Sed habet ſororem quę
iunior & pulchrior illa eſt, ſit tibi pro ea
x uxor. Cui Samſon reſpōdit † Ab hac die nō
erit culpa in me, cōtra Philiſtheos. Faciā em̃
y uobis mala. Perrexitq;. & cepit trecētas uul
z pes: caudasq; earū iūxit ad caudas, & faces
ligauit in medio ✱: quas ✱ igne ſuccendens di-
a miſit ut huc illucq; diſcurrerent. Quę ſtatim
perrexerunt in ſegetes Philiſthinorum.
b Quibus ſuccenſis & comportatę iam fru-
ges ✱ & adhuc ſtantes in ſtipula, concrema-
tę ſunt: intantū ut uineas quoque & oliue-

dicitur Sapien. xvj. c. Panem paratū C de cælo præſtitiſti eis ſine labore, oē delectamentum in ſe habentem: & omnis ſaporis ſuauitatem.

NICO. DE LY.

Cap. XV.

Poſt ali. Hîc conſequenter ponit̃ ſecūda occaſio eo ꝙ fuit ꝓhibit⁹ ab vxore ſua. & hoc eſt qđ dicit̃: t ℭ Cumq;. i. modo & affectu maritali. v ℭ Prohibuit. In hoc facta fuit Samſon iniuria, quia nō repudiauerat vxorem, ſed tm̃ ad horā receſſerat ab ea, quod erat ſibi licitum: & iō facta fuit ſibi iniuria, eo ꝙ ſine ſcitu & requiſitione eius alteri fuit data. & iō dixit: x ℭ Ab hac. inuadendo ſcilicet eos propter infidelitates & iniurias mihi factas. & maximè quia dixerat angelus de eo: ipſe incipiet liberare Iſrael de manu Philiſthinorum, vt habetur ſuprà ca. xiij. y ℭ Perre. Habita iuſta occaſione nocendi Philiſthęis, vt patet ex ꝑdictis: hîc cōſequēter deſcribit̃ eorū inuaſio & debellatio: & primò in eorū bonis. ſcđ'ò in ꝑſonis, ibi: Quibus ait Samſon. Circa primū dicit̃. Perrexitq;. Licet eſſet multum fortis & agilis, tñ veriſimile eſt ꝙ ceperit eos auxilio aliquorū. In illa em̃ terra abūdant vulpes, & cū retibus & ingenijs poſſunt citò capi in tāta multitudine: ſicut in terra iſta in vna garena poſſunt citò capi trecenti cuniculi: maximè ꝑ hoies ad hoc ingenioſos. z ℭ Caudaſq;. Quod eſt intelligēdū ꝙ ꝑ aliqua ligamina ad hoc apta ligauit caudas duarum ad inuicem: & ligamina erāt ita longa, ꝙ in medio poterant ligari faces ardentes quæ de facili non poſſent extingui: nec lęderent vulpes. a ℭ Quæ ſta. Eo enim ꝙ ligatę erāt modo prędicto, nō poterāt currere ordinatè, & expeditè ad occultandū ſe in nemoribus vel foueis terræ, ſed cucurrerunt ad illud quod erat magis in promptu, ſcilicet ad ſegetes ſtātes: quę erant deſiccatę & propinquę Meſſioni: quod patet ex hoc ꝙ aliq̃ iam erant collectæ. vnde ſubditur: b ℭ Et com. Non ad domos, ſed in campis: vbi per aliquod tempus dimittebantur in magnis aceruis: ſicut fit in multis terris. Cętera patēt i lrã.

⁓ Quibus

Moraliter. s ℭ Poſt ali. Per patrē vxoris Samſonis qui prohibuit Sāſonem ab ingreſſu ad ſuam vxorem, intelligi poteſt imperator Roman⁹ vel eius imperium ſuper gentes habens dominium: & quātum in ſe fuit, prohibuit coniunctionem Chriſti per Samſonem figurari, cum eccleſia de gentibus collecta: Et ſicut Samſon ꝑ combinationem vulpium incendit ſegetes Philiſthinorum: ſic Chriſtus per prędicatores charitate combinatos ſuccendit fidei charitate formata Gentilium corda: intantū ꝙ in multis erant ad martyrium promptiſſima. De hoc igne dicit ſaluator Lucę. xij. f. Ignem veni mittere in terram: &

✱ qd vo

† indicaueritis mihi, & inueneritis.

† mutatorias veſtes.

† nobis

† filijs populi ſui

D

† tulit exuuias, & dedit mutatorias veſtes

† ſodalibus eius qui ſocius ei fuerat. i. qui iuuerat eū in nuptijs celebrandis.

Moraliter

† innocens ſum ſemel erga Philiſthæos, ſi fecero eis malum.

✱ faces

a ℂPercuſ.LXX.Percuſſit alienigenas
E Sãſon ad tibiã ſup femur.i.tã mirabi'r, vt
ſtupẽtes tibiã vni⁹ pedis ſup femur alteri⁹
ponerent.b ℂIurate.Aug .Quid eſt qđ
ait Sãſon viris Iudæ:Iurate mihi ne interfi-
ciatis me vos:& tradite me eis,ne fortè oc
curatis in me vos:Quã locutionẽ ita q̃dã
interp̃tati ſunt,ne fortè veniatis aduerſum
me vos.Sed hoc eũ ne ab his interficeretur
dixiſſe illud indicat,qđ in libro regnorum
ſcriptũ eſt iubẽte Salomõe,vt hõ occideret
3.Regũ.2.e. dicẽte:Vade occurre illi.Qđ iõ non intelli
ſecundũ aliã gitur,q̃a nõ eſt cõſuetudis apud nos ita di-
literam ci. Sic ẽm qđ militares p̃tãtes dicũt: vade.
alleua illũ,& ſignificat,occide illũ,quis intel
ligat,niſi q̃ illi⁹ locutiõis cõſuetudinẽ nouit.
Solet & vulgo apud nos dici: cõpẽdiauit
illi.i.occidit illũ:& hoc nemo intelligit,niſi
qui audire cõſueuit.hæc eſt ẽm vis g̃nalis
omnium locutionũ: vt quemadmodum
†cacumine ip̃ę linguę non intelligantur,niſi audiendo
Moraliter vel legendo diſcantur,ita nec modi locu-
tionum. c ℂIn ma.Grego.Maxilla aſini
p̃dicatores ſignificat.Redẽptor ẽm nr̃ ſim
plicitatem & patientiã p̃dicãtiũ,ſuæ manu
virtutis tenẽs à vitijs carnales interfecit,&
maxilla in terrã proiecta,poſtmodũ aquas
fudit:q̃a tradita morte p̃dicatorũ corpora
magna populis monſtrauere miracula .
Iudicauit

ta flamma conſumeret . Dixe-
runtq́ Philiſthiim:quis fecit hãc
rem? Quibus dictum eſt:Sam-
ſon gener Thamnathęi,quia tu-
lit uxorem eius & † alteri tradi-
dit,hæc operatus eſt. Aſcende-
runtq́ Philiſthiim,& combuſſe
runt tam mulierẽ quàm patrem
eius. Quibus ait Samſon: Licet a b
hæc feceritis,tamen adhuc ex uo
bis expetam ultionem , & tunc
a quieſcam.Percuſſitq́ eos †ingen c
ti plãga , ita ut ſtupentes ſuram
femori imponerent. Et deſcen-
dens habitauit in † ſpelunca pe-
træ Etam . Igitur aſcendentes d
Philiſthiim in terrã Iuda caſtra- e
metati ſunt in loco , qui poſtea
uocatus eſt Lechi,id eſt maxilla,
ubi eorum †effuſus eſt exercitus. f
Dixeruntq́ ad eos uiri de tribu
Iuda:Cur aſcendiſtis aduerſum g
nos? Qui reſponderunt: Vt lige h
mus Samſon uenimus,& redda-
mus ei quæ in nos operatus eſt.
Deſcenderunt ergo tria milia ui i
rorum de Iuda ad † ſpecum ſilicis
Etam. Dixeruntq́ ad Samſon:
Neſcis q̃ Philiſthiim imperent
nobis? Quare ergo hoc facere uo
uiſti? Quibus ille ait:Sicut fece-
rũt mihi ſic feci eis:Ligare inqui- k
unt te uenimus,& tradere in ma-
nus Philiſthinorũ. Quibus Sam
b ſon : Iurate,ait, & ſpondete mi- l
hi q̃ nõ † occidatis me. Dixerũt:
Nõ te occidemus,ſed uinctũ tra-
demus*.Ligauerũtq́ eũ duobus
nouis funibus,& tulerũt eũ de pe
tra Etam. †Qui cũ ueniſſet ad † lo m
cum maxillæ,& Philiſthiim uoci
ferãtes occurriſſent ei,irruit ſpiri n
tus domini in eũ:& ſicut ſolẽt ad
ardorẽ ignis ligna cõſumi,ita uin
cula quibus ligatus erat, diſſipa-

a ℂPrædicatores ſimplices & patientes.

ta ſunt & ſoluta. Inuentamq́ mã o
xillam,id eſt mandibulam aſini,

a ℂManu ſuæ virtutis tenens.
b ℂA vitiis.

quæ iacebat , arripiẽns , interfe- p
c cit in ea mille uiros,& ait: In ma- q
xilla aſini,† in mandibula pulli a-
ſinarum deleui eos, & percuſſi
mille uiros . Cumque hæc uer-
ba canens compleſſet , proie-
cit mandibulam de manu : & r
uocauit nomen loci illius Rama
thlechi , quod interpretatur ele-
uatio maxillæ. Sitiẽsq́ ualde,cla-

Nicolaus de Lyra.

a ℂQuibus ait.Hîc cõſequenter po
nitur inuaſio in pſonis.& hæc eſt duplex.
ſc'a ponit ibi:Igit aſcendentes.Circa pri-
mum dicit: b ℂLicet.hoc dixit Samſon.
Tũ q̃a Philiſthęi nõ cõbuſſerãt vxorem ei⁹
& patrẽ zelo iuſtitiæ,ſed magis commoti
paſſiõe irę p̃pter dãnũ eis illatũ.Tũ q̃a oc-
caſiõe p̃dicta habita guerra erat inter Sãſo
nẽ & Philiſthęos apertè:nec tenebat ceſſa-
F re ab eorũ inuaſiõe,maximè cũ ad hoc fuiſ
ſet cõſecratus ex diuina reuelatiõe,vt patet
ex ſupradictis. c ℂPercuſſitq́.Sura eſt
poſterior pars cruris:femur anterior. Mo
dus autem eſt hominũ q̃ ſũt attoniti & me
†cõtingẽtis ditabũdi imponere ſurã vni⁹ cruris ſup ſe
mur alterius.Et p hoc deſignatur q̃ Phili
ſthęi fuerunt ita ſtupefacti de plaga eius in
*in manus flicta à Sãſone,q̃ multũ cogitabãt qualiter
eorum ſe vindicare poſſent.In Hebręo autem ſic
Diuiſio habetur:Percuſſit eos plaga magna:tibiã
ſuprà.4.b. ſup crus ſuum,quod exponunt Hebræi de
percuſſione peditum cum equitibus,quia
pedites in bello innituntur tibijs ſuis, equi
tes verò crurib⁹. d ℂIgitur aſcenden.
Hîc ponitur ſecunda percuſſio Philiſthi-
norum.vbi primò ponitur huius percuſ
ſiõis occaſio.ſc'ò ipſa pcuſſio,ibi:Qui cũ
veniſſet.tertiò gratiarũ actio,ibi:In maxil
la aſini. Occaſio aũt data Sãſoni fuit,eò q̃
p̃pter eũ volebant inuadere totũ populũ
Iſrael.& hoc eſt qđ dicit:Igitur aſcendẽ
tes.& tñ Samſon nõ erat de tribu illa,ſed
de tribu Dan,vt patet ex ſupradictis ca.xiij.
e ℂCaſtrametati ſunt. Hoc dicitur p
diminutionem,q̃a locus ille vocatus eſt po
ſtea Rhamathlechi,vt habetur eodem ca.ſi
cut aliquando aliquis vocatur Minus pro
†aceruum Iacominus.f ℂVbi eorum. Hoc dicit:
aceruorũ, ad denotãdũ magnitudinẽ exercitus eorũ,
in maxilla a quia occupabat magnum terræ ſpatium.
ſini g ℂCur aſcendiſtis. Quaſi diceret:tri
-quod iter butũ vobis reddimus,nec rebellamus:&
preta.eleua ideo non habetis occaſionẽ inuadẽdi nos.
cio maxille. h ℂQui reſponde . Licet enim veniret
vide noĩa pricipaliter p̃pter Sãſonẽ:tñ occaſiõe ipſi⁹
Hebræa veniebãt cõtra totũ pplm,niſi traderet in
manibus eorũ:qđ fuit eis conceſſum. Ideo G
ſubdit: i ℂDeſcenderunt ergo &c.
ad capiendũ Samſonem,& tradendũ Phili
ſthæis ſecũdũ qđ fuerat iter eos cõdictũ.Et
patet litera vſq́ ibi:l ℂIurate ait & ſpõ.
volebat enim ſatisfacere Iſraelitis:& ſic age-
re q̃ nõ interficerentur à Philiſthęis: nec ab
ipſo eis reſiſtendo: & haberet occaſionẽ iu † ſodali ei⁹
ſtã interficiẽdi Philiſthæos qui veniebãt ad
eũ occidendũ. m ℂQui cum ve. Hîc cõ
ſequenter deſcribitur philiſthinorũ inuaſio
cũ dr̃:Qui cum veniſſet.Hic locus ſic no
minatur hîc per anticipationem,vt patet p
literam ſequentem. n ℂIrruit ſpiritus. † coxa ſup
do.i.motus dono fortitudinis ad rũpendũ femur pla
vincula & ad Philiſthæos debellandum . ga magna,
o ℂInuẽtamq́ maxil.Per hoc oſtendit Hebraiſm⁹
victoria magis mirabilis & à deo facta:quia (Chal.iter.
non fuit per arma ferrea.Sciendũ tñ,q̃ aſi- & equites
ni maiores ſunt in terra illa, & habent maio cum pediti
ra oſſa. p ℂInterfecit in ea.Ex quo pa- bus.Alij de
tet,q̃ miraculosè ſeruabat à cõfractione in ijs q̃ fugien
tot & tantis percuſſionibus virorum arma tes cadebãt
torum. q ℂIn maxilla aſini. Hîc cõſe in faciẽ, co-
quenter ponitur gratiarum actio. Modus xa ſuper fe
ẽm erat Hebræorum in victorijs à deo da- mur expo-
tis canere canticum per modum gratiarũ nunt.)
actiõis ſicut patet in cantico Moyſi,Exo.xv. †extẽdit ſe
& in cantico Delboræ ſupra.v.c.& ideo Sã -loco qui
ſon in hac victoria diuinitus ſibi data ceci- poſtea vo-
nit canticum incipiendo p talẽ modũ: In catus eſt
maxilla &c. Vtrũ aũt totũ canticũ ei⁹ ſit -i. maxilla
hîc ſcriptũ vel ſolũm ipſius principiũ, certũ
non habetur,videtur tamen probabilius,q̃
ſolũm principiũ ſit hîc ſcriptũ:quia non oĩa †ſummita-
ſunt ſcripta, & quia nõ legunt cãtica ſic bre tem
uia.Sequitur: r ℂ Et vocauit no. loci
&c.Quod autem ſequitur:Quod inter-
pretatur ele.&c.non eſt in Hebræo: ſed
appoſitum eſt à translatore ad oſtendendã
ſignificatũ nois.qđ bñ fuit impoſitũ: quia
ſatis fuit mirabile & inſolitũ q̃ cũ maxilla a-
ſini fieret tm̃ factũ.Qđ aũt hîc diuinit⁹ fieret
oñdit p ſequẽs miraculũ,cũ dr̃:Aperuit ita-
q̃ dñs molarẽ dentẽ.Et patet litera.
*& qd volo niſi vt ardeat:Qđ aũt p vul- H
pes poſſunt intelligi p̃dicatores oſtendit. pi Moraliter
guedo nãq́ vulpiũ medicinale eſt cõtra cõ
tractionẽ & ſtupefactionẽ neruorũ. multi
verò p̃dicatores cõtractos corporaliter ere
xerũt,vt patet de Paulo & Iohãne Act. iiij.
& de Paulo & Barnaba Act.xiiij. & multa
ſilia fecerũt alij diſcipuli Chriſti & miniſtri. †Lechi
Spũaliter aũt cõtractos p pigritiã & acce
dẽã q̃ſi quotidie erigũt p̃dicatores eccl'iæ:&
in via morũ faciunt ambulare. k ℂLiga
te &c.Per ligationẽ Sãſonis p viros Iuda
põt intelligi ligatio Chriſti in Petro,ſicut &
crucifixus fuit in ipſo.p̃pter qđ eidem ap-
parens dixit: Vado Romã iterũ crucifigi.
Hęc aũt ligatio facta fuit a Iudæis,& ſoluta
virtute diuina,Act.xij.ſicut Sãſõ dono for
titudinis à deo rupit vincula. Per hoc aũt
q̃ Sãſon ĩ mãdibula Philiſthæos debellauit
ſignificatũ fuit,q̃ Chriſtus in Petro p p̃dica
tionẽ euangelij Gentiles occidit & eccleſiæ
incorpauit ſicut dictũ fuit ſibi Act.x.de cõ-
uerſione Cornelij & aliorũ Gẽtiliũ: Surge
Petre,occide & manduca.Qđ aũt p mãdi-
bulam p̃dicatio ſignet,patet:Nã ſicut in mã
dibula moliunt eſcę corporales corporal'r
nutrientes:ſic in p̃dicatione moliunt ſacræ
ſcripturę q̃ ſunt eſcæ ſpiritualiter nutritiuę.
Deute.viij.a.Nõ in ſolo pane viuit homo,
ſed in omni verbo quod procedit &c. Per
aquam verò de mandibula mirabiliter exe-
untem,ſignificata fuit aqua ſalutaris ſapien
tiæ q̃ de beati Petri p̃ceſſit ore.

A a ¶ Iudicauitque. Greg. Quem in hoc facto Samſon niſi redemptorem ſignificat? Quid Gaza niſi infernum? quid Philiſthęi niſi pſidiam Iudeorū? q̄ cū mortuū dñm viderent etiā corp⁹ ei⁹ in ſepulchro poſitum cuſtodes illico deputauerunt: & autorē vitæ inferni clauſtris retētum quaſi Samſon in Gaza ſe deprehēdiſſe lætati ſunt. Samſon verò nocte media nō ſolū exijt, ſed etiā portas tulit: qa redēptor noſter añ lucē reſurgens, nō ſolū de inferno liber exijt: ſed etiā inferni clauſtra deſtruxit. portas tulit & mōtis v̄ticē ſubijt: qa reſurgēdo clauſtra iferni dirupit: & aſcēdēdo regna cælorū penetrauit. b ¶ Abijt quo. Sequitur: ☞ Vocauitq́;

C tur: Poſt hęc ama. mu. Vtrum autē fuerit Hebręa vel Philiſthæa non habetur in textu. videtur tamen magis quòd fuerit Philiſthæa: eò q̄ fuerit ita ſolicita decipere Sāſonē aduerſarium Philiſthęorum, & vocabatur Dalila: ſic enim debet ſcribi & pnuntiari. ☞ Venerūtq́;

Nicolaus de Lyra.

¶ In ca. xv. vbi dicit̃ in poſtil. Percuſſitq́; eos ingēti plaga, ita vt ſtupentes ſurā femori imponerent

ADDITIO I.

Qđ hîc i Hebręo dr̃ in lr̃a: Percuſſit eos ſura ſup femur plaga magna: antiq̄ Hebręorū ſic exponūt: ſcilicet q̄ nullis armis nec aliquo adiutorio corpali extrinſeco percuſſit eos, ſed ſolū calcitrādo. Calcitrādo em̄ hō cū calcaneo ſuo cōiūcto ſurę cōiter pcutit femur alteri⁹ hoīs: & ſic ſi pcuſſio eſt valida pcuſſus cadit. vñ ad oſtēdēdā excellētiā fortitudinis ipſi⁹ Sāſonis, exprimit modū pcutiēdi q̄ eſt ſatis extrane⁹ & inſolit⁹. ſ. vt vn⁹ ſol⁹ hō qui mō plaga magna multos pcutiat. Dicit̃ em̄: q̄ ſtupētes imponūt ſurā ſup femur. Nō credo q̄ habeat fūdamētū in mō loquēdi ſacrę ſcripturę: nec lr̃a Hebraica hîc facit mentionem de ſtupore. In eo. ca. xv. vbi dicitur in poſtil. In maxilla aſini. hîc conſequēter ponit̃ gratiarū actio.

†qui erat in Lechi

ADDITIO II.

†Gazitæ

Vbi tranſlatio nr̃a habet: In mādibula pulli aſinorum: in Hebraica veritate hr̃: חמור חמרתים hamor hamorathaijm. Vbi notādū q̄ hamor i Hebręo eſt nomē ęquocū: qđ vno mō ſignificat aſinū, alio mō ſignificat aceruū vł cumulū, ſeu cateruā. Vñ intētio hui⁹ locutiōis erat dicere: q̄ in maxilla aſini aceruū atq́; aceruos Philiſthinorum pcuſſerat. i. plures hoīm cateruas: qđ eſt valde mirabile, qđ & ex hoc ſub eadē dictiōe includebat̃ aſin⁹ & caterua ſcđm æquocationē p̄dictā, reddebat̃ locutio ſcđm modū Hebraicę locutiōis rhetoricè ornata.

B

*media noctę

NIC. DE LYRA.

Diuiſio

Cap. XVI.

ABiit. Hîc cōſequēter deſcribit̃ ipſius Sāſonis mors & cōſummatio: & qa mors ei⁹ fuit p mulierē pcurata, iō priò deſcribit̃ qualiter cū vna periculo ſe expoſuit, ſcđò

mauit ad dominum, & ait: Tu dediſti in manu ſerui tui ſalutem hanc maximam atque uictoriam, & en ſiti morior, incidámque in manus incircūciſorum. †Aperuit itaque dominus molarem dentem in maxilla aſini: & ègreſſæ ſunt ex eo aquæ. Quibus hauſtis refocillauit ſpiritum, & uires recepit. Idcirco appellatum eſt nomen loci illius, fons inuocantis †de maxilla, uſque in præſentem diē: Iudicauitq́; Iſraël in diebus Philiſthijm uiginti annis.

a ¶ Quia poſtquam mortua ſunt prędicatorum corpora magna monſtrauere miracula.

Cap. XVI.

b ABijt quoque in Gazam & uidit ibi mulierem meretricem, ingreſſusq́; eſt ad eam. Quod cùm audiſſent †Philiſthijm, & percrebuiſſet apud eos intraſſe urbem Sāmſon, circūndederunt eum, poſitis in porta ciuitatis cuſtodibus: qui ibi tota nocte cum ſilentio præſtolantes, ut facto mane exeuntem occiderent. Dormiuit autem Samſon uſque ad medium noctis: & inde conſurgens * apprehendit ambas portæ fores cum poſtibus ſuis & ſera: impoſitáſque humeris ſuis portauit ad uerticem montis qui reſpicit Hebron. Poſt hæc

¶ Iudæi. a ¶ Chriſtum b ¶ Cuſtodientes ſepulchrū. ¶ Quia Chriſtus ante lucem ſurrexit. a ¶ Quia clauſtra inferni deſtruxit.

Moraliter

Moraliter. a ¶ Abijt. Per deſcēſum Sāſonis in Gazā ſignificatus fuit deſcenſus Chriſti ad inferos: ſecundū beatum Greg. & plures doctores alios. Sed ad hoc multùm diſſonare videtur quod ſubditur: b ¶ Et vidi ibi. Propter quod ſciendū quòd Hebræi dicunt hanc eſſe literam: Mulierē hoſpitatricem. & hoc verius videtur ſicut dixi plenius in expoſitione literali. Secundū hoc igitur per deſcenſum Samſonis in Gazam, figuratus fuit deſcēſus Chriſti ad limbum patrum, qui bene ſignificatur p mulierem hoſpitatricem: eò quòd ibi ſancti patres erant hoſpitati vſq́; ad acceptionē ſuę beatitudinis, de qua iā erāt certi. d ¶ Dormiuit autem Samſon vſque ad medium noctis: & inde. Per hoc autem Chriſti reſurrectio fuit figurata q̄ fuit ſecūdū cōmunem opinionem doctorum in aurora: & ſic in ſecūda medietate noctis. nam dies ſequens incipit ab ortu ſolis. Eſt enim dies latio ſolis ſuper terram. e ¶ Apprehendit ambas portę fo. Quia Chriſtus reſurgens infernum fregit & ſpoliauit patribus ibi detentis: & deduxit eos vſque ad mōtem patriæ cęleſtis. ¶ Moraliter autem per Samſonem Nazaręum ſignificatur homo contemplatiuus, intentus circa deum. tamen propter neceſſitatem populi deſcendit ad actiuam, prędicando & exhortando ad bonum: & ſurgens ab hac occupatione aufert portas ciuitatis diaboli: quę ſunt fauor humanus, & timor mundanus, & incluſos ducit ad patriam cęleſtem, in ſpe de pręſenti, & in re de futuro. f ¶ Poſt hæc. Doctores noſtri dicunt, & bene: quòd in hoc facto Samſon non fuit figura Chriſti. Nam in principio huius operis dictū fuit, quòd res vna numero diuerſa ſignat, & incompoſſibilia, propter diuerſas proprietates. ſicut leo ratione conſtantię ſignat Chriſtum, & ratione voracitatis diabolum. Et eodē mō cōtigit de eadē pſona, q̄ ratione virtutis Chriſtū ſignat: & ratiōe vitij nullo mō ſignat ipm, ſed magis oppoſitū. Sicut Salomō in ædificatiōe tēpli dñi fuit figura Chriſti, q̄ ędificauit eccleſiam. In hoc aūt q̄ ædificauit idolorū tēpla. iij. Re. xj. nō potuit eſſe figura Chriſti, ſed magis diaboli. Sic eſt i ppoſito. Sāſon em̄ in p̄dictis bñ fuit figura Chriſti: ſed nō in ei⁹ deceptione per Dalilā. Sāſon igitur deceptus à Dalila ſecretū ſuæ conſecratiōis eidē illicitè reuelauit. Et in hoc ſignificat hominē domino

†Rupis

D

qualiter p alterā morti ſuccubuit, ibi: Poſt hęc amauit. Circa primū dicit̃: a ¶ Abijt. q̄ erat ciuitas Philiſthinorū mortē ipſi⁹ quęrētiū. b ¶ Et vidit. In Hebræo habet̃: Mulierē hoſpitalariā. qa nomē ibi poſitū ęquocū eſt ad vtrāq́; ſignificationē: ſicut dictū fuit. ſ. xi. de mr̃e Iepthe & Ioſue: ſcđò de Raab. & propter hoc nō inuaſerūt eū ibi Philiſthęi: qa ſcđm legē terræ ſecuritatē debebat hr̃e in loco hoſpitij: ſed poſuerūt inſidias in porta ciuitatis, vt eū exeūtē occiderēt. & forſitā vtraq́; ſignificatio cōueniebat illi mulieri: qa in aliquibus terris hoſpitatrices ſe de facili exponūt hoſpitib⁹ ſuis. c ¶ Ingreſſusque eſt ad eam. Quod cum audiſſent Philiſtiim, & percre. hoc intelligit̃ de cōcubitu carnali ſcđm ſenſum trāſlatiōis nr̃ę. ſcđm aūt Hebręos intelligit̃ de ingreſſu hoſpitij: & fortè vtrūq́; fuit ibi. Cætera patēt ex dictis vſq́; ibi: e ¶ Apprehendit. Porta pprie loq̄ndo eſt muri aptura: fores aūt ſunt oſtia qb⁹ aptura clauditur: vnū tñ p alio frequēter ponit̃. f ¶ Poſt hęc. Hîc cōſequenter oſtendit̃ qualiter Sāſon p aliā mulierē morti ſuccubuit. vbi primò deſcribit̃ mulieris fraudulēta inqſitio ſcđò veritatis aptio, ibi: Cūq́; moleſta ei eſſet. tertiò ipſi⁹ Samſonis cōprehēſio, ibi: Quē cū apprehendiſſent. Circa primum ponitur mulieris triplex tentatio. ſecunda ibi: Dixitq́; ad eum. tertia ibi: Dixitq́; Dalila. Circa primum dicitur;

Diuiſio

conſecratū per profeſſionem in religione, vel ordinē ſacrum: qui p blanditias mulieris deceptus trahitur ad impudicos tactus & amplexus: & ſic excæcatur primò tenebris ignorantiæ. & ſecundò ligatur vinculo conſuetudinis peruerſę: & in carcere pèccati deputatur ad molendum, id eſt ad coitus exercitium ſecundum Hebręos. Vel aliter ad molendū, id eſt ad opus laborioſum & malum, quod eſt opus peccati: ſecundum quod dicitur, Sapien. v. b. in perſona peccatorum: Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis ambulauimus, vias difficiles: viam autem domini non ambulauimus. Per hoc autem q̄ capilli Samſonis renaſcentibus ipſe plus nocuit Philiſthæis quàm antè fecerat, ſignificatur, q̄ aliquando homo deo conſecratus & dicto modo deceptus ex reſpectu diuinæ gratiæ reilluminatur: & cōtra dæmones & vitia fortius quàm ante caſum pręliatur. Poteſt etiam aliter dici quòd per Samſonem qui antè tonſionem capillorum fuit fortiſſimus, & poſt tonſionem capillorum fuit ſicut cæteri homines infirmus, ſignificantur religioſi ad bonum opus tepidi: qui ante depoſitionem capillorum per religionis ingreſſum erant fortes & agiles ad luctandum & ſaltandum & huiuſmodi, & poſt ingreſſum religionis infirmi ſunt & debiles ad bene operandum.

amauit mulierem quæ habitabat in ualle Sorec, & uocabatur Dalila. Veneruntq; ad eam princi- a
pes Philiſthinorum, atq; dixerunt: Decipe eum, & diſce ab illo in quo habeat tantã fortitudinẽ, & quo modo eũ ſuperare ualeamus, & uinctum affligere. Quod ſi feceris, dabimus tibi ſinguli mille & centũ argẽteos. Locuta eſt ergo Dalila ad Sãſon: Dic mihi obſecro in quo ſit tua maxima fortitudo, & quid ſit quo ligatus †erũpere nequeas. Cui rñdit Samſon:
Si ſeptẽ †neruiceis funibus necdum ſiccis & adhuc hu- b
mentibus ligatus fuero, infirmus ero ut cæteri homi- c
nes. Attuleruntq; ad eam ſatrapæ Philiſthinorum ſe
ptem †funes ut dixerat: quibus uinxit eũ latẽtibus a- d
pud ſe inſidijs † & in cubiculo finẽ rei expectãtibus.
Clamauitq; ad eũ: Philiſthijm ſuper te Samſon. Qui e
rupit †uincula quomodo ſi rumpat quis filũ de ſtupa f
tortum ſputamine, cum odorẽ ignis acceperit: & nõ eſt cognitum in quo eſſet fortitudo eius. Dixitq; ad g
eum Dalila: Ecce illuſiſti mihi, & falſum locutus es.
Saltem nunc indica mihi quo ligari debeas. Cui ille h
reſpondit: Si ligatus fuero nouis funibus qui nun- i
quam fuerunt in opere, infirmus ero & aliorum hominum ſimilis. Quibus rurſum Dalila uinxit eum, & clamauit: Philiſthijm ſuper te Samſon: in cubiculo inſidijs præparatis. Qui ita rupit uincula quaſi
fila telarum. Dixitq; Dalila rurſum ad eum: Vſque k l
quo decipies me & falſum loqueris? Oſtende de quo
uinciri debeas. Cui reſpondit Samſon: Si, inquit, ſe- m
ptem crines capitis mei cum licio plexueris, & clauũ n
his circumligatum terrę fixeris infirmus ero. Quod cùm feciſſet Dalila, dixit ad eum: Philiſthijm ſuper te Samſon. Qui conſurgens de ſomno, extraxit cla-
uum cum crinibus & licio. Dixitq; ad eum Dalila: o
Quomodo dicis ꝙ amas me, cùm animus tuus nõ ſit mecum? Per tres uices mentitus es mihi, & nolui-
ſti dicere in quo ſit maxima fortitudo tua. Cumq; p
†moleſta eſſet ei & per multos dies iugiter adhære-ret, ſpatium ad quietem non tribuens, defecit anima eius, & ad mortem uſque laſſata eſt. Tunc aperiens
†ueritatem rei dixit ad eam: †Ferrum nũquam aſcen q
dit ſuper caput meum, quia Nazaręus, id eſt cõſecra
tus domino ſum de utero matris meæ. Si raſum fue- r
rit caput meum, recedet à me fortitudo mea & defi-
ciam, eroq; ſicut cæteri homines. Vidénsque illa ꝙ s
confeſſus ei eſſet omnem animum ſuum, miſit ad
principes Philiſthinorum ac mandauit: Aſcendite t
adhuc ſemel: quia nunc mihi aperuit totum cor ſuũ.
Qui aſcenderunt aſſumpta pecunia quam promiſe-
rant. At illa dormire eum fecit ſuper genua ſua, & in v
a ſinu ſuo reclinare caput. Vocauitq; tonſorem, & x
raſit ſeptem crines eius: & cœpit † abigere eum & à
ſe repellere. Statim enim ab eo fortitudo receſſit. y
Dixitque Philiſthijm ſuper te Samſon. Qui de z
ſomno conſurgens dixit in animo ſuo. Egrediar a
ſicut ante feci, & me excutiam, neſciens quod re-
b ceſsiſſet ab eo dominus. Quem cùm apprehen- b
diſſent Philiſthijm, ſtatim eruerunt oculos eius: c
& duxerunt Gazam uinctum catenis, & clau- d
ſum in carcere molere fecerunt. Iámque capilli e
eius renaſci cœperant: & principes Philiſthinorum

a ¶ Vocauitque tonſo-
E rem. Iſi. Quòd mulier ſubdola caput Samſonis raſit & Allophylis illudendũ tradidit: ꝙ captiuatus eſt, ꝙ cęcatus & ad molam deputatus: non in his Chriſtus, ſed illi figurantur q tm̃ Chriſti nomine gloriãtur, & malis actibus iugiter implicantur. Vir enim ſenſus rationalis intelligitur. Caro autem mulierẽ ſignificat. ſi em̃ mulieri, i. carni nrę blandiente libidine, vel alijs malis opibus cõſenſerim⁹: gr̃a ſpiritusſancti q̃ Nazarei crine ſignificatur nudati expoliamur atq; decipimur. Ita em̃ ſupbis & peccatorib⁹ violata Chriſti gr̃a, ſicut Samſon inciſa coma à diabolo illuditur. Si qs aũt agẽdo pniam redeat, coma redeunte, i. gr̃a refloreſcente: reparať ad virtutẽ & cupidinis: ac, luxurię ſubuerſis colũnis hoſtes deijciet: & parato certamine in finẽ fortiſſimè dæmones triumphabit. b ¶ Quem. Greg. Samſon amiſſis oculis ab Allophylis ad molã deputať. Sciendũ eſt ꝙ prius intellect⁹ obtũdiť: & poſtea captus animus p exteriora deſideria vagať: vt cęca mens quò duciť neſciat, & carnis illecebris ſe libẽter ſubdat. aliqñ vͦ ò pri⁹ deſideria carnis ebulliũt & poſt lõgũ vſum illicitis opib⁹ oculũ cordis claudunt. Nam ſæpe mens recta cernit

†poſſis affligi
† virgis viridibus necdũ ſiccis
† virgas virides necdũ ſiccas
†in cubiculo
†virgas
⌐tortũ ſputamine

F *Nico. de Ly.*

⌐a ¶ Veneruntq;. vt quẽ nõ poterãt ſupare virtute, caperẽt fraude. Cætera patẽt vſq; ibi: b ¶ Si ſe. i. factis de neruis. c ¶ Nec. qa tales funes extẽdũť & nõ rũpunť. d ¶ Latenti. qa nõ audebãt inuadere Sãſonẽ donec viderãt p experiẽtiã, ꝙ vincula nõ poſſet rũpere. e ¶ Qui ru. valde facili ter. ideo ſubdiť: f ¶ Quomo. qa mulieres qñ filãt immiſcẽt aliqd de ſputo ſuo. g ¶ Dixitq;. Hîc ponitur ſcd'a tẽtatio mulieris ad deceptionem Samſonis cũ diciť: h ¶ Saltem. fingebat em̃ iſta mulier ꝙ ex magno amore ad Samſonẽ deſiderabat ſcire fortitudinis ſuę cõditionẽ, ſicut amãs deſiderat ſcire intima ſui amici. i ¶ Si liga. hãc cõditionẽ nouitatis addidit Samſon ad ſuã primam rñſionẽ, ita ꝙ funes nõ eſſent tantũmodo neruicei & humidi: ſed etiã oĩno noui, & hoc dicebat Samſon ad colorationẽ ſui mendacij. k ¶ Dixitq;. hîc poniť tẽtatio tertia, cũ diciť: l ¶ Vſque quo. celando ſecretũ tuũ amicæ tue. m ¶ Si inquit ſe. In Hebręo habeť ſeptẽ cincinos, vel floccellos. cęſaries enim capitis ſui diſtincta erat per ſeptẽ floccellos, vel cincinnos. n ¶ Cum. i. cũ forti ligamẽto. ſeqť: o ¶ Dixitq;. q. d. hoc eſt falſum manifeſtè, cũ ꝓpriũ ſit amantiũ ſecreta ſua inuicẽ reuelare. p ¶ Cũq;. hîc cõſeqnter deſcribiť v̓itatis aptio: qa p moleſtiã mulieres iportunè petẽtis v̓itatẽ rei apuit ad ſui interitũ. q ¶ Fer. qa de ritu Nazaręorũ erat, ꝙ nõ raderẽť eorũ capilli toto tpe conſecrationis ſuę, vt dictũ fuit ſupra. xiij. ca. r ¶ Si ra. Quia ſicut dictum fuit. s. iſta fortitudo non erat v̓tute nrę, ſed erat q̃ddã donũ gr̃ę gratis datę: q̃ in neceſſarijs & expediẽtib⁹ fuit i eo q̃diu tenuit ritũ Nazarei, ꝑpter qd' ipo violato p raſurã nõ affuit ſibi. Sed cõtra hoc vr̃ ꝙ votũ Nazaræi violabatur per tactũ & etiam aſpectũ mortui, vt hr̃ Nu. vj. Samſon aũt multos iã añ interfecerat, vt patet ex ſupradictis. Dicẽdũ ꝙ nõ fuit ſiſe de Sãſone & alijs Nazaręis, q erãt cõſecrati ad tps & ad vacãdũ orõnib⁹ & pijs opib⁹. Sãſon aũt fuit cõſecrat⁹ p totã vitã, & ſua cõſecratio erat ordĩata ad alia opa. ſ. ad liberationẽ Iſrl' de manu Philiſthinorũ, vt hr̃. s. xiij. c. ꝑpter qd' iterficiẽdo Philiſtęos cõſecrationẽ ſuam nõ violauit, ſed magis adimpleuit. s ¶ Vi. i. reuelãdo v̓itatẽ. hoc em̃ pcepat p qd' nomẽ dñi noiauit, dicẽs ſe cõſecratũ dño. nõ enim noiaſſet nomẽ dñi dicẽdo mẽdaciũ. t ¶ Aſcẽ. Ex hoc vr̃ ꝙ illi iidẽ pri⁹ fuerãt apud ipſam ad cõprehẽdẽdũ Sãſonẽ: ſed vidẽtes ei⁹ fortitudinẽ per ruptionẽ viculorũ ipſi: nõ inuaſerãt: ſed latẽter ad ſua loca receſſerãt, & p hoc ẽt Sãſon fuit decept⁹ reuelãdo ſecretũ ſuũ mulieri ignorãs ꝙ machinaretur i mortẽ ei⁹. v ¶ At il. vt tõſor meli⁹ poſſet radere eũ q̃ſi in lecto iaceret. x ¶ Et ra. In Hebręo hr̃, ſeptẽ floccellos. qa raſit totã cęſariẽ ſeptẽ floccellis diſtinctã: vt p̃dictum eſt. y ¶ Sta. Cuius cã p̃dicta eſt. z ¶ Dixitq;. Volebat em̃ experiri ſicut pri⁹ vtrũ fortitudo diſceſsiſſet ab eo. a ¶ Egre. ſ. a vinculis. ipa em̃ ligauerat ipſm ad experiẽdũ certitudinaliter ſi raſo capite poſſet vincula rũpere: ꝙ cũ nõ poſſet, Philiſthęi inuaſerunt eum ſecuri. b ¶ Quem. Hîc conſequenter deſcribiť. Samſonis comprehenſio. vbi primò deſcribiť ei⁹ incarceratio, ſcd'ò illuſio, ibi: Iãq; capilli. tertiò mors & cõſummatio, ibi: Qui dixit puero. Circa primũ dr̃: Quẽ. Dono fortitudinis deſtitutũ. c ¶ Sta. ne ſi fortè euaderet dãna eis inferret. d ¶ Et cl. i. grauiter laborare ne gratis panẽ comederet. aliq ãt exponũt molere. i. cohitare vl' coire cũ magnis mulierib⁹ quas adducebant Philiſthęi: vt de illis magni hoies & robuſti naſcerenť apti ad pręliũ. e ¶ Iãq;. hîc cõſeqnter deſcribiť ipſius illuſio ⌐in feſto

G H

†verbis ſuis coartaret eũ omnib⁹ diebus, & moleſtaret eũ, ita vt anguſtijs affiiceretur aĩa ipſi vſq; ad mortem
† cor ſuum
⌐in ſinu ſuo reclinare caput
† Nouacula ⌐id eſt cõſecratus
Moraliter
†affligere eum, &

A cernit:nec tamẽ audenter cõtra peruerſa ſe erigit,& renitẽs vincitur,dũ hoc ipm qđ egit diiudicãs carnis ſuę delectatiõe ſuperatur. Quòd em̃ plerũq; pri⁹ ocul⁹ cõtemplationis amittit,& pòſt capt⁹ per carnis deſideria huius mũdi laboribus animus ſubiugat,teſtatur Samſon ab Allophylis captus, qui poſtquam oculos perdidit,ad molam deputatus eſt:quia maligni ſpiritus poſtq; tentationũ ſtimulis intus faciẽ cõtẽplatiõis effodiũt,foris in circũitu laboris mittunt. a ¶ Multoque. Greg. In hoc loco ꝑ Sãſon Chriſt⁹ ſignificat. Sãſon em̃ dũ viueret paucos interfecit:euerſo v° ò tẽplo moriẽs maximã aduerſariorũ multitudinẽ moriẽs ſtrauit. Et dño noſtro ꝑdicante pauci ex Iudęis crediderũt;innumeri verò Gẽtiliũ ppl'i viã vitę illo moriẽte ſunt ſecuti. Superbos em̃ dũ adhuc paſſibili viueret ꝑtulit;impaſſibili verò vita mortuus ſtrauit. Hũc Samſon in ſemetipſo dudũ figuraliter expreſſit, ꝗ paucos dũ viueret ĩteremit:deſtructo verò tẽplo multos cũ moreret occidit. qa dominꝰ ab elatiõe ſuꝑbię paucos cũ viueret, plures cũ corpis ſui tẽplũ ſolueret extinxit, atq; electos ex gẽtibus quos viuendo ſuſtinuit,ſimul oẽs moriẽdo proſtrauit.

† Cũq; hilare cor eorũ eſſet

†Duc

† innitar eis

Nicolaus de Lyra.

in feſto Philiſthinorũ,cũ dicit:a ¶ Cõuenerunt. gratias reddẽdo idolo ſuo de captione Samſonis,quã attribuebant idolo. b ¶ Qui de. per incendiũ terrę naſcẽtiũ:vt. ſ. dictũ eſt.xv.ca. c ¶ Pręceperũt. i. materiã riſus eis pręberet:qa cæcus erat: & iõ impingebat aliqñ ad parietẽ,aliqñ ad colũnã:& aliqñ cadebat:ex qbus ridebant Philiſthæi. d ¶ Qui. Hîc deſcribit mors B eius & cõſummatio. e ¶ Dimitte me. Tũ qa ex colliſiõibus ꝑdictis erat fatigatus vt requieſceret:tũ vt ꝑ earũ impulſum cũ dei adiutorio de quo ſperabat,domũ cadere faceret. iõ ſubdit: f ¶ At il. Quia videbat ꝙ eius deluſio reuertebatur in opprobriũ diuinũ,eò ꝙ captio Samſonis attribuebatur idolis:& de hoc idola laudabantur ab idololatris. g ¶ Vt vlciſcar me de hoſtibus meis: & pro amiſſione duorum luminum vnam vltio. Hoc enim dixit nõ liuore vindictę,ſed zelo iuſtitię & honoris diuini nõis:ita ꝙ Philiſthæi deũ blaſphemabãt idola laudando,ideo nõ peccauit,Philiſthęos occidẽdo,nec etã occidendo ſe cũ ipſis. prout ſubdit: h ¶ Moriatur. Et accipit hîc aĩa pro toto cõpoſito,quod eſt corruptibile,licet anima ſit immortalis. nõ em̃ Samſon intendebat ſe occidere per ſe ſed tantùm per accidens:quia nõ poterat blaſphematores nominis diuini occidere niſi ſeipſum cũ eis occidendo. Prętera voluntas domini erat,ꝙ hoc fieret: quod patet per hoc,ꝙ fortitudinem miraculoſè ſibi reddidit ad hoc faciẽdum. Quilibet autem debitor eſt mortis ipſi deo:& hoc debitũ poteſt repetere quãdo vult,& quomodo vult: & ideo Samſon non peccauit ſe cum aliis occidendo ex dei voluntate & inſtinctu diuino. Credendum eſt etiam quòd de peccatis prius perpetratis pœnituit:& quòd illa mors pœna peccatorum ſuorum fuit: quam non ſolùm acceptauit,ſed etiam pro ea dominum rogauit & ideo computatur in catalogo ſanctorum ad Heb. xi. ¶ Moraliter. Samſon Nazarꝰus eſt homo per baptiſmum domino conſecratus. Dalila quę ſitula interpretatur eſt ſenſualitas, per quam voluptas carnis quaſi per

†23. q5. c. ſi nõ licet. & c. reos. De diuor. c. gaudemus

Moraliter.

conuenerunt in unum,ut immolarent hoſtias magnas Dagon deo ſuo,& epularentur dicentes: Tradidit deus noſter inimicum noſtrum Samſon in manus noſtras. Quod etiam populus uidens laudabat deum ſuum, eandemq; dicebat: Tradidit deus noſter aduerſarium noſtrum in manus noſtras, qui deleuit terram noſtram, & occidit plurimos.* †Lætantesq; per conuiuia ſumptis iam epulis præceperunt ut uocaretur Samſon, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, fecerúntque eum ſtare inter duas columnas. Qui dixit puero regẽti greſſus ſuos: †Dimitte me ut tãgam columnas quibus omnis imminet dom⁹,& †recliner ſuper eas, & paululum requieſcam. Domus autem erat plena uirorum ac mulierum,& erant ibi omnes principes Philiſthinorum,ac †de tecto & ſolario, circiter tria milia utriuſq; ſexus ſpectãtes ludentem Samſon. At ille inuocato domino ait: Domine de⁹ meus memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem *priſtinam, deus meus,ut ulciſcar me de hoſtibus meis:& pro amiſſione duorum luminum unam ultionem recipiam. Et apprehendens ambas columnas quibus innitebatur domus, alterámque earum dextera,& alteram læua tenens, ait: †Moriatur anima mea cum Philiſthiim. Concuſſiſq; fortiter columnis, cecidit domus ſuper omnes principes & cæterã multitudinem quæ ibi erat. Multoq; plures interfecit moriens quàm antè uiuus occiderat. Deſcẽdẽtes autem fratres eius & uniuerſa cognatio, tulerunt corpus eius,& ſepelierunt inter Saraa & Eſthaol,in ſepulchro patris ſui Manue: Iudicauitq; Iſraël uiginti annis.

Cap. XVII.

FVitq; eo tempore uir quidam de monte Ephraim, nomine Michas, qui dixit matri

quaſi per ſitulam haurit. Per hanc Samſon decipitur,quia ꝑ ſenſualitatẽ homo aliqñ à gratia in baptiſmo recepta deiicitur. Septem crinib⁹ denudatur, quia ſeptẽ donis ſpũſſancti ſpoliatur. Oculis priuatur per mẽtis excęcatiõẽ. Catenis ligatur per peccãdi aſſuefactionem: carcere clauditur per obſtinationem. ſed tũc capilli eius incipiũt recreſcere,qñ diuinæ faciei reſpectu incipit pœnitere,ꝗ moriẽs triumphat de hoſtib⁹, quia moriendo peccato triũphat de dæmonibus. C

NICO. DE LY.

Cap. XVII.

FVitque. Hęc eſt vltima pars principalis huius libri in qua agit de quibuſdã caſibus tpe iudicũ accidentibus. Et ſunt tres caſus. ſcđs ponit ca. xix. tertius ponit in libro Ruth,ꝗ ſcđm Hebræos antiquos non eſt liber diſtinctus à libro Iudicũ:vt patet ꝑ Hier. in ꝓlogo galeato. Circa primũ dubitat quo tpe accidit caſus Michę. Et dicũt expoſitores nr̃i cõiter,ꝙ accidit poſt mortẽ Ioſue anteq; ſurgerent iudices. & ad hoc ꝓbandũ inducũt ꝙ hîc bis dicit:In diebus illis nõ erat rex in Iſrael &c. qa tũc nõ erat rex vel iudex qui errata corrigeret. Dicunt etiã,ꝙ hęc hiſtoria hîc deſcribit ad oſtẽdẽdum neceſſitatẽ dandi iudices Iſraeli ad corrigẽdũ errata. Sed iſtud dictũ nõ vr̃ multũ valere. Tũ qa ſicut dictũ eſt pluries iudices pręerãt ꝑ modũ directiõis & cõſilii, non ꝑ modũ dñii:ꝓpter qđ nõ habebãt efficaciã corrigẽdi:ſed reges eis ſuccedẽtes habuerũt autoritatẽ & ꝓtãtẽ ſubditos coercendi. Cã etiã ſuſcitãdi iudices inducta nõ habetur ex ꝓcedẽtib⁹,qa vbicũq; ſcriptura dicit:Suſcitauit eis dñs talẽ vel talẽ iudicẽ, ꝓmittitur pro cã huius ſuſcitatiõis tribulatio in qua erat populus Iſrael;vt per iudicem ſuſcitatũ liberaretur. Hebręi verò dicunt,ꝙ factũ Michę cõtigit ſub Othoniel, ꝗ ſucceſſit Ioſue. Et ad hoc ꝓbãdũ ĩducũt qđ ſcribit ĩ fine. xviii. ca. Mãſitq; apud eos idolũ Michę oĩ tpe quo fuit domus dei in Silo. hoc tp̃s incepit ante mortẽ Ioſue:vt habet Ioſue. xviii. Tpe aũt Ioſue nõ declinauerũt ad idololatriã,vt habet ſuprà. ii. ca. Et ideo dicũt ꝙ hoc accidit in principio tpis Othoniel,qđ fuit ꝓpinquius poſitiõi tabernaculi in Silo poſt tp̃s Ioſue. Igit circa hiſtoriã Michę ſic ꝓceditur: quia primò deſcribitur idololatriæ perpetratio. ſecũdò idololatræ ſpoliatio,ca. xviii. Circa primũ pręmittit fabricatio idoli. ſecũdò ſubdit abuſus ſacerdotii, ibi:Impleuitq;. Circa primũ,qa litera eſt intricata conſiderandum,ꝙ mater Michę cõſecrauerat ſummã pecunię pro fabricatiõe idoli. Michas autem volẽs illã in alios vſus expendere ſubtraxit illam occultè: poſtea verò pœnitens:tum quia & ipſe idololatra erat:tum quia maledictionem matris timebat,quæ illi qui pecuniam ſubtraxerat frequenter maledicebat: dictam pecuniam matri reſtituit:vt inde fieret quod ipſa promiſerat. Et hoc eſt quod dicitur:i ¶ Fuitque eo tempore vir. Hoc non refertur ad tempus Samſonis de quo immediatè ſuprà dictum eſt:qa factũ iſtud accidit lõgè añ. ſ. immediatè poſt mortẽ Ioſue,vt prędictum eſt

Moraliter. i ¶ Fuit. Eccleſia mater dr̃ oĩm Chriſtianorũ,licet multi eorũ ſint ei⁹ filii ſolo nũero & nõ merito. Itẽ paſtor inutilis eccleſię dicit idolum Zacha. xi. d. O paſtor & idolum

*ex noſtris

†ſuper terram

*meam D

Diuiſio

Moraliter.

predictum eſt, ſed refertur in generali ad tẽpus iudicũ: tñ intelli-
E gitur ꝑ prima parte illi⁹ tẽporis. Mille centum argen. Ex hoc di xerũt aliq, ꝙ iſta mater Michæ fuit Dalila, & ꝙ iſta pecunia fuit illa quã recepit ꝑ proditione Samſonis vt dictũ eſt. c. pce. ſed hoc patet falſum: tũ quia iſtud factũ contigit diu añ tps Samſonis & Dalilę: v t iã dictum eſt: tũ quia ſumma pecuniæ nõ eſt idẽ hîc & ibi, qa ipi Dalilę dederũt ſatrapę Philiſthinorũ ſinguli mille & cẽtũ argẽteos: erãt aũt quinq; & ſic ſumma illius pecunię aſcẽdit ad qnq; milia & qngentos argẽteos: hîc aũt ponunť tñ mille centũ argẽtei. b ¶ Quos ſepa. ſ. â cõmunibus vſib⁹ idolo dedicãdo. c ¶ Et ſuper. i. voto & iuramẽto ꝓmiſeras, ſecũdũ expoſitores noſtros. In Hebręo autem habetur: Me audiẽte maledixeras. ſ. ei qui pecuniam abſtulerat. d ¶ Ecce ego. quaſi dicat, paratus ſum reddere tibi propter cauſas prędictas. e ¶ Reddidit ergo. i. reddere ꝓmiſit, quia de redditione actuali poſtea agitur. f ¶ Quę dixerat. ſcilicet anteq; confiteretur pecuniam ſe habere: ſecundũ iſtam literã. in Hebręo habeť: Et dixit ei. ſ. poſt cõfeſſionẽ pecunię g ¶ Conſecraui. Dominum vocat falſum deum quem colebat. h ¶ Vt de manu. In hoc explicat modũ voti ſui. ſic em̃ vouerat ꝙ de manu ſua argentũ traderet filio, vt inde faceret fieri idolum. i ¶ Et nunc. i. ſtatim cũ mihi reddideris pecuniam ſcd'm formã voti mei. ſtatim tradã eã tibi ad faciendũ quod voui. k ¶ Reddi. ſ. ipſe Michas. l ¶ Matri. redditione actuali. m ¶ Quę tulit. Reſiduũ aũt pecunię fuit conſumptum in alijs q̃ ptinebãt ad cultũ illius idololatrię, vtpote in ędicula ephod, & conſimilibus, de quibus poſtea ſubditur: n ¶ Et dedit. non ꝑ manũ ꝓpriã, ſed ꝑ manũ filij ſui ſcd'm formã voti ꝑdictã. o ¶ Vt faceret ex eis ſculptile atque conflatile, quod fuit in domo Michæ. Qui ędicu. Dicunt aliqui ꝙ fuit vnum idolũ, quod vocatur hîc
F ſculptile & conflatile. i. factum ꝑ tũſionem & cõflationem. quia metalla prius calefiũt in igne & poſtea malleo tũdunť: vt ex eis aliquid facilius formetur. Alij autẽ dicunt: ꝙ fuit duplex idolũ: vnum per ſculpturã, qđ notať cũ diciť hîc, ſculptile: Aliud per fuſuram, quod notať per hoc quod dicit, cõflatile. p ¶ Qui ędi. i. paruã ędem, deo ſe. idolo dedicãdo & ab alijs vſibus ſeparãdo & vocať hîc idolũ deus. Et in tota hiſtoria hoc nomen deus vel dominus pro deo falſo accipiť, excepto quod in fine diciť: Omni tpe quo fuit domus dei in Silo: hîc enim accipiť pro vero deo. q ¶ Et fecit ephod theraphim. Quod autem ſequiť: Id eſt veſtem ſacerdotalem & idola. non eſt in Hebręo: ſed appoſitum fuit â tranſlatore ad exprimẽdũ interpretationẽ ephod & theraphim, ephod enim eſt idem quod ſuperhumerale: vt habeť Exo. xxviij. & eſt veſtis principalis ſummi ſacerdotis, & per ipſam hîc intelliguntur alia veſtimenta ſacerdotalia quæ fecit Michas, vt dicunt expoſitores communiter. Si autem per theraphim hîc intelliguntur idola in plurali, neſcio. Dicunt tamen Hebræi ꝙ theraphim eſt caput pueri primogeniti dæmoni immolati: quod aromatibus conditur, vt poſſit diu permanere ſine putrefactione & ſuper linguam eius in lamina aurea parua poniť nomẽ dæmonis. & ſic dat reſponſa: ꝓut dictũ eſt diffuſius Ge. xxxj. Et huic dicto videť cõcordare illud quod habetur ſequẽti ca. Noſtis ꝙ in domibus iſtis ſit ephod & theraphim & ſculptile atq; conflatile. ita ꝙ theraphim videtur eſſe aliud â duobus idolis ꝑdictis: quorum vnũ fuit factũ per fuſurã: aliud per ſculpturam: vel aliud ab vno duobus modis facto: vt prædictũ eſt. r ¶ Impleuitq;

† q tibi ablati fuerant ſic LXX.
† ego accepi illos
† id eſt veſtem ſacerdotalem
† Conſecrauitq;
† j. 18. a. & 21. d.
† ordinem veſtimẽtorũ Alij conſtitutas veſtes. Chald. interpr. par veſtium
† Conſecrauitq;

a ſuæ: Mille & centum argenteos
b † quos ſeparaueras, & ſuper qui
c bus me audiẽte † iuraueras, ecce
d ego habeo † & apud me ſunt. Cui
illa reſpondit: Benedictus filius
e me⁹ domino. Reddidit ergo eos
f matri ſuę, quæ dixerat ei: Conſe-
g craui & uoui hoc argentum dño:
h ut de manu mea ſuſcipiat filius
meus, & faciat ſculptile atq; cõfla
i tile & nũc trado illud tibi. Reddi
k dit igitur eos matri ſuę. Quę tulit
l ducẽtos argẽteos & dedit eos ar
m gẽtario, ut faceret ex eis ſculpti-
n le atq; cõflatile, quod fuit in do-
o mo Michę Qui ędiculã quoq; in
p ea deo ſepauit, & fecit ephod &
q theraphim, id eſt ueſtẽ ſacerdota
r lẽ & idola. † Impleuitq; uni⁹ filio-
rũ ſuorũ manũ & fact⁹ eſt ei ſacer
s dos. † In diebus illis nõ erat rex in
Iſraël, ſed unuſqſq; qđ ſibi rectũ
uidebať hoc faciebat. Fuit quoq;
t alter adoleſcẽs, de Bethlehem Iu
da, ex cognatione eius: eratq; ipſe
v Leuites & habitabat ibi. Egreſ-
x ſusq; de ciuitate Bethlehem: per-
egrinari uoluit ubicunque ſibi
commodum reperiſſet. Cumq;
ueniſſet in montem Ephraim,
iter faciẽs, & declinaſſet parum-
per in domum Michæ, interro-
gatus eſt ab eo unde ueniſſet:
Qui reſpondit: Leuita ſum de
Bethlehem Iuda: & uado ut ha-
bitem ubi potuero, & utile mihi
eſſe proſpexero. Dixitq; Mi-
chas: Mane apud me & eſto mi
hi parens ac ſacerdos: dabóque
tibi per annos ſingulos decem
argenteos, ac † ueſtem duplicem,
& quę ad uictum ſunt neceſſaria.
Acquieuit & manſit apud homi
nem: fuitq; illi quaſi un⁹ de filijs. y
† Impleuitque Michas manum z
eius, & habuit puerum ſacer-
dotem apud ſe. Nunc ſcio, di- a
cens: ꝙ benefaciet mihi deus ha-
bẽti Leuitici generis ſacerdotem.

G uitque. Hîc conſequẽter deſcribitur abuſus ſacerdotij duplex. Primò: quia facit ſibi ſacerdotem vnum de filijs ſuis, quod notatur cũ diciť: Impleuitque. id eſt obtulit ad manum eius oblationem vel ſacrificium per eũ offerẽdum tanq; per ſacerdotem. Ideo ſubditur: s ¶ Et factus. Cûm tñ nullus eſſet promouendus ad ſacerdotiũ niſi de filijs Aarõ. Michas autem nõ erat, de ſtirpe illa, ſed de tribu Ephraim. Secundò quia fecit ſibi ſacerdotẽ de tribu Leui, ſed nõ de filijs Aarõ. quod notatur cûm diciť: t ¶ Fuit quoque. Hoc dicitur ad differentiam alterius Bethlehem quę erat in tribu Zabulõ, vt habetur Ioſue. xix. v ¶ Ex cognatio. ſcilicet ipſius Michæ, vt dicunt aliqui. Sed hoc eſt falſum, quia in Hebræo habetur: Ex cognatione Iuda. Mulieres em̃ quæ non ſuccedebant in hæreditate paterna poterant contrahere cum viris alterius tribus, vt dictum fuit Nu. vlti. & ideo mater iſtius Leuitæ fuit de tribu Iuda: pater autem de tribu Leui. Diciť etiam de Bethlehem Iuda, quia tribus Leui per omnes tribus erat diſperſa, vt dictum fuit Ioſue. xxj. x ¶ Egreſſusque. Quia filij Iſrael iam declinauerant ad idololatriam: nec reddebãt decimas ad ſuſtentationem Leuitarum vt tenebantur: & ideo Leuitæ cogebãtur quęrere victum per alium modum. Cætera patent vſq; ibi: y ¶ Fuitque illi quaſi. Tenebat enim eum in domo ſua honorifice nec occupabat eum operibus ſeruilibus. z ¶ Impleuitque. Exponatur ſicut pri⁹. a ¶ Nunc ſcio. Licet enim eſſet idololatra iſte Michas, & coleret deum falſum, vtpote dæmonẽ in idolo: tamen credebat ꝙ obſequium ſacerdotis de ſtirpe Leui eſſet ei magis placitum, quâm de altera tribu.

Duplex Michę abuſus î ſacerdotio

† maledixeras

Moraliter

ſtor & idolum derelinquens gregem. Igitur Michas qui matri ſuæ tradidit argentũ ad fabricandum idolum, ſignat illum qui filius eſt eccleſię ſolo numero: & pecuniã offert præſidenti eccleſiæ, vt ipſe promoueatur ad paſtoris officium, & ſic fiat idolum, quia ſic promotus non ſolũm inutilis eſt eccleſiæ, ſed etiam nociuus. & de tali ſubdiť: r ¶ Impleuitque. Quia talis nõ dat
H aliquid niſi nepotibus & conſanguineis in vita ac ſcientia defectuoſis, quibus dat præbendas ſi ſit epiſcopus: & bona eccleſiæ ſi ſit inferioris gradus: & parum aut nihil dat pauperibus: & huic bene conuenit hoc nomen Michas quod interpretatur quis. i. quaſi nullus. Sicut de Sobna præpoſito tẽpli dicitur Eſa. xxij. e. Quis tu hic aut quaſi quis &c. Sequitur: Ecce dominus aſportari te faciet ſicut aſportatur gallus gallinaceus.

& vtile mihi eſſe proſpexero

¶ In capitu. xvij. vbi dicitur in poſtilla: Et vocatur idolum deus in tota iſta hiſtoria &c.

ADDITIO.

Si quis obijciat quomodo ſacra ſcriptura vtatur nomine diuino pro deo falſo ſeu idolo præſertim nomine domini tetragrãmaton, quod ſecundum doctores catholicos & Hebræos eſt incommunicabile creaturæ prout poteſt haberi Exodi. iij. Dicendum, ꝙ ſcriptura ſacra in talib⁹ recitat idololatrarũ opinionem, licet erroneam & falſiſſimam non aſſerendo, ſed tantummodo referendo. Idololatræ enim Gentiles qui legem Moſaicam non ſuſceperant: dæmonia ſua deos vocant in communi. idololatræ verò ab Iſraelitico ritu peruerſi qui nomen dei tetragrammaton ex fide habuerant, hoc idem nomen ſuis idolis pernicioſè attribuebant, prout in hoc capitulo & in ſimilibus reperitur &c.

Cap. XVIII.

a I
b N diebus illis non erat rex in Iſraël:
c & tribus Dan quærebat poſſeſsionem
d ſibi ut habitaret in ea. Vſq; ad illũ enim
diem inter cæteras tribus ſortẽ non acce
perat. Miſerunt ergo filij Dan, ſtirpis &
familiæ ſuæ quinq; uiros fortiſsimos de
Saraa & Eſthaol, ut explorarent terram, & diligenter inſpi
cerent. Dixeruntq; eis: Ite & conſiderate terram. Qui cùm
e pergentes ueniſſent in montem Ephraim, & intraſſent do
f mum Michæ, requieuerunt ibi. Et agnoſcentes uocem a-
g doleſcentis Leuitæ, utenteſq; illius diuerſorio: dixerunt ad
eum: Quis te huc adduxit? Quid hîc agis? Quam ob cau
ſam huc uenire uoluiſti? Qui reſpondit: Hæc & hæc præ-
ſtitit mihi Michas, & me mercede cõduxit, ut ſim ei ſacer-
h dos. Rogauerunt autem eum ut conſuleret dominum: &
ſcire poſſent an † proſpero itinere pergerẽt & res haberet
i effectum. Qui reſpondet eis: Ite cum pace. † Dominus re-
ſpicit uiam ueſtrã & iter quò pergitis. Euntes igitur quin-
k l que uiri uenerunt Lais: uideruntq; populũ habitantem in
m ea abſq; ullo timore, iuxta cõſuetudinem Sidoniorum, ſe-
curum & † quietũ nullo eis penitus reſiſtente, magnarumq;
opum, & procul à Sidone atq; à cunctis hominibus ſepara n o
tum. Reuerſiq; ad fratres ſuos in Saraa & Eſthaol, & quid
egiſſent ſciſcitãtibus reſponderunt: Surgite & aſcendamus
ad eos. † Vidimus enim terrã ualde opulentã & uberẽ. No
lite negligere, nolite ceſſare. Eamus & poſsideamus eam:
nullus erit labor. Intrabimus ad ſecuros in regionem latiſ
ſimam, † tradetq; nobis dominus locum in quo nullius rei
p eſt penuria eorum quæ gignuntur in terra. Profecti igitur
ſunt de cognatione Dan, id eſt de Saraa & Eſthaol ſexcen
q ti uiri accincti armis bellicis, aſcendẽteſq; manſerũt in Ca-
riathiarim Iudæ, qui locus ex eo tẽpore caſtrorũ Dan no-
men accepit: & eſt poſt tergum Cariathiarim. Inde tranſ- r
ierunt in mõtem Ephraim. Cumq; ueniſſent ad domũ Mi
chæ, dixerunt quinq; uiri qui prius miſſi fuerant ad conſi-
derandam terrã Lais, cæteris fratribus ſuis: † Noſtis quòd
in domibus iſtis ſit ephod & theraphim, & ſculptile atque t
conflatile. Videte quid uobis placeat. Et cùm paululũ de-
clinaſſent, ingreſſi ſunt domũ adoleſcentis Leuitæ qui erat
in domo Michæ: ſalutaueruntq; eum uerbis pacificis: ſex- v
centi autem uiri ita ut erant armati, ſtabant ante oſtiũ. At
illi qui ingreſſi fuerant domũ iuuenis⁎: ſculptile & ephod
& theraphim atq; conflatile † tollere nitebantur: & ſacer-
dos ſtabat ante oſtium ſexcentis uiris fortiſsimis haud pro
cul expectantibus. Tulerunt igitur qui intrauerant ſculpti
le, ephod & † idola atq; conflatile. Quibus dixit ſacerdos:
Quid facitis? Cui reſponderũt: Tace & pone † digitum ſu
per os tuum, ueniq; nobiſcum ut habeamus te patrem ac
ſacerdotem. Quid tibi melius eſt, ut ſis ſacerdos in domo
unius uiri, an in una tribu & familia in Iſraël? Quod cùm
audiſſet † acquieuit ſermonibus eorum, & tulit ephod &
idola ac ſculptile, & profectus eſt cum eis. Qui cùm perge x
rent & ante ſe ire feciſſent paruulos ac iumenta & omne
quod erat pretioſum, iamq; à domo Michę eſſent procul, y
uiri q habitbaant in ædibus Michæ † conclamantes ſecuti
ſunt, & poſt tergum clamare cœperunt. Qui cùm reſpexiſ
ſent, dixerũt ad Micham. Quid tibi uis? † Cur clamas? Qui
reſpondit: Deos meos quos mihi feci, tuliſtis, & ſacerdotẽ, z

CAP. XVIII.

A I N diebus. Hîc conſequẽter deſcribiť idololatrię ſpoliatio, vbi priò deſcribiť ſpoliandi occaſio, ſecũdò ſpoliãtiũ occupatio, ibi: Profectiq;. tertiò ſpoliatĩ cõqueſtio, ibi: Cũq; iam. quartò ſpoliantiũ abuſio, ibi: Poſuerũt. Circa primũ ſciẽdum: qđ occaſio ſpoliatiõis Michę fuit miſſio exploratorũ à filiis Dan: qui eũdo ad locũ explorãdũ diuerterũt ĩ domũ Michę ad hoſpitandũ ibi. q̃a erat hõ potens & diues & de filiis Iſrl'. & hoc eſt quod diciť: b ¶ Trib⁹ Dan. Licet eñ accepiſſet ſortẽ poſſeſſiõis ſuæ ab ipſo Ioſue: vt hr̃ Ioſue. xix. ſicut & aliæ trib⁹: tñ in ſorte cuiuslibet trib⁹ adhuc manebant Gẽtiles, q nõ erãt adhuc deleti, nec expulſi p filios Iſrl': & maxiẽ ĩ ſorte Dan. quia Amorrhęus arctauit filios Dan ĩ monte: nec dedit eis locũ vt ad planiora deſcenderẽt, vt habeť. ẽ. c. i. & ſic intelligẽdũ eſt qđ ſubdiť: c ¶ Vſq; ad il. ſ. ſufficiẽtẽ p tãta multitudine. ideo ſubdiť: d ¶ Mãſe. ſ. ad explorãdã ciuitatẽ Lais quõ poſſent eã cape ad habitãdũ ibi. e ¶ Et ĩ tranſ. erat eñ hõ diues, & poterat eos recipere. f ¶ Et agnoſcẽ. p loq̃lã eñ cognouerũt qđ eſſet de Bethlehem. Licet eñ oẽs filij Iſrl' haberẽt vnũ idioma. ſ. Hebraicũ, tñ aliq̃n aliť pnũtiabať ĩ diuerſis ptib⁹ terrę Iſrael. ſicut idioma Gallicũ aliť ĩ Normãdia, & aliť ĩ Picardia. g ¶ Vtẽtes. i. loco ei aſſignato ad manẽdũ, ad quẽ diuertebat ad dormiẽdũ et ad alia ſibi neceſſaria. Cętera patẽt vſq; ibi: h ¶ Rogauerũt. i. falſũ deũ. Iã eñ dixerat qđ idola colebat vt patebit. i. Iam eñ multi de Iſrl' declinauerãt ad idololatriã. i ¶ Dñs. Dicũt aliq qđ hoc dixit eis de capite ſuo, volẽs eis loq placẽtia. Alij vẽrò dicũt q hoc dixit eis ex reſpõſo dæmonis lo q̃ntis ĩ idolo, vl ĩ theraphĩ mõ ſupradicto. De⁹ eñ pmittit aliq̃n dęmones dare talia reſponſa idololatris, q̃a ex malitia ſua demereñť q ſic ĩ errorib⁹ nutriañť, & talia reſpõſa aliq̃n ſunt vẽra. k ¶ Venerunt Lais. ſic debet ſcribi. Illa eñ ciuitas q̃ vocať Lachis, fuerat capta añ ab ipſo Ioſue, vt hr̃ Ioſue. x. Et iſta q̃ vocať hic Lais, vocať Leſẽ, Ioſue xix. l ¶ Videruntq;. & p cõſequẽs improuiſũ ad reſiſtendum

B

reſiſtẽdũ aduerſariis repẽte ſupueniẽtib⁹. m ¶ Iuxta. q̃a Sidon erat ciuitas fortis & munita, & iõ habitatores ei⁹ nõ timebãt ab extraneis, ita nec iſti de Lais, q̃uis nõ haberẽt ciuitatem ita fortẽ. n ¶ Et pcul. ita qđ nõ poterãt citò iuuari ab illa ciuitate. o ¶ Atq;. i. nõ habẽtẽ fœd⁹ ſocietatis cũ aliqb⁹ aliis p q̃s ſuccurri ei poſſit. Cætera patent. p ¶ Profecti. Hîc conſequẽter deſcribiť ſpoliantiũ occupatio. Sexcẽti eñ viri bellatores de tribu Dan eũtes ad capiẽdũ ciuitatẽ Lais exploratã, dũ trãſirẽt iuxta domũ Michæ, abſtulerũt idola & ornamẽta ſacerdotalia, ducẽtes ſecũ ſacerdotẽ, de cõſenſu tñ ipſius. Et patet lr̃a paucis exceptis q̃ diſcurrẽť exponẽdo. q ¶ Mãſer. nõ ĩ ciuitate, ſed extrà, vt patet ex hoc qđ ſubdiť: r ¶ Poſt &c. Noſtis. i. cognoſcere debetis. Ex q̃ patet qđ pdictũ eſt. ſ. qđ ſciebãt qnq; viri ſupradicti idola eſſe ĩ domo Michę p Leuitã q eis ĩdicauerat: aliť nõ aliis potuiſſent hoc indicaſſe. s ¶ Qđ ĩ do. Capitulo pcedẽti dictũ eſt qd ſignificẽt iſta. t ¶ Vi. videlicet de ablatiõe idolorum & ornamẽtorũ ad hoc ptinẽtiũ. Et q̃a erant pni ad idololatriã, cõſẽſerũt q hoc fieret. v ¶ Sexcẽti. parati iuuare illos q ĩgreſſi fuerant ad tollẽdũ pdicta ſi ĩdigerent. Cætera patent vſque ibi: x ¶ Qui cum. Bellatores eñ ita fecerũt, ne Michas & illi q cũ eo erãt, ſequẽtes talia raperẽt, vl' puulis nocerẽt, q defẽdere ſe non poſſent. y ¶ Iamq;. Hîc cõſequeñť deſcribiť ſpoliati cõqueſtio. Et patet lr̃a vſque ibi: z ¶ Deos. In Hebręo hr̃: Et qd mihi ampli⁹? q̃ſi diceret illa q̃ tuliſtis ita ptioſa erãt mihi, qđ parũ aut nihil appret ior reſiduũ: Et ſic intelligen

C

D

Moral'. a ¶ In dieb⁹. b ¶ Tribus Dan. Secundũ doctores de Antichriſto loquẽtes, ipẽ naſceť de tribu Dan. Propter qđ Apo. vij. iter ſeruos dñi ſignatos nõ fit mẽtio de tribu Dan. Igiť p tribũ Dã cõueniẽter põt Antichriſt⁹ cũ ſibi adhęrẽtib⁹ deſignari. Per viros aũt de tribu Dã miſſos ad cõſiderãdã terrã, deſignãť ei⁹ pnũtij ad pdicationẽ & dilatationem ſui ĩperij. Per Lais q̃ dr̃ ciuitas magnarũ opũ & eius terram, Ieruſalẽ & Iudea deſignãť, eò q Iudęa dr̃ ĩ ſacra

h ⁎ ſcriptura

Diuiſio

† ſecũdaret iter ipſorũ Heb.

† cõfidentẽ quẽ nemo pudore ſuffũdebat nõ poſſidẽtem regnum vl', cui nemo imperabat, pcul à Sidonis remotũ nec cõmerciũ vllũ habẽtẽ cũ aliis hominib⁹. Reuerſiq; -nullus erit labor

† tradidit eñ

† theraphĩ & infrà

† lętatus eſt ĩ corde ſuo,

† Cõgregatus eſt

† Añ dñm eſt via vr̃a p quã ambulatis. i. dominus diriget vos per viã p quam ambulare debeatis.

† Nu. 13. d.

† vl' Scitote

⁎ prius cũ explorarẽt terram,

† tulerunt

Moraliter

† manũ tuã

† cõgregati pſecuti ſunt filios Dan clamantes poſt eos

E ~ſic intelligenda eſt trãſlatio nr̃a q̃
habet: Et omnia quæ habeo. Nõ em̃
† ab iſtis, q̃d mihi vltrà?
abſtulerunt bona Michæ alia, cũ eſſet
de filijs Iſrael, quos ſpoliare nolebãt,
ſed tm̃ acceperũt illa quę erant ad cul
tum idolorum pertinentia: quod cre
debant ad religionem pertinere, non
ad furtum. & hoc eſt quod ſubditur:
a ℂ Caue ne. i. cum familia tua &
bonis tuis. Cętera patent ex ſupradi-
ctis vſq; ibi: b ℂ Erat. In Hebræo
habetur: In torrente Rohob. c ℂ Po
ſuerunq;. Hîc conſequenter deſcri-
bitur ſpoliorum abuſio: quia ill' quæ
abſtulerant de domo Michæ, abuſi-
ſunt ad idololatriã exercẽdã. Et hoc
eſt quod dicitur: Poſueruntq; ſibi.
Per hoc ĩtelligũtur alia ad idololatriã
pertinentia, quæ ſibi poſuerunt, ſcili-
cet ad exercendum idololatriam. iõ
ſubditur: d ℂ Et Ionathan. Iſte eſt
Leuites quẽ adduxerũt de domo Mi
chę. e ℂ Ac filios. prędictorũ idolo
rũ. f ℂ Vſq; ad di. q̃ facta eſt p Sal-
manaſar regem Aſſyriorũ, vt habet
iiij. Reg. xvij. Et ſecundũ hãc expoſi-
tionẽ ly captiuitatis ſuæ, refert ad tri
bum Dan. Hiero. autẽ ſup librũ Pa-
ral. dicit, qđ refert ad domum dñi. i.
vſq; ad captionẽ arcę per Philiſthęos
q̃ habetur. j. Regũ. iiij. quia tunc trãſ-
latũ fuit tabernaculũ de Silo. Et hoc
dictũ cõſonat literæ ſequẽti, cũ dicit:
F g ℂ Manſitq;. q. di. non amplius.

Moraliter
*ſcriptura optima terra fluens lacte
& melle. Per hoc autem qđ viri de
tribu Dan ſpoliauerunt Micham, &
domũ eius antequã caperent Lachis
* cõcubinã * fornicata apud eum
ſignificantem Ieruſalẽ, ſignificat qđ
Antichriſtus alias terras ſaltẽ plures,
añq; capiat Ieruſalẽ, ſubiugabit ſibi.
Per hoc autẽ qđ tribus Dan poſuit
idolum in Lachis, figuratum fuit, qđ
† volẽs loqui ad cor Hebra,
Antichriſtus in Ieruſalem ſit ponẽd',
ſicut idolũ adorãdus. Vñ dicit Apo
ſtolus. ij. Theſſal. ij. c. de ipſo: Qui ex-
tollit ſupra om̃e id qđ dr̃ de', aut qđ
colitur, ita vt in templo dei ſedeat, tã
quam ſit deus. Per hoc autẽ qđ ſub-
ditur: f ℂ Vſq; ad diem. ſignifica
tur qđ Antichriſtus per Chriſtum ſit
deijciẽdus, ſicut dicitur. ij. Theſſal. ij.
Quem dominus Ieſus interficiet ſpiri
tu oris ſui: & deſtruet illuſtratione ad
uentus ſui.

NI. DE LYRA.

CAP. XIX.

† Puſillũ panis, & cõforta ſtomachũ fulci cor tuum buccella panis

F Vit quidam. Hîc
ponitur caſus ſecun-
dus de vxore Leuitæ
quæ in ciuitate Ga-
baa mortua fuit ex ni
mia libidine abutentium ipſa. Circa
Diuiſio
quod ſic proceditur: quia primò de
ſcribitur hîc ſceleris perpetratio. ſecũ
† cõpulit eũ ſocer eius,
dò perpetrantium vaſtatio. xx. c. ter
tiò vaſtatorũ reparatio. xxj. c. Prima
pars diuiditur in tres, q̃a primò de-
† fulcias cor tuũ. Et tardare fecit eũ vſq; inclinatã iã diem
ſcribitur occaſio peccati. ſecũdò mo
dus perpetrãdi, ibi: Illis epulantibus.
tertiò manifeſtatio facti, ibi: Quã cũ
eſſet ingreſſus. Occaſio autem pcti
fuit in hoc, quod Leuites vxorẽ ſuam
quę receſſerat ab eo, reduxit per ciui
tatem Gabaa, in quã erãt aliqui homi
nes peſſimi

& omnia quę † habeo, & dicitis: quid tibi eſt?
a Dixeruntq; ei filij Dan: Caue ne ultrà loqua
ris ad nos, & ueniant ad te uiri animò conci-
tati, & ipſe cum omni domo tua pereas. Et
ſic cœpto itinere perrexerũt. Videns autem
Michas, quòd fortiores ſe eſſent, reuerſus eſt
in domum ſuam. Sexcenti autem uiri tule-
runt ſacerdotem, & quæ † ſuprà diximus, ue-
neruntq; in Lais ad populum quieſcentem
atq; ſecurum, & percuſſerunt eos in ore gla-
dij, urbemq; incendio tradiderunt, nullo pe-
nitus ferente præſidium, eò quòd procul ha-
bitarent à Sidone, & cum nullo hominũ ha
b berent quicquam ſocietatis ac negotij. Erat
autem ciuitas ſita in regione Rohob. Quam
rurſum extruentes habitauerunt in ea, uoca
to nomine ciuitatis Dan, iuxta uocabulum
patris ſui quem genuerat Iſraël, quæ prius
c d Lais dicebatur. Poſueruntq; ſibi ſculptile, &
e Ionathan filium Gerſom filij † Moyſi ac fi-
f lios eius ſacerdotis in tribu Dan uſque ad di
g em captiuitatis ſuæ. Manſitq; apud eos ido
lum Michæ omni tempore quo fuit domus
dei in Silo. In diebus illis non erat rex in
Iſraël.

Cap. XIX.

FVit quidam uir Leuites h
habitans in latere montis
Ephraim, qui accepit uxo i
rem * de Bethlehem Iuda.
Quæ * reliquit eum: & k
reuerſa eſt in domum pa-
tris ſui in Bethlehẽ, man-
ſitq; apud eum quatuor menſibus. Secutusq; l
eſt eam uir ſuus, † uolens reconciliari ei, atque
blandiri, & ſecum reducere: habens in comi m
tatu puerum, & duos aſinos. Quæ ſuſce- n
pit eum, & introduxit in domum patris ſui.
Quod cùm audiſſet ſocer eius, eumq; uidiſ-
ſet, occurrit ei lætus, & amplexatus eſt homi
nem. Manſitq; gener in domo ſoceri tribus
diebus, comedens cum eo & bibẽs familiari
ter. Die autem quarto † de nocte cõſurgens o
proficiſci uoluit. Quem tenuit ſocer, & ait
ad eum: † Guſta prius puſillum panis, & con
forta ſtomachum, & ſic proficiſceris. Sede-
rúntque ſimul, ac comederunt & biberunt.
Dixitque pater puellæ ad generum ſuum:
Quæſo te, ut hodie hîc maneas, pariterque
lætemur. At ille conſurgens cœpit uelle pro
ficiſci. Et nihilominus † obnixè eum ſocer te-
nuit, & apud ſe fecit manere. Mane autem
facto parabat Leuites iter. Cui ſocer rurſum:
Obſecro, inquit, ut † paululum cibi capias, &
aſſumptis uiribus donec increſcat dies poſt-
ea proficiſcaris. Comederunt ergo ſimul,
ſurrexitq; adoleſcens, ut pergeret cum uxo-
re ſua & puero. Cui rurſum locut' eſt ſocer:

nes peſſimi & luxurioſi nimis. Circa G
hoc igitur ſic proceditur, q̃a primò
deſcribit vxoris recõciliatio. ſecũdò
reconciliatæ reductio, ibi: Die autem
quarto. tertiò in Gabaa hoſpitatio,
ibi: Occubuitq; ei ſol. Circa primum
dicitur: i ℂ Qui accepit. Hoc dici
tur ad differentiam alterius Bethlehẽ,
quę eſt in tribu Zabulon, vt ſuprà di
ctum eſt. xvij. ca. k ℂ Quæ reliq̃t. † fecerat Michas
In Hebręo habetur: Quę fornicata eſt
ſuper eum. & ſic in Hebręo videtur
tangi cauſa receſſus. vtpote quia pro
pter fornicationem vir eius eiecit eã:
vel quia ipſa ignorante viro receſſit
ab eo cũ adultero, & poſtea non fuit
auſa reuerti ad maritum ſuum: & iõ
iuit ad domum patris ſui. l ℂ Secu
tusq;. Sicut frequenter contingit, q
viri ſcientes vxores ſuas malè egiſſe
contra legem thori, adhuc eas tamen
reuocant. m ℂ Habens in co.
id eſt ſeruum. Cætera patent in litera.
o ℂ Die autem quarto de & cę.
Hîc cõſeq̃nter deſcribit vxoris recõ
ciliatæ reductio. Et patet lr̃a vſq; ibi: † Manaſſe
~Conſidera q
Allegoricè
* h ℂ Fuit quidã. Per hunc Leui
tam qui dicitur vir à v̾tute, poteſt al
legoricè deus ſignificari, de quo dicit
Exod. xv. a. Dñs quaſi vir pugnator.
i ℂ Qui accepit. i. ſynagogam ĩ da
tione legis in monte Sinai ſibi cõiun-
gens eã. k ℂ Quę reli. per idolola-
triam multipliciter fornicando: Vn-
de in Hebræo habetur hîc. Quæ for
nicata eſt ſuper eum. Et hęc fornica-
tio p idololatriã patet ex decurſu ve- H
teris teſtamẽti. l ℂ Secutusq;. Per
qđ ſignificatur qđ de' voluit ſibi re
cõciliare ſynagogã, & ad hoc miſit p
phetas. p ipſos eã reuocans ab idolo
latria. Iere. iiij. Tu autẽ fornicata es cũ
amatoribus multis: tamen reuertere
& ego ſuſcipiã te dicit dominus. Tã-
dem poſt pphetas ipſe venit in pro-
pria perſona, ad reconciliandũ ipſam
ſibi per fidem & dilectionem. vñ di-
cit Mat. xv. c. Non ſum miſſus niſi ad
oues quę perierũt domus Iſrl. Et q̃m
aliqui de ſynagoga receperunt eũ per
fidem & dilectionem, ſcilicet apoſto-
li & alij credentes de Iudæa. ideo ſub
ditur: n ℂ Quæ ſuſce. in paucis tñ Moraliter
perſonis reſpectiuè. Moraliter autem
per virum intelligitur rõ ſecũdũ Au † mane
gu. & per vxorem ſenſualitas, cui ra-
tio debet dominari ſicut vir mulieri.
Ipſa tamen ſenſualitas recedit ab obe
dientia rationis illicitę, delectabilibus
ſenſuum inhærendo. Sed tunc ratio
debet eſſe diligens, vt ad eius obediẽ-
tiam reducatur. Et quia perſonis ad
deum reuertẽtib' fide & dilectiõe dia
bolus pcurat tribulationes multas &
magnas: propter hoc apoſtolis & a-
lijs credentibus procurauit tribula-
tiones: priò per ſacerdotes & ſcribas
Iudęorum, vt patet Act. viij. & ix. &
pluribus alijs locis. & poſtea per im-
peratores Romanorum, ĩ quibus tri
bulationibus apoſtoli & plures alij
cũ illuſionibus magnis fuerũt mortui.
& hoc fuit figuratum ĩ interfectiõe p
dictæ mulieris cũ magna illuſiõe. Qđ
autem ei' interfectio fuit p terrã Iſrl
nũtiata, p hoc ſignificatũ fuit apl'orũ
* aliorumq;

a Conſidera quòd dies ad occaſum decliuior ſit & propin-
quet ad ueſperum. Mane apud me etiã hodie, & duc lætum
diem, & cras proficiſceris, ut uadas in domum tuam. Nolu-
it gener acquieſcere ſermonibus eius, ſed ſtatim perrexit &
b uenit †contra Iebus, quæ altero nomine uocabatur Ieruſa-
lem: ducens ſecum duos aſinos onuſtos, & concubinam.
Iamq; aderant iuxta Iebus, & dies mutabatur in noctem.
Dixitq; puer ad dominum ſuum: Veni obſecro, declinemus
ad urbem Iebuſæorum, & maneamus in ea. Cui reſpondit
c dominus: Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non
eſt de filiis Iſraël, ſed tranſibo uſque Gabaa: & cùm illuc per
uenero, manebimus in ea, aut certè in urbe Rama. Tranſie-
d runt ergo Iebus, & cœptum carpebant iter: occubuitq; eis
ſol iuxta Gabaa quæ eſt in tribu Beniamin, diuerteruntq;
ad eam, ut manerent ibi. Quò cùm intraſſent, ſedebãt in pla
e tea ciuitatis, & nullus eos recipere uolebat hoſpitio. Et ec-
ce apparuit homo ſenex reuertens de agro, & de opere ſuo
ueſperi, qui & ipſe de monte erat Ephraim, & peregrinus
habitabat in Gabaa. Homines autem †regionis illius erant
filij Iemini. Eleuatisq; oculis uidit ſenex† ſedentem homi-
nem cum ſarcinulis ſuis in platea ciuitatis, & dixit ad eum:
Vnde uenis, & quò uadis? Qui reſpondit ei: Profecti ſumus
de Bethlehem Iuda, & pergimus ad locum noſtrum qui eſt
f in latere montis Ephraim, unde ieramus in Bethlehem. Et
nunc *uadimus ad domum dei, nullúsque ſub tectum ſuum
nos uult recipere, habentes paleas & fœnum in aſinorum
pabulum: & panem ac uinum in meos & ancillæ tuæ uſus,
& pueri qui mecum eſt: nulla re indigem9 niſi hoſpitio. Cui
reſpondit ſenex: Pax tecum ſit. Ego præbebo omnia quæ
neceſſaria ſunt, tantùm quæſo ne in platea maneas. Introdu
xitq; eum in domum ſuam, & pabulum aſinis præbuit, ac
poſtquam lauerũt pedes ſuos, recepit eos in conuiuium. Illis
g †epulantibus, & poſt laborem itineris cibo & potu reficien
h tibus corpora, uenerunt uiri ciuitatis illius †filij Belial, id eſt
i abſq; iugo, & circundantes domum ſenis, fores pulſare cœ-
k perunt: clamantes ad dominum domus atq; dicẽtes: †Educ
uirum qui ingreſſus eſt domum tuam, ut abutamur eo. E-
greſſusq; eſt ad eos ſenex, & ait: Nolite fratres, nolite facere
malum hoc, quia ingreſſus eſt homo hoſpitium meum, &
l ceſſate ab †hac ſtultitia. Habeo filiam uirginem, & hic ho- l
m mo habet concubinam: educam eas ad uos, ut †humilietis
eas, & ueſtram libidinem compleatis: tãtum obſecro ne ſce
lus hoc contra naturam operemini in uirum. Nolebant ac-
quieſcere ſermonibus illius. Quod cernẽs homo eduxit ad
n eos cõcubinam ſuam, & †eis tradidit illudendam. Qua cùm
tota nocte abuſi eſſent, dimiſerunt eam mane. At mulier re
cedentibus tenebris, uenit ad oſtium domus, ubi manebat
o dominus ſuus, & ibi corruit. Mane facto ſurrexit †homo &
aperuit oſtium domus, ut cœptam expleret uiam: & ecce*
concubina eius iacebat ante oſtium, ſparſis in limine mani-
bus. Cui ille, putans eam quieſcere loquebatur: Surge &
ambulemus. Qua nihil rñdente, intelligẽs quòd erat mor
tua tulit eam & impoſuit aſino, reuerſusq; eſt in domum ſu-
p am. Quam cùm eſſet ingreſſus, arripuit gladium, & cada-
q uer uxoris cũ oſſibus ſuis in duodecim partes ac fruſta con-
r cidens, miſit in omnes terminos Iſraël. Quod cùm uidiſſent
ſinguli conclamabant: Nunquam res talis facta eſt in Iſra-
ël *ex eo die quo aſcenderunt patres noſtri de Ægypto uſq;
in præſens tempus. †Ferte ſententiam, & in commune de-
cernite quid facto opus ſit.

A a Conſidera, qđ dies. non quia eſſet ita ꝓpe noctem, ſed qa trãſierat horam meridionalẽ, à qua hora incipit ſol decli nare à ſua altitudine. b ℭ Et venit. De rationibus horũ nominũ & aliorum quib9 nominata eſt hęc ciuitas ſcđm diuerſa tpa, dictũ fuit Ge. xxviij. Ex hoc aũt loco dicũt Hebręi, qđ iſta hiſtoria cõtigit tpe Othoniel añ illã, q̃ ſcribitur ĩ principio huius libri de captiõe Ieruſalẽ ꝑ filios Iuda, qa ſubdit hĩc: c ℭ Nõ ingre. Ex q̃ videt̃ qđ adhuc filij Iuda nõ ceperãt illã ciuitatem. Catholici aũt aliq dicũt, qđ cõtigit añ Othoniel: eò quod in fine huius hiſtorię dr̃: In dieb9 illis nõ erat rex ĩ Iſrł: ſic. ſ. dictũ eſt de hiſtoria Michæ ca. xvij. d ℭ Occubuitq;. Hĩc conſequenter deſcribitur redeuntium hoſpitatio, cùm dicitur: Occubuitq; eis ſol iuxta. Et ideo nõ poterant bono modo vltrà tranſire. e ℭ Et nullus. quia boni timebant eos recipere timentes inuaſionẽ dom9 ſuæ de nocte ab hominibus inſolẽtib9, q erãt in ciuitate: ſicut & cõtigit ei B q eos recepit. Mali ãt homines vagi & iſolẽtes nõ hñt hoſpitia ad recipiendũ tranſeuntes, nec ĩpi libenter declinarẽt ad eos. Cætera patent vſque ibi: f ℭ Et nunc. hoc eſt ĩ Silo, vbi erat tabernaculũ & arca teſtamẽti, qa añq; intraret domũ ſuam volebat deo regratiari de hoc qđ direxerat eũ in via & cuſtodierat, vt ex hoc deberent homines inclinari ad ipſos recipiendum. g ℭ Illis epu. Deſcripta peccandi occaſione, hĩc conſequenter deſcribitur peccati perpetratio, cùm ſubditur: Venerunt viri &c. Quod autem ſequitur: h ℭ Id eſt. non eſt in Hebręo, ſed eſt interpretatio huius dictionis Belial. quia tales homĩes ſũt ſine diſciplina & timore dei. i ℭ Fores pulſare cœperunt clamã. cùm tamen ſecundũ dictamen rationis rectę peregrini ĩ hoſpitio debeãt eſſe ſecuri. k ℭ Educ virum q ingreſ. &cę. vt ab eo. cõcubitu Sodomitico: vt cõiter dicunt expoſitores. Ioſephus autem dicit qđ non quærebant niſi mulierem, ſed ſic loquebantur vt inclinarent dominum do-
C num domus & maritum mulieris ad tradendũ eã. Vñ & ĩ fine intẽtabãt viro mortẽ niſi traderet eis vxorẽ ſuã, ſcđm qđ allegat cap. ſequẽti dicẽs: Volentes me occidere &c. Et hoc videtur ex hoc ꝙ tradita eis vxore fuerunt cõtenti, vt hr̃. ſ. l ℭ Habeo filiã. Dicunt aliqui, qđ nõ peccauit offerẽdo eis filiam ſuam, ad euitandum maius malum. ſ. peccatum contra naturã qđ ipſi prętendebant ad iniuriam hoſpitum ſuorũ. Sed hoc non eſt verũ qa nullus debet conſentire in hoc qđ eſt peccatũ, maximè mortale de genere, vt euitet in alio maius peccatum: prout declaratũ fuit diffuſè Ge. xix. de Lot, qui in caſu cõſimili voluit tradere filias ſuas virgines. m ℭ Et hic. id eſt vxorem, q̃ ſic noĩat à concubitu. Et ſimil' modus loq̃ndi habetur. ij. Regũ. xvj. vbi Achitophel dixit ad Abſalõ: Ingredere ad concubinas pr̃is tui, quæ tamen erãt vxores Dauid. non enim habebat cõcubinas ad exercẽdũ adulteriũ. n ℭ Qua cũ tota no. abuſi &c. quia non erat eorũ vxor. & ideo talis concubitus D erat abuſus. vel quia vtebantur ea concubitu innaturali. o ℭ Et ibi cor. Tum quia erat nimis afflicta: tum etiã ex verecũdia. p ℭ Quam cum eſſet ingreſſus. Hĩc deſcribitur facti diuulgatio cùm dicitur: q ℭ Arripuit gladium &cæ. Erant eñ. xij. trib9 pręter tribum Leui. Tribus autem Manaſſe erat diuiſa ĩ duas partes, quarum vna erat vltra Iordanem, alia citra: & ſic pro illa tribu fecerit duas ptes: aliť non fuiſſet notificatũ factũ ſufficiẽter. ꝑ tribu verò Bẽiamĩ non fecerit aliquam partem: quia nuntios ꝑ quos miſiſſet, occidiſſent neque pro tribu Leui, qa erat diſperſa per omnes tribus: & ideo denuntiato facto alijs tribubus ſufficienter erat denuntiatũ tribui Leui. r ℭ Miſit in omnes terminos Iſrael. ſcilicet per nuntios, qui factũ & modum faciendi populo explicabant. Cętera patent.

Moraliter * aliorũq; ſanctorũ martyria debẽt denũtiari per totã eccleſiã: vt fideles eorũ cõſtãtiam imitẽť, & deuotiõe debita venerẽtur.

† vl' ẽ regione
† iucũditate afficiẽtib9 cor ſuũ. Heb.
† hoc ſcelere.
† cognouerunt eam
~ putãs eã quieſcere
* nec viſa
† Cõſidera ſe illud,
† loci
† deambulantem
† viri impij
† Geñ. 19 [illegible]
† vt affligatis
† dñs eius
* mulier
~ intelligẽs ꝙ erat mortua

CAP. XX.

E Greſsi itaq; &cęte. Sequitur: a ¶ Conſuluerunt. Greg. Qui ſemetipſum non iudicat, quid in alio rectè iudidicet ignorat: & ſi nouit fortaſſe per auditum, qđ rectè iudicare debeat: rectè tamen iudicare aliena merita non valet, cui conſcientia proprię innocētiæ nullam iudicij regulam præbet. Hinc eſt, qđ cū tribus Beniamin ī carnis ſcelere fuiſſet obrupta, collectus omnis Iſrael iniquitatem vlciſci voluit: ſed tamē ſemel & iterum in bello proſtratus eſt. Conſulto aūt dño ſi ad vlciſcēdū ire debuiſſet, iuſſum eſt vt iret. Qui iuxta imperiū diuinę vocis perrexit, ſemel & ſecundò perdidit: & tunc demū peccatricem tribū valde feriens, penè funditus extinxit. Quid eſt ergo, qđ vltione ſceleris inflāmatur, & prius ille proſternitur, niſi qđ prius ipſi purgandi ſunt per q̄s aliorū culpę feriuntur, vt ipſi iā mūdi p vltionē veniāt, q̄ aliorū vitia corrigere feſtināt? vn̄: Qui ſine pctō eſt (Ioh. 8. a.) veſtrum, prim⁹ in illā lapidē mittat. Ad aliena quippe pctā puniēda ibāt, & ſua relinquebant. Reuocent̄ igitur († Iſrael) intus ad conſcientiam, vt prius propria pctā corrigāt, & tūc aliena reprehendant. Vnde neceſſe eſt, vt dum cōtra nos vltio diuina ceſſat, ipſa cōſciētia ſe reprehēdat, & ad lamenta pœnitētię cōtra ſemetipſā erigat ſe: ne cōtra F bonos elata, & ſibi hūilis: ſed cōtra ſe rigida, bonis vero oībus ſit ſubmiſſa.

NI. DE LY.

CAP. XX.

E Greſsi itaq;. Hic conſequenter deſcribitur peccātiū vaſtatio: vbi primò facti veritas diſquiritur. ſecūdò iuſtitiæ æquitas requiritur, ibi: Et miſerunt. tertiò iniquitas defendit̄, ibi: Qui noluerunt. quartò iuſtè inuadit̄, ibi: Virorū quoq; Iſrl̄. (Diuiſio) Circa primū dicitur: Egreſsi itaq; ſunt oēs. Sequitur: b ¶ De Dan. Hic exprimitur longitudo terræ Iſrael. quia ciuitas Dan eſt in termīo eius aquilonari & Berſabee in termino auſtrali. c ¶ Et terra Galaad. In hoc exprimitur latitudo quę incipit à terra Galaad quę eſt vltra Iordanem: & protenditur vſque ad mare mediterraneū. d ¶ Omneſq; anguli. Hebręi dicunt, domini populorum. i. capita nei in tribubus & in familijs. e ¶ Et cunctæ tribus. excepta tamē tribu Beniamin. f ¶ In eccleſiam. i. congregationem. Tunc enim non fuerūt congregati in Silo, vbi erat dom⁹ dei († vide. 3. c. huius de Aod) ſed ī Maſpha. g ¶ Interrogatuſq;. quia non debet procedi ad punitionem tanti facti abſq; diſquiſitiōe diligenti. h ¶ Reſpondit veni. modo expreſſo cap. pręcedenti. i ¶ Volētes me occidere: niſi eis traderem vxorem meam, ſecundum dictū Ioſephi. Vel: Volentes me occidere. affligendo me carnali concubitu († 3. q. 7. qui ſine) & nefario, ſecundum dictum aliorū. k ¶ Nunquam tantum nefas & tam grāde piaculū factū eſt in (Piaculū) Iſrael. Piaculum dicitur à pio pias: quod

Cap. XX.

E Greſsi itaque ſunt omnes a
filij Iſraël, & pariter con-
gregati quaſi uir unus de b
Dan uſq; Berſabee, & ter c
ra Galaad ad dominum
in Maſpha: omneſq; an- d
guli populorum & cunctæ tribus Iſraël in e f
eccleſiam populi dei conuenerunt qua-
dringenta milia peditum pugnatorum.
Nec latuit filios Beniamin, quòd aſcendiſ
ſent filij Iſraël in Maſpha. Interrogatuſq; g
Leuita maritus mulieris interfectæ quo-
modo tantum ſcelus perpetratum eſſet,
reſpondit: Veni in Gabaa* Beniamin h
cum uxore mea, illúcque diuerti. Et ecce
homines ciuitatis illius circundederunt
nocte domum in qua manebam uolen- i
tes me occidere, & uxorem meam incre-
dibili furore libidinis †uexantes, denique
mortua eſt. Quam arreptam in fruſta
concidi, miſiq; partes in omnes terminos
poſſeſſionis †ueſtræ: quia †nunquam tan- k
tum nefas & tam grāde piaculū factū eſt
in Iſraël. Adeſtis omnes filij Iſraël: decerni
te quid facere debeatis. Stanſq; omnis po l
pulus, & quaſi unius hominis ſermone re m
ſpondit: Non recedemus in tabernacula n
noſtra, nec ſuam quiſquā intrabit domū:
ſed hoc cōtra Gabaa †in cōmune faciam⁹.
Decem uiri eligantur è centū ex omnibus
tribubus Iſraël, & centū de mille, & mille
de decē milibus, ut cōportēt exercitui ci-
baria: ut poſsimus pugnare cōtra Gabaa
Beniamin & reddere ei pro †ſcelere quod
meretur. Cōuenitq; uniuerſus Iſraël ad ci
uitatē quaſi homo un⁹, †eadē mēte, unoq;
cōſilio: & miſerūt nūtios ad oēm tribum o
Beniamin qui dicerēt: †Cur tantū nefas in p
uobis repertū eſt? Tradite homīes de Ga q
baa qui hoc flagitiū perpetrarūt ut mori-
antur: & auferatur malū de Iſraël. Qui no r
luerunt fratrū ſuorū filiorū Iſraël audire
mandatū: ſed ex cunctis urbibus, q̄ ſortis
ſuę erant, cōuenerunt in Gabaa, ut illis fer s
rent auxiliū: & contra uniuerſum populū
Iſraël dimicarēt. Inuētiq; ſunt uiginti †quin
que milia de Beniamin educentiū gladiū,
pręter habitatores Gabaa, qui ſeptingēti
erant uiri fortiſsimi, †ita ſiniſtra ut dexte
ra pręliantes, & ſic fundis lapides ad certū t
iactantes, ut capillū quoq; poſſent percu-
tere, & nequaquā in alterā partē ictus lapi
dis deferretur. Virorū quoq; Iſraël abſq; v
filiis Beniamin inuēta ſunt q̄dringēta mi
lia educentiū gladios & paratorum ad pu
gnā. †Qui ſurgētes uenerūt in †domū dei,
a hoc eſt in Silo: cōſuluerūtq; deū, atq; dixe
rūt. Quis erit in exercitu noſtro princeps
certaminis contra filios Beniamin? Qui-

quod ſignificat purgare. Vnde dicit̄ G piaculum, quaſi factum nullo modo abſq; purgatione pœnæ tranſeundū. Sciendū tamen, qđ Leuita non ſolū factum retulit, ſed etiam teſtibus pbauit. ſ. per ſeruum quem habebat ī comitiua, & per ſenem qui receperat eos hoſpitio, & familiam eius: aliter non eſſet procedendum contra filios Beniamin ad bellū ad dictum vnius hominis. l ¶ Stanſq; omnis. ex admiratione facti. m ¶ Quaſi vnius hominis ſermone. id eſt concorditer, & ſine retractatione & dilatione. ideo ſubditur: n ¶ Non recedemus in tabernacula noſtra &c. Cætera patent in litera. o ¶ Et mi. Hic conſequenter iuſtitię æquitas requiritur: videlicet vt actores ſceleris tradātur, cū dicitur: p ¶ Cur tantū (* q̄ eſt ipſi) nefas in vobis repertū, quaſi dicerent, nullo modo debetis ſuſtinere actores tanti mali, ideo ſubditur: q ¶ Tradite homines &c. Et auferatur malum de Iſrael: qa experimēto didicerāt, qđ p flagitio vnius vel paucorū infortuniū veniebat ſup (†affligentes) totū populū: ſicut dictum fuit Ioſue vij. de peccato Achan. r ¶ Qui noluerunt. Hic conſequēter iniquitas proteruè defenditur: quod notat̄ cū ſubditur: s ¶ Conuenerunt ī Gabaa vt illis ferrent au. &c. Inuētiq; ſunt vi. quinq; &cęte. In Hebræo habetur: Vigintiſex milia. Et (†fecerēt abominationē, & fœditatē ī Iſrael) videtur hic litera noſtra corrupta per aliquos correctores, qui ex hoc quod infrà eodem cap. connumerantur viri de Beniamin qui ceciderunt in pręlio: inueniuntur tantùm vigintiquinque milia atq; ſexcenti viri qui fugerunt, (†per ſortē) propter quod ab iſto numero ſubtraxerunt mille ex ignorantia Hebraicę veritatis. (H) t ¶ Et ſic fundis lapi &c. Locutio eſt hyperbolica ad exprimendam excellentiam artis fundibulariæ in ipſis. Sicut aliquando di (†fœditate) citur: Tota ciuitas currit ad tale ſpectaculum, cū tamen aliquando (†ſocij) maior pars remaneat. v ¶ Virorum quoque Iſrael abſq; filijs Bēia. (Diuiſio) Hic conſequenter contumacia iuſtè inuadit̄ p bellū apertū, vbi primò reprimit̄ ſuperbia, & ſcđò cōfundit̄ cōtumacia, ibi: Quāobrē. (†Qđ malū eſt hoc qđ factū eſt inter vos) Circa primū ſciendum, quod licet filij Iſrael haberent iuſtum bellum, tamen nimis confidebant in ſua multitudine & fortitudine. Ideo dominus permiſit eos bis in principio debellari, vt hūiliarent̄ & ad deum recurrerent, magis cōfidē-

tes de vir (†ſex)

Moral. a ¶ Egreſsi ſunt &cę. (Moraliter) ad puniendum tam nefarium peccatum in morte vxoris Leuitæ neqter ppetratū. aduertēdū tn̄ qđ licet haberēt bellū iuſtū cōtra filios Beniamī: tn̄ anq̄ haberēt victoriā bis fuerunt ab eis debellati: qđ ſcđm Hebræos cōtigit ppt̄ idolū Michæ qđ ī tribu Dan colebat̄ publicè, & hoc erat pplo Iſrael notoriū: & ſic tenebat̄ punire, ſicut pcipit̄ Deut. xiij. propter qđ dn̄s (†Bethel) iſtud pctm̄ qđ erat primū & cōmunius voluit primò punire per gladios filiorum Beni min. Et in hoc documentum habent procedētes ab bel

* lū iuſtū

A tes de virtute diuina q̃ de
ſua. Hebræi autem dicunt, q
iſtud contigit eis, eò qđ ne-
gligentes erãt de punitiõe ido
lolatriæ in domo Michæ, &
in tribu filiorum Dan: quod
quidem factum cõtigerat im-
mediatè ante iſtud: vt dicunt
Hebręi, & fuerat notorium: p
pter quod filij Iſrael teneban-
tur illud corrigere, quia fuit
ita graue, & grauiꝰ iſto. Sicut
& cõmunitas populi Iſrael vo
luit ire ad prelium contra Ru
ban & Gad, & dimidiam tri-
bum Manaſſe, eò quod crede
bant eos ædificaſſe altare ſa-
crilegum, vt habetur Ioſue
xxij. c. Satis conuenienter po-
teſt dici, qđ vtrumq; dictorũ
fuit in cauſa debellationis po-
puli Iſrael per filios Beniamin
in principio, vt ſic peccatum
primũ prius puniretur quam
ſecundum. His dictis veniamꝰ — † Bethel
ad literam: quæ patet vſq; ibi:
a ❡ Iudas ſit dux veſter.
i. tribus Iuda ſit principalis &
prima: & ille qui eſt capitaneꝰ
in illa tribu ſit dux exercitus.

B b ❡ Rurſum filij Iſrael
& fortitudine & numero
cõ. Ex quo patet quod ſuprà
dictum eſt, quod nimis pręſu
mebant de ſeipſis ratione
multitudinis & fortitudinis.
Cętera patẽt in lr̃a. c ❡ Quã- — Diuiſio
obrem. Hîc conſequẽter cõ
funditur contumacia: vbi pri
mò deſcribitur filiorum Iſrael
humiliatio, & ſecũdò filiorũ
Beniamin confutatio, ibi: Po
ſueruntq;. Circa primũ dicitur:
Quamobrem. i. propter ca
ſum ſuorum præcedentem.
d ❡ Omnes filij Iſrael ve-
nerunt &cę. Vtrum autem
venerunt in Silo, vel vtrum
domus dei hîc vocetur ar-
ca teſtamenti & tabernaculũ,
quæ aliquando portabãtur
ad exercitum, vt habetur. j. Re
gum. iiij. cap. non habetur ex
preſſè, veruntamen ſatis vide
tur qđ conuenerunt in Silo,
quia ciuitas Gabaa quam op-
pugnabant, nõ eſt longè à Si-
lo, ſed ſatis propè: ita quòd po
terant illuc ſatis conuenienter
accedere abſq; arcę & taberna
culi translatione. e ❡ Eo tem
pore ibi erat arca domini.
Quod autem ſubditur: i Silo,
non eſt i Hebręo, ſed ſubintelli
gitur, quia arca non fuit traſ-
portata ad exercitum. verũta
men vbicũq; erat arca cũ qua
transferebatur tabernaculum
& altare holocauſtorum, po-
terat ibi ſacrificiũ fieri. f ❡ Et
Phinees filius Eleazari fi
lij Aaron prępoſitus do-
mus. id eſt ſummus ſacerdos.
g ❡ Conſuluerunt igitur
dominum atq; dixerunt.
per ipſum Phinees. Cętera pa
tent. i ❡ Poſueruntq; fi
lij Iſrael inſidias per cir-
cumitũ

† Iſrl' exibãt è loco ſuo, à ſpelũca vł decliuo, Gabaa. Et venerunt milia virorũ electorũ Iſrael contra Gabaa. ingrauatumq;

† 3. q. 7. c. g fine

† percuti

† Inſidię aũt feſtinantes impetũ fecerũt cõtra Gabaa, protrahẽtes buccinæ ſonitũ, & pcuſſerũt

a bus reſpondit dominus: Iudas ſit dux ueſter. Sta-
timq; filij Iſraël ſurgentes mane caſtrametati ſunt iu-
xta Gabaa, & inde procedẽtes ad pugnam cõtra Ben
iamin, urbem oppugnare cœperunt. Egreſsique filij
Beniamin de Gabaa, occiderunt de filiis Iſraël die il-
b lo uigintiduo milia uirorum. Rurſum filij Iſraël, † &
fortitudine & numero confidentes, in eodem loco in
quo prius certauerant aciem direxerunt: ita tamen ut
prius aſcenderent & flerent coram domino uſque ad
noctem: conſulerentque eum & dicerent: Debeo ul-
trà procedere ad dimicandum cõtra filios Beniamin
fratres meos, an non? Quibus ille reſpondit: Aſcen-
dite ad eos & inite certamen. Cumq; filij Iſraël altera
die contra filios Beniamin ad prælium proceſsiſ-
ſent, eruperunt filij Beniamin de portis Gabaa, & oc
currentes eis tanta in illos, cæde bacchati ſunt, ut de-
cem & octo milia uirorum educentium gladium pro
c ſternerent. Quamobrem omnes filij Iſraël uenerunt
d e in † domum dei, & ſedẽtes flebant coram domino. Ie-
iunaueruntq; die illo uſq; ad ueſperam, & obtulerunt
ei holocauſta atq; pacificas uictimas, & ſup ſtatu ſuo
interrogauerunt. Eo tempore ibi erat arca fœderis do
f mini, & Phinees filius Eleazari filij Aarõ † præpoſitus
g domus. Conſuluerũt igitur dominum atq; dixerunt:
h Exire ultrà debemus ad pugnam contra filios benia
min fratres noſtros, an qeſcere? Quibus ait dominus:
Aſcendite. Cras enim tradam eos in manus ueſtras.
i Poſueruntq; filij Iſraël inſidias per circumitum urbis
Gabaa, & tertia uice ſicut ſemel & bis, contra Benia
min exercitum produxerũt. Sed & filij Beniamin au
dacter eruperunt de ciuitate, & fugientes aduerſarios
longius perſecuti ſunt, ita ut uulnerarent ex eis ſicut
primo die & ſecundo, & cæderent per duas ſemitas
uertentes terga, quarum una ferebatur in Bethel, &
altera in Gabaa, atq; proſternerent triginta circiter ui
ros. Putauerunt enim ſolito eos more cędere. Qui fu
gam arte ſimulantes, inierunt conſilium, ut abſtrahe-
rent eos de ciuitate, & quaſi fugientes ad ſupradictas
ſemitas perducerent. Omnes itaq; filij Iſraël ſurgen-
tes de ſedibus ſuis, tetenderunt aciem in loco qui uo-
catur Baalthamar. Inſidię † quoq; quæ circa urbem
erant, paulatim ſe aperire cœperunt, & ab occidenta
li urbis parte procedere. Sed & alia decem milia uiro
rum de uniuerſo Iſraël habitatores urbis ad certami-
na prouocabant. Ingrauatumq; eſt bellum contra fi-
lios Beniamin, & non intellexerũt quòd ex omni par
te illis inſtaret interitus. † Percuſsitq; eos dominus in
conſpectu filiorum Iſraël, & interfecerunt ex eis in il-
lo die uigintiquinq; milia & cẽtum uiros omnes bel-
latores & educentes gladium. Filij autem Beniamin
cum ſe † inferiores eſſe uidiſſent, cœperunt fugere.
Quod cernentes filij Iſraël dederunt eis ad fugiẽdum
locũ ut ad pparatas inſidias deueniret q̃s iuxta urbẽ
poſuerant. † Qui cũ repẽte de latibulis ſurrexiſſent,
& Beniamin terga cædentibus daret, ingreſsi ſunt ci
uitatẽ & percuſſerunt eam in ore gladij. Signũ autem
dederant filij Iſraël his quos in inſidiis collocauerant,
ut poſtquam urbem cœpiſſent, ignem accenderẽt, ut
aſcendente in altũ fumo captam urbem demonſtra-
rent. Quod cùm cernerent filij Iſraël in ipſo certami-

cumitum &c. Hîc conſeqn C
ter deſcribitur filiorum Ben-
iamin confutatio. Iuſtum eñ
erat, quòd eorum contuma-
cia puniretur. Et quia litera vi
detur intricata, eò quòd ſe-
cũdum modum loquendi He
braicum idem pluries aliqui-
bꝰ interpoſitis replicatur: Ad — † conforta ti roborati.
intellectum ipſius ſciendum,
quod exercitus filiorum Iſrael
fuit in tres partes diuiſus, in-
æquales tamen. Vna pars fu
it poſita retro ciuitatem in in
ſidijs, vt cum filij Beniamin
ciuitatem exirent, ipſi intrarẽt
& comburerent ciuitatem: at
que occurrerent filijs Bẽiamĩ,
ſi de bello vellent refugere ad
ciuitatem. Alia pars in qua e-
rant decem milia bellatorum,
ante ciuitatem prouocabant
filios Beniamin ad bellum: Et
cùm filij Beniamin exiſſent cõ
tra eos inceperunt fugere ver
ſus duas ſemitas, vt ſic filij Bẽ
iamin eos inſequentes, à ciui-
tate ſe aliquantulum elõgarẽt,
& ſic daretur in inſidijs laten-
tibus ſpatium intrandi ciuita- — † ſtabat aũ eã. i. pfectus erat ipſi arcæ fœderis
tem & cõburendi: & cũ hoc
filij Beniamin inciderent in-
tertiam partem filiorum Iſrl',
in qua erat multitudo exerci-
tus, quæ erat iuxta duas ſemi
tas prędictas. & ſic factum eſt:
Et per talem modum fuerunt
debellati filij Beniamin, & fe-
rè omnes trucidati. quia e- D
rant inter aduerſarios in-
cluſi. *His dictis*, patet li-
tera ſatis longa vſque ibi:
Et ſic factũ

lum iuſtum, vt diligenter cõ — Moraliter
ſiderent ne habeant in ſe nota
bile peccatum per aduerſario
rum gladios puniendum.
h ❡ Exire vltra debe-
mus ad pugnam contra fi
lios Beniamin fratres no
ſtros, an quieſcere? Quibꝰ
ait dominus Aſcendite
Cras enim tradam eos in.
Per hoc autem quod fratres
vocãt illos quos impugnant,
oſtẽditur quòd licet vitia ſint
punienda, natura tamen eſt di
ligenda. ❡ Moraliter per hoc
bellum filiorum Iſrael contra
Beniamin, bellum contra vi-
tia deſignatur, in quo bello
tria requiruntur, ſcilicet con-
tritio vera, confeſſio integra,
& ſatisfactio perfecta. Confeſ-
ſio deſignatur per hoc quod
dicitur: Iudas ſit dux veſter.
Iudas enim confeſſio vel con-
fitẽs interpretatur. Contritio
verò per hoc quod ante cõ-
greſſum venerunt coram do-
mino & fleuerunt. Satisfa-
ctio verò per hoc quod dici-
tur: Ieiunaueruntq; die illo,
& obtulerunt holocauſta. Et
ſic habuerunt plenam victo-
riam: per quam deſignatur
plena victoria de peccatis.

B a ¶ Et ſic factum eſt. & ſequitur: b ¶ Remanſerunt. Secundum autem Hebraicã veritatẽ de filijs Beniamin erãt. xxvj. milia, & cum hoc ſexcenti viri de ciuitate Gabaa, vt. ſ. dictũ eſt: & ſic deficiunt mille & ſexcenti viri. Et de iſtis dicũt Hebrei, qđ re fugerunt ad ciuitates alias de ſorte Beniamin vñ venerãt ĩ Gabaa, vt ſ. habitũ eſt. Homines eñ fugiẽtes de ꝑlio fugiũt ad diuerſa loca, ſcđm qđ melius poſſent: & in illis ciuitatib⁹ fuerũt interfecti cũ mulieribus & animalib⁹. & hoc videt̃ per hoc qđ ſubditur: c ¶ Regreſ. poſt victoriã ĩ cãpo habitã. Cætera patent.

*Iſraelitæ
† Videntes autẽ filij Bẽiamin ꝙ ꝑcuterentur
† de ciuitatib⁹ ſubaudi exibat, ꝑdebãtur, vl' occidebãt ĩ medio eius vel ĩ ipſo loco ĩ ꝗ offẽdebãtur ab Iſraelitis

NI. DE LY.

CAP. XXI.

Iurauerũt qꝫ. Hĩc conſequẽter deſcribitur trib⁹ Bẽiamĩ diſſipatę reparatio. Circa quã primò deſcribitur effect⁹ cõpaſſiõis, ſcđò effect⁹ reparationis, ibi: Idcirco dixerũt. Circa primũ pręponit̃ motiuũ cõpaſſionis cũ dr̃: Iurauerunt quoqꝫ. Hoc iurauerũt añ bellum. Et quia illi ꝗ euaſerant, non poterant accipere vxores alienigenas; cũ eſſet lege diuina prohibitũ: ideo non videbat̃ via ꝗliter trib⁹ Beniamin reparari F poſſet per generationẽ: quia omnes mulieres tribus Beniamin fuerant interfectę, quod ſatis miſerabile videbat̃, quòd vna trib⁹ tota de populo Iſrl' deleret̃: maximè cũ hoc dominus nõ pręcepiſſet, ſed tm̃ dixiſſet: Cras tradam eos in manus veſtras, vt habetur ca. ꝓcedenti. ideo ſubdit̃: e ¶ Leuauerũt &c. Altera &c. ex. al. quia fortè illud quod erat ibi prius, erat diſſipatũ; vel fortè quia arcam trãſportauerant ad exercitum: & reportatio ad locum ſuum & ſituatio vocat̃ hĩc extructio. f ¶ Obtulerũtqꝫ ibi holocauſta & pacificas victimas. pro gratiarum actione de victoria habita, licet compaterentur tribui Beniamin ſic diſſipatæ. g ¶ Et dixerunt: Quis non aſcendit. Cuius cauſa ſubditur cũ dicitur: h ¶ Grandi enim iuramento ſe conſtrixerãt cum eſſent in Maſpha interfici eos qui defuiſſẽt. eò quòd bellum contra filios Beniamin pertinebat ad totã cõmunitatem populi, cui ſufficienter fuerat nuntiatum ſcelus eorum, vt patet per prædicta. i ¶ Idcirco dixerunt. Hĩc conſequenter deſcribitur tribus Beniamin reparatio ſtudioſa. & primò per mu-

Diuiſio *vſqꝫ ad Gidehom
† Reliꝗ cõuerſi
* ad filios Beniamin
† in Bethel
* ꝗ remãſerunt

ne poſiti, putauerunt enim filij Beniamin eos fugere, & inſtantius perſequebantur, cæſis de exercitu corũ* triginta uiris, & uiderunt quaſi columnam fumi de ciuitate conſcendere. Beniamin quoqꝫ reſpiciens retrò, cùm captam cerneret ciuitatem, & flãmas in ſublime ferri*: qui prius ſimulauerant fugam, uerſa facie fortius reſiſtebant. †Quod cùm uidiſſent filij Beniamin, in fugam uerſi ſunt: & ad uiam deſerti ire cœperunt. Illuc quoqꝫ eos aduerſariis perſequentibus. Sed & hi qui †urbem ſuccenderant occurrerunt eis: atque ita factum eſt ut ex utraqꝫ parte ab hoſtibus cęderentur, nec ulla erat requies morientium. Ceciderunt atque proſtrati ſunt ad orientalem plagam urbis Gabaa. Fuerunt autem qui in eodem loco interfecti ſunt decem & octo milia uirorum, omnes robuſtiſsimi pugnatores. Quod cùm uidiſſent qui remanſerant de Beniamin: fugerunt in ſolitudinem, & pergebant ad petram: cuius uocabulum eſt Remmõ. †In illa quoqꝫ fuga palantes & in diuerſa tendentes, occiderũt quinque milia uiros. Et cùm ultrà tẽderent: perſecuti ſunt
eos*: & interfecerunt etiam alia duo milia. Et ſic fa- a
ctum eſt ut omnes qui ceciderant de Beniamin in diuerſis locis, eſſent uigintiquinque milia †pugnatores
ad bella promptiſsimi. †Remanſerunt itaque de o- b
mni numeri Beniamin, qui euadere potuerũt, & fugere in ſolitudinem ſexcenti uiri: ſederuntqꝫ in petra
Remmon menſibus quatuor. Regreſsi autem filij Iſ- c
raël*: omnes reliquias ciuitatis à uiris uſque ad iumenta gladio percuſſerunt, cunctaſqꝫ urbes & uiculos Beniamin uorax flamma conſumpſit.

Cap. XXI.

Iurauerunt quoqꝫ filij Iſraël in Maſ- d
pha, & dixerunt: Nullus noſtrum dabit filiis Beniamin de filiabus ſuis uxorem. Veneruntque omnes †ad domum dei in Silo, & in conſpectu eius ſedentes uſque ad ueſperam leuauerunt uocem, & magno e
ululatu cœperunt flere dicentes: Quare domine deus Iſraël factum eſt hoc malum in †populo tuo, ut hodie una tribus auferetur ex nobis? Altera autem die di
luculò conſurgentes extruxerunt altare, obtuleruntqꝫ f
ibi holocauſta & pacificas uictimas, & dixerunt: Quis g
non aſcendit in exercitum domini, de uniuerſis tribubus Iſraël? Grandi enim iuramento ſe conſtrinxerant h
cùm eſſent in Maſpha interfici eos qui defuiſſent: ductiqꝫ pœnitentia filij Iſraël ſuper fratre ſuo Beniamin, cœperunt dicere: Ablata eſt tribus una de Iſraël: Vnde uxores accipient* ? Omnes enim †in commune
iurauimus, non daturis nos his filias noſtras. Idcirco i
dixerũt: Quis eſt de uniuerſis tribubus Iſraël qui non k
aſcendit ad dominum in Maſpha? Et ecce inuenti l
ſunt habitatores Iabes Galaad in illo exercitu non fuiſſe. Eo quoque tempore †cùm eſſent in Silo nullus m n
ex eis ibi repertus eſt. Miſerunt itaqꝫ †decem milia ui- o
ros robuſtiſsimos, & præceperunt eis: Ite & percuti- p
te habitatores Iabes Galaad in ore gladij, tam uxores quàm paruulos eorũ, & hoc erit quod obſeruare debebitis. Omne generis maſculini & mulieres quę co-

per mulieres eis datas, ſecun- G
dò per mulieres ab eis acceptas, ibi: Dixeruntqꝫ maiores natu &cæ. Circa primũ dicit̃: k ¶ Quis eſt de vniuerſis tribubus &cę. Hoc autẽ ꝗſierunt duplici de cauſa. Vna vt occiderentur ratione iam dicta. Secunda vt virgines ibi repertæ filijs Beniamin ꝗ de bello euaſerant, darentur. l ¶ Et ecce inuenti ſunt habi. Et modus huius inuentionis ſubditur cùm dicitur: m ¶ Eo quoqꝫ tempore. ſcilicet filij Iſrael redeuntes de prælio, vt gratias agerent domino, vt pręcictum eſt. n ¶ Nullus ex eis. ſcilicet de habitatoribus Galaad. o ¶ Ibi repert⁹. Et ꝑ hoc ſcitũ fuit qđ nõ fuerãt ĩ ꝑlio: ꝗa redijſſent in Silo ad reddẽdũ gratias cũ alijs. ideo ſequitur punitio eorum, cùm dicitur: p ¶ Ite & ꝑcutite habitatores Iabes Galaad in ore gla. &cæ. In deteſtationem enim ſui criminis, quia ſubtraxerãt ſe à negotio tot⁹ cõitatis, facta ẽ tanta punitio.

Inuentæqꝫ

* ſerũ
† Et racemauerũt eos ad viã aſcenſus i. nõ dimiſerũt ex eis racemũ vl' minimum,
† fortes

Moraliter. a ¶ Iurauerunt quoqꝫ filij &cęte. In hoc capitulo conſequent̃ deſcribitur cõpaſſio filiorum Iſrael ſuper tribum Beniamĩ, H quã deſtruxerant paucis exceptis: & corũ diligẽtia ad ipſi⁹ reparationẽ. In hoc autẽ documentum habent iudices tẽporales & eccleſiaſtici, ſeculares & religioſi compatiendi punitis per eos & reparandi defect⁹, prout poteſt fieri bono modo. Si tamen aliqua ꝑſona ſingularis ſit morte punita reparatio locũ nõ habet in ea; ſed ĩ illꝭ ꝗ peiorati ſunt ꝑ eam. Nã eius morte territi retrahuntur ab actu peccandi. Si verò cõitas morte punita fuerit in aliqua ſui parte debent eſſe ſoliciti qualiter ĩ remanentibus reparetur, ꝑut ſecundũ deum fieri poterit. Si autem punitio non ſit fienda per mortem, ſoliciti debent eſſe punientes, ne punitio per ſui duritiam ad deſperationem inducat, nec per ſui lenitatem occaſionem tribuat delinquendi. ¶ Grego. Ineſſe bonis rectorib⁹ debet iuſtè conſulens miſericordia, & piè ſęuiens diſciplina: ne iuſtitia nimis ſit aſpera & pietas ſit remiſſa. Per hoc autem quod filijs Beniamin remanentibus datę fuerunt virgines ad ſuę tribus reparationem ſignificatur quòd peccatoribus ſufficienter punitis debent dari exhortationes ſãctæ, ab bonorum omiſſorum (prout fieri poteſt) recuperationem.

Moraliter
† Iſrael
† per dñm
† numerat⁹ eſt populus & nullus ex habitatoribus Iabes Galaad
† duodecim

A a ¶ Inuentæq; ſunt de Iabis. Si aūt quęratur qualiter cognoſcebāt eas ab alijs? Pōt dici ſicut dictum fuit Nume.xxxj.de virginib⁹ Madianitarū ſcili.qđ faciebant mulieres tranſire añ arcam domini:&ex ſigno ibidem dato cognoſcebāt,ꝗ eſſent virgines,& quæ nō. b ¶ Miſeruntq; nuntios.ad fili.Benia.quę ducerēt illas virgines. c ¶ Et pręceperunt eis,vt eas ſuſciperent in pace.In Hebræo habetur:Pręceperunt eis vt eos ſuſciperent in pace.Et vtrumq; fuit verū; qa pceptū fuit filijs Beniamin,qđ reciperent illas virgines in vxores,& virginib⁹ ꝙ in hoc cōſentirent.d ¶ Dixeruntq;. Hic conſequenter deſcribitur reparatio dictę tribus per mulieres ab eis captas,de conſilio tamen & volūtate maiorū de Iſrael. Circa qđ primò ponit̃ dictorū maiorū & cōſultatio.ſcđ'ò cōſultatiōis denūtiatio,ibi:Pręceperūtq;. Circa primum dicitur:Dixeruntq; maiores natu.ad quos ſpectabat cura totius populi. e ¶ Quid faciemus reliquis.qa adhuc remanebant cc. viri de Beniamin abſq; vxoribus. f ¶ Filias &c.dare non poſ. Dicitur tamen cōiter quod poterant: quia filij Beniamin non poterant ducere alienigenas vxores.& ſic iuramentum illud videbatur eſſe cōtra charitatem, quia erat contra reparationē vni⁹ tribus:quæ reparatio cedebat in bonum communitatis totius populi: & ideo

B nō erat ſeruandum.Veruntamen, qa tūc tēporis horridū erat frāgere qđ cūque iuramentū: ideo habuerunt aliud cōſiliū, videlicet qđ filij Bēiamin non habentes vxores venirēt latenter prope locū Silo,& ibi de virginib⁹ ducētibus choros acciperēt ſibi ſcđ'm nūerū ſuū,& fugerēt ī terrā Bēiamin. Nec maiores natu hoc cōſulētes venerunt cōtra iuramētū ſuū:qa nullus iurauerat niſi de ppriis filiabus.Silr̃ nec pr̃es earū, qa nō fuerūt in hoc conſilio,nec dederunt eas,Silr̃ nec Beniamin eas rapientes peccauerunt. quia hoc fecerūt de mandato illorū ad quos ſpectabat cura totius populi, vt dictū eſt, & pbabile eſt qđ illę ꝟgines cōſenſerunt ī mrīmoniū añq; cognoſcerēt ab eis. & ex dictis patet lr̃a vſq; ibi:g ¶ Miſeremini eo.non enim ra.eas iure. non propter negationem dationis:qa ſic etiam maiores natu hoc allegantes eſſent in cōſilij culpa,eò qđ ſuas filias illis non dederant:& ſic nō haberēt frōtem ſic loquendi. Sed illud peccatum eſt intelligendū eò qđ non cuſtodierāt filias ſuas diligēter,ſed pmiſerāt eas ducere choros per campos vbi poterant capi:eò em̄ ipſo qđ iurauerāt nō dare eas filijs Beniamin,debebant eas ſic cuſtodire,qđ illi nō haberēt facultatē rapiēdi.Sic ergo exponit̃ hic paſſus ſecūdū trāſlatiōnē noſtram.In Hebręo aūt habetur ſic:Miſeremini eorum. Non em̄ cepimus viro vxorem ſuā in bello, nec vos dediſtis eis:ꝗſi tpe culpemini. Qđ ſic exponūt Hebræi. Miſeremini eorū,vt poſſint reparare tribū per generationem.Non em̄ cepimus viro vxorē ſuā.i.cuilibet viro vxorē ſibi copulādā.In bello cōtra viros Iabes,ſed deficiūt ducēti.Nec vos dediſtis eis: ꝗſi tpe culpemini .i.nō pōt vobis imponi culpa trangreſsionis iuramenti ex tpe ꝗ acceperūt eas.ſ.tp̄s pōſt iuramēti vr̄i:qa nō dediſtis eis,nec pl⁹ iurauer atis.ſ. niſi qđ

Marginal notes: † vocauerīt eos — † populūq; pœnituit ipſius Bēiamin qđ feciſſet dn̄s fracturā in tribub⁹ Iſrael, id eſt ꝙ dn̄s occidiſſet vnā tribū ex Iſrael. — † oportet aūt vt hęreditatem habeant qui ex Beniamī diuiſerunt — Raptus ꝟginū de Silo excuſatio — * in tpe illo

gnouerunt uiros,interficite: uirgines autem reſeruate. Inuētæq; ſunt de Iabes Galaad quadringentæ uirgines quæ neſcierunt uiri thorū: & adduxerunt eas ad caſtra in Silo in terrā Chanaan. Miſeruntq; nuntios ad filios Beniamin qui erāt in petra Remmon, & † pręceperunt eis ut eas ſuſciperent in pace. Veneruntq; filij Beniamin in illo tēpore,& datæ ſunt eis uxores de filiabus Iabes Galaad:alias autem non repererunt quas ſimili modo traderent: † uniuerſusq; Iſraël ualde doluit & egit pœnitudinē ſuper interfectione unius tribus ex Iſraël:dixeruntq; maiores natu: Quid faciemus reliquis qui non acceperunt uxores? Omnes in Beniamin fœminæ cōciderūt: † & magna nobis cura ingētiq; ſtudio prouidēdum eſt,ne una tribus deleatur ex Iſraël. Filias enim noſtras eis dare non poſſumus,conſtricti iuramento & maledictiōe qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus ſuis uxorem Beniamin. Ceperuntq; conſiliū atq; dixerunt: Ecce ſolennitas dn̄i eſt in Silo anniuerſaria,quæ ſita eſt ad ſeptētrionē urbis Bethel,ad orientalem plagā uię quæ de Bethel tēdit ad Sichimā,& ad meridiē oppidi Lebona. Præceperuntq; filiis Beniamin,atq; dixerunt:Ite & latitate in uineis. Cumq; uideritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere,exite repēte de uineis, & rapite ex eis ſinguli uxores ſingulas, & pergite in terram Beniamin. Cumq; uenerint patres earum ac fratres, & aduerſum uos queri cœperint atq; iurgari, dicemus eis: Miſeremini eorum. Non enim rapuerunt eas iure bellantium atq; uictorū, ſed rogantibus ut acciperent,& non dediſtis:& à ueſtra parte peccatum eſt. Feceruntq; filij Beniamin ut ſibi fuerat imperatum,& iuxta numerum ſuum rapuerūt ſibi de his quæ ducebant choros uxores ſingulas: abieruntq; in poſſeſsionem ſuam ędificantes urbes & habitantes in eis. Filij quoq; Iſraël * reuerſi ſunt per tribus & familias in tabernacula ſua *. † In diebus illis non erat rex in Iſraël,ſed unuſquiſque quod ſibi rectum uidebatur,hoc faciebat.

Liber Ruth incipit.

Caput I.

h IN diebus unius iudicis quando iudices præerant,

a Synagogæ.

niſi qđ nō daretis eis.cōtra qđ nō feciſtis:qa nō ceperūt eas de volūtate vr̄a, C

Liber Iudicum finit.

NI. DE LY.

CAP. I.

IN diebus. Hic cōſequenter ponit̃ terti⁹ caſ⁹.ſ.ipſi⁹ Ruth. Et diuidit̃ ī quatuor ptes. qa priò ſcribit̃ ipſi⁹ Ruth cōuerſio gratioſa.ſcđ'ò ei⁹ conuerſatio ꝟtuoſa.tertiò cōuētio legalis.ꝗrtò copulatio mrīmonialis.Partes incipiūt ī ꝗtuor capitulis hui⁹ hiſtorię.Pria adhuc ī duas.qa primò deſcribit̃ cōuerſionis occaſio,ſecūdò ipſa cōuerſio,ibi:Cui dixit Noemi. Diuiſio

Occaſio aūt cōuerſiōis Ruth ad Iudaiſmū fuit, eò qđ fuit deſpōſata filio Elimelech Iudęo pegrināti ī terra Moab. Et iō priò deſcribit̃ ipſi⁹ Elimelech peregrinatio.ſcđ'ò ipſi⁹ Ruth deſpōſatio ibi:Qui accepert̃.Circa primū priò deſcribit̃ tp̄s pegrinationis hui⁹ cū dicit̃: h ¶ In dieb⁹. Quis aūt hic fuerit,variè dr̄.Dicit em̄ magiſter ī hiſtorijs, & aliq expoſitores alij: qđ iſte iudex fuit Heli:q cū hoc vſurpauit ſibi ſacerdotiū:qa nō fuit de Eleazar, ſed de Ithamar. Licet aūt iſtud ſcđ'm dictū ſit verū ꝗtū ad hoc,qđ Heli nō fuit de Eleazar, ſed de Ithamar:nō tn̄ videt̃ verū qđ ſibi vſurpauerit ſacerdotiū. qa .j. Regū.ij.ſ. dicit̃ ipſi Heli in pſona dn̄i: Loquēs locut⁹ ſum vt dom⁹ tua & dom⁹ pr̄is tui miniſtraret ī cōſpectu meo vſq; ī ſempiternū &c.Ex ꝗ videt̃,qđ illud ſacerdotiū habuit ex ordinatione diuina.vt dicet̃ ibidē pleni⁹.Primū etiā dictū nō videt̃ verū:videlicet ꝙ peregrinatio Elimelech ꝗ hic deſcribitur cōtigerit tpe Heli.qa à pricipio ꝗ incepit iudicare Iſrl̃ vſq; ad pricipiū regni Dauid fluxert̃ tm̄.lxxx.anni prout fuit declaratū.ſ̃.Iudicū.xj.c.In iſto igit̃ tpe oportuit ſcđ'm iſtud dictū:ꝙ pegrinatio Elimelech fuerit, & hoc Booz de Ruth Obed genuerit, & Obed Ieſſe, & Ieſſe Dauid:& vita ipſi⁹ Dauid vſq; ad pricipiū regni ſui.Qđ nō videt̃ verū: Priò qa de iſto tpe fluxerūt vndecim anni ad min⁹ añ natiuitatē Obed, videlicet decē anni qb⁹ Noemi mãſit ī regiōe Moab:vt hr̃ ī hoc ca. & vnus ann⁹ añ natiuitatē Obed. qa: dato qđ Booz ſtatim acceperit Ruth poſt aduētū ei⁹ ī Bethlehē cū Noemi:tn̄ añq; nat⁹ fuiſſet de ea Obed trāſiuiſſet annus vndecim⁹ totus,vel ſaltē ferè.Item Dauid vixit.xxx.annis anteq; cepit regnare,vt hr̄.ij.Regū.v.Itē Ieſſe pr̄ Dauid iam erat ſenex:qn̄ genuit Dauid,vt videt̃:qa habuit ſex filios añ eū: vt hr̄. j.Re.xvj.&.j.Pa.ij.& ſic habuit.xxxix. annos ad min⁹,vt videt̃ qn̄ genuit Dauid.Hoc etiā patet ex hoc quod dicit̃.j. Regū.xvij.quòd erat ſenex & grādęu⁹: etiam emeritę militiæ quando Dauid adhuc adoleſcēs miſſus fuit ab ipſo ad viſitandum fratres ſuos. Si autem iſti anni ſil' coniungantur, ſaciunt annos lxxx. & ſic non remanet aliquod tempus vitæ ipſius Obed quouſque poſſet generaſſe ipſum Ieſſe. Poſito etiam cum hoc, quòd Elimelech à primò anno Heli cœpiſſet pegrinari, ppt̃ quod nō videt̃ verū,qđ hiſtoria Ruth fuerit tpe Heli,ſed añ. Et ideo aliter dicunt Hebręi,& melius,vt videtur,qđ iſte iudex fuit Abeſan de quo dictū fuit Iudic.xij.q fuit añ Heli ꝗdragintaſeptē annis, vt patuit ex D

Marginal notes: atq; victorum — * vnuquiſq; ad hæreditatem ſuam — † ſuprà.17.c.&.18.a.

a ¶ Facta eſt. Propter paucita- CAP. I
E tē ſpūaliū doctorū, qbꝰ iudicandi datur au-
toritas, facta eſt fames vͤbi dei: qm̄ lex etiā p
Iudaicas traditiões corrupta eſt. b ¶ Abijt
hō. Rab. Chriſtus. ſ. in Bethlehē Iuda natꝰ
peregrinationem huius mundi viſitauit, cū
vxore ſua. i. eccleſia: & cū duobꝰ liberis, duo-
bus. ſ. ordinibus prophetarum & apoſto-
lorū: q ſanguine Chriſti à pc̄ti ſeruitute ſūt
liberati. Abijt hō. Ra. Quē quidā decalo-
gum legis intelligunt, & vxorem eiꝰ ſynago
gam, & duos filios regalem honorem, & ſa-
cerdotalem: qui nō ſolū in gente Iudęorum,
ſed & ꝓſelytorum copulam ſibi acquire-
bant: ſicut in tpe Dauid, & Salomonis, & a-
liorū factū eſt. c ¶ Mahalon. Qui de fene-
ſtra, vel à pricipio. Hîc eſt chorus propheta
rum per quos de feneſtra primū fidei lumē
in orbem proceſſit: qui etiam veri luminis,
id eſt Chriſti primi prædicatores fuerunt.
d ¶ Chelion. conſummatio. Hi ſunt apo-
ſtoli: qui ænigmata prophetarum ad cōſum
mationem pleni intellectus perduxerūt. Hi
meritò Ephrathæi, & de Bethlehē Iuda or
ti ſunt: qui cæleſti pane ſatiati per prædica-
tionē euāgelij fructū prędicationis collegerūt.
Ephrathęus eni frugifer, Bethlehem domus
panis, Iuda confeſſio interpretatur. vn̄: Vos
Mar. 6. c. date illis man. Item: Euntes prædi. euan. re.
Ibi. 16. d. dei. Et alibi: Elegi vos de mū. vt eatis & fru.
Ioh. 15. c. af. e ¶ Ruth. Videns vel feſtinans, vel de-
ficiens interpretatur: in qua obediētia & cre
dulitas gentiū deſignatur. de quibus dicitur:
Pſa. 17. g. Populꝰ quem non cognouit, ſeruiuit mihi
Pſal. 67. g. &c. Et alibi: A Ethiopia pueni & manus eiꝰ
deo. Vocabātur ergo duo populi per ſan-
ctos prędicatores ad conſortium fidei & ele
ctorum dei, vt ex diuerſis gregibus fieret v-
num ouile. f ¶ Mortui ſunt. Poſt per-
F fectionem pij laboris ſcilicet de exilio huius
mundi ad cęleſtia regna migrauerunt, vt ex-
pleto mandato decalogi acciperent denariū
beatitudinis. g ¶ Egreſſa eſt &c. vtra-
que. Studioſè ſatagit eccleſia, vt plebes quas
apoſtoli & prophetæ tempore ſuo inſtru-
xerunt, perducat ad vnitatem fidei & ſocie-
tatem Chriſtianæ religionis: quæ ſcriptura
referente didicit: quia iuſtus nō derelinque-
Pſal. 36. d. tur, nec ſemen eius quęrens panem, qui de cę
lo deſcendit. h ¶ Ite in domum. Eccleſia
non indiſcretè agit, nec indiſcretè quemcq̄
1. Ioh. 4. a. recipit. vnde: Nolite omni ſpiritui credere:
ſed probate ſpiritus, ſi ex deo ſunt. Poſſunt
hæc ſynagogę conuenire, quæ retrahit ad fi
dem Chriſti venientes: & maximè illud, vt ſu
perata à veritate infirmam ſe cognoſcit ef-
fœtandi. Reuertimini filiæ meæ. i ¶ Nū
vltrà. Ra. Vox ſynagogę veritatē confitētis
& ſuperueniē-

Nicolaus de Lyra.

patuit ex dictis ſuprà Iudicū. xj. Dicūt e-
tiam Hebręi qđ iſte Abeſan & Booz eſt idē
homo: binomius tamen. Oportet tamen
dicere ſecundum iſtam viam, qđ peregrina
tio Elimelech inceperat antequam Booz in
ciperet iudicare. quia iudicauit populum ſe
† Moabiti-de ptem annis tantū; & Noemi fuit in regione
Moab decem annis, vt dicitur infrà eo. cap.
† nūqđ eos & Booz accepit Ruth pòſt. Veruntamen il
expectabi- la peregrinatio per reditum Noemi fuit ter
tis donec minata ſub Abeſan; qui idē eſt quod Booz
creſcant & ſecundum Hebręos. ideo dicunt hoc fuiſſe
nūqđ tādiu tempore eius: quia res à fine denominatur.
expectabi- Et quia iſta hiſtoria hîc ponitur, ad oſtendē
tis vt nō ſi- dū quomodo Dauid rex deſcēdit de Booz
tis viro ap- vt patet in fine. a ¶ Facta eſt fames in.
tæ. propter populi peccata. b ¶ Abijtq̄ ho-
mo de

a ¶ Vbi. b ¶ Terrenis.
a b facta eſt famēs in terrā. Abijtq̄ a b
¶ Chriſtus. ¶ Domus panis.
homo de Bethlehem Iuda ut pe-
a ¶ Regione. ſ. diaboli qui eſt princeps huius mundi.
regrinaretur in regiōne Moabi-
tide, cum uxore ſua ac duobus li
a ¶ Deus meus rex. hic eſt Chriſtus cui dicitur. Intende voci orationis meæ, rex meus & deus meus.
beris: ipſe uocabatur Elimēlech,
a ¶ Id eſt pulchra. ¶ Pulchra. Pulchra es amica mea &c.
& uxor eius Nōemi: & duo filij,
c d alter Mahalon, & alter Chelion
Ephrathæi de Bethlehem Iuda.
a ¶ Iudæam quæ male; vtebatur lege.
Ingreſsiq̄ regiōnem Moabiti-
a ¶ In patibulo crucis. vnde Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortem.
dem morabātur ibi. Et mōrtuus
eſt Elimelech maritus Noemi:
a ¶ In exilio huius mundi. b ¶ Eccleſia. c ¶ Cum doctoribus.
remānſitq̄ ipſā cūm filiis, qui ac- c
a ¶ Quia apoſtoli duarum plebium ſibi ſociauere conſortium, Iudæorum. ſ. & Gentium.
cepērunt uxores Moabitidas:
a ¶ Ceruix eius. ¶ Hi ſunt fideles de Iudæis, qui robur fidei & fortitudinem operationis primi perceperunt.
quarum una uocabatur Orphā,
e altera Ruth. Manſeruntq̄ ibi de
a ¶ Apoſtoli & prophetæ decalogum implentes.
f cem annis: & ambo mōrtui ſunt
Mahalon uidelicet & Chelion:
a ¶ In hac peregrinatione poſt aſcenſionem domini.
b ¶ Eccleſia. c ¶ Prophetis & apoſtolis quorum caruit præſentia temporali vel corporali.
remānſitq̄ mūlier orbāta duo-
bus liberis ac marito. Et ſurrexit
ut in patriam pergeret cum utra
que nuru ſua de regione Moabi
tide: audierat enim quòd †reſpe d
xiſſet dominus populum ſuum,
¶ Vitæ.
g & dediſſet eis eſcas. Egreſſa eſt
¶ Mundo.
itaq̄ de loco peregrinationis ſuę
a ¶ Plebe. b ¶ Chriſto, vel mandatis eius.
cum utrāq̄ nuru: & iam in uiā re
a ¶ Firmiter.
uertendi poſitā in terra Iuda, di-
h xit ad eas: Ite in domum matris e
ueſtræ: faciat uobiſcum domi-
nus miſericordiam ſicut feciſtis
cum mortuis & mecum: det uo-
bis inuenire requiem in domibus
uirorum quos ſortituræ eſtis: &
oſculata eſt eas. Quæ eleuata uo
ce flere cœperunt & dicere: Te- f
cum pergemus ad populum tu
um. Quibus illa reſpondit: Re-
uertimini filiæ meæ: cur uenitis
a ¶ Relicta a Chriſto. b ¶ In Chriſtum credituros:
i mecum? Nun ultrà hābebo fili- g
os in utero meo, ut uiros ex me
¶ In obſeruantia legali.
ſperare poſsitis: Reuertimini fi-
liæ meæ † & abite. Iam enim ſe-
nectute cōfecta ſum, nec apta uin
culo coniugali. Etiam ſi † poſ-
ſem hac nocte concipere & pare
re filios, † ſi eos expectare uelitis
donec creſcant & annos imple-

mo de Bethlehē. Cauſa huiꝰ pegrinatio G
nis variè aſſignatur. Dicit em̄ Hieronymus
ſup. iiij. ca. Paral. qđ tunc tpis ſol ſtetit p ali-
qđ ſpatiū imobilis ad terrēdū hoies, vt ſic re
traherēt ab enormibꝰ pc̄tis qbꝰ erā iuoluti:
qđ nō fecerūt: ꝓpter qđ tāta fames facta eſt
i terra illa, qđ Elimelech q erat de nobiliori-
bus & potencioribus ciuitatis Bethlehē, fuit
coactus ire ad terram extraneam ad quæren
dum victum ſuum. Hebræi autē dicunt: qđ
propter famē i illa terra accidētē multi pau-
peres recurrerūt ad Elimelech: qa erat diues
& potēs, & ꝓpter auaritiā ſuā durū erat ei
dare: ꝓpē qđ ad euitandū importunitatē il-
lorum exiuit, de terra Iſrael cū bonis mobili-
bꝰ quę habebat. & quia ex mala cā exiuit, ibi
dem mortuus fuit cū filijs ſuis & depaupera
tus eſt. Cętera patent i litera. c ¶ Qui acce.
Hîc conſequenter deſcribitur ipſius Ruth
deſponſatio. Dicunt autem Hebręi & etiam
aliqui catholici, qđ iſta Ruth fuit filia Eglon
regis Moab. Sed hoc videtur falſum, quia à
tempore Aod qui interfecit Eglon, vt habe
tur, Iudicū. iij. fluxerūt anni ducēti. xxxij. vſq̄
ad Abeſan, vt declaratum fuit Iudicū. xj. &
multò plures anni fuerūt vſq̄ ad Heli. & iō
ſi Abeſan fuit idem qđ Booz: vt dicunt He
bręi, impoſſibile eſt ꝙ Ruth fuerit filia Eglō
quem interfecit Aod: quia adhuc erat ſatis
iuuenis, & apta ad prolem quando fuit con
iuncta ipſi Booz. Item ſi Booz fuit alter
ab ipſo Abeſan, ita ꝙ hiſtoria Ruth accidit
tempore Heli, vt dicunt aliq multò magis i-
poſſibile eſt qđ ipſa Ruth fuerit filia prędicti
Eglon, quia multò plures anni fuerunt vſq̄
ad Heli, q̄ vſq̄ ad Abeſan, vt declaratū fuit
Iudic. xj. Et ideo ſi aliqs velit dicere, ꝙ Ruth
fuerit filia Eglon regis Moab, oportet cōſe- H
quenter dicere qđ iſte Eglon fuerit alius ab
illo quē interfecit Aod, & longè poſterior
ipſo. Et tn̄ adhuc non videtur conuenienter † vitaſſet
dictum ſecundū dictū Hebręorū & catholi
corū: qa ſcđm Hiero. Elimelech fuit paup
ad regionem Moab: & ſcđm Hebręos licet
fuerit diues, tn̄ fuit ibi depauperatus vt di-
ctum eſt ſuprà Et hoc videtur ex eo qđ dici
tur infrà eo. cap. qđ Noemi redijt de terra
Moab vacua. ſ. ſine viro, filijs & diuitijs. Nō
eſt autē veriſimile, qđ rex Moab dediſſet fi-
liā ſuā vxorem viro pauperi & extraneo, &
ſi poſt dationem depauperatus fuiſſet vir
eius, non eſt veriſimile quod permiſiſſet
eam recedere de terra ſua ita pauperem, qđ
indigeret colligere ſpicas i agro alieno: ſicut
dicitur de Ruth ſequenti cap. Et ideo magis
videt, qđ ipſa Ruth fuerit de humili ꝓgenie.
Seqt. d ¶ Audierat enim. & ideo fame re
cedente de terra ſua meliꝰ poterat ad eam re
dire. e ¶ Ite in do. Hoc dixerat, quia patres
earū erāt mortui, vel quia mulieres ſunt ma
gis familiares matribus ſuis quàm patribus.
g ¶ Quę eleuata voce flere cœperūt.
Ex quo patet qđ Noemi valde bn̄ ſe habue
rat ad nurus ſuas. g ¶ Nun vltrà
habeo

Moraliter

* b ¶ Abijt homo de Beth. Secundū
Hebræos iſte fuit valde diues, ſed auarus ꝓ-
pter quod tempore famis exortę moleſtè fe
rebat petitiones ſuorum conſanguineorum
& conciuium, qui fame coacti recurrebant
ad eius auxilium. & ideo ad declinandum
petitiones eorum, cum vxore ac filijs & mo-
bilibus bonis abijt in terram Moab. Et quo † dicerē mi
niam habuit malum motiuum, dominus ibi hi eſſe ſpem
dem puniuit eum morte propria & filiorū, et hac nocte
& conſumptione bonorum tēporalium; ꝓpē eſſet vir me
qđ vxor eiꝰ Noemi reuerſa i Bethlehē dixit cum
* Egreſſa

& ſuperuenientẽ culpã nõ tacẽtis,q̃ à viro.i.Dauid relicta:& à filiis A .i.regibus & principibus priuata ſterilẽ ſe eſſe & infirmã ad cõcipiẽ dum filios deo cõfitetur poſt aduentũ Chriſti. a ℭ Eleua. Per has mulieres,quarum vna dolens & lugens à ſocru recedit,altera obſtinato animo adhæret,credentes ſignificantur: quorum alij percepta gratia baptiſmi & ſocietate fidei ad errores priſtinos relabuntur: quos ſignificat Orpha,quæ ad deos ſuos reuerſa eſt: Alij verò definito conſilio pceptã grãm conſequunt,qs ſignificat Ruth. b ℭ Quocunq̃. ſic eccl'ia de gentib⁹ vocata relicta patria,i.idololatria omiſſa,carnali conuerſatione & deſiderijs,pfitet deũ ſuũ eſſe in quẽ crediderũt ſcti & iturã quo caro Chriſti aſcẽdit & ,p ei⁹ noĩe in hoc ſeculo pati vſq; ad mortẽ,& cũ pp'lo ſctõrũ & ,pphetarũ & patriarcharũ.vñ: Letamini gentes cũ plebe ei⁹. c ℭ Vidẽs. Gentilis populus obſtinato aĩo pdicatores ſequit in terrã ſctãm , & in ciuitatẽ dei Bethlehẽ: vbi pparat ad ſuſcipiẽdũ ſpõſum de ſtirpe Abrahæ natũ,in quo bñdicẽt oẽs gẽtes vel trib⁹ terrę. d ℭ Ne vo. Agnoſcit ſynagoga calamitatẽ ſuã, quã poſt aduentũ Chriſti meritò patit & refugit pulchra vocari,qa tpa ,pſperitatis ſuæ finiri cõſpicit. e ℭ Quan. pri.i.qñ lex incarnatiõis ſuę ordinẽ ad myſteriũ paſſiõis Chriſti cõuertit. Meſſis eñ hordeacea tps dñicę paſſiõis exprimit,q̃ mẽſe nouorũ.i.primo menſe cõtigit. Bñ ergo tpe illo ad Bethlehem veniunt: qñ lex Chriſtũ quem docet in Bethlehẽ natũ,in paſcha.i.in mẽſe nouorũ pdicat occiſum. Sctã q̃q; eccl'ia toto cõatu laborat,vt q̃s ad fidẽ cõuocat,incarnatiõis,paſſiõis, reſurrectiõis † merito imbuat. meſſis hordeacea Iudęorũ exprimit credulitatẽ, q pacto ſacramẽto paſſiõis pdicatib⁹ ap'lis primũ ad fidẽ veniũt,q alibi quinq; panibus hordeaceis paſti à dño leguntur.

Rom. 15. c.

† amaritudo maior valde mihi ẽt quã vobis quia

† myſterio

B

Ioh. 6. a.

GLO. O R. CAP. II.

E Rat au. Vir iſte cõſanguine⁹ Elimelech Chriſt⁹ eſt agn⁹ legis & legiſlator: qa p legẽ

Nicolaus de Lyra. pmiſſus ha. Preceptũ eñ erat i lege Deute. xxv. q̃ ſi aliqs moreret ſine hęrede relicta vxore,frater ei⁹ accipet eã ad ſuſcitãdũ ſemẽ frĩ ſuo defuncto. Cętera patẽt in lra. a ℭ Cui di. Hic cõſequenter deſcribit ipi⁹ Ruth cõuerſio, q̃ noluit reuerti ſicut altera : ſed ire ad terrã Iſrl' cũ ſocru ſua & cõtrauerti ad cultũ dei vni⁹,Gẽtilitate relicta ,ppter qd' dixit: b ℭ Ne ad. reuertẽdo ad cultũ idolorũ. c ℭ Quocũq;. Hic dicũt Heb. q̃ volẽtibus cõuerti ad Iudaiſmũ dicẽda ſunt grauia legis , ſaltẽ ſcd'm ptẽ, ſicut volẽtib⁹ igredi religionẽ explicãda ſũt difficilia illi⁹ regiõis. Dicũt igit,q̃ Noemi vidẽs Ruth velle cõuerti ad Iudaiſmũ,dixit ſibi aliqua onera legis,& primò dixit ei,q̃ nõ erat licitũ Iudæis ire extra terrã Iſrl',niſi ex cã magnę neceſſitatis. Et tũc Ruth ei rñdit: Quocũq;. & nõ alibi. Iterũ dixit ei: Nõ ẽ nobis licitũ q̃ mlier ſic ſola cũ viro,niſi fuerit marit⁹ eius. Et Ruth rñdit: d ℭ Vbi mo. nolens eſſe ſine te cũ aliquo viro. Iterũ dixit: Pp'ls Heb. eſt ſubiect⁹ legis onerib⁹,i q̃ ſunt ſexcẽta & tredeci pcepta. Tũc rñdit: e ℭ Pp'ls tu. q.d. volo ſubdi legi ipi⁹. Iterũ dixit: Prohibitũ eſt nobis colere deos alienos . Et ipſa reſpondit: f ℭ Deus tuus de⁹ . Q.d. alium nolo

- id eſt pulchram

- hoc eſt amaram

† cõtra quã teſtificatus eſt dñs Diuiſio

* ẽ familia Elimelech,

- quęſugerint manus metentium

ant pubertatis, antè eritis uetulæ quàm nubatis. Nolite quæſo filiæ meæ facere hoc: quia † ueſtra anguſtia magis premit

¶ Grauis afflictio in vindicta.

me: & egreſſa eſt manus domini contra a me. Eleuata igitur uoce flere rurſum cœperunt. Orpha oſculata eſt ſocrum,ac re

¶ Ab errore idololatriæ.

¶ Id eſt fidei eccleſiæ.

uerſa eſt: Ruth adhæſit ſocrui ſuæ. Cui di a xit Noemi: En reuerſa eſt cognata tua ad populum ſuum & ad deos ſuos, uade cum ea. Quæ reſpondit: Ne † aduerſeris b b mihi,ut relinquam te,& abeam : Quo c cunq; enim perrexeris pergã: & ubi mo d rata fueris,& ego pariter morabor: Po e

¶ Per merita adiuuante gratia ſola gratuita vocatione.

pulus tuus populus meus, & deus tuus f deus meus. Quæ te terra morientem ſu g ſceperit,in ea moriar: ibiq; locum accipiam ſepulturæ. Hæc mihi faciat deus,& hæc addat, ſi non ſola mors me & te ſe c parauerit. Videns ergo Noemi, quòd ob h ſtinato animo Ruth decreuiſſet ſecũ pergere,aduerſari noluit,nec ultrà ad ſuos reditum perſuadere: profectæq; ſunt ſimul & uenerunt in Bethlehem. Quibus urbem ingreſsis,uelox apud cunctos fama percrebruit. Dicebántque mulieres*: hæc i d eſt illa Noemi. Quibus ait: Ne uocetis

a ¶ Significat eccleſiam tribulationibus preſſam præſentia gaudia non amare,ſed futuram gloriam quærere. Vnde: Nigra ſum ſed formoſa &c.

me Noemi, id eſt pulchram : ſed uocate me Mara, hoc eſt amaram: quia ualde a k maritudine repleuit me omnipotens. E greſſa ſum plena,& uacuam me reduxit l dominus. Cur igitur uocatis me Noemi, † quam dominus humiliauit & afflixit omnipotens? Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru ſua de terra pere grinationis ſuæ, ac reuerſa eſt in Bethle e hem, quando primũ horrea metebantur.

Cap. II.

E Rat autem uiro Elime m lech cõſanguine⁹ homo potens & magnarum o

a ¶ Fortitudo dei. vnde: Et vocabitur nomẽ eius admirabilis,conſiliarius,deus fortis, princeps pacis,pater futuri.

pũ*, nomine Booz. Dixitq; Ruth Moabitis ad ſocrũ ſuam: † Si

a ¶ Eccleſiam. b ¶ Spicæ remanentes: fideles ſignificant qui tranſlatis cæteris ad cœlum nobis relinquuntur ad exemplum.

iubes uadam in agrũ & colligam ſpicas

a ¶ Meſſis ſunt ſancti qui colliguntur reponendi in horreo dei: meſſores ſunt angeli. Vnde: Exibunt angeli boni a malis.

quæ fugerint manus metentium: ubicunque clementis in me patrisfamilias reperero gratiam. Cui illa reſpondit: Vade filia mi. Abiit itaq; & colligebat ſpi

alium nolo colere. Iterũ dixit ei: Tranſgreſſorib⁹ legis nrę in diuerſis caſibus imponit pœna quadruplicis mortis,ſ.lapidationis, combuſtionis,ſtrãgulationis in ſuſpẽſione,& occiſionis gladio,vt patet in Exo. & Deut. Et tunc Ruth reſpondit: g ℭ Quæ te ter. Q.d. parata ſum ſuſcipere pœnam cuiuſcunque mortis,ſi meruero ſicut & tu. h ℭ Videns ergo. Quia quãdo aliquis habet firmã voluntatẽ tranſeũdi ad legẽ diuinã vel religionẽ,nõ eſt impediendus ſeu refutãdus. Cętera patent vſq; ibi: i ℭ Dicebantq;. Scd'm expoſitores nr̃os legit depreſſiuẽ. & eſt verbũ congaudẽdi de reditu Noemi. Scd'm Heb. verò legit interrogatiuẽ. & eſt verbũ admirãdi: quaſi dicat: Hęc eſt illa Noemi quę receſſit cũ curru & eqs & diuitijs,& mõ reuertit paup & peditãdo: qa exiuit terrã Iſrael ex mala cã,vt.s. dictũ ẽ ſcd'm opinionẽ Hebræorũ,& huic cõſonat qd' ſequitur: k ℭ Egreſſa ſum . filijs & diuitijs. l ℭ Et vacuã. & in hoc cõfitet pœnã ſibi inflictã à dño ,p pctõ ſui exit⁹ de terra Iſrl' ex mala cã,vt .ſ. dictum eſt.ſ. ſecundum opinionem Hebræorum.

C Pœna legi q̃druplex

† roges me

* l ℭ Egreſſa ſum. vt habet infrà eo ca. In hoc ergo documẽtũ hñt diuites huius mũdi,ne moleſtè ferãt petitiones pauperũ, nec declinẽt ab eis indebitẽ, ne ſicut Elimelech puniat,ſcd'm qd' dicit Sap. xi.c. Per q̃ peccat qs, p hæc & torquet. Et prouer. xxi.b. Qui obturat au. ſuã ad clamorẽ paupis,& ipẽ clamabit & nõ exaudiet. Exẽplũ Luc. xvj. de diuite epulone, q guttã aq̃ impetrare nõ potuit,eò qd' micas panis Lazaro negauit. Et multò plus timere debent auari ſcię q̃ pdicationẽ nõ minuit,ſed auget. Et ſilr' ſapiẽtes in tpalib⁹ ſi fuerit auari de dãdo cõſilio paupib⁹: in quo nõ daT res poſſeſſa, ſed tm̃ verba. Per Ruth aũt q̃ relicta Gẽtilitate Noemi adhęſit di. f ℭ Deus tuus. & ei tã humiliter obediuit; ſignificat pſona pœnitens veraciter,q̃ relicta diaboli ſeruitute adhęret ecclię ei⁹ mãdatis hũiliter obediẽdo,q̃ p Noemi bñ ſignificat: eò q̃ Noemi pulchra interpretat. Et Cañ. iiij. de eccl'ia dicit: Tota pulchra es ami. &c. Et talis fuit in principio,ſed modò põt dicere. k ℭ Ne vo. Nã multi qui de bonis ecclĩæ lautè viuũt & magnificẽ,pſuã vitã malã ipſam multipliciter amaricãt. De quo btũs Berñ.i ci⁹ perſona loqũs exponit illud Eſa. xxxviij. d. Ecce i pace amaritudo mea ama. Poſtq̃ eñ ceſſauit pſecutio tyrannorũ cõtra eccl'iam , & ipa dotata eſt multis & magnis tpalib⁹ bonis,multi abutentes pctis enormibus,plus ſcd'm veritatem amaricãt eccl'iam in iſta pace,q̃ amaricata fuerit in tyrannorũ perſecutione.

Moraliter

D

* Num

NI. DE LY.

Ca. II.

E Rat aũt. Hic cõſequẽter deſcribit ipi⁹ Ruth cõuerſatio virtuoſa. & qa hũilitas eſt fundamẽtũ oĩm virtutum, ideo circa eã primò deſcribitur humilitatis virt⁹, ſcd'ò honeſtatis decus,ibi: Accipit aũt. tertiò gratitudo in bñficijs,ibi: Quę cadn faciẽ ſuã. quartò ſolicitudo in exer.

Diuiſio

† Ibo nune

Morali. m ℭ Erat au. In hoc ca. agitur de Ruth hũiliter & diligẽter i agro Booz ſpicas colligente. Per agrum iſtum ſacra ſcriptura ſignificatur, q̃ eſt

Moraliter

h v * ager ple

E promiſſus & de patriarchis natus,& de gente Iudæorum ſecundũ carnẽ.vnde:Prophetã ſuſcitabit vobis deus de fratribus veſtris,tanquam me audietis.Hic eſt potens q mũdi principẽ debellauit, & totum orbẽ ſuo imperio ſubiugauit:& magnarũ opũ, qa cœli & terræ poſſeſſor eſt:& in eo ſunt omnes theſauri ſapiẽtię & ſcię.Ipſe eſt enim virtus dei & ſapientia. a ℂ Accidit.Quia ſctã eccleſia ad Chriſtũ ptinet, cui⁹ ſpõſa & corp⁹ eſt.De q̃ dicit:Fortitudo mea & laus mea do. & alibi:Dñs fortis & potẽs,d.po,in p̃.Ipſe eſt cognat⁹Elimelech,q de Bethlehẽ & de ſtirpe Dauid nat⁹ teſtimoniũ habet à lege & pphetis. Hic verba ſalutis & pacis familię ſuę attulit,in cui⁹ natiuitate cecinerũt angeli,Glĩa in excel.deo & in &c. Cui venjẽti in Ieruſalẽ,obuia turba clamauit,di. Benedictus qui venit in no.dñi. b ℂ Et ro. Quia ſctã eccleſia pſeuerat in agro diuinę lectionis poſt meſſores & p̃dicatores myſteria ſcripturarũ colligẽs, vt in ſinu mẽtis ſuæ teſtimonia & exẽpla ꝟtutũ recõdat. Vel ager ille eſt cęleſtis ſtudij diſciplina: meſſis intelligẽtia ſpũalis, meſſores p̃dicatores, ſpicę remanẽtes ſniię ſcripturarũ,q̃ multũ p myſteriũ occultatę quaſi pleniores remanẽt ad exercitiũ meditãtis. Plebs ergo Gentilis eccleſiaſticã diſciplinã ardentèr appetit:vt ad meditationẽ diuinę legis & ſctõrũ ſocietatẽ admittat, & ſanctorũ documẽtis vel exẽplis reficiat. c ℂ Ne va. Q. Ne recedas à ſtatu fidei, ne ſequaris errores hæreticorũ vel ſchiſmaticorum: ſed magis iungere aĩab⁹ ſanctis vt metas ſcripturas ſctãs,meditãdo,& ope implendo,& hauſtũ diuinę ſapiẽtię de libris duorũ teſtamentorũ,& vñ pueri.i.ſcti bibũt, F & ipſa bibas. d ℂ Quæ cadens in fa. Grãs refert ecclia gẽtiũ ſaluatori qui eam reſpicere dignat⁹ eſt.Cui ille rñdit placere ſibi,q mortuo viro ſuo,id eſt diabolo parentes idololatras reliqt,& terrã natiuitatis.i.carnalia deſideria, & pplo ſanctorũ ſe ſociauit,qui ſibi antea ignot⁹fuit cũ ſeq̃ret cupiditatem veteris hominis. e ℂ Inueni &c. Nota hũilitatẽ Gentilis ecclĩæ,q̃ ſe cognoſcit imparem tantæ gratiæ:nec audet ſe ęquiparare primitiuę eccleſiæ.vñ dicit:Nã & catelli edũt de micis q̃ ca.de mẽ.do.ſuorum.Et alibi: Dñe nõ ſum dign⁹,vt intres ſub tectũ meum, ſed dic tantũ ver.& ſanabit puer meus. f ℂ Quãdo ho. Hora veſcẽdi fuit qñ dictũ eſt apl̃is:Ite docete oẽs gen. baptizan.eos in nomine pa.& fi.& ſp. A dño enim dictũ eſt:In viã gentiũ ne abieritis.

Intinge

[Margin: Deu.18.c. — 1.Cori.1.d. — Pſal.117.b. — Pſa.23.b. — † pars agri — Luc.2.b. — Mat.21.a. — Mat.15.c. — Ibi.8.b. — † patrẽ tuũ & matrem — Mar.16.d. — Matt.10.a.]

a cas poſt terga metentium. Accidit autem ut † ager ille haberet dñm nomine Booz,qui erat de cognatione Elimelech.Et ecce ipſe ueniebat de Bethlehẽ: Dixitq́ meſſoribus:Dominus uobiſcum. Qui reſponderũt ei: Benedicat ti

a ℂ Quia Chriſtus quemlibet de doctoribus qui minoribus præeſt ſacerdotibus, quaſi ignorans de fide gentium ſciſcitatur,cum eum prouocat ad prædicandum.

bi dominus. Dixitq́ Booz iuueni qui b præerat meſſoribus:Cuius eſt hæc puella? Cui reſpondit:hæc eſt Moabitis, quæ uenit cũ Noemi de regione Moa b bitide,& rogauit ut ſpicas colligeret remanentes,ſequens meſſorum ueſtigia:

a ℂ Quia in initio ſ.fidei vſque ad perfectionem boni operis.

& de mãne uſque nunc ſtat in agro, &

ℂ Antiquæ ſuperſtitionis.

nec ad momẽtum quidem domum reuerſa eſt.Et ait Booz ad Ruth:Audi fi c lia:Ne uadas in alterum agrum ad col

a ℂ Quia a conluctis formantur mores, Vnde:Corrumpunt bonos mores colloquia praua.

ligendum,nec recedas ab hoc loco:ſed iungere puellis meis,& ubi meſſuerint ſequere.Mandaui enim pueris meis,ut nemo moleſtus ſit tibi:ſed etiam ſi ſitie

ℂ Ad opera.

ris,uade ad ſarcinulas, & bibe † aquas d de quibus & pueri mei bibunt. Quæ d

a ℂ Ezechiel videns gloriam domini cadens in faciem,adorauit.

cadẽns in faciem ſuam,& † adorans ſu

a ℂ Ecce Centurio & Heliſabet & Abigal ſe humiliabant.

per terram dixit ad eum: Vnde mihi hoc ut inuenirem gratiam ante oculos

a ℂ Procul & de vltimis finibus pretium eius.

tuos, & noſſe me dignareris perẽgrinã mulierẽ? Cui ille rñdit:Nũtiata mihi omnia ſunt quæ feceris ſocrui tuæ poſt mortem uiri tui, & quòd relique

ℂ Non inueni tantam fidem in Iſrael.

ris † parentes tuos,& terram in qua na

ℂ Quoniam non cognoui ſeruum meum.

ta es,& ueneris ad populum quem antea neſciebas.Reddat tibi domin⁹ pro

a ℂ Fide ſcilicet. vnde,Hoc eſt opus dei vt credatis in eum quem miſit ille.
b ℂ Æternam gloriam. Vnde:Petite & accipietis,vt gaudium ueſtrum ſit plenum.

opẽre tuo: & plenam mercẽdem recipias à domino deo Iſraël ad quem ue

a ℂ Duo teſta.quibus deus protegit fugientes ad ſe.vnde: In vmbra alarum tuarum ſperabo.

niſti, † & ſub cuius confugiſti alãs. Quę e ait:Inueniam gratiam apud oculos tuos domine mi, qui conſolatus es me & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ e non ſum ſimilis unius † puellarum tuarum. Dixitque ad eam Booz: f f Quando hora ueſcendi fuerit, ue

Nicolaus de Lyra.

in exercitijs,ibi:Collegit ergo. Hũilitas autẽ eius apparet in hoc, q obtulit ſe ad colligendũ ſpicas in agro de volũtate & licentia ſocrus ſuę.Pręmittit tñ hĩc nomẽ ipſi⁹ Booz,eò q ager in quo collegit erat ipſi⁹,q etiã erat de cognatiõe mariti ſui defuncti,& hoc eſt qđ dicit: ℂ Erat au. Dicũt Heb.q Elimelech ſocer Ruth & Salomõ pater Booz fuerũt fratres, & ſic marit⁹ Ruth & Booz erãt cõſanguinei germani. Sed primũ dictũ videt falſũ qa Salmõ q genuit Booz de Rahab fuit tpe Ioſue, & accepit vxorẽ Rahab poſt deſtructionẽ vrbis Iericho,qa tũc fuit copulata populo Iſrael, vt habet Ioſue. vj. hoc autem fuit circa principium ducatus Ioſue. à principio verò ducatus eius vſq́ ad Abeſan,quem Hebræi dicunt eſſe ipſum Booz,fluxerunt anni. cclxxij. & multò plures fluxerũt vſq́ ad Heli. & ideo ſi ſcđm opinionem Heb.dicat, q Booz & Abeſan idẽ hõ fuit, ĩpoſſibile videt, q Elimelech fuerit frater Salmon

[Margin: † vt ſub alis ei⁹ ſperares]

ter Salmõ, qa Ruth vxor Mahalõ filij Elimelech adhuc erat iuuenis: G vt ſatis patet ex ſequẽtib⁹, qñ fuit copulata matrimonio ipſi Booz adhuc potenti generare. Et adhuc magis impoſſibile eſt, ſi dicat q Booz fuit tẽpore Heli qui poſtea p multos annos iudicauit, ppter qđ dicũt doctores nĩi,& bñ vt videt, q tres fuerũt Booz ſibi ſuccedẽtes,quorũ prim⁹fuit au⁹,ſcđs fili⁹,& terti⁹ nepos,prim⁹ fuit fili⁹ Salmõ quẽ genuit de Rahab. & terti⁹ fuit iſte q genuit Obed ex Ruth.& hoc idẽ dixi ſup Matt. j.c. vbi iſti tres ſub vno noĩe cõphendũt. Tũ qa cõphẽdũt eodẽ mõ ĩ fi.hui⁹ libri. ſub vno noĩe. Tũ qa Mat.euã. genealogiã ſaluatoris ĩ trib⁹ q̃terdenis voluit deſcribere, vt ibidẽ dr̃. ĩ quo ãt gradu vltim⁹ Booz attinebat ip̃ Elimelech & filio ei⁹ Mahalõ,poſtea dicet:Cętera patẽt ĩ lr̃a. a ℂ Ac ci.aũt. Hĩc deſcribit ipi⁹ Ruth honeſtatis dec⁹ qđ pcepit Booz veniẽs ad meſſores ſuos. vnde ſubditur: b ℂ Dixitq́ &c. Secundum qđ dicunt Hebręi & ſatis apparet ex textu:Booz iã erat hõ puectæ ætatis & honorabilis rõne ſcię & ꝟtutis:& iõ nõ eſt veriſil̃e de aliq̃ iuuencula mĩiere q̃ eſſet,niſi rõne honeſtatis ſingl̃aris quã ĩ ea videret.& iõ dicũt He. qđ ſpicas ſtãtes remanẽtes poſt meſſores colligebat ſtãdo,iacẽtes aũt colligebat ſedẽdo, ne inclinando ſe ad colligendũ veſtes ſuæ eleuarẽt,à pte poſteriori,& pars aliqua tibiarũ ſuarũ diſcooperta appareret. & iõ Booz vidẽs ei⁹ honeſtatem mot⁹ fuit ad quęrendum quæ eſſet: & ad faciendum ſibi gratiam, dicens ei quod ſequitur: c ℂ Audi fi. & patet litera. Patet etiã q erat iuuẽcula reſpectu ipi⁹ qa vocauit eã filiam. d ℂ Quę ca. Hĩc commendatur Ruth de gratitudine,qa ipi Booz de bñficijs oblatis,licet nõ eſſent multũ magna, valde fuit regratiata.& patet litera vſque ibi: e ℂ Quę non ſum. In Hebręo habetur, ancillarum tuarũ. Q.d. nõ ſum tãti valoris ſicut minima ancilla tua.& ideo maiorẽ gratiã ĩuenit apud ipſum Booz. vñ ſubdit: f ℂ Dixitq́ ad &c.co.pa.i.cibũ paratũ de domo mea cũ famulis meis.

[Margin: † de his — H — † incuruãs ſe]

Et itinge

Moraliter

* ager plenus optimis ſententijs & ſenſibus tanquam bonis fructibus, propter quod eſt ager quẽ bñdicit dñs. Per Booz aũt q fortitudo interpretat, dñs nr̃ Ieſus Chriſt⁹ ſignificat, q tãtæ fortitudinis eſt, q portat oĩa verbo ꝟtutis ſuæ, vt dicit Heb. j. a. Ipe ꝟò domin⁹ eſt hui⁹ agri: ppter qđ dicit Deute. xxxiij. a. In dextera ei⁹ ignea lex. Quę cõtinet in veteri ac noue. & bene dicit ignea, eò q ignẽ charitatis in cordibus fideliũ accendit. Meſſores aũt viri Booz, id eſt Chriſti ſunt doctores & p̃dicatores, Ruth autem humilis & deuota pſonam deuotam & ſimplicẽ ſignificat, q̃ ſermones audiẽs attentè de his q põt cape, vitã ſuã & cõſciam informat. Et ſil̃r aliorũ ꝟbo & exẽplo ſcđm cõuenientẽ ſibi modũ & de hoc btũs Frãciſc⁹ exponebat illud. j. Regum. ij. a. Sterilis peperit plurimos. Et q̃ multos hẽbat filios infirmata eſt. Sterilẽ eñ dicebat fratrem ſimplicẽ officiũ p̃dicãdi, nõ habentem p quem generant filij in ecclia dei. j. Corin. iiij. d. In Chriſto Ieſu per euan. ego uos ge. Et talis frater ſimplex exemplari vita plus pficit ſibi & alijs q̃ p̃dicator ꝟboſus, & idẽ dicendũ de alijs ſimplicib⁹ perſonis q̃ ſunt vitę exẽplaris. Et bñ ſignãt p Ruth: q̃ maiorẽ grãm iuenit apud Booz q̃ ei⁹ meſſores, qa facta eſt ei⁹ vxor. Sic pſona ſimplex exemplaris vitæ maiorẽ grãm ĩuenit apud Chriſtũ, q ſignificat p Booz, q̃ meſſores, p quos vt p̃dictũ eſt ſignificant prædicatores.

[Margin: † ancillarũ]

* Inuenit

a ℭ Intinge buc. Lege.ſ.quæ diu meditata perſeuerans in priore populũ Phariſęorũ cõditionibus vel traditionibus corrupta natiuũ ſaporẽ pdidit. In hac tingit eccleſia buccellã, id eſt myſteriũ incarnationis Chriſti dicit eſſe in teſtamẽto veteri: & ideo firmius credit, quia antè longè pręfiguratũ cognoſcit. b ℭ De ve. Nota humilitatẽ patris familias: qui non ſolùm ſpicas relictas teſtimoniorũ colligi permittit, ſed etiam manipulos ſcientię vltronea largitate impertitur. ℭ De veſtris manibus proijcite &c. Quia Gẽtilis populi infirmitatẽ nõ deſpicit, nec priſtinos errores improperat: ſed ſtudij ſagacitate ad ędificationẽ pducit. c ℭ Quaſi ephi. Cùm in lectione per ſanctæ trinitatis cõfeſſionẽ diſcit catholicã fidẽ. In ephi menſura quę tres modios cõtinet ſignatur vna diuinitatis ſubſtantia, & triũ perſonarũ proprietas. d ℭ Quos por. Quia fidem ſuã matri eccleſiæ oſtendit. Vel eccleſia ſynagogæ gratiã quam ſponſi ſui munere pcepit oſtendit, vt eã prouocaret ad fidem. e ℭ Dedit ei. Eructauit cor meũ verbũ bonũ.ſ. de plenitudine cordis cibum prædicationis. f ℭ Benedictus. Synagoga prædicante eccleſia gentiũ bonitatẽ & potentiã dñi cognoſcit, & fortitudinem ſui protectoris, & tandẽ veritate cogente nomen dñi benedicit, ꝙ ſeruauit gratiã mortuis quã præbuit viuis. g ℭ Propinquus. Cognoſcit propinquum mater eccleſia per gratuita beneficia populo gentium collata, & audito nomine recordatur beneficiorũ antiquorum. vnde: Memor fui dierum antiquorum, meditatus ſum in omnibus operibus tuis. h ℭ Præcepit mi. Quia Chriſtus omnibus ad ſe venientibus præcipit, vt magis cum fidelibus ſuis iungãtur ad meſſem ſpiritualis ſegetis, quàm cum alienis. cui perſuaſioni conſentit ſocrus, dicens: Melius eſt fi. hoc vt bonum & vtile non poteſt negare ſynagoga. i ℭ Donec. hoc eſt tandiu adhæret doctoribus in meditatiõe ſcripturarum, donec veteris & noui teſtamenti notitiam in cęſaria cordis reconderet: vñ paſtum aĩæ ſufficiẽtẽ haberet.

† porrexit, vel dedit

† ſuperfuit vel reliquũ fuit. LXX. reliquit

† pudore afficiatis

Pſal. 44. a.

– abſq; rubore

– id eſt tres modios

B

† cognouit vel agnouit te

Pſal. 142. b.

✱ ipſius

GLO. ORDI. CAP. III.

POſtquam au. Aream ſynagogã Iudęorũ vbi legis hordeũ cõditũ eſt, hanc Chriſtus ventilat, qñ in area euãgeliũ p̃dicãs ſingulorũ cõſilia & volũtates ergo ſe triturat. vñ: Ieſus ãt nõ credebat ſemetipm̃ eis, eò ꝙ ipſe noſſet oẽs: & non erat op⁹ ei vt qs teſtimoniũ phibe. de homine. l ℭ Nõ te. Quia fides gẽtiũ eccłiæ nõ antè apparuit, ꝗ̃ Chriſt⁹ myſteriũ incarnatiõis ſuę impleuit: qñ corpaliter iter hoies viuẽs cibo ac potu vſus eſt, & tãdẽ cœnans cũ diſcipłis ſuis corpis & ſanguinis ſui ſacramenta communicauit eis. Impleto aũt myſterio diſpenſationis Chriſti eccleſia de gẽtib⁹ ad fidẽ fiduciaſr acceſſit.

Ioh. 2. d.

Heb. 2. d.

☞ Diſcooperies

a ni huc & comede panem, & intinge buccellam a
a ❡ Quia eccleſia Gentilis ſanctis prædicatoribus ſe iungit per fidem.
tuam in aceto. Sèdit itaq; ad latus meſſorum,
a ❡ Quia ſcientia diuinæ legis deuotam reficit mentem.
& †congeſſit polentam ſibi, comeditq; & ſatu- b
a ❡ Quia ſingula verba quæ audiuit ſubtili deſcriptione ruminauit.
b ❡ Quia in corde verba audita retinuit, & vt maiora percipiat inſtanter mediando laborauit.
rata eſt. Et †tulit reliquias. Atq; inde ſurrexit ut
ſpicas ex more colligeret. Præcepit autem Bo
oz pueris ſuis, dicens: Etiam †ſi uobiſcum mete
b re uoluerit, ne †prohibeatis eam: & de ueſtris
quoq; manipulis proiicite de induſtria, & rema
nere permittite, ut abſq; rubore colligat, & col
ligẽtem nemo corripiat. Collegit ergo in agro c
a ❡ Quia ſancta eccleſia virga diſcretionis ſpiritualem ſenſum elicit de litera legis.
uſq; ad ueſperam: & quæ collegerat uirgã cæ-
c dens & excutiẽs, inuenit hordei quaſi ephi men d
d ſuram, id eſt tres modios. Quos portans reuer
ſa eſt in ciuitatem & oſtendit ſocrui ſuæ. Inſu-
e per protulit & dedit ei de reliquiis cibi ſui, quo
ſaturata fuerat. Dixitq; ei ſocrus ſua: Vbi hodie
f collegiſti, & ubi opus feciſti? Sit benedictus
qui †miſertus ſit tui. Indicauitq; ei apud quem
eſſet operata, & nomen dixit uiri, quòd Booz
uocaretur. Cui reſpondit Noemi: Benedictus
❡ Largitatis.
ſit à domino quoniam eandem †gratiam quam
a ❡ Iudæis cum eis frueretur beneficiis
b ❡ Gentilibus qui in peccatis ſepulti erant.
præbuerat uiuis, ſeruauit & mortuis. Rurſum
a ❡ Synagogæ ſecundum carnem, eccleſiæ ſecundum ſpiritus unionem.
❡ Chriſtus.
g que ait: Propinquus noſter eſt homo. Et Ruth:
h Hoc quoque, inquit, præcepit mihi, ut tandiu
meſſoribus eius iungerer, donec omnes ſege-
tes ✱meterentur. Cui dixit ſocrus: melius eſt fi-
a ❡ Animabus ſanctis.
lia mi, ut cùm puellis eius exeas ad metendum,
a ❡ Hæreticorum. b ❡ Schiſmaticorum doctrina vt rixæ & contentiones.
ne in alieno agro quiſpiam †reſiſtat tibi. Iuncta e
eſt itaque puellis Booz, & tandiu cum eis meſ-
a ❡ Gratiam no. te. quæ rationabilibus ad refectionem collata, in quo offertur caro & ſanguis Chriſti de quo dicitur: Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet.
b ❡ Legis litera quæ Iudæis tanquam iumentis ad paſtum data.
i ſuit, donec triticum & hordeum in horreis con
derentur.

Cap. III.

k POſtquam autem reuerſa eſt ad f
ſocrum ſuam, audiuit ab ea: fi
a ❡ Conſulit primitiua eccleſia Gentili quomodo perueniat ad conſortium Chriſti.
liã mi quæram tibi requiem, & g
prouidebo ut bene ſit tibi. Bo- h
oz iſte, cuius puellis in agro iun
cta es, propinquus noſter eſt: & in hac nocte i
a ❡ Aqua baptiſmi, vel pœnitentiæ lachrymis.
aream hordei uentilat: lauãre igitur & un- k l
a ❡ Chriſmate, vel ſpiritusſancti vnctione. b ❡ Ornatu virtutum.
gere, & induere cultioribus ueſtimentis, m
l ac deſcende in aream. Non te uideat n o

✠ a ℭ Et in. Acetũ eñ multũ refrigerat, & iõ in calidis regiõib⁹, cuiuſmodi ẽ terra Iſrł, vtunt̃ aceto, maximè tpe calido, cuiuſmodi eſt tp̃s meſſionis. b ℭ Et cõ.ſ. ipſa Ruth pparauit ſibi cibũ, ſcđm trãſlationem noſtram. In Hebræo habet: Porrexit ei granatum.i. cibũ factũ de granis nouis, quem de manu ſua dedit Booz ipſi Ruth, vt dicunt Hebræi. Cætera patent in litera. c ℭ Collegit ergo. Hîc conſequenter deſcribitur ſolicitudio ipſius Ruth in opere pro quo venerat de voluntate ſocrus ſuæ, cùm dicit: Collegit ergo. Qđ aũt ſubdit: Id eſt tres. nõ eſt in Heb. ſed loco ei⁹ hr̃ hordeorũ: quia inuenit ephi hordei in hoc qđ collegerat. Cui⁹ tñ q̃titatis ſit hęc menſura ephi, dictũ fuit Exo. xvj. Gomor eñ eſt decima pars ephi & Gomor mannæ ſufficiebat vna die pro vna perſona, vt ibidem dicitur. e ℭ Iuncta eſt. id eſt ancillis. Cætera patẽt in lrã. ✱ d ℭ Inuenit hordei. id eſt tres modios. per quos ſignificant̃ ſanctitas meditationis, veritas locutionis, & ſynceritas bonæ opationis factę ſimpliciter ,ppter deũ. Iſtos tres modios colligit Ruth.i. pſona ſimplex & deuota ſermões audiendo, & opere adimplendo

C

† inter manipulos colligit

Moraliter

NI. DE LY. Ca. III.

POſtquã au. Hîc cõſequẽter deſcribit̃ circa ipſam Ruth cõuentio legalis, quia ſcđm legẽ q̃ hr̃ Deu. xxv. de ſuſcitatione ſeminis defuncti, ipſa requiſiuit Booz de matrimonio de cõſilio ſocrus ſuæ, & iõ circa hoc primò ponit̃ ſocrus cõſultatio. ſcđò nurus obtẽpatio. tertiò ipſius Booz rõnabilis reſpõſio. ſcđa, ibi: Quæ rñdit. tertia, ibi: Et ille bñdicta &c. Circa primũ dicit: f ℭ Poſtquã.ſ. de meſſionib⁹ quarũ tpe fuit cõiũcta puellis Booz, vt dictũ eſt. ſ. ij. ca. in fine. g ℭ Quærã.i. matrimõiũ bonũ, ita ꝙ nõ oporteat te laborare ,p victu. h ℭ Et pro. habendo ,plẽ, qđ maximè deſiderãt mulieres. i ℭ Et in.i. feſtũ facit ,p ventilatione. Dicunt eñ aliqui, ꝙ mos erat antiquorũ i ventilatiõe meſſis facere cõuiuium meſſorib⁹ & dormire de nocte in area. Rab. Sa. dicit hîc, ꝙ in illo tpe erãt mlti latrões in terra, & ideo Booz iuit illuc ad dormiẽdũ, vt in pñtia ei⁹ melius cuſtodiret̃ p famulos ſuos granũ ventilatũ, & vtrũq; potuit eſſe in cã. k ℭ Lauar. Hoc dixit ſibi ad hoc, ꝙ Booz magis inclinaretur ad deſponſandum eam. o ℭ Nõ te vi. ſcilicet ipſe Booz.

D

† miſericordiam

† obuius ſit

✠ Donec eſum

Moral. f ℭ Poſtq;. Hîc agit̃ de p̃paratiõe Ruth ad mr̃imoniũ cũ Booz, p qđ ſignificat̃ cõiũctio pſonę deuotę cũ Chriſto, q̃ cõiunctio põt effici durãte vita pñti. Dicit igit̃ Noemi.i. eccłia. k ℭ Laua. p verã & frequentẽ cõfeſſionẽ, qa pctã frequẽter pullulãt Ioh. j. c. Si dixerim⁹, qa pec. nõ ha. ipi nos ſe. & ỽi. i no. nõ eſt. l ℭ Et vn. p augmẽtũ grę q̃ auget̃ in ſacramẽtali cõfeſſiõe. m ℭ Et in. p augmẽtũ ỽtutũ, q̃ cũ gratia infundit̃ & in ei⁹ augmẽto augmẽtãt̃. n ℭ Ac de. per qđ ſignificat̃ ꝙ bona merita per humilitatẽ ſunt tegenda.

Moraliter

✱ Nota locum

a ℭ Diſcooperies &cæt. Q. Agnoſce Chriſtū pro te paſſum, & veni deuota mēte: diſcute opimentum lr̄æ. ve. te. in quo tegit̄ ſacramētū icarnatiōis Chriſti: & cū cognoueris inde tibi ſalutē ꝓmiſſam, humiliter ad auxiliū eius cōfuge, vt ibi ꝑmaneas omni tp̄e. b ℭ Cumq̄ comediſ. Booz. Comedit Chriſtus & bibit, cū in cœna corpis & ſanguinis ſui ſacramēta tradidit apl'is. vn̄: q̄a pueri cōicauerunt carni & ſanguini, ipſe participauit eiſdem. c ℭ Aceruum. Teſtimonia ſcripturarū. vn̄: Filius hominis vadit ſicut ſcriptū ē de illo. Vel iuxta turmas fideliū aīarū quas morte ſua ab inferis reuocauit. Ad hūc lectū properauit eccleſia & diſcooperto pallio &cæt.

Matt.26.b.

d ℭ Expande pal. tuum. Quæ pallium ſuper ſe extendi poſtulauit, benedictionē accipe meruit. Qui enim gratiam fidei plenæ ꝑcipit, benedictionē & virtutē pariter poſſidebit. e ℭ Sed eſt ali⁹ me propin. Iohannes bap. q Chriſt⁹ putabat̄, ſed ſpōſi nomē nō vſurpauit, ſed Chriſto reſeruauit, di. Qui habet ſponſā, ſpōſus ē &c. Hic ꝓpinquior, q̄a i mūdo prior nat⁹. vel iſte ꝓpinqu⁹ ē legis decalog⁹ q propinquior ſynagogę q̄ euāgeliū videbat̄, q̄a ſpecialiter illi ppl'o datus & tp̄e prior eſt. f ℭ Surrexit itaq̄ anteq̄. Quia anteq̄ Iudæi doctrina legis imbuti naturæ ſuæ iura cognoſcerēt, eccleſia gentiū inertiæ ſuæ ſomniū excutiens diluculò naſcentis fidei reſurrexit, & ad Chriſti gratiam properauit.

Iohan.3.d.

† apprehēdit aut amplexatus eſt vel tetigit manu, vt ſciret quid eſſet

Menſus

Nicolaus de Lyra.

F

a ℭ Donec eſum po. finierit. hoc dixit q̄a tūc magis ꝓni ſunt hoīes ad cōtrahendū & cōſummādū mr̄imoniū. Dicūt hīc aliqui, ꝙ iſta Noemi nō peccauit: quia ꝑ legē matrimonij q̄rebat ſuſcitationē ſeminis defuncti. Cōtrariū tn̄ magis videt̄: tū quia modus quęrendi non erat bonus. ſ. in occulto: tū quia etiam erat alius ꝓpinquior ip̄o Booz, vt. ĩ. hr̄, qui debebat pri⁹ requiri: aliter fuiſſet ſibi facta iniuria, niſi voluntariè ſuo iuri ceſſiſſet. ꝓpter quod Booz dixit ipſi Ruth qd' factum celaret: ipſa autē Ruth fuit totaliter excuſata, quia erat de nouo cōuerſa ad Iudaiſmum & neſciebat de lege requirendi matrimonium, nec de modo niſi quantum ſua ſocrus docebat eam. e ℭ Quę reſpō. Hīc cōſeq̄nter deſcribitur ipſius Ruth obtēperatio: q̄a fecit oīa q̄ ſibi ſocrus dixerat, credēs ſe i oīb⁹ bn̄ agere. Et patet lr̄a vſq̄ ibi: f ℭ Expauit. Dicit Ra. Sa. quòd timuit ne eſſet malignus ſpiritus, qui in corpore aſſumpto eſſet ad pedes eius. vel forſitan timuit de latronibus. g ℭ Et con. In Hebręo habetur: Et timuit vel amplexatus eſt: q̄a extendit manum ſuam, & tetigit caput ipſius Ruth, & per hoc cognouit quod eſſet mulier, quia mulieres hn̄t capita alit̄ parata & tecta quā viri. ideo ſubditur: h ℭ Viditq̄ mulie. i. cognouit per tactum: quia de nocte non poterat cognoſcere per viſū: ſed noīe viſus deſignantur aliquādo alij ſenſus. ſicut Exo. xx. c. dicit̄: Cunctus aūt ppl's videbat voces. i. audiebat. tn̄ Booz adhuc neſciebat q̄ eſſet mulier determinatè. iō quęſiuit: i ℭ Quæ es? &cęte. Sequitur: Expande pal. tuum &cęte. Per hoc requirebat deſponſationem. Hīc enim erat modus tūc tp̄is, qd' ſponſus cōtrahens ſponſalia ponebat

† Nūc aūt verè ꝓpinquus ſum

a ❡ Hic. ſ. Chriſtus conuerſatur, & ad ſe reuocat genus humanum.

homo, donec eſum potumq̄ finierit. a

a ❡ Id eſt moriendum. ſ. pro nobis vbi omnia acquiſiuit. vnde: Si exaltatus fuero a terra, omnia ad me traham.

Quando autē ierit ad dormiendum,
nota locū in quo dormiet. Veniesq̄ b
a & diſcooperies pallium quo operitur c
à parte pedum, & proiicies te, & ibi ia d

a ❡ Quia neceſſe eſt vt ab ipſo ſaluationis tuæ ordinem diſcas. Si autem ad ſynagogam verba Noemi retuleris: inuenies in lege & prophetia: quod poſt paſsionem ventura ſit ad fidem eccleſia gentium.

cebis. Ipſe autem dicet tibi, quid agere

a ❡ Obedientia eccleſiæ meretur deſiderij ſui effectum. vnde. O mulier magna eſt fides tua fiat tibi ſicut petiſti.

debeas. Quę reſpondit: Quicquid prę-
ceperis faciam: deſcenditq̄ in aream
& fecit omnia quæ ſibi imperauerat
b ſocrus ſua. Cumq̄ comediſſet Booz
& bibiſſet, & factus eſſet hilarior, iſ-
c ſetq̄ ad dormiendum † iuxta aceruum
manipulorum, uenit abſconditè, & di
ſcooperto pallio à pedib⁹ eius † ſe pro-

a ❡ Quia mundo tenebris errorum inuoluto eccleſiæ celerem fidem oſtendit nobis imitandam.

iecit. Et ecce nocte iam media expauit f
homo & † conturbatus eſt, uiditq̄ mu g h

a ❡ Eccleſiam. b ❡ Humiliter incarnationis ſacramentum venerantem.

a ❡ Chriſtus;

lierem iacentem ad pedes ſuos, & ait
a ❡ Confeſsionem eccleſiæ expetit.
illi: Quæ es? Illaq̄ reſpōdit: Ego ſum i

a ❡ Eccleſia fidei & protectionis Chriſti gratiam ante omnia deſidera.

d Ruth ancilla tua. Expande palliumtu k
um ſuper famulam tuam, quia pro- l
pinqu⁹ es: Et ille: Benedicta es, inquit, m n

a ❡ Qua tibi conſulens idololatriam deiecisti.

à domino filia, & priorem miſericor- o

a ❡ Quia poſtquam ad Chriſtum veniſti conſtanter perſeueraſti.

diam poſteriore ſuperaſti: quia non es p

a ❡ Hæreticos vel ſchiſmaticos qui non habent maturitatem conſilij: quia ſemper inſtabiles & incerti.

ſecuta iuuenes, pauperes, ſiue diuites.
Noli ergo metuere: ſed quicquid dixe q

a ❡ Petite & accipietis: quærite & inuenietis. quicquid fides recte petit Chriſti benignitas concedit.

ris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis r
populus qui habitat intra portas ur-
bis meæ, mulierem te eſſe uirtutis.

❡ Quia fidelibus firmiter perſuaſum eſt quod eccleſia virtutibus plena ſit de qua dicitur: Mulierem fortem quis inueniet.

e † Nec abnuo me propinquum: ſed s
eſt alius me propinquior. Quieſce t
hac nocte, & facto mane, ſi te uoluerit
propinquitatis iure retinere, bene res
acta eſt: ſin autem ille noluerit, abſque
ulla dubitatione ego ſuſcipiam te, ui-
uit dominus. Dormi uſq̄ mane. Dor v

a ❡ Quia in ſpe incarnationis requieſcens patienter expectauit donec recederent tenebræ infidelitatis.

miuit itaque ad pedes eius uſq̄ ad no-
f ctis abſceſſum. Surrexit itaque ante- x y
quam homines cognoſcerent ſe mu-

a ❡ Ne quæras laudem de tua conuerſatione. vnde: Cum facis eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.

tuò, & dixit Booz. Caue ne quis noue z
rit quòd huc ueneris. Et rurſum: expan

a ❡ Dilata fidem tuam.

b ❡ Opere exerce quod parce corde

de, inquit, pallium tuum quo operiris,
& tene utraq̄ manu. Qua extendente

G

nebat extremū veſtis ſuæ ſup ſpōſā. Alij āt dicūt, ꝙ cū hoc curial'r petebat cōſummationē mr̄imōij, ſcd'm qd' erat edocta à ſocru ſua: ꝓpter qd' Booz habuit eam total'r excuſatā. Dicūt em̄ Heb. ꝙ Ruth dixit pri⁹ ip̄i Booz, ſcd'm qd' eā ſocr⁹ ſua docuerat. Socr⁹ mea & ego neceſſe habem⁹ vēdere hęreditatē q̄ fuit Elimelech & filiorū ei⁹: & tu es ꝓpiqu⁹ ad quē ꝑtinet redēptio, vt habet̄ Leui. xxv. & iō accipe hæreditatē, & me ꝑ cōſequēs in vxorē ad ſuſcitādū nomē defuncti i hęreditate ſua, & ſic dixit: l ℭ Quia. Ad quē ſpectat redēptio hæreditatis, & ſuſcitatio ſeminis ſcd'm duplicē legē p̄allegatā, & hoc dictū cōſonat ei qd' ſe. ca. Booz dixit: Partem agri vēdidit Noemi. m ℭ Et ille. hīc cōſequēter ponit̄ ip̄i⁹ Booz rōnabilis reſpōſio, & ſcd'ò curialis emiſſio, ibi: Surrexit itaq̄. Circa primū dicit̄: n ℭ Bene. Et in hoc oſtendit ꝙ ipſa erat ſine culpa rōne p̄dicta, & cū hoc oſtēdit ei⁹ affectū bonū di. o ℭ Et prio. Priorē miſcd'iā vocat: quia bn̄ ſe habuerat ad virū ſuū viuentē, & ad ſocrum ſuā: ſicut audierat Booz à narrantibus, vt patet. ſ. ij. ca. Scd'am aūt vocat bonū affectū, quē habebat ad ſuſcitādū nomen defuncti ꝑ matrimoniū; & hæc vocat̄ maior prima, quia maior miſericordia eſt bn̄ ſe hr̄e ad aliquem poſt mortem ei⁹, qn̄ nō pōt ſe iuuare, q̄ dū adhuc viuit & ꝙ ip̄a Ruth moueret̄ amore ꝓlis & nō libidinis oſtēdit di. p ℭ Quia. q̄rendo eis cōiungi in matrimonio: ſed me ſenē in cui⁹ copl'a nō eſt talis delectatio. q ℭ Noli. de matrimonio tibi affuturo. r ℭ Scit. q. d. ex fama bonitatis tuæ pat⁹ eſſem te accipe: ſed nō poſſum hoc licitè abſq̄ ꝓpinquioris ceſsiōe, ideo ſubdit̄: s ℭ Sed ē. Iſte ꝓpinq̄or eſt, cui⁹ nomē nō exprimit̄: eò ꝙ noluit ſuſcitare ſemē fratri ſuo defuncto, ꝓpter qd' fuit idign⁹ noīari. Elimelech em̄ marit⁹ Noemi & pr̄ iſti⁹ Booz fuerūt fr̄es, & ſic vno gradu alter p̄cedebat eū. v ℭ Dormi. & in hoc patet continentia vtriuſque. x ℭ Surre. Hīc cōſequēter deſcribitur ipſi⁹ Ruth curialis receſſus ſeu emiſſio. & primò ex ꝑte ipſi⁹ Ruth. & hoc cū ſubdit̄: y ℭ Anteq̄. Nolebat em̄ ab hoīb⁹ videri in illo egreſſu, ne mala ſuſpicio de ipſa & Booz haberet̄. Scd'ò ex ꝑte ipſi⁹ Booz, quia monuit eā de fama vtriuſq̄ ſeruanda: di. z ℭ Caue ne quos. & quia noluit eā redire vacuā. ideo ſubdit̄:

Diuiſio

† in ſummitatē acerui

† accubuit vel dormiuit

H

Menſus

Moraliter

* b ℭ Nota lo. ſcilicet Booz per quē Chriſtus ſignificat̄. loc⁹ aūt in q̄ Chriſt⁹ dormiuit ſomno mortis, ē ip̄a crux ſctā. locū aūt iſtū notare, eſt Chriſti paſſionē deuotè cōſiderare. c ℭ Et diſ. ꝓs pedū eſt īferior, iō ꝑ ip̄am hūanitas Chriſti ſignificat̄. Per hāc ergo diſcooptionē ſignificat̄, ꝙ paſſio nō cōpetit Chriſto niſi ſecūdum hūanitatē, & hoc firmiter fide tenere eſt à ꝑte pedū diſcooꝑire. d ℭ Et proij. per cōtinuationē affectuoſæ cōpaſsionis, & qm̄ talis pſona Chriſto cōiuncta ꝑ grām deſiderat ſibi cōiūgi ꝑ glīam: iō dicit qd' ſubdit̄: k ℭ Expā. Per qd' ſignificat̄ glīa cæleſtis Eſa. lxj. a. Palliū laudis ꝓ ſpū mœroris. Hoc em̄ pallio veſtiūt̄ illi q̄rū pctā luctu vitę pn̄tis diluūt̄. Propter qd' dicit ſal. Mat. v. a. Bt̄i q lugent: qm̄ ip̄i cōſolabunt̄. t ℭ Quieſce. Per hoc verbum Booz, ſignificat̄ rn̄ſio Chriſti pſonę p̄dicto modo ip̄m deſiderāti. i. nocte pn̄tis ſeculi pſeuera i ſtatu grē vſq̄ mane futuri,

* in quo omnia

& tenente, mēſus eſt ſex†modios hordei,
a ¶Ditata.ſ.Chriſti donationibus & virtutum ornata fructibus.
& poſuit ſuper eā. Quæ portans ingreſ-
a ¶Primitiuam.ſ.eccleſiam, vel ſynagogam.
ſa eſt ciuitatem, & uenit ad ſocrum ſu-
a ¶Magnalia dei.ſ.vt eccleſiam primitiuam prouocet ad laudem, vel ſynagogam ad conuerſionem.
am, quæ dixit ei: Quid egiſti filia? Nar-
rauitq; ei omnia quæ ſibi feciſſet homo,
& ait: Ecce ſex†modios hordei dedit mi
a ¶Fiducialiter promiſit eccleſia: quia veritas non ceſſabit implere promiſſa, quæ ait: qui crediderit & bapt.fuc.ſaluus &c.
hi, & ait: Nolo uacuam te reuerti ad ſo-
a ¶Primitiuam eccleſiam: vel ſynagogam.
crum tuam. Dixitq; Noemi: Expecta fi-
lia donec uideamus, quem res exitum ha
beat. Neq; enim ceſſabit homo niſi com
pleuerit quod locutus eſt. Cap. IIII.

¶Quia Chriſtus ad effectum producit prophetiam de incarnatione ſua ſcriptam.

b A
Scendit ergo Booz ad b
portā, & ſedit ibi. Cumque c
uidiſſet ꝓpinquū
prǣterire de quo prius
†ſermo habitus eſt, di
c xit ad eū: Declina pauliſper & ſede hîc, d
a ¶Per Gabrielem.ſ.dicens: Iohannes vocabitur nomen eius.
†uocans eum nomine ſuo: qui diuertit &
a ¶In teſtimonium ſecundi aduentus ſui.
b ¶Patres ve.te.qui decalogum legis ſeruauerunt & Chriſti incarnationem ibidem præſignatam eſſe cognouerunt.
ſedit. Tollens autem Booz decem uiros e
de ſenioribus ciuitatis, dixit ad eos: ſede-
d te hîc. Quibus reſidētibus locutus eſt ad
propinquum: Partem agri fratris noſtri f
Elimelech uēdit Noemi, quǣ reuerſa eſt g
de regione Moabitide: †quod audire te
uolui, & tibi dicere coram cunctis ſeden
tibus & maiorib⁹ natu de populo meo.
Si uis poſſidere iure propinquitatis,
eme & poſſide. Si autem †diſplicet ti-
bi hoc, ipſum, indica mihi, ut ſciam quid
facere debeam. Nullus enim eſt propin h
quus, excepto te qui prior es, & me qui
ſecundus ſum. At ille reſpondit: Ego †a- i
grum emam. Cui dixit Booz: Quando k
emeris agrum de manu †mulieris, Ruth
quoq; Moabitidem quæ uxor defuncti
c fuit, debes accipere, ut ſuſcites nomē†pro
pinqui tui in hæreditate ſua, qui reſpon- l
dit: Cedo iuri propinquitatis: Neq; em m n
poſteritatem familiǣ meǣ delere debeo.
Tu†meo utere priuilegio, quo me liben
ter carere profiteor. Hic autē erat mos
antiquitus in Iſraël inter propinquos,
ut ſi quando alter alteri ſuo iuri cedebat,
f ut eſſet firma conceſſio, ſoluebat hō cal- o
ceamentū ſuū, & dabat propinquo ſuo:
hoc erat teſtimoniū ceſſionis in Iſraël.
Dixit ergo ꝓpinquo ſuo Booz: †Tolle
calceamentū. Quod ſtatim ſoluit de pede

a ¶Menſus. quia iuxta capacitatem
A intellect⁹ tribuit perfectæ operationis
mod⁹, vt intus & foris ditet diuino mūe
re. Senari⁹ quoq; nūer⁹ hoc ſignificare
pōt, ꝙ dñs. vj. ætate hordeū legis ſpiri-
tuali intellectū cōceſſit eccleſiǣ gentiū.

GLOS. ORDI.

CAP. IIII.

†menſuras A Scendit. Quia in virginis
aluo in qua appareret car
nē ſumebat. De hac porta
dicit: Porta hæc cl. erit, &
nō apiet, & vir nō tranſi. ꝑ eā: quia dñs
Ezec.44.a. de⁹ Iſrael ingreſſus eſt ꝑ eā. c ¶Decli.
quia Chriſt⁹ Iudæis vidit legē cōſtitu-
tā †corpaliter: & ad ſe declinare iuſſit:
†tpaliter quia eā ad diſpēſatiōis ſuǣ myſteriū te-
ſtificādū inclinauit. Aliter: vidit ꝓpin-
quū p̄terire cū p̄curſoris ſui aduētum,
quē more hūanǣ vitǣ ꝓperare cōſpexit
& ad officiū p̄curſoris miſcd̄iter con-
uertit. d ¶Lo. Cōuenienter legiſperi
tis ptem agri Noemi ad emendū obtu
lit, cū ptem plebis q̄ apparēte iā grā re
māſit, ad ſaluādū magiſtris ſynagogæ
oſtendit, vt infirmitatē ſuā agnoſcerēt:
†locut⁹ fuerat Booz & qd̄ ipi nequirēt v̄o medico faciēdū
cōmitterēt. vñ leproſis dicit: Ite oſtendi
te vos ſacerdotib⁹, & cū irent mūdati
Luc.17.d. ſunt. e ¶Vt ſuſ. Significat nō aliā poſ
†Beloni al- ſeſſionē plebis q̄ copulationē eccleſiæ
mōi .i. talis in cōiūgiū Chriſti, q ſuſcitauit antiquū
& talis vo- nomē filij dei ꝙ in initio habuerūt ſcti.
ces ſunt He vñ: Vidētes filij dei &c. & Lucas dicit:
bręæ q̄ ab Adā filiū dei, quē etiā in eccleſia gentiū
Heb. dicūt per grām dei ſuſcitauit. vñ: Dedit eis
cûm nomē ptātē fi. dei fie. &c. Hoc nomē in natio
alicui⁹ reti- nibus legis decalogus ſuſcitare nō po-
cet, vel eſt tuit. Si aūt hoc ad Iohannem baptiſtā
occultum. retuleris, inuenies eū cedentē iuri ꝓpin
quitatis, & dicentē: Ego baptizo in aq̄:
medi⁹ aūt vrm ſtetit quē vos neſcitis:
B cui⁹ nō ſum di. ſol. cor. cal ei⁹. Et alibi:
Ego nō ſum Chriſt⁹: ſed miſſus ſum añ
eū, qui habet ſpōſam, ſpōſus eſt. Cedit
quoq; lex euāgelio. Lex em̄ ſubintrauit
Rom.5.d. vt abūdaret delictū. Vbi aūt abūdauit
delictū, ſupabūdauit & grā. Reproba-
tio qdē fit p̄cedētis mādati ꝓpter infir
mitatem ei⁹. Introductio v̄ò melioris
ſpei ꝑ quā ꝓximam⁹ ad deū, fit ꝑ Ieſum
Chriſtū. f ¶Solue. Calceamētū vela
men eſt myſteriorū. Lex v̄ò de pede
ſuo calceamētū ſoluit, & Chriſto dedit,
& quia ſacramenta per magiſtros po-
puli māifeſtare nō potuit, ſed Chriſto
hoc faciendū reſeruauit. Iohānes ergo
Ioh.1.d. nō ſibi, ſed Chriſto calceamentū vendi
cauit, qa ſoli Chriſto ſpōſam cōpetere
†ſis ꝓpinquus ꝓpinqtate mea qa nō poſſum eſſe ꝓpinquus intellexit, vñ ait: Nō ſum dign⁹ ſoluere
corrigiā

Nicolaus de Lyra.

a ¶Menſus. In Heb. habet: ſex
hordea .i. ſex mēſuras hordei: ſed cuius
quātitatis fuerint, nō exprimitur. tñ ex
circumſtātia textus habet, ꝙ nō fuerūt
multū magnǣ: tū qa continebant intra
palliū ipi⁹ Ruth, tū qa ipa ſola porta-
uit ſup caput ſuū totum ſimul vſq; ad
ciuitatem, & vſq; ad domum Noemi.
Dicit aūt hîc Ra. Sa. ꝙ iſtǣ ſex menſurǣ
fuerūt ſignū & præfiguratio ſex benedi
ctionū dei q̄ futurǣ erāt ſup Meſsiā naſciturū de Ruth ꝑ Dauid & ge
nealogiā regiā: ſcd̄m qd̄ dicit Eſa. xj. a. Egredie. v̄ga de ra. Ieſ. &c. Se
quit: Et requieſcet ſu. eū ſpūs dñi, ſpūs ſapiæ & intellect⁹, ſpūs cōſilij
& fortitudis, ſpūs ſciæ & timoris dñi. Qd̄ aūt in trāſlatiōe nrā itera-
ponit, & pietatis, nō eſt i Heb. Ex hoc aūt dicto Ra. Sa. duo habent:
vnū eſt ꝙ ſcriptura ve. le. nō ſolū exponēda eſt hiſtoricè, ſed etiā ali-
qū myſticè. Scd̄m ē ꝙ illud dictū Eſa. allegatū intelligit de Chriſto
etiam

etiā ſcd̄m Heb. Cætera patent in litera. C
* in quo oīa erūt clara, & tūc cōiūctio
tua mecū erit pfecta. Et qm̄ q̄diu pſo-
na deuota eſt in pñti ꝓficit i donis dei,
ideo ſubdit: a ¶Menſus. per quos
ſignificant ſex dona ſpūſſancti q̄ ponū-
tur Eſa. xj. a. Spūs ſapiæ & intellectus,
ſpūs cōſilij & fortitudinis, ſpūs ſciæ &
timoris dñi. In Heb. v̄ò nō habet ſpūs
pietatis, ſicut dixi pleni⁹ i expoſitiōe lit.

† hæc vox non eſt in Heb. ſed tā tū, ſex hordei, ſubaudi mēſuras

NIC. DE LY.

CAP IIII.

A Scendit. Hîc vltimò de-
ſcribit copula matrimonia Diuiſio
lis inter Booz & Ruth ꝑ
ceſſionē ꝓpinqoris. Circa
qd̄ primò tangit dicti propinqui cita
tio, ſcd̄ò vxoris acceptio, ibi: At ille
ma. na. tertiò ꝓlis cōceptio, ibi: Ingreſ-
ſuſq; eſt. quartò plebis congratulatio,
ibi: Dixerūtq; mu. Prima in duas: quia
primò deſcribit citatio ꝓpinquioris.
ſcd̄ò ceſſio ſui iuris, ibi: Qui reſpōdit.
Circa primū dicit: b ¶Aſcendit. In
porta em̄ ciuitatis antiquit⁹ tenebant
iudicia, vt citò & in ꝓmptu vnicuiq;
pateret loc⁹ iuſtitiǣ. c ¶Et ſe. tāq; iu-
dex p̄ncipalis, ſcd̄m Heb. q dicūt ipm
fuiſſe Abeſan, vt dictum eſt ſuprà .ſ.
d ¶Decli. vt in loco iudicij rñdeas.
e ¶Tollēs. vt negotiū fieret firmius.
f ¶Partē. vocat eū frēm, eò ꝙ erat de
cognatiōe ſua, & hic mod⁹ loquendi
frequēs eſt in ſcriptura. g ¶Vendi.
.i. in ꝓpoſito vēdēdi, qa nō erat adhuc
ager vēditus, vt patet ꝑ ſequētia. Heb.
aūt nō hñt tps pñs i modo indicatiuo
v̄bi: ſed ꝓ eo vtunt pticipio pñtis tpis D
cōiter dicētes, vendēs ꝓ vēdit, & aliqñ
p̄terito v̄bi in modo indicatiuo. vt in
iſto loco. vel fortè iā vēdiderat. Et qd̄
de emptiōe ꝑ ꝓpinquū ſubdit, intelli-
gendū eſt de redēptiōe emptiōis, q̄ ſpe
ctabat ad ius ꝓpinqui, vt habet Leui.
xxv. Sciendū eſt aūt hîc, ꝙ licet mulie-
res nō ſuccederēt in hæreditate: tñ quia
vxor poſt maritū defunctū ſine liberis
remanebat, ipa tenebat ptē hæreditatis
ad vitā, & illā poterat vēdere inquātū
erat ſuiiuris, & ſic dicit hîc qd̄ Noemi
eodē modo vēdere volebat partē agri.
Cætera patent vſq; ibi: h ¶Nullus.
Nō eſt intelligēdū ꝙ nulli alij eſſent de
cōſanguinitate illa, cū eſſent hoies ma-
gni & potētes: ſed qa null⁹ erat ꝓpin-
quior iſtis duob⁹, nec q ita haberet ius
in dicto negotio. i ¶Ego a. Bñ vole
bat habere poſſeſſionē, ſed nō vxorē: tñ
vnū erat annexū alteri. ideo ſubditur:
k ¶Quādo. & patet litera. l ¶Qui
re. Hîc cōſequēter deſcribit ceſſio iuris
cū dicit: m ¶Ce. iu. cui⁹ rō allegat: cū
dicit: n ¶Neq;. Qd̄ exponunt aliqui
Heb. de poſteritate egreſſura de Ruth,
ſi eā acciperet, eò ꝙ ſcribit Deute. xxiij. a.
Moabitides & Ammōites nō itrabūt
in eccleſiā dei in ǣternū. Sed ſi iſte hanc
cām allegauit falſum dixit, qa illa pœna
nō cadit ſup mulieres, nec ꝑ cōſequens
ſup ꝓlem earū de viro Iſraelita ſicut
ibidē dictū fuit. Et iō aliter exponit, vi-
delicet de ꝓle quā iam habebat de alia
vxore: qa ſi accepiſſet Ruth, oportuiſſet eū itēdere educatiōi & ꝓui-
ſiōi ꝓlis naſciturǣ de ipa, & ꝑ cōſeqns min⁹ poſſet itēdere ꝓuiſioni
ꝓlis iā habitǣ de alia, & iſtud vocat deletionē ſcd̄m cōem modū lo-
q̄ndi, q̄ dicit de aliq̄ ſi hēat aliqd̄ dānū notabile, deſtruct⁹ eſt vel de-
letus. o ¶Solue.) homo cal.

Moraliter. b ¶Aſcen. hîc deſcribit cōiunctio Ruth cū Booz Moraliter
mrīmonio, qd̄ qdē mrīmoniū factū fuit ꝑ hoc ꝙ ille q ꝓpiqor vi-
* debat ad

† reuelare aurē tuā vo lui Heb.
† iure propinquitatis nō vis poſſidere
† propinquus ero .i. iure ꝓpinqtatis agrū emam
† Noemi
† defuncti
† Poſſide Et ille calceamentū

corrigiã calceamenti eius. a ❡ Teſtes. Sic Chriſtus ex vtroq; teſtamento teſtes habet ſufficientes, quòd populũ gentiũ quẽ decalogus iam finibus ſpiritualiter fœcũdare nõ potuit, ip ſe ſemine verbi dei fœcũdauit oĩa poſſidẽs, q̃ priores & poſteriores habuerũt ſancti. b ❡ Et maiores. Iſido. Decem maiorum natu benedictio oſtendit in nomine Ieſu omnes gentes eſſe benedicendas. Iota enim apud Græcos decẽ ſignificat, q̃ in noĩe Ieſu prima litera eſt. c ❡ Faciat do. hanc. imprecaſ proſpera eccleſiæ gentiũ, vt gratiã fœcũditatis quã habuerũt Iſraelitarũ primi parẽtes percipiat. d ❡ Rachel. Species interne cõtẽplationis habẽs internã intelligentiam veritatis. Vñ: Rachel bona facie, & pulchra ſpecie, quã amat omnis piè ſtudioſus, & ꝓpter hãc ſeruit Laban, q interp̃tatur dealbatio, quã cõparat grẽ dei q dicit: Qđ ſi fuerint pctã vrã ſicut Phœnicum, tanq̃ nix dealbabuntur. e ❡ Lia. Actio huius vitæ in qua viuimus laborioſa eſt ex fide, & incerta, quo exitu perueniat ad vtilitatẽ eorũ quibus conſulere volumus. Ipſa eſt Lia prior vxor Iacob, q̃ infirmis oculis fuiſſe memoratur. f ❡ Phares &c. Qui Gentilis ppli grãm tenuit, & in partu fratrẽ qui prior manũ emiſerat p̃ceſſit. Iſrael enim in ope legis prius manum emiſit & eã ꝓphetarũ & ipi⁹ Chriſti cruore pollutã retraxit. Poſtea v͛ò ppls gentiũ ꝓrupit, vt eſſẽt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi. Thamar quoq; cõmutãs vł amaritudo interpretaſ. Eccleſia em̃ gẽtiũ & noĩe & habitu q̃ fuit ĩ idololatria fœda & amara; ĩ pœnitẽtia fit dulcis & pulchra. F g ❡ Vt conci. & pare. Semper eccleſia ſpiritusſancti munere fœcundaſ, & alijs ad lucẽ ꝑpetuã decedẽtib⁹ alij ſuccedẽt, vt Chriſtianũ nomẽ in ẽternũ maneat & mr̃ ſanctiſſima de noua ꝓgenie ĩ ſenectute ſua conſolationem habeat. Decedentib⁹ quoq; patriarchis & ꝓphetis ſucceſſerũt euangeliſtæ & apl'i. vnde: Pro p̃ribus tu. nati ſunt tibi filij. h ❡ De nuru enim. Nur⁹ ſynagogæ Gẽtilis eccl'ia eſt q̃ nupſit Chriſto de ſynagoga nato. Quẽ. ſ. ꝑ legẽ gignere nõ potuit ꝑ ꝓphetiæ myſterium ſuſceptũ ſub leuamĩe figurarũ portabat occultũ, & nutricis fungebaſ officio, qa mr̃is carebat priuilegio. i ❡ Multo tibi meliorẽ. Multitudinẽ. ſ. eorũ q in ve. te. legis doctrina nutriebanſ: q. ſ. nõ crediderũ v͛bũ dñi & immolauerũt filios ſuos & filias ſuas dæmonijs, & tãdẽ Chriſtũ occiderũt & apl'os ꝑſecuti ſunt. k ❡ Et nutricis. Spiritualis ꝓſapia generationis dæmonſtraſ. Obed em̃ ſeruilis interpretaſ. Iſai † in ſole ſacrificiũ vel incenſum. Dauid, manu fortis vel deſiderabilis. Qui enim ſtrenuè deo ſeruit ſacrificiũ illi gratum & ſuauiſſimũ odoris incẽſum ꝑ opa v͛tutũ & orõnis ſtudiũ impẽdit. Sicq; roboratus fide & deuotiõe deſiderabilis ẽ, & deo placet. l ❡ Vicinæ. Cælorũ virtutes q gaudent in fœcũditate eccl'iæ, & vocãt nomen eius Obed, i. ſeruiens: quẽ ſuperno regi ſecum ſeruire deſiderãt. m ❡ Hę ſunt. Decem ſunt generatiões filij Iudæ vſq; ad Dauid. Vñ cognoſcis qa toti⁹ diuĩę legis ĩtẽtio ad Chriſtũ tẽdit, q nat⁹ eſt de ſemĩe Dauid: vt illi⁹ aduẽtũ p̃dicet & legis ꝑfectionẽ in eo manifeſtet. Finis em̃ legis Chriſtus ad iuſti ☞ tiã omni

Iota
† Booz
† acquiſierĩ vł poſſederim
† nomen
Eſa. 1. c.
† porta loci ſui
Gen. 29. d.
Matt. 20. d.
† & faciat v͛tutẽ. i. honeſtè viuat & probè
Pſal. 44. d.
Matt. 20. b.
† . i . maneret
Pſal. 105. f.
Deute. 32. c.
† inſulæ
† Ram, Rã
Rom. 10. a.

ſuo. At † ille maioribus natu & uni‑
a uerſo populo: Teſtes uos, inq̃t, eſtis b
hodie, quòd poſſederim omnia quæ
fuerũt Elimelech, & Chelion, & Ma
halon, tradente Noemi, & Ruth Mo
abitidem uxorem Mahalon in con
iugium † ſumpſerim, ut ſuſcitem no‑
men defuncti in hæreditate ſua, ne
† uocabulum eius † de familia ſua ac
fratribus & † populo deleatur. Vos
inquam huius rei teſtes eſtis. Reſpõ‑
dit omnis populus qui erat in porta
b & maiores natu: Nos teſtes ſumus.
c Faciat dominus hanc mulierem quę c
d ingreditur domum tuam ſicut Ra‑
e chel & Liam quæ ædificauerunt do‑
mum Iſraël, † ut ſit exemplum uir‑
tutis in Ephrata: & habeat celebre
nomen in Bethlehem, Fiatq; domus d
f tua ſicut domus Phares quem Tha
mar peperit Iudæ, de ſemine quod
tibi dederit dominus ex hac puella.

a ☙ Quia Chriſto iuncta eccleſia ſpiritualem ſobolem generat. vnde: Donec ſterilis peperit plurimos, & quæ multos habeat filios infir. eſt.

Tulit itaq; Booz Ruth, & accẽpit u‑ e f
xorem, ingreſſusq; eſt ad eam, & de g
g dit illi dominus, ut conciperet & pa‑
reret filium. Dixeruntq; mulieres ad h
☙ Synagogam.
Noemi: Benedictus dominus q nõ
eſt paſſus ut deficeret ſucceſſor fami
liæ tuæ, & † uocaretur nomẽ eius in i
Iſraël, & habeas † qui conſoletur ani‑
mam tuam, & enutriat ſenectutem.
h De nuru enim tua natus eſt † qui te
i diliget, & multò tibi melior eſt quã k
ſi ſeptem haberes filios. Suſceptum
que Noemi puerum poſuit in ſinu
k ſuo, & nutricis ac gerulæ officio fun
gebatur. Vicinæ autẽ † mulieres con
gratulantes ei & dicentes: natus eſt
filius Noemi, uocauerunt nomen e‑
ius Obed: hic eſt pater Iſai patris l
m Dauid. Hæ ſunt generationes Pha‑
res. Phares genuit Eſron, Eſron ge‑
nuit † Aram: Aram genuit Ami‑
nadab, Aminadab genuit Nahaſ‑
ſon, Nahaſſon genuit Salmon, Sal‑ m
mon genuit Booz, Booz genuit

Nicolaus de Lyra.

☞ homo. hoc erat ſignũ ꝙ vn⁹ ſpoliab aſ iure & aliter iueſtiebaſ, diciſ aũt Deu. xxxv. ꝙ mulier defuncti ſoluebat calceamẽtũ illud, & ſpuebat in faciẽ illi⁹ nolẽtis ſuſcitare ſemẽ defuncti. Sed hoc erat qñ mlier cõueniebat eũ corã iudicib⁹ & ille recuſabat eã accipe. Sed qñ alter ꝓpinqu⁹ cõueniebat eũ, ſicut fuit in ꝓpoſito, tũc ipſemet ſolue bat, ideo

bat, ideo ſubditur: Dixit ergo Booz propinquo &c. a ❡ At ille G maior. Hĩc cõſequẽter deſcribiſ vxoris acceptio. vbi ad maiorẽ ſolennitatẽ Booz dixit: b ❡ Teſtes uos. hoc enim dixit Booz ad maiorem certitudinẽ facti. c ❡ Faciat. quia filij earum facti ſunt capita. xij. tribuum Iſrael. p̃poniſ aũt Rachel ipſi Lię, licet eſſet minor: quia fuit prima & principalis vxor ipſius Iacob, vt habeſ Gen. xxix. qa in illã primò cõſenſit, licet alia ſibi fraudulenter ſuppoſita fuerit. d ❡ Fiatq;. Hoc expreſſit qa genealogizatio ipſi⁹ Dauid inchoaſ à Phares poſtea cũ diciſ: Hæ ſunt gene. &c. e ❡ Tulit itaq; Booz Ruth. Videſ qđ fecerit cõtra ĩhibitionẽ dñi de ducẽdis alienigenis mulierib⁹, vt habeſ Deute. vij. Dicendũ ꝙ illa inhibitio fuit facta, ne per vxores alienigenas filij Iſrael traherentur ad idololatriã. Iſta aũt Ruth iã erat cõuerſa ad fidẽ & cultũ vni⁹ dei & ꝑ bonã vitã ĩ hoc firmata, vt patet ex p̃dictis ꝓpter qđ dicta inhibitio nõ habebat hĩc locũ. Sed † à Mahalon & Chelion nõ videnſ excuſari à dicta trãſgreſſiõe: qa ceperũt vxores Moabitidas, anteq; eſſent cõuerſę ad fidẽ & cultũ vni⁹ dei. qđ videſ ex hoc, qđ Orpha redijt ad deos ſuos, vt dictũ fuit. ſ. i. ca. & ꝑ hoc qđ Noemi ſuadebat ipi Ruth ſiſr reuerti: qđ nõ feciſſet ſi antè cõuerſa fuiſſet: qa non ſuaſiſſet ei apoſtatare à fide & cultu vni⁹ dei veri. f ❡ Ingreſ. hĩc cõſequẽter deſcribiſ ꝓlis conceptio, cùm dicitur: g ❡ Et de. illi. Vnde videtur qđ non ſolùm v͛tute naturę, ſed cũ hoc grã nr̃am iuuẽte, eò ꝙ ita citò cõcepit de hoĩe iam ſene. Et hoc fuit cõceſſum à dño, qa Booz accepat Ruth ex fraterna charitate ad ſuſcitãdũ ſemẽ defuncti in ſua hæreditate & ex obediẽtia legis, q̃ ad hoc inducit Deu. xxv. H h ❡ Dixe. Hĩc cõſequẽter poniſ plebis cõgratulatio & grãrũ actio, cũ diciſ: Bñdictus dominus &c. i ❡ Et vo. no. eius. qa fili⁹ ſic nat⁹ dicebaſ fili⁹ defuncti, licet alio noĩe vocaretur: ſicut iſte vocatus eſt Obed, nõ Elimelech, aut Mahalõ. k ❡ Et multo tibi me. Hyperbolica eſt locutio ad cõgaudendũ ipſi Noemi. vel quia melius erat ei hr̃e vnũ nepotẽ de p̃re diuite & potente, q̃ ſeptẽ filios de patre paupere, qualis fuit Elimelech in fine: vt dictum fuit ſuprà. i. ca. Cætera patent vſq; ibi: m ❡ Salmon genuit. Tres fuerunt Booz ſibi ſuccedentes hĩc cõprehenſi ſub vno nomine, ſicut dictum eſt ſuprà. ij. ca. ✱ debaſ ad cõtrahẽdũ cũ ipſa Ruth ceſſit iuri ꝓpinquitatis, & ſic Booz accepit eã in vxorẽ. ꝑ Ruth q̃ vidẽs ĩterpretaſ eccl'ia bñ ſignificaſ q̃ cognitiõe fidei & grę illuminaſ. ꝑ ꝓpinquiorẽ aũt Iohannes baptiſta põt ĩtelligi, q nat⁹ fuit añ Chriſtũ & pri⁹ p̃dicauit, & nõ ſolũ à vulgaribus hoĩb⁹, ſed etiã à notabilib⁹ ꝑſonis Iudæorũ Chriſt⁹ eſſe credebaſ, ꝓpter qđ de Ieruſalem metropoli ciuitate miſerũt nuntios ſolennes .ſ. ſacerdotes & Leuitas ad ĩterrogandum ſi ipe eſſet Chriſt⁹, & ꝑ cõſequẽs ecclę ſpõſus Ioh. i. Ipſe v͛ò Iohannes ceſſit iuri ꝓpinquitatis, qđ ſibi credebaſ ineſſe dicens: Non ſum ego Chriſtus. vt ibidem habetur. Et ſimiliter. iij. ca. vbi idem replicauit & adiunxit: Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. vbi oſtẽdit ſe nõ eſſe ſpõſum ecclię, ſed amicum ſponſi, & ſic oſtendit manifeſtè quòd eccleſia erat reſeruanda Chriſto ſicut ſponſa, & Chriſt⁹ q per Booz intelligiſ, ſicut dictũ eſt. ſ. eã accepit ſponſam. Per hoc aũt ꝙ ex generatiõe Booz ex Ruth deduciſ genealogia regalis, cùm dicitur: l ❡ Hic eſt pater Iſai &c, ſignificatum fuit, quòd illi qui per fidem generãtur ex Chriſto & eccleſia & non alij in cæleſti gloria ſunt regnaturi. Quòd nobis concedat ille qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

† quieſcere faciat aĩam, vel qui reuerti te faciat ſiue reuocet ad vitam
† quæ te diligit
Moraliter
† vocantes vel imponẽtes & nomẽ

A omni credenti ante legem. Ergo Iacob de incarnatione Chriſti ait:
Gen.49.b. Non auferetur ſceptrũ de Iuda, & dux de femore eius; donec veniat qui mittẽdus eſt. Ad Dauid autẽ, q̃a Chriſtus de ſemine Iuda dictũ eſt:
Pſal.131.b. De fructu vẽtris tui ponã ſup ſedẽ tuã. Patet ergo oĩm ꝑp hetarũ & pr̃iarcharũ oraculũ ꝑtiere ad diſpẽſationẽ dñi nr̃i ieſu xp̃i.

GLOS. ORDI.

VIginti &c. Heb. xxij. literas habẽt ſcd'm numerũ librorũ ſuorũ. Nam xxij. libros habẽt. videlicet. v. libros Moyſi. viij. ꝓphetarũ et. ix. hagiographorũ. i. ſancta ſcribẽtiũ. Licet q̃dã, xxiiij. eſſe dicãt, Ruth accipiẽtes librũ, cũ ſit ps libri Iudicũ, & lamẽtatiões Ieremiæ ſimiliter per ſe accipiẽtes. Sciẽdũ aũt eſt tres eſſe linguas principales. ſ. Hebræã, Græcã, & Latinam. Hebræa. xxij. literas habet, Græca xxiiij, Latina lingua media inter has duas xxiij. Et ipſi Syri & Chaldęi eodẽ ſono. i. eadẽ pronũtiatione. xxij. elemẽta habẽt ſicut Hebræi: ſed diuerſis characterib9. i. figuris. b ℭ Samaritani &c. Samaritani q̃ deũ & idola colebãt ſimul. Samaria ciuitas fuit
4.Re.17.d. quondã decẽ tribuũ metropolis: qb9 in captiuitatẽ ductis à Salmanaſar rege Aſſyriorũ, ne terra in ſolitudinẽ redigeretur, miſſi ſunt ex diuerſis gentib9 qui illas incolerẽt. Inde appellãt Samaritani à Samaria metropoli ciuitate, q̃ verũ deum ſimul & falſos deos colebãt. c ℭ Totidẽ. i. xxij. apicib9. i. ſummitatibus literarũ. d ℭ Alias lite. ſ. quã ſint illæ quas Moyſes inuenit, qb9 nũc Iudæi vtunt. e ℭ Iidẽ chara. i. eædẽ literæ. f ℭ Supputatio. id eſt numeratio. g ℭ Cenſu myſtice. i. quaſi ꝑ illas literas quæ numerũ ſignificãt, cenſus Leuitarum annotabat. h ℭ Tetragrammaton. i.
Tetragrammaton quatuor literarũ. Qd' nomen ſcriptũ erat in lamina aurea, quæ erat in fronte pontificis q̃n accedebat ad ſacrificiũ, de qua ſcri-
B
Exo.28.f. ptũ eſt: Fecerunt laminã, ſcripſerũtq; in ea per quatuor literas nomen dñi, qd' interꝑtat ineffabile, non pro fari, ſed ꝓ diffiniri vt eſt, q̃a minimè poſſit. Literę hę ſunt יהוה iod, he, vau, he. Et hæc interpretatio: he iſte: iod principium, heh paſſio: vau verò vita. Iſte principium paſſionis vitæ. i ℭ Antiquis literis. Moyſi, quas nũc nõ habẽt Hebręi. Notãdũ eſt aũt Heb. ideo literis quas Eſdras inuenit vti, q̃a faciliori ſono & literatura enũtiant: & à ſiniſtra ĩ dexterã, ſicut & Latinę ſcribũt. Moſaicę vͦ ò difficiliori. & à dextera in ſiniſtrã ſcribebãtur.

☞ Quanq; diuer.

Obed, Obed genuit Iſai, Iſai genuit Dauid regem.

HIERONYMI

in libros regum præfatio.

a VIginti & duas literas eſſe apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorũ teſtatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis eſt. b Nam & ipſi uiginti duo elementa habent, eodem ſono, ſed diuerſis characteribus. Samaritani etiã pentateuchum Moyſi totidem literis ſcriptitant: figuris tantùm, & c apicibus diſcrepantes. Certumq; eſt Eſdram ſcribam, d legiſq; doctorem, poſt captam Ieroſolymam, & inſtaurationem e templi ſub Zorobabel alias literas f reperiſſe, quibus nunc utimur: cùm ad illud uſq; tempus, iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoq; g numerorum hæc eadem ſupputatio, ſub Leuitarum ac ſacerdotum h cenſu myſticè oſtenditur. Et nomen i k domini tetragrammaton in quibuſdam Græcis uoluminibus uſq; hodie antiquis literis expreſſum inuenimus. Sed & pſalmi l

EXPOSITIO BRITONIS.

ℭ Incipit expoſitio fratris Britonis ordinis minorum ſuper prologum ſancti Hieronymi galeatum.

Diuiſio VIginti & duas literas &c. In iſto prologo verſatur intentio Hieronymi circa quinq;. Primò enim intẽdit oſtendere nũerum librorũ veteris teſtamenti. Et hoc facit dupliciter, ſcilicet per literas & figuras. Per literas enim Hebraici alphabeti, & figuras vete. teſtamenti oſtendit vigitiduos eſſe libros per collationem numeri. & hoc facit in principio iſtius ꝓlogi. Sed ſecũdum figurã introductã de Apocalypſi cõputantur, xxiiij. libri. vide vltra mediũ prologi. Secundò catalogus librorũ ponitur: & in lege ꝓphetas & hagiographa diſtinguũtur ibi: Primus apud eos liber &c. Tertiò oſtẽdit huius prologi vtilitatẽ ſcilicet vt ſciam9 librorũ canonis & apocryphorũ diſtinctionem, ibi: Hĩc prologus ſcripturarũ. Quartò ſermonem apoſtrophat ad lectorem. Et facit tria. Primò rogat ne ipſius intentionem peruertat: dicẽdo qd'. LXX. interpretes reprehẽdere intendat, ibi: Quæ cũm ita ſe habeant &cæ. Deinde monet vt iſtius opis lectioni attendat, ibi: Lege ergo primũ &c. Ad vltimum conſulit ei vt cum alijs conferat, ibi Certè ſi incredulus es &cæte. Quintò rogat Paulam & Euſtochium vt contra detractores eum protegant clypeis orationum; quia nõ vult verbis contendere cõtra ipſos, ibi: Sed & vos famulas Chriſti &c. a ℭ Viginti &. Vt euidentius appareat quod dicitur in litera. Nota quòd dicit Iſido. in. j. etymol. Literę Latinę & Gręcę ab Hebręis videntur exortę. Apud illos enim prius dictum eſt aleph: deinde ex conſimili enuntiatione apud Græcos tractum eſt alpha: inde apud Latinos, a. Sed Hebræi xxij. elementis literarum ſecundum veteris teſtamenti libros vtuntur. Græci verò xxiiij. Latini autem inter vtramq; linguam progredientes xxiij. elementa habent. Hebræorum literas dicunt à lege cœpiſſe per Moyſen. Syrorum autem & Chaldęorum per Abraham. vnde cũ Hebręis & numero & ſono concordant: ſed ſolis characteribus, id eſt figuris diſcrepant. Propter hoc dicit hĩc Hieronymus: ℭ Vigintiduas literas &c. con. id eſt vicina, quia ei adſimilatur in ſono & in numero literarum. b ℭ Nã & ipſi vigintiduo &c. id eſt formationibus literarum. c ℭ Et apicibus diſcrepantes. id eſt titellis ſiue literarũ ſummitatib9. Samaria ſicut ait Hieronymus in libro de locis, ciuitas eſt regalis in Iſrael, quæ nunc Sebaſte dicitur; ſed & omnis regio quæ circa eam fuit à ciuitate nomen accepit, & inde dicunt Samaritani. Sed quare introducuntur hĩc? Quia Samaria decem tribuum regiõe deſtructa à Salmanaſar rege Aſſyriorũ, & decem tribub9 captiuatis & vltra montes Caſpios collocatis: rex Aſſyriorum ex diuerſis gentibus miſit in Samariam incolas qui terram colerent, ne in ſolitudinem verteretur. Qui neſcientes legitima terræ illius à beſtijs necabantur, quod rex Aſſyriorum cõperiens inito conſilio miſit ad eos quoſdam de ſacerdotibus Hebræorum qui docerent eos legitima terræ. illi aũt receperũt tantũ pentateuchũ Moyſi, & ideo literas Hebræorũ adhuc in ſcriptis ſuis retinent, & propter hoc introducuntur hĩc in teſtimoniũ numeri literarũ. Sed poſt reuerſionem Iudęorum de captiuitate Babylonica, in reparatione bibliothecæ combuſtæ à Chaldæis: Eſdras quaſdam nouas literas inuenit & quaſdam mutauit quæ nimis aſperè ſonabant, & hoc eſt quod ſequitur: d ℭ Certũq; eſt Eſdram ſcribam &c. A Nabuchodonoſor rege Babylonis, vt habetur iiij. Regum. xxv. & ij. Parali. xxxvj. e ℭ Et inſtaurationem templi ſub Zorobabel. j. Eſdræ. vj. f ℭ Alias literas reperiſſe quibus &c. cha. fu. id eſt figuræ vel formationes literarum. Sic oſtenſo numerorum literarum deſcendit ad figuram, vt oſtendat numerum libro ve. teſt. concordare in literis & figuris. Vnde dicit: g ℭ In libro quoq; numerorum hæc eadem ſupputatio. id eſt cõputatio. h ℭ Sub Leuitarum ac ſa. Nume. iij. Cenſeo cenſes cenſere dicitur numerare, & inde his cenſus dicit numeratio. i ℭ Miſtice. id eſt figuratè, quia per hũc numerum. ſ. xxij. dat intelligi, q̃ ſacerdotes & Leuitæ debent intelligere vigintiduos libros ve. te. k ℭ Et nomen domini tetragrammaton quibuſdam &cæte. Dictum eſt ſuprà, q̃ poſt reparationem templi Eſdras alias literas reperit, tamen vſq; ad tempus illud Samaritani & Hebræi eaſdem lr̃as habuerunt. Et hoc patet: quia Et nomẽ domini tetragrammaton. Tetragammaton interpretat quatuor literarũ, & componit à tetra qd' eſt quatuor, & gramma quod eſt litera. Eſt autem nomen domini quod erat in lamina aurea, quæ ſuper tiaram fronti pontificis imminebat Exodi. xxviij. f. & quatuor literis ſcribebatur. ſcilicet iod, he, vau, & he. Et ſcd'm Hiero. in quadã epiſtola ad Marcellã. Iod interpretat principiũ, vau & he iſta: he vita, & eſt ita intelligẽda interpretatio. Iſte ſcilicet Chriſt9 q ꝑ legalẽ pontificẽ figurat, eſt principium vitæ, id eſt actor vitę ſpiritualis: ſcilicet per incarnationem & paſſionem ſuam. Aliam interpretationem inuenies in poſtillis. l ℭ Sed & pſalmi &c. Adhuc oſtendit qd' vigintiduæ literæ ſunt apud Hebræos ꝑ quinq; pſalmos qui apud ipſos ꝑ omnes lr̃as alphabeti digerunt. Tñ in epiſtola quadam ad Marcellam non facit Hieronymus

C Lr̃arũ triũ linguarum numerus

D

a ❡Quanquam. Id eſt lyrico carmine. Nam Dauid pro-
E pheta lyricus fuit, & diuerſo metro pſalmos compoſuit. b ❡Eiuſdem. id eſt vigintiduarum literarum alphabeto. c ❡Et Ieremiæ. ſub. xxij. literis ſcriptæ ſunt. d ❡Eiſdem. id eſt eiſdem literis. e ❡Inciſionibus ſupputant. id eſt breuibus ſententiis.

iambus:nium, alter iambus: iunge ſimul & habebis ſcd'm metrū.iā ſur, ſpondeus: git ho, iamb⁹: iunge ſimul: & habebis tertiū metrum. rater, ſpōdeus: tia, iambus: iunge ſimul & habebis quartū metrum. Et ita patet q̄re dicat̃ tetrametrū. Silr poſſes ponere exēplū ī illo hymno. Iā lucis ordo ſydere: deū p̄cemur ſupplices: & in cōſimilibus. G

f ❡Quinque literę duplices ſunt apud Hebræos &cæ. ſicut apud Latinos. x. & z. g ❡Aliter enim per has. id eſt aliam vim habent quando in principio verborum ſcribūtur, aliam in medio, aliam in fine. h ❡Samuel. id eſt duo libri q à pphetis Samueli ſuccedētib⁹ ſunt ſcripti. i ❡Dibrehaiamim, Hebraicè, id eſt verba dierū, Grecè paralipomenon hoc eſt relictorū vel p̄termiſſorū: ea em̄ q̄ p̄termittunt̃ in libro Regū, hîc ſupplētur. k ❡Eſdras. & ipſe habet duos libros. l ❡Cinoth, Hebraicè, Græcè Threni, Latinè lamentationes dicunt̃. m ❡Eorū. id eſt elemētorū, lr̄arū videlicet. n ❡Viri. id eſt ſancti alicuius. o ❡Bereſith, Hebraicè, Geneſis Græce, Latinè natiuitas dicitur, vel genitura ſiue generatio. Mundi enim generatio ibi deſcribit̃. p ❡Velleſemoth, Hebraicè, Exod⁹ Græcè, Latinè egreſſio ὁδὸς hodos em̄ Gręcè, Latinè via. Nam in eo egreſſus filiorum Iſrael ex Ægypto deſcribitur. q ❡Vaicra, Hebraicè, Leuiticus Græcè, miniſterialis Latinè. Leui enim diaconus vel miniſter dicit̃. r ❡Vaiedabber, Hebraicè, ἀριθμοὶ Græcè, Latinè numerus. s ❡Ellehaddebarim, Hebraicè, Deuteron. Græcè, Latinè ſecunda lex. t ❡Hi ſunt quinq̧ libri. Primus ordo ſcilicet legis in quinque libri Moyſi. Et nune incipit ſecundū ordinem

triceſimus ſextus, & cēteſimus deci- a b
mus, & cēteſimus undecimus, & cen c d
teſimus decimuſoctauus, & centeſi e
a mus quadrageſimuſquartus, quan- f
quam diuerſo ſcribantur metro: tn̄ g
b eiuſdem numeri texuntur alphabe-
c to. Et Ieremiæ lamentationes, & o- h i
ratio eius: Salomonis quoq̧ in fine k
prouerbia, ab eo loco ī quo ait: Mu
d lierem fortem quis inueniet: iiſdem
e alphabetis uel inciſionibus ſuppu-
f tantur. Porrò quinq̧ literę duplices l
apud Hebræos ſunt: Caph, Mem,
g Nun, Phe, Sade. Aliter enim ſcribū m
tur, per has principia, medietatesq̧
uerborū, aliter fines. Vnde & quin n
que à pleriſq̧ duplices libri ęſtiman
h tur, Samuel, Malachim, Dibrehaia
i k l mim, Eſdras, Ieremias, cū Cinoth,
id eſt lamentationibus ſuis. Quo- o
modo igitur uigintiduo elementa
ſunt per quæ ſcribimus Hebraicè
m omne quod loquimur, & eorū ini- p
tiis uox humana comprehenditur:
ita uigintiduo uolumina ſupputan- q
tur: quibus quaſi literis & exordiis
n in dei doctrina, tenera adhuc & la-
ctens uiri iuſti eruditur infantia. Pri- r
o mus apud eos liber uocatur Bere-
p ſith, quē nos Geneſim dicimus. Se-
cundus Velleſemoth, qui Exodus
q appellat̃. Tertius Vaicra, id eſt Le-
r uiticus. Quartus Vaiedabber, quē
s Numeros uocamus. Quintus Elle-
haddebarim, qui Deuteronomium
t prænotatur. Hi quinq̧ ſunt libri
Moyſi: quos propriè Thorah, id s
eſt legem appellant. Secundum t
prophetarum ordinem faciunt:
& incipiunt ab Ieſu filio Naue,

Cōiter tn̄ aſſignat̃ ibi dimetrū iābicū. quia in quolibet verſu hymni ſunt quatuor verſus metrici. Iſte enim eſt vnus verſus metricus: Iam lucis orto ſydere. alius eſt, deum p̄cemur ſupplices, & ſic de aliis. h ❡Et Iere. de q̄bus habitū eſt ſuprà in epiſtola ad Paulinū ca. vij. i ❡Et ora. q̄ incipit: Recordare dn̄e. k ❡Salomōis quoq̧ in fine. id eſt numerantur. Alphabeta appellat literas alphabeti ſcd'm q̄ſ fit v̄ſuū ſupputatio & ordinatio. Inciſiones appellat metrorū vel verſuum diſtinctiōes: in q̄b⁹ q̄ſi iciſi diſtinguunt̃ pedes. ſicut patet ſuprà p̄ximo, vl' q̄a ita certū hn̄t numerū ſyllabarū, q̧ q̄cq̄d ſupfluū eſt videt̃ abſciſum. Vn̄ Hiero. ad Marcellam: Prouerbia Salomonis extremum claudit alphabetū: qđ tetrametro iambico ſupputat̃ ab eo loco in quo ait: Mulierē fortē &c. Prouerb. xxxj. l ❡Porro quinq̧ literæ duplices &c. Hîc aſſignat aliam conuenientiā inter lr̄as alphabeti & libros veteris te. Litera ſatis plana eſt. Porro quinq̧ literę duplices apud. Heb. & ſubiungit q̄re dicunt̃ duplices. m ❡Aliter enim ſcribunt̃ per has principia. id eſt aliter ſcribunt̃ in principio aliter in fine. n ❡Vnde & quinq̧ a pleriſq̧ libri duplices ęſtimātur. Libri Regū quatuor ſunt apud nos: duo tantū apud Heb. primū dicūt: Samuel à nomine autoris. Vn̄ dicit Iſidorus libro etymolo. vj. Librū Iudicū & Ruth Samuel edidiſſe credit̃. Liber Samuel eiuſdē Samuelis natiuitatē & ſacerdotium & geſta deſcribit: idcirco nomen ab eo accepit. Et q̧uis hîc liber Saul & Dauid hiſtoriā cōtineat: vtriq̧ tn̄ ad Samuel referunt̃, q̄a ipſe vnxit Saul in regē, ipſemet etiā vnxit Dauid in regem futurū: cui⁹ libri primā partem cōſcripſit idem Samuel. ſequētia v̄o vſq̧ ad calcem ſcripſit Dauid &c. Secundū librum appellauit Malachim. i. regum à materia. Vnde dicit Iſidorus etymolo. vj. Malachim p̄inde appellatur, eò qđ reges Iudę & Iſraeliticæ gentis, geſtaq̧ eorū per ordinem digerat tēporū. Malachim enim Hebraicè, Latinè regū interpretat̃. Hunc librum Ieremias primus in vnū volumē coegit, nā antè ſparſus erat p̄ ſingulas regum hiſtorias. Dibrehiamim. Hebraicè. Pa. Grecè: verba dierū Latinè. Cętera patebūt infe ri⁹. o ❡Quomodo igitur vigintiduo elementa ſunt per quæ ſcribimus &c. Literę dicunt̃ elemēta: quaſi alimenta: ad ſiſitudinē mūdi element. Sicut H

Expoſitio Brito.

Hiero. niſi de quatuor mētionem. ſed fortè vitio ſcriptorū omiſſus eſt centeſimus vndecimus, & hæc ſunt verba Hiero. Scire debes quatuor pſalmos ſcd'm ordinē F Hebræorū incipere elementorū, triceſimū ſextū, & centeſimū decimū, centeſimū decimūoctauū, & centeſimū quadrageſimūquartū. Verū ſcire debes in priorib⁹ pſal. ſingulis literis ſingulos verſiculos (q trimetro iambico verſu cōſtant eſſe cōnexos) inferiores tetrametro iambico conſtare. ſ. ſicut Deuteronomij cāticū ſcriptū eſt. Sūt q alios putēt hoc ordine incipere: ſed falſa eorum opinio eſt. Lege literā ſic: Sed & pſal. iſti qui ſequunt̃. a ❡Triceſimus. Benedicā dn̄m in omni tē. b ❡Et centeſimus decim⁹: Confitebor tibi domine in toto corde meo, ī cōſilio iuſtorū & cōgregatione. c ❡Et cēteſimus vndecimus. Beatus vir qui timet dominū. vbi gloſſa. Eſt etiam ille pſalmus digeſtus per omnes literas alphabeti. d ❡Et centeſimus decimuſoctauus. Beati immaculati. in quo ſunt. xxij. octonarij verſuum & ſingulas literas octo verſus ſequuntur. Nam ex Aleph prima litera incipiunt octo verſus. Ex Beth ſecunda litera alij octo, & ſic de aliis octo vſq̧ ad Tau, quæ eſt extrema litera. ita dicit Hieronymus in epiſtola ſupr dicta. e ❡Et centeſimus quadrageſimuſquartus. Exaltabo te deus meus rex. in quo ſicut ait Hieronym⁹ in eadem epiſtola, ſingulis literis ſinguli verſus gēminę deputantur. f ❡Quanq̧ diuerſo ſcribantur. vt dictū eſt. g ❡Tamen eiuſdem. id eſt duodecim literis ordinant̃: q vt trimetrū iambicū dictū eſt ſuprà in epiſtola ad Paulinū. vij. ca. vbi agitur de lamētationibus Ieremiæ. Sed tetrametrum recipit iambicū oib⁹ locis, ſed ſpondeū tn̄ in imparib⁹. Et dicit̃ iambicū à pede p̄dominā te in loco pari. ī quo null⁹ ali⁹ pes debet poni. Et ſicut dicit̃ in cōmēto Boetij de cōſolatiōe ſup illū locum primi libri: O ſtelliferi cōditor orbis. Iambicum metrū, ſi dimetrū eſt quatuor habet pedes, ſi trimetrū eſt, ſex: ſi tetrametrum, octo. Gratia exempli, accipiat̃ iſtud: Deus creator omniū: iam ſurgit hora tertia. deus iambus primus: crea alter iambus: iunge ſimul & habebis vnū metrū. tot om iambus

Error hactenus hoc in loco, q̄a: Benedicam dn̄m, is pſ. eſt, quē Hiero. notat q apud Hebræos, 34. eſt. In vulgata aūt tralatione noſtra, 33. Nō autē, Noli æmulari, q licet ſit. 36. verū alphabeti literarū initia nō retinet.

enim illa coeuntia omne perficiunt corpus: ſic & hę coniunctę literalē vocē q̄ſi corpus aliquod cōponūt. Tn̄ elemēta propriè dicunt̃ ipſę pronuntiationes: notę autē earū literę. Abuſiuè tamē & elemēta pro literis, & literę pro elemētis vocantur. vt cū dicimus nō poſſe cōſtare in eadē ſyllaba, r, ante, p, non de literis dicimus, ſed de pronuntiatione earum. nam quantū ad ſcripturā poſſunt cōiungi: nō tamē enuntiari, niſi poſtpoſita r. p ❡Et eo. Id eſt ex his vigintiduobus elementis vel literis initiatur & componitur. Vnde dicit Priſcianus in maiori volumine: Litera eſt minima pars vocis compoſitę &c. hoc eſt, quę conſtat ex compoſitione literarū. q ❡Ita vigin. volu. quaſi diceret: ſicut puer inſtruitur per literas ad compoſitiones vocum: ita per hos libros inſtruitur auditor in doctrina fidei & morum. r ❡Primus apud. In epiſtola ad Paulinum. vij. ca. exponuntur hęc: quorum expoſitionem breuitatis cauſa non itero in hoc loco. Litera ſatis patet omnibus: tamen aliqua breuiter perſtringam. s ❡Thorah. ſecundum Remigium, lex vel pentateuchus. t ❡Secundum prop. Videtur quòd malè aſſignetur iſte ordo prophetarum; quia prophetia eſt rerū euentus

immobili ve.

☞ ordinē ꝓphetarū Iehoſua Ben Nun. a ¶ Ben. i. filiꝰ. b ¶ Sophtim
A Hebraicè Latinè Iudicium. c ¶ Cōpingunt. i. conſociant vel con-
iungunt primum & ſecundum. ſ. quia duo ſunt. d ¶ Thereaſar.
i. duodecim prophetarū. Thereſſa duode-
cim. ¶ Hagiographa. i. ſacra ſcriptura. i.
de ſanctorū vita: vt Tobias & Iob. f ¶ Qui
que inci. i. quinq; partitionibus. Pſalmo-
Act. i. d. rū em̄ vnus liber eſt: ſicut & apoſtoli dixe-
runt. Sed tñ quinq; habet diuiſiões. qa quin
quies eſt ibi: fiat fiat. g ¶ Miſle Hebraicè,
pabolæ Grecè, Latinè prouerbia. h ¶ Co-
heleth Hebraicè, Eccliaſtes Grecè, Latinè
cōcionator. i. ¶ Sir haſirī Hebraicè, Lati
nè Cātica cāticorū. k ¶ Dibrehaiamī He
braicè, Latinè ỽba dierū. l ¶ Chronicō.
i. tpale: chronos tp̄s. Totum em̄ tp̄s qđ eſt
ab Adam vſq; ad captiuitatē Babylonis in
eo capitulati deſcribiť. m ¶ Stāti. i. in p̄nti.
☞ Oculatis

Expoſitio Brito.

immobili veritate denūtiatio: quod nō fa-
cit aliqs liber hiſtoricꝰ. Rñſio: quia ꝓphe-
tia nō eſt ſolū annūtiatio futurorū verbis,
B ſed etiā factis vt Oſee. xij. c. Ego viſionem
multiplicaui: & ī manu prophetarū adſimi
Liber diciť latus ſum. i. oſtenſus: quia non tantū ỽbis p̄
ꝓpheticus dicabāt, ſed & operibꝰ p̄figurabāt. Siſr Eſa.
dupliciter xx. a. legiť ꝙ Eſaias inceſſit nudꝰ & diſcalcea
B tus tribꝰ diebꝰ: in ſignū & portētū triū an-
norū captiuitatis venturæ ſuper AEgyptū
& AEthiopiā. Sed ſecūdū hoc Iob & alia
hagiographa debēt inter ꝓphetas enume
rari. Iō dicit Hugo de ſancto victore: ꝙ li-
ber ꝓpheticus dr̄ duobus modis: vel quia
editus à propheta: vel quia ſcriptꝰ prophe
tico ſtylo. vñ Ioſue, Iudicū, Samuel & Mala
chim ꝓphetę dicūtur: quia à prophetis ſcri-
pti. Ioſue igiť ꝓpheta fuit: vt hr̄ Nu. xxvij.
d. Tolle Ioſue filiū Nun in quo eſt ſpūs do
mini. & Deute. xviij. c. Prophetā de gēte tua
& de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit domi
nus hoc diciť de Ioſue ad lr̄am. Sed adhuc
Daniel inter prophetas numerari deberet &
liber Pſalmorū. Reſpōſio. ꝓphetia largiſſi-
mè dr̄ inſpiratio diuina occulta denūtians.
& ſecundū hoc hiſtoria creationis reuelata
Moyſi dr̄ ꝓphetia. Largè aūt diciť ꝓphetia
denūtiatio futurorū factis vel verbis figura
tiua. & ſecūdū hoc libri vete. te. dicunť cōti
nere ꝓphetiā: quia in illis cōtinēť figurę futu
rorū. j. Cor. x. c. Oia in figura contingebant
illis. Specialiter diciť ꝓphetia denūtiatio fu
turi ỽbis vel factis ꝑ hoīem ſpūm ꝓphetiæ
habentē. Sic pſalteriū & Daniel dicūť ꝓphe
tiæ. Specialiſſimè diciť ꝓphetia denuntiatio
futuri verbis vel factis antonomaſicè: & ꝑ
viros ꝓphetas. & ſic Ioſue & Iudicū & duo
primi libri Regū ꝓphetię dicūť. Propriè dr̄
ꝓphetia denuntiatio futuri vt futuri: vt E-
ſaiæ: Ieremię & cæterorum. Vel aliter dici
Propheta pōt, ꝙ ꝓpheta tripľr diciť, officio, gratia, &
tripľr diciť miſſione. Officio: qñ aliqs eligebať q in du
bijs cōſuleret dñm: ſicut Moyſes & Ioſue.
Gr̄a: ſicut ille q ꝑ īſpirationē notitiā aliquo
rū dabat: q̄ nec natura, nec diſciplina aliqua
dari poterat: ſicut Dauid & Daniel. Miſſiōe
ſicut ille quē mittebat dñs ad denūtiandū q̄
ei inſpirauerat: vt Ionas. Quia verò ꝓphe-
tę nō dicebanť: nec opa eorū ꝓphetarū opa
vocabanť: niſi q aut miſſione, aut officio ꝓ
phetabant: licet inſpiratiōe edocti eſſent, iō
Dauid, & Daniel inter ꝓphetas nō cōputāť:
quia nec officia habuerūt: nec miſſi fuerunt
tñ gratiā ꝓphetādi habuerūt & in verita-
te ꝓphetę fuerūt. a ¶ Compingunt. i. cō
iungunt, Vide vbi exponiť cōpingere in o
puſculo de vocabulis Bibliæ. b ¶ Quem
nos regum

a qui apud eos Iehoſua Ben Nun
b dicitur: Deinde ſubtexunt So-
phtim, id eſt Iudicum librum, &
c in eundem compingunt Ruth,
quia in diebus iudicum facta eius
narratur hiſtoria. Tertius ſequi-
tur Samuel, quem nos Regum
primum & ſecundum dicimus.
Quartus Melachim, id eſt regū
qui tertio & quarto Regum uo-
lumine cōtinetur. Meliuſq; mul-
to eſt Melachim, id eſt regum
quem Malachoth, id eſt regno-
rum dicere. Non enim multa-
rum gentium deſcribit regna, ſed
unius Iſraëlitici populi, qui tribu
bus duodecim continetur. Quin
tus eſt Iſaias. Sextus Ieremias:
Septimus Ezechiel. Octauus li-
ber duodecim prophetarum, qui
d apud illos uocať Thereaſar. Ter
e tius ordo, hagiographa poſſi-
det. Et primus liber incipit ab
f Iob. Secundus à Dauid, quē quin
que inciſionibus & uno pſalmo-
rum uolumine comprehendunt.
Tertius eſt Salomon, tres libros
habens. Prouerbia quæ illi para-
g bolas, id eſt Miſle, appellant.
h Quartus Eccleſiaſten, id eſt Co-
heleth. Quintus, Canticum can-
i ticorū, quē titulo Sir haſirim præ
notant. Sextus eſt Daniel. Septi
k mus Dibre haiamim, id eſt uer-
ba dierum, quod ſignificantius
l chronicon totiꝰ diuinæ hiſtoriæ
poſſumꝰ appellare: q liber apud
nos Paralipomenon primꝰ & ſe-
cūdus inſcribiť. Octauus Eſdras
qui & ipſe ſimiliter apud Græ-
cos & Latinos in duos libros di-
uiſus eſt. Nonus Eſther. Atq; ita
fiunt pariter ueteris legis libri ui
gintiduo, id eſt Moyſi quinq;,
& prophetarum octo, hagio-
graphorū nouem. Quanquam
nonnulli Ruth & Cinoth inter
hagiographa ſcriptitent, & hos
libros in ſuo putēt numero ſup-
putandos, ac per hoc eſſe priſcæ
legis libros uigintiquatuor quos
ſub numero uigītiquatuor ſenio
rū Apocalypſis Iohānis inducit,
adorātes agnum & coronas ſuas
proſtratis uultibus offerētes: ſtā-
m tibus corā quatuor animalibus

nos regum. Quia agit de duobꝰ regnis, ſ. de regno duarū tribuū C
qđ diciť regnū Iuda: & de regno decē tribuū, qđ diciť regnū Iſrael.
c ¶ Thereaſar Hebraicè, liber. xij. ꝓphetarū. d ¶ Hagiogra-
pha. ſuprà expoſita ſūt in ꝓlogo ſuꝑ Ioſue
circa principiū. e ¶ Quē quinq;. q̄nque
petitionibꝰ q̄ fiunt ꝑ fiat fiat. q̄tuor primas
diſtinctiones termināt q̄tuor pſalmi q ter-
a minanť in fiat fiat. ſ. Btūs q intelligit. Deꝰ iu
diciū. Miſericordias dñi & Cōfitemini. ij.
& inde vſq; ad finē ꝓtēdiť q̄nta diſtinctio.
Propter iſtas q̄nq; diſtinctiōes volebat Hie
rony. dicere quinq; libros eſſe pſalmorum.
b Cōmunior tñ opinio eſt ꝙ ſit vnus liber.
Vñ ſic intitulať pſalteriū: Incipit liber hym-
norū vel ſoliloqorū de Chriſto. f ¶ Miſ-
le Hebraicè, pabolæ Grȩcè, ꝓuerbiū La-
tinè. Eſt aūt ꝓuerbiū pabola vel ſimilitudo
vbi aliud diciť & aliud intelligiť. vñ dicitur
ꝓuerbiū q̄ſi ꝓ ỽbo poſitū: vel q̄ſi ỽbū pro
alio. vide in opuſculo de vocabulis Biblię:
vbi expōiť pabola. g ¶ Coheleth Hebra
icè, Eccliaſtes Grȩcè, cōcionator Latinè, qa
eius ſermo nō eſt ad vnū ſed ad vniuerſos.
Cōcionor aris. diciť loqui ad cōcionē. vnde
cōcionator dr̄ q pſuadet vel loquiť cōcioni.
h † ¶ Sirhaſirim Hebraicè, cantica cātico † ſchir ha-ſchirim,
rū Latinè, ſir em̄ cāticū, ab articulis; ſirim cā
ticorū interp̄tať: q̄ ſic appellanť, eò ꝙ vni-
uerſa cātica p̄cellāt. ſicut ſc̄tāſanctorū dice-
c bāt: qa ſanctorū cōparatiōe ſanctiora erāt:
vel qa exteriori oraculo erāt ſāctiora. Quę
d re plenius de his tribꝰ libris, & de Sapiētiæ
libro, & de Eccleſiaſtico infrà in ꝓlogo ſuꝑ
libros Salomonis q ſic incipit: Iungat ep̄ſa
e &c. i ¶ Dibrehaiamī Hebraicè, Parali-
pomenō Grȩcè, verba dierū Latinè. Dibre-
haiamim terminať i m, qđ ſicut patet ꝑ glo.
Hieronymi Ge. xxxv. vbi diciť: Erāt qui pu-
tant Beniamin filiū dierū interp̄tari. dextera
em̄ dicitur iamin, & finitur in n. Dies qui- D
dam appellātur iamim, & terminatur in m,
cūm ergo Dibre hiamin interp̄tatur verba
f dierum & non verba dexteræ; patet ꝙ
g terminatur in m, & nō in n. k ¶ Chroni-
con. i. temporale vel temporaneum, eò ꝙ
h totum tempus complectitur ab Adā vſq;
ad finem regum. Et dicitur à chronon qđ
eſt tempus: & inde chronicus ca, cum. id eſt
i tēporalis vel tpaneꝰ. & chronica chronico
rum: tempora vel temporum ſeries vel or-
k do, vel vbi tempora vel facta diuerſorum
temporum continentur. Vide ſuprâ in epi
ſtola ad Paulinum. vij. cap. vbi exponitur
Paralipomenon. l ¶ Cinoth Hebraí
cè, threni Græcè, lamentationes Latinè.
m ¶ Quos ſub &c. Apo. &c. iiij. capi.
viginti quatuor ſeniores ſunt vete. te. do-
ctores eminentiam virtutum & perfectio-
nem operum docentes. nam quater ſex fa-
ciunt. xxiiij. vt per quaternarium deſigne-
tur eminentia virtutū: per ſenarium perfe-
ctio operum; quia ſex dies ſunt in quibus
licet operari. Vel per ſeniores. xxiiij. deſignā
tur. xij. patriarchæ. & duodecim ꝓphetæ.
l n ¶ Adorantes agnum & coronas
ſuas proſtratis vultibus offeren. id eſt
Chriſtum verum deum: credentes eum ꝓ
nobis paſſum. Per coronas victoriæ ten-
tationum intelliguntur, quas proſtratis
vultibus offerunt dum omnia bona ſua
m deo humiliter attribuunt. Animalia qua-
tuor ſicut dicit gloſſa Chriſtus qui natus
eſt, paſſus, reſurgens, aſcendens. Et breui
ter tangit gloſſa ꝙ Chriſtus dicitur homo
n in natiuitate; vitulus qui eſt animal im-
molatitium in paſſione; leo fortis in
reſurrectione: aquila quæ in altum volat
in aſcenſione. Vel virtus fortitudinis de-
i ſignať in leone

a ℂ Oculatis &c. Id eſt plenis oculis.
E b ℂ Quaſi ga. Sicut enī galea caput mi
litis ꝓtegit vt fiducialius pergat ad bellum:
ita & iſte titulus lectori peritiam pręſtat:
vt valeat decernere: qui libri apud Hebrę-
os in canone recipiunť: q̄ve inter apochry
pha deputenť. c ℂ Igitur ſa. i. ille liber q̄
dicitur vel vocať Sapientia: & ita inchoat:
Diligite iuſtitiā. d ℂ Et Ieſu fi. Oīs ſapiē
tia à dño deo eſt. hic & panaretos dicitur. i.
liber omniū virtutū. Pan enī Gręcè oīs dici
tur: arete virt⁹. Hūc Hebręi ideo nō recipiūt,
quia in eodem dñi paſſio manifeſtè probať.
e ℂ Paſtor. i. liber paſtoris: ſiſis ē reuelatio
ni Iohānis. i. Apocaly. ſed in nr̄a bibliothe-
ca nō habetur. Iṗe autē ē q̄ & Hermes diciť.
f. ℂ Ex ipſa qui. phra. i. ex ipſa locutiōe:
quia Gręcam redolet eloquētiam. Inde anti
phraſis, cōtraria locutio. g ℂ Antiquorū
i. LXX. h ℂ Alij aurū. Per aurū argētū la
pides p̄tioſos &c. quęq; excellentiores vel
maiores in eccleſia virtutes figuranť: p pel-
les verò piloſq; caprarū minores. i ℂ Ta
bernaculi. i. cortina de cocco & byſſo re
torta pellibus tegiť. k ℂ Et cilicijs. i. pelli
bus arietum rubricatis, & pellibus hya-
cinthinis. Tabernaculum quatuor ope-
Tabernaculi tectura q̄druplex rimentis tegebať. Primū erat ex cocco byſ-
ſoq; retorta. Secūdū ex ſagis cilicinis. Tertiū
ex pellibus arietū rubricatis. Quartū ex pel-
lib⁹ hyacinthinis q̄ à longè intuentibus cęli
ſereni colorē imitari videbanť. Pellib⁹ itaq;
& ſagis cilicinis interp̄tes cōparat: q̄ licet or
dine ſint poſteriores, tn̄ nō minorē eccl̄ię v
tilitatē p̄ſtānt. l ℂ Et iniu. Iniuria dicitur
q̄cquid cōtra legē fit. Nā ius lex dicitur: vn̄
& aduerbialiter dicim⁹: Iniuriā fecit. i. non
iuſtè. m ℂ Meū. i. quē ego feci & tranſtu
li. n ℂ Paraphra. i. falſū interp̄. o ℂ Cō
fer. i. cōpara. p ℂ Noſtram. i. Hebraicā
veritatem. q ℂ Eum. ſ. Hebręū. r ℂ Diui
narit. pro diuinauerit. s ℂ Vos fa. Chri.
i. ô Paula & Euſtochiū. t ℂ Myrrho. Myr
rha eſt amariſſima ſpecies: q̄ mortuorū cor
F pora condiūť. Myrrhum verò vnguētū p̄-
tioſiſſimum de myrrha factum. v ℂ Vn-
gitis caput. Caput Chriſti diuinitas eſt
illius. Caput Chriſti verò vngit: q̄ cū verū
deū veraciter adorat. Pedes verò vngit
ei: qui verum etiam hominem eum credit.
ℂ Quæ ne

a oculatis antè & retrò, id eſt in prę a b
teritum & in futurū reſpiciētibus,
& indefeſſa uoce clamātibus, ſan c d
ctus, ſanctus, ſctūs * deus oīpotēs, e f
qui erat, & qui eſt, & qui uēturus g h
b eſt. Hic ꝓlog⁹ ſcripturarū, quaſi i k
galeatū principium, oībus libris l m
quos de Hebræo uertimus in La n o
tinū conuenire pōt: ut ſcire ualea
mus quicquid extra hos eſt, inter
c apocrypha eſſe ponēdum. Igitur
ſapientia quæ uulgo Salomonis
d inſcribitur, & Ieſu filij Sirach li-
e ber, & Iudith, & Tobias, & Pa-
ſtor non ſunt in canone. Macha-
bæorum primum librū Hebrai-
cum reperi. Secūdus Græcus eſt,
f quod ex ipſa quoq; phraſi proba p
ri poteſt. Quæ cū ita ſe habeant, q
obſecro te lector, ne laborē me-
g um reprehenſione exiſtimes an-
tiquorū. In † tēplo dei offert unuſ- r s
h quiſq; quod pōt: alij aurū & argē
tū & lapides p̄tioſos: alij byſſum t v
& purpurā & coccū, offerūt & hy x y
acinthū. Nobiſcū bene agitur, ſi
obtulerim⁹ pelles, & caprarū pi-
los, † & tn̄ Apoſtolus contēptibili z
ora noſtra magis neceſſaria iudi-
i cat. Vnde & tota illa tabernacu
li pulchritudo, & p ſingulas ſpe-
cies eccleſiæ p̄ſentis futuræq; di-
k ſtinctio, pellibus tegiť & cilicijs: a
l ardoreq; ſolis & iniuriā imbriū
ea q̄ uiliora ſunt prohibēt. Lege b c
ergo primum Samuel & Mala-
m chim meū. Meū inquam meum. d
Quicquid enim crebrius uerten e
do & emendando ſolicitius & di
dicimus & tenemus, noſtrū eſt.
Et cùm intellexeris quod antea
neſciebas: uel interpretem me f
n exiſtimato ſi gratus es, uel para- g
phraſten ſi ingratus, quanquam
mihi omnino conſcius non ſim,
mutaſſe me quippiam de Hebra
ica ueritate. Certè ſi incredu-
lus es: lege Græcos codices &
o Latinos, & confer cum his opu-
ſculis, quæ nuper emēdauimus,
& ubicunque diſcrepare inter ſe
uideris: interroga quēlibet He-
bræorum, cui magis accommo-
p dare debeas fidē, & ſi noſtrā fir-
q mauerit, puto q̄ eum nō exiſti-
r s mes cōiectorē, ut in eodē loco me h
cū ſimiliter diuinarit. Sed & uos i
famulas Chriſti rogo: quæ do-
mini diſcumbentis pretioſiſſi-
t v mo fidei myrrho ungitis caput: k

Expo. Brito.

ſignatur in leone, in vitulo immobilis virt⁹
tēperātiæ, in homine virtus iuſtitiæ, in aql
la qui viget in viſu virtus prudētiæ. Vel in
hoīe humanitas, in vitulo ſacerdotiū, in leo
ne regnū, in aquila exprimiť diuinitatis ſacra
mentum. a ℂ Oculatis. rōne principij.
b ℂ Et retro. rōne finis. Ipſe eſt enī Alpha
& o. initiū & finis, Apocal. xxj. c. c ℂ Cla
mantibus. i. in ſanctis ſuis gratias agētib⁹.
d ℂ Sanctus. pater. e ℂ Sāctus. filius.
f ℂ Sanctus. ſpiritusſanctus. g ℂ Dn̄s.
propter regnū qđ ꝓprium eſt bonitatis.
h ℂ Deus. i. videns propter ſapientiam.
i ℂ Omnipotens. propter potentiam.
k ℂ Qui erat. ſine principio. l ℂ Et qui.
immutabilis. m ℂ Et qui ventu. glo. fili⁹
corporaliter apparebit: tota deitas ſe mani-
feſtabit hoībus. n ℂ Hic prolog⁹ &c.
Vide diuiſionem, ſuprà poſitā in principio
ꝓlogi. o ℂ Galeatum &c. Metaphori-
cè loquiť: q̄a ſicut capiti ſupponitur galea
& armatū cōtra hoſtes ſe defendit: ſicut ꝓlo
gus iſte oībus quos Hieronym⁹ de Hebræo
trāſtulit in Latinū ſupponi pōt: & defendit
ſacrā ſcripturā cōtra illos qui inducūt apo-
crypha

crypha pro hagiographis. Vide ſuprà in G
ꝓlogo ſuper Ioſue in princio: & inuenies
quid ſit apocryphū & quid hagiographū.
ſequitur. p ℂ Ex ipſa quidē. i. ex ipſo mō
loquēdi: quia Gręcam redolet eloquētiam. * dominus
Phraſis Græcè, locutio Latinè. vn̄ periphra
ſis. i. circūlocutio: & antiphraſis cōtraria lo Apoc. 4. c.
cutio. Itē phrazo ṽbū Gręcū. idē ē qđ loq̄r.
& inde phraſis locutio: & inde phraſtes lo-
cutor: cōponiť metaphraſtes. i. interpres: &
paraphraſtes qui minus bene interp̄tatur.
q ℂ Quæ cum ita. LXX. interp̄tum.
r ℂ In tēplo (al's) in tab. dei. Humiliādo
ſe videť potius cōmendare. LXX. interpre
tes q̄ cōdēnare. Vn̄ in. ij. libro cōtra Rufinū
cū poſuiſſet eadē verba q̄ hīc ſequūtur, di-
cit: Quātò cōtra. LXX. iterp̄tes tū eā ſupci
lio: vt illos aurū & p̄tioſos lapides & pur-
purā, me pelles & pilos caprarū in taberna
culo Chriſti obtuliſſe ꝓfitear. s ℂ Offert
vnus. Exo. xxv. a. & xxxv. b. t ℂ Byſſum.
linū cādidiſſimū. v ℂ Coccum. i. coccineū
vel vermiculū. x ℂ Hyacinthū. quendā
lapidem p̄tioſum. Qn̄q; poniť hyacithus ꝓ
lana vel ſerico hyacinthini coloris: & ita po
teſt hīc accipi & melius quàm pro lapide.
ℂ Purpurā. pannū ſericū pretioſū. Nota
q̄ byſſus eſt coloris niuei, cocc⁹ flāmei, hya † tabernaculo
cith⁹ aerei, purpura ſāguinei. De iſtis q̄tuor
operimētis quæ ponūtur hīc fit mētio Exo.
xxxv. z ℂ Et tamen apo. j. Cor. xij. Mul- H
tò magis membra q̄ videntur corporis in-
firmiora eſſe neceſſariora ſunt &c. a ℂ Ci
licijs. i. ſagis cilicinis de pilis caprarū factis.
vnde & caprilicia vel capilacia vela dicunť.
b ℂ Lege ergo. anq̄; peruerſè iudices. † 1. Co. 12. e.
c ℂ Samuel & m. i. à me trāſlatum. Sa-
muel apud Hebręos cōtinet duos primos
libros Regū apud nos. Malachim duos vlti
mos. d ℂ Meum inquam. i. à me veraci-
ter translatum & ſolicitè emendatū. ꝓpter
hoc dicit bis meū. e ℂ Inquā. id eſt dico
ṽbū eſt defectiuū. Inq̄; p̄ſentis eſt & qn̄q; fu
tu i. f ℂ Interpretem. id eſt verum trāſ
latorem. Vide in opuſculo de vocabulis Bi
bliæ vbi exponitur interpres. g ℂ Vel
paraphraſten. id eſt iuxta loquentem. Paraphraſtes
Paraphraſtes dicitur qui non tranſfert lite-
ram ex litera, ſed ſenſum ex ſenſu. Et dicitur
à para quod eſt iuxta, & phraſtes qđ eſt lo-
cutio: quaſi locutor ſecūdū ſenſum, & nō ſe
cundū literam. Tamē de hoc excuſat ſe Hie
ronymus dicens: q̄ nō eſt conſcius ſe mutaſ
ſe aliq̄d de Hebraica veritate. h ℂ Conie
ctorem. id eſt diuinum vaticinatorē. Con
iector dr̄ interpres: vel in coniecturis peri-
tus, ſortilegus, diuinus. i ℂ Sed & vos
fa. Chriſti. &c. myrrho. i. vnguento in
quo principalis ſpecies eſt myrrha. verſus:
Vnguentū nardū ſed nardus dr̄ arbor. Eſt
vnguētū myrrhū: ſed gummi myrrha vel
arbor. Gloſſa. Myrrha eſt amariſſima ſpeci-
es qua mortuorum corpora condiuntur.
Myrrhum verò vnguētū p̄tioſiſſimum de
myrrha factum. k ℂ Caput. id eſt diuini-
tatem. j. Cor. xj. Caput Chriſti deus. Con
ſtrue ſic: Sed & vos famulas Chriſti rogo
quę vngitis caput dn̄i. i. creditis & adoratis
diuinitatem Chriſti. Diſcumbentis, id eſt ſe
dentis in cælo ad dexteram patris. Vngi-
tis inquam myrrha fidei: id eſt fide deo
accepta ſuper omnia fragrantia. Vn-
de ipſe dicit ſponſæ. iiij. Canticorum: Odor
vnguentorum tuorum ſuper omnia aro-
mata. vnguentorū dicit quia nō ſolūm ca-
put & pedes Chriſti vngi debēt. Caput vn
git q̄ verum deum adorat & credit. Pedes
verò vngit qui eum verū hominem credit.
ℂ Quę nequaquam

A a ℂ Quæ ne. ſal. quæri. in ſepul. Ieſum i ſepulchro quęrit, qui eũ ſolũ hoiem eſſe credit. b ℂ Quibus iam ad pa. Chri. aſcẽ. Illis Chriſtus ad patrẽ aſcẽdit, qui eũ in diuinitate patri coæqualẽ accipiũt. c ℂ Rabido. i. inſano. Rapidus verò eſt velox. d ℂ Et circũ. ciuitatem. i. eccl'iam volẽtes eã decipere. Qđ dicit circũeunt ciuitatẽ, hîc in malo accipitur. In

Pſal. 58. b. pſal. verò vbi dicit: Cõuertent ad veſperã, & famẽ patient vt canes: & circũibũt ciuitatẽ in bono. Iudęi em̃ circa finẽ mundi cõuerſuri ad Chriſtũ ſicut canes auidè cibũ glutiẽtes; ita accipiẽt fidẽ: & circũibũt eccleſiã de ciuitate in ciuitatẽ q̃rẽtes doctores. e ℂ Ego. i. ego & nõ ali⁹. i. nõ i alio corpore: vt q dã dicũt. f ℂ Pctõr. i. detractor.

†Pſal. 38. a.

Expoſitio Brito.

ℂ Quęnequaq̃. cũ Magdalena. q̃ritis i ſe. Quia cũ creditis reſurrexiſſe. b ℂ Quib⁹ &c. pa. contra detractores cõtra me brutaliter obloquẽtes. c ℂ Qui aduer. i. iſano. d ℂ Deſęuiũt. i. iſaniũt. e. ℂ Et circ. ciui. diffamãdo tranſ

Eccl. 27b. lationẽ meã. Pſal. In circũitu impij ãbulãt. f ℂ Atq; in eo ſe. i. iudi-

Pſal. 101. b. cant. ſ. g ℂ Si alijs. i. ꝓtegatis me orõnib⁹: quia nolo cõtendere cũ eis. & hoc eſt qđ ſubdit: h ℂ Ego ſuperbiæ & cõtumelię prẹponendã. i ℂ Illius ſem. &c. Dixi. i. in corde deliberaui. k ℂ Cuſtodiã vi. i. actiones & verba. l ℂ Vt non delin. Ne loquẽdo deũ adi-

B tũ calũnioſis in quo ſępe fit turbatio: vt dicantur non dicenda, ideo: m ℂ Poſui ori. i. ſilẽtiũ. quia cuſtodiui os meũ, ne incõgrua exeãt. n ℂ Cum cõſi. quęrens calumniam. Obmutui. i. pœnitus tacui. o ℂ Et humi. ſum. Hoc di. vt intelligas ſilẽtiũ purũ, nõ doloſum. Vel humi. ſum. i. paratus improperia ab eis hũiliter ſuſtinere. p ℂ Et ſi a bo. Quæ docerẽ cõtẽnentes, q cauſas cõtẽtionis quęrũt: ne margaritas ſpargerẽ añ porcos, Matt. vij. a. Nolite ſanctũ dare canib⁹: neq; mittatis margaritas añ porcos: ne fortè cõculcentens pedibus ſuis & cõuerſi dirũpãt vos

Præfatiuncula.

PRimum librum Regũ ſcripſit Samuel vſq; ad mortem ſuã: Deinde Dauid, pòſt Salomõ: tãdem prophetæ. ℂ Viginti duæ lr̃æ apud Hebręos reperiuntur: ſecũdum quarũ numerũ apud eos. xxij. volumina ſupputãtur: inter q̃ liber Reg. poſt Iudicũ in ordine habet terti⁹. Bñ poſt Iudicũ ponit Regũ: qm̃ nunc ſunt p̃ſules eccleſiæ: poſtmodũ regnũ. ſeu quia p̃cedet iudiciũ, ſequet ſempiternũ imperiũ. Helchana. Hiero. Poſſeſſio dei interp̃tat: q animi virtute vir dicit: & vnus nõ mobilis, non vagabundus: ſed firmus & inconfuſus. Oẽs etiã cõpetenter vnus di

1. Cor. 9. d. cuntur, vnã ſapiẽtiam habentes: qui vnũ Ieſum Chriſtũ cõfitentur vno ſpiritu dei replent. vñ: Oẽs q dã currũt: ſed vnus accipit brauiũ. Vnuſquiſq; inſipientiũ non eſt vnus, ſed multi. vñ: Inſipiẽs ſicut luna mutat. Vn⁹ aũt dr̃ de⁹, nõ nũero, ſed q a nũq; mutat. Vñ: Tu aũt

Pſal. 101. b. idẽ ipſe es, & anni tui nõ deficient. i ℂ Rhamathaim Sophim de monte &c. Origeñ. Siue Armathaim, quod in alijs codicibus

a quæ nequaquam ſaluatorem quæritis in ſepul-
b chro, quibus iam ad patrem Chriſtus aſcendit:
c ut cõtra latrantes canes, qui aduerſum me rabi- c d
d do ore deſęuiunt & circũeunt ciuitatem, atq; in e f
eo ſe doctos arbitrãtur ſi alijs detrahãt: oratio- g
e num ueſtrarũ clypeos opponatis. Ego ſciẽs hu- h
militatem meam illius ſemper ſentẽtię recorda- i
bor: † Dixi, cuſtodiam uias meas, ut non delin- k l
quam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiã, m
f cùm conſiſteret aduerſum me peccator. Ob- n o
mutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis. p

LIBER PRIMVS
Samuelis, quem nos primum
Regum dicimus.

Cap. I.

a ℂ Virtute animi b ℂ Non vagabundus, non mobilis.
c ℂ Quod interpretatur altitudo eorum.
d ℂ Specula vel ſcopulus.

FVIT uir unus de Ramãthaim Sophim: q r

Nico. de Ly. in lib. Reg. Præfatiuncula.

PEr me reges regnant. Prouer. viij. b. Sicut dictũ fuit in prĩcipio lib. Iudicũ populus Iſrael poſt ingreſſum terræ ꝓmiſſionis habuit triplicẽ modũ gubernatiõis. q a priò fuit gubernat⁹ p iudices vſq; ad Saulẽ. Scđò per reges à Saule vſq; ad captiuitatẽ Babylonicã. tertiò p põtifices à reditu dictę captiuitatis & citrà. De gubernatiõe aũt populi ſub iudicib⁹ vel poti⁹ de deo populũ gubernãte p iudices actũ eſt in libro Iudicũ: ſicut dictũ fuit ibidẽ. Et eodẽ mõ in libris Regũ, & Paral. agit de deo gubernãte populũ p reges, & hoc eſt qđ dicit in verbo

in verbo præaſſumpto: Per me reges regnant. In quo quidẽ verbo C primò tangit huius gubernationis rector principalis cũ dr̃: Per me. quia verbũ ꝓpoſitũ dicit in pſona ſapiẽtiæ increatæ, q̃ deus eſt. Secũdò tãgit rector miniſterialis, cũ dr̃: Reges in plurali. quia ſub vno rectore primo q deus eſt, ſunt multi reges gñis hũani. Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ ſicut dr̃ in lib. de cauſis ꝓpoſitiõe prima: pria cã plus influit in cauſatũ q̃ cauſa ſecũda: & iõ de⁹ q eſt primus & vniuerſalis rector totius creaturę plus facit ad gubernationẽ cuiuſlibet cõitatis q̃ oẽs alij, imò ſine ipſo alij nihil pñt facere; ꝓpt qđ de ipõ dr̃ Sapiẽ. viij. a. Attigit à fine vſq; ad finẽ fortiter, & diſponit oĩa ſuauiter: & ideo in pſona ipſius dicit Prouer. viij. b. Per me potẽtes iperãt, & legũ cõditores iuſta decernũt. Circa ſecundũ cõſiderãdũ, ꝙ licet de⁹ oĩa gubernare poſſit & regere p ſeipm̃: tñ ad cõſeruãdũ pulchritudinẽ vniuerſi q̃ cõſiſtit in ordine partiũ ad inuicẽ & ad deũ ſicut ad primũ ducem: inferiora regit per media: vt corporalẽ creaturã p ſpiritualem: & eodẽ mõ vulgares hoĩes p reges Sciẽdũ tñ ꝙ in pplo Iſrael aliqui fuerũt reges ex diuina ꝑmiſſione ad malũ populi ſubiecti: de quib⁹ dicit dñs Oſee. viij. a. Ipſi regnaue- D rũt & nõ ex me. Aliq aũt fuerũt ex diuina ordinatione ad bonũ ppl'i ſubiecti. ſecũdũ qđ dicit. ij. Parali. xiij. Nõ ignoratis, ꝙ dñs de⁹ Iſrael dederit regnũ Dauid ſup Iſrael in ſempiternũ &c. De iſtis aũt tribus videlicet de deo pricipaliter populũ Iſrael regẽte, & de bonis regib⁹ ex diuina ordinatiõe inſtitutis ad populi ꝓmotionẽ: & de malis permiſſis à deo regnare in populi delinquẽtis pœnã, ſecũdũ qđ dicitur Oſee. xiij. c. Dabo tibi regẽ in furore meo, tractat in libris Regũ & Paral. vt patebit ꝓſequẽdo.

NICO. DE LY.

FVit vir. — Cap. I.
Circa materiã igit iſti⁹ libr. & Paral. ſic ꝓcedit. Diuiſio
Quia priò deſcribit̃ populi Iſrael p reges gubernatio. ſecũdò huius gubernatiõis q̃dã recapitulatio: & ſuppletio in libris Paral. Pria in duas: quia priò agit de regno Iſrael vnito. ſecũdò de biptito. iij. & iiij. lib. ꝓpt qđ liber Regũ apud Hebræos in duas ptes diuidit: ita ꝙ ibi duo ſunt libri tm̃. Prim⁹ q vocat Samuel, continẽs primũ & ſcđm librũ Regũ. Secũdus vocat Malachim. i. regũ: cõtinẽs tertiũ & q̃rtũ. Prima adhuc in duas: quia primò agit de rege ſeu de regno Iſrael ex electione. ſecũdò ex paterna ſucceſſione lib. ij. Circa primũ ſciẽdũ: ꝙ vbi inchoatur vn⁹ mod⁹ regiminis; p̃cedẽs mod⁹ terminat ibidẽ. Et iõ primò agit de terminatione regiminis ſub iudicibus. ſecũdò de inchoatione regiminis ſub regib⁹. ix. c. Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ occaſio terminatiõis regiminis Iudicũ: & petẽdi regẽ ſup populũ fuit malitia filiorũ Heli & Samuelis: vt habet. ĩ. viij. ca. Et ideo primò agit de natiuitate Samuelis ſub Heli iudice. ſecũdò de malitia filiorum vtriuſq;. ij. c. ibi: Porrò filij Heli filij Belial. Prima in tres: quia primò deſcribit ipſi⁹ Annæ petitio. ſecũdò petitionis exauditio: ibi: Cognouit aũt Helchana tertiò gratiarũ actio ibi: Et orauit Anna. Prima adhuc in duas: quia primò deſcribitur occaſio petendi. ſecundò modus poſtulãdi, ibi ſurrexit aũt Anna. Occaſio aũt petitionis Annę fuit malitia Phenẽnæ exprobrãtis ei ſterilitatẽ etiã in diebus ſolẽnib⁹ qñ debebat in qete orõnis: & hoc eſt qđ dicit: q ℂ Fuit vir vn⁹ de Ra. Per, m, in ſi-

Moraliter. q ℂ Fuit vir vnus. Allego. p iſtũ virũ fuit ſignificatus Chriſtus: q Lu. xxiiij. c. dicitur vir potens in opere & ſermone. Et bñ dicit vn⁹: quia null⁹ alius fuit, nec eſt, nec erit, de⁹ & hõ in vna pſona. r ℂ De Ra. Sophim. i. excelſis ſpeculationibs. Nã in Chriſto eſt duplex ſpeculatio. ſ. diuina & humana, & quęlibet eſt excelſa. Nam ſpeculatione diuina cognoſcit perfectè ſeipſum. & omnia fa- Moraliter

 cta, fienda.

cibus habetur, altitudo eorum interpretatur. Sophim, ſpecula vel
A ſcopulus. Ephraim, fructificatio. In monte Ephraim & in Ramathaim Sophim habitaſſe dicitur, in alta, ſcilicet cōtēplatione virtutū, vt à nullis ſubiacentibus & circūlatrātibus vitiorū cogitationibus mētis eius ſublimitas deijceretur, vel vnitas ſcinderetur. Ideo nō de vallibus vel de cāpis, ſed de monte Ephraim, i. frugifero eſſe dicit: in quo nobilitas omnium virtutū fructificare dinoſcit. Orig. Hīc habuit duas vxores, quarū nobilior. i. Anna ſterilis erat ſicut Sara nobilior vxor Abrahæ. Secūda verò. i. Phenēna fuit fœcūda, ſicut Agar AEgyptia. Elcana ergo eſt poſſeſſio dei, primùm de ſecunda vxore pr̄ efficit: quia vuluā Annæ cōcluſerat deus, quā poſtea aperuit. Phenenna interp̄tat, cōuerſio, Anna gratia. Qui vult ergo eſſe poſſeſſio dei, has duas habeat vxores, & primā nobiliorē. i. gr̄am. Hæc em̄ primò p fidē cōiungit hoī. vñ: Gratia dei ſaluati eſtis per fi-
Ephe. 2. a. dē. Deinde iungat Phenēnę. i. cōuerſioni, qa poſt gratiā fidei ſequitur emendatio morū.
B Phenēna prima filios generat, quia primos fructus p cōuerſionē pferimus. Niſi em̄ à malo cōuertamur de Anna pr̄es non efficimur. Phenēnę filij non adſiſtunt altari, non tm̄ inanes fiunt, quia de ſacrificijs diuinis edunt. Qui ergo cōuertit à peccato, de conuerſione generat opa iuſtitiæ. Et poſtea excitata Anna, i. aīa zelo bono orat, vt habeat filios qui adſiſtāt deo, i. filios gratiæ. Qui
†aunuatim em̄ deo vacat, & legē eius meditat die ac nocte, filius eſt gratię, Hinc in euangelio: Mar-
Lucę. 10. g. tha ſatagit circa frequēs miniſteriū, explens opa iuſtitiæ, & quaſi filios cōuerſionis generat. Maria ſedens ſecus pedes domini audit verbū illius, & optimā ptem elegit, & ge-
Pſal. 72. d. nerat filiū gr̄ę: q dicit: Mihi aūt adhęrere deo
Ibi. 98. b. bonū eſt. Anna generat filiū Samuelem, de quo dicit: Et Samuel inter eos q inuocāt nomen eius. qui dicit: vbi ipſe deus: vbi em̄ ſpiritus gratiæ, ibi deus. Niſi em̄ p̄cedāt opa cōuerſionis, nō poſſum⁹ generare dona ſp̄ūſſancti. Hāc Sobolē ex
Mat. 27. g. imitatione Annę ſicut & ipſa oremus. Prius hiſtoricè pphetię gñatio dicēda: deinde continuanda allegoria. Elcana pater Samuelis
.1 Para. 6. c. fuit de ſtirpe Leui, ſed nō de generatiōe Aaron ſacerdotis. Fuit em̄
†ieroam ſecūdū Parali. filius † Ieroboam, filij Eliu, filij Thohu: filij Suph, filij Pelcanæ, filij Maath, filij Amaſai, filij Elcanæ: filij Iohel, filij Azariæ filij Sophonię, filij Thaat, filij Aſir, filij Abiaſaph, filij Core, filij Iſaar, filij Caath, filij Leui, filij Iſrael. Mater quoq; eius de tribu Iuda
Iudic. 1. b. mōſtratur ex hoc q Ephratęus vocat ab Ephrata vxore Caleb, quæ fuit de tribu Iuda: non ab Ephraim. ſicut Dauid filius viri Ephratęi dicitur, id eſt Iſai, qui non de Ephraim, ſed Iuda fuit. Hic inter medios ciues fortis Ephren exiſtens, Rhamathaim Sophim, ciuitatem habitabat, quæ eſt in regione Thanitica iuxta Dioſpolim: vnde fuit
Gen. 16. a. Ioſeph, qui in euangelio ab Arimathia eſſe dicitur. Habuit autem
Ibi. 29. g. duas vxores, Annam & Phenennam. ℂ Conuenienter quoque Annæ ſterilitas memoratur cuius partus celebrior erat. Sicut Sara prius ſterilis fuit & Agar AEgyptia generauit, & Rachel pro qua Iacob diu ſeruiuit, diu ſterilis fuit, cùm ſoror eius gauderet numeroſitate prolis. ℂ Armathaim, vel Ramathaim interpretatur excelſa duo, vt duæ intelligantur tribus regalis ſcilicet & ſacerdotalis, ex quibus extitit pater eius & mater. Sophim, ſpeculatores. qui fortaſſis ſunt prophetæ, quorum filius Elcana. ℂ Elcana Allegoricè poſſeſſio dei qui eſt filius dei dicens: dominus poſſedit me. qui bene vir vnus non numero, ſed quia nunquam mutatur, nec à ſe aliter efficitur deus. Armathaim, Sophim excelſa vel ſpecula. hæc eſt ſuperna Ieruſalem, de qua veniens ſpeculationem do-
Allegoricè cuit, & morte ſua poſſidere fecit. a ℂ Ierohan. miſericors. b ℂ Eliu. deus meus. c ℂ Thohu. ſignatus. d ℂ Suph. effundens. quia per miſericordiam ad nos veniens ſignatus in paſſione ait: Deus meus deus me⁹. vbi ſemetipſum exinanitēs effudit. vñ: Vn-
Matt. 27. f. guentum effuſum nomē tuum. effuſum à ſuis inuiſibilib⁹ ad noſtra
Cañ. 1. a. viſibilia. e ℂ Euphratęus. frugifer. quia donis ſp̄ūſſancti abundat Euphratęus ab ephrata vxore Caleb. vel Ephrata ciuitate: quæ poſt dicta eſt Bethlehem. vel ab Ephraim (vt nonnulli aiunt) quia fuit de Ramatha ciuitate Ephraim, quæ ſita eſt in monte Sophim, qui mons eſt in tribu Ephraim. f ℂ Et habuit duas vxores nomen vni Anna & nomen ſecundę Phe.

Phenenna

a ¶ Non de vallibus, nō de cāpis, nō de collibus. ¶ De altitudine virtutū. b ¶ Fructificatio.

de mōte Ephraim, & nomē ei⁹ El- a

a ¶ Poſſeſſio dei. b ¶ Miſericors. c ¶ Deus meus.

a b cāna: filius Ierohā, filij Eliū, filij

a ¶ Signatus. b ¶ Effundens. c ¶ Ab Ephrata vxore Caleb: non ab Ephraim.

c d e f Thōhu, filij Suph Ephrāthæ⁹: & b c

a ¶ Conuerſionem. ſ. a malo, & gratiam.

habuit duas uxores, nomen uni

a ¶ Gratia. b ¶ Conuerſio.

Annā, & nomen ſecundæ Phe-

¶ Opera iuſtitiæ.

nenna. Fueruntq; Phenennæ fi- d

a ¶ Quæ prima & nobilior. ¶ Vt quanto deſideratior, tanto eſſet acceptior partus. b ¶ Filij gratiæ, qui in contemplatione ſemper adſiſtunt deo.

lij: Annæ autem non erant libe- e

a ¶ Fortium eſt aſcendere, ſicut infirmorum deſcendere.

f ri. Et āſcēdebat uir ille de ciuitate f

a ¶ In paſcha. ſ. in pentecoſte, in ſolennitate tabernaculorum. vnde: Ter in anno apparebit omne maſculinum coram domino &c. ¶ In lege. ¶ Legi. ſ. obtemperans. b ¶ In operibus ſanctorum non fit mentio noctis: quia non ſunt filij noctis vel tenebrarum.

ſua † ſtātutiſq; diēbus, ut adoraret

¶ Tanquam Leuita.

& ſacrificaret domino exercituū

a ¶ Ciuitas in tribu Ephraim, vbi fuit arca teſtamenti & tabernaculum domini a tempore Ioſue vſq; ad tempus Samuelis.

g in Silō. Erant autem ibi duo fi- g
h lij Heli, Ophni & Phinees ſacer-
i dotes domini. Venit ergo dies,

Phenenna eſt ſynagoga, quæ fœcunda primùm filios deo per le- G
gem generabat, ſed iam propter infidelitatem infœcūda manet. Anna ſterilis eccleſia gentium quæ olim ſterilis à prole ſpirituali, nunc gra Chriſti redēpta, Anna em̄ interp̄tat gr̄a deo filios p baptiſma & ſp̄mſanctū gignit. g ℂ Silo. Eſt ī nonageſimo milario Neapoleos ī regiōe à Thabitana. h ℂ Ophni. diſcalceat⁹ ſiue inſania conuerſionis. i ℂ Phinees. os mutum ſcribas & Phariſæos ſignificat. Qui filij Heli dicunt, quia Heli typū tenet ſacerdotij. Ipſi quia nō receperūt quę lex & pphetæ p̄dixerūt, ad inſaniā infidelitatis cōuerſios mutum meruerūt habere à confeſſione Chriſti: & qa noluerūt ſuſcitare ſemen fidei Chriſto defuncto fratri, meruerūt diſcalceari & eſſe extra ſortē eorū de quib⁹ dicit: Cal- Epheſ. 6. e.
ceati pedes in p̄paratione euāgelij pacis. Et qa cognati ſunt, nomē ſpōſi ſibi, non Chriſto vēdicare eccleſiā: vſurpando, nudi remāſerūt ab omni dignitate, diſcalceati ab exemplis patriarcharum & prophetarum. Vnde Silo vbi ſacerdotes fuerunt interpretatur dimiſſio eius, vel petitio: quia petierunt Pilatum, vt dimitteret eis Barra-
bam. Meritò ergo dimiſſi ſunt, & à deo Mat. 27. e.

derelicti

Nicolaus de Lyra.

Per m, in fine debet ſcribi: qa ſic eſt ī Hebręo. & eſt Rhamathaim vna dictio. Ex q̄ patet error illorū q ſcribūt n, in fine, faciētes inde duas dictiones: ita q ly in, ſit p̄poſitio iuncta cū dictione ſequēte, vt Ramatha ſit
nomē villæ, & Sophim nomē regionis in H
q̄ eſt Rhamatha. Et hoc dictū pcedit ex ignorātia Hebraicę v̄itatis. Sic igit exponūt Hebræi de Rhamathaim Sophim. i. de excelſis reſpicientib⁹, qa ſunt ibi duo mōtes mutuò ſe reſpiciētes. Aliter exponūt alij de Rhamathaim Sophim, id eſt de de excelſis reſpicientium vel ſpeculantiū, quia ly Sophim, qđ eſt pluralis numeri indifferenter pōt ſtare p quolibet caſu, eò q noīa Hebraica ſunt indeclinabilia. Et dicunt excelſa reſpiciētiū, quia inde pōt videri longè. Secūdum alios verò dicunt excelſa ſpeculātiū, quia ibi habitabāt viri in lege ſtudioſi. a ℂ Et nomen &c. Iſte fuit Leuita de filijs Core vt habetur. j. Parali. vj. b ℂ Euphratęus. non q eſſet de tribu Ephraim, ſed quia manebat in monte Ephraim, vt p̄dictū eſt. ſicut aliquis dicitur ciuis Parienſis, quamuis ſit natione Anglicus. Aliqui verò dicunt, q dicitur Ephratęus ab Ephrata quæ altero nomine dicitur Bethlehem, eò q mater eius fuit de Bethlehem: ſed hoc non eſt veriſimilè, quia filij non cognominantur à matribus ſed à patribus. c ℂ Et habuit duas vxores: nomen vni Anna &c. Primam enim ſcilicet Anna fuit ſterilis, & ideo aliam ſuperduxit. f ℂ Et aſcendebat vir ille de ciuitate ſua ſtatutiſq; diebus &c. id eſt in feſto paſchæ, pentecoſtes, & tabernaculorum. Iſtis em̄ tribus temporibus debebat apparere omne maſculinum coram domino, vt habetur Exod. viceſimo tertio. Veruntamen aliquando parcebatur populo de duabus feſtiuitatibus vltimis propter longitudinem viæ ad locum cultus diuini, vel alia cauſa rationabili. Vtrum antem iſte aſcenderet ſemel in anno vel pluries, non habetur expreſſè ex textu. Videtur tamen magis q ſemel eò quòd ſubditur poſtea, Sicque faciebat per ſingulos annos, cùm redeunte tempore aſcenderent templum domini. f ℂ Erant autem ibi duo filij Heli, Ophni & Phinees ſaccer. ſic debet

ſcribi p, i, in

cta, fienda & fieri poſſibilia. Speculatione verò humana co- Moraliter
gnoſcit omnia quæ deus cognoſcit notitia viſionis. a ℂ Et nomen eius Elcana filius Ierohan filij Eliu filij Thohu filij Suph &c. Qui interpretatur dei poſſeſſio. Nam homo Chriſtus eſt totus deificatus & à deo poſſeſſus. c ℂ Et habuit duas vxores nomen vni Anna & nomen ſecundæ. Per quas ſynagoga & eccleſia ſignificantur, vel Iudæa & Gentilitas. d ℂ Fueruntq; Phenennę filij. Per quam ſignificatur Iudæa, quæ filios habuit. ſ. prophetas & legiſperitos. e ℂ Annę autem non erant liberi &c. Per quam ſignificatur Gentilitas: quæ legem diuinam non habuit, nec prophetas. Pſalmo. cxlvij. b. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis.

Dedit Phenen

derelicti. a ❡Phenennæ &c. filijs eius & fil. partes. id eſt ve-
A ſtes, quas mutabant in feſtiuitatibus. b ❡Annę aũt de. partem
vnã triſtis. quia non habebat filios quibus amplius daret. Phe-
Pſal.104.d. nennæ. i. ſynagogæ. & filijs dedit partes. i. temporalia bona, iuxta
illud: Dedit eis regiones gentium. Et quia primũm credita ſunt il-
lis eloquia dei. Annæ. i. eccleſiæ gẽtium dedit partem vnam. ſ. ingenium. Bene ait: c ❡Triſtis: quia cõcluſerat domin⁹ vuluã eius. nõdũ enim aduenerat tẽpus miſerẽdi eius, vt ſpũali gratia fœcundaret. Sicut Phenenna Annã, ita ſynagoga Gentilitatẽ deſpiciebat. Multi ex Gentilibus redẽptoris aduentũ, vt in Iob reperimus expectauerũt, & quia in p̃ce pſeuerauerũt, tandem redem-
Io.19.b. ptor flenti & non capienti cibũ Annæ cõſolationẽ adhibuit dicens: d ❡Anna cur fles. Melior eſt eccleſię vir ſuus. i. Chriſtus
†inimica ꝙ decẽ filij quos de ſynagoga edebat: quia
Tropolo. Chriſtum plus nonnunꝙ diligit. i. gratiam eius, ꝙ illos quos carnaliter pariebat. ❡Tropologicè. Elcana p̃dicator, quem dñs poſſidet Phenenna & Anna actiua & contemplatiua vita. Phenenna fœcunda in filijs & filiabus, actiua fortia gignẽs opera & īfirma. Phenenna interp̃tatur cõuerſio, quia actiua
†aſcẽdebat ad actiones quibus ꝓſit ꝓximis neceſſe eſt
ipſa vt ſolicitè conuertat. Actiua eñ vita eſt panem corporalẽ vel doctrinæ eſuriẽti tribuere, errantem corrigere, ad humilitatis viam ſuperbum reuocare, infirmantis curã gere-
B re: quæ ſingulis expediant diſpenſare. Anna interpretatur gratia, quia cõtemplatio habetur ꝑ gratiam. Hæc eſt ſterilis, quia cũ eã nullus prout eſt penetrare valeat, nulluſꝙ qđ in ea ſentit p̃dicare ſufficiat, cõtingit vt eam prędicando nemo plures filios gignat. Cõtemplatiua vita eſt charitatẽ dei & ꝓximi tota mente retinere, ab exteriori actione quieſcere, ſoli deſiderio cõditoris inhęrere vt nihil iã agere libeat. Qui vult effici poſſeſſio dei has duas ducat vxores. Actiuam primũm, cõtemplatiuam deinceps precipuè doctor ex amplexibus Phenennę tranſeat ad complexus Annæ: vtriꝙ partes tribuat virtutes virtutibus ſubnectẽs. e ❡Vſꝙquo ebria eris? Digere pauli. &c. Homo videt in facie: deus in corde. Heli ęſtimabat ebriam, qui tm̃ os intuebať. Dñs aũt reſpexit ad orationem eius, qui videbat cor
Quõ orandum ſit eius. Hîc autem traditur nobis forma
Pſal.50.d. orandi; vt non in multiloquio, ſed in compunctione cordis & effuſione lachry- marũ

a ❡Quia poſt oblatas victimas cum vxoribus & filiis & filiabus Leuita veſcebatur.

a & immolauit Elcana dẽditꝙ Phenennæ uxori ſuæ, & cunctis filijs
b eius, & filiabus partes. Annæ au-
c tem dedit partẽ unam †triſtis, qa Annam diligebat. Dominus aũt

a ❡Sicut Agar Saram.

concluſerat uuluã eius. †Affligẽ-
d bat quoꝙ eam †ęmula eius, & uehemẽter angebat, †intantũ ut ex-

a ❡Malorũ eñ eſt ſolatiũ vitã bonorũ carpere.

probraret ꝙ cõcluſiſſet dominus uuluam eius. Sicꝙ faciebat ꝑ ſingulos annos, cũ redeunte tẽpore †aſcenderẽt ad templũ domini,
e & ſic prouocabat eã. Porrò illa

a ❡Fuerunt mihi lachrymę meæ panes die ac nocte. b ❡Læta. c ❡Corporeum. & alibi: Potum meum cum fletu miſcebam.

f flẽbat, & nõ capiẽbat cibũm. Di-
d xit ergo ei Elcana uir ſuus: Anna cur fles? & quare non comedis? & quãobrem affligitur cor tuũ?
g Nunquid nõ ego melior ſum tibi ꝙ decẽ filij? Surrexit aũt An-
h na poſtꝙ comederat & biberat
i

a ❡Hic maximus ſacerdos erat, & poſt Samſonem populum Iſrael rexit annis. xl. ſed iuxta. LXX. viginti.
b ❡Vt ingredientibus & egredientibus templum verbum dei miniſtraret. ſacerdotes enim ſcientiæ claues habent.

k in Silo. Et Hẽli ſacerdote ſedẽnte ſuper ſellam ante poſtes templi domini, cùm eſſet Anna amaro

a ❡Qui deridetur ab amico, ait Iob, ſicut ego, rogabit dominũ & ipſe exaudiet eum.

animo, orãuit ad dominum flens largiter, & uotum uouit dicens: Domine exercituum, ſi reſpiciẽs uideris afflictionem famulæ tuę, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederiſꝙ ſeruę tuæ ſexum uirilem, dabo eum domino omnibus diebus uitæ e-
l ius, †& nouacula non aſcendet ſuper caput eius. Factum eſt autem cùm illa multiplicaret preces co-
m ram domino, ut Heli obſeruaret

a ❡Quia deus non voce tantum inuenitur, ſed corde. vnde: Deſiderium pauperum exau. do. præpa. cor eo.

os eius. Porrò Anna lòquebatur in corde ſuo tantùmꝙ labia illius mouebantur, & uox penitus nõ
n audiebatur. Æſtimauit ergo eã

a ❡Temulentam a temeto, quod antiqui vinum dicebant.

Heli tẽmulentam, dixitque ei:

a ❡Id eſt dormiendo excoque.

e Vſquequo ebria eris? Digẽre
o paulìſper uinum quo mades.

Nicolaus de Lyra.

ſcribi per, i, in fine. a ❡Deditꝙ Phe. vxori &c. partes. i. nouas veſtes ꝓ ſolennitate, vt dicunt aliqui. Melius tamen vide-
†Iudic.13.a tur. ſ. ꝙ per hoc intelligantur partes ſacrificij. faciebãt enim Elcana hoſtiam pacificam domino pro gratiarum actione, de qua vna pars incendebatur ſuper altare, ſcilicet adeps reliqua erat ſacerdotis, vt pectuſculũ & armus dexter: reliquæ carnes erant offerentis. & de iſtis dabat partes filijs & filiab⁹ & vxoribus quaſi quid ſacrum. b ❡Annæ autem dedit partem vnã triſtis. Non ſcilicet de datione, ſed quia non habebat liberos de Anna quibus partes darentur. ideo ſubditur: c ❡Quia Annã diligebat. Propter quod magis triſtabatur de ſterilitate ipſius. In Hebræo habetur, vnam partem pulchram vel duplicem. cuius ratio ſubditur: Quia Annam diligebat, & in hoc volebat honorare eã. d ❡Affligebat quoꝙ eam æmula eius

eius. i. Phenenna. dicendo ei verba pungitiua, intantũ vt ei expro- C
braret ſterilitatẽ. e ❡Porro illa flebat. præ triſtitia. f ❡Et nõ
capiebat cibum. Id eſt parum de cibo capiebat. & quod modi-
cum eſt quaſi nihil reputatur, vt habetur. ij. Phyſicorũ. g ❡Nun-
quid nõ ego melior ſum tibi quã decem filij? Quod exponunt Hebræi de pueris Phenennę. Quaſi dicat: intantum diligo te, ꝙ ego ſum melior tibi ꝙ decem filij Phenennæ matri ſuæ: hoc dicens ad ipſius conſolationem. Alij exponunt, quàm decem filij, id eſt quàm ſi haberes decem filios. Sed iſta expoſitio non videtur rationabilis; quia ſi haberet decem filios, non propter hoc excluderetur amor Elcanæ ad ipſam vel minueretur, ſed magis
†vel honorabilem includeretur & augeretur. h ❡Surrexit autem Anna poſtquam come-
†Irritabat derat & biberat in. Hîc conſequenter
Diuiſio deſcribitur modus orandi humilis & deuotus, cùm dicitur: Surrexit autem Anna.
†ꝓpterea ꝙ eij vt iret ad locum orationis iuxta tabernaculùm. i ❡Poſtquam comederat & biberat in Silo. Ex quo patet quòd ſuprà dictum eſt, ſcilicet ꝙ comederat aliquid: licet modicum. k ❡Et Heli ſacerdote ſedente ſuper ſellam ante poſtes templi domini. Id eſt ſuper ſedem magnam & honorabilem vt dicunt Hebræi. Ex hac ſeſſione dicentes, ꝙ illa die fuit inſtitutus iudex ſuper populum. Sed hoc non videtur verum: quia infrà. iiij. cap. dicitur ꝙ ipſe iu-
dicauit Iſrael quadraginta annis, Item capi- D
tulo ſequenti dicitur, ꝙ Samuel adhuc iuuene exiſtente Heli erat ſenex valde. Ex quo videtur ꝙ per plures annos fuit iudex ante natiuitatem Samuelis qui concept⁹ fuit & natus eodem anno quo mater eius orauit ꝓ ipſo habendo vt confitentur Hebræi, & ſatis apparet ex ſequentibus. Nec valet motiuum allegatum, quia infrà. iiij. capi. dicitur: Heli ſedebat ſuper ſellam, de qua cecidit & mortu⁹ eſt, vt ibidem dicitur: & qua ſeſſione non poteſt dici ꝙ illa die fuerit factus iudex, nec ſimiliter ex iſta. l ❡Et nouacula non aſcendet ſuper caput eius. Ex hoc datur intelligi: ꝙ deberet tenere ritum Nazaręorum, ſicut dictum fuit Iudicum xiij. de Samſone. m ❡Vt Heli obſeruaret os eius. Attendens ſi aliquod verbum exprimeret, vel à motu labiorum ceſſaret. n ❡Æſtimauit ergo eã Heli temulen. id eſt plenã bono vino. & dicitã à temeto quod ſignificat bonũ vinum, & lentos quod eſt plenum. o ❡Digere paulìſper vinum. Quaſi dicat vade prius ad dormiendũ, & poſtea venias ad orandum.
Nequaꝙ

Mora. ter
* a ❡Deditꝙ Phenennę vxori ſuę & cunctis filiis eius & filiab⁹ partes. Nam deus prophetis & regibus & ſacerdotibus Iudæorum fecit gratias multas, qui dicunť filij Iudęę. b ❡Annę autem: id eſt Gentilitati. dedit partem vnam triſtis. In Hebræo habetur vnam partem pulchram. Per quam intelligi poteſt Paulus apoſtolus à Chriſto datus doctor gentium ſicut ipſe dicit Gala. ſecundò. b. Qui enim operatus eſt Petro in apoſtolatum circunciſionis, operatus eſt & mihi inter gẽtes. c ❡Porro illa flebat & non capiebat cibum &c. Gentiles enim ad fidem Chriſti conuerſi flebant & ieiunabant propter peccata in Gentilitate commiſſa, & maximè in idolorum cultura. Conuerſi verò de Iudaiſmo non habebant talem occaſionem flendi, & ieiunãdi, qa nõ fuerãt idololatræ, ſed cultores vni⁹ veri dei.

Pſal. 50. d. marū oremus: quia ſacrificiū deo ſpiritus cōtribulat⁹ cor con. &c. a ℂ Vultusq̃ illius non ſunt amplius in diuer. mut. Rab. E alia translatio: Facies non concidit amplius, quia certiſſimè ſe credidit exauditā. ℂ Raba. Nequaquam enim eccleſia à fide & dilectione redemptoris in diuerſa declinando mutata eſt. b ℂ Et recordatus eſt eius do. Rab. Quia Anna dn̄m deuotè poſtulauit, concepit & peperit. Sic eccleſia per naturalē intellectū orās myſterium incarnationis corde concepit, ore cōfeſſionis genuit. c ℂ Vocauitq̃ nomē eius Samuel. i. deus Annę primogenitus propheta. Quis eſt hic niſi dominicus homo? Rab. Samuel poſtulatio dei vel nomē eius deus, quia actor. ſ. natiuitatis eius: quia ſterili oranti conceſſit filiū, q cunctis diebus ſibi in templo deſeruiret. d ℂ Anna non aſcen. i. eccleſia ex nationibus prius lacte nutriuit filiū, quē concepit per fidē. i. ſimplici intellectu in ſuis auditorib⁹. Tres vituli tria tempora ſignificant, quib⁹ Chriſtū expectabat ecclia. Tres modij farinæ, fides ſpes, charitas, quas obtulit ecclia: ſeu tres filij Noe ex quibus plures eccleſia per fidē deo obtulit. Hæc dona p puero offert eccleſia gētium, vt oſtendat ſe puerū genuiſſe. i. fidē Chriſti pcepiſſe & operibus demōſtrare velle. Et adduxit eū in Silo in domū domini, cū perfecta fide incarnationis iunxit ſe primitiuę eccleſię ex Iudęis. e ℂ Precorq̃ vt impleat dominus. Quod voluiſti, vel ſuum qđ promiſit per Heli, cū ait: Det tibi deus petitionem &c. f ℂ Manſit ergo. Nō vult Anna puerū ducere ad domum dei anq̃ ablactetur: quia eccleſia nullum ad ſacerdotium prouehit dum lactis infantiæ particeps eſt, non ſolidi cibi & intelligentiæ ſpiritalis capax. F

† amaro ſpiritu

† eloquij mei LXX meditatiōis meę

Reſpondens Anna: nequaquam a inquit, domine mi. Nam mulier b † infelix nimis ego ſum, uinumq̃ c & omne quod inebriare poteſt, [Hodie. ſ.] non bibi, ſed effudi animam meam in cōſpectu domini. Ne repu d tes ancillam tuam † quaſi unam [a Abſq̃ iugo. & notandū hic q ebrioſi filij Belial vocantur.] de filiabus Belial: quia ex multitudine † doloris & mœroris mei locuta ſum uſq̃ in pręſens. Tunc Heli ait ei: Vade in pace, & deus e Iſraël det tibi petitionem, quam rogaſti eum. Et illa dixit: Vtinā f inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abijt mulier in uiam [a Quia in incepto. ſ. voto firmiter perſeuerauit, ſic & nos perſeuerare debemus, ſi exaudiri a domino volumus.] a ſuam & comedit, † uultusq̃ il- g lius non ſunt amplius in diuerſa mutati. Et ſurrexerunt mane, & adorauerunt coram domino, re- h uerſiq̃ ſunt & uenerunt in domū ſuam in Ramatha. Cognouit aūt i b Elcana Annā uxorē ſuam, & recordatus eſt eius dominus. Et fa- [Anni reditum.] ctum eſt poſt circulum dierū, cō- k c cepit Anna & peperit filium uo- l [a Poſtulatio vel nomen eius deus.] cauitq̃ nomen eius Samuel, eò q à domino poſtulaſſet eum. Aſcendit autem uir eius Elcana, & omnis domus eius, ut immolaret domino hoſtiam † ſolennem, d & uotum ſuum: & Anna non aſcendit. Dixit enim uiro ſuo: Nō m uadam donec ablactetur infans, & ducam eum, ut appareat ante conſpectum domini, & maneat n ibi iugiter. Et ait ei Elcana uir ſuus: Fac quod bonum tibi uidetur, & mane donec ablactes eum: e Precórque ut impleat dominus o f uerbum ſuum. Manſit ergo mulier & lactauit filiū ſuum donec amoueret eū à lacte. † Et adduxit

† irataq̃ ampli⁹ nō fuit

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Nequaquā inquit domine. ſcilicet ſum ebria, vt tu credis. b ℂ Nā mulier infelix. tum propter defectū prolis, tum propter verba Phenennæ me puocātis. c ℂ Vinumq̃ & omne quod inebriare poteſt &c. quia liquorem inebriatiuum nō biberat illa die. Vel ſi biberat acceperat ita parum, q quaſi nihil eſſet reputandum. d ℂ Ne re. an. tuā quaſi vnā de fi. id eſt ſine iugo diſciplinæ. e ℂ De⁹ Iſrael det tibi petitio. In Hebræo habeē: Dabit tibi petitionem &c. f ℂ Vtinam inueniat &c. vt velis orare p me dn̄m. g ℂ Vultusq̃ illius non ſunt am. in. quia paſſiones iræ & triſtitiæ quæ mutant faciem in diuerſos colores receſſerunt ab ea ex cōſolatione exteriori verborū Heli, & ex interiori cōſolatione grę diuinæ. h ℂ Reuerſiq̃ ſunt: & ve. in do. ſuam. Iſta eſt eadē ciuitas q̄ ſuprà noīata eſt Ramathaim. Ramathaim enim quod ſignificat excelſa, plurale eſt huius nois Ramatha qđ ſignificat excelſum ſicut in Latino eadē ciuitas aliquando nomine plurali ſicut ciuitas Ebroicenſis, aliquādo vocatur Ebroias aliquādo Ebroię. i ℂ Cognouit autem Elcana Annam vxo. ſuam. ſ. poſtq̃ reuerſus fuit in domum ſuam, quia Iudæi euntes in Ieruſalem cum vxoribus ſuis ad diem ſolennem, vel cauſa ſacrificij ſeu orationis, vſq̃ ad reditum ſuum in domos ſuas continebāt ab vxoribus ſuis. Et ad hoc melius ſeruandum poſtea fuit cōſtitutū, q qñ de eadē ciuitate ibant Ieruſalē ppter dictā cauſam plures viri & plures mulieres, viri ibāt in vna comitiua, & mulieres in alia. Pueri aūt de qbus non erat ſuſpicio poterant ire in iſta comitiua, vel in alia. Et ideo cū ſaluator noſter Ieſus Chriſtus xij. annorū aſcendiſſet in Ieruſalem ad diem feſtum, & ibi recedētib⁹ parentibus remanſiſſet, nō cognouerunt parētes eius, exiſtimātes illum eſſe in comitatu, vt habetur Luc. ij. quia Ioſeph exiſtimabat eū eſſe in comitatu mulierum: Maria autem mater eius in comitatu uirorum. l ℂ Vocauitq̃ nomen eius Sa. eo q poſtulaſ. eum a dn̄o. Samuel enim interpretatur, quaſi poſtulatus à deo. Sequiē: m ℂ Non vadā do. abl. a. Duplex eſt ablactatio: vna eſt abſtractio à lacte mamillę & iſta fit circa principiū tertij anni vel circiter: Alia eſt ablactatio qñ abſtrahiē puer à lacte pueritię: qñ incipit vti alijs cibis cōmunib⁹ & lacticinijs nō nutriē amplius. Et hoc fit circa decimū annū vl̄ circiter & de hac ablactatiōe loquiē hīc ſcriptura: qa añ decimū annum vel circiter pueri non ſunt apti ad faciendum aliquod officium in templo domini, ſed extunc poſſunt aliqua parua officia facere vt accendere lampades, vel huiuſmodi. & ſic paulatim aſſueſieri ad maiora. n ℂ Et maneat ibi iugi. In Hebræo habetur, vſq̃ ad ſeculum. i. vſq̃ ad quinquageſimum annum, quia vltrà non debebant Leuitę ſeruire in tēplo, vt habetur Nume. ix. vij & infrà. vij. ca. dicitur, q Samuel factus iudex populi ibat per ſingulos annos circūiens Bethel & Galgal & Maſphath, & iudicabat Iſraelem in ſupradictis locis. o ℂ Precorq̃ vt im. &c. quale autem fuerit iſtud verbū nō exprimit hīc ſcriptura. Et propter hoc dicūt aliqui Hebræi, q ante natiuitatē Samuelis audita fuit vox de cælis, q futurus erat quidam iuſtus nomine Samuel: propter qđ mulieres plures parientes maſculos illo tpe vocabant eos nomine Samuelis, quouſq̃ p opera apparebat, q de illis non intelligebaē vox diuina. Et ſecūdū hoc ſic intelligitur verbū Elcanę pdictum: Precorq̃ &c. i. precor dominum vt per bonam indolē iſtius pueri appareat, q ille ſit Samuel, de quo audita eſt vox à deo emiſſa. Sed iſtud videtur fictitium: tum quia de ſcriptura non habetur: tum quia Anna non vocauit filium ſuum Samuelem p pter aliquam vocem de cælo auditā, ſed qa poſtulauerat G

Duplex ablactatio

† corā ſubaudi dn̄o tanquā filiā impiam.

H

Moraliter

k ℂ Concepit An. & pe. Per quod ſignificatur, q Gentilitas conuerſa fructificauit in bonis operib⁹, ſed quæ dici poſſunt eius filij, quia procedunt à libero arbitrio, ſicut ples ab vtero monēte ſpirituſancto. ℂ Moraliter autem Elcana ſignat bonum p̄latum ſecularem vel religioſum. Per duas autem vxores intelliguntur vita actiua & contemplatiua, quibus debet debitum reddere vtriq̃ vocando tpe cōpetenti. ℂ Gre. Sit p̄ſul actione p̄cipuus, ſit p̄ cæteris contemplatione ſuſpenſus. Pręſuli verò debent inferiores p̄lati in hoc quantùm poſſunt cōformari. Actiua verò q̄ fertilis eſt per Phenennam: contemplatiua verò p Annam ſignificatur. Deditq̃ Phenennę filijs & filia. &c. Per quos intelliguntur opera miſericordię quibus correſpondent merita & plura pręmia. Annę vero dedit vnam. i. dei contemplationem, quæ habet pulchritudinem & ſuauitatem annexam. In actiua nanq̃ vita ex humanis negotijs admiſceē multi pulueres animę faciē obſcurantes, in cui⁹ figura Gen. xxix. d. dr̄, q Lia lippis erat ocul. Rachel aūt venuſto aſpectu. Affligebat. Per qđ intelligiē diſceptatio vitę cōtēplatiuę & actiuę. Nā charitas dei trahit bonū p̄latū ad act⁹ vitę cōtēplatiuę: neceſſitas vō pximi retrahit ipſū à cōtēplatione, vt intēdat operib⁹ actiuę. Porro. ſ. contēplatiua dilatione gſię in q cōtēplatio cōſummaē. Et nō ca. Per qđ deſignaē mirabilis abſtinētia cōtēplatiuorū. Dr̄ em in collationib⁹ patrū de pluribus, q aliqñ trāſibāt tres vel quatuor dies, nō ſolū abſq̃ cibo corpali, ſed etiā abſq̃ memoria ei⁹. Per hoc aūt q Annę daē filius cuius caput nouacula nō debet tāgere, ſignificaē act⁹ pdicādi procedens ex contēplatione interiori, cuius caput. i. intētionem nouacula vanę glię tāgere nō debet p appetitum laudis humanę.

† anniuerſariam

† 1. q. 2. §. 1. 20. q. 1. c. quicunq̃

ritalis capax. a ℂIn vitulis.in pro cum.vt ibi:in argento & au-
A ro. b ℂEt tribus modiis fa.& amphora vini.Quæ continet tres modios.Non intelligitur cũcta ſimul obtuliſſe deo, ſed quædã deo,quædam ſacerdoti,vt libenter ſuſciperet puerum in miniſterio. ℂHiero.in Hebræo:Modio farinæ.ſed vitio ſcriptorum deprauatũ eſt,Si em̃ cũ tribus vitulis tres modios farinę obtulit cõtra legẽ fecit,in qua dicitur: Vitulũ de armento vnũ;arietẽ vnũ, agnos agniculos immaculatos.vij.& in ſacrificijs
Exod.29.a. eorum ſimilę oleo cõſperſę tres decimas p ſingulos vitulos.duas decimas p arietẽ vnã decimã p agnũ.Hæc vͦ decima pars decima ephi erat.Vñ intelligit̃ ꝙ Elcana nõ obtulit tres modios farinę, cũ tribus vitulis, ſed nouẽ decimas. c ℂEt ado.Nõ inuenit̃ orare i hoc cãtico,niſi p duo vͣba tm̃.Vnũ eſt vbi dicit:Lętata ſum in ſalu.tuo. Alterũ
infra,2.a. ibi:Quia nõ eſt deus pter te.Sed iuſt⁹ orat ſi
Ibidem ne intermiſſione,quia non deſinit bñ agere.
1.Theſ.5.c. vñ:Eleuatio manuũ mearũ ſacri. veſp. Le-
Pſal. 104. uat manus qui leuat actus. Moyſe leuante manus vincit Iſrael,dimittente verò vincit
Exod.17.c. Amalec.quia dũ eleuat actus famulus dei, vincit plebs dei:ſi aũt dimiſerit vicit Amalec inimicus dei.

eum ſecum, poſtquam ablacta- [a]
a ℂIn ſacrificio.ſ.piæ confeſſionis.
[a][b] uerat, in uitulis tribus, & unõ
a ℂExercitio bonæ operationis.
b ℂGratia eruditionis.ſ.& fide ſanctæ trinitatis inſtructum vt poſſet dicere:reddemus vitulos labiorum noſtrorum;& digne offerret ſacramentum corporis & ſanguinis domini.
mõdio farinæ & amphõra uini, & adduxit eum ad domum domini in Silo.Puer autem erat adhuc infantulus,& immolauerũt uitulum,& obtulerunt puerum*
ℂScilicet vt bene ſuſcipias.
Heli.Et ait Anna. Obſecro mi [b] domine,uiuit anima tua*. Ego ſum mulier illa quæ ſteti†coram te hîc orans dominum pro puero iſto.Oraui,& dedit mihi dominus petitionem meam quam poſtulaui eum. Idcirco & ego commodaui eum domino cun-
ℂScilicet quãdiu vixerit.
ctis diebus,quibus fuerit accommodatus dño. Et adorauerunt [c]
[c] ibi dñm:Et orauit Anna,& ait. [d]

postulauerat eũ à dño,vt pdictũ eſt.Et iõ aliter dr̃ ꝙ verbũ dñi C
hîc accipit̃ verbũ ipſius Heli ſacerdotis,q ſecũdũ veritatẽ Hebraicã dixerat Annę depcanti:Dabit tibi dñs petitionẽ tuã,vt ſuprà dictũ eſt.& hoc dixit inſtinctu ſpũſſancti.Anna verò petebat à dño filiũ q viueret & miniſtraret i tẽplo dñi,vt patet ex pdictis:& hoc pcabat̃ Elcana à dño impleri.quia licet puer Samuel eſſet natus,non tñ adhuc erat in ſtatu quo poſſet in tabernaculo miniſtrare. a ℂIn vi.tri.Poſtea dr̃:Et immolauerũt vitulũ,& obtulerunt puerũ Heli.Ex quo vr̃ ꝙ vnũ vitulũ obtulerũt in ſacrificiũ domini & alios duos obtulerũt Heli ſacerdoti, qa puerũ dimittebant in cura ipſius. vñ ſubditur: b ℂEt ait An.obſe. Et ſubintelligit̃, ꝙ iſte puer ſit diſcipul⁹ & miniſter eius.Cętera patent in lrã. c ℂEt ado.Hîc conſequenter ponit̃ grãrũ actio pro bñficio recepto.& hoc fit in cantico Annę: In quo priò grãrũ actio redditur,ſecũdò Anna cõtra ſuperbiã & ingratitudinẽ inuehitur,ibi: Nolite multiplicare loqui ſublimia. tertiò dei magnificatio ſubditur ibi: Dñi em̃ ſunt cardines,Circa primũ dicit̃: Et ado. quia grãrũ actio eſt q̃dã ſpẽs oratiõis,vt hr̃.j.ad Timot.ij.vbi dicitur ſic: Obſecro igit̃ priò omnium fieri obſecrationes orationes, poſtulationes,gratiarũ actiones &c.

*ipſi
*domine
† tecum

GLO. O RDI.

EXultauit.cor. Cap. II. Rab.Augu.Dicat hoc eccleſia grã plena,ple fœcunda: qd' de ſe ante pphetatum cognoſcit.
2.Ti.2.b. e ℂCornu.regnũ eccleſię,qa aduerſa mũdi & deſideria carnis trãſcendit,ſicut cornu carnẽ excedit. f ℂDilatatum eſt. Os eccleſiæ pdicatores,quorũ doctrina dilatata eſt ſuper inimicos,quia exceſſit ſcientiam
Lucæ.2.d. ſcribarum & Phariſęorũ. Dilatatum eſt. Rab.Aug.Quia ſermo dei non eſt alligat⁹ in preſſuris,non in pconibus alligat⁹.Rab. Augu.Chriſto, quẽ puerũ amplectitur ſe-
Exod.3.d. nex Simeon & cognoſcit magnum dicens:
2.Cor.5.c. Nũc dimittis ſeruũ tuum dñe,ſecundũ ver
B bum tuum in pace.Quia viderũt oculi mei ſalutare tuũ.Si legatus fuero in ſalutari dei, tunc dilatabitur os meũ p meditationem.ſ. verbi dei venitur ad eleuationẽ cordis.vnde:Os meum patet ad vos ô Corinthi.cor noſtrũ dilatatũ.eſt.Ex latitudine cordis miniſtratur ſapientia ori. g ℂNon eſt ſan. Orige.pter te dñe quia nemo ſit niſi à te,& ſi ſint q dicunt̃ dij multi;& dñi multi nullus tñ eorũ naturaliter eſt id qd' deus eſt: quia ipſe eſt ſolus,qui ait:Ego ſum qui ſum. vmbra em̃ ad cõparationẽ corporis nõ eſt, vel fumus ad comparationem ignis. h ℂVt eſt do.Rab.Aug.Nõ dicit niſi dominus: ſed nullus eſt ſicut dñs,ſanctus & ſanctificãs,iuſtus & iuſtificãs. i ℂNolite.Redarguit Iudæos & ſapientes ſeculi,extollẽtes ſe cõtra ſciam dei.ℂRa.Salomõ: Altiora te ne q̃ſieris. & alibi:Deus in cælo & tu ſup terrã ſint pauci ſermones tui. k ℂVetera.&c. Quæ veterem hominem.i.carnalem cõuerſationẽ pertinent ſcientiã inquirite, quæ nõ eſt niſi à deo;quia ipſe eſt ſcientiarũ domin⁹ in quo ſũt oẽs theſauri ſapiẽtiæ. m ℂIpſi prępparãtur.Quia aufert ſe à cogitationib⁹ quæ ſunt ſine intellectu.vel ipſi pparantur co.ſ. manifeſtantur. vñ: Domin⁹ nouit cogitationes hominũ. l ℂDeus ſcientiarum. Rab.Aug.Ipſe vos ſcit,& vbi nemo ſcit.vnde:Qui putat ſe aliquid eſſe cùm nihil ſit,ſeipſum ſeducit. Hæc dicuntur aduerſarijs ciuitatis dei ad Babylonem pertinentibus de ſua virtute confidentibus. Ex quibus ſunt Iudæi,qui ignorantes dei iuſtitiam, id eſt quam dat homini deus;qui ſolus & iuſtus & iuſtificans,& ſuam volentes conſtituere,velut ex ſe ſibi paratum non à domino impertitam iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti.Sed deus ſcientiarum & arbiter conſcientiarum,videt cogitationes hominum,quoniam vanæ ſunt. Vanę qa propriæ hominum ſunt,& ab illo non ſunt à quo homines ſunt.

†vel ꝙ me liberaſti

†ipſi directa ſunt opera:alij ſic ei tantũ numerata ſũt opa ſubaudi hominũ qa ipſe facit q̃admodũ vult & nõ hõ.Alij ipſi ſoli nũerata ſũt opa, qa ſolus ipſe poteſt qcqd vult. Alij, ipſe pparat opera, vel conatus. LXX. deus pparat⁹ ad inuẽtiones ſuas.

Arcus for

Cap. II.

a ℂGaudete in domino ſemper &c.
[d] EXultãuit cor me [e]
a ℂQuia non in laude hominum,non in vanitate.
um in dõmino,
a ℂQuia: b ℂExaltabũtur cornua iuſti,quia de apicibus crucis Chriſti conferuntur hæc cornua iuſtis.in his ventilamus & deſtruimus demones animæ noſtræ inſidiantes. ℂNon in ſe.
[e] & exaltãtum eſt cornũ meum in [f]
[f] domino: Dilatatũ eſt os meum [g][h]
ſuper inimicos meos, quia læta- [i]
a ℂIpſe enim ſal.fa.po.ſu.a pec.eorum.
[g] ta ſum†in ſalutãri tuo.Nõ eſt ſan [k]
[h] ctus ut eſt dominus, neq; em̃ eſt
ℂImmutabilis.ſicut tu.
alius extra te,& non eſt fortis ſi
[i] cut deus noſter.Nolite multipli [l]
a ℂAltiora capacitatem intellectus trãſcẽdentia.
care loqui†ſublimiã,glorіantes:
a ℂVaniloquia vel turpiloquia.
[k] Recedant uẽtera de ore ueſtro: [m]
a ℂSpiritus omnia ſcrutatur.
[l] quia dẽus ſciẽtiarũ dominus eſt, [n]
[m] &†ipſi prępparãtur cogitationes.

NICO. DELY.

EXultauit. Cap. II. Gaudiũ propriè loquẽdo eſt delectatio appetitus intellectui ab intra in bono adepto vel in pręſenti.Sed qñ reſultat in ſignis exterioribus, tũc dr̃ exultatio,& dr̃ q̃ſi extrà ſaltatio. Totaliter autẽ gaudebat Anna de bñficio ſibi collato à deo.ſecũdũ illud Pſa. Cor meũ & caro mea exultauerũt i deũ viuũ. f ℂEt ex. eſt cor.Cornu in ſacra ſcriptura accipit̃ p motu cordis tendentis in aliqd arduũ. Et ſi D
careat regula rõnis & legis diuinæ dr̃ cornu ſupbiæ.Si aũt dictis regulis mẽſuret̃,dr̃ cornu magnanimitatis vel magnificẽtię qd' eſt qñ animus ex bñficio à deo collato in pñti p ſpẽ tẽdit ad maius bñficiũ ex dei liberalitate cõſequẽdũ.Sic aũt mouebat̃ Anna i augmẽtũ gr̃ę cõſequẽdũ à deo in vita pñti, & cõplemẽtũ glię in futuro. g ℂDilatatum eſt.Ad deũ aptè & magnificè laudãdum de collato mihi filio.& qa Phenenna & liberi eius de hoc torquebantur,ideo ſubditur: h ℂSupini. Odiebat em̃ eorum malitiam,ſed diligebat naturã ſecũdũ charitatis formam. k ℂNon eſt ſan. Quia ipſe eſt ſanct⁹ peſſentiã;alij aũt per participationem.& hoc modo exponat̃ qd' ſubditur: ℂEt non eſt for.&c. l ℂNoli mult. Hîc cõſeqnter Anna inuehit̃ cõtra integratã ſupbiã, qa Phenẽna de ple ſibi à deo data ſupbierat:de quo tñ deberet eſſe humilior & deo gratior.& hoc eſt qd' dr̃: Nolite mul.i.ſupba & aliorũ cõtẽptiua,q̃lia erant verba Phenennę cõtra Annã: vt patet ex pdictis ca.j. m ℂRecedant ve.i.mala verba iã q̃ſi ex lõga cõſuetudinc inueterata. n ℂQuia deus ſcien.q.d.nihil latet eũ:

Gaudiũ & exultatio differunt

†valde ſublimia.i. ſupbè loqui

ſed omnia

Moraliter

Moraliter. d ℂEt ado.An.& ait.Exulta.&c.Per Annã q grã interptat̃ eccleſia ſignificatur:nã & tps eccleſię tps grãe noiat̃. dicit Gre.Exulta.p multiplicatiõe filiorũ i dño credẽtiũ. f ℂEt ex. eſt.i.Chriſt⁹ q defenſor eſt eccl'iæ,ppter qd' de ipſo dr̃ Lu.j.g.Erexit no.de cor.ſa. g ℂDilatatum eſt.In pdicatorib⁹ & doctorib⁹ ſacris eloquijs Iudęos & hęreticos cõfundẽtib⁹. i ℂIn ſa.i. Chriſto in ipſis principaliter operãte Ioh.xv.a Sine me ni.po.fa.iõ ſubditur: k ℂNõ eſt.i.Chriſt⁹ q dr̃ ſanctuſſanctorũ Dañ.ix. l ℂNolite &c.i.ſupba cõtra Chriſtũ & eccl'iam. m ℂRecedãt ve.i.ceremoniæ vete.teſtamẽ. n ℂQuia deus ſci.domi.Ideo dedit eas

 *ſimplicibus

a ℂ Arcus fortium. Rab. Aug. i. intentio eorū qui ſibi poten-
E tes eſſe videntur, vt ſine dei auxilio diuina poſſint implere mādata.
b ℂ Et infirmi. Rab. Aug. Qui in dei pietate confidunt, dicunt:
Pſal. 6. a. Miſerere mei deus quoniam infirmus ſum. Infirmus erat Gētilis po
pulus, quādo à teſtamento dei alienus. nunc autē præcinctus robo
re, cū indutus ſcuto fidei & galea ſalutis, &
gladio ſpūs poterit ignea tela diaboli extin-
guere. c ℂ Saturati prius pro pa. Reple
ti prius Iudæi. ſ. myſterijs eloquiorū ꝓ pa-
nib⁹ ſe locauerūt. i. ſeparauerūt à deo; vel à
Eph. 9. c. proprijs ſedibus euulſerunt: ne reciperent
euangeliū agens de pane qui de cælo deſcē
Ioh. 6. c dit. Repleti ijdem, qui & potentes id ē Iſrae
litę qbus credita ſunt eloquia dei. ſed ancillę
filiæ minorati ſunt, qui ſe ſubtraxerūt, nec
in ſaluatorem crediderunt, & in ipſis pa-
nib⁹. i. diuinis eloquijs tm̄ terrena ſenſerūt.
Gentes aūt quibus non eſt data lex, poſtq̄
ꝑ nouū teſtamentū ad illa eloquia venerūt,
multū eſuriendo terram tranſierunt, quia in
eis nō terrena, ſed cæleſtia ſapuerūt. In Grę
co ita: Pleni panibus minorati ſunt: & eſu-
rientes tranſierūt terrā. d ℂ Et famelici.
i. Gētiles prius egentes panē verbi dei iam
guſtant, quoniam ſuauis eſt. Tandiu paſti
ſunt ſcientia dei: ℂ Donec ſteril. pepe-
† Pl. 12. a. rit &c. In Hebræo שבעה ſibeath: quod
ſignificat ſeptem & plurimos. e ℂ Steri-
Apoca. 1. a. lis pepe. In ſeptenario vniuerſitas eccleſię
deſignat᷑. vñ & Iohannes ſcribit ſeptem ec-
Prouer. 9. a cleſijs ad vnius plenitudinē ſe ſcribere oſtē-
dens. vñ: Sapiētia ędificauit ſibi domum, &
ſuffulſit colūnas ſeptem. Sterilis erat in gen-
tibus eccleſia anteq̄ iſte fœtus quē cernim⁹
oriretur. Cernimus etiā terrenā Ieruſalem
prius fœcūdā, nūc infirmatā; quia quicunq̄
in ea filij liberi erant virtutis eius. nūc verò
ibi qm̄ litera eſt, ſpūs non eſt: amiſſa virtute infirmata eſt. f ℂ Plu
F rimos. Rab. Plurimos in Hebræo & in LXX. habetur ſeptem.
Iudæi dicūt ꝙ nato Samuele, mortuus eſt primogenitus filius Phe-
nennę: & ſingulis Annę naſcentibus filijs, ſinguli Phenennæ ſunt
mortui. Sed Phenenna habuit ſeptem: Anna verò quinq̄. Sed He
bræi duos filios Samuelis, annumerāt Annæ filijs. ℂ Rab. Sterilem,
vel eoſdē mortificat & viuificat, qđ reperit adiungens, deducit ad
inferos, & re. vnde: Si mortui eſtis cū Chriſto, q̄ ſurſum ſunt q̄rite.
Coloſ. 3. a. Salubriter mortificantur, quibus dicitur: Quæ ſurſum ſunt ſapite,
non quę ſuper terram, vt ſunt. ſ. illi qui eſurientes trāſierunt terram.
Mortui eñ eſtis inquit ſalubriter. ſ. & vita veſtra abſcondita eſt cū
Chriſto in deo. Idem ergo viuificati, vel viui, ſicut Chriſtus mor-
1. Cor. 15. a. tuus eſt propter peccata noſtra, & ſurrexit propter iuſtificationem
Pſal. 15. c. noſtram. & quia ait: Non derelinquas animam meā in inferno. Eū-
dē deduxit ad īferos deus, & reduxit; hac ei⁹ paupertate ditati ſum⁹.
g ℂ Pauperem &c. Ieſum qui propter nos pauper fact⁹ eſt, &
ditat eundē gloria reſurrectionis. h ℂ De puluere. De corruptio
Ibidem. ne Chriſtū. vnde: Nec dabis ſanctum tuum vide. corrup. i ℂ De
ſterco. Ra. Iudaico ppl̃o in quo cū ſe dixiſſet Apoſtolus eccleſiā
Phil. 3. b. perſecutum, quæ mihi, inquit, fuerūt lucra, propter Chriſtū ęſtima-
uí ſtercora. k ℂ Principibus. Rab. quibus dicitur: Sedebitis ſu
Matt. 25. c. per ſedes. xij. iudicantes. xij. tribus Iſrael. l ℂ Solium glo. In eq̄
li tate patris ſedendo, & quia pater omne iudiciū dedit filio, & ga re
Ioh. 5. d. ☞ gni eius

a ¶ Id eſt intentio Iudæorum, vel diſciplina philoſophorum, quia de ſe præſumebant, & fidei ſimplicitatem deridebant.

a b Arcus fortium ſuperatus eſt, & a b
c infirmi accincti ſunt robore. Sa- c d

¶ Repleti. ¶ Vel pane.

turati prius, pro panibus ſe loca-

¶ Gentiles.

d uerunt, & famelici ſaturati ſunt. e

a ¶ Cauſa eſt cur ita factum ſit.

e Donec ſterilis peperit † & pluri- f
f mos, & quæ multos habebat fi- g
lios infirmata eſt. † Dominus h
mortificat & viuificat, deducit ad i k
g inferos & reducit. Dominus pau l m

a ¶ Hoc eſt ſuperbos. ¶ Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

perem facit & ditat, humiliat & n o

a ¶ Humiles. c ¶ Cito: vt caro eius non videret corruptionem.

h ſubleuat. † Suſcitat de puluere p q

a ¶ Chriſtum, qui pro nobis pauper factus eſt, vt ditaremur.
b ¶ Supra diuites.

i egenū, & de ſtercore eleuat pau-
k perem, ut ſedeat cū principibus r

a ¶ Vt det eis hæreditatem. i. ſedem gloriæ.
b ¶ Quia dominatur a mari vſque ad mare.

l & ſolium glorię † teneat. Domini s

Nicolaus de Lyra.

☞ ſed oīa certitudinaliter retinet ad iudicādū etiā ſecreta cordiū.
iō ſubdit: Et ipſi pręparant᷑ cogitationes. a ℂ Arcus for. Arcum
fortiū vocat linguā Phenennę, & puerorū eius ex qua procedebāt
verba pungitiua quaſi ſagittæ. b ℂ Et infirmi. Loquit᷑ ꝓ ſe &
ſibi ſimilibus. natura eñ in eū erat infirma & ipotēs ad ꝓlificandū:
ſed roborata eſt ad hoc ex dono dei. d ℂ Saturati. loquit᷑ meta-
phoricè: quia pri⁹ ſatiati ſi poſtea incurrūt famē & defectū cibi, pl⁹
cruciāt᷑: ſic fuit de Phenenna, q̄ fuit pri⁹ liberis plena, & poſtea mor
tui ſunt. e ℂ Et famelici. quia Anna prius famelica & deſiderās
de ꝓle habēda, habuit ꝓlem ad ſufficientiā. iō ſubdit᷑: f ℂ Donec.
In Hebræo habetur: Donec ſterilis peperit ſeptem. Sed hoc vide-
tur eſſe contra illud qđ poſtea dicitur eodem ca. ꝙ Anna conce-
pit & peperit tres filios & duas filias. & ideo dicunt aliqui Hebręi,
ꝙ duo filij Samuelis computantur hîc inter liberos Annæ: quia
de ipſa exiuerunt mediante Samuele; & ſic dicitur peperiſſe ſeptem
Alij verò

Alij verò Hebræi dicūt, ꝙ quādo Anna pariebat vnū puerū, Phe- G
nēna ſepeliebat duos de ſuis: & ideo nato quarto ipſius Annæ pue
ro, octo liberi Phenennæ fuerunt mortui, & ſic nō remāſerunt ſibi
niſi duo pueri: quia ſecundū ipſos decē habuit: vt dictū eſt ſupra. i.
ca. Igitur qñ vidit ꝙ Anna qntū cōceperat, & appropinquabat par
tui timuit de morte duorū liberorū qui ſi-
bi remanſerant: propter qđ humiliauit ſe
corā Anna; & inſtanter petijt vt oraret pro
vita puerorū ſibi remanentiū. qđ & factum
eſt. Et iō illi duo pueri licet eſſent ipſius Phe
nennę, tñ de cętero vocati ſunt pueri Annę,
eò ꝙ ei⁹ oratiōibus erat vita eis cōceſſa. Iſtę
aūt expoſitiones non habent᷑ de textu; ſed
ponunt᷑ ab Hebræis ad verificandū hoc di-
ctū, peperit ſeptē. Et iō melius videtur dicē
dum: ꝙ trāſlatio noſtra ſit melior, ī qua di-
cit: Peperit plurimos. Ad cuius intellectum
ſciendū ꝙ dictio Hebraica q̄ ponitur hîc † ſeptem
ſ. שבעה ſibeath, ęquiuoca eſt ad deſignan
dum ſeptē: & hanc ſignificationē ſequuntur † Deu. 32. f.
hîc Hebręi moderni, vt ꝓdictū eſt. & ad de- Tob. 13. a.
ſignandum ſatietatē, & hāc ſignificationem Sap. 16. b.
ſecutus eſt tranſlator noſter: & forſitan illo
tp̄e Hebræi illā ſequebantur. ſecūdū hoc igi
tur Anna peperit ſatietatē. i. habuerat pue-
ros ad ſufficientiā, quā ſufficiētiam expreſſit
tranſlator nr̄ dicēdo: Plurimos. qđ cōueni
entius fuit dicere, q̄ ſi dixiſſet ſatietatem, vel
ſatis. Secūdum eñ qđ dicit Hiero. ī ep̄la ad
Pammachiū de optimo genere interpretan
di: Melior interpretatio non ſemper eſt trāſ
ferendo verbum ex verbo, ſed aliquando
melius eſt transferre ſenſum ex ſenſu: vt eadē
veritas diuerſis proprietatibus idiomatum
applicetur. g ℂ Et qui mul. ha. quia ſi-
cut Anna multiplicabatur in prole, ita Phe † Hęredita
nenna diminuebatur, ſecūdum qđ dicunt re faciat eos
expoſitores Hebræi & catholici. h ℂ Domi. mor. pueros Phenen
næ. i ℂ Et viuifi. pueros Annæ. k ℂ Deducit ad in. In He-
bræo habet᷑: Ad foſſam. i. ſepulchrū. l ℂ Et redu. quia aliquando H
cōtingit, ꝙ aliqui de quorū ſepultura iā tractat᷑ ad vitā reſeruant᷑:
ſicut de Ezechia habet᷑. iiij. Reg. xx. pro humiliatione ſua corā domi
no. m ℂ Domi. paupe. quia de diuitijs & honoribus frequen-
ter deijcit aliquos propter eorum ſupbiā: & aliquos pauperes &
abiectos eleuat ad diuitias & honores, ꝓpter eorum humilitatem.
per hoc innuit Anna, ꝙ ſic factū eſt à domino de ipſa & Phenēna.
s ℂ Domi. Hîc cōſequēter ponit᷑ dei magnificatio: & priò q̄tum
☞ ad potenti-

* ſimplicibus in nouo teſtamēto. Mat. xj. d. Abſcondiſti hęc a ſapiē Moraliter
tibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. a ℂ Arcus for.
i. ſcientia ſcribarum & Phariſæorum. b ℂ Et infir. i. apoſtoli ſim
plices & illiterati. c ℂ Accincti ſunt ro. In ſpūſſancti datione
per quem facti ſunt intelligentes ſcripturas & eloquentes in omni
idiomate: & ita conſtantes ꝙ gaudebant in tribulatione. Act. v. g.
Ibant apoſtoli gaudentes à cōſpectu concilij, qm̄ digni ha. ſunt ꝓ
nomine Ieſu cōtu. pati. d ℂ Saturati pri. pro pa. &c. i. ſacer-
dotes & ſcribæ Iudæorum, qui prius erant repleti notitia legis & ꝓ
phetarum: ita euacuati ſunt bonis ſpiritualibus, ſicut illi q pro vi-
ctu quotidiano ſemetipſos locāt, indigēt bonis tp̄alibus. e ℂ Et
fa. i. ap̄li prius illiterati ꝑ ſp̄m ſctm̄ ſciētia dei ſunt repleti. f ℂ Do-
nec ſteri. &c. i. gētilitas q̄ ſterilis erat in bonis opibus ad ꝓdicatio-
nē ap̄lorū valde fructificauit. g ℂ Et q̄ mul. ha. fi. infir. eſt. i. Iu-
dęa q̄ ꝑ infidelitatē eſt infirmata. h ℂ Do. morti. Iudęā dimittēdo
eā cadere in infidelitatē. i ℂ Et viui. Gētilitatē ꝑ fidei ſuſceptionē.
k ℂ Deducit ad &c. Iudęos obſtinatos, dimittēdo eos deduci.
l ℂ Et redu. Gentiles ab idololatria, ꝑ quā digni erāt inferni pœ-
na reuocando. m ℂ Dñs pau. fa. Populum Iudaicum obſtina-
tum ſpiritualibus bonis. n ℂ Et ditat. Eis Gentilem ad ſe con-
uerſum. o ℂ Humiliat. Iudæos in captiuitate diſperſos.
p ℂ Et ſubleuat. Conuerſos Gentiles Iudæis dominantes. Ali
ter poteſt exponi de eadem perſona ab illo loco. Dominus mor
tificat. per carnis afflictionem. Et viuificat. per ſpiritus
conſolationem. Deducit ad inferos. per conſiderationem
pœnæ. Et reducit per emendationem vitæ. Dominus pau
perem facit. in temporalibus. Et ditat. in ſpiritualibus.
Humiliat. in præſenti. Et ſubleuat. in futuro. b ℂ Su
citans de puluere egenū. in futura reſurrectione. r ℂ Vt
e cū prin. in throno glorię. s ℂ Dñi eñ ſunt &c. i. pręlati &
* principes do-

gni eius non erit finis. a ℭ Cardines terræ. Quatuor.ſ. plagæ
A mundi, in quibus dilatauit orbē eccleſiæ, quæ à ſolis ortu vſque ad
Pſal.112.a. occaſum laudant nomē domini. ℭ Myſticè. Prędicatores, ſup quos
Myſticè orbis.i. eccleſia, fide corū ſtabilitatur. de quibus dicit: ſub quo curuā
Iob.9.d. tur qui portant orbē. b ℭ Dñm for. quia infirmū faciet aduerſa
riū ei⁹. Pōt ex ambiguo Gręco intelligi, & aduerſariū ſuū. Cū em̄ dñs poſſiderenos incipit, aduerſari⁹ nr̄ ipſi⁹ fit, & vicit à nobis nō viribus nr̄is: qa nō in virtute ꝓpria potēs eſt vir. Domi. Aduerſarij Iudęi, ſuper quos in cælis, i. Ap̄lis dñs tonauit, qū eos terruit gehēnā minādo, minas ſignis firmādo: vñ multi conuerſi ſunt. Vel formidabunt in iudicio, quem hîc aduerſantes cōtempſerunt. ſup quos tonabit, dicēs: Ite in
Matt.25.d. ignem ęternū. Quod ne omnibus contin-
†vel, nemo in fortitudine ſua erit fortis gat dominus quotidie in cælis.i. ſcripturis & doctoribus tonat. c ℭ In cęlis. Rabi. Quia iuſta retributio futura eſt in die iudicij, ſed interim tonat de nubibus ſuis, quas
†vel Domine cōterantur rixe eius ſpiritusſancto impleuit poſtq̄ cælos aſcendit. d ℭ Fines. Extrema hominis: quia nō iudicabunt q̄ in melius vel in deterius medio tpe cōmutant, ſed extrema in qbus fuerit inuētus. e ℭ Et da.i. Chriſto. f ℭ Im
Pſal.2.b. pe.i. eccleſiā. vñ: Dabo tibi gentes hęreditatē tuā. Vel imperiū.i. ptātē iudicādi: qa oē
Iohan.5.d. iudiciū dedit filio. g ℭ Re. Ra. Chriſtiano
†fortitudinem ppl̄o cui dat virtutē regēdi carnē, vt in eo vicat mūdū, q ꝓpter eū fudit ſanguinē ſuū.
☞ Chriſti ſui.

a ℭ Id eſt quatuor plagæ mundi.
a enim ſunt cardines terræ, & po- a
a ℭ Id eſt opera electorum.
ſuit ſuper eos orbem. †Pedes ſan b
a ℭ In via iuſtitiæ diriget.
ctorum ſuorum ſeruabit, & im- c
a ℭ Inferni, vbi erit fletus & ſtridor dentium.
b ℭ Ab arrogantia ceſſabunt.
pij in tenebris conticeſcent: quia d
a ℭ Sed dei.
†non in fortitudine ſua robora- d e
a ℭ Populus fidelis.
b bitur vir. †Dominum formida- f
a ℭ Iudęi. ℭ Peccatores. ℭ Damnati.
bunt aduerſarij eius, & ſuper g
a Iudæos. ℭ Peccatores. ℭ Damnatos.
b ℭ Apoſtolis. ℭ Scripturis ſanctis.
ipſos in cælis tonabit. Dominus h
a ℭ Poſtea vero. ℭ Iudicio. b ℭ Non ſolum mediterraneas regiones, ſed & extremas.
ℭ Extrema hominis.
d e iudicabit fines terræ, & dabit i
a ℭ Eccleſiam. ℭ Carnem regendi. b ℭ Chriſto.
ℭ Populo Chriſtiano.
f g †imperiū regi ſuo, & ſublimabit k

Nicolaus de Lyra.

☞ ad potētiā. & hoc eſt in actu creationis, cùm dicitur: Domi. Secūdò q̄tum ad ſapiētiā, in actu gubernatiōis, cùm dicitur: b ℭ Pedes. dirigendo eos in via morum. Tertiò q̄tū ad eius iuſtitiam in actu debitæ punitionis, cùm dicitur: c ℭ Et impii.ſ. in tenebris culpę, & poſtea in tenebris gehēnę. d ℭ Quia non. qa per potētiam ſecularem nullus poterit manū dei euadere. h ℭ Domi. in iudicio extremo. i ℭ Et dabit.i. ipſi Chriſto, cui pater dedit iudicium, vt habetur Iohan.v.d. Et quia iudicabit in forma humanitatis, in qua
B fuit coram Pilato iudicatus, ideo ſequitur: k ℭ Et ſublimabit. i. vncti ſui. Chriſtus enim in humanitate fuit vnct⁹ plenitudine gratię. Licet autem Chriſtus appareat in iudicio in forma humanitatis, tñ nō erit infirmitati ſubiecta, ſicut fuit coram Pilato. Sed apparebit in forma glorioſa omni creaturę, etiam ſupræmis angelis prælata. Ideo bene dicitur: Et ſublimabit cor.i. poteſtatem. Chriſti ſui. Tunc enim poteſtas Chriſti ſublimabitur, quando omnia ei perfectè ſubijcientur. quod non eſt adhuc impletum. ſecundum qd' dicit
Quō Chriſto oia ſint ſubiecta Paulus Apoſtolus Hebr.ij.b. Nunc autem necdū videmus oia eſſe ſubiecta ei. Ad cuius intellectum cōſiderandum, ꝙ in Chriſto eſt duplex natura.ſ. diuina, & humana. Secūdum diuinam nam oia plenè ſunt ei ſubiecta, nec ptās eius deprimi pōt aut ſublimari, cum ſit infinita. Secundū verò naturam humanā ſublimata eſt ptās Chriſti & adhuc ſublimabit. licet em̄ ab inſtāti illius ſanctę vniōis naturę diuinę & humanę in ſuppoſito verbi oia plenè ſubiecta fuerit humanitati Chriſti autoritatiuè, nō tñ executiuè. Primū patet, qa q̄to aliqua ſunt deitati ꝓpinquiora, tantò alia ſunt ei magis ſubiecta: ſicut patet de elemētari regiōe, q̄ tota ſubiecta eſt latiōi aſtrorū, vt omnis virtus eis inde gubernetur, vt dicitur. j. Meteororum. Corpora verò cæleſtia ſubiecta ſub angelis ſiue intelligentijs mouentibus ea: & iterum angeli inferioris & mediæ Ierarchiæ, ſubiecti ſunt angeli Ierarchię ſuperioris. Natura autē humana in Chriſto ab inſtāti vnionis p̄dictę ꝓpinquior fuit deitati omnibus angelis qa vnita eſt ei in eſſe hypoſtatico. Angeli em̄ q̄tūcūq; ſupremi non ſunt ei ſic vniti, qa nuſq̄ angelos apprehēdit, vt dicit ad Hebr.ij. ſed tm̄ p opationē ſ. p apertā viſionē & fruitionē pfectā: & iō ab inſtanti vniōis p̄dictę oia ſunt ſubiecta Chriſto hoi autoritatiuè. Scd'm ſiſr patet: qa an̄ reſurrectionē natura humana i Chriſto fuit paſſibilis & ſubiecta pœnalitatib⁹ ad cōplēdū myſteriū nr̄ę redēptiōis. & ſic nō fuerūt ei oia ſubiecta executiuè. Sed qū reſurrexit ad vitā immortalē, natura illa fuit plenè glorioſa in aïa & corpe, & p cōſequēs ptās ei⁹ tūc fuit ſublimata, ꝓpter quod tūc dixit ap̄ls Mat.vj.d. Data eſt mihi &c. Et adhuc ſublimabit in futuro iudicio qū ſnīa ei⁹ quam proferet in natura humana, vt p̄dictū eſt, pfectè implebit in oib⁹ tā in electis q̄
Alia expoſitio in dānatis. & ſcd'm hoc dicit hic: Et ſub. ℭ Sciendū autem, ꝙ Ionathā fili⁹ Ozihel in tranſlatiōe Chaldaica aliter exponit canticum Annę p̄dictū, cuius ſenſum accipiam prout potero, addēdo etiam aliqua ad maiorē intellectū. Dicit igit, ꝙ Anna p ſpiritum prophē ticum cognouit ſta-

ticum cognouit ſtatum Iudęorū futurum tēpore filij ſui Samuelis, C & temporib⁹ ſequētibus: & ſecūdū hoc ꝓphetiā ſuā ꝓtulit p modū orationis & diuinę laudis. ſicut & pſalmi ſunt quædā ꝓphetiæ ꝓlatæ p modū laudis diuinę. Dicit igit, ꝙ Anna priò ſpū ꝓphetico cognouit filiū ſuū Samuelē futurū ꝓphetā magnū in Iſrael: & facturū
Viſiōes Annę ꝓphetæ
ſigna & mirabilia, ſicut patet. j. vij. ca. ꝙ ipſo offerēte ſacrificiū ꝓ filijs Iſrl', dñs intonuit fragore magno, & exterruit Philiſthęos & debellauit. Et. j. xij. c. Samuele rogante deū, dñs dedit voces & pluuias cōtra ſolitū curſū naturę: vt p hoc ppl's Iſrael petēdo regē cognoſceret ſe peccaſſe, vt hr̄ ibidē. Co- †49. diſtin. c.1. poſt principium.
gnouit etiā, ꝙ tpe filij ſui filij Iſrl' de ſeruitute Philiſthinorū eſſent liberandi ſaltē in pte, & ſcd'm hoc dixit: Exultauit cor meum in dño: ꝓpter p̄dicta. Scd'ò cognouit in ſpū ꝓphetico, ꝙ fili⁹ filij Samuel.ſ. Hemā cū q̄tuordeci filijs ſuis futuri erāt cātores diuinarū laudū in tēplo dñi, vt hr̄. j. Para. xxv. & ꝓpter hoc dixit: Et exaltatū ē cornu meū, i. gl'ia mea in deo meo. Tertiò vidit Anna p ſpm̄ prophetię, ꝙ Philiſthęi ꝓpter captionē arcę & deductionē in terrā ſuā pcutiēdi erāt à dño: intātū ꝙ cōpellerent eā remittere ſup plauſtrū nouū cū emēda ꝓ pctī ſui recognitiōe, ponēdo in capſella iuxta arcā mures aureos & Anos aureos: vt hr̄. j. vj. & ꝓpter hoc dicit: Dilatatū eſt os meū, ad narrādū vindictā dñi, ſup inimicos meos. i. Philiſthæos q erāt inimici ppl'i Iſrael. qa lętata ſum in ſalutari tuo, in hoc ꝙ coges hoſtes remittere arcā mō p̄dicto. Quartò vidit Anna ꝙ Sēnacherib dictur⁹ foret blaſphemias cōtra dñm: & ꝙ niteret deſtruere ciuitatē Ieruſalē & tēplū, ſed ab angelo dñi pcuteret ei⁹ exercit⁹ vſq; ad clxxxv. milia virorū, & ſic cōpelleret fugere in terrā ſuā verecūdè, vt hr̄. iiij. Re. xix. Et ꝓpter hoc dixit Anna: Nō eſt ſctūs vt ē dñs; qa ipe eſt ſanctuſſanctorū. vt hr̄ Dañ. ix. Neq; em̄ eſt alius extra te.ſ. verus de⁹ qa aliq dicunt dij erroneè: ſic Iupiter & Saturn⁹ & cōſimiles. vl' pticipatiuè, vt iudices & viri ſancti. Et nō fortis ſicut deus noſter, quia in momento & p vnicum angelū conteret ipſius Sēnacherib exercitum. Quintò vidit futurum eſſe, ꝙ Nabuchodonoſor rex Babylonis deſtrueret ciuitatē & tēplū, & ppl'm Iſrael captiuaret, vt hr̄. iiij. Reg. vj. & de hoc multū gloriaret, propter qd' dixit: Nolite multiplicare, loqui ſublimia, gloriātes de ciuitatis deſtructione, & populi D Iſrael captiuatione. Recedant vetera de ore veſtro. i. verba ſuperba quę dicunt vetera, qa initiū omnis peccati eſt ſuperbia. vt habetur. Eccle. x. b. Quia deus ſciētiarū dñs eſt, quaſi dicat, ipſe ſcit tpa futura determinata, in qbus adducet ſup vos vindictā ꝓpter peccata. vñ & poſtea Nabuchodonoſor in furiā verſus eſt. vt habet. Dan. iiij. Et Balthaſar eius abnepos, ſcd'm Ioſephū occiſus eſt. Scd'm verò alios Hebręos Balthaſar fuit eius nepos. cui cōcordat dictū Iere. xxvij. a. Ego dedi omnes terras iſtas in manu Nabuchodonoſor regis, & ſeruient ei oēs gentes, & filio eius & filio filij eius, nec plures ibi exprimuntur: & Babylon deſtructa fuit per Cyrū & Dariū. vt habet. Dan. v. Et ipſi præparant cogitationes: quia hō videt ea quę parēt, deus autē intuet cor. vt habet. infrà. xvj. b. Sextò vidit, quòd Gręci afflicturi eſſent filios Iſrael tpe Antiochi illuſtris, q coegit filios Iſrael tranſire ad Gentilē ritū, & in templo dñi poſuit abominandū idolum. vt habetur. j. Mach. j. Et quòd per Mathathiā & filios eius Gręci forent debellādi, & mundandū templū dñi. vt habet. j. Mach. iij. Et propter hoc dixit Anna. Arcus fortiū ſuperatus eſt. i. virtus Gręcorū eſt debellata. Et infirmi accicti ſunt robore. i. Machabęi, q reſpectu Gręcorū videbantur nullius momenti, & tamen pluries eos ſuperauerunt & de terra Iſrael eiecerunt, vt patet in proceſſu libri Mach. Septimò vidit in ſpū tribulationē futuram Iudęis tempore Amā Agagitæ, & filios Iſrael liberandos ab illa per Mardocheum & Eſther. vt habet in ꝓceſſu libri Eſther. Et quantū ad hoc dixit Anna. Repleti, alias ſaturati, prius, id eſt Aman & filij eius pleni diuitiis
☞ & delitijs temporalibus

*principes dñant tm̄ in terra & nō in cælo, ſicut beati. a ℭ Et po. i. curā orbis ſpūalē & tpalē. b ℭ Pedes. ne corruāt in foueam mortalis culpę, & inde in foueā gehēnę. c ℭ Et im.ſ. culpę & poſtea gehēnalis miſerię. d ℭ Quia.ſ. corpali & tpali. e ℭ Robora. Eo ꝙ eſt defectiua. f ℭ Dominum. i. dęmones & peccatores obſtinati. g ℭ Et ſuper ip. i. in illa ſnīa terribili: Ite maledi. &c. Matth. xxv. q̄ dabit in cælo aereo. h ℭ Domi. i. hoïes de oïbus finibus terræ. i ℭ Et dabit im. re. ſuo. i. Chriſto homini: quia tunc oïa perfectè ſubijcientur ei. Ideo ſubdit: k ℭ Et ſub. ſcilicet. i. ipſius poteſtatem.

i v *Porrò filij

E a ¶Chriſti ſui. Chriſtiani populi chriſmate vncti, totũ tamen corpus cũ capite ſuo vnꝰ eſt Chriſtus. Hęc Anna ꝓphetauit mater Samuelis, in quo tũc figurata eſt mutatio veteris ſacerdotij, & nũc impleta, qñ infirmata eſt fœcũda, vt nouũ haberet ſterilis in Chriſto ſacerdotium. b ¶Heli. Interp̃taẽ extraneꝰ, à deo eñ alienꝰ eſt, qui ſubditos non corrigit. Ophni infamia cõuerſionis, meritò autem ſic vocatur, q diſfert conuerti in melius. Phinees oris obdu ratio, vel ori parcens. Duos Phinees ſacerdotes legimus. Alterum iuſtum Eleazari filium, alterum iniuſtum filiũ Heli. Sacerdotes qui cuſtodiũt os ſuum, ne exeat inde aliquod prauum, in filio Eleazari ſignantur. Qui autem os habent obturatũ, vel imperitia, vel peccatorum conſcientia, in filio Heli figurantur. c ¶Porro. Refert Ioſephus, ꝙ Heli ſacerdoti erãt duo filij Ophni & Phinees circa homines iniurioſi, & circa diuinitatẽ impij, nulliq́; iniquitati pcebant: & alia qdẽ munera ab oblaturis propter honorẽ ſibimet ſequeſtrabant, alia rapinæ modo tollebant, mulieribus religionis cã cõueniẽtibus cõtumelias inferebãt, alijs violẽtias faciẽtes, alijs pſuadẽtes donis, nihilq́; eorum vita à tyrãnide peſſima differebat. Vñ & Heli ꝓ eorũ iniqtate dãnatus eſt, qa minus ſæuera aĩaduerſione plectebat. & ſi quidem coercuit. & corripuit: cum lenitate tñ & mãſuetudine patris, nõ ſęueritate & autoritate pontificis. Diſcant ergo ſacerdotes, quia propter ſcelera populi punientur, & ſubditorũ culpa illis imputabitur.

Tunicam

a ¶Cornu Chriſti, capitis. ſ. & mẽbrorum regnum ſublime mõſtrabitur, quod nũc ab infidelibus deſpicitur.

a cõrnu Chriſti ſui. Et abijt Elcana in Ramatha in domum ſuam. Puer autem erat miniſter in con a
b ſpectu domini, ante faciem Heli
c ſacerdotis. Porrò filij Heli, filij b

a ¶Abſq; iugo, abſq; domino.

Bẽlial neſcientes dominum, †neque officium ſacerdotum ad populum: ſed quicunq; immolaſſet uictimam, ueniebat puer ſacerdotis, dum coquerẽtur carnes, & habebat fuſcinulam tridentẽ in manu ſua, & mittebat eam in lebetem, uel in caldariam aut in ollam, ſiue in cacabum, & omne quod leuabat fuſcinula, tollebat ſacerdos ſibi. Sic faciebant uniuerſo Iſraëli uenientiũ in Silo. Etiam antequam adolerent adipem: ueniebat puer ſacerdotis, & dicebat immolanti: Da mihi carnem † ut coquam ſacerdoti: nõ enim accipiam à te carnem coctam, ſed crudam. Dicebatq́; illi immolãs: Incendatur primùm iuxta morẽ hodie adeps, & tolle tibi quantumcunq; deſiderat anima tua. Qui reſpõdens aiebat ei: Nequaquã. Nunc enim dabis, alioquin tollã ui. †Erat ergo peccatũ puerorum grãde nimis corã dño: qa †detrahebant homines ſacrificio domini. Samuel autem miniſtrabat ante faciem domini puer ac-

c d e f g h i k l

Nicolaus de Lyra.

& delitijs temporalibus. Pro panibus ſe locauerunt, quia pro ſeruanda & ſuſtentanda vita ſua libenter ſuppoſuiſſent ſe ſeruituti Eſther & Mardochæi. vnde Eſther vij. dicitur, ꝙ Aman rogauit Eſther reginã pro anima ſua, & famelici ſaturati ſunt i. Iudęi qui tunc erant pauperes & abiecti, per Eſther & Mardochęũ fuerũt eleuati ꝑ totum imperiũ Aſſueri. Donec ſterilis peperit plurimos. i. Ieruſalẽ ſiue Iudæa, quæ ſecundum Hebręos modò dicitur ſterilis, eò ꝙ Iudæi q ſunt eius filij inde ſunt eiecti, & per orbem diſperſi: pariet tñ plurimos, vt dicũt, qa in aduẽtu Meſſię quẽ expectãt, dicunt Ieruſalem & Iudęam debere repleri filijs Iſrael ibidẽ de diuerſis mũdi partibus congregandis, & dicũt ꝙ tũc omnes alienatiões ſubijcient eis. Et quæ multos habebat filios, infirmata eſt, i. Roma ſiue Romanum imperiũ, qđ vaſtauit Iudęã & diſperſit Iudęos, tũc debilitabit, & ad nihilum deducetur. Sed illud qđ hîc dicit, de partu ſterilis, ſcđm veritatẽ intelligit de eccleſia q̃ prio videbat ſterilis ꝓpter paucitatẽ fideliũ: ſed peperit plurimos in cõuerſiõe multitudinis gẽtiũ ad fidẽ. Et ſic exponit Apoſtolus ad Galatas. iiij. capitu. Lætare ſterilis &c. Et q̃ multos habebat filios, infirmata eſt. i. ſynagoga, vt patet ꝑ orbẽ vniuerſum. Dñs mortificat. Hîc cõſequẽter oſtẽdit ſcđm dictũ Ionathan filij Oziel, vnde prędicta contingant. ſ. ex virtute diuina, q̃ põt mortificare viuentes, & viuificare mortuos. i. potentes huius ſeculi deducere ad nihilum, & abiectos & impotentes, qui quaſi mortui & deſcẽdentes ad inferos computant, reducere ad proſperum & potentem ſtatum. Et eodem modo exponitur quod ſubditur: Dominus pauperẽ facit & ditat, humiliat & ſubleuat: qa ſcđm ipſum populum Iudaicum quem depauperauit & humiliauit per Romanos, ditabit & ſubleuabit ꝑ regẽ Meſſiam, & ſic eleuabit eum de ſtercore vilificationis ad ſedem glorię & exaltationis temporalis. Dñi enim ſunt cardines terræ. In Hebræo habetur: Fortes terræ. Et poſuit ſuper eos orbem. quia terra tenet infimum locum, ſicut in domo fundamentum. Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit, ne ruant in culpam, & inde in gehennam. Et impij in tenebris conticeſcent ſcilicet in tenebris gehennæ. Quia non in fortitudine ſua roborabitur vir, quia non poteſt propria virtute ſubſiſtere, niſi diuina virtute ſuſtentetur. Dominum formidabunt aduerſarij eius. i. omnes Gẽtiles, quos vocat oẽs extra ſectam Iudaicam exiſtentes: & ideo vocat

ideo vocat eos aduerſarios dei, & in aduentu Meſſiæ deterreri & ſubiugari: Ideo ſubditur. Dominus iudicabit fines terrę, reddẽs pœnam pro peccatis perpetratis. Et dabit imperium regi ſuo. i. Meſſiæ futuro ſecundum ipſos. Et ſublimabit cornu. i. poteſtatem Chriſti ſui id eſt Meſſiæ, quod idem ſignificat. Meſſias enim Hebraicè, Chriſtus Grędcè, & vnctus Latinè idem ſignificant. Reges enim per inunctionem inſtituebantur, & Iudæi expectant Meſſiam futurum regem, & dominari temporaliter ſuper totum mundum. Ex prædictis patet, ꝙ expectant prædictum Meſſiam circa ceſſationem Romani imperij. & ſecundum veritatem ille qui tunc veniet in maxima poteſtate temporali erit Antichriſtus, ſecundum qđ dicit Apoſtolus. ij. ad Theſſa. ij. a. vbi ſignum præcedens aduẽtum Antichriſti, dixit eſſe ceſſationem Romani imperij, dicens: Quoniam niſi venerit diſſenſio primùm. i. diſceſſio à ſubiectione Romani imperij, ſecundum qđ exponũt doctores. & reuelatus fuerit homo peccati filius perditionis. i. Antichriſtus &c. a ¶Puer au. Ex hoc patet, quod ſuprà dictum eſt, ſcilicet ꝙ Elcana pater Samuelis fuit de tribu Leui, aliter filius eius non poſſet miniſtrare in templo domini. b ¶Porro. Hîc cõſequenter deſcribitur malitia filiorum Heli & Samuelis, quæ fuit occaſio terminãdi regimen iudicum, & inchoandi regimen regum. Primò igitur deſcribitur malitia filiorum Heli. Secundò filiorum Samuelis, ca. viij. Prima in duas, quia primò deſcribitur filiorum Heli tranſgreſſio. Secũdo trãſgreſſiõis punitio, ibi: Venit autem vir dei. Circa primum deſcribendo filiorum Heli malitiam ſcriptura ſimul exprimit Samuelis iuſtitiam, vt oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcant. Primò ergo exprimitur malitia filiorum Heli, cùm dicitur: Porro filii Heli, filii Belial. i. abſq; iugo legis diuinę. Ideo ſubditur: c ¶Neſcientes dominum neq;. de mandato filiorum Heli qui erant ſacerdotes ſub patre ſuo. d ¶Et habebat fuſcinulam tridentem in manu ſua &c. id eſt inſtrumentum ad extrahendum carnes habens tres dentes. e ¶Etiam antequam. ſcilicet filij Heli, quia ad eorum officium pertinebat cremare adipes ſacrificiorum ſuper altare holocauſtorum. f ¶Da mihi carnem vt coquam ſacerdoti. In Hebræo habetur: Da mihi carnem ad aſſandum ſacerdoti. propter hoc enim volebant accipere carnem crudam, vt coqueretur & pararetur ad eorum voluntatem contra dei legem. g ¶Incẽdatur primũ iuxta. Illud enim de ſacrificijs debebatur domino, & ideo primũ debebat ſibi offerri. h ¶Erat ergo peccatum pue. Dicuntur autem pueri moribus non ętate: quia iam erant homines prouecti. i ¶Quia detrahebant homines. Propter quod peccatum eorum erat contra deum: & redundabat in totum populum. Conſequenter iuxta iſtorum malitiam deſcribitur innocentia Samuelis, cùm dicitur: k ¶Samuel. nõ in officio ſacerdotali, ſed in miniſterio ſibi competenti. l ¶Puer accin. i. eſt promptus & paratus.

Ephod line

Moraliter

*b ¶Porro. Et ideo per ipſos ſignantur mali ſacerdotes nouę legis, quorum puer. i. ſenſualitas, q̃ tẽdit delectabilia carnis ſicut puer ad irrationabilia. habet fuſcinulam tridentem, & per vnum dentem ſignatur concupiſcentia carnis, qua attrahuntur corporis delectabilia: per alium verò concupiſcentia oculorum, qua attrahuntur bona temporalia: per tertium verò ſuperbia vitæ, qua attrahũtur dignitates & excellentię. Ad hęc enim tria ſibi attrahenda ſupramodum ſtudent mali curati, clerici & prælati. h ¶Erat ergo peccatum puerorum. Sic eſt hodie, quia propter malam vitam clericorum, curatorum & prælatorum, multi laici tam de principibus q̃ de vulgaribus retrahuntur à bonis operibus, & ad mala dilabunt. Grego. in paſtora. Cum paſtor per abrupta graditur, conſequens eſt, vt grex ad præcipitium ſequatur.

Margin notes: F †aſſem; †ſo. di. c. de his verò; †vel cõtemnebant.; G; †vel cõſuetudo aut ſacerdotũ cũ pplo erat, ꝙ qcunq;; Diuiſio; H

A a ¶ Tunicam. Tunica quam faciebat Anna.i.gratia, & puero tradebat inceptiua doctrina eſt,qua fideles prima rudimenta accipiunt.vnde: Lac vobis potum dedi,non eſcam.Superhumerale verò lineū caſtitatē & cōtinentiā cū bonis operib⁹ ſignat. Qui eñ domino miniſtrare deſiderat,neceſſe eſt vt caſtè & cōtinenter uiuat,& bonis operib⁹ ſe exerceat. b ¶ Si pecca. Non eo modo peccat in virū,quo peccat in deū:qa peccare in virū,i.cōtra ꝓximū leui⁹ eſt & venialius.In deū verò peccare.i.à cultu ei⁹ recedere,impietatis peccatū eſt, qd̓ difficilius punit̃,& tardius remittit̃.Et cū qs in virū peccat,placato viro facit ſibi deum placabilem.Sed cùm quis in deum peccat,quis orabit pro eo:id eſt ꝑ quē ſibi deum faciet propitiū? Nō ꝙ nulla ſperanda ſit venia eis qui in diuino peccant officio: ſed maior eſt pœna,& tardior venia his qui in rebus deo ſacratis offendunt, ꝙ̄ ſi verbo vel facto læſerint proximum.quia quātò maior gloria,tātò grauior offenſa. ☞ Patris tui

1. Cor .3.a.

In deū peccare.

a ¶Superhumerali.¶Non eo quo induebatur pontifex.illud enim quatuor coloribus diſtinguebatur:hyacintho,cocco, byſſo,& auro.¶Quod minoribus gradibus conceſſum erat.

a cinctus ephod lineo:& tunicam b
paruam faciebat ei mater ſua,
quam afferebat† ſtatutis diebus,
aſcendens cum uiro ſuo, ut im
molaret hoſtiam † ſolennem, &
uotum ſuum: & benedixit Heli
Elcanæ & uxori eius, dixitq́ꝫ ei:
Reddat tibi dominus ſemen de
muliere hac,pro † fœnore quod
commodaſti domino. Et abie
runt in locum ſuum. Viſitauit er
go dominus Annam, & conce
pit,& peperit tres filios & duas
filias. Et magnificatus eſt puer c
Samuel apud dominum. Heli d
autem erat ſenex ualde. Et audi e
uit omnia quæ faciebant filij ſui
uniuerſo Iſraëli,& quomodo dor f
miebāt cū mulieribus quæ †obſer
uabant ad oſtiū tabernaculi*. Et
dixit eis: Quare facitis res huiuſ g
cemodi,quas ego audio res peſſi
mas ab omni populo? Nolite fi
lij mei. Non eſt enim bona fama
quā ego audio,ut trāſgredi facia h
b tis populū domini. Si peccauerit i
uir in uirum,†placari ei poteſt de
us.† Si autem peccauerit in deū k
uir,†quis orabit pro eo? Et non l
audierunt uocem patris ſui,quia m
dominus uoluit occidere eos.
Puer autem Samuel†proficiebat n o
atq́ꝫ creſcebat, & placebat tam p
deo quàm hominibus. Venit au q
tem uir dei ad Heli,& ait ad eum:
Hęc dicit dominus: Nunquid nō r
apertè†reuelatus ſum domui pa
tris tui, cùm eſſet in Ægypto in
domo Pharaonis? Et elegi eum
ex omnibus tribubus Iſraël mihi
in ſacerdotem,ut†aſcēderet ad al
tare meū,& adoleret mihi incen
ſum,& portaret corā me ephod, s
& dedi domui patris tui oīa†de ſa t
crificijs filiorū Iſraël. Quare†cal v
ce abieciſtis uictimā meā & †mu
nera mea, quæ præcepi,ut offer

† annuatim

† anniuerſariam

† cōmodato

† congregabantur LXX. aderāt vt ſci'. cet ieiunijs & orationi b⁹ vacarēt.

*eccleſię vl' teſtimonij

† iudicabit illum deus vel iudex,dictio Hebręa & deum & iudicē ſignificat. Chal. interpr. nōne adducēt coram iudice,& audiet verba illorum,& diuidet inter illos.i.dirimet litem q̄ īter illos eſt

† vl' diiudicabitur cū illo .i. quis erit pur⁹ vt iudicet cū illo ſiue vt iudex cōſtituatur cum illo vl' pro illo,& dicat, faciemus iudiciū inter vos ſic & ſic:vel quis iudicabitur pro illo.i. quis ingredi au ſ⁹ erit iudiciū pro illo cū dño Chald. interp. à quo rogabit & remittet̃ ei?

† ambulabat

† manifeſtaui me

† vel vt offerret ſuper

† ignita. i. oblationes quę igni cōſumuntur,

† calcitratis contrà

† oblatiōes meas

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Ephod. Non eſt tale veſtimentū ſicut ephod ſummi ſacerdotis:quod alio noīe dicitur ſuperhumerale,de quo habet̃ Exo.xxviij.ſed erat quędā veſtis linea, qua vtebantur Leuitę in ſuis officijs miniſtrando. b ¶ Et tu. In Hebręo habetur: Et palium paruū. Cętera patent vſq́ꝫ ibi: c ¶ Et magnifi. Ex quo patet ſuæ bonitatis augmentum. d ¶ Heli autem. Hîc reuertitur ſcriptura ad deſcribendum malitiam filiorum Heli,quia patri arguenti non acquieuerunt,ſed obſtinati in malitia remanſerūt. Et hoc eſt quod dicitur: e ¶ Et au. retrahentes eum à ſacrificijs domini ꝓpter prędicta. f ¶ Et quomo. Iſtę erant mulieres quę veniebant, vt purificarentur poſt partum,vt præcipitur Leuit.xij.& filij Heli ſolicitabant eas,& aliquas decipiebant. g ¶ Et dixit. Reprehendit eos nimis molliter.propter quod dicit Hieron.ſuper locum iſtum: Heli pro iniquitate filiorum ſuorum dānatus eſt,corripuit qdē eos,ſed lenitate pr̄is,non autoritate pōtificis.& qa eos tenebat̃ corripe:iō non ſolū ꝓ iniqtate filiorū ſed etiā ꝓ ſua fuit punitus. h ¶ Vt tran. qa ſicut dictū eſt,ꝓ malitia eorū populus retrahebatur à ſacrificijs debitis,& à debita reuerētia erga deum. i ¶ Si peccaue. per orationes & ſacrificia. k ¶ Si au. q.d. remittetur ſibi per talia,non qa tale peccatum ſit ſimpliciter irremiſſibile,ſed quia de difficili eſt remiſſibile. Et per talem modum dicit ſaluator Matth.xij.c. Qui autem dixerit verbum cōtra ſpiritumſanctū, non remittetur ei in hoc ſeculo,neq́ꝫ in futuro. l ¶ Et non audierunt. Ex quo patet eorum obſtinatio. m ¶ Quia domi. Contrariū aūt videtur dici Ezech.xxxiij c. Nolo mortem peccatoris &c. Dicendum, ꝙ deus nō vult mortem peccatoris per ſe, ſed ꝑ ſe vult iuſtitiam ſuam,ſicut & bonitatem,ad quam ſequitur punitio peccatoris, quę aliqñ fit per mortē corporalem,& aliqñ cum hoc per modū gehēnę. n ¶ Puer au. Hîc conuertitur ſcriptura ad deſcribēdum Samuelis iuſtitiam,iuxta filiorum Heli malitiam rōne ſuprà dicta, cùm dicitur: o ¶ Proficiebat. ætate.ſ.& virtute. p ¶ Et placebat,ſicut dicitur de ſancto Sebaſtiano: Neceſſe erat,vt quem deus tanta perfuderat gratia, ab omnibus amaretur. q ¶ Venit au. Hîc conſequenter deſcribitur tranſgreſſionis filiorum Heli punitio: Et primò deſcribitur huius punitionis denūtiatio. Secundò executio ca.iiij. Prima in duas,qa primò denuntiatur per nuntium extraneū, Secūdò per diſcipulum ſubiectum.iij.ca. Circa primū dicitur: Venit autem

B

†ſo.di.c.alienū.De.pœ.di.1.§.ꝙ autem.

nit autem Huius viri nomen nō exprimitur:& ideo circa hoc variē dicitur. Ab antiquo dixerunt aliqui,ꝙ fuit Phinees,filius Eleazari ſacerdotis qui adhuc viuebat. Sed hoc videtur impoſſibile, quia Phinees ante mortem Moyſi iam erat ad minus.xxx.annorum vel circiter:quia tunc factus fuit Phinees princeps exercitus contra Madianitas,vt habetur Nu.xxxj. Item à morte Moyſi vſq́ꝫ ad mortem Heli antè quàm pauco tempore vir iſte dei venit ad Heli, fluxerunt anni trecenti.lvij. Quod declaratur ſic:quia ducatus Ioſue incepit immediatè à morte Moyſi. Tempus autem ipſius Ioſue quo præfuit.non exprimitur in ſcriptura:ſed continetur ſub tempore Othoniel qui ei ſucceſſit, & hoc tempus fuit .xl. annorum,vt habetur Iudic.iij. Poſt ipſum Aod prę fuit.lxxx.annis,Iudicum.iij. Poſtea Delbora.xl.Iudicum. v. Poſtea Gedeō xl.Iudicum.viij. Poſtea Abimelech tribus annis, Iudicum.ix. Poſt eum Thola. xxiij. Iudicum.x. Poſt Thola,Iair.xxij. Iudicum x. Poſt Iair filij Iſrael fuerunt ſine iudice xviij. annis quibus ſeruierunt Philiſthæis, & filijs Ammon, vt habetur Iudicum.x. Poſtea Iephte præfuit ſex annis, Iudicum xij. Poſt eum Abeſan, annis ſeptem,Iudicum.xij. Poſt eum Ahialon.x.Iudicum.xij. Poſt eum Abdon. viij. Iudicum.xij. Poſt eum Samſon.xx.Iudicum.xvj. Poſt eum Heli.xl.vt habetur.j.Reg.iiij. qui ſimul iuncti faciunt annos.ccclvij. Alij verò dixerunt,ꝙ iſte vir dei fuit Helias propheta. Sed hoc etiam videtur impoſſibile,quia ante mortem Heli,iam Helias fuiſſet.xx. annorum & plus,cùm hîc dicatur vir ſecundum eos. Item à morte Heli vſq́ꝫ ad tēpus quo Helias fuit raptus,vt habetur.iiij. Regum.ij.ca.fluxerunt anni.ccviij. Quod declaratur ſic:quia Samuel prę fuit poſt Heli, cuius tempus non exprimitur:& ideo continetur ſub tempore Saulis,& iſtud tempus fuit.xl.annorum,vt habetur Act.xiij. Poſt Saul regnauit Dauid xl.annis.ij.Reg. v.g. Poſt Dauid Salomon.xl.iij. Regum. xj. Poſt eum Roboam.xvij.iij.Reg.xiiij. Poſt eum Abia tribus annis.iij.Regū. xv. Poſt eum Aſa.xli.iij.Regum.xv. Poſt eum Ioſaphat.xxv.iij.Regum.xxij. Poſt eum Ioram annis duobus vſq́ꝫ ad mortem Ochoziæ regis Iſrael, vt habetur.iiij. Regum.j. qui anni ſimul iuncti faciunt annos.ccviij. Huic autem Ochoziæ Helias denuntiauit mortem ſuam vicinam antequā raperetur, vt habetur.iiij. Regum.j. Propter quod, alij dicunt,ꝙ iſte vir dei de quo hîc agitur, fuit angelus in ſpecie viri. Hebręi autē moderni dicunt,ꝙ fuit Elcana pater Samuelis à deo miſſus ad ipſum Heli arguendum,& pœnam debitā ſibi ac filijs ſuis nūtiandum, Ideo ſubdit̃: r ¶ Hæc dicit dominus. Nunquid nō aperte reuelatus ſum. De iſta reuelatione autem habetur Exodi iiij.vbi dicitur ꝙ Aaron à quo deſcendit iſte Heli,vt dictum eſt ſuprà.j.capitulo per domini reuelationem iuit obuiam fratri ſuo Moyſi: & tunc reuelatum fuit ſibi, ꝙ futurus erat ſummus ſacerdos,vt hîc dicitur, licet Exodi quarto non exprimatur. s ¶ Et portaret ephod coram me. Id eſt ſuperhumerale,cui coniunctum erat rationale iudicij,vt habetur Exodi.xxviij. t ¶ Et dedi domui patris tui omnia de ſacrificiis filiorum Iſrael id eſt omnia ad ipſos pertinentia;quia aliqua de ſacrificijs cremabant̃ ad honorē diuinū,& aliqua erant ipſorum offerentium in ſacrificijs pacificorum,vt frequenter ſuprà dictum eſt. v ¶ Qua.i.contēptibilē reddidiſtis,qa filij Heli prius accipiebant partem ſuam,ꝙ̄ pars diuina offerretur,& cremaret̃. Et quia aliquā do accipiebant pro ſe illa quæ debebant deo offerri:ideo ſubditur: Et magis

C

Supputatio temporis à Moyſe ad Heli

D

Diuiſio

a ℭ Patris. Aaron.ſ. Quis em̃ alius fuit in AEgyptiaca ſeruitute, q̃ poſt liberationem electus ſit in ſacerdotem? Quicunq; em̃ ex ei⁹ genere eſt, cùm videt ſacerdotium Chriſtianorum pollere per mundũ ſibi autem eſſe ſubtractũ, dolore & mœrore tabeſcit. b ℭ AEmulum. Rabanus. AEmulus domus Heli fuit, Sadoch ſacerdos, qui abiecto Abiathar à Salomone ſacerdotium ſuſcepit. Vñ proiecit Salomon Abiathar ne eſſet ſacerdos domini, vt impleretur verbum domini quod locutus eſt ſuper domũ Heli. c ℭ Vt deficiant. Raba. Augu. vt ſemper ſcilicet ſit de domo Heli in domo domini, qui in dignitate ſacerdotij videns alium ſubſtitutum, & ſe deſtitutum, deficiat animo & tabeſcat. Hęc aũt mutatio ſacerdotij in Chriſto plenè completa eſt q̃ à Samuele figurata. poſt Samuelem enim ſacerdotes fuerũt de genere Aaron, Sadoch, & Abiathar, & alij vſq; ad tempus Chriſti. d ℭ Et animam. Raba. Auguſt. Non habet deus animam, ſed tropicè dicitur animam habere, ſicut manus & pedes, & cętera corporis membra. De Samuele autem dici poteſt, quia in omnibus deo paruit. Chriſtus autem in omnibus deo patri placuit. Vnde: Quę placita ſunt ei facio ſemp. Cui pater ędificauit domum, quæ domus nos ſumus, ſi fiduciam & gratiam & gloriam ſpei vſq; ad finem retineamus. De Samuele autem dici non poteſt, q̧ ædificata ſit ei domus fidelis, quę coram Chriſto domini, id eſt Samuele incedat cũctis diebus, cum legamus in ſequentibus, quia filij eius poſt auaritiam declinauerũt. Niſi fortè domum eius plebem Iudaicam accipiamus: quæ cũctis diebus ſacerdotij eius domino ſeruiuit. Vnde: Et requieuit domus Iſrael poſt dominum. e ℭ Futurum. Raba. Non propriè de domo Heli hoc dicitur, ſed de domo Aaron, de cuius genere vſq; hodie veniunt & conuertũtur. f ℭ Buccel. Ra. Panis quem ego dabo caro mea eſt p̃ mũdi vita. Quia dixerat ſe dediſſe cibos domui Aaron de victimis veteris teſtamenti, quæ fuerunt ſacrificia Iudęorum: dicit eſſe poſtulandam bucellam panis ad comedendum, quod eſt ſacrificium Chriſtianorum & pabulum animarum.

3. Regũ. 2. e.
† tabernaculo
† ſaginetis vos de primitijs
Deus quõ aĩam habere dicatur.
Iohan. 8. d.
† cõtemnentur,
ĩ. 8. a.
† inimicum in habitaculo
1. Reg. 7. a.
F
Iohan. 6. f.
† vt conſumã oculos ſuos
† oĩs multitudo dom⁹ tuę moriẽtur iuuenes

rentur in † templo, & magis hono- a
raſti filios tuos quàm me, ut
a ℭ Non contenti parte conceſſa vobis.
† cõmedereris primitias omnis ſa
crificij Iſraël populi mei? Pro-
pterea ait dominus deus Iſraël:
Loquens locutus ſum, ut domus b
a tua & domus patris tui miniſtra
ret in conſpectu meo uſque in
a ℭ Non q̧ vmbra æterna, ſed veritas.
ſempiternum. Nunc autem, dicit
dominus: Abſit hoc à me. Sed d
a ℭ Sicut Samuel.
quicũq; honorificauerit me † glo e
rificabo eum. Qui autẽ contem- f
nunt me, † erunt ignobiles. Ecce g h
a ℭ Noui teſtamenti in quo non eſt ſacerdos ſecundum Aaron.
b ℭ Dignitatem & robur ſacerdotij.
dies ueniunt, & præcidam brachi
ℭ Aaron.
um tuum, & brachiũ domus pa-
a ℭ Sacerdos magnus.
tris tui, ut non ſit ſenex in domo
ℭ Chriſtianum populum.
b tua. Et uidebis † æmulum tuum i
in templo, in uniuerſis proſperis
Iſraël, & non erit ſenex in domo k
tua omnibus diebus. Verũtamẽ l
non auferam penitus uirum ex te
c ab altari meo, † ſed ut deficiant m
oculi tui, & tabeſcat anima tua,
a ℭ Hoc impletum eſt quando Saul iuſſit interfici ſacerdotes de ſtirpe eius b ℭ Vel infidelitate, vel gladio Titi.
& † pars magna domus tuæ mo-
rietur cùm ad uirilem ætatem ue
a ℭ Mutandi ſacerdotij, mors enim filiorum ſignificat mortem non hominis ſed ſacerdotij.
nerit. Hoc autẽ erit tibi ſignum, n
quod uenturum eſt duobus filijs
tuis, Ophni & Phinees: In die o
ℭ In bello.
una morientur ambo. Et ſuſcita p
bo mihi ſacerdotem fidelem, qui
a ℭ Vnde: Quæ placita ſunt ei facio ſemper.
d iuxtà cor meum & animam me-
a ℭ Eccleſiam, vel Ieruſalem ſupernam.
am faciet, & ædificabo ei † do- q
a ℭ Domus. ℭ Conuerſabitur.
ℭ De morte ad vitam.
mum fidelem, & ambulabit co-
ram Chriſto meo cunctis die-
e bus. Futurum eſt autem, ut qui- r
cunque remanſerit in domo tua,
ueniat ut † oretur pro eo & offe-
a ℭ Ori⁸ confeſſionem. b ℭ Sacrificium ſalutare abiectis carnalibus.
rat nummum argenteum, & tor
tam panis, dicátque: † Dimitte s
a ℭ Id eſt ipſam plebem Chriſto ſacerdote pollentem. vnde: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium &c.
me obſecro ad unam partem ſa-
f cerdotalem, ut comedam buc-
cellam panis.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Et ma. Et quia Heli tenebatur filios ſuos corripere de contemptu diuino, ideo dicitur hîc magis honoraſſe filios ſuos q̃ deum. b ℭ Loquens. De domo patris ſui bene inuenitur hoc ſcriptum, quia ipſi Aaron de quo iſte Heli deſcẽdit, à deo fuit datum ſacerdotium, vt habetur Exod xxviij. Sed de iſto Heli q̧ cõceſſum fuerit à deo ſibi ſacerdotium & domui eius, non inuenitur niſi in iſto loco. Et ideo dicũt hîc Hebręi, q̧ illi qui deſcenderunt de Aaron per Eleazar, quibus ex ordinatiõe diuina debebat̃ ſacerdotium ante tempus Heli, fuerunt negligentes in reprehenſione & doctrina populi Iſrael: qui declinabat ad idololatriã & ad alia enormia peccata; ideo iuſto dei iudicio tranſlatũ fuit ſummũ ſacerdotium de filijs Eleazar ad filios Ithamar in iſto Heli. Deus enim ſuo iudicio iuſto mutat tempora & ætates, transfert regna atq; conſtituit, vt dicitur Dan. ij. Et eodem modo dicendum eſt de ſummo ſacerdotio, & alijs dignitatibus. c ℭ Abſit. Ex hoc patet, q̧ p̃miſsiones diuinæ & collationes alicuius boni habendi futuris temporibus intelliguntur ſub conditione. ſ. ſi illi quibus fiunt tales promiſsiones vel collationes bene ſe habuerunt in vtendo. Ideo ſubditur: d ℭ Sed quicun. Bene vtendo ſummo ſacerdotio vel alia dignitate. e ℭ Glorifica. Conſeruando eum in ſtatu ſuæ dignitatis. f ℭ Qui au. Abutendo collata ſibi poteſtate. g ℭ Erunt igno. Quia deijcientur à ſtatu ſuæ dignitatis. h ℭ Ecce dies. Id eſt poteſtatem ſummi ſacerdotij, quod impletum fuit tempore Salomonis, qui abiecto Abiathar de ſummo ſacerdotio, qui deſcenderat de Heli, inſtituit Sadoch ſummũ ſacerdotem, qui deſcenderat de Eleazar, vt habetur. iij. Reg. ij. Et tunc redijt ſummum ſacerdotium ad primam lineam. i ℭ Et vi. i. ipſum Sadoch & poſteros eius. Tamen Heli in perſona ſua non vidit hoc, quia mortuus fuit antè per annos. lxxx. Quod patet quia poſt Heli Samuel & Saul pręfuerunt. lx. annis, & Dauid rex. xl. vt dictum eſt ſuprà eodem capitulo. Sed illi qui deſcẽderunt de Heli hoc viderunt, in quibus ipſi Heli quodammodo remanſerat, ſicut homo mortuus in filio viuente, ſecundum illud Eccle. xxx. a. Mortuus eſt pater eius, & quaſi non eſt mortuus, ſimilem enim reliquit ſibi poſt ſe. k ℭ Et non. Quia filij ſui interfecti fuerunt in virili ætate, vt habetur. ĩ. ca. iiij. Hoc etiam poteſt referri ad ſacerdotes quos Saul fecit interfici, vt habetur. ĩ. xxij. qui deſcenderant ſaltem pro maiori parte de Heli. l ℭ Verunta. Quia poſt inſtitutionem Sadoch in ſummo ſacerdotio remanſerunt aliqui de domo Heli in officio ſacerdotum minorum. Iſtud tamen erat quodammodo in confuſionem & anxietatem ipſorum, eò q̧ videbant ſe deiectos à ſummo ſacerdotio, & alios loco eorum poſitos. Et hoc eſt quod dicitur: m ℭ Sed vt. ſ. in filijs tuis; licet nõ in perſona tua. n ℭ Hoc autẽ. i. mors filiorum tuorum. o ℭ In die. Futura de propinquo erit ſignum, quod alia certitudinaliter euenient poſtea. ſ. interfectio ſacerdotum p̃ Saulem, & translatio ſacerdotij ad Sadoch per Salomonem. p ℭ Et ſuſ. i. ipſum Sadoch. q ℭ Et a. &c. i. Salomone. r ℭ Futurum. Quia inferiores ſacerdotes habebãt recurrere ad ſummum ſacerdotem, vt pro eis oraret, & faceret ei oblationem. In Hebræo habetur: Veniat ad inclinandum pro ſe in obolo argenteo &c. Quod ſic exponunt Hebræi, q̧ ſacerdotes remanentes de ſtirpe Heli, futuri erant humiliare ſe coram ſummo ſacerdote, & orare vt poſſent ſeruire in templo pro pretio oboli argẽtei & tortæ panis in die. Et litera ſequens videtur concordare, cùm dicitur: s ℭ Dicatq;. Obolus autem eſt viceſima pars ſicli, vt habetur Exodi. xxx.

ℭ In. j. Regum. ca. ij. vbi dicitur in poſtilla. Ad cuius intellectum ſciendum, q̧ dictio Hebraica quæ ponitur hîc. ſ. Sibea eſt æquiuoca &c.

† incuruet ſe pro nummo argenteo, & burcella. i. petẽs nummum &c.
† honorificabo
H
Eſa. 38. b.
Iohan. 6. f.
† vel domũ ſecuram,

ADDITIO.

Illa dictio Hebraica ſcilicet Sibea non eſt propriè ęquiuoca prout hîc ponitur: ſolũ enim ſignificat ſeptem in propria ſignificatione, licet ſaturitatem ſignificet ſecundum etymologiam. ſed translatio noſtra quę dicit plurimos, ex alia ratione obtinet veritatẽ. Nã in Hebraico aliqñ ſeptẽ accipitur p̃ pluribus; vt intelligatur numerus determinatus pro indeterminato. vt ibi: Apprehẽdẽt ſeptem mu. virũ vnum, Eſa. iiij. a. & ſic in alijs locis. quod idem eſt ac ſi diceret: plures mulieres apprehendent virum vnum, prout ibidem exponitur. Et ſic translator noſter in hoc loco nõ ſolũ ſenſum ex ſenſu, ſed etiam verbum ex verbo tranſtulit.

† Iunge me quæſo vni parti ſacerdotali,

Cap. III.

A a ℂ Pretioſus. Ra. Vnde in diebus illis nõ erat viſio manifeſta. Propter peccata em̃ populi & ꝑlatorũ nõ apparebat dñs ꝑ viſiões vel ꝑ angelicas reſponſiones, ſicut patribus apparuit. b ℂ Lucer. Rab. q̃ ardebat in tabernaculo añ lucẽ diei. Sub luce em̃ diei extinguebat̃, lucebat autẽ vſq; in mane. Vel hoc ſignificat, ꝙ Heli in cęcitate permaneret, donec funditus cum prole ſua extingueret̃. i. moreretur. ℂ Myſticè autẽ cæcitas Heli, ſignificat cęcitatem Iudæorũ, q ꝑſentem ſaluatorem non agnouerunt, nec fulgorẽ miraculorũ eius, nec doctrinã, donec ſacerdotiũ cũ populo & tẽplo euerteret̃. c ℂ Tinnient. Rab. Cõminatio dei eſt ſuꝑ Heli & ſuꝑ domum eius, qa. ſ. pro peccato filiorum Heli priuabatur ſacerdotio domus dñi: vñ aures audientium tinnient ſtupore vehemẽti.

Hæc faciat

† vel rarus

Myſticè

† dormie-

† Antequã lucerna dei ex intelligeret Samuel ſignificat nocte fuiſſe qñ interim lãpas ardebat i tabernaculo dñi

Diuiſio

Cap. III.

a Puer autem Samuel miniſtrabat domino coram Heli, & ſermo domini erat † pretioſus. In diebus illis non erat uiſio manifeſta. Factum eſt ergo in die quadam, Heli † iacebat in loco ſuo, † & ocu- b c

(Præ nimia ætate.)

li eius caligauerant nec poterat uidere † lucernam dei antequam extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo domini, d e

a (Trina vocatione poteſt intelligi, quia erat futurus propheta, dux & ſacerdos.)

ubi erat arca dei. Et uocauit dominus Samuel: Qui reſpondens ait: Ecce ego. Et cucurrit ad Heli & dixit: Ecce ego: Vocaſti enim me. Qui dixit: Non uocaui: Reuertere & dormi. Et abijt & dormiuit. Et adiecit dominus rurſum uocare Samuelem. Conſurgensq; Samuel abijt ad Heli, & dixit: Ecce ego, quia uocaſti me. Qui reſpondit: Non uocaui te fili mi: Reuertere & dormi. f g

a (Quia prophetiæ myſterium non erat ei reuelatus ſermo diuinus.)

Porrò Samuel necdũ ſciebat dominũ nec reuelatus fuerat ei ſermo dñi. Et adiecit domin⁹ & uocauit adhuc Samuelẽ tertiò. Qui conſurgẽs abijt ad Heli & ait: Ecce ego, qa uocaſti me. Intellexit ergo Heli, qa dñs uocaret puerũ, & ait ad Samuelem: Vade & dormi. Et ſi deinceps uocauerit te dices: Loquere dñe, qa audit ſeruus tuus. Abijt ergo Samuel, & dormiuit in loco ſuo. Et uenit dñs & ſtetit, & uocauit ſicut uocauerat ſecũdò: Samuel Samuel. Et ait Samuel: Loquere, qa audit ſeru⁹ tuus. Et dixit dñs ad Samuelẽ: Ecce ego facio † uerbũ in Iſraël, qđ quicunq; audierit, tinniẽt ambę aures ei⁹. In die illa ſuſcitabo aduerſum Heli oĩa quæ locutus ſum ſuꝑ domũ eius. Incipiã, & cõplebo. Prędixi em̃ ei, ꝙ iudicatur⁹ eſſem domũ eius in æternũ ꝓpter iniqtatẽ eius, eò ꝙ nouerat † indignè agere filios ſuos, & nõ † corripuerit eos. Idcirco iuraui † domui Heli, quòd h i k l m n o c p q r s t

a (Quam in Chriſto admiſerunt.)

non expietur iniquitas domus eius uictimis & † muneribus uſq; in æternũ. Dormiuit autẽ Samuel uſq; mane, aperuitq; oſtia do-

NIC. DE LYRA.

Cap. III.

Puer au. Hîc conſequẽter deſcribit̃ denũtiatio pœnę futurę facta ipſi Heli ꝑ Samuelem ſibi ſubiectũ. Circa quã ſic ꝓcedit̃: qa primò deſcribit̃ reuelatio facta Samueli. Secũdò dictæ reuelationis denũtiatio ipſi Heli, ibi: Et Samuel timebat. Tertiò huius manifeſtatio toti Iſraeli, ibi: Creuit aũt Samuel. Circa primũ Samuel à dño vocat̃. Scd'ò punitio Heli futura ei reuelat̃, ibi: Et dixit dominus. Circa primũ ponit̃ cõditio tꝑis, cũ dicit̃: b ℂ Et ſer. qa propter malitiã filiorũ Heli & negligentiã patris in corrigẽdo ceſſauerãt rñſiões & reuelatiões domini. vñ in Hebręo habet̃ hîc: Et ſermo domini erat ꝓhibitus vel obturatus. & redit in eandẽ ſñiam cũ translatiõe noſtra: qa oẽ rarũ ꝓtioſum. c ℂ Et oculi. Hoc exponit̃ vno modo, qa nõ poterat videre de nocte, ſed aliqua poterat videre de die, quãdo lucerna tabernaculi erat extincta, qa extinguebat̃ qñ dies incipiebat clareſcere. Alio modo, ꝙ nõ poterat videre lucernã ardẽtẽ eò ꝙ offendebat viſum eius nimis debilitatũ. Sed iſtę expoſitiões nõ vident̃ cõuenientes, qa nullus eſt ita cęcutiens q non magis videat lucernã ardentẽ q̃ extinctã. & procedũt ex ſuppoſitione falſi, vt dicũt aliq. ſ. ꝙ hęc ſit vera litera: Nec poterat videre lucernã dei anteq̃ extingueret̃. In Hebręo em̃ ſic habetur: Et nõ poterat videre. Et hîc finit̃ verſus. quod autẽ ſequit̃ eſt principiũ verſus ſequentis: lucerna domini nondum extinguebatur, & Samuel dormiebat &c. Ad cuius intellectũ ſciendum: ꝙ in templo domini plures lucernæ ardebant de nocte q̃ de die: ita ꝙ aliquę extinguebant̃ in mane. Eſt igit̃ ſenſus: ꝙ adhuc non erat tꝑs extinguẽdi illas lucernas qñ Samuel iacens in lectulo ſuo fuit vocatus à dño, qa fuit vocat⁹ anteq̃ eſſet dies, & ſic extinctio lucernæ nõ refertur ad præcedentia. ſ. ad caligationem oculorum ipſius Heli: ſed ad ſequentia, videlicet ad denotationem temporis in quo reuelatio facta eſt Samueli. Et hoc idem dicit magiſter in hiſtorijs, & idem habetur libro de Hebraicis quæſtionibus. propter quod translatio noſtra videtur hîc corrupta per imperitiam aliquorum correctorũ qui duos verſus coniunxerunt in vnum, ſicut & in pluribus locis alijs factum eſt: Et ideo hîc conſequenter poſuerunt lucernã in accuſatiuo pro lucerna in nominatiuo:

B

† rẽ vnam

† prohibuerit

† domum

Propter

Propter quod videtur quòd iſta fuit veritas translationis noſtræ à principio: Oculi eius caligauerant & non poterat videre, & hîc terminatur verſus: Et ſequitur: Et lucerna dei antequam extingueret̃. Samuel dormiebat &c. e ℂ In tem. i. in excdra iuxta tabernaculum, vbi erant Leuitæ qui cuſtodiebant tabernaculum domini, in quo erat arca: intra tabernaculum enim nullus iacebat. g ℂ Et cucur. Credens ꝙ ab eo vocaretur: & ſic fecit tribus vicibus. Cuius ratio ſubditur: h ℂ Porro. i. modum loquẽdi ipſius domini cum prophetis. Sicut em̃ ars & natura procedunt de imperfecto ad perfectum: ita etiam reuelationes diuinæ ſecundũ proceſſum temporis: quia prophetę poſteriores ad tempus Chriſti appropinquantes habuerunt clariores reuelationes de Chriſto quàm priores: & ita frequenter fuit in eodem propheta: ꝙ à principio nõ habuit ita claram cognitionẽ ſicut poſtea. Et hoc patet in propoſito, quia Samuel à principio vocem domini audiens credidit eſſe vocem hominis, poſtea verò cognouit magis diſtinctè. Sequit̃ poſtea: i ℂ Et vocauit. Iſtud ſecundò, non refertur ad numerum vocationum domini, qui iam vocauerat Samuelem tertiò, vt habetur in textu: ſed refertur ad expreſſionem nomini Samuelis, quæ in qualibet vocatione fuerat duplicata. Ideo ſubditur: k ℂ Samuel. Poſita vocatione Samuelis à domino, hîc conſequenter deſcribitur ſibi facta reuelatio, cûm dicitur: m ℂ Ecce. i. faciã de propinquo: quia quod modicum diſtat, quaſi nihil diſtare videtur. n ℂ Verbum. i. factũ, vel rem ſignificandã verbo. o ℂ Qđ quicunque audie. i. erit attonitus præ admiratione & ſtupore. & hoc dicit̃ de captione arcę domini futura, prout habetur capitulo ſequenti: quia tale factum nunq̃ acciderat in Iſrael. Fuit enim magnę admirationis materia, ꝙ deus permiſit arcam capi ab infidelibus, quę tantę reuerentię erat, ꝙ ſi videretur diſcooperta à Leuitis & dei cultoribus, moriebantur, vt habetur Nu. iiij. & .j. ca. vj. q ℂ Prædixi. i. punitùrus. r ℂ Domum. ſ. Heli per interfectionem multorum & abiectionem aliorũ de ſacerdotio. s ℂ Idcirco. Id eſt firmiter & abſq; retractatiõe diſpoſui. t ℂ Quod. q̃tùm ad pœnam ordinatam ſeu diſpoſitam, licet fuerit expiata quantùm ad culpam & pœnam ęternam in illis qui verè pœnituerũt.

C

† j. 4. c.

D

Et Samue

Moraliter

Moraliter. a ℂ Puer autem. Sequitur: d ℂ Nec poterat videre. Lucerna. In hoc autem Heli tenet figuram inuidi, q nõ poteſt videre bonum proximi, quo lucet coram deo & hominibus per bonam famam. ſed quando diabolo procurãte extinguitur per infamiam tunc acutè videt. f ℂ Et vo. & nõ Heli ſacerdotẽ, quia veritas humilibus, & non altis ꝑ ſuperbiã reuelat̃. Mat. xj. b. Confitebor tibi pater dñe cęli & terrę: qa abſcondiſti hęc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. l ℂ Loque. Attẽtio nãq; mẽtis reqrit̃ ad hoc ꝙ dei locutio capiatur. p ℂ Suſcita. ſcilicet per virum dei, vt dictum eſt in fine præcedentis capituli. & iterum hoc monetur per Samuelem. quia bina monitio ꝑcedere debet ſententiam iudicialem. Per hoc etiam oſtenditur diuina benignitas, quia non ſtatim punit peccatorem, ſed patienter expectat eius emendationem.

† ꝙ maledicereteis filij ſui LXX. ꝙ maledicerẽt deo filij ſui,

† oblationibus

Et non ceci-

a ¶ Hec. Prouerbiũ erat apud Hebręos.
E Et eſt ſenſus: Si abſconderis mihi malũ qđ locut⁹ eſt tibi dñs de me, veniat ſup caput tuũ. b ¶ Et non. Ra. q̄a nihil ex his q̄ locutus eſt dñs, irritũ fuit. Cadẽt em̄ in terram v̄ba vacua, ꝓ nihilo habẽda & omniũ deſpectu calcãda, vñ Iob: Lux vultus mei nõ cadebat in terrã; q̄a in tãta grauitate vultũ tenere cõſueuerat, vt nõ cõtẽptibili lætitia reſolueref. Sed quoties hilarẽ ſe pñtibus exhibebat, certa cauſa vtilitatis eorũ hoc faciebat. c ¶ A Dan. Rabi. Hiero. Per terminos Iudææ vniuerſitatẽ plebis cõphendit. Dan vicul⁹ eſt in quarto à Paneade miliario, q̄ vſq; hodie ſic vocatur: Terminus Iudææ ꝓuinciæ cõtra ſeptẽtrionẽ: de quo Iordanis erumpẽs à loco ſortit⁹ eſt nomẽ. Ior quippe fluuiũ vel riuũ Hebręi vocãt, Dan interptaf iudiciũ vel iudicãs. d ¶ Berſabee. In tribu Iuda vel Simeonis eſt vicus grandis in viceſimo ab Hebron miliario, vergẽs ad auſtrũ: in quo Romanorũ poſitũ eſt pſidiũ: à quo incipiẽtes termini Iudææ tẽdunt vſq; ad Dan. Nec mirari debet quiſpiã, ſi ciuitates Iudæ in tribu Simeonis vł Beniamin reperiat. Tribus em̄ Iuda fortis & bellicoſa ſæpe aduerſarios ſuperãs, in oĩbus tribubus tenuit pricipatũ, iõ aliarum tribuũ ſortes in ei⁹ funiculo cõputanf, alioquin in medio tribus Iudæ habitaſſe Simeonem ſcriptura manifeſtat.
Iob. 29. d.

GLO. ORDI.
Cap. IIII.

E T factum. e ¶ Iſrael. Vir vidẽs deũ, vł fortis cũ deo, hi ſunt credẽtes. Philiſthijm cadentes poculo, ſ. dæmones, q̄ poculo ſupbiæ inebriati & ipſi ciciderunt, & hoĩes puertere feſtinãt. Cõtra quos Iſrael, i. fideles ne cedãt, ſed ſupent caſtrametanf iuxta lapidẽ adiutorij, i. legẽ Chriſti, vbi lapis, i. Chriſtus inueniẽ, de quo: Lapidẽ quẽ reprobauerunt ædi. Sed dũ fideles in lege dñi meditanf, vt deũ inueniant adiutorẽ. Philiſthijm ve. i. furorẽ nouũ: tunc q̄a fideles immũdi ſpũs diuinis legib⁹ amplius inſiſtere cõſpiciũt, ideoq; acriora ac noua certamina cõſtruũt, vñ in ſuis virib⁹ cõfidẽtes & in humana ſapiẽtia gloriãtes, ac p hoc gratiã euãgelij cõtẽnẽtes, quaſi quatuor milia immundi ſpiritus facilẽ pſternũt. f ¶ Iuxta lapidem. Lapis adiutorij quẽ poſtea Samuel poſuit in ſignũ, qñ primũ auxiliat⁹ eſt ei dominus. g ¶ Aphec. Rab. Hiero. Locus eſt iuxta vicũ Efron ciuitatis Iſrael: vbi dimicauit Saul in ſorte Aſer, & interptaf furor nouus vel apprehẽdẽs. qui em̄ irã dñi meruerunt, ab hoſtibus cõprehẽſi ſunt. h ¶ Et tule. Filij Iſrael tulerunt arcam vbi capta eſt. Et fideles ex Iudæis duo teſtamenta ad gentes tranſtulerũt. i ¶ Sedentis ſuper. Tabula enim erat ſuper arcam quã protegebant cherubim alis: vbi apparebat dñs p angelũ & loq̄baf. cherubim plenitudo ſciẽ, q̄ in Chriſto & in duobus teſtamentis inueniẽ.
Clamore granu

† manifeſta uerat ſe † fuit vł & Samuel loquebatur,
F
Et factum eſt in dieb⁹ illis conuenerunt Philiſthijm in pugnam nec exẽpla quidẽ vetera habent hæc.
Mat. 21. d.
† caſtrametati ſunt
† cæſus eſt Iſrael corã

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et Samuel. Hĩc conſeq̄uẽter deſcribitur dictæ reuelatiõis denũtiatio facta ipſi Heli ad eius petitionem, quia Samuel timebat ei denuntiare propter eius reuerẽtiam. Et patet litera vſq; ibi: b ¶ Hec faciat. Hĩc erat modus adiurandi apud Hebræos. Et eſt ſenſus: Faciat tibi deus tanta mala ſicut fecit alicui multum punito ab ipſo, & adhuc plura. c ¶ Si abſconderis &c. celando aliquid de veritate.
Indicauit

mus domini. Et Samuel time- a
bat indicare uiſionem Heli. Vo-
cauit ergo Heli Samuelem, & di-
xit: Samuel fili mi. Qui re-
ſpondens ait: Præſto ſum. Et
interrogauit eum: Quis eſt ſer-
mo qui dictus eſt ad te? Oro
te ne celaueris me. Hæc faciat b
tibi deus, & hæc addat. Si ab- c
ſconderis à me ſermonem ex o-
mnibus uerbis quæ dicta ſunt ti-
bi. Indicauit itaque ei Samuel d
uniuerſos ſermones, & non ab-
ſcondit ab eo. Et ille reſpon- e
dit: Dominus eſt: Quod bo- f
num eſt in oculis ſuis, faciat. Cre- g
uit autem Samuel & dominus h
b erat cum eo, & non cecidit ex o- i
mnibus uerbis eius in terram.
c Et cognouit uniuerſus Iſraël à k
d Dan, uſque Berſabee, quòd fi-
delis Samuel propheta eſſet do-
mini. Et addidit dominus, ut l
appareret in Silo, quoniam re-
uelatus † fuerat dominus Samue
li in Silo iuxta uerbum domini.
† Et euenit ſermo Samuelis uni-
uerſo Iſraëli.

Cap. IIII.

E T factum eſt in m
diebus illis con-
uenerunt Phili-
ſthijm in pugnã.
Egreſſus eſt nãq;
a Vir videns deum vel fortis cum deo.
e Iſraël obuiam Philiſthijm in prę-
f lium, & caſtrametatus eſt iuxta n
lapidem adiutorij. Porrò Phi-
g liſthijm † uenerunt in Aphec,
& inſtruxerunt aciem contra Iſ-
raël. Inito autem certamine,
† terga uertit Iſraël Philiſtheis, o
& cæſa ſunt in illo certamine
paſſim per agros, quaſi quatu-
or milia uirorum. Et reuer-
ſus eſt populus ad caſtra. Di- p
xerúntque maiores natu de Iſ-
raël: Quare percuſſit nos do-
minus hodie coram Philiſthijm?
Adferamus ad nos de Silo ar-
cam fœderis domini: & ueni-
at in medium noſtri: ut ſaluet
nos de manu inimicorum no-
ſtrorum. Miſit ergo populus in
h Silo: & tulerunt inde arcam fœ- q
i deris domini exercituum ſeden-
tis ſuper cherubim. Erántque
duo filij Heli cum arca fœde-
ris domini, Ophni & Phinees.

d ¶ Indicauit. ſicut prius dictum eſt. G
e ¶ Et il. patiẽter ac quieſcens domini ſententiæ. f ¶ Domi. Ex quo vł q; licet in pſona ꝓpria & filijs punitus fuerit ad pœnã tpalem, ipſe tñ in perſona propria eua ſit æternã, quia in acceptiõe diuinæ iuſtitiæ vł veraciter pœnituiſſe. Sed iã erat, ita ſenex & debilis, q; delicta filiorũ nõ poterat emẽdare: potuiſſet tñ à principio qñ primò ſciuit. Ad verbũ verò Hiero. ſ. allegatũ, Heli pro iniquitate filiorũ ſuorũ dãnatus eſt. põt dici q; intelligẽdũ eſt de dãnatione pœnæ tpalis tm̃, q̄a & hoc mõ frequenter accipif damnatio. g ¶ Creuit. hĩc cõſequenter deſcribif reuelatiõis diuulgatio, cũ dicitur: Creuit. ætate & virtute. h ¶ Et do. per gratiã. i ¶ Et non. i. incaſſum, q̄a totũ fuit adimpletum. k ¶ Et cog. i. ab vno termino terræ promiſſionis vſq; ad alterũ ſcđm ipſius lõgitudinẽ, q̄a Dan eſt in termino aquilonari, Berſabee verò in auſtrali. l ¶ Et ad. Quia ibi iterum apparuit Samueli, ſed quid in iterata apparitiõe reuelauerit ei, non exprimitur hĩc.
¶ i ¶ Et nõ. ſ. de verbis Samuelis, ꝑ quẽ ſignificaf pdicator, q̄ nõ debet loq̄ de terrenis niſi ꝑ quanto ordinanf ad ſpiritualia, ſed de ſpũalibus & æternis. Loq̄ nanq; de tpalibus ꝑut ordinanf ad ſpũalia, eſt loqui de ſpiritualibus: nam vbi vnum propter alterum, vtrobiq; tantũm vnum.
Moraliter
¶ In ca. iij. vbi dicitur in poſtil. Vnde in Hebręo habetur ſic: & ſermo domini erat prohibitus vel obturatus &c.

ADDITIO.

In Hebræo in hoc loco ponitur hæc dictio iakar יקר q̄ nihil aliud ſonat niſi ptioſum. vnde trãſlatio noſtra in hoc loco propriẽ ſe habet, nec indiget alia reductiõe.

NIC. DE LYRA.
H
Cap. IIII.

E T factum. Deſcripto Heli & filiorum ei⁹ peccato, hĩc conſequenter deſcribif ſequẽs punitio. Et primò deſcribif pplĩ depreſſio ꝑpter Heli & filiorũ ei⁹ peccata. ſecũdò ei⁹ reuelatio p Samuelis merita. vij. ca. Circa primũ debellato pplõ Iſrael arca dei capif. Scđõ capta circũdicif, ca. v. Tertiõ ad terrã Iſrł reducif: ca. vj. Prima in q̄tuor, q̄a primõ deſcribif pplĩ Iſrł debellatio. Scđõ arcæ apportatio, ibi: Dixerũtq;. Tertiõ ipſi⁹ captio, ibi: Pugnauerũt ergo. Quartõ captæ lamẽtatio ibi: Currẽs autẽ. Circa primũ dr̃: In die. Quæ à dño excitata eſt, vt p ipãm puniref Heli & filij ei⁹, & ẽt ppl⁹ q; occaſiõe eorũ retraxerat ſe à debita dei reuerẽtia & ſacrificijs, vt dictũ eſt, ſ. ij. ca. n ¶ Et ca. Nomẽ hui⁹ lapidis hĩc ponif p anticipationẽ: q̄a poſtea fuit ſibi hoc nomẽ impoſitũ, vt hr̃. ĩ. vij. ca. o ¶ Inito. ꝑ pctis pdictis. p ¶ Dixe. Hĩc cõſequenter deſcribif arcæ apportatio, q̄a ꝑpter ei⁹ abſentiã credebãt ſe ſupatos fuiſſe, & p cõſequẽs credebãt p ei⁹ pñtiã ſupare, q̄a ſicut dr̃. ij. Phyſicorũ. Illud qđ p ſui abſentiã eſt cã pclitatiõis, p ſui pñtiã eſt cã ſalutis, vt patet de abſentia & pſentia nautæ reſpectu nauis. q ¶ Tule. Ex hoc vł, q; ꝑpitiatoriũ q; erat quaſi ſedes dei, nõ erat opculũ arcæ, ſed qđã tabula deaurata, q̄ erat ſic poſita qſi portaref ab ipſis cherubĩ, & opculũ arcæ eẽt qſi ſcabellũ illi⁹ ſedis, ſicut pleni⁹ fuit expoſitũ ſcđm vnã opinionẽ, Exo. xxv. ca.
Diuiſio
Cumq; veniſſet
Moraliter. m ¶ Et fa. Per pugnã Philiſthinorũ cõtra filios Iſrael, q̄ deſcribif hĩc allegoricè
Moraliter

a ℭ Clamore. Clamor grandis
A vox prędicatorū roborata mira-
culis ex duobus ꝓlata teſtamētis.
b ℭ Et per. à voce prędicatiōis,
ſapiētes ſeculi, dęmones quoq; in-
gemuerunt, credentes ſe ſuperari.
c ℭ De ma. Iudęi vnum deū co
lūt, ſed gentes ſuo more loquunt̃.
d ℭ Et arca. Arca ab alienigenis
† dixerunt, capta teſtim̄ ad gentes trāſiturū ſi
† ſimilis gnificat. e ℭ Cumq;. Ra. Hec Io
Ioſephus ſephus ita refert: Cū Heli arcā au-
diſſet ab hoſtibus captam, dolore
† fortium turbatus ruens de ſede defunctus
eſt, dū nonagintaocto vixiſſet an
nos, quorum quadraginta tenuit
principatum. Ea die defuncta eſt
coniunx Phinees filij eius, dū poſt
occaſum mariti viuere nō tolera-
ret. Peperit aūt filiū ſeptē menſiū,
quē appellauerunt Ichabod, id eſt
ingloriū: qa illo tpe hmōi infortu
niū accidiſſet. Habuit aūt principa
tū prim⁹ Heli de domo Ithamar
filij Aarō. Nā pri⁹ de domo Elea
zari ſacerdotes erāt. ex quo hono
rē fili⁹ à prē ꝑcipiebat, & Eleazar
Phinees filio ſuo tradidit. Poſt eū
Abiezer fili⁹ honorē accepit, quē
Bozi filio ſuo dereliquit, cui Ozi
filius ſucceſſit, & poſt hunc Heli
tenuit ſacerdotium: ex domo Elea
zari denuo receperūt. f ℭ Ceci.
Et ruente Heli de ſella pōtificis ſe-
des remanet vacua, & gloria ſacer
dotū eſt extincta. g ℭ Mortuus.
Morit̃ Heli, moriunt̃ & filij, qa de
ficit pōtificatus cū ſacerdotio ve-
B teri. h ℭ Vxor. Vxor ſacerdo
tis nō añ interijt, q̄ꝫ virū pepit, nec
ſynagoga ex toto interijt antequā
primitiua eccl'ia q̄ ex ipa erat cre-
didit. i ℭ In ip. Euidēti ſigno fi-
gurat̃, qa extincto carnali ſacerdo
tio Iudęorū, extinguit̃ carnali ſy-
† .1.q.4. §. gnagoga q̄ ei carnaliter adhęrebat.
itē peccato k ℭ Ne ti. Credētes ſynagogā cō
ciuiū. ver. ſolant̃, ſed deſperās minimè aīad-
item pecca uertit, nec ſobolē nouam deputat
to Iſraelita glorię, ſed ignominię. Vñ ſequit̃:
rū. & ver. l ℭ Et vo. Cabhod gl'ia Icabhod ce
item pecca cidit gl'ia. Trāſlata ē ei gl'ia capta ar
to filiorum ca. vñ: Auferet̃ à vobis regnū dei:
Heli. & .37. & dabit̃ gēti facienti fructus eius.
di. c. legant. In Azotum
Matt. 21. d.

Nic. de Ly.

a ℭ Cumque. ex gaudio &
cōfidētia victorię habēdę ꝑ pñtiā
arcę. Sed iſta cōfidētia erat falſa, qa
erat ſine meritis, & ecōtrario Phi
liſthijm timuerūt, dicētes: Venо.
Et ſubdit̃ cā: b ℭ Quis. i. de po
tētia iporū. q. d. tāta eſt potētia, ꝙ
† ſui nō poterimus reſiſtere. Et ad hoc
inducit̃ exēplū, cū dicit̃: c ℭ Hi.
† poſuit cor Et ideo ſicut Pharao cū maxima
ſuū Hebr. multitudine nō potuit reſiſtere, ſic
nec nos poterim⁹: & ſic ꝑ verba
iſta videbant̃ oīno diffidere de vi
ctoria. Sic exponit̃ cōiter iſta lite-
ra. Sed lr̃a ſequēs nō vr̃ cōcorda-
re, qa immediatè ſubdit̃: Cōfor.
Propter qđ Hebræi aliter expo-
nūt, dicētes ꝙ in exercitu Philiſthi
norū aliq erāt habētes reuerentiā
ad arcā dñi, q̄uis eſſent Gentiles.
Bñ em̄ inuenit̃ in ve. & no. teſt. ꝙ
aliqui Gentiles veniebāt adorare
in Ieru

a Cumq; ueniſſet arca fœderis domini in caſtra,
b uociferatus eſt omnis Iſraël clamore grādi, &
perſonuit terra. Et audierunt Philiſthijm uocē
clamoris, dixeruntq;: Quænam eſt hæc uox cla
moris magni in caſtris Hebręorum? Et cogno
uerunt quòd arca domini ueniſſet in caſtra:
timueruntq; Philiſthijm dicētes: Venit deus in
caſtra. Et † ingemuerūt, dicētes: Vę nobis. Non
enim fuit † tāta exultatio heri & nudiuſtertius.
c Væ nobis. Quis nos ſaluabit de manu deorū B
† ſublimiū iſtorum? Hi ſunt dij qui percuſſerūt c
Ægyptum omni plaga in deſerto. Cōfortami
(¶ Fortes.)
ni & eſtote uiri Philiſthijm, ne ſeruiatis Hebrę
is ſicut illi ſeruierūt nobis: † Cōfortamini & bel
late. Pugnauerūt ergo Philiſthijm, & cæſus eſt d
Iſraël, & fugit unuſquiſq; in tabernaculū ſuū, &
facta eſt plaga magna nimis: & ceciderūt de Iſ-
raël triginta milia peditū, & arca dei capta eſt.
Duo quoq; filij Heli mortui ſunt, Ophni & Phi
nees. Currēs autē uir de Beniamin ex acie, uenit e
(a ¶ Indicium luctus.)
in Silo in die illa, ſciſſa ueſte & conſpe͛rſus pul-
uere caput. Cumq; ille ueniſſet, Heli ſedebat ſu
per ſellam, contra uiam † ſpectans. Erat enim f
cor eius pauēs pro arca domini. Vir autem ille
poſtq; ingreſſus eſt, nuntiauit urbi, & ululauit
omnis ciuitas. Et audiuit Heli ſonitum clamo-
ris, dixitq;: Quis eſt hic ſonit⁹ tumultus huius?
At ille feſtinauit & uenit, & nuntiauit Heli: He
li autem erat nonaginta & octo annorum, † &
oculi eius caligauerant, & uidere non poterat.
Et dixit ad Heli: Ego ſum qui ueni de prælio,
& ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait: Quid
actum eſt fili mi? Reſpondens autem ille qui
nuntiabat: † Fugit, inquit, Iſraël coram Phili-
ſthijm: & ruina magna facta eſt in populo. † In-
ſuper & duo filij tui mortui ſunt, Ophni & Phi
d e nees, & arca dei capta eſt. Cumq; ille nominaſ-

a ¶ Quicunq; retrorſum cōuertitur a fide & veritate, neceſſe eſt vt cadat & moriatur. Myſtice autem tranſeunte arca domini ad Gentes, periit ſacerdotium Iudæorum.

f ſet arcam dei, ce͛cidit de ſella rétrorſum iuxta o-
g ſtium, & fractis ceruicibus mortuus eſt. Senex g
enim erat uir & grandæuus, & ipſe iudicauit Iſ-
raël quadraginta annis. Nurus autem eius u-
h xor Phinees prægnans erat, uicináque partui.
& audito nuntio quòd capta eſſet arca dei, &
mortuus eſſet ſocer eius & uir ſuus, incurua- h
uit ſe & peperit. Irruerant enim in eam do-
i lores † ſubiti In ipſo autem momento mortis
k eius dixerunt ei qui ſtabant circa eam: Ne ti-
meas, quia filium peperiſti. Quæ non reſpon
i dit eis, neq; † animaduertit, & uocauit puerum i
Ichabod dicens: Tranſlata eſt gloria domini
dei Iſraël, quia capta eſt arca dei. Et pro ſocero
ſuo & pro uiro ſuo † ait: Tranſ
lata eſt gloria dei ab Iſraël, eò
quòd capta eſſet arca dei.

Cap. V.

P Hiliſthijm autem tulerunt ar- k

in Ieruſalē. & de iſtis dr̃: Et in. vſq; C
ibi incluſiuè: Quis nos. Alij erāt
nullā habētes reuerētiā ad arcam,
nec ꝑ cōſequens timorē: & iſti vt
excluderēt timorem ab alijs, dice
bāt: Hi ſunt. i. eis poſſibili. q. d. fe
cerūt tūc totū poſſe ſuū, & iō non
potuerūt nūc nobis nocere. iō cō
ſequenter dicebant: Conforta.
d ℭ Pugna. Hîc cōſequēter de-
ſcribit̃ arcæ captio, qa ppl's Iſrael
debellat⁹ fuit: & reſidui fugerunt
ad tabernacula ſua dimittētes ar-
cā, & ſic fuit capta. Et patet litera.
e ℭ Cur. Hîc cōſequenter deſcri
bit̃ arcę captę lamētatio: & primò
ei⁹ captio nūtiat̃, cū dicit̃, Currēs.
Dicūt Hebręi, ꝙ iſte fuit Saul; q ca
† Eſtote vir pta arca vidēs tabulas teſtimonij
in manib⁹ Goliath Gethęi q̄s ī ar
ca accepat, abſtulit de manib⁹ ei⁹,
& fugiēs reportauit eas ī Silo, He
li ſedēte ſuꝑ ſellā cōtra viā: qa ſo
licit⁹ erat audire rumores de exer
citu. Cui⁹ cā ſubdit̃: f ℭ Erat. ma
gis q̄ꝫ ꝓ filijs ſuis. Cętera patēt vſ
q; ibi: g ℭ Et fra. In Hebręo hr̃:
Et fracto collo ſuo &c. Sequitur:
h ℭ Incurua. qà dolor magn⁹ &
repētin⁹ accelerat ptū. i ℭ Et vo.
ꝙ interp̃tat̃, iglori⁹. iō ꝓ cā huius † ſpeculans
noīatiōis ſubdit̃: Trāſlata &c.

Allegoricè ſignificatū fuiſſe vr̃ bellū Moraliter
Perſarū ſub Coſdroe rege, cōtra
catholicos ī terra Iudęę. qa ſicut in
iſto bello filij Iſrael fuerūt debella
ti, & arca dei fuit capta, ſic ī bello
Coſdroe catholici ꝑtim occiſi fue D
rūt, & ꝑtim captiuati, & ſctā crux † 8.3.a.
fuit capta & portata ī terrā Perſa
rū, ſicut arca tranſportata fuit in
terrā Philiſthinorū. De qua tranſ
portatiōe dr̃ ī fine capl'i: Trāſſa.
Et idē dici potuit de ſctā cruce, q̄
eſt gl'ia plebis Chriſtianę. Gal. vj. c.
Mihi aūt abſit gl'ia. niſi in cru. dñi
nr̄i Ie. Chri. Per hoc autē ꝙ vxor † 8.2.g.
Phinees audita morte viri ſui &
captione arcę, incuruauit ſe & pe
pit, ſignificant̃ illi q̄ ex auditu repē
tinę cōtritiōis gl'ioſorū in hoc mū
do cōcipiūt timorē, & incuruant̃
ꝑ verā humiliationē, reputantes
gl'iā mūdi nullius eſſe momēti, &
ſic pariūt fructū opis meritorij.
i ℭ Et vo. id eſt ingloriū, qa verè
humilis q̄uis pariat fructū magni
meriti, nullā tñ īde gloriā attribuit
ſibi, ſed totū diuinę virtuti ſcđm
ſaluatoris cōſiliū. Lu. xvij. c. Cūm
oīa benefece. di. ſer. inuti. ſu. &c.

NICO. DE LY.

P Hili- Cap. V.
ſthijm. Hîc cōſequen
ter deſcribit̃ circūdu-
ctio arcę dñi per terrā
Philiſthinorū: q̄ circūductio facta
ē, eò ꝙ pria ciuitas in q̄ poſita fuit
à dño, fuit ꝑcuſſa grauiter: & iō fe
cerūt eā duci ad alia loca, ad expiē
dū ſi ꝓpter pñtiā arcę fuerat iſta † & dixit
plaga, qđ apparuit, eò ꝙ vbicūq;
ducebat̃ populus ſimiliter ꝑcutie
batur: & ſic
Moraliter. k ℭ Philiſthijm. Moraliter
Per hoc ſicut dictum eſt figurata
fuit portatio ſactę crucis ī Perſidē.
Et in tulerunt

cam dei: & aſportauerunt eam à lapide adiu a
a torij in Azotum. Tuleruntq; Philiſthijm ar b
cam dei, & intulerunt eam in templum Da c
gon, & ſtatuerunt eam iuxta Dagon. Cúm
que ſurrexiſſent diluculò Azotij altera die,
a ☞Poſtquam teſtamentũ dei peruenit ad gentes ſtatim idola corruerũt.
eccẽ Dagon † iacebat pronus in terram an d
te arcam domini. Et tulerunt Dagon, & re e
a ☞Multi fuerunt defenſores idololatriæ.
ſtituerunt eum in locum ſuum. Rurſumq;
mane die altera conſurgentes inuenerunt f
Dagon iacentem ſuper faciem ſuam in ter
b ra coram arca domini. Caput autẽ Dagon g
& duæ palmæ manuum eius abſciſſæ erant
a ☞Id eſt ſidem qua idololatria deſtruitur.
c d ſuper limen. Porrò Dagon truncus ſolus re
manſerat in loco ſuo. Propter hanc cauſam
non calcant ſacerdotes Dagon, & omnes
a ☞Ob reuerentiam dei ſui.
qui ingrediuntur templum eius ſuper limen
Dagon in Azoto, uſque in hodiernum di
em. Aggrauata eſt autem manus domini ſu h
e per Azotios, & demolitus eſt eos. † Et per i
☞Quoniam Sodomitæ erant.
cuſſit † in ſecretiori parte natium Azotum
& fines eius. Et ebullierunt uillæ & agri in k
medio regionis illius, & nati ſunt mures, &
facta eſt cõfuſio mortis magnæ in ciuitate.
Videntes autem uiri Azotij huiuſcemodi l
plagam, dixerunt: Non maneat arca dei
Iſraël apud nos, quoniã dura eſt manus eius
ſuper nos, & ſuper Dagon deum noſtrum.
☞Id eſt principes.
Et mittentes congregauerunt omnes ſatra
pas Philiſthinorũ ad ſe, & dixerũt. † Quid
faciemus de arca dei Iſraël? Responde
a ☞Sacerdotes & diuini.
¶ Torcularia, vel opprimentes.
f rũtque Gethæi. Circunducatur arca dei m
Iſraël. Et circunduxerunt arcam dei Iſra
ël. Illis autem circunducentibus eam, fie
bat manus domini dei ſuper ſingulas ci
uitates interfectionis magnæ nimis, &
percutiebat uiros uniuſcuiuſque urbis, à
paruo uſque ad maiorem, & † computre
g ſcebant prominentes extales eorum. Inie n
rũntque Gethæi conſilium, & fecerunt ſibi
ſedes pelliceas. Miſerunt ergo arcam do o p
mini in Accaron. Cumque ueniſſet arca do
mini dei in Accaron, exclamauerũt Acca
ronitæ, dicentes: Adduxerunt ad nos ar
cam dei Iſraël, ut interficiat nos & popu
lum noſtrum. Miſerunt itaque & con
gregauerunt omnes ſatrapas Philiſthino
rum. Qui dixerunt: Dimittite arcam dei
Iſraël & reuertatur in locum ſuũ, & non in
terficiat nos cum populo noſtro. Fiebat
enim † pauor mortis in ſingulis urbibus, &
grauiſſima ualde manus domini. Viri quo
que qui mortui non fuerant, percutieban
tur in ſecretiori parte natium, & aſcendebat
ululatus uniuſcuiuſque ciuitatis in cælum.

E

a ¶ In Azotum. Rab. Quę & Aſdor, vna de quinq; vrbibus Paleſtinorũ, decreta quidẽ tribui Iudę, ſed nõ retẽta: quia nõ potuit indigenas expellere. Interpretatur autẽ, ignis patris vel incẽdium. Bene autem ſic vocatur locus vbi erat idolum Dagon, quia aduentus arcę in Azotũ erat icẽdiũ diaboli patris omniũ inimicorũ vel iniquorũ Dagon quod interpretatur piſcis triſtitię, ſignificat diabolũ, qui in mare huius ſeculi deuorat peccatores, qui & in Iob Leuiathã & Beemoth nuncupatur.

† ceciderat in faciẽ ſuã

Iob. 40.

¶ Azotum. Locus eſt in quo poſuit Samuel lapidẽ, ſicut in ſequẽtibus demonſtratur.

1. Reg. 7. c.

b ¶ Caput. Superbia diaboli, qui eſt initiũ omnis peccati.

Eccle. 10. b.

c ¶ Super. Ra. Finem prefinitum ſignificat, in quo ceſſaret idololatria. Limẽ enim finis eſt itineris. d ¶ Truncus. Dorſum tamen inuenerunt fractis oĩbus mẽbris, quod idololatriæ fugã exprimit. Qui enim fugit, dorſum dat fuganti, vñ: Quoniam pones eos dorſum.

Pſal. 20. c.

e ¶ Et per. Qui teſtamentũ dei ſuſcipiunt & poſteriora huius vitę diligũt, ex ipſis iuſtè in poſteriora cruciabuntur, quę debẽt ęſtimare ſicut ſtercora. Qui enim teſtamẽtũ dei aſſumũt, & in poſteriora reſpiciẽtes, veteriſque vanitate nõ exuũt: ſimiles ſunt eis qui arcã teſtamẽti iuxta idola ſua poſuerũt. Et vetera quidẽ illis etiã nolẽtibus cadũt, quia oĩs caro fœnũ. Arca autẽ manet in ęternũ, ſecuturũ, ſ. teſtamentũ regni cælorũ vbi eſt verbũ dei in ęternum.

† mariſcis & infrà

– Et ebullierũt villæ & agri in medio regiõis illius, & nati ſunt mures, & facta eſt cõfuſio mortis magnæ in ciuitate. ne exẽplaria quidẽ vetera hæc habent.

f ¶ Circunducatur. Vt ſi quocunq; eat, percuſſio comitetur, ſciamus eſſe plagã à deo quod volũtate dei cõſilio eorũ actũ eſt, vt plaga cõis eſſet quoniam culpa cõis erat. g ¶ Ex. iteriora. ☞ inde ex

Nicolaus de Lyra.

~baẽ. & ſic in captiõe arcæ per Philiſthęos apparuit dei iuſtitia, ne populus Iſrael præſumptuoſè & ſine meritis prẹſumeret de dei protectione ex arcę pœnitentia. Apparuit etiam eius potẽtia, percutiens Philiſthęos in terra propria: ne captionem arcę ſuæ adſcriberẽt potẽtiæ, & vt deum Iſrael qui ſolus eſt verus deus, cogerentur reuereri & timere. In hoc igitur capitulo ſic proceditur, quia primò deſcribitur percuſſio Azoti. Secundò totius populi, ibi: Videntes autem. Tertiò ſuper hoc congregatio conſilij, ibi: Miſerunt itaque & congregauerunt. Circa primum dicitur: Philiſthiim. fugiẽte populo Iſrael. a ¶ Et aſportauerunt eam a lapide adiutorii. Hoc nomen exponatur ſicut prius. b ¶ In Azotum. Nomen eſt ciuitatis vbi primò fuit poſita. c ¶ Et intulerunt eam in tem. &c. attribuentes ſibi victoriam & arcæ captionẽ: propter quod dominus oſtendit cõtrarium. vnde ſubditur: d ¶ Ecce. Quaſi faciẽs ei reuerẽtiã. e ¶ Et tu. ſ. ſacerdotes anteq; populus percipe ret: propter quod dñs addidit ſecundũ ſignũ manifeſtũ per detruncationem idoli. f ¶ Inuene. Licet enim caput eſſet abſciſſum à corpore, corpus tamen ita iacebat ſuper terrã, acſi facies eſſet ad terram verſa, ſi eſſet corpori con iuncta.

F

† vel cõtritio

iuncta: Caput etiã ſuper limen ſic iacebat, quod facies erat verſus terrã. Dicunt tamẽ Hebręi, quod iſtud idolũ habebat caput factum ad ſimilitudinẽ cuiuſdã piſcis, & ideo vocabatur Dagon à Dag, quod ſignificat piſcẽ in Hebręo. h ¶ Aggrauata. Quia poſtquam percuſſerat eorũ deũ, percuſſit & populum. Et modus percuſſionis ſubditur: i ¶ Et per. Percuſſi enim fuerunt dyſenteria vehementi, ita quod inteſtina inferiora per quę feces egrediebantur, putreſcebant vel ſcaturiebant vermibus, & exterius prominebant. k ¶ Et ebullierunt. Totus iſte verſus non eſt in Hebræo, nec in libris antiquis, ſed per modum gloſſæ primò fuit additus hîc extra textum: eò quod infrà. vj. ca. exprimitur iſta plaga murium facta in quinq; ciuitatibus principalibus: quarum Azotus erat vna, & poſtea aliqui imperiti hunc verſum inſeruerunt textui, ſicut & in pluribus alijs locis ſacræ ſcripturæ reperitur. l ¶ Viden. Poſt percuſſionẽ Azoti, hîc conſequẽter deſcribitur percuſſio alterius populi Et patet litera vſq; ibi: m ¶ Circunducatur. Ad videndum ſi propter eius pœnitẽtiam cõtigerat dicta plaga, quod apparuit per effectum. Et patet litera. n ¶ Extales. i. inteſtina inferiora per quæ egrediuntur feces. o ¶ Et fecerunt. Vt poſſent melius ſedere, & vt mures importuni non poſſent inteſtina prominẽtia mordere. p ¶ Miſerunt. Hîc conſequenter deſcribitur conſilium de remittendo arcam dei ad locum ſuum, ad quod fuerũt coacti propter experientiam plagæ: nec arcam dei audebant diſſipare, ne peius eis eueniret. Et patet litera.

G

† Pſa. 77. b. Eccle. 10. d.

*c ¶ Et intulerunt. Per quod figurata fuit poſitio ſanctæ Crucis in phano quod Coſdroe fecerat, & ibi ſe tanquam deum adorari faciebat. d ¶ Ecce. Per hoc ſignificata fuit deiectio Coſdroe de regno. Per hoc autẽ quod ſubditur: g ¶ Caput autẽ. ſignificata fuit occiſio Coſdroe ab Eraclio imperatore. k ¶ Et ebul. Per mures bona agrorum corrodẽtes, ſignificati fuerunt Eraclij bellatores terram Perſarum deuaſtantes. Per plagam verò quam paſſi fuerũt Azotij in poſterioribus, ſignificatũ fuit opprobrium ſeruitutis quod incurrerũt Perſæ ſub Romanis. ¶ Aliter poteſt dici, quod per arcam domini ſignatur ſacra ſcriptura, ſicut & crux ſancta. Nam vetus teſtamentũ figuris multiplicibus & prophetijs clamat Chriſtum paſſurũ, & nouum teſtamentum factis mirabilibus clamat ipſum paſſum. Trãslatio verò arcę à Iudęa in Philiſthinorum terram, ſignat trãslationem ſacræ ſcripturæ quantum ad eius ſanum intellectum à Iudęis ad populum ex gentibus credentem. Per caſum autẽ Dagon de loco ſuo, ſignificatur in gẽtibus credentibus idololatriæ deiectio. Per mures autem hęretici conſurgẽtes, & per plagam in poſterioribus conuerſi ad fidem ad vomitum poſtea reuertẽtes, ſicut fuit Iulianus apoſtata & eidem ſimiles.

† infrà. 6. a. Moraliter

H

† & antea in cognitę erãt eis mariſcę. Alij læſit eos in natibus

– Inierũtq; Gethæi cõſilium, & fecerunt ſibi ſedes pelliceas.

A F inde extales,vbi fiebat plaga. Cap. VI.
Vit ergo. Septenarius ſignificat vniuerſitatem tem
porum,quæ diſcurrit ſeptenario numero dierum, &
ſignificat dei teſtamentũ vſq; ad cõſummationẽ ſeculi
in gentibus permanſurum . b ℭ Quinq; anos.
Rab. Quinq; ani aurei,& quinq; mures
quos fecerũt Philiſthęi poſt plagam ſuã,
& attulerunt ad arcam, ſignificant , quia
carnales quinq; ſenſibus corporis dediti
cũ à domino fuerint corrupti,ſcelera ſua
propria cognoſcẽtes,iuſtè ſe percuſſos eſ
ſe confitentur,& licet coacti in melius cõ
mutantur.Qđ bñ ſignificant quinq; ciui
tates Philiſthinorũ, Azotus,Gaza,Aſca
lon , Geth,Accaron illos.ſ.exprimentes,
Gaza qui externi hominis actus ſequuntur.Ga
za ciuitas eſt Heuęorũ,in qua habitauere
† in quo Capadoces priſtinis cultoribus interfe
ctis.Apud veteres erat terminus Chana
nęorum iuxta AEgyptum,& cecidit i ſor
tem Iudæ , ſed eam non potuit obtinere:
qa Enachi.j.gigãtes Allophylorũ fortiſſi
† reſtitue ei hoſtiam mè reſtiterunt. Et eſt vſq; hodie inſignis
ciuitas paleſtinæ.Dicit̃ tamen Gaza futu
ra in tumulũ ſempiternũ,qa primũ fundi
Aſcalon tus deſtructa eſt,& in alio loco alia ędifica
ta. Aſcalon vrbs nobilis paleſtinæ de
Geth ſtinata tribui Iudę,ſed habitatores eius ſu
† ei perare non potuit. Geth autem nunc
vicus grãdis vocatur Gethan,inter Anti
patrem & Thamnã.Eſt & alia villa huius
Accaron nominis.Accaron eſt i tribu Dan vel i tri
bu Iudę ad leuã Chananęorũ, ſed priſti
B nos habitatores nõ expulit: & vſq; hodie
grãdis vic⁹ Accarõ dr̃ inter Azotum &
Thamnã reſpiciẽs ad oriẽtẽ.Quidã putãt
Accarõ turrẽ ſtraõis, poſtea Cęſareã nũ
cupatã. Azot⁹ interpretat̃ ignis p̃ris mei
vł incẽdiũ.Gaza fortitudo. Aſcalõ ignis
infamis vł ignis ignobilis.Geth torcular.
Accaron,eruditio triſtitię vł ſterilitatis.
Ois em̃ cõcupiſcẽtia ĩfamis & ignobił ꝑ
diabolũ ĩflãmata, ꝑ cõtrarias fortitudĩes
ĩſtigata,& ꝑ torcular neqtię expſſa, vinũ
† Exo.xii.c. ꝓfũdit amaritudĩs in doctrina praua &
† factũ eſt i cos, dimiſe runt? opatione puerſa.& iõ tẽdit ad mortẽ,vbi
eſt triſtitia vera & ſterilitas perpetua.
c ℭ Plauſtrum. Crux Chriſti,arca ſacra
† lãctates ſcriptura. d ℭ Duas vaccas fœtas
quibus non eſt impoſi. Iſido. Vaccę
arcam geſtantes ſanctos ſignificant , q ſe
culo renũtiant,qui nullũ delicti traxerunt
iugum. Sicut enim vaccæ vitulorũ affe
ctu à recto itinere nõ deuiãt,ſic ſancti pa
tres tali affectu à bono ꝓpoſito nõ exor
bitãt. e ℭ Quæ d. Rab. via.ſ.regia eun
tes Bethſames.i.in domũ ſolis cæleſtẽ ſcl.
Ieruſalem . vbi ſemper lucet ſol iuſtitiæ.
Bethſames f ℭ Bethſames. Rab. Ciuitas eſt ſacer
dotalis in tribu Beniamin: quæ vſque ho
die monſtratur de Eleutheropoli pergẽ
tib⁹ Nicopolim,in.x.miliaria contra oriẽ
tem: Altera Bethſames eſt in tribu Neph
tali,in qua permanſere cultores antiqui.
g ℭ Et non. Rab.i.nec extollebantur ꝓ
ſperis: nec frangebantur aduerſis. Si igit̃
ad ęterni ſolis habitationem tendimus ab
itinere dei pro carnalibus affectibus non
declinemus. Penſandũ autẽ qđ vaccæ dei
plauſtro ſuppoſitę pergunt , nec tñ & ab
itinere greſſus flectũt. Sic prędicatores
dei & quilibet fidelis intra eccleſiã eſſe do
mini,vt proximis compatiantur per cha
ritatem,& de via dei non exorbitent per
compaſſionem . Arca quippe ſuppoſita
Bethſames pergere , eſt cum ſuperna ſciẽ
tia ad internę lucis habitaculum propin
quare,quod verè facimus cũ pro affectu
pignorũ

Cap. VI.

a F Vit ergo arca dñi in
regione Philiſthinorũ
ſeptem menſibus. Et
b uocauerunt Philiſthi
c im ſacerdotes & diui
nos,dicentes: Quid fa
ciemus de arca domini? † Indicate no
bis † quomodo remittamus eam in lo
cum ſuum. Qui dixerunt: Si remittitis d
arcam dei Iſraël,nolite dimittere eam
uacuam , ſed † quod debetis reddite ei e
ꝓ peccato,& tunc curabimini, & ſcie f g
tis quare non recedat manus eius à uo
bis. Qui dixerunt: Quid eſt quod pro
delicto reddere debeamus ei? Reſpon
deruntq; † illi: Iuxta numerũ † prouin
b ciarũ Philiſthinorum,quinq; anos au h
reos facietis,& quinq; mures aureos, i
quia plaga una fuit omnibus uobis &
ſatrapis ueſtris. Facietisq; ſimilitudi
nes anorũ ueſtrorum,& ſimilitudines
murium qui demoliti ſunt terram, & k
dabitis gloriã deo Iſraël, ſi fortè rele
uet manum ſuam à uobis, & à diis ue
ſtris,& à terra ueſtra. Quare aggraua l
tis corda ueſtra,ſicut aggrauauit Æ m
gyptus & Pharao cor ſuum? Nónne n
† poſtq; † percuſſus eſt,tũc dimiſit eos o
& abierũt? Nunc ergo arripite,& faci p
c d te plauſtrũ nouum unum,& duas uac q
cas † fœtas,quibus non eſt impoſitum r
a ℊ Peccati. b ℊ Curtus dei decem milium multiplex.
c ℊ Quaſi in ſeculo remanentes.
iugũm iungite in plauſtro, & † recludi s t
a ℊ Parentes filios.
te uitulos earum domi. Tolletisq; ar
cam domini,& ponetis in plauſtro,&
uaſa aurea q̃ exoluiſtis ei pro delicto,
ponetis in capſellã ad latus eius: & di
mittite eam ut uadat,& aſpicietis. Et ſi
quidẽ per uiã finium ſuorũ aſcenderit
contra Bethſames,ipſe fecit nobis hoc
malum grande: Si autẽ minimè,ſcie
mus quia nequaquã manus eius tetigit
nos,ſed caſu accidit. Fecerunt ergo illi v
a ℊ Sanctos renuntiantes ſeculo.
hoc modo,& tollẽtes duas uaccas quę
lactabant uitulos,iunxerunt ad plau
ſtrũ,uitulosq; earũ † cõcluſerũt domi.
Et poſuerũt arcã dei ſuper plauſtrum,
& capſellã quę habebat mures aureos
& ſimilitudinẽ anorũ. Ibãt autẽ in dire
e f ctũ uaccæ per uiã q̃ ducit Bethſames,
& itinere uno gradiebant̃,pergẽtes & x
g mugiẽtes, & nõ declinabant, neq; ad y
dexteram,neq; ad ſiniſtrã ſed & ſatra z

F Vit ergo . Hîc conſequenter agitur de Cap. VI. C
arcę reductione. Circa q̃d priò de mõ reducẽdi cõſiliũ Diuiſio
quęrit̃. ſecũdò iuxta formã dati cõſilij reducit̃,ibi: Fece
runt ergo. tertiò à Bethſamitis indiſcretè ſuſcipitur, ibi:
Porrò Bethſamitę. quartò ꝓpter hoc populus percutit̃ ibi: Percuſ
ſit autẽ. Circa primum dicit̃: b ℭ Vo
cauerunt. idolorum ſuorum. c ℭ Et
diuinos. qui per pacta cũ dæmonib⁹
inita tacitè vel expreſſè dicunt hoib⁹ ali
qua incognita. Dæmones em̃ eò qđ in
eis remanſerunt naturalia integra ex in
tellectus perſpicacitate,& experiẽtia lon
gi tẽporis,multa ſciũt hoibus incognita,
& de talibus p̃dicti diuini ab eis inſtruũ
tur. Aliqñ etiã dęmones ad dicendũ di
† ſuprà.5.c. uinis vel etiã alijs aliq̃ ⅌a à deo cogunt̃,
ſicut patet in legẽdis multorũ ſanctorũ,
qđ dęmones coacti eorũ ſanctitatẽ cõfi
tebantur. Et ſic videtur fuiſſe ĩ ꝓpoſito,
qa conſilium ab eis datũ cedebat ad glo
riã dei Iſrael & honorẽ. ideo ſubditur:
d ℭ Si remit.ar.&c.no.di.eam .i.
abſq; munerib⁹ gloriam & virtutẽ dei
Iſrael ſignificãtib⁹. iõ ſubdit̃: e ℭ Sed
qđ debe.i.emendã ꝓ peccato. f ℭ Et
tunc. à plagis vobis ĩflictis. g ℭ Et ſcie
tis. per experientiam. quare non rece
dat. vos percutiens quãdiu retineris eã.
† principũ q̃ autẽ ſit emenda ſubdit̃: h ℭ Quinq;
anos. Per hoc deſignabatur plaga facta
in populo Philiſthinorũ,quantũ ad eo
rũ corpora. i ℭ Et quinq; mu. ad deſi
gnandum plagã inflictam terrę eorũ,vt
patet per prędicta.v.c. k ℭ Et dabi
tis gloriam . Per hoc enim confite
bantur ſe percuſſos à deo Iſrael & terrã
eorũ, eò qđ prężumpſerant capere arcã
dei et ſecum ducere ad terram ſuam. Ad
hoc autem inducitur exemplum cũ dici
tur: l ℭ Quare aggra. arcã retinen
do. m ℭ Sicut aggra. detinendo po
D pulum Iſrael. n ℭ Nonne poſtquã.
decem plagis. o ℭ Tunc dimi. vt ha
betur Exo.xij. ſequitur: p ℭ Facite
plauſtrum. ad ponendum arcam deſu
per reuerenter. q ℭ Et duas. habẽtes
iam fœtus natos,vt patet per ſequentia.
r ℭ Quibus non eſt. Et ſic non ha
bẽt vſum ducendi currum. s ℭ Iũgite
† reducite vitulos earũ ſequẽtes eas ad domum in plauſtro. ad retrahendum ipſum.
t ℭ Et recludite. Omnia iſta fiebant
ad experiendũ virtutem dei Iſrael in re
ductione arcæ. Vaccę enim lactantes vi
tulos naturaliter inclinantur ad eos nu
triendũ,& ideo ſi ipſę non reuertentur
ad fœtus,& portarent arcam directè ad
terram Iſrael,& maximè quia erant icõ
ſultę ad portandum iugum vel plauſtrũ
trahẽdũ,ſignũ foret manifeſtũ,qđ duce
rẽt occulta dei virtute: & ex hoc eſſent
Philiſthęi certificati qđ plaga eorũ fuiſ
ſet à deo inflicta. ſi naũt: alteri cauſæ im
putaretur. Et ex his dictis patet litera.
v ℭ Fecerunt ergo. Hîc conſequẽ
ter ſecundum formã dicti conſilij arca
reducitur. Et patet litera ex dictis vſque
† duxerunt in domum ibi: x ℭ Et itinere vno gradiebã
tur. vniformiter. y ℭ Et mugientes.
Quaſi deum modo ſuo laudantes.
z ℭ Sed & ſatrapæ Philiſthinorũ
ſeque. Ad habẽdũ experiẽtiam p̃dictã.
Porrò
Moraliter a ℭ Fuit autem arca. Moraliter
In hoc capitulo deſcribitur arcæ redu
ctio,ꝑ quã ſignificatur ſanctę crucis re
portatio,quã Eracli⁹ ĩpator occiſo Co
droe,& Perſis ĩ deditionẽ receptis ĩ Ieru
ſalẽ reportauit , quę per Bethſames vbi
k arca fuit

pignorū nō declinamus, Sic enim incedere debēt, qui ſacrę legis iu- Ego ſuppoſiti, per internā ſcientiā dn̄i arcā portāt: vt ꝓpinquorum neceſsitatibus cōdolentes, à rectitudine nō declinēt: quorū gr̄a mentem noſtram tenere debet, ne aut ſi affectu non tangiť dura ſit, aut plus tacta ſit ī fletu rem ſſa. a ¶ Bethſames. Domus ſolis. Hęc eſt eccleſia à ſole iuſtitię illuſtrata. Bethſamitas in valle frumenta metere, eſt doctores eccleſiæ annonam verbi dei in humilitate tractare. Lapis in agro Ioſue, Chriſtus ī eccleſia ſua. Lingua plauſtri, crux Chriſti. Vaccas ſuper lapidem imolare, eſt cōuerſos à ſeculo ī chriſti imitatiōe mortificare. b ¶ Azot⁹. ſi. qnq̧ anos, et qnq̧ mures qnq̧ ciuitates dedēt. Reliquę autem ciuitates prouinciarū & villæ gerāt abſq̧ muro, mures tm̄. vnde, Ab vrbe murata vſq̧ ad villā q̄ erat abſque muro &c. c ¶ Abel. ciuitas eſt in

† ſciderunt termino Iſrael, q̄ ante, Bethſames vocata, nūc vocať Abel. vł propter luctū ſup viris Bethſamitib⁹ ibi factū, vł ꝓpť diſtinctionē ciuitatis à Bethinacha, de q̄ exclamauit

2.Reg.20.f. mulier ſapiēs ad Ioab: Qui interrogāt, iterrogēt ī Abela. d ¶ Percuſ. &c. Beth. q̄ cū nō eſſēt Leuitę, auſi ſūt videre arcā. Hoc ne pateret, ī exodo ppl's lōgē

Exo.24.a. ſtabat, ſol⁹ Moyſes aſcēdit ad dn̄m. Percuſsit &c. In Heb. hr̄: Et ꝑcuſsit de populo. lxx. viros: & l. milia viros. lxx. viros iudices: LXX. Hebręi dicūt, nulli licebat detectā videre arcā niſi pōtifici. ꝑcuſsi ergo ſūt eò qđ indigni eſſēt, vel indigne acceſsiſſent, vel non cuſtodiſſent arcam. e ¶ Miſerūq̧. Rab. Significať trāslatio teſtamēti dn̄i à Iudęis ad gentes, qa cum illi carnali obſeruantia atq̧ Phariſęorū ſuperſtitionib⁹ legē fœdarēt, Chriſti & diſcip̄lorū ei⁹ doctrinam recuſauerūt. vñ: Vobis oportebat primū loq. verbū dei ſed qa indignos vos iuſticaſtis. ecce con-

Act.13.g. uertimur ad gētes. f ¶ Cariathiarim.

F Ra. Interpretať villa ſiluarū. de q̄ dr̄: Donec iuueniā locū do. taber. deo Iacob. Ec-

Pſal.131.a. ce audi. eā ī Ephra. iue. e. ī cāpis ſiluę. Lo-

Ibidem cus em̄ domini eſt tabernaculū pectoris

† lapidem Chriſtiani ppl'i. Ciuitas em̄ ſiluarū. i. cōuētus gentium, eſt loc⁹ aptus ad ſuſcipiēdā arcā. In domo Aminadab, q interpretatur pater meus ſpontaneus. & dicere poteſt voluntariè ſcilicet tibi. ¶ Ra. Cariathiarim, ciuitas eſt ſaltuum, vna de vrbibus Gabaonitarum pertinens ad tribū Iudę, nono milliario eūtib⁹ ab Elia Dioſpoli. de hac fuit Vrias ꝓpheta quē iterfe-

Hiere.26.g. cit Ioachī ī Ierl'm, ſicut ſcribit Hieremias.

Gabaa.

Nicolaus de Lyra.

Diuiſio a ¶ Porrò. Hīc conſequenter agiť de arcę receptiōe, & primò deſcribiť ipa receptio, ſcd'ò iterponiť cuiuſdā dicti explicatio, ibi: Hi ſūt aūt, circa primū diciť. c ¶ Eleuātes. Dicūt Hebręi qđ iſta lętitia fuit in epta, ꝓcedēs ex Leuitate capitis, & nō ex debita reuerentia. c ¶ Et cōciderūt. ſ. poſtq̧ arca fuerat depoſita ꝑ Leuitas, licet añ ſcribať. d ¶ Vaccasq̧. In hoc videntur malè egiſſe, quia femella non offerebatur domino in holocauſtū, quod erat ſacrificiū perfectiſſimū, vt habetur Leui. j. cap. Cętera patent. e ¶ Hi ſunt. Quia ſuperius dixerat, qđ quinque prouinciæ Philiſthinorum fecerant qnq̧ anos aureos, & quinq̧ mures: hīc explicat qđ quinque ciuitates principales hoc fecerunt, tū altę villę minores adiacētes adiuuerūt ī expēſis. iō ſubdiť poſtea: Ab vrbe murata vſq̧ ad villā &c. f ¶ Et vſq̧. qa terra Philiſthinorū extēdebať vſq̧ ꝓpè locū illū, & vocať hīc Abel magn⁹. qui. ſ. vocat⁹ eſt lāpis magnus, qđ patet ex hoc qđ ſubditur:

Sup quē

pæ Philiſthiim ſequebantur uſque
a ad terminos Bethſames. Porrò Beth a
ſamitæ metebant triticum in ualle. Et b
eleuantes oculos ſuos uiderūt arcam,
& gauiſi ſunt cùm uidiſſent. Et plau-
ſtrum uenit in agrum Ioſue Bethſami
tæ, & ſtetit ibi. Erat autem ibi lapis
magnus. Et † conciderunt ligna plau c
a ¶ Leuitæ vel ſacerdotes, quia aliis non licebat.
ſtri, uaccaſq̧ impoſuerunt ſuper ea, ho d
locauſtum domino. Leuitę autem de-
poſuerunt arcam dei, & capſellam
quæ erat iuxta eam, in qua erant uaſa
aurea, & poſuerunt ſuper lapidē gran
dem. Viri autem Bethſamitæ obtule
runt holocauſta, & immolauerunt ui
ctimas in die illa domino. Et quinque
ſatrapæ Philiſthinorum uiderunt, &
reuerſi ſunt in Accaron in die illa. Hi e
ſunt autem ani aurei, quos reddiderūt
b Philiſthiim ꝓ delicto domino. Azo-
tus unum, Gaza unū, Aſcalon unum,
Geth unum, Accaron unum. Et mu-
res aureos ſecundum numerum * ur-
bium Philiſthiim quinq̧ † prouincia-
rum, ab urbe murata uſque ad uillam
quæ erat abſque muro, & uſque ad f
a ¶ Iero. luctus.
c † Abel magnum, ſuper quem poſue- g
¶ Aſsidue.
runt arcam dn̄i, quæ erat uſq̧ † in illa
d die in agro Ioſue Bethſamitis. Percuſ- h
ſit autem dominus de uiris Bethſami
tibus, eò quòd uidiſſent † arcam domi
a ¶ Maiores natu optimates ſcilicet populi.
ni, & percuſsit de populo ſeptuàgin- i
ta uiros, & quinquaginta milia † ple-
bis. Luxitq̧ populus, eò quòd domi-
nus percuſsiſſet plebē plaga magna.
Et dixerunt uiri Bethſamitæ: Quis
¶ Præſentia.
poterit ſtare in conſpectu domini dei
¶ Digne.
ſancti huius? Et ad quem aſcendet à
e nobis? Miſeruntq̧ nuntios ad habita k
f tores Chariathiarim, dicentes: Redu
xerunt Philiſthiim arcam domini, de-
ſcendite & reducite
eam ad uos.

Cap. VII.

V Enerunt ergo uiri l
¶ Gentilis eccleſiæ.
Chariathiarim, & re-

g ¶ Super. Ratio autē mutationis huius nominis fuit qa populus ibi ꝑcuſſus fuit & luxit, vt diceť. & ideo uocat⁹ eſt Abel quòd luct⁹ interp̄tať. Itē qa noia ſunt ꝓpinqua. Aben em̄ in Hebręo lapidē ſignificat, & mutata in l, fit Abel, vt patet. h ¶ Percuſsit. Hīc cōſequēter deſcribiť ppl'i ꝑcuſsio: cui⁹ ꝑcuſsionis duę cauſę prius ſunt tactę. ſ. inepta lętitia, & holocauſtū indebitè oblatum. Tertia tangitur

Cauſę ꝑcuſſionis ppl'i hīc. ſ. curioſitas, q̄ moti fuerūt ad vidēdū arcā nudā: qđ ſub pœna mortis inhibeť. vt hr̄ Nu. iiij. Quarta etiam cā ex circūſtātia lrę dať itelligi. ſ. qđ arcā dn̄i dimiſerūt nimis ſub diuo ſine luminarib⁹ & cultu debito. iō ſeqť: i ¶ Et ꝑcuſ. qđ ſic debet itelligi etiā ſcd'm Hebręos qđ ſolū. lxx. viri ſunt ꝑcuſſi qui erāt tātæ reputationis qđ ęquiparabanť qinquaginta milib⁹ de plæbeis. eo mō loquēdi q̄ dr̄. ij. Re. xviij. de Dauid: Tu vnus ꝑ decē milib⁹ cōputaris. principales em̄ ppl'i ꝑcuſſi fuerūt, eò q̧ debebāt ordinare ppl'm & p̄cauere de pręd ictis offēſis. k ¶ Miſertq̧ qa illa ciuitas erat ſecurior & nobilior, ꝓpť qđ arca poterat meli⁹ ibi cuſtodiri. ¶ Mor'r vaccę portātes arcā teſtamēti, ſūt p̄dicatores portātes v̄bū euāgelij. Qui lactāt filios ſpūales, eos cōſolādo. mugiūt deuotè orādo. rectè icedūt ſctē viuēdo. Nō declināt ad dexterā, allecti mūdana ꝓſꝑitate, nec ad ſiniſtram proſtrati aduerſitate. Et ſic veniūt ad Bethſāmes, quę domus ſolis interpretatur id eſt ad cælum qđ caſa Helios id eſt ſolis nuncupatur.

Moraliter * arca fuit reportata ſignificať, eò qđ Bethſames dom⁹ iterp̄tať. Ierl'm aūt cōuenienter dr̄ dom⁹ ſol⁹, eò qđ diuinit⁹ fuit electa ad dei cultū, & qa ibidē myſterīū Criſti fuit cōpletū. Aliť aūt ꝑ repor- H

* omnium tationē arcę ī Iudæā ſignificari pōt re-

† principū uerſio fidei ad Iudęos circa finē mūdi. Per duas āt vaccas arcē reportātes ī Iudæam, intelligūtur duo p̄dicatores cōtra antichriſti pfidiā. ſ. Helias et Enoch, qb⁹ eius perfidiā detegētib⁹ Iudęi dicūtur tunc recepturi fidem. De vaccis aūt

† ad diē hāc arcam portātib⁹ in textu diciť, q̧ lactabāt vitulos: per qđ ſignificať, qđ prędicatores v̄bi diuini dn̄t auditores doctrinæ dulcedie cōſolari. Diciť etiā q̧ vituli

† q̄ erāt in arca earū fuerūt domi recluſi, qa nouicij ī fide vł religiōe nō debēt hīc inde euagari. Dr̄ etiā qđ vaccæ ibāt mugiētes, qa

† viros prędicatores ꝑ viā hui⁹ vitæ ꝓcedētes debēt deuotè deū orare Pſal. cxviij. g. Cātabiles mihi erāt &c. Vñ de iſtis vaccis dr̄ ī Heb. qđ cātabāt. Item qđ īcedebāt rectè nō declinātes ad dexterā vel ſiniſtrā, ꝑ qđ ſignificať qđ prædicatores tenere dn̄t rectitudinē vitę & doctrinæ nec ab ea decliare propter ꝓſꝑa vł aduerſa. & ſic veniunt Bethſames q̄ iterpretať dom⁹ ſol'. & ſic ī ſenſu anagogico ſignat cęlum beatorum. Cęlum em̄ dicitur quaſi caſa Helios. i. ſol' iuſtitiæ.

¶ In cap. vj. vbi dicitur ī poſtil. Et itinere vno gradiebātur. i. vniformiter.

ADDITIO.

In libris antiqs trāslatio noſtra ſic habet: Ibāt aut vaccæ recto itinere: quod propriè conſonat Hebraicæ v̄itati in hoc loco, & magis conuenit ꝓpoſito.

GLOS. ORDI.

CAP. VII.

V Enerunt ergo. Deſcripta ꝓſtratiōe ppl'i Iſr'l ꝓpť filiorū Heli pctā, hīc cōſeqnť deſcribiť reuelatio ipi⁹ ꝑ Samuel'.

merita

Moraliter Mor'. l ¶ Venerunt &c. ſicut dictū eſt. ſ. ꝑ arcā ſignificatur

* crux ſctā

Cap. VII.

a ¶ Gabaa.Rab.Collis aię humiliũ.vnde:Suſci-
A piant montes pacem populo &c.i.mõtes maiores aię colles mino
Pſa.71.a. res.Seu etiã Gabaa interpretatur ſublimitas, vbi Eleazar ſacerdos
conſtituitur. b ¶ Eleazar. Rab.Dei adiutorium. Bene autem
qui hoc noïe vocaĩ ad arcã dñi cuſtodiendã eligiĩ,qa ſctĩ viri qcqd
habent boni,deo attribuũt non ſibi. Vñ
2.Cor.3.a. ſufficientia noſtra ex deo eſt,q idoneos fe
cit nos miniſtros noui teſtamẽti.c ¶ An
nus vice.erat quando ſeptimo anno re-
gni Saul allata eſt in caſtra de Cariathiarĩ.
Annus vice.Rab. Non ita intelligẽdũ
eſt quod viginti anni quibus arca mãſit
in Cariathiarim,vſq; ad octauum regni
Dauid annũ q̃ eã cõgregata ppl'i frequen
tia adduxit i Ierl'm,ſint cõputãdi.Inueniĩ
eñi i ſeq̃ntib⁹,qđ tpe Saulis de hac ciuita
te ablata ẽ i caſtra cõtra Philiſtheos. & qa
cõſtat q̧ Dauid duxit eã i Ierl'm de domo
Aminadab,reſtat intelligi qđ i dieb⁹ Sau
lis de caſtris relata eſt in p̃fatã ciuitatẽ. vñ
poſtea regnãte Dauid reducta eſt i Ierl'm.
Eſt ergo ſenſus, qa ex quo manſit arca in
†Ioſue.24. c. Cariathiarim,erat annus viceſimus cũ in
tempore Saulis translata eſt in caſtra.Vł
viceſimus annus erat cũ omnis domus Iſ
rael poſt dñm quieuiſſet abiectis idolis &
ſeruiens illi:qđ eã feciſſe toto tpe Samue-
lis Ioſephus teſtatur.xxvij.ſcilicet annis,&
prio tpe regni Saul,qđ eodẽ Ioſepho teſ.
xx.annis tenuit.Cũ eñi receſſiſſet à Saule
ſpũs dñi,& agitaret eũ ſpũs nequam ad p
ſequendũ Dauid, ſecuta eſt eũ aliqua ps
militię & plebis.d ¶ Aſtaroth.Factura
explorationũ.Qui verus Iſrlita eſt,aufert
à ſe oẽm facturã malignorum ſpirituum
& iactãtiã atq; ſuperbiã,& ſeruit dño ſo-
li, quia nulla ſocietas lucis ad tenebras.
Roma.5.c. e ¶ Maſphath.Ciuitas eſt i tribu Iuda iu
xta Cariathiarĩ.Maſphath.Rab.Specu-
latio,vł cõtẽplatio,vł intẽtio,vel locus iu
B dicij.Bñ aũt cõuenit iſte locus tã ſctõ viro
q in iuſtitia & veritate iudicauit, & ſũma
prudẽtia gubernauit populũ.Maſphath
Rab.Eccleſia in vnitate fidei ſub nouo ſa-
cerdotio collecta,aquas lachrymarũ hau-
riens ſatisfaciendo in conſpectu domini
effũdit.propheta populum in Maſphath
iudicat,qa doctor eos maximè docet q̃s
in intentione cõtemplationis & ad amo-
rem patriæ cæleſtis intentos eſſe perſpexe
rit. f ¶ Hauſerunt a.& ef.Vt ſicut aq̃
effuſa nõ redit, ſic nec ipſi redirẽt ad ido-
lolatriã. g ¶ Agnum lactentẽ. Agn⁹
oblat⁹ p pplo dei victoriã p̃ſtat,& p paſ
ſionẽ Chriſti dęmõib⁹ ſupatis,pax data eſt
fidelibus. ¶ Rab.Innocentem vitã igne
charitatis

duxerunt arcam domini,& intulerũt a
a ¶Qui interpretatur pater meus ſpontaneus.
a eam in domũ Abinâdab in Gabaa. b
b Eleazarum autem filium eius ſancti-
ficauerunt,ut cuſtodiret arcam domi-
a ¶Poſtquam teſtamentum manſit in eccleſia multiplicati ſunt iuſti,qui ab ipſo vt dies illuminati ſunt.
ni. Et factum eſt, èx qua die manſit c
arca domini in Cariathiarim, multi- d
c plicati ſunt dies:erat quippe iam an- e
nus uiceſimus, & †requieuit omnis f
domus Iſraël poſt dominum. Ait au- g
tem Samuel ad uniuerſam domum
Iſraël,dicens: †Si in toto corde ueſtro h
reuertimini ad dominum, auferte de- i
a ¶Aſcendentes vel ſuperiores.
os alienos de medio ueſtri, Baâlim &
d Aſtaroth:& præparate corda ueſtra
domino,& ſeruite ei ſoli,& eruet uos
de manu Philiſthiim. Abſtulerunt er-
go filij Iſraël Baalim & Aſtaroth, &
ſeruierunt domino ſoli. Dixit autem
Samuel: Congregate uniuerſum Iſ- k
e raël in Maſphath,ut orem pro uobis
dominum. Et conuenerunt in Maſ-
f phath. Hauſeruntq; aquam & effude l
runt in conſpectu domini,& ieiunaue
runt in die illa, atque dixerunt ibi: Pec
cauim⁹ domino. Iudicauitq; Samuel m
filios Iſraël in Maſphath. Et audie- n
runt Philiſthiim quòd congregati eſ-
ſent filij Iſraël in Maſphath,& aſcen- o
derunt ſatrapæ Philiſthinorum ad Iſ
raël. Quod cùm audiſſent filij Iſraël,
timuerunt à facie Philiſthinorum. Di
xerúntque ad Samuelem: Ne ceſſes
pro nobis clamare ad dominum de-
um noſtrum:ut ſaluet nos de manu
Philiſthinorum. Tulit autem Samuel p
g agnum^a lactentem unum, & obtulit
illum holocauſtum †integrum domi
no. Et clamauit Samuel ad dominum
a ¶Aures domini in preces iuſtorum.
pro Iſraël, & exâudiuit eum domin⁹.
Factum eſt autem cùm Samuel offer
ret holocauſtũ Philiſthiim iniere prę-

†ingemuit(vel luxit)

†totum

Nicolaus de Lyra.

Diuiſio merita. Et primò poniĩ continuatio
ad p̃dicta.ſcđ'ò reuelatio iſta, ibi: Et factũ
eſt ex qua die manſit arca domini. In fine
pręcedẽtis capituli dictum fuit,qualiter
ſignificatum fuit viris de Cariathiarim
qđ arcam ad ſe ducerent,hîc conſequen-
ter oſtenditur qualiter hoc fecerunt, cùm
dicitur: Venerunt ergo viri ca.& redu.arcam domini.ad ci-
uitatem ſuam. a ¶ Et intulerunt eam in do.&cæ.Hoc non fuit fa
Arcę trãſlatio varia ctũ ſtatim,ſed p magnum tp̃s pòſt,qa p aliqđ tp̃s ſtetit in Cariathiarim
& inde translata fuit in Maſphath,& inde in Galgala,vt dr̃ libro de He
braicis q̃ſtionibus.& poſtea fuit translata in Nobe vbi erat tempore
Saul,ſecundũ quod habetur infrâ.xxj.cap.& inde translata eſt poſtea in
Gabaa in domum Aminadab,vt hîc dicitur.Et de loco illo Dauid trãſ
tulit eam in domum Obededom. & inde in ciuitatem Dauid:vt habe-
tur.ij.Regum.vj. b ¶ Eleazarum autem &cęte.ſanctificaue-
runt,vt cuſtodiret arcam domini.Hebræi antem dicunt: Præpa-
rauerunt ſeu diſpoſuerunt, & in idẽ redit:quia talis pręparatio eſt quæ-
dam ſanctificatio. c ¶ Et factum eſt ex qua die.Hîc cõſequẽter de
claratur reuelatio populi ſub Samuele,quę facta eſt propter conuerſi- C
onẽ populi ad deum p ſolicitudinẽ Samuelis. Circa quod primò de-
Diuiſio ſcribitur dicta conuerſio,ſcđ'ò Philiſthinorum debellatio,ibi:Et audie
runt.tertiò ppl'i pax & bona ordinatio,ibi: Facta eſt itaq;. Circa pri-
mũ qa lr̃a eſt intricata & indiget ſupplemẽto, ſicut & in pluribus alijs
locis ſacrę ſcripturę,Sciẽdũ qđ. Heli mor
tuo Samuel ſtatim incepit diſcurrere &
docere ppl'm,vt illũ reduceret ad deũ p de
bitã cõuerſionẽ ad cultũ diuinũ,q̃ qdẽ cõ
uerſio ĩcepit à tpe q̃ ppl's iã viderat malũ
qđ euenerat,ppẽ pctã filiorũ Heli, & au-
diuerat plagã Philiſthinorũ,ppẽ arcã dñi,
& durauit tpe Samuelis vſq; ad regnũ re-
gis Saulis.ſ.xx. ãnis vł circiĩ. & hoc notaĩ
cũ dr̃:Et factũ.i.trãslata fuit ibi de Bethe-
ſames,vt prædictũ eſt. d ¶ Multipli.
ſunt.in quibus Samuel hortabatur po-
pulum ad bonum. e ¶ Erat qppe iam.
Poſtq̃ inceperat Samuel docere populũ.
f ¶ Et requieuit.ſcilicet.xx. annis qb⁹
p̃fuit Samuel. & ſubditur modus quo Sa
muel reduxit populũ ad deum à princi-
pio,cũ dicitur. h ¶ Si in toto corde.
Et patet litera vſq; ibi: k ¶ Congrega-
te.vbi renouauit fœdus populi cũ deo.
ideo ſubditur: l ¶ Hauſeruntq;.Ra.
Sa,dicit.qđ hoc fecerunt in ſignum hũi-
liationis.q.diceret:Sicut aq̃ effuſa ad nihi
lũ valet vltrà,ſic i cõſpectu tuo nihil ſum⁹
vel videmus.Ionathan filius Oziel maxię
reputationis apud Hebræos hoc expo-
nit de cõuerſione cordiũ ad deum, & ſic
per iſtas aquas intelliguntur lachrymæ
cõtritiõis exeũtes à corde,& per oculos ef
fuſę. m ¶ Iudicauitq;.quia non ſolũ re
cõciliauit populum dño,ſed etiã vnũquẽ
que de pplo ad proximũ ſuũ iniurias &
forefacta ad æq̃tatẽ iuſtitię reducẽdo. Ali
ter aũt exponitur ſcđm aliquos ab illo lo
co: Erat quippe annus viceſimus, ſcilicet q̃
arca dñi mãſerat i Cariathiarim,ita qđ p D
hoc notaĩ,qđ tot ãnis mãſit ibi añq; inde
alibi transferreĩ.Et qđ ſeqĩ:Hauſerũtq; a-
quã.dicũt aliq qđ i illa aq̃ erãt maledicta
cõgeſta,ſicut i ſacrificio zelotypiæ,ità qđ
labia bibẽtiũ ſi fuiſſẽt idololatræ ita iũge
bãĩ, q̧ nõ poterãt abinuicẽ ſeparari, & p
hoc cõuincebantur.ſicut tpe Moyſi p po
tũ aq̃,vbi puluis vituli aurei fuerit cõmi-
ſtus, prout dictum fuit Exod.xxxij.iõ ſeq
tur:Iudicauitq; Samuel.ſ.idololatras
interficiẽdo q cõuincebãĩ mõ p̃dictõ.pri
ma tñ expoſitio videĩ mihi magis rõnabi
lis: lector tñ eligat quã voluerit. n ¶ Et
audie.Hîc cõſeq̃nĩ deſcribiĩ Philiſthino-
rũ debellatio.Ad cui⁹ itellectũ ſciẽdũ, q̧
Philiſthijm poſt debellationem ppl'i Iſrl'
ppẽ pctã filiorũ Heli tenuerũt ipm ſub tri
buto,& ne haberẽt cõſiliũ & opportuni-
tatẽ rebellãdi,ĩterdixerant eis cõgregatio-
nes populi
Moraliter crux ſctã.Per viros igiĩ Cariathiarĩ arcã
ad ſe reducẽtes,p̃nt intelligi pauperes reli-
gioſi crucẽ pniæ ſibi aſſumẽtes. g ¶ Ait
au.&c.do.&c.p quẽ ſignificaĩ bon⁹ p̃-
latus ſcl'aris vel religioſus,q ppl'm hortaĩ recedere à ſeruitute diabo
li,& inhærere ſeruituti dei. i ¶ Auferte.Per quos deſignãtur vitia
qbus diabolo deſeruitur.Venter eñ deus eſt guloſi,& pecunia cu-
pidi,& ſic de alijs vitijs. l ¶ Hauſeruntq; aquam & effude.
Ad ſignificandum abiectionem peccatorum ſine recidiuo.Et quo-
niam dæmones ſic recedentes à ſe nituntur ad ſuam reducere ſerui-
tutem,ideo ſubditur: o ¶ Et aſcenderunt ſa.qui interpretãtur,
ſatis rapientes:propter quòd ſignificant dęmones qui rapere ſtudẽt
homines per peccata,ideo dicitur quod aſcenderunt ad Iſrael,i.ad
fideles vt ſuæ ſubijcerent ſeruituti. p ¶ Tulit autem Samuel
agnum.id eſt tenellũ,per quẽ ſignificatur Chriſt⁹,de q̃ dr̃ Ioh.1.e.
Ecce agn⁹ dei &cæ.Qui dicitũr tenellus teneritudine pietatis.quem

charitatis accenſam. a ℭ Intonuit. Rab. Cūm per prędicatores E euangelij dn̄s intonat, ſpiritales hoſtes in fugam conuertunt coram Iſrael. i. populo dei, & perſequunt eos uſq; in domū agnitionis: vſq; quo. ſ. oīs error expurget, & deus verè cognoſcatur. b ℭ Bethchar. Rab. domus agnitionis, vel domus agni. c ℭ Et poſuit eum. Alia editio: inter Maſphath nouā & veterē: & vocauit nomē ei⁹ Abenezer. vl' Abōgener. i. lapis adiutorij. Hęc eſt me dietas ſaluatoris, ꝑ quā trāſcēdū eſt à Maſphath veteri ad nouā, i. ab ītētiōe q̄ expectat ī carnali regno btitudo falſa, ad ītētionē q̄ ꝑ nouū teſtamētū expectat ī regno cęlorū btitudo v̄a, q̄ qm̄ nihil eſt meli⁹ huc uſq; adiuuat de⁹. Maſphath ītētio: Sē dētiū. Lapis īter hęc, Chriſt⁹ īter ītētionē veterē, & euāgelij p̄dicationē poſit⁹, ip̄e lapis ꝓpt̄ firmitatē adiutorij, qa ſuos cōtra dęmones adiuuat dimicātes. d ℭ Hucuſq; au. Quia q hos termios trāſcendūt vt hæretici, auxilium dei nō meret̄. e ℭ Eratq;.
Ephe. 2. c. Chriſt⁹ eſt nr̄a pax, q fecit vtraq; vnū per quē facti ſūt ꝓpè q erāt lōgê. f ℭ Galgala. Ciuitas eſt vbi Ioſue pplm ſcd'ò circūcidit & paſcha celebrauit, & deficiēte māna Iſrl' vſ⁹ eſt panib⁹ triticeis, vbi & lapides ſūt trāſlati de alueo Iordanis, vbi tabernaculū teſtimonij multo tp̄e fuit. Hęc cecidit ī ſortē Iudę: & vſq; hodie oñdit loc⁹ ī ſcd'o ab Iericho miliario hoīb⁹ illi⁹ regionis venerād⁹. Sed iuxta Bethel qdā aliam Galgalā ſuſpicāt. ℭ Galgala īterpretat volutatio vl' reuelatio. Bn̄ ergo ꝓpheta ī Bethel & ī Galgala & Maſphath iudicauit Iſrael, & reuertēs ī Ramatha in domū ſuā iudicauit ibi Iſrl': & ędificabit ibi altare dn̄o, exēplū tribuēs iudiciū eſſe faciēdū ī domo dei, nō īdiſcretè vl' maliuola mēte: ſed ſecūdū qd' ſcriptura reuelauerit, & ītētione bona & amore fraterno. & ſic eſſe reuertēdū in Ramatha ī domū nr̄am, i. ad īterna pectoris, vt vacem⁹ cōtēplatiōi, & ī altari fidei gratas hoſtias opis & v̄itatis offeram⁹. g ℭ AEdificauit. Lex p̄cepit nō ędificari altare, niſi vbi dn̄s elegiſſet, ſed ne īmolarēt dn̄s, cōſtruxit altare ī q̄ nō rep̄hēdit̄.

Ioſue. 5. a.
Ibidem
Ioſue. 4. d.
† & terminū ſuū liberauit Iſrael
F

GLOS. ORDI.
CAP. VIII.

FActū eſt &c. poſuit filios. Rab. qa ſcd'm Ioſephū alterū ī Bethlehē, alterū in Berſabee poſuit. i ℭ Abia. Ra. Pr̄ dominꝰ, vl' pr̄ fuit. Bn̄ ergo q ī inchoata iuſtitia nō pmāſerūt, & p̄nitatem dn̄i neglexerūt, fuit de⁹, vel pater fuit nominati ſunt, vt ſignificentur paternitate dei indigni. k ℭ Et nō. Quia ꝑ mūere opprimebant iuſtitiā, ad epulas p̄tioſaq; conuiuia declinantes.

Nicolaus de Lyra.

nes ppl'i fieri ꝓpter qd' audito qd' cōgregati eſſent in Maſphath: venerūt cōtra eos ī p̄liū, ſed Samuele orante & holocauſtū ꝑ ppl'o offerēte, fuerūt cælit⁹ debellati, ſecundū quod dicitur infrâ: a ℭ Intonuit autem dominus fragore ma. Ita qd' ex fulgure multi fuerunt mortui, & alij exterriti fugientes ꝑ magna parte occiſi. & patet litera. c ℭ Facta eſt. Hîc cōſequēter deſcribit ppl'i Iſrl' trāquillitas & bona ordinatio ſub regimine Samuelis. Et patet litera vſq; ibi: d ℭ Eratq; pax. qa ſeruiebat Iſrael ſub tributo. e ℭ Iudi. &c. cun. di. &c. ſ. vſq; ad inſtitutionem & cōfirmationē Saulis. extūc em̄ Saul habuit officiū iudicādi. f ℭ Et ibat. Per loca ad iudicādū opportuna ꝓprio labore & expēſa, vt hr̄. ī. xij. g ℭ Reuertebaturq;. vbi communius

† Oſee. 13. c.
Act. 13. c.

a lium contra Iſraël. Intonuit autem a
dominus fragore magno in die illa
ſuper Philiſthiim, & †exterruit eos,
& cæſi ſunt à filiis Iſraël. Egreſsiq; filij Iſraël de Maſphath pſecuti ſunt
Philiſthæos, & percuſſerunt eos uſ
b que ad locum qui erat ſubter Beth-
a ℣ Ob ſignum victoriæ.
char. Tulit autem Samuel lâpidem
c unum, & poſuit eū inter Maſphath
& inter Sen, & uocauit nomen †loci
illius Lapis adiutorij. Dixitq;: Huc- b
d uſque auxiliat⁹ eſt nobis dominus.
Et humiliati ſunt Philiſthiim, nec
appoſuerunt ut uenirēt ultrà in ter-
minos Iſraël. Facta eſt itaq; manus c
domini ſuper Philiſthæos cunctis
diebus Samuelis. Et redditæ ſunt urbes quas tulerant Philiſthiim ab Iſraël, Iſraëli, ab Accaron uſq; Geth,
& † terminos ſuos. Liberauitq; Iſra
e ël de manu Philiſthinorum: eratq; d
a ℣ Amarum, vel loquentem.
pax inter Iſraël & Amôrrhæum. Iu e
dicabat quoq; Samuel Iſraëlē cun-
ctis diebus uitæ ſuæ. Et ibat per ſin f
a ℣ Domus dei.
gulos annos circumiens. Bêthel &
a ℣ Reuelatio. b ℣ Intentio.
f Galgâla & Mâſphath, & iudicabat
Iſraëlem in ſupradictis locis. Reuer
a ℣ Excelſum ſignum, vel mortis viſio.
tebaturq; in Ramâtha: ibi enim erat
domus eius, & ibi iudicabat Iſraëlē.
g Ædificauit etiā ibi altare domino. g

Cap. VIII.

h FActum eſt autem h
cùm ſenuiſſet Sa-
a ℣ Quia ætate & curis grauatus ſolennia celebrare non poterat.
mûel, poſuit fili- i
os ſuos iudices ſu
per Iſraël. Fuitq;
a ℣ Incipiens vel fuit deus.
nomen filij eius primogeniti Iôel: &
i nomen ſecundi Abia, iudicū in Ber
k ſabee. Et non ambulauerunt filij illius in uiis eius, ſed declinauerunt
poſt auaritiam, acceperuntq; mune k
ra, & peruerterunt iudicium. Con- l
gregati ergo uniuerſi maiores natu
Iſraël, uenerunt ad Samuelē in Ra-
a ℣ Ætate defectus: rebus præeſſe non poteſt.
matha. Dixeruntq; ei: Ecce tû ſenu
iſti, & filij tui non ambulant in uiis m
tuis. †Cōſtitue nobis regē, ut iudicet

munius iudicabat ppl'm. g ℭ AEdifica eti. Sed in hoc videtur G feciſſe cōtra legē, quia nō debebat eſſe altare aliquod ad immolandum, niſi in loco vbi erat arca, ſicut dictū fuit, Ioſ. xxij. quę non legit̄ fuiſſe in Ramatha. Dicendū q̄ ex diſpenſatione domini poterat alibi imolari, & ꝑ cōſequēs altare cōſtrui, & hoc mō Samuel ibi altare cōſtruxit. Pōt etiā dici ſcd'm illud qd' dictū fuit Deu. xij. & eſt ſatis veriſile, q̄ à tēpore q̄ arca fuit capta ꝑ Philiſthęos, vſq; ad tp̄s ī q̄ fuit poſita ī tēplo cōſtructo ꝑ Salomonē arca nō habuit ſtabilē māſionē: qa tp̄e ītermedio de loco ad locū freqn̄ter fuit trāſportatę, vt patet ex p̄dictis. & aliqn̄ ad exercitū deportata, vt hr̄. ī. xiiij. & iō ſacrificia votiua, ad q̄ offerēda hoīes nō tenebāt̄, ſed ſi fiebāt ex deuotiōe poterāt alibi offerri ſcd'm volūtatē & deuotionē offerētis. Sicut et alia ſacrificia poterāt fieri hoc mō, tp̄e q̄ arca & tabernaculum fuer̄t ī deſertò: eò qd' arca adhuc nō habebat ſtabilē māſionē, ſicut dictū fuit Deu'. xij. Tp̄e v̄ò q̄ fuit ī Silo nō fuit hoc licitū, ꝓut dictū fuit Ioſue. xxij. qa tabernaculū & arcę lōgo tēpore fuerūt ibi: & habuer̄t ibi ſtabilem manſiōem, licet nō ad ſemp.

† contriuit
† eius.

Moraliter

bon⁹ p̄lat⁹ offerre debet ī ſacramento eucharistiæ ꝓ ſuorū ſubditorū ſalute & dęmonū repulſiōe. iō ſubdit̄: a ℭ Intonuit. Nā ꝑ diuinū auxiliū dęmōes territi fugiūt à tētatiōib⁹ fideliū ppl'orū, ꝓpt̄ qd' ſubdit̄: b ℭ Hucuſq; au. Et qa de talib⁹ bn̄ficijs diuis debet mēoria remanere ī fideliū cordib⁹, iō dr̄ qd' Samuel poſuit lapidē, & locū vocauit Lapidē adiutorij ad mēoriā bn̄ficij diuini. e ℭ Iudi. &c. qa bonus pręlatus nō ſolūm debet pro ſubditis exorare, ſed defectus eorum per correctionem debitam emendare.

NI. DE LY.
CAP. VIII.

FActū eſt. Deſcripta ſuperi⁹ malitia filiorū Heli, hîc cōſeq̄nter deſcribit̄ malitia filiorū Samuel', qa vtraq; fuit occaſio vt terminaret̄ regimē ꝑ iudices, & reges īſtituerēt̄. Igit̄ circa hoc priò deſcribitur filiorū Samuel' trāgreſsio, ſcd'ò ppl'i petitio, ibi: Cōgregati ergo, tertiò dn̄i diffinitio, ibi: Et orauit Samuel. Circa primū dr̄: h ℭ Factū eſt. qa iā nō poterat ita cōmodè ꝑ loca ad iudicandū diſcurrere. i ℭ Poſuit fi. credēs eos fore ſuę iuſtitię imitatores. Sed hoc nō fuit ita, vn̄ ſubdit̄: k ℭ Acceperūt. & ſic dupliciť peccauer̄t. ſ. accipiēdo mūera ꝓ iudicio, qd' nō eſt licitū, licet ꝓ labore iuſto & bono iudices poſsint accipere ſtipēdia ad victū decētē & honeſtū. Scd'ò, qa ꝓpt̄ mūera decliauerūt à iuſtitia reddēdo iudiciū peruerſū. l ℭ Cōgre. ea. Hîc cōſeq̄nt̄ deſcribit̄ ppl'i petitio de rege habēdo. cui⁹ vna cauſa fuit malitia filiorū Samuel', vt hîc exprimit̄, cū dr̄: Filij tui &c. Alia fuit: qa audierāt Naas regē filiorū Ammō diſponētē exercitū ad veniēdū cōtra eos. & iō volebāt hr̄e regē capitaneū ſui exercit⁹ cōtra eū. & hęc cā hîc tacet̄, ſed. ī. exprimit̄. xij. c.

Diſplicuitq;

Moral'. h ℭ Factū eſt. Per filios Samuel' ꝓpt̄ mūera iudiciū ꝑuertētes, oñdit̄ qd' aliqn̄ de bonis & ſactis viris naſcūtur ꝑuerſi, ſicut ecōtrario de ꝑuerſis iuſti. De Achaz em̄ & Manaſſe q fuerūt peſſimi, nati fuerūt Ezechias, & Ioſias q fuerunt optimi. m ℭ Filij tui &c. Conſtitue. Ex quo patet qd' ꝓpter malitiam regētiū cōmouetur aliqn̄ ppl's ad ꝑtēdū vel faciendū aliqd qd' ei cedit in malū. Quia enim iſta petitio po

H
Diuiſio
Moraliter

A a ¶ Diſplicuitq; ſer. propter tria. Vnum fuit, quia diſplicuit ſibi malitia filiorū ſuorū, q̄ vſq; tunc latuerat ipm̄. Aliud fuit ꝓpter honorē diuinū, qui videbatur cōtēni ſeu diminui, eò qđ retinuerat ſibi in pplo Iſrl̄ nomen regiū. Tertiò qa popul⁹ ī hoc volebat aſſimilari Gētilibus dicēs: Cōſtitue nobis regē ſicut & vniuerſæ habēt natiōes, vt imediatè p̄ponitur. b ¶ Et orauit. Hîc cōſequēter po-
† ſpreuerūt nitur domini diffinitio. Samuel em̄ iſtud negotium reduxit ad dominum, q reſpōdit: c ¶ Audi vo. de rege inſtituendo. d ¶ Non enim. Quia tu ſolū eras me⁹ vicarius. & qđ iſta petitio eorū ex malo ꝓceſſerit, oſtenditur cū ſubditur: Iuxta oīa opera ſua &c. ſequit̄: e ¶ Sicut de. Oñdentes facto, qđ non haberēt me pro rege ſuo. f ¶ Sic etiam. abijciendo te ne
Quæ ſūt de iure regis ſis vicarius me⁹. g ¶ Verūtamen cō. Circa qđ ſciēdū, qđ aliqua ſūt de iure regis i neceſſitate poſiti, ꝓpt̄ bonū cōe regni. & ſic oīa q̄ iferi⁹ exprimūt̄ à Samuele ſūt de iure regis: qa ī tali caſu oīa ſūt regis vl̄ pricipis, & exponēda vl̄ expēdēda ꝓ bono cōi. Sicut & in corpore naturali videmus: qđ manus vel etiā alia pars corporis naturali inſtinctu exponitur pro cōſeruatione vitæ ipſius corporis. Si aūt accipiat̄ alio mō ius regis extra neceſſitatē, ſic plura exprimūtur à Samuele q̄ nō ꝑtinēt ad ius ipſius regis: vtpote oīa illa q̄ reddūt ppl̄m ſubditū ſeruilē, & q̄ non
† quinquagenarios, reſpiciunt bonū cōe, ſed magis hoīs in regno poſiti volūtatē: & talia p̄dixit eis Samuel, ad retrahendū eos ne peterent regē
B qa eis nō expediebat. & qa regimē ꝓpter
† tollet in magnitudinem ꝑtātis regi conceſſam de facili cōuertitur in tyrānidē. vñ & Deut.
† piſtrices vel coquas xvij. vbi agitur de cōſtitutione regis dicitur: Nō multiplicabit ſibi eq̄s, nec reducet ppl̄m meū in AEgyptū. ſ. q̄ſi ſeruum nec habebit argenti & auri imēſa ponde-
† de ſeminibus veſtris & vineis veſtris capiet decimas ra. & ibidē ſubditur: Nec eleuetur cor eius in ſupbiā ſuper fratres ſuos. & ſecūdū iſtū duplicem intellectū exponēda ſūt quæ ſequuntur de regio iure, vſque ibi. i ¶ Vosq; eritis. ſcilicet ſi conuertat̄ regnū in tyrānidē: qđ de facili fit, ſaltem ī parte propter magnam regis poteſtatē. k ¶ Et cla. i. propter oppreſſiōem quā vobis inducet. ſequit̄: l ¶ Nequaquā. ſcilicet dimittet nos deus exaudire ſi regē habeamus. Cætera patent vſque ibi. m ¶ Vadat vnuſquiſq;. Hoc autem dixit Samuel, vt ſuper electionem regis inquireret domini voluntatem, a qua dependet regis inſtitutio. ſecundū qđ habet̄ Deut. xvij. vbi de inſtitutione regis dicitur: Eū cōſtitues regem quē dn̄s deus tuus elegerit de numero fratrū tuorum. Ad maiorē p̄dictorū euidētiā q̄rit̄, vtrū filij Iſrael peccauerūt petēdo ſup ſe regē.
ꝓ nobis Et arguit̄ qđ nō, qa petere illud ꝙ eſt bonum ſimpliciter & de dictamine rōnis rectæ, non eſt peccatum. gubernatio autē populi ꝑ regem eſt optima, vt dicit philoſophus. iij. politicorum. & per conſequens eſt de dictamie rōnis rectę: q̄ magis reſpicit bonū cōe quā paticulare. ergo &c. Itē illud qđ cōcedit̄ lege diuina licitū eſt, qa nullū pctm̄ cōcedit. ſed Deu. xvij. c. cōcedit lex diuina filijs Iſrael cōſtiſtutionē regis, vbi dr̄. Cū ingreſſus fueris terrā quā dn̄s de⁹ tu⁹ dabit tibi &c. Et ſequitur: Eū cōſtitues quē dn̄s de⁹ tu⁹ elegerit. ergo &c. Contra. ī. xij. c. dicitur: Scietis & videbitis quia grande feceritis vobis malum in cōſpectu dn̄i, petētes ſuper vos regem. Ad hoc dicēdū, ꝙ cū regnū ſit optima

nos, ſicut & uniuerſæ habent natio-
a nes. Diſplicuitq; ſermo in oculis Sa-
muelis, eò quòd dixiſſent: Da nobis
b regem, ut iudicet nos. Et orauit Samu
el ad dominum. Dixit autem domi-
c nus ad Samuelem: Audi uocem po-
puli in omnibus quæ loquuntur tibi.
a ¶ Qui vos ſpernit me ſpernit.
d Non enim te †abiecerūt, ſed me: ne re
gnem ſuper eos. Iuxta omnia opera
ſua quæ fecerunt à die qua eduxi eos
e de Ægypto uſque ad diem hanc. Si-
cut dereliquerunt me, & ſeruierunt di
f is alienis: ſic etiam faciunt tibi. Nunc
g ergo audi uocem eorum. Veruntamen
a ¶ Id eſt teſtimonium da illis.
h men conteſtare eos. & prædic eis, ius
a ¶ Exactionem & dominationem.
regis qui regnaturus eſt ſuper eos. Di
xit itaq; Samuel omnia uerba domi-
ni ad populū, qui petierat à ſe regem,
& ait: Hoc erit ius regis qui impera-
turus eſt uobis. Filios ueſtros tollet,
& ponet in curribus ſuis: Facietq; ſibi
equites & præcurſores quadrigarum
a ¶ Iudices.
ſuarum. Et conſtituet ſibi tribunos &
†centuriones, & aratores agrorum
ſuorum, & meſſores ſegetū, & fabros
armorum & curruum ſuorum. Filias
quoque ueſtras †faciet ſibi unguenta-
¶ Coquinarias.
rias, & †focarias, & panificas. Agros
quoque ueſtros & uineas & oliueta
optima tollet, & dabit ſeruis ſuis. Sed
a ¶ Quæ redeunte anno vineæ proferunt.
& †ſegetes ueſtras & uinearum redi-
tus addecimabit, ut det eunuchis & fa
mulis ſuis. Seruos etiam ueſtros & an
cillas & iuuenes optimos, & aſinos au
feret, & ponet in opere ſuo. Greges
i quoq; ueſtros addecimabit, uoſq; eri
k tis ei ſerui. Et clamabitis in die illa à fa
cie regis ueſtri quem elegiſtis uobis:
& non exaudiet uos dominus in die il
la. Noluit autem populus audire uo-
a ¶ Scilicet audiemus te.
l cem Samuelis, ſed dixerunt: Nequa-
quam. Rex enim erit ſuper nos, & eri-
mus nos quoq; ſicut omnes gentes:
& iudicabit nos rex noſter, & egredie
tur ante nos, & pugnabit bella noſtra
pro nobis. Et audiuit Samuel omnia
uerba populi, & locutus eſt ea in auri
bus domini. Dixit autem dominus
ad Samuelem: Audi uocem eorum,
& conſtitue ſuper eos regem. Et ait
a ¶ Donec iudicet deus quid faciamus.
m Samuel ad uiros Iſraël: Vadat unuſ-
quiſque in ciuitatem ſuam.

optima politia, cæteræ gentes à filijs Iſrl̄ C petendo vel cōſtituēdo ſup ſe regem non peccauerūt, ſed magis bonū egerunt. filij Si ppl̄s peccauerit petēdo regem aūt Iſrael hoc faciendo peccauerūt, vt patet ꝑ v̄ba Samuelis ad hoc allegata: q̄ habētur. ī. xij. c. & ꝑ cōſequēs miraculum à deo datū ad verificationē v̄bi Samuelis vt ibidē hr̄. Cui⁹ rō eſt, qa de⁹ ppl̄m Iſrl̄ elegit ſibi ſpecialē & peculiarē p̄ cæteris ppl̄is ſcđm qđ dr̄ Deut. vij. b. Te elegit dn̄s de⁹ tu⁹, vt ſis ei ppl̄s peculiaris. & iō voluit eſſe rex imediat⁹ illi⁹ ppl̄i, ꝓpt̄ qđ & legē dedit ei in mōte Sinai ꝑ ſeipſū. i. ꝑ angelū in ꝑſona illi⁹ loquētē & nō ꝑ hominē mediatorē: ꝓpter qđ voluit homi- † Et nes gubernatores illius ppl̄i ab ipſo imediatè inſtitui, tanquā eius vicarij eſſent & nō reges vel dn̄i: vt patet in Moyſe & Ioſue & de iudicib⁹ ſequētib⁹, de qb⁹ dicit̄ in libro Iudicū. Suſcitauit eis dn̄s talē vl̄ talē iudicē. ꝓpter qđ filij Iſrael fecerūt cōtra ordinationē dn̄i, petendo ſup ſe regem hominē mortalem, cū dn̄s hoc ſibi retinuiſſet & ad bonū ppl̄i: qa ſemper gubernauit eos & optimè ꝫ, & p̄texit q̄diu fuerūt boni ſubditi: & ſemper ſic feciſſet ſi ppl̄s ille in bona ſubiectione ſub dn̄o ſtetiſſet. Ex dictis patet primū argumētū. qa ſi gubernatio regis optima eſt, ſequit̄ ꝙ melior eſt gubernatio habere regē deū imediate, quāto de⁹ eſt melior hoīe: & iō cōtra iſtā ordinationē petere nō eſt bonū ſed malū. Ad ſecūdū dicendū, qđ illud ꝙ habet̄ Deu. xvij. de cōſtitutiōe regis, quātū ſpectat ad ppl̄m nō fuit cōceſſio propriè dicta. ſed magis permiſſio, ſicut repudiū vxoris fuit ꝑmiſſū ad duritiā cordis eorū, ꝓut dictū fuit Deut. xxiiij. ſicut tn̄ ī repudio fuit p̄ceptū, ꝙ darēt libellū repu- D dij ſi repudiarēt: ſic ī ꝓpoſito ſi ꝑtinacit̄ regē hr̄e vellēt, p̄ceptū fuit ꝙ de pplo Iſrael haberēt, & nō de alio. vt ibidē dicit̄.

⁂ tio ppl̄i fuerit culpabilis, patet ex hoc Moraliter qđ habetur. ī. xij. ca. Inuocabo dn̄m, & dabit voces & pluuias. & ſcietis & videbitis qa grāde malū feceritis i conſpectu dn̄i, petētes ſup vos regē. & ſilr̄ aliqn̄ pro malo regentiū ppl̄s mouet̄ ad rebellionē & ſeditionē, ex qb⁹ ſequūtur maiora mala quā fuerit regentiū rapina. c ¶ Audi vo. Ex hoc patet, qđ aliqn̄ dominus exaudit aliqd qđ non cedit ad bonū petentis, eò qđ malè petit: & talis exauditio magis eſt punitio. Oſee. xiij. c. Dabo tibi regem i furore meo. h ¶ Prædic eis &c. Hîc accipit̄ ius large & improprie dictū, qđ reputatur ius ꝓpter malū abuſū. nā illa q̄ dicūt̄ hîc de iure regis, magis contingunt per exercitium tyrannidis. Quia enim pertinere dicunt̄ ad regem, hoc eſt ad oſtendendum qđ propter malitiam hoīm regnū de facili cōuertit̄ i tyrānidē.

¶ In capitu. viij. vbi dicitur in poſtilla: Vtrum filij Iſrael peccauerunt petendo ſuper ſe regem.

ADDITIO.

Reſponſio poſtillatoris ad hāc q̄ſtionem nō videt̄ ad plenū ſufficere. Nā inſtitutio regis i aliq̄ gēte vel populo ſimplicit̄ cōſiderata, nō tollit imediatā gubernationem diuinā ab eis. Stant enim ſimul, qđ deus ſit rex immediatus alicuius gentis ipſam in principalibus immediatè regendo ſeu gubernando, & tamen cū hoc habeant ſupra ſe regem ſeu principē hominē mortalē qđ manifeſtè patet ī pplo fideliū. Ppl̄s em̄ fidelium immediatè à deo gubernari dicēd⁹ eſt. qđ patet ꝑ rōnes à poſtillatore allegatas

E tore allegatas pro filiis Iſrael, Nam ſi in antiqua lege populũ illum
ſibi deus elegit in ſpecialem ſeu peculiarẽ, ſecundũ illud Deut. vij. in
poſtilla. allegatũ, non tamen minus, ſed longè magis populus fideliũ
in noua lege eſt à deo electus ſpecialis, & peculiaris. iuxta illud. j. Pet.
ij. b. Vos autem eſtis genus electum, regale ſacerdotiũ, gens ſancta,
populus acquiſitionis &c. Similiter & ſi antiquis dedit legẽ per an-
gelum in perſona dei loquentẽ, & nõ ꝑ hominẽ mediatorẽ, ꝑ ampli
us verò & perfectius catholicis legẽ dedit per ſeipſum. i. ꝑ filiũ dei
æternũ, & per ſpiritũſanctũ in forma viſibili miſſum. vnde ſi popu
lus ille rõnibꝰ ꝑdictis debuit ꝑ deũ immediatè gubernari, ꝑ eaſdẽ
rõnes ſeu fortiores populus fideliũ immediatè à deo debet guber-
nari. qđ etiã patet ex promiſſione Chriſti. Matth. vlt. d. Ego vobiſ-
cum ſum oĩbus di. &c. qđ exponit̃ vno mõ, ꝑ aſsiſtentiã Chriſti ſuę
eccleſię, cõtinuè ipſam dirigẽdo ꝑ occultos iſtinctꝰ ſpũſãcti, vt idẽ
poſtillator in eodẽ loco dicit. Ex quibꝰ cõſequẽter habet̃, ꝙ ſicut ec
cleſia licet à deo ĩmediatè interiori gubernatiõe regat̃, non tñ ex hoc
inſtituẽdo ſupra ſe regẽ hoĩem in tpalibꝰ peccat, vt patet ex vniuer
ſali eccleſię conſuetudĩe, q̃ maxĩę autoritatis eſt. Sic pari mõ & rõne
dicendũ videt̃, ꝙ antiq licet deũ habuiſſent regẽ & ĩmediatũ guber
natorẽ, tñ petẽdo ſimplr̃ ſupra ſe regẽ nõ peccaſſent. Nec valet di
cere, ꝙ gubernatio diuina, reſpectu eccleſię immediatè eſt quantum
ad ſpũalia. Nam etiã in ſpũalibus ſummus põtifex cõſtituit̃ in eccle-
ſia abſq; pctõ, imo ſequẽdo veſtigia Chriſti dicẽtis Petro: Paſce o-
ues meas. Ioh. xxj. d. Si autẽ dicat̃, ꝙ ſummus põtifex tanquã dei vi-
carius eccleſiã gubernat, quod verũ eſt. idẽ etiã poſſet dici de regi-
mine regali. vnde Apoſtolus de rege ſimplr̃ loquens ad Ro. xiij. b.
Non ſine cã gladiũ portat, miniſter em̃ dei eſt. Pręterea ſi pctm̃ filiis
Iſrael impoſitũ, in hoc qđ petierũt ſibi regẽ ex ratione per poſtilla-
torẽ aſsignata cauſaret̃, ſequeret̃ ꝙ ſemꝑ in eodẽ peccato ꝑſeuerarẽt
durante regio regimine. Nã ſic exiſtẽdo ſemꝑ feciſſent cõtra dei or
dinationẽ, q ſibi ſoli eorũ regimẽ immediatũ retinuerat: nolẽs ꝙ ſu-
per eos hõ mortalis regnaret, vt ait poſtillator. Ex quo vlterius ſeq-
tur, ꝙ oratio Samuelis pro populo, vt deus eis parceret hoc pctm̃,
eſſet vana, & cõtra regulã diuinę legis, durãte eorũ cõtumacia in eo
dem pctõ. Rõ huiꝰ eſt. Nã ſecũdũ legẽ diuinã nõ dat̃ venia niſi cor
F recto. vt patet Ezec. xviij. f. Cũ auerterit ſe impius &c. Sed cõſtat,
vt habet̃ infrà. xij. cap. ꝙ Samuel pplo ſibi ſupplicãti vt pro eo ora
ret, & ſuũ pctm̃ de petẽdo regẽ apertè cõfitẽti, reſpõdit: Ne timea-
tis &c. & . j. Abſit à me ne orẽ deũ ꝓ vobis &c. Ex qbꝰ ſatis patet:
ꝙ hmõi pctm̃ ꝑ ppli cõfeſſionẽ & orõnem prophetæ fuit ſublatũ:
nõ obſtãte qđ adhuc ꝑſeuerabant ĩ eodẽ pctõ, retinẽdo ſibi regem
illicitè, ſecũdum opinionem poſtillatoris. Preterea dicere, qđ cõceſ
ſio de cõſtitutione regis filijs Iſrael facta Deu. xvij. non fuit propria
cõceſſio, ſed magis permiſſio, ſicut repudium vxoris &c. non videt̃
rõnabiliter dictum. Nam qđ matrimonium ſit inſeparabile ꝑ ho-
minem, eſt de iure naturali ſecũdum poſtillatorẽ, ꝓut ipẽ nitit̃ ꝓba
re Matt. xix. licet hoc nõ reputo eſſe verũ, ꝓut ibidẽ dño concedẽ-
te amplꝰ declarabit̃. Cõſtat aũt qđ permiſſio facta de repudio, nõ
tollit legem naturæ quę indelibilis eſt, ſed in propoſito eſt per op-
poſitũ. Nam conſtitutio regis in aliqua gente eſt conformis iuri na
turali repreſentat enim gubernationẽ mundi ab vno deo. prout
etiã philoſophus in politicis & alibi determinat. vñ ꝑmittẽte lege
diuina regis cõſtitutionẽ, vt in ca. Deu. allegato: talis conſtitutio. ſ.
regis remanet oĩno licita tãq; iuri naturali conformis, & à iure diui
no non prohibita. Ex quibus videtur, qđ quęſtio non remanet ſuf
ficienter ſoluta. Vnde ad eandem videtur aliter dicendum. ſ. qđ po
pulus iſte non peccauit petendo regem ſimpliciter, cũ hoc iã ſibi eſ-
ſet à deo conceſſum, & iuri naturali conforme: Sed peccauit peten
do regem certo modo, contra diuinam ordinationem. Ad cuiꝰ de
clarationem ſciẽdum, qđ cõſtitutio regis iuxta ptãtem ſibi cõceſſã
Duplex regis ptãs — põt eſſe duplex. Primo mõ, qđ rex habebat plenã ptãtem ĩ pplo ſi
bi ſubdito, nõ ſolũ in his q̃ ad defenſionẽ pertinnent ſubditorum,
ſeu ad eorũ diſpoſitiuã gubernationem; ſed etiã in his quæ perti-
nẽt ad oẽs actus iudiciales, intantũ qđ rex ſic cõſtitutus dicit̃ eſſe ab
ſolutus legibꝰ, prout legiſtę de imperatore dicere ſolẽt. Similiter vt
& de regibꝰ q ſupiorẽ nõ cognoſcũt aſſerit̃, & talis rex dr̃ eſſe ſuper
oĩa iura poſitiua, ſeruãdo ea ad libitũ, vl' reuocãdo: prout ĩ pluribꝰ
mũdi partibꝰ nõ ſolũ paganorum, ſed etiam catholicorum eſſe di-
gnoſcitur. Et qa bonas ſeu magnas fortunas ferre nõ poſſet niſi vir
tuoſus, vt habetur in. x. Ethic. perfecta autem virtus raro inuenit̃,
idcirco propter tantã ptãtem regibus conceſſam, ſeu ab eis vſurpa
tam frequenter in tyrãnidẽ labũtur, quod eſt peſſimũ regiminum.
Vnde & de talibus poteſt intelligi illud Oſę. xiij. c. Dabo eis regẽ ĩ
furore meo &c. In pœnam enim populorum dantur eis reges qui
tm̃ abſoluta vtant̃ ptãte. Scđò modo poteſt cõſtitui rex cũ poteſta
te limitata, ſic ſcilicet qđ in his ſaltem quę ad iuſtitiam ꝑtinẽt pręſer
tim cõmutatiuam ſit ſub legibus iam ordinatis & legitimis conſue
tudinibus, quas in ſe & aliſs obſeruari faciat fortiter exequendo:
& inferiorũ

& inferiorũ iudicũ defectum legitimè ſupplẽdo, nec tñ contra eas G
temerariè aliqd agẽdo. Similiter auferẽdo à ſe oĩa illa q̃ cupiditati
ſeu cõcupiſcentię, vel ſupbię, occaſionẽ pręſtant, ex quorũ appetitu
frequẽter declinatur ad tyrãnidem, Et qa ſcđm Tho. ĩ prima ſcđæ.
q. cv. articulo primo. in corpore q̃ſtiõis. ordinatio principatꝰ quã
lex diuina antiquis inſtituit fuit optima: idcirco iſto modo conceſ-
ſum fuit filijs Iſrl' inſtituere ſupra ſe regem. nõ aũt priò modo. Qđ
patet ex hoc: nam in eodem. c. & cũ textu Deut̃. xvij. cũ ageretur de
cõſtitutiõe regis, dominꝰ dirigẽs verba populo, ait: Cũ dixeris: Cõ
ſtituã ſuꝑ me regẽ, ſicut habent oẽs per circuitũ nationes. qđ intel
ligit̃ de primo modo regnãdi prædicto, Cæteræ em̃ nationes vt in
pluribꝰ reges habent cũ prima ptãte, q̃ ſæpe in tyrãnidem vtitur.
Vñ ſaluator ait: Reges gentiũ dñantur eorum &c. Lu. xxij. c. Quẽ
modũ cõſtituẽdi regem dñs ei nõ cõceſſit, ſed potiꝰ ſecũdũ modũ.
Nã ibidẽ dedit eis regulas tã in mõ eligẽdi regẽ, q̃; ĩ mõ viuẽdi ipiꝰ
in ſe, q̃; etiã ad deũ, & ad ſubditos tales, ꝙ omnino contradicũt mo
dis cõmunibus aliarum nationũ ſeu gentium, In modo enim eligẽ-
di ad cauendas violentias & fraudes, q̃ in ſimilibꝰ electionibus ſolẽt
cõtingere, inſtituit vt ſpectaretur iudiciũ diuinũ, vnde ait: Eũ cõſti-
tues quẽ dñs deꝰ tuus elegerit, Similiter ad vitandum imitationem
conſuetudinũ aliarũ nationum, ait: Nõ poteris alterius gentis ho-
minẽ regem facere. Conſequẽter prohibuit regi multiplicare eq̃s
currus, & vxores, & immẽſa argẽti & auri pondera, q̃ occaſionem
pręſtant tyrãnidis, vt dictũ eſt. Similit̃ inſtituit vt rex ſemꝑ legeret
& cogitaret de lege dei, vt cõtinuo eſſet in dei timore & obedien-
tia, cũ dicit: Deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius &c. legetq;
illud oĩbꝰ vitæ ſuæ, vt diſcat timere deũ &c. Similiter ĩſtituit vt nõ
ſupbè ſeu tyrãnicè cõtẽneret ſubditos ſeu opprimeret, cũ dicit: Ne
eleuet̃ cor eiꝰ in ſupbia ſuꝑ frẽs ſuos &c. q̃ oĩa cõtradicũt modo pri
mo regnandi, q eſt cõiter gentiũ ſeu nationũ, vt dictum eſt. Sed cõ
ſtat qđ filij Iſrael, regis inſtitutionẽ primo mõ eis nõ cõceſſo ſed po
tius implicitè ſeu interpretatiuè eis ꝓhibito petierũt, vt patet per
verba pricipalia ſuę petitiõis ĩ hoc. c. vbi ſic dicit: Pone nobis regẽ
vt iudicet nos, ſicut gentes. Nõ em̃ ſolũ petebãt eſſe ſub rege modo
eis à domino conceſſo, qui eſt ſcđs modus, ſed vt rex iudicaret eos
modo quo reges cõmuniter iudicabant gentes. ſ. abſolutè, & abſq;
limitatione ptãtis & refrenatione appetitus, ꝓut moris cõmunis e-
rat iter gẽtes, ꝑſertim eo tpe. & iõ ſeqt̃: Diſplicuit ſermo ĩ oculis Sa-
muelis, eò qđ dixiſſent: Da nobis regem vt iudicet nos. Non em̃ diſ
plicuiſſet ſi regem ſimplr̃ petiuiſſent mõ eis à dño conceſſo: ſed ꝓ-
pter iſtam additionẽ: Vt iudicet nos ſicut gentes, qđ intelligit̃ mõ
primo prędicto. vñ & ſequitur: Dixit dominus &c. Nõ te abiece-
rũt, ſed me. petendo em̃ regẽ cũ ptãte & iuriſditione abſoluta: ſicut
iter gẽtes, implicitè petebãt ipſũ cõtra modũ inſtituẽdi regẽ ſibi cõ-
ceſſum, vt dictum eſt. Vnde & ſtatim deus mandauit, vt populo H
ꝓteſtaret̃ ſeu declaretur ius regis tali mõ regnaturi, dicẽs: Filios ve-
ſtros tollet: filias veſtras faciet ſibi vnguentarias &c. Vñ & finalit̃
ius huius regis concludit: Voſq; eritis ei ſerui. qđ propriè eſt tyrã-
norũ qui ſuis ſubditis vt ſeruis principantur. qđ totũ occaſiõe ple-
niſſimæ ptãtis regi conceſſum ad modum cõem gẽtium cõtra di-
uinã ordiationẽ cõtigere cõſueuit. In qua qdẽ petitione ꝑtitioſa ꝑ
tinacit̃ ꝑſeuerãtes, Samuel iura regni tyrãnici eis explicãti reſpõde
rũt. Nequaq̃. rex em̃ erit ſuꝑ nos, & erimꝰ nos q̃q; ſicut oẽs gẽtes,
& iudicabit nos rex nr̃ &c. In q̃ euidẽtiꝰ explicauerũt petitionẽ eo-
rũ eſſe cõtra diuinã ordinationẽ & cõceſſionẽ: vt dictũ eſt. Et ſic pa
tet manifeſtè, quõ in hoc peccauerũt: de q̃ pctõ ver ſilr̃ pœnituerũt.
petẽtes à Samuele vt oraret pro eis deũ: vt. j. xij. ca. vbi Samuel of
ferẽs ſe ꝓ eis oraturũ ꝓteſtatꝰ eſt: Igit̃ timete deũ & ſeruite ei &c. q.
d. pctm̃ cõmiſſum in petẽdo regẽ modo prædicto dimittetur vo
bis, dũ tñ nõ deroget̃ diuinis legibus ſeu ordinationibꝰ. Si autẽ di-
cat̃, ꝙ ſi verè populus pœnituiſſet, Saulẽ amouiſſent à regno. Ad
hoc dicendũ, ꝙ hoc iã nõ poterãt facere. Primò: qa erat iã Saul tẽ-
pore pnię ppli ad inſtantiã eorũ à deo ꝑ Samuelẽ vnctus: vt infrà
x. cap. vnde & eiꝰ amotio ſeu reuocatio videret̃ q̃dammõ cõtra ho
norem diuinũ. & idẽo cũ Samuel dixiſſet Saul. j. xv. ſ. Scidit dñs re-
gnũ Iſrael à tę &c. ſubiũgit ibidẽ: Porrò triũphator in Iſrael pœni-
tudine nõ flectet̃ &c. q. d. & ſi tu iã es à deo abſciſus, nõ tñ ſtatim a-
moueris à regno: ne dñs videat̃ quaſi pœnitudine flecti. Scđò quia
Saul poſt victoriã in Iabes Galaad habitam erat vallatus in regno.
Tertiò, quia eius regnũ publicè erat in Galgala renouatũ, vt infrà
xj. cap. Nec obſtat, ꝙ cũ populus cõfiteret̃ peccatũ ſuum Samuel,
dixerunt. Addidimus em̃ peccatis noſtris malũ, vt peteremus regẽ.
xij. cap. vbi nõ fuit facta mẽtio de mõ regnãdi, vt inter gentes & hu
iuſmodi. Nã hoc eſt breuitatis cã omiſsum, cùm iam in loco pro-
prio ſępe repetitũ fuiſſet, vt dictũ eſt. De regno autẽ Dauid non eſt
mẽtio in hoc faciẽda. fuit em̃ ipſius regnũ ꝓ ſe & ſuis ſucceſſoribꝰ
à deo ꝑ Samuelẽ iuſſũ, & à deo iudicẽ cõſtitutũ abſq; aliq̃ ppli peti
tione ſeu inſtãtia inſtitutũ, vt patet. j. xvj. ca. Põt etiã dici ad quęſtio
nem prin-

A nē pricipalē ſcd'm q̄ſdā, qđ filij Iſrl' peccauerūt petēdo regē, nō ſo-
lū p̄dicto mō, ſed etiā iniuriādo Samuelē iuſtū & à deo iudicē cō-
ſtitutū, licet em̄ filij ſui q̄s cōſtituerat iudices peccaſſēt, vt patet ī pri
cipio huius.c.nō tñ ex hoc in ſcriptura legiť ipoſita culpa Samueli,
ſicut Heli īponiť ex pctō filiorū.ſ̄.ij.c.Rō differentiæ eſt, nā pctā fi
liorū Heli erāt publica ſeu notoria, tā ſibi q̄ pplo, pctā verò filiorū
Samuelis nō ita erant publica ſeu manifeſta, peccabāt em̄ ī accipien
do munera & ꝑuertendo iudiciū, q̄ plures ſit occultè et coloratè.
& ſic preſumendū eſt, qđ Samuele ignorante hoc feciſſent, p̄ſertim
q̄a nō fuit antea monit⁹ nec redargutus ſicut Heli. Vñ vt Samuel
oñderet īnocētiā ſuā.ĵ.xij.c.requiſiuit pplm. Priò p̄ſentādo filios
ſuos pplo, vt redderēt rōnē de ſeipſis, dicēdo: Ego ſenui, & filij mei
vobiſcum ſunt.q.d.vt puniatis eos ſecundum delicta eorū. Scd'ò
requirit eos de ſeipſo, dicens: Ecce preſto ſum, loquimini de me co
rā dño & corā Chriſto ei⁹, vtrum bouē cuiuſq̄ tulerī &c.vſq̄ ibi:
Teſtis eſt dñs, q̄a nō inueneritis q̄ppiā in manu mea, & ſic patet q̄
ipſe volebat ſe purgari ab īfamia ſuæ diſpoſitionis. Concordat cū
hoc gloſſa q̄ ſuꝑ illud v̄bū: Nō te abiecerūt, ſed me, īterlinealiť dicit:
Qui vos ſpnit, me ſpernit. In quo patet, qđ cū Samuel cōſtitutus à
deo ſine cā ſpnebať, de⁹ ipſe videbať ſperni, in quo manifeſtè pecca
bāt, etiā ſi petitio regis poſt obitū Samuel' eſſet licita eò mō q̄ peti-
ta fuit. De quo pctō videnť pœnituiſſe, cū eū poſteà tā ī vita q̄ in
morte multum honorificè tractauerit, vt patet ex decurſu hiſtoriæ.
Et ſciēdū q̄ hīc ſcd's modus rñdendi ad q̄ſtionē nō repugnat prio.
ex vtroq̄ em̄ ſi poſſet formari ſufficiens rñſio, vt patet intuenti.

REPLICA Burg. ſaltū faciēs vſq̄ ad primū Regū, ī q̄ vſq̄ ad.viij.c.nō mouet niſi difficul
tates vocales, de qb⁹ nō iudico, cū res ſit nota. In hoc.viij.c.vbi po
ſtillator q̄rit, diſputat & cōcludit, q̄ filij Iſrael peccauerūt petendo
ſuꝑ ſe regē. Bur. lōga diſgreſſiōe, ſed nō multa rōne nitiť determina
tiōem poſtilla. infirmare. Et vt clarius appeant Burg. ineptiæ, digreſ
ſionē ei⁹ redigam in certa dicta, q̄ per ordinē tractabo ſcd'm meri-
Burgēſis dictorū quadruplex increpatio — ta eorūdē. ❡ Primū igiť ei⁹ dictū eſt, qđ ſtat ſil'gētem regē aliquē
hīe mortalē: deū tñ eius gentis fore immediatū regē & gubernato-
rē principalē. & ꝑ illud dictū putat Burgē. ſoluere argumētum qđ
poſtillator ꝓ cōcluſione facit: q̄ videlicet Iudæi peccauerūt regem
petēdo, putat etiā ꝑ idē replicare contra ſolutionē datā ad argumē
tum Iudæorum in contrarium. Et fortaſſis bñ putaret, ſi dictum il
lud eſſet in propoſito verū: nūc aūt falſitas illius dicti patet ex lrā, iū
cta gloſſæ īterlineari. dicit em̄ lrā: Nō te abiecerūt, ſed me, ne regnē
B ſuꝑ eos, iuxta oīa opa ſua q̄ fecerūt à die q̄ eduxi eos de AEgypto
vſq̄ ad diē hāc, ſicut dereliquerunt me & ſeruierunt dijs alienis, ſic
etiā faciūt tibi, hæc ī lrā. gl. interlinearis dicit, qui vos ſpnit, me ſpnit
&.ĵ.c.x.reſumiť pctm̄ hoc, ibi petendo regem. qb⁹ ſuppoſitis non
ſtat qđ deus ſit rex & gubernator, ſic rege poſtulato, vt dicit litera
cū gl. niſi generali influentia quā Iudæi abijcere nō potuerunt. Sed
illa nō eſt ad ꝓpoſitū Burg. nec exempla q̄ ponit valent in hoc caſu,
q̄a etſi eccl'ia, & ppl's Chriſtian⁹ habet reges ī ſpūalib⁹, vt Papā: &
ī tpalib⁹, vt Impatorē: & eos venerať, eiſq̄ ſubiect⁹ eſt: tñ dei regnū
principale & immediatū nō abijcit: ſed poti⁹ regnum hominū viæ
dei cōtrariū vſq̄ ad mortē cōtēnit, vt patet in primitiua eccl'ia, ī tē
pore apl'orū & martyrū. ❡ Scd'm dictū Burg. eſt, q̄a pctm̄ Iudæo
rū regē petētiū, cōfeſſiōe ppl'i & Samuelis orōne fuit abolitū, manē
te tñ regimie regio, ideo petitio regal' regimis nō fuit pctm̄. Nā ma
nēte pctō pctm̄ non cēſeť abolitū. Sed hoc dictū fūdať ſuꝑ falſo fū-
damēto. Nā petere regē abſolutè nō eſt pctm̄ ī ꝓpoſito cōmiſſum,
ſed petere cōtra dei ordinationem eſt in propoſito pctm̄: q̄a ſic pe
tere eſt dei ordinationē cōtēnere, & deū abijcere ne regnet. Nūc āt
deus noluit aliquē huic pplo p̄fici, vt iudicē regē aut ſacerdotē niſi
ſua ordinatione, vt patet ꝑ totū decurſum ve.te. ab exitu AEgy-
pti vſq̄ huc. ppl's aūt deū & hāc ei⁹ ordinationē abiecit, petēs regē
dari à Sumuele, videlicet per electionē vel hūanā inſtitutionem, vt
ſicut & cæteræ nationes regem haberēt. vñ dř ī lrā: Cōgregati vni
uerſi ſeniores natu dixerūt ad Samuelē: Conſtitue nobis regem vt
iudicet nos ſicut cæteræ nationes nō dixerūt: pete nobis à deo re-
gē &c. q̄ mō ſi dixiſſent nō peccaſſent: nec dei ordinationi cōtraue-
niſſent. Cū aūt de pctō ſic cōmiſſo pœnituiſſent, & errorē p̄fatum
correxiſſēt, & Samuel ꝓ eis oraſſet, pctm̄ eſt abolitū, vt patet.ĵ.xij.
c.ī litera iūcta gloſſæ interlineari. nec rextūc fuit cōſtitut⁹ ſicut petit⁹.
petebatur em̄ conſtitui ordinatione hūana, vt oñſū eſt: & hoc fuit
pctm̄. ſed petitio vt ſic nō habuit effectum, q̄a īſtituebať electiōe &
vnctiōe dei. nō erat igiť pctm̄ ſub rege ſic cōſtituto ꝑmanere. Bur.
igiť errauit ī fundamento, putās populū ꝑmanſiſſe ſub regimine re
gio vt petitio, qđ falſū eſt, vt patet ex dictis. Quibus bñ pēſatis ob-
iectiones Burg cōtra poſtilla. nullius ſunt efficaciæ. Sed Burg. idem
p̄ſumens aliter abſoluere q̄ſtionē motam, dicit cōtrariū. ❡ Eſt igiť
tertiū ei⁹ dictū tale: q̄a petere regē fuit pplo à deo cōceſſum Deut.
xvij.c.iō petendo nō peccauit. Sed illud dictū reſpiciendo bñ lrām
allegatā videť ſupponere falſum. q̄a ī illa lrā nō poniť aliqđ v̄bū ꝑ- C
tinēs ad cōceſſionē de rege petēdo. Eſt em̄ hic tenor lræ allegatæ: Cū
ingreſſus fueris terrā quā dñs deus daturus eſt tibi, & poſſederis eā,
habitaueriſq̄ in ea, & dixeris: cōſtituā ſupra me regē, ſicut habent
oēs ꝑ circuitū nationes: eū cōſtitues quē dñs de⁹ tu⁹ elegerit de nu-
mero fratrū tuorū. Ecce lrā: cui⁹ ſenſū.ſ̄.Deu.xvij. dixi lrē ſenſum
p̄noſticū. p̄noſticauit em̄ deus Iudæos ſic dicturos: nō præcepit nec
cōceſſit, ſed ordinauit p̄gnantem negatiuā. ſ. qđ ſic dicēdo nō cōſti
tuerēt regē niſi electiōe p̄cedēte. Huic āt ordinationi petendo à Sa
muele regem expreſſè cōtradixerūt. tū q̄a petierūt ab hūana ptāte.
tū q̄a ſicut cæteræ natiōes q̄ ad diuinā ordinationem nō reſpexerť.
igiť peccauerūt, qđ eſt cōtra tertiū Burg. dictū. ❡ Quartū dictū eſt,
q̄ regis cōſtitutio cōtingit dupl'r. Vno mō ſcd'm ptātē regēdi illi-
mitatā. Alio mō limitatā. Primo mō cōſtituiť rex abſolut⁹ legibus,
potens regere ꝓ libito volūtatis. exemplificat de Imperatore & a-
lijs regib⁹ tā catholicis q̄ infidelib⁹. Scd'o mō cōſtituiť rex obliga-
tus ad ſeruādū leges ꝑtinētes ad ſe & ſubditos. Sed iſta diſtīctio nō
eſt artificialis. q̄uis multi principanť vitioſè ſcd'm primū mēbrum
nō tñ ad ſic pricipādū inſtituūtur: imo in ꝓpoſito caſu Iudæi ex vi-
tiato regimine filiorum Samuel' acceperūt occaſionē petēdi regem.
Diciť nāq̄ ī hoc.c.qđ filij Samuel' declinauerūt poſt auaritiā, & ac
ceperūt mūera, & ꝑuertebant iudicia. Cōgregati ſunt ergo oēs ma
iores natu Iſrl', venerunt ad Samuelem in Ramatha, dixerūtq̄ ei: Ec-
ce tu ſenuiſti & fi. tui nō ambu. ī vijs tuis: cōſtitue nobis regē. vñ lu
culēter apparet q̄ petebāt regē, vt euaderēt primū modū regendi.
q̄s igiť deſipiēs diceret eos petijſſe tyrānidē quā euadere cupiebāt?
Eſt em̄ prim⁹ mod⁹ regēdi tyrānic⁹, quē Iudæi petēdo regē petere
nō potuerūt, queadmodū vult Burg. Nā implicare videť, qđ quis
contra voluntatem aliquid inſtituat vl' eligat: cū omnis tal' libera in
ſtitutio & electio ſit volūtaria. Si igiť fieret contra voluntatem, eſſet
inuoluntaria: per cōſeques īplicatio. Iſtius confirmatio pōt videri ī
lumine naturæ, queadmodū Ariſtoteles.iij.pol'. oēm principatum
diſtinxit ī tpatum, & vitiatū. Tpatū dixit: ī quo principās dñať ad
cōe bonū, cōferēs ſcd'm volūtatē ſubditorū. Vitiatū āt dixit defice- Pricipatus duplex
re ī altero, vl' vtroq̄. Certū eſt igiť vitiatū nō petit eligi vel cōſtitui
à ſubditis, q̄a oīs tal' eſt p̄ter, imo cōtra volūtatē ſubditorū. Scd's
igiť pricipat⁹ & modus regnādi à ſubditis peti nō pōt: ſed ſolū pri
mus, q̄ ſi v̄tiť ī tpatū & tyrānidē, poti⁹ ſubditi dicendi ſunt talē pri
cipatū pati q̄ petere. Nec exempla Burg. de Imperatore & alijs ſūt
v̄a. Nō em̄ tales ſubditi cōſtituūt, ſed tpato mō conſtitui ſæpe intē D
pati & vitioſi fiunt. Nec verum eſt de regū & Imperatorū iudicio,
q̄ ſūt electi & inſtituti ad iudicādū ſcd'm arbitriū volūtatis: ſed ſūt
inſtituti ad iudicādū nō de legib⁹, ſed ſcd'm leges: & ſi aliq̄n mo-
dū ſuæ inſtitutionis excedūt cadētes in tyrānidē Olgarciam vel De-
mocratiā, in his caſib⁹ ſubditi poti⁹ patiunť q̄ agūt: q̄a tales caſ⁹ nō
ꝓueniūt ex ſubditorum īſtitutiōe, ſed īſtitutorū vſurpatiōe. Immo
& titulus īperatoris mō regendi vitiato cōtradicit. Nā titul⁹ ei⁹ eſt.
N. dei gr̄a Romanorū rex & ſempꝰ Auguſtus. hoc eſt reipublicæ, nō
priuatæ accōmodat⁹. Ita & aliorum regū ꝓteſtationes ſunt ſub dei
gr̄a: q̄ vitiatū principatū nō admittit. Ex qb⁹ patet qđ ſolutio Bur.
quā cōcludit ſuis īeptè dictis, videlicet q̄ Iudæi petētes regem vt re
gerēt intēperato & vitiato regimine, qđ apud eū dř illimitatū, pec-
cauerť, nihil valet: qđ patet ex p̄dictis. Et certè q̄ntūcunq̄ barbari
ſcienť ſibijpſis nocere nō pñt: nocerēt autē ſibijpſis ſi ſcd'm Burg.
regē contra cōe cōferēs peterēt & petiuiſſent. Nō enim talem regem
q̄ntūcunq̄ barbarus elegit, patitur q̄dē bñ. vnde dixit Ariſtote. de
hmōi vitioſè principātib⁹: Suſtinent q̄dē hoīes talē principatū ni-
hil cōtriſtati ꝑpť iſorū barbarā & ſeruilē naturā, & cōſuetudinis
auxiliū. Et ꝓpterea q̄ dicta ſunt Bur. fortaſſe pnia duct⁹, in fine ſuæ
inutilis digreſſionis ponit huius quæſtionis ſolutionē meliorem: q̄
quaſi coincidit cum poſtillatore, qđ videlicet Iudæi peccauerunt
petendo regem non ſimpliciter: ſed propter abiectionem Samue-
lis ſine ſui culpa vſq̄ ad abiectionē dei, iuxta gl. Qui vos ſpnit &c.

NIC. DE LY. Cap. IX.

Cap. IX.

E †erat uir de Bē[a]
a ❡Filius dexteræ.
b ❡Durus: vel vomitus viri, vel vomens vir.
iāmin nōmie Cis
a ❡Pater meus deus.
b ❡Paruulus vel turbulent⁹.
c ❡Primogenitus tuus.
fili⁹ Abiēl, filij Serōr, filij Bēcho-

E rat — † īfrā.14.g. 1.Pa.8.d. — Regimine iudicū termiato, hic cōſeq̄nter agiť de regno. et primò de regno labili Saulis. ſecūdò de ſtabili — Diuiſio
ſcili. ipſi⁹ Dauid.c.xvi. Pria ī tres diuidiť, q̄a priò deſcribiť. ipſi⁹ Saul'
regis īſtitutio. ſcd'ò īſtituti trāſgreſſio.c.xiij. tertiò trāſgreſſoris re-
probatio.c.xv.ibi: Factū eſt aūt v̄bū dñi. Pria adhuc ī tres q̄a circa

 inſtitutionem

E a ¶Vocabulo Saul. Saul q offenſo deo fa- CAP.IX.
ct⁹ eſt rex ſup Iſrl̃, Iudęos ſignificat. Sicut em̃ ipſe dur⁹ & ſupb⁹, & rigid⁹ factus eſt, vt eos ſeruili onere magis p̃meret q̃ liberaret: Sic populus Iudęorũ, quamuis vnctus ĩ ſacerdotibus & regibus, tamen ancillę fili⁹ erat q̃ in ſeruitutem generabat, nec perfectam libertatem per vnctionem conſequi poterat: pręcipuè quia regem verum & manſuetum recipere noluit, per quem potuit liberari. Saul ergo petitio interpretatur, q fuit de ſtirpe Beniami, qa filius Cis, filij Abiel, filij Seror, filij Bechorath, filij Sareth, filij Aphia. Beniamin, filius dexterę. Cis durus, vel vomitus viri, vel vomens vir. Abiel, pater meus deus. Seror, paruul⁹ vl̃ turbulentus. Bechorath, pr̃iogenit⁹ tuus. Sareth, deſcenſio. Aphia, liberalitas domini. Iſr ergo fili⁹ dei primogenit⁹, & pater eius deus, filius fuit dextræ: quia per auxilium dei hoſtibus pręualuit. ſed quia ĩgratus & durus à liberalitate domini deſcendit, in blaſphemiam erupit: & de magno paruulus, & de placito turbulentus factus eſt. ¶Raba. Quia Saul aſinas patris ſui q̃rẽs, venit ad prophetam à quo vnct⁹ eſt, ſignificat qđ Iudæi ſtultitiã carnalis ſenſus ſequentes, per errores deuios luxum mundi perquirunt; aſinus enim brutum & luxurioſum animal eſt. Et ad prophetam venientes, id eſt Moyſen, audiunt aſinas eſſe inuẽtas, i. bona terræ ſibi eſſe debita. à q̊ etiam vnctionis oleum & regni gubernaculum promittitur. in quibus ad tempus fratres ſuos de manu hoſtium eriperent.

†.1.d.

Exod.4.f.

※ quęſo

F b ¶Non erat. Rab. Secundum pręſentis vitæ iuſtitiam. Idẽ: Hoc magis ad Chriſtum pertinet, de quo dicit̃: Ecce puer me⁹ electus quem elegi. Et alibi: Quis ſimil' deo ĩ filijs dei? c ¶Stateris. Stater ſicl⁹ eſt q habet .xx. obolos, id eſt denarios decem. d ¶Demus homini. Quãuis dare decreuerint, non legimus quod Samuel acceperit. ſi tamen accepiſſet, non reputaretur in diuinationis pręmium, ſed in prophetę ſtipẽdium. e ¶Olim ĩ Iſrael. Vt ait Beda non hiſtoriagraphi, ſed Eſdrę verba ſunt. f ¶Videns. Dicitur propheta, qa per ſpiritum pręnoſcit futura. g ¶Cliuum &cæ. egredientes ad hauriendã aquam. Cliu⁹ aſcẽſus mõtis flexuoſ⁹.

Et vn-

†vel timeat
Eſa.44.a.
Pſal.86.b.
※ nunc
† veniendo venit Heb.
† viam noſtrã p quã ambulem⁹
†1.q.1.c.iudices
†vaſis

a ¶Deſcendens vel deſcenſio. b ¶Liberalitas domini.
rath, filij Sarẽth, filij Aphiã, filij ui a
a ¶Binomius fuit. Erat autem familia pertinens ad tribum Beniamin.
ri Iẽmini fortis robore. Et erat ei b c
a ¶Petitio.
a filĩ⁹ uocabulo Sãul, electus & †bo d e
a ¶Secundum huius vitæ iuſtitiam.
b n⁹, & nõ erat uir de filiis Iſraẽl †mẽ f
lior illo. †Ab hũero & ſurſũ emi- g
nebat ſuper omnem populum.
Perierant autem aſinæ Cis patris h
Saul: & dixit Cis ad Saul filium
ſuum: Tolle※tecum unũ de pue-
ris, & conſurgens uade & quære i
aſinas. Qui cùm tranſiſſent per
montem Ephraim, & per terram
Saliſa, & non inueniſſent, tranſie
¶Ciuitas Melchiſedech.
runt etiam per terram Salim, &
¶Id eſt Beniamin.
non erant: ſed & per terram Iemi
ni, & minimè repererunt. Cùm k
a ¶Proauus Samuelis.
autem ueniſſent in terram Sũph,
dixit Saul ad puerum ſuum qui
erat cũ eo: Veni & reuertamur,
¶A mente amouerit.
ne fortè dimiſerit pater meus aſi-
nas, & †ſolicit⁹ ſit pro nobis. Qui
ait ei: Ecce※ uir dei eſt in ciuitate
hac, uir †nobilis: om̃e quod loqui l
tur, †ſine ambiguitate uenit. Nũc m
ergo eamus illuc, ſi fortè indicet
nobis †de uia noſtra propter quã
uenim⁹. Dixitq́ꝫ Saul ad puerum
a ¶Putauit Saul quod non indicaret aſinas niſi pretio.
ſuum. †Ecce ibimus: Quid fere- n
mus ad uirum dei? Panis defecit
a ¶Sacculis vel pera.
in †ſitãrciis noſtris, & †ſportulam o
non habemus, ut demus homini
dei, nec quicquam aliud. Rurſum
puer reſpondit Sauli, & ait: Ecce p
inuenta eſt in manu mea quarta
c d pars †ſtateris argenti: demus ho-
mini dei, ut indicet nobis uiam no
e ſtram. Olim in Iſraẽl ſic loqueba q
tur unuſquiſque uadens conſule-
re deum: Venite & eamus ad ui-
dentem. Qui enim propheta dici
f tur hodie, uocabatur olim uidẽs,
& dixit Saul ad puerũ ſuum: †O-
ptimus ſermo tuus. Veni eamus.
Et ierunt in ciuitatem, in qua erat
g uir dei. Cúmque aſcenderent cli-
uum ciuitatis, inuenerunt puellas
egredientes ad hauriendam a-
quam, & dixerunt eis: Num hîc
eſt uidens? Quæ reſpondentes di
xerunt illis: Hîc eſt, ecce ante te:
feſtina nunc. Hodie enim ue-

Nicolaus de Lyra.

Diuiſio

† ſicli

⁓ inſtitutionem Saulis in regẽ primò deſcribitur ipſius electio. ſecundò, electionis cõfirmatio .c.xi. tertiò populi increpatio .c.xij. Prima in duas: quia primò deſcribit̃ Saulis electio ſecreta. ſecũdò publica, circa medium decimi capituli, ibi: Et vocauit Samuel populum. Prima adhuc in duas, qa primò ponitur Saulis electio, ſecundò electi vnctio, ca.x. ibi: Perierant autem aſinæ. Circa primum ſic proceditur: quia primò habilitas Saulis ad regendum deſcribitur. ſecundò à Samuele cognoſcitur, ibi: Perierant autem. tertiò honorificè à Samuele ſuſcipitur, ibi: Aſſumens itaque Samuel. Circa primum deſcribitur aptitudo Saul' ad regendum ratione patris ſui, cùm dicitur: Et erat vir de Beniamin nomine Cis. Hoc dicitur, quia erat in toto populo Iſrael famoſus. a ¶Filij Sareth. hoc non eſt de textu. b ¶Fortis robore. Hoc dicitur ad denotandum fortitudinem Saulis: quia fortes homines ſolẽt fortes generare. Conſequenter oſtenditur aptitudo Saulis ratione morum, cùm dicitur: c ¶Et erat G ei filius vocabulo Saul. quia erat famoſus. d ¶Electus. i. ſine macula notabili vitiorum. e ¶Et bonus. ratione morum & virtutum. f ¶Et non erat vir de filijs Iſrael. Ex q̊ notatur qđ nõ ſolùm erat bonus, ſed etiam excellentis bonitatis. Cõſequenter deſcribitur eius aptitudo ex parte corporis, cùm dicitur: g ¶Ab humero. in quo notatur fortitudo corporis, q̃ multũ eſt neceſſaria in regibus, & pulchritudo perſonę, quod multũ eſt decẽs in eis, ſecundum illud: Species Priami digna eſt imperio. h ¶Perierãt autem aſinæ. Hîc conſequenter deſcribitur cognitio Saulis à Samuele: quę facta eſt dupliciter. Primò per humanam inquiſitionem. ſecũdò per diuinam reuelationem, ibi: Dominus autem reuelauerat. Primũ autem contigit eò qđ Saul quærens aſinas patris ſui, & non inueniens venit ad Samuelem, vt de aſinabus audiret veritatem. & hoc eſt qđ dicitur: Perierant au. i. timebantur periſſe: non enim ſimpliciter perierant: quia poſtea ſunt inuentæ. i ¶Vade & quęre. Ex quo patet humilitas Saulis, q negotium humile & laborioſum nõ recuſauit. k ¶Cum autem veniſſent &c. Iſte fuit atauus Samuelis, vt habetur in principio huius libri. l ¶Vir nobi. Hoc dicitur propter dignitatem prophetiæ, qđ patet ex hoc quod ſequit̃: Omne qđ loquit̃, abſq́ꝫ ambiguitate venit. m ¶Nunc er. i. de aſinabus, propter quas fiebat via illa. n ¶Quid feremus. Credebat em̃ Saul qđ non indicaret eis gratis, vel fortè erubeſcebat apparere in cõſpectu eius abſq́ꝫ aliquo exenio. vnde ſubitur: o ¶Et ſportulam. In Hebręo habet̃: Et exenium nõ habemus, & in idem redit trãslatio noſtra: quia ſportula eſt vaſculum in quo põitur fructus vel aliquod huiuſmodi ad exeniendum. & ſic accipitur hîc continens p contẽto. p ¶Ecce inuẽta eſt ĩ manu mea quarta. Puer enim Saulis propter verbũ magiſtri ſui poſuit manum ad burſam, & inuenit quartam partem ſtateris argenti, id eſt quartam partem ſicli: quia ſtater & ſiclus idem ſunt. Siclus autem .xx. obolos habet, vt habetur Exo.xx. & ſic quarta ps ſtateris valebat quinque obolos. vel ſecundum alios ſex obolos, quia ſecundum eos ſiclus ſanctuarij habebat vigĩti obolos tantùm: ſicl⁹ autem communis .xxiiij. q ¶Olim in Iſrael ſic loquebat̃ vnuſq́ſq́ꝫ. Iſtud nõ fuit dictum à puero Samuel, ſed ab eo qui ſcripſit librum iſtum, vt dicunt Hebræi. Beda autem dicit qđ fuit appoſitum ab Eſdra, quando legem à Chaldęis combuſtam reparauit. Cætera patent vſq́ꝫ ibi: r ¶Quæ reſpondentes dixerunt illis: Hîc eſt, ecce ante te: feſtina nũc. Hodie. Iſtę puellę plura v̓ba dixerũt Sauli, vt patet ex ſeq̃ntibus. qa ſicut dicit Rab. Sa. volebant eũ aliquãtulũ detinere verbis, admirantes pulchritudinem ipſi⁹.

⁓ Sacrificium eſt

Moral. c ¶Et erat ei. Per Saulẽ dę q̊ dicit̃ hîc qđ erat vir bonus & elect⁹, & nõ erat vir de filijs Iſrl̃ melior illo, ſignificatur qlibet hõ apt⁹ p̃lationi ſiue regno. Nã qui præeſt alijs in ptãte, debet etiã morib⁹ p̃eſſe & exercitatus ĩ humilitate: quod in Saule ſignificat̃, p hoc q̓ iuit aſinas q̃rere. Vñ de Helia dicit̃ .iiij. Reg.ij.b. Pater mi currus Iſrael & auriga eius. Currus enim qui ducitur hîc ponit̃ primò: & auriga qui ducit ſcđ'ò, ad oſtẽdẽdũ q̓ ille bñ ducit regẽdo qui primò fuit ductilis in obediendo,

※ Dñs autem

=Hîc

†Chald. interpre. pulcher decorus

†Chald. interp̃. pulchrior

H

† glorioſus vel honorabilis ſiue clarus

†munus

†3.Reg.2.f. &.18.d.

Moraliter

a ℭEt vnges eum du.Saul vnctus
A Chriſtum ſignificat,q & ipſe Chriſtus
2.Reg.1.c. appellatus eſt.vñ,Quare non timuiſti
† ſic mittere manũ in Chriſtũ dñi? b ℭOĩa
quæ.Ra.Tradũt Hebræi fuiſſe in cor
de Saul,quia rex eſſet futurus cũ vidiſ
ſet pviſum ſe in vertice arboris palmę
collocari:quod eſt ſignum regnaturi.
c ℭAſſumens ita.Rab.Quòd Sa-
† hac hora muel Saulẽ in excelſum duxit,refectio-
nẽ tribuit,ſignificat pphetas populũ
Heb.doctrina ſua ad altiora prouocã
tes,vt ſcia ſpiritali refect⁹, in culmine
virtutũ conſiſtat,nec relabat̃ ad vitia.
d ℭTricliniũ.Cœnaculũ à trib⁹ le-
ctulis diſcumbẽtiũ. e ℭDe indu.i.
de puidentia.dat̃ intelligi, q̧ iã cõede-
rit,licet non plenè:qa reuelante dño q̧
veniret Saul, conuiuium dilatum eſt.
Cumq̧ de

Nicolaus de Lyra.

a ℭSacrificium eſt. Aliqui di
cũt, q̧ erat tm̃ prandiũ paratũ,p ad-
uẽtu Saulis ,quẽ pſciuerat Samuel,vt
patebit in ſequẽtib⁹.Alij aũt dicũt,q̧
nõ ſolũ fuit prãdiũ,ſed etiã hoſtia pa-
cifica,de qua vna pars dño offerebat̃,
reliquę comedebant̃ ab offerẽtib⁹.Li-
citũ aũt erat tũc tpis offerre dño ſacri-
ficiũ alibi q̧ vbi erat arca & taberna
culũ,vt dictũ eſt.ſ.vij.b ℭQuia ip
ſe be.Modus enim erat Hebręorũ an
te prãdiũ,& maximè de ſacrificio obla
to laudare deũ. c ℭApparuit Sa.
quia de aduentu Saulis reuelationem
B habuerat, quantùm ad diẽ & horam
determinatam,vt patet ex ſequẽtibus.
d ℭDomi.au.Hîc cõſequẽter oſtẽ
dit̃ quõ Samuel cognouit Saul p diui
nam reuelationẽ:nõ ſolũ q̧tũ ad pſo-
nã,ſed etiã q̧tũ ad dignitatẽ regiã, ad
quã dñs ipm elegerat,& pceperat Sa-
mueli,vt vngeret ipm in regẽ ſup po
† deſidera pulũ Iſrael.& hoc ẽ qd̃ dicit̃.Dñs au
bilia tẽ.loqtur ſcriptura more hũano,qñ
aliqs reuelat ſecreta amico ſuo.Cętera
patẽt ex dictis vſq̧ ibi: e ℭQuia re.
po .ſ. oculo miſericordię. f ℭVe-
nit enim cla.de afflictione eius facta
p Philiſthęos.Ex quo patet,q̧ licet in
populo Iſrael eſſent multi mali,tamen
cũ hoc erãt multi bõi,quorũ pces erãt
coram deo exauditę.g ℭIſte domi.
po.In Hebræo habetur:Iſte retinebit
populum meum,quia ad reges perti-
net retinere ppl̃m,ne in bellis pcipitã-
ter ſe ingerant,& etiã tpe pacis,ne iniu
ſtè contra proximos agant. ſequitur:
h ℭEt oĩa. Aliq exponũt de aſinab⁹,
q̃s q̃rebat.ſed lr̃a ſequẽs nõ conſonat,
vbi dicit̃: i ℭEt de aſi.Ex quo vi-
† coxã & q̧ det̃,q̧ alia in corde Saulis verſabãtur.
erat ſup illã Dicit̃ eñ in libro de Hebraicis q̃ſtiõi-
Chal.iterp. bus,q̧ in ſomno viderat ſe eſſe in capi
coxã & fe- te arboris palmę, q̃ viſio ſignũ rega-
mur eius le erat,& de hoc cogitabat. iõ ſubdit̃:
k ℭEt cuius e.opti. .i.dignitas re
gia q̃ põt accipere optima ppl̃i ſibi
ſubditi:maximè in neceſſitate,vt patet
ex ſupradictis.viij.c. l ℭNonne ti.
Quaſi diceret ſic:qa iã reuelatũ erat ſi-
bi à dño ipſum regẽ futurũ. m ℭEt
omni do.quia filius ſuus Iſboſeth ſuc
ceſſit ſibi in regno ſeptem annis, &
Abner princeps militię,& alij potẽtes
de domo Saulis his temporib⁹ potiti
ſunt bonis regni,& poſteri eorum ha-
buiſſent

nit in ciuitatem,quia ſacrificium eſt ho- a
die populi in excelſo.Ingredięntes urbem
†ſtatim inuenietis eum ,antequam aſcen
dat excelſum ad ueſcendum. Neque e-
nim comeſturus eſt populus, donec ille
ueniat:quia ipſe benedicet †hoſtiæ,& de- b
inceps comedent qui †uocati ſunt. Nũc
ergo aſcendite,quia †hodie reperietis e-
um.Et aſcenderunt in ciuitatem.Cumq̧
illi ambularent in medio urbis, appa- c
ruit Samuel egrediens obuiam eis,ut a-
ſcenderet in excelſum.Dominus autem d
reuelauerat auriculam Samuelis ante u-
nam diem quàm ueniret Saul, dicens:
Hac ipſa hora quæ nunc eſt, cras mit-
a tam uirum ad te de terra Beniamin, &
unges eum ducem ſuper populũ meum

a ℭChriſtus ſaluat populum ſuum de poteſtate dæmonum.

Iſraël,& ſaluâbit populum meum Iſraël
de manu Philiſthinorũ:quia reſpexit po e

ℭIn aduentu Chriſti.

pulum meũ. Venit enim clamor eorum f
ad me.Cumq̧ aſpexiſſet Samuel Saulẽ,
dominus dixit ei: Ecce uir quẽ dixeram
tibi.Iſte dominabitur populo meo.Ac- g
ceſſit autem Saul ad Samuelem in me-
dio portæ,& ait:Indica oro mihi,ubi eſt
domus uidentis? Et reſpondit Samuel
Sauli dicens: Ego ſum uidens: Aſcende
ante me in excelſum, ut comedatis me-
b cum hodie, & dimittam te mane, & o- h
mnia quæ ſunt in corde tuo, indicabo ti-
bi.Et de aſinis quas perdidiſti nudiuſter i
tius, ne ſolicitus ſis: quia inuentæ ſunt.
Et cuius erunt †optima quæque Iſraël? k
Nónne tibi & omni domui patris tui? l m
Reſpondens autem Saul ait: Nunquid n
non filius Iemini ego ſum de minima tri
bu Iſraël,& cognatio mea †nouiſsima in- o
ter omnes familias de tribu Beniamin?
Quare ergo locutus es mihi ſermonem p
c iſtum? Aſſumens itaq̧ Samuel Saulem q
d & puerum eius,introduxit eos in tricli- r
nium,& dedit eis locum in capite eorum s
qui fuerant inuitati.Erant enim quaſi tri
ginta uiri. Dixitq̧ Samuel coco: Da par t
tem quam dedi tibi, & præcepi ut repo-
neres ſéorſum apud te. Leuauit autem
cocus †armum,& poſuit ante Saul.Di-
xitq̧ Samuel:Ecce quod remanſit,pone v
e ante te & comede,quia †de induſtria ſer- x
uatum eſt tibi,quando populum uoca-
ui.Et comedit Saul cum Samuele in die
illa, & deſcenderunt de excelſo in op-
pidum: & locutus eſt cum Saule †in y
ſolario. Cũq̧ mane ſurrexiſſent, & iam
dies luceſceret, uocauit Samuel Saul in
ſolario dicẽs:Surge & dimittã te. Et ſur-
rexit Saul.Egreſsiq̧ ſũt ambo,ipſe uideli

buiſſent,ſi Saul i bonitate ſua ſtetiſſet. C
n ℭNunquid &c.de.id eſt de tri-
bu Beniamin,quę tũc erat minima in-
ter alias trib⁹ Iſrael,qa p pctõ vxoris
Leuitę fuerat quaſi ad nihilũ redacta,
put dictum fuit Iudicum.xxi. o ℭEt
cognatio &c.Iſta dixit Saul ex hũili † vel ſacrifi
tate & quadam hũana curialitate:quia cio
pater Saul inter illos de tribu Benia- †Chal.iter.
min erat famoſus. p ℭQuare er- parati ſunt
go lo.es mi. Ex quo patet verũ qd̃ ſub.ad cõce-
pdictũ eſt.ſ.q̧ cogitauerat ſe ad digni- dendum
tatẽ regiã ſublimandũ: quia verbum
Samuelis quod erat obſcurũ, ſtatĩ in-
tellexit de dignitate regni, q̧uis aliter
poſſet intelligi.Nec oportet Saulẽ de
mendacio ex hũilitate dicto excuſari,
quia multa peiora fecit. q ℭAſſu-
mens itaq̧.Hîc cõſequenter oſtẽdit̃
qualr̃ Saul à Samuele fuit honorificè
ſuſcept⁹ tanq̧ rex de pximo futurus,
cùm dicitur: r ℭIntroduxit eos
in tricli.Triclinium propriè loquen
do,eſt camera in qua ſunt tres ordines
lectorũ.hîc ãt accipit̃ p loco in q̃ ſunt
tres ordines ſedentiũ ad comedẽdum
ſ.maiorũ ,mediocriũ,& minorũ:quia
antiquit⁹ hoĩes ſedendo in lectis,cõe-
debãt,Vnde & in ſacra ſcriptura cõe-
dentes frequenter dicunt̃ recũbere vel
accumbere. s ℭEt dedit eis lo.in
ca.i.in principaliori loco trium ordi
num prædictorum. t ℭDa partẽ D
quã.quia ferculũ nobili⁹ vel gratioſi⁹
fecerat poni ad partẽ,vt coram Saule
venturo poneret̃: quia volebat cũ p-
cęteris honorare tanq̧ regẽ de pximo
futurũ,& iã à deo electũ vt patet ex p-
dictis. v ℭEcce quod remanſit.
Ex q̃ dicũt aliq,q̧ ante aduentũ Saulis
Samuel cũ alijs iã erat in mẽſa: ſed ipſo
appropinquãte ſurrexit de menſa ob-
uiãs ei ex reuerẽtia.Sed hoc nõ conſo-
nat lr̃ę pcedẽti,vbi dicit̃: Apparuit Sa
muel egrediẽs obuiã eis vt aſcenderet
in excelſum.Ex quo videt̃ q̧ adhuc nõ
aſcenderat in ſupiori pte montis ad ſa-
crificiũ offerendũ ſeu conuiuium cele-
brandũ.Itẽ ibi ſtatim ſubdit̃: Domin⁹
autẽ reuelauerat &cæ.vbi dicit̃ q̧ dñs † minor
diem & horã certã aduentus Saulis Sa
mueli reuelauerat,& ideo nõ eſt veri-
ſile q̧ antè intraret ad mẽſam, cũ ipm
vellet honorare in illo cõuiuio qd̃ pa
ratũ erat ppter aduentũ ipſi⁹ vt ſuprà
dictũ eſt, ppter qd̃ Ra.Sa.alr̃ exponit
q̧ illud qd̃ dicit̃ hîc: Ecce quod. re-
fert̃ ad nũerũ virorũ, q vocati fuerãt
à Samuele ad cõuiuiũ, ita q̧ p q̃libet
erat ferculũ determiatũ ſcd̃m qd̃ debe
bãt ſedere.& iſtud ferculum erat vltra
illũ nũerũ, ppter Saul quẽ Samuel ſcie
bat vẽturũ,ideo ſubdit̃: x ℭDe in.
ſer.i.vltra numerũ ppl̃i à me inuitati.
y ℭEt lo. id eſt in ſecreto loco,de
quo aũt ſibi locut⁹ fuerit,nõ exprimit̃:
ſed Hebręi dicũt,q̧ fuit de timore dei † in iſtud
& lege ſeruãda.Cętera parent vſq̧ ibi: tps Lxx. in
Dic puero teſtimoniũ
✻ d ℭDñs autem reuelauerat. Moraliter
aptitudinẽ ipſi⁹ Saulis ad regnãdũ, &
ei⁹ aduentũ.iõ ſubdit̃: s ℭDedit eis † ſup tectũ
lo.in ca. & hoc ratione ſuæ virtutis & infrâ.
& dignitatis regiæ de pximo imminẽ
tis:vtriq̧ nãq̧ debet̃ honor. dicit̃ eñ
iiij.Eth.q̧ honor eſt virtutis pmium.
Debet̃ etiã regiæ dignitati, eò qd̃ de-
bet eſſe cuſtos virtutis & promotor.
k v ✻Dic puero

a ¶ Cumq́ deſ. Deſcenderūt de excelſo, vt in aliquo ſecretiori loqueretur de regno & vngeret eum.

E

GLOS. ORDI.

CAP. X.

Tulit aūt. Lenticula vas fictile quadrāgulū, in latere habēs foramen. p qd' fragilitas regni deſignat. c ¶ Et pro. Iudæi tradūt eū ꝓphetaſſe de futuro ſeculo, de Gog & Magog, de p̄mijs iuſtorū & pœnis malorū. d ¶ Qñ er. Quaſi his ſignis noſſe poteris ꝙ deus te regē fore voluit. ideo in omnib⁹ regalr age: qa dñs tecū eſt. e ¶ Septē die. ſubaudit, in cōſecratione regni tui: ſicut in cōſecratione ſacerdotū ſeptem diebus offerebantur victimæ.

Et venerūt

Nicolaus de Lyra.

a Dic puero vt an. vt non poſſit audire verba mea.

Moraliter

a Dic puero vt ante. Secreta namq́ diuina ante tp̄s ab eo diſpoſitum nō ſunt alijs publicāda, ꝓpter qd' Samuel ſecretū de regno ſibi commiſſum à deo, reuelare noluit Sauli in præſentia ſui pueri.

NI. DE LY.

CAP. X.

† Selſah nomen loci

Diuiſio

Tulit au. Hīc cōſequēter agit de vnctiōe Saulis in regem. Et ponit primò vnctio iſta. ſcd'ò certificat per ſigna, ibi: Cùm abieris. Circa primū dicit: b ¶ Tulit Sa. id eſt vaſculū factum de auro vel argento ad reponendū oleū vnctionis, vñ inungebant reges & pontifices, & dicit à liniēdo. c ¶ Et deoſ. in ſignū amicitiæ & confœderationis. d ¶ Et ait: Quia in hoc non ſum niſi miniſter eius. e ¶ Et li. & patet litera vſq́ ibi: f ¶ Quia vn. Tota iſta lr̄a incluſiuè nō eſt in Heb. nec eſt de textu, ſed ab aliquo antiquo doctore fuit appoſita per modū gloſſę, & poſtea inſerta textui p ignorantiā ſcriptorū, ſicut eſt in pluribus alijs locis. g ¶ Cumq́ abie. Hīc conſequēter ponit certificatio p̄dictorū per ſigna, & primò hmōi ſigna prędicunt. ſcd'ò de facto repiunt, ibi: Itaq́. Circa primū dicit: ¶ Cumq́ abie. Sed hoc dictū videt implicare repugnātiā, qa Rachel ſepulta ē iuxta Bethlehē, vt habet Geñ. xxxv. q̄ eſt in ſorte Iudę. hīc aūt dicit in finib⁹ Beniamin ꝓpter quod Rab. Sa. ſic exponit: Inuenies duos viros iuxta ſepulchrū Rachel. i. qui nunc ſunt iuxta ſepulchrū Rachel: ſed qñ inuenies eos, erūt in finib⁹ Beniamin. Alr̄ pōt dici ꝙ ſortes Beniamin & Iudæ erant coniunctę, & iō erant ijdem fines vtriuſq́ vbi iungebantur. h ¶ Inuenient te ibi tres. Cā oratiōis & ſacrificij, qa tūc temporis erat licitū immolare dño in excelſis, vt p̄dictū eſt. vij. ca. i ¶ Poſt hæc &c. Dicit Ra. Sa. ꝙ hic collis eſt Cariathiarim, eò ꝙ ibi erat arca dñi. Sed hoc non videtur verum, quia iā tranſlata fuerat inde in Maſphat per Samuelē. vt dictum eſt. ſ. Et ideo alij dicunt, ꝙ erat locus vbi manebāt ꝓphetæ. & hoc videt verum p ea quæ ſequunt, poſtea: k ¶ Vbi eſt. Statio ꝓut hīc accipit, eſt fortalitiū vbi ponūtur bellatores ad tenendū terram, ne poſſit rebellare. & hoc mō fecerāt Philiſthęi i terra Iſrl'. Sed hoc videt eſſe cōtra illud qd' dictū eſt. ſ. vij. ca. ꝙ Philiſthījm nō appoſuerūt vltrà vt venirēt in terminos Iſrl' tpe Samuel. Ad qd' pōt dici, ꝙ nō venerūt de vrbibus ſuis: ſed illi q poſiti erāt in fortalitijs adhuc ſtabāt ibi, & hoc cōſonat

† ſunt qui vtūt chorū ſiue qd' barbarè dicit cornamuſā

† requieſcet & infrà

F

✻ in pace

† īfrà. 13. b.

a cet & Samuel. Cumq́ deſcēderent in extrema parte ciuitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero ut antecedat nos & tranſeat. Tu autem ſubſiſte pauliſper, ut indicem tibi uerbum dei.

Cap. X.

b Tulit autem Samuel † lēticulam olei, & effudit ſuper caput eius, & c deoſculatus eſt eum, & ait: Ecce d unxit te dominus ſuper hæreditatem ſuam in principem, & liberabis e populum ſuum de manibus inimicorum eius, qui in circuitu eius ſunt. Et hoc tibi ſignum, quia unxit f te dominus in principem. Cùm abieris hodie à me, inuenies duos uiros iuxta ſepulchrum Rachel in finibus Beniamin in † meridie, dicéntque tibi: Inuētæ ſunt aſinæ ad quas ieras perquirendas, & intermiſsis pater tuus aſinis † ſolicitus eſt pro uobis, & dicit: Quid faciā de filio meo? Cumq́ abieris inde, & ultrà g tranſieris, & ueneris ad quercum Thabor, inuenient te ibi tres uiri h

a ¶ Cauſa orationis.

b ¶ Vbi Iacob erexit lapidem.

aſcēndentes ad deū in bethel, unus portās tres hædos, alius tres tortas panis, & alius portās lagenā uini. Cūq́ te ſalutauerint*, dabūt tibi duos panes, & accipies de manu eorū.

a ¶ Collis dei locus eſt, vbi prophetæ habitabant.

Poſt hæc uenies in cōllē dei, ubi i k eſt ſtatio Philiſthinorum. Et cùm ingreſſus fueris ibi urbem, obuium l habebis gregem prophetarum deſcendentium de excelſo, & ante eos † pſalterium & tympanum & ti m biam & citharam, ipſóſque prophetantes. Et † inſiliet in te ſpiritus n c domini, & prophetabis cum eis, & o p d mutaberis in uirum alium. Quan q do ergo euenerint ſigna hęc omnia tibi, fac quæcunque inuenerit ma r nus tua: quia dominus tecum eſt. s Et deſcendes ante me in Galgala t (ego quippe deſcēdam ad te) ut offeras oblationē & immoles uictimas pacificas.

a ¶ Subauditur. in conſecrationem regni tui. Septem itaq́ dies non ad expectandum, ſed ad immolandum ſtatuti ſunt.

e † Sēptem diebus expectabis donec ueniam ad te, &

ſonat ei qd' dicit. ī. xiij. ca. Et percuſſit Ionathas ſtationem Philiſthinorum q̄ erat in Gabaa, q̄ eſt ciuitas in terra Iſrael. Vel forſitan, quia antea fuerat ibi talis ſtatio Philiſthinorum, & nomen remāſerat loco licet pro tunc nō eſſent ibi Philiſthæi. primū tū videt veri⁹, & magis cōſonat textui vt allegatum eſt. l ¶ Obuium & cæt. Ex hoc videt verū qd' p̄dictū eſt. ſ. ꝙ collis dñi vocat loc⁹, eò ꝙ manebāt ibi ꝓphetæ, & vocant hīc ꝓphetæ hoīes deuoti & religioſi, q̄s cōgregauerat Samuel ad laudādū deū, & cū hoc habebāt ſpm̄ ꝓphetię ſaltē aliq eorū. m ¶ Et an. quia aliq̄ melodię excitāt ad deuotionē vt patet p experientiā, & etiā ad ꝓphetiā. vñ dicit. iiij. Reg. iij. ꝙ Heliſæ⁹ cū q̄reret ab eo ꝓphetia, dixit: Adducite mihi Pſalten. & ſubdit. Cumq́ caneret Pſaltes, facta eſt ſup eū manus dñi &c. n ¶ Et inſi. i. ſpiritus deuotionis, vel ſpiritus ꝓphetiæ, vt dicunt Heb. o ¶ Et prophe. deum laudando, vel de occultis prophetādo. vñ in li. de Hebraicis quæſt. dicitur, recitando opinionem Heb. quòd prophetauit de bellis futuris Gog & Magog, & de premijs iuſtorū & pœnis malorū. p ¶ Et mu. ꝓpter dictū ꝓphetizandi modum tibi aliâs inſolitū. q ¶ Quando er. Scias quòd illa ſunt vera q̄ ego p̄dixi tibi de regno, ideo ſubdit: r ¶ Fac q̄cūq́. id eſt diſpone te quantū potueris ad decenter & potēter regnandū. t ¶ Et deſ. Hīc debet fieri punct⁹ vt dicūt aliq: vt hr̄ in li. de Hebraicis q̄ſt. ita ꝙ ly ſeptē diebus non notat tp̄s quo Samuel à Saule deberet expectari: ſed tp̄s ī quo p Saule de nouo inūcto in regem deberēt oblationes & ſacrificia fieri. ſicut in conſecratiōe ſummi pontificis fiebant ſeptē dieb⁹, vt habetur Exo. xxix. Et Le. viij. ſed in Biblijs Hebraicis quas

G

† vel vas olearium

✻ & liberabis populū ſuū de māib⁹ inimicorū eius, q in circūitu ei⁹ ſunt. Et hoc tibi ſignum qa vnxit te dñs in principē. Iſta ne vetera qdē exemplaria habent

† vel timet

H

Moraliter

Moralit. b ¶ Tulit &c. vngēdo eū in regē. nam ex hoc conſtat ei ad quē ſpectat de aptitudine alicuius ad regendū in temporalibus vel ſpiritualibus & de volūtate dei circa ipſum, ſtatim eſt in principē vel pontificem promouendus. Dicuntur aūt ei tria futura. Primum eſt de duobus viris ſalientibus magnas foueas ad exercitium ſuæ fortitudinis & agilitatis: ad ſignificandum quòd princeps tales debet quærere & ſibi ſociare tanquam aptos ad prælium, propter quod infra. xiiij. dicitur, quòd quęcunq́ Saul videbat ad p̄liū aptū, ſibi ſociabat. Secundū ſignū eſt de trib⁹ viris cauſa oblatiōis aſcendentib⁹ ad dñm. qd' pertinet ad p̄lationis officium, & per hoc ſignificatum fuit Sauli, quòd debebat legem accipe à ſacerdotibus, & in ea meditari, vt habetur Deut. xvij. Tertiū ſignum eſt de grege ꝓphetarū, cui Saul obuiauit, & cū eis ꝓphetauit p quos ſignificant viri religioſi. Et ſecundū veritatē hiſtorię tales erāt iſti q dicūt hīc ꝓphetare. i. deū laudare nō ſolū vocibus hūanis, ſed etiā muſicis inſtrumētis. & tales debet ꝓmot⁹ in principē eligere, & cū eis deum laudare de ſua ꝓmotiōe: & vt eorū orōib⁹ poſſit bñ ſuū pplm̄ gubernare. iō ſubdit. p ¶ Et mu. &c. p qd' oſtēdit, ꝙ ꝓmotus in principē debet aliter viuere q̄ pri⁹. ſ. vtuoſius. Vñ philoſoph⁹. vij. Eth. vtutes trāſcēdētes cōmunē modū humanū vocat heroicas vel diuinas. q ¶ Qñ er. e. &c. i. ſcies te eſſe regē ex ordinatione diuina: ideo viuas ſicut rex vtuoſe. s ¶ Quia do. ad te dirigēdū in his q̄ ſpectāt ad regis offm̄: niſi ponas obicē p tuū defectū, Ex hoc hr̄ argumētū, aliqs ꝓmouet ſcd'm deum, dat ei gratiam exequendi debitè officium. niſi ponat impedimentum.

✻ De ſermone

a ℭEt ve. Significat quòd Iudęis oĩa q̃ Moyſes & prophetę prę-
A dixerant, euenerunt. Ipſi verò libros legis & prophetarum tenẽtes,
diuinare videntur: cùm futura myſteria de Chriſto & eccleſia in eis
ſcriptę pronuntiare noſcuntur. b ℭEt quis. Quaſi: quis maior
illo in dignitate & ſapientia? Poteſt ergo tanquã pater & magiſter
inter ꝓphetas verſari. Et quis pater eorũ. id eſt ꝓphetarũ, ſubaudit̃ niſi deus? ℭ Myſticè: Seniores Iſrael reprobato Samuele regẽ ſibi petierũt, & ſcribę cum Phariſæis repulſo Chriſto vero ſacerdote clamauerunt: Nõ habemus regem niſi Cæſarem. vnde Samuel interpretat̃, nomẽ eius deus. Saul petit⁹ ſiue petitio, quia à ppl'o eſt poſtulat⁹, Barrabas intelligitur. Cis durus vel vomẽs, Abiel pater meus deus. Iudæi em̃ duri & vomentes deũ patrẽ cõfitẽdo, filiũ negãt: ſed q negat filiũ, negat & patrem q miſit eũ. Saul aſinas patris quærens: in regno aſſumptus eſt ſaluator à patre miſſus ad oues quæ perierãt dom⁹ Iſrael: ſup cunctũ populum in regẽ conſtitutus eſt. Tot em̃ ſunt aſinę quot oues. Saul accepit armum, & Chriſtus principatum. Saul à Samuele eſt vnctus, & vnigenitus à patre ſpirituali vnctione delibutus. Ab humero Saul ſupereminebat: qa caput noſtrũ ſupra nos eſt Chriſtus.

[Margin: ſuprà. 8.a. — Iohan.19.c. — 1.Iohã.2.c. — Matt.15.c. — infrà.19.d. — 1.Cor.11.a.]

oſtendã tibi quid facias. Itaq; cùm auertiſſet humerum ſuum ut abiret à Samuele, immutauit ei deus
a cor aliud, & uenerunt omnia ſigna hæc in die illa: ueneruntq; ad prædictum collem, & ecce Cuneus prophetarum obuius ei. †Et †inſiluit ſuper eum ſpiritus domini, & prophetauit in medio eorum: Videntes autem omnes qui nouerãt eum heri & nudiuſterti⁹, quòd eſſet cum prophetis & prophetaret, dixerũt adinuicẽ: Quęnam res accidit filio Cis? †Num & Saul inter prophetas? Reſpõditq; †alius ad alterum,
b dicens: Et quis pater eorum? Propterea uerſum eſt in prouerbium: Nũ & Saul inter prophetas? Ceſſauit autẽ ꝓphetare, & uenit ad excelſum. Dixitq; patruus Saul ad eum & ad puerũ eius: Quò abiſtis? Qui reſponderunt: Quærere aſinas. Quas cùm non reperiſſemus, uenimus ad Samuelem. Et dixit ei patruus ſuus: Indica mihi quid dixerit tibi Samuel. Et ait Saul ad patruũ ſuum: Indicauit nobis, quòd inuentę eſſent aſinæ. De ſermone
a ℭNe videretur gloriari, vel ne inuidiam generaret ſibi.
autem regni nõn indicauit ei, quem locutus fuerat ei Samuel. Et conuocauit Samuel populum ad dominum in Maſphath, & ait ad filios Iſraël: Hæc dicit dominus deus Iſraël: Ego eduxi Iſraël de Ægypto, & erui uos de manu Ægyptiorum, & de manu omnium regum qui affligebant uos: uos autem hodie proieciſtis dominum deum ueſtrum, qui †ſolus ſaluauit uos de uniuerſis malis & tribulationib⁹ ueſtris, & dixiſtis: †Nequaquã, ſed regem conſtitue ſuper nos. Nunc ergo ſtate coram domino per tribus ueſtras & p †familias. Et applicuit Samuel oẽs tribus Iſraël, †& cecidit ſors ſuper tribũ Bẽiamin. Et applicuit tribũ Bẽiamin & cognationes ei⁹, †& cecidit ſors ſup cognationẽ

Nicolaus de Lyra.

cis quas vidi, nõ ſit taliter punct⁹: ſed ly ſeptẽ diebus, cõiungitur cũ litera ſequẽti: ſic Septem diebus expectabis & cęte. Liber etiam de q̃ſtionibus Hebraicis ſuper libros regũ negat̃ ab aliq̃b⁹ eſſe Hieronymi quorũ rõnes hîc ꝓpter ꝓlixitatẽ omitto. Andreas etiã dictũ iſtorũ impugnat, quia nõ hr̃ in aliq̃ loco ſcripturę, ꝙ ꝓ vnctiõe
B regum debeat talis ſolennitas fieri ſeptem dierũ, nec legit̃ factũ ꝓ quocũq; rege quãtũcũq; ſctõ vel magno, ꝓpter qđ iſtud dictũ videt̃ fictitiũ. Et ad hoc inducit quod habet̃ .j. xj. de innouatione regni in Galgala. vbi dicit̃. Et fecerunt ibi regem Saul corã dño &c. Ex quo videtur, ꝙ ſi debuiſſet de vnctione Saulis fieri talis ſolennitas, fuiſſet tũc facta, & non fuiſſet expectatũ in futurũ: in quo poterãt p aduerſarios impediri, & maximè qa Samuel erat pręſens, p quẽ talia debebant fieri. Vnde hîc vbi translatio noſtra habet: Ego quippe deſcendã ad te vt offeras oblationem &c. in Hebræo habetur: Ad offerẽdum oblationẽ &c. ſ. per me: tamen ꝓ ſalute tua, & ſic etiam exponit̃ translatio nr̃a à doctoribus nr̃is: Vt offeras & immoles, nõ per te, ſed p me. ſicut & ppl's offerebat per ſacerdotes. Propter qđ iſte Andreas aliter exponit. Ad cuius intellectum p̃ponit vnũ: ſcilicet ꝙ ĩ magnis negocijs ꝓpter q̃ in primis debebat deus placari ſacrificijs, deus nolebat ꝙ Saul aliquid faceret abſq; p̃ſentia Samuelis, q ꝓ eo offerret & ip̃m dirigeret, & ſic exponit literã iſtam: Deſcendes ante me in Galgala. i. ſi contingat tibi caſus in quo debeat placari deus per ſacrificia, deſcendes ante me in Galgala, vbi eſt locus orationis & ſacrificij. & ſubintelligitur, & ſignificabis mihi deſcẽſum tuum, ibi: Ego quippe deſcen. ad te, vt offeras obla. & immoles victimas pacifi. ſ. per me. Septem diebus. ſubintelligit̃ poſtq; recep. nuntiũ. Donec veniã ad te. ad offerendũ pro te ſacrificium & ad te dirigẽdũ. Sed hęc opinio nõ videt̃ bñ cõcordare textui. qa ex modo loquẽdi & tpe videt̃ ꝙ Samuel loqueret̃ Sauli nõ gñaliter, nec indeterminatè ꝓ quocũq; caſu arduo indeterminato futuro, ſed pro caſu determiato & immĩnẽti. ſ. vt poſt publicationẽ electiõis ipi⁹ in regẽ deſcenderet in Galgala, vt ibi Samuel pro eo offerret ſacrificiũ

[Margin: † ſeruat — † milia vr̃a — † capta eſt familia]

& doceret

& doceret eũ de mõ gubernãdi regnũ ſuũ: qa hoc maxiè indigebat C
in principio regni ſui, & ꝙ Samuel tps deſcẽdẽdi in Galgala ſibi determinauit, licet nõ ſit hîc exp̃ſſum. qa nõ oĩa hîc exprimunt̃. dicẽs ꝙ eũ expectaret ſeptẽ dieb⁹. hoc dixit Samuel, qa neſciebat vtrum dñs circa illud tps occuparet eum in alio negotio, ita ꝙ non poſſet venire ad Saul ita citò. In quo autem peccauerit Saul tranſgrediendo verba iſta Samuelis, dicet̃. j. xiij. capi. vbi habet locum. a ℭItaq;. Hîc cõſequẽter deſcribit̃ euentus ſignorũ p̃dictorum, ꝓut dixerat Samuel, & patet litera ex prędictis vſq; ibi: b ℭQuænam & cæt. Hoc dicebat admirando: quia Saul erat magnus & robuſtus & diſpoſitus ad bellandum, & non ad laudandũ deum cũ religioſis, vel prophetandũ cum ꝓphetis. c ℭ Et quis pater eius. q.d. Cis pater ei⁹ nõ eſt ꝓpheta, nec ad hoc diſpoſit⁹. q.d. nec iſte deberet eſſe, p talẽ modũ loquebat̃ Amos. vij. d. Non ſum ꝓpheta, nec filius ꝓphetæ, ſed paſtor armentari⁹ &c. In Heb. habet̃. Quis pater eorũ? & ſic refert̃ ad ſenſum oppoſitũ, vt dicit Ra. Sa. ſic exponendo, qs pater eorũ ſ. ꝓphetarũ. q.d. ꝓphetia non habetur p ſucceſſionẽ paternã, ſed deus eam dat ſua gratia cuicũq; voluerit, & iõ nõ eſt mirandũ ſi iſte habet donũ ꝓphetiæ, dato quòd pater ei⁹ ꝓpheta nõ fuerit, vel ali⁹ de genere ſuo. d ℭ Propterea verſum eſt in prouerb. i. vulgare verbũ vel exemplare. e ℭ Num & Saul inter prophetas? Quia qñ alicui ex inſpirato dabatur donum ꝓphetię vel aliquid hmõi: dicebatur hoc v̾bũ: Num & Saul &c. q.d. nõ eſt mirum ſi det̃ iſti ſicut datũ fuit Sauli. Cætera patent vſq; ibi: f ℭ De ſer. & cæ. iudi. & c. Vt euitaret iactantiam, & humilitatẽ ſeruaret, & etiã fidelitatem ſecreti. Samuel em̃ vnxerat eũ ſecretè: ꝓpter qđ puerum Saul fecit p̃ire ne audiret v̾ba ei⁹. vt. ſ. dictũ eſt, & ideo voluit tenere ſecretũ, & debuit quouſq; Samuel negotiũ publicaret. D
g ℭ Et conuocauit. Hîc cõſequenter ponit̃ electio Saulis publica. licet enim Samuel de mãdato dñi eum inunxiſſet, & ſtatim hoc publicare poſſet: tñ ad cõpeſcendũ murmur & ĩdignationẽ aliorũ q erãt de nobiliorib⁹ tribub⁹, q̃ſiuit à dño vt p ſignũ euidẽs oĩb⁹ electio Saulis appareret & ꝓpter hoc vocauit ppl'm, & patet lr̃a vſq; ibi: h ℭ Et ce. In Heb. hr̃, המטרי hamathri, ſeu ipſius mathri & dicũt aliqui qđ eſt nomen proprium vnius hominis, à quo denominata fuit illa cognatio. ſed quia in li. Parali. ſeu alibi nõ inuenitur tale nomẽ vni⁹ hoĩs in tribu Beniamin vñ cognatio noĩet̃: iõ dicunt alij & ꝓbabilr̃, qđ nõ eſt nomẽ ꝓpriũ ſed cõmune, & ſignificat in gñali hoĩem quẽcũq; rectè iaciẽtem ad ſignũ ſagittã, telũ vel lapidẽ. Ad cuius intellectũ ſciẽdũ: ꝙ מטרה mattharah in Heb. ſignificat ſignũ ad qđ ſe exercitãt ſagittarij vel fundibularij vl'hmõi. vñ. j. xx. ca. vbi dicit̃, ꝙ Iõnathas dixit: Et Iaciã q̃ſi exercẽs me ad ſignum. In Heb. habetur, ad mattharah, & eodẽ modo habet̃ Thre. iij. b. Poſuit me q̃ſi ſignũ ad ſagittã. In Heb. habetur. Poſuit me quaſi mãtharah. Et inde deriuat̃ hoc nomen mathari vel matheri, ſignificans hominem rectè ad ſignũ iacientem. In Gabaon autem vnde fuit Saul, fuerunt tales, vt habetur Iudicũ. xx. vbi dicit̃ de habitatoribus Gabaa. Sic fundis lapides ac certum iaciẽtes, vt capillũ quoq; poſſent pcutere &c. Debellatis aũt filijs Beniamin

[Margin: † requieuit — † ſ.11.b. — † .ſ.8.d. & .j.12.c. — † capta eſt tribus]

iamin

Moraliter
✱ f ℭDe ſer. & c. indi. vt priſtinã humilitatẽ teneret, & ſecretũ ſibi cõmiſſum vſq; ad tempus debitũ cõſeruaret. g ℭ Cõuo. ſa. po. & c. ad oñdẽdũ dei ordinationẽ p ſortiũ emiſſionẽ, ideo ſequitur

✱ Et peruenit

CAP. XI.

E Et aſcēdit &c. Iabes ſenſus: Galaad aceruꝰ teſtimonij. Naas.id eſt ſerpens.ſ.diabolus aſcendit contra ſenſum teſtimonij ſcripturæ eruditum. b ¶ Et reſpondit. Bellū Naas,bellum hæreticorum contra eccleſiam ſignificat.Naas interptaꝰ ſerpēs, Ammō cōprimens vel coanguſtans,vel ppl's mœroris. Iabes exiccata. Galaad aceruus teſtimonij. Naas ergo ſignificat ſerpentē antiquū,q eſt pnceps Ammonitarū.i.hereticorū. Hīc ē eīn ppl's mœroris,q nō habet gaudiū ſpūſſcti,q diſponit fœdus cū pplō eccleſiæ, vt eruat oculos dextros, viſum.ſ.ſanæ & orthodoxę fidei. Siniſtrū relinqt oculū, vt.ſ.praua tm̄ ſētiat.ſed mēs fideliū exiccata a ſorde vitiorū,aceruū teſtimonij.i. ſnias ſanctę ſcripturę congerit,qbꝰ viriľr reſiſtat hoſti. In Ezech

†Captꝰ eſt filius.

† abſcōdit ſe iter vaſa.

Ncolaus de Lyra.

Iamin: vt habeť Iud.xxj. aliq vel ſaltē aliquis de illis euaſerunt vel euaſit,& ab illa arte in qua erāt excellētes,denoiata eſt vna cognatio, ſicut frequēter cōtingit in hūanis,& de illis deſcēdit Saul. b ¶ Quęſierunt. abſcondit enim ſe ex humilitate: & vt oſſderet ſe dignitatem regiam nō ambire.vnde ſubdit. c ¶ Ecce,nō in domo ſua in Gabaon, quia non potuiſſet ita citō inde haberi, ſed in domo in qua hoſpitatus erat, Vnde in Heb.habetur: abſconditꝰ eſt inter vaſa,& vocatur vaſa arma,vel quæ cūq alia q̄ ſecum detulerant illi qui erāt cōgregati in Maſphat,& illa repoſuerant p cuſtodia in domibꝰ in quibus erant hoſpitati. e ¶ Locutus eſt.ſ.qualiter ppl's ſe debebat habere ad regē,& rex ad pplm.g ¶ Et abijt. ſentiētes electiōi a deo factę. h ¶ Filij.i.abſq iugo legis diuinæ & diſciplinæ. i ¶ Dixerunt.q.d. nō.ideo ſubdiť.k ¶ Et deſ.eō q nō erat de illis tribubꝰ nobilioribus, vt pote de tribu Iuda, cui promiſſum erat regnum. Gen.xlix. vel de tribu Ephraim,quā Iacob in bndictiōe pꝰpoſuerat Manaſſe. Gen.xlviij.l ¶ Et nō. Xenia: ſicut tūc erat cōſuetū fieri in creatiōibꝰ regū & pricipū, & adhuc in pluribus locis obſeruatur.

F

Moraliter

✱ a ¶ Et per.ſ.ſors regni,nec fuit hoc a caſu,ſed ex ordinatiōe diuina, vt publicareť electio priꝰ in ſecreto facta. c ¶ Ecce ab. hoc factū eſt ex inſtinctu diuino,ad oſſdēdū q nullus ingerere ſe debet ad hmōi dignitates. d ¶ Et al.per qđ ſignificatur ſupereminentia virtutis, quæ debet eſſe in promoto. f ¶ Et ſcri .ſ.legē regni,nō ſcđm vſurpationē ſupra poſitā,ſed ſcđm ordinationē dei poſitam Deu.xvij.d. h ¶ Filii ve.per hoc oſtēdiť, q in omni cōgregatiōe cōiter ſunt aliq mali q de bono murmurāt,& ſi poſſent libēter īpedirēt.

NI. DE LY.

CAP. XI.

E T aſcē. Hīc cōſequēter deſcribiť pdictæ electionis cōfirmatio,q̄ facta ē per hoc,qđ Saul triūphauit de filijs Ammon,& ſic oēs i eū cōſenſerūt & regnū eiꝰ innouauerunt. Primō igitur circa

metri: & †peruenit uſq ad Saul filium Cis. a
Quæſierunt ergo eum,& non eſt inuentus. b
Et conſuluerunt poſt hęc dominum,utrūm
nam uenturus eſſet ✱illuc. Reſponditq dominus:
Ecce †abſconditus eſt domi. Cucur- c
reruntitaq,& tulerunt eum inde. Stetitq in
medio populi,& altior fuit uniuerſo popu- d
lo ab humero & ſurſum. Et ait Samuel ad
omnem populum: Certè uidetis quem ele-
git dominus, quoniam non ſit ſimilis illi in
omni populo. Et clamauit omnis populus,
& ait: Viuat rex. Locutus eſt autem Samuel e
a ſQuid rex a populo exigere ,& quid populus regi dare deberet.
ad populum legem regni,& ſcripſit in libro, f
& repoſuit coram domino. Et dimiſit Sa-
muel omnem populū, ſingulos in domum
ſuam, Sed & Saul abiit in domum ſuam in
Gabaa,& abiit cum eo pars exercitus,quo- g
rum tetigerat deus corda. Filij uerò † Belial h
dixerunt: Num ſaluare nos poterit iſte? Et i k
deſpexerunt eum, & non attulerunt ei mu- l
nera, Ille uerò diſſimulabat ſe audire.

Cap. XI.

E T aſcendit Naas Ammonites, m n
& pugnare cœpit aduerſum Iabes Galaad. Dixe-
runtq omnes uiri Iabes ad
Naas: Habeto nos fœderatos, o
& ſeruiemus tibi. Et re-
ſpondit ad eos Naas Ammonites: In hoc fe-
riam uobiſcum fœdus, ut eruam omnium p
a ſIntellectum fidei. ſPropter vſum belli,ne viderent hoſtem ſiniſtro oculo ſub clypeo abſconſo.
ueſtrum oculos dextros, ponamq uos op- q
probrium in uniuerſo Iſraël. Et dixerunt ad
ſExiccata.
eum ſeniores Iabes. Concede nobis ſeptem r
a ſDoctores ſcilicet eccleſiæ: qui ſcutum fidei debēt contra hoſtes opponere.
dies, ut mittamus nuntios ad uniuerſos ter-
minos Iſraël. Et ſi non fuerit qui defendat s
nos, egrediemur ad te. Venerunt ergo nun
tij in Gabaa Saulis,& locuti ſunt uerba hæc
audiente populo. Et leuauit omnis populus
uocem ſuam,& fleuit. Et ecce Saul ueniebat v
ſequens boues de agro, & ait: †Quid habet
populus quòd plorat? Et narrauerunt ei uer
ba uirorum Iabes. Et inſiliuit ſpiritus domi- x
ni in ſaul cùm audiſſet uerba hæc, & iratus
eſt furor eius nimis. Et aſſumens †utrunque
bouem concidit in fruſta, miſitque in o-
mnes terminos Iſraël per manus nuntio-
rum dicens: Quicunque non exierit & ſe-
cutus fuerit Saul & Samuel, ſic fiet bobus y
eius Inuaſit ergo timor domini populum, & z a
egreſſi ſunt quaſi uir unus, & recenſuit eos b

tur circa hoc ponitur hoſtium incurſio.ſcđō ipſorū debellatio,ibi: Venerūt ergo nūtij.tertiō regis confirmatio,ibi: Et ait ppl's. Circa primū dicit: m ¶ Aſcendit. Quod autem in aliqbꝰ biblijs ponit: Et factū eſt qſi poſt mēſem,nō eſt i Hebręo,neq i biblijs correctis qa nō eſt de textu. n ¶ Naas. tpe eīn Iepthe rex Ammon venit cōtra filios Iſrael,repetēs totā terrā filiorū Iſrl'vltra Iordanē tāq ad ſuū regnū ptinētē,vt hr̄ Iudic.xj. ſed tūc fuit debellatꝰ,vt ibidē hr̄.& ideo fortificato illo regno iſte rex forſitā ex eadē cā venit contra filios Iſrael. o ¶ Ha.nos fœ. ſub tributo cōpetēti,quia videbāt ſe impotētes ad reſiſtēdū,vt magis patet ex ſeqntibꝰ p ¶ Eruā oim &c.volebat enim eos inutiles reddere ad bellum,quia ſiniſter oculus clypeo tegiť.& ideo carens oculo dextro,nō pōt bn̄ videre aduerſariū. q ¶ Ponamq vos &c. hoc volebat facere ad ſui iactātiā,& ad incutiendū terrorē aliis,vt ſic ſe ſubiicerēt eiꝰ ſeruituti. r ¶ Cōcede &c. Cōceſſit aūt rex ſupbus ſpatiū petitū,credēs q nullꝰ auderet venire ad leuandū eū de obſidione. & ſic obſeſſi magis ſe traderēt volūtati ſuę. s ¶ Et ſi &c.egr.ad te. ad ſuſcipiēdū qđ tibi placet de nobis. t ¶ Venerūt ergo. Hīc cōſequēter deſcribiť filiorū Ammō debellatio p Saul ad pces virorū Iabes & patet lra vſq ibi. v ¶ Et ec. Sa. Nō eſt intelligēdū q Saul iā electus publicē in regē ageret officiū bubulci,ſed veniebat de agro vbi fuerat cauſa ſpaciādi vl'ſe exercitādi in arte ſagittaria vl' hmōi.& idē reuertebaꝰ hora q̄ ſolēt boues ad domū reduci. x ¶ Et inſi.&c.i.motus fortitudinis & cōſtātię ad liberādū populū obſeſſum. y ¶ Sic fit bo.p hoc intelligunť alia aīalia,vt dicit Ra.Sa.& ſic erat cōminatio magnę pœnę,qa diuitię illo tpe p maiori pte in aīalibus cōſiſtebāt. Noluit aūt cōminari pœnā mortis vl' mutilatiōis in prīcipio regni ſui,ne a nimio rigore incipe videreť. z ¶ Inua.er.ti.do.i. dño immiſſus. a ¶ Et egreſ.ſunt &c.i.gnaliter & pfectē.ſicut qñ vnus hō erit nihil remanet de illo in loco vñ exit. Vel aliter,qſi hō vnꝰ.i.vno corde & vna volūtate ad liberādū obſeſſos. b ¶ Et recē.eos in Be. nomē eſt ciuitatis in qua rex regnauit Adonibezech,vt hr̄ Iudic.j. Virorum

G Diuiſio.

✱adhuc vir vel aliquis.

† impij

H

Moraliť

Moral. m ¶ Aſc. Naas. Per Naas q ſerpēs interptať,diabolꝰ intelligiť,nā in ſpecie ſerpētis decepit genꝰ hūanū,ppter qđ ſerpēs antiquꝰ nomiať. Ipe vō qrit eruere oclōs dextros virorū Iabes,q calor interprať. nā viris charitate feruētibꝰ malignꝰ inſidiať. Per oculū aūt ſignificať intētio. Mat.vj.c. Si oculꝰ tuꝰ fuerit ſimplex.i.intētio tua: ſcđm Aug. Per oculū igiť dextrū intētio ad bōa ſpūalia,p ſiniſtrū āt ad tpalia deſignať. Per hoc igiť q Naas oculos dextros virorū Iabes qrebat eruere,ſignificať q diabolꝰ intētiōes virorū in charitate feruētiū qrit a bonis ſpūalibꝰ totaliter auertere. Per hoc aūt,q viri Iabes qſierūt auxiliū regis, ſignificať q a diabolo impugnati dicto modo debent ad auxiliū regis regū Ieſu Chriſti p deuotas orōnes recurrere.

† ſ.10.b.

† par bou

✱ Conſti-

a ¶In Be. Rab.vrbe.ſ.Adonibezec: A vſq; hodie duę villę dicunť, Bezec in ſeptimo lapide à neapoli deſcendentibus citopolim. Bezec interpretať egeſtas, & electorũ paucitatem ſignificat. vnde: Matt. 20.b. Multi ſunt vocati, pauci verò ele. Rex quoq; nr̄ Chriſt⁹ q eſt ſacerdos & ꝓpheta, cõtra hoſtes aciem dirigẽs, de vtroq; ppl'o milites eligit fide trinitatis & pfectiõe inſignes. Hoſtes fugat & ꝑcutit gladio ſpũs, à mane luceſcẽtis fidei, vſq; dũ lumen ſcientię & ardorẽ charitatis ꝑ totũ orbẽ eccl'ia diffundat. b ¶Diſperſi ſunt. Quia cõgregatio prauorũ charitatis & fidei vnitate nõ iungiť, ab inuicem diſſenſione ſeparatur. vnde; Pſal. 91.b. Inimici tui domine peribunt & diſpergenter.

Nicolaus de Lyra. Meſſis tri-

a ¶Virorum autem Iuda. Segregatim nũerabanť, eò ꝙ iſta tribus erat nobilior & bellicoſior. b ¶Cras erit vo. id eſt in futuro, de proximo tñ. (†accuſatiui caſus eſt) c ¶Mane exi. Irriſoriè loquebantur, eò quòd ſciebant auxiliũ ei⁹ affuturũ in craſtino. d ¶Et fa. eſt &c. di. cra. ſ. ab illa die in qua viri Iabes dixerãt ꝟbũ præcedens: Mane exibimus &c. non autẽ à die qua dixerat Saul: Cras erit vobis ſalus &c. qa qñ numerauit ppl'm, adhuc diſtabat à loco obſidiõis, & poſtea nũtij Iabes redierũt ad ſuos, & ꝓpter hoc B ſicut dictũ eſt, illud qđ dixit Saul: Cras erit vobis ſa. ly cras, non accipitur ꝓ die craſtino: ſed ꝓ futura die, de ꝓximo tñ. e ¶Conſti. &c. Vt repente irruentes ſuper exercitum filiorum Ammõ ex diuerſis partibus magis tenerent, aliâs tererẽt eos. f ¶Et ait populus. Hîc cõſequẽter deſcribiť Saulis cõfirmatio ĩ regẽ, qa ppl's videbat Saulẽ potẽter triũphaſſe: ideo volebat eos interficere q eũ deſpexerãt in ſua electione; ꝓut dictum fuit in fi. ca. pce. ſed Saul hoc fieri impediuit, vt à clemẽtia regnare inciperet offenſas ꝓprias remittendo. vñ dicit Seneca li. de clementia: Nullũ ex oĩbus magis decet principem quã clementia. Magni eñ animi ꝓpriũ eſt placidũ eſſe trãquillumq;, offenſas & iniurias remittere. Muliebre aũt eſt litigare & moram iræ ſuę gerere. Allegauit autem rationem dicens: g ¶Quia homo. q. d. procedendũ eſt ad gratiarũ actionẽ & nõ ad occiſionẽ. h ¶Dixit autem. Videns Samuel ꝙ ppl's cõcorditer cõſentiebat electioni factę de Saul, ideo tunc uoluit eã innouare ſeu cõfirmare ſolẽniter, & in loco ſolẽni. ideo ſubdiť: k ¶Et fe. qa iam trãslatum erat ibi tabernaculũ dñi & arca. Moraliter ¶Moraliter exponendo, Naas qui ſerpens interpretatur, diabolũ ſignificat, qui filiis Iſrael. i. fidelibus inimicať. Querit autem oculos dextros eruere & ſiniſtros dimittere, vt ſapientia quæ deſurſum eſt & ad ſalutem animę ordinatur, penitus auferatur: & ſapiã mũdana q̄ terrena eſt, aĩalis & diabolica. Iaco. iij. d. remaneat, vt ſic hoĩes terrenis vitiis implicentur. Cõtra ipſum autem venit rex Iſrael. i. rex glorię Ieſus Chriſtus cũ trib⁹ ordinibus. ſ. apoſtolis, martyrib⁹, & cõfeſſoribus. cuius victoria incipit à vigilia matutina, & in calore ſolis cõſummatur, quia à principio prędicationis euangelij cœpit poteſtas dęmonis diminui, & adueniẽte iudice in poteſtate claritatis ſuę in extremo iudicio totaliter auferet.

(†& abſcondã oculos meos ab eo)

a in Bezec. Fuerunt q; filiorũ Iſraël tre-
a ¶Fide trinitatis inſignes.
centa milia, uirorum autem Iuda tri- a
a ¶Fide trinitatis & cognatione legis præclari.
ginta milia. Et dixerunt nuntiis qui ue
nerant: Sic dicetis uiris qui ſunt in Ia-
¶In futuro.
bes Galaad: Cras erit uobis ſalus, cũ b
¶Iuſtitiæ.
incaluerit ſol. Venerunt ergo nuntij,
& annuntiauerunt uiris Iabes, qui læ-
tati ſunt, & dixerunt*: Mane exibi- c
mus ad uos, & facietis nobis omne
quod placuerit uobis. Et factum eſt d
cùm ueniſſet dies craſtinus, conſtituit e
Saul populum in tres partes, & ingreſ
a ¶In principio clareſcentis fidei.
ſus eſt media caſtra in uigilia matuti-
na, & percuſsit †Ammon uſq; dum in
caleſceret dies. Reliqui autem diſper-
b ſi ſunt, ita ut non relinquerẽtur in eis
duo pariter. Et ait populus ad Samue f
lem: Quis eſt iſte qui dixit: Saul num
regnabit ſuper nos? Date uiros, & in-
terficiemus eos. Et ait Saul: Non occi
detur quiſquam in die hac, quia hodie g
fecit dominus ſalutem in Iſraël. Dixit h
autem Samuël ad populum: Venite i
& eamus in Galgala, & innouemus
ibi regnum. Et perrexit omnis popu-
lus in Galgala, & fecerunt ibi regem k
Saul coram domino in Galgala, &
immolauerunt ibi uictimas pacificas
coram domino. Et lętatus eſt ibi Saul
& cuncti uiri Iſraël nimis.

Cap XII.

Dixit autem Samuel ad l
uniuerſum Iſraël: Ecce
audiui uocem ueſtram
iuxta omnia quæ locu
ti eſtis ad me, & conſti
tui ſuper uos regem,
& nunc rex graditur ante uos. Ego au
tẽ ſenui & incanui. Porrò filij mei uo- m
biſcum ſunt. Itaq; conuerſatus coram
uobis ab adoleſcentia mea uſque ad
hanc diem ecce præſto ſum †loquimi n
¶Saule.
ni de me coram domino & corã Chri
ſto eius, utrum bouem cuiuſquam tu o
lerim aut aſinum, ſi †quempiam ca- p q
lumniatus ſum, ſi oppreſsi aliquem, r
ſi de manu cuiuſquam munus accepi, s
†& contemnam illud hodie, reſtituam t
que uobis. Et dixerunt: Non †es ca- v
lumniatus nos, neque oppreſsiſti, ne-
que tuliſti de manu alicuius quippi-
am. Dixitque ad eos: Teſtis eſt do- x
minus aduerſum uos, & teſtis Chri- y
ſtus eius in die hac, quia non inueneri-

*e ¶Conſtituit Saul populũ &c. C Moraliter Nã rex noſter angelos ꝑ tres hierarchias diuiſit, & oẽs ſunt ĩ adiutoriũ nobis cõtra dæmonis exercitũ. Heb. j. d. Omnis adminiſtratorij ſpũs ſunt in miniſteriũ miſſi, ꝓpter eos q capiunt hæreditatẽ ſalutis. Et ſic debellať Naas cum ſuo exercitu, id eſt diabolus cũ angelis malignis. Apoc. xij. b. Michael & angeli eius præliabanť cũ dracone, & draco pugnabat & angeli eius, & nõ ꝑualuerũt, neq; inuẽtus eſt eorũ locus in cælo. Et accipiť hîc cælũ pro eccl'ia militante. i ¶Venite & eamus in Galgala & innouemus ibi. (*viri Iabes) Ex noua nanq; victoria de diabolo habita, innouandum eſt Chriſti regnum per nouã oblationẽ laudũ diuinarum. Nec mirãdũ, ꝙ per Saulẽ ꝓ tẽpore quo fuit bonus, ſignificeť Ieſus Chriſtus, ſicut infrà diceť de Dauid & Salomone. Pſal. 91.b. Sicut eñ dictũ fuit in principio hui⁹ opis, leo ꝓpter diuerſas ꝓprietates aliqñ ſignat diabolum, aliqñ Chriſtum.

NI. DE LY.

CAP. XII.

Dixit aũt. Hîc cõſequẽter deſcribiť increpatio ppl'i à Samuele. viderat eñ ppl's regẽ electũ ꝓſpè egiſſe, & iõ poterat credere in petẽdo ſup ſe regẽ nõ peccaſſe. cui⁹ cõtrariũ Samuel oſtẽdit in hoc ca. primò declarãdo ſuã inocẽtiã, & ſcđ'ò ppl'i culpã, ibi; Et ait Samuel. Diuiſio Primũ aũt oſtendit Samuel per hoc, ꝙ petitiõi populi condeſcenderat de inſtitutiõe regis, in qua erat quodãmõ abiectio Samuelis, vt dictum fuit ſuprà. viij. ca. & hoc notať cũ diciť: Ecce audiui vocem veſtrã &c. Secundò in hoc, ꝙ diu ĩter filios Iſrael ſine calumnia vixerat, & hoc notať cũ diciť: Ego autem ſenui, & ſubdiť: m ¶Porro filij D &c. Quaſi diceret, remanebũt pro me obſides ad ſatisfaciendũ, ſi alicui teneor & ſatisfacere non poſſum. n ¶Loquimini &c. co. id eſt Saule rege, qui de nouo erat inũctus, ꝓpter qđ Samuel corã eo volebat iudicari. o ¶Vtrũ bouem cuiuſquã tulerim. ponẽdo in ope meo. p ¶Aut aſi. ſuper eũ de loco ad locũ incedendo. q ¶Si quẽpiã calumniatus. iniuſtè ad iudicium trahendo. r ¶Si oppreſſi ali. dãnũ quocũq; ſeu iniuriam inferendo. s ¶Si de ma. etiam pro iuſto iudicio reddendo. Ex quo patet, ꝙ ꝓprijs ſum ptib⁹ & laborib⁹ officiũ iudicis exeq̄batur, ꝓut dictum fuit. ſ. vij. t ¶Et cõ. nolens mihi retinere. v ¶Et di. & ſic teſtificati ſunt ei⁹ innocentiã. x ¶Dixit ad. qui præſens eſt vbiq;. y ¶Et teſtis Chriſtus. ſ. Saul, qui pſentialiter aderat. (†vel teſtificamini contra me)

Et dixerunt

Morali. l ¶Dixit. In hoc aũt capitulo ſanctus Samuel ſuã declarat innocentiam, dicẽs: n ¶Loquimini. Non dicit corã hominibus ſicut hypocritę, q q̄rũt iuſtificari coram mũdo. o ¶Vtrũ bo. Per calumniam inferendo. s ¶Si de ma. cu. mu. ac. &c. pro iuſtitia exercenda. Per hoc informari debent principes & prælati, vt regant populum ſibi ſubditum ſine calumnia & auaritia. Secundò arguit populum de petitione regis, oſtendens quòd dominus rex eorũ fuerat immediatus per iudices tanq̃ per miniſtros & vicarios eos ſaluans, dicens:

(Moraliter †cuiuſpiã occupaui ſub a. bona)

(†occupaſti nos. i. bona noſtra)

*Miſit do.

a ¶ Meſſis tri.Ra.Colle
E ctio.ſ.Gẽtilis ppl'i ad fidẽ.
b ¶ Voces.i.tonitrua &
pluuias. Nõ eſt cõſuetudo
Iudeæ in tpe ęſtatis pluere.

GLOS. OR.

† iuſtitijs

CAP. XIII.

Illius vnius anni.Rab.per anticipationem dicit de Iſboſeth filio Saul,de q̃ i ſeq̃ntib⁹ dicit.xl.annorũ erat Iſboſeth cũ regnar̃ cœpiſſet ſup Iſrl',& duob⁹ annis regnauit.Si aũt à morte Heli oẽ tp̃s cõcludit, q̃ Samuel & Saul regnauerunt,inueniunt.xl.anni vſq; ad mortem Saul.Qñ.ergo Saul regnare cœpit, filiũ habebat vni⁹ ãni,q poſt mortẽ p̃ris regnauit i Iſrl' duob⁹ annis, & à latrõib⁹ occiſus regnũ dimiſit

† Iudi.6.c.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et di.replicando qđ.ẽ,dixerãt ad maiorem affirmationẽ,ſcđm illã trãſlationẽ.In Heb.habet:Et dixit teſtis:qđ exponũt Heb. dicẽtes q̃ poſtq̃ popul⁹ teſtificat⁹ fuerat Samuelis innocẽtiã,ipſe Samuel q̃ſiuit
F cũ hoc teſtimoniũ diuinũ, qđ eſt mai⁹ & firmius,dicẽdo:Teſtis eſt dñs,i.rogo vt ſit teſtis. & tunc venit vox à deo miſſa,& dixit,teſtis,teſtificãdo Samuelis innocentiam. b ¶ Et ait.Hîc cõſequẽter Samuel declarat populi culpã, & primò v̾bo; ſcđ'ò miraculo,ibi; Sed & nũc ſta,Circa p̃mũ Samuel declarat p̃mò dei miſcđ'iã erga ppl'm,cũ dicit:c ¶ Domin⁹ q.ſ,idoneos nũtios ſuos ad educẽdũ populum Iſrael de AEgypto.ſequit: d ¶ Quõ in. Vbi eũ dñs ſaluauit à periculo famis. e ¶ Et cla. cũ affligerẽt ab AEgyptijs:vt hr̃ Exod.iij. g ¶ Et col.ſ.in terra optima lacte & melle manante. Cõſequenter oñdit ex oppoſito populi ingratitudinẽ,cũ dicit:h ¶ Qui ob. p idololatriã & alia mala, i ¶ Et tradidit eos.vt p flagella reduceret eos ad bonum. k ¶ In manu.id eſt regis Aſor, vt hr̃ Iudi.iiij. l ¶ Et in. vt habet Iudi.x. &.xj. m ¶ Et mi.i. Gedeon, vt habetur Iudi.vj. n ¶ Et Ba.i. Sãſon,q deſcẽdit de tribu Dan,vt habet Iud.xiij. o ¶ Et Ba.de quo Iudi.v. p ¶ Et Ie.de quo Iu.xj. q ¶ Et Sa.loqtur de ſe ipſo tanq̃ de alio. r ¶ Et eruit. quotieſcũq; inuocaſtis fideliter ei⁹ auxiliũ. s ¶ Et habitaſtis cõfi.q̃diu fuiſtis ei boni ſubiecti,fuit & ipſe rex.vr̃ immediatus. t ¶ Videntes autem

† tonitrua & infrà
† vos

¶ Opere. ¶ Mali.
tis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Teſtis: Et ait Sa a b
muel ad populũ: Dominus qui fecit Moyſen & Aaron, c
& eduxit patres noſtros de terra Ægypti. Nunc ergo
ſtate, ut iudicio contendam aduerſum uos coram domi
no, de omnibus †miſericordiis domini quas fecit uobiſ
cum, & cum patribus ueſtris: †quomodo ingreſſus eſt Ia d
cob in Ægyptum, & clamauerunt patres ueſtri ad domi e
num, & miſit dominus Moyſen & Aaron, & eduxit pa f
tres ueſtros de Ægypto, & collocauit eos in loco hoc. g
Qui obliti ſunt domini dei ſui, & tradidit eos in manus h i
†Siſaræ magiſtri militiæ Haſor, †& in manu Philiſthino k
rum, & in manu regis Moab, & pugnauerũt aduerſum l
eos. Poſtea autẽ clamauerunt ad dñm & dixerunt: Pec
cauimus, quia dereliquimus dominũ, & ſeruiuimus Baa
lim & Aſtaroth: Nunc ergo erue nos de manu inimico
rum noſtrorum, & ſeruiemus tibi. †Et miſit dominus m

a ¶ Qui & Gedeon, timor viri. b ¶ Id eſt Samſon fortiſsimus. ¶ Præcipuus vel in iudicio. c ¶ Aperiens vel apertus vel apertio. d ¶ Nominatus ſeu poſtulatus a deo.

Ierobâal: & Badãn: & Iephtẽ & Samuẽl, & eruit uos de n o p q
manu inimicorum ueſtrorum per circuitum, & habita r s
ſtis confidenter. Videntes autem quòd Naas rex filio t
rum Ammon ueniſſet aduerſum uos, dixiſtis mihi: Ne v x
quaquam, ſed rex imperabit nobis, cùm dominus deus
ueſter regnaret in uobis. Nunc ergo pręſto eſt rex ueſter y
quem elegiſtis & petiſtis. Ecce dedit uobis dominus re
gem. Si timueritis dominũ & ſeruieritis ei, & audieritis
uocem eius, & non exaſperaueritis os dñi, eritis & uos
& rex qui imperat uobis ſequentes dominum deum ue
ſtrum. Si autem non audieritis uocẽ domini, ſed exaſpe
raueritis ſermones eius, erit manus domini ſuper uos & z
ſuper patres ueſtros. Sed & nunc ſtate & uidete rem iſtã a
grandem, quã facturus eſt dominus in conſpectu ueſtro.
a Nunquid non meſsis tritici eſt hodie? Inuocabo domi b
b nũ, & dabit †uoces & pluuias, & ſcietis & uidebitis quia
grande malum feceritis †uobis in conſpectu domini, pe

a ¶ In aduentu Chriſti.

tentes ſuper uos regem. Et clamauit Samuel ad domi

a ¶ Scilicet Chriſtus. b ¶ Blandientem prædicationem. c ¶ Verba euangelij vel legis.

num, & dedit dominus uoces & pluuias in die illa. Et ti c
muit omnis populus nimis dominum & Samuelem. Et
dixit uniuerſus populus ad Samuelem: Ora pro ſeruis
tuis ad dominum deum tuum, ut non moriamur. Addi
dimus enim uniuerſis peccatis noſtris malum, ut petere
mus nobis regem. Dixit autem Samuel ad populum:
Nolite timere: Vos feciſtis uniuerſum malum hoc. Ve d

a ¶ Sed ſequamini dominum tanquam ducem veſtrum.

runtamen nolite recedere à tergo domini, ſed ſeruite e
domino in omni corde ueſtro, & nolite declinare poſt f

a ¶ Mundi deſideria.

uanã, quæ non proderũt uobis, neq; eruent uos, quia ua
na ſunt. Et non derelinquet dominus populũ ſuum pro g
pter nomen ſuum magnum, quia †iurauit dominus face h
re uos ſibi populum. Abſit autem à me hoc peccatum in i

a ¶ Quamuis me & dominum offenderitis. ¶ Chriſtum dei verbum.

dño ut ceſſem orare pro uobis, & docebo uos uiam bo

¶ Sicut filij.

nam & rectã. Igitur timete dñm, & ſeruite ei in ueritate, k l

¶ Non ex neceſsitate.

ex toto corde ueſtro. Vidiſtis em̃ ma m
gnifica q̃ in uobis geſſerit dñs, quòd ſi
pſeueraueritis in malitia, & uos & rex
ueſter pariter peribitis. Cap. XIII.

a ¶ Id eſt humilis tanquam paruulus & lactens.

c †Ilius unius anni erat Saul cùm regna n o

autem. Iſta fuit vna cauſa petendi regem, vt dictũ fuit ſuprà.viij.ca. v ¶ Dixiſtis.diſſuadẽti vobis petere aliũ regẽ.x ¶ Nequaq̃.ſ.erimus ſine rege hoie. y ¶ Nũc er.licet em̃ Saul fuerit à deo elect⁹, vt dictũ eſt,ſ̃.c.ix.&.x.tñ iſta electio ĩponit hîc populo,eò q̃ ad petitionẽ populi facta fuit. Cætera patent vſque ibi: z ¶ Erit ma.i.ita erit ſup vos de futuro,ſicut fuit ſup patres veſtros de p̃terito. a ¶ Sed.Hîc cõſequenter Samuel arguit malitiã ppl'i miraculo,qa ad ip̃am declarãdã facta ſunt ſubitò tonitrua & pluuię contra ſolitũ curſum naturę ĩ terra illa & hoc eſt qđ dicit: b ¶ Nũquid.q.d.iſto tpe nõ conſueuerũt talia fieri. & ſi aliqñ fiãt, nõ tñ ita repẽte vel ſubitò ſicut factũ eſt ad p̃ces Samuelis & abſq; diſpoſitiõe aẽris p̃cedẽte.iõ ſubdit: c ¶ Et ti.vidẽs inſolitũ miraculũ,& timẽs mori præ horrore tempeſtatis. d ¶ No ti.eos aſſecurauit, qñ cõfeſſionẽ eorũ de petitiõe regis & alijs malis audiuit. e ¶ No.re.ſemp eũ ſequẽtes per debitũ cultum. f ¶ Ei no .i.poſt idola cacollendo,qa in illis nulla eſt efficacia vos ſaluãdi, ſicut medicina dicit vana q̃ nullã habet efficaciam ſanando. g ¶ Et nõ.q̃diu ſibi fuerit ſubiectus p debitũ cultum. h ¶ Quia iu.ſicut hr̃ Ge. xxij. Per me.&c. i ¶ Abſit ad. Quãuis em̃ ppl's eũ abieciſſet,vt patet ex ſuprà dictis.viij.ca.tñ pc̃m̃ reputabat ſibi ſi nõ oraret p eis. & hoc eſt intelligendũ q̃tũ ad bõa grẽ & glię cõſequẽda.ideo ſubdit:Et do.vos. k ¶ Timete.timore filiali. l ¶ Et ſer.abſq; diminutione. m ¶ Et ex toto. abſq; diminutione.

G

† Ge.46.a.

† Iudi.4.a.

† ſ̃.8.d.&.10.c.

H

Moraliter

✳ f ¶ Miſit do.per hoc ſignat,q̃ p̃lati & p̃dicatores debẽt oñdere ppl'is dei bñficia,vt cognoſcãt ei⁹ bonitatẽ,& p oppoſitũ ſuã ĩgratitudinem. nã oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcũt.vt ſic p verã pñiam ad deũ redeãt et ipi fidel'r ſeruiẽdo v̾ũ dñm recognoſcãt.

NI. DE LY.

CAP. XIII.

Illius. Poſtq̃ deſcripta eſt Saulis electio,hîc conſequẽter deſcribit ei⁹ reprobatio.& hoc ex triplici cauſa,Prima fuit diffidẽtia & vſurpatio

† voluit vl' cepit. Cal. interp̃. placuit coràm dño.

† vel veluti filius,Sũt q ſic vertunt Saul regnauerat vnũ annum.

Moralí. n ¶ Fili⁹.i.humilis ſicut puer vni⁹ anni.
o ¶ Cum regnare cœ.

Moraliter

✳ & duobus

dimiſit Dauid. Continuatur tempus Samuelis cum tempore & re-
A gno Saulis. hiſtorici enim non poterant connumerare numero iu-
dicum, quoniam propheta erat, & non toto tpæ vitę ſuę populũ iudicauerat, vt alij.
a ℂ Gabaa. Vrbs eſt Phinees filij Eleazari: vbi ipſe Eleazar ſepultus eſt, & interpretatur, collis patruelis. Bene tria milia Iſraelitarum electa ſunt ad pugnandum contra Philiſthæos. hi enim ſoli apti ſunt ad pugnãdũ cõcra hoſtes eccleſiæ, qui habẽt perfectã fidem trinitatis: in qua exiſtãt ſuperiores hoſtibus ſuis. Philiſthijm hæretici, qui pari conſenſu aduerſus eccleſiam cõſpirantes eã depopulari conanť: quibus alij abiurata fide ſociantur. alij dum fidẽ palã confiteri metuũt, quaſi in cauernis latitant. Variæ ſectæ vno impietatis vinculo colligatę ad decipiendum diſcurrunt. Equites potentia tumidi qui hæreticos iuuant. Vulgus ſicut arena, multitudo hæretica perſuaſione aggregata. Viri cum Saul remanentes catholici Chriſto firmiter adhærentes.
b ℂ Abſconderunt ſe in ſpe. Ra. Abſconſis. ſ. qbuſdã Iſraelitis q Saulẽ & pplm qui cũ eo erat reliquerãt, q̃dã pars illorum qui Hebræi vocanť timore pterriti defecerunt à Saul & à viris qui cũ eo erãt, & deſcenderũt in caſtra philiſthiim. vñ in ſequẽtibus. Sed & Hebræi qui fuerunt cũ philiſthiim heri & nudiuſtertius, aſcẽderantq; cum eis in caſtris, reuerſi ſunt, vt eſſent cũ Iſrael qui erant cum Saul & Ionatha. Oẽs
B quoq; Iſraelitę qui ſe abſconderãt in mõte Ephraim, audientes quòd fugiſſent philiſthiim, ſociauerunt ſe cum ſuis in prælio.
Stulte

re cepiſſet duobus autem annis re[a]
a ℂ Iuſte ſcilicet & manſuete poſtea enim magis tyrannus fuit quam rex.
gnãuit ſuper Iſraël. Et elegit ſibi Saul tria milia de Iſraël. Et erant
a ℂ Vſque hodie vicus grandis oſtenditur in finibus Heliæ, diſtans ab ea octo miliaribus iuxta villã Rhama, & antiquum retinet nomen. Interpretatur autem humilitas.
cum Saul duo milia in Mâchmas, & in monte Bethel: mille autem
[a] cũ Ionatha in Gabaa Beniamin. Porrò cæterum populum remiſit unumquemq; in tabernacula ſua. Et percuſsit Ionathas †ſtationem[b] Philiſthinorum, †quæ erat in Gabaa. Quod cùm audiſſent Philiſthiim, Saul cecinit buccina in om̃i terra dicens: Audiant Hebræi. Et[c] uniuerſus Iſraël audiuit huiuſcemodi famam. Percuſsit Saul †ſtationem Philiſthinorum, & †erexit ſe Iſraël aduerſus Philiſthiim. Clamauit ergo popul⁹ poſt Saul in Galgala. Et Philiſthiim con-[d]
gregati ſunt ad præliandum contra Iſraël triginta milia curruum,
ℂ Alias. dc.
& ſex milia equitum, & reliquum[e] uulgus ſicut arena quæ eſt in littore maris plurima. Et aſcendentes
ℂ Humilitas, vel attractatio.
caſtrametati ſunt in Mâchmas ad
a ℂ Domus idolatriæ, vel domus inutilis.
orientem Bethâuen. Quod cùm[f] uidiſſent uiri Iſraël ſe in arcto poſitos († afflictus enim erat populus)
[b] abſconderunt ſe in ſpeluncis & in †abditis, in petris quoque & in antris & in ciſternis. Hebræi autẽ tranſierunt Iordanem, in terram Gad & Galaad. Cumq; adhuc eſſet Saul in Galgala, uniuerſus populus perterritus eſt qui ſequebatur eum. Et expectauit ſeptem die-[g]
bus †iuxta placitum Samuelis, & non uenit Samuel in Galgala. Dilapſusq; eſt populus ab eo. Ait er-[h][i]
go Saul: afferte mihi holocauſtum & pacifica. Et obtulit holocauſtum. Cumq; compleſſet offerens holocauſtum, ecce Samuel ueniebat. Et egreſſus eſt Saul obuiam ei, ut ſalutaret eum. Locutusq; eſt ad eum Samuel: Quid[k] feciſti? Reſpõdit Saul: Quia uidi, quòd dilaberetur populus à me, & tu non †ueneras iuxta placitos dies: porrò Philiſthiim cõgregati fuerãt in Machmas, dixi: Nunc deſcendẽt Philiſthiim ad me in Galgala, & faciẽ dñi nõ †placaui: †ne-

Nicolaus de Lyra.

usurpatio. Scd'a temeraria iuratio: ca. xiiij. Tertia cupiditas & elatio. cap. xv. Circa primũ primò deſcribitur diffidentię ratio. ſecũdò diffidentis vſurpatio, ibi: Ait ergo Saul. tertiò icurſio hoſtiũ, ibi: Porrò Philiſthiim. quartò impotẽtia ad reſiſtẽdũ ibi: Porrò faber. Cauſa verò diffidentiæ duplex fuit. Prima fuit ex percuſsione ſtationis Philiſthinorũ. ppter quã Saul & filij Iſrael formidabãt Philiſthinorũ aduẽtũ. Secunda fuit dilapſus populi à Saul, ppter metũ qui ponit ibi. Qd' cũ audiſſent. Circa primũ, quia in hoc ca. agiť de Saulis prçuaricatione, pręmittiť eius bonitas, vt nullus de ſua iuſtitia pręſumat, & vt oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcant, cũm diciť. Filius vnius anni erat &c. i. ita innocens & purus à pc̃ õ ſicut puer vni⁹ anni. Cuius rõnẽ aſſignãt Hebræi, & probabiliter: dicẽtes, q̃ q̃n homo pmouetur ad aliquod officiũ magnũ à deo, ſicut Saul fuit electus in regẽ ab ipo, vt patet ex præcedẽtibus: ſimul ſibi datur à deo grã iuſtificans & ipſum diſponens ad ſuũ officium exercendum, niſi ipſe ponat obicem. Saul autem in ſua electione non poſuit obicem grãæ diuinę, quia ſcd'm q̃ diciť ſupra. ix. ca. erat electus & bonus, & nõ erat vir de filiis Iſrael melior illo. Aliqui aũt exponunt de Iſboſeth filio Saul, dicentes q̃ habebat vnũ annũ tantũ q̃n Saul incepit regnare, & ſcd'm hoc ly Saul, eſt datiui caſus, cũ diciť: Filius vni⁹ anni erat Saul. i. ipſi Saul. Sed hoc patet falſum p illud qd' hr̃. ij. Reg. ij. d. Quadraginta annorũ erat Iſboſeth cum regnare cœpiſſet. Fuit aũt inſtitutus immediate poſt mortẽ patris, vt ibidẽ dicitur. pater aũt regnauit. xx. annis tantum. propter qd' tenentes hoc dictum dicunt quod inceptio regni Saul hîc accipiť immediate poſt mortẽ Heli, qd' tẽpus fuit quadraginta annorũ: vt habetur Act. xiij. Sed hoc nõ valet, quia in nullo alio loco ſacræ ſcripturæ repitur, q̃ ſacra ſcriptura de terminando principiũ regni alicuius regis, determinet hoc per ætatẽ filij ſui. Et ideo q̃a iſta expoſitio de ſcriptura nõ habet autoritatẽ eadẽ facilitate cõtẽniť qua probať. & prima magis tenenda eſt, vt videť.
C
a ℂ Duo. autẽ an. re. &c. ſ. in bonitate & innocentia ſua licet pluribus annis regnauerit exiſtẽs in malitia. Vl' aliter põt dici, quia poſt duos annos à principio regni ſui Dauid fuit à deo electus in regem inũctus p Samuelẽ, vt habeť infra. xvj. ca. & extũc Saul non regnauit de iure, ſed tantum vſurpatiuè, propter quod anni ſequentes à regno ſuo hîc reſecantur. Conſequenter ponitur percuſſio ſtationis Philiſthinorum, cũm dicitur: b ℂ Et percuſſit. quod erat ſignũ manifeſtum rebellionis filiorum Iſrael ad Philiſtæos, ideo ſubditur: c ℂ Audiant He. Hoc fecit Saul pclamari, vt filij Iſrael præcauerẽt ſibi ab inſultu Philiſthinorum in hoc facto contemptorum, & non confiderent de ipſis in aliquo. vnde ſubditur. d ℂ Et Phil. &c. mi. cur. Non eſt veriſimile quòd tot eſſent currus: ſed accipitur hîc numerus hominum in curribus exiſtentium, quia tunc temporis in curribus pugnabant pro magna parte, vt habetur in pluribus locis ſacræ ſcripturæ. e ℂ Et re. Hyperbolica locutio eſt, ad deſignandum magnã ppľi multitudinẽ. f ℂ Quod cũ. Hîc poniť ſcd'a rõ diffidẽtiæ. ſ. ppter receſſum ppľi à Saule, q̃a aliq̃ prę timore Philiſthinorũ abſcõderũt ſe ĩ locis occultis. Alij aũt trãſierũt Iordanem, q eſt in pte orientali terræ promiſſionis. Terra autẽ Philiſthinorum, vnde veniebãt ſup filios Iſrael, erat in parte oppoſita. ſ. occidentali, quia eſt ſuper mare mediterraneum, quod eſt terminus terræ promiſſionis à parte occidẽtis.
D
& ideo Hebrei fugientes tranſibant Iordanẽ. tũ vt fugerent ad ptem oppoſitã, tum quia tenebãt q̃ Philiſthijm nõ trãſirẽt Iordanem, eos inſequendo. Ex his patet litera vſq; ibi: g ℂ Et expectauit. &c. bene dicitur iuxta, quia non totaliter & complete expectauit; vt videbiť poſtea. h ℂ Ait ergo. Hîc conſequẽter deſcribiť diffidẽtis vſurpatio. diffidebat enim de populo ſuo, quem videbat in timore poſitũ, & de aduentu Samuelis ad offerendũ ſacrificiũ, & ideo ſtultè vſurpauit ſibi illud officium, dicens: i ℂ Afferte mihi holo. propter qd' à Samuele veniente reprehendiť, cũ diciť: k ℂ Quid feciſti? quaſi diceret: rem tibi illicitã. propter hoc poſtea ſubditur:
Stultè egi

Moraliter
* & duobus an. Act. xiij. Dicitur q̃ regnauit. xl. annis. Sed hîc ponitur tantũ tp̃s quo permanſit in hũilitate & bonitate. Ex quo patet, quòd rex malus tempore malitiæ ſuę nõ eſt ſcd'm veritatẽ rex dicẽd⁹: ſed tm̃ æquiuocè. ſicut ocul⁹ lapideus aut depictus, & idẽ dicendũ de prælato malo & multò plus, quia regit in ſpũalibus, q̃ tẽporalibus pręferunť. corruptio enim optimi peſſima iudicatur. b ℂ Et percuſſit Io. ſta. Per Ionatham qui donum columbæ interpretať, dñs Ieſus Chriſtus ſignificať. ſup quẽ ſpirituſſanctus apparuit in ſpecie columbæ cũm baptizaretur. Ipſe verò ſtationẽ Philiſthinorum pcuſſit, quãdo deſcẽdens ad infernum, & inde patres potenter liberauit. Philiſthijm autem interpretãtur cadentes ideo ſignant dæmones, qui de cœlo per ſuam ſuperbiam ceciderunt.
* Dixitq; Sa-

Marginal notes: Diuiſio. † coarctat⁹. † munitionibus. † ſcd'm tp̃s quod dixerat Samuel. † veniebas ad tp̃s dierũ Heb. p ipe cõſtituto nẽpe ſeptimo die. † præfectũ aut ducem. † qui. † præfectũ aut ducem ſiuẽ p̃ſidem. † abominabilis fuit vl' fœtuit Iſrl' inter Philiſthæos vel corã Philiſthæis. Matth. 3. d. † ſum pcat⁹. † roboraui me vl' fortẽ animum ſumens.

E

a ¶Stulte egiſti,nec.Rab.Videtur quibuſdam Saul inculpabiliter ſacrificaſſe ,quia Samuel expectatus iuxta placitum non venit.Qui autem diligenter inquirit,inuenit eum iure culpatum & inobedientiæ reum. Apud Hebræos ita diſtinguitur,& deſcēdes ante me in Galgala:Ego quippe deſcendam ad te.Deinde infertur:ad offerendas oblationes , & immolandas victimas pacificas,ſeptem diebus, expectabis donec veniam ad te,& oſtendam tibi q̃ facias.Non ergo Samuel ſe expectari ſeptem dieb⁹ p̄cepit:ſed ad offerendas oblatiōes & immolandas victimas pacificas,ſe ſeptem diebus expectari voluit,qđ ille non fecit,& iō meritò culpaẗ & ſtultitia arguiẗ.b ¶Quod ſi nō fe. Aug.Nō ſic accipiendum eſt quaſi dñs Saulē i ęternū pauerit regnaturū,& hic noluerit ſeruare peccāti.ſciebat eñ peccaturū.Sed p̄pauerat regnū ei⁹ i quo eēt figura regni ęterni.vñ addidit: Et nūc regnū tuū nō ſtabit tibi.Stetit ergo & ſtabit qđ in illo ſignificatū eſt.ſed nō huic ſtabit,qa nō fuerat regnatur⁹ in æternū: nec ꝓgenies ei⁹,vt ſalt̄ꝑ poſteros alter alteri ſuccedentes videretur impleri qđ dictum eſt,in æternum. c ¶Sed nequaquā. Reprobatio Saulis ablatio regni Iudęorum. Dauid ei ſupſtes,Chriſt⁹ pplo Iudęorū ſucceſſur⁹. d ¶Quæſiuit ſibi.Nō quaſi vbi ſit neſciēs,ſed per hoīem more hoīm loqẗ,qa & ſic loquēdo nos q̄rit.Nō ſolū eñ deo pr̄i,ſed ipi quoq; vnigenito,q venit q̄rere qđ pierat,ſic iā nō eram⁹ vt in ipō eſſem⁹electi añ mūdi cōſtitutionē.Quęret ergo ſibi, dixit,ſuū habebit.vñ i latina lingua hoc ꝟbū accipit p̄poſitionē,& acqrit,dicit, qđ ſatis apertū eſt.Sine p̄poſitiōe etiam q̄rere ītelligiẗ acquirere.ex quo lucra vocanẗ queſt⁹. e ¶Virum iuxta cor. Dauid ſignificat.vel ipſum mediatorem noui teſtamēti,q figurabaẗ in chriſmate in quo vnct⁹ eſt Dauid & ꝓgenies eius. f ¶Porro faber fer.&cæ. Diabolus quoq; ꝑpa-

† Gen.31.d 2.Par.16.c.

† ſtabit

Luc.19.b. Eph.1.a.

F

† vel caſtra mētabātur

† q vaſtarēt

cessitate compulſus,obtuli holocauſtū domino. Dixitq; Samuel ad Saul: a

¶Samuel ex præcepto domini iuſſerat,vt expectaret ſe,donec veniret ad vngendum illum regem & offerendas victimas ſeptem diebus,ſicut in conſecratione ſacerdotis quod quia non cuſtodiuit recte arguitur.

a †Stultè egiſti,nec cuſtodiſti †mandata b
b domini dei tui q̃ præcepit tibi: Quod c
ſi non feciſſes, iam nunc præparaſſet
dominus regnum tuum ſuper Iſraël
c in ſempiternum:ſed nequaquam re- d
d gnum tuum †ultrà conſurget. Quæ- e
e ſiuit ſibi dominus uirum iuxta cor ſuum , & præcepit ei dominus ut eſſet f
dux ſuper populū ſuum,eò quòd non
ſeruaueris quę pręcepit dominus.Sur g
rexit autem Samuel,& aſcēdit de Galgalis in Gabaa Beniamin. Et reliqui
populi aſcenderūt poſt Saul,obuiam
populo qui expugnabant eos,uenien h
tes de Galgala in Gabaa in colle Beniamin. Et recēſuit Saul populum qui
inuenti fuerāt cum eo,quaſi ſexcentos
uiros. Et Saul & Ionathas filius eius
populuſq; qui inuētus fuerat cum eis,
erat in Gabaa Beniamin.Porrò Phili i
ſthiim †conſederant in Machmas. Et k
egreſſi ſunt †ad pręliandum de caſtris
Philiſthinorum tres cunei . Vnus cu- l
neus pergebat contra uiam Ephraim
ad terrā Saul,Porrò alius ingredieba m
tur per uiā Bethhoron. Tertius autē n
uerterat ſe ad iter †termini imminētis
f ualli Seboim contra deſertum.Porrò o
faber ferrarius non inueniebatur in p

Nicola,de Lyra.

b ¶Stulte egi,nec cu. manda. Mādatū dñi hîc diciẗ verbū Samuelis loquētis Sauli ex pte dñi,vt hr̄.s̄.x.ca. Ex ꝟbis aūt Samuelis i hoc loco,q̃ abſq; dubio reputāda ſunt vera:oortet dicere ꝙ Saul hîc grauiter peccauit:ſed quō peccauerit,diuerſimodè dicitur . Ad cuius intellectum recurrendum eſt ad intellectum verbi Samuelis habitum ſuprà.x.cap. quod tale eſt:Et deſcendes ante me in Galgala &c. vſq; ibi : Et oſtendam tibi quæ facias.incluſiuè, quod ibidem fuit expoſitum tripliciter, & ſecundum primam expoſitionem Saul peccauit in hoc,qđ nō expectauit Samuelem ad offerendum ſacrificium ſeptē diebus cōtinuis ꝓ ſua vnctiōe in regē qa Saule p̄occupāte offerre Samuel fuit turbat⁹ & receſſit,& ſic illa ſolēnitas.vij.dierū dimiſſa fuit . Secundum verò expoſitionē ſcđam q̃ eſt Andreæ:Saul peccauit in hoc ꝙ nō expectauit Samuelem.vij.diebus ꝓut fuerat ſibi dictum,ſed tm̄ ſex. qa debebat expectare Samuelē.vij.dieb⁹ poſtq; Samuel recepiſſet ei⁹ nūtiū:ita ꝙ illa dies in qua Samuel recepiſſet nūtium Saulis non erat de nūero.vij.dierū expectatiōis, Saul aūt illā diē intra illum ſeptenariū incluſit & ſic ſex dieb⁹ tm̄ expectauit.Scđm verò tertiam expoſitionē q̃ videẗ mihi ꝓbabilior : Saul peccauit in tribus.Primò,qa nō expectauit Samuelē.vij.dieb⁹ cōpletè,vt erat ſibi iniunctum,qđ patet ex textu.vbi diciẗ:Cūq; cōpleſſet offerēs holocauſtū ſcilicet Saul,ecce Samuel veniebat.ita ꝙ venit die.vij.& de tali hora qđ poterat offerri ſacrificiū,qa vſq; ad horā iugis ſacrificij veſpertini poterāt alia ſacrificia offerri.Scđò peccauit,quia officiū ſibi illicitū.ſ.offerēdi ꝑ ſeip̄m vſurpauit,qđ eſt graue pctm̄.qđ patet ex hoc, ꝙ rex Ozias volēs offerre incēſum,qđ nō ꝑtinebat ad regis officiū: ꝑcuſſus fuit lepra à dño , vt hr̄.ij. Paral.xxvj.d.& factus fuit terræmotus in ſignū iræ diuinæ,vt habeẗ Zacha.xiiij . Tertiò peccauit in hoc,qđ pctm̄ ſuū nō recognouit humiliter,cū argueretẗ à Samuele dicēte ſibi:Quid feciſti:ſed ſe voluit excuſare ex neceſſitate imminentis belli,quæ excuſatio nulla erat penitus,quia talis oblatio ſacrificij non eſt dei placatio,ſed magis offenſio. c ¶Quod ſi.Hoc videẗ falſum,quia præordinatio diuina certa eſt & infallibilis.Pręordinatū autē erat à deo,regnū concedendū tribui Iudę,vt habeẗ Geneſis xlix.b. Non auferetẗ ſceptrū de Iuda.Dicendū, q ordinatio diuina de aliquo futuro aliqñ accipiẗ prout eſt in diuina pręſcia.& ſic immutabilis eſt.Alio mō accipiẗ ſcđm diſpoſitionē cauſarū ſcđarū.i.ſcđm merita & demerita hoīm,ex qb⁹ diſponunẗ, vt ꝑ hoc puniantẗ vel remunerentẗ ſcđm ordinationē diuinā., & talis ordinatio mutabilis eſt ſicut merita & demerita hoīm,& frequēter cōtingit ꝙ ordinatio diuīa de aliquo futuro,iſto ſcđo mō exprimiẗ i ſacra ſcriptura,ſicut Io.iij.b.diciẗ : Adhuc.xl.dies & Niniue ſubuerteẗ. quia demerita illi⁹ ciuitatis exigebāt eius ſubuerſionē à deo futurā.ſed qa egerūt pnīam,hęc ordinatio fuit mutata,qa ciuitas non fuit ſubuerſa.iſto mō diciẗ hîc Sauli:Qđ ſi.i.ſi nō feciſſes cōtra mādatū dñi,& ſtetiſſes in bonitate i q̃ eras qñ regnare cœpiſti,eēs diſpoſit⁹ vt cōfirmareẗ tibi regnū & filijs tuis.Iſta tñ cōfirmatio eſt ītelligēda ſub cōditione .ſ. ſi Saul & poſteri ei⁹ ſtarēt in bonitate,qđ ē mutabile.Qualr̄ aūt mutabilitas taliū ſtet cū immutabilitate diuinę p̄ſcię, diligēti⁹ ꝑtractare ptinet ad p̄mū ſnīarū. d ¶Sed ne.i.vltra te:qa fili⁹ ei⁹ Iſboſeth nō regnauit ſup totū Iſrl̄,nec etiā ſup illud pacificè,& cū hoc ꝑuo tpe,vt hr̄.ij.li. Reg. e ¶Quæſi .ſ.ip̄m Dauid. f ¶Et p̄ce. licet hoc eſſet adhuc futurū, tñ loquiẗ ꝑ modū p̄teriti ꝓpter certitudinē diuinæ ꝓuidētię ꝓut eſt in mēte diuina,qa ē certa de futuro,acſi iā eēt in actu pn̄ti . vel fuiſſet de p̄terito. g ¶Surre. quo Ibat ppl̄s Iſrl̄ cōtra Philiſthęos iermis & ꝑuo nūero,vt patet ex ſeqntib⁹,vt ex p̄ſentia Samuelis cōſolareẗ.Vel,iuit i collem dñi vbi erat cōgregatio ꝓphetarū q̃ erat ꝓpe Gabaa , vt ibi vacaret orōni,ꝓ pplō dei. h ¶Veniētes.hoc referẗ ad pplm̄ ſequētē Saul.Cętera patēt. i ¶Porro. Hîc cōſequēter deſcribiẗ hoſtiū icurſ⁹ cū diciẗ: k ¶Et eg.ſciebāt eñ eē filios Iſrl̄ ſine armis & paucos.iō ꝑ tria loca ītrauerūt terrā eorū ad p̄dādū , qa nō timebāt de reſiſtētia eorū. l ¶Vnus.In Heb.hr̄: Cōtra viā Ephrate ad t̄rā Saul.& iō trāſlatio nr̄a videẗ hîc corrupta ,vitio ſcriptorum propter ſimilitudinem dictionum. o ¶Porro fa.Hîc cōſequenter impotentia filiorum Iſrael ad reſiſtendum . erant enim inermes,& ideo non audebant egrediendi contra prædatores , ſed tenebant ſe intra fortalitium Gabaa.Ratio autem quare erant ſine armis,tāgitur cùm dicitur:p ¶Faber fer.nō.q poſſet facere arma.

G

Ordinationis diuinæ acceptio duplex

† pręceptū

Et reliqui ppli aſcēderūt poſt Saul obuiam pplō,q expugnabāt eos venientes de Galgala in Gabaa in colle Beniamin iſta ne vetera qdē exēplaria hñt.

H

† termini ꝙ reſpicit cōtra valē vl̄ regionis ꝟgens in vallem

Cauerant

* a ¶Dixitq; Samuel ad Saul:ſtulte.ſ.vſurpando tibi officium legalis ſacerdotij . & incorporabiliter plus peccant illi qui ſibi officium ſacerdotis euangelici vſurpant. * ¶Et eg.ſunt. Per hoc autem ſignificatur quòd dęmones, qui vt dictum eſt ,per Philiſthæos intelliguntur,de tribus nos tentarit.Primum eſt concupiſcentia oculorum,& dæmones de hoc tentantes ſignificantur per primum cuneum, cùm dicitur: l ¶Vnus cuneus pergebat contra.quæ fertilis interpretatur.Concupiſcentia verò oculorum bona temporalia coaceruare ſemper nititur . Secundum autem eſt ſuperbia vitæ.& dęmones de hoc tentātes per ſecundum cuneum ſignificantur,cū diciẗ: m ¶Porro &c.ꝑ vi.quæ domus excelſa interpretatur.ideo per ipſam ſuperbia vitæ intelligitur,q̃ ſemp aſcēdere conaẗ.Tertiū aūt eſt cōcupiſcētia carnis.& dæmones de hoc tētantes ꝑ tertiū cuneū ſignificanẗ,cū dr̄: n ¶Tertius &c. ſabaa.q interpretaẗ capra.ꝓpter qđ ſignificaẗ cōcupiſcētia carnis,ꝑ quā homines aſſiſantur aīalib⁹ brutis.vñ.j . Ethi . vita voluptuoſa dr̄ vita pecudū. o ¶Porro fa.Dæmones enim ſtudent ad hoc qđ fabricatores armorū ſpūaliū tollantur de terra fidelium . Hmōi ꝟò fabri ſunt doctores & prædicatores , qui contra dæmonum inſult⁹ fideles armant ſuis ſanctis exhortationibus, propter quod illi q eos impediunt in tam bono actu,miniſtri ſunt dęmonum in hoc caſu,

Moraliter Dæmonū tentatio triplex ad hominem

quoq; per paganos ꝑ hæreticos
A & per falſos Chriſtianos ſtudet ꝓ
hibere,ne ſint doctores in eccleſia
qui ſpiritualia arma faciãt, & no-
bis ad pugnãdũ tribuãt. Pagani
enim ꝓhibuerũt,ne Chriſtiani li-
beralibus imbuerent artib⁹.Hęre
tici quoq; ꝑſuaſerũt principibus
vt catholici eccleſię defenſores in
exiliũ pellerent,vt deſolatã plebẽ
facilius ſeducerent.Nũc quoq; an
tiquus hoſtis ab inſtãtia eruditio
nis ꝓlatos auertit, vt & ipſos &
ſubditos facilius decipere poſſit.
Duplici reatu diabol⁹ cõſtringit,
ſupbia q̃ cecidit,& inuidia q̃ alios
deijcere cõtẽdit.Philiſthijm aũt in
terpͬtant duplex ruina:Hebręi trãſ
euntes.Nõ em̃ habemus hîc ma-
nẽtẽ ciuitatẽ, ſed futurã inqrim⁹.

†vel egreſſi ſunt principes exercitus
Ioh.19.c.

GLOS. ORDI.

Cap. XIIII.

ET accidit.Sequitur:
a ¶ Ionathas.Co
lumbę donũ. Hi ſunt
q dono ſpiritusſancti
replentur, ꝑ quos dñs hæretico-
rum cõuentus diſſipat,atq; in fu-
gã vertit. Armiger eius ſpũaliũ di
ſcipuli,qui nõ per plana , ſed ar-
dua iter arripiunt:quia ſacerdo-
tes hoſtib⁹ cõtraire nequeunt, ſi
nõ per arctã viã gradientes:inter
vtrunq; teſtm̃,& inter ꝓſpera &
aduerſa quaſi duos ſcopulos dex-
tra leuaq; incedũt: & ad alta cõtẽ
plationis toto animi niſu conſcẽ
dũt.Ionathas non niſi ꝓuocatus
ad hoſtes tranſit:quia catholici ad
B uerſus hæreticos nõ cõtẽtionẽ cõ
mouẽt,niſi pri⁹ ad certamẽ ꝓuo
cẽt.Ionathas ergo ĩ agro culturę,
hoſtes ꝓſternit,& doctores in me
ditatiõe ſcripturę hr̃ticos vincũt.
Porrò Ionathas

†vel aciem aut pͤfectũ ſiue duces exercitus & infrà

†quod

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Cauerant. &c. Quia
Philiſthijm dominãtes Hebræis
tranſtulerãt fabros de terra Iſrael
in terrã ſuã,ne fabricarent eis ar-
ma ꝑmittebãt tamẽ ꝙ filij Iſrael
haberent inſtrumẽta ad colẽdum
terrã.Ideo ſubdit: b ¶ Deſcen
debat ergo omnis Iſrael &c.
Sed hoc erat tpe pacis.ſed poſtq̃
Ionathas ꝑcuſſerat ſtationẽ Phili
ſthinorũ:nõ audebãt illuc deſcen-
dere.Ideo ſubdit: Retuſę itaq;
erant acies &c. c ¶ Vſq;
ad ſtimulum.id eſt vſq; ad acu
leũ quo ſtimulantur boues. Hoc
eſt dictũ,ꝙ in quolibet inſtrumen
to ferreo ꝓparando quãtumcun-
q; paruo acies erat retuſa, ex cau-
ſa ꝓdicta:quia nõ audebant filij Iſ
rael deſcendere ad fabros exiſten-
tes in terra Philiſthijm. d ¶ Cũ-
que veniſſet dies &c.Id eſt il-
lud tẽpus in quo ꝓliandũ eſt con
tra ꝓdatores ꝓdictos. e ¶ Non
eſt inuen &c. ex cauſa prędi-
cta. f ¶ Excepto Saul. &c.
Dicunt Hebręi ꝙ miraculoſè dati
ſũt eis gladij:Sed nõ ẽ ꝟiſimile,ꝙ
ſcriptura tm̃ ſignũ tacuiſſet. Nec
oportet ad hoc iducere miraculũ
quia

† præfecti vel aciei .i. ordinantes bellũ & ſtatuentes populũ.Chal. interp. cuſtodię.i.q̃ ĩ circuitu caſtra cuſtodiebant.

a ¶ V facilius poſſent ſuperare.
omni terra Iſraël. Cauerãt enim Philiſthijm,ne a
¶ A quo ſe defenderent.
fortè facerent Hebræi gladium,aut lanceam.
Deſcendebat ergo omnis Iſraël ad Philiſthijm b
a ¶ Vomerem controuerſia hæreticorum bonorum acuit ſenſum.
ut exacueret unuſquiſque uômerem ſuum,& li
gonem,& ſecurim,& ſarculum. †Retuſæ itaq;
erant acies uomerum,& ligonum & tridentum
& ſecurium,uſque ad ſtimulum† corrigẽdum. c
Cumq; ueniſſet dies prælij,non eſt inuentus en d
ſis & lancea in manu totius populi, qui erat e
cum Saule & Ionatha, excepto Saul & Iona- f
tha filio eius. †Egreſſa eſt autem ſtatio Phili-
ſthijm ut tranſcenderet in Machmas.

Cap. XIIII.

a ET accidit in quadam die ut di g
ceret Ionathas filius Saul ad
adoleſcentem armigerum ſu-
um: Veni,& tranſeamus ad
†ſtationem Philiſthinorum,
quæ eſt trans locum illum. Pa h
tri autem ſuo hoc ipſum non indicauit. Porrò
Saul morabat̃ in extrema parte Gabaa ſub ma
lo granato quę erat ĩ †agro Gabaa & erat po-
pul⁹ cũ eo quaſi ſexẽtorũ uirorũ. Et Achias fili
us Achitob fratris Ichabod filij Phinees,q or-
tus fuerat ex Heli ſacerdote domini in Silo.
portabat Ephod. Sed & populus ignorabat i
† quo iſſet Ionathas. Erant autem inter aſcen- k
ſus per quos nitebatur Ionathas tranſire ad ſta
tionem Philiſthinorum, †eminentes petræ ex
utraque parte, & quaſi in modũ dentiũ ſcopu
¶ Florens.
li hincinde prærupti:nomen uni Boſes,& no-
¶ Anguſtans eum.
men alteri Sene. Vnus † ſcopulus prominens
ad aquilonem ex aduerſo Machmas , & alter
ad meridiem cõtra Gabaa. Dixit autem Iona
thas ad adoleſcentem armigerum ſuum: Veni
tranſeamus ad ſtationem Philiſthinorũ incir-
conciſorum horum,ſi fortè faciat domin⁹ †pro
nobis:quia nõ eſt dño † difficile ſaluare uel in
multis uel in paucis. Dixitq; ei armiger ſu⁹: Fac
omnia quæ placent animo tuo. Perge quò cu-
pis,& ero tecum ubicunque uolueris. Et ait Io-
nathas: Ecce nos tranſimus ad uiros iſtos. Cúm
que aparuerimus eis ſi taliter locuti fuerint ad
nos: Manete donec ueniamus ad uos , ſtemus
in loco noſtro,nec aſcendamus ad eos. Si au-
tem dixerint: Aſcendite ad nos , aſcendamus,
quia tradidit eos dominus in manibus noſtris.
Et hoc erit nobis ſignũ. Apparuit igitur uter-
que ſtationi Philiſthinorum. Dixeruntq; Phi
liſthiim: En Hebræi egrediuntur de cauernis
in quibus abſconditi fuerant. Et locuti ſunt ui
ri †de ſtatione ad Ionatham & ad armigerum
ſuum. Dixeruntq;: Aſcendite ad nos , & o- l
ſtendemus uobis rem. Et ait Ionathas ad ar- m
migerum ſuum: Aſcendamus , ſequere me.

q̃a reges & filij regũ multa hñt,& C
maximè de armis quæ vulgares
non habent.

NICO. DE LY.

Cap. XIIII.

ET accidit. &c. Hîc
conſequenter deſcribi
tur trãſgreſſio Saulis
ex temerario iuramen
to. Et primò ponit iurandi occa-
ſio. Secundò ipſa iuratio,ibi: Ad
iurauit aũt Saul. Occaſio aũt iurã
di fuit auiditas inſequendi hoſtes
corã Ionatha & eius armigero fu
gientes.& ideo circa hoc primò
ponitur ipſius Ionathę cõſtãs au
dacia. Secundò mirabilis pugna,
ibi: Et ait Ionathas. Tertiò pugnę
notitia ibi: Et reſpexerunt. Ipſius
aũt Ionathę audacia patet ex hoc,
ꝙ ſolus cũ armigero ſuo voluit
ire ad tentãdũ ſi poſſet ſtationem
Philiſthinorũ debellare. Et patet
litera vſq; ibi: h ¶ Patri autẽ
hoc ipſum &c. ne per ipſum
impediret. Cætera patet vſq; ibi:
i ¶ Portabat. Id eſt veſtẽ ſacer
dotalẽ:cui cõiũctũ eſt rõnale iudi
cij,vt habet̃ Exo.xxviij. vt ĩ ea cõ
ſuleret dominum coram arca do-
mini,quę erat ibi cum exercitu:vt
hr̃ infrà eodẽ ca. k ¶ Erãt autem
inter &c. Erat em̃ ibi quaſi quę
dã ruptura mõtis & vallis in me-
dio,habens ex vtraq; parte ſcopu
los in modũ dẽtiũ,& ꝑ illũ locum
quęrebat Ionathas tranſire. Dicit
autẽ Ioſephus,ꝙ Ionathas roga-
uit dominũ deuotè,vt poſſet Phi
liſthæos debellare & dñs con-
ceſſit,dans ei ſignũ.ſ.ꝙ ſi Philiſtæi
videntes eũ dicerẽt: Aſcendite ad
nos,ꝙ dominus ꝑ Ionathan & ar
migerũ ſuũ debellaret eos. Et ſic
patet litera vſq; ibi: l ¶ Aſcen-
dite ad nos. Irriſoriè loquebant̃
quia videbant Ionathan & armi-
gerũ eius euntes hinc & inde ad
quęrendũ trãſitũ:& Philiſtęi loq-
bantur eis,ac ſi quęrerent rem ꝑ-
ditam. m ¶ Et ait Ionathas.
&c. Hîc conſequenter deſcribit
ipſius Ionathę mirabilis pugna
q̃ facta eſt ꝟtute diuina. Et ſequit̃
Tradidit em̃

†acuendũ

†ruptæ Diuiſio

† Magron

†dens petrę in tranſitu hinc & dẽs petrę in trãſitu inde

†dens

†LXX. aliquid nobis alij virtutũ ſalutẽ ꝓ nos

† ꝓhibitio heb.

Moraliter

Moraliter. g ¶ Et accidit.
Per Ionathan,qui columbę donũ
interpretatur domin⁹ Ieſus Chri
ſtus ſignificat̃.nam ad modũ co-
lumbę caret amaritudinis felle.
Per hoc aũt ꝙ Ionathas aſcendit
per ſcopulos ad deſtruẽdã Phili-
ſthinorũ ſtationẽ,ſignificatus fuit
aſcẽſus Chriſti in cruce ꝑ clauos.
& ſic deſtruxit ſtationẽ dęmonũ,
frangens infernũ:& inde liberans
collegium ſanctorum patrũ. Per
armigerũ aũt ei⁹ intelligit̃ beatus
Franciſcus,qui arma Chriſti non
ſolũ ĩ mẽte ꝑ fidẽ,ſed etiã ĩ corpo
re ꝑ expꝛſſam ſimilitudinẽ porta-
uit,& ꝑ crucem pœnitentię poſt
Chriſtũ icedẽs,freqnter dęmones
fugauit,nõ ſolũ de corporib⁹ ob-
ſeſſis,ſed etiã de ciuitatib⁹ & locis:
vt in ei⁹ legẽda pleni⁹ continetur.

†Iud.14.c.

I

a Tradidit enim eos dominus in manus Iſraël. Aſcendit autem Ionathas reptans manibus & pedibus, & armiger eius poſt eum. b Itaque cùm uidiſſent faciem Ionathæ, alij cadebant ante Ionathan, alios armiger eius interficiebat ſequēs eū. Et facta eſt plaga prima, qua percuſſit Ionathas & armiger eius, quaſi uiginti uirorum * in media parte † iugeris quam par bouum in die arare c conſueuit. Et † factum eſt miracu d lum in caſtris per agros. Sed & omnis populus † ſtationis eorū qui ierant ad prædandum obſtupuit, & conturbata eſt terra. †Et accidit quaſi miraculum à deo. e Et reſpexerunt ſpeculatores Saul, qui erant in Gabaa Beniamin, & ecce multitudo †proſtrata & huc illucq; diffugiens. Et ait Saul populo qui erat cum eo. †Requirite, & uidete quis abierit ex nobis. Cumq; † requiſiſſent, repertum eſt non adeſſe Ionathan & armigerum eius. Et ait Saul f ad Achiam: Applica arcam dei. Erat enim ibi arca dei in die illa cum filijs Iſraël. Cumq; loqueretur * Saul ad ſacerdotem, tumultus magnus † exort⁹ eſt in caſtris Philiſthiinorum, creſcebatq; paulatim & clarius † reſonabat. Et g ait Saul ad ſacerdotem: Contra h he manum tuam. †Conclamauit ergo Saul & omnis populus qui erat cū eo, & uenerunt uſq; ad locum certaminis. Et ecce uerſus fuerat gladius uniuſcuiuſq; ad proximum ſuum, & cædes i magna nimis. Sed & Hebręi qui fuerant cum Philiſthiim † heri & nudiuſtertius, aſcenderantq; cum eis in caſtris, reuerſi ſunt ut eſſent cum Iſraël qui erant cum Saul Ionatha, omnes quoq; Iſraëlitę qui ſe abſconderant in monte Ephraim: audientes ꝙ fugiſſent Philiſthiim † ſociauerunt ſe cum ſuis in prælio. Et ſaluauit dominus deus Iſraël in die illa. †Pugna autem peruenit uſq; ad Bethauen, & uiri Iſraël † ſociati ſunt k ſibi in die illa: Adiurauit autem

a Saul indixit ieiunium. ne ſi comederent, mora fieret vltioni inimicorū.

Saul populū dicens: Måledictus

a Tradidit em̄ eos. & hoc oſtendit̄ ꝑ effectū, cū ſubdit: b Itaq; cum. Dicit Ioſephus ꝙ quædam nebula ſubitò ſurrexit, propter qđ Philiſthijm nō cognoſcebāt Ionathan nec ſeipſos adinuicē, & ſic mutuò ſe trucidabant: & etiā ex eadē cauſa Philiſthæi reuertentes de p̄da pugnabant cū ſuis qui remanſerant in caſtris, & ecōuerſo. iō ſubditur poſtea: Sed & oīs populus ſtationis eorū q ierāt ad p̄dādū obſtupuit, & cōturbata ſunt caſtra. Alij verò dicūt & melius vt videtur, ꝙ hoc cōtigit eò ꝙ deus percuſſit Philiſthæos ἀορασία aoraſia: quia tollitur viſio ſeu cognitio illius qđ eſſet alicui expediens ſeu neceſſarium videri ab eo. ſicut percuſſi fuerunt milites quęrētes Heliſæum capere, quos ecōtrario duxit q̄ſi captos vſq; ad mediū Samariæ, vt habetur. iiij. Reg. vj. & hoc videtur per illud quod ſubditur. c Et factum eſt miraculum. In percuſſione eorū qui erāt in ſtatiōe. d Per agros &c. q̄tum ad redeūtes de præda, qui ſimiliter percuſſi fuerūt. Si em̄ hoc contigiſſet per nebulā. vt dicit Ioſephus, non eſſet miraculum, quia frequēter conſurgit naturaliter & repente. Pręterea, ita obnubilaſſet viſum Ionathæ & armigeri ſui, ſicut Philiſthinorū, cuius contrariū textus innuit. q̄a diſtinctè aduerſarios cognoſcebant & interficiebant. Item quia ſpeculatores Saul à longè viderunt bellum illud, prout ſequit̄ immediatè. e Et reſpexerunt. Hîc conſequenter deſcribitur prędictę pugnę notitia, ꝑ hoc ꝙ ſpeculatores Saul viderūt bellū & annuntiauerūt Sauli, tamen anteq̄ iret illuc, voluit quærere conſiliū domini, quia habebat populū paucum & inermem, & hoc eſt quod ſubditur: f Applica arcam domini. i. applica te ad cōſulendū dominū, ſi debeamus ire ad illud bellum. Sequitur: g Contrahe manum. Extenderat em̄ ſacerdos manus in oratione. Et quia non habebat citò reſponſum. Et Saul erat ſollicitus ꝓ filio ſuo abſente: ideo dixit ſacerdoti vt quieſceret à petitione, quia volebat ſtatim filio ſuo ſuccurrere ideo ſubditur: h Conclamauit ergo Saul. Et patet litera vſq; ibi: i Sed Hebræi qui. Aliqui enim Hebræi timore ducti coniunxerant ſe aduerſarijs: ſed videntes debellationem eorum & conuerſionē ad fugam, ad ſuos reuerſi ſunt. Similiter qui prę timore ſe abſconderant, ad prælium cum ſuis egreſſi ſunt, & patet litera. k Adiurauit autem &c. Vidēs autem Saul ſuos aduerſarios fugere, omnino voluit eos perſequi: & ideo ne populus impediret̄ à perſecutione aduerſariorū, p̄cepit vt nullus de populo ſuo aliquid guſtaret, donec inimicos percuſsiſſet. & hoc p̄cepit ſub pœna mortis: & obſeruationem pręcepti iuramento firmauit. Igitur ad maiorē ſequētiū euidentiā, per modum inquiſitionis ſcholaſticę quæritur. Vtrū Saul hoc iurando peccauerit: Et videtur ꝙ non. quia motus fuit ad iurādū bono zelo. ſ. vt infideles & noīs dei pſecutores occiderent̄: quod non ſolùm erat licitum, ſed etiam bonū & meritorium. ergo &c. Itē ſi Saul iurando peccaſſet, Ionathas comedēdo cōtra pręceptū patris non peccaſſet, quod videtur falſum. quia ꝓpter eius comeſtionē de⁹ ceſſauit dare reſpōſum, vt infrà dicet̄. eo. c. Dep̄hēſus etiā fuit Ionathas per iudiciū diuinū. ergo &c. Ad oppoſitū eſt ſn̄ia doc. hūc locū exponētiū. Ad hoc dicēdū: ꝙ Saul in dicto iuramento peccauit dupliciter. primò quia malè iurauit. ſecūdò quia peius implere voluit. Primum declaratur

declaratur ſic: quia licet iuramentum ſit bonum in neceſſitate, & cum debitis circunſtātijs, ſi tn̄ hę deficiant malum eſt. ſicut autem fuit in propoſito: quia deus victoriā ſufficientem dederat & miraculoſè, vt patet ex p̄dictis: & ideo non erat neceſſitas inſequēdi hoſtes vlteri⁹ abſq; diuino cōſilio, qđ Saul non expectauerat, vt patet per prędicta. Itē Saul p̄cipiendo ꝙ populus nihil comederet caſum neceſſitatis non excepit verbo, nec intellectu, quod patet ex hoc, quòd Ionathā filium ſuum qui in neceſſitate poſitus modicum mellis comederat, voluit omnino occidere. Caſus verò neceſſitatis ab omni pręcepto & lege exceptus eſt: & ideo peccauit Saul nō excipiendo, quod debuit excipere. Item quia iuramentum ſuum vergebat in peiorem exitum: quia ſi populus ieiunio & labore fatigatus aliquid cibi accepiſſet, maior plaga in hoſtibus facta fuiſſet, vt dicitur infrà eodem capitulo. Item quia fuit occaſio peccandi toti populo, qui propter iuramentum ſuum non fuit auſus ſumere cibum aliquem vſque ad veſperam: propter quod veniente veſpera, populus laſſus & famelicus ex feſtinatione comedendi, peccauit comedens cum ſanguine, vt in litera dicitur. Et ſic patet, quòd Saul primò peccauit temerariè iurando. Secundò peccauit impiè adimplendo quantùm fuit ex ſe, quia Ionathan innocentem voluit occidere. Vnde & ſuper hoc iuramentum temerarium replicauit dicens: Hæc faciat mihi deus & hæc addat, quia morte morieris Ionatha. Vnde in tali replicatione iuramenti iterum peccauit. Ad primum in oppoſitum dicendum, quòd bonitas motiui non iuſtificat factum malum ſequens. Si enim aliquis motus pietate furetur vt det eleemoſynam pauperi non excuſatur. Ad ſecundū dicendum, ꝙ Ionathas comedendo mel nō peccauit. Tum quia præceptum patris nō audiuit, vt dicitur in textu. Tum quia poſitus in neceſſitate comedit. Ex labore enim prælij & ieiunio & calore ſolis ita erat fatigatus, ꝙ oculi eius & alij ſenſus erant nimis depreſſi. propter quod dicitur in textu, ꝙ guſtato modico mellis illuminati fuerūt ei⁹ oculi: quia corde confortato & reſumptis viribus, facies eius fuit exhilarata, & viuacitas ſenſuum rediit. Quod aūt inducitur de reſponſo dei propter ipſum denegato, & de eius deprehenſione iudicio diuino, dicēdum ꝙ diuina reſponſa fiunt ex eius mera gratia, & poteſt ea ſubtrahere ꝓ ſua voluntate. & ſic ſubtraxit abſq; peccato Ionathę. De dep̄henſione verò eius dicēdū, ꝙ hoc fuit factū diuina ordinatione, ad declarationem ſuę innocētię. Sciebāt em̄ multi ipſum comediſſe, q tamen ignorabant eius neceſſitatem & iuramēti patris ſui ignorantiam. & ideo potuiſſent cōtra īnocētē ſcādalizari, reputādo ipſum trāſgreſſorē. & iō publicè dep̄henſus fuit, vt corā oib⁹ ſe excuſando ei⁹ īnocentia declararet̄: & ꝑ cōſequēs ꝑ ppl'm ſicut innocēs liberaret̄, reputādo ei⁹ mortē nefariā. vt patet in textu. His dictis ad expoſitionē literæ reuertamur, quę ſatis patet ex dictis. paucis exceptis quæ exponentur. Adiurauit autem Saul. Reſiduū hui⁹ capituli ſic diuiditur, quia primò ponit̄ iurātis p̄cipitatio, ſecūdò ignorātis tranſgreſſio ibi: Porrò Ionathas. tertiò facti inquiſitio ibi: Et dixit Saul. Circa primū dicitur: Adiurauit autem Saul populum dicens: præcipitāter & temerariè, vt dictū eſt: m Maledictus vir &c. id eſt morti adiudicat⁹.

Qui co

Marginal notes: E; Ioſephus; cū vidiſſent faciē Ionathę; * ferē; † fuit pauor; † diſſoluebat ſe; † vel numerare; F; * adhuc; † multiplicabatur; † reboabat; † ꝑſecuti ſūt etiā ipſi illos; Saul iurādo dupl'r peccauit; G; † paris ſub. boū. iugeris quod par boū in die arare cōſueuerat; † princeps exercit⁹ & vaſtator exierunt etiā ipſi; † & fuit terror à deo. Sunt q Hebraiſmum eſſe volunt verentes, & fuit in pauore grādi; † vel numeraſſent; H; paulatim & clari⁹ reſonabat; † cōgregatus eſt; † id eſt antea; Diuiſio; † bellatores aūt tranſierunt; † afflicti vel coarctati erāt

A a ¶Porro Ionathas. Columbæ donū. Hîc eos ſignificat, qui accepta ſpūſſancti gratia mundi parāt ſpernere illecebras. Nō em̄ poteſt contra allophylos ſpiritales. i. dęmones viriliter pugnare, qui mundi dulcedinē neſcit declinare. b ¶Illuminati ſunt. Augu. Nō ad videndū, quia añ videbat, ſed ad diſcernēdū: quia vetitū tetigerat vnde confundebatur. Quo facto monetur omnis qui deo vult militare, omnes voluptatum illecebras contemnere. Mel enim diſtillant labia meretricis. i. voluptas carnalis delectationem parit. de qua myſticē putatur Ionathan guſtaſſe, & ſorte dep̄henſus, vix p̄cibus populi liberat⁹ eſt vnde patet eū qui mundi voluptate ſuperatur, ſanctorū ſuffragijs & fraternis orationibus indigere. c ¶Populus peccaſſet domino come. Peccaſſe domino & comediſſe cum ſanguine dicuntur, quia mactatis victimis nō obtulerūt ad ſanctuariū ſacerdotibus iuxta legem adipē & ſanguinē, cū. ſ. ſanctuariū ſecū haberent. Qñ em̄ loc⁹ ſanctuarij ꝓcul erat iubebatur in terrā ſanguis fundi: carū. ſ. victimarū quas p̄parabant ad eſum ſuum. Cū verò ſanctuariū p̄ſens erat ſuper altare dn̄i fundebatur. vnde in Deuteronomio: Sanguinē hoſtiarū tuarū fundes in altari, carnibus autem ipſe veſceris. Hoc popul⁹ mō non fecit, ideo dicitur dn̄o peccaſſe, & cum ſanguine comediſſe. d ¶Occidite ſuper iſtud &c. vt fluat ſanguis ad terram. Vel comedit cum ſanguine, quia ante ſacrificium veſpertinum comederunt, quod poſt ſtragem viſus erat fieri ante cibum. Vel in hoc peccauerunt (vt placet quibuſdam) ꝙ ad oſtium tabernaculi victimas ſuas non duxerūt. e ¶Et occiderunt. Occiſio animaliū eſt baptiſma, in quo vetus homo moritur. Ingens ſaxum ſuper quod fiebat occiſio fides eſt, ſine qua non moritur vetus homo. Mactatio in terra hæreticorum baptiſma. cuius ſanguinem comedunt, quādo abſqꝫ purificatione peccatorum ſibi loros aggregant. Hæc animalia de Philiſthæis capta, ſignificant, aut de hæreticis reductos, aut de Gentilitate conuerſos, illos imperiti rebaptizant iſtos aliter quàm eccleſia tradit baptizant. Quos Chriſtus velut Saul in fide ſua quaſi ſuper ſaxum grande occidendos boues & oues, id eſt indifferentias hominum baptizari pręcepit. f ¶Tunc primum cœpit ædificare altare domino &c. Quia obediēter & rectè. Superius verò cùm increpatus eſt à Samuele, non dicitur ædificaſſe domino, quia inobedienter ędificauit. g ¶Applicate huc vniuerſos angulos populi, & ſcitote & videte per quē accide. Angulos populi principes vocat, qb⁹ hincinde populi tanqꝫ

Proue. 5. a.

†i. cōfortatus eſt & hilarior apparuit vultus eius q̃ deficiēs corde humilior & triſtis apparebat

Deut. 12. d.

uir qui comederit panem uſqꝫ ad ueſperum: donec ulciſcar de inimicis meis. Et non manducauit uniuerſus populus panem. Omneſqꝫ terræ uulgus uenit in ſaltum, in quo erat mel ſuper faciem agri. Ingreſſus eſt itaqꝫ populus ſaltū: & apparuit fluēs mel, nulluſqꝫ applicuit manum ad os ſuū. Timebat enim populus iuramentū. Porrò Ionathas nō audierat, cū adiuraret pater eius populū, extēditqꝫ ſummitatem uirgæ quā habebat in manu, & intiuxit in fauū mellis, & conuertit manum ſuam ad os ſuum.

a ¶Nimio calore & prælio & ieiunio prius reuerberati.

b Et †illuminâti ſunt oculi eius. Reſpondenſqꝫ unus de populo ait: Iureiurando conſtrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus uir qui comederit panem hodie. Defecerat autem populus. Dixitqꝫ Ionathas: Turbauit pater meus terram. Vidiſtis ipſi quia illuminati ſunt oculi mei, eò ꝙ guſtauerim paululum de melle iſto, quantò magis ſi comediſſet populus de pręda inimicorū ſuorum quam reperit? Nōne maior facta fuiſſet plaga in Philiſthiim? Percuſſerunt ergo in die illa Philiſthæos à Machmis uſqꝫ in Aialon. Defatigatus eſt autem populus nimis, & uerſus ad prædā, tulit oues & boues, & uitulos & mactauerunt in terra, comeditqꝫ populus cum ſanguine. Nuntiauerunt autem Sauli dicentes, ꝙ populus peccaſſet domino,

a ¶Quia occiſis pecudibus nondum bene expurgatis a ſanguine carnibus coxerunt & comederunt.

cōmedens cum ſanguine. Qui ait: Præuaricati eſtis. Voluite ad me iam nunc ſaxum grande: Et dixit Saul: Diſpergimini in uulgus, & dicite eis, ut adducat ad me unuſquiſque bouem ſuum & arietem, & occidite ſuper iſtud, & ueſcimini, & non peccabitis domino comedentes cū ſanguine. Adduxit itaque omnis populus unuſquiſque bouem in manu ſua uſque ad noctem, & occiderunt ibi.

¶Vt pro peccato populi interueniret.

Ædificauit autem Saul altare domino. Túncque primùm cepit ædificare altare domino. Et dixit Saul: Irruamus ſuper Philiſthæos nocte, & uaſtemus eos uſque dum illuceſcat mane, nec relinquamus ex eis uirum. Dixitque poulus: Omne quod bonum uidetur in oculis tuis fac. Et ait ſacerdos: Accedamus huc ad deum. † Et conſuluit Saul dominum: Num perſequar Philiſthiim? Si trades eos in manus Iſraël? Et non reſpondit ei in die illa. Dixitque Saul: Applicate huc uniuerſos angulos † populi, & ſcitote & uidete per quem acciderit peccatum hoc hodie. †Viuit dominus ſaluator Iſraël, quia ſi per Ionathā filium meū factū eſt, abſque retractatiōe morietur. Ad quod nullus cōtradixit ei de omni populo. Et ait ad uniuerſum Iſraël. Separamini uos in partem unam, & ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera. Reſponditqꝫ populus ad Saul: Quod bonum uidetur in oculis tuis fac. Et dixit Saul ad domi-

tanqꝫ angulis parietes adhęrebāt. C

¶Hæc faciat

Nicolaus de Lyra.

a ¶Qui come. panem. id eſt quęcunqꝫ cibum. vñ nec Ionathas panem comedit ſed mel. b ¶Venit in ſal. Apes enim mellificabant in arboribus in tanta copia, ꝙ mel inde manabat ad terram, & propter talē copiā terra promiſſionis dicitur manās lacte & melle in pluribus locis. c ¶Porro Iona. Hîc cōſequēter deſcribitur ignorātis trāſgreſſio. Et patet litera ex ſupradictis vſqꝫ ibi: d ¶Turbauit pater me⁹ ter. i. hoīes terrę ſuę, qui ꝓpter iuramentum ſuum erāt fatigāti ex ieiunio & labore, nec poterant inimicos perſequi. vnde dicitur hîc. De fatiga. Cætera patent vſqꝫ ibi: e ¶Mactauerunt. & ſic peccauit faciendo contra mandatum legis. Hæc tamen litera diuerſimodè exponit: Vno modo ſic: Mactauerunt. id eſt in quolibet loco vbi erat commodius eis indifferenter, cùm tamen prius deberent adducere ante ſanctuarium quod erat ibi pręſens, vt ſuprà dictum eſt. f ¶Comeditqꝫ po. id eſt antequâm ſanguis aſpergeretur ad honorē diuinum. D Alio modo: Mactauerunt in. nō ſuper lapidem, vel locū taliter eleuatum, ꝙ poſſet bene ſanguis exprimi de carnibus & effluere: & ſic comederūt cū ſanguine. i. carnes non ſufficienter depuratas à ſanguine. Tertiò mō exponitur quia antequam comederent de p̄da hoſtiū debebāt deo pri⁹ facere ſacrificiū, quod tunc nō fuit factū & oīa iſta proceſſerunt ex hoc: ꝙ popul⁹ erat nimis famelicus, & feſtinabat comedere, ꝓpter quod iuramētū Saulis fuit populo peccandi occaſio, vt ſuprà dictū eſt. g ¶Voluite &c. ſax. vt ibi interficerentur animalia ſecūdū morem paternum, & ſanguis bene exprimeretur. h ¶Et non. ſicut ante feciſtis. i ¶Aedificauit. ad agendū gr̄as de victoria cōceſſa. k ¶Tuncqꝫ. Licet em̄ prius obtuliſſet ſacrificiū, vt dictū eſt. c. p̄ce. hoc tñ fecit ſup altare prius ędificatum ab alio, vel quia illud ſacrificiū deo nō placuit, vt dictum fuit ibidē. Dicūt tñ aliq, ꝙ iſtud altare qđ hîc dicit̄ ędificatū à Saule nō fuit aliud q̃ lapis magnus, de quo dictū eſt, vbi mactabant̄ aīalia, & exprimebat̄ ſanguis, & ibidē adipes eorū cremabant̄. l ¶Et di. Hîc cōſequēter ponit̄ facti inquiſitio cuius inquiſitionis p̄mittit̄ rō, q̃ fuit eò ꝙ dñs nō rn̄dit Sauli. & patet lr̄a vſqꝫ ibi: m ¶Applica. i. totū pplm ab extremitatib⁹ caſtrorū. n ¶Et vi. AEſtimabat em̄ Saul ꝙ de⁹ nō negaret rn̄ſum abſqꝫ pctō alicui⁹ de pplo, qđ tñ nō opportet vt prędictum eſt. o ¶Viuit do. Modus eſt iurādi, acſi dicatur, per deum qui ſemper viuit. Cætera patent vſqꝫ ibi:

†infrà. 18. a

† maiores

†22. q. 2. §. ſi Saul.

l ij Si in me

a ¶Hęc fa.Iuramētū Hebręorū qđ p cōtrariū intelligit.q.d.ma E lū qđ tibi debet,mihi iputet,ſi te nō iterfecero.b ¶Qui ſe.Multū ꝑlunt trāſacta bōa.Niſi em̄ Ionathan p̄terita bona iuuiſſent,immi nētia mala nō euaſiſſet.Non em̄ iniuſtus deꝰ vt obliuiſcat bonorū. lr̄a p̄cedēti,vbi dicit:& pugnabat in circūitu aduerſus oēs inimicos G eiꝰ cōtra Moab,& filios Ammō & Edō,& reges Soba,& Philiſthę os,etiā cōſtat ꝙ in his ꝑliis nō imponit ſibi pctm̄ in lr̄a, ſed ſolū victoria.Silr̄ cōcordat cū lr̄a ſequēti,cū dicit:Et eruit Iſrael de manu

GLO.ORDI.

ET dixit. Cap.XV. c ¶Bouem.Ideo iubet dn̄s demoliri iumenta Amalec,vt nec in iumētis eiꝰ memoria fiat.Dn̄s em̄ dixerat ſe deleturū memoriā Amalec de ſub cælo.Et quia eius memoria penitus deleta nō fuit,Saul ꝑ inobedictiā peccauit.De Amalec vⱥ ò in Deutero.dr̄:qa extremos ppl̄i dei q laſſi reſidebāt cęcidit.Laſſos vⱥ ò exponūt Hebręi imūdos,ſecūdū legē extra caſtra manētes,Quorū (ſicut tradūt)circūciſionē amputauerūt,& ad ſubſannationē dei ī cęlū ꝓiecerunt. d ¶Dixit Saul ci.Cinęꝰ ipē ē Ietro cognatꝰ Moyſi,de q̊ erant Cinęi,q habitabant cū Amalec

† da ꝑfectionem vl' fac qđ rectum eſt.LXX. da manifeſtatione

† moriar.

† Hoc nefas eſt,abſit

Nicolaus de Lyra.

a ¶Si in me aut in Iona. vſq; ibi incluſiuè: b ¶Da ſancti. non eſt in Hebræo nec de textu. c ¶Et captus.al's dep̄hēſus eſt Ionathas per ſortē q̄ cecidit ſuꝑ eū ex cauſa ſupradicta. d ¶Et indicauit.cauſas ſuę comeſtionis ſupradictas. e ¶Et ait guſtans.ſ.modicum in tranſitu. f ¶Et ecce ego. abſq; cauſa rationabili: & ideo liberauit eū populus, vt patet in litera. g ¶Et Saul cōfir.Hîc vltimò ponit hiſtorię ꝓſecutio.& patet litera vſq; ibi: h ¶Et quocunq;.In F Hebræo habet:Et quocunq; ſe vertebat impiè agebat,vel impiꝰ fiebat. & litera imediatè ſequens concordat cū dr̄: i ¶Congregatoq;. de qua percuſſione agit ca.ſequen. in q̄ pluribus modis incurrit offenſam dn̄i,vt videbit. k ¶Fuerunt.Hîc non noīatur Iſboſeth, nō ꝓpter defectū ętatis quia iam habebat.xx. annos & vltrà,cū in morte Saulis fuerit annorū.xl.vt hr̄.ij.Reg.ij.c.ſed ꝓpter defectū magnanimitatis: quia fuit puſillanimis & ineptꝰ ad pręliū, ꝓpter qđ in bello vbi mortuus fuit Saul,nō fuit cum aliis fratribus ſuis. l ¶Patruelis.i.cognatus germanus,quia Saul & Abner fuerūt nati de duobus fratribus.vt habet.j.Parali.viij.c. m ¶Filius Abiel.ſ. Cis,vt habet.ſ̄.ix.c.Erat aūt bellū potēs.qa Philiſthęi erāt potētes,& Saul parte ſuā cōtra eos fortificabat q̄tū poterat.iō ſubdit: Nā quęcunq; viderat Saul virū fortem &c.

¶In.c.xiiij.vbi dr̄ in poſtil.Et quocunq; ſe verterat ſuꝑabat.in Hebręo hr̄: Quocūq; ſe vertebat iniquè agebat, vel impius fiebat.

† ſ̄.9.a. 1.Pa.8.c.

† robuſtū.

† Exo.17.c. 1.q.4.eccleſia.§.1.24. q.3.§.1.

† recordatꝰ ſum eorū q̄

† inſidiarū quas poſuit

ADDITIO.

Imò dictio Hebraica in hoc loco poſita ęquoca ē.Vno mō ſignificat idem qđ vincebat vel ſuperabat. Alio modo communiori ſignificat ibidem quod impiè agebat.Vn̄ trāſlatio noſtra habet veritatem iuxta primā ſignificationē, q̄ cōcordat cū litera

† Cōgregauit itaque Saul populū.LXX. & nūtiauit Saul pplo.

† in Talaim

num deum Iſraël: †Domine deus Iſraël da iudicium,quid eſt quòd non reſponderis ſeruo tuo hodie?Si in me,aut in Ionatha filio meo a
hæc iniquitas eſt ,da oſtenſionem. Aut ſi hæc
eſt iniquitas in populo tuo,† da ſanctitatem. b
Et deprehenſus eſt Ionathas & Saul,populus autem exiuit.Et ait: Mittite ſortem inter me
& inter Ionathan filium meum.Et captus eſt c
Ionathas.Dixit autem Saul ad Ionathan:Indica mihi quid feceris?Et indicauit ei Ionathas, d
& ait:Guſtans guſtaui in ſummitate uirgę,quę e
erat in manu mea paululum mellis,& ecce ego
a †morior?Et ait Saul:†Hęc faciat mihi deus,& f
hæc addat,quia morte morieris Ionatha. Dixitq; populus ad Saul.Ergo ne Ionathas mo-
b rietur qui fecit ſalutem hāc magnam in Iſraël?
Hoc nefas eſt. Viuit dominus,ſi ceciderit capillus de capite eius in terram,quia cū deo operatus eſt hodie.Liberauit ergo populus Ionathan,ut non moreretur. Receſsitq; Saul,nec perſecutus eſt Philiſthiim. Porrò Philiſthiim
abierunt in loca ſua.Et Saul cōfirmato regno g
ſuo ſuꝑ Iſraël,pugnabat per circumitū aduerſum omnes inimicos eius:cōtra Moab,& filios Ammon,& Edon,& reges Soba,& Phili
ſthæos:& quocūq; ſe uerterat †ſuperabat.Con h i
gregatoq; exercitu percuſsit Amalec,& eruit
Iſraël de manu uaſtatorum eius.Fuerūt autem k
filij Saul,Ionathas,& Ieſſui,& Melchiſua. nomina duarum filiarum eius,nomen primogenitæ Merob,& nomen minoris Michol.Et nomē uxoris Saul,Achinoam filia Achimaas. †Et nomen principis militiæ eius Abner,filius
Ner, patruelis Saul. Porrò Cis fuerat pater l
Saul,& Ner pater Abner,filius Abiel.Erat aūt m
bellum potēs aduerſum Philiſthæos omnibus diebus Saul.Nam quęcunq; uiderat Saul uirū fortem & †aptum ad pręlium,ſociabat eū ſibi.

Ca. XV.

ET dixit Samuel ad Saul:Me n o
miſit dominus ut ungerem te in regem ſuper populum eius
Iſraël.Nūc ergo audi uocem* p
domini: Hæc dicit dominus
exercituū:†Recēſui quęcūq; fecit Amalec Iſraë q
li,†quomō reſtitit ei in uia,cū aſcēderet de Ægypto.Nūc ergo uade & ꝑcute Amalec,& demolire uniuerſa eius,nō parcas ei,& nō cōcupiſcas ex rebꝰ ipſius aliqd,ſed interfice à uiro uſq; ad
e mulierē,& paruulū atque lactētem,bouem & ouem,camelū & aſinum.†Præcepit itaq; Saul populo,& recenſuit eos †quaſi agnos,ducenta milia peditum,& decem milia uirorum Iuda. Cumq; ueniſſet Saul uſq; ad ciuitatem Amalec,
d tetendit inſidias in Torrente. Dixitque Saul r

vaſtatorū eiꝰ qđ ſolū ſonat triūphū de inimicis,& nō pctm̄.Secūda vⱥ ò ſignificatio q̄ eſt cōmunior cōcordat cū ꝓceſſu vitę ipiꝰ Saul poſtq; regnauit.Vn̄ vtroq; mō litera Hebraica de ipō Saule verificat &c.

† 3.q.7.c.ſacerdos.

– dn̄e deus da iudiciū, qd eſt qđ nō rn̄deris ſeruo tuo hodie.§.in me aut in Ionatha filio meo eſt iniqtas hęc da oñſionē aut ſi iniqtas hæc eſt in populo tuo. hæc verba ne in veteribꝰ exemplaribꝰ legunt.

NICO.DE LY.

CAP. XV.

ET di.Sa.Hîc cōſeq̄nter pōit tertia trāſgreſſio Saulis,q̄ ꝓceſsit ex cupiditate & ſuꝑbia, eò ꝙ ex victoria habita de Amalec cōcupiuit p̄dā,& arcū triūphalē erexit ad ſui iactātiā. Igit circa hoc deſcribit mādati diuini ſibi facti denūtiatio.ſcđ'ò ipſiꝰ trāſgreſſio, ibi:Et app̄hēdit.Circa primū dicit: o ¶Me mi.q.d. Samuel ex hoc debes eſſe ſolicitꝰ obedire deo. p ¶Nūc er.q.d.priꝰ tranſgreſſus es offerēdo ī ꝑſona ꝓpria qđ tibi nō licebat,vt dictū fuit.c. xiij.& temerariè iurādo,vt dictū fuit.c.xiiij.ſed nūc aduerte vt obedias ī nullo trāſgrediēdo, q ¶Receſui.q̄.qa priò filios Iſrl' impugnauit in deſerto,vt hr̄ Exo.xvij. & iō demeruit deleri ab hoibꝰ vſq; ad aīalia,& à maiori vſq; ad minimū.Dicit aūt hîc Ra.Sa.ꝙ dn̄s p̄cepit hîc aīalia interfici,eò ꝙ inter Amalecitas erāt multi ſortilegi ſe trāſformātes in ſilitudinē beſtiarū.Sed hoc fictitiū vr̄.ideo primū eſt magis tenēdū,maxiè cū ſimilis interfectio alibi facta ſit,vt patet Iudi.xx.de ciuitate Gabaa in deteſtationē criminis ꝑpetrati in vxore Leuitę.Cętera patēt vſq; ibi. r ¶Dixitq;.i.illis q̄ deſcēderāt de Ietro,& venerāt cū filiis Iſrl' vt dictū fuit Exo.xviij.& Nū.x.& Iudic.j.

† viriliter agebat vel intrepdè ſe gerebat. H

Mora. n ¶Et di.Sa. Per Samuelē q poſtulatꝰ à dn̄o iterp̄tat, cōueniēter Ieſꝰ Chriſtꝰ ſignificat, quē à dn̄o poſtulauerūt inſtāter p̄triarchę & ꝓphetę.Eſa.xvj.a.Emitte agnū dn̄e dn̄atorē terræ de petra deſerti ad mōtē filię Siō.Et conſiliis poſtulatio in multis locis ponit ī veteri teſtamēto.Per Saulē vⱥ ò regnare volētē pōt intelligi qcūq; q̄rit vel acceptat ꝑtātē tpalē & ſpūalē.& talis debet priò de regimine ſui cogitare.qđ cōſtitit in hoc,ꝙ ſenſualitas redigit ſub rōnis ꝑtāte,ꝓpter qđ ſibi dicit à Chriſto q ꝑ Samuelē ſignificat. Vade & ꝑcute Amalec,q bruta g[ēn]s interp̄tat.ꝓpter qđ ꝑ Amalec ſenſualitas,ꝑ quē hō cōuenit cū brutis deſignat:& ſic debet domari ꝙ obediat rōni.Sed in hac victoria duplex pōt eſſe defectꝰ.Vnus eſt ſi nimis parcat carni ſub p̄textu ſeruitutis dei.ſ.vt ſit fortior ad ſeruiēdū ei.& hoc ſignificat ꝑ hoc ꝙ Saul pepcit melioribus aīalibꝰ,ſub prætextu oblationis deo fiendę ex eis,cùm dicitur.

Moraliter

* verborū

– & nō cōcupiſcas ex rebꝰ eiꝰ aliquid.Ne in exemplaribus qdem antiqs habentur hęc

*Et peper-

ℂ lec. Coſanguinaei em̄ erant, & in terra ei9 hęreditatē habebāt. Miſericordiā fecit Cinę9 cū filijs Iſrael, qa fouit Moyſen in terra Madian, & conſiliū dedit ei q̃liter gubernaret multitudinem populi. a ℂ Pœnitet me. Grego. hac increpatione ſupbia regis abijcit. qđ ad correctionē ſuā cōuertere pōt q̄ſq; ꝑlatus. Cū Saul ſe puulū in oculis ſuis æſtimaret, caput in tribub9 Iſrael fact9 eſt. Q. Cū te puulū cōſpiceres, ego te p̄ cęteris magnū feci. Quia verò magnū cōſpicis, à me paruul9 eſtimaris. Quod cōtra Dauid cū regni ſui potētia corā arca dn̄i ſaltando deſpiceret, dixit: Ludā & vilior fiā pl9 q̄ fact9 ſū: & ero humilis in oclis meis. Si ergo ſancti etiā cū fortia agūt, de ſemetipſis vilia ſentiūt, quid dicturi ſunt, qui ſine operibus virtutis intumeſcunt? Quęlibet aūt opa nulla ſunt, niſi humilitate cōdiant. Miranda actio, cū elatione nō eleuat, ſed grauat. Qui enim ſine humilitate virtutes cōgregat, in ventū puluerē portat. vñ dū aliqđ ferre cernit, deteri9 excecat. Nō ergo aſpiciamus qb9 iā ſupiores, ſed qb9 adhuc ſum9 inferiores: vt ad maiora & ſemper ex hūilitate aſcēdam9. b ℂ Nōne cum. Greg. Paruul9 eſt in oculis ſuis, q dū cōſiderat, ꝑparē alienis meritis penſat. Nā grādē ſe cōſpicit, q ſup aliena merita ſe extēdit. Saul aūt in bono qđ cepat nō pmāſit, qa faſtu ptātis intumuit. Dauid verò ſemp de ſe hūilia ſentiēs, & eidē Sauli ſe cōpatiōe poſtponēs, poſtq; feriēdi locū repperit, pepcit: & ſequēti aduerſario ſe hūiliter pſtrauit dicēs: Quē pſequeris rex Iſrael, queris? Canē mortuū & pulicē viuū. Iā tñ in regē vnct9 fuerat, iā didicerat, q̄ Saule reprobato ſeruabatur ad regni gubernacula. Diſcant ergo quō hūliari pximis dēt, q adhuc i quo loco habeant apud deū neſciūt ſi electi ſi illis hūliāt, qb9 ſe iā anpoſitos ſciūt. hoc aūt ꝓpriū eſt electorū, de ſe ſentire infrā q̄ ſunt. vñ: Si non humiliter ſentiebā, ſed exal. &c. Et alibi: Si qs paruul9 ē veniat ad me &c. Qui em̄ humilē ſe non ſentit ſapiam dei nō apprehēdit. Paruul9. Paruulū ſe Saul pri9 vidit, ſed elat9 potētia iā ſe puulū nō videbat, cęterorū cōpatiōe ſe pferēs, qa pl9 poterat, magnū ſe p̄ oīb9 eſtiabat. Sed cū apud ſe puulus, apud deū magn9, cū apud ſe magn9, apud deū paruulus fuit. Vnde: Ducē te cōſtitui noli exto. ſed eſto q̄ſi vnus ex illis. Eccli. 32. a

[Margin: A — †vel diſperdam te — †pinguib9 i. optimis pecudibus — 2. Reg. 6. d. — Humilitatis laus — †vel bona — †mane — B — Saul offerebat holocauſtū dn̄o de initijs p̄darū q̄ attulerant ex Amalec & cū veniſſet Samuel ad Saul, Ne vetera quidem exemplaria hæc habēt — Ꝑ. 24. c.]

Nicol. de Lyra. ℂ Et apprehen. Hīc cōſequēter ponit mādati traſgreſſio, cū dr: Et ap. & in hoc traſgreſſ9 fuit mādatū dn̄i, i quo fuerat ſibi pceptū q̄ totū populū exterminaret. & ideo hoc potiſſimē intelligebat de capite populi. Sed Saul cupididitate duct9 ſperabat hr̄e de eo magnā redēptionē, vel p eū occulti theſauri reuelationē: & eadē cupiditate reſeruauit meliora de pda: vt patet in lr̄a. c ℂ Factū eſt. Supius deſcripta eſt ipſius Saulis traſgreſſio, hīc conſequenter deſcribitur eius diffinitiua reprobatio, q primō Samueli reuelatur, ſecdō Sauli denūtiatur ibi: Dixitq; Samuel.

Cinæo: Abite, recedite atq; diſcedite ab Amalec, ne forte† inuoluam te cū eo. Tu enim feciſti miſericordiam cum omnibus filijs Iſraël cum aſcenderet de Ægypto. Et receſsit Cinæus de medio Amalec. Percuſsitq; Saul

a ℂ Gens bruta, populus lambens. b ℂ Dolens parturiens ſiolidus. aut a principio. c ℂ Murus robuſtus continens, directus anguſtia acerbitas aut cōtinentia.

Amalec ab Heuila, donec uenias ad Sur, q

a ℂ Domus vel tectum ſeu feſtiue ſolennis.

eſt è regione Ægipti: & apprehēdit Agag a regem Amalec uiuum. Omne autem uulgus

a ℂ Ad gloriam triumphi ſui demonſtrandam.

interfecit in ore gladij. Et pepercit Saul & b populus Agag, & optimis gregibus ouiū & armentorū,† & ueſtibus, & arietibus, & uniuerſis† quæ pulchra erant, nec uoluerunt diſperdere ea. Quicquid uerò † uile fuit & reprobum hoc demoliti ſunt. Factum eſt c autem uerbum domini ad Samuel, dicens: a Pœnitet me, q̄ conſtituerim Saul regem, quia dereliquit me, & uerba mea opere non impleuit. Contriſtatusq; eſt Samuel & d clamauit ad dominum tota nocte. Cumq; e †de nocte ſurrexiſſet Samuel, ut iret ad Saul mane, nuntiatum eſt Samueli, eò q̄ ueniſſet f

a Arcum vbi deſcriberet triumphum gloriæ ſuæ.

Saul in Carmelū: & erexiſſet ſibi † fornicem g triūphalem, & reuerſus tranſiſſet deſcēdiſſet que in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocauſtū dn̄o de initijs prędarū quę attulerat ex Amalec. Et cū ueniſſet Samuel ad Saul, dixit ei Saul: Benedictus tu à domino: impleui uerbum domi h ni. Dixitq; Samuel: Et quę eſt hæc uox gre i gum quæ reſonat in auribus meis, & armentorum quam ego audio? Et ait Saul. De Amalec adduxerunt ea. Pepercit enim populus melioribus ouibus & armentis ut immolarentur domino deo tuo: reliqua uerò occidimus. Ait autem Samuel ad Saul: Sine k me, & indicabo tibi quæ locutus ſit ad me l dominus nocte. Dixitq; ei: Loquere: Et ait b Samuel: Nonne cūm paruulus eſſes in ocu m lis tuis, caput in tribubus Iſraël factus es? Vnxitq; te dominus in regem ſuper Iſraël, & miſit te dominus in uiam, ait: Vade & n interfice peccatores Amalec: & pugna bis contra eos uſq; ad internetionem eorum. Quare ergo non audiſti uocem domini, ſed uerſus ad prædam es, & feciſti malum o in oculis domini? Et ait Saul ad Samuelem

a ℂ Superbe reſpondit, malum malo adiecit, quia culpam defendere ſtuduit, ac per hoc accumulauit.

Imò audiui uocem domini, & ambulaui p in uia per quam me miſit dominus, & ad q duxi Agag regem Amalec, & Amalec interfeci. Tulit autem populus de præ r da oues & boues, primitias eorum quæ ſ cæſa ſunt, ut immolet domino deo tuo in Galgalis. Et ait Samuel: Nunquid uult t

muel. Circa primū dr: Factum eſt ver. do. &c. Pœnitet me. Pn̄ia cū mutabilitatē importet, nō pōt eſſe i deo. dr̄ tñ pœnitere eō q̄ ad modū pœnitētis ſe habet, qn̄ deſtruit qđ fecerat. & ſic eſt in ꝓpoſito, qa Saulē abijcere decreuerat quē prius ſublimauerat. Iſta tñ mutabilitas ſolū eſt in creaturis. qa de9 volūtate immutabili facit mutabilia. d ℂ Cōtriſtatusq;. ꝓpter pctm̄ Saulis. e ℂ Et cla. ad ipſum placādū ſi poſſet, quia adhuc forſitā ignorabat verū eſſe dei diffinitio vel ſolū cōminatio. ſed poſtea bñ ſciuit vt ex ſequentibus patebit. f ℂ Nuntiatum. mōtē valde altū. g ℂ Et ere. i. arcū triūphalem de palmis & oliuis factū, in ſignū victorię habitę ad ſui iactātiā, qa illam victoriā ſoli deo debebat attribuere. Vñ & poſtea ſubdit ad ſui Iactātiā: h ℂ Impleui. qđ tunc erat falſum. & ex iſtis aggrauabat Saulis pctm̄. i ℂ Dixitq; Sa. Hīc cōſequēter dominī ſn̄ia Sauli denuntiat. & primō pōit iſta denūtiatio. ſcdō Saulis obſtinatio, ibi: Et ait Saul. Denuntiatio aūt diuinę ſn̄ię p Samuelē ponit modeſtē & ordinatē. qa primō ponitur ſimplex rephēſio, cū dr: Dixitq; Samuel. q.d. nō feciſti v bū dn̄i: qa pceperat oīa occidi. Scđō ſubdit Saulis ſupba rn̄ſio in hoc q̄ pctm̄ ſuū hūiliter nō recognouit, ſed magis ineptē ſe excuſauit: ponens ſup populū qđ principaliter fuerat factum per ipſū, vt patet ex pdictis. & patet lr̄a. Tertiō Samuel ꝓceſſit ad denūtiationē diuinę ſn̄iæ cōtra eū di. k ℂ Sine me. i. audi me loquētē. l ℂ Et indi. dn̄i ſn̄iam. m ℂ Nonne &c. q.d. ſicut p hūilitatē meruiſti ad regnū exaltari, ita p ſuperbiā & cōtēptū verbi diuini meruiſti deijci. Qđ aūt contēpſerit dei mandatū oſtendit dicēs: n ℂ Miſit te. & patet lr̄a. o ℂ Et ait Saul. Hīc cōſequenter deſcribit ipſius Saulis obſtinatio. & ſecundō pnię ſimulatio, ibi: Dixitq; Saulis obſtinatio apparet. quia cū pdicta excuſatione ſua addidit peccati ſui defenſionem dicēs: p ℂ Imo au. vo. Verūtñ in ſua defenſione cōtradicit ſibi, ſicut frequēter contingit malis hoībus di. q ℂ Et addu. Agag. de quo fuerat ſibi pceptū vt interficeret eū. ſeu cupiditate ductus reſeruauit eū viuū, vt dictū eſt. ſ. r ℂ Tulit autem. q.d. non ego: cū tamē eſſet principalis in hoc facto. ſ ℂ Vt immolet domino. q.d. nō debes hoc rephēdere: qa cedit ad honorem diuinū. qđ excludit Samuel dicens: t ℂ Nunquid. quaſi dicat non. vnde ſub

[Margin: C — †cōtēptibile & diſſolutum — †locum — D]

Moraliter b ℂ Et pepercit. & idē ſignificat p hoc q̄ dimiſit viuū regē Agag pinguiſſimū. Ali9 aūt defectus eſt, qn̄ ex viciorū carnaliū victoria inſurgit ſupbia, q̃ aliqn̄ eſt magis dei offenſiua. Bern. ſup Miſſus eſt. Expedit magis ꝟginē nō eſſe q̄ de virginitate inſoleſcere. Et hoc ſignificat p hoc, q̄ Saul erexit ſibi fornicē triūphalē ad ſuę victorię oſtētationē. Et qm̄ p hūilitatē fuerat elect9 in regem, ſicut dicitur in textu: m ℂ Nonne cum par. ita p ſuperbiā fuit eiect9, ſicut dr̄ infrā.

vnus ex illis. a ❡Melior eſt &c. qa p victimas aliena caro, per obedientiã verò volũtas ꝓpria mactat. Tãtò ergo quiſq; deũ citi⁹ placat, quantò repreſſa arbitrijſui ſuperbia gladio pcepti ſe immolat. Ariolandi verò peccatũ inobedientia dicit, vt quanta ſit virtus obedientię ex aduerſo demõſtretur. Si eñ q̃ſi peccatũ ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatrię nolle acquieſcere, ſola eſt obediẽtia q̃ fidei meritũ poſſidet, q̃ ſine qſq; infidelis cõuincit. vnde

Prou.21.d.

Salomõ: Vir obediẽs loqtur victorias. Dũ eñ alienę voci humilit ſubdimur, nos ĩpos in corde ſupamus. Sciendũ aũt, q nũq; per obediẽtiã malũ fieri, aliqñ aũt bonũ qd agit debet intermitti. Nõ eñ mala erat arbor i paradiſo quã de⁹ cõtingere vetuit, vt p obediẽtię meritũ hõ bñ cõdit⁹ creſceret, dignũ fuit vt hunc etiã à bono ꝓhiberet. Notandũ etiã qd ibi dr: Ex oĩ ligno paradiſi edite &c. Qui eñ ab vno bono ſubditos vetat, neceſſe, eſt vt multa cõcedat, ne mẽs ab oib⁹ repulſa q̃ſi ieiuna intereat. Sciẽdũ etiã, q obediẽtia aliqñ ſi de ſuo aliquid habet nulla eſt. Aliqñ aũt minima: ſi etiam ſuũ aliqd nõ habet. Cũ eñ locus ſuperior impatur, obedientię ſibi virtutẽ euacuat, q adhuc ꝓprio deſiderio anhelat. Cũ verò opprobria vel contumelię impant: niſi ex ſemetipſo hoc animus appetat, obedientię ſibi meritũ minuit: quia ad hoc inuit⁹ deſcẽdit. Hinc Moyſes principatũ populi hũiliter recuſat. Paulus aũt audacter dicit: Ego nõ ſolũ ligari in Ieruſalẽ ſed etiã mori paratus ſum. b ❡Nõ reuer. Alia editio: Non reuertar (inquit Samuel) tecũ, quia ſpreuiſti verbũ dñi, & ſpreuit te dñs, ne ſis rex ſuper Iſrael. Et conuertit Samuel faciem ſuam vt abiret, & tenuit Saul pinnulam diploidis eius, & dirupit eam. Et dixit ad eũ Samuel: Dirupit dñs regnũ Iſrael de manu tua hodie, & dabit ꝓximo tuo bono ſup te, & diuidetur Iſrael in duo, & nõ conuertet neq; pœnitebit eum: qa nõ eſt ſicut hõ vt pœniteat eũ: hic minatur & non pmanet. c ❡Ille aũt. Sicut in paſſione dñi pontifex veſtimentũ ſcidit, ita & Saul veſtẽ prophetę. Per vtramq; eñ poteſtatẽ regalẽ, ſ. & ſacerdotalem, ſciſsio facta mõſtrat regnũ Iudæorũ & ſacerdotiũ ſtare non poſſe, quia verũ regẽ & ſacerdotem, i. Chriſtum noluerant recipere. ❡Augu. Iſte cui dixit: Spernit te dñs ne ſis rex ſuper Iſrael, & dirupit dñs regnũ Iſrael de manu tua hodie. xl. annis regnauit, q̃tũ. ſ. regnauit & Dauid: & audiuit hoc primò tpe regni ſui. Intelligimus ergo iõ dictũ, quia null⁹ de ſtirpe ei⁹ fuerat regnatur⁹, & reſpicimus ad ſtirpẽ Dauid, de quo ſecũdũ carnẽ nat⁹ eſt Chriſtus. Populi quoq; Iſrael figura eſt Saul, qui regnũ fuerat amiſſur⁹, Chriſto p nouũ teſt. ſpũaliter regnaturo. de quo dr: Dabit illud ꝓxio tuo bono ſup te. i. meliori. vel iõ ſup te, quia bon⁹. vñ: Donec ponã inimicos tuos ſub pedibus tuis, in quibus eſt & Iſrael. Cui ſuo pſecutori regnũ abſtulit Chriſtus: q̃uis & ibi eſſet Iſrael, in quo nõ erat dol⁹, q̃ſi frumẽtũ illarũ palearũ. Inde eñ apli, inde martyres, quorũ prim⁹ Stephan⁹. Inde ecclię magnificãtes deũ. vñ ſeqt: Et diuidet Iſrael i duo i Iſrael. ſ. inimicũ Chriſto, & i Iſrl adhęrẽtẽ Chriſto. In Iſrael ad ancillã, & i Iſrl ptinẽtẽ ad liberã. Hęc duo ſil primũ erant: donec ſterilis p grã fœcũdata clamaret: Eijce an. & fi. ei⁹. Propt pctm̃ qdẽ Salomonis regnãte filio ei⁹ Roboã, Iſrael i duo diuiſ⁹ eſt, donec illa gẽs tota à Chal. ſubuerſa ẽ. Sed hoc qd ad Saulẽ: cũ ĩpi Dauid fuerit poti⁹ cõminãdũ, cui fili⁹ Salo. Poſtremò vò inſe gẽs Hebręa diuiſa nõ eſt, ſed i eodẽ errore diſpſa p terras. Diuiſio vò quã de⁹ ſub pſona Saulis illi⁹ regni & ppli figurã gerẽtis, eidẽ regno & pplo minat⁹ ẽ, ęt̃na & immutabilis ſignificata eſt: p hoc qd adiũctũ ẽ: & nõ cõuertet. neq; pœnitebit eũ, qm̃ nõ eſt ſicut hõ vt pœniteat eũ: hĩc minat, & nõ pmanet. Vbi eñ legitur, q pœniteat eũ, mutatio rerũ ſignat diuia pſcia imutabiliter pmanẽte.

Vbi ergo

Gene.2.c.
Gene.2.c.
†vel rebellare
Exod.4.d.
Act.21.c.
†oram
F
Matt.26.f.
Pſal.109.a.
†23.q.5.c.
reos
† delicatiſſimus
Act.7.g.
†verè venit amaritudo mortis
Geñ.21.b.
3.Reg.11.f.

Vbi ergo pœnitere dicit nõ mutare itelligit. Quicũq; eñ ad Chriſtũ trãſierunt vel trãſibũt, inde nõ erãt ſcd'm dei pſciẽtiã, nõ ſcd'm humani generis vnã eãdemq; naturã. d ❡Scidit. Quãuis poſtea regnauerit. xl. ãnis ſed tunc promeruit, vt à ſtirpe ſua ſcinderet: & traderet meliori, i. Dauid, & à Samuel. i. Iudæis auferi regnum, & tradit Chriſto. Corrigit regẽ de inobediẽtia, quia mãdatũ dñi nõ ipleuit, & pdicit amiſsionem regni. Meritò autẽ regnũ perdit, qui tenere neſcit. Ille autem bene regit, qui ſuperiori obedit & inferioribus autoritatem ſuam antepo.

dominus holocauſta & uictimas, & non potius ut obediatur uoci domini? Melior eſt enim obedi- a entia q̃ uictimę, & auſcultare ma- b gis, q̃ offerre adipem arietum: quoniam quaſi peccatum ario- c landi eſt † repugnare, & † quaſi ſcelus idololatrię nolle acquieſcere. Pro eo ergo q abiecisti ſermo- d nem domini, abiecit te, ne ſis rex. Dixitq; Saul ad Samuelem: Pec- e caui, quia prævaricatus ſum ſermonem domini, & uerba tua, ti- f mens populum, & obediens uocieorum: Sed nunc † porta quæ- g ſo peccatum meum, & reuertere h mecum ut adorem dominum. b Et ait Samuel ad Saul: Non re- i uertar tecum, quia proiecisti ſermonem domini, & proiecit te dominus, ne ſis rex ſuper Iſraël. Et conuerſus eſt Samuel ut abi- c ret. Ille autem apprehendit ſum- k mitatem † pallij eius quæ & ſciſſa a eſt. Et ait ad eum Samuel: † Sci- l m dit dominus regnum Iſraël à te

a ❡Chriſto qui de Iudæis eſt ſecũdũ carnẽ ſicut & Saul.

hodie, & tradidit illud proximò tuo meliori te. Porrò † triumpha- n

a ❡Dominus cui omnis victoria aſcribitur.

tor in Iſraël non † parcet & pœni

a ❡Quia immutabilis eſt, & ſecundum iuſtitiã & veritatem omnia iudicat.

tudine non flectetur. Neq; enim homo eſt ut agat pœnitentiam. At ille ait: Peccaui: Sed nunc ho- o p nora me coram ſenioribus populi mei & coram Iſraël, & reuertere mecum ut adorem dominum deum tuum. Reuerſus ergo Sa- q muel, ſecutus eſt Saulem: & adorauit Saul dñm. Dixitq; Samuel: Adducite ad me Agag regem Amalec. † Et oblatus eſt ei Agag † pinguiſſimus. Et dixit Agag: † Siccine ſeparat amara mors? Et ait Samuel: Sicut fecit abſq; libe- r ris mulieres gladi⁹ tuus, ſic abſq; s liberis erit inter mulieres mater

Nicolaus de Lyra.

vnde ſubdit: a ❡Melior eſt. in quo ſacrificatur deo voluntas ꝓpria. b ❡Quã victi. in quib⁹ offert caro aliena. quãtò de re meliori deo fit oblatio, tantò magis ſibi placet. c ❡Qm̃ quaſi. propriũ peccatum defendẽdo: ꝓpter qd abiectio Saul à regno definitiuè ſibi denuntiatur, cùm dicitur: d ❡Pro eo &c. Dixitq; Saul. Hĩc conſequẽter ponit pœnitẽtię ſimulatio. Timuit eñ Saul, ne Samuel ad electionẽ alterius regis pcederet: & ſic ipſe regnũ pderet: iõ fictè ſe humiliauit. Priò igit deſcribit iſta ficta hũiliatio. ſecundò ipſius Samuelis aliqualis cõdeſcenſio, ibi: Reuerſus ergo. Circa primũ dicit: e ❡Dixitq; Saul. Sed q iſta pœnitẽtia ficta fuerit, patet per hoc qd ſubdit: f ❡Timens po. cũ non eſſet inobedientia populi, ſed magis econuerſo, & ideo culpam ſuam obumbrauit falſò. vnde ſubdit. g ❡Sed nunc. corã populo diſsimulãdo. h ❡Et reuer. honorans me tua pſentia. i ❡Non re. Videtur q Samuel falſum dixerit: quia poſtea cum ipſo reuerſus fuit. Dicendũ q intellectus Samuelis fuit p illa hora, & nõ pro ſequenti. ſicut Ioh. vij. ſaluator dicit: Ego nõ aſcendam ad diem feſtum iſtũ. & poſtea dicitur q ipſe aſcẽdit in occulto. Vel quia ꝓ tunc Samuel intendebat non reuerti, ſed pòſt mutauit propoſitum ex cauſis q̃ dicent: k ❡Ille autem. ad retinendum eum. l ❡Quæ & ſciſ. in ſignum ſciſsionis regni à Saule, ſecundum qd ſubditur à Samuele: m ❡Scidit do. Dicunt autem hĩc aliqui Hebræi, q Samuel tunc dedit ſignum ipſi Sauli, q ille erat regnaturus pro eo, qui abſcinderet orã chlamydis ſuę, qd fecit Dauid, vt hr infrà. xxiiij. propter qd Saul tunc videns orã chlamydis ſuę in manu Dauid dixit: Nũc ſcio qd certiſſimè regnaturus ſis, vt ibidem habet. n ❡Porro tri. Sciebat eñ ſententiã dñi diffinitiuam ſup Saul & filios eius de tranſlatione regni, q̃ immutabiliter venit in effectum. o ❡At il. ait. hoc dixit Saul magis timorę pœnę q̃ amore iuſtitiæ. p ❡Sed nunc. & ſi nõ rõne pſonę: hoc tñ facias ꝓpter honorẽ dignitatis regię. q ❡Reuerſus. Hĩc ponit cõdeſcẽſio Samuelis volens deferre Sauli q̃diu à deo in regno tolerabat & vt interficeret Agag, q adhuc viuus ſeruabat, iõ ſubdit: r ❡Sicut fe. Secũdũ Hebræos hoc nõ dicit de Agag in perſona ꝓpria, ſed de rege Amalec q filios Iſrael inuaſit hoſtiliter in deſerto, & plures ex eis interfecit, vt habetur Exo. xvij. Nu. xiiij. & Deu. xxv. s ❡Sic abſq; liberis mulieres &c. per hoc non eſt intelligendum, q mater Agag

†tanq; Teraphaim (i. imagines in qb⁹ futura aſpiciebant diuini) trãſgredi
Diuiſio
† vel parce obſecro pctõ meo
H
† infrà 28.c.
† fortitudo
† mentiet vel fallet

Moraliter

* b ❡Pro eo er. q abie. Et per hoc ſignificatur, q nullus põt eſſe bonus rex in regimine ſui & aliorum, niſi abiiciat à ſe ſuperbiæ vitium. c ❡Dixitq; Sa. &c. Per hoc autem quòd Samuel Agag occidit, ſignificatur quòd Chriſtus per Samuelem figuratus extinguit aliqñ incẽtiuum carnis in aliquibus amicis ſuis. ſicut legitur de beato Franciſco, & in collationibus patrum de Sereno abbate, q in ſomnis vidit angelum dei eunuchizantem

* ipſum, &

☞ am anteponit. a ¶ Et in fru. Cùm le
A gunt quidã in ſcripturis, ꝙ ſancti nulli
hoſtiũ parcant, dicunt eos crudeles. nec
intelligunt in his verbis obũbrata myſteria: vt pugnãtes. ſ. aduerſus vitia nullũ penitus relinquam⁹. Si eñ pepercerimus reputabiť nobis in culpam, ſicut
✻Saulis Sauli q regẽ Amalec viuũ reſeruauit.
Sancti verò ſicut Samuel, nullũ peccatũ dimittunt impunitum.

GLOS. ORDI.

DIxit do. Cap. XVI. b ¶ Ne reſpi. Reprobatis maioribus filijs Iſai minimus ad regnũ eligiť, qa ſpreto Iudaico ſacerdotio & regno, prioris ppľi, Chriſt⁹ caput minoris populi rex, & ſacerdos fact⁹ eſt. c ¶ Paruulus. De officio pecorum factus eſt Dauid rex hominum: Chriſt⁹ aũt ab ouili Iudaicę plebis ad regnũ gentium trãſlatus eſt.
☞ Spũs aũt

☙ ter Agag adhuc viueret, quia antè mortua fuerat morte naturali vel interfecta cũ alijs de populo Amalec. Sed ꝑ hoc intelligiť, ꝙ oẽs filij ei⁹ eſſent iterfecti, qa Agag erat in puncto occiſionis & ſi cũ ipſo alios filios habuerat, iã interfecti fuerãt cũ alijs. a ¶ Et in fru. non zelo vidictę, ſed iuſtitię diuinę. b ¶ Et nõ vi. Iſtud exponiť dupliciť: Vno mõ referendo ad mortẽ Samuelis, de qua hť ĩ. xxv. c. vbi dř, ꝙ cõgregat⁹ eſt ad eũ vniuerſus Iſrael & veriſimile eſt, ꝙ Saul ibi venerit & Samuel iam propinquus
†dicam morti eũ viderit. Sed cõtra hoc vř qđ
B dř infrà. xix. c. ꝙ Saul ꝓphetauit cũ cęte
†moti ſunt ris corã Samuele. Ad qđ rñdent iſti, ꝙ
nõ vidit eũ i regio habitu. vnde ſubdiť
†Leu. 20. b. ibidẽ: Et cecinit nud⁹ tota die illa & no
Ioſ. 3. b. cte. Vel qa erat mutat⁹ in virũ alterũ, ꝓ
pter ſpm̃ ꝓphetiæ, ſicut ſuprà. x. b. dř
de ipſo. Prophetabis cũ eis, & mutabe
†Chald. interp. p̃para ris in virũ aliũ, & ſic exponiť qđ dř hîc:
ꝙ Samuel nõ vidit eũ vſq; ad diẽ mor
te vos. tis ſuę. ſ. in regio habitu & cõi ſtatu. ¶ Aliter exponiť referẽdo ad mortẽ Saulis, quia tunc vidit eũ Samuel ſuſcitatus, &
†Certè denũtiauit ei mortẽ ſuam futurã in craſtinũ, q dies iã incepat qñ Samuel hoc dixit: quia dies apud Hebræos icipit à veſpera p̃cedẽtis diei. c ¶ Veruntamen. nõ ad hoc ꝙ ſnĩa dñi cõtra eũ mutareť quã ſciebat definitiuã, vt p̃dictum
†quæ ſunt eſt: ſed cõpatiens aĩæ ei⁹ ne dãnareť ęter
in corde nalř, & timẽs ne ppľs Iſrael propter peccata Saulis affligeretur.
Moraliter ✻ipſum, & extũc non ſenſit motũ carnis inordinatũ prima collatiõe ei⁹. c ¶ Veruntamen. Per hoc deſignať ꝙ qlibet q eſt mẽbrũ Chriſti, reputare debet caſum magnę pſonę valde lamẽtabilem.

NI. DE LY.

DIxitq; do. Cap. XVI. Supius actũ eſt de regno la
Diuiſio bili ſub Saule, hîc cõſequenter agiť de regno ſtabili ſub Dauid. Circa qđ aduertẽdũ: ꝙ Dauid fuit inunct⁹ in regẽ, nõ ad hoc vt ſtatim poſſideret regnũ, ſed qñ accederet bñplacitũ diuinũ. de⁹ aũt tolerauit Saulẽ in poſſeſſione regni vſq; ad mortẽ ſuã, vt ex pſecutiõe Dauid malitia Saulis ampli⁹ declarareť, & Dauid innocẽtia atq; patiẽtia ꝓbareť. Priò igiť deſcribiť ĩpius Dauid inũctio. ſecũdò Saulis ęmulatio. c. x. vij. ter-

a lieres mater tua. †Et in fruſta conci a
dit eum Samuel coram domino in
Galgalis. Abiit aũt Samuel in Ra-
matha. Saul uerò aſcẽdit in domum
a ¶Subauditur in habitu regnantis.
ſuã in Gabaa✻. Et nõn uidit Samuel b
ultrà Saul uſq; ad diẽ mortis ſuę. Ve c
rũtamẽ lugebat Samuel Saulẽ, quo
niam dominũ pœnitebat ꝙ cõſtitu-
iſſet regem Saul ſuper Iſraël.

Cap. XVI.

D†Ixitq; dominus ad d
Samuelem: Vſque e
quò tu luges Saul,
cũ ego proiecerim
eũ ne regnet ſuper
Iſraël. Imple cornu tuum, oleo & ue f g
ni ut mittã te ad Iſai Bethlehemitẽ.
Prouidi enim in filijs eius mihi re-
gem. Et ait Samuel: Quomodo ua- h
dam? Audiet enim Saul & interfici-
et me. Et ait dominus: Vitulum de i
armẽto tolles in manu tua, & dices:
Ad immolãdũ domino ueni. Et uo k
cabis Iſai ad uictimã. Et ego oſtẽdã
a ¶Chriſtus vnctus eſt oleo lætitię p̃ cõſortibus ſuis.
tibi quid facias, & ungẽs quęcunq;
†mõſtrauero tibi. Fecit ergo Samu
el ſicut locutus eſt ei dñs. Venitq; in
Bethlehẽ, †& admirati ſunt ſeniores l
ciuitatis occurrẽtes ei. Dixeruntq;: m
†Pacific⁹ ne eſt ingreſſus tu⁹? Et ait:
Pacificus. Ad immolãdũ dño ueni. n
a ¶id eſt lauate veſtes. b ¶Vt immolem.
†Sanctificamini, & uenite mecũ ut
a ¶Id eſt mundare ſeipſos fecit.
immolẽ. Sãctificãuit ergo Iſai & fi- o
lios eius, & uocauit eos ad ſacrificiũ.
Cũq; ingreſſi eſſent, uidit Eliab, & p
ait: †Nũ corã dño eſt Chriſt⁹ ei⁹? Et s t
b dixit dñs ad Samuelẽ: Ne reſpicias
uultũ eius, neq; altitudinem ſtaturæ
eius, qm̃ abieci eũ, † nec iuxta intuitũ
hominis ego iudico. Homo eñ ui
det ea quæ parẽt, dominus aũt intue v
tur †cor. Et uocauit Iſai Abinadab, x
& adduxit eũ coram Samuel. Qui
dixit: Nec hunc elegit dominus.
Adduxit autẽ Iſai Samma: de quo y
ait: Etiam hunc nõ elegit dominus.
Adduxit itaq; Iſai ſeptem filios ſu-
os corã Samuele. Et ait Samuel ad
a ¶Hec eſt gens ſabbathizans reprobata.
Iſai: Nõn elegit dominus ex iſtis.
Dixitq; Samuel ad Iſai: Nunquid
iam cõpleti ſunt filij? Qui reſpõdit:
c Adhuc reliquus eſt paruulus & pa-
ſcit oues. Et ait Samuel ad Iſai: Mit- z
te & adduc eum. Nec enim diſcube-
mus, priuſq; ille huc ueniat. Miſit er-

vij. tertiò Dauid pſecutio. c. xix. quartò ipi⁹ C
Saulis mors, & Dauid exaltatio. c. xxviij. Cir †2. q. 78. itẽ
ca primũ Samuel à deo mittiť. ſecđò Dauid cũ Balaã an
inter frẽs inungiť, ibi: Cũq; igreſſi eſſent. ter te ſi.
tiò Saul tanq; reprobatus à maligno ſpũ affligiť ibi: Spũs aũt do. &c. Circa primũ dicitur Samueli à dño: f ¶ Imple. Per cornu qđ eſt vas ſolidũ, deſignať ſtabilitas regni Dauid: ſicut ꝑ lẽticulã q eſt vas fragile, deſignata fuit fragilitas regni Saul. ſuprà. x. ca. h ¶ Et ait. Hoc dixit nõ diffidẽdo de ꝓtectiõe diuina: ſed q̃rit modũ q̃liter debeat ire ꝓpter qđ dñs rñdit: i ¶ Vitulum. hoc erat verũ, licet cũ hoc eſſet alia cauſa. ¶ Et
vocabis Iſai. vt ipſe & filij eius ſanctifica †De pœ. di.
rent. l ¶ Et admirati. Tũ qa nõ cõſueue 1. c. p̃dixe
rat illuc venire: tũ qa veniebat multũ ſoli rat.
tari⁹, quia legatio ſua de negotio regni erat ſecreta. m ¶ Dixeruntq; pacifi. Timebant eñ ne fugeret à facie Saulis offenſi cõtra eũ, eò ꝙ arguens ipſum denũtiauerat ei translationẽ regni. n ¶ Ad immolan.
Ad duo eñ venerat. ſ. ad inungẽdũ regem, Diuiſio
& illud tacuit: quia erat ſecretũ. Et ad offerẽdũ, & illud expreſſit: quia in publico erat agẽdũ, ſecũdũ qđ fuerat ſibi dictũ à domino vt hř ex p̃dictis. o ¶ Sãctifica. A qua expiatiõis, vel ꝑ cõtinẽtiã ab vxorib⁹. p ¶ Cũque ingreſ. Hîc conſequenter poniť Dauid inunctio, ꝓmittiť tñ fratrũ ſuorũ repulſio, cũ dř: Cũq; ingreſ. locũ ſecretũ ad inũgẽdũ regẽ. q ¶ Vidit Heliab. q erat primogenitus Iſai & magnę ſtaturę, vt habeť ex ſequentibus. r ¶ Et ait. in corde ſuo:
s ¶ Num co. do. q. d. ſic: quia ex magnitu 13. Re. 2. c.
dine ſtaturę iudicauit eũ eſſe aptũ dignitati D
regię, ſed hoc excludit dñs di. t ¶ Ne reſpi. nolens eũ regnare. Cuius rõnẽ aſſignãt Hebræi, quia erat ſupbus corde, & iracũd⁹, qđ patet ex hoc qđ ſequẽ. c. dř: Irat⁹ fuit cõtra Dauid: & eũ valde durè increpauit ſine cauſa: cũ tñ iã vidiſſet eũ vngi in regẽ ꝑ Samuelẽ. v ¶ Domi. Hoc eñ eſt ꝓprium ipſius ſcire ſecreta cordiũ. x ¶ Et voc. ſic eſt in Hebræo. y ¶ Adduxit. j. Parali. ij. ponunť tñ. vij. filij Iſai, cõputãdo Dauid q nõdũ adhuc venerat. Et iõ dř hîc & ca. ſeq. vbi exprimunť octo ei⁹ filij, ꝙ Ionathan fili⁹ Sãma, quẽ adoptauerat ei in filiũ, & nutriuerat inter filios ſuos, cõputať inter filios ei⁹, & fuit adduct⁹ corã Samuele, añq; veniret Dauid, qui erat ĩpo iunior. z ¶ Mitte &c. qa mãdatũ dñi voluit iplere diligẽter, & qa debebat inũgere regẽ oleo ſacræ vnctiõis,
quod debet fieri cum reuerentia & ſali †Chal. inter
☙ ua ieiuna, pre. qa non
q̃admodũ
Moraliter. d ¶ Dixitq; dominus. vident filij
Sicut. c. p̃ce. ꝑ Samuelẽ ſignificatus eſt Chri hominum.
ſtus, ita ꝑ ipſum ſignificať Chriſti vicarius, Moraliter
ad quẽ ſpectat aliquẽ vngere in principẽ vel p̃latum. propter connexionem enim principalis agentis ad vicarium in expoſitione ſacrę ſcripturæ, & maximè myſtica, fit frequenter tranſitus de vno ad alium. dicitur igitur ſibi: e ¶ Vſquequo &c. q. d. vicarius approbare debet magiſtri ſui ſententiã. Et quia mortuo vel deiecto principe vel p̃lato, alius eſt inſtituẽd⁹, iõ ſubdiť: g ¶ Veni vt mittã &c. Per Iſai q interp̃
tatur ſalus mea, Chriſtus ſignificať: de quo †2. Re. 7. b.
Eſa. lvj. a. in perſona p̃ris dicitur: Iuxtà eſt ſa Pſal. 77.
lus mea, vt ve. &c. Cũ ergo diciť, Veni vt Act. 13. d.
m. te ad Iſai. intelligiť eſſe verbũ, vel inſpiratio ſpũſſancti ad illũ q principẽ vel p̃latũ iſtituere debet vel vngere. Nã talis ꝓmotus de filijs Iſai. i. Chriſti ꝑ verã fidẽ debet eſſe, ꝑ hoc aũt ꝙ de filijs Iſai minor iunct⁹ fuit de

 ✻p̃cepto

E a ❡Spiritus aũt &c. Iſidorus. Sic dicı̃ eſt etiã ſopor dñi qui occupauit milites Saulis, cum Dauid haſtã & ſcyphum abſtulit à capite dormientis, nõ ꝙ ipſe dñs dormiret, ſed quia eius nutu infuſus eẽt, ne quiſq; præſentiam Dauid ſentiret. dicit ergo ſpũs dei malus. i. miniſter dei ad faciendũ in Saule, qđ eum pati decerneret iudex oĩm. [Infrà .26. b.]

❡Greg. Diabolus licet afflictionẽ iuſtorum ſemper appetat, tamen ſi à deo poteſtatem non accipit, ad tentationis articulũ nõ cõualeſcit. vñ ois voluntas eius iniuſta. Ex ſe em̃ tẽtare appetit, ſed eos qui tentandi ſunt, & prout tẽtandi ſunt, deus iuſtè tẽtari permittit. Ideo idẽ ſpũs, & dñi appellat, & mal⁹ domini, per licẽtiam iuſtę poteſtatis: malus per deſideriũ iniuſtę voluntatis. Formidari ergo nõ debet, qui nihil niſi permiſſus valet. quamuis enim malignitas à dño non ſit: poteſtas niſi à deo non eſt. [Quõ ſpũs tentat] [Rom. 13. a.] b ❡Scientem pſal. &c. Erat Dauid canticis muſicæ eruditus. Diuerſorũ ſonorũ rationabilis moderatusq; concẽtus eccleſiæ vnitatem ſignificat, q̃ varĳs modis quotidiè reſonat. Dauid in cithara ſua malignũ ſpiritum cõpeſcuit, nõ ꝙ tanta vis eſſet in cithara ſed in figura crucis Chriſti: q̃ de ligno & cordarũ extenſione gerebatur: quæ iam tunc dæmones effugabat. Tropologicè autem hoc facto, compatiendum proximo inſtruimur. Plerunq; enim ſuperbus diues, exhortationis blandimento placandus eſt. Quia plerunq; dura vulnera per leuia fomenta moleſcunt, & furor inſanorum ad ſalutem, medico blandiẽte reducitur. Apprehenſa Dauid cithara, Sauli ſedabat inſaniam. Per Saulem potentes, per Dauid vita ſanctorũ ſignatur. Cũm ergo Saul ab immundo ſpiritu arripitur, Dauid canente eius veſania temperatur. [Tropolo.] F Quia cũ ſenſus potentum per elationem in furorem vertitur, dignum eſt vt ad ſalutem mentis quaſi dulcedine citharę locutionis noſtræ tranquillitate reuocetur. c ❡Refocillabatur Saul. Antè em̃ vexabatur à dæmonio vſq; ad ſuffocationem. Refert Boetius philoſophũ quendam tactu citharę dæmoniũ ab obſeſſo corpore pepuliſſe. [Boetius]

go & adduxit eum. Erat autem a †rufus & pulcher aſpectu, decoraq; facie. Et ait dominus: Surge b & ungẽ eum. Ipſe eſt enim. Tulit ergo Samuel cornu olei, & unxit eũ in medio fratrũ eius. Et †di c rectus eſt ſpiritus domini à die illa in Dauid & deinceps. Surgẽſq; Samuel abiit in Ramatha. Spiritus d autem domini receſsit à Saul & †exagitabat eum ſpiritus nequam à domino. Dixeruntq; ſerui Saul ad eum: Ecce ſpiritus do e mini malus exagitat te: Iubeat* dominus noſter, & ſerui tui qui coram te ſunt quærẽt hominem b ſcientem pſallere cithara, ut quãdo arripuerit te ſpiritus domini malus, pſallat manu ſua, †& leuius f feras. Et ait Saul ad ſeruos ſuos: Prouidete ergo mihi aliquẽ bene pſallẽtem, & adducite eũ ad me. Et reſpõdens unus de† pueris g ait: Ecce uidi filiũ Iſai Bethlehemitem ſcientem pſallere, & fortiſsimum robore, & uirum bel h licoſum, & prudentem in uerbis, & uirum pulchrum, & dominus eſt cum eo. Miſit ergo Saul nuntios ad Iſai, dicens: Mitte ad me Dauid filium tuum, qui eſt in paſcuis. Tulit ergo Iſai †aſinum ple i num panibus & lagenam uini, & hædum de capris unum, & miſit per manũ Dauid filĳ ſui Sauli. Et uenit Dauid ad Saul, & ſtetit corã eo. At ille dilexit eum nimis, & factus eſt eius armiger. Miſitq; Saul ad Iſai dicens: Stet* Dauid in conſpectu meo. Inuenit enim gratiam in oculis meis. Igi k tur quandocunq; ſpiritus domini arripiebat Saul, tollebat Da l uid citharã, & percutiebat manu c ſua, & refocillabatur Saul, †& le m uius habebat. Recedebat enim ab eo ſpiritus malus.

a ❡Quis eſt iſte qui venit de Edom tinctis veſtibus de Boſra? b ❡Speciosus forma p̃ fi. h.

a ❡Vnxit te de. o. læ. p̃ con. &c.

❡Reprobato Saule.

a ❡Chriſtum, qui manu fortis, quia diabolum & mundum vicit. & deſiderabilis, vnde: Veniet deſideratus cunctis gentibus.

a ❡Omnes ſubiecti regis, ſerui vel pueri ſoli conſiliarĳ vocantur amici.

[† vel rube⁹] [† terrebat vel turbabat] [† vel mãſit] [* quæſum⁹] [† bñ ſit tibi] [† ſeruis] [† aceruum panum vel aſinũ ferẽtẽ panes] [* obſecro] [† bene]

Nicolaus de Lyra.

a ❡Erat autem rufus. In Hebręo habetur, rubeus vel rubicũdus. b ❡Et ait domi. Sur. quia tale negotiũ debebat fieri ſtando cum deuotione & reuerentia. c ❡Et directus eſt ſpiritus do. i. ſpiritus fortitudinis & cõſtantiæ ad liberandum populũ. vñ & ſe. c. dicit, ꝙ inermis iuit conſtanter & voluntariè ad pugnãdum contra Philiſthæum. ❡Hiero. dicit, ꝙ ab illa die fuit in eo ſpũs ꝓphetiæ, & extunc cœpit pſalmos canere. Et hoc conſonat dicto illo qui dicunt ipſum feciſſe illum pſal. Dñs illuminatio mea &c. in ſua vnctione. d ❡Spiritus autem domi. Hîc conſequenter oſtenditur Saulis afflictio per ſpm̃ malum qui à deo permiſſus fuit eũ affligere. iõ ſubditur: e ❡Ecce ſpiritus do. mal. Dicit aũt dæmon ſpũs domini, quia natura ipſius bona eſt, & à deo per creationem, ſed malus factus fuit per ſuperbiam ſuam. Cętera patent vſq; ibi: f ❡Pſallat manu. Qualiter autem hoc fit, dicetur in fine capi. g ❡Et reſpondẽs vnus. Dicũt Hebręi, ꝙ iſte fuit Doeg, qui erat principalis inter famulos Saul, & dixit hoc ex odio, quia iam Dauid odiebat: & ſic q̃rebat vt ſtaret in pręſentia Saulis cũ à dęmone affligeretur. & ſic à Saule vel dęmone ipſum agitãte occideret: & iõ ipſum cõmendauit, nõ ad bonũ ipſius Dauid finalr̃, ſecũdũ intẽtionẽ ſuã. Vñ & in ei⁹ cõmendatione aliq̃d addidit, qđ nõ videt verũ, dicẽs: h ❡Et vi. bellico. quia adhuc erat iuuenis. Vnde & Saul dixit ei poſtea: vt habet ca. ſe. Non vales reſiſtere Philiſthæo iſti, quia puer es. Sic em̃ faciunt homines malitioſi, cõmẽdando illos quos odiũt, vt in aliquo caſu ſub ſpecie boni eos cõfundant. ſed deus frequenter eorum inſidias cõuertit ad bonũ illorũ q̃bus inſidiant. quia nõ eſt ſciẽtia cõtra dñm. Sicut deus malitiã fratrũ Ioſeph ipſum vendendo, ne eis dominaret conuertit ad contrariũ: quia per hoc fuit exaltatus in AEgypto, & fratres ſui coacti fuerunt adorare ipſum. G i ❡Tulit &c. aſi. pl. i. oneratũ panibus vel ſecũdũ alios, ſaccũ factum de corio aſini plenum panibus. Cætera patent vſq; ibi: k ❡Igitur quando &c. quia non affligebat eum continuè, ſed per interualla temporis. l ❡Tollebat Dauid ci. i. accipiebat & percutiebat manu ſua, quia cõtactu digitorũ fit talis melodia. m ❡Et refocillabatur Saul &c. Cuius cauſa ſubditur: Recedebat em̃ ab eo ſpi. ma. Ad maiorem huius euidentiã quęritur hîc, vtrũ dæmones virtutę melodię poſſint expelli à corporibus obſeſsis? Et videt ꝙ ſic. quia dicit hîc: Recedebat ab eo ſpiritus malus. Item Tobię. vi. dixit angelus Raphael de iecore piſcis, qđ ſi ſuper carbones ponat, fumus eius extricat omne genus dæmoniorũ, ſiue à viro ſiue à muliere. Odor aũt huius fumi nõ eſt maioris ꝟtutis q̃ melodia, maxiè cũ ſenſus auditus ſit magis diſciplinabilis: ergo &c. Itẽ in muſica Guidonis dicit, ꝙ ſunt q̃dã dęmones q melodiã ſuſtinere non valẽt. Itẽ Ioſephus libro de Iudaico bello dicit, ꝙ in exercitu Titi cũ obſideret Ieruſalem, erat quidã q per lapidem annuli dęmones expellebat à corporibus obſeſſis. Salomon etiã dicitur feciſſe exorciſmos ad dæmones expellendos. Iſta autem ſunt quędam ſenſibilia: ꝓpter quod non videt ĩ eis eſſe maior virtus q̃ in melodia. ergo &c. Contra: Iob. xli. d. Non eſt ptãs ſup terram q̃ ei cõparet, dicit de diabolo. Ex quo patet ꝙ maior eſt virtus dęmonis & ſuperior q̃ cuiuſcunq; rei corporalis vel ſenſibilis. Minor autẽ poteſtas nõ habet efficaciam ſuper maiorem, ſed econuerſo. Melodia aũt eſt q̃dã res ſenſibilis immutans auditũ corporalẽ ergo &c. [Quæſtio] [Ioſephus] H ❡Rñſio. dicendũ: ſi dęmones ſecũdũ opinionem Platonicorũ haberent corpora naturaliter ſibi vnita, prout dicit Apuleius, ꝙ dęmones ſunt aĩalia, corpore aërea, mẽte rõnalia, tpe ęterna, animo paſſiua: ſic nullũ eſſet incõueniẽs dicere ꝙ ex melodia & ex aliq̃b⁹ reb⁹ ſenſibilib⁹ poſſet ĩmutari, & ab afflictione hoĩm repelli. Ponebãt aũt Platonici naturã dęmonũ eſſe mediã ĩter ĩtelligẽtias, q̃ ſunt ſubſtãtię purę ſpũales & hoĩes habẽtes corpora ex quatuor elementis conſtituta. Sed quia ſacra ſcriptura & fides catholica aſſerit [Platonicorũ opinio de dęmonibus.]

cepto dñi ſicut dicitur infrà: b ❡Et ait do. ſignificat ꝙ iſte de Chriſti filĳs q eſt humilior (cæteris parib⁹) eſt ad dignitatẽ eccl'iaſticã vel ſecularẽ aptior. c ❡Et di. &c. in Da. Per qđ oſtẽdit ꝙ ꝓmoto ex ordinatione diuina dat gr̃a ad exequendũ offm̃ ſuum, niſi ponat obicem ſpũſſancti gratię. d ❡Spi. au. do. Per quod ſignificat, ꝙ qñ ſpũs ſctũs recedit ab aliquo ꝓpt peccati mortalis cõmiſsionem, ſpũs malignus agitat eũ de culpa in culpam. Gre. Peccatũ qđ nõ per pœnitentiã diluitur, mox ſuo pondere ad aliud trahit. Per hoc aũt, ꝙ pſallente Dauid Saul alleuiabat, ſignificat ꝙ p orationes ſctõrũ à dęmonib⁹ agitari aliq̃n curant: qđ de corpali curatiõe orõnib⁹ ſctõrũ freq̃nter legit eẽ factũ. Spũalr̃ aũt p̃dicatores hoc faciũt ĩ illis, q ad eorũ p̃dicationẽ ſpm̃ verè pœnitẽdi cũ ꝓpoſito confitẽdi concipiunt

A ⁓ca aſſerit,dęmones eſſe de natura angelica,& ꝙ naturalia reman
ſerũt in eis integra,quãuis ſint ꝑ malitiã deprauati,oportet cõſequẽ
ter dicere ꝙ nulla res ſenſibilis,aut virtꝰ corporalis põt in eis aliqd
agere directè vel indirectè,cũ ſint omnino ſpirituales ſubſtãtiæ,per
quod poſsint ad aliqd cõpelli,nec ꝑ cõſequẽs ab obſeſsis corporibꝰ
expelli.virtute aũt diuina,q̃ ſupior eſt,põt hoc fieri immediatè,vel
immediãtibꝰ ſãctis angelis,q frequẽter in talibꝰ ſũt executores volũ-
tatis diuinę.Videt̃ tñ rõnabilr̃ cõcedẽdũ,ꝙ ꝑ melodiã ſeu ꝑ aliqua
alia ſenſibilia pñt afflicti à dęmõibꝰ afflictionẽ leuiꝰ ferre:vno mõ,qa
actꝰ actiuorũ ſũt ĩ patiẽte ꝓdiſpoſito,vt dr̃.ij.de aĩa.Dęmões aũt nõ
pñt materiam corporalẽ ſecũdũ ſuã volũtatẽ trãſmutare,ſed hoc fa-
ciũt mediãtibꝰ actiuis corporalibꝰ:ꝓpter qđ ĩ ſuis actibꝰ hoĩes affli
gẽdo,aliqñ cõſiderãt diſpoſitionẽ materię corꝑalis.vñ & dicunt̃ aliq
lunatici,vt hr̃ Mat.iiij.&.xvij.q ſecũdũ variã diſpoſitionẽ lunę affli
gunt̃ à dęmonibꝰ .ex diuina tñ ꝑmiſsione.qa luna habet dñiũ ſuper
hũida,& ſecũdũ hoc cerebrũ hoĩs,qđ inter oẽs partes corꝑis eſt ma
gis hũidũ,magis eſt aptũ ad ſuſcipiẽdũ actionẽ dęmonis vno tꝑe q̃
alio ſcđm variũ motũ lunę.Et eodẽ mõ ad cõtrariũ ꝑ melodiã ſeu ꝑ
aliquã rẽ ſenſibilẽ põt cauſari diſpoſitio in corpore hũano ꝑ quã mi
nus ſubiicitur actiõi dęmonũ:& ſic afflictio ab eis cauſata diminuit̃
& alleuiat̃.Alio mõ põt hoc cõtingere,qa ad afflictionẽ reqrit̃ ꝑce-
ptio. Delectatio eñ eſt cõiũctio cõuenientis cũ cõuenienti cũ ꝑceptiõe
eiuſdẽ:ita ꝙ vbi nulla eſt ꝑceptio,nulla eſt delectatio.& eodẽ mõ eſt
de triſtitia,ſeu afflictiõe q̃ eſt de pñti malo,ſeu cõiũctio cũ ꝑceptione
eiuſdẽ:& ĩõ illud qđ diminuit ꝑceptionẽ hmõi,diminuit & alleuiat
afflictionẽ.Melodia vȯ atttrahit ad ſe mẽtis attẽtionẽ,& ꝑ cõſequẽs
ab alio retrahit,& ſic põt alleuiare afflictiõem à dęmõe cauſatã ĩ hoĩe
inquãtũ attrahit ad ſe attẽtionẽ:& retrahit ab afflictiõis ꝑceptiõe:ſed
dęmonẽ affligẽtẽ nõ põt expellere vt ꝓdictũ eſt.Ad primũ igit̃ dicẽ
dũ,ꝙ ꝑ melodiã vtute naturali Saul leuiꝰ poterat ferre,vt dictũ eſt
ſed per eã vt ſic dęmõ nõ recedebat,ſed magis vtute diuina ĩmedia
tè vel mediãtibus angelis ſctis ex merito Dauid,q laudes diuinas in
citharas canebat ꝓ ſalute Saulis.Sicut & ꝑ orões ſctõrũ frequẽter
legunt̃ dęmões expulſi à corporibus obſeſsis.Melodia ẽt ad hoc aliq̃
mõ faciebat,nõ agẽdo ĩ dęmonẽ,ſed inquãtũ deuotionẽ Dauid exci
tabat.ſicut &.iiij.Re.iij.ca.dr̃,ꝙ Heliſęus fecit adduci pſaltẽ vt mẽs
eiꝰ in deũ eleuaret̃.Eodẽ mõ ĩ ꝓpoſito ex melodia mẽs Dauid magis
eleuabat̃ ĩ deũ,& ſic eiꝰ laudes ad expulſionẽ dęmõis erãt magis effi
B caces apud deũ.Ad ſcđm dicendũ,ꝙ liber Tobię nõ eſt de canone:
& ĩõ licet recipiat̃ in eccl'ia ad legẽdũ ꝓ ędificatiõe, tñ nõ eſt efficax
ad ꝓbationẽ alicuius dubij,vt dicit Hie.in ꝓlogo galeato.Verũtñ
põt dici,ꝙ fumꝰ illiꝰ iecoris nõ expulit dęmonẽ,ſed meritũ orõnis
Tobiæ,qđ ꝑ fumi odorẽ deſignabat̃.& hoc patet ꝑ illud qđ ibidẽ
dr̃,ꝙ angelꝰ Raphael appҺẽdit dęmonẽ & religauit eũ in ſupioribꝰ
AEgypti.Ex quo patet ꝙ ex vtute fumi iecoris,ſed vtute ſancti an
geli volũtatẽ diuinã exequentis fuit ille dęmõ expulſus. & ita fuiſſet
in quacũq; alia ꝑſona vbi talis orõ & diuĩa ordĩatio affuiſſet,& hoc
mõ ĩtelligẽda ſunt vba angeli Raphael. Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ de di-
cto illiꝰ Guidonis nõ eſt multũ curãdũ,cũ nulliꝰ ſit autoritatis.Põt
ẽt dici,ꝙ ad melodiã repellunt̃ ꝓpter ſctitatẽ melodiã faciẽtis,vt di-
ctũ ẽ de Dauid.vl' ꝓpter malitiã ipꝛꝰ, vtpote ſi fiat ad hoc ꝙ ꝑ hoc
reuerẽtia deo debita dęmõibꝰ tribuat̃:cuiꝰ ſũt cupidi & ſic recedũt
nõ ſicut coacti,ſed volũtariè,vt tales hoĩes in errore teneãt,& in ſua
ſeruitute,qđ maxiè deſiderãt. Et eodẽ mõ dicẽdũ eſt de illo q in exer
citu Titi dęmões expellebat,ꝙ hoc arte magica faciebat ꝑ pacta cũ dę-
mõibꝰ inita,tacita vl' expſſa:qbꝰ fingũt ſe expelli,vt hoĩes ĩ errore te
neãt & ĩ ſua ſeruitute,vt dictũ eſt.De exorciſmis vȯ à Salomõe cõfe
ctis,dicẽdũ ꝙ ſi feci eos tꝑe q̃ hẽbat ſpm̃ dei,illis repellebant̃ dæmo
nes vtute diuĩa,ſicut.s.dictũ ẽ de orõnibus ſctõrũ,ſi verò cõfecit
eos poſtq̃ fuit idololatra,repellebantur eis dęmões arte magica,ꝑut
dęmones fingunt ſe expelli mõ prędicto:vt hoĩes teneãt in terrore.
¶In ca.xvj.vbi dicit̃ in poſt.vtrũ dęmones virtute melodię poſſint
expelli à corporibus obſeſsis.

ADDITIO Nõ ſolũ cõcedẽdũ vr̃,ꝙ ꝑ aliq̃ ſenſi
bilia poſſint afflicti à dęmõibꝰ leuiꝰ
ferre,ſed ẽt ꝙ ꝑ ſenſibilia aliq̃ à dęmo nibꝰ afflicti poſſint totaliter li
berari qđ patet ꝑ eãdẽ rõnẽ ab ipo poſtil.allegatã.Nã cũ dęmones
nõ poſſunt materiã corꝑalẽ ſcđm ſuã voluntatẽ trãſmutare,ſic nec
paſsionare,niſi mediãtibus actiuis corꝑalibꝰ q̃ diſponũt materiam
ad ſuſcipiendũ actionẽ afflictiuã in corꝑibus ab eis obſeſsis, prout
poſtilla.dicit:& eſt rõnabiliter dictũ.Eadẽ rõne ꝑ aliquã rẽ ſenſibilẽ
põt cauſari diſpoſitio in corꝑe humano,per quã nõ ſit aptum ad ſuſ
cipiẽdũ actionẽ dęmõis.verbi grã:Nã ſicut mania,q̃ eſt ira ꝑmanẽs
ſcđm Damaſcenũ,q̃ ſcđm Philoſophum.iiij.Ethicorũ dr̃ amaritu-
do,q̃ eſt maxiè diſpoſitiua ad alienationẽ mẽtis ſcđm ſñiam medico
rũ,& ꝑ cõſequẽs ad ſuſcipiẽdũ afflictionẽ dæmoniacã,q̃ qdẽ dęmo
niaca paſſio ſicut pt alleuiari ꝑ ſenſibilia medicamina ſic & penitꝰ cu
rari,cũ ſit moribus ſępe curabilis,& ſic ꝑ cõſequẽs curata,ceſſat talis
diſpoſitio in corꝑe humano ad ſuſcipiẽdũ afflictionẽ dęmonũ cor- C
rñdẽtẽ tali diſpoſitiõi.& ſic recedet penitꝰ afflictio dęmonis actiua
recedẽte paſsiua diſpoſitiõe ſibi corrñdẽte in hoĩe obſeſſo.Cũ autẽ
melodia habeat circa paſsiões aĩę,ꝓſertim circa triſtitias & delecta-
tiões manifeſtã efficaciã,vt patet ꝑ experiẽtiã cõem.Aug.ẽt in.x.cõ-
feſ.dicit,ꝙ oĩs affectꝰ ſpũs nr̃i hñt ꝓprios modos in cãtu,quorũ oc
culta familiaritate excitant̃,& cõſequẽs ẽ,vt melodia q̃ vtute natura
li paſsiões aĩę mutat,poſsit mutari diſpoſitiõe aĩę ſeu cõiũcti.ſ.aĩæ &
corꝑis,taliter ꝙ diſpoſitio paſsiua ad recipiẽdũ afflictionẽ dęmonũ
tollat̃.& ſic ceſſabit penitꝰ talis afflictio.Hoc idẽ poſſet dici de ieco-
re piſcis,de quo ãgelꝰ ad Tobiã.ſ.ꝙ fumꝰ talis iecoris ex ꝓprietate
naturali poſſet extricare ſeu corrigere diſpoſitionẽ cerebri ex motu
lunæ cãtã,q̃ diſpõ cerebrũ humanũ reddit aptũ ad ſuſcipiẽdũ actio
nes dæmonis,& ſic ceſſabit actio dæmoniaca corrñdens tali diſpo
ſitiõi &c.Præterea ſi melodia habet efficaciã ad cauſandũ talẽ diſpo
ſitionẽ in aĩa hoĩs,vt recipiat ſeu recuperet donũ ꝓphetiæ amiſſum
ſeu ſublatũ,vt patet.iiij.Re.iij.ca.qđ qdẽ donum ꝓpheticũ eſt ſuꝑ
naturale à fortiori poſſet cauſare diſpoſitionẽ ĩ corꝑe humano talẽ
q̃ ñ ſit receptiua afflictiõis dęmonũ q̃ eſt naturalis.Virtꝰ eñ actiua q̃
põt in maiꝰ.põt & ĩ minꝰ.Et attẽdẽdũ,ꝙ hęc opinio eſt cõſona lite
ræ q̃ dicit:Recedebat ab eo ſpũs malignꝰ.nõ eñ dixit,alleuiabat̃ vel
remittebat̃ afflictio,ſed recedebat ſpũs malignꝰ:qđ planè ſonat tota
lẽ ſeꝑationẽ ſpũs maligni à Saule cũ Dauid in cithara pſallebat,qa ſe
cũdũ ꝓpriũ ſenſum literalẽ hoc fiebat graduati,ꝑut ꝑ ea q̃ naturali
ter agũt,fieri ſolet.Primȯ eñ refocillabat̃ Saul & leuiꝰ habebat,cõſe
quẽter recedebat ab eo ſpũs malignꝰ ꝑ totalẽ repulſionẽ ſeu ſepara-
tionẽ.Dicere aũt ꝙ hoc fiebat ex merito Dauid,ſeu ꝑ orões eiꝰ,eſt
alienũ à lr̃a q̃ nullã facit mẽtionẽ ĩ hac hiſtoria de eiꝰ meritis ſeu ora
tionibꝰ q̃tũ ad hoc,ſed ſolũ de actu pſallẽdi ſeu citharizãdi,vt patet
in lr̃a. Si aũt receſſus ſpũs maligni à Saule ex meritis ſeu oratiõibus
Dauid deo operãte cauſatꝰ fuiſſet,nõ videret̃ rõnabile vt ſcriptura
talia taceret,q̃ ad laudẽ dei pertinẽt & ædificationem audientium.

REPLICA In ca.xvj.vbi poſt. diſputat & ſoluit
q̃ſtionẽ:an dęmones virtute melodię
à corꝑibus obſeſsis poſſint expelli.Burg.cõſentit poſtil.& in ꝑte re
cedit ab eo.cõſentit nãq; in hoc,ꝙ ꝑ ſenſibilia & melodias & medi-
camina poſſunt fieri diſpões in corꝑe & hũoribꝰ,vt afflictio dęmo
nis in obſeſsis ſit leuior,vl' ẽt nulla.ſed recedit à poſtil.Burg.qa po
ſtil.negat ꝑ hmõi ſenſibilia de ꝑ ſe dęmonẽ poſſe totalr̃ expelli.Bur.
aũt fauet opiniõi,q̃ vult ꝙ ablata diſpoſitiõe paſsiua receptiua affli
ctiõis,auferi & actiua:& ſic cũ dæmon nõ affligit,intelligit̃ ſpiritus
malignus receſsiſſe & obſeſſus totaliter liberatus.Sed Bur.& hæc D
ſua opinio cui fauet innititur falſis imaginationibus.Imaginat̃ enim
primȯ,ꝙ nullꝰ ſit obſeſſus niſi ad hoc fuerint ꝑuiæ naturales diſpo
ſitiões vl' paſsiõales.qđ falſum videt̃ in Saul de quo ſermo.Cũ ei eſ
ſet ĩ naturalibꝰ optiè,imȯ iã ꝑmebat̃ melancholico affectu ꝑ triſtitia
diſpoſitꝰ ꝑ cũctis frĩbꝰ & coętaneis ſuis,vt hr̃.j.Re.ix.dr̃ tñ de eo in
hoc ca.Spũs dñi receſſit à Saul:& exagitauit eũ ſpũs neq; à dño.ſ.tri
buẽte ꝑtãtẽ vexãdi,vt in glo.& ẽ btĩ Gre.Ex qua lr̃a iũcta glo.pria
Bur.imaginatio vr̃ oĩno falſa.Scđȯ imaginat̃,ꝙ dęmõ receſſerit qñ
obſeſſũ actualiter nõ affligit.Cuiꝰ imaginatiõis fallitatẽ oſtẽdere nõ
oportet,cũ ſit luce clarior:recedit eñ ſępe ſcđm apparẽtiã,ſed non
realiter:obſidet ẽt ſæpe obſeſſũ nõ affligẽdo.Imaginat̃ tertiȯ,ꝙ ob
ſeſsi nõ affligunt̃,niſi ĩ eis naturalis diſpõ paſsiua huic afflictiõi cor-
rñdẽs.ꝙ falſũ eſt,qa obſeſsio ſicut & afflictio eſt ſępe ex ſola dei ꝑmiſ
ſiõe,vt vult glo.ꝓallegata:q̃ eſt beati Gre.Motiua ẽt q̃ mouet Bur.
cõtra poſtil.nõ valent.Mouet̃ eñ primȯ,quaſi poſt.neget melodiã
& iecur piſcis aliqd facere in corꝑe vl' aĩa & vtroq;.ſilr̃ & humoribꝰ
quo minꝰ malignꝰ ſpũs affligat obſeſſum.Sed bñ reſpiciẽti dicta po
ſtillatoris apparet ꝙ hoc nõ negat,ſed ꝓbare intendit ꝙ ꝑ ea obſeſsi
leuius fuerunt,vel omnino nõ ſentiũt afflictionem dęmonũ.Sed ne
gat ꝙ ꝑ ea tanq̃ talia ſimpl'r liberent̃ ſed ꝙ liberent̃ nõ eſt virtute
taliũ.ſ.melodię vel iecoris,ſed merito facientis & talia applicantis.
Et cũ inſtat Burg.ꝙ melodia diſpoſuit hoĩem ad recuperandũ ſpm̃
ꝓphetię amiſſum,allegãs ad hoc dictũ de Heliſæo.iiij.Re.iij.Rñdeo
ꝙ malè allegat,nõ eñ dicit̃ ibi ꝙ virtute melodiæ reſumpſit ꝓphe-
tiã,ſed merito laudis dei ꝑ pſaltẽ decãtãte.vide ibi poſtil.virtus eñ
creata ad actꝰ aut habitꝰ ſuꝑnaturales ſe nõ extendit.Dato tñ aſſum
pto q̃uis nõ cõceſſo,nõ ſequit̃ qđ infert Burg.ꝑ illã regulã:Virtus
actiua q̃ põt in maius,põt & in minus.qa illa regula ſolũ tenet ĩ eſſen
tialiter ſubordinatis,& ĩ eodẽ gñe.Nã nõ ſequit̃:hõ generat hoĩem,
igit̃ aſinũ vel ignẽ qđ eſt minoris virtutis.nec ſequit̃:hõ põt porta-
re magnũ lapidẽ,igit̃ magnũ ignẽ.Regula igit̃ ꝑ Bur.allegata nõ eſt
vniuerſalis.de quo vide Exo.viij.primo correctorio.Et cũ Bur.ni
titur excludere poſitionẽ poſtil.dicẽtis,ꝙ receſſus dæmonis à Saul
erat merito oratiõe Dauid dicit,ꝙ hoc nõ habet̃ ex litera.in quo vr̃
ipſe Bur.fauere errori VVicleffitarũ & Huſſitarũ dicentium,ꝙ nõ
oporter credere niſi quod expreſsè in ſacra ſcriptura contineatur.

Melodia afflictionẽ dęmonũ alleuiat dupliciter

Mania

Cap. XVII.

E Ongregan. a ℂ Azeca. ciuitas eſt Chananęorũ in tribu Iuda ad quã vſq; pſecut⁹ ē Ioſue gnq; reges, & hodie villa vocaẗ Azeca inter Eleutheropolim & Heliã, q̃ interptaẗ fortitudo & decipula. b ℂ Dõmim. Vicus eſt in tribu Iuda in finib⁹ Eleutheropolis, diſtãs ab ea. xx. & vij. miliarib⁹. Duina interptaẗ ſilẽtiũ vel gaudiũ. c ℂ Terebinthi. Terebinthus eſt in Sichimis, ſub qua abſcondit Iacob idola iuxta Neapolim. d ℂ Spurius. qa ignobili patre, matre vͦ ò nobili nat⁹ erat. e ℂ Octo. In Paralipomenon tm̃. vij. dicũtur: ſed Nathã pphetã filiũ Semma, quaſi filiũ educauerat & nutrierat. Coram Samuele quoq; . vij. filij Iſai dicunẗ adducti, & octauũ eſſe in paſcuis, inter quos adductus eſt Nathã, q & Ionathã, de quo in extrema pte Samuelis dr̃: Percuſſit aũt eũ Ionathas fili⁹ Sẽma fris Dauid. Et notãdũ, ꝙ vbicũq; ppheta vocaẗ: Nathã ſcribiẗ, nõ †Ionathã filiũ fratris Dauid qdã ſuſpicanẗ Nathan pphetã, ſed falſum eſt, qa hĩc Ionathã dedit cõſiliũ Amnõ, vt cõcũberet cũ ſorore ſua, qđ prophetã nõ non decuit. Nathã quoq; pphetã dicit Iſid. de Gabaonitis fuiſſe. f ℂ Dauid. Et octau⁹ q in regno eligiẗ, hic eſt Chriſt⁹, q ſemetipm̃ exinaniuit formã ſer. ac. qa & p gl̃iam reſurrectiõis regnum

† Ionadab

2. Reg. 13. a.

† vel laminas æreas.

† vel lãceæ, Phili. 2. a.

NICO. DE LY.

Cap. XVII.

F Ongregan. Poſtq; deſcripta eſt ipſi⁹ Dauid electio, hĩc conſequẽter deſcribitur cõtra eũ Saulis æmulatio. Et primò poniẗ hui⁹ ęmulatiõis cã. ſcđ'ò inuidia ſubſecuta ca. xviij. Circa primũ ſciẽdũ ꝙ cã æmulatiõis fuit laus ipſius Dauid ex victoria quã habuit cõtra Philiſthęũ, put exprimiẗ ca. xviij. & iõ in hoc ca. primò deſcribiẗ belli ap parat⁹. ſecundò ipſi⁹ Dauid aduẽtus, ibi: Dauid autẽ. tertiò Dauid cõflict⁹, ibi: Audita ſũt. quartò ipſi⁹ triũph⁹, ibi: Prępaluitq; Da. Circa primũ pmittiẗ vtriuſq; exercit⁹ ſituatio, cũ diciẗ: b ℂ In ſo. hoc diciẗ ad differẽtiã illi⁹ Socho quę eſt vltra Iordanem vbi Iacob mãſit declinãs ab Eſau, vt habeẗ Gene. xxxiij. c ℂ Et Phili. ad hoc em̃ vterq; exercitus ſtabat in mõte valle exiſtente in medio, vt ſi vnus exercitus vellet venire ad alium, ille exercitus qui ſtabat in monte oppoſito haberet auãtagium interficiendi aduerſarios de valle aſcendentes ad eũ. Scđ'ò poniẗ ipſius Goliath gloriatio, vbi pmittiẗ eius ſtatura & armatura, cũ dicitur: d ℂ Et egreſ. Hebręi verò dicunt hĩc: Et egreſſus eſt vir intermedi⁹ de acieb⁹ Philiſthinorũ. & diciẗ intermedius homo fortis & audax, q cõfidẽs de fortitudine ſua, egrediẗ añ aciem ſuorũ, parat⁹ pliari cõtra aliũ veniẽtẽ de acie oppoſita: ſicut ſolẽt facere in exercitibus aliq volẽtes oſtẽdere ſuã pbitatẽ. & lr̃a ſequẽs cõſonat huic dicto. e ℂ Altitudi. Cubit⁹ ſecũdum vnam

Diuiſio

† probris affecit acies Iſraelis

Cap. XVII.

Ongregantes autem Philiſthiim agmina ſua in prę- a
a ¶Oppidũ in tribu Iuda & interpretatramus, vel humilitas, ſiue tẽtatio.
lium conuenerũt in Sochõ b
Iudæ & caſtrametati ſunt
a inter Socho & Azeca in
¶vel diuina.
b finibus Dommim. Porrò Saul & †filij Iſraël
a ¶Terebinthus arbor eſt, de qua lachryma reſinæ pręſtantiſſima manat: vnde induſtria medicinalis diſſoluta conglutinat.
c congregati uenerunt in uallem †Terebinthi,
&direxerunt aciem ad pugnandum contra
Philiſthiim. Et Philiſthiim ſtabant ſuper c
montem ex parte hac, & Iſraël ſtabat ſupra
montem ex altera parte: uallíſq; erat inter
a ¶Quia de patre gigante, & matre Gethæa natus.
d eos. Et egreſſus eſt uir † ſpurius de caſtris d
Philiſthinorum noïe Goliath de Geth, alti e
tudinis ſex cubitorũ & palmi: & caſſis ærea f
a ¶Conſerta hamis & concatenata.
ſup caput eius, & lorica ſquãmata induebaẗ. g
Porrò põdus loricæ eius quinq; milia ſiclorũ
a ¶De ferro.
æris erat, & † ocreas æreas habebat in cruri- h
bus, & clypeus ære⁹ tegebat humeros eius. i
Haſtile aũt † haſtę eius erat quaſi liciatoriũ te
xentium. Ipſum aũt ferrum haſtę eius ſexcẽ
tos ſiclos habebat ferri. Et armiger eius an- k l
tecedebat eum. Stanſq; clamabat aduerſus m n
a ¶Agmina.
phalangas Iſraël, & dicebat eis: quare ueni- o
ſtis parati ad prælium? Nunquid ego non
ſum Philiſthæus, & uos ſerui Saul? Eligite
ex uobis uirum: & deſcendat ad †ſingulare
certamen. Si quiuerit pugnare mecũ, & per-
cuſſerit me, erimus uobis ſerui. Si autem
ego præualuero & percuſſero eum uos ſer-
ui eritis & ſeruietis nobis. Et aiebat Philiſthę p
us: Ego † exprobraui agminibus Iſraël ho-
die. Date mihi uirum, & ineat mecum ſin-
gulare certamen. Audiens autem Saul & q
omnes Iſraëlitæ ſermones Philiſthæi huiuſ-
cemodi, ſtupebant & metuebant nimis. r
Dauid autem erat filius uiri Ephrathæi, de s
quo ſuprà dictum eſt, de Bethlehem Iuda, t
e cui nomen erat Iſai, qui habebat octo filios. v
Et erat uir in diebus Saul ſenex & † grandę- x
uus inter uiros. Abierunt autem tres filij
eius maiores poſt Saul in prælium. Et nomi
na trium filiorum eius qui perrexerunt ad
bellum, Heliab primogenitus, & ſecundus
f Abinadab, tertius quoque Samma. Dauid
autem erat minimus. Tribus ergo maiori-
bus ſecutis Saulem, abijt Dauid & reuer- y
ſus eſt à Saul, ut paſceret gregẽ patris ſui in
a ¶Diabolus. ¶Potione cadens.
Bethlehem. Procedebat uerò Philiſthæus z
a ¶Proſperitate. b ¶aduerſitate. ℂ Toto tempore pręſentis vitæ quo contra decalogum per quatuor elementa peccamus.
mãne & ueſpere, & ſtabãt quadraginta a
diebus. Dixit autẽ Iſai ad Dauid filium ſu-

G vnã opinionẽ cõtinet duos pedes vſuales. ſcđ'm aliã vͦ ò pedẽ & dimidiũ: & ſic ſcđ'm vtrãq; expoſitionẽ vel opinionẽ patet altitudo ipſi⁹. f ℂ Et caſ. hĩc dicunt aliq ꝙ noïe ęris intelligiẗ oẽ genus metalli. & ſic in hoc loco p ferro accipiẗ ęs, ita ꝙ caſſis ęrea idẽ eſt qđ caſſis ferrea, qa non ſolet fieri de ęre, ſed de ferro. g ℂ Et lori. i. concatenata, qa fit de annullis ad modũ catenę cõiũctis. Hebręi autẽ hĩc dicunt: Et lorica ſquamata induebaẗ, qa ſup loricã habebat armaturã factã de laminis ferreis p modũ ſquamarũ ordinatis, ſicut eſt gen⁹ armaturę qđ vocaẗ plates gallicè. & hoc erat ne perforamina loricæ ſagitta vel ſpiculũ, aut gladi⁹ poſſet trãſire. h ℂ Et oc. In Hebręo habeẗ: Et vaſaria vel frontaria vͦ ſus pedes ei⁹. qa de galea q̃ erat ęrea ſup vͦ ticẽ deſcẽdebat q̃dã lamina operiẽs naſum & tẽdẽs deorſum vſq; ad collũ verſus pedes. ſicut ſolebat fieri in antiqs galeis. i ℂ Et clypeus ęreus tegebat humeros. Hebręi dicunt: Et ſpiculũ æreũ inter ſcapulas ei⁹. & diciẗ hĩc ſpiculũ ſcđ'm eos q̃dã lamina deſcẽdẽs à caſſide pcedens in acutũ inter ſcapulas, vt ſic ptegeret collũ & iũcturã armorũ capitis & corpis. k ℂ Et armi. In Hebręo hr̃: Et portãs peltã ſuã vl' ſcutũ añ eũ, ſicut ſolet fieri pugillib⁹ qñ vadũt ad cõgrediẽdũ, ſed qñ debẽt actu congredi tũc tradiẗ eis ſcutũ. Ex hoc etiã patet, qđ pdictũ eſt. ſ. qđ illud, depẽdebat à galea inter humeros, nõ erat pprìè clypeus. ſcđ'ò poniẗ ipſius Goliath gl'iatio, cũ dr̃: l ℂ Stans. vt magis videretur. m ℂ Clama. vt à lõge audireẗ. n ℂ Aduer. i. agmina armatorũ. o ℂ Quare. ſ. in tãto numero. q. d. citò põt finiri negotiũ per ſingulare certamẽ iter me, & vnũ de vr̃is à vobis electũ. & ſequiẗ: p ℂ Et aie. ſe iactando & exercitui Iſrael exprobrãdo. iõ ſubdiẗ: Ego. q ℂ Audiens. pter altitudinẽ ſtaturę & robur armaturæ. r ℂ Et me. qa nullus audebat hoc duellũ recipere. s ℂ Dauid au. hĩc cõſequẽter deſcribiẗ ipſi⁹ Dauid aduẽtus miſſi à pr̃e. iõ dr̃: Dauid au. i. Bethlehemitæ, qa Bethlehẽ altero noïe vocaẗ Ephrata, vt hr̃ Ge. xlviij. t ℂ De Bet. hoc dr̃ ad differẽtiã alteri⁹ Bethlehẽ, q̃ nõ eſt ĩ tribu Iuda. v ℂ Qui. cõputãdo Ionathã, q erat fili⁹ adoptiu⁹, vt dictũ eſt ca. pce. x ℂ Senex. qa iã erat emeritę militiæ. y ℂ Abiit. qa nõ habebat offm̃ corã eo citharizãdi: iõ ad offm̃ priſtinũ reuerſus eſt ĩ domũ pr̃is ſui. z ℂ Pro. Bis in die ad ſui iactãtiã, & Iſraelis vituperationem. a ℂ Et ſtabat qua. exercitus enim Philiſthinorum ſtabat in vno monte & exercitus Iſrael in monte alio oppoſito. & vallis, erat

H

† viri

† ela, id eſt quercus

† ſtãs inter ambos, vel inter duas acies, LXX potens.

† ad me

de quo ſuprà dictum eſt

† veniens Hebr.

Moraliter. a ℂ Congre. Hĩc agiẗ de duello Dauid cõtra Goliath Gethæum: p qđ ſignificaẗ allegoricè pugna Chriſti cõtra diabolũ. Circa qđ notandũ, ꝙ ſicut in pce. ca. ſignificatus eſt Chriſtus per Iſai, ſic p ipm̃ poteſt hĩc deus pater ſignificari, eò ꝙ pr̃ & fili⁹ vnũ ſunt in ſubſtãtia & opatiõe, ſicut dicit Ioh. x. f. Ego & pater vnum ſu. Igiẗ per Iſai mittentem filium ſuum

Moraliter

☞ regnũ in gentib⁹ adeptus eſt. a ¶Di-
A rexerat enim aciẽ Iſrael ſed Phi-
liſthiim. Pugna Philiſthinorũ contra
Iſrael, pugna dæmonum cõtra eccleſiã
accipi põt. Goliath verò ſuperbiã dia-
boli ſignificat: quam Dauid. i. Chriſtus
ſingulari certamine proſtrauit & popu-
lum dei eripuit. Qui leonem & vrſum
necauit, diabolum. ſ. & Antichriſtũ, al-
terum nunc latenter inſidiantem, alte-
rum poſtea manifeſtè ſęuiẽtem. Prouo-
cauit ſuperbia humilitatem, diabolus
Chriſtum. Accepit arma bellica Dauid
quę pro ętate & parua ſtatura portare
nõ potuit, & abiecit. Accepit quinq; la-
pides de flumine & poſuit in vaſe paſto-
rali, his armatus vicit. Sic Chriſtus tem-
pore reuelatiõis noui te. inſinuandæ &
cõmendandę gratia, depoſuit corpora-
lia ſacramenta legis, quę non ſunt impo-
ſita gẽtibus, quę in veteri lege legimus
& non obſeruamus, ſed ad aliquã ſigni-
ficationem pręmiſſa & poſita intelligi-
mus, hęc depoſuit tanq̃ onera legis: &
ipſam legem accepit. Quinq; eñ lapi-
des, quinq; libros Moyſi ſignificant. Tu-
lit quinq; lapides de flumine. i. de hoc ſe-
culo. Labitur eñ mortale ſeculũ. Erant
tanq̃ in flumine lapides in primo po-
pulo. Illic vacabant, & nihil proderant.
Tranſibat ſuprà fluuius. Sed Dauid ac-
cepit gratiam: vt lex eſſet vtilis, quę ſine
gratia impleri non põt. Plenitudo eñ
legis charitas eſt. Quia ergo legem gra-
tia facit impleri: ſignificatur enim gra-
B tia lacte. hoc eſt enim in carne gratuitũ.
vbi verò mater nõ quęrit accipere, ſed
dare, gratis dat, & contriſtatur ſi deſit
qui accipiat, oſtendit Dauid legem ſine
gratia opari non poſſe: cum illos q̃nq;
lapides, quibus ſignificat̃ lex in. v. libris
coniũgere volens gratię, poſuit in vaſe
paſtorali, quo lac ſolebat mulgeri. His
armatus proceſſit contra ſuperbum.
Tulit lapidem vnum, & deiecit vnum:
in fronte percuſsit & cecidit, ex eo loco
corporis vbi ſignum Chriſti non ha-
buit. Quinq; accepit, vnũ miſit. Quin-
que libri electi ſunt, ſed vnitas vincit.
Plenitudo ergo legis charitas, vt ait
Apoſtolus. Sufferentes inuicem in dile-
ctione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpi-
ritus in vinculo pacis. Illo deiecto gla-
dium abſtulit, caput illi abſcidit. Chri-
ſtus diabolum de ſuis membris occidit,
quando crediderunt magi, quos ille in
manu habebat, & de quibus alios truci-
dabat, conuertentes linguas ſuas cõtra
diabolũ, & ſic Goliæ gladio ſuo caput
abſciditur. b ¶Noui ſuperbiã
tuam & nequitiã cordis tui: q̃a.
Putabat in eo tumorem propter Sa-
muelis vnctionẽ, quaſi ex ea audaciam
ſumpſiſſet: & timebat ne ſi congrede-
retur cũ Philiſthæo interficeretur. Vñ
ſubdit, vt videres prælium deſcen-
diſti. id eſt in hoc ſuperb⁹ appares, ꝙ
cùm non habeas conſuetudinem pręliã-
di, actus prælij quaſi miles ſciſcitaris.
e ¶Nunquid non verbum. Qua-
ſi diceret, eſt. quia non eſt voluntas pre-
liandi, ſed vt ſcirem quod neſciebam.
Audaciã tñ ex eo ſumpſerat: ꝙ ſpiritũ
ſanctũ acceperat, expertus auxilium dei
in leone & vrſo: & ideo audacter ſe ob-
tulit ad ſingulare certamen, non tam
victoriæ cupidus quã vltor blaſphe-
miarum dei & iniuriarum populi.
☞ Ibi autem

†& pignus eorũ tolles. mos militũ eſt, vt deficiente pecunia mutuò illam capiãt dato pignore.

†reliquit

† ſalutauit fratres ſuos pacificè. Heb.

Rom. 13. c.

Vbi ſuprà. Eph. 4. a.

† id eſt cauſa

a ¶Menſura eſt trium modiorum
um: Accipe fratribus tuis †ephi polen- a
tę & decem panes iſtos, & curre in ca-
ſtra ad fratres tuos, & decem †formel- b c d
las caſei: has deferes ad tribunum. Et
fratres tuos uiſitabis † ſi rectè agant,
†& cũ quibus ordinati ſunt, diſce. Saul
aũt & illi & oẽs filij Iſraël in ualle †Te-
rebinthi pugnabant aduerſum Phili-
ſthiim. Surrexit itaq; mane Dauid, &
†cõmendauit gregẽ cuſtodi, & onuſt⁹
abijt ſicut p̃ceperat ei Iſai. Et uenit ad e
locũ Magala, & ad exercitũ, q̃ egreſ- f
ſus ad pugnã uociferatus erat in certa-
a mine: direxerat eñ aciẽ Iſraël. Sed Phi-
liſthiim ex aduerſo fuerãt præparati.
Derelinquens ergo Dauid uaſa, quæ
attulerat ſub manu cuſtodis ad ſarci-
nas, cucurrit ad locum certaminis, & g
† interrogabat ſi omnia rectè ageren-
tur erga fratres ſuos, Cumq; adhuc
ille loqueretur eis, † apparuit uir ille h
a ¶Reuelatus transfiguratus vel transmigrans.
ſpurius aſcendens, Goliath nomine
Philiſthæus de Geth, de caſtris Phili-
ſthinorum. Et loquente eo hæc ea-
¶Chriſtus.
dem uerba, audiuit Dauid. Omnes au- i
tem Iſraëlitæ cùm uidiſſent uirum, fu-
gerunt à facie eius, timentes eũ ualde,
¶¶Sanctis videntibus deum.
& dixit unuſquiſpiã de Iſraël: Num ui-
¶In ſuperbia.
diſti uirum hunc, qui aſcẽdit? Ad ex-
probrãdum enim Iſraëli aſcendit. Vi- k
rum ergo qui percuſſerit eum ditabit
rex diuitiis magnis, & filiam ſuã dabit
ei, & domũ patris eius faciet abſq; tri-
buto in Iſraël. Et ait Dauid ad uiros l
qui ſtabant ſecum dicens: Quid dabi-
tur uiro qui percuſſerit Philiſthæum
hũc, & tulerit opprobrium de Iſraël?
Quis eſt enim hic Philiſthæus incir-
a ¶Immundus. b ¶Sanctos dei militantes.
cunciſus, qui exprobrauit aciem dei
uiuentis? Referebat autem ei popu-
lus eundẽ ſermonẽ, dicens: Hæc dabũ-
tur uiro qui percuſſerit eum. Quod m
cùm audiſſet Eliab frater eius maior
loquente eo cum aliis, iratus eſt cõtra
Dauid, & ait: Quare ueniſti & quare
dereliq̃ſti pauculas oues illas in deſer-
b to? Ego noui ſuperbiam tuã & nequi-
tiam cordis tui: quia ut uideres prælũ,
a ¶Subaudis dignum increpatione.
deſcẽdiſti. Et dixit Dauid: Quid feci? n
c Nunquid non †uerbum eſt? Et decli- o p
nauit paululũ ab eo ad alium, dixitq;
eundem ſermonem. Et reſpondit ei
populus uerbum ſicut prius. Audita q
ſunt autem uerba quæ locutus eſt
Dauid, & annuntiata in conſpectu
Saul. Ad quem cùm fuiſſet adductus,

& vallis erat intermedia: & ideo q̃li- C
bet exercitus ſic diu ſtabat in loco ſuo.
q̃a nec iſte exercitus, nec ille audebat in
vallẽ deſcẽdere ad p̃cedẽdũ cõtra ad-
uerſarios: q̃a exercit⁹ ſtãs in loco ſuo ſta-
tim poſſet alium lapidibus obruere.
a ¶Acci. f. ep. p. In Hebręo habetur
ephi granatę. i. granorũ tritici decocto-
rũ. Ephi aũt q̃dã mẽſura eſt, cõtinẽs de-
cies gomor, ꝓut dictũ fuit Exodi. xvj.
b ¶Et dec. f. ca. i. decẽ caſeos paruos
habentes formã paruã. d ¶Has de.
q̃ p̃erat millenario, in quo erant filij ſui
ordinati, vt ſic tribun⁹ magis cõdeſcen-
deret eis, & p̃caueret eorũ ꝑiculo. Cæte-
ra patẽt vſq; ibi: e ¶Et ve. Et ſcd'm
hoc Magala eſt nomẽ ꝓpriũ. Hebræi
dicũt ꝙ eſt nomẽ cõe, & ſignificat cir-
culũ, q̃a in ſituatione caſtrorũ debet fie-
ri foſſatũ in circũitu, ſecũdũ qd' docet
Vegeti⁹ in lib. de re militari. q̃a q̃tũcũ-
q; ſit ꝑuũ: tñ caſtra intrà locata ſunt ma-
gis ſecura cõtra repẽtinũ hoſtiũ incur-
ſum. & ideo ſubdit: f ¶Et ad. e. extra
pręd ictũ circulũ, in quo remãſerũt ſar-
cinę, & aliqui eas cuſtodiẽtes. ſequitur:
g ¶Et in. ſecũdum mãdatũ patris ſui.
h ¶Appa. In Hebręo habet̃ interme-
dius. & exponat̃ ſicut ſuprà. i ¶Oẽs.
Nõ eſt intelligendum, ꝙ totus exercit⁹
fugeret, ſed intelligendũ eſt, ꝙ nullus au-
debat egredi faciem ad obuiãdũ illi &
pugnandũ inter acies duorũ exercituũ.
ſequit̃: k ¶Virum ergo. hoc enim
fecerat rex ꝓclamari ꝑ exercitũ anteq̃
Dauid veniret. l ¶Et ait Da. ad vi. D
Licet enim iam audiſſet Dauid, vt dictũ
eſt, tñ volebat à plurib⁹ req̃rere ad ma-
iorẽ certitudinẽ, nec q̃rebat iſta Dauid
cupiditate lucri, vl' honoris principali-
ter. volebat enim pugnare cũ eo ꝓpter
gloriã dei, vt videbit̃, & ꝓpter libera-
tionẽ populi. libertas aũt à tributo &
alia regis promiſſa non alliciebant eum
ad hoc, niſi tñ conſequẽter. m ¶Qd'
cum au. & c. ir. quia timebat ne fatui-
tate iuuenili exponeret ſe ꝑiculo. Vel
vt alij dicũt, quia credebat eũ in ſupbiã
erectũ, eò ꝙ fuerat inunct⁹ in regẽ p̃ fra-
trib⁹ ſuis, vt dictum eſt ſuprà. xvj. cap.
n ¶Et di. Da. qd fe. q. d. adhuc nihil
rep̃hẽſibile attẽtaui. o ¶Nunq̃d nõ
ver. eſt? quaſi diceret: nõ poſui me ad
pugnã, ſed ad audiẽdũ verba de ſtatu
exercit⁹ ad referendũ partem. p ¶Et
de. in quo apparet humilitas Dauid:
q̃a reprehẽſionẽ fratris irrõnabilẽ pa-
tiẽter portauit. q ¶Audita. Hîc cõ-
ſequẽter deſcribit̃ ipſi⁹ Dauid cõflict⁹.
Ad maiorẽ tñ ſequẽtiũ intelligẽtiã hîc
q̃rit̃: Vtrũ duellũ ſit licitũ? & videt̃ ꝙ ſic
ꝑ factum ipſius Dauid: q ad duellũ vo-
lũtariè iuit, vt patet in textu: nec ex hoc
reprehẽditur in ſcriptura, ſed magis cõ-
mendatur. ergo & c. Contrà quia in
duello datur poteſtas vel ſaltem cõce-
ditur licentia vtriq; interficiẽdi ſe mu-
tuò. cũ igitur alter illorũ ſit innocens,
præſtatur autoritas, vel ſaltem datur
licentia interficiendi innocentẽ: qd' ſim-
pliciter eſt illicitũ, q̃a contra dictũ iuris
naturalis
liũ ſuũ Dauid ad frẽs ſuos viſitãdum, Moral.
dicẽs: c ¶Fra. tu. & c. ſignificatur de⁹
pater filiũ ſuũ mittẽs in mundum, vt
ſaluet̃ ꝑ ipm̃. Ioh. iij. Per hoc aũt ꝙ Da-
uid debellauit Goliath Gethæum, & ꝑ
hoc Philiſthinorũ exercitũ ſicut dicit̃. j.
Videntes

† modium

† caſeos lacteos hos

† pacificè vel cũ ſalutatiõe. Heb.

† Ela. i. quercus.

† ecce vir ſtans inter duas acies aſcendebat

E
Duelli acceptio duplex

naturalis, & cõtra diuinũ p̄ceptũ. ergo &c. Reſponſio: duellũ põt accipi dupliciter. Vno modo propriè. & ſic duellũ eſt ſingularis pugna duorũ, vt per victoriã vniꝰ appareat eiꝰ iuſtitia tanq̄ p diuinũ iudiciũ. & alteriꝰ iniuſtitia: & ſic ſcd'm oẽs doctores duellũ eſt illicitũ: tã ex parte appellãtis q̄ etiã recipiẽtis, & etiã indicantis & conſulentiũ & fauorem p̄ſtantiũ: qa ibi eſt manifeſtè tẽtatio diuina, & hoc mõ videnꞇ loqui de duello iura ipſum prohibentia. ij. q̃. v. monomachiam. & extra de pur. vulg. cura ſuſcepti. Niſi p reuelationẽ diuinam manifeſtũ fuerit ꝙ deus velit ſic indicare ſuam iuſtitiam. Et hoc modo dicunt ſancti & doctores catholici, Dauid ſingulare certamen inijt cum Golia, quia ſibi reuelatũ fuit à domino ꝙ ſic volebat indicare ſuam iuſtitiã cõtra Philiſthęos. vñ procedẽs cõtra Philiſthęũ dixit: Ego venio cõtra te in noĩe dei viuẽtis &c. & ſic non fuit ꝓpriè duellator, ſed magis diuinę iuſtitię executor. Alio mõ põt accipi duellũ largè, ꝓut eſt bellũ ſingulare vniꝰ cũ vno abſqꝫ expectatione diuini iudicij: ſed vt p virtutẽ, artẽ vel fortunã, vł omnibus iſtis vel aliquibus eorũ cõcurrentibus aliqua cõtrouerſia inter eos criminalis vel ciuilis terminetur. Et ſic adhuc dicũt aliqui ꝙ duellum eſt omnino illicitum, nõ ſolũ à p̄te appellantis & iudicantis, ſed etiã recipientis: ita ꝙ magis debet ſuſtinere rerũ ſuarum ſpoliationem, & ſuę pſonę ſuſpenſionem, & mortem q̄ duellũ recipere, etiã dato ꝙ ſe ſentiat innocentem. Cuius ratio eſt, quia intentio ſic intrantis duellum eſt interficere aduerſarium ſuum, quod nulli pſonę priuatę licitum eſt, quia eſt cõtra præceptum diuinum. Et ad hoc inducũt verbũ beati Aug. li. de libero arbitrio, dicentis ſic:

F

Quomodo poſſum arbitrare iſtos carere libidine, qui pro his quoqꝫ rebus gladianꞇ quas poſſunt amittere inuiti? & inter iſtas res ſcd'm ipm̃ poniꞇ vita ꝓpria, vt ibidem p̄mittiꞇ. ergo &c. Sed iſta ſñia videtur alijs nimis dura. ꝓpter qđ dicunt, ꝙ ſi appellatus de duello non poſſit declinare, vt pote qa deneganꞇ ſibi probatiões alię, & ſi appellet nõ defertur appellationi ſuę, põt licitè ſe defendere duellando, & non ſolum in cauſa criminali ꝓ vita ſua defendenda, ſed etiã in cauſa ciuili: Quia ſicut licitum eſt alicui bellare ad ſui corporis defenſionem, ita etiã ad rerum ſuarum cõſeruationem. Nec valet vt videtur, quod alij arguunt, ꝙ intẽdere alium occidere eſt cõtra dictamẽ naturę. Dicendum ꝙ hoc verum eſt, ſi per ſe intendatur. ſed in hoc caſu non intendiꞇ niſi per accidens, ſi non poſſit aliter vitam ſuam, vł res ſuas ſeruare, ad quorum conſeruationẽ per ſe dirigiꞇ intẽtio ſua. quod patet ex hoc ꝙ declinat duellum quantũm poteſt. & ad conſeruationem vitę proprię, & rerũ ſuarum magis inclinat natura, propter qđ argumentũ ꝯ̃tũ ad hoc videꞇ magis ad oppoſitũ. Qđ aũt additur, hoc eſſe cõtra præceptũ diuinũ. Dicẽdũ ꝙ p̄ceptũ diuinũ qđ eſt: Non occides: intelligiꞇ de occiſione innocentis. Appellans autem in hoc caſu non eſt innocens, nec per conſequens iſte ſe defendens de mãdato & voluntate iudicis nõ vr̃ peccare, maximè ꝓ ſuę vitę tuitione. Ad dictũ verò Augu. põt dici, ꝙ loquiꞇ inq̄ſitiuè & dubitatiuè, & nõ determinatiuè. Dicũt tñ iſti, ꝙ licet appellatꝰ in duello in hoc caſu excuſetur à peccato, appellans tamẽ & iudex autoritatẽ vel licentiam p̄ſtans ſemper peccant mortaliter. Sed quia multi principes ſanctæ vitæ, & qui bonorum conſilio vtebantur, aliquando duella ſuſtinuerunt ſeu conceſſerunt, vt beatus Ludouicus rex Francię, Carolus magnus & pluresalij, & archiepiſcopi & epiſcopi iuſtitiã temporalem habentes, videtur durum duella condemnare in omni caſu ex parte iudicum. Ideo abſque aſſertione aliqua, & per modum collatiõis poteſt dici, quòd in aliquo caſu à iudicibus poſſunt per

G
Duellum licere ex parte iudicum

permitti, vt pote quando aliqui nobiles habent inter ſe guerram quam poſſunt mouere ex longa conſuetudine, q̄uis ſuperiorem habeant, vt patet in pluribus terris & regnis, & ex hoc vnus vaſtat terram alterius ferro & igne, in quo ſubditi qui ſunt innocentes in rebus & corporibus multipliciter affliguntur, & aliquando contingit ꝙ vnus coram ſuperiori principe prouocat alium ad duellum, & alius ſtatim recipit abſqꝫ vlla recuſatione. Si iudex in tali caſu probabiliter videat, quòd prędicta vaſtatio ſubditorum innocentum per duellum iſtud debeat terminari, nõ videtur peccare tale duellum permittendo. Quia ei q̄ habet curam alicuius communitatis, licitũ eſt minora mala permittere ad euitandum maiora. Sicut licitè permittuntur meretrices in ciuitatibus, ne omnia turbentur libidinibus, vt etiam dicit Augu. ſic autem videtur eſſe in propoſito, vt patet ex prædictis. Et eadem ratione videtur eſſe de ignobilibus guerrã ad inuicẽ mouere nõ potẽtibus in aliquo caſu, vt ſic per hoc, ꝙ nullus poſſet aliũ prouocare ad duellũ, multiplicarenꞇ homicidia occulta in terra, eo ꝙ homicidæ tales non timerẽt ad duellum ab aliquo prouocari. In tali caſu nõ videtur illicitum principi aliqua duella permittere, vt prędicta homicidia ceſſent, quæ ſunt maiora mala. Huic autem dicto videꞇ concordare dictum Tho. de aquino in ſua ſumma vbi dicit, ꝙ qñ in duello nõ expectatur aliquis euentus miraculoſus, ſicut eſt in propoſito, vt patet ex. ſ. dictis, tunc tale duellũ appropinquat ad communẽ rationem ſortiũ. ſortibus aũt licitũ eſt vti in pluribꝰ caſibus, vt ipſe ibidem dicit. Ad primũ argumentum de Dauid patet ſolutio ex prædictis. Ad argumẽtum alterius oppoſitę partis põt dici, ꝙ nõ datur licentia occidẽdi innocentem in caſibus prędictis: quia nullus duellantium prędicto modo eſt immunis à culpa, eò ꝙ voluntariè ponunt ſe ad hoc prętermiſſis alijs vijs ſcd'm ordinem iuris. His dictis ad expoſitionem literæ reuertamur.

H

Audita ſunt &c. Hic deſcribitur ipſius Dauid conflictus. & primò bellum ab eo petitur, cũm dicitur: a ¶ Ego ſeruus tuus va. Conſtanter enim ſe obtulit propter reuelationem dei ſibi factam, vt prædictum eſt. Sed quia Saul nolebat ei concedere, eò ꝙ timebat ne vinceretur, qa adhuc erat iuuenis in ætate: nec videbatur ad robur viri perueniſſe, ideò Dauid bellũ deſiderans declarat ſuam fortitudinem & audaciam, dicens: b ¶ Paſcebat ſeruus. Nec dicebat hoc Dauid ad iactantiam, ſed ad dei gloriam cui hoc principaliter attribuebat: de quo etiam adiutorio contra Philiſthæum iſtum confidebat. Ideo ſubditur: c ¶ Erit igitur Philiſthęus hic &c. Quod autem vtrunqꝫ Dauid attribueret deo principaliter. patet ex hoc qđ ſubditur: d ¶ Dominus qui eripuit me de manu. i. de poteſtate eius. Secundò bellum ipſi Dauid conceditur. cùm dicitur: e ¶ Dixit autem. Ex hoc dicunt aliqui ꝙ reuelatum fuit Sauli ꝙ Dauid vinceret Philiſtęũ. Fiunt em̃ aliq̃n reuelationes diuinę etiam malis hominibus ꝓpter cõmune bonũ. f ¶ Et induit. Nõ eſt intelligendũ, ꝙ arma Saulis facta pro ſuo corpore tradita fuerint Dauid, quia ab humero & ſupra eminebât ſuper totũ populũ, vt dictũ eſt ſupra. x. capitulo. Illa enim arma oĩno fuiſſent improportionata ipſi Dauid. Et ſi dicatur ꝙ propter hoc ea dimiſit poſtea, non eſt verum. quia in dimittendo non allegauit armorum improportionẽ, ſed inconſuetudinẽ portandi, vt patet infrâ. Arma igitur Saul quibus Dauid fuit indutus intelliguntur, quia erãt de armamentario ſuo. & dedit ea Dauid, quia tũc eum militem fecit. Tertiò Dauid cum Philiſthęo congrediꞇ, qui cõgreſſus deſcribiꞇ, cũ diciꞇ: g ¶ Et tu. ba. ſuum. i. conſuętudinariè.

Et elegit

locutus eſt ei: Non concidat cor cuiuſquam †in eo. Ego ſeruus tuus, uadam & pugnabo aduerſus Philiſthæum. Et ait Saul ad Dauid: Non uales reſiſtere Philiſthæo iſti, nec pugnare aduerſus eum, quia puer es: hic autem uir bellator eſt ab adoleſcentia ſua. Dixitqꝫ Dauid ad Saul: Paſcebat ſeruus tuus gregem patris ſui,

a ¶Diabolus. b ¶Antichriſtus.

& ueniebat lèo uel urſus & tollebat arietem de medio gręgis, &

a ¶Quemlibet prælatum. b ¶Dominici.

perſequebar † eos, & percutiebam, eruebamqꝫ de ore † eorum. Et †illi conſurgebant aduerſum me, & apprehendebam † mẽtum eorum, & ſuffocabam interficiebamqꝫ eos. Nam & leonem & urſum interfeci ego ſeruus tuus. Erit igitur & Philiſthæus hic incircũciſus quaſi unus ex eis. Nũc uadam & auferam opprobrium populi: quoniam quis eſt iſte Philiſthæus incircuncíſus, quia †auſus eſt maledicere exercitui dei uiuentis? Et ait Dauid: Dominus

a ¶Poteſtate.

qui eripuit me de mânu leonis, & de manu urſi, ipſe me liberabit de manu Philiſthæi huius. Dixit autẽ Saul ad† Dauid: Vade, & dominus tecum ſit. Et induit Saul Dauid ueſtimentis ſuis, & impoſuit galeam æream ſuper caput eius & ueſtiuit eum lorica. Accinctus ergo Dauid gladio eius ſuper ueſtem ſuam, † cœpit tentare ſi armatus poſſet incedere. Non enim habebat conſuetudinem. Dixitque Dauid ad Saul: Non poſſum ſic incedere, quia non †uſum habeo. Et depoſuit ea. Et tulit baculum ſuum quem ſemper habebat in mani,

a ¶Legis ſacramenta tanquam onerantia.

†vel ꝓpter eũ, ſub Goliath.

†eum,

†ille cõſurgebat

†ꝓbris affecit acies

† periculũ feci

†eius.

†barbã eiꝰ & percutiebam eum,

– Nunc vadam & auferam opprobrium populi: q̃m quis eſt iſte Philiſthęus icircũciſus, hęc ne in veteribus q̃dẽ exemplario leguntur.

†Dauidem

†cœpit (vł voluit) ire: non em̃ antea tentauerat, ſiue periculũ fecerat

a ℭ Ibat au. Allegori. Philiſthæi
A dęmones, Goliath caput eorũ, q
Allegoricè ante aduentũ veri Dauid ſuperari
non potuit. Geth çiuitas Golię in
terpretatur torcular. hic eſt mun-
dus vel infernus in quo velut in
torculari obnoxios peccatis con-
culcabit, qui relicta quiete ſuper-
na tanq̃ ſeptenario, in hunc mun
dum ſex diebus factum lapſus eſt.
Altitudo Golię diaboli ſuperbia,
per quã ſuper filios ſuperbiæ prin
cipatum obtinuit, quaſi palma ſe
extollens. Arma Goliæ diaboli ad
nocendum verſutiæ. Dauid à pa-
tre ad viſitandum fratres miſſus
eſt, & Chriſtus à patre deo ad o-
ues quæ perierunt domus Iſrael.
Matth. 15. c. Dauid ephi polentæ. i. trium mo-
diorum menſuram fratribus detu
lit. & Chriſtus myſterium ſanctæ
Trinitatis credentibus commẽda
uit. Dauid decem formellas caſei
tribuno detulit, & Chriſt⁹ decalo
gũ Iudęis tradidit. Eliab de⁹ meus
†quẽ pro- pater. Iudęi ſe deum patrẽ habere
bris affeci- mẽtientes, q Chriſtũ æmulati pri-
ſti die hac mogenita pdiderunt. Baculus Da
uid crux Chriſti. Golias in fronte
percuſſus ruit, & ſubditur ipſi Da
uid. & diabolus in fronte ſuorum
feritur. cũ ſignũ crucis eo in loco
infigit, & ſubijcit in mẽbris Chri-
ſto. Dauid gladiũ Goliæ in Ieruſa
lem detulit, & Chriſtus quoq; de
diaboli poteſtate rapuit ad defen-
ſionẽ ecleſię i eã trãſtulit. Saul de
domo Dauid & de eo quaſi igno
to reqrit, cũ iã dudũ dauid ei adſi
B ſteret, & Iudęi Chriſtum venturũ
nouerant, & quẽ in pñtia corpali
p virtutes filiũ dei approbare po
terant, tanq̃ ignorantes dicũt, tu
Moraliter qs es, & vbi eſt pater tu⁹? ℭ Mora
liter. Mẽbra veri Dauid cũ ſupbiẽ
tes hęreticos & ſacrę ſcripturę ſñias
deferẽtes eiſdẽ ſententijs quas pfe
†Ec. 47. a. rũt vicũt, quaſi elatũ Goliã gladio
ſuo detruncãt. ℭ Et tu. Gre. Vir
quoq; catholic⁹ colligit teſtimo-
niũ ſcripturę, q̃ affert hęreticus, &
erroris ei⁹ ptinaciã inde cõuincit.
Vñ & Dauid typũ dñi. q. ſ. fortis
manu interptat. Golias verò reue
latus ſiue tranſmigrans, hęretico-
rum ſuperbiã ſignans, hoc rebus
locuti ſunt quod nos verbis aperi
m⁹. Golias verò cũ gladio, Dauid
cũ pera paſtorali venit ad pliũ, ſed
†fortis Dauid Goliã ſuo occidit gladio.
Nos quoq; q ſum⁹ mẽbra veri
Dauid, hęreticos ſuis ſentẽtijs vin
cimus. c ℭ Caput. Dauid caput
Philiſthęi tulit in Ieruſalẽ, vt terre-
ret eos murorũ firmitate & altitu
dine iſupabiles ſe eſſe fidẽtes. vt nõ
diſcrederẽt ſe ab illo vincẽdos eẽ.
De qua

Nico. de Lyra.

†diripue- ℭ Et ele. ſi. quin. lim. la. i.
runt duros & planos, & rotundos ſi-
ne angulis. quia tales magis dire-
ctè proijciunt, & maiore impetu.
b ℭ Et proceſ. &c. cõſtanter &
intrepidè de dei auxilio confidẽs.
c ℭ Ibat au. ſ. planè, propter
pódus eni armorum non poterat
currere ſicut Dauid. d ℭ Deſpe
xit eum

a ℭ Legem Moyſi in quinque libris ſcriptam.
bus. Et elegit ſibi q̃uinq; † limpidiſsimos lapi- a
a ℭ Adiunxit. ſ. gratiæ, quæ per lac ſignificatur: quod in vaſe paſtorali mulgetur.
des de Torrente, & miſit eos in peram paſtora
lem quam habebat ſecum, & fundam manu tu
a lit, & proceſsit aduerſum Philiſthæum. Ibat au b c
tem Philiſthęus incedens & appropinquans
aduerſum Dauid, & armiger eius ante eũ. Cũq;
inſpexiſſet Philiſthæus & uidiſſet Dauid, deſpe d
a ℭ Paſsione. b ℭ Specioſus forma præ filiis hominum.
xit eum. Erat autẽ adoleſcens rufus & pulcher
aſpectu. Et dixit Philiſthæus ad Dauid: Nun- e
quid ego canis ſum, q tu uenis ad me cũ bacu-
lo? Et maledixit Philiſthæus Dauid in dijs ſuis.
Dixitq; ad Dauid: Veni ad me, & dabo carnes
tuas uolatilibus cæli, & beſtiis terræ. Dixit au-
tem Dauid ad Philiſthęũ: Tu uenis ad me cum f
gladio, & haſta, & clypeo, ego autẽ uenio ad te g
in nomine domini exercituũ, dei agminũ Iſra-
ël, †quibus exprobraſti hodie. Et dabit te domi h
ℭ Poteſtate.
nus in manu mea, & percutiam te & auferam
caput tuũ à te, & dabo cadauera caſtrorũ Phili
a ℭ Quæ iuxta viam comedunt ſementem. b ℭ De quibus: Ne tradas beſtiis animas confidentium tibi.
ſthiim hodie uolatilibus cæli & beſtiis terræ, ut
ſciat omnis terra, quia eſt deus †in Iſraël, & no-
uerit uniuerſa eccleſia hæc, quia non in gladio,
nec in haſta ſaluat dominus. Ipſius enim eſt
bellum, & tradet uos in manus noſtras. Cùm
ergo ſurrexiſſet Philiſthæus, & ueniret & ap-
propinquaret contra Dauid, feſtinauit Dauid, i
& cucurrit ad pugnam ex aduerſo Phiſthæi:
ℭ Vnitas vincit.
Et miſit manum ſuam in peram. Tulitq; unum k
lapidem, & funda iecit, & percuſsit Phili-
a ℭ Vbi ſignum Chriſti non habuit.
ſthæum in fronte. Et infixus eſt lapis in frõn- l
te eius, & cecidit in faciem ſuam ſuper terram.
†Præualuitq; Dauid aduerſum Philiſthęum in m
funda & lapide, percuſsúmque Philiſthæum in
terfecit. Cúmque gladium non haberet in ma
a ℭ Diabolum.
nu Dauid, cucurrit & ſtetit ſuper Philiſthæum,
a ℭ Eos. ſ. quos diabolus in manu habebat: per quos alios trucidabat.
b & tulit gladium eius, & eduxit eum de uagina n
a ℭ Proprio gladio.
ſua, & interfecit eum, præciditq; caput eius. Vi o
dentes autem Philiſthiim, quòd mortuus eſſet
†fortiſsimus eorum, fugerunt. Et conſurgen- p
tes uiri Iſraël & Iuda uociferati ſunt, & perſecu-
ti ſunt Philiſthæos uſque dum uenirent in ual-
lem, & uſq; ad portas Accaron. Cecideruntq;
uulnerati de Philiſthiim in uia Saraim, & uſq;
ad Geth, & uſque ad Accaron. Et reuertẽtes fi-
lij Iſraël poſtq; perſecuti fuerant Philiſthæos
ℭ Anticipatio eſt, hoc enim poſtea fecit.
†inuaſerunt caſtra eorum. Aſſumens autem q
c Dauid caput Philiſthęi attulit illud in Ieruſalẽ.
a ℭ Vnde poſtea ab Abachimelech ſacerdote accepit.
b ℭ Dñi: ſuperflue additũ eſt ſuo: quia arma non in ſuo ſed dñi poſuit tabernaculo.
Arma uerò ius poſuit in tabernaculo ſuo. Eo r
autẽ tpe quo uiderat Saul, † Dauid egredientẽ
cõtra Philiſthęũ, ait ad Abner principẽ militię:

xit eum. reputans eum nullius C
momenti ad pugnandum ſecum. †leues
e ℭ Nunquid. q. d. canis qui eſt
inermis poteſt timere baculum,
non ego. Cætera patent vſq; ibi:
f ℭ Tu ve. ad me. i. confidens
de armis & virtute tua. g ℭ Ego
autem ve. in no. do. i. confidẽs
de virtute diuina. h ℭ Et da. ex
hoc patet q ſup hoc diuinã reue-
lationẽ habuerat, qa futurũ cõtin
gens certitudinaliter prænuntiat.
i ℭ Feſtina. proijcere lapidẽ an
teq; Philiſthę⁹ eſſet ſibi nimis pro
pinqu⁹, qa talis ictus fortior ẽ ali-
quantulũ à longè. k ℭ Tulitq;.
Matt. iiij. dicit q̃dã gloſſa, q Chri
ſtus vicit diabolũ trib⁹ tentatiõib⁹
ſicut Dauid Goliath tribus lapidi
bus. Sed illa gloſſa non eſt multũ
autẽtica, qa nõ dicit ibi cui⁹ ſit, &
iõ videt eſſe q̃dã glo. magiſtralis,
ppter qd magis eſt adhęrẽdũ te-
xtui ſacræ ſcripturę, q videt hîc in
nuere, q Dauid vno tantũ lapide
Philiſthęum vicit. l ℭ Et in fi. Di
cunt aliqui q ferrũ galeæ ceſſit la
pidi miraculoſè. Vel poteſt dici
abſq; tali miraculo, q galea ſic erat
facta, q facies erat diſcooperta illa
parte excepta qua operiebat lami
na ferrea deſcendẽte ſuper naſum, †Iſraeli
vt dictum eſt ſuprà. m ℭ Pręua
luitq;. Hîc cõſequenter deſcribit
ipſius Dauid triũphus. & patet lr̃a
vſq; ibi: n. ℭ Et edu. Philiſthæus
enim adhuc eũ non extraxerat, qa
prius cũ haſta pugnare volebat, ſi
cut faciunt milites in duellis prius D
inuadendo ſe cũ lanceis. o ℭ Vi-
dentes. diuino miraculo. p ℭ Fu 1. Mac. 4. d.
gerũt. territi diuino iudicio. cæte 2. q. 4. c. mo
ra patent vſq; ibi: q ℭ Aſſumẽs namachiã.
au. non tunc ſed poſtea ad terren
dum Iebuſæos, ibi habitãtes in for
talitij fortitudine confidentes.
r ℭ Arma vero eius poſuit
in ta. ſ. domini quod patet ex hoc
qd dr. j. xxj. q gladi⁹ Goliath erat
inuolut⁹ poſt ephod in tẽplo dñi.
De qua
*o ℭ Viden. ſignificat q Chri Moraliter
ſtus debellauit principẽ dæmonũ
& eius exercitũ. Per baculũ aũt &
qnq; lapides qb⁹ Dauid Goliath de
bellauit, ſignificat crux ſctã, & qn-
q; vulnera p q̃ Chriſt⁹ de diabolo
& angelis eius triũphauit. Per hoc
aũt q Dauid gladio Goliæ caput
eius amputauit, ſignificat, q ſicut
diabolus p lignũ deuicerat genus
humanũ in hoĩe primo, ſic p lignũ
deuict⁹ eſt ab hoĩe Chriſto. ℭ Mo
raliter p Dauid inunctũ à Samue-
le ſignificat qlibet Chriſtianus bo
nus à Chriſto inunct⁹ vnctiõe gra
tiæ, ppter qd timere nõ debet po
teſtatẽ & arma ſathanæ, ſed cõſtan
ter ipſum aggredi cũ baculo ſan-
ctę crucis ipm p fidẽ interi⁹ portã
do, & exteri⁹ in ſigno. Et quin. la.
i. exercitio quinq; ſenſuũ in bonis
& ſanctis operibus. j. Pe. iiij. a.
Chriſto in carne paſſo, & vos ea
dem cogitatione armamini: & ſic
diabolus deuictus cum exercitu †Dauidem
ſuo fugit cõfuſus. Iac. iiij. b. Reſiſti
te diabolo, & fugiet à vobis.

E a ¶ De qua. Aug. Quòd Saul & Abner ignorãt Dauid apud eos diutius commoratũ: fecit barba q̃ adoleſcenti creuerat dũ abſens fue
3.Reg.21.c. rat. b ¶ Viuit. Huic ſimile eſt illud: Bñdixit Naboth deo & regi. Quia. nõ viuat aĩa tua rex, ſi noui, vel videam mortẽ tuã, ſi noui. Si quo〈que〉 cõiunctio aliquando ꝓ nõ ponit̃, ſcd'm illud: Si introibunt in requiem meam. i. non introibunt. vnde patet ſic exponi: Si noui. i. non noui.

a de qua ſtirpe deſcendit hic ado- a leſcẽs† Abner? Dixitq́ Abner: b
b Viuit anima tua rex, ſi noui. Et c ait rex: Interroga † tu cuius filius ſit iſte puer. Cumq́ regreſſus eſſet Dauid, percuſſo Philiſthæo tulit eum Abner & introduxit coram Saule, caput Philiſthei habentem in manu ſua. Et ait ad eum Saul: † De qua progenie es ô adoleſcens? Dixitq́ Dauid: Filius ſerui tui Iſai Bethlehemitæ ego ſum.

Nicolaus de Lyra.

Pſal. 94. b. a ¶ De qua. Licet aũt Dauid fuiſſet cũ Saul, vt patet ex p̃dictis capi. xvj. tñ nũc
†filius cui⁹ eſt iſte puer. nõ cognoſcebat, qa ſicut dicit Aug. iterim barba creuerat adoleſcẽti quæ notabiliter mutat aſpectum faciei. Poteſt etiam dici, ꝙ Saul ex dęmonis afflictiõe habebat memoriam, & phantaſiam perturbatam & impeditam à cognitione. b ¶ Dixitq́. mod⁹ eſt iurandi. & eſt ſenſus: Sicut verum eſt, ꝙ
†filius cui⁹ es puer, ego deſidero vitam tuam: ſic verum eſt ꝙ ego nõ noui, & accipit̃ hic ſi, pro nõ. Nec mirũ ſi Abner non cognoſcebat Dauid: qa erat princeps militię, & ſic erat occupatus contra aduerſarios in extremitatibus regni rege in domo manente, & Dauid adhuc cũ Saule parũ fuerat, ita ꝙ forſitan Abner eum ibidem non viderat. c ¶ Et ait. Fecerat enim proclamari ꝙ filiam ſuam daret ei q̃ Philiſthęum percuteret, vt dictum eſt. ſ. & ideo volebat ſcire ſi eſſet de bono genere, ita ꝙ filia ſua eſſet illi competenter aſſignata.

¶ In ca. xvij. vbi dicitur in poſtil. Ad maiorem ſequentiũ intelligentiam: hic quęritur vtrum duellum ſit licitum &c.

ADDITIO

Licet cã collatiõis & abſq́ aſſertione multa falſa poſſint dici, in ſacra tñ ſcriptura vl' in ei⁹ expoſitiõe nõ vident̃ falſa aliquo mõ pſuadenda: poſſet em̃ inde ſeq error in ope vl' in mẽte. Vñ in ꝓpoſito circa q̃ſtionẽ motã ꝑ poſtillatorẽ cũ aſſertiõe vera: dicẽdũ ꝙ duellũ ex pte iudicũ ſemp eſt illicitũ, ẽt in caſib⁹ poſitis à poſtil. Qd' patet ex hoc. nã autoritates textuales decretorũ & canonũ ꝑ poſtillatorẽ allegatę, indiſtinctè loquunt̃: nõ excuſantes in aliquo caſu in duellis iudicẽ à peccato, neq́ duellãtes, ſaltẽ quo ad vtrãq́ ptẽ duelli. In illo enim capitulo, Momonachia per ip̃m poſtillatorẽ allegato expreſsè habet̃ ſic: Hęc & huiuſcemodi ſectãtes deũ ſolummõ tentare vident̃. quæ q̃dẽ verba indiſtinctè loquunt̃. Vbi attendẽdũ eſt, ꝙ non dicit, oẽs hęc ſectãtes tentãt deũ, ſed vident̃ tentare: vt intelligat̃ ꝙ poſito ca-
F ſu ꝙ aliqs ex his ſectantibus intendat aliũ finẽ fortè rectum: quia tñ apparẽtia eſt mala, cauendũ eſt. Nã ſcd'm ap̃lm. j. Theſ. v. capi. etiã ab habẽte ſpeciẽ mali abſtinendũ eſt. Idẽ modus dicendi in capi. dilecti. de purga. vul. vbi in ſimili materia ſic hmõi iudiciũ penitus eſt interdictũ, vtpote in quo de⁹ tẽtari videt̃: & in eã. ſuſcepti regiminis ti. prędicto tractãs ſpecialiter de duello expreſſe dicit̃, ꝙ in eo, caſu vel aliis hoc nõ debeat aliquatenus tolerari. In quo habet̃ manifeſtè, ꝙ non ſolũ ꝓhibent̃ duella fieri ſeu committi, ſed etiã eorũ toleratio eſt ꝓhibita, qd' eſt de directo cõtra poſitionẽ poſtillatoris. Illud aũt quod dicit̃ ad autoritatẽ Aug. ꝙ loquit̃ inquiſitiuè ſeu dubitatiuè, & non determinatiuè, non habet aliquod fundamentũ: eo ꝙ nõ oſtẽdit cõtrariũ dictũ ipſius Aug. nec ꝙ p̃dicta retractet in libro retractationũ. Similiter nec doctores prędictas autoritates iuridicè exponentes, ip̃os iudices vident̃ excuſare. Vnde nec ipſe poſtillator aliquem doctorẽ allegat, niſi ſanctum Thomã, qui nihil facit pro opinione ſua, vt patebit. Leges etiã ſeculares ab ipſis philoſophis conditę, q̃ de p̃cepto prohibitionis diuinæ tentationes non curãt, adhuc duellũ vident̃ ſimpliciter ꝓhibere, vt de gladiatorib⁹ l. vnica. Cũ igit̃ nec ꝑ autoritates textuales, nec per doctores talis excuſatio. ſ. iudicũ in duello appareat, deueniendum eſt ad rationes ꝑ poſtillatorem allegatas, & caſus per ipſum poſitos, qui ſi bene aſpiciuntur non videntur contra hanc aſſertionem aliquid facere. Ad cuius euidentiã ſciendum, ꝙ licet habenti curã alicuius cõitatis licitũ ſit ꝑmittere minora mala, vt euidenter maiora, vt patet de meretricio per ip̃m allegato, nemini tñ licet facere mala vt eueniant bona. Vnde in glo. ij. Regum. xxj. Vana ſpe ſecuritatis à diabolo deluduntur, qui dicunt, faciamus mala vt eueniant bona. talium enim damnatio iuſta eſt, cuius rõ eſt manifeſta. Non enim ſola bonitas finis ſufficit ad faciendum actum bonum, niſi ſimul cõcurrãt alię bonitates ad hoc req̃ſitę, vt ſatis declarat ſanctus Tho. prima ſecundę. q. xviij. arti. iiij. in rñſione ad vltimum argumentum. Et ideo licet tolerare meretriciũ qa propter bonũ finẽ ſit ꝑmiſſum, nũq̃ tñ committere meretricium, ſeu eidẽ auxiliũ aut conſilium p̃ſtare eſt licitũ. Sed cõſtat ꝙ principes ſeu iudices duellorũ nõ ſolum concurrũt in hmõi duellis ꝑmittendo ſeu tolerando, ſed etiã faciendo, ſeu auxiliũ præſtando

preſtãdo: & hoc multipliciter. Prĩo. quia de eorũ mãdato & autori- G tate ordinant̃ ſeu aſſignant̃ loca & tpa duellãdi. Similiter & de eorũ autoritate & mãdato dantur cõſeruatores ſeu rectores, qui vtroſq́ duellãtes cuſtodiant à fraudib⁹, & circa parilitatẽ amoris vtriuſq́ & in aliis huiuſmodi pñt cõtingere. Similiter ꝑ principes ſeu iudices coram q̃bus duella exercent̃, oportet ꝙ vtraq́ pars ſit tuta à violentia, ſic ꝙ neuter duellantiũ poſſit ab amicis ſeu aliis iuuari vt alterũ inuadat ſeu ſupprimat, vel ipſum à limitibus ꝑ principẽ ſeu iudicẽ aſſignatis expellat. Niſi enim aliquis habẽs autoritatẽ ad hoc ſeu ptãtem talia duella à violẽtia ex- †. i. an ſit filius viri fortis & potentis. trinſeca ſecuraret, iam nõ eſſet duellũ ſed bellum, cũm vtraq́ pars poſſet cõuocare amicos & fauentes ſeu coadiutores ad aliũ cõuincendum: qd' eſt cõtra rationẽ duelli. Similiter principes ſeu iudices corã q̃bus duelli exercent̃ manifeſtè pręſtãt autoritatẽ duella cũm cõtrouerſias ſeu diſcrepatiões duellantium diffiniũt ſeu pręcipiũt decidi ſeu diffiniri in curiis ſuis, prout duellũ terminatur. ſ. ꝙ ſi actor viuat in duello, reus habet̃ pro condemnato & deuicto, tanq̃ ſi actor intentionẽ ſuam legitimè corã eo probaſſet & ecõtrà. Et ſup hoc cõſueuerũt ferre ſñias verbo & ſcripto autoritate iudiciali, ſicut fit in aliis cauſis ꝑ legitimas ꝓbatiões. Vñ manifeſtũ eſt, ꝙ in p̃dictis principes ſeu iudices nõ ſolũ dici debent tolerantes minora mala vt euitent̃ maiora, ſed etiam faciẽtes mala vt bona eueniant, vel vt mala maiora euitẽtur: qd' nullo mõ licet q̃tũcũq́ malũ qd' cõmittit̃ ſit modici nocumẽti, & bonũ quod inde ſpectat̃ maxię vtilitatis. Nã ſcd'm Aug. nõ eſt licitũ mẽdaciũ pnitioſum ꝓferre ꝓ ſalute toti⁹ mũdi, vñ in caſibus per poſtillatorẽ allegatis nõ excuſantur à peccato iudices ex bonitate finis. per vias em̃ iuſtitię rectas decet principẽ talia determinare: nõ ꝑ illas q̃ diuino iuri obuiãt, vt ait Stephanus Papa in ca. conſuluiſtis. ij. q. v. Spontanea confeſſione vel teſtiũ approbatiõe delicta cõceſſa ſunt veſtro regimini iudicare. occulta em̃ & incognita illi ſunt relinquẽda, q̃ ſol⁹ nouit corda hoĩm. Et ibidẽ ſctõrũ patrum documẽta ſancitũ nõ eſt, ſupſtitioſã adinuẽtiõe nõ eſt p̃ſumẽdũ. Pręterea ſi in caſib⁹ poſitis à poſtil. null⁹ duellãtiũ eſt immunis à culpa, eò ꝙ volũtariè ponũt ſe ad hoc p̃termiſſis aliis viis ſcd'm ordinẽ iuris, vt idẽ poſtil. dicit in H fine iſti⁹ q̃õnis, à fortiori vinculo iudices q̃ volũtariè hoc approbant & ad hoc coopant̃ modis p̃dictis, p̃termiſſis aliis viis iuris & mediis culpabiles magis ſunt. Pręterea rõ iſta poſtillatoris in q̃ dicit, ꝙ ſi vn⁹ aliũ nõ poſſet ꝓuocare ad duellũ, multiplicarentur homicidia occulta in terra &c. nõ videt̃ habere valorẽ. Nã ex oppoſito etiã ſeq̃ret̃ multiplicatio homicidiorũ ſeu aliorũ malorũ in occulto. Ex hoc em̃ ꝙ vn⁹ aliũ poſſet ꝓuocare ad duellũ, illi q̃ virib⁹ corpis ſunt validiores, vel arte bellãdi magis eruditi, alios infirmiores occultè opprimerent, cõfidentes de propriis virib⁹ & hmõi: & ſic nõ timerent ad duellũ ꝓuocare, prout ſępe contingit. Qd' autem dicit ſanctus Tho. cõcordari huic dicto &c. nullo mõ habet locũ, ſi ſanct⁹ Tho. bñ intelligat̃. Nã in ſcd'a ſcd'ę. q. xcv. in fine vltimi arti. ſ. in rñſione ad vltimũ articulũ, vbi de hoc tractat, dicit ꝙ iudiciũ ferri candẽtis in aliquo cõuenit cũ ſortib⁹. ſ. inq̃tũ ordinat̃ ad alicui⁹ facti occulti ĩquiſitionẽ ꝑ aliqd' factũ ab hoĩe. ſed differt à iudicio ſortium, inq̃tũ ſpectat̃ in iudicio ferri candẽtis aliquis miraculoſus effect⁹: qd' nõ cõtingit in rõne cõſortiũ. Et poſtea paucis interpoſitis dicit, ꝙ duella in q̃bus non ſpectat̃ miraculoſus effectus, vtpote qa pugilles ſunt penitus pares virtute & arte magis accedũt ad cõmunẽ rõnẽ ſortiũ quã examinatio ferri candẽtis, vbi miraculũ ſpectat̃ diuinũ, hęc illæ. Sed ex hoc nõ tollitur quin iudiciũ duelli illicitũ reddatur ex duob⁹, q̃ ipſemet ſctũs doctor ponit in eodẽ loco tanq̃ illicita. Primũ. ſ. qa ordinat̃ ad iudicandũ occulta q̃ diuino iudicio reſeruãt̃. Scd'ò etiã qa hmõi iudiciũ nõ eſt autoritate diuina ſanctũ. Et ſic ſunt intelligenda verba ſancti doctoris in illo ca. vt patet bene inſpiciẽti. Cũ vlterius dicit poſtillator, ꝙ principes ſanctæ vitæ duella ſuſtinuerũt ſeu cõceſſerũt, vt ſanct⁹ Ludouicus rex Francorum, & alij &c. Ex hoc nõ cõcludit ꝓpoſitum ſuum. nam fuerunt, multi ſancti à deo in ſacra ſcriptura approbati, q̃ pluries peccauerunt: vt patet de Dauid & aliis ſed peccata eorum non ſunt trahenda ad conſequentiam: ſed ſua bona opera.

REPLICA

In cap. xvij. vbi poſtillator ſub diſtinctiõe in certis caſib⁹ dicit iudices non peccare duellũ permittẽtes: Burg. videt̃ dicere poſtillatorẽ commiſiſſe crimen læſæ maieſtatis. vnde eum inſtomachanter inuadit: concludens quòd vera aſſertione generaliter & ſine diſtinctione dicendum ſit, ꝙ duellum ex parte iudicum ſemper ſit illicitum. quòd perſuadet ex

A ꝑſuadet ex hoc, qa vt dicit canon: Monomachiam. ij. q. v. & cætera iura ꝑ poſtillatorē allegata loquunť indiſtinctè, ſcilicet ꝙ nullo caſu debent duella fieri, nec tolerari. Sed nimis p̄ciſa videtur hęc Burgē. ſentētia. Penſando enim verba iuriū iunctis gloſſis oīm doctorum materia duellorū tractať ſub diſtinctiōib⁹ manifeſtis. Nā iura loquūtur in caſu quo de⁹ tētari vř, duella ſunt prohibita: A cōtrario aūt ſenſu qđ eſt argumētū validū in iure, vbi de⁹ tētari nō vř, permitti poſſunt in caſu etiā quo ad duellū p̄cēdiť alicui⁹ occulti inquiſitio, aut vulgaris purgatio, aut ſnīę ꝓmulgatio iura nō permittūt. A cōtrario autē ſenſu vt ſuprà, ꝑmitti pn̄t. Eſt igiť manifeſta huiuſmodi ꝓhibitiōis & ꝑmiſsiōis diſtinctio. In caſib⁹ deniq̄ per poſtillatorē adductis nulla dei apparet tētatio, ſed prouocātis p̄ſumptio & aſſumētis ciuilis coactio. Niſi eñ ꝓuocat⁹ ad duellū aſſumeret, ī vulgo iudicareť, vł iniuſt⁹ vel effœminatus. vt igiť euadere poſſit tale vulgi temerariū iudiciū, putat duellū neceſſariò aſſumendum, vel ſaltem ſaluo honore nō eſſe declinādū. Et ſic intelligo ciuilē coactionem: & puto vtrunq̄ nō eſſe ſine culpa, ꝗuis prouocās cęteris paribus, videať culpabile magis: iudex tn̄ permittēs nō. cum pertineat ad pacē pauperū litis terminatio, & ad reipublicę vtilitatem manifeſtā: vt patet in caſibus poſitis à poſtillatore: in qbus ex pte duellantiū nō eſt aliqua dei tētatio, ſed p̄ſumptio viriū, artis, & induſtrię experimētū hūanę: nec ex pte eorū, imò nec iudicis intentione alicuius occulti inquiſitio, nec vulgaris purgatio. rōne cui⁹ in eodem iuris titulo, & . ij. q. v. diciť ꝓhiberi, non videť peccare iudex, ſed poti⁹ facere debitū officij ſui: & ꝑ cōſequēs mereri. Patet igiť ꝙ Bur. nō bn̄ attēdit ꝟba iuriū & doctorū, aſſerēdo ꝙ oīno loquunť indiſtinctè. Nā ſi ſine diſtinctiōe debeāt illa ꝟba accipi, ſeqť Dauid aſſumentē duellū, de quo hic ſermo, & Saul ꝑmittētē imò approbantē & opē armis ferētē peccaſſe, qđ erroneū eſt dicere. Et ſi dixeritis prout doctores cōiter dicūt, hūc caſum factum ex dei reuelatiōe, patet ꝙ in caſib⁹ hmōi diſtinctio eſt: & nō ſunt idiſtinctè illa iura recipiēda: Nec Bur. rōnib⁹ poſtil. ſatiſfa. Cū eñ arguit, ꝙ curatores rei publicę poſſunt ꝑmittere minora mala vt euiteť maiora, vt patet de meretricio ſcđm btm̄ Aug. Bur. cōcedit torū: ſed addit imptinēter, ꝙ non pōt facere minora mala vt viteť maiora. qa ſcđm aplm̄ nō ſunt facięda mala vt eueniāt bōa. Et tota digreſſio Bur. tēdit ad hoc, ꝙ iu-
B dices nō mō ſunt duellū tolerantes, ſed faciētes & ei⁹ autores. quod ſic oſtēdere nitiť. Nā, vt ingt, eorū autoritate deputanť certa tpa & loca duellandi. Itē ordinanť rectores & cōſeruatores q vtroſq̄ duellantes p̄ſeruēt à fraudib⁹ & violētia amicorū alteri fauentiū &c. Ad quod

Duella ſi licita ſint

qđ dicēdū eſt, ꝙ vbi iudices circa duella excedūt naturā ꝑmiſſiōis C
vt puta ex victoria vni⁹ ptis ꝓferre ſnīam cōtra victū tanq̄ reū, vel aliâs: ꝓculdubio peccāt. ſed vbi iudices nō excedūt naturā ꝑmiſſionis ordinantes in fauorē iuſtitię, nō duelli, nec duellātiū certos modos qbus in iuſtitia caueri poſſit circa duellū poſſibile, nō vř ꝓpterea dici debere autores vel factores duelli. patet hoc in exēplo de permiſſo meretricio. Rectores eñ reipublicę ipm̄ ꝑmittētes, nolētes tn̄ meretrices habitare ī locis ſacris & honeſtis, ad vitādū ſacrorū locorū ꝓphanationē & ſcādalū hoim̄ vtriuſq̄ ſex⁹ honeſtorū, ordinant ſpālia loca vbi meretrices & alię pſonę habitēt infames, & nō alibi. Quis cū nr̄o ſeniore Bur. deſipiens diceret ipſos ex eo meretricij fautores, factores & autores? Item ordinant, ꝙ ſacris tpibus puniūtur lenones ꝓſtibula viſitātes, alijs aūt tpibus nō, qs ex hoc dicet eos tpibus ꝑmiſſis fore meretricij fautores. Itē ordināt, ꝙ domib⁹ meretricū ſit immunitas, ita ꝙ nemo poſſit ibi meretricibus aut alijs impune violētiā inferre, ad cauēdū ſeditiōes & homicidia. Quis ex his oīb⁹ culpabit reipublicę rectores tanq̄ malefactores, aut mali cuiuſcūq̄ autores, & nō potius cōmēdabit eos tanq̄ prudentes prouiſores: qa ꝗuis permittunt propter maius malū vitandū min⁹, cauēt tn̄ ꝗtū pn̄t ne in illo minori malo ꝑmiſſo oēs malę circūſtantię cōcurrere poſſint: malū eñ eſt meretriciū, ſed multo peius eſt ei⁹ exercitiū in locis ſacris & tpibus & interuenientibus homicidijs. Vn̄ & ſi caueri nō pn̄t meretricia ꝓpter cās, ꝓuidis tn̄ rectoribus caueńt alia mala cōcurrere poſſibilia, Ita dico in ꝓpoſito, ꝙ ſi iudices duellū ſe temere ꝓuocantiū, ꝓpter tutelā pauperū & prīę pacē & vtilitatē ꝑmittāt, nō peccāt, nec ex hoc naturā ꝑmiſſiōis excūt, ſi cauēt cętera mala q̄ circa duellū cōtingere poſſunt. Duellū eñ ſic ſe ꝓuocātiū oē ꝗuis ſit malū, ſicut & meretriciū, vtrūq̄ tn̄ ꝑmiſſum pōt p iudices autoritatē habētes ſine peccato cōditionari: nō in mali fauorē, ſed cautelā aliorū malorū cōcurrere potētiū. Incaut⁹ igiť Burg. q temere in hmōi ſtās reprobat Ludouicū regē Frācię, & Carolum magnū &c. & ſi Burg. diligēter vidiſſet ſanctū Tho. in loco p eum allegato, non dixiſſet poſtil. ipm̄ male adduxiſſe. q̄ eñ adducit pro cōfirmatiōe ſuę p̄tēſę ſnīę, ꝙ duellū à pte iudicū ſemp reddatur illicitum, non valent. Prim⁹ eñ caſus adductus nō eſt ad propoſitum: videlicet ꝙ duellū ſemp ordineť ad iudicādū occulta q̄ diuino iudicio reſeruantur. patet enim ex ſuprapoſitis eſſe falſum. Nec ſecūdò D
adductū valet, ꝙ videlicet omne illud ſit à parte iudicū illicitū qđ diuino iudicio non eſt ſancitum: quia idem argumentum eſſet de meretricio, qđ à deo nō eſt ſancitū tn̄ licitę ꝑmiſſū, vt ſuprà patuit.

Proſtibulorum ꝑmiſſio & ordinatio

GLO. ORDI.

CAP. XVIII.

ET factum eſt &c. a ¶ Et dile. eū &c. Ionathas dilexit Dauid, vir videlicet bellicoſus iuuenē aptū pugnis. Ionathas ſignificat eos q de Iudæis in Chriſtū crediderūt, & ꝑcepta gratia ſpūſſancti ꝓ Chriſto relictis oībus ipſum ſecuti ſunt. Vn̄ Petrus. Ecce nos reliqmus oīa, & ſecuti ſumus te. Sic eñ Ionathas dedit Dauid veſtimēta ſua à tunica vſq̄ ad baltheū: cum credētes omnia q̄ habuerūt in Chriſti ſeruitiū cōtulerūt. b ¶ Percuſsit Sa. &c. Hoc fuit ſeminariū odij contra Dauid. Sic Iudęi audiētes Chriſtū quē crucifixerant in eccleſijs prędicari, & victoriā qua hoſtē antiquū vicit, & credentes in laude eius gratulari, grauiter tulerūt. c ¶ Saul mil. ſcilicet eos q fugiētes occiſi ſunt. d ¶ Dauid de. mi. ſ. Philiſthęum qui vno deiecto oēs in fugam miſit.

Mat. 19. d.

Tenebatq̄

Cap. XVIII.

ET factum eſt cùm cōpleſſet loqui ad Saul, anima Ionathæ cōglutinata eſt animę Dauid, & dilexit eū Ionathas quaſi animā ſuam. Tulitq̄ eum Saul in die illa & nō conceſſit ei ut reuerteretur in domū patris ſui. Inierunt autem Ionathas & Dauid fœdus. † Diligebat enim eum quaſi animam ſuam. Nam expoliauit ſe Ionathas tunica qua erat indutus, & dedit eam Dauid & reliqua ueſtimenta ſua uſq̄ ad gladium & arcum ſuum, & uſq̄ ad baltheum. Egrediebatur quoque Dauid ad omnia quæcunq̄ miſiſſet eū Saul, & prudenter ſe agebat. Poſuitq̄ eum Saul ſuper uiros belli. & acceptus erat in oculis uniuerſi populi † maximeq̄ in cōſpectu famulorū Saul. Porrò cùm † reuerteretť percuſſo Philiſthęo Dauid, egreſſæ ſunt mulieres de uniuerſis urbibus Iſraël, cantantes chorosq̄ ducentes in occurſum Saul regis in tympanis lætitiæ † & in ſiſtris, & præcinebant mulieres ludentes, atq̄ dicebant: † Percuſſit Saul mille, & Dauid decem milia, Iratus eſt autem Saul nimis, & diſplicuit in oculis eius ſermo iſte. Dixitq̄ Dederūt Dauid decē milia & mihi dederūt mille.

† & etiam

† ij. 19. a.

† reuerteretť ipſi, dum reuerteret à ꝑcutiendo

† vel canticis. LXX. cymbalis

NICO. DE LY.

Cap. XVIII.

ET factū. Deſcripta ipſi⁹ Dauid victoria, hīc conſeqnter deſcribiť ex hoc inuidia ſubſecuta. Et primò deſcribiť circa Dauid oīm gr̄a. ſcđò Saulis inuidia ibi: Porrò cū reuerteret. iij. effect⁹ malicia, ibi: Poſt diem. Circa primū deſcribiť priò gratia acqſita ipſi Dauid circa Ionathā filiū regis cū diciť: b ¶ Aīa Io. cō. &c. i. cōiūcta indiſſolubili glutino charitatis, huius aūt dilectiōis ſubdiťur effect⁹ cū diciť. c ¶ Inierūt &c. fœ. iurādo ꝑpetuā amicitiā. & in ſignū hui⁹ amicitię ſubdiť. d ¶ Expolia. reputās eum quaſi ſeipſum. f ¶ Vſq̄ ad &c. ly vſq̄ ſcđm aliquos hīc teneť excluſiuè. ita ꝙ iſta nō dederit Ionathas ipi Dauid, qa non poterat bono mō iſtis carere. Alij aūt dicūt ꝙ teneť incluſiuè, ita ꝙ iſta etiā dederit Dauid in ſignū pfectę amicitię. & hoc videť veri⁹. nec valet ratio aliorū, qa fili⁹ regis de facili poterat talia aliūde habere. Scđò deſcribiť gr̄a ipſi⁹ Dauid erga pplm̄, cū diciť. g ¶ Et ac. er. &c. qa oīa negotia ſibi impoſita ꝓ bono et defenſione regni feliciter conſummabat. h ¶ Porro &c. Hīc cōſequēter deſcribiť ipſius Saulis, inuidia cui⁹ ſeminariū fuit laus ipi⁹ dedit in cantilenis cōmunib⁹ de victoria philiſthinorū, in qb⁹ cātabāt. i ¶ Percuſsit. & ſic plus

Mora. a Et fa. Per Ionathā q interpretať colūbę donū, Chriſt⁹ ſignificať, eò ꝙ in eius baptiſmo ſpūſſctūs ſup ipm̄ apparuit in ſpecie columbę. Mat. iij. Cui⁹ aīa. i. volūtas cōglutinať ꝑ amorē ipi Dauid, ꝑ quē ſignificať qlibet q fortiter cōtra vitia pugnat, eò ꝙ Dauid manu fortis iterp̄tať. & dat ei veſtimenta ſua & arma ſicut diciť. e ¶ Et dedit eā &c.

Eccl. 47. a.

Per quæ

a ℂTenebatq́;. ſic prædicante Chriſto E euangeliũ, Iudęi conabanť mortem inferre. Sed dũ ille ad ſalutẽ gẽtiũ ſecedit tm̃ nocuere ſeipſos. b ℂDixitque. Iſi. Saul callid⁹ ſimulator ſtuduit alligare Dauid Michol filię ſuę, ſi cẽtũ ſibi allophilorũ pputia offerret: ille autem ducẽta obtulit. ſicq́; Saul dũ illum periculo obiecit, amplius eum glorificauit. Ita Iudęi dum contra voluntatem dei Chriſtum interficere nitebantur, ſalutẽ gentium operati ſunt. Dauid prius alienigenarum præputia attulit, & ſic filiam Saul vxorem accepit. Et Chriſtus non prius ſynagogã accepit, q̃ in gẽtibus glorioſus extitit. Prius enim in nationibus reſecauit carnis pollutionem, & poſtea copulatus eſt ſynagogæ. Cùm enim intrauerit plenitudo gentium, tunc omnis Iſrael ſaluus fiet. Dupla autem pręputia obtulit, pro Iudæis, & gentibus. ſ. acquiſitis. vel quia maior eſt numerus credentium gentium q̃ Iudæorum. Creuit odium Saulis aduerſum Dauid, intantum vt in remedium ſui de more pſallentem iaculo conaretur configere. Per Saulem Iudæorum elatio, per Dauid Chriſti humilitas ſignificatur. Cùm ergo ab immundo ſpiritu Saul arripitur cãtante Dauid, eius veſania tẽperatur: q̃a cũ ſenſus Iudęorũ p blaſphemiã in furorẽ vertiť, dignũ eſt vt ad ſalutẽ quaſi dulcedine citharę euãgelicę locutionis trãq̃llitate reuoceť. Percuſſit

†Dauidem

Rom. 11. c.

*à facie

† timuit à facie eius

Nicolaus de Lyra.

& ſic plus honoris attribuebãt Dauid q̃ Sauli, Dicebãt autem Dauid percuſſiſſe x. milia, eo q percuſſerat Goliath qui pro x. milibus computatur, eo modo loquendi quo de Dauid dicitur. ij. Regũ. xviij. a. Tu vnus pro decem milibus computaris.

F

a ℂQuid ei &c. Ex tunc enim timere cœpit, ne Dauid perueniret ad regnum, quia ſciebat ſe reprobatum, ſicut dictum fuit ſuprà. xv. ca. b ℂNon rectis ergo oculis &c. Modus eſt enim inuidorũ & odiẽtium reſpicere eos quos odiũt ex obliquo. c ℂPoſt diem autem. Hîc conſequenter deſcribitur prędictę inuidię effectus malignus. Et primò Dauid inuadendo. ſecundò filiam ſuam ei inſidioſè promittendo, ibi: Dixit autem Saul. Circa primũm dicitur. Poſt diem autem in ſpiri. Grauius quã antè propter odium contra Dauid cõceptum. d ℂEt prophetabat. Hîc non accipitur prophetia propriè, ſed tantum denominatiuè: q̃a aliena tanq̃ arreptitius loquebatur. e ℂPutans q configere, id eſt perforare lancea, ſic q tranſiret vſq́; ad parietem. f ℂEt de Saul. prius enim receſſerat ab eo rediens ad domum patris vt dictum fuit ca. præce. & nunc iterum rediijt ad patrem, oſtẽdens periculum in quo fuerat. ſed Saul reuocauit eum fingens q non feciſſet ex propoſito, nec ex odio: ſed neſciens quid faceret agitatus à dæmonio. g ℂEt fecit eum. tri. Non propter honorem ſuum, ſed vt egrediens ad belli pericula occideretur. ſed dominus iſtud conuertit in bonũ ipſius Dauid, vt patet ex litera ſequenti. h ℂDixitque. Hîc conſequẽter ponitur effectus malitiæ Saul, filias ſuas Dauid promittendo. & primò primam, ſecundò ſecũdam, ibi: Dilexit autem Michol, Circa primum dicitur: i ℂEcce filia mea maior. q. d. volo te honorare dãdo tibi primogenitam. malitioſè cogitans, vt ad conſequendum hoc matrimonium Dauid audacius

Diuiſio

†deſiderat rex dotem

Quid ei ſupeſt niſi ſolũ regnum? a
Nõ rectis ergo oculis Saul aſpici b
ebat † Dauid à die illa & deinceps.
Poſt diẽ aũt alterã inuaſit ſpirit⁹ c
a ℂId eſt Iudæos. b ℂ. i. more arreptiorum aliena. referebat.
dei mal⁹ Saũl, & pphetabat in d
a ℂChriſtus. b ℂEuangelica dulcedine.
medio dom⁹ ſuę. Dauid aũt pſal
a ℂCœpit Ieſus facere & docere.
a lebat manu ſua ſicut p ſingulos
dies Tenebatq́; Saul lãceã, & mi
ſit eã, putans q configere poſſet e
Dauid cũ pariete. Et declinauit f
Dauid à facie eius ſecundò: Et timuit
Saul * Dauid, eò q eſſet dominus
cum eo, & à ſe receſſiſſet.
Amouit ergo eum Saul à ſe, & fe g
cit eum tribunum ſuper mille ui
a ℂIn pugnam primus more regio.
ros. Et egrediebatur & ingrediebatur
in conſpectu populi. In omnib⁹
quoq́; uiis ſuis Dauid prudẽter
agebat, & dñs erat cum eo.
Vidit ita q́; Saul q prudẽs eſſet
nimis, | & † cœpit cauere eũ. Oĩs
aũt Iſraël & Iuda diligebat Da
uid. Ipſe aũt ingrediebať & egre
diebať ante eos. Dixitq́; Saul ad h
Dauid: Ecce filia mea maior Me i
rob, ipſam dabo tibi uxorẽ, tan
tũmõ eſto uir fortis, & pliare bel
la dñi. Saul aũt reputabat dicẽs:
nõ ſit man⁹ mea ĩ eũ, ſed ſit ſup eũ
man⁹ Philiſthinorũ. Ait aũt Da
uid ad Saul: Quis ego ſum, aut q̃ k
a ℂLateniter dignũ ſe inſinuat.
eſt uita mea, aut cognatio patris
mei Iſraël, ut fiã gener regis? Fa
ctũ eſt aũt tẽpus cũ deberet dari l
Merob filia Saul * Dauid, data m
eſt Hadrieli Molathitę uxor. Di n
lexit aũt Dauid Michol filia Sa
ul altera. Et nũtiatum eſt Saul, &
b placuit ei. Dixitq́; Saul: Dabo eã o
illi, ut fiat ei in ſcandalũ, & ſit ſup
eũ manus Philiſthinorũ. Dixitq́;
a ℂVna eſt res q gigantem proſtrauit. altera ſi centum præputia Allophilorum deferret.
Saul ad Dauid: In duâbus rebus p
gener meus eris hodie. Et man q
dauit Saul ſeruis ſuis: Loquimini
ad Dauid clam me dicentes. Ec
ce places regi, & omnes ſerui eius
diligunt te. Nũc ergo eſto gener
regis. Et locuti ſunt ſerui Saul in
auribus Dauid omnia uerba hęc.
Et ait Dauid: Nũ parũ uobis ui
detur generũ eſſe regis? Ego aũt r
ſum uir pauper, & tenuis. Et re
nũtiauerũt ſerui Saul dicẽtes: Hu
iuſcemodi uerba locutus eſt Da
uid. Dixit aũt Saul: Sic loquimi
ni ad Dauid: † Nõ habet rex ſpon s

uid audacius ſe periculis exponeret, & ſic periret. ſicut patet in litera. k ℂQuis ego ſum aut quę eſt vita mea. Hoc dixit Dauid non renuens matrimonium, ſed vt magnificaret ipſius Saulis beneficium. vnde ſubditur: l ℂFactum eſt autem tem. vt Dauid eius amplexibus frueretur. m ℂData eſt Hadrieli. Et ſic apparuit non ſolum inuidia Saul, ſed etiam eius falſitas, non implendo promiſſum: maximè cũ Dauid iam hoc meruiſſet ante in occiſiõe Goliath, vt patuit ex ſupradictis. n ℂDilexit autem. Hîc deſcribitur promiſſio ſecundę, quę etiam data fuit Dauid malitioſè, vt patet ex ſequentibus, cùm dicitur: o ℂDabo &c. i. in occaſionem ruendi gladijs Philiſthinorum. Scandalum enim propriè ſignificat impactionem pedis ad lapidẽ, vel aliquid huiuſmodi q facit hominem ruere. p ℂIn duabus &c. In aliquibus libris additur rebus, ſed non eſt in Hebræo, nec eſt de textu. Vnde hîc eſt ſenſus ſecundum Hebræos. In duabus filiabus meis eris gener me⁹: quia in prima fuiſti gener meus q̃tum ad ſponſalia, & in ſecunda eris gener meus quantùm ad ſponſalia & matrimoniũ ſequens. q. d. vtrunq́; cedit tibi ad honorem: & ideo debes te magis opponere aduerſarijs meis. q ℂLoquimini ad. Hoc dixit vt Dauid magis crederet Saulem honorem eius quærere, & non mortem. r ℂEgo autem ſum vir pauper. q. d. non habeo vnde poſſem regi conuenientia dona dare, quę antiquitus fiebant in matrimonijs Hebræorum, ſicut patet Gene. xxiiij. quia ſeruus Abrahę in matrimonio Rebeccę patri & matri ei⁹ obtulit munera. & ideo ad hoc reſpondit Saul dicens. s ℂNon habet rex ſpon. hoc eſt dona pretioſa auri vel argẽti, q̃ ſolent regibus dari q̃ñ filias ſuas dant ſpõſis. Niſi tantum

G

H

Moraliter

*Per quę intelliguntur veſtes & arma virtutum & gratiæ. Secundum enim ſenſum literalem ly vſq́;, tenetur hic incluſiuè. Hæc autem arma dat Chriſtus ſuis militibus, nõ ſolum ad ornandum, ſed etiam ad fortiter dæmones impugnandum. Sed quoniam quos Chriſtus diligit diabol⁹ fortius odit, ideo ſicut incitauit Saulem ad odiendum Dauid ſicut dicitur in textu: Non rectis ergo ocu. Saul in ſpecie. Dauid. Sic diabolus potẽtes huius ſeculi ſtudet incitare ad odiũ amicorum Chriſti, & non ſolum ad odiendum in corde, ſed etiam ad perſequendum in opere: in cuius figura Saul voluit Dauid cum lancea perforare. Et quando diabolus videt, q aperta perſecutio contra Chriſti amicos non valet, ad perſecutionẽ malitioſam contra eos concitandam ſub ſpecie boni ſtudet, quod ſignificatur per hoc quòd Saul filiam ſuam Merob promiſit dare Dauid dicens: i ℂEcce filia mea maior Merob, ipſam dabo tibi vxorem, tantummodo eſto vir fortis & pręliare bella domini. Saul autem reputabat dicens. Quod faciebat ad hoc, quòd Dauid gladio Philiſthinorũ moreretur. Et ſicut deo diſponente Dauid fuit ſaluatus, & Saul in manibus Philiſthinorum cecidit & ab eis lætaliter vulneratus; Sic ex diuina ordinatione frequenter contingit, quòd illi qui machinantur malum innocentibus, capiuntur in ſuis machinationibus. Pſal. ix. c. In laqueo iſto quem abſconderunt, comprehenſus eſt pes eorum.

*ipſi

a ☙Percuſſit &c. & attulit. Sic
A Chriſt⁹ pri⁹ i gẽtib⁹ clarificat⁹ eſt, ꝙ
ſynagogã ſibi copularet. & pri⁹ i gẽ
Ro. II. tib⁹ imũditiã reſecuit. Cũ eñ plenitu
do gẽtiũ intrauerit, tũc oĩs Iſrl' ſaluus
fiet.

GLOS. ORDI.

CAP. XIX.

LOcut⁹ ẽ &c. Seqt: b ☙In agro &c. Quo cõſiliãdi cã Saul venire conſueuerat, vbi occidi Dauid condictum fuerat.

Nicola. de Lyra. ☞ Miſit er

a ☙Niſi tm̃. Hoc autem petijt Saul duplici rõne. Vna eſt qa p illas partes amputatas & ſibi apportatas cert⁹ erat Saul, ꝙ illi iterfecti nõ erãt de filijs Iſrl' q ſũt circũciſi. Alia rõ fuit, qa Philiſthæi horrebãt circũciſionẽ tãꝗ mortẽ, & iõ p hoc cõciperẽt ma ius odiũ cõtra Dauid ,ppt tale oppro briũ illatũ eis p ipm: & ſic magis mo uerẽt ad interficiẽdũ Dauid, qđ itẽ debat Saul. b ☙Placuit. Tũ qa Mi chol diligebat: Tũ qa Philiſthços ido lolatras odiebat. cætera patẽt vſque ibi: c ☙Et Saul. Tũ qa iã erat ge ner regis, & p cõſequẽs de maiorib⁹ i regno. Tũ qa Michol filia regis eũ di ligebat, & Ionathas fili⁹ eius erat ipſi Dauid cõfœderat⁹, vt patet ex p̃dictis. ☙In. c. xviij. vbi dr̃ i po. Et decliauit â facie ei⁹ ſcđ'ò. pri⁹ eñ receſſerat ab eo rediens ad domũ p̃ris, vt dictum fuerat capitulo præcedenti.

ADDITIO.

Ad ỳitatẽ lr̃ę habẽdã ſufficit, ꝙ Saul
B tẽtauit pcutere Dauid bis i eadem die ſeu tpe, & i q̃libet vice Dauid declina uit, & ſic debet intelligi illud: Declina uit Dauid ſcđ'ò. i. nõ ſolũ declinauit ictũ ſeu pcuſſiõem ſemel, ſed etiã bis. nã i Hebræo in hoc loco habetur. De cliauit Dauid â facie ei⁹ duab⁹ vicib⁹.

REPLICA. In capi. xviij. cir ca illud qđ dr̃: Decliauit Dauid â facie Saul ſcđ'ò, vult Bur. ꝙ eadẽ die Saul nitebat̃ bis pcutere Dauid, ſed hoc
†Heb. p̃ ob iecit ſe peri culo mortis nõ videt̃ ỳiſil'e, quia ſemel declinans nõ legit̃ redijſſe niſi reuocat⁹, vt pa tet hĩc & c. xix. etiã de bãnitiõe & ty rãnide Saul nõ ẽ magna vis cũ res ſit ſatis apparẽs.

NI. DE LY.

CAP. XIX.

LOcutus eſt. Videns Saul, ꝙ nõ poterat occidere Da uid p malitiã occultã, vt pa tet ex p̃dictis, pceſſit ad pſecutionem ei⁹ manifeſtã iuidia ipſũ ſtimulãte, eõ ꝙ fortuna Dauid creſcebat quotidie. Et more malefactorũ, pſecutus eſt eũ ordinatẽ, primô ipſũ inuadẽdo, ſcđ'ò de regno banniendo. c. xxj. tertiò ban
Diuiſio nitũ inſequẽdo. c. xxiij. & quartô ipſũ exulando. c. xxvij. Pria i duas, qa priò Saul inuaſit Dauid pſonalit̃. ſcđ'ò Io nathã filiũ ſuũ ,ppter ipm. c. xx. Circa primũ ſic proceditur, qa priò de cõſi lio Ionathæ Dauid abſcõdit̃. ſcđ'ò in grãm Saulis ad horam recipit̃, ibi: Lo cutus eſt ergo. tertiò â Saule perſona liter inuadit̃, ibi: Motum eſt autẽ. q̃r tò vxori induſtria â morte eripitur: ibi: Miſit ergo. qntò malitia Saul' di uinis laudibus impeditur, ibi: Nũtia tum eſt autem

a ☙Capita ſecundum quoſdam, quia præputium vocatur ſummitas rei.

ſalia neceſſe, niſi tantùm centum præp̃utia a
Philiſthinorum, ut fiat ultio de inimicis re
gis. Porrò Saul cogitabat †tradere Dauid
in manus Philiſthinorum. Cumꝗ renunti
aſſent ſerui eius Dauid uerba quæ dixerat
Saul, placuit ſermo in oculis Dauid, ut fie b
ret gener regis. Et poſt dies paucos ſurgens
a Dauid, abiit cũ uiris qui ſub eo erant, & per
cuſsit ex Philiſthiim ducentos uiros, & attu
lit præputia eorum, & †annumerauit ea re
gi ut eſſet gener eius. Dedit itaque Saul ei
a ☙Synagogam.
Michöl filiam ſuam uxorem. Et uidit Saul
& intellexit, quòd dominus eſſet cũ Dauid.
Michol autem filia Saul, diligebat eum. Et
Saul magis cœpit timere Dauid. Factusꝗ c
eſt Saul inimicus Dauid, cunctis diebus. Et
egreſsi ſunt principes Philiſthinorum. A
principio autem egreſsionis eorũ, †pruden
tius ſe gerebat Dauid quàm omnes ſerui
Saul. Et celebre factũ eſt nomẽ eius nimis.

Cap. XIX.

LOcutus eſt autem Saul ad d
Ionathan filium ſuum, &
ad om̃es ſeruos ſuos, ut oc
ciderent Dauid. Porrò Io
nathas filius Saul, diligebat
Dauid ualde. Et indicauit
Ionathas Dauid, dicẽs: Quærit Saul pater f
meus occidere te: Quapropter obſerua te
quæſo mane, & manebis clam, & abſcõde
ris. Ego autẽ egrediẽs, ſtabo iuxta patrem g
b meũ in agro, ubicũꝗ fuerit: & ego loquar
de te ad patrẽ meum, & quodcunꝗ uidero
nũtiabo tibi. Locutus eſt ergo Ionathas de h
Dauid bona, ad Saul patrẽ ſuum: Dixitꝗ
ad eum: Ne pecces rex in ſeruum tuum Da i
uid, quia non peccauit tibi, & opera eius bo
na ſunt tibi ualde. †Et poſuit animã ſuã in
manu ſua, & percuſsit Philiſthęum, & fecit
dñs ſalutẽ magnã uniuerſo Iſraëli. Vidiſti, k
& lætatus es. Quare ergo peccas in ſangui l
ne innoxio, interficiẽs Dauid, qui eſt abſq;
culpa? Quod cùm audiſſet Saul, placatus m
uoce Ionathæ, iurauit: Viuit dñs, quia non n o
occidetur. Vocauit itaꝗ Ionathas Dauid,
& indicauit ei omnia uerba hęc: Et introdu p
xit Ionathas Dauid ad Saul, & fuit ante e
um, ſicut erat heri & nudiuſtertius. Motum q
eſt autem rurſum bellum. Et egreſſus Da r
uid, pugnauit aduerſum Philiſthiim. Per
cuſsitꝗ eos plaga magna, & fugerunt à fa
cie eius. Et factus eſt ſpiritus domini malus s
in Saul. Sedebat autem in domo ſua, & te
nebat lanceam. Porrò Dauid pſallebat ma
nu ſua. Niſusꝗ eſt Saul cõfigere lancea Da t
uid in pariete. Et declinauit Dauid à facie
Saul. Lancea autem caſſo uulnere perlata
eſt in parietẽ. Et Dauid fugit, & ſaluatus eſt

tum eſt aũt. Prima pars patet ex p̃ C
dictis vſq; ibi: g ☙Ego autem egredij. Ad hoc enim fuit Dauid abſcõditus de cõſilio Ionathę, vt ex plorarct volũtatẽ p̃ris de receptio ne Dauid in gratiam, vt ſic poſſet i curia abſq; periculo ſtare. Expe ctauit aũt Ionathas loq de hac ma teria p̃ri ſuo, quouſq; eſſet in agro vbi ire cõſueuerat cã ſpaciandi, vt tũc i loco recreatiõis magis acqeſce ret ỳbis ſuis. h ☙Locu. eſt. Hĩc cõſeqnt̃ ponit̃ recõciliatio ipſi⁹ Da uid cũ Saul p Ionathã ipm muliplr̃ cõmẽdãtẽ. Et priò de ĩnocẽtię puri tate, cũ dr̃: Ne pecces rex i ſer. tuum Dauid, qa nõ pec. tbi. ſcđ'ò, de ỳ tuoſo ope, cũ dr̃: Et opa ei⁹ bo. ſũt valde. tertiò de aniolitate, cũ dr̃: Et poſuit ani. ſuã i ma ſua. i. expoſuit vitã ſuã piculo q̃tũ appebat hũa no iudicio: qa inermis iuit ad p̃liã dũ cũ Philiſthęo, vt patet ex ſupra dictis. c. xvij. q̃rtò de reipublicę v tilitate, cũ dr̃: Et fecit dñs ſalutẽ ma. vni. Iſrl̃i. & ſubdit̃. k ☙Vidiſti. q. d. nõ p̃nt iſta negari. l ☙Et lę. q. d. ex quo dedit tibi lętitiæ materiã nõ debes q̃rere mortẽ ſuã. m ☙Qđ cũ. ſ. ad horã. n ☙Iurauit. Vt da ret Dauid maiorem ſecuritatem. o ☙Viuit. i. p viuẽtẽ deũ. p ☙Et intro. credẽs qđ ipm ſtabilit̃ i gra tiã recepiſſet. q ☙Motũ. Hĩc cõſe
D quẽter Dauid â Saule rurſũ ipetit̃. Habit⁹ eñ iclinat p modũ naturæ. Saul aũt erat habituat⁹ i odio con tra Dauid. & iõ licet recepiſſet eũ in grãm ad p̃ces Ionathæ filij ſui, habi ta tñ occaſione, licet irrationabili re dijt ad ei⁹ pſecutionẽ, q̃ qdẽ occa ſio fuit victoria Dauid de nouo ha bita cõtra Philiſthęos. q̃ notat̃ cum dr̃: r ☙Et egreſ. De q̃ Saul torq̃bat̃ inuidia, q̃uis deberet gaudere. ideo ſubdit̃: s ☙Et fa. Quia creſcẽte eius malitia dabat̃ dęmoni maior pote ſtas i pſona ſua. t ☙Niſusq; eſt Saul confi. Ex odio inueterato.

☞ Miſit er

Moralit̃. d ☙Locutus eſt. Ille qui machinatur occultè ad mortẽ innocentis, & videt ꝙ nõ ,pficit, qa de⁹ innocentem ,ptegit, ad ipſũ oc cidẽdũ manifeſtè ſi põt ſe cõuertit. & hoc figuratur per Saul q dixit. e ☙Ad Iona. Per hoc autem ꝙ Ionathas inſinuauit Dauid dicens: f ☙Quærit Saul. ſignificatur, ꝙ Chriſtus frequenter p̃munit ſuos fideles vt caueant inſidias crudeles. Et ſimiliter per hoc qđ Ionathas p ſuaſit Sauli contrarium, dicens. i ☙Ne pec. ſignificatur qđ in ſtinctus diuini retrahentes impios â malo, non deficiunt eis q̃diu ſũt in vita præſenti, quamuis deus ſciat eos vitam in malo finire: tamen ali quãdo ad tempus retrahuntur. & hoc ſignificatur per hoc qđ ſubdi tur Saulis reſpõſio: o ☙Viuit dñs. Tñ poſtea conatus eſt multi pliciter p ſe & ſuos ſatellites ipm oc cidere vt patet in textu. Per hoc e tiam apparet dei miſericordia retra hens peccatores â malo, & hoim malitia, q contempta tali retractiõe. citò reuertuntur ad vitia conſueta.

m ✻Tulit autem

†mori face re Dauidem p manus

†plenè tra didit vel cõ pleuit. i. tot dedit q̃t pe tierat Saul

Diuiſio

† vel pſpe ratus eſt Da uid p̃ oib⁹ ſeruis

Moraliter

– caſſo vul nere

a ¶ Miſit ergo. Hoc nõ ad crucem Chriſti,ſed ad paſſionem ptinet.Crucifixus eñ Chriſt⁹ & mortu⁹ eſt,& ſepultus.Erat aũt illa ſepultura tãq̃ domus:ad quã cuſtodiẽdam miſit regnũ Iudęorũ,quando ad ſepulchrum dñi cuſtodes adhibiti ſũt.Quia cuſtodita eſt domus,vt Dauid interficeret (quia Chriſtus nõ in ſepulchro,ſed in cruce eſt interfectus) refertur ad corpus ei⁹. Chriſti eñ nomẽ tollere eſt Chriſtũ interficere.nõ eñ crederet in Chriſtum, ſi cuſtodũ p̃ualeret mendacium.q dixerũt, nobis dormientibus venerunt diſcipuli ei⁹,& abſtulerũt eũ.Sed neq̧ Saul potuit interficere Dauid,nec regnã Iudæorũ tollere memoriã Chriſti. Qui autem de v̓tute Saul.i. de regno Iudęorũ in Chriſtũ p̃ſumpſerũt,offẽderũt in lapidem offenſionis, tanq̃ in ſtatuam,& eis hœdus viſus eſt agnus: qa in q̃ pẽtm̃ nõ inuenerũt,q̃ſi peccatorem perſequuntur. b ¶ Pellem. Inde puluillus conſutus fuit,qui intonſis pilis caput inuoluti hominis in lecto mentiretur. c ¶ In Ramatha. Ciuitas Saulis eſt in tribu Beniamin ĩ ſexto miliario ab Helia ad ſeptẽtrionalem plagam contra Bethel.alia Ramatha eſt in tribu Aſer. Bene conueniũt hęc nomina rebus geſtis ipſis,qa prophetarum dicta & celſitudinẽ hñt ſcię & venuſtatem eloquentię. d ¶ Miſit ter. &c. Abijt.Ra.Saul.quoq̧ & nũtij eius Iudęos ſignificant.q dũ aduerſari Chriſto cupiunt, habent in ore ſacrã legis & prophetarum ad Chriſti teſtimoniũ,& cũ eccleſia quaſi cũ ꝓphetis de ſcripturis diſputãt,ſicut illi cũ ꝓphetis ꝓphetabãt. e ¶ Prophetauit. Iſti prophetæ religioſi viri erant, dicti Nazareni:qui non bibebant vinum,& vacabant ſemper canentes hymnos & pſal. f ¶ Nudus. Et Iudei fide atq̧ ſacerdotio & regno nudati, legem & prophetas in ore habent. g ¶ Num & Saul. Prouerbiũ dicitur qđ in ore loquentium ſæpe verſatur. Mira eñ res videbat̃, hominẽ tã ꝓphanum ꝓphetare. Et nos cũ iſcios videm⁹ docere,rectè dicimus: Num & Saul inter prophetas? ¶ Ra. Magna quæſtio hîc oritur,cùm in præcedentibus legatur:& non vidit Samuel Saulem vſq̧ in diem mortis ſuæ: quõ hîc prophetataſſe coram Samuele dicatur. Quod Hebræi duobus modis ſoluunt: quia.ſ. abſcondit ſe Samuel ne videretur ab eo. Vel non vidit eũ, ſ. indutũ habitu regio ꝓut indutus erat,qñ dictum eſt: nõ vidit eũ vſq̧ in diem mortis ſuę: & ſic nõ vidit eum indutũ.ſ.regio habitu. Se verò expoliaſſe nõ oib⁹ veſtimentis,ſed regalib⁹ tm̃ intelligendũ eſt. ¶ Rab. Item quæritur quõ qui miſſi erant ad hominem tenẽdũ,& ad Necẽ ducẽdũ,ꝓphetalis ſpiritus pticipes eſſe meruerunt? & ſimiliter ipſe Saul quærens ſanguinem innocentem? Sed & Baalam prophetauit, & multi dicent in illa die: Dñe dñe

*ipſi

Matt.29.c.

Ro.9.g.

F

† vel ſocietatem

† ſtãtem & docẽrẽ eos vl̓ p̃ſidẽtẽq̧ illis

Quæſtio

Num.22.

Matt.7.c

† cecidit.i. orabat cum eis ipſiſq̧ cadentib⁹ ad terrã cadebat & ipſe

a ¶ Regnum Iudæorum. b ¶ Milites qui cuſtodirent ſepulcrum.

a nocte illa. Miſit ergo Saul † ſatellites ſuos in domum Dauid,ut cuſtodirẽt eum, a

a ¶ Sepulcrum. b ¶ Chriſti.

a ¶ Id eſt memoria eius & fides de cordibus hominum auferretur.

& interficeretur mane. Quod cùm annuntiaſſet *Dauid Michol uxor ſua, dicẽs, Niſi ſaluaueris te nocte hac,cras morieris,depoſuit eum per feneſtram. b

a ¶ Quoniam domus circundata erat cuſtodibus.

Porrò ille abiit & aufugit, atq; ſaluatus eſt.

¶ Lapidem offenſionis

Tulit autem Michol ſtatuam, & poſuit eam ſuper lectum, c

a ¶ Quia Iudæis hædus viſus eſt agnus.

b & † pellem piloſam caprarum poſuit ad caput eius, & operuit eam ueſtimentis. d

a ¶ Miniſtros qui parent imperanti.

Miſit autem Saul apparitores qui raperent Dauid. Et reſponſum eſt,quòd ęgrotaret. Rurſumq̧ miſit Saul nuntios, ut uiderent Dauid, dicens: Afferte eum ad me in lecto,ut occidatur. Cumq̧ ueniſſent nuntij,inuentum eſt ſimulacrum ſuper lectum, & pelles caprarum ad caput eius. Dixitq̧ Saul ad Michol: Quare ſic illuſiſti mihi,& dimiſiſti inimicum meum ut † fugeres? Et reſpondit Michol ad Saul,Quia ipſe locutus eſt mihi:Dimitte me, alioquin interficiam te. e Dauid autem fugiẽs

c ſaluatus eſt. Et uenit ad Samuel in Ramatha,& nuntiauit ei omnia quæ fecerat ſibi Saul. Et abierunt ipſe & Samuel, & morati ſunt in Naioth. Nũtiatum eſt f autem Sauli à dicentibus: Ecce Dauid in

a ¶ Locus eſt in Ramatha vbi ſedit Dauid.
¶ Pulchritudo: b ¶ Excelſum.

Naioth in Ramatha. Miſit ergo Saul li- g
ctores ut raperent Dauid. Qui cùm ui- h

a ¶ Qui illo tempore prophetabant.

diſſent † Cuneum prophetãrũ uaticinantium, & Samuelem † ſtantem ſuper eos, i
factus eſt etiam ſpiriritus domini in illis, k
& prophetare cœperunt etiam ipſi. l
Quod cùm nuntiatum eſſet Sauli,miſit
d & alios nuntios. Prophetauerũt autem & illi. Et rurſum Saul miſit tertios nuntios,qui & ipſi prophetauerũt. Abiit etiã ipſe in Ramatha,& uenit uſque ad ciſternam magnam quæ eſt in Socho, & interrogauit,& dixit: In quo loco ſunt Samuel & Dauid? Dictumq̧ eſt ei: Ecce in Naioth ſunt in Ramatha. Et abiit in Naioth in Ramatha. Et factus eſt etiam ſuper eum ſpiritus domini,& ambulabat ingrediens,& prophetabat uſque dum
e ueniret in Naioth in Ramatha. Et expo- m
liauit etiam ipſe ſe ueſtimẽtis ſuis,& pro

¶ Abſcondito.

f phetauit cum cæteris coram Samuele,
& † cecinit nudus tota die illa & nocte. n
g Vnde & exiuit prouerbium, † Num & o p
Saul inter prophetas?

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Miſit er. Hîc cõſeq̃nter Dauid vxoris induſtria de picujo liberat̃. Vidẽs eñ Saul,qđ Dauid ictũ ei⁹ declinauerat & fugerat, miſit poſt eũ vt caperet̃ & occideret̃.ſed ꝑ ei⁹ vxorẽ eripit̃: qđ notat̃ cũ dr̃: b ¶ Qđ cũ.per hoc eñ ꝙ à Dauid audierãt, qđ Saul eũ cõfigere voluerat,& cõſeq̃nter viderat hoĩes armatos poſt Dauid miſſos,& cõiecturauit qđ mortẽ ei⁹ q̃rebant. Vl̓ fortè aliq̄s de famul̃ Saul ad hoc miſſus,ſecretũ apuit ipſi Michol, vt Dauid ꝑ eã ſaluaret̃,q erat accept⁹, maxiè ĩ cõſpectu famulorũ Saul,vt dr̃ ĩ ca.pce. c ¶ Tulit aũt.ad repręſentãdũ corp⁹ Dauid. d ¶ Et pel.ad repręſẽtãdũ ei⁹ capillos,vt ſic q̃rẽtes mortẽ Dauid deluderet,& interĩ Dauid fugeret qa primi nũtij à Saule miſſi habebãt ĩ mãdatis,vt ipſũ vſq̧ mane cuſtodirẽt:& tũc occideret̃ cũ de lecto ſurrexiſſet,qa turpe erat occidere hoiem in loco iacẽtem. Cætera patent vſq̧ ibi: e ¶ Dimitte me. In hoc mẽtita fuit qa ad p̃ſuaſiõem eius Dauid fugit, vt patet ex p̃dictis.tñ hoc dixit timore patris,iſtud tñ mendaciũ fuit officioſum. f ¶ Nũtiatũ. Hîc cõſequẽter ponit̃ fruſtratio conatus Saulis p̃ſeq̃ntis Dauid ꝑ diuinas laudes. Saul ãt miſit nũcios ad interficiendum Dauid poſtq̧ ſic euaſerat,& hoc oñdit̃ cùm dicitur: g ¶ Miſit ergo.occiſores q hñt officiũ puniendi malefactores.& dicunt̃ à lito tas,qđ idẽ eſt qđ ſacrificare, tñ interponit̃ c litera. Sed fruſtrata fuit intẽtio Saul, per hoc quod ſubditur: h ¶ Qui cũ.i.ſocietatẽ religioſorũ deũ laudãtiũ,put. ẽ.dictũ fuit.x.c. i ¶ Et ſa.i.p̃ſidẽtẽ eis. k ¶ Factus eſt.i. deuotionis. l ¶ Et ꝓphe.i.deũ laudare, omittẽtes p̃ſeq̄ Dauid. Siſr hr̃ Io.vij.g. de miniſtris miſſis ad capiẽdũ Ieſũ, q cũ audiſſẽt eũ p̃dicarẽ,cõuerſi fuerunt ꝑ deuotionẽ ad ipm: & reuerſi ſũt dicẽtes: Nũq̧ ſic locut⁹ eſt hõ, excuſãtes ſe de eius captiõe. Et eodẽ mõ dicẽdũ de ſcđis nũtijs,& tertijs à Saule miſſis & etiã de ipo Saule,q deſiderio occidẽdi Dauid fuit ĩ ꝓpria p̃ſona, vt dicitur ĩ litera & patet vſq̧ ibi: m ¶ Et ex. nõ ꝙ remaneret nudus,ſed qa depoſuit iſignia regalia q̃ erãt exteri⁹,vt acciperet veſtes ſiſes à religioſis laudantib⁹ deũ. Sicut Dauid rex veſtitus ephod lineo añ arcã ꝓcedebat cãtãs in organis laudes diuinas,vt hr̃. ij. Reg. vj.d. ꝓpẽ qđ deſpexit eũ Michol dicẽs: Quod glorioſ⁹ fuit hodie rex Iſrl̓ diſcooperiẽs ſe,qa inſignia regalia depoſuerat.i deo ſubdit̃.ibi: Et nudatus eſt,q̃ſi ſi nudet̃ vnus de ſcurris,& eodẽ mõ dicit̃ hîc de Saule. n ¶ Et cecinit. qa depoſuerat inſignia regalia,vt p̃dictũ eſt. o ¶ Vnde &c.i.v̓bũ cõe. p ¶ Num &c. Hoc exponit̃ aliť q̃ ſuprà.x.c.qa hîc accipit̃ de eo,ĩ q̃ apparet aliqua deuotio ad horam ex inſperato,ſicut cũ aliq̄s vitę diſſolutæ oñdit aliquod ſignum deuotionis, dicit̃ mõ Bernardus factus eſt monachus: Ita tunc dicebat̃ de talib⁹: Num &c. q.d. iſta deuotio trãſitoria eſt & ad horam,non firma.

G

† nuntios

† pãnũ caprarũ.i.puluinar è lana aut pilis caprarũ & infrà

† ſaluaret

H

Moraliter

* c ¶ Tulit autẽ. Per Michol verò Dauid vxorẽ q̃ cautè ſaluauit ei⁹ vitã, ſignificat̃ hominis ſapiẽtia, de q̃ dicit̃ Sap.viij.a Hãc q̃ſiui mihi ſpõſam aſſumere.& ipa liberat habentẽ ipſã,ſicut de ipſa dr̃ Sap.x,b. Hęc liberauit iuſtũ.

† r.q.c. multi &c. ꝓphetauit.

A
Matt.7.c.
†De pœ.di.2.c.fugerat autem.& c. ſi enim.

☞ Dn̄e dn̄e nōne in noīe tuo prophetauimus &c. Quib⁹ dicet: Nō noui vos vnq̄;, diſcedite à me q operamini iniq̄tatē. Nō eſt ergo mirū hoiem reprobū trāſitoriè ꝓphetaſſe. Myſticè autē Saul & nūtij ei⁹ ſignificāt hęreticos, q hn̄t aliquid ſpūaliū donorū, ſicut teſtamēta legis & euāgelij, & baptiſma. Qd' cū ad eccleſiā veniūt, nō eſt in eis violandū, aut q̄ſi nō habeant tradendū: ſed optet eos cognoſcere vnitatē in vīculo pacis, ſine qua quicqd habēt q̄uis ſit ſāctū & venerādū, ipſi tn̄ tātò īdigniores ſūt, quātò illis donis non bene vſi ſunt.

† Cur autē abſcōderit mihi rē hāc mihi nō eſt cognitum. LXX. & cur abſcondet pr̄ meus à me rem hāc non eſt hoc.
† Vertim
† tāq; paſſ⁹ vnus eſt inter me & mortē, i. parū diſtat vt occidar qd' ad volūtatē patris tui attinet.
†recordādo recordatus fuerit mei vel mētionē de me fecerit.

GLO. ORDI. CAP. XX.

FVgit au. a ¶ Vno tm̄. gradum vocat parietē quo medio inter ſe & hoſtes per dom⁹ feneſtram euaſit, vbi erant obſidētes.

NI. DE LY. ☞ CAP. XX.

FVgit autē. Hîc conſequēter deſcribit quō Saul ex odio Dauid filiū ꝓpriū iuaſit. Circa qd' ſciēdū, qd' poſtq̄; Saul receperat Dauid ī gratiā ad p̄ces Ionathę, vt dictū ē. c. xix. Ionathas à pr̄e receſſit ꝓ aliqbus negotijs, & ſic ignorabat quō pr̄ ſu⁹ poſtea Dauid īuaſerat, & mortē ei⁹ q̄ſierat: ꝓpē qd' Dauid venit ad Ionathā iſtā denūtiās ei, vt adhuc tētaret ſi Saul ſimpl'r diffinierat eū occidere, q a graue erat ei à Ionatha diſcedere, & graui⁹ mortē īcurrere. Igit̄
B
in hoc. c. ſic ꝓcedit, q a priò ponit ipſi⁹ Dauid petitio, ſcd'ò ipſi⁹ Ionathę cōceſſio ibi: Et ait Ionathas, tertiò cōceſſiōis executio, ibi: Et venerīt calēdę, q̄rtò Saul' indignatio, ibi: Iratus aūt Saul, q̄ntò Dauid & Ionathę lachrymabilis ſepatio, ibi: Cūq; illuxiſſet. Circa primū p̄mittit̄ q̄rimonia Dauid de Saule ipm̄ iiuſtè pſeq̄nte, vt ex r̄nſiōe Ionathę formet poſtea ſuam petitionem.

Diuiſio

b ¶ Nō mo. Hoc dixit Ionathas ignorās qd feciſſet pr̄ ſu⁹ poſt receſſū ſuū ab eo, vt dictū eſt, ꝓpē qꝓ Dauid poſtea dixit: c ¶ Quinim. Mod⁹ eſt iurādi acſi dicat: ꝑ deum viuētē. d ¶ Quia vno. i. modicū defecit, qd' pr̄ tu⁹ me nō interfecit. priò lāceā ꝓijciēdo, ſcd'ò ꝑ nūtios & ꝑ ſeipm̄ me ad mortē q̄rēdo, vt patet ex dictis. c. xix. Quo audito dixit Ionathas: e ¶ Qd' cūq;. Ad ſalutē tui & cōſeruationē, ex q̄ Dauid cōſeq̄nt̄ format ſuā petitionē dicēs: f ¶ Ecce. i. feſtū Neomenię, qd' fiebat apud Hebręos ī memoriā bn̄ficij diuini ī rerū cōſeruatiōe ſicut & ſabbathū celebrat̄ ꝓ bn̄ficio creatiōis. Trāſmutatio autē in iſtis corporib⁹ ſenſibilib⁹ multū ſequit̄ motū lunæ, & iō ī nouilunio fiebat feſtum p̄dictū. g ¶ Et ego. Quia illa die ratione ſolennitatis notabiles perſonę comedebant cū rege, inter quas Dauid ſedebat primus, eò qd' erat gener eius. h ¶ Dimitte ergo. Vt poſſis certitudinaliter experiri vel explorare intentionem finalē patris tui de me

†in tempore hoc cras die tertia hîc cras, de die tertio dicit.
† aperuero aurē tuam Hebraiſm⁹ & infrâ.
† addat
† Et non ſi adhuc me viuente & nō faceres mecū miſericordiā domini & non moriar

Cap. XX.

FVgit autem Dauid de Naioth quæ eſt in Ramatha, ueniensq; locutus eſt coram Ionatha. †Quid feci? quę eſt iniquitas mea, & quod peccatū meum in patrem tuum, quia a
quęrit animam meam? Qui dixi ei: Abſit, non b
morieris: neq; enim faciet pater meus quicquā grande uel paruum, niſi prius indicauerit mihi. †Hunc ergo celauit à me pater me⁹ ſermonem tantūmodo? Nequaquā enim erit iſtud. Et iurauit rurſum Dauid. Et ille ait: Scit profectò pater tuus, quia inueni gratiam in oculis tuis, & dicet: Neſciat hoc Ionathas, ne fortè triſtetur.
† Quinimo uiuit dominus & uiuit anima tua, c
a quia †uno tantū (ut ita dicā) gradu ego morsq; d
diuidimur. Et ait Ionathas ad Dauid: Quodcu e
que dixerit mihi anima tua faciam tibi. Dixit

a ¶ Calendas Iudæi celebrant hoſtiis, epulis, requie.

autem Dauid ad Ionathan: Eccè | calēdæ ſunt f

¶ Tanquam gener regis.

craſtino, & ego ex more ſedēre ſoleo iuxta re g
gem ad ueſcendum. Dimitte ergo me, ut abſ h

a ¶ Tribus enim diebus feſtiuitatem Neomeniæ agebant.

condar in agro uſq; ad ueſperam diēi tertiæ. Si i
†reſpiciens requiſierit me pater tuus, reſpondebis ei: Rogauit me Dauid ut iret celeriter in Bethlehem ciuitatem ſuam, quia †uictimæ ſolennes ibi ſunt uniuerſis contribulibus ſuis. Si k
dixerit, bene: pax erit ſeruo tuo. Si autem fuerit iratus, ſcito quia completa eſt malitia eius. Fac ergo miſericordiam in ſeruum tuum, quia fœdus domini me famulum tuum tecum inire feciſti. Si autem eſt aliqua iniquitas in me tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.
Et ait Ionathas: Abſit hoc à te. Neq; enim fieri l
poteſt, ut ſi certè cognouero completam eſſe patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi. Reſponditq; Dauid ad Ionathan: Quis re m
nuntiabit mihi, ſi quid fortè reſponderit tibi pater tuus durè? Et ait Ionathas ad Dauid: Veni, n

a ¶ De vrbe in agrum, egreſſi ſunt, vt ſecretius fœdus domini inirent id eſt iuramentum.

& egrediamur foras in agrum. Cumq; exiſſent ambo in agrum, ait Ionathas ad Dauid: Domine deus Iſraël ſi inueſtigauero ſentētiam patris mei †craſtino uel perendie, & aliquid boni fuerit ſuper Dauid, & non ſtatim miſero ad te, & †notum tibi fecero: Hæc faciat dominus Ionathan, & hæc †augeat. Si autem †perſeuauerit patris mei malitia aduerſum te, reuelabo aurem tuam, & dimittam te ut uadas in pace, & o

a ¶ Sublimet regnum tuum. ¶ Prius.

ſit dominus tecum ſicut fuit cum patre meo.
†Et ſi uixero, facias mihi miſericordiam domi p
ni. Si uerò mortuus fuero, nō auferas miſericordiam tuā à domo mea uſq; in ſempiternū. Aut q

de me, per modum qui ſequitur: C
i ¶ Si reſpi. Vtrū aūt ſic fecerit Dauid, vt hîc dicit̄, nō habetur ex textu, nec etiā cōtrariū. Dauid autē tunc loquebatur Ionathæ die immediatè p̄cedente calendas, vt patet in textu, & abſcōdendus erat ī agro die tertia pòſt, ita qd' duæ dies integræ & plus erāt intermedię vt patebit ex ſequentibus. Sortes autem Iudę & Beniamin erant cōiunctę, ita qd' citò poterat aliquis ire de vna ad aliam & redire; ꝓpē qd' Dauid tp̄e intermedio potuit ire in Bethlehē, & redire die determinata ad locū cōdictū inter ipm̄ & Ionathā. Si autē nō fecit ſic, fuit mēdaciū officioſū, de q̄ nō eſt neceſſariū excuſare Dauid & Ionathan. q a apoſtoli q fuerūt multò pfectiores nō excuſant̄ oīno à pc̄tō veniali. j. Ioh. j. d. Si dixerim⁹ q a pc̄tm̄ nō habem⁹, ipſi nos ſeducim⁹ &c. k ¶ Si dixe. i. ſignū eſt qd' nō q̄rit me occidere. cætera patent. l ¶ Et ait. Hîc ponitur ipſius Ionathę conceſſio ſcd'm formā petitionis Dauid, ꝓpter qd' reſpondit Dauid: m ¶ Quis re. Hoc dixit, q a ſibi difficile videbat̄, qd' fili⁹ regis veniret ad ipſum ī agro, q n alij comitarentur ipm̄, qd' poſſet cedere in periculum ipſius Dauid ad faciendum voluntatem regis. Et ſimiliter periculoſum ſibi videbat̄, qd' Ionathas renuntiaret Dauid ꝑ alium, eò qd' Dauid habebat oēs ſuſpectos ne accuſarent eum erga Saul pręter Ionathā. propter qd' Ionathas ei dixit: n ¶ Veni & egre. Vt oſtēderet ei locū vbi ſibi renūtiaret intētionē pr̄is ſui per ſeipſū mō inferi⁹ ſcripto. Interponitur tn̄ renouatio fœderis inter Ionathan & Dauid, cùm dicitur: p ¶ Et ſi vi. Quia Ionathas ꝓ certo tenebat Dauid regnaturū poſt Saul patrē ſuū, ſicut & factum eſt. q ¶ Aut ſi nō. Hoc nō eſt ī Heb. nec eſt de textu, ſed imediatè ſeq̄t̄: ✣ Qn̄ eradica

† ḡ.17.d.& infrà.26.c.
†i. primus dies menſis q Iudæis erat celebris & infrà.
† ſacrificiū annuum eſt ibi toti familiæ
D
Neq; enim fieri poteſt,

Moral'r. a ¶ Fugit au. Per hoc ꝙ Dauid ī pſecutiōe poſitus fugit ad Ionathā amicū ſuū fidelē, oñdēs ei anxietatē animi ſui: docemur in anguſtia poſiti recurrere ad eū, de cui⁹ amicitia & fidelitate nobis cōſtat, & eidē aperire: q a ꝑ hoc alleuiatur, ſicut apoſtema pl⁹ affligit quā diu clauſū remanet, q̄; poſt apertionē, ꝑ quā ſanies defluit & euacuat̄. Per hoc aūt qd' Ionathas dedit ei cōſiliū & auxiliū offenſa pr̄is ſui nō obſtāte, docemur dare conſiliū & auxiliū innocēti, nō obſtāte offēſa cuiuſcūq; pſonę. ¶ Alit̄ autē pōt dici, qd' ꝑ Ionathan qui columbę donum interpretatur, ſpiritusſanct⁹ qui ī columbę ſpecie apparuit in baptiſmo Chriſti ſignificatur, ad cuius auxiliū & cōſilium debemus recurrere in anguſtijs: & ipſe paratus eſt iuuare. q a proprium eſt diuinitatis ſuccurrere ī caſib⁹ deſperatis, in quo Dauid erat ſcd'm viam humanam. Per hoc etiam qd' Ionathas confortauit Dauid, p̄dicēs ei qd' eſſet pſecutionē Saulis euaſurus, & regnum Iſrl' adepturus, dicens: o ¶ Dimittam te vt vadas. Et ſequitur poſtea:

Moralitas
† placuerit patri meo vt adducat malum

F

ſidentes. a ℭEt re.Prolepſis eſt.i.anticipatio.hoc em̃ multò poſt E factũ eſt,cũ interfecto Saule,regnũ ad domũ Dauid tranſlatũ eſt;& q innocẽtẽ pſecuti ſunt diuinitꝰ mulctati ſũt.Tũc requiſiuit dñs de manu inimicorũ,quare,ſ.virũ ſanctũ afflixerunt.Tunc cogebãt rõ-nẽ reddere,qa oderãt eũ tãto tpe.Qꝺ de Abſalõ,& de Siba filio Bochri,de Saul,& de cæteris hoſtibus Dauid põt intelligi.Vl̃ reqſiuit do.Da.qꝺ non & ipſi cũ eo fœdus pacis inire voluerunt,cũ quo dñm eſſe viderunt.Hęc autem ſcriptura iõ,præoccupauit,vt qꝺ dixerat,qñ eradicauerit dominus inimicos Dauid.verũ eſſe comprobaret:qa.ſ.inimici Dauid eradicati ſunt de terra non ipſo Dauid ſe vlciſcente,ſed domino pro illo vindicante.b ℭEt addi.Ra.Vt à pditiõe inimicorũ Dauid oñderet ĩmunis,qa diligebat eũ ſcꝺm legẽ dei.Qui etſi mortẽ puentꝰ regnũ terrenũ cũ eo ſicut ſperabat habere nõ potuit,abſq; vlla dubitatione regni cæleſtis cõſortium cũ eo quẽ p virtutibꝰ diligebat cũ eſſet & ipẽ virtutũ accepit. c ℭNũqd.q.d. amas inimicũ meum aduerſans mihi,ĩq oſtendis adulterino te conceptũ concubitu. Nã legitimè F nati arctius amant patres.

Affer mi.

† Et auferat Dauid Ionathã de domo:& requirat. LXX. auferetur Ionathas à domo Dauid, & requirat

† de, te fiet mẽtio,deficiet.

† & tertio die deſcẽdes feſtinus

† inuenias

† citra

✱ obſecro

† peruerſæ ſub.matris, rebellionis, i.fili matris peruerſę & rebellus.Alij fili necq̃& peruerſę

ſi non fecero,quando eradicauerit dominus inimicos[a]
Dauid,unumquemq; de terra,auferat Dauid Iona-
than de domo ſua,& requirat dominus de manu ini-[b]
micorum Dauid.† Pepigit ergo Ionathas fœdꝰ cum
domo Dauid. Et requiſiuit dominus de manu ini-[c d]
a ℭId eſt valde iurare.
micorum Dauid. Et addidit Ionathas deierare Da-[e]
uid,eò quòd diligeret eum. Sicut em̃ animam ſuam,
ita diligebat eum.Dixitq; ad eum Ionathas:Cras ca-
lendæ ſunt,&† requireris.Requiretur enim ſeſsio tua
†uſq; perendie.Deſcendes ergo feſtinus,& uenies in[f]
ℭPridie calendarum.
locum ubi celandus es in die quando operari licet,&[g]
a ℭVidens deum,vel fortitudo dei.
ſedebis iuxta lapidem cui nomen eſt Ezel.Et ego tres[h]
ſagittas mittam iuxta eum,& iaciam quaſi exercens
me ad ſignum. Mittam quoque & puerum,dicens
ei:Vade &† affer mihi ſagittas. Si dixero puero ecce
ſagittæ† intra te ſunt,tolle eas,tu ueni ad me:qa pax
ℭRex Saul.
tibi eſt,& nihil eſt mali:uiuit dominus.Si autem ſic lo
cutus fuero puero:Ecce ſagittæ ultra te ſunt,uade in
pace,quia dimiſit te dominus.De uerbo autem quod[i]
locuti fuimus ego & tu,ſit dominus inter me & te uſ-[k]
que in ſempiternum. Abſconditus eſt ergo Dauid[l]
in agro,& uenerunt calendæ,& ſedit rex ad come-[m]
dẽdum panem.Cumq; ſediſſet rex ſuper cathedram
ſuam ſecundum conſuetudinem,quæ erat iuxta pa-
rietem,ſurrexit Ionathas,& ſedit Abner ex latere[n]
Saul:uacuusq; apparuit locus Dauid,& non eſt locu[o]
tus Saul quicquam in die illa.Cogitabat enim quòd[p]
fortè eueniſſet ei,ut non eſſet mundus,nec purifica-
tus.Cumq; illuxiſſet dies ſecunda poſt calendas,rur-
ſum apparuit uacuus locꝰ Dauid.Dixitq; Saul ad Io-
nathan filium ſuum:Cur non uenit filius Iſai nec he-[q]
ri nec hodie ad ueſcendũ?Et reſpondit Ionathas Sau
li:Rogauit me obnixè ut iret in Bethlehem,& ait:Di
mitte me ✱,quoniam ſacrificium † ſolenne eſt in ciui-
tate mea.Vnus de fratribus meis† accerſiuit me.Nũc
ergo ſi inueni gratiam in oculis tuis,uadam citò & ui
debo fratres meos. Ob hanc cauſam non uenit ad
menſam regis. Iratus autem Saul aduerſum Iona-[r]
ℭId eſt adulteræ.
than,dixit ei: Fili† mulieris ultrò uirum rapientis,[s]
nunquid ignoro quia diligis filium Iſai in confuſio-[t]
nem tuam,& in confuſionem ignominioſæ matris
tuæ?Omnibus enim diebus quibus filius Iſai uixerit[v]
ſuper terram,non ſtabilieris tu neque regnum tuum.
Itaq; iam nunc mitte,& adduc eum ad me,quia filius[x y]
mortis eſt.Reſpondens autem Ionathas Sauli patri[z]

† In pace

† familię noſtrę

† pcepit mihi ſub.vt illuc me cõferam

dicũt iimici Dauid,inquãtũ fuerũt inimici poſteritatis ſuę.e ℭEt ad G di.i.valde iurare:ita q nõ accipit hĩc p piurio,ſed p aſſertiõe iuramẽti.Cetera patẽt vſq; ibi:f ℭEt ve.in.qa dies calẽdarũ & craſtina erant feſtiuę.& ſic apparet quod ſuprà dictum eſt ſcilicet quòd abſconſio Dauid fuit ſtatuta die tertia à calendis. g ℭEt ſe.Id eſt ambulatiõis ſcꝺm Heb.qa ille lapiſ erat ſignũ directiuũ ambulãtiũ p viã.h ℭEt ego. hoc aũt ſignũ dedit Ionathas Dauid,qa neſciebat ſi poſſet venire ſolꝰ ad loqndũ cũ Dauid.vl̃ ſi veniret ſecretè,fortè poterãt aliq ſupuenire,ita q nõ eſſet tutũ ipſi Dauid apparere ne referret Sauli,& caperet.i ℭDe ver.i.de fœdere ĩter nos & poſteritates nr̃as. k ℭSit do.ſ.teſtis & reqſitor,qa nullꝰ aliꝰ ad hoc fuerat vocatꝰ,ad piculũ Dauid euitãdũ.l ℭAbſcõdi.ſ.tpe cõſtituto die tertio calẽdarũ,qa dubiũ erat ſi rex Dauid reqreret die calẽdarũ,vel expectaret vſq; ĩ craſtinũ,ſicut & fecit.m ℭEt ve.Hĩc cõſeqnt deſcribit pdictę cõceſſiõis executio,qa Ionathas explorauit ĩtẽtionẽ pr̃is de Dauid p modũ ĩter eos cõdictũ,& patet lr̃a ex pdictis,paucis exceptis.n ℭSurrexit.qñ em̃ erat ibi Dauid ſedebat iuxta regẽ,& poſtea Ionathas & poſt ipſũ Abner:& iõ abſẽte H Dauid nullꝰ erat ĩter Saul & Ionathã.Et qa nõ ẽ cõſuetũ, q filiꝰ regis ſedeat poſt pr̃em,ita q nullꝰ ſit ĩtermediꝰ,ideo ſurrexit Ionathas & ſedit poſt Abner.o ℭEt nõ.ſ.de ipſo Dauid.cuiꝰ rõ ſubdit:p ℭCogi.&c.nõ eſ.ex concubitu cum vxore vl̃ ex tactu rei immundæ,qa de ſacrificio Neomeniæ nõ debebant immũdi comedere donec eſſent purificati,quę quidem purificatio ĩ aliqbus fiebat p trãſitũ temporis,& in aliqbus per aquam expiationis ſicut dictũ fuit Nu.xix. q ℭCur nõ. ex contemptu & odio nolebat eum nominare nomine proprio.Cętera patẽt. r ℭIratus autem Saul.Hĩc cõſequenter deſcribitur ipſius Saulis indignatio,dicentis Ionathæ: s ℭFili muli.vl. id eſt concubitum viri importunè petentis. t ℭDiligis filium Iſai in confu. quia per hoc tu oſtendis qꝺ non ſis filius meus,qui ipſum odio:& per conſequens qꝺ tu ſis de adulterio,quod cedit in confuſionem tuam & matris tuæ.v ℭOmnibus enim die.quibus fi.&cę. Ex quo patet perfectio Ionathæ,q ppter hoc nõ retrahebatur à Dauid charitate.x ℭItaq; iã. ſine aliq̃ retardatiõe. y ℭEt adduc eũ.vt ĩ pręſentia mea occidat & ſim certꝰ de eiꝰ morte. z ℭQuia filius mortis eſt.id eſt dignus mor

Nicolaus de ra. Ly

a ℭQñ era.Sciebat em̃ patrem ſuũ cũ domo ſua puniendũ propter perſecutionem Dauid iniuſtam. b ℭEt requirat.hoc ſimiliter non eſt de textu,ſed imediatè ſequitur:Pepigit ergo &c.& ſequitur:c ℭEt requiſi.dñs de. Quod exponũt expoſitores noſtri de vidicta diuina contra Saul & alios inimicos Dauid.Hebræi verò retorquent ad ſenſum oppoſitum,dicentẽs q inimici Dauid hĩc ponũtur p ipſo Dauid,& eſt ſẽſꝰ:Reqrat dñs de manu Dauid,qa Dauid fœdus iſtud initũ cũ Ionatha fregit,qñ medietatẽ hereditatis Miphiboſeth filij Ionathæ dedit Sibæ ſeruo eiꝰ,vt hr̃.ĩ.ij.lib.xix.c. vt plenꝰ videbit,qñ erimus ibi dño cõcedente.Vñ dicit hĩc Ra.Sa.q qñ Dauid dixit ipſi Miphiboſeth,tu & Sibi diuidite poſſeſsiões,venit vox à deo,di.Roboã & Ieroboã diuident regnum,eò q Dauid fregerat iſtud pactũ qꝺ erat ĩter Dauid & Ionathan ac poſteros eorũ.Qꝺ aũt ponit hĩc:d ℭDe ma.loco huius,de manu Dauid:dicũt q hoc factũ ẽ ad reuerẽtiã ipſiꝰ Dauid.ſicut mr̃ maledicẽs puero ſuo ex amicitia ad ipm ſtati ſubdit:huic lapidi dico,vl̃ parieti,vl̃ aliqd hmõi:& eodẽ modo Iob.ij.c.dicitur:Bñdic deo & morere:propt reuerẽtiã diuinã ibi ponit bñdic,p maledic ſcꝺm oẽs expoſitores,& tali mõ loqndi vſꝰ ẽ Dauid.ĩ.xxv.iurãs deſtruere domũ Nabal di.hoc faciat deꝰ inimicis Dauid &c.i.mihi.vt dicet ibidẽ.ℭAliter ſcꝺm ſẽſũ iſtũ põt exponi:De manu.i.p manꝰ inimicorũ Dauid,qa Ieroboã & alij q ĩſurrexerũt cõtra Salomonẽ ad diuidẽdũ regnũ dicunt

Moraliter

✱ a ℭQuando era.ſignificat qꝺ ſpiritus ſanctꝰ innocẽtes poſitos in aduerſitatibꝰ conſolat,& eis adeptionẽ regni cęleſtis pollicet,Mat.v.a Bti q pſecutionẽ patiũt ppt iuſtitiã,qm ipſorũ ẽ regnũ cælorũ.

a ℭ Aſ.mi.&c. Qu id eſt ꝙ Ionathã volẽs ſeruare Dauid, cũ ille lat ceret ĩ agro iuxta lapidẽ, ad ſignũ duas ſagittas iecit: q̃s puer puul' ignorãs qd faceret collegit, & in ciuitatẽ retulit: Niſi ꝙ pr̃ filiũ vnigenitũ ad ſalutẽ hũani generis mittẽdũ ĩ lr̃a legis Iudęis neſciẽtib' habuit abſcõditũ. Dauid ergo abſcõdit' eſt ĩ agro, & Chriſt' ĩ mũdo. In mũdo erat & mũd' p ipm fact' eſt, & mũd' eũ nõ cognouit. Iuxta lapidẽ ſedebat, qa ĩ tabulis legis ſcript' erat. vñ: Dñs de' tu' vnus eſt. Et: Nõ aſſu. nomẽ dei tui inuanũ. Saul int̃ epulas eũ mortis filiũ eſſe iudicabat, & Iudaica pfidia int̃ paſchales epulas de nece dñi tractabat. Cũ ergo illuxiſſet mane, venit Ionathas ĩ agrũ iuxta placitũ Dauid & puer puul' cũ eo: iecit vnã ſagittã iecit & alterã. & de' pr̃ illuceſcente mane fidei prius teſtimoniũ legis de Chriſto ptulit, deinde pphetas miſit. Collegit puer Ionathę ſagittas: & ad dñm ignorans qd ageret retulit. Sic Iudaic' ppl's libros legis & pphetarũ portãs q̃ſi diuinit' ſcriptos honorabat, ſed quem Moyſes & prophetæ prædixerant ignorabat.

Ioh. 1. a. — † ignominia affeciſſet vel dolore affeciſſet — † ad tẽpus cõſtitutum Dauidi — † iuuenias — Deu. 6. a. — Exo. 20. b. — Mat. 26. a.

GLOS. ORDI.

Venit au. CAP. XXI. b ℭ Achimelech. Frat̃ me' rex. Apl'i q̃s rex regũ frẽs ſuos appellat ſol' fuit Dauid, & Chriſt' ĩ paſſione. Dauid ait: Illo & illo in loco condixi pueris meis. Et Chriſt' dixit: Poſtq̃ reſurrexero p̃cedã vos ĩ Galilęam. Per viã pollutã venit Dauid, & Chriſt' ĩmũdas actiones Iudęorũ ĩpollut' ptrãſijt. Dauid ait: Et ipa hodie ſctificabit̃ ĩ vaſis meis. Et vaſa dñi. i. apl'i à cõtagione Iudęorũ fide ſctificati ſũt. c ℭ Via. Rab. In Heb. via hæc laica eſt. Q. In lege ſcriptum eſt, vt extraneus non comedat ex eis, cur interrogas vtrũ mũdi ſint pueri, q etiã ſi mũdi eſſent veſci non deberent? Via ergo laica eſt, quia tu ſ laicał'r ĩterrogas. Sed & ipſa hodie ſanctificatur in vaſis. In vaſis. i. mente ſua ſe ſanctificari dixit, quia niſi neceſſitate corporis, & periculo vitæ vrgente non veſcerer eis.

Mar. 16. b.

Nico. de Ly. ☞ Dedit ergo

gnus morte. ſicut pctõres dicũt̃ filij gehẽnę Mat. xxiij. Cętera patent. a ℭ Cũq; illu. Hĩc cõſeqnt̃ deſcribitur Dauid & Ionathæ flebilis ſeparatio p hoc ꝙ Ionathas indicauit ei itẽtionẽ Saul' de morte ei', vt ſic fugeret & ſaluaret. & hoc eſt qđ dr̃: Cũq; illu. Ex q̃ patet fidelitas Ionathę, q die p̃cedẽti nõ comederat, vt patet ex p̃dictis, & tñ mane ante comeſtionẽ venit ad Dauid ad nũtiãdũ qđ interuenerat. Tũ qa magis ſecretè poterat cũ eo loq añq; cõiter hoĩes ad cãpos exirẽt: tũ qa mora erat ipi Dauid piculoſa. b ℭ Iuxta. i. cõdictũ vł' pmiſſũ. c ℭ Et puer. Vt minus poſſet pcipere ad qd Ionathas venerat, & vt facili' poſſet ſe expedire de eo. Cætera pãtent vſq; ibi: d ℭ Feſtina. Videbat eñ Ionathas tps aptũ ad loquẽdũ cũ Dauid, eò ꝙ null' eſſet ĩ agro: iõ voluit ſtatĩ remittere puerũ vt ſol' cũ Dauid loqret̃ añq; aliq ſupuenirẽt, qui poſſent

† aliquid — † indicaui eis q̃ irẽt añ me, ad talẽ locum — † qđ eſt ſub manu tua, qnq; LXX ſi habes ad manũ qnq; — † vel ppha nos aut cõmunes. i. q' b' liceat veſci oĩbus — † cuſtodiuerunt ſe

ſuo ait: Quare morietur? quid fecit? Et arripuit Saul lanceam, ut percuteret eũ. Et intellexit Ionathas, quòd diffinitum eſſet à patre ſuo, ut interficeret Dauid. Surrexit ergo Ionathas à mẽſa in ira furoris, & non comedit in die calendarũ ſecunda panem. Contriſtatus eſt enim ſuper Da-
¶ Improperans quòd filius eſſet adulteræ.
uid, eò quòd † confudiſſet eum pater ſuus.
Cumq; illuxiſſet mane, uenit Ionathas in a
agrum † iuxta placitũ Dauid & puer par b c
uulus cum eo. Et ait ad puerũ ſuum: Va-
de & † affer mihi ſagittas, quas ego iacio.
Cumq; puer cucurriſſet, iecit † aliam ſagittam trans puerũ. Venit itaq; puer ad locum iaculi, quod miſerat Ionathas. Et clamauit Ionathas poſt tergũ pueri, & ait: Ecce ibi eſt ſagitta, porrò ultra te. Clamauitq; iterum Ionathas poſt † tergũ pueri, d
dicens: Feſtina uelociter, ne ſteteris. Collegit autem puer Ionathę ſagittas, & attulit ad dñm ſuum, & quid ageretur* penitus ignorabat. Tantũmodo enim Ionathas & Dauid rem nouerant. Dedit ergo e
Ionathas arma ſua puero, & dixit ei: Vade & defer in ciuitatẽ. Cũq; abiiſſet puer,
ſurrexit Dauid de loco qui uergebat ad f
auſtrũ, & cadens pronus in terram adorauit tertiò. Et oſculantes ſe alterutrũ, fleue- g h
runt pariter, Dauid autẽ amplius. Dixit i
ergo Ionathas ad Dauid: Vade in pace.
a ¶ Subaudis, firma ſint: nimius dolor deficit in loquendo.
Quæcunq; iurauimus ambo in nomine k
dñi dicẽtes: Dñs ſit inter me & te, & inter ſemen tuum & ſemen meũ uſq; in ſempiternum. Et ſurrexit Dauid & abiit, ſed & Ionathas ingreſſus eſt ciuitatem.

Cap. XXI.

Venit autẽ Dauid in Nobe ad Achimelech ſacer- l m
a ¶ Eo quod ſine militibus venit.
dotẽ, & † obſtupuit Achi-
a ¶ Achimelech ipe eſt Achias nepos Heli.
mẽlech, † eò quòd ueniſſet*
Dauid, & dixit ei: Quare n
tu ſolus & nullus eſt tecũ? Et ait Dauid ad
Achimelech ſacerdotẽ: Rex præcepit mi- o
hi † ſermonẽ & dixit: Nemo ſciat rem propter quam miſſus es à me, & cuiuſmodi præcepta tibi dederim. Nã & pueris meis † condixi in illum & illum locũ. † Nunc ergo † ſi quid habes ad manũ, uel quinq; panes da mihi, aut quicquid inueneris. Et re
ſpondẽs ſacerdos ad Dauid, ait illi: Non p
a ¶ Laos græce populus. inde Laicos panes id eſt populares.
habeo † laicos panes ad manũ, ſed tãtùm
panẽ ſanctũ. Si † mundi ſunt pueri, maxi- q
me à mulieribus, manducẽt. Et reſpondit Dauid ſacerdoti, & dixit ei: Et quidẽ † ſi de
mulieribus agit̃ continuimus nos ab heri r
& nudiuſtertius qñ egrediebamur, & fue- s
¶ A concubitu ſcilicet.
t runt uaſa puerorũ ſancta. Porrò uia hæc t

poſsẽt accuſare Dauid. e ℭ Dedit C
ergo Io. arcũ, pharetrã & ſagittas. f ℭ Surrexit. p indiciũ p̃dictũ. Et cadẽs pn' ĩ terrã adorauit, adoratiõe dulię. g ℭ Et oſcu. ex amoris fidelitate. h ℭ Fleue. ex imminenti ſeparatiõe. i ℭ Dauid. qa non ſolũ deſerebat Ionathã, ſed & terrã & cognationẽ ſuã. k ℭ Quæcunq;. Subintelligitur ſint rata & firma. Cætera patent in litera.

NI. DE LY. CAP. XXI.

Venit au. Hĩc cõſequenter Saul Dauid pſeqt̃ ipm bãniẽdo. Circa qđ ſciẽdum, ꝙ Saul cognoſcens euaſiſſe Dauid: ipm de regno ſuo banniuit, vt null' auderet eũ recipere. qđ patet ex hoc ꝙ ſacerdotes occidit p ei' receptiõe vt hr̃. c. xxij. Iſta tñ bãnitio ad Achimelech nõ puenerat, qñ Dauid recepit. Sic ergo pcedit̃: qa primò erga Dauid deſcribit̃ ipſius Achimelech bñficiũ. ſcđ'ò ex hoc illatũ ſuppliciũ ca. xxij. Circa primũ deſcribit̃ ipſius Dauid curiał' receptio. ſcđ'ò piculi ĩminẽtis euaſio, ibi: Surrexit itaq; Dauid. Primũ oñdit̃, eò ꝙ Achimelech dedit ipſi Dauid cibũ & gladiũ: & interponit̃ Doeg pñtia, ex q̃ ſecutũ eſt ſacerdotum excidiũ. dicit̃ ergo: l ℭ Venit autẽ. vbi erat tabernaculũ dñi, vt ibi oraret ꝙ eũ dñs de D
manib' Saulis eriperet. m ℭ Ad Achi. Iſte eſt q ſuprà vocatus eſt Achias ca. xiiij. n ℭ Quare tu ſo. Nõ eſt intelligẽdũ ꝙ null' eſſet cum eo, qa infrà quęſiuit Achimelech: Si mũdi ſũt pu. &c. & Mat. xij. dicit ſaluator: Nũqd legiſtis qd fecerit Dauid qñ eſurijt, & q cũ eo erãt &cæ. Ex qb' patet, ꝙ aliq erãt ĩ comitiua ſua, ſed pauci reſpectiuè & ĩ cõparatione ad illos q ſoliti erãt cũ eo ire ſicut dr̃ cõit̃: null' eſt in foro qñ ſunt ibi pauci reſpectu alteri' tpis, q̃uis ſint p tunc ibi multi. o ℭ Rex p̃. Nõ optet hĩc excuſare Dauid de mẽdacio officioſo, ſicut & dictũ eſt ca. p̃. Cætera patẽt vſq; ibi: p ℭ Nõ ha. Erãt eñ panes ĩ triplici gradu. Aliq dicebant̃ panes ppoſitionis, q erãt liciti ſacerdotib' tñ. & panes oblatiõis, q offerebãt̃ in altari holocauſtorũ, & ill' vtebãt̃ Leuitę. Et panes cões quibus omnes ĩdifferenter poterãt vti, & dicuntur hĩc panes laici. q ℭ Si mun. q. d. poſſent in neceſſitate eis dari. o ℭ Conti. immunditia enim illa contracta purgabat̃ per tranſitum temporis, quia durabat tñ vſq; ad veſperã. s ℭ Et fu. i. corpa ab ĩmũditia coit'. vel vaſa hĩc dicũtur ipſimet pueri. t ℭ Porro vi. Qđ exponũt aliq ſic. q. d. Dauid in via fortè aliquã immũditiam potuimus

Moral'. l ℭ Venit au. &cæ. ad Achi. &cæ. Per iſtũ Achimelech bñ ſignificat̃ Ieſ' Chriſt'. Primò rõne nõis. Nã Achimelech interpretatur frater me' rex. Chriſtus aũt frat̃ nr̃ eſt, rõne hũanitatis aſſũptæ. Heb. ij. c. dr̃ de Chriſto & ſuis fidelibus. Nõ cõfundit̃ eos vocare frẽs di. Nũtiabo nomen tuum fratribus meis & cæte. Ipſe eſt etiam rex regum dñs

m iij

✶ rõne officij.

† ſagittas — Diuiſio — † puerũ, & infrà — ✶ puer — Panes tripli ces — † vel timuit — † & venit — ✶ in occurſum ipſe — † 33. q. 4. c. 1. De cõ. di. 2. c. trib' gradibus — Moraliter — † phibita eſt à me mulier vel cõtinui me à muliere, vt nõ eſſet mecũ ſicut heri

a ¶Dedit ergo .Quãtũ ad prophetiã perti-
E net,hoc in Chriſto impletum eſt,q poſit⁹ i car
Luc.22.b. ne dũ Iudæorũ ſęuitiã decliaret,ad ap'los trãſijt
† Mat.12.a. cũ quibus cibum deſideratũ ſumpſit.Deſiderio
Mat.2.d. em̃ deſiderauit mãducare paſcha.Goliæ.i. dia-
Luc.6.a.25. boli arma ſuſtulit.Ipſe enim fortior ſpolia for-
q.1.§.his ita tis diripuit.His aũt à quibus receptus eſt Chri
†ſãctificatis ſtus intulit diabolus perſecutionẽ,tribulationẽ
i.grãrũ acti & mortem.Omnes enim qui volunt piè viue-
onis re in Chriſto,perſecutionem patiuntur.vnde:
2.Tim.3.c. Si me pſecuti ſũt, & vos pſequẽt̃ b ¶In ta.
Ioh.15.c. Rab.In Heb.obligatus in conſpectu domini.
forte enim vouerat, quia aliquot diebus in ta-
bernaculo domini moraretur & vacaret ora-
tionibus.c ¶Doeg Idu.Rab.Qui camelorũ
i.ĩfructuoſi gregis & tortuoſi cuſtos erat.& i-
ĩ.eo.22.d. terpretat̃ mot⁹ vel ſolicit⁹,q & pcuſſit Achi-
melech ſacerdotẽ magnũ,q interpretat̃ frat̃ me
als nõ habet us rex:noĩe & actu Iudã ſignificat,p quẽ cõtra
†Hic paſce- Chriſtũ regẽ verũ,diabol⁹ opat⁹ eſt fraudẽ, vt
bat mulas eo pdito etiã eccl'ia pateret̃,& diſcipuli Chriſti
Saul & ſacerdotes p noĩe ei⁹ occideret̃. Sed ĩ domo
Achimelech ſolus Abiathar princeps ſacerdo-
tũ euaſit,quia nemo põt nocere Chriſto ſacer-
dotum principi , qui victor cælos aſcendit.
d ¶Poſuit autẽ.Iſido.Rab. Achis interpre-
tatur,quõ eſt,p qd̾ ſignificat̃ ignorantia. Ver-
bum em̃ iurantis & nõ agnoſcentis,q ĩ Iudęis
impletum eſt,q dũ Chriſtũ viderũt nõ agnoue
rũt , Coram eis mutauit os ſuum & abijt.Erãt
em̃ ibi pcepta legis carnalia : erat ſacrificiũ ſecũ
dũ Aaron,ſed ipſe de corpore ſuo,& ſanguine
inſtituit ſacrificiũ ſcd'm ordinẽ Melchiſedech.
Mutauit os ſuũ ĩ ſacerdotio,mutauit in præce
ptis,dãs aliud teſtamentũ euacuata operatione
carnali.Collapſus eſt in manibus eorũ,qñ eum
comprehenderunt & crucifixerũt. & pciderat
Luc.32.d. ad oſtium portę.i.humiliabat ſe ad initium fi-
F dei no

Nicolaus de Lyra.

†Si nõ eſt potuimus contrahere. a ¶Sed & ipſa.
q.d.talis immunditia excuſabitur in nobis per
cõtinentiam à mulieribus prędictã . Aliter ſic:
Hęc via polluta eſt.i.hîc proceſſus eſt illicit⁹ de
cõi curſu, ſcilicet qd̾ detur panis ſanctificatus
laicis.Sed hodie ſanctificabitur in vaſis.i.excu-
ſabitur in nobis,propter neceſsitatem comedẽ
di in q̃ ſumus.Erant em̃ vt dicunt Heb . valde
fatigati à ieiunio.& hoc modo ſaluator hoc fa-
ctum dicit eſſe licitum ,Mat.xij.eò q Dauid &
viri eius erant in neceſsitatis articulo.Cętera pa
tent vſq; ibi:c ¶Erat autem.iſtud hîc inter
†ẽ.18.b. ponitur ratione prædicta. d ¶Intus in ta.i.
ĩ.29.b. in atrio vbi laici admittebantur ratione obla-
Ecc.47.a. tionis vel orationis : quia tabernaculum ſoli ſa
Catho cerdotes intrabant.in Heb.habetur;Retentus ĩ
tabernaculo.Obligatus enĩ erat ex voto ad ma
nẽdũ ibi aliqb⁹ dieb⁹ ad orãdũ vel offerẽdũ ,
vel forte ad vtrũq;. e ¶Potẽtiſsimi.id eſt iu
dicum,vt dicunt Heb.Iudices enim in vete.te-
† 22.q.2.c. ſta.frequenter nominantur paſtores , quia per
vtilem. eũ rex reddebat iudicia.Non eſt em̃ veriſimile,
†ſermonem q eẽt cuſtos animaliũ,qa erat prim⁹ ĩter ſeruos
ſuum alij cõ Saul,vt dicitur cap.xxij.& ideo illud qd̾ ſequit̃
ſiliũ alij ge- in aliquibus libris: f.¶Hic paſcebat.non eſt
ſtus ſuos v- in Hebręo,nec in libris correctis . g ¶Si ha.
eunt. &c.haſ.aut.Dauid enim dimiſſus à Michol
† inſaniebat per feneſtram,vt dictum eſt ſuprà.xix.non po
ſiue inſanũ tuerat ſumere arma ſua.h ¶Ecce hîc gla.Di
ſe ſimulabat cunt hîc aliqui,qd̾ propter victoriã illã,ille gla
dius quo fuerat amputatũ caput Goliæ,fuerat
domino cõſecrat⁹.Sed hoc non videtur verũ:
qa talis conſecratio ẽ ad ſemp:ppt̃ qd̾ res dño
cõſecrata non poterat redire ad cões vſus , vt
dictũ fuit Leuiti.vlti.& ſic Dauid non potuiſ-
ſet eo vti de cætero licitè.Propter quod dicen-
dum,qd̾ ibi fuerat poſitus tantũ ad memoriã
illius victo

a ¶In Hebræo via hæc laica eſt.
polluta eſt,ſed & ipſa ho- a
die ſanctificabitur in uaſis.
a †Dedit ergo eis ſacerdos b
†ſanctificatum panem .
Neque enim erat ibi panis
niſi tantùm panes †propo
ſitionis,qui ſublati fuerant
à facie domini,ut poneren
tur panes calidi. Erat autẽ c
ibi uir quidam de ſeruis
b Saul in die illa †intus in ta- d
bernaculo domini , & no-
c men eius Doeg Idumæ⁹,
potentiſsimus paſtorum e
Saul. Hic paſcebat mu- f
las Saul.Dixit autem Da-
uid ad Achimelech: Si ha- g
bes hîc ad manũ, haſtam
aut gladium da mihi: quia
gladium meũ & arma mea
non tuli mecum . †Sermo
enim regis urgebat me.Et
dixit ſacerdos:Ecce hîc gla h
dius Goliath Philiſthæi
quem percuſsiſti in ualle
Terebinthi, eſt inuolutus
pallio poſt ephod ſi iſtum
uis tollere,tolle. Neq; em̃
hic alius eſt abſq; eo.Et ait
Dauid: †Nõ eſt huic alter i
ſimilis:da mihi eum. Sur- k
rexit itaq; Dauid, & fugit
in die illa à facie Saul:& ue l
nit ad Achis regem Geth.
Dixeruntq; ſerui Achis ad
eum,cùm uidiſſent Dauid.
Nunquid non iſte eſt Da- m
uid rex terræ? Nónne huic n
cantabãt per choros dicen
tes: †Percuſsit Saul †mille,
d & Dauid decem milia? Po
ſuit autem Dauid ſermo-
nes iſtos in corde ſuo,& ex o
a ¶Ne inuidia motus aliquid mali machinaretur.
timũit ualde à facie Achis
regis Geth. †Et immutauit p
†os ſuum coram Achis: &
†collabebatur inter manus q
eorum, & impingebat in r
oſtia portæ , defluebantq; s
ſaliuæ eius in barbam . Et
ait Achis ad ſeruos ſuos:
Vidiſtis hominẽ inſanum.
Quare adduxiſtis eum ad
me? An deſunt nobis furio
ſi,quòd introduxiſtis iſtum
ut fureret me pręſente? hic
cine ingredietur domum
meam?

illius victoriæ à deo datæ. i ¶Non eſt.æq- G
lis ei. k ¶Surrexit itaq;.Hîc cõſequenter de
ſcribit̃ ĩminẽtis periculi euaſio in ciuitate Geth,
ad quam Dauid bãnitus fugit,qa erat extra re-
gnum Saulis. m ¶Nũqd nõ iſte.qa iã diuul
gatum fuerat ipſum fuiſſe iunctum à Samuele.
n ¶Nõne h.&c.Percuſ.de Philiſthęis: hæc
autẽ dicebãt vt Achis eũ detineret & occideret. † facierũ. i.
iõ ſubdit̃:o ¶Et exti.qa nõ poterat reſiſtere. q aũ conſpe
p ¶Et mu.os ſu.loquẽs aliena ſicut inſan⁹. ctũ domini
q ¶Et colla.inter.ſicut epilenticus,vñ ſubdi ponebant̃
tur: r ¶Defluebantq; ſali.ſicut ſolet fieri in
tali paſsione. s ¶Et im. i oſtia.quaſi innitẽs
tranſire per oſtia clauſa.In Heb.habet̃: Et pin-
gebat ſuper oſtia , faciendo ibi quaſdam figu- † retardat⁹
ras ſicut ſolent facere fatui: propter q̃ Achis eũ vel incluſ⁹
repulit vt inſanum. .ſ.vt oraret
corã dño
* dominantiũ:vt dr̃ Apo.xvij d. Scd'ò ratiõe Moraliter
officij . Nam Achimelech erat ſummus ſacer-
dos,qd̾ competit ipſi Chiſto.propter qd̾ per
Melchiſedech,qui rex erat & ſacerdos,ſignifica
tur Heb.vij.Per hoc ergo q Dauid in arcto po
ſit⁹ venit ad Achimelech,ſignificatur q qlibet
Chriſtianus in arcto poſitus per preces deuotas
recurrere debet ad dñm Ieſum Chriſtũ.Per hoc
autem qd̾ Dauid ab Achimelech panẽ petijt,&
ille dedit , ſignificatur qd̾ Chriſtianus debet à † vel nego-
Chriſto petere panẽ verbi diuini & euchariſtię tium
ſicut dicitur in oratione dñica:Panem nr̃m q̃ti Mat.6.b.
dianũ da nobis hodie : & hoc ſignificatur per
hoc qd̾ dicitur: b ¶Dedit ergo ei.Per
hoc aũt qd̾ dixit ſacerdos,qd̾ ad eſũ panis illi⁹
requirebatur mũditia maximè à mulieribus, ſi-
gnificatum fuit qd̾ pctm̃ carnale impedit ma-
ximè perceptionẽ euchariſtiæ.Per hoc autẽ qd̾
Achimelech dedit Dauid gladium, ſignificatur
qd̾ Chriſtus armat ſuos fideles cõtra dæmonũ
inſultus.Per hoc autem qd̾ fuit gladius q̃ caput
Goliath fuerat amputatum,ſignificatur q me-
moria paſſionis Chriſti,qua caput dæmonum H
fuit deuictum,eſt efficax gladius cõtra dęmonũ
inſultum.j.Pet.iiij.a.Chriſto in carne paſſo, &
vos eadem cogitatiõe armamini.l ¶Et venit
ad.Et ſequitur:p ¶Et muta. os ſuum.Per
hoc aũt qd̾ ſe ſimulauit ĩſanũ,vt euaderet mor-
tis periculum,dedit exemplum vtendi cautelis
cõtra malitiam peruerſorum. Vñ dicit poeta:
Stultitiã ſimulare loco , prudentia ſumma eſt.
Quòd habet locum,qñ quęritur aliqd cui⁹ re-
ſponſio odioſa eſt,& ſine fructu.tunc declinare
qñ põt fieri licitè,videt̃ eſſe prudẽtię. ¶Aliter
per Achis & eius populum poſſunt ſacerdo- † mille ſuos
res & ſcribæ Iudæorum intelligi.Et per Dauid
ipſe Chriſt⁹,q corã eis mutauit os ſuũ docẽs cõ
temptum temporalium bonorũ,q̃ tñ ĩ lege ve
teri promittebantur in præmium Eſa.j.e.Si au
dieritis me,bo.ter.co.Propter quod ipſum re-
putabant inſanũ,ſicut habet̃,Ioh.x.d. Dicebãt
enim de Chriſto.Dæmonium habet & inſanit:
vt quid eũ auditis? Sicut Achis reputauit Da-
uid inſanum dicens:Vidiſti hominem inſani-
entẽ. ¶In.c.xxj.vbi dicitur ĩ poſtil. Circa qd̾
ſciendum , quòd Saul cognoſcens euaſiſſe Da-
uid ipſum de regno ſuo banniuit.

ADDITIO.

Hęc bannitio non habetur ex textu , nec etiam
ex hoc, qd̾ Saul ſacerdotes Dauid recipientes
occidit talis bannitio comprobatur.Saul enim
abſq; aliqua iuſtitia,ſed tyrannicè & crudeliter
perſequebatur non ſolũ Dauid,ſed etiam ami-
cos ei⁹ & ei fauẽtes,vt patet ĩ.c.pręce.vbi habe
tur qd̾ Saul voluit percutere Ionathan filiũ ſu
um , ſolùm ex hoc quòd innocentiam Dauid
allegabat.

dei noſtrę.Oſtiũ portę initiũ fidei eſt:à fide incipit eccleſia,& pue-
A nit uſq; ad ſpẽ.Quòd ſaliuę q̃ſi furioſi decurrebãt p barbam eius,
1.Cori.1.d. Apoſtol⁹ aperit dicens:Prędicam⁹ Chriſtũ crucifixum,Iudęis qdẽ
ſcandalũ,gentib⁹ aũt ſtultitiã.Infirmitatẽ enim ſaliuę ſignificant, qa
Ibidem ſtultũ dei fortius eſt hoĩbus.Saliuę fluũt p barbã .quomodo enim
in ſaliuis infirmitas , ſic virtus oñdiẽ in
barba.Texit ergo ꝟtutẽ ſuã corpe in-
firmitatis ſuę,& qđ foris infirmabatur,
tanquam ſaliua apparebat:intus diuina
virtus , tanquam barba latebat.

Cap. XXII.

a Abiit ergo inde Da- a
uid & †fugit in ſpe- b
luncam Odollam.
Quod cũ audiſſent c
fratres ei⁹,& omnis
domus patris eius, d
deſcenderunt ad eum illuc. Et con-
uenerunt ad eum omnes qui erant
a ❡Peccatorum.ſ.non habentes latitudinem charitatis.
b in anguſtia cõſtituti,& oppreſſi æ-
re alieno & amaro animo,& factus e
eſt eorũ princeps. Fueruntq; cũ eo
quaſi quadringẽti uiri. Et profectus f
eſt Dauid inde in Maſpha, quæ eſt g
Moab:& dixit ad regem Moab ✱:
Maneat(oro)pater meus & mater
mea uobiſcũ,donec ſciã quid faciat
mihi deus. Et †reliquit eos ante faciẽ
regis Moab. Mãſerũtq; apud eum h
cunctis diebus quibus Dauid fuit in i
c præſidio. Dixitq; Gad propheta ad k
Dauid: Noli manere in †præſidio,
proficiſcere & uade in terram Iuda. l
Et profectus eſt Dauid, & uenit in
ſaltũ Hareth. Et audiuit Saul, quòd m
†apparuiſſet Dauid & uiri qui erãt
cũ eo. Saul autẽ cũ maneret in Ga-
baa, & eſſet in nemore quod eſt in
Ramatha, haſtã manu tenens, cun-
ctiq; ſerui eius circũſtarent eum: ait
ad ſeruos ſuos qui aſsiſtebant ei: Au
a ❡Id eſt Beniamin.
dite me nunc filij Iẽmini: Nunquid
omnib⁹ uobis dabit filius Iſai agros
& uineas,& uniuerſos uos faciet tri
bunos & cẽturiones? quoniã coniu
raſtis omnes aduerſum me, & non
eſt q mihi †renuntiet, maximè cum
& filius meus fœdus inierit cum fi-
lio Iſai: Non eſt qui uicem meam
doleat ex uobis, nec qui annuntiet
mihi, eò quòd ſuſcitauerit fili⁹ meus
a ❡Inimicum.
ſeruum meũ aduerſum me inſidiãn
tem mihi uſq; hodie. †Rñdens autẽ n
Doeg Idumęus q †aſsiſtebat,& erat
primus inter ſeruos Saul: Vidi,in- o

GLOS.ORDI.
CAP. XXII.

Abijt ergo. a ❡Qđ cũ. Ra.Significauit,qđ redem
ptor nr̃ pacta paſsione &
redemptione hũani generis
de Iſraelitica plebe in Iudæa primũ ec-
cleſiã collocauit, de q̃ & carnẽ ſumpſit.
vbi fratres ei⁹.i.apl̃i & dom⁹ p̃ris eius,
i.q crediderũt ex Iudæis venerũt ad il-
lũ,& cõuenerũt ad eũ oẽs q erãt i an.cõ
Matt.11.d. ſti.&c.Quib⁹.ſ.ait:Venite ad me oẽs q
laboratis & onerati eſtis, & ego reficiã
vos.b ❡Aere alieno.Ra.Cẽſu.ſ.pctõ
rũ quẽ diabolo pſoluũt,dũ exhibẽt mẽ
bra ſeruire iniqtati ad iniqtatẽ, neceſſe ẽ
Aggęi.2.d. vt tales i amaritudine aĩ pœnitẽtiã agãt,
& ad Dauid veniãt.i. ad Chriſtũ cũctis
gẽtibus deſideratũ,vt fiat eorũ pĩceps.
Act.11.g. Ipſe eſt em̃ Iudex viuorũ & mortuorũ
Luc.1.c. & pĩceps pacis,cui⁹ regni nõ erit finis.
† adduxit c ❡Dixitq; Gad.Rab.De ĩprouiſo
Gad inducať.Nulla enim fit mẽtio eius
ĩ p̃cedẽtib⁹.ſicut & Helias,vbi dr̃:Et di-
3.Reg.17.a. xit Helias Thesbites de habitatoribus
Galaad.Ex ore igitur domini Gad pro
pheta dixit ad Dauid, vt non moraret
inter gentes in terra polluta , ſed in
terram Iudæ redeat, vbi iuxta volun-
tatem domini perſecutionem ſuſtineat.

B ## NI.DE LY. ❧ Deſcẽdet
CAP. XXII.

† ſciret vel cognitũ eſ-ſet vbi eſſet

Abijt ergo.Poſt bñficiũ à
ſacerdote ipſi Dauid exhibi
tũ,cõſeqñť deſcribiť ex hoc
ſequẽs ſacerdotũ extermini
um.& primò Achimelech accuſať,ſecũ
dò corã rege citať,ibi: Miſit ergo &cæ.
tertiò ĩiuſtè cũ ſuis cõdẽnať, ibi:Dixitq;
rex.q̃rtò factũ ipſi Dauid nũtiať,ibi: E-
uadẽs aũt.Pria ĩ duas:qa priò poniť ac
cuſatiõis occaſio,ſcđò ipa accuſatio,ibi:
Rñdẽs aũt Doeg.Circa primũ ſciẽdũ,ꝙ
occaſio accuſatiõis fuit, eò ꝙ Dauid iã
†aperiat aurẽ meã Heb ſibi multitudinẽ fugitiuorũ aggręgaue-
rat,& iõ timebat Saul ne ptãs Dauid au-
gereť,ppť ꝙ cõq̃rebať de ꝓprijs famu-
lis q̃ſi aliq eorũ ipſi Dauid faueręt,& eũ
ipi Sauli nõ accuſarẽt.dr̃ ergo: a ❡A-
bijt ergo.ſ.de Geth, ppť piculũ ꝙ ibi
expert⁹ fuerat.b ❡Et fu.&c.Loc⁹ eſt
plen⁹ cauernis & rupib⁹, & p cõſequẽs
fugitiuis apt⁹, & etiã i ſorte Iudę,ꝓpter
qđ Dauid q erat de tribu Iuda , ad illũ
locũ fugit ſecuri⁹.c ❡Qđ cũ au.&c.
† cõſtitut⁹ erat ſuper deſ.&c.qa Saul ppť Dauid ei⁹ ꝓpin-
q̃s pſeq̃bať. d ❡Et oõ.&c.ęre ali.
ppť debita q̃ nõ poterãt ſoluere,vľ ꝓ-
pter inimicos qb⁹ nõ poterãt reſiſtere,vľ qa erãt i Saul' pſecutiõe,
vľ alia hmõi cauſa. e ❡Et factus.Videť ꝙ peccauerit tales recipiẽ
do,ſicut Abimelech inopes & vagos ſibi aggregãdo,vt hr̃ Iud.ix.
Dicẽdũ ꝙ nõ aggregauit eos ad interficiẽdũ innocentes, ſicut fecit
Abimelech ad interficiendũ fratres ſuos,nec ad deprędãdũ fideles,
qa non legitur populũ Iſrael deprędaſſe,ſed magis bona eorũ cuſto
diuiſſe,ſicut habetur.ĩ.xxv.de Nabal. Sed aggregauit eos ad inſide
les perſequẽdum,vt habetur.ĩ.in plurib⁹ caſib⁹,& ad corpus pro
prium cuſtodiendũ cõtra inſidias Saul. quod poterat facere in tali
neceſsitate, maximè cũ iã eſſet rex inunctus: propter qđ in tali ca-
ſu pote-

ſu poterat ſolutionem debitorum prolongare,& in pluribus fore- C
facta relaxare propter cauſam prędictam. f ❡Et pro.Hoc addi
tur ad differentiam illius Maſpha quę eſt in terra Iſrael , vt habetur
ſuprà.vij.ca. g ❡Et dixit.Expoſitores noſtri dicunt cõmuniter,
quòd iſte rex fuit Naas quem Saul debellauerat, vt dictũ eſt ſuprà
xj.ca.& ideo Dauid ad ipm iuit ſecurius,
qa erat inimicus Saul.Huic autẽ dicto cõ-
cordare videtur qđ hr̃.ĩ.ĩ.iij.x.c.ꝙ mor-
†ſeruauit ſe tuo Naas miſit nũtios ad cõſolandũ eius fi
liũ,eò qđ pr̃ ſecũ fecerat miſericordiã.Sed
huic dicto obuiare videť,qđ in locis p̃alle
gatis ille Naas dr̃ rex filiorũ Ammõ & nõ
Moab,& ꝓpter hoc ſcđm iſtos cõſequen
ter dicere opteť,ꝙ idẽ eſſet rex Ammõ &
Moab,cui⁹ nomẽ hîc taceť:ſed ĩ alijs locis
p̃allegatis exprimiť.Sed qa ĩ ſcriptura cõi-
ter regnũ Ammõ & Moab dicũť duo re-
gna diuerſa,iõ dicit Ra.Sa.ꝙ iſte rex Mo-
ab ad quẽ iuit Dauid,nõ fuit Naas q erat
rex filiorũ Ammon,iuit tñ ad ipm dupli-
ci de cã.Vna fuit qđ Saul habebat guerrã
cõtra regẽ Moab,ſicut & cõtra filios Am-
mõ,vt hr̃.ſ̃.xliij.Alia fuit qa Dauid deſcẽ
derat de Ruth Moabite,vt hr̃.ſ̃. Ruth vl.
& iõ ſecurius fugit ibi ppť cognationẽ ex
pte mr̃is ſuæ,maximè ſcđm illos Heb.q di
✱ egrediať & cũt Ruth fuiſſe filiã regis Moab.ꝓpter qđ
rex ille recepit Dauid & viros ei⁹ & poſuit
eos in quoddã fortalitio ꝓpinquo terræ
Saul,de q̃ ſubdiť poſtea:h ❡Mãſerũtq;.
ſ.pr̃ & mater Dauid,& alij de ſua cognati-
one q nõ poterãt eũ ſeq. i ❡Cunctis
&c.in p̃ſi.i .i prædicto fortalitio,vſq; ad
monitionẽ Gad prophetę Dauid cũ viris
† arce ſuis inde receſſit,vt ſtatim ſubdiť: k ❡Di-
xitq; Gad.Qđ factũ fuit ne viri q erant
cũ Dauid,quorũ aliqui non erãt multũ ſta D
biles in fide,propter debita & tribulatiões
in quibus erant,declinarent ad idololatriã
ſi diu manerẽt in terra idololatrię ſubdita,
& vt patientia Dauid in perſecutione Sau
lis magis probaretur. Ex illo verò receſſu
Dauid,rex Moab indignatus occidit patrẽ
& matrem Dauid,aliquos tamen fugientes
Naas Ammonites ſaluauit,propter quod
poſtea Dauid miſit nuntios ad conſolan-
dum eius filium, eò qđ pater fecerat iſtam
miſericordiam ſecum in amicis ſuis ,vt di-
cit Ra.Sa.m ❡Et au.Saul.Propter qđ
timuit rõne prędicta,& ideo mouit queri
moniam de familia ſua quaſi aliqui fauerẽt
Dauid.Et patet litera. n ❡Reſpondẽs
au.Poſita occaſione accuſationis, hîc cõ-
ſequenter ponitur accuſandi actus,cũ dici
tur: o ❡Vidi inquit fi.Iſai.Non no
minauit eum proprio nomine,tanq; indi-
gnum noĩari,volẽs i hoc placere Sauli.Ac
cuſat etiã Achimelech ex conſequenti di-
❧ Qui cõſu

Moraliter Moraliter. a ❡Abijt ergo.Sequitur:
g ❡Et dixit ad regem.Per hoc autẽ
qđ Dauid fugitiuus & in periculo ſui cor-
poris & eorum qui erãt ſecũ,añ oĩa quæſi
uit parentibus ſuis ſecuritatem manſionis
† ſ̃.21.b. oſtendit per factũ q̃ntũ de parẽtib⁹ ſit curã
dũ .k ❡Dixitq; &c.Per Gad ꝓphetam
intelligiť bon⁹ p̃lat⁹,q de ſalute maxiè ſpũa
li ſuorũ ſubditorũ debet eſſe ſolicit⁹ , & iõ
monuit Dauid recedere de loco vbi ſecuri
us erat corporaliter inter idololatras, tamen periculoſius ſpeciali-
ter.Nam aliqui de ſocietate Dauid ad idololatriam declinare poſ-
ſent ſi ibi diu manſiſſent,ideo dixit : l ❡Vade in terram Iu.
Vbi de⁹ colebať,tñ Saul ei⁹ aduerſari⁹ ibi dominabatur Ex hoc eti
am ꝙ Dauid cũ ſuis illuc iuit,oñdiť ꝙ hoĩes debẽt eſſe magis ſolici-
Allegoricè ti de cauẽdo ſpũale piculum q̃ corporale. c ❡Rñdẽs autẽ.
Per Doeg qui interpretať mortu⁹,allegoricè ſignificatur Iudas ꝓ-
ditor qui de morte Chriſti tractauit cũ principibus Iudęorũ,ſicut
Doeg denuntiauit Sauli factum Achimelech ſignantis Chriſtũ ſi-
cut cap.pce.fuit dictum.& per illã denuntiationẽ Achimelech fuit
m iiij ✱ occiſus &

E a ❡Qui conſu. Dicunt aliq̃ q̃d
iſte mentitus fuit, ſicut relatores ſo
lent plus dicere, quã ſit in veritate.
cõtrariũ tñ magis videt̃ verum, vt
poſtea dicet. b ❡Miſit er. Hîc cõ
ſeq̃nter ponit̃ ipſi⁹ Achimelech cũ
ſuis citatio. & patet litera vſq; ibi:
c ❡Rñdẽſq; Achi. ad declaran
dã ſuã inocẽtiã. d ❡Et q̃s &c. ſi.
q̃a negotia ſibi iniũcta à rege fidelit̃
fecerat. e ❡Et gener. & p̃ cõſe
quẽs ẽ ei ſicut fili⁹. f ❡Et p̃gẽs. p̃m
p̃tẽ ſe exponẽdo oib⁹ periculis p̃ te
& regno tuo. g ❡Et glo. &c. i.
honorabilis p̃rę oib⁹. Vñ & ĩ men
ſa ſolitus erat ſedere ĩmediatè iuxta
regẽ, vt hr̃. ſ. xx. quaſi diceret: Ne
ceſſe fuit in plurib⁹ articulis p̃p̃ter
p̃dicta, q̃ iã diu eſt vt pluries cõſu
lerim p̃ eo dñm. iõ ſubdit: h ❡Nũ
ho. &c. q. d. ſi hodie cœpiſſem cõ
ſulere dñm, & nõ añ poſſes me hr̃e
ſuſpectũ. Illi ãt q̃ tenẽt Doeg. ſ. fal
ſum dixiſſe, dicunt: Nũ ho. cœ. i.
nec nũc, nec al's cõſului p̃ eo dñm.
ſed prior expoſitio magis cõcor
dat literę p̃cedẽti. i ❡Abſit hoc.
ſ. q̃d cõiurauerim ĩ aliq̃ cõtra te. vñ
ſubdit: k ❡Nõ em̃. Sed iſtud vi
det̃ repugnare ei q̃d dictũ eſt q̃ cõ
ſuluit p̃ eo dñm, etſi cõſuluit veri
ſile eſt q̃d ſciuit de fuga eius à facie
F Saul & ſic negotiũ ſciuit. Dicẽdũ q̃
Dauid dixit tm̃mõdo v̾bis gñalib⁹
q̃ p̃iculũ ſibi ĩminebat, & q̃ cõſu
leret dñm vtrũ euaderet p̃iculum
illud, & rogauit ſacerdotẽ vt oraret
p̃ eo. & p̃ hoc Achimelech ſcire nõ
potuit q̃ Dauid fugeret à facie Sau
lis, q̃a freq̃nt̃ ipſi Dauid aliũde p̃icu
la ĩminebãt. l ❡Dixitq;. Hîc po
nit̃ ipſi⁹ Achimelech & oĩs domus
p̃ris ſui iniuſta condẽnatio, cũ dici
tur: Morte morieris &c. m ❡Et
ait. dicit Ra. Sa. q̃d iſti fuerũt Ab
ner & Amaſa q̃ mittebãt ad regni
negotia. n ❡Noluerunt. Sciebat
em̃ q̃ nõ erat obediendũ regi in il
lis q̃ ſũt cõtra deũ, & hoc acceperãt
vt dicit Ra. Sa. ab eo, q̃d dr̃ Ioſue
j. d. Sicut obediuim⁹ ĩ cũctis Moy
ſi, ita obediemus & tibi: tm̃ ſit do
min⁹ de⁹ tu⁹ tecũ. i. ĩ illis in q̃bus
volũtas tua eſt cõcors voluntati di
uinę tibi obediem⁹, & non in aliis.
o ❡Et ait &c. Iſtæ nõ fuit Iudęus
natiõe, ſed Idumę⁹ cõuerſ⁹ ad Iuda
iſmũ, & iõ nõ intm̃ horruit iterfice
re ſacerdotes ſicut alij. verũtñ non
fuit ſol⁹, q̃a nõ poſſet tot hoĩes iter
ficere & ciuitatẽ deſtruere, niſi fuiſ
ſẽt plures mali ſecũ. p ❡Veſtitos.
Venerãt em̃ ad regẽ ĩ veſtib⁹ ĩ q̃b⁹
miniſtrabãt añ deũ, vt magis flecte
rẽt aĩm ei⁹ iratũ. q ❡Nobe. ſ. de
mãdato Saul. In q̃ apparet magna
crudelitas ĩ vaſtatiõe tot bonorũ,
& ĩ iugulatione tot innocentium.
r ❡Euadẽs. Hîc cõſeq̃nt̃ ponitur
hui⁹ facti denũtiatio ipſi Dauid p̃
ip̃m Abiathar, q̃ effugerat vt p̃ Da
uid tutaret̃, p̃p̃t quẽ dom⁹ p̃ris ſui
deſtructa fuerat. s ❡Et ait &c.
Scie. Hîc põit ſcire ĩproprię p̃ cõ
iecturare vl' timere, nõ tñ reuelauit
hoc Achimelech, q̃a de futuro cõ
tingẽti certitudinẽ non habebat, &
quia ſi ſe

† vt tibi obediat.

quit, filium Iſai in Nobe apud Achimelech
a filium Achitob ſacerdotem, qui conſuluit
pro eo dominum, & cibaria dedit ei, ſed &
b gladium Goliath Philiſthæi dedit illi. Mi
ſit ergo rex ad accerſendum Achimelech fi
lium Achitob ſacerdotem, & omnem do
mum patris eius ſacerdotum qui erant in
Nobe. Qui uniuerſi uenerũt ad regem. Et
ait Saul ad Achimelech. Audi fili Achitob.
Qui reſpondit: Præſto ſum domine. Di
xitq; ad eum Saul: Quare coniuraſtis aduer
ſum me tu & filius Iſai, & dediſti ei panes &
gladium, & conſuluiſti pro eo deum, ut cõ
ſurgeret aduerſum me inſidiator † uſque ho
c die permanens? Reſpondenſq; Achime
d lech regi ait: Et quis in omnibus ſeruis tuis
e f ſicut Dauid fidelis, & gener regis: & per
g gens † ad imperium tuum, & glorioſus in
h domo tua? Num hodie cœpi pro eo con
i ſulere dominum? Abſit hoc à me: ne † ſu
ſpicetur rex aduerſus ſeruum ſuum rem hu
k iuſcemodi in uniuerſa domo patris mei. Nõ
enim ſciuit ſeruus tuus quicquam ſuper hoc
l negotio, uel modicum, uel grande. Dixitq;
rex: Morte morieris Achimelech tu & o
a ❡Emiſſarij ſunt qui imperio regis mittuntur ad interficien-
dos reos.
m mnis domus patris tui. Et ait rex † [a] emiſſa
riis qui circumſtabant eum: Conuertimini
& interficite ſacerdotes domini. Nam ma
a ❡Dauid & ſerui eius.
nus eorum cum Dauid eſt, ſcientes quòd fu
n [a] giſſet, & non indicauerunt mihi. Noluerunt
autem ſerui regis extendere manus ſuas ⁎
o in ſacerdotes domini. Et ait rex ad Doeg:
Conuertere tu & irrue in ſacerdotes domi
ni. Conuerſuſq; Doeg Idumæus irruit in ſa
cerdotes, & trucidauit in die illa octoginta
a ❡Vt per habitum religionis moueretur animus regis
ad pietatem.
p q quinque uiros [a] ueſtitos ephod lineo. Nobe
autem ciuitatem ſacerdotum percuſsit in
ore gladij, uiros & mulieres, paruulos & la
ctantes, bouemq; & aſinum & ouem in ore
r gladij. Euadens autem unus filius Achime
lech filij Achitob, cuius nomen erat Abia
thar, fugit ad Dauid, & nuntiauit † ei quòd
s occidiſſet Saul ſacerdotes domini. Et ait
Dauid ad Abiathar: Sciebam enim in die
illa, quòd cùm ibi eſſet Doeg Idumæus,
proculdubio annuntiaret Sauli. Ego ſum
reus omnium animarum ⁎ patris tui. Mane
mecum ne timeas. Si quis quæſierit ani
mam meam, quæret & animam tuam: me
cumq; ſeruaberis.

Cap. XXIII.

ET annuntiauerunt Dauid t
dicentes: Ecce Philiſthiim
oppugnant Ceilam, & di v
a ❡Annonam de areis aſportatam.
ripiũt [a] areas. Cõſuluit ergo x

cíſſet, ſibi p̃iculũ ĩminebat: q̃a forte p̃ ſa G
cerdotes fuiſſet retent⁹ & Sauli tradit⁹.
ipſe aũt magis debebat p̃cauere p̃prio
p̃iculo q̃ alieno. Si ãt q̃rat̃, q̃re Doeg Quæſtio
nõ detinuit eũ, & q̃re nõ vocauit ad
hoc adiutoriũ ſacerdotũ. Dicẽdũ q̃ ex
voto fuerat plurib⁹ dieb⁹ ĩ loco taber
naculi cã oratiõis, vl' ad diſcẽdũ legẽ, vt
dicũt Hebræi, propter q̃d ignorabat
modũ recedẽdi ipſius Dauid à Saule,
& quòd fugeret ibi bannitus.
⁎ occiſ⁹ & alij ſacerdotes occaſiõe ei⁹. Moraliter
& ſil'r p̃ tractatũ Iudę p̃dictũ Chriſtus
fuit capt⁹ & occiſus, & poſt hoc ap̃l'i
et martyres alij p̃ fide ip̃i⁹. r ❡Euadẽs
autem. Per euaſionẽ iſtius ſignificat⁹
fuit ſtat⁹ cõfeſſorũ q̃ filij ſunt Chriſti,
q̃uis nõ trãſierint per gladiũ. ❡Mo
raliter p̃ Doeg q̃ bonũ factũ innocen
tis Sauli retulit in malũ, ſignãt̃ adulato
res & maligni relatores: & p̃ hoc po
tẽtes cõcitãt cõtra innocẽtes, & hoc ẽ
peſsimũ, maximè q̃ñ fit contra p̃ſonas
deo cõſecratas. ſicut ĩ propoſito Eccl'.
xxviij. b. Suſurro & bilinguis maledi
ct⁹: turbauit em̃ multos pacẽ habẽtes.

† ſc'd'm diẽ hãc. i. vl' vt hodie palã fit.

NI. DE LY.
CAP. XXIII.

ET annuntia. Da. Poſt
q̃ Saul p̃ſecut⁹ fuerat Da
uid eũ bannĩedo, hîc cõſe
quẽter eũ perſequit̃ multi
pliciter ĩ ſequẽdo. & q̃a de⁹ facit cũ tẽ
tatiõe p̃uentũ, iõ circa hoc priò ponit̃
cõtra Dauid duplex inſultus. ſc'd'ò tri
plex p̃uentus. c. xxiiij. Circa primum
Saul p̃ſeq̃tur Dauid. primò ĩ ciuitate,
ſc'd'ò ĩ deſertũ vaſtitate, ibi: Et vidit Da
uid. Pria ĩ tres, q̃a primò Ceila p̃ Da
uid p̃tegit̃. ſc'd'ò in ea contra Dauid
obſidio diſponit̃, ibi: Nũtiatũ eſt autẽ
Sauli, tertiò Dauid dei reuelatiõe eripi
tur, ibi: Q̃d cũ reſciſſet. Circa primũ di
cit̃: t ❡Et annuntia. ſ. viri de Ceila im
minẽs eis p̃iculũ. x ❡Conſuluit er.
erat em̃ parat⁹ iuuare filios Iſrael: tũ
quia eos diligebat: tum quia iam erat
inunctus rex: & ideo curam habebat
de eorum ſalute, tamen ſicut debebat
prius voluit dominũ cõſulere: ſed viri
ſui eum

† imponat
† curſorib⁹
Diuiſio
H
⁎ vt irruerẽt

Moral'. t ❡Et annuntiaue. &c. Moraliter
Ceilã, q̃ interpretat̃ ad fundã iuncta.
ideo p̃ ip̃am ſignificat̃ militans eccl'ia.
Funda nãq; bellicũ eſt inſtrumẽtum,
vt patet Iudi. xix. Militans autem eccle
ſia ſemper eſt coniũcta bello cõtra dæ
mones & vitia. Per habitatores igitur
Ceilæ ſignificãt̃ filij eccleſię, q̃rũ aliqui
ſunt boni, aliq̃ mali vſq; ad finẽ mũdi.
tñ bon⁹ p̃lat⁹ q̃ p̃ Dauid ſignificatur,
eô q̃ Dauid fuit paſtor ouium, debet
vtroſq; cõſolari, ſicut Dauid habitato
res Ceilæ cõſolat⁹ fuit. v ❡Et diri. i.
rapiũt alimẽta de areis, p̃ q̃ ſignificãtur
v̾ba diuia & euchariſtię ſacr̃m, q̃b⁹ fi
deles ſp̃ualit̃ reficiũt. Hęc autẽ alimẽta
Philiſthijm rapiũt, q̃ñ dęmones q̃ per
Philiſthęos ſignificãt̃, fructũ v̾bi diui
ni & euchariſtię ſacramẽti ſuis tẽtatiõi
bus impediuntur. Sed Dauid habita
tores Ceilæ ſaluat, quando bonus p̃la
tus ſuis p̃cib⁹ & exhortationib⁹ tẽta
tiões dęmonũ erga ſuos ſubditos eua
cuat. Sed q̃m ſicut dictũ eſt in filijs ec
cleſię aliqui mali ſunt & ingrati: iõ p̃ il
lis dicit̃, q̃d viri Ceilæ ad tradendum
⁎ Dauid in

† Dauidi
⁎ domus

A a ℭDeſcendet. Ra. Si hîc ſteteris deſcēdet Saul, Cap. XXIII. & tradent te viri Ceilæ in manus eius: ergo voluntatē eorū indicauit. Viri autē Ceilę ingrati beneficiis Dauid, quos de manib⁹ Philiſthinorū liberauit, Iudæorū infidelitatem ſignificant & incōſtantiā: qui redēptori ſuo ingrati apud ſeculi poteſtates inſidiant̄. Ceila aūt interp̄tat̄ ad fundā iacta, vł excellens ſibimet. In circūitu ip̄ij ambulāt. Et, Stult⁹ vt luna mutat̄. b ℭZiphei. Ra. Apud ſe latitantem Dauid, Sauli ꝓdiderūt, & cûm eo de morte ei⁹ tractauerunt. Ziphęi aūt flo-rentes vel germinantes interp̄tant̄: & ſignificant eos Iudęos qui florem terreni regni appetētes, cum principibus ſuis de nece Chriſti tractauerūt, quō eū p̄ diſcipulū ſuū ꝓditū app̄henderēt, & p̄ſidi ad interficiēdū traderēt, & florentes ſeculi Chriſtū in mēbris poteſtates ſ. huius mundi produnt.

Pſ̄. 11. b. Ecc. 27. b.

† dn̄s

Nicolaus de Lyra.

ſui eum auertebāt, dicētes: a ℭEcce. quaſi dicāt: ſi ierimus ad bellandū contra Philiſthęos, audiet Saul, & ſic dato ꝙ vicerim⁹ Philiſthęos oportebit nos pugnare cōtra Saulem, & nō poterimus ꝓpter laborem belli p̄cedētis. b ℭRurſum. non q̄a dubitaret de victoria, cûm iam ſup̄ hoc habuiſſet diuinum rn̄ſum, ſed vt ex duplici rn̄ſo diuino viri ſui eſſent confortati, & parati ire cum eo. c ℭEt pu. eos debellando. Ideo ſubdit̄. d ℭEt abe. quę adduxerāt Philiſthęi ad portandum in terrā ſuam

† j. 30. b.

† maiores & infrà

B blada & alia bona Hebręorū. e ℭPorro. Iſtud ſubdit̄ ad reſpondendum q̄ſtioni tacitę. q̄a dictum eſt, ꝙ Dauid bis cōſuluit dn̄m: ideo poſſet q̄ri p̄ quem, & quō. Et rn̄det̄ hîc ꝙ per Abiathar ſacerdotē, q̄ fugiens ad Dauid ſecum apportauerat ephod: q̄ eſt veſtis ſūmi ſacerdotis, ī qua erat rationale iudicij, in quo apparebat reſponſio domini, prout dictum fuit Exo. xxviij. f ℭNūtiatū. Hîc conſequenter ponitur diſpoſitio ad obſidēdum Dauid ī Ceila, p̄ Saul & viros eius. Et patet lr̄a. g ℭQuod cū. Hîc cōſequenter ponitur exceptio Dauid, cûm dicitur: Quod cū. per exploratores ſuos, eò ꝙ ſemper de Saule timebat. h ℭDixit ad. i. induere veſte ſacerdotali ad cōſulendum dominum. i ℭEt ait Dauid. ſcilicet per ſacerdotem dominum conſulentē. k ℭVt euertat propter vrbē. ſi illi de ciuitate noluerint me ei tradere. l ℭSi tradent. vt pręcaueant ciuitati ſuę. Licet iſtę duę interrogationes ſint ſcriptę immediatè abſq; reſponſione media, non tamen ſic fuerunt factę: Sed habito reſponſo de prima, ſcilicet de aduentu Saul, facta fuit ſecunda de traditione Dauid.

Et ait

Dauid dominum, dicens: Num uadam & percutiam
Philiſthæos iſtos? Et ait dominus ad Dauid: Vade &
percuties Philiſthæos, & Ceilam ſaluabis. Et dixerūt
uiri qui erant cum Dauid ad eum: Ecce nos hîc in a
Iudæa conſiſtentes timemus, quātò magis ſi ierimus
in Ceilam, aduerſum agmina Philiſthinorum. Rur- b
ſum ergo Dauid cōſuluit dominum. Qui reſpondēs
ait ei: Surge: uade in Ceilam. Ego enim tradam Phili
ſthæos in manu tua. Abiit ergo Dauid & uiri eius in
Ceilam, & pugnauit aduerſum Philiſthæos. Et abe- c d

a ℭOneranda de area.

git iumēnta eorum, & percuſſit eos plaga magna, &
ſaluauit † Dauid habitatores Ceilæ. Porrò eo tempo- e
re quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad Da-

a ℭQuod Moyſes iubente domino fecerat: ſicut etiam rationale in quo erat doctrina & veritas: in quo etiam conſuluit Dauid dominum.

uid, in Ceilā̊m ephod ſecum habens deſcēderat. Nun f
tiatum eſt autem Sauli, quòd ueniſſet Dauid in Cei-
lam. Et ait Saul: Tradidit eum dominus in man⁹ me-
as: Concluſusq; eſt introgreſſus urbem, in qua portę
& feræ ſunt. Et præcepit Saul omni populo, ut ad pu
gnam deſcenderet in Ceilam, & obſideret Dauid &
uiros eius. † Quod cûm Dauid reſciſſet, quia præpara g
ret ei Saul clam malū, dixit ad Abiathar ſacerdotem: h
Applica ephod. Et ait Dauid: Dn̄e deus Iſraël, audi- i
uit famam ſeruus tuus quòd diſponat Saul uenire in
Ceilam, ut euertat propter me urbem. Si tradent me k l
† uiri Ceilæ in manus eius, & ſi deſcēdet Saul ſicut au
diuit ſeruus tuus? Dn̄e deus Iſraël indica ſeruo tuo. Et m
a ait dominus: Deſcendet. Dixitq; Dauid rurſum: Si
tradent me uiri Ceilæ, & uiros qui ſunt mecum in

a ℭIn voluntate habent vt tradent.

manus Saul? Et dixit dominus: Trā̊dent. Surrexit er n
go Dauid & uiri eius q̄ſi ſexcenti, & egreſſi de Ceila,
huc atq; illuc uagabantur incerti. Nuntiatūq; eſt Sau
li quòd fugiſſet Dauid de Ceila & ſaluat⁹ eſſet, quam
obrem diſſimulauit exire. Morabatur autem Da- o
uid in deſerto in locis firmiſſimis, manſitq; in mon-

ℭZiph mōs ſqualidus vel nebuloſus vel caligans. vnus autem de poſteris Caleb ſic appellatus eſt.

te ſolitudinis Ziph, in monte opaco. Quęrebat eum p
tamen Saul cūctis diebus, & non tradidit eum dn̄s in
manus eius. Et uidit Dauid, quòd egreſſus eſſet Saul, q
ut quæreret animā eius. Porrò Dauid erat in deſerto r
Ziph in ſylua. Et ſurrexit Ionathas filius Saul, & abi- s t

ℭIonathas.

it ad Dauid in ſyluā, & cōfortauit manus eius in deo.
Dixitq; ei: Ne timeas. Neq; enim inueniet te manus
Saul patris mei. Et tu regnabis ſup Iſraël, & ego ero
tibi ſecūdus. Sed & Saul pater meus ſcit hoc. Percuſ- v
ſit ergo uterq; fœdus coram domino. Manſitq; Da-
uid in ſylua. Ionathas autem reuerſus eſt in domum
b ſuam. Aſcenderūt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, x
dicentes: Nonne ecce Dauid latitat apud nos in locis
tutiſſimis ſylvę, in colle Hachile quę eſt ad dexteram
deſerti? Nunc ergo ſicut deſiderauit anima tua, ut
deſcenderes, deſcende. Noſtrum autem erit, ut

m ℭEt ait. i. ſi manſeris in ciuitate, deſcendet: q̄a non venit illuc, vt poſtea habetur, quia Dauid inde receſſerat. n ℭEt dixit. Scilicet ſi manſeris in ciuitate, & Saul illuc uenerit: ita quòd conditionalis eſt vera, quamuis neutrum euenerit. ſicut iſta eſt vera: ſi homo volat habet alas, quamuis vtraq; pars conditionalis ſit falſa. Sequitur: o ℭQuāobrem. poſt Dauid pro tunc. p ℭQuęrebat. Nō ꝙ ſemp̄ ipſum actu quęreret, ſed quia ſemper habebat voluntatem q̄rendi, ſi facultas capiendi ſe offerret, vel quia ſemper actu ipſum q̄rebat, nō per ſe, ſed p̄ exploratores. q ℭEt vidit. Hîc cōſequēter ponit̄ p̄ſecutio Dauid in deſerto. quādo em̄ Saul vidit ſe eſſe fruſtratū ab intentione ſua de obſidione Dauid in loco clauſo muris, p̄ſecutus fuit eum in nemoribus & ſyluis. In qua p̄ſecutione ſic proceditur: quia primò Dauid à Ionatha cōfortat̄. Sc̄d'ò à ſuis contribulibus accuſat̄, ibi: Aſcenderūt aūt Ziphęi. Tertiò Saul in latibulis eum p̄ſcrutat̄, ibi: At illi ſurgentes. Circa primū dicitur: Et vidit. ad quęrendum Dauid per nemora & deſerta, & ideo verſabat̄ Dauid in tutioribus locis. Et hoc eſt qđ dicitur: r ℭDauid. qui eſt locus nemoroſus & opacus. s ℭEt ſur. de ſocietate patris ipſo ignorante. t ℭEt abijt. Sciebat enim vbi eſſet, quia frequenter mittebant nūtios ad inuicem, occultè tamē. Cętera patēt vſq; ibi: v ℭPercuſſit. Tribus enim vicibus inijt Ionathas fœdus cûm Dauid. Primò in domo. Sc̄d'ò in agro, vt patet ex ſupradictis xviij. ca. & xx. Tertiò in deſerto, vt hîc patet. In ſignū ꝙ fidelis anima quę ſignificat̄ per Ionathan debet inire fœdus cum deo, qui per Dauid intelligit̄. primò in domo cordis. ſecundò in agro operis. tertiò in deſerto contemplationis. x ℭAſcenderunt. Hîc ponitur accuſatio Dauid per cōtribules ſuos. Ziphęi enim deſcenderunt à Ziph, qui fuit de genere Caleb, vt habetur j. Para. ij. cap. & iiij. Caleb autē fuit de tribu Iuda ſicut & Dauid. Ex quo patet qđ Ziphęi fuerunt de eadem tribu cum Dauid. Ex quo patet malitia eorum, qui contribulem ſuum innocentem accuſauerunt, & cū hoc ad tradēdum eum ꝓditoriè ſe obtulerunt.

C

Diuiſio

D

Dauid & Ionathę fœdus triplex

Et patet

ℭDauid in manus Saulis fuerunt parati, ſicut dicitur infrà. n ℭEt dixit dn̄s: tra. Et p̄ hoc ſignificantur mali ſubditi, qui bonos pręlatos ſuos nequiter accuſant, & tradunt manib⁹ tyrannorum. a ℭAſcenderunt autem. qui interpretantur germinantes vel florentes, & ſignificant Phariſęos q̄ ex radice ſupbię germinauerunt in odiū Chriſti per

m v ℭDauid

E ⁓ Et patet litera vſq; ibi: a ¶ Conſidera. q̄a ad euitādum inſidias meas mutat loca, & ſic nō poſſum eum inuenire. b ¶ Et reuertimini. i. denuntiādo mihi certa loca in quibꝰ inueniat̃, ne exercitus meus incertitudinaliter vagando ab eius captione fraudetur. c ¶ Quod ſi. ī cauernis. d ¶ Perſcruta. hoc dixit Saul, vt Ziphei eſſent magis aīati ad faciendū voluntatem ipſius Saulis: quaſi hoīes militares illius tribus eſſent cōtra Dauid in facto iſto, ſicut & ipſi. Et forſitā ita erāt, ꝙ ſicut Ziphei erāt homines rurales timore vel fauore regis erant cōtrarij Dauid, ſic & hoīes bellatores ſaltem ꝓ magna pte. e ¶ At illi. Hīc conſequēter deſcribit̃ pſcrutatio ipſius Dauid à Saule ꝑ īdiciū Zipheorū. & hoc eſt qđ dr̃: f ¶ Abie. vt explorarent loca in quibus Dauid latitabat. g ¶ Dauid. Dicit Ra. Sal. ꝙ Maon eſt nomē ciuitatis, cui adiacet deſertū ab ea ſic nominatū. h ¶ Iuit. poſt renūtiationem Zipheorū vt dictū eſt. i ¶ Et nū. per exploratores ſuos. k ¶ Statimq;. Dicunt aliqui ꝙ eſt nomen caſtri, vbi Dauid repoſuit ea q̄ habebat, vt eſſet expeditior. Alij aūt dicunt, ꝙ erat cauerna in rupibus magna & occulta in qua Dauid repoſuit p̄dicta, noluit tñ ibi remanere, ne fortè ꝑ Saul ibi includeretur. Sequitur: l ¶ Porro. Sed videtur ꝙ in hoc dubius fuerit in fide, quia per reuelationē diuinam certitudinaliter habuerat ipſum fore regem pro Saul. Dicendū, ꝙ nō deſperabat euaſionē ꝓ ſua pſona, quia certus erat de impletione diuini promiſſi, ſed deſperabat ſe poſſe euadere abſq; bello cū Saule. F Quòd quidē bellū horrebat, q̄a timebat de morte virorū ſuorū & aliquorū, q erāt cū Saule eum ſequentiū in hoc magis inuolūtariè q̄ volūtariè. m ¶ Et nū. hoc factum eſt ex cōdeſcēſiōe diuina, vt Saul impediret̃ à captiōe Dauid. n ¶ Propter. quia ibi fuit diuiſus exercitus Saulis à perſecutione Dauid.

† miſerti eſtis

– vbi dixiſtis

† Dictū eſt em̄ mihi ꝙ maximè callidus ſit

† re bene cōperta.

† terra fugerit

– & vir eius

† feſtinabat

tradamus eum in manus regis. Dixitq; Saul: Benedicti uos à domino, quia †doluiſtis uicem meam. Abite ergo oro & diligentius præparate & †curioſius agite, & conſiderate locum ubi ſit pes eius: uel quis uiderit eū ibi, ubi dixiſtis. †Recogitat enim de me, quòd
a calidè inſidier ei. Cōſiderate & uidete omnia latibu
b la eius, in quibus abſconditur: & reuertimini ad me
c †ad rem certam, ut uadam uobiſcum. Quod ſi etiam
d in †terram ſe obſtruxerit, perſcrutabor eum in cun
e f ctis milibus Iuda. At illi ſurgentes, abierunt in Ziph
g ante Saul. Dauid autem & uiri eius erant in deſerto
h Maon in campeſtribus ad dexteram Ieſimon. Iuit
i ergo Saul & ſocij eius ad quærendum eum. Et nun
k tiatum eſt Dauid. Statimq; deſcendit ad petram, & uerſabatur in deſerto Maon. Quod cū audiſſet Saul, perſecutus eſt Dauid ī deſerto Maon. Et ibat Saul & uiri eius ad latus montis ex parte una. Dauid autem
l & uiri eius erant in latere montis ex parte altera. Porrò Dauid †deſperabat ſe poſſe euadere à facie Saul. Itaq; Saul & uiri eius in modum coronæ cingebant
m Dauid & uiros eius, ut caperent eos. Et nuntius uenit ad Saul, dicens: Feſtina & ueni: quoniam †infuderunt ſe Philiſthiim ſuper terram. Reuerſus eſt ergo Saul deſiſtens perſequi Dauid, & perrexit in occur
n ſum Philiſthinorū. Propter hoc uocauerunt locum illum petram diuidentem. Cap. XXIIII.
o A Scendit ergo Dauid inde, & habitauit in locis tutiſſimis Engad

a ¶ Fons hædi, vel oculus tentationis.

Moraliter ✳ Dauid ſignificati, ſicut dictū eſt. x̄. in pluribus locis, & ex odio pſecuti ſunt eum vſq; ad mortem, eò ꝙ arguebat vitia eorum. Et de hoc poteſt accipi qđ dicitur Ezech. vij. c. Floruit virga, germinauit ſuperbia, iniquitas ſurrexit in virgam impietatis. magna em̄ imò maxima impietas fuit vſq; ad mortem perſequi innocentē & mūdi ſaluatorē. Per hoc igit̃ ꝙ Ziphei īſidiati ſunt Dauid vt ī manꝰ Saul traderet̃, ſignificata fuit inſidiatio Phariſæorū cōtra xp̄m vt traderet̃ in manꝰ Herodis. Mar. iij. a. Exeūtes aūt Phariſei cū Herodianis cōſiliū faciebāt quō eū perderēt. ſed ſicut Dauid tunc euaſit eorum inſidias, ſicut dicitur: k ¶ Statimq; deſcen. Ita Ieſus tunc cum diſcipulis ſuis ſeceſſit ad mare: vt dicitur Mar. iij.

¶ In ca. xxiij. vbi dicitur in poſtil. Et dixit dominus, tradent. id eſt, ſi māſeris in ciuitate & Saul illuc venerit ita ꝙ cōditionalis eſt ꝟa.

ADDITIO. I.

Ly & conditionalis poſſit eſſe vera, quamuis vtraq; eius pars ſit falſa, nunquam tamen conditionalis eſt vera, quando oppoſitum conſequentis eſt compoſſibile antecedenti. vnde iſta conditionalis, ſi homo currit baculus eſt in angulo eſt falſa: licet vtraq; eius pars eſſet vera. Et ideo in propoſito nō ſaluat̃ veritas diuinæ reſponſionis ꝑ hoc ꝙ cōditionaliter, vt in poſtil. dr̃. ſ. ſi māſeris in ciuitate & Saul illuc venerit, tradent. Nam protunc. ſ. tp̄e reſponſiōis poſſibile erat ꝙ non traderet̃ Dauid ab illis de Ceila, licet illic remanſiſſet, & Saul illuc veniſſet, cùm quęlibet iſtarum propoſitionū erat merè contingens & compoſſibilis alteri, vt de ſe patet. Nec valet dicere, quòd apud deum cuius ſcientia eſt infallibilis, prædictę propoſitiones erant neceſſarię. Nam diuina p̄ſcientia licet ſit certiſſima, nō tñ tollit contingentiam à rebus, prout communiter tenetur à doctoribus. Vñ ad ſaluandū veritatē diuinę rñſiōis aliter videt̃ dicēdū. ſ. ꝙ Dauid q̄rebat à dño, apud quē omnia ſunt nuda & aperta, vtrū Saul habebat

hēbat in corde deſcēdere ad Ceilā vt ipſum apphēderet. Silr̄ q̄rebat Dauid à deo vtrū viri Ceilę hēbāt in corde vt traderēt Dauid & viros eiꝰ in manu Saul ꝓpter liberationē ſuā. Et ad vtrūq; deꝰ rñdit affirmatiuè. q̄ quidē rñſiones fuerunt verę, etiā ſi Saul nō deſcendit nec Dauid fuit traditus, q̄a in mente eorū erat ſic facere occurrente opportunitate, ꝓut deo q nouit corda hominū erat notum &c. G

¶ In eo. ca. xxiij. vbi dicit̃ poſtil. Porrò Dauid deſperabat ſe poſſe euadere. † videte

ADDI. II.

Tranſlatio nr̃a in hoc loco multū deuiat à ꝟitate Hebraica. Nā ibi ī hoc loco ſic dr̃: Porrò Dauid feſtinabat ad eūdū à facie Saul, vt patet bñ intelligēti illā linguā, & ſic ibi nō fit mētio de deſperatiōe. Nā poſito ꝙ Dauid certitudinalit̃ credebat ſeipm̄ fore regē poſt Saulē, ꝓut fuerat ſibi diuinitꝰ reuelatū, ex hoc nō tollit̃ quin faceret, q̄tū in ipſo erat ad ſaluādū vitā ſuā & ſuorū &c.

REPLICA.

In cap. xxiij. vbi poſtil. vult ꝟificari diuinā rñſionē, cū dr̃: Si māſeris tradēt. dicit illā rñſionē eē verā cōditiōalit̃. i. ex ſuppoſitione ſi Saul deſcēderet & Dauid maneret Burg. neſcio qd cōfuſū murmurās mēſurare vr̃ ꝟitatē, falſitatē, aut poſſibilitatē ptiū: volēs illā cōditiōalē nō eē verā, ſi māſeris, tradēt eò ꝙ vtraq; ps erat merè cōtingēs, & ſic alteri cōpoſſibilis. Sed iſtud nō eſt dictum. Nā ſcđm logicos ꝟitas cōditionalis vel falſitas nō eſt ex ꝟitate aut falſitate ptiū, ſicut nec cōtingentia. q̄a etſi ptes cōditiōalis ſint cōtingētes, ſtat bñ cōditiōalē eē neceſſariā, imò ſtat ptes eē īpoſſibiles: dūmō nō ſint incōpoſſibiles, & tñ cōditiōalē eſſe verā, imò neceſſariā. Exēplū pmi: ſi Sortes currit, Sortes mouet̃. Exēplū ſcđi: ſi hō eſt aſinus, hō eſt rudibilis. Oīs igit̃ cōditionalis falſa eſt īpoſſibilis: oīs vera eſt neceſſaria: q̄a nulla eſt ꝟa niſi ęqpolleat cōſequentię bonę & formali, in qua oppoſitū cōſequētis nō poteſt ſtare cū añcedēte. Nūc aūt ꝓpter veritatē ſaluandā diuinę reſpōſionis qua dicit̃: Si māſeris tradent: hęc cōditionalis eſt neceſſaria: q̄uis vtraq; ps eius ſit merè cōtingens. ſicut illa de virtute ſermōis. ſi Sortes currit, Sortes mouet̃: ita & iſta de qua ſermo: etſi non ſit vera de virtute ſermonis, eſt tñ neceſſaria virtute ſentētię dei nō obſtāte cōtingentia antecedētis & cōſequētis. ſicut illa: ſi Sortes eſt p̄deſtinatꝰ ſaluabit̃, eſt neceſſaria: q̄uis & antecedens & cōſequēs ſit merè cōtingens. Et ꝑ iſtā logicā magiſter ſniarū in pmo libro ſoluit argumenta in cōtrariū, dicēs: ꝙ Sortes ſcđm talē cōditiōalē neceſſariò ſaluabit̃ neceſſitate cōſequētię: ſed nō neceſſitate cōſequētis. ¶ In eo. c. Bur. notat nr̃am trāſlationē: ſicut & poſtillator in tractatu ſuo de differētia noſtrę trāſlatiōis & Hebraicę veritatis: cū lr̃a dicit de deſperatiōe Dauid. Dicūt em̄ in lr̃a Hebraica non haberi, ly deſperauit, ſed loco eius, feſtinauit. vñ trāſlatio nr̃a pōt habere ꝟitatē de deſpatiōe q̄tū eſt de remedio humano non quantùm eſt de ſubſidio diuino. quod ſtatim apparuit, cùm de diuina ordinatione occurreret nuntius qui Saul perſecutione Dauid auerteret: ad pugnandum contra Philiſthęos ſolicitaret. de dei enim auxilio Dauid nunq; deſperauit. H

† impetum fecerunt

NICO. DE LY.

Cap. XXIIII.

A Scendit ergo Da. inde. Poſtq; deſcriptus eſt multiplex inſultꝰ cōtra Dauid, hīc cōſequēter deſcribit̃ triplex dei ꝓuentus erga ipm̄. q̄a primò Saul eiꝰ pſecutor mānibus eiꝰ tradit̃. Scđò Nabal eiꝰ irriſor morit̃, ca. xxv. Tertiò Saul factus erga eum mentitor iterum ei exponitur: cap. xxvj. Diuiſio

⁓ Prima

a ❡ Eratq́ ibi.Ra.Rex ex improuiſis exceptus Cap. XXIIII.
A inſidiis,quod innocẽti moliebat̃,incidit in foueam quã fecit.Dauid
verò ꝓ malis bona retribuẽs,nõ occidit eũ, ſed in teſtimoniũ facti
oram chlamydis abſcidit.Cũ facili⁹ eſſet aduerſarium perdere quã
fallere:latuit Dauid in ſpelũca,ne inueniret̃. Tegit̃ autẽ terra,i. car-
ne,qui latet in ſpelunca.Ieſus autem latebat in carne qua acceperat
1.Cor.2.b. de terra,ne à Iudęis inueniret̃ diuinitas.Si enim cognouiſſent,nun-
q̃ dominum glorię crucifixiſſent.Illi ergo
non cognoſcentes deum hominẽ perſecu
ti ſunt.In ſpeluncam fugit Chriſtus à facie
Saul,tandiu em̃ pſecuti ſunt illũ Iudęi,do
Mar.15.d. nec in monumento poneret̃,qđ exciſum
erat in petra.Saul ad purgandum ventrẽ
ſpeluncam ingreditur,quia Iudęi cõceptã
malitiã cõtra Chriſtũ quaſi odorẽ fœtidũ
emiſerũt,& cogitatiões malas factis dete-
rioribus oſtendebant.Dauid ſeruare Sau-
- abruptiſſimas lem q̃ pdere maluit,quem in antro occul
tatus ipſo teſtante habuit.Sic & Chriſtus
cùm eſſet in ſpelunca carnis pſecutorem
pplm in ptãtẽ habuit,nec occidit.de quo
† arietibus ſylueſtrib⁹ ſcriptũ erat: Ne occidas eos. Summitatẽ
chlamydis ſilẽter abſcidit,quia Chriſt⁹ Iu
dęos nõ occidit,ſed gloriã regni abſtulit.
ſ.eo.15.f. Chlamydis em̃ abſciſio regni amputatio.
† 2.q.7.§. Vñ cũ Saul veſtimentũ dirupit Samuelis,
itẽ obijcit.1. ait Samuel:Dirupit dñs regnum Iſrael de
q.1.c. dñs. manu tua. b ❡ Saul.Greg.Moraliter.
† lateribus Quid per Saul,niſi mali rectores? Quid p
Moraliter Dauid,niſi boni ſubditi ſignantur? Saul
ventrem purgare,eſt prauos præpoſitos
conceptam in corde malitiam vſq; ad o-
† in manus tuas pera miſeri odoris extendere,& cogitata
apud ſe noxia factis exterioribus exequen
do monſtrare.Quem tñ Dauid ferire me
tuit,qa piè ſubditorũ mentes ab oĩ ſe peſte
obtrectatiõis abſtinentes p̃poſitorũ vitã
nullo lingue gladio pcutiũt,etiã cũ impfe
ctionem rep̃hendunt,qa ſi qñ ꝓpter infir
mitatem ſe abſtinere vix pñt extrema q̃-
B dam atq; exteriora p̃poſitorũ mala,ſed tñ
humiliter loquunt̃,& q̃ſi oram chlamydis
ſilenter incidunt.qa dũ p̃latę dignitati ſal-
tem innoxiè & latẽter derogant,q̃ſi regis
ſuppoſiti veſtem fœdant;ſed tñ ad ſemet-
ipſos redeũt, ſeq; de tenuiſſima v̄bi lace-
ratiõe rep̃hendunt.Dauid em̃ pcuſsit cor
ſuũ,eò ꝙ abſcidiſſet orã chlamydis Saul.
Facta quippe p̃poſiti oris gladio ferienda
nõ ſunt,etiã cũ rectè rep̃hendenda videan
tur.Si qñ verò contra eos vel in minimis
lingua labit̃,neceſſe eſt vt p afflictionem
pnię cõprimat̃,vt ad ſeipm̃ redeat, & cũ
p̃poſitę dignitati deliq̃rit,eius cõtra ſe iu-
diciũ ſibi q p̃latus eſt phorreſcat.Nã cùm
p̃poſitis delinqmus,eius ordinatiõi q eos
nobis pręrulit obuiamus.Vñ Moyſes cũ
cõtra ſe & Aarõ pplm̃ cõquęri cognouiſ
Exo.16.b ſet,ait:Nos em̃ qd ſum⁹? Nec cõtra nos
murmur vr̃m eſt,ſed cõtra deũ. c ❡ Vi-
uit.Defectiua lr̃ę Ioſephus ſupplet: Qui
erant cum eo redarguebant eum. Serua-
bat enim inimicum qui volebat delere eũ,
& ſedauit eos,dicens: Viuit domi.&c.

di. Cumq́ reuerſus eſſet Saul poſt-
quam perſecutus eſt Philiſthæos,
nuntiauerunt ei dicentes:Ecce Da-
uid in deſerto eſt Engaddi. Aſſu- a
mens ergo Saul tria milia electorũ
uirorum ex omni Iſraël,perrexit ad b
inueſtigandũ Dauid & uiros eius,e-
tiam ſuper abruptiſſimas petras,

a ❡ Ibices ſunt animalia quæ de rupibus cadentia ſe cornibus excipiunt.

quæ † ſolis ibicibus perujæ ſunt. Et c

a ❡ Locus ſic appellatus.

uenit ad Caulas ouiũ quæ ſe offere-
a bant uianti. Eratq́ ibi ſpelunca,quã d
ingreſſus eſt Saul ut purgaret uen-
trem. † Porrò Dauid & uiri eius, in
† interiore parte ſpelũcæ latebãt.Et
dixerunt ſerui Dauid ad eum: Ecce f
dies de qua locutus eſt dñs ad te. E-
go tradã † tibi inimicũ tuum,'ut fa-
cias ei ſicut placuerit in oculis tuis.
Surrexit ergo Dauid & præſcidit g

a ❡ Chlamys eſt ſagum militare,quæ etiam pyrotica dicitur:eo quod acũinata ſit ex vtraq; parte,q̃ ptingit vſq; ad talos.

b oram chlamydis Saul ſilẽter. † Poſt
hæc pcuſsit cor ſuũ Dauid,eò quòd h
abſcidiſſet orã chlamydis Saul. Di-
xitq́ ad uiros ſuos:Propiti⁹ ſit mihi
dñs ne faciã hanc rẽ dño meo chri-
ſto dñi,ut mittã manũ meã in eum,
c quoniã chriſtus dñi eſt. † Viuit dñs, i
quia niſi dñs percuſſerit eum,aut di

a ❡ Peſte vel aliquo huiuſmodi.

es eius uenerit moriatur,aut deſcen
dens in præliũ perierit,propitius ſit
mihi dñs ut non mittã manum me-
ãm in chriſtum domini. Et confre-
git Dauid uiros ſuos ſermonibus
iſtis,& non permiſit eos ut conſur-
gerent in Saul. Porrò Saul exurgẽs
de ſpelunca,pergebat cœpto itine-
re. Surrexit autẽ Dauid poſt eũ, & k
egreſſus de ſpelunca clamauit poſt
tergũ Saul,dicẽs:Dñe mi rex. Et re
ſpexit Saul poſt ſe. Et inclinans ſe
Dauid pronus in terrã adorauit. Di
xitq́ ad Saul: Quar̃ audis uerba ho
minũ loquẽtiũ:Dauid quærit malũ
aduerſum te? Ecce uiderunt hodie
oculi tui, quòd tradiderit te domi-
nus in manum meam in ſpelunca,
& † cogitaui ut occiderem te,ſed pe
percit tibi oculus meus. Dixi enim:
non extendam manum meam in
dominum meum,quia chriſtus do-
mini eſt. Quin potius pater mi,uide
& cognoſce oram chlamydis tuæ in

Nicolaus de Lyra.

❧ Prima in duas qa primò deſcribit̃ cru
delitas Saulis Dauid pſequentis.Scđo be
nignitas ipſius Dauid ſibi parcentis, ibi:
Eratq́ ibi ſpelunca.Crudelitas aũt Saulis
apparet,eò ꝙ q̃rebat Dauid in rupibus q̃
ſi in acceſſibilibus,ita ꝙ ex deſiderio occi-
† dixit quiſpiam dendi eũ exponebat ſe & ſuũ exercitũ peri
culis multis & magnis. Et hoc eſt qđ dr̃:
b ❡ Perrexit.i. capreis ſylueſtribus. Et
dicunt aliqui ꝙ iſtę caprę ſunt huius cõdi
tionis,ꝙ de alto pñt p̃cipitare ſe & in cor
nibus ſuis ſe recipere abſq; lęſione. c ❡ Et
ve.ad Cau.i. que erãt prope viã cõmu
nẽ,vt in Hebręo habet̃:Ad caulas ouium
ſuper viã.venit autẽ illuc Saul nõ ad quęrẽdũ Dauid. qa nõ crede C
bat ꝙ auderet ſe ꝓpe viã ponere,ſed venit illuc:qa recedẽs ab ipſi⁹
Dauid inueſtigatiõe,quẽ in locis aptis pro fugitiuis nõ inuenerat,
& Dauid in cauerna viæ ꝓpinq̃ cũ viris ſuis ſe poſuerat, eò ꝙ ſilr̃
credebat ꝙ Saul eum ibi nõ q̃reret:ſed tm̃ in locis à cõi ſtrata remo
tis. d ❡ Eratq; ibi. Hĩc cõſequẽter deſcribitur benignitas Dauid
parcẽtis Sauli ipſum ad mortẽ pſequẽti.vbi primò deſcribit̃ ipſi⁹
Dauid miſeratio. Secundò miſeratiõis de Diuiſio
claratio,ibi: Surrexit autem Dauid poſt
eum. Tertiò Saulis rñſio,ibi: Cùm autem
cõpleſſet Da. Miſeratio autem Dauid ap-
paret manifeſtè in duobus.ſ.ei parcendo
cùm poſſet eum occidere, & viros ſuos
refręnando ab eius inuaſione. Et patet lite
ra his exceptis. f ❡ Ecce dies. In ſcri-
ptura pręcedenti non inuenitur hoc, ſed
doctores dicunt cõmuniter ꝙ hoc fuit ſi-
bi dictum,qñ fugiẽs Saul venit ad Samue
lem,vt dictum eſt.ſ.xix. h ❡ Percuſ-
ſit.i.conſcientia ſua eum reprehendit.&
ſic Dauid eſt accuſatiui caſus. quia in hoc
fecerat irreuerentiam ipſi Saul,qui hono-
randus erat q̃diu in regno tolerabatur à
deo. Propter qđ dicunt Hebręi,ꝙ Dauid
circa mortem fuit punit⁹ in ſilr̃.ſ.in veſti-
bus quibus opertus nõ calefiebat,vt ple-
nius videbitur.ſ.iij.lib. i ❡ Viuit.vſq;
ibi excluſiuè. Et confre.nõ eſt in Hebręo
nec in libris correctis,fuit enim quid op-
poſitum per modum gloſſę,& poſtea in-
ſertum eſt textui per ignorantiam ſcripto
rum ſeu aliquorum correctorum. Cauſa
autem appoſitionis primò per modum
gloſſę vt credo fuit,quia.ſ.xxvj.ca. Dauid
dixit iſta verba in ſilĩ caſu quo poterat in D
terficere Saul. k ❡ Surrexit. Hĩc con-
ſequenter deſcribit̃ dictę miſerationis ma † De pœ.di.
niſeſtatio,per hoc ꝙ Dauid aliquantulum 2.§. oppo-
ſequens Saulem oſtẽdit ei partem ſuę chla nit̃ ibi:Quę
mydis abſciſam,ꝑ hoc mãifeſtè declarans, renti animã
ꝙ ita facilr̃ eũ occidiſſet ſi voluiſſet.& per ſuam pepęit
hoc ꝓbat falſitatẽ Doeg & aliorũ q accu-
ſabãt Dauid erga eũ. Et patet lr̃a vſq; ibi:
❧ Vlciſcatur

Moraliter. a ❡ Aſſumens. Allego. Moraliter
per Saul qui cùm ſocijs ſuis quęrebat Da Allegoricè
uid ſuper abruptiſſimas petras quę ſolis † .26.b.
capreis ſylueſtribus ſunt peruię, ſignificat̃ - Viuit dñs
Caiphas pontifex anni illius, vt dicitur qa niſi dñs
Ioh.xj.qui cùm alijs ſacerdotibus quęre- percuſſerit
bat mortem Chriſti per vias & modos ir eũ,aut dies
rationabiles,qđ nullus deberet quęrere. eius venerit
d ❡ Eratq;.in qua latebat Dauid, ideo vt moriat̃,
per ipſam ſignificari poteſt humanitas aut deſcen-
Chriſti,in qua latebat diuinitas. Phil.ij.a. dens in pręlium perie-
Qui cùm in forma dei eſſet,non rapinam rit, ꝓpitius
arbitratus eſt eſſe ſe ęqualem deo,ſed ſe- ſit mihi dñs
metipſum exinaniuit,formam ſerui acci- vt nõ mit-
piens,in ſimilitudinem hominum factus tam manũ
& habitu inuentus vt homo. e ❡ Quã meã i chri-
ingreſſus. Caiphas enim conſiderans ſtum dñi.
Chriſtum purum hominem, emiſit illud Hęc ne in
verbum fœtidum: Expedit vobis vt vn⁹ veteribusq
homo moriatur pro populo. Licet enim dẽ exẽplari-
ipſe & alij non haberent aliquam cauſam bus legunt̃.
rationabilem interficiendi Chriſtum inno
centem,tñ ne occaſione eius Romani ve-
nirent,& tollerent locum & gentem:hoc
dixit affirmans minus malum eſſe innocẽ-
tem interficere,q̃ locum & gentẽ perire.
g ❡ Surrexit. Per hoc ſignificatur, qđ
Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam &
aſcenſionem abſcidit à Iudęis regni & ſa-
cerdotij dignitatem. Secundum verò lite
ralem ſenſum Dauid oram chlamydis ab-
ſcidit,vt per hoc oſtenderet Sauli,ꝙ ipm̃
ſi voluiſſet occidere potuit. Et ſimiliter
Chriſtus quęrentibus eũ capere hoc oſtẽ- Ioh.18.b.
dit;nam ex ſolo verbo qđ dixit eis: Ego
ſum.omnes ad terram proſtrauit.

CAP. XXV.

E

Pharan Num.10.b — MOrtuus eſt. a ❡Pharã. Ra. Oppidum eſt in Arabia vicinũ Saracenis, qui in ſolitudine erãt, ꝑ hoc trãſierũt filij Iſrł, cũ de monte Sinai caſtra mouiſſent. Eſt aũt contra auſtralẽ plagã, & diſtat ab Haila cõtra oriẽtẽ itinere dierũ triũ. In deſerto Pharã memorat ſcriptura habitaſſe Iſmaelẽ, a q̃ Iſmaelitę, q̃ nũc Saraceni dicũtur. Legimꝰ & Chodorlaomor pcuſsiſſe eos q̃ erant in deſerto Pharã. b ❡Nabal. Ra. Vir durꝰ & peſsimꝰ, Iudęos ſignificat, q̃ vua fellis & botri amaritudine ebriati dura ceruice & incircuncisi corde ſemp ſpũiſctõ reſiſtebãt, & legẽ carnaliter ſequẽtes, ſtulti facti ſunt. Nabal eñ interptat̃ inſipiẽs vel demens. Ideo Chriſtum & apl'os refectionem fidei & boni operis expetentes reſpuendo dixerũt: Hunc neſcimus vnde ſit: nos autem Moyſi diſcipuli ſumus. (Ioh.9.f.) Abigail verò prudẽtiſſima & ſpecioſa, plebẽ illã ſignificat, quę ad deũ conuerſa eſt. Interpretatur patris mei exultatio. Vnde: Gaudium erit in cælo ſup vno peccatore (Luc.15.b.)

Nicolaus de Lyra.

a ❡Vlciſcatur &c. Hoc dixit zelo iuſtitię, non vindictę. b ❡Manus &c. Nullus eñ debet de propria iniuria ſumere vindictã per ſe, niſi incumbat ſibi ex officio, & tũc melius eſſet ꝙ per aliũ faceret. Vñ legit̃ de Platone, ꝙ ſeruũ ſuum peccantẽ cõtra ſe, tradidit alteri puniendum, ne ipſe ꝓpria iniuria motꝰ mẽſurã excederet rõnis. c ❡Sicut &c. i. verbo vulgari. d ❡Ab impijs &c. Hoc eñ

F

dicebat̃, q̃ñ dñs per aliquẽ malum ſumebat vindictã de alio peiori vel ęq̃ malo. & q̃a Dauid ſentiebat ſe innocentẽ, nolebat ꝙ talis vĩdicta ꝑ ipm̃ fieret de Saule, ſed ſi deꝰ vellet facere, ꝑ aliquẽ malũ hominẽ faceret, ſicut factũ fuit poſtea, quia à Philiſtheis fuit Saul occiſus, vt hr̃. ĩ. xxxj. ca. Hebręi aũt dicũt hîc. Sicut &c. dicẽtes ꝙ iſtud ꝓuerbiũ eſt lex data à deo, q̃ dr̃ antiquꝰ dierũ. Dañ. vij. b. Accipiũt autẽ hoc à lege Exo. xxj. vbi dr̃ de occiſo à caſu, ꝙ dñs tradidit eũ in manu occidentis. qđ dicũt accidere ꝓpter pct̃m occultũ ipſiꝰ occiſi, ꝓ quo erat dignꝰ morte. & ꝓ aliquo pct̃õ occulto ipſiꝰ occidẽtis, ꝓ quo erat dignꝰ expelli ad tp̃s de ſua ciuitate. ſ. vſq; ad mortẽ ſummi põtificis. Et q̃a dicta pct̃ã occulta nõ pñt vindicari ꝑ humanũ iudiciũ iſto modo vindicant̃ ꝑ diuinũ. Sed hoc dictũ non eſt ſemp verũ, licet aliq̃ñ poſsit cõtingere. q̃a frequẽter cõtingit homicidiũ caſuale abſq; pct̃õ occidẽtis vel occiſi hoc demerẽte ſcđm diuĩa iudicia nobis occulta, oĩa tñ ad bonũ electorũ ordinant̃. e ❡Quẽ perſ. q. d. vile eſt tibi me pſequi, ẽt dato ꝙ eſſem nocẽs, cùm ſim nullius momenti reſpectu tui. f ❡Cũ aũt. Hîc cõſequẽter ponit̃ ipſius Saulis rñſio, q̃ cõuictꝰ & cõfuſus de ſua nequitia dixit: g ❡Iuſtior &c. Iſta eſt cõpatio abuſiua, ac ſi diceret̃, nix eſt albior coruo. h ❡Quis &c. q. d. hoc nullꝰ faceret, niſi eẽt valde bonꝰ & pfectus. & in hoc cõfitet̃ ipm̃ Dauid eſſe dignũ regno. Ideo ſubdit: i ❡Et nũc. Dicũt aũt aliq̃ Hebręi, ꝙ hoc ſciuit ꝑ ſignũ ſibi datum à Samuele, q̃a ille regnaret poſt eũ q̃ ſcinderet veſtẽ eiꝰ, ꝓut fuit dictũ ca. xv. k ❡Iura &c. Vidẽs eũ ꝓnũ ad miſericordiã, habita ꝓ ſe miſericordia vna petijt aliã ꝓ ſe mine ſuo. l ❡Et iur. tãq; ꝓnꝰ ad miſericordiã. m ❡Abijt &c. Pœnitẽs de pſecutiõe Dauid, ſed hoc tñ fuit ad horã vt ex ſequẽtibꝰ patebit. Videret̃ fortè alicui, ꝙ Dauid peccauit iurãdo facere miſericordiã ipſi Sauli, cũ ſciret eũ eẽ à dño reprobatũ. Itẽ q̃a iſtud iuramẽtũ trãſgreſſus fuit, vt vr̃, q̃a ſeptẽ viros de filijs Saul tradidit crucifigẽdos, vt hr̃. ĩ. ij. li. xxj. ca. Ad primũ dicẽdũ, ꝙ Dauid neſciuit Saul reprobatũ ſimplr̃. ſ. q̃tũ ad vitã ęternã, ſed tñ reſpectu regni tpalis. Nõ aũt ꝑ iuramẽtũ ſuũ cõceſſit filijs Saul ꝙ rẽgnarẽt ſed ſolũ qđ viuerẽt, qđ poterat ſtare abſq; hoc ꝙ regnarẽt. ꝓpter qđ iurãdo non peccauit, imò opꝰ pfectiõis fecit, ſcđm illud Matt. v. g. Bñfacite his q̃ oderũt vos &c. Silr̃ nõ fuit trãſgreſſus iuramentũ, q̃a in oĩ iuramẽto volũtas ſupioris intelligit̃ excepta, & maximè ipſiꝰ dei, de cuiꝰ volũtate expſſa fuit punita poſteritas Saul ꝓpter Gabaonitas. q̃ punitio non debebat fieri ꝑ pœnã pecuniariã, ſed ꝑ mortẽ ſaltẽ aliquorũ. & ideo nõ peccauit tradẽdo illos ſeptem viros crucifigẽdos. nec ꝑ hoc fuit deleta poſteritas Saul, quia Dauid reſeruauit Miphiboſeth, vt ibidẽ habet̃ qui deſcendit de Saul ꝑ Ionathã filium eius.

G — † non occidi te — † De pœ. di. 2. §. opponitur. vltra medium.

manu mea, quoniã cùm præſcinderem ſummitatẽ chlamydis tuæ, †nolui extendere manum meam in te. Animaduerte & uide, quoniam nõ eſt in manu mea malum, neque iniquitas, neq; peccaui in te. Tu autem inſidiaris animæ meæ, ut auferas eam. Iudicet dominus inter me & te, a
& ulciſcatur me dominus ex te: manus autem mea non ſit in te. Sicut & b c
in prouerbio antiquo dicitur: Ab impiis egredietur impietas. Manus ergo mea non ſit in te. †Quem perſe- d e
queris rex Iſraël, quem perſequeris?
❡Ignobilem: impotentem.
Canem mortuum perſequeris & pulicem unũ. Sit dominus iudex & iudicet inter me & te, & uideat & iudicet cauſam meã, & eruat me de manu tua. Cùm autẽ cõpleſſet Dauid lo- f
quẽs ſermões huiuſcemodi ad Saul, dixit Saul: Nunquid hæc uox tua eſt fili mi Dauid? Et leuauit Saul uocẽ ſuam & fleuit. Dixitq; ad Dauid: Iu- g
ſtior tu es quàm ego. Tu enim tribuiſti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala. Et tu indicaſti mihi hodie quæ feceris mihi bona, quomodo tradiderit me dñs in manu tua, & non occideris me. Quis enim cũ inuenerit h
inimicum ſuũ, dimittet eũ in uia bona? Sed dñs reddat tibi †uiciſsitudinẽ hanc pro eo quod hodie operatus es in me. Et nunc quia ſcio quòd certiſsi- i
mè regnaturus ſis & habiturus in manu tua regnũ Iſraël, iura mihi in dño, k
ne deleas ſemen meũ poſt me, neq; auferas nomen meũ de domo patris mei. Et iurauit Dauid Sauli. Abiit er- l m
go Saul in domũ ſuã, & Dauid & uiri eius aſcenderunt †ad tutiora loca.

† opus eiꝰ i. pecudes & boues erga quę ſe exercere ſolet homo.

Cap. XXV.

MOrtuus eſt autẽ n
Samuel, & cõgre- o
gatus eſt uniuerſus Iſraël, & planxerũt eum nimis, & ſepelierũt eum in domo ſua in Ramatha. Conſurgensq; Dauid de-
a ſcendit in deſertum Pharan. Erat autem uir quiſpiam in ſolitudine Maon, & †poſſeſsio eiꝰ in Carmelo, & homo ille magnus nimis. Erantq; ei oues tria milia, & mille capræ. Et accidit, ut tonderetur grex eius in Carmelo. Nomen autem uiri illius
b erat Nabal, & nomen uxoris eius

NICO. DE LY.

CAP. XXV.

MOrtuus eſt. Hîc cõſequẽter ponit̃ ſcđs ꝓuẽtꝰ ꝑ mortẽ iniqui Nabal, q̃ diuina vltione mortuꝰ eſt, eò ꝙ vituperauerat Dauid & ſeruos eiꝰ iniq̃, & ſic vxor eiꝰ & q̃cq̃d habebat fuit ipſiꝰ Dauid. ꝑmittit̃ tñ hîc mors Samuelis iuſti ptioſa, vt ꝑ hoc magis appareat mors hoĩs iniq̃ ignominioſa, ſcđm qđ dr̃ Pro. x. b. Memoria iuſti cũ laudibꝰ, & nomẽ ĩpiorũ putreſcet. Et hoc eſt ꝙ dr̃ de Samuele ad eiꝰ laudẽ. o ❡Et cõg. De morte verò Nabal nullus plãctus ſcribit̃. Sed hîc orit̃ q̃ſtio, quõ ſcđs liber Regũ dr̃ ipſius Samuelis ſicut & primꝰ, cũ tñ ab iſto loco & deinceps nõ potuerit ſcribere. ſ. poſt mortẽ ſuam. Ad qđ dr̃: ꝙ vnus de diſcipulis ſuis reſiduũ ſcripſit, q̃ ab aliquibꝰ dr̃ fuiſſe Nathã ꝓpheta, & ideo aſcribit̃ Samueli, ſicut factũ diſcipuli magiſtro. p ❡Erat &c. Hîc cõſequenter agit̃ de ipſo Nabal. Vbi primò deſcribit̃ Nabal & Abigail ꝑſonalis cõditio. Scđò ipſiꝰ Dauid curialis petitio, ibi: Cũ ergo audiſſet. Tertiò ruſticana rñſio, ibi: Rñdẽs aũt. Quartò Abigail ꝓuida obuiatio, ibi: Abigail autem. Quintò circa Nabal diuina vltio, ibi: Diluculo autem. Circa primum dicitur: Erat autem vir quiſpiam in ſolitud. ly, ſolitudine

Diuiſio — H — † bonum — Quæſtio — † ad munitionem vel præſidia. — † j. 28. a.

Moralit̃. n ❡Mortuus eſt. & plã. Per plãctũ cõmunẽ Samuelis oñdit̃ quãtũm plangendus eſt obitus boni plati vel doctoris. p ❡Erat &c. Per iſtũ qui vocabat̃ Nabal, & ſtultus interptat̃, ſignificari põt q̃libet philoſophus ſupbus. Stultꝰ eñ dr̃ quaſi ſtatu altꝰ. ſ. in ęſtimatiõe ſua. Philoſophus eñ ſupbus rõne ſcientię eſt alti ſtatus, ſed rõne ſupbię ſtultus. Dicitur eñ Prouer. xj. a. Vbi humilitas, ibi & ſapiẽtia. Et eadẽ rõne, vbi ſuperbia, ibi ſtultitia. Vñ de philoſophis ſupbis dicit̃ Ro. j. d. Qui cũ cognouiſſent deum, nõ ſicut deum glorificauerunt, aut gratias egerũt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorũ, dicentes enim ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt.

Moraliter.

Eratq; illa

A peccatore pœnitentiã agente. a ℂ Sata. Satum eſt genus menſuræ continens modiũ & ſemis. Polenta eſt accuratiſsima farina. Vua paſſa dicitur, quę priuſquam matureſcat ad ſolem diu exiccatur, & ſic ſeruatur. Maſſas caricarum, id eſt ligaturas de fructibus ficorum. Erit anima

etiam à vituperiis inchoauit, dicens: l ℂ Quis eſt. quaſi dicat nullius valloris, quia deſcendit de alienigena muliere. ſ. de Ruth. Moabitæ, & non ſolũm vituperauit Dauid, ſed & viros eius, dicens: ℂ Hodie. ita quòd notauit eos de ſeruilitate & malignitate, propter quam fugitiui eſſent. n ℂ Tollam ergo. q. d. non debeo C

Abigail. Eratq; illa mulier prudentiſsima & ſpecioſa. Porrò uir eius durus, & peſsimus, & malitioſus. a b c
Erat autem de genere Caleb. Cùm autem audiſſet d e
Dauid in deſerto, quòd tonderet Nabal gregem ſuum, miſit decem iuuenes, & dixit eis: Aſcendite in Carmelum, & uenietis ad Nabal, & ſalutabitis eũ ex nomine meo pacificè, & ſic dicetis: † Sit fratribus meis & tibi pax, & domui tuæ, & omnibus quæcũque habes ſit pax ex multis annis ſaluos faciens tu- a ℂ Quia patriarchæ paſtores ouium fuerunt, ideo in tonſione ouium in memoria eorum feſtiue epulabantur Iudæi.
os & omnia tua. Audiui quòd † tonderent paſtores tui greges tuos qui erant nobiſcum in deſerto: Nun f
quam † eis moleſti fuimus, nec aliquando defuit eis g
quicquam de grege omni tẽpore quo fuerunt nobiſcũ in Carmelo. Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. Nunc ergo inueniant pueri tui gratiam h
in oculis tuis. In die eñ bona uenimus ad te. Quod i
cunq; inuenerit manus tua, da* ſeruis tuis, & filio tuo Dauid. Cũq; ueniſſent pueri Dauid, locuti ſunt ad Nabal omnia uerba hæc ex nomine Dauid: & ſi
luerunt. Reſpondens autem Nabal pueris Dauid, k
ℂ Deſpectiue. ℂ Multiplicati ſunt. l
ait: Quis eſt Dauid? & qs eſt filius Iſai? Hodie increuerunt ſerui qui † fugiunt dominos ſuos. Tollam er m n
go panes meos & aquas meas & carnes pecorum o
quæ occidi tonſoribus meis, & dabo uiris quos neſcio unde ſint? Regreſsi ſunt itaq; pueri Dauid per p
uiam ſuam, & reuerſi uenerunt & annuntiauerunt ei omnia uerba quæ dixerat Nabal. Tunc ait Da q
uid pueris ſuis: Accingatur unuſquiſq; gladio ſuo. r
Et accincti ſunt ſinguli gladiis ſuis. Accinctuſq; eſt & Dauid enſe ſuo, & ſecuti ſunt Dauid quaſi quadringenti uiri. Porrò ducenti remanſerunt ad ſarcinas.
a ℂ Hanc Dauid poſt mortem viri ſui, qui demens in ſtultitia ſua periit ſibi copulauit ſponſam, non habentem maculam neq; rugam.
Abigail autem uxori Nabal nuntiauit unus de pueris ſuis, dicens: Ecce miſit Dauid nuntios de deſerto, s t
ℂ Deſpexit.
† ut benedicerent domino noſtro, & † auerſatus eſt v
eos. Homines iſti † ſatis boni fuerunt nobis, & non moleſti: nec quicquam aliquando † periit omni tempore quo fuimus conuerſati cum eis in deſerto. Pro muro erant nobis tam in nocte quã in die, omnibus diebus quibus pauim⁹ apud eos greges. Quãobrẽ conſidera & recogita quid facias, qm completa eſt x y
malitia aduerſum † uirũ tuum, & aduerſum domũ z
ℂ Id eſt diaboli.
† tuam, & ipſe eſt filius Belial, ita ut nemo ei poſsit a
loqui. Feſtinauit igitur Abigail, & tulit ducentos b
panes, & duos utres uini, & quinq; arietes coctos,
a ℂ Menſuras, a pol quod eſt farina.
a & quinq; ſata polẽtæ, & centũ ligaturas uuę † paſſæ,

Nicolaus de Lyra.

Iy ſolitudine non eſt in Hebrę o, nec eſt de textu, qa ſcd'm qd' dicit libro de q̃ſtionib⁹ Hebraicis manebat in ciuitate Maon, ſed eius aialia erant in mõte Carmelo, vbi habebat domũ p paſtoribus & pecoribus, ad quẽ venit p tondendis ouibus cũ vxore ſua. Sciendum aũt q iſte Carmelus eſt mons in ſorte Iudę. Alius autem Carmelus vbi Helias interfecit ſacerdotes Baal, eſt in tribu Iſſachar. Exprimitur nomen viri & vxoris, cũ dicit: Nomen aũt &c. Et cõditio vtriuſq;, cũ dr: a ℂ Eratq; illa &c. Et ſic erat mẽte & corpore gratioſa. b ℂ Porro vir &c. Ad conueniendum. c ℂ Et peſsimus. Ad iniuriãdum proximum & decipiẽdum. d ℂ Erat autem de. Hoc autem non additur ad deſignandum, q Caleb fuerit talis, quia fuit virtuoſus & bon⁹, vt patet Num. xiiij. & Ioſ. xiiij. ſed ad oſtendendum, q Nabal erat de tribu Iuda, ſicut & Dauid: & ideo grauius peccauit ipſum vituperando. Sequitur: e ℂ Cũ aũt. Hic cõſequẽter ponit ipſius Dauid curialis petitio. qd' patet primò ex amicabili ſalutatione, cũm dicitur: Et B ſalutabitis &c. Hoc autem qd' ibi ſequit: Ex multis &c. non eſt in Hebręo. Secundò ex rationabili allegatione, vbi tangunt quinq; rationes quibus Nabal debebat inclinari ad exauditionem petitionis. Prima eſt, quia Dauid & viri eius pacifice conuerſati fuerant cũ paſtoribus Nabal, licet poſſent omni die accipere qd' habebãt & hoc notat, cũ dicit: f ℂ Nũq̃ eis mol. Secunda, quia eos & gregem ſecurè ſeruauerãt à feris & prædonibus. Et hoc notatur, cũm dicitur: g ℂ Nec ali. Prædones enim non audebant illuc accedere timore ipſius Dauid. vnde dicit. ĩ. Erant nobis pro muro. Tertia eſt humil' mod⁹ petẽdi, ibi: h ℂ Nũc ergo. cũm tñ Dauid de iure poſſet accipere pro ſua voluntate, cũm eſſet rex inunctus & in neceſsitate poſitus. Quarta eſt ratione diei feſtiui cũm dicitur: i ℂ In die &c. Faciebãt enim Hebręi feſtum magnum tonſoribus ſuis & paſtoribus in die tonſionis ouium, in memoriã patriarcharũ q fuerant paſtores ouium, vt habet Geñ. xlvij. Et talibus diebus ſolent hoies magis eſſe curiales. Quinta ratio accipitur ex parte rei petitę, quam ſimpliciter ponunt in voluntate Nabal q̃tũm ad qualitatem & quantitatem. qd' notatur ibi: Qd' cunq; inuenerit ma. k ℂ Reſpondens &c. Hic cõſequenter ponitur ruſticana reſponſio, quia non ſolũm negauit q petebat, ſed etiam à vituperijs

facere. o ℂ Et aquas. i. potus meus. quia frequenter in ſcriptura nomine aquę intelligitur omnis potus, ſicut noie panis ois cibus. vñ. iiij. Reg. vj. c. dr: Pone eis panem & aquam. Et ſubdit ibidẽ: Et appoſita eſt eis magna ciborum præparatio. p ℂ Regreſsi. vacui & vituperati. q ℂ Tunc ait. meritò prouocatus. r ℂ Accingat. ad accipiendum vindictam de tam vili ruſtico. s ℂ Abigail autẽ. Hic conſequenter ponit ipſius Abigail prudens obuiatio. Et ſecundò ipſius Dauid pacificatio, ibi: Cũm aũt vidiſſet. Circa primũ pmittit facti notificatio ipſi Abigail p vnũ de familis ſuis, dicentẽ ei: t ℂ Ecce mi. vbi patitur defectum vi ctualium. v ℂ Vt bñ. eum curialiter ſalutando, & eius beneficium humiliter petendo. Cętera patent ex pdictis vſq; ibi: x ℂ Conſidera &c. præcaueãdo tibi & domui tuę. y ℂ Qm &c. quia in promptu eſt vindicta de malitia ſua. cognoſcebat enim iſte animoſitatem Dauid & virorum eius. z ℂ Et adu. i. in oẽs nos redundabit iſtud malum, q̃uis ſimus innoxij. a ℂ Et ipſe. q. d. ideo dico tibi hic: quia maritus tuus verbum meum non reciperet, ſed magis fugeret. b ℂ Feſtina igitur. ad præcauendũ malo pdicto. & patet litera vſq; ibi: Viro autem D

* a ℂ Eratq; &c. Per quam ſignificatur ſapientia philoſophica. ſcd'm qd' dicit Sap. viij. a. Hanc quęſiui ſponſam mihi aſſumere. Eſt etiam ſpecioſa in ſe. Vnde dicit Plato: Si ſapientię forma oculis videri poſſet, ad amorem ſuum omnes maxime alliceret, nec ex habẽtis ſupbia in ſe deterioratur, aut detur patur, ſcd'm quod dicitur Sap. vj. b. Clara eſt & q̃ nunq̃ marceſcit ſapientia. Per hoc autem, q Nabal nuntios Dauid repulit vacuos, ſignificat ſuperbus philoſophus qui repellit à ſe inſtinctus diuinos: qui ſunt quaſi quidam nuntij dei à malo retrahentes & ad bonum inducẽtes. & de tali repulſu iam dictũ eſt: Qui cũm cognouiſſent deũ non ſicut deum glorificauerũt &c. Per hoc autem q mortuo Nabal vxor eius copulata fuit Dauid, ſignificatur quòd poſt mortem Gentilium philoſophorum ſapientia philoſophica copulata eſt ipſi Chriſto in ſacris eccleſiæ doctoribus. ſ. Dionyſio, Auguſtino, & alijs pluribus. Poteſt autem hoc exponi aliter, ſcilicet de tranſlatione ſtudij philoſophiæ ad partes fidelium. Nam de Athenis tranſlatum fuit Romam, de Roma Pariſios per Carolum magnum.

Carmelus duplex

† ignominia affecimus eos

† de grege

† deficiunt à dñis ſuis

Nabal flecti debuit pper qnq;

† vel vt ſalutarent

† valde

† dñm noſtrum

† eius

† viuo. i. magno vel forti viro. Alij ſic vertunt ad vitam meã. Alij, viue. Alij per viuentem.

† tondeas greges tuos porrò paſtores tui fuerunt in deſerto

Diuiſio

* obſecro

Moraliter

† inuectus eſt in eos. v' increpauit eos aut' expulit

† defuit

Cor. 1. b.

† vel ſiccæ

& ducentas maſſas caricarum, & impoſuit ſuper
aſinos, dixitq́ pueris ſuis, præcedite me: & ecce
ego poſt tergum ſequar uos. Viro autem ſuo Na a
bal non indicauit. Cū ergo illa aſcendiſſet aſinū, &
deſcenderet † ad radicem mōtis, Dauid & uiri e- b
ius deſcendebant in occurſum eius. Quibus & il-
la occurrit. Et ait Dauid: Verè fruſtra ſeruaui o- c
mnia quæ huius erāt in deſerto, & nō † periit quic
quam de cunctis quæ ad eum pertinebant, & red-
didit mihi malum pro bono. Hęc faciat dominus d
inimicis Dauid, & hęc addat: ſi reliquero de omni
bus quæ ad ipſum pertinent uſq; mane mingen- e
tem ad parietem. Cùm autem uidiſſet Abigail f
Dauid, feſtinauit & deſcendit de aſino, & proce-
dit coram Dauid ſuper faciem ſuam, & adorauit
ſuper terram, & cecidit ad pedes eius, & dixit*: In g

a ¶ Blandiendo ſibi imprecatur peccatum quod haberet Dauid, ſi ſe vlciſceretur.

mē ſit domine mi hæc iniquitas, loquatur obſe- h
cro ancilla tua in auribus tuis, & audi uerba fa-
mulæ tuæ. Ne ponat oro dominus meus rex cor i
ſuum ſuper uirum iſtum † iniquum Nabal, quia
ſecundum nomē ſuum † ſtultus eſt, & ſtultitia eſt
cum eo. Ego autem ancilla tua non uidi pueros k

¶ Veni ad te.

tuos domine mi, quos miſiſti. Nunc ergo domi- l
ne mi uiuit dominus & uiuit anima tua, qui pro-
hibuit te ne uenires in ſanguinem, & ſaluauit ani- m

¶ Innoxiam.

mam tuam tibi: Et nunc fiant ſicut Nabal inimi- n
ci tui, & qui quærunt domino meo malum. Qua- o
propter ſuſcipe benedictionem hanc quam attu-
lit ancilla tua tibi domino meo, & da pueris qui ſe

a ¶ Quam mihi imprecata ſum: ſi te vlciſcaris ſcilicet noli vlciſci.

quuntur te dominum meum. Aufer iniquitatem p
famulæ tuæ. Faciens enim faciet tibi dominus do q

¶ Regnum ſignificat.

mino meo domum † fidelem, quia prælia domini r
domine mi tu prælíaris. Malitia ergo non inue- s
niatur in te omnibus diebus uitæ tuæ. Si enim ſur
rexerit aliquando homo perſequens te & quæ-
rens animam tuam, erit anima domini mei † cuſto t

a ¶ Ad literam: faſciculus vitium viuit in aqua cum ad tranſplantandum præparatur.

dita, quaſi in faſciculo uiuentium apud dominum
deum tuum. Porrò inimicorum tuorum anima v
† rotabit, quaſi in impetu & circulo fundæ. Cùm
ergo fecerit tibi dominus domino meo omnia
hæc quæ locutus eſt bona de te, & conſtituerit te

a ¶ Id eſt in fletum.

ducem ſuper Iſraël, nō erit tibi hoc † in ſingultum x
& in ſcrupulum cordis domino meo, quòd effu- y
deris ſanguinem † innoxium, † aut ipſe te ultus fue z
ris. Et cū benefecerit dominus domino meo, re-
cordaberis ancillæ tuæ. Et ait Dauid ad Abigail: a
Benedictus dominus deus Iſraël, qui miſit te ho- b
die in occurſum meum, & benedictum eloqui- c
um tuum, & benedicta tu quæ prohibuiſti me
hodie, ne irem ad ſanguinem, & † ulciſcerer
me manu mea. † Alioquin uiuit dominus de-
us Iſraël, qui prohibuit me ne malum facerem
tibi, niſi citò ueniſſes in occurſum mihi, non
remanſiſſet Nabal uſque ad matutinam
lucem mingens ad parietem. Suſcepit ergo

E a ¶ Erit aīa. Pulcherrima cōparatiōe ſtatū iuſtorū & reproborū diſcreuit, horū quippe aīas appellat viuentes, illorum ſpiritali morte occupatas. Aīa ei quæ peccauerit, ipſa morieť. hos faſciculos, illos lapidi fundæ aſſimilat. Faſciculus enim aſtringiť vt cōſerueť. Lapis in funda ponitur, vt abijciať. Sic enim electi preſſuris tribulationū cōſtringunť, vt his admoniti arctius adinuicē mutua charitate nectanť, & adunati per man⁹ redēptoris in perpetuū cōſeruenť. Reprobi quātò lati⁹ voluptatib⁹ ſuis dimittunť, tātò longi⁹ à diuinę viſiōis gloria proijciunť. Ipſi enim de manu dei repulſi ſūt. Mirè aūt omnipotentē prouidentiā ſuperni protectoris deſcribit, cū dicit aīam ſcti quaſi viri in faſciculo viuētiū apud eū eſſe cuſtoditā. Sicut enim facile eſt cuilibet faſciculū herbę vel fœni manu retētū cōſeruare, ita virtus ſaluatoris nr̄i electos ab initio vſq; in finē cōſeruare & cuſtodire. vn̄, Et non rapiet eos quiſq; de manu mea. Sicut aūt faſcicul⁹ alligatur, ita ſctōrū dec⁹ vera charitate cōſtringiť, diuino munimine circūdať. Ad lr̄am āt aīa Dauid quamuis multi perſequerenť, ſemper cuſtodita eſt in ſorte viuētiū. Inimici vero ei⁹ ſicut lapis fūda circūact⁹ inſtabili motu perturbati de finibus ſuis, vel de re

[margin: Ezech. 18. a; † per abſcōditum; Pſ. 87. a; Ioh. 10. f.]

F *Nicolaus de Lyra.*

a ¶ Viro au. Quia præ auaritia & nequitia ſua totū impediuiſſet. b ¶ Et deſcen. ad ra. Vbi inter duos montes erat vallis media ad quam deſcendebat Dauid ex parte vna, & Abigail ex oppoſita, & ſic obuiabant mutuò. c ¶ Et ait. Iſta dixit Dauid audita relatiōe nuntiorū, ſed hîc poniť per recapitulationē vt dicūt aliq: vel procedendo per viā dicebat hoc viris ſuis vt dicūt alij, & fortè vtrūq; potuit eſſe. d ¶ Hæc fa. Hîc eſt mod⁹ iurādi per execrationē, qn̄ aliqs ſibi imprecať malū futurū niſi impleat vbū ſuū, & iō hîc pro ipſo Dauid accipiunť inimici Dauid aliter eſſet iuramētū nullū, ſed magis deriſoriū, ſicut & ſup. xx. c. in cōſilij ponunť inimici Dauid pro ipo Dauid, vt ibidē dictū fuit. e ¶ Min. ad. i. canē q leuato crure mingit ad parietē. Dicūt etiā hîc aliq, quod per mingētē ad parietē, intelligiť infirm⁹ q nō pōt ſurgere, & iō facit vrinā inter lectū & parietē, & ſic eſt intellect⁹ vbi, quod nō perceret viro & aīa li: ga etiā canis q propter vilitatē nō eſſet tāgendus, & infirm⁹ cui propter infirmitatē eſſet parcēdum nō euaderēt manū meā. Alij vero dicūt: quod per mingentē ad parietē intelligiť oīs maſculus, qa mingit erect⁹, & ſic eſt intellect⁹ vbi: quod Dauid intēdebat interficere oēs viros, nō āt mulieres. f ¶ Cum au. Hîc cōſequēter poniť ipſius Dauid pacificatio, vbi primò præmittiť ipſius Abigail deprecatio. Scd'ò ipſius Dauid acceptatio ibi: Et ait Dauid. Deprecatio aūt Abigail oſtēdiť acceptabilis: primò ex ſui hūilitate in facto, cū diciť: Et procidit corā Da. &c. & verbo, cū ſubdiť: g ¶ Et di. i. parata ſum recipere quācūq; vindictā pro mariti mei iniquitate. Scd'ò oſtēdiť deprecatio Abigail acceptabilis ex rationabili allegatiōe, cū diciť: h ¶ Loquať. vbi primò allegat viri ſui ſtultitiā, & ideo factū ſuū viro prudēti non eſt accipiēdū cordi. & hoc eſt quod diciť: i ¶ Ne po. quia. Nabal enim ſtult⁹ interpretať, q. d. ſtult⁹ eſt re & noīe. Scd'ò allegat ſuam ignorātiā, dicēs: k ¶ Ego &c. q. d. ſi enim vidiſſem eos, fuiſſent gratioſè recepti, nec receſsiſſent vacui. Tertiò allegat diuinā clemētiā quæ parata eſt ſemper parcere, dicens: l ¶ Nunc &c. q. d. verū eſt quod de⁹ viuit, & tu viuis: ita diuina clemētia factū eſt, vt venirē obuiā tibi ad impediēdū ne ventres ad effundēdū ſanguinē. m ¶ Et ſal. ſ. innocentē. ſolus enim Nabal erat culpabilis, cū quidam fuiſſent occiſi innoxij. n ¶ Et nunc. ſ. fatui & improuidi in factis ſuis. Ra. Sa. dicit, quod Abigail hoc dixit per ſpm̄ propheticę, ſignificās quod Nabal citò moreretur. o ¶ Quapropť. i. exeniū. p ¶ Aufer. recipiēdo exeniū in ſignū remiſsiōis offenſę, quā Abigail ſuper ſe accepat, dicēs: In me &c. vt prædictum eſt. Quartò allegat regni dignitatē quā cōſecutur⁹ erat Dauid, quæ quidē dignitas exigit in hn̄te innocētiā. & hoc eſt quod dr̄: q ¶ Faciens &c. tradēdo tibi regnum. r ¶ Quia &c. i. ad dei honorē & cōmunē vtilitatem populi. s ¶ Malitia &c. quia nō decet tantā dignitatē. Quintò allegat protectionē diuinā quæ protegit ſecundū miſericordiā, dicens: Si enim &c. Sequiť: t ¶ Erit &c. i. à deo protegeť cōtra oēs inſidias malorū. Dicūt hîc aliq, quod loquitur metaphoricè, qa ſicut ramuſculi alibi trāſplātādi vel inſerēdi in faſciculo liganť & in aqua ponunť, & poſtea tranſplantanť vel inſerunť, ſic iuſti in pn̄ti vita cōſeruanť in humore gratię, vt trāſplātenť in terra viuētiū per adeptionē glorie, de quib⁹ reputabat ipm̄ Dauid. v ¶ Porro &c. i. voluereť per vitia diuerſa & mala quæſq; proijciať ad pœnā gehēnæ. Sextò allegat pacē cōſciētię ipſi⁹ Dauid futurā, cū dr̄: Cum &c. Sequiť: x ¶ Nō &c. i. in mœrorē animi & cōſciētię remorſum. y ¶ Quod eff. &c. quantū ad familiā Nabal. z ¶ Aut &c. de ipo Nabal, quod nō decet vt aliqs vlciſcať ſe manu propria, vt dictū fuit ca. præc. a ¶ Et ait. Hîc cōſequēter poniť ipſius Dauid acceptatio, vbi primò regratiatur deo, dicens: b ¶ Bn̄dict⁹ &c. Quia ei⁹ prouidētia & diſpoſitiōe Abigail occurrit Dauid ad ipm̄ pacificādū. Scd'ò ipi Abigail, dicēs: c ¶ Et benedi. Et patet litera vſq; ibi Vade in pace

G H

[margin: † vel ſtabilē aut ſecurā; † funda iaculabitur in medio ſedis fundę. Lxx. & animam inimicorū tuorū funda iaculaberis in medio fūdę. Chal. interpre. Et animam inimicorū tuorum volare faciet queādmodum volare faciunt ſub. fundibularij lapidem fundæ; Diuiſio.]

[margin: † defuit; * obſecro; rex; † impium; † ſic eſt: Nabal nomen eius; † colligata; † offenſio & offendiculum; † fruſtra; † aut fecerit ſibi ſalutem dominus meus Hebr.; † & ſeruarē manū meā mihi Heb.; † 22. q. 4. c. quod Dauid. &. c. iurauit &. c. ſi aliquid.]

vel de rebus humanis ablati ſunt.
A a Cum digeſſiſſet. Moraliter
Moraliter Greg. Iracundos melius corrigimus ſi in ipſa irę cõmotione declinamus, perturbati em̃ quid audiãt, ignorãt. Sed cũ ad ſe redeũt, tantò libenti⁹ exhortatiõis v̾ba recipiũt, quãtò ſe trãquillius tollerari erubeſcunt. Menti aũt furori ebrię oẽ rectũ qđ dicit̃ ꝑuerſũ videt̃. Vñ & Nabal ebrio culpã ſuã Abigail laudabilit̃ tacuit, quã digeſto vino laudabiliter dixit. Malum em̃ qđ fecerit nocere potuit, qa ebrius non audiuit. b Phalti filio. Ra. Sicut tradunt Hebræi, nõ cognouit eã Phalti, qa ſi cognouiſſet, Dauid poſtea nõ recepiſſet eã, qa i lege ꝓhibet̃. Phalti em̃ de Gallim erat. id eſt de mũdatione. i. de lege. Legis em̃ doctor erat de Baurim. i. de electis, qñ Michol ei datur. Phalti enim vadẽs dicit̃, qñ aufert̃. Phaltiel. i. euadens à deo, qa cuſtodiuit eã ne tãgeret eam, ne fieret trãſgreſſor legis. tñ ſecut⁹ eſt eã plorãs vſq; Baurim præ gaudio, quia non tetigerat eam.

GLOS. ORDI.
CAP. XXVI.

ET venerunt Ziphei. c Dormi. Ra. Perſequunt̃ Iudæi Chriſtũ, & ꝑſequẽdo dormiũt, quia nõ vigilant corde. Dormitio em̃ cordis duritia eſt. dormiũt in veteri vita nõ vigilãt in noua. Chriſt⁹ venit, nõ eos occidit, ſed ſcyphũ aq. i. grãm legis abſtulit, & ſceptrũ regni. i. ꝑtãtẽ qua ſe tpaliter ꝓtegebant, & contra deum erigebant, ſed Dauid noſter victor de caſtris eorum egreſſus, altitu
B dinem cæli conſcendit.

Nicolaus de Lyra.

a Vade in pace. al's pacificè. q. d. pacificatus ſum tibi & domui tuæ. b Ecce audiui vocem. i. exaudiui deprecatiõnẽ tuam. c Et honoraui faciem. Accipiendo exeniũ de manu tua, & ſic nõ feci tibi verecũdiã repellendo in aliquo petitiõnẽ tuã. d Et non indicauit ei ver. prudenter enim ex-
† Ieſimon & infra pectauit tps in quo eſſet extra ebrietatẽ. e Diluculo. Hic cõſequenter deſcribit diuina vltio circa ipm Nabal, cũ dicit̃: f Et emortuum. Ex vehementia timoris concepti de Dauid. g Cumq; per. Dicit Ra. Salo. quòd tot diebus languit quaſi mortu⁹, eò q decem iuuenes miſſos à Dauid cõfuderat. h Percuſſit. Ex quo patet quòd non fuit mortu⁹ morte naturali ſed accelerata vltione dei. i Quod cum au. Tali diuina percuſſione. k Ait: Bened. do. applaudẽs diuinę iuſtitię, ſcđm illud Pſal. lvij. b. Lætabit̃ iuſtus cũ viderit vindictam &cæ. non autem gaudebat de morte Nabal zelo vindictę. l Miſit er. Per nuntios miſſos. m Vt ſume. qa ſciebat eã eẽ pulchrã & prudẽtẽ & diuitẽ, vt patet ex ſupradictis. Sequitur: n Quæ cõſur. ſ. drñm de tanto beneficio, quòd Dauid in regem elect⁹ à deo petebat eã pro vxore: ꝑpter qđ rñdit valde humiliter, di. Ecce famula tua ſit in ancil. o Sed & Achinoam &c. Videt̃

de manu eius omnia quæ attulerat ei, dixit que ei: Vade pacificè in domum tuam: Ec- a b
ce audiui uocem tuã, & † honoraui faciem c
tuam. Venit autem Abigail ad Nabal, &
ecce erat ei conuiuium in domo eius quaſi conuiuium regis, & cor Nabal iocundum. Erat enim ebrius nimis, & non indicauit ei uerbum puſillum aut grande uſque mane. d
a Diluculo autẽ cùm digeſſiſſet uinum Na- e
bal, indicauit ei uxor ſua uerba hæc, & emortuum eſt cor eius † intrinſecus, & factus f
eſt quaſi lapis. Cumq; pertrãſiſſent * decem g
dies, percuſsit dominus Nabal, & mortuus h
eſt. Quod cùm audiſſet Dauid mortuum i

a Hoc dicebat Dauid amore iuſtitiæ, non libidine vindictæ.

Nabal, ait: Benedictus dominus q uindica- k
uit cauſam opprobrij mei de manu Nabal, & ſeruum ſuum cuſtodiuit à malo, & malitiã Nabal reddidit dominus in caput eius. Miſit ergo Dauid & locutus eſt ad Abigail l
ut ſumeret eam ſibi in uxorem, & uenerũt m
pueri Dauid ad Abigail in Carmelum, & locuti ſunt ad eam, dicentes: Dauid miſit nos ad te, ut accipiat te ſibi in uxorẽ. Quæ n
conſurgens adorauit prona in terram, & ait, Ecce famula tua ſit in ancillam, ut lauet pedes ſeruorum domini mei. Et feſtinauit, & ſurrexit Abigail, & aſcendit ſuper aſinũ, & quinq; puellæ ierunt cum ea, pediſſequæ eius. Et ſecuta eſt nuntios Dauid, & facta eſt illi uxor. Sed & Achinoã accepit Dauid o
de Iezrahel, & fuit utraq; uxor eius. Saul au p
tem dedit Michol filiam ſuam uxorem Da
b uid, Phalti filio Lais, qui erat de Gallim.

Cap. XXVI.

ET uenerũt Ziphæi ad Saul q
in Gabaa, dicẽtes: Ecce, Dauid abſcõditus eſt in † colle Hachilæ, quæ eſt ex aduerſo † ſolitudinis. Et ſurrexit r
Saul, & deſcendit in deſertum Ziph, & cum eo tria milia uirorum de s
electis Iſraël, ut quæreret Dauid in deſerto Ziph. Et caſtra metatus eſt Saul in Gabaa

In colle locus eſt.

Hachilæ, quæ erat ex aduerſo ſolitudinis in uia. Dauid autem habitabat in deſerto. Vi- t
dens autem quòd ueniſſet Saul poſt ſe in deſertum, miſit exploratores, & didicit quòd v
ueniſſet certiſsimè. Et ſurrexit Dauid, & ue- x
nit uſq; ad locum ubi † erat Saul. Cumq; uidiſſet locum ubi dormiebat Saul, & Abner filius Ner princeps militiæ eius, & Saulem
c dormientem in tentorio, & reliquum uulgus per circumitũ eius, ait Dauid ad Achi- y
melech Hethæum, & Abiſai filiũ Saruiæ, fratrem Ioab, dicens: Quis deſcendet mecum in caſtra ad Saul? Dixitq; Abiſai: Ego deſcendam tecum. Veneruntergo Dauid & Abiſai ad populum nocte, & inuenerunt Saul iacẽtem & dormientem in tento-

&c. Videt̃ q fecerit cõtra mandatũ C
dñi Deu. xv. vbi dicit̃, q rex cõſtitut⁹ de Iſrl' nõ debebat ſibi multiplicare † Lxx. retinuit ſum
vxores. Dicendũ q illud intelligitur de vxoribus alienigenis inclinantibus animũ viri ad idololatriã: ſicut cõtigit Salomoni, vt hr̃. iij. li. xi. ca. hoc aũt nõ fecit Dauid. p Saul au. Dicũt Heb. qđ iſte fuit legiſdoctor, & ideo licet accepit Michol ad obediẽdũ Sauli & vt honoraret tãq; Gener regis: nõ tñ cognouit eã, quia ſciebat eã eſſe verã vxorẽ Dauid, qa ipam nõ repudiauerat ꝓpter qđ Dauid poſtea recepit eã: q tñ nõ accepiſſet eã ſi fuiſſet ab eo cognita, ſicut nõ † in medio eius
fuit ingreſſus vltra ad vxores ſuas, qs * ferè
cognouit Abſalõ, vt hr̃. ij. li. ca. xx. In ca. xxv. vbi dicit̃ in poſtilla. Erit aĩa dñi mei cuſtodita quaſi in faſciculo viuentium.

ADDITIO. Hæc verba nõ videnť ꝓprie poſſe declarari, niſi metaphoricè. vñ & in glo. ordinaria plura notabilia hĩc ponunť, inter q̃ ſic dicit: Pulcherrima cõparatiõe ſtatũ iuſtorum & reproborũ decreuit, & infra hos faſciculo, illos lapidi fundæ aſſimilat. Faſcicul⁹ em̃ aſtringit̃ vt cõſeruet̃, lapis i funda ponit̃ vt abijciat̃. Sic em̃ electi tribulationũ pſſuris cõſtringunt̃, vt i his admoniti armis ad inuicem mutua charitate nectent̃, & adunati in manu redẽptoris ꝑpetuò cõſeruent̃. Reprobi qntò lati⁹ voluptatib⁹ ſuis reuoluunt̃, tantò longi⁹ D
à diuinæ viſiõis glia proijciunt̃. Ipſi enim de manu domini repulſi ſunt.

NI. DE LY.
Cap. XXVI.

ET vene. Hĩc ponit̃ terti⁹ ꝓuent⁹ dei circa Dauid, ꝑ hoc q ſalutẽ iterũ in manu ſua tradidit, vt ſic Dauid innocẽtia & Saul nequitia Diuiſio
pleni⁹ appareret. Et diuidit̃ in tres ꝑtes: qa primò Saul manib⁹ Dauid ex- † Gaba
ponit̃. Scđò expoſitus cuſtodit̃, ibi: Dixitq; Abiſai. Tertiò à Dauid cõuincit̃, ibi: Cũq; trãſiſſet. Circa primũ dicit̃: q Et vene. Iſti iã ante Dauid accuſauerat Sauli, vt habitum eſt. ſ. xxiij. & ideo timentes ne Dauid poſt Saul regnaret, & ꝑ conſequens eorũ ꝑditionẽ puniret, ſolliciti erãt de captione Dauid, vt moreretur. s Et cum eo tria. ſcilicet ad bellandum. t Videns autem. id eſt cognoſcens per nuntium ſibi dicentem, qa proceſſus regis cum tali multitudine bellatorũ nõ poteſt latere. v Miſit exploratores. vt ſciret certitudinaliter tempus & locum vbi caſtra † caſtra metatus erat
poneret. x Et ſurrexit Dauid clam. id eſt abſcõditè, & mutato habitu ne cognoſceretur. ſicut Alexander magnus fuit in caſtris Pori regis Indiæ ad explorandum, prout habetur in hiſtoria ipſius. y Ait Dauid ad Achimelech Heth. &c. Dauid em̃ habuit duas ſorores. vna earum
Moraliter. q Et venerunt. Moraliter
Sequitur: r Et ſurrexit Saul & deſcen. in deſertũ Ziph. Per

* Saulem

☞ vna earum vocata eſt Abigail, de
E qua nat⁹ fuit Amaſa princeps militię Abſalō, vt habet. ij. ij. li. xvij. ca. Alia Saruia de qua natus eſt Ioab & Abiſai, & ſic iſti erant nepotes Dauid. a ¶ Dixitq; Accepit licētiā interficiēdi Saul, quia ſciebat quòd Dauid non interficeret eum manu propria.
† ij. 1. q. 1. c. dñs
b ¶ Et ſecūdo. Ita vno ictu interficiā eum pfectè, q̄ nō oportebit vltrà manū apponere, & ſic poterim⁹ recedere expeditè. c ¶ Et dixit. Hīc cōſequenter Saul p Dauid à morte ꝓtegit, cū dicit: Ne inter. Cui⁹ cā ſubditur: d ¶ Quis enim. Volebat em̄ Dauid perſonæ ipſius deferre, q̄ diu à deo tolerabat in regno. Ideo ſubditur: e ¶ Viuit. id eſt per viuentē deum. f ¶ Quia niſi domi. aliqua peſtilentia, vel infirmitate accelerans mortem eius. g ¶ Aut dies eius ve. ſ. vltima. h ¶ Vt moria. ſcilicet morte naturali. i ¶ Aut in præ. deſcen. Iſtis tribus modis poterat mori. Per hoc intendit Dauid dicere, q̄ nullo modo volebat eſſe cauſa efficiens mortis ſuæ, niſi forſitan ſe defendendo, ita q̄ nō poſſet aliter euadere. k ¶ Nunc igitur tol. &c. id eſt fixa in terram ad caput lectuli, vt ſi eſſet neceſſe ſtatim poſſet eā accipere. Erat etiā in parte ſuperiori ſignum armorū regis, ad ſignificandū locum regium. l ¶ Et ſcyphum.
F In Hebræo habetur: Et Phialā aquę. Et forſitan erat aqua Roſacea, ad refrigerium caloris, vel aqua ſimplex ad ablutionem manuum regis, quādo ſurgeret de ſomno. m ¶ Et non erat quiſq; qui videret. Cui⁹ cauſa ſubditur: Quia ſopor do. id eſt ſomn⁹ grauis à deo imiſſus. o ¶ Irruerat ſuper eos. Vt ſic Dauid ſine periculo recederet, & per haſtam acceptā & vas aquę ſuam declararet innoçentiā, & Saul de nequitia conuinceretur. p ¶ Cumq; tran. Hīc Saul & viri eius à Dauid cōuincunt. quia primò viri Saul conuincuntur de negligentia, cum ſubdit: q ¶ Clamauit. Cū iam eſſet ſic elongatus & in toto loco poſit⁹, q̄ viri Saul non poſſent cape eū, & primò conuincit Abner ſingulariter, cum ſubditur: r ¶ Quare er. qa erat princeps militiæ, & cuſtos erat principalis perſonæ regiæ. s ¶ Ingreſſus eſt enim &c. Iſte fuit Abiſai qui voluit eū interficere, vt prædictum eſt. Secundò arguit omnes alios, dicens: t ¶ Viuit dominus: id eſt digni morte. cōſequēter ꝓbat dictū ſuū p euidens ſignum dicens: v ¶ Nunc er. Per hoc enim patebat quòd ille q haſtam abſtulit, regem interficere potuit. x ¶ Cognouit. Hīc cōſequēter cōuincit Saul de malitia. quia perſequebat Dauid ſine cauſa. Et patet litera vſq; ibi: y ¶ Si dñs. ſ. ad me pſequēdum. z ¶ Odoretur ſa. id eſt patientia mea in perſecutione iſta, ſit accepta coram deo ac ſi offerrem holocauſtum ad altare ſuum. a ¶ Si autem filij hominum. Incitant te ad hoc ſicut faciebat Doeg & ſui cōplices. b ¶ Maledicti ſunt in conſpectu domi. Cuius ratio ſubdit: c ¶ Qui eie. id eſt in præſenti tpe.
Vt nō ha.

† ad regē. i. qui tuo clamore excitas regem

† Heb. pro digni morte

† ſ. 20. a.

† quiſpiam perdicem

rio, & haſtam fixam in terra ad caput eius.
Abner autem & populum dormientes in
a circumitu eius. Dixitq; Abiſai ad Dauid,
Concluſit deus hodie inimicum tuū in manus tuas. Nunc ergo perfodiā eum lancea
b c in terra ſemel, & ſecundò opus non erit. Et
dixit Dauid ad Abiſai: Ne interficias eum:
d † Quis enim extendet manū ſuam in Chriſtum domini, & innocens erit? Et dixit Da
e f uid: Viuit dominus, quia niſi dominus per
g h cuſſerit eum, aut dies eius uenerit ut moriatur,
i aut in prælium deſcēdens perierit, † propitius ſit mihi dominus, ne extendam ma
k num meam in Chriſtum domini. Nunc igi
l tur tolle haſtā quæ eſt ad caput eius, & ſcyphū aquæ & abeamus. Tulit ergo Dauid
haſtam & ſcyphū aquæ, qui erat ad caput
¶ Vel eius.
m Saul, & abierunt, & non erat quiſquam qui
uideret & intelligeret, & euigilaret, ſed o
n o mnes dormiebant: quia ſopor † domini ir
p ruerat ſuper eos. Cúmque tranſiſſet Dauid ex aduerſò & ſtetiſſet in uertice montis
delonge, & eſſet grande interuallum inter
q eos, clamauit ad populum Dauid, & ad Abner filium Ner, dicens: Nónne reſpōdebis Abner? Et reſpondens Abner: Quis es
tu qui clamas, & † inquietas regem? Et ait
Dauid ad Abner: Nunquid non uir tu es?
r & quis alius ſimilis tui in Iſraël? Quare er
s go non cuſtodiſti dominū tuum regē? Ingreſſus eſt enim unus de turba, ut interficeret regem dominum tuum. Non eſt bo
t num hoc quod feciſti. Viuit dominus, quoniam † filij mortis eſtis uos, quia non cuſtodiſtis dominum ueſtrū Chriſtum domini.
v Nunc ergo uide ubi ſit haſta regis, & ubi
x ſcyphus aquæ qui erat ad caput eius. Cognouit autem Saul uocem Dauid, & dixit:
Nunquid uox hæc eſt tua fili mi Dauid? Et
ait Dauid, Vox mea domine mi rex. Et ait.
† Quam ob cauſam dominus meus perſequitur ſeruum ſuum? Quid feci? aut quod
eſt in manu mea malum? Nunc ergo audi
y oro domine mi rex uerba ſerui tui. Si domi
a ¶ Placare eum ſacrificio & prece oportet.
z nus incitat te aduerſum me, † odōretur ſa
a ¶ Incitant te in me.
a b crificium. Si autem filij hominum, maledi
c cti ſunt in conſpectu domini, quia eiecerūt
me hodie, ut non habitem in hæreditate do d
a ¶ Quaſi diceret, opus mihi eſt inter exteros morari quia rex Iſrael mortem meam quærit.
mini, dicentes: Vade, ſerui diis alienis: Et e f g
nunc non effundatur ſanguis meus in terra coram domino, quia egreſſus eſt rex Iſ h
raël ut quærat pulicem unum, ſicut perſe i k
a ¶ Quaſi dicat nec per deum nec per filios hominum incitatus ſum in te, ſed per meipſum.
quitur † perdix in montibus. Et ait Saul:
Peccaui: Reuertere filij mi Dauid: Nequa l
quam enim ultrà tibi malè faciam, eò quòd
pretioſa fuerit anima mea in oculis tuis

d ¶ Vt nō. i. vt nō habitē pacificè in terra ꝓmiſſiōis, vbi vigebat cult⁹ diuin⁹ vt poſſem illuc accedere et debita ſacrificia offerre. e ¶ Dicen. Facto. f ¶ Vade ſer. Quia illi q ꝓpter pſecutionē cogunt̄ itrare terrā idololatrię ſubditā, exponūt̄ peccato idololatrię, eò q̄ ab idololatris ad hoc de facili iclinant̄, & aliqn̄ violētia pœnę cogunt̄. g ¶ Et nunc. i. terra in qua colit̄ de⁹. q. d. meli⁹ ē q̄ fugiā ꝓpter pſecutiōis atrocitatē. h ¶ Quia egreſ. cū exercitu forti. i ¶ Vt q. i. hoīem nulli⁹ momēti. k ¶ Sicut p. Heb. dicūt קורא Kore Heb. oībus eſt pdix: & legendū: ſicut ſequit̄ qs pdicē in montibus quoquim: quæ eſt auis inſequēs muſcā vel aliā rē vilem. Et cōſonat lrę pcedēti vt patet tā rōne ſnīe q̄ rōne ſignificati hui⁹ dictionis pſequit̄, qd̄ ē in ſenſu actiuo. Secūdū trāſlationē vō nr̄am oportet dicere q̄ ly pſequit̄, habet hīc ſenſum paſſiui vt ſit ſenſ⁹: Sic me pſequit̄ rex Iſrael, ſicut pdix pſequit̄ ab aucupe. i. fugat̄ vt capiat̄. Et ē ſiſis mod⁹ loqndi ad Heb. vl. Talib⁹ em̄ hoſtijs promeret̄ deus. i. p merito taliū acquirit̄ de⁹. tm̄ ſcd̄m grāmaticā cōmunē ꝓmeret̄, ſenſum actiui iportat. Cōſeqn̄ter Saul peccatum ſuū cōfitet̄, dicēs: l ¶ Peccaui: re. fili mi Dauid. Tn̄ Dauid nō fuit reuerſ⁹. tū qa Saul al's ſibi ꝓmiſſum nō tenuerat, tū qa Dauid in curia inimicos hēbat q ipetraſſent retractationē ꝓmiſſi. Tū qa dęmō arripiēs Saul, p tp̄s eū ad occiſionē Dauid incitabat. Tū qa ex afflictione dęmonis Saul memoriam fere amiſerat, & ideo citò oblit⁹ fuiſſet ꝓmiſſum, maximè ꝓpter habitū p̄cedētem rācoris & odij cōtra Dauid. Cætera patent in litera.

G

† abſit mihi à dño id eſt auertat hoc de⁹ à me ne &c.

† vel à dño alij, vehemens interpretantur

H

Moraliter

✱ Saulem, q cū exercitu armato iuit ad capiendū Dauid, cōueniēter ſignificari pōt Iudas ꝓditor, q cū multis armis venit ad capiendū Ieſum, ſicut dicit̄ Ioh. xviij. Iudas aūt cū accepiſſet cohortem & à pontificibus & phariſęis miniſtros, venit illuc cū laternis & facibus & armis. Per hoc autem q̄ Dauid deſcendit in caſtra Saulis, ſignificat̄ ꝓceſſus ipſius Ieſu obuiā q̄rētibus ipſum. Io. viij. a. Ieſus autem ſciens oīa q̄ ventura erāt ſup ip̄m, ꝓceſſit eis obuiā, & dixit eis. Quē quęritis? n ¶ Sopor dñi irruerat ſuper eos. ſ. ſuper Saulē & ſuos ſocios. per qd̄ ſignificat̄ caſus Iudæ & aliorū cū eo exiſtētium, qui ad verbum Chriſti dicentis. Ego ſum. abierunt retrò & ceciderunt proni in terram, tanq̄ inſenſibiles & dormientes. Per hoc etiam oſtendit Ieſus, q̄ poterat eos occidere, ſicut Dauid per lāceam Saulis quam ſecum portauit, oſtendit q̄ poterat eum occidere. Item per lanceam ſignificatur principatus, eò q̄ ad principem pertinet pro ſubditis pugnare. Per ſcyphum autem, ſacerdotium, eò q̄ ſacerdotes vtebantur ſcyphis in oblationibus liquidorum. Per hoc ergo q̄ Dauid haſtam Salutis & ſcyphum aquæ ſecū tulit ſignificata fuit ablatio regni & ſacerdotij à Iudæis, quam fecit Chriſtus in vltionem mortis ſuæ per exercitum Romanorum.

† id ē ſigno manifeſto oſtēdat in iuſtitiā meā ſicut i ſacrificium

A Cap. XXVII.

Diuiſio

ET ait Da. Hîc poſt multã pſecutionẽ (vt patet ex p̃dictis) deſcribit̃ exulatio Dauid extra terrã Iſrael. Et primò deſcribit̃ ipſius Dauid egreſſus. ſecũdò habitatiõis loc⁹, ibi: Dixit aũt Dauid. tertiò viuẽdi mod⁹ ibi: Et aſcendit Dauid. Circa primum dicitur: a ¶ Et ait .i. diligẽter & deliberatè cõſiderauit. b ¶ Aliquando. Nõ dixit hoc Dauid, eò q̓ timeret occidi à Saule in ꝓpria pſona, cũ ſciret certitudinaliter ex diuino ꝓmiſſo ſe poſt ipſum Saulẽ regnaturũ. Sed qa timebat, ne ſic accideret, q̓ oporteret eũ pugnare cũ Saule, qđ horrebat Dauid ꝓpter mortẽ ſuorũ, & aliquorũ qui erãt cũ Saule. Pręterea nõ debebat deũ tẽtare, omittẽdo ſciẽter ea q̃ erãt ad cõſeruationẽ vitę ꝓprię & ſuorũ, cuiuſmõi erat talis exitus. vñ ſubdit̃: c ¶ Vt deſp. .i. à mea captiõe. d ¶ Ceſſetq́. Quia nõ poterat eũ perſeq in terra aliena. p̃terea Saul in terra Iſrael multos pſequebat̃, iponẽdo eis q̓ receptarẽt Dauid & viros ei⁹, q̃rũ dãnis & pſecutiõib⁹ Dauid debebat p̃cauere. e ¶ Et &c. Achis. Iſte em̃ erat inimic⁹ Saul. eò q̓ Saul frequẽter debellauerat Philiſthæos: & iõ libẽtius recepit Dauid, eò q̓ Saul reputabat eũ inimicũ. f ¶ Et ha.

†conſumar vna die manibus

B Hoc fuit tm̃ ad horã, quia habuit aliũ locũ aſſignatum, vt poſtea dicet̃. g ¶ Dixit. Hîc cõſequẽter agit̃ de loco ipſi Dauid aſsignato, quẽ petiuit Dauid extra ciuitatẽ regiã, vt liberi⁹ ire poſſet cũ ſuis viris ad dep̃dãdũ infideles. vñ cũ ſuis poſſet viuere. Et patet litera vſq́ ibi: h ¶ Fuit. In Hebręo habet̃: Dies &. iiij. mẽſes. & p dies ſecũdũ aliquos Hebręos intelligit̃ ann⁹ vł anni. ſecũdũ verò Ra. Sa. intelligũt̃ tm̃ duo dies naturales. vtroq́ em̃ mõ in ve. te. inueniẗ hoc nomẽ dies in plurali acceptũ .ſ. ꝓ duobus dieb⁹ naturalibus, & ꝓ anno vel annis indeterminatè. Qđ aũt hîc accipiat̃ ſecundo mõ, magis vr̃ ex hoc qđ dr̃. ĩ .xxix. qđ dixit Achis de mora Dauid cũ ipſo: Eſt apud me multis dieb⁹ vel annis. i ¶ Et aſcẽ. Hîc deſcribit̃ viuẽdi mod⁹, .ſ. de p̃dis infideliũ circũadiacẽtiũ. k ¶ Nec re. ne accuſarent eum apud Achis. licet em̃ nõ eſſent de Philiſthæis, tñ aliq eorũ poterant eſſe ſub eorũ tributo, vel habere aliqua pacta ſeu cõuẽtiones cũ eis: ꝓpter qđ Achis potuiſſet cõtra Dauid ꝓuocari. l ¶ Rñdebat. illę em̃ terrę de qbus p̃das accipiebat, licet eſſent verſus illã partem nõ tñ erant de filiis Iſrael. vr̃ tñ qđ Dauid p hoc nõ excuſet̃ à mẽdacio, qa tali mõ loquẽdi vtebat̃ vt Achis crederet ipſum filios Iſrael dep̃daſſe, vt patet ex ſequẽtib⁹. iſtud tñ mẽdaciũ erat officioſum .ſ. ꝓ ſalute ſui & ſuorũ. à quo nõ oportet Dauid excuſari, quia multa peiora fecit, nec ipſe Dauid peccauit prędictos infideles interficiendo: quia manebant infra terminos terræ ꝓmiſsionis, quorũ habitatores fuerũt à dño cõdẽnati ad mortẽ, vt dictũ eſt ſuprà frequẽter in libro Ioſue & Deu. & Nu. ꝓpter qđ filij Iſrael poterant eos licitè occidere habita opportunitate, & bona eorum occupare niſi treugas ad tẽpus poſitas impedirent. quia ſeruandę ſunt de iure naturali quãdiu durãt. licet em̃ filij Iſrael non poſſent cum illis fœdera perpetua contrahere: poterant tamen ex aliqua cauſa rõnabili treugas ſeu pacta ad tempus cum ipſis inire, vt dictũ fuit ſuprà, Ioſuę .xxj. in fine. m ¶ Erit igitur mi. ſer. Credebat em̃ eũ tot mala feciſſe filijs Iſrael, q̓ de cætero non poſſet cum eis recõciliari, & ſic eſſet coactus ipſi Achis fideliter ſeruire.

Dierũ acceptio varia

†impetũ fecerũt i Geſſuritas, & Gerzitas & Amalecitas hi em̃ ihabitabant terrã q̃ fuit à ſeculo

†Abominãdo abominatus eſt.

hodie. Apparet enim q̓ ſtultè egerim & †ignorauerim multa nimis. Et reſpondẽs Dauid, ait: Ecce haſta regis, trãſeat unus de pueris regis & tollat eã. Dominus aũt retribuet unicuiq́ ſecũdam iuſtitiã ſuam & fidẽ. Tradidit enim dominus te hodie in manũ meã, & nolui extẽdere manũ meã in chriſtũ dñi. Et ſicut magnificata eſt anima tua hodie in oculis meis, ſic magnificetur anima mea in oculis dñi, & liberet me de omni anguſtia. Ait ergo Saul ad Dauid: Bñdict⁹ tu fili mi Dauid. Equidẽ faciẽs facies, & põtẽs põteris. Abijt autẽ Dauid in uiã ſuã, & Saul reuerſus eſt in locum ſuum.

a ¶ Conſilia dei qui te conſeruat, & me in manus tuas tradit.

a ¶ Quod vt fieret ſępius inimico pepercit.

a ¶ Iam mihi prævalens amplius ꝓualebis. b ¶ Id eſt abundanter facies. c ¶ Iam. d ¶ Vt regnes.

Cap. XXVII.

a b ET ait Dauid in corde ſuo: aliquãdo †incidã una die in manus Saul. Nõne melius eſt ut †fugiam, & ſaluer in terra Philiſthinorũ & deſperet Saul, ceſſetq́ me quærere in cũctis finibus Iſraël? Fugiamus ergo man⁹ eius. Et ſurrexit Dauid, & abiit ipſe & ſexcẽti uiri cũ eo ad Achis filiũ Maoch regẽ Geth. Et habitauit Dauid cũ Achis in Geth, ipſe & uiri eius uir & domus eius Dauid & duę uxores eius: Achinoã Iezrahelites, & Abigail uxor Nabal Carmelitis. Et nũtiatũ eſt Saul, q̓ fugiſſet Dauid in Geth, & nõ addidit ultrà q̃rere eũ. Dixit aũt Dauid ad Achis. Si inueni gratiã in oculis tuis, det̃ mihi locus in una urbiũ regiõis hui⁹, ut habitẽ ibi. Cur em̃ manet ſeruus tuus in ciuitate regis tecũ? Dedit itaq́ ei Achis in die illa Siceleg. Propter quã cauſã facta eſt Siceleg regũ Iuda uſq́ in diẽ hãc. Fuit aũt nũerus dierũ qbus habitauit Dauid in regiõe Philiſthinorũ †quatuor mẽſiũ. Et aſcẽdit Dauid & uiri eius, & † agebãt p̃das de Geſſuri & de Gerzi & de Amalecitis: Hi em̃ pagi hãbitabãt ĩ terra antiqtus, eũtib⁹ Sur uſq́ ad terrã Ægypti. Et ꝑcutiebat Dauid oẽm terrã illorũ, nec rẽlinqbat uiuẽtẽ uirũ & mulierẽ. Tollẽſq́ oues & boues, & aſinos, & camelos, & ueſtes reuertebatur & ueniebat ad Achis. Dicebat autẽ ei Achis: †In quẽ irruiſti hodie? Reſpõdebat Dauid: Contrã meridiẽ Iudę, & cõtra meridiẽ Ierameel: & cõtra meridiẽ Ceni. Virũ & mulierẽ non †uiuificãbat Dauid, nec adducebat in Geth, dicẽs: Ne fortè loquãtur aduerſũ nos, hæc fecit Dauid. Et hoc erat decretũ illi omnibus diebus qb⁹ habitauit in regiõe Philiſthinorũ. Credidit ergo Achis Dauid, dicens: †Multa em̃ mala operatus eſt cõtra populũ ſuum Iſraël. Erit igitur mihi ſeruus ſempiternus. m

a ¶ Nõ illũ a quo vix euaſit, ſed filiũ eius q ipſum dilexit ꝓpter famã virtutis.

a ¶ Hi pagi non erant ſub poteſtate Achis.

a ¶ Secure. ſ. & quiete, quia non erat qui deprædaretur.

a ¶ Ne accuſarent apud Achis.

a ¶ Fingens gentem ſuam ſe habere exoſam.

a ¶ Id eſt non viuere permittebat.

Cap. XXVIII.

FActum eſt autem in diebus illis congregauerũt Philiſthiim agmina ſua, ut præparẽtur contra Iſraël ad bellum. Dixitq́ n o p

C

†terrauerim ſupramodum

∽ſecũdum

Moraliter. a ¶ Et ait Dauid. Allego. per Dauid qui dimiſit Iudæam & abijt ad Gentilium terram, ſignificatum fuit q̓ Chriſtus per Dauid figurat⁹ relicturus erat Iudæam propter obſtinationem ſuam, & ad Gentiles trãſiturus ꝑ fidem & deuotionẽ. propter qđ Paulus & Barnabas conſtanter dixerũt Iudæis Act. xiij. g. Vobis oportebat primũ loqui verbũ dei, ſed qm̃ repellitis illud & indignos vos iudicatis ęternę vitæ, ecce cõuertimur ad gentes: ſic em̃ p̃cepit nobis deus. Per hoc aũt q̓ Dauid agebat prędas de gentibus circũſtantibus & neminẽ viuificabat, ſignificatum fuit q̓ Chriſtus per p̃dicationem apoſtolorum occidebat errores Gentiliũ & illos ſibi ꝑ fidẽ charitate formatã incorporabat. ſic em̃ dictũ fuit Petro Act. x. b. Surge Petre, occi. & mã. qđ intelligit̃ de cõuerſione Cornelij & amicorũ ei⁹ ad fidẽ Chriſti ꝑ p̃dicationẽ beati Petri.

Moraliter Allego.

†ſeruã ergo me de manibus

D

NICO. DE LY.

Cap. XXVIII.

FActum eſt. Hęc eſt vltia pars principalis hui⁹ libri primi: in q̃ deſcribit̃ Saulis mors & cõſũmatio ꝑ bellũ cõtra Philiſthęos. priò igit̃ deſcribit̃ belli appat⁹. ſecũdò Dauid receſſ⁹. c. xxix. tertiò Saulis occubit⁹. c. xxxj. Circa primũ ſciẽdũ, q̓ ꝓpter magnitudinẽ apparatus in Philiſthinorũ exercitu Saul territus conſuluit Phitoniſſam. Circa qđ primò deſcribit̃ cõſultatiõis occaſio. ſecũdò ipſa cõſultatio, ibi: Dixitq́ Saul. tertiò data rñſio, ibi: Dixit aũt Samuel. q̃rtò Saulis deſolatio, ibi: Statim q́ Saul cecidit. Circa primũ dicit̃: o ¶ Congregaue. in multitudine magna & valida. p ¶ Dixitq́. qa multũ cõfidebat de ꝓbitate, Dauid & eius fidelitate. Dixitque Dauid ad Achis &c.

∽Nũc ſcies

†annus cũ q̃tuor menſib⁹ Chald. interp̃. dies aliquot cũ q̃tuor menſibus.

†Quô irruiſtis ad p̃dã

†Heb. p relinquebat viuum

* n ¶ Fa. eſt au. hîc incipit hiſtoria Dauid quõ ꝓmiſit ire ad bellũ cõtra filios Iſrł. ſed ſequẽti. c. magis explicat̃ propter qđ ibidem exponetur. hîc autẽ ponitur pauor Saulis de ſuis aduerſarijs, cũ dicit̃:

Moraliter

n * Vidit Saul

Cap. XXVIII.

a ¶ Samuel aũt. Rab. Samuel ſuperius mortuus legitur: ſed cauſa reſurrectionis ei⁹ repetit̃ ad dãnationẽ Saulis, qui relicto deo cõtra legem pythonẽ cõſulebat. b ¶ Cõſuluitq̃ do. Ra. Sicut Hebræi tradũt ieiunãdo & orãdo à deo petebatur oraculum: & deus illis ꝑ ſomnia reuelabat futura, quod Saul feciſſe nõ legit̃. c ¶ Neq̃ ꝑ ſa. Rab. In Heb. Neq̃ per אורים vrim. i. doctrinã, neq̃ ꝑ ephod ſcilicet quod ſacerdos gerebat in pectore: in quo ſcriptum erat doctrina & veritas.

Magos

Achis ad Dauid. Sciens nunc ſcito, quoniam mecum egredieris in caſtris tu & uiri tui. Dixitq̃ Dauid ad Achis: Nunc ſcies quæ fa-[a] (a ¶ Pro te contra hoſtes tuos.) cturus eſt ſeruus tu⁹. Et ait Achis ad Dauid: † Et ego cuſtodem capitis mei ponam te cunctis diebus. † Samuel autem mortuus [b] eſt, planxitq̃ eum omnis Iſraël, (a ¶ Superius dicitur ſepultus in domo ſua. i. in familia & in cognatione ſua.) & ſepelierunt eum in Râmatha urbe ſua. Et Saul abſtulit magos [c] & ariolos de terra, & interfecit [d] eos qui pythones habebãt in uentre. Cõgregatiq̃ ſũt Philiſthiim, & uenerũt & caſtrametati ſunt in Sunã. Cõgregauit autem & Saul uniuerſum Iſraël, & uenit in Gelboe, & uidit Saul caſtra Phili-[e]ſthiim & timuit, & expauit cor eius nimis. † Cõſuluitq̃ * dominũ, [f] & non reſpõdit ei, neq̃ per † ſacerdotes, neq̃ ꝑ ſomnia, neq̃ ꝑ pro-[g] [h] (a ¶ Qui dicuntur fuiſſe diſcipuli Samuelis cum quibus Saul prophetauit.) phetas. Dixitq̃ Saul ſeruis ſuis: [i]

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Nunc ſci. ſ. ꝓ te cõtra inimicos tuos, vt dicit hîc gl. interlinearis. Sed videt̃ q̇ in hoc Dauid peccauerit, quia ſi intendebat hoc facere, intendebat pugnare contra fideles pro infidelibus, qđ eſt illicitum. Aut ſi non intẽdebat hoc, ſed magis cõtrariũ, ſ. iuuare filios Iſrael cõtra Philiſthæos, ſicut opinati fuerunt ſatrapę, vt hr̃ ſe. c. ſic fuit falſus & ꝓditor intẽdẽs nocere ei quẽ ꝓmittebat adiuuare. Dicendũ q̇ Dauid intẽdebat defendere ipſum Achis, cui tenebatur ex bñficijs receptis, quia Achis ipſum benignè receperat: & ſic eũ ſecurũ fecerat à perſecutione Saulis, vt patet ex ꝓ̃dictis. nec peccaſſet hoc faciendo duplici rõne. Vna accipit̃ ex parte Achis, ſ. ſi habebat iuſtũ bellũ contra Saul, qđ potuit eſſe, ſi Saul qui erat arreptitius à dæmone aliqua pacta fregerat ſeu iuramenta cũ Philiſthæis inita, quia talia ſunt ſeruãda. vñ & Sedechias. ij. Paral. xxxvj. arguit̃, eò q̇ fregit iuramentũ qđ fecerat Nabuchodonoſor. Quãuis aũt filij Iſrael non poſſent facere cũ Philiſthæis fœdera perpetua, eò q̇ habitabãt in terra ſibi promiſſa: tñ ex cauſa rõnabili poterant facere treugas ad tẽpus, & iuramento firmare vt patet ex ſupradictis. Alia rõ accipit̃ ex parte ipſius Dauid, q habebat ius in regno Iſrael: & iõ poterat illud acqrere virtute armorũ facultate occurrẽte: & in tali bello iuſto poterat licitè vti Philiſthinorũ cõfortatione & auxilio. Cogitabat eñi ꝓbabiliter q̇ ſi Philiſthæi haberẽt victoriã, Achis ei amicus & fauorabilis eũ iuuaret ad poſsidendum regnũ. qa habita victoria Philiſthæi illud regnũ nõ poſſederũt, ſed in terrã ſuã reuerſi fuerũt: & Iſboſeth filius Saul ſucceſſit in regno, vt hr̃. j. ij. li. ij. c. Ex dictis patet argumẽtũ factũ ad cõtrariũ. b ¶ Samuel au. Licet mors ei⁹ ſuprà deſcripta fuerit, xxv. c. tñ hîc repetit̃, qa erat excitãd⁹ de ꝓximo ad denũtiãdũ Saulis caſum. c ¶ Et Saul. Iſtud ponit̃ hîc ad declarationẽ ſui facinoris, qa qđ deſtruxerat q̃ſi zelo legis iterũ reqſiuit. Dicũt tñ aliq q̇ eos interfecit, eò q̇ vaticinabãt Dauid regnaturũ poſt eũ. d ¶ Et inter. Hoc nõ eſt in Hebræo, nec eſt de textu: ſed primò vr̃ ꝑ modũ gloſſę appoſitũ, poſtea ꝑ ſcriptores textui inſertũ ſeqt̃: f ¶ Conſu. &c. qa eos occiderat, excepto Abiathar q erat cũ Dauid. g ¶ Neque ꝑ. Dicũt hîc aliq, qa in tali reqſitiõe debebãt ieiunia & orõnes ꝓ̃cedere, qđ nõ fecit Saul. h ¶ Neq̃ per. iſti fuerant diſcipuli Samuelis. i ¶ Dixitq̃. Deſcripta occaſione cõſulendi Pythoniſſam ſ. timore Saulis de apparatu Philiſthinorũ & negatione diuini reſpõſi: hîc cõſequẽter deſcribit̃ Pythoniſſæ cõſultatio. Ad intellectũ tñ ſeqñtiũ q̃rit̃, vtrũ i tali ſuſcitatiõe appuit ipſe Samuel vel malign⁹ ſpũs in ei⁹ ſpecie. Et arguit̃ primò q̇ fuerit ipſe Samuel: quia ſcriptura hîc de ipſo loquit̃ tanq̃ de ꝑſona ipſius, noĩans ipſum pluries ꝓprio noĩe, & iõ videret̃ falſitatẽ ꝓ̃tẽdere niſi ipſe fuiſſet. Item magna irreuerentia facta fuiſſet ſancto, ſi malignus ſpũs toties in ſcriptura ſacra noĩatus fuiſſet noĩe ipſius. Item Ecclesi. xlvj. dicit̃ de ipſo: Et poſt hoc dormiuit, & notũ fecit regi, & oſtendit illi finẽ vitę ſuę &c. Item dicit certitudinaliter verũ de futuris cõtingentib⁹. ſ. de morte Saul & filiorũ eius, & de debellatione ſui exercitus. & videtur fuiſſe verus propheta Samuel: & non malignus ſpũs, qui eſt mẽdax & pater mendacij vt habet̃ Ioh. viij. f. In contrariũ arguit̃ ꝑ gloſſam quę habetur Eſa. xxix. q̃ dicit ſic: Pythoniſſa non ſuſcitauit Samuelem ſed euocauit dæmonem. Item deus nolebat reſpondere Sauli per prophetas viuos, vt patet ex prędictis: & multò minus ꝑ mortuos, vt videt̃. Itẽ, ille q apparuit dixit Sauli: Cras mecum eris. cũ igitur Saul eſſet reprobat⁹, & igne gehẽnę cruciand⁹, videt̃ q̇ ille q ſibi apparuit malign⁹ ſpũs fuerit eidẽ igni deputat⁹. Item ille qui apparuit permiſit ſe adorari à Saule, quod non permiſiſſet ſanctus Samuel

Queſtio de Samuelis ſuſcitatione

cũ ſo-

cũm ſolus de⁹ ſit adorãdus: & ideo videt̃ q̇ fuerit malignus ſpiritus talis honoris cupidus. Itẽ ſi fuit Samuel, aut apparuit diuina virtute, vel magica. Nõ primo modo, quia ſic deus multũ fauiſſet arti magicę faciẽs appere Samuelẽ ad inuocationẽ Pythoniſſę. quod oĩno videt̃ falſum & irrationabile. Nec ſecũdo modo, qa ars magica nullã virtutẽ habet de ſe, ſed dæmones per aliqua pacta cũ magis inita volũtariè apparẽt vel aliq̃ faciũt, vt hoĩes teneãt in errore. Si igit̃ Samuel virtute magica apparuit, hoc fuit qa dęmõ ipſum adduxit. Tũc quæritur aut fuit adductus volũtariè & ſic dæmoni cõſenſit & in malo actu, qđ eſt incõueniẽs, cũ eſſet in pte ſctõrũ. Aut coact⁹ ꝑ dæmonẽ & hoc vr̃ incõueniẽs: quia dæmones ſuper ſctõs defunctos nullã hñt ptãtẽ. ¶ Rñſio: ad q̃ſtionẽ iſtã rñdet Augu. in epl'a ad Felicianũ. cuius rñſio ponit̃ in gl. ſup locũ iſtũ. & tãgit ibi duplicẽ opinionẽ vel dicẽdi modũ. Prim⁹ eſt q̇ fuerit aĩa Samuelis ipſi Sauli apparẽs. & hoc ſecundũ ipſum potuit eẽ dupl'r. Vno mõ ꝑ dæmonẽ eã ad hoc adducentẽ, tñ ex ꝑmiſsione diuina ex aliq̃ rõne nobis occulta. Sicut Chriſt⁹ ꝑmiſit ſe à diabolo aſſumi & ſup pinnaculũ tẽpli portari & ſup mõtẽ excelſum collocari, vt hr̃ Mat. iiij. & iõ nullũ incõueniẽs vr̃, q̇ talia permiſſus fuerit facere in aĩa Samuelis, q̃ lõgè icorporabiliter minor fuit ipſo Chriſto: & aliquã figurã facere ſeu oſtẽdere ꝑ quã apperet Sauli quaſi in proprio corpore & habitu, vt lr̃a ꝓ̃tendit. Alio mõ, q̇ iſta apparitio non fuerit aliqualiter arte magica ſeu ꝓ̃tãte diabolica ad hoc permiſſa, ſed diuina virtute hoc faciente ex ſua diſpoſitione q̃ Pythoniſſam & dæmonẽ latebat, vt Sauli ꝓpter ſua demerita ſñia diuina ſup eũ futura de ꝓximo ꝑ Samuelẽ denũtiaret̃. ſicut ꝑ ipſum viuentẽ reprobatio à regno ſibi fuerat añ denũtiata, ſicut dictũ fuit. ſ. xv. Aliũ verò modũ dicẽdi ponit Aug. in ea epl'a: q̇ non fuerit Samuel, ſed malign⁹ ſpũs apparens in eius effigie. Dicit eñi Apoſtol⁹. ij. Cor. xj. q̇ ipſe ſathanas trãſfigurat ſe in angelũ lucis, & multò fortius vt videt̃ potuit ſe tranſformare in ſimilitudinem Samuelis, tñ deo hoc permittente in vtraq̃ tranſfiguratione, ſine qua nihil põt facere. Adducit etiã ad hoc aliq̃s rõnes tactas ĩ arguẽdo ꝓ parte iſta: & ad hoc videt̃ magis declinare agens de ꝓ̃ſtigijs dæmonũ, vt habet̃ in decretis xxvj. q. v. ca. nec mirum. Dicendũ igit̃, q̇ ſi decretum allegatũ habeatur pro determinatione eccleſiæ, tenenda eſt iſta pars determinatè. Si aũt nõ ſit determinatio eccleſiæ, vt ꝓbabiliter videtur: tũ qa Auguſt. cuius eſt decretũ utrumq̃ modũ dicẽdi ponit vt ꝓbabilem & rõnabilem in epiſtola ad Simplicianũ: tũ quia poſt cõpilationẽ decretorũ expoſitores ſacræ ſcripturę ꝓ̃dictos modos recitauerũt & ſcripſerũt tanq̃ ꝓbabiles & rõnabiles, quod non feciſſent ſi vnus dicendi modus eſſet ab eccleſia determinatus, niſi forſitã ex ignorãtia huius determinationis: qđ non videt̃ eis imputandũ. & ideo ſi illud decretũ non ſit determinatio eccleſię, videtur (abſq̃ tñ aſſertione) q̇ ꝓbabilior ſit mod⁹ dicẽdi, q̇ aĩa Samuelis virtute diuina & eius diſpenſatione apparuerit modo prædicto ad annuntiandũ Sauli diuinã ſñiam, qa huic dicto magis vr̃ cõcordare tex. Biblię hîc & ĩ eccl'iaſtico, vt. ſ. alleg. ẽ ꝓ iſta pte. Ad hoc ẽt faciũt rõnes. ſ. inductę. hoc etiã dictũ tenẽt oẽs Hebr. doc. Iſtud etiã dictũ vr̃ cõcordare ei qđ hr̃ in libr. Nume. in caſu q̃ſtũ ad aliqd ſimile. Dr̃ etiã ibi. xxij. ca. & xxiij.

e ¶ Vidit Saul. quęſierat eñi mortẽ Dauid cũ magna ſolicitudine & labore, cuius tñ innocẽtiã pluries ꝓbauerat. & qm̃ ipſum pluries terruerat iniuſtè: iõ dñs terrorẽ ab aduerſarijs ſuis ĩmiſit ſibi iuſtè, Sap. xj. c. Per q̃ peccat qs per hæc & torquetur. vñ & ſubdit̃: f ¶ Cõſuluitq̃ do. Rñſio ꝑ ſomnia eſt interius, & iõ ſignificat cõſolationẽ interiorũ à deo datã, q̃ negata eſt Sauli, & iuſtè, vt patet ex dictis. Rñſio ꝑ ſacerdotes ſignat effectũ orõnis eccl'ię quã nõ hñt hoĩes obſtinati contra innocẽtes, q̃lis erat Saul. & iõ nõ habuit rñſum ꝑ ſacerdotes, nec eis cõſimiles. Rñſio verò ꝑ ꝓphetas ſignat cõſiliũ bonorũ & prudẽtũ, ꝓpt̃ qđ ꝓphetę vidẽtes antiqt⁹ appellabãt. j. Reg. ix. b. Qui hodie dr̃ ꝓpheta, olim appellabat̃ vidẽs. Hoc aũt rñſum obſtinati nõ q̃rũt, nec ei acqeſcũt, ſed q̃rũt reſponſum à Pythoniſſa: ꝑ quã ſignificant̃ mali hoĩes artibus prohibitis vtẽtes, vel quia in malis obſtinati inſtinctus diaboli proſequuntur.

Moraliter

† Profectò ego
† ſupr. 25. a.

& interfecit eos qui pythones habebãt in ventre.

† ſ. 14. f.
* Saul
† virum nr̃ interp. doctrinã interpretatur. Exo. 28.

A a ¶ Magos & ario.&c. Magi vtuntur ſanguine humano,& cō tactu mortuorū in maleficiis & diuinationibus. Arioli ſolis verbis i.incantationibꝰ diuinant. Pythius dicitur Apollo harū artium cultor à quo Pythoniſſæ.i.diuini. hos Saul q̄ſi zelo legis deleuit, qa vt aiunt, à dęmonibus coacti Dauid regem eſſe futurum ꝓconabātur.

b ¶ Quem ſuſci. Augu. ad Simplicianum. Quęris vtrū potuerit malignus ſpiritus excitare aīam iuſti, vt videreť & loqtereť cū Saul? Nōne & magis mirandū eſt, ꝙ ſathanas dn̄m aſſumpſit & cōſtituit ſupra pinnam tēpli? Quōlibet enim fecerit, factū eſt. Niſi qs dicat, faciliorē diabolo fuiſſe licētiam ad dn̄m viuum vnde voluit aſſumendū, & vbi voluit ad conſtituendū q̄ꝫ ad Samuelē ſpiritū excitandū. Si aūt hoc nō conturbat: quia voluit dn̄s & ꝑmiſit nulla diminutione ſuę ꝑtātis & diuinitatis id fieri, ſicut à Iudæis ſe crucifigi & interfici paſſus eſt: non eſt abſurdū credere aliqua diſpēſatione ꝑmiſſum fuiſſe, vt non dn̄ante magica arte vel potentia, ſed diſpenſatione occulta, quæ Pythoniſſam & Saulē latebat: ſe oн̄deret ſpūſc̄ti aſpectibus regis diuina eū ſn̄ia percuſſurus. Vel nō ꝟè ſpūs Samuelis à requie ſua excitatus eſt: ſed aliqꝺ phātaſma & illuſio imaginaria diaboli machinationibus facta, quā ꝓpheta Samuelē appellat. ſicut ſolēt imagines rerū ſuarū noībus appellari. ſicut pictura Ciceronis vel Saluſtij. ſicut cherubin ſuꝑ arcā teſtamēti de metallo facti magnæ rei ſignificandę grā cherubin vocabantur, cū ſint cęleſtes virtutes q̄ cherubin dicūtur. Dū etiā qs videt ſomniū non dicit imaginem vidi Auguſtini, ſed vidi Auguſtinū: cū eo tp̄e qn̄ aliqd tale vidit, ignoraret Auguſtinū. Pharao quoqꝫ ſpicas ſe vidiſſe dixit in ſomnis & boues, non ſpicarū aut boum imagines. Fortè ergo apparuit imago Samuęlis per ficta machinamēta eius q transfigurat ſe in angelū lucis. Si aūt mouet quomodo à maligno ſpūvera Sauli ꝑdicta ſunt? Pōt & illud videri mirū ꝙ dæmones agnouerunt Chriſtū, quem Iudæi non agnoſcebant. Cū enim vult deus, etiā infirmos ſpūs aliqua vera cognoſcere tꝑalia duntaxat ad iſtam mortalitatē ꝑtinētia, facilè eſt nec incongruū, vt oīpotēs & iuſtus (ad eorū pœnā qbus iſta ꝑdicunť, vt malū qꝺ imminet anteqꝫ veniat patiāť) occulto apparatu videlicet myſteriorū ſuorū talibus ſpiritibus aliqd diuinatiōis impꝑtiat: vt qꝺ audiūt ab angelis ꝑnuntiēt hoībus. Tm̄ aūt audiunt q̄ꝫtū oīm moderator dn̄s iubet vel ſinit. vn̄ etiā ſpiritꝰ Pythonicꝰ ī Actibꝰ apoſtolorū Paulo atteſtať: & euāgeliſtā eē conať. Miſcēt tn̄ falacias & verū nō docēdi, ſed decipiēdi fine ꝑnūtiāt. Hic fortè illa imago dixit ſecū Saulē futurū qꝺ ē falſū. Inter bonos em̄ & malos poſt mortē chaos magnū firmatū eſt. Vel ꝓpterea dixit, mecū eris, vt ad parē cōditionē mortis referať, ꝙ vterqꝫ homo fuerit & mori potuerit, iā mortuꝰ mortem viuo ꝑnūtiauit.

†Leu.20.d. Deu.18.b. Act.16.c. Matt.4.a.

†ponis laqueū.i. q̄re das operā vt īponas laq̄um mihi quo interficiar? †mori facias me?

Gne.41.a.

mu*lier

2.Cor.11.e.

Dæmones quō vera dicunt

B †diuū vidi aſcēdētem

Act.16.c. Luc.16.g.

†Quęrite mihi mulierem habentem pythonem, & uadā ad eam, & ſciſcitabor per illam. Et dixerunt ſerui eius ad eum: Eſt mulier habens pythonem in Endor. Mutauit ergo habitum ſuum, ueſtitusqꝫ eſt aliis ueſtimētis, & abiit ipſe & duo uiri cum eo, uenerúnt que ad mulierem nocte, & ait illi: Diuina mihi in pythone: & † ſuſcita mihi quem dixero tibi. Et ait mulier ad eum: Ecce tu noſti quanta fecerit Saul, & quomodo eraſerit magos & ariolos de terra. Quare ergo †inſidiaris animę meæ ut †occidar? Et iurauit ei Saul in domino, dicens: Viuit dominus, quòd non eueniet tibi †quicquam mali propter hāc rem. Dixitqꝫ ei mulier: Quem ſuſcitabo tibi? Qui ait: Suſcita mihi Samuelem. Cùm autē uidiſſet mulier Samuelem, exclamauit uoce magna, & dixit *ad Saul: Quare impoſuiſti mihi? Tu es enim Saul. Dixitqꝫ ei rex: Noli timere. Quid uidiſti? Et ait mulier ad Saul: † Deos uidi aſcendentes de terra. Dixitqꝫ ei: Qualis eſt forma eius? Quæ ait: Vir ſenex aſcendit, & ipſe amictus eſt pallio. Et intellexit Saul, quòd Samuel eſſet. Et inclinauit ſe ſuper faciē ſuam in terra, & adorauit. Dixitqꝫ Samuel ad Saul: †Quare

*Plurale pro ſingulari.

Nicol. de Lyra.

ca.&.xxiij. ꝙ Balaā magꝰ & ariolus q̄ter q̄ſiuit rn̄ſum dęmonis bis ī domo ſua, & bis cū Balac, & tūc ſecūdū oēs docto. catholicos, dęmō ꝟtute diuīa fuit ꝓhibitꝰ dare ei rn̄ſū, & angelꝰ bonꝰ dedit ſibi rn̄ſū ſuę volūtati cōtrariū. Nec deꝰ ī hoc vel angelꝰ bonꝰ mago vel magicę arti fauebat: ſed magis effectū artis magicę īpediebat. Sic vr̄ in ꝓpoſito rōnabilr̄ poſſe dici, ꝙ dęmō fuit ꝓhibitꝰ ad vocationē Pythoniſſę venire. Ad hoc em̄ illa ars ordinať, vt ab oībꝰ teneť. & patet ꝑ glo. Eſa. ſupꝰ allegatā: ꝙ diuīa ꝟtute & volūtate appꝑuit Samuel annūtiās Sauli cōtrariū volūtati ſuę. Tenēdo igiť modū iſtū, ad ea q̄ obijciūť in cōtrariū pōt rn̄deri. Ad primū dicēdū, ꝙ Pythoniſſa nō ſuſcitauit Samuelē: ſed illū deꝰ appꝑere fecit: vt dictū ē, ſed ip̄a vocauit dęmonē, q tn̄ fuit ꝓhibitꝰ venire, vt dictū ē. & ſic illa gl. nō eſt huic mō dicēdi cōtraria, q̄ꝫuis nō ſit magnę autoritatis, cū ſit q̄dā gl. magr̄alis. Ad ſecūdū, dicēdū ꝙ nō fuit ſine cā ꝙ deꝰ magis rn̄dit Sau. ꝑ Samue. iā defūctū, q̄ꝫ ꝑ ꝓphetā viuū, vt patet ex ſuꝑdictis. Ad tertiū dicendū, ꝙ Samuel ꝑmiſit ſe adorari adoratiōe dulię. nec hoc fuit malū. ſicut & Dauid ꝑmiſit ſe adorari à Nathan ꝓpheta vt hr̄ iij.Reg.j.

C ij.reg.j. Ad quartū dicendum, ꝙ Samuel dixit Sauli ipſum fore ſecū in craſtino.i.ī ſtatu defunctorū, nec plus ſonat autoritas: quia ſi ſonaret ſtatū ſanctorum, eadē rōne adduceretur ad oppoſitū, quia dixit Sauli: Cras tu & filij tui eritis mecū. Ionathas autē ibidem interfectus erat valde bonus vir & ꝑfectus, vt patet ex ſupradictis in pluribus locis, ꝓpter qꝺ tenēdū eſt ꝙ receptus fuit in ꝑte ſanctorū, & iō ſi ex Saule arguiť apparuiſſe dęmonē, eadē rōne ex Ionatha arguiť ipſū fuiſſe Samuelē. Ad q̄ntū dicēdū, ꝙ Samuel fuit adductꝰ virtute diuina, nō in fauorē artis magicę, ſed magis in impedimentū, vt patet ex dictis in quęſtione. Verū qa Augu. vr̄ magis declinare ad aliū dicēdi modū, vt dictū eſt, iō ſilr̄ ſoluēda ſunt argumenta in contrariū facta. Ad primū dicendū, ꝙ rerū ſil̄itudies in ſacra ſcriptura freq̄nter nominanť noībus rerū, vt patet Ge. xlj.a. vbi dr̄: ꝙ Pharao vidit ſeptē ſpicas & ſeptē boues, & tn̄ certum eſt ꝙ nō vidit niſi earū ſil̄itudines. Et eodē mō ſicut dicit Aug. effigies Samuelis ꝑ dęmonē repſentata hīc vocať nomine ipſiꝰ ſecūdū iſtū dicēdi modū. Nec ex hoc ſcriptura īducit aliqd falſum, ſicut nec Ge. xlj. vbi ſil̄itudines boū vocat boues: ſed dat ſtudioſis occaſionē q̄rendi ſanū intellectū ex circūſtātijs facti & alijs locis ſcripturę. Nec ꝓpter hoc facta eſt irreuerētia ſancto: qa talis denoīatio eſt ęquoca, vt patet. Et eodē mō ſoluiť illud, qꝺ īductū fuit de eccl̄iaſtico. Ad aliud dicēdū, ꝙ nō eſt incōueniēs dęmones ꝑdicere veraciter aliqua futura cōtingētia, q̄ hn̄t ꝑ reuelationē à ſāctis angelis ſecūdū diuinā ordinationē nobis occultā, & aliqn̄ cogunť ad hoc, ſicut patet in multis locis, & pōt dici, ꝙ ſic fuit in ꝓpoſito: ad denuntiandū ſn̄iam diuinā ipſi Sauli. eò ꝙ nō erat dignꝰ ꝙ ſibi rn̄dereť ꝑ angelos ſanctos vel ꝓphetas. His dictis reuertamur ad literā exponēdā de cōſultatione Pythoniſſæ. vbi primò poniť eius inquiſitio, cùm dicitur: a ¶ Quęrite. Dicūt Hebręi, ꝙ hoc dixit Saul duobus ſibi familiaribus & ſecretis.ſ. Abner & Amaſę. ſecūdò ad eā ꝑuentio, cū dicitur: b ¶ Mutauit.ſ. ne ab ea cognoſcereť, quia tūc non fuiſſet auſa ſuam artē exercere. Itē quia Saul volebat alios latere, ꝙ conſuleret Pythoniſſam. & ꝓpter iſtas duas cās ſubdiť: c ¶ Vene. ad mu. vt eius negotiū eſſet occultū. Tertiò poniť eius cōſultatio, cū diciť: d ¶ Diuina. Illa aūt timente hoc facere Saul eam aſſecurauit etiam iuramēto. & tūc illa cōſenſit dicens: ¶ Quē ſuſcitabo &c. e ¶ Cum autem. vi. ſecundū veritatē. iuxta primū modū dicendi ſupꝰ poſitū. vel dęmonē in effigie Samuelis iuxta ſecūdū. f ¶ Excla. præ timore Saulis, quē tūc ſciuit eſſe ꝑſentem. Si autem q̄ratur quomodo ſciuit? Rn̄dent Hebręi communiter, ꝙ hoc fuit, quia qn̄ aliꝰ à rege petebat aliquē ſuſcitari ꝑ artē Pythonicā, primò appꝑebat ex ꝑte pedū. qn̄ aūt rex hoc faciebat, primò apparebat ex ꝑte capitis ꝓpter reuerētiā regis. Alij dicunt & vr̄ veriꝰ, ꝙ ille q apparuit hoc ſibi dixit: g ¶ Deos vidi.i. hoīes diuinos, vt dicūt Hebręi, dicētes ꝙ duo fuerunt.ſ. Samuel & Moyſes. Cuius rōnem aſsignāt, quia Samuel timuit vocari ad diuinum iudiciū: ideo adduxit ſecum Moyſen vt eſſet ſibi teſtis, ꝙ legem integraliter obſeruaſſet. Sed hoc videť fictitiū, quia ꝓpheta Samuel an̄ tp̄s iudicij ſciebat Chriſtū venturū. Videtur etiam textui cōtrarium, quia ſtatim ſubdiť: h ¶ Qualis eſt for. in ſingulari, & ita eſt in Hebræo. & iō dicendum ꝙ ſolus Samuel apparuit. Et poniť hīc deos *in plurali pro* deū. ſicut Exod. xxxij.a. Iſti ſunt dij tui Iſrael. & tn̄ erat *ibi* tm̄ vnū idolū. i ¶ Et intellexit. ſecundum veritatem, vel ſecundum apparētiā ſecūdū duos modos ſupradictos. & ita intelligať iſtud nomē hīc & in alijs. Fuerat em̄ Saul in ſepultura Samuelis, ꝑut dictū fuit. ſ̄. xv.c. & vidit eū ſepeliri in habitu ſuo ſicut religioſum, quia primò congregauit homines religioſè viuentes ſub ipſo, vt patet ex ſuꝑioribus. & iō ex figura & ætate & habitu ſibi relatis ꝑ Pythoniſſam Saul cōiecturauit ꝙ eſſet Samuel. patet etiā ex hoc ꝙ licet Saul audiret verba Samuelis, nō tn̄ eū vidit, nec alij q erant cū eo, ſed ſolùm Pythoniſſa. Dicūt etiā Hebræi, ꝙ ſolus Saul audiuit ꝟba Samuelis cū eo loquē

†velſac aſcēdere ad me

†punitio

D

†26.q.2.c. illud. & .5.q. c. nec mirū circa mediū

~tis. Et hoc ſatis videtur ex circumſtãtia literę. Tum q̄a mulier illa
E rogauit eum comedere: tñ quia nec ipſa, nec illi qui erãt cũ eo ſuaſe
runt ſibi abſentare ſe à periculo vel à prælio futuro, vbi erat mori-
turus, videt̃ tñ ꝓbabil'r ꝙ hoc feciſſent ſi verba Samuelis audiſſent.
Cætera patẽt ex dictis. a ℂ Et ait Saul. Hîc cõſequẽter ponit̃ Sa
muelis r̃nſio. Et patet lr̃a ex p̃dictis vſq; ibi:

†cõmouiſti b ℂ Et da. Quia ꝓpt̃ pctm̃ principis bene
†Anguſtijs puniũt̃ ſubditi pœna tpali & etiã morte cor
afficior val porali, & maxiè, q̄a multi erãt fautores Sau-
de lis & cõſẽtanei ĩ malis ſuis. c ℂ Cras. Iſtud
iã expoſitũ eſt. ſ. d ℂ Statimq;. Hîc cõſe-
quenter ponit̃ Saulis deſolatio: tũ ꝓpt̃ dñi
ſniam: tũ ꝓpt̃ debilitatẽ. cui⁹ cã tãgit̃, cũ dr̃:
e ℂ Quia. i. cibũ aliquẽ. cõſequẽter põitur
ei⁹ aliq̄lis cõſolatio. & primò ex pte mulieris
Diuiſio inuitãtis eũ curialiter & obnixè ad accipien
dũ cibũ dicẽs: f ℂ Ec. ob. & ĩ facto mihi p̱i
culoſo. iõ ſubdit̃: g ℂ Et po. i. feci op⁹ ad
tuã petitionẽ ſub pœna mortis ꝓhibitũ. q.
d. ex hoc debes inclinari meę petitiõi. ſecũdò
ex p̱te ſociorũ ſuorũ, cũ dr̃: h ℂ Coe. p̃ci-
†ſ. 15. f. bus ĩportunis: & ſic aliqualit̃ cõſolat⁹ eis ac
geuit. i ℂ Mu. In Hebr. hr̃ p̃ſepiatũ. i. in p̃
ſepio ĩpinguatũ. k ℂ Tollẽſq;. infundẽdo
aquã vt inde faceret paſtã. l ℂ Et co. q̄a nõ
hẽbat tp̃s fermẽtãdi. m ℂ Quiſcũ. cõforta
ti cibo. n ℂ Et am. vbi appet mirabilis ꝓbi
tas & aĩoſitas Saulis, q ita feſtiauit redire ad
pplm̃ ſuũ, vt eẽt cũ eo in p̃lio, in q̃ ſciebat ſe
moriturũ. ℂ In. c. xxviij. vbi dr̃ ĩ po
ſtil. Dixitq; Dauid ad Achis: Nũc ſcies q̃ fa-
ctur⁹ eſt ſeru⁹ tu⁹. ſ. ꝓ te cõtra ĩimicos tuos.

ADDI. I. Nulla rõnũ in poſtil. al-
legatarũ vr̃ efficax ad ex
cuſandũ Dauid à pctõ, ſi ĩpugnaſſet populũ
fideliũ p̱ infidelib⁹. Dauid em̃ licet fuit vn-
ct⁹ in regẽ deo iubente p̱ Samuelẽ, vt patet
ſ. xvj. ex hoc nõ ſequit̃ ꝙ habuiſſet ius ĩ re
gno ad executionẽ regię ptãtis in pplõ Iſra
el, donec ppls recepiſſet eũ ſupra ſe ĩ regẽ.
Cuius rõ eſt: Nã in iſtitutione regis à deo p̱
legẽ ordinata duo reqrebãt̃. Vnũ ex p̱te in-
*& tota no ſtituẽtis. ſ. ꝙ diuina ꝓuidẽtia fuiſſet electus:
cte Aliud ex p̱te ppli. ſ. ꝙ talẽ electũ à deo in re
gẽ populus reciperet, ponendo ipſum electũ
ſupra ſe regẽ. qd̕ clarè denotãt v̾ba Deut.
xvij. vbi de iſtitutione regia agit̃. Legit̃ em̃
ibidẽ: Ipſum pones ſup̱ te regẽ, quẽ dñs de⁹
tu⁹ elegerit. Ex qb⁹ v̾bis patet, ꝙ acceptatio
populi reqrebat̃ ad executionẽ regię ptãtis
poſt diuinã electionẽ, qd̕ eſt ꝓpoſitũ. Qd̕
etiã manifeſtè patet fuiſſe obſeruatũ in ipſo
Saul, q licet pri⁹ fuerat vnct⁹ in regẽ à dño
deo p̱ Samuelẽ: vt patet. ſ. x. c. vlteri⁹ ha-
buit inſtitui à populo ipſum in regẽ recipiẽ
do, vt patet. ſ. xj. Preterea cõfirmãt p̃dicta
ſic: Nã ſi Dauid fuiſſet rex & haberet ius in
regno añ mortẽ Saul: & anteq; fuiſſet rece-
pt⁹ in regẽ, tũc Saul in ſequẽdo Dauid hoſti
liter, eſſet ꝓditor manifeſt⁹ & crimẽ lęſę ma
ieſtatis ĩcurriſſet: & p̱ cõſequens Dauid meri
†Ipinguem toriè potuiſſet & etiã debuiſſet occidere eũ
tãq; ꝓditorẽ manifeſtũ ſibi de iure ſubditũ,
cuius oppoſitũ fecit occurrẽte ſibi oppor
tunitate, vt. ſ. xxiiij. c. vbi Dauid ſeruis ſuis
volẽtibus Saulẽ occidere, ait: Abſit à me fa
cere rẽ hãc dño meo Chriſto dñi. In q̄bus
v̾bis duo oſtẽdit. primũ, ꝙ talis occiſio eſ-
ſet nefanda ſiue illicita, cũ dr̃: Abſit &c. ſecũ
dum, quia reddẽs rationẽ primi cõfitetur
ꝙ Saul erat dominus ipſius Dauid, qd̕ mi-
nimè poſſet eẽ ſi Dauid ꝓtũc fuiſſet rex Iſrael: regnũ em̃ nõ patit̃ cõ
ſortẽ. Idẽ patet. c. xxvj. vbi iterũ habuit Dauid Saulẽ ĩ ptãte ſua &
Abiſai, & alijs ſuis volẽtib⁹ eũ occider̃, ſil'r r̃ndit addẽdo: Viuit dñs
niſi dominus p̱cuſſerit eũ, vel dies eius venerit, vel in p̃lio deſcẽdens
&c. q. d. licet ille ſit dign⁹ morte ꝓpter p̱ſecutionẽ meã iniuſtã & a-
lia ſua demerita, nõ tñ eius iudex ſum ſuperior, ſed ſolũ deum habet
ſuperiorem, q poſſit eũ occidere modis p̃dictis. vñ ſubdit: Abſit à
me mittere manũ meã in Chriſtũ dñi. Ex quo patet manifeſtè ꝙ Da-
uid reputabat Saulẽ in vita ſua regẽ ſuũ & dñm, licet tyrãnũ & peſ
ſimũ. Itẽ patet de Dauid, q licet fuiſſet à dño vnct⁹ ĩ regẽ, vt dictũ G
eſt. ſ. xvj. fuit tñ inſtitut⁹ p̱ tribũ Iudę in regẽ ſup̱ eandẽ tribũ in He
bron: vt. ĩ. ij Reg. ij. Et iterũ tertiò p̱ alias tribus fuit in regẽ inſtitut⁹
ſup̱ Iſrael, vt. ij. Reg. v. Vñ cũ Dauid nũq; fuit ĩ vita Sau. iſtitut⁹ rex
p̱ populũ, ſequit̃ ꝙ nunq; in eo tp̱e habuit
ius in regno, licet haberet ius ad regnũ: nec
habuit executionẽ regię ptãtis. Nec valet cõ
tra p̃miſſa dicere, ꝙ Dauid vocat Saulẽ do
minũ ſuũ ex quadã humilitate ſeu reueren-
tia vnctionis quã habuerat: nõ aũt rõne ſu
perioritatis aut maioritatis. Nã hoc eſſet de
directo cõtra rõnem Chriſti factã Phariſęis,
Mat. xxij. d. vbi dicit: Si ergo Dauid vocat
eũ dñm quõ eſt fili⁹ &c. Chriſtus em̃ voluit
oñdere Phariſęis, ꝙ in Chriſto ꝓmiſſo erat
diuina natura, ex eo qd̕ Dauid cũ eſſet pa-
ter eius vocabat eum dominũ, cũ dixit: Di-
xit dñs do. meo. vñ in Chriſto ponẽda erat
alia natura excellẽtior q̃; hũana, p̱ quã Chri †inimicũ
ſt⁹ eſſet ſup̱ior & dñs ipſi⁹ Dauid: prout ip
ſe poſtillator ibidẽ diffuſius declarat. Quæ
quidẽ rõ Chriſti nõ eſſet efficax, ſi rõnabi- Moraliter
liter poſſet dici ꝙ Dauid ex humilitate ſeu Allego.
reuerentia vnctionis Chriſti futuri vocabat
eum dominũ. vñ neceſſe eſt dicere, ꝙ Dauid
viuẽte Saul, etiã poſt primã vnctionẽ erat
inferior & ſubditus ipſi Sauli. & ſic nõ po-
terat Saule viuẽte regnũ Iſrael iuſtè ſibi ven
dicare. Et ſic rõ poſtillatoris ex hac p̱te ſum-
pta nõ excuſaret ipſum Dauid. Similiter nec
alia rõ p̱ ip̃m poſtillatorẽ aſſignata ſufficit
ad excuſationẽ ipſius Dauid. Tũ q̄a nõ ap-
paret in textu ꝙ Saul fregiſſet aliqua pacta
vel iuramẽta cũ Philiſthęis inita ſicut patet H
de Sedechia cũ Nabuch. Tũ quia poſito p̱
caſum ꝙ Achis haberet iuſtã cauſam cõtra
Saulẽ, adhuc ex hoc nõ ſeq̄ret̃, ꝙ bellũ iuſtũ
eſſet: q̄a reqreret̃ autoritas principis, vt in
ij. ij. q. xl. arg. ĩ. in corpore q̃ſt. q̃ q̄dẽ autori
tas nõ poſſet p̃ſtari ab Achis reſpectu ipſius
Dauid: cũ nõ eſſet eius princeps: vt dictũ eſt,
licet ei eſſet obligatus ex bñficijs ĩpenſis: q̃ q *& vidit
dẽ bñficia ĩpẽſa ipi Dauid à rege Achis non
ſoluebãt ipſum à ſubiectione q̃ tenebat̃ ipſi
Saul, nec à fidelitate, quã tenebat̃ obſeruare
ſuis fratribus. ſ. filijs Iſrael. licet tñ p̱ alias rõ
nes obligaret̃ Dauid ſeruire ipi Achis. ſ. rõ-
ne bñficij: vt dictũ eſt. Et ideo ad excuſan-
dũ in hoc loco Dauid à peccato, aliter poſſet
dici. ſ. ꝙ Dauid nũq; det̃minauit ſe ad bellã-
dũ cõtra filios Iſrael, nec cõtra Saulẽ, q erat
rex ſuus. & iõ nũq; dixit nec aſſeruit regi A
chis, ꝙ ipſe pugnaret cõtra regẽ Iſrael & ſu-
os. ſed tm̃ dixit: Tu ſcies qd factur⁹ ſit ſeru⁹
tu⁹. q̃ v̾ba ſunt manifeſtè indet̃minata. poſ
ſunt em̃ cõtinere v̾itatẽ tã ex hoc ꝙ pugnaſ
ſet cõtra Saulẽ & ſuos: q̃; etiã ex hoc ꝙ ni-
hil cõtra eos feciſſet, ſicut de facto contigit.
Vnde ĩ hoc v̾iſimil'r ęſtimãdũ ẽ, qd̕ Dauid
q ĩ factis ſuis à deo ſingularit̃ dirigebat̃, vt
in ꝓceſſu geſtorũ ſuorũ ſatis patet, vidẽs ſe
in hac dubietate ſeu p̱plexitate, q̄a ſi adiuuiſ
ſet Philiſthęos, aduerſaret̃ pplõ dei, & regi
ſuo debitã ſubtraheret fidelitatẽ. ſ. Sauli regi
Iſraeli. ſi aũt nõ adiuuiſſet regẽ Achis, eſſet ſi
bi manifeſtè ingrat⁹. Idcirco diuinę ꝓuidẽ-
tię, ſe cõmittebat, ſicut in cęteris ſuis cauſis.
vnde ſup̱ hoc ſpectabat diuinam directio-
nem ſeu inſpirationem, ad hoc ꝙ ipſe excu-
ſaretur à committendo proditionem con-
tra regem Iſrael & exercitum eius. ſimiliter & excuſaretur ne eſſet
ingratus regi Achis. Quod etiam quaſi miraculoſè ſic fuit factũ,
vt patet in litera. Nam diſponente deo de voluntate Philiſthino
rum receſſit ab eius conſortio ſine aliqua nota ingratitudinis. nec
etiam pugnauit cõtra exercitum Iſrael, ſed potius cõtra hoſtes dei. ſ.
Amalecitas. Nec gl. interlinearis allegata p̱ poſtillatorem cõtra hoc
facit, vbi dicit, quid faciet ſeruus tuus contra inimicos tuos? Nam
iſta verba gloſſæ ſunt indeterminata, ſicut verba textus. nõ em̃ di-
xit: Tu

a †inquietaſti me ut ſuſcitarer? Et
ait Saul: †Coarctor nimis. Siqui-
dem Philiſthiim pugnant aduer
ſum me, & deus receſſit à me, &
exaudire me noluit, neq; in manu
prophetarum, neq; per ſomnia.
Vocaui ergo te, ut oſtẽderes mi-
hi quid faciam. Et ait Samuel:
Quid interrogas me cũ dominus
receſſerit à te, & trãſierit ad †ęmu
lum tuũ? † Faciet enim tibi dñs
ſicut locutus eſt in manu mea, &
b ſcindet regnũ de manu tua, & da-
bit illud ꝓximo tuo Dauid: quia
non obediſti uoci dñi, neq; feciſti
irã furoris ei⁹ in Amalec. Idcirco
ꝙ pateris, fecit tibi dñs hodie &
dabit dñs etiã Iſraël tecũ in ma-
a ℂ Id eſt mortui quod verum, vel in requie quod falſum dicit, vt credi faciat & ſecurum reddat.
c nu Philiſthiim. Cras aũt tu & filij
tui mecum eritis, ſed & caſtra Iſ-
raël tradet dñs in manus Phili-
d ſthiim. Statimq; Saul cecidit por
rectus in terrã. Extimuerat enim
uerba Samuelis, & robur nõ erat
e in eo, quia nõ comederat panem
a ℂ De ſecretario vbi maleficium exercebat.
tota die illa*. Ingreſſa eſt itaq; mu
lier illa ad Saul. *Conturbatus e-
f nim erat ualde. Dixitq; ad eũ: Ec
ce obediuit ancilla tua uoci tuæ,
g & poſui animã meam in manu
a ℂ Id eſt diſcrimini me expoſui.
mea, & audiui ſermões quos locu
tus es ad me. Nunc igitur audi &
tu uocẽ ancillæ tuę, & ponã corã
te buccellam panis, ut comedens
conualeſcas & poſſis iter agere.
Qui renuit, & ait: nõ comedam.
h Coëgerũt autem eũ ſerui & mu-
lier. Et tandẽ audita uoce eorum
ſurrexit de terra, & ſedit ſuper le-
i ctũ. Mulier aũt illa habebat uitu
ℂ Incraſſatum.
lum †paſcualẽ in domo, & feſtina
k uit & occidit eũ. Tollẽſq; farinã
l miſcuit eã & coxit azyma, & po-
ſuit ante Saul & ante ſeruos eius.
m n Qui cũ comediſſẽt, ſurrexerũt &
ambulauerũt per totã noctẽ illã.

A xit: Tu ſcies ꝙ pugnabo contra inimicos tuos, quia ſic dixiſſet men
dacium ſeu falſum, ſed ſolũm dixit: Tu ſcies &c. quod habet dupli-
cem cauſam veritatis, vt dictum eſt ſuprà.

¶In eo. ca. xxviij. vbi dicitur in poſtilla. Alium verò modũ di-
cendi ponit Aug. in eadem epiſtola. ſ. ꝙ non fuerit Samuel, ſed ma-
lignus ſpiritus apparens in eius effigie.

ADDITIO II. Rectè intuẽti verba Aug. ma-
nifeſtè conſtat de mẽte illi⁹ eſſe
ꝙ iſta apparitio Samuelis fuiſſet pſtigioſa & dęmoniaca, nã i epl'a ad
Simplicianũ, q̃ ſup hũc paſſum in glo. ponit̃, licet duos modos dicẽ-
di ꝑponat, nõ tñ ęqualr̃. In illo em̃ modo vbi dicit, ꝙ ſpũs Samuelis
appuiſſet, talia aũt ṽba ponit. ſ. nõ eſt abſurdũ credere aliq̃ diſpenſa-
tione pmiſſum fuiſſe &c. q̃ qdẽ ṽba ſi põderent̃, nõ aſſerũt non eſſe
incõuentẽs, neq; falſũ hoc credere: ſed ſolũ dicũt nõ eſſe abſurdũ, mul
ta em̃ nõ ſunt abſurda q̃ tñ ſunt falſa: vel incõueniẽter dicunt̃. In. ca.
verò. nec mirũ p poſtil. alleg. totalr̃ & indiſtinctè tenet vnã ptẽ. ſ. ꝙ
nõ Samuel ſecundũ ṽitatẽ appuit, ſed dęmõ in ei⁹ ſpecie. Cũ igit̃ ſe-
cundũ ṽitatẽ hęc ſit ꝑpria opinio Aug. & nõ ſit ali⁹ ide doctorib⁹
eccl'iæ approbatis q oppoſitũ videat̃ tenere, ſatis debet ſufficere ad
autoritatẽ, etiã ſi p eccl'iam hĩc nõ determinet̃. vñ & ſi aliq doctores
in hoc loco vtrũq; modũ dicẽdi ꝑponãt, hoc eſt ad ſufficiẽtiã diſtin
ctiõis oñdẽdã, quã diſtictionẽ ipſe Au. poſuit, vt dictũ eſt. Circa qd'
vlteri⁹ attẽdendũ, ꝙ pricipales oppoſitã opinionẽ tenẽtes, ſunt He-
bręi & eorũ ſeq̃ces: q intm̃ adhęrẽt lr̃ę, vt credãt ꝙ vbicũq; dr̃ Samu
el intelligat̃ in pſona ꝑpria & nõ in ei⁹ ſil'itudĩe, cui⁹ tñ oppoſitũ ſa-
tis deducit̃ p exẽpla ſacrę ſcripturę ab Aug. in. c. nec mirũ. pſato all'.
q̃ p poſtil. aliq̃lr hĩc colligunt̃. Eodẽ mõ Hebręi in hoc loco incidũt
in aliũ errorẽ ex nimia adhęrẽtia literę. Dicũt em̃ Moyſen & Samue
lẽ reſurrexiſſe ex hoc, ꝙ Pythoniſſa dixit in plurali, deos vidi aſcendẽ
tes de terra. qrũ fundãmẽtũ nihil valet cũ pluries i ſcriptura plurale
accipiat̃ ꝑ ſingl'ari: vt in poſtil. allegat̃. Dimitte igit̃ ꝑpriã opinionẽ
Aug. q̃ mentẽ literę ſcrutat̃, & adhęrere Hebręiſtis q ſupficiẽ literæ
tm̃ inſpiciũt, valde irrõnabile videt̃. Sed attendendũ eſt, ꝙ licet oẽs
autoritates q̃ vident̃ pria facie cõtra opinionẽ Aug. facere, ſunt ſuffi
ciẽter ſolutę ab Aug. in. c. nec mirũ. ſ̃. dicto, iſta tñ autoritas Ecclesi.
xlvj. p poſtil. alleg. vbi dicit̃ de Samuele: Poſt hoc dormiuit, & notũ
fecit regi & oſtendit illi finẽ vitę ſuę. videt̃ facere ſpecialẽ difficultatẽ
contra opinionẽ Augu. pdictã. Nam in illa autoritate de vno & eo
dem ſuppoſito aſſeritur, ꝙ dormiuit & ꝙ notum fecit regi &c. Si
em̃ dęmõ tm̃mõ appuit Sauli & notũ fecit ei finẽ vitę ſuę quõ de eo
B dem dr̃ ꝙ dormiuit, diabol⁹ em̃ nunq; dormit, nec reqeſcit. Ad qd'
dici põt, ꝙ verũ corpus Samuelis in ſepulchro iacens cum ꝑprio
habitu in quo ſepultus fuit, virtute magica deo pmittẽte appuit pſi
Sauli, in quo corpore dęmon loq̃bat̃. ex quo nõ attribuit̃ Samueli
aliqd' icõueniẽs, cũ tale corp⁹ poſt aię ſepationẽ careat intellectu
& ſenſu ſimiliter & velle & nolle. Et iſte mod⁹ ſuſcitãdi ꝑprìe eſt ne
cromanticus. necromãtia em̃ ſecũdũ eius iterptationẽ eſt diuinatio
p mortuos. Qd' qdẽ corpus. ſ. Samuelis Samuel potuit in ſacra ſcri
ptura vocari: ſicut in aliJs q̃plurimis locis ſacri eloquiJ defunctorũ
corpora eiſdẽ noĩbus vocant̃, q̃bus in vita cõſueuerũt noĩari. Vn-
de Ge. vl. d. Ibi ſepelierũt Abrahã & Sarã vxorẽ eius. Ibi ſepelierunt
Iſaac & vxorẽ eius Rebeccã &c. Cõſtat aũt ꝙ illorũ corpora fuerũt
ſepulta, nõ aũt eorũ aiæ. Pari modo vulgarit̃ corpus defuncti noĩa
tur eodẽ mõ q̃ prius cũ aĩa fuerit ſibi cõiuncta. Cõiter em̃ dr̃: hĩc ia-
cet talis, vel talis. Huic etiã dicto conſonat illud qd' legit̃ in pñti. c. &
in perſona Samuelis. Quare inq̃etaſti me vt ſuſcitarer: qd' põt refer
ri ad corpus Samuelis tm̃ q Samuel noĩat̃ modo pdicto. q qdẽ mo
dus nõ eſt alius ab eo quẽ Aug. tenet ſed ſub eodẽ cõtinet̃, ſi verba
Aug. ad Simplicianũ, vbi narrat̃, hæc ſua propria opinio bene con
ſiderent̃. Dicit em̃ ibi ſic: Vel non verè ſpirit⁹ Samuelis à requie ſua
eſt excitatus, ſed aliquod phantaſma & illuſio &c. Vbi aduertendũ:
ꝙ non dixit nõ verè corpus Samuelis eſt excitatum, ſed ſpiritus Sa-
muelis. excludit enim ſpm̃ Samuelis à ſuſcitatione, nõ tamẽ eius cor
pus. quod quidẽ corpus cum illuſione imaginaria diaboli viuum
apparebat & loquebatur, & poterat vocari Samuel ratione pręd
cta. Et iſte mod⁹ dicendi ſeu declarandi mẽtẽ Aug. videtur ſatis ſuf
ficere etiã illis qui volunt minus literalizare.

REPLICA In. c. xxviij. vbi poſtillator adducit cer-
tas excuſatiões ꝓ Dauid, cũ dixiſſet ad
Achis. Nũc ſcies q̃ factur⁹ ſit ſeru⁹ tu⁹. Bur. volẽs illas excuſationes
non ſufficer̃ vt à pctis excuſare Dauid valeãt, addit aliã excuſationẽ,
dicens ṽba Dauid fuiſſe idetminata, ſicut ſũt q̃rũ ṽitas ſumi põt ex
duob⁹. ſ. ſiue pugnarẽ, ſiue nõ. Cõtra arguit̃ ſic, p illa ṽba ipſe Da-
uid aut aliqd itẽdebat, aut nihil, ſi nihil: igit̃ mẽtiebat̃ & peccauit. Si
aliqd aut ꝙ voluit pugnare cõtra Iſrael, aut ꝙ noluit. ſi primũ: pec
caſſet volẽdo pugnare cõtra fr̃es ſuos fideles ꝓ infidelibus. ſi ſecun-
dũ: igit̃ ꝑpoſitũ habuit fallẽdi Achis, qd' eſt peccatũ igratitudinis.
Sed vr̃ Dauid detminaſſe illa ṽba indeterminata, cũ infrà. xxix. c.
amotus per regẽ Achis dixit regi: Quid inueniſti in me, vt non pu C
gnã cõtra inimicos dñi mei: vbi apparet ſe determinaſſe ad pugnã-
dũ ad modũ loquẽdi poſtil. Et vr̃ ꝙ nõ oportuit tm̃ laborare pro
excuſatiõe Dauid à peccato. Si em̃ poneret̃ ꝙ Dauid ṽbis illis in-
detminatis habuiſſet ꝑpoſitũ palogiſandi Achis eſſet pctm̃ venia
dignũ: videlicet infideli fidẽ nõ ſeruare. potiſſimũ qñ fidei obſeruã
tia ṽgeret in deteriorẽ exitũ. ſ. cõtra populũ dei & ꝑpriũ pugnare.
Nec puto errorẽ cõcedere Dauid q̃tũcũq; à deo dilectũ & directũ
peccaſſe venial'r, qa poſt regnũ adeptũ ſępe legit̃ peccaſſe mortal'r.

¶In eo. c. vbi de apparitione Samuelis (vt patet in hiſtoria V-
riæ. poſtilla. adducit duas opiniones, q̃rũ vna opinat̃ Samuelẽ in ꝑ
pria pſona apparuiſſe. alia opinat̃ nõ Samuelẽ: ſed diabolũ in ei⁹ ſpe
cie appuiſſe. Et vtranq; opinionẽ ponit btũs Auguſt. ad Simplicia-
nũ cuius autoritas adducit̃ in gl. ordi. vbi btũs Aug. rñdit ad rõnes Quæſtio
vtriuſq; opinionis, p hoc dans intelligere ꝙ vtraq; pars opinabilis
eſt, vñ q̃uis in. c. nec mirũ. xxvj. q. v. ad ſecũdã opinionẽ appareat in
clinatus, dicit tñ aliam nõ eſſe abſurdam. Et cũ ad primã poſtil. trib⁹
rõnibus & autoritatibus inclinat̃: Burgen. putat ipſum commiſiſſe
crimen lęſę maieſtatis, eò ꝙ opinionem quã btũs Augu. tenet, ipſe
declinat, cũ tamẽ btũs Aug. in huiuſmodi opinionib⁹ cõſenſum ali
orũ nõ efflagitet vt haberi põt ab eo. iiij. ſup Ge. ad literã. xix. ca. &
xxij. ſciens ꝙ in materia opinabili ſapiens non abſurdè cõtradicit ſa
pienti, imò expedit cõtrarias in ſtudiJs eccleſiaſticis eſſe opiniones
ad exercẽdum ingeniũ, & excutiendũ ſtudẽtiũ pigritiã. Nam ꝑpter
eaſdẽ rõnes idẽ btũs Aug. j. ſup Ge. cõtra Manichęos dicit eccleſię ꝓ
ficere hæreſes inſurgẽtes. vide de hoc in primo correctorio huius
opis. autoritas igit̃ bt̃i Aug. nec etiã decreti in materia opinabili cõ D
pellit quomin⁹ q̃libet ps opinabilis teneri põt quouſq; p eccleſiam
altera pars fuit detminata. quia extũc ceſſat opinio qñ incipit eſſe
veritas detminata. Nũc aũt Bur. hæc oĩa ęgreferens, opiniones bt̃i
Augu. nitit̃ defendere alia tamẽ via incedens q̃ btũs Au. quia btũs
Aug. incedit via ꝓbabili. Bur. aũt innitit̃ temeritati. Nam rõnes &
ṽiſimilitudines p poſtil. pro opinione cõtraria inductas nõ ſoluit,
vt patet ſed ſolũ laborat circa autoritatẽ adductã de Eccl'i. xlvj. di-
cens illã facere ſpecialẽ difficultatẽ cõtra btm̃ Aug. ſicut & facit. Nã
in autoritate illa dicit̃ Samuel dormiuiſſe, & tũc notũ feciſſe regi finẽ
vitę ſuæ, & exaltaſſe vocẽ ſuã de terra in ꝑphetia. q̃ oĩa dæmoni a-
ſcribi non pñt. dæmon enim nunq; dormit, contra primum: ſed
nec ꝑpheta dici põt, contra ſecundũ. Loquit̃ igit̃ illa autoritas de p
ſona Samuelis diuina diſpẽſatione ſuſcitata, nõ ad factũ Pythoniſſę
nec ad meritũ Saulis, ſed ad cõfirmandũ finalem ſciſſuram regni de
manu Saul, quã ipſe Samuel cũ viueret, pdixit, vt patet. ſ̃. Et habet
hoc factũ aliqd' ſimile cũ facto Ochozię regis Iſrael, q miſit ad cõſu
lendũ Beelzebub deũ Accarõ, ſed diuina diſpenſatiõe impedita eſt
conſultatio & miſſus eſt Helias vt patet. iiij. Reg. j. Ita in propoſito
Saul volẽs p Pythoniſſam cõſulere dæmonẽ impeditus eſt, qa diui-
na diſpenſatione p miſſionẽ Samuelis pũentus fuit: & hoc intelligẽs
pœnituit. Sed ad hoc rñdendo Bur. ad dicta. b. Aug. addit q̃ puto
de mente Aug. non fuiſſe. dicit nanq;, ꝙ dicta autoritas intelligẽda
ſit de corpe Samueli i ꝑprio habitu vt ſepultũ fuit, ꝙ videlicet ṽtu
te artis magicę diabolus illud corpus aſſumpſit ꝓ inſtrumẽto ſuę lu
dificationis. ſed vt verũ fateat̃ Burg. nõ fuit cõpulſus illa autoritate
ſic dicere. Si em̃ dæmõ aſſumpſiſſet ſicut põt corpus aẽreũ in ſimi
litudine & corporis & habitus Samuelis, ita verè diceret̃ Samuel ex
illa ſimilitudine, ſicut ſi corpus ꝑpriũ ſuffuiſſet ludificationi. ſicut
vulgò noĩam⁹ imaginẽ noĩe rei, accipiẽdo ſignũ ꝓ ſignato. imò &
beatus Amb. dicit in legẽda ſanctorũ GeruaſiJ & ProthaſiJ, ſe p pĩ
cturã didiciſſe ꝙ ei apparẽs imaginaria viſiõe fuiſſet ſanctus Paul⁹.
Etiã huic mõ dicẽdi vr̃ repugnare lr̃a huius c. q̃ dicit̃ quare inq̃eta
ſti me vt ſuſcitarer &c. nã cũ illud corpus de quo ſermo ſecũdum
Bur. caruit intellectu & ſenſu, nolle & velle, nõ potuit ſe verè dicere
inq̃etatũ, neq; ſuſcitatũ. Et ſi Bur. dixerit illos modos loquẽdi à dę-
mone cõfictos, nõ oportuit, imò nõ decuit ad mẽdacia dęmonum
corpus ſcti ꝑphetę ponere inſtrumẽtũ. Nec puto artẽ magicã q̃ in
corpib⁹ mortuorũ diuinare cõſueuit, ſine ſingulari dei pmiſsiõe ad
corpora ſctõrũ poſſe extẽdi. & cũ de hmõi pmiſsione i ſcriptura nul
lũ reperit̃ fundamentũ: irratiõabile vr̃, & in iniuriã ſanctorũ talia cõ
fringere: vt argumẽto vtar iualido q̃ Bur. vti cõſueuit. Recedit igit̃
Bur. lõgè ab intẽtiõe b. Au. q dicit nõ ṽè fuiſſe ſpm̃ Samu. ſed phã
taſma & illuſionẽ &c. q̃ de reali corpe Samuelis ṽa nõ ſũt. Si em̃ ve
rũ corpus Samuelis fuiſſet, iõ fuiſſet viſio realis, nõ illuſoria nec phã
taſtica. ꝑut b. Aug. vult: q̃uis locutio fuiſſet illuſoria, appitio tamẽ
fuiſſet realis, qd' eſt cõtra intẽtionẽ b. Aug. Vel oportet Bur. dicere
ꝙ nõ fuit corpus reale, & hr̃ ꝑpoſitũ, etiã dato q̃uis non conceſſo
ꝙ dęmõ fuiſſet cõiunctus corpi vt motor, illud tñ cõiunctũ nõ ṽè
dici poſſet ꝑphetiã texuiſſe de terra, ꝑut dr̃ i autoritate pal. Quib⁹
oĩb⁹ ſic dictis remanet liberũ, quã opionẽ qs tenere & defẽder̃ velit,
cũ ad neutrã ptẽ appareat eccl'iæ autoritas determinata. Et eodem

 modo liberũ

Cap. XXIX.

E C Ongreg. a ℂ Percuſſit. Inuidētes glīæ Dauid aiūt eū pugnaſ ſe tm̄ in decē milib⁹ q̄ ſi minoris potētiæ, Saul aūt in mi libus quaſi inumerabilib⁹. nec ad dūt quot pcuſsit inuidētes illorū laudi; vel ne ſuos terrerēt. In vetu ſtiſsimis libris nō hr̄ milibus: ſed tm̄ mille, & decē milia tātùm.

GLO. O R. Ca. XXX.

C Vmq; b ℂ Amalecitę. Greg. Cōſiderādum eſt quid ſit, q Amalecitę Siceleg inuadūt & p̄dā capiūt. Amalecitæ popul⁹ lābēs vocat̄, p quē ſecularīū mētes deſignāt̄, q̄ terrena ambiēdo q̄ſi lābūt dū eis delectāt̄ q̄ſi popul⁹ lābens prędā facit, dū terrena diligētes lucra de alienis dānis ſibi exaggerāt. Et hoc abſente Dauid agūt, quia redēptorē ante oculos cordis habere negligunt. †virorum horum AEgyptius puer in itinere laſſat̄, quia amator p̄ntis ſeculi pc̄ti nigredine optus, ſæpe ab eodem ſeculo īfirm⁹ deſpectusq; reliquit, vt cū eo occurrere nō valeat, ſed fract⁹ aduerſitate, torpeſcat. Hūc Dauid inuenit, quia Chriſt⁹ verè manu fortis q̄s deſpectos à mundi gl̄ia repit, in ſuū amorē cōuertit. Cibo paſcit, quia ſcīa ꝟbi reficit, ducē itineris eligit, qa ſuū etiā p̄dicatorē facit. Et qa Amalecitā ſeq nō valuit, dux Dauid efficit̄, qa quē mūd⁹ deſeruit, nō ſolū cōuerſus ī mēte deū recipit, ſed p̄dicādo vſq; ad aliena corda pducit. Quo duce Dauid Amalecitę cōuiuātē iuenit & extiguit, qa Chriſtus ipīs p̄dicātib⁹ mūdi lętitiā deſtruit, q̄s cōites mūd⁹ hr̄e deſpexit.

REPLI. Subſtiterāt mō liberū ē Saul dicer̄ ſaluatū vl' F dānatū, cū ad neutrā p̄tē ē demōſtratio vel eccl'ię autoritas cogēs.

NI. DE LY.

Cap. XXIX.

†mane C Ongregata. Hīc cōſeqnter deſcribit̄ receſſus Dauid de Philiſthinorū exercitu, & priò deſcribit̄ hmōi receſſus. ſecūdò icidēs caſ⁹. c. xxx. Circa primū Achis Diuiſio ,ppt̄ Dauid & viros ei⁹ rephēdit̄. ſcd'ò ,ppt̄ hoc Dauid ad locū ſuū remittit̄ ibi: Vocauit ergo Achis Dauid. Pria pars patet vſq; ibi: b ℂ Nūqd. q. d. nō debetis timere de eo, qa Saul pſecut⁹ ē eū vſq; ad mortē, & iō cōpulſ⁹ fuit fuger̄ ad terrā meā. Iō ſubdit̄: c ℂ Et. Illi aūt q dicūt q fuit ibi tm̄. iiij. mēlib⁹, hñt cōſeqnter dicer̄ q Achis dixit de mora Dauid ī terra ſua, plus q̄ eſſet inꝟitate ad paciſicādū pricipes Philiſthinorū. vn̄ ſubdit̄: d ℂ Et nō. ſ. machinationis ad malū: q̄ tn̄ fuiſſet pcepta in tāto tp̄e ſi fuiſſet in eo ſecūdū ꝟitatem. Cætera patent vſq; ibi: e ℂ Percuſ. Iſta lr̄a vr̄ ſonare, q in acie Saul eſſent tm̄ mille bellatores cū eo. & cū Dauid. x. milia. qđ nō ē ꝟū, qa pl'es & fortiores

†iuerāt ad prędam

†vires ad flendum

Cap. XXIX.

C Ongregata ſunt ergo †agmina Philiſthiim uniuerſa in Aphec. Sed & Iſraēl caſtrametatus eſt ſuper fontē qui erat in Iezraēl. Et ſatrapæ quidem [a ℂ Vnde centurio & qui tribunus.] Philiſthiim incedebant in cēnturiis & milibus. Dauid autē & uiri eius erāt in nouiſsimo agmine cū Achis. Dixerūtq; principes Philiſthiim ad Achis: Quid ſibi uolūt Hebręi iſti? Et ait Achis ad principes Philiſthiim: †Nunqd ignoratis Da b uid qui fuit ſeruus Saul regis Iſraēl, & eſt apud c me multis diebus uel annis? & non inueni in eo d [ℂ Infidelitatis.] quicq; mali, ex die qua trāsfugit ad me, uſq; ad diē hāc. Irati ſunt aūt aduerſus eū principes Philiſthiim, & dixerunt ei: Reuertat̄ uir & ſedeat in loco ſuo in quo cōſtituiſti eū, & nō deſcēdat nobiſcū in p̄liū, ne fiat nobis aduerſarius cū p̄liari cœperim⁹. Quō enī placare aliter poterit dn̄m [ℂ Amputatis.] ſuū, niſi in capitibus †noſtris? †Nōne iſte eſt Dauid cui cātabāt ī choris, dicētes: Percuſsit Saul †in e milib⁹ ſuis, & Dauid in decē milib⁹ ſuis? Vocauit ergo Achis Dauid & dixit ei: Viuit dn̄s, qa f rect⁹ es tu & bon⁹ in cōſpectu meo, & exit⁹ tuus [a ℂ Apud me acceptus eſt.] & introitus tuus mēcū eſt ī caſtris. Et nō inueni in te qcq; mali ex die q̄ ueniſti ad me uſq; ad diē hāc: ſed ſatrapis nō places. Reuertere ergo & uade in pace, & nō offendas oculos ſatraparū Philiſthiim. Dixitq; Dauid ad Achis: Quid enī feci aut qd inueniſti in me ſeruo tuo, à die qua fui in cōſpectu tuo uſq; in diē hāc, ut non ueniā & pugnē cōtra īimicos dn̄i mei regis? Rn̄dēs aūt Achis, locutus eſt ad Dauid: Scio qa bonus es tu in oculis meis, ſicut angelus dei. Sed principes Philiſthiim dixerūt: Nō aſcēdet nobiſcū in pręliū. Igitur cōſurge mane, tu & ſerui dn̄i tui q̄ uenerūt tecū, & cū † de nocte ſurrexeritis & cœperit diluceſcere, pergite. Surrexit itaq; Dauid de nocte ipſe & uiri eius, ut proficiſcerentur mane & reuerterentur ad terram Philiſthiim. Philiſthiim autem aſcenderunt in Iezraēl.

Cap. XXX.

C Vmq; ueniſſent Dauid & uiri g [ℂ Iſti ſunt Amalecitæ quos Saul delere debuit & inobedientiæ reus regnum amiſit.] h eius in Siceleg die tertia, Amalecitę †impetū fecerunt ex parte auſtrali in Siceleg, & percuſſerāt Siceleg, & ſuccenderat eam igni. Et captiuas duxerant mulieres ex ea à minimo uſq; ad magnum, & non interfecerāt quēq;, ſed ſecum i duxerant & pergebant itinere ſuo. Cùm ergo ueniſset Dauid & uiri eius ad ciuitatem, & inueniſſent eam ſuccenſam igni, & uxores ſuas, & filios ſuos & filias ductas eſſe captiuas. Leuauerunt Dauid & populus qui erat cum eo uoces ſuas, & planxerūt donec deficerent in eis †lachrymæ. Siquidem & duæ uxores Dauid captiuæ ductæ fuerant, Achinoan Iezraēlites,

G ponūt circa regē, & iō exponēdū ē hoc ſicut fuit. ſ. expoſitū. xviij. c. ita q mille hīc noiati itelligūt̄ pcuſſi ab ipſo Saule; vt ſit ſēſus: In milib⁹ ſuis. i. ī milib⁹ ab eo pcuſsis & eodē mō de. x. milib⁹ Dauid. †caſtra f ℂ Vo. hīc ,ppt̄ p̄dictā cauſā Dauid ad locū ſuū remittit̄, qđ à deo factū ē, ne forte bellādo cōtra filios Iſrl' aliq̄s bonos de illo populo vl' amicos ſuos īterficeret. ſecūdò vt Amalecitas q manū Saul euaſerant, & ciuitatē Siceleg in odiū Dauid icēderāt deleret; & prędā ab eis captā recuperaret. ſtiò vt ex p̄da ibi acqſita amicos ſibi aggregaret, q iuuarēt ipſū poſt mortē Saulis ad obtinēdū regnū. †Nōne iſte eſt

Mora. a ℂ Congre. Saul & ei⁹ popul⁹ puniti fuerūt p Philiſthęos ,ppt̄ mala q̄ fecit Saul, ſpecial'r cōtra Dauid; ī cui⁹ pſecutione fauebat & obediebat ſibi popul⁹ p maiori p̄te. ,ppt̄ qđ cū eo meruit puniri. Igit̄ p Philiſthęos Iſrael debellātes, ſignificant̄ īfideles populi īpugnātes fideles ex inſtinctu dei ad puniēdū pc̄tā p fideles cōmiſſa, ſicut frequēter legit̄ eē factū. vn̄ Atila rex Hunorū cū obſideret ciuitatē Trecēſē, īterrogatus à btō Lupo qs eſſet. rn̄dit: Ego ſū flagellū dei. At ille dixit: Et ego ſū Lup⁹ q meruī flagellari. tale ꝟò flagellū fuit Coſdroe Saladin⁹, & plures alij. Igit̄ p Dauid q voluit ire cōtra filios Iſrael cū Philiſthæis ſignāt̄ ſcti, q ī punitionibus fideliū factis p man⁹ infideliū applaudūt iuſtitię dei. ſecundū illud Pſal. Lętabit̄ iuſt⁹ cū viderit vidictā, man⁹ ſuas la. &c. Et p talem modū Iere. xviij. d. dicebat de populo Iſrael pc̄tore: Da filios corū ī famē, & deduc eos ī man⁹ gladij. Per hoc autem q Dauid à Philiſthæis receſsit, ſignificat̄ affect⁹ naturalis ſctōrum ad fideles, licet applaudāt diuię iuſtitię in eorū punitiōe, ,ppt̄ qđ & ſanct⁹ Iere. licet, dixiſſet p̄dicta: tn̄ capta ciuitate & ppl'o ptim occiſo, ptim captiuato lamētabat̄ dicēs: Quō ſedet ſola ciuitas &c. ſicut patet ī illis lamētationibus cōſequenter.

Moraliter

†ſ. 18. b. infrà. 21. d. Eccl'. 47. a.

†mille ſuos & Dauid decem milia ſua

Pſal. 57. b.

Threni. 1. a. H

NI. DE LY.

Cap. XXX.

C Vmq;. Hīc cōſequēter deſcribit̄ incidēs caſus. ſ. de ciuitate Siceleg incēſa & dep̄data tp̄e q̄ Dauid & viri ei⁹ erāt in exercitu Philiſthinorū. Circa qđ primò deſcribit̄ incendiū ciuitatis & eius dep̄datio. ſecūdò hoſtiū īſecutio, ibi: Cōfortatus eſt aūt Dauid. tertiò eorū debellatio, ibi: Qui cū dixiſſet. q̄rtò p̄dę diuiſio, ibi: Rn̄densq;. Circa primū oñdit̄ q fecerit iſtud maleficiū, cū dr̄: h ℂ Ama. odiebāt enī filios Iſrl', eò q Saul ferè deleuerat eos: & iō cognoſcentes q Dauid & viri ei⁹ erāt abſētes, ciuitatē Siceleg inuaſerunt. i ℂ Et non. Quia volebāt eos habere & ven- dere in ſer-

Diuiſio

Mora. g ℂ Cūq;. Per hoc aūt q abſēte Dauid cōbuſta fuit ſua ciuitas, &

Moraliter

& Abigail uxor Nabal Carmeli,& cõtriſtatus eſt Dauid ual
de. Volebat eñ eũ populus lapidare,quia amara erat anima a
uniuſcuiuſq; uiri ſuper filijs ſuis & filiabus. Cõfortatus eſt aũt b
Dauid in domino deo ſuo,& ait*ad Abiathar ſacerdotẽ filiũ
Achimelech:†Applica ad me ephod. Et applicuit Abiathar c
ephod ad Dauid,& cõſuluit Dauid dominũ,dicẽs:Perſequar, d
an nõ†latrũculos hos & cõprehendã eos? Dixitq; ei dominus:
Perſequere,abſq; dubio cõprehẽdes eos,& excuties prędam.
Abiit ergo Dauid ipſe & ſexcẽti uiri q erant cũ eo, & uenerũt

a ¶In Hebræo,non laſſos,ſed iuſſos remanſiſſe dicit.

uſq; ad torrentẽ Beſor,[a] † & laſſi quidã ſubſtiterũt. Perſecutus e
eſt aũt Dauid ipſe & quadringẽti uiri cũ eo. Subſtiterãt enim
ducẽti,qui laſſi trãſire non poterãt torrentẽ Beſor. Et inuene f
runt uirũ Ægyptiũ in agro,& adduxerũt eũ ad Dauid. Dede
rũtq; ei panẽ ut comederet,& biberet aquã,ſed & fragmẽ maſ
ſæ caricarũ,& duas ligaturas uuæ paſſæ. Quæ cũ comediſſet, g
reuerſus eſt ſpiritus eius,& refocillatus eſt. Nõ eñ comederat h
panẽ,neq; biberat aquã tribus diebus & tribus noctibus. Di- i k
xit itaq; ei Dauid: Cuius es tu,uel unde,& quò pgis? Qui ait:
Puer Ægyptius ego ſum,ſeruus uiri Amalecitæ. Dereliqt au-
tem me dñs meus,quia ægrotare cœpi nudiuſtertius. Siquidẽ
nos †erupimus ad auſtralẽ plagã Cerethi & †cõtra Iudam, &
ad meridiẽ Caleb:& Siceleg ſuccendimus igni. Dixitq; ei Da-
uid:Potes me ducere ad† cuneũ iſtum? Qui ait: Iura mihi per
deum,q non occidas me,& non tradas me in manus domini

¶Securiter.

mei,& ego ducã te in cuneũ iſtũ. Et iurauit ei Dauid. Qui cũ l

a ¶Facies hominis eſt dicta,eo q faciat eum notum. b ¶Securiter.

duxiſſet eũ,ecce illi diſcũbebãt ſup faciẽ uniuerſę terræ,cõme- m
dentes & bibentes,& †quaſi feſtũ celebrantes diẽ pro cuncta
præda & ſpoliis quæ ceperãt de terra Philiſthiim,& de terra

a ¶Iſti ſunt Amalecitæ quos Saul delere debuit:& inobedientiæ reus regnum amiſit.

Iuda. Et percuſsit eos Dauid à ueſpera uſq; ad ueſperam alte- n
rius diei,& non euaſit ex eis quiſquã,niſi tantũ quadringenti
uiri adoleſcentes,qui aſcenderãt camelos & fugerant. Eruit er
go Dauid omnia quæ tulerant Amalecitæ, & duas uxores
ſuas eruit. Nec defuit quicquã à paruo uſq; ad magnũ,tam de
filiis quã de filiabus & de ſpoliis,& quæcuq; rapuerãt, omnia
reduxit Dauid,& tulit uniuerſos greges & armenta, & mina-
uit ante faciẽ ſuam. Dixerũtq;: Hæc eſt pda Dauid. Venit aũt
Dauid ad ducẽtos uiros qui laſſi ſubſtiterãt,nec ſequi poterãt
Dauid,& reſidere eos iuſſerat in torrente[a] Beſor. Qui egreſ-
ſi ſunt obuiã Dauid & populo qui erat cũ eo. Accedẽs autem
Dauid ad populũ ſalutauit eos pacificè. Reſpondẽsq; †omnis o
uir peſsimus & iniqu⁹ de uiris qui erãt cum Dauid, dixit:quia
non uenerũt nobiſcũ,nõ dabimus eis quicquã de pda quã erui
mus,ſed ſufficiat unicuiq; uxor ſua & filij,quos cũ acceperint
recedant. Dixit autẽ Dauid:Non ſic facietis fratres mei de his p
quę tradidit nobis domin⁹,& cuſtodiuit nos,& dedit †latrũcu
los qui eruperãt aduerſum nos in manus noſtras, nec audiet
uos quiſquã ſuper ſermõe hoc. Æqua eñ pars erit deſcẽdẽtis q
†ad pliũ & remanẽtis ad ſarcinas,& ſimiliter diuidẽt. Et factũ r
eſt hoc ex die illa & deinceps cõſtitutũ & pfinitũ, & †quaſi lex
in Iſraël uſq; ad diẽ hãc. Venit ergo Dauid in Siceleg,& miſit s t

a ¶Vt attraheret eos in amicitiam & facerent eum regem,ſicut & fecerunt.

dõna[a] de pda ſeniorib⁹ Iuda,& † pximis ſuis dicẽs: Accipite be
nedictionẽ de pda hoſtiũ dñi. His q erãt in Bethel,& q erãt in
Rhamoth ad meridiẽ,& q in Gether,& q in Aroër, & q in Se
phamoth,& q in Eſtamo,& q in Rachal,& q in urbib⁹ Hiera
meël,& q in urbib⁹ Ceni,& q in Harama,& qui in †lacu Aſan,
& qui in Athach,& qui in Hebrõ,& reliqs qui erant in his lo
cis in quibus fuerat commoratus Dauid & uiri eius.

---

a ¶ Subſtiterant. A Ducenti laſsi viri q cum ſarcinis ſũt relicti, ſignificãt īfirmos ecclię,q cum ſpũalibus viris currere nequeũt ī via,ſed qa fidẽ habẽt & op⁹ bonũ ſeruãt,â Chriſto pmiũ beatitudinis cũ perfectis pcipiunt.

Nicol. de Lyra.

dere in ſeruos & ancillas vt facerẽt vtilitatẽ ſuã, nõ ſolũ de reb⁹,ſed etiã de pſonis. Cętera patẽt vſq; ibi: a ¶ Vole. eõ q erãt in paſsiõe doloris poſiti, & qa ſecũ duxerat oẽs bellatores,nec dimiſerat aliqs ad cuſtodiã loci. b ¶ Cõfor. Hîc cõſequẽter deſcribit hoſtiũ īſecutio. & priõ ex directiõe diuia, reqrendo ei⁹ cõſiliũ, cũ dicitur: c ¶ Appli. i. p me. q. d. īdue te veſte ſacerdotali vt cõſulas deũ p me. Cętera patẽt vſq; ibi: e ¶ Et laſ. ſ. ducẽti,q licet ppẽ fatigationẽ nõ poſſent cõpetenter aduerſarios pſequi:tñ poterãt cõpetẽter cuſtodire ſarcinas: ppẽ qđ Dauid & viri ei⁹ reliq dimiſerũt ſub cuſtodia eorũ illa quę poterãt eis eẽ oneri vt patet ex ſeqntib⁹. i. vt poſſet B hoſtes expediti⁹ pſeq. ſecũdõ īſeqẽ Dauid hoſtes directiõe hũana, cũ dicitur: f ¶ Et in. infirmitate & fame q̃ſi morti ppinquũ. g ¶ Reuer. i. aliq cõualeſcẽtia ꝟtute cibi cõfortãtis. h ¶ Non. i. aliquẽ cibũ. i ¶ Neq;. i. aliquẽ potũ. k ¶ Tri. & iõ nõ eſt mirũ ſi erat exinanitus. Cętera patẽt. l ¶ Qui. Hîc cõſequẽter deſcribit hoſtiũ debellatio q à Siceleg elõgati credebãt eſſe ſecuri. m ¶ Come. & ſic ſibi nõ pcauẽtes: & iõ fuerũt faciliter debellati. Et patet lr̃a vſq; ibi: n ¶ Vſq;. quia fugiebãt & abſcõdebãt ſe p diuerſa loca, in qbus Dauid & viri ei⁹ inſequẽtes eos pſcrutabant: & iõ tm̃ tp̃s appoſuerũt. Cętera patẽt. o ¶ Reſpõ. Hîc cõſequẽter deſcribit pdę diuiſio. & priõ quantũ ad bellatores. ſecũdõ q̃ tũ ad amicos Dauid ſeu bñfactores,ibi: Venit ergo Dauid. Circa primũ dr̃: Reſpon. Iſti q erant in comitiua Dauid cupidi & mali hoc dicebãt tractantes inter ſe de pdę diuiſione. p ¶ Dixit. repellẽs auaritiã & nequitiã iſtorum. q ¶ AEqua. Ex hoc patet illud qđ pdictũ eſt. ſ. q illi. cc. remanentes cuſtodierũt ſarcinas, & ideo C & iõ nõ erãt debita portione priuãdi, hoc aũt accepit Dauid de facto Abrahæ,qui ſilr̃ fecit ſocijs ſuis ad ſarcinas remanentibus, qñ quatuor reges debellauit, vt dictum fuit Geneſ. xiiij. Vñ ſubditur: r ¶ Et factũ eſt. In Hebræo hr̃: Ex die illa & ab ante. ſ. à tpe Abrahę. Sed p Dauid fuit hoc firmius ſtatutũ & lege decretũ ex regia ptãte, vt de cætero ſic ſimpliciter obſeruaret. s ¶ Venit. Hîc cõſequẽter deſcribit pdę diuiſio q̃tũ ad amicos Dauid & bñfactores, apud quos Dauid & viri eius latuerãt fugiẽdo perſecutores Saulis: & à quib⁹ bñficia receperãt, quia iuſtũ erat q hmõi bñficia recognoſcerent facultate occurrẽte. Et patet litera.

Moraliter ✱ ciuitas, & mulieres cũ paruulis in captiuitatẽ ductę p Amalecitas, q gentes brutę interp̃tant ppẽ qđ & dęmones ſignant q in forma brutorũ vt frequẽti⁹ hoib⁹ apparẽt. vñ & Euę apparuit ī ſerpẽtis ſpecie. Ge. iij. ſignificat q abſentia boni plati qui p Dauid ſignificat, à ſua dioceſi dęmones itẽdũt populũ ſuũ igne cõcupiſcentię carnalis & cupiditatis, & ducũt eũ captiuũ multiplicibus peccatis irretitũ. D d ¶ Con. Dauid &c. & ſic Dauid reduxit pdã p ſuã diligẽtiã & laborẽ, in quo docetur bonus platus diligentiã & laborẽ apponere, vt malũ qđ p ei⁹ abſentiã contigit, reformet. Per hoc etiã q Dauid exiſtẽte cũ Achis rege contigit dãnũ pdictum, ſignat dãnũ in ſpũalib⁹, qđ contingit freqnter in dioceſib⁹ platorũ, ppẽ ipſorũ occupationẽ circa negotia regum & magnatum. t ¶ Et mi. p hoc autẽ ſignificat, q ſuccedẽtib⁹ pſperis debet quilibet de bonis à deo ſibi conceſsis refundere ſuis bñfactoribus & amicis. & ſi debet hoc fieri de bõis tpalib⁹, multõ magis fieri debet de bõis ſpũalib⁹, q. alijs cõicata nõ diminuũt, ſed poti⁹ augmẽtant. Dãnũ ꝟõ qđ cõtigit ī ciuitate Dauid ipſo abſẽte, ſicut expoſitũ eſt de plati abſẽtia, ſic exponi põt de regis vel principis negligẽtia circa regimen ſuę terrę, q nimis intẽtus aucupijs & venationibus negotia regni dimittit alijs tractãda: & ſic ex hoc contingunt aliqñ magna damna.

Marginal notes: †ſ. 23. b. †exercitum hunc †reliqui verõ Diuiſio †iuim⁹ ad pdam †exercitũ †tripudiãtes Diuiſio †in ✱Dauid ~& quo pgis †ad qđ eſt Iudæ †vnus †exercitũ †ius vel mos †vel amicis †Bor

PHiliſthiím autem pugnabant &c. Cap. XXXI.
a ℂ Percuſſerunt Iona. Rab. Ionathā, Abinadab, qui
& Ieſua & Melchiſue. Iſboſeth autem domi erat, qui eo an-
no quo Saul cōſtitutus eſt rex, nat⁹ dicitur, qui etiam .lx. an-
norum fuiſſe legitur cū regnare cœpiſſet, vnde colligit Saul .xl. annis re
gnaſſe. Ieſui aūt interp̄taī ęqualis, quia ęqua
lis meriti fuiſſe filij cū patre memorantur.
Abinadab pater meus ſponte. Sponte em̄
†1. Pa. 10. a. ſua pater eius Saul malè agendo acquiſiuit,
vt vnà cū filijs piret. b ℂ Arri. ita. Gladio
quo Amalecitis cōtra pręceptū dei peper-
cit, meritò ſeipſum occidit, ſic qui poteſtate
pro cōi vtilitate accepta aut nō vtitur aut
abutiī, ſuo ſe nimirū gladio cōfodit, & quo
†Perſecuti- ab hoſte defendi debuerat hoſtem potius iu
oṡ ſunt Phi- uat. c ℂ Habitatores. quos Saul ab ad
liſthijm Sau- uerſarijs defenderat, rependūt qđ poſſunt.
le & filios. Nos quoq; bñfactores noſtros gladio pec-
cati pemptos quoad poſſumus à Philiſthi-
norū opprobrio eripiamus.

Cap. XXXI.

† PHiliſthiím autem a
pugnabāt aduerſum
Iſraël, & fugerūt uiri
Iſraël ante faciē Phili
ſthiím, & ceciderūt in
terfecti in mōte Gel-
boe. †Irrueruntq; Philiſthiím in Saul
a & in filios eius, & pcuſſerūt Ionathā, b
& Abinadab, & Melchiſua filios Sa-
ul. Totumq; pondus prælij uerſum
eſt in Saul. Et conſecuti ſunt eum uiri
ſagittarij, & †uulneratus eſt uehemē-
ter à ſagittarijs. Dixitq; Saul ad armi c
gerum ſuū. † Euagina gladium tuum
& percute me, ne fortè ueniāt incircū d
ciſi iſti & interficiant me, illudētes mi
hi. Et noluit armiger eius, fuerat enim
b nimio† terrore perterritus. Arripuit e
itaq; Saul gladiū ſuū, & irruit ſuper eū.
ā ℂ Doeg ſecundum Hebræos qui videns Saulem mortuum metuens Dauid ſe interemit.
Quod cū uidiſſet ārmiger eius, uide- f
licet q̄ mortuus eſſet Saul, irruit etiā
ipſe ſuper gladium ſuum, & mortuus
eſt cum eo. Mortuus eſt ergo Saul &
tres filij eius, & armiger illi⁹, & uniuer
ℂ Domeſtici.
ſi uiri eius in die illa pariter. Videntes
a ℂ Vallis iſta circa Iordanem grandis eſt & campeſtris.
autē filij Iſraël, qui erāt trans uāllem,
& trans Iordanem, quòd fugiſſent ui-
ri Iſraëlitæ, & quòd mortuus eſſet Sa
ul & tres filij eius, reliquerunt ciuita-
tes ſuas, & fugerunt. Venerūtq; Phi- g
liſthiím & habitauerunt ibi. Facta au h
tem altera die uenerūt Philiſthiím ut
expoliarent interfectos, & inuenerūt
Saul & tres filios eius iacētes in mon-
te Gelboe. Et præciderūt caput Saul, i
& expoliauerunt eum armis, & miſe-
runt in terram Philiſthinorum per
circumitum, ut annuntiaretur in tem-
plo idolorum & in populis: & poſue- k
runt arma eius in templo Aſtaroth,
corpus uerò eius † ſuſpenderunt in l
muro Bethſan. Quod cùm audiſ- m
c ſent habitatores Iabes Galaad quæ-

NI. DE LY

Cap. XXXI.

†expauit
PHiliſthijm. Hæc eſt vltima ps
†1. Pa. 10. a. principalis primi libri in qua de
ſcribiī ipſius Saul occubitus. &
primò deſcribiī ipſius occiſio.
ſecūdò occiſi vituperatio, ibi: Facta aūt die
al. tertiò ipſius honorabilis tumulatio, ibi:
Qđ cū audiſſēt. circa primū p̄mittiī filiorū
†timore occiſio, cū dicitur: b ℂ Et percuſ. ſic eſt
in Hebræo: & ideo aliqui libri malè habent
Diuiſio Aminadab. Iſboſeth nō nominaī hîc inter fi
lios Saul. tū quia remāſerat ad diſponendā
domū: tū quia nō erat multū aptus ad p̄liū.
c ℂ Dixitq; Saul. Iſte fuit Doeg vt cōi-
ter dicitur, & ſatis rōnabiliter, vt videtur:
quia. ſ̄. xxij dicitur q̄ ipſe aſſiſtebat Sauli,
& erat primus inter ſeruos eius. d ℂ Per
cuſ. &c. i. affligentes me morte ignominio
ſa in cōtemptū pſonę meę & populi mei, &
per cōſequēs redūdet in contemptum dei.
e ℂ Arri. &c. ex hoc dicūt doctores no
ſtri cōcorditer ipſum eſſe damnatum, quia
interfecit ſeipſum, qđ nulli eſt licitū. Ad hoc
etiā inducií qđ habeī. j. Paral. x. d. Mortuus
eſt ergo Saul propter iniquitates ſuas: eò q̄
pręuaricatus ſit mandatum dñi, qđ præce.
Hebræorū &c. Hebræi verò dicūt ipſum eſſe ſaluatum.
opinio de qa audita dñi ſnīa ſibi p Samuelē annuntia
ſaluatione ta de omnibus peccatis ſuis pœnituit. & li-
Saul cet primò fuiſſet deſolatus: tñ diuinam ſen-
tentiam de morte ſua & filiorū ſuorū ac re
gni translatione patienter acceptauit, vt di
uina volūtas impleret. Qđ videī ex hoc q̄
modico cibo ſumpto p ſuſtentatione natu
rę p totā noctē ambulauit, vt veniret ad p̄-
liū ſecūdū diuinū iudiciū ibidē moriturus.
nec Ionathā primogenitū ſuū, ſeu alios du-
os filios ſuos ibidē exiſtētes ſuaſit de p̄lio re
cedere volēs diuinā ſnīam nō ſolū in ſe, ſed
†fixerunt etiā in filijs recipere in pœnā ſuorū pc̄tōrū.
Ad hoc etiā inducūt Heb. q̄ Samuel dixit
ei: Tu & filij tui cras eritis mecū. i. i parte iu-
ſtorū: tū quia Samuel in illa parte erat: tū qa
Ionathas q erat ſanct⁹ & bon⁹, credend⁹ eſt
q̄ in pte ſanctorū ſit receptus. & idē dicūt
de Saule. quia eodē mō diciī de vtroq;: Tu
& filij &c. Ad hoc etiā videī facere qđ dictū eſt, ſ̄. ix. c. de Saule q̄ erat
electus & bon⁹. nec erat in filijs Iſrael vir melior illo. & ideo licet poſtea
multipliciter & grauiter peccauerit, vr̄ tñ diuinę pietati cōgruū, vt ppē
pcedētē bonitatē dñs dederit ei in fine pnię locū ad euadēdū pœnā ęter
nam non tamen ad recuperandum regiam dignitatem. Nec autorita-
tes ſuperius in pluribus locis allegatę de abiectione Saulis à deo viden
tur aliud ſonare, niſi de regia dignitate, quæ ad Dauid erat transferen-
da ex determinatione diuina. Ad illud autem quod obijcitur in con
trariū dicunt Hebræi & aliqui etiam Chriſtiani, q̄ interficere ſeipſum
intuitu pprię pſonę, vt qs p hoc mortē acerbiorē vł turpiorē euadat,
ſemper eſt illicitū, ſecūdū qđ dicit Aug. j. de ci. dei. c. xvij. ſed iterficere G
ſeipſum intuitu diuini honoris, ne. ſ. vituperiū exerceaī in pprio corpe
redūdās in dei vitupiū ſicut timebat Saul, ne in ipſo q erat principalis
i populo, fierēt ludibria in cōtēptū dei Iſrael, vt dicūt iſti, hoc nō eſt illici
tū. Et hoc mō Raſias vr̄ ſe itefeciſſe. ij. Mach. xiiij. nec tñ inde vitupaī in
ſcriptura, ſed magis laudari vr̄. Hoc etiā mō
Sāſon ſe interfecit, vt dr̄ Iudic. xvj. Iſto etiā
mō aliq̄ ſanctę mulieres & de qbus ſolenni
zat eccleſia, ſe interfecerūt, ne infideles ipſis
abuterēt, exercēdo luxuriā cōtra diuinū ho
norē. Verūtñ Aug. j. de ci. dei, iſtas pſonas
nō excuſat à culpa, niſi fecerit hoc inſtinctu
diuino nobis occulto. Iſto etiā mō poſſet
ſe excuſari Saul, ſi alię vię non ſufficerēt: ni Quæſtio
ſi cōtrariū inueniaī expreſsè determinatū in ſa
cra ſcriptura, vel p autoritatē eccleſię, quod
nō recolo me vidiſſe. Ad illud aūt qđ obij-
ciī. j. Para. x. d. Mortu⁹ eſt Saul pper iniq-
tates ſuas &c. pōt dici, q̄ ppē iniqtates ſuas
pœna mortis inflicta eſt ſibi & filijs ſuis. ſed
q̄ ppē hoc ſit dānatus, autoritas nō ſonat.
ſicut fur ſuſpēdiī ppē furta ſua, ſi tñ pœni-
teat in fine vitę & mortē patiēt ſuſtineat,
efficiī dign⁹ vita ęterna. Reſiduū aūt huius
autoritatis īductę exponeī. j. Paral. x. c. Qđ
aūt ſeqī: inſup & Pythoniſſam cōſuluerit,
nec ſperauerit in dño, nō valet qa licet tūc
nō ſperauerit qñ ipſam cōſuluerit, tñ de oi-
bus iſtis & alijs malis finaliter pœnituit: &
tūc in dño ſperauit de ſalute ęterna, licet nō
de tpali vita. f ℂ Quod. Iſte p̄dicto mō ab
Hebręis nō excuſaī, nec etiā à Latinis. Dicūt
em̄ cōiter q̄ fuit Doeg Idumę⁹: q timēs gra
ui⁹ affligi à Dauid ſi ſuperuiueret, iō ex tri-
ſtitia & quaſi deſperās ſurripuit ſibi vitā.
Sicut & Cato ppē Cęſaris victoriā: qđ fa-
ctū fuit puſillanimitate, put declarat Aug.
j. de ci. dei. Cętera patēt vſq; ibi: g ℂ Ve.
phi. nō manſiuè, ſed q̄ occupauerūt aliqua
fortalitia, ponentes ibi milites, ne filij Iſrael
rebellarent. ſicut dictū fuit. ſ̄. xiij. c. de ſtatio
ne Philiſthinorū. principes autē Philiſthijm
& cōitas populi reuerſi fuerūt in terrā ſuā.
h ℂ Facta. Hîc cōſequēter ponitur ipſius
Saul occiſi vituperatio, cū dicitur: i ℂ Et
preci. ad eius vitupiū & laudē idolorū ſuo
rū, qbus illā victoriā attribuebant. k ℂ Et
poſue. ea cōſecrando idolo p victoria ha
bita. l ℂ Corpus. ad inferendū maius vi-
tuperiū, & ad ſuā victoriam oſtēdendum.
m ℂ Quod. Hîc cōſequēter deſcribiī ipſi
us honorabilis tumulatio, cū diciī: Qđ cū
audiſſent

Mora. a ℂ Philiſthijm. ſecūdū Grego. Moraliter
homil. x. Iniquorū oīm caput eſt diabolus,
& huius capitis mēbra ſunt oēs iniq. ppter
qđ ſicut. ſ̄. ca. xxix. p Philiſthæos intelligūī
infideles qui ſunt mēbra diaboli, ſic in iſto
c. p Philiſthæos pñt dęmones ītelligi ppter
cōformitatē capitis ad membra & eorum
connexionem. In hoc autem bello Philiſthi
norum cōtra Iſrael, aliqui de populo Iſrael
fugientes turpiter euaſerūt, & aliqui gladijs
Philiſthinorū interfecti fuerunt: & aliqui. ſ.
Saul & armiger eius pprijs gladijs occubu
erūt. licet añ Saul à ſagittarijs fuiſſet vulnera
tus, vt diciī in textu, & idē pbabiliter vide-
tur de armigero ipſius. Per primos autem
q euaſerūt cū aliq̄ turpitudine, ſignificaī illi q de bello dęmonū contra
nos euadūt ſine culpa mortali, nō tñ ſine veniali: q̄ habet aliquā turpi-
tudinē annexā. Per ſecūdos aūt q ceciderūt gladijs Philiſthinorū, ſigni-
ficanī illi q cadūt in mortale peccatū, & hoc tētationib⁹ dæmonū. p ter
tios vò q à Philiſthæis lętaliter vulnerati gladijs pprijs ſe interfecerūt,
ſignificanī illi q tētationib⁹ dæmonū vulnerantur peccato mortali: &
cū hoc poſtea proprio motu mortaliter peccant, vel alios ad hoc indu
cūt, & ſic gladijs dęmonū & ſuis pprijs moriunī. i ℂ Et prę. Per
hanc expoliationē ſignificaī, q̄ homo mortaliter peccans armis virtu-
tū & grę ſpoliaī. p hoc aūt q̄ caput Saul & eius corpus ad vituperiū
eius appen

audiſ.&c.Iſti aũt præ cæteris doluerũt de vituperio Sauli illato:
A eò ꝙ liberauerat eos de manu Naas regis Ammon,vt dictũ fuit.ſ.
xj.a ¶Et am.q̃a de die nõ poterãt illa corpora auferre. b ¶Et cõ.
aromatica multa ibidem comburendo, ſicut fiebat antiquitus in ſepulturis ſolennibꝰ,ſicut dicit.ij.Pa.xvj.in ſepultura Aſa regis Iuda:
Poſuerũtq; eũ ſup lectũ ſuũ plenũ aromatibꝰ & vnguẽtis meretricijs,q̃ erãt pigmẽtariorũ arte cõfecta,& cõbuiſſerũt ſup eũ ãbitione nimia. c ¶Et ie.ſe.in ſignum triſtitiæ pro morte Saul & filiorum eius.

Moraliter

Xeiꝰ appẽſa fuerũt in muro Bethſã, ſignificat̃ infamię turpitudo,q̃ ſeq̃t ad mortalẽ culpã. m ¶Quod.ꝑ iſtos q̃ caput & corpus Saul auferẽtes de muro ſepeliũt, ſignificant̃ illi q̃ turpitudinẽ ſuorũ ſupiorũ quãtũ poſſunt,bono modo ſatagunt occultare.
¶In cap.xxxj.vbi dicitur in poſtil. Hebręi verò dicunt Saulem eſſe ſaluatum.

cunque fecerant Philiſthiim Sa-
a ul, ſurrexerũt omnes uiri fortiſ-
ſimi,& ambulauerunt tota no-
cte,& tulerunt cadauer Saul, &
cadauera filiorum eius de muro
Bethſan. Veneruntq; uiri Iabes
b Galaad,& combuſſerũt ea igni,
& tulerunt oſſa eorum,& ſepelie
c rũt in nemore Iabes,& ieiunaue
runt ſeptem diebus.

SECVNDVS LIber Samuelis, quem nos ſecundum Regum dicimus.

Cap. I.

FActum eſt aũt poſtquã mortuꝰ eſt Saul, ut Dauid reuerteretur à cæde Amalec, & maneret duos di-

ADDITIO Opinio Hebręorũ ĩ hoc paſſu nullo mõ vr̃ ſuſtinẽda.nõ ei habet fundamẽtũ ĩ autoritate,nec in rõne.Nã fũdamẽtũ eorũ aſſũptũ ex hoc,ꝙ Saul diuinã ſñiã ꝑ Samuelẽ ſibi annũtiatã acceptauit,nulliꝰ valoris ẽ.In hoc eñ nõ excuſãt Saulẽ à pc̃tõ, ſed potiꝰ eũ grauiꝰ accuſãt.Qd̓ ſic patet.nã in Pythonicis diuiatiõibꝰ & hmõi duo ꝓhibent̃ ĩ lege diuĩa.q̃rũ vnũ ẽ tales diuiatores cõſulere.vñ Deu.xviij.b.Nõ ſit ĩ te maleficꝰ neq; q̃ Pythones cõſulat.Aliud v̾ò ꝓhibitũ eſt,ne q̃s verbis taliũ credat ſeu aſſentiat.vñ Deut.vbi.ſ.Gẽtes iſtę q̃rũ poſsidebis terrã augures & diuinos audiũt,tu aũt à deo tuo alit̃ ĩſtitutꝰ es &c.Vbi & ĩ ſeq̃ntibꝰ mãifeſtè hr̃,ꝙ ſicut in lege diuĩa p̃cipit̃ vt credat̃ v̾o ꝓphetę dei,ita ĩ eadẽ lege ꝓhibet̃ ne q̃s talibꝰ ſupſtitioſis vaticinijs aſſẽtiat ſeu credat,vt ĩ p̃dicto ca.ſatis declarat̃.Ex q̃bꝰ euidẽt̃ ſeq̃t̃,ꝙ ſi q̃s cõſuleret Pythões ſeu diuĩos:q̃bꝰ cõſultis ñ aſſẽtiret eorũ vaticinijs,talis eẽt trãſgreſſor primi p̃cepti tm̃. ſi ãt nõ ſolũ cõſuleret,ſed ẽt eorũ p̃noſticis aſſentiret,eẽt trãſgreſſor
B vtriuſq; p̃cepti,vt patet ex dictis.Ex q̃bꝰ mãifeſtè ſeq̃t̃,ꝙ volẽtes excuſare Saulẽ à cõſultatiõe Pythõiſſę,ꝑ hoc ꝙ ſñiam ſibi ꝑ illũ ſuſcitatũ annũtiatã acceptauit:nõ ſolũ ipm̃ nõ excuſãt à pc̃tõ cõſultatiõis, ſed ĩſup ipm̃ accuſant de nouo pc̃tõ.ſ.acq̃eſcẽdi v̾bis magicis ſeu diuiatiõibꝰ,vt ſic nõ ſolũ ſit,Saul primi p̃cepti ſupradicti trãſgreſſor, ſed ẽt ſcd̓i.ſi ãt dicat̃ ꝙ Saul ñ credidit Pythõiſſę ſeu Pythõi, ſed ꝓphetię Samuelis q̃ erat fidelis propheta dñi:hoc nõ valet.nã ſcd̓m opi.Au ſ.ca.xxviij.traditã q̃ v̾a eſt,vt ibi fuit declaratũ,nõ Samuel ĩ ſpũ appuit,ſed dęmõ ĩ Samuelẽ trãſformatꝰ ẽ,& ſic nõ Samueli ſed dęmõi credidit v̾bis eiꝰ aſſẽtiẽdo.Dato ẽt ꝙ Samuel ĩ ꝓpria ꝑſona appuiſſet,ꝑut q̃dã volũt,licet minꝰ ſanè,vt.ſ.adhuc Saul peccauit ĩ credẽdo v̾bis illiꝰ.cuiꝰ rõ ẽ:nã dicẽtes Samuelẽ verũ fuiſſe ſuſcitatũ hoc aſſerũt ex diſpẽſatiõe diuĩa eueniſſe q̃ Pythõiſſã & Saulẽ latebat, vt exp̃ſsè hr̃ ĩ glo.ibidẽ.& ſic Saul nõ credebat ipm̃ eẽ verũ Samuelẽ ſed ſpm̃ malignũ arte magica ĩ Samuelis ſpẽ apparẽtẽ,cui credẽdo ĩdubiè peccauit cõtra cõſciam cõmittẽdo.Qd̓ ei nõ ẽ ex fide,pc̃tm̃ eſt Ro.xiiij.Si aũt dicat̃,ꝙ Saul credidit v̾bis ſibi annũtiatis rõne ſignorũ,q̃ fortè viderat Pythõiſſa vl̓ ipſe Saul.nec ex h̾ excuſat̃ à pc̃tõ. Nã ſcd̓m Au.ĩ ca.nec mirũ.ſ.allegato,ñ iõ q̃s debet credere talibꝰ, q̃a aliq̃ñ eueniũt ea q̃ p̃dicũt.ad cuiꝰ ꝓbationẽ adducit clarã autoritatẽ Deu.xiiij.Qd̓ aũt dr̃ Saulẽ de oĩbꝰ ſuis pc̃tis pœnituiſſe audita ſñia,talis aſſertio eadẽ facilitate cõtẽnit̃,q̃ approbat̃ ſcd̓m Gre. Nullũ ei fũdamẽtũ huiꝰ pnĩę appet ĩ ſacra ſcriptura,niſi fortè in acceptatiõe p̃dictę ſñię,q̃ q̃dẽ acceptatio nõ habet pnĩæ rõnẽ ſed potiꝰ pc̃ti vt dictũ eſt.Si aũt ſignũ ſuę pnĩæ volũt accipe ex hoc ꝙ modico cibo ſumpto ꝑ totã noctẽ ambulauit,vt veniret ad p̃liũ,vbi erat moriturꝰ,ꝑut ĩ po.dr̃ hoc nõ vr̃ valere.rõnabiliꝰ eñ poſſet dici ſeu p̃ſumi,ꝙ Saul iuit ad p̃liũ,credẽs nõ eſſe diuinã ſñiam ſibi ꝓlatã,ſed potiꝰ dęmoniacã illuſionẽ.Ex quo aliter eſſet excuſatꝰ vl̓ ſaltẽ alienatꝰ à pc̃tõ p̃dicto.Illud aũt ꝙ dicũt Hebręi ad ſuã opinionẽ cõfirmãdã ex illis verbis:Cras tu & filij tui eritis mecũ,nõ vr̃ valere.nã ly mecũ nõ eſt neceſſe vt intelligat̃ in pte iuſtorũ,ſed ſufficit intelligere ĩ ſtatu defunctorũ.Nec pl̓ꝰ ſonat autoritas,vt idẽ poſtil.ait.ſ.ca.xxviij.& p̃t argui ex v̾bis Chriſti ad latronẽ Luc.xxiij.f.vbi dicit:Hodie me.e.in pa.Si ei hãc dictionẽ mecũ oporteret referri ad ſtatũ beatitudinis,ſupflũ eſſet addere,in paradiſo.ſufficeret eñ dixiſſe hodie me.e.ſed quia ſine tali additiõe poſſet intelligi,mecum eris.i.in ſtatu defunctorũ,iõ cõueniẽter addit̃,in paradiſo.Samuel aũt nõ dixit:Cras eritis mecũ in limbo.ſed tm̃ dixit,eritis mecũ.Et iõ rõ Hebræorum ex hac autoritate nõ eſt efficax.Ad aliã verò rõnẽ q̃ pro Hebræorũ opinione inducitur,de eo quod dictum eſt.ſ.ix.ca.de Saule ꝙ erat electus & bonus &c.Ex qua volũt inferre,ꝙ licet poſtea grauiter &
C multipliciter peccaſſet,tñ diuinę pietati cõgruũ videt̃,vt ꝓpter precedentẽ bonitatẽ dñs dederit ei in fine pnĩę locũ hoc nõ videt̃ valere.nã licet deus hoc potuiſſet facere ex diſpẽſatiõe de cõi:tñ lege diuina cõtrariũ legit̃ Eze.xviij.f.Cũ auerterit ſe iuſtꝰ à iuſtitia:& fecerit iniq̃tatẽ,morit̃ ĩ ea iniuſtitia quã opatꝰ ẽ. Sic igit̃ patẽt fũdamẽta He.ĩ hoc paſſu nulliꝰ eẽ efficacię.Sñia igit̃ doctorũ nr̃orũ ẽ tenenda tãq; ex v̾is ſũpta fundamentis.Fũdat̃ eñ priò in hoc,ꝙ Saul ſeipm̃ occidit,qd̓ ẽ grauiſsimũ pc̃tm̃,q̃a magis cõtra nãlẽ iclinationẽ & cõtra charitatẽ q̃; cętera hõicidia,ſili & eſt piculoſiꝰ cęteris pc̃tis,cũ pꝰ mortẽ nullꝰ eſt locꝰ pœnitẽdi.Nec valet dicere ꝙ hoc fecit:ne in ꝓpria ꝑſona pateret̃ cõtra honorẽ diuinũ &c.ꝑut ĩ poſt.al.Nã ludibria ſeu imꝓperia q̃cũq; ꝓpter deũ ſuſtinere q̃tũcũq; ignomioſa ſint & acerba,tãtò magis ad diuinũ honorẽ ꝑtinẽt,vt patet ĩ martyribꝰ.vñ & Saul debuiſſet in deum ſperare qui potẽs ẽ hoiem q̃cũq; tẽtatiõe ſupueniẽte liberare à pc̃tõ:ꝙ tñ nõ fecit ſe occidẽdo & iõ verè de ipõ dr̃.j.Pa.x.d.Nec ſpauit ĩ dño.Pręterea bõitas finis nõ tollit malitiã actꝰ hũani, ſi talis actꝰ ſcd̓m ſuã ſpẽm ẽ malꝰ.nõ eñ ſũt faciẽda mala vt eueniãt bõa:ſũt tñ tolerãda miora mala vt vitẽt̃ maiora,vt dictũ fuit.ſ.ca.xvij.Pręterea ſi Saul excuſatꝰ fuiſſet à reatu hõicidij rõe p̃dicta,pari mõ excuſaret̃ Amalecita ſi ipm̃ Saulẽ ꝓpt̃ eãdẽ rõnẽ occidiſſet, cuiꝰ cõtrariũ patet.j.ij.Reg.i.vbi hr̃,ꝙ Dauid q̃ fuit rex iuſtꝰ audita Amalecitæ excuſatiõe,ipm̃ mãdauit ĩfici:Qd̓ ãt iducit̃ de Raſia.ij.Mac.xiiij.nõ ẽ trahẽdũ ad cõſeq̃ntiã,q̃a nõ cõmẽdat̃ ex hoc ĩ ſcriptura,tãq; v̾tuoſus ſimplr̃,ſed tãq; hñs quãdã ſpẽm fortitudis, ęſtimãs ſe fortiter agere:q̃ tñ nõ ẽ v̾a fortitudo,ſed magis q̃dã mollities ani nõ valẽtis maiora pœnalia ſuſtinere,vt ꝑ Ph.patet ĩ iij. Et ſic,
D & per Au prio de ci.dei.Põt ẽt alit̃ dici.ſ.ꝙ Raſias ĩ.e ꝑ totũ ꝓceſſũ ſuę vitę ĩ ſacra ſcriptura cõmẽdat̃:vt patet ibidẽ.vñ & talẽ p̃ſumendũ ẽ iſtictu diuię iſpiratiõis hoc feciſſe.nã ſcd̓m Iuriſtas:Qui ſemel bonꝰ ſp̃ p̃ſumit̃ eẽ bonꝰ.Secꝰ ãt de Saule de q̃ legit̃.ſ.xiiij.iuxta Hebraicã v̾itatẽ,ꝙ quocũq; ſe v̾tebat ipie agebat.De tali igit̃ p̃ſumẽdũ eſt ſp̃ fore malũ,& ꝑ cõſeq̃s nõ iſtictu diuĩo ſe occidiſſe,ſed ex deſpatiõe ſeu tiore acerbioris picl̓i ſeu mortis tpalis.De Sãſõe ãt nõ eſt trahẽda cõſeq̃ntia,q̃a ꝑ illũ deꝰ m̃lta miracl̓a faciebat.vñ p̃ſumẽdũ eſt ꝙ latẽter iſpiratiõe diuĩa hoc fecit. Silr̃ tenẽdũ ẽ de ſc̃tis fœmĩs q̃ tpe ꝑſecutiõis ſeipas occiderũt,ꝑut dicit Au.prio de ciuitate dei.nec ad dãnationẽ Saulis alia autoritas ſacrę ſcripturę ſeu detmiatio eccl̓ię vr̃ requiri,cũ doctores nr̃i hoc cõcordit̃ teneãt,vt dr̃ ĩ po.Nã vt ĩ ca.decretales ep̄l̓ę diſ.xx.ſcripturarũ tractatores.i doctores ĩ earũ expoſitiõibꝰ ſũmis põtificibꝰ ꝓponũt̃.vñ determiatio doctorũ ſacrę ſcripturę ĩ talibꝰ tm̃ ſufficere debet,acſi ab eccl̓ia detmĩaret̃.igit̃ illa v̾ba.i.Pa.x.vbi dr̃:Inſup & Pythõiſſã cõſuluit,nec ſpauit ĩ dño,itelligẽda ſũt de deſpatiõe finali.ꝑut doctores nr̃i eã exponũt.Qd̓ ẽt malitiã totiꝰ vitæ ipiꝰ Saulis poſtq; regnauit vnà cũ pcſsio ipiꝰ fine ſibi inuicẽ cor-

REPLICA Quãuis Bur.ipſe (rñdo hoc teſtant̃.) circa ca.xxxi.lõga laborer digreſsiõe,volẽs ꝙ Saul ſit dãnatꝰ cõtra opionẽ Hebręorũ cui vr̃ Poſt.fauere,nõ obſtãtibꝰ obiectiõibꝰ Bur.q̃ ſũt faciliter ſolubiles,q̃a volẽs ſuſtinere opinionẽ de v̾a appitiõe ꝑſonę Samuelis mõ p̃dicto ceſſãt oĩa argumenta Bur.q̃ fũdãt̃ in pc̃tis cõſultatiõis Pythõiſſę.Nã Saul ꝑ Samuelẽ verũ iformatꝰ de cõſultatiõe pœnituit,& ſñiam dñã cõtra ſe latã acceptauit,& ꝑ pnĩam meruit de v̾a Samuelis appitiõe certificari,vt ſic ſine picl̓o deceptiõis ſñiam diuinã acceptaret.q̃bꝰ bñ attẽtis ſoluunt̃ ea q̃ Bur.de glo.ĩ cõtrariũ adducit.Et ꝑ eãdẽ pnĩam & ſñię acceptionẽ Saul meruit recipe iſpirationẽ de ſeipm̃ occidẽdo, ſicut cõiter tenet̃ de Sãſone.Et btũs Au.prio de ci.dei dicit,de ſc̃tis fœminis,q̃ ſeſe tpe ꝑſecutiõis occiderũt,ne in vitupiũ honoris diuini illuſiões infidelium paterentur.& hęc dicta ſufficiant &c.

NIC. DE LY. Cap.I.

FActum.Poſtq; ĩ prio li.actũ eſt de regno ꝑ electionẽ, hic cõſeq̃nter agit̃ de regno ꝑ ſucceſsionẽ,q̃a Iſboſeth ſucceſsit Sauli,licet paruo tpe.& Salomõ ſucceſsit Dauid & ſic cõſequenter alij reges vſq; ad captiuitatẽ Babylonicã :& q̃a regnũ Iſboſeth ꝓcedebat debilitando,regnũ aũt Dauid fortificãdo. iõ priò deſcribit̃ ĩchoatio regni vtriuſq; ptialis.ſecundò exterminatio regni Iſboſeth totalis.ca.iiij.tertiò ꝓmotio regni Dauid integralis.ca.v.Circa primũ p̃mittit̃ Saulis & filiorũ eius lamentatio.ſecundò ſucceſſoris duplex inſtitutio ca.ij.Circa primũ primò deſcribitur denuntiatio mortis:ſecundò actus lamentationis,ibi: Appre- Diuiſio

n v hendens autem

a ¶ Ama. Rab. Hunc aiunt Cap. I.
E Hebręi filiũ fuiſſe Doeg. Amalecites
eñ & Idumęꝰ vnũ eſt. quia filiꝰ primo
Gene. 36. b. genitus Eſau Eliphan fuit, & huius fi
lius Amalec. diadema aurẽ & armillã
à patre commẽdatã habebat. c ¶ Ac
ce. Omnis q ꝓximo machinat̃ malũ,
vel de eius gaudet interitu, iuſtæ retri
Prou. 26. d. butionis pœnam à iudice ſuperno me
Sap. 1. c. ret̃. Qui eñ fo. foueam incidit in eã. Et:
Os qđ mẽtit̃ oc. animã. hic aũt mẽtie
bat̃ ſeſe Saulẽ occidiſſe. c ¶ Filios.
Filij Iuda filij cõfeſsiõis, quos verꝰ Da
uid vult arcu ſcripturæ muniri, ne per
ignorãtiã in cõſpectu dæmonũ ſuccũ
bant. d ¶ Arcum. Rab. Quia Phili
ſthiim ſagittarij ſunt, qua arte Saul in
terfecerãt, eandẽ belli artẽ vult eos di
ſcere, vl' p̃cepit vt reges Iuda docerent
fortitudinẽ, vt fortes. ſ. & intẽti eſſent
in timore domini, ne pirẽt ſicut Saul.
Defectus li e ¶ In li. Ra. Legit̃ vel ſcriptũ eſt. Hũc
brorũ ve. te librũ nuſq̃ repiri aſſeuerãt, ſicut librũ
Num. 21. c. bellorũ dñi, cuius in libro Numerorũ
3. Reg. 4. d. mẽtio fit. & carmina Salomonis, & diſ
putatiões eius de natura lignorũ, her
barũ, iumentorũ, volucrũ, reptiliũ, &
Para. 2. 9. g. piſciũ. Vel quod in libro verborũ die
rũ dicit̃: Reliqua verò operũ Salomo
nis priorũ & nouiſsimorũ, ſcripta ſunt
in libris Nathã ꝓphetę & Aiæ Siloni
tis. In viſiõe quoq̃ addo vidẽtis cõtra
Ieroboam filiũ Nabath, & multa volu
mina hmõi q̃ ſcriptura fuiſſe ꝓbat, ſed
hodie nõ eſſe conſtat. Vaſtata enim à
Chaldęis Iudęa bibliotheca hoſtili igne
cõſumpta eſt. Pauci aũt libri Eſdrę põ
tificis ex ꝓphetiæ induſtria reparati vl'
reſtaurati ſunt. Hîc verò Eſdras ſcriba
F in lege dei fuit, q ꝓ̃ptiores literarum
figuras q̃ eatenus Hebræi habuiſſent
† poſtquã reperit. Sunt eñ qui dicũt librũ iuſto
cecidiſſet rũ eſſe librũ Regũ, vbi cõtinet̃ ꝓphetę
ipſe iuſti Samuel, Gad, & Nathan: in quo
Tj. 3. f. ſcriptũ eſt, quõ Saul recedens à timo
& 13. f. re domini per inobedientiam perijt.

Nic. de Ly. Conſidera Iſrael

Rhẽdẽs aũt Dauid. Circa primũ prę
mittit̃ tp̃s huius denũtiatiõis, cũ dicit̃:
a ¶ In die. ſ. à reuerſiõe Dauid in Si
celeg interfectis Amalecitis q eã incẽde
rãt, put dictũ fuit in li. xxx. ca. b ¶ Ve
ſte cõ. Iſta fiebãt apud Hebręos in ſi
gnũ triſtitię & magnę deſolatiõis. Cæ
tera patẽt vſq̃ ibi: c ¶ Caſu. licet ve
niſſet à ꝓpoſito ad p̃liũ, tñ fugiens ca
ſualiter venit ad locum vbi Saul erat
vulneratus, vel fortè in hoc dixit men
daciũ ſicut & in alijs, vt patebit conſe
quẽter. Dicit̃ enim cõiter: q̃ erat filius
Doeg: & iõ veriſilẽ eſt, q̃ eſſet iuxta pa
trẽ ſuũ q erat cũ Saule, vt p̃dictũ eſt in
fine primi libri. d ¶ Et Saul. graui
ter vulneratus & non potens incedere.
e ¶ Porro cur. ita q̃ nõ poterat eos
euadere. f ¶ Sta ſuper. Hoc fingebat
ſed non erat verum. quia hoc dixit
Saul armigero ſuo tantùm, qui etiam
interfecit ſeipſum. g ¶ Stanſque ſu.
Similiter in hoc mentitus fuit, quia
Saul ſemetipſum occidit. Dicit tñ Ioſe
phus q̃ iſte verum dixit, qa licet Saul
irruiſſet ſup gladium ſuũ, tñ ita debili
tatus erat q̃ non poterat ſeipſum pſo
rare. & iõ iſte iuuenis ex eius precepto
impegit eum ſuper gladiũ, intãtum q̃
fuit mortuus. cõtrariũ tñ tenet̃. h ¶ Et
tu. Dicũt aũt hîc Hebræi, q̃ Doeg vi
deus Saul

es in Siceleg. In die autem tertia appa- a
ruit homo ueniens de caſtris Saul ue- b
ſte conſciſſa, & puluere conſperſus ca-

a ¶ A parte totum, non enim homo cadit ſolum ſuper faciem, ſed in eam partem in qua eſt facies totus cadit.

put, & ut uenit ad Dauid, cecidit ſuper
faciem ſuam & adorauit. Dixitq̃ ad
eum Dauid: Vnde uenis? Qui ait
ad eum: De caſtris Iſraël fugi. † Et
dixit ad eum Dauid: Quod eſt uer-
bum quod factum eſt? Indica mihi.
Qui ait: Fugit populus ex prælio,
& multi corruentes è populo mortui
ſunt, ſed & Saul & Ionathas filius e-
ius interierunt. Dixitq̃ Dauid ad ado-
leſcentem qui nuntiabat ei: Vnde ſcis
quia mortuus eſt Saul, & Ionathas fi-
lius eius? Et ait adoleſcens qui nuntia-
bat ei: Caſu ueni in montem Gelboe, c

a ¶ Fatigatus ſuſtentabatur.

& Saul incumbebat ſuper haſtam ſu- d
am. Porrò currus & equites † appro- e
pinquabant ei, & conuerſus poſt ter-
gum ſuum, uidenſq̃ me uocauit. Cui
cùm reſpondiſſem, adſum: Dixit mihi:
a Quiſnam es tu? Et aio ad eum: Amale
cites ſum. Et locutus eſt mihi: Sta * ſu- f
per me & interfice me, quoniam tenẽt

¶ Totus vigor animæ.

me anguſtię, & adhuc tota anima mea
in me eſt. Stanſq̃ ſuper eum, occidi il- g
lum. Sciebam enim q̃ uiuere non po-

a ¶ Vulnerationem.

terat † poſt ruinam. Et tuli diadema h
quod erat in capite eius & armillam de
brachio illius, & attuli ad te dominum
meum huc. † Apprehendens autẽ Da- i
uid ueſtimenta ſua ſcidit, omneſq̃ uiri
qui erant cũ eo, & planxerunt, & fleue
runt, & ieiunauerũt uſq̃ ad ueſperam
ſuper Saul & ſuper Ionathan filium e-

a ¶ Sacerdotes.

ius, & ſuper populum domini, & ſuper

¶ Generaliter.

domũ Iſraël, eò q̃ corruiſſent gladio.
Dixitq̃ Dauid ad iuuenẽ qui nuntiaue k
rat ei: Vnde es tu? Qui reſpondit: Fi- l m
lius hominis aduenæ Amalecitæ ego n
ſum. Et ait Dauid ad eum: Quare
non timuiſti mittere manum tuam, ut
occideres chriſtum domini? Vocanſ o
que Dauid unum de pueris ſuis ait:
b Accedens irrue in eum. Qui percuſsit
illum, & mortuus eſt. Et ait ad eũ Da-

a ¶ Damnatio tua.

uid: Sanguis tuus ſuper caput tuũ. Os
enim tuũ locutũ eſt aduerſum te, dicẽs:
Ego interfeci chriſtũ domini. Planxit p
autẽ Dauid planctũ huiuſcemodi ſup q
Saul & ſuper Ionathã filiũ eius. Et prę- r
c d cepit ut docerent filios Iuda arcum,
e ſicut ſcriptum eſt in libro † iuſtorum. s

dens Saul mortuum tradidit iſta inſi- G
gnia regalia filio ſuo, vt portaret ad
Dauid: ac per hoc inueniret gratiam
apud eum: & tũc ſeipſum interfecit rõ
ne p̃dicta in fine primi libri. i ¶ Ap
pre. Hîc cõſequẽter ponit̃ actꝰ lamẽta Diuiſio
tionis. & primò in gñali. ſcđò modus
planctus in ſpeciali, ibi: Planxit aũt Da
uid. Circa primum p̃mittit̃ planctus,
cũ dicit̃: Apprehen. & ſubditur pu
nitio nuntiantis, cùm dicitur: k ¶ Di †Tj. 24. c.
xitque. quia dixerat ſe interfeciſſe Sau 1. Par. 21. d.
lem. l ¶ Vnde es tu? Iam enim di
xerat q̃ erat Amalecites, ſed Dauid de
morte Ionathan & populi Iſrael tur
batus non aduerterat. m ¶ Filius
ho. i. cõuerſi ad Iudaiſmũ. n ¶ Ama
lecitæ. hoc videtur falſum: quia ſuprà
dictum eſt, q̃ Doeg pater eiꝰ erat Idu
mæus. j. lib. xxi. ca. & xxij. Dicẽdum q̃
Amalec à quo dicti ſunt Amalecitæ,
fuit filius Eliphã primogeniti Eſau, ꝓ
ut declaratũ fuit. s̃. diffuſè, Exod. xvij.
ab Eſau verò denominati ſunt Idumęi
& ſic omnis Amalecita eſt Idumæus,
ſed non econuerſo. o ¶ Vocanſq̃.
Et ſic iuſto dei iudicio & mendacio de †vel pſeq̃
quo ſperabat impetrare gratiã, repor bãtur eum
tauit mortem. p ¶ Planxit. Hîc cõ Diuiſio
ſequenter deſcribit̃ forma planctus in
ſpeciali, cùm dicitur: q ¶ Planctum.
qui poſtea ſubditur; ſed quoddã prę
ceptum Dauid interponitur de ſagit-
tandi arte. ſecundò explicatur carmen *quæſo
eius lugubre, ibi: Et ait: Conſidera. Cir
ca primũ ergo ponit̃ Dauid p̃ceptũ cũ
dr̃: ¶ Et præ. Sic eſt in Hebręo & in
libris correctis. & ꝑ arcũ hoc intelligit̃
ars ſagittãdi, ne filij Iuda de cætero de
bellarent̃ à Philiſthęis ꝑ artẽ ſagittãdi,
ſicut Saul & eiꝰ exercitꝰ fuerãt debella H
ti. s ¶ Sicut. Aliq dicũt q̃ hîc eſt li
ber regũ, in quo agit̃ de Samuele & Da
uid & alijs pñbꝰ iuſtis. Sed hoc nõ eſt
veriſimile q̃ idem liber alleget ſeip̃m.
& ideo dicũt aliqui alij, q̃ iſte liber eſt
vnus ſpecialis liber qui non habetur:
qa Eſdras reparans bibliothecã à Chal
dæis incenſam non repauit oẽs libros,
ſicut patet de libris Salomõis q̃s fecit
de naturis

Moral. a ¶ In die. Per iſtũ hominẽ
q ad habẽdũ ipſiꝰ Dauid grãm mẽdaciũ Moraliter
ſibi dixit. ſ. q̃ interfeciſſet Saul, cũ tñ in
terfectꝰ fuiſſet ꝑtim ſagittis Philiſthino
rũ, ꝑtĩ ꝓprio gladio, ſignificant̃ illi q ꝑ
mẽdacia qrũt placere potẽtibꝰ & p̃la
tis. o ¶ Vocan. In hoc Dauid dedit
exẽplũ potẽtibꝰ huiꝰ mũdi, vt nõ ſint
fauorabiles, aut bñfici adulatoribꝰ &
mẽdacibꝰ: ſed magis puniãt eos ſcđm
q̃titatẽ delicti, vt iuſtitia ſeruet̃: & ter
ror alijs icutiat̃. p ¶ Plã. ꝑ caſũ Saul
& ppli corpalem, ſignificat̃ lapſus fide
liũ in culpã mortalẽ, q plãgẽdꝰ ẽ valde
q̃tò aĩa eſt melior corpe, & maxiẽ qñ
pctm̃ ẽ p̃lati vl' pricipis, ad q̃ ſeqt̃ malũ
cõitatis. r ¶ Et præ. Hęc eſt ṽa lr̃a: ſed
aliq libri habent plãctũ. & ſcđm ſenſũ
lr̃alẽ ꝑ arcũ intelligit̃ ars ſagittãdi, q̃ filij
Iuda ſcirẽt ĩpugnare Philiſthęos, ſicut
ſagittis debellati fuerãt ꝑ ipõs. Ars aũt
ſagittãdi ſpiritualis, eſt exercitiũ deuo
tę orationis quo dęmones q ꝑ Phili
ſthęos ĩtelligunt̃ fortiter debellant̃. In
cuius figura dr̃ Exo. xvij. q̃ Moyſe in
oratiõibꝰ pſeuerãte Amalecitę ꝑ quos
filij dæmões ſignificant̃, vt dictũ ẽ. s̃. i.
li. xxx. ca. fuerũt à filijs Iſrael debellati. †rectorum
Conſidera Iſrael

a ℂConſidera Iſrael. Qui remanſiſti. pro qua culpa interfecti
A ſunt, & præcaue ne & tu in ſcelere eorum pereas. ℂVel conſidera quàm glorioſi fuerũt, q ꝓ tua libertate vulnerati ſunt. b ℂGeth.
Mat. 23. d. Torcular ſcilicet Ieruſalem q̃ occidit prophetas, cui mors domini & apoſtolorum in deriſum fuit: & ob hoc præcipit ver⁹ Dauid, ne paſsio ſua illis annuntietur. c ℂMontes Gelboe &c. Rab. Alij excelſi, quia ſcilicet ô Saul inobedĩetia tua quaſi idololatria in excelſis reputata eſt: qa ſcelus idololatriæ eſt nolle acquieſcere. Montes Gelboe vberrimi ante maledictionem fuerunt, quos hactenus maledictioni ſubiacere ferunt, nec vnq̃ pluere ibi teſtantur. ℂRab. Rex & propheta Dauid, qui perſecutoribus mala non reddidit, cùm Saul & Ionatha bello occubuiſſent in lamentatione ſua Gelboe montibus maledicit: Montes Gelboe nec ros &c. Quid reliquerunt montes? Sed quia Gelboe interpretatur decurſus. Per Saul autem vnctum & mortuũ vnctio & mors noſtri mediatoris exprimitur meritò per Gelboe ſuperba Iudæorum corda ſignificantur, q̃ dum in hui⁹ mundi deſiderijs defluũt, inuncti. i. Chriſti ſe morte miſcuerunt. Et quia in eis vnctus rex tẽporaliter morit̃, ab omni rore grãe ſiccant̃. De qb⁹ bene dicitur, vt agri primitiarum eſſe non poſſint. Superbiẽ Hebræorũ mõtes, primitiuos fructus non ferunt, q & in redemptoris aduentu ex parte maxima in perfidia remanentes, primordia fidei ſequi noluerunt. Sancta enim eccleſia in primitijs ſuis multitudine gentium fœcundata, vix in fine mundi Iudæos, quos inuenerit ſuſcipit, & extrema colligens, eos quaſi reliquias frugum ponit, vñ: Reliquiæ Iſrael ſaluæ fient. Poſſunt tñ montes Gelboe ore prophetæ maledici, vt dum fructus areſcente terra moritur, poſſeſſores terrę ſterilitatis damno feriantur, vt ipſi maledictionis ſententiam acciperent, qui apud ſe mortem regis ſuſcipere iniquitate
B exigente meruiſſent. d ℂA ſanguine interfectorum ab. Sanguis & adeps robur præſtant corpori: ita illi fortitudinem dabant ſubiectis, à quibus Saul & Ionathas interfecti ſunt quaſi non à ruſticis. Vel ita Saul reprobatus eſt â deo, & ab incircunciſis viliter interfectus, tanquam non eſſet vn-
1. Reg. 22. d. ctus oleo, propter ſanguinem interfectorũ ſcilicet. lxxv. ſacerdotum, qui domino adipem adolebãt, quos innoxios iuſſit Saul interfici. e ℂSagitta. Ionathan & Saul bellicoſos & fortiſsimos ſignificat fuiſſe, & laudat in eis decorem formæ & cõ-
Allegoricè ſtantiam animi. ℂRab. Alle. prius propheta Dauid figuraliter deflet Saul & Ionathan, qui cũm potentes eſſent, & ſemper hoſtibus pręualerent, ſauciati illico & vulnerati in medio pręlio corruerunt. Sic & Chriſtiani deflent eos qui repugnantes dæmonibus, in lubrico ſeculi labunt̃ (Gelboe nanq; montes lubrici interpretant̃) & ſpẽ recuperationis omittentes proprio mucrone deſperationis ſeipſos interficiunt, ſicut Saul irruens ſuper gladium ſuum. Philiſthęi verò i. dæmones de interfectis ſpolia virtutum auferentes, propriæ fortitudini victoriam aſcribunt, cũm talia iuſtis promiſsione dei eueniunt. Sed Dauid noſter in electis ſuis corruentium caſum gemit, & in vrbib⁹ Allophylorum prohibet diuulgari. i. præcipit fidelib⁹
Ephe. 6. c. vt cautè ſe cuſtodiant, vt ſcutum fidei loricam iuſtitiæ, galeam ſalutis, & gladium ſpirit⁹ habeant, quod eſt verbum dei, quibus aduerſarijs reſiſtãt, ne iterũ ignominioſè ſuperati, gaudiũ inimicis faciant.

Et ait: Cõſidera Iſrael pro his qui mortui ſũt ſuper excelſa tua vulnerati. Hunc verſum nõ legunt etiã vetera exẽp.
Queſtio
† oblationũ
† abije
Roma. 9. f.
† i. ornabat vos aureis ornamẽtis

a ❡Gemit ſubitum caſum principis populi.
a Et ait: Conſidera Iſraël pro his a b
❡Montes Gelboe. c
qui mortui ſunt, ſup excelſa tua d
uulnerati. † Inclyti Iſraël ſuper e
mõtes tuos interfecti ſunt. Quo- f
a ❡Quaſi dicat, illico inter hoſtes.
b ❡Prohibet ne vllus lætetur in tali caſu ne diuulgetur caſus populi dei in ciuitatibus inimicorum.
modo cẽciderunt fortes? Nõlite g
b annuntiare in Geth, necq; annun-
tietis in compitis Aſcalonis, ne h
fortè lætentur filiæ Philiſthiim,
ne exultent filiæ incircũciſorum.
a ❡Indignatus caſu fortium ipſum interfectionis locum abominatur.
c Mõntes Gelboe, nec ros nec plu i
uia ueniant ſuper uos. Necq; ſint
agri † primitiarum, quia ibi abie- k
ctus eſt clypeus fortium, clype- l
us Saul quaſi non eſſet unctus o-
d leo: à ſanguine interfectorũ, ab m
e adipe fortium. Sagitta Ionathæ
nuncq; † rediit rétrorſum, & gla-
dius Saul nõ eſt reuerſus inanis.
Saul & Ionathas amabiles & de- n o
cori ualde in uita ſua, in morte p
❡Hyperbolæ.
quocq; nõ ſunt diuiſi. Aquilis uelo q r
ciores, leonibus fortiores. Filiæ s
a ❡De præda. ſ. hoſtium
Iſraël ſuper Saul flete, qui ueſtie-
bat uos coccino in delitiis: qui t
† prębebat ornamenta aurea cul v
a ❡In peccato ſubaudis.
tui ueſtro. Quomodo cẽciderũt x

† O deſiderate Iſrael

Nicolaus de Lyra.

❧de naturalis animaliũ & herbarũ, vt habet̃. 3. iij. li. & de libris Nathan ꝓphetę & Aiæ Silonitis, qui allegant̃. ij. Par. ix. nec tñ habent̃ quia non fuerũt reparati. & idẽ dicunt de iſto qui vocatur Liber iuſtorum. ℂRa. Sa. dicit, ꝙ hic liber eſt Gene. in quo agitur de iuſtis ſcilicet Abrahã, Iſaac, & Iacob. & Gen. xlviij. ſcribitur in benedictione Iudæ, Manus tua in ceruicibus inimicorũ tuorũ, qđ fuit impletum potiſsimè tpe Dauid qui inimicos Iſrael potẽter in circũitu debellauit. Ad quam debellationẽ multũm fecit ars ſagittandi, in qua filios

filios Iuda inſtrui præcepit. a ℂEt ait: Cõſidera. Præmiſſo pręcepto Dauid de ſagittãdi arte, hîc cõſequẽter explicat̃ carmẽ ei⁹ lugubre. & primò generaliter. ſecũdò ſpecialiter, ibi: A ſanguine interfectorũ. tertiò ſingulariter, ibi: Ionathas. Circa primũ lamẽtatur populum Iſrael, dicens: b ℂCõſidera Iſrael. id eſt attẽtè recogita. c ℂPro his qui mortui ſunt. de pplo tuo. d ℂSuper excelſa tua. Quod eſt turpius, videlicet quod ſunt deuicti in terra propria & in loco montoſo & malè acceſsibili, propter qđ põt facilius ab aduerſarijs defendi. e ℂInclyti Iſrael. i. nobiles genere, armorum peritia, & corporum virtute. Ex quo concludit admiratiuè: f ℂQuõ ceciderũt fortes. q. d. non videtur humana victoria, ſed vltio diuina: ſcilicet ꝓpter pctã Saul & cõplicũ eius, & ideo ſummè cauendum eſt à talibus. g ℂNolite annun. in Geth &c. in cõ. i. in quadriuijs ſeu locis vbi plures viæ cõueniũt, & ibi ſolent homines cõuenire ad audiendum rumores, ſicut patet ex p̃cedẽtibus. Iſtud factũ iã erat diuulgatũ p totã terrã Philiſthinorũ. Quõ ergo dixit Dauid: Nolite annuntiare &c. quia qđ factũ eſt non põt nõ fieri. Dicendũ ꝙ loquitur ad modũ dolẽtis, qui aliqñ immiſcet aliqua irrõnabilia, & aliqñ ꝓnũtiat aliqua abſolutè, q̃ tñ ſunt ſub conditiõe intelligenda. Eſt igitur ſenſus: Nolite annuntiare &c. id eſt ſi iſtud poſſet fieri ꝙ non annuntiaret̃ ibi, illud vellem ex toto deſiderio animi. h ℂNe forte lætentur filię Phi. Mulieres hîc exprimit potius q̃ viros, qa illę ſunt quę precipuè ſolent canere in choris cantilenas de victorijs ſuorum ⁊ ſicut. ſ̃. i. lib. xviij. ca. dictũ fuit de mulieribus p̃cinentib⁹ obuiã Sauli & Dauid de victoria redeuntibus. i ℂMontes Gel. &c. Licet terra ſit res inanimata, bene tñ maledicitur propter factum quod contigit in ea. k ℂQuia ibi abie. eſt cly. fortiũ. Quia plures videntes ſe debellatos proiecerunt ibi clypeos proprios, vt expeditius poſſent fugere. Vel dicunt̃ clypei abiecti, quia non potuerũt bellatores à ſagittis Philiſthinorum defendere. Et in iſto ſenſu accipitur quod ſubditur: l ℂClypeus Saul quaſi non eſſet vn. ſcilicet cõſecratiõis regiæ à Samuele, prout habet̃ ſuprà. i. lib. x. ca. acſi dicat, ita ꝓſtrat⁹ eſt ibi Saul quaſi eſſet vnus de humili plebe. m ℂA ſangui. Hîc lamentat̃ Dauid in ſpeciali Saul & Ionathan, primò rememorans eorum probitatem, dicens: A ſan. &c. rediit. i. ſagitta Ionathæ & enſis Saulis non percuſſerunt manum, ſed perforabant arma fortium vſq; ad adipem & ſanguinem intrinſecus. n ℂSaul & Iona. id eſt digni amore. quod patet de Ionatha in pluribus locis ſuprà, & de Saul pro tempore quo fuit electus à domino, quod in Iſrael non erat vir melior eo, vt habetur. ſ̃. li. i. ca. ix. o ℂEt deco. quia patet de Saule, qui ab humero & ſupra eminebat ſuper totum populum, vt habet̃. ſ̃. i. lib. x. ca. & de Ionatha eius primogenito veriſimile eſt, quod fuerit proceræ ſtaturæ, & formæ decoræ. p ℂIn mor. q. d. lamentabile eſt, ꝙ tales duo ſint ſimul interfecti. q ℂAquilis velocio. ad perſequendum hoſtes. r ℂLeonibus fortio. aduerſarijs reſiſtendo. Sciendum tamen quòd hîc eſt hyperbole, ad exprimendum eorum notabilem agilitatem & fortitudinem: ſicut de aliqua re notabiliter alba dicitur, ꝙ eſt albior niue. s ℂFiliæ Iſrael. i. in veſtibus coloratis & pretioſis de præda hoſtium ſublatis. t ℂQui præbe. orna. au. de hoſtium præda. v ℂCultui. i. ornatui. illud eñ vocat̃ cultus alicui⁹, circa quod eſt multũ intentus, mulieres aũt ſunt multũ intẽtæ circa ornatum ſuũ. & ideo ornatum hmõi hîc vocat earũ cultũ. x ℂQuomo. Verba iſta vel ſnĩa pluries repetunt̃ in iſto lugubri carmine, ſicut & in cantico lętitię illud qđ eſt primum vel principale ibi pluries repetitur.
C
D

❧Ionathas

Moraliter
* b ℂConſi. Sicut ſuprâ dictum eſt. xxix. ca. primi libri mortalitas iſta contigit propter peccatum. & hoc eſt à viuentibus valde cõſiderandum, & maximè à pergentibus ad bellum, ne & ipſi ſint irretiti aliquo peccato graui & contingat eis ſimilis pœna, vl' etiam maior in gehenna.

Cap. II.

E IGitur poſt. Rab. Aſcẽſio Dauid cũ duabus vxoribꝰ in Hebrõ, ſignificat conuocationem duorũ populorũ in eccleſiã catholicã. Hebrõ em̃ interpretat̃ cõiugiũ. Sola aũt eccleſia cæleſtis regis ſponſa eſt. Illuc duxit Dauid ſingulos viros cũ domo ſua, qa ſinguli fideles in illã ſocietatẽ p euãgelij pdicationẽ cõuocant̃, vbi nõ eſt diſtinctio Iudæi & Græci. b ℭ Veneruntq;. Rab. Quia ſupbis & cõtemptoribus gratiã dei ſpernẽtibꝰ electi fama pdicatiõis & virtutũ ſtudio cõfitent̃ Chriſtũ regẽ eſſe in populo ſuo, cui data eſt oĩs ptãs in cælo & in terra. c ℭ Dixitque. Ra. Redẽptori nr̃o multũ placet, q̃ opa malorũ q in peccatis mortui ſunt, obliuiõi tradit dãnãdo. nec ea quæ dñ̃o duplicẽt imitat̃, ſed q̃ pcepit facere recordat̃. d ℭ Iſboſeth. Rab. Qui interpretat̃ filiꝰ cõfuſiõis Abner auxiliãte, q iterpretat̃ pr̃is lucerna regnauit ſup vniuerſum Iſrael. & ſola domꝰ Iuda ſeq̃bat̃ Dauid, qa ſolis credẽtibꝰ & verè cõfitẽtibꝰ ſeq̃ntibꝰ Chriſtũ in cęteris error cõfuſiõis regnauit, diabolo inſtigãte q trãsfigurat ſe in angelũ lucis. e ℭ Circundu. In Hebręo dr̃: Traduxit eũ in מַחֲנַיִם Mahamaĩm, quod interpretat̃ caſtra, traduxit ſcilicet vltra Iordanẽ, & in caſtris regẽ cõſtituit. f ℭ Et fuit. Ra. Bñ dixit, q̃ Dauid ſeptẽ diebꝰ & ſex mẽſibus regnauit in Hebrõ, q̃ in terp̃tat̃ cõiugiũ, vl' viſio ſempiterna; quia Chriſtus in eccl̃ia q̃ eſt eius ſpõſa, p omne tp̃s huius vitę qđ ſeptenario dierũ numero decurrit regnat, ſcđm illud: Ecce ego vobiſcũ ſum vſq; ad cõ. ſeculi. & qa poſt expletionẽ ſenarij, id eſt pfectionem boni operis electos ſuos ad verum ſabbathum. i.

† mirabilior vel arctior fuit mihi amor tuus amore
Sicut mater amat vnicũ filiũ ſuum ita te diligebant, Ne in veteribus qdẽ leguntur hæc.
2. Cor. 11. c.
illuc
Matt. 28. d.

Nicolaus de Lyra.

F a ℭ Ionathas. Hĩc ponit̃ lamẽtatio ſingularis ſup Ionathan, eò q̃ Dauid eũ ſingulariter diligebat. iõ ſubditur: b ℭ Amabilis. Qđ põt intelligi dupliciter. Vno mõ paſſiuè. i. pluſq; amantur mulieres, & tñ ille amor eſt multũ feruidꝰ, ſcđm qđ dicit̃. iij. Eſdrę. iiij. c. Multi demẽtes facti ſunt pter vxores ſuas. i. pter feruẽtẽ amorẽ ipſarũ. Alio mõ actiuè. i. plus q̃ mulieres diligũt, q̃ tñ aliq̃n valde feruẽter amãt. Et huic conſonat qđ ſubdit̃: Sicut mater.

ℭ In. ij. lib. reg. j. ca. vbi dicit̃: Et p̃cepit vt docerent filios Iuda arcũ &c.

† rem hanc.

ADDITIO.

Hoc p̃ceptũ vt qdã Hebræorũ expoſitores dicũt, eſt de ſubſtãtialibus lamentationis cuius rõ eſt. Nã in hoc carmine principaliter intẽdebat Dauid plãgere inualitudinẽ populi, & debilitatẽ fortiorũ eius q in patria & in locis excelſis fuerunt turpiter deuicti. Ex quo inferebat lamẽtãdo, q̃ iã non erat modꝰ defendẽdi populũ & patriã niſi p artẽ ſagittãdi, ſcđm quã artẽ debiliores ſæpe poſſunt fortiores eis debellare, qđ ſic nõ cõtingit in pugna q̃ fit cũ gladio, in quo magis requirit̃ animi virilitas & brachij fortitudo. Idcirco tanq̃ proemium ſui carminis p̃miſit hoc lamentatoriè, dicẽs: Pręcepit vt docerent.

NICO. DE LY.

Cap. II.

Diuiſio IGitur. Poſita lamentatiõe Saulis, hĩc conſequẽter deſcribit̃ inſtitutio ſucceſſoris. Habuit autẽ duplicẽ ſucceſſorem. vnum de iure ſcilicet Dauid, qui iam inunctus erat ex diuina

fortes in prælio? Ionathas in ex- a
ſSicut ſupra.
celſis tuis occiſus eſt. †Doleo ſuper te frater mi Ionatha † decore nimis, & † amabilis ſuper amo- b
re mulierum. Sicut mater amat unicum filium ſuum, ita te diligebam. Quomodo ceciderunt robuſti, & perierunt arma bellica?

Cap. II.

IGitur poſt hęc c
conſuluit Dauid d
dominum dicens: Num e
aſcẽdam in unam de ciuitatibus Iuda? Et ait dominus ad eum: Aſcende. Dixitq; Dauid: f
Quò aſcendam? Et reſpondit ei: g
a In Hebron. Aſcendit ergo Dauid* & duę uxores eius: Achinoẽ Iezrahelitis, & Abigail uxor Nabal Carmeli, ſed & uiros qui erãt cũ eo duxit Dauid ſingulos cum domo ſua, & manſerunt in oppi
b dis Hebron. Veneruntq; uiri Iuda, h
& unxerunt ibi Dauid ut regnaret ſuper domum Iuda. †Et

a ſHoc plenius ſcriptum eſt in Paralipomenon.

annuntiatum eſt Dauid, quòd uiri Iabes Galaad ſepeliſſent Saul. Miſit ergo Dauid nuntios ad ui- i
c ros Iabes Galaad, Dixitq; ad eos: Benedicti uos à domino qui feciſtis miſericordiam hanc cum domino ueſtro Saul, & ſepeliſtis eũ. Et nunc retribuet uobis quidem dominus miſericordiam & ueritatem, ſed & ego reddã † gratiã, eò q̃ feceritis † uerbũ iſtud. Confortentur manus ueſtræ, & eſtote filij fortitudinis. Licet enim mortuꝰ ſit dominus ueſter Saul,

ſQuaſi dicat, ero vobis loco Saul.

tamen unxit me domus Iuda in regẽ ſibi. Abner autẽ filius Ner, k
d princeps exercitus Saul, tulit Iſ-
e boſeth filium Saul, & circunduxit eum per caſtra, regemq; conſtituit ſuper Galaad & ſuper Aſſuri, & ſuper Iezrahel, & ſuper Ephraim, & ſuper Beniamin, & ſuper uniuerſum Iſraël. Quadraginta annorum erat Iſboſeth filius Saul cũ regnare cœpiſſet ſuper Iſraël, & duobus annis regnauit. Sola autem domus Iuda ſe-
f quebatur Dauid. Et fuit numerus dierum quos commoratus

ex diuina electione. Alium de facto ſcilicet Iſboſeth, quẽ inſtituit Abner princeps militiæ. Et ideo primò agitur de inſtitutione Dauid, ſecundò de inſtitutione Iſboſeth, ibi: Abner autem. tertiò de pceſſu vtriuſq; ibi, Egreſſuſq; eſt Abner. Circa primũ dicitur: d ℭ Poſt hęc. Licet haberet ius in regno, quia erat inunctus ex præcepto diuino, tamen noluit intrare poſſeſſionẽ abſq; diuino conſilio, quia attingit à fine vſq; ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. e ℭ Num aſcendam. De illis primò quęſiuit, quia magis confidebat de hominibus illius tribus, eò quòd eſſet de eadem tribu. f ℭ Quo aſcendam. Habita reſponſione de tribu Iuda, conuenienter quęrit de loco. g ℭ Et reſpondit ei in Hebron. Quia in illa ciuitate ſunt ſepulti quatuor principales patriarchæ, prout dictum fuit Gene. xxiij, propter quod & Caleb illuc iuit ad orandum dominum ex deuotione, prout dictum fuit Nume. xiij. & Ioſue. xiiij. pter quod dominus voluit, q̃ ibi inciperet regnum Dauid. h ℭ Veneruntque. Ter fuit inunctus, primò in domo patris, vt dictum fuit. š. j. libro. xvj. ca. Scđò in Hebrõ ſup tribũ Iuda, vt hĩc habetur. Tertiò ſup totũ populũ Iſrael. vt habet̃. j. v. ca. In ſignũ q̃ bonus catholicus regno cæleſti dignꝰ debet habere vnctionẽ ſpiritusſancti in corde p verã fidem, in ore per confeſſionẽ, in opere per ſanctã cõuerſationem. Et quia bonus rex debet eſſe gratus ſubditis de facto fidelitatis & pietatis, ideo conſequenter oſtenditur gratitudo ipſiꝰ Dauid erga viros Iabes Galaad de ſepultura Saulis & filiorum eiꝰ. Et patet litera. k ℭ Abner. Hĩc conſequẽter ponit̃ inſtitutio ipſiꝰ Iſboſeth de facto. Et patet litera. Sciendum tñ q̃ Ra. Sa. dicit hĩc, q̃ hoc factum fuit ad verificandum verbum domini ad Iacob Gene. xxxv. b. Reges ex te egredientur, & tamen omnes filij eius erant nati p̃ter Beniamin. & ſic ſignificatum fuit, eò quòd de Beniamin eſſent duo reges futuri, ſcilicet Saul, & Iſboſeth.

Egreſſuſq; eſt

G
† vel anguſtijs afficior
† inclitus, vel amabilis fuiſti mihi valde.
Vnctio Dauid triplex
† 1. Reg. 31. d.
H

Moraliter. c ℭ Igitur poſt hęc con. Per hoc autẽ q̃ Dauid ex diuina reuelatione aſcendit in Hebron, quæ alio nomine vocatur Chariatharbe, id eſt ciuitas quatuor ſignificatur q̃ homo bonæ uoluntatis, qui per Dauid ſignificatur, aſcendit ad pfectionem quatuor virtutum cardinalium per inſtinctum & adiutorium diuinum. quæ quidem perfectio ciuitas quatuor poteſt dici, de qua dicitur Apocali. xxi. e. Et ciuitas erat in quadro poſita. h ℭ Venerũt. Ibi Iuda interpretatur confitens, & ideo viri Iuda dicuntur illi, qui corde ore & opere deum confitentur. & iſti vngere Dauid, id eſt virum virtuoſum promouere nituntur. Nã ſi eſt promotio in regimine tẽporali, volunt eum habere principem. ſi autem in ſpiritualibus pontificem vel præſidentem. i ℭ Miſit ergo Dauid nun. Sicut dictũ eſt ſuprà vltimo ca. i. lib. Per iſtos viros Iabes ſignificantur illi qui cooperire ſtudent quantũm bono modo poſſunt turpitudinem ſuperioris ſui. & ipſi ſunt à domino benedicti. vnde Gene. ix. d. Sem & Iaphet operientes verenda patris ſui ex hoc receperunt benedictionem. Cham autem reuelans maledictionem. Abner autem filius Ner, qui conſtituit Iſboſeth regem, ſignificat illum qui per potentiã ſtudet pmouere indignum. Iſboſeth autem vir confuſionis interpretat̃. & ſic ſignat illum qui non eſt dignus honore, ſed magis vituperio.

Moralites
† bonum

Egreſſus eſt

☞ ſabbathũ.i.requiẽ ſempiternã pducit, vbi
A pfruent viſiõe dei ppetua. Eſt aũt Hebrõ ci
uitas ĩ tribu Iuda, q̃ quõdã vocabat Arbe,
Gene.23.a. &.35. licet ĩ Græcis codicib⁹ malè habeat Arboc
ſicut & in nr̃is: cũ in Hebræo legit Arbe.i.
q̃tuor, q̃a Abrahã, Iſaac, & Iacob ibi ſepulti
ſũt, & magn⁹ Adã, licet eũ in loco Caluariæ
q̃dã ſuſpicent. Hæc fuit olĩ metropolis Phi
liſthinorũ & habitaculũ gigãtiũ. poſtea ci-
uitas ſacerdotalis & fugitiuorũ diſtat à me
ridiana plaga ab Helia miliaribus circiter
xxij. vbi quercus Abrahã q̃ etiã Terebin-
thus, q̃ & Mãbre vſq; ad Cõſtãtini regis im
periũ mõſtrabat: & Mauſoleũ eius in pſen-
tiarũ cernit. Cũq; à nr̃is ibidẽ eccl'ia iã ex-
tructa ſit in circũitu, à cũctis gẽtibus Tere
binthi loc⁹ ſupſtitiõe colit, q̃a ſub ea Abra
hã angelos hoſpitio recepit. hic primũ Ar
be dicta eſt, poſtea Hebron ab vno filiorũ
Caleb. Cõdita ẽ aũt añ ſeptẽ annos q̃; Tha
nis vrbs AEgypti. a ℭ Egreſ. Ra. Hũc lo
cũ Ioſeph⁹ ita exponit: Abner pmouit ele
ctũ nimis exercitũ, vt congrederet cũ tribu
Iuda. Iraſcebat em̃ aduerſum eos, à q̃b⁹ rex
Dauid fuerat ordinat⁹. Huic occurrit miſ-
ſus Ioab à Dauid fili⁹ Saruiæ ſororis ei⁹. hic
erat cõtra Abner cõſtitut⁹ pñceps militiæ,
cũ quo fuerunt fratres ſui Abiſai & Aſael,
& oẽs armati Dauid veniẽſq; ad q̃ndã fon
tẽ ĩ ciuitate Gabaõ, aciẽ cõſtituit ad pugnã
dũ. Dicẽte verò Abner ad eũ, velle ſe pba-
re q̃s eorũ haberet robuſtiorẽ exercitũ, cõ-
† Cæſusq; uenit inter vtroſq;, vt duodecim viros pu
gnaturos mitterẽt, eductiſq; gladijs viri Da
uid & tenẽtes hoſtiũ capita lũbos & latera
ſuis gladijs pforarũt, donec oẽs q̃ſi ex vno
cõſtituto piculo pimerẽt. his cadẽtib⁹ ẽt re
liquus dilabat exercitus, & Abner ppl's vi
ctus. Fugiẽteſq; Ioab pſeq nõ ceſſabat, pre
† ex cipiens armatis vt feſtinarẽt, & occidendo
† agris non deficerẽt. Cui⁹ etiã fratres prõptiſſimè
B decertabant. Inter quos clarior fuit Aſael,
q̃ tãtã gloriã in pedũ velocitate habuit, vt
ẽt equos currẽdo ſuparet. hic pſeq̃bat Ab
ner in neutrã ptẽ declinãs. b ℭ Dixitq;.
Abner de tribu Beniamin princeps exerci
tus Saul. pueros Dauid ad pliũ puocauit.
Et Saulus necdũ apl's de tribu Beniamin
Phariſæ⁹, apoſtolos ad certamẽ puocauit,
Act.7.g. ac neci Stephani interfuit. c ℭ Porro
Aſael curſor velociſſimus fuit quaſi
vnus de capreis q̃ morãtur in ſyluis.
Grego. Aſael ſignificat eos quos vehemẽs
† adoleſcentulis arripiẽs furor in præceps ducit, q̃ in eodẽ
furoris impetu tantò cauti⁹ declinãdi ſunt,
† veſtem vl' arma q̃ptò inſanè rapiunt. V̄n Abner.i. patris lu
cerna fugit, q̃a doctorũ lingua q̃ ſupnũ dei
lumẽ indicat, cũ p abrupta furoris mentẽ
cuiuſpiã ferri cõſpicit, & cõtra iraſcẽtẽ ver-
borũ diſſimulat iacula reddere, quaſi perſe
quentẽ nõ vult ferire. Sed cũ iracũdi nulla
ſe conſideratione mitigant, & quaſi Aſael
† percutere perſequi non ceſſant. Neceſſe eſt enim, vt
qui furentes reprimere conant, non ſe in fu
rorem erigãt, ſed ſi quid eſt tranquillitatis
oſtẽdãt, q̃dã verò ſubtiliter pferant, in qui
† j.29.d. bus ex obliquo animũ furẽtis pũgant. V̄n
Abner pſequentẽ nõ recta, ſed auerſa haſta
pforauit. Ex mucrone enim pcutere eſt im-
† cuſpide lanceæ in q̃nta coſta petu aptæ increpatiõis obuiare. Auerſa au
tẽ haſta ferire, eſt furentẽ intrãquillè ex qui
buſdã tãgere & quaſi parcẽdo ſuperare. A
ſael aũt ptinus occũbit, q̃a cõmotæ mẽtes
dũ & parci ſibi ſentiũt, & tñ reſponſorum
rõne in intimis ſub trãquillitate tanguntur
ab eo quo ſe erexerant ſtatim cadũt. Quia
ergo à furoris ſui impetu ſub lenitatis pcuſ
ſione reſiliunt, quaſi ſine ferro moriuntur.

eſt Dauid imperans in Hebron
ſuper domum Iuda ſeptem an-
a norum & ſex menſium. Egreſ- a
ſusq; eſt Abner filius Ner, & pu-
eri Iſboſeth filij Saul de caſtris in
Gabaon. Porrò Ioab filius Sar-
uiæ, & pueri Dauid egreſſi ſunt,
& occurrerunt eis iuxta piſcinam
Gabaon. Et cùm in unum con- b
uenissent, è regione, ſederunt hi c
ex una parte piſcinæ, & illi ex al-
b tera. Dixitq; Abner ad Ioab: Sur d
gant pueri & ludant coram no- e
bis. Et reſpondit Ioab: Surgant.
Surrexerunt ergo & tranſierunt
numero duodecim de Beniamin
ex parte Iſboſeth filij Saul, & du
odecim de pueris Dauid. Appre f
henſoq; unuſquiſq; capite com-
paris ſui, defixit gladium in latus
contrarij, & ceciderunt ſimul.
Vocatumq; eſt nomen loci illi-
us ager robuſtorum in Gabaon.
Et ortum eſt bellum durum †ſa- g
tis in die illa. †Fugatusq; eſt Ab h
ner & uiri Iſraël †à pueris Dauid.
Erant autem ibi tres filij Saruiæ,
c Ioab, & Abiſai, & Aſaël. Porrò i
Aſaël curſor uelociſſimus fuit:
quaſi unus † de capreis quæ mo- k
rantur in † ſyluis. Perſequeba- l
tur autem Aſaël Abner, & non
declinauit ad dexteram neque
ad ſiniſtram, omittens perſe-
qui Abner. Reſpexit itaque Ab-
ner poſt tergum ſuum, & ait:
Tu ne es Aſaël? Qui reſpon-
dit: Ego ſum. Dixitque ei Ab-
ner: Vade ad dexteram ſiue
ad ſiniſtram, & apprehende u-
num de † adoleſcentibus, & tol-
le tibi † ſpolia eius. Noluit au-
tem Aſaël omittere quin urge-
ret eum. Rurſúmque locutus
eſt Abner ad Aſaël: Recede:
noli me ſequi, ne fortè compel-
lar † confodere te in terram, & m
leuare non potero faciem meam
ad Ioab fratrem tuum. Qui
audire contempſit, & noluit de-
clinare. †Percuſſit ergo eum Ab n
☞Conuerſa.
ner † auerſa haſta in inguine, & o
transfodit, & mortuus eſt in eo-
dem loco. Omneſq; qui tranſ-
ibant per locum in quo ceciderat
Aſaël & mortuus erat, ſubſiſte-
bant. Perſequentibus autem p
Ioab & Abiſai fugientem Ab-

☞ a ℭ Egreſſuſq;. Hîc cõſequenter po C
nit vtriuſq; regis inſtituti pceſſus, q̃a Iſbo- Diuiſio
ſeth pcedebat ſemp deficiẽdo, Dauid autẽ
proficiendo, quod oſtendit in duobus. pri
mò in virorum Iſboſeth debellatione, ſe-
cundò in ipſius Abner cũ Dauid confœde
ratione, ca. iij. Circa primũ primò ponitur
bellatorũ congregatio. ſecũdò patris Iſbo
ſeth depreſſio, ibi: Fugatuſq; eſt Abner. ter
tiò belli ceſſatio, ibi: Perſequentibus autẽ.
Circa primũ ſciendũ, q̃ q̃ſtũ ex litera videt
Abner princeps militiæ Iſboſeth, & Ioab
princeps exercit⁹ Dauid cõdixerãt adinui-
cẽ, vt conuenirent ad locũ certũ: & ibi vide
rent pugnã ſingularẽ aliquorũ ex iſta parte
& ex altera, ad videndũ probitatẽ virorum
vtriuſq; partis. & hoc eſt qd' dicit: b ℭ Et
cum in vnum.i. in vnũ locũ determina-
tum. c ℭ E regione.i. exercitus Dauid
ex vna parte, & exercitus Iſboſeth ex altera.
Et piſcina erat in medio, id eſt congregatio
aquarum pluuialium in vna fouea, ſicut ſo
let eſſe in campis pro animalibus potandis.
d ℭ Surgant. Hoc eſt ad prælium apti.
e ℭ Et ludant.i. oſtendãt fortitudinẽ ſuã
& pbitatẽ. V̄n ſciendum, q̃ iſtud verbum
qd' hîc ponit æquiuocũ eſt ad ludere, & oc
cidere: & etiã ad q̃dam alia. ſicut dictũ fuit
Gene. xxj. hîc aũt ponit pro occidere. ideò
ſubditur: f ℭ Apprehenſoque. Ex quo
videtur, q̃ ex vtraq; parte fuerunt interfe- † valde
cti, licet Ioſephus dicat, q̃ illi ſoli de parte Iſ
boſeth fuerunt interfecti, ſed magis creden
dũ eſt textui, q̃a Ioſeph⁹ frequẽter dicit ali- † coram ſeruis
qua textui diſſonare. vnde ſubdit: Voca-
tumque. In Hebræo habet, campus cõciſo
rũ, eò q̃ mutuis gladijs cõciſi ceciderũt ibi
iſti & illi. g ℭ Et ortum. Quia iſtis occiſis
vterq; exercitus incepit pugnare adinuicẽ
ad ſuorũ vindictam. h ℭ Fugatusque.
Hîc conſequenter deſcribit partis Iſboſeth D
debellatio. Et patet litera paucis exceptis.
i ℭ Porro. Ex hoc patet q̃ pugnauerat
peditando: aliter nõ cõmendaret de veloci
tate curſus, ſed magis equus portans ipm.
k ℭ Quaſi vnus. Hyperbole eſt, ad deno
tãdũ ei⁹ agilitatẽ excellentẽ. l ℭ Perſeque
batur autem Aſael Abner, & non de
clina. Reputans ſibi ad magnã gloriã ſi
poſſet deuincere militiæ principẽ. m ℭ Et
leuare. Cogitabat em̃ Abner q̃ Dauid fi
naliter præualeret. & tunc indigeret gratia
ipſius Ioab, q̃ erat maior in domo Dauid:
propter quod reformidabat occidere fra-
trẽ eius. n ℭ Percuſſit.i. contra eum ver
ſa. Si enim de ligno haſtæ percuſſiſſet eũ vt
dixerunt aliqui, non potuiſſet eum ita trãſ
fodiſſe, maximè q̃a armatus erat, licet leui-
bus armis. In Hebræo habetur: Percuſſit
ergo eum poſt epar.i. circa membra vita-
lia, vbi eſt ictus mortalis. o ℭ In inguine.
In Hebræo habetur: In quinta.ſ. coſta, ſub
qua ſunt mẽbra vitalia. p ℭ Perſequen. Diuiſio
Hîc conſequenter deſcribitur belli ceſſatio
duplici de cauſa. Prima propter noctem ſu
peruenientẽ, q̃ notat cũ dicit: Sol occubuit.
Sc'da propter periculum interfectionis ex
☞ vtraq; parte

⁎ a ℭ Egreſſus. Per Abner qui mouit Moraliter
cõtentionẽ cõtra viros Dauid, ſignificatur
quòd illi qui indignum promouere nitun
tur, & contentiones & brigas mouent pro
impio: & ſicut iſte Abner de contentione
ſua reportauit confuſionem multis de ſuis
bellatoribus occiſis de prælio fugiendo, ſic
dei iudicio iuſto pro indignis contentiões
mouentes confuſionem reportant frequen
ter. & vtinam eſſet ſemper.

¶ An igno. In Hebręo habetur: An ignoras ꝙ amarus erit finis, ſi populũ delere niteris.

E †Amma †per viam

GLOS. ORDI.

Cap. III.

†collis

Facta eſt er. Ra. Domus Dauid cæleſtis Ieruſalem quę partim peregrinat in terris, partim cũ dño regnat in cælis. Dom⁹ verò Saul ſupbi & impij regis eſt Babylõ q̃ facit fornicari omnes gẽtes. Inter has lõga concertatio eſt, qa q̃ ſcđm carnẽ eſt, pſequit eã q̃ ſcđm ſpm eſt. ſed domus Dauid, pfectu filiorũ gaudet, & in pſecutiõe dom⁹ Saulis deficit in ſua iniqtate, & tandẽ ſcđm merita ſua in pfundũ abyſſi ſubmergef. c ¶ Natiq;. Sex filij q nati ſunt Dauid in Hebrõ pfectionẽ ſanctorũ ſignificãt, q de ſpirituali cõiugio Chriſti & eccleſię p ſpirituſſancti gratiã quotidie oriunf. d ¶ De Egla. Rab. Hęc eſt Michol, q ſola vxor dr̃, qa eã Dauid i adoleſcẽtia ſua primã ſortit⁹ eſt vxorẽ. Hæc in partu dr̃ occubuiſſe. vñ in ſequẽtib⁹ ſcriptũ eſt: Igit Michol filię Saul nõ eſt natus filius, vſq; ad diẽ mortis ſuæ, qa in ipſo partu occubuit.

† amaritudo ſit in nouiſſimo,

†J. 20. g.

☞ Sermonem quoque

Nicolaus de Lyra.

vtraq; pte, qa filij Beniamin ſe recolligẽtes circa Abner parabãt ſe ad ponẽdũ totũ p toto ad fortunã, ꝑpter qđ clamauit ad Ioab: a ¶ An igno. ſcilicet de fuga abſq; bello, q. d. tu non debes ignorare, qa per talẽ modũ vtraq; pars ponit totũ pro toto, & ſic ẽ in piculo, cui nõ debebãt exponi, ideo ſubditur: b ¶ Vſque. faciẽdo ſignũ ceſſationis. c ¶ Vt omit. Quia iſti & illi erãt cultores dei & de eadẽ lege, & ideo nõ erat bonũ deſtructionẽ hui⁹ partis vel illius qrere. Cui Ioab aſſentiẽs dixit: d ¶ Si locu. Hoc eſt ſi citius iſta verba dixiſſes, bellũ citi⁹ ceſſaſſet. aliqui Hebræi dicunt ꝙ hęc eſt litera: Si nõ locutus fuiſſes mane, f. verbũ qđ pdixiſti in principio: Surgant pueri & ludant corã nobis, receſſiſſet popul⁹ abſq; bello, qa occaſione illius dicti & ſequentis facti ortũ fuit bellũ, vt patet ex pdictis. Cætera patent vſq; ibi: e ¶ Excepto. Licet eſſet de pueris Dauid ſicut & alij interfecti, tñ mors eius p ſe exprimif, qa plus põderabatur ꝙ omniũ aliorum, ꝑpter quod de eius ſepultura ſpecialiter agif. Et patet litera. Sepultura tamẽ iſta fuit poſtq; Ioab & exercitus redierãt in Hebron, licet antẽ ſcribatur.

F

†1. Par 3. a. ſex

NICO. DE LY.

Cap. III.

Facta. Oſtenſa debilitatione regni Iſboſeth ex ſuorũ debellatiõe, hĩc cõſequẽter hoc idẽ oſtendif ex Abner cũ Dauid fœderatione. Circa qđ præmittitur Dauid profectus, ſecũdò ipſi⁹ Abner fœdus ibi: Cũm ergo eſſet plũ. Primũ autem oſtenditur, cũm dicitur: g ¶ Dauid pro. in poteſtate & multitudine, quia aliqui de nouo ſibi iungebantur quotidie. h ¶ Et ſuper. reſpectu temporis præteriti: quia ſemper creſcebat

Diuiſio

ner, ſol occubuit. Et uenerunt uſque ad collẽ †aq̃ductus q eſt ex aduerſo †uallis & †itineris deſerti in Gabaõ. Cõgregatiq; ſunt filij Bẽiamin ad Abner: & conglobati in unum cuneũ ſteterũt in ſum-

☞ Eminentioris loci.

mitate †tumuli unius, & exclamauit Abner ad Ioab, & ait: Nũ †uſq; ad interneti-

☞ Hebræus non habet tuus.

onem tu⁹ mucro deſçuiet? An ignoras ꝙ a

a ☞ Vna ſalus victis nullam ſperare ſalutem.

b ☞ Cũ deſperatur neglecta vita pro viribus certatur.

†periculoſa ſit deſperatio? Vſquequo b nõ dices populo ut omittat pſequi fra- c

a ☞ Id eſt ſi pacem petiſſes.

tres ſuos? Et ait Ioab: Viuit dñs †ſi locu- d tus fuiſſes mane, receſſiſſet populus pſequẽs fratrem ſuũ. † Inſonuit ergo Ioab buccina, & ſtetit oĩs exercitus, nec pſecuti ſunt ultrà Iſraël, neq; iniere certamen. Abner aũt & uiri ei⁹ abierũt p cãpeſtria Moab tota illa nocte, & trãſierũt Iordanẽ & luſtrata oĩ Bethorõ, uenerũt ad caſtra. Porrò Ioab reuerſus omiſſo Abner cõgregauit oẽm populũ, & defuerũt de pueris Dauid decẽ & nouẽ uiri, excepto e Aſaele. Serui aũt Dauid percuſſerunt de Bẽiamin, & de uiris qui erant cũ Abner trecẽtos ſexaginta, q & mortui ſunt. Tulerũtq; Aſaël & ſepelierũt eum in ſepulchro patris ſui in Bethlehẽ. Et ambulauerũt tota nocte Ioab & uiri qui erant cum eo, & in ipſo crepuſculo peruenerunt in Hebron.

Cap. III.

b Facta eſt ergo longa f concertatio inter domum Dauid, & inter domum Saulis. Da- g uid proficiens & ſem- h per ſeipſo robuſtior, domus autem Saul decreſcẽs quotidie. i

a ☞ Si multas haberet: tamen grauidæ quando parere debebãt ibi merebãtur, in Hebron ſcilicet.

c †Natiq; ſunt ſex filij Dauid in Hebron. Fuitq; priogenitus eius Ammõ de Achinoã Iezrahelitide. Et poſt eum Che- k leab de Abigail uxore Nabal Carmeli. Porrò tertius Abſalon, filius Maacha, filiæ Tholmai regis Geſſur. Quartus autẽ Adonias, filius Haggith. Et quintus Saphatia filius Abital. Sextus quo l

a ☞ Egla ſola vxor appellaf, quã ſecundũ legẽ nuptialiter accepit.

d que Ietraam de Eglã uxore Dauid. Hi m nati ſunt Dauid in Hebron. Cũm ergo n eſſet prælium inter domũ Dauid & do- o mum Saul, Abner filius Ner † regebat domum Saul. Fuerat autem Sauli con- p cubina nomine Reſpha filia Aia. Ingreſsúsque eſt ad eam Abner. Dixit q

a ☞ Timebat ne concubinã vendicãs regnũ vſurparet.

que Iſboſeth ad Abner: Quare in- r greſſus es ad concubinam patris mei?

creſcebat eius poteſtas, creſcebat etiã in ꝓle, ideo ſubdif: Natique. ſequitur: k ¶ Et poſt. Iſte autem. 1. Para. iij. vocatur Daniel. & hoc fuit nomẽ eius primum ſcđm qđ dicit hĩc Ra. Sa. ſed qa tũc erant aliq deriſores dicentes, ꝙ erat filius Nabal, & ꝙ Abigail ipſm cõcepe rit quãdo Dauid eam accepit vxorem: ideo ad oſtendendum hoc eſſe falſum, mutata eſt à deo eius facies, & aſsimilata eſt faciei Dauid. Et extunc vocat⁹ eſt Cheleab, quod nomẽ ſonat in Hebręo quaſi pater, vel ſimilis patri. l ¶ Sextus. Iſte vocatus fuit Nathan ſecũdũ Ioſephum. m ¶ De Egla. Iſta fuit Michol filia Saul. & vocaf Egla, i. vitula ſecundũ ꝓprietatẽ idiomatis Hebræi. & vocaf ſic, eõ ꝙ fuit ei cõiuncta in iuuentute, & ei valde dilecta, eo mõ loquendi quo dixit Samſon. Iudic. xiiij. d. Si non araſſetis in vitula mea &c. n ¶ Vxore. Licet em̃ in veteri teſtamento viri poſſent habere plures vxores ſimul, illa tñ quæ primò accipiebaf, vxor ſpecialiter vocabatur, ꝑpter quod Iacob dixit de Rachel Gen. xliiij. f. Duos genuit mihi vxor mea. Aliæ aũt non ſic: ꝗuis ſecũdũ veritatẽ eſſent vxores. Michol autẽ primò fuit coniũcta Dauid, & iõ vocatur ſpecialiter eius vxor. o ¶ Cum er. Hĩc cõſequenter deſcribif ipſi⁹ Abner cum Dauid fœdus, & primò deſcribif huius cõfœderatiõis occaſio. ſcđò ipſa cõfœderatio, ibi: Miſit ergo. Occaſio aũt fuit turbatio Abner contra Iſboſeth occaſione cuiuſdam mulieris, & hoc notatur cũ dicitur: p ¶ Fuerat. i. vxor non primaria, ſed primę adiuncta, ſic enim nominantur ſecundæ vxores in veteri teſtamẽto: vt patet in pluribus locis. r ¶ Quare. Dicunt aliq ꝙ Abner ingreſſus fuit ad eam cõcubitu matrimoniali, ſperans p hoc obtinere regnum, ſicut & Adonias petiuit Abiſac habere vxorem, vt habetur infrà. iii. li. ij. ca. Alij autem dicunt, ꝙ ingreſſus fuit ad eam fornicariẽ, quod redundabat in ve

G †Giah

† in ſeculũ vl' ꝑpetuò tuus gladi⁹,

†niſi locut⁹ fuiſſes, ſcilicet, Surgãt pueri & ludãt &c. tũc

Diuiſio

H

Moraliter. f ¶ Facta eſt ergo lon. Sequitur: Dauid pro. Per Dauid qui interpretatur manu fortis, bonus princeps vel prælatus ſignificatur, quia mittit manum ſuam ad fortia. Per Saul autem qui interpretatur abutens, malus princeps vel prælatus, quoniam abutitur poteſtate ſibi data. Per hoc ergo quod dicitur: Dauid profi. ſignificaf proceſſus boni prælati vel principis in ſe & in ſuis ſubditis de bono in melius, ſecundum illud Pſal. lxxxiij. b. Ibunt de virtute in virtutẽ, videbitur deus deorum in Sion. Per hoc autem quod dicitur: i ¶ Domus autem. ſignificatur defectus mali prælati vel principis in ſe & in ſuis ſubditis, ꝗtũm ad bonum virtutis. q ¶ Dixit Iſboſeth ad Abner: Quare ingreſ. Sicut dictũ eſt ſuprà, Abner conatus fuit conſtituere regem Iſboſeth, & malè: quia Dauid in regno ius habebat ex diuina electione. Per hoc igif quòd inter ipſos orta fuit diſcordia, ſignificatur quòd inter promouentem indignum & ipſum promotum dei iudicio frequenter oritur diſſenſio, ex qua ſequitur vtriuſque ruina. & ſic fuit in propoſito. Nam occaſione huius diſcordiæ Abner iuit ad Dauid

Moraliter

†tenebat ſe pro domo vel ſtabat à pte dom⁹, Ingreſſus eſt ad eã Abner.

a ¶Ira cauſa fuit vt nutu dei trāſferretur regnū ad Dauid.
Qui irātus nimis propter uerba Iſ- a
a ¶Id eſt vilis & abominabilis. ¶Caput canis.i.princeps ſtultorum, & quaſi latrantium contra Chriſtū domini.
boſeth,ait: Nunquid caput cânis b
ego ſum * aduerſum Iudam ho-
die? Ipſe mihi fecit hæc, qui fecerim
miſericordiā ſuper domū Saul pa-
tris tui,& ſup fratres & ꝓximos e-
ius,& nō tradidi te in manu Dauid
& tu †reqſiſti ī me ꝙ argueres ꝓ mu c
liere hodie. Hęc faciat deus Abner, d
& hæc addat ei,niſi quō iurauit dñs e
Dauid,ſic faciā cū eo:ut trāſferatur f
regnū de domo Saul,& eleuet thro g
nus Dauid ſup Iſraël & ſuper Iudā,
à Dā uſq; Berſabee.Et nō potuit ei h
rñdere quicq̄;qa metuebat illū.Mi i
ſit ergo Abner nūtios ad Dauid in
Hebrō ꝓ ſe,dicētes:Cuius eſt terra? k l
Et ut loq̄rent:Fac mecū † amicitias:
& erit man⁹ mea tecū, & reducā ad
te uniuerſū Iſraël. Qui ait:Optīe.E-
go faciā tecū amicitias,Sed unā rē pe
to à te, dicēs: Nō uidebis faciē meā m
anteq̄ adduxeris mihi Michol filiā
Saul,& ſic uenies & uidebis me.Mi n
ſit aūt Dauid nūtios ad Iſboſeth fi-
liū Saul,dicens: † Redde uxorē meā
a ¶Superius ducēti legūtur,ſed Saul centum poſtulauit.
Michol,quā deſpōdi centū ꝑputiis
Philiſthiim.Miſit ergo Iſboſeth,& o
tulit eā à uiro ſuo Phaltiel filio Lais. p
a ¶Quia amittebat eam quam non cognouerat, eo ꝙ illa diligens Dauid ſemper triſtis erat.
Sequebaturq; eam uir ſuus plōrans q
uſq; Bahurī.Et dixit ad eū Abner:
Vade,& reuertere.Qui reuerſ⁹ eſt.
a Sermonē quoq; intulit Abner ad ſe- r
niores Iſraël dicēs:Tā heri q̄ nudi-
uſtertius q̄rebatis Dauid ut regna-
ret ſup uos.Nūc ergo facite,quoniā
dñs locut⁹ eſt ad Dauid dicēs:In ma
nu ſerui mei Dauid ſaluabo populū
meū Iſraël de manu Philiſthiim &
oīm īimicorū ei⁹.Locut⁹ eſt aūt Ab s
ner etiā ad Bēiamin.Et abiit ut loq̄- t
rēt ad Dauid in Hebrō oīa q̄ placue
rāt Iſraëli & uniuerſo Bēiamin.Ve
nitq; ad Dauid ī Hebrō cū uigīti ui-
ris.Et fecit Dauid Abner & uiris ei⁹ v
q̄ uenerāt cū eo cōuiuiū.Et dixit Ab
ner ad Dauid:Surgā ut cōgregē ad x
te dñm meū regē oēm Iſraël,& ineā
tecū fœd⁹,& īperes oībus ſicut deſi-
derat aīa tua.Cūm ergo deduxiſſet y
Dauid Abner,& ille iſſet in pace,
ſtatim pueri Dauid & Ioab uene-
rūt † cæſis latronibus cū præda ma
gna nimis.Abner aūt non erat cum
Dauid in Hebrō,quia iā dimiſerat
eū:& ꝓfect⁹ fuerat in pace.Et Ioab
& oīs exercitus q̄ erant cū eo,poſtea

A a ¶Sermonem.Rab.Abner hortatur vniuerſum Iſrael,vt relicto Iſboſeth filio Saul ad Dauid conueniat,quia doctores ſancti,qui patris lucerna dicuntur,lumine fidei & ſcientię pleni,omnes gentes exhortantur,vt ſpreta idolorum cultura & relicto errore confuſionis cum autore ſuo diabolo ad verum Dauid.i.Chriſtū venire feſtinent.Nam & Ioab qui Abner in dolo loquens & percutiens in inguine interfecit,hoſtem antiquum ſignificat,q̄ fideles fraudulenter ſubuertit,& ꝑ libidinis cōtagionē interficit.Ioab em̄ inimicus, vel idem pater interpretatur.omniū enim iniquorū diabolus caput eſt.vnde:Vos ex patre diabolo eſtis.Ab hac interfectione Dauid immunis eſt, quia deus neminem tentat,qui omnes homines vult ſaluos fieri vel eſſe.Per inuidiam autem diaboli mors intrauit in orbē.Poteſt Ioab pſona & nomine populū Iudęorū ſignificare,q̄ ſemp inimici fuerūt pdicatorū,& fidē Chriſti vbiq; perſecuti ſunt. Fluxum ſe

¶qui

† viſitaſti ſuper me iniquitatē mulieris.i.mēſionem feciſti iniquitatis quam cōmiſi cū muliere,

Nicolaus de Lyra.

dabat in verecūdiā Iſboſeth filij Saul:& ideo ſi primo modo fuerit vel ſecūdo,meritò diſplicuit ipſi Iſboſeth. a ¶Qui iratus nimis &c.Eò ꝙ multa fecerat propter ipſum Iſboſeth. b ¶Nūquid caput ca.ego ſum.id eſt vilis & abominabilis ſicut canis caput,erga tribum Iuda,de qua erat Dauid.Vel aliter:Caput canis.i.latrans contra Dauid & tribum Iuda, ne obtineant regnum contra te. c ¶Et tu requiſiſti &c.quaſi diceret:bene deberes tacere. d ¶Hæc faciat deus &c.id eſt tot mala & plura q̄ alicui miſero. e ¶Niſi quomodo iu. d.Da.&c.Hoc eſt niſi impleam verbum domini. f ¶Vt trāſferatur.ad Dauid. g ¶Regnum.tuum. g ¶Et non potuit ei reſpondere quicquam.Tum quia Iſboſeth non erat homo alicuius valoris:tum quia Abner regebat totam domum illam,& habebat in manu ſua totam militiam. i ¶Miſit ergo.Poſita occaſione confœderationis cum Dauid:hîc conſequenter ponitur ipſa confœderatio.& primò per nuntios,ſcd'ò per ſeipſum,ibi:Et abijt.Circa primum dicitur:Miſit ergo Abner nuntios &c.ad videndum qualiter poſſet,cum eo fœdus contrahere. k ¶Dicentes.ſcilicet ex nomine Abner. l ¶Cuius eſt terra.quaſi diceret,tua de iure,ex quo voluit te deus in regem eligere.Cætera patent vſque ibi: m ¶Non videbis faciem meam antequam adduxeris mihi Michol filiam Saul,& ſic venies & videbis me.Volebat enim Dauid, & debebat præcauere honori ſuo.Fuerat enim Dauid vxore ſua iniuſtè ſpoliatus,& ideo in primis voluit eam ſibi reſtitui. n ¶Miſit autem Dauid nuntios ad Iſboſet filium Saul,dicens:Redde vxorem meam Michol,quam deſpondi mihi cētum præputiis Philiſthiim.quia Abner reſcripſerat ipſi Dauid,ꝙ non poterat ſibi reducere Michol niſi de voluntate Iſboſeth,cuius erat ſoror.& ideo tunc Dauid petiuit eam ab ipſo Iſboſeth. o ¶Miſit ergo.de conſilio Abner. p ¶Et tulit eam a viro ſuo Phaltiel filio Lais.

ij.Re.18.g

B

Tē caſtris,

C Lais.Phaltiel non erat vir ſuus niſi putatiuus,quia ſecundū veritatem erat vxor Dauid.nec poterat ſimul habere duos viros ſecundum veritatem,quia nunq̄ fuit licitū mulieri habere plures viros ſimul. q ¶Sequebaturq; eam vir ſuus plo.Dicunt expoſitores noſtri communiter,ꝙ plorabat ex gaudio,eò ꝙ ad virum ſuum reducebatur abſq; hoc ꝙ eam tetigiſſet,ſed ſicut ſororem ſeruaſſet.Erat enim doctor in lege,& ſciebat ſibi eſſe illicitum eam tangere carnaliter ipō Dauid viuente,ſicut dictum fuit.ſ.j.lib.xxv.ca.Ra.Sa.dicit ꝙ flebat dolens,eò ꝙ exercitium perfectionis ab eo recedebat.Reputabat enim exercitium magnæ perfectionis talem dominam ſic pulchram & nobilem ſeruare ſicut ſororem abſq; copula carnali. r ¶Sermonem quoque &c.ſc.i.vt adhęrerent ipſi Dauid ſciens quòd alij vulgares iſtos de facili ſequerentur. s ¶Locutus.id eſt ad illos de tribu Beniamin.iſtos enim oportebat ſpecialius & efficacius inducere,eò quòd in promotione Dauid trāſferebatur regnū de tribu eorum. t ¶Et abiit vt loqueretur &c.conſequenter deſcribitur confœderatio Abner per ſeipſum,quia perſonaliter venit ad Dauid.Et primò deſcribitur huiuſmodi cōfœderatio amicabilis,ſecundò fœderis violatio deteſtabilis,ibi:Nuntiatum eſt itaq;.tertiò occiſi tumulatio venerabilis,ibi:Dixit autem Dauid.Circa primum ſciendum,quòd iſta cōfœderatio fuit amicabilis.Tum ex parte Abner venientis,quia ante inclinauerat corda filiorum Iſrael ad Dauid,vt patet ex prædictis:tum ex parte Dauid recipientis qui eum amicabiliter & honorificè receperat.& hoc notatur,cùm dicit: v ¶Et fecit Dauid Abner &c.Valde ſolenne in fœderis ſignum,ſimiliter ex parte Abner recedentis,ad hoc em̄ à rege receſſit,vt ꝓmiſſum impleret in effectu,quod notatur ibi: x ¶Surgam vt congregem &c.Similiter ex parte Dauid eum dimittentis.quia ad ipſum honorandum cōduxit eum per aliquod viæ ſpatium,ideo ſubditur: y ¶Cum ergo deduxiſ.Cætera patent in litera. Nuntia.

D

qui

ſ.fœdus

ad Dauid in Hebron,& ibidem fuit interfectus,& ipſo mortuo Iſboſeth fuit mente proſternatus,ex quo Rechab & Banaa acceperunt audaciam intrandi domum Iſboſeth,& interficiēdi eum,vt habetur cap.ſequenti. i ¶Miſit ergo Abner nunti.ad do.ad contrahendum cum eo amicitiam,& quia Dauid Chriſti figura fuit:ideo Abner in hoc gerit typum peccatoris pœnitētis & Chriſto reconciliari quærētis.Per nuntios autem eius intelliguntur viri boni & religioſi,per quorum orationes pœnitens ſperat & quærit Chriſto reconciliari exēplo Centurionis,Luc.vij.a.qui miſit Iudæos ad Chriſtū,vt ꝑ eos ſerui ſui ſanationem impetraret. m ¶Non vide.q̄ interpretaē aqua ex omnibus,& ideo ſignat lachrymas verè pœnitentię,quę de peccatis omnibus debet eſſe.Per hoc aūt ꝙ Dauid Abner ad ſe venietē & Michol adducentē gratioſè recepit,& magnum cōuiuiū ei fecit,ſignificaē ꝙ Chriſtus verè pœnitentem recipit gratioſè,& cū reficit euchariſtię ſacramēto,in cui⁹ figura dicitur de Chriſto Luc.xv.a.Hîc peccatores recipit & manducat cum illis.

Moraliter

a ℭ Fluxum. Iuxta literā videt̃ imprecari effluētiā libidinis, lepręplagā, effœminationē, inimici ſub iacere gladio, mēdicare. b ℭ Tenens Augu. Per ambitū verborū notant̃ q̃ fallaciā ſuā defendere nitunt̃. c ℭ Cadens. Qui gladio ꝑcutit, gladio ꝑibit, hęretici gladio oris perſodiūt prius gladio impietatis confoſſi. d ℭ Delicatus. Antiqui delicata dicebāt dijs cōſecrata, quę nunc dicimus dedicata.

E

Matt. 26. b.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Nuntiatū. Hic cōſequēter oſtendit̃ fœderis violatio deteſtabilis. primò in ipſius Abner falſa diffamatiōe, cū ſubditur poſtea: b ℭ Ignoras, quod erat falſum, vt patet ex præcedētibus, quia venerat ad hoc, vt perficeret regnū eius. Secūdò in ſubdola eius reductione, cū dicitur: c ℭ Miſit. Ad reducēdū eū quaſi rex haberet cū eo loq & ſibi dicere aliqua q̃ omiſiſſet, qđ tñ fuit fictū & abſq; ſcitu Dauid, vt patet in litera. d ℭ Et redu. Sic autem vocabatur locus ille, eò ꝙ ciſterna illa erat in quadā via cōi eūdi verſus Syriā, vt dicūt aliqui. In Heb. habet̃: A ciſterna ſapientię, qa ibi erat q̃dā ſapiētia notabilis & gratioſa. Tertiò oſtendit̃ deteſtabilis ex doloſa occiſiōe, cū dicit̃: e ℭ Addu. Fingēdo ꝙ vellet ei loqui ſecretè ex parte Dauid, iō ſubdit̃: f ℭ Et loque. qđ patet ex effectu, cùm ſubdit̃: g ℭ Et per. quia in nullo ſibi ꝑcauebat credēs eſſe in tuto, eò ꝙ iam erat cū rege Dauid cōfœderat⁹: & ꝑ cōſequēs cū oīb⁹ alijs de domo regis. quartò oſtēdit̃ deteſtabilis ex ꝑte cāę, cū dicit̃: h ℭ In vl. q̃ cā erat nulla, eò ꝙ Abner interfecerat eū in bello ſe defendēdo, nec potēs aliter manū eius euadere, vt patet ex ſupradictis. Aliqui verò dicunt, ꝙ nō ſolū interfecit eū ꝑ iſta cā, ſed motus inuidia: qa timebat ne Dauid faceret Abner principem militię, ſicut fuerat cum Saule. & hoc eſt ſatis veriſimile, quia ex ſimili cauſa interfecit Amaſan, vt habetur. ĩ. xx. ca. & hoc fuit peſsimū. ꝑpter qđ Dauid deteſtās iſtud factum, dixit: i ℭ Mundus. Volebat enim ſciri ab omnibus, ꝙ talis proditio nō erat facta per eum: tum quia horrebat tale homicidium, tum quia ſi populus habuiſſet eum ſuſpectū de hoc facto, meritò abhorruiſſet eius dominium: propter quod imprecabatur facientibus multiplex malum, di. k ℭ Et veniat ſuper caput Ioab & ſuper omnem domum patris eius. l. vindicta à deo pro ſanguine Abner effuſo. Et imprecatur quinque mala, videlicet fluxum ſeminis, lepram, & debilitatem, ibi: l ℭ Tenens fuſum, Hebræi dicunt appodiamentum & gladium, & famem. m ℭ Dixit autem Da. Hic conſequēter deſcribitur ipſi⁹ Abner venerabilis tumulatio ex luctu Dauid & totius populi & ieiunio & planctu lugubri, & hoc eſt quod

† vl' pacificè
† ꝑpter ſanguinem

† Dañ. 13. c.
Act. 20. f.
† cadat

F

✱ ſuper

† in compedes æneos
iliati

† tener

uenerunt. Nuntiatum|eſt itaq; Ioab à narrantibus: Venit Abner filius Ner ad regē, & dimiſit eum, & abiit in pace. Et ingreſſus eſt Ioab ad regem, & ait: Quid feciſti? Ecce uenit Abner ad te. Quare dimiſiſti eum, & abiit, & receſsit? a
Ignoras Abner filiū Ner, quoniam ad hoc uenit ut deciperet te, & ſciret exitum tuum & in- b
troitum tuū, & noſſet omnia quæ agis? † Egreſ-
ſus itaq; Ioab à Dauid miſit nūtios poſt Abner, c
& reduxit eum à ciſterna Sira ignorāte Dauid. d
Cumq; rediſſet Abner in Hebron, ſeorſum ad- e
duxit eum Ioab ad mediū portę, ut loqueretur f

a ℭ Et Iudæi ſiue hæretici quoſdam præſules eccleſiæ ob defenſionem fidei necauerunt.

ei † in dolo. Et percuſsit illum ibi in † inguine, & g
mortuus eſt † in ultionē ſanguinis Aſaël fratris h
eius. Quod cū audiſſet Dauid rem iam geſtam,

a ℭ Ne conſentiens neci videretur.

ait: Mundus ego ſum, & regnum meum apud i

ℭ Iudæorum perfidiam & miſeriam notat.

† deum uſq; in ſempiternum à ſanguine Abner

a ℭ Principes. ſ. & ſacerdotes populi.

filij Ner, & † ueniat ſuper caput Ioab & ſuper k

a ℭ Synagoga. ſ. Sathanæ generationem malorum, vt requiratur ab eis omnis ſanguis iuſtus qui effuſus eſt ſuper terram.

omnem domum patris eius: nec deficiat de do-

a ℭ Variis deſideriis fluens.

a mo Ioab fluxum ſeminis ſuſtinens & leproſus

a ℭ Inſtabilitatem hæreſis & mundanæ voluptatis.
b ℭ Vltione diuina. c ℭ Qui de cælo deſcendit.

b c & tenens fuſum, & cadēs gladio, & indigens pa- l
ne. Igitur Ioab & Abiſai frater eius interfece-
rūt Abner, eò ꝙ occidiſſet Aſaël fratrē eorū in
Gabaō in ꝑlio. Dixit aūt Dauid ad Ioab, & ad m
oēm populū qui erat cū eo: † Scindite ueſtimēta n
ueſtra, & accingimini ſaccis & plāgite ante exe-
quias Abner. Porrò rex Dauid ſequebatur fe-
retrum. Cumq; ſepeliſſent Abner in Hebron,
leuauit rex Dauid uocē ſuam, & fleuit ſuper tu-
mulum Abner. Fleuit autem & omnis popu-
lus: Plangensq; rex ✱ & lugens Abner, ait: Ne- p
quaq; ut ſolent mori † ignaui, mortuus eſt Ab-
ner. Manus tuæ non ſunt ligatæ, & pedes tui
non ſunt † compedibus aggrauati: ſed ſicut ſo- q
lent cadere coram filijs iniquitatis, ſic corruiſti. r
Congeminānsq; omnis populus fleuit ſuper eū. s
Cumq; ueniſſet uniuerſa multitudo † cibum ca- t
pere cum Dauid clara adhuc die, iurauit Da- v x
uid dicens: Hæc faciat mihi deus, & hæc ad- y
dat, ſi ante occaſum ſolis guſtauero panem uel z
aliud quicq;. Omnisq; populus † audiuit & pla-
cuerunt eis cuncta quæ fecit rex in cōſpectu to-
tius populi. Et cognouit omne uulgus & uni-
uerſus Iſraël in die illa, quoniā non actū fuiſſet à
rege ut occideret̃ Abner filius Ner. Dixit quo-
que rex ad ſeruos ſuos: Nū ignoratis q̃m prin-

a ℭ Qui me regem facere voluit ſuper omnem domum Iſrael.

ceps & maximus cecidit hodie in Iſraël? Ego a

a ℭ Nondum perfecte conſtitutus.

a aūt † delicatus adhuc ſum & unctus rex. Porrò b
uiri iſti filij Saruiæ † duri ſunt c
mihi, retribuat dominus fa- d
cienti malū iuxta malitiam
ſuam. Cap. IIII.

A Udiuit aūt Iſboſeth fili⁹ Saul e
ꝙ cecidiſſet Abner in Hebrō

quod dicit̃: Dixit au. in hoc oſtēdens qđ malè fecerat. n ℭ Et ad om. vt ſolēnius fieret negotium. o ℭ Scindi. Hęc ẽm fiebat apud Iudęos in ſignū magnę triſtitię. Cętera patent vſq; ibi: p ℭ Nequa. Vbi ponitur planctus Dauid in ſpeciali. Nequa. vt ſo. i. timidi & effœminati, qui videntes cōtra ſe gladium permittunt ſe capi & ligari abſq; defenſione, ideo ſubdit̃: Manus tuæ. q ℭ Sed ſic ſo. viri fortes & animoſi. r ℭ Corā fi. quia ſub ſimulatiōe amicitię & pacis interficiunt eos doloſè, quos non auderent inuadere manifeſtè. s ℭ Corrui. tu Abner virorum fortiſſime. t ℭ Congemi. Sicut enim in cātilenis lętitię verba præcinētis repetuntur ab alijs in chorea exiſtentibus, ſic in carmine lugubri Abner, verba Dauid ipſum lugendo repetebantur à populo. v ℭ Cumq; venit. poſt ſepulturam ipſius Abner. x ℭ Iura. ad maiorem declarationē ſuę innocētię circa mortē Abner. y ℭ Hęc fa. mi. i. tm̄ malū ſicut Abner & plus. z ℭ Si an. Et patet litera vſq; ibi: a ℭ Ego au. In Heb. habetur: Tener. & loquit̃ metaphoricè. quia ſicut ramuſculus tener de nouo plantat⁹ vl' inſertus indiget fomēto & nutritiōe, aliter citò deficeret, ſic Dauid protūc multū indigebat auxilio Abner, vt in regno ſuo ſtatueret̃, & firmaret̃, iō ſubdit̃: b ℭ Porro. ſ. Ioab & Abiſai cū adhęrētib⁹ ſibi. c ℭ Duri. qa dictū auxiliū mihi neceſſariū ſubtraxerunt. Sed q̃rit̃ hic quare Dauid eos nō puniuit morte, ſicut puniuit morte eos, q occiderūt Iſboſeth vt hr̃ ſe. ca. Dicēdū, ꝙ Dauid erat ĩ principio regni ſui, & ſo la trib⁹ Iuda tūc erat cū eo, qa aliæ trib⁹ adhuc nō erāt ſibi cōfœderatę. In tribu verò Iuda inter milites Ioab & Abiſai erāt pricipales, & trahebāt poſt ſe totā militiā, ꝑpter qđ Dauid eos punire nō potuit tūc, propter qđ eorū punitionē deo recōmendauit, dicens: d ℭ Retri. In fine etiam vitæ ſuæ punitionē huius facti impoſuit filio ſuo Salomoni, vt habetur. ĩ iij. libro. ij. ca.

G

† 3. Re. 3. c.

† quinta coſta,

† ſ. 1. b. & ĩ. 13. f.

H

† ſtulti

† vt comedere faceret ipſum Dauid panem,

GLOS. ORDI.

Cap. IIII.

A Vdiuit. Hic cōſequēter deſcribitur totalis deſtructio regni Iſboſeth per mortē ei⁹. Et primò deſcribitur eius occiſio iniqua. ſecundò punitio iuſta, ibi: Reſpondens autem Dauid. Circa primū ſciēdum, ꝙ in libro de Hebraicis quæſtionibus dicitur, q̃d mortuo Abner Iſboſeth conſtituit Rechab & Banaa, aliàs Baana, q erāt de tribu Beniamin, vt patet in textu, duces ſuarum expeditionum. Vnde hic vbi dicuntur principes latronū, in Hebræo habetur: Principes turmarum vel cuneorum. poſtea iſti duo de ſcitu Miphiboſeth conſpirauerunt in mortem Iſboſeth, vt Miphiboſeth regem inſtituerent

Diuiſio

† cognouit,

† Lxx. duriores ſunt, me, vel fortiores,

a ¶ Duo autem vi. Rab. Cap. IIII.
A Hi duo viri principes erãt in exercitu Iſboſeth, & mortuo Abner ſicut tradũt Heb. cõſiliati ſunt cũ Miphiboſeth vt Iſboſeth iterficerẽt, & ipm regẽ cõſtituerẽt. Sed Miphiboſeth cõſilium ꝓdidit. iõ ſic iducit: Erat aũt Ionathę fili⁹ pedib⁹ debil'. Illi vͦ timore pterriti fugerũt i Gethai, fuerũtq; ibi vſq; ad tp̃s illud q̃. ſ. inde reuerſi domũ Isboſeth ingreſsi ſũt.

† turmarũ vel militum

b ¶ Et oſtiaria. Rab. Oſtiaria triticũ purgat, cũm mentis cuſtodia diſcernendo virtutes à vitijs ſeparat. q̃ ſi obdormierit, in mortẽ ꝓprij dñi inſidiatores admittit. qa cũ diſcretiõis ſolicitudo ceſſauerit, ad interficiendũ aĩam malignis ſpiritibus iter pãdit. Qui ingreſsi ſpicas tollunt: qa bonarũ cogitationum germina auferunt, atq; in inguie feriunt, qa vtutẽ cordis delectatione carnis occidũt. In inguie enim ferire, eſt vitã mẽtis carnis delectatiõe pforare. Nõ eñ Isboſeth iopĩata morte ſuccũberet, ſi nõ ad igreſſũ dom⁹ mulierẽ .i. ad mentis aditũ mollem cuſtodiã deputaſſet. Fortis eñ vigilq; ſẽſ⁹ p̃põi cordis forib⁹ debet quẽ nec negligẽtiæ ſomnus opprimat, nec ignorãtię error fallat. vnde bñ Iſboſeth dr̃ q cuſtode fœmina hoſtilibus gladijs nudat̃. Iſboſeth eñ vir cõfuſiõis dr̃, vir ãt cõfuſiõis ẽ q forti mẽtis cuſtodia munit⁹ nõ eſt. qa dũ virtutes ſe agere ęſtiat, ſubĩtrãtia vitia neſciẽtẽ necãt. tota ergo virtute muniẽd⁹ eſt mẽtis adit⁹, ne eam hoſtes penetrẽt foramie neglectæ cogitationis.

† in cubiculo meridiano
& oſtiaria domus purgans triticũ, obdormiuit.
† emptores frumẽtorũ Chald. interpretãtq; emptores frumẽtorũ. ne ſcilicet agnoſcerẽtur

Nicolaus de Lyra.

inſtituerẽt, q erat debilis pedib⁹, & ſic facerẽt ſub eo qcqd vellent. Miphiboſeth aũt vidẽs ſe ineptũ regno, reuelauit hãc cõſpirationẽ auũculo ſuo. ſ. Iſboſeth. & tũc illi ſcientes ſuũ conſilium reuelatũ, timore Iſboſeth fugerũt i Gethaim, & fuerunt ibi quouſq; redirẽt latẽter ad interficiendũ Iſboſeth, vt ſic de eo amplius nõ timerẽt. & p hoc erga Dauid grãm & mũera ipetrarẽt. Dr̃ etiã in lib. de Heb. queſtionib⁹, qđ hoc tradũt Heb. Sed vbi hoc ſit ab eis traditũ neſcio, maximè qa Rab. Sa. q ordiauit gl. Hebraicas ſup totũ ve. te. aliť dicit ſup locũ iſtũ. ſ. de Rechab & Baana: qđ de ciuitate Beroth, vt habetur in textu. & qa illa ciuitas licet eſſet in tribu Beniami tñ erat ꝓpinq̃ terrę Philiſthinorũ. & iõ mortuo Saule filij Iſrl̃ dimiſerũt ciuitatẽ illã inde fugiẽtes, ſicut & de multis alijs ciuitatibus, vt hr̃. ẽ. li. j. c. vl. & maxiè de ciuitatib⁹ ꝓpinquis ipſis Philiſthęis. poſt ea iſti ſic fugitiui aggregauerũt ſibi multitudinẽ conſilium hoim, vt de p̃dis viuerẽt, & cõſilij occaſione latẽter & dolo ſe venerũt ad interficiendũ Iſboſeth, vt per hoc à Dauid munera reportarent. Scđm igiť vtrumq; dictũ lr̃a i aliquib⁹ locis eſt aliť & aliť exponẽda, q̃ tñ p magna pte patet ex prędictis ſcđm vtrũq; modũ dicẽdi. Veniam⁹ ergo ad literã.

B
† LXX. q̃ ad occaſum
Ra. Salomõ prim⁹ gloſſas Hebraicas ordinauit.
† ſuprà. 1. b.

Audiuit autem. quia tales rumores citò portant̃. a ¶ Et diſſolutę. eo qđ Abner erat princeps militiæ ſuæ. b ¶ Duo autem .i. cuneorũ currentiũ ſuper aduerſarios ad ipſos ſpoliandũ. ꝓpter qđ vocãt̃ hĩc latronũ pricipes, qa in talibus multa etiã latrocinia exercentur. c ¶ Filio Saul .i. de domo ei⁹ & ab eo inſtituti ſuper turmas: ſcđm primũ modũ dicendi ſecũdũ Rab. dicũtur principes

Fortitudo.
& diſſolutæ ſunt manus eius, omniſq; a
a Igorans quem potius ſequatur.
a Iſraël perturbatus eſt. Duo autem uiri principes †latronũ erant filio Saul: b
Nomen uni Baana, & nomen alteri c
Rechab, filij Remmon Berothitæ de filiis Beniamin. Siquidem & Beroth reputata eſt in Beniamin. Et fugerunt Berothitæ in Gethaim, fueruntq; ibi aduene uſq; in tempus illud. Erat au- d
tem Ionathæ filio Saul filius debilis pedibus. Quinquennis enim fuit, quãdo uenit nuntius de Saul & Ionatha ex Iezrahel. Tollens itaq; eum nutrix ſua, fugit. Cumq; feſtinaret ut fugeret, cecidit, & claudus effectus eſt. Habuitque uocabulum Miphiboſeth. Venientes igitur filij Remmõ Berothitæ, Rechab & Baana, ingreſſi ſunt †feruenti die domum Isboſeth, qui dormiebat †ſuper ſtratum ſuum meridie,
b & oſtiaria domus purgans triticum, e
obdormiuit. Ingreſſi ſunt autem do f
a Quaſi cauſa primitiarum vt regi deferre viderentur, & dolus non deprehenderetur.
mum †latenter, aſſumentes ſpicãs tritici. Et percuſſerũt eum in inguine Rechab & Baana frater eius, & fugerũt. Cũm autẽ ingreſſi fuiſſent domum, ille dormiebat ſuper lectum ſuum in conclaui, & percutientes interfecerũt eum. Sublatoq; capite eius abierunt per uiam †deſerti tota nocte, & attulerunt caput Isboſeth ad Dauid in Hebron. Dixeruntq; ad regem: Ecce caput Isboſeth filij Saul inimici tui qui quærebat animam tuam, & dedit dominus domino noſtro regi ultionem hodie de Saul & de ſemine eius. Re- g
ſpondens autem Dauid Rechab & Baana fratri eius, filijs Remmon Berothitæ, dixit ad eos: Viuit dominus, qui eruit animam meam de omni anguſtia, quoniam eum qui annuntiauerat mihi & dixerat: †Mortu⁹ eſt Saul: qui putabat ſe proſpera nuntiare, tenui & occidi eum in Siceleg, †cui oportebat me dare mercedem pro nuntio, quantò magis nunc cũm homines impij interfecerint uirum †innoxium in domo ſua ſuper lectum ſuum, non quæram ſanguinem eius de manu ueſtra, & auferã uos de terra? Præcepit h
itaque Dauid pueris ſuis, & interfecerunt eos. Præcidentesq; manus & pe- i
des eorum, ſuſpenderunt eos ſuper piſcinam in Hebron. Caput autem Iſ- k
boſeth tulerunt, & ſepelierũt in ſepulchro Abner in Hebron.

pricipes latronũ ad literã. Filio Saul. C
i. inſidiantes ei ad interficiendum ipm rõnibus prędictis. Cætera patent ex p̃dictis vſq; ibi: d ¶ Erat autẽ. Secũdũ primũ modũ dicendi fit hĩc mẽtio de Miphiboſeth, eò qđ Rechab & Baana volebant interficere Iſboſeth vt facerẽt illũ regem, vt prædictum eſt. Scđm Ra. Sa. fit mentio de eo: eò q hĩc ſcriptura oſtẽdit qualiter regnũ Saul totaliter ceſſabat, qa poſt mortẽ Iſboſeth de q̃ i hoc ca. agiť, nõ remanebat niſi iſte claud⁹ ad regnũ totaliť inept⁹. Cætera patẽt ex dictis vſq; ibi: e ¶ Et oſtiaria. Tot⁹ iſte vſus nõ eſt in Heb. ſed poſt literã p̃cedẽtem hunc vſũ imediatè ſeqť: f ¶ Ingreſſi. quaſi volẽtes honorare regẽ faciẽdo ſibi de hoc exeniũ, vt dicũt expoſitores nr̃i ſcđm trãslationẽ iſtã. In Hebrę. autẽ hr̃: Et venerũt vſq; ad mediũ dom⁹ ſumẽtes triticũ. Qđ exponẽs Ra. Sa. dicit: q itrauerũt ſub ſpecie mercatorũ, q̃ſi volẽtes emere triticũ, qa rex de ſuis reditib⁹ multũ triticũ recipiebat, & mercatorib⁹ delonge venientib⁹ vẽdebat. cætera patẽt. g ¶ Reſpõ. au. Hĩc cõſeq̃nter poniť occaſiõis Iſboſeth iuſta punitio, qa Dauid p̃cepit homicidas iſtos occidi, eò q interfecerãt dñm ſuũ doloſè & ducti cupiditate, vt patet ex prædictis. Et patet litera vſque ibi: i ¶ Pręcidẽ. &c. piſ. i He. i loco patẽti & cõi i deteſtationẽ crimis, ad declarationẽ innocẽtiæ Dauid, vt oĩ pplo Iſrl̃ notũ fieret, qđ illa occiſio Iſboſeth non fuerat facta de voluntate ſeu mãdato ipſius Dauid. k ¶ Caput au. &c. ſe. &c. honorificè tñ cũ pricipe ſuę militię.

† cũ incaleſceret dies

Moral. b ¶ Duo autem. Per iſtos duos dęmones ſignificantur, qui L. u. x. latrones nominantur, cũ diciť: Hõ qdã deſcẽdebat ab Ieruſalẽ i Iericho, & incidit in latrões. Per quos ſcđm expoſitores dęmones intelligũtur. f ¶ Ingreſſi ſunt. Cui⁹ cauſa p̃mittiť, cũ dicitur: e ¶ Et oſtiaria. Cui⁹ ſenſus myſticus in gl. poniť hoc mõ. Oſtiaria triticũ purgat, cũ mẽtis cuſtodia diſcernẽdo vtutes à vitijs ſepat. q̃ ſi dormierit i mortẽ dñi ꝓprij inſidiatores admitiit, qa ſi diſcretionis ſolicitudo ceſſauerit, ad interficiendum animã malignis ſpiritib⁹ iter pãdit. q ingreſſi ſpicas tollũt, qa bonarũ cogitationũ germĩa auferũt, atq; i inguie feriũt: qa vtutẽ cordis delectatiõe carnis occidũt. In inguie eñ ferire, ẽ vitã mẽtis carnis delectatiõe pforare. Nõ eñ Iſboſeth iopinata morte ſuccũberet, ſi nõ ad ingreſſũ dom⁹ mulierem .i. ad mentis aditũ mollẽ cuſtodiã deputaſſet. Fortis eñ vigilq; ſenſ⁹ p̃poni cordis foribus debet, quẽ nec negligẽtiæ ſomnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat. Vñ bene Iſboſeth diciť q cuſtode fœmina hoſtilib⁹ gladijs nudať. Iſboſeth eñ vir cõfuſionis diciť. Vir aũt cõfuſionis eſt, qui forti mentis cuſtodia nõ eſt munit⁹. qa dũ virtutes ſe agere ęſtimat, ſubintrantia vitia neſcientẽ necãt. Tota ergo virtute muniẽdus eſt mẽtis aditus: ne eam hoſtes inuadãt, & penetrent foramina neglectę cogitatiõis. g ¶ Reſpondens au. Da. Sequitur. h ¶ Precepit itaq;. Per hoc autẽ dedit Dauid exemplum principibus & prælatis, vt non parcant malefactoribus qui talia agunt ad eorum gratiam cõſequẽdam.

Moraliter
D
† q putabat q dari⁹ ei ſe mercedẽ
† iuſtum
Vir confeſſionis

o

E ET vene. Sic oẽs gẽtes cõuenīūt ad Chriſtū: & q̃ſi blādiendo dicūt: Os tuū & caro tua ſumus: cū i illo incarnationē quā ex nr̃a natura i ꝟginis vtero ſuſcepit, diligūt & venerātur. b ¶ Seniores. Rab. Phophetę, apl̃i pari fide & deuotiõe, ad Chriſtū concurrūt. c ¶ Vnxeruntq;. Rab. Dauid bis vnctus dicitur, & Chriſt⁹ pri⁹ i Iudęis, pòſt in gētib⁹ principatū ſumpſit. d ¶ Et quadraginta. Ra. (Quęſtio † 1. Pa. 12. & 19. c.) Quęritur, cur nõ i ſūma .xl. anni & ſex mẽſes nūerent? Qđ ab Hebręis duob⁹ ſoluit̃ modis. Dicūt em̄, qđ Dauid ſex mēſibus Abſalon filiū ſuū fugerit, & eos de ſūma regni eſſe ſubtractos. († Heb. i. ꝓpinqui tui) Dicūt etiā qđ ſex mēſibus i Hebron corporis laborauit infirmitate, idcirco eos nõ debere cõputari. Ex eo ei tpe i Hebron illū regnaſſe dicūt, ex q̃ deuictis Amalecitis deſpolijs eorum miſit dona ſenioribus Iuda, qui. ſ.erāt i Hebron & in Bethel, & vbi commorat⁹ fuerat Dauid. Quòd autem Dauid triginta annorū regnaſſe cœpit, ſignificat ꝙ dn̄s nr̄ cū eſſet triginta annorum, venit ad baptiſmū, & cœpit p̄dicare euangeliū regni, cui⁹ regnū ſẽpiternū, & ptās ęterna. Quadragenarius verò numer⁹, ꝗ ex quaterdenis cõſtat, temporū & rerū pfectionē ſignificat. e ¶ In Ieruſalem. Tradūt Heb. ꝙ Sem filius Noe, quem dicunt Melchiſedech, cõdidit Salē. Hāc poſtea tenūrūt Iebuſæi, è quibus ſortita eſt nomen Iebus. Inde Ierl̃m, quaſi Iebus Salē, q̃ poſt à Salomone Ieroſolyma, quaſi Ieroſalomonia dicta eſt. q̃ poſtea ab Helio Adriano vocata eſt Helia. f ¶ Cęcos &c. Q. ꝗ ſufficiūt cõtra te. Hoc dicebāt fidētes muris. Aut ita; nõ igredieris niſi nos auferas, q̃s i ermes ſicut cęcos et claudos arbitraris, F & triūphare putas. g ¶ Cepit autē. (Ioſephus) *Sicut Ioſephus ait, cūctis cõſcendere feſtināūbus, Ioab Saruiæ filius* p̄uenit vniuerſos, & cõſcendens cacumen clamauit ad regē. exigēs militię principatū. Expulſis ergo rex de ſumma arce Iebuſæis, & ędificans ciuitatem, vocauit eam Ieroſolymā, & in oī tempore imperij ſui habitauit. (Allegoricè) ¶ Ra. Dauid Iebuſæū habitatorē terræ de Ieruſalem ejciens, ſignificat Chriſtū contrarias ptātes de cordibus fidelium ejcientem, & ibidē manētē. Iebuſęus enim interpretatur conculcatus, Ieruſalem viſio pacis. Non ſolū enim ꝑ myſterium crucis oēm principatum diaboli deſtruendo trophæū gloriæ acquiſiuit, ſed etiam fidelibus ſuis ſuper omnem virtutem diaboli poteſtatem dedit, vnde; (Lu. 10. c.) Ecce dedi vobis poteſtatem calcādi ſuper ſerpentes, & ſuper ſcorpiones &cæte. Bene ergo Dauid eiectis cæcis & claudis habitauit arcem Sion, & ciuitatem ſuā noīa

Cap. V.

a ET uenerunt uniuerſæ tribus Iſraël ad Dauid in Hebron dicentes: Ecce b nos † os tuum & caro tua ſumus. Sed & heri & nudiuſtertius cùm eſſet Saul rex ſuper nos, c tu eras educens & reducens Iſraël. Dixit d e autem dominus ad te: Tu paſces populum meum Iſraël, & tu eris dux ſuper Iſraël. b Venerunt quoq; & ſeniores Iſraël f ad regem in Hebron, & percuſsit cū eis rex Dauid fœdus in Hebron coram domino. c Vnxeruntq; Dauid in regē ſuper g Iſraël. Filius triginta a annorum erat Da- h uid cùm regnare cœpiſſet, d & quadraginta annis regnauit. In Hebron regnauit ſuper Iudam ſeptem annis & ſex menſibus. e In Ieruſalem autem regnauit triginta tribus annis ſuper omnē Iſraël & Iudam. Et abiit rex & omnes uiri qui erant i cum eo in Ieruſalem, ad Iebu a ſæum habitatorem terræ. Dictumq; eſt ad Dauid k ab eis: Non ingredieris huc, † niſi abſtuleris f cæcos a & claudos, dicētes: Non ingre- g dietur Dauid huc. Cepit autem Dauid l

a ¶ Hac ætate dominus baptizatus, diſcipulos habere cœpit.

a ¶ Qui erat de genere Chananæorum.

a ¶ Hos conſtituerant Iebuſæi ſuper murum ad irridendum Dauid.

NICO. DE LYRA.

CAP. V.

ET venerunt. Hîc cõſequēter deſcribitur inſtitutio ipſius Dauid integral', & ſic deinceps i hoc libro agit̃ de regno ei⁹ itegro, i quo aliq̄n floruit inocēter: & ſic fuit à deo exaltat⁹. aliq̄n vixit iſolēter, & tūc fuit ab eo caſtigatus. (Diuiſio) Priô ergo agit̃ de ei⁹ inocētia i ꝓſperis, Scđò de ei⁹ pœnitētia i pctis, & patiētia i aduerſis. xj. c. Circa primū, primò deſcribit̃ ei⁹ cõfirmatio ſup totū regnū. Scđò ei⁹ deuotio erga deū. c. vj. Tertiò eius cõcertatio cõtra aduerſariū. c. viij. Quartò ei⁹ cõpaſsio erga ꝓximū. c. ix. Quītò ei⁹ gratitudo circa bn̄ficiū. ca. x. Circa primū oñdit̃ priò q̃lit̃ à ppl̃o ſit inunct⁹. Scđò q̃lit̃ ſit famā adept⁹, ibi: Et abijt rex. Circa primū dr̃: Et ve. vni. Iā em̄ audierat ꝙ Abner & Iſboſeth nõ fuerāt de ſcitu ei⁹ occiſi, et qđ ſup hoc ſuā inocētiā declarauerat manifeſtè, vt patet ex pręḋictis. b ¶ Ecce nos. q̃a oēs tribus deſcenderāt de Iacob. c ¶ Cū eſſet &c. tu eras. ſ. ppl̃m ad bellū. d ¶ Et reducēs: habita de aduerſarijs victoria. e ¶ Dixit. aūt. q. d. ex hoc patet ꝙ tu debes ſuſcipe honorē & on⁹ regni, q̃a hoc eſt de volūtate dei. f ¶ Venerūt. i qb⁹ ſtabat autoritas & regimē ppl̃i. g ¶ Vnxerūtq;. & ſic fuit ter iunct⁹: ſicut dictū ē. š. ij. c. h ¶ Fili⁹. i. ętatis triginta

G ginta annorū. Cętera patēt. i ¶ Et abiit. Hîc cõſequēter oſtendit̃ qualiter fuit famā adeptus: & hoc ex quatuor. (Diuiſio) Primò expellēdo inimicos interiores. Secūdò cõfœderādo amicos exteriores, ibi: Miſit quoq; Hirā. Tertiò multiplicando amicos interiores, ibi: Accepit ergo Dauid. Quartò bis debellādo inimicos eius exteriores, ibi: Audierūt ergo. Circa primū ſciēdū, ꝙ inimici iteriores erāt Iebuſæi habitatores Ierl̃m, q̃s nõ expulerāt filij Iuda, ſicut dictū fuit Ioſue. xv. & iõ Dauid immediatè poſt regnum integraliter adeptū iuit ad eos debellandū, ſcđm qđ dicit̃ hîc. k ¶ Dixitq;. Iſtud exponitur dupliciter. Dicunt em̄ doctores noſtri cõiter, qđ illi Iebuſęi i fortitudīe murorū ſuorū cõfidētes, poſuerāt aliq̃s hoīes cęcos & claudos ad ꝓpugnacula i cõtēptū exercit⁹ Dauid, q̃ſi dicerēt: tales homines ſufficerēt ad defēdēdū fortalitiū. Siľe autem huius habet̃ Ezechi. xxvij. b. de ciuitate Tyri, vbi dicitur; Pigmei ꝗ erāt i turrib⁹ tuis pharetras ſuas ſuſpēderūt i muris tuis ꝑ gyrū, ipſi compleuerūt pulchritudinē tuā. Qđ exponūt aliq doctores de q̃buſdā ꝑuis hominib⁹ ꝗ ſūt cubital' magnitudinis tm̄. & tales fuerūt poſiti i turrib⁹ Tyri ad oſtētationem fortitudinis loci. q̃ſi dicerēt: tales ſufficiēt ad defenſionē turriū. Ra. Sa. dicit, qđ iſti cæci & claudi erāt duę imagines, quarū vna reprę ſētabat Iſaac, qui in fine fuit cæcus, vt hr̃ Gen̄. xxvij. & alia Iacob, qui claudicabat ex lucta cū angelo, vt habetur Gen̄. xxxij. Dicit igit̃ ꝙ Iebuſęi ꝗ erāt in Ierl̃m deſcēderāt de Abimelec, cū q̃ inijt fœdus & iuramētum Abrahā, vt habet̃ Gen̄. xxj. & iõ vidētes poſteri ei⁹ filios Abrahæ creſcētes, timuerūt ne aliq̄n vellent eos iuadere: & iõ poſuert̃ p̄dictas duas imagines i pte ſupiori ſui fortalitij. & i ore cuiuslibet imaginis erat ſcriptum iuramentum Abrahæ. q. d. poſteriori Abrahę nõ pn̄t hūc locū inuadere. & ſcđm hoc dicunt̃, odiētes aīam Dauid vt hîc hr̃: inquātū reputabāt eū trāſgreſſorē iuramēti Abrahæ, & ꝑ cõſequēs odibilē Iſaac & Iacob, cuius erāt imagines. Dicunt̃ etiā cęci & claudi in plurali, licet eſſet tm̄ vna imago repræſentās cæcū, & alia claudū: eo mõ loquēdi q̃ in ſacra ſcriptura aliquādo ponitur plurale ꝓ ſingulari, ſicut Exo. xxxij. a dr̃. Iſti ſūt dij tui Iſrael, & tm̄ erat ibi vnum idolū tm̄. Dauid autē licitè & bn̄ inuaſit locū illū, q̃a iuramētū Abrahę nõ fuerat ad ſemꝑ, eò qđ terra illa ꝓmiſſa Abrahę & ſemini ei⁹, ſed vſq; ad tp̄s certū, ꝙ nõdū trāſierat q̄n Ioſue cepit terrā, ꝓpt̃ qđ filij Iuda q̄n ceperūt ptē ciuitatis Ierl̃m nõ potuerūt tūc expellere Iebuſęū, ſicut dictū fuit i Ioſue. xiiij. i fine. ſed tpe Dauid p̄dictū tp̄s trāſierat, vt dicit Ra. Sa. & iõ licitè eos ipugnauit. Scđm hoc igit̃ diuerſimodè ē exponēda i aliq̃b⁹: Niſi abſtuleris cęcos &c. Scđm doc. noſtros communiter, qui dicūt iſtos cæcos & claudos fuiſſe homines, & per conſequens potentes loqui, ipſi dicebant ꝟba iſta Dauid deriſoriè. Secundū Ra. Sa. ꝗ dicit eos fuiſſe imagines, dicebant hoc interpretatiuè per ſcripturam in ore eorū poſitā mõ p̄dicto. l ¶ Cepit autem Da. id eſt fortalitium illorū Iebuſęorū quod dicebatur arx Sion. i. ſpecula. quia inde poterat longè videri. Hęc eſt ciuitas

H † vel ſed abigēt te cæci & claudi. putabāt enim Dauidē eò nõ ingreſſurū. LXX. q̃a inſurrexerūt claudi & cæci

(Moraliter) Moraliter. a ¶ Et venerūt. Sequit̃. g ¶ Vnxerūt. Tribus aūt vicib⁹ fuit Dauid in regē inunctus, Primò per Samuelem de domini mandato, vt habetur. š. j. lib. xvj. Secundò per viros Iuda, vt hr̃ š. ij. ca. Tertiò ab vniuerſis tribubus Iſrael i hoc loco. (Allegoricè) ¶ Per hoc allegoricè ſignificatum fuit, qđ Chriſtus per Dauid figuratus, tāq; dignus regiæ maieſtatis ter fuit declaratus, Primò in magorum adoratione: Mat. ij. Secūdò in baptizatione, Dicente patre: Hîc eſt fili⁹ meus dile. &c. Mat. iij. d. Tertiò in tranſfiguratione ſimiliter per teſtimonijū pr̄is dicentis; Hîc eſt fili⁹ me⁹ di. Mat. xvij. a. ¶ Moraliter autem ꝑ triplicē Dauid vnctionem, ſignificatū fuit, qđ q̃libet Chriſtian⁹ eſſe debet ter inunct⁹. Priò in baptiſmo. Secūdò i cõfirmatione. Tertiò i extrēa vnctione. i ¶ Et abijt &c. in Ieruſa. i. cõtra Iebuſęum. Per qđ ſignificatū fuit qđ Chriſtus poſt baptiſmum ſuum itur⁹

A
Pſal.75.a.

ſuã noĩauit.qa cũ Chriſt⁹ malignos ſpũs & vitiorũ turbam de aĩa expulerit,habitat ibi,quæ meritò arx Siõ.i.ſpeculatiõis vocaẽ,vt de ea rectè dicaẽ: Fact⁹ eſt in pa.lo.eius,& ha.e.in Si.Ibi cõfregit po.ar cũ ſcutũ gla,& bel. ℂ Dauid arcẽ Siõ cepit ablatis pri⁹ cęcis & claudis odiẽtibus animã Dauid.Sic dñs primatũ in eccleſia gentiũ acqſiuit, reprobatis pri⁹ ſcribis & Phariſæis,q cæci & claudi oderũt aĩam Chriſti,i.ei⁹ vitã auferre cognati ſunt. a ℂ Doma.i.tectorũ fiſtulas appellat aquęduct⁹ de plumbo vl' tegula factos,p quos aq̃ ibat ſup murũ p totã ciuitatẽ.b ℂ Fiſtulas.falſam ſcientiã mundi ſeu hęreticorũ dogmata figurãt,q̃ dñs per Ioab.i.prędicatores deſtruit. Iebuſęus cõculcãs,hęc eſt Gentilitas q̃ ante fidẽ p̃cepta dei cõculcabat.Itẽ Iebuſæ⁹ calcatus,qa diabolus à dño calcaẽ,& ſuo Ioab calcandus ſubditur:c ℂ Et æd[i].i. à loco ita dicto,ſubaudis murũ.& intrinſecus ſubaudis aliũ murũ,hoc eſt,muniuit vrbẽ duplici muro.d ℂ Miſit.Hirã viuẽs exceliẽ.hęc eſt Gentilitas in Chriſto excelſa. nũtios mittit ad Dauid.i.doctores ad Chriſtũ,& per eos cedrina ligna.i.icorruptos & fortes,& artifices.i.eos q̃rũ arte mẽtes ſunt incorruptæ,& tanquã lapides q̃tuor ṽtutib⁹ quadratæ,ſic domus Dauid.i.eccleſia Chriſti ædificatur, & cognoſcitur qđ de⁹ noſtrũ Dauid cõfirmauit regẽ ſup Iſrael .i. videntes deũ.e ℂ Cõcubinas.Hæreticorũ eccleſias q̃ ſub Chriſtiani noĩs titulo ſe manere gloriantur.Sed qa ꝓpter lucra carnalia Chriſtum ſequunẽ,nõ cõiuges,ſed cõcubinę vocãtur.Nunc verò ſi reges plures vxores,vel cõcubinas habent,pc̃tm̃ eſt:qa figurę tranſierũt,p quib⁹ hoc aliqñ venialę fuit. f ℂ Natiq́ȝ ſunt.Si per Dauid ſignificatur Chriſtus,non imeritò per filios eius intelligũtur Chriſtiani,q ſũt ex Iudęis & nationibus,quibus congruunt interpretationes nominum, Samua, audacia. Sobab,conuertens.Iabahar,elegit. Eliſua, dei mei ſalus. Nepheg, applicans ori. Iaphia, illuminat vel oſtendit. Eliſama, de-
F us meus audiens. Elioda, deus meus ſcit. Eliphalet, deus meus ſaluans.
Baalpharaſim

† Dixerat
præmiũ
† q pcuſſerit Iebuſęũ & attigerit tectorũ canalẽ, & abſtulerit cæcos & claudos odio habitos ab aĩa Dauidis.ſub erit dux, vt legiẽ.i.2.para.a.b.
† dicebant

arcem Sion. Hęc eſt ciuitas Dauid. a
a ℂ Vt in principio regni fortitudinem demonſtraret.
†Propoſuerat enim Dauid in die il b
a ℂ Principatum militiæ. b ℂ Qui ſcilicet per ſubiectos colles in arcem conſcenderet,eamq́ȝ caperet.
la præmium: †qui percuſsiſſet Ie-
a ℂ Quia iã capta inferiori ciuitate arcẽ obtinere nõ poterat.
a b buſæum,& tetigiſſet domatum fi- c
a ℂ Qui erant ſuper murum.
ſtulas,& abſtuliſſet claudos & cæ d
cos odientes animam Dauid. Idcir e f
co †dicitur in prouerbio: †Cæcus
& claudus non intrabunt †in tem-
plum. Habitauit autem Dauid in g
arce Sion, & uocauit eam ciuitatẽ
c Dauid. Et ædificauit per gyrum à h
Mello & intrinſec⁹: Et ingrediebatur i
tur proficiens atq́ȝ ſuccreſcẽs,& do k
minus deus exercituum erat cũ eo.
d Miſit quoq́ȝ Hiram rex Tyri nun l
tios ad Dauid, & ligna cedrina & m
artifices lignorum,artificeſq́ȝ lapi- n
dum ad parietes, & ædificauerunt
domum Dauid. Et cognouit Da- o
uid quoniam cõfirmaſſet eum dñs
regem ſuper Iſraël,& quoniam ex-
altaſſet regnum eius ſuper popu-
lum ſuum Iſraël. Accepit ergo Da- p
a ℂ Diuerſas eccleſias.
e uid adhuc concubinas & uxores de q
Ieruſalem poſtquã uenerat de He-
f bron. Natiq́ȝ ſunt Dauid & alij filij
& filiæ. Et hæc nomina eorum qui
a ℂ In primo Para. Simma.
nati ſunt ei in Ieruſalem, Samuã, &
ℂ Hi quatuor filij ex Bethſabee filia Amihel.
Sobab, & Nathan, & Salomon &
a ℂ In Para. Iebaar. b ℂ In Paraſ. Napheg. c ℂ In Paral. Iaphie.
Iebãhar, & Eliſua, & Nẽpheg, & Iã
a ℂ In Para. Heliade.
phia & Eliſama, & Elioda, & Eli-
phalet. Audierũt ergo Philiſthiim, r
quòd unxiſſent Dauid in regẽ ſuper
Iſraël, & aſcenderũt uniuerſi ut quę
rerent Dauid. Quod cùm audiſſet
Dauid deſcendit in †præſidium.
Philiſthiim autem uenientes, diffu
ſi ſunt in ualle Raphaim. Et conſu-
luit Dauid dominũ, dicẽs: Si aſcen-
dam ad Philiſthiim, & ſi dabis eos
in manu mea? Et dixit dominus ad
Dauid: Aſcende, qa tradens dabo
Philiſthiim in manu tua. Venit er- s
go Dauid in Baalpharaſim, & per-
cuſsit eos ibi, & dixit: Diuiſit dñs ini t
micos meos corã me ſicut diuidun
tur aquæ. Propterea uocatum eſt v

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Hęc eſt.extũc eã ſuo noĩe denoĩauit.q̃liter aũt accepit hoc fortalitiũ, ſubdiẽ cũ dr̃: b ℂ Propoſuerat.Quale aũt fuerit iſtud p̃miũ nõ dr̃ hîc,ſed hr̃. j.Paral'.xj.b. vbi dr̃ Dixitq́ȝ Dauid:Qui pcuſſerit Iebuſęũ i primis,erit priceps & dux.ſ.militię.& ſeqẽ ibidẽ:Aſcẽdit ergo primus Ioab filius Saruię,& fact⁹ ẽ priceps.c ℂ Et teti.i.ſtillicidia q̃ erãt in tectis domorũ.d ℂ Et abſtu.i.hoĩes tales,vl' imagĩes,ſcđm duplicẽ modũ dicẽdi p̃dictũ.qa ſcđm vtrãq́ȝ opinionẽ erãt ibi.e ℂ Odiẽtes aĩam.ſi erãt hoĩes odiebãt ṽe,ſi imagines,repręſẽtatiuè ꝓut eſt.ſ̃.expoſitũ. f ℂ Idcirco dicit. Leui.xxj.d.ſcribiẽ,ꝙ cęcus & claudus nõ debẽt intrare tẽplũ ad exercẽdũ ſacerdotũ miniſteriũ.& illa ſcriptura ex iſto facto tracta eſt ad ꝓuerbiũ,i.vt vulgariter inter homines diceretur. h ℂ Et ędificauit.qa dilatauit ædificia illa .i ℂ A Mello.Mello erat quædam vorago quę erat ante fortalitium prædictum,ita tamen quòd inter voraginem illam & murum fortalitij erat terræ ſpatium in quo Dauid illa ædificia conſtruxit. k ℂ Et dominus deus ex. erat cum eo.eum in ſuis operibus manifeſtè dirigendo. l ℂ Miſit quoque Hiram.Hîc conſequenter oſtenditur qualiter Dauid amicos exteriores multiplicabit faciendo amicitiam cum rege Tyri. m ℂ Et lig.propẽ

lig.propter amicitiã enim cõtractã inter eos miſit ei ligna de terra G
ſua per mare. n ℂ Et artifices.qa in terra illa non inueniũtur ita bona ligna,nec artifices ita experti ſicut in regno Tyri, ſcđm qđ hr̃ infrà.iij.li.v.cap. o ℂ Et cog.qa videbat facta ſua in oĩb⁹ ꝓſperari,nec erat aliqs in regno Iſrael q auderet ſeu vellet aliqd cõtra eũ machinari,vl' hoc fortè habuit p diuinã reuelationẽ.p ℂ Accepit.Hîc cõſeqñẽ oñdiẽ q̃liẽ mlĩplicauit amicos iteriores,p hoc ꝙ de nouo accepit vxores plures ad multiplicãdũ ꝓlẽ q̃ cõiũgereẽ ĩ mr̃imonium cũ nobiliorib⁹ & potẽtiorib⁹ regni ſui:& ſic eſſent ei affinitate coniuncti ad maiorẽ firmitatẽ regni ſui. Licet eñ de diuina ꝓtectione & cõſeruatiõe cõfideret,omittere tñ nõ debebat ea q̃ poterat facere ſcđm ꝓuidẽtiã hũanam ad regni ſui ſtabilitatẽ. Et patet lr̃a hoc excepto qđ diciẽ hîc: q ℂ Cõcubinas. Ly & nõ teneẽ hîc copulatiuè,ſed expoſitiuè,p id eſt,Illę eñ fuerũt veræ vxores ſuæ,ſed dicũtur cũ hoc cõcubinę,eò ꝙ erãt ſcđariæ & nõ pricipales.r ℂ Audie. Hîc cõſequẽter oñdiẽ q̃liẽ bis expugnauit inimicos exteriores.ſ.Philiſthęos. cõſuluit tñ priò dñm,vt p ei⁹ auxiliũ dirigereẽ & ꝓtegereẽ.Et patet lr̃a vſq́ȝ ibi:s ℂ Venit. Iſtud nomẽ poniẽ hîc p anticipationẽ, qa ſic vocat⁹ eſt ille loc⁹ ex victoria quã habuit Dauid,ſcđm qđ ſubdiẽ: t ℂ Et di. Aq̃ enim ꝓpter ſui mollitiẽ faciliter diuidiẽ,ſic Philiſthęi à deo territi,& molles & effœmĩati effecti, fugerũt corã Dauid per vias diuerſas ſe diuidendo, quia modus fugientium de pręlio eſt diuiſim recedere,ſicut econtrario modus veniẽtiũ ad pręlium eſt cõiunctim & vnitè incedere. v ℂ Propterea vocatum eſt nomen loci illius Baal. A Baal, qđ eſt cãpus ſeu planicies, & Phares ꝙ eſt diuiſio,q̃ſi cãpus ſeu loc⁹ diuiſionis.
Et reliquerunt
H

Moraliter

*ſuũ itur⁹ erat ĩ Ierl'm ad ĩpugnãdũ malitiã ſcribarũ & Phariſæorũ,q bñ ſignificãtur p Iebuſęũ.eò ꝙ ĩterpretaẽ pręſepe meũ.Et de ipſis ſcribiẽ Mat.xxiij.b. Væ vobis ſcribę & Phariſęi hypocritę,q comeditis domos viduarũ orõne longa ſimulãtes.d ℂ Et abſtu.&c.odientes. Per iſtos ſignificati fuerũt ſcribæ & phariſæi odiẽtes aĩam Chriſti, ſicut patet ex euangelio. Nã ipſi pſecuti fuerẽ Chriſtũ vſq́ȝ ad mortẽ.Fuerũt etiã cęci p ignorãtiã.ꝓpẽ qđ de ipis dicit ſaluator, Matt. xv.b.Cęci ſũt & duces cæcorũ.Sil'r fuerũt claudi ĩ via morũ, qđ patet ex hoc, qđ irrita fecerũt mãdata dei ꝓpter traditiões ſuas,vt hr̃ Mat.vij.Ipos ãt abſtulit Chriſt⁹ de Ierl'm.i. auferẽdos p̃dixit, Lu.xix.g.vbi p̃dixit deſtructionẽ ciuitatis & ppl'i p Romanos ĩ vltionẽ mortis ſuę.qđ impletũ fuit anno.xlij. â Chriſti paſsiõe.g ℂ Habitauit.ſ.Sion,p quã intelligiẽ militãs eccl'ia,eò ꝙ ibidẽ p miſsionẽ ſpũſſancti ſup apl'os fuit fundata. In hac ãt arce habitat Chriſt⁹ p gr̃am.ſicut dicit Mat.vlt.d.Ecce ego vobiſcũ ſũ oĩb⁹ dieb⁹ vſq́ȝ ad finẽ ſeculi. l ℂ Miſit. Per hoc ꝙ Hirã Gẽtilis talia fecit,fuit ſignificatũ,ꝙ Gẽtilitas in ædificatione eccleſię ꝓficeret multũ. r ℂ Audierũt ergo.Per hoc autẽ quòd ipſi cõtra Dauid inſurgẽtes ab eo fuerũt bis debellati ſignificatum fuit, quòd principes Iudęorũ & tyranni contra Chriſtum in mẽbris ſuis pugnaturi,per fidem & miraculã eſſent bis debellandi & confutandi.primò ſcilicet in Iudæa,& in alijs terris poſtea.

†Leui.21.d
† domum
† a cent

a ¶Baalpharaſim, interpretatur inimicorũ diuiſio. Pot dici ſic E locus vocatus, qa Philiſthiim reliqrunt idola ſua in loco vbi diuiſi ſunt. b ¶Pyrorũ. In Heb. flentiũ. i. idolorũ, vbi. ſ. idola erãt in qbus cõfidebãt, q̃ flentiũ vocant, qa fletu digna ſunt, & cultores ſuos ad fletũ miſeriãq; perducunt. c ¶In cac. Pyrus dicit ex Græco pir qd' eſt ignis. Pyri ſcti cacumẽ, ſublimitas vitę eorũ, i q̃ flãte ſpũſctõ itonuit p̃dicatiõis ſonit⁹. Qui eſt gradiẽtis. i. donũ i carne adueniẽtis, in cacumine pyrorũ. i. ſup celſitudinẽ ſctõrũ, dũ hic ſonit⁹ auditur à nr̃o Dauid Philiſthæi intelligibiles ſuperantur. *GLO. ORDI.*

CAP. VI.

Ongregauit. Dauid Chriſtum, arca ſignificat eccl'iam, Quę ſiuit Dauid arcã i ciuitatẽ ſuã adducere, ſed cã iteruenieñte, ad tp̃s eam alibi diuertit, & poſtea qd' vouerat, expleuit; qa dñs in carne apparẽs, euãgeliũ gẽti ſuæ p̃dicauit; ſed cæcitas ex parte cõtigit in Iſrael, donec plenitudo gẽ. in. & ſic oĩs Iſ. ſalu⁹ fi. Cõgregauit Dauid ex Iſrael electos triginta milia. qa dominus primitiuã eccleſiã ex Iſrael conſtituit, nõ oẽs, ſed electos ſibi cõſociãs. Nõ enim omnes q ex Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ, ſed filij promiſsionis deputantur in ſemine. Qui triginta milia dicuntur, id eſt fidei operis & ſpei firmitate perfecti. Tria enim propter confeſsionem trinitatis ad fidẽ ptinẽt;

Si aſcendã contra Philiſthęos & tradas eos i manus meas? Hec legunt etiã i veteribus

Rom. 11. d.

Rom. 9. b.

Nicola. de Ly.

a ¶Et reliquerunt. q̃ apportauerãt, ſperãtes cõſequi victoriam per ipſa. b ¶Quę tu. In Heb. habetur: Et combuſsit ea Dauid. Et qd' hęc ſit vera litera, patet p hoc qd' dicit. 1. Para. xiiij. de idolis: Et tulit ea & iuſsit ea comburi Dauid. qa p̃ceptũ erat in lege, qd' aurũ & argentũ ſeu aliqd aliud de idolis non cõcupiſcerẽt, ſed oĩno deſtruerẽt, vt hr̃ Deut. vij. c ¶Et addi. qa collegerũt maiorẽ exercitũ q̃ prius, vt ſe vindicarẽt. Et patet litera vſq; ibi: d ¶Et cũ. ſignũ erat angelorũ venientium in auxilium Dauid ad debellandum aduerſarios. ideo ſubditur: e ¶Tunc egredietur dominus. id eſt diuina virt⁹ i angelis à deo miſsis. ¶In. c. vbi dr̃ in poſtil. Ra. Sa. dicit, quòd iſti cæci & claudi erant duæ imagines, quarum vna repręſentabat Iſaac.

a nomen loci illius Baalpharaſim. Et reliquerũt ibi ſculptilia ſua, quę
a ¶Etiam excuſsit, ſicut in Paral. declaratur.
†tulit Dauid & uiri eius. Et addiderunt c adhuc Philiſthiim, ut aſcenderent, & diffuſi ſunt in ualle Raphaim. Conſuluit autem Dauid dñm: Si aſcendã contra Philiſthæos, & tradas eos in manus meas? Qui reſpondit: Non aſcendas †obuiã eis, ſed gyra poſt tergum eorum, & uenies ad eos ex aduerſo †pyrorum.
a ¶Vel cum audieris a poteſtatibus angelicis eorum idola conteri & conculcari.
b Et cùm audiẽris ſonitum clamo- d
c ris gradientis in cacumine pyrorũ, tunc inibis prælium, qa tunc egredie- e tur dominus ante faciẽ tuã, ut percutiat caſtra Philiſthiim. Fecit itaque Dauid ſicut præceperat ei dominus, & percuſsit Philiſthiim de f Gabaa uſq; dum uenias Geſer.

Cap. VI.

d Ongregauit autẽ rurſum Dauid omnes electos ex Iſraẽl triginta milia. Surrexitq; Dauid & abiit, & uniuerſus populus qui erat cum eo de uiris Iuda, ut addu- g cerent arcã dei, ſuper quam inuo-

ADDITIO. Hęc expoſitio Ra. Sa. videtur aliqua falſa p̃ſupponere, & quædam alia incerta q̃ nullũ hñt fũdamẽtũ i ſacra ſcriptura ſubiũgere. Primũ patet nã ſuppõit q̃ Iebuſęi deſcẽderãt de Abimelech cũ q̃ abrahã iiuit fœd⁹ & iuramẽtũ &c. qd' falſũ ẽ. nã Abimelech erat rex Philiſthinorũ, vt patet Ge. xxj. & xxvj. Philiſthæi ãt deſcẽderẽt à Męſraĩ ſcd'o filio Chã filij Noe. vt patet Ge. x. Iebuſęi v'ò deſcẽderẽt à Chanaã q̃rto filio eiuſdẽ Chã filij Noe, vt patet ibidẽ. & ſic patet falſitas hui⁹ p̃ſuppoſiti. Prętera p̃ſuppõit ſcd'ò q̃ poſteri Abrahę nõ poſſẽt iuadere Ierl'm rõne p̃dicti iuramẽti, qd' falſũ eſt. Nã i p̃dicto fœdere cũ Abimelech inito licet Abrahã iurauit nõ nocere Abimelech, nec poſteris ſuis ſeu ſtirpi ſuę: nõ tñ iurauit q̃ poſteritas Abrahę nõ noceret poſteritati Abimelech, vt patet i p̃dicto ca. Ge. xxj. aſpiciẽti formã illi⁹ iuramẽti. Sil'r & Ge. xxvj. Abimelech cõfœderauit ſe cũ Iſaac cũ iuramẽto. qd' nõ optebat facere ſi iã Abrahã iuraſſet p poſteritate ſua. & ſic dato q̃ Iebuſęi deſcẽderãt ab Abimelech, adhuc poſſẽt filij Iſrl' eos iuadere. Scd'm patet. Nã dicit q̃ iuramẽtũ Abrahę fuerat ad tp̃s certũ, qd' nõdũ trãſierat qñ Ioſue cepit terrã, ſed tp̃e Dauid iã tp̃s illud trãſierat. q̃ qdẽ p̃ſuppoſita nullã autoritatẽ videt' i ſacra ſcriptura hr̃e. Vñ de tali expoſitiõe nõ videt' mẽtio eſſe faciẽda. Alia v'ò expoſitio doctorũ ẽ ſatis applicabil' lr̃ę, ſed tñ eſt ali⁹ dicẽdi mod⁹, q forte magis lr̃ę adaptat'. & ẽ tal', videlicet q̃ cęci & claudi illi erãt ſimulacra deorũ Iebuſęorũ ſupra poſita i ſũmis fortalitijs ſuis; q qdẽ Iebuſęi ſuos deos cęcos & claudos noĩabãt ſcd'm eſtimationẽ Dauid, q illos deos iproperãdo dicebat: Oculos hñt & nõ videbũt, pedes hñt & nõ ambulabũt. & iõ credẽtes q̃ Dauid nõ tolerarẽt i illa ciuitate regia ſiles deos, nec cultũ eorũ, excuſabant ſe à ręceptiõe Dauid dicẽtes: Non igredieris huc niſi abſtuleris cæcos & claudos,

claudos. q. d. ſcim⁹, q̃ ſi tu poſsideres illũ locũ, auferres deos nr̃os q̃s reputas cæcos & claudos qd' nos nullo mõ p̃mitterem⁹: vñ optet qd' eos potẽter auferas ſi vales, qa nõ ſpõte eos tradem⁹ tibi. Vñ Dauid de hoc idignat⁹, poſtq; cepit arcẽ Siõ, potẽter poſuit p̃miũ ſacietib⁹ tria i debellatiõe Iebuſæorũ. primò illi q priò p̃cuſſiſſet Iebuſęũ qd' ẽ cõtra p̃ſonas eorũ. ſcd'ò illi q tetigiſſet domorũ fiſtulas, & hoc cõtra ſuſtẽtatiões eorũ. Ierl'm em̃ nõ habebat aquã inter muros, ſed ex pluuialib⁹ aq̃s in ciſternis collectis ſuſtẽtabãt, vñ frãgẽdo ſtillicidia illa. ſ. fiſtulas p q̃s aq̃ fluuial' fluebat maxiẽ affligerẽt. tertiò ordiauit cõtra deos eorũ dicẽs: Qui abſtuliſſet cęcos & claudos & cæ. hoc ẽ ſimulacra Iebuſęorũ vt dictũ eſt. Et nota, q̃ vbi trãſlatio nr̃a dicit, cęcos et claudos odiẽtes aĩam Dauid; v'itas Heb. habet cęcos & claudos q̃s odiebãt aĩa Dauid qd' videt' facere p iſta expoſitiõe. Nã Dauid p prie odiebat talia ſimlacra tãq; inimica diuio cultui. iuxta illud Pſa. Nõne q oderũt te dñe oderã. Sil'r iuxta illud qd' ſeqt': Idcirco dr̃ i puer. Cęci & claudi nõ itrabũt i tẽplũ dñi, videt' magis adaptari ad iſtã expoſitionẽ ſic. Nã iſte loc⁹ fuit aſsignat⁹ diuio cultui à tp̃e q̃ Abraham voluit imolare Iſaac. Ge. xxij. Et ibidẽ Iacob vidit ſcalã, Ge. xxviij. Et ibidẽ fuit fũdatũ tẽplũ p Salomonẽ vt. 3. iij. l. c. vj. & ij. Paral. iij. & iõ ibi erat tẽplũ dñi ędificãdũ, i q̃ nulla imũditia idololatica debebat hr̃e igreſſũ: ſed ſol⁹ de⁹ erat adorãdus & colẽdus. iõ tãq; p̃ſagiũ huius boni futuri quaſi prouerbialiter dicebat': Nõ intrabit cæcus & claudus i tẽplũ dñi. quaſi diceret': verè prænoſticauerũt Iebuſęi, q̃ in tẽplum domini in hac ciuitate ędificãdũ nõ itrabũt cæci & claudi, hoc eſt, dij gẽtiũ, q cæci & claudi dicũtur, vt dictum eſt.

G

† cõtra eos
obuiam eis
Pſal. 138. d.
Leui. 21. d.
2. Reg. 5. b.
† mororũ

REPLICA. In ſcd'o li. Regũ v. c. vbi poſt. adducit Ra. Sa. nõ vt ei⁹ dicta approbet, ſed vt obſcurè dictũ de cęcis & claudis aliq̃liter elucidet. Burg. rõnabilit' q̃dã dicta Ra. Sa. abijcit de cæcis & claudis, & extortã ſñiam ſupaddit cõtra cõem doctorũ nr̃orũ expoſitionẽ, aſſerẽs p cæcos & claudos intelligi deos Iebuſęorũ q ſuos deos ſic noĩabant, qa Dauid de dijs gẽtiũ dixerat: Oculos hñt &c. Sed extraneũ videt' qd' pp̃ter dictũ Dauid Iebuſęi ſuos deos dicerẽt cęcos. Dauid em̃ fuit Iebuſæis & dijs gẽtiũ cõtrari⁹. Vñ ſimile videt', q̃ ſi qs infidelis blaſphem⁹ deo v'o iponeret nomẽ turpe, & fidelis de deo v'o loq̃uolẽs, vteret' blaſphemãtis noĩe ita & infidel' audiẽs idola cõtẽptibiliter cęcos p ſuũ aduerſariũ nominari ſe ſuo noĩe aduerſario cõformaret, qñ poti⁹ reprobaret, nec fortaſſe ille mod⁹ loq̃ndi de dijs gẽtiũ erat apud Dauid i vſu, qa nõdũ ille pſal. fact⁹ videt' fuiſſe q loq̃t' de deorũ cæcitate. nec fortaſſe Iebuſæi ſibi putaſſẽt honeſtum deos ſuos exponere ſup muros, vbi ſagittis ipeti potuiſſẽt. qd' tñ de cęcis & claudis hĩc dr̃. nec nobis foret honeſtũ ſacramentũ ſic ponere in locũ, vbi nõ p̃ceret' eidẽ. Eſt igit' extorta expoſitio Bur. Et ſicut dicit Burg. Hebraica lr̃a habebat cæcos & claudos q̃s odiebat aĩa Dauid hoc bñ ſtat cũ nr̃a trãſlatiõe & doctorũ nr̃orũ expoſitiõe. nam ſtãt bñ ſil' q̃ ipſi cæci q ad deridẽdũ Dauid ſup fortalitia poſiti oderãt aĩam Dauid, & q̃ Dauid oderat eos. Nec v'è applicat Burgẽ. prouerbiũ Iebuſæorũ: cæci & claudi nõ intrabunt in tẽplũ; q̃ſi p̃noſticè verũ dixerint, qd' dij gentium nõ eſſent ingreſſuri. quia contrarium huius habetur ex Daniele & euangelio Mat. vbi dicitur abomĩatio deſolatiõis ponẽda i tẽplo. & fortaſſe hodie tẽplũ hoc p̃phanatiõibus deſeruit, ſicut tp̃e Achaz. *NIC. DE LY.*

H

Ongregauit. Hĩc cõſeq̃nt' oñdit' deuotio Cap. VI. Dauid erga deũ. & hoc q̃tũ ad duo. Primò q̃tũ ad arcã dei deducẽdã ad locũ ſolẽnẽ. ſ. Ierl'm. Scd'ò q̃tũ ad domũ dñi ædificãdã. c. vij. Circa primũ deductio arcę incipit. ſcd'ò ex timore interrũpit', ibi: Poſtquã aũt peru. Tertiò deuotę p̃ficit', ibi: Nũtiatũq; eſt. Circa primũ dr̃; f ¶Cõgre. au. qa talis trãſlatio arcę debebat fieri cũ magna ſolennitate. g ¶Vt adduce. arcã dei

Diuiſio

Moral'. d ¶Congregauit autẽ &c. Sequitur; g ¶Vt adducerent

Moraliter.

fidē pertinēt. Decē ꝓpter decalogū ad opa. Mille ꝓpter ſui pfectio-
A nē ad ſpē vitę æternę, q̄ ſuperi⁹ nihil eſt, ſicut nullus numer⁹ maior
millenario eſt. Si eñ decē milia, ſi triginta, ſi etiā mille milia dixeris,
non ipſum mille numerādo trāſcendis, ſed vel per ſe, vel per mino-
res numeros ſæpius ducēdo multiplicas. Tria ergo ꝑ decē multipli-
Iaco.2.d. ca, ne fides ſine opibus mortua ſit. Itē
triginta ꝑ mille, vt fides q̄ ꝑ dilectio-
nē opaꝶ, non alibi q̄ꝫ in cælis retribu-
tionē ſperet. Electi igiꝶ ex Iſrael ppl'os
rectè credētes, opantes, ſperanteſq; ſi-
gnificāt. Viri autē Iuda q erāt cū Da
uid apl'os & doctores lateri Chriſti
q̄ſi familiari⁹ adhęrētes indicant. His
ſtipat⁹ dñs arcā adducere. i. eccleſiā di
latare, & ī corū q nō crediderūt cor-
dib⁹ iſerere gaudet. Impōiꝶ arca plau
Luc.5a g. ſtro nouo, vt noui teſtamēti gr̄a reno
uatis ī baptiſmo infundaꝶ, & vinū no
uū nouis vtrib⁹ cōmēdeꝶ. Erat qdem
pri⁹ arca ī domo Aminadab, qui erat
in Gabaa, qa eadē q̄ nūc p̄dicaꝶ eccle-
ſię fides & ante īcarnationis dñicę tp̄s
†2.q.7.c.ple florebat ī' his, q patriarcharū deuotio
runq;. ver. nē ſecuti ſūt. Aminadab eñ, q inter-
itē legitur. pretaꝶ de⁹ me⁹ ſpōtaneus, vl' Abrahā
† decliabāt patrē fidei, vel Moyſen legislatorē ſi-
boues vel i- gnificat. q vterq; ī Gabaa cūſtodit ar
pellebāt, aut cā, qa ſublimi exēplo ꝟtutis credētiū
mouebant pectora munit. Vñ & Gabaa coll' in
ſub arcam. terpretaꝶ, q eſt locus in ciuitate Caria-
thiarim. Elata foris arca ludebat Da-
uid, & oīs Iſrl' corā dño diuerſis īſtru
mētis & muſicorū generib⁹, qa incho
añ nouæ gr̄æ p̄conio dñs ad exhibēdas deo pr̄i laudes hūilitatis o-
mnes inuitat dicēs: Qui mihi miniſtrat, me ſequaꝶ. Alij dādo ꝑ ſpi-
Ioh.12.d. ritū ſermonē ſapię, alij ſermonē ſcię, alij genera linguarū &c. Sed his
1.Cor.12.a. & hmōi chariſmatum generib⁹ ꝓgrediēte arca. i. creſcēte primitiua
eccleſia, vētū eſt ad areā Nachor. i. arcā pręparatā ī gentiū eccleſiā ſi
dei veritate cōſecrandam. de qua dicitur: Permundabit arcam ſuā.
vbi ſacerdos qui arcam incaut⁹ quaſi corrigendi tetigit, mox à do
Mat.3.a.c. mino percuſſus occubuit. quia Iudæorum populus dum inuidet
B gentibus, ſalutis munere priuatur. dū legē vult euangelico miſcere
vtriuſq; gr̄am pdit. Tēuit eā, qa calcitrabāt boues. Boues calcitrare
eſt prędicatores euangelij liberius circa fidem agere, nec ſecundū cō
ſuetudinē legis ingredi, ſed ſabbatha, neomenias, circunciſionē vi-
ctimaſq; ſpiritualiter interpretari. Quos velut errantes corrigere
tentabant, qui deſcendentes de Iudæa docebant fratres: Niſi circūci
damini ſcd'm morē Moyſi, nō poteſtis ſalui fieri. a ℂ Sedētis.
Act.15.a. Super arcam erat tabula quā alis duo cherubim tegebant, īter q̄s
dominus apparebat & loquebatur. ℂ Greg. In hiſtoria regis Da-
uid & prophetæ qua arcam dei adduxiſſe dicitur, humilitas ap-
probata ſuperbia damnata, & temeritas vindicata monſtratur.
Dauid enim q corā arcā humiliter ſaltare nō erubuit, mox promiſſi
onem filij dei de ſua ſtirpe naſcituri ſuſcipere meruit, & cōiūxit q̄
humilitatem deſpexit, perpetuę ſterilitatis pœnas luit. Sacerdos q̄q;
qui arcam temerariè tetigit, reatum ſui auſus immatura morte pur
gauit. Vbi intuendum eſt quantū delinquat q ad corpus dñi reus
accedit, ſi ille morte mulctatur q arcam dominici corporis figurā
Moraliter minori q̄ꝫ debuit, veneratiōe corripuit. ℂ Greg. Sępe quia intelligi
nō valēt, deteriorib⁹ diſplicēt facta vl' dicta meliorū. Sed eò ab eis
non temere reprehendenda ſunt, quò apprehendi veraciter nō poſ
ſunt. Sæpe aliquid à maioribus diſpenſatoriè agitur, qd' à minori-
bus error putatur. Sæpe multa à fortibus dicuntur, q̄ infirmi diju-
dicāt, qa ignorāt. Qd' bñ bob⁹ calcitrātibus inclinata illa teſtamēti
arca ſignificatur, quā quia caſuram credens Leuites erigere voluit,
mox ſententiam mortis accepit. Quid eñ eſt mens iuſti, niſi arca te
ſtamenti, q̄ bobus calcitrātibus inclinatur, quia ſæpe etiā q bñ p̄eſt
dū ſubiectorū cōpaſſione cōcutiꝶ, ad diſpenſationis cōdeſcenſionē
ex ſola dilectione ꝓmoueꝶ. Sed in hoc qd' diſpenſatoriè agiꝶ, incli
natio fortitudinis caſus putatur imperitis. Vnde & ſubditi contra
hanc manū reprehenſionis mittūt, ſi à vita protinus ſua temeritate
deficiunt. Leuites ergo quaſi adiuuans manū tetēdit, ſed delinquēs
vitā pdidit: qa dū infirmi fortiū facta corripiūt, ab ipſa viuentium
ſorte reprobantur. Aliqñ ſcti viri q̄dā minimis cōdeſcendentes di-
cunt, q̄dam verò ſumma contemplantes proferunt, dumq; vim vl'
cōdeſcenſionis vel altitudinis neſciunt, audacter hæc ſtulti reprehē
dunt. Et quid eſt iuſtū de ſua cōdeſcenſiōe velle corrigere, niſi incli
natā arcā ſuperba reprehēſiōis manu reuelare? Quid eſt iuſtū de in-
cognita

cognita locutiōe rep̄hendere, niſi motū eius fortitudinis erroris la- C
pſum putare? Sed pdit vitā, q arcā dei tumidè ſubleuat, qa nō ſan-
ctorū corrigere recta pręſumit, niſi q de ſe prius meliora ſentit. vñ
& Leuites Oza. i. robuſtus dñi, qa pręſumptores niſi robuſtos ſe in
dño crederent, nō meliorū facta vl' dicta velut infirma iudicarent.

b ℂ Qui mor. Mortuo ſacerdote
non auſus eſt arcam diuertere ad ſe in
ciuitatem Dauid, ſed diuertit eam ī do
mum Obededō Gethęi. Quia reſpuē †1.Pa.13.c.
tibus verbum Iudæis, ne prædicatio
audita & nō ſuſcepta plus noceret, a-
poſtoli tranſierunt ad gentes. vnde lo
cus arcę Nachon quę gentium fidem
domini gratię præparatam ſignificat
percuſſio Ozæ nuncupatur. quia
ex illorū delicto

a catum eſt nomen domini exercituum ſe-
dentis in cherubim ſuper eam. †Et impo- a
ſuerunt arcā dei ſuper plauſtrū nouum.
Tuleruntq; eā de domo Abinadab qui b
erat in Gabaa. Oza aūt & Ahio filij Abi
nadab minabāt plauſtrum nouū. Cumq;
tuliſſent eā de domo Abinadab, qui erat
in Gabaa cuſtodiens arcā dei, Ahio præ-
cedebat arcā dei. Dauid autē & omnis Iſ c
raël ludebāt corā dño in oībus lignis †fa
brefactis, & citharis, & †lyris, & tympanis,
& ſiſtris, & cymbalis. †Poſtq; autē uene- d
runt ad arcam Nachon, extēdit Oza ma-
num ad arcam dei, & tenuit eam: quoniā
†calcitrabant boues, & declinauerant e-
am. Iratuſq; eſt dominus indignatione
a ℂ Id eſt ſuper humeros eſt percuſſus quibus ſecundum legem arcam ferre debuit.
contra Ozam. Et percuſſit eum ſuper †te
meritate, qui mortuus eſt ibi iuxta arcam

Nicolaus de Lyra.

arcam dei. Sicut enim dictū fuit
Exo. xxv. b. ſup arcam erat propitiato † abiegnis
rium, qd' erat q̄ſi ſedes dei inde dantis † nablis
reſponſa. a ℂ Et impo. Iſto modo re
miſerāt eā principes Philiſthinorū, vt
habetur li. j. vj. c. b ℂ Tuleruntq;.
Cōtrarium videtur. 1. Para. xiij b. vbi
dicitur: Et aſcendit Dauid & omnes
viri Iſrael ad collem Cariathiarim, q̄ ē
in Iuda, vt auferet inde arcam domi-
ni. Dicēdum, qd' Cariathiarim & Ga
baa erant loca ſatis propinqua, & in †vel errore
Cariathiarim primò cōgregat⁹ eſt po
pul⁹ ad Dauid: & īde trāſiert ad dedu
cēdū arcā q̄ erat in Gabaa, & īde ducē
do eam tranſierunt per Cariathiarim, & ſic intelligendum eſt illud
qd' inductum eſt de. j. Paral. Vltimus enim locus in quo manſerat
arca anq; per Dauid transferretur in domum Obededom, fuit Ga D
baa, ſicut dictum fuit. ſ. j. libro. vij. ca. c ℂ Dauid autem. Iſte lu
dus non erat diſſolutionis, ſed deuotionis, ſecūdū illud Pſal. lxxxiij.
Cor meum & caro mea exultauerunt in deum viuum. d ℂ Poſtq; Oza quō
autem. Hīc deductio arcę interrūpatur ꝓpꝶ mortē Ozæ repētinā, peccauit
Cuius cā fuit, vt dictum Hebræi, qa fecerat pōni arcā ſuper plau-
ſtrum, cū tñ deberet portari ī humeris Leuitarum, vt habetur Nu.
vij. & in plurib⁹ alijs locis. & ꝓpter hoc qñ ſcd'ò fuit portata de do
mo Obededom fuit portata in humeris, vt patet. j. e. c. & j. Paral.
xiij. Quòd autē ſic deberet portari, Oza nullo modo debebat igno
rare. Preterea peccauit in hoc, qd' voluit aſſimilari Philiſthæis infi-
delibus in arcæ deportatione, vt patet ex prædictis. fuit tamen per-
cuſſus à deo quando arcam tetigit inclinatam ex recalcitratione bo
um portantium ipſam: quia tunc fuit manifeſtū, qd' nō debebat ſic
portari, ſed humeris hominum rationabilium quorum deportati
one ſic non fuiſſet inclinata. Quòd autē aliq dicunt, qd' fuit percuſſ⁹
à dño, eò q arcā nudā tetigerit, nō habet apparētiā. qa arca porta-
baꝶ iuoluta pāno, ne videreꝶ nuda à Leuitis eā portātib⁹ & à pplo:
ne morerenꝶ
ducerēt arcā. In hac autem arca tria fuerunt. ſ. tabulæ teſtimo- Moraliter
nij, per quas deſignatur donum ſacræ ſcripturę, & virga Aaron, ꝑ
quā rigor iuſtitię, & māna, ꝑ quā dulcor miſericordiæ figuraꝶ. Hæc
enim tria regimini temporali & ſpirituali ſunt neceſſaria. Per hoc
igitur qd' Dauid arcam ad ſe adduxit, ſignificatur qd' bonus prin-
ceps & prælatus debent eſſe ſoliciti de habendis iſtis tribus. Per hoc
autem qd' hęc arca debebat ſacerdotum humeris deportari, ſignifi
catur qd' principes & prælati proprios humeros debent ſubmitte-
re ad portandum onus ſui officij, ne percutiantur à domino. ſicut
Oza qui ad deportatiōem arcę boum humeros applicauit, cui ſūt
ſimiles qui regendas eccleſias ſuas alijs tradunt, etiam ignorantib⁹,
& ipſi in alijs occupantur. Licet autem Oza fuit percuſſus pro pec
cato deportationis indebitę, & non pro tactu arcę, ſicut plenius di
xi in expoſitione literali, nō tamen fuit percuſſus ante tactum eius,
quando inclinata fuit ex recalcitratione boum. quia tunc appa-
ruit Ozæ peccatum, quia non fuiſſet ſic inclinata ſi fuiſſet humeris
deportata. Et in hoc dominus documentum dedit iudicibus diffe-
rendi punitionem malorum vſq; ad tempus debitum. Et hoc mo
do Dauid punitionem Ioab & Semęi diſtulit, vt habetur. iij. Regū.
ij. b. Hoc etiā modo dominus dixit Gene. xv. d. Nondum comple-
tæ ſūt iniquitates Amorrhęorū. Per hoc aūt q Dauid fuit ita ſolici-
t⁹ de portatiōe arcę ad locū honeſtū, & de ſtatuēdis cātorib⁹ & Le-
uitis ibidē ad diuinū obſequm, vt habetur. j. Paral. xvj. oſtenditur
qualiter principes Chriſtiani de cultu diuino debent ſolicitari.

ex illorū delicto prouenit ſalus gētib⁹. Obededom nāq; q interpre
E tatur ſeruiēs hō:illū ſignificat de quo dicit:Populus quē nō cogno
Pſal.17.g. ui,ſeruiuit mihi,in au.au.&c.& quaſi mors Ozę prēmittit. Eripies
Ibidem me de cōtradictionibus populi. Geth quoq; torcular interpretat,ſi
gnificās crucē in qua vitis vera calcari & exprimi dignata eſt. A qua

bus quā fortē ſe humilitate ſeruabat. Quē eīn nō extollet ora leonū G
frangere,vrſorū brachia diſsipare,deſpectis prioribus fratribus eli-
gi,reprobato rege ad regni gubernacula vngi. timendum cunctis

Nicolaus de Lyra. vno lapide Goliam

Gal.6.c. Gethęus ppl's pōt appellari,q dicit:Mi
hi autē abſit gl'ari niſi in cruce domini.
† Heb.ad ꝟ bū legit,d. uiſit dn̄s diuiſionē in Oza
a ❡Tribus menſibus. Et benedi
xit do. &c. quibus.ſ. fides, ſpes, &
charitas ſignificatur. Sicut enim dieb⁹
mēſis implet,ita ſingulę ꝟtutes ſuis æq̄
paſsibus ad perfectionē veniūt. Hi mē-
Rom.11.f. ſes donec plenitudo gentiū intrat,curre
re nō ceſſant. Tādem rediens Dauid ar-
Malac.4.b. cā ī ciuitatē dn̄i reducet,qa Chriſt⁹ He
lia & Enoc prędicātibus,cōuertet cor-
da patrū ad filios,boues & arietes īmo
lās.i.eos q arcā dn̄i triturāt,& ouiū du-
catū gerūt in martyrij ſanguie coronās.
b ❡In organis. id eſt ad armū liga
tis, dum manibus ferentis tanguntur.
Aliud gen⁹ organi eſt quod cum aqua
fit. c ❡Ephod lineo,& Dauid &
omnis domus Iſrael &c.non pon-
tificali,ſed linea veſte,cauſa humilitatis.
Linum de terra procreatū multo labo
re ad candorem veſtis peruenit, & hu-
manitas à verbo aſſumpta inter flagel-
la triumphauit. d ❡Cumq; in-
traſſet ar. dn̄i Cunctis exultantibus
Diuiſio & ad arcis cęleſtis introitū hymnos re-
& erāt cū Dauid ſeptē chori,& vi ctima vituli Hęc nuſq̄ le gūt ī antiqs ſicut nec apud Heb.
ſonātibus, ſola Michol filia Saul abeſt:
& ex ſpectacul' Dauid hūiliatū deſpicit:
qa credētib⁹ in fine mūdi Iudæis,multi
ꝓfeſsione Chriſtū,ſed ope ſequētur An
tichriſtū,qb⁹ cōgruit q̄ Michol(q̄ ob
figurādū inſtabilitatē carnaliū,aq̄ ois in
terpretat)nō vxor Dauid,ſed filia Saul
percutie bat ī orga- nis armiga- tis, & ne in veteribus q̄dē excēpla- rib⁹ hęc le- guntur
dr̄.qa q Chriſto fide ten⁹ ſeruiūt,nō illi-
regno coronādi,ſed pſecutorū ei⁹ quos
imitant anathemate ſūt dānandi. Verū
praui ſuccēſcāt,hūilitatē eccleſiæ cōtē-
nant,nihilomin⁹ arca dn̄i locū ſuū igre
dit,& ponit in medio tabernaculi q̄ te-
tēderat ei Dauid.i.fides eccl'iæ p̄dicat,ꝓ
ficit, inſerit cordib⁹ oīm q̄s de⁹ ad vitā
p̄ordinauit æternā. Offert Dauid holo
cauſta & pacifica corā dn̄o,fidē deuoti
F onēq; eccl'ię cōmēdat Chriſt⁹ pr̄i, q ad
Ro.8.g. dexterā dei interpellat ꝓ nobis,q ī exem
plū Dauid fideles hūileſq; bn̄dicēs,ſaluta
ris myſterij paſcit alimētis. Partit ſingu
Io.6.d. lis collyridā pānis vnā,illi⁹.ſ.q de cælo
Luc.15.e. deſcēdit,& dat vitā mūdo. & aſſaturam
bubalę carnis vnā illius.ſ.vituli ſaginati
q̄ ꝓ reuertente filio mactatus, & igne
paſsionis aſſat⁹ eſt dicēs:Exaruit velut te
ſta ꝟtus mea,& ſimilā frixā oleo,carnē
ſ.à pc̄ti labe mūdiſsimā,ſed hūanæ ſalu-
tis cā vberrimā delectationibus,crucis
Pſal.21.d. ſartagine coctā. Meritò vnius panis col
lyrida, vna carnis aſſatura datur: quia
Eph.4.b. vnus dominus,vna fides, vnum baptiſ
ma, vnus deus & pater omnipotens.
❡Aliter hæc munera fideles accipiūt,
cūm vnus panis & vnum corpus mul
ti in Chriſto, ſuæ carnis ſinguli laſciuiā
caſtigantes & ſeruituti ſubijcientes, ſpi-
† ꝑtē pul chrā vel fru ſtum ritus igne decoquunt, & fructus bono
rum operum oleo miſericordiæ pin-
guiſsimos compaſsione proximi ferue-
† lagenā nē pe vni, re faciunt. At contrà filia Saul cubicu-
lum regis ingreſſa,nullos concepti ſemi
nis fructus dat.quia qui verbum dei au
Recapitula tio geſtorū Dauid re tenus percipiunt, abſq; boni operis
prole diem perpetuæ mortis expectant. e ❡Egreſſa Michol
filia Saul in occurſum Dauid,ait. Gregorius. Intueri li
bet quanta virtutum munera Dauid perceperat, & in his omni
bus quam

dei. Cōtriſtatus eſt autē Dauid, eò quòd a
†percuſsiſſet dn̄s Ozā. Et uocatū eſt no-
men loci illius †percuſsio Ozæ uſq; in di
em hanc. Et extimuit Dauid dn̄m in die b
illa, dicēs: Quomodo ingredietur ad me
arca dn̄i? Et noluit diuertere ad ſe arcam
dn̄i in ciuitatem Dauid, ſed diuertit eam c
in domum Obededom Gethæi. Et fuit
arca domini in domo Obededom Ge-
a thæi tribus menſibus. Et benedixit do- d
minus Obededom, & omnem domum
eius. Nuntiatūq; eſt regi Dauid, †quòd e
benedixiſſet dominus Obededom & o-
mnia eius propter arcam domini. Dixit
que Dauid: Ibo & reducam arcam bene
dictione in domum meam. Abiit ergo
Dauid, & adduxit arcam dei de domo
Obededom in ciuitatē Dauid cum gau-
dio. Et erant cum Dauid ſeptem chori, f
& uictima uituli. †Cumq; tranſcendiſ-
a ❡In humeris,ne percuterentur ſicut Oza.
ſent q̄ui portabāt arcam domini ſex paſ
ſus, immolabant bouem & arietem. Et g
b Dauid percutiebat in organis armiga-
tis, & ſaltabat totis uiribus ante domi-
c nū. Porrò Dauid erat accinctus ephod h
lineo, & Dauid & omnis domus Iſraël
ducebant arcam teſtamenti domini in
d iubilo & in clangore buccinæ. Cumq;
intraſſet arca domini in ciuitatem Da-
a ❡Aqua omnis,vel ex omnibus aqua.
uid, Michòl filia Saul proſpiciens per fe
neſtram, uidit regem Dauid †ſubſilien-
a ❡Quia geſtus corporis ad vocem pertinebat cantantis. vnde: Cecinimus & non ſaltaſtis.
tem atq; ſaltântem coram domino, & i
deſpexit eum in corde ſuo. Et introdu-
xerunt arcam domini, & impoſuerunt
eam in loco ſuo in medio tabernaculi,
quod tetēderat ei Dauid. Et obtulit Da k
uid holocauſta & pacifica coram domi l
no. Cumq; compleſſet offerens holocau m
ſta & pacifica, benedixit populo in no- n
mine domini exercituum. Et partit⁹ eſt o
uniuerſæ multitudini Iſraël, tam uiro
a ❡Panis eſt triangulus & modicus.
quàm mulieri, ſingulis †collyridā panis
a ❡Aboue dicitur bubalus agreſtis & indomitus.
unam, & †aſſaturā bubâlę carnis unam, p
a ❡Paniculi prius cocti,deinde friguntur oleo.
& †ſimilâm frixam oleo: Et abiit omnis q
populus, unuſquiſque in domum ſuam.
a ❡Sicut prius populum,ita nunc familiam benedicit: id eſt epulas diſtribuit.
Reuerſuſq; eſt Dauid ut benēdiceret do- r
mui ſuæ. Et egreſſa Michol filia Saul in

ne morerent ſubdite,ſic hr̄ Nu.
iiij. & hīc.ſ.li.vj.ca. Itē ſciendū q̄ iſte
Oza ſol⁹ fuit pcuſſus, & nō frat eius
cū eo,quia pricipal' erat. Et illa teme
ritas erat de ei⁹ ordiatiōe & mādato.
a ❡Cōtriſtatus. Nō de diuina iu-
ſtitia,ſed magis de Ozę offēſa:propt
quam meruerat à domino percuti. † diuiſio
b ❡Et extimuit Dauid dominū
in die illa, dicēs, Quomo. ex facto
eīn illo timuit, ne eſſet idign⁹ deduce
re arcā ad domū ſuam. Ideo ſubdit:
c ❡Sed diuertit. Iſte aūt Obede
dom erat de Leuitis,vt habet.i.Para.
xvj. Dicitur aūt Gethę⁹,quia ibi.ſ.in
Geth fuerat cū Dauid ſugiēte Saulē.
d ❡Et benedixit. multiplicādo
eum in bonis ſpūalibus,& tempora † quia
libus. eò q̄ circa arcā dn̄i reuerenter
ſe habuerat & deuotè. e ❡Nūtia Diuiſio
tumq;. Hīc cōſequēter deductio ar Dixitq; Dauid: Ibo & reducam arcā bn̄di ctiōe ī do mū meam
cę interrupta pſicit. Vbi primô oſ-
ditur ipſius Dauid deuota iucūditas
reſpectu dei. ſcd'ò ampla liberalitas
reſpectu populi. ibi: Cūq; cōpleſſet.
tertiô vera hūilitas reſpectu ſui ibi:
Reuerſuſq; ē Dauid. Circa primū di
cit: Nuntiatūq; eſt regi Dauid
q̄ bn̄. &c. & ideo confidēs de dei
miſericordia voluit arcam adducere †1.Pa.15.d.
ad domū ſuā.vt bn̄dictio dei eēt ſup
ipſum & ſuper domū ſuā,& ſic fecit. H
& patet litera vſq; ibi: f ❡Et erāt.
Iſte verſus nō eſt in Hebręo nec in li-
bris correctis. & ideo non expono.
quia appoſitus eſt ab hominibus im
peritis. g ❡Et Dauid. id eſt ad
armū ligatis, ſicut ſunt organa por-
tatilia. h ❡Porro Dauid &c. teſtamēti
depoſuerat enim inſignia regalia, vt
humiliaret ſe coram deo. & accepe-
rat veſtē ſimilem Leuitis coram deo
miniſtrantibus. i ❡Et deſpexit.
eò q̄ in tanta ſolennitate non appa
rebat in habitu regio. k ❡Et ob- † viriliī age tē,
tulit Da. &c. id eſt oblatione tota-
liter incenſas ad honorem diuinum.
l ❡Et pacifico. id eſt oblatiōes
quarum vna pars incendebatur ad
honorem diuinum,alia erat ſacerdo
tum, & alia offerentiū. ſicut plenius
dicitur in Leuitico in plurib⁹ locis.
m ❡Cumq; compleſſet offe-
rens &c. Hīc conſequēter oſten-
ditur ipſius Dauid liberalitas reſpe-
ctu populi. & primò in ſpiritualib⁹
cūm dicitur: n ❡Et benedixit.
id eſt bona imprecatus eſt. ſecundò
in temporalibus, cūm dicitur:
o ❡Et partitus eſt vniuerſæ
multitudini Iſrael tam viro q̄ † vl' placētā aut tortam
mulieri &c. id eſt panem tenuē.
p ❡Et aſſaturam bu. &c. id eſt
vnam portionē dat carnis aſſatæ.
q ❡Et ſi. frixam oleo. Simila eſt
farina tritici delicatiſsima, ex qua cū
aqua temperata fiebat paſta, & oleo
frixebatur, & per portiones populo
diuidebatur. r ❡Reuerſuſq;.
Hīc oſtenditur humilitas Dauid re-
ſpectu ſui:quia reuerſus in domū ſuā vt benefaceret illis de domo
ſua, ſicut fecerat illis extraneis, Michol vxor eius improperauit ei
quòd in tanta ſolennitate non apparuerat in ornatu regio dicens
Quàm glioſus

vno lapide Goliā ſternere, à rege propoſita extinctis Allophylis nu
A merola preputia reportare, promiſſum tandē regnū percipere, cū
1.Reg.18.ſ. ctumq; Iſraeliticū pplm ſine vlla cōtradictione poſſidere. Et tamen
cū arcā dei in Ieruſalem reuocat, quaſi oblitus prælatū ſe omnibus
admiſtus populis ante arcā ſaltat. Et qa coram arca ſaltare (vt creditur) vulgi mos fuerat, rex ſe in diuino obſequio per ſaltū rotat. Ecce quem dominus cunctis ſingulariter ꝑtulit, ſeſe ſub domino exequādo minimis, & abiecta exhibendo cōtēnit. Non ptās regni ad memoriā reducit, nō ſubiectorū oculis ſaltando vileſcere metuit, nō ſe honore prelatū ceteris añ eius arcam qui honorē dederat, recognoſcit. Coram deo egit debilia, vel extrema, vt illa ex humilitate ſolidaret, que corā hoib⁹ geſſerat fortia. Quid de his factis ab alijs ſentiat ignoro. Ego Dauid pl⁹ ſaltātē ſtupeo q̄ pugnātē. Pugnādo hoſtē ſubdidit, ſaltando corā dño ſemetipſū vicit. Quem Michol Saul filia adhuc ex tumore regij generis inſana cū humiliatum deſpiceret, dicens: Quàm glorioſ⁹ fuit hodie rex diſcoopiēs ſe ante ancillas ſeruorū ſuorū, & nudatus quaſi vnus de ſcurris, ꝓtinus audiuit: Ludam añ dominū, q eligit me potius q̄ patrē tuū. & paulò pòſt: Ludā & vilior fiā plus q̄ factus ſum: eroq; humilis in oculis meis. acſi dicat: Vileſcere corā hoib⁹ appeto, qa ſeruare mihi corā deo ingenuitatē per humilitatē quero. Sunt q de ſe humilia ſentiūt, q in honoribus poſiti nihil ſe niſi puluerē fauillāq; ꝑpendūt: ſed corā hoibus viles apparere refugiūt, & cōtra hoc qđ de ſe interius cogitant, q̄ſi rigida exteri⁹ venuſtate palliant. Et ſunt q viles videri ab hoib⁹ appetunt, & omne qđ ſunt deiectos ſe exhibēdo cōtēnūt, ſed apud ſe quaſi ex ipſo merito oñſæ vilitatis intumeſcunt, & tātò magis in corde elati ſunt, quātò amplius i ſpecie elationē premūt. Quæ vtraq; elationis bella Dauid magna circūſpectione deprehēdit, mira virtute ſupauit. Quia eñ de ſe iſtus hūilia ſentiēs honorē exterius nō q̄rit inſinuat dicens: Ludam & vilior fiam. Et quia per hoc qđ vilem ſe exterius ꝓbuit, interius non intumeſcit, adiungit: Eroq; humilis in oculis meis. Acſi dicat: Qualem me exterius exhibeo, talem interius attēdo. Quid ergo acturi ſunt quos doctrina eleuat, ſi Dauid qui ex carne ſua venturum redemptorē nouerat, eiuſq; gaudia prophetando nuntiabat, tamen in ſe ceruicem cordis valida diſcretionis calce deprimebat, dicens: Eroq; humilis in oculis meis.

Margin: & nudat⁹ eſt | † fatuis | † ſuper | † De pœ. di. 1. §. opponitur. circa medium. | Hūilitas falſa duplex | B | † vel, cortinarū. i. pānorū q expandūtur in tabernaculorū cōpoſitione.

a ¶ Glorioſ⁹. Dauid cùm arcam in Ieruſalem transferret, à Michol ſubſanatus eſt. Et Chriſtus cū teſtamentum nouum in eccleſiā ſuam transferret, Iudeis in cruce ludibriū fuit, nudus apparuit, dum potētiā illis abſcondēs, carnis infirmitatem quaſi ephod lineum oſtēdit. Ancillæ ſeruorum perſonam geſtant ſanctorum, inter quos per crucis triūphum glorioſior effectus eſt, quem dum Michol irridet, glorioſior ancillis apparet, que in typo ſynagoge ſterilis permāſit. b ¶ Et nudatus. Nudatus non omnino, ſed regalibus indumentis. & quia ſe coram domino humiliare non erubuit, mox promiſſionem filium dei ex ſua ſtirpe naſcituri ſuſcipere meruit.

a occurſum Dauid, ait: Quàm glo- a
rioſus fuit hodie rex Iſraël, diſco- b
operiens ſe ante ancillas ſeruorū c
b ſuorum, & nudatus eſt quaſi ſi nu- d
detur unus de † ſcurris. Dixitq; Da- e
uid ad Michol: Viuit dñs, quia lu- f g
dam ante dñm qui elegit me, poti-
us quàm patrē tuū, & quàm omnē
domum eius, & precepit mihi ut eſ-
ſem dux ſuper omnē populum dñi
† in Iſraël. † Et ludā & † uilior fiam h
plus quàm fact⁹ ſum, & ero humi-
lis in oculis meis, & cum ancillis de i
quibus locuta es, glorioſior appa-
rebo. Igitur Michol filiæ Saul nō k
eſt natus filius uſq; ad diem mor-
tis ſuæ.

Cap. VII.

† Actum eſt autem l
cùm ſediſſet rex in
domo ſua, & dñs
dediſſet ei requiem
undiq; ab uniuerſis
inimicis ſuis, dixit m
ad Nathan prophetam: Vidéſne n
quòd ego habitem in domo cedri-
na, & arca dei poſita ſit in medio o
† pelliū? Dixitq; Nathan ad regē: p
c Omne quod eſt in corde tuo ua- q
de fac, quia dñs tecum eſt. Factum r s
eſt autem in nocte illa, & ecce ſer-

humiliter reſpondēdo. f ¶ Viuit do. i. per viuentē deū. g ¶ Lu- C
dam an. mente & corpore exultando. h ¶ Et vili. i. humilior, qa ſecundū qđ dicit beatus Greg. homil. xxxj. Tantò humilior atq; ad ſeruiendū deo prōptior quiſq; debet eſſe ex munere, quātò obligatiorem ſe eſſe conſpicit in reddenda ratione. Dauid autem à deo multa beneficia receperat, q̄ ſe humiliando recognoſcebat. i ¶ Et cum ancil. Michol eñ ex ſua ſupbia inter ancillas reputabat alias vxores Dauid q̄s acceperat tāq; ſecūdarias, & cū iſtis Dauid apparuit glioſior, qa de ipſis habuit ꝓlē multā pulchrā & nobilē, etiā poſt iſtud factū, nō autem de Michol. iō ſubdit. k ¶ Igit. ſ. de cætero, licet habuiſſet añ filiū, ꝓut dictū fuit ſuprà. iij. ca. ¶ In ca. vj. vbi dicitur in poſtil. Et cum ancillis de quibus locuta es glorioſior apparebo.

ADDITIO.

Non appaeet qđ Michol vocaſſet alias vxores Dauid ancillas ꝓut poſtil. ait: Nā ỽba ſua in textu talia ſunt: Quā glorioſus fuit rex Iſrl' hodie diſcoopiens ſe añ ancillas ſuorū ſeruorū. nō eñ dixit añ ancillas ſuas, ſed añ ancillas ſeruorū, volēs dicere, q nō ſolū vxores, ſed etiā ancillæ ſeruorū poterāt eū videre diſcooptū, qđ ipſi Michol videbatur inhoneſtū. In rñſione ỽò Dauid vbi dicit: Cū ancillis de quib⁹ locuta eſt glorioſior apparebo, intendit dicere, qđ etiā vilificādo ſe corā ancillis ſeruorū glioſior deberet apparere. iuxta illud ſaluatoris: Qui ſe humiliat, exaltabitur.

Margin: † vl', cōtem ptibilior | † 1. Pa. 17. a. | Luc. 14. c.

NICO. DE LY.

CAP. VII.

Actum eſt. Hìc cōſeqnt deſcribit deuotio Dauid erga deum, q̄tū ad domū ipſi⁹ ædificandā. Circa qđ primò ponitur hūana cōſultatio. ſcđò diuia ꝓhibitio ibi: Factū eſt autē. tertiò de Chriſto repromiſſio, ibi: Et nūc hæc dices. Circa primū ſciēdū, q Deut. xij. dr, qđ qñ filij Iſrl' qetati eſſent in terra ꝓmiſſionis, tūc dñs eligeret locū vbi templo edificato offerrent de cætero ſacrificia dñi, & nō alibi: ſicut etiā fuit expoſitū ibidē. & iō vidēs Dauid, qđ dñs dediſſet ſibi requiem vndiq; ab vniuerſis inimicis ſuis, credidit eſſe tp̄s ædificādi tēplū. ꝓpter qđ: m ¶ Dixit. per modū collationis & cōſilij. n ¶ Vides &c. do. ce. nobiliter & præſumptuoſe ædificata. o ¶ Et arca. q. d. iuſtum videtur & rōnabile, qđ ego ei ædificem excellentiſsimā domū. p ¶ Dixitq; Na. nō ſpū ꝓphetico, ſed hūano. qđ patet ex hoc, quia poſtea retractauit ỽbū ſuū. q ¶ Omne qđ. q. d. bonū propoſitum cōcepiſti, impleas ope. r ¶ Quia do. credebat enim deo placere, qđ domus à Dauid edificaretur. Et ex hoc patet qđ ſpūs prophetiæ nō ſemper tangit corda prophetarum. quia aliqñ loquunt inſtinctu proprio & humano, & nō diuino, vt patet in hoc loco & in pluribus alijs. s ¶ Factum Hìc conſequenter ponit diuina ꝓhibitio, cū dr: Factū eſt. i. imediatè ſequēti dictū cōſiliū. videbat eñ dñs ipſum Dauid valde voluntarium ad opus inchoādū, cui⁹ tñ tēpus nōdū aduenerat, vt magis patebit ex ſeqntibus: iō ita citò facta eſt diuina ꝓhibitio, ne Dauid ſtatim

Margin: Diuiſio | D

GLOS. ORDIN.

CAP. VII.

Actum eſt autem cum ſediſſet rex &ce. Sequitur: c ¶ Omne qđ eſt in corde tuo va. fac. Patet qđ ꝓphetiæ ſpūs

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Quam glorioſus. q. d. in nullo, imò vilis & inglorioſus. b ¶ Diſcooperiens. quia regalia inſignia depoſuerat ex humilitate, q̄ magis placet deo q̄ ornat⁹ regius. vnde de Eraclio imperatore legitur, q cū reportaret crucē in Ieruſalem Coſdroe rege deuicto, & ſedens in equo, & ornatus inſignijs imperialib⁹ portās crucē non potuit ingredi Ieruſalem, donec depoſitis oib⁹, humiliter venit pæditando. c ¶ Añ ancil. i. ita publicè, q pſonæ etiā ſeruiles poterāt hoc videre. q. d. pei⁹ eſt q̄ ſi fuiſſet factū ſecretè. d ¶ Quaſi. q. d. nō fuit diſtinctio i habitu regis à vilib⁹ pſōis. e ¶ Dixitq; humiliter

Moral'. l ¶ Factum eſt. Ad intellectum ſequentium cōſiderandum, qđ doctores noſtri loquentes de vita actiua & contemplatiua dupl'r eas diſtingunt. Vno mō accipiēdo vtrāq; in vita pñti. & ſic actiua dr q circa proximi neceſsitatē verſatur p temporale ſubſidium vel ſpūale. Cōtēplatiua verò q tpalib⁹ omiſsis æterna meditatur. Alio verò mō diſtingunt eas ſic, vt tota vita pñs dicat actiua, futura verò contemplatiua. vñ Aug. ſuper Iohānē: Vna bona, ſed adhuc miſera, alia melior, ſed btā. Scđm primū modū diſtinctiōis, p Dauid ſignificat prīceps vel prælat⁹ circa neceſsitatē ppl'i, ꝓpt deum intent⁹, q tñ deſiderat ab hoc onere liberari & celeſtia meditari, ſecūdū illud Aug. Otiū ſctm̄ q̄rit charitas, negotiū iuſtū ſuſcipit neceſsitas charitatis. Quia cōtēplatiua debet eē i deſiderio. iō dixit dñs ad Dauid, vt hr. iij. Re. viij. b. Quia cogitaſti domū edificare nomini meo, bñ feciſti hoc ipm mēte ꝑtractās. Cōtēplatiu⁹ āt edificat deo domū cedrinā, i. cōtēplatiōe altā. ſed qa talis occupari deſiderās in cōtēplatione

Margin: Moraliter | Vitę actiuæ & cōtēplatiuæ diſtinctio duplex

phetiæ ſpũs prophetarũ mẽtes nõ ſemp irradiat. Spũs eñ vbi vult
E ſpirat. Hinc Heliſeus ait: Dñs celauit à me, & nõ indicauit mihi. Qđ
Ioh.3.a. deus ex diſpẽſatiõe pietatis diſponit. qa dũ ꝓphetiæ ſpm̃ dat & ſub
4.Re.4.e. trahit ꝓphetãtiũ mẽtes eleuat in celſitudine, & cuſtodit in humilitate, vt accipiẽtes ſpm̃ inueniãt quid de deo ſint, & rurſum prophetię ſpm̃ nõ habentes cognoſcãt qđ ſint de ſe metipſis.

Moraliter. ¶ Greg. Mundus i ſe eſſe à vitijs debet, q curat aliena corrigere, vt terrena nõ cogitet: vt deſiderijs infimis non ſuccũbat, q̃tenus ꝑſpicacius alijs fugiẽda videat, quãtò hîc ipſe per ſciam & vitam verius declinat. Nõ purè maculã in membro cõſiderat oculus quẽ puluis grauat, & ſupiectas ſordes tergere nõ valent manus q̃ lutũ tenẽt. Qđ iuxta antiquã trãſlationem hñ ad Dauid erga exteriora bella laborãtẽ p ſignificationẽ dr̃: Nõ tu ædificabis mihi templum, qa vir ſanguinũ es. Dei templũ ędificat, q corrigẽdis atq; inſtituendis ꝓximorũ mẽtib⁹ vacat. Tẽplũ dei ſumus nos, q ad verã vitã ex eius inhabitatione cõſtruimur. vñ: Tẽplũ dei ſctm̃ eſt qđ eſtis vos. (1.Cor.3.d.) Sed vir ſanguinũ tẽplum dei ædificare ꝓhibeť, qa q adhuc actibus carnalib⁹ incũbat, neceſſe eſt vt inſtituere ꝓximorũ mentes erubeſcat. a ¶ Nũqd. Alia translatio. Nũquid loquẽs locutus ſum alicui viro de tribubus. Et in Para. dr̃: (1.Par.17.a.) Nũqd locut⁹ ſum ſaltẽ vni iudicum Iſrael, quib⁹ pręceperãt vt paſcerẽt pplm meũ, & dixi: Quare nõ ędificaſti mihi domũ cedrinã? (†1.Re.16.b. 1.Par.27.b.) Iõ à nullo iudicũ ſibi ædificari domum cedrinã iuſſit, qa oẽs cõtra hoſtes pugnauerũt, & effuſores ſanguinis fuerũt. Fili⁹ tñ tu⁹ cui nõ inſtabũt bella hoſtium, & q nõ erit vir ſanguinũ, ipſe ędificabit mihi domũ. c ¶ Et p.lo.tp̃s Salomonis deſcribit, q̃ filij Iſrl' pacem vndiq; ha-
F buerunt, nec afflicti ſunt ſicut tp̃e iudicũ. Et fidelis

mo domini ad Nathan, dicens: Vade & loquere ad ſeruum meum Da
¶ Quaſi dicat non: quia vir ſanguinum es.
uid: Hæc dicit dominus: Nũnquid a
tu ædificabis mihi domum ad habitandum? Neq; enim habitaui in do b
mo ex die illa qua eduxi filios Iſraël de terra Ægypti uſq; in diem hanc, ſed ambulabã in tabernaculo & in
a ¶ Silo, Galgala, Nobe, & cætera loca vbi tabernaculum & arca domini locata ſunt.
tentorio per cuncta locã quæ tranſi
a ui cum omnibus filiis Iſraël. Nun- c
quid loquens locutus ſum ad unam de tribubus Iſraël, cui præcepi ut paſceret populum meum Iſraël, di-
b cens: Quare non ædificaſti mihi domum cedrinam? Et nunc hęc dices d
ſeruo meo Dauid: Hæc dicit dominus exercituum: †Ego te tuli † de pa e
ſcuis ſequentem greges, ut eſſes dux ſuper populum meum Iſraël, & fui f
tecum in omnibus ubicunq; ambulaſti, & interfeci uniuerſos inimicos g
tuos à facie tua. Feciq; tibi nomen h
¶ Abraham, Iſaac & Iacob, Moyſi & Ioſue, quorum nomina famoſa ſunt in terra.
grande iuxta nomen magnorũ qui i
¶ Cælum.
c ſunt in terra: Et ponam locum po- k
¶ Spiritali.
pulo meo Iſraël, & plantabo eum l
& habitabit † ſub eo, & non turba- m n
bitur amplius, nec addent filij ini o
a ¶ Hæc tanta bona qui in terra ſperat, inſipienter ſapit.
quitatis, ut affligãt eum ſicut prius, p
ex die qua cõſtitui iudices ſuper populum meum Iſraël. Et requiem da q
bo tibi ab omnibus inimicis tuis.
a ¶ Id eſt filios tibi ſuccedentes.
Prædicitq; tibi dñs: quòd domum r
faciat tibi dominus. † Cumq; com- s
pleti fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, † ſuſcitabo ſe- t
a ¶ Chriſtum. b ¶ Quod non de Salomone.
mẽn tuum põſt te, quod egredietur

Nicolaus de Lyra.

Dauid ſtatim inchoaret op⁹. a ¶ Nũquid. q.d. nõ. Cui⁹ rõ ſubdiť: b ¶ Neq; eñ. (†i loco ſuo) qa arca dei & ꝓpitiatoriũ qđ erat q̃ſi ſedes dei, vt. ſ. dictũ eſt, ſemp fuerãt in tabernaculo, & nõ in domo ſtabili vl' mãſiua de lignis & lapidib⁹ ędificata. c ¶ Nũqd. q.d. adhuc nõ p̃cepi. In Heb. hr̃. Et dixit ad vnã de tribubus Iſrael, cui p̃cepi vt paſceret. (Paſtorũ tribuũ Iſrael q fuerunt) qa de oĩbus ferè tribub⁹ fuerant aliqui paſtores ppl'i Iſrael. Verbi grã. de tribu Leui, Moyſes & Aaron: de tribu Ephraim Ioſue: de tribu Iuda, Othoniel: de tribu Manaſſe, Iepthe: de tribu Beniamin, Aod & Saul: de tribu Nepthali, Barach: de tribu Zabulo, Ahilon; de tribu Dan, Samſon: de tribu Iſſachar, Thola. d ¶ Et nunc. Hîc cõſequẽter ponitur de Chriſto repromiſſio, & ſecundò ipſi⁹ Dauid gratiarũ actio, ibi: Ingreſſus eſt autem

(Diuiſio) rex. Prima in duas: quia primò beneficium exhibitum recollitur. ſecundò exhibendum promittitur, ibi: Et ponam locum. Circa primũ dicitur: e ¶ Ego te. hoc patet ex prędicts ſuprà. j. libro. xvj. & xvij. cap. f ¶ Et fui. protegens te ab aduerſarijs, & dirigens in operibus tuis. g ¶ Et interfeci v.ni. ſ. Saul, Doeg & alios, vt patet ex ſupradictis. h ¶ Feciq; tibi. dando tibi dignitatem regiam. i ¶ Iuxta nomen. q.d. magnitudo iſta quę habetur ĩ terra modica eſt reſpectu illius quę expectatur in futuro. Vnde dicit ſaluator Matthæ. xj. b. Qui autem minor eſt in regno cælorum, maior eſt illo. Iſta beneficia Dauid exhibita deus recitauit, non ad exprobrãdum, ſed ad accẽdendum amplius cor Dauid ad amorem diuinum. k ¶ Et ponam. Hîc conſequenter promittitur beneficium exhibendum. Et primò quantũ ad temporale regnum, ſecundò quãtũ ad ſpirituale & æternum, ibi: Cũq; completi fuerit. Circa primum dr̃: Et ponã. i. tẽplũ in Ierl'm, vt ppl's ibi offerat, & nõ alibi. l ¶ Et pl. Id eſt firmiter radicabo in regno tuo. m ¶ Et habitabis. per verum cultum. n ¶ Et non. ſicut fuit in AEgypto ſub Pharaone. o ¶ Nec ad. Id eſt infideles. p ¶ Vt affligãt. Sci- G
licet tempore iudicum, qui frequenter propter peccata ſua affligebantur ab infidelibus, ſicut patet ex decurſu illius libri. quia licet filij Iſrael fuerint poſtea aliquando afflicti propter peccata ſua, non tamen ita frequenter. q ¶ Et requiem dabo. Licet enim Dauid iam eſſet in requie, vt prædictum eſt, tamen illa requies non erat adhuc ita pfecta: ſicut poſtea fuit quando infideles exiſtẽtes in circũitu regni ſui debellauit, vt habetur ca. ſe. r ¶ Prędicitq;. ſ. ſucceſſionẽ regni tui in filijs tuis. s ¶ Cũq; com. Hîc conſequenter fit promiſſio ipſi Dauid de regno ſpirituali & ęterno, quæ promiſſio impleta fuit in Chriſto. Ad intellectũ aũt huius paſſus & ſimilium conſiderandum ꝙ geſta ve. teſt. fuerunt figura geſtorũ noui, ſecũdũ qđ dicit Apoſtol⁹. j. ad Cor. x. c. Omnia in figura contingebant illis. Et ſic Salomon filius Dauid fuit figura Chriſti, qui natus eſt etiam de Dauid ſecundũ carnem vt dicitur Ro. j. Illud autẽ qđ eſt figura alterius, oportet qđ ſit aliqua res ſecundũ ſe. niſi enim circulus pendens in tabernæ oſtio eſſet aliqua res in ſe, non poſſet eſſe ſignum vel figura vini exiſtentis in cellario. Sic igitur illud qđ eſt figura alterius poteſt tripliciter cõſiderari. (Figura tripliciter conſideratur) Vno modo vt eſt res in ſe tantũ. Alio modo vt eſt figura alterius tantũ. Tertio modo ſecundũ vtrũq;. Sic igitur in ſacra ſcriptura aliqua dicuntur de Salomone ſecundũ ſe. (†ẽ tugurio) & ſic non fuit figura Chriſti, ſicut quòd fecit templa idolorum, vt habetur infrà. iij. libro. xj. capi. Aliqua autem dicuntur de ipſo inquantũ fuit figura Chriſti tantùm, quæ non poſſunt verificari de Salomone ſecũ'm ſe, ſed tñ de Chriſto: ſicut illud pſa. lxxj. Et dominabitur à mari vſq; ad mare: H
& à flumine vſq; ad terminos orbis terrarum. qđ non fuit verum de Salomone. quia nõ fuit monarcha, ſed habuit regnũ ſatis arctum. ſed verum eſt de Chriſto homine, cui in ſua reſurrectione data fuit omnis poteſtas in cælo & in terra, vt habetur Mat. vl. d. Alia autem dicuntur in ſcriptura de Salomone vtroq; modo, quę. ſ. verificata ſunt de ipſo, licet minus perfectè, & de Chriſto perfecti⁹, cuiuſmodi ſũt illa quæ hîc ponuntur, ſaltem aliqua. Cũque completi fuerit dies tui & dormieris cum patribus. Exponendo de Salomone, ſciendũ qđ licet fuerit coronat⁹ i regẽ viuente adhuc Dauid, vt habeť in ... iij. libro (†4.Re.8.e.)

(Moraliter) contemplatione propter neceſſitatem populi aliquando detinetur in actione. iõ ſubditur. t ¶ Suſcitabo ſemen tuum poſt te. (†vl' ſtatuã) quia de diſcipulis eius qui dicuntur filij ſui, aliqui fiunt contemplatiui, q domũ hanc ædificant pro eo, qa bona contẽplatio diſcipuli cedit ad meritũ magiſtri. Scđm aũt modũ aliũ diſtinctiõis actiuę vitę & contẽplatiuæ, p Dauid ſignificať homo qui ex feruore dilectionis diuinæ diſſolui deſiderat, vt cum Chriſto ſit in patria: tamen ex diuina diſpoſitione propter ſalutem populi retinetur in pręſenti vita. Sic autem dicebat Paul⁹ de ſeipſo ad Phi. i. c. Deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto: manere autem in carne neceſſarium eſt propter vos, eſſe autem cũ Chriſto multò melius eſt: ideo dicitur: Quòd autem cogitaſti ædificare domum nomini meo, id eſt quòd tu ſicut lapis perfectus in ædificio cęleſti ſtatim ponereris, bene feciſti. q.d. hoc eſt melius, vt dictum eſt. Suſcitabo ſe. id eſt dabo tibi bonos diſcipulos, qui ædificabunt pro te, quia per meritum circa doctrinam ipſorum habebis in p̃ria gradum altiorem quàm ſi ſtatim tranſires ad gloriam. Sic autem dixerunt diſcipuli beato Martino: Salua ſunt tibi tua pręmia: nec dilata minuentur, ſed ſupple potius augebuntur. Et ſimiliť beat⁹ Iohãnes euãgeliſta dicebat Chriſto: Quoties te rogaui, vt venirẽ ad te, & dixiſti mihi: Expecta vt liberes pplm mihi crediturum.

A ¶Et fide. Hoc verè de Chriſto dicitur. Salomonis enim domꝰ plena fuit alienigenis mulieribꝰ falſos deos colentibus & ipſum Salomonem ad idem impellētibus. In Chriſto verò complentur iſta, qui eſt ex ſemine Dauid ſecundū carnē. Iudęi filium Dauid in hoc loco ꝓmiſſum intelligūt Salomonē: & adhuc mirabili cęcitate aliū ſe ſperare dicūt. Facta eſt qdē alia imago rei futurę in Salomone, quia templū ędificauit, pacē ſcd'm nomē ſuū habuit. Salomō eñ pacificꝰ interp̃taſ. In principio regni ſui laudabilis fuit, ſed Chriſtū p̄nūtiabat, non exhibebat. Vñ quędā de illo ſcripta ſunt quaſi de ipſo prædicta, dum ſcriptura in eo figurā depingit futurorū. Nam in pſalmo qui noīe eius intitulatur multa dicunſ q̃ ei conuenire nō poſſunt, Chriſto aūt euidēter cōueniūt. In Salomone eñ figura, in Chriſto veritas. Notū eſt eñ quibꝰ terminis regnū Salomonis cōcluſum ſit, cùm ibi legaſ: Dñabiſ à mari vſq; ad mare, & à flumine vſq; ad terminos orbis terrarum. Chriſtus aūt à flumine dñandi ſumpſit exordiū, vbi baptizatus à Iohāne eo demōſtrāte cœpit agnoſci à diſcipulis, q eū non ſolū magiſtrū, ſed etiā dñm appellauerunt: nec ob aliud viuēte adhuc p̄re ſuo regnare cœpit (qd' nulli illorū regū contigit) niſi vt appareat ipſum nō eſſe quē prophetia p̄ſignat dicēs: Cùm repleti fuerint dies tui, & dormies cū patribus tuis: ſuſcitabo ſemē tuū poſt te &c. Hic eſt eñ verꝰ pacificus, q nō añ ſicut Salomō, ſed poſt mortē Dauid ꝓphetaſ ſuſcitā dus, q ędificauit domū deo non de lignis & lapidibus, ſed de hominibꝰ. Vñ: Templū dei ſctm̄ eſt qd' eſtis vos. Bñdictio enim dñi in ſemine Dauid in ęternū ſperāda eſt. Vñ certiſsima ſpe dr̃, fiat fiat, ſcd'm illud: Benedictꝰ dñs in ęternū, fiat fiat. Spei aūt cōfirmatio eſt ipſa repetitio. Vñ Dauid: Et locutꝰ es ꝓ domo ſerui tui in lōginquū. Inde adiunxit: Nūc incipe & benedic domū ſerui tui in ęternū: quia tunc generaturus erat filiū, ex quo progenies eiꝰ duceretur ad Chriſtū. Ideo cū ſcd'm. LXX. in verbis Nathan dictū ſit. Et nūtiabit tibi dñs, qm̄ domū ędificabis ipſi, poſtea dicit ipſe Dauid: Quoniam tu dñs deus omnipotens deus Iſrael reuelaſti aurem ſerui tui dicens; Domum ędificabo tibi. Hanc eñ domū ędificamus bñ viuēdo, & deus opitulando. Huiꝰ domꝰ cū venerit vltima dedicatio, implebiſ qd' ꝑ Nathā dictū eſt: Et ponam locū populo meo Iſrael, & plātabo illū, & inhabitabo ſeorſum, & ſolicitꝰ nō erit vltrà: Et non apponet filius iniquitatis humiliare eū ſicut ab initio à diebus quibus conſtitui iudices ſup pplm̄ meū Iſrael. Iudices añ fuerunt q̃ reges, & humiliabat pplm̄ filiꝰ iniquitatis, i. hoſtis alienigena ꝑ tēporū interualla. & inueniunſ ibi pacis tp̄a ꝓlixiora q̃ Salomō habuit, qui. xl. annis regnauit. Nā ſub iudice Aod fuit pax. lxxx. annis. Non ergo ſub Salomone hęc promiſſa ſunt, nec qſq; illorū regū in tanta pace regnauit, vt gēs illa ſolicita nō fuerit. Locus ergo tam pacatæ & ſecuræ habitationis ęternꝰ eſt, vbi erit verus Iſrl̃. i. videns deum. b ¶Et ſe. co. ſedere corā dño, eſt bñficia eiꝰ in humilitate cōfiteri.

Lex Adam

Heb.1.b | 1.Par.21.c | Ps̃.71.a | Matt.3.d | 1.Cor.3.d | Ps̃.71.d. B | Iudic.3.d.

de utero tuo, & firmabo regnū eius. a
† Ipſe ędificabit domū nomini meo, b
& ſtabiliam thronum regni eius uſq;
in ſempiternū. †Ego ero ei in patrē, c
& ipſe erit mihi in filiū. Qui ſi iniquè d
¶In membris. a ¶Salomonem. b ¶Gladio inimicorum.
aliquid geſſerit, arguā eum in uirga
a ¶Incommoditatibus corporum. b ¶Qui talia merentur.
uirorū, & in plāgis filiorū hominum.
Miſericordiā autem meā non aufe-
ram ab eo, ſicut abſtuli à Saul, quem
a amoui à facie tua. Et † fidelis erit do- e
mus tua, & regnū tuum uſq; in æter- f
num ante faciē tuam, & thronus tu-
us erit firmus iugiter. Secundū oīa
uerba hæc, & iuxta uniuerſam uiſio-
nem iſtam ſic locutus eſt Nathan ad
Dauid. Ingreſſus eſt autē rex Dauid, g
¶Arca ſcilicet, domini.
b & ſedit coram domino, & dixit: h
Quis ego ſum domine deꝰ meus, & i

Nicolaus de Lyra.

frà. iij. libro. j. ca. tñ non fuit firmiter ſtabilitus in regno vſq; poſt mortem Dauid, qñ Adonia & Ioab interfectis diſſoluta fuit colligatio eorum qui fauebāt Adonię. tñ Salomō adhuc non erat natus nec conceptus, qñ iſta verba fuerunt dicta Dauid ex p̃te dñi. Sic igiſ qd' dicitur hîc: Suſcitabo ſemen tuum poſt te, &. ſ. poſt mortem tuam, ita q̄ iſta ſuſcitatio intelligitur q̃tùm ad regni ſtabilitatē, ſicut aliquis dicitur creari in regem. Quod egredietur. Per hoc deſignatur natiuitas Salomonis, quę licet fuerit ante mortē patris, fuit tñ poſt verba iſta ſibi dicta. & ſic litera eſt intricata, & referenda eſt ad diuerſa modo dicto. & talis modus loquendi bene inueniſ alibi in ſcriptura: Ipſe ędificabit domū nomini meo, ſicut habetur. j. iij. lib. vj. ca. Et ſtabiliam thronum. id eſt in tempus longum. ſicut in pſalmo dicuntur montes ęterni. Regnum enim Salomonis defecit in tranſmigratione Babylonis, vel ſaltem in diebus Herodis, q fuit alienigena, quia pater eius fuit Idumęus. Ego ero ei in patrē, & ipſe erit mihi. per gratiam adoptionis. quia in principio Salomon fuit gratioſus coram domino. propter qd' Nathan propheta vocauit eum amabilē dño, vt hr̃. j. xij. Qui ſi ini. Hîc accipitur ſi, pro quia. quia de eo ſcribitur. j. iij. li. xj. ca. Cumq; iam eſſet ſenex, deprauatū eſt cor eius ꝑ mulieres, vt ſequereſ deos alienos. Et ibidē ſubdiſ, qūo ędificauit tēpla idolorū in mōte Oliueti cōtra Ieruſalē, ita q̄ de tēplo dñi poterāt idololatrę videri. qd' erat maximū incitamentū populo Iſrael ad relinquendū dñm, qa pronꝰ erat ad idololatriā. Arguā eum in virga vi. i. in moleſtiis ab hominibus inflictis, ſicut. j. dicitur. iij. li. xj. q̄ dñs ſuſcitauit aduerſarios plures Salomoni in fine vitę ſuę. Et in pla. eodem modo exponendū eſt de aduerſarijs prędictis Salomoni ſuſcitatis. In Hebręo habetur: In plagis filiorum Adā. Qd' exponunt Hebręi de Adā primo homine, dicentes q̄ Adā in centū tribꝰ annis quibus continuit ſe ab vxore ſua Eua propter interfectionem Abel, dęmones ſuccubi iungebanſ ei, & concipiebāt ab eo, & pariebāt dęmones, & iſti fuerunt filij Adam, qui vt dicunt, incitauerunt Salomonē ad peccandū: & per hoc diuiſum fuit regnum tēpore filij ſui. Hoc aūt hîc poſui ad oſtendendum ad quam cęcitatem deuenerunt Iudęi, ſcd'm dictū Ap̄li ad Ro. xj. qa cū dęmones ſint ſpirituales ſubſtantię, non poſſunt ex ſemine hominis produci, & ſi dęmones aliquando fiūt ſuccubi, vt ex ſemine illo aliquid genereſ oportet, q̄ poſtea fiant incubi, vt ſemē illud in mulierem tranſfundaſ, & ſic ex eo homo & non dęmon generaretur. Miſericordiam. Ex hoc dicunt aliqui, q̄ Salomō licet peccauerit grauiter vt dictū eſt, tñ in fine pœnituit, & ſic eſt ſaluatus. Et hoc etiā dicit q̄dā glo. Hebraica ſuper Eccl'iaſten. ij. ca. Sed hoc eſt mihi valde dubiū, ſicut diffuſius tractaui in quadam quęſtione de quolibet mihi ſuper hoc propoſita. quia ſi verè pœnituiſſet, cùm eſſet rex valde potens, cui nullꝰ de populo auſus fuiſſet contradicere, deſtruxiſſet templa idolorum quę ędificauerat, vt videtur, qd' tamen non fecit, quia ſteterunt vſq; ad tempus Ioſię regis, vt habetur infrà. iiij. libr. xxiij. ca. Nec ex hoc loco poteſt efficaciter argui de miſericordia dei circa eum, niſi q̃tū ad temporale regnum, quod non fuit ab eo, nec à filijs eius totaliter ablatum, ſicut fuit à Saule. ideo ſubditur: Sicut abſtuli à Saul quem amoui. ſcilicet ne regnaret poſteritas ſua. Quòd enim Saul fuerit damnatus non habetur expreſſè ex ſcriptura, ſicut ſuprà dictum eſt libro. j cap. vl. Et fidelis erit domus tua. quia licet aliqui reges à Dauid deſcendentes declinauerunt ad idololatriam, tamen alij ſequentes reducebant populum ad cultum diuinum. Exponendo autem literam iſtam de Chriſto, expoſitio eſt multò clarior & melior ſaltem in pluribus, cùm dicitur: Cumq; completi fuerint dies tui &c. certum eſt q̄ Chriſtus deſcendens ex Dauid ſecundum carnem per virginem Mariam, fuit magno tempore poſt mortem Dauid. & ſic litera patet prout iacet. a ¶Et firmab. quia regnum Chriſti firmum eſt in perpetuum, ſecundum qd' dicitur Dan. vij. d. Poteſtas eius poteſtas ęterna, quę non auferetur, & regnum eius qd' non corrumpetur. b ¶Ipſe ędi. ſ. eccleſiam de lapidibus viuis & electis. c ¶Ego ero ei. non per adoptionem, ſed per naturam quę eſt vera & perfecta filiatio. & ſub iſto intellectu introducit Apoſtolus hanc autoritatem dictam de Chriſto Hebr. j. ca. d ¶Qui ſe. inique aliquid geſſerit. Hoc non poteſt exponi de Chriſto in perſona propria, quia peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. nec Salomon inq̃tum peccator fuit ipſius, vt prædictū eſt. Poteſt tamen exponi de ipſo pro membris ipſius propter condeſcenſionem capitis ad membra ſecundum illam regulam quam poſui in principio Gene. Et hoc modo peccata populi Chriſtiani dicuntur peccata Chriſti, pſalmo. xxj. a. Longè à ſalute mea verba delictorum meorum, vbi loquitur propheta in pſona Chriſti. Vnde & pro peccatis noſtris verberatus fuit, plagatus & crucifixus. e ¶Et fide. quia fides non deficiet in eccleſia. f ¶Et regnum tuum vſq; in ęternum & cætera. quia regni Chriſti non erit finis. Luc. j. g ¶Ingreſſus eſt autē. Hîc conſequenter ponitur gratiarum actio, vbi Dauid primò regratiatur de promiſſione. ſecundò deprecatur pro promiſſi impletione, ibi: Nunc ergo domine. Circa primum dicitur: Ingreſſus eſt autem Dauid, locum orationis iuxta tabernaculum. h ¶Et ſedit coram domino. Id eſt, coram arca domini vbi deus reprę ſentabatur modo ſpeciali, licet ſit vbiq; per eſſentiā, pręſentiam, & potentiā. i ¶Quis ego ſum domine deus meꝰ, & quæ domus mea, quia adduxi. i. vſq; ad ſublimitatē regiam. q. d. ex me non habeo ad hoc aptitudinem.

C | Ps̃.88.a | † vel firma aut ſtabilis | D | Diuiſio

a ℭ Lex Adã.ſ.hoīs,vt tibi in ſimplicitate cordis & puritate ſeruiat,& tu facias ei ſecũdm miſericordiã tuam ſicut mihi feciſti. b ℭ Que eſt. In terra alia prę ter electam,propter quam venit dei fili⁹ in mundum velut in AEgyptum,vt cõmercio ſanguinis redimeret ſibi populũ acceptabilẽ,ſectatorem bonorũ operũ. Deũ aũt eiuſdẽ ppli dñicũ hoīem ītelligim⁹,quẽ de AEgypto,i.mũdo per vterũ virginis aſſumpſit. c ℭ Ex AEgypto. gente & deo ei⁹ vel gẽte & deũ ei⁹. Gentem Iſrael,& deũ ei⁹ Moyſen de quo:Cõſtitui te deum Pharaonis. d ℭ Inuenit ſeruus. Nihil corde fugatius,qđ inuenitur cũm per diſcretionem reſtringitur.

† hominũ

Exo.7.a.

E

quæ domus mea: quia adduxiſti me
¶ Ad regnum.
hucuſq;? Sed & hoc parum uiſum eſt [a]
in conſpectu tuo domine deus meus,
niſi loquereris etiam de domo ſerui
[a] tui in longinquum. Iſta eſt enim lex [b]
† Adam domine deus. Quid ergo ad [c]
dere poterit adhuc Dauid ut loquatur ad te? Tu enim ſcis ſeruum tuum [d]
a ¶ Quod ſcilicet promiſiſti, Abraham, Iſaac, & Iacob.
domine de⁹. Propter uerbũm tuum, [e]
a ¶ Miſericordiam tuam ſcilicet quia non eſt ſimilis tui.
b ¶ Mihi.
& ſecundum cõr tuum feciſti omnia [f]
¶ Quod facturus es
magnalia hæc, ita ut notum faceres
ſeruo tuo. Idcirco magnificat⁹ es domine deus, quia non eſt ſimilis tui, ne- [g]
que eſt deus extra te in omnibus quæ
[b] audiuimus auribus noſtris. Quæ eſt [h]
autem, ut populus tuus Iſraël, gens
in terra, propter quam iuit deus ut re [i]
dimeret eam ſibi in populum, & poneret ſibi nomen, faceretq; eis magna [k]
lia, & horribilia ſuper terram à facie [l]
[c] populi tui, quem redemiſti tibi ex Æ-
a ¶ In Hebræo, gentibus & diis earum. Q. Ægyptios in mari rubro peremiſti, & in diis eorum feciſti iudicia.
gypto gẽnte & deo eius? Firmaſti enim tibi populum tuum Iſraël in populũ ſempiternũ, & tu domine, de⁹ factus es eis in deum. Nunc ergo domi- [m]
ne deus uerbum quod locutus es ſuper ſeruum tuum, & ſuper domum
a ¶ Opere perfice, ſcilicet filium da, per quem ſtabiliatur domus mea in æternum.
eius, ſuſcitã in ſempiternum, & fac ſicut locutus es, ut magnificetur nomen tuum uſque in ſempiternum, atq; dicatur: Dominus deus exercituũ,
a ¶ Eccleſia.
deus ſuper Iſraël. Et domus ſerui tui
Dauid erit ſtabilita coram † domino,
quia tu domine exercituum deus Iſra
¶ Nathan. a ¶ Per prophetam.
ël, reuelaſti auriculã ſerui tui, dicẽns: [n]
a ¶ Q.ui.ſ.reuelaſti aurem ſerui tui.
[d] domum ędificabo tibi. Propterea in- [o]
a ¶ Audaciam cordis.
uenit ſeruus tuus cõr ſuum, ut oraret
te oratione hac. Nunc ergo domine
deus tu es deus, & uerba tua erunt ue [p]
ra. Locutus es enim ad ſeruum tuum [q]
bona hæc. Incipe ergo & benedic domui ſerui tui, ut ſit in ſempiternum coram te, quia tu domine deus locutus
es hæc: & benedictione tua benedicetur domus ſerui tui in ſempiternum.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Sed &c. quia non ſolũ locutus es de regno cõfirmãdo in perſona mea, ſed etiam in poſteritate mea. b ℭ Iſta eſt. ſ. vt quilibet ſit ſolicitus & deſiderãs proſperitatem poſteritatis ſuę. c ℭ Quid ergo. q.di. tu maiora feciſti & promiſiſti, q̃ ego fuiſſem auſus petere. d ℭ Tu enim. i. per effectum oſtendiſti, q̄ tu habeas notitiam & memoriam mei, tot & tanta mihi faciendo & promittendo. e ℭ Propter. id eſt, propter verbum quod locutus es de me Samueli iſta feciſti & promiſiſti, vt impleatur quod ei dixiſti. f ℭ Et ſecundum. id eſt voluntatem tuam, quia hoc ꝓcedit ex tua mera liberalitate, non ex mea dignitate. g ℭ Idcirco mag. Modus enim magnifici eſt facere maiora q̃ ſit dignitas recipientis. h ℭ Quę eſt. deducendo filios Iſrael in columna ignis & nubis. Sciendum tamen q̄ ille qui pręcedebat erat angelus, vt habetur Exod. xiiij. tamen aliquando nominatur deus cuius perſonam repręſentabat, ſecũdm qđ dicit Greg. In Hebręo habetur: Propter quam iuerunt dij, qđ exponit Ra. Sa. de Moyſe & Aaron, qui miſsi fuerunt ad educendum populum Iſrael de AEgypto, & dicuntur dij participatiuè, eo modo quo dicĩt Moyſi Exod. vij. a. Ego conſtitui te deum Pharaonis. Sed hęc expoſitio apparet falſa per illud quod dicitur, j. Para. xvij. d. vbi dicitur: Ad quam perrexit dominus deus, & ſic eſt in Hebręo. ex quo patet, q̄ intelligitur de deo vero. Sed melius poteſt exponi de pluralitate perſonarum in diuinis, quarum opera ſunt indiuiſa. & ideo hîc notatur pluralitas perſonarum, cũm dicitur: Iuerunt dij, quia tres perſonę verè dicuntur tres deitatem habentes. Quia tamen illa deitas & eſſentia vna eſt ſimplex in tribus, ideo ſubditur in ſingulari: i ℭ Vt redimeret. quia ex redemptione illi⁹ populi nominatus eſt deus Iſrael in ſpeciali. k ℭ Faceretq;. & quę ſint illa oſtendit, di. l ℭ A facie, ſubintelligitur eijciendo. ſ. A facie populi tui. i. populum qui habitabat in terra Chananęorum, & deos eius quos contriuerunt filij Iſrael. Et q̄ ſic debeat intelligi, patet p illud quod habetur. j. Paralip. xvij. d. vbi iſta ſententia clarius ponitur ſic: Et magnitudine ſua atq; terrore eijceret nationes &c. m ℭ Nunc ergo. Hîc conſequenter Dauid deprecatur pro promiſsi adimpletione, duplici de cauſa. Vna eſt, q͞a licet deus velit dare beneficia in futuro, vult tñ ſuper hoc deprecari vt recipientes mereantur. Alia eſt, quia tales promiſsiones diuinę intelligendę ſunt ſub conditione. ſ. ſi homines faciant debitum ſuum, & non ponant diuinę promiſsioni impedimentum, prout diffuſi⁹ dictum fuit. s. j. li. ca. ij. verſus finem. Cętera patent vſq; ibi: n ℭ Reuelaſti auriculam ſerui tui dicens: domum ędificabo ti. aliâs,

F

aliâs, aurem ſerui tui & cętera. ſequitur: o ℭ Propterea inuenit ſeruus tu⁹ cor ſuum, vt oraret te oratione. niſi reuelaſſes mihi per Nathan prophetam, quod tu velles mihi tanta bona facere, nullo modo prẹſumerem iſta deprecari à te. p ℭ Tu es deus &c. & per conſequens veritas per eſſentiam. q ℭ Et verba tua erunt vera. Locutus es enim ad ſeruum tuum bona hæc. Incipe ergo & benedic domui ſerui tui, vt ſit in ſempiternum corã te, quia tu domine deus locutus. per conſequens, niſi ponatur impedimẽtum à parte noſtra.

G

ℭ In ca. vij. vbi dicitur in poſtil. Miſericordiam autem meam non auferam ab eo. Ex hoc dicunt aliqui q̄ Salomon licet peccauerit &c.

ADDITIO.

Poſsibile fuit Salomonem pœnituiſſe, ſic tamen prope mortem, quod iam non valebat idola deſtruere: vnde ex hoc non concluditur neceſſariò ipſum non eſſe ſaluatum. In hoc autem quod dicit poſtillator, quòd illud verbum: Miſericordiam autem meam non auferam ab eo, non intelligitur niſi quantũm ad temporale regnum l &cę. nimis videtur literalizare. Nam manifeſtum eſt ſecundum doctores noſtros, quod lex vetus diſponebat ad Chriſtum, ſicut imperfectum ad perfectum. & ideo populus ille comparatur puero ſub pędagogo exiſtenti, vt patet ad Gala. iij. Vnde communiter talia bona eis promiſſa principaliter intelliguntur pro ſpiritualibus, & ideo iſta regna Dauid promiſſa & filio ſuo Salomoni, ſimiliter & perpetuitas fidelitatis domus eius. Et ſi intelligantur de regno temporali, intelligenda ſunt principalius etiam ad literam de regno ęterno. ſicut cũm dicitur Abrahę: Et benedicentur in ſemine tuo omnes gentes & cætera. Gene. xxij. d. intelligendum eſt de benedictione ſpirituali etiam ad literam. Si enim intelligerentur de benedictione † temporali tantũm, euacuaretur ratio Apoſtoli ad Gal. iij. quod nullo modo â catholicis eſt aſſerendum. De damnatione autem Saulis dictum eſt ſuprâ in additione primi libri ca. vlti.

H

† te

REPLICA.

In capitulo. vij. vbi multa bona dicuntur de Salomone & eius domo, quod poſtillator exponit ſecundum pręſentem iuſtitiam, volens quod ex illis dictis non poteſt argui Salomon ſaluatus, ſicut quidam voluerunt: huic Burgen. opponit, aſſerens etiam intelligendum non de regno temporali ſolum, ſed ęterno, volens Salomonem ſaluare eò, ſicut dicit Burgen. quòd poſsibile fuit Salomonem pœnituiſſe ſic prope mortem, vt non valeret idola deſtruere. Sed iſtud videtur confictum iuxta Achillem Burgen. Eſt enim commune eius argumentum quod repetit & conſueuit ſępe repetere, videlicet ex litera non habet fundamentum, igitur irrationabiliter dictum, & maximè quando ex litera poteſt rationabiliter trahi contrarium. Vnde ſi per caſum à Burgeñ. poſitum Salomoni remaneret aliqua excuſatio de tanto, non tamen de toto, nulla tamen ſucceſſoribus ſuis remanet excuſatio, qui domus eius hîc dicuntur, & hæc domus dicitur fidelis, prout in litera. Formetur igitur argumentum ſic; cuius domus eſt contra dei diffinitionem;

A

FActum eſt. Sequitur: b ¶ Frenum. Quinque ciuitates erant Philiſthinorum, quę Iſraelem tributarium faciebant. Has tulit ſibi Dauid & fecit tributarias, ſicut in Paralip. legitur: Percuſsit Dauid Philiſthiim, & humiliauit eos, & tulit Geth & filias eius de manu eorum & cętera.

1.Para.18.a

¶ Frenum. Chriſtus de aereis poteſtatibus triūphās, frenū erroris qd' humano generi impoſuerāt cōfregit. c ¶ Coęquans. Non eñ hoīes in terra viuentes intantū humiliabant, vt funiculo ſup extenſo terrę apparerēt ęquales: ſed adeò viles & cōtēpti vt in nullo plus valerēt, q̄ȝ terra q̄ nullos hoīes habet. Funiculum aūt ꝓ ſorte poſuit, q̄a funiculo ſolet terra mēſurari, ſcd'm illud: Et ſorte diuiſit eis terrā in funiculo diſtributiōis. Significat aūt, ꝙ tā liberè regiōes Moabitarū, q̄bus vellet diuideret, q̄ȝ poſſeſſor agros ꝓprios. d ¶ Menſus eſt. Significat autem q̄a quos voluit, potuit occidere: & qb⁹ voluit parcere. Quòd aūt Moab q̄ interp̄taẗ ex patre, & Syriā Damaſci & cęteras regiones tributarias fecit, ſignificat ꝙ Chriſt⁹ oēs gētes ſub dñatiōe ſua tenet & p̄mit, & ſenſum bonorū operū exigit. Damaſc⁹ eñ nobilis vrbs Phœnicis eodem vocabulo quo & Maſeth ancillę Abrahæ fili⁹ diciẗ, & īterp̄taẗ ſanguinis poculū. Syria verò ſublimis vel humecta. Quę eñ pri⁹ humecta libidine ſanguinē humanū inexplebiliẗ ſitiebat, nūc mūdata baptiſmo Chriſti, ſublimis ꝓfectu v̓tutū, ſanguis ei⁹ poculū deſiderat.

Pſ.77.f

† plenum funiculum Phraſis eſt Hebraica q̄ ſignificat vix tertiam partē Moabitarum ſuperſtitem manſiſſe q̄ ſeruiret Dauidi ſub tributo. Sicle gas licet, Percuſsit q̄ ꝙ Moabitas ita vt duas partes occideret, & vnam partem vitę ſeruaret.

Cap. VIII.

a FActum eſt autē poſt hæc percuſsit Dauid Philiſthiim, & humiliauit eos. Et tulit Da- b uid frenum † tributi de manu Philiſthiim, & percuſsit Moab, & menſus eſt eos c d
¶ Hyperbole.
funiculo coęquās terræ. Menſus autē e f
a ¶ Quos vult damnat propter peccata, quos vult viuificat condonans peccata dominus Ieſus.
eſt duos funiculos: unum ad occiden- g dum, & †unum ad uiuificandum. Fa- h ctusq̄ȝ eſt Moab Dauid ſeruiens ſub tributo. Et percuſsit Dauid Adare- i zer filiū Rohob, regem Soba, quādo profectus eſt ut dominaretur ſuper flumen Euphraten. Et captis Dauid ex parte eius mille ſeptingentis equitibus, & uiginti milibus peditum, ſub- k neruauit † omēs iugales curruū. † De- l reliquit autem ex eis centū currus. Venit quoq̄ȝ Syria Damaſci, ut præſidi-
¶ Id eſt qui eam ſibi tutam facerent.
um ferret Adarezer regi Soba, & percuſsit Dauid de Syria uigintiduo milia uirorū. Et poſuit Dauid præſi- m dium in Syria Damaſci. Factaq̄ȝ eſt Syria * Dauid ſeruiēs ſub tributo. Seruauitq̄ȝ dominus Dauid in omnibus ad quæcūq̄ȝ profectus eſt. Et tulit Da- n uid arma aurea, & torques aureos quę habebant ſerui Adarezer, & detulit ea in Ieruſalem. Et de Bete & de Beroth ciuitatibus Adarezer, tulit rex o Dauid æs multū nimis. † De quo fecit Salomon omnia uaſa ęrea in tēplo, & mare æneum, & columnas, & altare.

REPLICA.

☞ Sāificauit diffinitionem, & infidelis ille ſaluatus eſſe nō pōt. ſed domus Salomonis fuit infidelis, vt larè declaratur in gloſſa ordinaria, igiẗ &c. Omnia igiẗ quę hīc laudabilia de Salomone & eius domo dicunẗ, intelligunẗ de eo ſcd'm p̄ſentē iuſtitiā, & nō ęternā p̄deſtinationē, ſed ſcd'm ęternā p̄ſcientiā intelligunẗ de Chriſto, de quo eſt principalis ſenſus lr̄alis eorū laudabiliū q̄ hīc dicunẗ, prout dicit eadem gloſſa, quę eſt notabilis. Fictio etiā Bur. poteſt arguí ex textu. iij. Reg. xj. & xij. Vbi dñs per prophetā Ahiam Silonitem diffiniuit regnum Salomonis ſcindendū, eò ꝙ dereliquit dñm & adorauit Aſtarthem deā Sidoniorū &c. Et cōſtat illā diffinitionē nō eſſe poſitā in executionem, niſi tpe Roboā filij Salomonis. q̄a dr̄ ca. xij. Nō acqeuit rex pplo, qm̄ aduerſatus fuerat eū dñs, vt ſuſcitaret verbū ſuū ꝙ locutus fuerat in manu Ahię &c. vide ibi diligenter literam. Si igiẗ Salomō egiſſet pniam, ꝓut vult Burg. illa ſnīa dei nō fuiſſet poſita in executionem poſt pniā Salomonis. Mutata eñ cauſa, mutari debuit ſnīa. Nūc autē cauſa ſciſſurę regni fuit idololatria Salomōis, vt patet ex litera allegata. idcirco pnia ei⁹ debuit eſſe cauſa cōtrarij. ſ. vnitatis regni, qd' tñ ſciſſum eſt. Hui⁹ argumētū ſimilē accipiẗ ab hiſtoria Niniuitarū Ionę. iij. vbi ſnīa diuina lata cōtra pctā eorū ꝓpt̄ pactā pniam fuit immutata. vñ vr̄ Salomō nō pœnituiſſe. Apl's igiẗ ad Gal. iiij. allegās p̄ſentē lr̄am de regno ęterno fideli &c. ad literā intelligiẗ de Chriſto & eius domo, non de Dauid & Salomone, niſi ſcd'm p̄ntem iuſtitiam.

& ipſius

B

► de quo fecit Salomō omnia vaſa ęrea in templo, & mare ęneum, & colūnas & altare. Hęc nuſq̄ȝ leguntur in veteribus exēp. ſicut nec apud Hebręos

NICO. DE LYRA.

CAP. VIII.

FActū eſt. Hīc conſequenter oſtendiẗ fortitudo Dauid in debellando aduerſarios. Et primò poniẗ huiuſmodi debellatio. Secūdò regni Dauid ordinatio, ibi: Et regnauit Dauid. Prima in quatuor partes, ſcd'm quatuor gentes quas debellauit. ſecunda ibi: Et percuſsit Moab. tertia ibi: Et percuſsit Dauid Adarezer. quarta ibi: Fecit quoq̄ȝ. Prima gens ab eo debellata fuit gens Philiſthinorum, qd' notaẗ cùm dicitur: b ¶ Et tulit Dauid frenum. Frenum id eſt quo tenetur equus ſub ſeſſore: & eodē modo tributū eſt id quo teneẗ ppl's ſubiectus ſub dñatore. Dauid autē deuincēdo Philiſthęos hoc frenū de manibus eorū abſtulit, q̄a prius dñabanẗ Hebręis: ſed poſtea econuerſo ſeruierunt Dauid ſub tributo. c ¶ Et percuſsit. Secundus populus à Dauid debellatus fuit populus Moabitarum: quod notaẗ cùm dicitur: d ¶ Et men. agens cum eis rigore iuſtitię. e ¶ Coęquans. q̄a deſtruxit fortalitia eorum, ne poſtea poſſent rebellare. f ¶ Menſus. i. ordinauit duos procedēdi modos. g ¶ Vnum. ſ. magis culpabiles per viam iuſtitię. h ¶ Et vnū. i. minus culpabiles dimittens per viam miſericordię. In Hebręo hr̄: Menſus eſt duos funiculos ad mortificandum, & impleuit funiculū ad viuificandum. qd' exponūẗ Hebręi dicentes, ꝙ duas ptes occidit, tertiā ptem vitę reſeruauit. Cauſa aūt q̄re ſic rigidè cōtra eos ꝓceſſit fuit, q̄a rex Moab patrē & mr̄em Dauid & aliquos de amicis ei⁹ quos ibi reliq̄rat Dauid ꝓ cuſtodia occidit: recedēte Dauid de t̄ra illa: ſcd'm qd' dicit Ra. Sa. & ꝓut dictū fuit. ſ. lib. j. xxij. ca. Iſta tñ ſnīa Dauid intelligenda eſt q̄ntū ad viros bellatores, q̄a totū vulgarē p plm dimiſit ad ſeruiendū ſibi ſub tributo. i ¶ Et per. hīc poniẗ debellatio populi Syrię à Dauid. & primò poniẗ iſta debellatio, ſcd'ò ex hoc ſequens cōfœderatio, ibi: Audiuit autē Thou. Circa primū dr̄: Et perc. qui regnabat in vna pte Syrię. b ¶ Subneru. i. equos iugo curruum applicatos, vt de cętero eſſent inepti ad pręliū. l ¶ Dereli. i. equos centū curruū qui erāt ei neceſſarij. In quolibet aūt curru erant quatuor eq̄, vt ꝓbaẗ pilludqd' dr̄. ſ. iij. li. x. ca. in fi. Egrediebaẗ autē q̄driga ex AEgypto. i. eq̄ ꝓ vna q̄driga ſexcētis ſiclis argenti & equus. cl. Ex q̄ patet, ꝙ in vna quadriga erant quatuor equi, quia. cl. ſicli quater accepti faciūt ſexcentos ſiclos. Et ſic patet, ꝙ Dauid q̄dringentos eq̄s reſeruauit, q̄ erāt ſibi neceſſarij in diuerſis negotijs. m ¶ Et po. i. homines bellatores in fortalitio, vt Syri ſecurius tenerenẗ ſub tributo. n ¶ Et tu. In Hebręo habetur, pharetras. o ¶ Tulit rex Dauid. Quod autem ſequiẗ immediatè: De quo fecit, vſq̄ȝ ibi: Et altare, non eſt in Hebręo ſed appoſitum fuit à quodā gloſſatore, quia illud ęs fuit expēſum in operibus templi. & poſtea vitio ſcriptorum hęc gloſſa inſerta eſt textui. ☙ Audiuit

Diuiſio

C

† aquę ductus. i. ciuitatis aquæductus per quam aquæductus ... ibat.

Chal. interpre. vertit diſpoſitionem aquęductus

► vnum Diuiſio

D

† oēs curr⁹

† id eſt ſeruauit ſibi

† De conſe. diſ. I. c. I.

Moraliẗ. a ¶ Factū. Sequiẗ: b ¶ Et tu. hīc deſcribiẗ triumph⁹ Dauid de quatuor pplis. i. Philiſthęis, Moabitis, Syris & Idumęis. Moraliter per Dauid manu fortis interpretaẗ, vir fortiter pugnās cōtra paſsiōes inordinatas ſignificaẗ. Ipſe verò de q̄tuor paſsiōib⁹ principalib⁹ triūphat, q̄ ſunt gaudiū ineptū in ꝓſpis, & dolor nimius in aduerſis, & ſpes de bono futuro incompetenti ſibi, & timor inordinatus de incurſione tpis mali, & his paſsionibus ſubiectis proficit homo in perfectione moralis & intellectualis virtutis: ideo diciẗ. vij. Phyſicorum: Sedendo & quieſcendo ſit anima ſciens & prudens: quia ſedatis & quietatis tumultibus paſsionū acquirunẗ ſcientię & virtutes. Propter qd' de quatuor paſsionibus p̄dictis ad quas alię reducunẗ diciẗ. j. de cōſolatiōe. Tu quoq̄ȝ ſi vis lumine claro cernere verū, Tramite recto carpere callem gaudia pelle: Pelle timorē, ſpēq̄ȝ fugato: Nec dolor aſsit, nubila mens eſt victaq̄ȝ frenis. Hęc vbi regnant. Propter qd' ipſis ablatis per Dauid tollitur frenum tributi. Per Philiſtęos aūt qui cadentes interpretanẗ timor mūdanus qui cadere facit hominem à virtute ſignificaẗ. Per Moabitas ſignificatur dolor de pręſenti pœna. nam Moab interpretaẗ ex patre. Talis verò dolor cōtrahiẗ in nobis ex carnali generatiōe. Per Syros aūt qui ſublimes interp̄tanẗ, ſpes immoderata quę magis ꝓpriè dr̄ p̄ſumptio ſignificaẗ. Per Idumęos aūt qui interpretantur terreni, ſignificatur gaudium ineptum de adeptione temporalis boni.

Moraliẗ.

Paſsiones quatuor

Boetius

a Sanctificauit. Si Chriſtus omnes quos de gentibus conuo-
E cat, alios quaſi aurū, i. ſenſus ſpirituales facit, alios quaſi argentum. i.
eloquētiæ nitore ſplendentes, alios q̄ſi ęs prędicatione ſonoros ſcti-
ficat domino, vt eius tabernaculo fideliter deſeruiant. b Cęſis.
Quod in quibuſdam codicibus duodecim milia cęſa dicuntur, vi-
tio ſcriptorū inolitū eſt. Veraciter em̄ Da-
uid ī valle Salinarū decē & octo milia cęci
dit. Ioab v̄o. xij. milia, ſicut in titulo. lviij.
pſalmi ſcribitur. Significat aūt, q̄ Chriſtus
diſtrictiōe ſui examinis in his q̄ de illo pra
ua ſentiūt ſtultitiā immoderati ſaporis ex-
tinguit. c A cōmentarijs. Vicem re-
gis agebat, cuius iudicio leges ſcribeban-
tur, Scriba ex ore regis verba deſcribebat.
d Sacerdotes. Sacerdos quaſi ſacer
dux, Filij autē Dauid ducatum habebāt in
tribu Iuda. e Cerethi. Aſſiſtebant re-
gi cuſtodiētes corp⁹ ei⁹, & interp̄tant̄ inter
ficiētes & viuificātes, qm̄ ſcd'm iudiciū eo-
rum digni reſeruabantur ad vitam, alij du
cebantur ad mortem.

† ſalutaret eū pacificè vel munus offerret ei & benedice ret ei

a Audiuit autem Thou rex Emath,
quòd percuſſiſſet Dauid omne ro-
bur Adarezer. Et miſit Thou Io-
ram filium ſuum ad regem Dauid,
ut † ſalutaret eum congratulans, &
gratias ageret, eò quòd expugnaſ
ſet Adarezer, & percuſſiſſet eum:
Hoſtis quippe erat Thou Adare-
zer. Et in manu eius erant uaſa au-
rea, & uaſa argentea, & uaſa ærea,
a quæ & ipſa ſanctificauit rex Dauid b
domino cum argento & auro, quę
ſanctificauerat de uniuerſis genti-
bus, quas ſubegerat de Syria, &
Moab & filiis Ammon & Phili-
ſthiim & Amalec, & de manubiis
Adarezer filij Rohob regis Soba.
a Erexit ſcilicet ſibi fornicem triumphalem.
Fecit quoque ſibi Dauid nomen, c
cùm reuerteretur capta Syria in
b ualle Salinarum, cæſis decem & o-
cto milibus, & in Gebelem ad ui-
gintitria milia: & poſuit in Idumęa d
cuſtodes, ſtatuitq; præſidium, & fa e
cta eſt uniuerſa Idumæa ſeruiens
Dauid. Et ſeruauit dominus Da- f
uid in omnibus ad quæcunq; pro-
fectus eſt. Et regnauit Dauid ſuper g
omnem Iſraël. † Faciebat quoque h
Dauid iudicium & iuſtitiam omni
populo ſuo. † Ioab autē filius Sar- i k
uię erat ſuper exercitum. Porrò Io l
c ſaphat filius Ahilud erat † à com-
mētariis. Et Sadoc filius Achitob
d & Achimelech filius Abiathar e-
rant ſacerdotes, & Saraias ſcriba. m n
e Banaias autem filius Ioiadæ † ſu
per Cerethi & Pheleti. Filij autem
Dauid † ſacerdotes erant.

Cap IX.

f ET dixit Dauid: Pu o p
táſne eſt aliqs qui
remanſerit de do-
mo Saul, ut faciam
cum eo miſericor-
diā propter Iona-
than? Erat autem Dauid de domo
Saul ſeruus nomine Siba. Quem
cùm uocaſſet rex ad ſe dixit ei: Tú
ne es Siba? Et ille reſpondit: E-
go ſum ſeruus tuus. Et ait rex:
Nunquid ſupereſt aliquis de do-
mo Saul, ut faciam cum eo miſe-
ricordiam dei? Dixitq; Siba regi;

GLOS. ORDI.

CAP. IX.

ET dixit. f Putasne. Ecce
Dauid nō eſt oblit⁹ iuramēti &
fœderis quod cū Ionatha pepi
git, ſed miſericordiā quā p̄miſ-
ſit patri, filio impleuit. Dauid quoq; Chri-
ſtū ſignificat. Ionathas q̄ interp̄tat̄ colūbæ
donū vel dn̄i donū grām ſpūſſancti. Ha-
buit ergo Ionathas paruulū filiū noīe Mi-
phiboſeth vtroq; pede claudū, quē Dauid
ad ſe vocauit, cū p̄deſtinatio & pręſcientia
dei eū quē ad ſeculi deſideria & mundana
negotia exercēda ſermone & actiōe debilē
conſpicit, ad dei miniſteriū eligit. quia quē
mundus per faſtū elationis ſpernit, de⁹ p̄-
pter deuotionē humilitatis acquirit. Inter-
p̄tat̄ em̄ Miphiboſeth de ore ignominia.
Is em̄ cui⁹ loquelā & p̄ſentiā ſupbia mūdi
deſpicit, dei dono vtilis ad ſpiritale miniſte
riū in eccleſia apparebit. Quid eſt autē, q̄
Dauid Sibam ſeruū Saul de ſtirpe ipſi⁹ in
terrogans inuenit Miphiboſeth? Niſi q̄d
Chriſtus electorum numerum diſcutiēdo
inter eos qui contempti mundū relique-
runt ad ſe venire facit. Siba enim egreſſus
venit interpretatur: Machir vendens,
vel de inſir.

2. Reg. 20. c.

& in Gebelem ad vigintitria milia

F

† j. 20. g.

Nicolaus de Lyra.

a Audiuit. Hīc conſequenter po-
nitur ſequens cōfœderatio. q̄a frequenter
cōtigit, q̄ q̄ aliq̄ ſiūt amici, eò ſunt inimici
eiuſdē. & hoc modo Thou fact⁹ eſt amic⁹
Dauid; eò q̄ debellauerat Adadezer inimi
cum ei⁹, & in ſignū amicitię miſit ſibi vaſa
aurea & argentea & ęrea. b Quę &c. i.
conſecrauit vt inde fierent illa quę erant ne
ceſſaria in templo, ita q̄ de cętero nō pote-
rat humanis vſib⁹ applicari. Dicit aūt hīc
Ra. Sal. q̄ propter hoc iſta bella Dauid po
ſita ſunt in hoc ca. poſt p̄cedēs immediatē,
in quo declarat̄ volūtas Dauid circa tem-
pli ędificationem, quia oīa metalla quę per
iſta bella acquiſiuit ad opera templi fienda
conſecrauit. c Fecit. Hīc ponitur de-
bellatio quarti populi, ſcilicet Idumęorū,
quos debellauit rediens de Syria in valle
Salinarū. & hoc eſt q̄d dicit̄: Fecit. i. arcū
triumphalem; vt communiter dicūt expo-
ſitores noſtri, poſuit in ſignum victorię ha
bitę de Idumęis. Sed hoc non videtur pro
babile, quia tale quid fit ad iactantiam pro
pter quod Saul increpatur de erectione ar
cus triumphalis. vt habetur. ſ. j. lib. xv. ca.
Propter quod Rab. Sal. hoc exponit de
ſepultura Idumęorum tunc occiſorum
in prelio

† principes vel primarij adlatus reg. LXX. aulę principes

in prelio, quos Dauid fecit ſepeliri: & in hoc acq̄ſiuit ſibi nomē bo G
nū. Tūc q̄a exercuit circa mortuos op⁹ miſericordię. Tū q̄a ſcribit̄
Deut. xxiij. Non abominaberis Idumęū, q̄a frater tu⁹ eſt. Iacob em̄
à quo deſcēderūt Iudęi, & Eſau à quo deſcēderūt Idumęi, fuerūt fra
tres vterini, vt habet̄. Ge. xxv. & ideo Iudęi & Idumęi fratres dicunt̄
p̄pter q̄d Dauid eis ſepulturā exhibuit. Et
idē legit̄ feciſſe Ioab. ſ. li. iij. xj. ca. d Et
po. ne rebellarēt & recederēt ab eo. e Et
fa. ſicut p̄dictū fuerat Ge. xxv. c. Maior ſer
uiet minori. f Et ſerua. hoc additū eſt,
ad oſtendēdū q̄ Dauid habuit p̄dictas vi-
ctorias nō virtute hūana, ſed diuīa. g Et
re. Hīc cōſequēter oſtēdit̄ regni Dauid or
dinatio, cū dr̄: h Facie. rectè ſentētian-
do. i Et iu. debitè exequēdo. k Ioab.
Sic em̄ regnū bn̄ ordinat intra ſe p̄ iuſtitiā,
ita extra ſe reprimēdo aduerſarios p̄ mili-
tiā. l Ioſa. vnū nomē eſt īdeclinabile, &
ſignificat idē q̄ cācellari⁹, vt dicūt aliq̄. Alij
aūt dicūt, q̄ eſt officiū dictādi leges. In He.
hr̄ hīc, recordator. Et ſic dicit Ra. Sa. q̄ of
ficiū ei⁹ erat repetere ſeu recordari caſus va
rios q̄ venerāt ad Dauid, vt p̄ ordinē expe
dirent̄. ſ. prim⁹ primò, & ſcd's ſcd'ò, & ſic
de alijs. m Et ſa. habebat em̄ officiū ſcri
bēdi geſta tp̄m. Alij dicūt q̄ ſcribebat lite-
ras regis. n Banaias. i. ſup ſagittarios &
baliſtarios vt dicit trāſlatio Chaldaica. Fi-
lij aūt Dauid ſacerdotes erant. i. maiores v̄l
primi ad honores. vn̄. j. Par. xviij. hr̄: Filij
aūt Dauid primi ad manū regis, nō em̄ p̄t
dici q̄ eſſent ſacerdotes p̄priè ī tabernaclo
miniſtrātes, q̄a nō erant de genere Aaron.
In ca. viij. vbi dr̄ in poſtil. Faciebat q̄q;
Dauid iudicium rectè ſentētiando.

ADDITIO. H

Cū ſcd'm Philoſophū in. iij. Politico. ordi
natio ppl'i p̄cipuè depēdet ex maximo pri
cipatu, idcirco poſtq̄ dicit q̄ Dauid facie-
bat iudiciū & iuſtitiā &c. ſubiungit ſuam
optimā ordinationem in eius officialibus,
in quibus tota ordinatio regiminis princi
patus virtualiter contineri videtur. Nā ad
officiū Ioab p̄tinebāt oīa illa quę ad defen
ſionē ſubditorū & inuaſionē hoſtiū erant
neceſſaria, cùm eſſet ipſe princeps militiæ.
Ad officium verò Ioſaphat p̄tinebant oīa
illa q̄ ad iudicia p̄ticularia erant neceſſaria
per ſe, vel per alios expedienda tanq̄ ad cā
cellarium. Ad officiū verò Saruię pertine-
bant oīa dictamina ſcripturarū, quę à rege
vel à ſuis iudicib⁹ emanabant, ſeu in hiſto-
rijs regalibus erant reponenda. Ad offici-
um verò Banaię filij Ioiadę pertinebat cu-
ſtodia regis, & executio iuſtitię ſpecialiter
criminalis, quę cum manu valida & poten
ter exerceri ſolent, & hoc eſt q̄d dicit̄: Sup
Cerethi & Pheleti. qui ſcd'm Hebraicā ve-
ritatem quę in glo. in hoc loco habet̄, inter
p̄tant̄ interficiētes & viuificātes. qm̄ ſcd'm
iudicium regis vel officialiū ei⁹ digni reſer
uabant̄ ad vitā, alij ducebant̄ ad mortē. Fi-
lij aūt Dauid nō habebāt nomē officij, ſed
dignitatis; erant enim maiores ſeu primi
poſt regem ad honores.

† 1. Pa. 8. d

† Hebraicè ad verbum moneſa-ctor, qui negotia gerenda commorat, & à libellis eſt

† & Cerethi erat vna ex familijs Iſrael

NICO. DE LY.

CAP. IX.

ET dixit Dauid. Hīc conſe-
quenter oſtenditur pietas Da-
uid ad proximum faciendo mi
ſericordiam erga domum Saul
propter Ionathan amicum ſuum, q̄ pie-
tas in tribus oſtenditur. primò quia diligē
ter inquiſiuit. q̄d notatur cū dicit̄: p Pu
tas &c. hoc quęſiuit Dauid ab aſſiſtenti-
bus ſibi

Diuiſio

Moraliter. o Et dixit. Et ſecundum
ſenſum literalem

Moraliter

vł de infirmitate. Ammiel ppł's ei⁹ de⁹. Lo
A dabar: ipſe ỽbũ. Deniq; Dauid nr̃ cõtẽpti
biles hui⁹ mũdi, & q̃ nõ ſunt eligẽs, vt quę
ſunt deſtruat eos vendibiles mũdo: & in in
firmitate cõſtitutos reperiens, pplo ſuo di
gnos ỽbo p̃dicatiõis adiũgit, eiſq; regium
honorẽ inter filios concedit. Vñ & Dauid
agros Saul & ſeruitia Miphiboſeth tribuit
Pſ.112.a & ſup menſam ſuã cũ filijs eſſe p̃cipit, quia
Chriſt⁹ q de ſtercore erigit pauperẽ, vt ſe
deat cũ principib⁹, & ſoliũ gl'ię teneat, con
tẽptibiles pſonas de mũdo auferẽs, poſſeſ
ſores virtutũ efficit, & in mẽſa ſcripturarũ
q̃tidie reficit. Tales ỽò ſobolẽ gignunt, q
dr̃ Micha. i. qs eſt iſte, qa in admirationem
populi veniunt qui nuper in mundo de
ſpecti in eccleſia apparent glorioſi.

GLO. ORDI.

CAP. X.

FActum. a ℭ Faciam. Qñ
Dauid fugit à facie Achis regis
1.Reg.21.c. Geth, venit ad Naas regẽ Am
mõ, q fecit cũ eo miſericordiã.
Ibi.27.a. De Naas itaq; venit ad ſpelũcã Odollam:
vbi venerũt ad eũ pater ei⁹ & mater, & oĩs
Ibi.21.d. dom⁹ ei⁹. inde peruenit ad Moab, & dimi
ſit apud eũ patrẽ & matrẽ & oẽm domũ
1.Reg.21.a. ſuã. Qđ ỽò dixit Achis rex Geth: Hîc ne
ingredieť domũ meã? Abijt inde Dauid &
Ibi.22.a fugit in ſpeluncam Odollam, ſubaudiẽdo
Quæſtio de domo Naas. Si queritur, cur ad Achis
redierit, quem prius fugerat. Intelligendũ
1.Reg.27.a eſt eũ ad quem redijt fuiſſe filium eius quẽ
fugit. Vñ in ſequentib⁹ de Achis, cũ quo
deſcendebat Dauid in p̃liũ fili⁹ fuiſſe dicit
Maoch. Non eñ à pr̃e hoc patronymicũ,
ſed à mr̃e ſumpſit, quę Maacha vocabať.
Tulit

Nicolaus de Lyra.

B bus ſibi, p quorũ indiciũ vocauit Sibã,
q Sauli ſeruierat, vt ab eo certi⁹ de hoc in
q̃reret, & i pticulari. qui interrogat⁹ rñdit:
Diuiſio a ℭ Supereſt. cui⁹ cauſa dicta fuit. ſ̃. iiij.
ca. Scđ'ò oſtẽdit fidelitas Dauid & ei⁹ pie
tas, eò q̃ Miphiboſeth q̃ſitũ dulciter rece
pit: qđ' notatur cũ dr̃: b ℭ Et ait. timebat
eñ eò q̃ au⁹ ei⁹ & patruus fuerãt inimici
Dauid, ppter qđ' eũ aſſecurauit, & ſibi bñ
† Omnes verò habitatores facere pmiſit di. Reſtituam tibi oẽs agros
&c. c ℭ Qui ado. &c. adoratione dulię.
d ℭ Dixit. q. d. nullius momẽti reſpectu
tanti bñficij. e ℭ Quoniã. oculo pietatis.
f ℭ Super. i. ſuper me vilẽ & deſpicabilẽ,
qa erat impotẽs corpore & genere, eò q̃
amici ſui erant mortui. Tertiò oſtenditur
pietas Dauid, eò q̃ ipſi Miphiboſeth dili
genter puidit, aſsignãs ei pcuratorem &
ſeruũ pro domo ſua & familia gubernãda
ſ. Sibã q auo ſuo ſeruierat, & ipm Miphi
boſeth faciendo ſibi cõmenſalẽ. & patet li
tera paucis exceptis q̃ diſcurrenť. g ℭ De
di. i. filio Miphiboſeth q nũc eſt dñs tuus,
cui⁹ fili⁹ vocabať Micha, vt. j. hr̃. nõ eñ p̃t
hoc intelligi de cibis adminiſtrãdis Miphi
boſeth, qa ſemp comedebat in mẽſa regis.
ſequiť: h ℭ Miphiboſeth. & ſcđ'm hoc
Siba dixit iſtud ỽbũ. In Heb. hr̃, & Miphi
boſeth comedet ſup mẽſam meã. & ſcđ'm
hoc eſt ỽbũ ipſi⁹ Dauid, qđ' exponũt He
brei dicẽtes, q̃ poſtq; Siba dixerat regi: ſic
faciet ſeru⁹ tuus. Dauid rñdit: Et Miphibo
ſeth comedet ſuper mẽſam meã: ita q̃ hîc
ſubintelligiť: rñdit Dauid. Et eſt mod⁹ lo
q̃ndi q apud Hebręos vocať, decurtat⁹ vel
reciſus. ſ. qñ aliqd omittiť, qđ' tñ neceſſariò
ſubintelligiť ad habẽdũ ſniam pfectã. & ta
lis modus loquendi frequenter inueniť in
ſcriptura ve. te. Cętera patent.

Supereſt filius Ionathæ debilis pe a
dibus. Vbi, inquit, eſt? Et Siba ad
regem: Ecce ait, in domo eſt Ma
chir filij Ammiel in Lodabar. Mi
ſit ergo rex Dauid & tulit eum de
domo Machir filij Ammiel de Lo
dabar. Cùm autem ueniſſent Mi
phiboſeth filius Ionathæ filij Saul
ad Dauid, corruit in faciem ſuam
& adorauit. Dixitq; Dauid: Miphi
boſeth: Qui reſpondit: Adſum ſer
uus tuus. Et ait ei Dauid. †Ne time b
as, quia faciens faciam in te miſeri
cordiam propter Ionathã patrem
tuum, & reſtituam tibi oẽs agros
Saul patris tui, & tu comedes pa
nem in menſa mea ſemper. Qui a c
dorans eum dixit: † Quis ego ſum d
ſeruus tuus, quoniam reſpexiſti ſu e f
per canem mortuũ ſimilem mei?
Vocauit itaq; rex Sibam puerum
Saul, & dixit ei: Omnia quæcunq;
fuerunt Saul, & uniuerſam domũ
eius dedi filio domini tui. Operare g
igitur ei terram tu & filij tui & ſer
ui tui, & inferes filio domini tui ci
bos ut alatur. Miphiboſeth autem h
filius dñi tui comedet ſemper panẽ
ſuper menſam meã. Erant autẽ Si
bæ quindecim filij & uiginti ſerui.
Dixitq; Siba ad regem: Sicut iuſſi
ſti domine mi rex ſeruo tuo, ſic fa
ciet ſeruus tuus. Et Miphiboſeth
comedet ſuper menſam tuã, quaſi
un⁹ de filiis regis. Habebat autem
Miphiboſeth filium paruulũ no
mine Micha. † Omnis uerò cogna
tio domus Sibæ ſeruiebat Miphi
boſeth. Porrò Miphiboſeth habi
tabat in Ieruſalẽ, qa †de mẽſa Da
uid regis iugiter ueſcebatur, & erat
claudus utroq; pede. Cap. X.

F †Actum eſt autem i
poſt hæc, ut more
retur rex filiorum
Ammon, & regna
ret Hanon filius e
ius pro eo. Dixitq; k
a Dauid: Faciã miſericordiam cum
Hanon filio Naas, ſicut fecit pater
eius mecum miſericordiã. Miſit er l
go Dauid cõſolans eum per ſer
uos ſuos ſuper patris interitũ. Cũ m
autẽ ueniſſent ſerui Dauid in terrã
filiorũ Ammõ, dixerũt principes fi
liorum Ammon ad Hanon dñm
ſuũ: putas q̃ propter honorem pa n
tris tui miſerit Dauid ad te cõſola
tores, & nõ iõ ut te inueſtigaret, &
exploraret ciuitatẽ, & euerteret eã,

a ſenſum lr̃alẽ p hoc q̃ Dauid mortuo Io C
natha q fuerat ei amiciſsim⁹ in vita, diligẽ Moraliter
ter inq̃ſiuit de poſteris ei⁹, vt eis exhiberet
bñficia, docemur amicitiam ſeruare poſt
mortẽ, qđ' tñ pauci faciũt, intãtũ q̃ vulga
riter dr̃, mortu⁹ nõ habet amicum. Scđ'm
aũt ſenſum allegoricũ p Ionathã q iterpre
tať colũbę donũ, ſignificať ipe Chriſt⁹ q co
lũba dr̃ amaritudinis felle carẽs. Eſt etiã do
nũ ex charitate pr̃na nobis datũ. Ioh. iij. b.
Sic de⁹ dilexit mũdũ, vt filiũ ſuũ vnige. da.
&c. Per filiũ Ionathę claudũ vtroq; pede,
ſignificať qlibet Chriſtian⁹, q Chriſti filius
eſt p baptiſmũ. Claud⁹ tñ eſt vtroq; pede:
Nã pn⁹ eſt dupliciter ad cadẽdũ in pctm̃ †infra.19.c.
ſ. p ignorãtiã & infirmitatẽ. Per Dauid ỽò
p̃ot intelligi bon⁹ p̃lat⁹ q talẽ ad ambulan
dũ in via morũ debilẽ debet fouere & nu
trire cibis mẽſę ſuę. ſ. alimẽto ſacrę ſcriptu
rę, & ſacramẽto euchariſtię, vt ſic diſponať
q̃ ad menſam glorię finaliter transferatur.

NIC. DE LY.

CAP. X. †1.Re.18.d

FActum eſt. Hîc conſequen Diuiſio
ter poniť gratitudo Dauid er
ga bñficiũ. Circa quod primò
poniť ipſi⁹ Dauid grã propter
impenſum ſibi bñficiũ. ſecũdò illata ſibi in
iuria p malũ cõſiliũ, ibi: Cũ aũt veniſſent.
tertiò vindicãs iuſtitia propter illatum op
probriũ, ibi: Qđ' cùm audiſſet. Circa pri
mum dr̃: k ℭ Faciã. Iſta autẽ miſericor
dia quã fecit Naas cũ Dauid, tacta eſt ſu
prà primo lib. xxij. ca. ſcđ'm duplicẽ opini
onẽ. Vna eſt, q̃ iſte Naas q diciť hîc mor D
tuus, eſſet ſimul rex Ammõ & Moab. qa
ibidẽ dr̃ q̃ Dauid dimiſit patrẽ & matrẽ
& aliquos eius amicos, qui nõ poterãt ſeq
cum eum rege Moab pro cuſtodia, & ſic
voluit filio eius recompenſare. Alia eſt q̃
rex Moab apud quem dimiſit prędi
ctos, iratus ppter receſſum Dauid de ter
ra ſua, interfecit eos paucis exceptis, qui fu
gerunt ad Naas regẽ Ammon, & ibi ſalua
ti fuerũt. Et iſta opinio videť verior. qa ſu
prà. viij. ca. dictũ eſt qualiter Dauid rigidè
pceſſit cõtra regẽ Moab & pplm̃ eius. &
hîc diciť quõ amicabiliter voluit pcedere
cõtra regẽ Ammon. Ex quo manifeſtè vi
deť, q̃ iſte Naas fuerit alius à rege Moab,
cui recõmẽdauit patrẽ & matrem cũ eſſet †ſuper mẽſam
in fuga Saul. l ℭ Miſit. nuntians ei qđ'
eſſet paratus ad eius auxilium ſi indigeret,
propter patris ſui receptum beneficium.
m ℭ Cum. Hîc conſequenter deſcribitur †1.Pa.19.a.
illata Dauid iniuria per malum conſilium,
cùm dicitur: n ℭ Putas. q. d. non: ſed vt
ſub ſpecie amicitię decipiat te explorando
per nuntios tuos infirma terræ tuæ.
Tulit itaq;

Moraliter. i ℭ Factum eſt. Per Ha Moraliter
non qui populus murmurans interpreta
tur, Iudaicus populus ſignificatur: qui à
principio fuit murmurationibus aſſuetus,
ſcilicet contra Moyſen & Aaron, & etiam
contra dominũ, vt patet in Exodo & in lo
cis pluri bus, & in libro Numerorum. &
poſtea contra Chriſtum, vt patet ex decur
ſu euangeliorum. Ad hunc autem popu
lum miſit Dauid, id eſt Chriſtus p Dauid fi
guratus, ſeruos ſuos, ſcilicet apoſtolos a
lioſq; diſcipulos ad ſpiritualem eius conſo
lationem, dicens eis, Mat. x. a. In viam Gen
tiũ ne abieritis, & in ciuitates Samaritano
rum ne intraueritis, ſed potius ite ad oues
quę perierunt domus Iſrael. Sed ſicut Ha
nõ ſeruis Dauid vitupiũ intulit, qa ſequiť:
Tulit itaq;

a ¶Tulit. Significant hęc bellū diaboli cōtra ecclīā. Hanō em̄.i. dolor eorū, diabolū ſignificat qui Ammonitarū.i.malignorū ſpirituū.i.rector ppl'i mœroris & ſemp in anguſtia cōſtituti,q cōprimere vel anguſtiare hoīes deſiderat. Radit ergo Hanō barbā dimidiā nūtiorū Dauid,cū diabol⁹ q̄rūdā p̄dicatorū ſermonē vel cōuerſatiōnē corrūpēdo maclat.Pręcidit tunicas vſq; ad inguina,cū turpia facta q̄ pſuadet ī oculis hoim reuelat.His neceſſe eſt ſedeāt ī Iericho, donec creſcat barba,ne ſint opprobriū aliorū,& anathema oīm. i.donec incrementa virtutū in eis naſcant,& digni habeant pręſentari ſuo regi.Dauid autē nr̄ milites ſuos inultos eſſe nō patit,ſed exercitu cōgregato ſuorū iīuriā vindicat:nec ſolū aduerſarios per ſctōrum ſuorum victoriam confundit,ſed etiam in extremo iudicio p petuis ignibus tradit.

† duodeci

GLO. ORDI. CAP. XI.

Factū. b ¶Tpe.d.i verę:qn̄ pulſa frigoris aſpitate pabula reperiunt iumētorū.In Hebręo ita legit,eō tpe quo reges ad bella pceſſerant miſit Dauid Ioab &c.Proceſſerāt.ſ.ad pugnā cōtra Dauid rex Rohob:& Iſtob Soba & Maacha, q reges Syrię fuerūt & pugnare voluerūt cōtra Dauid cōducti à rege Moab,ſed deuicti ſūt. ¶Dum hęc

Nicolaus de Lyra.

a ¶Tulit.qa tunc tpis erat maximum vituperium,& adhuc eſt in terra illa iqua homines ſine barba reputantur quaſi mulieres. b ¶Et.ita q apparebant verenda eorum. d ¶Manete. q̄ erat in principio regni Dauid ex illa pte vnde veniebant,vt ſic non apparerent inter hoīes cum turpitudine ſibi illata. f ¶Videntes. quia cognouerūt qđ non ex fraudulentia,ſed ex vera amicitia nuntios miſerat,& tñ non recognouerunt culpā,nec petierūt veniā,ſed magis pparauerūt ſe ad defendendum ſuā ſtultitiā,vocādo alios in ſuum auxiliū cōtra Dauid:qđ factū eorū notabiliter aggrauauit. g ¶Qđ.Hīc conſequēter ponit vindicatio pdictę iniurię p viā iuſtitię,& hoc notat cū dicit:Qđ. ſ.filios Ammon obſtinatos in ſua malitia. h ¶Miſit.ad vindicandum opprobrium ſibi illatū,non zelo vindictę,ſed amore iuſtitiæ. i ¶Syrus.iſti libenter iuuabant filios Ammon,vt p hoc eſſent liberati de tributo Dauid. k ¶Vidēs.i.añ & retrō.Sic em̄ diuiſerāt aduerſarij ſuū exercitū,vt icluderent filios Iſrl',ppter qđ Ioab expert⁹ in bellis diuiſit exercitū in duas ptes,vt q̄libet ps haberet hoſtes in frōte,& ſic ſecurius poſſent pugnare,& p iſtā viā habuerunt cōtra vtroſq; victoriā. Cętera patēt vſq; ibi: l ¶Viden.ſ.ſuā debellationem & confuſionem, vt poſſent

† ante eos.

† ſerui ► expauerūt & fugerunt quinquaginta & octo milia corā Iſraël.

1.Par.20.a.

miſit Dauid ſeruos ſuos ad te? Tulit itaq; Hanon ſeruos Dauid,răſitq; dimidiam partē barbæ eorum,& præſcidit ueſtes eorū medias uſque ad nates,& dimiſit eos. Quod cum nuntiatum eſſet Dauid,miſit in occurſum eorum. Erant enim uiri confuſi turpiter ualde. Et mandauit eis Dauid: Manete in Ierichō donec creſcat barba ueſtra,& tunc reuertimini. Videntes autem filij Ammon,quòd †iniuriā feciſſent Dauid,miſerunt & conduxerunt mercede Syrum Rohob,& Syrū Soba uiginti milia peditum,& à rege Maacha mille uiros,& ab Iſtob †decem milia uirorū. Quod cùm audiſſet Dauid,miſit Ioab & omnem exercitū bellatorum. Egreſsi ſunt ergo filij Ammon,& direxerunt aciem ante ipſum introitū portę. Syrus autem Soba & Rohob & Iſtob & Maacha ſeorſum erant in cāpo. Videns igitur Ioab quòd pręparatū eſſet aduerſum ſe prælīū,& ex aduerſo & poſt tergū,elegit ſibi ex omnibus electis Iſraël, & inſtruxit aciē contra Syrū. Reliquā autē partem populi tradidit Abiſai fratri ſuo. Qui direxit aciē aduerſus filios Ammon. Et ait Ioab: Si pręualuerint aduerſum me Syri,eris mihi in adiutorium. Si autem filij Ammon pręualuerint aduerſum te,auxiliabor tibi. Eſto uir fortis,& pugnemus pro populo noſtro,& †ciuitate dei noſtri. Dn̄s autē faciet quod bonū eſt in cōſpectu ſuo. Iniit itaq; Ioab & populus eius qui erat cum eo,certamē contra Syros. Qui ſtatim fugerunt à facie eius. Filij autē Ammon uidētes quia fugiſſent Syri,fugerūt & ipſi à facie Abiſai, & ingreſsi ſunt in ciuitatē. Reuerſuſq; eſt Ioab à filiis Ammon,& uenit Ieruſalem. Vidētes igitur Syri qm̄ corruiſſent coram Iſraël,cōgregati ſunt pariter. Miſitq; Adarezer & eduxit Syros qui erāt trans fluuiū,& adduxit exercitū eorum. Sobach autē magiſter militiæ Adarezer erat †princeps eorū. Quod cū nūtiatū eſſet Dauid,contraxit omnē Iſraēlē & trāſiuit Iordanē, uenitq; in Helam. Et direxerūt aciē Syri ex aduerſo Dauid,& pugnauerūt cōtra Iſraēl. Fugerūtq; Syri à facie Iſraēl. Et occidit Dauid de Syris ſeptingētos currus, & quadraginta milia equitū,& Sobach principē militiæ percuſſit,qui ſtatim mortuus eſt. Videtes autē uniuerſi reges †qui erāt in pręſidio Adarezer uictos ſe eſſe ab Iſraël,expauerunt & fugerūt quinquaginta & octo milia corā Iſraël. Et fecerunt pacē cum Iſraël,& ſeruierunt eis. Timuerūtq; auxiliū Syri præbere ultrà filiis Ammon.

a ¶Et diabolus priſtinam fortitudinem eripit.
a ¶Et diabolus caſtitatis dignitatem nudat,& turpia quæ perſuaſit reuelat.
a ¶Sub anathemate pœnitentiæ.
a ¶Alias: Videntes igitur filij Ammon quoniam Syrus expauit &c.

Cap. XI.

Factum eſt autem uertente anno,eo tempore quo ſolēt reges ab bella procedere, miſit Dauid Ioab & ſeruos ſuos cum eo & uniuerſum Iſraël, & uaſtauerunt filios Ammon & obſederunt Rabba. Da

poſſent ſe vidicare,cōgregauerūt multitudinē maiorē,ppter qđ Dauid in ppria pſona ad pliū venit cum exercitu ſuo maiori q̄ prius, & eos debellauit. Et patet lrā vſq; ibi: m ¶Videntes. promittentes reddere Dauid pacificē tributum, & de cætero non pręberē eius aduerſarijs auxilium.

a ¶Tulit. Sic ppl's Iudaic⁹ ſeruos Chriſti vitupauit multiplicit & afflixit,vt hr̄ ī Actib⁹ apl'orū in plurib⁹ locis,ppter qđ nr̄ Dauid ſ.Chriſtus. c ¶Māda. Per Iericho q̄ interptaī luna,& mutationem ſignat,eō q luna cōtinuē variaī,bn̄ Gētilitas ſignificaī q̄ multis errorib⁹ tunc tpis variabaī. In hac autē Iericho māſerūt apl'i alijq; Chriſti diſcipl'i à pp'lo Iudaico reprobati & vilipēſi,ppt qđ Paulus & Barnabas dixerunt Iudęis Act.xiij.g. Vobis oportebat primū loqui v̄bū dei:ſed qm̄ repellitis illud & īdignos vos iudicatis ęternę vitę,ecce cōuertimur ad gētes:ſic em̄ pcepit nobis de⁹. Manēdo v̄ò in Gētilib⁹ & eis p̄dicādo, creuit barba eorū,i.pfectio meritorū,q̄ p icremētū barbę ſignatur eō q barba ſignū eſt maſculini ſexus,q eſt pfect⁹. e ¶Et tu. Poſt pfectionē em̄ meritorū ī doctrina Gētiliū,apl'i & alij diſcipuli venerūt ad Dauid.i. Chriſtū p aptā & clarā viſionē,ij.Co.v.b. Audem⁹ & bonā voluntatē hēm⁹ pegriari magis à corpe & p̄ſtes eē ad deū.

Moraliter.

† abominationem vel rem fœdā.

† ciuitatib⁹

NIC. DE LY. CAP. XI.

Factū. Hīc cōſequēter oſtendiī q̄liter Dauid vixit inſolēter,ppter qđ fuit à deo caſtigatus,vbi etiā oſtēdiī ei⁹ pnīa de peccatis,& patiētia in aduerſis. Priō igiī oſtēdiī peccaſſe p luxuriā. Secūdò p negligentiā ca.xxj. Tertiō p ſupbiā,ca.xxiiij. Circa pmū pōitur pmō culpę ppetratio,ſcđ'ō humilis recognitio ca.xij.tertiō puniīōis patiēs toleratio ca.xiij. Circa primū deſcribiī pmō ipſi⁹ Dauid adulteratio.ſcđ'ō q̄rīī facti celatio ibi: Miſit aūt Dauid.tertiō pcipiī innocētis occiſio,ibi: Factū eſt ergo. Circa primū dr̄: Factum.ſ.in principio ęſtatis,qn̄ terrę naſcētia ſunt in cāpis ad pabulū equorū. o ¶Miſit. Alijs em̄ pcedētibus ad bellū remāſit Dauid ī Ierl'm q̄ſi otioſus,propter qđ fuit lapſus in adulteriū,vnde dicit Ouidi⁹ poeta: Otia ſi tollas periere cupidinis artes. Et Eccleſiaſtes.xxxiij.d. Multam malitiam docuit otioſitas. Viditq;

H

Diuiſio

Ouidius de re.me.

Moraliter. n ¶Factum eſt. p ¶Dauid. Per hoc autem,q alijs procedentibus ad bellum Dauid remanſit in Ieruſalem,quę interpretatur pacifica,vel quieta: & tunc enormia perpetrauit peccata.ſ.adulterium,homicidiū,proditorium,vt habetur.ſ. ſignificaī q illi quieſcunt otioſi,& ſe nō exercent in prelio cōtra tētatiōes incurrūt frequēter varias pc̄orum enormitates.

Moraliter.

a ℭ Dum hęc. Dauid grauiter peccauit, qđ & per prophetā deus
A arguit, & ipſe pœnitendo abluit. Sed ille deſiderabilis cunctis genti-
Aggei.2.b. bus quaſi in ſolario deambulās, in ſole poſuit tabernaculum ſuum,
Pſ.18.b. & amauit eccleſiam ſuper tectum ſe lauantem. i. mundantem ſe à ſor
dibus ſeculi, & domum luteam ſpirituali contemplatione tranſcen-
dentem & calcantem, & inchoata cum il
la primę cōuentionis notitia ſeparatum
ab ea diabolum occidit, ſibiq́ꝫ eam per-
petuò copulauit. Oderimus ergo pecca
tum, ſed non extinguamus prophetiam.
Amemus illum Dauid quantùm aman-
dus eſt, qui nos à diabolo per miſericor-
diam liberauit. amemus iſtum pœniten-
tem, qui tam graue vulnus peccati hu-
militatis cōfeſsione ſanauit. b ℭ Beth-
ſabee. Iſi. Puteus ſatietatis, vel puteus ſe
† è tecto ptim⁹. Eccleſia ꝟò vocaſ puteus aquę vi
ue, & huic puteo ſeptenarij nomen nu-
Act.2.a meri in ſpiritusſancti ſignificatione con
iungitur, propter rationem pentecoſtes,
quo die de cælo ſpiritusſanctus miſſus
eſt. Ad. xlix. i. ſpecies ſeptem vnum addi-
Eph.4.b. tur, quoniam vnitas commēdatur. Vñ:
Soliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vin
culo pacis. Dono itaq́ꝫ ſpirituali. i. ſeptena
Ioh.4.b. rio, facta eſt eccleſia puteus ſatietatis. qa
† vel purificata. i. ceſſauerunt mēſtrua illa fœminarum: id quod eſt ſignum fœminas conceпiſſe factus eſt in ea fons aquę ſalientis in vitā
ęternam, quam qui biberit non ſitiet in
ęternum. ℭ Grego. Adhuc carnis cor
ruptibilis pondere grauati non valemus
ſic viuere, vt nulla nos poſsit culpę dele-
ctatio pulſare. Sed aliud eſt nolentem tā-
gi, & aliud conſentientem. Sancti autem
viri tantò vigilantiori ſe circūſpectione
cuſtodiūt, quantò ſe pulſari ſiniſtris mo
Moraliter. tibus vel tranſitoriè dedignātur, vt ſi qđ
B fortè cor illicitū concupiſceret, preſſus ꝑ
† de pace Ioab, & de pace populi, & de pace belli. He. diſciplinę magiſteriū oculus videre recu
ſaret. Sicut em̄ ſępe tentatio per oculos
trahiſ, ſic nōnunq́ꝫ concepta intrinſecus
cōpellit ſibi extrinſecus ocul⁹ deſeruire.
Plerūq́ꝫ em̄ quęlibet res innocenti mente
reſpiciſ, ſed in ipſo conſpectu anim⁹. cō-
cupiſcētię gladio cōfodiſ. Nō em̄ Dauid
Vrię coniugē ſtudioſè reſpexit, qa cōcu
† ſequutuſq́ꝫ eſt eum domum regiū. piuerat, ſed potius cōcupiuit, qa incautè
reſpexit. Iuſto verò retributionis exami
ne qui exteriori negligenter vtiſ, interio-
ri oculo cęcaſ. Sępe autem iam intrinſe-
cus concupiſcentia dñaſ, & illecebratus
animus ad vſu; ſuos ſenſus corporeos fa
mulari more tyrannidis exigit, ſuiſq́ꝫ vo
luptatibus oculo ſeruire cōpellit, & fene
ſtras luminis apit ad tenebras cæcitatis.
Vñ ſancti viri cū ſiniſtra delectatiōe pul
ſari ſe ſentiunt, ipſa per quę formę ſpecies
ad mentē ingreditur, diſciplinę magiſte-
rio lumina reſtringūt, ne prauę cogita-
tioni viſio lenocinata famuletur. Quę ſi
vnq́ꝫ ſubtiliter cuſtodiri negligitur, cogi
tatiōis immūditia ad operationem trāſ-
it. ℭ Greg. Sępe res q̄libet ꝑ hiſtoriā
virt⁹ eſt, ꝑ ſignificationē culpa. ſicut a-
liqñ culpa ī facto, in ſcripto ꝓphetię vir
tus. Quis em̄ non deteſteſ, ꝙ Dauid in ſo
lario deambulans Bethſabee Vrię cōcu
piuit vxorem, quem tñ à ꝓlio reuerten-
tem ire domum monet, pedes lauare?
Qui protinus rñdit dicens: Arca dei ſub
pellibus, & ego in domo mea requieſcā?
Quem Dauid ad menſam propriā ſuſce
pit, eiq́ꝫ epulas per quas mori debeat tra
Pſ.18.b dit. Tenet ergo Dauid figurā ei⁹ de quo
ſcriptum eſt: In ſole poſuit tabernaculū
ſuū. Qui Bethſabee ad ſe iubet ꝑducere
i. legē lrę carnali ppl̄o cōiunctā ſpūali ſibi intellectu ſociare. Bethſa-
bee em̄ pute⁹ ſeptē diciſ. qa ꝑ cognitionē legis infuſiōe ſpecialis gra
tię ꝑfecta nobis ſapiētia miniſtraſ. Vrias verò Iudaicū pplm ſignifi

cat,

cat, q interp̄taſ lux mea dei. Iudaic⁹ em̄ populus qui de accepta legis C
ſcientia extolliſ, quaſi dei luce gloriaſ. Sed huic Dauid vxorē abſtu-
lit, ſibiq́ꝫ coniūxit, qa manu fortis redēptor apparens, dū de ſe ſpiri-
tualiter legem loqui innotuit, ꝑ hoc qđ iuxta literā tenebaſ, hanc à
Iudaico pplō extraneā demōſtrauit, ſibi cōiūxit, quia ſe per illam ꝑ-
dicatum declarauit. Vriam tamē ad do-
mum monet

a autem remanſit in Ieruſalem. Dum
hæc agerentur accidit quadam die, ut
a ℭ Manu fortis, vel viſu deſiderabilis.
ſurgeret Dauid de ſtratu ſuo † poſt me
a ℭ Declinante iam mundo. b ℭ In ſole poſuit tabernaculum ſuum, corpus ſcilicet quod aſſumpſit, cunctis patefecit.
ridiē, & deambularet in † ſolario do
a ℭ Propter fluxum menſtruum, vt quidam volunt.
mus regiæ. Viditq́ꝫ mulierem ſe lauan a
tem † ex aduerſo ſuper ſolarium ſu-
um. Erat autem pulchra ualde. Miſit b
ergo rex & requiſiuit quæ eſſet muli-
er. Nuntiatumq́ꝫ eſt ei, quòd ipſa eſſet
a ℭ Id eſt diaboli, qui falſo dixit: Lux mea dei, ideoq́ꝫ de terra viuentium merito abſciſſus. Hethæus vel Rechæus enim abſciſſus.
b Bethſabee filia Eliam uxor Vriæ
Hethæi. Miſsis itaq́ꝫ Dauid nuntiis
tulit eam. Quæ cùm ingreſſa eſſet
ad illum, dormiuit cum ea. Statimq́ꝫ c
a ℭ Id eſt menſtruali effuſione.
† ſanctificata eſt ab immunditiâ ſua,
& reuerſa eſt in domum ſuam conce-
pto fœtu. Mittensq́ꝫ nuntiauit Dauid,
& ait: Concepi. Miſit autem Dauid d
ad Ioab, dicens: Mitte ad me Vriam e
Hethæum. Miſitq́ꝫ Ioab Vriam ad
Dauid. Et uenit Vrias ad Dauid. Quę f
ſiuitq́ꝫ Dauid † quàm rectè ageret Io-
ab & populus, & quomodo admini-
ſtraretur bellum. Et dixit Dauid ad
a ℭ Poſt laborem balneis vtere. partem poſuit pro toto corpore non enim tantus vir diſcalceatus incedebat.
Vriam: Vade in domum tuam & la- g
ua pedes tuos. Et egreſſus eſt Vrias
de domo regis, † ſecutuſq́ꝫ eſt eum ci- h
a ℭ Vt refectus delitioſe prouocatus libidine dormiret cum vxore: & ſic adulterium lateret.
bus regius. Dormiuit autem Vrias an
te portam domus regiæ cum aliis ſer-
uis domini ſui, & non deſcendit ad do
mum ſuam. Nuntiatumq́ꝫ eſt Dauid
à dicentibus: Non iuit Vrias ad do-
mum ſuam. Et ait Dauid ad Vriam:
Nunquid non de uia uenisti? Quare i
non deſcendiſti in domum tuam? Et k
ait Vrias ad Dauid: Arca dei & Iſraël, l
& Iuda habitant in papilionibus, &
dominus meus Ioab, & ſerui domini
mei ſuper faciem terrę manent, & ego
ingrediar domum meam, ut come-
dam & bibam, & dormiam cum uxo
re mea? Per ſalutem tuam, & per † ſalu
tem animæ tuę non faciam rem hanc.
Ait ergo Dauid ad Vriam: Mane
hîc etiam hodie, & cras dimittam te.
Manſit Vrias in Ieruſalem in die

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Viditq́ꝫ mulierem. Ex quo
patet ꝙ aſpectus impudicus eſt valde pe † tempore veſpertino.
riculoſus, quia Dauid tam ſanctus & bo
nus per hoc fuit tractus in adulterium,
& ex conſequenti ad homicidium prodi † vel tecto
toriè procuratum, vt ex ſequentibus ap
parebit. b ℭ Miſit. Ad hoc enim quęſi
uit, vt ſciret ſi eſſet ſoluta, vt ſic eam acci
peret in vxorem & licitè cognoſceret eā
inualeſcente tamen tentatione, ſciens qđ
eſſet maritata, nihilominus mandauit
ꝓ ea adducenda, & commiſit adulteriū.
c ℭ Statimq́ꝫ. i. à fluxu menſtruorum.
non quia tunc pateretur menſtrua qñ
Dauid eā cognouit, quia tunc mulieres Oculorum illecebra
ſunt turpis coloris & abominabiles ad
actum carnalem. & de ipſa dicitur hîc,
ꝙ erat pulchra valde, dicitur ergo tunc
purgata à menſtruis futuris vſq́ꝫ ad par-
tum, quia in illo coitu concepit vt patet
in textu. poſt conceptionem autem ceſ-
ſat fluxus menſtruorum, quia ſanguis il- D
le cedit in formationem fœtus & eius ali
mentum. d ℭ Miſit. Hîc conſequen-
ter quęritur celatio facti, cùm dicitur:
e ℭ Mitte. Ad hoc enim pro ipſo mā-
dabat, vt vxorem ſuam cognoſceret, &
ſic crederetur puer naſciturus eſſe ſuus,
& ſic peccatum Dauid occultaretur: &
mulier à lapidatione quę ſecundum legē
ei debebatur preſeruaretur. f ℭ Quęſi-
uitq́ꝫ. hoc quęſiuit vt ſtatum ſui exercit⁹
ſciret, & Vrias cauſam ſui aduentus non
perciperet. g ℭ Vade. i. vtere balneo
propter fatigationem laboris pręceden
tis. Et per lotionem pedum deſignatur
ablutio totius corporis, intelligendo à
parte totum. h ℭ Secutuſq́ꝫ. vt ſic ꝑ
balneum & cibum delicatum prouoca-
retur ad coitum. Cętera patent vſq́ꝫ ibi:
i ℭ Nunquid. q. d. in exercitu fuiſti in
labore, & ſimiliter in via veniēdo inde:
& ideo indiges recreatione. k ℭ Et ait
Vrias &c. ſe excuſando valde fideliter.
l ℭ Arca. quia tunc erat portata ad ex
ercitum, ſicut fuerat tpe Saul prout ha-
betur. ſ. j. lib. xiiij. c. ad dandum cōfiden
tiā bellatoribus. Cętera patent vſq́ꝫ ibi:
Et vocauit
✱ enormitates. ꝓpter qđ dicit Seneca:
Summa oīm vitiorū otioſitas. Dęmo- Moralit.
nes em̄ nūq́ꝫ dormiūt, ſed ſemꝑ inſidian-
tur nobis, & quos otioſos à bonis inue-
niunt, ad peccatum inducunt. Propter
qđ dicit Hierony. ad Ruſticum: Semper
aliquid boni facito, vt te diabolus inue-
niat occupatum. a ℭ Viditq́ꝫ. Per
hoc autem quod Dauid ſanctus & de-
uotus ex impudico aſpectu peccatum in † vitam
currit adulterij, & vlteri⁹ homicidij pro
ditoriè perpetrati, nobis oſtenditur, quā
ta diligentia debeat adhiberi in cuſtodia
ſenſus viſus, & etiam quia dicitur Threñ.
iij. f. Oculus meus deprędatus eſt ani-
mam meam in cunctis filiabus vrbis
meę. Et idem videtur de cuſtodia aliorū
ſenſuum. Iere. ix. f. Aſcendit mors per feneſtras meas. Senſus enim
exteriores ſunt quaſi quædam corporis feneſtrę ꝑ quas tentationes
contra latrones ad interiora ingrediuntur bona gratię rapientes.

mũ monet ire,& pedes lauare,q̃a incarnatus Iudęis pręcipit, vt ad
E conſcientiã redeãt,& ſordes operũ fletibus tergãt,vt ſpecialiter mã
data legis in'ęlligãt.& poſt tantã duritiã pręceptorũ fontẽ baptiſmi
inuenietes ad aquã poſt laborẽ currãt. Sed Vrias qui arcã dñi eſſe
ſub pellib⁹ meminit,rñdet:q̃a domũ ſuã intrare nõ poſsit,q.d.Ego
mandata dei in ſacrificijs carnalib⁹ vi
deo,& redire ad conſcientiam p̄ ſpi-
ritualẽ intelligentiã nõ requiro.Quaſi
enim arcam dei eſſe ſub pellibus dicit,
q̃a p̄cepta dei non niſi exhibendo mi-
niſterium carnalis ſacrificij intelligit.
Hunc tñ redire domũ nolentẽ,Dauid
ad mẽſam vocat.quia cũ Iudęi ad con
ſcientiã reuerti cõtẽnãt,Chriſt⁹ tñ ſpũ
alia p̄dicat di.Si crederetis Moyſi,cre-
Ioh.5.g. deretis forſitã & mihi.de me enim ille
ſcripſit.Legẽ em̃ Iudę⁹ tenet q̃ ei⁹ di-
uinitatẽ loquit̃, cui credere dedignat̃.
Vñ & Vrias ad Ioab cũ ep̃lis ex q̃b⁹
occidi debeat,mittit̃:q̃a Iudęus legem
portat qua cõuincẽte moriatur.Cùm
em̃ mãdata legis retinẽs implere nitit̃,
ipſe defert iudiciũ vnde dãnet̃. Quid
ergo per factũ iſtud Dauid ſceleſtius?
Quid Vria mundi⁹?Sed ad myſteriũ.
q̃d Dauid ſancti⁹?Quid Vria īfideli⁹?
Quia ille p̄ vitę culpã ꝓphetię ſignat
innocentiã,& iſte per vitę innocentiã
in ꝓphetia exprimit culpam. Virtus
em̃ ſacri eloquij ſic tranſacta narrat,
vt ventura exprimat,ſic in facto rẽ ap
probat vt in myſterio contradicat.
Sic geſta dãnat,vt hęc myſticè geren-
† ciuitatem da ſuadeat. ¶ Gregorius. Ad hoc
Moraliter. in ſcriptura Dauid & Petri peccata
ſunt indita,vt cautela minorũ ſit rui-
na maiorũ.Ad hoc pœnitentia inſi-
† Iudi.9.g. nuat̃ & venia,vt ſpes pereuntiũ ſit re-
F cuperatio perditorũ.De ſtatu ſuo Da
uid cadente nemo ſuperbiat, de lapſu
etiam reſurgente Dauid nõ deſperet.
Mirabiliter ſcriptura eodẽ verbo ſup
bos p̄mit,quo humiles leuat. Vnã nã
q; rem geſtã retulit,& diuerſo modo
ſupbos ad hũilitatis formidinẽ hũiles
ad ſpei fiduciã reuocauit.Ineſtimabile
noui generis medicamentũ:qđ eodẽ
ordine poſitum,& premẽdo tumẽtia
exiccat,& ſubleuãdo arentia infundit.
facto im De maiorũ nos lapſu terruit,ſed de re
petu paratione roborauit. Sic nos diuinæ
diſpenſatiõis miſericordia,& ſupbien
tes reprimit,& ne deſperatiõe corrua
mus fulcit.Sed fortaſſe lectoris anim⁹
mouetur,cur deus eos quos eligit,q̃ſ-
q; ad donorum ſpiritualium culmen
aſſumit,à vitijs nõ cuſtodit?Sed mul-
ti per accepta dona virtutum,p̄ impẽ
† diſpliceat ſam gratiam bonorum operum in ſu
in oculis perbiã cadũt:ſed tñ q̃ ceciderunt non
euis agnoſcunt.Cõtra eos ergo hoſtis anti
quus,q̃ iã interius dñat̃,exteri⁹ ſeruire
p̄mittit̃,vt qui in cogitatiõe elati ſunt,
p̄ carnis luxuriam conſternant̃.Aliq̃n
aũt min⁹ eſt in corpis corruptiõe ca-
dere,q̃ cogitatiõe tacita ex deliberata
elatiõe peccare.Sed cùm min⁹ turpis
ſupbia credit̃,min⁹ vitat̃. Luxuriã eò
magis erubeſcũt hoĩes,q̃a ſil'oẽs tur-
pẽ nouerũt.Ideo multi p̄ vel poſt ſup
biã ĩ luxuriã corruẽtes ex aperto caſu
malũ culpę latentis erubeſcũt & maio
ra corrigũt,cũ ꝓſtrati ĩ minimis gra-
uib⁹ cõfundunt̃.Reos em̃ ſe inter mi
nora cõſpiciũt q ſe liberos inter grauiora crediderũt. Pia ergo dñi
diſpẽſatiõe laxatos ſępe malign⁹ ſpũs de culpa ad culpam trahit, &
quò plus percutit eum quem ceperat,amittit:& vnde viciſſe cerni-
tur, inde ſuperatur . Conſiderare libet intra munitum gratiæ
ſinum

illa & altera. Et uocauit eum Dauid, ut a
comederet coram ſe & biberet,& inebria
uit eum. Qui egreſſus ueſpere dormiuit
in ſtratu ſuo cum ſeruis domini ſui , & in
domum ſuã non deſcendit.† Factũ eſt er- b
go mane & ſcripſit Dauid epiſtolam ad
Ioab:miſitq́; per manum Vriæ, ſcribens
in epiſtola. Ponite Vriã ex aduerſo belli c
ubi fortiſsimum eſt præliũ,& derelinqui- d
te eum ut percuſſus intereat. Igitur cùm e f
Ioab obſideret urbem , poſuit Vriam in
loco ubi ſciebat uiros eſſe fortiſsimos. E-
greſsiq́; uiri de ciuitate, bellabant aduer-
ſum Ioab,& ceciderunt de populo ſeruo g
rum Dauid,& mortuus eſt etiam Vrias
Hethæus. Miſit itaq; Ioab & nuntiauit
Dauid omnia uerba prælij. Præcepitq́;
nuntio dicens:Cùm compleueris uniuer-
ſos ſermones belli ad regem, ſi eum uide h
ris indignari,& dixerit, quare acceſsiſtis i
ad † murum ut præliaremini? An ignora-
batis, quòd multa déſuper ex muro tela
mittantur? Quis percuſsit Abimelech
filium Ierobeſeth? † Nónne mulier miſit k
ſuper eum fragmen molæ de muro,& in-
terfecit eum in Thebes? quare iuxta mu
rum acceſsiſtis? Dices: Etiam ſeruus tuus
Vrias Hethæus occubuit. Abiit ergo
nũtius,& uenit & narrauit Dauid omnia
quæ ei præceperat Ioab. Et dixit nuntius
ad Dauid : Præualuerunt aduerſum nos
uiri,& egreſsi ſunt ad nos in agrum. Nos
autem facto impetu,perſecuti ſumus eos
uſque ad portã ciuitatis,& direxerunt ia-
cula ſagittarij ad ſeruos tuos ex muro dé-
ſuper, mortuiq́; ſunt de ſeruis regis. Quin
etiam ſeruus tuus Vrias Hethæus mor-
tuus eſt. Et dixit Dauid ad nuntium: Hęc
dices Ioab: Non † te frangat iſta res. Vari l m
us enim euentus eſt belli,& nunc hunc,&
nunc illum conſumit gladius. Conforta
bellatores tuos aduerſus urbem,ut deſtru
as eam,& exhortare eos. Audiuit autem n
uxor Vriæ, quòd mortuus eſſet Vrias
uir ſuus,& planxit eum. Tranſactoq́; lu- o
ctu,miſit Dauid,& introduxit eam in do-

a ¶ Iam obſtinatio culpæ occaſionem non habet defenſionis:& ideo rectè propheta mittitur.

mum ſuam,& facta eſt ei uxor. Peperitq́;
ei filium. Et diſplicuit † uerbum hoc quod
fecerat Dauid coram domino.

a ¶ Et vocauit. faciẽs ſibi propinari latenter potũ inebriati- G
uum,credẽs q̃ per hoc daret obliuioni arcã & exercitũ. & ſic vino
calefact⁹ cũ vxore ſua dormiret.p̄ hoc tñ non fuit deceptus. Et ſic
patet bonitas & perfectio ipſius,q̃ ꝓ reuerẽtia dei & afflictione pò
puli exiſtentis in expeditione,etiã à licitis abſtinebat. Et ex hoc patet
grauitas pcti ĩ Dauid, qui militẽ tã fide
lem & probum nõ horruit occidere
ꝓditoriè. b ¶ Factũ. hîc conſequẽ-
ter deſcribit̃ innocentis occiſio cũ dr̃:
c ¶ Ponite. i. vbi aduerſarij ſunt for
tes & audaces. d ¶ Et de. retrahen-
do vos ab ipo. e ¶ Vt per. Sciebat
em̃ eum eſſe conſtantẽ,& q̃ nõ turpi † de offi. de
ter recederet,ſed magis mori eligeret. lega. c. cum
f ¶ Igitur. credebat em̃ q̃ regẽ of- olim.
fendiſſet,faciens aliq̃d vnde dign⁹ eſ-
ſet morte,& q̃ Dauid hunc modum
moriẽdi decreuiſſet ad celandũ cul-
pam Vrię. g ¶ Et ce. Ex quo aggra
uatũ fuit ipſius pctm̃.q̃a occaſiõe illi⁹
quẽ volebat mori,fuerunt etiã alij in-
terfecti. h ¶ Si eũ. ꝓpter interfectio
nem populi. i ¶ Et dixe. quia ex illa
parte perſonę etiã inualidę pñt hoĩes
fortiſsimos interficere, qđ patet per
exemplũ. k ¶ Nõne. hoc dixit Ioab
ad ſui excuſationẽ erga Dauid: vt Da-
uid cognoſceret q̃ Ioab non fecerat
illũ inſultũ ex ignorantia artis bellicę,
ſed vt impleret mandatũ regis. cętera
patent vſq; ibi: l ¶ Non te. ab obſi
dione ciuitatis recedendo. m ¶ Va
rius. q.d. ſi fortuna nunc fuit contra
te,erit poſtea ꝓ te. n ¶ Audiuit. fi-
ctè tamen & ſecũdum apparentiam:
quia bene volebat eius mortem,vt p̄
hoc lapidationem euaderet,& vxor
regis fieret,& ad iſtam intentionẽ ꝓ-
curauerat Dauid mortem ſuã. Ad cu
ius intellectum pleniorẽ ſciendum,q̃
hîc dicit Ra.Sa.q̃ viri ꝓcedentes ad H
bellum dabant vxoribus ſuis libellũ
ſeparatiõis,vt liberè poſſent cõtrahe
re ſi viri in p̄lio morerent̃:& cõputa-
batur tp̃s à die dationis libelli.& ideo
q̃a vxor Vrię cõcepat poſt receſſum
mariti ſui,ideo ipſo mortuo euade-
bat pœnã lapidatiõis. o ¶ Trãſac.
hoc eſt tp̃e determinato lugẽdi,quia
poſt mortẽ virorũ vxores eorũ p̄ ali-
qđ tp̃s portabãt veſtes lugubres:&
iſtud tp̃s vocatur tempus luctus.
¶ In ca. xj. vbi dr̃ ĩ poſt. Ad cui⁹ ple
niorẽ itellectũ ſciẽdũ,q̃ hîc dicit Ra.
Sa.q̃ viri ꝓcedentes ad bellũ dabant
vxoribus ſuis libellum ſeparationis.

ADDITIO.

Sicut Ra.Sa.& alij Heb. expoſitores Varius
ſępe corrũpũt verũ intellectũ ſcriptu em̃ euentus
rarũ,ꝓſequẽdo lr̃am pluſq; oportet: eſt belli, &
in q̃b⁹ verificat̃ illud: Lr̃a occidit. ij.
Cor. iij. b. ita q̃ q̃ pluries labunt̃ in
oppoſito vitioſo & extremo. ſ. fabu-
lãdo multa cõtraria lr̃ę & q̃ nuſq; in
ſcripturis autẽticis reperiunt̃.& in ta
lib⁹ de eis verificat̃ illud. Ps̃. cxviij. l.
Narrauerũt mihi iniqui fabulatiões,
ſed nõ vt lex tua. vt patet in hoc paſ-
ſu. Nam hęc aſſertio Ra.Sa. dependet
ex opinione quorundam Talmudi- † factum
ſtarum aſſerentiũ,q̃ Dauid nũq; fuit
adulter cũ vxore Vrię. ad q̃ fundan-
dũ fingũt illud de libello ſepatiõis:qđ
hoc ponit Ra.Sa.qđ eſt falſiſsimũ:& maximè contra textus planos
hui⁹ hiſtorię. Vñ Dauid reprehenditur à deo tanq; adulter per ꝓ-
phetam,qđ quidẽ peccatũ etiã verificat̃ p̄ confeſsionem ipſius Da-
uid,vt. ĩ. xij. cap.& in alijs multis locis. Si autem fictio iſta Rab.
Sa.& aliorum

A Sa.& aliorũ ſequẽtiũ eſſet ṽa, tũc Dauid nũq̃ fuiſſet re⁹ illius adulterij.nã vxor Vriȩ eſſet libera à die datiõis libelli, q̃ pceſſerat tp̃s priȩ cõiũctiõis Dauid cũ ea, vt patet manifeſtè. Cauſã aũt quã aſſignat Rab.Sa.ad dationẽ hui⁹ libelli repudij dicit q̧ hoc fiebat ad finẽ, q̧ ſi viri in bello morerent̃, vxores liberè poſſent cõtrahere.q̃ qdẽ cã eſt pœnit⁹ ianis & vacua.nã licet talẽ libellũ repudij nũq̃ darẽt adhuc vxores, poſſent cõtraher̃ maritis mortuis. Manifeſtũ eſt em̃, q̧ in morte alteri⁹ cõiugis ſoluit̃ vĩculũ mr̃imoniale, etiã ſi libell⁹ repudij nõ pcederet.vñ talia nõ videt̃ interponẽda l'iter expoſitiões ſacrarũ ſcripturarũ, niſi fortè ad detegẽdũ errorẽ malè ſentientiũ, vel in deriſionẽ taliter fabulãtium.

REPLI. In.c.xj.vbi poſtil. allegat dictũ.Ra.Sa. de libello dato vxoribus à viris pcedẽtib⁹ ad bella, & cȩtera q̃ inde ſequunt̃. Iſtud dictũ Bur.rephẽdit ſicut rephẽſione dignũ eſt.ſed q̧ dicit hmõi erronea dicta in expſitione nõ miſcẽda, nõ vr̃ eruditè dictũ, qa ſancti doctores hȩreſes & errores in libris ſuis explicãt: nõ vt approbẽt ſed vt derideãt & falſitatẽ eorũ oſtẽdãt. Ita & hîc poſti.facit, quia & Dauid cõmiſiſſe adulteriũ ſȩpe oſtẽdit, nec eũ rigore hui⁹ dicti Ra.Sa.ab adulterio excuſari pmittit. Nec vr̃ poſſe excuſari ſtã-

B te etiã dicto Ra.Sa.qa & ſi talis libellus daret̃, ante tñ mortẽ ſui mariti non haberet effectũ: qm̃ ante mortẽ coniũcta

†3.q.7.§ſi. alteri adulteriũ cõmiſiſſet, ſicut in pposito caſus Bethſabee habet.

†Heb. pro dign⁹ morte eſt

Gloſ.ordi.

†rem hanc ſinũ quantò deus miſericordiȩ fauore nos cõtinet. Ecce q de virtute ſe extulit, p vitiũ ad humilitatẽ redit. Qui ṽò acceptis ṽtutibus extollit̃, nõ gladio, ſed

▸q feciſti hãc rem medicamẽto vulnerat̃. Virt⁹ em̃ medicamẽtũ, vitiũ vuln⁹. Quia ergo de medicamẽto vuln⁹ facim⁹, facit ille de vulnere medicamẽtũ, vt q ṽtute pcutit̃ vitio

†domo curet̃. Virtutũ em̃ dona retorq̃m⁹ in vſum vitiorũ. ille vitiorũ illecebras aſſumit in arcẽ virtutũ, & ſalutis ſtatũ pcutit vt ſeruet, vt q humilitatẽ curãtis fugim⁹ ei ſaltẽ cadẽtes hȩream⁹. Sed plerũq̃ quò ĩ multis corruũt, arctius ligãt̃. Cũq̃ eos antiqu⁹ hoſtis ex vno vitio pcutit vt cõcidãt, ex alio ligat ne ſurgant.

†tuis Cõſideret ergo hõ, cũ quo aduerſario bellũ gerat, & ſi iã ſe in aliquo deliquiſſe ppẽdit, ſaltẽ ad culpã ptrahi ex culpa ptimeſcat, & ſtudioſè vitent̃ vulnera q̃bus freq̃nter ĩterficit. quia valde rarũ ẽ q̧ hoſtis nr̃ electorũ ſaluti ẽt vulnerib⁹ ſeruiat. Ad erudiendũ em̃ dñs ſȩpe electos tẽtatori ſubijcit. ſicut poſt padiſi clauſtra, poſt tertij cȩli ſecreta ne reuela-

2.Co.12.b. tionũ magnitudine Paul⁹ extolleret̃ datus eſt ei angelus Sathanȩ. Sed hac tẽtatiõe diſpõit̃, vt q elati pire poterãt, hũiliati ſeruẽt̃. Secreto ergo diſpẽſatiõis ordine vñ ſȩuire pmittit̃ iniq̃tas diaboli, inde pficit̃ benignitas dei, quia inde obtẽperat nutibus ſupernȩ gr̃ȩ vnde exercet irã volũtatis ſuæ.

NI.DE LY.

Diuiſio Miſit ergo. Cap. XII. Hîc cõſequẽter deſcribitur humilis recognitio peccati. Et primò ponit̃ peccati rephẽſio

Cap. XII.

†Miſit ergo dominus a
Nathan ad Dauid.
Qui cùm ueniſſet ad
eum, dixit ei: Reſpon

a ¶Cum prælati eccleſiȩ potẽtes arguunt, prius quaſdã ſimilitudines velut de alieno negotio inducunt.

de mihi iudicium. Duo uiri erant in ci- b
uitate una, unus diues, & alter pau-
per. Diues habebat oues & boues pluri
mos ualde, pauper autem nihil habebat c
omnino, prȩter ouẽ unam paruulam,
quam emerat & nutrierat & quæ creue- d e
rat apud eum cũ filiis eius ſimul, de pane f
illius comedens, & de calice ei⁹ bibens,
& in ſinu illius dormiens, eratque illi ſi-
cut filia. Cùm autem †peregrinus qui- g
dam ueniſſet ad diuitem, parcens ille ſu
mere de ouibus & de bobus ſuis, ut ex-
hiberet conuiuium peregrino illi qui ue
nerat ad ſe, tulit ouem uiri pauperis, &
præparauit cibos homini illi qui uene-

a ¶Poſt ſimilitudines rectam ſententiam contra ſe quaſi in alterum proferunt potentes.

rat ad ſe. Irâtus autem indignatione Da
uid aduerſus hominem illum nimis, di-
xit ad Nathan: †Viuit dominus quo-
niam †filius mortis eſt uir qui hoc fecit. h
Quem reddet in quadruplum, eò quòd i
fecerit †uerbum iſtud, & non peperce-
rit. Dixit autem Nathan ad Dauid: k

¶Tandem prælati modis congruentibus de proprio reatu potentes, ferſant iam in nulla ſui defenſione, erectos, quippe ſententia proprij oris ligatos.

Tu es ille uir, qui feciſti hanc rem. Hæc
dicit dominus deus Iſraël: Ego unxi te
in regem ſuper Iſraël, & ego erui te de
†manu Saul, & dedi tibi domum do-
mini tui, & uxores domini tui in ſinu l
tuo, dedique tibi domum Iſraël & Iu-
da: & ſi parua ſunt iſta, adiiciam tibi
multò maiora. Quare ergo contem-
pſiſti uerbum domini, ut faceres ma-
lum in conſpectu †meo? Vriam He- m
thæum percuſſiſti gladio, & uxorem
illius accepiſti tibi uxorem, & interfe-
ciſti eum gladio filiorum Ammon.
Quamobrem non recedet gladius de n
domo tua uſque in ſempiternum, eò
quòd deſpexeris me, & tuleris uxorem
Vriæ Hethȩi ut eſſet uxor tua. Itaque
hæc dicit dominus: Ecce ego ſuſcita- o
bo ſuper te malum de domo tua, &
tollam uxores tuas in oculis tuis, &
dabo proximo tuo, & dormiet cum p
uxoribus tuis in oculis ſolis huius.
Tu enim feciſti abſconditè, ego ue-
rò faciam uerbum iſtud in conſpectu
omnis Iſraël, & in conſpectu ſolis
huius. Et dixit Dauid ad Nathan: q

rephẽſio, ſecũdò rephenſi humilis con- C
feſſio, ibi: Et dixit Dauid ad Nathã. Pria †2.q.7.nos
in duas, quia primò in rephenſione Da ſi.§.itẽ cũ
uid parabola pponit̃, ſecũdò exponi Dauid.
tur ibi: Dixit aũt Nathan. Circa primũ dicit̃: b ¶Duo viri.ſ.Dauid & Vrias. c ¶Pauper &c.i.vxorem vnicam. Dauid aũt habebat plures, vt patet ex ſupradictis. d ¶Quam eme.dando p ea dotem. e ¶Et nutrierat.quia

▸Reſpõde mihi iudicium

acceperat eã paruulã. f ¶De pane. quia cõicabat cũ eo in cibo & lecto. g ¶Cum autem.i.diabolus, qui alienatus eſt à cõitate ciuiũ cœleſtium p obſtinationẽ i peccato, cui Dauid fecit cõuiuiũ p cõſenſum in adulteriũ, & homicidiũ in opus deductũ: quia diabolus in talib⁹ delectat̃. Talẽ aũt parabolã popoſuit Nathan ipſi Dauid, vt ignorans ſeipſum cõdẽnaret, & ſic frontẽ non haberet defendendi pctm̃ ſuũ. Ideo ſubdit̃ ſnia Dauid: h ¶Filius mor.i.dign⁹ morte ppter horrorem facti. i ¶Quẽ reddet. Hoc ſententiauit ſecũdũ legẽ

†vel viator †rẽ hãc & infrà

q̃ habet̃ Exo.xxij.a.ſ.q̧ pro furto ouis reddatur quadruplũ. & ſic factũ ei eſt, quia p morte Vriȩ mortui ſunt quatuor filij ei⁹.ſ.primi⁹ fili⁹ Bethſabee, Abſalon, Ammõ, & Adonias, vt habet̃ ex ſequentibus. k ¶Dixit autem. Hîc cõſequẽter hæc parabola p̃dicta exponit̃ cõtra ipſum Dauid. Et patet ſentẽtia ex p̃dictis paucis exceptis q̃ diſcurrentur.

l ¶Et vxores. Licet nõ legat̃ q̧ Dauid vxores Saulis acceperit, tñ dñs tantã poteſtatẽ ei dedit, q̧ poterat accipere, & forſitã aliquas accepit: quia nobiles erant. non em̃ omnia ſcripta ſunt. m ¶Vriam Hethȩum. quia ex ei⁹ mandato factũ fuit, vt patet ex prȩdictis: & ille facit rem cuius autoritate fit. n ¶Quamobrem non rece. quia frater occidit fratrem, vt Abſalom Amon, vt habetur infrà ca.ſequẽti, & Salomon Adoniam, vt habetur infrà, iij. li.ij.ca. Et filius inſurrexit contra patrẽ ſ.Abſalom cõtra Dauid vt habetur infrà.xv.cap. Ideo ſubditur: o ¶Ecce ego ſuſcita.ſ. Abſalom filium tuum volentem inuadere regnum. p ¶Et dormiet cum vxo. tuis.i. manifeſtè Diuiſio coram omnibus, prout habetur infrà xv.ca. q ¶Et dixit Dauid. Hîc cõſequẽter ponit̃ ipſius Dauid humilis cõfeſſio & pœnȩ temperatio, & ſecundò humana conſolatio, ibi: Et conſolatus eſt. tertiò reaccipitur hiſtoriæ narratio ibi: Igitur pugnabat. circa primum dicitur: Et dixit Dauid. ore & corde.

⁓Peccaui

Moraliter. a ¶Miſit ergo do. Moraliter Per Nathan prophetam põt intelligi bon⁹ p̃dicator, q ṽbũ dñi habet nũtiare ad modũ pphetȩ, ppter quod ſicut Nathan peccata Dauid regis non palliauit, ſed efficaciter reprehendit, ſic prȩdicator peccata potentum publica nõ debet palliare, ſed efficaciter contra ea prȩdicare, exemplo Chriſti qui peccata ſcribarum & põtificũ efficaciter reprehendit. q ¶Et dixit Dauid ad Nathan &c. Per hoc autem quòd Dauid ſe non excuſauit, ſed ſtatim peccatum ſuum tanq̃ verè pœnitẽs hũiliter recognouit, exẽplũ dedit oĩbus & ſpecialiter potentib⁹, vt pctã ſua nõ defendãt, ſed humilit̃ cõfiteant̃, vt veniã cõſequi mereant̃ ſicut ipſe Dauid, cui dictum fuit:

p ✕Dñs quoq̃

¶ Qui humiliter confitetur veniam mox conſequetur.

Peccaui domino. Dixitq́ꝫ Nathan ad Dauid: a
† Dominus quoque trãſtulit peccatum tuum. b

a ¶ Apud gentes ſceleſtum habetur, ſi quis vxorem alterius per vim ſibi vendicauerit, maxime qui præ eſt.

Non morieris. Verũtamen qm̃ † blaſphemare c d

c ¶ Quia talem regem præfeciſſet.

feciſti inimicos nomen domini propter uerbum hoc, filius qui natus eſt tibi morte morietur. Et reuerſus eſt Nathan in domum ſuam. Percuſſitq́ꝫ dominus paruulum quem pepererat uxor Vriæ Dauid, & † deſperatus eſt. † Deprecatusq́ꝫ eſt Dauid dominum pro paruulo, e f g

a ¶ Et nos ieiunemus & ſuper terram iaceamus, donec peccati deſiderium funditus aboleatur.

& ieiunauit Dauid ieiunio, & ingreſſus † ſeorſum iacuit ſuper terram. Venerunt autem ſeniores domus eius † cogentes eum, ut ſurgeret de terra. Qui noluit, neq́ꝫ comedit cum eis cibum. Accidit autẽ die ſeptima, ut moreretur infans. Timueruntq́ꝫ ſerui Dauid nuntiare ei, ꝙ mortuus eſſet paruulus. Dixerunt enim: Ecce cùm paruulus adhuc uiueret loquebamur ad eum, & non audiebat uocem noſtram, quantò magis ſi dixerimus mortuus eſt puer, ſe affliget? Cùm ergo Dauid audiſſet ſeruos ſuos muſſitantes, intellexit ꝙ mortuus eſſet infantulus. Dixitq́ꝫ ad ſeruos ſuos: Num mortuus eſt puer? Qui reſponderunt ei: Mortuus eſt. Surrexit ergo Dauid de terra, & lotus unctúsque eſt: Cumq́ꝫ mutaſſet ueſtes, ingreſſus eſt domũ domini, & adorauit, & uenit domum ſuam. Petiuitq́ꝫ ut ponerent ei panem, & comedit. Dixerunt autem ei ſerui ſui: † Quis eſt ſermo quem feciſti propter infantem? Dum enim adhuc ui- h
ueret ieiunaſti, & flebas. Mortuo autem puero ſurrexiſti & comediſti panem. Qui ait: Propter infantem cùm adhuc uiueret, ieiunaui & fleui. Dicebam enim: Quis ſcit ſi † fortè i k
donet eum mihi dominus, & uiuat infans? Nũc autem quia mortuus eſt, quare ieiuno? Nunquid potero reuocare eum amplius? Ego uadam magis ad eum, ille uerò non reuertetur ad me. Et conſolatus eſt Dauid Bethſabee uxo- l
rem ſuam. Ingreſſúsque ad eam dormiuit cum ea. Quæ genuit filium & uocauit no- m
men eius Salomon. Et dominus dilexit e- n
um. † Miſitq́ꝫ eum in manu Nathan pro- o

a ¶ In Hebræo, Ledidia, i. dilectus domini, propter dominum, ſ. propter gratuitam miſericordiam qua eum diligere dignatus eſt, quamuis Manzer eſſet.

phetæ, & uocauit nomen eius † amâbilis domino, eò quòd diligeret eum dominus. Igitur pu- p

a ¶ Quando cum adiectione, ſcribitur Rabbath: ſicut hic quando ſine adiectione, Rabba.

gnabat Ioab contra Râbbath filiorum Am-
b mon, & expugnabat urbem regiam. Mi- q
ſitq́ꝫ Ioab nuntios ad Dauid dicens: Dimica-
uí aduerſum Rabbath, & † capienda eſt urbs a- r
quarum. Nunc igitur congrega reliquam par- s
tem populi, & obſide ciuitatem & cape eam, ne cùm à me uaſtata fuerit † urbs nomini meo aſcribatur uictoria. Congregauit itaq́ꝫ Dauid omnẽ populũ, & profectus eſt aduerſum Rab-

E

a ¶ Dixitq́ꝫ Nathan. Omnia tñ q̃ p peccato p̃dicta ſũt, ei poſt modũ tolerauit. Deus delictũ delet, ſed inultũ nõ deſerit. Aut em̃ homo in ſe pœnitẽs punit aut de⁹ hæc cũ homine vindicãs pcutit. Nõ igit̃ peccato parcit̃, quia ſine vindicta nõ laxat̃. Sic em̃ Dauid audire poſt cõfeſſionẽ meruit, dominus trãſtulit peccatũ tuũ, & tñ multis pòſt cruciatibus afflictus effugiẽs reatũ culpę quã ppetrauerat, exoluit. Sic nos ſalutis vnda à culpa primi parentis abſoluimur, ſed abſoluti quoq́ꝫ adhuc carnaliter obimus, qa delicta noſtra vel p nos vel p ſeipſum de⁹ reſecat etiã cũ relaxat. Ab electis em̃ ſuis iniqtatũ macula ſtudet tpali afflictione tergere, q̃s in eis perpetuò non vult videre. b ¶ Miſitq́ꝫ. Hæc victoria Dauid quã Ioab inchoauit, & ipſe pfecit, ſignificat victoriã noſtri regis. Dux em̃ cõtra hoſtes bellũ gerit cũ p̃dicatorũ ordo cõtra mũdi potẽtes ſcutũ fidei opponit. Sed victoria ad Chriſtũ refert̃, cui oĩs ptãs & potẽtia regni aſcribit̃, De⁹ eſt em̃ q opat̃ i nobis & velle & pficer̃. Coronã ergo regis hoſtilis populi tulit Dauid, & ſibi diadema fecit: cũ Chriſtus diabolo regnũ auferens ſibi inſigne decorũ parauit. Eſt em̃ Dauid corona cõuẽtus catholici populi: q caput noſtrũ, i. Chriſtũ fide & cõuerſatione coronat & ambit. Oĩs em̃ ſctõrũ labor certamẽ, & victoria ad honorẽ ei⁹ refert̃. Rabbath ciuitas regni Ammõ, q̃ nũc Philadelphia vocat̃, & iterp̃tat̃ multitudo. Et in euãgelio dr̃, qa multi venient ab oriẽte & occidẽte, & recũbẽt cũ Abrahã Iſaac & Iacob in regno cælorũ. c ¶ Vrbs. Propter abũdãtiã quæ ibi erat aquę, vel vt qdam dicũt populorum.

F

Et tulit di

† Eccle. 47. b. De pœ. diſt. 1. c. voluiſſẽt iniq̃. §. deniq́ꝫ. & c. ſi peccatũ Dauid. & c. ſicut primi & diſt. 2. §. opponitur in fin. & di. 3 c. totã pœnitẽtiã & c. ille rex tantus. & c. illud.

† vt ſurger̃ facerent eũ

Philip. 2. b.

Matt. 8. b.

Nicol. de Lyra.

a ¶ Peccaui. nõ defendens peccatũ ſuũ, ſed hũiliter recognoſcẽs, ppter qđ ſequit̃ pœnę tẽperatio, cũ dicit̃: b ¶ Domi. q̃tùm ad culpã remittẽdo ppter pñiam tuã, & q̃tũ ad pœnã tẽperando eã, quia licet ſis homicida & morte dign⁹, tñ c ¶ Non mo. in ppria pſona, ſed in filio tibi nato. cuius cauſa ſubditur: d ¶ Qm̃ blaſphe. quia hoĩes ignorantes & mali & hoc blaſphemabant iudicia dei occulta, dicentes eũ iniuſtè egiſſe, reprobando Saul, & eligendo Dauid q ſatis peiora fecerat q̃ Saul. e ¶ Percuſſit. infirmitate incurabili ſimpliciter p naturam. ideo ſubditur: f ¶ Et deſpera. ſ. Dauid de ſanatione pueri per viam naturę & artis medicinę, qa tamen deus poterat eũ ſanare. iõ ſubditur: g ¶ Deprecatusq́ꝫ. quia neſciebat ſi verbum dñi de morte pueri fuiſſet dictũ per ſententiam diffinitiuam: quia tunc non oraſſet p eius ſanitate, aut p cõminationẽ tm̃, ſicut Ionę. iij. b. dicitur: Adhuc. xl. dies & Niniue ſubuertet̃. q̃ tñ nõ fuit ſubuerſa, eò ꝙ Niniuitę egerũt pœnitẽtiã. ppter hoc Dauid interrogatus de fletu p puero q̃diu viuebat, & cõſolatione ſua ipſo mortuo de quo mirabant̃ homines ſui, vt patet in litera reſpondit: h ¶ Dum em̃ adhuc viueret & c. pro eius ſanitate impetranda. i Dicebat enim. i. in corde meo cogitabã: k ¶ Quis ſcit ſi forte donet. propter pœnitentiam & afflictionem meam. l ¶ Et conſola. Hîc cõſequenter ponit̃ ipſius Dauid aliqualis conſolatio, eò ꝙ dominus peccatum ſuum remiſerat, quantùm ad culpam, & temperauerat quantùm ad pœnam, vt p̃dictum eſt. & ideo conſequenter conſolatus eſt Bethſabee vxorem ſuam de morte pueri. m ¶ Quæ ge. & c. qui interpretatur pacificus. & hoc fuit ex ordinatione diuina. fuit em̃ ipſi Dauid reuelatũ, ꝙ poſt eũ regnaret, & in tanta pace, ꝙ templum domini ędificaret ſicut promiſſum fuerat Dauid à domino. ſ̃. vij. c. n ¶ Et do. dãdo ſibi gratiam in ſua iuuẽtute, quamuis errauerit in ſenectute. Vel dicitur ꝙ dñs dilexit eũ, eò ꝙ dñs dedit ſibi bona naturalia ex parte corporis & animę. o ¶ Miſitq́ꝫ in ma. vt p eũ ſanctè nutriret̃, & bene doceret̃, vt ſic poſtea ad regnum aptior efficeret̃. p ¶ Igitur. Interpoſito peccato Dauid quantũ ad adulterium & homicidium, hîc reuertitur ſcriptura ad complendum hiſtoriam. ſ̃. inchoatam. x. c. de expugnatione filiorũ Ammon, cũ dicitur: Igitur pu. quæ erat ciuitas principalis & regia, propter quod rex & bellatores ſui poſuerunt ſe in ea. r ¶ Et ca. eſt. quia circa eam erãt aquæ & paludes in quibus confidebant interiores. Sed his non obſtantibus Ioab tantùm fecerat, ꝙ erat ĩ proximo capienda. s ¶ Cõgre. Ex q̃ patet magna fidelitas ipſius Ioab erga Dauid: qa victoriã ſuo labore pcuratã noluit ei aſcribi.

Et tulit

† 1. par. 3. b. Mat. 1. a.

† capta

G

† vel cõtemnere

† ægrotabat LXX.

† 33. q. 2. c. hoc ipſum. §. hinc aũt

† pnoctauit

H

† Quid eſt hoc quod

† vel miſerebit̃ mei

Moraliter

* b ¶ Dominus quoq́ꝫ. Per hoc autem factum Dauid oſtenditur, ꝙ licet pro vita propinquorum languentium q̃diu viuunt ſit orandum, tamen ipſis defunctis conſolatio recipi debet de morte eorum. Vnde dicitur j. Theſſal. iiij. cap. Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contriſtemini ſicut & cæteri qui ſpem non habent. ſ. reſurrectionis futuræ. q ¶ Miſitq́ꝫ Ioab nuntios ad Dauid, dicens: Dimicaui aduerſum Rabbath & capienda eſt. Per hoc autem, ꝙ Ioab triũphũ de filiis Ammon noluit ſibi aſcribere, ſed magis domino ſuo Dauid nobis oſtenditur, ꝙ nullus victoriam de peccatis vel dęmonibus debet ſibi attribuere, ſed dño nr̃o Ieſu Chriſto per Dauid figurato.

† Ledidia p pter dñm i. dilectũ à dño

† etiã cepi vrbem

† vocet̃ nomẽ meum ſuper eam Heb.

* Populum

a ℂEt tulit &c. In Parali. ita legit: Tulit Dauid coronā Melchō de capite eius, & inuenit in ea auri pōdo talētū, & p̄tioſiſsimas gemmas. Fecitq; ſibi inde diadema. Nō eſt eñ nomē ꝓpriū Melchō, ſed iterp̄tatur rex eorum. Melchō vt volūt Hebræi, idolū ē Ammonitarum, cuiꝰ diadematis aurum & gemmas Dauid dr̄ conflaſſe & purgaſſe ſecūdū legē, & feciſſe ſibi diadema.

(A — 1. Par. 20. b. — †educens — Deute. 7. d.)

GLO. ORDI.

Factū eſt. Cap. XIII. b ℂSorbitiūcu. Eſt qđ ad ſorbēdū aptū eſt. c ℂOppreſſit. Inceſtus Amnō maioris filij Dauid in ſorore ſua Thamar & parricidiū Abſalō in Amnō fratre, monet nos vt ſemꝑ cautè agamus, ne vitia in nobis dn̄entur: & princeps peccati (q falſam pacē ꝑiclitātibꝰ ſpōdet) nos imparatos inueniens de improuiſo trucidet. Abſalō eñ pr̄ pacis vel patris pax iterp̄tat̃, Amnō donās. Thamar amaritudo. Qui eñ membra ſua donat libidini, & ſeruit iniquitati ad iniqtatē, in peccati amaritudinē cadit, licet inimicus ſe quaſi patrē pacis oſtēdat & ꝓſpera ꝓ talibus factis promittat. Neceſſe eſt enim vt citò ad pœnitentiam redeamus, ne fortè diabolus per malignos ſpūs in necem noſtram cōſpiret, & morti ꝑpetuę tradat. ☞Et exoſam

(Diuiſio — *ipſi — Rom. 6. d. — †oro)

Nicolaus de Lyra.

a ℂEt tu. di. hoc eſt idoli ipſorū q vocabat̃ Melchō, & interꝑtat̃ rex eorū. b ℂEt impo. primò tn̄ cōflauit & purgauit metallū ſecūdū purgationē legis, & poſtea fecit inde ſibi diadema. Sed ſi hoc dicat̃, vr̄ Dauid feciſſe cōtra legē, Deu. vij. a. vbi dr̄: Sculptilia eorū igne cōbures, & nō cōcupiſces aurū & argētū de qbꝰ facta ſunt &c. Ad qđ dicēdū qđ iſtud p̄ceptū intel igit̃ tn̄ de ciuitatibus & populis, qui erant intra terminos terræ ꝓmiſsionis: q̄a de eis loqtur ſicut patet ibidem. populus autē Ammonitarū nō erat cōtētus intra terminos terrę promiſsionis. c ℂPopulum. qđ nō eſt intelligendū de toto populo Ammonitarum, ſed de illis ſolū q cōſiliū dederāt, q̄ fieret vituperiū nūtijs ſuis, quia miſerat eos bona intentione ad cōſolationē regis, & reddiderūt malū ꝓ bono: & ideo voluit cōtra eos exercere rigorem iuſtitię, ne de cætero aliquis attentaret ſimile facere.

(B — †finxit ſe ęgrotare — *obſecro — †lagana & infrà)

Moraliter

* c ℂPopulum. Per hāc pœnā q̄ fuit valde grauis & inflicta ꝓpt̄ iniuriā factā ipſi Dauid, allegoricè ſignificata fuit grauitas pœnę ꝑ Romanos Iudæis inflictę ꝓpter iniuriā factam ipſi Chriſto ꝑ Dauid ſignificato, vt p̄dictum eſt.

NI. DE LY.

Diuiſio

Factum. Cap. XIII. Poſtq̃ deſcripta eſt trāſgreſsio Dauid & eius punitio

a bath. Cúmque dimicaſſet cepit eam. † Et tulit a diadema regis eorum de capite eius, pondo auri talentum, habens gemmas pretioſiſsimas, & b impoſitum eſt ſuper caput Dauid. Sed & prædam ciuitatis aſportauit multam ualde. Popu- c lum quoq; eius † adducens ſerrāuit, † & circūegit ſuper eos ferrata carpenta. Diuiſitq; cultris & trānsduxit in typō laterum. Sic fecit uniuerſis ciuitatibus filiorum Ammon. Et reuerſus eſt Dauid & omnis exercitus in Ieruſalem.

a ℊId eſt ſerra per medium ſecuit.
a ℊSimilitudinem. b ℊRotis incidentia. c ℊEos.
a ℊCultros per eos. b ℊSimilitudine. c ℊModo quo transducuntur per lateres adhuc teneros vt conformentur.

Cap. XIII.

Factum eſt autem poſt hęc, ut d Abſalō filij Dauid ſororem ſpecioſiſsimā uocabulo Thamar, adamaret Amnon filius Dauid, & deperiret in eam ualde, ita ut ęgrotaret propter amorem eius, quia cùm eſſet uirgo difficile ei ui c debatur ut quippiam inhoneſtè ageret cum ea. Erat autem*Amnō amicus nomine Ionadab f filius Semmaa fratris Dauid, uir prudēs ualde. Qui dixit ad eum: Quare ſic†attenuaris macie, fili regis per ſingulos dies? Cur non indicas mihi? Dixitq; ei Amnon: Thamar ſororem fratris mei Abſalom amo. Cui reſpondit Ionadab: Cuba ſuper lectulum tuum & langorem ſimula, cùmque uenerit pater tuus, ut uiſitet te: dic ei: Veniat†obſecro Thamar ſoror mea, ut det mihi cibum, & faciat † pulmentum*, & comedam de manu eius. Accubuit itaque Amnon & † quaſi ægrotare cœpit. Cúmque uéniſſet rex ad uiſitandum eum, ait Amnon ad regem: Veniat obſecro Thamar ſoror mea, b ut faciat in oculis meis † duas ſorbitiunculas, g & cibum paratum capiam de manu eius. Miſit ergo Dauid ad Thamar domum, dicens: Veni* in domum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum. Venitq; Thamar in domum Amnō fratris ſui. Ille autem iacebat. Quæ tollens farinam commiſcuit & liquefaciens in oculis eius, coxit†ſorbitiunculas. Tollensq;†quod coxerat, effudit & poſuit coram eo, & noluit comedere. Dixitq; Amnon: Eiicite uniuerſos à me. Cúmque eieciſſent omnes, dixit Amnon ad Thamar: Infer cibum in conclaui, ut ueſcar de ma h nu tua. Tulit ergo Thamar ſorbitiunculas quas fecerat, & intulit ad Amnon fratrem ſuum in conclaui. Cúmque obtuliſſet ei cibum, apprehendit eam & ait: Veni, cuba mecum ſoror mea. Quæ reſpondit ei: Noli frater mi, noli opprimere me, neque enim*fas eſt in Iſraël. Noli facere ſtultitiam hanc. Ego enim † ferre non potero opprobrium meū, & tu eris quaſi unus de inſipiētibus in Iſraël. Quin potiꝰ loquere ad i regem, & non negabit me tibi. † Noluit autem Amnon acquieſcere precibus eius, ſed prǣualēs c uiribus oppreſſit eam, & cubauit cum illa.

punitio occulta per pueri mortē, hīc cōſequēter deſcribit̃ eius punitio manifeſta. & quia peccauerat per homicidiū & adulteriū, ideo primò deſcribit̃ primogeniti ſui interfectio. ſecūdò vxorū ſuarum cognitio, ca. xiiij. tertiò cōtra eum populi rebellatio. c. xx. Circa primū cōſiderādū: q̄ primogenitus Dauid occiſus eſt, eò q̄ ſororē ſuā Thamar violenter defflorauit. & iō primò deſcribit̃ ſtupratio ſororis ab Amnō. ſecūdò conceptio rācoris in corde Abſalō, ibi: Porrò nō eſt locutꝰ Abſalō &c. tertiò vindicatio pudoris, ibi: Factū eſt aūt poſt tēpus &c. Circa primū dicit̃: d ℂFactum eſt autem &c. Quia in vindictā peccatorū Dauid Amnō primogenitꝰ eius amore illicito exarſit in ſororē ſuā, ita q̄ infirmabatur propter eā, quia paſsiones exceſsiuę amoris odij vel timoris & huiuſmodi mirabiliter immutant corpus. e ℂQuia cum. Non quia formidaret inhoneſtatē, ſed quia filię regis virgines clauſæ intra domū cuſtodiebant̃, ita q̄ ſibi impoſsibile videbat̃ q̄ poſſet eius habere pręſentiam ad exercendū ſuam luxuriam. f ℂErat autem &c. id eſt aſtutus, quia ad finem malū ſciebat īuenire media opportūa, ſicut patet ꝑ malū cōſilium quod dedit ipſi Amnō. Et patet litera vſq; ibi: g ℂVt faciat in oculis. Id eſt duo pulmenti genera ad ſorbēdū apta. Cætera patent vſque ibi: h ℂInfert cibum. Id eſt in loco ſecreto & remoto. qđ dicebat vt poſſet ea abuti, vt patet ex ſequentibus. Sequitur: i ℂLoquere &c. Hoc vr̄ eſſe cōtra legē Leuit. xx. vbi ꝓhibetur mr̄imoniū f̄ris cū ſorore, ſiue ſit de p̄re tn̄, ſiue de matre, & multò fortius de vtroq;. Ad qđ rn̄det Ra. Sa. q̄ Dauid cepit matrē Thamar in bello, & circūciſis vnguibus & peractis alijs quę ad hoc requirunt̃, vt habet̃ Deute. xxi. c. & accepit eā vxorē. verūtn̄ tūc erat imprægnata de viro quem prius habuerat hn̄s in vtero iſtam Thamar: & iō non erat filia naturalis ipſius Dauid, ꝓpt̄ qđ filiꝰ eius poterat eā habere vxorē ſecūdū legē. ☞Et exoſam

(C — †1. Pa. 20. b. — †& poſuit ſup eos ſerras ferreas & trahas ferreas & ſecures ferreos trāſire quę fecit eos ꝑ fornacē laterum. — †ægrotꝰ es — †vel cibū — *in oculis meis vt videam — D — Leui. 18. b. — Deut. 27. d. — † laganū vnū aut duo — †ſartaginē)

Mora. d ℂFactum. Per Thamar virginem quę cubiculū Amnon fratris ſui ex patre, ſed non ex matre intrauit ſola cum ſolo, & ibidem fuit deflorata, ſignificat̃ quęcūq; virgo vel mulier continere ꝓponens, ſed de ſua ſecuritate nimis confidens. Nā frequenter in tali cōfidentia diabolus cuius halitus prunas ardere facit, vt dicit̃ Iob. xl. ſ. quādo ſola cū ſolo etiā valde ꝓpinquo reperit, ignē concupiſcentię carnalis accendit, ꝓpt̄ qđ talis ſolitudo caueri debet ſolicitè. Bern. ſuper Miſſus eſt: Solēt v̄gines, q̄ v̄ę v̄gines ſūt, ſemꝑ eſſe pauidę & nūq̄ ſecurę: & vt timēdo caueāt etiā tuta ꝑtimeſcere.

(Moraliter — *hoc — †quò abire faciam vel quò feram opprobriū meum — †47. diſt. c. ſicut. §. neceſſe.)

 *Porrò non

a ¶ Et exoſam. Et nos admiſſum facin⁹ odio habeamus, magis ꝗ̃ añ perpetrationem dilexeramus, & ob hoc citius conſequemur veniam, ſi tñ in alio vitio denuo non offendamus ſicut Amnon: qui quia poſt inceſtum ebrietatem non vitauit, ob hoc mortem nõ euaſit.

E

Tholomai

Nicol. de Lyra.

a ¶ Et exoſam. qa ſicut dicũt Hebræi in ei⁹ defloratiõe lęſus fuit itantũ, ꝙ dolor ſequẽs maior fuit delectatione p̃cedenti. b ¶ Maius &c. ſ. me expellendo confuſibiliter ſicut meretricem, ꝗ̃ ꝙ me violenter defloraſti, quia poterat eã accipere in vxorem. c ¶ Quæ induerat tala. In Hebręo habetur: Serica tunica. d ¶ Quæ aſpergens cinerem. hoc nõ fecit Thamar ſtatim cũm eiecta fuit ab Amnon, quia ſeipſam ſcãdalizaſſet, ſed poſtꝗ̃ venit ad domum fratris ſui, ideo ſubditur: Ibat ingrediens & clamans &c. e ¶ Manſit itaqꝫ Tha. magis volens innupta manere ꝗ̃ à viro ſibi dato violata inueniri. Et ex hoc patet cõtinentia & puritas illius temporis in virginibus deſpõſandis. f ¶ Cũ autem audiſſet. Tum quia filius ſuus deum offenderat, faciẽdo opus nefarium: tum quia filia ſua adoptiua erat vituperata in perpetuum. g ¶ Et noluit contri. Videtur ꝙ Dauid in hoc grauiter peccauerit, quia non ſolũ tenebatur filium increpare, ſed etiam interficere, vt videtur pro virginis violenta defloratione. Dicendum, ꝙ non habebat ſibi iſligere pœnã mortis, nec rõne deflorationis, nec ratione violentiæ. Primũ patet: quia Amnon & Thamar erãt pſonę liberę nullo vinculo matrimoniali alligatæ: nõ ſolũ per matrimonij cõſummationẽ, ſed nec etiã p affidationẽ. Lex autẽ nõ iponit pœnã mortis talib⁹. Vñ Deut. xxij. c. vbi pœna mortis infligit̃ ꝟgini defloratę i domo paterna, lex illa loquit̃ de ꝟgine alteri affidata, ſicut ibidem diffuſius fuit declaratũ. Siſr ſecũdũ patet, quia illa violẽtia & totum factũ erat occultũ, nec poterat defloratio & violentia ꝓbari, niſi p q̃rimoniam ipſius Thamar & ſui corporis oſtẽſionẽ, qđ ipſa nõ fecit: imò ſimplr̃ tacuit & de conſilio fratris ſui Abſalom vt patet in litera, & iõ Dauid nõ habebat viã interficiẽdi Amnõ iuſtè. Tenẽdũ eſt tñ ꝙ aliter corripuit eũ ſecretè, licet nõ ſit ſcriptũ. in tali aũt correctione debet expectari opportunũ tp̃s, & alię circũſtãtię: & ſic intelligit̃ qđ hîc dr̃: Noluit. ſ. p tũc, qa erat debilis & infirm⁹, & dolẽs de facto: qđ patet ex hoc ꝙ habebat Thamar odio, qa & ſi nõ dolebat rõne culpę: dolebat tñ rõne lęſionis incurſę, vt p̃ dictũ eſt. Si autem quæratur q̃re Dauid nõ coegit Amnõ ad accipiẽdum Thamar vxorem, patet reſponſio, quia propter odium cõtra eam conceptum ꝓbabile erat ꝙ interfeciſſet eam. h ¶ Porro non. Hîc conſequenter deſcribitur conceptio rancoris, quia Abſalom iſtã iniuriam ſibi & ſorori factam tenuit in corde ſuo clauſam: & ideo fuit magis rancor odij augmentatus, ꝗ̃ ſi p aliqua facta vel ſigna exteriora fuiſſet extra propalatus: qa virtus vnita fortior eſt ſemetipſã diſpſa. i ¶ Factum eſt. Hîc cõſequẽter ponitur p̃dictæ iniuriæ vindicatio mõ tñ ꝓditorio: quia Abſalõ vocauit Amnon ad prandium quaſi factum eſſet totaliter oblitum, & tunc interfecit eum. Et patet litera, paucis exceptis quæ diſcurrentur. k ¶ Vt ton. o. tunc eñ faciebant antiquit⁹ magna cõuiuia in memoriã patriarcharũ q fuerunt paſtores ouiũ, vt hr̃ Geñ. xlvij. l ¶ Cum. id eſt obnixè rogaret patrẽ ſuum. m ¶ Et noluiſ. imp̃cando bona ſibi Abſalõ, & amicabiliter ſe excuſando. n ¶ Si non. in pſona ꝓpria: o ¶ Veniat. qui rep̃ſentat pſonã tuã tanꝗ̃ primogenitus. p ¶ Obſeruate. quia tũc nõ poterit ſibi p̃caueř. q ¶ Nolite time. q. d. factũ ſuper me accipio, & vos deſendam. Vñ credendum eſt, ꝙ Abſalom fugiens duxit eos ſecum. r ¶ Aſcenderunt. Licet eñ eſſet ꝓhibitũ filijs Iſrael, ne facerẽt cõmiſceri aïalia diuerſę ſpeciei, vt hr̃ Leui. xix. tñ poterãt vti animalib⁹ ex tali cõmiſtione generatis, cuiuſmodi ſunt mulæ. s ¶ Fama. qa de tali facto fama citò volat. t ¶ Perculſit. quia in talibus plus cõiter dicit̃ in principio, ꝗ̃ ſit in veritate.

Sequitur.

Moraliter

h ¶ Porro. Per Abſalõ q illatã iniuriã ſuę ſorori falſò diſſimulauit, & cũ hoc Amnõ ad cõuiuiũ inuitãdo cũ eo amicitiã ſimulauit, ſignificat̃ qcũqꝫ inſidiator fraudulẽt⁹ vſqꝫq̃ videat vindictę tp̃s, iõ dixit ſuę malitię miniſtris: p ¶ Obſer. Licet eñ Amnõ mortẽ meruiſſet, nõ tñ erat iferẽda p eũ nec p talẽ modũ ꝓditoriũ. Aliter p Abſalõ q interp̃tat̃ pr̃ amaritudĩs diabol⁹ põt itelligi, q mãdacij pr̃ eſt & amaritudinis pc̃ti. Per Amnõ ꝟò qlibet iſolẽs, quẽ iuitat priò diabolus ad cõuiuiũ gulę: & inde ptrahit ipſum ad peccatũ luxurię, qa ſicut dicit Hierony. Venter & genitalia ſunt membra ꝓpinqua, & ex vicinitate membrorũ deſignat̃ ꝓpinquitas vitiorum, & ſic diabolus ipſum iugulat morte culpę, & poſtea pertrahit ad mortem gehennæ.

---

a Et exoſam eam habuit *odio magno nimis, a
ita ut maius eſſet odium quo oderat eam,
amore quo antè dilexerat. Dixitqꝫ ei Amnõ:
Surge & uade. Quę reſpondit ei: Maius eſt b
hoc malum quod nunc agis aduerſum me,
quàm quod antè feciſti, expellens me. Et no
luit audire eam, ſed uocato puero qui mini-
ſtrabat ei, dixit: Eiice hanc à me foras, & clau
de oſtium poſt eam. Quæ induta erat †tala- c
ri tunica: huiuſcemodi enim filiæ regis uirgi-
nes ueſtibus utebantur. Eiecit itaqꝫ eam mi-
niſter illius foras, clauſitqꝫ fores poſt eam.
Quæ aſpergens cinerem capiti ſuo, ſciſſa ta d
lari tunica, impoſitiſqꝫ manibus ſuper ca-
put ſuum, ibat †ingrediens & clamans. Di-
xit autem ei Abſalom frater ſuus: Nunquid
Amnon frater tuus concubuit tecum? Sed
nũc ſoror tace, frater tuus eſt, neqꝫ †affligas
cor tuum pro hac re. Manſit itaqꝫ Thamar e
†contabeſcens in domo Abſalom fratris
ſui. Cùm autẽ audiſſet rex Dauid uerba hęc, f
contriſtatus eſt ualde, & noluit cõtriſtare ſpi g
ritum Amnõ filij ſui, quoniã diligebat eum,
quia primogenitus erat ei. Porrò non eſt lo- h
cutus Abſalom ad Amnõ, nec malum, nec
bonum. Oderat enim Abſalom Amnõ, eò
ꝙ uiolaſſet Thamar ſororem ſuam. Factũ i
eſt autem poſt tẽpus biennij, ut tonderentur k
oues Abſalom in Baalhaſor, quæ eſt iuxta
Ephraim. Et uocauit Abſalom omnes filios
regis. Venitqꝫ ad regem, & ait ad eum: Ecce
tondentur oues ſerui tui: Veniat oro rex cũ
ſeruis ſuis ad ſeruum ſuum. Dixitqꝫ rex ad
Abſalom: Noli fili mi, noli rogare ut ueni-
amus omnes, & grauemus te. Cùm autem l
cogeret eum & noluiſſet ire, benedixit ei. Et m
ait Abſalõ: Si non uis uenire, ueniat obſe- n o
cro nobiſcum ſaltem Amnon frater meus.
Dixitqꝫ ad eum rex: Non eſt neceſſe, ut ua
dat tecum. Coëgit itaque eum Abſalom,
& dimiſit cum eo Amnon, & uniuerſos fi-
lios regis. Fecerátque Abſalom conuiuium
quaſi conuiuium regis. Præceperat autem
Abſalom pueris ſuis dicẽs: Obſeruate cùm p
†temulẽtus fuerit Amnõ uino, & dixero uo
bis, pcutite eum & interficite, nolite timere. q
Ego enim ſum qui p̃cipio uobis. Roborami
ni & eſtote uiri fortes. Fecerunt ergo pueri
Abſalõ aduerſum Amnõ ſicut prȩceperat il
lis Abſalõ. Surgẽteſqꝫ oẽs filij regis aſcẽde- r
runt ſinguli mulas ſuas & fugerunt. Cumqꝫ s
adhuc pergerent in itinere, fama perue-
nit ad Dauid, dicens: Percuſsit Abſalom
omnes filios regis, & non remanſit ex eis
ſaltem unus. Surrexit itaque rex Dauid
& ſcidit ueſtimenta ſua, & cecidit ſuper
terram. Et omnes ſerui eius, qui aſſi-
ſtebant ei, ſciderunt ueſtimenta ſua. Re-
ſpondens autẽ Ionadab filius Sẽmaa fratris
Dauid, dixit: Ne ęſtimet dominus meus rex

Marginal notes: †eundo — †deſolata — F — Fecerat q; Abſalõ cõuiuiũ q̃ſi cõuiuiũ regis. — †iucundũ fuerit cor — Moraliter — G — *Amnon — †polymita & infrà — †ponaſcor tuũ ad hoc — noluit cõtriſtare ſpm Amnõ filij ſui, qm̃ diligebat eum, qa primogenit⁹ erat ei. Hęc non leguntur in veterib⁹ exempl. ſicut nec apud Hebręos. — H

a ¶ Tholomai. Hic fuit pater Maacha mr̃is Abſalõ, quã dicunt Hebræi A Dauid in p̃lio cepiſſe, & cęſarie & vnguibus p̃ciſis ſecũdũ legẽ in vxorẽ ſibi ſociaſſe, & ex ea gñaſſe Thamar & Abſalõ. b ¶ Ceſſauitq;. In Hebræo ceſſauit rex exire poſt Abſalõ. Perhibetur enim Dauid exire voluiſſe poſt Abſalõ, vt reuocaret eum, ſed putans quia quoties eũ videret, mortẽ Amnõ ad memoriam reduceret, ceſſauit exire. (Deut. 21. b.)

GLO. ORDI.

INtelligẽs. Cap. XIIII. c ¶ Et ancil. Aiũt Hebręi hãc mulierẽ verè duos filios habuiſſe, & p̃ hęreditate certaſſe, & alterũ ab altero interẽptũ. mulier tñ iſe in p̃ſona Dauid; poſuit Et filios i p̃ſona Amnõ & Abſalom. cognatio.

Nicolaus de Lyra.

Sequitur: a ¶ Amnon. Ex hoc dicũt aliqui, q̃ iſte Ionadab erat Nathan p̃pheta, & q̃ erat binomius, dicẽtes q̃ ſpũ p̃phetico ſciuit ſolũ Amnon mortuũ, q̃a cũ eſſet abſẽs, via hũana ſcire nõ potuit. Sed iſtud dictũ patet falſum, p̃ illud q̃ iſte Ionadab dederat Amnon peſſimũ cõſiliũ de ſorore ſua defloranda, vt patet p̃ p̃dicta. qd' nullo mõ feciſſet propheta dñi. q̃d ergo dixit: Amnõ ſo. mor. eſt. hoc nõ dixit certitudinaliter, ſed cõiecturaliter tm̃: eò q̃ nouerat odiũ Abſalõ cõtra Amnõ, & cauſã odij: vt patet ex prędictis. Cætera patent vſq; ibi: b ¶ Por. Ab. &c. quia attinebat ei ex parte matris. erat em̃ pr̃ Maacha matris Abſalõ, vt habeẽ ex ſupradictis. iij. c. c ¶ Luxit. magis pro morte ſpirituali q̃ corporali, eò q̃ fuerat occiſus actu ebrius. d ¶ Ceſſauitq; rex. eò q̃ reuoluerat in aĩo Amnõ flagitiũ, & ſic iuſto dei iudicio eũ fuiſſe occiſum. & hoc eſt qd' ſubditur: Eo q̃ B conſolatus eſſet ſuper &c.

¶ In ca. xiij. vbi dicitur in poſtilla: Ceſſauitq; rex Dauid p̃ſeq Abſalõ &c.

ADDI.

Vbi in translatiõe noſtra habetur: Et ceſſauit Dauid rex, in Hebræo eſt verbum ותכל vattechal, à radice כלה chala, q̃ eſt ęquiuoca, & vno mõ idem ſignificat qd' ceſſare, vel cõſummare. Alio modo ſignificat idẽ qd' deſiderare ſeu cõcupiſcere. vñ vt vr̃ in ſecũda ſignificatiõe poſſet p̃prius itelligi. Nã Dauid nunq; inchoauit nec incepit perſequi Abſalõ, vt patet ex dictis in hoc. c. & iõ impropriè diceret: Ceſſauit à p̃ſecutione. Similiter, vbi trãslatio noſtra habet, p̃ſequi Abſalõ. in Hebræo hr̃, vt egrederetur ad Abſalõ. cuius ſenſus eſt, q̃ Dauid deſiderabat ſeu concupiſcebat egredi ad recipiendũ Abſalõ, eò q̃ conſolatus eſſet &c. Et hic ſenſus magis cõſonat cũ immediatè ſequenti, vbi dicit: Cognouit Ioab q̃ cor regis eſſet verſum ad Abſalõ: qd' ſonat idẽ qd' egredi ad recipiendũ eũ. Secũdum eñ primã ſignificationem q̃ dicit eũ ſolũ ceſſare à p̃ſecutione, nõ ita p̃fectè intelligeret cor regis eſſe verſum ad Abſalõ, ſed ſolũ q̃ ceſſaret à perſecutione eius &c.

REPLI.

In ca. xiij. notat Bur. noſtrã trãslationẽ ſicut & poſtil. facit in tractatu ſuo de differentia trãslationis noſtræ & Hebraicę veritatis. Rñdeat hîc beatus Hier. pro quo non

quòd omnes pueri filij regis occiſi ſint. Amnõ ſolus mortuus eſt, quoniã in ore Abſalom erat poſitus ex die qua oppreſsit Thamar ſororẽ eius. Nũc ergo ne ponat dñs meus rex ſuper cor ſuũ uerbũ iſtud, dicẽs: oẽs filij regis occiſi ſunt: quoniã Amnõ ſolus mortuus eſt. Fugit aũt Abſalom. Et eleuauit puer ſpeculator oculos ſuos & aſpexit, & ecce populus multus ueniebat p̃ iter † deuiũ ex latere montis. Dixit aũt Ionadab ad regem. Ecce filij regis adſunt, iuxta uerbũ ſerui tui ſic factũ eſt. Cumq; ceſſaſſet loqui, apparuerunt & filij regis. Et intrantes leuauerũt uocem ſuam & fleuerunt. Sed & rex & omnes ſerui eius fleuerũt ploratu magno nimis. † Porrò Abſalõ b
a fugiens abijt ad Tholomai filium Ammiud regem Geſſur. Luxit ergo Dauid c
filium ſuum Amnon multis diebus. Abſalom autem cùm fugiſſet & ueniſſet in

a ¶ Quia ceſſauit exire poſt Abſalom, vel quia nouerat Amnon flagitioſum & morte dignum.

b Geſſur, fuit ibi tribus annis. † Ceſſauitq; d
Dauid rex perſequi Abſalom, eò q̃ conſolatus eſſet ſuper Amnon interitu.

Cap. XIIII.

a ¶ Quia vidit eum pro Abſalom ſuſpiraſſe.

INtelligẽns autem Ioab filius Saruiæ, quòd e
cor regis uerſum eſſet ad Abſalom miſit The f

a ¶ De qua fuit Amos propheta cuius hac vidua putatur fuiſſe auia.

cuãm & tulit inde mulierem ſapientem, g
dixitq; ad eam: Lugere te ſimula*, & h
induere ueſte lugubri, & ne ungaris oleo, ut ſis quaſi mulier plurimo iã tempore lugens mortuum. Et ingredieris ad regem, & loqueris ad eum ſermones huiuſcemodi. Poſuit autem Ioab uerba in ore eius. Itaque cùm ingreſſa i
fuiſſet mulier Thecuitis ad regem, cecidit* coram eo ſuper terram, & adorauit, & dixit: † Serua me rex. Et ait ad eã k
rex: Quid cauſæ habes? Quæ reſpondit: † Heu, mulier uidua ego ſum. Mor l
e tuus eſt em̃ uir meus, & ancillę tuæ erãt m
duo filij qui rixati ſunt aduerſum ſe in agro, nullúſque erat qui eos prohibe n
re poſſet, & percuſſit alter alterum, o
& interfecit eum. Et ecce conſurgens uniuerſa cognatio aduerſum ancillam tuam, dicit: Trade eum qui percuſſit fratrem ſuum, ut occidamus eum pro anima fratris ſui quem interfecit: & p
deleamus hæredem. Et quærunt ex q

a ¶ Reliquias meas a ſimilitudine ignis.

tinguere ſcintillãm meã, quæ relicta eſt, ut nõ † ſuperſit uiro meo nomẽ & † reliquię ſuper terrã. Et ait rex ad mulierem: Vade in domum tuam, & ego iubebo r

non recipio luctamen, ſed ſolũ p̃ poſtillatore. Autoritas em̃ beati Hiero. & noſtrę trãslationis p̃ eccleſiã receptę defendit ſemetipſam. C

NIC. DE LY.

INtelligens. Cap. XIIII. Deſcripta pœna Dauid rõne homicidij, hîc cõſequẽter deſcribiẽ eius pœna rõne adulterij, per hoc q̃ Abſalom filius eius ipſum fugauit & vxores eius carnaliter cognouit, & hoc factum enorme oĩbus manifeſtauit. Igitur circa hoc ſic p̃cediẽ, quia primò deſcribiẽ ipſius Abſalõ reuocatio. ſecũdò cõtra patrẽ cõſpiratio. c. xv. Circa primũ p̃mittiẽ mulieris informatio. ſecũdò informatę petitio, ibi: Itaq; cũ ingreſſa fuiſ. tertiò petitionis interp̃tatio, ibi: Dixit ergo muli. quartò regis cõceſsio, ibi: Et ait rex ad Io. Circa primũ dr̃: e ¶ Intelligens. q̃a videbat eũ cõſolatũ de morte Amnõ & ſuſpirantẽ poſt Abſalõ. f ¶ Miſit The. Nomẽ eſt villę, de qua fuit Amos propheta. & in terminis illius ſũt paſcua bona. g ¶ Et tulit. i. prudenter & efficaciter loquentem. h ¶ Lugere. Ex hoc vr̃ eſſe falſum, q̃ aliqui dicũt hãc mulierẽ ad literã duos filios habuiſſe, quorũ vnus interfecerat aliũ: q̃a tũc nõ fuiſſet ſimulatio luctꝰ, ſed veritas, nec eſſet locutio figuralis: ſed magis rei geſtę: cuius cõtrariũ dr̃ infrà: Poſuit in os ancillę tuæ oĩa verba hæc, vt verterẽ figurã ſermonis huius. i ¶ Itaq;. Hîc cõſequenter ponitur mulieris informatę à Ioab petitio, cũ dicitur: k ¶ Serua me. q. d. reputo me mortuam niſi iuues me. l ¶ Heu mu. iſtud erat verũ ad literam. m ¶ Et ancil. totum qd' ſequiẽ eſt parabola cõficta, p̃pter illud qd' explicaẽ poſtea. n ¶ Nulluſq;. de inſurrectiõe vnĩꝰ cõtra alterũ, & p̃ cõſequẽs nullꝰ erat q̃ poſſet ferre teſtimonium cõtra iterfectorẽ. o ¶ Et p̃. hoc nõ dixit mulier cõfitẽdo q̃ ita eſſet, ſed repetendo qd' dicebãt p̃ſecutores filij, nõ habẽtes tñ legitimã p̃bationẽ cõtra eũ. iõ ſeq̃tur: Et ec. Seq̃t: p ¶ Et dele. q. d. nõ q̃rũt hoc amore iuſtitię, ſed ducti hr̃ditatis cupiditate, vt deuoluaẽ ad eos q̃a ſunt p̃ping. q ¶ Et q̃. i. nomẽ meũ & nomẽ viri mei defuncti, vt nõ ſit ex p̃te eius, q̃ noieẽ in hęreditate nr̃a. Sequiẽ regis reſponſio: r ¶ Et ego iube. p̃. te. ſ. q̃ filius tuus non moriatur ſuppoſito q̃ tu dicas verum: & hoc erat iuſtum, quia

Mora. e ¶ Intelli. Per reuocationẽ Abſalõ ad prẽm ſuũ, ſignificaẽ reuocatio p̃ctõris ad deũ. Igiẽ p̃ Ioab q̃ reuocationẽ iſtã p̃curauit, p̃dicator bonus ſignificaẽ, cuiꝰ offm̃ eſt reuocare peccatores ad dñm et nõis iterp̃tatio cõgruit. Nã Abſalõ idẽ pr̃ interp̃taẽ. p̃dicator aũt p̃ctõris ad deũ reuerſi pr̃ noiaẽ. j. Cor. iiij. d. In Chriſto Ieſu p̃ euãgeliũ ego vos genui. Mulier autẽ Thecuites p̃ quã Ioab fecit Abſalõ reuocationẽ, ſignat p̃dicãdi gr̃am, p̃ quã p̃dicator p̃dicatores reuocat ad pœnitẽtiã. Et nõis iterp̃tatio cõgruit. Nã Thecua iterp̃taẽ tuba. De p̃dicandi verò gratia prędicatori diciẽ. Eſa. lviij. a. Quaſi tuba exalta vocẽ tuã, & annuntia pplo meo ſcelera eorũ, & domui Iacob peccata eorum:

p iij

Marginal notes: * ſup̃ faciẽ ſuam; † 4. Re. 6. f.; † me; profectò; † ponam; † poſt mortem; † infrà. 15. b; † Et deſiderauit anima Dauid regis egredi p̃pter Abſalõ vel & deſiderauit mr̃ Abſalõ Dauidẽ vt egrederet loco ſuo ad filiũ ſuũ. LXX. Et ceſſauit ſpũs regis Dauid vt egrederet cõtra Abſalõ; * obſecro; D; Moraliter; Diuiſio; † reſiduum; * Mãſitq; ab

nē verò q̄ conſurgit cōtra filiū in pſo
E na aliorū filiorū Dauid. a ℭ In me.
Q. quia alter aduerſus alterū ſurrexit:
in me ſit iniquitas, ſi tū eſſe debet: in te
aūt nulla ſit: quia abſq; culpa es. & ſicut
ego abſq; culpa ſum, ſi alter filius me⁹
interfect⁹ eſt ab altero, ſic & tu ſi Abſa-
*obſecro lō Amnon morte dignum interfecit.
b ℭ Et locu. eſt. Ex hoc aperit̃ quod
paulò ſuperius dictum eſt: Ceſſauit rex
exire poſt Abſalom.

Nicolaus de Lyra.

iuſtū, quia filius eius non erat con-
uictus de homicidio p̄ euidentiā facti:
nec per teſtes, cū eſſent ſoli in agro: nec
per recognitionem ꝓpriam. & iō iſtud
debebat derelinqui iudicio diuino, da-
to q̄ ſic eſſet in veritate. a ℭ Dixit
q; mu. non contenta iſta reſponſione.
b ℭ In me do. qđ ſic exponunt He
bræi, & bene vt videt̃, Dñe mi rex pro-
pt̃ multa negotia magna & ardua po-
†quæ de- terit eſſe q̄ tu des obliuioni iſtud nego
fluūt vel de tium, & tūc in me & in domo mea erit
currūt hęc iniquitas. i. filius meus interficietur
† cōgregāt à q̄rentibus eius ſanguinem, & tu eris
innocēs, quia p̄ter intentionē tuā iſtud
F fiet. quaſi diceret, placeat tibi iſtud ma-
*quod gis firmare, & me & filium meū aſſecu
†cauſa eſt, rare. c ℭ Et ait. rñdens huic petitioni:
q̄a terruit d ℭ Qui contradi. quærendo ſan
me popul⁹ guinem filij tui. e ℭ Adhuc eum.
dicens qđ & ego compeſcam eū. f ℭ Quæ ait:
nō ꝓderit Recordetur rex domini dei ſui
clamor me⁹ vt non multiplicentur proximi
corā te de ſanguinis ad vſciſcendum &c.
hac re. Adhuc non contenta iſto reſponſo.
†Audiet g ℭ Recordetur. & eſt intellect⁹ hu
eñ rex vt li ius mulieris. q. d. ꝓximi q̄ q̄rūt vltionē
beret de filio meo ſunt multi, nec poſſem oēs
†Dixit vel congregare ſimul & adducere ad te, &
cogitauit ſi adducā vnum vel duos, alij interim
†ſ̃. 19. c. interficient filiū meū. Et iō recordetur
†vt audiat rex dñi dei ſui. i. firmet verbū ſuum iu-
bonum & ramento p̄ deū, & p̄ publicationē hui⁹
malum iuramenti, ita q̄ nullus audeat inuade-
re filium meum. propter qđ ſequitur:
h ℭ Qui ait. acquieſcendo eius dicto.
i ℭ Viuit do. i. iuro per viuentem
†i. cōſilium deū. k ℭ Quia. i. ſeruabitur non ſolū
à morte, ſed etiam à quacūq; mutilatio
ne quantūcunq; modica. l ℭ Dixit
ergo mulier: loquatur ancilla
tua ad dominum meum regem
verbum. Et ait: Loquere &c.
Hîc conſequenter ponit̃ p̄dictæ para-
†fecit rem bolæ interp̄ratio: in qua p̄ mulierem ac
hanc cipit̃ ipſe Dauid. Per duos filios mulie
ris duo filij regis. i. Amnō & Abſalom.
Per cognationem defuncti intelligunt̃
amici ipſius Amnō q̄rentes vindictā
de morte eius. Et per hoc concludit, q̄
ſicut rex ſñiauerat ꝓ filio ſuo vt nō mo
reret̃, ſic deberet ſententiare ꝓ Abſalō,
vt ab exilio reuocet̃: qđ q̄dē exilium
placatus mors eſt ciuilis. Pręmittit tñ mulier tres
Prima rō p̄ rōnes inducentes ad miſericordiam cir
ſuaſionis ca Abſalō. Prima accipitur ex p̄te ma-
ioris mali euitandi, quia Abſalom & illi
qui cū eo erant fugitiui in terra idolola
trię ſubdita, propter quod erāt in picu
lo declinādi ad idololatriā per eorum
ſuggeſtionem vel inductionem inter
quos habitabant. Ad quod euitandum
erant reuocandi ad terrā Iſrael in qua
deus

pro te. Dixitq; mulier Thecuitis ad re- a
a gē: In me domine mi rex, ſit† iniquitas, b
& in domū patris mei, rex autē & thro-
nus eius ſit innocēs. Et ait rex: Qui con c d
tradixerit tibi, adduc eū ad me, & ultrà e
nō addet ut tāgat te. Quę ait: Recorde- f g
tur* rex domini dei ſui, ut nō multiplicē
tur ꝓximi ſanguinis ad ulciſcendum, &
nequaquā interficiant filiū meum. Qui h
ait: Viuit dominus, quia nō cadet de ca- i k
pillis filij tui ſuper terrā. Dixit ergo mu l
lier: Loquatur ancilla tua ad dominum
meum regē uerbū. Et ait: Loquere. Di-
xitq; mulier: Quare cogitaſti huiuſce- m
b modi rem contra populum dei, & locu- n
tus eſt rex uerbū iſtud ut peccet, & nō re

a ¶ Abſalom ſcilicet & qui cum eo erant, qui quaſi ca-
ptiui & eiecti non reducebantur ad hæreditatem dei:
& poterant coacti in terra aliena ſeruire diis alienis.

ducat eiectū ſuum? †Omnes morimur, o
& quaſi aquæ† dilabimur in terram, quę

a ¶ Quaſi dicat, Deus reuocat peccatores qui a diabo
lo captiui tenentur, & tu abiicis, qui eum debes imitari.

non† reuertuntur. Nec uult deus† perire p
animam, ſed retractat, cogitans ne† peni q r
tus pereat qui abiectus eſt. Nunc igitur s t
*ueni, ut loquar ad dominum meum re
gem uerbum hoc† præſente populo. Et
dixit ancilla tua, loquar ad regē, ſi quo
modo faciat rex uerbum ancillæ ſuæ.
† Et audiuit rex uerba, ut liberaret ancil
lam ſuā de manu oīm qui† uolebāt de hę
reditate dñi delere me, & filiū meum ſi-
mul. † Dicat ergo ancilla tua, †ut fiat uer v x

a ¶ Id eſt firmum & acceptum.

bum dñi mei regis ſicut ſacrificium. Si-
cut enim angelus dñi, ſic eſt dñs me⁹ rex,

a ¶ Homiſium.

†ut † nec benedictione nec maledictione

¶ A recto.

moueat̃. Vnde & dñs deus tu⁹ eſt tecū.
Et rñdēs rex dixit ad mulierē: Ne abſcō
das à me uerbū quod te interrogo. Di-
xitq; mulier: Loquere dñe mi rex. Et ait
rex: Nūquid† man⁹ Ioab tecū eſt ī oībus
iſtis? Reſpōdit mulier, & ait: Per ſalutē
animę tuę dñe mi rex, † nec ad ſiniſtram
nec ad dexterā eſt ex oībus his q̄ locutus
eſt dñs meus rex. Seru⁹ eñ tu⁹ Ioab ipſe
† p̄cepit mihi, & ipſe poſuit in os ancillę

a ¶. i. me in pſona tui accipere filios meos in perſona tuorum.

tuę oīa uerba hęc, ut uerterē figuram ſer
monis huius. Seruus eñ tuus Ioab p̄ce-
pit iſtud. Tu aūt dñe mi rex ſapiēs es, ſi-
cut habet ſapiētiā angelus dei, ut intelli-
gas oīa ſuper terram. Et ait rex ad Ioab: y
Ecce placatus feci uerbū tuū. Vade er-
go & reuoca puerum Abſalō. Cadēſq;
Ioab ſuper faciem ſuam in terram, ado-
rauit, & benedixit regi. Et dixit Ioab:
Hodie intellexit ſeruus tuus, quia inue-
ni gratiā in oculis tuis, domine mi rex.

¶ In plerisq; non interponitur, domine mi rex.

Feciſti enim ſermonē, domine mi rex
ſerui tui. Surrexit ergo Ioab & abiit in

deus colebat̃. & hæc ratio tangitur cū G
dicitur: m ℭ Quare cogi. i. contra †vel pœna
Abſalō & ſocios eius qui erāt de popu iniquitatis
lo dei. n ℭ Et locutus eſt rex ver- ſubaudi ſi
bum &c. prębendo eis occaſionem q̄d cōtra le
idololatrādi, eò quòd non p̄mittit eos gem feceris
redire ad locū vbi eſt cultus dei. Secun ignoſcēdo.
da ratio accipit̃ ex parte defuncti, qui Secūda
ad vitam reuocari non poteſt ex perſe
cutione Abſalom. & hæc ratio tangit̃
cùm dicitur: o ℭ Omnes mori. q. d.
ex quo tu non potes reuocare defun-
ctum, reuoca viuum. Tertia ratio acci
pitur ex parte dei cui⁹ propriū eſt par
cere & miſereri. & hæc ratio tangitur Tertia
hîc cū dicit̃: p ℭ Nec vult deus pe.
ſcili. peccatoris, licet ipſum offenderit.
q ℭ Sed retractat cogitans &c.
tempus pœnitentiæ concedēs. r ℭ Ne
penitus pereat &c. pœna gehennæ.
s ℭ Qui abiectus eſt ab eo &c.
per offenſam mortalis culpæ. q. d. hæc
mulier: tu es quaſi loco dei in regimine
populi, propter quod debes ei in pieta †Ecc. 25. d.
te conformari. Nūc procedit ad appli
candum negotium, dicens: t ℭ Nunc
igitur veni. ſ. vt ſententia data ꝓ me
& filio meo & iuramento tuo confir-
mata publicetur corā populo, vt eādē †accipere
efficaciam habeat in te & filio tuo. †is q̄ abie-
v ℭ Dicat ancilla tua. i. poſſit ve- ctus eſt, à ſe
rè dicere: x ℭ Vt fiat verbum do quoq; ex-
mini mei. id eſt ſententia ab eo data pellatur
ſit deo placita ſicut ſacrificium. Sed vi-
detur quod iſta mulier per parabolam
pręmiſſam non concludat intentum,
quia parabola ſua eſt de homicidio oc
culto, quod non poterat probari: vt
patet ex prædictis. Abſalom autem in- † quęrebāt
terfecerat Amnon per ſeruos ſuos pa- †volunt
lam coram multis. & ſic habebantur te
ſtes contra eum. Ad qđ reſpondet Ra †fiet
bi Sal. q̄ omnes illi qui fuerant præ- H
ſentes interfectioni Amnon qui pote-
rant pro teſtimonio induci, erant pro
pinqui ipſius defuncti, vt ſatis patet ex
pręd ictis: & ideo non erant idonei ad
ferendum teſtimonium in hoc caſu. Et
ſi dicatur, quòd ſimiliter erant ita pro-
pinqui ipſi Abſalom. Dicēdum, quòd
non eſt verum, quia Abſalom erat de
matre alienigena, vt patet per prædi-
cta. Amnon verò erat de matre Iſraeli
tide, & per conſequens de populo Iſra
el, qui populus alienigenas abomina- †i. rē ipſam
batur. Aliter autem ſoluunt aliqui, vt eſt, dixi-
dicentes quòd quando propinqui ali- xiſti.
cuius occiſi conſentiebant in conce-
denda pace interfectori: rex habens cu-
ram totius populi ad petitionem eo-
rum poterat hoc concedere. & talis ca
ſus proponebatur in parabola, videli-
cet q̄ mater quæ erat propinquiſſima
interfecto petebat pacem interfectoris.
Et eodem modo Dauid qui erat pro-
pinquiſſimus ipſi Amnon interfecto,
& cum hoc erat rex, habens curam cō-
munitatis poterat reuocare Abſalom
abſque offenſa legis: & maximè quia
Amnon magnum flagitium fecerat, vt
patet per prædicta. Cætera patent in
litera. y ℭ Et ait rex ad Ioab: Ec
ce placatus feci verbum tuum.
Vade ergo & reuoca puerum
Abſalom. Cadenſq; &c. Hîc po
nitur petitionis conceſſio. & quia fa-
cta erat per ſuggeſtionem Ioab, ideo
conceſſio fit ei à rege. Et patet
litera vſq; ibi

Cap. XV.

A Igitur poſt. Duobus annis manſit in Ieruſalem & regem non vidit, tertiò introductus ē corā rege, q̄rtò fecit ſibi currus & equites: q̄ trāſacto expulit patrē de regno. Nec ꝑ ſeductiōe & interfectiōe ſacerdotū eiect⁹ eſt de regno, ſed ꝑ adulterio & homicidio Nathan cūcta p̄dicēte.

Poſt qua-

Nicolaus de Lyra.

litera vſq; ibi. a ℭ Reuertantur. Ne reuocaret ad memoriam ex p̄ntia ſua mortē primogeniti, & ſic dolor regis renouaretur. b ℭ Semel autem. In Hebręo hr̄: Statuto tp̄e. quia ſicut dicūt aliq pluries ī anno tondebat̄. c ℭ Ponderabat. Dicūt aliqui, ꝙ tm̄ vendebat tonſionem capillorum mulieribus, q̄ inde ornabant capita ſua. Sed hoc non eſt veriſimile, ꝙ filius regis tōſionem capillorū ſuorū venderet. Pręterea dicit̄ hîc ꝙ ſemel in anno minus tondebat̄. Creſcētia verò capillorū vni⁹ anni nō vr̄ ita lōga, ꝙ inde poſſent fieri talia ornamēta. Et iō videtur magis ꝓbabile, ꝙ ſcriptura ſolū faciat mentionem de hoc pondere, ad oſtendēdum ꝙ habebat multos capillos, quod facit ad pulchritudinē hoīs, quia de pulchritudine Abſalō ſcriptura hîc loquit̄. d ℭ Pōdere. Hoc dicit̄ ad diſtinctionē ponderis ſanctuarij, quod erat alterius quantitatis. Cętera patent vſq; ibi: f ℭ Et venien. Iſte verſus non eſt in Hebræo, ſed immediatè ſubditur: g ℭ Surrexitq;. ad ſciendum cauſam damni ſibi illati. h ℭ Quare veni. &c. q. d. nihil valet mihi, ex quo non poſſum accedere ad regem: imò nocet. ideo ſubditur: i ℭ Melius mihi. quia tunc non erat mihi confuſibile faciē patris mei nō videre: ſed ex quo ſum hîc in eadem ciuitate cū eo, eſt mihi valde cōfuſibile. k ℭ Quod ſi me. nolens me videre, hoc dicebat Abſalō ad inclinandum cor Dauid, fingens ꝙ tantū eū diligeret, ꝙ magis vellet mori, q̄ diutius ab eius cōſortio ſegregari.

†regio

Et veniētes ſerui Ioab ſciſſis veſtibus ſuis dixerunt & ſuccēderūt ſerui Abſalōm partē agri igni. hæc nuſq; apud antiquos leguntur ſicut nec in Hebræis.

Moraliter

c ℭ Manſitq; Abſalom in Ieruſalem &c. Per iſtos duos annos intelliguntur integra confeſsio, & debita ſatiſfactio, quæ poſt contritionē ad verbū p̄dicatoris conceptam requirunt̄ ad perfectā reconciliationē cū deo habendam.

†ſi eſt in me iniquitas

ℭ In. c. xiiij. vbi dicitur in poſtilla. Nec vult deus perire animam.

ADDI. Vbi trāſlatio noſtra habet: Nec nō vult de⁹ perire animam, veritas Hebraica dicit: Non accipit deus animam. Vn̄ verba huius ſapientis mulieris ꝓfundius poſſunt intelligi, & in fauorem catholicæ veritatis exponi. Pro cuius intellectu ſciendum, ꝙ licet communiter antiqui non haberent explicitā fidem de miniſterijs Chriſti, habebāt tamen implicitā: vt patet per Aug. in lib. de correctione & gratia. Vn̄de hæc mulier ꝓponebat ipſi Dauid, ꝙ totū genus humanū non ſolū erat ad mortē tēporalē cōdēnatū, ſed etiā vltima felicitas q̄ in adhæſione ad deū p̱ gloriā cōſiſtit, ei erat interdicta, & iō dicebat: Oēs morimur, hoc eſt morte tēporali. cōſequēter dicit: Quaſi aquæ dilabimur in terra quę nō reuertētur. hoc eſt dicere, ꝙ poſt mortē nō congregamur in locū btitudinis. Cuius rationem ſubdit dicēs: Quoniā nō accipit de⁹ animam. ſ. ad ſui cōſortium. Sed retractat cogitans

†ſuā in terram

Fides antiquorū de miniſterijs Chriſti

Geſſur, & adduxit Abſalom in Ieruſalem. Dixit autem rex: Reuertatur a in domum ſuam, & faciem meā non uideat. Reuerſus eſt itaq; Abſalom in domum ſuam, & faciem regis non uidit. Porrò ſicut Abſalom uir non erat pulcher in omni Iſraël, & † decorus nimis. A ueſtigio pedis uſque ad uerticem non erat in eo ulla macula. Et quando tondebat capillos (ſe- b mel autem in anno tondebatur, quia grauabat eum cæſaries) ponderabat c capillos capitis ducentis ſiclis pon- d dere † publico. Nati ſunt autem Abſalom filij tres, & filia una, nomine Thamar, elegantis formæ. Man- e ſitq; Abſalom in Ieruſalem duobus annis, & faciem regis non uidit. Miſit itaque ad Ioab, ut mitteret eum ad regem, qui noluit uenire ad eum. Cúmque ſecundò miſiſſet, & ille noluiſſet uenire ad eum, dixit ſeruis ſuis: Scitis agrum Ioab iuxta agrum meum, habentem meſſem hordei. Ite igitur & ſuccendite eum igni. Succenderunt ergo ſerui Abſalom ſegetem igni. Et uenientes ſerui Ioab ſciſ- f ſis ueſtimentis ſuis, dixerunt: Succenderunt ſerui Abſalom partem agri igni. Surrexitq; Ioab, & uenit ad g Abſalom in domum eius, & dixit: Quare ſuccenderunt ſerui tui ſegetem meam igni? Et reſpondit Abſalom ad Ioab: Miſi ad te obſecrans ut uenires ad me, & mitterem te ad regem, & diceres ei: Quare ueni de h Geſſur? Melius mihi erat ibi eſſe. i Obſecro ergo ut uideam faciem regis. Quòd ſi † memor eſt iniquitatis k meæ, interficiat me. Ingreſſus itaque Ioab ad regem, nuntiauit ei omnia hæc. Vocatúſque eſt Abſalom & intrauit ad regem, & adorauit ſuper faciem † terræ coram eo, Oſculatuſq; eſt rex Abſalom.

a ℭ Ne præſentia eius mortem Amnon ad memoriam reducens triſtitiam mihi inferat.

a ℭ Aiunt in Hebræo eſſe ſtatuto tempore, ſ. xxx. die.

Cap. XV.

a Igitur poſt hæc fe- l m cit ſibi Abſalō currus & equites, & quinquaginta uiros qui præcederent eum. Et ma- n ne conſurgens Abſalom ſtabat iu- o xta introitum portæ in uia, & o- p mnem uirū qui habebat negotium, ut ueniret ad regis iudicium, uocabat Abſalom ad ſe, & dicebat: De ciuitate es tu? Qui reſpondēs aiebat:

cogitans ne penitus pereat q̄ abiect⁹ eſt. G hoc eſt dicere ꝙ ꝓuidētia diuina intendebat ſic diſponere, vt humanū genus qđ abiectū erat, nō periret. iuxta illud: Ego cogito cogitatiōes pacis, Iere. xxix. c. Ex quo intendebat cōcludere, ꝙ Dauid tanq̄ miniſter dei in terris debebat cogitare q̄liter recōciliaret eiectū filiū ſuū, ne periret &c.

REPLI. Et quod in. c. xiiij. Bur. ponit circa illū paſſum: Nec vult de⁹ perire aīam, hēat̄ ꝑ additiōe q̄uis nō directè ad literā vt patet intuēti.

† ſplēdidus

NIC. DE LY.

Igitur poſt. Cap. XV. Deſcripta reuocatione Abſalō & eius recōciliatione, hîc cōſequēter deſcribit̄ eius cōſpiratio contra patrem. & primò qualiter fugauit. ſecundò q̄liter eū fœdauit. c. xvj. tertiò q̄liter fugatū de morte ei⁹ tractauit. c. xvij. q̄rtò q̄liter de iudicio interijt. c. xviij. quintò quō Dauid ad domū regiā redijt c. xix. Circa primū primò ponitur ipſius Abſalō deceptio ſimulatoria. ſecūdò ei⁹ conſpiratio proditoria ibi: Miſit autem Abſalom. tertiò ipſius Dauid humiliatio meritoria ibi: Et ait Dauid. quartò eius ordinatio conſultoria ibi: Et dixit rex. Simulatio aūt Abſalō fuit in duobus: quia primò ſimulauit maximū zelū erga populū. ſecūdò deuotionē erga deū, ibi: Poſt q̄draginta aūt annos. Circa primū dicitur: D l ℭ Igitur poſt. Id eſt poſt recōciliationem Abſalō cum patre confidēs de patris benignitate, & de Ioab familiaritate: & eleuatus ex ſua pulchritudine. & quia inter cęteros filios Dauid remanentes erat primogenitus, quia Cheleab erat mortuus, quod videtur ex hoc, quia de eo non fit aliqua mentio. m ℭ Fecit ſibi &c. Quaſi quoddam præludium ꝙ deberet regnare poſt patrem ſuum. Sed eius ambitio intantum inualuit, ꝙ patrē de regno expellere voluit, & ideo corda populi ad ſe trahere diſpoſuit. Ideo ſubdit̄: n ℭ Et mane cōſurgens Abſalom &c. Id eſt antequam aliquis intraret ad regem. o ℭ Stabat iuxta introitum portę in via &c. Ita ꝙ omnes illi qui ingrediebantur ad regem pro negotijs habebant iuxta eū tranſire. p ℭ Et omnem virum qui habebat negotiū. Pauperē vel diuitē vt magis coloraret fictionē ſuā.

Diuiſio

Videni mihi ſer

Moraliter. l ℭ Igitur poſt hæc Abſalom fecit ſibi currus & equites & quinquaginta viros qui pręcederent &c. Per Abſalō q̄ timēs mortem propter culpam ſuam fugerat, & per liberalitatem patris reconciliatus fuerat, & nihilominus tanquam ingratus vel potius ingratiſsimus patrem ſuum malitioſè quæſiuit ſubuertere, & ſibi dignitatem regiam vſurpare, ſignificatur quicunque malitioſus & ingratus qui ſuum ſuperiorem & benefactorem quærit malitioſè ſubuertere, & eius gradum per ſerpentinam aſtutiam obtinere. Ad hoc autem cōſequendum facit oſtentatio propriæ ſufficientiæ, & ſuperioris inſufficientię. vtrumque enim fecit Abſalom. Per hoc enim ꝙ fecit ſibi currum & equites, oſtendit ſe potentem ad regni defenſionem, & patrē impotentē q̄ iā ſenex in domo qeſcebat. Per hoc aūt quod dicebat:

Moraliter

 Quis me

a ¶ Poſt quadraginta autem annos. Quadrageſimus annus agebatur ex quo Saul Nobe ciuitatem ſubuertit: & .lxxxv. ſacerdotes propter Dauid interemit, ideo hîc quadrageſimus annus ponitur, vt monſtretur diuinam vltionem ſuſcitari ſuper Dauid, eò ꝙ Achimelech ſacerdotem ſefellit, & tantæ cædis cauſa fuit. In mendoſis aũt codicibus quatuor, nõ .xl. legunt ur ſed in Hebræa veritate non quatuor, ſed quadraginta. Si quis verò contentioſus quatuor annos eſſe aſſerit ex quo Abſalom Amnõ interfecit, vſquequo patri dixit: Vadã & reddam vota mea quæ voui domino in Hebron, planè errat: cùm Abſalom interfecto Amnon in Geſſur apud Tholomai regem tribus annis, & in Ieruſalem reuocatus nõ viſo prẽ duobus annis moratus fuerit: & ſexto anno faciẽ prĩs viderit, dũ cõtra eum perduellionẽ mouerit. Vota nanq; ſe vouiſſe mentiendo dixit quaſi oraturus in loco vbi requieſcũt Abrahã, Iſaac, & Iacob. Et depo

E. 1. Reg. 22. d.

† iudicium & iuſtitiam faciam eis.

† ei incuruabat ſe illi

Ex una tribu Iſraël ego ſum ſeruus tuus. Reſpondebatq; ei Abſalom: Videntur mihi ſermones [a] tui boni & iuſti, ſed non eſt qui te [b] audiat conſtitutus à rege. Dicebatq; Abſalom. Quis me conſti[c]tuat iudicem ſuper terram, ut ad me ueniant omnes qui habent negotium, & † iuſtè iudicem? Sed [d] & cùm accederet ad eum homo † ut ſalutaret illum, extendebat [e] manum ſuam, & apprehendens oſculabatur eum. Faciebatq; hoc [f] omni Iſraël uenienti ad iudicium ut audiretur à rege: & † ſollicitabat [g] corda uirorum Iſraël. Poſt [h] quadraginta autem annos dixit [i] Abſalom ad regem Dauid: Vadam [k] * & reddam uota mea quæ uoui domino in Hebron. Vouẽs enim uouit ſeruus tuus cùm eſſet in Geſſur Syriæ dicens: Si reduxerit me dominus in Ieruſalem, † ſacrificabo domino. Dixitq; ei rex Dauid: Vade in pace. Et ſurrexit, & abiit in Hebron. Miſit [l] autem Abſalom exploratores in uniuerſas tribus Iſraël, dicens: Statim ut audieritis clangorem buccinæ, dicite: Regnabit Abſalom in Hebron. Porrò cum Abſalõ [m] ierunt ducẽti uiri de Ieruſalẽ uocati, euntes ſimplici corde, & cauſam penitus ignorantes. Accerſiuit [n] quoque Abſalom Achitophel Gilonitẽ cõſiliariũ Dauid de ciuitate ſua Gilo. Cũq; immo-

Alias quatuor. a Reuerſionis.

* obſecro

† ſeruiam

† furabatur Abſalõ i. ſpecie iuſtitiæ, ipſis ignorantibus auferebat eis corda vt decepti pro eo ſentirent

Hebron locus ſanctus.

Nicol. de Lyra.

a ¶ Videntur mihi ſer. tui bo. &c. q. d. ſtatim deberet tua petitio exaudiri. b ¶ Sed non eſt qui te audiat. q. d. rex iam eſt antiquus, nec poteſt competenter intendere talibus: & ideo magnum damnum eſt, ꝙ alius habens zelum communitatis non eſt ad hoc conſtitutus. c ¶ Quis me conſtitu. iu. quaſi di. pro neceſſitate populi, & non pro alia re iſtud onus ſuſtinerem. d ¶ Sed cum acce. &c. vt ſa. tanquam regis filiũ. e ¶ Extendebat ma. ſuam &c. in ſignum familiaritatis. f ¶ Oſculabatur eum. in ſignum magnæ condeſcenſionis. g ¶ Et ſollicitabat cor. In Hebræo habetur, ויגנב Vaieganneb i. furatus eſt ſeu furabatur corda. quia p̱ tales fictiones falſas iniuſtè attrahebat ad ſe corda hominum, vt ſic ei iungerentur contra patrem ſuum: quia propter talia eis impenſa iudicabant, & dicebant eum eſſe regno dignum. h ¶ Poſt quadraginta autẽ annos &c. Hîc conſequenter ponitur fictio deuotionis erga deum per ſacrificium in Hebron offerendum. Abſalom autem intendebat ibi conſpirare contra patrem ſuũ. Dicitur igitur: Poſt quadraginta autẽ annos. Aliqui libri habent: poſt quatuor annos: qui accipiuntur à fuga Abſalom vſq; tunc ſecundum iſtam literam. Sed quod ſit falſa patet ex duobus, quia primò à fuga Abſalõ vſq; tunc cucurrit maius tẽpus: quia poſt dictã fugã Abſalõ mãſit in Geſſur tribus annis, vt hr̃. ſ. xiiij. c. in fine. Itẽ poſt eius reuocationẽ manſit in Ieruſalem duobus annis anteq; videret faciem regis, vt habet. ſ. xiiij. ca. & ſic in ſexto anno faciem regis vidit & perfectè reconciliatus fuit: & poſtea fecit ſibi currum & equites & corda populi ſibi attraxit: vt prædictum eſt: quæ non potuerunt fieri in tam breui tempore, quin ad minus currerent ibi duo anni vel circiter. & ſic anteq; conſpiraſſet in Hebron contra patrem ſuum, iam tranſierant ſeptem anni vel octo. Secundò hoc apparet, quia Hebraica veritas & libri noſtri correcti habent hîc quadraginta & non quatuor: ex quo patet literam fuiſſe corruptam vitio ſcriptorum. Iſti autem quadraginta anni variè computantur. In libro enim de Hebraicis quæſtionibus dicitur, ꝙ hæc computatio incipit à tempore quo Saul interfecit ſacerdotes, vt habetur ſuprà primo libro .xxij. capi. & terminatur in conſpiratione Abſalom contra patrem ſuum, cuius ratio eſt, quia Dauid fuit cauſa & occaſio aliquo modo dictæ occiſionis. Licet enĩ non peccauerit petendo panes & gladium ab Achimelech ſacerdote, & celando ei fugam iſtam, prout ibidem dictum fuit: tamen in hoc peccauit, ꝙ nimis patenter hoc fecit. Ex quo enim ſciebat ibi eſſe Doeg Idumæum de quo timebat p̱babiliter, ꝙ iſta Sauli referret: vt ibidem dicitur: debuit facere ita ſecretè quòd lateret ipſum Doeg. & ideo hîc fit mentio illius temporis, quia culpa illa ipſius Dauid in parte fuit cauſa huius rebellionis Abſalom contra ipſum. Nec obſtat quod p̃dictũ eſt hãc rebellionẽ eueniſſe propter peccatũ Dauid cũ Bethſabee, quia plura peccata poſſunt bene eſſe cauſæ partiales vnius pœnæ à deo inferendæ. Rab. Sa. dicit, ꝙ iſti quadraginta anni incipiunt à tempore quo populus Iſrael petiuit regem, & ſimpliciter habere voluit contra Samuelis perſuaſionem, vt habetur ſuprà primo lib. viij. cap. & fit hîc memoria illius temporis in rebellione ipſius Abſalom contra patrem, quod prima facie videbatur magnum malum. quaſi ſcriptura reduceret ad memoriam dictum Samuelis, videlicet ꝙ petitio populi de inſtitutione regis non erat ad bonum. i ¶ Dixit Abſalom ad regem. Ad hoc accepit licentiam, vt magis operiret malitiam ſuam excogitatam. k ¶ Vadã & reddam vota mea &c. id eſt offerenda in Hebron. Locus enĩ ille ſanctus reputabatur, eò ꝙ quatuor patriarchæ principales ſunt ibi ſepulti cum ſuis coniugibus .ſ. Adam & Eua, Abraham & Saraa, Iſaac & Rebecca, Iacob & Lia, ſicut dictum fuit Gene. xxiij. & ideo Abſalom fingebat illuc ire ex deuotione. Sed principaliter intendebat ibidem contra patrem conſpirare, quia locus iſte diſtat à Ieruſalem per ſexdecim miliaria ſecundũ Hierony. libro de diſtantijs locorum, & ideo melius poterat ibi fautores ſuæ conſpirationis aggregare. Item quia Dauid pater eius ibi primò regnauit, vt habetur ſuprà .ij. capitu. & ideo videbatur locus aptus vt ibi inciperet regnum eius. l ¶ Miſit autem Abſalõ exploratores in vniuerſas tribus Iſrael dicens. Hîc conſequenter deſcribitur ipſius Abſalõ conſpiratio, quia ad diẽ determinatam congregauit fautores ſuos in Hebron. Miſit enĩ nuntios ad ciuitates principales tribuum, ita ꝙ in qualibet ciuitate notabili erãt plures miſſi ex parte Abſalom, quorum vnus habebat tubam, ſcientes horam in qua clamaretur in Hebron ad ſonitum tubæ: Regnabit Abſalom, ita ꝙ eadem hora in omnibus ciuitatibus notabilibus nuntius Abſalom habens tubam vt ſonaret, & alij diſcurrentes per vicos clamarent: Regnabit Abſalõ in Hebron, diuulgantes ꝙ ibi erat inunctus in regem, & ꝙ principales de ciuitatibus feſtinarent illuc ad faciendum ſibi debitam reuerentiam. ideo poſtea ſubditur: Populuſq; concurrens augebatur cum Abſalom. m ¶ Porro cum Abſalom ierunt ducenti viri de Ieruſalem vocati &c. ad petitionẽ ipſius Abſalom, vt pauciores cũ Dauid remanerẽt, & vt illi de ciuitate regia viderentur ſibi fauere, quia propter multitudinem aliorum Abſalom fauentium non audebant contradicere. n ¶ Accerſi. quoque Abſalom Achitophel Gilonitem conſiliarium Dauid &c. de cuius conſilio iſte Abſalom hoc negotium acceperat, & vt alij facilius iungerentur ſibi, videntes principalem regis conſiliarium adhærentem ſibi. o ¶ Facta eſt coniuratio valida: populuſque concurrens auge. quia illi qui erãt ibi iurauerunt ſtare cũ Abſalõ ad maiorem conſpirationis confirmationem. Venit igitur

F G H

Moraliter.

* c ¶ Quis me conſtituat iudicem ſuper terram, vt ad me veniant omnes qui habent negotium & iuſte iudicem? Sed & ſi cum accede. &c. Oſtendebat ſe ſapientem ad regni negotia tractanda, & patrem notabat de deſipientia. Similiter ad ambitioſi propoſitum obtinendum facit fauor populi, quem Abſalom quærebat, vt patet in textu: propter quod dicitur quòd ſollicitabat corda virorum Iſrael, ſcilicet ad ſe attrahendo. Ad hoc etiam facit apparentia zeli circa cultum dei, quem fingebat Abſalom dicens: k ¶ Vadam & reddam vota mea quæ voui domino in Hebron. Vouens enim vouit. Cùm tamen intenderet priuare regno patrem ſuum. vt patuit per effectũ. Per vias autem p̃dictas & conſimiles quærunt ambitioſi bonos ſuperiores à ſuo ſtatu deijcere, vt ſic ad eum poſſint aſcendere. *Egreſſus

☞ a ¶Et depoſue. Vt ab
A Abiathar ſacerdote cōſuleretᷣ deus, quò deberet ire Dauid.
b ¶Sadoc. Iuſtus is geſtat perſonam ſanctorum, qui tempore paſsiōis domini corpore quidem diſceſſerunt, verùm dilectione ſepati nō ſunt.

†23. q. 5. c. quis enim.

☞ Chuſai

Nicolaus de Lyra.

† elegerit

a ¶Venit igi. Non tū ita citò, eò ꝙ Abſalom faciebat cuſtodiri vias ne hoc factū nuntiaretᷣ Dauid: donec haberet tantā multitudinem, ꝙ Dauid non poſſet reſiſtere ſecundū ſuā æſtimationē. b ¶Et ait. Hîc cōſequenter deſcribitᷣ ipſius Dauid humiliatio meritoria, q̄ a p̄ eā deus fuit placatus erga Dauid & contra Abſalō ꝓnocatus. Apparuit aūt iſta humiliatio ſpāliter ī duobus. ſ. in humiliter de ciuitate regia recedēdo. Scd'ò arcā domini remittēdo, ibi: Venit aūt & Sadoc. Circa primū ſciendū, ꝙ cū Dauid eſſet in bellis expertꝰ & audaciſsimus, & eſſet in loco forti, & haberet ſecū plures & fortiſsimos bellatores, nō receſsit de ciuitate timore ipſius Abſalō principaliter, ſed timore dei quē ſciebat ſe prius offendiſſe; & propter hoc ex ſnīa dei iſtud malum ſuper eū eueniſſe, ſcd'm qd' dixerat ſibi Nathā propheta. ſ. xij. ca. Hęc dicit dn̄s: Suſcitabo ſuper te malū de domo tua, & iō ad placādū iram dei voluit ſe corā deo humiliare, q̄ preces humiliū exaudit, & iſta humilitas apparuit in cōfuſibili egreſſu eius de ciuitate, cū dicitᷣ: c ¶Fugiamus. Neque enim erit nobis effugium a facie. non propter ipſius virtutē, ſed dei cuiꝰ erat flagellum ad punitionem Dauid. Secūdò apparuit eius humiliatio in ꝓgreſſu, cùm dicitur: d ¶Egreſ. quia incedebat peditando, cùm tamē poſſet habere equos & mulos, & non ſolum exiuit peditando, ſed etiam nudis pedibus incedēdo, vt habetur infrà. eo. ca. e ¶Et dere. Quia ſciebat ꝙ non interficerentᷣ. f ¶Stetit pro. Extra ciuitatem, vt tranſire faceret totum populum ſuum ante ſe, vt poneret ſe in maiori periculo ſi Abſalom eum inſequeretur: quod fecit, eò quòd erat in culpa, vt p̄dictum eſt, & alij patiebantur propter eū. g ¶Dixit autem rex ad Ethai Gethęū Cur venis nobiſcum? Dicunt aliqui quòd iſte fuit filius Achis regis Geth, qui adhęſit Dauid propter ſuam bonitatem & probitatem, & conuerſꝰ erat ad Iudaiſmū, ꝓpter quod Da

†omnes

pugnatores validi

B

sacerdos

†quo nūtie tis

laret uictimas, facta eſt coniuratio ualida: populuſq́ cōcurrēs augebatur cū Abſalom. Venit igitur nūtius [a] ad Dauid, dicens: Toto corde uniuerſus Iſraël ſequitur Abſalom. Et ait Dauid ſeruis ſuis qui erant cum [b] eo in Ieruſalem: †Surgite & fugiamus. Neq́ enim erit [c] nobis effugium à facie Abſalom. Feſtinate egredi, ne fortè ueniens occupet nos, & impellat ſuper nos ruinam, & percutiat ciuitatem in ore gladij. Dixerúntque ſerui regis ad eum: Omnia quæcunque † præceperit dominus noſter rex, libenter exequemur ſerui tui. Egreſſus eſt ergo rex & uniuerſa domus eiꝰ [d] pedibus ſuis. Et dereliquit rex decē mulieres [e] concubinas ad cuſtodiendam domum. Egreſſuſq́ rex & omnis Iſraël pedibus ſuis, ſtetit procul à domo. [f] Et uniuerſi ſerui eius ambulabant iuxta eum, & † legiones Cerethi & Phelethi, & omnes Gethæi pugnatores ualidi, ſexcēti uiri, qui ſecuti eum fuerant de Geth pedites, præcedebant regem. Dixit autem [g] rex ad Ethai Gethæum: Cur uenis nobiſcum? Reuertere & habita cum rege, quia peregrinus es, & †egreſſus es de loco tuo. Heri uenisti, & hodie† compelleris nobiſcum egredi. Ego autem uadam quò iturus [h] ſum. Reuertere & reduc tecum fratres tuos, & †dominus faciet tecum miſericordiam & ueritatem, quia oſtendiſti gratiam & fidem. Et reſpondit Ethai regi, dicens: Viuit dominus, & uiuit dominus meus rex, quoniam in quocunque loco fueris domine mi rex, ſiue in morte ſiue in uita, ibi erit ſeruꝰ tuus. Et ait Dauid Ethai: Veni & tranſi. Et tranſiuit Ethai Gethæus, & rex, & omnes uiri qui cum eo erant, & reliqua multitudo. Omneſq́ flebant uoce magna, & [i] uniuerſus populus tranſibat. Rex quoque tranſgrediebatur torrentem Cedron, & cunctus populus incedebat contra uiam oliuæ, quę reſpicit ad deſertum. Venit autem & Sadoc ſacerdos, & uniuerſi Leuitæ [k] [a] cum eo, portantes arcam fœderis dei, & depoſue- [l]

a ☞Ad orationem, vt ab omnibus videri poſſet.

runt arcam dei. Et aſcendit Abiathar, donec expletus [m] eſſet omnis populus qui † egreſſus fuerat de ciui-

a ☞Quia reſponſum datum non eſt.

[b] tate. Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam dei in urbem. Si inuenero gratiam in oculis domini, [n] reducet me, & oſtendet mihi eam & tabernaculum ſuum. Si autem dixerit mihi, non places, præſto ſum, faciat quod bonum eſt coram ſe. Et dixit rex [p]

a ☞Id eſt propheta quando ſcilicet conſulto deo populo prædicebat futura.

ad Sadoc ſacerdotem: O uidens reuertere in ciuitatem in pace, & Achimaas filius tuus, & Ionathan filius Abiathar, duo filij ueſtri ſint uobiſcum. Ecce ego abſcondar in campeſtribus deſerti, donec ue-

a ☞Quid agam.

niat ſermo à uobis † indicāns mihi. Reportauerunt igitur Sadoc & Abiathar arcam dei in Ieruſalem, & manſerunt ibi. Porrò Dauid aſcendebat † cliuum

a ☞Ne videretur flere.

oliuarum, ſcandens & flens, operto capite & nudis pedibus incedens. Sed & omnis populus qui erat cum eo operto capite aſcendebat plorans. Nuntiatū eſt autem Dauid, ꝙ & Achitophel eſſet in coniuratione cum Abſalom. Dixitq́ Dauid: Infatua quęſo domine conſilium Achitophel. [q] Cumq́ aſcenderet [r]

quod Dauid magis ſibi & ſocijs ſuis compatiebatur, eò ꝙ dimiſerant gētē ſuam & locū. C
h ¶Ego au. i. vagabūdus ad locum incertū, quouſq; dn̄s ſit mihi placatus. Cætera patent vſq; ibi: i ¶Omneſq; fle. Ipſi regi compatiendo, & ad prouocandum dei miſericordiam. k ¶Venit au. Hîc cōſequēter oſtenditᷣ humiliatio Dauid in remiſsione arcæ, cuius primò deſcribitᷣ apportatio, cùm dicitur: Venit au. Quia volebat ſe aſſociare Dauid in fuga ſua, & pro eo cōſulere dn̄m tp̄e debito. Iō ſubditur: l ¶Et de. ſ. ad vnam ptē ad conſulendum dn̄m, ad quē locū Dauid deberet declinare. m ¶Et aſcen. ſ. ad conſulendum dominum ſe applicauit, quia erat tunc ſacerdos principalis, ſed tunc non habuit reſponſum, per quod cognouit Dauid deum adhuc non eſſe placatum erga ipſum propter quod ſocietate arcę reputauit ſe indignum, & ideo eam humiliter remiſit ad tabernaculum vnde fuerat aſſumpta, dicens: n ¶Si inue. Et patet litera. o ¶Si au. ſ. ſubire fugam, exilium, mortem, vt impleatur diuinū beneplacitum. p ¶Et dixit. Hîc conſequēter ponitur ordinatio conſultoria, quia licet Dauid non deſperaret de dei miſericordia conſequenda; noluit tamen omittere illud quod poterat fieri via humana. Et ideo primò ordinauit de ſtatu Abſalom ſibi renuntiando. Secundò de conſilio eius diſsipādo, ibi: Cùmque aſcenderet Dauid. Primum autem fecit per hoc, quòd duos ſacerdotes remittens cum arca ordinauit, quòd duo filij eorum eſſent nuntij ad reportandum ſibi illud quod audiretur de domo Abſalom, & eſſet expediens ſibi illud ſcire. Et patet litera vſq; ibi: q ¶Infatua quæſo domine conſiliū Achi. Erat enim iſte nimis aſtutus, propter quod erat magis timendus. r ¶Cumque aſcē deret. Hîc conſequenter ponitur ordinatio Dauid de conſilio Abſalom diſsipando, remittendo Chuſai ad hoc, qui etiam erat valde ſapiens & eloquēs, vt patebit. ĩ. xvij. ca. prę mittitᷣ tamen hîc locus in quo Chuſai occurrit ipſi Dauid, cùm dicitur, Cumque aſcē deret Da. ſcilicet oliuarum. D
In quo

† vagus es ad locū tuū
† denigrare faciā te, vt nobiſcum eas.
† tecum ſit miſericordia & veritas
†egrediebatur
†per aſcenſum

Moraliter
d ¶Egreſſus eſt ergo. Per fugam autem Dauid ad campeſtria deſerti nudis pedibus & operto capite, ſignificatur patientia boni prælati vel principis in perſecutionibus conſtituti.

 ✱ Ecce oc-

a ¶ Chuſai. Amicus Dauid. Chuſai interp̃tat̃ feſtinãs, q̃ Ieruſalẽ
E reuertens conſilium Achitophel diſsipauit, ſignificat diſcipulos do
Ioh. 19. g. mini ex Iudæis occultos Nicodemum, Ioſeph & ſimiles.

Dauid ſummitatẽ montis in quo a
adoraturus erat dominum, ecce b
occurrit ei Chuſai Arachites ſciſ- c
ſa ueſte, & terra † pleno capite. Et
dixit ei Dauid: Si ueneris mecũ, d
eris mihi oneri. Si autẽ in ciuitatẽ e
reuertaris, & dixeris Abſalõ ſer- f
uus tuus ſum rex, patere me uiue
re ſicut fui ſeru⁹ patris tui, ſic ero
ſeruus tuus: diſsipabis * cõſilium g
Achitophel. Habes autem te-

† ſup caput ſuum

* mihi

Nicolaus de Lyra.

a ¶ In quo adoraturus erat dominũ. De loco enim illo videbat̃ clarè tabernaculũ, in quo ſeruabat̃ arca in monte Sion ex oppoſito. & iõ qñ Dauid veniabat ad locum illũ, ſolitus erat adorare dñm, ſicut hoĩes à lõge vidẽtes eccleſiã alicuius ſancti ſolent eã deprecari: & tunc ibi Dauid dñm adorauit. b ¶ Ecce oc. q̃a erat de ciuitate Arach. c ¶ Sciſ. In ſignum magnę triſtitię. d ¶ Si ve. q̃a non erat vir bellator. e ¶ Si au. quaſi non curans de me. f ¶ Et dixe. Videt̃ ꝙ Dauid hîc peccauerit, inducendo eum ad mentiendũ. Dicendũ, ꝙ licet nõ ſit aliqua neceſsitas excuſandi Dauid & Chuſai de aliquo mendacio officioſo, cũ ipſe Dauid peius fecerit tunc, vt patebit cap. ſequenti, poteſt tamen dici ꝙ non erat ibi mendacium. Ille em̃ ſeruit alicui, qui agit & agere intendit ab bonum ipſius, bonum autem erat Abſalom ꝙ à ſuo intento peſsimo fruſtraretur, & patri traderetur, maximè quia nolebat eum interficere, ſed magis conſeruare ad ſui correctionem, vt patet ex his quę habentur. ĩ. xviij. ca. g ¶ Diſsipabis. i. diſsipare poteris per tuam ſapientiam & eloquentiam, ſicut apparuit per effectum, vt habetur. ĩ. xvij. Cætera patent in litera.

Moraliter

* b ¶ Ecce occurrit. Per hoc ꝙ Dauid eum remiſit, vt cõſilium Achitophel diſsiparet, & ſtatum negotiorum per certos nũtiós ſibi ſignificaret, oſtendit̃; ꝙ licet bonus vir & ſanctus in ꝑſecutione poſitus de dei auxilio principaliter confidat, tamen ea quæ fieri poſſunt via humana ad ſui liberationem & malorum repreſsionem, non debet ſcienter omittere: nam hoc eſſet deum tentare.

¶ In ca. xv. vbi dicitur in poſtil. Iſti aũt. xl. anni variè computãtur.

ADDITIO.

F Licet Dauid fuiſſet cã occaſionalis occiſionis ſacerdotũ, nõ tñ culpabiliter ei attribuendum eſt. tum quia ſacra ſcriptura non imponit ei hmõi culpã; tũ q̃a nõ debebat p̃ſumere in Saule eſſe tãtã malitiã, vt iterficeret ſacerdotes, ꝓpter hoſpitalitatẽ Dauid q̃ erat gener regis, & nõdũ publicè ab eo eiect⁹, neq; dãnat⁹; licet in occulto Saul cõcepiſſet rãcorẽ de eo, qđ latebat Achimelech: vt. ŝ. j. Reg. xxj. Tũ q̃a ꝑuerſitas ipſi⁹ Doeg nõdũ erat ipſi Dauid nota: q̃a nihil legitur cõtigiſſe añ illud factũ ĩ quo Dauid potuiſſet hoc p̃ſumere de Doeg. nec ipẽ Doeg hoc reuelauit Sauli ſpõte, quaſi ingerẽs ſe ad hoc; ſed poſt inſtãtẽ inq̃ſitionẽ ipſi⁹ Saul, vt patet. ŝ. j. Re. xxij. ca. Ex quibus vr̃, ꝙ hoc geſtũ nullã habet cõtinuationẽ cũ facto Achimelech, ſed nec rõnabiliter habet reſpectũ ad petitionẽ populi de rege inſtituẽdo, vt Ra. Sa. dicit. Tũ q̃a in hmõi petitione licet populus peccaſſet, non tñ Dauid q̃ ꝓtunc erat innocens; tũ quia illa mala quæ Samuel p̃dixerat populo eſſe vẽtura veriſimiliter ex inſtitutione regis, non ſunt huic caſui Abſalõ ſimilia; ſed oĩa ꝑtinebat ad malũ regimen regis q̃ ad tyrannidẽ ſe inclinaret, qđ nullo mõ dicẽdũ eſt de Dauid, cuius regimẽ publicũ fuit à deo approbatũ, vt. c. ŝ. xviij. Vnde conputatio horũ. xl. annorũ melius videret̃ inchoari à prima vnctione ipſius Dauid in regem. de qua. ŝ. i. Reg. xvi. Quę q̃dã vnctio in ordine tp̃is fuit poſt petitionẽ populi de inſtitutione regis & añ occiſionem ſacerdotum prædictam. Ratio autem huius continuationis talis eſt: Nam in prima prædicta vnctione legitur: Directus eſt ſpiritus dñi in Dauid à die illa & deinceps, qui quidẽ ſp̃us dñi exponit̃ communiter de ſpiritu fortitudinis & conſtantię, quæ poſt vnctionem viguerũt in Dauid: vnde extũc incepit Dauid in virtutibus florere, & ad magnos honores aſcendere. & exinde cõtinuè fuit in cũctis ꝓſperè agẽs, & famoſiſsimus in omnibus actibus virtuoſis, & in victorijs bellicis: adeò vt nõ ſolũ in Iſrael, ſed in cæteris nationib⁹ ꝑ gyrũ timeret̃ & in magna reuerẽtia haberet̃ tanq̃ dñs p̃cipuus & ſtrẽnu⁹ vir bellator, vt patet. i. Re. xvi. & xvij. & xviij. & ij. Re. v. & ĩ q̃plurimis alijs locis. Cuius tñ oppoſitũ vr̃ ei cõtingere in ꝑſecutione Abſalom, in qua proſperitas ſua & celebritas ſeu claritas ſuæ famæ fuit multipliciter denigrata, cũ ille q̃ de fructu ventris ſui egreſſus fuit, tam inuerecundè & audacter illum perſecutus eſt vſque ad eiectionem perſonæ ſuę de domo & ciuitate regia, & deturpationẽ concubinarum & huiuſmodi. Nec ſolum hoc, ſed etiam per vnum ſimplicem hominem ſcilicet Semei fuit in facie blaſphematus, & verbis & factis grauiter iniuriatus, vt patet infrà. xvi. ca. Meritò igitur ſacra

tur ſacra hiſtoria accipit cõputationem huius perſecutionis Abſalom à prima vnctione ipſius Dauid. Tum quia oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt: tum ad oſtendendum, ꝙ celeberrima proſperitas ipſius Dauid viguit cõtinuè per quadraginta annos, dum ipſe Dauid rectè ambulauit cum deo, & deinde incepit denigrari ſeu debilitari per tale infortunium, quod ſibi contigit ex ordinatione diuina propter peccatum commiſſum. Ex quo fideles poſſunt ſalubriter erudiri. Quęcunque enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ad Roma. xv. a. & vt intelligamus, ꝙ ꝓſperitas ipſius Dauid cum ad culmẽ celſitudinis ſublimatus fuit ex ſuo peccato, faciliter verſa fuit in ꝓfundũ, iuxta illud: Eiecisti eos cũ alleuiarent̃. Qđ totum etiã in bonũ ſp̃uale ipſius Dauid redundauit, vt ipſe dixit. ĩ. xvj. c. Fortè videbit deus afflictionem meam &c. vnde iuxta ſententiam Apoſtoli: Diligẽtibus deũ omnia cooperantur in bonum: ad Roma. viij. e. Nã ſecundum doctores deus tantum dat iuſtis de bonis & malis temporalibus, q̃ntum decet eorum ſaluti ſpirituali, prout in prima ij. q. vlti. arti. vlti. in rñdendo ad quæſtionẽ.

G

REPLICA.

In capi. xv. vbi dicitur de quadraginta annis poſt quos Abſalom contra Dauid patrem ſuum ſe erexit, poſtillator dicit, initium illorum. xl. annorum à diuerſis variè computari. Nam beatus Hiero. computat eos ab occiſione ſacerdotum in Nobe, cui neci Dauid cauſam & occaſionem dedit &c. Burgen. licet in prologo ſui operis valde reprehendat poſtillatorem, quia aliquando dicta ſanctorum præcipuè ſancti Tho. ex magnis cauſis declinauit, hic ipſe ſine ratione beato Hieron. contradicit: aſſerens ꝙ prædicta occiſio ſacerdotum non ſit ipſi Dauid culpabiliter attribuenda, nec ſacra ſcriptura vt dicit, imponit ei huiuſmodi culpam. Sed ecce Burgen. non veretur ſe opponere rotundo textui, non mirum igitur, ꝙ ſe opponat ſancto doctori. Dicitur enim. j. Regum. xxij. d. Cumq; Abiathar necem ſacerdotum ipſi Dauid nuntiaſſet. Reſpondit Dauid: Sciebam in illa die ꝙ cùm ibi eſſet Doeg Idumæus proculdubio annuntiaret Sauli, dicendo: Ego ſum reus omnium animarum patris tui. Et beatus Hieronim⁹. dicit, & aſſumitur in gloſſa ordinaria. ideo hic. xl. annus ponitur vt monſtretur diuinam vltionem ſuſcitari ſuper Dauid, eò quòd Achimelech ſacerdotem dei fefellit, & tantæ cædis cauſa fuit. Nec poteſt dici ꝙ Dauid ex humilitate ſit mẽtitus, dicens: Ego ſum reus. Hæc & alia perpendant qui Burgen. deliramenta grandipendunt. Illud autem quod Burgen. quaſi ſuam computationem ſubiungit non minus deliramentum videtur. Computat enim illos quadraginta annos à prima vnctione Dauid vſque ad rebellionem viri ſui Abſalom, vt oppoſita iuxta ſe poſita magis moueant. vt puta quia Dauid ab illa vnctione quadraginta annis fuit in continua proſperitate & pòſt cœpit rebellio, de qua præſens ſermo. Sed de opinione beati Hieronimi. Rabi. Salomo. Burgen. & aliorum circa hanc computationem non faciendo vim. Ratio computationis Burgen. nihil videtur valere. Nam prima vnctio Dauid facta fuit primo anno regni Saul, vt vult beatus Auguſti. xvij. de ciuitate dei capitulo. vij. & ponitur dictum eius in gloſſa primi Regum. xv. ſuper verbo: Proiecit te dominus ne ſis rex. quadraginta autem annis regnauit ſicut & Dauid, vt dicit idem beatus Auguſtin. ibidem. Dauid autem pro tunc nullum ius in regno habuit, licet haberet ius ad regnum, nec habebat executionem pro tunc regiæ poteſtatis, vt dicit Burgen. ſuprà. i. Regum. xxviij. capitu. & tamen vt patet ex decurſu primi libri Regum per totum, viuente Saul & regnante nulla fuerat ipſi Dauid ſecuritas, neque proſperitas, ſed neq; ſuis, nec auſus fuit quiſquam in regno Iſrael eum aut ſuos recipere in domum ſuam: nec quicquam humanitatis exhibere. quia bannitus coactus eſt ſe transferre ad Achis regem Geth, vt patet primi Regum. xxvij. & . xxviij. A prima igitur vnctione Dauid vſq; ad mortem Saul fluxerunt. xxxix. anni quibus fuit ſub continua fuga & tribulatione. Niſi quis illam tribulationem proſperitatem dicere voluerit, quia in bonum ſui. pari mõ & rebellio Abſalõ dicẽda erit ꝓſperitas, quia in bonũ ſcilicet humilitationem Dauid, & conſequenter exaltationem. vt etiam dicit Burgen. Vr̃ igit̃ manifeſtum deliramentum dicere, Dauid fuiſſe in cõtinua proſperitate ante adeptũ regnum quando fuit ſecundò vnctus. Nam talis modus loquendi eſt omnium ſanctorum doctorum, qui dicunt Dauid tempore aduerſitatis in virtutibus creuiſſe, ſed tempore proſperitatis turpiter peccaſſe, ſicut patet per decurſum ſecundi libri &c. Reliqua vſq; ad finem libri ſecundi ſtant in difficultate vocali &c.

H

A

Cap. XVI.

CVmque Dauid tran. a ℂ Quid mihi. Solus Abiſai dixerat: Vadam & am. Et Dauid Abiſai & Ioab reſpondit: Quid mihi. Nũ quid vultis interficere iſtum ſicut interfeciſtis Abner? b ℂ Dimittite. Grego. Qui verborum contumelijs preſſus virtutem patientiæ ſeruare nõ poteſt vel ſufficit, factum Dauid ad memoriam reuocet, quem cùm Semei conuitijs vrgeret, & armati proceres vlciſci contenderent ait, Quid mihi & vobis filij Saruiæ &c? Et paulopoſt. Dimittite eum vt maledicat iuxta præceptum domini &c. Quibus verbis indicat, quia pro peccato Bethſabee inſurgentem cõtra ſe filium pateretur. Fugiẽsq́ reduxit ad animum malũ quod fecit & cõtumelioſa verba non tam conuitia q̃ adiutoria eſſe credidit, quibus ſe purgari ſibique miſereri poſſe indicauit. Tunc enim illata conuitia bene toleramus, cùm in ſecreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. leue quippe videbit, quòd iniuria ꝑcutimur, dũ conſpicimus quæ pœnis meruimus: ſicq́ fit vt cõtumelijs gratia magis q̃ ira debeatur, quorum interuẽtu deo iudice pœna grauior declinat.

Moraliter

Semei

NI. DE LY.

CAP. XVI.

B

CVmq́ Da. Hîc cõſequẽter oſtendit qualiter Abſalom patrem ſuũ fœdauit ingrediendo ad eius vxores. Pręmittunt tñ hîc quatuor, quia, primò Dauid à Siba decipit. Secundò à Semei impetitur, ibi: Venit ergo rex. Tertiò Chuſai ab Abſalom recipitur, ibi: Abſalõ aũt. Quartò Abſalom ad vxores patris ingredit, ibi: Dixit aũt Abſalom. Circa primũ ſciẽdum, ꝙ adulatores intẽdẽtes magnates decipe cõſiderãt tp̃s & locũ & alia ad hoc apta. Et hoc notat cũ dicit: Cumque. q̃a iã erãt fatigati ex itinere & triſtitia. b ℂ Apparuit. quaſi multũ paratus ad ſuccurrendum regi in tali neceſsitate. Vñ ſequit: c ℂ Aſini do. i. ſi aliqs de domo tua fuerit ita fatigatus, ꝙ nõ poſſit incedere, poterit ſuper aſinum ſedere. d ℂ Et paruit ei Siba puer Miphiboſeth. Palatę dicunt ficus cõpreſſę inter tabulas. e ℂ Vbi eſt. Habebat enim eius curã ꝑpter Ionathæ amicitiam. f ℂ Reſponditq́. Iſte Siba mentiebatur, vt patet ex his, q̃ habent. ĩ. xix. ca. q̃a Miphiboſeth de fuga Dauid fuit valde triſtis, ſicut apparebit ibi. Cogitabat em̃ Siba ꝙ Dauid ꝑpter ſapiẽtiã ſuã & bonã militiã finaliter obtineret victoriã, & iõ ſtudebat hęreditatẽ dñi ſui impetrare à Dauid: quod & factum eſt. Vñ ſubditur: g ℂ Tua ſint. quod fuit malè & ꝑcipitanter & iniuſtè dictũ: tum quia iſte Siba dixerat falſum: tũ quia dato ꝙ verum dixiſſet, tamen Miphiboſeth dominus ſuus nõ erat condemnandus

Diuiſio

† incuruãs ſe,

† De conſe. diſt. 1. ca. 1.

cum Sadoc & Abiathar ſacerdotes & omne uerbum quodcũq; audieris de domo regis, indicabis Sadoc & Abiathar ſacerdotibus. Sunt enim cum eis duo filij eorum, Achimaas filius Sadoc, & Ionathan filius Abiathar. & mittetis per eos ad me omne uerbum quod audieritis. Veniente ergo Chuſai amico Dauid in ciuitatem, Abſalom quoque ingreſſus eſt Ieruſalem, & Achitophel cum eo.

Cap. XVI.

CVmq́ Dauid tranſiſſet a
paululum montis uer-
ticem, apparuit ei Siba b
puer Miphiboſeth in oc
curſum eius cum duo-
bus aſinis qui onerati
erant ducentis panibus, & centum alliga-

a Ficos palatas appellat, eo quod per maſſas premerentur inter duas tabulas, quas palas dicunt, a quibus palatæ vocantur.

turis uuæ paſſæ & centum † maſsis palatarum, & utre uini. Et dixit rex Sibæ:
Quid ſibi uolunt hæc? Reſponditq́ Si-

a Sunt.

ba regi: Domine mi rex, aſini domeſti- c

a Super eos filii regis.

ci regis ut ſedeant, & panes † & palatæ ad d
ueſcendum pueris eius: uinum autem ut
bibat ſi quis defecerit in deſerto. Et ait rex:
Vbi eſt filius domini tui? Reſponditq́ Si- e f
ba regi: Remanſit in Ieruſalem dicens: Ho
die reſtituet mihi domus Iſraël regnum
patris mei. Et ait rex Sibæ: Tua ſint g
omnia quæ fuerunt Miphiboſeth. Di-
xitq́ Siba: † Oro ut inueniam gratiam
coram te, domine mi rex. † Venit ergo h
rex Dauid uſque Bahurim. Et ecce egre- i
diebatur uir inde de cognatione domus
Saul, nomine Semei, filius Gera: procede-
bátque egrediens & maledicebat, mitte-
bátque lapides contra Dauid & contra
uniuerſos ſeruos regis Dauid. Omnis au-
tem popul⁹ & uniuerſi bellatores à dextro
& à ſiniſtro latere regis incedebãt. Ita autẽ
loquebatur Semei cùm malediceret regi:
† Egredere, egredere, uir ſanguinum & uir k l
Belial, reddidit tibi domin⁹ uniuerſum ſan
guinẽ domus Saul: quoniã inuaſiſti regnũ
pro eo & dedit dñs regnũ in manu Abſalõ
filij tui, & ecce ꝑmunt te mala tua: quoniã
uir ſanguinũ es: Dixit aũt Abiſai filius Sar
uię regi: Quare maledicit canis hic † moritu
rus dño meo regi? Vadam * & amputabo
a caput eius. Et ait rex: † Quid mihi & uobis m

a In Heb. nõ habetur: Dimittite vt maledicat ſed tantum maledicat.

eſt filij Saruiæ? Dimittite eum ut male- n

a Permittendo.

dicat: dominus enim † præcepit ei, ut ma- o

Pœnitendo.

lediceret Dauid, & quis eſt qui audeat dice

a Quia iuſte omnia fecerit.

re, quare ſic fecerit? Et ait rex Abiſai & u-

condemnandus anteq; audiretur, vl' anteq; veritas alio modo ſufficienter declararetur. h ℂ Venit er. Hîc cõſequenter Dauid à Semei impetitur verbis maledictis & alijs iniurijs. Et hoc eſt quod dicitur: i ℂ Et ecce. infrà. xix. capi. dicitur ꝙ erat de domo Ioſeph. Dicendum ꝙ erat de domo Ioſeph ex parte patris, ſcilicet de tribu Ephraim, ſed ex ꝑte matris erat de cognatione Saul, quia mulieres in hęreditate non ſuccedentes poterant cõtrahere matrimonium cum viris alteri⁹ tribus, prout dictum fuit, Numeri. xxxvi. k ℂ Egredere, egredere vir ſanguinum. id eſt effuſor multi ſanguinis innoxij. l ℂ Et vir Belial. Id eſt abſq; iugo diſciplinæ & legis diuinæ. Cætera patent vſque ibi: m ℂ Quid mihi. Ex hoc patet ꝙ Ioab ſimiliter Semei occidere volebat, & fratrem ſuum Abiſai ad hoc incitabat. n ℂ Dimittite eum vt maledicat. quia eius maledictio eſt mihi materia ad exercitium patientiæ. o ℂ Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Da. Hîc occurrit perplexitas, quia ſi dominus præcepit ei, non peccauit hoc faciendo, ſicut nec miniſter iudicis de præcepto eius malefactorem interficiendo. Dauid autem peccauerat coram deo & dignus erat hac pœna & maiori. vt patet ex ſupradictis. xj. c. Sed ad hoc ſequit, ꝙ Dauid peccauit iniũgẽdo Salomõi ei⁹ interfectionẽ: vt habet. ĩ. iij. li. iij. ca. Cui⁹ cõtrariũ vr̃ ſcriptura inuere ibidẽ. Si aũt dicatur, ꝙ Semei maledicẽdo Dauid peccauit, ſequit incõueniẽs. ſ. ꝙ deus pręceperit eũ peccare, & ſic fuit cã peccati per ſe & directè, quod eſt impoſſibile. Dicendũ ad hoc, ꝙ Dauid vidẽs Semei ſolũ & inermẽ ita cõſtãter & intrepidè ſibi iniuriãtẽ & mãifeſtè corã bellatorib⁹ multis fortiſsimis & audaciſsmis, & ad vindicandũ regis iniuriam promptiſsimis, perpendit quòd hoc non prouẽiebat ab ipſo

Semei tantùm

Moraliter. a ℂ Cumque. Hîc duo ſunt notanda. Primum eſt cautela malitioſa Sibæ detractoris, q conſiderans Dauid & ſeruos eius in anguſtia poſitos & fuga & fame fatigatos, obtulit Dauid pauca reſpectiuè, vt per hoc mendaciter acquireret hęreditatem domini ſui detrahẽdo ſibi. Et conſimiliter faciunt in curijs magnatorum cupidi & auari. Secundum eſt periculum potẽtum in verbis talium detractorũ q̃a Dauid ſanct⁹ ex verbis & dono licet modico hui⁹ adulatoris & detractoris, in tantũ fuit deceptus. ꝙ ſine ꝟborũ ei⁹ examinatiõe dedit ei hęreditatẽ dñi, dicens: g ℂ Tua ſint. Propter qđ principes & ꝑlati tales adulatores & detractores multũ debẽt abhorrere & ne pręcipitãter rẽ cõcedãt alienam diligenter ꝑcauere. i ℂ Et ecce. Per Semei qui maledicebat Dauid & eũ lapidibus & terra impetebat, ſignificatur quicunq; dãs afflicto afflictionem iniuſtè. & ſicut Semei ex hoc finaliter incurrit mortẽ corporalẽ, ſic talis incurrit mortem culpę, & finaliter niſi pœniteat mortem gehennæ.

Ingredere

† ficis ſiccis

† ficus ſiccę

D

An Semei maledicẽdo Dauid peccauerit?

Moraliter

† 3. Re. 2. b.

† mortuus

* obſecro

†. ĩ. 19. d.

Eccle. 23. c.

† dixit

a ℭ Semei au. Hic eſt Nabath pater
E Ieroboã ſecũdum Hebræos, q filius Iemi-
ni dr̃, & in zelo domus Saul maledicit
Dauid. Nomẽ verò aui eius Iemini fuit.
Ipſe Semei ex tribu Ephraim filij Ioſeph
extitit, vñ dicit ad Dauid: Primus veni
hodie de oĩ tribu Ioſeph. ſed Semei vt
ſ.eo.b. ſupius legit̃ de cognatiõe Saul fuit. Saul
verò de Beniamin. In Eſdrę Semei filius
Cis legit̃, qa & Cis & Gera vocabat̃ pr̃
ei⁹ filius Iemini. i. Beniamin hĩc legit̃: ſed
de tribu Ioſeph prim⁹ veniſſe dr̃: qa in
tribu Ioſeph habitauit. b ℭ Ingrede.
ex latere Cõcubinas Dauid Abſalom polluit. Iu
daicã plebem ſcribæ quoq; & Phariſęi
ſupſtitionib⁹ corrumpũt, ſicq; à vero
Dauid alienam faciunt. c ℭ Achito-
phel. interpretatur ruina fratris. Iu-
Matt. 26. a. das de ruina Chriſti agens, conſi-
Ibidẽ. 27. a. lium dedit Iudæis aduerſus Chri-
† requieue- ſtum, vterque ſuſpendio interijt.
runt Et fortiſsimus

Nicolaus de Lyra.

Semei tm̃, ſed à deo ſpiritualiter hoc
agente, & hoc vocauit pceptũ dei. Et li-
cet Semei in hoc peccauerit voluntate
Plura ad iniqua maledicẽs Dauid, nõ tñ propter
pc̃tm̃ con- hoc de⁹ fuit cã pc̃ti inq̃tũ pc̃tm̃ eſt. Ad
currentia. cui⁹ intellectũ ſciẽdũ, q ad pc̃tm̃ plura
cõcurrũt. ſ. potẽtia qua peccat̃, q̃ eſt libe
rũ arbitrium, & motus liberi arbitrij in
cõſenſum, & ad impulſum potẽtiarum
executiuarum, & totum iſtud eſt à deo
qui eſt actor naturæ & operationum
eius. Eſt etiam ibi deformitas in actu,
quæ eſt quidam defectus ex quo actus
1. Parali. habet rationem peccati, & huius deus
37. d. non eſt cauſa, ſed defectibilitas liberi ar
F bitrij, ſicut in claudicatione quicquid
eſt ibi ambulationis ſeu motionis, redu
citur in virtutem motiuam ſicut in cau
ſam. illud autem quod eſt ibi deformita
† man⁹ oĩm tis & defectus, reducitur in cauſam tibię
q ſunt tecũ curuitatis. Et ſic patet qđ deus non eſt
cauſa peccati, licet ſit cauſa liberi arbi-
trij & motionis ipſius. Sic igitur po-
teſt dici, quòd conſtantia & audacia q̃
fuit in Semei Dauid inpetendo, & en-
titas illius actionis totum fuit à deo: vt
† verbũ dei per hoc Dauid puniretur, & eius pa-
tientia probaretur. Sed deformitas ſeu
defectus. ſ. q in qua voluntate hoc fece
rit, hoc non reducitur in deum ſicut in
cauſam, ſed in liberi arbitrij defectibili-
tatem. a ℭ Ecce filius &c. hoc dicitur
pro tanto, qa ſemen viri quod eſt prin
cipium generatiõis filij, eſt de ſuperfluo
alimenti, quod in vtero digeritur: & ad
membra generatiuæ virtutis defertur.
Cætera patent ex dictis. b ℭ ℭ Abſa
lom autem & vniuer. hĩc conſequẽ
ter Chuſai ab Abſalom recipitur. Et pa
tet litera vſq; ibi: c ℭ Hęc eſt inquit
† terrebo gratia ad ami. tuum. ſ. ad Dauid. q.
d. nõ oſtendiſti te ei eſſe fidelem. hoc au
tem dicebat Abſalom, vt exploraret
† ſolum mentem ipſius Chuſai. d ℭ Reſpon
ditq; Chu. ad Ab. nequa. ſ. debui ire
* ad te cum Dauid. e ℭ Quia. il. &c.
quem. ele. do. in hoc mẽtitus eſt Chu
ſai, quia Abſalom non erat à deo ele-
ctus. ſed dixit hoc Chuſai, vt Abſalom
eum reciperet citius. nec oportet eum
excuſari de mẽdacio officioſo. f ℭ Di
xit autem Ab. ad Achito. hĩc vlti
mò Abſalom ad vxores patris ſui in
greditur

niuerſis ſeruis ſuis: † Ecce filius me⁹, qui a
egreſſus eſt de utero meo, quęrit animã
meã, quãtò magis hic filius Iemini male
a ℭ Promerui enim.
dicet mihi? Dimittite eũ, ut maledicat
iuxta præceptum domini, ſi fortè reſpi-
ciat dominus afflictionem meã & red-
dat mihi dñs bonũ p maledictiõe hac*
hodierna. Ambulabat itaq; Dauid & ſo
a cij eius per uiã cũ eo. Semei aũt per † iu-
gum mõtis ex latere cõtra illũ gradieba
tur, maledicẽs & mittẽs lapides aduer-
a ℭ Vt fœdaret eos.
ſus eũ, terramq; ſpargẽs. Venit itaq; Da
uid rex & uniuerſus popul⁹ cũ eo laſſus,
& † refocillati ſunt ibi. Abſalõ aũt & † u- b
niuerſus populus ei⁹ ingreſſi ſunt Ieruſa
lem: ſed & Achitophel cũ eo. Cũ aũt ue
niſſet Chuſai Arachites amic⁹ Dauid ad
Abſalõ, locut⁹ eſt ad eũ: † Salue rex, ſal-
ue rex. Ad quẽ Abſalõ: Hęc eſt, inquit, c
a ℭ In Heb. miſericordia. q. d. nullius miſericordiæ vide-
ris: quia dimiſiſti amicum tuum.
grãtia tua ad amicũ tuũ. Quare nõ iuiſti
cũ amico tuo? Reſpõditq; Chuſai ad Ab d
ſalom: Nequaq̃, quia illius ero quẽ ele e
git dñs, & oĩs hic populus & uniuerſus
Iſraël, & cũ eo manebo. Sed ut & hoc in
ferã: cui ego ſeruiturus ſum? Nõne filio
regis? Sicut parui patri tuo, ita parebo
& tibi. Dixit aũt Abſalom ad Achito- f
phel: † Inite conſiliũ quid agere debea-
b mus. Et ait Achitophel ad Abſalõ: In- g
gredere ad cõcubinas patris tui, quas di
miſit ad cuſtodiendã domũ, ut cũ audie- h
rit omnis Iſraël, q fœdaueris patrẽ tuũ,
† roborẽtur tecũ manus eorũ. † Tetẽde
runt igitur Abſalõ tabernaculũ in ſola-
rio. Ingreſſuſq; eſt ad cõcubinas patris
c ſui corã uniuerſo Iſraël. Conſiliũ aũt A- i
chitophel quod dabat in dieb⁹ illis, quaſi
ſi quis cõſuleret † deum. Sic erat omne
conſilium Achitophel, & † cũ eſſet cum
Dauid, & cùm eſſet cum Abſalom.

Cap. XVII.

DIxit igitur Achitophel k
ad Abſalõ: Eligam mihi l
duodecim milia uirorũ,
& conſurgẽs perſequar m
Dauid hac nocte, & irru n
a ℭ Præ timore.
ens ſup eũ (quippe q laſſus eſt & ſolutis o
a ℭ A acie noſtra.
manibus) † percutiã eũ. Cũq; fugerit o- p
mnis populus qui cũ eo eſt, percutiam
a ℭ Propter fugam ſociorum.
regem † deſolatum, & reducam uniuer- q
a ℭ Id eſt concorditer.
ſum populum*, quomodo † unus homo
a ℭ Vnde: Expedit vt vnus moriatur omo pro populo.
reuerti ſolet. Vnum enim uirũ tu quęris, r
& omnis populus erit in pace. Placuitq; s t
ſermo eius Abſalom, & cunctis maio-
ribus natu Iſraël. Ait autem Abſalom: v

greditur de conſilio Achitophel. Cu- G
ius cauſa ſubditur: h ℭ Vt cum au † j. 20. b.
dierit omnis Iſrael q fœ. &c. Per-
penderat enĩ Achitophel, q multi erãt
cũ Abſalom vacillãtes, eò q timebãt ne
pater ei⁹ & fili⁹ recõciliarent̃, & ſic fierẽt
odioſi vtriq;, eò q fauiſſent Abſalõ in
malo, ex quo timebant poſtea grauiter
puniri, & ideo ad remouẽdũ hũc timo * à die
rẽ & vacillationẽ Achitophel conſuluit
Abſalõ, vt patẽter fœdaret prẽm ſuum
ei⁹ vxores cognoſcẽdo carnaliter. vt pta † latus
le vituperiũ ipſi Dauid illatũ crederet̃ à
pplo dictã recõciliationẽ nõ poſſe fieri,
& ſic firmiter ſtarent cũ Abſalom. Iſtud
autem conſilium licet fuerit ad malum
finem ordinatum, tamen erat valde ac-
commodum ad finem intentum. Ideo
ſubdit̃: i ℭ Conſi. Iſta ſimilitudo non † omnis
tenet in omnibus, qa cõſiliũ dei nõ põt
ad malũ ordinari, ſed tenet q̃tũ ad hoc
q cõſiliũ dei eſt accõmodũ ad finẽ intẽ
tũ. Dicũt aũt aliq qđ Achitophel dedit
hoc conſiliũ, eò q Bethſabee neptẽ ſuã † Viuat rex
Dauid polluerat per adulterium. viuat rex

* g ℭ Ingredere ad. Per Abſalom
qui cognoſcendo concubinas patris ſui
manifeſtè ipſum fœdauit, ſignificatur
quicunq; ſubditur rebellis ſuo ſuperio
ri, cuius famam ſtudet denigrare per
ſuſpecta mulierum conſortia, & alia
mendacia, quæ in appellationibus con
tra ſuperiores bonos ſolent poni. Per
Achitophel autem qui dedit Abſalom
hoc conſilium, ſignificatur aduocatus
qui cauſam promouet taliter appellan-
tis, & ſicut Achitophel ſuſpendit ſeipſũ,
ſic talis aduocatus ſibi procurat inferni H
patibulum.

NI. DE LY.

CAP. XVII.

DIxit igi. Hĩc conſequenter † 47. di. §.
oſtendit̃ qualiter Abſalom neceſſe.
de morte patris ſui tracta- Diuiſio
uit. Et primò circa hoc cõ-
ſilium tractatur. Secundò huiuſmodi
tractatus ipſi Dauid renuntiatur, ibi: Et
ait Chuſai. Circa primum præmittitur
conſilium Achitophel. Secundò ipſius † ipſi Dauid
Chuſai, ibi: Ait autem Abſalom. Circa & etiã ipſi
primum dicitur: k ℭ Dixit igitur. Abſalom
volens abſorbere Dauid ex cauſa præ-
dicta. l ℭ Eligam mihi. Tot enim vi
debantur ſufficere ad debellandum Da-
uid & eius exercitũ, quia erant fugitiui
& ſtupefacti de hoc quod acciderat.
m ℭ Et conſurgens perſe. Anteq;
poſsit aliquod fortalitium intrare, &
ibidem populum ſibi fauentem recolli
gere. n ℭ Et irruẽs ſuper eum. id eſt
ex itinere fatigatus. o ℭ Et ſolutis. i. de
ſtitutis viribus. p ℭ Percu. Tanq; fa-
cilem ad debellandum. q ℭ Et redu.
Ad obediendum tibi. r ℭ Vnum.
ſcilicet Dauid. s ℭ Et omnis. Id eſt
eo interfecto omnes obedient tibi paci
ficè. t ℭ Placuitque ſermo eius.
Tanquam valde accommodus ad fi- † omnis
nem intentum, licet malum. v ℭ Ait
autem Abſalom. Hĩc conſequenter
ponitur conſilium ipſius Chuſai. Et
primò diſsipat Achitophel conſilium.
Scđò dat ſuũ, ibi: Sed hoc mihi rectum
videt̃ eſſe cõſiliũ. Circa primũ dicit ſic:
Non eſt bon

Cap. XVII.

A a ℂ Et for. In Hebræo: Fortiſsimus
ipſe cuius eſt cor quaſi leōis pa.ſol.ſub-
audis, non fortiſsimus iſte Dauid intel-
Allegoricè ligit̃. Vñ: Scit enim. ℂ Iſi. Sec̃d'm alle
goriā cōſiderari oportet qd ſit ꝙ Abſa
lom parricida patrē inſequit̃. Primò pa
ter fugit de victoria ſecurus, & interitū
parricidę deplorabat, quē periturū ſcie
bat. Scribit̃ em̃ fugiſſe Dauid à facie fi-
lij, Et de pp̃l'o Ieruſalē dicit dn̄s: Filios
enutriui & exaltaui, ipſi aūt ſpreuerunt
Eſa.1.a. me. Filius aūt ei⁹, pp̄ls Iudaicus, q tradi
dit eū. Abſalō aūt p̄ris pax interp̄tatur.
Qđ' in hiſtoria mirū vr̃, quō. ſ. pax pa-
tris intelligat̃ vel dicat̃ q patrē pſequit̃.
Sed Abſalom Ieruſalē ſignificat, q̄ viſio
pacis dr̃: a cui⁹ facie fugit Chriſtus quā
do eā deſeruit & ad gētes trāſijt. b ℂ Ab
ſalom. Alij Abſalom Iudā traditorem
accipiūt, quē Chriſtus p̄tulit tanq̃ eius
Marc.14.c. cogitatiōes ignorauerit, & cōuiuiū par
ticipauit ei, in quo corp̃is & ſanguinis
figurā diſcipulis cōmēdauit. In ipſa v̄'ò
Ibidem.e. traditiōe ab ipſo oſculū accepit. iō Ab-
ſalō pax pacis dr̃, qa pacē pater habuit
quā ille nō habuit. c ℂ Achito. Qui
recedens à Dauid ad Abſalō migrauit,
hæreticos ſignificat, q relinquūt verita-
tē & ſequunt̃ errorē. Interp̄tat̃ Achito-
phel, frater meus cadēs. Silonites verò
Pſal.10.a. trāſmigratus. cōtra quos dr̃: In dn̄o cō
fido: quō dicitis aię meę &c. Et meritò
tales laqueo diaboli malitię ſuę vitam fi
niunt, qui alienam prauis pſuaſionibus
corrūpūt. ſicut Achitophel in propria
domo ſuſpēdio interijt, q in aliena vitę
Dauid inſidiat⁹ eſt. Qui em̃ fodit foueā
Prou.26.d. incidit in eā. Et inſidijs ſuis capient̃ iniq.
Ibidē. 11.a. d ℂ Chuſai. Arachites antiquus ami-
cus Dauid, ſignificat credētes de gētib⁹,
q licet cū Abſalō aliqn̄ fuiſſe viſi ſunt, tn̄
B opibus eius nō cōmunicātes, nec prauis
ſuggeſtionibus Achitophel conſentien
Hiere.13.d. tes, cū Dauid fideliter permāſerūt. Inter
Pſal.97.g. pretatur Chuſai, AEthiops. Arachites
†caſtrametabimur aduerſus longitudo mea. vñ: Vertit AEthiops
pellē ſuā. Et alibi: AEthiopia p̄ueniet,
vl' feſtinet manus eius dare deo: qa Gen
tilis popul⁹ poſtq̃ ſe in nigredine pec-
catorū exuit, nunq̃ à tergo dn̄i receſsit.
Quòd aūt Abſalō cōcubinas Dauid ad
cuſtodiēdā domū dimiſſas ſtuprando
corrupit, ſignificat ꝙ apoſtata angelus
quoſdam q vident̃ regere & cuſtodire
†lapis populū dei, hæretica prauitate ſeducit.
Ad quas tn̄ Dauid vltrà nō ingreditur,
ſed in cuſtodia poſitis alimēta p̄bet, q̄ in
viduitate viuētes clauſę ſunt vſq; ad diē
mortis ſuæ, qa cū hęretici à via veritatis
aberrantes redire ſe ſimulāt, nō ſunt di-
†pręcepto gni cohabitatiōe Chriſti, ſed clauſi & ſe
Matt.5.g. parati à cōſortio eius debēt alienari. Ille
tn̄ q ſolē facit oriri ſup bonos & malos
& pluit ſup iuſtos & iniuſtos, nō renuit
talibus paſtū in hoc mundo p̄bere, vt
conuertantur beneficiorum occaſione.

☞ Ionathas

Nicolaus de Lyra.

b ℂ Non eſt. q. d. licet ſit ſapiens
homo & cōſuetus dare bona cōſilia, tn̄
defecit iſta vice. Hoc aūt dixit Chuſai,
ne videret̃ cōtra Achitophel inuidia mo
Oratius in arte ueri: & iō licet de ſapientia eū cōmenda
uerit gn̄aliter, nō tn̄ in hoc facto, ſec̃d'm
illud: Qn̄q; bonus dormitat Homerus.

Rationem

Vocate & Chuſai Arachiten, & audi-
amus quid etiam ipſe dicat. Cumq; ue-
niſſet Chuſai ad Abſalom, ait Abſa-
lom ad eum: Huiuſcemodi ſermo-
nem locutus eſt Achitophel: facere

ℂ Tu quid dicis?

debemus, an non? Quod das conſi-
lium? Et dixit Chuſai ad Abſalom: a
Non eſt bonum conſilium quod de- b
dit Achitophel hac uice. Et rurſum
intulit Chuſai: Tu noſti patrem tu- c
um & uiros qui cum eo ſunt, eſſe for-
tiſsimos & amaro animo, ueluti ſi
urſa raptis catulis in ſaltu ſæuiat. Sed d
& pater tuus uir bellator eſt, nec †mo
rabitur cum populo. Forſitan nunc
latitat in foueis, aut in uno quo uo-

a ℂ Siue paruus, ſiue magnus.

luerit loco. Et cùm ceciderit unus

a ℂ In nouitate regni tui.

quilibet in principio, audiet quicun-

a ℂ Id eſt auditum habuerit.

que audierit, & dicet: Facta eſt pla-
ga in populo qui ſequebatur Abſa-
a lom: Et fortiſsimus quiſque cuius cor
eſt quaſi leonis pauore ſoluetur. Scit
enim omnis populus Iſraël fortem eſ-
ſe patrem tuum, & robuſtos omnes
qui cum eo ſunt. Sed hoc mihi re- e
ctum uidetur eſſe conſilium. Con- f

a ℂ Duo termini terræ promiſsionis.

gregetur ad te uniuerſus Iſraël à Dan
uſque Berſabee, quaſi arena maris
innumerabilis, & tu eris in medio g
eorum, & irruemus ſuper eum, in
quocunque loco inuentus fuerit, & h
† operiemus eum, ſicut cadere ſolet
ros ſuper terram, & non relinque-
mus de uiris qui cum eo ſunt ne unum
quidem. Quòd ſi urbem aliquam fue- i
rit ingreſſus, circundabit omnis Iſraël k
ciuitati illi funes, & trahemus eam in

a ℂ Hyperbole.

torrentem, ut non reperiatur nec

a ℂ Paruus lapis.

b †calculus quidem ex ea. Dixitq; Ab- l
ſalom & omnes uiri Iſraël: Meli-
us eſt conſilium Chuſai Arachitæ
c conſilio Achitophel. †Domini autem m
† nutu diſsipatum eſt conſilium Achi-
tophel utile, ut induceret dominus ſu-
per Abſalom malum, & uideretur con
ſilium Chuſai bonū coram Abſalom.
d Et ait Chuſai Sadoc & Abiathar ſacer n
dotibus. Hoc & hoc modo conſilium
dedit Achitophel Abſalom & ſenio-
ribus Iſraël, & ego tale & tale dedi con
ſilium. Nunc ergo mittite citò & nun- o
tiate Dauid, dicentes: Ne more-
ris hac nocte in campeſtribus deſer-
ti, ſed abſque dilatione tranſgrede-

Rationē aūt huius defectus oſtendit ex C
tribus ratiōib⁹. Prima accipit̃ ex fortitu
dine Dauid & volūtate ſe vindicādi, &
ſimiliter aliorū q cū eo erant, quod no
tatur, cū dicit̃: c ℂ Tu noſti. q. d. peri
culoſum eſt ĩuadere eū, & maximè mō,
qa ex amaritudine animi ponet totū p
toto ad ſe vindicandum. Secūda ratio
accipitur ex prudentia bellica quæ erat
in Dauid ex multis experimētis. Et hoc
notatur cùm dicitur: d ℂ Sed & pa.
Modus enim eſt ducum exercitus, qui
timent inuadi, perſonaliter, quòd de no
cte quieſcentibus alijs ſe cum paucis ſo
lent abſentare, maximè quando timent
à ſuis tradi. quia dicebat Chuſai ipſum
Dauid de hoc probabiliter ſe timere, vt
tradentes eum haberent gratiam Abſa † pernoctabit
lom. q. d. Chuſai ſic faciet pater tuus. Et
ideo ſi percutiatur totus eius populus,
non habebis intentum: quia non mora
bitur cum eis in caſtris, ſed alibi, vt po-
terit ad eum poſtea populus aggregari
Tertia ratio accipitur ex parte virorum
Abſalom, quia communiter in talibus
inuaſiōib⁹ cadunt aliqui de inuadenti-
bus, & ex feſtuca fit trabs: quia ex modi
ca percuſsione fit rumor magnæ occi-
ſionis: & ſic expaueſcunt inſequentes, &
diſſoluūtur & fugiunt. Et hæc ratio no
tatur, cùm dicitur: Et cum ceciderit
vnus quilibet in principio &c.
e ℂ Sed hoc mihi rectum vide-
tur. Hìc cōſequenter Chuſai dat ſuum
conſilium, dicens: f ℂ Congrege-
tur ad te vniuerſus Iſrael &c. id eſt
in tanta multitudine, ꝙ nullus poſsit ti
bi reſiſtere. g ℂ Et tu eris in medio
eo. ſicut rex potentiſsimus & glorioſiſ
ſimus, & ſic attribuetur tibi victoria de
Dauid, & non Achitophel vel cuicūq;
alteri ad hoc miſſo. h ℂ Et operie. i.
in tanta multitudine ꝙ non poterit ſe D
protegere. i ℂ Quod ſi vr. te fugien-
do. k ℂ Circunda. Loquitur meta-
phoricè. & eſt ſenſus, ita deſtruemus to
tam illam ciuitatem ꝙ non erit aliqua
reſiſtentia. Vnde in Hebræo habetur:
Circundabit oīs Iſrael ciuitati illi ſocie
tates. ſ. armatorū ad totū pp̄lm deſtruē
dum. l ℂ Dixit. ita ꝙ diſsipatū fuit cō
ſilium Achitophel. Cuius cā ſubditur:
m ℂ Domini. quia dn̄s humiliationē
Dauid & eius patiētiā reſpexerat oculo
miſericordię, & Abſalom reddere vole
bat pœnā ſuę malitię. Totā autē p̄dictā Diuiſio
cōcionē narrauit Chuſai, vt Dauid habe
ret tp̄s ſe recolligēdi in aliquo fortalitio,
& cōgregandi populū ſibi deuotum, &
ordinandi eum ad pugnandum contra
Abſalom. n ℂ Et ait. Hìc cōſequenter †.8.15.g.
tractatus conſilij p̄dicti renūtiat̃ ipſi Da
uid. Et primò deſcribit̃ hui⁹ cōſilij renū
tiatio. Sec̃d'ò ipſius Achitophel digna
punitio, ibi: Porrò Achitophel. Tertiò
pugnę contra Dauid p̄paratio, ibi: Da-
uid autē. Sententia primæ partis patet
vſq; ibi: o ℂ Et nun. Hoc autem dixit
Chuſai, timens ne in eius abſentia Achi
tophel ſuaderet Abſalom executionem
ſui cōſilij. Vnde vbi trāſlatio nr̃a habet:

Ne fortè

Moraliter ⁂ a ℂ Et dixit. Per Chuſai q interpre
tatur ſilentiū vel arcanū, ſignificari pōt
qlibet homo deuotus q in abſcondito
orat deū: & talis p oratiōis ſuę meritum
freq̄nter diſsipat cōſiliū malignorū, qđ'
ordiatū fuerat ad deſtructionē bonorū.

⁂ Ionathas

a ℭIona.Ra.Qđ aũt Ionathan
E qui interpretať colũbę donum,&
Moraliter Achimaas frater eius ad explorã-
dũ factũ Abſalom & Dauid renũ
tiandum decreti fugientes Abſalõ
declinauerũt in domũ cuiuſdã vi
ri in Bahurim,q̃ habebat puteũ
in veſtibulo:& deſcenderũt in eũ
&c.nõ ſine myſterio credendum
eſt.Significant enim hi duo eos,
qui ꝑ gratiam ſpiritusſancti ſunt
renati,& in numero fratrum ſunt
aſcripti, qui credentes ab Abſalõ
fugiũt,cùm malignos ſpiritus eua-
dere quærunt.Hi ſtant iuxta fon-
tẽ Rogel,q̃ interpretať triſtis vel
deorſum,cũ luctũ & deſpectum
in mundo appetunt ꝓpter cæle-
ſtis regni deſideriũ.Declinãt in do
mũ viri in Bahurim,qui locus in
terpretať,electus vel viuens,cùm
adoleſcentię tempora in memoriã
reducunt.Deſcendunt in puteum
qui erat in veſtibulo,cũ præſen-
tiæ ſe humiliter ſubiiciunt,q̃ cun-
ctis neceſſaria eſt ante finẽ p̃ſentis
vitæ.Expandit mulier velamẽ ſup
os putei,cùm eccleſia precum aſ-
ſiduitate delicta iuuẽtutis & igno
rantiæ filiorum abſcondit, quaſi
ſiccans ptiſanas, cùm carnis laſci-
uiam per continentię rigorẽ ſtrin
git,& ſic rei latet tranſgreſsio,i.hu
manæ vitæ.quia per aſsiduitatem
precum in compunctiõe lachry-
marum & per caſtigationem cor
poris omnia delicta abſcondun-
tur,& homines à perſecutione ho
ſtis protecti liberabuntur.

†vadum aquæ, vel à quá am hãc

F

Nicolaus de Lyra.

a ℭNe forte.i.Dauid.In
Hebræo habetur:Ne conſulatur
regi.ſ.Abſalom,ꝙ faciat conſiliũ
Achitophel:& ſic inueniretur Da
uid & eius exercitus laſſus & fati-
gatus,& ſic de facili poſſet capi ra
tionibus p̃dictis in conſilio Achi
tophel. b ℭIona. Expectantes
extra ciuitatẽ rumores de domo
Abſalom.c ℭAbiit an.Ad hoc
enim fuit miſſa,vt magis lateret ne
gotium,quia ibat quaſi ad lauan-
dum pannos ibidem. d ℭNon
enim poterant uideri introi
re ciuitatem. Vidit autẽ eos
quidã.Iam enim ſciebat Abſalõ
ꝙ erant coniuncti ipſi Dauid, &
iõ iuſsiſſet eos interfici. e ℭQui
habebat.Id eſt in curia ſua,ſeu
atrio. f ℭQuaſi ſic.Id eſt hor-
deum decorticatum.g ℭTranſ
ierunt fe.In Hebræo habetur:
Tranſierunt riuum aquarum.qđ
exponunt Hebręi de Iordane qui
diciť riuus aquarũ,eò ꝙ riui fon-
tiũ illi⁹ terrę deſcẽdũt in eo ſicut in
fluuio principali .Eſt igiť ſenſus:
Tranſierunt flumina aquarum.i.
iam ſunt ita elongati,ꝙ tranſierũt
Iordanẽ,ꝓpter quod nuntii Ab-
ſalom de conſecutione eorum de
ſperati reuerſi ſunt in Ieruſalem.
Cætera patent. h ℭPorro.Hîc
cõſequenter ponitur ipſius Achi
tophel digna punitio:qa propter
nimiam

†Mahanaim

†lectum & crateres, vel pelues,

re,ne fortè abſorbeatur rex,& omnis populus a
a qui cum eo eſt. Ionathan autem & Achimaas b

a ℭQuaſi pannos lauatura.

ſtabant iuxta fontem Rogel. Abiit ancilla, & c
nuntiauit eis,& illi profecti ſunt ut referrent ad
regem Dauid nuntium. Non enim poterant d
uideri introire ciuitatem. Vidit autem eos qui-

a ℭFilius eiuſdem ancillæ vt dicitur.

dam puer, & indicauit Abſalom. Illi uerò con-
cito gradu ingreſsi ſunt domum cuiuſdam uiri
in Bahurim, qui habebat puteum in ueſtibulo e
ſuo,& deſcenderunt in eum. Tulit autem mu-
lier & expandit uelamen ſuper os putei † quaſi f

a ℭHordeum ſiccatum pila tuſum decorticatum inde fit cibus
aptus carenti dentibus,hoc eſt ptiſana.

ſiccãs ptiſanas,& ſic latuit res.Cumq̃ ueniſſent
ſerui Abſalom in domum ad mulierẽ,dixerũt:
Vbi eſt Achimaas & Ionathan? Et reſpõdit eis
mulier: Tranſierunt † feſtinanter guſtata paulu g
lum aquę. At hi qui quęrebant,cũ non † reperiſ-
ſent,reuerſi ſunt in Ieruſalẽ. Cumq̃ abiſſent,a-
ſcenderũt illi de puteo,& pergẽtes nũtiauerunt
regi Dauid atq̃ dixerũt:Surgite & tranſite citò
fluuium,quoniam huiuſcemodi dedit cõſilium
contra uos Achitophel. Surrexit ergo Dauid
& omnis populus qui cũ eo erat,& tranſierunt
Iordanem donec diluceſceret,antequam denu-
daretur uerbum,& ne unus quidem reſiduus fu
it,qui non tranſiſſet fluuium. Porrò Achitophel h
uidens quòd non fuiſſet factum conſilium ſu- i
um,ſtrauit aſinum ſuum, ſurrexitq̃ & abiit in
domum ſuam & in ciuitatem ſuam. Et † diſpo- k

a ℭIoſephus dicit hoc ipſum feciſſe potius ex magnanimitate
quam ex puſillanimitate.

ſita domo ſua ſuſpẽdio interiit,& ſepultus eſt l
in ſepulchro patris ſui. Dauid autem uenit in m

a ℭHebraice Manaiim,vbi ſcilicet angeli
obuiauerunt Iacob.

caſtrã,& Abſalom trãſiuit Iordanem,ipſe & o- n
mnes uiri Iſraël cum eo. Amaſam uerò con- o
ſtituit Abſalom pro Ioab ſuper exercitum.
Amaſa autem erat filius uiri, qui uocabatur
Ietra de Iezraëli, qui ingreſſus eſt ad Abigail p

a ℭQui & Iſai & Ieſſe dicitur,vt ferunt Iudęi.

filiam Nãas ſororem Saruiæ, quæ fuit mater
Ioab. Et † caſtrametatus eſt Iſraël cum Ab-
ſalom in terra Galaad. Cúmque ueniſſet Da q

a ℭFilius.ſ.Naas regis cum quo pugnauit Saul.Naas quoque fecit
miſericordiam cum Dauid,quando fugiebat a facie Saulis.Interem
pto vero a Dauid Anon qui ſeruos eius decaluauerat, conſtitutus
eſt ab eodem Dauid in loco fratris iſte Sobi.

uid in caſtra,Sõbi filius Naas de Rabath filio- r
rũ Ammon,& Machir filius Ammihel de Lo-
dabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim,

a ℭLectorum.

obtulerunt ei † ſtrãtoria & tapetia, & uaſa fi- s
ctilia, frumentum, & hordeum, & farinam,

a ℭPuram farinam. b ℭGenus leguminis. c ℭDecoctum vel
nouum.

& põlentam, & fabãm, & lentem, & † frixũm
oleo cicer, & mẽl, & butyrum, oues, & † pin-

a ℭChriſtus poſtquam Iudæos reliquit ſpiritualibus
honoratur muneribus apud gentes.

gues uitulos: dederúntque Dauid & po-
pulo qui cum eo erat, ad ueſcendum. Su-
ſpicati enim ſunt populum fame & ſiti fati-
gari in deſerto.

nimiam iniquitatem ſuam permiſ G
ſus eſt à deo interficere ſeipſum.Et
hoc eſt quòd diciť: i ℭVidens.
De hoc fuit valde indignatus, eò
quòd cõſilium Chuſai approba
tum fuerat,& ſuum reprobatum.
k ℭEt diſpo.quia filiis ſuis di
uiſit bona ſua. l ℭSuſpendio.
per ſeipſum.quod fecit non ſolũ
propter indignationem prędictã,
ſed etiam quia ſtultitiam Abſalõ
& populi q̃ erat cũ eo ꝑcipiebat:
& ex hoc firmiter tenebat,ꝙ Da-
uid præualeret & in regnum redi
ret,propter quod timebat ab eo
occidi morte turpi & doloroſa,
& iõ voluit magis pręuenire mor
tem ſuam ꝑ aliam viam. m ℭDa
uid au.Hîc conſequenter deſcri
bitur belli p̃paratio, quia Dauid
tranſito Iordane venit ad quendã
locum fortiter munitũ.propter
quod vocabať מַחֲנַיִם Manaiim
i.caſtra: quia Iacob ibi obuiauit
angelus,vt habeť Gene. xxxii.Et
ibi Dauid populum ad ſe venien
tem recollegit,& ipſum ordinauit
ad reſiſtendum Abſalom,vt ple-
nius habetur infrà. n ℭEt Ab-
ſalom.vt caperet Dauid,cõfidẽs
de multitudine populi cum eo exi
ſtentis. o ℭAmaſam vero cõ
ſtituit.Ex quo patet,ꝙ propone
bat Ioab occidere cum Dauid,&
iſte Amaſa erat nepos Dauid,qđ
patet ex hoc quod ſequitur de pa
tre eius. p ℭQui ingreſ.i.Iſai
patris Dauid,qui vocatus eſt Ieſſe
Iſai,& Naas. q ℭCumq̃.Hîc
reuertitur ſcriptura ad oſtenden-
dum qualiter Dauid fuit ibi rece
ptus,cùm dicitur: r ℭSobi fi-
lius Naas &c.Iſte Naas fuit rex
Ammon q̃ fecit cũ Dauid miſeri
cordiam,vt dictũ eſt.ſ̃.x.c.Cuius
filius Anon deturpauit nuntios
Dauid,ꝓpter quod fuit ab eo in-
terfectus,& Sobi frater eius pro
eo rex conſtitutus,quia illud vitu
perium non fuit factum per ipm.
& quia tũc Dauid miſericorditer
egit cũ eo:iõ viceuerſa ipſi.Dauid
fugienti prębuit auxilium contra
Abſalom,& neceſſaria prout po
tuit,miniſtrauit.Et ſimiliter Am-
mihel & Berzellai. s ℭStatoria
& ta.i.neceſſaria pro lectis. Cęte
ra patent.

† expandẽs ſuper illud frumẽta cõtuſa

†iueniſſent

Pater Dauid trinomius fuit

H

†datis præceptis familiæ ſuę

Moraliter

h ℭIona.Per Ionathan au-
tem & eius ſocium qui denuntia-
uerũt Dauid Achitophel & Chu
ſai conſilium ad præmunitionem
ipſius Dauid & virorum ſuorum
ſignificantur conſolationes ſpiri-
tusſancti datæ diuinitus afflictis
iniuſtè per orationes hominum
deuotorum.Et interpretatio no
minis ad hoc congruit,quia Iona
thas columbæ donum interpre-
tatur,per quam ſpiritusſanctus ſi
gnificatur. q ℭCumq̃ veniſ.
Per iſtos qui Dauid & viris eius
fame & labore afflictis miniſtraue
runt charitatiuè neceſſaria, ſigni-
ficãtur illi qui afflictis iniuſtè con
ſolationes,conſilia,& auxilia ſub-
miniſtrant.

†fartoſtum in fornace

†caſeos vaccinos,

A ℭIn ca.xvij.vbi dicitur in poſtil.Circundabit omnis Iſrael ciuitati illi funes &c.loquitur metaphoricè.

ADDTIO I.

Imò in Hebræo habetur ꝓpriè funes ſicut in tranſlatione noſtra,& eſt intelligēdū metaphoricè,q.d.ſic attrahemus illā ciuitatē vſq ad torrētem acſi eſſet aliqua res mobilis q̄ per funes poſſet attrahi &c.

ℭIn eo.ca.xvij.vbi dicitur in poſtil.Ne cōſulat regi.ſ.Abſalom &c.

ADDITIO II.

Imò in Hebræo habet:Ne abſorbeatur regi,expreſſè &c.

GLOS. ORDINA.

Cap. XVIII.

IGitur con.a ℭAccidit.Ra. Abſalō mulo fugiēs, in quercu per cæſariē capitis ſuſpēſus eſt: qa Iudæi ſtultitię carnalis ſenſus incūbētes ꝓpter ſupſtitionē Phariſęorū legē corrūpētes,p ipſam quā ad correctionē vitę pceperāt mortis occaſionē habuerūt. Vñ: Eſt q accuſat vos Moyſes,in quo ſperatis. (Iohan.5.g.) Ioab vero in cor Abſalō tres lāceas figit,cū diabolus auaritiā,ſupbiā,& inuidiā vel pfidiā in cor Iudaici populi mittit,q̄ illis maxiè ſunt cā pditiōis. (†.7.21.d.) Ex ſupbia em̄ in cōtemptū dei idola fabricauerunt. Ex cupiditate res trāſitorias virtutibus pp̄oſuerūt. Ex perfidia & inuidia nō ſolū dicta legis & ꝓphetarū,ſed et ipſi' ſaluatoris pſentiā ſpreuerunt. vñ:Nō habemus regē niſi Cęſarē.&:Si hūc dimittis non es amicus Cęſaris. (†ponēt ſup nos cor. Hebrę. pro nō curabunt. Ioh.19.c.) Abſalō poſt mortē in foueā grādē mittit.& qſq iniquus poſt obitū carnis in lacū inferni,ſup quem aceruus lapidū cōgeritur,dū duritia mētis exprobratur. Dauid extinctum Abſalom plorauit & propter interitum Iudaici populi Chriſtus videns ciuitatem fleuit,cuius miſerię compatiens in eruditionē & curam ſalutis eius vſq ad mortem crucis pmanſit. (Lucę.19.b.)

B Scribę & Phariſęi,principes Iudęorū in ligno crucis in quo dn̄m ſuſpenderūt,occulto iudicio dānati ſunt:& q carnali ſenſu velut irrōnabili mulo pſidere videbant,in diſperſionē gentiū ptranſeūt, ipſi principatū pariter & populum amiſerunt. (*ipſi †Quiete p pter me puero,ſub. habetote vos)

NI. DE LY.

Cap. XVIII.

IGitur con.Hîc conſequenter oſtēdit qualiter Abſalō dei iudicio in bello interijt. (Diuiſio) Et primò ex pte Dauid deſcribit ordinatio populi.Secundò congreſsio belli, ibi: Itaq egreſſus.Tertiò denuntiatio facti.ibi:Achimaas autem.Quartò lamētatio filij,ibi:Cōtriſtatus itaq.Circa primū ſciendum,q ſecundum Vegetiū libro de re militari,Pauci bene ordinati & cōſtantes ſunt diſpoſiti ad victoriam;multitudo verò inordinata nō eſt niſi victima parata ad cędē.propter hoc Dauid expertus in rebus bellicis populū ſuū q paruus erat cōparatiuè diligenter ordinauit. Et hoc eſt quod dicitur: b ℭConſtituit ſu.quorum quilibet præerat mille bellatoribus. c ℭEt centu.præſidentes centum. d ℭEt dedit po.quia de toto populo fecit tres acies. e ℭEgrediar. quia volebat eſſe de primis ad laborem & pericula. (†47.diſ.c. ſicut hi.§. neceſſe.) f ℭNon exibis.Cuius ratio ſubditur:Siue enim fugerimus &c.q.d.parum curant de nobis,quia te ſolum quęrūt. g ℭMelius eſt igitur &c.in vr.pre. vt ſi debellati fuerimus poſsimus ibi habere refugium,vt poſsit ibi iterum exercitus cōgregari. h ℭStetit ergo rex iuxta por.vt videret qualiter exirent ordinatè;& eos animaret ad fortiter pliandū. i. ℭSeruate mi.ſ.viuum ſi ei preualebitis;hoc dicebat Dauid ne moreretur in peccato mortali perſequendo patrem proprium,& ſic ęternaliter damnaretur. C k ℭEt omnis.hoc faciebat rex vt nullus eum interficeret. l ℭItaque.Hîc conſequenter deſcribitur congreſſus belli.& notatur locus,cùm dicitur: (Diuiſio) m ℭIn ſaltu.Id eſt prope ſaltum illum, quia pugnabat in campo plano,non in nemore.Sed quæritur hîc quomodo vocabatur ſaltus Ephraim,cùm non eſſet in ſorte Ephraim,ſed vltra Iordanem,vt patet ex p̄dictis. (Quæſtio) Dicendum q erat ex oppoſito ſortis Ephraim,ita q Iordanis fluui' tm̄ erat inter medius:& ex hoc ſortitus eſt iſtud nomen. n ℭEt multo.Quia ibi erant foueæ magnæ,vt patet ex hoc quod infrà dicitur, q Abſalom fuit proiectus in foueam magnā, & in foueis illis fugientes de exercitu Abſalom,ceciderunt & mortui ſunt. Dicunt etiā Hebræi,q in illo ſaltu erant feræ terribiles quæ multos de illo exercitu fugientes & intrātes ſaltum,occiderūt. o ℭAccidit autem vt occurreret Abſalom ſeruis Dauid ſedens mulo.Cumque ingreſſus fuiſſet mulus ſubter condenſam. Quia fugientes de pręlio vagantur incerti, & frequenter incidunt in illos quos fugere intendunt. p ℭAdhęſit ca.Quia videns ſuos deuictos ad fugiendum expeditius depoſuerat galeā,& ſic per capillos ſuos qui multi erāt,vt dictū eſt.ſ̄.xiiij.ca.retentus eſt frondibus quercus.Cætera patent vſq ibi: q ℭNon ſicut

Cap. XVIII.

IGitur † conſiderato Dauid populo ſuo, a conſtituit ſu- b
¶Super mille.
per eos tribunos & cēturio- c
nes, & dedit populi tertiam par- d
tem ſub manu Ioab,& tertiā ſub
manu Abiſai filij Saruiæ fratris
a ¶Iſte filius illius Achis putatur cum quo Dauid amicitiam habuit.
Ioab,& tertiam ſub manu Ethâi,
qui erat de Geth.Dixitq rex ad
populum:†Egrediar & ego uo- e
biſcū.Et reſpōdit populus:Non f
exibis.Siue enim fugerimus,non
†magnopere ad eos de nobis per
tinebit,ſiue media pars ceciderit
è nobis nō ſatis curabūt,†quia tu
¶Solus.
unus pro decē milibus cōputa-
ris.Melius eſt igitur ut ſis nobis g
in urbe pſidio. Ad quos rex ait:
Quod uobis uidetur rectū, hoc
faciam.Stetit ergo rex iuxta por h
tam. Egrediebaturq populus p
turmas ſuas cēteni & milleni. Et
præcepit rex* Ioab & Abiſai &
Ethai,dicēs:†Seruate mihi pue- i
a ¶Non ætate,ſed paruitate ſenſus.
rūm Abſalō.Et omnis populus k
audiebat pręcipiētem regem cū-
ctis principibus pro Abſalom.
Itaq egreſſus eſt populus in cam l
pum cōtra Iſraël.Et factū eſt prę
lium in ſaltu Ephraim. Et cæſus m
eſt ibi populus Iſraël ab exercitu
Dauid, factaq eſt plaga magna
in die illa uiginti miliū. Fuit aūt
ibi prelium diſperſum ſup faciem
omnis terrę,& multò plures erāt n
a ¶Beſtię.ſ.q̄ in ſaltu erant,vel ipſe ſaltus aſperitate.
quos ſaltus cōſumpſerat de po-
pulo,quā hi quos uorauerat gla-
a dius in die illa. Accidit autem ut o
occurreret Abſalō ſeruis Dauid
ſedens mulo.Cūq ingreſſus fuiſ-
ſet mulus ſubter cōdenſam quer
cum & magnam, adhæſit caput p
eius quercui. †Et illo ſuſpenſo
inter cælum & terram , mulus q
cui inſederat pertranſiuit. Vidit

(†muneratio †nunc autē)

Moraliter. (Moraliter) a ℭIgitur conſiderato Dauid populo &c.Moraliter per Dauid,q manu fortis interpretat̃, ſignificat̃ homo virtuoſus,qui cōtra vitia fortiter pręliatur,de quo p̄lio dicit Seneca:Habeto pacē cum hominibus,& cum vitijs bellum. (Seneca) D Igitur virtuoſus diſponit exercitum ſuū.ſ.congeriē actuū bonorū in tres partes,ſicut Dauid ſuum exercitum diſpoſuit.Prima pars eſt i nteriorū meditationum reſpectu dei. Secūda pars cōſiſtit in actibus charitatis reſpectu proximi per eleemoſynas corporales & ſpirituales. Corporales continentur in hoc verſu. (Eleemoſynę corporales & ſpūales) Viſito,poto,cibo,redimo, rego colligo,condo.Qui ſic intelligitur. Viſito infirmum,poto ſitientem,cibo famelicum, redimo captiuum,tego nudum,colligo hoſpitem,condo.i.ſepelio mortuū,Iſtæ ſunt ſeptē eleemoſynę corporales.Spirituales autē eleemoſynę continentur in hoc verſu.Conſule,caſtiga,remitte,ſolare,fer,ora.Qui ſic intelligitur.Conſule,ſub quo verbo intelligit̃ conſilium & doctrina:ideo ſic accipitur,cōſule dubitanti,& doce ignorantem: & ſunt duæ eleemoſynæ ſpirituales.caſtiga delinquētē,remitte offenſam,ſolare.i.cōſolare triſtē.fer.i.ſupporta infirmū.ſ.in moribus.ora, pro omnibus,& ſic ſunt ſeptem eleemoſynæ ſpirituales. Tertia pars exercitus virtuoſi eſt geſtuum & verborum modeſtia reſpectu ſui.Per iſtas tres partes ſeu acies debellātur exercitus vitiorum. Princeps autem exercitus iſtius eſt ſuperbia, ſicut dicitur Eccle.x.b.Initium omnis ſuperbia. Superbus autem,excellenter dici poteſt ſuperbia in abſtracto,ſicut excellenter liberalis dicit̃ liberalitas.& talis ſuperbus per Abſalom figuratur,qui ex nimia ſuperbia contra patrem rebellauit.& contra ipſum tanq princeps mouit exercitum. q ℭMulus cui inſederat pertranſiuit.Iſte mulus ſuper quem ſedet ſuperbus,eſt gloria mundana, quę citò tranſit.j.Iohan.ij.c.Mundus tranſit & concupiſcentia eius.Et ſuperbus per Abſalom figuratus remanet ſuſpenſus in arbore,per quam ſignificatur patibulum gehennę & configitur tribus lanceis,ſcilicet pœna ignis,& pœna vermis,& pœna carentię viſionis. (Pœna damnatorū duplex)

autem hoc quiſpiam & nuntiauit Ioab, dicens: Vidi Abſalom
†pendentem de quercu. Et ait Ioab uiro qui nuntiauerat ei: Si ui
diſti, quare non confodiſti eum cum terra, & ego dediſſem tibi
decem argenti ſiclos, & unum baltheum? Qui dixit ad Ioab: Si
appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mit
terem manum meam in filium regis. Audientibus enim nobis
præcepit rex tibi & Abiſai & Ethai, dicens: Cuſtodite mihi pue
rum Abſalom. Sed & ſi feciſſem cōtra animā meam †audacter,
nequaquā hoc regem latere potuiſſet, & tu ſtares ex aduerſo. Et
a ait Ioab: †Non ſicut tu uis, ſed aggrediar eū̃ coram te. Tulit er-
b go Ioab tres lāceas in manu ſua, & infixit eas in corde Abſalō.
Cúmque adhuc † palpitaret hærens in quercu, cucurrerunt de-
cem iuuenes armigeri Ioab & percutientes interfecerunt eum.
†Cecinit autem Ioab buccina, & retinuit populum ne perſeque
c retur fugiētem Iſraël, uolens parcere multitudini. Et tulerū̃t Ab
d ſalom & proiecerū̃t eum in ſaltu in foueam grandē, & cōporta
uerunt ſuper eum aceruū̃ lapidum magnum nimis. Omnis au-
e tem Iſraël fugit in tabernacula ſua. Porrò Abſalom erexerat ſi-
f bi cū̃ adhuc uiueret † titulū̃ qui eſt in ualle regis. Dixerat enim:

a ¶Qui.ſ.cum Abſalom rebellis extiterat.

Nō habeo filium, & hoc erit monimētum nominis mei. Voca-
g uitq́ titulū̃ nomine ſuo, & †appellatur manus Abſalom, uſq; ad
h hanc diem. Achimaas autem filius Sadoc, ait: Curram & nun-
tiabo regi, quia iudicium fecerit ei deus de manu inimicorum
i eius. Ad quem Ioab dixit: Non eris nuntius in hac die, ſed nun-
tiabis in alia. Hodie nolo te nuntiare, filius enim regis eſt mor-
tuus. Et ait Ioab Chuſi: Vade, & nuntia regi quæ uidiſti. Ad-

a ¶Nomen appellatiuum.i. Ægyptius.

k orauit Chuſi Ioab, & cucurrit. Rurſus autem Achimaas fi-
lius Sadoc dixit ad Ioab: † Quid impedit ſi etiam ego curram
poſt Chuſi? Dixitq́ ei Ioab: Quid uis currere fili mi? † Veni
huc. Non eris boni nuntij baiulus. Qui reſpondit: † Quid

a ¶Sic quidem conuerſione nouiſſimi fide & dilectione fiunt primi.

enim ſi cucurrero? Et ait ei: Curre. Cūrrens ergo Achimaas
per uiam † compendij tranſiuit Chuſi. Dauid autem ſedebat
inter duas portas. Speculator uerò qui erat in faſtigio portæ
ſuper murum, eleuans oculos uidit hominem ſolum curren-
l tem, & exclamans indicauit regi. Dixitque rex: Si ſolus eſt, bo
nus eſt nuntius in ore eius. Properante autem illo & acce-
dente propius, uidit ſpeculator hominem alterum curren-
tem, & † uociferans in culmine, ait: Apparet mihi alter ho-
mo currens ſolus. Dixitq́ rex: Et iſte eſt bonus nuntius.
Speculator autem, contemplor, ait, curſum prioris quaſi cur m
ſum Achimaas filij Sadoc. Et ait rex: Vir bonus eſt, & nun-
tium portans bonum uenit. Clamans autem Achimaas di-
xit ad regem: †Salue rex. Et adorans regem corā eo pronus in
terram, ait: Benedictus dominus deus tuus, qui † concluſit ho-
mines qui leuauerunt manus ſuas contra dominum meum re-
gem. Et ait rex: Eſt ne pax puero Abſalom? Dixitq́ Achima-
as: Vidi tumultum magnum cùm mitteret Ioab †ſeruus tuus, ô n
rex, me ſeruum tuum: Neſcio aliud. Ad quem rex, tranſi, ait,
& ſta hîc. Cúmque ille tranſiſſet & ſtaret, apparuit Chuſi, o
& ueniens ait: † Bonum apporto nuntium, domine mi rex.
Iudicauit enim pro te dominus hodie de manu omnium qui p
ſurrexerunt contra te. Dixit autem rex ad Chuſi: Eſt ne
pax puero Abſalom? Cui reſpondens Chuſi: Fiant, in- q
quit, ſicut puer, inimici domini mei regis, & uniuerſi qui
conſurgunt aduerſus † eum in malum. Contriſtatus ita- r
que rex, aſcendit cœnaculum portæ, & fleuit, & ſic loque- s
batur uadens: Fili mi † Abſalom, Abſalom fili mi. † Quis mihi t v

E †pendere

† Nō ſic expectabo .i. non eſt bonum vt morer corā te, & expectē vt eas ad occidendū eū̃. †viueret †Io.7.d.

† monumētum ſtatuā & infrà †vocatū eſt illud locus

F

† Quicqd ſit,

† planitiei,

†clamās ad ianitorem

†Pax

† Nūtiatur dn̄o meo regi q̄ indicauit

†te

a Non ſi. Abſalom ſeruabatur viuus. b ¶ Sed interficiēdo. c ¶ Et tu. Ex quo patet q̄ dictū̃ ē, q̄ in illo ſaltu erāt foueę magnę. d ¶ Et com. Hoc fecerū̃t ſecū̃ dū legē Deu.xxj. vbi p̄cipit̃ filius cōtumax à populo lapidari. Iſte autē non ſolum erat contumax, ſed etiam manifeſtè perſequebat̃ patrē, & iō nō ſolū erat dign9 à gladio p̄imi, ſed etiā à pp̄lo lapidari. e ¶ Por. Dicit Ioſeph9 q̄ fecerat ſtatuā marmoream ad ſui memoriam in poſterū. Alij dicunt, q̄ fecerat qd̄dā ędificiū notabile & altū ad eūdē finē. f ¶ Dixe. ſ. xiiij. cap. dictū eſt, q̄ habuit tres filios. Et iō dicēdū eſt, q̄ erant mortui, vł inepti ad regnādū poſt ip̄m. g ¶ Et ap. i. op9 eius mēoria dignū. Man9 em̄ eſt organū organorū, vt habet̃ .iij. de Aīa. & iō per eā ſignantur opera, & maximè ſolēnia & memoria digna. h ¶ Achimaas. Hîc cōſequenter deſcribitur denuntiatio facti, quia Achimaas zelās pro Dauid deſiderabat victoriam ſuorum nuntiare, ſed Ioab impediebat, dicens: Non eris nun. i ¶ Sed nuntia. ſ. de alia victoria futura quę magis placebit regi. ſciebat enim Ioab Dauid de morte Abſalō turbari, & iō nolebat iſtum quē diligebat rumores iſtos portare, propter quod miſit aliū. ſ. Chuſi. Sciēdum tamen q̄ iſte Chuſi non erat ille de quo dictū eſt ca. præce. q̄ erat amicus & cōſiliarius Dauid, tum quia tantus homo ad hoc non mitteretur ſicut curſor: tū quia non fuerat in bello: ſed fuit alius eiuſdem nominis & de humili plebe. k ¶ Rurſus quia omnibus modis volebat currere ad Dauid, propter eius importunitatem permiſit hoc Ioab, maximè quia credebat probabiliter, q̄ Chuſi præueniſſet & mortem Abſalom nuntiaſſet. l ¶ Si ſolus. Illi em̄ qui reuertunt̃ de p̄lio fugitiui, nō veniū̃t ſoli, ſed turmati. victores aūt remanēt, qa ſunt intēti ad rapiēdū ſpolia deuictorū, & ideo ex hoc q̄ erat ſolus bn̄ cōiecturauit Dauid, quòd erat euentus proſperi nuntius, & eodem

dē mō de alio ip̄m ſeq̄n G te. m ¶ Cōtem. iā em̄ erat ita p̄pè, q̄ poterat p̄ſonā currētis diſcernere. Cętera patēt vſq; ibi: n ¶ Vidi. Aliq libri habēt tumulū̃, & malè: qa Hebraica v̄itas & libri correcti habent tumultū̃. Et accipit̃ hîc vidi p̄ audiui, ſicut Exo. xx.c. Cū̃ctus aūt pp̄ls vidEbat vo. i. audiebat. q. d. tātus erat ibi tumult9, q̄ ego nō potui audire ſeu p̄cipe, qd eſſet factū̃ de Abſalō. ſed mētiebat̃, ne regē offenderet, qa viderat ip̄m mortuū̃. denūtiauit tñ victoriā quę erat bonum nuntium. o ¶ Trāſi ait. donec audiamus qd diceret curſor ali9. p ¶ Iudi. em̄. tuos aduerſarios debellando. q ¶ Fian. Per hoc intellexit rex Abſalō eſſe mortuum, quia per talē modū̃ loquendi mors alicuius nūtiabat̃ cōiter. r ¶ Cōtri. Hîc vltimò ponit̃ lamētatio filij cū̃ dicit̃: s ¶ Aſcen. i. ſolarium, vt in loco ſequeſtrato ab alijs fleret & plāgeret filium ſuum H dicens: t ¶ Fili mi. Plangebat em̄ mortem eius ſpiritualē, quia mortu9 erat in peccato mortali actualiter p̄ſequēdo patrē, & p̄pter hoc verbū̃ iſtud v ¶ Abſalō. ponit̃ hîc ſex vicib9 quater in hoc cap̄lo, & bis in ſequēti, p̄pter ſex conditiōes pœnę gehennæ, quia ibi eſt pœna dāni, & pœna ſēſus, ſtridor dētiū̃. & fletus, exteriores tenebræ, & duratio ſine fine. ¶ Moraliter exponendo, Abſalō p̄ſequens Dauid q̄ viros ei9 tyrānū̃ ſignificat ſimplicium opp̄ſſorē, cui9 caput adhęret q̄rcui mū̃di ſublimia appetēdo. Trib9 lāceis cōfigit̃, triplici cōcupiſcētiæ aſſentiendo. In foueam proijcit̃ ad inferos deſcendendo.
¶ In cap. xviij. vbi dicit̃ in poſtil. Sciēdum tñ q̄ iſte Chuſi nō erat ille de quo dictum eſt pręcedēti capitulo.

†nequiter LXX. in ſilquum

†nō erit, vł continget aut dabitur merces tibi pro nūtio

†Quicquid ſit, curram

bonus

Moraliter

bonus

†vt tradidit

†ſeruum regium, &

†filij mi, fili mi Abſalō

†r. vtinam ego &c.

ADDI.

In Hebræo noīa iſtorū ſunt diuerſa. Nā ille amicus Dauid vocat̃ חוּשַׁי Chuſai ſiue Huſai: iſte aūt vocat̃, הַכּוּשִׁי Chuſi. Et ex vitio trāſlatorū ſeu ſcriptorū vocat9 ē vterq̄ Chuſi. Chuſi aūt i Hebręo eſt æquocū̃. Vno modo ſignificat idē q̄ ęthiops. Alio

A ops. Alio modo eſt nomē ꝓpriū, quo iſtorū modorū accipiatur in hoc cap. nō bene ex litera cōprobatur. Cap. XIX.

Diuiſio

NVntiatum. Hîc conſequenter oſtendit qualiter Dauid in regnū ſuum rediit, vbi primò deſcribitur ipſius Dauid conſolatio, ſecundò conſolati reuocatio, ibi: Omnis quoq; popul⁹. tertiò reuocati reductio, ibi: Miſerūtq; ad regē. quartò reducētiū cōcertatio, ibi: Omnis autem populus Iuda. Circa primū dicitur: Nuntiatum eſt. ab illis qui formidabant redire ad domū regis propter ei⁹ luctum. vñ ſubditur: b ¶ E declinauit. Et ideo imminebat periculū, ne populus indignatus cōtra Dauid faceret ſibi alium regē. quod aduertens Ioab repre-hendit eum acriter, dicens: c ¶ Confudiſti. cū tamen deberes eos honorare & congaudere de victoria in quo exposuerunt ſe periculo pro te. d ¶ Diligis odientes te. id eſt, tu oſtēdis hoc per ſignū lugendo Abſalom aduerſariū tuum. e ¶ Nūc igi. de luctu. f ¶ Et proce. ad recipiendū debellatores tuos honorificè. g ¶ Et alloquens ſatisfac. promittendo eis honores &

B prēmia ꝓ victoria. h ¶ Iuro em̄. quaſi de re certa. i ¶ Qđ ſi nō. ad ſatisfaciendū eis modo prēdicto. k ¶ Ne vnus. Quia illi qui pugnauerunt ꝓ te cōtra Abſalom recedent à te, & iungentur aliis ad faciendum regē ſuper totū populū, & tu remanebis ſolus ab om̄ibus derelict⁹. l ¶ Surrexit er. de luctu, acquieſcens rõnabili reprehenſioni. m ¶ Et ſedit. in loco patenti & cōmuni, vt poſſet omnes veniētes amicabiliter recipere & gratioſè alloqui. & ſic recollegit populum. n ¶ Iſrael autem. ſ. illi qui erāt cū Abſalō. o ¶ Omnis quoq;. Hîc conſequēter deſcribitur ipſius Dauid reuocatio, quia populus qui fuerat cū Abſalō videbat ſe deceptum. ideo dicebāt: p ¶ Rex liberauit nos de manu inimicorū noſtrorū, ipſe ſal. ſcilicet Dauid, qui populū Iſrael de inimicis ſuis exiſtentibus per circumitum liberauit vt patet ex ſupradictis. viii. c. q ¶ Et nunc fugit de terra propter Abſalō. id eſt de vrbe regia propter Abſalō, cuius mala reducebant ad memoriam in fœdatione patris & eius perſecutione. q. di. indignum eſt quòd pro ipſo fugiat. r ¶ Vſquequo ſiletis. à recognitione culpæ & petitione veniē. s ¶ Et non reducitis regem. ad locum ſuum honorificè. t ¶ Et conſilium totius Iſrael venit ad regem. Quia per nuntios certos & ſolennes ſignificata fuerunt ſibi iſta, quibus auditis rex miſit ad viros Iuda qui fuerant cum Abſalom, vt eſſent de primis ad ipſum reducendum. Ex hoc enim qđ erāt de tribu Dauid verecundabantur apparere in conſpectu eius, quia plus ſibi fore fecerant quàm extranei. & ideo Dauid hoc aduertens mandauit pro eis vt venirent ſecurè, quia paratus erat remittere, cuius

† furtim vł clā iuit ppl's vt igrederetur vrbem, quēadmodū furtim vł clā pgit ppl's erubeſcēs dū fugit è prēlio. † ꝫ. 19. g. ✱ fili mi.

† loq̄re ad cor ſeruorū tuorū Heb. ꝓ, blādè alloquere ſeruos tuos,

► q̄a dixerat rex: Hēc dicetis ad populū meum Iuda. Hæc ne vetera q̄dē exemp. habent.

tere. cuius rationem tangit. v ¶ Os meum & caro. Quaſi diceret, non poſſem uos audire, quia hoc eſſet contra me. x ¶ Et Amaſē. Iſte inter omnes plus peccauerat contra Dauid, quia fuit princeps exercitus Abſalom, vt habetur ſuprà. xvii. ca. cùm tamen eſſet nepos Dauid, & ideo ipſum ſpecialiter noīauit. Sicut & Chriſtus poſt reſurrectionem ſuā per angelum expreſsit ſpecialiter Petrum dicens: Dicite diſcipulis ſuis & Petro. Mar. xvi. b. quia propē Chriſti negationem non fuiſſet auſ⁹ inter diſcipulos comparere, niſi fuiſſet ſpecialiter nominatus. y ¶ Hēc faciat mihi de⁹. id eſt maiora mala q̄ ſuſtinuerim ī perſecutione Abſalom. z ¶ Si non magiſter militiē fueris coram me oī. Aliqui libri habent, poſt Ioab id eſt ſub Ioab. dictio em̄ Hebraica תחת tachath, quæ ibi ponitur aliquando ſignificat pro, aliq̄ñ ſub. tamen eſt eadem ſententia: quia Dauid non intendebat amouere Ioab de ſuo officio, ſed qđ iſte ſuppleret vices eius pro tempore & loco, vbi videretur expedire. a ¶ Et inclinauit. ad ſe per ſuum benignum mandatum. b ¶ Miſerūtq;. Hîc conſequenter deſcribitur ipſius reuocati reductio, vbi interponitur benignitas Dauid in Semei obuiatione, ſecūdò eius inæqualitas in hæreditatis Miphiboſeth diuiſiōe, ibi: Miphiboſeth quoq;, tertiò eius curialitas in Berzellai licentiatione, ibi: Berzellai q̊q;. Circa primū dicitur: Miſeruntq; ad regē. ſ. viri Iuda. ↝ Et om̄is Iu

C

† faciē ſuam

D

Moraliter

Moral. a ¶ Nuntiatum eſt autem Ioab qđ rex. Per Dauid lugentem mortem filii ſui, ſignificatur bonus prēlatus lugens mortem culpæ ſubditi, maximè q̄ñ ꝓbabilitē æſtimatur, qđ comitet mors inferni, ſicut Dauid probabiliter æſtimabat de filio q̄ mortuus fuerat in perſecutiōe patris actuali. r ¶ Vſque q̊. Per reditū Dauid ad regnū ſuū, de q̊ fuerat expulſ⁹ ꝑ Abſalō ꝓpt Vriæ pctm̄, ſicut dixerat ſibi dn̄s ꝑ Nathā ꝓphetam. ꝫ. xii. c. Ecce ego ſuſcitabo ſup te malū de domo tua, ſignificatͬ peccator verè pœnitēs, & ad bonū regimē vitæ ſuæ rediēs, & ſic eſt ī via vitē ꝑ quā venitur ad regnū cæleſte. Ipm̄ āt comitatur Berzellai valde ſenex, ꝑ quē ſignificatͬ ſapia, de q̄ dicitͬ Prouerbio. viii. c. Ab ēterno ordinata ſum & ex antiquis. c ¶ Vſq; Ior. i. vſq; ad mortē, q̄ ꝑ Iordanem ſignificatͬ, eò qđ Iordanis iudicii riuus interpretatur, & in morte eſt hōis iudiciū particulare. Eccl. xxxviii. c. Memor eſto iudicii mei, ſic em̄ erit & tuum, mihi heri & tibi hodie. Per hoc autem qđ in tranſitu Iordanis occurrerunt Dauid viri Iuda & Iſrael, ſignificatur q̄ bñ morīēti occurrūt angeli ſancti, q̄ dicūtur viri Iſrael, q̄a vidēt deū clarè: & viri Iuda, quia laudant eum continuè. Pſa. lxxxiii. a Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.

tribuat, ut ego moriar pro te? Abſalō fili mi, fili mi Abſalom.

Cap. XIX.

a NVntiatum eſt autem Ioab, quòd rex fleret & lugeret filium ſuum, & uerſa eſt uictoria in die illa in luctum omni populo ſuo. Audiuit enim popul⁹ in die illa dici: Dolet rex ſuper filio ſuo.
b Et † declinauit popul⁹ in die illa ingredi ciuitatē, quomodo declinare ſolet populus uerſus & fugiēs de prælio. Porrò rex operuit † caput ſuum, & clamabat uoce magna † Fili mi Abſalō, Abſalom fili mi ✱. Ingreſſus ergo Ioab ad regem in domum, di-
c xit: Cōfudiſti hodie uultus omnium ſeruorū tuorum, qui ſaluam fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorum, & filiarū tuarum, & animam uxorum
d tuarum, & animā concubinarū tuarū. Diligis odientes te, & odio habes diligentes te. Et oſtendiſti hodie, quia non curas de ducibus tuis & de ſeruis tuis. Et uerè cognoui modò, quia ſi Abſalom uiueret, & om̄es
e nos occubuiſſemus, tūc placeret tibi. Nunc igitur ſur-
f g ge & procede, & † alloquens ſatisfac ſeruis tuis. Iuro
h i enim tibi per dominū, quòd ſi nō exieris, ne unus qui-
k dem remanſurus ſit tecū nocte hac: & peius erit hoc tibi quàm omnia mala quæ uenerūt ſuper te ab ado-
l m leſcentia tua uſq; in præſens. Surrexit ergo rex, & ſedit in porta. Et omni populo nuntiatū eſt, quòd rex ſederet in porta. Venitq; uniuerſa multitudo coram
n o rege, Iſraël autē fugit in tabernacula ſua. Omnis quoque populus certabat in cūctis tribubus Iſraël, dicēs:
p Rex liberauit nos de manu inimicorū noſtrorum,
q ipſe ſaluauit nos de manu Philiſthinorū, & nūc fugit de terra propter Abſalom. Abſalom autē quem un-
r s ximus ſuper nos, mortuus eſt in bello. Vſq; quo ſile-
t tis, & non reducitis regē? Et conſiliū totius Iſraël uenit ad regem. Rex uerò Dauid miſit ad Sadoc & ad Abiathar ſacerdotes, dicens: Loquimini ad maiores natu Iuda, dicētes: Cur ueniſtis nouiſsimi ad reducendum regem in domum ſuam? Sermo autem omnis Iſraël peruenerat ad regem, ut reducerent eum in domum eius, quia dixerat rex: Hēc dicetis ad populum
Iuda: Fratres mei uos, os meū & caro mea uos. Qua- v
re nouiſsimi reducitis regem? Et Amaſæ dicite: Nónne x
ne os meum es, & caro mea es? Hæc faciat mihi de- y
us, & hæc addat, ſi nō magiſter militiæ fueris coram z
me omni tempore pro Ioab. Et inclinauit cor o- a
mnium uirorum Iuda quaſi uiri unius. Miſerúntque b
ad regem, dicentes: Reuertere tu & omnes ſerui
tui. Et reuerſus eſt rex, & uenit uſque Iordanem. c

Et omnis Iuda uenit uſq; in Galgala, ut occurreret re^a gi, & traduceret eum Iordanem. †Feſtinauit autem ^b Semei filius Gera filij Iemini de Bahurim, & deſcendit cum uiris Iuda in occurſum regis Dauid cum mille uiris de Beniamin, & Siba puer de domo Saul, & quindecim filij eius, ac uiginti ſerui erant cum eo. Et ir^c rumpentes Iordanem ante regem tranſierunt uada, ut traducerent domum regis, & facerent †iuxta iuſsionem eius. Semei autem filius Gera proſtratus coram rege cùm iam tranſiſſet Iordanem, dixit ad eum: †Ne reputes mihi domine mi iniquitatem, neq; memineris iniuriarum ſerui tui in die qua egreſſus es domine mi rex de Ieruſalem, neq; ponas rex in corde tuo. Agnoſco enim ſeruus tuus peccatum meum: & idcirco hodie primus ueni de omni domo Ioſeph, deſcendiq; in occurſum domini mei regis. Reſpondens uerò Abiſai filius Saruię, dixit: Nunquid pro his uerbis non oc^d cidetur Semei qui maledixit chriſto domini? Et ait Da^a uid: †Quid mihi & uobis filij Saruiæ? Cur efficimini ^e

a Id eſt contrarium.

mihi hodie †in ſatân? Ergo ne hodie interficietur uir

a Illos occidam hodie qui me fecerunt regem ſuper ſe.

in Iſraël? An †ignòro hodie me factum regem ſuper Iſraël? Et ait rex Semei: Non morieris. Iurauitque ei. ^f Miphiboſeth quoque filius Saul deſcendit in occur^g ^b ſum regis illotis pedibus & intonſa barba, ueſteſq; ſu^h as non lauerat à die qua egreſſus fuerat rex uſque ad ^i diem reuerſionis eius in pace. Cumq; ✻occurriſſet regi, dixit ei rex: Quare non ueniſti mecum Miphiboſeth? Et reſpondens ait: Domine mi rex, ſeruus meus †contempſit me. Dixique ei, ego famulus tuus: ut ſterneret mihi aſinum, & aſcendens abirẽ cum rege. Claudus enim ſum ſeruus tuus. Inſuper & accuſauit me ſeruum tuum ad te dominum meum regem. Tu autem

Quo ad ſcientiam, quia ſicut angelus, ſcis voluntatem dei.

domine mi rex ſicut angelus dei es: fac quod placitum eſt tibi. †Neq; enim fuit domus patris mei, niſi morti obnoxia domino meo regi. Tu autem poſuiſti me ſeruum tuum inter conuiuas menſæ tuæ. Quid ergo habeo †iuſtæ querelæ, aut quid poſſum ultrà uociferari, ad regem? Ait ergo ei rex: Quid ultrà loqueris? ^k ^c Fixum eſt quod locutus ſum. Tu & Siba diuidite poſ^l ſeſsiones. Reſponditq; Miphiboſeth regi: Etiam cuncta accipiat poſtquam reuerſus eſt dominus meus rex pacificè in domum ſuam. †Berzellai quoque Galaa^m dites, ſenex ualde, deſcendens de Rogelim traduxit regem Iordanem, paratus etiam ultra fluuium proſequi eum. Erat autem Berzellai Galaadites ſenex ualde, id eſt octogenarius. Et ipſe præbuit alimenta regi cùm moraretur †in caſtris, fuit quippe uir †diues nimis. Dixit itaq; rex ad Berzellai: Veni mecum †ut requieſcas ſecurus in Ieruſalem. Et ait Berzellai ad regem: Quot ſunt dies annorum uitæ meæ, ut aſcen^n dam cum rege in Ieruſalẽ? Octogenarius ſum hodie: Nunquid †uigent ſenſus mei ad diſcernendum ſuaue uel amarum? aut delectare poteſt ſeruum tuum cibus & potus, uel audire poſſum ultrà uocẽ cantorum atque cantatricum? Quare ſeruus tuus ſit ✻oneri domino meo regi? Paululũ procedã famulus tuus ab Iordane tecum. †Non indigeo hac uiciſsitudine, ſed ob

E a ℭQuid mi. Cap. XIX. Timebat Dauid ſi interficeretur Semei, ꝙ reliqui q ſimilit regem offenderãt nollent eũ ſibi facere regẽ. b ℭIllotis. In Hebręo, infectis. Fecerat enim ſibi Miphiboſeth ligneos pedes ſcd'm Heb. qbus ꝓ naturalibus vtebať: erat enim claud⁹. c ℭTu. In Heb. Dixi, tu & Siba diuidite agrum. Qđ Dauid imemor fœderis & iuramẽti qđ fecerat cũ Ionathã tã iniuſtũ ꝓtulit iudiciũ, iõ Roboã & Ieroboã diuiſert regnũ eius. Miphiboſeth em̃ in libro Samuelis legiť, & interpretať os verecũdię. In Para. vò Miphiboſeth Meribaal legiť. i. litigãs cũ altiſsimo, quia Dauid ſci. reduxiſſet cũ pace. Et quod ait: cuncta accipiat poſtq; reuerſus eſt dominus meus in domum ſuam pacificê, indignando & verba obliquando protulit contra altiſsimum.

ſuprà. 9. b. 1. Reg. 18. a. & 20. c 3. Reg. 11. f. & 12. e. 2. Reg. 9. b. 1. Para. 8. d. & 9. g.

† ſ̃. 16. b.

† aduerſarij

† ignoras

Nicolaus de Lyra.

a ℭEt oĩs. i. tribus Iuda vt occurreret regi & traduceret eum Iordanem in nauib⁹ ad hoc paratis ab ipſis, vt dicunt aliqui. Alij autem dicũt, ꝙ iſta traductio intelligitur, F per hoc qđ viri Iuda trãſierũt Iordanẽ ante regem in equis: ad explorãdum vbi aqua eſſet bene vadabilis. b ℭFeſtinauit. vt apud Dauid inueniret miſericordiam. c ℭEt irrumpen. tranſeuntes ad ripam oppoſitam i qua adhuc erat Dauid, vt ſibi ſeruirent i tranſitu. Cætera patent vſq; ibi: d ℭNunquid pro. q. d. magnum malum eſſet ſi viuus euaderet, quia incurrerat crimen læſæ maieſtatis. e ℭCur efficimini mihi hodie in ſatan. quia ſi Dauid eum ſtatim occidi permiſiſſet, alij qui cum Abſalom fuerant in perſequendo Dauid timuiſſent ſibi, & illi qui nondum venerant retroceſſiſſent, & fortè aliqui qui iam venerant occultè receſſiſſent, & ſic eius occiſio potuiſſet eſſe occaſio magnę ſciſsiõis, & magni mali cõtra Dauid. f ℭNõ morieris. Iurauitq; ei. Sed videtur quod Dauid iſtud iuramentum fregerit, quia iniũxit filio ſuo Salomoni de morte eius, vt habetur infrà iij. lib. ij. cap. Dicendum quòd Dauid non iurauit niſi quòd non moreretur tunc, & pro illa cauſa tantùm, ſed quia erat homo ſeditioſus, monuit Dauid filium ſuum, vt contra hoc poneret cautelam, dicẽs: Vir autem ſapiens es vt ſcias quæ facies ei, vt ibidem habetur, propter quod Salomõ inhibuit ei ſub pœna mortis ne exiret Ieruſalem præcludendo ſibi viam faciendi colligationes. & propter tranſgreſsionem huius præcepti fuit mortuus. Dauid etiam bene cogitabat, quòd cautelam ſibi impoſitam non ſeruaret, & ſic mortem de nouo incurreret. g ℭMiphiboſeth. Hîc oſtenditur inæqualitas Dauid in hæreditatis Miphiboſeth diuiſiõe, cùm dicitur: Miphiboſeth quoq; fili⁹. id eſt nepos. Alij libri habent filius Ionathan filij Saul. Sed veritas Hebraica & libri correcti non habent. Dauid enim non fuit tunc recordatus amicitiæ Ionathan patris Miphiboſeth. Si enim fuiſſet recordatus, medietatem hæreditatis ſuę ſeruo ſuo non dediſſet. h ℭIntonſa. In Hebræo habetur: Incompoſita barba. quia illo tempore non tondebant barbam filij Iſrael, prout hř. ſ̃. x. c. de nuntijs Dauid. i ℭVeſteſq;. in ſignum triſtitię propter fugam Dauid. Ex quo patet verum quod dictum eſt. ſ̃. xvj. c. ſ. ꝙ Siba ſeruus ſu⁹ falſô diffamauerat eũ apud Dauid. Cętera patẽt vſque ibi. k ℭQuid vl. q. d. ꝓ nihilo, quia dictũ meum non retractabo totaliter, retractauit tamen in parte dicens: l ℭTu & Si. iniuſtè concedens ſeruo ſuo medietatẽ hæreditatis ſuę. propter quod regnum eius fuit poſtea diuiſũ tempore Roboam nepotis ſui prout dicetur plenius infrà libr. iij. c. xij. Hîc autem aduertẽdum quantùm adulatores & detractores ſunt periculoſi principibus, quia Dauid tam ſanctus & iuſtus verbis Sibæ adulatoris & detractoris vt patet ex prędictis, fuit ita captus & inuolutus, qđ hęreditatem Miphiboſeth domini ſui ei cõceſsit in abſentia Miphiboſeth. & eo non audito. & quòd peius eſt poſtq; audiuit Miphiboſeth ſe verè excuſantem, vt patet per p̃dicta, non retractauit dictum ſuum iniuſtum totaliter: ſed ſeruũ ſuũ peſsimũ fecit æqualem domimo: quem tamen debuiſſet ſuſpendiſſe propter falſam accuſationẽ domini ſui de crimine læſæ maieſtatis. m ℭBerzellai. Hîc cõſeq̃nter oſtenditur gratitudo Dauid erga Berzellai, qui ſibi neceſſaria pro parte miniſtrauerat, vt patet ex prędictis, & eũ vſq; ad Iordanem conduxerat, cui Dauid obtulit prẽmia & honores ſi vellet ire Ierl'm ſecũ: ſed excuſauit ſe ꝓpť ſenectutẽ dicẽs: n ℭQuot. q. d. tẽpus eſt quòd ego cogitam de morte, non de honoribus aut ditijs. Quod eſt contra ſenes ſe ingerentes curijs ✻magnatorum

G H

† decepit

† ſ̃. 9. b.

† iuris vł iuſtitiæ.

† 3. Reg. 2. b

† Mahanai.

† diſcernere poſſũ inter ſuaue & amarũ? aut guſtare põt ſeruus tu⁹ cibũ & potũ.

† Et vt qd retribuet mihi rex retributionẽ iſtam.

† 3. Reg. 2. b.

† qđ bonũ eſſet i oculis eius vł, qđ ei bonũ videretur.

† ſ̃. 16. b.

✻Ieruſalem

Cõtra adulatores & detractores

† magnus

† & alam te

✻adhuc

altiſſimũ.a ℭ Eſt au. Eſt autem in
A Hebræo: Ecce ſeruus tu⁹, Hebraicè
legit׳ כמהם Chimehã Chanaan.
Chanaan interpretat׳ ſuſpirãs. q̃diu
cũ p̃re fuit ſuſpirãs vocat⁹ eſt: poſtq̃
v̾ò ad doctrinã Dauid trãſijt, nõ Cha
naã, ſed Chamaã vocat⁹ eſt.i.fidelis.

Nico. de Ly. Et tenuit
magnatorũ. Miſit tñ filiũ ſuũ cũ
Dauid, di.a ℭ Eſt au. ita qđ debet
ſcribi p, m, in medio & i fine.b ℭ Iſpe
va. Iſpe eſt eñi iuuenis, & poterit ad-
diſcere ea q̃ ſunt v̾tutis & honoris.
Notãdum eſt hîc, ꝙ in curia Dauid
erãt cãtores & cãtatrices iſtrumẽtis
& vocibus humanis, talib⁹ eñi licitũ
eſt vti moderatè: qa ſicut mẽbra cor
poris indigẽt qete & recreatione, ita
& vires aĩales: ad qđ multũ facit me
lodia. c ℭ Et oſ. in ſignũ magnæ
amicitię. d ℭ Et benedi. Imprecãs
ei bona vitę p̃ntis & futurę. e ℭ O-
mnis. Suprà poſita eſt ipſi⁹ regis re
ductio, hîc cõſequẽter poſt interpo-
ſitionẽ p̃dictorũ deſcribitur reducẽ
tiũ concertatio. cui⁹ cauſa exprimit׳
cũ dr̃: Om̃is au. Iordanem fluuium
modo ſupradicto. f ℭ Et media. Et
ideo in hoc reputabant ſe dehono-
ratos, tũ quia plures erant: tum quia
†dedit primò nũtios miſerant ad Dauid ꝓ
ei⁹ reuerſione, vt prędictũ eſt. ꝓpter
† & etiam apud Dauidẽ q̃ tu qđ dixerũt regi: g ℭ Quare te. q.
d. in clanculo factum eſt anteq̃ veni
remus in contemptum noſtrum.
B h ℭ Et rñdit. ſuperbè. i ℭ Quia
† vilipẽdiſti me, mi. id eſt de tribu & cognatiõe mea.
k ℭ Decem parti. quaſi di. licet
non ſit de tribu noſtra, tamen multò
plus valemus ſibi in ſubſidium tem
porale, & adiutorium contra aduer
ſarios. l ℭ Durius. tum quia erãt
viri bellicoſi & animoſi: tum quia
erãt homines de tribu regia, ex quo
præ alijs in ſuperbiam erigebantur.

GLOS. ORDI.
CAP. XX.

ACcidit. Poſtq̃ deſcri-
pta ē punitio Dauid ra
tiõe homicidij Vrię, &
rõne adulterij cũ Beth
ſabee, hîc conſequen-
ter ponitur eiuſdẽ punitio rõne ꝓdi
tionis, quia Vriam occidit prodito-
riè vt patet ex ſupradictis. xj. c. & de
hoc ponitur hîc rebellio populi con
tra ipſum ad inſtictum Seba filij Bo
Diuiſio chri. Circa qđ ſic proceditur, qa pri
mò deſcribitur huius rebellionis or-
tus. ſecundò punitionis modus ibi:
Dixit ãt rex Amaſę. Prima i duas, in
partem principalem, & incidẽtalem.
ſecunda ibi: Cũq̃ veniſſet rex. Circa
primũ dicitur: m ℭ Accidit q̃q̃.
ſcilicet in contentione aliarum tri-
buum contra tribũ Iuda. n ℭ Vir
Seba Belial. i. abſq̃ iugo diſciplinæ & le
† vltra tp̃s gis diuinę. o ℭ Nomine Seba.
Et ſic debet ſcribi vbiq̃ per e: ſed cõ
munis vſus non habet. p ℭ Vir
gemi. i. de ſtirpe gemini, & ſic patet
qđ erat de cognatiõe Saul proptẽ qđ
odiebat Dauid propter translationẽ
regni de domo Saul ad ipſum. & iõ
videns populum diſpoſitum ad rebellandũ ipſi Dauid. q ℭ Ce
cinit. Vt ex repentino ſonitu omnes tacerent, & ſic daret ei maior
audientia

ſecro ut reuertar ſeruus tuus, & moriar in
ciuitate mea, & ſepeliar iuxta ſepulchrum
a patris mei & matris meæ. Eſt autem ſeruus a
a ¶ In Hebræo: Chimeham.
tuus Chamaam, ipſe uadat tecum domi- b
ne mi rex, & fac ei quicquid tibi bonum ui-
detur. Dixit itaque ei rex: Mecum tranſeat
Chamaam, & ego faciam ei quicquid ti-
bi placuerit, & omne quod petieris à me in
petrabis. Cumq̃ tranſiſſet uniuerſus popu
lus, & rex Iordanẽ, reſtitit, & oſculatus eſt c
rex Berzellai, & benedixit ei. Et ille reuer- d
ſus eſt in locum ſuum. Tranſiuit ergo rex
in Galgalam, & Chamaam cũ eo. Omnis e
autem populus Iuda traduxerat regem, & f
media tantùm pars affuerat de populo Iſra
ël. Itaq̃ omnes uiri Iſraël concurrentes ad
regem, dixerunt ei: Quare te furati ſunt fra g
tres noſtri uiri Iuda, & traduxerunt regem
& domum eius Iordanem, omnesq̃ uiros
Dauid cum eo? Et reſpondit omnis uir Iu- h
da ad uiros Iſraël: quia mihi † propior eſt
rex. Cur iraſceris ſuper hac re? Nunquid co i
medim⁹ aliquid ex rege, aut munera nobis
† data ſunt? Et reſpondit uir Iſraël ad uiros
Iuda, & ait: Et primogenitus ego ſum, de- k
cem partibus ego maior ſum apud regem,
† magiſq̃ ad me pertinet Dauid quàm ad
te. Cur † feciſti mihi iniuriã, & non mihi nun
tiatum eſt priori ut reducerem regem me-
um? Durius autem reſponderunt uiri Iuda l
uiris Iſraël.

Cap. XX.

ACcidit quoq̃, ut ibi eſſet uir m n
Belial nomine Seba filius o
Bochri uir gemine⁹, & ceci p q
nit buccina, & ait: Non eſt r s
nobis pars in Dauid, neq̃
hæreditas in filio Iſai. Re-
a ¶ Damnati ab eccleſia in ſua prauitate moriuntur, priuſquam quod cœperant, implere poſſunt.
uertere in tabernacula tua Iſraël. Et ſepâra t
tus eſt omnis Iſraël à Dauid, ſecutúsque eſt
Seba filium Bochri. Viri autem Iuda adhę
ſerunt regi ſuo à Iordane uſque Ieruſalem.
Cumq̃ ueniſſet rex in domum ſuam in Ie- v
ruſalem, tulit decem mulieres concubinas
ſuas, quas dereliquerat ad cuſtodiendam
domum: & tradidit in cuſtodiã eas, alimen-
ta eis præbens, & non eſt ingreſſus ad eas:
ſed erant clauſæ uſque in diem mortis ſuæ
in uiduitate uiuentes. Dixit autem rex A- x y
maſæ: Conuoca mihi omnes uiros Iuda in
diem tertium, & tu adeſto præſens. Abiit
ergo Amaſa ut conuocaret Iudam, & mo-
ratus eſt † extra placitum quod ei conſtitue
rat rex. Ait autem Dauid ad Abiſai: † Nũc
magis afflicturus eſt nos Seba fili⁹ Bochri,

audientia. r ℭ Et ait. voce magna. C
s ℭ Non eſt. Quaſi diceret: ex quo
contempſit nos debemus eum dimit
tere & alium regem eligere. t ℭ Et
ſe. eſt. Ad tempus, vt ſic Dauid de
proditione cõtra Vriã puniretur, &
Seba propter ſuã malitiam occidere
tur. v ℭ Cũq̃ ve. Hęc eſt pars in-
cidẽtalis. qa Dauid veniẽs in Ierlm
reperit ſe eſſe fœdatum in vxoribus
ſuis per Abſalõ, vt dictum eſt. ſ̃. xvj.
c. & iõ recluſit eas, prouidens eis de
victu & veſtitu duplici ratione. Pri
mò, qa ꝓhibetur Leui. xviij. b. Tur
pitudinem nurus tuę nõ diſcoopies.
licet autẽ iſtę mulieres nõ fuerint v-
xores Abſalõ filij Dauid ſcđm veri-
tatem, fuerãt tamen ſecundũ apparẽ
tiã ꝓpt̃ cõcubitum carnalẽ: & ideo
non erat decens, qđ Dauid vltrà ad
eas accederet. nec etiã aliqs ali⁹, & iõ
fecit eas recludi. Scđò, qa ſi viderent׳
in publico, rememorarent׳ factũ Abſa
lom, qđ in vituperium Dauid redũ
dabat. x ℭ In vi. Ex hoc patet quod
p̃dictũ eſt. ſ. eas fuiſſe vxores Dauid,
aliter non dicerentur hîc viuere ĩ vi-
duitate. Iſta tñ viduitas intelligit׳ q̃tũ
ad ſeparationẽ thori, nõ quantũ ad †propitior
mortem mariti: quia Dauid adhuc
viuebat: Abſalõ autẽ nũq̃ fuit earũ
maritus, quia nullus poterat accipe-
re vxorem p̃ris, maximè eo viuente.
y ℭ Dixit autẽ. Hîc cõſequenter Diuiſio
deſcribitur punitio Sebæ de rebelli-
onis cõmotiõe. vbi p̃iò deſcribitur
ipſius inſecutio. ſcđò ei⁹ occiſio, ibi:
Venerunt itaq̃. tertiò repetit׳ regni
Dauid ordĩatio, ibi: Fuit ergo Ioab. D
Prima ĩ duas: in p̃tẽ principalẽ, & in
cidẽtalẽ. ſcđa ibi: Cũq̃ illi eſſent. Cir-
ca primũ ſciẽdũ, ꝙ Dauid habebat
bellatores ex trib⁹ ꝑtib⁹, vna erat tri
bus Iuda, q̃ ſibi adhęſerat, vt dictum
eſt, & cõgregationẽ iſtorũ commiſit
Amaſę, qa erat princeps militię illius
tribus, quia licet Ioab eſſet ſuper to-
tũ exercitum generaliter, tamen i q̃li-
bet tribu erat vnus princeps militię
ſpecialiter: & ideo congregationem
militię trib⁹ Iuda melius poterat fa-
cere Amaſa quã alius. Alia pars erat
bellatorũ qui erant de domo Dauid
tãq̃ famuli ei⁹ & ſtipẽdiarij ſpeciales,
& iſtos commendauit Abiſai, dicẽs:
Tolle ergo

Moral'. m ℭ Accidit quoque. Moraliter
Per iſtum qui cũ ſonitu buccinę mo
uit ſeditionem in populo contra re-
gem, ſignificatur quilibet ſeditioſus
in regno vel principatu, ciuitate, ec-
cleſia, vl' cœnobio turbãs communi
tatis pacem. y ℭ Dixit autẽ. Per
hoc autem qđ Dauid Sebam perſe-
qui iuſsit, ſignificatur qđ ſuperior in
regno, principatu, ciuitate, eccleſia, &
cœnobio debet ſeditioſum hominẽ
per ſe & per ſuos perſequi, ne per eũ
corrumpantur alij ſicut & caput Se-
ba fuit abſciſum, vt dicit׳ infrà: ſic ta-
lis ſeditioſus priuari debet capite. i.
vita corporali per potẽtiã ſecularẽ, ſi
pertineat ad eius iuriſdictionẽ. ſi autẽ
ad forũ ꝑtineat eccl'ię, priuari debet † ſ̃. 16. c.
capite. i. ſuo gradu & p̃tãte & ſic ar
ceri ꝙ nõ poſſit tales malitias exerce
re. Per hoc ãt ꝙ mulier ſapiẽs dedit cõſiliũ de Sebę decapitatiõe, ſi-
gnificatur ꝙ tales punitiões fieri debent cum magna diſcretione.

q ŋ ※ Fuit autem

a ℭ Et tenu. Dextera Cap. XX. E mentũ tenere, eſt q̃ſi ex benignitate blãdiri, Sed ſiniſtrã ad gladiũ mittit, qui latenter ex malitia percutit. b ℭ Nõne. Ra. Iſte eſt ſermo legis: in qua iubet̃ vt filij Iſrl' ingreſsi terrã Chanaã prius pacem offerãt, & eos q pacem ſuſceperint tributarios faciãt: eos verò q nõ ſuſceperint, deleant. iõ mulier ſapiens exclamaſſe dr̃: Nõ ne. Q. cur deſtruis hanc ciuitatẽ anq̃; pacẽ offeras ſcd'm legẽ? cur nõ ſeruas legem in Iſraelitis, q̃ olim ſeruata eſt

† Et ipſe (ſub Ioab) egreſſ⁹ eſt & cecidit (ſub. gladi⁹) LXX, & egreſſus eſt gladi⁹, & cecidit.

† fabrefact⁹

† 1. Re. 2. a.

✱ in manu

† ſuprà. 2. f.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Tolle igit̃. &c. ne for. Quia de facili non poſſet ibi capi. Tertia pars erat bellatorũ de diuerſis tribub⁹ Iſrl', qa licet multitudo cuiuslibet trib⁹ receſsiſſet à Dauid, excepta tribu Iuda; tñ de q̃libet tribu erãt viri bellatores robuſti q cõiuncti fuerãt ipſi Dauid à tpe q̃ fugit à facie Saul, vt hr̃. 1. Par. xij. c. & iſti volebant iuuare ipm̃ Dauid. & ad hos congregãdos exiuerat Ioab, qa erat difficilius negotiũ: ꝓpter qd' in eius abſentia dũ eſſet dicto mõ occupatus, & periculũ eſſet in mora pſequẽdi Seba, Dauid cõmiſit Abiſai bellatores de domo ſua, qui erant aſſueti exire cũ Ioab & obedire ei. verũtamen Ioab & Abiſai cũ ſuis ſocietatibus cõuenerũt in vnũ, ſicut erat condictũ, & ſcd'm iſta patet lr̃a. b ℭ Cũque. Hęc eſt pars incidentalis, in q̃ agit̃ de interfectione Amaſæ, q occurrit Ioab in dicta inſecutione Seba. F c ℭ Qui fa. In Heb. hr̃: Et exijt & cecidit, qd' exponẽs Ra. Sa. di. q̧ Ioab à ꝓpoſito ſic diſpoſuit, vt caderet ad terram de vagina, vt ſic Amaſa crederet, qd' Ioab leuaret de terra ad reponendũ ĩ vagina, & nõ ad' percutiendum ipſũ. ideo ſubdit̃: d ℭ Porro. i. nõ ſe obſeruauit à percuſsione gladij: & interfecit eũ ꝓditoriè ſub ſigno pacis & amicitiæ, di. Salue mi. Erat enim eius cognatus germanus: quia erant de duabus ſororib⁹, vt patet ex prędictis. xvij. c. & iõ vocauit eum fratrem. Occidit autem eũ ex inuidia, timens ne ei ęq̃retur: quia Dauid ei iurauerat: Hoc faciat mihi deus, & hoc addat, ſi non magiſter militiæ fueris coram me omni tẽpore pro Ioab, vt dictum eſt cap. p̃ce. propter qd' aliqui de amicis Ioab videntes eũ mortuũ, dixerũt inſultando: e ℭ Ecce q. q. d. propter ſuã ambitionem reportauit mortẽ. Cætera patent vſque ibi: f ℭ Porro. ſ. Seba filius Bochri. g ℭ Per oẽs. ſolicitando eas vt cõſtituerent eum regem. h ℭ Vſq; in. Nomen eſt ciuitatis fortis & muratę. i ℭ Et in Be. Nomen eſt territorij in quo ciuitas illa eſt ſita. k ℭ Oẽs vi. &c. cõ. &c. Iſtud exponitur dupliciter. Vno modo, qd' fuiſſent congregati ad Sebam filium Bochri. Alio mõ, qd' eſſent congrgati ad Ioab. verũtamen qualitercũq; accipiatur: ly omnes, accipitur ꝓ multis, quia multi congregati ſunt & ad iſtũ & ad aliũ. Veruntamen videtur, qd' fortior pars congregata fuerit ad Ioab, qa Seba obſeſſus non audebat exire. l ℭ Venerunt. Hîc conſeq̃nter deſcribitur ipſius Seba occiſio, qa ciuitas obſeſſa erat in p̃iculo deſtructiõis. qd' notatur cùm dicitur: Oĩs au. & ideo excogitata fuit via ſaluationis ciuitatis per modum qui ſequitur: m ℭ Et excla. Dicũt Heb. q̧ iſta mulier fuit Sara filia Aſer, quę deſcendit cũ Iacob in Aegyptũ, vt hr̃ Ge. xlvj. & q̧ habuit ſpm̃ ꝓphetiæ per quẽ reuelauit Iacob, cum lugeret filium ſuum Ioſeph: æſtimans eum mortuum q̧ ipſe viuebat, licet nõ crediderit, donec vidit plauſtra, & munera ſibi miſſa à Ioſeph, de q̃bus hr̃ Ge. xlv. Dicunt etiã, qd' ipſa oſtendit Moyſi ſepulchrum Ioſeph, qñ filij Iſrael egreſsi fuerunt de Aegypto. & ſcd'm hoc exponũt qd' ſequitur poſtea: Nõne ego ſum q̃ rñdeo v̾itatem in Iſrael? ſcilicet reuelando Iacob & Moyſi q̃ dicta ſunt. Sed iſtud videtur oĩno fictitiũ, quia ſecundũ prędicta, iſta mulier ante deſcẽſum Iacob in Aegyptũ habebat ſpm̃ ꝓphetię, & p cõſequẽs ad min⁹ habebat. xx. annos vel circiter. Itẽ à deſcenſu Iacob' in Aegyptũ vſq; ad exitũ filiorũ Iſrl' de Aegypto fluxerũt anni. ccxx. ſicut patet ex his q̃ dicta fuerunt Exo. xij. Itẽ ab exitu de Aegyto vſq; ad fundationẽ templi q̃rto anno regni Salomonis fluxerunt annni. cccclxxx. vt hr̃. iij. Reg. vj. qui ſil' iuncti faciunt annos. dccxx. Seditio v̾ò excitata p Seba filiũ Bochri fuit circa finẽ vitę Dauid, qa iã erat ſenex. cũ igit̃ Salomõ fuerit coronat⁹ ipſo adhuc viuẽte, vt hr̃. ſ. iij. lib. j. c. & tẽplũ fũdauerit quarto anno regni ſui: vt hr̃. ĩ. iij. li. vj. c. oportet dicere: q̧ iſta mulier tũc haberet ſeptingẽtos annos vel circiter. qd' eſt incõueniẽs ꝓ illo tpe ĩ q̃ vita hũana ꝓtẽdebat̃ vſq; ad. c. annũ ad plus cõiter. & iõ dicẽdũ, q̧ fuit alia mulier, & dr̃ ſapiẽs nõ ꝓpter ſpm̃ ꝓphetię, ſed ꝓpter induſtriã naturalẽ, & eloquẽtiã ſicut dictũ eſt. ſ. xxiiij. ca. de muliere Thecuite. n ℭ Dicite. Quia volebat loqui cũ eo ſecretè quãtũ poterat fieri. o ℭ So. &c. ĩ ve. Vet⁹ ꝓuerbiũ ſuprà accipit̃ ꝓ lege, ſicut dictũ fuit ſ. j. li. xxiiij. ca. in qua pręcipitur filijs Iſrael, vt venientes ad expugnandũ ciuitatem primò offerrent ei pacem vt habetur Deu. xx. Et hoc eſt quod dr̃ hîc; p ℭ Qui interro. i. filij Iſrl' qui expugnando ciuitatẽ debẽt primò interrogare de pace, ſic debent facere in hac ciuitate. q ℭ Et ſic. qa ſic implerẽt legis mandatũ & haberẽt intentũ. r ℭ Nõne &c. ĩ Iſrl'. Loquitur in pſona ciuitatis. q. d. iſta ciuitas ſemp tenuit veritatem & fidem regi. Vnde in Heb. habetur ſic: Ego pacificarum veracium Iſrael. i. vna de numero pacificarum ciuitatum & veracium regi. s ℭ Et tu quæ. q. d. malum facis. t ℭ Et euertere. Quia quælibet ciuitas eſt mater populi ibidem nati & nutriti. In aliquibus libris interponitur ciuitatum. ſed nõ eſt de textu, qa nõ ẽ in Hebræo, nec in libris correctis. v ℭ Abſit. hoc verbum duplicauit Ioab ad maiorem aſſertionem. vel vt dicit Ra. Sa. ſemel pro rege, & ſemel pro ſe. q. di. nec rex q̃rit hoc, nec ego: iõ ſubdit̃: x ℭ Sed. Qui cõmouit ſeditionẽ cõtra regẽ illum ſolũ

† pfecta ſũt ſecedebat

† diſsipas

† deuoro vl' diſsipo

quàm Abſalom. Tolle igitur ſeruos dñi tui, (a) & perſequere eum, ne fortè inueniat ciuitates munitas, & effugiat nos. Egreſsi ſunt ergo cum eo uiri Ioab, Cerethi quoq; & Phelethi, & omnes robuſti exierunt de Ieruſalem ad perſequendũ Seba filium Bochri. Cumq; illi eſſent iuxta lapidem grandẽ qui (b) eſt in Gabaon, Amaſa † ueniẽs occurrit eis. Porrò Ioab ueſtitus erat † ſtricta tunica ad menſuram habitus ſui, & déſuper accinctus gladio, dependente uſq; ad ilia in uagina, † qui † fabricatus leui motu egredi poterat (c) & percutere. Dixit itaq; Ioab ad Amaſam. (a) † Salue mi frater. Et tenuit manu dextera mentum Amaſæ, quaſi oſculans eum. Por(d)rò Amaſa non obſeruauit gladium quem habebat ✱ Ioab. Qui percuſsit eum † in latere, & effudit inteſtina eius in terrã, & mortuus eſt. Nec ſecundũ uulnus appoſuit. Ioab autẽ & Abiſai frater eius perſecuti ſunt Seba filium Bochri. Interea quidã uiri cùm ſtetiſſent iuxta cadauer Amaſæ de ſociis Ioab, dixerunt. Ecce qui eſſe uoluit pro Ioab (e) comes Dauid. † Amaſa autem conſperſus ſanguine iacebat in uia media. Vidit hoc quidam uir quòd ſubſiſteret omnis populus ad uidendum eum, & amouit Amaſam de uia in agrum, operuitq; eum ueſtimẽto, ne ſubſiſterẽt tranſeũtes propter eũ. Amoto igitur illo de uia tranſibat oĩs uir ſequens Ioab ad perſequẽdũ Seba filiũ Bochri. Por(f)rò ille tranſierat per omnes tribus Iſraël uſ(g)(h)que in Abelam & in Bethmaacha, † omnés (i)que uiri electi congregati fuerunt ad eum. (k) Veneruntitaq; & oppugnabãt eum in A(l)bela, & in Bethmaacha, & † circũdederunt munitionib⁹ ciuitatem, & obſeſſa eſt urbs. Omnis autẽ turba quæ erat cum Ioab, moliebatur deſtruere muros. Et exclamauit (m) mulier ſapiens de ciuitate: Audite audite, di(n)cite Ioab: Appropinqua huc & loquar tecum. Qui cùm acceſsiſſet ad eam, ait illi: Tu es Ioab? Et ille reſpondit: Ego ſum. Ad quẽ ſic locuta eſt: Audi ſermones ancillæ tuæ. Qui reſpondit: Audio. Rurſumq; illa: Ser(o)mo, inquit, dicebatur in ueteri prôuerbio: Qui interrogãnt, interrogent in Abela: & (p)(q) (b) ſic † perficiant. Nõne ego ſum † quæ reſpon(r)deo ueritatem in Iſraël, & tu quæris ſubuer(s)tere ciuitatẽ, & euertere matrêm in Iſraël? (t) Quare † præcipitas hæreditatem domini? Reſpondensq; Ioab ait: Abſit, abſit hoc à (v) me, non † præcipito neq; demolior, non ſic ſe habet res, ſed homo de monte Ephraim (x)

¶ Duæ legiones.

¶ Id eſt lorica.

a ¶ In Hebræo non habetur, prouerbio.

a Quaſi dicat hæc eſt vrbs conſilij.

a ¶ Quæ eſt mater conſilij.

G

† vl' venit ãn eos

† tunica veſtimẽti ſui. (Chald. interp̃. cingulo veſtimẽti ſui. LXX, tunica, veſte ſua ſup ſe,

† in quinta coſta

H

† & oĩa loca Berim: cõgregatiq; venerunt etiã poſt Ioab.

† effuderũt balliſtã (vel aggerẽ) contra ciuitatẽ & ſteterunt (ſub. viri ciuitatis (ĩ antemurali (LXX, & iecerũt vallũ cõtra ciuitatẽ: & ſtetit (ſub. ppl's ciuitatis ĩ valle ĩ foſſa quã repleuerunt viri Ioab vt murũ diruerent,

† inter pacificas & fideles, vel integra & fidelis vrbs Chald. interp̃. nos ſum⁹ pfecti ĩ fide cũ Iſrl'. i. q ſeruamus fidẽ regi, & populo

ſeruata eſt alienigenis. a ¶ Qui abſciſ. Rab. Reditus populi ad
A Dauid poſt interfectionẽ Abſalõ, reditum prioris populi ad Chriſtum poſt mortem prauorũ magiſtrorũ ſignificat, qui in ſynagoga Iudæorum diu regnabat, & à veritatis auditu populum ſubuertebat. Interpretatur autẽ Seba ſecta à ſecando, nõ à ſectando. Bochri verò primogenitꝰ meꝰ Iſrael, de quo dr̃:
Exod.4.f. Filiꝰ meus primogenitꝰ Iſrael Sebam. i. errorem ſecutꝰ, ſepauit ſe à domo Dauid i. eccleſia. ſed ad mulieris ſapiẽtis. i. ſpũal' doctrinæ ſuggeſtionem caput Sebæ. i. diabolũ à corde ſuo abſcidit, & ad Dauid. i. Chriſtum filium dei rediit.

GLOS. ORDI.

CAP. XXI.

† mulier

Facta eſt. Ra. Fames facta i Iſrl' ꝓpter Gabaonitas ſterilitatẽ bonorũ operũ ſignificat i ſubditis, ꝓpẽ negligẽtiã doctorũ, q nõ, pcurãt eis paſtũ v̾bi dei dũ inſeruiũt terrenis. Necantur ergo Gabaonitæ, cũ ſtudiũ rectæ cõuerſatiõis & reformatio pniæ poſt lapſũ ſubtrahit̃ icautis p hæreticos ſ. vel ſpũs malignos. Gabaon em̃ collis mœroris interpretat̃. Gabaonitæ interficiunt̃, cũ deſidioſi poſt ppetrata ſcelera vana ſpe ſecuritatis à diabolo deludũt, q dicũt: Faciamꝰ mala vt veniãt bona. qrũ dãnatio iuſta eſt. Sed Reſpha q interpretat̃ curſus, filia Achia, qui interpretatur p̃cius, tollẽs ciliciũ ſubſtrauit ſupra petrã &c. q a pia ſolicitudo ſctõrũ talibꝰ ſuccurrẽs, rigore ieiunij & inſtãtia pcũ incũbit, donec miſericordiam dei de cęlo impetret ſuper eos, cõpeſces prauos hoies & malignos ſpũs, ne vitã eorũ praue ſuggerẽdo corrũpãt vlteriꝰ. c ¶ Et vo. Dicẽs. ſ. Ioſue gratis Gabaonitas viue re pmiſiſſe, & filijs Iſrl' & Iuda pdã eorũ iniuſte abſtuliſſe. Huius v̾ò vltionis cã in Gabaonitas Achimelech ſacerdos fuit. Tulit itaq;

† ſ. 8. d.

Roma. 3. b.

Ioſue. 9. B

Nicolaus de Lyra.

† & ſanguinem

illũ ſolũ qrimus. a ¶ Ingreſſa. i. ad maiores ciuitatis, in quibꝰ ppls virtualit̃ cõtinet̃. Sicꝰ em̃ volebat loqui, vt lateret ipm Seba. b ¶ Et locuta. Quid aũt dixerit nõ exprimit̃. Sed dicunt aliqui & ꝓbabiliter, q ipſa oñdit eis bona ipſiꝰ Dauid & mala ipſius Seba, & q tota ciuitas erat ꝓpinqua exterminio ꝓpẽ eũ. Ex his cõcludẽs, q meliꝰ erat ipm ſolũ occidi, q ipm & omnes alios propter ipſũ & ſic factũ eſt. c ¶ Fuit er. Hic cõſequenter poſt reductionẽ Dauid i regnũ & ſedationẽ cõmotiõis excitatæ p Seba, cõuenienter repetitur ordinatio domus Dauid: & patet ſnia ex dictis. ſ. viij. ca. in fine, his exceptis. d ¶ Ad iurã. Quæ reddebantur ipſi Dauid à nationibus ſibi ſeruiẽtibus ſub tributo, ꝓut dictũ fuit. ſ. viij. cap. e ¶ Ira autẽ. Dicit Iairites à ciuitate de qua erat. f ¶ Sacerdos. i. magnus apud eum, ſicut dictum eſt ſuprà. viij. cap. qꝺ filij Dauid ſacerdotes erant. Dicit autem Ra. Sa. quòd Dauid fecerat iſtum principem & iudicem, id eſt magnum inter principes & iudices.

† Ioſu. 9. c.

† qñ zelatꝰ eſt

Moraliter ※ c ¶ Fuit er. Per hoc autem qꝺ decapitato Seba ordinatio domus Dauid recolitur, ſignificatur qꝺ ſubtractis de medio ſeditioſis quantũ ad regnum, principatum, eccleſiam, vel cœnobiũ, quod libet iſtorum ad bonum ſtatum & diſpoſitionem reformatur.

¶ In. c. xx. vbi dr̃ in poſtilla. Qui interrogãt, iterrogẽt i. Abela &c.

ADDITIO.

Veritas Hebraica ſic habet: Interrogare interrogant in Abela, & ſic perfecerunt ſeu cõſummauerunt Ego pacificarum & veracium Iſrael, quare ſubuertis ciuitatem & matrem in Iſrael? Adꝰ cuius ſenſũ proprium dicendum, qꝺ cùm Ioab veniſſet perſequẽdo Seba, gẽtes ſuæ per viam quærebant pro ciuitate Abela, eò q audiſſet ipm Seba ibidem eſſe recluſum, & non ceſſabant interrogare pro hac ciuitate donec ad eam peruenerunt. Idcirco hæc mulier in pſona ciuitatis dicebat ipſi Ioab: Audiui quòd tu ſeu gentes tuæ per viam interrogaſtis pro iſta ciuitate continuè, donec ad eam perueniſtis. & hoc eſt quod dicitur: Interrogare interro. id eſt gentes tuæ. In Abe-

Seba filius Bochri cognomine, leuauit manum ſuã contra regẽ Dauid. Tradite illum ſolũ, & recedemus à ciuitate. Et ait mulier ad Ioab: Ecce caput eius mittetur ad te per murũ. † Ingreſſa eſt a ergoꝰ ad omnẽ populũ, & † locuta eſt b eis ſapiẽter. Qui abſciſum caput Sebæ filij Bochri proiecerunt ad Ioab, & ille cecinit tuba, & receſſerunt ab urbe unuſquiſq; in tabernacula ſua. Ioab autem reuerſus eſt Ieruſalem ad regem. † Fuit ergo Ioab ſuper omnem exerci c tum Iſraël. Banaias autem filius Ioiadæ ſuper Cerethæos & Phelethæos. Adu d rã uerò ſuper tributa. Porrò Ioſaphat

a ¶ Idem quod cancellarius.

filius Ahilud à cõmentariis. Sina autẽ ſcriba. Sadoc & Abiathar ſacerdotes. e Ira autem Iairites erat † ſacerdos Da f uid.

Cap. XXI.

b Facta eſt quoq; fames g in dieb' Dauid tribus h annis iugiter, & conſu i luit Dauid † oraculum k dñi. † Dixitq; dominus: l propter Saul & domũ eius † ſanguinum, quia occidit Gabao m nitas. Vocatis ergo Gabaonitis rex dixit ad eos. Porrò Gabaonitæ non erãt n de filiis Iſraël, ſed reliq̃æ Ammorrhęorum. † Filij quippe Iſraël iurauerãt eis, o

a ¶ In Hebræo non habetur: ne perimerent eos.

c nẽ perimerent eos: & uoluit Saul per p cutere eos † zelo quaſi pro filiis Iſraël

In Abela. i. pro Abela. & ſic perfecerunt uiã ſuã. i. donec acceſſerũt ad eã. Et quia ipſe Ioab veniebat cum exercitu diſpoſitꝰ ad bellũ, & ciuitas illa non pturbabat pacẽ regni Iſrl', neq; ſubtrahebat veritatem fidelitatis ipſius regni Iſraël: idcirco nõ apparebat cauſa aliqua quare princeps militiæ regis ipſam ciuitatẽ debuiſſet debellare. vnde cõſeqnter qrebat ab ipſo Ioab cãm q re ſic veniebat iterrogãdo ꝓ ciuitate i bellico apparatu, qſi ad deſtructionẽ eius & hoc cũ dicit: Ego pacificarũ & veracium Iſrl', quare ſubuertis &c. C

NICO. DE LY.

CAP. XXI.

† ſ. 8. g.

† in ſapiẽtia ſua. i. cõſulẽs eis ſapiẽter.

Facta eſt. Poſt punitionẽ Dauid de pctõ luxuriæ, hic cõſequẽter ponit̃ punitio p peccato negligentiæ, & priò narrat̃ factũ, ſcdò explicat̃ qdruplex bellũ, ibi: Factũ eſt aũt. Circa primũ ſciẽdũ, q Ioſue & pricipes Iſrl' iurauerũt Gabaonitis, q nõ interficerent̃, put habet̃ Ioſue. ix. c. Saul autẽ cũ regnaret, multos eorũ interfecit cõtra pdictũ iuramẽtũ, qꝺ obligabat nõ ſolũ Ioſue & principes Iſrael illiꝰ tpis, ſed etiã poſteros eorũ, factũ aũt iſtud erat notoriũ: & iõ debuit puniri p Dauid q ſucceſſit Sauli, & q a circa hoc fuit negligẽs ſecuta eſt vltio diuina cogens ad vindicãdũ iſtud factũ. Sic igit̃ ꝓcedit̃, q a priò ponit̃ afflictio ppli, ſcdò vindicatio delicti ibi: Vocatis ergo. Primũ ponit̃ cũ dr̃: Facta ẽ f. in terra Iſrael. h ¶ In die. Eò q negligẽs fuerat de iuſtitia facienda mõ pdictõ. i ¶ Tribus. i. cõtinuẽ ſe habentibꝰ. k ¶ Et cõſuluit. Ra. Sa. qꝺ primo anno nõ cõſuluit, eò credidit, qꝺ ſterilitas terræ contigiſſet ex curſu naturali tẽporis. Scdò anno credidit, qꝺ cõtigiſſet propter idolum Michæ, quod adhuc erat in tribu Dan, vt dicit Ra. Sa. ꝓpter qꝺ illud idolũ deſtruxit. ſed quia ſterilitas terræ per hoc non ceſſauit, tunc cõſuluit dominũ de cauſa ſterilitatis. Scdò ponit̃ reuelatio pcti ꝓpter qꝺ dicta ſterilitas acciderat, cũ dr̃: l ¶ Dixit dominus. Dominus Saul vocat̃ domus ſanguinum, i. digna ſanguinis ſui effuſiõe. m ¶ Vocatis. Hic cõſeqnẽ ponit̃ vindicatio delicti. Circa quod primò deſcribitur pœnæ taxatio, Secundò executio ibi: Tulit itaq; rex. Tertiò mortuorum tumulatio, ibi: Et nũtiata ſunt. Circa primum dicitur: n ¶ Porro Ga. Hoc introducitur duplici cauſa. Vna eſt vt ſciretur propter quam cauſam reſeruati fuerant à filijs Iſrl' cæteris iterfectis, q notat̃ cũ dr̃: o ¶ Filij qppe. ſ. q nõ interficerẽtur. vñ aliq libri ſic habẽt: Ne perimerẽt eos. Sed nõ eſt i Heb. nec i libris correctis: ſubintelligit̃ tñ, ꝓpter qꝺ aliqs poſuit p modũ gloſſæ, & poſtea inſertũ eſt textui p imperitiã ſcriptorũ. Iuramentũ autẽ factũ Gabaonitis & modus obligationis, plenẽ habet̃ Ioſue. ix. c. Alia cauſa eſt, vt dicit Ra. Sa. q a ſi Gabaonitæ fuiſſent de filijs Iſrl', fuiſſent magis miſericordes, & indulſiſſent factũ Saulis cõtra eos, ſicut indulſerãt ſacerdotes q remãſerãt poſt mortẽ Achimelech & aliorum q fuerunt interfecti cũ eo, vt hr̃. ſ. 1. libro. xxij. c. & ſic ppls nõ fuiſſet fame punitꝰ. p ¶ Et voluit. Dicũt aliqui, qꝺ nõ interfecit Gabaonitas: ſed quia interfecit ſacerdotes, vt dictum eſt: & Gabaonitæ

† cõſiliariꝰ vꝰ princeps ipſi. ſic vertit Chald. i. tẽpꝰ. i. primus & magnus in cõfilijs Dauid.

† Exiens

† Locutus eſt

D

Diuiſio

Moral'. g ¶ Facta eſt. Quæ fuit à deo imiſſa propter pctm̃ Saul' ex Gabaonitarum occiſiõe. Et per hoc oſtendit quanta ſit peccati grauitas in innocẽtũ depreſſiõe, & maximè eiꝰ q tenetur eos cuſtodire. Nã ꝓpter hoc pctm̃ tribꝰ annis totus ppls afflictus fuit fame. Sũt em̃ tria genera pctõrũ, q ꝓpter ſui grauitatẽ dicũt̃ ad dñm clamare. Primũ eſt, innocẽtis occiſio, Ge. iiij. b Ecce vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Secundum, eſt peccatum contra naturã, Ge. xviij. c. Clamor Sodomorũ & Gomorrhæorum venit ad me. Tertium, eſt defraudatio pauperum, Iac. v. b. Ecce merces operariorũ vrorum q fraudati ſunt à vobis clamat, & clamor eorum in aures dñi

Moraliter

Peccata clamantia ad deum

a ¶Tulit ita. Qui cùm Doeg Idumæo adhuc pueri ſacerdo- E tes & Gabaonitas occiderunt, Armoni ſcilicet & Miphiboſeth. b ¶Filios Mi. Quos.ſ. Michol vxor Dauid quę & Egla dr̃, adoptauit ſibi iter filios, q̃s Merob ſoror ei⁹ de filio Berzellai ſuſcepit.

tur ſuprà.j.lib.xviij.cap. k ¶Qui cru. Id eſt in loco patenti. G l ¶Coram do. Id eſt ad declarationẽ diuinę iuſtitię. m ¶Tollens autẽ. quia corpora illa dimiſſa fuerunt in patibulis, voluit ea ſeruare intacta ab auibus & feris: ideo parauit ſibi locum iuxta ea.

Gob.quod

Nicolaus de Lyra.

baonitæ habebant ab eis victum & veſtitum: eò qđ ſeruiebant eis portando ligna & aquas ad locum cultus diuini, prout determinatum fuerat per Ioſue & principes Iſrael, vt habetur Ioſue.ix. propter quod loquitur ſcriptura acſi Saul interfeciſſet Gabaonitas, quia ille quodammodo dicitur hominem interficere qui aufert ſibi victum. Sed litera non cõcordat huic expoſitioni, quia dicitur: Voluit eos percutere zelo quaſi pro filijs Iſrael & Iuda. Saul autem non interfecit ſacerdotes hoc zelo, ſed quia dederant panes & gladium ipſi Dauid, vt habetur ſuprà lib.j.xxij.ca. Et ideo dicunt alij, qđ iſte zelus intelligitur, quia Saul cupiens poſſeſſiones Gabaonitarum, eò qđ erant in tribu Beniamin & occupabant vnam ciuitatem notabilem, dicebat qđ melius eſſet & deo accepti⁹, qđ filij Iſrael ipſimet aquas & ligna miniſtrarent in loco diuini cultus, & illi delerentur: per hoc pallians cupiditatem ſuam. Sed F hoc non eſt veriſimile, quia illa comportatio aquarum & lignorum fuit Gabaonitis impoſita tanq̃ ſeruitus & mors ciuilis, prout dictum fuit Ioſue.ix.cap. & ideo non erat pro filijs Iſrael, ſed contra ipſos hanc ſeruiturẽ ad eos transferre. Propter quod dicunt alij, qđ Saul motus cupiditate prædicta, dicebat qđ Ioſue & principes tribuum malè fecerant dimittendo Gabaonitas: quia partem hereditatis Iſrael occupabant, & quòd debebat hoc corrigere, cùm eſſet tantæ poteſtatis & maior in regimine populi quã Ioſue & principes tribuum qui non habuerunt regiam poteſtatem. a ¶Quod erit veſtri piaculum. id eſt emenda vobis ſufficiens. b ¶Vt benedicatis hęreditati domini. id eſt vt deus placatus emẽda vobis ſufficienti, benedicat terræ Iſrael dando pluuiam ad terræ fœcũdationem. c ¶Non eſt nobis ſuper auro & argẽto queſtio, ſed. Erant enim pauperes, & ideo veriſimile eſt q́ Dauid eis obtulerit primò emendam pecuniariam, ſed ipſi renuerunt, dicentes: d ¶Virum qui attriuit nos & oppreſſit inique. ita quòd primò petiuerunt occiſionem omnium qui erant de domo Saulis: ſed quia Dauid eis ſuggeſſit quòd nimis petebant, fuerunt finaliter contenti de ſeptem viris. f ¶Vt crucifigamus eos domino in Gabaa. id eſt ad declarationem iuſtitiæ diuinæ. g ¶Et ait rex: ego dabo. Tum quia ſciebat voluntatem domini qđ factum Saulis puniretur, vt patet ex predictis: tum quia magis erat condeſcendendum toti populo qui affligebatur fame, quouſq; hoc factum vindicaretur. h ¶Tulit itaque rex duos. Hîc ponitur pœnæ taxatæ executio, cùm dicitur: Tulit itaq; rex duos filios Reſpha filiæ Aia quos peperit Saul: Armoni & Miphiboſeth. Dicit Ra.Sal. qđ iſti duo ſpecialiter nominãtur, quia fuerunt i occiſiõe ſacerdotum cũ Doeg. i ¶Et quinque filios Michol filij Saul, quos genue. &c. Iſti fuerunt filij Merob ſororis Michol naturales, ſed Michol eos nutriuit & adoptauit poſtea, eò qđ non habebat filios naturales: iõ dicuntur eius filij. & ſecundum hoc dicitur eos genuiſſe Hadrieli, non quia fuerit eius vxor, ſed Merob ſoror eius, vt habetur. ſ.

† Quicqd dixeritis

† perdem⁹,

& Iuda. Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas: Quid faciam uobis: & † quod erit ueſtri piaculum, ut benedicatis hæreditati domini? b Dixeruntq; ei Gabaonitæ: Non eſt nobis c ſuper auro & argento quæſtio, † ſed cõtra Saul & contra domum eius, neq; uolumus ut interficiatur homo de Iſraël. Ad quos rex ait: † Quid ergo uultis ut faciã uobis? Qui dixerunt regi: uirum qui † attriuit nos, & op d preſſit iniquè ita † delere debemus, ut ne unus quidem reſiduus ſit de ſtirpe eius in cunctis finibus Iſraël. Dentur nobis ſeptem ui e ri de filiis eius: ut crucifigamus eos domino f in Gabaa Saul quondam electi domini. Et g ait rex: Ego dabo. Pepercitq; rex Miphiboſeth filio Ionathę filij Saul propter iuſiurandum domini, quod fuit inter Dauid & inter a Ionathan filium Saul. Tulit itaq; rex duos h filios Reſpha filiæ Aia, quos peperit Saul, b Armoni, & Miphiboſeth: & quinq; filios i Michol filiæ Saul quos genuerat Hadrieli, filio Berzellai, qui fuit de Molathi, & dedit eos in manus Gabaonitarum: qui crucifi- k xerunt eos in monte coram domino. Et ce- l ciderunt hi ſeptem ſimul occiſi in diebus meſſis primæ, incipiente meſſione hordei. Tollens autem Reſpha filia Aia † cilicium, m ſubſtrauit ſibi ſupra petram ab initio meſſis, donec ſtillaret aqua ſuper eos de cælo: n & non dimiſit aues lacerare eos per diem, o neq; beſtias per noctem. Et nuntiata ſunt p Dauid quæ fecerat Reſpha filia Aia concubina Saul: & abiit Dauid & tulit oſſa Saul q & oſſa Ionathæ filij eius à † uiris Iabes Galaad: qui furati fuerãt ea de platea Bethſan, in qua ſuſpenderant eos Philiſthiim, cùm interfeciſſent Saul in mõte Gelboe, & aſportauit inde oſſa Saul & oſſa Ionathæ filij eius. Et colligentes oſſa eorum qui affixi fue- r rant, ſepelierunt ea cum oſſibus Saul & Ionathę filij ei⁹ in terra Beniamin, in † Latere s in ſepulchro Cis patris eius. Feceruntque

Nec tamen erat ſola, quia nõ poſſet ſic cuſtodire: quia aliquando oportebat eam dormire, tamen ſola nominatur, quia erat principalis in hoc facto. Sed videtur qđ Dauid fecerit contra legem Deut.xxj. vbi præcipitur, qđ adiudicatus morti & appenſus in patibulo deponatur eadem die & ſepeliatur. Dicendum qđ illud erat fiendum de communi lege. Sed in hoc facto fuit principaliter reuelatum ipſi Nathan prophetę, & per Nathan denuntiatũ Dauid, qđ voluntas dei erat qđ remanerent in patibulis donec oſtenderetur ſignum propitiationis diuinę per dationem pluuię, quia dicta ſterilitas per ſiccitatem contigerat. & ideo ſubditur: n ¶Donec ſtilla. madefaciẽs terram. ſup eos. Nominãtur iſti ſuſpenſi ſpecialiter, q̃a deſcenſus pluuię erat ſignum, quod tunc deberẽt dari ſepulturę. Ra.Sa. aſſignat etiam aliam cauſam moræ ipſorum in patibulo, quia erant iuxta viam communem in qua multi Gentiles tranſibant. & cũ peterent quales homines fuiſſent, reſpõdebatur eis: de genere regio. & cũ q̃rerẽt vltrà cauſam ſuſpenſionis, reſpondebãt eis, qđ hoc erat ꝑpter occiſionem Gabaonitarum qui de Gẽtilitate conuerſi fuerãt ad Iudaiſmũ. q̃a tempore Ioſue fuit iſta conuerſio, vt dictum fuit Ioſue.ix.ca. & p H hoc multi Gentiles mouebantur ad hoc qđ tranſirent ad fidem & ritũ Iudęorum. p ¶Et nuntiata ſũt. Hîc conſequenter ponitur iſtorum venerabilis tumulatio, cũ dicitur: Et nuntiata ſunt Dauid quę fere. Repha. cuſtodiendo corpora. q ¶Et abijt Dauid & tulit oſ. Saul & cę. quę erant ſepulta in nemore Iabes, vt habetur ſuprà.j.lib. xxxj.ca. qui non erat locus ſolennis pro talibus perſonis. r ¶Et colligentes oſſa eorum qui i. in terra Beniamin, de cuius tribu erant. s ¶In Latere in ſepulchro Cis i. iuxta latus ſepulchri Cis patris ſui,

Factum eſt aũt aures domini Sabaoth introiuit.

† quo expiabo (ſub. peccatum)

† cũ Saul & cũ familia eius;

† cõſumpſit & ſuccidit

† ſaccum

† maiorib⁹

Moraliter

† Sela (nomẽ eſt loci.

e ¶Dentur. Sicut dicit Greg. homili.xxiiij. Quoniam totũ tempus ſeptem diebus comprehenditur, recte ſeptenario numero vniuerſitas deſignatur. Per ſeptem igitur viros crucifigendos pro peccato expiando, vt deus terrę repropitiaretur ſignificatur vniuerſitas hominum carnem ſuam crucifigentium cũ vitijs & concupiſcentijs pro peccatorum ſuorum & aliorũ expiatione. propter qđ iſti dicuntur crucifigi coram domino ad differẽtiã hypocritarũ, q carnem ſuã crucifigũt corã mũdo. Matt.vj.c. Exterminãt facies ſuas, vt videanĩ hoĩb⁹ ieiunãtes. iõ ſubdit: o ¶Et nõ. per aues autem ſignificantur dæmones, vt habetur Matth.xiij. in parabola ſeminantis. Similiter per beſtias, vt habetur in pluribus ſacrę ſcripturæ locis. Igitur per aues ad alta volãtes ſignificantur dæmones de vana gloria tentantes. per beſtias de nocte circumeuntes, ſignificantur dæmones de nimia carnis afflictione tentantes. Sicut in collationibus patrum dicitur de abbate Iohanne, quem diabolus induxit ad immoderatum ieiunium: per quod impediuit bonorum actuum exercitium. Carnes igitur ſe crucifigentium coram domino modo prædicto, non lacerantur ab auibus: quia ſibi cauent de vanitate gloriæ. nec à beſtijs, quia ſibi cauent ab indiſcretione

a ℭ Gob. Quod interpretatꝰ lacus, qa ſicut in lacu leonũ qs mittiꝰ,
A ita ſemetipſum miſit Dauid cõtra Goliã. b ℭ Tertiũ. Ra. Ioſe-
phus de tertio prælio ita dicit: Poſt hanc verò cõpaſſionẽ Paleſtini
denuo pugnauerunt, ſuper quos exercitum mittente Dauid fortiſ-
ſimus apparuit Ephan cognatus eius. Nam contra ſingulos fortiſ-
ſimos Philiſthinorũ ſolus pugnãdo pere-
mittit eos, alios cõuertit in fugã, quorum
etiã multi ĩ ꝑlio ceciderũt. Vtrũ aũt Ephã
Adeodatũ appellauerit, vl' quẽlibet aliũ e-
tiã, incertũ eſt. d ℭ Quartum. Goliath
iteratꝰ, qđ egit Dauid primitꝰ tpe Saulis.
1.Para.20. Nã in Para. nõ niſi tertiò pricipaliter pu-
gnaſſe cõtra Philiſthęos legitur. ℭ Rab.
Quatuor bella Dauid & ſeruorũ eius cõ-
tra Philiſthęos Chriſti bellũ ſignificãt, qđ
oĩ tpe huiꝰ vitę ĩ mẽbris ſuis cõtra pſecu-
tores & neqtias ſpirituales cõtinuatꝰ. licet
eñ faſtus mundi vel ꝑteruitas maligno-
rũ ſpirituũ ſe erigat cõtra eccl'iam dei, oĩs
eñ principatꝰ aduerſariorũ verò Dauid
ĩperãte & ꝑlio ſeruorũ ſuorũ diſponẽte
Pſal.107.c. cedit, & ad nihilũ reduciꝰ. vñ: Vana ſalꝰ
hoĩm. In deo faciemus virtutem, & ipſe
ad nihilum reducit tribulantes nos.
c ℭ Bethlehemites. Quia Noemi &
Ruth.1.b. Ruth ex quibus Dauid ortꝰ eſt, ĩ tpe vber-
Ibidẽ.2.d. tatis reuerſæ ſunt in Bethlehẽ, & qa cã pa-
nis Ruth Booz nota eſt locꝰ ille domus
panis vocatꝰ eſt. Vel quia Noemi cum
nuru illuc reuerſa panis abundantiam in
domo Booz conſecuta eſt.

GLOS. ORD.

CAP. XXII.

Ocutus eſt. Ra. Solus decimuſ
ſeptimus pſal. in libris Regũ re-
peritur: quia regnũ illud ſignifi-
B cat vbi aduerſariũ non habebimus. Titu-
lus eñ eius eſt: In die q̃ eripuit eum deus
de manu inimicorũ eiꝰ, & de manu Saul.
Dauid eñ ſignificat eũ, q natus eſt ex ſemi-
ne Dauid ſcđm carnẽ, q in corpe ſuo qđ
Act.9.a. eſt eccl'ia adhuc patiꝰ inimicos. vñ: Saule
1.Cor.15. Saule qd me pſeq̃ris? Eripiet aũt oĩno cor-
pus eiꝰ, cũ nouiſſima deſtruet mors, vt ꝑ-
ueniatꝰ ad regnũ dei. Pſa. iſte nõ põt cõue-
nire vni pſonę. Priõ eñ ꝑpheta loq̃ꝰ gra-
tias agens, quia de graui periculo diuina
Pſal.71.a. pietate liberatur, hĩc: Circundederunt
me gemitus mortis &c. Secundò loqui-
† vl' ꝑbris efficit tur eccleſia quę ante aduentũ dñi innume-
ras ꝑtulit

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Factũ eſt. Hĩc cõſeqñꝰ ponitꝰ q̃-
druplex bellũ. & priõ oñdiꝰ qualiꝰ dñs ꝑ-
texit Dauid in illis ꝑiculis. ſcđò gratiarũ
actio redditꝰ ꝑ his & alijs bñficijs ca. xxij.
Circa primũ dicitur: Factum eſt. Dicũt
aliqui, qđ iſtud acciderat ante famẽ ꝑdi-
ctam, qa iam ante in perſecutione Abſa-
lom ſerui Dauid non permiſerant ipſum
ire cum alijs ad prælium, vt habetur .ſ̃. c.
xviij. Sed hoc nõ videtur verũ, ꝑ hoc qđ
dicitur hĩc: Poſt hæc &cæ. & ſic videtꝰ referri ad factũ narratũ añ
imediatẽ. aliter nõ hꝫ aliqd certũ ad qđ referretꝰ. Pręterea iſtud bellũ
videtur contigiſſe, quãdo vires Dauid iã debilitatę erant ex ſenectu-
te, vt oſtendunt circũſtantiæ literæ. Nec valet iſtud qđ induciꝰ de
bello contra Abſalom. Quia enim ſerui Dauid non permiſerũt ipm
ire ad prælium, fuit ex cauſa ſpeciali. ſ. quia Dauid principaliter & ſin-
gulariter quaſi ad mortem q̃rebatur, vt patet ibidem, & c. xvij. Dixit
Achitophel de Dauid: Vnum eñ virum tu q̃ris &c, & iõ illud impe-
dimentum fuit ſingulare. Sed in iſto bello videntes ſerui Dauid ipm
viribꝰ debilitatũ, ordinauerũt & iuramẽto firmauerũt, qđ de cętero
non iret ad ꝑliũ ĩ ꝑpria pſona. b ℭ Ieſbienob. Dicunt aliqui ꝙ
ſunt tres dictiones: ita ꝙ de, eſt præpoſitio, & Nob nomen loci. Sed
patet hoc falſum. Tũ qa iſte nõ fuit de Nob, ſed de Geth, vt patet in
fine huiꝰ c. Tũ qa in Hebręo ly de, non poteſt eſſe ꝑpoſitio: & iõ to-
tum eſt vna dictio. c ℭ De gene. Id eſt giganteo, vt dicunt He- C
bræi. d ℭ Et accinctus. In Hebręo habetur: Et accinctus erat
de nouo, ita quod ly enſe, non eſt de textu. Dicunt enim Hebręi &
eſt veriſimile, quòd illa die fuerat factus miles de nouo, & ideo ni-
tebatur facere probationẽ euidentẽ in percuſſione regis. Cętera pa-
tẽt ex dictis. e ℭ Scđm. Ly ſcđm. nõ ſi-
gnificat hĩc ordinẽ tpis, qa hoc mõ non
narratꝰ hĩc iſta bella. qđ patet ex hoc ꝙ il-
lud bellũ qđ dꝛ hĩc, tertiũ fuit ſimplr' pri-
mũ vt patebit. illud aũt ꝙ dꝛ hĩc primũ,
fuit ſimplr' vltimũ, quia poſt illud Dauid
nõ iuit ad ꝑliũ. Narratꝰ tñ hĩc priõ ꝑpter
cõtinuationẽ ad ꝑcedẽtia imediatẽ, qa cõ-
tigit poſt famẽ ſupradictã ĩ ſenectute Da-
uid: & iõ nõ eſt hĩc ordo tpis, ſed narrati-
onis: qa iſtud bellũ imediatẽ narratꝰ poſt
ꝑcedẽs. & ita dicẽdũ de alijs ſequentibus. †1.Re.17.a.
f ℭ Tũc ꝑ. nomen eſt ꝑprium militis. † lanceę fer-
g ℭ De Hu. i. de tali loco. h ℭ Saph. rũ appẽde-
Alias Ziph. nomen eſt gigantis ab eo bat trecẽtos
ꝑcuſſi. i ℭ Tertiũ q̃q;. Iſtud fuit bellum ſiclos æris.
ĩ q̃ Dauid interfecerat Goliath, vt patet ex
ſeq̃ntibꝰ. ꝑptꝰ qđ dicẽdũ ꝙ Gob eſt no-
mẽ loci ſpecialis q erat ĩ valle Terebinthi,
in q̃ fuit illud bellũ, ſicut hꝫ .ſ̃. li. i. ca. xvij.
ſicut ĩ valle Sueſſionẽſi ſunt multa loca ꝑ-
ticularia. & ſic iſtud bellũ qđ fuit in Gob
tãẽ in loco ꝑticulari fuit etiã in valle Te-
rebinthi ſicut loco cõi. k ℭ In q̃. i. Da-
uid q fuit à deo electus & ad regimẽ ppl'i
vt patet ex dictis. ſ̃. j. li. xvj. c. l ℭ Filius.
Quia longo tempore habitauit in nemo-
ribꝰ fugiẽs à facie Saul, vt patet ex ꝑdictis
ſ̃. j. li. c. xxiij. m ℭ Polymitarius. qa de-
ſcẽdit de genere Bezeleel q fuit principa-
lis in ope polymitario tabernaculi, vt hꝫ D
Exod. xxxj. n ℭ Bethlehemites. Quia
ibi fuit natꝰ, vt patet ex dictis. ſ̃. l. j. c. xvj.
o ℭ Goliath. Cũ q̃ pugnauit Dauid ad
ſingulare certamẽ. Et ex hoc patet, qđ di-
ctũ eſt. ſ. ꝙ iſtud bellũ ordine tpis fuit pri-
mũ, qa añ bellũ illũ nõ fuit Dauid ĩ aliquo
bello, imò domi remãſerat alijs fratribus
ſuis ad bellũ poſt Saul euntibus, tãẽ nimis
iuuenis. p ℭ Quartũ &c. i. q̃. i. magni-
tudine excedẽs cõem ſtaturam hominũ.
q ℭ Qui ſe. Hoc ponitꝰ ad oſtẽdẽdũ, qđ
ſicut erat exceſſiuæ magnitudinis, ita etiã
erat terribilis in alijs. r ℭ Et blaſphe.
id eſt vituperauit prouocando eos ad ꝑ-
liũm ſicut de Golia dicitur. ſ̃. j. li. xvij. ca.

omnia quæcunq; præceperat rex, & repropitiatus eſt deus terræ. Poſt hæc factum eſt rurſum prelium Phi-[a] liſthinorum aduerſum Iſraël, & deſcendit Dauid & ſerui eiꝰ cum eo, & pugnabant contra Philiſthiim. Deficiẽte autẽ Dauid Ieſbibenob, qui fu-[b] it de genere Arapha: [c] †cuiꝰ ferrũ † haſtæ trecentas uncias appendebat, & [d] accinctꝰ erat enſe nouo, niſus eſt percutere Dauid: præſidioq; ei fuit abiſai filius Saruiæ, & percuſſum Philiſthæum interfecit. Tunc iurauerunt uiri Dauid, dicentes: Iam non egredieris nobiſcum in bellum, ne extinguas lucernam Iſraël. Secũdum bel-[e]

a ℭ Vrbs, quæ & Gazer.

[a] lumquoq; fuit in Gõb contra Philiſthęos. Tunc percuſſit Sobochai de [f] [g]

ℭ Locus eſt.

Huſathi Saph de ſtirpe Arapha de [h] genere gigantium. Tertium quoq; [i] fuit bellũ in Gob cõtra Philiſthęos,

a ℭ Dauid, qui ſcilicet electus eſt a deo in regnum.
b ℭ Quia de ſaltu vbi paſcebat oues accepit eum deus.

in quo percuſſit Adeodatꝰ, filius Sal- [k] [l]

a ℭ Quia de genere Beſeleel mater eius.
b ℭ De Bethlehem extitit.

[c] tus, põlymitariꝰ Bethlehemites, Go- [m] [n] [o] liath Gethæum, cuius haſtile haſtæ [d] erat quaſi liciatoriũ texentiũ. Quar-[p] tum bellum fuit in Geth, in quo uir fuit excelſus, qui ſenos in manibꝰ pe-[q] dibusq; habebat digitos, id eſt uigin-

a ℭ Hanc dicunt Iudæi matrem gigantium fuiſſe Orphau, Noemi nurum.

tiquatuor: & erat de origine Arapha, & † blaſphemauit Iſraël. Percuſ-[r] ſit autem eum Ionathan filius Sammaa fratris Dauid. Hi quatuor nati ſunt de Arapha in Geth, & ceciderunt in manu Dauid & ſeruorum eius.

Cap. XXII.

[c] Ocutus eſt autẽ Da-[s]

* idiſcretiõe. a ℭ Poſt hec. Hĩc deſcribũ- Moraliter
tur q̃tuor bella Dauid & ſeruorũ eiꝰ con-
tra aduerſarios, ꝑ q̃ ſignificantꝰ q̃tuor bel-
la Chriſtianorũ cõtra iſideles & iniq̃s. Pri- Bella Chriſtianorũ q̃tuor
mũ fuit cõtra principes Iudęorũ. Scđm
cõtra imperatores Romanorũ. Tertium
cõtra verſutias hęreticorũ in qbus habue-
rũt victoriã ꝑ patiẽtiã, ſapiam, & operati-
onẽ miraculorũ. Quartũ bellũ erit contra
Antichriſtũ, de q̃ victoria habebitꝰ ꝑ Ieſũ
Chriſtũ. Nam ipſũ interficiet ſpiritu oris
ſui, & deſtruet illuſtratione aduẽtu ſui: vt dicitur. ij. Teſ. ij.

NICO. DE LY.

CAP. XXII.

Ocutus eſt. Poſt liberationem Dauid à periculis, hĩc cõ-
ſequenter ponitꝰ canticũ gratiarũ actionis. & primò ponitꝰ Diuiſio
gratiarum actio ꝑ ꝑteritis. ſecundò vaticinatio de futuris
ca. xxiij.

Moral's ℭ Locutus. Dauid figura Chriſti fuit. ꝑptꝰ qđ Chriſtꝰ Moraliter
Dauid noĩatꝰ Oſee. iij. vbi dꝛ: Et q̃rẽt dñm deũ ſuũ & Dauid regẽ ſuũ.
Et translatio Chaldaica ſic habet: Et obedient Dauid Meſſiæ ſuo.
Propter quod iſte pſal. exponitur myſticè de Chriſto homi-
ne, qui liberatus fuit ab aduerſarijs ſuis in ſua reſurrectione.
propter quod nunc dixit Matthæ. vlt. d. Data eſt mihi omnis
poteſtas in cælo & in terra. Igitur in eius perſona dicitur.

q iiij * Dñs pe-

☞ ras pertulit calamitates. Poſteaq́ʒ miſertus deus medicinam ſanctæ
E incarnationis indulſit, & baptiſmatis beneficio Chriſtianum popu
lum de orbis vniuerſitate collegit, ibi: Deꝰ qui accinxit me virtute.
Tertiò miræ miſericordiæ vox ſaluatoris illabitur, vbi pulcherrimis
illuſionibus virtus eius deſcribitur, ibi: Viuit dominus, & benedi-
ctus deus meus. Quartò iterũ eccleſiæ ca-
tholicæ dicta proferuntur, & cũ magna ex
ultatiõe diuinitatis cõceſſa mũera laudant.
☞ Ceruis

¶Anticipatio
a uid dño uerba carminis huius, in
die qua liberauit eũ dñs de manu
b omniũ inimicorum ſuorũ, & de
c manu Saul. Et ait: Dominus pe-
d e tra mea, & robur meum, & ſal-
uator meus. Deus dominus for-
f tis, meꝰ, & ſperabo in eum. †Scu
g tum meũ & †cornu ſalutis meæ,
eleuator meꝰ, & refugiũ meum,
h ſaluator meus, †de iniquitate li-
i k berabis me. †Laudabilem inuo-
l cabo dominũ, & ab inimicis me
m is ſaluus ero. Quia circundede-
n runt me cõtritiones mortis, tor-
o rentes †Belial terruerũt me. †Fu
p q nes inferi circũdederunt me, †præ
r uenerũt me laquei mortis. †In tri
bulatione mea inuocabo domi-
num, & ad deum meum clama-
a ¶Templum dei filius dei.
s bo. Et exaudiet de tẽplo ſancto
ſuo uocem meam, & clamor me
t us ueniet ad aures eius. Commo
¶Peccatores.
ta eſt & contremuit terra, & fun v
¶Spes. ¶Superborum.
damenta †montium concuſſa
a ¶Recognouerunt iram dei.
ſunt & commota, quoniam irã-
tus eſt eis dominus. Aſcendet fu x
a ¶Compunctio pœnitentium.
mus de naribus eius, & ignis de y
a ¶Corda hominum inflãmata a ſpiritu ſancto.
ore eius uorabit: carbones ſuccẽ-
a ¶Apoſtolos aduentus ſui nuntios miſit.
ſi ſunt ab eo: Et inclinauit cælos, z
a ¶Formam ſerui ſuſcepit.
& deſcẽdit: & caligo ſub pedibus a
a ¶Plenitudinem ſcientiæ.
eius. Et aſcendit ſuper †cherubim b
a ¶Scientiam ſanctorum.
& uolauit, & †lapſus eſt ſup pen- c

Nicolaus de Lyra.

☞ ca. xxiij. Circa primũ pmittitur quædam præfatio, ſcdʼò ſubdit grãrũ actio, ibi: Dñs petra mea. Circa primũ dicitur: Locutꝰ eſt au. i. qdʼ ſequitur poſtea. Et dicitur carmen qa pſa. iſte in Hebræo cõpoſitus eſt metricè, & p modũ laudis diuinæ. a ¶In die. Ex quo patet, qdʼ iſte pſalmꝰ fuit factꝰ à Dauid poſt omnes perſecutiones eius & ſedatis aduerſariis, ipſo exiſtente in quiete cõtemplationis. b ¶Et de ma. Iſta pſecutio ſpecialiter exprimitur, qa fuit diuturnior aliis & periculoſior. c ¶Dñs petra. Hîc cõſequenter ponit cãticũ p grãrũ actione. vbi primò ponitur cãtici narratio, & ſcdʼò intenta concluſio, ibi: Viuit dñs. Cãticũ aũt iſtud factũ fuit à Dauid p ſua liberatione à piculis multis, vt patet ex dictis. & iõ primò exprimit dei ipm liberãtis efficacia, ſcdʼò ſuæ liberationis materia, ibi: Saluator meus, tertiò modus ſiue forma, ibi: Miſit de excelſo. Circa primũ dicit: Dñs. i. fundamentũ me ſtabiliens contra multiplices impulſus. d ¶Et ro. me fortificans cõtra hoſtiles inſultꝰ. f ¶Scu. meũ. muniẽs me cõtra hoſtium ictus. g ¶Et cor. ſa. repellens & deiiciens aduerſariorum incurſus. h ¶Saluator. Hîc cõſequenter exprimitur materia huius liberationis, videlicet multa mala & pericula de qbꝰ liberatꝰ fuit virtute diuina. Circa quod primò deſcribitur ſua liberatio. Scdʼò ſubditur liberatio populi de AEgypto quaſi pro exemplo, ibi: Cõmota eſt. Circa ea quæ ſunt dicenda in hoc cantico, conſiderandũ qdʼ factũ fuit metricè, vt dictũ eſt: & ideo rõne metri hîc ponuntur aliqui modi loquendi q nõ ponuntur communiter in oratione proſaica: qa frequenter accipit præteritũ p præſenti vel futuro, & econuerſo: & aliquãdo de figuratiua locutione tranſit ad planam & econuerſo. Dicit igitur: Saluator meus. i. liberaſti. Et notatur hîc iniquitas Dauid in facto Bethſabee, de qua fuit liberatꝰ quãtũ ad culpam per veram contritionem & confeſſionem, & quãtũ ad pœnam per diuinam vltionem vt patet ex ſupradictis.

† i. virtus & potẽtia qua ſeruior.
† vel, à rapina (aut iniuria)
† vel, laudãs aut laudatũ
† impii
Diuiſio
F
† cæli cõmota
† apparuit

k ¶Laudabilem inuo. i. dignum omni laude. l ¶Et ab ini. ſcilicet ab inimicis inuiſibilibus, qui ſunt maligni ſpiritus, ſicut iam liberatus ſum ab inimicis viſibilibus. m ¶Quia circundederũt me & cæ. Poſt mala ſpiritualia à quibus liberatus fuit, enarrat corporalia ex perſecutione Saulis, in hoc quod dicitur: Circundederunt me contritiones mortis, quia Saul & viri eius cingebant Dauid in modum coronæ, ita quòd Dauid deſperabat ſe poſſe euadere, vt habetur ſuprà lib. j. xxiij. ca. n ¶Torrentes Belia. id eſt impetus perſecutionis Saul, qui erat abſq́ʒ iugo diſciplinæ & legis diuinæ. p ¶Funes infer. In Hebræo habetur: Societates inferni, id eſt dæmones incitantes Saulem ad me perſequendum. q ¶Præuenerunt me laquei mortis. ſ. Ziphei & alii inſidiatores, qui quærebant tempus & locum quomodo Dauid caperetur, vt habetur ſuprà j. lib. xxiij. cap. r ¶In tribulatione mea inuocabo dominum & ad deum meum clamabo. id eſt inuocaui. s ¶Et exaudiet de templo. id eſt de cælo, quod eſt templum gloriæ ſuæ. t ¶Commota eſt & contremuit terra & cæt. Hîc inducit exemplum de liberatione populi Iſrael de AEgypto: vt dicit Rab. Sa. quia modus fuit Hebræorum in liberationibus particularibus facere mentionem de liberatiõe AEgyptiaca, quæ fuit generalis toti populo, vt patet in pluribus locis ſacræ ſcri-
pturæ

pturæ. Dicit igitur: Cõmota eſt & cõtre. ter. quia propter plagas inflictas AEgypto à domino omnes habitãtes terrã AEgypti fuerunt cõmoti & cõterriti, vt habet in Exo. Et etiã ad literam inter plagas illas AEgypti fuerunt factæ coruſcationes & tonitrua horribilia, vt habetur Exo. viij. ita quòd videbatur tremere tota terra, & mõtium fundamenta commoueri. x ¶Aſcendet fumus de naribus. Loquitur de deo more hominis irati, de cuius naribus exit fumus, quia ira eſt accenſio ſanguinis circa cor. & inde aſcendunt ſpiritus ad ſuperiora: & ideo ira maximè apparet in facie, vt in oculis & naribus. Sciendum tamẽ qdʼ ira & aliæ paſsiones in deo non habent locum, niſi ſecundum quemdam modũ. Dicitur enim deus iraſci, quando punit peccatores: quia ad modum hominis irati ſe habet. y ¶Et ignis de ore eius vora. Quia ignis & grando miſta pariter ferebãtur ad punitionem AEgyptiorum, vt habetur Exod. ix. e. Et dicitur hîc proceſsiſſe de ore dei, quia de voluntate & præcepto eius fiebat talis punitio. z ¶Et inclinauit cælos. non per loci mutationem, ſed per effectus exhibitionẽ, ſcilicet ad punitionem AEgyptiorũ & liberatiõem Hebræorum. a ¶Et caligo. qa fecit tenebras palpabiles tribus diebus in AEgypto, vt habetur Exo. x. b ¶Et aſcen. ſuper che. Per hoc deſignatur velocitas diuini ſubſidii ad liberationẽ populi de AEgypto: qa oẽs filios Iſrl eadẽ die ſimul eduxit, cũ tñ eſſent in numero maximo, vt habet. Exo. xij.
☞ Poſuit tenebras

G
† Pſal. 17. a.
† Dolores
† vel impleuerunt

Moraliter

* c ¶Dominus petra mea. id eſt fundamẽtum meum. nam humana Chriſti natura in diuino ſuppoſito ſuſtentabatur. d ¶Et robur. Nam opera miraculoſa fecit virtute diuina. e ¶Et ſaluator me. Hæc verba ſunt Chriſti ſecundum qdʼ homo, ſic enim minor eſt patre. & ſecundum hoc dicitur pater & ſaluator eius, & deus eiꝰ. & hoc mõ exponat in ſequentibꝰ in quibus eſt talis loquendi modus. i ¶De iniquitate liberabis me. Laudabilẽ inuocabo. id eſt de manibus Iudæorum. qui dicuntur hîc iniquitas in abſtracto, pꝑter exceſſũ malignitatis eorũ. m ¶Quia circunde. me con. &c. in anguſtia meæ paſsionis. n ¶Torrentes Belia. id eſt impetus tribulationis à diabolo excitatæ. o ¶Terruerunt me. Sic dicitur Marci. xiiij. c. Cœpit Ieſus pauere & tædere. & hoc fuit ad declarandum in eo veritatẽ humanæ naturæ. q ¶Funes inferi circundederunt me præuene. Et loquitur de funibus quibus fuit ligatus per procurationem dæmonis, qui vocatur hîc infernus. r ¶In tribulatione inuocabo dominum. Nam in anguſtia crucis orauit patrem, dicens: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, Luc. xxiij. f. s ¶Et exaudiet de templo ſancto. Sicut dicitur Heb. v. c. Qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationesq́ʒ ad eum qui poſsit illum ſaluũ facere à morte cũ clamore valido & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. t ¶Commota eſt. ſcilicet in paſsione, Math. xxvij. f. Mota eſt terra & petræ ſciſſæ ſunt. v ¶Fundamenta mõtiũ. Deus enim in vindictam mortis Chriſti hominis venire fecit exercitum Romanorum contra principes Iudæorum, qui dicuntur hîc montes propter ſtatus eminentiam: & eorum corda quæ dicuntur hîc fundamenta, concuſſa fuerunt timore in Romanorũ aduentu, & conquaſſata in templi populi & ciuitatis interitu. x ¶Aſcendet fumus de naribus eius. ſcilicet dei. de quo loquitur ad modum hominis irati, de cuius naribus exit fumus. y ¶Et ignis de ore eius. Nam Romani ex inſtinctu dei templum & ciuitatem incenderunt. z ¶Et inclinauit cæ. &c. per effectum iuſtitiæ ſuæ quem oſtendit. a ¶Et caligo. Nam Iudæi remanentes erroris caligine ſũt inuoluti. b ¶Aſcẽ. i. ſup apl'os q̃s repleuit ſciẽtia, ppt qdʼ cherubi noĩant. c ¶Et la. Nam Criſtus ĩ cælũ aſcendit velocius, quã
* moueatur ve

H
† cherub

a nas uenti. Poſuit tenebras in circumitu
b ſuo † latibulum, cribrans † aquas de nu
c bibus cælorum. Præ fulgore in conſpe
ctu eius nubes, ſucceñſi ſunt carbones
a ¶ Apoſtolis.
d ignis. † Tonabit de cælo dominus, &
e excelſus † dabit uocē ſuam. Miſit ſagit
f a ¶ Euangeliſtas. ¶ Miracula.
g h tâs ſuas & diſsipauit eos, fulgura & cō
i ſumpſit eos. Et apparuerunt effuſiones
a ¶ Manifeſtata fides eccleſiæ.
k maris, & reuēlata ſunt fundamenta or
bis, ab increpatione domini ab inſpira
¶ Filium ſuum. ¶ Vel cælo.
l tione ſpiritus furoris eius. Miſit de ſum
¶ Eccleſiam.
mo & aſſumpſit me, & extraxit me de
¶ Diabolo.
m n aquis multis. Liberauit me ab inimico
o meo potentiſsimo, & ab his qui ode
p rant me, quoniam robuſtiores me erāt.
q † Præuenit me in die afflictionis meæ,
& factus eſt dominus † firmamentum
¶ Charitatem.
r s meum. Et eduxit me in latitudinem, li
berauit me, quia complacui ei. Retribu
et mihi dominus ſecundum iuſtitiā me
am, & ſecundum munditiam manuum
mearum reddet mihi. Quia cuſtodiui
uias dñi, & non impiè egi à deo meo.
t Omnia enim iudicia eius in conſpectu
meo, & pręcepta ei⁹ † non amoui à me.
v x Et ero perfectus coram eo, & cuſtodi
am me ab iniquitate mea. Et reſtituet
mihi dominus ſecundum iuſtitiam me
am, & ſecundum munditiā † manuum
mearum in conſpectu oculorū ſuorum.
¶ O deus.
y Cum † ſancto ſanctus eris, & cum † ro z a
buſto perfect⁹. Et cū † electo elect⁹ eris, b c
a ¶ Quia ei non faues, peruerſus vider is. d
& cū puerſo † pūerteris. Et populū pau e f
¶ Vel humilem. g
perē ſaluū facies, oculiſq́ tuis excelſos
humiliabis. Quia tu lucerna mea dñe h i

a ¶ Poſuit tene. hoc intelligitur de nube exiſtente inter filios Iſrael & exercitum AEgyptiorum ſuper mare rubrū, quæ erat obſcuriſsima & denſiſsima ex parte AEgyptiorū, ita ꝙ non poterant accedere ad filios Iſrael, vt habeť Exo. xiiij. b ¶ Cribrans aqu. quia ex denſitate illius nubis fluebant pluuię groſſę ad maius impedimentum AEgyptiorum. Veruntamen quia iba nubes illuminabat noctē ex parte filiorum Iſrael, vt ibidem diciť, ideo ſubditur: c ¶ Præ fulgore. Et quia ex nube illa generata fuerunt fulgura & tonitrua, quibus rotæ curruum ferebātur in profundum, ſicut dictum fuit ibidem, ideo ſubditur: Succenſi. e ¶ Miſit ſagit. id eſt fulgura & coruſcationes, quibus territi dixerunt: Fugiamus Iſraelem, domin⁹ enim pugnat pro eis contra nos. quia tamen ſicut ibidem dicitur, fugientibus AEgyptijs occurrerunt aquę, ideo ſubditur: i ¶ Et apparue. AEgyptios ſubmergentes. k ¶ Et reuela. quia ſuperficies terræ quæ erat in profundo maris fuit diſcooperta, ita quod filij Iſrael tranſierunt ꝑ mediū maris, vt habeť Exo. xiiij. Dicitur autem terra quę eſt ſub aquis maris fundamentum orbis, ad ſimilitudinem fundamenti domus, quod eſt pars inferior. Similiter terra quę eſt in profundo maris habet ſuper ſe elementum aquę, & poſtea aeris, & conſequenter alias partes orbis. Conſequenter oſtenditur à quo talis punitio AEgyptiorū facta ſit, cùm dicitur: Ab increpatio. l ¶ Miſit de. Hîc deſcribitur forma ſiue modus liberationis ipſius Dauid, qui modus factus eſt virtute diuina. & primò deſcribitur modus ſuę liberationis per modum euaſionis de manu aduerſariorum. ſecundò per modum inſecutionis & deſtructionis eorum, ibi: In te em̄ currā accinct⁹. primaì duas in partem principalem, & incidentalem, ſecunda ibi: Cum ſancto. Circa primum dicitur: m ¶ Liberauit. ſ. deus ſua gratia & virtute. b ¶ Ab inimi. i. Saule. o ¶ Et ab. Abſalom & ſuis ſequacibus. p ¶ Quoniam. Et in hoc confitetur Dauid ſe liberatum virtute diuina, non ſua. q ¶ Præuenit. quia cùm deſperaret ſe non poſſe euadere à facie Saul, vt habetur. ſ. j. li. ca. xxiij. venit nuntius ad Saul dicens: Feſtina & veni, quoniam Philiſthijm infuderunt ſe ſuper terram. quod factum fuit ordinatione diuina, vt Saul omitteret perſequi Dauid. r ¶ Et eduxit me in lati. quia Dauid qui à Saul & viris eius erat circundatus in modum coronę, vt ibidem dicitur, recedente Saule liber potuit ire quò voluit. s ¶ Retribuet mihi dominus ſecūdum &c. Ex hoc enim quod Sauli pepercit: cùm tamen poſſet eum occidere, vt habetur. ſ. li. j. ca. xxiiij. & xxvj. & quia Abſalom ſe perſequentem ſaluare voluit, ne in peccato mortali moreretur, prout dictum fuit. ſ. ca. xviij. ex miſericordia fuit diſpoſitus ad hoc, ꝙ deus eſſet ſibi miſericors & propitius in dando ſibi gratiam in pręſenti, & gloriam in futuro: ſecundum illud Mat. v. a. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſe. conſe. t ¶ Omnia enim iudi. eius in con. vt caueam ab eorum tranſgreſsione. v ¶ Et ero perfectus cor. quia in coniunctione ad deum per charitatem conſiſtit eſſentialiter perfectio vitę. x ¶ Et cuſtodiam me ab iniquitate. cauendo diligenter de cętero à recidiuo. y ¶ Cum ſan. Hęc eſt pars incidētalis. quia Dauid locutus fuerat de ſua liberatione propter ſuam innocentiam: ideo hîc incidentaliter oſtendit dei miſericordiam & benignitatem generaliter erga bonos, dicens ipſi deo: Cum ſancto ſanctus eris. quia ſanctus te ſanctum cōfitebitur à quo ſua ſanctitas deriuatur. a ¶ Et cū. ad tolerandū aduerſa patiēter. b ¶ Perfectus. ſcilicet eris, dando ſibi gratiam tolerandi aduerſa non ſolū patienter

patienter, ſed etiā ſuſcipiendi gaudenter, ſicut martyres gaudebant in paſsionibus, qđ eſt maximę perfectionis in virtute fortitudinis. c ¶ Et cum. ad uitam beatam ex tua liberalitate. d ¶ Electus eris. quia eliget te, omnibus alijs contēptis. e ¶ Et cum puerſo &cæ. reddendo ei pœnam ſecundum peruerſitatem ſuam, iuſtè tamen ex parte tua. Vel aliter: Cum per. ſcilicet ſecundum iudicium ſuum erroneum, quia homines peruerſi cū ab eo puniuntur iuſtè, dicunt deum cū eis peruerſè agere. g ¶ Et populū. id eſt abiectum & humilem. h ¶ Saluum. quia ſecundum quod dicitur Iaco. iiij. b. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. i ¶ Quia tu. quod poteſt intelligi dupliciter. Lucerna enim eſt lumen in teſta: & ideo lumen naturale intellectus humani poſitum in corpore terreo bene dicitur lucerna domini, quia lumen naturale rationis eſt quędam impreſsio diuini luminis, ſecundum illud pſ. iiij. b. Signatum eſt ſuper nos lumen &c. Item de⁹ pręſens homini ꝑ gratiā ſuam diciť ei⁹ lucerna, quia omnis creatura ad deum comparata tenebra eſt. ideo ſubditur: Et tu

Moraliter

* moueatur ventus. a ¶ Poſuit. Nā ipſo aſcendente nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Act. j. b. b ¶ Cribrās. id eſt aquas ſapientię ſalutares per prędicationem apoſtolorum, qui dicuntur nubes Eſa. lx. b. Qui ſunt iſti qui vt nubes volant? Ipſi verò poſt aſcenſionem Chriſti ad prędicandum per orbem fuerunt diſperſi. c ¶ Prę fulgore. Nam ad prędicationem apoſtolorum fulgore miraculorum confirmatam, Gentiles qui erant quaſi carbones extincti per infidelitatem, ſuccenſi ſunt ad amorem Chriſti per fidem charitate formatam. d ¶ Tona. per apoſtolos alioſq́ diſcipulos prędicantes. e ¶ Mi. ſa. i. ſacras ſcripturas per prędicatores & doctores. f ¶ Et di. ſ. cōtradicentes euangelicę veritati. g ¶ Fulgura. i. miraculorum ſigna. h ¶ Et con. nam per euidentia miracula impugnatores euangelij fuerunt confuſi. i ¶ Et ap. i. multitudines credentiū, Eſa. lx. a. Mirabitur & dila. cor tuum, qn̄ conuerſa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi. k ¶ Et re. i. regna quatuor orbis princípalia. ſ. Babyloniorum, Perſarum, Gręcorum, Romanorum, quę per lapidem abſciſum ſine manibus. i. Chriſtum, ſunt contrita, & imperium Chriſti manet in ſecula ſeculorum, vt habetur Dañ. ij. l ¶ Miſit de. Loquitur hîc Chriſtus pro ſuo corpore myſtico de aquis tribulationum per Iudęos & imperatores Romanorum diuinitus liberato. m ¶ Libe. me. hoc dicitur propter imperium Romanum, qđ fuit potentiſsimum & multipliciter attentauit deſtruere corpus Chriſti myſticum. o ¶ Et ab. i. à Iudęis. p ¶ Quoniam ro. ſ. in primitiua eccleſia, vt patet Act. viij. & ix. q ¶ Præuenit. ſ. deus dans ſuis fidelibus virtutem patientię. r ¶ Et edu. fidem Chriſti diffundendo per orbem. s ¶ Retri. Hîc exprimitur eccleſiæ meritum & ſequens prēmium, q̄tum ad illos qui numero & merito ſunt de corpore Chriſti myſtico. & iſti ſunt qui cauent ab immunditia peccatorum, & ſtudent ad impletionem mandatorum diuinorum. & per hoc patet ſententia vſq; ibi: y ¶ Cum ſan. id eſt Chriſto. z ¶ Sanctus. conformando te ei q̄tum ad præcepta. a ¶ Et cū. i. Chriſto, cuius virtus eſt infinita. b ¶ Perfect⁹. cōformando te ei q̄tum ad euangelica conſilia. c ¶ Et cum. i. Chriſto. d ¶ Ele. tranſlatus ad gloriam electorum. e ¶ Et cum. i. diabolo qui totaliter auerſus eſt à deo. f ¶ Peruerteris. ipſum inſequendo. i ¶ Quia tu. nam in vita contemplatiua deus eſt lucerna eccleſiæ.

* Curram accinctus

Marginal notes: A; † tabernacula; † Tonauit; † dedit; Exod. 14. f.; † Pręuenerunt; B; † cū pio pi⁹; † peruerſus eris; † collectione aqrū nubes. i. dēſas aquas nubes; † bacul⁹ mihi; D; † nō recedā ab eo; † meam; † viro perfecto; † mūdo mūdus

a ℂ Ceruis. Cerui ſpirituales viri propter alacritatem, vepres id eſt implicamenta ſeculi tranſilientes.

†& tu domine illuminabis tenebras meas. a b
In te enim †curram accinctus, in deo meo c d
a ℂ Peccatorum, qui eſt inter deum & homines.
tranſiliam murum. Deus †immaculata uia e
eius: eloquium domini igne examinatum, f
ſcutum eſt omniũ ſperantiũ in ſe. *Quis g h
eſt deus præter dominũ, & quis deus for-
tis præter deũ noſtrum? Deus qui †accin- i
xit me fortitudine, & †cõplanauit perfectã k
a uiam meã, coæquans pedes meos ceruis, l
& ſuper excelſa mea ſtatuens me. †Do- m n
cẽs manus meas ad præliũ, & †componẽs o p
quaſi arcum æreũ brachia mea. Dediſti q
mihi clypeum ſalutis tuæ, & manſuetudo r
mea multiplicauit me. Dilataſti greſſus s
meos ſubtus me, & non †deficiẽt tali mei.
a ℂ Chriſtus, infideles, electus vitia.
Perſequar inimicõs meos & cõteram, & t
non reuertar donec conſumã eos. Conſu-
mam eos & confringã, ut non conſurgãt:
cadẽt ſub pedibus meis. Accinxiſti me for
titudine ad prælium, incuruaſti †reſiſten- v
a ℂ Vnde: Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.
tes mihi ſubtus me. Inimicõs meos dediſti x
mihi †dorſum, odiẽtes me, & †diſperdam
eos; †Clamabunt & non erit qui ſaluet, ad y z
dominũ, & nõ exaudiet eos. Delebo eos a b
ut puluerẽ terræ, quaſi lutũ plateaũ com c
minuã eos, atq; †cõfringam. Saluabis me d
a ℂ Iudæorum.
à contrãdictiõibus populi mei, cuſtodies e f
me in caput gentiũ. Populus quẽ ignoro g
a ℂ Iudæi ex patre diabolo nati.
ſeruiet mihi, filij ãlieni †reſiſtent mihi, au- h i
ditu auris obedient mihi. Filij alieni deflu k
xerunt, †& contrahentur in anguſtiis ſu- l
is. Viuit dominus & benedictus †deus m n

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Et tu. Poteſt etiam dici, quòd tenebræ hîc vocantur opera meritoria per peccatum mortale ſuperueniens extincta, quæ viuificant & illuminantur recuperata gratia. b ℂ In te. Hîc ponitur liberatio Dauid per modum inſecutionis & deſtructionis aduerſariorum ſuorum, cùm dicitur: In te. id eſt in tua virtute. c ℂ Curram. id eſt ad prælium expeditus. d ℂ In deo meo. capiendo aduerſarios intra ſuum fortalitiũ. e ℂ Deus imma. via eius. Via iſta eſt lex diuina, in qua non eſt aliqua immunditia conceſſa tanq; licita, licet aliqua mala fuerit pmiſſa ꝓpter maiora mala euitanda, ſicut libellus repudij permiſſus fuit in lege ve. & vſura cum extraneis, ne vxores occiderẽt & ne fratres ſuos vſuris grauarent, prout dictum fuit plenius Deutero. xxiij. & xxiiij. f ℂ Eloquium domini igne exa. id eſt purum & mũdum, ſicut metallum in fornace probatum. g ℂ Scu. eſt. ſcilicet ipſe deus. h ℂ Quis eſt. q. d. nullus, q a lij ſunt dij participatiuè. ſcilicet homines ſancti, ſecũdum illud Pſ. lxxxj. b. Ego dixi, dij eſtis. Vel dij falſi, ſicut idola gentium. i ℂ Deus qui ac. corporali contra hoſtes viſibiles, & ſpirituali contra inuiſibiles. k ℂ Et compla. perfectam viam meã. auferendo offendicula corporalia & ſpiritualia. l ℂ Coæquans. dando mihi agilitatem ad inſequendum hoſtes meos fugientes. & eſt locutio hyperbolica; quia non habuit tantam velocitatem currendi ſicut ceruus. ſicut dicitur: talis mulier eſt albior niue, ad deſignandum excellentiam ſuæ albedinis, cũ ius non ſit ita alba ſicut nix. m ℂ Et ſuper excel. id eſt ſtabiliens in regia dignitate. n ℂ Docens manus. quia artem præliandi me docuit. p ℂ Et compo. quaſi ar. id eſt fortitudinem ad hoc conuenientem mihi dedit. In Hebræo habetur, ונחתה venichath. i. & concuſſus eſt arcus æreꝰ brachijs meis; quia arcũ æreum faciliter tendebat, vt dicit Ra. Sa. q ℂ Dediſti mihi clypeum & cæ. q. d. fortitudo mea parum eſſet, niſi adeſſet protectio tua. r ℂ Et man. & c. mul. me. Eſt enim diſpoſitio ad hoc q homo multiplicetur in bonis temporalibus & ſpiritualibus, ſecundum Matth. v. a. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. In Hebræo habetur, ענותך ſanotecha, id eſt manſuetudo tua multiplicauit me, & eſt ſenſus: & ex benignitate tua prouenit mihi multiplicatio in bonis temporalibus & ſpiritualibus & ꝑle, & non ex merito meo. s ℂ Dilataſti greſ. meos & c. In Heb. habetur: Paſſus meos. quando enim pedes ſunt cõiuncti adinuicẽ, tunc homo eſt diſpoſitus ad cadendum, ſed quando ſunt conueniẽter elongati, tunc ſtat firmius. Per hanc igitur ſimilitudinem intelligitur, q firmitas in ſtatu regio inerat ipſi Dauid à deo. Cætera patẽt ex dictis vſq; ibi. x ℂ Inimicos meos dediſti mihi dorſum. i. vertentes dorſum coram me fugiendo. y ℂ Clamabunt. ad idola. z ℂ Et non erit qui ſal. quia in eis nulla virtus eſt ſaluandi. Vel aliter. Clamabunt, inuocando auxilium humanum. & non erat, qui audeat iuuare. a ℂ Ad dominum: conuertent ſe humano auxilio deficiente. b ℂ Et non exau. eos. & c. quia talis clamor procedit ex ſeruili timore. d ℂ Saluabis me & c. id eſt ſaluaſti. e ℂ A contradictionibus populi mei. id eſt in rebellione populi mei contra me excitata per Seba filium Bochri, vt dictum eſt ſuprà. xx. ca. f ℂ Cuſtodies me in ca. id eſt in ſtatu regni. g ℂ Populus quem. quia Philiſthæi, Ammonitæ & Moabitæ & Idumæi ſeruiebant ei ſub tributo, vt patet ex prædictis cap. viij. & xij. q tamen erãt Gentiles & idololatræ: & ſic erãt ignoti ipſi Dauid notitia approbationis. h ℂ Filij alie. Id eſt illi qui debe rent eſſe filij mei, per malitiã ſuam alienati reſtiterũt mihi, vt patuit ſuprà in rebellione Abſalom & aliorum exiſtentium cũ eo: qui tamen debebant obedire Dauid ſicut patri. i ℂ Auditu auris o. id eſt ſimulatoriè & non verè, quia Abſalom & ſui ſequaces qui ſimulabant ſe Dauid obedientes, de facto fuerunt rebelles. k ℂ Filij alieni. quia debellati fuerunt, & mortuo Abſalom fugerunt, vt dictum eſt ſuprà. xviij. l ℂ Et contra. In Hebræo habetur: In clauſuris ſuis. quia Seba cum fautoribus ſuis præ timore recluſit ſe in Abela, vbi fuit decapitatus, vt dictum eſt ſuprà. xx. m ℂ Viuit do. Hîc ponitur huius cantici intenta concluſio, videlicet diuini nominis magnificatio pro prædictis beneficijs, & hoc eſt quod dicitur: Viuit. quia eſt ipſa vita per eſſentiam, & omnia viuunt in eo, ſecundum qđ dicitur Iohã. j. a. Quod factum eſt, ſ. oĩs creatura, in ipſo, vita erat. quia creatura anteq; crearet non eſt niſi ipſa creatrix eſſentia; quæ eſt idem quod intelligere diuinum, ſiue intelligentia diuina. & quia intelligere eſt ſupremꝰ gradus vitæ, vt habetur. ij. de Anima. & deus ſolus vnico actu intelligendi perfectè ſe comprehendit & omnia, qui quidem actus eſt ſempiternus. ideo dicit Philoſophus. xij. Metaphyſicæ. Quod deus viuit vita nobiliſſima, ſempiterna & optima. n ℂ Et benedi. ex beneficijs mihi collatis.

Et exal-

Moraliter.

*c ℂ Curram accinctus. in actiuæ vitæ operibus. d ℂ In deo meo tranſiliam murum. id eſt tentationis impedimentum. f ℂ Eloquiũ domini examinatum. quia non habet aliquid impuritatis vel falſitatis admiſtum. g ℂ Scutum eſt omnium ſperantium in ſe. contra inuaſiones poteſtatis malignæ. k ℂ Et complanauit, perfectã viam meam. omnia offendicula auferendo. l ℂ Coæquans pedes meos ceruis, dans mihi promptitudinem volũtatis ad currendum poſt ipſum in bonis. m ℂ Et ſuper. i. me firmãdo in cõſiliorum obſeruatione. n ℂ Docens manus. id eſt operationes meas. o ℂ Ad prælium: contra incentiua vitiorum. r ℂ Et manſuetudo mea multiplicauit me. ſ. meritoriè & diſpoſitiuè. Nam manſuetudo eſt quædam tractabilitas mentis ad omne bonum. s. ℂ Dilataſti greſ. meos ſubtus me & c. ad ambulandum ſine caſu in via morum. t ℂ Perſequar inimicos meos & conterã. & c. id eſt vitia & diabolum. v ℂ Incuruaſti reſiſtentes mihi. id eſt motus ſenſualitatis inclinando ſub obedientia rationis. Poteſt & hoc aliter exponi de impugnatoribus eccleſiæ, qui facti ſunt ei obedientes, vt Saulus & conſimiles. x ℂ Inimicos meos de. mihi dorſum. id eſt obſtinatos in Iudaiſmo, qui fugati ſunt & diſperſi per mundum. c ℂ Quaſi lutum plat earum comminuam eos. quia cõtemptibiles ſunt omnibus alijs gentibus. d ℂ Saluabis me a contradictionibus populi mei. quia contra eccleſiam non audent modò loqui. g ℂ Populus quem ignoro ſeruiet mihi. quia Gentiles qui à deo videbantur ignorati, eò q erant in idololatria derelicti, deuotè ſeruiunt in eccleſia Chriſti. h ℂ Filij alieni reſiſtent mihi. id eſt Iudæi à veritate alieni quantũm potuerunt reſtiterunt eccleſiæ Chriſti. i ℂ Auditu auris obedient mihi & c. & non auditu cordis. quod dicitur propter illos qui fictè conuertuntur de Iudaiſmo. ꝓpter quod ſubditur: k ℂ Filij alieni defluxerunt. à via veritatis. l ℂ Et contrahentur in anguſtiis ſuis & c. in gehennæ pœnis. m ℂ Viuit dominus & benedictus deus & c. Hæ ſunt verba cuiuſlibet membri Chriſti vniti per gratiã.

*Et ex. deus

†Pſ. 17. d. †conteram exercitum †ſoluit. i. expeditã fecit F † ceruicẽ. i. virtuti mihi inimicos in fugam † vel reſpicient. †diſtẽdã eos † cõtremiſcent à clauſuris ſuis. i. in locis munitis in qbꝰ abſcõdũt ſe G † pfecta. i. facta ibi incorrupta * Quoniã †fortitudo mea in exercitu vel fortificauit me fortitudine † Pſ. 17. e. & 43. a †cõtritꝰ eſt arcus: æreꝰ brachijs meis. H † declinauerunt. †inſurgẽtes ĩ me, & ĩfrà †vel excidi † mẽtiti ſũt † fortitudo mea

A HAEc ſunt aūt.Raba.Quia vltimā Cap. XXIII. confeſſiōis laudē ſignificāt,quā ſuperato hoſte & peracta victoria mortis ſancti cātabūt in ęternū.b ℭ Egre.quia luculentiſsimè de Chriſto dei & de īcarnatione eiꝰ ac redemptiōe humani generis ꝓphetauit. c ℭ In timo.qui in timore dei dn̄ationē in ſubditis exercet,lucis opa p ſolē iuſtitię illuminata ꝓfert,nec in eis aliqd obſcurū remanet,ſed ibre cęleſtis grę irrigatꝰ germina virtutū in carne viuēs fructificat. ☞ Nec eſt

Nicolaus de Lyra.

† Pſ.17.d Ro.15.b

a ℭ Et ex.non in ſe,cū ſit magnitudinis infinitè,ſed in creaturis ipſum laudantibus.b ℭ Deus.vt patet ex p̄cedētibꝰ.ꝓpter qđ concluditur: f ℭ Propterea.in pſalmis laudis tuę. g ℭ In genti.quia pſalmi facti à Dauid deriuati ſunt ad gētes cōuerſas ad fidē Chriſti ī diuerſis ptibꝰ orbis. h ℭ Magnificās. i.mei,qui ſum cōſtitutꝰ rex ab eo. i ℭ Et faciens.qui de mādato dei vnctus fuit à Samuele,vt habetur.ſ.j.libr.xvj. cap. k ℭ Et ſemini.quia filij Dauid regnauerunt vſq; ad captionem Babylonicā,& poſt reuerſionem de Babylone Zorobabel,qui deſcendit de Dauid,habuit ducatū ſup pplm,& alij cōſequenter de tribu Dauid vſq; ad Herodē alienigenā,ſub quo natꝰ eſt Chriſtꝰ de ſemine Dauid ſecundum carnē,cuius regnū & imperiū manet in ſecula ſeculorū amē.Et iſta fuerūt diffuſius tractata Gen.xlix.& Mat.ij. & in quadā q̄ſtione de quolibet,quam de hac materia diffuſius diſputaui.

† 36.di.c.ſi eccliaſtici s. ſ.ecce.

Moraliter B

a ℭ Et ex.ad me protegendū ab impulſu oīs poteſtatis aduerſarię. b ℭ Deus qui.contra mundū,carnē,diabolū. c ℭ Deieciſti po.i.motus meos interiores & exteriores ſubijciēs rationi rectę. d ℭ Qui edu.ſ.mundo,diabolo,& carne. e ℭ A viro.ſ.ab Antichriſto,qui erit iniquiſsimus. f ℭ Propterea.gratias agendo magnificè de beneficijs ſupradictis.

† in lingua mea i.de me.hoc eſt dixit Sauli ꝙ eſſem dominator &c.vel qđ de ſemine meo exiret Meſsias qui dn̄aret &c.

mens,& exaltabitur deus fortis ſalutis meę. a Deus qui das uindictas mihi, b
a In iudicio,cum reddam malis iuxta merita.
& deiicis populos ſub me. c Qui educis me ab inimicis meis, d & à reſiſtentibus mihi eleuas me, e
a A diabolo.
† à uirō iniquo f
a Eccleſiam meam.
liberabis me. Propterea confitebor tibi domine in gentibus, g & nomini tuo cantabo. † Magnificans ſalutes h regis ſui, & faciens miſericordiam i
Saluatoris.
a Electis.
Chriſto ſuo Dauid,& ſemini eiꝰ uſq; k in ſempiternum.

Cap. XXIII.

a HÆc autem ſunt uer l
a Quia hanc laudem Dauid in articulo mortis domino deuote cantauit.
ba nouiſsima, † quę dixit Dauid filius Iſai: Dixit uir cui † cō m n ſtitutū eſt de Chri o
a Alias pſalmiſta.
b ſto dei Iacob,egregius pſaltēs Iſraël: p
Sanctus.
† Spiritus domini locutus eſt per me, q r
Filius
& ſermo eius † per linguam meam. Di s xit: Deus Iſraël † mihi locutus eſt for t v tis Iſraël. Dominator hominum x y c iuſtus, dominator in timore dei. z a

CAP. XXIII.

NIC. DE LYRA.

Diuiſio Prophetiæ excellētia in duobus

HAEc aūt.Poſita gratiarū actione de pręteritis,hīc cōſequēter deſcribit ꝓphetia Dauid de futuris.Et pri̇ò ponit huiuſmodi vaticiniū,ſcđò catalogus fortiū,ibi:Hęc ſunt noīa.Circa pmū p̄mittit ꝓphetia Dauid de p̄miatione bonorū,ſcđò de punitiōe malorū,ibi: Præuaricatores autē. Circa primū primò oſtendit excellētia prophetię Dauid verbo,ſecūdò exemplo,ibi:Sicut lux aurorę.Circa primū ſciendū,ꝙ excellentia prophetię maximè accipitur ex duobus.ſ.ex materia reuelata,& ex modo reuelatiōis.Primò ergo oſtendit excellētia prophetię Dauid ex primo.ſcđò ex ſcđo,ibi:Spūs dn̄i.Circa primū ſciendum,ꝙ quantò aliqđ futurū eſt excellentiꝰ,tātò reuelatio facta de illo ſiue ꝓphetia eſt excellentior.quia cognitio nobilitatem ſortitur ex obiecto vt habetur.j.de Aīa.Tpe aūt ve.teſt.illud qđ fuit futurū excellentiſsimum,fuit incarnationis myſteriū:qđ fuit reuelatum ipſi Dauid,nō ſolum q̄tūm ad futuritionis certitudinem,ſed etiam q̄tūm ad eius progeniem,videlicet ꝙ Chriſtus de ſemine ſuo eſſet naſciturus & ꝑ eum mundꝰ eſſet ſaluandꝰ,ſicut Dauid à ꝑſecutionibus inimicorū ſuorū fuerat virtute diuina ſaluatus.& hoc eſt qđ dicit: l ℭ Hęc. & ideo pręcęteris memoriter retinēda,ſcđm qđ dicit Greg.homil. xix.Idcirco dn̄s tunc diſcipulos increpauit,cū eos corporaliter reliquit,vt verba quę recedens diceret,arctius in corda audientium impreſſa remanerent. m ℭ Dixit vir.i.Dauid. n ℭ Cui con.i.firmiter promiſſum abſq; retractatione. o ℭ De chriſto dei Ia. i.de Chriſto quem Iacob ſpirituſancto inſpiratꝰ pędixit venturum ad ſalutem hominū,ſcđm qđ dicit Ge.xlix.b. Nō auferetur ſceptrū de Iuda, & dux de femore eius,donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium tāq; ſaluator earum.Vbi notādum eſt, ꝙ tranſlatio Chaldaica habet,donec veniat Meſsias.i.Chriſtꝰ Græcè,& vnctus Latinè.quę quidem prophetia fuit impleta in dn̄o nr̄o Ieſu Chriſto vncto prę cęteris plenitudine gratię,vt hr̄ Ioh.j.b.Vidimus eum

C

dimus eū quaſi vnigenitū à patre,plenū gratię & veritatis.qa natꝰ fuit de virgine tpe Herodis regis,ſub quo fuit trāſlatū ſceptrū regni ad alienigenā,vt dictū eſt cap.p̄ce.qa pater eius fuit Idumęus,vt alias eſt diffuſius declaratū. p ℭ Egregius.qa cantica q̄ cantabantur in templo,erant de pſalmis Dauid. q ℭ Spiritus. Hīc oſtenditur excellētia ꝓphetię Dauid ex mō reuelationis ſibi factę.Circa qđ ſciēdū,ꝙ licet reuelatio ꝓphetica fiat multis modis, vt pleniꝰ declaraui ſup Da.& ſup li.Pſalmorū,tn̄ duo modi ſunt magis generales quos accipio q̄tū ad pn̄s.Vnꝰ eſt qn̄ menti ꝓphetię fit reuelatio alicuiꝰ futuri ſupnaturalr̄ cogniti,& cū hoc in virtute imaginatiua ꝓphetę virtute diuina formaṫ aliqua viſio imaginaria,in qua tāq̄ in ſpeculo inſpicit v̓itas intellectualis.ſicut in cognitiōe naturali cognitio qddi tatiua inſpicit in phātaſmatibꝰ in virtute imaginatiua formatis.ſcđm qđ dicit Philoſophꝰ.iij.de Aīa:Intelligētibꝰ nobis neceſſe eſt phantaſmata ſpeculari. Et hoc mō Ieremias ꝓpheta vidit deſtructionē ciuitatis Ieruſalē futurā p ītellectū ī viſiōe imaginaria Ollę ſuccēſę & virgę vigilātis vt hr̄.Hie.j.Alio mō fit reuelatio v̓itatis ſupernaturalis abſq; tali viſiōe imaginaria.& iſte modꝰ ꝓphetię altior eſt prio.ſicut melioris intellectꝰ iudicaṫ ille in cognitiōe naturali,q veritatē intelligibilē ſibi ꝓpoſitā ſtatim capit abſq; exēplo ad hoc manuductiuo,ꝙ ille q nō pōt eā capere,niſi ſibi ꝓponaṫ exēplū ſenſibile manuductiuū.& ſilr ille q cōcluſiones Geometricas intelligeret abſq; deſcriptione alicuiꝰ figurę:ꝙ ille q nō poſſet hoc cape abſq; tali deſcriptiōe.Iſto aūt ſcđo mō fuit cognitio ꝓphetica ipiꝰ Dauid:vt habetur in ꝓlogo ſuper pſal.& hoc eſt qđ dicitur:Spiritus.i.ſpirituali viſione inſtruxit me abſq; viſione imaginaria. r ℭ Et ſer.qa nō ſolū illumiauit ītellectū meū ad ītelligēdū,ſed ēt ligua meā ſpeciali mō direxit ad loquēdū,q̄a ꝓphetias ſuas locutꝰ eſt p modū laudis diuinę magis ꝙ alij prophetę. s ℭ Dixit.ſ.Dauid. t ℭ Deus Iſrael.licet enim ſit deus omnium generalr̄,tn̄ dr̄ deus Iſrl̄ p verā fidē & cultum latrię ſpecialiter. x ℭ Fortis.i.ad protectionem Iſrael,ſicut patuit in eductione Iſrael de AEgypto in ſignis mirabilibus. v ℭ Dn̄ator. reddens vnicuiq; propria merita. z ℭ Dominator in timo.quia à ſubditis ſuis vult timeri timore filiali,non timore ſeruili.

☞ Sicut lux

Prophetica reuelatio duplex

† i.qui magnā fecit ſalutem regi ſuo

† Magnificantes

† Dauid is dixit D

† qui cōſtitutus eſt excelſus Chriſtus vel qui conſtitutus eſt in Chriſtum.i.regē ſuper Iſraelem

Moraliter

Moralit. l ℭ Hæc ſunt.Per Dauid qui in glo.ſuper pſalmum dicitur eximius prophetarum,ſignificatur homo perfectus in vita cōtemplatiua.Nam & antiquitus prophetæ appellabantur videntes. j.Reg.ix.b.Qui hodie dicitur propheta,olim appellabatur videns. Vita verò contemplatiua conſiſtit in oratione deuota,& in meditatione ſanctarum ſcripturarum diuinitus eleuata.Et talis contemplatiuus bene dicitur filius Iſai,id eſt dei.nam Iſai interpretatur ſalus mea.& de deo dicitur Pſal.xxvj.Dominus illuminatio mea & ſalus mea &c,Talis autem cōtemplatiuus modo ſpeciali aſsimilatur deo, propter quod dicitur eius filius. Et quoniam recognoſcit ſicut gratus dei beneficia,debet regratiando dicere,& maximè circa finē vitę ſuę: m ℭ Dixit vir.Id eſt dicat loquens de ſeipſo ſicut de alio.nam hīc eſt modus loquendi ſanctorum de ſeipſis.Vnde Moyſes Nume.xij.a.dixit;Erat autem Moyſes manſue.&cæt. Et Iohannes euangeliſta:Hīc eſt diſcipulus ille qui teſtimonium perhibet & cætera. n ℭ Cui conſti.eſt de Chriſto &cæ.Id eſt promiſſum eſt ei ꝙ ſit ęternaliter cum ipſo.Ioh.xij.d. Vbi ego ſum, illic,& miniſter meus erit. p ℭ Egregius pſaltes Iſrael & cæ.quia talis contemplatiuus in diuinis laudibus componendis & dicendis eſt pręcipuus.Et quia talia non attribuit ſibi,ſed gratię dei, ſubditur: q ℭ Spiritus domini locu.&c.in diuinis laudibꝰ & doctrinis. s ℭ Dixit.Id eſt dicat regratiando. r ℭ Deus Iſrael.i.angelorum deum clarè videntium. v ℭ Mihi lo.eſt.Nā per angelos fiunt communiter illuſtrationes hominum. x ℭ Fortis Iſ.nā angeli ſancti habent ab ipſo virtutem. y ℭ Dn̄ator ho. Quos regis per angelos tanq; per medios inter homines & deum. a ℭ In timore dei &c.ſ.filiali:qui ſemper coniungitur charitati.

☞ Sicut lux

a ℭNec eſt. Rab. Qui in lege domini meditatur die ac nocte, fit tanquam lignum quod plantatum iuxta aquas dat fructum ſuum in tempore ſuo, & omnia quęcūꝗ faciet proſperabuntur. b ℭEt ſi quis. Qui ſcilicet communicans peccatis alienis propter cordis ſui duritiam iniquitatum pondere premitur, & iaculis peccatorum confoditur, eiuſcꝫ opa ęternis ignibus digna, ad nihilū redigentur. c ℭHæc ſunt noīa. Iſid. Texitur catalogus virorum fortium in figura ſanctorum, qui ꝗuis virtutū ſublimitate ꝑficiant: tn̄ vſꝗ ad excellentiam diuinę trinitatis nō attingunt. Hoc eſt eñ ꝙ ſcriptū eſt: Vſꝗ ad tres primos nō ꝑuenit. Quis em̄ in nubibus ęquabit dño? aut ſilis erit dño? aut ſilis erit dño in filijs dei? d ℭFortium. De his fortibus ait Ioſephus: Prim⁹ oīm erat Euſebi⁹ fili⁹ Achimęę, q aciē hoſtiū frequenter irrumpens nō ceſſauit donec nongentos occideret. Poſt hunc erat Eleazar filius Dodo, qui cū rege fuerat in Sarpha. Hīc Iſraelitis formidātibus Philiſthinorum exercitum & fugientibus ſolus reſtitit, & multos occidit, vt ſanguine occiſorum gladius eius hereret in dextera. Iſraelitę verò vidētes Paleſtinos in fugam conuerſos; deſcendentes de montibus perſecuti ſunt eos, & peruenit Iſraelitis famoſa victoria. Tertius fuit Semęias filius Heli, qui in loco maxillę cū Hebręi fugerēt exercit⁹ Palęſtinorū ſol⁹ portauit alios ꝓſternēs, alios in fugā conuertens. e ℭIpſe. Rab. Virga de radice Ieſſe abſꝗ nuptiali ope florē ꝓtulit, qui de vno hoīe typū gētiū ꝓſerēte vno īpetu, i. ſermonis impio ꝓlegionē expulit demonū. f ℭTenerrimus ligni. Rab. Virtus viri bellica & modeſta ſignificatur. qa ſicut vermiculus ligni tener quidem & fragilis & modicus apparet: fortiſsimum tamen lignum terebrat & conſumit (vnde à teredo teredinis nomen accepit) ſic ille domi omnibus affabilis, quietus & humilis, in certamine publico robuſtū ſe & intolerabilem hoſtibus exhibebat. Hunc tamen principem fortium Hebręus ſuſpicat̃ eſſe Dauid, de quo dicitur: Sedens in cathedra ſapientiſsim⁹ princeps inter, cuius ſapientia oſtenditur in ſapientiſsimo, humilitas in vermiculi exemplo, in interfectione octingentorū fortitudo.

Semma

Pſ. i. a.

† Hebraica ſic habēt ad uerbū, Et ſicut lux matutina oriēte ſole cùm mãe eſt abſque nubib⁹ nunc à ſplēdore, nunc à pluuia herba de terra: (ſub. oriť) ſic non erit dom⁹ mea cū deo (ſubaudi obnubilata, ſed ſēper lucens) qa pactum ęternū iniit mecū, diſpoſitū in omib⁹, & ſeruatū (vel firmū) Cūcta em̄ ſal⁹ mea & oīs volūtas vt non germiet (.i. vt non ſit ſicut germen agri qd̕ areſcit) impij autē tãquã ſpinę amouebunť vniuerſi, q̃ manu nō amouentur. Sed ſi quis tangere.

a ℭEccleſiæ. b ℭReſurgente Chriſto a mortuis.

†Sicut lux aurorae oriente ſole mane

a ℭInfidelitatis. b ℭMiraculis. c ℭPrædicatione.

abſꝗ nubibus rutilat, & ſicut pluuiis b c

a ℭVir fidelis de eccleſia.

germinat herbâ de terra. Nec tanta d

eſt domus mea apud deum, ut pactū e

ſempiternum iniret mecum, firmum

in omnibus atꝗ munitum. Cuncta f

a ℭIn eius poteſtate conſiſtit.

a enim ſalus mea, & omnis uoluntas, g

nec eſt quicquam ex ea quòd non ger h

a ℭOmnis arbor quæ non facit fructum bonum, eradicabitur & in ignem mittetur.

minet. Præuaricatores autem quaſi i

a ℭSpecialiter Iudæi & hæretici de terra viuentium euulſi æterno incendio traduntur.

ſpinæ euellētur uniuerſi, quæ non tol k

b luntur manibus. Et ſi quis tāgere uo l

lucrit eas, armabitur ferro & ligno m

lanceato, igneꝗ ſuccenſæ comburen n o

c tur† uſꝗ ad nihilū. Hęc ſunt nomina p

d fortiū Dauid. †Dauid ſedēs in cathe q

a ℭIesbaam filius Ahamoni: ſicut in Paral. legitur.

dra ſapiētiſsimus princeps inter tres: r

a ℭQui ait: Ego ſum vermis & non homo &c.

e f Ipſe eſt quaſi tenerrimus ligni uermi s

Nicolaus de Lyra.

a ℭSicut lux. Hīc inducit exempla ad prędicta, & primò ad vltimum dictum. ſ. de prophetia & viſione ſpirituali abſꝗ imaginaria. Ad cuius intellectum ſciendū, ꝙ ſol dupliciter videť. Vno modo tect⁹ aliqua nubecula. Alio modo in ſua claritate ſine tali nube. & certum eſt, ꝙ ille eſt acutioris viſus, qui poteſt eū videre ſine tali nube, ꝗ ille qui non pōt videre abſꝗ nube exceſſum claritatis ſolis ſuo viſui contemperante. Et ideo iſtud pro exēplo inducit ad oſtendendū excellentiā prophetię Dauid, quę fuit ſine imaginib⁹, vt ꝓdictū eſt. quę ſunt quaſi quędā nubes cōtēperantes veritatē intelligibilem debilitati intellect⁹ humani, vt patet ex ꝓdictis. & hoc eſt qd̕ dicitur: b ℭAbſꝗ nu. i. abſꝗ imaginib⁹ viſioni intellectuali me illuſtrat. Scd̕ò inducit exemplū ad aliud dictum: ſcilicet de reuelatione facta ipſi Dauid de Chriſto naſcituro de ſemine ſuo, quod factum eſt ex diuina liberalitate, & non merito humano, & hoc eſt qd̕ dicitur in exemplo: c ℭEt ſicut plu. Terra enim quę de ſe eſt arida non habet aptitudinem ad proferendum herbam, ſed eam profert ex humore pluuię deſuper deſcendentis. Sic Chriſtus natus eſt de beata virgine perfuſa plenitudine gratię, ſecundum illud Eſa. xlv. b. Rorate cæli deſuper & nubes pluant iuſtum, aperiatur terra & germinet ſal, vnde ſubditur: d ℭNec tanta eſt do. &c. id eſt tanti meriti. e ℭVt pa. ſempi. intret. de Chriſto naſcituro de domo mea, cuius regnum ſtabit in ęternum, ſecūdum qd̕ dicitur Eſa. ix. b. Sup ſoliū Dauid & ſuper regnū ei⁹ ſedebit, vt cōfirmet illud & corroboret in iudicio & iuſtitia amodo & vſꝗ in ſempiternum. ideo ſubditur: f ℭCuncta enim. ſupple dependet & expectatur ab eo. g ℭEt omn. vol. id eſt omne deſiderium meum, ſupple tendit in ipſum. Et eſt mod⁹ loquēdi qui apud Hebręos vocať decurtatus, ſcilicet qñ loquēs nō exprimit totū cōceptū ſuū. qd̕ maximè cōtingit quando loquitur ex exceſſu deuotionis, ſicut erat in propoſito. h ℭNec eſt. Quod fit quando ex voluntate nihil procedit deliberatè qd̕ nō ordinetur in deū, ſecundū quod dicit Apoſtolus. i. ad Cor. x. g. Omnia in gloriā dei facite, & in ſtatu tali erat Dauid in fine vitę ſuę, qñ dixit iſta uerba. i ℭPręuaricatores. Hīc ponitur prophetia Dauid de punitione malorū. & primò quantū ad pœnā temporalem, cū dicitur: Pręuaricatores autē q. & hoc impletū fuit qñ Iudęi per Titum & Veſpaſianū propter pręuaricationem in Chriſtum fuerunt de terra Iſrael euulſi. k ℭQuæ non. Quia correctionem Chriſti & apoſtolorum manſuetam non receperūt, ſed contra eos inſurrexerunt, & ideo omiſſa eſt correctio dura Romanorum, quę notatur cùm dicit: l ℭEt ſi. quia Romani venerunt ſuper Iudęos cum exercitu magno & bene armato. n ℭIgneꝗ. quia Romani combuſſerunt ciuitatē & templum & magnam partem populi ibidem exiſtentem. Secundò tāgitur pœna ęterna, cùm ſubditur: o ℭCōbu. quia mortui in infidelitate deſcenderunt ad ignem gehennę. Poteſt etiam hoc intelligi de punitione malorum in generali in iudicio extremo. p ℭHęc n. Hīc ponitur catalogus fortiū Dauid, & primò exprimūť noīa aliquorū valde notabiliū. ſcd̕ò aliorū magis cōium ibi: Aſael. Circa primū ſciendū, ꝙ aliter exꝓmunť hīc & .j. Pa. xj. & aliqua ibi exprimunť q̃ hīc tacenť, & econtrario. & aliqua hīc tacentur q̃ ſuperi⁹ ſunt ſufficienter expreſſa. & omnia iſta ſunt cōſiderāda ad intelligendū iſtum catalogū. Sciendum igiť, ꝙ in vniuerſali fuerunt. xxxix. cōputatis Dauid rege & Ioab principe militię. & pręter iſtos duos fuerunt. xxxvij. vt concluditur in fi. huius ca. quorū. vij. fuerunt valde notabiles. quorū tres primi dicuntur robuſtiſsimi. quia quilibet eorū debellauit quaſi vnū exercitum. & primus de illis tribus fuit Ieſbaan, de quo habetur. j. Par. xj. ſcd̕us fuit Eleazar fili⁹ Ahohi. terti⁹ fuit Semma fili⁹ Age, de quibus habeť in hoc ca. Poſt iſtos fuerūt tres alij valde fortes, quorum quilibet interfecit vnū gigantē. Et prim⁹ iſtorū fuit Abiſai frater Ioab, q interfecit Ieſbienob. ſcd̕s Sobochai, qui interfecit Saph. terti⁹ Ioathā filius Semmaa fratris Dauid qui interfecit illum gigantem q habebat ſenos digitos in manib⁹ & pedibus: & de iſtis tribus dictum eſt ſ. c. xxj. Poſt iſtos tres fuit Banaias fili⁹ Ioiadę, de quo agitur in hoc ca. qui fuit valde fortis. & ideo ſingulariter nominať poſt ſex pręcedentes, & ante. xxx. ſequentes. His viſis deſcendamus ad literam. q ℭDauid ſe. Plus enim cōmendať de ſapientia ꝗ de fortitudine. quia Prouerb. viij. b. dicitur: Melior eſt ſapientia quàm vires. r ℭPrinceps int. i. excellentior in fortitudine ꝗ tres primi, qui vocati ſunt robuſtiſsimi. s ℭIpſe eſt qua. quia licet iſte vermiculus in ſe ſit molliſsimus, tn̄ perforat lignū durū, ſic Dauid in ſe manſuetiſsimus & mitiſsimus, contra hoſtes rebellantes fuit fortiſsimus.

Quia octin

a ℭSicut. Verba ſunt cōtēplatiui dei beneficia recognoſcentis. vt ſit ſenſus, ſicut lux aurorę eſt à ſole, ſic à deo eſt illuſtratio mentis meę. b ℭAbſꝗ nu. i. abſꝗ falſitatis admiſtiōe. c ℭEt ſi. non virtute terrę, ſed pluuię, ſic germinat mēs mea in profectu bonorū virtute grę diuinę. d ℭNec tan. i. ędificiū virtutū quantū eſt ex me. e ℭVt pa. ſem. de beatitudine ſuperna conſequenda, ſed totum eſt ex ſua gratia. f ℭCuncta enim. ſupple tendit ad beatitudinem conſequendam, inꝗtū mouetur ex dei gratia. h ℭNec eſt. bonum inꝗtum mouetur per diuinū inſtinctum. i ℭPręuaricatores. Hīc conſequenter tangit ſtatum peccatorum, vt oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcāt. Dicitur igitur: Pręuarica. ſ. de cōſortio ſanctorum. k ℭQuę non tol. ma. ſ. hominum ſimpliciū, ſed iudicum locum dei tenentium. l ℭEt ſi quis tan. vo. Pœna debita feriendo. m ℭArmabitur ferro & ligno. i. debita poteſtate & efficaci ad hoc faciendum. n ℭIgneꝗ combu. ſ. gehennę ſi in ſuis peccatis moriantur. p ℭHęc nomina fortiū. per quos ſignificantur bonus pręlatus & eius coadiutores. q ℭDauid. Per quod deſignať, ꝙ bon⁹ princeps vl̕ ꝓlatus q habet alios iudicare, debet eos in ſapientia ſuperare. s ℭIpſe eſt quaſi tenerrimus lig. Sicut enim ligni vermiculus eſt valde mollis, & tamen perforat lignum durum, ſic bonus princeps vel pręlat⁹ bonis eſt ſuauiſsimus, & contra rebelles & malos acutus. ideo ſubditur:

Quia octin

E F G H

Diuiſio

† in habitaculo (.i. loco vbi eudluntur)

†Sedens in cathedra ſapienscaput magnorū, ipſe hadinohelnita qui patrui eius Ahohites Dodo filij Ahohi

Fortes Dauid

Moraliter

Diuiſio

[A] a ¶ Semma, audiens. b ¶ Age, meditans ſiue loquens. c ¶ Arari. Montanus, qui geſtat perſonam Chriſti ſiue prędicatorum eius. d ¶ Stetit. Rab. Chriſtus cum ſpirituſſancto in agro eccleſię ſtans infirmos velut hordeum tuetur, vel certe verecundiã caſtitatis in continentibus quaſi lentes gladio oris contra luxuriam defendit. e ¶ Deſcende. tres. Tres fortes ſuprà nominati, Ieſbaam filius Achamoni, [S. 21. d] quem Ioſephus Euſebium filium Achimeę nominat. Et Eleazar fili⁹ Ahohi, quem dicit filiũ eſſe Dodo. & Semma filius Age, quem Semeiã filium Heli vocat. Hebręi autem tres iſtos arbitrãtur fuiſſe, Abiſai filium Saruię, & Sobochai Vſathitem, & Ionathan filium Sammaa fratris Dauid, qui ſuprà memorati ſunt in pręlijs Philiſthinorũ. Cui ſententię congruere videt᷑ qđ ſequitur: Abiſai quoq; frater Ioab filius Saruiæ &c. Hinc enim apparet, ꝙ Abiſai princeps erat, & nominatus inter tres ſequentes. [Vbi. S.] ¶ Ioſephus. [Ioſephus] Cùm eſſet rex in Ieruſalem Paleſtinorum ſuperuenit exercitus, tunc Dauid aſcendit in arcem vt de bello conſuleret dñm. Caſtra verò inimicorum erãt in valle fixa vſq; Bethlehem, quę procul eſt ab Ieruſalem ſtadijs viginti. Dauid ergo ait: Bonam aquam habemus in regione mea, & pręcipuè laudabat eam quę erat iuxta puteum in porta. mirabatur ſi eſſet qui ex eo poculũ ei pręberet, qđ magis ꝗ̃ pecuniam magnam optaret. Hoc cùm audiſſent iſti tres viri, irrumpentes per medios hoſtes venerũt in Bethlehem: & haurientes aquam per inimica caſtra reuerſi ſunt ad regem, obſtupeſcentibus Palęſtinis fiduciam & magnitudinem eorum qui ſic eos contemnebant. f ¶ At ille. Greg. Cogitandum eſt, vt qui illicita commiſit à quibuſdam etiam licitis abſtineat, vt per hoc conditori ſuo ſatiſfaciat, vt qui commiſit prohibita, abſcidat ſibi etiam conceſſa, & ſe reprehendat in minimis, quem meminit peccaſſe in maximis. [B] Lex veteris teſt. vxorem alienam concupiſci prohibet. [Exo. 20. c.] A rege verò fortia iuberi militibus vel deſiderare, aquam non pœnaliter vetat. Dauid verò alienam vxorem concupiuit & abſtulit, cuius culpam digna verbera ſunt ſecuta, & malum qđ perpetrauit, per pœnitentiæ lamenta correxit. Qui cùm longè poſt contra hoſtium cuneos ſedit, aquam ex eorum ciſterna deſiderauit. cui⁹ electi milites intra cateruas hoſtium erumpentes, aquam quam deſiderauerat, illęſi pertulerunt. Sed vir flagellis eruditus [†1. Pa. 11. d.] ſe protinus cum periculo militum aquam deſideraſſe reprehendit, eamq; dño fundens libauit. In ſacrificium enim dñi effuſa aqua conuerſa eſt, quia culpam concupiſcentię mactauit p pœnitentiam ſuę reprehenſionis. Qui ergo cõcupiſcere alienam coniugem non timuit, pòſt etiam quia aquã cõcupiſſet, expauit. g ¶ Sed libauit. Exemplum fortitudinis & conſtantię militibus prębuit, vincens naturam ne ſitiens biberet, vt exercitus ſitim tolerare diſceret. [Myſticè] ¶ Myſticè verò aquam non ſitiebat, ſed naſciturum in Bethlehem de virgine Chriſtum pręuidebat, cuius lauacrum & ſanguinem ſitiebat. Aquam ergo non bibit, ſed fudit. Sitiebat enim fontem ęternum qui non periculis quęritur alienis, ſed aliena pericula abluit.

☞ Tres primos

[Margin: † probris affecerunt Philiſthęos vel expoſuerunt ſe diſcrimini cum Philiſthęis] [† ex triginta principib⁹] [† cum periculo aiarũ vel vitę]

a ¶ In Paral. ccc. ſed quod ibi minus habetur, hic ſupplevtur.

culus, qui octingẽtos interfecit impetu uno. Poſt hunc [a] [b]

¶ Dauid.

Eleazar filius †patrui eius Ahohites inter tres fortes q erant cum Dauid, quando †exprobrauerunt Philiſthi-

a ¶ In Paral. in Aphec domini.

im: & congregati ſunt illuc in prælium. Cumq; aſcendiſſent filij Iſraël, ipſe ſtetit & [c] percuſsit Philiſthęos donec [d] deficeret manus eius, & obrigeſceret cũ gladio. Fecitq; [e] dominus ſalutem magnam in die illa, & populus qui fu [f] gerat reuerſus eſt †ad cæſo- [g] [h] rum ſpolia detrahenda. Et [i] [a] [b] poſt hunc Sẽma filius Age [c] de Arari. Et cõgregati ſunt Philiſthiim in †ſtatione. erat

a ¶ In Paral. hordeo.

quippe ibi ager lẽte plen⁹. Cúmque fugiſſet populus à [d] facie Philiſthiim, ſtetit ille [k] in medio agri & †tutatus eſt [l] eũ. Percuſsitq; Philiſthæos & fecit dñs ſalutem magnã. [m] [e] Necnon & antè deſcende- [n]

a ¶ Abiſai, Sobochai, Ionathan.

rent trẽs, †qui erãt principes inter triginta, & uenerant tẽpore meſsis ad Dauid ĩ ſpeluncã Odollã. Caſtra autẽ Philiſthiim erant poſita in

a ¶ Id eſt valle Raphaim.

ualle gigãtiũ, & Dauid erat in pręſidio. Porrò ſtatio Philiſthinorũ tunc erat in Bethlehem. †Deſiderauit igitur

a ¶ Vt ſuos tentaret.

Dauid aquã de lacu, & ait: O ſi quis mihi daret potum [o] aquæ de ciſterna quæ eſt in Bethlehẽ iuxta portã. Irruperũt ergo tres fortes caſtra Philiſthinorum, & hauſerũt aquã de ciſterna Bethlehẽ, quæ erat iuxta portam, & [f] attulerunt ad Dauid. At il [p] [g] le noluit bibere, ſed libauit eam domino dicens: Propitius ſit mihi dominus ne faciam hoc. Num ſanguinẽ hominũ iſtorum qui profecti ſunt, †& animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. Hæc fecerunt tres robuſtiſsimi. Abiſai [q] quoq; frater Ioab filius Saruię, princeps erat de tribus: Ipſe eſt q leuauit haſtã ſuam [r]

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Qui oct. in. Qđ non eſt intelligendũ ſic, ꝙ omnes interfecerit propria manu, ſed qa per eius probitatem fuerunt principaliter occiſi. Vel quia fugientes eum prę timore aliqui ceciderunt in aquam vel loca ruinoſa, vbi fuerunt mortui. & ſecundum iſtam expoſitionẽ de Dauid oportet dicere, ꝙ Ieſbaan hìc nõ nominatur, quia immediatè ſubditur: b ¶ Poſt hunc Eleazar filius patrui eius &c. In aliquibus autem libris Hebraicis & Latinis fit hìc punctus: Dauid ſedens in cathedra ſapientiſsimus. & quod ſequitur: Princeps inter tres, intelligitur de Ieſbaan, qui fuit primus inter tres robuſtiſsimos, vt dictum eſt: Ipſe eſt quaſi tenerrimus &c. i. valde dulcis & amicabilis erga ſuos, & durus contra aduerſarios. Qui octingentos interfecit. j. Paralipome. xj. dicitur, quod ipſe leuauit haſtam ſuam ſuper. ccc. vulneratos. Dicendum quod hìc narratur vna de victorijs ſuis & maior, & ibi alia & minor. vnde ibidem dicitur: Leuauit haſtam ſuã ſuper. ccc. vulneratos vna vice. per hoc denotans aliam eius victoriam. [C] Poſt hunc Eleazar filius patrui eius Ahohites & cætera. De huius probitate ſubditur: Ipſe ſtetit in bello ſocijs ſuis retrocedentibus, vt patet ex ſequentibus. [†Dodo filij Ahohi]

d ¶ Donec deficeret manus eius & obrige. cum gladio &c. Ex labore & ſanguine aduerſariorum ad manum eius decurrente. e ¶ Fecitq; dominus ſalutem magnam in die illa & cæte. per eius probitatem, vnde ſubditur: f ¶ Et populus qui fugerat & cæ. de eius ſocietate. [– q fugerat] g ¶ Reuerſus eſt. ſcilicet ad prędium, animatus probitate ipſius: & ſic patet quod per eum debellatus fuit exercitus aduerſariorum. [† poſt eum ad] [† villa]

h ¶ Ad cęſorum ſpolia detrahenda &c. Habita perfecta victoria. i ¶ Et poſt hunc Semma filius Age de Arari. De cuius probitate ſubditur: k ¶ Stetit ille in medio agri. fugientibus ſuis. l ¶ Et tutatus eſt eum. quia defendit agrum. m ¶ Et fecit dominus ſalutem magnam. Quia tunc per illum populus Iſrael habuit victoriã. [† liberauit] [D] n ¶ Necnon & ante deſcen. Iſtud factum de apportatione aquę ipſi Dauid tam periculoſa, in libro de Hebraicis quęſtionibus exponit de tribus fortibus ſequentibus, ſcilicet Abiſai, & alijs duobus poſt eum. Sed hoc non videtur verum, quia in fine concluditur: Hęc fecerunt tres robuſtiſsimi. & ideo de tribus primis ſimpliciter videtur intelligi, & non de Abiſai, & duobus ſibi adiunctis, maximè quia ſubditur poſtea cõmendatio Abiſai. o ¶ O ſi quis mi. da. po. aquę de ci. &c. Et dixit Dauid hoc non propter concupiſcentiam aquę, ſed qa volebat audaciam ſuorum experiri. vnde ſubditur: p ¶ At ille no. bi. ſed li. Per hoc oſtẽdens, ꝙ exponens ſe periculis contra infideles, facit ſacrificium domino acceptiſsimum. q ¶ Abiſai quoq;. Hìc ponitur commendatio triũ fortium qui erant in ſecundo gradu. quorum primus erat Abiſai qui interfecit Ieſbienob gigantem, vt dictum eſt. S. xxj. ca. & cum hoc fecit aliam probitatem notabilem, quę notatur cùm dicitur: r ¶ Ipſe eſt qui. & patet litera. Alij verò duo de iſto ternario. ſ. Sobochai & Ionathan filius Sammaa fratris Dauid hìc tacentur, quia ſufficienter. S. exprimuntur. xxj. ca.

Et Banaias

[Moralitẽr] ∗ a ¶ Qui oc. &c. Nam malorum multitudine non terretur, nec ab executione iuſtitię ꝑpeditur. b ¶ Poſt hunc. Per iſtum ſignificatur fortis bellator cõtra vitia vſq; ad horam mortis. ideo ſubditur: c ¶ Ipſe ſte. &c. In morte nanq; bellum contra vitia terminatur. i ¶ Et poſt hunc Sem. &c. Per iſtum ſignificatur fortis defenſor eccleſiæ. ideo ſubditur: k ¶ Stetit ille in me. agri & tutatus eſt eũ. Ager iſte eſt eccleſia, quę eſt ager domini noſtri Ieſu Chriſti, in quo ſeminauit bonum ſemen. n ¶ Necnon & ante deſcen. tres qui erant principes. Per iſtos ſignificat᷑ bonus religioſus, qui per obſeruantiam trium votorum religionis efficitur triplicatus. & ꝑ hoc haurit aquam ſalutaris ſapientiæ de puteo ſacræ ſcripturæ, qui dicitur altus Iohan. iiij. b.

∗ Quàm autem boni

a ℭ Tres primos. Intelligi volunt ſapientiã, humilitatẽ, & fortitudinẽ. Dauid
E
enĩ ſedit ſapientiſſim⁹. ipſe ligni vermiculus. i. humilis, dccc. interfecit velut fortis. ad has tres virtutes nemo fortiũ Dauid ꝑuenit. b ℭ Et Bana. Qui erat magiſter de Capſeel. i. de cõgregatiõe dei in Cerethi & Pheleti, qui interpretanť occidentes & viuiſicantes.
1. Para. 11. c.
Ipſe percuſ. quos Paral. duos Ariel Moab nominat. Hi ergo viri fortiſſimi fuerũt in regno Moab, vñ & leones dicunť. Ariel enĩ leo dei interp̃tatur. c ℭ In media. Ioſephus hîc apertius dicit, ꝙ fuerit. ſ. ciſterna nimis ꝓfunda, tpe hyemis niuis aggere coęquata. In hanc leo inſcius decidit, & cõcluſus grandi rugitu clamauit.
Banaię victoria leonina
Banaias verò qui cũ cęteris ad ſpectaculũ venit, in ciſternã deſilijt, & leonem interfecit. Banaias qui interpretať ędificator dominus, Chriſtũ ſignificat, qui eccleſiam ędificat. Vñ Paulus:
1. Cor. 3. b.
Dei ędificatio eſtis hîc in tempore niuis & frigoris, cũ. ſ. gratia Chriſti mũdo reſplenduit, & frigus charitatis homines refrigerauit, Leonem. i. diabolũ interfecit. Hebręus verò hunc leonem Moab intelligit, qui in medio ciſternę. i. ĩ domo dñi, vbi tenebat cornua altaris, occiſus eſt. Altare verò ciſterni dicitur, qa ſicut aqua ciſternę abluit & mundat, ita ſanctuarium dñi purgat peccata. In dieb⁹ niuis, quia per mortem expiauit peccatũ, vñ:
Pſ. 50. b.
Lauabis me. qđ impletum eſt in medio ciſternę. & ſup niuem dealbabor, qđ impletum eſt in eo quod ait, diebus niuis.
† Dodo
d ℭ Virũ AEgyptiũ. imitatorem. ſ.
Leui. 24. c.
AEgyptij deũ blaſphemãtis, quem Moy
F
ſes iubente dño interfecit, ille enim blaſ-
3. Reg. 2. g
phemauit deum, hîc prophetã & regẽ. e ℭ Dignum. Spectabatur enim vt ſi Ierlm̃ egrederetur, interficereť. f ℭ Haſtam. Legem dei, quã ſi meditatus fuiſſet permanendo in Ierlm̃, non periret: ſed qa p̃ceptum regis cõtempſit, Banaias in virga. i. in rectitudine iuſtitię ad eum deſcendit, & haſtam quam non rectè tenebat, extorſit. g ℭ Qui erant. Neminem moueat, ꝙ in ſumma non. xxx. ſed xxxvij leguntur. Triginta enĩ & ſeptem leguntur hoc modo. Septem. ſ. fortes hi: Dauid, qui dicitur Adeodatus, Abiſai, Sobochai, Ionathã: Eleazar, Semma fili⁹ Agge de Arari, & Banaias. ecce ſeptem. Triginta aũt hi ſunt, Aſael, Eleanã & cęteri. h ℭ Vrias. Hîc vltimus poniť ꝓ eo quod ſequitur: Et addidit furor domini &c. Iam enim vltio facta fuerat in Dauid & in domo eius, ſed non in populo: qui vel non reſtitit Dauid vel conſenſit.

GLO. ORDI. CAP. XXIIII.

ET addidit furor. Greg. Pro qualitatibus ſubditorũ diſponunť acta regentiũ, vt ſępe ꝓ malo gregis etiã verè boni delin-

contra trecentos quos interfecit, nominatus in tribus, & inter tres nobilior. Eratq́; eorum princeps, ſed uſq; ad
a
tres primos non peruenerat. Et Ba-
a
b
naias filius Ioiadæ uiri fortiſſimi ma-

(a ℭ Alias magiſter-)

gnorum operum, de Capſeel. Ipſe
b

(a ℭ Qui tuebantur Moab contra Dauid.)

percuſſit duos leones Moab, & ipſe
c
c
deſcendit & percuſſit leonem in media ciſterna in diebus niuis. Ipſe quo-
d

(a ℭ Semei qui maledixit Dauid.)

d
que interfecit uirum Ægyptium, ui-

(a ℭ Qui in Paral. quinq; cubitos ſtaturæ legitur habuiſſe.)

e
rum dignum ſpectaculo, habentem
f
in manu haſtam. Itaq; cùm deſcendiſſet ad eum in uirga, ui extorſit haſtam de manu Ægyptij, & interfecit eum haſta ſua. Hæc fecit Banaias filius Ioiadæ, & ipſe nominatus inter tres ro-
f

(a ℭ Abiſai, Sobuc hai, Ionathan, quibus æquiparari poterat.)

g
buſtos qui erant inter triginta nobi-

(ℭ Primos.)

liores. Veruntamen uſque ad tres

(a ℭ Chriſtum.)

non peruenerat. Fecitq́; eum ſibi au-
f

(a ℭ Cui diuinitas omnem ſcientiam contulit. b ℭ Secreti conſcium. c ℭ Pater.)

riculàrium à ſecreto Dauid. Aſael fra-
g
ter Ioab inter triginta. Eleanan filius †patrui eius de Bethlehem. Semma de Arari. Elica de Harodi. Eles de Phalti. Hira filius Acces de Thezua. Abiezer de Anathot. Mobonnai de Huſathi, Selmon Ahohites. Macharai Netophathites. Heleph filius Banaa, & ipſe Netophathites. Itai filius Ribai de Ebeth filiorum Beniamin. Banai Pharathonites. Hel-

(ℭ Vel Thai.)

dai de torrẽte Gaas. Albialbon Arbathites. Azamaueth de Beromi. Eliaba de Salboni. Filij Iaſen, Ionathan & Aran. Semma de Orodi. Ahiam filius Sarar Ararites. Eliphelet filius Aasbai filij Machati. Eliam filius Achitophel Gelonites. Eſrai de Carme-

(ℭ Vel Farai.)

lo. Pharai de Arbi. Igaal filius Nathã de Soba. Bani de Gadi. Selec de Ammoni. Naharai Berothites armiger Ioab, filij Saruię. Ira Iethrites. Gareb

(a ℭ Fidem & obſeruantiam decalogi gratia ſeptiformis ſpiritus operante honorantes.)

h
& ipſe Iethrites. Vrias Hethæus. Omnes trigintaſeptem.

Cap. XXIIII.

(ℭ Sathan.)

i
ET addidit furor do-

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Et Banaias. Iſte eſt ſeptimus ſpecialiter nominatus propter ſpecialem ꝓbitatem, q̃ exprimiť cũ dicit: b ℭ Ipſe percuſſit. i. duos milites illius populi audaces, vt leones. c ℭ Et ipſe. Hîc accipitur leo ad literam, qui ꝓpter niuem os fouee cooperientem illuc cecidit: ad quam deſcendit Banaias, & eum interfecit. Conſequenter oſtenditur eius alia ꝓbitas de interfectione cuiuſdam AEgyptij, qui propter magnitudinem appropinquabat ad naturam giganteam, cùm dicitur: d ℭ Ipſe quoq;. In Hebręo de Hebraicis quęſtionibus exponiť hoc de Semei, quem interfecit Banaias de mandato Salomonis, vt habetur infrà. iij. lib.
G
ij. ca. & vocatur hîc AEgyptius per imitationem, eò quòd maledixit regi Dauid. Sicut AEgyptius quem interfecit Moyſes in deſerto, quia maledixerat deo vt habetur Leuitic. xxiiij. c. Sed hęc expoſitio in nullo concordat textui, & ideo eadem facilitate contemnitur qua probatur. propter quod & multa alia liber Hebraicarum quęſtionum ſuper libros Regis à pluribus peritis dicitur nõ eſſe Hieronymi, ſed cuiuſdam Iudęi. & quia Hieronymus in libro illuſtrium virorum, inter libros ſolum ſuper Gene. nominat librum ſuum Hebraicarum quęſtionum. e ℭ Et ipſe nominatus inter tres ro. ſecundi gradus, non quia eſſet de numero eorum, ſed quia propter probitates ſuas poterat quaſi ęquiparari vni eorum, propter quod nominatur ante triginta ſequentes, vt p̃dictum eſt. g ℭ Aſael frater Ioab. Hîc conſequenter nominantur alij triginta, & legatur litera ſicut iacet. Inter p̃dictos fortes non nominatur Ioab, quia erat ſuper omnes principes primus, vt dicunt aliqui. Alij verò dicunt ꝙ nomẽ eius taceetur inter fortes, quia poſuit maculam in gloria ſua, quia occidit proditioſè Abner, vt habetur ſuprà. iij. cap. & Amaſam ſimiliter, vt habetur ſuprà xx. cap. Abſalom contra inhibitionem regis, vt habetur ſuprà. xviij. ca.

* Quòd autem boni religioſi hanc hauſerint aquam, patet per libros Hieronymi, Auguſtini, & aliorum doctorum plurimum qui fuerunt religioſi. Et hęc aqua eſt domino libanda, nam ad eius honorem eſt ſimpliciter ordinanda. Moraliter
a ℭ Et Banaias filius Ioiadę viri for. De iſto dicitur quòd ipſe interfecit
H
duos leones Moab, & tertium leonem in diebus niuis, & ſignat virum valde virtuoſum in ſeculo, qui interfecit iraſcibilem & concupiſcibilem, ſignificatas ꝑ duos leones Moab, qui interpretatur ex parte. Rebellio autem iſtarum virium contracta eſt ex primo parente. Sed homo virtuoſus tollit eam, reducendo iraſcibilem & concupiſcibilem ſub ratione. Per tertium verò leonem ſignificatur cõcupiſcentia oculoſi, quam interfecit per largitatem erga pauperes, in diebus niuis, id eſt tempore refrigeſcentis charitatis. d ℭ Ipſe quoq; interfecit. i. valde altum, per quem ſignificatur diabol⁹, qui dicitur AEgyptius, id eſt tenebroſus, & eſt valde altus per ſuperbiam. ipm̃ autem deijcit virtuoſus per veram humilitatem. f ℭ Fecitq; eum ſibi auricularium a ſecreto Dauid. Nam bonus prçlatus & princeps figuratus ꝑ Dauid, tales ſecretarios & conſiliarios cũ diligentia ſibi quęrit.

NIC. DE LY. CAP. XXIIII.

ET addidit furor domini. Hîc deſcribitur punitio Dauid
†1. Par. 21. b
Moraliter. h ℭ Et addidit furor domini iraſci contra Iſrael, commouitq; Dauid. Ex hoc autem oſtenditur, quod ꝓpter malitiam populi permittit aliquando dominus bonum principem vel prçlatum errare. Vnde dicit Grego. exponẽs locum iſtũ: Secundum merita ſubditorum diſponuntur acta regentium. Vnde ſępe fit, vt pro culpa gregis boni delinquatur vita paſtoris.
Moraliter

*Vade & nu

A boni delinquat vita paſtoris. Dauid enim deo teſte laudatus, ſecretorum dei conſcius, tumore repentinæ elationis inflatus populum numerando peccauit, & populus pœnā ſuſcepit; quia ſecundum merita plebiū diſponuntur corda rectorum. Iuſtus verò iudex peccantis uitiū ex ipſorū animaduerſione corripuit, quorū cauſa peccauit. Sed qa ꝓpria voluntate ſupbiens à culpa alienus nō fuit, vindictā etiā ipſe ſuſcepit. Ira em̄ q̄ corporaliter pplm̄ ꝑtulit, ipm̄ quoq; dolore ꝓſtrauit. Ita em̄ iuncta ſunt merita rectorum & plebiū, vt ſępe ex culpa paſtorū deterior fiat vita plebiū, & ex merito plebium mutet̄ vita paſtorum. Sed quia rectores habent iudicem ſuum, nō temerè iudicent ſubditi vitā regentiū. Per ſemetipſum em̄ dn̄s ęs nūmulariorū fudit, & cathedras vendentium columbas euertit, ſignificās qa ꝑ magiſtros vitam iudicat plebium, per ſemetipſum facta magiſtrorum, cuius etiam ſubditorū vitia q̄ à magiſtris diſsimulantur, vel iudicari nequeunt, eius iudicio reſeruent̄. Dum ergo ſalua fide res agitur, virtutis eſt meritum quicquid prioris eſt tolerare. Debet tamē humiliter ſuggeri, ſi fortè valeat qd̕ diſplicet emendari. Sed curandum eſt ne in ſuperbiam tranſeat iuſtitię inordinata defenſio, & dum rectitudo incautè dirigitur, magiſtra rectitudinis humilitas amittatur ne eum pręeſſe quis deſpiciat, quem fortè in aliquo reprehendat. Cōtra hūc tumorē ſuperbię propria infirmitas inceſſanter attendat. Vires enim noſtras veraciter examinare negligimus, & quia de nobis fortia

[Margin: Rectorum & plebium mutua viciſsitudo. † 1.q.4.§ hisita. ver. itē Dauid. Ioh.2.c.]

B credimus, prælatos diſtrictè iudicam⁹. Quò em̄ nos minus agnoſcimus, illos q̄s reprehendere nitimur, plus videmus. Singula hęc mala ſunt quę ſępe à ſubditis in prælatis, ſępe à prælatis in ſubditis committunt̄, quia prælati ſubditos minus ſapiētes arbitrantur, & ſubiecti rectorum facta iudicant, & ſi regimen tenere contingeret, ſe melius agere putant. Vnde rectores minus prudenter quę agenda ſunt, vident: quia eorum oculos nebula elationis obſcurat: & ſępe ſubiectus factus prælat⁹ hoc facit, quod dum ſubdit⁹ fuerat arguebat, vt quia illa quę iudicauerat, perpetrat, ſaltem quia iudicauit, erubeſcat. Sicut igitur prælatis curandum eſt, ne eorum corda ſingularis ſapientię locus ſuperior extollat, ita ſubiectis prouidendum ne ſibi rectorum facta diſpliceant. Si autem magiſtrorum vita iure reprehenditur, oportet vt ſubditi eos etiam cùm diſplicent, venerentur. Sed ſollerter intuendum eſt, ne eū quem venerari neceſſe eſt, imitari appetas; aut quem imitari deſpicis, venerari cōtemnas. Subtilis enim via tenenda eſt rectitudinis & humilitatis, vt ſic magiſtrorum facta diſpliceāt, ita ſubditorum mens à magiſterij reuerentia non recedat. a ℭ Dedit ergo. Notandum quia in Paral. legitur: Mille milia centum milia de Iſrael, & de Iuda quadringenta ſeptuaginta milia, quos intelligendum eſt Ioab numeraſſe, ſed noluiſſe oſtendere niſi quanti in Samuelis libro ſcribuntur.

[Margin: † laan; 1.Para.21.a]

Sermo dn̄i

¶ In Paral. conſurrexit ſatan aduerſus Iſrael, & incitauit Dauid vt numeraret populum.

mini iraſci contra Iſraël, commouit ^a que Dauid in eis †dicentem ad Ioab: †Vade numera Iſraël & Iudam. Di ^b

¶ Faſtu ſuperbiæ tactus.

xitq; rex ad Ioab principem exercitus ſui: Perambula omnes tribus Iſraël à Dan uſq; ad Berſabee, & numera omnem populū, ut ſciam numerum eius. Dixitq; Ioab regi: Ad-

¶ Tantum.

augeat dominus deus tuus ad popu

a ¶ Vt ſit duplo tantus.

lum tuum, quantus nunc eſt: iterūq; centuplicet in cōſpectu domini mei regis. Sed quid ſibi dominus meus ^c rex uult in re huiuſcemodi? †Obtinuit ^d autem ſermo regis uerba Ioab, & principum exercitus. Egreſſusq; ^e eſt Ioab & principes militum à facie regis, ut numerarent populum Iſraël. Cumq; pertranſiſſent Iordanem, uenerunt in Aroer ad dexterā urbis, quæ eſt in ualle Gad: & per Iazer tranſierunt in Galaad, & in ter- ^f ram inferiorem Hadſi. Et uenerunt in Dan †ſylueſtria. Circumeuntes quoq; iuxta Sidonem tranſierunt prope mœnia Tyri, & omnem terram Heuæi & Chananæi, uenerunt que ad meridiem Iuda in Berſabee. Et luſtrata uniuerſa terra, affuerunt poſt nouem menſes & uiginti dies ^a in Ieruſalem. Dedit ergo Ioab numerum deſcriptiōis populi regi. Et ^g inuenta ſunt de Iſraël octingenta milia uirorum fortium qui educerent gladium, & de Iuda quingenta mi- ^h

Nicolaus de Lyra.

[Margin: Diuiſio]

Dauid propter peccatum ſuperbię, quia pręcepit numerari populum ex elatione. Igitur circa hoc primò ponitur ipſius Dauid iuſsio, ſecundò iuſsionis executio, ibi: Egreſſusq; eſt Ioab. tertiò facti punitio, ibi: Percuſsit autem cor Dauid. Circa primum ſciendum, quod iſtud factum contigit ante ea quę dicta ſunt in principio præcedentis cap. quia illa fuerunt verba nouiſsima Dauid, vt dicitur ibidem. Pręmittitur igitur origo tranſgreſsionis Dauid in facto iſto, cùm dicitur: Et addidit furor & cætera. Ex hoc em̄ quòd dominus volebat punire populum, permiſit Dauid efferri ad numerationem populi. vnde dicit in gloſſ. Gregorius. ſuper locum iſtum: Pro qualitatibus ſubditorum diſponuntur acta regētiū, vt ſępe pro malo gregis etiam verè boni delinquat vita paſtoris. Dauid

C ris Dauid em̄ deo teſte laudatus, tumore repētinę elationis inflatus populū numerādo peccauit, & populus pœnā ſuſcepit, qa ſecundū meritū plebiū diſponuntur corda rectorū. Quale autem fuerit peccatū populi quo demeruit, in litera nō habetur: ſed in libro de Hebraicis quęſtiōibus dicit̄, ꝙ hoc fuit, eò ꝙ populus Dauid nō reſtitit vt debuit in facto Vrię: & ideo in cap. ꝓcedēti vltim⁹ nominatur, vt ſentētia huius capituli pręcedenti aliqualiter copuletur. Sed hoc dictum videtur falſum, quia peccatum Dauid contra Vriam vxorem eius polluendo, & ipſum proditioſè occidendo, fuit ſecretum quouſq; totum fuit completum; vt patet ex prędictis ca. xij. ꝓpter qd̕ dixit Nathan ad Dauid, tu feciſti abſconditè &c. propter qd̕ patet, ꝙ populus non potuit peccato Dauid occurrere. Similiter nec poſt factum quando venit ad notitiam populi debuit puniri: qa pœna iam determinata erat à ſummo iudice deo. vt patet ibidem per verba Nathan prophetę. Et ideo melius dicitur, ꝙ peccatum populi fuit rebellio eius contra Dauid ſequendo Seba filium Bochri, qui erat homo peſsimus & ſeditioſus; & de hac rebellione ſolus Seba fuerat punitus, vt habetur. ſ. xx. ca. propter qd̕ ppl'us erat puniendus. qd̕ factum eſt per peſtilentiam immiſſam à deo ſup pplm̄ propter eius numerationem. a ℭ Cōmouitq; ſ. Satan ipm̄ incitauit, vt habetur expreſſè. j. Para. xxj. b. ℭ Vade. Per ſe pręcepit tribum Iudę numerari, quia erat nobilior & bellicoſior. Hanc autem numerationē pręcepit Dauid ad ſui oſtentationē de tot milibus bellatorum. c ℭ Sed. Ioab enim videns regem ex elatione moueri, voluit D hoc impedire: ſed non potuit. ideo ſubditur: d ℭ Obtinuit. Tum quia ſuperior erat, tum quia dominus populum punire diſpoſuerat. e ℭ Egreſſusq;. Hîc ponitur dictę iuſsionis executio, vt patet litera vſq; ibi: f ℭ Et inter. infe. hod. In Hebręo habetur: In terram locorum nouorum. i. de nouo habitatorum vel cultorū per abſciſionem nemorum. Cętera patēt vſq; ibi: g ℭ Et inuenta. j. Para. xxj. habetur numerus Iſrael mille milia & centū milia. Quę diſſonantia ſoluitur ab Hebręis. Vno modo per hoc, ꝙ Ioab non numerauit tribum Leui & tribum Beniamin, vt habetur. i. Paral. xxj. quarum numerus bene aſcendebat ad trecenta milia, & ſic in vniuerſo erat numerus ſicut ponitur. j. Paralipo. hîc autem ponitur numerus reſecatis illis de tribu Beniamin & Leui. Alio modo & meli⁹, vt videtur: qa Ioab inuitus exequebatur hoc mandatum, & ideo non curauit multos omittere. vt patet de tribu Leui & Bēiamin. Et quia videbat regem ex ſuperbia motum: ideo tradidit ſibi minorem numerum q̄ eſſet in veritate, ne nimis ſuperbiret. & hîc ponitur numer⁹ ipſi Dauid traditus, qui erat minor. alius autem qui erat maior ſecundum veritatem exprimitur. j. Parali. Cauſa autem quare non numerauit tribum Leuj & Beniamin dicetur. j. Paralipom. vbi hoc habet locum. h ℭ Et de quingenta milia pugnatorum & cæt. Aliqui libri habent hîc, quinquaginta milia. ſed in Hebręo & in libris correctis habetur, quingenta milia. Sed tunc occurrit dubium, quomodo

[Margin: † dicendo; † vel vicit]

* b ℭ Vade & numera Iſrael & Iudam. Per Dauid qui ex elatione pręcepit populum numerari, ſignificatur quicūq; ſuperbiens de bonis operibus ſuis, cùm tamen ſint ex bonitate dei. & talis eſt ſimilis Pharisęo dicenti Luc. xviij. b. Non ſum ſicut cęteri hominum, raptores, adulteri, iniuſti, velut etiam hîc publicanus, ieiuno bis in ſabbatho, decimas do omniū quę poſsideo. Per hoc autem ꝙ populus Dauid fuit mortalitate percuſſus, ſignificatur quòd opera bona de genere talis ſuperbientis mortificantur per peccatū ſuperuenientis ſuperbię. Sed quoniam aliquando talis ſuperbus humiliatur & conteritur de peccatis, ideo ad hoc ſignificandū ſubdit̄

Percuſsit

a ℭSermo d.In Exo.ſcriptũ eſt. Qñ tuleris ſummã filiorũ Iſrael
A iuxta numerũ,dabunt ſinguli ꝑtiũ ꝓ animabꝰ ſuis dño,& non erit
Exo.30.b plaga in eis &c.Hoc oblitꝰ Dauid facere,offendit deum, & facta eſt plaga in Iſrael.Hinc Ioſephus ait: prophetis declarantibus Dauid quòd deus iraſceretur, ſupplicauit vt propitius eſſet, & veniã daret.Gad ergo prophetam miſit ad eũ deus tres ſupplicij conditiones portantẽ. Vtrũ ſ.vellet famem in prouincia generari annis ſeptem,aut tribus menſibus pugnãdo vinceretur ab hoſtibus,aut morbus & lãguor accederet tribus diebus Hebręis. Cũq́ꝫ ꝓpheta vrgendo reſponſiõem exigeret quã dño renuntiaret:Cogitans rex quia ſi famẽ eligeret, contra alios hoc facere videretur, cũ ipſe multa frumẽta haberet, nec inopiã ſuſtineret;reliquis verò anguſtia eſſet. Si verò eligeret trium mẽſiũ victoriã hoſtiũ
†videntem Dauidis ipſe habẽs circa ſe viros fortiſsimos & cuſtodes nihil timeret,ſed neci exercitꝰ ſubiaceret:Cõmunẽ potiꝰ paſsionẽ & oibꝰ ęq̃lem elegit dicens:Multò meliꝰ eſt in dei q̃ꝫ hoſtium manus incidere.Quod propheta renuntiauit dño,qui morbũ & interitũ miſit in exercitũ Hebręorũ.Moriebanť non vno mõ,vt languor poſſet facilè agnoſci, ſed mors quidem in oibus:alius ſuper aliũ moriebatur, alij ſuper ſepeliendis moriebantur & latenter imminens malum velociter afferebat interitum. Incipiente peſtifero languore ab hora matutina vſq́ꝫ ad
B horam prãdij,cõſumpta ſunt ſeptuaginta milia. b ℭAut.Et videť quia qui pane verbi dei per gratiam ſeptiformis ſpiritus
1.Para.21.c non paſcuntur,ſeptem annis famẽ ſuſtinẽt, & qui in nomine trinitatis regenerati non ſunt hoſtibus.i.dęmonibus reſiſtere non valent,ſed peſtilentia impietatis increduli
†1.Par.21.b moriuntur. c ℭErat autem.In Paralip. quoq́ꝫ ſcriptum eſt:Porro angelus domini ſtabat iuxta aream ornã Iebuſęi. Leuãs q́ꝫ Dauid oculos ſuos,vidit angelũ domini inter cælum & terrã, & euaginatũ gladiũ in manu eius,& verſum cõtra Ierlm.Et ceciderunt tam ipſe q̃ꝫ maiores natu veſtiti cilicijs proni in terram. Iuxta aream. Area areuna eccleſia eſt gentium,in qua,poſt q̃ꝫ altare fidei verus Dauid erexit, cõfeſtim
†Depœ.di. 2.c. fugerat autem. mors impietatis ceſſat. Hanc aream Dauid quinquaginta ſiclis emit,quia Chriſtus ꝑ ſeptiformis ſpiritus gratiã cũctis delictis
† pœnituit dominum ſuper malo omiſsis Gẽtilitatem in domũ ſibi ſempiter
nam ſan-

lia pugnatorum. Percuſsit autem [a]
cor Dauid eum, poſtquã numeratus eſt populus, & dixit Dauid [b]
ad dñm: Peccaui ualde in hoc fa[c]
cto,ſed precor dñe ut transferas iniquitatẽ ſerui tui,quia ſtultè egi nimis. Surrexit itaq́ꝫ Dauid ma-
[a] ne,& ſermo dñi factus eſt ad Gad prophetam & †uidentẽ Dauid,dicens:Vade,& loquere ad Dauid:
Hęc dicit dñs: Triũ tibi datur o[d]
ptio, elige unũ quod uolueris ex his,ut faciam tibi.Cumq́ꝫ ueniſſet Gad ad Dauid nuntiauit ei dicẽs:
[b] Aut ſeptem annis ueniet tibi fa[e]
mes in terra tua:Aut tribus menſibus fugies aduerſarios tuos, & illi te perſequenter:Aut certè tribus diebus erit peſtilentia in terra tua.Nũc ergo delibera,& uide quem reſpõdeam ei qui me miſit, ſermonẽ. Dixit autem Dauid ad
Gad: Coartor undique nimis. [f]
†Sed melius eſt,ut incidam in ma[g]
nus dñi (multæ enim miſericordiæ eius ſunt) quàm in manus
hominum. Immiſitq́ꝫ dominus [h]
peſtilentiã in Iſraël,de mane uſq́ꝫ [i]
ad tempus conſtitutum, & mortui ſunt ex populo à Dan uſq́ꝫ Berſabee ſeptuaginta milia uirorum. †Cumq́ꝫ extendiſſet manũ ſuam angelus dñi ſuper Ieruſalẽ ut diſperderet eam, †miſertus eſt dominus ſuper afflictionem, & ait angelo percutienti populũ: Sufficit
[c] nunc,contine manũ tuam. Erat
aũt angelus dñi iuxta aream are[k]
¶Ipſa eſt Ieruſalem.
una Iebuſæi. Dixitque Dauid ad dominum,cùm uidiſſet angelum cædentem populum: †Ego ſum

Nicolaus de Lyra.

dubium,quõ tot erãt in vna tribu:qa numerus nouem tribuũ aliarũ q̃ fuerũt numeratę ꝑ Ioab,nõ aſcẽdit niſi ad mille milia & centũ milia,vt prędictũ eſt.Ad qď dicendũ,ꝙ tribꝰ Iuda fuit alijs bellicoſior,& ideo plures habuit bellatores q̃ꝫ aliqua alia. Item quia bellatores de alijs nationibus cõiungebantur cum Dauid,ſicut patet.ſ.xv.ca.de Ethai Gethęo qui cũ ſexcentis bellatoribus erat cõiunctus ipſi Dauid.& ſimiliter fuit de alijs nationibꝰ.& omnes iſti computabantur cum bellatoribus de tribu Iuda,de qua erat Dauid:propter qď numerus bellatorum tribus Iudę tantũ aſcendebat.Sciendũ tñ,ꝙ.j.Para.xxj.dicitur:De Iuda autem.cccclxx.milia.Quod ſoluiť ab Hebręis vno modo ꝙ.xxx.milia quę omittuntur.j.Paral.erant capita aliorum,& ſic non numerantur ab eis ibi:hîc autem in numero cũ alijs concluduntur.Alio modo,ꝙ in li.Para.ponitur numerꝰ minor,qui fuit traditus Dauid ne nimis ſuperbiret,vt prędictum eſt, hîc autem ponitur numerus ſcďm veritatem, qui maior erat oppoſito modo q̃ꝫ de numero Iſrael,vt patet ex dictis.Nec eſt incon-
Diuiſio ueniens ſic variari modum loquendi,quia frequenter per talem modum ſoluuntur apparentes diſſonantię euangeliſtarum. a ℭPercuſsit autem cor Dauid eum poſtq̃ꝫ.Hîc conſequenter deſcribitur punitio delicti.vbi primò ponitur determinatio pœnę. ſcďò executio

executio iuſtitię diuinę,ibi:Immiſitq́ꝫ dñs peſtilentiã.tertiò placatio C
offenſę,ibi:Venit autẽ Gad.Circa primum exprimitur pœnitentia Dauid,cûm dicitur:Percuſsit autem cor.Id eſt conſcientia eum reprehẽdit. c ℭPeccaui.peccato ſuperbiæ,vt dictũ eſt.Itẽ ex mãdati diuini tranſgreſsione,quod habetur. Exo.xxx. vbi dicitur: Qñ tuleris ſummam filiorum Iſrael,dabunt ſinguli pretium pro animabꝰ ſuis domino,& non erit plaga in eis.Et quantum ſit illud ꝑtium,ſubditur ibidem:Dimidium ſicli &cæ. Nolebat enim dominus ꝙ numeratio generalis populi qualem pręcepit Dauid fieri,fieret per capita,ſed ꝙ quilibet offerret domino dimidium ſiclum,& tunc numerabanť ſicli,& ſic apparebat numerus populi,quia erat duplus ad numerum ſiclorum, vt dictum fuit Exod.xxx. Hęc autem numeratio non fuit ſic facta,& ſic ſecuta fuit plaga, Conſequenter ponitur determinatio pœnę, cũ dicitur: d ℭTriũ ti.Et patet litera vſq́ꝫ ibi: f ℭCoartor.quia quodlibet illorum videbatur durum. g ℭSed me.eligendo peſtilentiam trium dierum,tum quia de dei miſericordia ſperabat,tum quia ſi elegiſſet famẽ ſeptem annorum,ipſe & alij diuites ꝓuidiſſent ſibi de victu,& pauperes fuiſſent nimis afflicti.Item ſi elegiſſet fugam coram aduerſarijs,ipſe & alij potentes fuiſſent ꝓtecti auxilio pugnatorum,& refugio fortalitiorum,& cęteri fuiſſent occiſi.Et ideo elegit pœnam omnibus ęqualem,quia peſtilentia à deo miſſa ęqualiter poterat cadere ſuper regem & pauperem. h ℭImmiſitq́ꝫ.Hîc ponitur dictæ pœnę executio,cûm dicitur: i ℭDe mane.Id eſt vſq́ꝫ ad tertiam diem incluſiuè,vt dicunt aliqui,quia ſic erat pœna determinata.Sed hoc non videtur verũ, quia infrà dicitur:Venit autem Gad ad Dauid in die illa.Et videtur loqui ſcriptura de prima die peſtilentię. Ad hoc enim venit
Gad,vt Dauid offerret holocauſtum & ceſ- D
ſaret plaga inchoata,vt habetur infrà. Ex Dan.13.c
quo videtur etiam, ꝙ tempus peſtilentiæ Phil.1.c
non erat conſummatum.Et ideo dicunt alij quod tempus conſtitutum intelligitur tempus prandij.Sed tale tempus non videtur eſſe conſtitutum in lege.& ideo dicunt alij & melius vt videtur,quòd tempus conſtitutũ intelligitur hora ſacrificij veſpertini. Illud enim ſtatutum fuit in lege Exod. xxix. ita ꝙ à mane primę diei vſq́ꝫ ad horam illam mortui ſunt de populo ſeptuaginta milia virorum.Sed tunc occurrit dubium, quia ſicut dictum eſt,peſtilentia trium dierum erat determinata.& ſic videtur ꝙ ſit mutatio facta in deo.Ad quod dicendum quod non.quia peſtilentia trium dierum erat dicta per modum comminatiõis,ſicut Ionę.iij.b. Adhuc quadragita dies & Niniue ſubuertetur. quę tamen non fuit ſubuerſa. Sic in propoſito,
duo dies peſtilentię vltimi fuerunt tantùm †De pœ.di
per comminationem dicti:primus verò dies 3.c.illud ve
per modum ſententiæ diffinitiuæ. propter rò.
quod fuit peſtilentia tantùm illo die. ideo ſubditur:Miſertus eſt dominus ſuper afflictionem &cætera.k ℭIuxta aream areuna Iebuſæi.Iſte erat binomius,quia cũ hoc vocabatur orna

a ℭPercuſsit autem cor Dauid &c.Per cõtritionem. Sed quia non ſufficit contritio niſi confeſsio ſequatur habita opportunitate.ideo ſubditur: b ℭEt dixit Dauid ad dominum:Pec
Moraliter caui valde &c.Et dicitur,in hoc facto.nam in confeſsione vera peccata ſunt particulariter exprimenda.Et quoniam poſt confeſſionem requiritur ſatiſfactio per pœnam.ideo ſubditur:d ℭTriũ tibi datur optio.Sequitur: e ℭAut ſeptem annis veniet tibi fames in terra tua.Per hoc autem ꝙ Dauid pręelegit peſtilentiam trium dierum perſecutioni trium menſium & fami ſeptem annorum,ſignificatur ꝙ pœna pro peccatis ſuſtinenda in vita ꝑſenti magis eſt eligẽda & acceptanda,q̃ꝫ in purgatorio quę longior eſt: aut in inferno,quę à ꝑte pòſt eſt ęterna.Per hoc aũt ꝙ Dauid dixit:

Vertatu

nam ſanctificauit. a ¶ Areuna. Interpretatur arca: Ornan verò
A lumen nobis. Bñ ergo Dauid volens placare dñm, altare iubetur in area Areunæ vel Ornę conſtituere, quia aliter non placaẽ deus ab homine, niſi in area cordis per lumen rectę fidei & verę dilectionis conſtituat altare humilitatis, in quo offerat ſacrificiũ oblatiõis & laudis.
Pſal. 49. d. & .50. d. vñ: Sacrificium laudis ho.me. &: Sacrificiũ deo ſpi.cõtri.&c. Area Areunę vel Ornæ, ipſa eſt Ieruſalẽ.
2. Para. 1. a. b ¶ Et ob. hol. Hînc in Paral. Tabernaculũ qd' fecerat Moyſes in deſerto & altare holocauſtorũ ea tẽpeſtate erat in excelſo Gabaon, & nõ pręualuit Dauid ire ad altare, vt obſecraret dñm. Nimio em̃ timore fuerat pterritus, videns gladiũ angeli dñi. Dixitq́; Dauid: Hæc eſt dom⁹ dei &c.
Gene. 22. c. In hoc loco ſecundũ Hebręos voluit Abrahã offerre filiũ, cùm aries ſubitò apparuit: quẽ aſſumens obtulit pro filio.

GLO. ORDI.

Cap. I.

ET rex Dauid ſenue. Hic. Nõne tibi videẽ ſi occidẽtem ſequaris literã, figmentum eſſe vel Athenarũ ludicra? Frigidus ſenex obuoluiẽ veſtimentis: & niſi cõplexu adoleſcentulę nõ tepeſcit. Viuebat adhuc Bethſabee, ſuperat Abigail, & reliq̃ vxores & cõcubinę: oẽs quaſi frigidę repudianẽ, & in vnius tm̃ grãdęuus caleſcit amplexib⁹. Abrahã multò Dauid ſenior fuit, & tñ viuẽte Sara aliã nõ q̃ſiuit vxorem: Iſaac duplices Dauid annos habuit, & cùm Rebeccã iã vetula nunq̃; refrixit. Tacebo de prioribus añ diluuiũ viris, qui poſt annos q̃ngentos, nõ dico ſenilibus, ſed penè carioſis artubus nuſq̃; puellares q̃ſiere amplexus.

† incuruauit ſe regi

Adoleſcentula; quare & q̃ Dauid grãdęuo adhibita ſit

Deu. vlti. d. Moyſes dux Iſraelitici populi centũ viginti
B annos habuit, & Sephorã nõ mutauit. Quę eſt ergo iſta Sunamitis vxor & ꝟgo tã feruens, vt frigidũ calefaceret: tã ſancta, vt calẽtẽ ad libidinẽ nõ ꝓuocaret? Exponat Salomõ patris delicias, & pacificus bellatoris amplexus.
Prou. 4. a. Poſſide ſapientiam, poſſide intelligẽtiam. Ne derelinquas eã & apprehẽdet te:
Ibi. ama illã, & ſeruabit te. Oẽs penè virtutes corporis mutanẽ in ſenibus, & creſcente ſola ſapiẽtia decreſcũt cętera, ieiunia, camœnę, huc illucq́; diſcurſus peregrinorũ ſuſceptio, defenſio pauperũ, inſtantia orationum, viſitatio languentiũ, labor manuũ vnde ꝑbenẽ eleemoſynę: & cuncta q̃ per corp⁹ exercenẽ fracto corpore minora fiunt. Nec hoc dico ꝙ in iuuenilibus & adhuc ſolidioris ætatis, q. ſ. labore & ardentiſſimo ſtudio, vitæ quoq; ſanctimonia & orationis frequẽtia ſcientiã conſecuti ſunt, frigeat ſapiẽtia, q̃ in plerisq; ſenibus ætate marceſcit. Sed ꝙ adoleſcentia multa corporis bella ſuſtinet, & inter incentiua vitiorũ & carnis titillationes quaſi ignis in lignis viridibus ſuffocaẽ, & ſuũ non poſſit explere fulgorẽ. Senectus ꝟò eorũ q adoleſcentiã ſuã honeſtis actibus inſtruxerũt, & in lege dñi meditati ſunt die ac nocte,

† inſtrumẽta

Senes & ſi viribus corporis deficiũt, ſapiatñ creſcere debent.

Pſal. 1. a. ætate fit doctior, proceſſu temporis ſapientior, & veterũ ſtudiorũ dulciſſimos fructus metit. Ipſumq́; nomen Abiſag ſapientiam ſenum indicat ampliorem. Interpretatur enim pater meus ſuperfluus. i. abundans, vel patris mei rugitus. Verbum ſuperflui ambiguum eſt: ſed hîc ſignificat, ꝙ ſapientia amplior ſit in ſenibus & redundans. Alibi autem ſuperfluus, quaſi non neceſſarius ponitur. Abiſag autem & rugitus propriè nuncupatur, qd' maris fluctus reſonat: & (vt ita dicam) de pelago veniens fremitus audiẽ. Ex quo oſtendiẽ abundantiſſimũ, & vltrâ humanã vocem in ſenibus diuini ſermonis tonitruum commorari. Sunamitis verò coccinea dicitur, vt ſignificet calere ſapientiam, & diuina lectione feruere. Quod licet dñici ſanguinis indicet ſacramentum, C
Gene. 38. g. etiam feruorẽ oſtendit ſapientię. Vñ obſtetrix illa in Geneſi coccinũ ly. in manu Phares, qui ab eo ꝙ parietem diuiſerat duos populos ante ſeparantem diuiſoris nomen, id eſt Phares ſortitus eſt. Et Raab meretrix in typo eccleſię reticulam myſteriũ ſanguinis cõtinentẽ, vt
Ioſ. 2. d. Iericho

qui peccaui, & ego iniquè egi: Iſti qui oues ſunt, quid fecerunt?
a Vertatur, obſecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei.
b Vênit autem Gad propheta ad Dauid in die illa, & dixit ei: Aſcende, & conſtitue domino altare in area Areuna Iebuſæi. Et aſcendit Dauid iuxta ſermonem Gad, quem præceperat ei dominus. Conſpiciensq́; Areuna animaduertit regem & ſeruos eius tranſire ad ſe,
c & egreſſus† adorauit regem prono uultu in terram, & ait: Quid cauſæ eſt, ut ueniat dominus meus rex ad ſeruum ſuum? Cui Dauid ait: Vt emam à te aream, & ædificẽ altare domino, & ceſſet interfectio, quę graſſatur in populo. Et ait Areuna ad Dauid: Accipiat, & offerat dominus meus rex, ſicut placet ei. Habes boues in holocauſtum, & plauſtrum, & †iuga boum in uſum lignorum.
d Omnia dedit Areuna regi. Dixitque Areuna ad regem. Dominus deus tuus †ſuſcipiat uotum tuum. Cui reſpondens rex ait: Nequaq̃; ut uis, ſed emam pretio à te: & non offeram domino deo meo holocauſta gratuita.
e Emit ergo Dauid

¶ In Para. legitur: Dedit ergo Dauid Ornan pro loco ſiclos auri iuſtiſſimi ponderis ſexcentos. Intelligendum eſt enim boues argenti ſiclis quinquaginta, areã vero ſexcentis aureis emiſſe.

areã,
f & boues argenti ſiclis quinquaginta,
g & ædificauit ibi altare domino Dauid,
h & obtulit holocauſta & pacifica. Et propitiatus eſt dominus terrę, & cohibita eſt plaga ab Iſraël.

Liber regum tertius. Secundum Hebræos primus Malachim.

Cap. I.

c ET rex Dauid ſenuerat, habebátque ætatis plurimos dies: b

Nicolaus de Lyra.

cabaẽ Ornan, vt habetur. j. Paral. xxj.
b ¶ Venit au. Gad prophe. ad Da. Hîc cõſequenter deſcribitur placatio offenſę, ꝑ oblationẽ Dauid ad dictũ Gad ꝓphetę ꝑ reuelationẽ dñi. qd' notaẽ cũm dicitur: Et aſcendit Dauid iu. ſer. &c. c ¶ Et egreſſus adora. regem. &c. i. fecit ei reuerẽtiã regi debitã. Iſte em̃ q̃; uis eſſet Gẽtilis, erat amicus Dauid & ei cõfœderat⁹. quia p eũ Dauid habuerat partẽ ciuitatis Ieruſalẽ. Cętera patẽt vſq; ibi: d ¶ Oĩa de. Areu. i. dare voluit, ſed Dauid accipere noluit niſi ꝑ ꝑtio. vñ ſequitur: ¶ Emit er. Da. j. Para. xxj. d. dr̃: Dedit ergo Dauid Ornan pro loco ſiclos auri iuſtiſſimi põderis ſexcentos. Et ideo lr̃a quę ſic habet, debet ſic punctari: Emit er. Da. aream. & taceẽ hîc ꝑtium qd'. j. Para. exprimiẽ, ſexcentorũ auri ſiclorũ. & ſequitur: f ¶ Et boues argenti. &c. ſ. pro bobus tantũ. g ¶ Et ædificauit ibi altare do. Da. ſ. ille locus eſt in quo Abraham voluit immolare Iſaac filium ſuũ, vt dictũ fuit Gene. xxij. & Iacob vidit ibi ſcalam, vt dictum fuit Geñ. xxviij. & ibi poſtea fundatum fuit templum per Salomonem, vt habeẽ. j. iij. lib. vj. ca. & .ij. Para. iij.
Moraliter. ✱ a ¶ Vertatur obſecro ira tua con. me. Oſtenditur ꝙ princeps perfectus in bonitate paratus eſt exponere ſe morti pro populi ſui ſaluatiõe. exemplũ hui⁹ dedit nobis dominus noſter Ieſus Chriſtus, dicens Ioh. x. c. Ego ſum paſtor bonus, & animã pono pro ouibus meis. Hoc etiam fecit Codrus rex Athenienſium, qui ꝑelegit occidi propter ſalutem populi ſui, vt ſuprà dictũ eſt. Iuſtin⁹ li. 2. q. D

Incipit poſtilla uenerabilis magiſtri Nicolai de Lyra ſuper primum librum Malachim.

† cõplaceat tibi, vel placetur tibi

Cap. I.

ET rex Dauid ſenuerat &c. In ꝑcedẽtibus libris actũ eſt de regno filiorũ Iſrael vnito, hîc cõſequẽter agiẽ de regno ei⁹ diuiſo. propter qd' apud Hebræos duo libri ꝑcedẽtes ſunt vnus liber q vocaẽ Samuel, & duo ſequẽtes ſunt vn⁹ ali⁹ liber q vocaẽ Malachim. i. regũ in plurali. Primò igiẽ de duplici regno agitur ꝓut floruit. Secũdò ꝓut cadere cœpit. ſ. q̃rto lib. q̃a extũc gẽtes ſubditę Hebræis cœperũt rebellare, & tãdẽ dominari eis, & finaliter eos captiuare. Circa primũ ſciendũ, ꝙ vbi vnũ regimẽ terminaẽ, ſequens inchoaẽ. iõ primò agiẽ de regni vnitate ſub Salomõe in pricipio regni ſui. ſcd'ò de regni diuiſiõe circa finẽ vitę ſuę. xj. c. Prima in duas: q̃a priò deſcribiẽ ipſi⁹ Salomonis regis inſtitutio. ſecũdò inſtituti cõfirmatio ca. ij. Prima in tres. quia primò deſcribiẽ ipſius Dauid ſenilis cõditio. ſecundò Adonię ambitio, ibi: Adonias aũt. tertiò Salomonis ꝓmotio, ibi: Dixitq́; Nathan. Circa primum dicitur: h ¶ Et rex Dauid ſenuerat. & tamen non habebat niſi. lxx. annos ad plus, quia
Diuiſio

Moraliter. h ¶ Et rex Dauid ſe. Sicut frequẽter dictũ ẽ, ꝑ Dauid figuraẽ dñs nr̃ Ieſus Chriſtus, q ſenex dicitur, eò ꝙ æternus eſt in deitate. Heb.

Iericho pereunte domus eius ſaluaretur, appendit. vnde de ſanctis dici E
tur: Hi ſunt qui venerũt de calore domus Rechab. & alibi: Ignē ve-
1. para. 2. g. ni mittere in terrā &c. qui. ſ. in diſcipulorũ corde ſucceſus cogebat.
Lu. 12. f. eos dicere: Nōne cor noſtrũ ardens erat. a ¶ Cumq́ operire-
Ibi. 24. e. tur &c. Dauid nimiũ frigus ꝑtulit, vel quia de ſenioribus natus eſt parentibus, vel quia multũ in ꝓlio ſanguinē fuderat. vel potius ex quo angelũ cadētem
†Deu. vi. d. populũ vidit, pauore vehemēti contabuit. vñ: In incōmoditate frigoris vſq́ ad mortē ꝑmanſit. b ¶ Adonias au. fi. Ag. Iudaicũ populũ ſignificat, qui maior filius eſſe videtur: quia prior legē ſuſcepit: & Gētilē populũ q ꝑ grām dei poſterior vocat⁹ ē ſpernēs, ſe ſolũ cũ dño regnare putauit. Adonias em̄ dñator dñs interꝑtat. Sed eccleſię populus cũ vero Salomone. i. pacifico noſtro cuius ipſe corpus eſt, ꝑ diuinā ordinationem in regnum ſubſtituitur, de quo merito ꝓdigi maior filius. i. prior popul⁹ ꝑcipitatur. Bethſabee

a cumq́ operiretur ueſtibus, non calefiebat. Dixerunt ergo ei ſerui ſui: † Quęramus dño noſtro regi adoleſcētulam uirginem, & ſtet coram rege, & foueat eum, dormiatq́ in ſinu ſuo, & calefaciat dñm noſtrum regem. Quęſierunt igitur adoleſcētulam ſpecioſam in omnibus finibus Iſraël, & inuenerunt Abiſag Sunamitidē, & adduxerunt eam ad regem.

a ¶Sapientia vel contemplatio, quam complectentes in eius dilectione flammaſcunt.

Erat autem puellā pulchra nimis. † Dormiebatq́ cum rege, & miniſtrabat ei. Rex uerò non cognouit eam. Adonias autem filius Haggith eleuabatur, dicēs: Ego regnabo. Fecitq́ ſibi currũ, & equites, & quinquaginta uiros qui ante eum currerēt. Nec † corripuit eum pater ſuus aliquando, dicens: Quare hoc feciſti? Erat autem & ipſe pulcher ualde, ſecundus natu poſt Abſalom. Et ſermo eius cum Ioab filio Saruię, & cum Abiathar ſacerdote: qui adiuuabant partes Adonię. Sadoc uerò ſacerdos & Banaias filius Ioiadę, & Nathan ꝓpheta, & Semei, & Rei, & † omne robur exercitus Dauid non erat cum Adonia. Immolatis ergo Adonias arietibus, & uitulis, & uniuerſis pinguibus iuxta lapi-

Nicolaus de Lyra.

ad plus: quia. xxx. annorũ erat qñ cœpit regnare, & . xl. annis regnauit, vt hr̄. ſ. ij. li. v. ca. Sed ad ſenſum patet, ꝙ aliqui citius ſeneſcunt & alij tardius ſecūdũ diuerſitatē cōplexionũ, & laborũ, & curarum. a ¶ Cumq́ &c. ve. non. qđ fuit ſatis mirabile de tāta frigitate in homine bñ cōplexionato. Cuius vna cauſa aſsignat: quia à iuuentute fuit bellicoſus, propter qđ multos ictus & plagas ſuſtinuit, ex quibus plurimus ſanguis emanauit, propter qđ citius ſenuit & infrigidatus fuit. Alia etiā cauſa addit: quia ex viſiōe angeli tenentis gladiũ euaginatũ ſuper Ieruſalem, vt dictũ eſt. ſ. ij. li. xxiiij. ca. ſupramodũ territus fuit. Timor aūt infrigidat, & maximè exceſsiuus, propter qđ timentes paleſcũt & tremunt: & ideo extunc Dauid notabiliter infrigidatus fuit. Aliā etiam cauſam aſsignat Ra. Sa. dicens, ꝙ hoc fuit in pœnā pcti quo abſcidit orā veſtis Saul, vt hr̄. ſ. j. li. ca. xxiiij. Quòd em̄ in hoc peccauerit, videt. quia ibidē ſubditur: Poſt hæc percuſsit cor ſuũ Dauid, eò ꝙ abſcidiſſet orā chlamydis Saul. q̄ diu em̄ Saul in regno tolerabat à deo, Dauid debebat eum reuereri: & quia in hoc irreuerēter ſe habuit ad ipſum: fuit punitus pœna correſpondēte. ſ. vt veſtibus nō calefieret in ſenectute. ſecūdũ illud Sap. xj. c. Per quę peccat qs, ꝑ hæc & torquetur. ¶ Quęram⁹ dño noſtro regi adoleſcentulā &c. Glo. Hiero. ſuper locũ iſtũ dicit ſic: Nōne tibi videt, ſi occidentē literā ſequaris, figmētũ eſſe, vel athletarũ ludicra, ꝙ frigid⁹ ſenex obuolut⁹ veſtimētis, niſi cōplexu adoleſcētularũ nō caleſcit &c. Et ideo dr̄, ꝙ hîc eſt locutio parabolica, ita ꝙ ꝑ Abiſag ỽginē intelligit ſapīa, q̄ eſt incorrupta; q̄ cōiungit ſenibus, ſecūdũ qđ dr̄ Iob. xij. b. In antiquis eſt ſapīa. Et hoc maximè fuit in Dauid, in quo in ſenectute maximè viguit ſpūs ꝓphetiæ, ꝓut dictũ fuit. ſ. ij. li. ca. xxiij. Et hęc ſapiētia calefecit regē Dauid, ipſum ad amorē diuinũ accendēdo, & talis mod⁹ loquendi parabolic⁹ frequenter habet in ſcriptura, ſicut habet Iudicũ. ix. b. Ierũt ligna vt vngerent ſuper ſe regē &c. ſicut fuit expoſitũ ibidem. Sed ſalua reuerētia Hierony. iſtud dictũ ſtare non pōt, vt videt: quia circūſtantia literę oſtendit manifeſtè, ꝙ Abiſag fuit quædā puella ad literam adducta ipſi Dauid in remedium frigiditatis corporalis. Quod etiam patet ex hoc, ꝙ Adonias qui erat iuuenis petiuit eam ꝓ vxore mortuo Dauid, vt habet. ĩ. ij. c. Et iō oportet dicere ad veritatē literæ, ꝙ fuerit puella corporalis. ſecūdũ hoc igit exponit cũ dicitur: b ¶ Dixerunt ergo ſerui ſui. ſ. medici q erant ſoliciti de eius vita prolonganda ꝓpter ſuam ſanctitatē. c ¶ Quæramus do. no. Dicũt enim medici, ꝙ optimum remediũ contra frigiditatem membrorũ & paralyſin imminentem eſt amplexus mulieris, maximè iuuenculę & virginis. & iō talis fuit adducta ipſi Dauid. Nec ex hoc peccauit: quia cũ ea cōtraxit matrimoniũ, vt magis patebit ex ſequentibus. Senes enim q̄tūcunq́ poſſunt cōtrahere, licet non poſsint generare. Et ſicut dicũt doctores, ſi mulier ſcienter contrahat cum frigido non potēte eā cognoſcere, nihilominus tenet contract⁹. & ſic fuit in ꝓpoſito. & ideo vti amplexibus huius virginis in ſtatu mr̄imoniali non videt fuiſſe illicitũ ipſi Dauid, maximè cũm hoc eēt ei in remediũ tantę frigiditatis. d ¶ Adonias aūt. Hîc cōſequēter deſcribit ipſius Adonię ambitio, cũm dicit. e ¶ Eleuabatur di. Ego re. Hoc non dicebat in palā, ſed ſecretariis ſuis qui ei fauebāt, vt poſtea habet. f ¶ Fecitq́ ſibi cur. ad oſtētationē & quandā diſpoſitionē ad regnandum. g ¶ Nec corri. Videtur ꝙ ex hoc Dauid peccauerit grauiter ſicut Heli, vt dictũ eſt. ſ. j. li. ij. ca. Dicendũ ꝙ nō eſt ſimile: quia pctm̄ filiorũ Heli fuit directè cōtra deũ, factũ aūt Adoniæ q̄tũ exterius apparebat, nō erat niſi q̄dā vanitas vel oſtentatio, q̄ ſatis cōiter ꝑmittunt filijs regũ: & fortè Dauid q iacebat in lectu, neſciuit ꝙ in hoc excederet: & ſi ſciuit, tñ ignorauit ꝙ ad regnũ aſpiraret. qđ patet ex hoc: ꝙ qñ ſibi innotuit, ꝙ tā quā rex feſtũ faciebat, ſtatim Salomonē regem inſtituit, vt habet. ĩ. eo. ca. h ¶ Erat autem & ip. pul. Ex pulchritudine enim iſta, & ex hoc ꝙ erat primogenitus inter filios Dauid viuentes, & quia patrē videbat impotētē, fuit elatus ad vſurpandũ ſibi honorē regiũ abſq́ licentia patris. i ¶ Et ſermo eius &c. cuius cauſa fuit ex parte Adoniæ, vt per ipſum Ioab qui fuit magiſter militiæ habebat militiā ſibi fauētē. Ex parte autem Ioab cauſa fuit: quia bene ꝑceperat ꝙ Dauid habebat cordi vindictā occiſionis Abner & Amaſę: & ꝙ Dauid hoc imponeret filio ſuo regnaturo. & iō q̄rebat vt per eius auxiliũ Adonias inſtitueret, & ſic ſibi parceret. k ¶ Et cum Abia. Cuius cauſa fuit ex parte Adoniæ, vt ꝑ Abiathar qui erat ſumm⁹ ſacerdos popul⁹ ad ipſũm inclinaretur, & ab ipſo inungeret. Ex pte ỽò Abiathar cauſa fuit, ꝙ deſcēderat de Heli: cui dictũ fuerat ex parte dei, ꝙ filij eius eſſent à ſummo ſacerdotio deponendi, prout dictũ fuit. ſ. j. lib. ij. c. Itē quia ſicut dicũt Hebræi, à tpe q̄ fugit Dauid de Ieruſalē ꝓpter Abſalō, dñs nō dedit rñſum ꝑ Abiathar, ſicut tactũ fuit. ſ. ij. li. xv. ca. licet in alijs faceret officiũ ſummi ſacerdotis. & iō q̄rebat habere regē ſibi fauorabilē, ne à ſtatu ſuo deijceret. l ¶ Immola. ergo Ado. i. in ſignũ regię dignitatis. m ¶ Iuxta la. Zohe. &c. Zoheleth erat lapis magnus extra ciuitatem, in cuius motione & tractione viri fortes experiebantur vires ſuas. & ideo Hebræi dicunt hîc; Iuxta lapidem tractum. Qui erat vi

Fouebat q̄ eum

Dauid q̄re infrigidat⁹

F

†fortes Dauidis non erant

G

† contriſtauit vel dolore affecit

H

Moraliter

deitate. Heb. xiij. b. Ieſus heri & hodie, ipſe & in ſecula. a ¶ Cũq́ operiretur. Per veſtes ſignificant veteris legis obſeruantiæ ceremoniales, eò ꝙ magna pars earũ in veſtibus cōſiſtebat. ſ. in veſtibus ſingularibus ſummi ſacerdotis, & in veſtibus ſpecialibus minorum ſacerdotũ, & Leuitarũ, & gñaliter in veſtibus populariũ, q habebāt fimbrias in ſuorũ angulis palliorũ. Dauid igit veſtibus non calefiebat ex ſe: quia ceremonialiũ obſeruatio dño non placebat. Pſal. xxxix. b. Sacrificium & oblationem noluiſti, aures autē ꝑfeciſti mihi. Holocauſtũ & ꝓ pctō nō poſtulaſti: tũc dixi, ecce venio. Nam Chriſtus veniens in mundũ ceremonialē cultũ corporalē mutauit in ſpūalē: qđ ſignificatur Iohā. iiij. c. Veniet hora, qñ neq́ in mōte hoc, neq́ Ieroſolymis adorabitis patrem, ſed veri adoratores erunt, qui adorabunt patrem in ſpiritu & veritate. Et ſubdit: Spūs eſt deus, & eos qui adorant eũ, in ſpū & veritate oportet adorare. Iō dicit Aug. in ench. Fide, ſpe, & charitate colit de⁹. Iō ſubdit, ꝙ Abiſag ỽgo pulcherrima; ꝑ quā ſignificat eccleſia q̄ virgo eſt ſine macula & ruga. calefaciebat Dauid. quia ſpūalis cultus eccleſię cōſiſtēs in fide, ſpe, & charitate, eſt deo & placidus & dilectus. d ¶ Adonias au. fi. &c. Ego re. Per iſtũ ſignificat dignitatis ambitioſus, cũ tamen ſit indignus: & iō quantũ poteſt, ꝑtendit ſe ſufficientē. quod notat cũ dicit: f ¶ Fecitq́ ſibi cur. Tanq́ potens ad agendum regni vel dignitatis negotia. quęrit etiā ad conſequendũ propoſitum, quantùm poteſt potentũ auxilia, qđ notatur per hoc qđ ſubditur: i ¶ Et ſermo eius cum Ioab. &c. Sed quia talis ambitioſus frequenter à ſuo ꝓpoſito defraudat, & ſui complices confundunt. ideo ſequitur:

Dixitq́

a ℂBethſabee, interpretat̃ A filia iuramenti. ſignificat aũt antiquã eccleſiam q̃ fuit ſub lege, de cuius ſtirpe verus Salomon naſci ꝓmiſſus eſt. Nathan interp̃tat̃ donũ, & figurat veterẽ ꝓphetiã. ☞ Mulã meã

Nicolaus de Lyra.

a Qui erat vicinus. Hebręi dicũt fonti Fullonis: quia ꝓpe fontem illum erat locus vbi fullones parabant pannos. Et huic conſonat quod habet̃ infrà iiij. lib. xviij. c. de Rabſace & ſocijs eius: Steterunt iuxta aquęductum piſcinę ſuperioris quę eſt in via agri Fullonis. & ſic ſecũdũ Hebræos Zoheleth & Rogel non ſunt noĩa propria, ſed appellatiua. b ℂNathan autẽ prophe. quia non fauebant ſibi, ſed Salomoni. c ℂDixit itaq; Na. Hîc conſequenter deſcribit̃ ipſius Salomonis promotio. & ſecũdò Adonię cõfutatio, ibi: Adhuc illo loquente. Circa primũ primò ponit̃ matris petitio. ſecũdò regis conceſsio, ibi: B Reſpõdit rex. & tertiò conceſſionis executio, ibi: Dixit quoq; rex. Petitio autem matris facta fuit de conſilio Nathan q zelabat pro Salomone. quia ipſum nutrierat & docuerat, vt dictũ fuit ſuprà. ij. libro. xij. ca. Et quia ex reuelatiõe dñi dixerat ipſi Dauid, ꝙ Salomon eſſet regnatur⁹ poſt eũ, ſecũdũ qđ Dauid refert j. Paralipo. xxij. verba Nathan ad ipſum, vbi ſubditur: Ob hãc cauſam pacificus vocabitur. In Hebręo habetur: Nomen eius Salomon. Et. xxix. c. dixit: Salomonem filium meum elegit dominus. Et poſtea eodem capitu. Salomoni quoq; filio meo dacor ꝑfectũ &c. Et hoc eſt quod dicitur hîc: Dixit itaq; Natha. Et patet litera vſq; ibi: d ℂEt ſalua &c. Timebat ẽm probabiliter, ꝙ ſi Adonias in regno cõfirmaretur, ꝙ mortuo Dauid puniret Bethſabee de crimine adulterij, & contra Salomonem quæreret mortis occaſionem. Sed hîc occurrit dubiũ quomodo propheta de hoc timebat: cùm (ſicut dictũ eſt) ex reuelatione dixerat Salomonem regnaturum poſt ipſum? At qđ dicendum, ꝙ iſtud fuit quædam promiſsio facta ipſi Dauid de futuro. Tales autem promiſsiones diuinę intelligendæ ſunt ſub conditione. ſ. ſi ex parte hominũ nõ ponatur impedimentũ ſicut diffuſius fuit declaratum ſuprâ primo libro capitu. ſecundo. Et ideo propheta poterat timere, ne per aliquod peccatum ipſius Dauid vel Bethſabee, ſeu Salomonis aliquod impedimẽtum ꝓueniſſet. e ℂIngredere ad regem Dauid, & dic ei: Nonne domine mi rex iuraſti mihi. Hoc autem iuramentum

1. Par. 29. e. ti. videbimur peccaſ ſe aliqd cõtrate, cũpriuabimur regno

† ꝓphetes

† in

Quæſtio

† filium

dem Zoheleth, qui erat uicinus fonti Rogel: uo[a]cauit uniuerſos fratres ſuos filios regis, & omnes uiros Iuda ſeruos regis: Nathan autem prophe[b]tam & Banaiam & robuſtos quoſque, & Salomonem fratrem ſuum non uocauit. Dixit itaque [c] [a] Nathan ad Bethſabee matrem Salomonis: Num audiſti quòd regnauerit Adonias filius Haggith, & dominus noſter Dauid hoc ignorat? Nunc ergo ueni, accipe à me conſilium, & ſalua ani[d]mam tuam filiique tui Salomonis. Vade & in[e]gredere ad regem Dauid, & dic ei: Nónne tu domine mi rex iuraſti mihi ancillæ tuæ, dicens, quòd Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo? Quare ergo regnat Adonias? Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego ueniam poſt te, & complebo ſermones tu[f]os. Ingreſſa eſt itaque Bethſabee ad regem in cubiculo. Rex autem ſenuerat nimis, & Abiſag Sunamitis miniſtrabat ei. Inclinauit ſe Beth[g]ſabee, & adorauit regem. Ad quam rex: Quid tibi (inquit) uis? Quæ reſpondens, ait: Do[h]mine mi, tu rex iuraſti per dominum deum tuum ancillæ tuæ: Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo, & ecce nunc Adonias regnat, te domine mi rex ignorante. Mactauit boues & pinguia quæque, & arietes plurimos, & uocauit omnes filios regis, Abiathar quoque ſacerdotem, & Ioab principem militiæ: Salomonem autem ſeruum tuum non uocauit. Veruntamen, domine mi rex, in te oculi [i] reſpiciunt totius Iſraël, ut indices eis quis ſedere debeat in ſolio tuo, domine mi rex, poſt te. Eritq; cùm dormierit dominus meus rex cum patribus ſuis, erimus ego & filius meus Salomon [k] † peccatores. Adhuc illa loquente cum rege, [l] Nathan † propheta uenit: Et nuntiauerunt regi, dicentes: Adeſt Nathan propheta. Cumq; introiſſet † ante conſpectum regis, & adoraſſet eum pronus in terram, dixit Nathan: Domine [m] mi rex, tu dixiſti, Adonias regnet poſt me, & ipſe ſedeat ſuper thronum meum? Quia deſcẽdit hodie, & immolauit boues & pinguia, & arietes plurimos, & uocauit uniuerſos filios regis & principes exercitus, Abiathar quoq; ſacerdotem. Illiſq; ueſcentibus & bibentibus coram eo & dicentibus: Viuat rex Adonias: me ſeruum tuum & Sadoc ſacerdotem & Banaiam filium Ioiadæ, & Salomonem † famulum tuum non uocauit. Nunquid à domino meo rege exiuit hoc uerbum, [n] & mihi non indicaſti ſeruo tuo quis ſeſſurus eſſet [o] ſuper thronum domini mei regis poſt eum? Et [p] reſpondit rex Dauid, dicens: Vocate ad me [q] Bethſabee. Quæ cùm fuiſſet ingreſſa coram rege, & ſtetiſſet ante eum, iurauit rex, & ait: Viuit dominus qui eruit animam meam de omni anguſtia, quia ſicut iuraui tibi per dominum deum Iſraël, dicens: Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit ſuper ſolium meum pro me, ſic faciam hodie. Submiſsóque Bethſabee in

mentum ſciebat Nathan per re C uelationem Dauid, vel Bethſabee, vel fortè quia fuerat p̃ſens. f ℂComplebo ſermones tuos. Pręmiſit enim matrem ad petendum pro filio, vt cor Dauid inclinaret̃, & ſic inueniret regem diſpoſitum ad perficiendũ negotium. g ℂInclinauit ſe Bethſabee & adorauit regem. adoratiõe dulię. h ℂDomine mi. Hîc format petitionem ſuam, in qua quinq; exprimit quæ faciunt ad regis animũ inclinandũ. Quia primò humiliter petit dicens: Domine mi. Secundò iuramentum ad memoriam reducit dicens: Tu iuraſti per dominum. Tertiò ſuperbiam Adoniæ exprimit dicens: Et ecce nunc Adonias regnat te vi. &c. Quartò deuotionem populi ad contrarium proponit dicẽs: i ℂVeruntamen domine &c. in te oculi re. to. Iſ. quaſi dicat Populus non approbat Adoniæ ambitionem, ſed expectat tuam determinationẽ. Quintò periculum perſonę ſuę & filij ſui inducit dicens: Eritq; cum dormierit dominus meus rex cum patribus ſu. k ℂErimus ego & filius meus Salomon peccatores. id eſt Adonias imponet nobis crimina ad priuandum nos vita, vt prędictum eſt. l ℂAd D huc illa loquente. ad cõplendum negotium. Non tamen ſtatim intrauit cubiculũ regis, ſed ſtetit aliquantulum extra, quouſq; de voluntate regis vocaretur vt patet in litera. m ℂDomine mi rex tu dixiſti. Non dixit hoc propheta affirmatiuè, ſed magis interrogatiuè. quaſi di. mirabile eſt ꝙ talia fecerat ſine ſcitu tuo. & in hoc notat eũ de pręſumptione & contemptu patris, ꝙ ipſo viuente & neſciente vellet regnare. vnde ſubditur: n ℂNunquid a domino meo re. exiuit. quaſi dicat nõ. o ℂEt mihi. q ſũ ſecretari⁹ tu⁹ & tibi reuelaui voluntatem domini de regno Salomonis poſt te. & ideo ſi fuit aliqua cauſa mutationis huius ex alia reuelatione tibi facta, debuiſti vtiq; dicere mihi. p ℂEt reſpondit. Hîc conſequenter ponitur petitionis conceſsio, cùm dicitur: q ℂVocate ad me. Loquẽte enim Nathan cum rege, ipſa exiuerat regis cubiculum: ſicut in talibus fieri eſt conſuetum. Cetera patent vſq; ibi: Viuat dñs

Moraliter

✱ c ℂDixit itaq; Nathan ad Bethſabee matrem Salomonis: Num audiſti. Per p̃ces ẽm eorum deiectus fuit Adonias cũ ſuis cõplicib⁹. Per qđ ſignificat̃, ꝙ frequẽter ambitioſi per preces bonorũ vtriuſq; ſexus à ſuis conatibus repellunt̃

r ij ✱ Imponit

terram uultu adorauit regem dicens: Viuat dominus a
meus rex Dauid in ęternum. Dixit quoq; rex Dauid:
¶Id eſt iuſtum.
Vocate mihi Sadoc ſacerdotē & Nathā prophetā & b
Banaiā filiū Ioiadę. Qui cùm ingreſsi fuiſſent corā
rege, dixit ad eos: Tollite uobiſcum ſeruos domini c
ueſtri & imponite Salomonem filium meum ſuper d
mulam meam, & ducite eum in Gihō, & ungat eum
ibi Sadoc ſacerdos & Nathan propheta in regem ſu
per Iſraël, & canetis buccina atq; dicetis: Viuat rex Sa
lomon. Et aſcēdetis poſt eum, & ueniet in Ieruſalem:
& ſedebit ſuper ſoliū meū, & ipſe regnabit pro me,
illicq; præcipiam ut ſit dux ſuper Iſraël & ſup Iudam. e
Et reſpōdit Banaias filius Ioiadę regi, dicēs: amē. Sic f g
loquatur domin⁹ deus dñi mei regis. Quomodo fuit h
dominus cū dño meo rege, ſic ſit cū Salomōe, & ſubli i
mius faciat ſoliū eius, à ſolio dñi mei regis Dauid. De k
ſcendit ergo Sadoc ſacerdos & Nathan propheta &
Banaias filius Ioiadę, & Cerethi, & Phelethi, & impo
ſuerunt Salomonē ſuper mulā regis Dauid, & addu-
xerūt eum in Gihon. Sumpſitq; Sadoc ſacerdos cor- l m
nu olei de tabernaculo, & †unxit Salomonē, & cecine
runt buccina, & dixit omnis populus: Viuat rex Salo
mon. Et aſcendit uniuerſa multitudo poſt eū, & po-
pulus canētium tibiis, & lætātium gaudio magno: &
†inſonuit terra à clamore eorū. Audiuit aūt Adoni-
as & omnes qui inuitati fuerāt ab eo. Iāq; conuiuiū fi-
nitum erat. Sed Ioab audita uoce tubę, ait: Quid ſibi n
uult clamor ciuitatis tumultuātis? Adhuc illo loquen o
te, Ionathā filius Abiathar ſacerdotis uenit. Cui dixit
Adonias: Ingredere, quia uir fortis es & bona nun-
tians. Reſpōditq; Ionathan Adonię: † Nequaquam. p
Dominus enim noſter rex Dauid regē cōſtituit Salo
monem. Miſitq; cū eo Sadoc ſacerdotē, & Nathan
prophetā, & Banaiā filium Ioiadę, & Cerethi & Phe
lethi, & impoſuerūt eū ſuper mulā regis, unxerūtq; eū
Sadoc ſacerdos & Nathan propheta regē in Gihon.
Et aſcēderunt inde lætātes, & inſonuit ciuitas. Hęc eſt
uox quā audiſtis. Sed & Salomon ſedet ſup ſoliū re-
gni. Et ingreſsi ſerui regis benedixerunt domino no-
ſtro regi dicētes: Amplificet deus nomen Salomonis
ſuper nomē tuum, & magnificet thronū eius † ſuper
thronum tuū. Et adorauit rex Dauid in lectulo ſuo,
inſuper & hæc locutus eſt: Benedictus dominus deus
Iſraël, qui dedit hodie ſedentem in ſolio meo, uidenti-
bus oculis meis. Territi ſunt ergo & ſurrexerunt o- q
mnes qui inuitati fuerant ab Adonia, & iuit unuſ-
quiſque in uiam ſuam. Adonias autem timens Sa- r s
lomonem, ſurrexit & abiit in tabernaculum domini,
tenuitq; cornu altaris. Et nuntiauerunt Salomoni,
dicentes: Ecce Adonias timens regem Salomonem
tenuit cornu altaris, dicens: Iuret mihi rex Salo-
mon, quòd non interficiat ſeruum ſuum gladio.
Dixitque Salomon: Si fuerit uir bonus, non ca- t
det ne unus quidem capillus eius in terram. Sin
autem malum inuentum fuerit in eo, morietur.
Miſit ergo rex Salomon, & eduxit eum ab al-
tari. Et ingreſſus † adorauit regem Salomo- v
nem. Dixitque ei rex Salomon. Vade in do-
mum tuam.

a ¶Mulam meā. Dauid. E alij eccleſiam, alij ſynagogam ꝑpter infœcunditatē dicunt.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Viuat do. deus. ſ. vita beata, quæ eſt æterna. b ¶Dixit quoq;. Hic ponitur prędictę cōceſsionis executio. & patet litera vſq; ibi: c ¶Imponite Sa. in ſignū regiæ dignitatis, quia illa mula erat appropriata regi Dauid, vt populus manifeſtè videat q́ volo eū regnare poſt me. d ¶Et ducite eum. Fons eſt Siloe vt dicunt Hebræi. Cætera patent vſq; ibi: f ¶Et reſpondit. id eſt fideliter ſeu veraciter, & eſt dictio Hebraica. & ideo ſubditur: g ¶Sic loquatur domi. id eſt compleat verba tua, quę ſunt fidelia. h ¶Quomodo fuit domi. cum domi. i. tecū te dirigēdo, & in regno ſtabiliendo. i ¶Et ſubli. nō eſt em̄ inuidia patris ad filiū, ſi excedat eū in gloria & honore, q̄a pater manet quodā mō in filio, & iō bonū filij eſt etiā bonū p̄ris. & ideo ſicut null⁹ triſtat̄ de bono ꝓprio, ſic nec de bono filij ſui, niſi ex maxima ꝑuerſitate. k ¶Deſcendit. quia ciuitas Dauid vbi manebat, erat in alto. l ¶Sumpſitq; Sadoc ſacerdos. id eſt vaſculum plenum vnctione. m ¶De tabernaculo. Vnctio em̄ facta tp̄e Moyſi ad inungendum reges & pontifices, ſeruabatur reuerenter in tabernaculo in vaſe magno: & inde accepit aliquā portionem, & vnxit Salomonem. Dicit Ra. Sa. q́ iſta vnctio fiebat in fronte regis inter palpebras ꝑ modū coronæ. Cætera patent in lr̄a vſq; ibi: n ¶Quid ſibi. Hoc autem quæſiuit Ioab, quia ad eius officium ſpectabat ſedare tumultū & commotionem in ciuitate orientem. o ¶Adhuc illo loquente. Hic conſequenter deſcribitur Adoniæ confutatio audita inſtitutione Salomonis per Ionathan filium Abiathar. Et patet litera paucis exceptis. p ¶Nequaq;. ſ. ſum bona annuntians tibi, ſed magis aduerſa. q ¶Territi ſunt ergo. quia timuerunt ne rex Salomō calūniaret̄ eos pro crimine lęſę maieſtatis ſicut aliquos eorum poſtea calumniatus eſt, vt habetur infrà cap. ſequen. r ¶Et iuit vnus. &c. in vi. ſu. dimittentes totaliter Adoniam. s ¶Adonias autem timens Salomonem. ſurrexit & abijt in taber. domini: tenu. cornu al. ſcilicet holocauſti, ad quod etiam laici poterant ingredi. Ad altare em̄ thymiamatis ſoli ſacerdotes intrabāt intrabant. Ex hoc etiam patet, G q́ ibi erat refugiū i aliq̄bus caſibus: & multò fortius debet eſſe in eccleſia, cuius tabernaculū in ve. le. erat ſolum figura. t ¶Si fuerit vir bo. id eſt non quærens machinationes de cætero ad obtinendum regnum. v ¶Et ingreſſus Ado. re. Salomonē &c. faciens ei debitam reuerentiam ſicut domino ſuo.

†78. diſ. §. hoc regulariter.

† ſcindebat̄

Fridigitas ſequit̄ libidinem

† incuruauit ſe regi

*c ¶Imponite Salo. filium me. &c. Per Sadoc ſacerdotem lex ſignificatur, & ꝑ Nathan propheta. Per hoc ergo q́ vnxerūt Salomonem in regem, ſignificatū fuit, q́ vnctio veri Salomonis Ieſu Chriſti in regem regum, fuit figurata in ſcriptura legis & prophetarū. e ¶Illicq; pręcipiam vt ſit dux ſuper. Nam homo Chriſtus ſuper angelos, q̄ per Iſrael, & ſuper homines q̄ per Iudam ſignificantur, erat in gloria ſublimandus. Moraliter

¶In cap. primo vbi dicitur in poſtilla. Cūq; operiret̄ veſtibus non calefiebat. qđ fuit ſatis mirabile de tanta frigiditate &c.

ADDI. I. Licet Dauid bellicoſum fuiſſe pluries legitur, nunq; tñ de eo habetur in ſcripturis, q́ vulneratus fuiſſet ſeu plagatus ſic vt à corpe ſuo ſanguinis copia afflueret, quod tamen non eſſet veriſimile, vt ſcriptura de eo talia ſi contigiſſent tacuiſſet. Sed verius pōt alia cauſa hui⁹ frigiditatis aſsignari. ſ. q́ Dauid à iuuentute fuit libidinoſus, & in actibus venereis exceſsiuè implicatus, vt patet ex toto proceſſu ſuæ hiſtoriæ. ſ. in multitudine vxorum & concubinarum. Sed conſtat q́ vſus venereorum exceſsiuus naturaliter calorem conſumit naturalem, & ei⁹ ſubiectū. ſ. humidum radicale. vñ Prouer. xxxj. a. Ne dederis mulieribus ſubſtantiā tuā. Subſtantia em̄ vitę corporalis in calore naturali & humido radicali pręcipuè conſiſtit, iuxta Philoſophorum ſententiam. Sicut igitur deficientibus iſtis mors naturaliter ſequitur, ſic ex eorum notabili diminutiōe ſeu conſumptione frigiditas, q̄ ſi irreparabilis ſubſequi habet. H

†Profectò dñs noſter

†magis quā

in tabernaculū dñi. Neq; in veteribus exēplaribus legitur

¶In eo. c. j. vbi dicit̄ in poſtil. Quęramus dño nr̄o regi adoleſcentulam &c. Glo. Hiero. ſuper locum iſtū &c.

ADDI. Gloſſa Hiero. non eſt ſic reprobanda: ſed potius ad bonū trahenda ſenſum. Pro cuius declaratione ſciēdū, q́ ſequētes lr̄alem ſenſum ſi ḡnalit̄ cōſiderent̄, ſunt in duplici differentia. Quidā em̄ tenēt, q́ tm̄ ſenſus literalis ē ver⁹ & ſol⁹ intēt⁹ ab autore, cęteri verò ſenſus q̄ dicunt̄ ſp̄ūales credunt̄ ab eis eſſe

ab eis eſſe ficti & nullius autoritatis. Et hanc opinionem ſeu errorẽ
A principaliter tenent Saducæi, qui ſolam literam ſequuntur. vnde &
Saduceorũ error negant reſurrectionẽ, & alia quæ ad pedẽ literæ prima facie non ap=
parent. Alij verò tenẽt, ꝙ ſacra ſcriptura ſub vna litera habet plures
ſenſus, licet oẽs fundẽtur ſup vnum. ſ. literalẽ. & eſt cõis ſententia ca
tholicorũ, vt patet p Grego. in iij. moral. & p Augu. cõtra Vincẽ.
& in pluribus aliis locis. Error aũt primorum cõuincitur multipli
citer præſertim duobus modis: quorũ prim⁹ eſt, quãdo ſecũdũ ſen
ſum literalẽ eorũ error detegitur, ſicut patet Matt. xxij. vbi ſaluator
volẽs confundere Saduceos negãtes vitã futuri ſeculi, eò ꝙ in litera
ve. te. ſic palpabiliter nõ hr̃, cõfundit eos p ſenſum lrãlẽ allegãs illud:
Deus Abrahã, de⁹ Iſaac &c. nõ eſt de⁹ mortuorũ, ſed viuẽtiũ. Secun
do mõ cõuincunt tales. ſ. q literalẽ ſenſũ tñmõ cõſequũtur, cũ cõtin
git ꝙ aliqua hiſtoria lrãliter tñ intellecta, nõ inducit aliquã vtilita-
tẽ in fide nec in morib⁹, nec etiã ad humanã cõuerſationẽ. Et illo mõ
allegat Apoſtolus illud Deute. xxv. a. Nõ alligabis os boui triturãti.
vbi dr̃ quaſi arguendo: Nũquid eſt cura deo de bobus. q. d. Si hoc
1. Cor. 9. b. pceptũ ſolũ ad pedẽ literę intelligat̃, nullam pducit vtilitatẽ. Et iſto
modo ſecũdo arguit Hiero. in hoc loco contra ſequentes literam
occidentem di. ꝙ ſi hæc hiſtoria de Abiſac tñmõ literaliter intelli-
gitur, non referendo eã ad aliquẽ ſenſum ſpũalem vtiliorem videt̃
quaſi Athenarũ ludicra ſint ſeu fabulationes, q̃ minimè proficiunt.
Et ideo iſtã hiſtoriã pulcherrimè & commodè Hiero. exponit, vt
patet intuẽti. q qdẽ ſenſus Hiero. eſt in hoc loco literalis, eo mõ quo
Apl's in autoritate p̃dicta tanq̃ à ſenſu literali ſumit argumentũ ex
ſenſu accepto ſecũdũ myſticã expoſitionẽ: vt patet intuenti. Huic
etiã conſonat autoritas q̃dã beati Greg. q̃ allegat̃ & exponit̃ in qua
dã q̃ſtione addita. s. in plogo ſup Ge. in rñſione ad. vij. argu. vide
ibi. Quod autem inducit poſtil. pro fulcimẽto planè expoſitionis li
terę de autoritate medicorũ dicẽtiũ, ꝙ optimũ remediũ cõtra frigi
ditatẽ mẽbrorũ &c. eſt amplexus mulieris iuuenculę, nõ facit p eo.
Licet em̃ dicãt medici, ꝙ calor naturalis alicui⁹ hoĩs ſeu aĩalis cõfor
tet ex ſuo cõtactu calorẽ nãlẽ hoĩs debilitati, nõ tñ faciũt differẽtiã
in hoc de calore iuuẽculę, ſeu virginis, ſeu corruptę, pulchrę vel incõ
poſitę. Et ideo iſta in loco ad literã, potius ſunt intelligenda ſecũdũ
myſticã ſignificationem terminorũ, quã hîc autor ſacræ ſcripturæ
qui deus eſt, ad noſtrã doctrinam intendit.

REPLI. In prio. c. iij. li. Reg. vbi poſtil. admirãs, ꝙ Dauid cũ
eſſet hõ bñ cõplexionat⁹; ſic i ſenectute potuit iſrigi-
dari, vt coopt⁹ veſtib⁹ caleſieri nõ potuit &c. hui⁹ infrigidatiõis po
B nit pl'es hõeſtas rõnes. Sed Bur. de optio rege ſuę gẽtis rõnẽ reddit
min⁹ hõeſtã, videlicet ꝙ qa à iuuẽtute fuit libidinoſ⁹ & immodera
tus coitus
tus coit⁹ cõſumit calorẽ naturalẽ & ei⁹ ſubiectũ. ſ. humidũ radicale. C
Sed Bur. potuit honeſtius loqui. Nã cũ à tpe primę vnctionis vſq;
ad cõtinuos. xl. annos valde commendat, & hîc de incõtinẽtia à tpe
iuuentutis vituperat, quã conſtat eſſe vitium mortale. Nec hoc
vituperiũ fundat, Bur. in aliqua ſcriptura. Quamuis em̃ legat̃ Dauid
plures vxores habuiſſe, nõ tamen de eo reperitur ſicut de Salomo-
ne, ꝙ cor eius p mulieres deprauatũ fuiſſet. Potuiſſet igit̃ de ſuo re
ge ſentire, ſicut beat⁹ Augu. de Abrahã, quẽ dicit vſum cõiuge tem
perãter, ancilla cõtẽperãter, nulla intẽperãter, vt dicit. xvj. de ciuitate
dei. c. xxv. Multi legunt̃ habuiſſe vxores & ancillas; quos tñ Burgen.
incõtinẽtes nõ iudicat. Nec valet obiectio Bur. contra primã rõnẽ
aſsignatã à poſtil. nã ipſe ponit plures cõcurrentes ad eũdẽ effectũ.
Nõ em̃ ſequit̃ vn⁹ nõ põt trahere nauẽ, igit̃ nec duo vel tres, ſic eſt
in ppoſito. Nec ſequit̃ put Bur. putat nõ legit̃ Dauid in bellis vul-
neratũ nec ſanguinẽ effudiſſe, igit̃ nõ eſt verũ. Nõ eſt em̃ cõſuetudo
ſcripturę vulnerũ facere memoriã, niſi ſint ad mortẽ, qualiter Dauid
vulneratus nõ fuit. ¶ In eodẽ c. paſſum de Abiſac Sunanimite cum
poſtil. exponeret literã, declinans beatũ Hiero. qui quaſi videt̃ repro
bare ſenſũ illũ literalẽ tanq̃ figmẽtũ & Athenarũ ludicra, Bur. qui
s. lib. ij. c. xv. ſe oppoſuit & literæ & beato Hiero, hîc pro eo certa
men aſſumit, putans poſtil. excludere ſenſus ſcripturæ allegoricos
& alios. qd' q̃ falſum ſit patet in poſtil. morali, quã fecit ſuper to-
tam Bibliam. Obiectio etiã Burg. contra rõnem poſtil. nõ valet cũ
dicit, medicos non facere differẽtiam fomenti caloris inter iuuenẽ
bene cõplexionatum & pulchrum. falſum eſt enim & contra oẽm
rationem. Nã in iuuene calor eſt magis intenſus, in pulchro & com
plexionato magis incorporatus, in virgine magis mundus. q calor
ſecũdũ huiuſmodi qualitates maioris eſt virtutis q̃ in corrupta tur
pi, veteri & malę cõplexionis. Ratio igit̃ recta cum medicis facit ma
gnam differentiam. & fortaſsis vt ſenſum literę huius Burgen. red-
dat abſurdũ, vt ſecundũ ſanctos doctores ad myſticũ oporteat habe
re refugium cum beato Hierony. Ipſe turpiter ſentit de ſancto re-
ge ſuo, quaſi vt laſciuus ex conſuetudine fomentũ puellę exegerit.
Quod verũ nõ videtur; Nam ſerui eius ex conſilio medicorũ ſcien-
tes huiuſmodi fomẽtũ valere pro caloris naturalis excitamento &
vitæ plõgatione, nõ iuſsi diſpoſuerũt. Argumentũ huius ꝙ non ex
laſciuia petijt, hr̃ ex lrã cũ dr̃: Erat puella pulchra nimis, dormiebatq; D
cũ rege & miniſtrabat ei; rex verò nõ cognouit eã. Ex quo ſenſu lrãli
põt trahi & vtilitas & moralitas: quõ. ſ. ſubditi curã habere debent
tam ſancti ſenis, vt etiã oĩm diligentiã infirmo puideãt de neceſſa-
rijs, nõ mõ petẽti, ſed etiã non petẽti, imò renitẽti. Sciũt vt plurimũ
ſani plus quã infirmi qd infirmo opus eſt & expediens.

GLO. ORDI.

APpropinqua. Cap. II.
a ¶ Tu quoq;. Dauid pcepit
Salomoni de iuſta retributione
eorũ q ſibi ſolatio fuerũt, vel in
iuſtè nocuerũt, quos ipſe patiẽter tolerauit.
Et prophetia indicat qd mali in futuro fie-
ri oporteat vel boni, quod verus Salo-
mon implebit. Interim tamen patientia dei
ſępe bonos tribulari, reprobos delitijs
vti cõcedit

NIC. DE LY.

Cap. II.

APpropinquauerunt &c.
Hîc cõſequẽter ponit̃ regni Sa-
lomonis cõfirmatio. & primò p
remotionẽ impedĩentiũ. ſecũdò
p accumulationẽ expediẽtiũ. c. iij. Illa q̃ maxi
Diuiſio mè impediunt ſtabilitatẽ alicuius regis ſunt
†Deu. 21. b. pſonę machinantes cõtra eũ, de quorũ mor
Ioſue. 1. b. te hîc agit̃. Et ne Salomõ in hoc videret̃ pro
cedere zelo pprię vindictę, iõ circa hoc q̃-
tũ ad aliqua p̃mittit̃ ipſi⁹ Dauid ordinatio.
ſecundò ſubdit̃ ipſius Salomonis executio,
ibi; Salomon autem. Circa primum Dauid
primò iniungit filio ſuo Salomoni vt ſit ſo
licitus de cultu dei, dicẽs; b ¶ Obſerua vt
cu. man. domi. i. illa q̃ p̃cepit cuſtodiri. &
q̃ ſint illa, ſubiũgit dicẽs: c ¶ Et cuſtodias
ce. eius. q̃tùm ad pręcepta ceremonialia.
d ¶ Et pręcepta eius. quãtùm ad mora
lia. e ¶ Et iudicia. q̃tùm ad iudicialia, de
†2. Reg. 3. e. quorũ cõditione & diſtinctiõe dictũ fuit in
Exod. f ¶ Et teſtimonia. q̃tũ ad ea q̃ p
miſſa ſunt in lege de Chriſto vẽturo & alijs
bonis

Cap. II.

APpropinquaue- a
runt autem dies
Dauid ut more-
retur, præcepitq;
Salomoni filio
ſuo dicens: †Ecce
ego ingredior uiam uniuerſę ter-
ræ: †Confortare & eſto uir fortis,
& obſerua ut cuſtodias mandata b
domini dei tui, ut ambules in uiis
eius, & cuſtodias † ceremonias c
eius, & præcepta eius & iudicia d e
& teſtimonia, ſicut ſcriptum eſt f
in lege Moyſi, ut intelligas uni- g
uerſa quæ facis, & quocunq; te uer
teris, ut confirmet dominus ſer-
mones ſuos quos locutus eſt de
me dicens: Si cuſtodierint filij
tui uiam meam, & ambulauerint
corã me in ueritate in omni cor-
de ſuo, & in omni anima ſua, non h
auferetur tibi uir de ſolio Iſra-
el. †Tu quoque noſti quæ fe- i
cerit mihi Ioab filius Saruiæ,

Nicolaus de Lyra.

bonis populo Iſrael promiſsis. g ¶ Vt
intelligas vniuer. quia per conſideratio
nem legis diuinę dirigitur homo in agẽdis.
Si cuſto. fi. Sequitur: h ¶ Non aufere
tur. Ex quo patet quod. s. dictũ eſt. ſ. ꝙ p-
miſsiones diuinę, de bonis futuris intelli-
guntur ſub conditione. ſ. ꝙ non ponatur
impedimentũ à pte hominũ. i ¶ Tu quo
q; no. Hîc cõſequẽter ponit̃ ordinatio Da- † Ioſ. 23. a.
uid de punitione aliquorũ malorũ, quos nõ
poterat conuenienter punire in vita ſua. &
primò de punitione Ioab, cũ dr̃: Tu quo
que no. Dicit Ra. Sa. ꝙ per hoc intelligitur
malum quod fecit Ioab contra perſonã Da
uid oſtẽdendo alijs literas quas ſibi ſecretè
miſerat Dauid de morte Vrię, & ſic regẽ ſcã † decreta
dalizauit. Quòd enim iſtud ſecretum fue-
rat reuelatum, patet ex hoc qd' hr̃. s. ij. lib.
xij. d. ꝙ Nathan dixit ad Dauid: Feciſti ini-
micos blaſphemare nomen dñi. ſicut fuit
ibi expoſitum. nec iſtud factũ fuit reuelatũ
p Dauid, neq; p Bethſabee, quia celabant cri
mẽ ſuũ quantũ poterãt, & iõ veriſile eſt ꝙ Moraliter
p Ioab fuit

Moraliter. a ¶ Appropinquaue-
runt autem di. Da. vt mo. Dauid autem
ante mortem ſuã Salomoni filio ſuo pri-
mò recommandauit cultum diuinum. ſecũ
dò Berzellai beneficium. tertiò Ioab & Se-
mei ſupplicium. Per hoc aũt ſignificat̃, ꝙ bo
n⁹ rex vl' priceps filios ſuos primõ & prin-
cipaliter debet inducere ad debitam dei ve
neratiõnẽ. ſecundò ad bonorũ remuneratio
nẽ & pmotionẽ. tertiò ad malorũ repſsionẽ
r iij & punitionem

☞ vti concedit. a ℂ Salo. autem. Salo
E mon Chriſti figuram geſtat. hic em̄ tē
plū ædificat ſicut Chriſtus eccleſiā, hic
2. Teſſa. 3. d. pacē habuit ſecundū nomē ſuum, ſicut
Epheſ. 2. d. & ipſe dominus rex pacis eſt dictus: fa-
ciens pacem his qui longè, & pacē his
qui propè. In ſapientia quoq; & diui-
tijs & gloria ſaluatoris typum geſtaſſe
non dubium eſt. b ℂ Venit ergo
Bethſa. ad regem. ſ. vt loquere-
tur pro Ado. Adonias Bethſabee in-
terueniēte (quæ interpretatur filia ſaturi
tatis) Abiſac Sunamitidē corrūpere ge
ſtiuit, quia Iudaicus populus p obſer
uantiam ceremoniarū legis, quaſſat &
pleniſſimus erat, ſpūalem intelligentiā
vel eccleſiā quæ eſt virgo incorrupta,
Dauid noſtro coniunctam temerare
voluit: conſortium cuius quia non me
2. Reg. 16. c ruit mortem incurrit quam meruit.
†2. Re. 16. f. Nec Bethſabee apud Salomonem pro
Adonia interueniens quicquam pro
fuit nec lex quam Iudæi ſibi adiu-
tricem apud deum eſſe opinantur.
☞ Abiathar

Nicolaus de Lyra.

☙ per Ioab fuit reuelatum ad excuſan
dum ſe erga alios milites de morte V-
riæ, q non fuiſſet mortuus per incaute
†Act. 2. c. lam ſuam, ſed per regis mandatum.
F a ℂ Quæ fecerit duobus prin.
Sequitur: b ℂ Et effudit ſan. bel-
li in pace. i. ſanguinem humanum, q
non debet effundi niſi in bello, effudit
tēpore pacis. quia qn̄ occidit Abner,
nō habebat bellū iuſtum contra eum,
nec ratione regis, nec ratione fratris ſui
interfecti ſicut dictū fuit. s. ſecundo li
bro. ca. iij. Similiter occidit eū ſub ſpe-
cie pacis, reuocās eum quaſi ad loquē
†1. Re. 16. a. dū cum eo de fœdere inito inter eū &
Dauid vt ibidem dictum fuit. Simili-
ter quando interfecit Amaſam nō ha
bebat contra eum aliquam guerram,
& ipſum occidit ſub ſpecie pacis ſalu-
tando eū tanq̄ fratrem & oſculando;
ſicut dictum fuit ſuprà libro. ij. ca. xx.
c ℂ Et poſuit cruorem prelij in
ba. quia percuſſit eos in inguine, vt ha
betur ibidem: & ſic cruor exiens de pla
†auertere gis eorum potuit cruentare baltheum
facias & .j. Ioab & calceamenta eius, nō autem par
tes ſuperiores. & in hoc deſignat Da-
uid modum percutiēdi proditorium:
quia non eleuauit brachium ad percu
tiendum eos in parte ſuperiori, ne a-
uerterent ictum & cauerent. d ℂ Et
non deduces ca. eius. Hebræi di-
cunt ad foſſam. nō erat em̄ intentionis
Dauid q Ioab deſcenderet ad infer-
num damnatorum: imò vna cauſa q̄-
re voluit eum puniri in hac vita, fuit
ne puniretur in futuro in gehenna, vt
dicit Ra. Sal. ſicut & de Acham dictū
fuit Ioſ. vij. e ℂ Sed & filijs Ber-
zellai &c. Hîc tertiò ponitur infor-
matio Dauid de recompenſatione bñ-
ficij ſibi exhibiti, quod quidem benefi
cium plenius expoſitum eſt ſuprà. ij. li
bro. xvij. f ℂ Habes quoq; apud
te Semei filium Gera filij Iemi
ni de Bahurim qui maledixit mi
hi maledictione peſſima quan-
do ibam ad caſtra. Hîc quartò po-
nitur ordinatio Dauid de Semei, qui
maledixit Dauid: vt plenius dictum
fuit

quæ fecerit duobus prīcipib⁹ exercitus a
Iſraël, Abner filio Ner, & Amaſę filio Ie
ther, quos occidit, & effudit ſanguinē b
☞ Alias belli.
bellī in pace: & poſuit cruorem prælij c
in baltheo ſuo qui erat circa lūbos eius,
& in calceamento ſuo quod erat in pedi
bus eius. Facies ergo iuxta ſapientiam
tuam, & non deduces caniciem eius pa
cificè ad inferos. Sed & filijs Berzellai d e
Galaaditis reddes gratiam, eruntq; come
dentes in menſa tua. † Occurrerūt enim
mihi, quādo fugiebā à facie Abſalō fra-
tris tui. Habes quoq; apud te Semei fi- f
liū Gera, filij Iemini de Bahurim, † q ma
ledixit mihi maledictiōe peſſima quādo
ibam ad caſtra. † Sed quia deſcendit mi-
hi in occurſum cū trāſirem Iordanē, & g
iuraui ei per dn̄m dicens: Non te interfi
ciam gladio: tu noli pati eum eſſe inno-
xium. Vir autem ſapiens es quæ facies
ei, deducesq; canos eius cū ſanguine ad
inferos. Dormiuit igitur Dauid cum pa h
tribus ſuis, † & ſepultus eſt in ciuitate Da
uid. Dies autem quibus regnauit Da-
uid ſuper Iſraël, quadraginta anni ſunt.
In Hebron regnauit ſeptem annis, in
a Ieruſalē trigintatribus. † Salomon aūt i
ſedit ſuper thronum Dauid patris ſui, &
firmatū eſt regnum eius nimis. Et ingreſ k
ſus eſt Adonias filius Haggith ad Beth- l
ſabee matrē Salomonis. Quæ dixit ei:
† Pacificus ne eſt ingreſſus tuus? Qui m
reſpondit: Pacificus. Addiditq;: Sermo
mihi eſt ad te. Cui ait: loq̄re. Et ille: Tu n
inquit, noſti quia meum erat regnū, &
me præpoſuerat omnis Iſrael ſibi in re- o
gem: ſed tranſlatū eſt regnū, & factum
eſt fratris mei. A dn̄o enim conſtitutum p
eſt ei. Nūc ergo petitionē unā dep̄cor à
te, ne † cōfundas faciē meā. Quę dixit ad
eū: Loquere. Et ille ait: Precor, ut dicas
Salomoni regi (neq; em̄ † quicq̄ negare
tibi poteſt) ut det mihi Abiſac Sunami-
tidē uxorē. Et ait Bethſabee: Bn̄ loquar
b ego pro te regi. Venit ergo Bethſabee
ad regē Salomonē, ut loqueretur ei pro
Adonia. Et ſurrexit rex in occurſum ei⁹,
adorauitq; eā: & ſedit ſup thronū ſuum.
Poſitusq; eſt thronus matri regis quę ſe
dit ad dexterā eius. Dixitq; ei: Petitionē
unam paruulam ego deprecor à te, ne
confundas faciem meam. Dixitq; ei rex:
Pete mater mea: neque enim fas eſt ut a-
uertā faciē tuā. Quæ ait: Detur Abiſag
Sunamitis Adoniæ fratri tuo uxor. Re-
ſponditq; rex Salomon, & dixit matri
ſuæ: Quare poſtulas Abiſag Sunami-
tidem Adonię? Poſtula ei & regnū: Ipſe r
eſt enim frater meus maior me, & habet

fuit. s. ij. libro xvi. capi. g ℂ Iuraui G
ei per dominum dicens: non te
interfi. Iſtud autem iuramentum nō
fuit trangreſſus Dauid iſta imponen-
do Salomoni: ſicut dictum fuit. s. ij. li.
xix. c. & ideo ſententia huius partis pa
tet ex ſupradictis. h ℂ Dormiuit
igitur. Hîc omittuntur illa q̄ ordina
uit Dauid de ampliatione diuini cult⁹
& ędificatione templi, quæ exprimunt̄
j. Para. i ℂ Salomon autem ſe
dit ſuper thronū Dauid. Hîc con
ſequenter ponitur Salomōis executio.
prę mittit̄ tn̄ Adoniæ interfectio. & ſe
cundò Abiathar eiectio, ibi: Abiathar †2. Re. 17. g
quoque. Tertiò prędictorū executio, & . 19. c.
ibi: Venit autem nuntius. Circa pri-
mum dicitur: Salomon autem ſe-
dit ſuper thronum Dauid pat. †2. Re. 16. b
ſui. pacifice & quiete. l ℂ Et fir- Ibi. 28. c.
matum eſt regnum eius nimis
&c. ita q poteſtas eius fuit maior
poteſtas patris ſui Dauid: & ideo ſecu-
rè punire potuit illa quorum punitio
nem Dauid ex cauſa rationabili diſtule
rat ſicut fuit dictum ſuprà. ij. libro. iij.
cap. de Ioab. & . xix. de Semei. m ℂ Pa
cificus ne eſt ingreſſus tu⁹? Time-
bat enim ne aliquid machinaretur cō-
tra ſe, eò quòd Dauid inſtituerat Salo
monem in regem ad petitionem ſuam,
vt habetur cap. pręcedenti. n ℂ Tu
inquit noſti, quia meum erat re-
gnum. ratione primogeniturę. Hoc
non erat verū, quia ordinatio diuina
pręualet primogeniturę, quæ erat pro †2. Pa. 29. f.
Salomone vt dictum eſt ca. pręceden- H
ti. o ℂ Et me prępoſuerat omnis
Iſrael ſibi. Hoc ſimiliter eſt falſum.
quia robur exercitus Dauid nō erat cū
eo, nec cōmunitas populi, quæ in hoc
expectabat ſententiam Dauid, vt patet
ex ſupradictis. Sed talia dicebat Ado-
nias, vt magis poſſet impetrare quod
quærebat. p ℂ A domino em̄ cō-
ſtitutum &c. quaſi diceret, non intē
do de cætero aliqualiter aſpirare ad re
gnū, quia agerem contra deum. cùm
tamen intenderet contrarium. vnde
ſubdit̄: q ℂ Vt det mihi Abiſac
Sunamit. vxorem. Et ait Bethſa.
Illa enim fuerat vxor Dauid, & p conſe
quens regina: & ſic per eam habebat
viam veniendi ad regnum p auxilium
Ioab & Abiathar & aliorū ſibi fauētiū.
Qd̄ aduertēs Salomon, q erat perſpi
catioris ingenij q̄ mater ſua, reſpōdit: †auertere
r ℂ Poſtula ei & regnum. quaſi faciet ;faciē
☙ diceret tuā vel cō-
fundet
⁂ & punitionem. Allegoricè vò per Moraliter
hoc quod Dauid filio ſuo recomman
dauit Ioab & Semei punitionē, ſignifi
catur q deus pater omne iudicium de
dit filio, vt habet̄ Ioh. v. & Act. x. dr̄ de
Chriſto. Ipſe eſt qui conſtitutus eſt à
deo iudex viuorum & mortuorum.
l ℂ Et ingreſſus eſt Adonias
filius Haggith ad Bethſabee
matrē Salomonis. Per Adoniam
qui primò adorauit regem Salomo-
nem, vt habetur in fine capituli
præcedentis, & hîc per matrimo-
nium cum Abiſac, malitioſè volu-
it regnum obtinere, ſignificatur am-
bitioſus malitioſus, qui quod non
poteſt obtinere per potentiam, ſtudet
habere per malitiam fraudulentam.
⁂ Abiathar quoq;

☞ a ¶ ABiathar &c. Abiathar ſacerdo-
A tio expulſus, nõ tñ occiſus, ſignificat Iudæ-
os, quorũ licet ſacerdotiũ ſit abolitũ: ipſi tñ
ꝓpter eos q̃ ĩ fine mũdi ex eis credituri ſũt,
deleti nõ ſunt. b ¶ Fugit er. Ioab qui ad
altare fugiens iubẽte Salomone ibidẽ inter-
fectꝰ eſt, ſignificat magiſtros peruerſi dogma-
tis, q̃ ob hoc ꝙ eccleſiaſticos per inſidias pri-
munt, ſicut Ioab Abner & Amaſã, ab alta-
2. Reg. 3. c. & 20. c. rio fidei expulſi perpetua morte punientur.
c ¶ Dauid autẽ & ſe. eius. hoc eſt abo-
litis Chriſti inimicis, thronus Dauid id eſt
eccl'ia, ęterna pace fruens maneat ĩ ęternum.
☞ Et nõ egre

Abiathar ſacerdotem & Ioab fi-
liũ Saruię. Iurauit itaqꝫ rex Salo-
mõ ꝑ dñm, dicens: Hęc faciat mi
deus & hęc addat, q̃a cõtra animã a
ſuã locutus eſt Adonias uerbum
hoc. Et nũc uiuit dñs qui firma-
uit me, & collocauit me ſuper ſo
lium Dauid patris mei, & qui fe-
cit mihi domũ ſicut locutus eſt:
q̃a hodie occidetur Adonias. Mi-
ſitq̃ꝫ rex Salomon per manũ Ba-
naię filij Ioiadæ, qui interfecit eũ,
a & mortuus eſt. Abiathar quoqꝫ b
ſacerdoti dixit rex: Vade in Ana- c
thoth ad agrũ tuũ. Es quidẽ uir d
mortis, ſed hodie te non interfi-
ciam, quia portaſti arcam dñi dei
coram Dauid patre meo, & † ſu-
ſtinuiſti laborem in omnibus in
quibus † laborauit pater meus.
Eiecit ergo Salomõ Abiathar, ut
non eẽt ſacerdos dñi, † ut impleret e
ſermo dñi quẽ locutus eſt ſuꝑ do
mũ Heli in Silo. Venit aũt † nun f
tius ad Salomonẽ, ꝙ Ioab decli-
naſſet poſt Adoniã, & poſt Salo- g
b monẽ nõ declinaſſet. Fugit ergo
Ioab in tabernaculũ dñi, & appre
hendit cornu altaris. Nuntiatũq̃ꝫ
eſt regi Salomoni, ꝙ fugiſſet Io-
ab in tabernaculum dñi, & eſſet
iuxta altare. Miſitq̃ꝫ Salomõ Ba
naiã filiũ Ioiadę, dicẽs: Vade in-
terfice eũ. Et uenit Banaias ad ta
bernaculũ dñi, & dixit ei: Hęc di-
xit rex: Egredere. Qui ait: Nõ e- i
grediar, ſed hîc moriar. Renũtia-
uit Banaias regi dicẽs: Hæc locu
tus eſt Ioab, & hęc rñdit mihi. Di
xitq̃ꝫ ei rex: Fac ſicut locutꝰ es: & k
interfice eũ, & ſepeli. Et amoue-
bis ſanguinẽ innocẽtẽ qui effuſus
eſt à Ioab à me, & à domo patris
mei, & reddat dñs ſanguinẽ eiꝰ ſu
per caput eius, q̃a interfecit duos
uiros iuſtos melioresq̃ꝫ ſe, & occi-
dit eos gladio patre meo Dauid
ignorãte: † Abner filiũ Ner prin-
cipẽ militię Iſraël, & Amaſam fi-
lium Iether principẽ exercitus Iu-
da. Et reuertetur ſanguis illorũ in
caput Ioab, & in caput ſeminis
c eius in ſempiternũ. Dauid aũt &
ſemini eius & domui & throno
illius ſit pax uſqꝫ in æternũ à dño.
Aſcendit itaqꝫ Banaias filius Ioia
dæ, & aggreſſus eũ interfecit. Se- l
pultusq̃ꝫ eſt in domo ſua in deſer-
to. Et cõſtituit rex Banaiã filium m
Ioiadæ pro eo ſuꝑ exercitũ, & Sa- n

Nicolaus de Lyra.

☙ diceret, ꝑ hoc intẽdit venire ad regnũ.
a ¶ Contra animam. Tũ quia machina
batur contra regem: tum quia petebat
vxorẽ cõtra legẽ Leui. xviij. vbi ꝓhibetur
contractus matrimonij cũ vxore patris. Cæ
tera patent in litera. b ¶ Abiathar. Hîc
ponitur abiectio Abiathar de ſummo ſa-
cerdotio & de ciuitate regia, cùm dicitur:
c ¶ Vade in Anathoth. i. ad poſſeſſio
nis tuæ locũ. Licet eñ ſacerdotes nõ habe-
† afflictus fuit rent poſſeſsiones rurales, habebant tñ ciuita
tes aſsignatas pro ſua habitatione, & ſubur-
bana ad nutriendũ aĩalia, vt patet Nu. xxxv.
& Ioſue. xxj. d ¶ Es quidem. i. morte di
gnus ꝑ cõſpiratione contra me, & ordina-
tione dei & patris mei. e ¶ Vt implere.
ſermo. ſ. ꝙ eijceretur à ſacerdotio, vt habetur
ſ. j. lib. ca. ij. f ¶ Venit autem. Hîc cõ
ſequenter ponitur executio ordinationis
Dauid. & primò quantũ ad punitionem Io
ab. ſecũdò ipſiꝰ Semei, ibi: Miſit quoqꝫ rex.
B Circa primum dicitur: Venit autem nũ-
tius &c. per modum accuſationis, ꝙ Io-
ab decli. poſt Adoniam. nõ ſolũ ante in
ſtitutionem Salomonis, ſed etiam poſt, vt
ꝑdictum eſt. g ¶ Et poſt Salo. non de
cli. In Hebræo habetur: Venit aũt nuntius
ad regẽ, ꝙ Ioab declinauerat poſt Adoniã,
& poſt Abſalom non declinauerat. Nuntia
tum enim fuit Ioab, ꝙ Salomõ hoc ſciebat,
& ideo ſibi periculum imminebat, quia q̃ꝫ-
uis Ioab multùm diligeret Abſalom, vt pa-
tet ex ſupradictis. ij. lib. xiiij. tamen non decli
nauit poſt eum, quando voluit obtinere re
gnum, imò interfecit eum, vt habetur. ij. li-
bro. cap. xviij. Cùm ergo poſt Adoniam &
non Salomonem declinauit ad obtinendũ
regnum, ſignum fuit ꝙ habebat multùm
cordi iſtud negotium. ſ. machinando cõtra
Salomonem pro Adonia, & ideo Ioab au-
diens ꝙ Salomon ſciebat hoc, meritò timu-
it: & ideo ꝓ refugio fugit ad tabernaculũ.
h ¶ Egredere. Qui ait &c. quia refor-
midabat eum in loco ſacro interficere.
i ¶ ¶ Non egrediar ſed hic mori-
† 1. Reg. 3. e & 20. c. ar. Renuntiauit Banaias regi di-
cens Hæc locutus. Dicit Ra. Sal. ꝙ Ioab
dixit Banaiæ: Non egrediar niſi ſub con-
ditione. ſ. quòd Salomon recipiat ſuper
maledictiones quas Dauid imprecatus fuit
ſuper me pro interfectione Abner. ſcilicet
lepram, debilitatem, gladium & famem, vt
dictum fuit ſuprà. ij. lib. c. iij. allegans ꝙ nõ
debebat dupliciter puniri ſcilicet occiſione
in ſua perſona, & maledictionibus dictis in
ſemine ſuo. Et quia hoc videbatur habere
aliquem colorem iuſtitiæ, ideo Banaias nõ
interfecit eum, ſed redijt ad Salomonem
referens ei verba Ioab: & tunc Salomon re
ſpondit quod ſequitur: k ¶ Fac ſicut
locutus es & interfice eum, & ſepeli.
dicendo ei. ſ. ꝙ recipio illas maledictiones
ſuper

ſuper ſemen meum, & ſic interfice eum. Vñ C
etiam ſubdit Ra. Sa. ꝙ maledictiones prędi
ctæ venerunt ſuper ſemen Salomonis. quia
Ozias rex fuit leproſus, vt habetur infrà. iiij.
li. cap. xv. & ij. Para. xxvj. Et Aſa doluit pe-
des, ita ꝙ non poterat ire ſine baculo, vt ha
betur infrà. ij. Para. xvj. & Ioachim interfe-
ctus gladio, vt habetur Ieremi. xxij. c. Sepul
tura aſini ſepelietur, quia interfectus proie-
ctus fuit extra Ieruſalem. Et Ezechias indi-
gẽs pane ĩ obſidione per Sennacherib. Vn-
de tunc ſibi dictum fuit: Secundo anno po
mis veſcere Eſai. xxxvij. id eſt fructibus ar-
borum propter panis defectum. Sed hæc
exceptio non conſonat literę. quia hîc dicit:
Non egrediar, ſed hîc moriar: nullam con
ditionem apponendo. Similiter non conſo
nat literę pręcedenti. quia Dauid qui erat ſã
ctus illas maledictiones ſciebat quia illas fece
rat, & tñ cũ hoc impoſuit Salomoni puni-
tionem Ioab pro interfectione Abner & A
maſę, vt pędictum eſt, abſqꝫ aliqua retracta
tione dictarũ maledictionum. Item dato ꝙ
illę maledictiones ſufficerent ꝓ interfectione † afflictꝰ eſt
Abner, adhuc remanebat Ioab dignꝰ mor
te pro interfectione Amaſę. & ideo nul-
lo modo eſt veriſimile quòd Salomon
maledictiones patris ſui receperit ſuper ſe,
vel ſuper ſemen ſuum. Quod autem in-
ducitur de quatuor regibus de Salomo-
ne deſcendentibus non valet ad propoſitũ, † 1. Reg. 2. f.
quia illę pœnę fuerunt eis inflictę pro alijs † fama vſqꝫ
cauſis, vt patebit in locis ſuis domino con- ad Ioab ſic
cedente. Et ideo quod dicitur hîc: Fac ſi- legitur &
cut locutus es &c. non refertur niſi ad ni veterib9
illud quod dixerat: Hîc moriar. Credendũ exẽplaribꝰ
tamen eſt, ꝙ violenter auulſus fuit ab altari,
& ſic interfectus, ſicut pręcipitur Exod. xxj.
b. Si quis de induſtria occiderit proximũ D
ſuum & per inſidias, ab altari meo auelles
eum vt moriatur. ſic autem occiderat Ioab
Abner & Amaſam, vt patet ex ſupradictis.
k ¶ Sepultusq̃ꝫ eſt in domo ſua in
deſerto: Et conſtituit rex Banaiam
filium Ioiadæ &c. Dicit enim Ra. Sa. ꝙ
fecerat ibi hoſpitale ad recipiendũ paupe-
res & peregrinos tranſeuntes. Vnde dicunt
Hebræi ipſum eſſe ſaluatum, & ꝙ mors tẽ-
poralis ſibi inflicta fuit in expiationẽ pecca-
torum ſuorum. l ¶ Et conſtituit rex
Bana. &c. quia erat vir fortis & prudens,
propter quod Dauid fecit eum ſibi ſecreta-
rium, vt habetur ſuprà libro ſecundo capi.
xxiij. m ¶ Et Sadoc ſacerdos poſuit
pro Abia. &c. Et ſic reductum eſt ſacer-
dotium ad debitam lineam. Aaron enim
qui ex electione dei factus fuit ſummus ſa-
cerdos, vt habetur Exod. xxviij. habuit du-
os filios. ſ. Eleazar & Ithamar qui remanſe-
runt ſibi, alijs duobus mortuis coram do-
mino, vt habetur Leui. x. & de voluntatę
domini ſacerdotium tranſijt ad Eleazar &
filios eius, vt habetur Nume. xx. ca. de quo
deſcendit iſte Sadoc. Heli autem deſcendit
de Ithamar. & cũ eſſet iudex populi aſſum
pſit ſibi ſacerdotium. hoc autem fuit ex di-
uina ordinatione, ſicut dictum fuit primi
Regum ſecundo. & ab ipſo deſcendit Abia
☙ thar quẽ eiecit

* c ¶ Abiathar quoque ſacerdoti
dixit rex vade in Anathoth ad a- Moraliter
grum. Per abiectionem Abiathar de ſum
mo ſacerdotio & ſubſtitutionem Sadoc
allegoricè ſignificata fuit abiectio veteris
ſacerdotij ſecundum ordinem Leuiticum,
& ſubſtitutionem ſecundum ordinem
Melchiſedech, qui obtulit panem & vinũ:
Geneſis. xiiij. d. Et hanc figuram deducit
* Apl's Hebr. vij.

a ¶ Et non egre. &c. Pręcipit nobis ve
E rus Salomon habitantibus in Ieruſalem ne
vnq̃ egrediamur. Quòd ſi fugerint nos no
bis añ ſubiecti, nõ ideo egrediamur vt ſeq̃-
mur fugitiuorũ veſtigia, ne dũ volumus ſal
Lucæ. 9. g. uare fugientes ipſi pereamus. quin potius
Matth. 5. d. mortui ſepeliant mortuos, & ſcandalizantẽ
oculũ, manum, pedem dum licet eruamus
& abſcindamus à nobis.

GLO. ORDI.

Onfirmatum. Cap. III.
b ¶ Accepit. Filia Pharaonis
quã ſibi Salomõ in coniugio co
pulauit, eccl'iam ex gentib⁹ ſigni
†1. Reg. 9. ficauit. c ¶ Attñ. Maximè ppl's in monti
b. iſrà. 18. d. bus immolabat, vel deo vel dæmonibus.

Nicolaus de Lyra. Abijt itaq;
thar quem eiecit Salomõ ponẽdo Sa-
doc loco eius. a ¶ Miſitquoq;. Hîc cõſe-
quenter agit̃ de punitione Semei, cui Salo-
mon impoſuit legem de remanẽdo in Ieru
ſalẽ ſub pœna mortis, eò q erat ſeditioſus. &
hoc acceptauit dicẽs: Bon⁹ eſt ſermo quem
audiui, vt habetur infrà quã trangreſſus eſt,
& ſic punitus eſt morte ſicut meruerat, &
abſq; trangreſsione iuramenti ipſius Da-
uid, ſicut plenius dictum fuit. ſ. ij. li. c. xix. ex
quo loco & alijs ſupradictis patet ſententia
E huius partis.

Moraliter *Apoſtol⁹ Heb. vij. b ¶ Et ſurrexit.
Per Semei qui clauſurã intra Ieruſalẽ acce-
ptauit, & poſtea exiuit, ſignificatur profeſ-
ſus clauſurã religionis, q poſtea egreditur p
tentationes diaboli mũdi vel carnis. Et ſicut
Semei mortem incurrit corporalem, ſic iſte
mortẽ culpæ: & niſi verè pœniteat, mortẽ
gehennæ.

¶ In ca. ij. vbi dicit̃ in poſtil. Contra aîam
ſuam locutus eſt Adonias &c.

ADDI. Licet ꝓhibitum ſit cõtra
here matrimonium cũ
vxore patris, petere tamẽ illam in vxorẽ nõ
eſt ꝓhibitũ, neq; ſecũdũ legẽ q talẽ petit in
vxorẽ eſt puniendus capitaliter, ſi eã nõ ha-
beat. & ideo hæc ſecunda ratio non videtur
valere ſed ſufficit prima.

REPLI. In. c. ij. ſuper verbo: Cõtra
animam ſuam locutus eſt A
donias, poſtil. dicit, quia contra regem ma-
chinabat̃ cõtra legẽ petebat vxorem patris
ſui. Bur. ſecũdã rõnẽ dicit non valere, quia
petere vxorẽ talẽ non fuit ꝓhibitũ: & p cõſe
quẽs nõ fuit capitaliter puniẽdus. Sed cõtrà
aut petiuit vt haberet, aut nõ. Si primũ, talis
voluntas reputat̃ ꝓ facto, & per cõſequens
punienda. Si ſecũdũ det̃, tũc nec p hoc inſi-
diabatur regi, ſicq; prima nõ valeret ad oc
cidendũ Adoniã, & iõ ſi altera ſola non ſuffi
cit, ſufficiat vtraq; ſimul: vt quia petitio A-
donię fuit cõtra legẽ, & cõtra regem meruit
audire: Cõtra aîam ſuã locutus eſt Adonias.

NIC. DE LY.

Onfirmatum. Cap. III.
Poſt remotionẽ impedientiũ ſta
bilitatẽ regni Salomonis, hîc cõ
ſequẽter agit̃ de accumulatione
expediẽtiũ ad hanc ſtabilitatem, q̃ ſunt de-
uotio erga deũ, ſapiẽtia in iudicijs, magnifi
cẽtia in familijs, ſanctimonia in cultu dei &
Diuiſio ædificijs, & opulẽtia ĩ diuitijs. Verũtñ quia
deuotio eſt aliorũ meritoria, iõ p̃mittit̃ de⁹
deuotio ſecũdò aliorũ cõceſsio, ibi: Appa-
ruitq; dñs, Pria in duas, quia primò cõtinuã
tur dicta dicẽdis. ſecundò exprimit̃ deuotio
Salomõis ibi: Dilexit aũt Salomõ dñm. Cir
ca primũ dr̃: c ¶ Cõfirma. Iſtud cõcludi
tur ex dictis. c. p̃ce. vbi actũ eſt de morte ma
chinantium

doc ſacerdotem poſuit pro Abi-
athar. Miſit quoque rex, & uo- a
cauit Semei, dixitq; ei: Ædifica ti
bi domum in Ieruſalem, & habi
a ta ibi, & non egredieris inde huc
atque illuc. Quacunque autem
die egreſſus fueris, & tranſieris
torrentem Cedron, ſcito te inter-
ficiendum. Sanguis tuus erit ſu-
per caput tuum. Dixitq; Semei
regi: †Bonus ſermo. Sicut locu-
tus eſt dominus meus rex, ſic fa-
ciet ſeruus tuus. Habitauit itaq;
Semei in Ieruſalẽ diebus multis.
Factum eſt autem poſt annos
tres, ut fugerent ſerui Semei ad
Achis filium Maacha regem
Geth. Nũtiatumq; eſt Semei q
ſerui eius iſſent in Geth. Et ſurre b
xit Semei & ſtrauit aſinum ſuũ,
iuitq; ad Achis in Geth ad requi
rendum ſeruos ſuos, & adduxit
eos de Geth. Nuntiatum eſt au-
tem regi Salomoni, q iſſet Se-
mei in Geth de Ieruſalem, & re-
diſſet. Et mittens uocauit eum,
dixitq; illi: Nõnne * teſtificatus
ſum tibi per dominum, & prędi
xi tibi: quacunq; die egreſſus fu-
eris huc atq; illuc, ſcito te eſſe mo
riturũ? Et reſpõdiſti mihi: Bo-
nus ſermo quem audiui. Quare
ergo non cuſtodiſti iuſiurandũ
domini, & pręceptum quod prę
ceperam tibi? Dixitq; rex ad Se-
mei: Tu noſti omne malum, cu-
ius tibi conſcium eſt cor tuum,
quod feciſti Dauid patri meo:
Reddiditq; dominus †malitiã tu-
am in caput tuũ, & rex Salomõ
benedictus: & thronus Dauid† e-
rit ſtabilis corã domino uſq; in
ſempiternum. Iuſſit itaq; rex Ba
naiæ filio Ioiadę. Qui egreſſus
percuſſit eum, & mortuus eſt.

Cap. III.

Onfirmatum c
eſt igit̃ regnũ
in manu Salo
monis, & affi d
nitate coniun
ct⁹ eſt Pharao
ni regi Ægypti. Accepit nãq; fi-
liã ei⁹, & adduxit in ciuitatẽ Da- e
uid donec cõpleret ædificãs do- f
mũ ſuã, & domũ dñi, & murũ Ie g
c ruſalẽ per circuitũ. Attamen po h
pulus immolabat in excelſis. Nõ
eñ ædificatũ erat tẽplũ nomini

chinãtiũ cõtra Salo. qb⁹ mortuis cõfirmatũ G
eſt regnũ Salomo. interi⁹. Cõſequẽter oſtẽ
dit̃ ei⁹ cõfirmatio exteri⁹, cũ dr̃: d ¶ Et affi.
q erat rex potẽs & regno ei⁹ ꝓpinqu⁹, & iõ
cũ eo cõtraxit affinitatẽ, et regni ſui firmitatẽ.
e ¶ Et addu. Cui⁹ rõ ſubditur: f ¶ Do
nec. de cui⁹ ędificatiõe poſtea hr̃. vij. capit.
g ¶ Et mu. quã clauſit triplici muro. ita q ĩ
iteriori clauſura erat tẽplũ dñi & palatiũ re-
gis, in exteriori erat vulg⁹ & manu artifices.
ĩ medio v° habitabãt ꝓphetę & nobiles. vñ
ĩ. iiij. li. xxij. c. dr̃ q Olda ꝓphetes mãebat ĩ Ie
ruſalẽ, ĩ ſecũda. ſ. clauſura. h ¶ Atta. Sicut di
ctũ fuit. ſ. Deu. xij. & j. Re. à deſtructiõe Si-
lo vſq; ad ędificationẽ tẽpli arca dñi nõ ha-
buit ſtabilẽ mãſionẽ, & iõ licitũ fuit offerr̃ &
ĩmolare oblatiões votiuas & ſacrificia alibi
q̃ vbi erat arca, ſecũdũ deuotionẽ offerẽtis.
poſt ędificationẽ v° tẽpli non licuit niſi ex
ſpãli mãdato dei vel eius inſtinctu, ſicut He
lias ĩmolauit ĩ mõte Carmeli, vt hr̃. j. xviij. c.
¶ Quęrit̃ hîc vtrũ Salomõ peccauit accipiẽ Quæſtiõ
do ĩ vxorẽ filiã Pharaõis? Et arguit̃ priò q
ſic, q a ꝓhibitũ erat Iudęis cõtraher̃ mr̃imo
niũ cũ mulierib⁹ alienigenis, vt hr̃. Deu. vij.
c. ergo &c. Itẽ. j. xj. vbi rep̃hẽdit̃ Salo. de mu
lierib⁹ alienigenis, ſp̃alr̃ exprimit̃ filia Phara
onis. Cõtrariũ arguit̃ p hoc q dñs illo tp̃e
apparuit Salomoni dicẽs ei: Poſtula qd' vis
&c. Itẽ ędificato tẽplo orõnẽ Salomonis ex
audiuit, & tẽplũ nebula ĩpleuit, ad denotãdũ
ſp̃alẽ p̃ſẽtiã ſuã, vt hr̃. ij. Para. v. q̃ dñs nõ fe
ciſſet, ſi Salomõ eũ offẽdiſſet. ¶ Rñſio. Dicẽ
dũ q q̃tũ vr̃ tex. ſonare nõ peccauit, qa ſta
tim ſubdit̃: Dilexit aũt Salo. dñm ambulãs ĩ *iurauit ti
p̃ceptis Dauid p̃ris ſui, excepto q in excelſis bi &
ĩmolabat, & tñ illud erat licitũ, vt dictũ eſt
ꝓ illo tp̃e, tñ min⁹ bonũ vt videbit̃. Si igitur F
Salomõ peccaſſet accipiẽdo filiã Pharaõis,
ſcriptura illud multò forti⁹ excepiſſet. Sciẽ-
dũ igit̃, q mulieres alienigenę erãt in duplici
gradu, qa aliq̃ erãt de ppl'is habitãtib⁹ ĩ terrã
ꝓmiſsiõis añq; filij Iſrael ĩtrarẽt: q̃rũ aliq̃ cũ
eis ĩ terra remãſerũt, vt' patuit ĩ lib. Ioſue &
Iudi. & cũ illis nõ poterãt filij Iſrl' licitè cõtra
her̃ mr̃imonia: niſi ex ſpãli cauſa, vt dicet̃. Cũ
alijs v° mulieribus alienigenis poterãt cõ
trahere maxiè ex rõnabili cauſa, Gẽtilitate
tñ pri⁹ relicta. & ſic Booz cõtraxit cũ Ruth
Moabitide, ꝓut hr̃ Ruth vlt. Et hoc mõ Sa †malũ tuũ
lomõ cũ filia Pharaonis ad cõfirmationẽ re
gni ſui, vt p̃dictũ eſt cõtraxit. Et credẽdũ eſt
(licet nõ ſit exp̃ſſum) q ipſa reliq̃rit Gẽtilita
tẽ añq; cognouerit eã, qa tũc Salomõ dilige
bat dñm, & ecõuerſo vt oſtẽdet̃. j. Ad pri-
mũ igit̃ argumẽtũ dicũt aliq̃, q vxores alie
nigenę de gñe Chananęorũ tm̃ erãt ꝓhibitę
Iudæis, nõ aũt de alijs natiõibus. Sed hoc pa
tet falſũ. j. Eſdrę. ix. a. vbi dr̃ q filij Iſrael re-
uerſi de captiuitate accepunt vxores de gñe
Ammonitarũ & Moabitarũ & AEgyptio
rũ, q̃ nõ erãt de Chananęis: & tñ Eſdras q o †2. Pa. 1. d
ptiè ſciuit legẽ detm̃inauit hoc eẽ illicitũ, ꝓ-
pter qd' ordinatũ fuit tũc, q illas eijcerent.
Propt̃ qd' dicẽdũ, q mulieres Chananęę fu
erũt magis ĩterdictę q̃ alię: & iõ cũ illis non
erat licitũ cõtrahere, niſi relicta Gẽtilitate, &
cũ hoc ꝓ aliq̃ magno facto in ſpãli, ꝓpt̃ fidẽ
vni⁹ veri dei. & ſic Salomon contraxit cum
Raab quæ erat de illis, quia ex fide ſalua-
uit nuntios Hebræorum, vt dicit Apoſto-
lus ad Hebrę. xj. Cum alijs autem alienige-
nis licitũ erat contrahere ex minori cauſa,
relicta gen Moraliter

* c ¶ Cõfir. Per cõiũctionẽ mr̃imonialẽ
Salomõis cũ filia regis AEgypti alleg. fuit ſi-
gnificata cõiũctio Chriſti cũ eccl'ia de gẽtib⁹
collecta: nec ĩ hoc fctõ peccauit Salomõ, ſicut
plenius

☞ a ¶ Abiit ita. In Gabaon erat excelſum
A maximũ, vbi erat tabernaculũ ꝙ fecit Moy
1.Par.21.d. ſes, & altare æneũ, ſup qđ Salomõ offerens
mille hoſtias diuinũ meruit oraculũ. b ¶ Si
au. Abſq; obſeruatiõe mãdatorũ dei, & adi
piſci nemo põt longos dies. i. beatitudinẽ.
☞ Tunc vene

a domini uſque in diem illum. Di-
lexit autem Salomon dominum
ambulans in præceptis Dauid pa
b tris ſui, excepto quòd in excelſis
immolabat, & accendebat thy-
c miama. Abiit itaq; Salomon in

a ¶ Interpretatur ſublimis collis vel excelſus.

d Gabaon, ut immolaret ibi. Illud
quippe erat excelſum maximũ.
e Mille hoſtias in holocauſtum ob
tulit Salomon ſuper altare illud
f in Gabaon. Apparuit autẽ domi
g nus Salomoni per ſomniũ nocte,

a ¶ Dei gratia liberum hominis exquirit arbitriũ.

h dicens: Poſtula quod uis ut dem
i tibi. Et ait Salomon: Tu feciſti
cum ſeruo tuo Dauid patre meo
miſericordiam magnam, ſicut
ambulauit in conſpectu tuo in
ueritate & iuſtitia & recto corde
tecum. Cuſtodiſti ei miſericor-
diam iſtam grandem, & dediſti
ei filium ſedentem ſuper thronũ
eius, ſicut eſt hodie. †Et nũc do-
mine deus tu regnare feciſti ſer-
uum tuũ pro Dauid patre meo.
Ego autem ſum puer paruulus
k & ignorãs egreſſum & introitũ
l meũ & ſeruus tuus in medio po-
puli eſt quẽ elegiſti, populi infi-

¶ Vel ſupportari.

niti qui enumerari & ſupputari
m non poteſt præ multitudine. †Da
bis ergo ſeruo tuo cor †docile, ut
iudicare poſſit populum tuum,
& diſcernere inter malum & bo
n num. Quis enim poteſt iudica-
re populũ iſtum, populum tuum
o hunc multum? Placuit ergo ſer-
mo coram domino, ꝙ Salomon
rem huiuſcemodi poſtulaſſet.
Et dixit dominus Salomoni:
Quia poſtulaſti uerbum hoc, &

a ¶ Huiuſmodi quærunt reprobi.

non petiſti tibi dies multos, nec
diuitias aut animas inimicorum

a ¶ Talis oratio apud deum non fruſtratur.

tuorum, ſed poſtulaſti tibi ſapi-
entiam ad diſcernendum iudi-
cium, ecce feci tibi ſecundum ſer-
p mones tuos. Et dedi tibi cor ſa-
piens & intelligens, intantum ut
null⁹ ante te ſimilis tui fuerit: nec
poſt te ſurrecturus ſit. Sed &
hæc quæ non poſtulaſti dedi ti-
q bi, diuitias ſcilicet & gloriam, ut
nemo fuerit ſimilis tui in regibus
b cunctis †retro diebus. Si autem r
ambulaueris in uiis meis, † & cu-
ſtodieris præcepta mea & mãda-

Nicolaus de Lyra.

☞ relicta Gentilitate, vt dr̃ Deute. xxj. ꝙ ſi
aliqs Iude⁹ debellatis aduerſarijs de iſtis na
tiõibus videret inter captiuos mulierẽ pul
chrã, relicta Gentilitate poterat eã accipere
vxorẽ. Et hoc mõ contraxit Dauid cũ Tho
lomai filia regis Geſſur, vt hr̃. ij. li. iij. ca. illas
aũt, quas Eſdras iuſsit ejci, fuerãt acceptæ à
filijs Iſrael ex mala cã. ſ. qa vxores Iudææ quæ
cũ eis venerãt de captiuitate ex labore itine
ris erãt deturpatæ, & ꝓpter hoc erãt à ma-
ritis ſuis abiectæ & quaſi repudiatæ. Præter
ea illæ alienigenæ docebãt filios ſuos aliqua
ad ritũ Gentilitatis ꝑtinentia. Ad ſecũdũ di
cendũ, ꝙ ibi. j. ſ. xj. cap. duo dicunt̃ de Salo
mone. Primũ eſt, ꝙ ardentiſsimo amore co
pulatus eſt alienigenis mulieribus. Aliud
eſt, ꝙ ad ſatiſfaciendũ eis coluit deos earum
& ad hoc ædificauit templũ. & ꝗtũ ad pri-
mũ nominat̃ ibi filia Pharaonis quæ fuit di
lecta præ omnibus, vt dicunt doctores He
bræi & catholici: nõ aũt ꝗtũ ad ſecũdũ, qa
reliquerat idololatriæ cultũ, vt dictum eſt,
aliæ verò quibus ædificauit templa non re
liquerãt. & iſtis idololatris mulieribus con
iũctus fuit Salomõ in ſenectute, vt ibidẽ di
citur. Si aũt dicat̃, ꝙ eodẽ mõ fecit pro filia
Pharaonis, eò ꝙ ibidem ſubditur: Atque
B in hunc modum fecit Salomon vniuerſis
vxoribus ſuis alienigenis, Põt rñderi ꝑ illud
qđ immediatè ſubdit̃: Quæ adolebant thu-
ra &c. & per hoc determinat̃ ꝓ quibus mu
lieribus alienigenis fecit hoc. ſ. ꝓ illis quæ nõ
reliquerant idololatriã, vt dictũ eſt. Et ſi di
cat̃, ꝙ tũc filia Pharaonis redijt ad idolola
triã videns Salomonẽ idolatrare cum alijs
vxoribus ſuis, ꝑ hoc nõ tollit̃ qn matrimo-
Diuiſio nium cum ipſa à principio licitum fuerit.
a ¶ Dilexit autem Salomon domi
num ambulans in. Hîc conſequenter
oſtenditur Salomonis deuotio erga deum,
& primò in cultu interiori qui potiſsimè
conſiſtit in actu dilectionis, ſecundum
quod dicit Auguſti. in Enchiridion:
Fide, ſpe, & charitate colitur de⁹. & hoc no
tatur cùm dicitur: Dilexit autem Salomon
dominum. Secundò in cultu exteriori cũ
dicitur: Ambulans in præceptis Dauid. Ve
runtamen quia in hoc ad perfectionem ei⁹
non peruenit, ideò ſubditur: b ¶ Exce-
pto quod. Licet enim hoc eſſet licitum il-
lo tempore, vt prædictum eſt, tamen melius
erat talia offerre in loco vbi erat arca dei.
Dauid autem non legitur alibi immolaſſe
niſi ex ſpeciali mandato dei in arca Areuna
Iebuſæi, vt habetur ſuprà. ij. libro vlti. ca. ſi
cut & Helias poſt ædificationem templi ob
tulit ĩ mõte Carmeli, vt dictũ eſt, c. ¶ Abiit
itaque Salomon. cuius cauſa ſubditur:
d ¶ Illud quippe. non magnitudine mo
lis, ſed reuerentiæ & honoris: quia ibi erat
tabernaculum & altare holocauſti quæ fe-
cerat Moyſes, vt habetur. j. Paralipo. xxi. d.
†tuis Arca tñ dñi erat in Ieruſalẽ vbi adduxerat
eam Dauid, vt habetur ſuprà. ij. lib. cap. vi.
e ¶ Mille ho. Ex quo apparet effectus ſuæ
deuotionis. f ¶ Apparuit. Hîc conſe-
quenter oſtẽditur quid deuotio Salomõis
meruit

meruit, & primò circa hoc oſtẽdit̃ dei con C
ceſsio. ſecũdò in effectu oſtenſio, ibi: Tunc Diuiſio
venerunt. Circa primum dr̃: Apparuit aũt
dominus Salomoni propter deuotionem
prædictam. Et ex hoc patet quod ſuprà di
ctum eſt. ſ. ꝙ licitum erat offerre ſacrificia
alibi ꝗ̃ vbi erat arca: & nõ ſolũ licitum, ſed
etiam meritorium: licet non tantùm ſicut
in præſentia arcæ, ſicut continentia coniu
galis meritoria eſt minus tñ quàm vidualis
& virginalis. g ¶ Per ſomnium no
cte dicens. quia illa hora anima intellecti-
ua magis diſpoſita eſt ad illuminationes di
uinas percipiendas, vtpote ceſſantibus tu-
multibus & qeſcentibus ſenſibus exteriori-
bus ꝑ quæ diſtrahitur intellectus. h ¶ Po
ſtula quod. Hoc nõ dixit deus tantùm ex
merito Salomonis, ſed principaliter ex meri
to Dauid, qui pro eo orauerat. & ideo Sa-
lomon in reſponſione ſua primò fecit men
tionem de patre ſuo dicens: i ¶ Tu feci
ſti cum ſeruo. & patet litera ex prædictis
vſque ibi: k ¶ Ego autem. Ideſt proce-
dendi modum in tanto regimine. ideo ſub
ditur: l ¶ In medio populi eſt quem.
hyperbolicè eſt locutus, ad denotandum
magnitudinem multitudinis, quamuis eſ-
ſet finita & nũerabilis ſimpliciter. m ¶ Da-
bis ergo ſeruo tuo cor. id eſt illuſtratũ
à te. m ¶ Quis enim po. quaſi diceret
nullus ſine tu a ſpeciali illuſtratiõe. o ¶ Pla †1.Pa.28.b.
cuit ergo. quia petitio erat ordinata ad 2.Para.1.b.
diuinum honorem, ad propriã ſalutem, & Sapiẽ.9.b.
ad bonum populi regimen. p ¶ Et
dedi tibi cor ſapiens & intelligens,
intantum, vt nul. Hoc eſt intelligendũ re Salomon
ſpectu regum qui fuerunt ante eum & poſt. qũo ſapien
de alijs autem hominibus plures fuerũt ſa- tiſsimus.
picntiores, ſicut Adam qui fuit creatus in D
plenitudine ſcientiæ, prout dictum fuit Ge
ne. iij. & Moyſes cui deus loquebatur ſicut †36. diſ. c.
ſolet loqui homo ad amicum ſuum vt ha- quo eccle-
betur Exodi. xxxiij. & ſanctus Paulus cæteri ſiaſticis. §.
que apoſtoli: & Iohannes qui ſcripſit Apo ecce.
calypſim, qui omnes fuerunt magis illumi- †intelligens
nati ꝗ̃ aliqui in veteri teſtamento. q ¶ Di
uitias ſcili. Paralipo. j. c. dicitur: Subſtan-
tiam & gloriam dabo tibi, ita vt nullus in re
gibus, nec antè nec pòſt ſimilis fuerit tibi.
hoc eſt intelligendum iſtis tribus ſimul con
currentibus, ſcilicet ſapientia, gloria, & diui
tijs, quia aliqui fuerunt eo potentiores &
magis glorioſi, ſicut Alexander magnus, &
plures imperatores Romani q dominabãt̃
toti orbi. & aliq ditiores ſicut Octauian⁹ &
Creſus: deficiebãt tñ à Salomõe in ſapiẽtia.
☞ Igitur cui.

*plenius dixi in expoſitione literali, & te-
xtus etiam oſtendit quia ſequitur: a ¶ Dile
xit autem. Propter quod non poteſt dici
ꝙ hîc per peccatum ſignificetur Chriſti &
eccleſiæ myſterium. h ¶ Poſtula quod.
Per hoc ꝙ Salomon à domino petijt ſcien
tiam ad regendum populum ſecũdum ho
norem dei & communem vtilitatem, & do
minus ſibi dedit, & cum hoc addidit diui-
tias & gloriam quæ decent regiam maieſta
tem, ſignificatur ꝙ petentibus illam quæ
ſunt ad honorem dei & bonum communis
populi: non ſolùm petita à deo dantur, ſed
etiam alia quæ ad decentem ſtatum peten-
tium ſuffragantur, Matth. vi. d. Primum
quærite regnum dei & iuſtitiam eius, & hæc
omnia adjcientur vobis. r ¶ Si autem
ambulaueris. Per hoc patet, ꝙ dicta pro †vt cuſto-
miſsio & conſimiles ſunt conditionatæ. dias.
quòd homo debeat in bono perſeuerare.
r v *Tunc vene.

a ¶Tunc venerunt &c. Grego. Poſtq; dñs erroris noſtri tene
B bras luce ſuæ cognitionis illuſtrat, mox tentationis aculeo viſitan-
do probat, quia accedenda corda noſtra ad virtutes prouehit, & re-
cedendo cõcuti tentatione pmittit. Si enim poſt virtutum munera
nulla tentatione cõcutitur, hoc ſe habere animus ex ſe gloriatur. Vt
ergo firmitatis habeat dona, & infirmitatẽ
ſuam agnoſcat, p acceſſum grę ad alta ſuſtol
lit. & p exceſſum qd ex ſe ſit, pbat. Vñ Salo
mõ poſt acceptã diuinitꝰ ſapiẽtiã meretricũ
q̃ſtione pulſat. Quia ſępe cum mẽtẽ noſtrã
cõceſsis virtutibꝰ reſpectus intimæ largita-
tis illuminat, mox eã lubricę cogitatiões tur
bant, vt quę ſubleuata immẽſo munere exul
3. Re, 17. a. & 19. a. tat, & tẽtatiõe pulſata qd ſit inueniat. Sic &
Helias viſitatus deſuper ſermone cælos ape
ruit, & ſubitò pbatus infirmus p deſerta fu
giens vnam mulierem expauit. Sic Paulus
2. Cor. 12. a. vſq; ad tertiũ cælũ paradiſi penetrans ſecre
ta conſiderat, & ad ſe rediens contra carnis
bellum laborat. Legem aliam in membris
ſuſtinet, cuius in ſe rebellione fatigari ſpiri-
tus legem dolet. Poſt dationem ergo mune
Rom. 7. d. ris deus hominem probat: quia & collato
munere ſubleuat, & abſtracto paululum
ipſum ſibi demõſtrat. Quod ideo patimur
vt ad promiſſę incorruptionis ſubſtantiam
reformemur. ¶Quidam autumant ſuper
ſynagogam & eccleſiam hoc eſſe ſentien-
dũ, & ad illud tp̃s referẽdũ, quo poſt crucẽ
& reſurrectionẽ tã in Iudæis q̃; in gẽtibꝰ ve
rus Salomõ .i. pacificꝰ regnare cœpit. Oſee
Oſee. 1. a. ẽm accepit vxorẽ fornicariã, deinde adulte-
rã. Iõ ẽm Chriſtꝰ venit, vt meretrice dona-
ret matrimonio, & de duobꝰ gregibus face
Ezech. 7. c. ret vnũ ouile. Hę ſunt duę virgę quę in Eze
chiele iũgunt. & de qbus p Zachariã dicit:
Zac. 11. b. Et aſſumpſit mihi duas virgas, vnam voca
ui decorã, & alteram vocaui funiculũ. Mu-
Lucę. 7. f. lier quoq; illa in euangelio quæ pedes Ieſu
lachrymis lauit, crine deterſit, & cui omnia
peccata dimiſſa ſunt, ſignificat eccleſiam de
F gentibus cõgregatã. Eccl'ia tñ nõ habet ma
culã neq; rugam, nec dicimus eã meretricẽ
Eph. 5. f. pmãſiſſe, ſed fuiſſe, ſcd'm qd' dicit: Cũ eſſet
Matt. 14. a. Ieſus in domo Simonis leproſi. Non q tũc
leproſus erat, ſed q añ fuerat. ¶Notandũ
quoq; qd dicat eccleſia cõtra ſynagogam.
b ¶Ego & mu. Quia poſt reſurrectionẽ
ſaluatoris vna de vtroq; populo congre-
gata eſt. Elegantèr verò adiunxit: Peperi
apud eã in cubiculo. Eccleſia ẽm de gẽtibus
quæ non habebat legẽ & pphetas peperit
in domo ſynagogæ, nec egreſſa eſt de cubi
culo, ſed ingreſſa. Vnde: Introduxit me rex
Cant. 2. a. in cubiculum ſuum. Et: Introducam te in
Ibidẽ. 3. b. domum matris meæ: & in cubiculum eius
quæ concepit me. ¶Rab. Si conſideres Pi
latum lauantem manus & dicentem: Mundus ego ſum à ſanguine
Matt. 27. c. iuſti huius; & Centurionem confitentem: Verè hîc erat filius dei. Et
Marc. 15. d. eos qui ante paſsionem per Philippum dñm videre deſiderant, nõ
Iohã. 12. b. ambigis primã peperiſſe eccleſiam, & poſt natum populum Iudęo
Lucæ. 23. e. rũ, p quo dominus precabat: Pater ignoſce illis &c. & crediderunt
Act. 2. g. vna de tria milia. & alia quinq; milia. ¶Grego. Per matres lactan
tes ordo doctorũ, p filios earũ ſignat pſona diſcipulorũ. Nã magi-
ſtri ſciẽtia vigilantes, ſed vita dormientes; auditores ſuos quos per
vigilias prædicationis nutriunt; dum qd' dicunt facere negligũt, p
ſomnum torporis occidũt & negligẽdo opprimunt quos alere ver
borũ lacte videbant. Vñ dum reprehenſibiliter viuunt & habere
diſcipulos laudabilis vitę nequeunt, alienos ſibi attrahere conantur:
vt dum bonos ſe habere ſequaces oſtendunt, apud iudicia hominũ
excuſent mala q̃ agũt, & ſubditorũ vita mortiferam tegant negligẽ
tiam. Vnde mulier q̃ filiũ extinxit proprium, q̃ſiuit alienum, ſed ma
trẽ verã Salomõis gladius inuenit, qa cui fructus viuat vel intereat
extremo examine ira iudicis demõſtrabit. Et notandum q viuẽs fi-
lius prius diuidi p̃cipitur, vt ſoli poſtmodum matri reddat, qa in
hac vita q̃ſi ptiri cõcedit vita diſcipuli, dũ ex illa alter apud deũ me
ritũ, alter apud hoies laudẽ hr̃e pmittitur. Sed falſa mr̃ quẽ nõ genu
it, occidi nõ timuit; qa arrogantes magiſtri & charitatis ignari ſi ple
niſsimum nomen

niſsimum nomen laudis ex alienis diſcipulis conſequi nequeunt, eo G
rum vitam crudeliter inſequũtur. Inuidia enim ſuccenſi nolũt aliis
viuere, quos ſe conſpiciũt nõ poſsidere. Vnde, nec meus ſit, nec iſtiꝰ.
Quos enim ſibi obſequi non vident ad gloriam tẽporalem, eos aliis
inuident viuere p veritatẽ. Sed vera mater ſatagit, vt eius filius ſaltẽ
apud extraneũ ſit & viuat. Quia concedũt
veraces magiſtri, vt ex eorum diſcipulis alij
magiſterij laudẽ habeant, ſi tamen integrita
tẽ vitæ nõ amittãt. Per quę pietatis viſcera
hęc eadem vera mater agnoſcitur, quia oĩ-
no magiſterium in examine charitatis ap-
probatur. Sola totum recipere meruit, quę
quaſi totum conceſsit, quia fideles prępoſiti
pro eo q ex bonis diſcipulis, nõ ſolùm aliis
laudem non inuident, ſed etiam vtilitatem
profectus exorant. Ipſi integros & viuen-
tes filios recipiunt, qñ in ſupremo iudicio
ex eorũ vita perfectam retributionem aſſe
quunt. c ¶Mortuus. Ra. Dũ ẽm legis ſe-
quit obſeruãtiã & gratiã euãgelij copulat le
gi, tenebrarũ errore cooperta eſt. d ¶Tu
lit ſi. viuum ſcilicet, non vt poſſideret, ſed
vt occideret. Nõ enim fecit hoc filij amore,
ſed odio æmulæ. e ¶Quẽ diligentius
intuens &c. Rab. Longum eſt oſtendere Gal. 1. c. & 4. a.
quomodo p Paulũ & alios eccleſiaſticos in
tellexerit eccleſia nõ eſſe filium ſuũ, qui tene
batur in lege, & in luce cognouit quem in
tenebris non videbat. Duæ mulieres qua-
rum vna dilectione ardebat, in altera ſi-
mulatio ſurrepebat, eccleſiam figurant,
& ſynagogam ſiue hæreticam prauitatem,
quarum vtraque & ſuos nequiter nutrien
do interimit

ta mea, ſicut ambulauit pater
tuus, longos faciam dies tuos.
Igitur euigilauit Salomon, & in- a
tellexit quod eſſet ſomniũ. Cũq;
ueniſſet Ieruſalem, ſtetit coram b
arca fœderis domini, & obtulit
holocauſta, & fecit uictimas pa- c
cificas, & grande conuiuium uni-
a ¶Merito ad illum meretrices venerunt, quem poſtmodum deceperunt.
a uerſis famulis ſuis. Tunc uene- d
runt duæ mulieres meretrices ad
regem, ſteteruntq; corã eo. Qua-
rum una ait: Obſecro mi domi-
b ne: ego & mulier hæc habitaba-
mꝰ in domo una, & peperi apud
eam in cubiculo. Tertia autem
die poſtq; ego peperi, peperit &
a ¶Multitudinis credentium e.c.v.
hæc. Et erãmus ſimiliter, nulluſq;
a ¶Blaſphemantium Iudæorum, vel Gentilium idolis ſeruientium.
ãlius in domo nobiſcum, exce-
c ptis nobis duabus. Mortuus eſt
autem filius mulieris huius no-
a ¶Quia non poterat dicere ego dormio & cor meum vigilat. b ¶Lege epiſtolam ad Galathas, & vide quomodo filios eccleſiæ ſynagoga ſuos facere feſtinat.
ãcte. Dõrmiens quippe b̃oppreſsit
eum: Et conſurgens † intempe- e
d ſtæ noctis ſilentio, tulit filium
meum de latere meo, ancillæ tuæ
dormientis, & collocauit in ſinu
ſuo: ſuum autem filium qui erat
a ¶Per ceremonias legis.
mortuus, põſuit in ſinu meo.
Cumq; ſurrexiſſem mane ut da-
a ¶Doctrinæ.
rem lãc filio meo, apparuit mor-
e tuus. Quem diligentius intuens
clara luce, deprehendi non eſſe
meum quem genueram. Reſpõ-

Nicolaus de Lyra.

a ¶Igitur euigilauit .i. intellexit qd H
ſignificaret, & q eſſet verum. Vnde magis
propriè fuit viſio vel reuelatio diuina quę
frequenter fit in ſomnis, vt patet in multis †media noctẽ,
locis ſacræ ſcripturæ. b ¶Stetit coram.
ſcilicet ad adorandum. c ¶Et obtulit. qa
ille locus erat conuenientior ad ſacrificia q̃;
Gabaon, vt dictum eſt, & ideo poſt appari
tionem domini ſibi factam ibi obtulit.
d ¶Tunc venerunt. Hîc conſequenter
oſtenditur impletio promiſsiõis factæ Salo
moni, & primò q̃tũm ad ſapiẽtiam, ſecun Diuiſio
dò q̃; tũm ad gloriam ca. iiij. tertiò q̃tũ ad
opulentiam ca. x. Iſta tamen tria ſunt ita con
iuncta q vnum perficit aliud & econuerſo.
Ideo nunc diſtinctè, tunc miſtim agitur de
ipſis. Primum oſtenditur per verum iudi-
cium, quæ eſſet mater vera & quæ ficta, p
hoc, q vbi deficiebat humana probatio, ſa
pienter recurrit ad inclinationem naturalẽ,
quia vera mater afficitur ad filium, & patet litera paucis exceptis.
e ¶Et conſurgens. Intempeſtum prout eſt ſubſtantiuum eſt
quarta hora noctis; ſed prout eſt adiectiuũ, id ẽ eſt qd' ſine tp̃e. & ſic
nox dicit intempeſta, non quia ſit ſine tp̃e ſimpliciter, ſed quia tunc
non eſt tempus aptum ad operãdũ, opatiõe aũt & motu tp̃s cogno
ſcitur & diſtinguit, vt habet quarto Phyſicorũ. In fine concluditur:
Et timuerunt regem

d ¶Tunc venerunt duę mulieres meretrices ad re- Moraliter Allegoricè
gẽ, ſteteruntque coram eo. Quarũ vna. Allegoricè per eas ſi-
gnificantur Iudæa & Gentilitas quæ per idololatriam fornicatę fue
runt, vt patet ſacram ſcripturam inſpicienti. & de vtraq; venerunt
aliq p fidem ad Chriſtum verum Salomonẽ etiã in eccleſia primiti
ua. Per puerũ aũt viuũ de quo duæ mulieres contenderũt, ſignifica
tur opus meritoriũ de quo fuit cõtentio inter Iudæam & Gentilita
tem. Nam Iudæa dicebat fidem Chriſti nõ ſufficere ad ſalutem, nec
per cõſequẽs ad opus meritoriũ ſine legaliũ obſeruatione. ſicut dici
tur Act. xv. a. Niſi circuncidamini ſcd'm morẽ Moyſi, non poteſtis
ſal. fieri. Ecõtra verò Ap'ls gentiũ dicebat Gal. v. a. Si circuncidami
ni, Chriſtus nihil vobis proderit. Et ſic quælibet dicebat filium ſuũ
eſſe viuum, & alterius mortuum. Per hoc autem quod dicitur:
Diuidite infantem

A do interimit,& alienos quouſq; per
dat illiciendo perſuadet. Inter duas
mulieres dn̄s dum id qđ iuſtū eſt ſpi
ritu oris ſui dirimit,vnicuiq; qđ de †Non
bet̄ reſtituit. a ℂDixit er. Hiero.
Rab. Simulās ignorantiā humanos
pro diſpēſatiōe carnis metit̄ affectus
ſicut & ibi: Vbi poſu. eum?& alibi: Iohā. 20. d.
Quis me tetigit? b ℂDiuidite. Lucæ. 8. f.
Hic. Ra. Tentat naturam naturę do
minus,& vult ſcđm vtriuſq; volun
tatem viuentem filium in legē gra †De pſum. c. afferte.
tiamq; diuidere, nō q hoc probet,
ſed ad arguendam ſynagogę calum
niā hoc ſe velle dicit. c ℂDixit au.
Rab. Eccleſia q̄ ſcit ſuū eſſe libenter
concedit ęmulæ vt viuat ſaltē apud
eam, ne inter legē diuiſus & gratiam
Chriſti mucrone feriat̄. vnde: Ecce Gal. 5. a.
ego Paul⁹ dico vobis,quia ſi legem
obſeruatis,Chriſtus vobis nihil pro
derit.

Nicolaus de Lyra.

b ℂEt timue. i. diuinitus ſibi
datam. c ℂEſſe in eo. vltra modū
aliorum hominum: & ideo tunc ma
gis timuerunt eum quàm antè.

†3. q. 7. §. ſi

Moraliter ✻ a ℂDiuidite in. Et ſignificatū
fuit q Iudęi permitterent̄ obſeruare
legalia ad tp̄s, ſcilicet tēpus ad publi
cationem euangelij & gentibus fuit
impoſitū, q obſeruarēt aliqua lega
lia ad tempus: ſcilicet q abſtinerent
ab immolato ſimulacrorum ſangui
ne & ſuffocato: & hoc propter quie
tum & pacificum conuictū cū Iudę
B is, qui abhorrebāt vtentes tribus di
ctis: ſicut plenius expoſuit exponen
do literaliter. Sed qa circunciſio &
alia legalia poſt publicationem euā
gelij ceſſauerunt tanquā mortifera,
puer viuus datus fuit vni. ſ. eccleſiæ
de gentibus collectę. Nam ad ſalutē
ſufficit fides Chriſti per dilectionem
operans ſine legalium obſeruatione
ℂMora. autem per iudicium Salo
monis verum ex diſquiſitione affe
ctus materni ꝓlatum, docentur iu
dices veritatem inquirere per circū
ſtantias vbi deficit humana proba
tio per teſtes: & aliquando veritas
eſt inquirenda per moderatas quæ
ſtiones. † fili⁹ Hur,

NICO. DE LY. † fili⁹ Decar

Cap. IIII.

ERat autem. Hîc agitur † fili⁹ Heſed
de gloria & honore Sa † filius Abi nadab,
lomonis. & primò in fa
milijs & ſubiectis. ſcđò
in ædificijs. ca. v. tertiò in diuitijs. ca.
x. Circa primum oſtenditur primò
Salomōis gloria. ſcđò eius ſapiētia,
ibi: Dedit quoq; deus ſapiētiam. Cir
ca primū oſtēditur primò Salomo
nis gloria in ordine famulorum. ſe † filius Ga ber
cundò in multitudine ſubiectorum
ibi: Iuda & Iſrael innumerabiles, ter †villas Iair
tiò in magnitudine expenſarum, ibi:
Erat autem cibus. Circa primum de
ſcribitur ordo famulorum Salomo
nis interius, cùm dicitur: f ℂAza
rias. Ex hoc vr̄, q eſſet ſcriba cū alijs
duobus ſequētibus. Sed hoc nō vr̄
verū, qa in Hebręo incipit alius ver
ſus,

ditq; altera mulier: Non eſt ita ut dicis, ſed fi
lius tuus mortuus eſt, meus autē uiuit. Econ
trario illa dicebat: †Mentiris: filius quippe
meus uiuit, & filius tuus mortuus eſt. Atq;
in hūc modum contendebant coram rege.
Tunc rex ait: Hæc dicit: Filius meus uiuit,
& fili⁹ tuus mortu⁹ eſt. Et iſta reſpōdit: Nō,
ſed filius tuus mortuus eſt, meus autē uiuit.
ℂChriſtus.
a Dixit ergo rex: Afferte mihi gladiū. Cumq;
a ℂNon veni pacem mittere, ſed gladium.
b attuliſſent gladium coram rege: diuidite, in a
quit, infantem uiuum in duas partes, & date
dimidiam partem uni, & dimidiam par
c tem alteri. Dixit autem mulier cuius filius
erat uiuus ad regem (commota ſunt quip
pe uiſcera eius ſuper filio ſuo) Obſecro do
mine, date illi infantem uiuum, & nolite in
terficere eum. Econtrario illa dicebat: Nec
mihi, nec tibi ſit, ſed diuidatur. Reſpondit
rex & ait: Date huic infantem uiuum, &
non occidatur. Hæc eſt enim mater eius.
† Audiuit itaq; omnis Iſraël iudicium quod
iudicaſſet rex, & timuerunt regem, uidentes b
ſapientiam dei eſſe in eo ad faciendum iu c
dicium. Cap. IIII.

ERat autem rex Salomon re d
gnans ſuper omnem Iſraël.
Et hi principes quos habe e
bat: Azarias filius Sadoc ſa f
cerdos: Elihoreph & Ahia g
filii Siſa ſcribæ: Ioſaphat
filius Ahilud à commentariis: Banaias fi
lius Ioiadæ, ſuper exercitum: Sadoc autem h
& Abiathar ſacerdotes: Azarias filius Na i
thā, ſuper eos qui aſsiſtebant regi: Zabud fi k
lius Nathan ſacerdos amicus regis: Et Ahi l
ſar prępoſitus domus: Et Adoniram filius m
Abda ſuper tributa. Habebat autē Salomō n
duodecim præfectos ſuper omnē Iſraël, qui
prębebāt annonā regi & domui ei⁹: Per ſin
gulos em̄ menſes in anno, ſinguli neceſſaria
miniſtrabāt. Et hęc noīa eorū: †Bēhur, in mō
te Ephraim. †Bēdecar in Macces, & in Sale
bim, & ī Bethſames, & in Elō & ī Bethhanā.
†Bēheſed ī Aruboth: ipſius em̄ erat Socho:
& omnis terra Epher, †Bēnabinadab, †cuius
omnis †Nephathdor, Thapheth, filiā Salo
monis habebat uxorem Bana, filius Ahi
lud regebat Thanach, & Mageddo, & uni
uerſam Bethſan, quæ eſt iuxta Sarthana ſub
ter Iezrael, à Bethſan uſq; Abelmeula è re
ℂAlias Zelmaan.
gione Iecmaan. †Bengaber in Ramoth Ga
laad: habebat † Auothiair, filij Manaſſe in
Galaad, ipſe præerat in omni regione Ar
gob q̄ eſt in Baſan, ſexaginta ciuitatib⁹ ma
gnis, atq; muratis, q̄ habebāt ſeras æreas. A
hinadab filius Addo præerat in Manaim.
Achimaas in Nephthali: ſed & ipſe habebat
Baſemath filiam Salomonis in coniugio.

ſus, ibi Elihoreph &c. & ideo in He C
bręo ſic dr̄: Azarias fili⁹ Sa. ſacerdos
ſub patre ſuo q erat ſummus ſacer
dos. h ℂElioreph. vnus ad ſcri
bendum acta tēporū, alius pro lite
ris regis. h ℂSadoc au. Hoc vr̄ eſ
ſe cōtra illud qđ dictū eſt. ij. ca. q Sa
lomō eiecit Abiathar à ſacerdotio,
dicēs: Vade in Anathoth ad agrum
tuum: Dicendum, q ipſum reuoca
uerat vt miniſtraret in templo & vi
ueret de altario, non tamen ad ſum
mum ſacerdotiū, & hoc fuerat præ
dictum Heli. j. lib. ij. ca. Futurum eſt
autem vt quicūq; remanſerit de do
mo tua veniat, vt oretur pro eo. &
ſequit̄: Dicatq;, dimitte me obſecro
ad vnam partem ſacerdotalem, vt
comedā bucellam panis. i ℂAza
rias filius. ſeruiendo ei in palatio.
Rab. Sa. tamen dicit q iſti aſsiſtentes
erant. xij. pręfecti de quibus poſtea
agitur, qui prouidebant domui Sa
lomonis de victualibus & alijs ne
ceſſarijs. Sed primum dictum me
lius videtur. quia iſti præfecti non aſ
ſiſtebant regi, ſed magis erāt in duo
decim partibus regni ſui diſperſi.
k ℂZabud filius Nathan. id eſt
magnus & honoratus, ſicut dicitur
ī. ij. ō. lib. ca. viij. Filij autē Dauid ſa
cerdotes erant, non enim Nathan
erat de genere ſacerdotali, ſed nutrie
rat Salomonem, ꝓpter quod filios
eius honorabat. l ℂEt Ahiaſar.
quia diſponebat generaliter de his
quæ pertinebant ad domum Salo
monis. m ℂEt Adoniram. qa ſe D
cundū eius ordinationē colligebant̄
& de ipſis ſibi ratio reddebat̄. Cętera
quę non ſunt hîc expoſita de iſtis of
ficijs, expoſita fuerunt ſuprà. ij. li. ca.
viij. in fine. n ℂHabebat au. Hîc
conſequenter ponitur famulorū or
dinatio exterius. videlicet duodecim
p̄fectorū in diuerſis partibus regni
ad præbendū neceſſaria domui Sa
lomonis per ſingulos menſes proui
dētes. & patet litera vſq; ibi: o ℂFi
liam Salomo. hoc dicitur per anti
cipationem, quia Salomō adhuc nō
habebat filiā matrimonio aptā, ſed
qa iſte erat induſtrius, propter hoc
Salomon dedit ſibi poſtea filiā ſuam
Gaber fi.

Moraliter. d ℂErat autem rex. Moraliter
Per Salomonem autē q pacificus in
terpretatur, Ieſus Chriſtus ſignifica
tur, qui per ſanguinem ſuū pacifica † terminus vel prouincia Dor
uit omnia quæ in cælis ſunt & in ter
ris. Per omnem Iſrael ſignificatur ec
cleſia militans, in qua deus videtur
per fidem & in ænigmate, & eccleſia
triumphans, in qua clarè videtur &
apertè. e ℂEt hi princi. Per quos
ſignificantur ordines beatorum in
eccleſia triumphante, & diuerſi gra
dus & officia viatorū in eccleſia mili
tāte. n ℂHabebat au. Per quos
ſignificati ſunt. xij. apoſtoli, præben
tes annonam domini veri Salomo
nis Ieſu Chriſti, eccleſiam paſcendo
verbo p̄dicatiōis & actu celebratio
nis. Nā in primitiua eccleſia quoti
die fidelibus miniſtrabatur euchari
ſtia, & hoc in ſortibus ſibi aſsignatis
ſcđm ordinationē veri Salomonis.
✻Iuda & Iſrael.

Cap. IIII.

E a ¶Cibus Salo. Refectio Chriſti, q̃ paſcitur recta fide, & operibus bonis, quę illi quotidie offeruntur ab eccleſia catholica. b ¶Viginti bo. Prædicatores noui teſtamenti, q̃ quaſi geminatum decalogum in ſe habēt, cū nouum & vetus teſtamentum ęqualiter prædicant pleni dilectione dei & proximi. c ¶Excepta ve. Venatione diuerſorum animaliū, ſunt qui ex diuerſis gentibus quotidie retibus euangelij per ſpirituales venatores capiunt, & in paſtum ſaluatoris rediguntur. d ¶Quadraginta. Per quadraginta tpa priſcę legis deſignantur, quam Moyſes accepturus ieiunauit quadraginta dieb⁹ & populus qui ea inſtruebatur quadraginta annis in deſerto fuit. e ¶Et duodecim. Hîc numerus præſens tēpus ſignificat, in quo apoſtolica doctrina noui teſtamenti populum nutrit. f ¶Hordeum. ne quid deſit in domo regis ordo prædicatorum ſcribendo & loquēdo laborat, vt in mēſa domini abundet, vnde nutriētur fideles.

Num.32.c.
Deute.9.b. &.28.a.

Et fuerunt

Nicolaus de Lyra.

a ¶Gaber filius. q̃tū ad vnam partem; quia in alia parte præerat Bengaber, vt dictum eſt. & quilibet habebat cum hoc alias terras adiunctas, vt patet in litera. b ¶Iuda & Iſrael in &c. Hîc deſcribit̃ gloria Salomonis in multitudine populi ſibi ſubiecti ſicut deſcribitur Prouer. xiiij. d. In multitudine populi dignitas regis, in paucitate plebis ignominia principis, iō dicitur; Iuda & Iſrael. hyperbolicè F dictum eſt, ad denotandū exceſſum & magnitudinem multitudinis, ſicut dictum eſt ca. præcedenti. c ¶Comedentes. quia non timebant de incurſu aduerſariorum propter pacem ſub Salomone datam. d ¶A flumine. In Salomone enim fuit completum quod fuerat Abrahę promiſſum Gen. xxv. d. Semini tuo dabo terram hanc à flumine AEgypti vſque ad fluuium magnum Euphraten. e ¶Offerentium ſibi munera. id eſt tributa. f ¶Erat autem cibus Salomonis. Hîc conſequenter deſcribitur gloria Salomonis in magnitudine expenſarum, & primò quantùm ad victualia cùm dicitur: Per ſingulos dies. Corus eſt genus menſuræ continens xxx. modios, apud Hebræos tamen modius eſt paruus, quia Ruth portauit ſex modios hordei, vt habetur Ruth. iij. d. Simila eſt farina tritici delicatiſsima & purgatiſsima de qua fiebant panes pro rege & alijs nobilibus perſonis. g ¶Et auium alt. i. impingatarū. & dicitur ab alo alis. Cætera patent ex prædictis vſq; ibi: h ¶Et habebat. vbi deſcribitur magnitudo expenſarum in alijs cùm dicitur: i ¶Quadraginta milia id eſt pro curribus trahendis & huiuſmodi operibus faciendis. ij. Paralip. ix. f. dicitur. Habuit quoque Salomon. xl. milia equorum in ſtabulis. & ſecundum hoc præſepia hîc accipiuntur loca diſtincta pro quolibet equo in vna tamē domo, ſicut ſolet fieri in ſtabulis, vbi inter equos ponuntur aliqua diſtincta vtpote ligna vel huiuſ-

†regē Salomonē præfecti iſti, & oēm q mē ſa regis vtebatur ſuo quiſq mēſe nec quicq̃ deerat, hordeum
†mulorū

Baana fili⁹ Huſi, in Aſer & in Baloth. Ioſaphat fili⁹ Pharue in Iſſacar. Semei filius Ela in Bēiamin: Gaber fili⁹ Vri in [a] terra Galaad: & in terra Sehon regis Ammorrhęi: & Og regis Baſa *ſuper omnia quæ erāt in illa terra. Iuda & Iſ- [b] raël innumerabiles ſicut arena maris in multitudine comedentes, & bibentes, [c]

a ¶Chriſtus in cuius ditione ſunt omnia regna terræ.

atq; lętantes. Salomon autem erat in ditione ſua habens omnia regna ſecum à [d]

a ¶Dominabitur a mari vſq; ad mare, & a flumine vſq; ad terminos orbis terrarum.

flūmine terrę Philiſthiim uſq; ad termi-

a ¶Reges Tharſis & inſulę munera offerent. ij b ¶Fidei & bonorum operum.

num Ægypti offerentium ſibi munera, [e]

a ¶Omnes gentes ſeruient ei. b ¶In ſeculum ſeculi: & regni eius non erit finis.

& ſeruientiū ei cunctis diebus uitæ eius.

[a] Erat autem cibus Salomonis per ſingu [f]

a ¶Fides ſanctæ trinitatis quæ in lege dñi continetur.

los dies trigintā cori ſimilæ, & ſexa-

a ¶Perfectio bonorum operum. b ¶Doctores decalogi.

gintā cori farinę: decem boues pingues,

a ¶Duces Chriſtiani gregis qui cum ſubditis ſuis æternam gloriam conſequi feſtinant.

[b] & uiginti boues paſcuales, & centum [c] arietes; excepta uenatione ceruorum, caprearum, atq; bubalorū & auium alti- [g] lium. Ipſe enim obtinebat omnē regionem quæ erat trans flumē quaſi à Thaphſa uſq; ad Gazā: & cūctos reges illa

a ¶Multiplicabitur eius imperium: & pacis non erit finis.

rum regionum: & habebat pācem ex

a ¶Sub defenſione eius.

omni parte in circumitu. Hābitabatq;

a ¶Vere confitens. b ¶Videns deum. c ¶Deſpectis. ſcilicet omnibus terrenis & hoſtium minis.

Iūda & Iſrāel ābſq; timore ullo, unuſ-

a ¶Quę lætificat cor hominis. b ¶Dulcedine charitatis dei & proximi.

quiſq; ſub uitē ſua, & ſub ficū ſua, à Dan uſq; Bethſabee cunctis diebus Salomo-

a ¶Quia in populo legis & euangelij nutriebantur ad pręſepia ſcripturarum: vt apti fierent equitatui ſummi regis.

[d] nis. Et habebat Salomon quadraginta [h] [i]
[e] milia præſepia equorum currilium, & [k]

¶Verbo & exemplo.

duodecim milia equeſtriū, nutriebantq;

¶Prædicatores.

†eos ſupradicti regis pręfecti, ſed & neceſſaria menſæ regis Salomonis cum in

a ¶Dantes in tempore diuini tritici menſuram.

genti cura præbēbant in tempore ſuo.

[f] Hordeum quoq; & paleas equorum & †iumentorū deferebant in locum ubi erat rex, iuxta conſtitutum ſibi. Dedit [l]

a ¶Chriſto in quo ſunt oēs theſauri ſapientiæ & ſciæ abſconditi.

quoq; deus ſapientiā Salōmoni, & pru- [m] dentiam multam nimis, & latitudinem [n] cordis quaſi arenam quæ eſt in littore maris. Et pręcedebat ſapientia Salomo [o] nis ſapientiam omnium Orietalium &

a ¶Quia fons ſapientiæ.

Ægyptiorū, & erat ſapientior cunctis [p]

a ¶Qui participant, ſapientia.

hōibus. Sapiētior Ethā Ezraithe, & He [q] [r] mā, & Chacol, & Dorda filiis Mahol.

a ¶Quia nomen eius admirabile in vniuerſa terra.

Et erat nominātus in uniuerſis gētibus per circūitum. Locut⁹ eſt quoq; Salomō [s]

vel huiuſmodi ne percutiāt ſe mutuò G vel mordeant, & ne vnus comedat annonam alterius. Sciendū tn̄, q̄ .ij. Para. vbi trāſlatio noſtra habet. xl. milia equorum in ſtabulis, in Hebræo habet; quatuor milia præſepia equorum, & ſecūdum hoc eſſet dicendum q̄ præſepia hîc accipiuntur pro domibus vbi plures equi cuſtodiuntur, ita quòd de. xl. milibus p̄ſepibus hîc poſitis quatuor milia erāt pro equis regis & famulorū ſuorū in diuerſis partib⁹ regni ſui. & xxxvj. milia pro equis aliorum ſuorū ſubditorum, quæ dicuntur hîc eſſe Salomonis, eo modo quo bona ſubditorum dicuntur eſſe bona principis, quia poteſt ea accipere in neceſſitate. k ¶Et duodecim milia equeſtrium nutrie. id eſt diſpoſitorum ad equitandum. l ¶Dedit quoque deus. Hîc reuertitur ſcriptura ad declarandum ſapientiam Salomonis dicens; Dedit quoq; deus ſapientiam. id eſt cognitionem ſpeculabilium. m ¶Et prudentiam. in agibilibus. n ¶Et latitudinem. ad magnificè expendendum. o ¶Et præcedebat ſapientia Salo. ſa. qui ſtudebant in curſu aſtrorum. Et AEgyptiorum. qui ſtudebāt in philoſophicis vt dicit Philoſophus. i. Methaphicę. p ¶Et erat ſapientior cunctis hominibus. illius temporis, licet aliqui ante eum & poſt fuerint ſapientiores, vt dictum eſt capitulo præcedenti. q ¶Sapientior Ethan Ezraithe. id eſt de villa Ezrai, iſte fuit Leuita & cantor & ab eo intitulatur pſal. lxxxviij. qui ſic incipit; Miſericordias domini. H r ¶Et Heman. & Chaçol, & Dorda filiis Ma. iſte ſimiliter fuit Leuita & cātor, vt habetur. j. Parali. xxv. & ſimiliter alij duo ſequentes, quia fuerunt fratres eius. & fuerunt valde ſapientes, quod patet de Ethan in titulo pſal. præallega. qui talis eſt; Intellectus ſiue ſapientia Ethan, Ezraithe. & idē probabile eſt de alijs. s ¶Locutus eſt quoque Salomon. non continētur omnes in libro quē habemus parabolarū Salomonis, in quo ſunt tm̄ nongenti. xv. verſus in Hebræo, nec tm̄ qlibet verſus ſemper facit vnam parabolā. Dicitur enim ille liber factus à Salomone, non quia ſcripſerit, ſed quia verba notabilia frequenter diuerſis locis & temporibus dicebat; & aliqui ſibi aſſiſtētes & audiētes redigebant in ſcripto, & poſtea ex diuerſis ſcriptis fuerunt collecta, non tamen completè. quia in talibus collectionibus multa frequēter omittunt̃.

*ſolus præfectus erat

Parabolæ quomodo Salomonis

Et fuerunt.

Moraliter

* b ¶Iuda & Iſrael innumerabiles ſicut arena maris. Per hoc ſignificata fuit multiplicatio credentium per vniuerſum orbem etiam à tempore apoſtolorū, ſicut dixit plenius exponendo illud Pſal. xviij. a. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terrę verba eorum. l ¶Dedit quoque deus ſapientiam Salomōi & prudentiā &c. Per qd̓ ſignificat̃, q̄ homini Chriſto ab inſtanti ſuæ conceptionis data fuit oīm notitia diuinit⁹, qua cognoſcit oīa quæ deus cognoſcit ſcientia viſionis.

*Et veniebant

a ℂ Et fuerunt carmina eius. Conſtat neque carmina, neque
A diſputationes Salomonis hodie eſſe. b ℂ Quinq; milia. Pro-
pter quinque ſenſus quos q in diuerſis virtutibus bene regit, beatus
eſt: & per eos quaſi carmina quinq; milia dño canit. c ℂ Hyſſo.
Hyſſopus herba humilis & ſaxo hærens Chriſti ſignificat humilita-
tem, qui à cedro vſq; ad hyſſopum diſputa
uit, quia ab excellentia glorię cęleſtis vſque
ad carnis humilitatem deſcendit. Per cedrũ
quoq; prauorum ſuperbia deſignatur. Vñ
Pſal. 28. a. Vox cõfringẽtis cedros. A cedro ergo vſq;
ad hyſſopũ Chriſt⁹ diſputat, qa ſuperborũ
corda, & humiliũ iudicat. Sup ligna quoq;
diſputauit dũ in cruce pependit. Tunc em̃
cedrum, i. arrogantiã ſeculi inclinauit vſq;
ad humilitatem hyſſopi, i. vſq; ad ſtultitiam
1. Cor. 1. c. crucis. Verbum enim crucis pereuntibus
ſtultitia eſt, his aũt q ſalui fiunt virtus dei.
Ibidem. Et paulopoſt: Nã qa in ſapientia dei nõ co
gnouit mũdus p ſapiẽtiã deũ: placuit deo p
ſtultitiã prędicatiõis ſaluos facere credẽtes.
d ℂ Et diſ. Ra. Om̃ia em̃ nuda & aperta
Hebr. 4. d. ſunt Chriſto, nec eſt vlla creatura inuiſibilis
in cõſpectu ei⁹. ipe nouit cogitatiões homi
Pſal. 93. b. nũ & numerat multitudinẽ ſtellarũ. Ipſi pa
Ibi. 146. a. tet abyſſus, & infernus non eſt abſconditus
corã eo. Diſputat aũt, cũ ſingulorũ rõnem
nobis pponit in ſcripturis ſuis, manifeſtatq;
ſacrã q fuerũt abſcõdita à ſeculis. & genera
tionibus, vt conſiderem⁹ beatitudinẽ ange
lorũ, vtilitatem hoĩm, aſtutiã dęmonum, &
reprobantes quod malum eſt: ſectemur
quod bonum eſt.

a ℂ Plenitudinem fidei in lege & euangelio Chriſtus tradidit, quæ tota dum multipliciter per allegoriarum ſenſus ſub myſterio trinitatis diſſeritur, quaſi tria milia parabolarum nuncupatur.

a triã milia parabolas, & fuerunt a
b carmina eius quinque milia, & b

a ℂ Per cedrum celſitudo electorum accipitur. vnde: Iuſtus vt palma florebit. &c.

diſputauit ſuper lignis à cẽdro
c quæ eſt in Libano uſque ad hyſ- c
ſopum quæ egreditur de pariete,
d & diſſeruit de iumentis & uolu- d
cribus, & reptilibus, & piſcibus.

a ℂ Hinc Eſaias: Et fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi & dicent: venite, aſcendamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob.

Et uẽniebant de cunctis populis e
ad audiendam ſapientiam Salo-
monis, & ab uniuerſis regibus
terræ, qui audiebant ſapientiam
eius.

a ℂ Et fue. car. eius quinq; mi. In Heb. habetur quinq; & C
mille. ſecundũ em̃ modũ loquẽdi Hebraicũ quãdo duo numeri ſi-
mul iũgunt̃ minor cõiter pponit̃. nec iſta carmina oĩa cõtinẽtur in li
bro qui dicit̃ Cãticũ canticorũ. b ℂ Et diſputauit &c. a cedro.
quæ eſt arbor maxima. c ℂ Vſq; ad hyſſopum. quæ eſt herba
parua, hoc eſt dictũ, q pfectè de iſtis arbori
bus diſputauit determinando de naturis &
pprietatib⁹ eorũ, maxiè de illis quę erãt ne
ceſſarię vl' vtiles vitę humanę in medicinis
& cõſimilib⁹. d ℂ Et diſ. maximè incẽtũ ve
niũt in vſum & vtilitatẽ hoĩm. Iſtæ tñ deter
miatiões vl' nõ ſunt ſcriptæ, vel ſi fuerũt ſcri
ptę, fuerũt cõbuſtę per Nabuzardã, nec fue
rũt reparatæ per Eſdrã, ſicut & de pluribus
alijs dicitur à doctorib⁹.
e ℂ Et ve. Et ad audiendã Chriſti doctri Moraliter
nam venerunt multi non ſolum de Iudęa,
ſed etiã de alijs natiõib⁹ & terris, vt patet in
euangelio & eccleſiaſtica hiſtoria.

GLOS. ORDINA.

Cap. V.

MIſit quoq;. Sequit̃: e ℂ AEdi
ficare. Bed. Domus quam Salo
Figura domus Salomonis
mõ ędificauit eccleſię figura fuit,
q̃ à primo electo vſq; ad vltimũ
B quotidie p grãm regis pacifici, i. Chriſti ędi
ficat̃, q̃ ptim pegrinat̃ ab illo in terris, ptim
poſt pegrinatõem iã cũ illo regnat in cęlis,
vbi poſt vltimũ iudiciũ tota regnabit. Ad
Lucæ. 20. f. hãc ptinẽt angeli, quorũ nobis ſimilitudo p
Iohan. 2. g. mittit̃ in futuro, vñ: AEquales ſunt angelis
† q David & filij ſunt dei, cũ ſint filij reſurrectionis. Ad
pater meus hãc ptinet & ipe Chriſtus. vñ: Soluite tẽplũ
1. Cor. 3. c. hoc, & in tri. re. il. hoc em̃ dicebat de tẽplo
corpis ſui. De nobis aũt dicit Apl'us: Neſcitis
qa tẽplũ dei eſtis &c. Si ergo ille tẽplũ ſcd'm
carnẽ factus eſt, & nos teplũ dei p inhabitantẽm ſpiritum efficimur.
Conſtat vtiq;, quia figura omnium noſtrũ & ipſius domini, i. mem
brorum & capitis templum illud fuit, ſed ipſius tanq; lapdis angu
laris, electi pretioſi, & in fundamento fundati, noſtri autem tanq; la
pidum viuorum ſuperędificatorum ſuper fundamentũ apoſtolo
rum & prophetarum, i. Chriſtum. Quod melius conſiderato ordi
ne ipſius templi ędificatione patebit, vt in quibuſdã ſcilicet figura
ad ipſum, in quibuſdam ad omnes electos pertineat, in quibuſdam
intemeratam in cælis angelorum felicitatem, in quibuſdam col
lata hominibus angelorum auxilia, in quibuſdam remunerata
cum angelis hominum certamina demonſtret. ℂ Hanc do-
mum ſpiritualem etiam tabernaculum in eremo factum ſigni-
ficat. Sed quia illa domus in itinere quo ad terram pro-
miſsionis veniebatur, hęc in ipſa ędificabatur & in ciuitate Ieruſalẽ:
illud vt de loco ad locum crebro miniſterio Leuitarum portarum
tandem in terram promiſſæ hæreditatis induceretur: hæc vt
mox in patria ipſa & in ciuitate regia inſtructa inuiolabili ſem-
per fundamento conſiſteret, donec inditum ſibi figurarum cæ
leſtium munus impleret. Poteſt in illa præſentis eccleſiæ labor &
exilium, in hac futura requies & beatitudo figurari. Vel quia
illa à ſolis filijs Iſrael, hæc autem à proſelytis etiam & genti-
bus facta eſt. Poſſunt in illa principaliter veteris teſtamenti
patres & antiquus dei populus, in hac congregata de gentibus
eccleſia figuraliter exprimi. Quamuis vtrumque ędificium enuclea
tius diſcuſſum, labores pſentis eccleſię quotidianos & pręmia ęterna
in futuro, & gaudia regni cæleſtis, electionem quoq; primitiuę eccle
ſię, & ſaluẽt omniũ gentiũ in Chriſto multis modis oſtẽdat & figuri-

Præcipe

Cap. V.

MIſit quoq; Hi- f
ram rex Tyri
ſeruos ſuos ad
Salomonem.
Audiuit enim
quòd ipſum un
xiſſent regem ſuper Iſraël pro
patre eius, quia amicus fuerat
Hiram Dauid omni tẽpore. †Mi g
ſit autem & Salomon ad Hiram
dicens: Tu ſcis† uoluntatem Da- h
uid patris mei, & quia non po- i
e terat ædificare domum nomini

NIC. DE LY.

CAP. V.

MIſit quo. Hĩc cõſequẽter deſcri
bit̃ gloria ſeu magnificẽtia Salo Diuiſio
mõis in ędificijs. Et primò deſcri
bit̃ materię pparatio. ſcd'ò do-
morũ ędificatio. ca. vi. tertiò tẽpli dedicatio
ca. vij. quartò ędificãtiũ remuneratio. ca. ix.
Circa primũ auxiliũ Hirã primò reqrit̃. ſcdũ
dò cõcedit̃, ibi: Cũ ergo audiſſet. tertiò pactũ
pfigit̃, ibi: Pręběbiſq; neceſſaria. quartò nũe
rus opariorũ deſcribit̃, ibi: Elegitq; rex. Cir
ca primũ pmittit̃ reuerẽtia facta Salomõi ab
Hirã rege Tyri p nũtios ab eo miſſos, cũ dr̃:
f ℂ Miſit quo. ppter qđ Salomõ cõfidẽ-
ti⁹ reqſiuit ei⁹ auxiliũ, di. h ℂ Tu ſcis. ſ. de
ędificatiõe dom⁹ dei, put hr̃. 2. ij. lib. ca. vij.
i ℂ Et quia non po. Tum quia fuit prohi
bitus à deo per Nathã, vt habetur ibidem: D
tum quia requirebat̃ maxima pax in regno
Iſrael tempore huius ędificationis: tum pro
pter magnitudinem expenſarum: tũ ppter
multitudinem
Moraliter. f ℂ Miſit quoque. Per iſtos Moraliter
ſignificati fuerunt nuntij regis Abagari ad †2. Par. 2. a.
Chriſtũ petentis per eos à Chriſto curari, De conſe.
ſicut habet̃ in eccleſiaſtica hiſtoria, & ponit̃ diſ. 1. x. Sa
in legẽda ſctõrũ aplõrum Simonis & Iudæ. lomon.
g ℂ Miſit au. Hĩc agit̃ de pparatiõe mate-
rię ad ędificãdũ domũ dñi. p quã allegoricè
militãs ecc'ia deſignat̃. Et tãgunt̃ hĩc q̃tuor.
ſ. materia, artifices, tps opandi, & operariorũ merces. Quãtũ ad pri
mũ tria tangunt̃. ſ. lapides, & ligna abiegna, & ligna cedrina. Per la
pides aũt q in fundamẽto ponunt̃ ſimplices laici ſignificant̃, incẽtũ
ex labore cętera mẽbra eccleſię ſuſtentant̃. Per ligna abiegna ſignifi
cant̃ clerici, q p intẽtionẽ erectã ad deũ debẽt ad modũ abietis eſſe
recti. Hier. Clericus q ſeruit ecc'ię primò vocabulũ ſuũ interptet̃ &
nitat̃ eẽ qđ dr̃. Cleros κλῆρος em̃ Gręcè, ſors Latinè dr̃. igit̃ clerici di
cũt̃, eò q ſint de ſorte dñi: vl' dñs ſit pars & ſors clericorũ, ppter qđ
in capite tonſurati ſunt ad ſignificandũ cæleſtiũ appetitũ. Per ligna
cedrina religioſi deſignant̃, qa ſicut cedr⁹ nõ terebat̃ à verme, ſic & reli
gioſi taliter debẽt viuere, q nõ mordeant̃ verme cõſcię. Circa ſcd'm
ſciẽdũ, q opatores aliq fuerũt Iudęi. ſ. Salomõis ſerui, aliq Sidonij,
& aliq Biblij. Per Iudęos ſignificant̃ ecc'ię plati. Nã apl'i quorũ ſuc
ceſſores ſunt epi fuerũt natiõe Iudæi. Per Sidonios q venatores in
terpretant̃, ſignificant̃ prędicatores ad capiendũ aĩas ipi Chriſto diſ
currẽtes. Per Biblios verò q lrati interptant̃, doctores ecc'ię in ſcri
ptis vel ſcholis ſignificant̃. Quãtũ ad tertiũ opari j p tres mẽſes ordi
nant̃, per quos menſes tria ſignificant̃. ſ. oratio, ieiunium, & eleemo
ſyna. Duo prima ſunt ad deũ & ſeipm, & iõ ſignãt in domibus pro
prijs mãſionẽ operariorũ. tertiũ aũt eſt ad pximũ, ppter qđ ſignat
actum operandi extra propriũ domiciliũ. Circa quartũ duo ponũ
tur. ſ. oleũ & triticũ. per oleũ aũt bona gratię deſignant̃, q̃ ſunt mer
ces opariorũ in pręſenti vita. p triticũ verò bona glorię ſignificant̃.
Nã ibi beati fruunt̃ illo pane triticeo, q dicit Ioh. vj. e. Ego ſum pa.
vi. &c. Et ſeipſum comparcat tritico Iohan. xij. d. Niſi gra. fru. &c.
De illo pane dicitur Lucę. xiiij. b. Beatus qui manducat panem in
regno dei.

a ☞ E ¶ Præcipe igitur vt pręcidant mihi ſerui tui cedros de Libano, & ſerui mei ſint cum ſeruis tuis, mercedē &c. Serui Hiram præcidentes cedros Salomoni de Libano, doctores ſunt electi de gentibus, qui eos qui mundi rebus & gloria lætantur à ſuperbiæ faſtu corrigendo ſuccidunt, & ad obſequium Chriſti transferunt. Cum quibus ſerui Salomonis inſtant memorato operi, quia primi doctores de gentibus neceſſe habebant apoſtolorū qui à domino didicerunt, eruditiōe inſtitui: ne ſi abſq; magiſtris docere inciperent magiſtri erroris eſſent. Ideo enim Salomon ſeruos Hiram ligna cędere voluit, quia in cędendo doctiores erant ſeruis ſuis. Suos quoque adeſſe voluit, vt oſtenderent menſuras cædentibus. Apoſtoli quoq; verbum euangelij ab ipſo certius nouerunt, ſed Gentiles ab errore conuerſi ad veritatem euangelij melius Gentilium errores nouerant, & ideo artificioſius expugnabāt. b ¶ Scis enim quō non eſt in populo meo vir qui nouerit ligna cędere ſicut Sidonii. Beda. Dicendum eſt prius de operarijs templi

1. Co. 10. c. qui vel vnde fuerunt, & de ipſa materia. Omnia enim in figura contingebant illis. ſcripta ſunt autem propter nos. Salomon ædificatur⁹ domum domino quæſijt auxilium ab Hiram rege Tyri, qui ſemper fuit amicus Dauid, & cum ipſo Salomone pacem iam habere cœperat: prōptūq; in oībus inuenit vt artifices & ligna & aurū prout opus habebat, illi dederit. Salomon verò per annos ſingulos plurimos tritici & olei coros rependit. Salomon. i. pacificus, & nomine & ſereniſsimo regni ſtatu Chriſtū ſignificat, de

Eſa. 9. b. quo dicitur: Multiplicabitur eius imperiū, & pacis non erit finis. Hiram verò qui viuens excelſe interpretatur, Gentiles vita & fide glorioſus. Vel quia rex erat de regali potentia Salomonem in ædificatione templi iuuabat, conuerſos ad fidem rerum dominos ſignificat: quorum ope augmentatur eccleſia, & contra hæreticos & ſchiſmaticos paganos principalibus decretis eſt erecta. F

Petit ergo Salomon in opere templi auxilium ab Hiram, quia veniens in carne dominus, & eccleſiam ædificare volens, non de Iudæis tantùm, ſed etiam de gentibus adiutores elegit. De vtroque enim populo miniſtros ſermonis aſſumpſit. Miſit Hiram Salomoni ligna cedrina de Libano præciſa & abiegna quæ in domo domini ponerentur. quia cōuerſa Gentilitas miſit ad dominum viros in ſeculo claros, ſecuri increpationis de monte ſuperbiæ deiectos & humiliatos, qui ad normam euangelicæ veritatis inſtituti in ædificio eccleſiæ pro ſuo quiſque merito vel tempore collocarentur. Miſit & artifices. i. philoſophos ad veram ſapientiam conuerſos, qui populis regendis gratia eruditionis præponerentur, qualis fuit temporibus apoſtolorum Dionyſius Ariopagita, & Cyprianus doctor eruditiſsimus & martyr fortiſsimus. Miſit quoque aurum, viros, ſcilicet ſapientia & ingenio claros: pro quibus expectat dona gratiæ cæleſtis, triticum. ſ. verbi dei, oleum charitatis, vnctiōis & ſpiritusſancti illuminationis. c ¶ Itaque Hiram dabat Salomōi ligna cedrina & ligna abiegna, iuxta omnē. Tyrus, vnde rex Hiram, inſula eſt dedita negotiationi, vbi erāt optimi fabricatores lignorum, qui dabant ligna pretioſa accipientes cibaria. viuunt enim non agrum colendo, ſed negotiando. Ibi eſt mons Libanus, de cuius lignis facta eſt domus domini. vnde & Libanus dicitur, ibi: Aperi Li-

Zach. xi. bane portas tu. d ¶ Elegitque rex Salomon. Non fruſtra operarios de omni Iſrael elegit, quia non de vna ſtirpe Aaron ſacerdotis eligendi, ſed de omni eccleſia ſunt quærendi qui domum

qui domum dei exemplo verbóque ędificent, & ſine perſonæ acceptione promouendi. Qui cùm ad erudiendos infideles & in collegium eccleſiæ vocandos ordinantur, quaſi ad cædendas in Libano templi materias viri ſtrenui & electi mittuntur. Triginta milia G cæſores, eos ſignificant qui in fide trinitatis ſunt perfecti, quod doctoribus maximè congruit. Sed quia triginta milia ita erant ordinata, vt dena per menſes ſingulos operi inſtarent, magis denarij pandendum eſt ſacramentum. Dena milia ad cædenda ligna de Iſrael in opus domus domini mittuntur. qui em̄ ad eruditionem inſipientium ordinantur, decem præcepta legis per omnia ſeruare & auditoribus debent ſeruanda monſtrare. Præmia quoque in cælis futura denario figurantur: Quæ & ipſi debent ſperare, & auditoribus ſperanda intimare. Terni autem menſes, quorum diſtantia ſingulis lignorum cæſoribus erat impoſita perfectionem trium virtutū euangelicarum typicè denuntiant, eleemoſynæ orationis & ieiunij. Per eleemoſynam nanque comprehenduntur omnia quæ ad dilectionem proximi explendam beniuolè in fratres operamur. Per orationem omnia quibus per internam compunctionem noſtro conditori coniungimur. Per ieiunium omnia quibus nos à contagione vitiorum & illecebris ſeculi obſeruamus, vt libera mēte & caſto corpore ſemper dilectione dei & proximi valeamus inhęrere. Hi ſunt tres

☞ menſes operario

† aduerſarius

Tres virtutes euangelicæ

domini dei ſui, propter bella imminentia per circumitum, donec daret dominus eos ſub veſtigio pedum eius. Nunc autem requiem dedit dominus deus mihi per circumitum, & non eſt † ſatan, neque occurſus malus: quāobrem cogito ædificare templum nomini domini dei mei, ſicut locutus eſt dominus Dauid patri meo, dicens: Filius tuus quem dabo pro te ſuper ſolium tuum, ipſe ædificabit domum nomini meo.

a Præcipe igitur ut præcidant mihi ſerui tui cedros de Libano, & ſerui mei ſint cum ſeruis tuis: mercedem autem ſeruorum tuorum dabo tibi quamcunque petieris.

b Scis enim † quomodo non eſt in populo meo uir qui nouerit ligna cędere ſicut Sidonij. Cúm a ergo audiſſet Hiram uerba Salomonis, lætatus eſt ualde, & ait: Benedictus dominus deus hodie, qui dedit Dauid filium ſapientiſsimum ſuper populum hūc plurimum. Et miſit Hiram ad Salomonem, dicens: Audiui quę cunque mandaſti mihi. Ego faciam omnem uoluntatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis. b c Serui mei deponēt ea de Libano ad mare, & ego cōponā ea in ratibus d e in mari, uſq; ad locū quē ſignificaueris mihi, & applicabo ea ibi, & f tu tolles ea. Prębebiſq; neceſſaria

c mihi, ut detr̄ cib⁹ domui meę. Itaq; Hirā dabat Salomoni ligna cedrina & ligna abiegna, iuxta omnem uoluntatē eius. Salomon autem præbebat Hiram uiginti milia choros tritici, in cibum domui eius, & uiginti coros puriſſimi olei. Hæc tribuebat Salomon Hiram per ſingulos annos. Dedit quoq; dominus ſapientiā Salomoni ſicut locutus eſt ei. Et erat pax inter Hiram & Salomonem, & percuſſerunt ambo fœ- g

d dus. Elegitque rex Salomon h

Nicolaus de Lyra.

multitudinem operariorum, vt patebit ex ſequentibus, qualis non fuit tempore Dauid. & hoc notatur, cùm dicitur: Propter bella imminentia. Cętera patēt. a ¶ Cum ergo audiſſet Hiram verba Salomonis, lætatus eſt valde & ait: Benedi. Hîc conſequenter petitio Salomonis conceditur. & patet litera vſque ibi: b ¶ In linis cedrinis & abiegnis. id eſt de genere abietis, quę eſt arbor alta & recta & leuis & odorifera nocens animalibus venenoſis, vt dicit Iſido. & ſcribitur abiegnis aliquando per, g, aliquando ſine g. communius tn̄ cū g. In Hebræo habetur, בעצי ברושים Baaze Beroſim. id eſt in lignis abiegnis, quanq; aliqui ligna buxea interpretentur. c ¶ Serui mei deponent ea de Libano: id eſt de ſylua ſic nominata. d ¶ Et ego componam ea. per ſubditos meos. quia rex non ponebat manum ad talia. e ¶ In ratibus in mari, vſque ad locum quem ſignificaueris. id eſt in nauibus. Dicit tamen hîc Rabi Salomon, q̄ rates hîc dicuntur plura ligna ſimul iuncta quæ per homines deſuper ſtantes per aquā reducuntur de loco ad locum. Sed licet hoc vt frequenter fiat in fluminibus, vbi per curſum aquæ portantur, & per homines deſuper ſtantes ſolummodo diriguntur: ſed in mari quod eſt procelloſum, & vbi homines vadunt ſecundum ventorum impetum nō videtur hoc bene poſsibile. f ¶ Præbebiſque neceſſaria mihi &c. Hîc cōſequenter pactum & fœdus inter duos reges diſponitur, videlicet de recompenſatione in victualibus pro lignis & labore. & hoc eſt qđ dixit Hiram: Præbebiſque neceſſaria mihi: vt detur cibus domui meæ. qđ Salomon libenter conceſsit. vnde ſubditur: Salomō autem præbebat Hiram viginti milia coros tritici &c. & ſubditur de fœdere inter eos cùm dicitur: g ¶ Et percuſſerunt ambo fœdus. ſcilicet amicitiæ & ſocietatis. h ¶ Elegitque rex Salo. Hîc conſequenter numerus operariorum deſcribitur cùm dicitur: H

Et erat

operarios de omni Iſrael, & erat a
a ❡Quia indicebatur cuiq; quid ageret.
indictio triginta milia uirorum. Mittebatq; eos in Libanũ. Decem milia per ſingulos menſes
a ❡Menſis cędendi eleemoſyna, qua proximis pro ficimus. duo: oratio & ieiunium.
uiciſsim, ita ut duobus menſibus
b eſſent in domibus ſuis. Et Adoniram erat ſuper huiuſcemodi indi
c ctionem. Fuerunt itaq; Salomoni ſeptuaginta milia eorum, qui onera portabant, & octoginta b
a ❡Lapidum cęſores.
d milia † latomorum in monte,
e abſq; prępoſitis qui pręerant ſin- c
f gulis operibus, numero trium d
milium & trecentorum pręcipiẽtium populo: & his qui faciebant
g opus. Pręcepitq; rex, ut tollerent e
h lapides grandes, lapides pretio-
i ſos in fundamentum templi, &
quadrarent eos, quos dolaue-
k runt cæmentarij Salomonis, &

A menſes operariorũ templi. Quia enim mẽſis plenitudine dierum lunaris circuli perficitur, rectè per illum plenitudo virtutis oſtẽditur, in qua mens fidelium à domino quotidiana illuſtratione quaſi luna à ſole reſpicitur. a ❡Operarios. Hi operatores erant proſelyti, horum magiſtri de Iudæis, quia non fecit quenq; ſeruire de Iſrael. b ❡Adoniram erat &c. Dominus meus excelſus. Hic eſt Chriſtus, qui operariis templi præponitur, vt ordinet quibus menſibus ſinguli ad operandũ exeant, quibus denuo ad curandum ſuam domum redeant, cũm prędicatorũ mentes familiarius informat, vt diſcernant quando oporteat eccleſiam ędificare prędicãdo, vel alia pietatis officia prẽſtando: & quñ ad conſcientiam ſuam examinandam quaſi ad propriam domum inſpiciendam reuerti, vt orationibus & ieiunijs ſuperno inſpectore & viſitatore digna ſit. c ❡Fuc. itaque Salomo. Nec prætereũdum q; lxx. & lxxx. milia portãtium onera & latomorum cũ prępoſitis ſuis non fuerunt Iſraelitę, ſed proſelyti, i. aduenæ qui morabantur inter eos. vñ in Par. Nũerauit Salomõ oẽs viros proſelytos, & inuenti ſunt. cliij. milia & ſexcenti. Fecitque eos. lxx. milia qui humeris onera portarent &c. Proſelyti aũt vocabant Græcè, qui ex alijs nationibus in conſortiũ populi dei accepta circuncilione tranſierunt. Fuerũt ergo operarij domus dñi de Iſrael, & de pſelytis, & de gẽtib9. De Iſrael. xxx. milia q ad pręcidendas cedros de Libano miſsi ſunt. De proſelytis, hi lapidum cęſores. De gentibus, Hirã & ſerui eius, qui cum ſeruis Salomonis ligna cędebãt. Omne igitur hoim gen9 per quos ædificanda erat eccleſia, in ędificatione templi pręceſsit. Iudęi enim proſelyti & Gentiles ad veritatẽ cõuerſi vnam Chriſti eccleſiam rectè viuendo & docendo cõſtruunt. Operarij ſeptuaginta milia & octoginta milia. Septuaginta ſcilicet propter ſabbathiſmum animarum. ſeptimus enim dies ſabbatho, id eſt quieti conſecratur. Octoginta, propter ſpem reſurrectionis quæ octaua die, i. poſt ſabbathum in domino pręceſsit, & in nobis octaua die & ſimul octaua ætate futura ſperatur. Notandum autem q; B pars in monte lapides cędebant, pars onera portabãt. Diuerſa enim ſunt dona ſpiritus, & quidam maiorem docẽdi, & proteruos arguendi conſtantiam habẽt. Quidam mitiores ad cõſolandos puſillanimes exiſtunt. Quidam vtraq; virtute prędıti ad opus domus dñi cõueniunt. vñ: Corripite inquietos, conſola. puſillanimes &c. d ❡Latomo. Be. Latomi ſunt cęſores lapidum, & idem ſignificant quod cęſores lignorum, i. prędicatores; qui mentes inſipientium dolabro verbi dei exercent, & à natiua tortitudine & deformitate trãſmutãt, ac regulariter inſtitutos vnitati fidelium, i. ædificationi domus dei aptant. Ligna & lapides in mõte cęduntur & ad mõtem domus dei transferunt, quia oẽs in mõte ſuperbię nati ſumus, q de peccato Adę qui ſuperbè peccauit originem trahimus. Sed excidimur de monte ſuperbiæ, chatechizando, & ſacramenta fidei percipiendo: & in montem dom9 domini transferimur; quia eruti de poteſtate tenebrãrum ad arcem virtutum quę eſt in vnitate eccleſiæ peruenimus. e ❡Abſq; præ. Præpoſiti autem, ſunt ſacræ ſcripturæ conditores, quorum magiſterio erudimur inſcios docere, contemptores corripere, & inuicem onera noſtra portare. f ❡Trium mi. Propter fidem trinitatis, quam ſancta eloquia prędicant. Quod in Par. tria milia ſexcenti ſcripti ſũt, ad perfectionem eorum reſpicit. Senarius ẽm in quo mundi completus eſt ornatus, perfecta bonorum opera ſignificat. & qa ſancta ſcriptura cũ fide veritatis opera iuſtitiæ docet habenda, rectè ꝓpoſiti operum templi tria milia & ſexcenti fuerunt. g ❡Præcepitque rex vt tolle. Ad ædificandum domum domini primò ligna & lapides de monte cęduntur; quia eos quos in fide inſtruere quęrimus, primò neceſſe eſt, vt abrenuntiare diabolo & pręuaricationi in qua nati ſunt, doceamus. Deinde quærendi lapides pretioſi, & grandes, & in fundamento ponẽdi, vt abdicata priori conuerſatione in omnibus vitam & mores eorum inſpiciamus, & auditoribus imitandos proponamus, quos per virtutem humilitatis domino ſpecialiter adhærere nouimus; & mentis ſtabilitate quadratos ad omnes tentationum incurſus immobiles durare conſpicimus, grandes & pretioſos fama & merito, viros ſcilicet præcipuos actiõe & ſanctitate, qui familiarius Chriſto adhærent, vt quo firmius in illo ſperant, eò fortius aliorum vitam dirigere, quod eſt parietis latitudinem portare ſufficiant. Hi ſunt prophetæ, apoſtoli, C qui verbum & ſacramenta veritatis viſibiliter vel inuiſibiliter ab ipſa dei ſapientia perceperunt. vnde: Superædificati ſuper fundamẽtum apoſtolorum & prophetarum. Ephe. 2. d. h ❡Lapi. gran. Vel lapides pretioſi grandes quadrati, primi ſunt magiſtri q ab ipſo dño audire verbũ ſalutis. Superpoſiti verò ordines lapidum vl' lignorum ſequentes ſacerdotes vel doctores: quorum prędicatione creſcit eccleſia, & ornatur virtutibus. ❡Bed. Ra. Quali autem colore fuerunt lapides, oſtendit Dauid in Par. Salomoni dicens: Omnẽ ꝓtioſum lapidem, & marmor parium abũdantiſsimè pręparaui. 1. Para. 29. a. Marmor Parium cãdidum dicit, quale Paros inſula gignit. Vnde Poeta: Olearõ, niueamq; Paron &c. Virgilius. 3. AEne. Vnde Ioſephus; Eleuauit templum vſq; ad cameram ex lapidibus de albo conſtructum. Marmor candidum ex quo conſtructa eſt domus electorum, actionem mundam & conſcientiam ab omni neuo corruptionis caſtigatam ſignificat. vnde: Mũdemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore dei. 2. Cor. 7. a. i ❡In funda. Fundamentũ eſt Chriſtus. vnde: Fundamẽtum aliud nemo poteſt ponere pręter id quod poſitũ eſt, qd' eſt Chriſtus Ieſus. 1. Cor. 3. c. Qui rectè fundamentum dicitur domus dei, qa ſicut Petrus ait: Nõ eſt aliud ſub cęlo datum nomen hominibus in quo oporteat ſaluos fieri. Act. 4. c. In eo tollũtur lapides grandes & pretioſi, id eſt omnes perfecti, q fideliter ipſi adhærent, & fratrum neceſsitates fortiter ſuſtinẽt, nec vlla aduerſitate, nec etiam morte à rectitudine ſua inclinantur, quos eccleſia non ſolũm de Iudæa, ſed etiã de gentibus ſuſcipit. vnde ſubditur: Quos dolauerunt cęmentarij Salomonis &c. k ❡Cęmentarii Salomonis & cęmentarii Salomoni & cęmen. Quia ex vtroque populo doctores eccleſię fuerunt & tã ſublimes, vt ipſorũ quoq; ſublimiũ doctorum doctores exiſterent: & quaſi quadrantes eos ad ſubleuandum domus domini ędificium pararent. Non enim ſoli Ieremias, Eſaias, & cæteri de circunciſione prophetę, ſed etiã Iob cũ filijs ſuis qui erant de gentibus, maximã vitę & patientiæ formam, maxima doctrinæ ſalutaris præconia ſequentis ęui doctoribus miniſtrant, vt abiectis verbis, factis; cogitationibúsque ſuperuacuis ad portandum onus eccleſiæ digni fiant. D

2. Para. 2. d. † cędentes ligna
► & his
1. Tei. 5. c.
2. Para. 2. d.

Porrò biblij

Nicolaus de Lyra.

a ❡Et erat indictio triginta milia virorum. Mittebatq; eos in Libanum. Decem milia per ſingulos menſes viciſsim, ita vt duobus menſibus eſſent in domibus ſuis. Et Adoniram erat. id eſt ſumma triginta milia virorũ, qui ſic diſponebantur, quòd decem milia per vnum menſem operabantur in Libano, & poſtea alia decem milia menſe ſecundo, & alia decem milia in tertio, & ſic duobus menſibus manebant in domibus ſuis, vt haberent aliquam quietem, & eſſent cum vxoribus & familijs proprijs operibus intendentes; præter autem iſtos qui ſcindebant ligna, erant alij ad portandum onera, & cędendum lapides in montibus. & hoc eſt quod dicitur: b ❡Fuerunt itaque Salomoni ſeptuaginta milia eorum, qui onera portabant, & octoginta milia, latomorum in monte. ſecundi Paralipomenon ſecundo numerantur iſti ſimul. & ibidem dicitur: Et inuenti ſunt, cl. milia, & intantum aſcendunt iſti duo numeri ſimul iuncti. c ❡Abſque præpoſitis quæ præerant ſingulis operibus, ne fierent negligenter. d ❡Numero trium milium & trecentorum pręcipientium populo, & his qui. ſecundi Paralipomenon. ij. d. dicitur: Tria autem milia & ſexcentos præpoſitos operum populi. Dicendum, quòd hîc enumerantur ꝓpoſiti, qui erant ſuper operarios immediatè videndo qualiter operabantur. & illi fuerunt tria milia. ccc. Trecenti autem qui excedunt hunc numerum, non erant immediatè ſuper operarios, ſed reddebatur eis ratio ab illis, qui immediatè præerant, & exprimuntur in ſecundo Paralipomenon; quia quod omittitur in vno loco, in alio exprimitur. e ❡Præcepitque rex vt tollerent lapides grandes lapides pretioſos in fundamẽtum templi & quadrarent eos, quos dolauerunt cęmentarii. Hebrçi dicunt, ponderoſos. tales enim lapides ſunt apti pro fundamento. Moraliter

Porrò biblij

a ℂ Porro Giblij præparauerunt ligna. Ra. Beda. Giblos eſt E
ciuitas Phœnicis, de qua Ezechiel: Senes Giblij, & prudẽtes eius &c.
Ezcec. 27. Pro quo in Hebręo habetur, † Gobel vel Gebal, quod interpretaẽ
† Guebei diffiniens vel diſcriminãs. Qui enim corda hominum ad ædificium ſpirituale quod ex virtutibus animę conſtruitur, parant: ſic audito res ſuos fidẽ & opera iuſtitię habere vel docere ſufficiunt, ſi prius ſacris paginis edocti quę fides ſit tenẽda, quo virtutum calle eundum certa diffinitione veritatis didicerunt. Fruſtra ſibi officium doctoris vſurpat, qui diſcretionem fidei ignorat. Nec ſanctuariũ domino, ſed ruinam ſibi ędificat qui docere prę ſumit, quod ipſe nõ didicit. b ℂ Ad ædificandum domum. Poſt fundamẽtum de talibus compoſitum, ędificanda eſt domus pręparatis lignis, & lapidibus, & ordine collatis, q de ſuo ſitu vel abſtracti ſunt, quia poſt prima fidei rudimenta, poſt collata in nobis iuxta exemplum ſublimium virorum fundamenta humilitatis, addendus eſt in altum paries bonorum operũ, & quaſi ſuperpoſitis ſibi inuicem ordinibus lapidum proficiendum de virtute in virtutem.

† Qui cęmentum preparat vel inducunt.

a cęmentarij Hirã. Porrò † Giblij a præparauerunt ligna & lapides b ad ædificandam domum.

Cap. VI.

c FActum eſt igitur quadringẽteſimo & octogeſimo anno, egreſsionis filiorum Iſraël, de terra Ægy- b d e pti in anno quarto, menſe † Zio c d (ipſe eſt menſis ſecundus) regni e Salomonis ſuper Iſraël, ædificare cœpit domum domino. Do- f

GLOS. ORDI.

CAP. VI.

FActum eſt igi. Be. Rab. Fit commemoratio egreſsiõis de AEgypto, quando tabernaculum cœpit ædificari, vt ſciatur quot anni inter ædificationem vtriuſqꝫ domus tranſierũt, & ſacramentũ ſpiritale ſciatur ineſſe ſummę tp̃is. Quater enĩ cẽteni & viceni quadringẽtos octoginta faciũt, quatuor euangelicę perfectioni cõueniũt; quia quatuor euangeliſtę ſunt. Centum. xx. doctrinę legis, propter totidem annos legislatoris. In quo etiam numero virorum ſpiritumſanctũ primitiua ſuſcepit eccleſia, oſtẽdens quia qui lege legitimè vtuntur, i. qui in ea Chriſti gratiam cognoſcentes amplectunẽ, ſpiritus eius gratia replentur, qua in charitate eius agnoſcunt amplius. Per tabernaculũ quod fecit Moyſes & filij Iſrael in deſerto, ſignificaẽ ſynagoga. Per tẽplũ verò quod Salomon & filij Iſrael cum proſelytis, & Gentilibus conſtruxit, gentium eccleſia. Permanſit autem cultus & religio tabernaculi annos quadringentos. lxxx. & ſic templum ædificari cœpit. Quia ſcriptura ve. te. tanta perfectione redundat, vt q eã bene intelligit, cuncta in ſe no. te. myſteria contineat. Plures quoqꝫ patres ve. te. tam perfectè vi- F xerunt, vt apoſtolis & apoſtolicis viris in nullo putentur eſſe minores. Permanſit autem tabernaculum vſqꝫ ad conſtructionem tẽpli per annos quadringentos. lxx. i. cxx. per quatuor multiplicatos, quia ex tempore datę legis vſqꝫ ad incarnationem Chriſti, nõ defuere viri, qui in lege euangelica per omnia perfectionem mẽte & ope ſeruarẽt, nec ſcripturam quæ gratiam no. te. intimaret in veteri. d ℂ Anno quar. Quarto anno regis Salomonis cœpit ędificari domus; qa poſt expletam Chriſti incarnationis diſpenſationem in quatuor euãgelijs ſcriptã, miſſo ſpirituſſancto eccleſię ſtructura cœpit. e ℂ Menſe Zio: ipſe eſt men. Quod menſe ſecundo, ad electionem gentiũ reſpicit, quæ ſecundò poſt Iſrael ædificare cœpit. Vnde & ſecundus menſis in lege conceſſus eſt ad faciendum paſcha his qui immũdi in aĩa vel in via procul in primo menſe facere non poterant. Vbi nos deſignati ſumus, qui immundi ſuper morte animę noſtrę & adhuc procul à populo dei, non potuimus primũm facere, quod in carne agni fiebat & ſanguine Celebram⁹ aũt hodie ſcd̃m paſcha, quod fit in corpore & ſanguine redemptoris, maio ſcilicet. Aprilis enim quo paſcha celebratur, primus eſt apud Hebręos in menſibus anni. Vnde patet quia mox peracto paſcha cœpit ędificare domum domini & conſecratus myſtica ſolennitate, populus miſit manus ad myſticũ opus. d ℂ AEdifica. cœ. do. Be. Vbi ædificatũ ſit tẽplum in Pa-
2. Paral. 3. a. rali. manifeſtatur ſic. Et cœpit Salomõ ædificare domũ in Ieruſalẽ in mõte Moria, qui demõſtratus fuerat Dauid patri eius, in loco quem parauerat Dauid in area Ornan Iebuſęi. AEdificaẽ ergo domus dñi in viſione pacis; quia dilatata per orbem eccleſia in vna fide & veri
Pſal. 2. a. tatis ſocietate conſiſtit. Sub ſciſſura enim mentium deus non eſt, ſed factus eſt in pace locus eius. AEdificatur in mõte. i. Chriſto. de quo dicitur: Et erit in nouiſsimis diebus præparatus mons domus dñi
Matth. 5. b. in vertice montium. & alibi: Non poteſt abſcondi ciuitas ſupra montem poſita. Ipſe eſt enim mons montium, qui de terra ſecundũ carnem ortus omnium terrenorum potentiam & ſanctitatẽ culminꝭ dignitatis tranſcendit. In hoc ciuitas vel domus dñi conſtructa eſt, quia ſi nõ in illo radicem figat, ſpes & fides noſtra nulla eſt. Qui rectè mõs Moria. i. viſionis dicitur; qa quos ad ęternã claritatis viſionem conſeruat, in hac vita laborantes videre & adiuuare dignatur. G Ipſe eſt enim locus in quo obtulit Abraham filium ſuum domino, & pro deuotione obedientiæ ab illo videri meruit: vnde nomẽ accepit. Denique vbi dominus ait: Tolle filium tuũ quem diligis Iſaac,
Gene. 22. a. & vade in terram quam mon. &c. in Hebręo habetur, terra Moria. Et quia immolatio Iſaac typ⁹ dominicę paſſiõis fuit, rectè in loco eodem templum ędificatur: quia per fidem & myſteria dñicę paſſionis eccleſia dedicata creſcit in templum ſanctum in domino. Qui demonſtratus fuerat Dauid patri eius. Oſtenſus enim erat Dauid ſicut cęteris prophetis venturus in carne dominus, qui vocatam de gentibus eccleſiam per ipſam incarnationẽ ablueret à peccatis, & cõſecraret infidelẽ domũ ſibi. In area Ornã Iebuſęi. Area ecclĩã ſignificat. vñ: Et pmũdabit areã ſuã. Ornã verò. i. illuminat⁹ na-
Lucæ. 3. b. tione Iebuſęus. Gentiles ſignificat illuſtrandos à dño, & in filios eccleſię immutandos. Vnde: Fuiſtis aliqñ tenebræ, nunc a. l. in d.
Eph. 5. b. Iebus quæ &

† lapicidæ, alij dicũt, viros fuiſſe Gebal qui cędebãt lapides

† i. aprili

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Porro Giblij. Nomẽ eſt hominũ ſic vocatorum à ciuitate Giblos, vt dicũt expoſitores noſtri. In Hebręo hẽ גבלים Gibilim. & ẽ nomẽ plurale hoĩm ſic vocatorũ à ciuitate Gibil, vt dicit. Ra. Sa. & põt eẽ q illa ciuitas fuit binominis, & ſimiliter gens illa, & erat de regno Hirã.

NICO. DE LYRA.

CAP. VI.

FActum eſt igi. Deſcripta materiæ præparatione, hîc conſequenter agitur de domorum ædificatione. Et pri- Diuiſio mò ipſius domus dñi, ſecundò regalis palatij capit. vij. Prima in duas, quia primò ponitur inchoationis tempus, ſecundò ædificij modus, ibi: Domus autem. Circa primum dicitur: b ℂ Factum eſt igitur qua. & octo. ita quod annus egreſsionis in hoc numero includitur. c ℂ In anno quarto. ſ. regni Salomonis. & hic annus quartus non includitur in prædicto numero: quia de illo tranſierat tantùm vnus menſis. ideo ſubditur: d ℂ Menſe Zio ipſe. Hæbraicè dicitur זו ziu per, v, conſonans, & profertur Zif. aliâs dicitur Iiar. & correſpondet partim aprili noſtro, & partim maio. ſicut patet ex his quæ dixi de primo H menſe Hebræorũ Gen. vij. & Exo. xij. ipſe eſt menſis ſecundus apud Hebræos. e ℂ Regni Salo. hoc refertur ad id quod prædicit in anno quarto. ℂ Ad videndum autem hunc numerum per partes, poſui hîc ſubtus in pagina præſenti tres ordines. Primus continet nomina illorum qui præfuerunt ſucceſſiuè populo Iſrael ab anno egreſsionis de AEgypto incluſiuè vſque ad quartum annum regni Salomonis excluſiuè. Secundus cõtinet numeros annorum quibus quilibet eorum præfuit. Tertius continet loca ſcripturę vnde hoc habetur. Sciendum tamen, quod duo ſunt, ſcilicet Ioſue & Samuel, quorum tempus non exprimitur in ſcriptura, & ideo intelligiẽ incluſum in tempore ſequentium.

Ioſue & Othoniel ſimul habent 40. annos. ſimiliter Samuel & Saul 40. annos. Nota vnãquãqꝫ lineã rum hui⁹ ſigurę integraliter eſſe legendam

Primus ordo	ſecundus ordo	tertius ordo	Primus ordo.	ſecundus ordo	tertius. ordo
Moyſes	xl.	Exo. xvj.	Ioſue	xl.	Iudi. iij.
Othoniel.	xl.	Iudi. iij.	Aod.	lxxx.	Iudi. iij.
Debora	xl.	Iudi. v.	Gedeon	xl.	Iudi. viij.
Abimelech.	iij.	Iudi. ix.	Thola.	xxiij.	Iudi. x.
Iair	xxij.	Iudi. x.	Sine iudice.	xviij.	Iudi. x.
Iephte	vj.	Iudi. xij.	Abeſſan	vij.	Iudi. xij.
Ahialon	x.	Iudi. xij.	Abdon	viij.	Iudi. xij.
Samſon	xx.	Iudi. xvj.	Heli	xl.	j. Re. iiij.
Samuel	xl.	Act. xiij.	Saul	xl.	Act. xiij.
Dauid	xl.	iij. Reg. ij.	Salomon	xl.	iij. Re. xj.
Rectores	numerus annorum	loca ſcripturæ.	Rectores	numerus annorum	loca ſcripturæ.

f ℂ Domus au. Hîc cõſequẽter deſcribiẽ forma ędificij. Et qa hoc intricatè deſcribiẽ: & idem pluries repetiẽ, & aliqua hîc omittuntur quę. ij. Par. ſupplentur: propter quod lrã difficilius intelligitur. ideo hîc aliqua ordinatè pręmitto de forma templi, vt intellectus literę facilius poſsit ca.

Moraliter. b ℂ Factum eſt igi. Hîc agitur de dei domus ędifi- Moraliter
cationeper

mus autem quā ædificabat rex Salomon domino, habebat ſexaginta cubitos

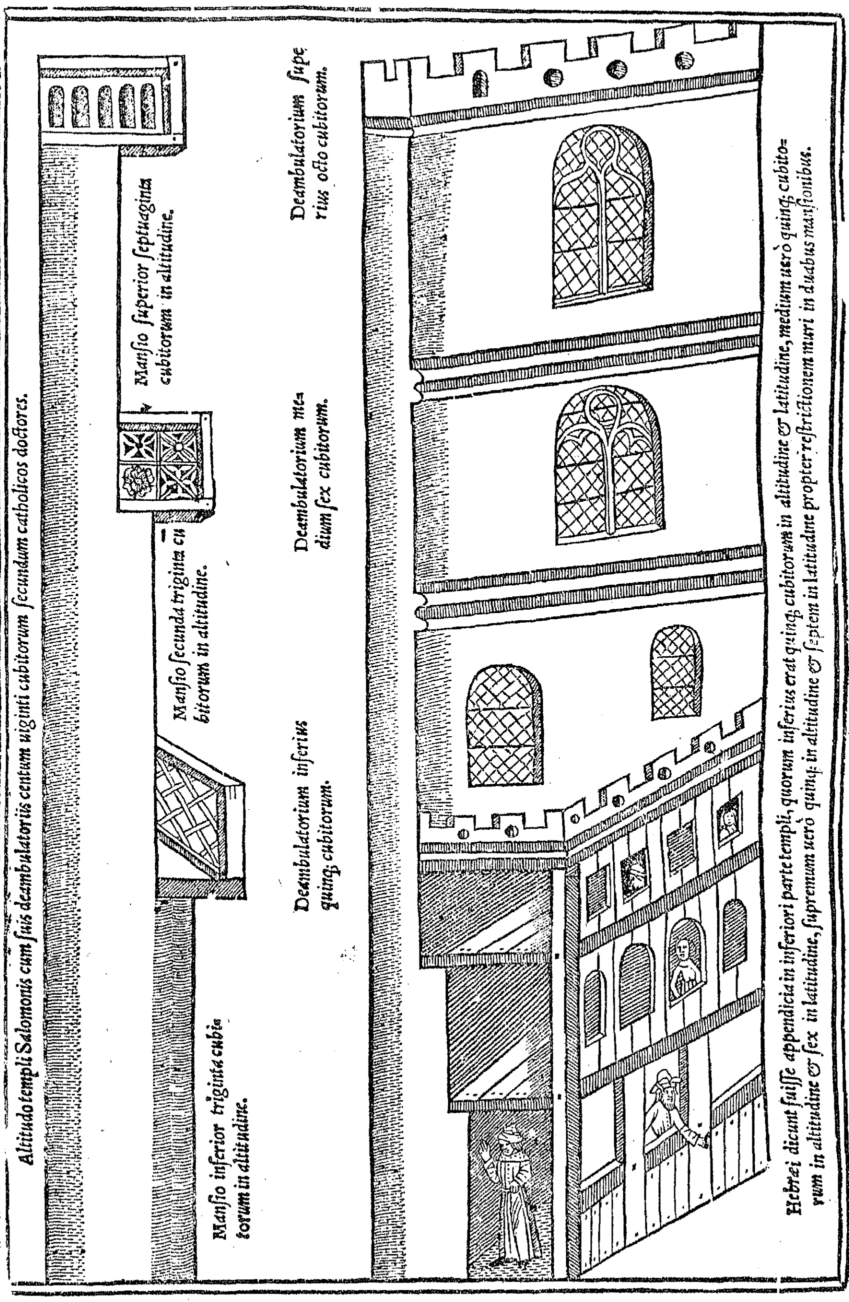

※ catione ꝑ quā ſignificaṫ ędificatio eccleſię quę à vero Salomone
A Chriſto ędificata eſt virtutib⁹ fidei, doctrina, & ſacramentis. Quātū
ad primum deſcribitur menſura domus ſecundum longitudinem
ei⁹, latitudinem
& altitudinem
vſque ad pri-
mum tabula-
tum. Per lon-
gitudinem ſi-
gnificatur vir-
tus longanimi
tatis & pſeuerā
tię. Per latitudi
nē diffuſio pie
tatis & miſeri-
cordię. Per alti
tudinē contem
platio cæleſtis
patrię. ſecūdū
illud, Philip. iij.
d. Nr̄a aūt con
uerſatio in cæ-
lis eſt. In tota
verò dom⁹ al
titudine erant
tres manſiones
vna ſuꝑ aliam.
Per inferiorē
ſignificaṫ con-
tēplatio cōmu
nis hoim̄ deuo
torū. Per me-
B diā contempla
tio propheta-
rū, q̄ tn̄ fuitper
imaginarias vi
ſiōes. Per ſupe-
riorē verò con
tēplatio ꝓphe
talis q̄ ē ſine tali
bus imaginib⁹
& figuris. ſicut
diciṫ de ꝓphe-
ta Dauid ī prin
cipio gloſſę li-
bri pſalmorū.
Per latera v̄ò
tēpli q̄ fuerunt
quatuor: orien
tale, occidētale,
aquilonare, me
ridionale deſi-
gnanṫ quatuor
v̄tutes cardina
les, de quib⁹ dr̄
Apocal. xxj. c.
Et ciuitas erat
in quadro poſi
ta. Sicut eṁ ec
cleſia hîc per
tēplum intelli-
gitur, ſic ibi ꝑ
ciuitatē ſignifi
catur. Quantū
autem ad ſecun
dū. ſ. ſacr̄a nouę
legis ſciendum
quòd templū
Salomōis habuit tres partes ſcilicet porticū, ſc̄tm̄, & ſanctūſanctorū.
Per porticum vbi erat introitus, ſignificatur baptiſmus qui eſt ia-
nua ſacramentorum. Per menſam verò propoſitionis quæ erat in
parte templi, quæ dicebatur ſanctum, ſignificatur euchariſtiæ ſacra
mentum, in quo fidelibus proponitur panis vitæ. Et per quinquę
candelabra quæ ibidem erant, vt dicitur capi. ſequenti, ſignificantur
alia quinque ſacramenta, quæ candelabra dicuntur ex hoc, ꝙ in o-
mnibus ſacramentis deuotè acceptis gratia quæ virtutem habet il-
luminatiuam cōfertur. Quantū ad tertium. ſ. doctrinam fidei Chri-
ſti, ſignifica-

ſti ſignificabatur per illa quæ erant intra ſanctumſanctorum. vbi C
erat arca teſtamenti, quæ erat vnica. & ſic ſignat vnitatem eſſentiæ
diuinæ. Per illa verò quæ erant intra arcam, ſignificatur trinitas
perſonarū; qa
per virgam q̄
ſignat potētiā,
ſignificaṫ perſo
na patris cui
attribuiṫ potē
tia. Per tabulas
q̄ ſignant ſapiē
tiā, pſona filij
cui⁹ attributū
eſt ſapientia.
Per manna dul
ce pſona ſpiri-
tuſſancti, cuius
eſt bonitas at-
tributum. Per
hoc autem ꝙ
arca erat clauſa,
ſignificatur ꝙ
rōnes oim quę
facta ſunt, vel
fient in diuina
ſcientia claudū
tur, de quibus
eſt creatio, īcar
natio, reſurre-
ctio mortuo-
rū, redditio pœ
narum & præ
miorū, & cæ-
tera ad fidem
eccleſiæ ptinen
tia. Per duos
autem cherubī
qui plenitudo
ſcientię interp̄
tātur eccleſiæ
prælati & mini
ſtri ī qb⁹ regri D
tur ſcia, ſignifi-
caṫ: & ipſi ſunt
diſpēſatores &
miniſtri p̄dicto
rū. Na inducerē
debēt ſuos ſub
ditos ad virtu
tes, & eis mini-
ſtrare ſacramē
ta, & eos doce
re de fide catho
lica. Per bina-
riū aūt cherubī
ſignificaṫ chari
tas, q̄ potiſsimè
relucere debet
in p̄lati. eccleſię
& miniſtris.

Glo. ordi.

☞ Ieb⁹ q̄ &
Ieruſalē, cōcul-
cata interp̄taṫ.
Ieruſalem viſio
pacis, ī qua dū
Ornā Gentilis
regnat, Iebus dicitur. Cū Dauid in ea locum holocauſti emit, & Sa
lomon ædificat templum domini, Ieruſalem vocatur; quia Gentili
tas diuini cultus neſcia conculcatur & illuditur à dæmonibus: ſed
cùm eam gratia conditoris reſpexit, pacis in ſe locum inuenit & no
men. vnde: Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Cùm ergo Matt. 5. a.
Ornan in hac ciuitate regnaret, Iebus vocabatur. Sed cū locū areę
cū bobus & tribulis Dauid regi venderet, nomen Ieruſalem acce-
pit: quia perſiſtens in ſua obſtinatia Gentilitas conculcabaṫ quaſi vi
lis & abiecta à malignis ſpiritibus. Porrò cū om nia vendere & ve-
s ☞ ro regi

ro regi offerre didicit, non vltrà conculcari à dæmonibus vel vitijs
E potuit, ſed internæ pacis quam cũ cõditore ſuo haberet, compos
effecta eſt. Quæ pręparauerat Dauid &c. Parauerat enim Da-
uid pſallendo, parauerunt alij prophetæ vaticinando locum domi
no, vero ſcilicet Salomoni in quo domum ædificaret: quia corda au
ditorum fide inſtituerunt, monẽtes vt incar
natum dei filium fideli deuotione ſuſcipe-
Iohan. 4. c. rent. Vnde: Leuate oculos veſtros, & vide-
te regiones: quia albæ ſunt iam ad meſſem,
& qui metit, mercedem accipit: & congre-
gat fructum in vitam æternam, vt qui ſemi
nat ſimul gaudeat, & qui metit. Q. Leuate
oculos veſtros, & videte locum qui paratus
eſt ad ædificandã domum, & qui ędificat do
cendo, mercedem accipit, & congregat lapi
des pretioſos in vitam æternam. vt & qui
parat locum ędificio ſimul gaudeat, & qui
ædificat, id eſt propheta venturum prædi-
cens; & apoſtolus prædicans dominum ve-
nientem, vnâ ſimul mercede potiantur.
a ❡ In longitudine &c. Longitudo domus longanimitatẽ
eccleſię ſignificat, qua patiẽter aduerſa tolerat, donec ad patriam per
ueniat. Hæc eſt ſexaginta cubito. quia ſenarius perfectionem bo-
norum operum ſignificat: quia debemus per longanimitatem ita ad
uerſa tolerare, vt per bona opera promiſſam patriã mereamur in-
trare. b ❡ Viginti cubi. Propter geminam charitatis diſtantiam,
qua deum diligimus & proximum. c ❡ In latitu. Latitudo chari
tatem ſignificat, q̃ dilatato ſinu mentis amicos in deo, & inimicos di
ligit ꝓpter deũ, donec ad pacem conuerſis vel funditus extinctis, cũ
ſolis amicis gaudeat in dño. ❡ Be. Notandum, quia. xxx. cubiti al
2. Para. 3. a. titudinis non vſq; ad tectum tẽpli, ſed vſq; ad cœnaculũ inferius ꝑ
F tingebant. Apertè eñ in Para. ſcriptũ eſt, ꝙ altitudo .cxx. cubitorũ
erat, de cuius rei ſacramentis aptius in ſequenti tractabitur, vbi ad
medium cœnaculum & tertium lectionis ordo ꝑuenerit. d ❡ Tri
ginta cu. Propter fidem trinitatis, in cuius viſione cũcta deſideria
ſpei noſtræ ſuſpendant̃. Singuli nũeri per .x. multiplicantur, quia ꝑ
fidem & cuſtodiam legis patientia ſalubriter exercetur; charitas viri
liter ardeſcit, & ſpes ſublimiter ad æterna rapitur. e ❡ In altitu.
Altitudo ſignificat ſpem retributionis futuræ, pro qua proſpera
Pſal. 26. d. vel aduerſa contemnit, donec videat bona domini in terra viuen-
2. Para. 3. a. tium. f ❡ Porticus erat &c. De hac in Para. ita ſcriptum eſt:
Porticum verò ante frontem quæ tendebatur in longum iuxta mẽ
ſuram latitudinis cubitorum .xx. Patet ergo quia porticus iſta ad o
rientalem templi partem facta eſt. Templum enim verſum ad orien
tem erat ſicut & tabernaculum; habebatq; oſtium ab oriente contra
oſtium templi iuxta Ioſephum, ita vt ſol æquinoctialis oriens dire
ctis radiorum lineis per oſtia tria porticus, ſ. templi, & oraculi ar-
Ioſephus cam teſtamenti perfunderet. ❡ Templum eccleſiam figurat. portic⁹
quę ante templum prior lumen ſolis recipiebat, illam eccleſiæ par-
tem quæ domini incarnationem præceſsit, in qua patriarchæ &
prophetæ orientem iuſtitiæ ſolem primi ſuſceperunt, & naſcẽti do
mino in carne viuendo, prædicando, naſcendo, & moriendo teſti-
monium prębuerunt. g ❡ Viginti cubi. lon. Quia antiqui iu
ſti in patientia & longanimitate expectabant, quando incarnatus do
minus euangelij gratiam afferret, promiſsiones ſuas à longe aſpiciẽ
tes & ſalutantes. AEquabat ergo porticus lõgitudine ſua latitudinẽ
templi; quia per longanimitatem mentis deſiderabant venire ad di
latationem eccleſiæ in charitate dei quæ eſt in Chriſto Ieſu. ❡ Por
ticus habebat .x. cubitos in latitudine; quia tales etſi nondum verba
vel myſteria euangelij quæ erant per Chriſtum tradenda receperũt,
pręcepta tamen decalogi perfecta dilectione dilatati cordis ſeruaue-
runt. In prima fronte porticus fuere primi iuſti, Abel. ſ. & Enoch.
In intimo eius penetrali & quaſi prope murum templi præcurſor
domini Simeon, Anna, & cæteri qui, etſi natiuitatem eius videre
meruerunt, tamen doctrinam eius audire & ſacramenta percipe-
re nequiuerunt. h ❡ Feneſtras. Sanctos doctores quibus men-
te excedentibus deo arcana cæleſtium ſpecialius videre conceditur.
Qui dũ quæ in occulto vident, publicè pandũt, q̃ ſi ſuſcepto lumine
☞ ſolis fe

a in longitudine, & viginti cubi-
b tos in latitudine, & triginta cu- a
c bitos in altitudine. Et † porti-
d cus erat ante templum viginti
e cubitorum longitudinis, iu-
f xta menſuram latitudinis tem-
g pli, & habebat decem cubi-
tos latitudinis ante faciem tem-
h pli. Fecitque in templo fe- b

Nicolaus de Lyra.

☞ cilius poſsit capi. Sciendũ igit̃, ꝙ templũ erat quædã domus ma
gna cuius longitudo protendebat̃ ab oriente in occidẽtem, & latitu
do à meridie in aquilonẽ: ſicut & tabernaculum qđ fecit Moyſes:
habebat autem hæc domus .lx. cubitos in lõgitudine. & .xx. in latitu
dine intra parietes; & .c. & .xx. in altitudine, vt hr̃. ij. Para. iij. & iõ erat
facta ad modũ turris quadratę: cuius duo latera ſibi oppoſita ſunt G
longiora in triplo duobus alijs ſibi oppoſitis, propter ꝙ hæc dom⁹ Deſcriptio
aliquando vocat̃ turris, ꝓut dictũ fuit Ge. xxxv. Tectũ verò deſuꝑ templi
erat planũ ſecundum modũ domorũ Palęſtinæ. & vltrà planiciem
aſcẽdebat q̃dã clauſura in circũitu ꝑ modũ ꝓpugnaculorũ ad deco
rẽ & defenſionẽ. In altitudine v° ò huius do-
mus erant tres manſiones. inferior prope
terram, q̃ erat deputata ad cultũ diuinũ: ꝓ-
pter qđ de illa ſcriptura facit mentionẽ. in
alijs aũt duabus. ſ. media & ſuprema cuſto- † corruptè
diebantur vtenſilia, veſtes miniſtrorum & volta dicit
cętera pretioſa ꝓ templo neceſſaria. & ideo
de illis duabus parua fit mentio. Inferior au
tem ſecundũ longitudinem diuidebat̃ in du
as partes inæquales: quarũ prima quæ erat
à parte orientali, & in qua erat introitus tẽ
pli habebat .xl. cubitos in longitudine, & di
cebat̃ dom⁹ exterior ſiue ſanctũ, in qua erat
altare incenſi & menſa propoſitionis & cã-
delabra, alia aũt habebat .xx. cubitos ꝑ qua-
drum, & dicebat̃ domus interior vel ſanctũſanctorũ ſiue oraculum,
in qua erant arca & cherubim & propitiatoriũ, & diuidebantur iſtę
duæ ꝑtes pariete intermedio, in quo erat oſtiũ ad ingrediendum de
vna ad aliã. Parietes aũt huius domus erant de lapidibus; & à ꝑte in
teriori operti tabulis cedrinis, & ſuper tabulas illas aureis laminis: &
tectũ eius vbi incipiebat manſio media à parte inferiori erat laquea
tum, gallicè lambroiſſe. tabulis cedrinis ſimili modo opertis laminis
aureis. Pauimentũ verò fuit de pulchro marmore operto deſuper
tabulis abiegnis ſecundũ translationẽ noſtrã. Hebræi verò dicunt
ꝙ illę tabulæ erant de buxo, qđ eſt lignum durũ, & fortè ne citò pu
treſierent ex humiditate terræ: & opertę erant deſuper laminis au-
reis; ita ꝙ manſio inferior templi quæ erat deputata diuino cultui,
erat cooperta auro ex omni parte. Altitudo verò huius manſionis H
erat .xxx. cubito. vbiq; à pauimento vſq; ad primũ ſolariũ, qđ erat
manſio media ſecundũ expoſitores catholicos: ſecundum Hebręos
verò domus interior q̃ vocat̃ ſanctũſanctorũ, habebat tm̃ .xx. cubi-
tos in altitudine vſq; ad primũ ſolariũ, ita ꝙ altitudo eius erat bre-
uior .x. cubitis altitudine domus exterioris. Exterius verò erant tria
deambulatoria in circũitu tẽpli correſpõdentia tribus manſionib⁹
ꝑdictis, quæ erant ad decorẽ & ad tẽpli defenſionẽ ad modũ ꝓpu
gnaculorũ. Hebręi verò dicunt, ꝙ nõ erant deambulatoria, ſed tres
ordines appenditiorũ q̃ erãt domunculę circa templũ. & idem dicit
Ioſephus, ꝙ erant ꝓ habitatione miniſtrorũ. vnde frequẽter nomi-
nant̃ hîc & in Ezech. & Parali. j. domus laterales ſecundũ Hebręos
ꝓpter quod non erant in parte oriẽtali tẽpli: qa ibi erat porticus &
erat quęlibet altitudo .v. cubitorum, ita ꝙ inferiores erant immedia
tè ſuꝑ terrã: & ſic illi tres ordines iuxta altitudinẽ muri aſcendebant
per .xv. cubitos. & in .xv. cubitis ſuperioribus de altitudine manſio-
nis inferioris remanentibus erant feneſtrę ad illuminationem tem-
pli, de altitudine verò ſanctiſanctorum ſecundum hoc remanebant
tantûm .v. cubiti ſuperiores ꝓ feneſtris. In introitu verò templi erat
porticus .xx. cubitorum longi. ſecundum menſuram latitudinis tem
pli. & latitu. x. cubito. quia tantûm protendebatur ante templi in-
troitum. Iſta verò domus non poteſt figurari in plano: ſed poſui
hîc figuram fundamenti, & per ea quæ dicta ſunt, poſſunt alia ima-
ginari. His ꝑmiſsis accedamus ad literam exponendam: Domus
autem &c. Hîc deſcribitur forma & modus ædificij. & primò q̃- Diuiſio
tùm ad templum & porticum, ſecundò quantûm ad deambulato-
ria & diſpoſitionem interiorem parietum, ibi: Et ædificauit. tertiò
quantũ ad diſtinctionẽ dom⁹ & interioris exterioris, ibi: AEdifica
uitq;. quartô quantũ ad introitũ & atrium ibi: Fecitq; &c. Circa pri
mum deſcribitur menſura templi & porticus, & patet litera ex prę
dictis vſq; ibi: a ❡ Et triginta cubitos in altitudine &c.
Hoc videtur contradicere ei quod dictum eſt, quòd templum in
altitudine habebat .cxx. cubitos. Dicendum, quòd hîc accipitur al-
titudo tẽpli quantũ ad manſionẽ ĩteriorẽ quæ habebat triginta cu-
bitos à pauimento vſque ad primum ſolarium, vt prædictum eſt:
& ſuper illam manſionem erat alia media triginta cubitorum: &
ſuper illam tertia ſexaginta cubitorum: & ſic tota altitudo templi
habebat .cxx. cubitos, prout habetur ſecundi Paralipomenon. iij.
Conſequenter oſtendit diſpoſitionem feneſtrarum, ibi: b ❡ Fe-
citque in templo feneſtras obliquas &c. Hîc accipiuntur
feneſtræ pro aperturis muri ad recipiendum lumen, quæ erant ſtri
ctiores in exteriori ſuperficie muri: & latiores in interiori, vt lu-
men tranſiens magis diffunderetur intra domum: & ſic linea tranſ-
iens ab exteriori ſuperficie ad interiorem non veniebat dire-
ctè ad angulum rectum, ſed obliquè ad angulum obtuſum, ſicut
apparet in feneſtris eccleſiarum & ædificiorũ quorũ muri ſũt ſpiſsi.
Et ædifica

solis feneſtrę cuncta tēpli penetralia replēt. vñ obliquę. i. intus latio-
A res fuiſſe phibentur: quia q iubar ſupernę contēplationis vel ad mo
mentū percipit, mox ſinū cordis amplius caſtigādo dilatat, & ad ma
iora capeſſenda ſolerti exercitatione præparat. a ¶ Et ædifica-
Mat. 4. a. uit &c. Hæc tabulata in euangelio vbi dn̄s tentaẗ à diabolo, pina-
cula tēpli vocanẗ. Iacobū quoq; fratrem do
mini in pinaculū tēpli. vñ cū ad populū con
cionareẗ leuatū eſſe legimus. Vtrū aūt mos
fuerit doctoribus, vt in tabulatis ſedētes ad
turbā inferius loquereẗ, nuſq; legimus. Hęc
ergo tria tabulata totidē fideliū gradus, cō-
iugatorū. ſ. cōtinentiū & virginū ſignant: di
ſtinctos altitudine pfeſsionis, ſed ſocietate fi
dei & veritatis oēs ad domū dn̄i ptinentes,
& fixa mente inhęrentes. Supmū ergo tabu
latū cæteris anguſti⁹, mediū ſupmo latius, in
fimo anguſtius. Quia altior profeſsio virtu
tis altiorē debet tenere viā viuendi. Qui em̄
abrenuntiato cōiugio virginitatē dn̄o con
ſecrant, mores oportet virginitate cōdignos
oſtēdāt, abſtineant ab otioſis v̄bis, ira, rixa,
Rom. 13. a. detractiōe, habitu impudico, comeſſationi
Galat. 5. d. bus, potationibus & huiuſmodi; vigilijs, ſan
Matt. 22. c. ctis orationibus, lectionib⁹, eleemoſynis &
hmōi vacēt, vt qui futurę vitę ſtatū in pro-
feſsione tenēt, in qua nō nubent, neq; nuben
tur, ſed ſunt ſicut angeli in cęlo. Hui⁹ quoq;
ſtatum quātū mortalibus poſsibile eſt, in p̄
ſenti ſtudeant imitari. Infimū verò amplio
Ibi. 19. c. ris eſt latitudinis; quia nō diciẗ cōiugatis: vēde oīa q̄ habes & da pau
peribus: ſed ſi vis ad vitā ingredi, ſerua mādata, nō occides, nō adul
terabis &c. Mediū locū tenent cōtinētes q̄tū v̄ginib⁹ inferiores, tm̄
cōiugatis altiores, quorū portio glīoſa ędificabat eccleſiā primitiuā.
Actuū. 4. f. Vñ: Multitudinis credētiū erat cor. v. & a. v. &c. Quorū maximā p
Ibidē. 6. a. tē vxores reliquiſſe cōpleti⁹ ſc̄ti Stephani teſtaẗ hiſtoria, vbi fœmi-
nas eadē religione pollentes non coniuges, ſed viduas eorum appel
lat. b ¶ Latera. i. luriculas, ne quis inde facilè ad inferiora decide-
4. Reg. 1. a. ret, qđ Ochozię regi in Samaria contigiſſe legim⁹: hęc quotidiana
Pſal. 33. b. diuinę ptectionis erga nos munimina deſignant. Vñ: Immittit an-
B gelū dn̄s in circumitu. t. e. &c. Aſcēdit, inquit, cœnaculū Ochozias
rex Samarię qui ſe à domo Dauid ſeparauerat, ſed p cācellos deci-
dit. Quia etſi hæretici vel ſchiſmatici aliquā bonę actionis arcē con
deſcendere videnẗ: quia tm̄ cōpagē vnitatis eccleſię nō habent, qua
ſi patentib⁹ & non ſolidis laterū p̄ſidijs ad vitiorū infima delabunẗ,
dū diuino deſtituti auxilio ptinaciæ ſuæ faſtu intereunt. Latera. i.
muros vel cācellos, vel luriculas, doctores; in tabulatis ſedentes, qui
ad circūſtantē inferi⁹ populū concionabanẗ. vñ dn̄s: Prędicate ſuper
Matt. 10. c. tecta. Et Salomon: Melius eſt ſedere in angulo domato δῶμα Grę
Pro. 21. b. cè, tectū Latinè. c ¶ Trabes. autem poſuit item poſuit in do
mo per circumitum forē. Be. Domus q̄ tabulata portant p̄dica
tores ſignificant, q dū ſublimē & honorabilē in eccleſia dei tenent
locū infirmiores p̄dicatione ſua ab infimorū appetitu ſuſtollunt, &
ad cæleſtia deſideranda & ſperanda ſuſpendūt, & intercedendo vt p
ſiſtant, adiuuant. Legimus aūt in Parali. q̄ trabes tēpli ſicut cætera
eius interiora auro veſtitę fuerunt. Qđ ita factū eſt, vt illę trabium
partes q̄ intus ſunt in templo aureis eſſent laminis tectæ, quæ foris
parebant nō deauratæ ſed cedri ſpēm formamq; oſtenderēt: in qua
tm̄ impoſita ſibi tabulata geſtabant. Qđ ergo extrinſecus eminebat,
vitā ſanctorū q̄ nobis innoteſcit, deſignat. Qđ verò intus deauratū
fulgebat, claritatē q̄ in cæleſti patria in aſpectu creatoris ſui gaudent.
Pſal. 30. e. Claritas trabiū aurea illis tm̄ qui tēplū intrauerant, patebat; quia,
Quàm magna ſit altitudo dulcedinis dei: quā abſcōdit timētibus ſe,
& patefecit ſperantib⁹ in ſe, illi ſoli nouerūt q regnū cęleſte merue-
runt intrare, & tm̄ nos vitā, paſsiones, doctrināq; ſc̄tōrū cernētes. i. in
ſcripturis legētes ad bn̄faciēdū excitamur: & quaſi in capitibus tra-
biū foris apparentib⁹ à terra ſubleuamur. Quāuis em̄ internā ſc̄tō
rū gl̄iam pſpicere nondum valemus, ex eo tamen quod exterius
videre valuimus, ſublimibus eccleſiæ membris fideliteter adhęre-
mus. Poſſumus etiam hæc de ſanctis adhuc in hac vita poſitis in-
telligere, quorū puritatē dilectiōis qua in ſecreto cordis corā dn̄o re
fulgēt inſpicere nequim⁹: & tamē ex eis q̄ loquēdo, agendo, vel patiē
do foris oſtēdūt, inuenim⁹ ſalutis auxiliū. d ¶ Trabes forinſe-
cus. tantæ lōgitudinis erat, vt capita earum forinſecus prominerēt.
In infimo ordine cubitorum ſeptem, in medio ſex, in ſupremo qn-
que: vt in capitibus earū tabulata componerentur. non muris tem
pli infixa, ſed iuxta muros trabibus quæ de muris exierant, ſuperpo
ſita. e ¶ Domus autem &c. Hæc ad illam eccleſiæ partem
quæ poſt ſeculi labores & certamine ad æterna præmia me-
ruit intro

a neſtras † obliquas. Et ædifica- a
uit † ſuper parietem templi † ta-
bulata per gyrū, † in parietibus
domus per circumitum templi
b & oraculi, & fecit † latera in cir-
¶ Virgines.
cumitu. Tabulatum quod ſub-
ter erat, quinq; cubitos habebat
a ¶ Continentes.
latitudinis, & mēdium tabula-
tum ſex cubitorum latitudinis,
a ¶ Coniugati.
& tērtium tabulatum ſeptem ha
c bens cubitos latitudinis. † Tra- b
d bes autem poſuit in domo per
circumitum forinſecus, ut non c
e hærerent muris templi. Domus d
autē cum ędificareẗ, de lapidibus

† latas intrinſecus, & anguſtas extrinſecus
† vel iuxta
† thalamū vel deābulatoriū &. ſ.
† iuxta parietes
† thalamos vel deābulatoria
† Interſtitia aūt ī muro reſtricto vbi capita ponerentur trabiū

a ¶ Et ædificauit. Hîc cōſequenter agitur de diſpoſitione C
deambulatoriorū, q̄ erāt circa tēplū, & de ſolariis quę erāt in tēplo,
& de diſpoſitione pietū interi⁹. & primô deābulatorijs cū dr̄. Et æ-
di. &c. pa. tē. Ad cuius intellectū ſciendū, q̄ ſecundū expoſitores
noſtros ex trāſuerſo tēpli tranſibāt trabes in tribus locis. ſ. in tribus
ſūmitatibus māſionū, ita q̄ trabes inferio-
res portabant primū ſolariū, & medię ſecū
dū, & tertię tectū dom⁹, qđ deſup erat pla-
nū, vt dictū eſt. Et trabes iſtę erāt ita lōgę, q̄
tranſibant vltra murū exteri⁹ in vtroq; late
re tēpli, & ſup illā ptē trabiū q̄ pminebat ex
terius, erant tabulę fortes ptēſę ſecūdū longi
tudinē tēpli, & ſup illas tabulas poterāt ho-
mines deambulare, & iō dicebāẗ deābulato-
ria: & in pte exteriori erat q̄dā clauſura pce
dēs in altū, ne ambulantes caderēt. Et ambu
latoria iſta erāt inęqualis latitudinis: qđ du-
pliciter poterat fieri. Vno mō q̄ trabes ſu-
periores eſſent longiores medijs vno cubi-
to, & ſilr̄ medię inferiorib⁹ ſicut aliq dicūt.
Alij aūt dicūt & melius vt vr̄, q̄ q̄uis trabes
ea portātes eſſent ęqualis lōgitudinis, tamen
murus tēpli à parte exteriori erat reſtrict⁹
vno cubito plus in ſecūdo deābulatorio q̄
in primo. & ſilr̄ in tertio q̄ in ſecūdo. & ſic
deābulatoriū primū habebat qnq; cubitos
latitudinis, mediū v̄ò ſex, & ſupmū ſeptē ſe-
cūdū modū figuratū in colūna interius in
margine exteriori, put pōt in plano figura
ri. Sciēdū etiā q̄ iſta deambulatoria vocanẗ in litera tabulata & late-
ra. & patet lr̄a ex dictis vſq; ibi. b ¶ Trabes au. &c. Quia trabes vt
dictū eſt, tranſibant vltra murū exterius. c ¶ Vt non hę. mu. t.
Iſtud non referẗ ad trabes ſecundū iſtam expoſitionē: quia cū tranſi
rent p medium muri neceſſariò ei inhærebant. ſed refertur ad tabu
las ſuper trabes poſitas, q̄ ſic erant poſitæ, q̄ nō iūgebantur muro
tēpli immediatè; tm̄ illud ſpatiū quod erat immediatè inter murum
& tabulas erat ita paruū, q̄ hoīes ambulantes non poſſent ibi ca-
dere nec pes hominis intrare. Sed ad qd dimittereẗ tale ſpatiū inter
tabulas, & murū nō videẗ. propter qđ alij dicūt & meli⁹, vt videtur
q̄ hoc rerferẗ ad cācellos deābulatoriorū īpedientiū caſum ambulātiū
à pte exteriori: & ſic diſtabāt à muro tēpli ſecūdū lōgitudinē trabis D
extra murū prodeūtē, vt ſic deambulatoria haberent latitudinē cō
uenientem. Secūdū verò Hebræos q nō ponūt iſta deābulatoria,
ſed appenditia ſeu domunculas laterales, vt p̄dictū eſt, ſic eſt intelli-
gēdū: q̄ iuxta muros templi in parte exteriori erat vnus ordo ap-
penditiorū, q̄rū altitudo erat. v. cubitorū, & cū mur⁹ tēpli eleuareẗ à
terra p. v. cubitos erat reſtrict⁹ à pte exteriori p vnū cubitū: & ī ſpa
tio illius cubiti pmittentis erāt capita trabiū vbi ēminabaẗ primus
ordo appēditiorū q̄tū ad altitudinē ſuā: & alia capita trabiū ſuſtēta
banẗ ab exteriori pte parietis appēditiorū, & iterū eleuato muro tē
pli. v. cubitis, mur⁹ iterū tēpli erat reſtrict⁹ vno cubito, vbi pone-
bāẗ capita trabiū appēditiorū mediorū, & eodē mō de tertijs appen
ditijs: & ſic latitu. appēdi. mediorū erat cubi. vj. & latitudo tertio-
rū ſeptē pter maiorē reſtrictionem muri & templi in aſcendēdo:
& ſic tres ordines appenditiorū aſcendebant iuxta murū templi p
xv. cubitos vt. ſ. dictū eſt. & tectum ſuperius erat planū, & porta-
baẗ à pte exteriori p pietē exteriorē appenditiorū, ſicut figuratū eſt
in colūna p̄cedenti. Et ſecūdū hanc intētionē Hebræorū ſic exponaẗ
lr̄a: Et ædifi. ſuper pa. templi. i. appenditia, q̄ ſic noīantur, eò q̄
erāt de tabulis vt pietes minus ſpatij occuparēt. & dicūẗ ſuper pa-
rietē templi: quia trabes tegētes primū tabulatū, & mediū, & tertiū
erāt ſup vnū cubitū muri tēpli, vbi murus in aſcēdendo erat ſic re
tractus ſiue reſtrictus, vt p̄dictū eſt: p cir. tem. & ora. i. exterioris
dom⁹ & interioris, ita q̄ iſta appēditia erāt circa tēplū in tribus pti
bus. ſ. in duob⁹ laterib⁹ tēpli, & ī pte occidētali, vbi erat oraculum.
in pte v̄ò orientali nō erant appenditia: quia ibi erat porticus, vt di
ctum eſt. Et fecit la. Eſt replicatio eiuſdem, quia illa appēditia di-
cunẗ latera: quia erant in lateribus tēpli. Tabu. qđ ſub. e. i. appen-
ditiū qđ erat īmediatè ſuper terrā, erat min⁹ medio ī latitudine vno
cubito, & mediū ſuperiori vno: quia retractio ſiue reſtrictio muri
ampliabat mediū & ſuperius, vt p̄dictū ē, & ſecūdū hoc trabes erāt
inæquales: quia trabes inferioris appenditij erāt breuiores trabibus
medijs vno cubito, & trabes medij minores trabib⁹ ſupiorib⁹ vno
cubito. Trabes au. po. in do. &c. Iſtę ſūt trabes de qbus dictū eſt
immediatè quæ erant poſitæ ſuper murum templi in parte exterio
ri, & ſic q̄ non intrabant murum: & hoc eſt quod vocatur hîc, nō
inhærere muro: ſed ſtabant ſuper cubitos vbi murus erat retra-
ctus, vt dictum eſt. d ¶ Domus au. Hîc ponitur modus ædi-

ficationis

†dolatis atq; perfectis ędificata
a eſt,& malleus,& ſecuris,& omne a
ferramentum non ſunt audita in b
b domo cùm ædificaretur. Oſtiū c
†lateris medij in pariete erat do d
mus dextræ , & per cochleam e
c aſcendebant in medium cœnacu f
lum, & à medio in tertium. Et
ædificauit domum, & conſum-
mauit eam. Texit quoq; domū g
d e †laquearibus cedrinis, & ædifi- h
f cauit †tabulatum ſuper omnem
domum quinque cubitis altitu-
dinis, & operuit domum lignis
cedrinis. Et factus eſt ſermo i
domini ad Salomonem, di-

ruit introduci propriè ꝑtinent. Nihil em̄ inquinatū intrabit in illā
E ciuitatē. a ℂ Et malleus & ſe. Quia hîc tundimur aduerſitati
Apo.21.g. bus & diſciplina veritatis exercemur, vt illi c iuxta meritū locis con
gruis diſponamur, & caſtigatione ceſſante ſolo amoris glutino quo
adinuicem copulemur, vno impleti ſpiritu ꝑfundamur. Sed q̄uis
dicatur, Noe vir ꝑfectus in generationibus ſuis. Et: Beati immaculati in via, & huiuſce-modi, nullus verè perfectus & ſine macula viam huius vitę incedere pōt. Non eſt em̄ qui faciat bonum, & non peccet. Sed ſecundum huius tēporis modū ꝑfecti & immaculati vocant̄, qui tūc verè ꝑficiūtur, cū nexib⁹ corporis abſoluti ad immortalē dom⁹ dn̄i decorē ꝑuenerint. b ℂ Oſtium la.me. Be. Quidā hūc locū malè intelligentes putāt oſtiū tēpli à meridie fuiſſe; non attendentes, quia ſi ſcriptura hęc ſignificare voluiſſet, nō ita diceret: Oſtiū lateris medij in pariete erat domus dextrę. Sed ita; & habebat oſtiū domus ad meridiē. Nūc autē aliud ſignificat. Partē nanq; dom⁹ dextrę latus tēpli meridianū dicit, in cuius ꝑte orientali oſtiū erat in ipſo angulo factū iuxta terrā; in qd̓ intro euntes ſtatim ad altiora gradatim aſcendebant, habentes viā & aſcēſum ꝑ parietis interiora; donec tali itinere ad mediū cœnaculum, & à medio peruenirent ad tertiū. Et q̄uis ſcriptura non dicat, creberrimas habebant à meridie feneſtras, quarū luce certū & ſine offenſione iter agerēt. Qui loc⁹ ꝓpriè ad corp⁹ dn̄i reſpicit, qd̓ de ꝟgine ſumpſit. Oſtiū em̄ lateris medij in ꝑte erat dom⁹ dextræ, quia vnus militū lancea lat⁹ eius aperuit, dextrū aūt lat⁹ â milite apertū ſctā credit eccl'ia. Aperuit aūt dixit euangeliſta, quaſi oſtiū medij lateris, per qd̓ nobis iter ad cæleſtia panderet̄. Deniq; ita ſubiunxit: Et cōtinuò exiuit ſanguis & aqua. Aqua.ſ.q̄ abluimur in baptiſmo: & ſanguis quo conſecramur in calice ſancto. Per hoc em̄ oſtium eſt
F nobis aſcēſus in mediū cœnaculū, & â medio in tertiū: q̄a ꝑ fidē & myſteria nr̄ę redēptionis de p̄ſenti eccl'iæ cōuerſatione ad requiem aīarū poſt mortē aſcēdimus, & de requie animarū adueniente die iudicij ad immortalitatē corporū, vt in magna corporis & aīę btitudine perpetuò viuamus. Hoc iter inuiſibiliter agebatur, ita vt ſoli q intrauerūt, noſſent: q̄uis ꝑ ipſum oſtium etiam foris poſiti viderent. Quia actus fideliū in hoc ſeculo & celebrationes ſacramentorū etiā reprobi intueri poſſunt, ſed arcana fidei & intimę gratiam dilectionis nullus niſi q ꝑ hæc ad cæleſtia ſcandit, dn̄o duce agnoſcit.
Iohan. 2.a. Qui em̄ dicit ſe noſſe deū, & mandata ei⁹ nō cuſtodit, mēdax eſt. O
Iohā.14.a. ſtium templi dn̄s eſt, quia nemo venit ad patrē niſi ꝑ ipſū. Vn̄: Ego
Iohā.10.b. ſum oſtiū, ꝑ me ſi quis introierit, ſaluabit̄. Oſtiū porticus, ſermo ꝓpheticus. q quaſi recto calle ingrediētes ad oſtiū tabernaculi perducebat: quia gr̄am Chriſti q̄ mūdū erat redēpturus, p̄dicabat. Tota ergo portic⁹ factura fideles illius tp̄is ſignat. Oſtiū verò ī porticu doctores, qui cęteris lucē vitę ianuamq; intrandi ad deū pādebant exprimit. Et bn̄ vnū oſtiū, propter cōſonā in oībus ſanctis fidē & dilectionē veritatis. c ℂ Aſcendebant in medium cœnaculum & a medio in tertium: Et ædifi. Be. Notādū q̄. xxx. cubiti altitudinis de quo. ſ̄. legit̄, vſq; ad mediū cœnaculū ꝑtingebant: deinde xxx. vſq; ad tertiū addebant̄: quouſq; ad porticū q̄ erat circa tēplum ab auſtro, aq̄lone, & occaſu tectū ꝑueniebat̄, ſecūdū Ioſephū. deinde vſq; ad ſup̄mū tecti tēplū. lx. cubiti numerabant̄; & ſic tota altitudo dom⁹ ſecūdū Para. in. cxx. cubitos cōſummata eſt. Portic⁹ quoq; q̄ erat an̄ frōtē tēpli ad oriētē, ſcd'm eūdē librū eādē cubitorū ſūmā in altitudine habebat, q.ſ. liber p̄dictas portic⁹ vocat cellaria, & cubicu
1.Par.28.c. la. Dedit, inquit, Dauid Salomoni filio ſuo deſcriptionē porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorū in abditis domus ꝓpitiationis, vbi etiā exteriorū domorū, q̄ erant extra atrium ſacerdotū ī circūitu tēpli meminit ſic: Necnō & oīm q̄ cogitauerat atriorum exedrarū ꝑ circūitū in theſauris dom⁹ dn̄i, & in theſauris ſctōrū. Quòd aūt oīs altitudo tēpli cētū viginti cubitorū erat, ſignificat q̄ primitiua in Ieroſolymis eccl'ia poſt aſcenſionem dn̄i hoc nūero virorum gr̄am ſpūſſancti accepit: quia quindecim q̄ ex ſeptē & octo conſtant, ſolent ad ſignificationē referri vitę q̄ nunc in ſabbatho geritur aīarū fideliū, & ꝑficiet̄ in fine ſeculi reſurrectione corporū immortaliū. Quindecim verò in trigonū ducta.i. cū oībus ſuis partib⁹ annumerata. cxx. efficiunt. Bn̄ igit̄ cētenario nūero & vicenario magna electorū beatitudo in futuro deſignat̄. Aptè in hoc tertium domus dn̄i cœnaculū cōſummat̄: quia poſt pręſentes fidelium labores, poſt acceptā in futuro requiē aīarū plena totius eccleſię felicitas in reſurrectione cōplebit̄. Ad qd̓ ꝑtinet, q̄ reſurgens à mortuis do-
minus&

minus, & ad cęlos aſcendens, hoc numero virorū ſp̄mſanctū in lin- G
guis igneis miſit, quò eos qui diuerſis linguis diſtabā, cognatione linguarū, cōmunē fecit habere ſermonē. Eccleſia enim ſuo tēpore reſurgens & cælos carne incorruptibili aſcendēs, plenè & ꝑfectè dono ſanctiſpiritus illuſtrabitur, quādo erit deus omnia in oībus ad prędicanda magnalia dei: quia cōſona mente & voce oēs diuinę maieſtatis gloriā collaudabunt. d ℂ Laquearibus. Be. Laquea-
ria ſunt tabulata, quę magno decore cōpoſi 1.Cor.15.d
ta & ornata, ab inferiori parte trabibus affiguntur. & quia ternę altitudinis domus domini facta erat, terna habebat laq̄aria. Sancti ſublimioribus ſcilicet quorū opus & doctrina cūctis in tēplo ꝓpoſita, quaſi lōgius in alto p̄eminent. Qui q; intercedēdo, exhortando, animas infirmorū ne deficiant, protegant. e ℂ Cedrinis. Cedrus arbor impu-
tribilis, odoris iucundi, aſpectus nitidi, ſer- Cedrus
pentes accenſa nitore fugans & perimens.
Quę ꝑfectis cōueniunt, quorū inſuperabilis
patientia, fama virtutū eximia; p̄ſentia bonis gratiſſima autoritas; ad reuincendos & confutandos veritatis inimicos cōſtantiſſima. Qui & in hac vita & in futura ſingulari eminētia p̄fulgent, luriculas ſignificat, q̄ in ſupremo domus recto ꝑ circūitū factę erant, ne qs ad altiora perueniens repente laberet̄ ad ima. qd̓ in oī domo p̄cepit fieri Moyſes. & hæc ſupra latera vocata ſunt. vbi dictū eſt: & fecit latera in circūitu. In quibus diuina p̄ſidia figurantur, quæ nos adhuc in ſeculo laborantes, & pro captu noſtro ad ſuperiora nitentes, quotidie ne deficiamus, adiuuant. Similiter quoq; hūc locū intelligimus: ſed ea diſtinctione, q̄ in hac vita inter crebra vel hoſtis impacati tentamenta, vel noſtrę fragilitatis obſtacula continuò ſupnę pietatis munere, ne corruamus, defendimur. In illa verò vita ſup̄mum tēpli tectū cōſcendimus, vt nec velimus vltrà peccare, nec poſſimus: nec vllo mortis dolore vel tentantis aduerſarij metu afficiamur. De p̄ſentibus domini auxilijs quaſi de lateribus tabulatorum dicit ipſe dominus: Cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eū
& glorificabo eum. De futura autē gratia, q̄ ſupna ciuitas illuſtrat̄, H
dicit ꝓpheta: Lauda Ieruſalē do. &c. vſq; fines tuos pacē &c. Bene Pſal.19.e.
aūt hoc tabulatū q̄nq; cubitis altū eſt; quia in illa patria p̄ſentia diui Ibi. 147.a.
nę claritatis ita nos implet: vt viſus, auditus, olfact⁹, guſtus, tactuſq; noſter nihil dulce habeat niſi diligere deum ex toto corde, tota aīa, tota ꝟtute, & ꝓximū tanq; noſipſos. f ℂ Tabulatum ſuper omnem do. Be. Hîc ſupremū ipſius dom⁹ tectū dicitur tabulatū, illud quod ſup̄mis trabibus ſuprà poſitū erat. Non habebat templū culmen in ſuperioribus, ſicut nec tabernaculum, ſed erat æquale, quō in Paleſtina & AEgypto fiunt domus. Tabulatum autē q̄ operta eſt dom⁹, idē qd̓ laq̄aria ſignat. i. eximios in reſurrectiōe viros &
ſingulari ſctitate ad ipſū ꝟtutis apicē ꝑueniētes. de quorū vno dicit̄: Lucæ.7.d.
Inter natos mulierū non ſurrexit maior Iohanne baptiſta. De cuius Ibi.1.b.
compare dicitur: Ipſe p̄cedet ante dominū in ſpiritu & virtute Eliæ.
Et ædificauit

Marginal glosses: † perfectis vel integris quos adduxerāt ſub ·e· monte. †thalami vel deābulatorij. †tignis.ſ. excauatis inſtar foſſarū vel tabulis ſtrictis inſtar coſtarū & tabulata vl' ordinē tabularū aut trabium cedris. Iohan.19.f. †thalamū cū oī domo.

Nicolaus de Lyra.

ficationis q̄tū ad dolationē lapidū, q̄ facta fuit in lapicidinis, & nō in loco ędificationis. & iō ſequit̄: a ℂ Et malleus & ſcu. id eſt martellus ſcindens cū quo ſculpunt̄ lapides. b ℂ Non ſunt audita in do. domini cum edi. &c. quod eſt intelligēdum de inſtrumentis ad dolationē lapidum ꝑtinentibus, nō autē de inſtrumentis ꝑtinentibus ad cōiunctionē & cęmētationē lapidū. Aliqui aūt dicūt, q̄ lapides illi incidebant̄ ſanguine cuiuſdam vermis habente ad hoc virtutē, ſicut lapis adamantinus ſcindit̄ ſanguine hirci, & ſic nō erat ibi ſonitus ſaltē notabilis. c ℂ Oſtium late. medij. i. oſtium qd̓ erat in medio lateris tēpli. d ℂ In pariete erat domus dextrę &c. id eſt in pariete dextro templi. & hîc erat paries meridionalis q erat dexter egredientibus de tēplo. Ioſephus tamen dicit, q̄ erat in angulo muri in parte orientali. e ℂ Et per cochleam. id eſt aſcēſum tortuoſum, q gallicè vocatur victz. f ℂ Aſcendebant in me. cœ. & a me in ter. i. in mediam manſionē tēpli & ſuperiorē. g ℂ Texit quoq; do. la. ce. gallicè lambrois. h ℂ Et ædifi. tabu. ſuper omnem domum quinq; cu. iſtud erat tabulatū tertiū, de quo ſuprà dictū eſt. & iſti q̄nq; cubiti erāt mēſura clauſurę q̄ erat in circūitu ne hoīes caderēt, factę ad modū propugnaculorū q̄ aſcendebāt in altū ꝑ q̄nq; cubitos, exceptis locis vbi erant cācelli ſeu propugnacula, vbi homines poterant ſe apodiare & reſpicere inferius. i ℂ Et fa. eſt. ſer. poſt talē cōſummationē domus.
Et ædificauit

cens: Domus hæc quam ædifi-
cas, ſi ambulaueris in præceptis
meis, & iudicia mea feceris, & cu
ſtodieris omnia mãdata mea gra
diens per ea, firmabo ſermonem
meum tibi quem locutus ſum ad
Dauid patrem tuum. Et habita-
bo in medio filiorũ Iſraël, & non
derelinquã populum meũ Iſraël.
Igitur ædificauit Salomon do-
a mum & conſummauit eam. Et a
b ædificauit parietes domus intrin
c ſecus tabulatis cedrinis. A paui-
mento domus uſque ad †ſummi-
tatem parietum, & uſque ad la-
quearia, operuit lignis cedrinis
d intrinſecus, & texit pauimentum b
e domus tabulis abiegnis. Ædifi- c
cauitq́ uiginti cubitorum ad po- d

a ¶ Occidentalem. ab ortu enim ſolis ingreſſum habebat templũ, & ab occaſu domum interiorem. i. ſanctaſanctorum.

ſt^a^eriorem partem templi tabula-
ta cedrina, à pauimento uſque ad
ſuperiora, & fecit interiorem do-
mum oraculi in ſanctumſancto-
f rum. Porrò quadraginta cubito e
rum erat ipſum templum pro fo f
g ribus oraculi. Et cedro omnis g
domus intrinſecus ueſtiebatur,
h habens † tornaturas & iuncturas h
i ſuas fabrefactas, & cęlaturas i
k eminentes. Oĩa cedrinis tabu-

a ¶ Et ędificauit pa. ſdo. Bed. Intrinſecus quidem dom⁹ cedro
A erat veſtita. nã forinſecus lapis de quo facta erat tanto nitore fulge-
Myſticè bat, acſi eſſet candido calculo tecta. Myſticè verò parietes templi
ſunt fideles populi: quibus vniuerſalis eccleſia conſiſtit. Quorũ dila
tationẽ per orbẽ latitudo parietũ deſignat. ſpem verò & intentionẽ
ad cæleſtia erectam, altitudo. Vel latitudo
parietis q̃ ex ordinibus lapidũ inuicẽ ſuper
poſitis conſtat, pñtis ſtatũ eccleſiæ vbi electi
ſupra fundamẽtũ Chriſti oẽs ędificati ſibi-
inuicẽ in ordine p tẽporũ curricula ſucce-
dunt: ſeq; inuicẽ portãtes legẽ Chriſti q̃ eſt
charitas implẽt. Dũ em̃ q à pcedentibus ma
giſtris erudiuntur alios erudiũt: q̃ſi ſuppoſi
tis inuicẽ ordinibus lapidũ viuorũ ĩ domo
dei ſic ab alijs fixa cõſtantia portantur: vt ad
alios portandos ipſi ſufficiant vſq; ad vlti-
mos iuſtos: q in ſummo domus cacumine
locati portanť ab alijs: ſed nõ habent quos
portent. b ¶ Parietes do. operiũtur cũ
corda fideliũ amore virtutũ redũdãt. Sicut
em̃ cedrus perfectos ſignificat: ita locis op-
portunis celſitudinẽ virtutũ qbus ad candẽ
puenit pfectionem. c ¶ A pauimen. Te-
gunť oĩa lignis à pauimẽto d. v. a. ſ. p. & . v.
ad la. cũ electi à primis fidei rudimentis vſq;
ad pfectionem bonę actionis, & vſq; ad in
greſſum patrię cæleſtis inſudant operibus
bonis: cum à primis iuſtis vſq; ad vltimos
in conſummatione ſeculi oẽs virtutibus ſtu
1. Cor. 2. d. dent: q̃rũ meritò dicere audeant: Chriſti bo
nus odor ſumus deo. d ¶ Et te. p. Hoc in
2. Par. 3. b. Parali. plenius ſcriptũ eſt ſic: Strauit quoq;
pauimentũ tẽpli p̃tioſiſsimo marmore ſtra
tũ multo decore. Vñ patet, q; tabulas abie-
gnas qbus pauimẽtũ texit nõ ĩ terra poſuit,
ſed primò illud marmore ptexit: deinde ta
bulas ſuppoſuit: & tertiũ his duobus auro
veſtitum addidit: vt in ſequẽtibus legitur.
Sicut aũt altitudo parietis in altũ exurgens,
& vſq; ad laq̃aria pueniẽs pfect⁹ virtutũ q-
bus electi ad cæleſte regnũ pueniũt vel ĩpos
electorũ choros ſibi per tp̃a varia ſucceden
B tes ſignificant: ita ęq̃litas pauimẽti cõcordẽ
eorũ humilitatẽ, q̃ in tpali adhuc vita poſiti
†picturas ſocialiter charitate dictãte cõuerſanť. Paui-
inſtar ſũdæ mentũ p̃tioſiſsimo marmore erat ſtratum
& colocyn multo decore: idẽq; marmor tabulis abie-
tidarum gnis tectũ: qa vita iuſtorũ primò fidei firmi
& cęlaturas tate p̃munienda in corde, deinde virtutũ la
inſtar florũ titudine ornanda eſt in opere. Quid em̃ vtilitatis habet decor mar-
moris p̃tioſiſsimi lignorũ tabulis tectus: niſi aliqd tacitè ſignaret: &
bonorum operum amplitudinem fortitudine fidei in temerita-
te fulciendam demonſtraret? Abies verò ppter altitudinem & du
rabilitatem mẽtem electorũ infima deſideria ſpernentem, & cæle-
ſtiũ cõtẽplationi inhęrentem: virtute quoq; patiẽtię ſingulariter ex
cellentem cõgruè ſignificat. Auri aũt laminę marmori & tabulis a-
biegnis ſuppoſitę: latitudinẽ charitatis de corde puro & cõſcia bõa
1. Tim. 1. a. & fide nõ ficta: q̃ ſicut aurũ alijs p̃tioſius metalis: ita cęteris eximior
℣tutibus in tẽplo dei ſingulari luce refulget. Vñ Apoſto. Cũ pluri-
Coloſ. 3. b. ma virtutũ bona q̃ hoibus hũilibus ſunt ſeruãda, q̃ſi pauimẽtũ enu
meraret dicẽs: Induite vos viſcera miſericordię, benignitatẽ, hũilita
tem, patiẽtiã &c. ſubiunxit: ſup oĩa autem charitatem habentes &c.
e ¶ AEdificauitq; vi. Quæ tabulata quæ interiorem domum
ab exteriore ſeparant à pauimento vſq; ad ſuperiora dicit eſſe ędifi
cata, non vſq; ad laq̃aria ſignificat: q̃ triginta cubitis erant in ſubli-
me à pauimẽto ſuſpẽſa: vt dictũ eſt: ſed tm̃ vſq; ad viginti cubitos
altitudinis vt diceť. Reliquũ verò erat ſuper hęc tabulata aptũ & in
ane vſq; ad laq̃aria cubitorũ. x. altitudinis & cub. xx. lõgitudinis iu-
xta latitudinem domus. Per quã nimirũ ianuã fum⁹ incenſorum de
altari thymiamatis ſolebat ĩ ſancta ſanctorũ aſcẽdere: & ad arcã dñi
operiẽdã penetrare. Prior dom⁹ in quã ſemp introibant ſacerdotes
ſacrificiorũ officia cõſummantes, pñs eccl'ia eſt, in qua quotidie pijs
inſiſtentes opibus dño ſacrificia laudis offerim⁹. Interior q̃ ad poſte
riorẽ tẽpli ptẽ facta ẽ vita ęterna ĩ cęlis, exterior qdẽ conuerſatio nr̃i
exilij. Interior ℣ò q̃ in pñtia ſummi regis ppetua beatorũ ſpirituũ ſo
Matt. 25. b. lẽnitas agiť vñ: Intra in gaudiũ dñi tui. ſed poſterior tpe: qa poſt ſe-
culi labores. Tabulata aũt q̃ vtramq; diuidũt, clauſtra cæli ſunt: quo
rũ aptionẽ q̃tidie ſuſpiram⁹ & pia inſtantia pulſam⁹ vt apianť: & ſi
non ante

non ante mortẽ intrare pmittimur, apertã tamẽ habemus ianuam D
diuinæ pietatis: qua orationũ, eleemoſynarũ, ieiuniorũ, & aliorũ bo
norũ thymiamata p̃mittimus. Hoc eſt enim, q; paries cedrin⁹ dom⁹
interioris ianuã habebat in ſuperiorib⁹ per totũ qua fum⁹ incẽſorũ
intraret: quia oculi dñi apti ſunt ſuper domũ eius die ac nocte: & au-
res ei⁹ in orationẽ ſeruorũ ſuorũ intẽtę: &
hoc p totã eccleſię latitudinẽ diffuſę per or
bẽ. f ¶ Porro. Decẽ q̃ter ducta. xl. faciũt.
vñ populus ab AEgypto liberatus in figu
ra pñtis eccl'ię. xl. annis in eremo laborauit, Num. 14. f.
& pane cæleſti reficiebať: & ſic ad promiſ- Leui. 29. a.
ſam peruenit patriã. Exerceť em̃ tẽtationib⁹
xl. annis: vt labores eccl'iæ qbus p totũ or-
bẽ in obſeruanda lege deſudat, inſinuet. Pa- Exo. 16. d.
ſcitur mãna de cælo p eoſdẽ. xl. annos: vt o Neem. 9. d
ſtẽdantur paſsiones eccl'ię ſpe denarij cæle-
ſtis & ęternę btitudinis leuiandę, vbi q eſu- Matt. 5. a.
riunt & ſitiunt iuſtitiã ſaturabunť. Paſciť er-
go in pñti eccleſia & aduerſis. afficiť: vt ſpe Matt. 4. a.
gaudẽs in tribulatiõe ſit patiẽs. Vñ & Chri
ſtus. lx. diebus añ mortẽ carnis ieiunauit: & Act. 1. a.
totidẽ poſt reſurrectionẽ epulabať cũ diſci
pulis ſuis apparens eis in multis argumẽtis,
& loquẽs de regno dei. Ieiunando oſtende-
bat in ſe noſtrũ laborẽ: mãducãdo verò in †parietes
nobis ſuam conſolationem. Ieiunãs clama- cognatiõis
bat: Attendite ne grauentur corda veſtra Lucæ. 21. f.
cra. & ebrie. Manducans aũt dicebat: Ecce Matt. vl. d.
ego vobiſcũ ſum vſq; ad cõſummationẽ ſe Ioh. 16. e.
culi. Iterũ videbo vos & gaudebit cor vr̃m
&c. Dũ em̃ viã dei carpimus: & à vanitate
pręſentis ſeculi ieiunam⁹, & futuri pmiſſio-
ne reficimur. Porro. qd' cu. Hic numer⁹ in
ſignificatione pñtis laboris poniť: ſicut qn-
q̃genari⁹ futurę quietis & pacis. Decem em̃
ſunt p̃cepta quibus ad vitã veniť. Denario
em̃ ſignificať vita quã deſideramus, & p q̃
laboramus. q̃drat⁹ ℣ò mund⁹ in quo p ea
dẽ acq̃renda certamus. Vñ: De regionibus
congregauit eos. A ſolis ortu & occaſu: ab H
aqlo. & mari. g ¶ Et ce. oĩs. Cedr⁹ inſupa Pſal. 106. a.
bilẽ virtutũ venuſtatẽ ſignat, quo ligno oĩs
domus intrinſecus veſtitur: cũ corda iuſto-
rum ſolo bonorũ operũ amore niteſcunt.
h ¶ Habens tor. Habet domus in tabu
lis cedrinis tornaturas ſuas, & iuncturas fa-
brefactas. cũ electi adinuicem pulcherrima
charitatis copula nectunť: vt habeant cor
vnũ & a. v. Tornaturæ enim quæ iuncturis
tabularum opponunť, vt vnum tabulatum fiat ex omnibus: officia
ſunt charitatis qbus ſctã fraternitas copulať: & ĩ vnã Chriſti domũ
toto orbe terrarũ cõponiť. i ¶ Cęlaturas. Opera ſanctorũ ma
niſeſta expreſsione quales ſint in exemplum alijs proferunt. Vnde 2. Teſſ. 1. b.
Paul⁹ & factis & dictis ſe in exemplũ pponit. k ¶ Omnia ce. ta. Titũ. 2. b.
Lapides parietis vel pauimentum & tabulę & aurum ſanctorũ vitã
significant. ſed

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et ędifica. Hic deſcribiť diſpoſitio parietũ templi par- Moraliter
te interiori: q erant operti tabulis cedrinis vſq; ad primũ ſolarium:
vt dictũ eſt. ſ. b ¶ Et texit. p. quod erat de pulchro marmore, vt
p̃dictũ eſt. c ¶ Tabulis. Hebræi dicũt, buxinis, vt prædictũ eſt.
d ¶ AEdificauitq;. Hæc eſt tertia pars pricipalis huius. c. vbi pri
mò deſcribiť diſtinctio domus interioris ab exteriori p parietẽ me-
diũ cũ dr: AEdificauitq; &c. poſteriorem par. i. ad occidentalẽ
ptẽ. ibi em̃ erat dom⁹ interior. & ſecũdum Hebręos habebat tm̃. xx.
cubitos à pauimento vſq; ad primũ ſolariũ, ita q; erat breuior in al
titudine. x. cubitis. ſecũdũ verò doctores catholicos altitudo vtriuſ
q; domus erat ęqualis vſq; ad ſolariũ. ſed. xx. cubiti q hic deſcribũť
erant mẽſura parietis diuidentis domũ interiorẽ ab exteriori, q aſcẽ
debat in altũ p. xx. cubitos tm̃: & . x. cubiti remanebãt apti inť pietẽ
iſtũ & ſolarium: vt fumus aſcendẽs de altari incẽſi qd' erat in domo
exteriori iuxta hũc parietẽ, trãſiret intra domũ interiorẽ p apertu
ram illam. e ¶ Porro qua. cu. id eſt domus exterior: quæ voca
tur templum, eò q; tenebat duas partes longitudinis tẽpli. f ¶ Pro
fori. ora. quia domus exterior erat immediatè iuxta oſtiũ domus
interioris. g ¶ Et cedro omnis. ĩ parietibus & tecto: vt frequẽter
iã dictũ eſt. h ¶ Habẽs. id eſt ſubtiliter & artificioſè factas. i ¶ Et
cęlaturas eminen. quia imagines cherubim & palmarũ & varia-

 rũ picturarũ

lis ueſtiebantur, nec omnino la-
pis apparere poterat in pariete.
a Oraculum aũt in medio domus a
in interiori parte fecerat, ut pone
b ret ibi arcã fœderis domini. Por- b

a ¶Parietẽ cedrinum ſignificat.qui oraculum id eſt ſan.
ctaſanctorũ ab exteriori æde ſeparat vt prędictum eſt.

rò oraculum habebat uiginti cu-
bitos longitudinis, & uiginti cu- c
bitos latitudinis, & uiginti cubi-
tos altitudinis, & opuit illud atq;
c ueſtiuit auro puriſsimo. Sed & d
d altare ueſtiuit cedro. Domum
quoq; †ante oraculũ operuit au-
ro puriſsimo, & †affixit laminas

a ¶Pręceptis charitatis, vel pro-
miſsis æternæ claritatis.

e f clauis aureis. Nihilq; erat in tẽ-
plo quod non auro tegeretur
Sed & totũ altare oraculi texit e
g auro. Et fecit in oraculo duos f

†intriſecus
†clauſit peſſulis, aureis parietem q erat añ oraculũ & texit illũ auro

☞ ſignificant.ſed lapides viui ſunt ſancti fortitudine fidei in vnã eã-
E demq; regulam conglutinati. Tabulæ cedrinę vel abiegnæ latitudine
variarũ virtutum ſecundũ donationes ſpũſſancti vna in fide ad al-
terutrũ cõnexi. Auri laminæ ſunt ſupeminentẽ ſciæ charitatẽ hñtes,
huiuſq; fulgore gratiſsimo adinuicẽ cõgaudẽtes. Hæc tria apoſtol9
vna ſnia cõplectitur, dicẽs: Nã in Chriſto Ie
ſu neq; circũciſio aliquid valet, neq; ꝑputiũ,
ſed fides q̃ per dilectionẽ operat̃. Fidẽ enim
ĩuictã lapis ſignificat, cedrus actionẽ odori
ferã: aurũ trãſcendentẽ oĩa dilectionẽ. Ve-
ſtiturq; lapideus paries tabulis cedrinis, cũ
ꝓfeſsio fidei bonis ornat̃ operibus, ne otio-
ſa videat̃ aut mortua. Sed quia lex in lapide
ſcripta, doctrina euangelij per lignũ crucis
confirmata, vñ & populus ille lapide circũ
cidebat̃ in ꝑputio, nos ſigno crucis cõſecra
mur in fronte. Poſſunt parietes templi lapi
dei, vel pauimentum pretioſo marmore
ſtratum ſignificare eos q in lege fideliter &
perfectè vixerũt. Tabulę verò cedrinæ vel
abiegnę ſanctos noui teſt a. qui abnegantes
ſemetipſos, & tollentes crucem ſuam dñm ſe
quunt̃. Et quia vtriuſq; tẽporis ſanctos ma
net cõis glia ſupernę retributionis; lapidib9
& lignis ꝑtioſis addit̃ tertia ſpecies aurearũ
laminarũ. Nec contrariũ videat̃, q̃ ſ. ſ. dixi
mus, porticũ quę erat añ templũ antiquos
fideles figurare, ipſum verò tẽplũ eos q poſt
incarnationẽ dñi fuerunt: porrò domũ inte
riorẽ regni cęleſtis gaudia vtriſq; ꝓmiſſa.
nunc aũt dicim9 parietes lapideos antiquũ
dei populũ tabulata cedrina nouum, aureas
laminas vtriuſq; in cælis pręmia deſignare,
cum iidem parietes templi & in porticu & in ipſo templo & in
ſanctiſſanctorum pariter fuerunt de lapidibus & lignis auroq; cõ-
pacti. Multiplex eſt em̃ in diuerſis reb9 earũdẽ repetitio figurarum.
Sed & hoc dicendum, quia fuerũt in lege & añ legẽ plurimi qui le-
galiter dño ſeruirẽt, nõ occidẽtes, nõ fornicãtes, non falſum teſtimo
niũ dicentes: non furtũ facientes, honorantes patrem & matrẽ, & di
ligentes ꝓximos ſicut ſeipſos. Hi ad parietes porticus lapideos perti
nebant. Fuerunt alij ꝑfectiores, q relictis mundi negotijs, aſſumpta
cruce dñm ſequebant̃, ludibria & verbera experti, inſuper & vincu
la & carceres &c. Hi qui añ manifeſta tempora euangelij vitam du-
F xerunt euangelicã, añ ingreſſum templi quaſi tabulata cedrina ĩ por
ticu fulgebant: quos quia idẽ regnũ cæleſte cõiter (q̃uis in diſcretis
manſionibus recipit) quaſi porticus templi poſt lapidem & cedrũ
auro coop̃ta eſt. Nũc quoq; ſunt plures, qui legalibus contenti p̃-
ceptis p̃dictis ſufficere ſibi credunt, ſi ad vitam venire mereant̃. Sũt
alij q ad ꝑfectionẽ nitẽtes, oĩa ſua vendũt & ſequunt̃ dñm dicẽtem:
Matt.19.d. Vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cũ ſederit filius hoĩs in ſede
maieſtatis &c. Hi ad parietes templi de albo lapide factos, illi ad ce-
drinas pertinentes tabulas præmia ꝑpetuę lucis à domino quaſi au
ri laminas quibus decorentur, expectant. Sunt in abditis templi la-
pides ꝑtioſi, ſunt tabulę ligni aromatici vnaq; auro cooperta, quia
qui in lege domini ambulauerũt, & qui gratiam euangelij perfectè
ſuſceperũt, ęterna vita pariter ꝑfruuntur. a ¶Oraculum. Be.
Oraculum vbi erat arca, habebat vicenos cubitos in longitudi. &
& lati. & alti. id eſt per quadrum, quia in ſuperna patria vbi Chriſtũ
regem vident oculi ſanctorum, ſola charitas diuinæ & futuræ gra-
tiæ per omnia fulget. Vñ ſequitur: & operuit illud atq; veſtiuit au
ro puriſsimo, quia ſupernę mœnia ciuitatis gr̃a charitatis impleuit.
Hoc. ſ. expoſitũ eſt, quia. ſ. interior domus ſecreta cæli & arca fœde
ris ſaluatorẽ in quo fœd9 pacis apud patrẽ habem9 ſignificat, qui
poſt reſurrectionẽ aſcẽdens in cælũ carnẽ ſumptã de virgine in p̃ris
dextera collocauit. b ¶Porro. Bñ aũt interior domus. xx. cubi-
tos longa eſt, ꝓ myſterio geminę dilectionis, de qua iam dictum eſt
q̃ in hac vita ex parte maxima illuſtrat electorũ mentes, ſed in illa pa
tria ceſſantibus aliarum virtutũ operibus ſola regnat. c ¶Sed &
al. thymiamatis. ſ. quod erat ante oraculũ, de quo ſubditur: & totũ
altare oraculi texit auro. vnde intelligitur quia idem altare de lapide
factum, cedro veſtitum, deĩde auro coopertum eſſe. Altare em̃ thy
miamatis qđ in domo exteriore, ſed prope oſtium erat interioris,
Typicè typus eſt perfectorum, qui carne adhuc in mundo retenti, ſed omni
deſiderio ad cæleſtia ſuſpenſi, velut incenſo thure fumum aſcenden
tem in ſanctaſanctorũ emittũt; quia ſupno amore flagrantes crebris
orationũ vocibus aures ſui pulſant autoris; apertaq; latè ianua fu-
m9 ĩcẽſorũ ĩ ſupiora venit; qa q̃tò mũdiores & cęlo viciniores, tãtò
Nota citius à dño q̃ poſcunt accipiũt. Hoc altare ꝑfectorũ vitam ſignifi-
cat

cat, qui quaſi in vicinia oraculi poſiti, deſertis infimis delectationi- G
bus ad ſolum regni cæleſtis ingreſſum curam intendunt. Vnde in
hoc altari non carnes victimarũ, ſed ſola incendebant thymiamata:
quia tales nõ adhuc peccata carnis & illecebras cogitationũ in ſe ma
ctare opus habent, ſed tñ orationũ & deſideriorũ ſpũalium odora
menta ꝑ ignẽ interni amoris in cõſpectu cõ
ditoris offerunt. Quid aũt lapis, cedrus, au-
rumq; ſignificent. ſ. dictũ eſt. d ¶Domũ.
Be. Dom9 añ oraculũ auro tecta eſt, quia ꝑ
fecti in hac vita necdũ de patre palã audire,
i. necdũ palam videre queunt, ſed fidem &
opus iuſtitiæ diuino ornant amore per quã
plenam dei cognitionem mereantur. Lami
nę aureę quibus operitur domus, operatio
nes ſunt multipharię pietatis: quas in obſe-
quiũ creatoris vel fraternę neceſsitatis caſt9
amor impendit. Domũ añ oraculũ p̃ſentem
eccleſiam ſignificare diximus, vbi ita redem
ptoris noſtri amore flagramus: vt nondũ
ipſum videre facie ad faciem valeamus. Vñ
bñ hæc domus auro puriſsimo cooperta
eſt, ſed interpoſito medio pariete ab oracu-
lo ſecreta. Oraculũ em̃ vocat̃ cũ diuina hoĩ- Oraculum
bus vel angelica allocutio cũ ſecretorum re
uelatione concedit̃. Vñ bñ oraculũ in abdi
tis, i. in interiore domo factum eſt, quia in ſu Iohã. 14. c.
perna patria angelorũ nobis viſio & allocu
tio & ipſa dei p̃ntia reuelabitur. vñ: Ego di- Ibi. 16. f.
ligam eũ, & manifeſta. ei meipſum. Et iterũ:
Venit hora cũ iam nõ in ꝓuerb. lo. v. &c.
e ¶Clauis au. Claui aũt ſunt p̃cepta cha
ritatis, vel promiſſa ęternę claritatis, quib9
in exercitio v̓tutũ ne deficiamus donante
Chriſti gratia cõtinemur. vñ in Para. ſcriptũ eſt: Sed & clauos fecit 2. Para. 3. c.
aureos, ita vt ſinguli claui ſiclos quinquagenos appenderent. Quin
quagenario enim ſignat̃ remiſsio pctõrũ & ſpũſſancti gratia: & re-
quies ęterna. quia quinquageſimus eſt Pſal. pñię & remiſsiõis, quin Pſal. 50.
quageſimus ann9 iubileus, qnq̃geſimo die poſt paſcha ſpũſſanctus Leui. 25. b.
adueniens primitiuã cõſecrauit eccleſiam. Et qnquagenorũ ſiclorũ Act. 2. a.
erãt ſingli claui, qbus laminę aureę affigebãt̃ in parietib9 dom9 dñi: H
qa v̓ba cęleſtia qb9 ĩ amore bonorũ operũ ꝓficim9 & cõſeruamur,
veniã nobis ꝓmittũt pctõrũ, & gr̃am ſancti ſpũs, & ſabbathiſmũ in
futuro ęternũ. Hi qdẽ ſunt claui dilectionis. Sũt alij claui timoris q
bus incipiẽtes illecebras vitiorũ & voluptatẽ carnaliũ mortificant
ſermones. ſ. veritatis: quorũ inſtitutiõe carnẽ crucifigere docemur.
Vñ ꝓpheta: Cõfige clauis à timore tuo car. me. &c. Qui rurſũ ad ꝑ Pſal. 118. b.
fectionẽ veniẽs de clauis dilectionis ait: Mihi autem adhę. deo &c. Ibi. 72. d.
f ¶Nihilq;. Hæc in Para. plenius explicant̃, vbi porticus q̃ erat 2. Para. 3. a.
ante frontẽ tẽpli deaurata eſſe intrinſecus, & cœnacula auro tecta ꝑ-
hibent̃. Deaurata eſt porticus añ tẽplũ, quia patres ve. te. deo ꝑ cha- Rom. 5. a.
ritatẽ placuerũt. Deauratũ eſt tẽplũ: quia eadẽ charitas diffuſa eſt in
cordibus noſtris ꝑ ſpm̃ſanctũ q datus eſt nobis. Deaurata eſt dom9
ĩterior, qa ĩ ſupna patria ſola charitas regnat. Sed ibi eò v̓i9 & ſecuri
us, quò p̃ns ipſe de9 q eſt charitas vr̃, ibi eò certius quò ipſe media-
☞ tor dei & ho

Nicolaus de Lyra.

rũ picturarũ erãt ſculptę in tabulis illis, vt habet̃ infr. Et laminę
aureę deſuꝑ poſitę erãt ſic factę: vt aptarẽt̃ illis ſculpturis. a ¶Ora
culum. Dicit̃ aũt interior pars, quia erat remotior ab ingreſſu tem
pli. b ¶Porro. vt patet in deſcriptiõe ſuperius poſita. c ¶Et vi.
In hoc differũt Hebræi à nr̃is doctoribus dicũt ꝙ tota altitudo ora
culi vſq; ad ſolariũ erat. xx. cub. tñ. Nr̃i verò dicunt ꝙ iſti. xx. cubiti
erant altitudo parietis diuidentis oraculũ à domo exteriori. & . x. cu
biti deſuper remanebãt apti, vt. ſ. dictũ eſt. d ¶Sed & al. i. tabu
lis cedrinis. & loqtur de altari incenſi qđ erat intra tabernaculũ. &
erat interius de lapide & tectũ deſuper cedro & ſuꝑ cedrũ laminis
aureis optũ, ſecũdũ & poſtea dicitur: e ¶Sed & . t. & dr̃ altare o
raculi, nõ quia eſſet intra oraculũ qđ dr̃ ſctm̃ſanctorũ, ſed extra in
domo anteriori. ſicut declaratũ fuit plenius Exo. xxx. Sed ꝓ tãto dr̃
altare oraculi: quia fum9 ĩde aſcẽdẽs ĩtrabat oraculũ ꝑ apturam quę
erat ſuꝑ parietem diuidẽtẽ oraculũ & domũ exteriorẽ, vt p̃dictũ eſt.
f ¶Et fe. Hĩc cõſequẽter agit de duob9 cherubim exiſtẽtib9 intra
oraculũ, & altitudo cuiuslibet erat. x. cubi. & ſingulę alę qnq; cubiti
& ſic erãt poſiti in oraculo, ꝙ ala vni9 ꝓtẽſa tãgebat parietẽ meri-
dionalẽ oraculi, & alia ala attingebat ad mediũ oraculi, & ala alte-
rius ſimilr̃ ꝓtẽſa tãgebat parietẽ aqlonarem, & altera ala protenſa
in mediũ oraculi tangebat extremitatem alæ alterius, & ſic pro-
teſio ala

tor dei & hominū q ſol⁹ pſnorum conſcius eſt ſecretorū, velut arca
A teſtamenti ſemp aſpicitur. Quod aūt cœnacula tecta ſunt auro, ad
idem reſpicit. Sicut em̄ interior domus ſanctorū vitā in cōſectu cō-
Pſal. 30. f. ditoris ſignificat. vnde: Abſcondes eos in abſcō. vultus tui à cōturba:
hoim. ita cœnacula in alto eandem vitam. i. in cælis eſſe & nō in
Col. 3. a. hoc mundo. vnde: Quæ ſurſum ſunt quęri
tes, vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, &
quę ſurſum ſunt ſapite, nō quæ ſuper terrā.
a ℭ Cherubim. Angelicæ dignitatis vo
cabulū eſt. Et dicitur ſingulariter cherub,
pluraliter cherubim. Per cherubim ergo an
gelica miniſteria q̄ conditori ſemp aſſiſtunt
in cęlis poſſunt intelligi. b ℭ Oliua. Quia
angeli gratia ſpūali ſunt vncti, ne vnq̄ are-
ſcāt ab amore dei quos luce cæleſtis ſapien
tiæ mox ipſe q creauit impleuit. vn̄ & che
rubim dicunt. i. multiplicata ſciētia, vel ſcię
multitudo. De lignis oliuarū ſunt facti, qa
lucē nobis ſcię tribuūt iuuāte flāma charitatis
Roma. 5. a. dei, q̄ p ſpm̄ diffūdit i cordib⁹ nr̄is. c ℭ De.
Be. Decē cubitorū altitudinis ſunt, qa dena
rio æternę vitæ fruunt, habētes inuiolatā cō
ditoris imaginē, ſeruata ſanctitate & iuſti-
tia & veritate in qua cōditi ſunt. Denarius
em̄ decē obolis cōſtat, & cōtinere in ſe regis
nomē & imaginem conſueuit. Ideo figurę
regni cæleſtis congruit, vbi angeli in imagi
ne conditoris ad quā facti ſunt, ſemp manēt
Iohan. 3. a. & electi hoies imaginem quā peccādo ami
ſerūt, recipiūt. vn̄: Cū apparuerit, ſil'es ei eri
mus & vi. eum ſicu. eſt. d ℭ Quinque.
Alę cum in ſanctorū hoim figurā ponunt,
virtutes eorū ſignificāt, qb⁹ ad cæleſtia vo
lāt & cōuerſant. Cū vō i ſignificatiōe ange
lorū ponunt, gratiā ppetuæ & indefectiuę
felicitatis eorū q ſemp in cæleſtibus & in
miniſterio ſui pſiſtūt autoris. Vel q leuitate ſpūalis naturę ſunt p̄di-
Rom. 13. c. ti, vt vbicūq̄ voluerint ſtatim quaſi volādo pueniat, & hīc cū alis
figurati & pphetis oſtēſi ſunt alati. Bene aūt dr̄ qa qnq̄ cubitorū
fuerit ala cherub vna & quinq̄ cubitorū ala cherub altera, qa vir-
tutes angelicę legē dei in qnq̄ libris ſcriptā indefeſſa deuotiōe cuſto
diūt diligēdo. ſ. deū ſuū ex oib⁹ viribus, & pximos tāq̄ ſeipos, pleni
tudo em̄ legis charitas, pximi eorū angelici ſunt ſpūs, & electi eorū
B hoies cōciues. Vn̄ vtraq̄ ala eiuſdē mēſuræ eſt, qa eadem deuotiōe
qua ſe alterutrum in deo diligunt, noſtram quoque ad ſe aſcenden-
tium ſocietatem deſiderant. Sicque ſimilis alæ decem cubitos com-
plent, cūm in geminæ charitatis exhibitione de conditoris præſen-
Pſal. 118. a. tia lætantur. Quia in omni labentium rerum varietate ſancti homi
nes ſenſus corporis in obſequium conditoris extendunt, oculos ha
bentes ſemper ad dominum audire & deſiderare vocem laudis eius
& enarrare vniuerſa mirabilia eius, dulcia faucibus ſuis habentes elo
quia illius ſuper mel & fauum, currentes in odore vnguentorum
eius dum ſupereſt halitus in eis & ſpiritus dei, in naribus eorum, nō
loquentes iniquitatem nec ſtultitiam perſonantes, ſicque per arma
iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris incedentes, ad cęleſte, qui promiſſus eſt
vineæ cultoribus, veniunt denarium. e ℭ Ala che. geminas habēt
alas: quia teſtamenta æquè p proſpera & aduerſa indefeſſo propoſi
to ſemp ad cæleſtia tetendiſſe & perueniſſe declarant, quia hoc idē
ſuis auditoribus faciendum eſſe demonſtrant. f ℭ Decem quo
que cu. Beda Alti ſunt decem cubitis, quia per obſeruantiam deca
logi deo ſeruiendum prędicant, quia deo fideliter ſeruientes æterni
regni denario remunerandos eſſe oſtendunt. g ℭ Et opus. Duo
facti erant cherubim ppter cōſortiū charitatis ſignificandū: qa mi-
n⁹ q̄ inter duos charitas ſtare nō pōt. Vn̄ & diſcipuli bini ad p̄dicā
dū mittunt, vt q verbū fidei p̄dicāt, virtutē dilectiōis an̄ oia teneāt.
Vnius mēſurę & opis duo ſunt cherubim, qa nulla diſſenſio volun
tatis in ſuperna patria, vbi vna eadēq̄ præſentis dei viſione & glia
omnes illuſtrant. quia vtriuſq̄ teſtamenti ſcriptoris eadē caſtitate
operis & deuotione intimę charitatis deo ſeruiebant: deum voce &
fide conſona prædicabant, & quæ nouum de dominica incarnatiōe
paſsiōe, reſurrectiōe, gentiū vocatiōe, Iudęorū expulſione multimo
da eccleſię tribulatiōe facta narrat: eadē virtus, ſi rectè intelligitur, fa
cienda p̄dicabat. Alæ igit cherubim interiores ſuper arcam ſe inui-
cem contingebāt, qa pari de domino atteſtatione cōſentiūt. Itē alis
exterioribus iſte vnū parietē, ille alterum contingebat. qa vetus teſta
mentū propriè antiquo de populo ſcriptum eſt. nouū nobis q poſt
incarnationē dn̄i ad fidē venimus. & ſecundo parieti. i. ſeptentriona
li rectè comparamur: qbus poſt frigora & tenebras idololatrię lu-
cem veritatis

a b Cherubim de lignis oliuarum,
c decem cubitorum altitudinis.
d Quinque cubitorum ala cherub
e una, & quinq̄ cubitorum ala che
rub altera, id eſt decem cubitos
habentes à ſummitate alæ unius
uſq̄ ad alæ alterius ſummitatem.
f Decem quoq̄ cubitorū erat che-
g rub ſecundus in menſura pari, †&
opus unū erat in duobus cheru-
bim, id eſt altitudinem habebat
unus cherub decem cubitorū, &
ſimiliter cherub ſecundus. Po-
h ſuitq̄ cherubim in medio templi
i interioris. Extendebant autem
alas ſuas cherubim, & tangebat
ala una parietem, & ala cherub
ſecundi tangebat parietem alte-
rum. Alæ autem alteræ in media
parte templi ſeinuicē continge-
a Immortali claritate ſublimauit dilectiōis, luce repleuit.
k bāt. Texit quoq̄ cherubim auro. a

cē veritatis cognoſcere datū eſt. ℭ Be. Poſſunt p duo cherubī duo C
teſtamēta figurari. Qui cherubim in oraculo ſunt facti, qa in cōſilio
diuinæ puiſiōis nobis inacceſſibili & incōprehēſibili an̄ ſecula diſpo
ſitū eſt qn̄ & qualiter qbuſve autoribus ſacra ſcriptura cōderetur.
ℭ Notandū ſanè, quia Moyſes dum tabernaculū faceret, fecit duos
cherubim aureos, quos poſuit in propicia
torio ſup arcā. Salomon aūt addidit alios
duos multò maiores, quos in templo po-
neret. & ſub eorū alis arcam in medio cum
ppitiatorio & cherubim prioribus. In ta-
bernaculo ergo fuerunt duo cherubim, in
templo quatuor. Sed idē vtriq; ſignificāt:
ſed repetitum eſt opus & anguſti⁹ factum
per Salomonē, vt doceret, qa multiplicata
poſt incarnationē dn̄i eccl'ia lati⁹ cęleſtiū ci
uium pāderet ſublimitas, q ſic cōditorē de
ſua beatitudine collaudāt, vt de nr̄a quoq̄
ereptiōe & ad eādē beatitudinē itroductio
ne cōgaudeāt. Extēdūt ei alas adinuicē ſup †iciſio vna
arcā, cū ad laudē ſaluatoris referūt bonum
qd' acceperūt. Extendūt alteras alas ad parie
tes oraculi, cū ſanctos etiā hoies ſecū videre
delectant, eoſq̄ velut alarū ſummitatibus
tangūt, quos cōſortes & imitatores fuiſſe in
hac vita ſuę puritatis exultāt. Duos autem
ęquè parietes alis tangūt, qa fideles vtriuſq̄
populi habet ſecū poſſeſſores aulæ cęleſtis:
nō q in illa patria ſit diſtinctio localis inter
vtrūq̄ pplm̄. ſed qa maior ſit feſtiuitas iter
nę beatitudinis de cōſortio adunatæ frater
nitatis. h ℭ In me. Be. Manifeſtū eſt ex p̄di
ctis quare cherubim in medio tēpli interio
ris ſint poſiti, q ſemp habitāt in cælis. Extē
debāt alas quaſi ad volādū, qa ſemp habēt
animū ad obſequiū diuinę volūtatis paratū
Quod verò ala vna vnius cherub tange-
bat parietem: & ala cherub ſecundi alterum parietem, ad illam cha
ritatis adminiſtrationē ptinet quā nobis angeli exhibēt. Quod alte
ræ alæ in medio tēpli ſe cōtingebāt, eā dilectiōis gratiā qua ſe alteru
trum complectuntur, exprimit. i ℭ Extendebant autem alas
ſuas cherubim, & tangebat. Extendunt autem cherubim ad
vtrūq̄ parietē oraculi alas, qa lætātes in cęleſti patria iuſtos vtriuſq̄ D
plebis, viſione quoq̄ ſuæ glorię ad laudem creatoris excitāt, nec ſo
lum de illorum quos ſecum habent intus iuſtorum felicitate lætan-
tur, ſed etiam noſtri qui foris adhuc poſiti de profundis ad domi- 2. Parali. 3.
num clamamus, curam gerunt. vnde de eis in Paralip. ſcriptum eſt:
Ipſi autem ſtabant erectis pedibus, & facies eorum verſæ erant ad
exteriorē domum. Quia. ſ. à via veritatis in qua mox conditi poſiti
ſunt, nunquam aberrauerunt: & nos ab huius peregrinationis ærū-
na ereptos ad ſuum deſiderant peruenire conſortium. Sic ergo pe-
dibus ſtant erectis, ſic alas auro tectas ad oraculi parietes extendunt
vt facies habeant verſas ad domum exteriorem. quia angeli ſic ſuam
perpetuo innocentiam conſeruant. ſic de ſanctarum animarum bea
titudine in cælis exultant, vt eis etiam quos in terris adhuc peregri
nari conſpiciunt, opem ferre non deſinant, donec ad cæleſtem patriā
introducāt. Omnes enim ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſteriū Hebr. 1. d.
miſſi propter eos q hæreditatem capiunt ſalutis. Verſas habent fa
cies ad exteriorem domum, quia noſtri, q adhuc foris ſtamus nec re
ipa ſed ſpe ſalui facti ſumus, ſcriptores eorū iā regnātes cū dn̄o ipm
q; laudātes curā gerūt ſalutis interpellātes pro nobis. k ℭ Texit.
Circūdati ſunt auro, qa p̄claris ſcriptorū ſuorū opib⁹ cōfirmata eſt
autoritas teſtamētorum, manifeſtata aūt per orbē cognitio eſt diui
narū ſcripturarum

Nicolaus de Lyra.

tenſio alarum erat ſecundum totam latitudinem oraculi. Inter Moraliter
iſtos autem duos cherubim ſub alis eorū erat arca teſtamēti, & duo
cherubim quos fecerat Moyſes. & bene poterat ibi capi cum vecti
bus ſuis: quia arca teſtamenti habebat in longitudine duos cubitos
& in altitudine cubitum & dimidium. ſpatium autem inter duos
cherubim erat ferè decem cubitorum, vt patet ex prædictis, & alæ
eorum diſtabant à terra quaſi per octo cubitos, vt patet ſimiliter
ex dictis. Et ex his patet litera vſque ibi: a ℭ Texit quoque
cherubim auro. i. laminis aureis. Duo verò cherubim quos fecit
Moyſes erant toti de auro, quia erāt valde parui reſpectu iſtorum.
Forma aūt arcę teſtamēti & duorū cherubim quos fecit Moyſes de
ſcripta fuit Exo. xxv. Et ex hoc intelligi pōt forma duorū cherubim,

a ¶Sanctæ ſcilicet eccleſiæ populos, quibus ſuper fundamentum Chriſti locatis totius orbis ambitum repleuit, cœptum͂ꝫ fidei ędificium quotidie noua membrorum progenie quaſi pretioſorum lapidum appoſitione augmentare non ceſſat.

Et omnes parietes templi per cir^a
a ¶Quia alij datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, alij fides, alij gratia ſanitatum &c. Charitas quoqꝫ gaudium, pax, longanimitas &c. cælaturæ ſunt ſanctarum mentium.

^a cumitum † ſculpſit uariis cæla-
a ¶Be. Quia dominus electos ad regulã ſcripturarum in quibus eſt multitudo ſcientiæ, vitam dirigere facit.

turis & torno. Et fecit in eis che-
a ¶Be. Cherubim facit; cum eos in hoc mũdo caſtitatem angelicam pro modo ſuo docet imitari, quod maxime pignus laudibus diuinis vera dilectione dei & pximi geritur.

^b ^c rubim & palmas & picturas † ua-
rias, † quaſi prominentes de pa-
riete & egredientes. Sed & paui-
mẽtum domus texit auro, intrin-
^d ſecus & extrinſecus. Et in ingreſ- ^b
^e ſu oraculi fecit duo oſtiola de li- ^c
gnis oliuarum, poſteſqꝫ angulo- ^d
a ¶Idem apertius dicit. vnus enim erat ingreſſus: ſed duobus oſtiis claudebatur & aperiebatur.

rum quinque, & duo oſtia de li-
¶Vacat in pleriſqꝫ.

^f gnis oliuarum, poſteſqꝫ angulo-
¶Cuncta hæc ſupra in ornatu parietum templi poſita & expoſita ſunt.

lorum quinqꝫ. Et ſculpſit in eis ^e
† picturam cherubim & palma-
^g rum † ſpecies, & anaglypha ual ^f
de prominentia, & texit ea auro, ^g
& operuit tam cherubim, quàm

☞ narum ſcripturarum, vel interna gloria cæleſtium agminũ. Vtrũqꝫ
E enim cherubim & angelos. ſ. & teſtamenta ſignificat. a ¶Sculpſit variis cæla. Be. Sculpuntur parietes torno, cùm prompto pollent animo fideles ad faciendum quæ dominus præcipit, hoc ꝑ ſingula dicentes; Benedicam dominum in omni tempore. Et para-
Pſal. 33. a. Ibi. 56. b. tum cor meum deus, paratũ cor meum &c.
Sculpũtur torno: tantùm virtutibus intendunt, vt ab earum tramite nullis contrarietatibus vel blandimentis auertantur. Quia enim tornatura cæteris artibus velocitate præcellit, & ipſa ſibi regulam qua ſine errore operetur ſeruat, bene per hanc pia ſanctorum vita ſignatur, quę parata eſt ſemper ad obſequium domini, & hoc implere ſine diuerticulo errandi, longo vſu virtutum exercitata didicit. b ¶Et palmas. Be. Palmas
† texit picturis iſtar fundarum & cęlaturis facit, cùm memoriam æternæ remunerationis ſanctorum mentibus infigit, vt eò min⁹ ab arcæ iuſtitię cadant, quò mercedem iuſtitiæ ſemper ante oculos habent. c ¶Et picturas va. Facit picturas varias quaſi prominentes de pariete & egredientes, cùm oẽs
Colo. 3. b. multipharias virtutum operationes fidelibus tribuit viſcera. ſ. miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, patientiam modeſtiam
† intrinſec⁹ & extrinſecus &c. ſuper omnia autem charitatem quæ eſt vinculum perfectionis. Hæ virtutes cùm in tantam electis conſuetudinem venerunt, vt naturaliter inſitę videantur, quid aliud, quã ꝙ vt picturæ domus domini prominentes de pariete exeunt? Quia verba & opera veritatis non adhuc ab alijs extrinſecus diſcũt, ſed ſibimet infixa radicitus parata ſemper ab intimis cordis, q̃ ſunt agenda vel docenda proferunt. Diximus autem ꝙ pauimen-
i. Cor. 12. b. ti æqualitas humilem concordiam fraternitatis ſignificat; vbi cùm ſint Iudæi vel gen-
Matt. 23. b. tes barbari, & Scythę liberi & ſerui nobiles
F & ignobiles, cuncti ſe in Chriſto eſſe fratres
† cælaturas inſtar fundarum & eundem patrem habere in cælis gloriant̃ Concordiſsima enim humilitas ſupernorum ciuium nulli dubia eſt. Texit ergo Salomon pauimentum domus auro in oraculo intrinſecus & in templo extrinſecus,
† cælaturas florum quia Chriſtus angelos & animas iuſtorum in cælis plenario dono perfectionis impleuit & peregrinantes in ſeculo ciues patriæ cæleſtis ſignaculo dile-
Iohan. 13. b. ctionis æterno à mortalium vilitate ſecreuit. Vnde: In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. d ¶Et in ingreſ. ora. &c. Beda. Vnus erat ingreſſus, ſed duobus oſtijs claudebatur, & eiſdem reſeratis aperiebatur, ſicut
Ephe. 4. a. & templum & porticus ante templum, vnum tantũm habebant introitum. Quia vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma, vn⁹ deus vnus in eccleſiam præſentem per baptiſmum, vnus in regnum cæleſte per opera fidei ſperandus eſt introitus. Quod vnus eſſet ingreſſus teſtatur hoc quod de arca ſcriptum eſt inferius; Cùmque eminerent vectes, & apparerent ſummitates eorum foris ſanctuarium ante oraculum, non apparebant vltrà extrinſecus. vbi patenter (ni fallor) oſtenditur, ꝙ vnus erat ingreſſus oraculi factus è regione arcæ quæ erat in medio eius. Cuius ingreſſus oſtiola multipharium ſignificant. Angelicos enim ſpiritus, quorum miniſterio in patriam cęleſtem introducimur deſignant, & apoſtolos quibus datæ ſunt claues regni cælorum. Qui accepta à domino poteſtate ligandi atqꝫ ſoluendi, dignos intra regni ianuam admittunt, indignos excõ
Matt. 16. c. municando eliminant. Opera quoque iuſtitiæ quibus ad regnum cęleſte peruenitur, per oſtia quibus in ſanctaſanctorum ingrediebatur poſſunt figurari. Vnde cuſtoditio legum conſummatio incorruptionis eſt. incorruptio autem facit eſſe proximum deo. concupiſcentia ergo ſapientiæ deducit ad regnum perpetuum. His omnibus aptè congruit, ꝙ oſtiola de lignis oliuarum ſunt, quia & angeli & homines perfecti fructu miſericordiæ & operibus lucis cęcę glorioſos in domo dei exhibent. Imò omnes electi per arma lucis & pietatis aditum ſibi patriæ cæleſtis aperiunt. e ¶Duo oſtiola de lignis oliuarum poſteſque angulorum quinque. Beda. Duo ſunt oſtiola; quia deum & proximum diligunt angeli & homines ſancti, neqꝫ ianuam vitæ niſi per geminam dilectionem poſſunt intrare. Vel quia vtriuſqꝫ populi fidelibus Iudæis. ſ. & gentibus eadem vitæ ianua reſeratur. f ¶Poſteſque angu. Poſtes habent

habent angulorum quinqꝫ, quia non ſolum animas electorum aula G
cæleſtis recipit, ſed & corporibus immortali gloria præditis in iudicio fores aperit. quinqꝫ enim ſunt corporis ſenſus. Vel vterqꝫ poſtis oraculi altus eſt quinque cubitorum, quia ſolis illis supernę patriæ introitus panditur qui omnibus corporis & cordis ſenſibus domino ſeruiunt, corporis. ſ. cum per eos aliquid pro illa agunt. cordis verò cùm ſobriè & iuſtè & piè cogitant de eis quæ per ipſos corporis ſenſus agere decernunt. g ¶Anaglypha. Poſſet dici ſculptura facta in iunctura tabularum, ſed largè accipitur. ¶Beda ἀνάγλυφα anaglypha Græcè Latinè dicuntur cęlaturæ: quia virtutum operibus quæ per orbem eccleſia in ſanctis & perfectis viris exercet, illi præcipuè quibus fidelium cura commiſſa, & claues regni cęlorum datæ omni debent ſolertia inſiſtere, vt quantùm gradu præeminent cæteris tantùm præcellant merito bonę actiõis. habent enim in ſe pictarum cherubim ſculptã, cùm angelicam in terris vitam pro poſſe ſuo mente & opere imitantur. Habent pal-
marum ſpecies, cùm ſupernam retributio- † florum
nem fixa intentione meditantur, Palma em̃ victricis manus ornatus eſt. Habẽt ἀνάγλυφα valde prominentia, cum certiſsima bonorũ operum documenta, & quæ nemo ſiniſtrè interpretari valeat omnibus oſtendunt. Et hęc omnia ſunt aureis laminis operta, cum cęteris virtutum floribus ſpecialibus in magnis eccleſiæ membris fulgor ſupereminet amoris. His oſtiolis velum additum eſt. ſi-
cut in Parali. ſcriptum eſt; Fecit, inquit, velũ 2. Para. 3. d.
ex hyacintho, purpura, cocco & byſſo. & intexuit ei cherubim decoris. ſ. gratia, vt inter parietes deauratos etiam holoſericũ fulgeret. Sed in eadem ſignificatione in qua & oſtiola ante arcam atqꝫ ingreſſum oraculi appenſum, vt ſicut oſtiola congruis horis aperiebantur, ſic & velum reuelaretur aduenientibus illis qui in ſanctaſanctorum intrarent. Huius ergo veli ſedula reuelatio, ſignificat apertionem legis & regni cæleſtis, quę nobis per incarnationem Chriſti donata
eſt. Vnde baptizato domino cæli aperti Matth. 3. d.
ſunt, vt oſtenderetur, quia per baptiſma qđ H
ipſe nobis conſecrauit, ianuam cęli debemus ingredi, & ipſo moriẽte in cruce, idem velum ſciſſum eſt medium à ſummo vſqꝫ deorſum
oſtendens quia figuræ legis iam finitę erant: & veritas euangelij. arca Mar. 15. c.
nãque cęleſtia, & ipſe cęli ingreſſus non adhuc eſſet prophetandus & figuraliter ſignificandus, ſed ſtatim omnibus aperiendus qui ab initio mundi vſqꝫ ad id temporis in fide veritatis de mundo tranſierunt. Quadrageſimo enim die poſt reſurrectionem domini, omnes
☞ cum eo

Nicolaus de Lyra.

quos fecit Salomon. quia eiuſdem formę fuerunt, ſed maiores. a ¶Et omnes. Hîc reuertitur ad deſcriptionem parietum templi & pauimenti. & patet litera ex dictis. ſ. b ¶Et in ingreſ. Hîc conſequenter agitur de ingreſſu ſanctiſanctorum, cùm dicitur: c ¶Fecit duo. Et dicuntur oſtiola, quia erant parua reſpectu oſtiorum quę erant in introitu templi. Erant autem ſic ſituata ſecũdum aliquos, ꝙ vnum erat prope latus meridionale templi, aliud prope latus aquilonare in pariete diuidente ſanctum & ſanctum ſantorum. Secundum alios verò duo oſtiola erant in eadem parte parietis; vnũ in vna ſuperfice parietis, alterum in altera, ita ꝙ qñ erant clauſa, videbat̃ paries quaſi continuus ex vtraque parte. d ¶Poſteſque angu. Quia poſtes vbi ſituata iſta oſtia erant, ſic erãt dolati quòd ſuperficies eorum ſecũdum longitudinem ſuam habebat quinque angulos. e ¶Et ſculpſit in eis picturam cherubim &c. Eo modo ſicut dictum eſt ſuprà. de interiori parte parietum templi. f ¶Et Anaglypha valde prominentia. id eſt cęlaturas prominentes. Et dicitur ab ἀνά ana, quod eſt ſurſum, & γλύφω glypho, quod eſt ſculpo. g ¶Et texit ea auro & operuit tam cherubim, quam. Eo modo ſicut dictum eſt ſuprà, de ſculpturis exiſtentibus in parietibus templi primi.
Feciťqꝫ

cum eo cælum petierunt: remotoq; omni velamine multifarias in
A domo patris mãſiones pro meritis acceperũt. Nobis quoq; qui ad huc futuri eramus, eadẽ hora reſera⁹ eſt ingreſſus, ſed nõ niſi p interna internorũ bonorũ deſideria, p ſidẽ & ſacramẽta dominicę paſsionis, p feruorẽ ſyncerę dilectionis, per mortificationẽ concupiſcentię carnis, & per quotidiana angelorũ auxilia. Vnde idẽ velum ſub quo in oraculũ intrabat, ex hyacinto, purpura, cocco, & byſſo factum eſt, eiq; cherubim intexti. Hyacinthus enĩ qui cæli colorem imitatur, ſupernorum deſideriis comparatur. Purpura, quę ſanguine cõchiliorum cõficitur, & ſanguineam pręfert ſpẽm, ſacramentũ dominicę paſsionis ſignificat, quod nos imitari crucem noſtrã portando debem⁹. In cocco rubei coloris virtus exprimit amoris, de quo dicitur: Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis de Ieſu, dũ loquerẽt nobis in via &c. Byſſus qui de terra virens oritur, & longo artificum exercitio natiuũ exuit virorem, & deducitur in alborem, caſtigationem carnis inſinuat. cuius quaſi humorẽ ingenitũ exiccari iubet Apoſtol⁹, dicẽs: Mortificate mẽbra veſtra quę ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam &c. Ad quantũ verò candoris gratiam velit perducit, oſtendit alibi dicens: Obſecro vos, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, deo placentem &c. Intexuntur cherubim, & eiſdem coloribus conficiuntur, cũm vniuerſis quę pie agimus, à venenatis dęmonum telis per angelorum prę ſidia domino donante protegimur. Intexuntur cherubim, cũm in bonis quę agimus multitudine ſcientiæ indeſinenter vtimur, reſpiciẽtes ſemper ad eloquia diuina, & ne fortè à virtutum calle erremus: horum intuitu continuò veſtigia noſtra regimus. a ¶ Fecitque in introi. Sicut ingreſſus oraculi quo ad arcam domini cherubimq; peruenitur, introitum cęli ſignificat, quo ad viſionem dei ſupernorumq; ciuium nos introduci deſideramus. Ita introitus in templum primordia noſtræ conuerſionis ad deum: quando in pręſentẽ eccleſiam intramus. Iſte ingreſſum noſtrũ ad fidem, ille deſignat ad ſpem. Vnde poſtes huius introitus quadrãgulati ſunt propter quatuor euangelij libros, quorum doctrina in fide veritatis erudimur. b ¶ Poſtes de li. Be. Quadrangulatos ꝓpter quatuor, ſ. principales virtutes, prudentiam, fortitudinem, iuſtitiam, & temperantiam, quarũ velut fundamine firmiſsimo oĩs bonorum actuum ſtructura nititur. Prudentia enim eſt, qua diſcimus q̃d nos agere, & qualiter viuere deceat. Fortitudo per quam ea quę agenda didicimus, implemus. quas breuiter propheta complectitur dicens: Dñs illuminatio mea, & ſalus mea quem timebo. Illuminatio ſ. vt quę agere debeamus, edoceat. Salus verò, vt ad hęc agẽda confirmet. Temperantia eſt qua diſcernimus, ne plus aut minus iuſto prudentiæ & fortitudini ſtudeamus, & quia quiſquis prudentia, fortitudine, & temperantia vtitur, verè eſt iuſtus. Quarta poſt prudentiam, fortitudinem, & tẽperantiam, iuſtitia ſequitur: c ¶ Altrinſecus. Quia adinuicem reſpiciunt, vt vna ſine altera haberi nõ poſsit. Exterius oſtium dilectio fraterna, interius diuina: q̃a illo prior tempore, hæc ſublimior dignitate: & per illam ad hanc intrat: quia in amore proximi diſcitur, qualiter conditor debeat amari. d ¶ Et vtrunque oſtium. Bed. Quia in vtraq; dilectione duo ſunt principaliter obſeruanda. In dilectione dei fides veritatis, & puritas opationis. Sine fide enim impoſsibile eſt placere deo. &: Fides ſine operibus mortua eſt. In dilectione autem fraternitatis patientia, & benignitas. vnde: Charitas patiens eſt, benigna eſt, vt dimittat. ſ. proximorũ iniurias, & eis benefaciat. Vnde: Dimittite, & dimittetur vobis: date, & dabitur vobis. Hanc nobis dilectionẽ impẽdi deſideramus, dicentes: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, & dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Vtrunq; oſtium ſe inuicem tenens aperiebatur: quia iũctæ ſunt virtutes, nec poſſunt ſeparari: q̃a neque fides ſine operibus, neq; opera ſine fide placent: neq; iniurias ferre ſufficit, qui ei quem tolerat, neceſſaria non impertitur: neq; neceſſaria miniſtrare, qui illatas moleſtias non nouit ex corde dimittere. Apertio enim oſtiorum non ſignificat ſeparationem virtutum, ſed ꝙ per harum cõiunctionem ingreſſus eccleſię nobis magis magiſq; pateſcit, vt quò his amplius abundamus, verius ſanctorum cœtibus ſociemus, ſicut diuiſio rubri maris per quam populus dei AEgyptium perſequentem euaſit, non diuiſionem baptiſmi, ſed apertionem ſignauit, qua extinctis peccatis oĩbus ad littus & ſoliditatem virtutum tranſeamus. ¶ Bed. Notandũ, ꝙ in ingreſſu oraculi duo dicunẽ fuiſſe oſtia, ſed non duplicia. In templi verò. i. prioris domus introitu ita erãt duo oſtia, vt vtrũque eſſet duplex. quia in pręſenti eccleſia talem nos ingredi & ducere vitam ne

Marginal notes (left): † & duo latera vtriuſque oſtij rotunda. i. de colũnis rotundis. — Colo. 3. a. — Lucę. 24. c. — Rom. 12. a. — B — Pſal. 26. a. — Tẽperantia — Hebr. 11. b. — Iacob. 2. d. — 1. Cor. 13. b. — Lucæ. 6. f. — Matth. 6. b. — Oſtia duo oraculi.

palmas & cætera auro. Fecitque [a] in introitu templi poſtes de li- [b] gnis oliuarum quadrangulatos,

Dilectionem dei & proximi.

& duo oſtia de lignis abiegnis [c] † altrinſecus. Et utrũque oſtium [d] [e] duplex erat, & ſe inuicem tenens [f] aperiebatur. Et † ſculpſit cheru- [g] bim, & palmas, & cęlaturas † ual de eminentes, operuitq; † omnia laminis aureis, opere quadro ad [g] regulam. Et ædificauit atrium [h]

C vitam neceſſe eſt, in qua dilectionem dei & proximi per fidẽ & operationem, per patientiam & benignitatem ſeruemus. In futura autẽ vita vbi deum & proximos in luce ęternę beatitudinis videbimus, eadem gemina dilectiõe ſine labore, ſed in ſumma dulcedine perfruemur. Vnde introitus interioris domus duo habebat oſtia, ſed ſimplicia. Non enim ibi fides neceſſaria eſt, vbi quæ nunc credimus, & ſperamus manifeſtè videbimus: nec labor operum neceſſarius: quia perpetua mercede eorum quæ hîc laboramus, donabimur. Non neceſſaria patientia, vbi nihil aduerſi: non munificentia benignitatis, vbi nulla indigẽtia. ¶ Iuxta formã operis decoris gratia prouiſum eſt, vt in eodem templi ingreſſu duo eſſent oſtia. Neceſſe enim erat parietes domus, qui centum viginti cubitos habebant in altitudine, nonnullos etiam groſsitudinis cubitos habere, in cuius groſsitudinis extrema parte oſtia erant affixa, vt oſtium vtrũq; parieti eſſet æquale: & ſiue intus, ſiue foris templum quiſque poſitus oſtium aſpiceret, vnus ei paries per omnia eſſe videretur. Similiter cedrinus paries cũm in longitudine & altitudine vicenorum eſſet cubitorum, non paruam habuit groſſitudinem. ergo & in huius ingreſſu duo facta ſunt oſtia, vt ab vtroque latere. i. intus & foris æquale parieti oſtium pateret. Et quoniam eaſdem picturas oſtium & paries habebat, vt vnus per omnia, & continuatim extentus paries videretur, vnum decoris gratia prætendens: aliud myſterij diſpenſationem pręfigurans. e ¶ Et ſe inuicem tenens aperiebatur. Vel oſtium quod ſe inuicem tenebat, aperitur: cũm per miniſteriũ prædicatoris diſcernitur, quid propriè ad cognitionem fidei, quid ad viuendi caſtitatem pertineat, quæ vtraque nequeunt ſeparari, & quod parum ſit, proximorum mala tolerare, & eis bona non commodare, cũm hęc certiſsimè ſoleant in corde perfectorum indiſſolubiliter permanere. f ¶ Et ſculpſit cherubim. Hæc ſuprà expoſita ſunt: quia in parietibus domus & in oſtijs interioribus eædem picturæ vel cælaturæ factæ ſunt: quia eadem arcana fidei, ſpei, & charitatis, quæ ſublimes & perfecti ſublimiter capiunt, & quæ omnes electi plenè in æterna viſione percipiunt, etiam catechizandis rudibus pro ſuo cuique captu diſcenda & cõfitenda traduntur, vt ſacris initiati myſterijs quandoq; ad capienda ea quę piè crediderũt, perueniant. D
g ¶ AEdificauit atrium interius tribus ordinibus &c. Beda. De interiori atrio breuiter loquitur. de exteriori prorſus tacere videtur. ſed in verbis dierum vtriuſque fit mentio, vbi ſcriptum eſt: Fecit etiam atrium ſacerdotum & baſilicam grandem, & oſtia in baſilica quæ texit ære. Atrium ergo interius quod vocatur ſacerdotum, eò ꝙ ſacerdotes & Leuitæ in eo miniſtrarent, erat vndique templo circundatum. Sed ab oriente, vnde templi erat ingreſ-

ſus multò

Marginal notes (right): † cęlauit cælaturas inſtar, fundarum † florum † auro circũdo q̃ erant ſculpta — 2. Para. 4. c.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Fecitque in introitu tem. Hîc agitur de hoſtijs in introitu templi, cũm dicitur: b ¶ Poſtes de lignis oliuarum quadrangulatos. id eſt quatuor angulorum, & in hoc differebãt à poſtibus oraculi. c ¶ Et duo oſtia de lignis abiegnis. Hebræi dicunt, buxinis. d ¶ Altrinſecus. Iſta autem oſtia magna erant, & erant in medio parietis oriẽtalis ipſius templi, & in medio duorum oſtiorum erat poſtis fortis vbi claudebantur: ideo dicuntur eſſe altrinſecus: quia vnum erat ex vna parte illius poſtis, & alterum ex altera. e ¶ Et vtrunque oſtium duplex erat. quod exponitur dupliciter. Vno modo quòd vnum erat in ſuperficie exteriori muri, & alterum in ſuperficie interiori, ſicut dictum eſt de oſtiolis oraculi. Alio modo ꝙ vtrunq; oſtium eſſet de duabus partibus copulatis adinuicem fortiter, ita quod vna pars oſtij poſſet claudi, altera remanente aperta: & ſic, quod quando totum aperiebatur, vna pars eſſet iuxta ſpiſsitudinem muri, alia iuxta latus eius. ſicut videmus in oſtijs quę apud nos dicuntur fracta. Et ideo ſequitur: f ¶ Et ſe inuicem tenens aperiebantur. quia vna pars alteri copulabatur modo prædicto. g ¶ Et ſculpſit cherubim palmas. in iſtis oſtijs eo modo ſicut in parietibus templi. h ¶ Et ædificauit atrium. Hîc vltimò agitur de atrio quod erat circa templum. & erat platea magna quadrata in circuitu templi, erat tamen altera parte longior ſicut & templum. Et in parte huius plateæ quę erat ante ingreſſum templi, erat altare holocauſtorum, & mare vbi lauabantur ſacerdotes, & luteres: vbi hoſtiæ lauabantur: & erat iſta platea clauſa muro facto ex tribus ordinibus

lapidum

a ¶ Fide, ſpe, & charitate. b ¶ Quia neceſſaria eſt certa diſcendi ſolertia, vt quiſq; dignoſcat quid credere, quid ſperare, vel quid diligere debeat.
interius tribus ordinibus lapi-
a ¶ Bona ſcilicet operatione ſine ſimulationis corruptione, ſine cuius adiectione fides, ſpes, & charitas vera eſſe non valent.
a dum politorum, & vnò ordine
a ¶ Regni Salomonis.
† lignorum cedri. Annò quarto a
a ¶ Inchoata.
fundãta eſt domus domini, in
a ¶ Aprili ſcilicet inchoata. b ¶ Eiuſdem regis.
menſe Ziò, & in anno vndeci- b
a ¶ Octobri.
b mo menſe Bũl (ipſe eſt menſis
octauus) perfecta eſt domus in

ſus multò longius à templo q̃ à cęteris tribus plagis ſecretum: quia
E in ea plaga, id eſt in facie templi fiebant miniſteria ſanctorum, ibi altare æneum ad hoſtias domino offerendas, ibi decem luteres ad eas lauandas, ibi erat mare æneum poſitum ad lauãdas manus pedeſq; ſacerdotum, cùm ad miniſtrandum intrarent. Habebat autem hoc atrium tres cubitos altitudinis, vt Ioſephus narrat, vt ab ingreſſu templi cæteros prohiberet, & ſolis ſacerdotibus hoc licere ſignificaret. Eratq; ei ianua ad orientalem plagam, ad quam vſq; populus hoſtias ſuas & ſacrificia inferebat à ſacerdotibus ſuſcipienda, & ad altare perferenda. De exteriori verò atrio (quod verba dierum baſilicã grandem vocant) ita ſcripſit Ioſephus. Extrinſe-
† trabium cus autem huius templi aliam ædificauit aulam quadranguli ſchemate factam, erigens maximas portic⁹ & latas, & portas excelſas & amplas, per quatuor mundi partes in ea conſtituens, quarum ſingulę ad vnũquenq; ventum quatuor angulis attendebant, vbi aureas ianuas collocauit. Et paulopòſt. In hoc ergo ſacrarium omnes populi quibus purgatio & obſeruatio legitimorũ inerat,
Caſsiodor⁹ introibant. Has porticus Caſsiodorus in pictura templi quam in pariete poſuit, ſicut in pſalmorum expoſitione meminit, triplici ordine diſtinxit. Primũ ſcilicet ordinem ponens extra atrium ſacerdotum ex omni parte per quadrum. Secundum eodem modo extra intimas porticus verſum in gyro vndiq;. Extremum ſimiliter ex omni latere priorum porticuum in circumitu. Sicque templum triformi ædificiorum præſidio ab omni parte erat munitum. facto pauimento ſub diuo, inter ædificia ſingula de marmore & parietibus domorum interioribus i. eis qui ad templum reſpiciebant factis in columnis exterioribus ſolidis. Sicq; fiebat, vt omnis templi ſtructura per graduum varietatẽ eſſet rationabiliter diſtincta. Nã in ſanctaſanctorum intrabat pontifex, in ipſum templum ſacerdotes purificati & nõ purificati, vnà cũ Leuitis & cãtoribus, in intimum atrium baſilicę maioris viri Iudęi purificati ſtantes & orantes ſub diuo ſi ſerenum eſſet, ſi tempeſtas in porticus proximas ſeſe recipiẽtes in exterius atrium mulieres Iudęę purificatę, in extremum atrium Gentiles & Iudęi qui nuper venerant ex gentibus, vſq; ad ſextum purificatiõis diem. Hęc vt in pictura Caſsiodori diſtincta reperimus, breuiter annotauimus, rati eum
F ab antiquis Iudæis didiciſſe, neq; virum tam eruditum voluiſſe in exemplum legendi proponere, quę non prius vera eſſe cognouiſſet. Horum locorum meminit ſupremorum gradũ Pſal. qui ita incipit
Pſal. 133. a. Ecce nunc benedi. dño om. ſer. dñi. qui ſtatis in. do. dñi in a. do. dei
Iere. 26. a. no. In his porticibus Ieremias & alij prophetę: in his dñs & apoſto
Iohan. 7. d. li prędicabant. In harum aliqua ſedebat dñs docens, qñ tentantibus
Ibidẽ. 8. d. Phariſęis oblata eſt ei mulier ad mortem iudicãda. In his inuenit vẽ
Matt. 21. b. dentes oues, & boues, & colũbas: quos eliminauit de tẽplo. In his
Act. 3. a. Petrus & Iohannes claudum inueniẽtes ſanauerunt, & ſecum ingredientes interius ad orandum duxerunt. In his orabat omnis multi-
Lucæ. 1. a. tudo populi, qñ incenſum ponenti Zacharię angelus ad altare thymiamatis apparuit, eumq; de pręcurſoris dñi natiuitate perdocuit. ¶ Hęc aũt atria cum porticibus ſuis aſpectũ templi de lõge aſpiciẽtibus abſcondere non potuerũt, qa locus in quo templũ erat multò
Ioſephus ſublimior erat, q̃ vbi porticus erant. Nã ſicut Ioſephus ſcripſit, extremę atriorũ fabricę cũ in quadringentis cubitis eſſent erectę, tñ ad verticẽ mõtis in quo tẽplũ ędificatũ eſt, non peruenerũt. Hęc qdem deſtructura templi ſtudioſo lectori credidimus intimanda: ſed in eis quę ſacra ſcriptura referre cõmodũ duxit, figuras myſteriorũ qramus: cęteris pro hiſtorię cognitiõe ſimpliciter vtamur. ¶ AEdificiũ ergo tẽpli intra atriũ ſacerdotũ, pfectorũ in eccleſia vitã exprimit, q excellentia virtutum dño appropinquãt, & alijs verbo & opere du-
Sacerdos vnde catũ ſalutis oſtẽdunt. Sacerdos enim inde dicit, q ſacrũ minoribus ducatum prębeat, quo nomine nõ ſolũ altaris miniſtri epi. ſ. & præſbyteri, ſed & oẽs cẽſent q altitudine doctrinę & cõuerſatiõis præeminent; nec ſibi tñ, ſed pluribus pro ſunt, q dũ corpa ſua hoſtiã viuentem, ſanctã, deo placentem exhibent, ſacerdotale miniſteriũ ſpiri-
Roma. 12. a. tualiter exercẽt. Vnde toti eccleſię loquit Petrus: Vos aũt genus ele-
1. Petr. 2. b. ctum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis. Et an-
Exodi. 19. a. tiquo populo dicitur: Vos eritis mihi regnum ſacerdotale, & gens ſancta. ¶ Baſilica verò grandis quę erat extra atrium ſacerdotũ, in qua omnis populus orare vel verbũ audire ſolebat, carnalium in ec-
1. Cor. 3. a. cleſia vitã moreſq; figurat, qualibus dicit Apoſtolus: Nõ potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus &c. Qui bene per baſilicã grandẽ ſignant, qa multò maior eſt in eccleſia talium, q̃ pfectorũ numerus. Sed quantũ pſtãt numero, tantũ ſuccumbũt merito. Vnde

G Vnde hęc baſilica plurimos capit, non tamen eos in interiora tẽpli deaurati, nõ ad altaris officiũ, nõ in ipſum atriũ ſacerdotũ intromittit, quia carnales & infirmi, etſi ob meritũ caſtę fidei & pietatis ad electorũ ſortẽ ptinent, longè tamen abeſt vt illis exequent, q cũ fiducia profantur. Nõ audeo aliqa dicere eorũ q per me nõ efficit Chriſtus in obedientiã gentium verbo & factis.
Rom. 15. d. Et: Bonum certamẽ cer. &c. ¶ Accedebat vulgus ad atrium ſacerdotũ, & hoſtias vſq; ad ianuã deferebat, ſuſceptas à ſacerdotib⁹, & in altari oblatas oculis proſequebat. In ipſum etiã templũ cũ aperiebat à lõgè inſpiciebat, nec tñ etiam ſacerdotũ atrium intrare poterat: ſed de inferioribus clamabat ad dñm; qa nec carnalium in eccleſias ſimplicitas à domino deſpicitur, quando fideliter q̃ poſſunt vota pietatis, offerũt. Inſpiciunt eñ à longe in tẽplũ dñi, cũ vitã ſublimũ diſcere & admirari gaudent: & quos virtutis imitatione ſequi nequeunt, piæ venerationis amplectunt affectu. Vident hoſtias ſacerdotũ in altari ſacro igne conſumi: qa magna magnorum opera cognoſcunt à dño per ſpiritũ dignãter accipi. ¶ Afferunt hoſtias ſuas ad atrium ſacerdotũ p illas domino offerẽdas, dum bona quę valent operantes maiorum & doctiorũ exhortatiõe firmant, & intercęſsiõe cõmendantur. Offerunt etiam ſacerdotibus hoſtias per illos dño cõmẽdantes, cũ ſanctis egentibus neceſſaria quibus abundant ſub mercedis intuitu tribuunt. vnde: Amen dico vobis, non perdet mercedẽ ſuã. Ac ſic
Mar. 9. f. vtrorunq; hoſtias in altari dei idem ignis abſumit: cùm dñs eleemoſynas diuitum vnâ cum magnis ſanctorũ virtutibus intuitu ſuo & retributione dignas iudicat. Multitudo ergo credentium, q relictis poſſeſsionibus vno corde & vna anima deſeruiebat deo, ipſa eſt tẽplum dei & locus intra atrium ſacerdotum ſpecialiter illi conſecratus. Porrò baſilica grandis, & orantes in ea circa atrium ſacerdotũ in gyro, eos figurant qui eorum tpe credebant ex gentibus in Syria & in Antiochia, cęteriſq; puincijs & ciuitatibus, quibus apoſtoli & ſeniores qui erant Ieroſolymis non plus imponebant oneris q̃ vt abſtinerent ab idolis immolato & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione: quorum tamen oblationibus volebant pauperes ſanctorũ qui erant Ieroſolymis ſuſtentari: vt eis carnalia miniſtrantes ſpũaliũ eorũ fierẽt participes. Barnabas verò & Paulus cũ ſocijs ſuis, q ob-
Act. 15. H lationes eorum accipientes Ieroſolymã deferebant ſacerdotes ſunt: qui hoſtias ſuſcipientes ad altare domini cõſecrandas perducunt, qa dona deuotiõis eorũ ſanctis qui pro eis orarent, attulerũt. Atriũ ergo poſitũ inter locum vulgi & ſacerdotum, illã diuiſionem ſignificat, quę carnales in eccleſia nuperq; incipientes ab arce perfectorũ non ſorte electiõis, ſed meritorũ quantitate ſecernit. Carnales enim ſufficere ſibi credũt: ſi fidẽ, ſpem, charitatẽ, & operum munditiam habeant. Perfecti ſuper hęc oia verbo pręcicãdo laborant, pauperibus oia ſua tribuunt, vigilijs, ieiunijs, hymnis, canticis ſpiritualibus, & ſacris locutiõibus operã dant, perſecutiões, pericula propter iuſtitiam tolerant, & cętera quę ſe Paulus feciſſe gloriatur prõpta mẽtis
1. Cor. 11. f. deuotione exequunt. Vnde ſequitur: AEdificauit atrium interius tribus ordini. a ¶ Et vno ordine lignorum cedri. Vnus ordo lignorum cedri bona eſt operatio ſine corruptiõe ſimulationis exhibita, ſine cuius adiectiõe fides, ſpes, & charitas vera eſſe non poteſt. Ligna enim cedri propter odoris gratiã & imputribilẽ naturę potentiam, perſeuerantiam, & famam piæ actionis deſignãt. Vſq; ad hoc atrium vniuerſi conſcendunt electi, q fide, ſpe, charitate & opere deo placere appetũt, hoc alta meritorũ gratia tranſcendunt perfecti, cùm in tanto virtutum culmine pficiunt vt dicere au-
1. Cor. 4. d. ditoribus poſsint: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti, & ne-
Ibidẽ. 6. a. ſcitis qm̃ angelos iudicabimus, quantò magis ſecularia? b ¶ Ipſe
Quæſtio eſt menſis octauus. Bed. Quęritur quomodo dicatur dom⁹ domini in menſe

Nicolaus de Lyra.

lapidum diuerſorum colorum. Et dicunt aliqui, quòd iſti ordines erant ſecundum ſpiſsitudinem muri, ita quòd ordo lignorum cedri erat à parte interiori. Alij autem dicunt & melius vt videtur, quòd iſti quatuor ordines erant ſecundum altitudinem muri: ſic enim melius apparebat varietas & decor operis. a ¶ Anno quarto fundata eſt domus domini in menſe Zio. Hîc agitur de conſummatione operis, cùm dicitur: Anno quarto fundata eſt domus, ſcilicet regni Salomonis, vt dictum eſt ſuprà b ¶ Et in anno vnde. ſcilicet regni eius. menſe Bul. ipſe.
aliqui cor-

a omni opere ſuo,& in uniuerſis utenſilibus ſuis. Ædificauitque eam annis ſeptem.

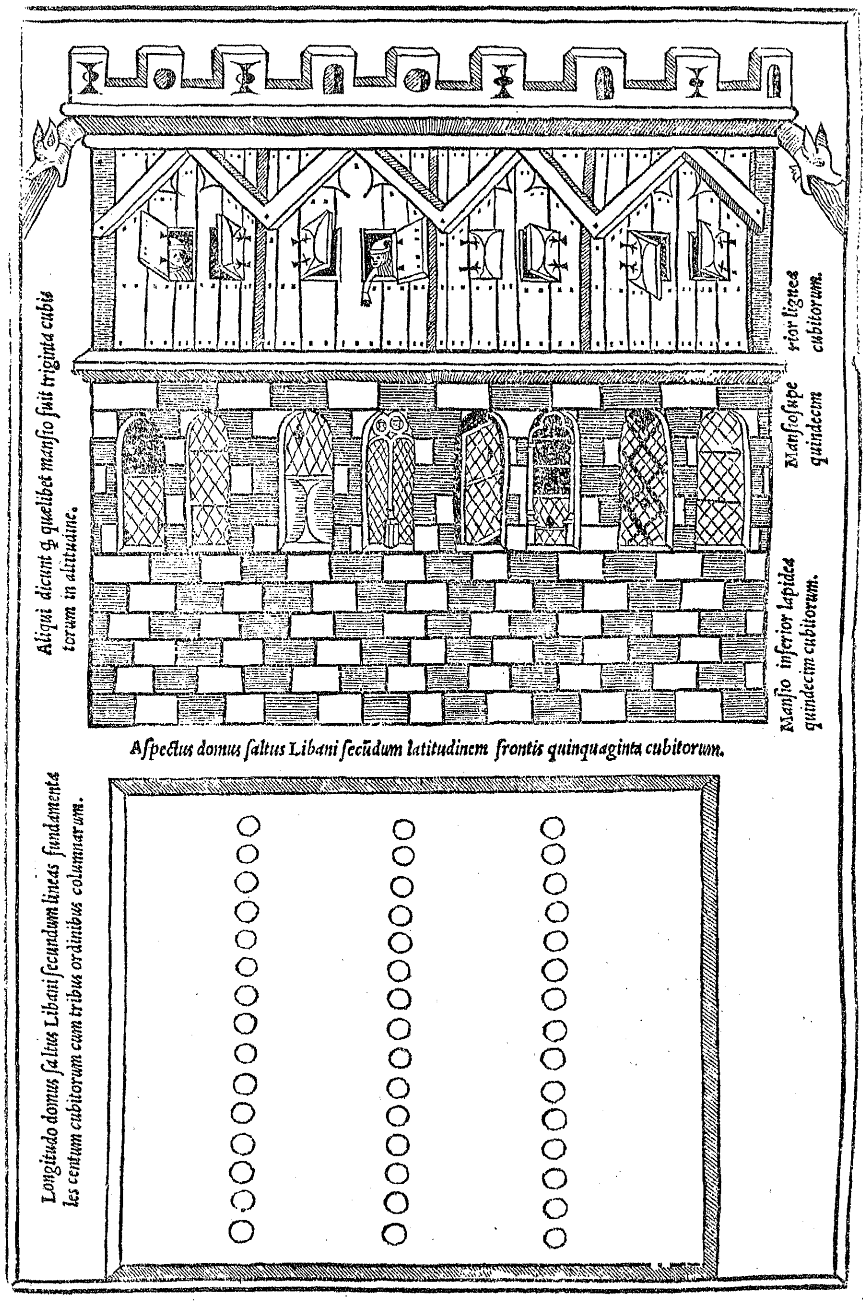

Aſpectus domus ſaltus Libani ſecũdum latitudinem frontis quinquaginta cubitorum.

☞mini in menſe octauo perfecta in oĩ opere ſuo & in vniuerſis vten
A ſilibus cũ in ſequentibus legatur mẽſe ſeptimo dedicationẽ eius eſſe
Quęſtio completam. Nec credibile eſt,ꝙ ſeptem annis templum ædificans Salomon,octauo menſe anni octaui perfecerit,vel vſq; ad ſeptimũ anni noni mẽſem dedicationẽ pfecti diſtulerit. Vnde potius veriſimile videtur domum ſeptem annis & ſeptem mẽſibus ædificatam, ita vt eodẽ menſe ſeptimo dedicatio ſit celebrata, & die viceſimo tertio ipſius menſis ſecun
2.Para.7.c. dum Parali. Salomon dimiſerit populum in tabernacula ſua, ſicque poſt vnam ſeptimanã adueniente menſe octauo pfecta ſit dom⁹ domini operibus.ſ.vniuerſis,& ipſa dedicatione prius completa. Niſi
B forte putandum ẽ,poſt dedicatum templum aliquid vtenſilium in miniſteria eius additum fuiſſe vſque ad ingreſſum †octaui menſis accelerãte rege,vt omnino menſe ſeptimo qui erat totus ſolennis, templum dedicaret,& ita verum reperiatur vtrunq; templum .ſ. octauo mẽſe in omni opere ſuo & vtẽſilibus perfectũ,& ipſum ſeptimo mẽſe dedicatum fuiſſe. Quod autẽ in octauo anno & octauo ei⁹ mẽſe perfecta eſt domus in omni opere ſuo ad futurum ſeculum diemq; iudicij pertinet, quãdo ad tantam perfectionem eccleſia perueniet, vt quid ei amplius addatur, inueniri non poſsit. Tunc enim Chriſtus oſtendet nobis patrem,& ſufficiet nobis. Dies autem iudicij octonario numero typice exprimitur: quia hoc ſeculum quod agitur, ſeptem diebus ſequitur. Vnde

† ſexti

tur. Vnde Dauid pſalmum, pro octaua intitulauit, quem pro metu C
iudicij cantauit dicens: Domine, ne in furore tuo arguas me, neque Pſal.6.a.
in ira tua corripias me. a ℭ Ædificauitque eam annis ſeptem. Quia eccleſia totahuius ſeculi tempore, quod ſeptem dierum circumitu peragitur, ex electis conſtruitur animabus: & in fine ſeculi ſuum cremẽtum ad finem perducit. Vel ob ſignificationem gratiæ ſpiritualis: per quam eccleſia ſolùm vt ſit eccleſia, ꝑcipit. quia ſine donis ſpiritus nemo fidelis effici, vel fidem ſeruare, vel merito fidei ad coronam iuſtitiæ poteſt peruenire.

Nicolaus de Lyra.

☙ aliqui corrigunt Elul, dicentes, eò ꝙ vn⁹
D mẽſis apud Hebræos ſic nominatur. ſed hæc correctio eſt magis corruptio: quia ille menſis qui apud Hebręos vocatur Elul, eſt ſextus menſis, ſcilicet ſeptember. iſte autem in quo perfecta eſt domus, eſt menſis octauus, vt patet in litera: & correſpondet ꝑtim ſeptimo ſcilicet Thezri, qui october apud nos dicitur: & partim octauo nouembri, ſcilicet apud nos: apud Hebræos autem vocatur communiter mareſuam. in hoc autem loco vocatur Bul, vel Bol. vbi aliâs communiter habetur Ebul quod ſignificat marcorem: quia iſto tempore terręnaſcentia marceſcunt, & folia de arboribus cadunt, & incipiunt putreſieri.

Cap. VII.

E

DOmum au. a ℂ Mulieris vi. Eccleſiæ.ſ.præſentis, pro qua Chriſtus vir ſuus morte guſtata ſurrexit, & in cęlos aſcēdēs pegrinātē reliqt in terris. cui⁹ filij ſunt pdicatores & oēs fideles. Vnde: Pro patribus nati ſunt tibi filij &c. b ℂ Qui cum veniſſet. Quia doctor ſtrenuus illis committit dei verbum, qui piè ſuſcipiunt & perſeuranter cuſtodiūt, & alijs prędicando latius diffamare quæ didicerint, ſatagunt. A Es enim eſt valde durabile & ſonorū.

Pſal.44.d.

†igitur vel ſcilicet,

Fecit omne opus

NIC. DE LYRA.

CAP. VII.

†tecta eſt ſupra trabes. Diuiſio

DOmum au. Hîc cōſeqnter agitur de ędificatiōe domorum regalium. Et primò de hmōi ędificijs agit. Scd'ò ad deſcribendū aliqua vtēſilia domus dñi notabilia ſcriptura reuertitur, ibi: Miſit quocꝫ rex. Circa primū ſciēdū, ꝙ ſcd'm doctores nřos Salomō fecit tria ędificia. Vnū ꝓ habitatiōe ſua, aliud ꝓ habitatione vxoris ſuę.ſ. filię Pharaonis. Et tertiū qd' vocabať dom⁹ ſaltus Libani, eò ꝙ circa illud ędificiū erant viridaria arboribus conſita. De primo verò ędificio parū loquiť ſcriptura. & hoc fortè: quia erat de conſimili opere, ſicut & domus ſaltus Libani, quæ hîc deſcribiť ſatis diffuſè, vt videbiť. hoc tamen excepto, ꝙ in domo ſaltus Libani erāt duę manſiones, vna inferior, & altera ſupior ſicut eſt in palatio regis Pariſijs. In habitatione inferiori conſeruabantur vnguēta, & pigmenta, & aromata, & huiuſmodi, propter quod parietes erāt de lapidibus vt talia poſſent ibi melius cōſeruari. In ſuperiori verò ponebantur arma, vnde vocabatur armamentariū. & erat tota de lignis in parietibus & columnis. Et in vtracꝫ manſione erāt tres ordines columnarum, & in quolibet ordine erant quindecim colūnę.ſ. quadragintaquincꝫ in vniuerſo. & erant iſti ordines ſcd'm longitudinē domus: ita qd' erant ibi quatuor deambulatoria, duo inter columnas, & vnū inter colūnas & parietē in vno latere, & aliud inter colūnas & parietem in alio latere, per modū autē principiū huius capituli figuratū quantùm ad frontem domus. pauimentum autem eius figuratur in pagina ſequenti & deſuper tectum planum: quia ſic fiebant in terra illa. Et in circūitu murus cum propugnaculis. per quę tranſibāt ſtillicidia proįcięntia extrà aquā pluuialem. ſuper deambulatoria verò erāt trabes arcuales laqueati tabulis cedrinis. Et ſecundum hoc exponatur litera, cùm dicitur: a ℂ Domum au. Et loquitur de iſtis tribus ędificijs quę oīa erant Salomonis: ꝗ̄uis eſſent diuerſis vſibus applicata, vt dictū eſt. Et ꝓpter hoc maius tp̄s appoſuit Salomō in ædificatiōe iſtarum domorū ꝙ̄ in ędificatiōe dom⁹ domini. qa ad ędificationē domus dñi erant multę expēſę ꝑparatę per regē Dauid, vt patet. j. Par. Itē qa populus erat magis deuotus & intētus ad ædificationem domus dñi. Cōſequēter in ſpeciali deſcribit menſuram domus ſaltus Libani in longitudine, latitudine, & altitudine. Et patet litera ex dictis, hoc excepto, quòd alti

†trabes

†iudicaret, hoc eſt, porticū iudicij

†in domo ſua atrium aliud

F

† mēſuram quatuor digitorū.i.vſque ad lapides ſupra qd' capita trabium ponebanť qui erāt ad mēſurā palmi, & extrinſecus

†ſcd'm mēſuras lapidū dolatorum

Cap. VII.

DOmum autem ſuam ædificauit Salomon tredecim annis, & ad perfectum uſcꝫ perduxit. Ædificauit

a ℂ Quia de lignis Libani montis ædificata eſt.

†quocꝫ domum ſaltus Libāni cētum cubitorum longitudinis, & quinquaginta cubitorū latitudinis, & triginta cubitorū altitudinis, † & quatuor

a ℂ Quę vulgo, tranſporticus.

dēambulatoria inter columnas cedrinas. Ligna quippe cedrina exciderat in columnas, & tabulatis cedrinis † ueſtiuit totam cameram, quę quadragintaquincꝫ columnis ſuſtētabatur. Vnus autem ordo habebat columnas quindecim †cōtra ſe inuicem

a ℂ Et ita erant tres ordines per medium domus: ac per hæc quatuor deambulatoria inter parietes & medias columnas.

poſitas, & erēgione ſe reſpicientes b
æquali ſpatio inter columnas, & ſuper columnas quadrāgulata ligna,
in cunctis æqualia. Et porticum co- c
lumnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubi- d
torum latitudinis, & alteram porti- e
cum in facie maioris porticus, & co- f
lumnas, & † epiſtylia ſuper columnas fecit. Porticum quocꝫ ſolij in qua † tribunal eſt, fecit: & texit lignis ce- g
drinis, à pauimento uſcꝫ ad ſummitatē, & † domuncula in qua ſederetur ad iudicādum, erat in media por- h
ticu ſimili opere. Domum quocꝫ fecit filię Pharaonis (quam uxorem duxerat Salomon) tali opere, quali & hāc porticum. Omnia lapidibus pre- i
tioſis, qui ad normam quādam atcꝫ menſuram, tam intrinſecus ꝙ̄ extrinſecus ſerrati erant à fundamento uſcꝫ ad † ſummitatem parietum, & intrinſecus uſcꝫ ad atrium maius. Fundamenta autem de lapidibus pretioſis, lapidibus magnis decem ſiue octo cubitorū, & deſuper lapides pretioſi † æqualis menſurę ſecti erant, ſimi-
literque de cedro. Et atrium maius k
rotundum trium ordinum, de lapidibus ſectis & unius ordinis de dolata cedro: necnō & in atrio domus domini interiori, & in porticu domus.
Miſit quocꝫ rex Salomon, & tulit l

a ℂ Tyrus artifex quem aſſumpſit Salomon adiutorem operis m ſui, electos de gentibus prædicatores ſignificat.

a Hiram de Tyrō, filium mulieris uiduę de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ęrarium, & plenum ſapientia, intelligentia, & doctrina ad fa-
b ciendum omne opus ex ære. Qui cùm ueniſſet ad regem Salomonem

ꝙ altitudo hîc accipitur ſecundum aliquos vſcꝫ ad manſionem ſecundā tm̄. ſecūdum alios verò vſcꝫ ad tectum domus. b ℂ Et ſuper co. ad portandū tecta. Conſequēter deſcribit diſpoſitionem porticus exiſtentis ante domū pro habitatione regis, cū dicitur: c ℂ Et por. co. fe. quin. cu. i. ſcd'm mēſuram latitudinis dom⁹. Et ex hoc patet, ꝙ iſta domus erat ſimilis in latitudine domui ſaltus Libani. Ante verò porticū iſtam magnā erāt duę aliæ porticus minores vna iuxta aliam in longitudines maioris porticus. & in vna tenebantur iudicia cōia: in alia verò erat thronus Salomonis, in quo ſedebat qn̄ volebat eſſe in diuitijs & delicijs. Et hoc eſt quod dicitur: d ℂ Et al. por. in fa. Hęc eſt illa porticus, in qua erant iudicia cōia. e ℂ Et columnas. quibus claudebātur porticus. f ℂ Et epiſtylia. i. capitella quę erant ſuper columnas ad decorem. g ℂ Et domuncu. i. thronus Salomonis mirabili opere factus, vt habetur. j. x. cap. Conſequenter deſcendit ſcriptura ad deſcribendum domum reginę, cū dicitur: h ℂ Domum quo. fe. fi. Pha. Non ꝗ̄tùm ad hoc ꝙ clauderetur columnis, ſed quia parietes erāt de conſimili materia cum muro, q erat ſub columnis porticus: quia columnę illæ claudentes porticum non deſcendebant vſcꝫ ad terram, ſed erāt poſitę ſup murum habentem aliquam magnitudinem, licet nō magnam. Et hoc eſt quod dicitur: i ℂ Omnia lapi. pre. Hebręi dicunt: Ponderoſis vſcꝫ ad atrium maius. iſtud atrium non erat atrium domus domini, ſed domus regię. propter ea ſubditur poſtea: k ℂ Et atrium ma. Atrium enim dom⁹ dñi quadratū erat, vt dictum eſt ca. præ. l ℂ Miſit Hîc reuertitur ſcriptura ad deſcribendū aliqua vtenſilia domus domini. Et primò deſcribuntur duo notabiles columnę, Secundò mare ęneū, ibi: Fecit quocꝫ ma. Tertiò luteres, ibi: Et fecit baſes. Quartò plura vaſa alia ad templū ptinētia, ibi: Fecit quocꝫ Hiram. Circa primum deſcribitur artifex iſtorum, cùm dicitur: Miſit quocꝫ rex. hoc eſt adduxit, & fuit iſte alius à rege Hiram, eiuſdem tamen nominis, non eſt enim veriſimile ꝙ rex Tyri eſſet artifex in talibus.

G

†ſuper quatuor ordies colūnarū cedrinarū ędificauit eam, trabes autē cedrinę erāt ſup columnas, Et

†feneſtrarū erāt tres ordines, feneſtra erat è regiōe feneſtrę in trib⁹ parietibus. Oēs āt portę & poſtes q̄drati erāt & ſic feneſtella q̄ erat ſupra portam & feneſtra erant à regiōe feneſtrę in trib⁹ parietibus. Et trabes porticum

H

Et finxit duas

Moraliter. a ℂ Domum autē. Per quam ſignificatur fidelis aīa, in qua verus Salomon Ieſus Chriſtus p gratiam delectabiliter requieſcit. Prouerb. viij. d. Delicię meæ eſſe cum filijs hominum. In domo verò Salomōis quatuor erāt deambulatoria, quę in anima fideli ſignificant proceſſus ſecundum quatuor virtutum cardinalium opera. h ℂ Domum quocꝫ fe. Ideo per ipſam ſignificatur quęlibet pſona Chriſto per integritatem fidei deſponſata. ij. Cori. xj. a. Deſpondi vos vni viro, virginem caſtam exhibere Chriſto. Domus aūt hui⁹ vxoris eſt ſolitudo lectionis & orationis, Oſee. ij. c. Ducam eam in ſolitudinē & loquar ad cor eius, & canet. ſ. in orōne & lectiōe. m ℂ Et tu. Hi. Per Hirā q fuit Gentilis & artifex ſapiā plenus, ſignificať qlibet lr̄atus ad fidē Chriſti de Gētilitate vocatus. tales fuerūt Dionyſius Ariopagita & alij plures, quorū vita & doctrina eccl'ię domus eſt ędificata.

Moraliter

Et finxit duas

a fecit omne opus eius. Et finxit duas a
a ¶ Ad ſpectaculum ſui decoris.
columnas æreas decem & octo cubi
torum altitudinis colũnam unã, & b
a ¶ In diametro igitur.iiij quia in gyro.xij.cubitorum.
† linea duodecim cubitorum ãmbie
bat colũnam utrãq;. Duo quoq; ca c
pitella fecit quę ponerẽtur ſuper ca-
pita colũnarum fuſilia ex ęre, quinq; d e
cubitorũ alitudinis capitellũ unum,
& quinq; cubitorũ altitudinis capi-
tellũ alterũ, & quaſi in modũ retis & f
catenarũ ſibiinuicẽ miro opere con
textarum. Vtrũq; capitellũ colũna-
f rum fuſilę erat, Septena uerſuum re- g

a ¶ Fecit o. Quia ſancti doctores dum miniſterio verbi fideliter
A inſiſtunt, opus dei operant, quia loquẽdo foris viã veritatis aperiũt
illis, quos ipſe intus illuſtrando ad uitam prędinauit ęternã. vnde:
1.Cor.3.b. Ego plantaui, Apollo rigauit, dominus autem in. dedit. b ¶ Et
lin. Bed. Columna ante fores templi decem & octo cubitis alta eſt,
cũ prędicator palã cunctis inſinuat, non
niſi per fidem & opera iuſtitiæ nos ad ſu
pernę vitæ gaudia poſſe peruenire. No-
men quoq; Ieſu apud Græcos ab hoc nu
mero incipit. Prima enĩ litera huius no-
minis decem, ſecunda octo ſignificat. Et
aptè decẽ & octo cubitis altę ſunt colũnę
domus dei, quia doctores ſctĩ ad hoc be-
†, filum ne viuẽdo, tẽdũt vt cõditorem ſuum fa-
cie ad faciẽ videre mereantur. Neq; enĩ
aliqd vltrà qrendũ, cũ ad eũ q eſt ſup oĩa
Gal.2.b. puenerint. De quib⁹ Paulus: Iacobus, Ze
phas & Iohãnes, q videbant colũnæ eſſe
&c. Quib⁹ verbis exponere videtur my
ſterium columnarum materialiũ. & quid
ſci, figurarũt, & quare duæ ſunt. Aplĩos
enĩ & cũctos doctores ſignificant, fortes
fide & ope & erectos cõtẽplatione. Duę
aũt ſunt vt preputium & circuncisionẽ
pdicando i eccl'iam introducãt. Stabant i
porticu añ fores tẽpli, & igreſſũ illi⁹ ſuo
decore vtraq; pte ornabãt. Oſtiũ aũt tẽpli dñs eſt, q ait: Nemo ve-
Ioh.14.a. nit ad patrẽ niſi per me. Et alibi: Ego ſum oſtium &c. qd. ſ. oſtiũ co-
Ibidẽ.10.b. lũnæ ab vtroq; latere poſitæ circũſtant, cũ miniſtri ſermonis vtriq;
populo introitũ cęli oſtendunt, vt ſiue à luce ſcientiæ legalis, vel ex
rigore Gẽtilitatis ad fidem euangelij quis venerit, habeat eos para-
tos qui ſibi iter ſalutis verbo miniſtrent & exemplo. Vel, quia de
2.Par.3.d. his columnis in Para. ſcriptũ eſt: Ipſas columnas poſuit in veſtibulo
tẽpli, vnã à dextris, & alterã à ſiniſtris: Iõ factæ ſunt duæ colũnę, & ita
diſpoſitæ vt nobis in pſperis & in aduerſis ingreſſum patrie cęleſtis
2.Cor.6.b. añ oculos mẽtis habẽdũ eſſe doceant. Hinc Paulus columna dom⁹
dñi nos p arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris muniẽdos eſſe ſuis ſuo-
B rũq; hortat exẽplis, vt nec pſperis delectati, nec fracti aſperis à recta
via qua ad pmiſſam patriã gradimur vlla in parte decliem⁹. c ¶ De
cem &c. Ter enĩ ſeni decẽ & octo faciunt. tria. ſ. ad fidẽ ptinent p-
pter trinitatẽ, ſed ad opationẽ, qa ſex dieb⁹ factus eſt mundus. tria
Rom.1.b. p ſex multiplicant, cũ iuſt⁹ ex fide viuit & cognitionẽ pię fidei cumu
lat executiõe bonę actionis. d ¶ Et li. Beda. Norma aplĩcę inſtitu
tionis ambit colũnã vtrãq;, cũ doctor Iudęis vel gentibus pdicare
miſſus, ea tñ facere curat & docere quæ per apoſtolos accepit & di
dicit eccleſia. Nam q aliter docere, viuere vel prędicare voluerit, &
apoſtolica decreta ſpernere vel pro libito ſuo noua ſtatuere, non eſt
columna in templo dei: quia dum apoſtolica inſtituta ſequi contem
nit, vel exilitate inertię vel elationis groſſitudine duodecim cubitorũ
lineæ non conuenit. e ¶ Duo &c. Beda. Capita colũnarũ. i. ſu-
prema pars eorũ pcordia ſunt doctorũ, quorum deo deuotis cogi-
tationib⁹ ſicut capite membra, ita ipſorũ opera diriguntur & vba.
Duo autẽ capitella capitibus ſuperpoſita, duo ſunt teſtamenta, qrũ
meditationi & obſeruationi doctores & animo ſubduntur & cor-
pore. Vnde vtrũq; capitellũ quinq; cubitos altitudinis habet, quia
quinque libris ſcriptura Moſaicę legis comprehenditur. quinq; etiã
ſeculi ętates tota veteris teſtamenti ſeries complexa eſt. nouum vò
teſtamentum non aliud predicat q̃ q Moyſes predicando per hoc
Ioh.5.g. pdixerat & prophetæ. vñ: Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi. Cũ
ergo admirabili diuinæ operationis concordia, & noui grã teſtamen
ti in velamine erat veteris condita, & nunc ſacramenta veteris p lucẽ
noui ſunt reuelata, qſi capitellũ vtrunq; columnæ quinq; cubitis al-
tum eſt: quia manifeſtum eſt qd in veteri cuius ſacramenta in quin
que ætatibus ſunt plenius comprehenſa, euãgelicę perfectionis eſt in
ſita gratia. f ¶ Septena &c. Hoc in Parali. ita ſcriptum eſt: Nec-
2.Para.3.b. non & quaſi catenulas in oraculo, & ſuperpoſuit eas capitibus colũ
narum. Species enim catenarum & ſimilitudo retis in capitellis va-
Pſ.44.c. rietas eſt ſpecialium virtutum i ſanctis, vnde: Aſtitit regina à dextris
tuis in ve. deau. id eſt in veſtitu fulgidę dilectionis, circundata varie
tate diuerſorum chariſmatum. Vel multiplex contextio catenarum
& retis expanſio, multipharias electorum perſonas inſinuat, qui cũ
verbis prędicatorum fideliter obediendo adhęrent, quaſi columna
rum capitibus ſuperpoſiti retis & catenulæ miraculum ſuæ conne-
xionis cunctis ſperantibus prębent. Hæ enim catenę miro ſibijnui-
cem ſunt opere contextæ, quia mirabili gratia ſpiritus actum eſt, vt
vita fidelium, locis, temporibus, gradu, conditiõe, ſexu & ętate mul-
tũ ſecreta vna fide & dilectione ſit cõiũcta. Septenario, ſpiritalis gra-
Apoc.5.b. tia ſignatur. Vnde: Qui ſunt ſeptem ſpiritus dei miſſi in oẽm terrã.
Qd Eſaias

a ¶ Et fin. licet enim multas alias fecerit, iſtę tamẽ ſpecialiter de- C
ſcribuntur, quia erant valde notabiles in magnitudine & operis ſub
tilitate. habebat enim quælibet. xxxv. cubitos altitudinis, vt habetur
ij. Paral. iij. & quælibet habebat quatuor partes, videlicet baſim in-
ferius, & deſuper ſtipitem, & in ſuperiori parte ſtipitis caput, & de-
ſuper capitellũ. longitudo vò ſtipitis e-
rat. xviij. cub. & longitudo capitis qtuor.
& longitudo capitelli quinq;, vt habetur
hĩc in litera. De menſura autem baſis non
fit mentio. ſed ex dictis ſequitur q aſcen-
debat in altum per octo cubitos: quia ſic
habẽtur trigintaquinq; cubiti longitudi
nis totius colũnæ. Et ex dictis patet litera
vſq; ibi: b ¶ Et linea. quia quælibet per
ſe ſumpta tantũ habebat in circũitu, vt pa
tet Iere. vlt. c. vbi dicit ſic: Decẽ & octo cu
biti altitudinis erant in colũna vna, & fu
nicul⁹ duodecim cubitorũ circũibat eam.
Et ideo malè dicunt illi, qui dicunt qd qli
bet per ſe ſumpta habebat tñ ſex cubitos
in circũitu. c ¶ Duo &c. Hĩc conſequẽ
ter dimiſſa diſpoſitione baſis & ſtipitis agi
tur de diſpoſitione capitellorum & capi-
tum, q erant ſubtiliora. Ad cuius intelle-
ctum conſiderandum, q capita iſtarũ co-
lumnarum in parte ſuperiori dilatabant
ad modum floris lilij, & capitella ponebantur ſuper ſtipitem qſi in
medio dilatationis exiſtentem; & inferior pars capitelli aptabatur illi
ſtipiti, & poſt aliquam eleuationem erat quędam dilatatio in circũitu
capitelli per modum cuiuſdam circuli ſupereminentis: & ſuper illũ
circulum erant centum malogranata quaſi ſuperpoſita per circũitũ
& centum alia malogranata ſub circulo illo quaſi dependẽtia ex eo.
Super iſtum autem circulum & malogranata erat quędam eleuatio
ſtrictior aſcendens, quaſi prope medium altitudinis capitelli & diui
debatur in portiones ſeptem per lineas intermedias ſeu circulos gra
ciles: & quælibet portio erat perforata in circũitu ſubtiliter per vari
as figuras, ſicut ſolet fieri in oſtijs laternarum ærearum, & quia capi-
tella & columnæ erant interius cõcauæ, ideo lumen tranſiens per illa D
foramina circũquaq; oſtendebat pulchritudinem illius operis. Sup
iſtas autem ſeptem portiones quæ in litera vocantur retiacula & ca
tenæ, eò qd in retibus & catenis apparent talia foramina & intrica-
tiões; prope medium capitelli erat alia dilatatio circularis per modũ
circuli omnino ſimilis prædictæ, & ibi erant centum malogranata
ſuperpoſita, & totidem ſuppoſita. & deſuper ſeptem portiones di-
ſtinctæ & perforatę, ſicut & prędictę: ſed erant ſtrictiores, quia capi
tellum i aſcendẽdo reſtringebatur, & in ſummitate capitelli erat op⁹
ſimile flori lilij. Ad capiendum autem imaginem iſtorum facilius po
ſui quãdam figuram in columna quarta ſequenti, quamuis non poſ
ſit in plano perfectè figurari, ſed oportet reſiduum per imaginatio-
nem ſuppleri. Prędictis igitur adaptatur litera quę valde eſt intrica-
ta & confuſè poſita. Duo quoq;. ſcilicet cuilibet columnæ vnum.
d ¶ Fuſilia. quia totum opus columnarum & capitellorum erat
factum per fuſuram & non per martellorum percuſſurã. e ¶ Quin-
que &c. computato opere lilij quod erat deſuper. f ¶ Et quaſi.
quia propter foramina prædicta dicebatur opus reticulatum & cõ
catenatum modo prędicto. g ¶ Septena. Verſus hĩc accipitur
pro ordine ſicut Exo. xxviij. In primo verſu erat lapis ſardius &c. Ex
dictis autem patet, q ibi erant duo ordĩes retiaculorũ. vn⁹ ſup malo
granata ſuperiora, & alius ſuper malogranata iſeriora. & i quolibet
ordine erant ſeptem portiones perforatę, quæ retiacula dicuntur: &
hoc eſt quod dicitur: Septena verſuum retiacula. i. ſeptem re-
tiacula erant in quolibet duorum ordinum dictorum, & idem repli
cat dicens

a ¶ Et finxit. Inter multa vaſa quę fecit Hiram pro templo Salo Moraliter
monis, tria fuerunt notabilia ſcilicet duæ columnæ mirabiles, mare
ęneum & luteres. Per columnas intelligitur doctrina doctorum ec-
cleſię, per quam fides defenditur & roboratur & fideles de morib⁹
inſti uũtur: propter quod vna columnarũ, vocata fuit Iachin, id eſt
firmitas propter fidei roborationem. alia verò Booz. i. fortitudo,
quia doctrina morum fortificat contra paſsionũ ipulſum. Mare æ-
neum in quo lauabantur ſacerdotes quando debebant miniſtrare
in altari, ſignat veram confeſsionem, qua ſacerdotes nouę legis acce-
dentes ad altare debent lauari. Per luteres autem in quibus lauaban-
tur carnes hoſtiarum offerendæ in altari holocauſtorum, ſignifican-
tur lachrymæ contritionis & deuotionis quibus animę lotæ prępa
rantur, vt domino ſanctum ſacrificium offeratur. Pſa. l. d. Sacrificiũ
deo ſpiritus contribulatus cor cõtritũ & hũiliatũ deus nõ deſpicias.

tiacula in capitello uno, & ſeptena
retiacula in capitello altero. Et per
a fecit columnas & duos ordines per a
circumitum retiaculorum ſingulo
b rum, ut tegerēt capitella quę erant
c ſup ſummitatē malorũ granatorũ.
Eodem modo fecit & capitello ſe-
cundo. Capitella autem quæ erant b
d ſuper capita columnarum, quaſi
e opere lilij fabricata, erant in porti- c
f cu cubitorum quatuor, & rurſum d e
alia capitella in ſummitate * colum

a Tantæ amplitudinis quanta erat hæc columna, cuius tamen capitelli altitudo quanta fuerit non dicitur.

narum deſuper, † iuxta menſuram f
g colũnę cõtra retiacula. Malorũ gra
natorum autem ducenti ordinis e-
rant in circumitu capitelli ſecundi. g

Quod Eſaias apertius explicat, dicēs: Et requieſcet ſuper eũ ſpũs dñi,
E ſpiritus ſapiētię & intelligētię, ſpũs cõſolationis & forti. &c. Septena
Eſa.11.a. verſuum retiacula erãt in capitello vtroqꝫ, qa patres vtriuſqꝫ teſta-
menti per gratiã vnius ſpũs ſeptiformis vt eſſent electi, acceperunt.
a ¶ Et duos. Bed. videtur mala granata facta eſſe in circumitu ca
pitellorum à parte inferiori, & ex ipſis ma
lis granatis oriri retiacula: quibus capitel
la ex parte aliqua tegerentur, ſignatur ꝙ
virtutes ex virtutibus naſcuntur, & qꝺ
ſancti ambulant de virtute in virtutem.
Pſ.83.b. ¶ Bed. Duo ordines erant retiaculorum
in gyro capitelli: ſed vterque ordo ſeptē
plici verſuum currebat ordine, donec cir
cũacto capitello in ſeipſum quaſi facto
circulo rediret, quia .ſ. deum ex toto cor
de, & proximum ſicut nos diligere pręci
pimur. ſed vterqꝫ ordo ſeptem habet ver-
ſuum retiacula, quia nec deus, nec pro-
ximus ſine ſpirituali gratia diligitur. Ve-
Roma.5.a. ridica enim ſentētia dicitur: Charitas dei
diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ
ſanctum. Similiter autem & proximi, qa
vna ſine altera eſſe non poteſt. Facta ſunt
retiacula hæc vt tegerent capitella .i. vn-
diqꝫ in gyro circũdarent, quia omnis ſcri
ptura ſancta cũm rectè intelligitur gra-
tiam per omnia charitatis ſonat & pacis.
Capitella enim volumina diuia, retiacula
ſunt vincula mutuæ dilectionis. & retia-
culis teguntur capitella, cũ ſacra eloquia
dono charitatis probantur vndiqꝫ veſtita. nam & in eis quę in ſcri-
pturis non intelligimus charitas latet, & in eis quæ intelligimus latè
patet. b ¶ Vt tege. Bed. Cũ dictum ſit de retiaculis vt tegerent ca
pitella quę erant ſup ſummitatem malorũ granatorũ, videtur iuxta
ordinem ipſius opis, quia mala granata facta fuerunt in circũitu ca-
pitellorum à pte inferiori, & ex eiſdem malis granatis orirentur reti
acula quibꝰ capitella ex parte aliqua tegerentur. Patetqꝫ myſterium
quare retiacula ſup ſummitatem fuerint malorũ granatorũ annexa
quę ad vnam penè ſignificationem perſonarum vel virtutum pti-
.Pſal.83.b. nēt. Scimus eñ virtutes de virtutibus naſci, & ſctõs ambulare de vir-
F tute ĩ virtutem, donec videatur deus ĩ Siõ. qua virtute nulla põt ma
ior audiri. Vñ: Tribulatio patiētiam operaẗ, patiētia ꝓbationē, ꝓba
Roma.5.a. tio verò ſpem. In ipſo etiam electorum collegio ĩuicem ſibi ſuccedũt
ꝑſonę iuſtorũ, & minores anteceſſorũ gaudent adhęrere veſtigijs, eo
rũ dictis vel ſcriptis muniti, ne ĩ errorē labanẗ. Retiacula ergo ſũt ſu
ꝑ ſummitatē malorũ granatorũ appoſita, cũ ꝑcordia charitatis ꝑfe
ctis ſunt ſupadiecta opibꝰ: & vtroqꝫ virtutis itinere, operatione .ſ. &
charitate ſanctorum vita clareſcit: quaſi circulo malorũ granatorũ
in capitellis colũnę cõcatenatio retiaculorum ſuperaddita cõmittaẗ.
& qm omnia virtutũ dona pręſentium ad æternã remunerationem
ꝗ per euangelium eſt nobis ꝓmiſſa & miniſtrata reſpiciunt, aptè ſub
iũgiẗ: Capitella aũt ꝗ erãt ſuper capita columnarum &c. c ¶ Ma-
lorũ granato. Quę vno fortis cortice multa interiꝰ grana circũdãt
ſicut eccl'ia vno fidei munimie ĩnumera electorum agmina includit.
Põt etiã cuiuſqꝫ iuſti vita moreſqꝫ ſignari, q velut plurima vno corti
ce grana cõplectēs, multa cogitationũ virtutũqꝫ ſigna ne defluant, fir-
ma fidei & humilitatis vallat cuſtodia. Bene aũt capita colũnarum
malis granatis erant ĩ gyro circundata, quia ſancti doctores priorũ
fidelium vitam ad memoriam reuocant eorum exemplis actus ſuos
& ſermones vndiqꝫ muniunt, ne ſi aliter vixerint, errent. Sicut ergo
retiaculorum cõnexio vnitatem fidelium ſignat in vinculo pacis, ita
mala granata ipſam inſinuant vnitatem, quę in numeros pp'los vna
fidei regula cohibet. Vel retiaculorum concatenatio manifeſtam fi-
delium concordiam monſtrat. Malorũ granatorũ verò poſitio in-
ternas animi virtutes, quæ ab alijs videri nequeunt, patientiam .ſ. hũi
litatem, benignitatem &c. & quaſi pulcherrima foris ſpēs pomorum
apparet: ſed clauſa intus granorum copia non apparet, cũ ſancto-
rum operatio palam oſtenditur: ſed quæ intus eſt fidei, ſpei & dilecti
onis, cæterorumqꝫ animi bonorum gratia non cernitur. d ¶ Qua
ſi &c. Beda. Per lilia claritas ſupnæ patriæ & ĩmortalitatis floribus
redolēs paradiſi deſignatur amœnitas. Per quatuor verò cubitos e-
uangelicꝰ ſermo, qui introitum ęternę beatitudinis promittit, & iter
ꝑueniendi oſtendit. Cũm ergo ſancti doctores promiſſa nobis lumi
na regni cæleſtis in quatuor euangelij libris oſtendunt, quaſi ca-
pita columnarum opus in ſe lilij quatuor cubitorum exhibent. Vbi
notãdũ iuxta lr̃am, qa cũ opꝰ lilij ĩ capitellis ꝗtuor cubitorũ eſſe me
moratur, neqꝫ additur latitudinis vel altitudinis: lectoris iudicio v-
trum in altitudine, an in latitudine intelligi debeat, relictum eſt.
Conſtat

Conſtat autem, quia columna quam duodecim cubitorum re- G
ſtis ambiebat, quatuor cubitos habebat in groſſitudine. Omnis
enim circulus quantum habet ſpatij in diametro, tantum ha-
bet ter in gyro. Siue autem latitudinem, ſiue altitudinē accipiamus,
figura perſpicua eſt, quia nõ niſi per euangeliũ optata uox illa mun
do inſonuit: Pœnitentiã agite, appropinq̃ Matth.13.a.
bit enim regnum cęlorũ. e ¶ In por. No
tandũ autem in hac ſententia Paral. quòd
eadem porticus templi etiã veſtibulũ tem 2.Para.3.d.
pli vocaẗ. Vñ: Inter veſtibulum & altare Eze.8.f.
plorabant .i. inter porticũ & altare. f ¶ Et
rurſum. Bed. Quorũ .ſ. factura perennis
regni ſublimitatem deſignat, quam nec o 1.Cor.2.b.
culus vidit, nec auris audiuit, nec ĩ cor ho
minis aſcendit &c. Poſt lilia eñ quatuor
cubitorum alia capitella ſũt appoſita, quo
rum altitudo quãta fuerit, nõ dr̃: qa mul-
ta de cæleſti beatitudine in euangelio legi
mus, qꝺ .ſ. ibi mũdi corde deum videbũt,
ꝙ erant æquales angelis dei: qꝺ nõ nubēt
neqꝫ nubentur, qa mori vltrà nõ poterũt, * duarum
qa vbi Chriſtꝰ, ibi & miniſtri eiꝰ erunt, &
cætera hmõi. Sed ipſa ſpēs horũ ꝗ diximꝰ
ipſe ſtatus cõuerſatiõis patrię cęleſtis quõ Matt.5.a.
ſe habeat, ſolis eius ciuibꝰ q intrare meruẽ Luc.20.f.
runt patet. Vñ factura vel altitudine ho- Ioh.12.d.
rũ capitellorũ ꝗ ſup liliũ erãt, incõprehen † è regione
ſibilis terreſtribꝰ ꝗlitas cæleſtis habitatio- loci medij
nis inſinuatur. De qua tñ nõ latet, qa oẽs q erat trans
ibi cõmuni felicitate diuinæ viſionis fruũ- retiaculũ.
tur, tantò qs ſublimius quantò mundiores ad videndũ oculos cor-
dis habuerit. Communis ergo ibi benedictio omnium electorum.
ſed qꝺ diſtincta operum qualitate multæ manſiones, beatorum in
vna domo dei ſignificantur, cũ dicitur: Et rurſum alia capitel. &cæ.
Iuxta menſuram columnę fiunt capitella deſuper, cũm ſancti docto-
res, imò omnes iuſti doctorũ veſtigia ſequentes, pręmia ſuſcipiunt æ-
ternæ retributionis ſecundũ merita operationis. Super retiacula quoqꝫ
fiũt eadē capitella, qa iuxta modũ dilectionis qua ſibi in hac vita ſan
cta fraternitas copulatur, ſupernorum quoqꝫ ciuium ſocietati in p̃
ſentia ſui creatoris coniungetur. Sed quia illa ſocietas vtriuſqꝫ popu H
li fidelibus tribuiẗ, rectè ſubiungitur. g ¶ Malorũ granatorũ. In
malo granato totam ſignificat eccleſiam. Centenarius verò qui pri-
mus tranſit ad dexteram, beatitudinem æternam. Duplicatur hîc nu
merus malorũ granatorũ in circũitu capitelli ſecũdi: vt ſignificetur, ꝙ
vtriuſque teſtamenti populus ĩ Chriſto ſit adunãdꝰ, & ad ęternã in
troducēdus coronã. vñ: Nõ eñ lõgè erãt à terra, ſed ꝗſi cubitis ducē
tis trahentes rete piſcium. Per ducentos enim cubitos rete plenum Ioh.21.c.
magnis piſcibus diſcipuli ad dominum trahunt, effectum ſuæ re-
ſurrectionis

Nicolaus de Lyra.

cat dicens. a ¶ Et duos ordines per circumitum reti-
aculorum ſingulorum, vt tegerent capitella quę erãt ſu- Moraliter
per ſummitatem malorum granatorum. Eodem modo.
quia ſeptem retiacula inferiora erant ſuper mala granata inferiora, &
ſeptem alia retiacula ſuperiora ſuper mala granata ſuperiora, vt dictũ
eſt. b ¶ Capitella autem. quę erant ſuper capita colum
narum quaſi opere lilij fa. quia in ſummitate capitis columnæ,
& ſimiliter in ſummitate capitelli ſuperpoſiti erat opus ſimilæ lilio,
vt dictum eſt. c ¶ Erant in porticu. quia iſtæ columnę fuerunt
ſituatæ in porticu templi, vt poſtea clarius exprimitur. d ¶ Cubi
torum. Hoc refertur ad capita columnarũ, ꝗ erant ꝗtuor cubitorũ
in altitudine, vt prædictum eſt, ita quòd caput columnæ & capitel
lum ſiẗ aſcendebant per nouem cubitos. e ¶ Et rur. alia. ca. &c.
loquitur de prædictis capitellis, quę erant ſuper capita columnarũ.
f ¶ Iuxta menſuram columnæ contra retiacula &cæ. qa
ſicut dictum eſt, prope partem inferiorem capitelli erant .c. mala gra
nata ſuperpoſita, & .c. dependentia eis correſpondentia: & ſic vnum
malum granatum ſuperpoſitum & vnum dependens, ei correſpon
dens, faciebant vnum ordinem: & ideo ibi centũ ordines malorũ gra
natorum, quia ibi erant ducenta mala granata .c. ſuperpoſita, & .c.
dependentia. & eodem modo in malis granatis ſuperioribus tales
& tot erant ordines, vt patet ex prędictis. & ſic erant ibi .cc. or-
dines malorũ granatorum in vniuerſo in vno capitello. ideo ſubdi-
tur. g ¶ In circumitu capitelli ſecundi. vocatur autem ſecun-
dum reſpectu capitis columnæ, cui erat ſuperpoſitum, quod quidē
caput dr̃ hîc quodammodo capitellum .ſ. reſpectu ſtipitis columnę.
Et ſtatuit

☞ ſurrectionis iam in littore monſtrantē,cū prędicatores Iudęis & gen
A tibus uerbum fidei cōmittūt,& vtriuſq; populi electos in vna bea-
titudinis arce colligunt. a ¶ Columnam. Dextera colūna docto
res primitiuę eccleſiæ ſignificat,ſecunda eos qui ad prędicandū gen
tibus miſſi ſunt. Vel dextera ſignificat eos qui venturū in carne do-
minum prophetando prędixerūt. Secun
da illos qui iam hunc veniſſe & mundum
redemiſſe teſtantur. Simili vocabulo am-
bę cēſentur columnę. Vna enim firmitas,
altera ī robore dicitur, vt vna fidei & ope
ris fortitudo cunctis ineſſe doctoribus
monſtraretur,& noſtri temporis inertia
tacitè notaretur, vbi ſe qdā doctores ſacer
dotes & colūnas dom⁹ dei videri & voca
ri volūt, cū nihil ī ſe firmę fidei ad cōtemnē
das ſeculi pōpas & deſiderāda bona inui-
ſibilia nihil habeant roboris ad corrigen-
dos, nihil induſtriæ ſaltem ad intelligen-
dos eorum quibus prælati ſunt errores.
☞ Fecit q;

Et ſtatuit duas columnas in porti- a
b cu templi. Cumq; ſtatuiſſet colum- b
nam dexteram, uocauit eam nomi- c
¶ Firmitas.
ne Iachin. Similiter erexit colum- d
nam † ſecundam,& uocauit nomen e
¶ In robore.
eius Booz. Et ſuper capita colum-
narum opus in modum lilij poſuit.
Perfectúmque eſt opus columna-

† ſiniſtram

Hæc eſt figura capitelli ſecundum expoſitionem Ra. Sa. Hebræi: longitudo & diſpoſitio ſtipitis columnæ & baſis: ut poteſt imaginari per ſupradicta.

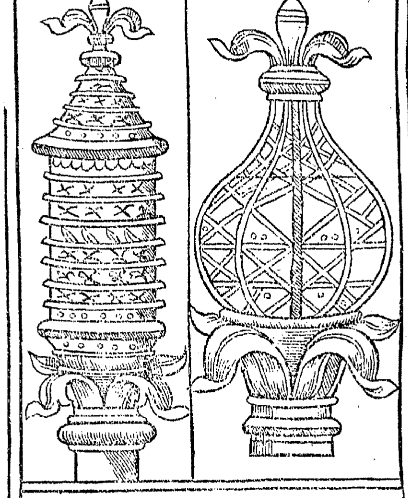

Figura capitelli ſecūdū catholicos. | Figura capitelli ſecundū Rabi Salomonem.

Expoſitio huius literæ & ſequentis quantū ad iſtas columnas eſt eadem cum præcedēti. Non miretur aliquis: ſi tantū immoratus ſum circa iſtas colūnas: quia ſcriptura in diuerſis locis loquitur uariè de ipſis & contrariè: ut prima facie uidetur: ſecundum quod patet per prædicta. & iſtam diſſonantiam oportuit remoueri. Præterea à præcedentibus expoſitoribus non inueni aliquid ſcriptum per quod poſſet textus conſequenter exponi. Item quia non ſolùm expoſitionē Latinorum: ſed etiā Hebræorum ponere uolui: ut lector eligat quod ſibi magis placuerit: & uidebitur expedire.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et ſta. &c. iuxta muros q clau-
debāt latitudinē porticus, ita q ſpatiū qđ
erat añ oſtia tēpli erat medium inter iſtas
duas colūnas, ideo ſequitur: b ¶ Cūq; .i.
in parte dextera porticus. c ¶ Vocauit.
qđ interpretatur firmitas. d ¶ Simili-
ter .ſ. ſiniſtra parte. e ¶ Et vo. qđ inter
pretatur fortitudo. Et dicūt He. p q iſtas
duas colūnas ſignabat firmitas, & robur
regni Dauid. Cętera patent ex dictis. Huic
aūt expoſitiōi videnť aliqua contrariari, q̄
ſunt ſoluenda .ij. Para. iiij. dr: Mala grana-
ta q;.xl. & retiacula duo hîc aūt dr qđ e-
rāt .cc. ordies malorū granatorū, & retia-
cula ſeptena ī vno, & ſeptena ī altero capi
tello. Dicendū qđ translatio noſtra in Bi-
blijs noſtris cōiter corrupta eſt vitio ſcri-
B ptorū. Quantū ad primū ,ppter ſilitudi-
nem dictionū. quia vbi .ij. Par. noſtra trāſ
latio habet .xl. malagranata. ī Heb. hr .cccc.
mala granata. qđ patet ex hoc q erāt ibi
cc. ordines, & quilibet ordinabat duo ma
la granata. & ,ppter hoc .ī. in iſto. ca. dr. p
modum recapitulationis: Et mala grana-
ta .cccc. in duob⁹ retiaculis. ita eſt in Heb.
& in libris correctis noſtris. Quantùm ve
rò ad ſecundum dicendum, qđ duo retia
cula ibi accipiuntur pro duobus ordini-
bus retiaculorum in quolibet tamen ordi
ne erant .vij. retiacula: & ſic nulla eſt cōtra
rietas ad pręcedentia. Item Iere. vlti. a. vbi
fit mentio de iſtis columnis dicitur: Et fue
runt mala granata nonaginta & ſex depē
dentia in .c. retiaculis. ſecundum prædicta
hîc erant .cc. mala granata dependētia. Si-
militer de retiaculis dictum eſt, qđ erant
duo ordines retiaculorum, & in quolibet
ordie ſeptem retiacula tantū. Quantū ad
primum dicendum, qđ colūnæ ſicut prę
dictum eſt erant poſitę iuxta murum por
ticus hinc & inde, ita qđ capitellum iungebatur parieti, vt dicit Ra.
Sa. Et propter hanc iuncturam aliqua mala granata non poterant
videri ab aſpicientibus, & illa non numerauit Ieremias, cū dicit qđ
erant nonaginta ſex dependentia. & loquitur de malis granatis vni⁹
circūitus tm̄, quia quatuor reſidua de .c. occultabantur modo præ-
dicto. quia tamen ſecundum veritatem erant .c. ideo ibidem ſubdit
Ier. ſecūdū veritatem Hebraicā. Omnia mala granata .c. ſ. ſuper ca-
pitellū. qđ eſt intelligēdū de vno circulo malorū granatorū, & tot e-
rant in quolibet aliorum triū circulorū, vt patet ex ſupradictis. & ſic
erant .cc. mala granata depēdentia, quia duo circuli erant dependē-
tes, vt prædictum eſt. Quantum ad ſecundum de .c. retiaculis dicen-
dum, qđ ibi translatio noſtra videtur corrupta, neſcio tñ q̄rū vitio.
In Heb. eñ ſic habetur Iere. vlt. Fuerunt mala granata nonaginta ſex
dependentia. Oīa malagranata .c. ſibi ſuper capitellū, ita q de retia-
culis nō fit ibi mētio, Poteſt tamen dici ſecundum tranſlationem no
ſtram, qđ licet eſſent bis ſeptem retiacula, vt dictum eſt, tamen variè
& multipliciter erant perforata, ita qđ talis varietas ad vnum cente
narium in aliquo reducebatur. Sciendum tamen, qđ aliqui docto-
res ch a-

res chatolici & etiam Hebræi aliter ſētiunt de longitudine columna C
rum prædictarum, dicentes qđ quęlibet habebat in longitudinē de-
cem & octo cubitos tantū, cōputato etiam capitello ſecundum qđ
textus ſuprà poſitus videtur dicere, cùm dicitur: Et finxit duas colū
nas ęreas, decem & octo cubitorum altitudinis colūnam vnam. Ad
hoc etiam inducūt, qđ ſi altitudo cuiuſli
bet columnæ eſſet .xxxv. cubi. excederet
primum tabulatū tēpli, qđ diſtabat â pa
uimento .xxx. cubitis tm̄. & ad illud qđ ſu
prâ inductum eſt de .ij. Para. iij. d. vbi dr:
Añ fores etiam templi duas columnas q̄
triginta & quinq; cubitos habebant alti-
tudinis, dicunt qđ ibi altitudo vtriuſque
colūnę pōitur ſimul iuncta. Sed hoc dictū
videtur eſſe contra textum & implicare
cōtradictionem. quia ſecundum eos quę
libet habebat decem & octo cubitos alti
tudinis. ſi ergo iungatur vtraq; altitudo
ſimul, habētur .xxxvj. cubiti et non .xxxv.
tantū. Item in litera dicitur expreſſè, q ca
pitellum habebat .v. cubitos altitudinis,
quibus remotis non remanent pro toto
reſiduo columnæ, niſi .xiij. cubiti lōgitu-
dinis. Item dicitur in litera expreſſè, qđ li
nea .xij. cubitorum ambiebat columnam
vnam, vt ſuprà declaratum eſt. ex quibus
ſequitur, qđ linea menſurans lōgitudinē
columnæ capitello excepto non exce-
debat lineam menſurantem groſſitiem
eius niſi in vno cubito tantū: & hæc for-
ma columnæ eſſet valde indecens, tamen
omnes doctores tam Hebraici quā Lati-
ni dicunt, quòd illæ columnæ erant poſi D
tę in porticu templi tantùm ad decorem:
quia non inuenitur quòd portarent ali-
quod pondus: tum quia erant intra parie
tes porticus: tum quia in ſuperiori parte
erat opus quaſi lilij, vt prædictum eſt, qđ
non eſt opus diſpoſitum ad aliquid por-
tandum, ſed ſolū ad decorem. & ideo di-
cendum ſicut prius, quòd quęlibet colū-
na erat altitudinis .xxxv. cubitorum. Ad il
lud quod obijcitur de textu⁹ ſuprà poſi-
to: Decem & octo cubitorum altitudi-
nis columnam vnam. Dicendum, quòd
loquitur de altitudine ſtipitis tantùm, vt
ſuprà dictum eſt. Ad illud quod induci-
tur de primo tabulato templi. Dicendū,
quòd ſecundum Heb. hoc nullum eſt in-
cōueniens, quia in parte templi anteriori
non erant deambulatoria. Poteſt etiam
dici, quòd non ſequitur quòd excede-
rent primum tabulatum, quia porticus
erant indecliui montis, & per gradus a-
ſcendebatur in templum, & columnę iſtæ
erant in inferiori parte porticus; ita qđ
terra erat ibi demiſſior quinque cubitis,
quâm pauimentum templi. Notandum
etiam quòd Rab. Sa. & alij doctores He-
bræi habent aliam imaginationem totali
ter de iſtis capitellis. Dicunt enim, quòd
capitella iſta erant duo groſſi pomelli ſuper capita duarum colum-
narum magis lati quàm alti, ſicut fieri ſolet in ſummitatibus campa
nilium, & in latiori parte vtriuſque pomelli exterius erant duo cir-
cumitus malorū granatorū, vnus ſuper alius ſubter: & in quolibet cir
cumitu cētū mala granata. & quia duo mala granata faciunt vnū ordi
nem, vt prædictum eſt, ideo ibi erant centum ordines malorū grana
torum in capitello cuiuslibet columnę, & ſic ducenti ordines in dua
bus columnis. & in hoc differt iſta imaginatio à pręcedenti, quę po
nit ducentos ordines malorū granatorū in qualibet columna, vt prę
dictum eſt. In ſuperiori verò parte huius pomelli erat opus quaſi li
lij: & à pede huius operis deſcendebat opus per modum retis factū,
deſcendens vſq; ad inferiora mala granata, tegēs ea quaſi viderentur
per medium retis: & illud opus reticulatum à ſuperiori parte vſq;
ad inferiorem diuidebatur lineis intermedijs facientibus quaſi ſeptem
portiones, quæ dicuntur ſeptem retiacula, & ad hoc melius capien-
dum deſcribitur figura prout in plano poteſt figurari. Igitur ſe-
cundum iſtam imaginationem Hebræorum poteſt exponi litera à
principio, cùm dicitur: Duo quoque capitella &cæ. & patet litera ex

a ℭFecit quoque.Beda.Hoc mare in figuram baptiſmi factum
E eſt,quo in remiſsionem peccatorum emũdamur.Sacerdotes enim
2.Par.4.b. in eo lauabantur, vt Paral.teſtatur. Sacerdotes enim omnes electi vocantur,qui ſunt membra ſummi ſacerdotis Ieſu Chriſti Rectè autem hoc vas mare dicitur,in memoriam ſcilicet maris rubri,in quo prius per AEgyptiorum extinctionem & populi dei liberationem baptiſmi forma pręceſsit. vnde: Patres noſtri omnes
1.Cor.10.a. ſub nube fuerunt,& omnes mare tranſierunt,& omnes in Moyſe baptizati ſunt ĩ nube & in mari. Sacramentum autem baptiſmi & vitæ à nobis munditiam q̃rit in hoc ſeculo,& vitæ eternæ gloriam promittit in futuro. Quod vtrunq; in mari æneo ſignatur, cùm eſſet decem cubitorum à labio vſq; ad labium prohibetur. Decem enim præceptis in lege do
Matt.20.a. minus omnia quę facere debemus, expreſsit.Denario æquè mercedem benefactorum ſignificauit, cùm hunc in vinea laborantibus dandum eſſe prædixit. b ℭA labio vſq; ad labium.Quia à primo baptizato in nomine Ieſu Chriſti vſque ad vltimum qui in fine ſeculi crediturus & baptizandus eſt, omnis fidelium chorus eandem veritatis viam ingredi,& communem debet ſperare à domino iuſtitiæ coronam. c ℭQuinq; cubitorum.Quia qcquid viſu, auditu, guſtu, odoratu, tactuq; delinquimus, gratia dei nobis per ablutionem viuifici fontis relaxat. Sed non ſufficit præteritorum remiſsio peccatorum, niſi quis deinceps bonis ſtudeat operibus. alioquin diabolus qui exierat de homine, ſi hunc à bonis operibus vacare viderit, multiplicius redit, & facit nouiſsima illius peiora prioribus. vnde ſubditur: d ℭEt
Matt.12.d. reſticula triginta cubitorum cingebat illud. Diſciplina cęleſtium pręceptorum qua à voluptatibus religamur. vnde: Fu
Eccle.4.c. niculus triplex difficile rumpitur. quia obſeruatio mandatorum quæ in cordibus electorum fide, dilectione, ſpe ſupernæ retributionis firmata eſt, nullo poteſt obſtaculo diſ
F ſolui.Reſticula mare ambit,cùm ſacramentum baptiſmi quod accepimus, pijs operibus munire ſtudem⁹.Hęc tringinta cubitorum eſt, quinquies enim ſeni trigita faciunt. Senario autem in quo dominus homiem fecit,cùm non eſſet,& refecit cùm perijſſet, bona operatio noſtra figuratur. Et ſex per quinque multiplicantur, vt ad triginta perueniant, cùm omnes corporis ſenſus diuinis ſubiungantur imperijs. ℭAliter. Terdeni faciũt triginta,& genus humanum poſt diluuium de progenie trium filiorum Noe latitudinẽ totius orbis impleuit.Sem quippe Aſiam: Chaim Aphricam; Iaphat ſoboles Europam & inſulas maris obtinuit.Et quia baptiſmi myſterium cum executione operũ & ſpe cæleſtium cunctis erat nationibus miniſtrandum, reſticula xx.cubitorum mare in quo baptiſmo figurabatur cingebat. Sed & hîc dicendum, quòd dominus cùm eſſet.xxx.annorum venit ad baptiſmum,qui quoniam ſuo baptiſmate quod tricenarius accepit,baptiſmum noſtrum conſecrauit,rectè mare quod noſtrum baptiſmũ figurabat triginta cubitorum reſtis circumibat,vt ſignificaretur domino illi⁹

no illius qui baptiſmum ſine peccato ſubijt, baptiſmum nobis in G
eum credentibus in remiſsionem peccatorum dedicari. e ℭEt ſculptura.Cùm prædictum ſit,q; reſticula.xxx.cubitorum mare circũierit,& nũc addatur q; ſculptura hæc ſubter labium poſita.x.cubitis ambierit,patet,quia vas erat in modum phialæ expanſum & diffuſum: qđ à tringinta cubitis circumitus q̃s habebat ĩ labio vſq; ad decem eſt coactũ.

a ℭBaptiſmum.

a rum. Fecit quoq; mare fuſile decem a b
b cubitorum à labio vſq; ad labium,

a ℭVt vniuerſus orbis lauacro vitæ a ſorde peccatorum ſignaretur eſſe mundandus.

c rotũndum in circumitu. Quinque c
d cubitorum altitudo eius,& †reſticula triginta cubitorũ cingebat illud d
e per circumitũ,& †ſcupltura ſubter e

† filum

†tabernacula iſtar colocyntidarũ

☞ Sculptura

Nicolaus de Lyra.

prędictis vſq; ibi:& quaſi in modum retis &c.loquitur de opere reticulato quod operiebat à ſummitate pomelli vſq; ad inferiora mala granata.Septena v⁹ ſuum retiacula in capitello vno,quia illud opus reticulatum in qualibet columna erat diſtinctum ſeptem portionibus,vt dictum eſt. Et duos ordines per circumitum retiaculorum ſingulorum:quia in qualibet columna retiacula erant diſtinctè ordinata in ſuperiori parte & inferiori. In ſuperiori tamen parte erant ſtrictiora, & inferius latiora ſecundum dilatationem pomelli cui erant ſuperpoſita,ideo ſubditur: Vt tegerent capitella &c.vt ſuprà.Erant in porticu cubitorum quatuor.ſ.columnæ tantũ occupabant ſpatium in porticu, quia ſicut dictum eſt, linea duodecim cubitorum ambiebat vnam columnam, & per conſequens linea diametraliter tranſiens per ſpiſsitudinem columnæ erat quatuor cubitorum, niſi qđ amouenda eſt ſeptima pars huius quaternarij,quia hæc eſt concluſio demonſtrata in geometria,quòd circunferentia circuli continet ter diametrum & eius ſeptimam partem. Verbi gratia:Si,ſ.diameter eſt ſeptem pedum, circũferentia eſt vigintiduorum pedum,Malorum granatorum autem ducenti ordies erant in circumitu capitelli ſecundi.ſ.accepti cum prio. quia ſcđm iſtam expoſitionẽ ĩ duob⁹ capitellis duarũ colũnarũ erãt tm̃ mala granata q̃dringẽta,& p cõſequẽs ducẽti ordies malorũ granatorum: cẽtum ordines in vna colũna, & centũ in altera. Et ſtatuit duas H columnas. a ℭFecit quoq;. Hîc cõſequenť deſcribitur mare ęneũ, qđ erat lauatorium ſacerdotum,cui⁹ primô deſcribiť latitudo, cũ dr̃: b ℭDecẽ. & ſcđô altitudo cũ dr̃: c ℭQuique cu. ſcil. ipſius maris, Diniſio
quia boues ſuper quos erat poſitum non computantur in hac altitudine. d ℭEt reſticula,id eſt funicul⁹,triginta cubitorum,quia ſicut dictum eſt ſuprà,diameter circuli eſt tantùm terua pars circunferentię,& adhuc deficit ſeptima pars diametri,ſed ſcriptura nõ accipit ſic pręciſè.Linea verô diametraliter trãſiens à labio in labium erat decem cubitorum,vt dictum eſt.& ſic ſequitur quòd linea tranſiens per circunferentiam eſſet triginta cubitorum,& cum hoc contineret ſeptimam partem diametri. ſed ſcriptura illud omittit,quæ non computat ſic præciſè. e ℭEt ſcu.Nõ poteſt intelligi qđ iſta ſculptura eſſet immediatè ſub labio qđ erat ſuperior pars maris,quia ibi mare habebat.xxx.cubitos in circũitu. & ideo dicunt doctores noſtri, quòd mare illud ĩ ſuperiori parte erat latius,& deſcendendo reſtringebatur,ita quòd in parte inferiori habebat tantùm.x.cubitos in circũitu,& ibi erant ſculpturę in duobus

ordinib⁹

Figura maris ſecundum Ioſephum & doctores catholicos.

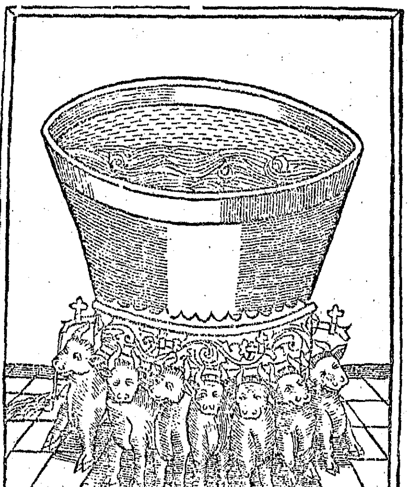

Figura maris ſecũdum opinionem Rabi Salomonis.

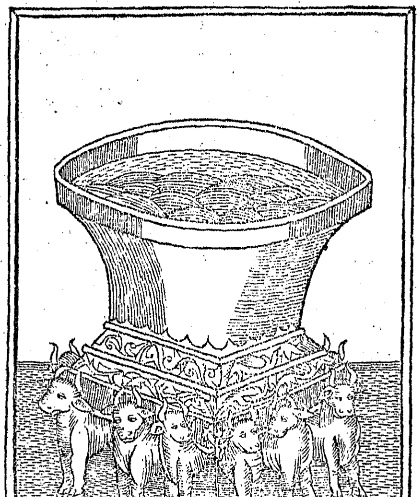

A Sculptura autem hiſtriata eſt quę aliquas rerum hiſtorias imitatur.
Vnde per ſculpturas hiſtriatas quibus mare circundatur, exempla
Sculpturæ hiſtriatarũ ad quid — priorum temporum ſignantur, quæ nobis ſunt intuenda, vt videa
mus quibus operibus ab initio ſancti deo placuerunt, qua obſtina
tione iniqui in ſceleribus perdurauerunt, quanta in felicitate repro-
Gene.4.b. bi perierunt. Quomodo in exordio naſcē
Ibidē.d. tis ſeculi Cain ob malitiam inuidiæ dãna-
Ibidē.5.d. tus, Abel iuſtitiæ merito coronatus, La-
Ibidē.9.d. mech ob adulterium & homicidium ma-
†tabernaculorũ fuſorũ — ledictus, Enoch ob gratiam pietatis ad pa
radiſum reductus, Cham poſt diluuiũ ob
impietatem deteſtatus, Sem & Iaphet pro
Ibidē.22.c. obſequio reuerentiæ perpetua benedictio
ne donati, Abraham fidei merito hęres di
uinæ promiſsionis effectus, cætera gentiũ
multitudo pro infidelitate relicta. Aduenientе quoq; in carne domino, Iudęa pro ꝑ
†eiꝰ palmi vnias — fidia repulſa, Gentilitas gratia ad ſalutem
reducta, & huiuſmodi q̃ in vtroq; teſtamē
to ſolerter conſiderata ſtudioſis proſunt.
Ideo forſitã duo ſunt ordines ſculpturarũ
hiſtriatarum in mari ęneo, vt qui fonte ba
ptiſmatis imbuti ſunt, vtriuſq; teſtamenti
auſcultent hiſtorias. Ideo decem cubitorũ
erant in gyro, vt quoſcunq; in eiſdem hi-
ſtorijs deditos: iuſſis cæleſtibus obedire, &
tota intentione ad ſuperna præmia ſuſpē-
ſos ꝓſpexerint, imitari cōtēdãt. a ¶ Duo
1.Cor.9.b. decim. Bed. Apoſtolos, euangeliſtas, imò
omnes verbi miniſtros, vnde: Non alliga-
bis os boui triturãti &c. Hi mare ſibi ſuperimpoſitum portant cũ
apoſtoli eorumq; ſucceſſores iniunctũ ſibi euangelij officium ꝓm-
pta deuotione implent. b ¶ E quibus tres. quia in vniuerſis
quadrati orbis partibus fidem prædicant trinitatis. Hinc quoq; a-
Luc.6.c. poſtoli duodecim. i. quater terni ſunt electi, vt fidem & confeſsionē
Mat.28.d. trinitatis per quatuor mundi plagas euangelizantes, baptizarent
omnes gentes in nomine patris & filij & ſpirituſſancti. Quorum &
ſucceſſorum ſuorum verba actus & paſsiones facilè in præſenti vi-
dere & cognoſcere legendo valemus. Quæ verò illos in futuro ma-
neat gloria retributionis, nondum videre poſſumus. c ¶ Groſſi
tudo. Bed. Qui lauacrum baptiſmi ad ſalutem & vitam ſuſcipit, fi-
dem & ſpem & charitatem debet habere, ſine quibus nemo po-
B teſt rectè operari. vnde ſubiungitur: Groſsitudo. Beda. Quia ro-
bore fidei, ſpei, & charitatis munitur perceptio baptiſmi, neq; aliter
proficuũ eſſe accipientibus oſtenditur, niſi harum virtutum firma
certitudo mentem accipientium & corpora confirmet. d ¶ Lilij.
Bed. Lilium comitante odoris gratia candidum colorem foris, intꝰ
auroſum oſtendit. ideo gloriam eius reſurrectionis inſinuat, q cor-
poris immortalitatem foris diſcipulis oſtendit, & animam diuina lu
ce coruſcans ſibi ſiꝑ ineſſe docuit. Chriſtus quoque ante paſsionē
ſuam quaſi adhuc clauſum lilium fuit, cùm in miraculis clarus ho-
mo refulſit. Poſt Reſurrectionem verò & Aſcenſionem repandũ ſe
ſe lilium cæli auibus exhibuit, quibus in aſſumpta humanitate potē
tiam diuinæ claritatis, quam habuit antequam mundus eſſet oſten-
Cañ.2.a. dit, vnde: Ego flos cãpi & liliũ cōualliũ. Labiũ ergo maris in quo ſa-
cerdotes lauantur, quaſi labium fuit calicis, & folium repandi lilij, q̃a
baptiſmus quo membra ſummi ſacerdotis efficimur, in fide paſsio
nis eius nos à peccatis purificat, & purificatos ad viſionem gloriæ
ſuæ introducit. In hoc lauacro populus circuncisionis & pręputij ꝑ
fidem, ſpem, & dilectionem vnum in domino efficitur. vnde: A-
lias oues habeo vſque: & fiet vnum ouile & vnus paſtor. vnde
Ioh.10.c. ſubditur. e ¶ Duo milia batos capiebat & tria milia &c.
Beda Batus. Hebræorum menſura eſt, quæ apud eos Bath dicitur,
Ephi & batus differũt — habens modios tres: ipſa eſt ephi: quam ipſi epha nuncupant. Sed
Ephi pertinet ad menſuram frugum, batus verò ad liquida, vinum
ſcil. ad aquam & oleum. Batus ergo quæ certæ menſurę norma eſt,
opera ſignificat æquitatis & iuſtitiæ, quibus hi qui in remiſsionem
peccatorum baptizantur, neceſſe habent inſtitui. Batos mille ca
pit mare, cùm aqua baptiſmi plebem Iudęorum abluens, ad regnũ
cæleſte tranſmittit. Recipit & alios mille, cùm Gentiles eodem fon-
te renatos & operibus iuſtitiæ confirmatos, eiuſdem regni facit eſſe
participes. ¶ Bed. Mille perfectionem ſignificat, quia denarium
quadratum ſolidum facit. Decies enim decē cētũ faciũt, quę figura iã
quadrata, ſed adhuc plana. Verùm vt ĩ altitudinem ſurgat & ſolida ef
ficiatur, multiplica centum per decem, & fiunt mille. Quo numero
ſtabilis & velut quadrata iuſtorum conſcientia ſignatur. Quocunq;
enim inferis quadratum, ſtabit: ſic animus electorum nulla tētatiõe
à ſtatu rectitu-

a labium circumibat illud decem cu-
bitis, ambiens mare. Duo ordines
a † ſculpturarum hiſtriatarum erant b
fuſiles, & ſtabant ſuper duodecim
b boues. E quibus tres reſpiciebant c
ad aquilonem, & tres ad occidētem,
& tres ad meridiem, & tres ad orien
tem, & mare ſuper eos deſuper erat:
quorum poſteriora vniuerſa intrin
a ¶ Firmitas virtutis in baptiſmo.
c ſecus latitabant. Groſsitudo autem d
a ¶ Maris. ſ. b ¶ Paral. palmi. Ioſephus: quatuor digitorũ.
lateris trium unciarum erat, labi- e f
a ¶ Guſtus dominicæ paſsionis. b ¶ Pater ſi fieri poteſt, tranſeat a me calix iſte.
umq; eius quaſi labium calicis & g
a ¶ Claritas reſurrectionis.
d e folium repandi lilij. Duo milia ba- h
a ¶ Mare. b ¶ Batus capit metretam & dimidiam.
tos capiebat, & tria milia metretas. i

ordinibꝰ. Hebręi verò dicũt, quòd mare in ſuperiori parte tribꝰ C
cubitis ſecundum altitudinem erat rotundum, & in parte inferiori
duobus cubitis erat quadratum, & quodlibet latus vnius quadrati
habebat. x. cubitos, ita quòd linea ambiens totum quadratum erat
xl. cubitorum, & ſecundum hoc mare erat latius inferius quàm ſupe
rius: & in illa parte erant iſtę ſculpturę hi-
ſtriatæ, & ideo cùm dicitur hîc: Et ſcul-
ptura ſubter labium. i. in parte inferi-
ori maris. a ¶ Circumibat illud de
cem cubitis ambiens mare. intelligen-
dum eſt in vno latere quadrati. & eodem
modo intelligendum eſt de alijs lateribus
tribus. Sed iſtud dictum multùm diſſo-
nat à Ioſepho, qui dicit, quòd mare æne
um erat ſicut cantharꝰ magnus. Cantharꝰ
autem idem eſt quòd crater, id eſt ſcyphus.
& ideo figura maris ęnei ſecundum Ioſe-
phum eſt eadem vel valde propinqua ei
quam ponunt expoſitores noſtri: & valde
diſſimilis ei quam dicunt Hebræi moder-
ni, vt patet figuras iſtas aſpiciendo in co-
lumnis pręce. formatas. b ¶ Et ſtabãt
ſuper duodecim boues. ſicut aliquã
do videmus in cibarijs, quòd de ſubtus
ſunt imagines leonum quaſi portantes ci
borium, & capita apparent extrà, & poſte
riora ſunt ſub ciborio. c ¶ E quibus
tres reſpiciebant ad aquilonem, &
tres ad occidentem, & tres ad meri
diem, & tres ad orientem, & mare.
Sic enim diſponebantur in circumitu, quòd capita trium erant ver
ſus orientem: & aliorum trium verſus occidentem, & ſic de alijs ſex
ad aquilonem & meridiem. Secundum Hebræos verò quadratura
maris ſic erat ſituata, quòd quatuor latera erãt oppoſita quatuor ꝑ
tibus orbis, & in quolibet latere erant tres boues mare ſuſtentãtes.
d ¶ Groſsitudo autem luteris trium. i. maris, quòd dicitur
luter hîc à luo luis, quod in vna ſignificatione ſignificat idem quod
abluere; quia ſacerdotes ibi abluebant manus & pedes, quando in-
grediebantur tabernaculum, vt habetur Exod. xxx. Non eſt tamen
ſic intelligendum, quòd ad ſe abluendum intrarent ipſum mare, q̃a D
ibi erat maxima quantitas aquæ, vt videbitur: quæ ex tali ingreſſu
fœdaretur, & etiam ſacerdotes ſubmergerentur. quia quando mare
erat plenum, profunditas aquę erat quinq; cubitorum ſecundum
altitudinem maris. quinque verò cubiti faciunt ſeptem pedes & di-
midium ſecundum vnam opinionem, ſecundum aliam verò, quam
credo veriorem, continet decem pedes, & ideo ſic intelligendum
eſt, quòd in circumitu maris erãt claues in loco apto ad manuum lo
tionem, ſicut in lauatorijs religioſorum per quas exibat aqua ad ma
nuum lotionem: & per eaſdem recipiebatur in vaſis ad hoc aptis ad
pedum lotionem. e ¶ Trium vnciarum erat. tanta erat
ſpiſsitudo huius vaſis. ij. Paralipo. iiij. b. dicitur quòd habebat mē
ſuram palmi. & tenendum eſt quòd iſtæ menſuræ ſunt æquales. In
Hebręo autem habetur ſic quatuor digitorum. & hoc modo apud
Hebręos accipitur menſura palmi. f ¶ Labiumq; eius qua
ſi labium calicis. quia ſicut dictum eſt, mare erat rotundum
in ſuperiori parte ſecundum doctores Heb. & Lati. g ¶ Et folium
repandi lilij. quia illud labium erat aliquantulum recuruatum in
parte exteriori. h ¶ Duo milia batos capiebat. Quod au-
tem ſubditur: i ¶ Tria milia metretas. non eſt in Hebręo
nec in libris correctis: ſed eſt dictum fortaſſe alicuius expoſitoris vo
lentis oſtendere qualiter ſe habeant batus & metreta. & quia batus
continet metretam & dimidiam. & ſic duo milia bati valent
tria milia metretas. poſtea vero dictum illud magiſtrale fuit inſertũ
textui ex imperitia ſcriptorum. Secundum Papiam metreta eſt men
ſura continens decem ſextarios Hebraicos. Sextarius autem iſte eſt
eadem menſura cum cheopina Pariſienſi, vel ei propinquiſsima,
vt dicunt aliqui. Et ſecundum hoc vna metreta continet duas quar
tas Pariſienſes & dimidiam. & ſecundum hoc batus continet tres
quartas & tres cheopinas, & duo milia bati, ſecundum hoc continēt
ſeptem milia quingentas quartas, quæ faciunt ſextarios mille octin
gentos. lxxv. Pariſienſes. Nonaginta verò ſextarij Pariſienſium faci
unt vnum dolium. & ſecundum hoc mare æneum continebat. xix.
dolia & dimidium dolium & tres ſextarios. Secundum Iſidor. verò
xvj. Ety. batus continet. l. ſextarios Hebraicos, qui ſunt cheopinę Pa
riſienſes, & ſecundum hoc mare æneum continebat. lxv. dolia & x. ſe
xtarios, vt poteſt deduci ꝑ reductionem cheopinarum ad ſextarios
& dolia, modo pdicto. Cauſa verò tantæ diuerſitatis doctorum cir-
ca hoc prouenit ex ignorantia quantitatis mēſurarum Hebraicarũ,
 quæ in ſacra

a ❡Quatuor ſunt principales virtutes, quibus omnis virtutū ſtructura imminet.

a b Et fecit baſes decem æneas quatuor

a ❡Patientiæ longanimitatis. ❡Prædicatores.

cubitorum longitudinis baſes ſingu

a ❡Dilatatæ charitatis

las, & quatuor cubitorum latitudi-

a ❡Quia per exercitium virtutum quas cum patientia malorum & dilectione bonorum exercent, ſemper ad viſionem ſanctæ trinitatis aſpirant. b ❡Spei.ſ.ſupernæ retributionis.

nis, & trium cubitorum altitudinis.

a ❡Intrinſecus cauum.vnde;Et ſculpturæ &c.

c Et ipſum opus baſium †interraſile e- c

rat: Et ſculpturæ inter iuncturas: & d e

a ❡Quibus.ſ.laterum tabulæ ſibi nectebantur, vt ex quatuor.ſ. vel quinq; tabulis vna fieret baſis. quales autem ſculpturas baſes inter has iuncturas,id eſt, in ſuis lateribus ante & retro,dextera & ſiniſtra,& ſupra quoq; haberent,aperit dicens,inter coronulas.

d inter †coronulas,& plectas,leones,& f

boues, & cherubim, & †in iuncturis

a ❡Erant leones &c.

e ſimiliter deſuper. Et ſubter leones &

boues † quaſi lora ex ære depen-

a ❡Quibus ligati viderentur.

f dentia: Et quatuor rotæ per baſes g

☞ à ſtatu rectitudinis. a ❡Et fe. Multipharie multiſq; modis eadem

E noſtrę ſalutis ſacramēta figurāt. Apoſtoli enī & apoſtolici viri ſicut per boues mare portātes ſignificant, etiā per baſes q̄ portādis luteribꝰ paratę erāt, ſicut ipſi luteres ſpirituale lauacrū, ſicut & mare fi-

2.Par.4.b. gurabāt. Sed quidam iuxta Paral. oīa in eis quę holocauſtū oblaturi erant, lauabāt. Holocauſtum autem domini generaliter omnis multitudo electorum intelligitur, quę baptizatur in ſpiritu ſācto & igne. Sicut ergo ſacerdotes qui in mari lauabantur, ſignificāt eos qui per baptiſmum efficiuntur, ſummi ſacerdotis conſortes, quod eſt i Chriſto Ieſu: Ita & holocauſta eoſdem ſignificāt, cū per ablutionem baptiſmi gratia ſpiritusſancti implentur. Lauatur enim in lutere hoſtia, cùm fidelis baptiſmo perfunditur. Offertur in holocauſtum, cùm impoſitione manꝰ epiſcopi donum ſpi-

2.Tim.4.b. rituſſancti accipit. Philippꝰ cū prędica-

Act.8.a. ret in Samaria in lutere templi hoſtias lauabat, ſed quia nondum in quenquam eorum ſpiritus deſcenderat, ſed tantū baptizati erant in nomine domini Ieſu, velut ablutę hoſtiæ nondū ad altaris ignē

† ſup ipſas clauſuras erant. peruenerant, at cū miſſi illuc Petrus & Iohannes imponebant eis manus, & accipientes ſpiritum loquebantur linguis: iam ad altaris ignem hoſtiæ peruenerāt, vt fierent holocauſtum.i.totum incen-

†copulationes opere extenſo ſum, quia conſcias eorum gratia ſpiritalis implēs, diuino fecit amore ferueſcere. ❡Bed. Quòd ad portandos luteres decem baſes ſunt factæ, poterat ita myſticè interpretari; quia miniſtri baptiſmi ad ęternum gaudium, quod in denario figuratur quos imbuunt, vocant. Sed quia ſequitur: qđ quinque poſiti ſunt ad dexterā partem templi, quinque ad ſiniſtram, magis in eis quinarij numeri

F notandum eſt myſterium. In vtraq; enim parte templi poſitæ ſunt baſes luterum, vt in vtroq; populo baptiſmi gratia ſignaret eſſe pādēda. Et quinque ſunt in vtraq; parte, vt ſignificentur vniuerſa quę per quinque ſenſus corporis deliquerat, in baptiſmo fidelibus eſſe remittenda. Sicut ergo in vno mari bobus ſuperpoſito baptiſmi exprimitur vnitas per apoſtolos toto orbe prædicāda; ita per duos ordines luterum, qđ Gentilitas & Iudæa in vnam fidem per baptiſmū erat colligenda. Quamuis enim in geminis luteribus hoſtiæ lauabantur, quędam à dextris, quædam à ſiniſtris, vno tamen ignē altaris cōſumebantur, vt fieret holocauſtum. Quiſquis enim Iudæus vel Gētilis baptiſmum ſuſcipit, vno omnes ſpiritu vt filij dei fiant, ſanctificantur. Vnde: In quo clamamus, Abba pater &cę. varijs.ſ.linguis pro

Roma.8.c. diuerſitate nationum, ſed vno eodēq; nomine deum patrem propē vnius donum ſpiritus inuocantes. b ❡Quatuor cubitorum longitudinis. Beda. Quaternorum cubitorum erat longitudo & latitudo baſium, quia prędicatores ſiue aduerſa mundi & longitudinem exilij, & laborum pñtium foris tolerent: ſiue cor in dilectione dei & proximi interna exultatione dilatent, ſēper virtutibus ſtudent, prudenter ſcilicet inter bona & mala diſcernentes. fortiter aduerſa ſuſtinentes, cor ab appetitu voluptatum temperantes, iuſtitiam in operatione tenentes. c ❡Et ipſum opus baſium. Tabulæ ex quibus baſes factæ ſunt quadratę fuerunt, in quibus formulæ rotundę erant, quę coronulæ ſiue plectæ appellantur, in quarum medio cęlaturę leonum &cę. d ❡Inter coronulas & plectas leones & boues & cherubim. Be. Non erat plana vlla ex parte ſuperficies baſium, ſed vndique myſticis ſculpta figuris, quia ſanctorum mentes, imò vniuerſa eorū conuerſatio virtutum gratiam prętendit, nec aliqua hora vacua præterit in qua non vacent pijs operibus & ſermonibus vel cogitationibꝰ. Coronulas enim in ſe ſculptas habent, cū ad ingreſſum perennis vitę infatigabili deſiderio anhelāt. Plectas, cū inter deſideria vitæ cæleſtis quę ſurſum eſt fraternę charitatis, quæ iuxta eſt vincula non ſoluunt. Habent inter coronulas & plectas leones, cū ita ad ſperanda cæleſtia mentem erigunt, ita ad diligendos proximos dilatant, vt in peccantes qui ſibi commiſſi ſunt aſperè inuehantur. habent cū leonibus boues, quando inuectionem correctiōis exhibēt cū ſpiritu manſuetudinis; quādo in feruore arguendi nunq̄ ſciſſā habere vngulam diſcretæ actionis & loquelę: nūq̄ verba diuinę lectionis velut ruminando in ore voluere ceſſant. Stephanus baſis eximia ſuos leones dentes & vngues oſtendebat perſe-

Act.7.f. cutoribꝰ di. Dura ceruice & incircunciſi corde &c. Bubalū verò mā-

Ibidem. ſuetudine, cùm dicebat; Domine ne ſta.il. hoc pec. Sed quia nec ſpem æternorum in cælis, nec amorem proximorum in terris, nec feruorem zeli

G rem zeli mordentis, nec lenitatem modeſtiæ compatientis ſine ſciētia ſcripturarum habere poſſumus: bene poſt coronulas & plectas, poſt leones & boues cherubim ſculpti eſſe memorantur, qui ſcripturam ſignificant. Vel quia duo cherubim in propitiatorio arcę in figuram duorum teſtamentorum concorditer de Chriſto canentiū fabricati ſunt. Vel quia multitudo ſciētiæ interpretanī. Quantò autem qs ſtudioſius diuinę ſcripturę inſtiterit, tantò amplius in omnibus quæ agit aut iudicat, iudicium dei pertimeſcit, ne nimis in peccātes vindicās, vel ſine diſcretiōe ignoſcens, iram iudicis incurrat. Qui

Eccle.1.d. enim addit ſciam, addit & laborem. Vñ hîc quoque poſt ſculpturas cherubim bene adiungitur: e ❡Et ſubter leones. quia doctores & in ſeueritate diſtrictionis qua peccantes iudicāt, & māſuetudine lenitatis qua pœnitantibus re-

† habebat clauſuras q̄ erāt inter vectes, q erant vt ſcalarū gradus. mittunt, timent iudicium dei, ne iniuſtè ligando atq; ſoluendo iuſtè ligentur ab eo cuius nequit errare iudiciū. f ❡Quatuor ro. Bed. quatuor euangeliorum libri, qui (ſicut volubilis rota citiſſimè currit qua ducitur) iubente domino per apoſtolos totum mundum impleuerūt

†ſup vectes baſis. in breui. Et ſicut rota impoſitū ſibi curꝛum à terra ſubleuat, & quo auriga dirigit portat, ita electorum mentes à terrenis ad cæleſtia ſuſpendunt, & ad perfe

☞ ctū operatio

Nicolaus de Lyra.

quę i ſacra ſcriptura ponuntur. nec mirum, propter diſtantiam temporum & locorum. Videmus enim ſenſibiliter menſuras liquidorum & aridorum mirabiliter variari, non ſolùm in diuerſis regio

H nibus, ſed etiam in villis ſatis propinquis, & in eadem regione. Alia eſt enim pinta & quarta Pariſijs, & ſancti Dionyſij: & in eadem villa variantur menſurę ſecundū tempora diuerſa. à Iudęa enim eſt magna diſtantia vſq; Pariſios, & à tempore Salomonis vſq; ad tempus iſtud. Et pp̄ hoc ſicut aliâs dixi, ſecurius eſt dicere, qđ de quantitate menſurarum Hebraicarum non habemus aliquam determinatam certitudinem. Et nota qđ ſextarius ſemper eſt maſculini generis, & nunquam neutri, vt dicitur in libro qui Chatolicon nominatur. a ❡Et fe. Hîc conſequenter agitur de luteribus & eorum baſibꝰ, & vocantur conchæ.ij. Para.iiij. in quibus ſacerdotes lauabant hoſtias offerēdas in holocauſtum, poſtquā tamen lotę erāt per Nathinnæos in probatica piſcina, de qua habetur Ioh.v. ❡Ad intellectū hujus literæ ſciendum, qđ ſecundum expoſitores Latinos cōiter baſis ſiue ſedes luteris erat facta ad modum arcæ q̄dratę hñs i quolibet latere q̄tuor cubitos. & habebat inferiꝰ i q̄tuor angulis q̄tuor rotas qbꝰ poterat deduci de loco ad locū. In altitudīe v° ò habebat tres cubitos, computata altitudine rotarum eam ſuſtentantium. In parte verò ſuperiori in medio tabulę quadratæ erat quoddam foramen rotundum, cuius diameter habebat cubitum & dimidium: intra qđ ponebatur fundus luteris, qui in parte inferiori habebat quaſi cubitum & dimidium in diametro rotunditatis ſuæ, vt ſic aptaretur dicto foramini, & procedat ſuperius dilatando ſe vſque ad mediū, ita quòd ibi diameter erat quatuor cubitorum, & inde procedendo ſuperius reſtringebatur, ita quod diameter orificij erat vnius cubiti. In lateribus verò baſis & in tabula ſuperiori circa foramen prædictum erant figurati circuli ad modum coronarum, & in illis circulis erant ſculpurę variæ cherubim, leonum, boum & palmarum, & ſuper leones & boues lora, quaſi eſſent ibi alligata. in tabula verò ſuperiori in quatuor locis contra quatuor angelos eius erant quatuor columnę breues pertingentes vſq; ad medium luteris ſuſtentantes eū ſicut ſolet fieri in baccinis magnis, & propter hoc illæ columnæ vocantur humeruli. Igitur ſecundum iſtam imaginationem exponitur hîc litera: Et fecit baſes decem. quæ erant omnino ſimiles: & ideo habita deſcriptione vnius habetur deſcriptio omnium. b ❡Quatuor cubitorum longitudinis baſes ſingulas, & cætera. hoc patet ex dictis. c ❡Et ipſum opus baſium interraſile. i. planum inter ſculpturas. & dicitur interraſile, quaſi inter ſculpturas raſum, quia inter varias ſculpturas erant aliqua ſpatia plana. d ❡Et ſculpturæ inter iūc. hoc eſt in lateribus quę iungebāī in angulis. e ❡Et inter coronulas & plectas. id eſt circulos prædictos, qui dicuntur plectę à plicando. f ❡Leones & boues & cherubim & in iuncturis ſimiliter deſuper. & patet litera ex dictis. g ❡Et quatuor rotæ per baſes ſin. in quatuor angu-

lis baſis

☞ ctum operationis vel myſteriū prędicationis,q̄ ſpūalis grā adiuuare voluerit ducūt.q̄a ſubdit,q̄ tales erant rotę quales ſolēt in curru fieri.legimus aūt de ſanctis:Currus dei decē milib⁹ multiplex milia lętantiū &c.Sic ergo baſes luterū doctores ſunt, q lauacrū vitæ miniſtrāt,& rotæ quaternę baſium quatuor euāgelia,axes rotarū q baſes geſtāt,corda doctorū ſunt:q euāgelicis aſſiduè pręceptis,eos ab imis ſuſtollūt & velut immiſsis rotis axes à terra baſim altius ſubleuant,a ❡ Humeruli.Be.Qui rotis antepoſiti ne ab axi dilabi poſſent obſiſtebāt,p̄conia ſunt prophetarum, quib⁹ euāgelica & apoſtolica ſcriptura,ne cui legentium in dubium veniat,confirmatur. vnde:Habemus firmiorem propheticum ſermonem,cui bn̄ facitis attēdētes &c. vn̄ & Mar.ait:Initiū euāgelij filij dei ſicut ſcriptum eſt in Eſaia propheta.& Matthæus: Hoc autem totū factum eſt,vt adimpleret̄ ſcriptura prophetarum . b ❡ Contra. Bed.Quia omnis ſcriptura prophetica ſibi eſt conſentanea,ſicut vno ſpiritu condita.Quatuor autem fuere per baſes ſingulas humeruli iuxta.ſ.numerū rotarum, nō qđ quatuor ſint tm̄ libri p̄phetici,ſed omnia quæ locuti ſunt prophetæ quatuor euāgelijs teſtimonium præbuere,vt ex cōſenſu vtriuſq; teſtamenti vna fides & dilectio Chriſti noſtra omnium corda firmaret. c ❡ Vnum cu.Be.Propter perfectionem.ſ.operis,& meritum cōtemplatiōis. Integer enim cubitus in lutere perfectionē actionis bonæ,quam habebat ille de quo dictum eſt:Nunquid conſideraſti ſeruum meū Iob,q̄ nō ſit ſimilis ei in terra?Eſt verò alter cubitus diuinæ viſionis,qui ex aliqua parte in hac vita fidelibus datur.vnde idem Iob deuicto aduerſario ait : Auditu auris audiui te , nūc autem oculus me⁹ videt te.Ideo poſt cubitum bonę operatiōis quę in hac vita poteſt perfici in ſanctis cubitus,incipit ſupernæ contemplationis, q̄ in futura vita perficienda eſt in electis.Mēſura verò vnius & dimidij cubiti non luteribus tm̄,ſed & rotis earum inerat & baſibus.vnde ſequitur : Vna rota habebat alti.cubi.vnum & ſemis.& paulò pòſt:In ſūmitate baſis erat quædam rotunditas vnius & dimidij cubiti &c.Luterum quippe menſura erat vnius cubiti & dimidij,quia ea fide in fonte vitę lauamur,vt per opera iuſtitię ad vitam ingredi mereamur,q̄uis ſine peccato dum hîc viuimus , eſſe nequimus.Ipſam verò cæleſtis vitæ dulcedinem guſtare ex parte & diligere in hàc vita,perfectè autē videre nulla rōne valem⁹.Rotæ quoq; vno cubito & dimidio menſurant̄, quia ſcriptura euangelij qualiter qui perfectè eſſe velint,viuere debeant , oſtendit & ſpem ęternę retributionis, ipſam verò retributionis qualitatem in futuro pandendam & donandam eſſe p̄mittit. Baſes verò vnum habebant cubitum & ſemiſſem amplitudinis in ſummitate ſui, vbi luteres reciperent: quia doctores & miniſtri lauacri opere quippe perfecti in hac vita fuiſſe runt, ſed luce contemplationis ex parte fruiti ſūt.vn̄:Ex parte enim cognoſcim⁹, & ex parte prophetamus &cæ. d ❡ Media. dicit tabulā ſuperiorem , q̄ ſicut aliæ quadrata erat ſimiliterq; ſculpta,& in ſummitate ſui habebat rotūditatem vnius & dimidij cubiti,in qua luter ponebatur. e ❡ In hunc.Bed.Quare decem baſes ſint factæ & totidem luteres ſuppoſiti,dictum eſt.ſ̄.Quòd verò vna erat menſura ſculpturaq; conſiſtis oīm baſiū vel luterū,nō ea ſignificatiōe factū eſt,qđ æqualia poſsint eſſe oīm merita doctorū . ſed quia eis eſt vna fides euāgelij,q̄ inſtruunt̄,vnū ſacramētū baptiſmi q̄ abluūt̄,vni⁹ ideq; ſpūs q̄ oēs cōſecrātur, quamuis habeant diuerſas donationes in ipſo ſpiritu , qui diuidit ſingulis prout vult. f ❡ Quadraginta batos ca. Beda. Quadraginta magnā perfectionē ſignificat, q̄a quater deni faciunt quadraginta.decē autē ſunt pręcepta q̄bus noſtra omnis operatio p̄fixa eſt in lege dei.Quatuor verò euāgeliorū libri, in q̄bus p diſpēſationē dn̄icę incarnationis cęleſtis patrię nobis patefactus eſt introitus.& q̄a oēs qui ad myſteriū baptiſmi pertinēt,cū fide & ſacramentis euangelij fructum debent rectę operationis oſtendere . ſinguli luteres in quibus holocauſta lauabātur,quadraginta batos capiebant . g ❡ Eratq;.Bed.Quod ſupradictum eſt:pariterq; habebat vnū cubitum & dimidium,& vtrum ibi amplitudinē an altitudinem ſignificaret,non adiecit:videtur quia fundum ipſius luteris huius eſſet amplitudinis, voluerit intelligi q̄ ex menſura baſis in qua poſit⁹ erat quiſq; luter,facilimè conijcitur qđ ita deſcribitur. In ſummitate autem baſis erat quædā rotunditas vnius & dimidij cubiti, ita fabrefacta, vt luter ſuperimponi poſſet. Latitudo ergo fundi in luteribus vnius erat cubiti & dimidij.Ipſa verò capacitas luterum quatuor habebat cubitos,ſed vtrum in altitudine,an in amplitudine,an in vtroque,dicat qui nouerit. ❡ Bed . Propter quatuor euangelia in q̄b⁹ forma baptiſmi vł cardinales v̄tutes q̄b⁹ baptizati debēt inſtitui . Vel, propter quatuor mundi plagas , quibus baptiſma miniſtratur.

☞ Et conſtituit

Pſ̄.67.d.

2.Petri.1.d.

Mar.1.a.

Matt.26.f.

►qđ forinſecus

†Sup os autē eius

† clauſuræ earū q̄drate erāt, nō rotundę.

†ſubter clauſuras

Iob.1.b.

† axes rotarū erāt i baſi

Ibidē .42.a.

†& ſup verticē baſis erāt axes ei⁹ & clauſuræ eius ex ea.

Sculpſit

1.Cor.13.c.

2.Cor.12.b.

A B C D

a ❡ Super quos baſes erant.

ſingulas & axes ærēi.Et per quatu a
a ❡ Vt portarent illum.
or partes quaſi humeruli ſubtēr lu b
terem fuſiles,contra ſeinuicem re
a ❡ Labium maris quaſi expanſi lilij. & contra os luteris intus erat verſum,os vnius cubiti,fundus cubiti & dimidij erat:venter autem quatuor cubitorum creditur fuiſſe.
ſpectantes. Os quoq; luteris intrin c d
ſecus erat in capitis ſummitate, & e
a ❡ Vt ad cæleſtia nobis per baptiſmum iter patefactum eſſe doceret. b ❡ Propter vnitatem confeſsionis & fidei, quia omnes in confeſsione patris & filij & ſpiritusſancti baptizantur vnde:Vnus dominus,vna fides,vnum baptiſma,vnus deus, & pater omnium.
quod forinſecus apparebat unius f
cubiti erat,totum rotundum,pari g
❡ Luter-
terq; habebat unum cubitum & di
a ❡ id eſt in lateribus baſium.
midium . † In angulis autem co h
lūnarum uariæ cælaturę erant, & i
† media intercolumnia quadrata, k
non rotunda. Quatuor quoq; ro l
tæ q̄ † per quatuor angulos baſis
erant, † cohærebant ſibi ſubter ba m
ſim. Vna rota habebat altitudinis n
cubitum unum & ſemis. Tales au
tem rotę erant quales ſolent in cur
ru fieri , & axes earum & radij & o p
canthi, & modioli, omnia fuſilia. q r
Nam & humeruli illi quatuor per s
ſingulos angulos baſis uni⁹,ex ipſa
baſi fuſiles & coniuncti erant. In t
ſummitate autē baſis erat quędam
rotunditas unius & dimidij cubiti,
† ita fabrefacta,ut luter déſuper poſ
ſet imponi, habens cælaturas ſuas
& ſculpturas uarias ex ſemetipſa.
Sculpſit quoque in tabulatis † illis
quæ erant ex ære,& in angulis,che
rubin,& leones,& palmas, † quaſi
in ſimilitudinem hominis ſtantis,
ut non cælata,ſed appoſita per cir
cumitum uiderentur. In hunc mo e
dum fecit decem baſes , fuſura una
& menſura ſculpturaq; conſimili.
a ❡ In luteribus holocauſta in mari ſe lauabant ſacerdotes. ❡ In Paral.conchas.
Fecit quoq; decem † luteres ęneos. v
Quadraginta batos capiebat lu f x
ter unus,eratq; q̄tuor cubitorū.Sin
gulos q̄oq; luteres per ſingulas,id eſt

Nicolaus de Lyra.

☞ lis baſis à parte exteriori. a ❡ Et per quatuor partes . tabulæ ſuperioris. b ❡ Quaſi.ſ.columnæ breues prędictę ad ſuſtētandum luterem. c ❡ Os quoq;. i.orificium vaſis impoſiti ſuper baſim. d ❡ Intrinſecus . ſcilicet recuruatum ſeu replicatum ſcilicet modo cōtrario mari ęneo,quia labium maris ęnei erat replicatum exterius,vt ſupradictum eſt. e ❡ Et quod forinſecus apparebat . id eſt apertura orificij. f ❡ Vnius cubiti erat. quia ſicut dictum eſt,diameter illius rotūditatis erat vnius cubiti. g ❡ Pariterq; habebat vnum cubitum & dimidi. ſcilicet in diametro fundi , vt prædictum eſt. h ❡ In angulis autem columnarum.id eſt i angulis tabulæ ſuperioris qui terminabantur ad quatuor columnas exiſtentes in quatuor angulis baſis,in quibus columnis latera iungebantur. i ❡ Et media intercolumnia.id eſt latera baſis, q̄ erant inter columnas prędictas. k ❡ Quadrata non ro.quod patet ex prædictis. l ❡ Quatuor quoq; rotę quæ p quatuor angulos baſis erant. in parte inferiori. m ❡ Cohærebant ſibi ſubter baſim. quia duæ rotæ exiſtentes hinc & inde iungebantur per axem tranſeuntē ſub baſi,ſicut rotę curruum. n ❡ Vna rota.& ſecundum hoc inaltabat baſim p dimidium cubitum & modicum plus. o ❡ Et axes earum. Axis eſt illud qđ infigitur in medio vtriuſq; rotæ. p ❡ Et radij. qui de medio rotæ rectè procedūt ad circunferentiam. q ❡ Et canthi.id eſt partes circunferentię,quę ſunt inter radios. r ❡ Et modioli. Modiolus eſt illud quod eſt in medio rotæ , habens in medio foramen in quo ponitur axis. s ❡ Omnia fuſilia . id eſt per fuſionem facta,& non per martellationem. t ❡ In ſummitate autem baſis erat quædam rotunditas vnius & dimidij cubiti ita fabrefacta,vt luter deſu.In iſta erat foramen ſupradictum,i quo ponebatur fundus luteris. v ❡ Fecit quoque decem luteres.ad ponendum ſup decem baſes deſcriptas. x ❡ Quadraginta batos capiebat luter.qui ſecundum prædicta faciunt.xxxvij.ſextarios & dimidiū.

►vnius &

†cardinum ei⁹ & i clauſuris eius

†ex latere vniuſcuiuſq; p circūitū, In hanc

†vł conchas aut lauacra.

a ℭEt conſtituit decem baſes,quinq; ad dexteram partem templi,& quinque ad ſiniſtram. Beda. Sed dexteram E partem templi & ſiniſtram non intus in ipſo templo, ſed ante templum dicit ad orientalem plagam ſcilicet in atrio interiori,quod ſacerdotum propriè vocabatur. Quinque autē poſuit ad dexteram partem templi propter Iudæos, qui ſole iuſtitię per doctrinam legis antiquitꝰ vtebantur. Et quinque ad ſiniſtram propter nos, qui cæco diutius corde adhęrebamꝰ ei qui ait:Ponam ſedē meam ad aquilonē q.di. in illis cordibus requieſcere deſidero, quæ à luce veritatis & flamma diuinę charitatis aliena eſſe conſidero. (Eſa.14.d.)

b ℭMare autem poſuit ad dexterā partem templi contra orientem ac meridiem. Beda. Et in hoc eodem atrio, poſitum eſt ad orientem. Quod autem ait: Ad dexteram partem templi, hoc eſt quod repetit dicens, ad meridiem. Ingredientibus enim atrium ab oriente primò diuertendum erat ad meridiem, vbi mare in ipſo angulo ſtabat ad lauandum ſacerdotibus paratum. Deinde progredientibus intrò occurrebant luteres ad lauandas hoſtias ab vtraque parte poſiti. Intra hos baſis erat ænea, quinque cubitorum latitudinis, & trium cubitorum altitudinis. In qua ſtans Salomon dedicabat templum. Deinde vltrà progredientibus occurrebat altare holocauſti cōtra meridiem atrij. Deinde porticus templi vel veſtibulum, in quo erant columnę æreæ circa oſtium templi. Quod ergo mare poſuit ad dexteram partem templi, ſignificat nos per lauacrum baptiſmi ad cæleſte regnum (quod per dexteram figurabatur) debere peruenire. Marc.16.d. Qui enim crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Vbi eni dextera ſit & ſiniſtra in bono accipiuntur, vel Iudæam & Gentilitatem, ſicut F in baſibus dictum eſt, vel pręſentem eccleſiæ vitam & futuram, vł læta ſeculi & triſtia, vel aliquid huiuſ modi deſignat. Vbi verò abſolutè in bono ponit̃ dextra, ęterna ſæpe gaudia demonſtrat. Quia verò cōtra orientem poſuit mare, ad eandem ꝑpe ſignificationem reſpicit, quia per lauacrum baptiſmi aperitur nobis ſplendor internæ claritatis. qđ ad meridianū latus atrij, ſignificat fideles per acceptionem ſpiritus ad flagrantiam veræ charitatis accendi. Feruor enim meridiani ſolis in ſcripturis, ſignificat ardorem dilectionis & illuſtrationem ſpiritusſancti, per quam eadem dilectio diffunditur in cordibus noſtris.

☞ Iordanis

Figura luteris & baſis ſecundum expoſitores Latinos

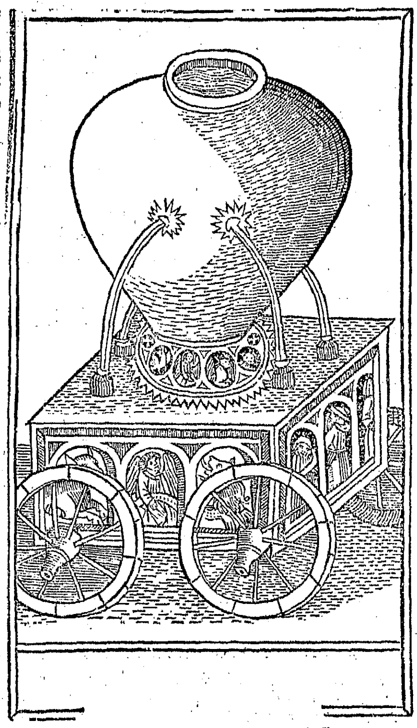

a decem baſes, poſuit, & conſtituit decem baſes, quinq; ad dexterā partem
b templi,& quinq; ad ſiniſtram. Mare a autem poſuit ad dexteram partem templi contra orientem ad meridiem.

a ℭMare autem poſuit ad dexteram partem templi contra orientem ad meridiem, id eſt in parte orientali atrij ſacerdotum, quæ erat ante templi ingreſſum. mare tamen non directè erat ante ingreſſum templi, ſed declinabat ab eo verſus meridiē. Cætera quę non ſunt hîc expoſita, ſatis patent ex prædictis ſecundū iſtam expoſitionem. Sed quoniam luteres dicti ad hoc erāt, vt lauarē-

tur ibi

tur ibi hoſtiæ cremandæ ſuper altare, vt prędictum eſt: vas autem q; G in ſuperiori parte multò eſt ſtrictius quàm in medio, & in parte inferiori non eſt aptum ad hoc qđ ibi aliquid lauetur, ſed magis in ſuperiori parte debet eſſe latum & apertum: ideo prędicta figura luteris non videtur rationabilis. Item vas cuius labium eſt recuruatum interiꝰ, non eſt aptum ad hoc, qđ ibi īmerſa extrahantur liberè: quia illa recuruatio retinet ibi īmerſa, maximè quando orificium eſt reſtrictū, vt ſecundum iſtam opinionem dicitur. Item ſecundum prędictam figuram non videtur, qđ poſſet tantū capere quantū hîc dicitur. ſ. xl. batos propter qđ pono hic aliam expoſitionē ſecundum dicta Hebręorum. Ad cuiꝰ intellectum ſciendum, qđ ſecundum eos altitudo rotę ſub baſe erat vnius cubiti & dimidij, & altitudo baſis ſuper rotas, cubiti & dimidij ita quòd in tota altitudine erant tres cubiti, vt dicitur in litera. Corpus autem baſis quadratum erat habens. iiij. cubitos in longitudine, & iiij. in latitudine & vnum cubitum in altitudine, & de ſuper erat quædam eleuatio circularis in medio quadrati, interius concaua habens dimidium cubitum in altitudine, & cubitum & medium in latitudine: & intra illū circulum ponebatur fundus luteris. ſicut mulieres portantes vrnas ſuper capita ſua, faciunt vnum circulum de panno, in quo ſituatur fundus vrnæ. & ille circulus vocabat̃ os baſis, quia intra ipſum recipiebatur fundus luteris, & procedendo in altum dilatabatur. Quanta eſſet illa dilatatio & altitudo luteris, non habetur ex ſcriptura, ſed oportet dicere quòd tanta eſſet, qđ luter caperet. xl. batos, vt dicitur in litera. Prope verò quatuor angelos ſuperioris tabulę baſis erant quatuor columnæ, vel potius pedes ſuſtentātes luterem, ꝓpter quod humeruli dicebātur. ſecundū igitur iſtam imaginationē exponēda eſt litera. Et fecit decem baſes H &cę. exponat̃ ſicut prius, vſque ibi: Os q̃que luteris. In Hebræo non habetur luteris, ſed ſic habetur: Os q̃q; eius &c. & ſecundum Hebręos ly eius, non refertur ad luterē, ſed ad baſim: cuiꝰ os dicebatur circulus, intra qđ ponebat̃ luteris fundꝰ, vt dictum eſt. Intrinſecus erat, quia non erat in extremitatibus q̃drati, ſed i medio. In capitis ſummitate, & qđ forinſecus apparebat vnius cubiti erat totum rotundum. In Heb. non habet̃, capitis, ſed ꝓ tota iſta litera ſic habetur in Heb. Et deſuper per vnum cubitum os eius rotundum. quia ſuper altitudinem quę erat vnius cubiti, vt dictū eſt, erat circulus qui vocabatur os, vt dictum eſt, habēs dimidiū cubitum in altitudine. Pariterq; habebat vnum cubitum & dimidium, ſcilicet in latitudine, quia tantæ quantitatis erat diameter illius circuli, vt fundus luteris poſſit ibi recipi. Cętera quæ ſequuntur exponantur ſicut prius, vſq; ibi: Nam & humeruli illi quatuor per ſingulos angulos baſis vnius ex ipſa baſi fuſiles & coniuncti erant. quod ſic intelligitur, qđ non erant fuſi per ſe, & poſtea appoſiti corpori baſis, ſed ſimiľ cum corpore ipſius baſis, ita qđ faciebāt vnum

Figura luteris & baſis eius ſecundum expoſitores Hebræos.

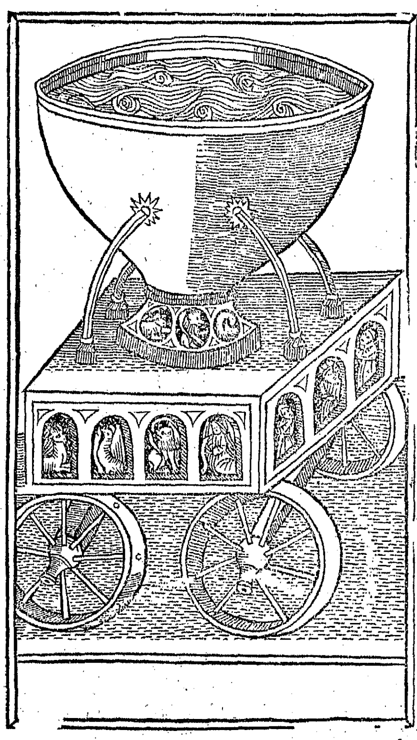

corpus

A a ℭ Iordanis fudit ea rex in. Beda. In quo dominus noſter baptizatus eſt, eiusq; tinctus vndis aquarum nobis elementum in ablutionem peccatorum conuertit. Et quia omne fidelium baptiſma, quo domino conſecrantur in exemplum illius celebratur, quo ipſe ſanctificauit aquas, rectè in regione Iordanis vaſa domus domini ſunt facta. Non enim aliter vaſa electionis & miſericordię efficimur, niſi ad baptiſmum eius reſpicientes in tali flumine ſatagamꝰ ablui. Notādū aūt ꝗ nō tm̄ ī regiōe Iordanis, ſed & ī cāpeſtri regiōe illiꝰ, facta dicit eadē vaſa, ſignificās multiplicationem fidelium, quę non ſolùm in Iudęa, ſed & in omniū regionum erat latitudine futura, ſecundum illud: Gaudebunt campi & omnia quę in eis ſunt. Et ecce audiuimus eam in Ephrata, inuenimus eam in camp. ſyluę. Audiuimus enim in Ephrata, id eſt in Bethleē ſacramenta dominica, quia promiſſum legimus Dauid qui erat ex eadem ciuitate, de fructu ventris eius Chriſtum in carne venturum. Inuenimus eam in campis ſyluę, quia reuelata in latitudine gentiū per orbem ipſi cognouimus, vidimus, participes facti ſumus. Fudit ergo rex vaſa domus domini in campeſtri regione Iordanis, quia Chriſtus baptiſmū ſalutis de quo vaſa miſericordię faceret, per totam mundi latitudinem impleuit. b ℭ Argilloſa ter. Beda. De qua factæ ſunt formę ad fundenda vaſa ſcripturæ, de qua regulam bene viuendi ſumimus, quaſi em̄ argilla ignibus durata format vaſa, cùm nobis ſcriptura regulā iuſtitię quam ſequamur oſtendit: ſanctorumq; exempla qui igne paſsionis inuincibiles extiterunt in omnibus ſequenda præmonſtrat. Sed vaſa in domo domini pretioſa eſſe conſpicimus, ęsq; igne liquefactum argillę formas ingreditur, vt poſsit aptum vas miniſteriis cæleſtibus effici, cùm ſalubriter humiliati, & flamma diuinæ charitatis, vel humanę aduerſitatis emolliti, viam patrum bene operando intramus, vt ad præmia eorum bene currendo perueniamꝰ.

Pſ̄.95.c

Ibidē.131.a

† vaſa rotūda iſtar craterarum capitellorum quæ erant

† operienda duo illa vaſa capitellorū quæ

† ſcopas & crateras

† ęrelimato

† noluit Salomon vt pōderarent oia vaſa ꝓpter multitudinē nimiā nō ē exploratū pōdus ęris. Fecitq;

B c ℭ Fecitq; Salomon. Be. Superius dixit Hiram feciſſe Salomoni omnia vaſa, nunc ſcriptura ſubiungit eadem feciſſe Salomonem. Salomon enim fecit dictando, Hiram operando. d ℭ Altare au. Beda. Corda perfectorum internę charitatis & caſtitatis luce coruſcat, quorum ſublimitati ſignificandę etiam locus conuenit eiuſdem altaris. Stabat ante oſtium ſanctiſanctorum, vt in factura tabernaculi legitur, quia ſancti neglectis temporalium cupiditatibus tota intentione cæleſtia quærunt. In vicino oraculi ſunt, non longè à velo quo templum & ſanctaſanctorum dirimuntur, quia corpore terram incolunt, mente conuerſationem in cælis habent. Ab hoc altari aſcendit fumus incenſorum intra ſanctaſanctorum, vbi arca eſt recondita, cùm orationes ſanctorum flamma charitatis excitatæ ad cælum perueniunt, vbi Chriſtus eſt in dextera dei. Sed in hoc altari non ſanguis hoſtiarum ſed thymiama tantùm incenditur, quia tales viri non habent opera carnis quę in ara cordis domino mactent, ſed ſolummodo lachrymarum & orationis ei vota pro deſiderio regni cæleſtis offerunt. ℭ Beda. Altare thymiamatis Moyſes fecit, habens cubitum longitudinis, alterum latitudinis, & duos in altitudine. Quàm magnum autem fuerit qđ Salomon fecit, ſcriptura non dicit. Conſtat autem quia tantùm non fuit, quantùm illud holocauſti, quia ſi viginti cubitorum in lōgitudine & latitudine factum eſſet, totam templi latitudinem impleret. Attamen anguſtius fuit q̄ Moſaicum, ſicut cuncta alia quæ Salomon fecit. Quantò igitur exterius erat altare holocauſti q̄ incenſi, quantumq; genere oblationis ac vilitate metalli ignobilius, tantū quantitate menſurę & hoſtiarum frequentia præſtabat. Quia nimirum plures audire delectat: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, q̄ Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus. Altare holocauſti illorum typum tenet, qui corpus & animam per ignem amoris domino conſecrant. Perſeuerantia horum in bona operatione per longitudinem altaris, amplitudo in charitate dei & proximi, per latitudinem ſpes in expectatione diuinæ viſionis per altitudinem figuratur. Quinq; libri Moyſi quatuor;

Exo.30.a

Mat.19.c

C quatuor ſunt euangelicæ libertatis; & cùm ad intelligentiā atq; cuſtodiam legis ſpiritualem illuſtrante euangelij gratia peruenimus, quater quinos perficimus qui numerus fit in longitudine & latitudine, cùm electi docente vtroq; teſtamento, & perſeuerantiam boni operis & hilaritatem ſeruant dilectionis. Idem altare decem cubitis erat altum, electorum vitam perpetuam denario ſignificās. Vñ q in vinea magni prīſfamilias laborāt, denario remunerāt. Pſ̄.22.b
e ℭ Menſam. Beda. Scriptura ſpūali intelligentia clara, de qua: Paraſti in conſpectu meo menſam. Panes propoſitionis, ſancti doctores, quorum opera nobis vel verba ad exemplum propoſita in diuinis paginis qui bene quęrit, inuenit. Vnde ijdem panes in Exodo .xij. fieri præcepti ſunt propter apoſtolos .xij. per quos ſcriptura noui teſtamenti eſt condita, & veteris reuelata myſteria. Quorum numero omnes doctores ſignantur, quia ipſam doctrinæ formam quam à domino apoſtoli acceperunt, ſequuntur. In verbis dierum legimus, ꝙ fecit Salomon menſas decem in templo qnq; à ſiniſtris, & quinq; à dextris, quas ad vaſa domini portanda factas eſſe ſciēdum eſt, ſcilicet phialas quas pariter factas ſcriptura refert, & thymiamateria, in quibus thymiama adolebatur &cæ. Quod paulò poſt in eodem volumine ſubinſertur: Fecit Salomon menſas, & ſuper eas panes propoſitionis, vel plura

☞ le p

† ſcopas & pelues

Ibid.20.a

† durarum

Exo.25.c.

† duo illa vaſa rotūda q

a ❡ Ollas ęreas ad ſuſcipiendos cineres altaris.
b ❡ Vaſa ærea, æq̄lis in fundo & ore amplitudinis ad calefaciēdū.

Fecit ergo Hiram lebetes[a] & † ſcutras[b]

a ❡ Vaſa ad offerenda vina.

& amulas[a]. Et perfecit omne opus regis Salomonis in templo domini. Co[c]lumnas duas, & † funiculos capitello[d]rum ſuper capitella columnarum † du[e]os, & retiacula duo, ut operirent † duos funiculos qui erant ſuper capita columnarum & mala granata quadringenta in duobus retiaculis. Duos uerſus malorum granatorū in retiaculis ſingulis, ad † operiendos funiculos capitellorum, qui erant ſuper capita columnarum: & baſes decem & luteres decem ſubter baſes, & mare unum, & boues duodecim ſuper mare, & lebetes, & † ſcutras & amulas. Omnia uaſa quæ fecit Hiram regi Salomoni in domo domini de † aurichalco erant.[f] [a] In campeſtri regione Iordanis fudit[g] [b] ea rex in argilloſa terra inter Sochoth[h] Sartham. Et † poſuit Salomon omnia uaſa in domo domini. † Propter multitudinem autem nimiam non erat [c] pondus æris. † Fecitque Salomon o[d]mnia uaſa in domo domini altare au[i]reum, & menſam ſuper quam pone[k]

Nicolaus de Lyra.

corpus continuum. Et eodem modo dicunt Hebræi de rotis ipſius baſis, ꝙ erāt fuſæ cum ea in vno corpore continuo, & ex hoc ſequitur, ꝙ non erant volubiles, nec baſis per eas de loco ad locum poterat duci, ſed erant ad decorem baſis & ad inaltandum eam à terra loco pedum. In ſummitate autem baſis erat quędam rotunditas, id eſt quædam circularis eleuatio, vt dictum eſt. Vnius cubiti & dimidij ſcilicet quantùm ad diametrum ad ponendum ibi luteris fundum. Habens cęlaturas ſuas, variasq; ſculpturas in parte exteriori per circumitum. Ex ſemetipſa, quia illæ ſculpturæ non erant ꝑ ſe fuſę, & poſtea ibi appoſitæ; ſed magis erant fuſæ ſimul cum baſi, vt prædictum eſt. Cętera autem exponantur ſicut prius. ℭ Ad capiendum prædicta facilius ponitur figura luteris & baſis eius ſecundum expoſitores Latinos communiter in columnis præce. a ℭ Fecit ergo Hiram lebetes & cætera. Hîc conſequenter agitur de quibuſdam alijs vtenſilibus ad templum pertinentibus in diuerſis officijs, & hoc notatur cùm dicitur: Fecit quoq; Hiram lebetes & cætera, id eſt caldarias. Erant enim ibi aliquæ caldariæ, vbi ponebantur cineres amoti de altate holocauſtorum, vt portarentur extra ciuitatem ad locum mundum, & aliquę ad detorquendum carnes aliquorum ſacrificiorum, vt habetur ſuprà primo libro. cap. ij. b ℭ Et ſcutras &c. Vaſa ſunt æqualis amplitudinis in ſuperiori & inferiori, vbi ponebantur carbones accepti de altari holocauſtorum vt portarentur intra templum ad cremandum thymiama ſuper altare incenſi. c ℭ Et amulas &cæ. id eſt fuſcinulas, vt dicunt aliqui, ſed non videtur verum; quia ſic diceretur de hamo, mas. & haberet, h, in principio. Et ideo dicunt alij, quod ſunt vaſa vinaria ad modum ampulæ facta, quibus effundebatur vinū libaminis ſuper altare holocauſti. d ℭ Columnas duas &cæ. de quibus diffuſè ſuprà dictum eſt. e ℭ Et funiculos capitellorum ſuper capitella. id eſt circulos cingentes capitella ad modum funiculorum. Cætera patent ex ſupradictis vſq; ibi: f ℭ De aurichalco erant. quoddam genus metalli eſt ſimile auro in colore. g ℭ Fudit ea rex &cæ. ſcilicet Salomon, quia fecit talia fieri, ſicut & ſuprà dictum eſt in princi. huius cap. Domum ſuam ædificauit Salomon &cæ. Vel poteſt referri ad Hiram, qui dicebatur rex artificum propter artis excellentiam. h ℭ In argilloſa terra. quæ eſt apta ad faciendum formas in quibus metalla funduntur. i ℭ Altare aureum. i. altare incenſi, quod erat intra templum. k ℭ Et menſam ſuper quam ponerentur panes & cætera. de quorum forma & diſpoſitione & ſitu dictum fuit Exo.xxv. & .xxx.

† ſ̄.eod.g.

D

† 32.q.2.c. gloria.

t v ☙ Et cande

E le pro ſingulari poſuit more ſcripturæ: vel certè panes nouiter co‐ᷓcti illis menſis imponebantur, vbi nocte illa ſeruarentur operti, do nec primo mane ablatis veteribus ſuper menſam propoſitionis po nerentur calidi. Menſæ decem à figura vnius non diſcrepant. Nam ſicut vna menſa duodecim panibus onuſta, vnanimē ſcripturę qua paſcimur, concordiam autoritate apoſtolica munitā deſignat, ita decē mēſę legis & ꝓphetarū eloq̄a denūtiāt, q̄ nobis fideliū exēpla q̄ſi ꝓpoſitorū, in ſe vaſorū dn̄i claritatē & miracula ꝓponūt. Mēſæ ſunt bis quinæ. Quinæ, q̄a lex tā quinq; libros q̄ꝫ quinq; ętates ſeculi cōplectit̃. bis: quia poſt incarnationem domini vtriq; populo, Iudęo ſcilicet & Gentili committitur, & quia plena figuris oſtēditur quę quōdam iuxta literam intelligēda putabatur. ¶ Beda. Sicut menſæ in typo ſcripturę ponūtur, quia panem verbi miniſtrāt & vaſa ferunt miniſterij, i. iuſtorum nobis actus in exemplum proponunt: ita per candelabra eadem figuratur, quia lucem ſapientiæ errantibus profert. Vnde Salomon: Mandatum lucerna eſt, & lex lux. Quod candelabra quinq; à dextris, quinq; à ſiniſtris, idem eſt quod ſuprà de menſis. Oraculū vbi erat arca, adit⁹ pr̄ię cæleſtis, vbi Chriſtus in dextra die ſedens paternorum vtiq; conſcius arcanorum. Candelabra contra oraculum, quia eloquia dei ad habitationem ſupernę ciuitatis aſpectant, vt ad eam promerendam nos accendant. Lucernę ſunt viri ſancti q̄ oleo ſpiritusſancti infuſi, & ipſi igne dilectionis ardent in corde, & proximis lucē ſcientiæ pręferunt in ligna. Candelabra q̄ lucernas in ſublime tollūt, ſacra ſcriptura eſt, quæ ſanctorum virtutes & doctrinā ſua lectione demonſtrat. vnde de Iohanne dicitur: Ille erat lucerna ardens, & lucens. Aut ita lucernę diuina ſunt eloquia. vnde: Lucerna pedibus meis verbum tuum. Candelabra lucernarum ſancti ſunt, qui corda & corpora ferēdis domini mādatis ſupponunt. Quiſquis enim in nullo propriam ſequi curat voluntatem, verū quę ſcriptura dicat attendit, eiuſq; ſe ſubiicere mandatis ſatagit & auſcultare promiſſis, quaſi candelabrum aureum aureas geſtat lucernas: & hoc tam fixa intentione, q̄ꝫ firmiter candelabrū ad ſuperna erectum impoſitas ſibi lucernas abſq; motione ſeruat. Flores lilij amœnitatem ſemper virentis terræ viuentiū deſignant. Bene hi flores in candelabro ſunt: quia ſcriptura ſpretis terrenis ad appetenda cæleſtia prouocare conſueuit, & quomodo erectum cādelabrum lucernas habet in capite & lilij flores, ita electi qui in ſcriptura continentur erecto ad ſuperna ſenſu bona cęleſtia à domino quęrunt & percipiunt. a ¶ Quaſi lilij. Bed. Hoc videtur dicere, quia ſuprema pars candelabrorum in modum expanſi lilij erat deformata. b ¶ Lucernas de. au. per qđ continetur id qđ continet. i. vaſcula aurea, in quibus oleum lucebat, deſignatur. c ¶ Forcipes. Beda. id eſt emunctoria quibus emungebantur lychni, vt reparati melius lucerent. d ¶ Hydrias. Hydrię pręcordia ſanctorū ſignant, aqua ſapientiæ & vino compunctionis repleta. e ¶ Fuſcinulas. Fuſcinulę quibus carnes pręparantur prædicatores, qui ſuis auditoribus cibum intelligentiæ adminiſtrant: quorum officium eſt corpus & ſanguinem credentibus diſtribuere, infidelibus abnegare. f ¶ Domus interioris. Bed. Oſtia domus interioris angelica ſunt miniſteria, quæ nobis de corpore egreſſis introitum vitę cæleſtis reſerant. Oſtia domus, templi doctores ſunt & ſacerdotes, qui inſtruendo, baptizando, dominici corporis & ſanguinis myſteria communicando prima nobis eccleſiæ pręſentis limina pādunt. Cardines vtrorunq; oſtiorum ſenſus & corda ſunt angelorū & ſanctorum, quibus immobiliter contemplationi & dilectioni cōditoris adhęrent, vt eò miniſterium ſibi delegatum rectè compleāt, quò à voluntate domini nunq̄ꝫ oculos auertunt. Aperiuntur eñ & clauduntur oſtia, ſed cardinem non deſerunt, quia angeli & ſancti ſiue in hac vita fidei, ſeu in illa ſpecie fideles & electos ſuſcipiant, ſemper animum in radice internę dilectiōis fixum tenent. Vnde bene ex auro cardines facti ſunt, propter fidem vel meritum proprię claritatis, vel quā habent in deum charitatis. g ¶ Perfecit omne opus. Beda. Dum ſtatus ſeculi geritur, facit quidem opus domus domini, ſed nōdum perficit quia corda electorum dominus vt bona operentur, inſpirat & adiuuat: nullum tamen in hac vita commorantem abſq; peccato eſſe tribuit. Nanq; hoc futurę beatitudini reſeruat. Perficit verò omne opus templi Salomonis & dedicationi aptum reddit: cùm noſter pacificus in die nouiſſima electos reſurrectionis immortalitate glorificat, & ęternum perducit ad regnum. Vnde templum ſeptem annis ędificatum, octauo autem perfectum ac dedicatū eſt. Cui tempore conuenit qđ ſequitur: h ¶ Et intulit quæ ſanctificauerat. Sanctificauerat Dauid pater Salomonis argentū, cùm deus pater eloquentes gratia ſui ſpiritus ad loquendum verbum dei confortat. Sanctificat aurum, cùm naturali ingenio pręditos ad intelligēdam legem illuminat. Sanctificat etiam vaſa, cùm omnibus eccleſiæ filiis ſpiritusſancti gratiam largit̃. Hæc ſanctificata Salomō infert in templum, cū dn̄s peracto iudicio doctorum & cæterorum fidelium cœtum in gaudiū cæleſtis regni introducit. i ¶ Repoſuitq; in theſau. dom. domini. quia deos ſuos abſcondit in abdito vultus ſui à conturbatione hominum. Multi ſunt theſauri in vna domo domini, quia in vna eccleſia ſancti meritis diſtant. Et vna eſt patria cæleſtis, quamuis in ea ſtella à ſtella differat in claritate. Quod vtrunq; diſtributor præmiorum demonſtrauit, cùm ait: In domo patris mei manſion. mult. ſunt.

† vel pelues & cochlearia

Prou. 6. c.

F

Ioh. 5. f.

Pſ. 118. a

C

† ante

† pſalteria

† 2. Par. 5. a.

2. Cor. 15. f.

† 2. Pa. 5. a

H

Ioh. 14. a.

☞ In ſanctumſanctorum

rentur panes propoſitionis auream, & candelabra aurea quinq; ad dexteram, & quinq; ad ſiniſtram † contra oraculum ex auro puro, & quaſi lilij flores, & lucernas deſuper aureas, & forcipes aureos, & hydrias, & † fuſcinulas, & † phialas, & mortariola, & thuribula de auro puriſſimo. Et cardines oſtiorum domus interioris ſanctiſanctorum, & oſtiorum domus templi ex auro erant. † Et perfecit omne opus quod faciebat Salomon in domo domini, & intulit quæ ſanctificauerat Dauid pater ſuus, argētum & aurum & uaſa, repoſuitq; in theſauris domus domini.

a ¶ Candelabrorum. b ¶ Doctores pleni vitalibus aquis.

a ¶ Pœnitentiæ labor paſſioq; tolerantiæ quibus mortificantur membra eorum ſuper terram.

a ¶ Virtutes operum vel orationes ſanctorum quibus odor ſuauitatis aſcēdit ad deū ex conſcientia purā & fide nō ficta.

Cap. VIII.

† TVnc congregati ſunt omnes maiores natu Iſraël cū principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Iſraël ad regem Salomonem in Ieruſalem, ut deferrent arcam fœderis domini de ciuitate Dauid, id eſt de Sion. Conuenitq; ad regem Salomonem uniuerſus Iſraël in

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et candela. Iſta erant facta ad modum candelabri quod fecit Moyſes, cuius forma fuit deſcripta Exo. xxv. b ¶ Et forcip. aure. ad reſcindendum partem lychnorum combuſtam. c ¶ Et hyd. in quibus erat oleum pro lucernis. d ¶ Et fuſcinul. ad extrahendum de lucernis ſi ibi aliquid immuditię de lychnis combuſtis cecidiſſet. e ¶ Et phi. ad ponendum vnguentum pro inūctione regum & pontificum & vaſorum, quæ erant applicanda ad cultum diuinum. f. ¶ Et morta. ad terrendū ſpecies & radices, vnde fiebant talia vnguenta. g ¶ Et thuribu. in quibus cremabantur thymiamata. h ¶ Et cardines oſtiorum. de quibus oſtijs. ſ. dictum eſt ca. vj. Illa enim pars templi dicebatur ſanctumſanctorum: & ideo cardines oſtiorum eius erant de pretioſiori materia, q̄ꝫ oſtiorum domus exterioris. Cętera patent.

NICO. DE LY.

CAP. VIII.

TVnc congregati ſunt omnes ma. Hîc conſequenter deſcribitur templi dedicatio. & primò ponitur introductio arcę, ſcđò ſignum diuinę præſentię, ibi: Factū eſt aūt. tertiò Salomōis oratio, ibi: Stetit aūt Salomō, quartò ppl̄i bn̄dictio & licētiatio, ibi: Factū eſt aūt. Circa primū dicit̃: i ¶ Tūc cong. vt cum debita ſolennitate dedicaretur templum, & deferretur ibi arca domini. ideo ſubditur: k ¶ Vt de. &c. de ciuitate Dau. vbi adducta fuerit de domo Obededom, vt habetur. ſ. ij. lib. vj. ca.

☞ In menſe

Moraliter. i ¶ Tunc congregati. Hîc agitur de portatione arcę teſtamenti ad locum ſibi paratum in templum intra ſanctum ſanctorum, per qđ ſignificatur cælum empyreum, qui eſt locus beatorum, ſicut dictum fuit Exo. xxv. Dictum etiam fuit ibidem, q; per arcam figurata fuit beata virgo Maria, propter qđ per hanc arcę deportationem figurata fuit huius virginis aſſumptio. Per maiores natu duces & principes. Qui congregati fuerunt ad Salomonem in arcę deportatione, ſignantur angeli de diuerſis ordinibus cum Chriſto venientes ad beatæ virginis venerationem in eius aſſum‐

Moraliter

* ptione

a ¶In ſanct.Be.Domus templi exterior peregri- Cap. VIII.
A nantẽ eccleſiã,ſcã ãſanctorũ ſupnę patrię cęleſtis felicitatẽ deſignant.
Illata in ſctãſanctorũ arca aſſumptã Chriſti hũanitatẽ intra velũ re-
Exo.25.b. gię cęleſtis inductã. b ¶Subter al.Be.Moyſes fecit duos cheru-
bim aureos,quos poſuit in propitiatorio quod erat ſuper arcam.
Salomon addidit duos maiores,ſub quo-
rum alis arcam nunc dicitur poſuiſſe cũ
propitiatorio & duob⁹ cherubi ſorib⁹.
2.Pa.5.b. c ¶Cumq;.Be.Hoc manifeſtius in Pa
ra.Vectes,inquit,quibus portabant ar
cã,quia paululũ longiores erant,capita
patebant añ oraculũ.Si verò qs paulu-
lũ fuiſſet extrinſecus,eos videre nõ pote
rat.Vbi notandũ,quia et ſi vectiũ capi
ta diligenti⁹ intuẽtib⁹patebãt añ oracu-
lũ,nõ tñ fieri poterat,vt ipa capita añ o-
raculũ eminerẽt;qa neceſſe erat vt clau-
ſo oraculo & appẽſo añ oſtia velo,ipſi
quoq; vectes cũ arca adducerent interi⁹
2.Pa.5.c qd' fieri nõ poterat,ſi pminẽtes vltrà o-
ſtiũ vectes pducẽdis ad claudẽdũ oſtijs
locũ nõ darẽt. d ¶Qui & fu.In ſ Par.
dicitur:Fuit itaq; arca ibi vſq; ad pſentẽ
diẽ.qd' ab hiſtoriographo additũ eſt,ſi-
gnificante vſq; ad tpa ætatis ſuæ eam i-
bi pmãſiſſe.qd' nõ de Eſdra põt itelligi.
quia iã erat icẽſum tẽplũ,ſed de Nathã
vel aliquo pphetarũ,à quib⁹ oĩa geſta
ſuorũ tẽporum ſcripta eſſe creduntur.
2.Pa.5.c. e ¶In arca.Ra.Erat in arca vrna au-
rea habens manna,qa in hoĩe Chriſto
habitat oĩs plenitudo diuinitatis corpo
raliter.Erat virga Aaron,quę exciſa de-
nuo floruerat;quia poteſtas iudicandi
penes eum eſt,cuius iudiciũ in humilita-
te paſsiõis videbaẽ eſſe ſublatũ.Erãt etiã
tabulę teſtamenti;qa in illo ſunt theſauri
ſapiẽtię & ſcientię abſconditi. Adhęre-
bãt enim vectes quibus portabatur,qa
doctores qui laborãt verbo,nũc pſenti
2.Col.2.a viſione gaudẽt glorię Chriſti.Vñ Pau
Phil.1.c. lus;Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto.
B Apparebãt ſũmitates vectiũ foris añ o-
raculũ nõ ſemp,ſed cũ oſtia oraculi apiri
cõtingeret,neq; oib⁹,ſed hiſſolũ q ppi⁹
accedẽtes,attẽtius interiora ſatagebãt in
tueri.Vectes ſunt cõditi in oraculo,qa
electi q pceſſerũt nũc ſunt in abſcondito
vult⁹ dei.Quorũ tñ ſummitates vectiũ
apto oraculo his q appropiant viſunẽ,
cũ pfectioribus oculis ſordis purifica-
tis, dei gratia aliquid extremum de ſupernorum gaudio contemplandum donauerit:quia his qui paulò longius receſſerunt, id eſt mente exterius vagantibus,contemplatio minimè cõceditur. Ipſa arca qualis & quomodo eſſet poſita,ſolis eis qui oraculum intraſſent,videre licebat:quia ſoli ſupernę patriæ ciues gloriam ibi redemptoris plenè contemplantur. f ¶Nebula impleuit domũ domini non poterant.Rab.id eſt ſynagogam impleuit,quia eorum mentes infidelitatis caligo repleuit.& ſacerdotes propter nebulam miniſtrare non poterant,quia dum myſticos ſenſus literæ velamine coopertos,& natiuitatis Chriſti ſacramenta inueſtigare deſpiciunt:debitum fidei ſuæ miniſterium per nebulam erroris perdiderunt,ita vt exigentibus meritis non agnoſcant cultum credulitatis,quibus in nebula doctrinæ ſuæ dominus de ſe etiam aperta narrauit. Sed quia auditorum mentes infidelitatis caligo impleuerat, quaſi emiſſum ſolis radium nebula interiacens abſcondebat.

Stetit ergo,

†ſeptembri

menſe †Ethanim in ſolenni die,ipſe eſt a
menſis ſeptimus. Veneruntq; cuncti
ſenes de Iſraël, & tulerunt ſacerdotes
arcam,& portauerunt arcam domini, b
& tabernaculũ fœderis, & omnia ua-
ſa ſanctuarij quę erant in tabernaculo,
& ferebant ea ſacerdotes & Leuitæ.
Rex autem Salomon,& omnis multi
tudo Iſraël quæ conuenerat ad eũ,gra
diebatur cum illo ante arcã,& immo- c
labant oues & boues,abſq; æſtimatio
ne & numero. Et intulerunt ſacerdo-
tes arcam fœderis domini in locum ſu
a um in oraculum tẽpli,in ſanctũſancto
b rum ſubter alas cherubim. Siquidem d
cherubim expandebant alas ſuper lo-
cum arcę, & protegebant arcam & ue

a ¶Vectes quibus arca portabatur.prædicatores per quos Chriſtus mundo innotuit typice nuntiant.

c ctes eius deſuper. Cumq; eminerent ue- e
ctes & apparerent ſummitates eorum
foris ſanctuarium ante oraculum,non
¶Exiſtenti.
d apparebant ultrà extrinſecus. Qui &
e fuerunt ibi uſq; in præſentem diem. In f
arca autem non erat aliud niſi duæ ta-
bulę lapideę quas poſuerat in ea Moy
ſes in Horeb, quando pepigit dñs fœ
dus cum filiis Iſraël cũ egrederẽtur de
terra Ægypti. Factum eſt autem cùm g

a ¶Id eſt de ſanctiſſanctorum vbi intulerant arcam & tabernaculum quod fecerat Moyſes.

f exiſſent ſacerdotes de ſanctuario, ne- h
bula impleuit domum domini,& non i
poterãt ſacerdotes ſtare & miniſtrare

Nicolaus de Lyra.

a ¶Mẽ.Eth.Ille eſt menſis ſeptimus,qui apud Hebræos erat quaſi totus feſtiuus,ſicut dictum fuit Leu.xxiij.tamen feſtiuitas principalis erat feſtum expiationis,qd' celebrabatur decima die illi⁹ mẽſis. b ¶Et portauerunt arcam domini & tabernaculum. qd' fecit Moyſes,quia illud tabernaculum fuit repoſitum cum alijs vaſis ſacris in theſauris domus domini.Aliqui autem libri habent: Et portauerunt arcam dñi ad tabernaculum fœderis,quia per imperitiã aliquorum correctorũ poſitũ eſt ad,p &.Nõ eñ arca tunc fuit portata ad tabernaculum fœderis,ſed intra templum quod fecerat Salomon. c ¶Et im.Hyperbole eſt,ad denotandũ multitudinem hoſtiarũ. d ¶Subter al.Loquitur de illis cherubim quos fecit Salomon,habebant enim decem cubitos altitudinis,& in medio domus ſub alis eorum ſe contingentibus fuit arca poſita,ſicut dictum fuit.ſ.ca.vj. e ¶Cumq; e. Dicit Ra.Sa.q vectes tranſibant per latitudinem arcę,ita q longitudo arcę erat inter vectes,ſicut dictum fuit Exod. xxv.& ſic capita vectium erant contra cortinam pendentem in ingreſſu ſanctuarij, & aliquantulum eam impellebant;& ſic apparebant ibi ſicut duę mãmillæ mulieris ſub veſte ſua,& ad hoc inducit illud Canti.j.d.Inter vbera mea commorabitur.Et propter hoc ſubditur:Nõ apparebant vltrà extrinſecus. quia dicta cortina erat intermedia,& ſic non apparebant corpora vectium,ſed tantùm figura,ſicut videtur manus per chirotecam.Doctores autem noſtri aliter exponũt,dicentes q licet vectes poſſent videri ab illis,qui erãt prope oſtiũ ſanctiſanctorum.non tamen ab illis qui erant longius.Et hoc videtur rationabilius dictum.quia in templo Salomonis non ſolùm erat cortina media inter ſanctum & ſanctumſanctorum,ſed paries, qui non poterat vectibus ſic impelli,vt eorum capita exterius apparerent.
f ¶In arca autem non erat aliud niſi duæ tabulæ lapideæ. Contra- D rium videtur dicere Apl's ad Heb.ix.a. ſcilicet q ibi cum tabulis erat virga Aaron,& vrna aurea habens manna. Ad hoc dicitur dupliciter. Vno modo,q ſolę tabulæ erant ibi principaliter:quia ad hoc ſolùm fuit arca facta. alia verò duo occaſionaliter,ſcilicet virga ad repreſsionem rebellionis de ſacerdotio,& vrna aurea ad memoriam cibi dati de cælo.Alio modo,q virga & vrna aurea non erant intra arcã,ſed extrà in ſcrinio ad hoc facto & in latere arcę poſito ſicut dictum fuit de libro in quo Moyſes legem ſcripſerat Deu.xxxj. g ¶Factum eſt autem,cum exiſſent ſacerdotes de ſanctuario. Hĩc conſequenter oſtenditur ſignum diuinę pręſentię,cũ dicitur: h ¶Nebula impleuit.Quę erat ſignũ diuinæ pręſentię,qa dominus frequenter legitur apparuiſſe Moyſi in nube. i ¶Et non poterant.propter reuerentiam diuinæ præſentiæ ſe elongantes. Dicunt autem hĩc aliqui,q nebula iſta non erat obſcura,ſed lucida; ſicut nubes quæ apparuit in tranſfiguratione domini Matth.xvij. & ideo ſacerdotes non poterant miniſtrare,propter exceſſum claritatis,quam non poterant ſuſtinere.Sed hoc non conſonat textui ſequenti,vbi dicitur;Dominus dixit vt habitaret in nebula.in Hebrę o habetur:In caligine.Vnde.&.ij. Paralipo.vj.a.dicitur: Dominus pollicitus eſt,vt habitaret in caligine.Niſi dicatur quod iſta nebula in parte erat caliginoſa, vtpote exterius,& in parte lucida. ſicut dicitur de nube exiſtente inter AEgyptios & filios Iſrael,Exod.xiiij. e.Et erat nubes tenebroſa & illuminans noctem,tenebroſa AEgyptijs,& illuminans noctem Hebręis,ſicut plenius dictum fuit ibidẽ. & hoc videtur concordare ei,quod dicitur.ij.Par.vij.a.Sed & oẽs filij Iſrael videbant deſcendentẽ ignẽ & gloriam dñi ſup domum.

Dñs dixit

*ptione.Hiero.in ſermone:Legimus q ſępe ad exequias & funera quorũlibet ſanctorũ angelos aduenisſe & exequiis eorum obſequia pręſtitiſſe,necnon & eorũ animas ad cælũ cũ hymnis & cãticis detuliſſe.Sequit:Et quantò magis credendũ eſt hodierna die militiã angelorum cum ſuis agminib⁹ obuiã aduenisſe genitrici dei,eãq; ingẽti lumine circunfulſiſſe,& vſq; ad thronum olim ante mundi conſtitutionem ſibi paratum,cum laudibus & canticis perduxiſſe.Sequitur ibidem: Nec immeritò creditur,q ipſe ſaluator omnium per ſe totus feſtinus occurrit, eamq; ſecum in throno collocauit.

Moraliter

Nota de Aſſumptione beatę Marię virginis

*Stetit autem

propter nebulam. Impleuerat enim gloria domini domum domi
[Id eſt ſtatuit.]
ni. Tunc ait Salomon: †Dominus dixit, ut habitaret in nebula. Æ- a
dificans ædificaui domum in habitaculũ tuum, † firmiſsimum ſo-
lium tuum in ſempiternũ. Conuertitq; rex faciem ſuam & benedi-
xit omni eccleſiæ Iſraël. Omnis enim eccleſia Iſraël ſtabat. & ait Sa- b
[Per prophetas.]
lomon: Benedictus dñs deus Iſraël, qui locutus eſt ore ſuo ad Da-
uid patrem meum, & in †manibus eius perfecit, dicens: A die qua
eduxiſti populum meum Iſraël de Ægypto, nõ elegi ciuitatem de
uniuerſis tribubus Iſraël, ut ædificaretur dom⁹, & eſſet nomen me-
um ibi, ſed elegi Dauid ut eſſet ſuper populũ meum Iſraël. Voluit
que Dauid pater meus ędificare domũ nomini dñi dei Iſraël, & ait c
dominus ad Dauid patrem meũ: Quòd cogitaſti in corde tuo ędi-
ficare domum nomini meo, bene feciſti hoc ipſum mẽte tractans.
† Veruntamen tu non ædificabis mihi domum: ſed filius tuus qui
egredietur de renibus tuis, ipſe ędificabit domũ nomini meo. Con-
firmauit dñs ſermonem ſuum quem locutus eſt. Stetiq; pro Dauid
patre meo, & ſedi ſuper thronũ Iſraël, ſicut locutus eſt dñs, & ædifi-
caui domum nomini dñi dei Iſraël, & cõſtitui ibi locũ arcæ in qua
[Id eſt tabulæ teſtamenti.]
fœdus dñi eſt: quod percuſsit cũ patrib⁹ noſtris, quãdo egreſsi ſunt
de terra Ægypti. Stetit autẽ Salomon ante altare dñi, in cõſpectu d
[Flexis genibus.]
eccleſię Iſraël: & expandit manus ſuas in cœlũ, & ait: Dñe deus Iſra- e
ël non eſt ſimilis tui deus in cælo deſuper, & ſuper terrã deorſum,
qui cuſtodis pactũ & miſericordiã ſeruis tuis, qui ambulant coram
te in toto corde ſuo, qui cuſtodiſti ſeruo tuo Dauid patri meo, quę
locutus es ei. Ore locutus es, & manibus perfeciſti, ut hęc dies pro-
bat. Nunc igitur dñe deus Iſraël, conſerua famulo tuo Dauid patri
meo quę locutus es ei, dicẽs: †Non auferetur de te uir corã me, qui
ſedeat ſuper thronum Iſraël, ita tamen, ſi cuſtodierint filij tui uiam
ſuam, ut ambulẽt coram me, ſicut tu ambulaſti in conſpectu meo.
Et nunc domine deus Iſraël, firmentur uerba tua, quæ locutus es f
[a Non propter hoc quod indigeas, quia non indiges.]
ſeruo tuo Dauid patri meo. Ergò ne putandum eſt, quod uerè de- g
us habitet ſuper terram? Si enim cęlum & cęli cęlorũ te capere non
poſſunt, †quantò magis domus hæc quam ædificaui tibi? Sed re- h
ſpice ad orationem ſerui tui, & ad preces eius, domine deus meus.
Audi †hymnum & orationem, quam ſeruus tuus orat corã te ho-
die: ut ſint oculi tui aperti ſuper domum hanc nocte ac die, ſuper i
domum de qua dixiſti: †Erit nomen meum ibi, ut exaudias oratio- k
nem quam ſeruus tuus orat ad te in loco iſto, ut exaudias depreca-
tionẽ ſerui tui & populi tui Iſraël, †quodcũq; orauerit in loco iſto:
& exaudies in loco habitaculi tui in cælo: & cùm exaudieris, propi-
tius eris. † Si peccauerit homo in proximum ſuum, †& habuerit ali- l
quod iuramentum quo teneatur aſtrictus, & uenerit propter iura-
mentum coram altari tuo in domum tuam, tu exaudies in cælo, &
facies & iudicabis ſeruos tuos, condemnans impium, & reddens
uiam ſuam ſuper caput eius, iuſtificansq; iuſtum, & retribuens ei ſe-
cundum iuſtitiam ſuã. †Si fugerit populus tuus Iſraël inimicos ſu- m
os (quia peccaturus eſt tibi) & †agentes † pœnitentiã, & confitentes n
nomini tuo, uenerint & adorauerint & deprecati te fuerint in do-
mo hac, exaudi in cęlo, & dimitte peccatum populi tui Iſraël, & re-
duces eos in terrã quam dediſti patribus eorum. Si clauſum fuerit o
cælum, & non pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco
iſto pœnitentiam egerint nomini tuo, & à peccatis ſuis conuerſi
fuerint propter afflictionem ſuam, exaudi eos in cælo, & dimitte
peccata ſeruorum tuorum, & populi tui Iſraël: & †oſtende eis ui-
am bonam per quam ambulent, & da pluuiã ſuper terram quam
dediſti populo tuo in poſſeſsionem. Fames ſi oborta fuerit in p q
terra, aut peſtilentia, aut †corruptus aër, aut erugo, aut locuſta, r s

E a ¶ Dñs dixit. Dicũt aliq, ꝙ nõ iueniť hoc dictũ à deo ỽbo, ſed facto: q̃a pluries legiť appăruiſſe i nube, vt p̄dictũ ẽ. Põt ẽt dici, ꝙ iueniť dictũ ỽbo dñi Leu. xvj. d. Dixit dñs, i nube apparebo ſup̄ oraculũ. Cõſequẽter poniť gr̃arũ actio Salomõis, eò ꝙ videbat p̄ ſignũ diuinę p̄ſentię, ꝙ domus ab eo ædificata erat deo accepta, ideo ſubdiť: b ¶ Et a. & patet litera vſq; ibi: c ¶ Et a. Ex hoc patet, ꝙ nõ oportet volũtatẽ hũanã ſemp̄ cõformari diuinę in volito. Dauid eñ voluit ædificare tẽplũ dño, & hoc ꝯmẽdať à deo, & tñ de⁹ nolebat qđ ipſe ędificaret, ſed fili⁹ eius. Cętera patent in litera. d ¶ Stetit a. Hĩc cõſequenter poniť oratio Salomõis cõtinẽs ſeptem petitiões. Prima reſpicit bonum ſtatum regni Dauid, p̄mittiť tñ ip̄ius Salomonis deuota diſpoſitio, cũ diciť: Stetit au. & c. ſ. holocauſtorũ, q̃a ad altare incẽſi ſoli ſacerdotes intrabãt. e ¶ Et expan. Per hoc deſignãs, ꝙ omne bonũ à deo eſt expectãdũ. ſcđ ò regratiať Salomon de p̄terito bñficio, cũ dr̃: Dñe de⁹. & ſubdiť: Qui cuſt. tertiò poniť de futuris petitio, cũ dicitur: Nunc igitur & cę. f ¶ Firmenť. Per hoc nõ deſignatur in deo mutabilitas aliq̃, ſed in hoĩb⁹ q̃bus p̄miſſa ſunt diuina bñficia ſub cõditione ꝙ bñ debeãt ſe hr̃e. Eſt igiť ſenſus: Firmenť, i. da mihi & aliis poſteris Dauid ſtabilitatẽ mentis in bono, ita ꝙ nõ fraudemur p̄miſſo tuo. g ¶ Ergo ne. Per hoc eñ excludit errorẽ illorũ q̃ putauerũt deum hr̃e formã corporalem. h ¶ Sed re. q. d. iſta dom⁹ nõ ẽ ędificata, vt ibi habites, ſicut hõ in domo ſua, ſed vt p̄ces ibi factę ſint magis exaudibiles q̃ alibi, p̄pter exercitiũ cult⁹ diuini. i ¶ Vt ſint o. Oculi tuę pietatis & miſericordię. k ¶ De. hoc dixit Deuter. xij. Si pecca

†2. Pa. 6. a.

† manibus ſuis. i. potẽtia ſua

†1. q. 7. c. 2.

Petitionũ Salomonis prima.

Diuiſio †2. Re. 7. b. & 2. a.

† quãtò minus

†clamorem

†Deu. 12. b.

† 2. Pa. 6. d.

† ceſus fuerit ppl's tu⁹ Iſrľ ab inimicis ſuis.

†ariditas vľ æſtus

l ¶ Si pecca. Hĩc poniturſecunda petitio. & reſpicit fidelitatẽ viri cũ proximo ſuo. in plurib⁹ eñ caſib⁹ determinabať cõtẽtio aliq̃rũ p⁹ iuramẽtũ, vt pote i depoſito furto ſublato, qñ nõ inueniebať: tũc depoſitari⁹ erat liber iurãdo ꝙ nõ feciſſet fraudẽ p̄ximo, vt habeť Exod. xxij. In tali caſu & cõſilib⁹ adducebať aliquis ad iurandũ añ tẽplũ, & ſi piurabat, frequenter ſeq̃bať vindicta diuina ad declarationẽ iuſtitię. & hoc eſt qđ ſubdiť: Iudicabis ſeruos tuos cõdẽnãs ipiũ & c. m ¶ Si fu. Hĩc ponitur tertia petitio, q̃ reſpicit pp̄li cõitatẽ in bello, q̃ qñ erat infecta pc̃õ cõiter ab aduerſariis debellabať, vt patet in multis locis vet. teſta. & hoc eſt qđ dicitur: Si fu. & c. hoc eſt dictum: pc̃m̃ futurum erit cauſa fugę ſequentis. n ¶ Et agen. q̃a ſicut p̄ offenſam diuinam debellabanť, ita p̄ debitã p̄niam deo reconciliati victores efficiebanť. o ¶ Si clauſum fuerit cę. Hĩc ponitur quarta petitio propter nimiam ſiccitatem ex peccato populi accidentem, & patet litera. p ¶ Fames ſi oborta fue. Hĩc poniť quinta petitio pro amotiõe diuerſorum malorum, quæ accidere ſolent p̄pter peccata hominũm, cùm dicitur: Fames ſi o. quę poteſt contingere ex multis cauſis, vt ex ſterilitate terrę, vel ex tempeſtate fructus deuaſtante, vel ex aduerſariis bona deſtruẽtibus & conſimilib⁹. q ¶ Aut peſtilent, id eſt mortalitas hominum vel animalium. r ¶ Aut corruptus aër. Ex quo ſequuntur infirmitates. s ¶ Aut corrodentes terrę naſcẽtia.
Vel rubigo
d ¶ Stetit autẽ. Per orationes autem Salomonis hĩc diffuſè poſitas, ſignantur orationes hoĩs Chriſti, quas pro ſuis fidelibus in vita præſenti adhuc de gentibus offert deo patri.
Fecit ergo

G

2. petitio

†habitaculũ i quo habitares.

3. petitio

H

4. petitio

5. petitio

†q̃ p̄pitius eris, vľ parces.

†& leuauerit alter cõtra eũ iuramẽtũ, vt faciat iurare eũ & alterĩ fecerit eũ iurare

†cõuerſi fuerint ad te,

†cõfeſſi fuerint

Moraliter

†vel doce

uel †rubigo,& afflixerit eum, & inimicus eius portas obſidens,o- a
mnis plaga, uniuerſa infirmitas, cuncta deuotio & imprecatio b
quæ acciderit omni homini de populo tuo Iſraël. Si quis cognoue
rit plagam cordis ſui, & expãderit manus ſuas in domo hac,tu ex-
audies in cælo in loco habitationis tuæ,& †repropitiaberis, & fa-
cies ut des unicuiq; ſecundũ omnes uias ſuas, ſicut uideris cor eius:
(†quia tu noſti ſolus cor omnium hominum)ut timeant te cunctis
diebus qbus uiuunt ſuper faciẽ terræ,quã dediſti patribus noſtris.
Inſuper & alienigena qui non eſt de populo tuo Iſraël, cùm uene- c
rit de terra longinqua propter nomẽ tuum,audietur enim nomen
tuum magnum,& manus tua fortis,& brachium tuum extentum
ubiq;:cũ uenerit ergo & orauerit in loco hoc,tu exaudies in cęlo,in
firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus inuocaue-
rit te alienigena,ut diſcant uniuerſi populi terrarum nomen tuum
timere,ſicut populus tuus Iſraël,& probent quia nomen tuum in-
uocatum eſt ſuper domum hanc quam ædificaui. Si egreſſus fue- d
rit populus tuus ad bellum contra inimicos ſuos per uiam, quo-
cunq; miſeris eos,orabunt te contra uiam ciuitatis quã elegiſti, &
contra domum quã ædificaui nomini tuo, & exaudies in cęlo ora-
tiones eorum,& preces eorũ,& facies iudiciũ eorum. Quòd ſi pec e
cauerint tibi(†Non eſt enim homo qui non peccet) & iratus tradi
deris eos inimicis ſuis, & captiui ducti fuerint in terrã inimicorum
propè uel longè,& †egerint pœnitentiã in corde ſuo in loco capti-
uitatis,& conuerſi deprecati te fuerint in captiuitate ſua, dicentes:
†Peccauimus:iniquè egimus,impiè geſsimus, & reuerſi fuerint ad
te in uniuerſo corde ſuo & tota anima ſua in terra inimicorum ſuo
rum,ad quã captiui ducti fuerint,& orauerit te contra uiã terrę ſuæ f
quam dediſti patribus eorũ & ciuitatis quã elegiſti,& templi quod
ædificaui nomini tuo:exaudies in cęlo in firmamento ſolij tui ora
tiones eorũ & preces eorũ,& facies iudiciũ eorũ,& † propitiaberis
populo tuo q peccauit tibi:& omnibus iniquitatibus eorũ,quibus
præuaricati ſunt in te:& dabis miſericordiam coram eis qui eos ca
ptiuos habuerint,ut miſereantur eis. Populus enim tuus eſt,& hæ
reditas tua:quos eduxiſti de terra Ægypti de medio fornacis fer- g
reæ,ut ſint oculi tui aperti ad deprecationem ſerui tui & populi tui
Iſraël,& exaudies eos †in uniuerſis pro quibus inuocauerint te. Tu h
enim ſeparaſti eos tibi in hæreditatem de uniuerſis populis terræ,
ſicut locutus es per Moyſen ſeruum tuum, quãdo eduxiſti patres
noſtros de Ægypto dñe deus. Factum eſt autem cùm cõpleſſet Sa i
lomon orans dñm omnem orationẽ & deprecationem hanc,ſur- k
rexit de conſpectu altaris dñi. Vtrunq; enim genu in terram fixe- l
a rat,& manus expanderat ad cęlum. Stetit ergo,& benedixit omni m
eccleſiæ Iſraël uoce magna,dicens: Benedictus dominus deus,qui n
dedit requiẽ populo ſuo Iſraël iuxta omnia quæ locutus eſt. Non
cecidit ne unus quidem ſermo ex omnibus bonis quę locutus eſt
per Moyſen ſeruum ſuum. Sit dominus deus noſter nobiſcum ſi- o
cut fuit cum patribus noſtris,non derelinquens nos,neq; †proiici-
ens,ſed inclinet corda noſtra ad ſe:ut ambulemus in uniuerſis uiis
eius,& cuſtodiamus mandata eius,& †ceremonias eius, & iudicia
quęcunq; mãndauit patribus noſtris, & ſint ſermones mei iſti qui-
bus deprecatus ſum coram dño: appropinquantes domino deo p
noſtro die ac nocte,ut faciat iudiciũ ſeruo ſuo,& populo ſuo Iſraël
per ſingulos dies,& ſciant omnes populi terrę,quia dñs ipſe eſt de
us,& non eſt ultrà abſq; eo. Sit quoq; cor noſtrum perfectum cum
domino deo noſtro, ut ambulemus in decretis eius, & cuſtodia-
mus mandata eius ſicut & hodie. Igitur rex & omnis Iſraël cum
eo, immolabant uictimas coram domino. Mactauitque Salo-
mon hoſtias pacificas quas immolauit domino, boum uiginti-
duo milia, & ouium centum uiginti milia. Et dedicauerunt tem-

(Interlinear: ¶Id eſt legalia. a ¶Deciſiones cauſarum. a ¶Quantum ad moralia.)

a ¶Stetit. In Para. refertur qđ hîc non dicitur: Fecerat Salomõ baſim ęneam,& poſuit in medio baſilicę,ſup quã ſtãs bñdixit oĩ ecclię Iſrael. b ¶Et de. Rab. Tẽplũ dñi ſancta eccleſia eſt iuxta illud: Tẽplũ dei ſanctũ eſt; qđ eſtis vos. hãc dedicauit rex Chriſtus: cũ eam ſanguine ſuo mũdauit, ſpiritusſancti gr̃a ſanctificauit, diuerſis virtutibus multiplicauit. hãc dedicant & filij Iſrael, cùm fideles ſcđm donũ ſibi collatũ v̄bo p̄dicatiõis & virtutũ opib⁹ p̄ximis pſunt. ☞ In die illa

†bruchus
A
Para.6.b
† 2.q.4.c. cõſuluiſti.
1.Co.3.d

Nico. de Lyra.

a ¶Vel ru. deſiccans ſtipulas bladorũ,ita q̃ nõ poſſunt facere ſpicas: vel ſi faciũt,faciũt inanes. b ¶Cuncta. i. maledictio ſeu mali imprecatio. Cętera patent in litera. c ¶In ſuper. Hîc ponitur ſexta petitio pro exauditione Gentilium venientiũ ex deuotione ad orãdũ ĩ tẽplo. Multi em̃ Gẽtiles audiẽtes in diuerſis ptibus orbis mirabilia q̃ fecit deus,q colebatur in Ierl'm, aſcẽdebant illuc cã orationis,vt habet̃ Ioh. xij. & ſic deũ colebãt,& ſcđm dictamẽ rectæ ratiõis viuebãt. p̄ces eorũ erãt exaudibiles q̃uis non ſeruarẽt legem Moyſi, quia ad illã nõ tenebant̃. multi etiam de his ad Iudaiſmũ cõuertebant̃. & patet lr̃a: d ¶Si egreſſ. Hîc ponitur ſeptima petitio quæ reſpicit belli pſperitatem & aduerſitatẽ. pſperitas autem eſt quando ſequitur victoria:& hoc fiebat frequenter per hoc, q̃ imminente bello populus vertebat ſe verſus Ieruſalem ad orandũ dñm. & hoc petit primò Salomõ. Et patet lr̃a vſq; ibi: e ¶Quod. Vbi tãgitur belli aduerſitas quę eſt qñ ppl's capit̃ & in captiuitatẽ ducit̃,à qua frequẽter liberabatur populus Iſrael: propter hoc,q̃ in terra captiuitatis orabat dñm verſa facie verſus Ieruſalem. & hoc petit hîc Salomon. cùm dicitur: f ¶Et oraue. Vnde Dan. vj. c. dicitur, quòd ipſe exiſtens in Chaldęa feneſtris aptis corã Ieruſalem tribus in die temporibus flectebat genua ſua,& adorabat &c. & patet litera vſq; ibi: g ¶Quos ed. id eſt durè ad modũ ferri. Labor enim filiorum Iſrael faciendo lateres,& coquendo in fornace erat eis nimis durus, vt habetur in Exod. h ¶Tu e. dando eis legem ſpecialem, & per ſignum circũciſionis in carne. Cętera patent in litera. i ¶Factum. Hîc ponitur populi bñdictio poſt orationẽ Salomonis,cùm dicitur: k ¶Surrexit de. vt benediceret populo. l ¶Vtrũq; enim. ij. Paralip. vj. b. dicitur, q̃ fecerat baſim ęneam, ſtetitq; ſuper eam,& deinceps flexis genibus fecit orationem prędictam;& ſic non ſuper terram. Dicendũ quod hîc vtitur ſcriptura modo loquendi communi,quo aliquis dicitur flectere genua ad terram etiam,dato q̃ ſit in ſolario & multò fortius hîc; quia baſis illa non multùm diſtabat à terra,quia tantùm diſtabat tribus cubitis. m ¶Et benedi. omni eccleſiæ Iſrael voc. Non illa benedictione quæ pertinet ad officium ſacerdotale, ſed imprecando populo bona,& regratiando deo de bonis præteritis dicens: n ¶Benedict⁹ dominus deus, q dedit requiem p. & deprecando pro futuris, dicens. o ¶Sit dominus noſter vo. & cæte. Et patet litera vſq; ibi: p ¶Appropinquantes domino deo noſtro die ac no. vt faciat iudicium &c. id eſt exaudibiles corã eo. cętera patẽt vſq; ibi: In die

†2.Pa.6.g
1.Ioh.1.d.
†reuerſi fuerunt ad cor ſuum
†Dan.3.c.
B
† oĩ tp̃e q̃
C
†parces
† parces
D
† deferens
† decreta

E a ¶ In die.Ra.Quid eſt quòd Salomon ędificauit mediū atrij of
ferens ibi,qa altare æneū quod erat ante fores tēpli nō poterat totū
capere,niſi quòd Chriſtus q̄ in lege propter infirmitatē eius perfici
non poterant,nūc in ecclesia pleniter gerit.Ipſe eſt enim atriū dom⁹
dn̄i,quia per ipſum ingreſſus,patet in Ieruſalē cęleſtē.Quia ergo ho
locauſta & ſacrificia in altari typico nō poterāt offerri, eò quòd o-
mnia ſibi figuraliter fiebāt,rex noſter erexit altare fidei in eccleſia in
quo holocauſta & ſacrificia q̄tidie ſpiri
tualiť deo offerunť,hinc eſt etiā qđ dn̄s
Eſa.1.c. ait:Holocauſta & ſanguinē victimarū
noluí.b ¶ Altare.Quod fecit Moy-
Exo.27. ſes poſitū erat an̄ tēplū cōtra ianuas ei⁹,
& qa illud anguſtū erat,& cape nō po-
terat,mediū atrij ſub diuo ſc̄tificauit,v-
bi poſuit illud altare maximū,qđ fecerat
viginti cubitorum. c ¶ Feſtiuitatē.
Ra.In verbis dierū,ita de eadem reſcri-
2.Pa.7.d. ptū eſt:Fecit ergo Salomō feſtiuitatē in
†De cōſ.di. tpe illo ſeptē dieb⁹,& oīs Iſrl' cū eo. Ec-
1.c.1.§.fecit cleſia magna valde ab introitu Emath
ergo Salo- vſq; ad torrētē.Fecitq; die.viij.Collectā
mon.& .c. eò q̄ dedicaſſet altare ſeptē dieb⁹ & ſolē
ſolēnitates nitatē celebraſſet dieb⁹ ſeptē.Igiť.xxiij.die
menſis ſeptimi dimiſit populos ad ta-
bernacula ſua.Et eſt ſēſus, q̄ expletis die
bus ſeptē dedicatiōis, ſubſecuti ſunt di-
es ſcenophegię:q̄ à.xv.die mēſis.vij. in
choabantur.& in die.xxij.finiebanť.V-
triſq; ergo feſtiuitatibus rectè pactis &
ſcenophegiarū .viij. die . finita, dimiſit
rex ppl'os ad ſua.qđ etiā Ioſephus atte-
Myſticè ſtať.¶ Be.Myſticè ſolēnitas quā fecit
Salomon & oīs Iſrael,ſignat gaudia ſan
ctorū,q̄ cū Chriſto vero pacifico ppe-
tualiter habēt.Loca quoq; cōgruūt. E-
math eñ interpretať dn̄i veritas.Riuus
ſiue torrēs AEgypti ſignificat mortem
tpalē quā in AEgypto cōſiſtēs,i.in tene
F bris huius mūdi nullus euadere poteſt.
2.Pa.7.c Omnis ergo Iſrael à riuo AEgypti vſq;
Emath feſtū celebrat cū Salomone,qn̄
ſc̄ti poſt finē p̄ſentis vitę veraciter ęter-
nis gaudijs cū dn̄o Chriſto pfruunť.Se
ptē & ſeptē diebus feſta celebranť,qa ele
cti p ſeptiformē gratiam modo in hac
vita q̄ ſeptenario diſcurrit,gaudēt i ſpe,
& tūc i ſabbatho vero,i.aīarū reqe gau
debūt in re,i.in ipſi⁹ veritatis pceptiōe.
Dies octauus reſurrectio eſt ſanctorū ſe
cutura poſt ſabbathiſmū animarū.Tūc
in māſiōibus cæleſtibus quinq; ſcđm
meritorū qualitates collocabuntur,vbi
alacri corde lętanť deū laudātes ſup bo-
nis q̄ in Chriſto pater cōtulit Chriſtia-
nis. d ¶ Ab in.Rab.Per introitum E
math ſeptētrionalē Iudęę plagā,per ri-
uum ſiue torrentē AEgypti deſignat au
†vel perfe- ſtralē.Iſte aūt riuus nō eſt Nilus ſed ali⁹
ctione. fluui⁹ qui iuxta Riuocorulam influit in
† decreta mare.Emath aūt ciuitas Syrię eſt,q̄ nūc
Epiphania vocať ab Antiocho Epipha
ne.e ¶ Lętantes .Decantantes cum de
lectatione hymnos,ita vt in ea iucundi
tate ſine labore ad propria remearent.

plum domini rex & omnes filij Iſraël.
a In die illa ſanctificauit rex mediū atrij a
quod erat ante domum dn̄i. Fecit quip b
pe holocauſtum ibi, & ſacrificium, &
b adipem pacificorum:quoniā altare æ-
neum quod erat coram dn̄o,minus e-
rat,& capere nō poterat holocauſtum
& ſacrificium,& adipem pacificorum.
†Fecit ergo °Salomon in tempore illo
c feſtiuitatem celebrem, & omnis Iſraël
d cum eo,multitudo magna ab introitu c
Emath uſq; ad riuum AEgypti coram d
dn̄o deo noſtro,ſeptē diebus & ſeptem e f
diebus,id eſt quatuordecim diebus, &
a ¶ Agentes gratias propter opera quæ feciſſet & orantes Salomo-
nem longæuo tempore regnare.
in die octaua dimiſit populos. Qui be- g
nedicētes regi,profecti ſunt in taberna
e cula ſua lætātes,alacriq; corde ſuper o- h
mnibus bonis quæ fecerat dn̄s Dauid
ſeruo ſuo & Iſraël populo ſuo.

Cap. IX.

F †Actum eſt autē cùm i
perfeciſſet Salomon æ-
dificium domus dn̄i &
ædificiū regis, & omne
quod optauerat, & uo-
luerat facere, apparuit
ei dominus ſecūdò, ſicut apparuerat ei k
in Gabaon. Dixitq; dn̄s ad eum: †Ex-
audiui orationē tuā, & deprecationem
tuam quā deprecatus es corā me. San- l
ctificaui domū hanc quam ædificaſti,
ut ponerem nomen meū ibi in ſempi-
ternum,& erūt oculi mei & cor meum
ibi cunctis diebus. Tu quoq; ſi ambula m
ueris corā me, ſicut ambulauit pater tu
us in †ſimplicitate cordis & in æquita- n o
te,& feceris omnia quæ pręcepi tibi, &
iudicia mea, & †legitima mea ſeruaue-
ris,ponam thronū regni tui ſuper Iſra-
ël in ſempiternū,ſicut locutus ſum Da
uid patri tuo,dicēs: Non auferetur uir
de genere tuo,de ſolio Iſraël. Si autem
auerſione auerſi fueritis uos & filij ue-
ſtri,non ſequētes me,nec cuſtodientes
mādata mea & †ceremonias quas pro-
poſui uobis, ſed abieritis & colueritis
deos alienos, & adoraueritis eos,aufe- p
ram Iſraël de ſuperficie terrę quam de-
di eis, & templum quod ſanctificaui q

Nicolaus de Lyra Prębente
a ¶ In die.i.pauimentum atrij ſa-
cerdotum prope altare holocauſtorū,
†decreta qđ non erat rectè in medio an̄ tēplum,
ſed declinabat ad partem aquilonarem,
altare eñ holocauſtorum qđ fecerat Sa
lomon,licet eſſet veſtitum ęre exterius,
interi⁹ tn̄ erat de lapidib⁹ impolitis. &
ideo pauimentū atrij in neceſſitate pote
rat ad opus cōſimile applicari & ſancti
ficari.iſta tn̄ ſanctificatio fuit facta p pō
tificē,ad cui⁹ officiū hoc ſpectabat.qa tamen hoc factum fuit ad in-
ſtinctum regis,dicitur rex hoc feciſſe. c ¶ Ab introitu &c.qui
eſt in

qui eſt in termino aquilonari terrę promiſſionis. d ¶ Vſq; ad. G
qui vocatur Riuocorula,& eſt in termino auſtrali terrę promiſſio
nis:& inter iſtos duos terminos eſt eius longitudo. e ¶ Septem
di.pro dedicatione. f ¶ Et ſep. pro feſto tabernaculorū, quod
incipit die.xv. menſis ſeptimi:& ſic tertia die primę ſeptenę fuit fe-
ſtum expiationis concurrens ſcilicet decima die mēſis ſeptimi:& ſic
tunc fuit duplex feſtum. g ¶ Et in.Non quòd illa die receſſerint,
qa fuit dies Collectę,tn̄ illa die dedit licē
tiā q̄ in craſtino poſſent recedere, quia
die.viij.fecit Collectā,& i craſtino receſ
ſerūt.ſ.xxiij.die mēſis ſeptimi,vt plenius
habeť.ij.Para.vij. h ¶ Lætantes. In
cōpletione & dedicatiōe dom⁹ dn̄i p fi-
liū ſibi ſuccedentē in regno ſuo,ſicut p
miſſum ei fuerat,vt habeť.s̄.ij.li.ca.vij.
Hebręi aūt aliter exponūt,di.q̄ cùm ſa-
cerdotes vellent introducere arcam in
templum,portę clauſerunt ſe:& cùm ſa
cerdotes p aptiōe imperrādo cantarēt
pſal .cxxj.b.vbi diciť:Surge dn̄e in re.
tuā;tu & ar.ſanctifi.tuę.& cū venirēt ad
illū verſum:Propter Dauid ſeruū tuū,
id eſt propter ei⁹ merita:Nō auertas fa
ciē Chriſti tui.i.Salomonis in regē vn-
cti,denegādo ingreſſum arcę intra locū
quē pręparauit,tūc portę aperuerūt ſe,
ad oſtendendū q̄ de⁹ acceptauit locum
ppter merita ipſius Dauid.qđ vidētes
ppl'i q aſtabāt,lętātes deū laudauerūt.&
hoc eſt qđ diciť: Lętantes alacriq;.
& hoc videť conſonare ei qđ ſubditur
ij.Paral.vj.in fine. Moraliter
*b ¶ Fecit ergo Salo.per qđ ſigni
ficat,q̄ beatę virginis aſſumptio debet
eſſe valde celebris omni ppl'o Chriſtia-
no.Vn̄ dr̄ in quadā antiphona:Aſcen- H
dit Chriſt⁹ ſup cælos.& p̄parauit ſuæ
caſtiſſimę mr̄i immortalitatis locum.Et
hęc ē illa p̄clara feſtiuitas Oīm Sctōrū fe
ſtiuitatibus incōparabilis,in qua glīoſa
& felix mirātib⁹ cæleſtis curię ordinib⁹
ad ęthereū puenit thalamū,quo pia ſui
memorum immemor nequaq; exiſtit.

NICO. DE LY.

CAP. IX.

F Actum eſt. Hìc conſe-
quenter agitur de remune- † De pœ.
ratione ędificantium.& pri di.2.c.ſi eñ
mò Salomonis qui fuit pri ✻. Salomō
cipalis in ędificādo,ſcđò Hirā regis Ty
ri qui iuuit eum ligna miniſtrando,ibi:
Expletis autē.tertiò ppl'i Iſrael q coope
ratus fuit in laborib⁹ & expēſis,ibi:Hęc
eſt ſumma expēſarū.Remuneratio autē
Salomōis deſcribiť p hoc,q̄ ſibi diuini
tus fuit reuelatū orationē eius eſſe exau
ditā,cū dr̄:Apparuit ei dn̄s ſcđò.qa p̄-
mò apparuerat ei in p̄ncipio regni ſui,
vt dictū eſt.s̄.iij.ca. k ¶ Sicut app.
Ex quo patet qđ iſta apparitio fuit in
ſomnis ſicut & illa;& hoc expreſſè dici-
tur.ij.Para.vij. l ¶ Sanctificaui do
mum.i.applicaui & dedicaui meo cul
tui. m ¶ Tu quoq;.ſanctè & iuſtè vi-
uendo.ideo ſubdiť: n ¶ In ſimplici-
tate.id eſt in innocentia. o ¶ Et in
ęquitate.id eſt in iuſtitia.Cętera patēt
in litera vſq; ibi: p ¶ Auferam Iſ-
rael de ſuperficie. eos captiuando.
q ¶ Et templum quod ſan. &c.
à conſpectu Moraliter

Moraliter. h ¶ Factum eſt autē.
Sequitur: q ¶ Et templum quod
ſan.Ex hoc patet,q̄ omnia exteriora q̄
fiunt ad cultum diuinum,ſicut eſt mate
rialis eccleſia,vaſa argentea,& aurea & veſtes quantuncunq; ſint
ſumptuoſa & pretioſa,nō ſunt deo accepta,niſi ppter cultum inte-
*riorem mini-

a ℭ Præbente regi. CAP. IX.
A Rab. Multū auri & argenti ligna quoq; cedrina & cypſſina ad ædificiū rex Tyri cōtulit, quē Salomō inanib⁹ cōpēſationi bus redonauit inter quas ciuitates .xx. nō ꝓcul à Tyro cōdonauit. Quæ cū diſpli cuiſſent, mittēs ad Salomonē dixit ſe ciui tatib⁹ nō egere: & extunc appellatę ſunt terra Gabaon: qđ lingua Phœnica diſpli cere ſignificat. Sed Chabul quaſi germē interp̄taꝰ. Quō ergo dictę ſunt Chabul: niſi fortè dictū ſit ꝑ ironiā, qa germē cū plenitudine fructuū nō afferrēt. b ℭ Aedificauit. Ra. Vrbes quas ędificaſſe dr̄, hoc eſt Mello, & murū Ieruſalem, Hezer, Mageddo, & Gazer & reliq̄ eccl'ię decorē ſignāt, quā ver⁹ Salomō ad ſempiternā lętitiā ꝑparauit. Interpretaꝰ aūt Mello adimpletio: Hezer ſeparat⁹ vel ſctificat⁹: Mageddo cœnaculū ei⁹: Gazer p̄ciſio vl' diuiſio: Bethhorō dom⁹ mōtiū, Baalath aſcēdēs interp̄taꝰ. Sancta ergo eccl'ia ipſa ciuitas dei eſt, vbi impleꝰ voluntas dei. Hęc ſepata ab errore, ſanctificata eſt in fide & bonis operib⁹: ibi eſt refectio virtutū. Diſcernit aūt hęc mūdum ab immundo, & dom⁹ eſt mōtiū .i. habitatio ſctōrū & fructus iuſtitię ſicut palma florēs aſcendit de virtutē in virtutē, vt videaꝰ deus deorū in Sion. Vicos ſuos q erant abſq; muro muniuit Salomō, qa Chriſtus cœtus fideliū grā ſua ita ꝓtegit, vt hoſtibus ſpūalibus inſupabiles exiſtāt. ℭ Ra. Ciuitates quas Salomō ędificauit de reliquijs Ammorrhęorū fuerūt, quas non potuerunt filij Iſrael delere, ſicut in Ieſu Naue legiꝰ: has poſtea rex AEgypti ſubuertit, & dedit in dotē filię ſuę vxori Salomōis: & idcirco reędificauit eas Salomon. c ℭ Et Palmirā. Inhabitabilis regio, eò ꝙ nuſq; aqua iueniretꝰ: ſed illo loco vbi ędificata eſt ciuitas, fontes abūdāt, & palma quę Græcè vocatur Palmira, ipſa eſt Emath ſiue Epiphania vel Antiochia. d ℭ Vniuerſum. Rab. Qui non fuerat de filijs Iſrael, fecit pacificus nr̄ tributarios cū eis qui nō ſunt in filiorū nūero: ſed in ſeruili conditione vtiꝰ ad proprium ſeruitium. Tales licet in multis aduerſentur, tn̄ frequenter vſibus ſeruiunt eccleſiæ, cùm in præſenti tp̄e de rebus ſuis ſolatia p̄bent. e ℭ De filiis. Rab. Eos qui non ancillæ filij ſunt, ſed liberę, quos filius dei ſanguine liberauit: non conſtituit Salomon noſter ſeruire, quia neminem cogit ritu Gentili ſeruire: neminem ceremonias veteris legis temporibus noui te. ſeruare: ſed bellatores eſſe, qui contra ſpiritales nequitias ſcuto fidei & gladio ſpiritus dimicent, & miniſtros ſuos fieri, hoc eſt ſpirituale obſequium in bonis operibus ſibi prębere. Et principes & duces, ſcilicet vt bene ſibi principentur, & carnis laſciuiam doment: ſiue vt ſubditos ſibi bene regant, & in ſemitas iuſtitiæ ducant.

Quinquaginta

Margin: †quę eſt altiſſima; †Deu. 29. c. Hie. 22. c.; †2. Pa. 8. a; Ps̄. 83. b; B; Ioſ. 9. c; †ꝓ muneribus; †& erāt abſq; muro, muniuit

Nicolaus de Lyra.

a conſpe. ipſum deſtruendo. qđ factū fuit poſtea ꝑ Nabuchodonoſor, vt habetur .ꝭ. iiij. lib. xxv. a ℭ Eritq; Iſrael in. Quia omnes loquentur de eius deiectione & captiuitate. b ℭ Et in fa. qa in narratione talium multa falſa immiſcētur. c ℭ Et domus. diuinę offenſionis. d ℭ Omnis. prę admiratione vltionis diuinę. e ℭ Et ſibi. Sicut ſolent facere hoīes, qn̄ vidēt caſum ſubitū alicuius rei magnæ.

nomini meo, proiiciam à conſpectu meo: eritq; Iſraël in prouerbium & in fabulā cunctis populis, & domus hæc erit in exemplum. Omnis qui tranſierit per eam, ſtupebit & ſibilabit, & dicet: † Quare fecit dominus ſic terræ huic, & domui huic? Et reſpondebunt, quia dereliquerunt dominum deum ſuū, qui eduxit patres eorū de terra Ægypti, & ſecuti ſunt deos alienos, & coluerunt eos, & adorauerunt eos: idcirco induxit dominus ſuper eos omne malum hoc. †Expletis autem annis uiginti poſtquam ædificauerat Salomon duas domos, id eſt domum domini & domum regis, Hiram rege Tyri præbente regi Salomoni ligna cedrina & abiena & aurum iuxta omne quod opus habuerat, tunc dedit Salomon ipſi Hiram uiginti oppida in terra Galilçæ. Et egreſſus eſt Hiram de Tyro, ut uideret oppida quæ dederat ei Salomon, & non placuerunt ei. Et ait: Hęccine ſunt ciuitates quas dediſti mihi frater? Et appellauit eas,

a ℭ Id eſt mala, non placens.

terram Chabul uſque in diem hanc.

ℭ Antequam d arentur ei oppida.

Miſit quoq; Hiram ad regem Salomonem centum uiginti talenta auri. Hæc eſt ſumma expenſarum, quam obtulit rex Salomon ad ædificādam domum domini & domum ſuam & Mello & murum Ieruſalem, & Hezer & Mageddo, & Gazer. Pharao rex Ægypti aſcēdit & cepit Gazer: ſuccēditq; eam igni, & Chananæum qui habitabat in ciuitate interfecit, & dedit eam † in dotem filiæ ſuæ uxori Salomonis. Ædificauit ergo Salomon Gazer & Bethhoron inferiorem, & Baalath & Palmiram in terra ſolitudinis, & omnes † uicos q ad ſe pertinebant, & erant abſq; muro: & muniuit ciuitates curruum, & ciuitates equitum, & quodcunq; ei placuit, ut ædificaret in Ieruſalem & in Libano & in omni terra poteſtatis ſuæ. Vniuerſum populū qui remanſerat de Amorrhæis & de Hethęis & Pherezæis & Heuęis & Iebuſęis, qui non ſunt de filiis Iſraël, horum filios qui remāſerant in terra, quos ſcilicet non potuerant filij Iſraël exterminare, fecit Salomon tributarios uſq; in diem hanc. De filiis autē Iſraël

a ℭ Quia Chananæos & Philiſthæos fecit ſeruire & agriculturam exercere ad opus filiorum Iſrael.

magnæ. f ℭ Expletis. Hîc conſequenter deſcribitur ipſius Hiram remuneratio, & primò ponitur tempus cùm dicitur: g ℭ Annis vi. Quia ſeptem annos poſuit in ædificationem templi, & tredecim in ædificationem domus ſuæ, vt dictum eſt, ſ̄. in fine .vi. ca. & in princip. vij. h ℭ Tunc de. in recompenſatione lignorum & aliorum quæ ei miniſtrauerat. i ℭ Et egreſſ. ſ. rex Tyri. k ℭ Et ap. ꝙ ſonat diſplicentiā, vt dicūt aliqui & hoc in lingua Phœnicea, cuius erat Hiram: & hoc conſonat ei qđ præmittitur: Et non placuerunt ei. Dicit verò R a. Sa. ꝙ ſonat tenacitatē in Hebręo: quia illa terra eſt lutoſa & adhęrens pedibus: & ideo ſic vocauit eam. l ℭ Hæc eſt ſumma. Hîc conſequenter ponitur remuneratio populi. Et diuiditur ī duas: in partem principalem, & incidentalem. ſecunda ibi: Filia aūt Pharaonis. Remuneratio autem populi conſiſtit in bona diſpoſitione ipſius, quę maximè prouenit ex tribus: ſcilicet ex bona munitione fortalitiorum, & ſubiectione aduerſariorum, & ex libertate ciuiū. ſcđm poniꝰ ibi: Vniuerſum ppl'm. tertiū ibi: De filijs aūt Iſrael. Circa primum dicitur: Hæc eſt. In Hebræo habetur: Hîc eſt cenſus, quē leuauit Salomon. & ſcđm eos nō referē ad literā immediatè p̄cedentē. ſ. ad. cxx. talēta auri q̄ miſit Hirā, ſed ad illud quod poſtea ſubdiꝰ de alienigenis quos Salomō fecit tributarios. ſ. ad portādū onera in opib⁹ q̄ hîc exprimunꝰ. m ℭ Et mu. quē fecit triplicē, vt. ſ̄. dictum eſt. iij. ca. n ℭ Et He. nomina ſunt fortalitiorum. o ℭ Pharao rex. Hîc reſpondetur tacitè quęſtioni. quia poſſet aliquis quęrere, quare muniuit Gazer cū nō eſſet ſub eius poteſtate. & ideo poniꝰ hîc quomō Pharao rex AEgypti cepit terrā illam, & dedit filię ſuę in dotem, & ſic facta eſt ſub ditiōe Salomonis. p ℭ Muniuit ci .i. vbi reſeruarentur currus bellici & arma ad reſiſtendum aduerſarijs ſi inſurgerēt. q ℭ Vniuerſum. Hîc ponitur ſecundum ſcilicet ſubiectio aduerſariorum, cū dicitur: Vniuerſum. Si hoc fecit cupiditate tributi, & abſq; hoc ꝙ cōuerterentur ad Iudaiſmmu, vt dicunt aliqui, tunc peccauit dupliciter. ſcilicet. pctō auaritię, & inobediētię: qa dn̄s p̄cepat illos exterminari, vt habeꝰ Nu. xxxiij. ca. Si autem fuerūt conuerſi ad Iudaiſmū, & fecit eos ſeruos vt filijs Iſrael parcerent à labore, & nō duct⁹ cupiditate, forſitā nō peccauit, ſicut dictū fuit Gabaōitis Ioſue. ix. q cōuerſi ad Iudaiſmū facti ſunt in obſequm toti⁹ multitudinis: q̄uiſcēnt de ppl'is quos dn̄s iuſſerat exterminari. r ℭ De fi. Hîc poniꝰ tertiū. ſ. libertas ciuiū, cū dr̄:

Non conſti

riorē miniſtrorū & aliorū fidelium, q cultus cōſiſtit in actibus fidei, ſpei, & charitatis, vt dicit Augu. in Enchi. Fide, ſpe, & charitate coliꝰ de⁹. Vn̄ dicit Hierony. Quis em̄ ſanctior Exuperio Tholoſano, qui corpus & ſanguinē dn̄i in vaſe vitreo & capella viminea cōſecrauit, vt aurū & argentū diſtribueret pauperib⁹? r ℭ De filiis autem Iſrael &c. Iſrael interpretatur deum vidēs, & ideo ꝑ filios Iſrael intelligunꝰ clerici & religioſi, q p̄ ceteris debent habere cognitionē dei: nec debēt ſeruilib⁹ opib⁹ occupari, cuiuſmodi ſūt mercatiōes, & alia clericalem ſtatū dedecētia,

Sed erant vi

Margin: C; Diuiſio; D; † vrbes theſaurorum; Moraliter

a ℂQuinquaginta qui.Ra.Quinquageſimo die poſt paſcha & lex in monte Sina tributa eſt,& ſpiritus paracletus ſuper diſcipulos venit,Quid ergo ſignificat iſte prępoſitorum numer⁹, niſi quòd hi qui ſpiritusſancti gratia legis domini ſcientiam habere merētur,ipſi & ſe & alios bene regere poſſunt: b ℂOfferebat qu.Rab. Offert pacific⁹ nr̄ trib⁹ vicib⁹,cū in mēbris ſuis p̄ ſanctę trinitatis fidē obſequiū acceptabile exhibet deo.Offert em̄ qſcꝫ fidelis holocauſta dn̄o,cùm corp⁹ caſtigādo macerat & deſideria carnis igne ſpūſſcti cōſumere feſtinat.Offert victimas,cū vota labiorū i laudē dn̄i expādit.Pacificas,cū bonorū operū munus exhibet. Hoc ſup altare debet offerre,qa in ara cordis vbi decet ignē diuinū ſemp̄ ardere.i.flāmam charitatis ſemp̄ feruere,qcqd in abſtinētia bona opatiōe,gr̄arū actiōe laborat,iuſtū eſt vt totū in ſuauitate ſpūſſcti offerat deo,ſicqꝫ adolebit thymiama,cū orationem purā deo in cordis ſecreto p̄pat,& ea quę ſunt deo placita poſtulat. c ℂClaſſem.Ra.Claſsis eſt eccl̄ia,q̄ in mari mūdi poſita ſtudiū impēdit theſauros ſapiētię & ſcię opeſqꝫ virtutū acqrere:vbi ſūt ſerui Hirā nauticiqꝫ gnari maris cū ſeruis Salomonis,dū Gētiles ſeculari ſapia eruditi, cū his q in lege Moyſi piti ſunt i vnitate fidei ſocianṫ.Hos Salomō nr̄ in Ophir,q̄ interp̄taṫ infirmās.i.in vilitatē lr̄ę mittit,vt ſumptū inde aurum.i.ſenſum p̄tioſum,nō ſibi,ſed ipſi Salomoni aſcribētes deferāt.Quātū:Cētū viginti talēta.i.hiſtoriā,allegoriā,tropologiā, anagogen in duob⁹ teſtamētis. d ℂIn Op.Ra.Ophir nomē eſt ꝓuincię in India.Ab Ophir vno de poſteris Heber noiaṫ,q̄ & terra aurea appellaṫ,eò ꝙ mōtes aureos habeat,q à leonib⁹ & ſęuiſsimis beſtijs incolunṫ.Ad quos null⁹ alr̄ accedere audet,niſi q in naui ſtātes iuxta litt⁹,terrā quā vnguib⁹ leonū effoſam inuenerint,in ſuā nauē recipiūt,vt ſi beſtię eos ſenſerint facilè in mare recipiantur.

Act.2.a

E

F

Ophir inſula aurifera

& in hoc peccauit.Tertiū incidens eſt de oblatione Salomonis,ibi: f ℂOfferebat quo.ſcilicet in feſtiuitatibus pachæ, pentecoſtes, & tabernaculorum. g ℂEt adole.non per ſeipſum,ſed per pontificem,ad cuius ſpectabat officium. Quartum eſt de eius nauigio cū dr̄: h ℂClaſſem.& patet litera vſqꝫ ibi: i ℂQui cum. non eſt ꝓuincię in India,i qua ſunt mōtes habētes mineras auri,ſed à leōib⁹ & beſtijs ſęuiſsimis inhabitantur:propter qđ nullus ibi audet accedere,niſi naui ſtante ꝓpe littus,ad refugium,& tūc nautę explorantes horā qua dictę beſtię ſe elongant, ſubitò exeunt:& terram effoſſam vnguibus leonū in nauē ꝓijciunt & recedūt,q̄ terra poſtea in fornacē ꝓijciṫ: & qd eſt ibi impuritatis conſumiṫ & amoueṫ virtute ignis,& remanet aurum purum.

Aurū mōtis Ophir auriferi quomodo ide accipiat

✱ b ℂSed erāt.ſ.contra vitia per virtutum exercitium,& contra dęmones p̄ orationis & lectionis ſtudium,vt prędicatiōis officium valeant exercere. c ℂEt mi.in diuerſis officijs ecclesię dn̄o ſeruiētes. d ℂEt præfecti.in bono regimine populorum,ſicut de Elia dicitur.iiij. Reg.ij.b.Pater mi,pater mi currus Iſrael & auriga eius. h ℂClaſſem quoqꝫ fe.ex.Per hanc claſſem intelligitur eccleſia militans quę adhuc nauigat.In hac autem claſſe fuerunt ſerui Salomonis & ſerui Hiram & aurum multum apportauerunt ad Salomonem,vt dicitur in textu.Per ſeruos autem Salomonis intelliguntur apoſtoli alijqꝫ diſcipuli de Iudęa conuerſi.Per ſeruos autem Hiram Gētiles intelliguntur homines literati de Gētilitate cōuerſi,vt Dionyſius,Ambr.Auguſt.& plures alij.Per vtroſqꝫ verò ſeruos aurū multū ſapię acquiſitū eſt eccl̄ię, & p̄ conſequens ipſi Chriſto inq̄tū eſt ei⁹ ſpōſus ver⁹ Salomon:& p̄dicti ſerui cū eo ſunt in portu eccl̄ię triumphantis.

Moraliter

H

non conſtituit rex Salomon ſeruire a quenquam, ſed erant uiri bellatores b & miniſtri eius, & principes & duces c & prefecti curruū & equorum. Erant d principes ſuper om̄ia opera Salomo- a nis, præpoſiti quingenti quinquaginta qui habebāt populum ſubiectum, & ſtatutis operibus imperabāt. Filia e autem Pharaonis aſcendit de ciuitate Dauid in domum ſuam, quam ædificauerat ei Salomon. Tunc ædificauit b Mello. Offerebat quoqꝫ Salomon f

a ¶In paſcha,pentecoſte,in ſcenophegia iuxta præceptum legis.

tribus uicibus per annos ſingulos holocauſta & pacificas uictimas ſuper altare quod ędificauerat domino, & a- g dolebat thymiama coram domino, c perfectumqꝫ eſt templū. Claſſem quo h

a ¶Aſiongaber,quæ feſtinantes aut fortes ſiue viriliter interpretatur. ¶Inſula eſt in fine Ægyptiaco maris rubri,vbi claſsis Ioſaphat attrita eſt tempeſtate.

que fecit rex Salomō in Aſiōngaber quæ eſt iuxta Ahilam in littore maris rubri in terra Idumęę. Miſitqꝫ Hirā in claſſe illa ſeruos ſuos uiros nauticos & gnaros maris cum ſeruis Sa- d lomonis. Qui cū ueniſſent in Ophir i ſumptum inde aurum quadringentorum uiginti talentorum detulerunt ad regem Salomonem.

Cap. X.

a ¶Saba ciuitas eſt regalis Æthiopiæ vnde fuit hæc regina quæ præfuit duobus regnis Æthiopiæ & Ægypti.

e SEd & regina Saba audita fama Salomonis k in nomine domini, ue l nit tentare eum in Æ- m nigmatibus. Et ingreſſa Ieruſalem cum comitatu multo & diuitijs, camelis portantibus aromata & aurum infinitum nimis, & gemmas pretioſas,

a ¶Studuit proponere quæſtiones & earum ſolutiones exigere.

uenit ad regem Salomonem, & locuta eſt ei uniuerſa quæ habebat in corde ſuo. Et docuit eam Salomon omnia uerba quæ propoſuerat. Non fuit ſermo qui regem poſſet latere, f & non reſponderet ei. Videns au- n tem regina Saba omnem ſapien-

GLO S.ORD.

CAP. X.

SEd & reg.Allegoricè.Iſid. Hęc regina venturā eccl̄iam de gentib⁹ deſiderātē Chriſtū figurabat, q̄ circūamicta varietate,& ppl̄i ſui & paternę dom⁹ oblita currebat(barbara gēte nō aio,ſed inapto pegrina)i occulto ſctōrū fieri cōciuis optās. f ℂVidens autem re.Sa. omnem &c.Ra.Regina viſo Salomone &

Nicolaus de Lyra.

a ℂNon con.ſ.in operibus villibus & ruralibus:ſed fiebant talia opera per alienigenas ad Iudaiſmum conuerſos,occupabantur tamen in operib⁹ nobilibus,ideo ſubditur: b ℂSed erant viri bellato.& patet. c ℂFilia autem Pha. Hæc eſt pars incidentalis,in qua ponuntur aliqua incidentia. Quorum primum eſt tranſlatio vxoris ſuę ad domum quam ei ędificauerat.cuius ratio ponitur.ij.Paral.viij. Videlicet ꝙ arca domini fuerat in ciuitate Dauid,vt ex precedentibus,& per hoc erat ſanctificata,propter quod nō erat dignum ꝙ mulier habitaret in ea,niſi ad tempus ſcilicet quouſqꝫ domus eius eſſet ędificata.Secundum eſt de ędificatione Mello.Dicūt Hebręi,quod ibi erat quędā platea prope templū quam Dauid dimiſerat apertam,ad hoc ꝙ venientes de longe poſſent ibi manere in ſolennitate paſchę,quando non habebant hoſpitia,& vt eſſent ꝓpe templum deuotionis cauſa:quam Salomon clauſit,& quandam voraginem ibi exiſtentem terra impleuit,ædificans ibi tabernacula pro ſeruis & ancillis filiæ Pharaonis,cuius domus erat iuxta, & in

NICO.DE LY.

CAP. X.

SEd & regina Saba.Deſcripta gloria Salomonis in familijs & ædificijs,hîc conſequenter deſcribitur in opulentijs. Et primò ex amplitudine ſumptuum,ſecundò ex multitudine ꝓuentuum,ibi:Erat autem pondus auri.tertiò ex magnitudine effectuum,ibi:Fecit quoqꝫ rex. Circa primum conſiderandum,ꝙ admiratio conſurgit ex inſpectione rei magnæ & inſolitę,quod poteſt eſſe dupliciter.Vno modo ſecundum quid.& hoc modo paruis perſonis & ſimplicibus quę non conſueuerunt videre magna,aliquid eſt magnū & inſolitum,licet alijs ſit mediocre vel paruum.Alio modo ſimpliciter.ſ.illud qđ eſt magnū & inſolitū p̄ſonis magnis & aſſuetis ad magna videnda.Regina verò Saba erat prudentiſsima & potētiſſima,& p̄ cōſequēs aſſueta ad magna:&tn̄ vidēs ſapiētiā Salomōis & potētiā i ſumptib⁹ magnis,fuit valde admirata. Ex q̄ patet magnificentię Salomōis excellētia. & hoc eſt qđ dr̄: k ℂSed &.q̄ diuulgabaṫ vbiqꝫ. l ℂIn no.ex quo patet eā fuiſſe dei cultricē,qꝰuis nō teneret Moyſi legē,qa ad eā nō tenebaṫ. m ℂTētare.i.obſcuris & dubijs q̄ſtionibus. n ℂVidens autem re.&c. ex ſolutionibus dubiorum, Et domum

Diuiſio

Moraliter. k ℂSed & regina Saba audita fama Sal. Per iſtam reginam quę Gentilis erat,ſignificatur eccleſia de gentibus collecta,quæ audita Chriſti fama ex eius miraculis per orbem diffuſa,per fidem venit ad Chriſtum,& per exercitium deuoti ſtudij diligenter inquiſiuit veri Salomonis ſapientiam in euāgelio contentam,intantū ꝙ quicqd in doctrina philoſophica vidit eſſe doctrinę ✱ Chriſti diſſo-

A ne & gl̄ia ei⁹ ſtupēs ſuꝑ prudētia ei⁹, dixit: Ver⁹ eſt ſermo &c. Sic ſctā eccl̄ia auditis miracul' Chriſti, ꝓuocata eſt ad q̄rēdū eū. q̄ ꝑ fidē inuēto, conſideratis ſācte ſcripturē teſtimonijs diuinitatis eius potētiā agnoſcēs, parū putat eſſe oē qđ ſibi antea narratū eſt de eo: a ℭ Beati. Ra. Regina admirādo in laudē Salomonis erupit, dicens: Beati viri. Verè bti ſunt quorum rex eſt Chriſtus, & q ęterna ei⁹ viſiōe pfrui merenſ, & gl̄iam quā habet cū pr̄e & ſpū ſctō cōſpicere, & ſapientiā q mūdis corde ſe oñdit ꝑpetua liſ ꝑcipe lętātur. b ℭ Ligna. Ra. Conditor nr̄ ligna ꝑtioſa, hoc eſt doctores ſctōs q̄rū fidei viror nō decreſcit, nec ſoliorū v̄ba decidūt, ſed fructū bonorū operū tꝑorib⁹ ſuis reddūt ad munimē dom⁹ dei: hoc ē ad cōfirmationē eccl̄iæ ſuæ pōi, vt eorū vndiq; vallata doctrīa & exemplis, ruinā ſcelerū nō ſentiat. Imputribilia & ſpinoſa ī ſilītudie albę ſpię. Thina rotūda ſūt & cādida, ex eis fiūt fulcra, à fulciēdo dicta, videlicet ſuſtentacula ad fortitudinē tēpli, vł grad⁹ domus dñi, & oīa inſtrā muſicorū. c ℭ Cantoribus. Ra. Hi quicqd agūt in v̄bo aut ope, oīa in laudē dei faciūt: laudē inter
Eſa. 62. b. aduerſa & ꝓſpera, corde, ore & ope ꝓnūtiare nō ceſſar. Vñ: Suꝑ muros tuos Ierl̄m cōſtitui cuſtodes, tota die & nocte nō ceſſabūt laudare nomē domini.
d ℭ Rex au. Ra. Et pacific⁹ nr̄ eccle-
Ioh. 15. a. ſiæ ſuę oīa q̄ petit dabit. vñ: Quęcūque petieritis pr̄em ī nomine meo, dabit vobis. Nō ſolū qđ petim⁹, imò etiā q̄ hūana fragilitas aut neſcit aut nō ꝑſumit pe-
2. Para. 9. d. tere gratuito mūere largiſ. e ℭ Ducē-
B ta. Ra. In Para. ſcutis addūtur haſtæ au-
Cant. 3. c. reæ, quia lanceis & ſcutis vtebāſ duces excubantes añ oſtiū dom⁹ regis. Vñ lectulū Salomonis ſeptuaginta fortes ambiunt. ℭ Ra. Excubātes ad oſtia dom⁹ regiæ, ſunt ꝑdicatores q cuſtodiunt domū dñi vt inſidiatoribus interclud āt aditū. Ducētæ haſtę de ſumma ſexcētorū ſiclorū factæ ſunt, qa pr̄es vtriuſq; teſtamenti doctrina & operatione ꝑfecti ſūt cū qcq̄d ſermōe docuerūt, bonis opib⁹ ꝓbauerūt. Ducēta ſcuta q̄rū ſingula trecēti aurei veſtiebāt, fidē ꝑfectā eorū ſignificāt, quā ī ſācte trinitatis cōfeſſiōe habebāt. Bñ ergo cuſtodes dom⁹ dñi haſtas & ſcuta aurea portāt, qa rectores eccl̄ię claritate ſuꝑnę ſapię ſplēdētes, & v̄borū iacul' iimicos cōfodiūt & ſcuto fidei tela neqſſimi ignea repellētes, extinguūt.

†ꝑter viros mercatores & negotiationē aromatariorum, LXX, abſque tributis ſubditorū & mercatorū q negotiabantur. LXX, lanceas. Alij haſtas transferunt.

†aureos

tiam Salomonis, & domum quam ædificauerat, & cibos menſæ eius, & habita-

a ¶ Vniuſcuiuſq; ordinis miniſtri vnius tantum coloris habuerunt veſtes, vt inter tantam multitudinem miniſtrantium, aliqua eſſet cognitio officiorum ſingulorum.

cula ſeruorum, & ordines miniſtrantium, ueſteſq; eorum & pincernas, & †holocauſta quæ offerebat in domo domi-

a ¶ Rab. Regina non habebat vltra ſpiritum, videlicet conſiderandi prudentiam eius.

ni, non habēbat ultra ſpiritum. Dixitq; ad regē: Verus eſt ſermo quem audiui in terra mea ſuper ſermonibus tuis, & ſuper ſapientia tua, & non credebā narrantibus mihi, donec ipſa ueni & uidi oculis meis: & probaui, quòd media pars mihi nuntiata non fuerit. Maior eſt ſapientia tua & opera tua, quàm rumor quem audiui. Beati uiri tui, & beati ſerui tui hi, qui ſtant corā te ſemper, & audiunt ſapiētiam tuam. Sit dominus deus tuus benedictus cui complacuiſti, & poſuit te ſuper thronū Iſraël: eò quòd dilexerit dominus Iſraël in ſempiternū, & conſtituit te regem, ut faceres iudicium & iuſtitiam. Dedit ergo regi cētum uiginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretioſas. Non ſunt

a ¶ Id eſt tam pretioſa.

allata ultrà aromata tam mūlta, quàm ea quæ dedit regina Saba regi Salomoni. Sed & claſsis Hiram quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir †ligna thina multa nimis, & gemmas pretioſas. fecitq; rex de lignis thinis fulcra domus domini, & domus regiæ, & citharas lyraſq; cantoribus. Non ſunt allata huiuſcemodi ligna thina, neq; uiſa uſque in præſentem diem. Rex autem Salomon dedit reginę Saba omnia quę uoluit & petiuit ab eo, exceptis his quæ ultrò obtulerat ei munere regio. Quæ reuerſa eſt & abiit in terram ſuam cum ſeruis ſuis. Erat autem pondus auri quod offerebatur Salomoni per ſingulos annos, ſexcētorum ſexaginta ſex talentorū auri: † excepto eo quod afferebant uiri qui ſuper uectigalia erāt, & negotiatores, uniuerſiq; ſcuta uendentes, & omnes reges Arabiæ duceſq; terræ. Fecit quoq; rex Salomon ducenta †ſcuta de auro puriſsimo. Sexcentos

¶ Vel na.

†auri ſiclos dedit in laminas ſcuti uni-

a ¶ Pelta ſunt ſcuta media ſicut luna quando eſt ſemiplena.

us, & trecentas pēltas ex auro probato.

Nico. de Ly. ☞ Saltus

a ℭ Et domū. i. domos, vt patet ex prędictis. b ℭ Veſteſq;. habebant em̄ miniſtri ei⁹ veſtes diſtictas ſcđm diuerſa officia, ex quibus ſtatim cognoſcebatur officiū cuiuslibet. c ℭ Et holocauſta. qa ſicut dicit Ioſephus: oī die in tēplo offerebantur multa ſacrificia pro eo. & eodē modo dr̄. ij. Para. ix. a. Et victimas q̄s immolabat in domo domini. Ra. Sa. dicit, ꝙ hęc eſt vera litera: Et aſcēſum ꝑ quē aſcendebat ī domo dñi. erat em̄ de domo regis ad templum q̄dam via per gradus valde ſumptuoſè & artificioſè facta. & huic dicto cōſonat quod habetur ca. præce. qđ Salomon trib⁹ vicibus offerebat in anno. Ex quo videtur, qđ nō faciebat quotidie ſolennitatem oblationum, ſicut Ioſephus dicit. d ℭ Non habebat. in quo deſignatur ipſi⁹ admiratio. Cætera patēt vſq; ibi: h ℭ Attulit ex Ophir. In libro de proprietatib⁹ rerū dicīſ, ꝙ ſunt ligna valde alba & polita, ita qđ imagines ibi reſultāt. i ℭ Fecitque. à fulciendo dicta, ad ſortificādū fortificandum templum & domū regis. Ra. Sa. dicit ꝙ rex fecit inde grad⁹ ad aſcēdendū de domo regia ī domū dñi, & ꝓpē hoc regina Saba de illo aſcēſu fuit admirata. & dicuntur hîc fulcra à fulciēdo, qa ī laterib⁹ aſcēſus ꝑdicti erāt iſta ligna ad hoc, ꝙ aſcēdētes & deſcēdētes appodiarēt ſe ibi. k ℭ Et citharas lyraſq; cātorib⁹. Nō ſunt. i. varia inſtrā muſica ad cātādū laudes diuinas in domo domini per Leuitas. l ℭ Rex. Dicit Ra. Sa. qđ ꝑ hoc notantur ſolutiōes quęſtionū q̄s ipā propoſuit. Alij v̄ò dicūt, ꝙ fuerūt q̄dam ſemina & cōſilia, q̄ non habebantur ī terra ſua, ſed in terra Iſrael abundabāt propter qđ talia petiuit abſq; rubore: quia non erāt magni valoris. m ℭ Exceptis. & iſta fuerunt magna & ꝑtioſa. n ℭ Erat autē. Hîc conſequenter declaratur multitudo prouentuum. & patet litera vſq; ibi: o ℭ Et oēs. quia veniebant de diuerſis partibus orbis ad audiendū ſapiām Salomonis deferētes ei munera, vaſa aurea, & argētea, & plura alia, vt habeſ. ij. co. c. p ℭ Fecit quoq;. Hîc cōſequenter oñditur opulentia Salomonis in magnitudine & pulchritudine effectuū, cū dicitur: Fecit quoq;. ſ. exterius, ſed interius erant de alia materia. ideo ſubditur: q ℭ In laminas. ſ. ad cooperiendum ipſum. r ℭ Et tre. & dicūſ à pellēdo, qa repellūt ict⁹, & ſūt circularis figurę.

~ Trecentæq;

G

†& cœnaculum eius ꝑ qđ aſcendebat ī domū

Moraliter

✱ Chriſti diſſonū, reputauit ſimplicitē eſſe falſū, dicēs: g ℭ Maior eſt. Moraliter autem ꝑ reginā Saba intelligitur aīa hūana, q̄ regina dr̄, eò qđ eſt ad imaginē ſūmi regis facta. Per Saba verò q̄ captiua interpretaſ, ſignificaſ eius fœdatio per pctm̄ originale ex cōiūctione cū corpore, per quod efficitur ſerua: & etiam ex miſerijs ſequētib⁹ peccatum origīale, propter qđ dicit Philoſo. j. Metaphi. qđ humana natura multipliciter eſt ancilla. & amplius per actualia peccata in ſeruitutem redigiſ, Ioh. viij. d. Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Glo. non vnius tantū domini, ſed tot dominorū quot vitiorum, & ſic multipliciter captiuatur. audiēs tamen bonitatem Chriſti per prędicatoris vocem, tanq; regina Saba venit ad verum Salomonem de regione lōginqua. ℭ Ambroſius ſuper Lucam. Quid eſt lōginqui⁹, quā à ſe recedere? venit autem per veram pœnitentiam, ſicut filius prodigus, qui â patre longè receſſerat, & experiens bonitatem & manſuetudinem Chriſti ipſam recipiētis dicit: e ℭ Probaui ꝙ me. ſ. bonitatis Chriſti: f ℭ Mihi nuntia. per prędicatorem. i ℭ Fecit quoq; rex Salo. Per quæ ſignantur orationes clericorum & religioſorum deuotorum. Per centenarium enim, qui cōſurgit ex multiplicatione denarij per ſeipſum, ſignificatur impletio decem mandatorum. & per binarium ſignificaſ gemina charitas dei. ſ. & ꝓximi. orationes autē factæ ad decalogum implentibus & charitatem geminam habentibus, valida ſunt ſcuta contra dæmonum inſultus. r ℭ Et trecentas peltas &c. Per quas ſignificantur orationes deuotæ laicorum, qui ſunt in triplici gradu, ſcilicet incipientium, proficientium, & perfectorum. Per centenarium autem ſignificatur impletio decalogi per modum prædictū, & dicūtur oratiōes iſtæ peltę â pello pellis, qa repellūt ictus tentationum.

†vł, coralia. alij hebenū putant eſſe & infrâ.

v ✱ tationum.

a †Trecenteq́ꝫ minæ auri unam peltam ueſtiebant. Poſuitq́ꝫ eas rex in domo ſaltus Libani. b Fecit etiā rex Salomon thronum de ebore grandem, c d & ueſtiuit eum auro e †fuluo nimis, f qui habebat ſex grad⁹. g Et ſummitas throni erat rotunda in

a ¶In aſcenſione gradus hinc atqꝫ inde appodiatio fuit vt melius valeat quis aſcendere.

a parte poſteriori, h & †duæ manus hinc atqꝫ inde tenētes ſedile, i & duo leones ſtabant iuxta c manus ſingulas, k & duodecim l leunculi ſtantes ſuper ſex gra d dus hinc atqꝫ inde. m Non eſt factum tale opus in uniuerſis re e gnis. Sed & omnia uaſa de quibus potabat rex Salomon erant aurea, & uniuerſa ſuppellex domus ſaltus Libani de auro puriſſimo. n Non erat argen f tum, nec alicuius pretij putabatur in diebus Salomonis, quia claſsis regis p̱ mare cum claſſe Hiram ſemel per tres an g nos ibat in Tharſis, deferens inde aurum & argentum, & dentes elephantorum & ſimias &

a ¶Ra. & pacificus noſter ſuper omnem celſitudinem ſanctorum qui vere reges ſunt exaltatur. quoniam quis in nubibus ęquabitur domino.

pauos. †Magnificatus eſt ergo rex Salomon ſuper omnes reges terrę diuitiis & ſapientia,

a ¶Et vniuerſa eccleſia hoc appetit, vt ad conſpectum gloriæ noſtri regis perueniat. vnde: Quæſiui vultum tuum, vultum tuum domine requiram.

& uniuerſa terra deſiderabat uultum Salomonis, ut audiret ſapientiam eius, quam dederat dominus in corde eius. Et ſin

a ¶Et unuſquiſqꝫ ſecundum quod vires ſibi ſuppetunt in verbo ſeu factis, obſequium ſtudet pręſtare deo.

guli deferebant ei munera, uaſa aurea, & argentea, ueſtes & arma bellica, aromata quoque & equos & mulos per annos h ſingulos. Congregauitq́ꝫ Salomon currus & equites, & facti ſunt ei mille quadringenti currus, & duodecim milia equitū, & diſpoſuit eos per ciuitates †munitas, & cum rege in Ieruſalem. Fecitq́ꝫ ut tanta eſſet a o bundantia argenti in Ieruſalem, quanta & lapidum, & cedrorum præbuit multitudinem, quaſi ſycomoros, quę na

a ¶Salt⁹ Libani. Sylua Libani eccleſiā gē E tium ſignificat, quæ de faſtu ſuperbiæ abſciſa
† Treſcq́ꝫ in fabrica domus dei aptatur. Vnde: Inueni-
Pſ̄.131.a. mus eam in campis ſyluę. b ¶Thronum. Ra. Thronus vel ſolium eſt imperialis ſedes, q̄
Cañ.3.c. in canticis ferculum appellatur, eò q̄ reſidentes ferat, vel de loco ad locum circunferat. Ad quod per ſex aſcenſionis gradus aſcēdebatur. Sub ſolio erat ſcabellum aureum, & ſummitas throni rotunda, tenta duabus manib⁹ vel brachijs extrinſecus, iuxtaq́ꝫ ſtabāt duo leones adiuuantes ſuſtentare ſedile. c ¶Et duodecim. quia ſex erant aſcenſionis gradus altrinſecus, poſiti erant pro ſuſtentaculo aſcendentis gradus. ¶Rab. Solium Salomonis eccleſia eſſe intelligitur, in qua pacificus noſter re-
Elephantis natura gnans iudicia ſua facere dinoſcit. Bene de ebore factum eſſe memoratur, quoniam elephas cuius hęc oſſa ſunt inter quadrupedia ſēſu plurimum valet, & temperanter miſcetur fœminę ſuæ & coniuge ſecunda non vtitur. hoc pudicis aptatur, qui per caſtitatem Chriſti præcepta ſequuntur. Hanc veſtiuit auro, q̄a ſplendorem glorię ſuæ in ea p̱ miracula clareſcerę fecit. Sex diebus perfecit deus mundi ornatū,
Geñ.2.a. qui numerus perfectione ſua perfectionē operum ſignificat. Septimo requieuit deus, & q̄a ſex ætatibus mundi conſtat in quibus licet operari, quiſquis cæleſtem patriā deſiderat bonis operibus feſtinet aſcendere. Rotunditas throni in poſteriori, ſignificat requiem æternā, q̄ poſt hāc vitā ſctīs futura eſt. Vbi quiſqꝫ hîc bene laborat, mercede remuneratus perēni quiete perfruet. Manus tenentes ſedile, ſignificāt ſolatia diuinæ gratiæ, q̄ eccleſiam ad cæleſte regnū prouehunt. Ideo duę, q̄a in vtroqꝫ teſtamento hoc prędicatur, quia non niſi diuino adiutorio ad bonum profici poteſt. Per leones duos, p̄res vtriuſqꝫ teſtamēti figurant,
†.2Pa.9.c. F q̄ fortitudine animi ſibi & alijs dominari didicerunt. Hi iuxta manus ſtabunt quia ſancti patres quicquid boni fecerunt, non ſibi, ſed deo
Pſ̄.113.b. deputauerunt. vnde: Non nobis domine nō nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Per duodecim leunculos prędicatorum ordo apoſtolicam doctrinam ſequens ſignificatur. hi ſupra ſex gradus hinc atqꝫ inde ſtant, quia bonorū operum greſſus hinc & inde doctrinis & exemplis munire certant. d ¶Non eſt factum tale opus &c. Aptè eccleſię cōuenit
Pro.31.d. iſtud, cui dicitur: Multæ filiæ congregauerūt diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas. e ¶Sed & omnia vaſa de quib⁹ po. &c. Oīa vaſa quæ pacifici noſtri miniſterio funguntur aurea ſunt, quia omnes animę ſanctorum q̄ ſunt vaſa dei, vt diuinæ voluntati ſeruiāt, ſplēdore ſapientię & dilectionis nitentes continēt potum vitæ, & fit in eis fons aquæ ſalientis in
Ioh.4.b. vitam æternam. f ¶Nec alicui⁹ pretij putabatur in diebus Salo. Ra. Quia ſecūdum Apoſtolum: Non eſt in ſermōe verbū dei, ſed in virtute & prædicatione euangelij. Non in perſuaſibilibus humanę ſapientię verbis conſiſtit, ſed etiā in oſ̄ſione ſpirit⁹ & virtutis, vt fides noſtra non in ſapientia hominū
† curruum ſed in virtute dei ſit. g ¶Deferens inde aurum & argentum & dentes elephā. Rab. Quid aurum argentūmue ſignificet notum eſt. Cæterum dentes elephantorum ſignificant doctores fortes, propter nitorem ſapientiæ. Per ſimias actus humanos imitantes, ſed beſtialiter viuentes ſignificantur qui ad fidem ex gentibus veniunt: qui fidem tenere videntur & operibus negant. Per pauos quorum caro ſi ſiccata fuerit, imputribilis permanere dicitur: quia pennarum pulchritudine veſtiuntur, perfecti igne tribulatiōis decocti, adeò vt varijs virtutibus decorentur. Hęc de e Tharſis, videlicet de amaris fluctibus ſeculi ad Salomonem noſtrum deferuntur. Tharſis exploratio gaudij dr̄. Arma bellica proſequitur: h ¶Congregauitq́ꝫ Salomon currus & equites, & facti ſunt ei mille. Ra. De his Ioſephus proſequitur. Exornabantur
Ioſephus aſcenſores eorum, primùm decora iuuentute florentes, habentes magnam proceritatem, diffundentes in equorum ſeſsiōe comam, purpura circumamicti, qui armati exiſtētes circa regem arcusq́ꝫ ferentes equitabant ante eum quando ad locum aliquem debebat exire.

†obrizo vl' depurato. LXX. p̱bato

† duo fulcra

Nicolaus de Lyra.

a ¶Trecenteq́ꝫ minæ auri vnam peltam, ſecundum q̄d dicit Ra. Sa. Mina eſt
Mina genus nummi determinati ponderis, & eſt ſatis minus q̄ pōdus talenti, vel mina, vt dicit Iſidorus in ponderibus centum drachmis appēditur, & eſt nomen Grecum. b ¶Fecit etiā rex Salomon thronum de ebore grandem. hoc fuit aliud op⁹ valde pulchrū & ſumptuoſum. f ¶Qui habet ſex gradus, per quos aſcendebatur ad ſedile. g ¶Et ſūmitas throni erat rotunda. ſicut fit frequēter in cathedris ligneis. h ¶Et duę manus hinc atque inde tenentes, ſcilicet in parte anteriori. i ¶Et duo leo. ibi ſculpti, & iſta fiebant ad decorē & ſumptuoſitatem operis. Cætera patent vſque ibi: n ¶Non erat argentum, nec alicui⁹, hoc eſt quia erat modici pretij reſpectiuè, p̱pter q̄d vaſa domus Salomonis erant aurea. Cætera patent vſqꝫ ibi: o ¶Fecitqꝫ &c. hyperbole eſt ad denotandū exceſſum multitudinis tationum.
Moraliter b ¶Fecit etiam rex Salomon thronum. Per quem ſignificatur virgo Maria, in cuius gremio Chriſtus ſedit tanquam in throno nobiliſsimo recipiens trium regum homagia. c ¶De ebore. Quod rationę albedinis & frigiditatis ſignat puritatem Marię in alijs refrigerantem motus libidi-
H nis. d ¶Grandem. Imò grandiſsimum meritis. e ¶Et veſtiuit eum auro. Feruentiſsimæ charitatis. f ¶Qui habebat. Et continentur Luc.1.c. Primus eſt oratio ſolitaria, & notatur cùm dicitur: Et ingreſſus angelus ad eam. Berñ. ſuper Miſſus eſt. Quò ingreſſus? in ſecreto cubiculo, vbi orabat patrē in abſcondito. Secundus eſt virginalis verecundia, ibi: Turbata eſt in ſermone eius. Tertius eſt diſcreta prudentia, ibi: Et cogitabat q̄lis eſſet illa ſalutatio. Quartus inquirētis diligētia, ibi: Quomodo fiet iſtud? quoniam virum non cognoſco. Quintus humiliantis ſe decentia, ibi: Ecce ancilla domini. Sextus fidelis obedientia, ibi: Fiat mihi ſcd̄m verbū tuū. h ¶Et duę manus hīc atqꝫ. Per quas ſignantur operationes actiuæ vitæ & contemplatiuæ, q̄a man⁹ eſt organum organorum. iij. de Anima. Iſtæ autem operationes excellenter fuerunt in virgine. i ¶Et duo leones ſtabant iuxta manus ſingulas. Per quos ſignificatur duplex fortitudo, ſcilicet in aggrediendis arduis, & in tolerandis aduerſis. k ¶Et duode. Per quos ſignificantur. xij. fructus ſpiritus ſctī vt ponuntur Gal. v. ſic: Fructus aūt ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. l ¶Stantes ſuper ſex. Per quos ſignātur ſex dona ſpūſ ſctī q̄ ponūt Eſa. xj. ſcd̄m Hebraicā veritatē. Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus: ſpiritus conſilij & fortitudinis: ſpiritus ſcientię, & implebit eum ſpiritus timoris domini. In noſtra verò translatiōe additur donum pietatis. m ¶Non eſt factum tale opus in vniuerſis. Nam neqꝫ in cęlis neqꝫ in terris eſt aliqua pura creatura ſibi ſimilis.

A Rex autē. Rabi Salomonē arguit vehe- Cap. XI. menter ſcriptura, nihilq́ de pœnitētia eius, vel indulgētia dei cōmemorat. Fortè dicat quis mulieres alienigenas ſignificare eccleſias de gentibus. Poſſet hoc fortaſſe intelligi, ſi illę propter Salomonē dexererent deos ſuos, cū verò ipſe propter eas coluerit deos earū, nō eſt qd' qd veri boni cōiectari q̄at. Apparet, ī pſona Salomōis mira excellētia & mira ſubuerſio, flēda vorago. Qd' in illo; diuerſis tpib' extitit pri' bonū & poſteri' malū hoc ī eccl'ia ſił' oñdit. Nā bōa illi' bona eccl'iæ, mala illi' mala eccl'iæ ſignificant. Voragi-

Nicolaus de Lyra.

tudinis argenti & lignorum cedri. a ℭ Et educe. qa ibi emebantur, eò qd' ibi naſcūtur equi fortes & boni. & ſecundū iſtā trāslationē Choa eſt nomē ppriū loci. Dicit autem Ra. Sa. qd' eſt nomen appellatiuū, & ſignificat congregationē vel ſocietatem. & ſcd'm hoc debet fieri pūct': Et edu. & ſequitur talis ſnīa. b ℭ Et de Choa. & hoc eſt, ſocietas vel multitudo mercatorū regis accepit multitudiem in emptione. Qd' exponēs Ra. Sa. dicit, q mercatores Salomonis emebant omnes equos AEgypti, ita q alij reges nō poterant hr̄e niſi per eos. vnde in fine huius capituli dicitur: Atq; in hūc modū. In Hebręo habetur: Et cūcti reges Hethęorū & Syrię per man' eorum ſupple equos emebāt. i. p manus mercatorum Salomonis: & inde prouenicbat ei magnum lucrum. c ℭ Egrediebat. .i. emebat quadriga. i. quatuor equi curruales. d ℭ Sexcentis. & ſic quilibet equus vendebatur. cl. ſiclis. ℭ Moraliter autem thronus Salomonis eſt beata virgo, in cuius gremio ſedit verus rex pacificus Ieſus Chriſtus, tanquam in regali ſolio. Iſte thronus dicitur eburneus candore continētię virginalis, aure' fulgore ſapiæ ſupernaturalis. Duę manus ſunt īpletio mandatorum, & ſupererogatio conſiliorum. Sex gradus, ſex virtutes in virgine excellentes. ſ. hūilitatis tenor, paupertatis amor, honeſtatis decor, pietatis dulcor, longanimitatis vigor, charitatis feruor. Per leones verò deſignatur poteſtatis terror, ſecundum qd' dicitur Cañ. vj. d. Terribilis vt caſtrorum acies ordinata. ſ. ad debellandū aereas poteſtates p huius virginis virtutem & merita.

†p manum eorū educebāt. i. autoritate mercatorū regis Salomonis, qb' p ſoluēda erat certa pecunia p exitu eq de AEgypto.

†Eccl. 47. c.

†Exo. 34. b. Deu. 17. d.

B

† Cañ. 6. c.

Moraliter

†3. q. 7. c. ſacerdos. §. itē Salomon.

Sex virtutes Mariæ

ſcuntur in campeſtribus*. †Et educe- a
bantur equi Salomoni de Ægypto,
ℭ Inſula.
& de Choa, Negotiatores enim regis b
emebant de Choa, & ſtatuto pretio
perducebant. Egrediebatur autē qua- c
driga ex Ægypto ſexcentis ſiclis argē- d
ti, & equus centum quinquaginta, at-
que in hūc modū cūcti reges Hethæo
rum & Syriæ †equos uenundabant.

Cap. XI.

a †Rex autem Salomon e
adamauit mulieres a- f
lienigenas multas, fi- g
liam quoque Phara-
onis, & Moabitidas
& Ammonitidas, I-
dumæas, & Sidonias, & Cethæas de
gentibus: ſuper quibus dixit dñs filiis
Iſraël: †Non ingrediemini ad eas, ne-
que de illis ingredientur ad ueſtras.
Certiſsimè enim auertēt corda ueſtra
ut ſequamini deos earum. His itaque
copulatus eſt rex Salomon ardentiſsi
mo amore. †Fueruntq́ ei uxores qua h
ſi reginæ ſeptingentæ, & concubinæ
trecentæ. †Et auerterūt mulieres cor i
a ℭ Non ætate, ſed moribus vel ſapientia.
eius. Cumq́ iam eſſet ſenex, deprauа- k
tum eſt cor eius per mulieres, ut ſeque l
retur deos alienos: nec erat cor eius
perfectum cum dño deo ſuo, ſicut cor
Dauid patris eius. Sed colebat Salo-
a ℭ Iunonem.
mon Aſtarthen deam Sidoniorū, & m
Chamos deum Moabitarū, & Mo- n
loch idolum Ammonitarum. Fecitq́
Salomon †qd' nō placuerat corā dño,
& non adimpleuit, ut ſequeretur dñm
ſicut Dauid pater eius. †Tunc ædifica o
uit Salomon phanum Chamos ido-
lo Moab, in monte qui eſt contra Ie-
ruſalē, & Moloch idolo filiorū Am-
mon. Atque in hunc modum fecit u- p
niuerſis uxoribus ſuis alienigenis quæ

NICO. DE LY.

Cap. XI.

Rex aūt. Poſtq́ deſcriptum eſt tempus ī quo floruit regnū Dauid ſub Salomone, hīc cōſeq̄nt deſcribitur tempus, in quos ſub eodem incepit declinare. Et primò deſcribit Salomonis tranſgreſsio. ſcd'ò pœnæ cōminatio, ibi: Igitur iratus eſt dñs. tertiò aduerſariorum ſuſcitatio, ibi: Suſcitauit aūt. quartò mors Salomonis & tumulatio, ibi. Reliquū āt. Circa primū oſtenditur priò trāſgreſsio Salomōis in pc̄tō luxurię. ſcd'ò in pc̄tō idololatriæ, ibi: Cūq́ iam eſſet ſenex. Circa primū dr̄: Rex autem. i. ardenter amauit, vt poſtea ſubditur: f ℭ Mulieres alie. & ſic tripliciter peccauit. Primò qa inordinatè & nimis ardenter eas amauit. Scd'ò qa vxores alienigenas ſibi accepit contra legem Moyſi: Exo. xxxiiij. Tertiò quia vxores ſibi vltra modum multiplicauit cōtra legē, Deu. xvij. vbi prohibet regi accipere vxores plurimas allicientes animū ei'. g ℭ Filiam. Hanc ſpāliter exprimit, qa fuit ei' vxor pricipał & magis dilecta, cęterę aūt fuerūt adiūctæ. Cętera patēt vſq; ibi: h ℭ Fuerūt. Ioſephus aūt dicit, q fuerūt. lxx. Et iō dicēdū q. lxx. erāt pricipaliores alijs: & illas tm̄ nūerat Ioſephus. ℭ Vel alit pōt dici, q ſcriptura hīc nūerat domicellas & ſeruiētes aſſiſtentes ſuis vxorib': & ſic de ſeptingentis hīc nūeratis, ſeptuagita erāt vxores eius & reginę: cęterę autē earū domicellę. Si quis autem velit ſequi textum prout ſonat, poteſt dicere quòd Salomō ad tantā carnalitatē deuenerat, quòd frequēter de nouo virgines habere volebat, ſicut habet Eſther. ij. ca. de Aſſuero rege, q qualibet die habebat vnā; & q̄ ingrediebat veſpere, egrediebat mane: nec habebat licētiā reuertēdi ad regē, niſi rex eā vocaſſet ex noīe. & ſcd'm hūc modū īfra duos annos poterat multiplicari numer' vſq; ad ſeptingentas. i ℭ Et auerterūt. Ab amore dei & obſeruātia pręceptorū eius, ſicut dixerat dominus per Moyſen. k ℭ Cūq;. Hīc cōſequēter oñditur eius trāſgreſsio pc̄tō idololatrię, cū dicit: l ℭ Et ſequeretur. Qd' nō eſt intelligēdū Salomonē ſic fuiſſe infatuatū, qd' in idolis crederet aliquid eſſe diuinitatis, ſed nolens offendere vxores ſuas ea adorabat. Sicut & Adā comedit lignū vetitū ad pſuaſionē ſuæ vxoris, ne eā contriſtaret, ſicut dicit Augu. ſup Gen̄. li. xj. & de ciuitate dei li. xiiij. c. xj. qa vir nō fuit ſeductus, vt dicit Apl's. j. Timot. ij. ita qd' crederet, qd' per eſum illi' ligni haberet ſcientiā boni & mali, ſicut ſuggeſſerat ſerpēs, prout diffuſius declaraui Gen̄. iij. c. o ℭ Tunc ædificauit. id eſt ī monte Oliueti: & iō cult' idololatrię de tota ciuitate Ierl'm poterat videri: qd' erat magnū incitamētū ad idololatriā, ad quam populus erat pronus. p ℭ Atq; &c. Qd' non eſt intelligendum, qd' cuilibet faceret vnum templū: ſed oībus de vno cultu idololatriæ fecit vnū templum p idolo earum. Hīc occurrit dubiū quō Salomon dicatur ſenex quando deprauatus fuit p mulieres, quia dicit Ra. Sa. & alij Hebræi, qd' erat tm̄ duodecim annorū quādo īcepit regnare: & ī fine hui' capituli dicit, q regnauit quadragīta annis, & ſic vixit tm̄. lij. annis. Ipſe autē deprauatus fuit per mulieres an̄ mortē ſuā per ſex annos vel circiter: qa ædificauit templa idolorū plura pro ſuis vxorib' poſtq́ fuerat deprauatus, in quorū ędificationibus fluxerunt plures anni: & ſic quando deprauatum fuit cor eius nō videtur habuiſſe vltra. xlvj. annos vł' circiter: ex tali verò ętate nullus propriè dicitur ſenex. Ad hoc autem reſpōdet magiſter in hiſtorijs, dicens qd' Salomon regnauit. lxxx. annis. & allegat Ioſephū hoc dicentem. ſcriptura tamē regni ſui tacet xl. annos, ſicut ſuprà. j. I. xiij. c. dicitur de Saule, qd' duobus annis regnauit ſuper Iſrael. ſ. bene & inocēter, & tacētur. xviij. anni in quib' malè ſe habuit, vt ibidem fuit dictum. Sed de dicto magiſtri parū eſt hæc curandum, quia contradicit ſibi ipſi & etiā ſcripturæ. Dicit eīn ibidem q Salomon. xj. annorū genuit Roboā, & qd' Roboā mortuo pr̄e fuit. xl. & vnius anni. & infrà. xiiij. dicitur, q. xl. & vnius anni erat Roboam cū regnare cœpiſſet, & ſic

† malum

Diuiſio

Ioſephus

C

* in multitudine

† Et exitus equorū erat ipi Salomoni, & cōgregatio negotiatorū capiebāt netū i. filum lini netū) p̄tio. Egrediebat i. netū accipiebāt p̄tio eq̄s v'ò nō educebāt dato p̄tio: qa Pharao dederat ipſi Salomoni exitū eq̄rū, vt poſſet educere eq̄s p volūtate & q̄ſq̄s regū terrę educebat eq̄s ex Aegypto, Salomonis pmiſſu educebat, cui dabāt qd' antea p equorū exitu dari ſolebat Pharaoni. Alij ſic interptāt. Et exitū equorū q erat Salomoni, & cōgregatione puēt' exitus, negotiatores accipiebāt p̄tio i. prouētū illū quē dederat Pharao Salomoni, ipſe Salomō vendebat mercatoribus

D

†32. q. 4. c. Salomon.

Moraliter, e ℭ Rex autem Salomon. In hoc autem facto Salomon non fuit figura Chriſti, ſicut dictum eſt. ſ. nam in ipſo nulli' fuit defectus peccati. Sed in hoc facto Salomon typū tenet ſapientis hominis dei iudicio nobis occulto à ſapientia cadentis. qui ſicut Salomon tria colit idola. ſ. Aſtarthen deam Sidoniorum, per quā delitiæ carnales ſignificantur, eò qd' Aſtarthē plaſmationis ſuperfluitas interpretatur, ſemen aūt coitus in cuius emiſsione eſt delectatio vehemens, de ſupefluo alimenti generatur. m ℭ Et Chamos de. Fecitq́ Salomon quod non placuerat coram domino. Per quem ſignantur diuitiæ tempotales, eò qd' Chamos congregatio interpretatur. n ℭ Et Moloch idolum Ammonitarum. Per qd' honores mūdiales ſignificantur, eò q Moloch plagę interp̄tatur. perſonæ v'ò in magnis honorib' poſitę de cōi curſu ſemper timent ſibi de plaga mortis, gladio vł' veneno, vel alijs modis contra

Moraliter

 eos excogita

adolebant thura, & immolabãt diis ſuis. Igitur iratus eſt domi- a nus Salomoni, quòd auerſa eſ- ſet mẽs eius à domino deo Iſra- ël, qui apparuerat ei ſecundò, & b præceperat [de] uerbo hoc, ne ſe- queretur deos alienos: & non cuſtodiuit quę mandauit ei dñs.

a ¶ Vtique per Nathan prophetam vel per alium.

Dixit itaq; domin⁹ Salomoni: Quia habuiſti hoc apud te, & non cuſtodiſti pactũ meum & præcepta mea quæ mandaui ti- bi, diſrumpẽs ſcindam regnum tuum, & dabo illud ſeruo tuo: c Verũtamen in diebus tuis non d faciam, propter Dauid patrem tuũ. De manu filij tui ſcindam illud, nec totum regnum aufe- ram, ſed tribum unam dabo fi- e lio tuo, propter Dauid ſeruum f meum, & *Ieruſalẽ quam elegi. g Suſcitauit autẽ dominus aduer- h ſarium Salomoni Adad Idumę um, de ſemine regio, qui erat in Edom. †Cùm enim eſſet Dauid in Idumæa, & aſcendiſſet Ioab princeps militiæ ad ſepeliẽdum i eos qui fuerant interfecti, & oc- cidiſſet omne maſculinũ in Idu mæa (Sex enim menſibus ibi moratus eſt Ioab & omnis Iſra ël, donec interimeret omne ma ſculinum in Idumęa) Fugit Adad ipſe & uiri Idumęi de ſeruis patris eius cum eo, ut in- grederentur Ægyptum. E- rat autem Adad puer paruu-

¶ Præter ſuam.

*propter

†2. Re. 8. d.

fet, & ſic reuertitur primũ dictum. ſ. quòd Salomon vixit tantũ. lij. E annis. Si aũt dicatur quòd Roboã regnauit viuente patre. xl. annis, ita quòd principiũ regni ſui cõputatur ab illo tempore quo pater ſuus incepit deprauari, ſequitur quòd mortuo patre fuit. lxxx. & v- nius annorum, quod eſt contra dictũ magiſtri, vt patet ex dictis. & etiam contra ſcripturam: quia ca. ſe. dicit, qđ Ieroboam audita morte Salomonis re uerſus eſt de AEgypto, & venit cum alijs in Sichem, vbi congregatus eſt popul⁹ ad conſtituendum Roboam regem. Ex quo videtur qđ nõ regnauit viuente patre. Et ſi dicatur qđ imò; ſed mortuo patre fuit eius regnum renouatum cũ iã eſſet. lxx. & vnius annorum, & de hac renouatione lo quitur capitulum ſequens. hoc patet falſũ per literam ſequentem, quia ibidem ſubdi tur, qđ Roboam derelicto conſilio ſenum adhęſit conſilio iuuenum, qui nutriti erant cum eo. Ex q̊ patet, qđ tunc erat Roboam adhuc iuuenis, quod non poteſt dici de ho mine habente. lxx. & vnum annos. vnde ſu prà. ij. lib. xix. dicitur. Erat autem Berzellai Galaadites ſenex valde. i. octogenarius, & pſalmo. lxxxviij. dicitur: Si autem in potẽ- tatib⁹. lxxx. anni. id eſt i bene complexiona tis & amplius eorum labor & dolor. Præ terea illud quod dicit magiſter qđ Salo- mon. xj. annorum genuit Roboam, vide- tur eſſe extraneum à virtute naturæ, quia ſecundum dicta magiſtri non ſolũ. xj. an- norum genuit, ſed cũ haberet decẽ & tres menſes. qđ ſic patet, qa ſi Roboã habebat xlj. annos finito regno pris. xi. annorũ, & erat. xij. annorũ qñ incepit regnare: ſequit̃ ꝙ vndecimo anno Salomonis Roboam fuit natus. & cũ puer ſit in vtero matris no uẽ mẽſib⁹, ſeqt̃ ꝙ qñ fuit genit⁹, Salomon erat tm̃ decẽ annorũ & parũ plus, qđ non F videt̃ poſsibile naturę. Ad hoc igit̃ icõue- niẽs remouẽdũ & repugnãtiã ſcripturę tol lẽdã: ſaluo meliori iudicio videtur cõueniẽ tius dicere, qđ Salomon poſtq̃. lx. annis regnauerat mortu⁹ eſt, & ſucceſsit ei in re- gnũ filius ei⁹ Roboã habens. xl. & vnũ an nũ, ſicut dicit ſcriptura. Sed qñ Salomon incepit regnare nõ ſolũ habuit duodecim annos, vt ad alijs dr̃, ſed nõ ꝓbat̃; nec ex ſcri ptura ſacra hr̃, qa exprimit annos regni ſui tm̃, non autem exprimit annos ei⁹ qñ ince pit regnare, nec annos toti⁹ vitæ ſuæ, imò habuit. xx. vel plures annos in principio re gni ſui; & ſic qñ mortu⁹ fuit. lx. annos ha- buit ad minus. Et ſic conuenienter põt dici qđ poſt. l. annos ætatis ſuæ deprauatus fu it per mulieres, & iam tunc poterat dici ſe- nex. Quia & Leuitę completo quinguage ſimo anno ætatis ſuę ſeruire ceſſabant in ta bernaculo tanquã ſenes, vt habetur Num. viij. Et ex hoc dicitur, qđ Salomon non genuit Roboam. xj. vel. x. annorum, ſed multò plurium, qa contraxit cum matre ſua. ſ. Robo am poſt ſuam coronationẽ. Ad illud aũt qđ obijcit̃ i contrarium de dicto Ra. Sa. dicendum, qđ de dicto eius vel aliorũ Hebræorũ nõ eſt multũ curandũ, niſi q̃tũ conſonat ſacrę ſcripturę vl' rationi, ſicut dixi plenius in prologo meo ſuper Gen. Sil'r de dicto magiſtri & Io ſephi idẽ eſt dicẽdũ, maxiè vbi eſt repugnãtia ſcripturę, ſicut in ꝓpo ſito videtur, vt patet ex p̃dictis. Adhuc cõtra p̃dicta obijcit̃ de ver- bo Salomonis i pricipio regni ſui, qđ hr̃. 3. iij. c. Ego ſum puer puu lus ignorãs egreſſum & introitũ meũ. Et hoc dicit Ra. Sa. & aliq alij qđ erat tm̃. x. annorũ. Sed hoc nõ valet, qa ante. ij. c. dixerat Dauid Salomoni recõmẽdãs ei punitionẽ Semei: Vir aũt ſapiẽs es, vt ſcias q̃ facies ei. vir aũt nõ dr̃ ꝓpriè niſi habẽs. xxx. annos vel circiter. Et iõ ſi ex illo verbo: Ego ſum puer paruulus &c. arguat̃, ꝙ erat tm̃. xij. an norũ eadẽ rõne ex iſto poterit argui, qđ erat. xxx. annorum. Et ideo illud verbum Salomonis: Ego ſum puer &c. intelligẽdum eſt reſpe ctu tanti regiminis ſibi impoſiti, ſicut dictum fuit ibidem. & Exod. xxxiij. dicitur quod Ioſue filius Nun puer non recedebat de tabernaculo, & tamẽ tunc erat. xlij. annorũ ſecundũ Hebræos. ſecũ- dum Ioſeph. xliiij. qa ſecundũ Hebręos gubernauit populũ. xxviij. annis

annis. ſecundũ Ioſep. xxvj. & Moyſes ante ipſum. xl. annis ab exitu G de AEgypto, & ſic reſtat quòd ſcđm Hebræos tunc erat. xlij. anno rũ, ſcđm Ioſep. xliiij. annis: qa vixit. cx. annis, vt habet̃ Ioſue vltimo. Adhuc contra prædicta obijcitur de dictis Hieronymi, qui i epi- ſtola ad Vitalem preſbyterum de Salomone & Achaz videtur dice re, qđ Salomon. xj. annorum vel minus ge- nuit Roboam: & qđ. xij. anno ætatis ſuæ ac cepit regnum. Ad quod dicendum: quòd Hieronymus non loquitur ibi aſſertiuè, vt manifeſtè patet ex fine eiuſdem epiſtolæ. Sed ſuppoſito, qđ tunc regnare inceperit, & Ro boam genuerit ſicut dictum eſt: reſpondet̃ quõ hoc ſit poſsibile, inducens ad hoc exem plum cuiuſdam mulieris nutriẽtis paruulum qui in eodem lecto cum ea iacebat: & cũ. x. annum ætatis impleſſet, & illa fuiſſet calefa- cta vino induxit puerum ad carnalem copu lam, & ſic alijs noctibus ſequentibus: quę de eodem cõcepit & infrà. ij. menſes venter ei⁹ intumuit. Hierony. autem attribuit hoc ma- gis virtuti diuinæ q̃ naturæ, vt facinus oc- cultum per ſignum euidens pãderetur. & ſic argumẽtum eſt ad oppoſitum. ſ. qđ virtute naturæ Salomon. xj. annorum non genuit Roboam. a ¶ Igitur iratus &cæ. De ſcripta Salomonis trangreſsione, hîc conſe- quenter deſcribitur comminatio pœnæ. ſ. ſciſsio regni ſui tempore filij ſui. & patet lite ra paucis exceptis. b ¶ Qui apparuerat ei ſecundo. ſemel in Gabaon, & ſemel poſt ędificationem templi, vt dictum fuit ſuprà ix. cap. c ¶ Et dabo illud ſeruo. ſ. Iero boam, qui fuit ſeruus Salomonis, vt habet̃ infrà. d ¶ Veruntamen in diebus. quia in vita ſua inſtituerat regem Salomo- nem vt dictũ eſt ſuprâ. j. ca. & ideo ſi fuiſſet H regnum ſciſſum tempore Salomonis, vide- retur hoc redundare in culpam Dauid & etiam in opprobrium, quia memoria eius adhuc erat multùm recens. e ¶ Tribum vnam dabo. tribus enim Iuda non fuit ſi bi data, qa erat ſua nec trib⁹ Leui, qa erat di- ſperſa per omnes tribus & declinãte popu- lo ad cultum vitulorum compulſa eſt veni- re ad ſortem Iudę & Beniamin, & ſic ſola tri bus Beniamin propriè loquendo fuit data ipſi Roboam. f ¶ Propter Dauid ſer. vt aliquis de ſemine eius ſedeat in regali ſo- lio. g ¶ Et Ieruſalem. vt vbi vigeret cul tus diuinus, ibi remaneat honor regius. Hîc autem occurrit dubium, quomodo tranſ- greſsio Salomonis dicatur cauſa ſciſsionis re gni cũ ſuprà. ij. li. c. xix. dictũ fuerit, qđ ſentẽ- tia Dauid iniqua, qua medietatem hæredita tis Iſboſeth dedit Sebę ſeruo ſuo, cauſa fuerit hui⁹ ſciſsiõis. Ad qđ dicẽdũ ꝙ nõ eſt incõue niens duas cauſas partiales ad vnum cõcurre re effectum. & ſic fuit in propoſito, quia v- trumq; fuit cauſa partialis. h ¶ Suſcitauit autem. Hîc conſequẽ Diuiſio ter ponitur trium aduerſariorum ſuſcitatio contra Salomonem, & ſcđm hoc diuidit̃ i tres partes. ſcđa ibi: Suſcitauit ei q̃cq;. Tertia, ibi: ſe roboã q̃cq;. Prim⁹ ãt aduerſari⁹ fuit Adad Idumęus de ſemĩe regio qui cum aliquibus euaſit manum Dauid interficientis Idumæos & creuit in AEgypto: & tempore Salomonis redijt ad hoc, qđ terram Idumęæ poſſet recuperare, vel ſaltem Salomonem filium Dauid in feſtare, & patet litera paucis exceptis quæ diſcurrentur. i ¶ Ad ſe peliendum. Scriptũ eſt enim Deu. xxiij. Nõ abominaberis Idumę um, quia frater tuus eſt. Filij enim Iſrael & Idumæi de duobus fra- tribus deſcen-

* eos excogitatis. h ¶ Suſcitauit autem. Suſcitauit autem Moraliter dominus Salomoni tres aduerſarios, vt patet i textu: p quos ſignifi- cantur tres dæmones, qui homini à ſapientia deiecto immittunt de prędictis tentationes: & ſic eum inducunt ad multiplicem culpã, & poſt hęc trahunt niſi pœnituerit ad gehẽnã. Itẽ p Salomonẽ ſapien- tiſsimũ p mulieres tã miſerabilit̃ deiectũ & i ſenectute, doceri debet quilibet hõ q̃ntũcũq; ſapiẽs & cũa ſenex fugiendi familiaritates mu- lierum, maximè ſuſpectarum, ne ſibi contingat ſimile diſpendium.

* Dormiuit

a ¶ Voraginem. Murus ciuitatis cecidit, eò quòd ex vno
A latere pręcipitio immineret. Quam voraginẽ cùm rex vellet coęquare muris, cõſtituit ducibus vt hoc implerẽt op⁹. ſed Ieroboã q erat princeps tribus Ioſeph noluit obedire regi, q conſtituerat eũ prius ſup ędificia ꝓpugnaculorũ q̃ faciebat i Ieroſolymis: vbi laborauit ita vt rex ei principatum militiæ ſuper tribum Ioſeph conferret. Sed rebell' factus egreditur de Ierl'm: cui occurrit ꝓpheta deflectens eum in agrũ, vt nullus audiret qd ei diceret. Elatusq; v'bis ꝓphetæ ſuadebat pplo vt ſe regem faceret, qd' audiens Salomõ q̃rebat eũ interficere. b ¶ Erat au. Hoc mandatũ reſtitutionis murorũ recuſauit. Sed vnde tãta audacia, quia rex conſtituerat eũ p̃fectũ. c ¶ Tolle ti. Rab. Decem tribus à domo Dauid ſeparatę ſunt & duæ relictę, qa vt ait Apoſtol⁹: Relictę ꝓpter electionẽ grãæ ſaluæ factæ ſunt. Ieroboam qui decem tribus à templo dei ſeparans ad idololatriam ꝑduxit, ſignificat hæreticos q vnitatẽ fidei catholicę hæreſibus ſcidunt, ac ſic cultui malignorũ ſpirituum ſubdunt. Ieroboam interpretatur dijudicãs pplm. Nã hæretici dijudicare populum videntur, cũ erroris ſui ſequacẽ faciũt. Tollunt decẽ ſciſſuras, cùm legis pręcepta violando corrũpunt: & vna trib⁹ cũ ſobole Dauid remanſit, dũ ſors electorũ in regula fidei catholicæ pmãſit: qa vn⁹ deus, vna fides

Rom. 11. a.

B

lus. Cumq; ſurrexiſſent de Madian, uenerũt in Pharan, tuleruntq; ſecũ uiros de Pharan, & introierunt Ægyptũ ad Pharaonem regem Ægypti. Qui dedit ei domũ, & cibos cõſtituit, & terrã delegauit. Et inuenit Adad gratiam corã Pharaone ualde, intantum ut daret ei uxorẽ ſororem uxoris ſuæ, germanam Taphnes reginæ. Genuitq; ei ſoror Taphnes Genubath filiũ, & †nutriuit eum Taphnes in domo Pharaonis. Eratq; Genubath habitãs apud Pharaonẽ cum filiis eius. Cumq; audiſſet Adad in Ægypto dormiſſe David cum patribus ſuis, & mortuũ eſſe Ioab principẽ militiæ, dixit Pharaoni: Dimitte me ut uadam in terram meam. Dixitq; ei Pharao: Qua enim re apud me indiges, ut quæras ire ad terrã tuam? At ille reſpondit: Nulla. Sed obſecro te, ut dimittas me. Suſcitauit quoq; ei deus aduerſarium Razon filium Eliada, qui fugerat Adarezer regẽ Soba dñm ſuum, & congregauit cõtra eum uiros, & factus eſt princeps †latronũ cùm interficeret eos Dauid: abierũtq; Damaſcum & habitauerunt ibi, & conſtituerunt eum regẽ in Damaſco: eratq; aduerſari⁹ Iſraël cunctis diebus Salomonis. Et †hoc eſt malũ Adad, & odiũ cõtra Iſraël: regnauitq; in Syria. Ieroboã quoq; filius Nabat Ephrathęus de Sareda ſeruus Salomonis: cuius mater erat nomine Serua, mulier uidua, leuauit manũ contra regẽ. Et hęc eſt cauſa rebellionis aduerſus eũ: qa Salomon Mello ędificauit, & †coęquauit uoraginẽ ciuitatis Dauid patris ſui. Erat autẽ Ieroboã uir fortis & potẽs. Videnſq; Salomõ adoleſcentẽ bonę indolis & induſtriũ, conſtituerat eũ pręfectũ ſuper †tributa uniuerſę dom⁹ Ioſeph. Factũ eſt igitur
¶ Propter rebellionem.
in tẽpore illo, ut Ieroboã egrederetur de Ieruſalẽ, ut inueniret eum Ahias Silonites propheta in uia, opertus pallio nouo. Erant autẽ †duo tantũ in agro. Apprehendẽſq; Ahias pallium ſuũ nouum, quo coopertus erat, ſcidit in duodecim partes, & ait ad Ieroboam: Tolle tibi decẽ ſciſſuras. Hęc enim dicit dñs deus Iſraël: Ecce ego ſcindã regnũ de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus. Porrò una tribus remanebit ei propter ſeruum meum Dauid, & Ieruſalẽ ciuitatem, quã elegi ex omnibus tribubus Iſraël: eò quòd †dereliquerit me, & adorauerit Aſtarthẽ deam Sidoniorũ, & Chamos deũ Moab, & Moloch, deũ filiorum Ammõ: & non ambulauerit in uiis meis, ut faceret †iuſtitiã corã me: & pręcepta mea & iudicia mea ſicut Dauid pater eius. Nec auferã om̃e regnum de ma-

Nicolaus de Lyra.

trib⁹ deſcẽderũt. ſ. Iacob & Eſau propter qd' Dauid Idumęos qui in bello ceciderant, pręcepit ſepeliri: & in hoc fecit ſibi bonum nomẽ, eò ꝙ pręſtiterat occiſis iſtã humanitatem, ſicut dictum fuit ſuprà. ij. lib. viij. ca. a ¶ Cũq; ſurre. terrę nomẽ eſt ad quam primò confugerãt. b ¶ Venerunt. loc⁹ eſt i terra Madiã. Cętera patent vſq; ibi: c ¶ Cũq; audiſ. quia mortuus fuit morte naturali: ideo ſcriptura dicit eum dormiſſe. d ¶ Et mortuũ. qa fuit interfect⁹ gladio. e ¶ Suſcita. Hĩc ponitur ſecũdus aduerſarius Salomonis. ſ. Razon, qui fugiens regem Syriæ Adadezer eũ perſequentẽ, propter offenſam quam in eum cõmiſerat, aggregauit ſibi alios viros malos, & fact⁹ eſt princeps latronum regnum Adadezer infeſtantium. Adad verò rediens de AEgypto Idumęam obtinere non potuit, eò qd' Salomon eã bene munierat: & ideo coniunxit ſe prædicto Razon iuuando eum vt fieret rex Syrię, & ſic Razon iuuaret eum ad obtinendum regnum Idumęę contra Salomonem. Et ex dictis patet litera vſq; ibi: f ¶ Cum interficeret. i. tẽpore quo pugnauit Dauid contra Syrios, tunc iſte Razon habuit temp⁹ opportunum vt infeſtaret domini ſui regnum, quia vaſtato regno per Dauid habuit liberiorem ingreſſum. Ideo ſubditur: g ¶ Abieruntq; Damaſcum. Quæ erat ciuitas regia. h ¶ Eratq; aduerſarius Iſrael cunctis die. hoc videtur eſſe contra illud quod dictum eſt ſuprà. iiij. cap. Iuda & Iſrael innumerabiles ſicut arena maris comedentes & bibẽtes atq; lætantes cunctis diebus Salomonis. C
Dicendũ, quòd licet cũctis diebus Salomonis iſte fuerit aduerſarius eius voluntate nocendi, tñ in effectu nõ multũ nocuit ei per quod impediretur notabiliter pax populi: & hoc eſt malũ Adad, qa vt dictum eſt ille Adad induxit Razon ad hoc qd' eſſet aduerſari⁹ Iſrl'. i ¶ Regnauitq;. ſ. ipſe Razon, vt prædictũ eſt. k ¶ Ieroboã. Hĩc ponitur tertius aduerſarius, cũ dicitur: Ieroboã q̃q;. Dicunt aliqui, quod iſte Nabat pater Ieroboam fuit idem quòd Semei: & qd' vxor ei⁹ nutriens Ieroboam reducebat ſibi frequenter ad memoriam interfectionẽ patris ſui à Salomone, vt dictum eſt. ſ. iij. ca. & propter hoc fit de ea hĩc mentio. l ¶ Ephrathęus. Id eſt de tribu Ephraim. Et hæc eſt cauſa rebellionis quę ſequitur. m ¶ Quia Salomõ Mello ędificauit, & coæquauit voraginẽ ciuitatis Dauid patris ſui. Erat autem Ieroboam vir fortis & potens. Videnſq; Salomon adoleſcentem bonę indolis & induſtrium, conſtituerat eum præfectum ſuper. De iſto ędificio dictũ eſt. ſ. ca. ix. Dicũt enim aliqui, ꝙ Salomon videns induſtriam Ieroboam primò poſuit eũ ſup tributa domus Ioſeph. i. duarũ tribuũ ſci. Ephraim & Manaſſe. poſtea verò poſuit eũ ſup opus ædificij Mello, licet primò ſcribatur officium aliud, qa frequenter in ſacra ſcriptura prius facta poſt modum narrantur. & ipſe ex hoc fuit indignatus, eò ꝙ de maiori officio erat poſitus in minori, propter qd' exiuit de Ieruſalem. Cui obuians Ahias Silonites propheta dixit ei, qd' regnaturus erat ſuper decẽ tribus, & ſic animatus verbis prophetæ incepit contra Salomonẽ murmurare & alios ſolicitare ad rebellandũ Salomoni: qd' cũ audiſſet Salomon, voluit eum occidere: ſed ipſe fugit in AEgyptum vſq; ad mortẽ Salomõis. Ra. Salo. verò dicit, qd' Ieroboam reprehendit Salomonẽ, eò qd' claudebat locum illum quẽ Dauid dimiſerat apertum, propter deuotionẽ venientium ad feſta in Ierl'm. ſicut dictũ fuit. ſ. ix. ca. propter quod Salomon indignatus eiecit eum: qui egreſſus de Ieruſalẽ inuenit Ahiam ꝓphetã ſicut dictum eſt. Ioſephus verò dicit qd' Salomon primò poſuit Ieroboam ſuper operarios in ędificio Mello: & quia vidit eum prudentem & ſolicitum in opere illo, poſtea poſuit eum in maiori officio. ſ. ſuper tributa domus Ioſeph, ſicut ſcribitur: & tunc Ahias dixit ſibi ea quę pręducta ſunt; ex quib⁹ animatus cœpit ſolicitare illos de tribu Ephraim & Manaſſe, vt recederẽt à Salomone: propter qd' Salomon voluit eum occidere: ſed fugit in AEgyptũ vt pręductum eſt. Ex dictis patet litera vſq; ibi: n ¶ Apprehẽdenſq; Ahias pallium ſuum nouum quo coopertus erat, ſcidit in duodecim partes & ait Ieroboam. Qd' fecit duplici de cauſa. Vna eſt, quia ꝓphetę aliquando prophetabant non ſolùm verbis, ſed etiam ſenſibilib⁹ ſignis, ſicut & Eſaias iuit nudus & diſcalceat⁹, Eſa. xx. a & Ieremias poſuit catenas ligneas in collo ſuo, Ieremię. xxviij. d. vt mouerent ad credendum auditu & viſu. Alia, vt Ieroboam aduerteret, qd' pallium ſuum nouum non ſcidiſſet libenter pro nihilo, ſed pro veritatis

D

† ablactauit
† clauſit diſruptionẽ (vel, nõdum munitã ptẽ.
† ambo
† exercitus
† malũ qd' fecit Adad, anguſtijs afficit Iſraelẽ. Chald. interpre. rebellauit cõtra Iſraelem. Alij anguſtijs afficiebat. ꝓpter Iſraelẽ. (qa ſcilicet nõ poterat qd' volebat in ipſum exercere)
† onera (. i. vt illic princeps eſſet & curaret oĩa.
† pluraliter in Hebræo legunt hęc verba.
† qd' rectũ eſt

vna fides,vnum baptiſma. a ℭ Dies aut.Ioſephus dixit regnaſſe
E annis octoginta,& vixiſſe nonaginta quatuor.Sed diuina ſcriptura
oſephus eos tantū annis exprimit quibus regnauit antequā preuaricaretur.

VEnit autem. b ℭ Duriſſi.Quomodo Cap. XII.
hoc uerū eſt, cū ſuperiꝰ dictū ſit, qđ Salomō nō cōſtituit
quēq̄ ſeruire de filijs
Iſrael? Vtiq; non fecit eos ſerui
rein

pisset de prauari p mulieres añ ſenectutē,perſeuerauit tamen in illa G
prauitate vſq; ad ſenectutē incluſiuè,& ſcriptura attribuit hoc ætati
ſenectutis ad maiorē grauitatē pcti,ſilr in maiorē admirationē.gra-
uiꝰ ei eſtimať pctm̄ ſuū ex hoc q̄ in ſenibus cūcta vitia pter auaritiā
ſcd'm Aug,ſeneſcūt,& tm̄ i tāto ſene libido & idololatria iuueneſce-
rēt. ℭ In.eo.c.xj.vbi dř i poſt.

Nicolaus de Lyra.

indicio. a ℭ Vt remane. id eſt memoria bonitatis ſuæ:ꝓpter cuius meritum in ſemine ſuo remanſit nomen regium. b ℭ Et affligam.id eſt ſup diuiſionem regni. c ℭ Veruntñ non. & in hoc prędixit regnū Iſrael reſtituendum per Meſſiam venturū,vt dicit Rab.Sa.ſed ipſe & alij Iudęi hoc intelligūt de reſtitutione regni temporalis,ꝓpť qđ apoſtoli adhuc rudes,qa nōdum receperāt plenitudinē ſpūſ.ſcti,q̄ſierūt à Chriſto: Dñe ſi in tēpore hoc reſtitues regnū Iſrael? vt habetur Act.j.reſtitutio tñ iā erat facta in Chriſtij reſurrectiōe ſecundū qđ dicit ipſe Mat.vlt.d. Data eſt mihi oīs ptās &c.ſed euidentius hoc erit in iudicio qñ omnia ſubijcientur pedibus eiꝰ, ſcd'm quod dicit Apl'us Heb.ij. Cętera patent ex dictis.d ℭ Reliquum.Hīc conſequenter ponitur mors Salomonis & eius tumulatio,cū q̄dā epilogatione factorū ſuorū cū dicitur: Reliquū autem verborum &c. e ℭ Scripta ſunt.Dicunt aliqui qđ eſt liber Parali.ſed melius dicitur q̄ ſit alius liber per Nabuzardan
F combuſtus & non reparatꝰ.Cętera patent ex ſupradictis. De ſtatu autem eius vtrum ſit ſaluatus vel non,dictum fuit.š.ij.li.c.vij.

Moraliť
*f ℭ Dormiuit Sa.cū pa.Sequtur: Regnauitq; Ro.Per Roboam qui mortuo patre potētiſſimo ſenū cōſiliū dereliquit & conſilio iuuenum adhęrēs p̄ſum
†2.Pa.10.a.
* ꝑuoſè

ℭ In ca.xj.vbi dicitur in poſtil.Hīc occurrit dubiū,quō Salomon dicať ſenex, quando deprauatus eſt per mulieres &cæ.

nu eius: ſed ducem ponam eum cunctis diebus ui
tæ ſuæ, propter Dauid ſeruum meū quem elegi,
qui cuſtodiuit mādata mea & præcepta mea. Au
feram autē regnum de manu filij eius,& dabo ti
bi decem tribus. Filio aūt eius dabo tribū unam,
ut remaneat lucerna Dauid ſeruo meo cūctis die a
bus corā me in Ieruſalem ciuitate, quā elegi ut eſ
ſet nomen meū ibi. Te autem aſſumam,& regna
bis ſuper omnia quæ deſiderat anima tua, erisq;
rex ſuper Iſraël. Si ergo audieris omnia quæ præ
cepero tibi,& ambulaueris in uiis meis,& feceris
quod rectum eſt coram me,cuſtodiens mandata
mea & præcepta mea, ſicut fecit Dauid ſeruus
meus,ero tecum,& ædificabo tibi domum † fide
lem quomodo ędificaui Dauid domū,& tradam
tibi Iſraël,& affligam ſemē Dauid ſuper hoc. Ve b c
ℭ Quia ſuadebat populo vt a Salomone recederet.
runtñ non cunctis diebus. Voluit ergo Salomon
interficere Ieroboā. Qui ſurrexit & aufugit in Æ
gyptū, ad Seſac regē Ægypti, & fuit in Ægypto
uſq; ad mortem Salomonis. †Reliquū autem uer d
borum Salomonis, & oīa quæ fecit & ſapientia
eiꝰ, ecce uniuerſa ſcripta ſunt in libro uerborū die e
a rum Salomonis. Dies autē quos regnauit Salo
mon in Ieruſalē ſuper omnem Iſraël quadraginta
anni ſunt. Dormiuitque Salomon cum patribus f
ſuis,& ſepultus eſt in ciuitate Dauid patris ſui,re
gnauitq; Roboam filius eius pro eo.

Cap. XII.

VEnit autem Roboam in Sichem: g
†illuc enim cōgregatꝰ erat omnis
Iſraël,ad conſtituendum eum re
gem. At uerò Ieroboā filius Na h
bat, cū adhuc eſſet in Ægypto*
profugꝰ à facie Salomonis regis,
audita morte eius reuerſus eſt de Ægypto. Miſe
rūtq; & uocauerunt eū. Venit ergo Ieroboā & oīs i
multitudo Iſraël,& locuti ſunt ad Roboam dicē
b tes: Pater tuus duriſsimū iugum impoſuit nobis, k
tu itaq; imminue nunc paululum de imperio pa
tris tui duriſsimo, & de iugo grauiſsimo quod
impoſuit nobis,& ſeruiemus tibi. Qui ait eis: Ite
uſque ad tertium diem, & reuertimini ad me,

Sed de dicto magiſtri.ſ.hiſtoriarū parū eſt hīc curādū q̄ cōtradicit ſibi &c.

ADDI.II.

Magř hiſtoriarū nō videť ſibijpſi cōtradicere,nec etiā ſcripturę vt poſtil.ei imponit. Nā opinionē Ioſephi nō aſſerēdo,ſed tñ recitādo ponit i hoc loco.i alijs verò huiꝰ paſſꝰ ſeqť planū ſēſū ſcripturę,vt patet ꝟba ſua intuēti.
ℭ In eo.ca.xj. vbi dř in poſtil. Vbi remaneat lucerna Dauid.i. memoria bonitatis Dauid.

ADDI. III.

Vbi trāſlatio nřa habet:vt remaneat lucerna Dauid,i Heb:hř. Vt remaneat nouale ipſi Dauid.Eadē em̄ dictio q̄ hīc pōiť,vbi i trāſlatiōe nřa dř lucerna,hř Oſee.x. d. vbi dř: Innouate vobis nouale. ſilr Ie.iiij.a.vbi ſilia ꝟba ponūť & ē ſēſꝰ,vt remaneat ipſi Dauid aliq̄ poſſeſsio i Ierl'm.q.di.deꝰ,nolo vt Dauid remaneat totaliter à regno ſpoliatus.
† firmā' aut ꝑmanētem,
†2.Pa.9.g.
† vel, reliq̄ autē acta

REPLICA.

In.c.xj.vbi Salomon ſenex dř de prauatꝰ ꝑ mulieres,poſtil.diſputat cōtra falſā opinionē Ioſephi, q̄ Scholaſtica hiſtoria cōmēdat i cōcluſiōe tñ cōcordat cū Burg, quō vir.xl.annorū pōt dici ſenex ꝓlixitas Burgē.diſplicet:q̄ tñ reſpiciēdo ad materiā nō ē iutiľ, cū tñ Bur.ſępe facit lōgos tractatus de lana caprina,ꝑut patet Ge.j. & Exo.iij.&.xx.& nitiť excuſare Scholaſticā hiſtoriā q̄ſi nō dicat vt Ioſephꝰ,ſed ſolū reciter,qđ tñ falſū ē,qa nō ſolū recitat, ſed dictū cōmēdat,di.plenius,Ioſephꝰ dicit.
H
* vbi habitabat

NI.DE LY.

CAP. XII.

VEnit au. Superiꝰ actū eſt de regno Dauid vnito, hīc cōſeq̄nť agiť de regno eiꝰ diuiſo in regnū Iſrl'& regnū Iuda.& qa regnū Iſrl'ſiue de cē tribuū incepit accidētaliť.ſ. ex diuiſiōe regni Dauid q̄ fuit de tribu Iuda:iō pricipaliť agiť de regibꝰ Iuda,& ex cōſequēti de regibꝰ Iſrl'eis cōregnātibꝰ. & ideo (q̄tū ꝑtinet ad hūc tertiū librū) primò agiť de Roboā & Ieroboam ſibi cōregnāte,ſcd'ò de Abia & Aſa & regibꝰ Iſrl'eis cōregnātibus.xv.c.tertiò de Ioſaphat & de Achab ꝑtim ſecū regnāte ca.xvij. Tpe ꝟò Roboā cōtigit regni diuiſio:& iō hęc diuiſio p̄mittiť.ſcd'ò vtriuſq; cōditio deſcribiť,ibi: Aedificauit aūt, Pria i tres: qa priò poniť diuiſiōis occaſio,ſcd'ò ipa diuiſio,ibi: Vidēs itaq; ppl's.tertiò diuiſiōis cōfirmatio,ibi: Venit āt Roboā.Occaſio ꝟò diuiſiōis regni fuit dura rñſio Roboā,quā dedit ppl'o de cōſilio iuuenū ſpreto cōſilio ſenū.& hoc ē qđ dř: Venit āt Roboā i Sichē,qa ille locus erat q̄ſi i medio regni,& iō ppl's ibi poterat facilꝰ cōgregari.fuerat etiam ibi primꝰ rex.ſ.Abimelec inſtitutꝰ,& iō ibi fuit ppl's cōgregatꝰ ad inſtituendū regem Roboā.h ℭ At vero.audita morte Salomonis venit illuc deſiderio regnādi,ſicut dictū fuerat ſibi. i ℭ Miſeruntq;. erat enim magnus homo,& ideo fuit vocatus ad iſtam inſtitutionē, quia populus volebat petere aliquam relaxationem,ſecundū quod ſubditur: k ℭ Pater tuus duriſsimum.Hoc videť eſſe cōtra illud quod
Diuiſio

ADDI.I.

Hęc altercatio prolixa de ſenectute Salomonis,non videtur neceſſaria.poſſet em̄ rōnabiliter dici, qđ Salomon dicendus eſt ſenex cū eſſet.l.annorū ferè. Nā ætates nō ſolū mēſurātur ſcd'm annos, vř ſcd'm ea quæ ad incrementum ſeu diminutionem corporalium virium pertinent,ſed etiam dicuntur in ſacra ſcriptura reſpectiuè ſecundum ſtatus ſeu mores perſonarum.Nam ſecundum Ambro.in ſermone paſchali: Aetates quędam nō ſolū ſūt annorū,ſed etiam meritorum.iuxta illud Sa.iiij.b.Senectus venerabilis non diuturna,nec numero annorum cōputata.Poſtillator etiam.j.in hoc ca.dicit,qđ Salomon dicitur in ſcriptura puer paruulus in principio regni ſui, non ſecundum annorum numerum,quia iam ſecundū eum tranſiuerat pueritia,ſed dicitur paruulꝰ puer reſpectu tāti regiminis ſibi impoſiti,ſicut etiā de Ioſue Exod.xxxiij.dicitur qđ erat puer cū etiā tranſiſſet q̄dragelimum annum,vt infrà ſatis comprobatur.Ex quibus ſequitur,q̄ nō eſt inconueniens,vt Salomon dicatur ſenex etiā q̄nquagenariꝰ vel aliquātulū infrà reſpectu tātæ ſciæ ſibi diuinitus collatę.Nā ſcd'm Aug.Senectꝰ nihil aliud eſt q̄ canꝰ ſapiēſq; intellectus.Alio mō pōt ſcriptura ſaluari,dicēdo q̄ licet Salomō ince-
pisset

Cuḿqꝫ abiiſſet populus, iniit conſiliū rex Roboam
a ❡Senes iſti putantur Banaias, & Ioiada, & cæteri principes Salomonis.
cum ſenioribus qui aſsiſtebāt coram Salomone pa
tre eius cùm adhuc uiueret, & ait eis: Quod mihi da
tis conſilium ut reſpōdeam populo? Qui dixerunt
ei: Si hodie †obedieris populo huic, & ſeruieris & pe a
titioni eorū ceſſeris: locutusq́ꝫ fueris ad eos uerba le
nia, erunt tibi ſerui cunctis diebus. † Qui dereliquit b
a conſilium ſenū quod dederant ei, & † adhibuit ado c
leſcentes qui nutriti fuerant cum eo & aſsiſtebant il
li, dixitq́ꝫ ad eos: Quod mihi conſilium datis, ut re-
ſpondeā populo huic, qui dixerunt mihi: leuius fac
iugū quod impoſuit pater tuus ſuper nos? Et dixe-
runt ei iuuenes qui nutriti fuerant cum eo: Sic loque
re populo huic qui locuti ſunt ad te dicentes: † Pater
tuus aggrauauit iugum noſtrum, tu releua nos: Sic
loqueris ad eos: Minimus digitus meus groſsior eſt d
† dorſo patris mei. Et nunc pater meus poſuit ſuper
uos iugum graue, ego autē addam ſuper iugum ue
ſtrum. Pater meus †cecidit nos flagellis, ego autē cæ e
b dam uos ſcorpionibus. Venit ergo Ieroboam & o-
c mnis populus ad Roboam die tertia, ſicut locutus
fuerat rex dicens: Reuertimini ad me die tertia. Re-
ſponditq́ꝫ rex populo dura, derelicto conſilio ſenio-
rum quod ei dederāt, & locutus eſt eis ſecundū con
ſilium iuuenum, dicens: Pater meus aggrauauit iu- f
gum ueſtrum, ego autem addam iugo ueſtro. Pater
meus cæcidit uos flagellis, ego autem cædam uos
ſcorpionibus. Et non acquieuit rex populo, quoniā
† auerſatus fuerat eum dominus, ut † ſuſcitaret uer-
bum ſuum quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silo
nitæ ad Ieroboam filium Nabat. Videns itaqꝫ po- g
pulus quòd noluiſſet eos audire rex, reſpondit ei di- h
❡Inculcatio verborum.
cens: Quæ nobis pars in Dauid, uel quæ hæreditas i
in filio Iſai? Vade in tabernacula tua Iſraël: nunc ui-
de domum tuam Dauid. Et abiit Iſraël in taberna- k
cula ſua. Super filios autem Iſraël, quicunqꝫ habita
bant in ciuitatibus Iuda regnauit Roboam. † Miſit l
ergo rex Roboam Aduram qui erat ſuper tributa,
& lapidauit eum omnis †populus, & mortuus eſt. m
Porrò rex Roboam † feſtinus aſcēdit currum & fu n
git in Ieruſalem, receſsitq́ꝫ Iſraël à domo Dauid uſ-
que in præſentem diem. †Factum eſt autem cùm au o
diſſet omnis Iſraël, quod reuerſus eſſet Ieroboam,
miſerunt & uocauerunt eum congregato cœtu, & p
conſtituerunt eum regem ſuper omnē Iſraël, nec ſe-
cutus eſt quiſpiā domum Dauid, præter tribū Iuda
a ❡Ideo ſolam, quia principalis: aliæ duo non: ſcilicet Beniamin & Leuitica.
ſolâm. †Venit autē Roboam Ieruſalē, & congrega q
uit uniuerſam domū Iuda & tribū Beniamin, centū
octoginta milia electorū uirorū & bellatorū, ut pu-
gnarent cōtra domū Iſraël, & reducerent regnū Ro
boam filio Salomonis. Factus eſt aūt ſermo dñi ad
a ❡Iſte propheta introducitur ſubito ſicut alij.
Semeiam uirum dei, dicens: Loquere ad Roboā fili
um Salomonis regem Iuda, & ad omnē domum Iu
da & Beniamin & reliquos de populo, dicēs: Hæc
dicit dñs: Non aſcendetis, nec bellabitis contra fra-
tres ueſtros filios Iſraël. Reuertatur † uir in domū ſu
am: A me em̄ factū eſt † uerbū hoc. Audierūt ſermo
nem dñi, & reuerſi ſunt de itinere ſicut eis p̄ceperat

re in agricultura vł alio ſeruili
A ope. Verū p̄ncipes ex eis cōſti-
tuit p ſingulas tribus, q redde-
bāt regi p vices ſingulis mēſib⁹
annonā &c. q̄ de expēſa regis
† ſeruus fueris ſupius referunt, qđ modò du-
riſsimū iugū appellāt. a ❡Ado-
leſcēt. De qb⁹ Adurā vn⁹
fuit, q poſtea lapidat⁹ eſt. Iuue-
nes ſcriptura nō ſemp iuxta ętatē
appellat: ſed iuxta inſtabilitatē
animi. Nā Roboā quadrage
ſimo ętatis ſuæ anno regnare
cœpit. b ❡Scorpiōib. Gen⁹
eſt flagelli, ſicut & de ſpinis vel
pomarijs ſolēt eſſe virgę no-
doſę. Vł etiā flagellū Saraceno
rū cū duab⁹ vł trib⁹ virgis, qđ
habet ī ſummitate plūbeas glā
des, aliâs grandines. c ❡Ad
Ro. Rab. Roboam de domo
† vel lūbis Dauid fuit, ſed in via ei⁹ nō am
bulauit. Fecit em̄ Iuda (ſcriptu
† vel corripuit aut caſtigauit & infrà ra teſte) in dieb⁹ illis malū co-
rā dño, & irritauerūt eū ſup oī
bus q̄ fecerāt p̄res eorū. Fece-
rūtq́ꝫ oēs abominatiōes gētiū.
Roboā ergo ſignat malos re-
ctores in eccl'ia, q terrenis cupi
ditatib⁹ dediti. & delectātes in
multitudine obſequentiū ſibi,
nō q̄tidianā habēt ſolicitudinē
ſibi cōmiſſorū. Interp̄taī Robo
am, latitudo ppl'i, qa tales ſpa-
tioſā & latā viā gradiunī q̄ du
Mat. 7. b. cit ad mortē multos. Relictoq́ꝫ
ſctōrū patrū cōſilio, q̄rū dicta
† LXX, à dño erat auerſario. Alij ſic verteratdñs. Alij cauſa fuerat à domino exēpla ad celſitudinē tēdūt, illis
obtēperāt q iuuenilib⁹ deſide
rijs mācipati, laudib⁹ iniqs &
adulatiōib⁹ eos grauāt: qb⁹ cō
miabaī ſapīa, dicēs: Vę tibi ter
ra cui⁹ rex puer eſt, & cui⁹ prin
cipes mane comedūt panem.
Ecc. 10. c Et econtrario. Btā terra cuius
Ibidem eſt rex nobilis, & cuius princi-
B pes veſcūtur in tempore ſuo.
☞ Fecit duos

Nicolaus de Lyra.

Illud qđ. ſ. dictū eſt: De filijs
aūt Iſrł nō cōſtituit Salomō ſer
† roborauit ſe, & uire quēq́ꝫ. ix. ca. Ad qđ dicen
dū, q verū eſt in opib⁹ vilibus
tñ miniſtrabāt expēſas Salomo
† 7. q. 1. c. ni ſingulis mēſib⁹ p. xij. p̄fectos
ſup ppl'm poſitos. & hoc repu
tabat ppl's iugū graue, qa expē
ſę Salomōis erāt valde magnę,
vt hr. ſ. iiij. ca. Cętera patēt vſ
qꝫ ibi: a ❡Si ho. ſ. cōdeſcēdē-
do ei⁹ petitiōi. Iſti em̄. ſ. ſenes p
† 2. Par. 11. c Ecc. 47. d. expientiā ſciebāt modū tenēdi
ppl'm in ſubiectiōe. b ❡Qui.
Reputabāt em̄ ſe valētiorē p̄re
ſuo: & ideo durū erat ei aliqd
remittere. c ❡Et ad. ſ. magis
morib⁹ & ſcia q̄ꝫ ętate, qa nu-
triti fuerāt cū Roboā, qiā ha-
bebat q̄drag̃ita & vnū annos.
d ❡Minimus. Iſtud fuit cōſi
liū valde fatuū & p̄ſūptuoſum,
qa Salomō fuit rex excellentiſsi
m⁹, vt patet ex ſupradictis. Ro
† res hæc Scorpio boam v° ò erat rudis, & corde
pauido, vt hr. ij. Para. cap. xiij.
e ❡Ego aūt. Eſt aūt ſcorpio
genus flagelli duriſsimi, habēs
in fi-

in fine chordular ū ſeu catena- C
rū nodulos plumbeos vel ferre
os. & ideo vocaī ſcorpio, quia
grauiter pūgit, & qa ſicut ſcor
pio pungit cauda eā ſup caput
reflectēdo, ſic extremitas huius
flagelli in qua eſt plumbū vel
ferrū, pcutiēdo reflectiī ad an-
terius pcutiētis ſup corpus p-
cuſsi. Cętera patent ex dictis. † 16. q. 1. c. eccleſia.
g ❡Vidēs. Poſita occaſione
diuiſiōis, hîc poniī ipſa diuiſio † conſuluit
cū dicif: Videns. de oneris re
leuatiōe, ſed magis cōminatus
fuiſſet de aggrauatiōe. h ❡Rñ
dit ei. ſ. dura p duris, dicens:
i ❡Quę n. i. nō habuit regnū
ex hęreditate paterna, & ideo † 2. Par. 10. c
poſſumus aliū eligere. & cōſi- † Ecc. 47. d
mile verbū dixit Seba fili⁹ Bo-
chri ī rebelliōe cōtra Dauid, vt
habetur, ſ. ij. li. xx. ca. k ❡Nūc
vi. i. populū tibi adhęrētē. q. d.
modicus eſt. Ra. Sal. exponit
hoc de tēplo de ordinatione
Dauid ędificato. q. d. nō cura-
mus de eo. l ❡Miſit. vt pacifi
caret ppl'm, dicēs, q illud ver-
bū fuiſſet leuiter dictū: & q, p
pter hoc nō deberēt à rege re-
cedere. m ❡Et la. In cōtēptū
dñi ſui, & qa habebāt eū ſuſpe-
ctum ne fuiſſet in cōſilio regis
rñdendi eis modo p̄dicto, qa il
li q ſunt ſup tributa ſolēt cōſu
lere de augmento ipſorum.
n ❡Porro. Timēs ne ſimili- † ſ. 11. f
ter lapidarēt eū. o ❡Factum † firmaret
eſt. ſ. de AEgypto, vbi fugerat
timore Salomonis: fuerat em̄
cum alijs vt prædictum eſt in
Sichē, & p hoc diuulgatus fuit
vbiqꝫ aduentus eius. p ❡Mi- D
ſerunt. Ad inſtitutionē alteri⁹
regis à Roboam, & conſtitue † 2. par. 10. d
runt eū regē: Tum qa erat vir
fortis & induſtri⁹, vt hr ca. p̄ce.
Tum quia fuerat inimic⁹ Sa-
lomonis, & ſic libētius guerrā
cōtra Roboā filiū ei⁹ ſuſcipe-
ret: Tū qa erat de tribu Ephraī
q̄ erat bellicoſior poſt tribū Iu † Iſraël
da, p hoc em̄ impleta eſt, pphe
tia Iacob patriarchę, q bñdicēs
filijs Ioſeph, p̄poſuit Ephraim
iuniorem ipſi Manaſſe, vt ha-
beī Gen. xlviij. qa de Ephraim
futurus erat rex decē tribuum,
& pphetia Ahię Silonitis po-
ſita ca. p̄ce. q ❡Venit autē.
Hîc conſequēter poniī p̄dictę
diuiſionis cōfirmatio, p hoc q
Semeias, ppheta de mādato dei
inhibuit Roboā & ſibi adhęrē
tibus, ne pugnarent cōtra de-
cem tribus. ſ. ad remouendum
regnum, quia de voluntate dei
erat diuiſum. Et patet literā.
AEdificauit
Moralite
Ꝑptuoſè populo rñdit, dicens.
f ❡Pater meus aggra. iu.
& ſic perdidit decem partes re
gni ſui: Datur exemplum filijs
regum nobilium & potentum
vt non de ſe pręſumant, nec cō † vnuſquiſqꝫ
ſilio iuuenum qui ſunt inexper
ti credant, ſed magis conſilio ſe
num expertorum acquieſcant.

※ Dixitq́ꝫ Ie-

a ¶ Fecit du. Ieroboam quare vitulos fecerit, vel quomodo, Io-
ſephus ſufficienter exponit.

GLOS. ORDI.

Cap. XIII.

2.Para.12. ET ecce uir. Cuius nomen hîc tacetur, in Paral. Gaddo vocatur vel nuncupatur. Ipſe eſt Gad qui monuit Dauid ire in terrã Iuda. Ra. Propheta à deo miſſus, vt increparet Ieroboã, & q à falſo ꝓpheta ſeductus comedit & bibit contra pceptũ dñi, & propterea à leone in via occiſus eſt: quid hoc ſignificat? Niſi cũ qs in proſperis eleuat, ita vt pcepta dñi cõtemnat, à leone q circuit q̃rẽs quem deuoret,
1.Petri.5.c. dente pſuaſiõis malignè laniat⁹ p conſenſum pcti iterficit. Ac p hoc neceſſe eſt ſemper q̃rere ꝓtectionẽ oĩpotentis, q̃ minus neceſſaria credit ſi ſemper habeatur: ſed vtiliter plerũq; ſubtrahitur, vt ſibimetipſi homo quàm ſine illa nihil ſit oſtendatur.

Prophetes

Nicolaus de Lyra.

a ¶ AEdifica. Hîc cõſequenter deſcribit vtriuſq; regis cõditio. Et primò ipſius Ieroboã. Scdò ipſi⁹ roboã. xiiij. ca.
Diuiſio vltra mediũ, ibi: Porrò Roboã. Prima diuiditur in tres, quia primò deſcribitur ipſius Ieroboam præuaricatio. Secundo ꝑuaricatiõis rephẽſio, ca. xiij. Et tertiò punitio ca. xiiij. Circa pmũ dr: AEdifica. vt eñ meli⁹ poſſet reſiſtere regno Iuda & ipm infeſtare, ædificauit fortalitia. b ¶ Dixitq;. i. probabiliter cogitauit:
† populo Nũc re. &c. ꝓbabiliter eñ credebat, q̧ p ſacerdotes ppl's ad hoc induceret: vl' ſi nõ poſſet induci p Roboã detineret, q̃uſq; iuraſſet ei fidelitatẽ, & cõſentiret in mortẽ Ieroboã. Ideo ſubdit: c ¶ Interfi. Et excogitato cõſilio iniquo ad cauendũ pdicta. d ¶ Fecit. ad ſiſitudinẽ vituli quẽ
F
Exo.36.b. fecerat Aarõ. e ¶ Et di. i. ſibi ſubiectis. f ¶ Nolite. deus eñ pñs eſt vbiq;: & ideo poteſtis eũ hîc adorare. talib⁹ eñ verbis pſuaſit pplo, vt dicit Ioſeph⁹. Et ideo dicũt aliq alij cõſequenter, & ſatis ꝓbabiliter ſcd'm iſta, q̧ ppl's in illis vitulis adorabat deũ. Sed cõtra hoc videt qd' ſubdit: g ¶ Ecce. de⁹ aũt quẽ colebãt filij Iſrael vn⁹ eſt. Dicendũ eſt, q̧ hîc ponit plurale ꝓ ſingulari, dij. i. de⁹. ſicut Exo. xxxij. a. dixerũt de vitulo Aaron: Ecce dij tui. cũ tñ eſſet vnicus. & dato q̧ verũ ſit, q̧ in illis vitulis adorarent deum tanquam in imaginibus ipſum repræſentantibus: tamen fuit ibi trãſgreſsio præcepti, qd' hr Exod. xx. vbi ꝓhibet fieri ad hoc quęlibet ſiſitudo. h ¶ Poſuitq;. Dicũt aliq, q̧ ſunt duo mõtes ꝓpinqui, in qb⁹ fuerũt poſiti iſti vituli. Ra. Sa. dicit q̧ ſunt diſtantes, ita q̧ vn⁹ eſt in pte auſtrali regni decẽ tribuũ, ali⁹ in parte aquilonari, vt de locis medijs poſſet ppl's cõuenire ad iſtũ locũ & ad illũ ꝓut eſſet ſibi magis accommodum. i ¶ Et fe. i. tẽpla in duob⁹ mõtib⁹ pdictis, cuilibet vitulo vnũ. k ¶ Et ſac. i. de qualibet tribu indifferẽter, qa trib⁹ Leui noluit cõſentire ei. & iõ dixit pplo q̧ nõ optebat hre ſacerdotes de tribu Leui, ſed ſufficiebat, q̧ qcũq; offerret hoſtiã ſolẽnẽ, ſicut fecerat Aarõ in ſua cõſecratiõe, vt hr Leuit. ix. fieret ſacerdos. l ¶ Conſtituitq;. ſ. dedicatiõis tẽpli & altaris, ſicut fecerat Salomon: hoc excepto, q̧ Salomõ fecit mẽſe ſeptimo, vt habet. ſ. viij. ca. iſte aũt dixit, q̧ conueniẽtius poterat fieri mẽſe octauo; qñ oĩa ſunt collecta, & in horreis repoſita. n ¶ Et aſcẽ. Et ſic patet, q̧ non ſolũ fecit vitulos, ſed etiam vſurpauit ſibi ſacerdotium ad inſinuandum euidentius populo, q̧ non oporteret habere ſacerdotes de tribu Leui.

* b. ¶ Dixitq; Ieroboam in corde ſuo &c. Per iſtum Ieroboam, quẽ dñs de humili ſtatu eleuauerat ad regnũ, & tamẽ ſtatim

dominus. Ædificauit autẽ Ierobo- a
am Sichẽ in monte Ephraim, & habitauit ibi. Et egreſſus inde ædificauit Phanuel. Dixitq; Ieroboã in cor- b
a: Phanuel ciuitas metropolis regni Ieroboam.
de ſuo: Nunc reuertetur regnum ad domũ Dauid, ſi aſcenderit populus iſte ut faciat ſacrificia in domo dñi in Ieruſalẽ, & cõuertetur cor populi huius ad dñm ſuum Roboã regem Iuda, interficientq; me & reuertẽtur c
a ad eum. Et excogitato cõſilio fecit d
duos uitulos aureos, & dixit eis: No- e f
lite ultrà aſcendere in Ieruſalẽ. † Ec- g
ce dij tui Iſraël qui te eduxerũt de terra Ægypti. Poſuitq; unũ in Bethel, h
& alterũ in Dan. Et † factũ eſt uerbũ hoc in peccatũ. Ibat enim populus ad adorãdum uitulũ uſq; in Dan, & i
fecit phana in excelſis, & ſacerdotes k
de † extremis populi, qui nõ erant de filiis Leui. Cõſtituitq; diẽ ſolennem l
in menſe octauo, quintadecima die mẽſis, in ſimilitudinem ſolennitatis quæ celebrabatur in Iuda. † Et aſcen- m
dens altare ſimiliter fecit in Bethel, ut immolaret uitulis quos fabricatus fuerat. Conſtituitq; in Bethel ſacerdotes excelſorũ, quę fecerat, & aſcendit ſuper altare quod extruxerat in Bethel, quintadecima die mẽſis octaui, quẽ finxerat de corde ſuo. Et fecit ſolennitatem filiis Iſraël, & aſcendit ſuper altare, ut adoleret in- n
cenſum.

Cap. XIII.

b ET ecce uir dei uenit o p
de Iuda in ſermone dñi, in Bethel, Iero- q
boam ſtante † ſuper altare & thus iaciente. Et exclamauit cõ- r
tra altare in ſermone domini, & ait: Altare altare: hęc dicit dñs: † Ecce fi- s
lius naſcetur domui Dauid, Ioſias

tim fecit vitulos aureos ad tollendum cultũ diuinũ, ſignant illi q de dei beneficiis ingrati, nõ ſolũ deo gratias debitas nõ referũt, ſed etiã ipſum impugnãt quãtũ poſſunt. m ¶ Et aſcen. Et ſic poſt obtentum regnũ vſurpauit ſibi ſacerdotiũ: & ſic per ipſum ſignificat effrenatus ambitioſus q obtẽta dignitate cuius etiã nõ eſt dignus, conatur aliam obtinere cũ prima, non obſtante ſua inſufficientia. G

¶ In ca. xij. vbi dicitur in poſtil. Ideo dicũt aliq alij conſequenter & ſatis probabiliter, q̧ populus in illis vitulis adorabat deum.

ADDITIO.

Dicere, q̧ ppl's ille in vitulis adorabat deum, & ſic eſſet excuſat⁹ ſaltẽ à delicto idololatrię, eſt penit⁹ incõueniẽter dictũ. Nã ſiſi mõ & forma ppl's ille ſub Ieroboã colebat vitulos ſuos, ſicut ĩ deſerto ppl's Iſrl' coluit vitulũ. vba eñ pncipalia vtriuſq; cultus ſunt eadẽ. Sicut eñ ibi colẽtes dicebãt de vitulo: Hi ſunt dij tui Iſrl' q te eduxerunt de terra AEgypti, Exo. xxxij. a. ſic ſub eiſdẽ vbis Ieroboã & ſui adhęrentes de vitulis ſuis dixerũt. Ecce dij tui Iſrl' &c. vt patet in hoc ca. Ex quo ſequit, q̧ ſicut ibi vitulũ illum ꝓ deo ſeu in deũ recepe-
rũt p illa vba, qd' eſt ꝓpriè idololatria, vt †Exo.32.b
teſtat Pſ. dicẽs: Mutauerũt gl'iã ſuã in ſili- Pſ.105.
tudinẽ vituli, ſic ſub Ieroboã vitulos in deos receperũt. Siſr ſicut in Horeb adorauerũt & ſacrificauerunt vitulo, ſic in pñti vitulis fecerũt. & ideo nullo mõ excuſari pñt ab idololatria. qd' etiã patet Amos
viij. d. vbi dr: Qui iurãt in delicto Sama- † facta eſt
rię, & dicũt, viuit de⁹ tuus Dã. Ex q̃ patet res hęc
manifeſtè, q̧ illos vitulos vt deos colebãt. Illud aũt qd' Ioſeph⁹ dicit de pſuaſiõib⁹ Ieroboã ad pplm, dicẽdo q̧ deus pñs eſt vbiq; &c. nõ facit ad oppoſitum. Nã illę perſuaſiões fuerũt ad primã introductionẽ tantũm, ſed finaliter pura idololatria
fuit introducta, vt patet ex dictis. † Et obtulit ſup altare ſimiliter

REPLICA.

In eo. ca. xij. de fabricatione vitulorũ p Ieroboã dicit Gl. ord. Ie- H
roboã q̃re vitulos fecerit, vl' quõ Ioſeph⁹ ſufficienter exponit: ergo nõ penit⁹ incõueniẽter vt dicit Burg. in qua materia finaliter poſtil. & Burgen. ſatis cõcordant.

NICO. DE LY.

CAP. XIII.

ET ecce. Hîc conſequẽter deſcribit pdictę trãſgreſsiõis rephẽſio p ꝓphetã dñi ad hoc miſſum, vbi pmò pœna futura pdicit. Scdò rex rebellãs pcutit: ibi: Cũq; audiſſet rex. Tertiò ꝓpheta dñi ſeducit ibi: Prophetes aũt. Quartò Ieroboã obſtinat, ibi: Poſt vba hęc. Circa primũ dr:
o ¶ Et ecce. Iſte fuiſſe credit ab aliqbus † vel iuxta
† Abdo ꝓpheta, q fuit illo tempe, ſcd'm † Addo
qd' habet. ij. Para. xij. & licet hoc ſit ꝓbabile ſatis, tñ nõ eſt certum. Et qa rex & populus erãt increduli, ideo ꝓpheta primò
pdicit pœnam futurã, dicens: s ¶ Ecce †4.R.23.d.
filius. Nomẽ eius exprimit p magnũ tps añ, eò q̧ factur⁹ erat magna vt hr. j. li. iiij.

Et immolabit ſuper

Moraliter. o ¶ Et ecce vir dei. Per quem ſignificatur prę- Moraliter
dicator, qui debet eſſe vir à conſtantia, & dei ex bona vita. p ¶ Venit de Iuda in ſermone domini in Bethel Ieroboam. Nã prædicator à deo debet eſſe miſſus, & hoc immediatè vel mediante vicario eius, Roma. x. c. Quomodo prædicabunt niſi mittantur? q ¶ Ieroboam ſtante ſuper altare & thus iaciente &c. Per quem intelligitur publicè peccans & inuerecundè, & ſpecialiter exiſtens in poteſtate, ſicut Ieroboam qui publicè idolatrabat & alios ad hoc inducebat. r ¶ Et ex. i. cõtra idololatras & idololatriã ibi perpetratam. s ¶ Ecce filius naſcetur &c. Ioſias. per quem ſignificatur Chriſtus & eius aduentus ad iudicium. Ideo ſubditur:

Et immolabit

A a ¶Prophetes. Iſte pſeudopropheta princeps erat ſacerdotū, & valde à rege colebaṫ tanquā diuinus. timens autē ne per ſermonem viri dei rex à cultura idolorū recederet, & ſe tanquā maleficum interficeret, excogitauit vt virum dei deciperet, ſatis aſtutè agēs: vt dū tranſgrederetur præceptū dei, illius irā incurreret, ſicut poſtea fecit, cū magis homini q̄; deo credidit. Ac p hoc mōſtrarenṫ eſſe falſa q̄ prędixit: ſicq; regi pſuadere poſſet, ſicut fecit. Audiēs autem rex euentum, putauit irrita quæ vir dei dixerat: & non declinauit à via ſua mala. b ¶Omnia opera quæ fecerat vir dei illa die in Bethel, & verba quę locutus fuerat ad regem. Grego. In geſtis prophetę mira antecedunt: miſera ſuccedunt, qua in re quid colligimus? niſi q apud ſe propter magnalia gloriatus ab interna mox ſoliditate eſt quaſſatus, & inde ei in opere culpę ſurrepit. vnde ſibi gloria in corde ſurrepſit, vt à ppheta falſo diſceret deceptus, quia nequaq̄; pprię fortitudinis fuit qḋ prius accidiſſet. c ¶Hæc di. do. Greg. Bene autem ore eiꝰ ſententiam mortis accepit, cuius reductione à vitæ præceptis deuiauit, vt inde pœnam veraciter ſumeret, vnde culpam negligenter admiſiſſet. Et leo &c.

† 1. q. 1. c. ſi qs inquit.

nomine: & immolabit ſuper te ſacerdotes excelſorum, a
qui nunc in te thura ſuccēdunt, & oſſa hominū ſuper te b
incendet. Deditq́ in die illa ſignum, dicens: Hoc erit ſi-
gnum quod locutus eſt dñs: Ecce ſcindetur altare, & ef- c
fundetur cinis qui in eo eſt. Cūq́ audiſſet rex ſermonem d
hominis dei, quē inclamauerat contra altare in Bethel,
extendit manum ſuam de altari, dicēs: Apprehendite e- e
um. Et exaruit manus eius, quam extēderat cōtra eum: f
nec ualuit retrahere eā ad ſe. Altare quoq; ſciſſum eſt, & g
effuſus eſt cinis de altari, iuxta ſignū quod prædixerat
uir dei in ſermone dñi. Et ait rex ad uirū dei: Deprecare h i
faciem dñi dei tui, & ora pro me, ut reſtituatur manus
mea mihi. Orauitq́ uir dei faciem dñi, & reuerſa eſt ma-
a Alias regis.
nus eius ad eum, & facta eſt ſicut prius fuerat. Locutus
eſt autem rex ad uirū dei. Veni mecum domum ut pran k
deas, & dabo tibi munera. Reſpōditq́ uir dei ad regem:
Si dederis mihi mediam partē domus tuæ, non ueniam l
tecum, nec comedā panē, neq; bibam aquā in loco iſto.
Sic enim mandatū eſt mihi in ſermone dñi præcipien- m
tis: †Non comedes panē, neq; bibes aquam, nec reuerte n o
ris per uiam qua ueniſti. Abiit ergo per aliā uiam, & nō
a eſt reuerſus per iter quo uenerat in Bethel. Prophetes p
autem quidam ſenex habitabat in Bethel, ad quem ue- q r
b nerunt filij ſui, & narrauerunt ei omnia opera quæ fece
rat uir dei illa die in Bethel: & uerba quæ locutus fuerat
ad regem, narrauerunt patri ſuo. Et dixit eis pater eorū:
Per quam uiam abiit? Oſtenderunt ei filij ſui uiam per
quā abierat uir dei, qui uenerat de Iuda. Et ait filiis ſuis:
Sternite mihi aſinum. Qui cùm ſtrauiſſent, aſcendit &
abiit poſt uirum dei, & inuenit eum ſedentē ſubtus tere- s t
binthum. Et ait illi: Tú ne es uir dei qui ueniſti de Iuda?
Reſpondit ille: Ego ſum. Dixitq́ ad eum: Veni mecum
domum, ut comedas panem. Qui ait: Non poſſum re-
uerti, nec uenire tecum, nec comedam panē, nec bibam
aquam in loco iſto: quia locutus eſt dominus ad me in
ſermone domini, dicens: Non comedes panem, & non
bibes aquā ibi, nec reuerteris per uiam qua ieris. Qui ait v
illi: Et ego propheta ſum ſimilis tui, & angelus locutus
eſt mihi in ſermone domini, dicens: Reduc eum tecum
in domum tuam, ut comedat panem & bibat aquam.
†Fefellit eū & reduxit ſecum. Comedit ergo panē in do x
mo eius, & bibit aquam. Cumq́ ſederet ad menſam, fa- y z
ctus eſt ſermo domini ad prophetā qui †reduxerat eum.
Et exclamauit ad uirum de qui uenerat de Iuda, dicens:
c Hæc dicit dominus: quia non obediens fuiſti ori domi-

† Mentitus eſt ei

† ſeduxerat

B

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et immolabit ſuper. in deteſtationem idololatrię: & hoc fuit deo acceptum tanq̄; ſacrificium. Secūdò dat eis ſignum mirabile, vt verbū eius ſit credibile. c ¶Ecce ſcindetur. ſubitò, qḋ tamen erat forte & nouum. d ¶Cūq; audiſ. Hîc conſequenter ponitur percuſsio regis rebellantis, cùm dicitur: e ¶Extendit manum ſuam &c. vt cùm maiori auctoritate p̄ciperet prophetę captionem. g ¶Et exaruit ma. vt ſentiret pœnam diuinę vltionis, & videret in effectu in ſciſsione altaris. h ¶Et ait rex &cæ. magis motus timore q̄; amore. i ¶Deprecare faciem dñi dei tui & ora &c. Quod & fecit propheta, oſtendens quòd non quærebat punitionem vel vindictam, ſed regis & populi correctionem. k ¶Veni me. quia volebat ſibi recompenſare pro reddita ſibi ſanitate. l ¶Si dederis. quia pro nulla re temporali debet quis tranſgredi pręceptum dñi. Ideo ſequitur: m ¶Sic enim mandatum eſt mihi &c. Non co. panem. i. quemlibet cibum. n ¶Neq; bibes aquam. id eſt quemcunq; potum. Quod enim nomine panis & aquę deſignetur omnis cibus & potus in ſcriptura: patet. j. iiij. li. vj. c. vbi dicitur: Pone eis panē & aquam. Et poſtea ſubditur: Appoſitaq; eſt eis ciborum magna præparatio. o ¶Nec reuerteris per viam &c. Futurorum enim pręſcius deus, per hoc deſignauit peccatum prophetę futurum, quia venit in Bethel verè deo obediens, & rediſt inobediens, vt habetur. j. p ¶Prophetes autem quidam ſenex &c. Hîc conſequenter ponitur

C Diuiſio

Hîc cōſequēter poniṫ prophetæ dñi ſeductio p falſum pphetā. Et primò poniṫ dicta ſeductio. Scḋò pœnę denūtiatio, ibi: Cūq; ſederent. Et tertiò eius tumulatio, ibi: Et ecce viri. Circa primū diciṫ: Prophetes autē. q. ſ. falſus. q ¶Habitabat. non tñ erat inde natus, ſed de Samaria, vt habeṫ. j. iiij. lib. xxiij. ca. Et venerat illuc ad manendū ppter cultū vitulorum. r ¶Ad quē. ſ. nō enim fuerat in ſolēnitate, impeditus nimia ſenectute, ppter quā in cultu vitulorū ampliꝰ ſeruire non poterat, vel occaſione alia. Cętera patent vſq; ibi: s ¶Et abiit. vt eū ſeduceret, & peccare faceret, & per hoc prophetiam eius irritam perſuaderet, vt poſtea videbitur. t ¶Et in. quia fatigatus erat labore itineris & ieiunio. Cętera patent vſq; ibi: v ¶Qui ait. Mentiebatur, vt eum deciperet. vnde ſubdiṫ: x ¶Fefellit. Non enim debuit propheta domini tam leuiter ſibi credere, quia probandi ſunt ſpiritus vtrum ex deo ſint, ſecundum qḋ dicitur. j. Ioh. iiij. ca. Fuit etiam ad credendum inductus ex concupiſcentia cibi, quia erat ieiunio fatigatus, vt dictum eſt, & ideo iuſtè à deo tanq̄; inobediens fuit punitus. y ¶Cūq; ſe. Hîc conſequenter ponitur pœnę ſequentis denuntiatio, cùm dicitur: z ¶Factus. Ex hoc patet, quòd reuelatio prophetica aliquando fit malis hominibus, ſicut dictum fuit plenius Nume. xxij. de Balaam, & conuenienter denuntiata eſt pœna ſeducti per eum qui ipſum ſeduxerat. Cūq; co

D

Moraliter

a ¶Et immola. i. propter peccata ſuper te facta. & per ſacerdotes iſtos intelliguntur mali pręlati clerici & religioſi, qui immolabuntur in iudicio qñ per Chriſti ſententiam detrudentur in inferno. b ¶Et oſſa homi. Per homines intelliguntur laici peccatores, & per oſſa intelliguntur peccatorum corpora. Nam illa dānatio erit ſimul in corpore & anima. Prędicator autem debet proclamare iſta futura, quia denuntiare debet pœnas & p̄mia. Cumq; aud. Sequitur: f ¶Apprehendite. Per hoc oſtenditur obſtinatio peccantium, qui ad verba prędicatorum non cōteruntur, & qḋ peius eſt eos aliqñ pſequunṫ, & tñ iſti in neceſsitate corporali poſiti precesillorum requirūt quos añ pſecuti fuerūt. qḋ ſignificaṫ p hoc qḋ ſubditur: i ¶Deprecare. Qḋ nō eſt denegandum ſcḋm doctrinam Chriſti. Mat. v. g. Orate p pſequētibus. p ¶Prophetes. Per iſtū aūt falſum prophetā & eius filios figurati fuerunt pſeudo apli & eorum ſequaces, qui nituntur impedire veros prędicatores. Per hoc q verus propheta per falſum prophetam fuit deceptus, ſicut dicitur. j. x ¶Fefellit. ſignificatū fuit ſcḋm qḋ dicit beatus Greg. qḋ ex miraculis quę deꝰ fecerat ad eius verba fuit elatꝰ, & ex hoc decipi permiſſus. propter qḋ p̄dicatores veri multū debēt eſſe ſolliciti, ne propter bona q̄ faciunt eleuenṫ: & p cōſequens à malis hoībus decipianṫ, & vlterius punianṫ, ſicut fuit iſte de quo

a ¶Et leo &c. Hîc oſtendit, ꝙ
E pc̄tm̄ inobediētię in ipſa morte
fuit laxatū: q̄a iſte idē leo q̄ viuē-
tē pſumpſit occidere, auſus cōtin-
gere nō eſt occiſum. Qui em̄ occi
dēdi habuit ptātē, de occiſi cada-
uere comedēdi licētiā nō accepit:
q̄a is cuius culpa in vita fuerat pu
nita, erat iam iuſtus ex morte.
b ¶Sepelite. Malus propheta
ſciens euenire, q̄ vir dei p̄dixit, p̄-
cepit vt ſepeliret iuxta virum dei,
ne q̄n oſſa illius comburēda effo
derentur, ſed conſeruarentur: per
ſanctum prophetā, ſicut inferius
idem teſtatur liber impletum.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Cumq; co. ſ. dei, q̄a di-
uinā ſnīam ſupra ſe auditā acce-
ptauit, & volūtati diuinę ſe com-
mittens pc̄tm̄ inobediētiæ mor-
te corpali expiauit. Ex hoc autem
cōſiderādū eſt, ꝙ durè puniturus
eſt deus pc̄tā grauia iniquorū, q
pœna mortis puniuit leue pc̄tm̄
ſc̄ti hominis. c ¶Aſinus au. in-
ſtinctu diuino cuſtodiens vtrūq;
† confregit ſ. cadauer ad ſepeliendū, & aſinum
vt cadauer portaret ad ſepulturę
locū: & ex hoc apparet ipſum eſſe
ſaluatum. d ¶Et ecce. Hîc con-
ſequenter pōnit defuncti tumula
tio. Et patet litera vſq; ibi: e ¶In
uenit ca. nō em̄ timuit leonem,
quem iā audiuerat ſtare iuxta ca-
dauer, & aſinū abſq; lęſione eorū.
p hoc em̄ ppēdit, ꝙ nutu dei hoc
fiebat, vt vir dei ſepeliret. f ¶Et
po. quia tenebat p certo, ꝙ ver-
bū ei⁹ impleret, & ideo cū eo vo-
luit ſepeliri, vt oſſa ſua ppter illū
F remanerēt intacta, vt patet in lite
† factū hoc ra. g ¶Et plan. ficte tñ: quia ad
hoc deceperat eū vt moreret, vt
p hoc ei⁹ pphetia vana crederet.
h ¶Poſt ver. Hîc vltimò poni
tur Ieroboā obſtinatio, q̄a licet vi
diſſet ſigna prędicta in altari & in
manu ppria, tñ non receſsit â ma
litia ſua. Cauſam autē hui⁹ tangit
Ioſephus Ioſeph⁹ dicens, ꝙ propheta falſus
pſuaſit ei, ꝙ prędicta nō erāt ſigna
diuinę virtutis oſtenſiua, q̄a ille q
dederat interfectus fuerat à leonę
tāq; falſiloquus. Dicebat etiā alta
re fuiſſe ſciſſum ppter onus ſacri
ficiorū impoſitorū, & manū re-
gis aridā factam ex labore offerē-
di: à quo cū q̄euiſſet, rediit ad ſta-
tum priſtinum virtute naturæ.
i ¶Quicūq;. offerēdo hoſtiam
ſolēnem. ſicut Aaron fecerat, & p
†4.Re.8.c. hoc fiebat ſacerdos. Aliter etiam
exponitur referēdo ad Ieroboam
q vēdebat ſacerdotiū: & ideo q i-
plebat manū ſuā dādo ſibi maius
pretium, obtinebat ſacerdotium.
Moraliter ⁎ iſte de quo ſubdit: b ¶Inue-
nit. Et per hanc pœnā oſtendit,
ꝙ peccauit. ſed per hoc ꝙ leo ca-
dauer eius nō tetigit, ſed itactū cu
ſtodiuit, oſtendit, ꝙ de pc̄tō verè
pœnituit & dñi ſnīam acceptauit:
& ſic p mortē corporalē eius pec
† diſsimulaſſet catum expiatū fuit. Circa qđ cō-
ſiderandū, ꝙ dñs leues culpas iu-
ſtorū in p̄nti aliq̄n grauiter punit:
vt per hoc nobis appareat graui
tas

ni, & non cuſtodiſti mandatum quod præcepit tibi
dominus deus tuus, & reuerſus es, & comediſti pa
nem, & bibiſti aquam in loco in quo pręcepit tibi,
ne comederes panem neq; biberes aquam, †non
inferetur cadauer tuum in ſepulchrum patrum tuo
rum. Cumq; comediſſet & bibiſſet, †ſtrauit aſinum a
ſuum propheta quē reduxerat. Qui cùm abiſſet,
inuenit eum leo in uia & occidit, & erat cadauer e- b
ius proiectum in itinere. Aſinus autem ſtabat iuxta c
a illum, & leo ſtabat iuxta cadauer. Et ecce uiri tranſ d
euntes, uiderunt cadauer proiectum in uia, & leo-
nem ſtantem iuxta cadauer. Et uenerunt & diuul-
gauerunt in ciuitate, in qua prophetes ille ſenex ha
bitabat. Quod cùm audiſſet propheta ille qui re-
duxerat eum de uia, ait: Vir dei eſt, qui inobediens
fuit ori domini, & tradidit eum dominus leoni, &
confregit eum, & occidit iuxta uerbum dñi quod
locutus eſt ei. Dixitq; ad filios ſuos: Sternite mihi
aſinum. Qui cùm ſtrauiſſent, & ille abiſſet, inuenit e
cadauer eius proiectum in uia, & aſinū & leonem
ſtantes iuxta cadauer. Non comedit leo de cadaue
re, nec †læſit aſinum. Tulit quoq; prophetes cada-
uer uiri dei, & poſuit illud ſuper aſinum, & reuerſus
intulit in ciuitatē prophetes ſenex ut †plangerent
eū. Et poſuit cadauer eius in ſepulchro ſuo. Et plan f
xerunt eū: Heu heu, mi frater. Cumq; †planxiſſent g
b eum, dixit ad filios ſuos: Cùm mortuus fuero, ſepe
lite me in ſepulchro, in quo uir dei ſepultus eſt, iu-
xta oſſa eius ponite oſſa mea. Profectò enim ueniet
ſermo quem prædixit in ſermone domini, contra
altare quod eſt in Bethel, & contra omnia phana-
excelſorum, quæ ſunt in urbibus Samariæ. Poſt h
†uerba hæc non eſt reuerſus Ieroboam de uia ſua
peſſima, ſed econtrario fecit de †nouiſsimis popu-
li ſacerdotes excelſorum. Quicunq; uolebat, im- i
plebat manum ſuū, & fiebat ſacerdos excelſorum.
Et propter hanc cauſam peccauit domus Ierobo-
am, & euerſa eſt, & deleta de ſuperficie terræ.

Cap. XIIII.

IN illo tempore ægrotauit Abia fi k
lius Ieroboam. Dixitq; Ieroboam
uxori ſuæ: Surge & commuta ha- l
bitum, ne cognoſcaris, quòd ſis u-
xor Ieroboam, & uade in Silo ubi m
eſt Ahias propheta, qui locutus eſt
mihi, quòd regnaturus eſſem ſuper populum hūc.
a ¶Cruſtulum panis, cruſtum auri.
†Tolle quoq; in manu tua decem panes & cruſtu- n
lam & uas mellis & uade ad illum. Ipſe enim indi-
cabit tibi quid euenturum ſit huic puero. Fecit ut
dixerat Ieroboam uxor, & conſurgens abiit in Si-
lo, & uenit in domum Ahiæ. At ille non poterat ui-
dere, quia caligauerant oculi eius, pręſenectute. Di o
xit autem dominus ad Ahiam: Ecce uxor Ierobo-
am ingredit, ut conſulat te ſuper filio ſuo, qui ægro
tat. Hæc & hæc loqueris ei. Cū ergo illa †intraret, p
& †diſsimularet ſe eſſe quę erat, audiuit Ahias ſoni
tum pedū eius introeuntis per oſtium, & ait: Ingre q
dere uxor Ieroboam, quare aliam te eſſe ſimulas?

tas pœnę, quę pro grauibus cul- G
pis in futuro reſeruat infligenda,
Heb. x. f. Horrendum eſt incidere
in manus dei viuentis.

NI. DE LY. CA. XIIII. † 13.q.2.ſſ. ſoror.

† miſit ſterni aſinū illi prophetę
Diuiſio

IN illo tempo. Hîc
conſequenter deſcri-
bitur ipſius Ieroboā
punitio de pręſenti q̄-
tūm ad mortem filij ſui, & de fu
turo, quia prędicitur domus eius
totaliter delenda. Circa qđ ſic p-
ceditur, quia primò propheta de
ſtatu filij ęgrotantis inquiritur. Se
cundò ab eo durè reſpondet, ibi:
Cùm ergo illa. Tertiò filius morit
ibi: Surrexit itaq;. Circa primū di
citur: k ¶In il. vt in eius morte
puniretur & iuuenis qui bonus
erat & innocens, vt poſtea dicet,
non videret mala in domo Iero-
boam futura. l ¶Cōmuta ha-
bitū ne cognoſcaris &c. Ti-
mebat enim ne propheta ſi eā co-
gnoſceret, negaret reſponſum: vl'
veritatem celaret propter malitiā
ipſius Ieroboam. n ¶Tolle
quoq; &c. & cruſtu. Dicunt
hîc aliqui, ꝙ per cruſtulam intelli
gitur parua lamina auri. Sed hoc †plangeret & ſepeliret
videtur falſum, quia in nullo alio
loco ſcripturę accipitur cruſtula
in hoc ſenſu, ſed ſignat panem te- † ſepeliſſet
nuem qui eſt quaſi totus cruſta,
ſicut eſt ſimenellus vel tortellus te
nuis. Iſta enim mulier accepit de-
cem panes communes, & vnum H
tenuem modo prędicto. o ¶Di
xit autem dominus. Reuelans
ei mulierem venientem, & quid ei
deberet dicere, ſecundum quod
poſtea ſubditur: p ¶Cum er-
go. Hîc cōſequenter ponit rñſio † populo
dura facta mulieri. & primò dat
ei ſignum verè reſponſionis, cùm
dicit: q ¶Ingredere &c. q. d.
nihil latet conſpectum diuinum,
qui mihi reuelauit aduentū tuū.
Ego autem
Moraliter. k ¶In illo tpe &c. Moraliter
Sequitur: m ¶Vade in Silo
vbi. Allegoricè per Ahiā pphe-
tā Chriſt⁹ ſignificat, de quo Luc.
vij. c. dr̄: Propheta magn⁹ ſurre-
xit i nobis. Per vxorē Ieroboā q̄
ſimulatoriè venit ad Ahiā, ſignifi
cat collegiū ſcribarū & Phariſęo-
rū ſimulatoriè veniētiū ad Chri-
ſtū, vt eū capent in ſermone. Mat.
xxij. Et ſicut Ahias ſimulationem
mulieris pcepit, dicēs: r ¶Qua-
re aliam. Sic Chriſtus ſimulatio
nes Phariſęorum & ſcribarum co
gnoſcens eos increpauit, dicens:
Quid me tentatis hypocritę. & tā
q̄ nuntius à deo patre miſſus eis
damnationem ſuam denuntiauit:
Matth. xxiij. c Vę vobis ſcribę &
Phariſęi hypocritę &cę. propter
qđ fuit eis durus nuntius. ¶Mo † intraſſet
raliter autem per Ahiam prophe
tam intelligitur bonus pręlatus &
clarè videns in ſuis operibus. qui
enim hodie dicitur ppheta, olim
videns appellabatur. j. Regum. ix.
b. Per mulierem ſimulatoriam
⁎ ſignificatur

a Ego autem miſſus ſum ad te durus nuntius: uade &
b dic Ieroboam: Hæc dicit dominus deus Iſraël: quia exaltaui te de medio populi, & dedi te ducem ſuper populum meum Iſraël: & ſcidi regnum domus Dauid, & dedi illud tibi, & non fuiſti ſicut ſeruus meus Dauid, qui cuſtodiuit mandata mea: & ſecutus eſt me in toto corde ſuo, † faciens quod placitum eſſet
c in cõſpectu meo: ſed operatus es malè ſuper omnes qui fuerant ante te, & feciſti tibi deos alienos, & conflatiles, ut me ad iracundiã prouocares: me autẽ proieciſti poſt † tergum tuũ. Idcirco ecce ego inducam
d mala ſuper domũ Ieroboam, & percutiam de Iero-
e f boam mingentẽ ad parietem, & clauſum & † nouiſſi
g mum in Iſraël, & † mũdabo reliquias domus Ierobo
h am, ſicut mundari ſolet fimus uſq; ad purum. † Qui mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate, comedent eos canes. Qui autẽ mortui fuerint in agro, uorabũt

a ¶ Sic oportet fieri.

eos aues cæli: quia dominus locutus eſt. Tu igiĩ ſurge, & uade in domum tuã, & in ipſo introitu pedum tuorum in urbem, morietur puer, & plãget eum o-
i mnis Iſraël, & ſepeliet. Iſte enim ſol⁹ inferetur de Ie-

a ¶ Honorificè.

k roboam in ſepulchrũ, quia † inuẽtus eſt ſuper eo ſer
l mo bonus à dño deo Iſraël in domo Ieroboã. Con
m ſtituet autẽ ſibi dñs regẽ ſuper Iſraël, qui percutiet
n domum Ieroboã in † hac die † & in hoc tẽpore. Et percutiet dñs deus Iſraël ſicut moueri ſolet arundo in aqua. Et euellet Iſraël de terra bona hac quam dedit patribus eorum, & uentilabit eos trãs flumen: quia fecerunt ſibi lucos, ut irritarent dominũ. Et tradet dominus deus Iſraël, propter peccata Ieroboã, qui
o peccauit & peccare fecit Iſraël. Surrexit itaq; uxor Ieroboam, & abiit & uenit in Therſa. Cumq; illa ingrederetur limen domus, puer mortuus eſt, & ſepelierunt eum. Et planxit eum omnis Iſraël iuxta ſermonem domini, quem locutus eſt in manu ſerui ſui Ahiæ prophetæ. Reliqua autem uerborum Ieroboam, quomodo pugnauerit & quomõ regnauerit,

a ¶ Non in Paral. ſed in alio libro quem non habemus.

ecce ſcripta ſunt in libro uerborum dierum regum Iſraël. Dies autẽ quibus regnauit Ieroboã, uiginti duo anni ſunt. Et dormiuit Ieroboã cum patribus
p ſuis, regnauitq; Nadab filius eius pro eo. Porrò Ro

¶ Hic periodus.

boam filius Salomonis regnauit in Iuda. † Quadraginta & unius anni erat Roboam cùm regnare cœpiſſet, & decem & ſeptẽ annos regnauit in Ieruſalẽ ciuitate quam elegit dñs, ut poneret nomen ſuũ ibi ex omnibus tribubus Iſraël. Nomen autem matris eius Naama Ammonitis. Et fecit Iudas malum co q
ram dño, & irritauerũt eum ſuper omnibus quæ fecerãt patres eorũ, in peccatis ſuis q̃ peccauerũt. Ædi r
ficauerũt enim & ipſi ſibi aras & ſtatuas & lucos, ſu s t
per omnẽ collẽ excelſum, & ſubter omnẽ arborem

¶ Acta vel natura.

† frõdoſam. Sed & † effœminati fuerunt in terra, fece v
runtq; omnes abominationes gentiũ, quas † attriuit dñs ante faciẽ filiorũ Iſraël. In quinto autẽ anno re- x
gni Roboã, aſcẽdit Seſac rex Ægypti in Ieruſalẽ, & y
tulit theſauros dom⁹ dñi, & theſauros regios, & uniuerſa diripuit. Scuta quoq; aurea, q̃ fecerat Salomõ, z

A a ¶ Ego autẽ &c. d. i. nũtians dura. b ¶ Dic Iero. Et patet litera vſq; ibi: c ¶ Sed operatus es male ſu. in regimine populi, quia non ſolùm tranſgreſſus es p̃ceptum dñi, ſed etiam populum Iſrael trãſgredi feciſti, vt patet ex prędictis capitulo xij. d ¶ Percu- (marg.: † faceret) tiam de Iero. qđ intelligitur dupliciter. Vno modo, q mingẽs ad parietem dicatur canis, qui eleuato crure ſolitus eſt ad parietem mingere. Alio mo- (marg.: † corpus) do, q intelligatur infirmus & debilis, qui iuxta lectum non poteſt mingere, niſi appodiet (marg.: † remouebo vel ſuccidam poſteros domus Ieroboam ſicut remouetur ſterquiliniũ donec cõſumatur) ſe ad parietem, vt ſit ſenſus, ſi percutietur canis qui propter viſitatem non debet tangi vel debilis cui deberet parci; multò magis alij de domo Ieroboam exterminabuntur. Et eodem modo exponit quod ſubdit: e ¶ Et clauſum. i. incarceratum. f ¶ Et nouiſſi. quibus eſſet miſerandum. g ¶ Et mũda. reli. do. i. quoſcunq; de domo ſua. h ¶ Sicut mundari ſolet. non enim mundatur fimus in ſe, ſed locus in quo eſt quando eijcitur. & per hoc (marg.: † illa) intelligitur, q illi de domo Ieroboam non debeant mundari in ſe: ſed regnum Iſrael, per ipſorum eiectionem & exterminationem. Cętera patent in litera vſq; ibi: i ¶ Iſte enim. id eſt honorificè ſepelietur, & plangetur ſicut filius regis.
k ¶ Quia inuentus eſt ſuper eo ſermo bo. Dicit enim
B Ra. Sa. q Ieroboam volens impedire illos de regno ſuo, ne ad feſta irent in Ieruſalem, vt patet ex prędictis ca. xij. poſuit homines armatos in vijs, ne aliqui poſſent tranſire ſi vellent illuc ire. Et iſte fili⁹ Ieroboam ignorante patre amouit illud impedimentum: vt illi qui erant deuoti, poſſent ire in Ieruſalẽ ad orãdũ dñm. l ¶ Cõſtituet. ſ. Baaſa, vt habetur. ĩ. capitulo ſequenti. m ¶ Qui percutiat do. Iero. in. i. de propinquo. n ¶ Et percutiet domin⁹. Quod impletum eſt, quando captiuatus eſt populus Iſrael in Aſſyrios tempore Oſee. vt habetur. ĩ. xvij. cap. quarti libri. o ¶ Surrexit. Hîc cõſequẽter deſcribitur mors pueri, cũ dicitur: Et venit in Therſa: nomen eſt ciuitatis, in qua iacebat filius eius infirmus. Cętera patent. p ¶ Porro Roboã. Deſcripta conditione Ieroboã reuertit̃ ſcriptura ad narrandũ (marg.: Diuiſio) facta Roboam. Et primò deſcribitur eius pręuaricatio. Se- (marg.: † vel viridẽ) cũdò eius punitio, ibi: In quinto autem anno. Circa primũ (marg.: † eiecit) ſciendum, q prout dicitur. ij. Paral. xj. ſeparatis decem tribubus à regno Roboam, ſacerdotes & Leuitę qui erant diſperſi per decem tribus, venerunt in Ieruſalem vbi erat cultus dei,

& ſimiliter alij qui habebant C
zelum legis dei, & roborauerunt regnum Roboam p tres annos, in quibus rex & populus deo fideliter ſeruierũt, poſtea verò rex declinauit ad idololatriam, & conſequenter populus exẽplo eius. Igit̃ hîc primò deſcribit̃ ętas eius in principio regni ſui, & q̃diu regnauit, cũ dicitur: Porro. Et patet litera. Et ſubditur prȩuaricatio, cùm dicitur: q ¶ Et fe. Exemplo Roboam ipſum in hoc ſequendo, vt habetur. ij. Paralipo. xij. r ¶ AEdificauerunt. pro idololatria exercenda. s ¶ Et ſtat. i. idola. t ¶ Et lu. i. nemora denſa circa loca idololatrię (marg.: † derelictũ) ad exercendum ibi luxuriam. (marg.: † ĩ. 16. b. & 21. f.) Dicitur enim lucus à luceo luces. p Antiphraſim. v ¶ Sed & eff. i. homines caſtrati natura vel arte, qui ſtatuebantur in cultu cuiuſdam deę, vt dicunt aliqui. dictio verò Hebraica q̃ hîc ponitur, קדש cades ſignificat ſcortum maſculum: & ſic per effœminatos videntur hîc intelligi iuuenes pulchri in (marg.: † aliquid boni inuentum eſt ſup eo vel erga eum) lupanaribus poſiti ad vitium Sodomiticum exercendum, ſecundum qđ dicitur. ij. Macha. iiij. de Iaſone, q auſus eſt ſub ipſa arce gymnaſium cõſtituere & optimos quoſq; ephe- (marg.: † & cuiuſmodi eſt id quod nunc fit) borum in lupanarib⁹ ponere. Et dicuntur ephebi iuuenes imberbes valde lucidi & pulchri. x ¶ In quinto. Hîc po D
nitur ſequens punitio, quia p peccatis Ieroboam & populi, factum eſt à deo q Roboam & populus non poſſent reſiſtere regi AEgypti venienti contra eos. veruntamen quia afflictio dat intellectum humiliauerunt ſe coram deo, vt habetur ij. Para xij. propter qđ nõ fuit deſtructa ciuitas, nec populus; tamen ſub certa forma reddiderunt ſe ipſi Seſac, qui ſpoliata ciuitate redijt in terram ſuã. Et hoc eſt qđ dicitur: y ¶ Aſcendit Seſac rex AEgypti in Ieru. Et patet litera. Moralit.
(marg.: † Par. 12. d.) * ſignificatur perſona ficta, volens aſcendere per ſuam fictionem ſed bonus prælatus & ſenſatus debet talem repellere nõ ſolùm ab optato, ſed etiam ab obtento, quantò poteſt fieri bono modo. x ¶ In quinto anno. Allegoricè per Ieruſalẽ Allegoricè
intelligitur eccleſia militans. p regem AEgypti, quę interpretatur tenebra, diabolus in tenebris peccatorum & inferni regnans intelligitur. ipſe verò aſcendit contra eccleſiam militantem, & in magna parte abſtulit theſauros domus domini. i. merita prelatorum, clericorum & religioſorum per malam eorũ vitam, & theſauros regios. id eſt merita principum per tyrãnidem ipſorum. z ¶ Scuta quoq; aurea quę. i. Chriſt⁹ per quę ſignantur veritates ſa- (marg.: † ſcortatores vel cinędi ſcorta maſcula) 2 paralipo 12.
* cræ ſcripturæ

E ✠ crę ſcripturę, de' qbus dr̃ Prou. xxx.a. Oĩs ſermo dñi ignitus clypeus eſt ſperantib⁹ in ſe. Iſta verò ſcuta abſtulit diabol⁹. Nã p ei⁹ iſtictũ m'lti prælati clerici & religioſi circa ſtudium ſacrę ſcripturę iam non ſunt intenti; ſed magis circa terrena negotia q̃ implicãt ad peccata. a ¶ Pro qui. Per Roboã q latitudo ppl̃i interp̃tat̃, theologi oſtẽtatores ſui ſignant̃, q magis famã ſuã q̃ vtilitatẽ doctrinę dilatare nitunt̃: & iſti p ſcutis aureis faciũt ęrea. Nã dimiſsis veritatibus theologicis docẽt & ſtudẽt philoſophica & logicalia. & ſic poſſunt dicere: Factus ſum velut ęs ſonãs aut cymbalũ tinniens.

Moraliter

† curſores

† thalamũ vel cubiculũ curſorũ.

1.Cor.13.a.

NI. DE LY. CA. XV.

I Gitur. Hîc conſquẽter agit̃ de tpib⁹ Abiã & Aſa: & quia tẽpore Abiã nõ fuit facta innouatio regis in regno Iſrael: ideo breuiter trãſit de eo ſcriptura. & ſcd'ò agit de Aſa, ibi: In ãno ergo vice. Circa primũ p̃mittit̃ principiũ regni Abiã, cũ dicit̃: b ¶ Igitur. &c. & tp̃s quo regnauit, cum dicitur: c ¶ Tribus. incompletè tamẽ. d ¶ Nomẽ &cę. In Hebręo habetur Abeſſalõ: propter qd' videt̃ eſſe ali⁹ ab Abſalõ filio Dauid. Cętera patent vſq; ibi: e ¶ Excepto. hoc videt̃ falſum; q̃a Dauid aliâs legit̃ peccaſſe. ſ. in nũeratiõe ppl̃i, & i ſñia cõtra Miphiboſeth vt dictũ fuit. ĩ. ij. li. Sed dicẽdũ q iſta pctã fuerũt mĩma reſpectu pc̃ti i facto Vrię: & pp̃ter hoc hîc nõ reputant̃, ſcd'm qd' dicit̃. ij. Phyſicorũ, q illud qd' modicũ ẽ q̃ſi nihil reputat̃. f ¶ Fuitq;. Iſtud bellũ diffuſè tractat̃. ij. Para. xiij. i q̃ Abiã victoriã ſolennẽ habuit. g ¶ In an. Hîc cõſequẽter agit̃ de regno Aſa cũ q̃ plures ſucceſsiuè regnauerũt i Iſrl̃. & iõ, priò agit̃ de ipſo Aſa. ſcd'ò de his q ei cõregnauerũt i Iſrl̃, ibi: Nadab verò. P̃ria in duas q̃a p̃mò deſcribit̃ tp̃s i q̃ Aſa bñ ſe habuit. Scd'ò tp̃s i q̃ ab ip̃a bõitate declinare cœpit, ibi: Aſcẽdit q̃q; Baaſa. Circa p̃mũ dr̃: ¶ In & cæ. hoc videt̃ eſſe falſum; q̃a Abiã pr̃ ei⁹ cœpit regnare ãno Ieroboã. xviij. & regnauit tribus ãnis. ex q̃ vr̃ q Aſa cœpit regnare ãno. xxj. Ieroboã. Ad qd' dicẽdũ, q Abia nõ regnauit ãnis tribus cõpletè, vt p̃dictũ ẽ. & iõ ille terti⁹ ãn⁹ ſcd'm diũſas ſui ptes cõputat̃ i regno pr̃is, & in regno filij p Synedochẽ, ſicut & Chriſt⁹ dr̃ iacuiſſe in ſepulchro trib⁹ dieb⁹. Propter qd' ſciendũ, q iſta appares diſſonãtia & cõſil'es ſoluuntur qnq; modis. Vno mõ p' Synecdochẽ, vt dictũ ẽ. Scd'o mõ q̃a aliqñ fili⁹ regnauit cũ pr̃e, ſicut dictũ fuit. ĩ. de Salomõe. & ſic aliqñ i eius regno cõputat̃ tp̃s, q̃ regnauit cũ pr̃e. Aliqñ v'ò cõputat̃ tm̃ tp̃s q̃ ſol⁹ regnauit pr̃e defũcto. Tertiò mõ, q̃a aliqñ vacauit regnũ, & tp̃s vacatiõis qñq; cõputat̃ in tpe regis ſeq̃ntis. qñq; v'ò nõ cõputat̃; vt dictum fuit in ij. Iudicum de tpe ipſorum. Quarto modo, quia quãdoq; cõtingit q aliquis rex bene regnauit

F

2.Reg.12.a.

2.Para.13.a

Diuiſio

Diuiſio

a pro quibus fecit rex Roboam ſcuta ærea, & tradidit ea in manu † ducum ſcutariorum, & eorum qui excubabant ante oſtium domus regis. Cúmq; ingrederetur rex in domum dñi, portabant ea † qui præeundi habebant officium, & poſtea reportabant ad † armamentarium ſcutariorum. Reliqua autẽ ſermonũ Roboã, & omnia quæ fecit, ecce ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iuda. Fuítq; bellum inter Roboam & Ieroboam cunctis diebus. Dormiuítq; Roboã cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in ciuitate Dauid. Nomen autẽ matris ei⁹ Naama Ammonitis. Et regnauit Abia filius eius pro eo.

a ¶ Vbi reponuntur arma, armarium vbi quęcunque aliarum artium arma.

a ¶ Id eſt Paralip.

Cap. XV.

b I Gitur in decimooctauo anno regni Ieroboã filij Nabat, regnauit Abiã ſuper Iudam. c Tribus annis regnauit in Ieruſalẽ, d nomen matris eius Maacha, filia Abeſſalom. Ambulauítq; in omnibus pc̃tis patris ſui, quæ fecerat ante eum, nec erat cor eius perfectum cum domino deo ſuo, ſicut cor Dauid patris eius. Sed propter Dauid dedit ei dñs deus ſuus lucernam in Ieruſalem, ut ſuſcitaret filium eius poſt eum, & ſtaret Ieruſalem, eò quòd feciſſet Dauid rectum in oculis domini, & non declinaſſet ab omnibus quę preceperat ei cunctis diebus uitæ ſuæ, e excepto † ſermone Vriæ Hethæi. Attamen bellum fuit inter Abiam & Ieroboam, omni tempore uitę eius. Reliqua autem ſermonum Abiam, & omnia quę fecit nónne hæc ſcripta ſunt in libro uerborum dierum regum Iuda? f Fuítq; prælium inter Abiam & inter Ieroboam, & dormiuit Abiam cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in ciuitate Dauid patris ſui. Regnauítq; Aſa filius eius pro eo. g In anno ergo uiceſimo Ieroboam regis Iſraël, regnauit Aſa rex Iuda, & quadraginta & uno anno regnauit in Ieruſalem. h Nomen matris eius Maacha filia Abeſſalom. i Et fecit Aſa rectum ante cõſpectum domini ſicut Dauid pater eius. k Et abſtulit † effœminatos de terra, purgauítque uniuerſas ſordes idolorum quæ fecerãt patres eius. l Inſuper & Maacham matrem ſuam amouit, ne eſſet † princeps in ſacris Priapi, m & in luco eius quem conſecrauerat. n Subuertítq; ſpecum eius, o & confregit † ſimulacrum turpiſsimum, & cõbuſsit in torrente Cedron. p Excelſa autem non † abſtulit. Veruntamen cor Aſa perfectum erat cum domino deo ſuo cunctis diebus ſuis. Et intulit ea quæ ſacrificauerat pater ſuus, & uouerat in domum dñi, argentum & aurum & uaſa. q Bellum autẽ erat inter Aſa & Baaſa regem Iſraël cunctis diebus eorũ. r Aſcẽdit quoq; Baaſa rex Iſraël in Iudam s & ædificauit Rama, t ut non poſſet quiſpiam

a ¶ Id eſt Abſalom.

a ¶ Forſitan per eum non ſtetit.

regnauit in principio, & poſtea malè: & ſic ſcriptura aliqñ ſolũ exprimit tp̃s in q̃ bñ regnauit, & tacet reſiduũ, ſicut dictũ fuit de Saule, ĩ. li. j. c. xiij. Quĩto mõ p vitiũ ſcriptorũ, q de facili errãt & errauer̃t nũeros ſcribẽdo. h ¶ No. i. auię, vt cõiter dr̃, q̃a ibi ſubdit̃: i ¶ Filia. ſicut p̃dictũ eſt de vxore pr̃is ſui. Alı̃r etiã ſoluũt aliq, q iſte Abeſſalõ duas filias habuit, & q̃libet fuit vocata Maacha, & vnã habuit Abiã vxorem, & alterã Aſa fili⁹ ei⁹. k ¶ Et ab. exponat̃ ſicut ca. p̃ce. l ¶ Inſup. Priap⁹ verò fuit quidã iuuenis de Helleſpõto, q p̃pter magnitudinẽ mẽbri virilis inſolitã fuit reputat⁹ inter deos, pp̃t qd' vocat̃ de⁹ hortorũ pp̃t fœcũditatẽ q̃ eſt in hortis, & mẽbrũ virile eſt p̃ncipiũ gñatiõis. hũc aũt colebãt mulieres qb⁹ p̃erat iſta Maacha. m ¶ Et in. Vbi exercebat̃ luxuria. n ¶ Subuertítq;. ibi em̃ erat habitaculũ ſubterraneũ i q̃ ſtuprabant̃ mulieres i veneratiõe idoli. o ¶ Et cõ. ſ. Priapi, qd' erat factũ cũ mẽbro virili exceſsiuo: & pp̃t hoc dr̃ turpiſsimũ, q̃a illa mẽbra vocant̃ pudẽda. p ¶ Excelſa. Illa loca erãt, in qb⁹ filij Iſrl̃ ſacrificabãt deo ãnq; templũ eẽt ędificatũ, & p tũc erat licitũ, nõ tñ poſtea. ſicut dictum fuit Deu. xij. & ĩ. j. li. nõ tñ erat idololatria; q̃a ſacrificabãt dño. q ¶ Bellũ. de p̃motione iſti⁹ Baaſa ad regnũ Iſrl̃ hr̃ poſtea, ſed de ip̃o hîc fit mẽtio ãn, occaſiõe ip̃i⁹ Aſa, cui cõregnauit p aliq̃ pte. r ¶ Aſcẽdit. Hîc cõſequẽter agit̃ de tpe Aſa i quo cœpit decliare à bonitate, q̃a cũ expt⁹ fuiſſet diuinã virtutẽ ſibi aſſiſtere cõtra regẽ AEthiopũ p̃ut hr̃ diffuſè, ij. Para. xiiij. ſed hîc tacet̃ veniẽte cõtra ſe Baaſa, q nõ erat tãtę ptãtis. de diuino auxilio diffidit, & refugit ad auxiliũ hũanũ: & hoc eſt qd' dr̃: Aſcẽdit. ad inuadẽdũ regnũ Aſa. s ¶ Et ędifi. hoc eſt fortalitium magnum. t ¶ Vt nõ. abſq; periculo & vt de illo loco regnũ Aſa infeſtaret.

Tollẽs itaq;

G

† principũ

Priapus

† negotio

H

Moraliter. b ¶ Igitur deci. In hoc capitulo ſcribitur hiſtoria regum Abię & Aſa, incompletè tamen, completius verò ponitur ij. Paral. xiij. cap. & xiiij. & xv. & xvj, propter quod ibi ponetur expoſitio myſtica domino concedẽte. r ¶ Aſcẽdit quoq; Baaſa rex Iſrael in Iudam & ędifi. Rha. i. fortalitium magnum & excelſum ad impugnandum regnum Iuda, & ad prohibendum ſuos ſubditos ne tranſirent in Ieruſalem ad adorandum dominũ. propter qd' ſignat diabolum, qui quantùm poteſt impugnat eos q numero & merito ſunt de regno Chriſti, vt ſub ſuo dominio protrahantur: & ſimiliter peccatores qui iam ſunt de ſuo regno prohibet quantùm poteſt, ne ad gratiã reuertantur. & ſimiliter faciunt ſacerdotes & clerici impugnantes religioſos pauperes, & ſuos ſubditos impediunt, ne pro confeſsionibus recurrant ad eos ad habendum ſanius conſilium.

† ſcorta maſcula

† regina vel domina q̃ fecerat idolum luco

† idolũ eius

† abſtulerũt

Cap. XVI.

A Factus eſt. Mentio huius ꝓphetę ĩ nullo alio loco fit, ſed ſubitò ĩtroducit̃ ſicut alij. vñ Abdias dr̃ pauiſſe in ſpelũcis cẽtum ꝓphetas. Et Helias ait: Prophetas tuos occiderũt. Et filij ꝓphetarũ legunt̃ occurriſſe Heliſęo, quorũ alia nulla fit mẽtio, nulla ſpecialis noĩatio. b ℭ Ecce. Myſticè. Ra. Demetit dñs huiꝰ vel cuiuſcũꝗ iniq poſteriora, cũ peccata poſt finẽ vitæ vlciſcit̃. Demetit & poſteriora domꝰ eius, cũ imitatorẽ ęternis cruciatibꝰ dãnat. Quicũꝗ ergo vſꝗ in finẽ vitę ĩ prauis opibꝰ pſeuerat, poſteriora illius demetẽtur. c ℭ Qui. Ra. de Baaſa. i. de corpore diaboli cõfuſione pleniſſimo. Ille in ciuitate eſt mortuus, q in eccl'ia fide tenus pſeuerãs, criminibꝰ capitalibꝰ obnoxiꝰ eſt. Is ore canũ lacerat̃, cũ ſentẽtijs doctorũ increpat̃, arguit̃ & dãnat̃. De qbꝰ in Pſal. Vt canes circũibũt ciuitates. Canes em̃ à canẽdo dicti ſũt. Canũ em̃ cõſuetudo eſt illa loca defendere, in qbꝰ ſe norũt alimoniã repire. O canes beatos q pſequunt̃ infideles, fures abigunt, ouilia ſancta cuſtodiũt. Illi ex Baaſa in regione moriunt̃ q extra eccl'iã idololatriæ, aut hęreſi, ore atꝗ ope nefario deſeruiũt. Hos volucres cęli come

infrà eodẽ. 18. c.
j. eo. 19. b.
4. Reg. 2. c.
†2. Pa. 16. d ※Aſa
†Cõſpirauit aũt aduerſus eum
B
Pſa. 58. b.

Nicola. de Lyra.

a ℭ Tollens. Recurrẽs ad auxiliũ hũanũ magis ꝗ diuinũ. & patet litera vſꝗ ibi: b ℭ Nemo. Etiã illi q ſecũdũ legẽ erãt excuſati de ꝓcedẽdo ad bellũ. qa illud ędificiũ erat regno ſuo piculoſũ: & iõ volebat illud citò deſtruer̃, & ex materia fortalitia ſibi conſtruere. c ℭ Veruntñ. Cuiꝰ cã tacet̃ hĩc: ſed exprimit̃. ij. Pa. xvj. f. ꝙ Hanani ꝓphetã eũ arguẽtẽ, eò ꝙ magis cõfiſ' fuerat in hoĩbꝰ ꝗ in deo, iratus iuſsit mitti ĩ neruũ: & iõ fuit pcuſſꝰ podagra ĩ pedibꝰ. d ℭ Nadab. Hĩc agit̃ de regibꝰ Iſr̃ q regnauerũt tẽpore Aſa. & primò de Nadab.

†vel poſteros
†agro
Diuiſio

egredi uel ingredi de parte Aſa regis Iudæ. Tollens itaque a
Aſa omne argentum & aurum quod remãſerat in theſauris do
mus domini, & in theſauris domus regiæ, dedit illud in manus
ſeruorum ſuorũ: & miſit ad Benadad filium Tabremon, filij
Hezion regẽ Syriæ, q habitabat in Damaſco, dicens: Fœdus
eſt inter me & te, & inter patrẽ meũ & patrem tuũ: ideo miſi
tibi munera aurum & argentum, & peto ut uenias & irritũ fa-
cias fœdus quod habes cum Baaſa rege Iſraël, & recedat à me.
Acquieſcẽs Benadad regi Aſa, miſit principes exercitus ſui in
ciuitates Iſraël, & percuſſerunt Ahiõ, & Dan, & Abel, †domũ
Maacha & uniuerſam Cenneroth, †omnẽ ſcilicet terrã Neph-
thali. Quod cũ audiſſet Baaſa, intermiſit ędificare Rama, & re
uerſus eſt in Therſa. Rex aũt Aſa miſit nuntiũ in omnẽ Iudã di
¶ Et venerunt.
cens: Nemo ſit excuſatus. Et tulerũt lapides de Rama, & ligna b
eius quibus ędificauerat Baaſa, & extruxit de eiſdẽ rex Aſa, Ga
baa Beniamin & Maſpha. Reliqua aũt oĩm ſermonũ Aſa &
uniuerſæ fortitudinis eius, & cũcta q̃ fecit, & ciuitates quas ex-
truxit, nõne hęc ſcripta ſunt in libro uerborũ dierũ regũ Iuda?
†Verũtamẽ in tẽpore ſenectutis ſuę doluit pedes, & dormiuit c
※cũ patribus ſuis, & ſepultus eſt cũ eis in ciuitate Dauid patris
ſui. Regnauitꝗ Ioſaphat filius eius pro eo. Nadab uerò filius d
Ieroboã regnauit ſup Iſraël anno ſecũdo Aſa regis Iuda, regna
uitꝗ ſuper Iſraël duobus annis. Et fecit quod malũ eſt in cõſpe
ctu dñi, & ambulauit in uiis patris ſui, & in peccatis eius, qbus
peccare fecit Iſraël. †Inſidiatus eſt aũt ei Baaſa filius Ahię de do e
mo Iſſachar, & pcuſsit eũ in Gebbethõ, q̃ eſt urbs Philiſthino- f
rũ. Siquidẽ & Nadab & oĩs Iſraël obſidebãt Gebbethõ. Inter
fecit igit̃ illũ Baaſa in anno tertio Aſa regis Iuda, & regnauit ꝓ
eo. Cũꝗ regnaſſet, pcuſsit omnẽ domũ Ieroboã, nõ dimiſit, nec
unã quidẽ animã de ſemine eius, donec deleret eũ iuxta uerbũ
dñi quod locutus fuerat in manu ſerui ſui Ahię Silonitis: pro-
pter peccata Ieroboã q̃ peccauerat, & qbus peccare fecerat Iſ-
raël: & propter delictũ quo irritauerat dñm deũ Iſraël. Reliqua
aũt ſermonũ Nadab, & oĩa q̃ operatꝰ eſt, nõne hęc ſcripta ſunt
a ¶ Iſtum librum non habemus in bibliotecha noſtra.
in libro uerborũ dierũ regũ Iſraël? Fuitꝗ bellũ inter Aſa & Ba
aſa regẽ Iſraël cũctis diebus eorũ. Anno tertio Aſa regis Iuda
regnauit Baaſa filius Ahię ſuper omnẽ Iſraël in Therſa uigin-
tiquatuor annis, & fecit malũ corã domino, ambulauitꝗ in uiis
Ieroboam & in peccatis eius quibus peccare fecit Iſraël.

Cap. XVI.

a Factus eſt autẽ ſermo domini ad Iehu filium g
Hanani cõtra Baaſa dicẽs: Pro eo ꝙ exalta- h
ui te de puluere, & poſui te ducẽ ſuper popu
lum meũ Iſraël, tu aũt ambulaſti in uia Iero-
boã, & peccare feciſti populũ meũ Iſraël, ut
b me irritares in peccatis eorũ, ecce ego deme- i k
tam poſteriora Baaſa & †poſteriora domus eius, & faciam do- l
c mum tuam ſicut domum Ieroboam filij Nabat. †Qui mortu-
us fuerit de Baaſa in ciuitate, comedent eum canes, & qui mor
tuus fuerit ex eo in †regione, comedent eum uolucres cęli. Reli
qua autem ſermonum Baaſa, & quæcunꝗ fecit & †prælia eius,
nónne hæc ſcripta ſunt in libro uerborum dierum regum Iſra-
ël? Dormiuit ergo Baaſa cum patribus ſuis, ſepultuſꝗ eſt in
a ¶ In illa ciuitate.
Therſa, & regnauit Ela filius eius pro eo. Cùm autem in ma- m
nu Iehu filij Hanani prophetæ uerbum domini factum eſſet
contra Baaſa, & contra domum eius, & contra omne ma-
lum quod fecerat coram domino, ad irritandum eum in o-
peribus manuum ſuarum, ut fieret ſicut domus Ieroboam:

Nadab. ſecũdò de Baaſa, ibi: Inſidiatꝰ eſt aũt. tertiò de Ela, ibi: Tu aũt. xvj. c. iiij. de Zãbri, ibi: Anno. xxvj. q̃ntò de Amri, ibi: Cũꝗ audiſſet. ſextò de Achab q ꝓ pte tp̃is regnauit cũ eo, ibi: Achab v'ò. Pria pars patet in lr̃a. e ℭ Inſid. Hĩc agit̃ de regno Baaſa, q p inſidias ĩterfecit dñm ſuum. f ℭ Et percu. Iſta tñ ciuitas deſcribit̃ in tribu Dan, ſed Philiſthæi occupauerũt eã, contra q̃s iuit Baaſa vt recuperaret eã. Cetera patẽt in litera ex p̃dictis

C
†cũ omni terra

NI. DE LY.

Cap. XVI.

Factꝰ eſt. Hĩc cõſeq̃nter ponitur ipſius Baaſa punitio denũtiata p Iehu filiũ Hanani. Ex q̃ patet ꝙ iſte fuit filiꝰ ꝓphetę, quẽ Aſa poni iuſſit ĩ neruũ, eò ꝙ ſibi dicebat v'itatẽ. h ℭ Pro eo. i. de infimo ſtatu deducẽs ad regnũ. i ℭ Ecce. i. detrũcabo. l ℭ Poſterio. Ita ꝙ nihil remaneat, ſicut feciſti de domo Ieroboã. Cętera patẽt ĩ litera. m ℭ Et re. Hĩc deſcribit̃ tp̃s ipſius Ela filij Baaſa, qui fuit malꝰ ſicut & p̃deceſſores ſui. & patet lr̃a vſꝗ ibi: Ob hãc

D

Mora. g ℭ Factus. Seq̃t̃ poſtea: Ob hãc. Ela nãꝗ filiꝰ Baaſa occidit Iehu ꝓphetã, eò ꝙ dixerat ex pſona dñi: k ℭ Demetam &c. Et ſic non ſolùm prophetauerat contra Baaſa, ſed etiã cõtra Ela filiũ eius. Et p iſtos allegoricè ſignificati fuerunt principes Iudęorũ qui machinati ſunt ĩ mortẽ Chriſti, eò ꝙ dixerat ciuitatẽ & tẽplũ deſtruẽda. Lucę. xix. g. Videns Ieſus ciuitatem, fleuit ſuper illam, dicens: Quia ſi cognouiſſes, & tu. Seq̃tur: Quia venient dies in te, & circũdabũt te inimici tui vallo, & coãguſtabũt te vndiꝗ, & ad terrã ꝓſternent te, & filios tuos qui in te ſũt &c. Moraliter autem per Baaſa & eiꝰ filium ſignant̃ peccatores obſtinati, q ad v'ba prędicatorũ à malis ſuis non reuertunt̃ & qđ peius eſt, prout poſſũt eos nequiter pſequũt̃.

Moraliter
†ẽ. 14. ca. & . j. 21. f.
†fortitudo

x ※Regnauit

E † Et quia, ex Hebręo non vī occiſus ꝓpheta. Sed hoc potius referēdū ad occiſionē domini⁹ Ierobo am, vt videas peccaſſe Baaſa q̄ñ ꝓſtitit quod domin⁹ p̄dixerat,

☞ cæli comedūt, illę q̄ ſecus viā ſemē ſparſum comedūt, q̄ñ onuſtos pc̄tis ſecū ad ęternū rapiūt interitū. a ¶ In Therſa regna. Ra. ſex annos fecit in Therſa, reliquos aūt ī ciuitate, q̄ Semerō appellat̃, â Gręcis v'ò Samaria. Hîc noīauit eā Semeron à Semer priore domino, & eſt metropolis regni & poſtea oīs regio ab eo Samaria appellatur. quæ nunc Sebaſte vocatur, vbi oſſa beati Iohannis Baptiſtę qeſcunt. ☞ AEdificauit

† ob hanc cauſam occidit eum, hoc eſt Iehu filium Ha nani prophetam. Anno uiceſimoſexto Aſa regis Iu- a
da regnauit Ela filius Baaſa ſuper Iſraël in Therſa du b
obus annis, & † rebellauit contra eum ſeruus ſuus Zambri, dux mediæ partis equitum. Erat autem Ela in Therſa bibens & temulentus in domo Arſa præfecti Therſa. Irruens ergo Zambri percuſsit, & occidit eum anno uiceſimoſeptimo Aſa regis Iuda, & regnauit pro eo. Cumq́ regnaſſet & ſediſſet ſuper ſolium eius, percuſsit omnem domum Baaſa, & non dereliquit ex ea mingentē ad parietem, & propinquos & amicos eius. Deleuitq́ Zambri omnē domū Baaſa, iuxta uerbū domini quod locutus fuerat ad Baaſa in manu Iehu prophetæ propter uniuerſa peccata Baaſa, & peccata Ela filij eius, qui peccauerunt & peccare fecerunt Iſraël, prouocantes dominū deum Iſraël in uanitatibus ſuis. Reliqua autem ſermonum Ela, & omnia quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro uerborum dierum regum Iſraël? Anno uiceſimoſeptimo Aſa regis Iuda, regnauit Zābri ſeptem diebus in Therſa. Porrò exercitus obſidebat Gebbe thon urbem Philiſthinorum. Cúmque audiſſet rebel c
laſſe Zambri, & occidiſſe regem, fecit ſibi regem omnis Iſraël Amri, qui erat princeps militiæ ſuper Iſraël in die illa in caſtris. Aſcēdit ergo Amri & omnis Iſraël cum eo de Gebbethon, & obſidebant Therſa. Videns autem Zambri, quòd † expugnanda eſſet ci- d
uitas, ingreſſus eſt palatium, & ſuccendit ſe cum domo regia, & mortuus eſt † in peccatis ſuis, quæ peccauerat, faciens malum coram domino, & ambulans in uia Ieroboam, & in peccato eius quo fecit peccare Iſraël. Reliqua autem ſermonū Zambri, & † inſidiarum eius & tyrānidis, nónne hęc ſcripta ſunt in libro uerborum dierū Iſraël? Tunc diuiſus eſt populus Iſ- e
raël in duas partes. Media pars populi ſequebatur Thebni filium Gineth, ut conſtitueret eum regem: & media pars Amri. Pręualuit autē populus qui erat cum Amri populo qui ſequebatur Thebni filium Gi neth. Mortuusq́ eſt Thebni, & regnauit Amri. An- f
no triceſimoprīo Aſa regis Iuda regnauit Amri ſup g
Iſraël duodecim annis. In Therſa regnauit ſex annis. h
Emitq́ mōtem Samarię à Semer duobus talentis ar- i
genti: & ædificauit eum, & uocauit nomen ciuitatis k
quam extruxerat nomine Semer domini mōtis Samarię. Fecit autē Amri malū in cōſpectu domini, & operat⁹ eſt nequiter ſup omnes qui fuerūt ante eum. Ambulauitq́ in omni uia Ieroboam filij Nabat: & in peccatis eius, quibus peccare fecerat Iſraël, ut irritaret dominum deū Iſraël in uanitatibus ſuis. Reliqua autem ſermonum Amri & prælia eius quæ geſsit, nónne hæc ſcripta ſunt libro uerborum dierū regum Iſraël? Dormiuitq́ Amri cū patribus ſuis, & ſepultus eſt in Samaria. Regnauitq́ Achab filius eius pro eo. Achab uerò filius Amri regnauit ſuper Iſraël anno triceſimooctauo Aſa regis Iuda. Et regnauit Achab l
filius Amri ſuper Iſraël in Samaria uigintiduobus annis. Et fecit Achab filius Amri malum in con- m
ſpectu domini ſuper omnes qui fuerunt ante eum. Nec ſuffecit ei, ut ambularet in peccatis Ierobo- am filij Nabat: inſuper duxit uxorem Iezabel fi- n

Nicolaus de Lyra.

ibi. a ¶ Ob hāc cauſam. In Hebræo habetur ſic: Et qa occidit eū. Qđ aūt ſubditur: Hoc eſt Iehu fili. nō eſt in Hebræo, ſed appoſitū fuit à tranſlatore, vel ab aliquo expoſitore ꝑ modū gloſſę alicuius, q̄ poſtea inſerta fuit textui vitio ſcriptorū, vt hîc notaret̃ occiſio ꝓphetę. ¶ Rab. Sa. aliter exponit cùm dicitur: Et qa occidit eū dicens, ꝙ referẽ ad Nadab, quē occidit Baaſa: vt dictū eſt. c. p̄ce. ꝓpt qđ iſte Baaſa cū ſua poſteritate meruit deleri, nō ſolū quia ambulauit in vijs Ieroboam: ſed etiā qa occidit Nadab dominū ſuū & ꝓditioſe: et maxiè qa fuit ita mal⁹ vel peior ſicut Nadab. ꝓpter qđ nō habuit titulū occidēdi eū, ꝓpter mala ſua. Si aūt dicat̃ ꝙ nō peccauit occidēdo Nadab, quia illud ꝓphetatū fuerat futurū à dño ꝑ ꝓphetā Semeiā, vt hr̃ ſ. xiiij. Nō valet, qa de⁹ adeò oīpotēs eſt & bon⁹, ꝙ freq̄nt̃ vtit̃ malis voluntatib⁹ & actibus hoīm in executione ordinationis ſuæ: ſicut paſsio Chriſti à deo p̄ordinata ad ſalutem electorum fuit facta executiuè ꝑ hoīes malos. b ¶ Anno vj. Hîc cōſequenter deſcribit̃ regnū Zambri, qui interfecit Ela & totā domū Baaſa, ſicut fuerat p̄dictū per Iehu filiū Hanani ꝓphetā vt patet litera. c ¶ Cumq́ audi. Hîc cōſequēter agitur de ipſo Amri, q debellauit ipſum Zābri. & hoc eſt qđ dicitur: Cumq́ audi. &c. i. exercitus regis Iſrael q obſidebat vrbē Gebbethon exiſtēs in periculo belli: Zambri verò remāſerat cū rege in Therſa in qete ꝓpter qđ exercitus hoc audiēs, ꝙ regē interfeciſſet, fuit indignat⁹ de occiſione regis ꝓditoria. & cōſtituerūt ſibi regē Amri ad expugnandū Zābri in Therſa, qđ & factū eſt, vt patet in litera. d ¶ Videns autem Zam. ꝙ expu. ita ꝙ nō poterat effugere, ingreſſus eſt pala. ne viuus caperetur & vili ac crudeli morte puniret̃, & vt inferret damnū Amri electo in regem ꝑ ſucceſsionem domus regię. e ¶ Tūc diui. eſt. quia bellatores q erāt cū Amri in obſidiōe Gebbethon, volebāt eū regnare. Alij verò q nō fuerūt ibi, volebāt aliū, eò ꝙ Amri nō fuerat inſtitutus de eorū cōſilio. Et durauit iſta contētio trib⁹ annis: pars tñ Amri p̄ualuit: qa erat exercitatior in bellis. ¶ Ra. Sal. aūt dicit ꝙ p̄ualuit, eò ꝙ fili⁹ ſuus accepit filiā Ioſaphat filij regis Iudæ & ſic fuit pars eius fortificata. f ¶ Anno xxxj. Aſa. in quo numero accipit̃ regnū Amri q̄ñ incepit regnare pacificè mortuo Thebni. Aliter eñ incepiſſet regnare viceſimooctauo anno regis Aſa. h ¶ Duodecim an. In hoc numero computat̃ tp̄s à quo fuit electus: qa licet contētio ꝑ tres annos durauerit, vt dictū eſt: tñ pars ei⁹ à principio fortior apparuit. k ¶ Et vocauit no. ciui. i. denoīauit eā ex noīe illi⁹ q fuerat dñs loci, q vocabat̃ Semer. & iō falſa eſt lr̃a quā aliq libri habent Semar. i. mōtē dñi: quia nec Semar nec Samaria ſic interp̄tat̃. & extūc Samaria fuit metropolis in regno decē tribuū. Cętera patēt in litera. l ¶ Achab. Hîc cōſeq̄nter agitur de regno Achab. & diuidit̃ in partem principalē & incidētalē. ſecūda ibi: In dieb⁹. Achab aūt cœpit regnare tp̄e Aſa. ſicut dicitur ī litera anno xxx. viij. Aſa regis Iuda &c. m ¶ Et fecit. qa licet añ colerent vitulos aureos, tñ in illis videbant̃ adorare deū, ꝓut dictū fuit. ſ. xij. c. Iſte autē induxit idololatriā manifeſtā. Cuius cauſa motiua ſubditur: n ¶ Duxit vxo. Ieſa. q̄ erat nutrita in idololatria, ad quā īduxit virū ſuū, iō ſubdit̃: Et abijt

*g ¶ Regnauit Amri. ſeqtur: i ¶ Emitq́. &c. Semer interp̄tat̃ cuſtodiēs. & iō ſignat pręlatū, ad quē ſpectat bona eccleſiaſtica cuſtodire. Per mōtē verò eccleſiaſtica dignitas deſignat̃. Igit̃ per Amri qui mōtē emit à Semar: ſignificat̃ ſimoniacus, qui p̄bendā vel gradū eccleſiaſticum emit â ſuperiore: & ſic vterq́ crimen incurrit ſimonię. & ad hoc cōſonat interp̄tatio noīs vtriuſq́. De Semer verò patet ꝑ p̄dicta. Amri v'ò amaricās interp̄tat̃ & hęc iterp̄tatio cōuenit Simoīaco, nā & Simoni (à q̄ dicta fuit ſimoīa) dixit btūs Pet. Act. viij. d. In felle amaritudinis & obligatiōe iniqtatis video te eē. Volebat eñ ſpūalem emere p̄tatē, vt patet ibidē. Et regna. Seqt̃: l ¶ In ſuper du. q̄ iterp̄tat̃ fluxus ſanguinis: & iō ſignat quācunq́ ꝑſonā ſitibūdam ſanguinis innocētis

G
hoc eſt Iehu filium Hanani ꝓpheram
† cōiurauit
Samaria vnde
H
† capta
† ꝓpter peccata ſua
† cōiuratio ei⁹ q̄ coniurauit
Diuiſio
Moraliter

A a ¶ AEdificauit Hiel. Rab. Hiel viuens deo, Bethel dom⁹ dei interpretatur: deſtructa à Ioſue atq; anathematizata Iericho mœnia
Ioſ.6.d. reſtaurauit. Cũ quis corũ qui in eccleſia habitũ religionis aſſumpſerant, ad agenda ſcelera q̃ ei dñs Ieſus in die baptiſmatis donauerit, redit: quaſq; ipſe anathematizauerat diaboli põpas luxurioſe viuẽdo repetit, cũq; errorũ dogmata vel Gẽtilium fabulas veritati eccleſiaſticę q̃ imbutus eſt, p̃fert quaſi Bethel egrediens ruinas Iericho reſuſcitat. Is & fundamenta fidei à quib⁹ bona ædificia inchoaret, & clauſtra bonę actionis q̃bus pfici debuerat, pdit. b ¶ In Ahi. Rab. cũ cõditor Iericho fundamenta poneret: primogenitus eius noĩe Ahiran mortu⁹ eſt. Cũ portas muniret Segub, filium ſuum nouiſsimũ amiſit iuxta imprecationẽ Ioſue.

GLO. ORDI.

ET dixit Cap. XVII. Ra. Elias interp̃tatur, deus meus dñs, vel deus meus, ſiue deus fortis: & ſignificat Chriſtũ. Theſbites captiuans ſeu conuertens interp̃tatur: Et de dño eſt ſcriptũ: Cõuertere dñe captiuitatẽ noſtrã. Sicut Melchiſedech, ita Elię origo tacet̃ cũ ſubitò eius nomen introducit̃ & hoc in ſaluatoris p̃figuratione. d ¶ In cui⁹ con. Ra. In conſpectu dñi ſtat iuſtus, mõ ſtabit & in futuro, mõ vt cõditoris potẽtiã ad ſenſum reducat, & ſic fideliter viuat: In futuro, vt veraciter coronã vitę accipiat. e ¶ Abſcondere. Abſconditus eſt Elias noſter in torrente Carith, q interp̃tat̃ calu⁹. Et de torrẽte bibit, cũ in Caluarię loco, vbi abſcondita eſt fortitudo eius, de torrente mortalitatis nr̃ę guſtauit. Corui paſcebant Eliam, deferentes ei panes & carnes: cũ Gentilitas de nigredine pctõrũ veniens, Chriſto ſalutẽ noſtrã eſurienti, panẽ fidei & carnes. i. ſpẽ reſurrectiõis p gratiã illi⁹ illuminata offert, mane. ſ. initio euangelicę p̃dicationis. Itẽ veſperi cùm eandem fidem vſq; ad finem mundi ſeruans incõtaminatam cũ carnis reſurrectione venienti iudici p̃ſentat. Poſt dies aliquãtos ſiccatus eſt torrens. quia conſummato curſu p̃ſentis vitæ abſorpta erit mors in victoria. Et: Iã vltrà nõ erit mors, neq; luctus, neq; clamor: quæ prima abierũt. Panes & carnes ex quibus Elias coruis miniſtrantibus paſtus eſt, ſunt opera pietatis, & obſequiũ qd' domino à fidelibus ex Iudæis exhibitum eſt. f ¶ In tor. ca. Torrens Cyſon q & Carith inter̃ptat̃, cognitio ſiue cõciſio vl' diuiſio Iudaico pplo cõuenit.

†Cũ fundamenta iaceret vrbis, interijt Ahirã filius illi⁹ &c.

Iaco.5.d.
†j.18.c.

B
1.Cor.15.g.
Apo.21.b.

☞ Mulier vi

liam Ethbaal regis Sidoniorum. Et abiit & ſeruiuit Baal, & adorauit eum, & poſuit aram Baal in templo Baal quod ædificauerat in Samaria, & plantauit lucũ. Et addidit Achab in opere ſuo, Irritans dominũ deum Iſraël ſuper omnes reges Iſraël, qui fuerũt ante eum. In diebus autẽ eius a ædificauit Hiel de Bethel, Ieri b cho: † In Ahiram primitiuo ſuo c fundauit eam, & in Segub nouiſ d ſimo ſuo poſuit portas ei⁹, iuxta e uerbũ domini quod locutus fuerat in manu Ioſue filij Nun.

Cap. XVII.

c ET DIXIT f
a ¶ Theſba vnde Elias Theſbites dicitur, ciuitas eſt Galatidis, regionis.
Elias Theſbites de habitatoribus Galaad ad Achab: † Viuit dominus deus Iſra
d ël, in cuius conſpectu ſto, ſi erit an g
nis his ros & pluuia, niſi iuxta o h
ris mei uerba. Et factum eſt uer i
bum domini ad eũ dicens: Rece k
de hinc, & uade contra orientẽ &
e abſcondere in torrẽte Carith, qui
eſt cõtra Iordanẽ, & ibi de torrẽ
te bibes, coruiſq; præcepi ut pa l
ſcant te ibi. Abiit ergo & fecit iu
xta uerbũ domini. Cũq; abiſſet,
f ſedit in torrente Carith, qui eſt
a ¶ Loci oppoſitionem notat.
contrà Iordanem. Corui quoq; m
deferebãt ei panem & carnes mane, ſimiliter panem & carnes ueſperi, & bibebat de torrẽte. † Poſt dies autẽ aliquot ſiccatus eſt torrens, non enim pluerat ſuper terram. Factus eſt ergo ſermo do

¶ In ca. xvj. vbi dicitur in poſtil. Et fecit Achab fili⁹ Amri malũ C in conſpectu domini ſuper omnes ante eum &c.

ADDITIO.

Cultus vitulorũ etiã ante Achab fuit idololatric⁹, vt dictũ eſt ſuprà ĩ addi. ſup' ca. xij. Illud aũt qd' hîc dicit̃ de Achab, q fecit malũ in cõſpectu dñi ſuper oẽs añ eũ: poſſet intelligi ex hoc, q magis adhęrebat cultui idolorũ, & etiam quia tyrannica opera magis exercuit, vt patet de vinea Naboth. ſiłr q̃a magis deo fuit rebellis & cõtumax: eò q tp̃e ſuo floruit Elias: q q̃ plurimis ſignis & pdigijs ipſum exhortabat̃: & tñ ſemper remanſit in obſtinatione ſua. & ideo licet reges Iſrael p̃deceſſores Achab fuiſſent ſimiliter idololatrę, non tñ in conſpectu dñi tanta mala fecerunt.

NI. DE LY.

ET dixit. Hîc cõ) Cap. XVII. ſequẽter agit̃ de his q̃ acciderũt tp̃e Ioſaphat regis Iudæ: ſub q̃ continuatum fuit regnũ Achab licet inceperit ſub Aſa p̃re ſuo. & q̃a Achab ſup oẽs reges qui eũ p̃ceſſerant malus fuit, vt dictũ eſt. c. p̃ce. iõ ſcriptura diligẽter proſequit̃ circa eũ diuinã puidẽtiam eũ à malis reuocando, licet abuſus fuerit, vt ſic iuſtior appareat eius condẽnatio. Igitur primò re Diuiſio uocatur à malis ſignis cæleſtibus. ſecũdò victorijs mirabilibus. c. xx. tertiò diuinis cõminationibus, ibi: Tũc vir q̃dã. Prima in duas ſecũdũ duo ſigna cælitus data, ſecũdũ ponit̃. c. xviij. Circa primũ primò ſterilitas inducit̃ ſecũdò Elias à coruis paſcit̃, ibi: Et factũ eſt. tertiò à muliere vidua ſuſcipit̃ ibi: Surge & vade. circa primũ dicit̃: f ¶ Et dixit. i. à ciuitate Theſba oriũdus, ſicut dictũ fuit plenius Iudicũ. ix. g ¶ Si erit. Et accipit̃ hîc ſi p nõ. i. non erit. Copulat aũt Ra. Sa. hanc ſniam cũ fine p̃cedentis. c. dicens, q occaſiõe mortis filiorũ Ahiel dixit Achab Elię arguẽti ipſum de idololatria. Põt eſſe q v̄bũ diſcipuli ipleat̃, & tñ v̄bũ magiſtri nõ implet̃. Io D ſue v̄ò fuit diſcipulus Moyſi, vt hr̃ Exo. xxiiij. & videm⁹ maledictionẽ eius ĩpletã ſup Hiel qui reędificauit Iericho vt dictum eſt. Moyſes aũt imp̃catus eſt maledictionẽ ſup filios Iſrael tranſgredientes legem & ſeruientes dijs alienis: ſic q clauderet̃ cęlũ, & phiberetur pluuia, vt hr̃ in Deut. & tñ Iſrael à plu Deu.28.b. ribus annis receſsit à lege, & ſeruiuit dijs alienis: & tñ non videmus pluuias eſſe phibitas. Et qm̃ Elias percepit q Achab hoc dicebat quaſi puipẽdẽs cõminationes Moyſi & iudicia dei, iõ orauit dñm vt clauderet̃ cælũ & phiberent̃ pluuię. vt vabet̃ Iac. 5. & cũ intellexit ſe exauditũ à dño, tũc dixit iſta v̄ba: Viuit do. &c. Si. e. an. id eſt non erit, vt †41. diſt. c. dictum eſt. h ¶ Niſi iu. o. mei ver. Quia delitiæ. ſimile fuit ſibi reuelatũ, q ad eius dep̃cationem cælum daret pluuiã. i ¶ Et factum eſt. Hîc conſequẽter oſtendit̃ quomõ deus per coruos pauit ſeruum ſuum Eliam, cùm dr̃: k ¶ Recede. à facie Achab & Iezabel. Ex q̃ patet q licitũ eſt ſanctis viris fugere pſecutionẽ pſonalẽ. l ¶ Coruiſq;. miniſterio angelico ad hoc eos inducẽte. m ¶ Corui quoq; defe. Ex quo ⁓ oſtenditur

Nicolaus de Lyra.

⁓ a ¶ Et abijt. Qd' null⁹ de regib⁹ añ eũ fecerat. b ¶ In die. Hęc eſt pars incidẽtalis, q̃a in illo tp̃e Hiel cœpit reędificare Iericho quã Ioſue deſtruxerat & poſuerat ſub anathemate, ita q de cętero nõ reędificaret̃, vt hr̃ Ioſue. vj: c ¶ In Ahiran. i. qñ poſuit fundamẽta incipiẽs reędificare, mortu⁹ fuit Ahirã primogenit⁹ ſu⁹ & cũ pcederet in ędificãdo, moriebant̃ ſucceſsiuè filij ſui vſq; ad vltimũ, q in cõpletiõe opis mortu⁹ eſt. & hoc eſt qd' dicit̃: d ¶ Et in ſe. i. vltimo nato poſuit portas eius, q̃ ponũtur in cõpletione operis. e ¶ Iuxta ver. i. p ipſum Ioſue, ſicut hr̃ Ioſue. vj. vbi imp̃catus fuit hoc malum reędificanti Iericho.

Moraliter ✱ innocentis: vñ & iſta Ieſabel occidi fecit Naboth innocentem. b ¶ In diebus autem. Per Hiel qui viuens deo interp̃tat̃, pfitens in religione ſignificat̃, quia ſi pfireat̃ debitè: moritur mũdo, & incipit deo viuere, ppter qd' dicit̃ de Bethel: quæ domus dei interp̃tatur, nam religio domus dei noĩatur. Iericho verò interp̃tatur luna, quæ ppter ſui variationem mundũ ſignat: q eſt in mutabilitate continua. igit̃ Hiel Iericho reędificat: qñ profeſſus in religione in actibus mũdanis & ſecularibus ſe occupat & in hac reędificatione tota ples eius morit̃, quia bona opera ſua mortificantur. propter qd' dicit̃. ij. Timo. ij. a. Nemo militans deo, implicat ſe ſecularibus negotijs, vt ei placeat qui ſe pbauit.

Moraliter

Moral. f ¶ Et dixit Elias. Per Galaad qui interp̃tat̃ aceruus teſtimonij, ſacra ſcriptura ſignificat̃, in qua dei teſtimonia coaceruãtur. In hoc aũt aceruo doctor & p̃dicator debent habitare p diligẽs ſtudiũ ſacræ ſcripturæ: quia ſignant̃ p Eliam pphetã & p̃dicatorẽ. Et ſicut Elias fecit ceſſare pluuiam & rorẽ ppter Achab & populi eius nequitiam, ſic aliquando p̃dicator ceſſare debet à pluuia p̃dicationis ppter populi malitiã. Sic aũt fecit Paulus Act. xix. b. Cũ aũt quidã indurarent̃, & non crederẽt, maledicẽtes viam dñi corã multitudine, diſcedẽs ab eis Paulus ſegregauit diſcipulos. Et Ezech. iij. g. dixit dñs ei. Linguã tuã adhęrere faciã palato tuo, & eris mutus, nec q̃ſi vir obiurgãs, q̃a dom⁹ pſperãs eſt. Et ſic Elias receſsit ab Achab & eius pplo, dicente ſibi dño: k ¶ Rece. m ¶ Corui. Ex ho

 ✱ patet

a ¶Mulier.Iſid. Vidua quam dñs
E nõ frumẽti,ſed verbi pane paſcit; ea eſt
1.Co 7.g. q̃ mortuo viro cui vult nubat.i.excuſſo
Matt.11.d. ſeruitutis iugo ſubit Chriſti iugũ ſuaue
& onus leue. ¶Ra.Hæc vidua gentiũ
ſignificat eccleſiã,q̃ à ſuo diutius fuerat
cõditore deſerta,pplm fidei verę & re-
ctę ỽitatis neſciuit,q̃ſi pauperẽ filiũ ege
na ſtirpe nutriebat.i. ỽbi fructu ex p̃te
docebat,donec veniẽs ſermo ꝓpheticꝰ
q exiccato vellere Iſr,vt pote clauſa cæ
li ianua fame periclitabat̃ in Iudæa: pa-
ſceret̃ ibi ſimul & paſceret, receptus vi-
delicet à credentibꝰ & reficiens ipſe cre
dẽtes. Hæc vidua in Sareptha Sidonię
dr̃ eſſe morata.Sidonia q̃ppe inutilis ve
natio l; Sarephta verò incẽdiũ vel angu
Roma.5.d. ſtia panis interp̃tat̃,quia vbi abundauit
pctm̃,ſupabũdauit & gr̃a.Vbi ſupua-
cuis acq̃rendis cura ĩpãdebat̃, vbi diræ
ſitis incẽdiũ,paniſq; ſpũalis añ fiebat an
guſtia;ibi farina oleũq; ore ꝓphetę bñ
dicit̃;hæc eſt gr̃a dñici corporis & cha-
riſmatis vnctio, ſiue fructꝰ & hilaritas
charitatis. Viduę oleũ gr̃ę,& bñdictiõis
farina non deficit in oĩbus ferè gẽtibus
fame manẽte; quarũ cibi vitę eſuriẽ,&
fidei trinitatis inediã cõgruè p̃figurauit
illa quondã triẽnio fames,quã ſecuta eſt
ſpũalis abũdãtia,q̃ cũ impẽditur nõ de-
feciſſe dicit̃. b ¶AEgrotauit.Rab.
Vidua apud quã hoſpitabat̃ Elias,& cu
ius bñdixit farinę & oleo, ſynagoga eſt
Iudæorũ;q̃ Moyſi morte viduata, filiũ
nutriebat puulũ,hoc eſt carnalẽ pplm
Iudæorũ hĩc ad ingreſſum Elię.i.ſaluato
ris noſtri,febre infidelitatis infirmabat̃:
q̃a in eũ nõ credidit,ſed ſpreuit. Vñ mr̃
ſynagoga de aduentu ſaluatoris cõq̃rit̃,
q̃ſi ipſe eſſet cauſa interfectiõis populi,
dicẽs:Quid mihi & tibi &c. Hic eſt qđ
Caiphas ait:Expedit vobis,vt vnꝰ mo-
riat̃ ꝓ populo,& nõ tota gens pereat.
F ¶Raba.Sicut ꝓpheta verbis viduę nõ
Iohan.11.f. exaſperat̃,q̃n potius miſeret̃:Ita redem-
ptor noſter nõ exaſperatur malitia Iu-
†p dies.i. q̃ dæorum,ſed miſertus ſui populi tulit
tidie vl̃ mul eum de ſinu matris cũm tulit eum de
tis diebus carnali obſeruãtia legis, & poſuit ſuper
hydria lectulũ ſuum,hoc eſt,demõſtrauit ei vi-
tam habere in morte ſua: expanditq; ſe
tribus vicibus, dum trinitatis fidem
Nicolaus de Ly. insinuabat

⁓ oſtẽdit̃ mirabilis diuina ꝓuidẽtia &
q nõ eſt diffidẽdũ de ea,quia magis ſplẽ
didè ꝓuidit Elię p aues q̃ p homines.
a ¶Surge & vade. Hĩc cõſequẽter
Elias à vidua recipitur:& primò deſcri
bit̃ ipſius Elię deuota receptio. ſecũdò
filij viduę ſuſcitatio,ibi: Factũ eſt autem.
Circa primũ dicitur: Surge & vade.
Nomen eſt ęquiuocũ ad ſyluã & ad vil-
lã iuxta eam exiſtentem q̃ à ſylua denoĩa
tur. b ¶Pręcepi enim vi. Iſtud p̃
ceptũ non fuit p verbũ expreſſum, ſed
per diuinã ordinationem,quia ſic ordi
nauerat deus q mulier illa vidua veniẽ
tem Eliam reciperet, & eum paſceret.
c ¶Da mihi pau. aquę &c. *Di-*
cit Ra.Sa. q quis deus reuelaſſet Eliæ
†habito q paſcẽdus ibi eſſet per mulierem vidu
4.Re.4.f. am:nõ tamen fuit ſibi reuelatũ in parti-
Act.20.c. culari q̃ eſſet illa.& ideo exemplo Elie-
zer rogauit dominum, vt oſtenderet ſi
bi quæ poſſet eſſe illa per hoc ſignum,
q ſibi petenti aquam liberaliter offerret
ſicut Eliezer cognouit Rebeccã; vt ha-
betur

mini ad eum,dicens:†Surge & uade in a
a ¶Ciuitas.
Sarẽptha Sidoniorum,& manebis ibi:
a ¶Id eſt dedi ei vnde paſcat te.
prẽcẽpi enim mulieri uiduæ ibi,ut pa- b
ſcat te. Surrexit & abiit in Sareptha
Sidoniorum. Cúmque ueniſſet ad
a portam ciuitatis, apparuit ei mulier
uidua colligens ligna,& uocauit eam:
dixitq; ei: Da mihi * paululum a- c
quæ in uaſe,ut bibam. Cúmque il- d
la pergeret ut afferret, clamauit poſt
tergum eius dicens: Affer mihi ob-
ſecro & buccellam panis in manu tua.
Quæ reſpondit: Viuit dominus de-
a ¶Ra. Anguſtia panis eſt vitæ ſpiritualis eſuries,& fidei ſanctæ trinitatis inedia.
us tuus, quia non habeo pãnem*,ni-
ſi quantum pugillus capere poteſt fa-
rinæ in hydria, & paululum olei in
a ¶Id eſt in vaſe.
b ¶Iſido. Et ligni nomine,& lignorum numero ſignum crucis exprimitur,quo nobis panis vitæ æternæ eſt præparatus.
lẽcytho. En cõlligo duo ligna, ut in-
grediar, & faciam illud mihi & filio
meo, ut comedamus & moriamur.
Ad quam Elias ait: Noli timere,
ſed uade & fac ſicut dixiſti. Verun- e
tamen mihi primum fac de ipſa fa-
rinula ſubcinericium panem paruu-
lum,& affer ad me: Tibi autem & fi-
lio tuo facies poſtea. Hæc autem di-
cit dominus deus Iſraël: Hydria fari-
a ¶Vas in quo ponebatur oleum.
næ non deficiet,nec lecythus olei mi-
nuetur uſque ad diem in qua domi-
nus daturus eſt pluuiam ſuper faciem
terræ. Quæ abiit, & fecit iuxta uer-
bum Eliæ. Et comedit ipſe & illa f
& domus eius. † Et ex illa die hydria
farinæ non defecit, & lecythus olei
non eſt imminutus, iuxta uerbum
domini quod locutus fuerat in ma-
nu Eliæ. Factum eſt autem† poſt uer- g
b ba hæc,ægrotauit filius mulieris ma-
triſfamilias,& erat langor eius fortiſſi
mus,ita ut non remaneret in eo hali- h
tus. Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi
& tibi uir dei? Ingreſſus es ad me, ut i
rememorarentur iniquitates meæ,&
interficeres filium meum? Et ait E-
lias ad eam: Da mihi filium tuum.
Tulitq; eum de ſinu eius, & porta-
uit eum in cœnaculum, ubi ipſe ma-
nebat,& poſuit ſuper lectulum ſuum,
& clamauit ad dominum, & dixit:
Domine deus meus,etiámne uiduam
apud quam ego † utcunque ſuſtentor
afflixiſti, ut interficeres filium eius?
† Et expandit ſe atque menſus eſt ſu- k
per puerum tribus uicibus, & cla- l
mauit ad dominum, & ait: Domine
deus meus,reuertatur obſecro anima

betur Gene. xxiiij. d ¶Cumq; illa G
pergeret vt afferret. Per hoc cogno †Luc.4.d
uit,q illa erat de qua dominus ſibi dixe
rat;& cũ hoc fuit ſibi reuelatũ,q oleum
& farina nõ deficeret in domo eius,quo
uſq; daret dominus pluuiam ſuper ter-
ram.& ideo dixit ei: Noli timere: ſed
vade & fac ſicut di. e ¶Veruntñ
mihi primum fac de ipſa farinu-
la ſubcinericium. Erat em̃ fatigatus *obſecro
itinere & ieiunio,& ideo accelerari de-
bebat refectio eiꝰ. Cętera patẽt in litera.
g ¶Factum eſt autem. Hĩc conſe
quenter ponitur filij viduæ ſuſcitatio:
cuiꝰ infirmitas pręponitur,cũ dicitur:
AEgrotauit filius mulieris &c.
& mors ſequens cũm dicitur: h ¶Ita
vt non remaneret in eo halitus.
Deficiente em̃ reſpiratione, deficit vita
in animalibus reſpirantibꝰ, cuiuſmodi
eſt homo. i ¶Ingreſſus es ad me
vt rememorarentur iniquitates. * ſubcineri
Pallidum em̃ iuxta album intenſum vi- cium
detur declinare ad nigredinem. Et eo-
dem modo licet iſta mulier eſſet deuota
& ſancta: tamen ſanctitas eius erat
modica reſpectu ſanctitatis Elię. Et hoc
modo locutus eſt Lot Gen.xix. dicens:
Non poſſum in monte ſaluari,id eſt iu-
xta Abraham,cuius ſanctitas tanta eſt,
q iuſtitia mea delictum eſt iuxta eum:
ſicut ibidem fuit expoſitum ſecũdum o
pinionem Hebręorum. Cętera patent
vſq; ibi: k ¶Et expandit ſe atq;
menſus eſt ſuper puerum. Hoc em
fecit ex magno affectu ad ſuſcitationem
pueri, Per hoc oſtẽdens,q vellet ſibi da
re partem vitæ ſuæ, ſi poſſet fieri.
l ¶Tribus vicibus &c. quia per
fectio cuiuslibet negotij conſiſtit in tri-
bus,ſcilicet in principio,medio,& fine.
Ratio autem figuralis eſt: quia per
⁓ iſtam extenſionem

*patet dei circa ſeruos ſuos ꝓuidentia: Moraliter
quia latius pauit Eliam per aues q̃ per H
homines: nam poſtea pauit eum per vi
duam pane & aqua, Sed q̃m humana ꝓ
uiſio non eſt contemnenda, ideo domi
nus fecit eum petere buccellã panis à vi
dua muliere. Per hoc autem q farina
viduę non defecit, & lecythus olei non
fuit imminutus ſignificatum fuit, q ſu-
ſtẽtantibus dei ſeruos non deficiunt bo
na temporalia ad conuenientiã victus
ij.Cor.ix.c. Qui autem adminiſtrat ſe- †poſt hæc
men ſeminanti,& panem ad manducan
dum p̃ſtabit,& augebit incrementa fru
gũ iuſtitię veſtrę,vt in oĩbus locupletati
abũdetis in oẽm ſimplicitatẽ. Iõ ſequit̃:
f ¶Et comedit ipſe & illa & do
mus eius. Factum eſt autem &c.
ſubditur: i ¶Ingreſſus es ad me,
vt rememorarent̃ iniquitates &c.
Per hoc oſtenditur, quòd prædicator
euangelij qui per Eliam ſignificatur, vt
prædictum eſt,in domibus hoſpitum
debet eſſe tam exemplaris vitæ, q filij
hoſpitum,id eſt opera eorum mortua
videantur in comparatione ad opera
prædicatorum. Per hoc autem q mu-
lieris filius per preces Elię fuit à mortuis
ſuſcitatus, ſignificatur quòd opera reci
pientium prædicatores, per bonas ex-
hortationes & preces eorum videãtur
reſuſcitata per emendationem vitæ ip-
ſorum,vt ſic hoſpes poſsit dicere quod
ſequitur: Nunc in iſto cognoui,quoniã
vir dei es.

A insinuabat. a ¶ Tulitque Elias. Ra. Tulit Elias puerum & red-
didit matri ſuę: cùm dominus noſter populum ſaluans credentem
ſignat, & miracula oſtendebat incredulis, vt cognoſcerent veraci
ter illum viuere qui credit in nomine eius: & ſic eueniet vt plebs Iu
daica veritate ſuperata proclamet ad Chriſtū: Nūc in iſto cognoui,
qm̄ vir dei es tu.

exponit ad modū Hebręorū: ꝙ hęc mulier cùm eſſet iuſta & ſctā: ex C
humilitate tamen reſpectū habēdo ad excellentē ſanctitatē Elię ſe di
cit peccatricē, prout ſancti cōſueuerūt: & prout puriſsimus Iohan
nes euāgeliſta in epiſtola ſua prima. j. ca. docet, di. Si dixerimus quia
peccatū nō habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis nō eſt.
Hūc modū loquendi Hebræorum Bur. di
cit penitus irrationabilē. ſed ꝓbatio eius vt
patet nihil eſt ad ꝓpoſitū. quia nō dr̄ in illo
modo loquēdi ꝙ in muliere fuerit peccatū,
ſed ipſa de ſe humiliter loquit̄. Et Burgen.
poſt inutilē digreſsionē coincidit q̄ſi cū eo
dem modo loquendi.

GLO. ORDI.

Poſt multos. Cap. XVIII.
Sequitur: b ¶ Abdias au.
Abdias princeps exercitus Iſra-
el, cuius nomen interp̄tat̄ ſeruus
dn̄i: illos pręfigurabat, qui ex principibus
Iudæorum crediderunt, & erant occul-
ti diſcipuli: vt Nicodemus & Ioſeph.

Nicola. de Lyra.

Curauit
iſtā extenſionē ꝓphetę ſuꝑ puerū mor-
tuū figurabat̄, ꝙ gen⁹ humanū à morte cul
pę eſſet ſuſcitandum per incarnationis my-
ſterium. Tribus vicibus hoc fecit Elias fa-
cto ꝓfitēs fidē trinitatis: qa fides maximè o
peratur in operib⁹ miraculoſis, ſecūdū qd̄
dicit ſaluator Luc. xvij. b. Si habueritis fi-
dem ſicut granū ſinapi: dicetur arbori huic
moro, eradicare &c. & fiet. Cętera patent
vſq; ibi: a ¶ Nunc in iſto cognoui.
Per filij ſui ſuſcitationē de p̄ſenti, fuit certifi
cata de dictis Eliæ ꝓ futuro. ſ. de multiplica
tione olei & farinę, & de datione pluuiæ ſu
per terram.
¶ In. c. xvij. vbi dicitur in poſtil. Ingreſſus
es ad me, vt rememorarentur iniquitates
meę &c.

B ADDI. Opinio Hebræorū in
hoc loco eſt penitus irra
tionabilis. Nā licet ſanctitas mulieris eſſet
modica reſpectu ſanctitatis Eliæ: ſicut & iu
ſtitia ipſius Loth erat modica reſpectu ſan
ctitatis Abrahę, nō tn̄ ex hoc debet dici iniq
tatem eſſe in muliere, nec Loth nō poſſe ſal
uari iuxta Abraham. Illi aūt qui ſunt min⁹
virtuoſi ſeu ꝑfecti, potius iuuant̄ cū ſint in
ſocietate perfectorum q̄ꝫ vitiantur. Bonū
em̄ ſecundum Diony. de diui. no. eſt ſuijpſi⁹
diffuſiuum ſeu cōmunicatiuū. & iō in ſcri-
ptura ſocietas virtuoſorum cōmendat̄, vt
Prouer. xiij. d. Qui cū ſapientib⁹ graditur,
ſapiens erit. Exemplū etiam qd̄ inducit̄ de
pallido & albo non valet. Nā licet iudiciū
ſenſuale ſecūdū operationes & reſpectus de
cipiatur, nō tn̄ iudicium rōnis vt patet de ſo
le, qui ad ſenſum iudicatur ferè bipedalis, &
tn̄ rō iudicat ipſum eſſe in magna ꝓportio
ne maioris quantitatis q̄ꝫ tota terra. Quan-
tò igit̄ incōparabiliter longius æſtimandū
eſt de iudicio diuino, qd̄ nō iudicat aliquē
eſſe iuſtū ꝓpter hoc, ꝙ nō ſit æqualis alicui
maximè iuſto: reddit em̄ vnicuiq; iuxta ope
ra ſua vt in Pſal. vn̄ & talis reſpect⁹ nihil hîc
opat̄. Sed ad intellectū literę dicendum vi-
det̄: ꝙ hæc mulier licet bona & deuota:
tn̄ reputabat ſe peccatricē, ꝓut decet cōmu
niter iuſtos. Et quia ſciebat Eliam eſſe maxi-
mū zelatorem legis & iuſtitię, intantū qd̄
ꝓcurabat ardenter punitionem & necē ido
lolatrarū, vt patet in ſuo ꝓceſſu: idcirco p̄ſu
mebat qd̄ aduentus Eliæ in domo ſua ꝓcu
rauerat mortem filij ſui ex iniqtate ſua. ſ. ma
tris: & quòd Elias recordaretur iniquitatem illam coram deo ad fi
nem, vt ſcilicet per mortem filij temporalem mater conuerteretur
ad deum. ſicut ſępe contingit, vt homines per pœnas temporales à
deo caſtigati corrigant̄: quod quidē non contingeret ſi apud eum
non manſiſſet: quia ſic eam non cognoſceret. & ideo propriè dicit:
Ingreſſus es ad me vt rememorarentur iniquitates meę: & interfice
res filium meum? &c.

REPLI. In. c. xvij. vbi poſtil. verbum mulieris Sarephtanæ
. ſ. Ingreſſus es ad me, vt rememorarēt̄ iniqtates meę:
exponit

pueri huius in uiſcera eius. Et ex-
audiuit dominus uocem Eliæ, &
reuerſa eſt anima pueri intra eum
a & reuixit. Tulitq; Elias puerum,
& depoſuit eum de cœnaculo in
inferiorem domum, & tradidit
matri ſuæ, & ait illi: En filius tu-
us uiuit. Dixitq; mulier ad Eliā:
¶ Facto.
Nunc in iſto cognoui, quoniam a
uir dei es tu, & uerbum domini
in ore tuo uerum eſt.

Cap. XVIII.

Poſt multos dies b
uerbum domini
factum eſt ad E-

a ¶ Tres anni famis ſciē-
tiam ſanctę trinitatis popu
lo Iudæorum vel in toto
mundo defuiſſe præſigu-
rabant. ſex menſes ad o-
pus bonū pertinent, quod
penitus deſierat ab illis. vnde: Non eſt qui fa-
ciat bonum &c.

liam in anno tertio, dicens: Vade c
& oſtende te Achab, ut dem plu-
uiam ſuper faciem terræ. Iuit er-
go Elias, ut oſtenderet ſe Achab.
Erat autem fames uehemens in d
Samaria. Vocauitq; Achab Ab- e
diam diſpenſatorem domus ſuę.
b Abdias autem timebat domi- f
num deum ualde. † Nam cùm g
interficeret Iezabel prophetas
domini, tulit ille cētum prophe-
tas, & abſcondit eos, quinquage-
nos & quinquagenos in ſpelūcis,
& pauit eos pane & aqua. Dixit
ergo Achab ad Abdiā: Vade in
terrā ad uniuerſos fontes aqua-
rum & in cunctas ualles, ſi fortè
inuenire poſsimus herbam, & ſal
uare equos & mulos, & nō peni-
tus iumēta intereant. Diuiſerūtq;
ſibi regiones, ut circūirēt eas. A-
chab ibat ꝑ uiā unā, * & Abdias ꝑ
uiā alterā ſeorſum. Cūq; eſſet Ab
dias ī uia, Elias occurrit ei. Qui cū
cognouiſſet eū, cecidit ſuꝑ faciē
ſuā, & ait: Num tu es domine mi
Elias? Cui ille † reſpōdit: Ego: Va

* ſolus vel ſeorſum

† & dixit

NI. DE LY.

Poſt mul. Cap. XVIII.
Hîc ponit̄ ſecūdū ſignū ad reuo
cationē Achab de malis ſuis. ſ.
de datione ignis de cælo. & pri Diuiſio
mò ponit̄ ſigni datio, ſecundò Elię pſecutio
c. xix. Circa primū primò ponit̄ hoc ſignū
qd̄ erat principale. & ſecūdò addit̄ aliud ex
conſequenti de datione pluuiæ, ibi: Et ait
Elias. Circa primū primò ponit̄ ipſius Elię
ad terrā Iſrael reuerſio: ſecundò ignis deſcē
ſio, ibi: Verūtn̄ nunc mitte. tertiò ꝓpheta-
rum Baal occiſio, ibi: Dixitq; Elias. Circa
primū Elias de p̄cepto dn̄i reuertit̄. ſecundò
veniens agnoſcit̄, ibi. Erat autē fames. Cir-
ca primū dr̄: Poſt dies. Cōtra hoc videtur
eſſe Iac. v. d. Elias hō erat &c. Et ſubditur:
Et orauit, vt non plueret ſuper terram: &
nō pluit annos tres & menſes ſex. Ex quo vi
detur, ꝙ reuerſio Elię ad terrā Iſrael vt plu
uia daretur fuit anno quarto. Dicēdū ꝙ tp̄s
hîc cōputat̄ ab exitu Eliæ de terra Iſrael, &
non à ꝓhibitione pluuiæ, ſicut Iacob⁹ a-
poſtol⁹ cōputat. quia à ꝓhibitione pluuiæ
vſq; ad exitū eius fluxerunt ſex mēſes & pl⁹,
quia diu latuit ī torrente Carith, ita ꝙ ex ſic D
citate tp̄is ſiccatus fuit torrens anteq; rece-
deret: vt dictū eſt. c. p̄ce. c ¶ Vade &
oſten. licet em̄ abſq; pręſentia Eliæ poſſet
dare, tn̄ voluit ſic facere: qa ꝓpheta ꝑ reue-
lationē eius dixerat ꝙ pluuia nō dare ſuper
terrā niſi iuxta verbū oris ſui. i. ꝑ orationē
eius & denuntiationē. & ſic dn̄s adimpleuit
vt. j. patebit. d ¶ Erat. Hîc cōſequēter ad
uentus Eliæ cognoſcit̄, & primò ab Abdia.
cuius modus deſcribit̄ cū dr̄: e ¶ Voca-
uitq;. Vt ipſe ex vna parte, & Abdias ex al
tera diſcurrerent ꝑ loca humida regni ſui,
ad videndū ſi poſſet herba inueniri ad ſuſtē
tationē equorū regis. Non tn̄ iſta faciebant
niſi autoritatiuè & p̄cipiendo. Erant em̄ mi
niſtri q hoc faciebant exequēdo. Hoīes em̄
terrę quantū poterāt talia abſcondebāt ad
nutritionē ſuorū aīalium, vt poſſent aliquo
mō de lacte ſuſtētari: qa fruct⁹ terrę defece-
rāt p̄ nimia ſiccitate, & iō rex & Abidias iue
rūt ad hoc negotiū, vt melius poſſet fieri.
f ¶ Abdias. hoc dicit̄ ad oſtēdēdum, ꝙ
non erat conſentane⁹ dn̄o ſuo in malis ſuis
ad cui⁹ ꝓbationē ſubdit̄: g ¶ Nā. Prophe
tę * ò hîc dicūt̄ viri religioſi itēti diuino cul
tui, q̄s priò cōgregauit ad hoc Samuel. & a
liq etiā habebāt ſpm̄ ꝓphetię, ſicut dictū fu
it. š. j. li. c. x. Iezabel * ò volēs deſtruer̄ cultū
dei q̄tū poterat, & cultum Baal extollere,
interfecit eos ꝓut potuit: & tunc Abdias
centum illorum ſaluauit, abſcondens quinquaginta in vna ſpe-
lunca, & l. in vna alia. & prouidit eis de victu & veſtitu. & ex hoc
conſecut⁹ eſt à deo ꝓphetię donū, ſecūdū ſaluatoris dictū Ma. x. d.
Qui reci-

f. 23. q. 4. c. nimium, * ſic. occiderunt ꝓphetas.

Moraliter

Mora. b ¶ Poſt mul. Per hoc aūt ꝙ Elias ꝓpter obſtinationem
Achab & populi eius à rep̄hēſione ceſſauit, & de terra receſsit: poſt-
ea verò per afflictionē famis intellectu dato ipſi Achab & eius po
pulo Elias rediit, & increpationem reſumpſit, vt patet in ſequen-
tibus; & tunc eius verbum effectum habuit, quia tūc popul⁹ dixit:

x iij Dominus

a de, dic domino tuo: Adeſt Elias. Et ille: Quid pec-
b caui, inquit, quoniam trades me ſeruum tuum in ma
nus Achab, ut interficiat me? Viuit dominus deus
tuus, non eſt gens aut regnum, quò non miſerit domi
nus meus te requirens. Et reſpōdentibus cunctis, nō
c eſt hîc, adiurauit regna ſingula & gentes, eò ꝙ mini-
mè reperieris. Et nunc tu dicis mihi, uade & dic domi
no tuo, adeſt Elias. Cūq́ receſſero à te, ſpiritus domi-
ni aſportabit te in locum quem ego ignoro, & ingreſ-
ſus nuntiabo Achab, & non inueniens te interficiet
me. Seruus autem tuus timet dominum ab infantia
d ſua. Nunquid non iudicatum eſt tibi domino meo,
quid fecerim, cùm interficeret Iezabel prophetas do-
e mini ꝙ abſcōderim de prophetis domini centū uiros
quinquagenos & quinquagenos in ſpelūcis, & paue-
rim eos pane & aqua? Et nūc tu dicis: uade & dic do-
mino tuo, adeſt Elias, ut interficiat me? Et dixit Elias:
Viuit dominus exercituū, ante cuius uultū ſto: quia

a Iſte fuit, vir illius mulieris, quę oleum in lecytho habebat, vnde miraculum factum eſt propter debitum: vnde pauit centum prophetas, vrgebatur vendere filium, mortuus enim erat pater eius.

hodie apparebo ei. Abijt ergo Abdiâs in occurſum
f Achab, & indicauit ei. Venitq́ Achab in occurſum
g Elię: & cùm uidiſſet eum ait: Tu ne es ille qui contur-
h bas Iſraël? Et ait ille: † Non ego turbaui Iſraël, ſed
tu & domus patris tui, qui dereliquiſtis mandata do-
i mini: & ſecuti eſtis Baalim. Veruntamen nunc mit-
k te, & congrega ad me uniuerſum Iſraël in mōte Car
meli, & prophetas Baal quadringentos quinquagin
l ta, prophetasq́ lucorum quadringentos, qui come-
dunt de menſa Iezabel. Miſit Achab ad omnes filios
Iſraël, & congregauit prophetas in monte Carme-
m n li. Accedens autem Elias ad omnem populum Iſraël
ait: † Vſquequo claudicatis in duas † partes: Si domi
nus eſt deus, ſequimini eum: Si autem Baal, ſequimi- o
ni illum. Et non reſpondit ei populus uerbum. Et ait p
rurſus Elias ad populum: Ego remanſi propheta q
domini ſolus. Prophetę autem Baal quadringenti r
& quinquaginta, prophetęq́ lucorum quadringen- s
ti uiri ſunt. Dentur nobis † duo boues & illi eligant ſi
bi bouem unum, & in fruſta cędentes ponant ſuper
ligna: † ignem autem non ſupponant: Et ego faciam
bouem alterum, & imponam ſuper ligna: ignem au-
tem non ſupponam. Inuocate nomina deorum ue-
ſtrorum, & ego inuocabo nomen dei mei: & deus t
qui exaudierit per ignem, ipſe ſit deus. Reſpondens v
omnis populus ait: Optima propoſitio quam locu- x
tus eſt Elias. Dixit ergo Elias prophetis Baal:
Eligite uobis bouem unum, & facite primi, quia uos
plures eſtis: & inuocate nomina deorum ueſtrorum,
ignémque non ſupponatis. Qui cùm tuliſſent bo- y
uem quem dederat eis fecerunt, & inuocabant z
nomen Baal, de mane uſque ad meridiem, dicen-
tes: Baal exaudi nos. Et non erat uox, nec qui re- a
ſponderet. † Trāſiliebántque altare quod fecerant. b
Cùmque eſſet iam méridies, illudebat eis Elias, c
dicens: Clamate uoce maiore: Deus enim ueſter d
eſt, & † forſitan loquitur, aut in diuerſorio eſt, aut
in itinere, aut certè dormit ut excitetur. Cla-
mabant ergo uoce magna, & incidebant ſe iuxta e
ritum ſuum cultris & lanceolis, donec perfun-

E Qui recipit prophetā in noīe prophetæ mercedē pro phetæ accipiet. vñ iter. xij. ꝓphetas quartus cōputaī. Cætera patent ex dictis vſq; ibi: a ¶ Dic domino. quia dominus ei p̄ceperat vt oſtēderet ſe Achab. b ¶ Quid peccaui. Timuit enim ne Elias ſubitò ad aliū locum portaretur: ſicut frequenter acciderat, quando domin⁹ ipſum ad aliquem locū mittebat. ꝓpter quod filij ꝓphetarum quando fuit raptus, crediderunt ipſum ſic fuiſſe translatū vt habetur infrà. iiij. lib. ca. ij. & ſic Achab interficeret Abdiam, credens ꝙ illuſiſſet ſibi dicens veniſſe Eliā. c ¶ Adiurauit te. ꝙ ſi Elias inueniretur in eorū terra, caperetur & ſibi mitteretur. Loquitur tñ hîc ſcriptura de regnis ꝓpinquis tm̄. & reges ꝓpinqui faciliter aſſenſerunt: Tum qa rex Tyri erat ſocer eius, & filius regis Iuda habebat vxorem Athaliam filiam Achab. ſimiliter rex Moab erat ſibi tributari⁹ & rex Edom regis Iudæ. Item quia in terris quę erāt ꝓpe regnum Iſrael, erat F etiam fames propter ſiccitatē quam ſciebant per verbum Elię eueniſſe. d ¶ Nunquid non in. Hoc dixit non ad iactantiam, ſed ne Elias ipſum exponeret periculo mō prædicto. e ¶ Et dixit Elias. Aſſecurauit eum ꝑ iuramentum: & tunc iuit ad denuntiādum ipſi Achab Elię aduētū & ſic ſecundò fuit cognitus eius aduentus ipſi Achab, qđ notaī cū dicitur: f ¶ Venitq; in occu. quia deſiderabat remedium famis habere. g ¶ Tu ne es. q.d. ſic. & quia ſuperbè loquebaī: ideo ad repellendam eius ſuperbiā reſpondit Elias: h ¶ Non ego turbaui. &c. quia ꝓpter malitiam tuam dñs miſit plagam iſtā. i ¶ Veruntamen. Hîc conſequēter deſcribiī deſcenſus ignis de cęlo ad declarationē diuinę veritatis, & falſitatē idololatrię, vt ſic populus Iſrael ad deū conuerteret, & bñficiū pluuię mereret. & hoc eſt qđ dicitur: k ¶ Mitte & cōgrega ad me .i. maiores & principales populi ad viſionem miraculi in monte Carmeli. Iſte nō eſt Carmel⁹ in quo manebat Nabal, vt dictū fuit ſuprà. j. lib. c. xxv. quia ille eſt in ſorte Iudæ, iſte aūt ſorte Ephraim. l ¶ Qui comedunt mēſa. p̄bebat em̄ eis victū & veſtitum, vt exaltarent idololatrię cultū. m ¶ Vſq; quo claudicatis. qa aliqui eorū colebāt dñm & cū hoc Baal ſicut & de Samaritanis diciī. j. iiij. li. c. xvij. n ¶ Si domin⁹ eſt deus

& qnq̄genos. Ne exēplaria q dem vetera hoc habēt.

† 3. q. 7. §. fi.

† 4. 3i. c. fi.

† duo iuuenci & infrà

† ignemq; nō ſupponam

† vel ſaltabant ſuper

† negotium illi eſt vl' meditaī aut iſe cutio inimicorū .i. forſitā pſeqtur inimicos. Alij ꝑtunt occupatio illi eſt.

eſt deus. id eſt ſi per ſignum G viſibile probetur vobis ꝙ deus Iſrael ipſe ſit de⁹ ver⁹ & nō Baal. o ¶ Sequi. ipſum colēdo, & nō aliū. p ¶ Et nō re. quia ignorabat huius ꝓbationis modū. q ¶ Et ait. oſtēdēs modū huiu⁹ ꝓbationis. r ¶ Ego re. ſ. qui auderet apparere, & idololatris reſiſtere, quia viuebant illi centum abſconditi ab Abdia, vt dictū eſt. s ¶ Prophetę autem &c. q.d. ſi haberent veritatem pro ſe, deberent p̄ualere. Cetera patent vſq; ibi: t ¶ Et deus qui exaudi. cælitus datum ad conſumendum ſacrificium. v ¶ Ipſe ſit deus .i. verè credatur & colatur. x ¶ Optima propo. quia ignis deſcenderat ſuper ſacrificium Abel, vt dictū fuit Gen̄. iiij. & ſuꝑ ſacrificiū Aaron in ſua conſecratione, vt habetur Leu. ix. in ſignum acceptatiōis diuinę. y ¶ Qui cum tuliſſent. Quæritur hîc, quō acceptauerant Elię ꝓpoſitionē. Ad qđ dicendum ꝙ compulſi fuerunt hoc facere à populo, qui approbauerat propoſitionē Eliæ, & qa confidebant de dæmonis poteſtate: qui permiſſus talia poteſt facere. Vñ & tpe Antichriſti faciet ignem deſcendere de cælo, vt habeī Apoc. xiij. c. & forſitā ad eorum inuocationē aliās fecerat ſilr̄. z ¶ Quā dederat. Dicit Ra. Sa. ꝙ bos electus pro ſacerdotib⁹ Baal declinabat ab eis, abſcondens ſe ſub pallio Eliæ, & hoc nutu diuino, quaſi abhorrēs idololatriæ cultū, vt ſic etiam homines adſiſtentes docerentur per animal brutum, & tunc Elias tradidit eum eis dicens, ꝙ per eius īmolationem ſanctificaretur locus, ſicut & ꝑ īmolationem bouis alterius. quia per īmolationē iſtius fuit detecta falſitas idololatriæ, eò ꝙ Baal non potuit īmolātes exaudire, per alterum verò fuit manifeſtata veritas latriæ. a ¶ Et non &c. nec qui re. ſcilicet facto ignem dando: quia poteſtas dæmonis erat prohibita. b ¶ Trāſiliebantq; alta. ſecundum modū idololatrię. c ¶ Cumq; eſſet. Dies em̄ fuit diuiſa, ita ꝙ prima medietas diei fuit conceſſa ſacerdotibus Baal, in qua debebant cōplere ſuū ſacrificiū, niſi enim fuiſſet eis tp̄s p̄fixum, q̄ſiuiſſent dilationem. d ¶ Deus enim ve. ſ. ſecūdū errorē veſtrū. & forſitan. Irriſoriè loquebatur, ſciens dæmonē nihil poſſe niſi quātū de⁹ pmittit. e ¶ Incidebant. quia dęmones delectantur in ſacrificijs de ſanguine hominis, qui eſt nobiliſſima creatura ad imaginē dei facta. & ideo

Queſtio

† cogitationes

A a ¶Curauit alta. Ra. Et redemptor noſter contra mundi prin-
cipem ac ſatellites eius decertans ac ſuperans, altare domini quod
deſtructum fuerat.i.fidelium corda à labe iniquitatis purgās aram
deo dedicat, quæ ex.xij.lapidibus conſtructa memoratur: quia ex
his qui propheticam & apoſtolicam fidem ſeu doctrinam ſequunī
gratiſsima ara deo cōſtruiī, in qua ſacrificiū
laudis in odorem ſuauitatis offerī. b ¶Fe
citque. Rab. Ex contrito videlicet corde &
humiliato ſpiritu flumina producendo la-
chrymarum præ timore gehennæ & deſide
rio vitæ ęternæ. ¶Ibi etiam compoſuit li-
gna, quia ſanctorum dicta & facta ad exem
plum conſtituit credentibus; diuiſitq; mem
bra bouis, & poſuit ſuper ligna, cū omnes
actus ſuos ad exēplū ſanctorū patrū fideles
formare docuit, iuſſitq; ſup holocauſtū &
ſup ligna ſemel iterū & tertiò aquā infunde
re, quia oī tpe eſt neceſſe verba cogitat⁹ &
opa noſtra in pura operatiōe & cōpūctiōe
lachrymarū mundare, & nō prius ceſſare q̄
foſſę aquęductus repleantur.i. donec futu-
rū gaudium p̄ſenti mœrori ſuccedēs perfe-
ctè compleatur. Sicq; erit iuxta illud quod
ſequiī: Cecidit ignis de cælo, &.v.b.&c. qm̄
diſcrimē ſuperni iudicis dicta ac facta & to
tā vitam noſtram perfectè examinans pro-
bando nos ſicut igne probatur argētū, im-
mortales ac beatos factos in ſede collocabit
ppetua, vt ad inſtar Iſraelitarum in ęternum
gratulando canamus; Domin⁹ ipſe eſt deus.
c ¶Apprehendite. Ra. Sic redemptor
noſter adueniēte die iudicij, mittet angelos
Matt.13.c. ſuos & colligent oīa ſcandala de regno eius
& mittent eos in ſtagnum ignis, vbi crucia
Roma.2.a. bantur ſecundum duritiam & impœnitens
cor eorum. d ¶Multæ pluuiæ. Iſid. Na
ſcēte Chriſto dei filio inter homines & tene
ritudinem carnis noſtræ accipiente, poſtq̄
mortem guſtauit, & victor de mūdo ad cæ
los aſcendit, imbrem gratię diuinę per ſepti
formē ſpiritū de ſupernis ad terram miſit, q
B nos à peccato mundaret, & ſpirituales fru-
ctus gignere faceret. ¶Rab. In virtutibus
Eliæ quia potētia dei pollebat in infirmitati
bus ſuis, quid de ſe poterat agnoſcebat. Ibi
oſtendebat quod acceperat, hîc quod acce-
perat cuſtodiebat. In miraculis monſtraba-
tur, in infirmitatibus ſeruabatur.

derentur ſanguine. Poſtquā au- a
tem tranſiit meridies, & illis pro-
phetātibus uenerat tempus quo
ſacrificiū offerri ſolet: nec audie-
batur uox, neq; aliquis reſponde
bat, nec attendebat orātes, dixit b
Elias omni populo: Venite ad
me. Et accedente ad ſe populo,
a curauit altare domini quod de- c
ſtructū fuerat, & tulit duodecim
lapides iuxta numerum tribuum
filiorum Iacob, ad quē factus eſt
ſermo domini dicens: Iſraël erit
nomen tuum, & ędificauit altare
de lapidibus in nomine domini.
b Fecitq; aquęductum † quaſi per d
duas aratiūculas in circumitu alta
ris, & compoſuit ligna, diuiſitq;
per membra bouem, & poſuit ſu
per ligna, & ait: Implete quatuor e
hydrias aqua: & fundite ſuper ho
locauſtum & ſuper ligna. Rur-
ſumq; dixit: Etiam ſecundò hoc
facite. Qui cū feciſſent ſecūdò ait:
Etiam tertiò idipſum facite. Fe-
cerūtq; & tertiò, & currebāt aquę f
circa altare, & foſſa aquęductus g
repleta eſt. Cumq; iā tēpus eſſet h
ut offerretur holocauſtum, acce-
dens Elias propheta ait: Domi- i
ne deus Abrahā & Iſaac & Iſraël,
oſtende hodie quia tu es deus Iſ-
raël, & ego ſeruus tuus, & iuxta k
pręceptum tuum feci omnia uer
ba hęc. Exaudi me domine exau
di me, ut diſcat populus iſte, quia
tu es dominus deus, & tu conuer
tiſti corda eorum † iterum. † Ceci
dit autem ignis domini & uora-
uit holocauſtum & ligna & lapi-
des, puluerem quoque & aquam
quę erat in aquęductu lambens.
Quod cùm uidiſſet omnis popu
lus, cecidit in faciem ſuam, & ait:
Dominus ipſe eſt deus: dominus l
ipſe eſt de⁹. Dixitq; Elias ad eos:
c Apprehendite prophetas Baal, m n
& ne unus quidē effugiat ex eis.
Quos cùm apprehēdiſſent, duxit o
eos Elias ad torrentem Ciſon, &
interfecit eos ibi. Et ait Elias ad p
Achab: Aſcende comede, & bi-
d be quia ſonus multę pluuię eſt. q
Aſcendit Achab, ut comede-

Nicolaus de Lyra.

facta; & ideo in talibus ſolent dare re-
ſponſa. a ¶Poſtquam autem tran. id
eſt tempus eis præfixum. b ¶Dixit Eli-
as omni. quia reſiduum diei erat ſibi datū.
c ¶Curauit. dicit Ra. Sa. q̄ iſtud fuit alta
re quod ædificauerat Saul domino, vt habe
tur.j.libro.capi.xiiij. ſed fuerat deſtructum
per Iezabel, eò q̄ fuerat conſtructum in ho
norem dei. d ¶Fecitque. In Heb. habetur
ſic: Et fecit ſulcum duorum ſatorum ſemen
tis in circumitu altaris. Quod exponens Ra.
Salo. dicit, q̄ fecit foſſatum paruum ad mo
dum ſulci, quadrilaterū tñ, ita q̄ ſpatiū ter-
rę incluſum intra poterat ſeminari ſemēte
duorum ſatorum. Eſt autem ſatum genus
menſuræ, & illud ſpatium erat.l.cubitorum
in quadrum, ad ſimilitudinem atrij qđ erat
ante tabernaculum fœderis, quod fecerat
Moyſes quod fuit.l.cubitorum in quadrū.
ſicut dictum fuit Exodi.xxvij. & intra illud
ſpatiū erat altare p̄dictum quod reparauit
Elias. ſicut & altare holocauſtorum erat in
atrio ante tabernaculum. e ¶Implete.
hoc fecit ad tollendū oēm calumniam, qua
poſſet dici ignem prius ibi fuiſſe latenter, &
vt miraculum eſſet euidentius, quòd in
qua ignis valeret. f ¶Et curre.
aquæ circum

aquę cir. ex redundantia. g ¶Et foſſa aquæ du. Ex hoc videre C
tur alicui, q̄ dictum Rabi Sal. eſſet falſum, quia.xij. hydrię aquæ nō
ſufficerēt ad replendum foſſatum tantę longitudinis, ſcilicet ducen-
torum cubitorum in circumitu: quia quodlibet latus habebat quin
quaginta cubitos ſecundum ipſum. Ad quod reſpondet dicens, q̄
vnus de effundētib⁹ illas hydrias Eliſeus q
venerat illuc cū alio populo, q̄uis nōdum
eſſet Eliæ diſcipulus, & effundēdo hydriā
ſuā effudit aliquā p̄tē ei⁹ à caſu ſup manus
Elię, & tūc aquę fluere cœperūt de digitis ei⁹
miraculoſè, ſicut de fontib⁹ abundātib⁹: &
p hoc foſſatū fuit repletū. Ad cōcordiā autē
hui⁹ adducit illud qđ hī.j.iiij.li.ca.iij. de tri
b⁹ regib⁹ aquā q̄rētib⁹ p itercesſionē pphe
tę, & rñdit vnus de ſeruis regis Iſrael: Eſt hîc
Eliſeus filius Saphat q fudit aquā ſup man⁹
Eliæ. q.d. iſte eſt aptiſsimus ad q̄rēdū ſignū
aquę: qa p effuſionē aq̄ de manu ſua factū,
fuit miraculum in multiplicatiōe aquæ mō
p̄dicto. i ¶Domine. hanc orationē crediī
feciſſe altè, vt poſſet audiri ad dei honorē, &
populi conuerſionem. k ¶Et iuxta prę.
ſ. immolādo in excelſis extra Ieruſalem poſt
tēpli ędificationē, qđ erat illicitū niſi ex ſpe-
ciali diſpēſatione diuina, qđ fecerat Elias in
pposito. & deus hoc oſtēdit p ignē deſcen
dentem ſup holocauſtū eius. Cętera patēt in
litera. m ¶Dixitque. Hîc deſcribiī pro
phetarū Baal occiſio, cū diciī: n ¶Appre
hendite prophera. Baal, & ne vnus.
videbat eñ Elias populū feruētē ad hono-
rē dei ppter recentiā miraculi viſi: & iō vo
luit accelerare mortē ſacerdotū q deceperāt
populū, ne Iezabel induceret regē maritū
ſuū. & rex populū ad ſeruandum vitā ipſo
rū. o ¶Duxit eos. vt eorū cadauera ī tor
rētē pijcerenī. Interfecit aūt eos Elias p po-
pulū ſibi in hoc aſsiſtētē, & aliquos fortè oc
cidit manu ppria zelo diuię iuſtitię, ſicut &
Samuel legiī regem Amalec occidiſſe. ſ̄.li.j.
ca.xv. p ¶Et ait. Hîc ponitur ſignum de D
datione pluuię ad tollēdam ſiccitatem & fa
mē cū dr̄: q ¶Quia ſo.i. imminet de ppin
quo; quia plu.

†ſpatio duorū ſtatorū ſementis

Moraliter

l ¶Dominus. oſtēdiī q̄ p̄dicator veri-
tatis cōſiderare debet opportūitatē tpis ad
p̄dicādū, qa ſcriptū eſt Eccl.iij.b. Tp̄s tacen
di & tp̄s loquendi. Propter quod ſup illud
Mat.xxiij.d. Ecce ego mit. ad vos ſa. & ſcri.
dicit Hier. Sapiētes q nouerint qñ debeant
pferre ſermonē. h ¶Cumque. p ſacrifi-
ciū Elię ſignificaī ſacrificiū p̄dicatoris de p
pria carne. vñ Paulus p̄dicator veritatis di-
cit.j.Cor.ix.d. Caſtigo corpus meum & in
ſer. redi. &c. Et ad hoc ſacrificiū offerēdū in
ducit nos Apoſtolus Ro.iij.a. Obſecro vos
fratres p miſe. dei, vt exhi. cor. vr̄a ho. viuen
tē, ſanctā, deo pla. rōnabile obſe. vr̄m. Sed
qm̄ nō ſolū caro, ſed ēt ſpūs hoīs eſt offeren
dus, iō ad hoc ſignificandū facta fuit trina ef
fuſio aq̄ ſup Eliæ ſacrificiū. p quā ſignificaī
triplex effuſio lachrymarū. ſ. lachrymarū cō
tritionis ex recordatiōe peccatorū ppriorū
Eſa.xxxviij.c. dixit Ezechias dño. Recogita-
bo tibi oēs an. me. in ama. aię meæ. Et ibidē
ſibi dr̄ à dño: Audiui orationē tuā & vidi la
chrymā tuā. Effuſio ſcđa eſt lachrymarū cō
paſsiōib⁹ cōpaſsiōe ad Chriſtū p nobis paſ
ſū. Ioh.xx.c. Maria ſtabat ad mo. ſo. plo. Ter
tia vō effuſio eſt lachrymarū deuotiōis ex
dilatiōe pręmiorū. Pſal.xl.a. Fuerūt mihi la
chrymę meę pa. die ac noc. Seqī: Trāſibo i
lo. ta. admi. vſq; ad do. dei. m ¶Dixitque.
q interpretaī deuorator, iō p pphetas Baal
intelliguntur doctores & p̄dicatores falſita
tis, propter quęſtum tpalē, p hoc ergo q̄ E-
lias prophetas

verba tā & ſi hæc dictio Hebraicè legaī dimitti debuit hoc loco aut verti, oēs has res.

†retrorſum LXX, poſtea,

†1.q.1.c. ſcriptura.

Lachrymarum effuſio triplex.

Cap. XIX.

E NVntiauit autem Achab Iezabel omnia quę fece.&c. Sequitur: a ℭ Timuit ergo Elias & ſurgens abijt &.Raba.Sancti viri ſubleuante ſpiritu ad ſumma rapiuntur: quandiu verbo in hac vita ſunt, ne ſuperbiãt tẽtatiõib9 reprimunẽ.hinc eſt ꝙ Elias cum tot virtutibus proceſsiſſet,Iezabel poſtmodum quamuis reginam tamen mulierculã fugit.& q mortuos ſuſcitabat, vẽtura ꝑuidebat,alia quoqꝫ præclara faciebat,timore ꝑcuſſus de manu mulieris mortẽ fugit;de manu dei mortẽ petit,nec acci. ☞ Et eccce ange.

ret & biberet.Elias autẽ aſcendit [a] in uerticem Carmeli,& pronus in [b] terram poſuit faciem ſuã inter genua ſua,& dixit ad puerum ſuũ: Aſcẽde & proſpice contra mare. [c] Qui cùm aſcendiſſet & contemplatus eſſet,ait: Non eſt quicꝗ. Et rurſum ait illi : Reuertere ſeptem uicibus.In ſeptima autem [d] uice, ecce nubecula parua quaſi †ueſtigium hominis aſcendebat de mari.Qui ait: Aſcende & dic Achab: Iunge currum tuum & deſcende, ne occupet te pluuia. Cumqꝫ ſe uerterẽt huc atqꝫ illuc, [e] ecce cæli †cõtenebrati ſunt, & nubes & uentus : & facta eſt pluuia grandis.Aſcendens itaqꝫ Achab abijt in Iezrahel,& manus domini facta eſt ſuper Eliã, accinctiſqꝫ [f] lumbis currebat ante Achab donec ueniret in Iezrahel.

Cap. XIX.

NVntiauit autem [g] Achab Iezabel omnia quę fecerat Elias:& quomodo occidiſſet uniuerſos ꝓphetas Baal gladio: Miſitqꝫ Iezabel [h] nũtium ad Eliam dicẽs:Hęc mihi faciãt dij & hęc addant,niſi hac [i] hora cras poſuero animam tuã, [a] ſicut animã uni9 ex illis†.Timuit [k] ergo Elias & ſurgens abijt quocunque eũ ferebat uoluntas. Venitqꝫ in Berſabee Iuda & dimiſit [l] ibi puerũ ſuũ,& perrexit in deſer[m]tũ uiã unius diei.Cũqꝫ ueniſſet & ſederet ſubter unã †iuniperũ, pe[n]tiuit animę ſuę ut moreretur . & ait : Sufficit mihi domine, tolle animam meam . Neque enim melior ſum quàm patres mei. Proiecitque ſe & obdormiuit [o]

Nicolaus de Lyra.

q;quia pluuia facit ſonitũ in cadẽdo,& quantò groſsior eſt & dẽſior,tãtò fit ſonitus maior. b ℭ Et pro.Vt deuotius oraret ad diuinum beneficiũ impetrãdum ꝓ cõi populo.Licet enĩ deus velit aliqñ aliqd facere vel fieri,tñ cum hoc vult facere per orationes ſanctorũ. c ℭ Aſcende.Ad videndum ſi aſcenderet aliqua nubes q̃ eſſet ſignũ imminẽtis pluuię. d ℭ Reuertere. Per hoc deſignabaẽ vniuerſitas vitiorũ quibus Achab & populus Iſrael erãt irretiti,ꝓpter quæ ꝓhibitæ fuerãt pluuiæ.Qđ autẽ vniuerſitas vitiorũ ꝑ ſeptenariũ deſigneẽ, dicit Greg.homil.xxv.Septẽ ergo dæmonia Maria habuit,q̃ vniuerſis vitijs plena fuit. Rõ vò figuralis accipiẽ reſpectu noui teſt. cui9 vet9 teſtamẽtũ figura fuit,ſecũdum qđ dicit.j.Co.x.c.Oia in figura cõtingebãt illis, qa poſt ſeptẽ Chriſti myſteria,ſ.cõceptiõis, natiuitatis,baptiſmi,ꝑdicatiõis,paſsionis,reſurrectionis,aſcẽſionis,deſcẽdit abũdanter pluuia gratię ſup apoſtolos in die pentecoſtes,vt habeẽ Act.ij. e ℭ Cumque.Iungendo regis currũ,& ꝑparando ſe ad receſſum. f ℭ Et manus.Dans ei fortitudinẽ & agilitatem ad currendum velocius ad ciuitatem quam equi regis.

† vola

† obtenebrati.

Septẽ Chriſti myſteria

F Moraliter

Elias prophetas Baal occidit.vbi dicitur in tex.ſignificatur ꝙ prædicator veritatis debet tales falſos ꝑdicatores & doctores ꝑcutere gladio verbi diuini,& denuntiare eos occidendos ꝑ ſñiam dei. a ℭ Elias autẽ. Per hoc autem ꝙ Elias ſuis precibus pluuiam impetrauit,ſignificatur ꝙ per orationes deuoti paſtoris vel prædicatoris impetratur gratia ſaluatoris.

ℭ In capi.xviij.vbi dicitur in poſtil.Vſqꝫ quo claudicatis in duas partes,quia aliqui eorum colebant deum,& cum hoc Baal,ſicut de Samaritanis dicitur.

ADDITIO . I.

Samaritani non colebant deum,ſed deos ſuos;vt infrà.iiij.libro.de eis dicetur, niſi quod timebant deum.aliud enim eſt timere deum:& aliud deum colere.Timor enĩ ſeruilis poteſt eſſe ſine charitate,non tñ cultus dei,qui in fide,ſpe,& charitate conſiſtit ſecundum Auguſti.

ℭ In eo.ca.xviij.vbi dicitur in poſt.Quęriẽ hîc quomodo acceptauerunt Eliæ propoſitionem.

ADDITIO . II.

Poteſt dici ꝙ prophetę Baal tanꝗ penit9 infideles ſicut nõ cõfidebant de ſuis dæmonibus,ꝙ facerẽt ignem deſcendere,ita nec credebant ꝙ hoc faceret Elias.& ſic non timebant cum eo intrare ad examen.ꝙ ſi per orationẽ Eliæ ignis nõ deſcẽdiſſet,ꝓphetæ Baal eſſent ſecuri.

REPLICA

In ca.xviij.vbi poſtil.exponẽdo claudicationẽ in duas partes de Samaritanis ponit exẽplũ q colebãt dñm & cũ hoc Baal,cõtradicit Bur.aſſerẽs ꝙ Samaritani nõ colebãt deũ,ſed ſolũ timebant dominum :addens ꝙ mult ũm

ꝙ multũ refert inter colere & timere.Sed hoc factum Burgen.non eſt pertractatione dignum,quia eſt contra rotundum textũ.iiij.Re.xvij.vbi bis dicitur ꝙ colebãt;& ſemel tm̃ ꝙ timebant . ſed perſuaſio Burgen.ad hoc ꝙ Samaritani non colebant deum pugnans,includit periculoſum errorem.ſi enim vt ipſe putat & dicit,nullus eſt cultus dei niſi fiat in fide,ſpe,& charitate, ſequitur ſacerdotem in peccato mortali miſſam celebrantem nec colere,nec ſacrificare, nec conficere:quia illa ſunt veri cultus Miſſæ.eſto ergo cultum extra charitatem ſalua fide & forma eccleſiæ fore verum cultum: ſed non placidum deo,neqꝫ perfectum ſecundũ oẽs cõditiones Theoſebię.Sicut enĩ ſecũdum doctores concediẽ fidẽ informẽ eſſe verã fidẽ,& ſecũdum eã qs diciẽ fidelis numero & forma,quamuis nõ immeritò,ita oportet concedi cultũ informẽ qui hîc diciẽ claudicatio.& per hoc ad beatũ Aug.diciẽ,ꝙ loquitur de cultu dei formato charitate. G

NICO.DE LY.

Cap. XIX.

NVntiauit au.Poſtquã deſcripta eſt prophetarũ Baal occiſio,hîc conſequenter occaſiõe huius ponitur Elię perſecutio. Circa qđ primò deſcribitur humana trepidatio ,ſecundò angelica prouiſio,ibi: Ecce angelus domini.tertiò diuina conſolatio, ibi:Et ecce ſermo domini.Circa primum dicitur; g ℭ Nuntiauit au.quaſi compatiens prophetis Baal occiſis.& ex hoc patet eius malitia obſtinata,poſtquã viderat tot ſigna mirabilia.& ex hoc vxor eius audaciam accepit occidendi Eliam.vnde ſubditur; i ℭ Niſi hac hora cras.Eam à corpore ſeparando.credebat enim iſta mulier,ꝙ propter iſtud verbum non fugeret: eò ꝙ conſtanter ſe oſtenderat Achab quærẽti ipſum ad mortẽ.ſed deus eum permiſit timere ex humana fragilitate,ne nimis eleuaretur ex conſtantia præcedenti.ideo ſequitur: k ℭ Timuit ergo. Verbum mulieris qui non timuerat offenſam regis. l ℭ Et dimiſit. Scilicet filium mulieris viduæ quem ſuſcitauerat,& quem mulier ex deuotione ei tradiderat,vt eum erudiret & puer Eliæ miniſtraret. & hîc diciẽ fuiſſe Ionas propheta.Veruntamen quia Elias volebat ingredi deſertum & abſqꝫ vlla prouiſione,quod videbatur durum pro puero:ideo dimiſit eum. m ℭ Petiuit animę.i.petiuit à deo,ꝙ animam ſuam de corpore acciperet.Optabat enĩ magis mori,quam videre ꝑ idololatras contemptũ dei. o ℭ Et ob.Fatigatus ex labore & ieiunio. In vmbra

Diuiſio

H

† vel,vidit

† vl'geniſtæ

Moraliter.g ℭ Nuntiauit au.Sequiẽ: h ℭ Miſitque Iezabel.Sicut in expoſitione ſacræ ſcripturæ fit aliquando tranſitus à capite Chriſto ad eius membra propter mutuam connexionem,ſic etiam fit tranſitus ab vno Chriſti membro ad aliud propter eandem rationem.igitur ſicut per Eliam ſignificatus eſt bonus doctor vel prædicator ,ita hîc per eum ſignificatur bonus diſcipulus doctoris vel prædicatoris,aut imitator. Per hoc ergo ꝙ Elias fugit à faciẽ Iezabel,ſignificatur ꝙ bonus diſcipulus fugere debet concupiſcentiam carnis,quæ ſignificatur per Iezabel , eò ꝙ interpretatur fluxus ſanguinis,ex cuius abundantia excitatur carnis concupiſcentia. m ℭ Et perrexit in deſer.Per quod ſignificatur religionis ingreſſus vel auſteritas victus . Sed quia poſt ingreſſum religionis vel inchoationem vitæ auſterioris aliqui tepeſcunt,ideo ſubditur: o ℭ Et obdormiuit in vmbra iuniperi.Tepor enim aliquando nominatur in ſcriptura ſopor. Et ecce an

Moraliter

A a ¶ Et ecce ange. Rab. Angelus qui Eliam pauit, magni conſilij angelum ſignat, cuius opera tam in corporali q̃ in ſpirituali natura ſubſiſtimus. b ¶ Et ecce ad ca. ſuum ſubci. pa. & uas aquæ. ¶ Rab. Elias bis paſtus exprimit noſtrę naturę infirmitatem, quibus non ſufficit ſimplex paſtus ſed duplex, quatenus ad ſuperna valeamus aſcendere. Sicut enim corpus ſine alimento corpali ſubſiſtere neq̃t, ita nec aĩa viuere põt ſine verbo dei. c ¶ Qui cum. Rab. Sic & nos dũ inertiæ ſomnũ à nobis excutim⁹, neceſſe eſt vt diuino ſolatio cõſortati, greſſu bonorũ operũ ꝑ oĩe tẽpus vitæ p̃ſentis ſummopere feſtinemus aſcendere in mõtẽ dei & in locũ ſctm̃ ei⁹, vt ibi requiẽ inueniam⁹ ęternã. d ¶ Et ſpiri. Rab. Spũs añ dñm euertit mõtes & petras conterit, qa pauor qui ex aduentu eius irruit, & altitudinẽ cordis noſtri deijcit, & duritiã liquefacit. Sed ſpiritui cõmotiõis & ignis non ineſſe dñs dicit; eſſe verò in ſibilo aurę tenuis nõ negat. qa cũ mens contẽplatione ſuſpendit quicquid ꝑfectè cõſpicit de⁹ nõ eſt, cũ ſubtile aliqd conſpicit, hoc eſt quod de incõprehenſibili ſubſtantia audit. Quaſi eñ ſibilũ tenuis auræ percipimus, cũ ſaporẽ incircũſcriptæ veritatis contemplatiõe ſubita ſubtiliter deguſtamus. Poſt auræ tenuis ſibilũ vultũ ſuũ ꝓpheta pallio operuit, qa in ipſa contẽplatiõe veritatis q̃ta ignorãtia homo tegat agnoſcit. Vultui nãq; palliũ ſuperducere, eſt mentẽ conſideratione propriæ infirmitatis velare, ne altiora ſe quærere audeat.

†ecle.3.c. Spelũca eſt noſtræ corruptionis habitatio. ſed cũ aliqd percipere de diuinitate incipim⁹, tam quaſi in ſpeluncæ noſtræ oſtio ſtamus. †Ro.11.a. Quia enim progredi perfectè non poſſumus, ad cognitionem tamẽ veritatis inhiãtes, iam aliquid de libertatis aura captamus. In ingreſſu ergo ſpeluncę ſtare, eſt repreſſo noſtræ corruptionis obſtaculo ad cognitionẽ veritatis incipere exire.

B e ¶ Non in ſpi. i. non arbitreris, ꝙ cum vento veniat dñs, ſed poſt ſpiritũ commotionis. i. turbinẽ & impetum vẽti trãſibit ignis: deinde ſibilus au. te. poſt hoc tranſibit dñs, vt loquatur tecum. f ¶ Ego ſolus. Rab. Tanto prophetæ quid difficile fuit cognoſcere in hoc mundo famulos remanſiſſe deo? Sed qui humilis etiam occulta dei nouerat:

Zelatus &

a in umbra iuniperi. Et ecce ange- a b
lus domini tetigit eum, & dixit il
b li: Surge & comede. Reſpexit, &
ecce ad caput ſuum ſubcinericius
panis, & uas aquę. Comedit ergo
& bibit, & rurſum obdormiuit.
Reuerſusq; eſt angelus domini ſe
cundò, & tetigit eum, dixitq; illi:
Surge, & comede. Grandis enim c d
c tibi reſtat uia. Qui cùm ſurrexiſ-
ſet, comedit & bibit, & ambula e
uit in fortitudine cibi illius qua-
draginta diebus & quadragin-
ta noctibus, uſque ad montem f
dei Horeb. Cúmque ueniſſet il- g
luc, manſit in ſpelunca. Et ecce h i
ſermo domini ad eum. Dixitq;
illi: Quid hîc agis Elia? At ille re k
ſpondit: Zelo zelatus ſum pro l
domino deo exercituum, quia de
reliquerunt pactũ tuum filij Iſra-
ël, † Altaria tua deſtruxerunt, & m
prophetas tuos occiderũt gladio,
& derelict⁹ ſum ego ſolus, & quę n
runt animam meam, ut auferant
eam. Et ait ei: Egredere, & ſta in o p
monte coram domino. Et ecce
d dominus trãſijt, & † ſpiritus gran q
dis & fortis, ſubuertens mon-

†Tranſibit.

tes & conterens petras ante do-
e minum: Nõ in ſpiritu dominus. r
Et poſt ſpiritum cõmotio: Non s
in commotiõe dominus. Et poſt t
commotionem ignis: Non in
igne dominus. Et poſt ignem ſi- v
bilus auræ tenuis. Quod cùm au x
diſſet Elias, operuit uultum ſu-
um pallio, & egreſſus ſtetit in o-
ſtio ſpeluncæ. Et ecce uox ad
eum dicens: Quid hîc agis Elia?
Et ille reſpondit: Zelo zelatus
ſum pro domino deo exercitu-
um, quia dereliquerunt pactum
tuum filij Iſraël. Altaria tua de-
ſtruxerunt, & prophetas tuos
occiderunt gladio, & derelictus
f ſum ego ſolus, & quærunt ani-
mam meã ut auferant eam. Et ait

Nicolaus de Lyra.

Iuniperi a ¶ In vmbra iuniperi. arbor eſt creſcens in deſertis, cuius vmbram ſerpentes fugiunt, vt dicit Plinius: & ideo in vmbra eius homines ſecurè dormiunt. b ¶ Et ecce ange. Hîc conſequenter circa Eliam ponitur angelica ꝓuiſio, videlicet de cibo, quia famelicus erat & laſſatus. & patet litera vſq; ibi: e ¶ Et ambulauit. Ex hoc videtur ſcriptura attribuere iter Eliæ ieiunanti. xl. diebus & xl. noctibus virtute cibi illi⁹, propter quod dicit Augu. lib. de mirabilibus ſacrę ſcripturę, ꝙ ille cibus angelicis manibus præparatus habuit talem virtutem, quòd potuit diu ſeruare naturam corporis à conſumptione calidi naturalis, propter quam requiritur ſumptio cibi ad reficiendum id quod conſumptũ eſt, vt habetur, primo de Generatione. f ¶ Vſque ad montem dei Horeb. vbi deus dedit legẽ. & ideo ibi voluit apparere Eliæ, qui fuit maximus zelator legis diuinæ. h ¶ Manſit in ſpelunca. dicit Rab. Salo. ꝙ iſta fuit ſpelunca in qua ſtetit Moyſes, quando gloria dei tranſiuit ante eum, vt habetur Exo. xxxiij. in fine. i ¶ Et ecce ſermo domini ad eum. Hîc conſequenter circa Eliã ponitur diuina cõſolatio, quia reuelauit ſibi plures bonos. ſ. ſeptem milia remanſiſſe in populo, aliâs in terra Iſrael, & tres in breui ſuſcitandos ad punitionem malorum. Igitur circa hoc ponitur primô diuina reuelatio. ſecũdò Eliæ executio, ibi: Profectus ergo. Circa primũ dicit: k ¶ Quid hic agis Elia? Hoc non quæſiuit deus ex ignorantia, ſed vt ex reſponſione Eliæ ei conuenientius nuntiaret voluntatem ſuam. l ¶ Zelo zelatus ſum pro domino deo. i. ex toto corde zelaui pro lege dei. m ¶ Altaria. Non loquitur hîc de altaribus quę erant in Ieruſalẽ. ſ. altare incenſi, & altare holocauſtorum, qa illa manebãt: ſed de altaribus q̃ fuerũt facta i excelſis, tpe quo licitũ erat ibi imolare deo añ ædificationẽ tẽpli, & licet poſt tẽpli ædificationem non eſſet licitũ ibi deo immolare, vt dictũ eſt ca. p̃cedẽti: niſi ex ſpeciali diſpenſatiõe dei: tñ minus malum erat ibi deo immolare q̃ idolis. Itẽ deſtructa fuerat in contẽptũ dei & ad idololatriæ exaltationem: & ꝓpter hoc plangebat Elias eorũ deſtructionem. n ¶ Et derelictus. qa pauci remanſerant à ꝑſecutione Iezabel. ſicut dicitur, rex eſt ſolus in domo ſua: q̃uis ſint ibi multi, ſed ſunt ibi pauci cõparatiuè ad multitudinẽ, q̃ ſolet cũ eo eſſe. o ¶ Egredere. ſ. de ſpelunca. p ¶ Et ſta. paratus ad audiendũ eius verbũ. q ¶ Et ſpi. i. vẽtus grãdis. ſubuertens mon. r ¶ Non in ſpi. i. tunc non audies verbũ dei loquentis ſed poſtea. s ¶ Et poſt ſpi. cõ. i. terræmotus. t ¶ Et poſt com. viſibiliter ante Eliam trãſiens. Iſta autem tranſibant ante ſpiritum ſuauem deſignantem dei p̃ſentiam, ad deſignandum terrorẽ p̃tãtis diuinæ, ſicut Exo. xix. qñ dñs deſcendit ſup mõtem Sinai ante eum cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes dẽſiſsima operuit montẽ: iſta tamen facta fuerũt miniſterio angelico. x ¶ Quaſi cum audiſſet Elias. quaſi aliquo mõ territus vel ex reuerentia diuini tranſitus. Cętera patent ex prędi. vſque ibi:

Vnges

Moraliter D ✱ b ¶ Et ecce an. nam angelus cuſtos hominis eum excitat ad bonum exercitium di. ſurge. per mentis vigilantiam. c ¶ Et come. ſacrã euchariſtiam. d ¶ Grandis. q. d. ipſa eſt tibi viaticum ducens ad patriã. †ventus ideo ſequitur: e ¶ Et ambu. per hanc ambulationẽ Elię ſignificatur proceſſus de bono in melius vſq; ad perfectionem vitæ, q̃ eſt ꝑuẽtio vſq; ad patriam in ſpe: tamẽ quę eſt certa expectatio futurę beatitudinis ex gratia & meritis ꝑueniens. Per. lx. verò dies naturales qui conſurgunt ex ductu denarij per quaternariũ, ſignificatur obſeruatio decalogi in fide Chriſti deſcripta in libris. iiij. euangeliorum. g ¶ Cumque ve. i. in obſcuritate fidei quę eſt in ęnigmate, q a q̃tũcũque proficiat homo in vita p̃ſenti, tñ adhuc manet ſub fidei cognitione, quæ multùm diſtat à patriæ claritate. ideo ſubditur: k ¶ Quid hic. q. d. non eſt adhuc tp̃s pfectæ quietis, ſed laboris ꝓ ſalute proximorũ: cũ neceſſitas hoc requirit. & in hoc arguit illos, qui pro ſua q̃ete magis volũt contemplari, dimiſſa proximorũ neceſsitate. ¶ Gre. Qui ſolitudinis loca quęrunt, hæc ſcire debent ꝙ tot animarum rei ſunt, quot in publicum prodeuntes prodeſſe potuerunt. ideo ſequitur: p ¶ Egredere &c. paratus vocem eius audire & opere adimplere. Tamen dicuntur hîc tria tranſire anteq; domini vox audiatur. Primum eſt ſpiritus fortis, per quem ſuperbia vitæ ſignificat. Secũdum eſt commotio, per quam concupiſcentia mundi qui eſt ſemper in commotione. Tertium eſt ignis, per quẽ cõcupiſcentia carnis intelligitur. Hæc enim tria oportet tranſire, & totaliter auferri ab eo qui aure mentis audire deſiderat verbum dei. v ¶ Et poſt ignem ſibilus auræ te. quia poſt tranſitũ prædictorum adeſt ſuauitas ſpiritusſancti per ſibilum tenuẽ vel dulcẽ ſignificata, ideo ſubdit: Ibi do. quid aũt audiat à domino. ſubditur:

✱Vnges Hazael

E elatus & aperta neſciebat. Vnde certũ eſt, ꝙ humilitatis radio ſe illuminat, qui aliorũ bona ſubtiliter penſat, quia dũ ea quæ ipſe fecerit facta foris & ab aliis conſpicit, eum qui de ſingularitate intus erũpere nititur, ſuperbiæ tumorẽ premit. Hinc eſt, ꝙ voce dei ad Eliam ſol m ſe æſtimantem dicitur: Reliqui mihi ſeptem. m. v. vt dũ non ſolùm ſe remanſiſſe cognoſceret, elationis gloriã q̃ ei de ſingularitate ſurgebat inclinaret. a ¶ Vnges. Non aliter, niſi ꝙ eum regem futurum prædixit. Eliſæum nõ aliter ꝙ̃ pallium ſuum iactans ſuper eum. Illos duos reges nec ipſe per ſe, nec diſcipulus eius Eliſæus vnxit: ſed quidam prophetarũ miſſus eſt vt vngeret Iehu. b ¶ Quicunque. Raba. Nocentes, iuſtitia diuina alios per reges plecti facit mucrone, alios per prophetas & ſacerdotes tranſuerberat gladio linguæ. c ¶ Profectus. Cũ redẽptor noſter deſcendens de cælo diuino iudicio acquiſiuit populum adhuc terrenis operibus inhiantem, in quo ſalutem fecit, cùm eũ ad fidem cõuertit. Elias enim interpretatur, dominus deus: Saphat, iudicans: Eliſęus dei mei ſalus. Super quem propheta palliũ ſuum miſit, cùm dñs populũ fide catholica induit. Vnde Apoſtolꝰ: Qui in Chriſto baptizati eſtis, Chri. in. Relictis bobus currit poſt Eliam. quia electorum chorus audito: Niſi quis renuntiauerit omnibus, non po. m. e. d. ſtatim ceſſauit terrenis lucris inhiare, ſecularibus deſiderijs deſeruire. & ſic alijs verbum vitę prædicauit. hoc eſt enim oſculari patrem & matrem, quoſcunq; poteſt ſiue de Iudęis, ſiue de gentibus ſermone velle corrigere. d ¶ Et mactauit illud. Rab. Populus quoq; Chriſtianus carnalia deſideria mactans totum exercitum ſuum in opus euangelizandi conuertit: vnde ſufficiẽtem paſtũ auditoribus ſuis præbere poſſit.
F e ¶ Secutus. Ra. Noſtrum Eliam ſequit̃ & miniſtrat ei qui veſtigia eius ſequens, hoc eſt mandata illius obſeruãs, miniſterium & bonorum condignè ſatagit exhibere.

† De ſacra vncti. c. vnico.
Gal. 3. d.
† oſculatus eſt eum. Luc. 14. g.
† Quid em̃ feci tibi, †86. diſ. c. nõ ſatis eſt. ver. itẽ dominus.

GLOS. ORDINA.

Cap. XX.

Porro Benadad. Rab. Benadad ſignificat diabolum, qui diuerſos exercitus malignorũ ſpirituum ad ſubuertendum populum dei contrahit: ſed per pueros principũ Iſrael vincitur. i. per bonos auditores doctorum, quia quod auribus audiunt, factis implent. Antiquus hoſtis in fugam vertitur, omniſq; ſuus exercitus à militibus Chriſti perturbatur, qui bene ducenta milia & triginta duo eſſe dicunt, qa qui vtriuſque teſtamenti ſcientiam perfectè tenent, & trinitatis fidem cum gemina charitate conſeruant, hi apti militiæ ſummi regis eſſe comprobant.
Hæc faciant

dominus ad eum: Vade & reuertere in uiam tuam per deſertum
a in Damaſcum†. Cũq; perueneris illuc, unges Hazaël regem ſuper Syriam, & Iehu filium Namſi unges in regem ſuper Iſraël. Eliſęũ autem filium Saphat, qui eſt de Abelmeula unges prophetã pro
b te. Et erit quicũq; fugerit gladiũ Hazaël, occidet eum Iehu, & quicunq; fugerit gladium Iehu, interficiet eum Eliſæus. † Et derelinquam mihi in Iſraël ſeptem milia uirorum, quorum genua non ſunt incuruata ante Baal, & omne os quod non † adorauit eum oſcu
c lans manum. Profectus ergo inde Elias reperit Eliſæum filium Saphat arantem in duodecim iugis boum, & ipſe in duodecim iugis boum arantibus unus erat. Cumq; ueniſſet Elias ad eum, miſit pallium ſuũ ſuper illum. Qui ſtatim relictis bobꝰ cucurrit poſt Eliã, & ait: Oſculer oro te, patrẽ meum, & matrem meam, & ſic ſequar te. Dixitq; ei: Vade & reuertere: † Quod enim meum erat feci tibi. † Reuerſus autem ab eo,
d tulit par boum & mactauit illud, & in aratro boum coxit carnes, & dedit populo, & comederũt.
e Conſurgẽſq; abiit & ſecutus eſt Eliam, & miniſtrabat ei.

Cap. XX.

f Porrò Benadad rex Syrię congregauit omnem exercitum ſuum, & trigintaduos reges ſecum, & equos & currus, & aſcendens pugnabat contra Samariam, & obſidebat eam. Mittenſq; nuntios ad Achab regem Iſraël in ciuita-

num propriam. ſecundum quod dicitur Iob xxvj. c. Si vidi ſolem cũ fulgeret & lunam incedentẽ clarè, & oſculatus ſum manum meã, in ſignum reuerentiæ. vnde ibi ſubditur. Quod eſt iniquitas maxima. i. idololatria. e ¶ Profectus ergo inde Elias &c. Hîc conſequenter ponitur mandati domini executio per Eliam vngendo Eliſæum in prophetam, quem primò reperit de tribus prædictis, cùm dr̃: f ¶ Miſit pallium. Hæc enim pallij impoſitio vocat̃ vnctio. vel ẽt cũ hoc vnxit eũ, licet nõ ſit ſcriptũ. qa nõ oĩa ſcribunt̃. Quòd aũt vnxerit Hazael nõ hr̃, niſi ꝙ. ĩ. iiij. li. ca. viij. dicitur ꝙ Eliſæus eius diſcipulus dixit ipſi Hazael ipm̃ fore regem Syriæ, & fortè tunc vnxit eum. licet nõ ſit ſcriptũ. De Iehu verò ſcribitur. ĩ. iiij. lib. capi. ix. ꝙ Eliſæus miſit vnũ de filijs prophetarum ad vngendum eũ regem ſuper Iſrael. g ¶ Qui ſtatim. Volens omnino adhærere ei, motus inſtinctu ſpiritus ſancti. h ¶ Tulit par. Præ gaudio em̃ ſuæ vnctionis fecit conuiuium ſocijs ſuis & vicinis. G

* a ¶ Vnges Haza. Dicitur enim ei, ꝙ vngat duos reges ad puniendũ idololatras gladio, & vnum ꝓphetã verbo. Per quod ſignificatur, ꝙ in eccleſia aliqui dimittũtur puniendi gladio materiali: aliqui verò puniuntur tantùm gladio ſpirituali.
¶ In ca. xix. vbi dr̃ in poſtil. Altaria tua dñe deſtruxerunt, non loquitur hîc de altaribus quæ erant in Ieruſalem &c.

† Ro. 11. Moralit. Eccle. 48.

ADDITIO.

Rationabiliter poteſt dici ꝙ hîc loquitur Elias de ipſis altaribus Ieruſalem. Licet em̃ ipſa altaria non eſſent deſtructa realiter: tamen erant deſtructa ſecundum opinionem & affectionem idololatrarum. idololatræ enim ipſa deſtruerent ſi poſſent, & inquantum in ipſis erat illa deſtruebant, qui enim vitulos colebant publicè in contemptum dei, quãtũ in ſe erat deſtruebant altaria dei, id eſt totum cultũ diuinũ fatebãtur eſſe inanem. Et iſte modus intelligendi patet ex eo quod ſequitur. ſ. Et prophetas tuos occiderũt gladio. nõ enim legit̃ ꝙ tẽpore Eliæ ſeu ante ipſius tẽpus aliqui prophetæ dei fuiſſent occiſi gladio. ſed hoc eſt intelligendum modo prædicto, ſcilicet ꝙ Achab & Iezabel quantùm in ſe erat, occidebant prophetas domini: tum reputando eos vanos: tũ etiam quia appetebant eorum interfectionem. H

REPLICA.

In ca autẽ. xix. deſtructionẽ altariũ dei de quibus conqueſtus fuit Elias. poſtillator exponit de reali deſtructione: Burg. autem de intentionali.

NIC. DE LYRA.

Cap. XX.

Porro Bena. Poſtquã diuina prouidentia quantùm in ſe fuit Achab à ſua malitia reuocauit cæleſtibus ſignis, hîc conſequenter eũ reuocat in mirabilibus victorijs licet abuſus fuerit vtriſq; beneficijs. & diuiditur pars iſta in duas ſecundum duplices victorias, ſecunda ponitur, ibi: Accedens autem propheta. Circa primum Achab primò de obſidione anxiatur. ſecũdò per prophetam de victoriæ promiſſione cõſolatur, ibi: Et ecce propheta vnus. Anxiebatur aũt Achab: tum quia non habebat populum vt poſſet reſiſtere, tũ qa non poterat pacem niſi valde grauem habere. & hoc eſt quòd dicitur hîc: Diuiſio
Hæc dicit Be.

Moraliter. i ¶ Porro Benadad rex Sy. Syria ſublimis interpretatur. ideo per regem Syrię diabolus ſignificatur. de quo dicitur Iob. xlj. d. Omne ſublime videt. nam ſuperbiſſimus eſt. ideo de ipſo dicitur ibidem, quòd ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Moraliter
* Ipſe verò

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Vnges Haza. Ad ſui cõſolationẽ noĩat ſibi tres pſonas ꝓmouendas ad idololatrarũ deſtructionẽ. & patet litera vſq; ibi: b ¶ Interficiet. Quòd aũt Hazael & Iehu multos idololatras de Iſrael interfecerit, ſatis habetur expreſſum infrà. iiij. ſed ꝙ Eliſęus aliquos interfecerit, non legit̃ niſi de quadraginta duobus quibus maledicit: propter quod vrſi lacerauerũt eos, vt habetur infrà. iiij. lib. ca. ij. erant enim illi filij idololatrarũ & idololatriam iam addiſcentes. erant enim de Bethel vbi colebatur vnus vitulus aureus, vt dictum eſt ſuprà. xij. capi. ſed credendum, ꝙ verbum domini in eo fuerit adimpletum. c ¶ Et derelinquam mihi in Iſrael ſeptem milia virorum. Hoc etiam dicitur ad Eliæ conſolationem, quòd cũ eo adhuc eſſent in Iſrael multi ab idololatria mundi. d ¶ Oſculans manum. ſilicet idoli ad eius reuerentiam, vel oſculans manum propriã

☞ a ℭ Hæc fa. mi. Samaria more ciuitatum habebat terram interius ipſis penè muris æqualem, quo ſubſidio ictibus arietis reſiſteret. Extrà murorum altitudo longè ſuperficiem terræ tranſcenderat. Ait ergo rex ſuperbus obſeſſos terrens, ꝙ tantam haberet multitudinem, vt ſi quiſq; militũ vnum lapidem vel ſtipitem, vel ceſpitẽ ad conſtruendum cõtra vrbẽ aggerem apportaſſet, agger exurgeret qui ſuperficiei quę erat intra muros eſſe videreť ęqualis, ita vt ex ęquo pugnantes contra ciuitatem tela vel faces mitterent. b ℭ Ne glo. ac. Ra. Accinctus eſt qui cingulo circundatur, diſcinctus qui ſingulum depoſuit. Ait ergo rex Iſrael, regi Syrię glorianti quaſi iam cœpiſſet Samariam quam obſidere cœperat: Ne glorietur accinctus æquè vt diſcinctus. Ac ſi dicat: Noli gloriari quaſi victor q adhuc in acie poſit⁹, quem victoria ſequatur ignoras. quippe q vincere credidit victus eſt.

A

†malũ iſte molitur,

⁎Fugitquoq;

tem, ait: Hæc dicit Benadad: Argentum tu- a
um & aurum tuum meum eſt, uxores tuę & fi
lij tui optimi mei ſunt. Reſpõditq; rex Iſraël: b
Iuxta uerbum tuũ domine mi rex, tuus ſum c
ego, & omnia mea. Reuertenteſq; nuntij di-
xerunt: Hæc dicit Benadad †qui miſit nos
ad te: Argentum tuum & aurum tuum &
uxores tuas & filios tuos dabis mihi. Cras
igitur hac eadem hora mittam ſeruos meos
ad te, & ſcrutabuntur domum tuam, & do-
mum ſeruorum tuorum, & omne quod eis
placuerit ponent in manibus ſuis, & aufe-
rent. Vocauit autem rex Iſrael omnes ſenio- d
res terræ, & ait: Animaduertite & uidete, quo e
niam †inſidiatur nobis. Miſit enim ad me
pro uxoribus meis & filiis, & pro argento &
auro, & non abnui. Dixeruntq; omnes maio
res natu & uniuerſus populus ad eum: Non f
audias, neq; acquieſcas illi. Reſpondit itaq;
nuntiis Benadad: Dicite domino meo regi:
Omnia propter quæ miſiſti ad me ſeruum
tuum in initio, faciam: hanc autem rem face g
re non poſſum. Reuerſiq; nuntij retulerunt
a omnia ei. Qui remiſit, & ait: Hæc faciant
mihi dij, & hæc addant, ſi ſuffecerit puluis h i
Samariæ pugillis omnis populi qui ſequi-
a ☞Temeritatem arrogantiæ modeſto ſermone compeſcens, ait:
tur me. Et reſpondens rex Iſraël, ait: Di-
a ☞Armis adhuc indutus.
b cite ei: † Ne glorietur accinctus æquè ut k
a ☞Depoſitis armis victor.
diſcinctus. Factum eſt autem cùm audiſ-
ſet Benadad uerbum iſtud, bibebat ipſe &
reges in umbraculis, & ait ſeruis ſui: † Cir l
cundate ciuitatem. Et circundederunt eam.
Et ecce propheta unus accedens ad Achab m
regem Iſraël ait ei: Hæc dicit dominus.
† Certè uidiſti omnem multitudinem hanc
nimiam. Ecce ego tradam eam in manu
tua hodie, ut ſcias quia ego ſum dominus. n
Et ait Achab: Per quem? Dixitque ei: Hæc o p
dicit dominus: Per †pediſſequos principum q
prouinciarum. Et ait: Quis incipiet præ- r s
liari? Et ille dixit: Tu. Recenſuit ergo t
pueros principum prouinciarum, & reperit
numerum ducentorum triginta duorum. Et
poſt eos recenſuit populum, omnes filios Iſ-
raël ſeptem milia, & egreſsi ſunt meridie. v x
Benadad autem bibebat temulentus in
umbraculo ſuo, & reges trigintaduo cum
eo, qui ad auxilium eius uenerant. Egreſsi
ſunt autem pueri principum prouinciarum
in prima fronte. Miſit itaque Benadad, y
qui nuntiauerunt ei, dicentes: Viri egreſsi
ſunt de Samaria. At ille ait: Siue pro pace ue-
niunt, apprehendite eos uiuos, ſiue ut prælien z
tur, uiuos eos capite. Egreſsi ſunt ergo pueri
principũ prouinciarũ, ⁎ac reliquus exercitus
ſequebatur⁎. Et pcuſsit unuſquiſq; uirũ qui
contra ſe ueniebat. Fugeruntq; Syri, & perſe-

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Hæc dicit. Achab enim primò miſerat nuntios ad Benadab pro pace requirenda: & ipſe reſpondit iſta quę dicta ſunt. b ℭ Reſponditq;. non dicit, ſed'm verbum tuum totaliter, quia bene concedebat ei aurum & argentum & bona mobilia, non autẽ vxores & pueros, ideo ſubditur: c ℭ Tuus ſum. non autem dixit de vxoribus & liberis. ſed Benadab huic oblationi non aſſenſit, imò totum habere voluit & abſq; dilatione: ideo ſubditur: Cras igitur. & patet litera. d ℭ Vocauit. vt haberet conſilium cũ eis: quia erat in arcto poſitus. propter multitudinem exercitus regis Syriæ quẽ formidabat, & propter pacem durã quam rex Syrię volebat. e ℭ Animaduertite. volens auferre vxores & filios, vt ſic non remaneãt in terra qui poſsint eã defendere in futuro, & ſic obtinebat eam pro ſua voluntate. f ℭ Non audias. magis enim volebant ſe exponere periculo belli. quia ſicut vulgariter dicitur: Melior eſt bona guerra q̃ mala pax, ideo reſpondit Achab: g ℭ Hanc. propter quod rex Syrię indignatus, & de ſua multitudine nimis confidens dixit: h ℭ Si ſuffecerit. & accipitur hîc ſi, pro non. i ℭ Puluis. vocatur aũt hîc puluis Samariæ terra quã ciues portauerunt iuxta muros in magna quantitate, ad hoc ꝙ muri eſſent fortiores ad ſuſtinendum ictus machinarũ: & ad hoc ꝙ illi de ciuitate per illam terram appoſitam poſſent faciliter ire vſq; prope propugnacula murorum ad defenſionem ciuitatis. Dixit igitur Benadad ſe iactando, ꝙ tanta multitudo erat in ſuo exercitu, ꝙ ſi quilibet acciperet pugillum de terra, implerentur foſſata, & fierent aggeres ita magni exterius, ſicut fecerant ciues interius: per hoc innuens, ꝙ ſtatim caperet ciuitatem. cui reſpõdit Achab: k ℭ Ne glorietur accinctus &c. Accinctus dicitur: ille qui vadit ad p̃lium. Diſcinctus verò qui iam depoſuit arma obtẽta victoria. p hoc inſinuans ipſi Benadad, ꝙ non debeat gloriari acſi iam cepiſſet ciuitatẽ. l ℭ Circundate ciui. ponendo machinas ad inuadẽdum eam. m ℭ Et ecce prophe. Hîc conſequenter Achab de promiſsione victoriæ conſolatur, cùm dicitur: Vidiſti omnem multitudinem. cuius cauſa ſubditur: n ℭ Vt ſcias quia ego. & reſilias ab idololatria. o ℭ Et ait Achab: per quem &c. quia videbatur ſibi impoſsibile propter populi ſui paucitatem. propter quod propheta ad eum aſſecurandum replicauit nomen dñi dicẽs: p ℭ Hęc dicit dominus: Per pediſſe. id eſt per armigeros principũ de terra Iſrael. vt communiter exponit Rab. Sal. dicens, ꝙ per hoc intelliguntur filij nobilium, qui non erant de filijs Iſrael, ſed erant dati obſides ipſi Achab. Vnde in Hebræo habetur: Per pueros principum prouinciarum. r ℭ Et ait. ſcilicet Achab. s ℭ Quis incipiet prę. id eſt, quis erit in prima acie. t ℭ Et ille dixit tu &c. vt magis tibi attribuat victoria: & per hoc debeas eſſe deo magis gratus. v ℭ Et egreſsi ſunt meridie. quia illa hora ſolent homines comedere. & iõ minus erãt parati ad reſiſtẽdum. ideo ſubdiť: x ℭ Benadad autẽ bibebat. Id eſt vino ſuffuſus & inebriatus. y ℭ Miſit itaque Benadad. Id eſt miſerat antè ad circũdandum ciuitatem, vt prædictum eſt. & iſti nuntiauerunt ei egreſſum Achab de ciuitate. z ℭ Apprehendi. eos viuos. volebat enim communi populo vti in operibus ſeruilibus in regno ſuo, & principales volebat interficere varijs ſupplicijs lõga morte. Cętera patent.

B

C

D

†i. Ne glorieť pergẽs in prælium tanq; exuiſſet arma iã victor.

† Nõnne

⁎eos

†dicens. Quia miſit ad te, dicẽs,

† Ponite ſub. inſtrumenta bellica. Et poſuerunt cõtra ciuitatem. alij ſic, Inſtruite vos. Et inſtruxerũt ſe aduerſus ciuitatẽ,

†pueros

⁎de vrbe

Accedens autem

⁎Ipſe verò congregat exercitum ſuum contra homines, ad ſubijciẽdum ſibi per peccatum, & maximè contra illos quia à ſua ſeruitute receſſerant per pœnitentię ſacramentum. & iſti bene ſignificantur per filios Iſrael, qui receſſerant à cultu Baal & adhæſerant deo dicẽtes: Dominus ipſe eſt deus, vt habetur ſuprà. xviij. capit. ſed dominus facit eum ſuperari cum ſuo exercitu. q ℭ Per pediſſequos principum prouinciarum. Per quos conuenienter intelligi poſſunt pauperes prædicatores, qui diſcurrunt ad prædicandum contra vitia ex autoritate prælatorum, qui bene dicũtur principes, eò ꝙ ſunt ſucceſſores apoſtolorũ de quibus dicitur Pſal. xliiij. d. Cõſtitues eos principes ſuper omnẽ terram. Per prædicationem verò pauperũ religioſorũ multi peccatores cõuertunť ad bonũ, & ſic in eis diabol⁹ cũ ſuo exercitu ſupať.

⁎Serui verò regis

E a ❡Fugit quo.Rab.Id eſt diabolus princeps iniquorum, quorum oculi ſublimes ſunt. Syria enim ſublimis in equo ſuæ ſuperbiæ confidens cū equitibus ſcilicet omnibus ſuperbis, qa ipſe eſt caput ſuper omnes filios ſuperbiæ, ab exercitu Chriſti ſuperatus in fugam vertitur, & rex Iſrael percutit equos & currus &c.quia rex regum nequitias ſpirituales obruit humani generis delēdo peccata. ❡Ra.Diabolus licet à ſanctis ſæpius vincatur, tamen iterum inſtaurat prælium contra eos: & dū vno modo vincitur, alio ſtatim vincere conatur. ❡Ra.Maligni ſpiritus ſi inſpiritualibus vincūtur, in corporalibus bellum parant, ſatagentes vt animas deſupernis ad ima præcipitent, quò facilius vincant. Si viderint cæleſtia deſiderare, terrena ad amādum ingerūt. Si proſperitate conceſſa deo gratiæ agantur, ſtudent vt p aduerſa frāgantur. Sed ſicut Syri, ita dæmones vbi ſe ſuperare confidebant, ibi ſuperati ſunt. ☞Abijt

verbum

Nicolaus de Ly.

a ❡Accedens autem pro.&c. Hîc conſequenter deſcribitur ſecunda victoria ipſi Achab cōceſſa, vbi Achab primò de bello futuro præmonetur. ſecundò victoria ei prædicitur, ibi: Et accedens vnus vir dei. tertiò obtenta victoria Achab abutitur, ibi: Dixeruntq; ei ſerui ſui. Circa primum dicitur: b ❡Vade & confortare. Accipiēdo conſtantiam te defendendi in bello futuro. c ❡Et ſcito & vide. id eſt non ſis negligens in prouidendo tibi propter victoriam quam habuiſti.

F e ❡Dii montium. Hoc dicebant, quia templum vbi co[illegible]atur de⁹ in Ieruſalem erat in monte Moria, & altare quod reparauit Helias in monte Carmeli. f ❡Ideo ſuperauerunt. Credebant enim tanquam Gentiles & erronei, q poteſtas dei Iſrael ſe extenderet tantùm in montibus. g ❡Amo. reges ſingulos ab exercitu tuo. i. principes bellatorum qui non ſint ita delicati ſicut reges, nec in ſtatu tam alto poſiti: & ſic erunt fortiores ad pugnandum, & magis voluntarij, vt per hoc poſsint aſcendere ad altiorem gradum. h ❡Et aſcendit. Quæ eſt ciuitas fortis in tribu Aſer, quam abſtulerant Syri ab Hebræis. & eſt ſita in mōte: ſed ante eam eſt planities magna, vbi deſcenderunt Syri, vt pugnarent cum Hebræis in campeſtribus. i ❡Quaſi duo parui egreſ. Quia Hebræi erant valde pauci reſpectu Syriorum, vt ſic victoria magis appareret ex virtute diuina. k ❡Et accedens. Hîc conſequenter victoria ipſi Achab promittitur, cùm dicitur: Et accedens vnus vir dei. Licet non nominetur, dicitur tamen à doctoribus communiter, quòd fuit Micheas filius Iemla. & hoc etiā dicunt Hebræi. l ❡Quia dixerunt. id eſt quia blaſphemauerūt deum Iſrael, attribuentes ei potentiam limitatam debellabuntur propter iſtā blaſphemiā. Dicunt etiam q cum hoc dixit eis propheta, quòd non parceret ipſi Benadad & populo ei⁹; ſed magis interficeret propter blaſphemiam dei prædictam. & propter hoc in Hebręo ponitur bis: Et dixit. Vnde in Hebræo ſic habetur:

† de cubiculo in cubiculum

† Et viri augurati ſunt accelerauerunt ſe ſtinantes .i. vt quidā interpretant̄, viri augurati ſūt nō ab eo audituri eſſent, verbum bonū & audito frater meus eſt, feſtinauerunt ire ad Benadad &c.

* cutus eſt eos Iſraël. Fugit quoq; Benadad rex Syrię in equo cum equitibus ſuis: necnon egreſſus rex Iſraël percuſsit equos & currus, & percuſsit Syriā plaga magna nimis. Accedēs autem prophe- [a] ta ad regē Iſraël, dixit ei: Vade & confor- [b] tare, & ſcito, & uide quid facias. Sequen- [c] ti enim anno rex Syriæ aſcendet contra te. Serui uerò regis Syriæ dixerūt ei: Dij [d] [e] montium ſunt dij eorū, ideo ſuperaue- [f] runt nos. Sed melius eſt ut pugnemus contra eos in campeſtribus, & obtinebimus eos. Tu ergo uerbum hoc fac. A- [g] moue reges ſingulos †ab exercitu tuo, & pone principes pro eis, & inſtaura numerum militum qui ceciderunt de tuis: & equos ſecundū equos priſtinos, & currus ſecundū curr⁹ quos antè habuiſti, & pugnabimus cōtra eos in cāpeſtribus, & uidebis quòd obtinebimus eos. Credidit conſilio eorum, & fecit ita. Igitur poſtq; annus trāſierat, recēſuit Benadad Syros & aſcendit in Aphec ut pugnaret [h] contra Iſraël. Porrò filij Iſraël recenſiti ſunt. Et acceptis cibariis profecti ex aduerſo caſtrametati ſunt contra eos, qua- [i] ſi duo parui greges caprarum. Syri autem repleuerunt terram. Et accedens [k] unus uir dei, dixit ad regem Iſraël: Hæc dicit dominus: Quia dixerūt Syri, deus [l] montium eſt dominus, & non eſt deus uallium, dabo omnē multitudinē grādem hāc in manu tua, & ſcietis quia ego ſum dñs. Dirigebāt itaq; ſeptē diebus ex aduerſo hi atq; illi acies, ſeptima autem die cōmiſſum eſt bellū. Percuſſerūtq; filij Iſraël de Syris centū milia peditum in die una: fugerunt autē *qui remanſerunt in Aphec, in ciuitatem: & cecidit murus [m] ſuper uiginti ſeptē milia hominū qui remanſerāt. Porrò Benadad fugiēs ingreſſus eſt ciuitatē †in cubiculū quod erat in- [n] tra cubiculū. Dixerūtq; ei ſerui ſui. Ecce [o] [p] audiuimus, q reges domus Iſraël †clemētes ſint. Ponamus itaq; ſaccos in lumbis noſtris, & funiculos in capitibus noſtris, & egrediamur ad regem Iſraël: forſitan ſaluabit animas noſtras. Accinxerunt ſaccis lūbos ſuos, & poſuerūt funiculos in capitibus ſuis, ueneruntq; ad regem Iſraël, & dixerūt ei: Seruus tuus Bēadad dicit: Viuat oro te anima mea. Et ille ait: Si adhuc uiuit, frater me- [q] us eſt. † Quod acceperunt uiri pro omi- [r] [s] ne. Et feſtinantes rapuerunt uerbum [t] ex ore eius, atq; dixerunt: Frater tuus [v] Benadad uiuit. Et dixit eis: Ite & adducite eum ad me. Egreſſus eſt ergo ad eum Benadad, & leuauit eum in cur- [x] rum ſuum. Qui dixit ei: Ciuitates quas

ſic habetur: Et accedens vir dei dixit ad regem Iſrael. & dixit: Hoc dicit dominus deus &c. quia de mandato dei dixit ei, q victoriā illi daret, & q Syris deuictis nō parceret. Cætera patēt vſque ibi: m ❡Et cecidit murus &c. Volebat enim fortificare murum ad ſe defendendum intra ciuitatem. Sed qa ædificium erat antiquum ex concuſsione & dei voluntate cecidit ſuper blaſphemos. n ❡Intra cubicu.&c. id eſt in loco valde ſecreto. Ioſephus autem dicit, quòd cum paucis ſibi fideliſſimis intrauit locum ſubterraneum ſecretum, cuius ingreſſus erat intra cubiculum. o ❡Dixeruntque ei ſerui ſui. Hîc conſequenter Achab victoria ſibi data abutitur in dimiſsione blaſphemi, quem occidere tenebatur de mandato dei. p ❡Audiuimus. Dicit enim Seneca in lib. de clementia, q nihil ex omnibus magis decet principē q̄ clemētia, tū ſemp cū ea debet eſſe iuſtitia, aliter non eſſet virtuoſa. & iō in pppoſito magis fuit demētia parcendo blaſphemis cōtra deū & iuſtitiā, qn̄ dixit Achab: q ❡Si ad vi.i. volo facere pacē cum eo & confœderationem. r ❡Quod.i. ſerui Benadad. s ❡Pro om. eſt aūt omē ſcd'mqd' dicit Valeri⁹ maxim⁹, v̄bū ex iſperato platū. ex quo ſequit̄ bonū alicui⁹ vl' aliquorū. & tūc dr̄ omē illi⁹ vel illorū. Et ponit exēplū de Romanis q̄rētib⁹ locū aptū vt ibi manerēt, & ciuitatē ædificarēt. & cùm veniſſent ad locum vbi nūc eſt Roma vexillarius qui præcedebat fixit vexillum in terra, dicens: Stemus, quia hîc optimè manebimus: & hoc verbum fuit acceptū pro omine. t ❡Et fe.ra. Tanquam firmiter dictum ne poſſet retractare. v ❡Atque dixerunt. frater tuus. Acſi diceret: ſicut dixiſti, ex nūc eſt fœdus inter te & ipm̄. x ❡Et leuauit eum in cur.&c. pacificè & honorificè.

G

† è loco ſuo,

Omen

H

Moraliter

* d ❡Serui uero regis &c. ideo. Per ſeruos regis Syriæ intelliguntur dæmones, qui ſunt ſub ſuo principe. ipſi verò aliquando pugnant cum viris ſanctis in montibus, ſcilicet qn̄ nituntur eos impedire à deuotis orationib⁹ quæ montes dicuntur: quia ſecundum Damaſcenum: Oratio eſt aſcenſus mētis in deum. ſed ibi debellātur, quia virtute orationis perſeuerantis fugantur. Quod fuit figuratum Exod.xvij.c. vbi dicitur: q Amalec cum ſuo exercitu fugatus fuit & deuictus per Moyſen in monte orantem. Sed dæmones ſic deuicti à viris deuotis aliquando reuertuntur ad pugnandum cum eis in campeſtribus. Nam aliquando viri deuoti occupantur circa adminiſtrationes, tēporalem curā requirentes: propter qd' per campeſtria deſignantur: & dæmones ſperant eos in ſuis tentationibus deuincere: ſed frequēter cōtingit, q ſicut victi fuerunt in montibus, ſic in cāpeſtribus debellant̄. Et hoc eſt qn̄ viri deuoti in adminiſtratiōibus ſibi cōmiſsis bn̄ ſe hn̄t ad honorē dei & bonū proximi: ſed aliqn̄ cōtingit deo pmittente & diabolo pcurāte, q ex tali victoria victor in ſuperbiam erigit̄, & ſic cum diabolo q rex eſt ſup filios ſupbiæ cōfœderatur. & hoc per fœdus Achab cum rege Syriæ ſignificatur. Per hoc autem

*Syri

† miſericordes

*q propheta in

A a ℭ Abiit er. Michę as parabola vſus eſt propter ſermones quos regi erat dicturus, vt oſtēderet hoc ad illū magis quàm ad ſe pertinere. b ℭ Erit a. Prouidendū eſt ſeruis dei, ne ſecundū exemplū Achab pernitioſa ſecuritate ſibi blandiant̃, quandiu hoſtis uiuit: ne dum ſe quaſi victores arbitrent̃ per fraudē diaboli pacem promittentis citius elidantur: quia ſicut tunc propheta regi pro īcōſiderata pietate pronuntiauit affore vltionem, ita nūc propheticus ſermo pronūtiat: ſi paciſcamur cū diabolo, æternam nobis per hoc imminere pœnam. c ℭ Et furibundus. Iratus Achab prophetam clauſum ſeruari iuſsit, & confuſus verbis Michçæ domum remeauit.

GLOS. ORDIN. CAP. XXI.

POſt ver. &c. d ℭ Naboth interpretat̃ cōſpicu⁹, ſiue poſſeſſio. Iezrael honeſtas dei ſiue ſemē dei, hoc totū conuenit filio dei, q eſt ſplendor eius gloriæ, quē cōſtituit de⁹ heredē vniuerſorū. Hic Naboth habuit vineā de q. Vineā AEgypto tra. Hāc cōcupiuit Achab, q iterptat̃ frater patris. i. ppl's Iudaic⁹ de q Chriſtus ſcd'm carnē. Vt faceret hortū olerū. hoc eſt: vt vbi vinū ſpūale germinare debuit, ibi fragilia Phariſæorū dogmata trāſplantaret. Naboth vineam dare nolenti. i. Chriſto Phariſęorū ſuperſtitionibus nō conſentienti, impia Iezabel. i. ſynagoga machinata ē mortē. Interpretatur enim Iezabel cohabitatrix ſiue fluxus vanus vel inanis: quia ſynagoga habitare videbatur ī domo dñi, ſed per vana deſideria defluebat.

Heb. 1. a. Pſal. 79. b.

B

In vineam

Nicolaus de Lyra.

honorificè recipiēs ipſū. a ℭ Et plateas. id eſt in ciuitate mea regia fac forū rerū venalium. vt inde recipias tributū, tanquā habēs ī regno meo pricipale dominium. Dicit autem Ra. Sa. hîc, q non habebat in animo hoc facere, ſed intendebat Achab decipere. b ℭ Tunc vir. Poſtq̃ diuina pꝛuidentia reuocauit Achab q̄tū in ſe fuit ſignis & victorijs mirabilib⁹, hîc conſequēter eū reuocat cōminationibus. & primò cōminat̃ ei mortē in pſona ppria. ſcd'ò cū hoc in vxore & ple ſua c. ſequēti. Circa primū ſciendū, q propheta de mādato dñi voluit pponere ipſi Achab parabolā p quā ignorans cōtra ſeipſū daret ſentētiā, ſicut Nathā ppoſuit ipſi Dauid, vt hr. ĩ. ij. lib. xij. c. Et iō ad proponendū primò diſponit̃ p plagā ſuſceptā, cū dr̃: c ℭ Dixit ad ſociū. ex quodā horrore. d ℭ Cui ait &c. & perc. te. propter pc̄m inobedientiæ, qa eū cognoſcebat & ſciebat eſſe pphetā dñi; cui eſt in oib⁹ obediēdū, cū ſit dñs vitę & mortis, ſanitatis & infirmitatis. Cætera patēt vſq ibi: e ℭ Et muta. In Heb. habetur: Et mutauit pāno. i. inuolutióne panni, qa ligauit caput ſuū vulneratū, ſicut ſolet fieri: ita tñ q ex illis ligaminibus facies p magna parte erat operta, ne Achab eū cognoſceret, & ſic ad parabolā ppoſitā reſponderet, ſicut vni de populo q ppheta nō eſſet. f ℭ Cūq; fug. adduxit eū. ſ. captū. g ℭ Cuſtodi. ſub pacto qd' ſequitur in litera. Et ſub intelligit: Et ſic recepi eū. h ℭ Et ait rex. Ignorās q p ipſo diceret. Vbi etiā cōſiderādū, qd' iſta parabola vera eſt in ſenſu p q ponit̃, ſ. pro Achab & Benadad, ſicut & parabola Ioathan filij Ieroboal quæ habetur. Iudi. ix. b. Dixeruntq; omnia ligna ad rhamnū veni & impera ſuper nos. de Sichimitis & Abimelec: prout ibidē plenius fuit dictum. In hoc em̄ cōſiſtit veritas parabolę, quòd ſit vera in ſenſu p q ponitur. i ℭ At ille. In Heb. habet̃: Et amouit pānum ſeu ligamētū de facie ſua, vt cognit⁹ à rege parabolā ad ppoſitum applicaret dicens: k ℭ Quia dimi. ppter dei blaſphemiam, & ei⁹ ſententiā cōtra Benadad tibi denūtiatam, vt eam exequiris. l ℭ Erit anima. i. morieris. iſte em̄ fuit idē ppheta q denuntiauerat ſibi victoriā & dei ſniam de Benadad. m ℭ Reuerſus. Audire cōtēnēs tāq; obſtinat⁹ in malitia ſua. n ℭ Furibundus ve. dicit Ioſephus quòd incarcerauit pphetam, ⁂ qd' ppheta increpauit Achab de hoc fœdere di. k ℭ Quia dimi. ſignificat̃ qd' ex tali fœdere cū dæmone incurrit̃ mors gehēnæ. ℭ In ca. xx. vbi dr̃ in poſtil. Poſtq; diuina prouidentia quātùm in ſe fuit Achab à ſua malitia reuocauit cæleſtibus ſignis &cę.

C

Moraliter

† inuoluit ſe velamie vel tegmine, ſuper oculos ſuos.

† in mediū prelij.

† amouit velamē ab oculis ſuis.

† aut ſi placuerit tibi dabo tibi argētū pretij ipſius.

tulit pater meus à patre tuo reddam, & a plateas fac tibi in Damaſco ſicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœdera tus recedam à te. Pepigit ergo fœdus, ſ Micheas. & dimiſit eum. Tunc uir quidam de fi b liis prophetarum dixit ad ſociū ſuum, c ſ In capite. in ſermone domini: Percute me. At ille noluit percutere. Cui ait: Quia no d luiſti audire uocem domini, ecce receſ ſ Quod cum contigiſſet. des à me, & percutiet te leo. Cumq; paululum receſsiſſet ab eo, inuenit eū leo, atq; percuſsit. Sed & alterum inueniēs uirum dixit ad eum: percute me. Qui a percuſsit eum, & uulnerauit. Abiit er ſ Alligato capite. go propheta & occurrit regi in uia, & e † mutauit aſpſione pulueris os & oculos ſuos. Cumq; rex tranſiſſet, clamauit ad regē, & ait: Seruus tuus egreſſus eſt † ad prælíandum cominus. Cumq; fu f giſſet uir unus, adduxit eum quidā ad me, & ait: Cuſtodi uirum iſtum. Qui g ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima eius: aut talentum argenti appendes. Dum autem ego turbatus huc illucq; me uerterem, ſubitò non comparuit. Et ait rex Iſraël ad eum: Hoc eſt h iudicium tuū, quod ipſe decreuiſti. At i a ſ Et ſoluto capite. ille ſtatim † abſterſit puluerem de faciē ſua, & cognouit eum rex Iſraël, quòd eſſet de prophetis. Qui ait ad eū: Hæc a ſ Benadad blaſphemum. dicit dominus: Quia dimiſiſti uirum k b dignum morte de manu tua, erit ani l ſ Quia ipſe te perimet. ma tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. Reuerſus eſt igi m tur rex Iſraël in domum ſuam, † audire c contemnens, & furibundus uenit in Samariam.

Cap. XXI.

d POſt uerba autem hæc o tempore illo uinea erat Naboth Iezrahelitæ, qui erat in Iezrahel, iuxta palatium Achab regis Samariæ. Locutus eſt ergo Achab ad Naboth dicens: Da mihi uineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum, quia uicina eſt & prope domum meam. Daboq; tibi pro ea uineam meliorem: † aut ſi tibi cōmodius

ADDITIO.

Si diuina prouidētia quātū in ſe fuit, reuocaſſet Achab à ſua malitia, vt dr̃ in poſtil. indubiè fuiſſet reuocat⁹. Nā vt eccl'ia cātat: Diuina puidētia ī ſua diſpoſitiōe nō fallit̃. Vñ meli⁹ diceret̃: q diuina puidentia fecit ſupernaturalia ſigna ſufficientia ad reuocationem Achab, ſi ipſe non fuiſſet obſtinatus.

REPLICA. In. cap. xx. vbi poſtillator cōtinuando dicit, q puidentia diuina q̄tū in ſe fuit Achab à ſua malitia reuocauit cæleſtib⁹ ſignis. Bur. nitit̃ eū capere in ſermone: qa dixit, q̄tū in ſe fuit, volēs q p hoc circūloq̄i volūtatē dei bñplacitā, & ita Achab fuiſſet cōuerſus, qa illa volūtas ſemp efficax eſt. Sed Burgē. noluit aduertere naturā terminorū theologicalū: q volūtas ſigni pręcipiēdo, cōſulēdo &c. pōt facere qd' in ſe eſt, ſicut volūtas bñplaciti. Et ita verè dicit̃: deus q̄tū in ſe eſt vult oēs hoies ſaluos fieri: ſed defectus eſt ex parte hominum non dei, qd' nō omnes homines ſalui fiant. Hæc igitur Burgen. obiectio potius eſt pueriliter tentatiua, quā veritatis inquiſitiua: quemamodum valde reprehendit, beatus Hiero. & beatus Auguſti. de doctrina Chriſtiana.

D

NIC. DE LY. CAP. XXI.

POſt ver. Hîc cōſeq̄nt̃ additur ſcd'ā comminatio facta ipi Achab de morte ei⁹, vxoris, & plis. Circa quā ſic pcedit̃: qa priò pōit̃ ipſi⁹ Achab noua p̄uaricatio. ſcd'ò pōit̃ pœnę cōminatio ibi: Fact⁹ eſt igit̃. tertiò executio ſeu inflictio. ca. xxij. Noua p̄uaricatio ipſi⁹ Achab fuit, qa poſtq; multiplicit̃ deū offēderat per idololatriam, innocentem occidit propter hęreditatis ſuæ cōcupiſcētiam, & pa-

† triſtis

Diuiſio

Moral'o ℭ Poſt verba &c. Per vineam Naboth poteſt intelligi poſſeſsio vel aliud bonū viri iuſti. Per Achab regē hāc vineā cupiētē, hō qcūq; & maximè potēs q cupidus eſt boni alieni. Per vxorem autem Achab quę viā peſsimā inuenit habendi vineam prædictam. ſ. p innocentis mortē, ſignificātur homines mali qui ſunt potentibus cōiūcti, & dant eis cōſilia peſsima rapiēdi ſimpliciū & innocētiū bona.

Moraliter

E

a ☞ In vineam. vinea Naboth eccleſia de gentibus. Hanc occiſo Chriſto mali coloni præripere moliebantur, cū fidem quę per eū eſt extinguere, & ſuā quæ ex lege eſt iuſtitiam pręferre, ac gentibus imbuendis conabantur inſerere.

Nicolaus de Ly.

tiā & patet litera vſq; ibi: a ☞Propitius &c. p pretioſo vł hæreditate alia. Terra enim Iſrael ꝓpriè erat ipſius dei: ꝓpter qđ nō poterat ſimpliciè vendi, ſed ſolùm vſque ad iubileū, ſicut hr̃ Leui. xxv. & iō nec illud cōcedebat̃ i lege, niſi in neceſſitate. Naboth autē erat diues: ꝓpter qđ nō erat cōpulſus hęreditatē ſuā vēdere. Rex etiā volebat eam ad ꝑpetuum hr̃e. b ☞Et proiici. ex indignatione & impatiētia. Ex hoc patet ꝙ rex nō poterat accipere agros ſubditorū ſuorū pro voluntate ſua. c ☞Grādis. ironicè loq̃bat̃. q. d. ex regia poteſtate poſſes eam de facili habere. d ☞Scripſit &c. & ſignauit. qa antiq̃ in annulis principum erat impreſſio ad literas ſignandum. & ex hoc patet qđ iſtę literæ de morte Naboth fuerunt factę & miſſę de ei⁹ ſcitu & voluntate. e ☞Prędicate. hoc eñ faciebant Iudæi, qñ iudiciū de aliquo magno ſcelere debebat fieri. f ☞Et ſe. Tū quia erat de maioribus ciuitatis, tū vt nō videret̃ q̃rere eius mortem, ſed honorē. g ☞Bñdixit. i. maledixit: ſicut Iob. ij. c. Bñdic deo & morere. Propt̃ horrorē eñ maledictiōis eā ſignabant Iudæi nomine contrario. h ☞ Deo &cę. & ſic accuſabat̃ de dei blaſphemia, & de crimine lęſæ maieſtatis: & vtriq; debebatur pœna mortis. Cætera patent vſque ibi: i ☞Quamobrē eduxe. tanquā indignum mori in ciuitate. Cætera patet vſque ibi: k ☞Surrexit & deſcen. Hîc eſt duplex opinio Hebræorum. Aliqui dicunt, qđ pro criminibus impoſitis ipſi Naboth bona ei⁹ omnia erant confiſcata humano iudicio: & ideo rex deſcendebat ad poſſidendum, tāq; ſibi acquiſita. Alij dicunt, qđ Naboth fuit frater patris Achab: & quòd pro criminibus ſibi impoſitis non ſolū fuit ipſe lapidatus, ſed & filij eius cum eo, ſicut & de Achan dicitur Iudic. vij. Et ideo Achab eius nepos deſcēdit ad poſſidendum tanquā heres, quia nō remanſerat alius propinquior. Et huic dicto concordat quod dicitur infrà. iiij. li. ca. ix. f. Si non pro ſanguiē Naboth & pro ſanguine filiorum ei⁹, quem vidi heri ait dominus, reddam tibi in agro iſto. l ☞Fact⁹ eſt igitur. Hîc poſt pręuaricationem Achab deſcribitur pœnæ conſequentis comminatio, cùm dicitur: m ☞Occidiſti. q̃a ſicut dictum eſt, & patet ex hoc loco: literę mortis Naboth de ſcitu & volūtate Achab factę fuerunt & miſſę. n ☞Inſup. valde iniquè. o ☞Hęc di. Dicunt aliq̃ꝗ, ꝙ ſi accipiat̃ ſanguis Achab i ꝓpria pſona: tunc ly in hoc loco, non deſignat locū ſignatū, ſed regionē. qa ſicut dicitur ca. ſequenti, curr⁹ vbi fluxerat ſanguis Achab lotus fuit in piſcina Samariæ, & ibi linxerūt canes ſanguinē ſic ablutū. Si āt accipiat̃ ſāguis Achab in pſona filij ſui, cuius ſāguis erat q̄dāmō ſāguis patris, ſic ly hoc loco ſignat locū determinatū vbi lapidatus fuit Naboth, ꝑut patet. j̃. li. iiij. c. ix. Ra. Sa. dicit ꝙ de ſāguie Naboth i pſona ꝓpria itelligit̃, ꝙ i eodē loco canes lixerūt ſanguinē Achab vbi pri⁹ lābuerūt ſāguinē Naboth. q̄lit aūt iſtud poſſit itelligi, videbitur ca. ſequenti. p ☞Num inueniſti me inimice mi. ita eſt in Hebræo & in libris correctis. & eſt ſenſus nūqd iueniſti me talē qđ deberes mihi iimicari. q ☞Qui dixit: inue. eò qđ es inimicus dei cuius ſum ſeruus. vnde ſubditur: r ☞Eo qđ. ſicut eñ res vēdita trāſit i dñm & poſſeſſionē emētis, ſic Achab videbat̃ totaliter ſubdit⁹ idolis & ſeruiēs eis. s ☞Et deme. exponatur ſicut. ſ̃. de Ieroboā & Baaſa. t ☞Et pec. nō ſolū in cultu vitulorū ſicut alij reges ꝓcedētes, ſed etiā i cultu Baal. v ☞ Canes. hoc fuit ipletū tp̄e Iehu, vt hr̃. j̃. iiij. li. ix. c. x ☞Igit̃. ſ. i regibus ipſum pręcedentibus.

Moraliter

l ☞Factus eſt igi. Quia Achab deſcēdenti ad poſſidēdū vineam prædictam

†Abſit mihi à dño, vt †23. q. 8. c. †vel furibūdus cōueni or

†iucūdetur cor tuū,

†impios

†impijs †viri impij

F

acquieſcere, &

†De pœ. di. 3. c. Achab

†vł auferā poſteriora tua

†š. 14. c. & 26. b. & . j. 22. f.

†eū q mortuus fuerit de Achab

†4. Re. 9. b.

putas, argenti pretium quantū digna eſt dabo. Cui reſpondit Na- a
both: †Propitius ſit mihi dominus, ne dem hæreditatem patrum
meorum tibi. †Venit ergo Achab in domū ſuam †indignans &
†frendens ſuper uerbo quod locutus fuerat ad eum Naboth Iez-
rahelites, dicens: Non dabo tibi hæreditatem patrum meorum.
Et proiiciens ſe in lectulum ſuum, auertit faciē ſuam ad parietem, b
& non comedit panē. Ingreſſa eſt autē ad eum Iezabel uxor ſua,
dixitq́ ei: Quid eſt hoc unde anima tua contriſtata eſt, & quare
non comedis panem? Qui reſpōdit ei: Locutus ſum Naboth Iez-
rahelitæ, & dixi ei: Da mihi uineam tuā accepta pecunia: aut ſi tibi
placet, dabo tibi meliorē uineam pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi
uineam meam. Dixit ergo ad eum Iezabel uxor eius: †Grandis au- c
toritatis es, & bene regis regnum Iſraël. Surge & comede panem,
& †equo eſto animo: ego dabo tibi uineam Naboth Iezrahelitæ.
Scripſit itaq; literas ex nomiē Achab, & ſignauit eas annulo eius, d
& miſit ad maiores natu & ad optimates qui erāt in ciuitate eius,
& habitabant cum Naboth. Literarum autem erat hæc ſententia: e
Prædicate ieiunium, & ſedere facite Naboth inter primos popu- f
li, & ſubmittite duos uiros †filios Belial contra eum, & falſum te-
ſtimonium dicant: Benedixit Naboth deo & regi. Et educite eum g h
& lapidate, ſicque moriatur. Fecerunt ergo ciues eius maiores
natu, & optimates qui habitabant cum eo in urbe ſicut præcepe-
rat eis Iezabel, & ſicut ſcriptum erat in literis quas miſerat ad eos.
Prædicauerunt ieiuniū, & ſedere fecerunt Naboth inter primos
populi. Et adductis duobus uiris †filiis diaboli, fecerunt eos ſedere
contra eum. At illi †ſcilicet ut uiri diabolici dixerunt contra eū te-
ſtimoniū corā multitudine: Benedixit Naboth deo & regi: †Quā- i
a ☞Et Chriſtus falſis teſtibus paſſus eſt extra portam.
obrem eduxerunt eum extra ciuitatem, & lapidibus interfecerunt.
Miſeruntq́ ad Iezabel, dicentes: Lapidatus eſt Naboth & mortu-
us eſt. Factum eſt autē cùm audiſſet Iezabel lapidatum Naboth
& mortuum, locuta eſt ad Achab: Surge poſſide uineam Naboth
Iezrahelitę, q noluit tibi acquieſcere, & dare eam accepta pecunia.
Non enim uiuit Naboth, ſed mortuus eſt. Quod cùm audiſſet A-
chab mortuū uidelicet Naboth, ſurrexit: & deſcēdebat in uineam k
Naboth Iezrahelitę: ut poſſideret eā. Factus eſt igitur ſermo do- l
mini ad Eliam Theſbitē, dicens: Surge, & deſcende in occurſum
Achab regis Iſraël, qui eſt in Samaria. Ecce ad uineam Naboth de-
ſcendit, ut poſſideat eam: Et loqueris ad eum, dicēs: Hæc dicit do-
minus deus: †Occidiſti, inſuper & poſſediſti. Et poſt hæc addes: m n o
Hæc dicit dominus: In loco hoc in quo linxerūt canes ſanguinem
Naboth, lambent quoq; ſanguinē tuum. Et ait Achab ad Eliam: p q
Num inueniſti me inimice mi? Qui dixit: Inueni eò quòd uenun- r
datus ſis ut faceres malū in conſpectu domini. Hæc dicit dñs. Ecce
ego inducam ſuper te malū, & †demetam poſteriora tua, & inter- s
ficiam de Achab mingentē ad parietem, & clauſum, & †ultimum
in Iſraël. Et dabo domum tuam ſicut domum Ieroboam filij Na-
bat, & ſicut domum Baaſa filij Ahia: quia egiſti ut me ad iracundi-
am prouocares, & peccare feciſti Iſraël. Sed & de Iezabel locutus t
eſt dominus, dicens: †Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel. v
Si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedent eum canes. †Si au-
tem mortuus fuerit †in agro, comedent eum uolucres cæli. Igitur x
non fuit alter talis ſicut Achab, †qui uenundatus eſt ut faceret ma-
lum in conſpectu domini. Concitauit enim eum Iezabel uxor ſua,

G

†triſtis

ad parietem

†LXX. tu nūc facis ſic ſup regnū Iſrael. i. tu reges, licet qđ vis, vis alijs ſubdi.

falſum

†Act. 7. g.

H

†derelictū

†intra ante murale

A ipſum p̃cedẽtib⁹,q̃a introduxit cultũ Baal in regnum ſuum ad icitamẽtũ vxoris ſuę,ſicut.ſ.dictũ eſt capitulo.xvj. & hîc repetitur. a ℭ Itaq; cũ au.ſ.Eliæ de morte ſua & poſteritatis ſuę. b ℭ Scidit ve. in ſignũ pœnitẽtię & humiliationis corã deo. iſta tñ pnĩa fuit timor pœnę,vt cõiter dicitur, nec obſtat qđ ſubditur, q̃ propt eã dilata eſt deletio domus ſuæ: quia talis pnĩa licet non ſit meritoria grẽ & euaſionis pœnę ęternæ; tamẽ bñ eſt meritoria aliq̃n dilationis pœnę tpalis. Alij autẽ dicũt, q̃ fuit vera pnĩa,ſed ad horam:q̃a nõ pmãſit in ea;ſed magis reuerſus fuit ad mala pręterita. c ℭ Nõ inducam malum.ſ.deletionis domus ſuę in diebus ſuis:ſed in dieb⁹ filij ſui:vt habetur infrà.iiij.lib.c.x.

†vel abominatiões fecit

*iuxta oĩa

† ſacco

† pededẽti vel,quietè

† à facie mea

†2.Pa.18.a.

Moraliter * prędictã,denũtiauit ex parte dñi terribilẽ ſententiã contra ſe & vxorem ſuam.per qđ deſignatur qđ prędicator veritatis contra malos homines & eius conſiliarios debet prędicare conſtanter,& denũtiare niſi pœniteant pœnam æternam. a ℭ Itaq; cum audiſ.in ſignũ pniæ,propter qđ pœna cõminata fuit ad tẽpus dilata. & p hoc ſignificatur qđ quando peccator verè pœnitet æterna pœna quam meruerat,in temporalẽ cõmutat.

†4.Re.3.a. De ſũ.trini. c.dãnamus

NIC. DE LY.

CAP. XXII.

TRanſierunt. Deſcripta cõminatione pœnę ipſi⁹ Achab,hîc cõſeq̃nter ponit eius inflictio quãtũ ad perſonã Achab, & primò deſcribitur eius occiſio.ſcđ'ò Ioſaphat regis Iudæ cõditio,ibi Ioſaphat vˀò. Circa primũ ſciẽdũ,q̃ Achab fuit occiſus in bello qđ mouit cõtra regẽ Syriæ & ideò priò deſcribitur belli tractatus.ſcđ'ò cõgreſſus,ibi: Aſcẽdit itaq;.In tractatu vˀò belli priò req̃rit auxiliũ,ſcđ'ò cõſiliũ,ibi: Dixitq; Ioſaphat. Circa primum dicitur: d ℭ Trãſierũt.ſ. a tpe q̃ Achab dimiſit abire Benadad,vt dictũ eſt ſ.xx.capi.ita qđ lapidatio Nabot fuit media inter illã dimiſſionem & iſtud bellũ.in anno aũt tertio deſcẽdit Ioſaphat rex Iuda ad regẽ Iſrael ad videdũ eum:q̃a erant cõfœderati adinuicẽ & filius Ioſaphat habebat filiã Achab vxorẽ.f ℭ Ignoratis.q.d.non debetis ignorare. erat em̃ ciuitas ſacerdotalis & refugij,vt habet Deut.iiij. & Ioſue.xx. ſed reges Syrię abſtulerãt eã à filijs Iſrael.& iõ Achab volebat eã recuperare & ait Ioſaphat requirendo eius auxilium,qui ei conceſſit. di. g ℭ Sicut ego. id eſt vnum ſumus ad hoc qđ vnus proſequatur negotia alterius,& econuerſo. h ℭ Dixitq; Ioſaphat. Hîc cõſequenter quæritur conſilium,Ioſaphat enim qui erat fidelis,conſiderans pericula belli, volebat ſup hoc audire verbum domini, ſed Achab infidelis vocauit prophetas Baal,qui prophetabant ſpiritu maligno.

Diuiſio

B

& †abominabilis effectus eſt, intantum ut ſequeretur idola *quę fecerant Amorrhæi, quos
a conſumpſit dominus à facie filiorũ Iſraël. †Itab que cùm audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit ueſtimenta ſua,& operuit †cilicio carnẽ ſuam, iciunauitq; & dormiuit in ſacco, & ambulauit †demiſſo capite. Et factus eſt ſermo domini ad Eliam Theſbiten,dicens: Nónne uidiſti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humilia
c tus eſt †mei cauſa,non inducã malum in diebus eius:ſed in diebus filij ſui inferã malum domui eius.

Cap. XXII.

d TRanſierũt igitur tres anni abſque bello inter Syriã & Iſraël.
e In anno autem tertio deſcendit Ioſaphat rex Iuda ad regem Iſraël. Dixitq; rex Iſraël ad ſer-
f uos ſuos: Ignoratis quòd noſtra ſit Ramoth Galaad,& †negligimus tollere eã de manu regis Syrię? Et ait ad Ioſaphat: Veniés ne mecũ ad prçliandũ in Ramoth Galaad?
g Dixitq; Ioſaphat ad regẽ Iſrael: Sicut ego ſum ita & tu. †Populus meus & populus tuus unũ
h ſunt,& eq̃tes mei equites tui. Dixitq; Ioſaphat ad regẽ Iſraël: Quęre,oro te,hodie ſermonẽ domini. Cõgregauit ergo rex Iſraël pphetas quadragintos circiter uiros,& ait ad eos: Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandũ,an quieſcere?
i Qui reſponderũt: Aſcẽde, & dabit eam dñs in k manu regis. Dixit autẽ Ioſaphat: Non eſt hîc l propheta dñi quiſpiã,ut interrogem⁹ per eum? Et ait rex Iſraël ad Ioſaphat: Remanſit uir unus m per quẽ poſſumus interrogare dñm,ſed ego odi eũ,quia non prophetat mihi bonũ ſed malũ, Michęas filius Iemla. Cui Ioſaphat ait: Ne loquaris ita rex. Vocauit ergo rex Iſraël eunuchũ quendã,& dixit ei: Feſtina adducere Michęam filiũ Iemla. Rex aũt Iſraël & Ioſaphat rex Iuda ſedebãt unuſquiſq; in ſolio ſuo,ueſtiti cultu regio in area iuxta oſtiũ portę Samarię, & uniuerſi prophetę pphetabãt in cõſpectu eorum. Fecit quoq; ſibi Sedechias filius Chanaana cor n nua ferrea,& ait: Hęc dicit dñs: His †uentilabis Syriã,donec deleas eã. Omneſq; prophetę ſimiliter prophetabãt,dicẽtes: Aſcende in Ramoth Galaad,& uade proſperè,& tradet eam dñs in manu regis. Nũtius uerò q̃ ierat ut uocaret Michęã,locutus eſt ad eũ,dicens: †Ecce ſermones prophetarũ ore uno bono regi prędicãt. Sit ergo & ſermo tuus ſimilis eorũ,& loquere bona. Cui Michęas ait: Viuit dñs, q̃a quodcũq; dixerit mihi dñs,hoc loquar. Venit itaq; ad regẽ,& ait illi rex: Michęa,ire debemus in Ramoth Galaad ad prçliandũ,an ceſſare? Cui ille reſpõdit:
o Aſcende,& uade proſperè,& tradet dñs in manu regis. Dixit autẽ rex ad eũ: Iterũ atq; iterum adiuro te,ut non loquaris mihi, niſi quod uerũ
p eſt in nomine dñi. Et ille ait: Vidi cunctũ Iſraël
q diſperſum in mõtibus,quaſi oues nõ habentes paſtorem. Et ait dñs: Non habent iſti dñm,re- r

maligno. i ℭ Qui reſponde. Iſta propoſitio erat dubia,habens duplicem intellectum,ſicut & iſta: Aio te Aeacida Romanos vincere poſſe;quę fuit reſponſio dæmonis in idolo.per quam poterat intelligi,qđ iſte vinceret Romanos, vel econuerſò q̃ Romani vincerent Aeacidem. Ille igitur accipiẽs i ſenſu qui videbatur pro ſe,pugnauit contra Romanos & fuit deuictus ſecundum intellectum dæmonis, & ſic fuit in propoſito. k ℭ Dabit eam dominus. Poterat intelligi de rege Syrię vel rege Iſrael. prophetæ autem Baal & Achab acceperunt eam in ſenſu falſo. l ℭ Nõ eſt hîc. quia Ioſaphat abhorrebat prophetas Baal. m ℭ Reman. vir &c. eò q̃ ſibi dixerat: Erit anima tua pro anima eius,vt habetur ſuprà.xx.ca. Cætera patent vſque ibi. n ℭ Fecit quoq; &c. Sicut enim prophetæ domini aliquando prophetabant non ſolũ verbis ſed etiã ſenſibilib⁹ ſignis:& ſicut Ieremias poſuit catenas i collo ſuo, vt hr̃ Iere.xxviij.d. ſic etiã falſi prophetę vt magis eis crederet. Cætera patẽt vſq; ibi: o ℭ Aſcẽ.&c.& va.proſ. Hoc non dixit aſſertiuè, ſed magis negatiuè vł optatiuè, vt ſit ſenſ⁹;vtinã ſic poſſes ire.& hoc p ſigna percepit Achab; ppter qđ adiurauit pphetã,vt diceret clarẽ vˀitatẽ.& tũc dixit: p ℭ Vidi .i. fugiẽtẽ de p̃lio.q̃a ſicut veniunt ad prçlium vnitè,ita fugiunt diſperſè. q ℭ Quaſi oues.i.ducẽ.& p hoc deſignat ipſi⁹ regis Achab mortẽ. r ℭ Reuertat. Per hoc oſtendit propheta,qđ ſolus Achab erat in hoc prælio moriturus. Sed cõtra videt eſſe pphetia Michęę,q̃a dixit ſuprà.xx.g. Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & ppl's tuus pro populo eius. Ad hoc poteſt dici,qđ ibi deſignauit tantùm mortem Achab, & propter hoc dixit: Erit anima tua pro anima eius;non

C

†50.diſt.§. econtra. De pœ.diſt. 1.c. voluiſſent.ver. Achab.& diſt. 3.c.illud vˀ. Achab & c.talis in ſi. &c. ſicut Achab.

†4.Re.10.c.

† tacemus

D

Moraliter. d ℭ Trãſierũt ergo &c. Sequit: e ℭ Deſcẽdit Ioſophat. Per affinitatẽ Ioſaphat iuſti cũ Achab peſſimo ſignificat ſocietas iuſti cuiuſlibet cũ iniq̃, de q̃ iuſt⁹ eſt arguendus, ppter qđ.ſ.dicit ipſi Ioſaphat p pphetã: Impio p̃bes auxilium,& his q̃ oderũt dominũ amicitia iũgeris:& ideo iram dñi merebaris,ſed bona opera inuenta ſunt in te. Et nõ ſolũ,ſpũale prouenit iuſto ex impij ſocietate, ſed etiam aliquando malum corporale:ſicut fuit in propoſito.nã Ioſaphat ex ſocietate cũ Achab in prçlio fuit in mortis periculo. Nã Achab iniquus ſub ſpecie honorandi Ioſaphat,fecit eum ingredi bellũ in apparatu regio, vt ſic totũ põdus belli ſuper eum verteretur, ſed dei prouidentia Ioſaphat clamauit ad dñm,& ſic fuit liberatus: & Achab deceptor fuit lętalit vulnerat⁹, ſcđm qđ ſcribit Prouerbi. xxvj.d. Qui fodit foueã,icidet i eã,

Moraliter

† cornupetes vel pcuties

†2.Pa.18.c.

a ℭ Vidi dñm. CAP. XXII.

E Solium domini angelicæ ptãtes, qrũ mẽtib⁹ deus pſidens inferi⁹ cũcta diſponit. Exercit⁹ cęli miniſtrantiũ angelorũ multitudo, dextera pars angelorum electa, ſiniſtra ps reproba. Neq; eñ dextera cõcluditur deus, neq; ſiniſtra: qui ita eſt intra omnia, vt ſit & extrà. Sed quomodo mali de exercitu cæli? Quia q̃uis ab æthereo cælo pulſi, adhuc tñ in aereo demorantur cælo. vnde Paulus: Contra ſpũalia nequitię i cęleſtib⁹. Omnis exercit⁹ aſsiſtit deo, qa & volũtas electorũ ſpirituũ diuinę deſeruit poteſtati, & reproborũ ſeſ⁹ ſuę ſeruiẽs malitię iudicio oĩpotẽtis obtẽperat. Ephe.6.c.

Nicolaus de Ly.

eius: non autem dixit hoc de populo: erunt animę populi tui &c. & ſic deſignauit tãtũ populi fugam. ℭ Aliť ſoluit Ra. Sa. dicens, qđ ſanguis Michęæ iuſti exiẽs de capite eius quando vulneratus fuit à ſocio ſuo in ſermone domini, vt habetur ſuprà. xx. ca. expiauit mortem comminatam populo, non autem ipſi Achab. a ℭ Nunquid non. q. di. iſte falſò ꝓphetat mihi malum ex odio. & ideo ꝓpheta declarauit modum deceptiõis Achab, dicens: b ℭ Vidi dñm. in ſimilitudie ipſum repręſentãte; ex hoc exteri⁹ formata, vel interius in imaginatione ꝓphetæ, intellexit tamen quid talis ſimilitudo ſignaret & alię q̃ conſequenter ponũtur. c ℭ Et omnem. i. multitudinem angelorum. d ℭ A dextris. q̃tũ ad bonos angelos. e ℭ Et a ſini. q̃tũ ad malos, qui dicũtur deo aſsiſtere, eò qđ i pluribus ſunt executores diuinę iuſtitię. Vñ Iob. ij. a. dicitur: Cùm veniſſent filij dei, & ſtarent coram domino, affuit inter eos & ſatan. f ℭ Et ait. Per hoc & per illud qđ dicitur infrà: Et dixit dominus: decipies

F & præualebis &c. non eſt intelligendum qđ falſitas ſiue falſum reueletur à deo: vel de eius mandato, cùm ſit veritas per eſſentiam, ſed per hoc intelligitur permiſſio diuina; quia iuſto iudicio deus permittit malos homines decipi à dæmonibus, qui non habẽt poteſtatem aliquid faciẽdi, niſi quantũ ipſe permittit. g ℭ Egreſſus eſt autem ſpiritus. ſcilicet malus, ideo ſubditur: h ℭ Ero ſpiritus mẽ. & ex hoc patet falſitas dicti Ra. Sa. Qui dixit hunc fuiſſe ſpiritum Naboth defũcti, quia Naboth fuit iuſtus, & per conſequens ſpirit⁹ eius erat in parte iuſtorum. Præterea animæ perfectorum non loquuntur i prophetis falſis, ſed angeli mali: quando à deo permittuntur. i ℭ Percuſsit. volẽs oñdere qđ eſſet falſ⁹ ꝓpheta, tũ qa man⁹ ſua nõ aruit ſicut man⁹ Ieroboã extenſa contra ꝓphetã dñi, vt habetur ſuprà. xiij. capit. tum quia ſecundũ apparentiam Michęas videbatur loqui contra dictum Eliæ qui erat maior propheta, quia dixerat: In hoc loco in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth lambent ſanguinem Achab, qui locus eſt iuxta Iezrahel, Michęas autem dicebat eum interficiendum in Ramoth Galaad. & iõ ex hoc conſequenter arguebat Sedechias, quòd nec Eliæ nec Michęæ erat credẽdum, eò qđ dicta eorum diſcrepabant. k ℭ Viſurus es in die. Dicunt aliqui, qđ hoc fuit quando Iehu interfecit prophetas Baal, vt habetur infrà. iiij. lib. c. x. Alij autem dicunt & melius, vt videtur, qđ hoc fuit in regreſſu de Ramoth Galaad; qa

† vel regis

uertatur unuſquiſq; in domum ſuam in pace. Dixit ergo rex Iſraël ad Ioſaphat: Nunquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonũ, ſed ſemper malum? Ille uerò addens ait: Propterea audi ſermonẽ dñi. Vidi dominum ſedentem ſuper ſolium ſuũ, & omnẽ exercitum cęli aſsiſtentẽ ei à dextris & à ſiniſtris. Et ait dñs: † Quis dẽcipiet Achab regem Iſraël, ut aſcẽdat & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus uerba huiuſcemodi, & ali⁹ aliter. Egreſſus eſt autẽ ſpiritus, & ſtetit coram dño, & ait: Ego decipiã illum. Cui locutus eſt dñs: In quo? Et ille ait: Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omniũ prophetarum eius. Et dixit dominus: Decipies, & præualebis. Egredere & facita. Nunc igitur ecce dedit dñs ſpiritum mendacij in ore omniũ prophetarum tuorum qui hîc ſunt, & dñs locutus eſt contra te malum. Acceſsit autẽ Sedechias fili⁹ Chanaana, & percuſsit Michęam in maxillã, & dixit: † Méne ergo dimiſit ſpiritus dñi, & locutus eſt tibi? Et ait Michęas: Viſurus es in die illa quando ingredieris † in cubiculum intra cubiculum ut abſcondaris Et ait rex Iſraël: Tollite Michęam, & maneat apud Amon principem ciuitatis, & apud Ioas filium † Amalech, & dicite eis: Hæc dicit rex: Mittite uirum iſtum in carcerem, & ſuſtentate eum pane tribulationis & aqua anguſtiæ, donec reuertar in pace. Dixitq; Michæas: Si reuerſus fueris in pace, non eſt locutus in me dominus. Et ait: Audite populi omnes. Aſcendit itaq; rex Iſraël & Ioſaphat rex Iuda in Ramoth Galaad. Dixit itaq; rex Iſraël ad Ioſaphat: † Sume arma & ingredere prælium, & induere ueſtibus tuis. Porrò rex Iſraël mutauit habitum ſuum, & ingreſſus eſt bellum. Rex autẽ Syriæ præceperat principibus curruum trigintaduobus, dicens: Non pugnabitis cõtra minorem & maiorem quempiam, niſi contra regem Iſraël ſolùm. Cùm ergo uidiſſent principes curruum Ioſaphat, † ſuſpicati ſunt, quòd ipſe eſſet rex Iſraël. Et impetu facto pugnabant contra eum. Et exclamauit Ioſaphat: Intellexeruntq; principes curruum, quòd non eſſet rex Iſraël, & ceſſauerunt ab eo. Vir autem quidam tetendit arcum † in incertum ſagittam dirigens, & caſu percuſsit regem Iſraël inter pulmonem & ſtomachum. At ille dixit aurigæ ſuo:

a ℭ Quod exigebant merita eius.

ℭ A ſiniſtris.

laad; quia tunc filius Achab & principes quærebant Sedechiam ad interficiendũ eò qđ fuerãt de eius conſilio in Ramoth Galaad ad pręliandum. l ℭ Tollite Michęam, & maneat apud Amõ principem ciuitatis, & apud Ioas. id eſt præpoſitum regis. m ℭ Mittite virum iſtum in carcerem, & ſuſtẽtate eum pane tribulationis & aqua anguſtiæ, donec reuertar in pace. Di. Ex hoc patet obſtinatio Achab in malo. n ℭ Et ait, audite. Adhuc enim volebat loqui propheta, ſed fuit amotus & ductus ad carcerem. o ℭ Aſcendit itaq; rex. Hîc conſequenter deſcribitur belli congreſſus, cũ dicitur: p ℭ Sume arma tua & ingredere prælium, & induere. ſic eſt in libris correctis. & concordat litera Hebraica, quæ talis eſt. Immuteris & vade ad prælium, & tu indue veſtimenta tua. quæ ſic exponitur: Immuteris ſci. amouendo veſtem communem & accipiendo arma bellica, & tu induere veſtimenta tua. i. inſignia regalia quę ſoles portare ad pręlia. q ℭ Porro rex Iſrael. i. non accepit inſignia regalia. Dicunt aliqui, qđ hoc fecit ad honorandum Ioſaphat qui venerat cum eo in eius adiutorium: & idem volebat ſibi atribuere pricipalitatem belli. Alij autem dicunt, qđ licet hoc videatur ſecundum apparentiã literę, tamen intendebat aliud ſcilicet qđ pondus belli verteretur ſuper Ioſaphat. Rex autem Syrię. Sequitur: r ℭ Nõ pugnabitis cõtra minorem & ma. quempiam, niſi contra regem Iſ. Ratio autem huius pręcepti fuit, vt dicit Ra. Sa. quia exploratores regis Syrię erãt pręſentes, licet occultè, quando Michæas dixit ſolũ Achab moriturum in illo pręlio. & cũ retuliſſent hoc regi Syriæ, dedit hoc pręceptũ: quia aliâs probauerat veritatem verborum prophetę, propter qđ volebat ſe eis conformare. s ℭ Et exclamauit Ioſaphat. inuocando diuinum auxilium, & eleuando ſuum vexillum, ſicut ſolet fieri in talibus. & per hoc intellexerunt principes regis Syrię, qđ eſſet rex Iuda. t ℭ In incertum ſagittã dirigens. quia mittebat ſagittam contra multitudinem, non contra aliquam determinatam perſonam. v ℭ Et caſu percuſsit regem Iſrael. Iſta percuſsio licet fuerit caſualis ex parte ſagittantis, q non dirigebat ſagittam ex intentione ad regem Iſrael, non tamen fuit caſualis ex parte dei qui hoc præordinauerat. x ℭ Inter pulmonem & ſtomachum. ij. Para. xviij. dicitur: Inter ceruicem & ſcapulas, & vtrumque fuit verum, quia ſagitta à parte anteriori itrauit prope pulmonem, & in parte oppoſita exijt ſuperius verſus ſcapulas: quia illa ſagitta protẽdebat ſe inaltando, quia iſte ſagittator erat de peditib⁹, & rex Iſrael pugnabat in alto ſtans in curru ſuo. In Hebręo habetur: Inter ſquamas & loricam. Habebat enim ſuper loricam armaturam de laminis ferreis ad modum ſquamarum factis: & vna fuit eleuata ſeu amota à loco ſuo, & ſic ſagitta inuenit ibi loca intutata & armis nudata. vel foramina loricæ diſcooperta, & ſic facilius intrauit & pforauit regẽ modo prædicto. & ſic trãslatio nrã nõ diſcordat ab Hebræo in ſentẽtia; ſed noſtra deſignat percuſsionem in corpore, litera verò Hebraica in armis.

G

H

† 2. Pa. 18. c.

† Quando me

† de cubiculo intra cubiculum

† Mutabo me. i. habitũ meum & igrediar

† dixerunt

† in ſimplicitate ſua alij vertunt, ſumma vi.

casu

Eijce me

a Verte manum tuam, & eiice me de exerci-
tu, quia grauiter uulneratus ſum. Commiſ-
b ſum eſt ergo prælium in die illa. Et rex Iſra-
ël ſtabat in curru ſuo contra Syrios, & mor
tuus eſt ueſpere. Fluebat autem ſanguis pla
gæ †in ſinum currus, & præco inſonuit in
uniuerſo exercitu, antequam ſol occumbe-
ret, dicens: Vnuſquiſque reuertatur in ci-
uitatem & in terram ſuam. Mortuus eſt au
tem rex, & perlatus eſt in Samariã, ſepelie-
runtq́; regem in Samaria. Et lauerunt cur-
c rum eius in piſcina Samariæ, †& linxerunt
d canes ſanguinẽ eius, & †habenas lauerunt,
e iuxta uerbum domini quod locutus fue-
rat. Reliqua uerò ſermonum Achab, & uni
f uerſa quæ fecit, & domus eburnea quam
ędificauit, cunctarumq́; urbium quas extru
g xit: nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermo-
num dierum regum Iſraël? Dormiuit ergo
Achab cũ patribus ſuis, & regnauit Ocho-
h zias filius eius pro eo. Ioſaphat uerò filius
Aſa regnare cœperat ſuper Iudam, anno
quarto Achab regis Iſraël. Trigintaquin-
que annis regnauit in Ieruſalem. Nomen
matris eius Azuba filia Salai. Et ambulauit
in omni uia Aſa patris ſui, & non declina-
i uit ex ea. Fecitq́; quod rectum erat in con-
k ſpectu domini, ueruntamen excelſa nõ †ab-
ſtulit. Adhuc enim populus ſacrificabat, &
l adolebat incenſum in excelſis. Pacemq́; ha
buit Ioſaphat cum rege Iſraël. Reliqua au-
tem uerborum Ioſaphat, & opera eius quę
geſsit & prælia, nónne hæc ſcripta ſunt in li
m bro uerborum dierum regum Iuda? Sed
& †reliquias effœminatorum, qui remanſe
rant in dieb⁹ Aſa patris eius abſtulit de ter
n ra. Nec erat tunc rex conſtitutus in Edom.
†Rex uerò Ioſaphat fecerat claſſes in mari,
quæ nauigarent in Ophir propter aurum,
& ire non potuerunt, quia confractæ ſunt
in Aſiongaber. Tunc ait Ochozias filius
Achab ad Ioſaphat. Vadant ſerui mei cum
ſeruis tuis in nauibus. Et noluit Ioſaphat.
Dormiuitq́; Ioſaphat cum patribus ſuis: &
ſepultus eſt cum eis in ciuitate Dauid patris
ſui, regnauit Ioram filius eius pro eo. Ocho o
zias autem filius Achab regnare cœperat
ſuper Iſraël in Samaria, anno ſeptimodeci-
mo Ioſaphat regis Iuda: regnauitq́; ſuper
Iſraël duobus annis. Et fecit malum in con
ſpectu domini, & ambulauit in uia patris
ſui & matris ſuæ, & in uia Ieroboã filij Na-
bat qui peccare fecit Iſraël. Seruiuit quoq́;
Baal & adorauit eũ, & irritauit dominum
deum Iſraël iuxta omnia quę fecerat pater
eius.

A a ¶ Eijce de exercitu quia gra
uiter &c. Nõ ſimpliciter, ſed de pri
ma acie in qua erat, vt eſſet in alia po-
ſteriore, ĩ qua non ſic impugnaretur,
& poſſet magis occultare ſe eſſe talẽ
vulneratum, ideo ſequitur: b ¶ Et
rex ſtabat curru contra Syrios.
†i. medium ne ſui aduerterent illum lętaliter vul-
neratum & fugerent de prælio. Cæte
ra patent vſq; ibi: c ¶ Et linxerunt
canes ſanguinem. in eadem regio
ne in qua infectus fuit Naboth, pro-
ut expoſitum fuit ca. præce. ſecundũ
vnum modum, quia Samaria vbi lo
tus fuit currus à ſanguine Achab, &
Iezrahel vbi lapidatus fuit Naboth,
diſtant quaſi per. xv. milliaria quę faci
unt ſeptẽ Leucas. d ¶ Et habenas
lauerunt. In Hebręo habetur: Et ar
maturas lauerunt. ſ. à ſanguĩe Achab.
e ¶ Iuxta verbum domini. i. ꝑ
pe locum in quo lapidatus fuit Na-
both, ſecundum qđ dixerat dominus
per Eliam. qualiter autem hoc fuerit,
ſciendum qđ Achab habebat domũ
regiã ĩ Samaria & Iezrahel, & vinea
Naboth Iezrahelitę erat ꝑpe domũ
illã q̃ erat ĩ Iezrahel & ibi erat arma-
mẽtariũ regis. ꝑpter qđ ibi portata
fuerunt arma in quibus vulnerat⁹ fu-
erat, & ibi lota à ſanguĩe Achab: quẽ
linxerunt canes in loco determinato
vbi fuerat interfectus Naboth. Et iõ
B ſcriptura fecit diſtinctionem inter lo-
turam currus & armorum, dicens ꝙ
arma fuerunt lota iuxta verbum do-
mini. & ſecundum hoc verificatur di
ctum Ra. Sa. dicentis qđ ſanguis A-
chab in perſona propria intelligitur,
cũ dicitur ſuprà capit. præce. In loco
hoc in quo linxerunt canes ſanguinẽ
Naboth &c. ſicut ibidem dictũ fuit.
f ¶ Et domus eburnea quam.
†reliq̃ ſcorta maſcula quę Qualis autẽ fuerit dom⁹ iſta, nõ habe
tur ex ſcriptura, ſed de ipſa fit hîc mẽ
tio notando Achab de curioſitatę ex
ceſsiua in qua non modicum eſt pec-
catum. g ¶ Nõne hæc ſcripta.
ex hoc patet qđ liber hîc allegatus nõ
†Sed ꝑfect⁹ vł dux erat rex. i. ꝑfect⁹ quẽ cõſtitu erat eis ipſe Ioſaphat, e- rat eis vitæ regis. eſt idem qđ Paralipomenon, in quo
nulla fit mentio de iſta domo ebur-
nea, ſed eſt alius liber à Nabuzardan
combuſtus, vel à Syrijs, nec poſtea fu
it reparatus. h ¶ Ioſaphat vero.
Hîc conſequenter ponitur ipſius Io-
ſaphat regis Iudę conditio, cuius vita
commendatur excepta familiaritate
quam habuit cũm Achab idololatria
& excelſorum permiſsione. ideo ſub-
ditur: i ¶ ¶ Fecitq; qđ rectum
eſt in conſpectu domini. ſicut &
fecerat Aſa pater ſuus. k ¶ Verũ-
tamen excelſa non abſtulit. In q
bus populus ſacrificat deo, tamen vt
prędictũ eſt qđ iõ non erat licitum,
quia prohibitum. ſ. poſt templi ędifi-
cationem, vt frequentèr ſuprâ dictũ
eſt. & quia populus erat ad hoc aſſuę
tus; ideo difficile erat amouere pro-
pter conſuetudinem: veruntamen E-
zechias tempore ſuo abſtulit, vt habe
tur infrâ. iiij. lib. cap. xviij. l ¶ Pa-
cem habuit Ioſaphat. Iſtud recoli
tur, quia inter Aſa patrem ſuum &
Baaſa regem Iſrael fuerat bellũ, tñ de
hac familiaritate reprehenſus fuit per
prophetam tanquam in hoc reprehenſibilis. ij. Para. xix. Impio prę
bes auxilium, & his qui oderunt dominum amicitia iungeris. &
idcirco

idcirco iram domini merebaris C
&cæ. m ¶ Sed & reliquias
effœminatorum, qui reman
ſerãt in diebus Aſa patris ei⁹
abſtulit de terra. Qui autem di
cantur effœminati expoſitum fuit
ſuprà. xv. cap. & licet Aſa eos ab-
ſtuliſset, non tamen totaliter, ſed
iſte perfecit. n ¶ Non erat tũc
rex conſtitutus in Edom. à te
pore Dauid quo ſubiugauit ſibi il
lud regnum, & poſuit ibi vnum p̃
fectum qui reſpondebat de terra
regi Iuda. & hoc durauit vſq; poſt
tempus Ioſaphat. Sed tempore Io
ram filij ſui rebellauit Edom, & cõ
ſtituit ſibi regem, vt habetur infrâ †. 3̃. 21. ſ.
lib. iiij. ca. viij. & propter hoc de il
lo fit hîc mentio. Rex verò Ioſa- † arma LXX, & meretrices lotæ ſunt in ſanguĩe ei⁹.
phat fecerat claſſes in mari, ſed con
fractę fuerunt diuino iudicio, eò
qđ habebat familiaritatem & ſo-
cietatem cũ Ochozia rege Iſrael.
ſecundum quod habet. ij. Par. xx.
Et propter hoc noluit ſecundò aſ
ſociari cum eo in nauigio, vt habe
tur hîc in litera. o ¶ Ochozias
autem filius Achab regnare
cœperat. Hîc vltimò agitur de re
gno Ochozię regis Iſrael, vt con-
tinuetur finis iſtius libri ad princi-
pium quarti; & patet litera ex præ
dictis hoc excepto. p ¶ Anno
ſeptimodecimo Ioſaphat re-
gis Iuda. quia ſicut dictum eſt in
hoc capitu. Achab regnauit. xxij. † remoue- runt.
annis; & hîc dictum eſt, qđ Ioſa-
phat cœpit regnare anno quarto D
ipſius Achab; & ſic videtur, qđ A-
chab regnauerit vſq; ad completi-
onem anni. xviij. Ipſius Ioſaphat:
& per cõſequens filius Achab cœ
pit regnare. xix. anno Ioſaphat.
Hoc poteſt ſolui per regulas ſupe-
rius datas, ſcilicet ca. xv. quòd pri-
mus annus & vltimus, in quo A-
chab regnauit cum Ioſaphat fue-
runt imperfecti. & ideo hîc com-
putantur. Et ſi aliqua ſimilia occur
rant, de cætero ſoluantur per regu
las ſuperius datas.
*c ¶ Et linxerunt canes ſan Moraliter
guĩem eius, & habenas laue.
ſcilicet Achab, Per iſtos canes ſi-
gnantur dæmones peccatorum a-
nimas cruciantes. Cætera verò q̃
de Ioſaphat hîc ſcribuntur, com-
pleti⁹ ponũt. ij. Par. c. xvij. & xviij.
& xix. & xx. & ibi ponetur expoſi
tio myſtica, domino concedente.
¶ In capit. xxij. vbi dicitur in po-
ſtilla: Audite populi omnes. Ad-
huc enim volebat loqui prophe-
ta, ſed fuit amotus.

ADDITIO.

Hęc verba Michęę ſcilicet: Audite
populi omnes. magis propriè poſ
ſunt referri ad præterita. hoc eſt di
cere, illud quod dico regi: Si re-
uerſus fueris in pace, non eſt domi
nus locutus in me. Audite populi
omnes, quaſi diceret: ſitis omnes te
ſtes, qđ ego dico de rege: quia nõ
reuertetur in pace. & iſtum modũ
tenent prophetæ prouocando te
ſtes ad ſua dicta; ſicut Eſa. j. a. Audite cęli & auribus percipite &c. &
non eſt neceſſarium dicere, quòd propheta volebat alia loqui.

E Præuaricatus eſt. a ℂCeciditq́ Ocho. Cap. I. Domus Ochoziæ eſt ſynagoga,q̃ legalibus preceptis quaſi cancellis cœnaculi undiq́ circũdata erat.Sed ſicut Ochozias per cancellos quibus tueri debuit ruens,ægritudinem nimiam incurrit,ita & Iudæus legis cuſtodiam excedens in languorem deſperabilem peccatorum cecidit. Vbi quia dei preſidium dereliquit, ſalutis remedium non inuenit.Confugit em̃ ſicut rex impius ad falſos deos,& ideo ꝓphetico ore corripitur,& de eius morte vicina ꝑdicit̃. Ochozias Iudeorum maximè principes ſignificat,q vitijs dediti veritatẽ pſequunt̃.vñ:Miſerũt principes & Phariſei miniſtros,vt apprehẽderẽt Ieſum &c.b ℂMiſit &c.Quinquagenarius, confeſsio pœnitẽtiæ eſt, q̃ declaratur remiſsio peccatorum. Iudei ergo nolentes Chriſtum deum eſſe, nec principem pœnitentiæ, dicunt ei: Quinquaginta annos nondum habes & Abraham vidiſti? & in futuro igni incendĩtur.Terti⁹ quĩquagenari⁹. qa cõuerſus ad fidẽ trinitatis,pœnitẽtię ſacramẽtũ cognouit,indulgẽtiã meruit.

Ioh.7.c.
Ioh.8.g.

QVARTVS REGVM
Liber. Secundum Hebræos, Melachim ſecundus.

Caput I.

†vl',Defecit aũt Moab ab Iſrael

P†Ræuaricatus eſt autẽ a
Moab in Iſraël, poſt- b
quã mortu⁹ eſt Achab.
Ceciditq́ Ochozias per c
cancellos cœnaculi ſui
quod habebat in Samaria,
& ægrotauit,miſitq́ nuntios dicens d e
ad eos:Ite cõſulite Beelzebub deum Accaron,
utrum uiuere queã de infirmitate
mea hac. Angelus autem dñi locutus f
eſt ad Eliam Theſbiten, dicens: Surge
& aſcende in occurſum nuntiorũ regis
Samarię,& dices ad eos:Nunquid non g
eſt deus in Iſraël,ut eatis ad conſulendũ
Beelzebub deum Accaron? Quamob h
rem hæc dicit dñs:De lectulo ſuper quẽ
aſcendiſti non deſcẽdes,ſed morte mo- i
rieris.Et abiit Elias. Reuerſiq́ ſunt nun k
tij ad Ochoziam? Qui dixit eis:Quare
reuerſi eſtis? At illi reſpõderunt ei: Vir
occurrit nobis,& dixit ad nos:Ite & re-
uertimini ad regem qui miſit uos, & di-
cetis ei: Hæc dicit dñs: Nunquid quia
non erat deus in Iſraël, mittis ut conſu-
latur Beelzebub deus Accarõ? Idcirco
de lectulo ſuper quẽ aſcendiſti non de-
ſcendes,ſed morte morieris. Qui dixit l
eis:Cuius figuræ eſt & habitus uir q oc-
currit uobis, & locutus eſt uerba hæc?
At illi dixerunt: Vir piloſus,& zona m n
pellicea accinctus renibus. Qui ait:Eli-
as Theſbites eſt.Miſitq́ ad eum quin- o p
quagenarium principem, & quinqua-
ginta uiros qui erant ſub eo. Qui aſcen q
dit ad eum, ſedentiq́ in uertice montis
ait:Homo dei,rex †præcepit ut deſcen- r

a ¶El Syriace ſol.addita.b.bel .inde pro varietate linguarum.bel.bãl.baal.Beelzebub.

† dixit

ℂ*Poſtilla uenerabilis magiſtri Nicolai de Ly. ſuper quartum librum Regum incipit.*

CAP. I.

PReuaricatus. Poſtq́ actũ eſt tertio libro de regno biperlito tpe q̃ floruit,hîc cõſequẽter agit de ipſo tẽpore quo cadere cœpit.Et qa regnũ Iſrael prius fuit infectũ idololatria q̃ regnũ Iuda,ideo citi⁹ defecit & captiuatum fuit:& qa regnũ Iſrael deſcribitur ſub regno Iuda,ſicut dictum fuit ſuprà,iij.li.c.xij.iõ ſub regib⁹ Iuda primò deſcribitur deiectio regni Iſrael ſil' vſq́ ad regni Iſrael captiuationẽ,ſecundò deiectio regni Iuda p ſe vſque ad tranſmigrationem.xviij.c. Circa primũ ſciendum,qđ licet regnũ Iuda vſq́ ad captiuationem regni Iſrael cucurrerit ſub viij.regibus & vna regina: qa tamẽ ſub aliquib⁹ nihil fuit innouatum,ideo iſte quart⁹ liber vſq́ ad.xviij. ca.excluſiuè diuidit̃ in ſex partes,qa primò agitur quid factum ſit ſub Ioram. ſecũdò qd ſub Athalia.c.xj.tertiò quid ſub Ioas.c.xij.quartò quid ſub Amaſia c.xiij.quintò qd ſub Ozia vel Azaria & additur, quid ſub Ioathan.c.xv.ſextò quid ſub Achaz.cap.xvj.Circa primũ deſcribitur primò mors Ochoziæ, & Ioram fratris eius ſubſtitutio, ſcđò regni Ioram proſecutio.iij.c. tertiò totius domus Achab exterminatio capi. viij.Circa primũ ſciẽdum,q in deiectione vtriuſq́ regni, ſcili. Iſrl' & Iuda ſil' cucurrit ꝑuaricatio regũ:& cõtra eos exclamatio ꝓphetarũ tẽporib⁹ ſuis exiſtẽtiũ,& iõ priò deſcribit̃ hîc deſcẽſus Ochoziæ ad inferos ꝓpẽ ſuã malitiã,ſcđò aſcenſ⁹ Elię ad cælos propter virtutis conſtantiam.ij.ca.Circa primum ſil' oſtenditur malitia Ochoziæ,& conſtantia Elię,& ideo primò deſcribitur peruerſitas Ochoziæ idola conſulentis.ſecundò veritas Eliæ ex hoc mortẽ eius prædicentis, ibi:Angelus autem domini.tertiò indignatio Ochoziæ per tres principes eum capere cupientes,ibi:Qui dixit eis.q̃rtò cõſtantia Elię veritatem ſibi in facie dicentis,ibi: Locutus eſt autẽ. quintò mors Ochozię & creatio Ioram ſibi ſuccedentis,ibi: Mortu⁹ eſt ergo,Circa primũ dicitur:a ℂPræuaricatus eſt autem. Quia rex Moab per iuramentum ſe obligauerat & regnũ ſuum ad ſeruiendum regi Iſrael ſub tributo, ſed rebellauit & iuramentum fregit,quæ fractio dicitur preuaricatio. b ℂPoſtquam mortu⁹ eſt Achab &c.Achab enim fuit bellicoſus,vt patet ex ſupradictis iij.lib. &

F

Diuiſio

G iij.li.& habuit plures victorias notabiles:& iõ tẽpore ei⁹ nõ rebellauit,ſed tempore filij ſui qui erat puſillanimis. c ℂCeciditq́ Ocho.i.deambulatoria. d ℂEt ægro.quia ex caſu conquaſſatus fuit. e ℂMiſitq́ nun.de conſilio matris ſuæ Iezabel, quæ erat idolatrix peſsima: & ideo fecit eũ recurrere ad idolũ, & non ad deum.Aliqñ em̃ ĩ idolis demones dabãt reſpõſa deo permittente propter malitiam recurrẽtium ad idola:p quã demerebantur vt in ſuo errore detinerẽtur.f ℂAngelus.Hîc conſequẽter deſcribitur Eliæ conſtantia mortẽ eius prædicentis,cùm dicitur:g ℂNũquid &c.q.d.vos oſtenditis facto q credatis ibi non eſſe deum qui poſsit reſpondere vobis. h ℂQuamobrem. id eſt propter infidelitatem. i ℂMorte morieris.per diuinam ſententiam. k ℂReuerſiq́ ſunt. propter verbum Eliæ eis dictum ex parte domini. l ℂQui dixit eis. Hîc conſequenter deſcribitur obſtinatio regis volentis punire prophetam propter dei ſententiam.Primò tamen inquirit de perſona dicens:Cuius figurę & habitus eſt. Et ſequitur: m ℂVir piloſus,id eſt habens habitum hirſutum,ſicut de ſancto Iohãne baptiſta dicitur Matt.iij.qđ habebat veſtimentum de pilis camelorũ. & in hoc commendat eum ſcriptura de vilitate & aſperitate habitus. Ex q̃ etiam ſequitur, qđ nimia mollities & curioſitas eſt vitioſa.Vnde Matth.xj. H a.dicit ſaluator ad laudem Iohannis baptiſtę:Quid exiſtis ĩ deſertum videre hominem mollibus veſtitum? qđ negatiuè de Iohanne dicit̃.ideo ſubdit̃: Ecce qui mollib⁹ veſtiuntur,in domibus regum ſunt. n ℂEt zona pellicea accinctus renibus. In Heb. habetur: zona de corio.vtrum aũt illud corium eſſet piloſum vel non, de ſcriptura non habetur.o ℂMiſitq́ ad eum quinquagenarium principem,& quinquaginta qui erant ſub eo. Volebat enim qđ violenter adduceretur ſi recuſaret venire, & puniretur. q ℂQui aſcendit. Erat enim in monte vacans vitæ contemplatiuæ.r ℂHomo dei:rex precepit vt deſcendas.Cognouit autem Elias per reuelationem,qđ irri- ſoriè voca

Moraliter

Moral. a ℂPreuaricatus eſt. Sequitur: c ℂCeciditq́ Ochozias per. Cœnaculum eſt pars domus ſuperior.nam idem eſt quod ſolarium; & ideo ſignat altitudinem ſuperbiæ. Per Ochoziam autem idololatriam ſignificatur ſuperbus, qui deo repugnat,eius auferendo culturã. Igitur Ochozias cadit de cœnaculo quãdo iudicio dei ſuperbus deijcitur à ſtatu ſuo,ſecũdum illud Prouerbi.xvij.ca.Qui altam facit domum ſuam,querit ruinã. d ℂEt ęgrota.Tunc enim ſuperbus ex ſuo caſu ęgrotat,quando propter hæc contra deum murmurat. e ℂMiſitq́ nuntios dicens. Tunc enim ad conſulendum Beelzebub mittit,quando per modos illicitos,& maximè per ſortilegia & conſimilia in quibus ſunt quędã pacta cum dæmonibus inita contra ſuam infirmitatem remedium quærit. f ℂAngelus autem domini locutus eſt ad Eliã. ſcilicet ad indicandum Ochoziæ mortem ſuam propinquam. Per qđ ſignificatur obſtinati ſuperbi damnatio,quam debet denuntiare conſtãter ꝑdicator veritatis contra ſuperbos in ſua malitia obſtinatos.Per hoc autem qđ mors Ochoziæ ſibi fuit dupliciter nũtiata.ſ.per nuntios proprios,& per Eliam,ſignificat̃ duplex ſupbi dãnatio.ſ.quantũ ad corpus & animam. p ℂMiſitq́ ad &c.Per du- os primos.

A Matth.8.c. †23.q.4.c.ſi illic.&.c.ca vindicta De cōſe.diſ. 3.c.reuera in fine.

FActum eſt. CAP.II. Turbo.i.validiſsimus vent⁹ rapuit Eliā in cælū aëreū.vñ volucres cęli,vt i ſecretā quā dā terrę regionē repēte illum deponeret, vbi in magna iā carnis & ſpūs qete viueret,quouſq; in fine mūdi mortis debitū ſoluat.Currus igneus,q̄ raptus dr̄,angelicę ſunt virtutes,quarū operatiōe ſubleuatus eſt.¶Subleuatio Eliæ aſcenſionē dn̄i ſignificat.Elias in curru aſcēdit, quia hō purus adiutorio egebat alieno.Redēptor noſter non curru, qa q oīa fecerat ſup oīa ſua virtute ferebatur.In deſignatione aſcēſionis ſuæ dn̄s p̄nuntios & teſtes habuit,vnū an̄ legem,alterū ſub lege: vt qn̄q; veniret ipſe q veraciter penetraret cælos.Qui credentib⁹ quoque carnis mūditiā largiretur,& ſub eo p incrementa tēporū virt⁹ caſtitatis excreſceret.Trāſlatus nanque eſt Enoch, per coitum generans & genitus.Raptus Elias,tn̄ p coitum genitus.Aſſumptus eſt dominus p

Gen.5.c.

coitum

Nicolaus de Lyra.

ſoriè vocabat eū hoīem dei,& qđ cōſentane⁹ erat regi i pc̄tō idololatrię & punitione Eliæ,& ſilr illi q cū eo erāt: & ex hoc ex dei ſentētia erant puniendi.ꝓpter qđ diuinā ſententiā pronuntiauit dicens: a ¶Si hō.verè & nō irriſoriè.b ¶Deſcēdat.Hoc mō btūs Petrus mortis ſententiam ꝓnūtiauit ſuper Ananiā & vxorē ſuā,vt habetur Act.v.a.Et ſicut dictum eſt de illo qnq̄genario primo,ita dicēdū de ſecundo. Tertius verò qnq̄genarius fuit Abdias,vt dicunt doctores Hebræi & catholici,q timebat deū valde,vt hr̄.ſ. iij.li.xviij.c.&.p pt̄ hoc humiliauit ſe corā deo & Elia eius ſeruo.d ¶Locutus. Hîc cōſequēter deſcribitur cōſtātia Eliæ denūtiantis regi mortem in ſua facie,angelo eū aſſecurāte,cū dicit: e ¶Deſcēde.Præcepit autē eū deſcendere & corā rege cōparere,ne Abdias rediēs ſine ipſo à rege puniretur:& aſſecurauit eū vt cōſtanter loqueretur,ſicut patet i litera.nec tn̄ propter hoc fuit retētus vel punitus, qa ſcribitur Prouerb.xxj.a.Cor regis in manu domini:quocūq; voluerit vertet illud.& iō licet Ochozias intēderet eū punire,tn̄ à deo territus non fuit auſus mutire. f ¶Mortuus eſt.Hîc conſequenter vltimò deſcribitur mors Ochozię,& fratris ſui ſubſtitutio, quia non habebat filium. g ¶Anno ſecun. Iſtud videt̄ eſſe falſum,quia.ſ.iij.li.ca.vlt.dicitur qđ Ioſaphat regnauit.xxv.annis:& ibidē ſubditur qđ Ochozias cœpit regnare ſuper Iſrael anno.xvij.Ioſaphat regis Iuda. Et ibidem dicit̄,qđ Ochozias regnauit tm̄ duobus annis & adhuc imperfectis.Ex qbus ſequitur,ꝙ Ochozias mortuus fuit xviij.anno regni Ioſaphat:& ſic de regno Ioſaphat adhuc remanebant.vij.anni futuri.Ex hoc videtur falſum qđ dicit̄ hîc, qđ Ioram frater Ochozię & ei ſuccedēs cœpit regnare anno ſecundo Ioram filij Ioſaphat:imò per ſeptem annos cœpit regnare an̄.ſ.xviij.anno regni Ioſaphat.Ad hoc reſpondent Hebræi dicentes,qđ qa Ioſaphat fuit in periculo mortis in Ramoth Galaad,vt habetur ſuprà.iij.lib.c. vi.ideo ex tunc filium ſuum Ioram regē inſtituit, ne poſt mortem ſuā de regno inter filios ſuos eſſet contentio.& ſic fili⁹ eius octo annis regnauit cū eo,q octo anni aliquando computantur in regno patris, aliquando

*horū qnquaginta.

B

*obſecro

das.Reſpondensq; Elias,dixit quinquagenario: † Si homo dei ſum,deſcendat ignis de cælo, & deuoret te & quinquaginta tuos. Deſcendit itaque ignis de cælo,& deuorauit eum

¶Quia conuiciando dixerunt,homo dei deſcende.

& quinquaginta qui erant cum eo. Rurſumq; miſit ad eum principem quinquagenarium alterum, & quinquaginta cum eo. Qui locutus eſt illi: Homo dei, hæc dicit rex: Feſtina,deſcende. Reſpondens Elias ait: Si homo dei ego ſum,deſcēdat ignis de cælo,& deuoret te & quinquaginta tuos.Deſcēdit ergo ignis de cælo, & deuorauit illum & quinquaginta eius.Iterum miſit principē quinquagenarium tertium,& quinquaginta qui erant cum eo. Qui cùm ueniſſet,

¶Hic eſt Abdias.

a ¶Quia humiliter acceſsit.

curuauit genua cōtra Eliam,& præcatus eſt eum,& ait: Homo dei, †noli deſpicere animā meam,& animas ſeruorum tuorū* qui mecum ſunt. Ecce deſcendit ignis de cælo & deuorauit duos principes qnquagenarios primos, & quinquagenos q cum eis erant:ſed nunc obſecro ut †miſerearis animę meę.Locutus eſt autem angelus dn̄i ad Eliam, dicens: Deſcende cū eo, ne timeas. Surrexit igitur & deſcēdit cū eo ad regē,& locutus eſt ei:Hęc dicit dn̄s: Quia miſiſti nuntios ad cōſulendū Beelzebub deū Accaron,quaſi nō eſſet deus in Iſraël,à q̊ poſſes interrogare ſermonē:iō de lectulo ſuper quē aſcēdiſti nō deſcendes,ſed morte morieris. Mortu⁹ eſt

¶Vel autem.

ergo iuxta ſermonē dn̄i quē locutus eſt Elias,& regnauit Iorā frater eius pro eo: anno ſecūdo Iorā filij Ioſaphat regis Iudę.Non em̄ habebat filiū.Reliqua autē uerborū Ochoziæ quæ operatus eſt, nōne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſraël?

Cap. II.

FActum eſt autē cùm leuare uellet dn̄s Eliā per turbinē in cęlum, ibant Elias & Eliſeus de Galgalis. Dixitq; Elias ad Eliſeū:Sede *hîc, quia dn̄s miſit me uſque in Bethel.Cui ait Eliſeus: Viuit dn̄s & uiuit anima tua, qa non derelinquā te. Cumq; deſcendiſſent Bethel,egreſsi ſunt filij prophetarum qui erant in Bethel ad Eliſeum, & dixerunt ei: Nunquid noſti, quia hodie dominus tollet dominum tuum à te? Qui

tris,aliquando in regno filij.Et qn̄ dicitur hîc,qđ Ioram frater Ochozię cœpit regnare ſecūdo anno Ioram filij Ioſaphat, hîc accipitur annus ſecundus Ioram filij Ioſaphat,quo cœpit regnare cū patre:& ille fuit annus decimuſoctauus patris,vt habetur infrà.iij.cap. C

*os primos principes,quinq̄genarios ex mandato Ochozię ſuperbè loquentes cū Elia,ſignantur miniſtri hominis ſuperbi deſeruientes ei in ſua malitia, quos ignis cū ſuis ſocijs deuorauit.Per qđ oſtendit̄ qđ ignis gehēnę debetur miniſtris ſuperbię. c ¶Iterum miſit principem quinquagenarium tertiū,& quin. Per iſtum qui non voluntate Ochoziæ, ſed ſua propria locutus fuit humiliter cū Elia,bonus ſeruus, hominis tamen mali deſignatur.& ſic cū ſuo domino & miniſtris malis non accipit damnationem,ſed cum ſuis ſocijs ſaluatur. Moraliter

NICO. DE LY.

CAP. II.

† p̄tioſa ſit aīa mea corā te, & aīæ Heb.

FActum eſt.Hîc conſequēter deſcribit̄ aſcenſ⁹ Elię i cęlū.& primò deſcribitur eius translatio.ſecundò Eliſei ſubſtitutio,ibi:Eliſe⁹ autem.Prima in duas. quia primò deſcribitur Eliæ circūitus.ſecundò eius rapt⁹,ibi:Cūq; trāſiſſent.Circa primū ſciēdū,ꝙ Elias p̄ſciēs ſuā translationem poſtq; fuerat i Galgalis,qui loc⁹ eſt iuxta Iordanem.qđ patet ex hoc, qđ filij Iſrael Iordane tranſito ibi primò poſuerunt caſtra,& ibi portauerunt.xij.lapides de Iordane,vt habetur Ioſue.iiij.inde trāſijt in Bethel,& inde Iericho, & inde redijt ad Iordanem,vt patet in litera: & ſic fecit quēdam circūitū.Rō autē hui⁹ fuit, quia Galgala locus ſacer reputabatur: Tū qa filij Iſrael ibi primò poſuerūt caſtra Iordane trāſito,vt dictum eſt: Tū quia filij Iſrael ibi circūciſionem fecerunt & paſcha celebrauerunt,vt habetur Ioſue.v.In Bethel autem Iericho manebāt filij prophetarum,vt patet in litera:& iſti erant viri religioſi ſimul collegiati,vacātes orationi & contemplationi,quorum aliqui habebāt ſpiritum prophetiæ: & tales fuerunt primò congregati ſub Samuele propheta,ſicut dictum fuit ſuprà j.lib.c.x.& poſtea ſub alijs prophetis excellentib⁹:propter qđ dicebantur filij ꝓphetarum,id eſt diſcipuli eorum,ſicut dicit Rab.Sal.ſuper locum iſtum.Elias igit̄ ante translationem ſuam voluit videre loca iſta,Galgalam ꝓpter loci ſanctitatē: Bethel & Iericho propter diſcipulorum ſuorum congregationem,& quia ibi volebat dimittere Eliſeum,vt patet in textu & ex dictis patet litera vſq; ibi: i ¶Nūquid noſti, quia hodie dominus tollet dominum tuum a te?Ex quo patet qđ dictū ē ſuprà.ſ.qđ aliq eorū habebāt ſpiritū prophetiæ per quem p̄ſciebant translationem Eliæ.Qui reſpondit:

† p̄tioſa ſit aīa mea i oculis tuis. D

frater ei⁹

Et ego

Moraliter.h ¶Factum eſt autem. Allegoricè per aſcenſum Eliæ in cælum aſcenſio domini noſtri Ieſu Chriſti fuit figurata, ſicut dicit Rabani gloſſ.& interpretatio nominis ad hoc aptatur. nam Elias aſcendens dominus interpretat̄. Moraliter

 *Ecce

coitū nec generās, nec generatus. a ℭ Fiat in. Elias ſpū pphetali
E & opatione miraculorū excellēter pollebat. geminā ergo gratiam
Matt.10.c. quā Eliſeus in magiſtro uigere cognoſcebat, ſibi tribui rogauit. Vn
de patet quòd nō eſſe diſcipul⁹ ſup magiſtrū poſtulauit. ℭ Ra. Fi
ducia petēdi accepta è dño eccleſia poſtulat duplicē ſpm̄ Chriſti. &
qa remiſſione pctōrū indiget q̄ nō eguit
Chriſt⁹, & mūere ꝟtutū q̄s ex plenitudi
Ephe.4.b. ne ſua p ſpm̄ſctū tribuit Chriſt⁹, q aſcē
dēs ī altū captiuā du. cap. de do. ho. ill' vi
delicet q ſpē ſuā ī illo ponūt. Hinc eſt qꝺ
ait: b ℭ Si videris. i. ſi oculos fidei ape
rueris, & cum paſſione & reſurrectione
etiam aſcenſionem meam fideliter credi
deris, petitiōis tuæ effectum cōſequeris.
☞ Pallium

respōdit: Et ego noui: ſilete. Dixit au- a
tem Elias ad Eliſeum: Sede hîc, quia b
dominus miſit me in Iericho. Et ille
ait: Viuit dominus & uiuit anima tua,
quia non derelinquam te. Cumq́ue-
niſſent Iericho, acceſſerūt filij prophe
tarum qui erant Iericho ad Eliſeum, &
dixerunt ei: Nunquid noſti, quia ho-
die dominus tollet dn̄m tuum à te? Et
ait: Et ego noui, ſilete. Dixit autem ei
Elias: Sede hîc, quia dominus miſit me
uſq; ad Iordanem. Qui ait: Viuit do-
minus, & uiuit anima tua, quia non de
relinquam te. Ierunt igitur ambo pari
ter, & quinquaginta uiri de filiis pro-
phetarum ſecuti ſunt. Qui & ſteterūt
econtrà longè. Illi autē ambo ſtabant
ſuper Iordanem. Tulitq́; Elias palli- c
um ſuum & inuoluit illud, & percuſsit
aquas, quæ diuiſæ ſunt in utranq́; par d
tem, & tranſierunt ambo per ſiccum.
a ☞ Chriſtus caput noſtrum ad eccleſiam corpus ſuum.
Cumq́; tranſiſſent: Eliās dixit ad Eliſe e
a ☞ Petite & accipietis.
um: Poſtula quod uis ut faciam tibi,
antequam tollar à te. Dixitq́; Eliſeus:
a Obſecro, ut fiat in me duplex ſpiritus f
☞ Spiritus tui largitio.
tuus. Qui reſpondit: Rem difficilem g
b poſtulaſti. Attamē ſi uideris me quan h
do tollar à te, erit tibi quod petiſti. Si
autem non uideris, non erit. Cūq́; per- i
gerent, & incedētes ſermocinarentur,
ecce currus igneus, & equi ignei diui- k
ſerunt utrunq́;, † & aſcendit Elias per l
turbinem in cælum. Eliſeus autem ui m
debat & clamabat: † Pater mi, pater n
mi, currus Iſraël & auriga eius. Et non o
uidit eū amplius. Apprehēditq́; ueſti- p
menta ſua, & ſcidit illa in duas partes.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Et ego. Ex quo patet, qꝺ Eliſe⁹
iam habebat ſpiritum prophetiæ, nō tñ
in tanta plenitudine ſicut poſtea habuit.
b ℭ Silete. Nolebat enim, q̄ de hoc in
præſentia Eliæ loquerētur: ne ab Elia &
ipſis ſil' incitaret ad remanendū ibidē, qa
volebat remanere cū magiſtro ſuo q̄n-
tū poterat. c ℭ Tulitq́; Elias. id eſt pli
cauit aptādo ipm ad percutiēdū aquas.
d ℭ Quę diuiſæ. Non per aliquam ꝟ
tutem q̄ eſſet in pallio, ſed virtute diuina
qua voluit oſtēdere meritum Eliæ: ſicut
ad declarandum merita ſanctorum ali-
quando dantur à deo ſanitates ad tactū
veſtimentorū ipſorum. e ℭ Cūq́; trāſiſ
Diuiſio ſent. Hîc conſequenter deſcribitur Eliæ
raptus, & primò deſcribitur eius amica-
bilis cōdeſcēſio, ſecundò mirabilis aſcen
ſio, ibi: Cūq́; pergerent. Primum oſten-
ditur in hoc, qꝺ obtulit ſe Eliſeo ad faci-
endum qꝺ poſſet pro eo, dicens: Poſtula
qꝺ vis & cæt. Et ſubditur Eliſei petitio:
f ℭ Obſecro vt fiat. Dicit Ra. Sa. qꝺ
petijt habere ſpiritum in dupla propor
tiōe reſpectu Eliæ. & ad hoc inducit qꝺ
F octo miracula tātū ſcribuntur facta per
Miracula Eliæ & Eliſei Eliam in hoc. iiij. libr. & iij. Primum eſt
clauſio cęli. Secūdum cōtinuatio farinę et
lecythi. Tertiū ſuſcitatio filij viduę. Quar
tū deſcēſus ignis in mōte Carmeli. Quin
tū ipetratio pluuię. Sextū deſcēſus ignis
ſup primū quīquagenariū. Septimū ſup
ſecundum. Octauum diuiſio Iordanis,
†Ecc.48.b. vt tranſirent per ſiccum. Sedecim verò
Diuiſio ſcribuntur in Eliſeo: Primum eſt Iorda-
nis diuiſio. Secundum aquarum ſanatio.
Tertium puerorum laceratio. Quartum
aquę impetratio pro trib⁹ regib⁹. Quin
tū olei multiplicatio. Sextū Sunamitis fœ
cundatio. Septimū filij ei⁹ ſuſcitatio. O-
ctauū pulmenti dulcoratio. Nonū panū
multiplicatio. Decimum Naaman lepro
ſi curatio. Vndecimum Giezi infectio. Duodecimum ferri natatio.
Decimumtertium oculorum pueri ſui apertio ad videndum eq̄s
& currus igneos ad defenſiōem ipſorum. Decimumquartum aduer
ſariorum excęcatio. Decimumquintum abūdantia victualium ino-
pinata in porta Samariæ. Sextumdecimum ſuſcitatio mortui ad ta-
ctum oſſium Eliſei. Sed iſtud dictum non videtur conueniens: primò
quia non concordat literę ſequenti, vt videbitur. Secundò quia nō
concordat rationi. Dicit em̄ ſaluator Mat. c. x. c. Nō eſt diſcipul⁹ ſup
magiſtrū, & iō p̄ſumptuoſum fuiſſet ſi Eliſeus duplā ptātē reſpectu
magiſtri ſui petiuiſſet. Nec valet illud qꝺ inducit de plurib⁹ miracu
lis, qa forſitan Elias fecit plura q̄ Eliſeus: licet nō ſint ſcripta, qa nō o-
Luc.7.e. mnia ſcribunt, ſecundū qꝺ dr̄ Ioh. vlti. Itē Iohānes baptiſta nullū mi
raculū fecit, vt dr̄ Ioh. x. & tñ de ipſo dicit ſaluator: Inter natos mulie
rū nō ſurrexit maior Iohanne baptiſta. Dicendū igit cū alijs doctori
bus noſtris, qꝺ Eliſeus non petiuit ſpiritū in dupla proportione re
Gratia duplex ſpectu Eliæ, vt ſic ei p̄ferret: ſed petiuit qꝺ duplex gratia q̄ erat in E-
lia. ſ. gratia miraculorū, & gratia pphetię q̄ ſunt grę diſtinctę, ſcdm
qꝺ dicit Apl̄s. j. Cor. xij. ī ipſo fierēt: vt ſic magiſtro ſuo aſſimilare
tur, quia ſecūdū dictum ſaluatoris, perfectus oīs erit, ſi ſit ſicut magr̄
eius.

eius. g ℭ Rem diffi. Tum quia talis gratia non poteſt dari niſi G
à deo īmedaitè: tū qa pauci pphetæ legunt vtrāq́; grām habuiſſe.
h ℭ Attamen. quod exponit Ra. Sa. ſic: Si videris me &c. idē eſt ac
ſi diceret, quādiu ſum tecū in ſtatu cōmuni hominum non poſſum
iſtud facere, ſed quando tollar hinc ad ſuperiorē ſtatum, tunc pote-
ro. Qꝺ nō eſt intelligendū effectiuè, qa
ſolus deus efficit vtranq́; gratiam, ſed
īpetratiuè. qa tūc preces Eliæ eſſent ma
gis efficaces. Iſta tñ expoſitio nō conſo
nat literæ, qa Elias in raptu ita poterat
orare pro Eliſeo, ſi non videret: eū tūc
ac ſi videret: ita qꝺ viſio Eliſei nihil vi
debatur facere ad hoc qꝺ preces Eliæ
eſſent efficaciores pro eo: & tñ dicit E-
lias: Si videris me qn̄ tollar à te, erit: ſi āt
nō videris, nō erit. & iō aliter dicendū.
Spiritus enim ſanctus prout vult, tan-
git corda prophetarum, & ideo aliqn̄
reuelat aliquod futurum perfectius, ali-
quando minus perfectè, aliquando cō
ditionaliter, & aliquando abſolutè: ſi-
cut infrà ca. xiij. dixit Eliſeus regi Ioas:
Percute iaculo terram. Reuelatum em̄
erat Eliſeo, qꝺ toties percuteret Syri-
am quoties percuteret iaculo terram,
vt patet ex litera ſequēti ibidem. nō tñ
erat ſibi reuelatum, qꝺ eſſet percuſſu-
rus terrā tribus vicibus tm̄. Et ſic fuit
in propoſito vt videt. Fuit em̄ reuela-
tū Eliæ, qꝺ ſi Eliſeus eū videret in raptu
eius petitio impleretur: aliter non, tñ
nō fuit ſibi reuelatum, qꝺ eſſet eū viſu
rus pro tūc. i ℭ Cūq́;. Hîc cōſequen-
ter ponit aſcēſio mirabilis ipſius Eliæ,
cū dr̄: Cūq́; perge. Elias enim infor-
mabat Eliſeū de vnctione duorum re-
gū. ſ. Iehu & Hazael ad puniendum i-
dololatras, & conſolatione propheta- H
rum & aliorū fidelium. k ℭ Ecce cur
rus. Iſta fuerunt formata virtute diui-
na, vel angelica: ad oſtendendum qꝺ
Elias non aſcēdebat in cęlum virtute p
pria ſicut Chriſtus, in cuius aſcenſione
nō apparuit aliquis currus. l ℭ Et
aſcen. non ſydereum vel empyreum,
ſed aëreum tantùm: vt Elias per aërem
portaretur ad locum diſtantem, ſicut
Abacuk per angelum fuit portatus de
Iudæa in Chaldęam. Locus autem ad
quem deportatus fuit Elias ſecundum
doctores catholicos & Hebręos, eſt pa
radiſus terreſtris, vbi Enoc ante fuerat †. j. 13. c.
translatus & inde circa finem mundi
ambo proceſſuri ſunt ad prædican-
dum contra perfidiam Antichriſti.
m ℭ Eliſeus autem videbat &
clamabat. Alia translatio. Hîc conſe-
quenter deſcribit Eliſei ſubſtitutio, &
primò ſubſtituit, ſecundò ſuſpicio contra eum tollitur, ibi: Et veniē
tes. tertiò aquę corruptio pellitur, ibi: Dixeruntq́;. quartò iniuſta de
riſio punitur, ibi: Aſcendit aūt. Circa primū dr̄: Eliſeus &c. & per
hoc patet eius punitio adimpleta ſecundum qꝺ dixerat ſibi Elias.
n ℭ Pater mi. Ex hoc patet qꝺ dictum eſt ſuprà. ſ. qꝺ diſcipuli p
phetarū dicebantur eorum filij. o ℭ Currus. Currus enim ſup-
portat, & auriga dirigit, ſic Elias populum Iſrael ſupportauerat, de
fectus ſupplendo, ſicut patet ſuprà. iij. lib. c. xviij. in impetratiōe plu
uiæ periclitāti populo Iſrael. Similiter ipſum reduxit ad verā fidem
vnius dei per impetrationem ignis ſup holocauſtum ſuū, ad declara
tionem veræ deitatis: propter qꝺ tunc clamauit populus: Domin⁹
ipſe eſt deus. In Hebręo habetur: Currus Iſrael & militia eius, id eſt
potentior ad defenſionem Iſrael quam militia cum curribus bellicis
ſecundum quod exponit Ra. Sa. p ℭ Apprehenditq́; veſti-
menta ſua, &c. eò q̄ non poterat amplius magiſtro ſuo aſſociari.
Et leuauit
Moraliter ✱ k ℭ Ecce currus igneus & equi ignei diui, per quos ſi-
gnificantur angeli ſancti, q præſtiterunt obſequium ī aſcenſiōe Chri-
ſti. Nā in tali ſpecie venerunt in auxilium Eliſei, vt hr̄ infrà. vj. capi.
✱ Requieuit

A a ℭ Palliū. Ra. Incarnatio eſt per quā Lœti fluuiū dirupit: nobiſq; tranſitū ad vitā pręparauit. hoc Eliſeus poſt trāſitū Eliæ retinuit, q̄a fidē incarnationis eccleſia poſt aſcēſionē Chriſti reſeruauit: per quā pręſentis vitę fluctus trāſire ſatagit. ſed ſicut Eliſe⁹ nō niſi inuocato nomine Elię aquas diuiſit, ita eccleſia niſi p̄ inuocationē nōis Chriſti virtutes vllas facere nō pōt. de⁹ eſt em̄ q operat̄ in nobis & velle & perficere. b ℭ Mittite in. Iſid. Sal. i. ſapiētia in vaſe fictili. i. corpore humano poſita aquas ſanat. i. populos dulcedine dilectionis & bonorū operū per Chriſti incarnationē fœcundat. c ℭ Aſcendit aut. Iſid. Eliſeus ſalus dei. Is eſt qui ſaluator vocatur. cui illudūt Iudęi, quia in Caluarię loco aſcenſur⁹ erat in crucē, ſed Chriſtus poſtq; aſcēdit in cælos, ſicut Eliſeus aſcendit in Bethel. i. in domū dei quadrageſimoſecūdo anno, immiſit duos vrſos de ſyluis gētiū, Veſpaſianū ſcilicet & Titū, qui eos crudeli ſtrage deiecerunt, ibiq; ſanguis eorum effuſus eſt vbi dominum ſuſpenderunt.

Phil. 2. b.

† quę ℞ dominus

a Et leuauit palliū Eliæ quod cecide a
rat ei. Reuerſuſq; ſtetit ſuper ripā
Iordanis, & pallio Eliæ quod ceci
derat ei pcuſſit aquas † & non ſunt b
diuiſę. Et dixit: Vbi eſt * deus Elię c
etiam nunc? Percuſſitq; aquas &
diuiſę ſunt huc atq; illuc, & tranſiit
Eliſeus. Videntes autem filij pro
phetarū qui erant in Iericho econ
trà, dixerūt: Requieuit ſpiritus E d
liæ ſuper Eliſeum. Et uenientes in e
occurſum eius, adorauerunt eum f
proni in terrā. Dixeruntq; illi: Ec
ce cum ſeruis tuis ſunt quinquagin
ta uiri fortes, q poſſunt ire, & quę g
rere dn̄m tuū, ne fortè tulerit eum
ſpiritus dn̄i, & proiecerit eum in u
num montium, aut in unam ualli
um. Qui ait: Nolite mittere. Coe h i
geruntq; eū † donec acquieſceret,
& diceret: Mittite. Et miſerunt qn
quaginta uiros. Qui cùm quæſiſ
ſent tribus diebus nō inuenerunt,
& reuerſi ſunt ad eum. At ille habi
tabat in Iericho, & dixit eis: Num
quid non dixi uobis: nolite mitte
re? Dixerūt quoq; uiri ciuitatis ad k
Eliſeum. Ecce habitatio ciuitatis l
¶ Iericho.
huius optima eſt, ſicut tuipſe dn̄e
¶ Vel pro.
perſpicis, ſed aquę peſſimę ſunt & m
terra † ſterilis. At ille ait: Afferte mi
b hi uas nouū, & mittite in illud ſal.
† Quod cùm attuliſſent, egreſſus n
ad fontem aquarū, miſit in illum
¶ Verbum caro factum eſt,
ſal, & ait: Hæc dicit dominus; Sa
naui aquas has, & non erit ultrà in
eis mors, neq; † ſterilitas. Sanatæ o p
ergo ſunt aquę uſq; ad diem hanc,
iuxta uerbum Eliſei quod locutus
c eſt. Aſcendit autem inde Eliſeus in q
Bethel. Cumq; aſcenderet per uiā r
pueri parui egreſſi ſunt de ciuitate, s
& illudebant ei, dicentes: Aſcende
calue, aſcende calue. Qui cū reſpe
xiſſet, uidit eos: & maledixit eis in
nomine dn̄i. Egreſſiq; ſunt duo ur t
ſi de ſaltu, & lacerauerunt ex eis
quadragintaduos pueros. Abiit au
tem inde in montem Carmeli,
& inde reuerſus eſt in Samariam.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Et le. Non à caſu cecidit: ſed ex diuina ordinatione, vt Eliſeus ipſo operiretur, in ſignum q̄ ſpiritus Elię requieſcebat ſuper eum, & q̄ erat ſubſtitutus loco eius. Vnde & in ſua vocatiōe Elias poſuit pallium ſuum ſuper eum, vt habetur. 3. iij. lib. b ℭ Percuſſit. qd̄ à deo factū eſt, vt non nimis eleuaretur de aſſecutione ſpirit⁹ Elię. c ℭ Vbi eſt. Nunc ad hanc exclamationem diuiſę ſunt aquę, vt oſtenderetur, q̄ non proprijs meritis aſſecutus fuerat gratiam prophetandi & miracula faciendi, ſed ex diuina liberalitate, & meritis Elie. d ℭ Dixerunt. Hoc cognouerunt per ſignum prædictum. e ℭ Et ve. Hîc conſequenter tollitur ſuſpicio quę poſſet haberi contra Eliſeum, præmittitur tamen reuerentia ſibi facta à filijs prophetarum, cùm dicitur: f ℭ Adorauerūt eum. Adoratione dulię tanq; ſuperiorem ſuum, eò q̄ eſſet ſubſtitutus loco Elię, ſub cuius regimine vixerant, vt ſuprà dictum eſt. g ℭ Qui poſſunt ire & q̄re. Aliâs enim acciderat, q̄ Elias ſic de loco ad locū tranſportatus fuerat, ſicut dictum eſt. 3. iij. li. xviij. ca. h ℭ Qui ait: Noli. Sciebat enim ipſum tranſlatum abſq; reditu vſq; prope finem mundi. i ℭ Coegeruntq; eum. ne ipſi ſuſpicarentur ipſum nolle reditum Elię, vt ſic remaneret ſuperior omnibus alijs prophetis. k ℭ Dixerūt quoq;. Hîc conſequenter deſcribitur ſanatio aquę, cùm dicitur: l ℭ Ecce habitatio ciuitatis. Sed huic videtur contradicere qd̄ ſequitur: m ℭ Sed aquæ peſſimę ſunt & terra ſte. Ad qd̄ dicit Rab. Salomo, quod ſitus ciuitatis erat optimus pro prophetis, quia erat aptus cōtemplationi, nec terra erat ſterilis de ſe, ſed ex malitia aquę, vnde debebat irrigari: & ideo non indigebant niſi aquæ ſanatione. n ℭ Egreſſus ad fontem aquarum miſit in illum ſal, & ait: Hæc dicit dominus: Sanaui aquas has & cæte. vt miraculum eſſet euidentius, quia appoſitio ſalis non meliorat aquas de natura ſua, ſed magis peiorat. Ex quo patet, quòd hæc ſanatio aquæ fuit facta diuina virtute quę poteſt agere contra curſum naturæ. o ℭ Et non erit in eis vltra mors & cæt. quia factę fuerunt potabiles & ſanæ. p ℭ Neq; ſterilitas. Sanatæ ergo ſunt aquę vſq; ad diem hanc, iuxta verbum Eliſei quod locutus. q̄a poſtea non cauſabunt ſterilitatem terræ, ſed fertilitatem. q ℭ Aſcendit autē. Hîc conſequenter ponitur deriſio iniuſta, cùm dicitur: Aſcendit autem inde Eliſeus in Bethel. Ad viſitandum congregationem prophetarum ibidē C manentium, qd̄ erat opus valde bonum, & commendatiōe dignū, & non deriſione. r ℭ Cumq; aſcend. Quia locus erat excelſus. s ℭ Pueri par. Edocti ad hoc & incitati à ſuis parentibus idololatris, vt ſubſannarēt prophetam domini, & ideo maledixit eis vt parentes eorum in ipſis punirentur: & vt malitiam parentum amplius non imitarentur. Sciebat enim deo reuelante mortem eorum citò euenire poſt ſuam maledictionem, quam protulit ex ſententia diuinę iuſtitię. ℭ Myſticè exponendo Eliſeus aſcendens in Bethel, ſignificat Ieſum Chriſtum aſcendentem in crucē, quem deriſerunt Iudęi ſecundum textum euangelij, propter cuius vltionem venerunt poſtea duo vrſi in Iudęam, ſ. Titus & Veſpaſianus, qui deſtruxerunt locum & occiderunt gentem. xlij. anno poſt paſsionem domini in vindictam improperij ſibi facti.

* d ℭ Requieuit. per qd̄ ſignificatur deſcenſus ſpiritusſancti ſuper apoſtolos aliosq; diſcipulos poſt aſcenſionem dn̄i. qui ſpiritus dicitur duplex. ſ. miraculorū, & prophetię. nam vterq; fuit in apoſtolis, vt patet in Actibus apoſtolorum & eorū legēdis. ℭ Moraliter aūt p̄ Eliā in cælū aſcendentem, vir contemplatiuus ſignificatur. & interpretatio nominis conſonat. quia ſicut dictum eſt Elias aſcendens dn̄s interp̄tatur. Et bene dicit̄, aſcendens dn̄s: quia nullus poteſt aſcendere p̄ cōtemplationem in deum, niſi fuerit dominus ſenſibilium paſſionum. ℭ Gregorius in moralibus: Qui contemplationis arcem tenere deſiderant, prius neceſſe eſt vt in campo actionis ſe p̄ exercitium probent. Quod quidem exercitium conſiſtit in actibus moralium virtutum. Per hoc autem, q̄ Elias in igneo curru aſcendit, ſignificatur q̄ ad culmen contemplationis plus facit dilectionis feruor, q̄ ſplendor cognitionis. Vnde dicit commentator ſuper ca. cæleſtis hierarchię: Vbi ſcientia foris ſtat, dilectio intrat. Per hoc autem q̄ aſcendit in cælum per turbinem, ſignificatur q̄ omnis contemplatio vitæ pręſentis quantuncunq; ſit eleuata, tn̄ habet obſcuritatem annexam. Per hoc autem q̄ ſpiritus Elię requieuit ſuper Eliſeum, ſignificatur q̄ bona doctrina magiſtri redūdat in bonum diſcipulum. n ℭ Egreſſus ad. Per aquas intelligitur doctrina Prou. xviij. a. Aqua profunda verba ex ore viri. Sed amaræ dicuntur, qn̄ falſitas admiſcet̄, qd̄ cōmuniter in doctrinis philoſophicis inuenit̄, ſed ſanant̄ per immiſsionē ſalis, qd̄ fit qn̄ per bonā diſcretionē falſa ſeparant̄ à veris, & ſic ſunt potabiles filijs prophetarum, per quos ſignificant̄ ſtudioſi ſanctarum ſcripturarum. q ℭ Aſcendit. Sicut dictū eſt. 3. frequenter in expoſitiōe ſacræ ſcripturæ, & maximè myſtica, fit tranſitus de capite ad membra, & etiam econuerſo. propter qd̄ ſicut ſuprà per Eliſeū ſignificati ſunt Chriſti diſcipuli, ſic per eum hîc poteſt Chriſtus ſignificari. igitur per aſcēſum Eliſei in Bethel, quę domus dei interpretat̄ aſcenſus Chriſti in crucē ſignificat̄. nā ſancta crux porta cæli nominatur. s ℭ Pueri par. per quos ſignificati fuerunt ſacerdotes, ſcribę & Phariſei, q dicuntur parui pueri propter defectum verę innocentię, exeūtes de ciuitate Ieruſalem ad locum vbi crucifixus fuit Chriſtus illudebant ei, vt habet̄ Mar. xv. c. t ℭ Egreſſiq;. per quos ſignificati fuerūt Titus & Veſpaſianus, qui venerunt ad occidendum principes Iudęorum & populum captiuandum in vindictā vituperij Chriſto ab eis illati. Qd̄ fuit impletū āno. xlij. poſt paſsionē Chriſti: & hîc numerus annorū ſignificat⁹ fuit p̄ numerū puerorū laceratorum à duobus vrſis.

Myſticè

~ & nō ſunt diuiſę. Ne-i veteribus quidē hæc leguntur.

Moraliter

† donec puderet eum

B

† orbās ſub. habitatores ſuos

† De cōſ. di. 3. c. aquam,

† orbans, i. non inferēs mortē vltra

D

E Ioram uero fi. &c. ſequit: a ℭ Rex Cap. III. Iſrael. Rab. Tres reges contra Moab bellantes, rectores ſunt fidelium, qui per trinitatis fidem contra mũdi principem & populũ, i. philoſophos hęreticos, ſchiſmaticos atq; oẽs iniquos armis ſpũalibus cõfligũt. Moab interp̃tat̃ de patre. illis cõuenit ad quos dñs dixit: Vos ex patre diabolo eſtis. Hi aduerſantur eccleſię, minis, pſecutiõibus, & dolo: ſed p Chriſtũ qui caput eſt Chriſtianorũ, effugantur.

Ioh.8.f.

☞ Facite alue

NICO. DE LY.

Cap. III.

Ioram uerò filius Achab regnauit ſuper Iſraël in Samaria, anno decimooctauo Ioſaphat regis Iudæ. Regnauitq; duodecim annis, & fecit malum coram domino, ſed non ſicut pater ſuus & mater. Tulit enim ſtatuas Baal quas fecerat pater eius. Verũtamen in peccatis Ieroboam filij Nabat qui peccare fecit Iſraël adhæſit, nec receſsit ab eis. Porrò Meſa rex Moab nutriebat pecora multa, & ſoluebat regi Iſraël centum milia agnorum, & centum milia arietum cum uelleribus ſuis. Cumq; mortuus fuiſſet Achab, †præuaricatus eſt fœdus, quod habebat cum rege Iſraël. Egreſſus eſt igitur rex Ioram in die illa de Samaria, & receſſit uniuerſum Iſraël, miſitq; ad Ioſaphat regem Iuda, dicẽs: Rex Moab receſsit à me, †ueni mecum contra eum ad prælium. Qui reſpõdit: Aſcendam. † Qui meus eſt, tuus eſt, populus meus, populus tuus, & equi mei, equi tui. Dixitq;: Per quam uiam aſcendemus? At ille reſpondit: Per deſertum Idumææ. Perrexerunt igitur rex Iſraël & rex Iuda & rex Edom, & circuierũt per uiam ſeptem dierum. Nec erat aqua exercitui & iumẽtis quæ ſequebantur eos. Dixitq; rex Iſraël: Heu, heu, heu, congregauit nos dominus tres reges, ut traderet in manu Moab. Et ait Ioſaphat: Eſt ne hîc propheta domini, ut †deprecemur dominũ per eum? Et reſpondit unus de ſeruis regis Iſraël: Eſt hîc Eliſeus filius Saphat, qui fundebat aquam ſuper manus Eliæ. Et ait Ioſaphat: Eſt apud eum ſermo domini. Deſcenditq; ad eum rex Iſraël & Ioſaphat rex Iuda & rex Edom. Dixit autem Eliſeus ad regem Iſraël: Quid mihi & tibi eſt? Vade ad prophetas patris tui & matris tuæ. Et ait illi rex Iſrael: † Quare congregauit dominus tres reges hos, ut traderet eos in man⁹ Moab? Dixitq; ad eum Eliſeus: † Viuit dominus exercituum, in cuius conſpectu ſto, quòd ſi non uultum Ioſaphat regis Iudæ †erubeſcerẽ, non attendiſſem quidem te, nec reſpexiſſem. Nunc autem adducite mihi pſaltem. † Cúmque caneret pſaltes, facta eſt ſuper eum ma-

CAP. III.

Diuiſio

Iorã. Superius poſita eſt regis Iorã filij Achab inſtitutio, hîc ponit̃ regni ſui pſecutio, & q̃a ſcriptura ſimul narrat facta regũ & prophetarũ eis cõtẽporaneorũ, Eliſe⁹ autẽ fuit huic Iorã cõtẽporane⁹, & ideo primò deſcribit̃ pſecutio ſui regni. Scd'ò magnalia Eliſei, ibi: Et ait Ioſaphat. Pria in duas, quia primò deſcribit̃ dicti regiminis cõditio, ſcd'ò regis Moab rebellio ibi: Porrò Meſa rex Moab. Circa primũ p̃mittit̃ tp̃s in quo incepit regnare, cũm dr̃: b ℭ Anno. frater em̃ ſu⁹ Ochozias cœpit regnare anno. xvij. regni Ioſaphat, vt dictũ fuit. ſ. iij. li. ca. vi. & regnauit duob⁹ annis incõpletè tñ: & ſic Iorã q̃ ſucceſsit Ochozię, cœpit regnare in. xviij. anno regni Ioſaphat: tñ fili⁹ eius iã añ cœpit regnare cũ eo, vt dictũ fuit ibi dẽ. c ℭ Et fe. q̃ introduxerãt cultũ idoli Baal, & iſte amouit: ſed in cultu vitulorum quos fecerat Ieroboam remanſit. d ℭ Porro. Hîc cõſequenter deſcribit̃ regis Moab rebellio, q̃ facta fuit ſub Ochozia mortuo Achab p̃re ſuo, ſicut habet̃. ſ. j. ca. Sed hîc repetit̃, eò q̃ Iorã frater Ochozię voluit eũ iterũ ſub tributo redigere, & hoc virtute armorũ. Et ideo priò deſcribit̃ belli appat⁹. Scd'ò aq̃ defectus, ibi: Perrexit igit̃. Circa p̃mũ dicit̃: Porro. q̃a terra illa eſt multũ paſcualis. e ℭ Et ſo. p modũ tributi. f ℭ Cẽtũ. ita q̃ ſi adducerentur agni vel arietes tõſi nõ erant receptibiles. g ℭ Cumq;. quia Ochozias erat puſillanimis & languidus p pte tp̃is ex caſu de cœnaculo ſuo. h ℭ Egreſſus. ad congregandum exercitus cõtra regẽ Moab. Et patet litera vſq; ibi: k ℭ Per de. Tum quia rex Edom erat cum eo in eodem exercitu: tum quia dñs voluit, vt ibi paterent̃ aquę defectũ, & ſic neceſſe haberẽt recurrere ad Eliſeum. l ℭ Perrexerunt ig. Hîc conſequenter ponit̃ aquę defectus. m ℭ Rex Edõ. Iſte nõ erat pprìe loquendo rex, ſed quidam p̃fectus ſub rege Iuda, vt magis patebit. i. viij. cap̃ſo. n ℭ Nec. vt neceſſe haberent recurrere ad Eliſeum. o ℭ Congregauit. i. congregare permiſit. p ℭ Et ait. Hîc incipit ſcriptura deſcribere magnalia Eliſei. Et priò q̃tũ ad id qđ fecit ad cõſolationem fidelium. Secundò q̃tũ ad conuerſionem infidelium: ca. v. Circa primum ponitur primò miraculum factũ ad conſolationem regis Iudę. Secundò mulieris viduę in prin. quarti ca. Tertiò Sunamitis deuotę, ibi: Facta eſt ergo dies quędam. Quartò congregationis famelicę, ibi: Erat autem fames. Circa primum Eliſeus primò requiritur. Secundò ab eo abundantia aquæ ſimul cum victoria prędicitur, ibi: Nunc autem. Circa primum dicitur: Et ait Io. Qui erat fide-

lis & deuotus. q ℭ Eſt ne hîc. tanquam per familiarem ſibi & amicum, ad ſupplendum noſtrum defectum. r ℭ Eſt hic Eliſeus. Hoc exponitur communiter de effuſione aquæ per modũ miniſterij in ablutione manuum, quia Eliſeus fuerat Elię diſcipulus, & loco eius ſubſtitutus, vt patet ex ſupradictis pręce. ca. Aliter autem exponit Ra. Sa. de ſpeciali fuſione aquę à caſu ſuper manus Elię in monte Carmeli, q̃ñ faciebat aquã effundi ſuper ſacrificiũ: & tũc ex digitis Elię fluxerũt aq̃ abundanter quaſi ex fontibus fœcundis: ſicut dictum fuit. ſ. iij. li. ca. xviij. & ideo hoc factum hîc repetitur, quaſi diceret: iſte eſt aptiſſimus ad ſupplendum nobis aquæ defectum, quia iam antè cũm à caſu ſunderet aquam ſuper manus Elię, aquæ fuerũt multiplicatę miraculoſè. s ℭ Vade ad. ſcilicet Iezabel, quę paſcebat prophetas Baal, vt habetur. ſ. iij. libr. xviij. t ℭ Quare congregauit dominus tres. id eſt permiſit congregari. v ℭ Vt traderet eos in ma. q. d. de facili poterit nos capere, niſi habeamus beneficium aquę. x ℭ Si non vultum Ioſa. re. Iu. eru. denegando ſibi petitionẽ ſuam cũm ſit fidelis & deuotus. y ℭ Nõ attendiſſem quidem. Quia ſcriptũ eſt Pſ. xiiij. b. de viro perfecto: Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus, timentes autem dominum glorificat. z ℭ Nunc. Hîc conſequenter Eliſeus prædicit eis abundantiam aquæ & victoriam, pręmittitur tamen ad hoc diſpoſitio, cùm dicitur: a ℭ Adduci te mihi pſaltem &cæ. Dicit hîc Ra. Sa. q̃

† defecit à

† 3. Re. 22. a

† ſicut ego ſic tu.

F

† ingram⁹

† Nequaq̃ ſed

†honorarẽ

†nũc venies

G

Moraliter H

Moraliter. a ℭ Ioram ve. In hoc ca. agitur de bello trium regum. ſ. regis Iſrael, regis Iuda, & regis Edom contra Moabitas. Moab autem interpretatur ex patre, propter quod p Moabitas poſſunt intelligi peccatores, quibus dicitur Iohan. viij. f. Vos ex patre diabolo eſtis. Contra iſtos pugnauerunt tres reges, ſ. beatus Auguſtinus, beatus Dominicus, & beatus Franciſcus, eorum vitia fortiter impugnando, & adhuc impugnant per filios ſuos, & impugnabunt domino concedente. Dicuntur autem tres p̃dicti ſancti reges, non ſolũ quia ſunt in cælis coronati, ſed quoniam adhuc viuẽtes in terris domauerunt motus ſenſualitatis. Greg. in moralibus: Sacrę ſcripturæ teſtimonio ſancti viri reges nominantur, quia cunctis motibus carnis p̃lati, non conſentiendo ſuccumbere, ſed ſuperando bene pręeſſe nouerũt. i ℭ Per quam viam aſcendemus? Tres enim ſancti prędicti vita p̃ñti ad pugnãdum virilius contra peccatores proceſſerunt, per viam deſerti pœnitentiæ & obſeruantię regularis. n ℭ Nec e. per iſtum defectum aquę ſignificatur defectus temporalis ſubſtantię, quę fluens eſt ad modum aquę. Exercitus autem p̃dictorum regum, i. filij eorum aliq̃ñ patiuntur defectum temporalium: pter qđ neceſſe habent recurrere ad Eliſeum qui interpretatur, dei mei ſalus propter quod ſignat dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, q̃ p̃dictis religioſis ad ſe deuotè recurrẽtibus ſufficienter prouidit de bonis temporalibus, & etiam prouidebit, dum tamen faciant debitum, ſicut dicit Mat. vj. d. Primum quęrite regnum dei & iuſtitiam eius, & hęc omnia adijcientur vobis. Et ſic poterunt de Moabitis ſpiritualibus triumphare.

† 3. Re. 17. a & 18. c.

† 1. Re. 16. d

A

a ¶ Facite. Ra. Propheta pplō ſiti fatigato per miraculū cōſuluit, & ꝓphetię dicta cōſilium pbent fidelibus, qualiter ſpirituali doctrina animum reficiant. ¶ Ra. Foſſam in alueo torrentis facit, qui ꝓfunda myſteria in ſcripturis quęrit. Quę abſq; pluuia & vento aqua replent. quia ſępe abſq; humano ſolatio ſapientiam confert ſuis inueſtigatoribus potētia diuina. Vñ Iohannes dicit: Non neceſſe habetis vt aliquis vos doceat, ſed ſicut vnctio eius docet vos de omnibus &c. Vnde: Bibent homines & iumenta, i. doctrinam accipient ingenioſi & ſimplices. b ¶ Parūq;. Rab. Non enim ſufficit ſeruis dei, abdita myſteria ſcire; quinetiam debent ea alijs prędicare, & contradicentes redarguere: quibus promiſſa eſt certa de hoſte victoria, vt percutiant omnem ciuitatem.
c ¶ Ciuitatem. Ra. Ciuitas, ſecularis eſt prudentia, in qua philoſophi & hęretici cōfidunt. hęc p pdicatores ſubuertitur.
d ¶ Lignum. Ra. Non qđ facit fructū ſed mortiferum qđ ſecuturo examine ſuccisum, pabulum fiet ignis ęterni. Fontes aquarum obturant, cū hæreſiarchæ cum ſuis ſequacibus per catholicos damnant. Agri egregij lapidibus operiuntur, cùm venuſtas locutionis hereticę & philoſophicę anathematis pondere obruit. Remanent tm̄ muri fictiles, i. falſę rationes, q̄ à fundibularijs, i. ſanctis prædicatoribus ad nihilum rediguntur. ¶ Rab. Ita philoſophi verbum crucis ſtultitiam exiſtimantes, derident paſsionē Chriſti, & eccleſiæ martyrium dementiam exiſtimant.

† torrētem hunc foſſas foſſas. i. plenum foueis inſtar ciſternarum.

1. Ioh. 2. d
Ione. 3. d.

† ſup aquas

B

nus domini, & ait: Hæc dicit dominus: Facite † alueo torrentis huius, foſſas & foſſas. Hæc enim dicit dominus: Non uidebitis uentum neq; pluuiam, & † alueus iſte replebitur aquis, & bibetis uos & † familię ueſtrę & iumenta ueſtra. † Parumq; eſt hoc in conſpectu domini: inſuper tradet etiam Moab in manus ueſtras, & percutietis omnem ciuitatem munitam, & omnem urbem electam: & uniuerſum lignum fructiferum ſuccidetis, cunctóſque fontes aquarum obturabitis, & omnem agrum egregium operietis lapidibus. Factum eſt igitur mane, quando ſacrificium offerri ſolet, & ecce aquæ ueniebant per uiam Edom, & repleta eſt terra aquis. Vniuerſi autem Moabitæ audientes, quòd aſcendiſſent reges ut pugnarent aduerſum eos, conuocauerunt omnes qui accincti erāt † baltheo déſuper, & ſteterunt in terminis. Primóque manè ſurgentes, & orto iam ſole, † ex aduerſo aquarū: uiderunt Moabitæ econtra aquas rubras quaſi ſanguinem. Dixerūntque: Sanguis gladij eſt. Pugnauerunt reges contra ſe, & cæſi ſunt mutuò. Nunc perge ad prędam Moab. Perrexeruntq; in caſtra Iſraël. Porrò conſurgens Iſraël percuſsit Moab. At illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui uicerant & percuſſerunt Moab, & ciuitates deſtruxerunt, & omnem agrum optimum: mittentes ſinguli lapides & repleuerunt, & uniuerſos fontes aquarum obturauerunt, & omnia ligna fructifera ſucciderūt, † ita ut muri tantùm fictiles remanerent. Et circundata eſt ciuitas à fundibulariis, † & magna ex parte percuſsa. Quod cùm uidiſſet rex Moab, pręualuiſſe ſcilicet hoſtes, tulit ſecum ſeptingentos uiros educentes gladios, ut irrumperent ad regem Edom, & non potuerunt. Arripienſq; filium ſuum primogenitum qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocauſtum ſuper murum, & facta eſt indignatio magna in Iſraël. Statímque receſſerunt ab eo, & reuerſi ſunt in terram ſuam.

Nicolaus de Lyra.

Ra. Sa. q̄ ſpirit⁹ prophetię receſſerat ab eo, eò q̄ exaſperatus fuerat contra regem Iſrael. Sed hoc non videtur rationabiliter dictum, quia illud proceſsit ex zelo dei. Et ideo aliter dicendum. ſ. q̄ ſpiritus prophetię non ſemper tangit corda prophetarum. Vnde capitulo ſequenti dicit Eliſeus de Sunamite: Aīa eius in amaritudine eſt, & dn̄s celauit à me. Ad hoc aūt q̄ ſpiritus tangat cor prophetę facit eleuatio mentis per deuotionem. Ad quod iuuat melodia ad hoc ordinata. Sunt enim aliquę melodię, quę mouent ad pietatem & fletum, quibus vtebantur antiquitus in planctu mortuorum, & aliquæ quæ mouent ad audaciam, ſic tubę quibus vtūtur in bellis, & aliquæ ad deuotionem q̄bus vtendum eſt in diuinis officijs: quia laudes diuinæ cantabantur inſtrumentis muſicis, & talem reqſiuit Eliſeus. a ¶ Facite alueum. id eſt foueas magnas in pluribus locis, vt aqua poſsit ibi colligi & remanere ſicut in ciſternis. Videbat enim propheta pluuiam magnam valde futuram de propinquo, in loco tamen ab eis diſtanti, & abundantiam aquę per alueū deſiccatum deſcendere. Ideo ſubditur: Non videbitis. prædixit etiam victoriam, dicens: Inſuper tradet etiam. Sequitur: b ¶ Et vni. Videtur qđ dixerit contra legem Deute. xx. vbi in obſidione ciuitatis prohibentur abſcindi ligna fructifera regionis illius. Ad hoc reſpondent doctores communiter, q̄. ſ. in illa prohibitione tunc fuit à deo diſpenſatum propter malitiam populi Moab. Poteſt tamen dici & melius, vt videtur ſcđm intentionem textus, q̄ illa prohibitio facta fuit de arborib⁹ fructiferis, quę erant intra terminos filiorū Iſrael, vt patet ibidem. Et hoc fuit prohibitum, ne regio quam habituri erant, vaſtaretur. Terra verò Moab non erat huius conditionis; imò de illa dixit dominus filijs Iſrael, q̄ non daret eis quicq̄, vt habetur Deute. ij. Cetera patent vſq; ibi: c ¶ Et ſic. vt non permitterent aduerſarios ingredi regionem ſuam, & quia ibi erāt loca anguſta & difficilia ad tranſeūdum: & ideo ibi melius poterant aduerſarios impedire. d ¶ Viderunt. Talis enim apparentia fiebat in aquis ex reuerberatione ſolis quę à longe videbantur. Vel forſitā miraculo factum eſt hoc, vt Moabitę feſtinarent ad ſpolia, & ſic deordinarent ſe, & eſſent faciles ad debellandum. Cętera patent vſq; ibi: e ¶ Vt muri. Dicit Ra. Sa. q̄ omnes muros lapideos deſtruxerūt vt lapides proijcerent ſuper campos fructiferos prout eis dixerat Eliſeus. f ¶ Et circundata. i. à viris ponentibus machinas in circuitu ad proiciendum lapides magnos. g ¶ Vt irrumperent. Quia ex illa parte obſidio erat debilior. h ¶ Arripienſq;. Qđ exponitur communiter ſic, quia vidit q̄ via humana nō poterat reſiſtere; ideo voluit ſe ad diuinū auxilium conuertere, ad immolandū primogenitum ſuum. i ¶ Et fac. eſt. Ex cōpaſsione enim reputauerunt indignū vltrà obſidere regem in tanta afflictiōe poſitum. Sed hęc expoſitio non videtur rationabilis. Primò, quia illa immolatio nō erat ad dei placationem, ſed magis ad offenſionem, etiam dato q̄ ſibi fieret. quia occidere innocentem eſt contra pręceptum diuinum, niſi hoc eſſet ex ſpeciali & expreſſo dei pręcepto, cui omnis homo quantuncunq; innocens eſt mortis debitor. propter qđ Abraham hoc modo voluit immolare filium ſuum, vt habeť Gen. ca. xxij. Iſte autem rex Moab nō habuit tale pręceptū: erat etiam idololatra. Secundò, quia filij Iſrael quęrebant mortem regis Moab & populi ſui: & ideo nō eſt veriſimile, q̄ recederent ab obſidione propter immolationem primogeniti ſui: ſed q̄ magis remanerent, quia illa immolatio fuit ſignum, q̄ non poterant diu tenere ciuitatem; & hoc prouocat ad remanendum in obſidione magis q̄ ad recedendum. Propter qđ aliter exponit Ra. Sa. literam prędictam, dicēs, q̄ rex Moab requiſiuit à ſapientibus ſuis quod eſſet meritum, propter qđ deus Iſrael tanta fecerat pro illo populo & faciebat. Et reſpōderunt q̄ hoc erat propter meritum Abrahę patris ipſorum, qui filium ſuum Iſaac voluit immolare deo Iſrael. qđ audiens rex Moab cepit filium ſuū primogenitū, & immolauit eū deo ſuo. ſ. ſoli, quē ꝓ deo colebat. Et facta. In Hebręo habetur: Ira ſuper Iſrael ſcilicet ipſius dei offenſi contra filios Iſrael, eò q̄ tunc fuerunt recordatę iniquitates eorum coram deo p angelum qui pręerat Moabitis: videlicet q̄ ipſi tanta mala vel peiora fecerant immolando filios ſuos & filias ſuas dęmonibus, vt habetur Pſ. ciij. propter qđ tunc in vindictam huius mali cecidit peſtilentia & mortalitas in exercitu Iſrael: & ſic fuerunt compulſi recedere ab obſidione ꝓpter pctā ſua pterita. Sile aūt huius habeť Da. x. vbi dr̄, q̄ angel⁹ q pẽrat Perſis, reſtitit angelo q pẽrat Iudęis: & īpediuit liberationē captiuitatis Iudęorū ad tps, q̄rēdo & ꝓcurādū bonū Perſarū qb⁹ pẽrat. vt ibi plen⁹ expoſitū ē.

1.4.d.

Melodiarū diuerſitas animum alterat

† & pcuſſerunt eam

C

† torrens

† greges vrī

† Leueq;

† cingulo

D

† vel donec dimitterent lapides ei⁹ i piere Hareſeth. i. totū dirruerunt q̄ fuerat extra vrbē Hareſeth, vrbē magnā inť vrbes Moab, & nihil pter murū illi⁹ reliq̄rūt

¶ In quarto li. Reg. in ca. iij. vbi dr̄ in poſtil. Arripiēſq; filium ſuū primogenitū. qđ exponiť ſic &c. Aliter exponit Ra. Sa. literam prędictam, dicens, q̄ rex Moab requiſiuit à ſapientibus &c.

ADDITIO

Hęc expoſitio Ra. Sa. nō vr̄ rationabilis. Tum quia nō videť indignatio dei ſuper Iſrael rationabiliter cauſari ex peccato aduerſariorum licet ipſi Iſra-

E licet ipſi Iſraelitę magis offendiſſent. Nõ em̃ videt rationabile, vt peccatum alicuius aggrauet ex eo ꝙ alius in eodem genere peccati minꝰ peccet. Tũ quia hĩc nõ fit aliqua mẽtio de angelo Moabitarũ, ſicut ĩ Daniele. Tũ quia nec ipſe angelus habuiſſet ratiõe impugnãdi Iſraelitas ex pc̃tõ Moabitarũ. Et ideo melius diceret, ꝙ rex Moabitarũ quęrens à ſacerdotibꝰ ſuis, qđ eſſet meritũ Iſraelitarum ꝓpter qđ deus eorũ tanta feciſſet ꝓ eis: Ad qđ ipſi rñderunt: ꝙ ppl's Iſrael colebat deos Moloch, & hoc cum tãta deuotiõe & affectiõe, ꝙ etiã filios ſuos eis offerrent & in igne immolarent. Iuxta illud Pſ. allegati. ſ. Immolauerunt filios ſuos &c. Et ideo rex audiens hoc immolauit
Pſa.105.f. filium ſuum. Ex quo rationabiliter indignatio dei fuit ſuper pplm Iſrael, eò ꝙ peccata eorum p̃bebant exẽplum pnitioſum & occaſionem, vt etiã alię gentes grauiter peccarẽt, quę quidem expoſitio magis cõſonat rationi. Veriſimile em̃ eſt ꝙ ſacerdotes Moabitę magis cõmendarent pplm Iſrael de cultu deorũ q̃ de cultu dei. Primò, qa hoc erat magis cõforme ritui gentiũ. Scđò qa in eodẽ tpe iam ppl's Iſrael receſſerat à cultu dei. Tertiò, qa magis referendũ erat meritum Iſraelitarũ ad hoc qđ principaliter exercebant, q̃ ad immolationẽ Iſaac, q̃ tot tpibꝰ retroactis fuit facta. & fortè nunq̃ venerat ad Moabitarum notitiam, qui hiſtorias ſacras non habebant.

REPLICA. In ca. iij. quarti libri regũ vbi poſtil. adducit Ra. Sa, exponentẽ indignationẽ dei cõtra Iſrael propter factum regis Moab qui immolauit filium ſuum. Burgen. autem non videtur expoſitio Ra. Sa. rationabilis: ideo dicit aliter, ꝙ ſacerdotes Moab quęſiti à rege de merito filiorũ Iſrael, G
rñderunt ꝙ colluerunt Moloch, & ei filios ſuos immolauerunt, & ſic prauo exẽplo motꝰ rex immolauit filium ſuum, vnde deus indignabatur Iſraeli. Sed illud Burg. dictum videtur irrationabile. Sciebant enim ſapientes gentium, ꝙ ex receſſu à deo Iſrael & cultu idolorum Iudęis non poterant prouenire proſpera, ſed potius aduerſa: prout Balach de conſilio Balaam practicauit cum filijs Iſrael, de qua practica habetur Num. xxij. Sapientes igitur Moabitarum hãc practicam ſcientes non poterant allegare Iudęorum idololatriam pro merito, ſed potius pro demerito: de quo rex Moab non quęſiuit quo merito filij Iſrael tanta bona à deo receperint. Ad qđ benedicit Ra. Sa. ſapientes reſpondiſſe, ꝙ merito patris Abraham, qui filium ſuum immolauit. vnde ad inſtar Abrahę rex ille volens habere ſimilem à deo ſuo fortunam, immolauit filium ſuum. ſed offenſus deus propter crudelitatem illam, quia innocentem occidit, & nõ deo, ſed idolo immolauit, nec ad mãdatũ dei, ſicut Abrahã: ideo potius debuit ei cedere ad demeritum, quia non ad inſtar exempli Abrahę factum. ſed angelꝰ Moabitarũ reſtitit, quia exemplum virtuoſum Abrahę in exẽplum pernitioſum cõuertit, allegãs corã deo, ꝙ filij Iſrael immolauerunt filios ſuos & filias ſuas dęmonijs. & ſic fuit ex quadam (vt ita dicam) rememoratione dei contra Iſrael indignatio. Et nõ valet ꝙ Bur. obijcit, qa de illo angelo nõ ſcribit. Eſt em̃ argumentum vuicklef, ab autoritate negatiua, ſicut nec ſcribitur ꝙ rex conſulerit ſacerdotes: & tamen in hoc concordat cum Ra. Salo. Cętera Burgen. argumenta ſolubilia ſunt faciliter.

GLOS. ORD.

CAP. IIII.

MVlier. Sancta eccleſia duorũ pplorũ. i. Iudaici & Gẽtilis ẽ mater, q̃ priꝰ ex pverſo ope cõſentiẽdo callidi ſpiritꝰ pſuaſiõi quaſi quẽdã
F pc̃ti nũmũ à creditore acceperat, & duos quos ĩ fide genuit amittere filios timebat, ſed ꝓphetæ verbis. i. ſacrę ſcripturę p̃ceptis obediẽs, ex paruo qđ habebat olei vacua vaſa infu-
† vas olei dit, qa dũ ab vniꝰ ore doctoris parũ qd de amore diuinitatis multorũ vacuę mẽtes hauriũt, exuberante gr̃a vnguentorum diuini amoris vſq; ad ſummũ replent. & iã nũc multorũ corda q̃ priꝰ fuerãt vacua vaſcula vnguẽto ſpiritꝰ plena ſunt, q̃ ex paucitate olei ſolũmodo infuſa videbant. Qđ dũ alijs atq; alijs dat & ab auditoribꝰ fides accipit, erepta mulier. i. ſancta eccleſia ſub creditoris ſui iã debito nõ tenet. Mulier quę ꝓphetã hoſpitio ſuſcepit originẽ inſinuat ppli Iſraelitici, quę fuit ĩ patriarchis. Vñ ſicut iſta Eliſeum ꝓphetã: ita & illa dominum prophetarum hoſpitio ſuſcepit. Nam Abraham & Sara tres viros ſuſcepit & pauit.
Gen.18.a.

Creuit aũt

Cap. IIII.

[a] MVlier autẽ quædam de uxoribus prophetarum clamabat ad Eliſeum, dicens: Seruus tuus uir meus mortuus eſt, & tu noſti quia ſeruus tuus fuit timens dominum. Et [b] ecce creditor uenit ut tollat duos [c] filios meos ad ſeruiendũ ſibi. Cui dixit Eliſeꝰ. Quid uis ut faciã tibi? Dic mihi: Quid habes in domo tua? At illa dixit: Non habeo ancilla tua quicquã in domo mea, niſi †parum olei quo ungar. Cui ait: Vade, [d] & pete mutuò ab omnibus uicinis tuis uaſa uacua nõ pauca, & ingredere & claude oſtium tuum, cùm in- [e] trinſecus fueris tu & filij tui: & mitte inde in omnia uaſa hæc, & cùm plena fuerint tolles. Iuit itaq; mulier & clauſit oſtium ſuper ſe & ſuper filios ſuos. Illi offerebant uaſa, & illa infundebat. Cumq; plena fuiſſent uaſa, dixit ad filium ſuum: Affer mihi adhuc uas. Et ille reſpondit: Non habeo. Stetitque oleum. Venit aũt illa, & indicauit homini dei. Et ille: [f] Vade, inquit, uende oleum, & redde creditori tuo. Tu autem & filij tui uiuite de reliquo. Fa- [g] cta eſt autem quædam dies & tranſibat Eliſeus [h]

NICO. DE LY.

CAP. IIII.

MVlier. Hĩc cõſequẽter ponit miraculũ factũ ꝑ Eliſeũ ad cõſolationẽ viduę, cũ dr̃: a ¶ Mulier. ſcđm doctores Hebraicos & Latinos iſta mulier fuit vxor Abdię, q ad paſcendũ ꝓphetas tpe ꝑſecutiõis Iezabel, vt habet. iij. li. xviij. cõtraxit debita. b ¶ Et ecc. Dicit Ra. Sa. ꝙ iſte creditor fuit Iorã, q viuẽte adhuc patre ſuo Achab accõmodauit Abdię ad vſurã. Cętera patẽt vſq; ibi: d ¶ Niſi pa. i. reficiar aliquantulũ ad pulmentu cõdimentũ. e ¶ Ingredere. Cũ enim fiunt miracula ad cõfirmationẽ multitudinis in fide, vel eiꝰ cõſolationẽ, fiunt in palã: cũ autem ad conſolationẽ ſingularis ꝑſonæ, fiunt cõiter magis ſecretè. Et hoc modo ſaluator noſter filiã Archiſynagogi ſuſcitauit à morte, & non permiſit ibi aliquem intrare niſi Petrum & Iohannem, & patrem & matrem puellę, vt habetur Mar. v. Et hoc modo fecit in hoc loco Eliſeus. Cętera patent vſq; ibi: f ¶ Venit au. Ad regratiandum ſibi, ne ingrata videretur, & ad quęrendum conſilium, qd faceret

Nicolaus de Lyra.

faceret de illo oleo: quia nolebat agere niſi ſcđm diſpoſitionẽ Eliſei. g ¶ Facta. Hĩc cõſequẽter ponitur miraculum factum ꝑ Eliſeum ad cõſolationem Sunamitidis deuotẽ. & ꝑmò mirabiliter fœcundat. ſecundò mirabilius eius filius ſuſcitat, ibi: Et egreſſa. Circa primũ dr̃: h ¶ Trãſibat. In Hebręo habet per Sunẽ שׁונם. Erat a. id eſt potẽs diues & deuota. Dicit Ra. Sal. ꝙ hec mulier fuit ſoror Abiſac vxoris Dauid, ſed hoc patet falſum, qa poſt mortẽ Dauid Salomõ regnauit. xl. annis: Roboam xvij. Abia tribus: & Aſa. xlj. Ioſaphat. xviij. añ regnũ Iorã regis Iſrael: cui Eliſeus fuit cõtemporaneus. & ſic iſta mulier ſi fuiſſet ſoror
Diuiſio
H

Moraliter. a ¶ Mulier a. Dicunt expoſitores aliqui, ꝙ hęc mulier vidua ſignat eccl'iã, & eiꝰ duo filij ſignant duos populos. ſ. Gentiles & Iudęos in Chriſto tñ regeneratos. ſed q̃liter huius mulieris vir qui eſt Chriſtus, poſsit cõueniẽter dici mortuꝰ ꝓut exprimit in textu, nõ apparet mihi. qa Ro. vj. b. dr̃: Chriſtꝰ reſurgẽs à mortuis iã nõ morit, mors illi vltrà non dñabit. Propter qđ mihi videtur dicendũ, ꝙ hęc mulier vidua ſignificat eccleſiam particularẽ bono paſtore viduatã, & quia tali tpe ſolet magis illiꝰ eccleſiæ perſecutor inſurgere. ideo ſubdit: b ¶ Ecce. i. tyrannus perſecutor. c ¶ Vt t. i. filios eccleſię vult indebitè ſubijcere ſeruituti. & dicunt iſti duo filij ꝓpter geminã charitatem. ſ. dei & proximi, quam habere debent eccleſię filij. & in tali caſu Chriſtꝰ ꝑ Eliſeũ ſignificatus. vt. ſ. dictũ eſt eccleſiã cõſolat, oleũ gratię ſuę multiplicando, ꝑ qđ viuit cũ filijs ſuis vita gratię, & pacem habet temporalẽ cũ perſecutore Prou. xvj. b. Cũ placuerint dño vię hominis, inimicos quoq; eiꝰ cõuertet ad pacem. ¶ Aliter ꝑ creditorẽ põt intelligi diabolus, qui defuncto bono paſtore ſolet gregẽ grauiꝰ inuadere. Vñ diſcipuli beati Martini dicebãt ad eũ: Inuadũt em̃ gregẽ tuũ lupi rapaces, & qs nos à morſibꝰ eorũ mortuo paſtore ꝓhibebit? Quęrit igit iſte creditor poſt mortẽ boni paſtoris ſui filios eccl'ię ſuę ſubijcere ſeruituti ꝑ pc̃tm̃ mortale. ſed Chriſtꝰ ꝑ Eliſeũ ſignificatꝰ p̃cibus eccleſię clamantis ad ipſum, dat abundanter gratię ſuę oleum, quo filij ſui liberantur à ſeruitute diaboli, & ipſa cum filijs in ſtatu gratiæ nutritur. g ¶ Facta eſt autem quędam dies, & trã. Per Sunamitidẽ q̃ mortificata interpre
Moraliter

A a ℭ Creuit.Ra.Sic ppl's Iſraelitic⁹ poſtq̃ i AEgypto excreuit,& ꝑ Moyſen in deſertum eductus dñi vocē audierat,qñ lumine ſciētię debuit illuſtrari, mox aīo ad idololatriā rcurrēs mortu⁹ eſt. b ℭ Et ille. Rab. Dū dñs ꝑ Moyſen legē dedit q̃ſi ꝑ puerū virgā miſit.ſed puer ꝑ virgā.i.terrorē legis mortuū ſuſcitare non valuit,qa lex neminē ad pfectū ducit.Ipſe ꝑ ſe veniens ſup cadauer ſternitur: qa cū in forma dei eſſet,ſemetipſum exinaniuit, formā ſerui accipiēs.huc & illuc deambulabat,qa & Iudęos & gētes ad ęterna ꝑ fidē vocat.Sup mortuū ſepties inſpirat,qa ꝑ apſionē diuini muneris gratiā ſeptiformis ſpiritus in peccati morte iacentibus aſpirat. Moxq̃ is quem terroris virga ſuſcitare non potuit , per amoris ſpiritum puer ad vitam redijt.

Heb.7.c

Phil.2.a.

† Equidem filium

☞ Filij prophetarum

per Sunam ciuitatem. Erat autē ibi mulier magna, quæ tenuit eum ut comederet panem. Cumq́ frequenter inde tranſiret,diuertebat ad eam, ut comederet panem. Quæ dixit ad uirum ſuum: Animaduerto quòd uir dei ſanctus eſt iſte,qui tranſit per nos frequenter. Faciamus ergo ei cœnaculum paruum, & ponamus ei in eo lectulum,& menſam,& ſellam, & candelabrum:ut cùm uenerit ad nos,maneat ibi. Facta eſt igitur dies quædam, & ueniens diuertit in cœnaculum,& requieuit ibi. Dixitq́ ad Giezi puerum ſuum: Voca Sunamitidem iſtā. Qui cùm uocaſſet eam,& illa ſtetiſſet coram eo,dixit ad puerum ſuum:Loquere ad eam: Ecce ſedulè in omnibus miniſtraſti nobis, quid uis ut faciam tibi? Nunquid habes negotium,& uis ut loquar regi ſiue principi militiæ? Quæ reſpōdit: † In medio populi mei habito. & ait: Quid ergo uult,ut faciam ei? Dixitq́ Giezi: Ne quæras: † Filium enim non habet,& uir eius ſenex eſt. Præcepit itaq́ ut uocaret eā. Quæ cùm uocata fuiſſet, & ſtetiſſet ante oſtium, dixit ad eam:

a ☞ Similia dominus ad Abraham,tempore iſto habebit Sara filium.

† Gen.18.b

† In tempòre iſto,& † in hac eadem hora, ſi uita comes fuerit,habebis in utero filium. At illa reſpondit: Noli quęſo domine mi uir dei,noli mentiri ancillæ tuæ. Et concepit mulier & peperit filium in tempore † & in hora eadem,qua dixerat Eliſeus. Creuit autem puer. Et cùm eſſet quædam dies,& egreſſus iſſet ad patrem ſuum ad meſſores,ait patri ſuo: Caput meum doleo, caput meum doleo. At ille dixit puero: Tolle,& duc eum ad matrē ſuam. Qui cùm tuliſſet & adduxiſſet eum ad matrem ſuam, poſuit eum illa ſuper genua ſua uſq́ ad meridiem & mortuus eſt. Aſcendit autem & collocauit eum ſuper lectulum hominis dei,& clauſit oſtium & egreſſa uocauit uirum ſuum,& ait: Mitte mecum obſecro unum de pueris & aſinam,ut excurram uſq́ ad hominem dei,& reuertar. Qui ait illi: Quam ob cauſam uadis ad eum? Hodie non ſunt calendæ neq́ ſabbathum. Quæ reſpondit: † Vadam. Strauitq́ aſinam & præcepit puero: Mina & ꝓpera, ne mihi moram facias in eundo: † & hoc age quod pręcipio tibi. Profecta eſt igitur & uenit ad uirum dei in montem Carmeli. Cumq́ uidiſſet eā uir dei ęcontrà, ait ad Giezi puerum ſuum: Ecce Sunamitis illa. Vade ergo in occurſum eius, & dic ei: Rectè ne agitur circa te & circa uirum tuum,& circa filium tuū? Quæ reſpondis: Rectè. Cumq́ ueniſſet ad uirum dei in monte, apprehendit pedes eius. Et acceſsit Giezi ut amoueret eam. Et ait homo dei: Dimitte illam, anima eius in amaritudine eſt: & dominus celauit à me,& non indicauit mihi. Quæ dixit illi: Nunquid petiui filium à domino meo? Nunquid non dixi tibi,ne illudas me? Et ille ait ad Giezi: Accinge lumbos tuos,& tolle baculū meū in manu tua,& uade. Si occurrerit tibi hō,nō ſalutes eū,& ſi ſalutauerit te quiſpiam,non reſpōdeas illi,& pones baculum meū ſuꝑ faciē pueri. Porrò mater pueri ait: Viuit dñs & ui

† ipſo, ipſa viuente qd⁹

† Pax.i.oīa bñ habent.

† niſi dixero tibi.

† id eſt ſum cōtēta meis rebus,nihil eſt mihi negotii i aulis quietè ſatis inter vicinos ago.

† viuēte te amplexaberis filium

Nicolaus de Lyra.

fuiſſet ſoror Abiſac,qñ cōcepit iā fuiſſet ad min⁹.cxx.annorū.Et ſi dicať, q̄ miraculoſè cōcepit,nō valet:qa q̄ nō habuerat filiū,hoc ſolū fuit,ꝓpter ſenectutē viri ſui quā allegauit Giezi,& nō mľieris. a ℭ Quęte.i.inſtāter inuitauit. b ℭ Vt co.i.accipet cōpetētē refectionē,qa noīe panis ītelligiť oīs cibus vt frequenter dictum eſt. c ℭ Animaduert.Dicit Ra.Sa.q̄ hoc percepit eò q̄ nulla muſca vel alia immunditia ſuꝑ menſam ei⁹ reſidebat. Facia. Sequitur: e ℭ Vt cū.i. decenter accipiať,ſicut decet virū ſanctū recipe. Cętera patent vſq́ ibi: f ℭ Nunquid. Habebāt eñ Eliſeū in reuerētia,eò q̄ ſuccurrerāt exercitui Iſrľin aq̄ penuria,vt dictum eſt ca. præce. g ℭ Quę re.i.ita vallata ſum amicis meis, q̄ nullus infert mihi moleſtiā:& ſic nō habeo negotiū ad regē vel militię principē. h ℭ Et ait.ſ.Eliſeus Giezi famulo ſuo.ꝓpť qd⁹ rñdit giezi dicēs: i ℭ Ne q̃.q.d.hoc eſſet fruſtra.Cui⁹ cā ſubdiť cū diciť: k ℭ Filiū.qui poſsit ei in bonis ſuccedere. l ℭ Et vir ei⁹. Ita q̄ eſt impotēs de cętero ad generandū. m ℭ In tē.In Hebręo habeť ſic:In tpe iſto ſicut eſt tp̄s vitę amplexaberis filiū.i.anno reuoluto viues ſana ſicut nunc:& amplexaberis filiū iā natū.ſcd'm qd⁹ exponit Ra. Sa. n ℭ Noli men.Hebręi dicūt: Noli deficere ancillę tuę.Verbum enim Hebraicū qd⁹ ponitur hîc eſt ęquiuocū ad mētiri & deficere.Et eſt ſenſus ſcd'm Ra.Sa.Si impetrares mihi filiū citò moriturum,nō eſſet mihi materia gaudij, ſed mœroris: & ideo rogo vt non deficiat verbū tuum,ſic q̄ filius mihi donādus nō moriať,ſed viuat. Cętera patent vſq́ ibi: o ℭ Collocauit.ſperans q̄ per eius ꝓces ſuſcitaretur,

B

retur,quia petiuerat ab eo filiū victurum. p ℭ Et clauſit. Ne puer mortuus inueniretur & ſepelireť ante aduentū Eliſei. q ℭ Et egreſſa.Hîc conſequenter fili⁹ Sunamitidis ſuſcitatur ad preces ipſi⁹. r ℭ Quā ob cauſam vadis ad eum. Ignorabat eñ mortem pueri. s ℭ Hodie nō ſunt calendę.Hoc dixit,qa in illis diebus feſtiuis hoīes frequentius ibant ad ꝓphetas ad audiendū v̄bū dei. Cętera patent vſq́ ibi: t ℭ Quę re.In hoc q̄ videť mentita fuiſſe non oportet eā excuſari. Vel poteſt dici,q̄ ſic locuta eſt in ſpe reſurrectionis filij ſui ꝑ Eliſeū,q̄ fuit materia maioris gaudij q̃: cōceptio vel parturitio. v ℭ Et acceſsit. Eliſeus enim non erat aſſuetus ꝑmittere,q̄ mulier tangeret ipſum. x ℭ Dimitte.vt non ſolùm per preces Eliſei,ſed etiā per lachrymas matris impetraretur reſurrectio filij. y ℭ Et dominus.quia ſpiritus ſanct⁹ nō ſemper tangit corda prophetarum, neq́ de omnibus. z ℭ Nunquid petiui fil. q.d.ſicut proprio motu mihi filium impetraſti,ita debes eius reſurrectionem impetrare,vt verbum tuū ſit ſtabile. a ℭ Accinge.id eſt diſpone te ad currendum velociter & expeditè. b ℭ Si occur.id eſt non cōmiſceas cum eo verba te ab itinere impedientia.Et per talem modum loquitur ſaluator diſcipulis ad prędicandum miſſis,Luc.x.a.Neminem per viā ſalutaueritis,Giezi. Sequiť:

C

D

Et non erat

Kcata interꝑtať,ꝑſona religioſa ſignificať,q̄ mortua mundo dicitur.Hęc autem recipit in hoſpitio ſuę mentis Chriſtum per Eliſeū ſignificatū,ſed vt maneat ibi iugiter,debet ei facere cœnaculū.i.ſolariū,per qd⁹ ſignificatur ſupernorum meditatio, Phil.iij.d.Noſtra aūt conuerſatio in cælis eſt. Et lectum in quo dormiat,per quē intelligiť pacifica conuerſatio.Pſ.iiij. b. In pace in idipſum:dor.& re. d ℭ Et ſel.Per quam intelligitur ſtabilitas mentis in bono. Et mēſam. Per quā intelligiť ſcripturę ſacrę lectio. Et cande.per qd⁹ intelligitur exēplaris conuerſatio,Matt.v.b. Sic luceat lux veſtra corā hominib⁹,vt videant opa veſtra &c. In tali verò loco manet Chriſt⁹ ꝑ dilectionē,Ioh.xiiij. Si qs diligit me,ſermo.meū ſeruabit & pater meus dili.eū:& ad eū ve.&c.Huic aūt perſonę dať à deo filius.i.bonus diſcipulus q tamen aliquando diabolo inſtigante per pctm̄ moritur,ſed ꝑ ꝓces boni magiſtri qui ꝑ matrē hîc ſignificatur,eò q̄ aluit diſcipulum ſicut mater,& per compaſſionem Chriſti per Eliſeum ſignificati,ad vitam gratiæ reuocatur.

Erat autem

a ☞ ¶ Filij .i. pdicatorũ q̃ ambulant in E lege dñi,& ſcrutant̃ teſtimonia eius,in pñ tia ſaluatoris ſemp viuũt. b ¶ Cõcidit. Qui lr̃ę legis intẽtus vel philoſophię ſtudioſus amaritudinẽ de lege vel mortiferũ de philoſophis ſumẽs inter-
† attentio miſcet ❦itati euãgelicę,& in olla cordis coquẽs tale pulmẽtũ,hoc eſt documentũ p̃pat auditorib⁹ ſuis. Dicit em̃
2.Cor.3.b Apl̃s:Lr̃a occi.ſpi.aũt viuificat. Et,Pru
Roma.8.a dẽtia carnis mors eſt:prudẽtia aũt ſpũs vita.hoc ſentiẽtes fideles,mortẽ .i. olla clamãt. Sed farina .i. olla mittit̃,cũ ſcia
†3.Re.17.d ſpũalis in tale cõdimẽtũ intromittit̃,vt
Act.20.c excluſa amaritudine paſt⁹ fiat ſalubris. ç ¶ Vir au. Ra. Vir iſte coct⁹ eſt patrũ q de Baal Saliſa eſt,qa ternarium in cõfeſſiõe trinitatꝫ ſeruat. Baal Saliſa em̃ tertiũ hñs interpretat̃. Hic vir viro dei panes p̃mitiarũ offert,cũ redẽptori gr̃a ei⁹ iſpirat⁹ offert libro; de origine creaturarũ cõpoſitos, Offert frumẽtũ nouum in pera,cũ nouũ teſtm̃ in euãgelij & apl'orũ ſcriptis ꝓfert. Iubet Eliſę⁹ nr̃ miniſtris .i. p̃dicatorib⁹ vt hęc fidelib⁹ diſpẽſent,& de theſauro ſuo ꝓferãt no
Mat.13.g. ua & vetera.qđ myſteriũ in euãgelio legim⁹ in fractiõe .v. & .vij. panum,vbi
†Luc.7.c ſatiatis turbis collegerũt .xij. cophinos ſiue .vij. ſportas fragmẽtorũ,qa nullus
Ioh.6.b. ſacra ſcripturę p oia capit qn ſibi ſatia
Mat.15.d. to ſupererit iuxta verbum domini.

GLO S. ORD. CA .V.

NAamã. Gẽtiles ſignificat virtute bellorũ principatũ gerẽtes,ac rerum decore fruentes. Vñ Naamã decus ſiue cõmotio eorũ iterp̃tat̃:vir fortis & diues,ſed leproſus,qa q̃uis p potẽtiã regni ac rerum abũdantiã dñari videretur:tñ per errorem idololatrię lepra fœdus apparuit. ☞ Porrò

Nicolaus de Lyra.

F a ¶ Et non. Dicit Ra. Sa. ꝙ hoc
† vel ſylueſtres fuit ꝓpter demeritũ Giezi,q nõ ſeruauit p̃ceptũ Eliſęi:ſed occurrẽtibus ſibi
† viris hoibus iactanter dicebat ſe miſſum ad ſuſcitandũ mortuum. Expoſitores aũt nr̃i dicũt,ꝙ hoc fuit ad deſignandũ ꝙ lex vetus q̃ p baculũ deſignat̃:nõ cõferebat gr̃am viuificãtẽ:ſed hoc facit verbũ incarnatũ,qđ ſignificabat̃ p extẽſionem Eliſęi ſup puerum.vñ dr̄ Ioh. j. b. Lex p Moyſen data eſt,gr̃a & ❦itas per Ieſũ Chriſtũ. b ¶ Poſuitq̃. hoc fecit ad oſtendũ magnũ deſideriũ ad pueri ſuſcitationẽ,vel ꝓpter cãm myſticã iã dictã vel poti⁹ ꝓpter vtrũq̃. c ¶ Voca. Non vocat eã ꝓprio noie,ad oſtẽ
†ſpicas viri dendũ ꝙ habebat cũ ea tantã familiari
des plenas tatẽ,ꝙ petiuiſſet ei⁹ ꝓprium nomen.
in veſte d ¶ Erat. Hic conſequenter ponit̃ miraculũ ad cõſolationẽ cõgregatiõis famelicę. Et primò ponit̃ duplex miraculũ. Secundũ ponitur ibi:Vir quidã. Primũ miraculũ eſt de pulmenti dulcoratiõe,cui⁹ p̃paratio ponit̃,cũ dicit̃: e ¶ Coque .i. diſcipulorũ eorũ qui viuebant religioſè,vt dictum eſt,ſ̃ .ij. ca. f ¶ Collegit. quę ſunt valde amarę,& ſunt quaſi cucurbitę ſylueſtres,& folia eius herbę habent quandã ſimilitudinem cum folijs vitis. g ¶ Neſciebat. Id eſt ꝙ eſſent talis amaritudinis. i ¶ Afferte. nõ ꝙ haberet ex ſe virtutẽ dulcorãdi,ſed hoc factum eſt meritis Eliſęi. k ¶ Vir au. Hic ponitur ſcđm miraculũ de muliplicatiõe panũ,cùm dicitur:Vir au. Duę ſunt dictiones

uit anima tua non dimittam te. †Surrexit ergo & ſecutus eſt eam:Giezi autem præceſſerat ante eos,& poſuerat baculum ſuper faciẽ pueri,& non erat uox ne a
que† ſenſus. Reuerſusq́ eſt in occurſum eius & nuntiauit ei,dicens:Non ſurrexit puer. Ingreſſus eſt ergo Eliſæ⁹ domum, & ecce puer mortuus iacebat in lectulo eius. Ingreſſusq́ clauſit oſtium ſuper ſe & ſuper puerũ,& orauit ad dominum. †Et aſcendit & incubuit ſuper puerum,
poſuitq́ os ſuum ſuper os eius, & ocu- b
los ſuper oculos eius,& manus ſuas ſuper manus eius,& incuruauit ſe ſuper eum,& calefacta eſt caro pueri. At ille reuerſus,deambulauit in domo ſemel huc atq́ illuc:& aſcendit & incubuit ſuper eum,& oſcitauit puer ſepties,aperuitq́ oculos. Et ille uocauit Giezi,& dixit ei:
Voca Sunamitidẽ hanc. Quę uocata in c
greſſa eſt ad eũ,qui ait:Tolle filium tuum. †Venit illa & corruit ad pedes eius, & adorauit ſuper terrã. Tulitq́ filium ſuum & egreſſa eſt. Et Eliſeus reuerſus eſt

a ¶ Non vtiq́ panis ſed audiendi verbum dei.

in Galgala. Erat autẽ fam^a^es in terra, & d
a filij prophetarũ habitabant coram eo. Dixitq́ uni de pueris ſuis:Pone ollã grã
dem,& coque pulmentũ filiis propheta e
rum. Et egreſſus eſt unus in agrũ,ut colligeret herbas agreſtes,inuenitq́ quaſi ui

a ¶ Id eſt cucurbitas agreſtes, minores illis quæ in hortis naſcuntur:& ſunt am̃a riſsimæ.

tem ſylueſtrẽ:& collegit ex ea colocyn- f
tidas †agri,& impleuit palliũ ſuũ,& re
b uerſus concidit in ollã pulmenti. Neſcie g
bat enim quid eſſet. Infuderunt ergo †ſociis ut comederent. Cumq́ guſtaſſent de
coctione,exclamauerunt dicẽtes:Mors h
in olla,uir dei. Et non pôtuerunt come
dere. At ille:Afferte,inquit,farinã. Cũq́ i
tuliſſent,miſit in ollã & ait:Infunde turbæ ut comedant. Et non fuit amplius
c quicquã amaritudinis in olla. Vir autẽ k
quidã uenit de Baal Saliſa,deferens uiro l
dei panes primitiarũ,& uigĩti panes hor m
deaceos,& †frumentũ nouũ in pera ſua. n
At ille dixit:Da populo,ut comedat. Re o
ſponditq́ ei miniſter eius:Quantum eſt p
hoc,ut apponam coram centum uiris? Rurſum ille ait:Da populo,ut comedat. Hæc enim dicit dñs:Comedent &
ſupererit. Poſuit itaq́ coram eis:Qui q
comederunt,& ſuperfluit iuxta uerbum domini.

Cap. V

d NAaman princeps militiæ regis Syriæ erat uir magnus apud dominũ ſuum, & honoratus,

ctiones in Hebręo. & Baal vt hîc acci- G
pitur eſt nomẽ appellatiuum,& ſignifi † Luc.19.h
cat planiciẽ ſeu regionẽ. Saliſa verò eſt Ioh.11.e.
nomẽ propriũ ciuitatis in illa regione. l ¶ Deferens. Non accipiuntur hîc panes primitiarũ quales offerebant̃ in templo dñi:ſed dicunt̃ primitiarũ,quia erant de primis frugib⁹ illi⁹ anni. hordeũ aũt primò venit ad maturitatem, maximè in terra illa,ideo ſubditur: ¶ Viginti pa. in quo oſtendit̃ numerus panum & materia. Aliqui aũt libri habent interpoſitũ ly & ſic, & .xx. panes.ſed ly & nõ eſt in Hebręo nec in libris correctis,nec de textu. n ¶ Et fr. In Heb. habetur. Et granatã. frumentũ em̃ non ita citò venit ad maturitatem ſicut hordeũ,& ideo granũ nõ erat adhuc aptũ vt inde fieret panis. poterant tñ ſpicę illę aliquantulum torreri,& ſic granum excuti per confricationem. p ¶ Quantum. Erãt enim valde parui illi panes,ita ꝙ vn⁹ non ſufficeret ꝓ vno hoie. Quod patet ex hoc ꝙ ille homo apportauerat panes illos & granatã intra peram ſuam,vt dicit̃ in litera. q ¶ Qui co. quia illi panes fuerunt miraculoſè multiplicati propter meritũ Eliſęi. Talis aũt multiplicatio põt fieri à deo dupl'r. Vno mõ p additionem alteri⁹ materię. Alio mõ ſine tali additione.qa ſicut de⁹ de nihilo ꝓduxit materiã,ita de modica materia vel pauca p̃t facere magnã & multã,ſicut dictũ eſt pleni⁹ Ge. ij. de formatiõe mulieris de coſta Adę. Et Ioh. vj. de multiplicatiõe qnq́ panũ in manibus ſaluatoris. Quis aũt iſtorũ modorũ multiplicatiõis fue H
rit in hoc facto,nõ habet̃ ex ſcriptura. ► quaſi
*d ¶ Erat. Sequitur: e ¶ Coque. Moraliter
Per prophetarũ filios intelligunt̃ religioſi,nã & patres eorũ ſaltẽ plures habuerũt ꝓphetię ſpm̃. Per hoc igit̃ ꝙ factum fuit eis pulmẽtũ,& nõ fit hîc mẽ
tio de aliquo cõdimẽto,ſignificat̃ ꝙ re † viris
ligioſi cibo paruo & vili debẽt eſſe cõtẽti. h ¶ Mors. per hoc ſignificat̃,ꝙ hoibus delicatè nutritis in ſeculo,vita religioſa videt̃ amara in principio.ſed ſicut pulmẽtũ p immiſſionẽ farinę factum fuit ſapidũ,ſic p dei gr̃am & bonã aſſuefactionẽ vita religioſa q̃ prius dura videbat̃:non ſolũ portabilis,ſed etiã ſuauis efficit̃. Per hoc aũt econtrario alij deberẽt cõfundi,q fuerũt in ſeculo ſatis durè nutriti;& tñ in religiõe nõ ſufficit eis vict⁹ illorũ q fuerũt in ſeculo dulciter educati. k ¶ Vir au. per iſtum qui obtulit Eliſęo panes hordaceos & frumẽtũ nouum,ſignificat̃ homo exercens ſe in ſtudio ſcripturę veteris ac noui teſtamenti ad honorem Chriſti. o ¶ Da po. Nam per dictũ exercitium ſequũtur prędicatio & doctrina,quibus reficit̃ ppl's Chriſtianus.

NI. DE LY.

CAP. V

NAaman. Hîc cõſequẽter po Diuiſio
nunt̃ miracula Eliſęi corã infidelib⁹.& primò circa hoc triplex miraculum ponit̃. Scđ'ò ſcriptura hiſtoriam proſequitur .viij. cap. Prima in tres:quia primò ponitur miraculũ ad Naamã Gentilis cõuerſionẽ. Scđ'ò ad inſidiantiũ repreſſionẽ,ca. vj. Tertiò ad pœnitẽ-
Moraliter. r ¶ Naaman prince Moraliter
Per Naaman qui erat leproſus,põt intelligi quilibet

A a ¶ Porro de.Ra. Latrunculi de Syria quod eſt ſublimitas, egreſſi ſunt, cũ cupiditate ducti & diuerſis negotiis ĩplicati Gẽtiles p totam terrã vagabant̃. Hi de terra Iſrael captiuã duxerunt, q̃ de ꝓpheta in Iſrael teſtabat̃, qa fama de Iſrael p negotiatores gentiũ tranſlata in toto orbe curioſitati hoĩm (quã vxor Naaman ſignificat) verũ ꝓphetam & ſaluatorem in Iudęa manere patefecit. Audiẽs hoc Naamã dño ſuo nũtiauit, cũ hi ad q̃s notitia v̓bi ꝑuenit, his q ſibi pręſunt ſuggerũt ſcię ſpũalis magnitudinẽ. Mittit rex Syrię lr̃as ad regẽ Iſrl̃, p ſalute ſerui, cũ primat⁹ gentiũ audiẽs deũ eſſe i Iſrl̃ ſalutẽ ſuorũ ꝓuidẽs, legationẽ mittit in Iudęã, vt p aplicã doctrinã ſaluatoris fidẽ accipiat. vñ Corneli⁹ de Cęſaria ĩ Ioppẽ ad Petrũ mittit. Rex ſcidit veſtimẽta ſua, qa ſacerdotes, ſcribę, & Phariſęi rectores Iudęorũ cõſiderãtes vndiq; plebes ad redẽptionẽ cõuenire, q̃ſi blaſphemiã exiſtimãtes ſcindebãt veſtimẽta, ſicut in euãgelio pr̃ceps ſacerdotũ fecit. b ¶ Veniat. Et dñs quos p̃ſciuit, hos & vocauit &c. Veniens Gẽtilis ppl̃s ad domũ Eliſei, ſ. ſctã. ſ. eccl̃iam, p nũtios .i. euãgelicos p̃dicatores accepit, vt ſe ĩ Iordane ſepties lauaret renat⁹ ex aqua & ſpũ. Iordanis baptiſma ſignificat, qa in eo nobis ſaluator baptiſmũ cõſecrauit. Naamã lauationẽ Iordanicã deſpiciẽs, ſimplicitatẽ ſignificat rudiũ, q ſpũalẽ nõ potuerũt ĩtelligere efficaciã, qa aĩalis hõ nõ ꝑcipit q̃ ſunt ſpũs dei. Serui meliori cõſilio ad mãdãtũ ꝓpheticũ ꝑſuaſerũt, qa ſępe dñs mĩori reuelat qđ meli⁹ eſt, qm̃ ꝑſonarũ acceptor de⁹ nõ eſt. B Loto ſepties reſtituta eſt caro ſicut pueri caro: quia mũdat⁹ baptiſmo ꝑ inuocationẽ ſpirit⁹ ſeptiformis q̃ſq; ad ĩnocentis vitę ĩfantiã redigit̃, qa ĩ baptiſmo abrenũtiare ſathanę ac fidẽ dñi cõfiteri p̃cipimur: negat ſe Naamã vltrà diis litaturũ, ſoli p oĩa deo ſeruiturũ. Partẽ terrę ſanctę ſecũ tollit, quia baptizatos oportet dñici corp̃is ꝑticipatiõe confirmari. ☞ Tol.o.d.

Margin: †potens robore — †ante vxorem. Heb. — Act.10.b — Mat.26.f. — Rom.8.f. — 1.Cor.2.d. — Act.10.e.

Per illum enim dedit dominus ſalutem Syriæ. a
a Erat autẽ uir †fortis & diues, ſed leproſus. Por- b
rò de Syria egreſſi fuerant †latrunculi, & capti-
uam duxerant de terra Iſraël puellã paruulam,
quæ erat †in obſequio uxoris Naaman. Quæ
ait ad dominã ſuam: Vtinam fuiſſet dominus c
meus ad prophetam qui eſt in Samaria: profe-
ctò curaſſet eum à lepra quam habet. Ingreſſus
eſt itaq; Naaman ad dominũ ſuum, & nuntia-
uit ei, dicens: Sic & ſic locuta eſt puella de terra
Iſraël. Dixitq; ei rex Syriæ: Vade & mittam li-
teras ad regem Iſraël. Qui cùm profectus eſſet,
& tuliſſet ſecum decẽ talenta argenti, & ſex mi- d
lia aureos, & decem mutatoria ueſtimẽtorum,
detulit literas ad regẽ Iſraël in hæc uerba: Cùm
acceperis epiſtolam hanc, ſcito quòd miſerim
ad te Naaman ſeruum meum, ut cures eum à e
lepra ſua. Cumq; legiſſet rex Iſraël literas, ſcidit f
ueſtimenta ſua, & ait: Nunquid deus ego ſum, g
ut occidere poſſim & uiuificare, quia iſte miſit
ad me, ut curem hominẽ à lepra ſua? Animad-
uertite & uidete, quot occaſiones quærat ad-
uerſum me. Quod cùm audiſſet Eliſeus uir dei,
ſcidiſſe uidelicet regem Iſraël ueſtimẽta ſua, mi-
ſit ad eum dicens: Quare ſcidiſti ueſtimẽta tua?
b Veniat ad me, & ſciat prophetã eſſe in Iſraël. h i
Venit ergo Naamã cũ equis & curribus, & ſte- k
ſtit ad oſtium domus Eliſei. Miſitq; ad eũ Eli- l
ſeus nuntium, dicens: Vade & lauare ſepties in m
Iordane, & recipiet ſanitatẽ caro tua, atq; mun-
daberis. Iratus Naaman recedebat, dicens: Pu- n
tabam, quòd egrederetur ad me, & ſtans inuo-
caret nomen domini dei ſui, & tangeret manu
ſua locum lepræ, & curaret me. Nunquid non
meliores ſunt Amana & Pharphar fluuij Da-
maſci omnibus aquis Iſraël, ut lauer in eis &
munder? Cùm ergo uertiſſet ſe & abiret indi-
gnans, acceſſerũt ad eum ſerui ſui, & locuti ſunt
ei: Pater, & ſi rem grandem dixiſſet tibi pro- o p
pheta, certè facere debueras: Quantò magis,
quia nunc dixit tibi: lauare & mundaberis?
Deſcendit & lauit in Iordane ſepties iuxta
ſermonem uiri dei, †& reſtituta eſt caro eius q
ſicut caro pueri paruuli, & mũdatus eſt. Reuer-
ſuſq; ad uirum dei cũ uniuerſo comitatu ſuo, ue- r

Nicolaus de Lyra.

Diuiſio — [V]ltio ad pœnitẽtiũ cõſolationẽ: circa mediũ .vj. c. ibi: Factũ eſt autẽ. Pria adhuc diuidit̃ in tres ꝑtes: qa priò Naamã ꝓcuratiõe deſtinat̃. Scđò à lepra curat̃, ibi: Miſitq; Eli. Tertiò Giezi lepra ꝑcutit̃, ibi: Dixitq; Giezi. Circa primũ dr̃ Naamã. Dicunt eñ expoſitores nr̃i cõiter, q̃ ĩpe ꝑ ſapiam & ꝓbitatẽ ſuã vaſtauit latrũculos, qui multũ moleſtabãt regnũ Syrię. & ideo ſubdit̃: a ¶ Per ill. & ꝓpter hoc erat magn⁹ & honorat⁹ in regno. Ra. S a. dicit q̃ ipſe ſagittauit Achab in p̃lio, vt hr̃. s̃. iij. li. c. vlt. licet nomẽ ſuũ ibi nõ exprimat̃, & ꝓpter hoc ſubdit̃: Per il. quia interfecto Achab Syria fuit liberata à tributo, qđ ei reddebat̃ pro confœderatione Benadad cum eo: vt habetur. s̃. iij. li. c. xx. & propter hoc fuit eleuatus ad principatum militię. b ¶ Erat autem vir. Ad hoc enim fuit lepra percuſſus, vt per curationẽ ei⁹ mirabilẽ veniret ad dei veri fidẽ, quia percuſſerat Achab idololatrã. c ¶ Vtinam fuiſſet dominus &c. anteq; enim caperetur & in ancillam Naaman venderetur, audiuerat in terra Iſrael magnalia quę fecerat Eliſeus: & per hoc ſperabat̃ q̃ ſic poſſet curari dominus ſuus. Cętera patent vſq; ibi: d ¶ Et tu. ſe. de. ta. ar. &c. In Hebręo habet̃: Centum centenarios, quorum quilibet valebat centum talẽta cõia, hęc autem accepit pro ſumptibus in via, & ad dandum prophetę munera. C e ¶ Vt cures. hoc eſt facias curari per prophetam qui eſt in terra tua. f ¶ Scidit veſti. Dicunt expoſitores noſtri cõiter, q̃ hoc fuit eò q̃ intellexit illud verbũ eſſe blaſphematoriũ ſibi potentiã diuinam attribuendo. vnde ſubditur: g ¶ Nunquid deus. Modus eñ erat Iudęorũ ſcindere veſtimenta ſua, qñ audiebant dei blaſphemiã. vñ Mat. xxvj. f. dicit̃: Tũc princeps ſacerdotũ ſcidit veſtimenta ſua, dicens: Blaſphemauit. Sed hęc expoſitio non bene cõſonat lr̃ę ſequenti, in qua dr̃, q̃ Eliſe⁹ eũ rep̃hendit de tali ſciſſiõe: qđ nõ feciſſet ſi ꝓpter reuerentiã noĩs dñi facta fuiſſet. Et ideo aliter dr̃, q̃ hoc fecit ex impatientia, credens q̃ rex Syrię q̃reret occaſionem mouendi guerram contra ſe petendo ab eo rem ſibi impoſſibilem. Ideo ſubdit̃: Videte. l ¶ Veniat. per experientiã ſuę curationis. i ¶ Prophetam. dei veri. k ¶ Eſſe. vt ſic rex Syrię timeat guerrã mouere cõtra populũ habentẽ deũ tantę põtentię. l ¶ Miſitq;. Hĩc conſequenter ponitur Naaman curatio, cùm dicitur: m ¶ Vade &. Hoc aũt ſibi mãdauit p nuntium, vt dei potentię magis attribueret̃ miraculũ: eò q̃ ꝓpheta nõ locutus fuit cũ eo, nec eum tetigit ſicut credebat Naaman, credens q̃ in ipſo ꝓpheta eſſet aliqua virtus curandi ipſum. D n ¶ Irat⁹. Eò q̃ p talem modum ſe curari nõ ſperabat. cũ fluuij Syrię eſſent ita boni vel meliores, ſicut fluuius Iordanis: nec tamẽ habebãt ad hoc aliquam virtutem. o ¶ Si rem grandem &c. Id eſt difficilem: p ¶ Dixiſſet tibi propheta certe facere debueras. Quanto magis quia nunc dixit tibi: lauare & mũdaberis Deſcendit & lauit. Et multò magis rem facilem quã tibi mandauit. q ¶ Et reſtituta eſt caro eius ſicut pueri paruuli, & mundatus eſt. quę eſt purior quàm in ętate virili aut ſenili, quia caro ad generata per alimentum quantò procedit vlterius, tantò fit impurior, ſicut vinum per admiſtionem aquæ, vt habetur .j. de Generatione. r ¶ Reuerſuſq; eſt ad virum dei cum vniuerſo comitatu ſuo venit & cæte. vt oſtẽderet ſe gratũ deo & ꝓphetæ de ſua curatione. Ideo ſubditur: Verè ſcio

Margin: †Luc.4.e. — †, exercitus

Moraliter — ✱ telligi quilibet infidelitatis lepra percuſſus. Per Eliſeum verò dominus noſter Ieſus Chriſtus, vt oſtenſum eſt. s̃. Per Iordanem verò fluuium baptiſmi ſacramentũ, eò q̃ in Iordane fuit inſtitutum, qñ dominus noſter Ieſus Chriſtus tactu ſuę ſanctiſſimę carnis vim regeneratiuam dedit aquis. Igitur per Naaman intelligitur quilibet Iudęus vel Gentilis ſeu alius infidelis, qui audita fama de Chriſti miraculis venit ad ipſum per fidẽ. cui dicit Eliſeus, id eſt Chriſtus: m ¶ Vade lauare ſepties in Iordane. id eſt recipe baptiſmum, quia dicitur Iohan. iij. a. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpirituſancto, non poteſt introire in regnum dei. Quod autem dicitur: Lauare ſepties, non eſt referendum ad baptiſmi receptionem, quia recipitur ſemel tantùm, ſed ad ſeptiformem gratiam ſpirituſſancti quę confertur in baptiſmo. q ¶ Et re. quia per baptiſmum deuotè receptum mundatur homo totaliter de peccatis, & recuperat mentis innocentiam.

✱ Verè ſcio

a ℭ Tol.on. Partē ſanctę terrę ſecū tulit Naaman vt poneret in templo idolorū,& ſuper eā conſiſtens dñm cuius erat terra adoraret,ne offenderet dñm ſuū ſi pariter non adoraret. b ℭ Giezi. Rab. Præruptū videns interpretatur,ſiue vallis viſio. Is eſt Iſrael:q aliquando puer dei. vnde: Puer Iſrael. & dilexi eum: ſed poſtquam ſpreto euāgelio in foueam auaritię ſe pcipitauit,quā filij dei p baptiſmum renati ſpreuerūt,iuſto iudicio leprā erroris quā credentes depoſuerāt ipſe ſibi cōciuit. Sic oēs q poſt baptiſmum & emendatiorem vitā ad priſtina reuertuntur, ſordibus,quibus ſe exutos ſperabāt, iterū inuoluunt. hic eſt canis reuerſus ad vomitum.

Oſee.11.a — Pro.26.b

a ☞ Hæc eſt catholica profeſsio,quoniam omnes dij gentium dęmonia.

nit & ſtetit coram eo,& ait: Vērè ſcio quòd a
non ſit deus alius in uniuerſa terra, niſi tantùm in Iſraël. Obſecro itaq; ut accipias be- b
nedictionem à ſeruo tuo. At ille reſpondit:
Viuit dominus ante quē ſto, quia non acci- c
piam. Cūq; uim faceret, penitus non acquieuit. Dixitq; Naaman: Vt uis. Sed obſecro
concede mihi ſeruo tuo, ut tollā onus duo- d
rum † burdonum de terra. Non enim faciet e
ſeruus tuus ultrà holocauſtū aut uictimam diis alienis, niſi domino. † Hoc autem ſolùm eſt de quo depreceris dñm pro ſeruo tuo, quando ingredietur dñs meus tēplum Remmon ut adoret, & in illo innitente ſuper manum meam: ſi adorauero in templo f
Remmon, adorante † eo in eodem loco, ut. g
ignoſcat mihi dominus ſeruo tuo pro hac re. Qui dixit ei: Vade in pace. Abiit ergo ab h
eo † electo tempore. Dixitque Giezi puer i
uiri dei: Pepercit dñs meus Naaman Syro iſti, ut non acciperet ab eo quę attulit. Viuit dominus, quia curram poſt eū, & accipiam ab eo aliquid. Et ſecutus eſt Giezi poſt tergum Naaman. Quem cùm uidiſſet ille currentem ad ſe, deſiliit de curru in occurſum k
eius, & ait: Rectè ne ſunt omnia? Et ille ait:
Rectè. Dñs meus miſit me ad, te dicens: l
Modò uenerunt ad me duo adoleſcentes de monte Ephraim ex filiis prophetarum: da eis talentum argenti, & ueſtes mutatorias duplices. Dixitq; Naaman: † Melius eſt, m
ut accipias duo talenta. Et coëgit eum. Ligauitq; duo talenta argenti in duobus ſaccis, & duplicia ueſtimenta, & impoſuit duo n
bus pueris ſuis qui & portauerāt corā eo.
Cumq; ueniſſet † iam ueſperi, tulit de manu o
eorum, & repoſuit in domo. Dimiſitq; uiros & abierunt. Ipſe autem ingreſſus ſtetit coram domino ſuo. Et dixit ei Eliſęus: Vn p
de uenis Giezi? Qui reſpōdit: Non iuit ſer q
uus tuus quoquàm. At ille ait: Nónne cor meum † in præſenti erat, quando reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tui? † Nunc igitur accepiſti argentum, & accepiſti ueſtes, ut emas oliueta & uineas & oues & boues & ſeruos & ancillas: † ſed & le r
pra Naaman adhærebit tibi & ſemini tuo
uſq; in ſempiternum. Et egreſſus eſt ab eo s t
leproſus quaſi nix.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Vere. Et ſic fidem vnius veri dei quam conceperat corde,cōfeſſus eſt ore. ſecūdum dictum Apoſtoli Roma.x.b. Corde creditur ad iuſtitiam,ore autem confeſsio fit ad ſalutem. b ℭ Obſecro.i. munera gratanter & deuotè oblata. c ℭ Viuit do. vt oſtenderet ſe non quęrere ſua,ſed animę ſuę & corporis ſalutem. d ℭ Vt tollam. Animalia ſunt genita ex equo & aſina,ſicut mulus econtrario,ſcilicet ex equa & aſino. e ℭ De terra.ſ. Iſrael; quam reputabat ſanctam propter cultum dei ibi exiſtentem. intendebat enim ex ea facere altare in domo ſua,ſecundum quod dicitur Exod.xx. Altare de terra facietis mihi,& ibi immolate deo cœli. Ideo ſubditur: Non enim fa. Sequitur: Hoc aūt. Et ſubditur: f ℭ Si adorauero in. non idolum,ſed deum verum. g ℭ Vt ignoſcat. quia non poſſum iſtud bono modo euitare. h ℭ Qui dixit ei: Va. in pa. acquieſcendo petitioni ſuę,ſed quia non ſolùm adorare idolum,ſed etiam ſimulare hāc adorationem eſt peccatum; ideo dicūt hîc aliqui,ꝙ quia Naaman erat neophytus,& ideo in hoc ſibi diſpēſauit Eliſęus; & ſimiliter quod poſſet ędificare altare ad offerendum ſacrificia extra templum, & etiam extra totam terram Iſrael. Sed iſtud nō videtur conuenienter dictum. Primò, quod Naaman fuerit neophytus,qa propriè loquendo neophytus dicitur de nouo conuerſus ad aliquam legem: ſicut circunciſus de nouo apud Iudęos, & baptizatus apud Chriſtianos. Naaman verò non fuit conuerſus ad Iudaiſmum,quia non fuit circunciſus,nec per conſequens ad legem Moſaicam obligatus; ſed credidit deum qui colebatur à filijs Iſrael eſſe verum deum & ab omnibus colendum,qđ & multi Gētiles fecerunt,& ſine legis Moſaicę obſeruantia ſaluati fuerunt,quia ad ipſam non tenebantur. ſicut alś diffuſius dictū eſt. Scđ'ò qa ea q̄ ſunt p ſe mala nō ſunt diſpēſabilia; qa non poſſunt bñ & abſq; peccato fieri, de quibus eſt ſimulatio idololatrię. & ideo non videbitur bene dictum ꝙ Eliſęus in hoc ipſi Naaman diſpenſauerit; ſed ſolùm ei declarauit illud eſſe ſibi licitū,qđ timebat eſſe illicitū,ſicut ſolēt facere cōſcię timoroſę. habebat em̄ iſte Naamā officiū ſuſtētādi regē. qa ſicut reginę modò p milites ſuſtētant, ita ſilr tūc tpis reges p pncipes magis ſibi ppinquos. iſtud aūt nō erat illicitū de natura ſua. equaliter em̄ poterat fieri extra templū idoli ſicut & intrà. ſicut ſi aliqua puella Chriſtiana capta à Saracenis,eſſet obſequio alicuius dñę deputata ad deportandum caudā ſuæ veſtis: non uidet illicitū,quòd eā portaret intra phanum Mahometi ſicut & extrà,dū tñ hoc nō faceret reuerētiā aliquā Mahometi,ſed ſolū intendēs ſuū officiū exequi. Et hoc petebat Naamā ab Eliſęo.ſ. quòd idē officiū qđ licitè faciebat dño ſuo extra phanū idoli,poſſet ſibi facere itrà: nō ad aliquā idoli reuerētiā,ſed ne icurreret dñi ſui offēſam. & hoc cōceſsit ei Eliſęus,qa non erat illicitū, vt dictū eſt. Tertiò nō videt bñ dictū,ꝙ ei diſpēſauerit de altari cōſtruēdo,& ibidē offerēdo: nō ſolū extra Ieruſalem, ſed etiam extrà Iudęā. qa illud ſolùm fuit phibitū Iudęis poſt tēpli ædificationē,& qñ arcā dñi habuit ſtabilem manſionē,prout dictum fuit Deu.ij. &.j. Reg.vij. Naaman verò nō tenebat ad legē Moſaicā,vt prædictum eſt,ideo poterat alibi licitè deum colere,altare ad hoc ędificando & etiā offerēdo. ſicut & filij Iſrael ante legē datā,vt patet de Abrahā,Iſaac,& Iacob in Gene. in plurib9 locis. Quod aūt ad hoc Naamā petijt onus duorū burdonū de terra Iſrael,fuit ex ſpeciali deuotione. vt dictū eſt, licet ad hoc nō tenēret; & ideo circa hoc nō fuit aliqua diſpēſatio,ſed liciti cōceſſio. i ℭ Dixitq;. Hîc conſequenter deſcribit ipſi9 Giezi infectio ppter multiplex eius peccatū in facto iſto, quorū primū fuit cupiditas. q̄ eſt radix omniū malorū,vt dicit Apls.j.Timoth.vj. & hoc notat cùm dicit. Pepercit. licet enim prophetę nō acciperent aliquid quaſi ptiū pphetiæ; quia tñ pauperes erant viuebant de oblatis ſibi curialiter & deuotè. k ℭ Deſiliit. propter reuerentiā dñi ſui,& gratitudinem beneficij ſibi collati. l ℭ Dñs me. in hoc mentiebatur,& ſic fuit peccatum ſecundū. m ℭ Melius eſt vt acci. duo ta. ſcilicet cuilibet iuueni vnum. In Hebręo habetur: Iura mihi,ſcilicet ꝙ miſerit te Eliſęus,& accipe duo talenta. & ſecundum hoc fuit hîc tertium peccatum.ſ. periurium. n ℭ Et impoſuit.i. duobus de ſeruis Naamā. o ℭ Cumq;. ne Eliſęus eos videret & perciperet,ꝙ Giezi aliquid à Naaman accepiſſet. & ſic cōmiſit quartum peccatū.ſ. furtum rei notabilis. p ℭ Vnde ve. Nō quęrit ex ignorantia,quia in ſpiritu factum viderat vt poſtea ſubdit,ſed vt ex eius rñſione eū de mēdacio cōuinceret. vñ ſubditur: q ℭ Non iuit. quia mentiebatur ei qui habebat ſpiritum ſanctū ſicut Ananias & Saphira Petro, vt habetur Act.v. Ideo ſubditur eius iuſta punitio,cùm dicitur: r ℭ Sed & le.i. eadem ſpecies leprę quam habuit ante curationem ſuam. s ℭ Et egreſ. quia leproſi ſeparabantur à cohabitatione hominum ſanorum, vt habetur Leuitic.xiij. t ℭ Quaſi. color enim albidus & tranſparens eſt ſignum leprę,ſicut habetur Leui.xiij. prout ibi plenius dictum fuit.

Moraliter

※ a ℭ Vere. per qđ deſignatur ꝙ adultus baptizatus debet deo regratiari de ſua regeneratione ſpirituali. Alr pōt dici,ꝙ p Naamā leproſum ſignificari pōt qlibet infectus p mortale pctm̄,qui audita per prędicatorē iuſtitia dei & eius miſericordia,contritionem concipit,& ad ipſum per pœnitētiam veram accedit,& lauatur in Iordane.i. lachrymis pœnitentię,quę bene ſignificantur per Iordanē,eò ꝙ interpretat riu9 iudicij. Lachrymę verò dictę fluūt ex diuini iudicij conſideratione. & cùm ſic lauatur,ad mentis munditiam reſtauratur. i ℭ Dixitq; Giezi puer. per iſtum

※ Giezi qui

Marginalia: E; F; G; H; † muſorum; † milliare vł ſtadiū terrę; † ad arcē vł turri Chal. interp. in locum occultū vel obſcurum; † ambulabat tecum; † An nō noui tempus quo abijſti vt accipes; † Vt vis. Sed; † Pro re hac parcat dñs; Pctā Giezi; † me; † Cōplace vel acqeſce & accipe; † 1.q.1.c. ſtudet.

※ Giezi,q̄ currens poſt Naamã accepit ab eo munera, ſignificatur
A cupidus in eccleſia,q ꝓ collatione ſpũaliũ q̃rit vel repetit tp̃alia: &
Moraliter ſicut lepra Naamã adhęſit Giezi & ſemini eius, ſic vitium ſimonię
adhęret iſti & ſuis ſequacibus.

¶ In.c.v.vbi dicit̃ in poſtilla. Sed iſtud non videt̃ cõuenienter dictum ,primò quia Naamã fuit neophytus &c.

ADDI.I. Licet Naamã nõ fuiſſet cõuerſus ad Iudaiſmum neq; circũciſus,fuit tamen neophyt⁹,quia de nouo cõuerſus ad legem naturæ,quam hactenus non ſeruabat: ſecũdũ quã eſt illicitũ adorare idolũ,& etiã ſimulare talẽ adorationẽ,vt ipſemet poſtil.aſſerit ĩ hoc loco,dicẽs ꝙ ſimulatio idololatriæ eſt p ſe mala,ſed oĩa q̃ ſunt p ſe mala illicita ſunt de iure naturę:cui⁹ principale principiũ eſt ꝙ bonum eſt proſequendum & malum eſt vitandũ vt cõiter tenetur. Sed aduertendũ eſt,ꝙ licet idololatria & eius ſimulatio ſint illicita de iure naturę:tñ illud qđ habet ſpẽm illius ſimulationis ſeu adorationis,ſi non ſit ibi adoratio nec eius ſimulatio,non videt̃ illicitũ de iure naturę. vtpote in pręſenti caſu. Si Naamam intrans phanũ idolorũ,exercẽdo officiũ ſuum in ſuſtẽtando dñm ſuũ non adoraret idolũ,neq; etiam ſimularet ſe adorare,neq; talẽ adorationem ſeu ſimulationem intẽderet, adhuc tñ eſt ibi ſpẽs mali : quia his qui talia non bñ diſcernunt apparere poſſet ipſum intrare cauſa adorandi,ſicut & dñs ſuus intrabat. Qđ licet de iure naturæ non ſit ꝓhibitũ; ꝓhibet̃ tñ de iure diuino,teſte Apoſtolo,j.ad Theſ.v.d. Ab oĩ ſpecie mala abſtinete vos. vñ declarationẽ huius videt̃ petere Naaman. Et Eliſeus declarauit ſibi nõ eſſe illicitum:& hoc nõ diſpẽſando, q̄a Eliſeus nõ habebat ptãtẽ diſpẽſandi gñaliter,ſed hoc ſolũ ſibi (declarauit.

¶ In eodẽ ca.v.vbi dr̃ in poſtilla; In Hebræo habetur: Iura .ſ. ꝙ miſerit te Eliſeus.

ADDI.II. Verbum הואיל hoel quod hîc ponit̃ in Hebręo frequẽtatur in ſacra ſcriptura: & quandoque in trãſlatione noſtra interpretatur incipere; vt Deuteron.j.a.vbi dicit̃: Incepit Moyſes explanare legem; & in alijs quandoq; interpretatur iurare :vt Exod.ſecundo.d. Iurauit Moyſes habitare

C habitare cũ Iethro. Sed ſecũdũ Hebraicã veritatẽ verbũ iſtud ęquiuocũ eſt,nihil aliud ſignans vbicunq; ponit̃ niſi actum volẽdi. Itaq; cũ dicitur: Incepit Moyſes explanare:non dicit niſi, voluit Moyſes explanare. Similiter vbi dicit: Iurauit habitare,nil aliud dicit:niſi voluit habitare. vñ in hoc loco dicebat Naamã Giezi,ꝙ vellet accipere duo talenta,nec fit aliqua mentio de iuramento.

REPLI In.c.v.vbi poſtil. dicit; Naaman: Syrũ nõ conuerſum fuiſſe ad Iudaiſmum,per conſequens non neophytum,ſicut quidam dixerunt. Burgen. obijcit,dicens,quãuis Naaman non fuerit conuerſus ad Iudaiſmum,tñ fuit conuerſus ad legem naturę quã hactenus non ſeruabat, iõ debuit dici neophytus. Sed aſſumptum videtur falſum. quia ſecũdũ Apl'm ad Ro.ij.& gentes ea q̃ legis ſunt naturaliter faciunt.ergo nõ minus Naamã q̃ alij. Nec ſequit̃: Ignorauit vnũ verũ deũ & eius cultũ quẽ nũc ꝓfeſſ⁹ eſt. igitur nũc primò cõuerſus eſt ad legẽ naturę;nã ipſe ſicut & cętere gentes facit opera legis naturæ,iuxta principia illius legis naturaliter impreſſa q̃uis nõ pfectè intellexit & fecit. Vnde ſicut Iudæi legis tranſgreſſores,& Chriſtiani mali p pñiam vel p p̃dicationem cõuerſi,nõ dicuntur neophyti,ſic nec Naamã nec alij ſub lege naturę imꝑfectè viuentes. habuit eñ Naamã ex habitu illius legis, ꝙ ſpẽs mali ſit ab oĩbus naturaliter vitanda:ſi tñ cõmodè vitari nõ poſſet, eſſe culpã venia dignam. Intelligẽs deniq; ex miraculoſa cura circa eũ in noĩe dei Iſrael facta ſolũ illũ verũ deum eſſe,& eum ſolûm adorandum: hanc concluſionem elicuit,ꝙ de cætero idola colere nollet: ſed deũ Iſrael in oĩ loco etiã in tẽplo Remmõ,q̃ñ iuxta ſuũ officiũ qđ in littera exprimit̃ intrare cũ rege oporteret,q ingreſſus q̄a ſpẽm mali prætendere poſſet venit expiandus:ſupplicauit igitur Eliſeo vt ꝓ hmõi expiatione deũ dep̃cari vellet. Et annuit Eliſeus,dicens:vade in pace. Fruſtra igitur dicit Burgen. ꝙ Eliſeus hoc declarauit, ꝙ exercitiũ ſui officij ſpẽm mali haberet:quia Naamã hoc ex lumine naturali vidit,& quia ab Eliſeo petiuit ſolũ orationem ꝓ ſe ad deũ,non diſpẽſationem , ſicut quidam dicunt : nec declarationem , ſicut Burgen. dicit.

Diuiſio

D

GLOS. ORDI.

Matt.3.c.
B

Dixerunt autẽ. Cap. VI.
a ¶ Acci. autem. Rab. Cùm impios Iudæos p corpus operata pręſentia Chriſti tanq; infructuoſas arbores cęderet. vñ: Ecce ſecuris ad radicem arboris poſita eſt. ab eis interueniẽte paſſione corpus ipſum deſeruit; profunda deſcendit ,qđ in ſepultura depoſitũ tanquã ad manubriũ ſpũ redeunte reſurrexit. ¶ Rab. Curandũ valde eſt, ne intellectus otio torpeat,ne in exercitatione operis vitio elatiõis euaneſcat. ¶ Greg. Moral. Ferrũ in manubrio intellectus eſt in corde,hoc ligna cędũtur,cùm prauè agentes increpãtur. quod dũ fluxè agitur,dum lapſu vanę glorię nõ vtatur,ferrũ in aqua perdit̃,quia ex diſſoluto opere intelligentia fatuat̃, q̃ ad hoc dat̃:vt dãtis añ oculos ex bona actione reſtituat̃. vñ ſeq̄tur: Hoc ipſum. Electi verò ſi q̃ñ offendũt ad cor , velociter redeũt & culpã lachrymis inſequũt̃. vñ: Heu heu &c. Qui flentes cautè inſpiciũt, non ſolũ q̃ mala cõmiſerũt,ſed etiã q̃ ex accepto munere reddere bona debuerũt. & hoc eſt heu heu heu,& hoc mutuò acceperã. acſi dicat: Illud p diſſolutionẽ negligẽtię pdidi, qđ vt p bona opa redderẽ ex gr̃a redẽptoris accepi. ſed nũq; de⁹ mẽtẽ deſerit,q̃ in peccatis ſe veraciter agnoſcit. Vñ Eliſeus lignũ deorſum miſit,& ferrũ ĩ ſupficie attulit,q̄a redẽptor cor pctõris hũiliat,& eã quã amiſerat intelligentiã reformat. Vñ in alia trãſlatione dicitur ꝙ confregit lignũ & iactauit,& ſic ferrũ ſuſtulit. Lignũ frãgere eſt cor ab elatiõe cõterere,ad ima iactare,cogitatiõe ꝓprię ĩfirmitatatis hũiliare. Illico ferrũ reddit:q̄a ad vſum exercitationis priſtinę intelligentia recurrit ¶ Qui cùm ve

Cõplace &
& acq̄eſce
obſecro,&
veni tu

Cap. VI.

Dixerunt autẽ filij prophetarum ad Eliſeũ : Ecce locus in quo habitamus coram te, anguſtus eſt nobis:eamus uſque ad Iordanem,& tollãt ſinguli de ſylua materias ſingulas,ut ędificemus nobis ibi locum ad habitandum. Qui dixit : Ite. Et ait unus ex illis:† Veni ergo & tu cũ ſeruis tuis. Reſpõdit: Ego ueniam. Et abijt cũ eis. Cumq; ueniſſent ad Iordanẽ,cędebãt ligna. †Accidit autẽ ut cũ un⁹ materiã ſuccidiſſet, caderet ferrũ ſecuris in aquã. Exclamauit ille,& ait: Heu heu heu domine mi,& hoc ipſum mutuò acceperã. Dixit autẽ homo dei: Vbi cecidit? At ille monſtrauit ei locum. Pręcidit ergo lignũ & miſit illuc. Natauitq; ferrum. Et ait: Tolle. Qui extendit manum,& tulit illud. Rex autẽ Syrię pugnabat cõtra Iſraël. Cõſiliũq;

a ¶ Chriſt⁹ infructuoſos argueret. b ¶ Prauos increparet.

a ¶ Deſcendit. b ¶ Spiritus. c ¶ Corporis. d ¶ In profundo ¶ Perditur intelligẽtia cordis diſſolutiõe negligẽtię.

a ¶ Rediſt ad carnem ſpiritus.

a ¶ Poteſtas terrena ſuperbe ſentiẽs filio,a lucis pſequitur.

Nicolaus de Lyra.

Syrię. Circa primũ dicit̃: b ¶ Ec. lo. Dicit hîc Ra.Sa.ꝙ Giezi qui erat cupid⁹ q̃ñ erat cũ Eliſeo,moleſtus erat filijs ꝓphetarũ veniẽtibus ad Eliſeum,ne expenderẽtur ea q̃ dabantur magiſtro ſuo:& iõ ipſo abiecto ꝓpter leprã plures venerunt ad Eliſeum,& iõ non ſufficiebat domus ꝓ habitatione ipſorum, propter qđ volebant eam dilatare. c ¶ Tollant ſin. de ſyl.i.ligna quæ ſunt materia pro domibus ędificãdis. e ¶ Heu domi.mi:& hoc ipſum mutuo.nec habeo vnde reſtituam. f ¶ Pręcidit ergo. i.fecit aliud manubrium,quia primum erat fractũ vt dicit Ra.Sa. g ¶ Natauitq; ferrum.cõtra naturã ꝓpriã obediẽdo naturę actori. h ¶ Rex. Hîc cõſequẽter deſcribit̃ inſidiãtiũ repſsio. Circa qđ primò deſcribitur inſidiatio eorũ maligna. ſecundò eorum percuſſio

Moraliter. a ¶ Dixerunt autem. Sequit̃; d ¶ Cumq; veniſſent. per ſecurim qua ligna cędunt̃ hominum peccantiũ increpatio deſignat̃,eò ꝙ homo arbor conuerſa noĩat̃. Vñ dicit̃;ij.de Anima,ꝙ radices arboris ſunt ori ſimiles,quia per illas arbor accipit alimentũ. os aũt eſt in ſuꝑiori parte hominis : radices verò in inferiori parte arboris. Igit̃ p hãc cęſionẽ arborũ bñ ſignificat̃ increpatio peccãtium,ꝓpt̃ qđ Iohãnes Baptiſta increpãs pctõres dicebat Matthęi iij.c. Iã ſecuris ad radicẽ arboris poſita eſt. Sed cũ aliq̄s incautè peccantem arguit, ferrũ ſecuris de manubrio fugit;& ſic in aquã mergit̃. Nam illud qđ pficere poterat,ſi cautè fieret,ad culpã imputat̃. Sed q̃ñ tales ex indiſcreto zelo peccantes in modo corrigẽdi ſtatim vt ſuum defectũ cognoſcunt ad pœnitẽtiã recurrẽtes dicũt: e ¶ Heu heu heu do. mi:& hoc ip. mu. Recognoſcũt eñ,ꝙ gr̃a à dño ſibi mutuata indebitè vſi ſunt : ſed per lignum ab Eliſeo miſſum in aquam ferrum natat: quia Chriſtus per lignum ſuę paſſionis ad mentem deuotè reductũ bonũ amiſſum reſtaurat. h ¶ Rex autem Syrię pugna. Syria interp̃tat̃ ſublimis,& iõ per regem Syrię intelligitur diabolus ※ q eſt re

Moraliter

†De conſe. di.2.c. reuera.

NIC. DE LY.

Cap. XVI.

Dixerunt autem filij pro. Hîc ponuntur miracula ad inſideliũ inſidiantium repſsionẽ:primò tñ pmittitur miraculoſa ferri natatio. ſecũdò dicta repſsio,ibi ; Rex autem Syriæ

a ℂQui cum ve. Ba. Qui in nequi-
tię armis cōfidens, Chriſti famulis inſidi
†erit mãſio meaalij caſtra ponēs. — as pparat nocte pfidię excęcat⁹, bellũ cō
traeccl'iam gerit. b ℂHeu heu &c.
Ra. His notat illos qui puſillanimitate
cordis pœnas verentur corporales.
Matt. 10.c. — c ℂNoli ti. Nolite timere eos q occi
Ibidē. 25.e. — dũt corpus, & poſt hoc nō hñt qd fa-
ciant vobis. d ℂPlures. Rab. Poſ-
†monuerat — ſum rogare patrē meũ, & exhibebit mi
hi pluſq; duodecim legiones angelorũ.
e ℂDomine ape. Ra. Valde neceſ
ſe eſt vt Eliſeus noſter aperiat oculos
†inter nos ſit regis — cordis ad conſiderandũ, qa oēs q cōfi-
dũt in illũ nō cōfũdent. f ℂPercute.
Matth. 5.c. — Rab. Bonũ eſt oculũ ſcãdalizantē erui,
vt intuitus ſupbię & malitię obturet,
& oculus ſanæ fidei ac ſimplicitatis ape
riat. g ℂDuxit. Ra. Poſtq; Eliſeus
hoſtes in Samariã adduxit, nō eos occi
di pmiſit, ſed refectionē illis pparans di-
miſit eos in pace. Et Saulũ diu cōtra ſti-
Act. 9.a. — mulũ calcitrantē: primũ dñs excęcauit,
deinde ſcientia ſpirituali ditauit. Nobiſ
Lucæ. 6.d. — q; pręcepit ita: Diligite inimicos vr̃os,
& bñfacite his q oderũt vos. h ℂCō
gregauit. Raba. Benadad & exercit⁹
eſt diabolus & iniqui. ſ. pagani, Iudęi &
hęretici, quos cōtra eccleſiã bellũ gerere
excitat p tales affligit populus dei: q eſt
poſit⁹ in Samaria. i. legis cuſtodia. fitq;
fames, cũ nō pmittit doctorib⁹ vbum
dei pdicare. Sed Eliſeo reuelante. i. redē
ptore p euãgeliũ indicãte, ſal⁹ q à pecca
Pſal. 118. v. — toribus lōgè eſt, timētib⁹ deũ ppe eſſe
ſ. 7.a. — ſcit. Dicit em̃ dñs: Cras modius &c.
Modius ſimilę pfecta eſt mēſura diuinę
†2. Pa. 32.b. — ſapiētię q eſt in no. teſta. Duo modij or
dei ſunt ſcia legis & pphetarũ, q cōpa-
rant ſtatere vno hoc eſt fide catholica,
in porta Samarię. i. in pdicatione apl'i-
ca, p quã intrat in eccl'iam. Ceſſante em̃
turbine pſecutionis q fit hodie, dabit
dñs cras. i. tpe futuro, tranquillitatem,
F — vt pdicatio pfectè compleatur.

inijt cum ſeruis ſuis, dicēs: In loco †illo
a ℂDomini noſtri doctrina inſidię inimicorum pręcauentur.
& †illo ponamus inſidias. Miſit itàque
uir dei ad regem Iſraël, dicens: Caue
ne tranſeas in locum illum, quia †ibi
Syri in inſidijs ſunt. Miſit itaque rex Iſ — a
raël ad locum quē dixerat ei uir dei: & — b
†pręoccupauit eum, & obſeruauit ſe
ibi, non ſemel, neq; bis. Cōturbatumq; — c
eſt cor regis Syrię pro hac re. Et conuo
catis ſeruis ſuis, ait: Quare non indica
tis mihi, quis †proditor mei ſit apud re
gem Iſraël? Dixitq; unus ſeruorum
eius: Nequaquam domine mi rex. Sed
Eliſeus propheta qui eſt in Iſraël, in-
dicat regi Iſraël omnia uerba quęcunq;
locutus fueris in conclaui tuo. Dixitq; — d
eis: Ite & uidete ubi ſit, ut mittam, & ca
piam eum. Annuntiaueruntq; ei dicen-
tes: Ecce in Dothain. Miſit ergo illuc
equos & currus & robur exercitus.
a — Qui cùm ueniſſent nocte, circundede-
runt ciuitatem. Conſurgēs autem dilu-
culo miniſter uiri dei, egreſſus eſt: ui-
ditq; exercitum in circuitu ciuitatis, &
equos & currus. Nuntiauitq; ei, dicens:
b — Heu heu heu domine mi, quid facie- — e
c — mus? At ille reſpondit: Noli timere.
d — †Plures enim nobiſcum ſunt, quã cum — f
e — illis. Cumq; oraſſet Eliſeus ait: Domi- — g
ne aperi oculos huius, ut uideat. Et ape
ruit dominus oculos pueri, & uidit: &
ecce mōs plenus equorum & curruum — h
igneorum in circuitu Eliſei. Hoſtes ue-
rò deſcenderũt ad eũ. Porrò Eliſeus ora — i
f — uit ad dominum dicens: †Percute obſe- — k
cro gentē hanc cęcitate. Percuſſitq; eos
dominus ne uiderēt iuxta uerbũ Eliſei.
Dixit autem ad eos Eliſeus: Nō eſt hęc — l
uia, nec iſta eſt ciuitas. Sequimini me &
oſtendam uobis uirum quem quęritis.
g — Duxit ergo eos in Samariã. Cumq; in-
greſsi fuiſſent Samariam, dixit Eliſeus:
Domine aperi oculos iſtorum, ut ui- — m
deãt. Aperuitq; dominus oculos eorũ,
& uiderunt ſe eſſe in medio Samarię.
Dixitq; rex Iſraël ad Eliſeũ, cũ uidiſſet — n
eos: Nũquid percutiam eos pater mi?
Et ille ait: Non percuties. Neq; enim
cepiſti eos gladio & arcu tuo, ut percu
ℂVt percutias.
tias. Sed pone panem & aquam coram
eis, ut comedant & bibant & uadant
ad dominum ſuum. Et appoſita eſt eis — o
ciborum magna pręparatio, & co-
mederunt & biberunt, & dimiſit eos,
abieruntque ad dominum ſuum. Et — p
ultrà non uenerunt †latrones Syrię in
terram Iſraël. Factum eſt autem poſt — q
h — hęc, congregauit Benadad rex Syrię

Nicolaus de Lyra.

†Gen. 19.a.

rũ percuſsio digna, ibi: Porrò Eliſe⁹.
tertiò liberatio benigna, ibi: Dixitq; rex.
Circa primũ ponit inſidiatio Syrorũ
contra regē Iſrael. Et patet lr̃a vſq; ibi:
a ℂMiſit. hoīes armatos in magna
copia. b ℂEt pocc. ſ. illas iſidias ca-
piēdo. c ℂNon ſe. ſolùm ſupple, ſed
multoties. Secũdò ponit inſidiatio con
tra Eliſeũ ibi: d ℂDixitq;. Et patet lr̃a
vſq; ibi: e ℂHeu heu. cognouit em̃
inſignia armorũ, q erant Syri Hebręo
rũ aduerſarij. f ℂPlures. ſciebat em̃
p ſpm̃ ſanctum, ptectionē angelicam in
ſui auxilium aduenisse; cuius poteſtas
quaſi incōparabiliter maior eſt q hũa-
na. g ℂDomi. ape. i. da ei virtutē
vidēdi ea q non pñt naturaliter videri.
h ℂEcce. Facta eſt illa repſentatio vi
ſioni imaginarię, vel etiã exteriori viſui
p formationes taliũ ſpecierũ in aëre: qa
vtroq; mō potuit fieri à deo ad deſi-
gnandum ptectionē. i ℂPorrò. Hîc
cōſequenter deſcribit eorũ pcuſsio rō-
ne Eliſei, cũ dr̃: k ℂPercute. Hîc acci
pit cęcitas p ἀκρισία, q dr̃ ab ἀ qd' eſt ſi-
ne, & κρίσις iudiciũ: & eſt paſsio q homo
nō pcipit vel dijudicat ſecũdũ veritatē
ea q videt. & hoc mō fuerũt pcuſsi So
domitę volentes oſtiũ Loth cōfringere
vt hr̃ Gene. xix. l ℂNon eſt. ſ. vbi
manet ppheta quē qritis. licet em̃ veniſ-
ſet Dothain: hoc tñ nō erat ad manen
dũ diu: ſed eius mãſio diuturnior erat
in Samaria, vt patet ex dictis ca. pced.
Vtinã fuiſſet dñs me⁹ ad pphetã q eſt
in Samaria: & p hoc patet, qd' poſtea ſe
quit. c. iſto: Eliſeus autem ſedebat in do
mo ſua & ſic certũ eſt, q erat in Sama-
ria. Ex quo patet q Eliſeus dixit eis veri
tatē: quia via recta duxit eos ĩ Samariã.
m ℂDomine aperi. remouēdo acri
ſiã pdictã. n ℂDixitq; rex. Hîc cōſe
quēter ponit iſtorũ liberatio benigna:
qa cũ rex vellet eos pcutere, Eliſeus nō
pmiſit; ſed etiã liberalr̃ refici à rege im-
perauit. vñ ſubdit: o ℂAppoſitaq;
eſt ei ciborum magna pręparatio, & comederunt & biberunt.
Ex hoc patet q noīe panis & aquæ deſi
gnatur oīs potus & cibus in ſcriptura.
p ℂEt vltra. Tũ ex gratitudine bñfi
cij ſibi collati ab Eliſeo, tũ timore, ne ſi
venirent iterũ propter ingratitudinem
Eliſe⁹ eos faceret capi & occidi. q ℂFa
ctum eſt. Hîc conſequenter deſcribit
miraculũ Eliſei ad cōſolationem pœni-
tentium. & primò ponitur eorũ affli-
ctio. ſecundò afflictiōis remotio. c. vij.
Circa primum ſciendum, quòd licet Io
ram amouiſſet ſtatuas Baal: tamen nō
amouit cultum vitulorum, quos fece-
rat Ieroboam, vt habetur ſuprà. iij. c.
Ipſe etiã & popul⁹ Iſrael multa alia ma
la faciebãt, ppt q dñs permiſit eos affli
gi obſidione lōga, & hoc eſt qd' dicitur:
Et tandiu

G

†talis & talis vel illius & illius

†illuc Syri deſcēdunt.

H

Moraliter

qui eſt rex ſuper omnes filios ſuper-
biæ, pugnat autem contra fideles: qui
per Iſrael intelliguntur, & ponit inſi-
dias ad ipſos capiendum, ſed eius inſi-
diæ per Eliſeum fruſtrantur, quando
per prædicatorem aſtutiæ dæmonis
denuntiantur fidelibus, & ab eis pcauē
tur. Per hoc autem q rex Syriæ tur-
batus fuit contra Eliſeum, & quæſiuit
eum capere, ſignificatur quòd diabo-
lus iraſcitur contra prędicatorem veri
tatis, & quærit ſibi nocere. Exemplum
de beato Anthonio fratre minorum,
quem diabolus ad impediendum eius
prædicationem voluit ſuffocare. ſed
ſicut inſidiæ regis Syrię contra Eliſeum
magis fuerunt ad eius confuſionem,
quia ducti fuerunt in Samariam, ſic
diabolus ſuffocare volens beatum An
thonium per beatam virginem fuga-
tus fuit turpiter & confuſus. r ℂBen
adad rex Syrię vniuerſum ex
ercitum ſuum & aſcendit & ob
ſidebat Samariam. Factaque
eſt fames magna in Samaria
&c. Per iſtum regem, vt dictum eſt
diabolus deſignatur. Per Samariam
verò quam obſedit deſignatur eccleſia,
eò q Samaria cuſtodia domini inter-
pretatur. In hanc aũt Samariã nititur
diabolus famem mittere: non quan-
tũm ad defectum panis materialis, ſed
ſpiritualis, ſcilicet verbi diuini & eucha
riſtiæ ſacramenti. ſed per promiſsio-
nem Chriſti per Eliſeum ſignificati a-
bundantia fit in eccleſia dei. Dicit enim
Matthęi vltimo. d. Ecce ego vobiſcum
ſum omnibus diebus vſq; ad conſum — † exercitus
mationem ſeculi. Et ipſe eſt patris ver-
bum, & ab eo datur euchariſtiæ ſa-
cramentum.

Cap. VII.

A Dixit autē &c. Sequit: a ¶ Quatuor &c. Ra. Leproſi ſunt qui varijs vitijs deditī, vel erroribus impliciti fœditatem ex interna peſte educentes oſtēdunt in cute. Hos dñs ſępe cōuertēs ad fidē & mūdans à vitijs, verę ſalutis nūtios efficit. vñ Matthę⁹ ex publicano apoſtol⁹. Apparuit quoq; poſt reſurrectionem primò Marię Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptē dęmonia. Illa vadens nuntiauit his q cū eo fuerant lugentib⁹. leproſi ingreſſi ī caſtra Syrorū refecti ſunt. aurū & argentū aſportant, cū deſpecti huius mundi philoſophię operā dātes, & ſenſus ſubtilitatē & locutionis venuſtatē acquirunt: vnde eccleſiæ vſibus bñ inſtructi deſeruire pñt. Qui bñ q̄tuor eſſe mēorant, vt à q̄ttuor euangeliorū eruditione im

Luc. 5. f. Mar. 16. c.

†Treñ. 4. a.

Nicola. de Lyra.

a ¶ Et tandiu. Et accipit̄ hîc caput ꝓ toto aīali ſecūdū aliquos, qa hîc eſt modus loquēdi apud emptores aīaliū: ꝓ q̄to dabitis caput. i. vnū animal. ſecūdū alios accipit̄ ꝓ pte corpis. deficientib⁹ em̄ alijs cibarijs īterfecerūt animalia q̄ nō erāt ſecūdū legē comeſtibilia, & ſalierūt vt cari⁹ vēderēt carnes fame inualeſcēte. b ¶ Et quar. Cabus ē q̄dā mēſura deīminata. ſtercus aūt colūbarū nō accipit̄ hîc ꝓpriè, qa nō eſt comeſtibile, nec refectiuū: ſed magis corruptiuū, ſed īpropriè vt vr̄ ꝑ gutture vbi cōgregant̄ grana à colūbis comeſta: & illud ꝓijcit̄ in fimo cōiter. ſed tūc fame inualeſcēte cognarij diuitū illud reſeruabant, vt grana pplo fame piclitāti venderēt. c ¶ Non. Fuit em̄ turbat⁹ eò ꝙ credebat eā peteī refectionē cibi cōueniētis vł potus. d ¶ Quę. volēs eū pſeruare à morte, vel fortè eū ſola comedere. e ¶ Quod. eò ꝙ popul⁹ ſuus erat in tāta afflictiōe. f ¶ Viditq;. Ipſū em̄ accepat rex affligēdo carnē ſuā, vt facili⁹ īpetraret dei miſericordiam. g ¶ Si ſte. Hāc em̄ afflictionē ei īponebat, eò ꝙ afflictionē illā ſuis p̄cib⁹ nō auferebat, tenēs eas efficaces apud deū ad hoc īpetrādū. Eliſeus tñ ad hoc expectabat tp̄s cōgruū ſecūdū ordinationē diuinę voluntatis, cui⁹ erat cōſci⁹ p ſp̄m ſanctū. h ¶ Numqd. Quia de ſcitu & volūtate Achab patris Ioram. Nabot innocens fuerat interfect⁹, vt hr̄. 3. iij. lib. xxj. i ¶ Et nō. Cuius cauſa ſubditur: k ¶ Ecce enim ſonitus pe. domi. Poſt receſſum em̄ nūtij Iorā pœnituit: & ideo ſequebat̄ eū ad reuocandum pręceptū. l ¶ Et ait. Ecce &. Iſtūd refertur ad Ioram qui iam venerat ad Eliſeum. m ¶ Quid amplius. quaſi diceret, iā ſū punit⁹ vltima pœna à Moyſe p̄dicta Deu. xxviij. de comeſtiōne ꝓpriorū filiorū in obſidiōe: & ſic nō reſtat niſi ꝙ omnes moriamur, vł tradam⁹ nos hoſtib⁹, niſi apud deū venerit tp̄s miſericordię ſup populū iſtū. ꝓpter qd̄ Eliſe⁹ ſtatim p̄dixit conſolationem.

B

†In crepuſculo vł diluculo †extremū &. ij.

C

uniuerſum exercitum ſuum, & aſcendit & obſidebat
Samariam. Factaq; eſt fames magna in Samaria. Et a
tandiu obſeſſa eſt, donec uenundaretur caput aſini
octoginta argenteis, & quarta pars cabi ſtercoris co- b
lumbarum quinque argenteis. Cumq; rex Iſraël trāſ
iret per murum, mulier quędam exclamauit ad eum
dicens: Salua me domine mi rex. Qui ait: non te ſal- c
uet dominus: Vnde te poſſum ſaluare, de area an de
torculari? Dixitque ad eam rex: Quid tibi uis? Quę
reſpondit: Mulier iſta dixit mihi: Da filium tuum ut
comedamus eum hodie, & filium meum comede-
mus cras. †Coximus ergo filium meum, & comedi-
mus. Dixitq; ei die altera: Da filium tuum, ut come-
damus eum. Quę abſcōdit filium ſuum. Quod cúm d e
audiſſet rex ſcidit ueſtimenta ſua, & tranſibat per mu
rū. Viditque omnis populus † cilicium, quo ueſtitus f
rex erat ad carnē intrinſecus. Et ait rex†. Hęc mihi fa-
ciat deus, & hęc addat, ſi ſteterit caput Eliſei filij Sa- g
phat ſuper eum hodie. Eliſeus autem ſedebat in do-
mo ſua, & ſenes ſedebant cum eo. Pręmiſit* itaque
uirum, & antequam ueniret nuntius, ille dixit ad ſe-
nes. Nunquid ſcitis quod miſerit filius homicidę h
huc, ut precidatur caput meum? Videte ergo cùm i
uenerit nuntius, claudite oſtium, & †nō ſinatis introi-
re eum. Ecce enim ſonitus pedum domini eius poſt k
eum eſt. Adhuc illo loquente eis, apparuit nuntius
qui ueniebat ad eum, & ait: Ecce tantum malum à l
domino eſt: quid amplius expectabo à domino? m

Cap. VII.

Dixit autem Eliſeus: Audite uerbum n
domini. Hęc dicit dominus: in tem- o
pore hoc cras modius ſimilę † uno p q
ſtatere erit, & duo modij hordei ſta-
tere uno in porta Samarię. Reſpon- r
dens unus de ducibus, ſuper cuius
manum rex incumbebat, homini dei, ait: Si dominus s
fecerit etiam cataractas in cęlo, nunquid poterit eſſe
quod loqueris? Qui ait: uidebis oculis tuis, & inde v
a non comedes. Quatuor ergo uiri erant leproſi iuxta x y
introitum portę, qui dixerunt ad inuicem: Quid hîc
eſſe uolumus donec moriamur? Siue ingredi uolue- z
rimus ciuitatem fame moriemur, ſiue manſerimus
hîc, moriendum nobis eſt. Venite ergo & transfugi-
amus ad caſtra Syrię. Si pepercerint nobis, uiuemus: a
ſi autem occidere uoluerint, nihilominus moriemur.
Surrexerunt igitur† ueſperi, ut uenirent ad caſtra Sy-
rię. Cùmque ueniſſent ad †principium caſtrorum Sy
rię, nullum ibidem repererunt. Siquidem dominus b
ſonitum audire fecerat in caſtris Syrię curruum &
equorum, & exercitus plurimi. Dixerúntque ad in-
uicem: Ecce mercede conduxit aduerſum nos rex
Iſraël reges Etheorum & Egyptiorum, & uenerunt
ſuper nos. Surrexerunt ergo, & fugerunt in †tenebris,
& dereliquerūt tentoria ſua, & equos & aſinos in ca-
ſtris: fugerúntque, animas tantum ſuas ſaluare cu-
pientes. Igitur cùm ueniſſent leproſi illi ad princi-
pium caſtrorum: ingreſſi ſunt unum tabernaculum,

GLO. ORDI.

Dixit. Cap. VII. Quia ſicut ꝓpt̄ culpā īfligit̄ pœna, ita ꝓpter pniam remouet̄: iō poſt famē ꝓpt̄ pctā inductā, hîc cōſeq̄nter ponit̄ abūdātia ꝓpter pniam. & priò abūdātia & ícrudelitas puniēda p̄dicit̄. ſecundò vtrūq; adducit̄, ibi: Quatuor ergo viri. Circa primū dr̄: o ¶ Hæc di. Qui eſt ipſa ỽitas p eſſentiā. p ¶ In tēp. i. iſta hora die craſtina. q ¶ Modi⁹. i. dabit̄. eſt aūt ſtater gen⁹ pōderis. & ſignificat̄ hîc, ꝙ farina et ordeū debebāt dari ꝓ tā modico p̄tio, qd̄ videbat̄ impoſsibile reſpectu penuriæ in q̄ erant. iō ſubditur: r ¶ Reſpon. Tūc tp̄is reges in ſignum reuerentię ſuſtētabant̄ à principib⁹ ꝓut patet ex hoc loco & . 3. v. ca. de Naamā: reginæ ỽò à domicellis ſuſtētabant̄, vt hr̄ Eſther xv. s ¶ Si do. apiri. i. faciat pluere de cęlo abūdanter farinā & hordeū. t ¶ Nunqd. q̄ſi diceret nō: & qa p īcredulitatē detraxit diuię potētię, iō ſibi p̄dicit̄ pēa mortis, cū dr̄: v ¶ Vide. qa ī craſtino fuit interfectus in porta, vt patet in fine hui⁹ capi. x ¶ Quatuor. Hîc cōſequēter vtrūq; p Eliſeum p̄dictū adducit̄. Et primò abūdātia, ſecūdò īcredulitatis pœna, ibi: Pori ò rex ducē illū. Circa primū dicit̄: Quatuor er. Dicit Ra. Sa. ꝙ iſti erāt Giezi & tres filij ſui. y ¶ Iuxta in. Quia leproſi debebant extra ciuitates habitare, vt hr̄ Leui. xiij. z ¶ Siue ingredi. Licet em̄ deberent extra habitare, tamen in caſu tantę neceſsitatis poterāt ingredi ad quęrendū victū ſi poſſent inuenire. a ¶ Si pepercerint. compatiētes noſtrę infirmitati & fami, quod erat magis probabile q̄ oppoſitum. b ¶ Siquidem do. Diuina em̄ virtute factus eſt talis ſonit⁹ in auribus eorū, & imaginatio: de quibus ſecutus eſt timor & fuga oim relictis oibus ex velocitate fugę, vt ſaluarēt perſonas ſuas. ſecūdū qd̄ dr̄ Iob. ij. b. Cūcta q̄ habet hō, dabit ꝓ aīa ſua. Et comederunt

Moraliter. n ¶ Dixit au. Sequit̄: x ¶ Quatuor. p iſtos leproſos q bonū nūtiū

z ij * dixerunt

†ſaccum

†3. Re. 19. a

*rex

† opprimite eū in oſtio

D

†ſiclo &. ij.

Diuiſio

†diluculo

Moraliter

ditione ibuti, in q̄tuor mūdi
E partibus fidei ỽitatē p̄dicēt.
a ¶Por. Dux typū tenet
Matt.13.b. ſcribarū & Phariſęorū, ad
q̄s ỽitas ait: Vę vo. ſcrib. &
Pha. hypocritę, q claudit is
regnū cęlorū an̄ hoies. vos
em̄ nō intratis, nec itroeūtes
ſinitis intrare. Quē cōculca-
uit turba in porta, quia greſ
†vel puniemur ſū ad fidē introeūtiū ipedie
bat. vn̄ meritò cōculcat⁹. i.
examine iuſti iudicis dānat⁹,
ꝑpetuas mittet̄ in tenebras.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et come. vrgente
em̄ fame priò ỽterūt ſe ad
refectionē, & poſtea ad p̄dā.
b ¶Si ta. apud deū ſcien
tes afflictionē ppli nr̄i in ci-
uitate incluſi, & apud regē
tanq̄ ꝓditores boni publi-
ci. c ¶Nuntie. p portarū
cuſtodē, qa nō q̄rebāt illuc
itrare, nec fuiſſent ꝑmiſſi. Cę
tera patēt vſq; ibi: d ¶Ca
piem⁹. Et ſic poterim⁹ vti
ꝑſonis ad nr̄am ſeruitutē, &
tūc ciuitatē igredi poterim⁹
nullo eā defendēte, & ſic eo-
rū bōa habebim⁹ cū ꝑſonis.
Cętera patēt vſq; ibi. e ¶Fa
ctuſq;. Quia plures de po-
pulo de talibus p̄dis plus ra
F puerūt i caſtris q̄ erāt valde
munita, q̄ ſufficeret eis: &
iō dabāt reliduū ꝓ modico
p̄tio. f ¶Porro. Hīc conſe
quēter pōit̄ pœna ducis dei
potentię detrahentis, ſicut
p̄dixerat *Eliſeus*. & patet lite
ra ex dictis.

Moraliter ✻ dixerūt in Samaria: ſignan
tur doctores & p̄dicatores
in eccl̄ia habētes malā vitā
ſed bonā doctrinam: ꝓpter
qđ abominā da eſt eorū vi-
ta, ſed doctrina acceptanda
ſicut dicit ſaluator Mat. xxi-
ij. a. Sup cathedrā Moyſi ſe
derunt ſcribę & Phariſæi.
qđ vobis dixerint facite, o-
pera aūt eorū nolite facere.
Per Syros aūt à deo terri-
tos fugientes, ſignificant̄ dæ
mones p p̄dicationē Chriſti
& apoſtolorū fugati à pp̄lis
Gētiliū. Per caſtra ỽò ab eis
relicta, bonis tn̄ tpalib⁹ mu
nita, ſignant̄ principes & po
tētes hui⁹ ſeculi ad fidē Chri
ſti cōuerſi q̄rū bonis tpali-
bus replet̄ eccleſia p Sama-
riā ſignificata. ¶Aliter per
caſtra munita: pn̄t intelligi
philoſophi ad fidē Chriſti
cōuerſi, ſicut Dionyſi⁹ Am-
bro. Auguſti. & plures alij
bn̄ muniti auro ſapiētię phi
loſophicę, argēto eloquen-
tię, veſtib⁹ honeſtatis mūda
nę, q̄ oīa ad vtilitatē Sama-
riæ. i. eccl'ię ſunt conuerſa.
f ¶Por. Per iſtū q fuit icre
dul⁹ ỽbo Eliſei itelligit̄ qli-
bet icredul⁹ ỽbo p̄dicātis ỽ
bū dei. & iō ſicut ille dux ex
hoc incurrit mortem cor-
poralem

& comederūt, & biberunt. Tuleruntq; inde argētum a
& aurum & ueſtes, & abierunt & abſconderunt. Et
rurſum reuerſi ſunt ad aliud tabernaculum, & inde
ſimiliter auferentes abſconderunt. Dixerūtq; ad in-
uicem: Non rectè facimus. Hęc enim dies boni nūtij
eſt. Si tacuerimus & noluerimus nuntiare uſque ma b
ne, †ſceleris arguemur. Venite eamus, & nuntiemus c
in aula regis. Cumq; ueniſſent ad † portam ciuitatis
narrauerunt eis, dicentes: Iuimus ad caſtra Syrię, &
nullum ibidem reperimus hominem, niſi equos &
aſinos alligatos, & fixa tentoria. Ierunt ergo porta-
rij, & nuntiauerunt in palatio regis intrinſecus. Qui
ſurrexit nocte, & ait ad ſeruos ſuos: Dico uobis, quid
fecerint nobis Syrij. Sciunt quia fame laboramus, &
idcirco egreſſi ſunt de caſtris, & latitant in agris, di-
centes: Cùm egreſſi fuerint de ciuitate, capiemus eos d
uiuos: & tunc ciuitatem ingredi poterimus. Reſpō-
dit autem unus ſeruorum eius: Tollamus quinque
equos qui remanſerunt in urbe (quia ipſi tantū ſunt
in uniuerſa multitudine Iſraël, alij enim conſumpti
ſunt) & mittentes explorare poterimus. Adduxerūt
ergo duos equos, miſitq; rex ad caſtra Syriorum, di-
cens: Ite, & uidete. Qui abierunt poſt eos uſq; ad Ior
danem. Ecce autem omnis uia plena erat ueſtibus
& uaſis quę proiecerant Syri cùm turbarentur. Re-
uerſiq; nuntij indicauerūt regi. Et egreſſus populus,
diripuit caſtra Syrię. Factuſq; eſt †modius ſimilę ſta e
tere uno, & duo modij hordei ſtatere uno, iuxta uer
a bum domini. Porrò rex ducē illum in cuius manu in f
cubuerat conſtituit ad portam. Quē conculcauit tur
ba in introitu portę, & mortuus eſt, iuxta quod lo-
cutus fuerat uir dei, quando deſcēderat rex ad eum.
Factumq; eſt ſecundum ſermonem uiri dei, quem di
xerat regi, quando ait: duo modij hordei ſtatere uno
erunt & modius ſimilę ſtatere uno, hoc eodem tem-
pore cras in porta Samarię: quādo reſponderat dux
ille uiro dei & dixerat: etiam ſi dominus fecerit cata-
ractas in cęlo, nunquid fieri poterit quod loqueris?
Et dixit ei: uidebis oculis tuis & inde non comedes.
Euēnit ergo ei ſicut prędictum fuerat: & conculcauit
eum populus in porta & mortuus eſt.

Cap. VIII.

Eliſeus autem locutus eſt ad mulie- g h
rem, cuius uiuere fecerat filium, di-
cens: Surge, uade tu & domus tua &
peregrinare ubicunq; reperiris. Vo- i
cabit enim dominus famem, & ue- k
niet ſuper terrā ſeptem annis. Quę
ſurrexit & fecit iuxta uerbum hominis dei. Et uadēs
cum domo ſua peregrinata eſt in terra Philiſthijm
diebus multis. Cūq; finiti eſſent anni ſeptem, reuerſa
eſt mulier de terra Philiſthijm, & ingreſſa eſt ut in- l
terpellaret regē pro domo ſua & pro agris ſuis. Rex m
autē loquebatur cū Giezi puero uiri dei dicēs: Narra
mihi omnia magnalia quę fecit Eliſeus. Cūq; ille nar
raret regi, quomodo mortuū ſuſcitaſſet, apparuit mu
lier cui⁹ uiuificauerat filiū clamās ad regē pro domo
ſua & pro agris ſuis. Dixitq; Giezi: Dn̄e mi rex, hęc
eſt mulier, & hīc eſt fili⁹ eius quē ſuſcitauit Eliſeus. Et
interrogauit rex mulierē q̄ narrauit ei uera eſſe. De- n

poralē, ſic iſte mortē ſp̄ualē. G
Secundū verò gloſſam iſte
dux typū tenuit ſcribarū
& Phariſęorū de qb⁹ dicit̄
Matt. xxiij. b. Vę vobis ſcri
bę & Phariſæi q clauditis
regnū cælorū an̄ hoies &c.
Et qm̄ alios ipediebāt, iuſtè
cōdēnati cōculcabūt̄, ſicut
ille dux ad cuſtodiā portæ
poſit⁹ impediebat turbā,
ne exiret ad p̄dā & à turba
fuit cōculcat⁹ in porta. †portariū

NIC. DE LY.

Cap. VIII. Diuiſio

Eliſeus. Nar-
ratis Eliſei mira
culis ꝓ maiori
pte, hīc cōſequē
ter ſcriptura reuertit̄ ad ꝓ-
ſecutionē hiſtorię. & qa hi-
ſtorię regū & ꝓphetarū cō
tēporaneorū ſimul curre-
bāt, iō primò deſcribunt̄ a
liq̄ facta ad Eliſei inſinuatio
nē. ſecūdò ptinētia ad regni
Iudę ꝓſecutionē, ibi: An-
no. v. Pr̄ia in duas ſecūdū
duo p̄nuntiata ab Eliſeo. ſe
cūda ibi: Venit ergo. Pr̄ia
aūt eſt de pegrinatione mu H
lieris Sunamitis ad dictū E
liſei, cū dicit̄: h ¶Locu.
Erat em̄ ſolicit⁹ de puero
tanq̄ de creatura ſua, qa ei⁹ †ſatū ſimilę ſiclo
cōceptionē & reſurrectio-
nē ipetrauerat: vt patet ex
dictis. iiij. c. & de m̄re q̄ ei
plura beneficia fecerat.
i ¶Peregri. ſ. cōmodum
tuū. i tali em̄ neceſſitate po
terāt filij Iſrl'iter ifideles ha
bitare, abſq; tn̄ ꝑticipatiōe
cū eis i pc̄tis. k ¶Vo. i. ex
ei⁹ ordinatiōe veniet. Dicit
Ra. Sa. q̄ iſta fuit fames de
q̄ loqt̄ur Iohel propheta.
l ¶Et in. Quia tpe ſuę ab
ſentię aliq iuaſerāt bōa ſua
iniuſtè. m ¶Rex. Ex hoc
vr̄, q̄ iſtud accidit anq̄ le-
pra ꝑcuteret̄: qa nō eſt ỽiſi
ſimile, q̄ rex cū leproſo tan
diu loq̄ret̄. frequēter em̄ in
ſacra ſcriptura pri⁹ facta po
ſteri⁹ ſcribunt̄. nec iſta locu
tio Giezi cū rege ponit̄ hīc
niſi ꝓpt̄ igreſſū hui⁹ mulie
ris ad regē. n ¶Deditq;. i.
vnū de ſeruis ſibi aſſiſtētib⁹.
Reſti tue ei.
Moral. g ¶Eliſeus. Per Moraliter
mulierē iſtā q̄ cū domo ſua
ad verbum Eliſei terrā ſuā
exiuit vt euaderet famem
in ea de ꝓpinquo futuram
ſignificat̄ ꝑſona q̄cūq; deuo
ta inſtincta ſp̄ūſſancti exit
ciuitatem vel villam ſuam
ad euadēdum panis vitę de
fectū: qui panis eſt dei ver-
bū & euchariſtię ſacramen
tum: qui defect⁹ cōtingit in
terris iterdicto ſuppoſitis,
in quibus nō eſt diuinorū
celebratio ſolēnis: nec per
cōſeq̄ns p̄dicatio ita ſolēnit̄
celebrat̄ ſicut ante. propter
✻ quod dicta

A ⁓ a ¶ Reſtitue ei.ſ.poſſeſsiones & fruct⁹ ab alijs occupatos: & hoc fecit rex ꝓpter reuerẽtiã miraculi ab Eliſeo facti in filio mulieris. b ¶ Venit. Hîc ponit̃ ſecũdũ.ſ.denũtiatio mortis Benadad & ſubſtitutio Hazaelis, cũ dicit̃: c ¶ Benadad. Dicit Ioſephus: ꝙ qñ iſte Benadad cognouit ſe fugatũ fuiſſe de obſidione Samariæ cũ tãto dãno, ſicut dictũ ẽ .c.pce. & cũ hoc nullo hoſte eũ inuadẽte, p̃ dolore hãc infirmitatẽ incurrit. d ¶ Conſule. Expertus eñ aliâs fuerat, ꝙ haberet notitiã futurorũ. e ¶ Habens ſecũ. Locutio eſt hyperbolica, ad deſignãdum ꝙ portabat magna bona & pluriũ ſpecierũ. f ¶ Filius. Humiliter loquit̃, vt impetraret ꝓphetę rñſum. g ¶ Dic ei. In Hebræo habetur: Dic ei viuens viues, & dicit Ra.Sa. ꝙ dixit hoc ꝓ Hazaele: viuẽs viues.i. regnabis poſt eũ hoc dicẽs vt excuſet ꝓphetam à mendacio. Sed hęc expoſitio videt̃ eſſe multũ extorta, & ideo dicunt alij, ꝙ Eliſeus nõ dixit hoc Hazaeli imperatiuè ſeu inductiuè, ſed tñ ꝓphetice: & iõ nõ eſt accipiendũ in ſenſu quẽ ſecit ſed pro quo ſit. ſic: Dic ei.i. dices: quia ꝓpheta videbat eũ ſic ſibi dicturũ de futuro. Sciẽdum tñ ꝙ hæc dictio lo, in Hebræo ſcribit̃ dupliciter. Vno mõ לו p Lamed & Vau: & tũc ſignificat idẽ qđ ei. Alio mõ לא per Lamed & Aleph: & tunc ſignificat idẽ qđ nõ. Hebræi eñ nõ habẽt literã o: ſed ꝓ ea aliqñ vtũt̃ Aleph, aliquando Vau: i hoc aũt loco ſcribit̃ p Lamed

†Stareq̃ꝫ fecit faciem ſuã: & poſuit donec tardauit.i. cœpit eſſe triſti ĩ vultu & cõfundi

B & Aleph: ſed punctat̃ acſi deſcriberet̃ p Vau. puncta verò nõ ſunt de ſubſtãtia literę apud Hebræos, nec fuerũt à principio literarũ: ſed inuenta poſtea ad facilius legendum. & ideo videtur ꝙ à principio hîc fuit ſenſus huius literę. Dic: nõ ſanaberis, vel non viues. & ſic nulla eſt difficultas in ſaluando veritatem dicti ꝓphetę, q̃uis, Hazael oppoſitũ magiſtro ſuo retulerit, quẽ nõ oportet de mẽdacio excuſar̃. h ¶ Stetitq̃ꝫ cum.i. cõtinuit ſe à fletu quantũ potuit. k ¶ Qua. do. ſic eũ alloquit̃ ꝓpter reuerẽtiã ꝓphetiæ. l ¶ Et pręgnantes. In quo apparet maxima crudelitas. m ¶ Quid enim ſum. q.d. non ſum ita potens, ꝙ poſſem tanta facere: & ſi poſſem, nõ ſum tã crudelis vel caninus ꝙ vellẽ. n ¶ Tulit. i. pannum qui extẽdit̃ ſuper lectum. o ¶ Et infu. Dicunt aliqui, ꝙ hoc fecit ad refrigerandum regem, qui nimio calore affligebat̃. Alij dicũt & ꝓbabilius vt videtur, ꝙ hoc fecit ad ſuffocandum eum occulte. vnde dicit Ioſephus ꝙ ſtrangulauit eum deſiderio regnãdi poſt eum, ſicut dixerat ꝓpheta. p ¶ Anno quinto. Hîc cõſequenter deſcribit̃ ꝓſecutio regni Iudæ, tpe Ioram filij Ioſaphat. & tunc hoc nomen Iorã fuit æquocũ ad regẽ Iſrael, & ad regẽ Iuda. Primò ergo deſcribit̃ regnũ Iorã regis Iudæ, ſecundò filij eius Ochozię, ibi: Anno duodecimo. Circa primũ dicitur: Anno v. Ioram fi. Achab regis Iſrael. In aliquibus libris addit̃: Ioſaphat regis Iudæ, & meritò, quia ſic eſt in Hebręo: & eſt ſenſus, ꝙ quinq̃ꝫ anni primi regni Iorã filij Achab, & quinq̃ꝫ vltimi regni Ioſaphat ſimul concurrerunt

Puncta literis Hebraicis aſsignata, lrę ſubſtãtiã non variant

†vel pãnũ denſũ Chal. interp̃. lintheum, vel operimẽtũ

†2.Re.7.b

Diuiſio

a dit q̃ꝫ ei rex eunuchum unum dicens: Re-
ſtitue ei omnia quę ſua ſunt: & uniuerſos
redditus agrorũ, à die qua reliquit terram
b uſque ad pręſens. Venit quoque Eliſeus
c Damaſcũ, & Benadad rex Syrię ęgrota-
bat. Nuntiauerũt q̃ꝫ ei, dicentes: Venit uir
dei huc. Et ait rex ad Hazael: † Tolle tecũ
munera, & uade in occurſum uiri dei, &
d cõſule dominum per eum, dicens: Si eua-
dere potero de infirmitate mea hac? Iuit
e igitur Hazael in occurſum eius habens ſe
cũ munera & omnia bona Damaſci, one
ra quadraginta camelorum. Cum q̃ꝫ ſtetiſ
f ſet corã eo, ait: Fili⁹ tu⁹ Benadad rex Sy
rię miſit me ad te, dicens: Si ſanari potero
g de infirmitate mea hac? Dixitque ei Eli-
ſeus: Vade, dic ei, Sanaberis: porrò oſten
dit mihi dominus, quia morte morietur.
h †Stetit q̃ꝫ cũ eo, & conturbatus eſt uſq̃ꝫ ad
i ſuffuſionem uultus. Fleuit q̃ꝫ uir dei. Cui
k Hazael ait. Quare dominus me⁹ flet. At
ille reſpondit: Quia ſcio quę facturus ſis
filijs Iſraël mala. Ciuitates eorum muni-
tas igne ſuccendes, & iuuenes eorũ interfi
l cies gladio, & paruulos eorum elides, &
m pręgnãtes diuides. Dixit q̃ꝫ Hazael: Quid
enim ſum ſeruus tuus canis, ut faciã rem
iſtam magnam? Et ait Eliſeus: Oſtendit
mihi dominus te regem Syrię fore. Qui
cùm receſsiſſet ab Eliſeo, uenit ad domi-
num ſuum. Qui ait ei: Quid tibi dixit Eli
ſeus? At ille reſpõdit: Dixit mihi recipies
ſanitatem. Cum q̃ꝫ ueniſſet dies altera, tu-
n o lit †ſtragulum & infudit aquam, & expan
dit ſuper faciẽ eius. Quo mortuo regna-
uit Hazael pro eo. Anno quinto Iorã fi p
lij Achab regis Iſraël, regnauit Ioram fi-
lius Ioſaphat rex Iuda. † Trigintaduo-
rum erat annorum cùm regnare cœpiſ-
ſet, & octo annis regnauit in Ieruſalem. q
Ambulauitque in uijs regum Iſraël, ſicut
ambulauerat domus Achab. Filia enim r s
Achab erat uxor eius. Et fecit quod ma-
¶ Vel conſpectu domini.
lum eſt coram domino. Noluit autem t
dominus diſperdere Iudam propter Da-
uid ſeruum ſuum, ſicut promiſerat ei, ut
daret illi † lucernam & filijs eius cunctis
diebus. In diebus eius receſsit Edom ne v
eſſet ſub Iuda, & conſtituit ſibi regem. x
Venitque Ioram in Seira, & omnis exer-
citus cũ eo. Et ſurrexit nocte, percuſsit q̃ꝫ y
Idumęos qui eum circundederant & prin
cipes curruum: Populus autem fugit in ta
bernacula ſua. Receſsit ergo Edõ ne eſſet
ſub Iuda uſque ad diem hanc. Tunc receſ z
ſit & Lobna in tempore illo. Reliqua au-
tem ſermonum Ioram, & uniuerſa quę fe
cit, nónne hęc ſcripta ſunt in libro uerbo-
rum dierũ regum Iuda? Et dormiuit Io-

Sed contra hoc videt̃ qđ dictũ eſt. ſ. C ca. iij. ꝙ Iorã fili⁹ Achab cœpit regnare anno. xviij. regis Ioſaphat. Ioſaphat aũt regnauit. xxv. annis: vt habet̃. ſ. iij. li. c. vl. & ſic Iorã fili⁹ Achab regnauit cũ eo nõ ſolũ. v. annis, ſed. vij. Dicẽdũ, ꝙ Ochozias frater Iorã ex caſu de cœnaculo ſuo incurrit lãgorẽ, vt hr̃ ſ. j. ca. & extũc Iorã frater eius gubernauit regnũ. & ſecũdũ hoc aliqñ computat̃ tẽp⁹ regni ſui extũc & fuit xviij. anno Ioſaphat regis Iudæ in fine illi⁹ anni, & ſic regnauit cũ eo vij. annis. Aliqñ verò accipit̃ tp̃s regni ſui à tpe mortis fratris ſui, & ſic regnauit cũ Ioſaphat. v. annis. Et eodẽ mõ regnũ Ochozię aliquãdo cõputat̃ vſq̃ꝫ ad mortẽ ei⁹, aliqñ ſolũ vſq̃ꝫ ad caſum p̃dictũ, vñ fuit ĩpotẽs ad regẽdũ: & ſecundũ hæc & ſimilia frequẽter variant̃ numeri annorũ in ſcriptura. q ¶ Regnauit. Loqtur hîc ſcriptura de regno ei⁹ poſt mortẽ patris: tñ añ cœperat regnare viuẽte pr̃e, ſicut dictũ fuit ſ. iij. li. c. vl. r ¶ Ambulauit q̃ꝫ. i. in malis eorũ cuius cauſa ſubditur: s ¶ Filia ei. ĩ. eo. c. dicit̃, ꝙ Athalia vxor huius Iorã fuit filia Amri patris Achab, ſed mortuo patre Achab eam nutriuit, & ſic dicitur eius filia. ¶ Vel poteſt dici, ꝙ fuit filia Achab: & tamen dicitur filia Amri, quia filij filiorũ dicũtur filij parẽtum, q̃ fuerat nutrita in idololatria, ad quã p ipſam fuit tractus marit⁹ ſuus. Nec mirũ quia & Salomon ſapiẽtiſsim⁹ p vxores ſuas ad hoc fuit tractus, vt hr̃ ſ. iij. li. c. xj. t ¶ Noluit. quamuis meruiſſet ꝓpter reges & populi cũ ſequẽtis malitiã, diminuit tñ eius ptãtẽ, vñ ſubditur: v ¶ In die. eius. i. Idumęa. x ¶ Et conſtituit. A tpe eñ Dauid vſq̃ꝫ nũc nõ fuerat ibi rex ꝓpriè dict⁹, ſed p̃fect⁹ p regẽ Iuda poſitus. y ¶ Et ſur. noc. Glo. Ra. Salo. q̃ habitabant ꝓpe regnũ ſuũ, nõn tñ tñ p̃ualuit ꝙ eos poſſet redigere ſub tributo ſicut prius. z ¶ Tunc re. & Lobna &c. Quędã ciuitas eſt de regno Iudæ fortis & potens, quæ regi rebellauit, quia erat prope terminos Edom, vt habet̃ Ioſue. xv. & coniunxit ſe Idumæis in hac rebellione.

†3.Re.4.a

D

†2 Pa.21.b

⁓ Sepultus q̃ꝫ eſt cũ

⁎ qđ dicta pſona ſe transfert ad alium locũ: vbi ſolenniter celebrant̃ diuina. a ¶ Reſt. p hoc eñ ꝙ dicta mulier pacta pegrinatiõe ſua cõſecuta fuit integrè ſuã hæreditatẽ de mãdato regis, ſignificatur ꝙ perſonæ circa diuina deuotè peracta peregrinatione vitæ præſentis, ſi fuerint omnino purgatæ de mandato regis gloriæ ſtatim conſequuntur hæreditatem patriæ cæleſtis. i ¶ Fleuit q̃ꝫ vir dei. Allegoricè per hunc dei virum ſignificatur homo Chriſtus qui dicitur vir dei in quantũ eius humanitas coniũcta fuit deo in ſuppoſito verbi. Ipſe verò videns mala futura ſuper ciuitatem Ieruſalẽ & ppl̃m Iudęorũ, de q̃ erat ſcđm carnẽ fleuit p cõpaſsionẽ vt hr̃ Lucę ix, ſicut Eliſe⁹ fleuit vidẽs in ſpũ mala q̃ factur⁹ erat Hazael populo Iſrael. ¶ Moraliter aũt p fletũ Eliſei ſignificat̃ compaſsio cuiuſlibet perſonæ bonę in malo ꝓximi ſui iã p̃ſenti vel de proximo imminente.

Moraliter

Cap. IX.

E ELiſeus. Sequit. a ℭVide. Ra. deſignat gentiũ principatũ, quẽ dñs deſtinauit vt ſacrilegã ciuitatẽ, q̃ ꝓphetas & dñm ꝓphetarũ occidit, & apl'os ei⁹ ꝑſecuta eſt, vltiõe iuſta ꝑimeret, & ſacerdotiũ qđ poſt Chriſtũ inaniter habuerat deſtrueret, tẽpliũq́ ſubuerteret nec nõ & ipſã ſynagogã, quę ſanguinẽ ſanctorũ ſemꝑ ſitiebat, de regni culmine p̃cipitaret, ac rectores illi⁹ inficeret.

☞ regnauit

Nicolaus de Lyra.

a ℭSepultusq́. Nõ tñ fuit ſepult⁹ i ſepulchris regalib⁹, vt patet .ij. Para. xxj. b ℭAnno. Hîc cõſequẽter deſcribit ꝓſecutio regni Iudæ ſub Ochozia filio Iorã cuius malitia ſubdit, cũ dicit: c ℭEt a. q fuit idololatra peſſim⁹, vt patet ex dictis. ſ. iij. li. & c. malitię ipſi⁹ Ochozię ſubdit, cũ dr: d ℭGe-
F ner. i. genit⁹: qa mr̃ ſua fuit filia Achab, vel ſoror ſecundum alios, vt dictum eſt. e ℭAbijt. ꝓpter iſtã affinitatem, & vt ibi interficeretur propter ſuam malitiam ſecũdũ dñi ſñiam: vt hr̃. c. ſe. f ℭQui re. ſ. Iorã fili⁹ Achab, dimiſit tñ ibi exercitũ vt ex dñi volũtate ibi fieret cõſpiratio cõtra eũ ipſo abſente, & cõtra domũ Achab ſicut p̃dixerat Elias.

NIC. DE LY.

Cap. IX.

ELiſeus. Superi⁹ deſcripta eſt regni Ioram ꝓſecutio, hîc cõſequẽter deſcribitur totius domus Achab exterminatio: & primò q̃tũ ad principales ꝑſonas, ſecũdò q̃tũ ad ſecundarias. c. x. Prima in tres, qa primò deſcribit, ipſius Iorã filij Achab occiſio, ſecundò Ochozie regis Iudę ꝑſecutio ibi Ochozias aũt. tertiò, reginę Iezabel mors & laceratio, ibi: Venitq́. Pria adhuc in tres quia primò deſcribit ipſius Iehu inunctio. ſecũdò inuncti cõfirmatio, ibi: Iehu aũt. tertiò dñi ſui interfectio, ibi: Et aſcendit. Circa primũ dr: Eliſeus & c. i. de diſcipulis ſuis, vt ipleret ꝑ ipſũ illud qđ fuerat dictum Elię de vnctione Iehu in regẽ ſuꝑ Iſrael ad deſtruẽdũ domũ Achab vt habet. ſ. iij. li. c. xix. ꝓpter quod dicit hîc. Ra. Sa. ꝙ iſte fuit Ionas fili⁹ Amathi quẽ ſuſcitauit Elias: & oblat⁹ fuit Elię â matre vt eſſet ei⁹ diſcipulus, ſicut dictũ fuit. ſ. iij. li. c. xix. h ℭAccinge. i. diſpone te ad eundũ velociter & expedi

†3. Re. 15. g.

† ſubter eũ ſuꝑ faſtigiũ graduũ. i. ſupmum e gradibus more regio vice throni veſtib⁹ ſuꝑ perpoſitis. Chal. iterp. ſubter eum ad gradum horarum. i. horologiũ ſolare.

ram cũ patribus ſuis, ſepultusq́ eſt cũ eis in ciuitate Da a
uid, & regnauit Ochozias filius eius pro eo. Anno duo- b
decimo Iorã filij Achab regis Iſraël, regnauit Ochozias
filius Ioram regis Iudę. Viginti duorum annorum erat
Ochozias cũ regnare cœpiſſet, & uno anno regnauit in
Ieruſalem. Nomẽ matris eius Athalia, filia Amri regis c
Iſraël. Et ambulauit in uijs domus Achab, & fecit quod
malum eſt coram domino ſicut domus Achab. Gener d
enim domus Achab fuit. Abijt quoque cum Ioram fi- e
lio Achab ad prędiandum cõtra Hazaël regem Syrię in
Ramoth Galaad, & uulnerauerunt Syri Ioram. Qui re- f
uerſus eſt ut curaretur in Iezrahel, quia uulnerauerãt eũ
Syri in Ramoth prędiantẽ contra Hazaël regem Syrię.
Porrò Ochozias filius Ioram rex Iuda deſcendit inuiſere
Ioram filium Ahab in Iezrael, quia ęgrotabat ibi.

Cap. IX.

a ELiſeus autem prophetes uocauit unum g
de filijs prophetarum, & ait illi: Accin- h
ge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei i
hanc in manu tua, & uade in Ramoth
Galaad. Cũq́ ueneris illuc, uidebis Iehu
filium Ioſaphat filij Namſi. Et ingreſſus
ſuſcitabis eum de medio fratrum ſuorum, & introduces k
in interius cubiculum, tenensq́ lenticulam olei, fundes l
ſuper caput eius & dices: Hęc dicit dominus: Vnxi te re
gem ſuper Iſraël. Aperiesq́ oſtium & fugies, & non ibi m
ſubſiſtes. Abijt ergo adoleſcens puer prophetę in Ra-
moth Galaad, & ingreſſus eſt illuc. Ecce autem princi-
pes exercitus ſedebant, & ait: Verbum mihi ad te ô prin n
ceps. Dixitq́ Iehu: Ad quem ex omnibus nobis? At ille
dixit: Ad te ô princeps. Et ſurrexit, & ingreſſus eſt cubi-
culum. At ille fudit oleum ſuper caput eius, & ait: Hęc
dicit dominus deus Iſraël: Vnxi te regem ſuper popu-
lum domini Iſraël, & percuties domum Achab, domini
tui, ut ulciſcar ſanguinem ſeruorum meorum prophe-
tarum, & ſanguinem omnium ſeruorum domini de ma
nu Iezabel. Perdamque omnem domum Achab: & in-
terficiã de domo Achab mingentem ad parietem, & o p
clauſum & † nouiſſimum in Iſraël, & dabo domũ Achab q r
ſicut domum Ieroboam filij Nabat, & ſicut domum
Baaſa filij Ahia. † Iezabel quoque comedent canes in
agro Iezrahel nec erit qui ſepeliat eam. Aperuitque
oſtium & fugit. Iehu autem egreſſus eſt ad ſeruos domi s t
ni ſui. Qui dixerunt ei: Rectè ne ſunt omnia? Quid ue-
nit inſanus iſte ad te? Qui ait eis: Noſtis hominẽ, & † quid v x
locutus ſit? At illi reſponderunt: Falſum eſt, ſed magis y
narra nobis. Qui ait eis: Hęc & hęc locutus eſt mihi: & z
ait: Hęc dicit dominus: Vnxi te regem ſuper Iſraël. Fe-
ſtinauerunt itaq́, & unuſquiſque tollens pallium ſuum a
poſuerunt † ſub pedibus eius, in ſimilitudinẽ tribunalis
& cecinerunt tuba atque dixerunt: Regnabit Iehu. Con
iurauit ergo Iehu filius Ioſaphat filij Namſi contra Io- b
ram. Porrò Ioram † obſederat Ramoth Galaad, ipſe
& omnis Iſraël contra Iezrael regem Syrię: & reuerſus
fuerat ut curaretur in Iezrahel propter uulnera, quia per
cuſſerant eum Syri prędiantem contra Hazaël regẽ Sy-
rię. Dixitq́ Iehu: Si placet uobis nemo egrediatur pro- c
fugus de ciuitate, ne uadat & nuntiet in Iezrahel. Et
aſcendit & profectus eſt in Iezrahel. Ioram enim ęgrota d
bat ibi, & Ochozias rex Iuda deſcenderat ad uiſi-

& expeditè. i ℭEt tol. Eſt aũt lẽticula paruũ vas ad reponẽdũ oleũ ꝓ inunctione regũ & põtificũ, & dicitur â liniendo. k ℭSuſcita. i. aliorũ q cũ eo regũt exercitũ. l ℭEt intro. Volebat eñ Eliſeus hoc fieri ſecretè, ne fortè aliq zelantes ꝓ rege Iorã ĩſurgerẽt in ꝓphetã. m ℭAperiesq́. ex eadẽ cauſa. n ℭEcce. tractãtes adinuicẽ de his q̃ ꝑtinẽt ad exercit⁹ regimẽ. Cætera patent vſque ibi: o ℭEt interfi. i. infirmũ q nõ põt mingere, niſi ſe appodiãdo ad parietẽ. p ℭEt clau. ſ. in carcere. q ℭEt no. i. abiectũ. q. d. q̃uis talibus ꝑſonis eſſet ꝑcẽdũ, eò ꝙ afflicto nõ eſt dãda afflictio, tñ eò ꝙ ſunt de domo Achab inficient. r ℭEt dã. q̃ fuerũt deletę, vt hr̃ ſ. iij. li. c. xv. & xvj. s ℭIehu. Hîc cõſequẽter ponit ipſi⁹ Iehu inuncti cõfirmatio, & per hoc ꝙ alij principes exercit⁹ cõſenſerũt in ei⁹ vnctione, & hoc eſt qđ dicit hîc: Iehu. au. ſ. de cubiculo vbi fuerat inunct⁹. t ℭAd ſer. i. ad alios principes exercit⁹. v ℭQuid ve. Reputabant aũt ꝓphetę inſani, eò ꝙ cõtẽnebant bona hui⁹ mũdi, & qa loq̃bant frequẽter talia q̃ videbant alijs aliena. x ℭNoſtis. Erãt eñ diſcipuli prophetarũ religioſi, vt dictũ eſt. ſ. ij. c. & iõ diſtinguebãtur ab alijs in habitu, ꝑ quẽ cognoſcebant eſſe de diſcipulis ꝓphetarũ, & ꝓpter hoc dixit: Noſt. ſ. ꝙ ſit de ꝓphetis, & ꝑ cõſequẽs qđ ſit locut⁹. ſ. verũ & bonũ: & hoc ex parte domini. y ℭFalſum. videlicet ꝙ ꝓpter hoc ſciam⁹ qđ dixerit in particulari. ſed ma. in particulari explicando. z ℭHæc & hæc. videlicet ꝙ de p̃cepto domini domus Achab eſſet diſperdenda, ſicut p̃dixerat Elias propheta: & ad hoc exequẽdũ vnxit me in regem. a ℭFeſti. vt iplerẽt volũtatẽ dei, & q̃rerẽt grãm regis noui. b ℭCõiu. i. ſimul iurauit cũ pricipib⁹ exiſtẽtib⁹ cũ eo, ꝙ fidelr̃ exeq̃rent mãdatũ dei de domo Achab diſꝑdẽda. Cętera patẽt ex dictis c. p̃ce. vſq; ibi: c ℭNemo. q p̃ueniat nos nũtiãdo Iorã aduẽtũ nr̃m ad ſe muniẽdũ d ℭEt. Hîc cõſequẽt deſcribit ipſi⁹ Ioram occiſio

Mora. g ℭEliſe⁹. Per Iehu ꝓmotũ i regẽ de mãdato dñi ad puniendũ homicidas. ſ. Achab & Iezabel & ſemẽ eorũ, allegor. ſignificat⁹ fuit pricepſ Roma. c ſuo exercitu

G

D

† derelictũ

† eloquiũ eius. LXX garrulitatẽ ei⁹. i. qđ ſoleat effutire.

† ſeruauerat ne caperẽt ab Hazael

† tranſfuga.

Moraliter

a ¶ Regnauitq;. Ra. dicit de Ochozia, q. xlij. annorũ erat cũ regnare cœpit & vno anno regnauit. Nã pater ei⁹ Iorã dr̃. viij. annis regnaſſe & .xl. vixiſſe. ſi ita ẽ duob⁹ annis prior eſt patre ſuo. Sed tradũt Hebræi q Iorã .xl. annis vixit, & xxviij. regnauit: ex qb⁹ octo ei dãt, qa tãdiu iuſtè vixit. xx. qb⁹ poſtea regnauit i lãgore et tribulatiõe filio ei⁹ adijciũt q. xxij. anno. fuit cũ regnare cœpit, & vno an. regnauit & Athalia

†Nũ ẽ pax?
†eqtãtem
†Furioſè

Nicol. de Lyra.

ram occiſio, cũ dicitur: ¶ Et aſcen. vt interficeret Ioram antequã ſe muniret. a ¶ Igitur. Erat eñ guerra inter Iorã & regẽ Syriæ: & iõ ſpeculator erat ſup turrim ad p̃cauẽdũ ne hoſtes irruerẽt repẽte b ¶ Vidit. ſ. multitudinẽ armatorũ & ordinatorũ ad inuadendũ. c ¶ Paca. vtpote ſi aduerſarij ſũt debellati, vel treugę eis datę. d ¶ Quid. qa tu non es rex, nec princeps exercit⁹. e ¶ Tranſi. vſq; ad finẽ cunei mei, & tunc ſe. me. f ¶ Venit. ſ. ad aliqd renũciandũ, licet reuerteret in cauda globi ipſius Iehu. Cætera patent vſq; ibi: g ¶ Pręceps. qa feſtinabat ne Iorã ad reſiſtendum muniret. h ¶ Et egreſ. qa iã ferè cõualuerat & ſtatũ exercit⁹ ſui ſcire deſiderabat: fuit volũtas dñi, vt ſic iterfiıceret iuxta agrũ Naboth & ibi pijceret, vt ibidẽ ſanguis ei⁹ à canib⁹ lingeret, ſicut p̃ dictũ fuerat p Eliã. s. iij. li. c. xxj. quia ſanguis ei⁹ erat q̃ dãnõ ſanguis patris ſui Achab vt ibidẽ fuit expoſitũ. i ¶ Quæ. i. idololatriæ quos induxit mater tua.

B k ¶ Et ve. quia intoxicant ſpũaliter, & iõ non põt eſſe bõa pax in pplo Iſrael q̃diu iſta vigẽt. Cętera patent ex dictis. l ¶ Ochozias. hîc cõſeq̃nter deſcribit mors Ochozię regis Iudæ, cũ dicit: Ochozias autẽ. Dũ eñ erant intẽti ad mortẽ Iorã & pięctionẽ ei⁹ in agrũ Naboth, Ochozias fugit i Iezrahel, & timẽs q nõ poſſet ibi ſaluari, fugit p viã occultã. ſ. m ¶ Per viã. vt hîc dicit: & fugit in Samariã q̃ erat ciuitas fortis & munita credens ſe poſſe ibi ſaluari: ſed poſtea inuẽtus eſt ibi latẽs & adduct⁹ ad Iehu: & p cuſſus gladio, vt hr̃. ij. Par. xxij. n ¶ In aſ. in loco illo fuit adduct⁹ ipſi Iehu: & p cuſſ⁹, & ſic vulnerat⁹ fugit in Mageddo, & ibi fuit mortuus, vt hîc dr̃: o ¶ An. Dicendũ, q Iorã pr̃ huius Ochoziæ

†impleuit manũ ſuam arcu. Heb.
p traxit arcũ totis viribus ſuis.
†pte agri
†equitabamus copulati vl' ſociati & adhęrẽtes ipſi
ſuo. Et p cuſſerũt eum
†Reſpexerunt
†nõ. i. non poterit agnoſci

tandum Iorã. Igitur ſpeculator qui ſtabat ſuper turrim Iezrahel, uidit globum Iehu uenientis, & ait: Video ego globum. Dixitq; Ioram: Tolle †currum, & mitte in occurſum eorum, & dicat uadens: †Recté ne ſunt omnia? Abijt igitur qui aſcenderat †currum in occurſum eius, & ait: Hęc dicit rex †Pacatá ne ſunt omnia? Dixitq; Iehu: Quid tibi & paci? Tranſi & ſequere me. Nuntiauit quoque ſpeculator, dicens: Venit nuntius ad eos, & non reuertitur. Miſit etiam † currum equorum ſecundum. Venitq; ad eos, & ait: Hęc dicit rex: Nunquid pax eſt? Et ait Iehu. Quid tibi & paci? Tranſi & ſequere me. Nuntiauit autem ſpeculator dicens: Venit uſque ad eos & non reuertitur. Eſt autem inceſſus quaſi inceſſus Iehu filij Namſi. †Pręceps enim graditur. Et ait Ioram: Iunge currum. Iunxitq; currum eius. Et egreſſus eſt Ioram rex Iſraël, & Ochozias rex Iuda ſinguli in curribus ſuis. Egreſsique ſunt in occurſum Iehu & inuenerunt eum in agro Naboth Iezrahelitę. Cúmque uidiſſet Ioram Iehu dixit: Pax eſt Iehu? Et ille reſpondit: Quę pax? Adhuc fornicationes Iezabel matris tuę, & ueneficia eius multa uigent. Conuertit autem Ioram manum ſuam & fugiens, ait ad Ochoziam: Inſidię Ochozia. Porrò Iehu †tetendit arcum manu, & percuſsit Ioram inter ſcapulas, & egreſſa eſt ſagitta per cor eius, Statimque corruit in curru ſuo. Dixitq; Iehu ad Badacer ducem: Tolle proijce eũ in †agro Naboth Iezrahelitę. Memini enim quando ego & tu †ſedentes in curru ſequebamur Achab patrem huius, quod dominus † onus hoc leuauerit ſuper eum dicens: Si non pro ſanguine Naboth, & pro ſanguine filiorum eius quem uidi heri, ait dominus: Reddam tibi in agro iſto dicit dominus. Nũc igitur tolle & proijce eum in agrum iuxta uerbum domini. Ochozias autem rex Iuda uidens hoc, fugit per uiam domus horti: Perſecutúsque eſt eum Iehu: Et ait: Etiam hunc percutite in curru ſuo. Et percuſſerunt in aſcenſu Gur qui eſt iuxta Ieblaam. Qui fugit in Mageddo, & mortuus eſt ibi. Et impoſuerunt ſerui eum ſuper currum ſuum & tulerunt in Ieruſalem: ſepeliérúntque eum in ſepulchro cum patribus ſuis in ciuitate Dauid. Anno undecimo Ioram filij Achab regis Iſraël, regnauit Ochozias ſuper Iudã: Venitq; Iehu in Iezrahel. Porrò Iezabel introitu eius audito, depinxit oculos ſuos ſtibio, & ornauit caput ſuum, & reſpexit per feneſtram ingredientẽ Iehu per portam, & ait: Nunquid pax poteſt eſſe Zambri qui interfecit dominum ſuum? Leuauitq; Iehu faciem ſuam ad feneſtram, & ait. † Quę eſt iſta? †Et inclinauerunt ſe ad eum duo uel tres eunuchi, & dixerunt: Hęc eſt illa Iezabel. At ille dixit eis: Pręcipitate eam deórſum. Et pręcipitauerunt eã †. Aſperſusq; eſt ſanguine paries, & equorum ungulę conculcauerunt eam. Cumq; intrógreſſus eſſet ut comederet biberétque, ait: Ite, & uidete maledictam illam, & ſepelite eam, quia filia regis eſt. Cúmque iſſent ut ſepelirent eam, non inuenerunt niſi caluariam & pedes & †ſummas manus. Reuerſiq; nuntiauerunt ei. Et ait Iehu: ſermo domini eſt quem locutus eſt per ſeruum ſuum Eliam Theſbiten, dicens: In agro Iezrahel comedent canes carnes Iezabel. Et erunt carnes Iezabel ſicut ſtercus ſuper faciem terrę in agro Iezrahel, ita ut †pręter euntes dicant: Hęccine eſt illa Iezabel?

Ochoziæ circa finẽ vitę fuit C
pcuſſ⁹ alui dolore inſanabili, vt habet. ij. Pa. xxj. & ſic viuẽte patre regnauit p annũ. & iõ qñ dicit hîc q cœpit regnare anno. xj. regis Iorã: itelligit de regno ei⁹ viuẽte pr̃e. Qd' aũt dr̃. s. q cœpit regnare anno. xij. intelligendũ eſt de regno ei⁹ poſt mortẽ patris. p ¶ Venitq;. hîc deſcribit occiſio Iezabel reginę cũ dicit: q ¶ Depi. i. faciẽ ſuã fucauit. r ¶ Et or. vt eſſet gratioſior in cõſpectu Iehu. s ¶ Nunqd. Qd' exponũt docto. noſtri cõit negatiuè. i. ſicut ille non habuit pacẽ, nec tu habebis. ſed hęc expoſitio nõ cõcordat literę p̃ce. qa ornauerat ſe vt inueniret gratiã apud eũ: & iõ nõ eſt v'iſile, q diceret ſibi v'bũ pũgitiuũ. & iõ Hebręi ſic exponũt: Nũqd pax eſt? & ibi ſit pũct⁹. & eſt ſenſus: rogo vt habeas pacem mecũ. Et ſequit: Zãbri. q. d. iſtud nõ eſt nouũ q interfeciſti Iorã dñm tuũ, qa Zãbri ſil'r fecit, & tũc regnauit in pace, & poſt eũ fili⁹ eius Achab. q. d. ſic poterit eſſe tibi. t ¶ Quæ. In Hebręo hr̃: Quis mecũ. i. de pte mea. v ¶ Et in. facto oſtẽdẽtes q vellẽt obedire ei. x ¶ Pręci. qa fuerat cauſa & origo oim malorũ, ppt' q̃ domus Achab erat exterminãda. y ¶ Ser. vt hr̃. s. iij. li. c. xxj. z ¶ Heccine. admirãtes ei⁹ deiectionẽ & punitionẽ * ſuo exercitu veniẽs cõtra Ieruſalẽ, q̃ occidit pphetas dñi & tãdẽ dñm pphetarũ.

Moraliter D

h ¶ Et egre. p hoc aũt q iſti occurrerũt Iehu in curribus ſuis, ſignificatũ fuit, q Iudæi reſiſterẽt q̃tũ poſſent Rõanis, ſicut diffuſè ſcribit Ioſephus i li. de Iudaico bel. ſed ſicut Iorã & Ochozias p Iehu fuerũt interfecti, ſic Iudæi p Rõanos ptim fuerũt occiſi, & ptim captiuati. ¶ Moraſr aũt p Iehu pricipẽ põt ſpũs deſignari, q carni debet dñari. p Iezabel autẽ & ei⁹ filiũ ſignificat caro et ornat⁹ curioſ⁹ q̃ſi iſepabiliter ſibi iũct⁹. Vñ. ſ. eo. ca. dr̃: q Iezabel pinxit ocl'os ſuos ſtibio. i. ſe fucauit. Per bellũ igit Iehu cõtra Iezabel & ei⁹ filiũ ſignificat bellũ ſpirit⁹ cõtra carnẽ & opa ei⁹ q̃ ponũt Gal. v. c. ſic: Manifeſta aũt ſunt opa carnis, quæ ſũt fornicatio, imũditia impudicitia, luxuria, idolorũ ſeruit⁹, veneficia, inimicitię, cõtẽtiões, ęmulatiões, irę, rixę, diſſentiões, ſectę, iuidię, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſilia. ſpũs eñ mouet prelia contra iſta. ¶ In ca. ix. vbi dicitur in poſtil. Et iõ Hebręi ſic exponunt:

†equitãtẽ
†Nũ ẽ pax?
†equum
†vel Memẽto
†vel pphetiã hanc
†3. Re. 16. c
†Pax Zambri. i. nũqd bene ceſsit Zãbri &c.
†Quis mecũ? qs. i. qs à me ſtat & mihi fauet?
†Aſpſitq; ſãguine parietẽ & equos & cõculcauit,
† palmas manuum

E nunt: Nunqd eſt pax, & ibi ſit punctus &c.

ADDI. In Hebræo habeť: Nunqd pax Zābri qui interfecit dñm ſuū? Vnde attendēdū eſt, ꝙ Zambri verè interfecit dominū ſuū, ſed hoc nō habuit duratione nec bonū exitū: quia ſtatim fuit igne cōbuſtꝰ, nec regnauit niſi .vij. diebꝰ tm̄. Amri verò nō interfecit dñm ſuū. Tū ꝗa Zambri nō erat dñs ipſius Amri: ꝗa ꝓditoriè vſurpauit regnū. Tū quia Amri nō interfecit ipſū Zābri, ſed ipſe Zābri cōbuſſit ſeipſum, ꝗ oīa patēt .ſ. in .iij. li. xvj. c. Vñ expoſitio Hebræorū in hoc loco nō valet. Primò, quia fundať ſuꝑ falſam literā, quia nō dixit Amri, ſed Zābri, vt dictū. Secūdò: quia Amri nō interfecit dñm ſuū, vt dictū eſt. Vñ expoſitio cōis doctorum noſtrorū eſt tenēda, nec etiā diſcordat cū lr̄a p̄cedēti, cuius rō eſt: Nā Iezabel ornauerat caput ſuū &c. nō vt appereť gratioſior ipſi Iehu, ſed in eiꝰ cōtēptū, & ex ꝗdā deſpectiōe & ſuꝑbia. vidēs em̄ ꝙ non erat locꝰ pacificandi, voluit eū in facie cōtemnere & vituperare, induendo ſe honorabiliter habitu, & prænoſticando ſibi ꝙ taliter ei contingeret ſicut Zābri. Vnde dixit ꝓut in Hebraica litera habeť: Nunquid pax fuit Zambri qui interfecit dñm ſuum. q. d. nō: & per conſequēs ſic cōtingat tibi ꝗ interfeciſti dñm tuū. Nec eſt admirandū de audacia Iezabel, quia ſecūdū Vegetiū de re militari. Cū nihil ſpei ſupereſt, ſumit arma formido, quia ſæpe contingit deſperatis vt ꝓrūpāt in ꝟba ignominioſa cōtra affligētes: licet nō ꝑoſſint euadere manus eorū p̄ſertim cū tales deſperati ſint ſuperbi, ſicut Iezabel. G

REPLI. In .c. ix. poſtil. adducit expoſitionem Hebræorum ſuꝑ illo. Nunquid pax eſt Zambri. quā reprobat Bur. & bñ: ſoluitqꝫ argumentū poſtil. cōtra cōem doctorū expoſitionem factum ſatis competenter. & ſignum eſt ꝙ poſtillator illam expoſitionem Hebræorum adduxit ſolùm recitando, non approbando.

Nicolaus de Lyra.

Cap. X.

a ERant autem Achab ſeptuaginta filij in
Samaria. Scripſit ergo Iehu literas, &
b miſit in Samariā ad optimates ciuitatis,
& ad maiores natu, & ad † nutritios
Achab, dicens: Statim ut acceperitis li-
c teras has, qui habetis filios domini ue-
ſtri & currus & equos & ciuitates firmas & arma, eligi
te meliorē, & eū qui uobis placuerit de filijs domini ue
ſtri, & ponite eū ſuꝑ ſoliū patris ſui, & pugnate pro do
mo domini ueſtri. Timuerūt illi uehemēter & dixerūt:
Ecce duo reges nō potuerūt ſtare corā eo, & quomodo
nos ualebimus ei reſiſtere? Miſerūt ergo præpoſiti do-
mus, & præfecti ciuitatis & maiores natu & nutritij ad
Iehu dicentes: Serui tui ſumus, quæcunqꝫ iuſſeris facie-
mus, nec cōſtituemus nobis regem, quæcūqꝫ tibi placēt
fac. Reſcripſit autē literas eis ſecūdò dicēs: Si mei eſtis,
& obeditis mihi, tollite capita filiorū dñi ueſtri, & ueni
te ad me hac eadē hora cras ī Iezrahel. Porrò filij regis
ſeptuaginta uiri apud optimates ciuitatis nutriebātur.
Cūqꝫ ueniſſent literæ ad eos tulerūt filios regis & occide
runt ſeptuagīta uiros, & poſuerūt capita eorū in cophi
nis, & miſerūt ad eū in Iezrahel. Venit aūt nūtiꝰ ad eū &
indicauit ei, dicēs: Attulerūt capita filiorū regis. Qui re
ſpondit: Ponite ea ad duos aceruos iuxta introitū portæ
uſqꝫ mane. Cumqꝫ diluxiſſet egreſſus eſt, & ſtās dixit ad
omnem populum: Iuſti eſtis. Si ergo coniuraui contra
d dominum meum, & interfeci eū, quis percuſſit omnes
hos? Videte ergo nūc, quoniā nō cecidit de ſermonibꝰ
domini in terrā, quos locutus eſt dominus ſuper domū
Achab, & dominus fecit quod locutus eſt in manu ſer-
e ui ſui Eliæ. Percuſſit igitur Iehu omnes qui reliqui erāt
de domo Achab in Iezrahel, & uniuerſos optimates
f g eius & notos & ſacerdotes, donec nō remanerēt ex eo
h reliquiæ. Et ſurrexit & uenit in Samariā. Cumqꝫ ueniſ-
i ſet † ad camerā paſtorū in uia inuenit fratres Ochoziæ
regis Iuda, dixitqꝫ ad eos: Qui nam eſtis uos? Qui re-
ſponderūt: Fratres Ochoziæ regis ſumus, & deſcendi-
mus ad ſalutandos filios regis & filios reginæ. Qui ait:
Cōprehēdite eos uiuos. Quos cū cōprehendiſſent ui-
uos, iugulauerūt eos in ciſterna † iuxta camerā quadra-
gintaduos uiros, & nō reliquit ex eis quenquā. Cumqꝫ k
abiſſet inde inuenit Ionadab filiū Rechab in occurſum l
ſibi, & benedixit ei. Et ait * ad eum: Nunquid eſt cor m
tuum rectū cū corde meo, ſicut cor meum cum corde
tuo? Et ait Ionadab: Eſt. Si eſt, inquit, da * manum tuā. n
Qui dedit ei manum ſuam. At ille leuauit eum ad ſe in
currum, dixitqꝫ ad eum: Veni mecum, & uide zelum o p
meū ꝓ domino. Et impoſitū currui ſuo duxit in Sama-

† i. ꝗ nutrierāt Achab ab infantia, hoc eſt cōſiliarios ꝗ erāt ſuꝑ negotia regn[i] H

† ad domū alligationis paſtorū. i. vbi paſtores alligatas pecudes tōdebāt. LXX, & ipſe erat in via Bethacad paſtorū & inuenit &c.

† vbi domꝰ tōſionis vide paulò añ

* Iehu

* mihi

NIC. DE LY.

Cap. X.

ERant au. Deſcripta occiſione principaliū ꝑſonarum, hîc cōſequēter deſcribiť occiſio ſecundariarū. & primò filiorū Ioram. ſecūdò fratrū Ochoziæ, ibi: Cūqꝫ veniſſet. tertiò ſacerdotū Baal, ibi: Cōgregauit ergo. ꝗrtò ſubdiť remuneratio operū, ibi: Dixit aūt. Circa primum diciť: a ¶ Erant &c. i. nepotes, vt dicūt aliꝗ, ꝗa erāt filij Iorā filij Achab. & hoc mō Labā vocauit nepotes filios ſuos .ſ. filios & filias Iacob, Ge. xxxj. Alij verò dicūt ꝙ erāt filij Achab & frēs Iorā ipſo iuniores. b ¶ Et ad. i. filiorū Achab. c ¶ Qui. Dicunt aliqui & ꝓbabiliter ꝙ ironicè loꝗbať. ꝗa ſicut patet ex ſuprà dictis Ioram fuerat in Ramoth Galaad cū exercitu: & Ochozias rex Iuda cū eo: & iō nō eſt ꝟiſimile, ꝗn eꝗ & currus & cætera ꝗ ꝑtinēt ad bellum illuc ducta fuiſſent, ſaltē ꝗtū ad maiorē ꝑtē & meliorē. & omnia iſta habebat Iehu: & ꝑ talē modū loquēdi inſinuabat ꝙ nō poſſent ſibi reſiſtere. Cætera patent vſqꝫ ibi: d ¶ Quis ꝑcu. q. d. nec ego p̄cipiendo nec vos exequēdo ſumꝰ culpabiles: ſed magis iuſti & laudabiles, ꝗa de volūtate & mādato dñi factū eſt, ſicut fuit ꝑ Eliā p̄dictū: & mihi iniunctū ꝑ eius diſcipulū, vt dictū eſt. c. p̄ce. e ¶ Percuſſit. i. de eiꝰ gñe. f ¶ Et no. ꝗ ſuſpecti erant ne fauerēt ſibi & ſuæ ꝓgeniei. g ¶ Et ſa. hoc diciť hîc per anticipationē, ꝗa poſtea ſacerdotes Baal interfecit, vt hr̄. ĩ. eo. ca. h ¶ Cumqꝫ. Hîc cōſequēter deſcribiť occiſio amicorū Iorā. ſ. fratrū Ochoziæ, cuiꝰ mater erat ſoror Iorā filij Achab. & hoc eſt qđ dr̄: Cūqꝫ. locꝰ erat vbi cōueniebāt paſtores ad cōedēdū & dormiēdū ꝓpe viā. i ¶ Inue. i. ꝓpinꝗs, ꝗa erāt nepotes ſui, vt hr̄. ij. Pa. xxij. ꝗ veniebāt in Samariā neſciētes mortē Iorā & Ochoziæ: quia regnū Iuda vnde veniebāt erāt ī parte auſtrali reſpectu Samariæ, & Iezrahel vbi Iorā fuerat occiſus, erat in ꝑte aꝗlonari: & factū erat recēs, ita ꝙ nō erat adhuc longè diuulgatū. Cætera patent vſqꝫ ibi: l ¶ Inuenit. Iſte em̄ cū ſuis viuebat valde religioſè nō hñtes agros vel vineas, nec bibentes vinum in tabernaculis pro domibus habitantes, vt hr̄ Ierem. xxxv. & ideo

Moral. a ¶ Erat autē. Moralis expoſitio de interfectione iſtorum filiorum poſita eſt capitulo præcedenti. k ¶ Cumqꝫ inue. Io. Per iſtū Ionadab filium Rechab ꝗ docuit filios ſuos valde religioſè viuere. ſ. ſine cultura agrorū et vinearum & ſine potu vini & in taberculis habitare, ꝗ tranſferūt de loco ad locū vt hr̄ Iere. xxxv. ſignanť patres religioſorū pauperū & eorū filij: ꝗ nō hñt imobilia bōa nec victū delicatū, nec manſionē ſtabilē: ſed ſecundum mādatū ſuperiorū ſuorū ſe trāſferunt de loco ad locū: & per hæc oſtendunt ſe eſſe ꝑegrinos & aduenas in hoc mundo. Per hoc igiť ꝙ Iehu rex ꝗſiuit amicitiā ipſiꝰ Ionadab, dicens: m ¶ Nūquid. figuratū fuit, ꝙ reges catholici & potētes diuini cultus zelatores & idololatriæ atqꝫ vitiorū aliorū deſtructores, qui ꝑ Iehu ſignificāť, forent ꝗſituri familiaritatem & amicitiā pauperū religioſorū & etiā cohabitationem: ideo ſubditur: n ¶ Da manum tuam. Per hoc autē qđ ſubditur: o ¶ Qui. oſtēdiť ꝙ dicti religioſi nō debēt hæc renuere, qñ vidēt ꝙ ibi ꝓficere poſſunt in rephēſiōe malorū & ꝓmotiōe bonorū qđ ſignificať ꝑ hoc qđ ſubdiť: p ¶ Dixitqꝫ. nō dixit veni mecū ad vidēdū venationē vel aucupiū, haſtiludiū aut torneamentum: ſicut faciūt aliꝗ clerici etiā ī ſacris ordinibus, aut etiam in gradu maiori conſtituti: qui principes aſſociāt in talibꝰ quæ nō decent ſtatum ſuū.

Diuiſio

F

Moraliter

* Achab co

A ATHalia Ca.XI. vero.Rab.Athalia q̃ ſemẽ Dauid extinguere moliebaẗ,ĩpietatẽ exprimit ſynagogę,q̃ ſemis Dauid hoc ẽ Chriſt iſſidiatrix erat.Quę aliquñ regnare videbatur,cũ legis ceremonias tpalr̃ obſeruabat.Interp̃taẗ em̃ Athalia tpalis dñi.Sed Ioſabeth ſtrenuitate q̃ iterp̃taẗ ſaturitas dñi.i.eccl'ię, in q̃ verè ſũt delitię,ſeruaẗ Ioas.i.mẽoria dñi,Chriſt⁹ ſcilicet in q̃ eſt mẽoria nois dñi,ne p crudelitatẽ ſęuiẽtis hoſtis interimaẗ in cordibus electorũ. Magis nutriẗ in domo Ioiadę q dilect⁹ dñi ſonat,de quo pr̃: Hic eſt fili⁹ meus dilectus cui⁹ dom⁹ ſctã eccl'ia,vbi in ſctã fide electorũ manẽs q̃tidie facit augmẽtũ corpis ſui,donec tpe iudicij ſceptrũ regni & potẽtiã aduerſus eos extollet, q eum deprimere cogitabant, & interfectricem ſanctorum æternis deputauerit pœnis.

†donec deleret eum

†22.qõ.2.c. vtilem.

†Et vocate

Matth.3.d.

Ni. de Lyra.

Anno & iõ qa erat zelator diuini honoris,fuit cõiũct⁹ p amicitiã cũ Iehu,q idololatras & idololatriã p viribus deſtruxerat.a ℭCongre.Hĩc cõſeq̃nter deſcribiẗ occiſio ſacerdotũ Baal:& qa occiſo Iorã multi de eis fugerãt & ſe abſcõderãt,eos cõgregauit Iehu

B ſub ſimulatiõe,q vellet Baal magnificè colere, & ei⁹ ſacerdotes honorare,& patet litera vſq; ibi: c ℭProferte.vt p hoc certi⁹ cognoſcereñ q eſſẽt iterficiẽdi.Cętera patent vſq; ibi: d ℭEt fece.in deteſtationẽ idololatrię,& vt loc⁹ ille deſeruiret cõitati i hac neceſsitate. e ℭVerum.qa cultũ vitulorũ ſuſtinuit & exercuit,ne regnũ ſuũ ad domum Dauid reuerterẽẗ:ſcd'm qd' hr̃ ĩ.iij.li.ca.xij. f ℭDixit au. Hĩc cõſeq̃nter poniẗ remuneratio operũ.& primò q̃tũ ad bona,cũ dr̃: Dixit au.p Ionã pphetã,ſcd'm qd' dicit Ra.Sa.q ip̃m vnxerat regem ad exterminãdã domũ Achab, ſicut dictũ fuit in princ.ix.ca. g ℭFilii tui.ſicut de domo Achab fuerũt quatuor reges in regno Iſrael ſibi ſuccedẽtes ſ.Amri,Achab,Ochozias,& Iorã,vt patet ex ſupradictis. ſcd'ò poniẗ remuneratio q̃tũ ad mala,cũ dr̃: h ℭIn die.i.abominari facta eorũ,qa iã diu durauerat cultus vitulorũ,& cũ hoc multa alia mala pullulabant:& iõ illud regnũ permiſſum eſt affligi multipliciter per Hazael regem Syrię. Et patet litera.

†curſorib⁹ vel ſatelliti b⁹,& infrà †egrediaẗ.

†ſecũdum omnia

†excidere, vel exciſionem facere, Chald. interpr.iraſci

Moraliter

* b ℭAchab co.De hoc autẽ mendacio Iehu non fuit cõmendabilis,nec figura virtutis:ſed de feruẽti zelo quẽ habuit ad deſtruẽdũ cultũ Baal. Et in hoc dedit exẽplũ principibus

riam.Et percuſſit omnes qui reliqui fuerãt de Achab in
Samaria †uſque ad unum,iuxta uerbum domini quod
locutus eſt per Eliam. Congregauit ergo Iehu omnẽ a
populum,& dixit ad eos:†Achab coluit Baal parum,
ego autem colam eum amplius. Nunc igitur omnes b
prophetas Baal & uniuerſos ſeruos eius,& cunctos ſa
cerdotes ipſius uocate ad me:nullus ſit qui non ueniat.
Sacrificium enim grande eſt mihi Baal. Quicunque
defuerit,non uiuet.Porrò Iehu faciebat hoc inſidioſè,
ut diſperderet cultores Baal,dixitq;: Sanctificate diem
ſolennem Baal. †Vocauitq; & miſit in uniuerſos ter-
minos Iſraël, & uenerunt cuncti ſerui Baal:Non fuit
reſiduus ne unus quidem qui non ueniret. Et ingreſſi
ſunt templum Baal, & repleta eſt domus Baal à ſum
mo uſque ad ſummũ.Dixitq; his qui præerãt ſuper ue-
ſtes: Proferte ueſtimenta uniuerſis ſeruis Baal.Et pro c
tulerũt eis ueſtes.Ingreſſusq; Iehu & Ionadab filius Re
chab templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite
& uidete,ne quis fortè uobiſcum ſit de ſeruis domini,
ſed ut ſint ſerui Baal ſoli.Ingreſſi ſunt igitur ut facerent
uictimas & holocauſta.Iehu autem pręparauerat ſibi
foris octoginta uiros,& dixerat eis:Quicunque fuge-
rit de omnibus his quos ego adduxero in manus ue-
ſtras,anima eius erit pro anima illius.Factum eſt au-
tem cùm completum eſſet holocauſtum,precepit Iehu
† militibus & ducib⁹ ſuis:Ingredimini & percutite eos:
nullus †euadat.Percuſſeruntque eos in ore gladij, &
proiecerunt milites & duces.Et ierunt in ciuitatẽ tem-
pli Baal, & protulerunt ſtatuam de phano Baal, &
combuſſerunt & comminuerunt eam.Deſtruxerunt
quoque ędem Baal & fecerunt pro ea latrinas uſque d
in diem hanc.Deleuit itaque Iehu Baal de Iſraël. Ve- e
runtamen à peccatis Ieroboam filij Nabat qui pecca-
re fecit Iſraël nõ receſſit,nec dereliquit † uitulos aureos
qui erant in Bethel & in Dan. Dixit autem dominus f
ad Iehu:Quia ſtudioſè egiſti quod rectum erat,& pla
cebat in oculis meis†& omnia quę erant in corde meo,
feciſti contra domum Achab: filij tui uſque ad quar- g
tam generationem ſedebunt ſuper thronum Iſraël.
Porrò Iehu non cuſtodiuit ut ambularet in lege domi-
ni dei Iſraël in toto corde ſuo.Non enim receſſit à pec
catis Ieroboam qui peccare fecerat Iſraël.In diebus h
illis cœpit dominus†tędere ſuper Iſraël. Percuſſitq;
eos Hazael in uniuerſis finibus Iſrael à Iordane cõtra
oriẽtalem plagam,omnem terram Galaad & Gad &
Rubẽ & Manaſſe,ab Aroer quę eſt ſuper torrentem
Arnon & Galaad & Baſan. Reliqua autem uerbo-
rum Iehu,& uniuerſa quę fecit,& fortitudo eius:nõne
hęc ſcripta ſunt in libro uerborum dierum regum Iſ-
raël?Et dormiuit Iehu cum patribus ſuis,ſepelieruntq;
eum in Samaria,& regnauit Ioachaz filius eius pro eo.
Dies autem quos regnauit Iehu ſuper Iſraël uiginti &
octo anni ſunt in Samaria.

Cap. XI.

ATHalia uerò mater Ochozię uidens i
mortuum filium ſuum,ſurrexit & inter-
fecit omne ſemen regium. Tollens au- k
tem Ioſaba filia regis Iorã ſoror Ocho-
zię,Ioas filium Ochozię,furata eſt eũ de

pibus Chriſtianis,vt ſint diligẽtes & ſoliciti de deſtructione hæreſum malarũ artiũ & conſimilium in regnis ſuis.

C

2.Re.16.g.

NI. DE LY.

ATHalia.Ca.XI. Poſtq; deſcripta ſũt ea q̃ acciderũt ſub regibus Iudę pteritis,hĩc cõſeq̃nter deſcribunẗ ea q̃ facta ſũt ſub Athalia,q̃ vſurpauit ſibi regnũ Iuda.& primò deſcribiẗ hmõi vſurpatio.ſcd'ò heredis debiti inſtitutio,ibi:Anno aũt ſep. tertiò Athalię iterfectio.ibi: Audiuit aũt Athalia.q̃rtò regis ĩſtituti cõfirmatio.ibi: Pepigit ergo.Circa primũ dr̃: Atha.iſta eñ erat educata à parentibus

Diuiſio

*Iehu

Mora.i ℭAtha.Per Ochoziã v'ò rõne dignitatis regię põt Chriſt⁹ deſignari:& qa deſcẽdit de Dauid ſecũdũ carnẽ ſicut & Ochozias & iterp̃tatio nois cõgruit.nã Ochozias interp̃taẗ tẽtio dñi. Chriſtus aũt de⁹ eſt & hõ i vnitate ſuppoſiti.ſemẽ aũt ei⁹ v'bũ euãgelicũ põt dici,Luc.viij.b.Semẽ eſt v'bũ dei.Per Athalã verò matrẽ Ochoziæ ſignificaẗ Iudęa,q ſuit mater legalis Chriſti,qa fact⁹ fuit ſub lege, vt dr̃ Gal.iiij.per hoc igiẗ q Athalia iterfecit Semẽ regiũ, ſignificatũ fuit q Iudęa delere quæreret verbũ euangelicũ.

Moraliter

D

k ℭTollens.Per Ioſaba ſororẽ regis Ochozię ſignificaẗ eccleſia,q̃ dr̃ Chriſti ſoror & ſpõſa.Cañ.iiij.a.Ortus cõcluſus ſoror mea ſpõſa,ortus cõcluſus fons ſignatus.Per hoc igiẗ q Ioſaba ſaluauit ſemẽ regiũ,ſignificaẗ q eccl'ia ſeruauit v'bũ euãgelicũ,qd' intãtũ creuit,q p̃dicatũ fuit p orbẽ etiã à tpe apoſtolorũ,ſicut diffuſi⁹ oſtẽdi ſup illud Pſal.In oẽm terrã exi.ſo.&c.Et ſicut augmentato ſemine regio.ſ. Ioas, Athalia fuit interfecta, ſic euangelio publicato mortua fuit Iudęa.nã extũc obſeruatio legaliũ fuit mortifera. Aliter põt dici,q p ſemen regiũ poſſunt intelligi apoſtoli aliiq; diſcipuli Chriſti,de q̃b⁹ dr̃ Ioh.j.a.Quotquot aũt receperũt eũ de.eis po.ſi.&c. Iudęa v'ò p Athaliã ſignificata,voluit hoc ſemẽ iterficere & i pte occidit,vt patet de Iaco.Act.xij.& de Steph.Act. vij.& q alios voluerit iterficere patet ibi.viij.ca.&.ix.Sed eccl'ia p Ioſaba ſignificata ptẽ dicti ſemis ſeruauit.nã Petrũ ab iminẽte ſibi morte ſuis p̃cibus liberauit Act.xij.& paulũ ſil'r i Damaſco,ip̃m i ſporta p murũ deponẽdo,vt patet Act.ix,& hoc ſemẽ ſic creuit p multiplicationẽ credentium,& Iudæa partim occiſa fuit, & partim captiuata p exercitum Romanorum.

†à vitulis aureis

E

Miniſtrantium tēplo numerus & ordo

a ℭ Anno au. Sortes .xxiiij. erāt ſacerdotū Leuitarū & ianitorū, & habebāt totidē pōtifices, q ſinguli p totidē ſeptimanas ſibi ex ordine ſuccederent, habentes ſinguli ſub ſe .xxiiij. ſacerdotes & totidē Leuitas, & eiuſdem numeri ianitores. Intrāte itaq; nouo pōtifice ſabbatho ad officiū cū noua turma ſacerdotū, Leuitarū, ianitorū, ille pōtifex cū ſua turma q trāſacta ſeptimana miniſtrauerat, poſt ſabbathū domū reuertebat̃ ad vxorē, q̄; diu em̄ miniſtrabāt à cōiugali ope ceſſabāt, in porticibus circa domū dn̄i vſq; ad ſabbathū manētes. Sed tunc ſummus pōtifex ꝓpter neceſſitatē augēdi exercit⁹, & eos q ſeptimanā expleuerāt, retinuit. & illos q impleturi erāt ſuſcepit. Qui & alios quoq; Leuitas de vrbib⁹ & pricipes familiarū cōgregauit, quos filiū regis eductur⁹ tali ratiōe diſtinxit, vt illi q impleuerāt ſabbathū, armati circūſtarēt regē in interiorib⁹ atrij locis. Qui ad ſabbathū venerāt, domū regis .i. palatiū obſeruarēt, & portā ſcutariorū p quam de tēplo ad palatiū deſcēdebat̃. Reliqua multitudo exteriores atriorū ianuas cōtra furorē reginę, ſi qd moliret̃, cuſtodirēt, poſtea eduxit regē de domo dn̄i vbi erat abſcōditus, veneruntq; p viā portę ſcutariorū in palatiū, & ſedit ſup thronū regū. b ℭ Ad por. Ra. In palatio porta Sur & domus Meſſa (quæ cum porta ſcutariorū noiant̃) eē vident̃. c ℭ Scutariorum & cuſtodietis excubias domus. Rab. Scutarij erāt tutores regis cuſtodiētes palatij veſtibulū. d ℭ Et poſuit. Rab. In libro dierū apertius: Et impoſuerunt ei diadema, dederuntq; in manu ei⁹ tenendā legē. Et erat vtiq; ſalutaris prudentię, vt poſt tyrānicę necē reginæ, ſuccedēti in regnum filio regis cū ipſo regni habitu diſciplina legis dei ſeruanda cōmitteret̃: & q ſe p̄latū populo videret regēdo, ipſe ſe regēdū diuinis legib⁹ ſubdi debere meminiſſet. e ℭ Pepigit igi. In Para. inter ſe. qa ſe loco regis & dei cuius miniſter erat, poſuit. vn̄ Ioiada recognoſcēs dn̄m vel diligēs interpretat̃: qa dn̄m cognoſcere & diligere docuit. Pepigit fœd⁹ inter dn̄m & regē & populū, vt rex & popul⁹ dn̄o ſeruirent, pepigit inter regē & populū, vt populus erga regē fideliter ageret, & rex cum iuſtitia populum regeret.

† ſeptū, vel acies, Chal. interpr. in mediū ordinis .i. in mediū ordinis cuſtodię veſtrę, & infrà

F

Ibidem . d.

† vel clypeos

† vel ornamentum

Nicolaus de Lyra.

rētibus idololatris, ſ. Achab & Iezabel; propter quod erat nequiſſima intantum, q̄ libidine regnandi filios filij ſui interfecit, excepto Ioas, qui erat minim⁹ & de nouo natus. & propter hoc poterat facilius abſcondi. a ℭ Eratque. Erat enim iſta Ioſaha filia regis Iorā defuncti & vxor Ioiadę pontificis, quia tribus ſacerdotalis & regia erant commiſtę ex cauſis rationabilibus, ſicut dictum fuit Numeri. ca. vlti. & ideo facilius potuit eum nutrire in domo domini. Dicit autem hîc Ra. Sal. q̄ puer & nutrix ſua fuerūt cuſtoditi in ſolario templi domini, vbi nullus audebat accedere niſi ſacerdotes & Leuitę, qui cuſtodiebant vaſa ſancta ibidem repoſita: propter quod melius potuerunt ibi celari. & licet aliâs eſſet illicitum nutrici & puero ibi eſſe, licitum tamen fuit in tali neceſsitate, ſicut Dauid & pue

† vel Dederunt ei locū

† & venit

† dom⁹ regiæ,

medio filiorum regis qui interficiebantur, & nutricem eius de triclinio, & abſcōdit eū à facie Athalię: ut non interficeretur. Eratq; cū ea ſex annis clam in domo domini. Porrò Athalia regna-
a uit ſuper terram ſeptem annis. † Anno b autem ſeptimo miſit Ioiada pōtifex, & aſſumens cēturiones * & † milites intro

a ℭ i. coniurationem cum principibus Leuitarum fecit.

duxit ad ſe in templum domini. Pepigitq; cum eis fœdus. Et adiurans eos in c domo domini, oſtendit eis filium regis, & pręcepit illis dicens: † Iſte eſt ſermo quem facere debetis. Tertia pars d ueſtrū introeat ſabbatho, & obſeruet excubias domus regis. Tertia autem e
b pars ſit ad portam Sur, & tertia pars f ad portam quę eſt poſt † habitaculum
c ſcutariorū, & cuſtodietis excubias do-

a ℭ Ra. quę porta ſcutariorum & fundamenti dicitur.

mus Meſſa. Duę uerò partes è uobis omnes egrediētes ſabbatho cuſtodiāt g excubias domus domini circa regem, & uallabitis eum, habentes arma in manibus ueſtris. Si quis autem ingreſ h ſus fuerit † ſeptū templi, interficiatur. i Eritisq; cum rege introeunte & egrediente. Et fecerunt centuriones iuxta omnia quę pręceperat eis Ioiada ſacerdos. Et aſſumentes ſinguli uiros ſuos qui ingrediebantur ad ſabbathum, cū his qui egrediebātur è ſabbatho, uenerunt ad Ioiadam ſacerdotem. Qui de-

a. ℭ Leuitis, b. ℭ Quę Dauid cęſis hoſtibus conſecrauit in domo domini, quibus Leuitę in bello armarentur.

dit eis haſtas & † arma regis Dauid quę erant in domo domini. Et ſteterūt ſinguli habētes arma in manu ſua, à parte templi dextera uſq; ad partem ſiniſtrā altaris & ędis circum regem. Produ- k l
g xitq; filium regis, & poſuit ſuper eum

a ℭ Inſigne capitis regum, b. ℭ Legem dei qua doceatur qualiter viuat & quid agat.

diādema & † teſtimonium. Feceruntq; m eum regem, & unxerunt, & plaudētes manu dixerunt: Viuat rex. Audiuit au n tem Athalia uocē currentis populi, & o ingreſſa ad turbas in templum domini uidit regem ſtantem † ſuper tribunal iuxta morē, & † cantores & tubas † prope eū, omnemq; populum terrę lętantē & canentē tubis, & ſcidit ueſtimēta ſua, clamauitq;: Coniuratio, cōiuratio. Pręcepit autē Ioiada cēturionibus qui erant ſuper exercitū, & ait eis: Educite eam extra ſepta templi, & quicunq; eā p ſecutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat q enim ſacerdos: Non occidatur in templo domini. † Impoſueruntq; ei manus, † & impegerunt eam per uiam in- r troitus equorū † iuxta palatiū, & interfe
e cta eſt ibi. Pepigit igitur Ioiada fœdus s

Dauid & pueri eius comederunt panes ſacerdotales in neceſſitate poſiti: qđ t'm̄ alīs fuiſſet eis illicitum. b ℭ Anno au. Hîc conſequenter deſcribitur veri hęredis inſtitutio per ſolicitudinem Ioiadæ pontificis quęrentis ad hoc aſſenſum & auxilium principum & nobilium regni, cùm dicitur: c ℭ Pepigitque. vt iuuarent eum fideliter in inſtitutione regis debiti: quod fecerunt libenter: tum quia quilibet naturaliter diligit dominum ſuum verum; tum quia diſplicebat eis mulieris imperium. d ℭ Tertia pars veſtrum introeat. ſcilicet determinato per Ioiadam & principes ad inſtitutionem regis. e ℭ Et obſeruet ex do. re. ita quòd ex illa parte vbi manebat Athalia, non poſſet regi inſtituto inferri violentia. f ℭ Tertia autem pars ſit ad portam Sur &c. In illis enim locis poſuit cuſtodias, vnde poterant homines intrare atrium ſacerdotū, vbi rex fuerat coronatus. g ℭ Egredientes ſabbatho. ſecundum quod habetur .j. Paralipomenon Dauid ampliās cultum dei ordinauit, quòd eſſent xxiiij. ſacerdotes ſub ſummo ſacerdote qui ſeruirēt in templo ſucceſsiuè per hebdomadas: & ſic mutabantur in ſabbatho. ſic & turmæ Leuitarum eis miniſtrantium & cantorum & ianitorum, ita quòd ſabbatho intrante ſacerdote cū ſuis turmis, alius qui miniſtrauerat hebdomada præcedente egrediebatur cum ſuis. Sabbatho autem illo quo Ioas fuit coronatus, Ioiada retinuit illos qui debebant exire cum intrantibus, vt haberet maiorem populum ſecum ad defendendum regem. h ℭ Si quis autem ingreſſus fuerit ſeptum templi interficiatur. id eſt clauſuram atrij ſacerdotum, quod erat circa templum. i ℭ Interficiatur. non tamen intra atrium ſed extrà, ſicut patet .j. de Athalia. & loquit̃ Ioiada de intrantibus atriū contra regem inſtitutum: non autem de illis qui intrabant pro eo defendendo vel honorando. k. ℭ Produxitque filium regis. de ſolario tēpli ad atriū. l. ℭ Et poſuit ſuper &c. quo reges coronabantur, quod in templo ſeruabatur. m. ℭ Et teſtimoniū. i. legem in qua debebat rex inſtitutus ſtudere & meditari, & eam ſeruare ac facere obſeruari. n. ℭ Audiuit. &. Hîc conſequenter deſcribitur Athalię occiſio, cùm dicitur: ℭ Audiuit autem. pro ſolennitate inſtituti regis. o. ℭ Et ingreſſa. Hoc videtur eſſe contra illud quod dictum eſt, quod pręceptum erat centurionibus, quòd nō permitterent aliquē ingredi atrium, qui eſſet regi cōtrarius. dicendum q̄ Athalia ſola fuit excepta, & ideo permiſſa fuit ingredi, tamen ſine comitiua, ut ſic facilius & certius caperetur & occideretur: non tamen intra atrium, ne violaretur; ſed extrà, vt patet in litera. p. ℭ Et quicunque ſecutus eam fuerit, ad ſibi fauendum. q ℭ Feriatur gladio, tāq; particeps ſui criminis. r ℭ Et impegerunt eam per uiam in introi. equorum iuxta pa. Vſque enim ad illū locum poterant nobiles venire equitando ad templum, & ibi deſcendentes procedebant vltrà peditādo. ℭ Pepigit igitur Io. Hîc conſequenter deſcribitur regis inſtituti confirmatio per fœdus initum.

Inter deum

G

† Par. 14. a. 2. Par. 22. d.

* duces

† curſores, vel ſatellites

† Iſtud eſt quod

† curſores, vl' ſatellites

H

† iuxta colūnam

† principes

† iuxta

Cap. XII.

A ANno ſepti. Sequitur: a ¶ Dixitque Ioas ad ſacerdotes: Omnẽ pecuniam &c. Mãdat rex noſter vt doctores accipiant omnẽ pecuniam quæ à prætereũtib⁹ iuſtis ſciẽtiæ ſpiritualis, vel bonorũ exẽplorũ in theſaurũ dñi conferť, per p̃dicatorũ officia ad inſtauratiõnẽ tẽpli ſpiritualis cõferať, quatenus ibi quodcũq; ſciſſum p errorẽ vel vitia inuenerint, reſtaurẽt. ne fortè per negligẽtiã magiſtrorũ depereat multitudo auditorũ. b ¶ Sartate. Ra. Dicit ruinas domus dñi vt qđ cadere cœperat, fulciret. Legiť em̃ in Par. q̃ Athalia & filij ei⁹ .i. ſacerdodes idolorũ, q̃a legiť nõ habuiſſe filiũ deſtruxerũt domũ dñi, & de ſãctificatis fecerũt Baal. c ¶ Igitur vſ. Ra. Añ aduẽtũ Chriſti licet doctrĩa legis in gẽte Iudęa fuerit, tñ p doctorũ negligẽtiã in multis corrũpebať, donec veniret ip̃e q̃ legẽ dedit, & p ſanctę trinitatis fidẽ decalogũ in Moyſi & prophetarũ ſcriptis ſp̃ualiter obſeruãdũ doceret. d ¶ Ad in. Ra. Dñs euãgelicis doctoribus ait: Prędicate euãgeliũ oĩ creaturę, infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mũdate, gratis accepiſtis, gratis date. e ¶ Et tu. Ra. Põtifex nr̃ q ſeip̃m obtulit hoſtiam deo, gazophylaciũ vnũ poſuit .i. vnã catholicã eccleſiã fecit, cui foramẽ deſup aperuit, q̃a trãſitũ inde ad cęlos pauit. f ¶ Et poſuit. Rab. Altare corpus dñi, iuxta qđ gazophylaciũ eſt, cum eccl'ia Chriſto cõiũcta eſt ad dexterã ingrediẽtiũ domũ. Quia qui p fidem ingrediunť eccleſiã, intendũt ad æternam beatitudinẽ, quam dextera ſigni-

B ficat, peruenire. Iſtuc ergo mittunt ſacerdotes q cuſtodiũt oſtia tẽpli, oẽm pecuniã quę deferť ad tẽpliũ, cùm prędicatores q ſeruant introitũ fidei, offerũt vota fideliũ i verbis & opib⁹: & in eccl'ia ritè p̃cibus cõmendant deo.

☞ Scriba

† duces, & curſores.

† curſorum

2. Pa. 24. b.

Mar. 16. d.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Inter deum. vt dñi legem fideliter obſeruaret. b ¶ Et in. vt eſſet popul⁹ dei verè & nõ fictè. c ¶ Et inter. vt populus eſſet fidelis regi, & rex fideliter ageret ea q̃ eſſent bona p cõitate populi. d ¶ Et po. ne cũ inde duceret rex ſolenniter ad domũ ſuã, fieret ibi aliquid mali. e ¶ Et ſedit. Iſta enim erat cõſuetudo regis de nouo inuncti, vt habetur de Salomone ſuprà .iij. lib. capi. j.

† vel ſinguli à noto ſuo

† ruinas, vel loca fracta & diruta, & infrâ

NI. DE LY.

Cap. XIII.

Diuiſio

ANno ſep. Hîc cõſequenter deſcribitur quid factũ fuerit ſub regibus Iudæ Athaliã ſeq̃ntib⁹. & priò qđ ſub Ioas. ſcđò qđ ſub Amaſia & alijs ſequẽtibus xiiij. ca. Circa primũ deſcribiť primò regni Ioas pſecutio. ſcđò regum Iſrael ſucceſsio. xiij. capi. Circa primũ oſtendiť pſperitas regni Ioas q̃ diu vixit innocẽter. ſecũdò aduerſitas q̃ñ vixit iſolẽter, ibi: Tũc aſcẽdit. Tp̃e v̊ò pſpitatis fecit repari tẽplũ dñi, nõ q̃ indigeret repatiõe rõne antiq̃tatis ſeu debilitatis, q̃a Salomõ cõſtruxit illud ope valde forti & ſolẽni, vt hr̃. ſ. iij. lib. ca. vj. Et conſummatũ fuit anno vndecimo regni Salomonis. ab illo autem tempore vſq; ad regnum Ioas fluxerant cxxx. anni. Sed magis quia Athalia idolatrix peſsima de templo abſtulerat illa q̃ poterãt eſſe ad tẽpli Baal ornatũ. Igiť circa hoc primò tẽplũ reparari p̃cipiť. ſcđò mandatũ negligiť, ibi: Igiť vſq; ad viceſimũ tertiũ. tertiò opus pficiť, ibi: Cũq; viderẽt. Circa primũ dř: g ¶ Fecitque. Per hoc innuiť q̃ ipſo mortuo malè ſe habuit, vt poſtea diceť. h ¶ Verũ tamẽ. licet enim non eſſet licitum immolari etiam domino extra Ieruſalẽ poſt tẽpli ędificationẽ, tamẽ hoc plures reges permiſerũt, ne ſeditio moueret in populo, & ne talia immolarent idolis, ad qđ erat pnus. Omnẽ pecuniã ſanctorũ q̃ illata fuerit &c. ſubdiť: k ¶ Quæ of. Ordinauit em̃ Ioas, q̃ à viris q erãt à viginti annis & ſuprà qui poterãt ad bella pcedere, ſolueret dimidius ſiclus argenti à quolibet. & iſtud vocať p̃tiũ aię, & vltra hoc illi q erant potẽtiores & deuotiores offerebãt ſcđm qđ eis placebat, & iſta vocať pecunia ſpõte data & ex arbitrio voluntatis. & ex iſtis debebat reparari templũ, q̃a neutra pecunia erat de iure ſacerdotũ & Leuitarũ. l ¶ Accipiant .i. ſcđm qđ fuerint ad hoc ordinati. m ¶ Vt inſtau. i. fiſſuras q̃ indigebant reparatione, maximè in tectis templi, quæ erant magis expoſita imbribus & ventis. Et dicitur ſartũtectum à ſartio tis, quod facit ſartum in ſupino, & tectũ tecti. n ¶ Igitur vſque. Hîc conſequenter ponitur negligentia prædicti præcepti, & remediũ contra hoc per regem & põtificẽ, & patet litera. o ¶ Cumque. Hîc cõſequẽter poniť pfectio operis ex pecunia à populo accepta cũ diciť: Cumque. ita q̃ ĩdigebat euacuatione, vt ſic alia pecunia ibidẽ reciperet.

Aſcende

C

2. Par. 24. a.

D

Moraliter. f ¶ Anno ſep. Sequitur: g ¶ Fecitque. Per hoc habẽt principes exemplum habendi bonos conſiliarios, q doceãt eos & dirigant in exercitio bonorũ. i ¶ Dixitq; Ioas. Præcepit em̃ inſtaurari domus domi .i. ruinoſa. per quam ſignificatur inſtauratio militantis eccleſię, quãtùm ad illa quæ patent ruinę, niſi remedium apponatur. In inſtauratiõe verò templi per pręceptum Ioas fuerunt artifices diuerſi. ſ. cæſores lapidũ. p quos ſignantur eccleſiæ prælati qui per pœnas corrigere debent obſtinatos in malis & induratos ad modũ lapidis: & in aliquo caſu debẽt tradi iuſtitiæ ſeculari. Et cæſores lignorũ qui mitius ligna rectificãt per dolaturam, & per iſtos ſignificant prædicatores & confeſſores, qui ſuis monitionibus bonis reducunt ad morũ rectitudinem peccatores. Et cęmentarij interrupta concludentes. & per iſtos ſignificantur amicabiles compoſitores diſcordes ab inuicem ad vnitatem pacis & concordiæ reformantes, & tales in eccleſia dei ſunt valde vtiles. Per hoc autem quod ſuprà dictum eſt: Fecitque. dať intelligi, q̃ poſt mortẽ Ioadę ſacerdotis cecidit in pctm̃, qđ magis explicať .ij. Par. xxiiij. pp̃ter quod ibidem ponetur expoſitio myſtica domino cõcedente.

† .i. q̃ ſanctificabať & dicabatur in vſus templi domini.

† Conſenſerũtq; ſacerdotes non

† arcã cuiuſdã, vnius, & infrâ

---

inter dominum & regem, & inter populum ut eſſet populus domini, & inter regẽ & populum. Ingreſſuſq; eſt omnis populus terrę templum Baal, & deſtruxerunt aras eius, & imagines contriuerunt ualidè. Mathan quoque ſacerdotem Baal occiderunt coram altari. Et poſuit ſacerdos cuſtodias in domo domini. Tulitq; centuriones, & † Cerethi & Phelethi legiones & omnem populum terrę, deduxerúntque regem de domo domini. Et uenerunt per uiam portę † ſcutariorum in palatium, & ſedit ſuper thronum regum. Lętatuſq; eſt omnis populus terrę, & ciuitas conquieuit. Athalia autem occiſa eſt gladio in domo regis. Septemq; annorum erat Ioas cùm regnare cœpiſſet.

Cap. XII.

ANno ſeptimo Iehu regnauit Ioas. Quadraginta annis regnauit in Ieruſalem. Nomen matris eius Sebia de Berſabee. Fecitq; Ioas rectum coram domino cunctis diebus quibus docuit eum Ioiada ſacerdos: ueruntamen excelſa nõ abſtulit. Adhuc enim populus immolabat & adolebat in excelſis incenſum. Dixitq; Ioas ad

a ¶ Vnde in exo. Quando tuleris ſummam filiorum Iſrael, dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis, & nõ erit plaga pro pretio animę.

ſacerdotes: Omnem † pecuniam ſanctorum quę illata fuerit in templum domini à prętereuntibus, quę offertur pro pretio animę, & quam ſponte & arbitrio cordis ſui inferunt in templũ domini, accipiant illam ſacerdotes † iuxta ordinem ſuum, ut inſtaurent † ſartatecta domus, ſiquid neceſſarium uiderint in inſtauratione. Igitur uſque ad uiceſimumtertium annum regis Ioas, non inſtaurauerunt ſacerdotes ſartatecta templi. Vocauitq; rex Ioas Ioiadam pontificem & ſacerdotes dicens eis: Quare ſartatecta non inſtauratis templi? Nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem ueſtrum, ſed ad inſtaurationem templi reddite eam. † Prohibitique ſunt ſacerdotes ultrà accipere pecuniam à populo, & inſtaurare ſartatecta domus. Et tulit Ioiada pontifex † gazophylacium unum, aperuitque foramen déſuper, & poſuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientium domum domini, mittebantq; in eo ſacerdotes qui cuſtodiebant oſtia omnem pecuniam quę deferebatur ad templum domini. Cumq; uiderent nimiam pecuniam eſſe in gazophy-

a ℂScriba re. Ra. ſummi ſunt docto
res, q pecuniã collatã iuxta numerum
& mẽſurã illis tribuebãt q prçerant fa
bris & cementarijs, hoc eſt diſpẽſatori
b⁹ verbi dei, q euãgelici tritici mẽſurã
cõſeruis ſuis, his q opant̃ in domo dñi
& virtutũ opa in ędificio diuĩo cõpo
nãt, tribuebãt. ℂRab. Apli, quos prin
cipes in eccľia electio diuina cõſtituit.
p diſcipulos ỽbi ſemina p totũ orbẽ
ſparſerũt, quaten⁹ oparios voluntatis
dei idoneos auditoribus ſuis pficerẽt,
quorũ alij fabricabant ligna, cùm ſe &
ſibi obediẽtes ligna fructifera in domo
dñi pare ſtudebãt. Alij ſartatecta tẽpli
faciebãt; qñ illi q̃ p hęreſim & ſchiſma
ta rupta erãt reędificabãt: Alij ſaxa cæ
debãt, cũ duros corde & icredulos for
titer increpabãt, ita vt implerec̃ inſtau
ratio in vniuerſis q̃ idigebãt expẽſa ad
domũ dñi muniẽdã. iuxta illud: Vni
cuiq; autẽ veſtrũ data eſt gratia ſecd'm
mẽſurã donatiõis Chriſti. b ℂVerũ
tamẽ. Ra. Alia debet eẽ rõ formãdorũ
vaſorũ in miniſteriũ dñi, alia parãdorũ
lignorũ & ſaxorũ in ędificiũ dom⁹. qa
alia debet eſſe doctrina, qua rudes im
buunt̃ ad fidẽ, & alia qua iã pfecti iſtru
unt̃ ad ſciæ plenitudinẽ. Vaſa dñi ſunt
q iã apti ſunt ad capiẽda munera diui
na, & habiles ſunt ad miniſterium dei.
Non fie. In Para. Cũ compleſſent oĩa
opa, detulerũt corã rege & Ioiada reli
quã ptẽ pecunię de qua facta ſunt vaſa
tẽpli. Nõ eſt cõtrariũ, qa nõ de eadẽ pe
cunia q̃ offerebat̃ à populo ad inſtau
rationẽ domus dñi facta fuerũt vaſa in
miniſteriũ tẽpli, ſed de reliqua pte pecu
nię, q̃ & alijs donatiõib⁹ fuerat collata.
c ℂFuſcinu. Ra. Doctores, quorũ of
ficiũ eſt corpus & ſanguinẽ dñi credẽti
bus diſtribuere, infidelibus abnegare,
necnõ & ſpiritualẽ alimoniã ỽbi cuiq;
put cõuenit diſptiri: qa ſunt in verbis
dei q̃ nr̃æ humilitati reuelare dignatus
eſt. ſunt alia q̃ nr̃æ capacitatis menſurã
trãſcendũt. d ℂThuribu. Ra. Sũt q
mundã orationẽ ex cõſcientia pura &
fide nõ ficta offerũt deo, & dicũt: Diri
gatur oratio mea. ſ. in conſpectu tuo.
e ℂTubæ. Ra. Doctores, q toto or
be vocẽ euãgelicæ pdicatiõis emittũt.
vñ: Quaſi tuba exalta vocẽ tuã. f ℂEt
nõ fie. Ra. Tã religioſi fuerũt, vt nul
lus dubitauerit quin pecuniã dei ſine
fraude tractarẽt. Vñ conſtat quãta diſ
cretiõe op⁹ eſt his q pecuniã verbi dei
diſpẽſant cõſeruis, de qua rõ reddẽda
eſt: vt nõ minus fideles inueniant̃ hi in
ſpiritualibus, quã illi in corporalibus.
g ℂPecu. ve. Ra. Hîc oſtendit, q̃ cõ
feſsio peccatorũ & pœnitentia nõ pro
prio cuiuſq;, ſed ſacerdotũ iudicio pa
gẽda ẽ, quorũ eſt diſcernere iter mũdũ
& imũdũ: & leprę maculã dijudicare.
Eliſeus

(margin: E — † ligabant vl' ſignabãt argẽtũ qđ non erat ſignatũ, curabãt illud ſignari, quò poſſent artifices emere ligna & cætera neceſſaria. — Ephe. 4. c. — 2. Pa. 24. d. — F — Pſal. 140. a. — Eſa. 58. a.)

a latio: aſcendebat ſcriba regis, & ponti
fex: †effundebantq; & numerabant pecu
niã, quę inueniebatur in domo domini, b
& dabant eam iuxta numerum atq; men
ſuram in manu eorum qui prçerãt cemẽ
tarijs domus domini. Qui impẽdebant
eam in fabris lignorum, & in cementa
rijs his qui operabantur in domo domi
ni, & ſartatecta faciebant, & in his qui ce
debant ſaxa, & ut emerẽt ligna & lapides
qui excidebãtur, ita ut impleretur inſtau
ratio domus domini in uniuerſis quę in
digebant expenſa ad muniendam do
b mum. Veruntamen non fiebant †ex ea c

a ❡Aquam diuinę ſapientię continentes.

c dẽ pecunia hydrię templi domini: & †fu
d ſcinulę & thuribula & tubę omne uas au
e reum & argenteum de pecunia quę infe
rebatur in templum domini. Iis enim qui
faciebant opus, dabatur ut inſtauraretur
f templum domini. Et non †fiebat ratio ijs
omnibus qui accipiebant pecuniam, ut
diſtribuerent eam artificibus: ſed in fide
g tractabant eã. Pẽcuniã uerò pro delicto,

a ❡Vnde in Exo. quando tuleris ſummam filiorum Iſrael: dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis, & non erit pla.

& pecuniam pro peccatis nõ inferebant
in templum domini, quia ſacerdotũ erat.
Tunc aſcẽdit Hazael rex Syrię & pugna d
bat contra Geth, cœpitq; eam. Et direxit e f
faciem ſuam, ut aſcenderet in Ieruſalem.
Quam ob rem tulit Ioas rex Iuda omnia
ſanctificata quę cõſecrauerant Ioſaphat, g
& Ioram, & Ochozias patres eius reges
Iuda, & quę ipſe obtulerat, & uniuerſum
aurum quod inueniri potuit in theſauris
templi domini & in palatio regis, miſitq;
Hazaeli regi Syrię, & receſsit ab Ieruſa
lem. Reliqua autem ſermonum Ioas &
uniuerſa quę fecit, nónne hęc ſcripta ſunt
in libro uerborum dierum regum Iuda?
Surrexerunt autem ſerui eius & coniura h
uerunt inter ſe, percuſſerúntque Ioas in i
domo Mello in deſcenſu Sella. Iozachar k
nanque filius Semaath & Ioſabad fi
lius Somer ſerui eius percuſſerunt
eum, & mortuus eſt. Et ſepelierunt eum l
cum patribus ſuis in ciuitate Dauid:
Regnauitque Amaſias filius eius pro
eo.

Cap. XIII.

ANNO uiceſimoter m
tio Ioas filij Ochozię
regis Iudę, regnauit Io
achaz filius Iehu ſuper
Iſraël in Samaria decem
& ſeptem annis. Et fecit n
malum coram domino, ſecutúsque eſt
peccata Ieroboam filij Nabat, qui pec
care fecit Iſraël, & non declinauit ab eis.

Nicolaus de Lyra.

a ℂAſcende. vt negotiũ certius
fieret & abſq; ſuſpicione. b ℂEt da.
vt inſtauratio domus domini comple
retur. & patet litera vſq; ibi: c ℂVe
runtamen. & hoc eſt dictũ, q̃ illa pe
cunia non erat ad hoc ordinata, ſed ad
reparationẽ tẽpli, vt dictũ eſt. verũtñ
qa cõpleto illo ope remãſit aliqua pars
pecuniæ. de illa facta ſunt aliqua vaſa
templi aurea & argentea, vt habetur
ij. Para

ij Para. xxiiij. d. Cętera patent in litera. G
d ℂTunc aſcendit. Hîc deſcribitur
aduerſitas regni, quãdo Ioas cœpit vi
uere inſolẽter, qa mortuo Ioiada prin
cipes volentes regi adulari exhibuerũt
ſibi honores ſoli deo debitos, quib⁹ ac
quieuit rex, in hoc vſurpans ſibi hono
rẽ diuinum. quod cũ argueret Zacha
rias filius Ioiadę, de mãdato regis lapi
datus fuit in atrio dom⁹ dñi, vt habet̃
ij. Para. xxiiij. f. Dicit aũt Ra. Sa. q̃ hoc
principes dixerũt regi, q̃ eſſet dignus
honore diuino, qa ſex annis fuerat in tẽ
plo dñi nutritus. quod non fuiſſet, niſi
in eo eſſet aliqd diuinũ, qa ſi aliqs itraſ
ſet locũ illũ etiã p momẽtũ tpis, pter il
los q habebãt loci cuſtodiã, erat in pe
riculo mortis. qb⁹ rex acquieuit in pſo
nę ſuæ & regni ſui detrimentũ, ppter
qđ à deo punit⁹ fuit primò afflictiõe,
& ſecũdò morte, ibi: Surrexerũt autẽ.
Circa primũ dicitur: Tũnc aſcen. i.
poſtq; rex vſurpauerat ſibi honorẽ di
uinũ modo pdicto, & interfecerat Za
chariam. e ℂEt pugna. Iſta ciuitas
erat in terra Philiſthinorum. f ℂCe
pitque. ij. Para. xxiiij. f. dicitur q̃ Ioas
cũ maxima multitudĩe exiuit cõtra Sy
ros & à modico populo fuit debellat⁹,
& populus eius occiſus p magna pte,
& ipſemet viliter tractatus: ppter qđ
ad ſuã liberationẽ tradidit ea q̃ nõ lice
bat, qđ notat̃ cũ dicitur: g ℂQuæ cõ
ſecraue. Illa eñ q̃ ſemel erãt cõſecrata
dñõ, nõ poterant vltrà alijs vſibus ap
plicari, vt hr̃ Leui. vl. h ℂSurrexe.
Hîc conſequẽter addit̃ pœna mortis.
qa addiderat peccata peccatis, cùm dr̃:
i ℂPercuſſeruntq;. i. in propria do H
mo. illũ eñ locũ ædificauit Salomõ ad
dilatationẽ habitatiõis vxoris ſuę, ſicut
dictũ fuit. ſ. iij. li. ca. xi. k ℂIozachar
nanq;. Iſte fuit Ammonites, & ſocius
ſuus Moabites, vt hr̃. ij. Paral. xxiiij. g.
qđ diuino iudicio factum fuit, vt dicit
Rab. Sa. vt à ſibi ſimilibus in peccato
occideret̃. Ioas eñ fuit valde ingratus
beneficijs Ioiadę, cuius filium interfecit
vt dictum eſt. & eodẽ modo Ammo
nitæ & Moabitę qui deſcenderunt de
Lot, fuerunt valde ingrati beneficijs
Abrahæ, qui expoſuit ſe periculo pu
gnãdo cõtra quinq; reges, vt liberaret
Lot de manibus eorũ vt hr̃ Geñ. xiiij.
Põt etiã dici, q̃ fuerunt valde ingrati
ipſi Ioas, quia cùm eſſent extranei fecę
rat eos ſibi familiares & valde potẽtes
in regno ſuo. l ℂEt ſepelie. q̃tũm
ad locum in generali. ſ. in ciuitate Da
uid: non tamen cum patribus ſuis q̃tũ
ad locum ſepulturę in ſpeciali. quia nõ
fuit ſepultus in ſepulchris regum, vt ha
betur. ij. Parali. xxiiij.

(margin: †craterę argenteæ † pſalteria, pelues — Diuiſio — †repoſcebatur ratio ab)

NICO. DE LY.
CAP. XIII.

ANno viceſimoter. Hîc
conſequenter deſcribit̃ re
gum Iſrael ſucceſsio. & ſe
cũdò Eliſei mors & tumu
latio, ibi: Eliſeus autẽ. Circa primũ pri Diuiſio
mò ponitur Ioachaz regis Iſrael mali
tia, cùm dicitur: n ℂEt fecit ma. &
ſubditur ſequens pœna, cùm dicitur:
Iratuſq;

Moral. m ℂAnno vi. Hîc nõ appet Moralitas
mihi aliquid exponendũ myſticæ no
tabilitatis alicuius vſq; ad locũ illum:
Eliſeus

Cap. XIII.

A a ¶ Eliſeus au. Rab. Redẽptor noſter
rectoribus eccleſię armis ſpiritualibus ſe
indui, & cõtra hoſtẽ antiquũ pcipit plia
ri. Arcus ſacrũ eſt eloquiũ, qd' ex vtroq;
teſtõ velut ex cornu & chorda conſtat.
Per vetus qppe teſt. figurat cornu pro-
pter duritiã: per no. verò qd' incarnato
dño factũ eſt, figurat chorda. & dũ chor
da trahit, cornu curuat. qa cũ nouũ teſta
mentũ diſcutit, vetus à rigore ſuo ad in
tellectũ ſpũalẽ flectit. Sagittę ſunt verba
q̃ doctores pferũt. Nos ergo cũ ſcriptu
rę ſacrę dicta pẽſamus, arcũ intendimus
cũ verba doctrinę dam⁹, ſagittas emitti
mus. b ¶ Superpo. Ra. Exẽplis ſuis
dñs actiões doctorũ dirigit & cõfortat.
c ¶ Aperi fe. Ra. Lumine ſciẽtię ſuos
hortat primũ illuſtrari, & ſic iacula v̾bo
rũ mittere. d ¶ Sagitta. Ra. Pręd icatio
ſancta certiſſima eſt interfectio ſpiritua-
liũ hoſtiũ ſi pſeuerãter agit. vñ non de-
bet doctor pter auaritiã negligere ani
marũ curã, ſed magis per pietatẽ ad ęter
nã ptẽdere requiẽ, qd' ſignificat Aphec.
interptat em cõtinebit vel apprehẽdet.
1. Tim. 6. b. vñ Apoſtolus enumeratis vitijs ſubin-
tulit: Tu aũt hõ dei hęc fuge, ſectare v̾ò
iuſtitiã & pietatẽ, & apphende vitã ęter
nã. e ¶ Tolle. Qui cum. Ra. Docto
ribus pcipit iaculo pdicatiõis terrã. i. car
nales pcutere. Trib⁹ vicib⁹ terrã iaculo
pcutere, eſt trinitatis fidẽ carnalibus per
doctrinam inſinuare: Poſtea doceantur
quinq; ſenſibus corporeis imperare, bo
niſq; opibus q̃ p ſex exprimunt ſtudium
impẽdere, necnõ ſciẽtiam ſpũalẽ inſtan
ter meditari, quã ſeptiformis ſpũs ad ſa
lutẽ humani generis gemino teſtõ edi-
dit. Qui aũt ſolã fidẽ ſufficere credũt ad
ſalutem, rectè arguuntur: quia ſecundũ
Iaco. 2. d. Iacob. Fides ſine operibus mortua eſt.
B Quod cùm

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Iratuſq; eſt fu. i. rigor iuſtitię
diuinę ad punitionẽ culpę. & addit ipi⁹
Ioachaz pœnitẽtia, docente eum pœna,
cùm dicitur: Deprecatuſq; eſt Ioachaz
&c. ſequitur: d ¶ Et dedit. Quis autẽ
fuerit iſte ſaluator, ſcriptura non expri-
mit. & ideo circa hoc variè dicit: Dicit
em Ra. Sa. q fuit Ioas filius Ioachaz, q
percuſsit ter Syriam, vt habet. ĩ. eo. ca.
Sed hoc non cõſonat literę ſequenti: qa
illę tres pcuſsiões fuerunt poſt mortem
Ioachaz: hîc autem dicit de ipſo: Et libe
ratus eſt de manu regis Syriæ &c. pro-
pter quod oportet dicere, q iſte ſalua-
tor ei datus fuit in vita ipſius. Poteſt
igitur conuenienter dici, quòd iſte ſalua
tor fuit angelus regno Iſrael prælatus,
quia angeli ſingulis regnis plati pcurant
bonum regnorum ſuę cuſtodię deputa
torum, vt habetur Dañ. x. ppter qd' iſte
angelus de ordinatiõe diuina impediuit
extunc cõtra Ioachaz conſurgere bella,
ita, q q̃uis nõ haberet populum & vir
tutem reſiſtendi aduerſarijs, ſecundũ qd'
ſubditur. ĩ. Et nõ ſunt derelicti Ioachaz
de populo niſi qnquaginta equites &c.
tñ virtute angeli hominibus occulta fue
runt aduerſarij eius repreſsi per timorẽ
eis immiſſum. Vel alio modo: ita q di-
miſerunt Ioachaz & populũ eius in pa
ce: & in hoc concordat dictum Ioſephi
di. q dominus conceſſerat ei euadere pe
ricula belli. c ¶ Veruntamen non
receſſerunt

Iratuſq; eſt furor domini cõtra Iſraël, a
& tradidit eos in manu Hazaël regis
Syrię, & in manu Benadad filij Hazaël
cũctis diebus. Deprecatus eſt autẽ Ioa
chaz faciẽ domini, & audiuit eũ domi
nus. Vidit enim anguſtias Iſraël: quia
attriuerat eos rex Syrię. Et dedit do- b
minus Iſraëli ſaluatorem, & liberatus
eſt de manu regis Syrię. Habitauerũtq;
filij Iſraël in tabernaculis ſuis, ſicut heri
& nudiuſtertius. Veruntamen non re- c
ceſſerunt à pecatis domus Ieroboam,
qui peccare fecit Iſraël: ſed in ipſis am
bulauerunt. Siquidẽ & lucus perman d
ſit in Samaria. Et nõ ſunt derelicti Ioa
chaz de populo niſi quinquaginta equi
tes, & decẽ currus, & decem milia pedi
tum. Interfecerat enim eos rex Syrię,
& redegerat quaſi puluerem in tritura
areę. Reliqua autẽ ſermonũ Ioachaz &
vniuerſa quę fecit, ſed & fortitudo eius e
nónne hęc ſcripta ſunt in libro ſermo-
num dierum regũ Iſraël? Dormiuitq;
Ioachaz cũ patribus ſuis, & ſepelierunt
eum in Samaria, regnauitq; Ioas filius
eius pro eo. Anno triceſimoſeptimo
Ioas regis Iuda, regnauit Ioas filius Ioa
chaz ſuper Iſraël in Samaria ſedecim
annis, & fecit quod malũ eſt in conſpe
ctu domini. Non declinauit ab omni-
bus peccatis Ieroboã filij Nabat, qui
peccare fecit Iſraël, ſed in ipſis ambula
uit. Reliqua autẽ ſermonũ Ioas & vni
uerſa quę fecit, ſed & fortitudo ei⁹, quo
modo pugnauerit cõtra Amaſiam re-
gẽ Iuda, nõne hęc ſcripta ſunt in libro
ſermonũ dierum regũ Iſraël? Et dormi
uit Ioas cũ patribus ſuis, Ieroboã autẽ
ſedit ſuper ſolium eius. Porrò Ioas ſe-
pultus eſt in Samaria cũ regibus Iſraël.
a Eliſeus autem ęgrotabat infirmitate, f
qua & mortuus eſt. Deſcẽditq; ad eum
Ioas rex Iſraël, & flebat corã eo, dice- g
batq;: Pater mi, pater mi, currus Iſraël h
& auriga eius. Et ait illi Eliſeus: Affer
arcum & ſagittas. Cumq; attuliſſet
ad eum arcum & ſagittas, dixit ad re- i
gem Iſraël: Pone manum tuam ſuper k
arcum. Et cùm poſuiſſet ille manum
b ſuam: ſuperpoſuit Eliſeus manus ſuas
c manibus regis, & ait: Aperi feneſtram m
orientalem. Cúmque aperuiſſet, dixit
Eliſeus: Iace ſagittam: & iecit. Et ait n
a ¶ Rab. prędicatio ſancta.
d Eliſeus: Sagitta ſalutis domini, & ſagit o p
ta ſalutis contra Syriam. Percutiéſque
a ¶ .i. in continendo vel apprehendo.
Syriam in Aphêc donec conſumas
e eam. Et ait: Tolle ſagittas. Qui
cùm tuliſſet, rurſum dixit ei: Percu- q r

receſſerunt a peccatis domus. co- C
lendo vitulos, ne populus Iſrael redi-
ret ad regnum Dauid, ſi aſcenderent in
Ieruſalem adorare. d ¶ Siquidem
& lucus. hoc erat de reliquijs cultus
Baal. vituli enim aurei non erant in Sa
maria, ſed in Dan, & Bethel, ſicut dictũ
fuit. ſ. iij. lib. xij. ca. ſed in Samaria fuerat
templum Baal quod deſtruxit Iehu: ſi-
cut habetur ſuprà. x. capi. Sed lucus qui
erat plantatus prope illud templum in
quo exercebatur luxuria, remanſerat cõ
tra legis mandata, quæ præcepit lucos
excidi, ſicut & templa idolorum ſubuer
ti. Cætera patent in litera vſque ibi:
e ¶ Et for. de qua pugna dicet magis ca
pitulo ſecundo. f ¶ Eliſeus au. Hîc
conſequenter deſcribitur mors Eliſei
& eius tumulatio: & primò deſcribitur
ſignum ab eo datum, cùm eſſet morti
propinquus, ſecũdò cùm iam eſſet mor
tuus, ibi: Mortu⁹ eſt ergo. Circa primũ
dicit: g ¶ Deſcenditque ad eum.
quia vita Eliſei multũ valebat ad defen-
ſionem ſui regni. h ¶ Currus Iſrael
& auriga eius. exponatur ſicut ſuprà
ij. capitulo. Cui compaſſus Eliſeus dixit:
k ¶ Pone manum tuam. ad tenden
dum ipſum. l ¶ Superpoſuit. ad
oſtendendum q meritis ipſius daretur
regi ſignum victoriæ. m ¶ Aperi fe.
in illa enim parte erat regnum Syriæ,
quod moleſtabat regnũ Iſrael. o ¶ Sa
gitta ſa. do. i. emiſsio huius ſagittæ ſi-
gnat victoriam pro populo Iſrael & cõ
tra Syros. r ¶ Percute. Iſta percuſsio
deſignabat percuſsionẽ populi Syriæ à
populo Iſrael, vt patet ex ſequentibus.
Si percuſsiſ-

f ¶ Eliſeus autem ægro. Sequi
tur: i ¶ Dixit ad re. Per Eliſei ver- D Moraliter
ba conſequenter hîc poſita, demonſtra-
tur quid bonus princeps facere debeat
& etiam bonus prælatus, qui poteſt di-
ci rex à regẽdo in ſpiritualibus. k ¶ Po
ne manum tuam. Per hoc enim oſtẽ-
ditur officium principis & prælati cir-
ca ſubditos, quod eſt debitè iuſtitiã exer
cere. Nam per lignum arcus quod eſt ri
gidũ, deſignatur iuſtitię rigor. per chor
dam autem quæ mollis eſt, miſericordię
dulcor: & per hoc q lignum rigidum p
chordam mollem curuatur, ſignificatur
q in dubijs declinandum eſt magis ad
miſericordiæ dulcorem q̃ ad rigorẽ iu
ſtitiæ, Iac. ij. c. Miſericordia ſuperexaltat
iudicium. Et. v. Et hîc, dicitur, q ἐπιεικὴς
epiekes. i. clemens, eſt diminutiuus pœ
narum. n ¶ Iace ſagit. per quam in
telligitur ſententia procedens ex iuſtitia
miſericordia temperata. ideo ſubditur:
o ¶ Sagitta ſalu. domini. quia talis
ſententia conformatur diuinæ volunta
ti. p ¶ Et ſagitta ſalutis contra Sy
riam. quæ interpretatur excelſa, quia ta
lis ſententia reprimit extollentiam ſuper
borum. q ¶ Rurſum dixit ei:
percute ia. ter. Per quod oſtenditur
quid bonus princeps vel prælatus de
beat facere circa ſeipſum. p terrã em in-
telligit caro, q̃ de terra eſt à dño. Terra
ergo pcutit, qñ tria carnis vitia reprimũ
tur. ſ. acedia. vñ Mat. xxvi. d. Spũs quidẽ
prõptus eſt, caro autem infirma. Et gu-
la & luxuria. Sed in hac percuſsione ſiſti
tur, quando minus perfectè caro mace
ratur. propter quod ſic percutiens per
prophetam increpatur. cùm ſubditur:
Si percuſsiſſes

a ¶Quod cum. Rab. Reſurrectio cadaueris ꝑ contactũ oſsium Eliſei, ſignificat ꝙ quicũq; firma fide tãgit mortẽ Chriſti, & ſpem ſuã veraciter in eo collocat, ſine dubio ꝑticeps erit reſurrectiõis ei⁹. vnde: Ego ſum reſur. & vi. Poſtq; obijt Ioiada, ingreſsi principes Iuda adorauerunt regẽ &c. Dicunt Iudęi ſicut deũ regem adoratũ, & honores ſuprà humanũ modũ à ſubditis libenter accepiſſe. vnde irã dei ſubitò expert⁹ eſt ſicut Herodes. Nõ eſt de⁹ in Iſrael. quia oẽs noxij erant & idololatria polluti. Has duas glo. ex xxiiij. ij. Para. tranſumptas vide, & potius ibi quàm hîc habere locum.

E ſiue ſeptíes
Iohan. xi. c.
† Caſtra, vł exercitus, & infrà

GLO. ORD. Ca. XIIII.

IN anno ſe. h ¶Et fe. Ra. Amaſias fecit bonũ in conſpectu dñi, ſed nõ corde ꝑfecto. bona quippe opa q̃ placẽt deo fecit, ſed nõ corde ꝑfecto, quia ſub ſimulata ſpecie corã hoĩbus oſtẽdebat, & ſic coram deo accepta nõ erant. c ¶In val. Ra. Vallis Salinarũ erat vbi ſal faciebãt. Vel cœno ſalſuginis deciſo & ſiccato & incenſo. Vel a quis puteorũ ſalſis ferueſactis, & vſq; ad ſalis firmitatẽ coquẽdo perductis. Vel alio quolibet ordĩe quo ſal fieri cõſueuit. d ¶Petrã. Ra. Petra ciuitas eſt Arabię, nobili in terra Edõ, q̃ in li. Nu. Recẽ dr̃, & à Syris ſic appellaṫ. Sed Ioſeph⁹ nõ ciuitatẽ dicit, ſed magnã petrã ĩ Arabia cõſtituta. e ¶Iectheel. Qđ Amaſias victor nomẽ impoſuit, interꝓtaṫ cœtus dei vł auxiliũ dei, agẽte eo fideliter vt perẽnis videretur memorię: ꝙ hanc vel cœtus populi dei vel deo adiuuante ceperit.

Ipſe re-

Nicolaus de Lyra.

† 2. Pa. 25. a

a ¶Si percuſ. Erat em̃ reuelatũ Eliſeo, ꝙ ſi rex multoties ꝑcuteret terrã abſq; interruptione, ꝙ totaliṫ deijceret Syriã: nõ tñ hẽbat licẽtiã dicẽdi hoc regi; ſed ſolũ vidẽdi qđ faceret, vt ꝑ hoc hẽret certũ ſignũ qđ futurũ eẽt. iõ ſeqṫ: b ¶Nũc au. Spũs em̃ ſctũs tãgit corda ꝑphetarũ eo mõ quo vult; & iõ aliqñ reuelat aliqđ futurũ in gñali tm̃, & poſtea in ꝑticulari ſicut patet hîc. priò fuit reuelatũ Eliſeo, ꝙ ſi rex multoties ꝑcuteret terrã, deleret Syriã: nõ tñ fuit ſibi reuelatũ quoties eſſet ꝑcuſſurus. ſed poſtq; ꝑcuſſerat ter & ceſſauerat, reuelatũ fuit Eliſeo, ꝙ percuteret Syrios tm̃ trib⁹ vicib⁹, & in bellis particularibus. c ¶Mortuus. Hîc cõſequẽter deſcribiṫ ſignũ factũ ꝑ Eliſeũ poſt mortẽ ei⁹, cũ ſubdiṫ: e ¶Quod cum. ad declarãdũ merita ipſius Eliſei. Cętera patent vſq; ibi: f ¶Et reg. Sic em̃ ſcribiṫ hîc in Hebræo. & ita dicit Hiero. ꝙ debet ſcribi; ille autem Benadad qui præceſſit Hazael, ſcribiṫ per b in fine.

F

✱ a Si percuſ. Mortuus eſt. Sequiṫ: d ¶Et pro. ꝑ Eliſeũ q dei mei ſal⁹ interpretaṫ, dñs noſter Ieſus Chriſtus ſignificaṫ, ꝑ hoc ergo ꝙ mortu⁹ oſſa tãgẽs Eliſei reuixit, ſignificaṫ, ꝙ mortuus morte culpę, ſi fideliter & deuotè tãgat Chriſtũ mortuũ ꝑ cõpaſsionẽ, redit ad vitã gratiæ, & idem fuit ſignificatum Numer. xxj. in aſpectu ſerpentis ænei.

† Deu. 24. c
2. Pa. 24. a.

NI. DE LY.

IN anno ſe. Cap. XIIII. Hîc cõſequenter tãgiṫ de hoc qđ factũ eſt tꝑe Amaſię regis Iudæ.

te iaculo terram. Et cùm percuſsiſſet tribus uicibus, & ſtetiſſet, iratus eſt contra eum uir dei, & ait: Si percuſsiſſes quinquies aut ſexies ſiue ſepties, percuſsiſſes Syriam uſque ad conſummationem. Nunc autem tribus uicibus percuties eam. Mortuus eſt ergo Eliſeus & ſepelierunt eum. †Latrunculi autem de Moab uenerunt in terram in ipſo †anno. Quidam autem ſepelientes hominem uiderunt latrunculos: & proiecerunt cadauera in ſepulchrum Eliſei. † Quod cùm tetigiſſet oſſa Eliſei, reuixit homo & ſtetit ſuper pedes ſuos. Igitur Hazaël rex Syrię afflixit Iſraël cunctis diebus Ioachaz. Et miſertus eſt dominus eorum, & reuerſus eſt ad eos propter pactum ſuum quod habebat cum Abrahã & Iſaac & Iacob, & noluit diſperdere eos neque proijcere penitus uſque in præſens tempus. Mortuus eſt autẽ Hazaël rex Syrię, & regnauit Benadad filius eius pro eo. Porrò Ioas fili⁹ Ioachaz tulit urbes de manu Benadad filij Hazaël quas tulerat de manu Ioachaz patris ſui iure prælij. Tribus uicibus percuſsit eum Ioas, & reddidit ciuitates Iſraëli.

Cap. XIIII.

†IN anno ſecũdo Ioas filij Ioachaz regis Iſraël regnauit Amaſias filius Ioas regis Iuda. Vigintiquinque annorum erat, cùm regnare cœpiſſet. Viginti autem & nouem annis regnauit in Ieruſalem. Nomen matris eius Ioadan de Ieruſalem. Et fecit rectum coram domino, ueruntamen non ut Dauid pater eius. Iuxta omnia quę fecit Ioas pater ſuus fecit, niſi hoc tantùm quòd excelſa non †abſtulit. Adhuc enim populus immolabat & adolebat incẽſum in excelſis. Cúmque obtinuiſſet regnum, percuſsit ſeruos ſuos qui interfecerãt regẽ patrẽ ſuum, filios autẽ eorum qui occiderãt, nõ occidit: iuxta uerbum quod ſcriptum eſt in libro legis Moyſi, † ſic pręcepit dominus dicens. † Non morietur patres pro filijs neque filij pro patribus, ſed unuſquiſque in peccato ſuo morietur.

a ¶Vetus editio, quaſi nomen regionis Gemelam poſuit.
¶Amaſias.

Ipſe percuſsit Edom in ualle Salinarũ decẽ milia, & apprehẽdit †Petrã in pręlio: uocauítq; nomen eius Iectheel uſq; in pręſentem diem. Tunc miſit Amaſias nuntios ad Ioas filium Ioachaz

Iudæ. & primò deſcribiṫ regni eius ꝓſecutio. ſecundò regni Iſrael ſucceſsio, ibi: Anno quintodecimo. Prima in duas, quia primò deſcribitur regnum Amaſię tempore proſperitatis. Secũdò tempore aduerſitatis, ibi: Tunc miſit Amaſias. Circa primum deſcribitur ipſius vita, cũ dicitur: h ¶Et fecit. reſpectu regũ Iſrael: qui erant imperfecti, ideo ſubditur: i ¶Veruntamen non vt Dauid pater eius. qui fuit valde perfectus. k ¶Iuxta omnia quæ fecit. ſicut ſupradictum eſt ca. xij. ꝙ nec etiam Ioas pater eius abſtulit excelſa. & ideo iſtud: Niſi hoc tantum &c. non poteſt referri ad literam immediatè præcedẽtem, ſed refertur ad id quod dicitur: Fecitque rectum coram domino. Niſi hoc tantum &c. & tunc patet litera. l ¶Cumque obtinuiſſet. in pace & quiete, ita ꝙ tunc poterat facere iuſtitiã abſq; periculo perturbationis regni. m ¶Percuſsit ſer. Filios autem eorum qui occiderant non occidit. ſicut ſcriptum eſt in lege dñi Deu. xxiiij. c. Non morienṫ patres pro filijs, nec filij pro patribus &c. ſequitur: o ¶Et apprehendit. Dicunt hîc aliqui, ꝙ Petra eſt nomen cuiuſdam ciuitatis. Alij autem dicunt & verius vt videtur, ꝙ eſt nomen cuiuſdam petræ præruptæ vbi interfecit plures de Idumęis, ſecundum qđ habetur. ij. Par. xxv. p ¶Vocauítque no. i. illius Petræ. q ¶Iectheel. ſignat in Hebræo acredinem dẽtium. quia illi qui interfecti ſunt, ibi ſtridebant dentibus ex horrore mortis & dolore. r ¶Tunc. Hîc cõſequenter deſcribitur regnum eius tempore aduerſitatis. & primò agitur de eius debellatione. ſecundò de eius occiſiõe, ibi: Factaq; eſt. Circa primum ſciendũ, ꝙ Amaſias ex victoria quam habuit cõtra Idumęos, eleuatus fuit in ſuperbiam. ex hoc iuſto dei iudicio permiſſus eſt cadere in idololatriam, quia idola Idumęorũ quæ ceperat, reſeruauit ſibi & coluit: nec ad reprehẽſionem prophetę ſe correxit, ſed de morte ſibi comminatus fuit, vt habeṫ ij. Paral. xxv. propter quod in tantã pręſumptionem ꝑmiſſus eſt cadere, ꝙ prouocauit Ioas regem Iſrael ad præliũ, vt ſic eius ſuperbia confunderet. & hoc eſt quod dicitur: Tunc. i. poſt prędictas nequitias ab eo ꝑpetratas. s ¶Miſit Ama. prouocãdo eum ad prælium. iõ ſubdiṫ:

Veni & vi-

G
† ſequentes
† Sic legũt vetera conſentiẽte b⁹ Hebręis quod abluit, & tetigit oſſa Eliſei & reuixit.
Diuiſio
H
† abſtulerũt

Moraliter. g ¶In anno ſecundo. Sequitur. n ¶Ipſe per. Edom interpretatur terrenus. & ideo per Amaſiam qui ꝑcuſsit Edom, ſignificaṫ in religione profeſſus, q viuendo ſine proprio terrenis abrenuntiat. & ſic Edom ſuperat in valle Salinarum, quia talis profitetur viuere in valle humilitatis & obedientię, & etiã in caſtitate, q̃ ꝑ Salinas ſignificatur. quia ſicut ſal ꝓſeruat carnes à putrefactione corꝑali, ſic caſtitas corpus & animã à putredine peccati. Vñ ꝑ oppoſitũ de luxurioſis diciṫ Iohel. i. d. Cõputruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Quod exponens Greg. dicit: Iumenta in ſuo ſtercore putreſcere, eſt carnales homines in fœtore luxurię vitam finire. r ¶Tunc miſit. Ex victoria enim contra Edõ in ſuperbiã eleuatus fuit, & ſic contra regẽ Iſrael pugnare voluit; vñ ſibi malè contigit. Per hoc igitur ſignificat religio-

Moraliter
† in quo
† Sela nomen vrbis

ſum de perſe

a ℭ Ipſe reſti. Rab. De Ierobo-
A dr̃: Ipſe reſtituit terminos Iſrael ab
introitu Emath vſq; ad mare ſoli-
tudinis. Emath q̃ nũc Epiphania
dr̃, ſeptẽtrionalis erat terminus Iſ-
rael. Mare autem ſolitudinis mare
mortuũ eſt, qđ in latitudine p ſta-
dia dlxxx vſq; ad Zoaros Arabiæ,
in lõgitudine.cl.vſq; ad vicinia So
domorũ ꝓgredit̃. Igit̃ Ieroboã ca
ſtrametat⁹ cõtra Syros oẽm eorũ
ꝓuinciã (ſicut Ionas propheta ue-
rat) deuaſtauit. b ℭ Quæ eſt in.
Hepher turris erat nõ lõge à tẽplo,
enormis magnitudinis & altitudi
nis, vñ Hepher dicit̃.i. tenebrarũ ſi-
ue nubea: eò ꝙ vſq; ad nubes ca-
Zach.4.&. put erigat, quę in Zacharia turris
Mich.4.c. nebuloſa vocatur.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Veni & vi. nos in bel-
lo die ſtatuto. b ℭ Carduus Li.
Carduus eſt herba humilis & ſpi-
noſa. & ſecũdum qđ dicit Ra. Sal.
hĩc ſignat Emor patrẽ Sichem, q
erat infidelis. Cedrus aũt ſignat Ia
*filios cob, q fuit patriarcha magnus, cu
ius filiã.ſ. Dinã, petiuit Emor ꝑ Si
chem filio ſuo vxorẽ, vt habet̃ Ge
ne. capi. xxxiiij. Beſtiæ verò ſaltus
conculcãtes carduũ ſignant filios
Iacob, qui interfecerũt Emor & Si
chem & eorũ populũ. Tẽpore eẽm
Ioas & Amaſiæ inter Iudæos cur
rebat iſtud ꝓuerbiũ: qñ aliquis at
tentabat aliqđ p̃ſumptuoſum. &
iõ ip̃m applicauit Ioas ſibi & Ama
ſiæ, vocãs ſeipſum cedrũ, & Ama
ſiã carduũ, & bellatores ipſius Ioas
beſtias ſalt⁹. ideo ſubdit̃: d ℭ Qua
B re prouo.i. bellum inter me & te.
e ℭ Vt ca. tu. quia non habetis
virtutem ſtandi cõtra me. f ℭ Et
non ac. volens omnibus modis
contra eum procedere. Cætera pa
tent vſq; ibi: g ℭ Et interru. vt
ciuitas non poſſet aliãs ſibi reſiſte-
re. h ℭ Et obſi.i. filios nobilium,
ne patres eorum poſſent ſibi rebel
lare. i ℭ Vixit au. In Hebræo
habetur. xv. annis. & .ij. Paral. xxv.
ca. dicitur ſimiliter. Dicendum, ꝙ
decem anni quib⁹ Amaſias fugiẽs
de Ieruſalẽ latuit in Lachis, tacent̃
hĩc in Hebræo. & .ij. Paral. capitu.
xxv. propter malitiam Amaſię, &
quia tunc non regnauit propriè.
k ℭ Factaque eſt con. Hĩc cõ
ſequenter agitur de occiſiõe ipſius
Amaſię, quia licet mors ei⁹ ſit prę
dicta: hĩc tamen ſubditur modus
mortis, cùm dicitur: Factaque
eſt contra eum coniuratio.i.
conſpiratio. l ℭ In Ieru. quia
ciues videntes murum ciuitatis in
terruptum & ciuitatem ſpoliatam
& filios ſuos ductos obſides in Sa
†vel Geth Hepher maria occaſione ſupbię eius, quia
noluit deſiſtere à bello cõtra Ioas,
cœperunt tractare de morte eius.
m ℭ At ille fu. quando percepit
†derelictos hunc tractatũ. n ℭ Miſeruntq́.
magnam multitudinem bellato-
rum. o ℭ Et interfe. propter ma
la ipſius prædicta. p ℭ Tulit au
tem vniuerſus populus Iudę.
Iſte vocatur

filij Iehu regis Iſraël, dicens: Veni & uideamus a
nos. Remiſitq́ Ioas rex Iſraël ad Amaſiam re-
gem Iuda, dicens: Carduus Libani miſit ad ce-
drum quę eſt in Libano, dicẽs: Da filiam tuam b
filio meo uxorem. Tranſieruntq́ beſtię ſaltus
quę ſunt in Libano, & cõculcauerũt carduum.
Percutiens inualuiſti ſuper Edom, & ſubleua-
uit te cor tuum. Contentus eſto gloria, & ſede c
in domo tua. Quare prouocas malum, ut ca- d e
das tu & Iudas tecum? Et non acquieuit Ama- f
ſias. Aſcenditque Ioas rex Iſraël & uiderunt ſe
ipſe & Amaſias rex Iuda in Bethſames oppi-
do Iudę. Percuſſusq́ eſt Iuda coram Iſraël, &
fugerunt unuſquiſque in tabernacula ſua. Ama
ſiam uerò regem Iuda filium Ioas filij Ocho-
zię cepit Ioas rex Iſraël in Bethſames, & addu-
xit eum in Ieruſalem. Et interrupit murum Ie- g
ruſalem, à porta Ephraim uſque ad portam
anguli quadringentis cubitis. Tulitq́ omne
aurum & argentum & uniuerſa uaſa quę inuen
ta ſunt in domo domini & in theſauris regis,
& *obſides, & reuerſus eſt in Samariam. Reli- h
qua autem uerborum Ioas quę fecit & fortitu-
do eius, qua pugnauit contra Amaſiam regem
Iuda, nónne hęc ſcripta ſunt in libro ſermo-
num dierum regum Iſraël? Dormiuitq́ Ioas
cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in Samaria
cum regibus Iſraël: & regnauit Ieroboam fi-
lius eius pro eo. Vixit autem Amaſias filius i
Ioas rex Iuda, poſtquam mortuus eſt Ioas fi-
lius Ioachaz regis Iſraël †uigintiquinque annis.
Reliqua autem ſermonum Amaſię, nónne hęc
ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum
Iuda? Factáque eſt contra eum coniuratio in k
Ieruſalem. At ille fugit in Lachis. Miſerúntque m n
poſt eum in Lachis, & interfecerũt eum ibi: & o
aſportauerunt in equis, ſepultusq́ eſt in Ieruſa-
lem cum patribus ſuis in ciuitate Dauid. †Tulit p
autem uniuerſus populus Iudę Azariam an-
nos natum ſedecim, & conſtituerunt eum re-
gem pro patre eius Amaſia. Ipſe ędificauit
Ailam, & reſtituit eam Iudę, poſtquam dormi-
uit rex cum patribus ſuis. Anno quintodecimo q
Amaſię filij Ioas regis Iuda, regnauit Iero-
boam filius Ioas regis Iſraël in Samaria qua-
draginta & uno anno, & fecit quod malum eſt
coram domino. Non receſsit ab omnibus pec
catis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Iſ-
a raël. Ipſe reſtituit terminos Iſraël ab introitu r
Emath uſque ad mare ſolitudinis iuxta ſermo
nem domini dei Iſraël quem locutus eſt per ſer
uum ſuum Ionam filium Amathi prophetam,
b qui erat de † Geth, quę eſt in Hepher. Vidit s t
enim dominus afflictionem Iſraël amaram ni-
†Vel carcere.
mis: & ꝙ conſumpti eſſent uſq; ad clauſos car- v
ceris & †extremos, & non eſſet qui auxiliaretur
Iſraëli. Nec locutus eſt dominus ut deleret no-
men Iſraël de ſub cęlo, ſed ſaluauit eos in manu
Ieroboam filij Ioas. Reliqua autẽ ſermonũ Ie-

Iſte vocat̃ Ozias.ij. Para. xxvi. qa C
fuit binomius, & vt aliq dicũt, tri
nomius, vt ibidẽ patet. q ℭ An-
no quin. Hĩc cõſequenter deſcri-
bitur regũ Iſrael ſucceſſio, cũ dicit̃:
Anno quinde.ſ. patre ſuo Ioas
mortuo, ſed iã añ cœperat regnare
trib⁹ annis viuẽte patre ſuo, vt di
cit Rab. Sa. r ℭ Ipſe reſti. terra
eñ illa erat occupata à regibus Sy
riæ, ſed ipſe recuperauit iuxta ſer-
monem dñi dei Iſrael, quẽ locutus
eſt p ſeruũ ſuũ Ionã. Hoc non ſcri
bit̃ in ꝓphetia Ionę, q̃ hr̃ in lib. xij.
ꝓphetarũ, qa illa ꝓphetia ſolũ lo-
quit̃ de facto Niniue. Plura aũt alia
fecit & p̃dixit iſte Ionas, qa inunxit
Iehu: & p̃dixit eũ deſtructurũ do-
mũ Achab, ꝓut dictũ fuit. ſ̃. ix. ca.
& filios Iehu regnaturos vſq; in
quartã gñationẽ, vt hr̃. ſ̃. x. cap. q̃
nõ ſunt ibi ſcripta. ſicut & Chriſt⁹
multa fecit & dixit, q̃ nõ ſunt ſcri-
pta in euãgelio, ſcđm qđ dr̃ Iohã.
vlt. g. Dicit tñ Rab. Sa. Qđ hĩc dr̃,
ſcribit̃ in ꝓphetia Ionæ p quãdã ſi
militudinẽ, qa ſicut p p̃dicationẽ Io
nę infortuniũ ciuitatis Niniue muta
tũ eſt in eufortunium, eò ꝙ Niniuitę egerũt pniam, ſic & hĩc dicit̃: Vi
dit eñ dñs afflictionẽ Iſrael amarã
nimis & c. q̃ cõuerſa eſt in cõſolatio
nem tpe iſtius Ieroboã. vñ ſubdit̃:
Sed ſaluauit eos in manu Ieroboã
& c. & hoc fuit p̃dictũ p Ionã pro
phetam. s ℭ Qui erat. ſ̃. iij. lib.
ca. xvij. dr̃ ꝙ erat de Sareptha. qa
fuit fili⁹ mulieris Sarepthanę. Dicẽ
dũ, ꝙ hĩc noiat̃ de Geth, q̃ eſt vil-
la in regno Iſrael, & ibi fuit ſepul- † q̃ndecim
tus, & ab illo loco denominauit
hĩc eum ſcriptor huius libri.
t ℭ Quę. Iſta Hepher eſt alia ab illa D
Hophir q̃ eſt i India: vbi mittebat
Salomõ naues ꝓ auro q̃rendo, vt
hr̃. ſ̃. iij. lib. ca. x. Vñ & in Hebręo
prima litera hui⁹ Hophir eſt Ain:
alteri⁹ vͦ prima litera eſt Aleph.
v ℭ Vſque ad clau. abiectos,
q̃uis enim talibus deberet parci, †2. Pa. 26. a.
eò ꝙ afflictis non eſt danda affli-
ctio: reges tamen Syriæ non eis pe
percerant, quando eos ceperant,
volentes conterere populũ Iſrael.
Cætera patent.

Moraliter

*ſum de pfectione ſui ſtatus ſuper
bientẽ, & ſeculares aliqñ meliores
ip̃o contennentem, ſimilem Phari
ſæo q dicebat de ſeipſo Luc. xviij.
a. Nõ ſum ſicut cæteri hoim, rap.
adul. & a. Et qa ſic p ſupbiã eleuat̃,
ad obtinendũ eccleſiæ gradũ inde
bitũ ſibi conat̃ ꝓpter qđ dicẽdũ
eſt ei à ſuperiori quod ſubditur:
c ℭ Contentus eſto glo. i. in
religione: qa tibi nõ expedit ꝓmo
ueri ad altiora. propter qđ beatus
Franciſcus interrogatus à Papa,
ſi vellet ꝙ fratres ſui ꝓmouerent̃
ad eccleſiaſticas dignitates, reſpon
dit: Domine fratres mei ideo vo-
cati ſunt minores, vt maiores fieri
non p̃ſumant, ſi vultis ꝙ faciãt fru
ctum i eccleſia dei, dimittite eos in
ſtatu vocationis eorum, & ad di-
gnitates eccleſiaſticas aſcẽdere nul
latenus permittatis.

CAP. XV.

E

ANno viceſi. a ¶ Azarias. Ra. Ipſe eſt Ozias, qui dũ ſacrificare in tẽplo vellet cõtra legẽ Moyſi, ꝑcuſſus eſt lepra. Hĩc diabolũ ſignificat, cui lepra iniqtatis inſanabilis eſt: q cũ maiora ſe appeteret, fœditate peſſimæ lepræ notabilis effectus, de domo eiect⁹ eſt: & ꝑſeuerat vſq; in finem leproſus ſeparatus à populo dei. Hoc regnante Eſaias ꝓpheta oculos ad cœlũ nõ leuauit: non ſunt ei reſerata cœleſtia, ſed poſtq̃ mortuus eſt. (Exodi. I. c.) Dũ Pharao vixit, populus Iſrael ex luti & palearũ ope non ſuſpirauit ad deũ: ſed poſt Pharaonis mortem aſcẽdit clamor eorũ ad dñm. Si ergo intelligas in Ozia & Pharaone contrarias fortitudines, videbis quõ illis viuẽtib⁹ nullus nr̃orũ videat & ſuſpiret. regnãte pctõ AEgyptijs extruim⁹ ciuitates & verſamur in ſordibus. Ozias ędificauit (†rectum) portã vallis, q̃ ſupius porta Ephraĩ dr̃. ☞ Ipſe ædi

NI. DE LY.

CAP. XV.

ANno viceſi. Hæc eſt qnta pars principalis huius quarti libri ſcd̃m diuiſionẽ in pricipio ei⁹ poſitã, i qua agit̃ de his q̃ facta ſunt ſub Ozia rege Iuda & Ioathã filio ei⁹. Et diuidit̃ in duas. q a primò deſcribit̃ regni Iudę ſucceſsio. ſcd̃ò regni Ioathã ꝓſecutio ibi: Anno ſcd̃o. Pria in duas, q a primò ponit̃ dicta ſucceſsio. ſcd̃ò regũ Iſrael frequens (F) mutatio, ibi: Anno triceſimooctauo. Circa primum dr̃: Anno vice. Ex hoc patet q̃d ſupradictũ eſt, q iſte Ieroboã cœpit regnare adhuc viuẽte patre duobus vl' tribus annis, q a à morte patris ſui vſq; ad principiũ regni Ozię, q idẽ eſt & Azarias & Zacharias, ita q ſit trinomius: (Ozias trinomi⁹ fuit) vt hr̃. ij. Parali. xxvj. fluxerunt tm̃ vigintiqnq; anni, loq̃ndo de regno Ozię quo incœpit regnare mortuo patrę. q a pr̃ ei⁹ Amaſias vixit vigintiqnq; annis poſt mortẽ Ioas patris Ieroboã; & ille viceſimus qntus annus fuit viceſimuſſeptim⁹ regni Ieroboã, incipiẽdo (†coram populo) eius regnũ à tẽpore quo cœpit regnare pr̃e adhuc viuente. b ¶ Regnauit. Tũc em̃ cœpit regnare mortuo patre: añ tñ regnauerat ꝑ plures annos, vt dictũ eſt, & videbit̃ plenius infrà. c ¶ Fecitque. ſ. in principio regni ſui, ꝓpter (‡ ſacro. ſ.) qd' multũ ꝓſperatus fuit in regno, vt hr̃. ij. Paral. xxvi. ſed poſtea ſupbia eleuat⁹, deprauat⁹ fuit; ꝓpter qd' dñs eũ ꝑcuſsit lepra, ſcd̃m qd' ſubdit̃: d ¶ Percuſsit autẽ. ex ſuperbia em̃ voluit ipſe ſibi vſurpare officiũ ſacerdotale intrãs tẽplũ ad thuriſicãdũ. Et cũ à ſacerdotib⁹ ei diceret̃, q hoc nõ ſpectabat ad ei⁹ officiũ minabat̃ eis tenẽs thuribulũ, ꝓpter qd' ſubitò fuit ꝑcuſſus lepra, & apparuit in fronte ei⁹ manifeſtè. ꝓpter qd' ſacerdotes ſtatim eũ expulerunt de templo. & ipſemet ſentiens plagã dñi exiuit volũtariè, timẽs ne peius ſibi accideret, vt habet̃. ij. Paral. xxvj. e ¶ Et habita. à frequentatione hoĩm. ideo dicit̃. ij. Para. q habitabat in domo ſeparata: & ꝓpter hoc

Roboam & uniuerſa quę fecit, & fortitudo eius qua pręliatus eſt, & quomodo reſtituit Damaſcum & Emath Iudę in Iſraël, nónne hęc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſraël? Dormiuitq; Ieroboam cum patribus ſuis regib⁹ Iſraël, & regnauit Zacharias filius eius pro eo.

Cap. XV.

ANno uiceſimo ſeptimo a
Ieroboam regis Iſraël,
regnauit Azarias filius b
Amaſię regis Iudę. Sedecim annorũ erat cũ regnare cœpiſſet, & quinquagintaduob⁹
annis regnauit in Ieruſalẽ. Nomen matris eius Iechelia de Ieruſalem. Fecitq;
quod erat †placitũ corã domino, iuxta
omnia quę fecit Amaſias pater eius. Veruntamen excelſa non † eſt demolitus.
Adhuc popul⁹ ſacrificabat & adolebat
incẽſum in excelſis. Percuſsit autem do- d
minus regẽ & fuit leproſus uſq; in diem
mortis ſuę, & habitabat in domo †libe- e
(¶ Azarię.)
ra ſeorſum. Ioatham uerò filius regis gubernabat palatiũ: & iudicabat populũ
terrę. Reliqua autẽ ſermonũ Azarię, &
uniuerſa quę fecit, nõne hęc ſcripta ſunt
in libro uerborũ dierũ regum Iuda? Et
dormiuit Azarias cum patribus ſuis, ſe- f
pelieruntq; eum cũ maioribus ſuis in ciuitate Dauid: & regnauit Ioathã filius
ei⁹ pro eo. Anno triceſimooctauo Aza- g
rię regis Iudę, regnauit Zacharias filius
Ieroboã ſuper Iſraël in Samaria ſex mẽ
ſibus, & fecit quod malum eſt corã domino, ſicut fecerãt patres eius. Non receſsit à peccatis Ieroboã filij Nabat, qui
peccare fecit Iſraël. Coniurauit autem h
contra eum Sellum filius Iabes, percuſ- i
ſitq; eum †palã, & interfecit, regnauitq;
pro eo. Reliqua autem uerborum Zacharię, nõne hęc ſcripta ſunt in libro ſer
monũ regum Iſraël? Iſte eſt ſermo do- k
mini quem locutus eſt ad Iehu dicens:
† Filij tui uſq; ad quartã generationem
ſedebunt de te ſuper thronũ Iſraël. Factũq; eſt ita. Sellũ filius Iabes regnauit l
triceſimonono anno Azarię regis Iudę,
regnauit autem uno menſe in Samaria.
Et aſcẽdit Manahẽ filius Gadi de Therſa, uenitq; in Samariã, & percuſsit Sellũ
filiũ Iabes in Samaria, & interfecit eũ, regnauitq; pro eo. Reliqua autem uerbo- m
rum Sellum & cõiuratio eius †per quã
tetẽdit inſidias, nõne hęc ſcripta ſunt in
libro ſermonũ dierũ regũ Iſraël? Tũc
a ¶ Alias Therſam: & hoc in libris incorrectis.
percuſsit Manahem Thapſa & omnes n
qui erãt in ea, & terminos ei⁹ de Therſa.

(G) pter hoc nõ veniebãt ad ipm iudicia, ꝓpter qd' ſubdit̃: Ioathã verò filius regis gubernabat palatiũ & iudicabat populũ ad placitum &c. f ¶ Sepelierunt. q̃tũm ad locũ in generali, non tñ in ſpeciali: quia non fuit ſepultus in ſepulchris regum, ſed tm̃ in agro regalium ſepulchrorũ, eò q eſſet leproſus, ſcd̃m dr̃. ij. Pa. xxvj. g ¶ Anno tri. Hĩc cõſequenter deſcribit̃ regũ Iſrael frequens mutatio. Iungebãt em̃ ſe Gentilibus regibus; & ſic vnus interficiebat aliũ fultus auxilio infidelium, & regnabat loco eius. Et poſſet diuidi iſta pars in ſex, ſcd̃m ſex reges ſibi ſuccedentes in paruo tempore, quorũ prim⁹ fuit Zacharias filius Ieroboã, de quo dicit̃ hĩc: Anno trice. Dictũ eſt in principio huius ca. q iſte Zacharias, q & Azarias ſiue Ozias cœpit regnare mortuo patre ſuo anno. xxvij. Ieroboã regis Iſrael, q Ieroboã regnauit quadraginta & vno anno, vt habet̃ ca. p̃ce. ex quo patet, q in morte eius Azarias regnauerat tm̃. xv. annis. Qualiter igit̃ põt eſſe verũ, q Zacharias fili⁹ Ieroboã cœpit regnare. xxxviij. ãno. Azarię (†abſtulerũt) quia videt̃ q deberet dici, anno. xv. vel xvj. Azarię regnauit iſte Zacharias. Ad qd' dicendũ, q in principio huius ca. accipit̃ pricipiũ regni Azarię, qñ cœpit regnare ſolus mortuo patre, vt dictũ eſt. Sed añ cœperat regnare per. x. annos, q bus pater ſuus fugiẽs latuit, vt dictũ eſt. ca. p̃ce. & ſic tpe mortis Ieroboã regnauerat xxv. annis. (†. ſ. ſolitaria & ſeparata ab alijs domibus.) Itẽ à morte Ieroboam regnũ Iſrael fuit gubernatũ. xiij. annis ꝑ principes, eò q Zacharias fili⁹ Ieroboã erat puer paruulus, & ſic anno. xxxviij. Azarię regis Iudę Zacharias filius Ieroboam cœpit regnare ſuꝑ Iſrael tanq; re (H) gẽs regnũ per ſeipſum. h ¶ Coniurauit. Iſte autem fuit vnus de principibus qui adminiſtrauerant regnũ poſt mortẽ Ieroboã, & ideo potuit ſe munire & fortificare ad auferẽdũ regnũ ipſius Zacharię. i ¶ Percuſsitque. In Hebræo habet̃: Corã populo. & idẽ eſt, & in hoc notat̃ q habebat populũ ſaltẽ ꝓ magna ꝑte conſentaneũ, q a iſte Zacharias erat valde malus. k ¶ Iſte eſt ſermo. Et hoc patet ex dictis: q a Ioathã filius Iehu regnauit poſt eũ: cui ſucceſsit Ioas filius eius, & ipſi Ioas Ieroboã filius eius, & ipſi Ieroboam Zacharias filius eius. l ¶ Sellum. Hęc eſt ſecunda pars vbi agit̃ de regno Sellũ, quod fuit valde breue. ideo ſubditur: Regnauit autem. ſequitur: m ¶ Et coniu. ſcilicet ipſi Zachariæ, quem interfecit, vt dictum eſt. n ¶ Tunc percuſsit Mana. Hęc eſt tertia pars, in qua agitur de regno Manahem, qui interfecit Sellum, vt dictum eſt, cũm dicitur. Tunc. i. poſt interfectionem Sellũ, ꝑcuſsit Manahem Therſam. libri correcti habent Thapſa: & ſic eſt in Hebræo, & cauſa ſubditur cũ dicitur: Noluerant

Moraliter. a ¶ Anno viceſimoſeptimo Ieroboam regis Iſrael re. (Moraliter) Huius regis hiſtoria breuiter hĩc ſcribitur, ſed. ij. Paralipome. xv. perfectius ponitur propter quod ibi ponetur expoſitio myſtica, domino cõcedente. (†qua coniurauit.) Reliqua verò huius capituli ſunt deſcriptiones quorundam regum ſibi ſuccedentium, de quibus non apparet mihi aliquod notabile exponẽdum vſq; ad illum locum: Regnauit

A a ℭ Ipſe ędificauit.Raba.Ioatham ędificauit portam domus dñi excellam,q̃ in Actib⁹ apoſtolorũ ſpecioſa dicit̃,& ab Hebræis porta Ioatham vocatur. Act.3.a.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Nolue.&c.i.recipere eũ in ciuitate tanq̃ regẽ. Ex quo pa tet,ꝙ libri habẽtes hîc Therſã, in hoc ſunt falſi q̃a iſte Manahẽ fecit cõiurationẽ cõtra Sellũ i Therſa,vt habet̃.ſ.Ex quo veriſimile ẽ ꝙ ciues ipſius Therſę erãt ei cõſẽtanei,& nõ rebelles. b ℭ Et interfe.Q.l' fuit valde crudele,ſed hoc fecit ad terrorẽ aliorũ,vt nõ auderẽt ſibi reſiſtere cunctis dieb⁹ ei⁹. c ℭ Veniebat.Nõ ꝙ veniret ibi oĩ die vel anno,ſed qñ Manahẽ rogabat eũ vt veniret ad firmandũ regnũ ſuũ:ꝓpter qđ & dabat illi magnũ tributũ.vñ ſubdit̃: d ℭ Indi. Quia nõ poterãt ſoluere illud tributũ de redditib⁹ ſuis. e ℭ Quinquaginta. Et ſub intelligit̃ hoĩes potẽtes.Vñ in Hebręo habet̃.Quinq̃ginta ſiclos argenti homini vni.i. cuilibet, ſecũdũ modũ loquẽdi Hebraicũ. & ꝓpter hoc libri q̃ habẽt hîc: Per ſingulos annos falſi ſunt in hoc: quia libri correcti nõ habent annos.Cętera patẽt ĩ litera. f ℭ Anno.Hæc eſt quarta pars in qua agit̃ de regno Phacee,qđ durauit tm̃ duob⁹ annis. vnde ſubditur: g ℭ Coniura. Et propter hoc habuit militiã ſibi conſentaneã. h ℭ Et per. vbi refugerat pro defenſione. i ℭ Iuxta ar.i. iuxta palatium vt dicit Rab. Salo. B k ℭ Et iu.in Heb. hr̃: Et iuxta Arie,qđ ſignificat leonem,q̃a ibi erat leo aureus ad magnificentiã & decorẽ vt dicit Ra. Sa. l ℭ Et cum eo.Qui erant amici eius fauẽtes ei. m ℭ Anno q̃n. Hæc eſt quinta pars,in qua agit̃ de regno Phacee. n ℭ Et fecit.Et ꝓpter hoc de ordinatione diuina. o ℭ Venit The. rex. & captiuauit magnã partẽ populi ſui videlicet duas tribus & dimidiã quæ erant vltra Iordanem: & de populo eius qui erat citra Iordanẽ de tribu Zabulõ & Nephthali,tot captiuauit quot ęquiparabant dimidię tribui. & ſecũdum hoc, dicitur à doctorib⁹ trib⁹ tres tunc captiuaſſe. p ℭ Et tranſ.eos in Aſſy.&c. vt eſſẽt ſerui,nec poſſent de cętero rebellare regno Aſſyriorum. q ℭ Cõiurauit autem &c. Hęc eſt ſexta pars in qua agitur de regno Oſee quantùm ad eius principiũ. r ℭ Et tetendit inſidias Oſee filius Ela contra Phacee &c.Quia propter malitias ſuas tandem occiſus eſt à ſua gente. s ℭ Regnauitq́ pro eo viceſimo anno &c. Hoc videtur falſum,quia poſtea ſubdit̃ ꝙ Ioatham regnauit tm̃.xvj.annis. Ad qđ dicẽdũ,ꝙ regnauit.xvj.annis tm̃ poſt mortẽ patris ſui, ſed antè regnaue

†Bethmaacha

†2.Pa.27.a

Noluerant enim aperire ei. Et interfecit omnes a b
pręgnantes eius,& ſcidit eas. Anno triceſimono
no Azarię regis Iudę regnauit Manahem filius
Gadi ſuper Iſraël decẽ annis in Samaria,fecitq́
quod malũ erat coram domino. Non receſsit à
peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit
Iſraël cunctis diebus eius. Veniebat Phul rex c
Aſſyriorum in terram,& dabat Manahẽ Phul
mille talenta argenti,ut eſſet ei in auxilium,& fir
maret regnum eius. Indixitque Manahem ar d
gentum ſuper Iſraël cunctis potentibus & diui
tibus,ut daret regi Aſſyriorum quinquaginta ſi e
clos argẽti per ſingulos. Reuerſusq́ eſt rex Aſſy
riorum,& non eſt moratus in terra. Reliqua au
tem ſermonum Manahem & uniuerſa quę fecit,
nónne hęc ſcripta ſunt in libro ſermonum die
rum regum Iſraël? Et dormiuit Manahem cum
patribus ſuis. Regnauitq́ Phaceia filius eius pro
eo. Anno quinquageſimo Azarię regis Iudę re f
gnauit Phaceia filius Manahem ſuper Iſraël in
Samaria biennio,& fecit quod erat malum co
ram domino. Non receſsit à peccatis Ieroboam
filij Nabat,qui peccare fecit Iſraël. Coniurauit g
autem aduerſus eum Phacee filius Romelię dux
eius,& percuſsit eũ in Samaria in † turre domus h
regię iuxta Argob,& iuxta Arie & cum eo quin i k
quaginta uiros de filijs Galaaditarum, & in l
terfecit eum,regnauitque pro eo. Reliqua au
tem ſermonum Phaceia, & uniuerſa quę fecit,
nónne hęc ſcripta ſunt in libro ſermonum die
rum regum Iſraël? Anno quinquageſimo ſe m
cundo Azarię regis Iudę,regnauit Phacee filius
Romelię ſuper Iſraël in Samaria uiginti annis,
& fecit quod malum erat coram domino. Non n
receſsit à peccatis Ieroboam filij Nabat,qui pec
care fecit Iſraël. In diebus Phacee regis Iſraël
uenit Theglatz phalaſar rex Aſſur, & cepit o
Aion,& Abel † domum Maacha,& Ianoe,&
Cedes,& Aſor,& Galaad,& Galilęam, & uni
uerſam terram Nephthali, & tranſtulit eos in p
Aſſyrios. Coniurauit autem & tetendit inſidias r q
Oſee filius Ela contra Phacee filium Romelię,
& percuſsit eum & interfecit, regnauitque pro s
eo uiceſimo anno Ioatham filij Ozię. Reliqua t
autem ſermonum Phacee & uniuerſa quę fe
cit, nónne hęc ſcripta ſunt in libro ſermonum
dierum regum Iſraël? Anno ſecundo Phacee fi t v
lij Romelię regis Iſraël regnauit Ioatham filius
Ozię regis Iuda. † Vigintiquinque annorum
erat cum regnare cœpiſſet,& ſedecim annis re
gnauit in Ieruſalem. Nomen matris eius Ieruſa
filia Sadoc. Fecitque quod erat placitum co x
ram domino, iuxta omnia quę fecerat Ozias y
pater ſuus operatus eſt,ueruntamen excelſa nõ
abſtulit, adhuc populus immolabat & adole
a bat incenſum in excelſis. Ipſe ędificauit portam z
domus domini ſublimiſsimam. Reliqua autem
ſermonum Ioatham & uniuerſa quę fecit,nón
ne hęc ſcripta ſunt in libro uerborum dierum

te regnauerat pluribus annis, q̃a C à tẽpore quo pater ſuus fuit percuſſus lepra,iudicabat populum terræ,vt p̃dictũ eſt. Aliter ſoluit Ra.Sa.di.ꝙ iiij.de annis Achaz ſubtrahit hîc ſcriptura ꝓpter ſuã malitiã, & attribuit eos Ioathã. t ℭ Anno.Hîc reuertitur ſcriptura ad deſcribendũ conſummationem regni Ioatham: de cuius principio ſuprà mẽtionẽ fecerat: ſed hîc repetit.& patet litera vſq; ibi: x ℭ Fecitq́ quod erat. Et propter hoc dñs dedit ei proſperitatem in ędificando vrbes & caſtella,& debellando regẽ filiorũ Ammõ quẽ redegit ſub tributo, vt plenius habetur.ij.Pa.c.xxvij. y ℭ Iuxta omnia quæ fece. imitando eum in bõis, nõ autem in malis.vñ.ij.Para.xvij. vbi dicitur:Fecitq́ qđ rectum erat iuxta omnia q̃ fecerat Ozias pater ei⁹. ſubditur:Excepto ꝙ nõ eſt ingreſſus tẽplũ dñi,vſurpãdo ſibi pontificis officium, ſicut fecerat pater eius. z ℭ Ipſe ædi. &c. Dicunt communiter doctores noſtri,ꝙ iſta eſt porta q̃ vocatur porta tẽpli ſpecioſa: Act.iij.a.ſed nõ videtur verũ,q̃a poſtea Nabuzardã incẽdit tẽplũ dñi & domũ regis & ✻ v ℭ Regnauit Ioatham fi.Sequitur: y ℭ Ipſe ędific. portam do. do. Per Ioathã q̃ perfectus interpretatur,deus ipſe ſignificat̃.Nã vt dr̃.v. Metaph.ꝑfectũ ẽ cui nihil deeſt. & iõ ſol⁹ de⁹ eſt ſimpl'r ꝑfect⁹, q̃a nullo idiget alio.& q̃cq̃d ẽ ꝑfectiõis i alijs totũ i ſe cõtinet eminẽter.Ipſe v°ò q̃druplicẽ domũ habet.ſ.corpalẽ moralẽ,allegoricã, anagogicam. Pria ẽ v°go Maria,in q̃ corporal'r habitauit.Secũda eſt fidelis aĩa,in q̃ ꝑ gr̃am requeſcit.Tertia eſt militãs eccl'ia,in q̃ habitat ꝑ euchariſtię ſacr̃m.Quarta eſt triũphãs eccl'ia,i q̃ ſe oſtẽdit beatis ꝑ aſpectũ clarũ.Porta prię dom⁹ eſt hũilitas,ex q̃ virgo deũ cõcepit. Ber. ſup Miſſus eſt.Et ſi placuit ex v°ginitate,tñ ex humilitate concepit. De altitudine v°ò hui⁹ portę dicit Ber.ſup Miſſ⁹ eſt.Quę eſt tã ſublimis hũilitas,q̃ ceder̃ neſcit honorib⁹ inſoleſcere gl'ia neſcit, mater dei eligit̃,& ancillã ſe noĩat.Porta v°ò ſecũdę dom⁹ ẽ fides q̃ p̃cedit charitatẽ ꝑ quã de⁹ inhabitat mẽtẽ.j.Ioh.iiij.d.Qui manet in charitate,in deo manet, & de⁹ in eo. De ſublimitate hui⁹ portę dr̃.Hebr.xj.a.Fides eſt ſubſtãtia ſperãdarũ rerũ.Porta v°ò tertię dom⁹ eſt baptiſm⁹,q̃ eſt ianua ſacr̃orũ. De altitudine v°ò hui⁹ portę dicit̃ Io.iij.a.Niſi q̃s renat⁹ fuerit ex aq̃ & ſpũſctõ,nõ põt itroire ĩ regnũ dei.Porta v°ò q̃rtę dom⁹ ẽ reſurrectio Chriſti vl' ei⁹ aſcẽſio, Luc. vl.d. Oportuit pati Chriſtũ, & reſurgere à mortuis: & ita intrare in gl'iam ſuã.Et Mar.vl.d.dicit̃: Et dñs q̃dẽ Ieſus poſtq̃ locutus eſt eis aſſumpt⁹ eſt in cęlũ,& ſedet à dextris dei.Et ſic patet ſublimitas huius portę. A

✻ ipſe

† palatio

Moraliter

Dom⁹: dei q̃druplex

D

E ANno de Cap. XVI.
a ℭ Conſecrauit. Rab.
Beēnō filij Ennō. Tophet ſi
ue Thaphet eſt i valle Been
Ioſu.18.c. nō iuxta Acheldemach: loc⁹ olim amœ
Matt.10.c. niſsimus, vbi ſolebãt ſacrificare dæmo
Luc.12.c. nibus. Hebraicè Gehennon. i. vallis En
on, vnde in euangelio gehenna dici-
tur quia ſicut perierunt ibi qui ido-
la colebant in corpore & in anima, ita
peccatores qui ad infernum tranſ-
eunt æterna damnatione punientur.
Muſach

Nicol. de Lyra.

regis & ciuitatē Ieruſalem, vt habet̃
ĩ. vi. c. & iō illa q̃ in Actib⁹ apoſtolorũ
dr̃ porta ſpecioſa, fuit poſt captiuitatē
Babylonicam reędificata ſicut & tem-
plũ, à quo vˀò ędificata fuerit, nō habe
Ioſephus tur in textu Biblię, ſed Ioſephus videt̃
dicere q̄ eã ędificauit Herodes Aſcalo
nita, ſub quo nat⁹ eſt Chriſt⁹: qui fecit
ſe circũcidi, & trãſiuit ad ritũ Iudæorũ
& fecit multa ſumptuoſa opa circa tem
plũ, vt dicit Ioſeph⁹. a ℭ In die. vide
licet poſt finē regni Ioathã, incipiēte re
gno Achaz. b ℭ Cœpit. ad punien
dũ mala q̃ fiebant in regno Iudæ, qa po
pul⁹ à lōgo tpe immolabat in excelſis,
qd̕ erat illicitũ à tpe conſtructionis tē-
†viridi pli: & multa alia mala faciebant ꝓpter
malitiã Achaz.

NIC. DE LY.

F ANno de. ſe. Cap. XVI.
Hîc incipit ſexta pars, i qua
Diuiſio agit̃ de his q̃ facta ſunt tpe
Achaz regis Iudę, in quo
terminatũ fuit regnũ Iſrael. Igit̃ primò
deſcribit̃ ipſius Achaz multiplex p̃uari
catio, ſecũdò regni Iſrael terminatio. c.
xvij. Pręſens verò. c. diuidit̃ in q̃tuor p
tes, qa priò deſcribit̃ Achaz vt puerl⁹
in cõuerſatione. ſecũdò vt incredul⁹ in
prophetica denuntiatione: ibi: Miſit aũt
Achaz. tertiò vt ꝓphanus in religione
ibi: Cũq; vidiſſet. quartò vt temerarius
in adulatione ibi: Tulit aũt rex. Circa
primũ tãgit̃ puerſitas Achaz in omittē
do legis opa ad q̃ tenebat̃: cũ dr̃: Nō fe
cit qd̕ erat placitũ in cõſpectu dñi. ſecũ
dò cõmittēdo ea q̃ ꝓhibet̃, cũ dicitur:
d ℭ Sed am. &c. idolis immolando.
c ℭ Inſuper. Iſtud poteſt intelligi du
pliciter. Vno mō p mortē filij, qa ſicut
dictũ fuit Leui. xx. a. Idolũ Moloch erat
Translatio ęreũ, & intus cõcauũ, & in illa cõcauita
p ignē du- te fiebat ignis quouſq; illud idolũ eſſet
plex ignitũ: & tũc in manib⁹ idoli ponebat̃
puer idolo cõſecrat⁹, & ſacerdotes ido-
li pcutiebãt i tympanis: ne pr̃es audirēt
clamorē pueri morientis, & crederent
†miſeras ipſum ſine afflictione trãſiſſe ad gl̃iam.
& ꝓpter hoc loc⁹ ille vocat̃ Thophet,
qd̕ ſignat tympanũ in Hebręo. & ſic
qd̕ dicit̃ hîc: Trãsferēs p ignē, intelligit̃
de tranſlatione de vita p̃ſenti ad aliam.
Alio mō ĩtelligit̃ ſine morte filij. Ex hoc
†Hebręa em̃ q̄ ignis habet virtutē purgatiuã, ſi-
ſic habent cut videm⁹ q̄ metalla à rubigine & im
ad vˀbũ ap puritate purgant̃ p ignē, ſic credebant
propinqua antiq̄ q̄ purgaret ab impuritate ſp̃uali:
refecit à fa & vſq; hodie credũt hoc Tartari. & ideo
cie domus extranei venientes ad pręſentiã imꝑato
dei inter al- ris trãſeunt inter ignes factos hîc & in-
tare &, do- de, vt ſic purificati appeant corã ipſo.
mũ dñi. Et forſitã vtroq; mō Achaz idololatra
fecit

regum Iuda? In diebus illis cœpit domi- a b
nus mittere in Iudã Raſin regem Syriæ, &
Phacee filium Romeliæ. Et dormiuit Ioa-
than cum patribus ſuis, ſepultusq́ eſt cum
eis in ciuitate Dauid patris ſui, & regnauit
Achaz filius eius pro eo.

Cap. XVI.

†ANno decimoſeptimo c
Phacee filij Romeliç re-
gnauit Achaz filius Ioa
than regis Iuda. Viginti
annorum erat Achaz
cùm regnare cœpiſſet,
& ſedecim annis regnauit in Ieruſalem.
Non fecit quod erat placitum in conſpe-
ctu domini dei ſui, ſicut Dauid pater eius,
ſed ambulauit in uia regum Iſraël. Inſuper d

a In holocauſtum. b In valle Beennon, hæc eſt vallis filij Ennon.

& filium ſuum cõſecrauit, transferens per e
ignem ſecundum idola gentium, quç diſ-
ſipauit dominus coram filiis Iſraël. Im- f
molabat quoque uictimas, & adolebat in-
cenſum in excelſis & in collibus, & ſub o- g
mni ligno †frondoſo. †Tunc aſcẽdit Raſin h
rex Syriç & Phacee filius Romeliæ rex Iſ-
raël in Ieruſalẽ ad prçliãdum. Cumq́ obſi-
derẽt Achaz, non ualuerũt ſuperare eũ. In i
tẽpore illo reſtituit Raſin rex Syriæ Ailã k
Syriæ, & eiecit Iudęos de Aila. Et Idumæi
& Syri uenerũt in Ailam, & habitauerunt
ibi uſq; in diẽ hanc. Miſit autẽ Achaz nun- l
tios ad Theglathphalaſar regẽ Aſſyriorũ,
dicens: Seruus tuus & filius tuus ego ſum.
Aſcende & saluũ me fac de manu regis Sy
riç & de manu regis Iſraël, qui cõſurrexe-
rũt aduerſum me. Et cũ collegiſſet *argen
tum & aurũ quod inueniri potuit in domo
domini & in theſauris regiis, miſit regi Aſ-
ſyriorũ munera, qui & acquieuit uolũtati
eius. Aſcẽdit autem rex Aſſyriorum in Da
maſcum, & uaſtauit eam, & tranſtulit habi
tatores eius Cyrenẽ, Raſin autẽ interfecit.
Perrexitq́ rex Achaz in occurſum The- m
glathphalaſar regi Aſſyriorum in Dama
ſcum. Cumq́ uidiſſet altare Damaſci, mi- n o
ſit rex Achaz ad Vriam ſacerdotẽ exem- p
plar eius, & ſimilitudinem iuxta omne o-
pus eius. Extruxitq́ Vrias ſacerdos altare,
Iuxta oĩa quç †pceperat rex Achaz de Da-
maſco, ita fecit Vria ſacerdos, dõec ueniret
rex Achaz de Damaſco. Cũq́ ueniſſet rex q
de Damaſco, uidit altare, & †ueneratus eſt r
illud. Aſcẽditq́ & immolauit holocauſta
& ſacrificiũ ſuũ, & libauit libamina, & fu-
dit ſanguinẽ Pacificorũ, quç obtulerat ſup
altare. Porrò altare æreũ, quod erat coram
domino, †trãſtulit de facie tẽpli, & de loco
altaris, & de loco tẽpli domini: poſuitq́ il-
lud ex latere altaris ad aquilonẽ. Prçcepit s
quoq; rex Achaz Vriæ ſacerdoti, dicens: t

fecit de filijs ſuis, vnũ trãſferēs p ignem, G
primo mō offerēs ipſum idolo, alios au Mos tarta-
tē purgãs p tranſitũ inter ignes. vñ hîc rorum
dicit̃ in ſingulari: Filium ſuum. quaſi
deſignans illũ tranſlatũ p ignē de vita
p̃ſenti p mortē. & huic mō dicēdi con-
cordat Ioſephus di. q̄ Achaz filiũ ſuũ
ĩmolauit idolo in holocauſtũ. Holocau
ſtũ em̃ eſt ſacrificiũ totũ incēſum. ij. ve
rò Pa. xxviij. dicit̃. q̄ Achaz luſtrauit
i. purgauit filios ſuos in igne, quaſi in
hoc deſignans alios filios ſuos purga- †2.Pa.28.a
tos ſecũdo mō p̃dicto. g ℭ Et ſub. o.
In talib⁹ em̃ locis delectabilibus aliqua
idola colebant̃. h ℭ Tunc aſ. iſti enim
duo reges deo pmittente fuerũt adinui
cē cõfœderati ad inuadēdũ Achaz de-
meritis ſuis exigētib⁹. i ℭ Non va. qa
nō potuerũt cape Ieruſalē ꝓpter muro
rum fortitudinem, vt dicit Ioſephus.
k ℭ In tpe. Vidēs em̃ q̄ nō poterat
capere Ieruſalē, dimiſit obſidionē & ex
pugnauit Ailam, expellēs inde Iudæos.
l ℭ Miſit. Hîc cõſequēter deſcribit̃
Achaz vt incredulus ꝓphetice denun-
tiationi, ſecũdũ qd̕ hr̃ Eſai. vij. q̄ Eſaias
denuntiabat ſibi ſalutē à dño, & q̄ ſup
hoc peteret ſignũ, ſed ipſe renuit, & ad
auxilium humanũ refugit. Sciendũ tñ,
q̄ ſicut dicit Ioſeph⁹, recedēte rege Sy-
rię ad terrã ſuã, Achaz ſe credidit p̃ua-
lere regi Iſrael, & egreſſus eſt ad pugnã †Eſa.7.a.
contra eũ, & multi de ſuis trucidati ſũt
& captiuati, vt hr̃. ij. Para. xxviij. & tũc
Achaz miſit nuntios ad regē Aſſyriorũ
petens auxiliũ ab eo, vt hîc dicit̃. & ſup
poſuit ſe tributo eius. Aſcendit aũt rex
Aſſyriorũ in Damaſcũ in fauorē ipſius
Achaz, quia illa erat ciuitas metropol.
regni Syriæ. m ℭ Perre. rex &c. ad
regratiandum ei verbis & muneribus
& obſequijs, eò q̄ interfecerat eius ad-
uerſariũ. n ℭ Cumq́. Hîc cõſequen
ter deſcribit̃ Achaz vt ꝓphanus in reli
gione. i. in vero cultu dei, quia fecit in
atrio dñi altare ſacrilegum, amouens al
tare quod erat cultui diuino cõſecratũ. *Achaz
& hoc eſt qd̕ dicitur hîc: Cumq́ vi.
quod erat dedicatum cultui idolorum.
o ℭ Miſit rex Achaz &c. qui erat
ſummus ſacerdos in Ieruſalē. p ℭ Exē
plar eius. vt faceret cõſimile in atrio
templi domini, quod & factum eſt. vn
de ſubditur: q ℭ Cum ve. rex. ſ.
Achaz. r ℭ Vidit al. & ve. eſt.
contra diuina præcepta. s ℭ Porro
altare ęreum quod erat coram
domino, tranſtulit de facie tem-
pli, & de loco altaris & de lo. tē.
&c. ne ſuper illud fierent holocauſta
& ſacrificia. vnde ſubditur: t ℭ Præ
cepit quoq; rex Achaz Vrię &c.
ſuper altare maius &c. i. ſuper illud
quod erat Moraliter

Moraliter. c ℭ Anno decimo- †acceſsit
ſepti. Ph. fi. Ro. rex Acha. &c. de ad ſuper il-
quo ſubditur: e ℭ Inſuper &c. ud
Moraliter autem filios ſuos per ignem
transferre eſt ipſos in igne cupiditatis
& laſciuię in pręſenti vita q̃ tranſit⁹ eſt
nutrire. f ℭ Immola. quoque vi.
in ex. &c. Hoc autem moraliter facit
qui bona ſua conſumit in actibus vani
tatis. g ℭ Et ſub omni li. frondo.
qd̕ facit homo moraliter luxurioſè vi-
uēdo. ad hoc em̃ circa idololatrię loca
arbores & luci plãtabant̃, vt ibi luxurię
act⁹ exercerent̃. s ℭ Porro. Et idē fecit
* de luteribus

A Muſach ſab bathi

a ¶Muſach quoq;.Ra.eſt ędificiū poſitū in veſtibulo tēpli, vbi reges qñ ſabbatho ad tēplū ibāt, eleemoſynā mittebāt: & ita Muſach ſabbathi gazophylaciū eſt regū, ſicut corbanā ſacerdotū. Muſach quoq; &c. ¶Rab. Nō iō cōuertit in templū dñi, ꝙ in eo cultui dei ſeruiret, ſed vt cū tēplo ꝓphanaret, ſtudēs placere regi Aſſyriorū magis ꝙ deo, vt cū illuc veniret illud vidēs cōcupiſceret, & auferret ſicut alia multa Achaz ſibi tribuēte: ꝗ iueniret grām illius.

Adduxit

Nicolaus de Lyra.

qđ erat factū de nouo, qđ reputabat maiꝰ ſanctitate, licet eſſet ſacrilegū in veritate. a ¶Altare vero. qđ fuerat dño dedicatū: erit paratum .i. vt fiat inde qđ mihi placuerit. Et dicūt expoſitores cōiter, ꝙ inde fecit illud horologiū famoſum de quo hr̄.4.xx.c. b ¶Fecit. timore regis, & iam corruptus idololatria. c ¶Tulit autē. Hic cōſequēter deſcribit Achaz vt temerariꝰ in adulatione, quia vt placeret regi Aſſyriorū amouit ea ꝗ erant ad cultū diuinum, & ſpēaliter ꝗ ptinebāt ad deuotionē regū. & hoc ē qđ dr̄: Tulit .i. luteres.x. & .x. baſes, de quibꝰ hr̄.3.Reg.vij. d ¶Et po. vt nō eſſent ad aliqđ obſequiū in diuino cultu. e ¶Muſach. Dicūt expoſitores cōiter, ꝙ erat ꝗddā gazophilaciū, vbi diebus ſabbathorū ponebāt oblatio regū ꝓ agēdis neceſſarijs in tēplo. Ra.Sa. dicit, ꝙ erat qdā locus in porticu tēpli gratioſe coopertꝰ, in quo ſedebat rex in die ſabbathi & in ſolēnitatibꝰ magnis. f ¶Et ing.re. Erat em̄ quedā via de domo regis ad tēplū, ꝑ quā rex veniēs ad tēB plū poterat videri, & illā viā ſic obturauit, ꝙ nō poterat ꝑ illā viā aliqs ingredi tēplū dñi. g ¶Propter .i. vt ſi rex Aſſyriorū illuc veniret, videret ꝗliter amouiſſet cultū dei, & ꝙ nō eſſet via de palatio regis ad templū, vt ſic Achaz ſe oſtēderet trāſiſſe ad cultū regis Aſſyriorum.

Moraliter

de luteribus, & de mari, de æneo & Muſach ſabbathi, vt hr̄.4.eo.c. Per altare æneum in quo offerebāt holocauſta, ſignificat cor humanū, in quo debēt offerri deuotionis ſacrificia. qđ de loco ſuo transfert, qñ cor humanū à deo per mortale peccatum auertit. In mari ęneo lauabantur ſacerdotes offerētes, in luterībꝰ aūt offerēdę carnes. Igitur mare transfert de loco ſuo, qñ offerētes accedūt immūdi corā dño. Eſa.1.d. Cū multiplicaueritis orōnē, nō exaudiam. manꝰ em̄ veſtrę ſanguine plenę ſunt. Sed luteres amouetur, qñ ꝑces indebitę offerunt. Vnde dicit Beda ſup Marcū: Eſt orō ꝗ peccatū facit. Et ſequit: Qui em̄ de diuitijs vel honoribꝰ ſeculi, aut certè de inimici morte ſolicitꝰ obſecrat, ipſe in infimis iacēs viles ad deū ꝑces mittit. Muſach ſabbathi ſecūdū gl. locꝰ erat vel gazophilaciū, i ꝗ regis oblatio ponebat. Moral. igit Muſach amouet eſt oblationes eccleſię debitas vel cōſuetas ſubtrahere.

NI. DE LY. Cap. XVII.

Diuiſio

ANno duode. Hic cōſequēter deſcribitur terminatio regni Iſrael. Circa qđ primò ponitur populi Iſraël tranſlatio. ſecūdò populi Gētilis adductio, ibi: Adduxit autē rex Aſſy. &c. Prima in duas. quia primò deſcribit dicta tranſlatio. ſecūdò tranſlationis cauſa & rō, ibi: Factū eſt aūt. Circa primum dicit: h ¶Anno duo. In principio ꝑcedentis.c. dicit, ꝙ Achaz cœpit regnare anno.xvij. Phacee, qui regnauit .xx. annis, vt dicit in eodē.c. & ſic de regno Phacee non remanebant niſi.iiij. anni ad plus, qñ Achaz cœpit regnare. Cū igit Oſee interfecto Phacee regnauerit ꝓ eo, ſequitur ꝙ Oſee cœpit regnare anno quarto Achaz. Ad hoc dicūt aliq, ꝙ licet tūc cœperit regnare ipſe Oſee, tñ nō obtinuit regnū in pace vſq; ad.xij. annū Achaz. & ſecūdū hoc dicit hic primò regnaſſe.xij. anno Achaz .ſ. pacificè: quia octo annis añ habuerat guerrā cū amicis ipſius Phacee, quē occiderat. Alij verò dicūt, ꝙ octo annis fuit ſeruꝰ regis Aſſyriorū, & vltio anno ꝗ fuit .xij. ipſius Achaz negauit ei tributū. & ſic dicit expſſē incepiſſe regnare, videlicet tanꝗ liber à ſeruitute tributi. & ſimili mō exponit dupliciter quod ſubdit: i ¶Nouem .ſ. in pace mō pdicto, vel liber à tributo, licet pluribꝰ annis añ regnauerit, vt dictū eſt. k ¶Fecitq; eiꝰ mandata traſgrediēdo, ſed nō ſicut reges Iſrael. ꝗ añ eū fuerūt, qa pmiſit pplm Iſrael aſcēdere in Ieruſalē in ſolēnitatibus: qđ nō pmiſerant alij. Sicut em̄ dictū fuit.iij. Reg.c.xiij. Ierobohā poſuerat cuſtodes in vijs, ne aliqui de regno ſuo deuoti aſcēderēt in Ieruſalē orare. & ita fecerūt alij reges ipſum ſequentes, ſed ille amouit. Cuiꝰ cauſa fuit vt dicit Ra. Sa. ꝙ vituli aurei ꝗs fecerat Ierobohā, iā erāt amoti & capti ꝑ reges Syriæ & Aſſyriorū, ꝗ terrā illā depdati fuerāt: vt patet ex pdictis. l ¶Cōtra. prio anno ꝗ regnauit imediatè poſt Phacee. & extūc fuit ei tributariꝰ, ꝗ cetera patēt vſq; ibi: n ¶Obſedit. Hoc dicit hic ꝑ anticipationē: qa hoc factū fuit in fine regni Oſee, qñ Samaria expugnata ibidē captus fuit. q ¶Factum eſt. Hic cōſequenter ponitur tranſlationis Iſrael ratio. qa offēderāt deū ſuū multiplr̄. & iō priò circa hoc ponit eorū trāſgreſſio, ſecundò tranſgreſſionis repleti.

C

†i. Tegmē tectorū, ſi ue loc° tectus in quo cuſtodes manebāt, q ſabbatho exibāt fun cti officio.

Super altare maius offer holocauſtum matutinum & ſacrificium veſpertinū, & holocauſtū regis & ſacrificiū eius, & holocauſtum vniuerſi populi terræ, & ſacrificia eorum & libamina eorū, & omnem ſanguinem holocauſti, & vniuerſum ſanguinem victimæ ſuper illud effundes. Altare ᵃ verò æreum erit †paratum ad voluntatem meā. Fecit igitur Vri ᵇ as ſacerdos iuxta omnia quæ præceperat ei rex Achaz. Tulit autē ᶜ rex Achaz cælatas baſes, & luterem qui erat deſuper, & mare depoſuit de bobus æreis qui ſuſtentabant illud, & poſuit ſuper paui ᵈ mentum ſtratum lapide. † Mu ᵉ ſach quoq; ſabbathi quod ædificauerat in templo, & ingreſſum ᶠ

†Non cauſa religionis ſed luctus.

regis exterius conuertit in templum domini propter regem Aſ ᵍ ſyriorum. Reliqua autem verborum Achaz & quę fecit, nōne hęc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regū Iuda? Dormiuitq; Achaz cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in ciuitate Dauid, & regnauit Ezechias filius eius pro eo. Cap. XVII.

ANno duodeci ʰ mo Achaz regis Iuda regnauit Oſee filius Ela in Samaria ſuper Iſraël nouem an ⁱ nis, fecitq; malum coram domi ᵏ no, ſed non ſicut reges Iſraël qui ante eum fuerunt. Contra hunc ˡ aſcendit Salmanaſar rex Aſſyriorum, & factꝰ eſt ei Oſee ſeruus, reddebatq; illi tributa. Cumq; de ᵐ prehendiſſet rex Aſſyriorum Oſee, ꝙ rebellare nitēs miſiſſet nuntios ad Sua regē Ægypti, ne præſtaret tributa regi Aſſyriorum, ſicut ſingulis annis ſolitus erat† ob ⁿ ſedit eū, & vinctum miſit in carcerem. Peruagatuſq; eſt×omnē ter ram, & aſcēdens Samariā, obſe ᵒ dit eum tribus annis. Anno autē nono Oſee, cepit rex Aſſyriorum Samariā, & tranſtulit Iſraël in Aſ ᵖ ſyrios, poſuitq; eos in Hala, & in Habor †iuxta fluuium Gozā in ciuitatibus Medorum. Factum ᑫ

†flumine LXX, fluuijs

×rex Aſſur

†clauſit

D Diuiſio

Moraliter. h ¶Anno duodeci. Achaz re. Iuda. rex à regendo. Igitur per Oſee regem qui malum fecit coram domino, ſignificatur malus prælatus, qui malè ſe habet in regendo populum ſibi commiſſum à deo. Et quoniam qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, Iohan.viij.d. & per conſequens ſeruus diaboli eſt, ideo ſequit: l ¶Cōtra hunc aſ.rex Aſſy. &c. & factus eſt ei Oſee ſer. Salmanaſar enim interpretatur ſentiens carcerem. Quod conuenit diabolo, quia certitudinaliter ſcit ſe ad inferni carcerem deputatū. Aſſyrij verò facturę vigilantes interptant, ꝓpter quod per eos dęmones qui nūq; dormiunt, ſignificantur. Et ſic per Salmanaſar regē Aſſyriorū ſignificatur princeps dęmonum, cui malus prælatus ſeruus efficitur: quia per mortale peccatū ei ſubijcit, ſed qm̄ peccator non ſtatim habituat in malo firmiter & fixè, ſed aliquando vult ad bonū redire, & tūc diabolus fortius eum impugnat, vt per conſuetudinem peccandi ligatum ipſum teneat: quia cōſuetudo per modum naturæ inclinat, ideo ſubditur: m ¶Cumq; deprehendiſſet. Sequitur: o ¶Et aſcendens Sal.obſedit. Et capta ciuitate captus fuit rex eius Oſee, per quē vt dictū eſt malus prælatus deſignatur. Et qm̄ ad caſum plati ſequit caſus populi, ſecūdū qđ dicit Gre. i paſto. Cū paſtor ꝑ abrupta gradit, cōſequēs eſt vt grex ad pcipitiū ſequat. iō ſequit: p ¶Et trāſtu. .i. populū plato malo ſubditū in ſubiectionē dęmonū. Huius autem cauſa ſubditur: q ¶Factum eſt autem cum. Vbi diffuſè ponit multiplicitū pctōrū ꝑpetrati, & ꝑpetratū obſtinatio: ꝗ fuerunt cauſa tranſlatiōis Iſrael in Aſſyrios. & ꝑ hoc ſignificat, ꝙ pctōrum operatio & peccantium obſtinatio ſunt cauſa tranſlationis mali plati & ſequentis eū populi ad pœnam inferni.

eſt autem cum peccaſſent filij Iſraël domino deo ſuo, qui edu
xerat eos de terra Ægypti, de manu Pharaonis regis Ægy
pti, coluerunt deos alienos, & ambulauerũt iuxta ritum gen a
tium, quas conſumpſerat dñs in conſpectu filiorũ Iſraël & re b
a ❡Alias oſtenderunt.
gũ Iſraël, quia ſimiliter fecerant. Et †irritauerunt filij Iſraël
uerbis non rectis dominum deum ſuum, & ędificauerunt ſi-
a ❡Id eſt a caſtro vſq; ad ciuitatem.
bi excelſa in cũctis urbibus ſuis, à turre cuſtodum uſq; ad ciui c
tatem munitã. Feceruntq; ſibi ſtatuas & lucos in omni colle
ſublimi, & ſubter omne lignũ †nemoroſum, & adolebãt ibi
incenſum ſuper aras, in morem gentium quas tranſtulerat
dominus à facie eorum. Feceruntq; uerba peſſima, irritantes d
dominum, & coluerunt immũditias, de quibus præceperat e
a ❡Monuit. ſic. ij. Timot. iiij. Teſtificor coram deo & Ieſu Chriſto &c.
dominus eis ne facerẽt uerbũ hoc. Et teſtificatus eſt dominus f
in Iſraël & in Iuda per manũ †omniũ prophetarum & uiden-
tiũ, dicẽs: Reuertimini à uiis ueſtris peſſimis, & cuſtodite prę-
cepta mea & †ceremonias iuxta omnẽ legẽ quã præcepi pa-
tribus ueſtris, & †ſicut miſi ad uos in manu ſeruorũ meorum
prophetarũ. Qui nõ audierũt, ſed indurauerũt ceruicẽ ſuam, g
iuxta ceruicẽ patrũ ſuorum, qui † noluerũt obedire dño deo
ſuo. Et †abiecerũt legitima eius, & pactũ quod pepigit cũ pa h i
a ❡Id eſt lege. ❡Al's teſtificationem ❡vel qua.
tribus eorũ, & teſtificationes quibus teſtificatus eſt eos. Secu k l
tiq; ſunt uanitates, & uanè egerũt, & ſecuti ſunt gẽtes q̃ erant
per circuitum eorũ, ſup quibus p̃ceperat dñs eis, ut nõ facerẽt
ſicut & illę faciebãt. Et dereliquerũt omnia p̃cepta dñi dei ſui.
Fecerũtq; ſibi cõflatiles duos uitulos & lucos, & adorauerũt m n
uniuerſam militiã cæli. Seruierũtq; Baal, & cõſecrauerunt ei o
filios ſuos & filias ſuas per ignẽ. Et diuinationibus inſeruie-
bant & auguriis, & tradiderũt ſe ut facerẽt malũ corã domi p
no, & irritauerũt eũ. Iratuſq; eſt dñs uehemẽter Iſraëli, & abſ
a ❡Vel regnum Iuda, vt communiter dicebatur etiam Beniamin & Leui.
tulit eos à cõſpectu ſuo, & non remanſit niſi tribus Iudâ tan-
tummodo. Sed nec ipſe Iuda cuſtodiuit mãdata domini dei q
ſui: uerùm ambulauit in †erroribus Iſraël, quos operatus fue
rat. Proiecitq; dominus omne ſemen Iſraël, & afflixit eos: &
tradidit eos in manu diripiẽtium, donec proiiceret eos à fa-
cie ſua, †ex eo iam tempore quo ſciſſus eſt Iſraël à domo Da r
uid, & conſtituerũt ſibi regem Ieroboam filiũ Nabat. Sepa-
rauit enim Ieroboam Iſraël à domino deo, & peccare eos fe
cit peccatũ magnum. Et ambulauerũt filij Iſraël in uniuerſis
peccatis Ieroboã quę fecerat, nec receſſerũt ab eis uſquequo
auferret dñs Iſraël à facie ſua, ſicut locutus fuerat in manu o-
mniũ ſeruorũ ſuorũ prophetarũ. Trãſlatuſq; eſt Iſraël de ter s
a ra ſua in Aſſyrios uſq; in hãc diẽ. †Adduxit aũt rex Aſſyriorũ t
uiros de Babylone, & de Cutha, & de Ana, & de Emath, &
de Sepharuaim, & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ pro
filiis Iſraël, qui poſſederũt Samariã, & habitauerunt in urbi-
bus eius. Cũq; ibi habitare cœpiſſent, nõ timebãt dñm, & im v x
miſit eis dñs leones, qui interficiebãt eos. Nuntiatũq; eſt regi
Aſſyriorũ & dictũ: Gẽtes quas trãſtuliſti & habitare feciſti in
ciuitatibus Samariæ, ignorãt † legitima dei terrę, & immiſit
in eos dñs leones, & ecce interficiũt eos, eò q̃ ignorẽt ritum y
dei terræ. Precepit autẽ rex Aſſyriorũ, dicẽs: Ducite illuc unũ
de ſacerdotibus, quos inde captiuos adduxiſtis, ut uadat &
habitet cum eis, & doceat eos † legitima dei terræ. Igitur
cùm ueniſſet unus de ſacerdotibus his qui captiui ducti fue-
rant de Samaria, habitauit in Bethel, & docebat eos quo
b modo colerent dominum. Et unaquæque gens fabri- z a
cata eſt deum ſuum. Poſuerũntque eos in phanis excel-

Cap. XVII.

E a ❡Addu. Rab. Rex Aſſyrius. i. diabolus cũ ſuo exercitu populũ eccleſiaſticũ obſidendo & deuaſtando quotidie afficit, cũ eos ꝓpter peccata cõmiſſa de ſedibus proprijs euellẽs defert in terram alienam. vñ: Sup flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dũ recordaremur Siõ. b ❡Et vnaquęq;. Ra. In libro locorũ legit, q̃ Benoth & Nergel fuerũt ciuitates quas conſtruxerũt in Iudęa qui de Babylonia trãſierant. Aſima q̃q; oppidũ ędificauerunt q ad eã venerãt de Emath. Nebahan & Tharthac ciuitates ſunt quas Heuęi in Iudæa condiderunt. ❡Rab. Videt iuxta cõſequentiã ſermonis & idolorũ, q̃bus hę gentes prius ſeruierãt, hîc poſſe vocabula intelligi, quia cũ dictũ eſſet: Et vnaquęque gẽs fabricata eſt deũ ſuum, quaſi ad expletionem ſententiæ ſubiunctum eſt: Viri em̃ Babylonici fecerũt Sochoth Benoth, i. tabernacula. ☞Benoth

†occulta fecerũt filij Iſrael q̃ non erant recta añ vetera exẽplaria Latina legunt ¶ operuerũt †oia excel.

☞ verbum

†decreta mea †quam

†contẽpſerũt decreta Diuiſio

†decretis Iſrael quę fecerunt

†nã abſciſſus fuerat

Nicola. de Ly.

F ☞nis rep̃henſio ibi: Et teſtificatus eſt. tertiò eorũ obduratio ibi: Qui non audierũt. Circa primũ dicit: Factum eſt. multipliciter & lõgo tẽpore. a ❡Et am. ꝓpter qd' iuſtũ erat, q̃ ipſi ſimiliter cõſumerent & deiicerent de terra. b ❡Et regum. Iſtud refert ad illud quod p̃mittitur: Iuxta ritũ gentium: quia reges Iſrael primò declinauerũt ad idololatriã, & ex conſequenti populus. vnde frequenter dictum eſt in pręcedentibus, q̃ reges Iſrael ambulabant in vijs Ieroboam qui peccauit, & peccare fecit Iſrael. c ❡A turre. Vocatur hîc turris cuſtodum fortalitiũ, vbi ſunt pauci habitatores. Et eſt ſenſus, q̃ à minima villa vſq; ad maximam in omnibus vigebat idololatria. d ❡Feceruntq; ver. id eſt facta ſiue opa, eo modo loquendi quo dicitur ſuprà. ij. lib. c. j. Quod eſt verbum quod factũ eſt. e ❡Et coluerunt. id eſt idola quæ à Iudæis vocantur immunditię. f ❡Et teſtifi. Hîc conſequẽter deſcribitur peccantiũ

G cantium reprehenſio, videlicet per prophetas à deo miſſos, qui erant digni fide. g ❡Qui nõ au. Hîc conſequẽter ponitur eorum obduratio in malis perſeuerando. ideo ſubditur: h ❡Et abiece. quantùm ad ceremonialia præcepta. i ❡Et pactum. quantùm ad moralia. k ❡Et teſtifica. quantùm ad iudicialia, quæ procedunt per teſtes. Vel aliter: Teſtificationes. id eſt pœnas in lege comminatas tranſgreſſorib9 quas non timuerunt. l ❡Secutiq; ſunt. id eſt idola vana virtutẽ nõ habẽtia. m ❡Feceruntq; ſibi confla. duos. tempore Ieroboam. n ❡Et adorauerunt vni. mili. cæli. id eſt ſolem, & lunam, iouem, venerem, & ſic de alijs. o ❡Et conſe. ſicut expoſitum eſt de Achaz capitulo pręcedenti. p ❡Et tradide. voluntati dæmonis in omnibus aſſentiendo. q ❡Sed nec ipſe. quia aliqui de regib9 Iuda deprauati fuerunt p̃ H vxores q̃s acceperant de filiabus regum Iſrael, vt patet ex ſupradictis. r ❡Ex eo. extunc em̃ declinauit Iſrael à vero cultu dei p̃ ipſum Ieroboam. s ❡Tranſla. ꝓpter mala p̃dicta. t ❡Adduxit. Hîc conſequenter deſcribitur populi extranei adductio, cũ dicitur: Adduxit. Volebat em̃ illã terrã ſecurẽ tenere ſub manu ſua. & iõ amoto populo natiuo fecit illuc venire homines de regno ſuo, q eſſent ſibi magis fideles. v ❡Non ti. q̃a erãt nutriti i idololatria. x ❡Et imi. Tũ q̃a terra ꝓ magna parte erat deſerta, & i. deo multiplicatę fuerũt ibi beſtiæ. Tum in pœnam ſuæ idololatriæ. y ❡Igno. Iſti em̃ q erãt Gẽtiles credebant, q̃ ſecũdũ multitudinẽ terrarũ & regnorũ eſſet multitudo deorũ, quorũ quilibet in terra ſibi appropriata cultũ ſibi debitũ & ſpecialẽ vellet habere. & iõ miſſ9 fuit illuc vn9 de ſacerdotib9 terrę Iſrl. z ❡Et docebat eos. nõ tamen perfectè, quia erat de ſacerdotibus Samarię, & nõ de Ieruſalẽ. a ❡Et vnaquęque gens. i. fecit ſibi idolum ☞ſimile

†vel viride

†oẽm viſionem

†nõ crediderunt

†23. q. 3. ſi. itẽ ab aliq̃ ibi p̃ captiuitatem.

†iudicia vl' ritum

†ritum

Benoth,qđ eſt nomē idoli.In ſequē-
A tibus oſtendit Adramalech & Ana-
melech idola fuiſſe vrbis Sepharua-
im,ita videt cõſeqñs vt & Nergel Cu
thenorũ,Aſima Ematheorũ, Neba-
hath & Tharthac idola fuerũt Heuço
rum. a ℭEt cum .Habēt hęretici q̃-
dam ſacramenta cõia cũ ſancta eccl̃ia,
& quaſdã ſñias ſcripturarũ ritè intelli
gũt:ſed tñ idolis īmundorũ ſpirituũ
ſeruiunt.Videt eis timorē dei ritè ſe
cuſtodire,cũ ſecũdum ſenſum ſuum
veritati ſe putãt fauere:ſed qa catho- †vel ſacrificabãt eis
licæ fidei vnitatē ſpernũt malignorũ
ſpirituũ volũtatibꝰ obtẽperãt, & nõ
ſolũ inuentores primi errorũ(quos
patres Samaritanorũ ſignificãt) hoc
faciunt,ſed & ſequaces eorũ,quos fi-
liorũ nomine & nepotũ ītelligimus.

GLO.ORDI.

Cap. XVIII.

B ANno ter. b ℭEzechi
as.Apphendẽs dñm vel
fortitudo dñi.Nã redem
ptor noſter dñs fortis do
minus potens in p̃lio,non ſolũ idola
gentiũ contriuit,& cultũ idololatriæ
diſsipauit quatenus vniꝰ dei notitiã
haberent.eiuſq; cultui dignè mãcipa
rent:qn ipſã literã legis Moſaicę, quã
ille populꝰ legalis aſsidua lectiõe reſo
nabat ac ꝑ magno habebat,cõtriuit:
ac ſenſum ſp̃ualē in ea intelligere eos
docuit. c ℭConfregitq;. Eze-
chias ſerpentem cõfregit,quia in dño
deo ſperauit,non in æneo ſerpente.
d ℭNehuſtan vo .&c. quod
interp̃tatur ęs eorum, vt quem illi ꝑ
numine colebant, in dictis eius me-
tallum eum eſſe,non deũ agnoſcerẽt.
Rabſacen

Nicolaus de Lyra.

ſimile illi qđ colebat in ciuitate
vel terra,vñ fuerat illuc adducta.
a ℭViri. Qđ in Hebręo ſonat ta
bernaculũ alarũ.Dicit em̃ Ra.Sa. ꝙ
iſtud idolũ erat factũ ad modũ galli-
næ habentis pullos,ita ꝙ Sochoth ſi
gnat domũ,Benoth aũt idolũ ſeu ido
la ibi poſita.Babylonij em̃ multũ in-
nitebant cõſtellationibꝰ.& iõ aliq eo
rũ fecerũt idolũ in veneratione con-
ſtellatiõis,q̃ apud vulgares vocat Gal
lina Pullinaria.apud lr̃atos vͦò Plia-
des.ſicut & aliqui alij faciebant imagi
nē ſoli.& aliq lunę ꝑut hr̃ in pluribꝰ
locis ſcripturę. b ℭEt ni.ſed nõ ſecũ
dũ inſtructionē ſacerdotis p̃dicti. vñ
†2.Pa.29.a. & recipiebant qnq; libros Moyſi, &
ſic p̃tim erãt Gẽtiles, partim Iudæi.
c ℭFece.i.de vilibꝰ pſõis q̃ nõ erãt
de gñe ſacerdotali ſecundũ legē Moy
ſi. d ℭNon.ſ.pſectè,ꝑut p̃cipit in le
ge.iõ ſubdit: Neq; cu.Cetera patēt.
ℭIn c.xvij.vbi dicit in poſtilla: Et
docebat eos quomodo colerẽt dñm.

ADDI. In Hebręo dr̃: Doce
bat eos quõ timerẽt
deũ.& ſimiliter vbicũq; in hoc.c. dr̃
de Samaritanis ꝙ coluerũt deũ.He-
braica vͦitas habet loco colere, time-
re,qđ veriꝰ dicit.Nã licet Samarita-
ni poſsint dici timẽtes deũ timore ſer
uili,nõ tñ ꝓpriè pñt dici colẽtes deũ,
quia in vero cultu reqrit fides & cha
ritas,q̃ in ipſis nõ erat,cũ verè eſſent
idololatræ.

ſis quæ fecerant Samaritæ, † gens &
gens in urbibus ſuis in quibus habita-
bant. Viri enim Babylonij fecerunt So- a
cothbenoth. Viri autem Cuthæi fece-
runt Nergel:& uiri de Emath †fecerũt Aſi
ma:porrò Heuæi fecerunt Nebahaz &
Tharthac.Hi autem qui erant de Sephar-
uaim comburebãt filios ſuos igni, Adra-
melech & Anamelech diis Sepharuaim, b
& nihilominus colebant dominum. Fece c
runt autem ſibi de nouiſsimis ſacerdotes
excelſorum,† & ponebant eos in phanis
a ſublimibus. Et cùm dominum †colerent,
diis quoque ſuis ſeruiebant iuxta conſue-
tudinem gentium,de quibus trãſlati fue-
rant Samariam. Vſque in præſentem di-
em morem ſequuntur antiquum. Non ti d
ment dominum,neq; cuſtodiunt †ceremo
nias eius atq; iudicia,& legem & manda-
tum quod præceperat dominus filiis Ia-
cob,quē cognominauit Iſraël & percuſſe
rat cũ eis pactũ,& mandauerat eis, dicẽs:
Nolite timere deos alienos,& nõ adore-
tis eos,neq; collatis eos,& nõ immoletis
eis,ſed dñm deũ ueſtrũ,qui eduxit uos de
terra Ægypti in fortitudine magna & in
brachio extento:ipſum timete,& illum a-
dorate, & ipſi immolate. †Ceremonias
quoq; & iudicia & legem & mandatum
quod ſcripſit uobis,cuſtodite: ut faciatis
cunctis diebus:& non timeatis deos alie-
nos. Et pactũ quod percuſsit uobiſcum,
nolite obliuiſci,nec colatis deos alienos:
ſed dominum deũ ueſtrum timete,& ipſe
eruet uos de manu omnium inimicorum
ueſtrorum. Illi uerò non audierunt,ſed iu-
xta cõſuetudinem ſuam priſtinam perpe-
trabant. Fuerunt igitur gentes iſtę timen-
tes quidem dominũ,ſed nihilominus ido-
lis ſuis ſeruientes. Nam filij eorum & ne-
potes ſicut fecerunt patres ſui, ita faciunt
uſque in præſentem diem.

Cap. XVIII.

ANno tertio Oſee filij Ela e
b regis Iſraël regnauit Eze-
chias filius Achaz regis Iu
da. †Vigintiquinq; anno-
rum erat,cùm regnare cœ
piſſet,& uigintinouem annis regnauit in
Ieruſalem. Nomen matris eius Abi, f
filia Zachariæ. Fecitq; quod erat bo-
num coram domino, iuxta omnia quæ
fecerat Dauid pater eius. † Ipſe diſsipa- g
uit excelſa,& contriuit ſtatuas,& ſuccidit h i
c lucos,confregitq; ſerpẽtem æneũ, †quem k
fecerat Moyſes. Siquidem uſque ad il-
lud tempus filij Iſraël adolebant ei incen-
a ℭId eſt æs eorum non deus.
d ſum,uocauitq; nomen eius Nehuſtan: & l
a ℭNon in ſerpente.
in domino deo Iſraël ſperauit. Itaq; poſt m

REPLI. In.c.xvij. Bur. facit C
differentiam inter ti †i. ſingulæ gentes
mere & colere Samaritanorũ,impro
bans nr̃am trãſlationē. de quo vide
ſ.li.iij.c.xviij.Nõ em̃ eſt vͦiſimile ꝙ
ſacerdos miſſus doceret eos timere
ſeruiliter. verior eſt igit nr̃a trãſlatio †timebant
q̃ dicit eũ docuiſſe colere. timere em̃
īduxit aduerſitas.ſ.imiſsio leonũ &c.

NI. DE LY.

ANno ter. Cap. XVIII.
Supius in hoc quarto a-
ctũ eſt de debilitatione re
gni Iudæ,& Iſrael ſimul,
& de regni Iſrael totali deiectione,hīc Diuiſio
cõſequenter agit de regno Iudæ pſe, †timerent
& de eiꝰ deſtructione, vbi primò po
nit qd actũ ē ſub Ezechia. ſecũdò qd
ſub Manaſſe & Amõ.c.xxj.tertiò qd
ſub Ioſia & Ioachaz.ca.xxij. quartò
qd ſub Ioachim .c. xxiiij. quintò qd
ſub Sedechia.c.xxv. Circa primũ o-
ſtēdit primò Ezechię cõuerſatio lau †decreta
dabilis, ſecũdò eiꝰ liberatio terribilis D
c.xix.tertiò ſanatio mirabilis.c.xx. Cir
ca p̃ſens capitu.oſtēdit primò: quo-
modo Ezechias laudabiliter ſe habuit
in ꝓſperis,ſecũdò in aduerſis,ibi: An
no quartodecimo. Prima in duas.in
ptē principalē & incidẽtalē.ſecũda ibi:
Anno quarto. Circa primũ tangitur
genus ex pte matris eius, cũ dicitur:
f ℭNomen ma. Dicũt aũt aliqui,
ꝙ iſte Zacharias fuit filius Ioiadę. ſed
hoc non videt verũ.qa ille Zacharias
fuit cõtẽporaneꝰ ipſi Ioas, qa interſe † Statuta
cit eũ,vt dictũ eſt.ſ.xij.c.à principio
vͦò regni Ioas vſq; ad p̃cipiũ regni
Achaz,cuius vxor fuit iſta Abiſa,flu
xerũt anni. cxxxvij. qđ patet ſi cõpu
tent anni qbus ſucceſsiuè regnauerũt
reges Iuda à dicto tpe.& ſic nõ videt
ꝙ iſta Abiſa potuiſſet eſſe apta copu
lę coniugali tp̃e Achaz,& multò mi
nus ad concipiendũ. Cõſequẽter po
nitur Ezechiæ virtus, cùm dicitur:
Fecitq; quod erat. & ſequitur:
g ℭIpſe di.excelſa. Quod nullus
rex fecerat ante eum. k ℭConfre
gitq;.cuius cauſa ſubdit: Siquidē.
Eò ꝙ in aſpectu illius filij Iſrael fue-
runt ſanati à morſibus ſerpentum,vt
habetur, Nu.ca.xxj. l ℭVocauit
que no.e.i.cuprum vel cupreum.
q.d.Nihil erat diuinitatis in eo, ſicut
ſimplices credebant errore decepti,
quia in eo nihil erat niſi cuprum.
m ℭItaque poteſt &c. Per hoc
non habetur ꝙ fuerit ſanctior Dauid
qui fuit ante eũ.vel Ioſia q fuit pōſt,
ſicut & de quolibet confeſſore ca-
nit eccleſia: Nõ eſt iuentus ſimilis illi.
& hoc ꝓpter aliquã p̃rogatiuã q̃ nõ
ſic inuenitur in alijs, licet in multis
alijs p̃ro

Mora. a ℭAnno ter. Per Ezechi Moraliter
am q fortitudo dei interp̃rat,bonꝰ p̃ †63.di.ſ.ve
latus ſignificat,q nõ vͦtuti ſuę vel me rum.
ritis,ſed diuinis auxilijs innitit. iõ ſub
dit: g ℭIpſe. ſupbos humiliando.
h ℭEt con.hypocritarũ falſitatē de †Nu.21.e.
tegẽdo,& eos abijciẽdo. i ℭEt ſuc.
luxurioſos & diſſolutos extirpando.
k ℭCõfre.p quē ſignificat calliditas
malignãtiũ.Ge.iij.a.Serpens erat calli
dior cũctis animantibus terrę &c.

a ℂRabſacen.Ra. Quia Hebrai
E cè loquit̃;filiũ Eſaię putant qui ꝓditor
fuit cũ Sobna. Vel Samaritẽ:& iõ He
braicam linguã ſciuiſſe. Qui q̃ſi q̃dã
cõtraria fortitudo imitabat̃ ꝓphetas
ſua arrogantia prophetę dicũt: Hæc
dicit dñs, Iſte dixit: Hæc dicit rex ma-
gnus rex Aſſyriorũ. b ℂEliacim.
Ra. de hoc Eliacim dixit Eſaias: Voca
Eſa.22.f. bo ſeruũ meũ Eliacim, q fuit pontifex
poſt Sobnã: quẽ tradũt Hebręi Rab-
ſacis cõminatiõibus pterritũ ꝓdidiſſe
Ieruſalẽ:& excepta arce ſicut & tẽplo
Aſſyrios totã vrbẽ cepiſſe: quẽ etiam
Sobnã cũ Eliacim ad Rabſacẽ exiſſe q
dã autumãt. c ℂAn ſpe. Nulla nar
rat hiſtoria ꝙ Ezechias Pharaonis au
xilium poſtulauerit. d ℂIn domi.
Raba. Verũ eſt, ꝙ in deo habuerunt
fiduciam: ſed falſum eſt Ezechiã abſtu
liſſe excelſa dei & altaria. hoc enim
nõ contra deum, ſed pro deo fecit:
vt deſtructo errore veteri iuberet
deum in templo Ieruſalem adorari.
Dabo

eum non fuit ſimilis ei de cunctis regibus a
Iuda, ſed neq; in his qui ante eum fuerũt.
Et adhęſit domino, & non receſſit à ueſti
giis eius: fecitq; mandata eius quæ pręce-
perat dominus Moyſi. Vnde & erat do-
minus cũ eo, & in cunctis ad quę procede
bat, ſapi[illegible]er ſe agebat. Rebellauit quoq; b
cõtra regẽ Aſſyriorum, & nõ ſeruiuit ei.
Ipſe pcuſsit Philiſthęos uſq; Gazã, & oẽs
terminos eorũ, & à turre cuſtodũ uſq; ad c
a Al's muratam.
ciuitatem munitam. Anno quarto regis d
Ezechię, qui erat annus ſeptimus Oſee fi
lij Ela regis Iſraël, aſcẽdit Salmanaſar rex
Aſſyriorũ in Samariam, & oppugnauit
eam, & cepit. Nam poſt annos tres anno
ſexto Ezechiæ, id eſt nono anno Oſee re
gis Iſraël, capta eſt Samaria. Et tranſtulit
rex Aſſyriorum Iſraël in Aſſyrios, col-
locauitq; eos in Hala & in Habor, flu-
uiis Gozan, in ciuitatibus Medorum,
quia non audierunt uocẽ domini dei ſui,
ſed prætergreſſi ſunt pactũ eius. Omnia
quę præceperat Moyſes ſeruus dñi, non
audierũt, neq; fecerũt. †Anno quartodeci e
mo regis Ezechiæ, aſcendit Sennacherib
rex Aſſyriorum ad uniuerſas ciuitates Iu
da munitas, & cepit eas. Tunc miſit Eze- f
chias rex Iuda nuntios ad regem Aſſy-
riorum in Lachis, dicens: Peccaui, recede g
à me, & omne quod impoſueris mihi fe-
ram. Indixit itaque rex Aſſyriorum Eze
chiæ regi Iudæ trecenta talenta argenti,
& triginta talenta auri. Deditq; Ezechi-
as omne argentum quod repertum fue-
rat in domo domini, & in theſauris * re-
gis. In tempore illo confregit Ezechi- h
as ualuas templi domini, & † laminas au-
ri quas ipſe affixerat, & dedit eas regi Aſ-
ſyriorum. Miſit autem rex Aſſyriorum i
a Tharthan, & Rapſaris, & Rapſacen de
Lachis ad Ezechiam regem cum manu k
ualida Ieruſalem. Qui cùm aſcendiſſent,
uenerunt Ieruſalem, & ſteterunt iuxta a-
quęductum piſcinæ ſuperioris quæ eſt in l
uia agri Fullonis, uocaueruntq; regem. m
b Egreſſus eſt autem ad eos Eliacim filius n
Id eſt pontifex.
Helciæ præpoſitus domus, & Sobna ſcri o
ba, & Ioahæ filius Aſaph à cõmentariis.
Dixitq; ad eos Rabſaces: Loqmini * Eze-
chię: Hęc dicit rex magn⁹ rex Aſſyriorũ:
Quę eſt iſta fiducia qua niteris? † Forſitã p
iniſti conſiliũ, ut prępares te ad pręliũ. In
c quo confidis, ut audeas rebellare *? † An q
ſperas in baculo arũdineo atq; confracto
Ægypto ſuper quẽ ſi incubuerit homo,
cõminutus ingredietur manũ eius & per
forabit eam? Sic eſt Pharao rex Ægy-
pti omnibus qui cõfidunt in † ſe. Quòd ſi
d dixeritis mihi; in domino deo noſtro ha-

Nicolaus de Lyra.

alijs ꝓrogatiuis deficiat ab alijs. &
hoc mõ dicit̃ hîc de Ezechia: a ℂNõ
fuit. Tũ quia deſtruxit excelſa & ſer-
pentẽ ęneum: tũ quia ad p̃ces ei⁹ ange
lus dñi exercitũ Sennacherib pcuſsit
& ſol decẽ gradib⁹ retroceſsit, vt hr̃
ĩ. q̃ fuerũt valde ſpecialia. b ℂRe-
bel. qđ eſt intelligẽdũ, nõ quia fuiſſet
F prius ei ſubiectus: ſed quia nõ recepit
eũ vt dñm ſicut multi reges añ eũ fece-
rant, & hoc eſt qđ ſubditur: Et ideo
non ſer. &c. c ℂA turre cu. i. nõ
ſolũ ciuitates magnas, ſed etiã fortali-
tia in locis inacceſsibilib⁹ ſita. d ℂAn
no quar. Hæc eſt pars incidẽtalis, in
qua agitur de captione Samariæ, &
Oſee regis p modũ cuiuſdã recapitu
lationis; & hoc occaſione Ezechię: qui
miſit nuntios & ep̃las p regnũ Iſrael
monẽs populũ vt reuerteret̃ ad deũ:
vt habet̃. ij. Pa. xxx. ſed non audiuit eũ.
& ideo cũ rege ſuo fuit captiuatus, &
translatus de terra Iſrael in Aſſyrios,
vt hîc dicitur. & patet lr̃a ex ſupradi-
ctis. e ℂAnno quartodeci. Hîc
conſequenter deſcribitur quõ Ezechi
as ſe habuit in aduerſis. & primò oſtẽ
ditur qd fecit ex timore, ſecũdò quid
ex amore, ibi: Miſit autẽ. Circa primũ
ſciendũ, ꝙ Ezechias ſciẽs populũ ſibi
ſubiectum, & Achaz patrem ſuum
deum multipliciter offẽdiſſe, ideo me
ritò timuit ne in vindictam dictorum
malorum permitteretur rex Aſſyrio-
rum venire ſupra regnũ ſuum. & ideo
deſtructionem ciuitatis Ieruſalem vbi
Diuiſio vigebat diuinus cultus: & populum
ſuum quantùm poterat volẽs ſeruare
pecuniam expoſuit. & hoc eſt qđ dici
tur hîc: f ℂTunc mi. ad tractandũ
cũ eo de receſſu, quia nõ habebat po-
pulum ad congrediendum cum eo.
*cõtra me. g ℂPeccaui. ſ. dño. peccatũ aũt pa-
† 23.q.3.c. tris ſui & populi reputabat ſuũ ĩ hoc.
3. ꝟ. bacul⁹ h ℂIn tempore. in q̃bus erat mul-
tũ de auro affixum per reges pręce-
dentes, & per ipſum ad decorem &
magnificentiam. & hoc fecit neceſsita
te compulſus, quia non habebat aliũ-
de vnde

de vnde poſſet ſoluere tantam ſum- G
mam. Ex hoc habetur argumentũ, ꝙ
principes in neceſsitate poſſunt acci-
pere de theſauris eccl'ię ꝓ conſeruatio
ne reipublicę. i ℂMiſit. Hîc conſe
quenter oſtẽditur, quid fecerit ex dei
amore. Circa qđ ſciendũ, ꝙ rex Aſſy
riorum accepta pecunia ſub pacto
dimittendi regnũ Ezechię in pace, infi
deliter agens pactum non ſeruauit, ſed
miſit exercitũ & nuntios in Ieruſalem
ad terrendum Ezechiam, vt territus
redderet ciuitatem: & populus tranſ-
ferretur in Aſſyrios, & cultus dñi de
Ieruſalem auferretur. Quod nullo mo
do ferens Ezechias, reſtitit: & congre
gans populũ exhortatus fuit ad defen
dendũ locum ſanctum & gentem, vt
habetur diffuſius. ij. Para. xxxij. Igitur
circa hoc primò ponitur nuntiorũ re
gis Aſſyriorum cõminatio. ſecundò Diuiſio
nũtios Ezechię poſtulatio, ibi: Dixe-
runt aũt. tertiò dictę poſtulationis de
negatio, ibi: Rñditq; eis. Circa primũ
dicitur: ℂMiſit au. ſic debet ſcri-
bi vbiq; ſ. per b. k ℂCum ma. i.
cum exercitu ad obſidendũ Ieruſalem.
l ℂIn via. quia ibi fullones extende
bant pannos ad deſiccãdũ. m ℂVo
caue. nõ tñ venit ad eos, eò ꝙ time-
bat de ꝓditione, quia aliãs expertus fue-
rat fraudẽ eorum: ſed miſit nuntios.
n ℂEliacim. ſ. dñi, quia erat ſum- †2.Pa.32.a.
mus ſacerdos, & ſucceſsit Sobnę, qui Eccle.48.c.
fuit captiuatus & deiectus à ſacerdo Eſa.36.a.
tio, vt hr̃ Eſaię. xxij. o ℂEt Sobna. H
De officijs autem iſtis qualia ſint, di-
ctum fuit. ſ. ij. li. c. viij. p ℂQuę eſt
iſta fiducia in qua niteris &c.
defendere te à rege Aſſyriorũ. q. d. nul
la ẽ. q ℂAn ſperas. q. d. In rege AE
gypti non potes habere fiduciã, ſicut
nec hõ põt ſe firmiter appodiare in
baculo arũdineo. & ſic nõ põt cõfide
re ſecurè de auxilio humano, ſimili-
ter nec de diuino. Cuius rationem *domus
ſubdit dicens

Moraliter
*Serpens igit̃ æne⁹ frãgit̃, cũ calliditas †columnas
mali & obſtinati hominis eneruatur. quas obte-
e ℂAnno quartodeci. Per Sen- xerat. Chal.
nacherib q cõtra Ezechiam aſcendit, ſi interp̃. Li-
gnificatur tyrannus, qui eccleſiam bo mina vel
ni p̃lati turbat & ĩuadit. ſicut rex An- poſtes ha-
gliæ inuaſit eccleſiã ſancti Thomę ar bet. Alijtra
chiepiſcopi Cãtuariẽ. & alij plures idẽ bes vertũt.
legunt̃ feciſſe. f ℂTunc miſit Eze.
Bonus eñ p̃latus conſiderans pecca
ta p̃deceſſorum ſuorum vel ſubdito
rum, ꝓpter quę deus iuſtè pmittit ec-
cleſiã vexari: ad ſuã vexationẽ redimẽ
dã exponit aliquando ſubſtantiã tẽpo
ralẽ. Per hoc aũt ꝙ Sennacherib habi
ta Ezechię pecunia à ſua malitia nõ ceſ
ſauit, ſed Ieruſalem vbi diuinus cultus
erat ſibi ſubiugare voluit, & ad hoc *obſecro
nuntios miſit. vnde ſubdit̃: i ℂMiſit
autem rex Aſ. &c. ſignificatur ma- †dixiſti. A-
litia tyranni, qui moleſtans eccleſiam lij ita puto
non eſt contentus bono temporali, ſed cõſilium &
cum hoc bona ſpiritualia nititur im- vis tua ad
pedire, & clerum ſubijcere indebitè p̃liũ tantũ-
ſeruituti. & in tali caſu prælatus de- mõ eſt ĩ la-
bet ſibi reſiſtere, ſicut fecit beatus Tho bijs tuis.
mas regi Anglorum. & hoc ſignifica- †eum
tur hîc per hoc, ꝙ Ezechias non obe
diuit mandato Sennacherib: ſed ma-
gis ſe præparauit, & populum ſuum
ad viriliter reſiſtendum.

A a ℭ Dabo vo. Rab. Rabſaces, vt paucitatē obſeſſorum oſtēderet, duo milia equorū pollicet, quorū aſcenſores Ezechias non haberet: non de imbecilitate populi venit quaſi equitandi ignari, ſed quia de⁹ pręcepit ne rex Iſrael equos & vxores ſibi multiplicaret. b ℭ Dñs dixit. Raba. Ad id qđ dixit: ſi dixeritis, in deo confidimus: callidè reſpondet, ſe non ſua voluntate, ſed dei veniſſe dicentis: Aſcende. Et eſt argumentū: Cū multas vrbes ceperim, & pars Ieruſalē maneat intacta, manifeſtū eſt me dei veniſſe voluntate. c ℭ Precamur. Ra. Senſus eſt. Quid neceſſe eſt populū falſis terroribus cōmoueri, & vanā iactare virtutē? Loquere linguam quā populus non nouit. Ad qđ ille arrogāter Nū ad do. tu. & ad te mi. me do. &c. vſq;, vt come. ſter. per qđ oſtēdit fame eos & ſiti eſſe capiendos. ſimulq; illecebram iungit timori, vt quos terrore non vicit, pſuaſione decipiat. Et dicit ex pſona regis: Facite mecum benedictionem. i. facite qđ in veſtrā bñdictionē pficiat. Bñdicite regi Aſſyriorū, & eū dñm cōfitemini, vt pręmia cōſequamini, donec reuertar de AEgypto. Vel: capta Lobna, redeam habitare in vrbe veſtra, & reb⁹ veſtris fruimini, & poſtea ducā vos in ſimilē terrę veſtrę terram. Quam tñ non nominauit: quia ſimilē ei inuenire nō potuit, ſed ſimilitudinē ponit. hoc B em ſolum quiſq; vult in quo natus eſt. Alij putant terrā Medię eis repromitti, quę terrę Iudęę ſimilitudinē habeat tā in ſitu q̄ in fructib⁹. d ℭ Nō vos &c. Rabſacis accuſatio Ezechię teſtimonium eſt, q captis videlicet vrbibus in dño cōfiſus ſit: & cōfortauit populū vt in dño ſperaret. Vñ Rabſaces deſtruere vult q̄ ille cōſtruxit, & dicit ad populū: Non ſeducat vos Ezechias, & non vobis tribuat fiduciam ſuper dño deo veſtro. e ℭ Vbi eſt deus &c. Ra. Oſtendit harum ciuitatum ſiue gentium dijs ſeruiſſe Samaritas. & quia nō erant dij, ſed idola, merito cultores vanitatis dicebat eſſe ſubuerſos. Emath eſt vrbs Cœleſſyrię, quę nunc Epiphania dicit. Arphad vrbs Damaſci. Sepharuaim, quod numero plurali libros vel literas ſonat, nomē eſt locorū de quibus Aſſyrij tranſmigrauerunt in Samariam, vt in locorū libris inuenimus. Verū nomen ciuitatis eſt in Eſaia, dicente: Vbi eſt deus vrbis Sepharuaim? pluraliter dictum vt Thebarū. Pro Ana & Aua vetus ędit io, quaſi vnius vrbis nomen Aneri Gauen poſuit. Et qdē in Hebræo ita ſcriptum eſt. Veruntamē quod in medio eſt, coniunctionem etiam ſignificat. Põt ergo ita diſtingui, vt dicat Ane & Gaue iuxta aquilā: vel Ana & Gaua, vt noſter inuertit interpres.

Margin: † fideiuſſorem da vel da vadem dño meo regi · † ſine dño · † eius · † bñdictionem. i. pacē vel ſalutationem, vł fœdus · Eſa. 37. c. · Eſa. 37. a.

Nicolaus de Lyra.

⁓ ſubdit dicens: a ℭ Nonne iſte eſt cuius abſtulit Ezechias excelſa. &c. q. d. diminuit cultum diuinū: & ſic non poteſt confidere in ipſum, cū magis eū offenderit q̄ placauerit. Iſte autem Rabſaces dicebat falſum. quia ſacrificare etiam domino extra templum (poſtq; fuit ædificatum per Salomonem) non fuit licitum. vt frequenter

bemus fiduciā, nōnne iſte eſt cuius abſ- a
tulit Ezechias excelſa & altaria, & præ
cepit Iudę & Ieruſalem: ante altare hoc
adorabitis in Ieruſalem? Nunc igitur b
† tranſite ad dominum meum regem
Aſſyriorum, & dabo uobis duo milia a
equorū, & uidete an habere ualeatis a- c
ſcenſores eorū. Et quomodo† poteſtis d
reſiſtere ante unū ſatrapā de ſeruis dñi
mei minimis? An fiduciam habetis in
Ægypto ,ppter currus & equites? Nū
quid† ſine uoluntate dñi aſcendi ad lo-
b cum iſtū ut demolirer eū? Dñs dixit mi e
hi: Aſcende ad terram hāc, & demolire
eam. Dixerunt autē Eliacim filius Hel f
ciæ, & Sobna ſcriba & Ioahe, Rabſaci:
c Precamur ut loquaris nobis ſeruis tuis g
Syriacè, ſiquidem intelligimus hanc lin
guam, & non loquaris nobis Iudaicè, h
audiēte populo qui eſt ſuper murum.
Reſpōditq; eis Rabſaces, dicēs: Nūqd i k
ad dominū tuum & ad te miſit me dñs l
meus, ut loquerer ſermones hos, & nō
potius ad uiros qui ſedent ſuper murū:
ut comedant ſtercora ſua, & bibant u- m
rinam ſuam uobiſcū? Stetit itaq; Rabſa
ces & clamauit uoce magna Iudaicè, &
ait: Audite uerba regis magni regis Aſ-
d ſyriorum. Hæc dicit rex: †Non uos ſe- n
ducat Ezechias: Non enim poterit eru o
ere uos de manu† mea, neq; fiduciā uo-
bis tribuat ſuper dominū, dicens: Eru-
ens liberabit nos dominus, & non tra-
detur ciuitas hęc in manu regis Aſſy-
riorū. Nolite audire Ezechiam. Hęc e-
nim dicit rex Aſſyriorū: Facite mecum p
†quod uobis eſt utile, & egredimini ad
me: Et comedet unuſq; de uinea ſua, q
& de ficu ſua, & bibetis aquas de ciſter
nis ueſtris, donec ueniā & transferā uos r
in terrā quę ſimilis eſt terrę ueſtrę, in ter
ram fructiferā & fertilē uini, terrā panis
& uinearū, terrā oliuarū & olei ac mel-
lis, & uiuetis & non moriemini. Noli- s
te audire Ezechiam† qui uos decipit, di t
cens: Dominus liberabit nos. Nūquid v

ℭ Si tantis dijs præſentibus vicimus facile, quanto magis ſolā Ieruſalem vno deo præſule vincemus.

liberauerunt dij gentium terrā ſuam de
e manu regis Aſſyriorū? Vbi eſt deus E-
math & Arphad? Vbi eſt deus Sephar-
uaim, Ana & Aua? Nunquid liberaue-
rūt Samariā de manu mea? Qui nam
illi ſunt in uniuerſis dijs terrarum qui
eruerunt regionem ſuā de manu mea,
ut poſſit eruere dominus Ieruſalem de

a ℭ Ne eum ad maiores blaſphemias prouocaret.

manu mea? Tacuit itaq; popul⁹, & nō

a ℭ Omnia agens cum conſilio.

reſpōndit ei quicq;. Siquidem præce-
ptum regis acceperant, ut non reſpon
derent ei. †Venitq; Eliacim filius Hel-

quēter dictum eſt. & vt habetur Deuteron. xij. b ℭ Nunc igitur. In Hebræo habetur: Vadia date. ſ. pro duobus milibus equorū. c ℭ Et vide. q. d. in toto populo tuo non poteris inuenire tot hoies ſcientes equitare. d ℭ Et quomodo po. &c. Quia in acie cuiuſlibet ſatrapæ erant plures equites. Adducit autē ad ſuū propoſitum confirmandum ſacrę ſcripturę teſtimoniū, quod habetur Eſaię. viij. b. Adducet dñs aquas fortes & multas regē Aſſyriorū. & ſubdit ibidem: Et ibit per Iudā inundās & tranſiens &c. Et hanc ſententiā ponit hic ſub alijs verbis cū dicitur: e ℭ Domi. di. mi. aſcen. &c. ſed ipſe non allegauit finē prophetię. Licet em Eſaias dixerit regem Aſſyriorum venturū in terram Iuda, & affliicturū eā: tamen ipſe pdixit exercitū eius pcutiendū à dño, ſecūdū qđ habetur in. c. ſeq. f ℭ Dixerunt au. Hic cōſequenter deſcribit nuntiorum Ezechię poſtulatio cum dicitur: g ℭ Precamur vt lo. Conſuetum em erat antiquitus q illi qui aſſiſtebant regib⁹ ſciebāt diuerſa idiomata, vt ſcirēt legere literas, & loq cū nūtijs aliorū idiomatum. h ℭ Et non loq. ne. ſ. ppls terreret ex vobis Rabſacis. & q in v̈bis ſuis intermiſcebat v̈ba blaſphemię. Ex hoc autem loco dicūt Hebręi & etiā doctores noſtri, q iſte Rabſaces erat Iudæus natione, ſed derelicta lege conuerſus erat ad Gentilitatē. i ℭ Reſponditq;. Hic conſequenter ponit dictę poſtulationis denegatio, cū ſubditur: k ℭ Nunquid ad do. ſ. Ezechiam ſolum. l ℭ Miſit me do. q. d. nō, ſed magis ad populum, & ideo cœpit altius clamare ad terrēdū pplm, dicēs: m ℭ Vt co. ſter. i. tādiu erūt obſeſſi, q nō habebūt aliquid ad comedendum & bibendum. n ℭ Nō vos, tenendo ciuitatem contra me. o ℭ Non enim po. vos. ſ. virtute humana, nec etiā diuina, ideo ſubdit: Neq; fidu. vo. tri. Et ſequtur: p ℭ Facite mecum quod vobis &c. ſubdendo vos voluntariè ſeruituti meę: quod eſt melius vobis q̄ mori gladio & fame. q ℭ Et come. vnuſquiſque de vi. ſua. id eſt viuat pacificè & quietè in terra iſta. r ℭ Donec veniā & tranſ. vos. q. d. Hic eſt modus regum Aſſyriorum, trāſferre gentem ſibi ſubiectam, de terra ſua natiua ad aliam vt ſit magis ſecurus de eius ſubiectione. Sic em iam antè fecerat rex Aſſyriorū de Oſee rege Iſrael & eius populo, vt dictum eſt ca. præcedēti, & etiam iſto. s ℭ Nolite au. Ezechiam, contrarium vobis perſuadentem. t ℭ Qui vos. Quod nititr pbare p locū à maiori, di. v ℭ Nūquid liberauerunt dij gentium &c. quaſi dicat cūm eſſent multi dij, non potuerunt defendere colentes eos contra regem Aſſyriorum: ergo deus veſter qui eſt vnicus tantùm, nō poterit vos defendere. Sed iſtud argumentum nullum eſt: quia illi non ſunt dij veri, ſed falſi, & nullius virtutis: deus autem verus vnus eſt, & potentię infinitę. x ℭ Tacuit itaque populus, & non reſpondit ei q̄cquam. Siquidē. ſ. de pręcepto regis, ne Rabſaces moueret ad dicendū adhuc blaſphe

Margin: C · D · † vertere faciès faciē du cis. Heb. p reſiſtere poteris & vertere in fugā. · † i. Pa. 32. c. · † q ſuadet vobis

Cap. XIX.

B Væ cum audiſ.Ra. Mira regis humilitas & prudẽtia dimiſſo regio cultu & obuolutus ſacco ad tẽplũ pgit: de palatio principes ſacerdotũ nõ ſtolis ſed cilicijs amictos mittit ad Eſaiam,& dicit: Dies tribulationis noſtræ hæc & correctiõis dei,& blaſphemiæ hoſtiũ. Ponitq; ſimilitudinẽ pturiẽtis q̃ ad ptũ puenit;& gñare non poſsit. Dñs de⁹ tu⁹. Nõ em̃ audem⁹ dicer̃ dñm deũ nr̃m, quo iraſcẽte tãta ppetimur, & hãc habem⁹ vltionis fiduciã; qm̃ viuẽs deus blaſphemat̃ ã cultore idolorũ mortuorũ. Leua ergo orõnẽ nr̃am iacẽtẽ ꝓ reliq̃is populi q̃ obſident̃. Pręuenit eos Eſaias, qa eo ſpũ quo futura noſcebat, etiã abſentẽ regẽ audierat. Hæc, inq̃t, dicite dño vr̃o dicit dñs: Noli timere verba q̃bus non tu, ſed ego ſum blaſphemat⁹. Nec dicam oĩa q̃ regi Aſſyriorũ faciã; ſed quia dandus ſit ei ſpũs, nõ dei, ſed aduerſarij & audito nũtio reuertẽs ad terrã ſuã corruet gladio: vt duo pariter q̃ optabat Ezechias audiret, ſc.ſ. ab obſidione liberãdũ, & inimicum in ſua terra eſſe moriturum. b ℭ Cumq; audiſſet.Ra. Volẽte deo Rabſaces deſeruit obſidionẽ Ieruſalẽ, & inuenit dñm ſuũ vel capta, vel deſerta Lachis oppugnantẽ Lobnã. Sẽnacherib occurrens regi AEthiopũ, miſit ad Ezechiã epl̃as vt quos virib⁹ nõ cepit, ſermone terreret. Pugnaſſe Sẽnacherib cõtra AEgyptios & obſediſſe Peluſiũ: iãq; extructis aggerib⁹ vrbe capiẽda veniſſe Tarachã regẽ AEthiopũ in auxiliũ narrat Herodot⁹.

F c ℭ Aſcendit.Ra. Pri⁹ Ezechias dñi terrore pterrit⁹, adorare in tẽplo non audebat vel liberas ibi fundere præces, nunc dicente Eſaia: Ne timeas à facie verborum quæ audiſti auda- Eſa.41.c.

ℭter dñm

Nicolaus de Lyra.

ubi huc blaſphemias de deo, ſi rñderet. a ℭ Sciſsis ve. Hîc em̃ erat mod⁹ Iudæorũ, ꝙ ſcindebãt veſtes ſuas qñ audiębãt blaſphemiã cõtra deũ. vñ & ſumm⁹ ſacerdos ſcidit veſtimenta ſua; qñ ipoſuit blaſphemiã ipſi Chriſto, vt hr̃ Mar.xiiij. Mat.26.ſ.

NI. DE LY.

Diuiſio

Cap. XIX.

Væ cum audiſ. Hîc cõſequẽter deſcribit̃ Ezechiæ liberatio terribilis. Circa quã primò ponit̃ ꝓphetica denũtiatio. ſecũdò angelica executio, ibi; Factũ eſt igit̃. Prima in duas ſecũdũ duplicẽ denũtiationẽ. ſecũda ibi: Cũq; audiſſet. Circa primũ p̃mittit̃ Ezechię humilis petitio, ſecũdò Eſaię cõſolabilis rñſio, ibi; Dixitq; Eſaias. Circa primũ dicit̃; b ℭ Quæ cum audiſ. propter verba blaſphematoria contra dñm deũ dicta, vt p̃dictũ eſt. c ℭ Et opert⁹. humilians ſe corã deo. d ℭ Ingreſſusq; eſt &c. ad impetrandum eius miſericordiam circa populum ſuum, & eius iuſtitiam contra blaſphemos prædictos. e ℭ Et miſit &c. quia magis confidebat de meritis Eſaiæ quàm de ſuis: ideo miſit ad eum petens orationis eius ſuffragiũ. f ℭ Dies tribu. &c. ſ. mei & toti⁹ populi. g ℭ Et blaſphemiæ &c. ſ. contra deum. h ℭ Dies iſte &c. ſ. in quo ſ dicendo

cię ꝓpoſitus domus, & Sobna ſcriba & Ioahe filius Aſaph à cõmentariis
ℭ Propter Rabſacis blaſphemias.
ad Ezechiam ſciſsis ueſtibus, & nuntiauerunt ei uerba Rabſacis. a

Cap. XIX.

† Væ cùm audiſſet Ezechias rex, ſcidit b
a ℭ Quia pro populi & ſui peccatis eſſe credidit, ꝙ Rabſaces contra dominum talia ſit locutus.
ueſtimenta ſua, & c
opertus eſt ſacco.
Ingreſſusq; eſt domum domini, & d
miſit Eliacim præpoſitum domus, & e
Sobnam ſcribam, & ſenes de ſacerdo
tibus opertos ſaccis, ad Iſaiã prophe
tam filium Amos, qui dixerunt: Hęc
dicit Ezechias: Dies tribulationis & f
increpationis & blaſphemiæ dies g h
iſte. Venerunt filij uſque ad partum, i
& uires non habet parturiens. Si for k
tè audiat dominus deus tuus uniuer-
ſa uerba Rabſacis, quę miſit rex Aſ-
ſyriorum dominus ſuus † ut expro-
braret deum uiuentẽ, & argueret uer
bis, quę audiuit dominus deus tuus:
& fac orationem pro reliquiis quę re
pertæ ſunt. Venerũt ergo ſerui regis
Ezechię ad Iſaiam. Dixitq; eis Iſaias: l
Hæc dicetis domino ueſtro: Hęc di- m
cit dominus: Noli timere à facie ſer- n
monum quos audiſti, quibus † blaſ- o
phemauerunt pueri regis Aſſyriorũ
me. Ecce ego immittam ei ſpiritum, p q
& audiet nũtium, & reuertetur in ter r
ram ſuam, & deiiciã eum gladio in
terra ſua. Reuerſus eſt igitur Rabſa- s t
ces, & inuenit regẽ Aſſyriorum expu
gnantẽ Lobnam. Audierat enim, ꝙ v
receſsiſſet de Lachis. Cũq; audiſſet de x
Tharaca rege Æthiopiæ, dicentes:
Ecce egreſſus eſt, ut pugnet aduer-
ſum te: & iret contra eum: miſit nun-
tios ad Ezechiam, dicens: Hæc dici- y z
te Ezechiæ regi Iuda: Non te ſe- a
ducat deus tuus, in quo habes fidu-
ciam, † neque dicas: Non tradetur Ie
ruſalem in manus regis Aſſyriorũ.
Tu enim ipſe audiſti quæ fecerũt re-
ges Aſſyriorũ uniuerſis terris, quo-
modo uaſtauerũt eas: Tu ergo ſolus
poteris liberari. Nunquid liberaue- b
runt dij gentiũ ſingulos quos uaſta-
uerũt patres mei, Gozã uidelicet Ha
rã & Reſeph, & filios Edẽ, qui erãt in
Thelaſſar? Vbi eſt rex Emath, & rex
Arphad, & rex ciuitatis Sepharuaim,
Ana & Aua? Itaq; cũ accepiſſet Eze- c
chias literas de manu nũtiorum, & le
giſſet eas, aſcendit in domũ domini:

quo Rabſaces dixerat ſupradicta, quæ erant ad afflictionem regis & populi. & vituperium & blaſphemiam deo i ℭ Venerunt fi. &c. i. i tãta afflictione ſumus poſiti, ſicut mulier exiſtẽs in afflictione partus, cui deficiunt vires pariẽdi. k ℭ Si forte au. &c. ſic legẽda eſt litera: Fac orationem ꝓ reliquijs his. i. pro regno Iuda in quo eſt modicus ppl̃s in comparatione ad tempora p̃terita, ſi forte. au. dominus deus tu. i. per orõnes tuas liberet nos, & puniat Aſſyrios blaſphemos. l ℭ Dixitq; eis Eſa. Hîc cõſequenter ponitur Eſaię cõſolabilis reſponſio, cùm dicitur: n ℭ Noli ti. a fa. ſer. i. ppt̃ ſermones. o ℭ Quib⁹ blaſ. pu. regis Aſſ. i. ſerui ſibi familiares & chari ſicut filij. p ℭ Me. quia verba Rabſacis imponebant deo impotentiam, dicendo ꝙ non poſſet ſaluare Ezechiam & populum ſuũ de manu regis Aſſyriorũ: & ſic dicebat eum impotẽtiorẽ homine mortali. q ℭ Ecce. i. turbationem mentis. Cui⁹ cauſa ſubditur: r ℭ Et audi. ſ. de rege AEthiopię inuadente eius regnum, vt habetur infrà. s ℭ Et reuer. Hoc nõ fuit in iſto reditu, ſed in ſecundo, quia redijt ad obſidendum Ieruſalem: & inde fuit territus ꝓpter plagam ſui exercitus, & tunc in terra ſua à filijs ſuis fuit occiſ⁹, vt habet̃ in fine huius capituli. t ℭ Reuerſus eſt. peracto nuntio. Dicũt tamẽ aliqui doctores, ꝙ ibi remanſit exercitus Aſſyriorũ: v ℭ Audierat &c. ipſa expugnata vł deſtructa. x ℭ Cũq; audiſ. Hîc cõſequenter deſcribitur ſecunda denuntiatio ꝓphetica de liberatione Ezechię & ppl̃i ſui, circa quod priò ponit̃ ei⁹ comminatio p regem Aſſyriorũ. ſecundò eius deuota oratio corã rege cęlorũ. tertiò eius conſolatio per prophetam cõſciũ ſecretorum diuinorum, ſecunda ibi: Itaq; cùm accepiſſet. tertia ibi: Miſit autẽ Eſaias. Circa primum dicitur: Cumq; audiſſet. ſcilicet Sennacherib. y ℭ Et iret contra. ſ. cõtra regem AEthiopiæ & exercitum ſuũ. z ℭ Miſit nũ. cõminãdo q deuictis hoſtibus cõtra quos ibat reuerteretur ad deſtruendum Ieruſalem. a ℭ Non te ſeduc. & ſic blaſphemat dñm tanq; habentẽ falſitatẽ, & ſaluãdi impoſsibilitatẽ. b ℭ Nunquid liberauerunt dij gen. &c. quaſi dicat multi erãt & tamen non potuerunt liberare cultores ſuos: & multò minus deus veſter quẽ dicitis eſſe vnicum, poterit vos liberare. Idem eſt argumentum quod fecerat Rabſaces ca. xviij. c ℭ Itaq; cum &c. Hîc conſequenter ponitur ipſius Ezechię oratio cùm dicitur: ℭ Itaq; cum accepiſſet Ezechias. verbo em̃ & ſcripto

Moraliter. b ℭ Quæ cum audiſ. Sequitur: d ℭ Ingreſſusq; eſt do. domi. Per hoc autem ꝙ Ezechias intrauit domum domini ad orandum contra pſecutionem Sennacherib, & per nuntios rogauit Eſaiam ꝓphetam, vt ꝓ ſe & ſuo populo dñm p̃caret̃, & vt Sẽnacherib ꝓpter blaſphemias illatas cõtra dñm puniret̃: ſignificat̃ ꝙ bon⁹ p̃latus & etiã bon⁹ princeps in ſuis neceſsitatibus ſuiq; populi debet ad deũ recurrere, & deuotorũ orõnes reqrere ꝓ ſua & ſuorũ ſalute. Et qm̃ ad bonorũ dep̃catiõnẽ ſolet de⁹ attẽdere, ſequitur: m ℭ Hæc di. do. & ſic aſſecurat eum à tyranno pſequẽte. & modus aſſecurationis ponit̃ cùm ſubditur:

Ponam

† Ibi

Diuiſio

† probris afficeret,

H

† probris affecerunt

A ☞ cter dñm deprecatur. a ℂ Virgo filia. Ra. Quia cunctis gentibus idola adorātibus, hęc ſola conſeruat caſtitatē religionis vnius dei: & q̄ ne ad maiorē blaſphemiā concitaret, præſenti non rñdit, poſt abeuntem mouit caput ad rogandum deum, vel certè ad deridendam arrogantiam eius certa de vltione. Nec ipſe p ſe, ſed per ſeruos ſuos, vt maior eſſet arrogātia, dñm blaſphemauit. b ℂ Excelſa mon. Ra. Altitudo mōtium & iuga Libani excelſę cedri & abietes. Vel p metaphorā de cūctis gentibus accipiendū eſt & principibus earum. Vel de Ieruſalem q̄ eſt Libanus cedri, & abietes potentes & optimates. c ℂ Et ſiccaui. Ra. Vel prę multitudine exercitus omnia fluenta ſiccauit, vt puteos ſibi fodere compulſus ſit. Vel omnis populus quos aquę ſignificant ſuo vaſtaſ exercitu. d ℂ Nunquid. Rab. Hęc ex pſona dñi cōtra blaſphemiam Aſſyrij ſentienda ſunt. Non ignoras quę feciſti facta eſſe mea voluntate: Et hęc ego futura prædixi, & per te facienda mandaui. Itaque quod olim decreui, hoc expletum eſt tpe, vt colles & principes qui inter ſe ante pugnabant & ciuitates munitiſſimæ me contrahente manum nec ſolitum præbente auxiliū eradicarentur & contremiſcerent ac perirent: & comparentur non oliuæ & vineę & fructuoſis arborib⁹, ſcilicet fœno & gramini, q̄ frugib⁹ impedimēta ſunt, herbiſq; domatum, quę ante marceſcūt q̄ ad maturitatem perueniant. Itaq; ſeſſionem & egreſſum tuum & introitum tuum cognoui antè, & inſaniā qua contra me debacchaturus eras, prophetis

B vaticinātibus ſum locutus, p quos olim dicturū eſſe te noueram: In cęlum aſcendam: ſupra ſydera cęli ponam thronum meum, & ero ſimilis altiſsimo. Itaque ſuror tuus ex ſuperbia peruenit in aures meas, & nequaquam te vltrà portabo, vt intelligas quod potuiſti nō tuis te potuiſſe viribus, ſed meo arbitrio. Merebantur enim impię gentes & infructuoſæ arbores, vt per te quaſi per ſecurim & ſerram meam ſuccideretur & caderent. Itaq; ponam circulum in naribus tuis, & blaſphemantia ora cōſtringam: vt nequaq; vltrà talia loqui audeas, frænunq; mittā in labijs tuis: quod tuam ferocitatē domet, & te reducat i Aſſyrios. ☞ Hoc

*domine

† pbris affi ceret & infrà

Eſa. 14. d.

† latera

† habitaculū finis eius vl' extrema altitudinis, vſq; ad finē eius,

† ego fodi vſq; ad venā, &

† riuos munitos, vel munitionū aut foſſata rum ciuitatum

† habitant

† & herba virēs, & herba

Nicolaus de Lyra.

☙ & ſcripto comminatus ſibi fuerat rex Aſſyriorum ad maiorem terrorem. a ℂ Et expan. quia continebant blaſphemias contra ipſum, vt viſum eſt. b ℂ Et orauit. vt glorificaret nomen ſuum contra blaſphemias nomini ſuo irrogatas, & ſaluaret populū contra cōminationes p̄dictas. c ℂ Domine deus Iſrael qui ſedes ſuper cherubim. i. præſides omni creaturæ etiam angelicæ. & hoc ſignificabatur in templo vbi propitiatorium quod erat quaſi ſedes dei, ſuſtentabatur à duobus cherubim hinc & inde poſitis, ſicut fuit plenius expoſitum Exo. xxv. d ℂ Inclina au. i. effectum iuſtitiæ tuæ oſtende contra Sennacherib. Cętera patent vſq; ibi: e ℂ Vt ſciant omnia. conterendo Sennacherib qui deos aliarum gentium deſtruxerat. f ℂ Miſit au. Hîc conſequenter ponitur

& expandit eas coram domino: & orauit in conſpectu eius, dicens: Domine deus Iſraël, qui ſedes ſuper cherubim, tu es ſolus deus regum omnium terræ: tu feciſti cælum & terram. Inclina* aurem tuam & audi. Aperi domine oculos tuos & uide, & audi omnia uerba Sennacherib, quæ miſit ut† exprobraret nobis deum uiuentem. Verè domine diſsipauerunt reges Aſſyriorum gentes & terras earum, & miſerūt deos eorū in ignem. Non enim erāt dij, ſed opera manuū hominum ex ligno & lapide, & perdiderūt eos. Nunc igitur domine deus noſter ſaluos nos fac de manu eius, ut ſciāt omnia regna terræ, quia tu es dominus deus ſolus. Miſit autem Iſaias filius Amos ad Ezechiā, dicens: Hęc dicit dominus deus Iſraël: Quę deprecatus es me ſuper Sennacherib rege Aſſyriorum, audiui. Iſte eſt ſermo quem locutus eſt dominus de eo: Spreuit te, & ſubſannauit te uirgo filia Sion, poſt tergum tuum caput mouit filia Ieruſalem. Cui exprobraſti & quem blaſphemaſti? Contra quem exaltaſti uocem tuam, & eleuaſti in excelſum oculos tuos? Contra ſanctum Iſraël. Per manum ſeruorum tuorum exprobraſti domino, & dixiſti: In multitudine curruum meorum aſcendi excelſa mon

ℂ Ieruſalem.

tium† in ſummitate Libani, & ſuccidi ſublimes cedros eius, & electas abietes illius: Et ingreſſus ſum uſque ad

a ℂ Altitudo ſummitatis & ſaltus Carmeli templum eſt.

† terminos eius: & ſaltum Carmeli

a ℂ Vel ego fodi & bibi aquam: & ſiccaui veſtigio pedis mei omnes riuos aggerum.

eius† egō ſuccidi, & bibi aquas alienas, & ſiccaui ueſtigiis pedum meo

a ℂ Rab. Reſponſio domini contra verba Aſſyrij.

rum omnes† aquas clauſas† Nunquid

ℂ Vel olim.

non audiſti quid ab initio fecerim?

ℂ Rab. uel ego.

Ex diebus antiquis plaſmaui illud, &

a ℂ Raba. Vel eradicationem ℂ Quod eradicatur funditus euertitur.

nunc adduxi. Eruntque in ruinam collium compugnantium ciuitates

a ℂ Id contracta & abſq; virtute.

munitæ, & qui † ſedent in eis, † humiles manu.

a ℂ A facie tua.

Contremuerunt &

a ℂ Gladio perierunt

b ℂ Inutilibus comparantur.

confuſi ſunt, facti ſunt uelut fœnum agri, & † uirens herba tectorum,

a ℂ Raba. Prius marceſcunt quàm matureſcant.

quæ areſacta eſt antequam ueniret

a ℂ Rab. Habi. tu. & omnia quæ opc. es ante præcognoui.

ad maturitatem. Habitaculū tuum & egreſſum tuum, & introitum tuum

C nitur conſolatio Ezechię per Eſaiam, denuntiando ſibi ipſius Sennacherib futuram ruinam. & primò hæc ruina prædicitur, ſecundò ad huius probationem mirabile ſignum adducitur, ibi: Tibi aūt Ezechia. Circa primū Eſaias dirigit ſermonem ex parte domini ad Ezechiam, dicens eſſe orationem eius eſſe exaūditā cûm dicitur: Quæ depreca. Sequitur: g ℂ Spreuit te. in animo ſuo, virtutem tuam nullam reputando. h ℂ Et ſubſanna. ſenſibili ſigno. Subſannatio em̄ propriè dicitur cōtemptus, cum ſigno ſenſibili. & dicit ſubſānatio à rugatione naſi. i ℂ Virgo filia. i. Ieruſalem, quæ dicitur virgo propter itegritatem fidei quæ ſemper remāſit ibi in aliquibus. Filia Siō dicit, quia ſicut filia à matre protegitur, ita ciuitas Ieruſalem protegebatur, à fortalitio quod erat in mōte Sion. k ℂ Poſt ter. quia habitatores Ieruſalē non audebant exire in campum contra eum, ſed magis fugiebāt ab eo: & ſic vertebant ei dorſum. Conſequenter Eſaias dirigit ſermonem ſuum ad Sennacherib dicens: l ℂ Contra quem. comminā do & blaſphemādo præ ſuperbia. & reſpondit, di. m ℂ Contra ſan. i. contra illum qui eſt ſanctuſſanctorū & deus Iſrael per ſpecialem cultum. n ℂ Per manum. ſicut patet ex præcedentibus de Rabſace & alijs nuntijs, qui apportauerunt literas Ezechię. & iſte fuit maior cōtemptus q̄ ſi Sennacherib hoc feciſſet in perſona propria, ſicut dare alapā alicui per vilem pſonā q̄ p ſeipſum. o ℂ Et dixiſti. in corde tuo: p ℂ In multi. i. ciuitatē Ieruſalē, & tēplū qđ erat in excelſo

D reſpectu aliarū terrarū. q ℂ In ſummitate. i. tēpli de lignis libani facti, vt patet ex dictis. ē. iij. li. r ℂ Et ſuccidi. qa de talibus lignis erat factū templū. Vel per iſtas arbores metaphoricè deſignantur principaliores populi, vt principes ſacerdotū. & licet iſta adhuc non feciſſet Sennacherib, tñ ex ſupbia cordis reputabat ſe certitudinaliter facturū de futuro, acſi iam eſſet factum de præterito: & ad hoc deſignandum vtitur propheta tali mō loquendi. s ℂ Et ſal. car. i. vulgares hoïes. t ℂ Et bibi aquas. i. ab alijs iciſternis & ſtagnis collectas. v ℂ Et ſiccaui veſti. i. hoïm exercitus mei, & animaliū venientium illuc ad hauriendum & bibendū. Cōſequenter propheta in gloria domini alloquitur Sennacherib, di. x ℂ Nunquid non au. ſcilicet oēm creaturam de nihilo. q. d. ſcire & audire debuiſti. qa licet Gentiles ponerent multitudinem deorū, tamē ſuper oēs ponebant vnam cauſam primā oīm, quā vocabant deum deorū. y ℂ Ex diebus. i. ab æterno. plaſmaui illud. i. faciēdū diſpoſui quicquid factum eſt per patres tuos & te, ad puniendum aliqua mala facta cōtra me ſcd'm qđ dicit dñs Eſa. x. b. Vę Aſſur: virga furoris mei & baculus ipē eſt &c. z ℂ Et nunc. iſtā punitionē p te & per alios. a ℂ Eruntque. hoc eſt dictum ruinę ciuitatum & terrarum & populorum, quæ factæ ſunt & fiendę p te, totum eſt mea virtute. b ℂ Facti ſunt &c. i. nullius reſiſtentiæ aut virtutis; quia ſic volui. c ℂ Habitaculum. in terra tua quando tractabas in cōſilio tuo de inuaſionibus aliarum gentium. d ℂ Et egreſ. procedendo ad bellum. e ℂ Et introi. intrando terras alie

Diuiſio

† Nunquid non audiſti q longè añ il fecerā ā diebus antiquis, vel ab initio autiā oli plaſmauerā illud, vel pauerā aut diſpoſuerā, & nūc in effectū p duxi, vt deſolēt vrbes munitæ in aceruos lapidum: Et † abbreuiati. i. erant ſine vrbibus

 ☙ nas &c.

a ℭHoc erit ſignum. Raba. Eorum quæ pręnuntio, ꝙ hoc an-
E no ea comedas quę ſpōte naſcūtur. ſiue iuxta. LXX, q̄ prius ſeueras. Anno ſecūdo ſecundū Symmachū pomis veſcere, ſiue iuxta eoſdem quæ de pręteritis ſegetibus & cadentibus in terrā pullulauerunt. In anno tertio fugato iam Aſſyrio & obſidione iam laxata, ſeminate & metite, plantate vineas & fructum earum comedite. Siquidem paruæ vrbis huius reliquię quę nūc hoſtili vallantur exercitu, & euaſuros eſſe ſe non credunt, tantam recipient abundantiam omnium rerum & felicitatem, vt inſtar arboris alta radice fundatę pomis denſiſsimis impleantur. De Ieruſalem enim egredient reliquiæ, & implebunt terrā Iudęā euacuatā habitatoribus: nō ſuo merito, ſed dei miſericordia: imò zelo quo aduerſus impios zelatus eſt populū ſuum.

Eſa. 37. f.

b ℭComede hoc an. Eſaias ita: Comede hoc anno quæ ſponte naſcūtur, & anno ſecundo veſcere pomis. In anno autem tertio ſeminate & metite, plantate vineas & comedite fructus earum, & mittet id quod ſaluatū fuerit de domo Iuda: & quod reliquū eſt radicem deorſum, & faciet fructum ſurſum, quia de Ieruſalem exibunt reliquiæ, & ſaluatio de monte Sion. zelus domini exercituum faciet hoc. Omnibus ab exercitu vaſtatis comede quæ iterum germinare, ſiue q̄ inter vngulas equorum euadere potuerūt. In ſecundo anno quæ ſponte naſcuntur ſine labore. Vel ſimulatione hoc dictum eſt, quia putabant ſe fame perituros.

Ibidem. f.

c ℭEt propter Dauid ſeruum. Raba. Propter futurorum ſpem, præſentem excutit metū. Dicit autem quia non ſuo merito, ſed dei clementia conſeruentur imò & patris eorum Dauid memoria: in quo monentur & ſuæ negligentiæ & illius fidei & iuſtitiæ, quia in
F tantum diligit deus iuſtitiam, vt poſteros maiorum virtute tueatur.

d ℭFactum eſt igitur. Ra. Tot ab vno angelo vna nocte cęduntur, & abſque vulneribus mors ſęua diſcurrit. Super quo in Paralip. legitur: Et miſit dominus angelum qui percuſsit omnem virum robuſtū & bellatorē, principemq́ exercitus regis Aſſyriorum. Reuerſuſque eſt cūm ignominia in terram ſuam. Qui ſeruatus eſt, vt fieret teſtis maieſtatis illius quem paulò antè contempſerat.

2. Par. 32. d.

e ℭCumq́ adoraret in templo Neſroch deum. Rab. Quaſi victoriam de hoſtibus reportaret, contemptor veri dei in phano falſi numinis trucidatur: nec angelico perit gladio quod erat cōmune, ſed parricidio filiorū. ℭRa. Pharao quoq́ in decē AEgypti ſeruaſ plagis, vt nouiſsim⁹ pereat.

In terram

→ viam tuā | † vel famulis tuis

& uiam tuā ego præſciui, & furo- a b
rem tuum contra me. Inſaniſti in

ℭRaba. quaſi dicat, Non te vltra feram blaſphemantem.

me, & † ſuperbia tua aſcendit in
aures meas. Ponam itaque cir- c
culum in naribus tuis, & cha- d
mum in labiis tuis, & reducam te e
in uiam per quam uenisti. Tibi f
a autem Ezechia hoc erit ſignum.
b Comede hoc anno † quæ repe- g
reris. In ſecūdo autem anno † quę
ſponte naſcuntur. Porrò in ter- h
tio anno ſeminate & metite,
plantate uineas & comedite fru-
ctus earum: Et quodcunque re-

ℭRab. Vel ſaluatum.

a ℭRa. ſubaudis, in agris vel ſeminibus.

liquum fuerit de domo Iuda, mit- i
tet radicem deorſum & faciet fru- k
ctum ſurſum. De Ieruſalem quip-
pe egredientur reliquię, & † quod
ſaluetur de monte Sion. Zelus l
domini exercituum faciet hoc.
Quamobrem hæc dicit domi-
nus de rege Aſſyriorum: Non m
ingredietur urbem hanc, nec mit- n
tet in eam ſagittam, nec occupa-
bit eam clypeus, nec † circunda-
bit eam munitio. Per uiam qua
uenit reuertetur, & ciuitatem hāc
non ingredietur, dicit dominus.
Protegámque urbem hanc, & o
c ſaluabo eam propter me & pro p
d pter Dauid ſeruum meum. † Fa- q
ctum eſt igitur in nocte illa uenit r
angelus domini, & percuſsit in s
caſtris Aſſyriorum centum octo
gintaquinque milia. Cúmque di- t
luculo ſurrexiſſet, uidit omnia v
corpora mortuorum, & rece-
dens abiit. † Et reuerſus eſt Sen- x
nacherib rex Aſſyriorū, & man-

ℭVrbe prima regni ſui.

e ſit in Niniue. Cumq́ adoraret in y
templo Neſroch deū ſuū, Adra-
melech & Saraſar filij eius percuſ- z

† quod ſponte naſcētia. i. ſiue aratione & ſemine. | † quod pullulat, ſiue, germinat è racibus ſeminis | † euaſor, q euaſerunt. | † circūdabit eū aggere. | † Eccl. 48. d. Eſa. 37. f. 1. Mat. 7. f. | † Tob. 1. d.

Nicolaus de Lyra.

nas & ciuitates. a ℭEgo præſciui. Quia omnia iſta pręordinaui. b ℭEt furorem tuum. Blaſphemando nomē meū tanq́ ingratiſsimus & inſanus de victorijs quas dedi tibi. c ℭPonam itaque circulum in naribus tuis. ſicut fit bubalis, & eſt ſenſus: Te indomitū ego domabo malis gradib⁹ tuis. e ℭEt reducam te in viam per quam veniſti. ſcilicet confuſiuè ad terram tuam: ſicut patet in fine huius capituli. f ℭTibi autem Ezechia hoc. Hîc ad confirmationem prędictorum datur mirabile ſignum, cūm dicitur: g ℭComede hoc anno quod repereris. id eſt illud quod naſcẽ in campis de granis contritis ab exercitu Sennacherib, & hoc patet per literam Hebraicam, q̄ ſic habet: Comede hoc anno renaſcens vel renaſcentia. & per illud quod habetur Eſa. xxxvij. f. Comede hoc anno quæ ſponte naſcuntur id eſt ſine cultura hominum, cuiuſmodi eſt dicta renaſcentia. In ſcđo anno quę ſponte naſcunẽ, i. fructus arborū. vnde Eſa. xxvij. f. dicitur: Secundo anno pomis veſcere. poma enim generaliter

G generaliter dicuntur omnes fructus arborum. In Hebręo habetur: Secundo autem anno pręſciſionem, id eſt fructus qui de arboribus abſcinduntur & colliguntur. Ra. Sa. aliter exponit pręciſionem, dicens, ꝙ exercitus Sennacherib pręciderat arbores fructuoſas regionis, & propheta pręđixit hoc ſignum, ꝙ ſecūdo anno facerēt ramos ita magnos, ꝙ tm̄ creſceret ibi de fructu qđ populus inde poſſet ſuſtentari. h ℭPorro in tertio anno ſeminate & meti. Quod exponit Rabi Salo. dicens: Tu Ezechia cum videris duo ſigna prædicta. ſ. ꝙ ex granis contritis prædicto modo orianẽ fruges ad ſufficientiam primi anni: & ex arboribus præciſis fructibus ad ſufficiētiam ſecundi, quæ non poſſunt niſi diuina virtute fieri, ſis certus de contritione exercitus Sennacherib, ita ꝙ poteritis abſq́ timore ſeminare & metere. i ℭMittet ra. de. i. ſtabilietur in terra. k ℭEt fa. fru. ſurſum. id eſt bona opera. l ℭZelus domini. i. non ex meritis veſtris, ſed ex diuina gratia. m ℭNon in. vr. hanc. Sicut cōminatus eſt. n ℭNec mit. Quia non permittetur tantùm appropinquare ciuitati. o ℭEt ſal. eam pro. ma. i. propter gloriam nominis mei demōſtrandā. p ℭEt pro Da. i. propter merita ipſius. q ℭFactum eſt igi. Poſita denuntiatione liberationis Ezechiæ, hîc cōſequenter ponitur huius liberationis executio in facto, cūm dicit: Factū eſt igitur. hoc non poteſt referri ad tempus in quo Eſaias dixit iſta quæ prædicta ſunt. q̄a fuerūt duo anni intermedij qb⁹ popul⁹ Ezechię vixit de frugibus granorū cōtritorū & pomorū, vt patet ex p̄dictis. Et iō dicūt aliq: ꝙ referẽ ad tp̄s in quo Sennacherib poſt debellationē regū AEthiopiæ & AEgypti cōtra quos iuerat, vt patet ex prędictis, poſt duos annos redijt ad obſidēdū Ieruſalē: Et nocte illi⁹ diei quā poſuerat obſidionem, facta eſt iſta plaga ſup ei⁹ exercitū. ſed hoc cōſonat lr̄æ p̄cedēti. vbi dicit: Nec circun. i. obſidio. Et iō dicit Rab. Sa. ꝙ iſta plaga facta eſt cū adhuc exercit⁹ eius diſtaret à Ieruſalē. & dicit ꝙ erat i Nobe, q̄ nō eſt multū long è à Ieruſalē. & idē vr̄ p illud qđ hr̄ Eſa. x. g. Adhuc dies eſt vt in Nobe ſtet. & ſcias ꝙ ille loc⁹ quē Ra. Sa. vocat Nobe, dr̄ Nob. Eſa. x.

H r ℭVenit an. Executor eius iuſtitię. s ℭEt percuſsit. ſ. oēs robuſtos bellatores & principales exercit⁹, vt hr̄. ij. Par. ca. xxxij. a. t ℭCumque di. ſ. Sennacherib vt iret ad obſidendū Ieruſalē. v ℭVidit om. Dicūt Hebręi, ꝙ corpa fuerūt incinerata ſub armis ac veſtibus intactis, ita ꝙ ppl's Ezechię potuit ſpolia de facili colligere, & ſine cadauerum fœtore, & in hoc ſatis cōcordāt verba Eſa. ix. ca. & xxx. x ℭEt re. eſt. cū paucis q remāſerāt cōfuſibiliter & ignominioſè. y ℭCumq́ ado. z ℭFilii eius. Dicūt aliq, ꝙ hoc fuit eoq ordinauerat Aſaraddon regnaturū poſt ſe iſtis duobus poſtpoſitis, & ſic deſiderio regnādi iterfecerūt eū. ſed huic n̄ vr̄ cōſonare quod ſubdit:

Moraliter

c ℭPonam itaq́ circulum. i. frenū. d ℭIn naribus tuis. Verbū eſt dn̄i alloquentis tyrannum, quem aliquando deus refrenat ab eccleſiæ perſecutione, eius potentiam auferendo, vel ipſum à malitia conuertendo. g ℭComede hoc. Verbum eſt domini aſſecurantis bonum prælatum, & eius populum de ſufficienti victu corporis, pro toto tempore perſecutionis. Per ternarium enim annorum ſignificatur tempus perſecutionis quantùm ad eius principium mediū & finē. q ℭFactum eſt igi. Per hoc ſignificatur vindicta diuina, quę aliquando de perſecutoribus eccleſiæ datur manifeſtè. y ℭCumq́ adoraret in templo Neſroch &c. Sequitur: z ℭFilii eius. Per hoc ſignatur ꝙ tyranni perſecutores eccleſiæ, vt communiter à ſuis ſubditis occiduntur.

a ☞ ¶In terram Armeniorũ. Ararath regio in Armenia cãpe-
A ſtris, per quã Araxes fluit incredibilis vbertatis ad radices Tauri mõtis. Ergo & arca Noe nõ ad mõtes generaliter Armeniæ delata eſt, ſed ad mõtes Tauri altiſsimos qui Ararath imminet campis.

GLO. ORDI. Cap. XX.

IN diebus. Ra. Ne eleuaretur cor Ezechiæ poſt incredibiles triumphos infirmitate corporis viſitatur & audit ſe eſſe moriturum, vt cõuerſus ad dñm flectat ſniam. ¶Rab. Cuncta deus ſecutura p̃ſciens añ ſecula, decreuit qualiter per ſecula diſponant. Statutum ergo eſt q̃tum in ipſa vita mortali temporaliter viuat. Nã etſi annos. xv. Ezechię addidit deus, eum tñ cũ mori pmiſit, tũc præſciuit eũ eſſe moriturũ. Cui cùm mortis ſententia dicta eſt, protinus ad eius lachrymas vita eſt addita. Eo quidem tempore mori merebatur, qui elatus dño gratias pro inopinata victoria non reddidit. ſ. quia ſuæ iuſtitiæ & meritis deputauit. Nec præfixum in præſcientia dei tempus vitæ prolongatum eſt, ſed illud quod peccando amiſerat ex largitate dei redditum erat. Qui
†De pœ. di ſt. c. q̄obrē. cũ moriturũ p̃dixit, ante pñiam illius p̃ſciuit. Cõuertit faciẽ ad parietem tẽpli, q̃a ad tẽplũ ire nõ poterit Parietẽ templi dicit iuxta qđ palatium erat. vel ad parietẽ abſolutè, ne lachrymas aſsiſtentibus oſtentaret, vt tota mente deũ deprecaretur. c ¶Qui cõuer. Rab. Felix conſcientia q̃ afflictionis tẽ-
Pro. 20. b. pore bonorũ operũ recordat̃. quõ alibi ſcriptũ eſt: Qui gloriat̃ purũ ſe habere cor. Sed p̃fectionẽ cordis dicit in eo, ꝙ idola deſtruxit, tẽpli valuas apuit, ſerpẽtẽ ęneũ cõminuit & cętera fecit q̃ ſcriptura cõmemorat. Pleruq; iuſti neceſsitate aliqua ſua cogunt̃ ope-
B ra fateri, qđ cũ iniuſti audiũt elationẽ putãt ex ſuis em̃ cordib9 dicta iuſtorũ pẽſant. Sicut grauis culpa eſt ſibi hoiem arrogare ꝙ nõ eſt, ſic culpa nulla eſt ſi humiliter dicat ꝙ bonũ eſt. vñ contingit vt iuſti & iniuſti habeãt ꝟba ſilia: & in q̃bus dñs ab his offen-
Luc. 18. b. dit̃, in eis verbis ab illis placat̃. Ecce Phariſęus ſe iuſtificat in ope, Ezechias etiã in cogitatione, vñ ille offendit, inde iſte deũ placauit. cui9 cõfeſsionẽ p̃fectiõis dñs nõ deſpexit quẽ mox in p̃cib9 ſuis exaudiuit. Verba em̃ ſingulorũ deus penſat ex corde ipſorum. d ¶Fleuit itaq;. Rab. Fleuit ꝓpter ꝓmiſſionẽ dñi ad Dauid, quã videbat ĩ ſua morte perituram, quia nondũ Ezechias filiũ habebat. Nam poſt mortẽ ei9 Manaſſes cũ duodecim eſſet annorũ regnare cœpit: ex quo p̃ſpicuũ eſt poſt tertiũ annum cõceſſę vitę Manaſſen eſſe generatũ. Alij aſſerunt q̃uis ſanctos viros morte terreri ꝓpter ignorãtiã ſnię dei, quã ſedẽ habituri ſint poſt mortẽ. Simulq; fati q̃ſtio ſoluit̃: ac neceſsitatis vincula atq; cauſarũ, ꝙ nequaq; dies mortis ſingulis p̃finita ſit: ſed volũtate dei & ignotis mortalib9 cauſis vel viuat aliq̃s vel moriat̃. Pręſertim cũ & ſtatuta mortis neceſsitas differatur, & poſt mortem reſuſcitatos plurimos legerimus.

[a] ſerunt eum gladio, fugeruntq; in [A]
a ¶Ra. Ararath.
terram Armeniorum, & regna-
a ¶Qui miſit habitatores Samariæ ne terræ remanerent inculte.
uit Aſarhãddõ filius eius pro eo.

Cap. XX.

[b] IN diebus illis ægrotauit Ezechias uſq; ad mortem, & uenit ad eum Iſaias filius Amos prophetes, dixitq; ei: Hæc dicit dominus deus, præcipe do- [c] mui tuę. †Morieris enim tu & nõ [d] uiues. [e] Qui cõuertit faciem ſuam ad parietem, & adorauit dominum, dicens: Obſecro domine, memento quomodo ambulaue- [f] rim coram te in ueritate, & in corde perfecto, & quod placitum eſt [d] coram te fecerim. Fleuit itaque [g] Ezechias fletu magno. Et anteq; [h] egrederetur Iſaias mediam par-
a ¶Ra. vt ipſe ſanaret qui percuſſerat.
tem atrij, factus eſt ſermõ domini ad eum, dicens: Reuertere: & dic Ezechię duci populi mei: Hęc
a ¶Quaſi dicat cuius opera ſectaris.
dicit dominus deus Dauid pãtris
a ¶Rab. Quoniã ambulauerat corã domino in veritate & corde perfecto, & fleuit & deo placitum fecerat.
tui. Audiui orationem tuam, & [i] uidi lachrymam tuam, & ecce ſa- [k] naui te. Die tertio aſcendes tem- [l] plum domini, & addam diebus [m]

Nicolaus de Lyra.

☞ Afferte qđ ſubdit̃: a ¶Fugeruntq;. & iõ vr̃ ꝙ interfecerũt eũ cupiditate regnandi poſt eũ. Et iõ. Ra. Sa. aliã cãm aſsignat dicẽs, ꝙ principes regni ſui erãt turbati cõtra eũ, eò ꝙ filij eorũ & amici erãt mortui mõ p̃dicto, ꝓpter eius ſuperbiã & blaſphemiã cõtra deũ Iſrael: propter quod tractabant de morte ipſius. Quod cũm ad eius aures perueniſſet, intrauit tẽplũ dei ſui, orans & ꝓmittẽs, ꝙ ſi hoc periculum euaderet, in eius honorem duos filios ſuos p̃dictos ſacrificaret. Quod filij intelligẽtes eũ interfecerũt, ne ab eo interficerent̃. & hoc dictum ſatis concordat literæ in qua dicitur: Cumq; adoraret in tẽplo &c. filij eius interfecerunt eum.

NIC. DE LY. Cap. XX.

Diuiſio IN die. Hic cõſequẽter deſcribit̃ Ezechię mirabilis ſanatio. & priò hmõi ſanatio deſcribit̃. ſcđ'ò ex hoc ſurgens elatio reprimit̃, ibi In il. tpe. Circa primũ p̃mittit̃ mortis imminẽtis denũtiatio; ſcđ'ò eiuſdẽ dilatio, ibi; Qui cõuertit. tertiò mirabilis ſanatio, ibi; Dixitq; Eſaias. Circa primum dicitur: C
b ¶In diebus illis ęgro. Eze. vſq; ad mor. quia per viã naturæ non poterat euadere. Dicũt autẽ aliqui, ꝙ hæc infirmitas cõtigit Ezechiæ, eò ꝙ non reddiderat gratias deo ſufficienter de percuſsione exercitus Sennacherib. Sed hoc dictũ improbat Ra. Sa. per hoc ꝙ Eſaias dixit ſibi poſtea: Et de manu regis Aſſyriorum liberabo te & ciuitatem hanc. Ex quo patet, quòd percuſsio exercitus Sennacherib fuit poſt infirmitatem Ezechię & non antè. Dicit igitur, ꝙ hoc accidit, eò ꝙ noluerat accipere vxorem: quod tamẽ facere tenebatur, ut linea Dauid in regno per ipſum continuaretur; propter quod cõualeſcens accepit vxorem, de qua genuit Ma- †2. Pa. 32. ſ.
naſſen. Et huic dicto videtur concordare litera ſequentis capituli, vbi dicitur ꝙ Manaſſes erat. xij. annorum cum regnare cœpiſſet mortuo patre qui vixit. xv. annis poſt ſuã ſanationem, vt in litera habetur. Potuit etiã eſſe alia cauſa infirmitatis Ezechiæ, vt p ei9 ſanationem mirabilem deus glorificaretur. ſicut de cęco nato dicitur Ioh. ix. a. c ¶Pręcipe do. id eſt ordina teſtamentum tuum. d ¶Morieris enim. Reuelatio em̃ prophetica aliquando fit ſecundum diſpoſitionem cauſarum inferiorum, & non ſecundũ quod eſt in mente diuina. & ſic fuit in propoſito: quia talis erat infirmitas Ezechiæ, ꝙ via naturali mortem non poterat euadere. & ſic intelligitur denuntiatio prophetæ: Morieris &c. per hoc tamen non excluſit propheta, quin ex dei gratia ſanari poſſet, propter quod Ezechias conuertit ſe ad orandum dominum pro ſua ſanatione: qđ non feciſſet ſi propheta ſibi mortem denũtiaſſet, ſecundum ordinem voluntatis diuinæ. e ¶Qui con. Hic conſequenter deſcribitur mortis p̃nuntiatę dilatio p orationem Ezechię, cùm dicitur: Qui conuer. D
vt oraret ſecretius & deuotius, & non impediretur ab aſsiſtentibus. f ¶Memento quomodo ambulauerim. Non dicit hoc per iactantiam, ſed magis ad gratiarum actionem; recognoſcens quòd hoc feciſſet ex voluntate diuina, vt ſic gratus de præcedentibus vlteriorẽ gratiam impetraret. h ¶Et antequam egrederetur Iſaias mediam partem. i. curię dom9 regiæ. i ¶Audiui ora. eam acceptando. k ¶Vidi lachry. tuam. id eſt lachrymas. ſicut dicitur Exo. viij. f. Venit muſca grauiſſima &c. i. multitudo &c. ſic in propoſito. quia Ezechias fleuit fletu magno vt dicitur in litera. l ¶Die tertio aſcendes. ſanatus. dicit Rab. Sa. ꝙ illa dies fuit in qua exercitus Sennacherib fuit percuſſus. & ſic Ezechias aſcendit in templũ, ad reddendum gratias de ſua ſanatione, & de liberatione populi ſui de manu Sennacherib. m ¶Et addam diebus quindecim annos. iſtud denuntiauit propheta ſecundum ordinem cauſæ
☞ prime, videlicet

Moraliter. ¶In die. il. Scđ'm doctores Latinos Ezechias de tãta victoria diuinitus ſibi data nõ reddidit deo gratias vt debuit, propter quod infirmitate percuſſus fuit. Dicit autem Augu. in Enchiridion, ꝙ deus adeò eſt omnipotens & bonus, ꝙ non ſineret mala fieri niſi inde eliceret bona maiora. & ſic aliq̃n deus permittit bonos cadere, vt reſurgant fortius in virtute. Sic enim permiſit Moyſen & Aaron peccare in aquis cõtradictionis. Et hoc modo Ezechiam regem permiſit peccare in victoria à deo ſibi data, illam plus debito ſuis meritis attribuẽdo. propter quod mori corporaliter demeruit ſicut Eſaias ſibi dixit: c ¶Præcipe do. Sed quoniam ipſe veraciter pœnituit. ſicut dicitur in textu. Qui conuertit fa. Sequitur: g ¶Fleuit itaque. ideo ſecuta eſt dei miſericordia dicentis ſibi per Eſaiam: i ¶Audiui ora. Et quia non ſolùm conſecut9 fuit à dño corpale bonũ ſed etiã ſpirituale, ſubdit̃: l ¶Die ter. p qđ ſignificat̃ aſcẽſus ad culmẽ virtutũ. m ¶Et ad. die. p quã additionẽ ſignificat̃ cumulatio meritorũ. Sic igit̃ ĩ dictis Ezechias figura fuit cuiuſlibet boni viri, q deo p̃mittẽte & diabolo ꝓcurante cadit in aliquod p̃ctm̃; ſed ex dei miſericordia reſurgit ad maius bonum. Moraliter
☞ Vis vt aſcendat

☞ a ℭ Afferte maſ. Rab. Verbum ſehim ſiue ſchim שחין (vt aiũt E Hebræi) vlcus ſonat non vulnus: hoc infligitur, illud ſponte naſcitur. Nã Aquila, Symmach⁹ & Theodotio Aroc, interpretati ſunt: † lupus quòd morbum regium intelligunt, cui contraria putantur vel ſumpta in cibo, vel appoſita corpori quæcũq; ſunt dulcia. Dei ergo potentia monſtrať: dum per res noxias ſanitas reſtituiť. Alij ſim, apoſtema ſuſpicanť: qñ tumens corpus cocto & putreſcente pure cõpletur. Et iuxta artẽ medicorũ, oĩs ſanies ſicioribus ficis atq; cõtuſis in cutis ſupficiem prouocatur. b ℭ Vis vt aſcendat vmbra decem lineis aut vt. Rab. Dať ſignũ vt ſol decẽ gradibus reuertatur. Gradus autẽ Symmachus intellexit in lineis horologij, in quo ita erant extructi gradus arte mœchanica, vt per ſingulos vmbra deſcendens horarum ſpatia terminaret. Erat hora diei decima quando hæc propheta regi loquebatur. Vis ergo, inquit, vt aſcendat vmbra decem lineis procedente ſole ſuper terram per boreales plagas vſq; ad oriẽtem, quod ſubtus terrã quotidiana cõſuetudine ſui curſus erat facturus? An vt reuertať vmbra totidẽ gradibus, conuerſa retrorſum facie ſolis, ipſoq; per auſtralem plagã ad orientem regreſſo? Quod rex maluit, quia maioris poterat eſſe miraculi, ſi ſol cõtrariũ ſuo mori curſum ageret, q̃ ſi conſueto proceſſu incedens tametſi ſuper terras elatus ad oriẽ † gradibus tem quaſi ſecundi diei mane nulla interueniente nocte facturus aduolaret. Nam qui in inſula Tyle q̃ eſt vltrà Britaniam, vel in Scytharũ finibus degũt, omni ęſtate diebus aliquot vident manifeſtè, quomodo ſol ab occidente ad orientẽ humilis redeat. Nũq; autem hi qui in interiora auſtri incolũt, vident ſolem per meridianas plagas ad orientem ab occaſu redire. Quod ſignũ & p̃ſentis temporis & futuri typus erat, vt quõ ſol reuerteretur ad exordium ſui, ita & Eze F chię vita ad detractatos annos rediret, nobiſq; in hebdoade & ogdoade viuentib⁹ per reſurrectionem Chriſti vitæ ſpatia pro vitæ ſpatio protelentur. ℭ Rab. Quidam decem gradus linearum ad myſterium Chriſti transferunt, & vmbras figurarum in deſcenſionem Chriſti interpretantur: per quos iterum ſol iuſtitiæ Chriſt⁹ poſt reſurrectionẽ aſcẽdit. Prim⁹ gradus deſcẽſionis de cęlo ĩ angelo fuit, qa magni cõſilij nuntius erat. Scd's grad⁹ deſcẽſiõis de ãgelo ĩ patriarchis fuit, qa in oĩb⁹, vt ait apl's, ipſe operatus eſt. Tertius in legis datione, quia in lege ipſe eſt locutus. Quart⁹ in Ieſu Naue, vt pplm in terrã pmiſſiõis induceret. Quint⁹ in iudicib⁹, qa eũdẽ pplm p eos ipſe regebat. Sext⁹ ĩ regib⁹ Iudęorũ, qa in eis ipſe regnabat. Septimus in prophetis, quia per eos annuntiať. Octauus in pontificibus, qa ipſe ſummus ſacerdos eſt patris. Nonus in hoĩe. ☞ Decimus

Decem gradus quibus Chriſtus poſt reſurrectionem aſcendit.

a ☞ Quos non poſtulauerat.

tuis quindecim ånnos. Sed & de

a ☞ Ra. Cum vita regni ſecuritas promittitur.

manu regis Aſſyriorũ liberâbo te, & ciuitatem hãc, & protegam a urbem iſtam propter me & pro b pter Dauid ſeruum meum. Di c xitq; Iſaias: Afferte maſſam fico d rum. Quam cùm attuliſſent, & poſuiſſent ſuper ulcus eius, curatus eſt. Dixerat autem Ezechias ad Iſaiam. Quod erit ſignum, e quia domin⁹ me ſanabit, & quia aſcenſurus ſum die tertio tẽplum domini? Cui ait Iſaias: Hoc erit ſignum à domino, quòd facturus ſit dominus ſermonem quem locutus eſt. b Vis ut aſcendat um f bra decem † lineis, an ut reuertatur totidem gradibus? Et ait Ezechias: Facile eſt umbram † creſcere decem lineis, nec hoc uolo ut g fiat, ſed ut reuertatur rétrorſum decem gradibus. Inuocauit itaq; Iſaias propheta dominum, & reduxit umbram per lineas quibus iam deſcẽderat in horologio Achaz, rétrorſum decẽ gradibus.

☞ primæ, videlicet prout erat ordinatum in diuina mente. & illud G quod ſic reuelatur & denuntiatur, immutabiliter impletur. a ℭ Et protegã vrbem iſtam pro. me. i. propter gloriam nominis mei, quod Sennacherib blaſphemauit. b ℭ Et pro. Da. ſeruũ meum. i. propter merita eius principaliter, & nõ aliorũ in regno ſibi ſuccedentium. c ℭ Dixitque Eſaias. Hic conſequenter ponitur Ezechiæ mirabilis ſanatio, cùm diciť: d ℭ Afferte maſſam ficorum. Dicunt enim aliqui, quòd ficus & alia dulcia aggrauãt infirmitatem illam, quam habebat Ezechias, vt ſic fieret mirabilior ſanatio p appoſitionem illius quod natum erat aggrauare. e ℭ Quod erit ſignum, quia dominus me ſanabit, & quia aſcenſurus. Hoc non petiuit ex incredulitate vel diffidentia, ſed magis ex cõfidentia diuina, & vt magis appareret eius gloria multiplicando mirabilia. f ℭ Vis vt aſcendat vmbra decem lineis aut reuertatur totidem gradibus. id eſt procedat vltrà. & ſic habetur in Hebræo. Ex quo etiã patet, quòd illud horologium erat ad ſolem ad cognoſcendum horas diei per eius vmbram. Et dicunt aliqui, q duæ lineę faciebant vnam horam. & ſecundum hoc illa dies artificialis fuit augmentata decem horis. Alij verò dicunt, quòd quęlibet linea faciebat vnam horam: & ſic illa dies fuit augmentata. xx. horis. x. retrocedendo ad orientem. & . x. redeundo ad locum priſtinum. & ſic illa dies artificialis fuit. xxxij. † declinare horarum: quia ante habebat . x. horas. & poſtea duas habuit ſole tendente ad occaſum. & hæc videtur opinio Dionyſij in epiſtola ad Polycarpum. vbi loquens de iſta retroceſsione ſolis dicit ſic: Sol cùm decima hora eſſet, deo præcipiente repedauit ad orientem alijs decem horis deſignatis, dein de rurſus decẽ horis alijs ad occidentem currente ſole. ſed & reſiduis diei duabus horis.

H Moraliter ☞ In illo tempore

* f ℭ Vis vt aſcendat. Sequitur:
g ℭ Nec hoc volo vt fiat, ſed. iſtud mirabile ſignum præfiguratio fuit incarnationis diuinæ, quę eſt factũ mirabiliſsimũ. Per decẽ enim lineas decem ordines ſignificantur electorum ſecundum aſsignationẽ aliquorũ doctorũ. Per nouẽ eñ lineas ſignificantur nouẽ ordines angelorũ, & hominũ. ad eoſdem ordines aſſumptorũ: Per decimam verò lineam ſignificatur ordo decimus, ſcilicet hominum beatorum, qui tamen nõ peruenerunt vſque ad aliquem ordinem angelorũ. Per hoc aũt q ſol retroceſsit decẽ lineis, ſignificat⁹ fuit deſcenſus filij dei, q eſt ſol iuſtitię ad aſſumendam noſtram humanitatem mortalem dictis ordinibus inferiorem.

Figura ſecundum primam opinionem in qua duæ lineæ faciunt unam horam.

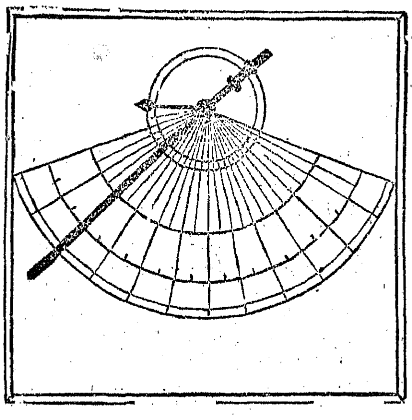

Vtrum autem iſta dies ſub Ezechia fuerit maior, quàm illa quæ prolongata fuerit tempore Ioſue, dictum fuit Ioſue decimo cap.

Figura ſecundum ſecundam opinionem in qua quælibet linea facit unam horam.

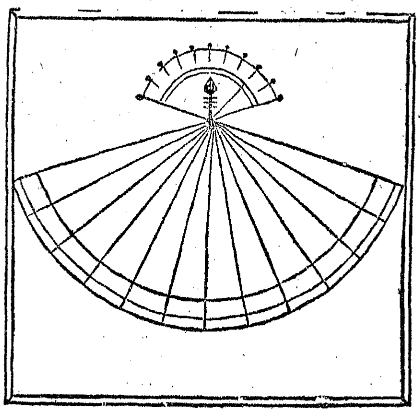

Notandum quòd iſtæ duæ figuræ factæ ſunt ſecundum unam uiam, quam poſuit Ioſue decimo. ſcilicet quòd dies prolongata ſub Ezechia fuerat in ſolſtitio hyemali, & ſic breuior die prolongata ſub Ioſue.

A Decimus in paſsiōe, per hos decem gradus quaſi vmbrā legis priſcę Chriſtus deſcendit; ac rurſus poſt reſurrectionē ſuā ſol iuſtitię Chriſtus per eoſdem gradus ſurſum in cęlū aſcendit, & omnē illā vmbrā legis veritatis adrijs illuſtrauit. a ℂIn illo. Rab. Suprà legit̃ q̃ Sēnacherib rex Aſſyriorū cepit ciuitates Iuda, & miſit Ieruſalē partem

Suprà.19.g. exercitus, & cęſis per angelū centū octoginta quinq; milib⁹, ipſe fugit in Niniuē. Quo

Eſa.28.a. †Eſa.39.a. interfecto regnauit Aſaraddō filius eius ꝓ eo. AEgrotauit Ezechias & recepit ꝓphetę nūtio ſoſpitatē. Sole reuerſo ad ortū, penè duplex dies eſt fact⁹. Nūc legim⁹ q̃ in tp̃e illo, i. eodē anno quo hęc geſta ſunt miſit Merodach Baladan libros & munera ad Ezechiā: nō Aſaraddō, de cui⁹ morte vel vita ſcriptura cōticuit. Ex quo pſpicuū eſt, aliud fuiſſe tūc regnū Aſſyriorum, aliud Babyloniorū. Deniq; Samariā, i. decē tribus cepere Aſſyrij, Iudam poſtea cepere Chaldęi, quorū rex Nabuchodonoſor. Audierat Merodach petitiōe Ezechię ad ortū ſolē conuerſum, quē Chaldęi adorant, dūq; regi mortali obſequiū deū ſuū pbuiſſe cognouiſſent, illū adorandum plus hoīe crediderūt. ℂRa. Tradūt Hebręi ægrotaſſe Ezechiā, q̄m propter inauditā victoriā & Aſſyrij regis interitum non cecinerūt laudes dn̄o, quas cecinit

Exodi.15.a. Moyſes Pharaōe ſubmerſo: Et Delbora interfecto Siſara: Et Anna genito Samuele. Rurſumq; poſt corpis ſanitatē & ſigni magnitudinē afferri occaſionē ſupbię, quā vt dei cultor vitare debuerat, nec mōſtrare alienigenis diuitias quas deo tribuente poſſederat.

Iudicū.4.c. 1.Reg.4.c.

Tropolo. Ex quo iuxta leges tropologię diſcim⁹, nō

Matth.7.a. mittēdas margaritas ante porcos. Qui em̄ fidelis eſt ſpiritu, abſcondit negotia. Quare non prohibuit dn̄s Ezechiam p prophetā ne oſtenderet domus dn̄i alienigenis. Ideo vt nota fierēt q̄ erāt in corde eius, i. occulta elatio mentis qua corā dn̄o peccauit, ad no

B titiā hoīm p factū prauı operis perduceret. ℂRab. Hypocritę quoq; poſt magnas virtutes decreſcūt, qa celari in eiſdē virtutibus

Pſal.77.g. nolūt; q dū ſuaſu malignorū ſpirituū iactā

Roma.9.a. tię acquieſcūt, quaſi hoſtiū quo diutius cōgregatū amittant, hoſtib⁹ pādūt. V n̄: Tradit in captiuitatē virtutē eorū. Gloriā ſuā Paulus teſtimoniū cōſcietię ſuæ memorat, quia fauorem alieni oris non appetit. Occultanda ſunt ergo q̄ agimus, ne hoc in huius vitæ itinere incautè portantes latrocinantium ſpirituū incurſiōe pdamus. ℂRa. Tacet de quo verebat̃ offenſam, q̄ oſtēderet eis cuncta q̄ haberet in poteſtate ſua, inter quæ p̄cipua erat tēpli ſupellex. b ℂLætatus eſt autem in aduentu eorum Eze. Rab. Verba dierū de Ezæchia aiūt:

2.Par.32.g. In delegatiōe principū Babylonis, qui miſſi fuerāt ad eū, vt interrogarent de portēto, reliquit eū deus vt tentaret̃, & nota fierent omnia quæ erant in corde eius. Idcirco autem tentationi relictus eſt: quia poſt tantam victoriam & ſolis regreſſum & congratulationem regni potentiſsimi cor illius eleuatum eſt. Deniq; in eodem volumine

2.Par.32.f. ſcribitur de Ezechia: AEgrotauit Ezechias vſq; ad mortem, & orauit ad dominum & exaudiuit eum, & dedit ei ſignum. ſed non iuxta beneficia retribuit: quia exaltatum eſt cor eius, & facta eſt contra eum ira, & contra Iudam & Ieruſalem. Et item humiliat⁹ eſt poſtea, eò quòd exaltatum eſt cor eius tam ipſe quàm habitatores Ieruſalem: & idcirco non venit ira dei ſuper eos in diebus Ezechiæ. Lætatus eſt ergo in aduentu legatorum & datione munerum, & congratulatione ſanitatis ſuæ, oſtenditq; eis domum aromatum &c. c ℂDomum aromatum, & aurum & argentum. Rab. Quidam ſepulchra regum opinantur, quæ aromatibus plena erant, quia corpora regū antiquitus vnguentis condiebantur. Alij magis cellam aromatum in templo domini fuiſſe intelligunt: vbi recondebātur odoriferæ ſpecies, ex quibus fiebat thymiama quod in templo domini offerebatur.

a ℂRab. Nabuchodonoſor ſecundum Heb.

a †In illo tempore miſit Berodach Baladan filius Baladan rex Babyloniorum, literas & munera ad Ezechiam. Audierat enim, q̃

b ægrotaſſet Ezechias. Lętatus eſt autem in aduentu eorum Ezechi

c as, & oſtendit eis domum †aromatum, & aurum, & argentum, &

a ℂTheſauros auri & argenti.

a ℂRab. odoramenta.

b ℂIn Heb. oleum bonum.

pigmēnta uaria, unguēnta quoq;

ℂGazæ.

& domum uaſorum ſuorum, & omnia quæ habere poterat in the

a ℂAl's non fuit quod non monſtraſſet.

d ſauris ſuis. Non fuit †uerbū quod non monſtraret eis Ezechias in domo ſua, & in omni poteſtate ſua. Venit autem Iſaias prophe

e ta ad regem Ezechiam. Dixitq; ei: Quid dixerunt uiri iſti, aut unde uenerunt ad te? Cui ait Ezechi

a ℂRab. Cum ſupercilio legendum

f as, De terra longinqua uenerunt

a ℂRa. Quæ in orbe potentiſsima eſt.

ad me de Babylone. At ille re

g ſpondit: Quid uiderunt in domo tua? Ait Ezechias: Omnia quæcunque ſunt in domo mea uiderunt: nihil eſt enim quod nō mōſtrauerim eis in theſauris meis. Dixit itaque Iſaias Ezechiæ:

h Audi ſermonem domini: Ecce

i dies ueniunt, & auferētur omnia quæ ſunt in domo tua, & quæ

a ℂNon tuo, ſed patrum labore quęſita.

condiderunt pātres tui uſque in diem hanc, in Babylonem. Non remanebit quicq̃, ait dominus.

k Sed & de filiis tuis qui egredientur ex te quos generabis, tollent & erunt eunuchi in palatio regis

l Babylōis. Dixit Ezechias ad Iſaiam: Bonus eſt ſermo domini, quem locutus es. Sit tantùm pax & ueritas in diebus meis.

batur. d ℂNon fuit verbum quod non monſtraret eis Ezechias in. (quod apud Hebræos pro re frequenter accipitur) quod non oſtenderit eis in domo ſua, & in omni poteſtate ſua. Vnde dei ira iuſtiſsima, quoniam non ſolùm theſauros ſuos atq; palatij, ſed & templi oſtendit, quod certè fuit poteſtatis eius, de cuius valuis atrij laminas antè iā tulerat. e ℂDe terra longinqua venerunt. Raba. Quaſi dicat: Quantò terra longior vnde venerunt, tantò ego glorioſior propter quem venerunt. f ℂAd me de Babylone. Debuerat dicere ad glorificandum deū pro ſigni magnitudine. C

Dormiuitq;

Nicolaus de Lyra.

a ℂIn illo tempore. Hîc conſequenter reprimitur inſurgens elatio. & primò ipſa elatio deſcribitur. & ſecundò reprimitur: Venit autem Eſaias. Circa primum ſciendum, quòd Babylonij erant intenti circa curſus ſyderum. Vnde & aſtronomia primò fuit inuenta in Chaldęa ſecundum aliquos. cuius metropolis eſt ciuitas Babylon. & ideo quando perceperunt retroceſſionem ſolis prædictam contra curſum naturæ, fuerunt ſoliciti quærere qualiter hoc acciderat. Et cùm audiſſent, quòd hoc fuerat in ſanatione Ezechiæ, de conſilio ſapientum rex Babylonis: b ℂMiſit ad Ezechiam munera. in ſignum reuerentiæ. c ℂLiteras. ad ſciendum de illa retroceſsione ſolis mirabili. & hoc eſt quod dicitur .ij. Paralipom. .xxxij. quod nuntij regis Babylonis miſsi fuerant ad eū, vt interrogarent de portento quod acciderat ſuper terram. d ℂLætatus eſt autem in aduentu eorum Ezechias. D lætitia inepta procedente ex elatione, eò quòd tantus rex & de tam longinqua terra miſiſſet ad eū nuntios & munera. e ℂEt oſtendit eis domum aromatum & aurum & argentum &c. Dicit Rabi Salo, quòd non ſolùm oſtendit eis ea quæ erant in theſauris ſuis & in domo ſua, ſed etiam ea quæ ſecretiſsimè & reuerentiſsimè ſeruabantur in templo: ſcilicet vnctionem regum & pontificum, & tabulas teſtimonij & legem, quæ nullo modo erant gentibus oſtendenda. & hoc notatur cùm dicitur: Et in omni poteſtate ſua. Sequit̃: f ℂVenit autem Eſaias. Hîc conſequenter deſcribitur p̄dictæ elationis & tranſgreſsionis reprehenſio, cùm dicitur: g ℂQuid dixerunt viri iſti aut vnde &c. Non quęſiuit hoc ex ignorantia quia totum erat ſibi à deo reuelatum: ſed vt ex reſponſione Ezechiæ conuenientius argueret eum: h ℂDe terra longinqua venerunt ad me. quaſi dicat hoc fuit mihi ad magnam gloriam: & ideo oſtēdi eis regni mei magnificentiam. i ℂEcce dies venient & auferentur omnia quę ſunt in domo tua & quæ condiderunt patres tui vſque in diem hanc in Babylonem. Iſtud fuit completum quādo Nabuchodonoſor omnia p̄tioſa trāſtulit de Ieruſalem in Babylonem. vt habetur infrà. xxv. capitulo. k ℂSed & de filiis tuis qui egredientur a te quos generabis. Iſtud fuit impletum in Daniele & ſocijs ſuis, qui fuerunt de ſemine regis Iudæ educti in Babylonem & nutriti & eruditi, vt poſſent ſtare in palatio regis Babylonis, vt habetur Danielis primo. l ℂDixit Ezechias ad Eſaiam: bonus eſt ſermo domini quem locutus eſt. pœnituit enim, & ſic acceptauit domini ſententiam ſupra ſe & regnum ſuum. propter quod & pœna iſta non fuit inducta temporibus ſuis, ſed fuit dilata vſque ad tempus Ioachim & Sedechiæ. Quod cùm ſibi dictum fuiſſet per Eſaiam dixit: Sit tantum pax & veritas in diebus meis. Sequitur:

Et quomodo

†deſiderabiliū ſuorū Chal. inter. omnem domū gazarum ſuarū

†quicquid

a ¶ Dormiuitq; Ezechias. In Paralipome. dicitur q̄ ſepultus E eſt Ezechias ſuper ſepulchra regum, quia eius ſepulchrum eſt excelſius fabricatum cauſa pietatis qua coluit deum.

Nicolaus de Lyra.

Reliqua autem ſermonum Ezechiæ, & omnis fortitudo eius, & a quomodo fecerit piſcinam, & aquæductum, & introduxerit aquas in ciuitatem, nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iuda? a Dormiuitq; Ezechias cum patribus ſuis, & regnauit Manaſſes filius eius pro eo.

a ¶ Et quō fecerit piſcinam & aq̄. & intro. aquas in ciui. De hoc habetur plenius. ij. Paralip. xxxij. vbi dicitur: q̄ hoc fecit Ezechias, vt reges Aſſyriorum venientes contra Ieruſalem paterentur defectum aquę in obſidione, ſi venirēt ad obſidendum eam.

¶ In cap. xx. vbi dicitur in poſtilla. Vis vt aſcendat vmbra: id eſt vt procedat vltrà.

ADDI. Circa hoc ſignū factū Ezechię ꝓut hīc in poſtil. exponit, & eſt cōis expoſitio doctorū multa poſſunt cōſiderari admiratiōe digna. primò qa licet oīa vera miracula nō pñt niſi potentia dei infinita ꝓduci. vñ Aug. ad. Voluſianū. In rebus mirabiliter factis tota rō facti eſt potentia facientis, tamen quædam miracula per compaſsionem ad facultatem naturæ dicuntur alijs maiora. vnde inter omnia miracula, quæ à deo tam in vete. quam in nouo teſtamen. facta leguntur, ſummum gradum tenēt illa q̄ nullo mō natura facere pōt, vt ſunt retroceſsio ſolis. & glorificatio corporis humani. Nam reſuſcitatio mortuorū, ſeu illuminatio cęcorū à natiuitate, licet magna ſint miracula, nō tñ attingunt ſummū gradū p̄dictū. Pōt em̄ natura vitā introducere de nouo in corpe vitā nō hñte, licet nō in corpe iā mortuo. Pōt etiā p̄ſtare viſū ſed non cęco, vt latius declarat ſctūs Tho. prima pte. q. cv. ar. vlt. in cor. q̄ſtiōis. Mirādū ergo eſt q̄re de⁹ voluit miraculū in ſūmo gradu exercere. ſ. retroceſsionē ſolis circa ſanationē Ezechiæ, vbi videbat̄ ſufficere vnū de minimis. Hoc em̄ ſignū petiuit Ezechias ſolummō, vt certificaret̄ de ſanatiōe ſua, & q̄ aſcenderet in die tertia ad domū dñi, vt exp̄ſſè patet in litera. Cōfirmat̄ hęc rō: Nā ſcd'm doctores miracula p Chriſtū facta p trāſmutationē corporū inferiorū, nō ita cuidēter oſtēdebāt ipi⁹ diuinitatē, ſicut miracula p ipm facta p trāſmutationē curſus cęleſtiū corporū q̄ à ſolo deo imobiliter ſunt ordina F ta, ſicut fuit in obſcuratiōe ſolis tpe paſsiōis Chriſti, ꝓut tradit ſanctus Tho. i. iij. pte. q. xliij. ar. ij. in cor. q. vbi allegat Dio. hoc dicētē, ſed in hoc caſu. ſ. i ſanatiōe Ezechię nō req̄rebāt̄ talia miracl'a fieri, q̄ ſufficerēt ad oſtēdēdū ſufficiētē diuinitatē Chriſti. Pręterea illę tenebrę q̄ factę ſunt in vniuerſa terra tpe paſsiōis Chriſti, vt Luc. xxiij. teſtāte Dio. i epl'a ad Policarpū, q in hoc tpe in AEgypto exiſtens inſpexit, cauſatę fuerūt ex vera eclypſi ꝓcedēte p interpoſitionē lunæ inter terrā & ſolē. Cōtra qd' arguit Origenes ſup Matthæū, in noie quorūdā filiorū huius ſeculi dicēs: Quō hoc factū tā miraculoſū nemo Græcorū aut barbarorū ſcripſit. Ad qd' rñdet̄ p doctores, q̄ aſtrologi vbiq; terrarū tūc tpis exiſtētes nō ſolicitabant̄ de obſeruāda eclypſi: qa tūc nō erat ſcd'm eorū cōputū, ſed illā obſcuritatē ex aliqua impſsiōe aëris putauerūt accidere. ſed in AEgypto vbi rarò nubes apparēt, ꝓpter aëris ſerenitatē ſolicit⁹ fuit Diony. & ſocij ei⁹ vt circa illā obſcuritatem ſolicitè attēderēt. Ex qb⁹ in ꝓpoſito multò forti⁹ admirādū eſt, q̄uō aſtrologi vbiq; terrarū diſperſi vidētes vnā diē excedere p viginti vel ſaltē decē horas mēſurā cōſuetā, hoc nō ſcripſerūt. qd' nō ſolū de aſtrologis, ſed etiā de ſimplicib⁹ regib⁹ vel pricipib⁹ mirādū eſt hoc in chronicis non ſcripſiſſe: p̄ſertim qa ſcd'm opinionē cōem: poſtq̄ illa dies trāſiuerat. x. horas artificiales, & ſic ſol nō diſtabat ab occaſu niſi p ſpatiū duarū horarū artificialiū, tunc retroceſsit v̄ſus oriētē p ſpatiū. x. horarū ſcd'm quoſdā. ſcd'm verò alios p viginti & ſic oportet dicere, quòd ſecundum vtroſq; in eadē die ſol bis attigit lineā meridianam. ſ. in curſu ſuo naturali, & ſecundò in curſu retrogrado. q̄ q̄dē mutatio nō ſolū valde mōſtruoſa & inſolita, ſed ēt patētiſsima nedū à ſapiētib⁹, ſed etiā à rudib⁹ agricolis neceſſariò ſentiret̄: & ſic nulla videt̄ rō excuſans talē cōſcriptionē. Nec valet dicere, q̄ Babylonij q erāt intēti circa curſū ſyderū, qñ ꝑceperūt retroceſsionē ſolis p̄dictā cōtra curſum naturę, fuerunt ſoliciti q̄rere qualiter hoc acciderat. Et cū audiſſent q̄ hoc fuerat in ſanatiōe Ezechię de cōſilio ſapiētū rex Babylonis miſit ad Ezechiā munera & literas ad ſciendum de illa retroceſsiōe ſolis mirabili, ꝓut poſtil. dicit. ſ. qd' tñ nō vr̄ ad tollēdā hmōi admirationē ſufficere ex trib⁹. Primò qa vt dictū eſt, tan

ta mutatio

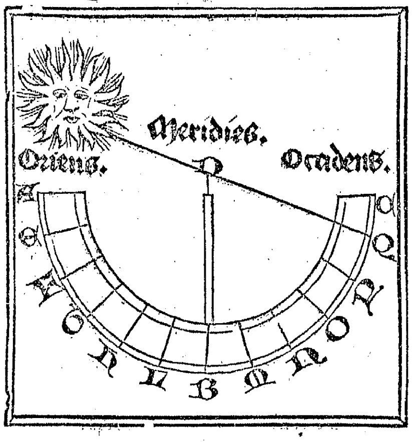

Figura horologij Achaz.

ta mutatio & tā lōga & euidēs & inſueta nō ſolū ab aſtronomis erat G ſentiēda, ſed etiā à vulgarib⁹ q̄buſcunq; vbiq; terrarū exiſtētib⁹, nō tñ legit̄ de aliquo q̄ de hoc tractaſſet ſydera inueſtigādo, ſeu rerū geſta narrādo, niſi ſolū de rege Babylonis. Scd'ò, qa Chaldęi q erāt totaliter infideles, licet audirēt q̄ hoc fuerat factū tpe ſanatiōis Ezechię, nō tñ habebat rōnē cogentē ipos credere, q̄ hęc mutatio haberet reſpectū ſingularē ad Ezechiā, ſic vt ꝓpter ipm Ezechiā fuiſſet factū. Nā ſicut hīc cōtigerat i horologio Achaz Ieroſolymitano, pari mō & forma fuit in horologio, vel in alijs inſtrumētis horarū in Babylonia & vbiq; terrarū: & ſic nō cogebant̄ Babylonici credere hoc fuiſſe factū ꝓpter aliquā pſonā ſingularē ex ꝓuidētia diuina, ſed potius ſcd'm ſuā infidelitatē hoc credidiſſent fuiſſe ex aliqua cā ſibi occulta caſuali ſeu naturali. ſicut de Pharaone & Palæſtinis legit̄, & de alijs infidelibus, qui nō attribuebāt illa q̄ videbant contra ſeu p̄ter curſum naturę fieri diuię potētię neq; ꝓuidētię, vt patet Exo. viij. & ix. & j. Re. vi. tertio: qa ex augmēto. x. vl'. xx. horarū in vna die p̄ter curſū ſolitū, neceſſe ē vt cōtingerēt magni errores in cōputatiōe cæleſtiū motuū, q q̄dē mot⁹ mēſurant̄ & certificant̄ p motū ſolis diurnū, ſed nō legit̄ q̄ ꝑcepiſſent aſtrologi q cōtēplantur ſydera, & computant menſes, vt dicitur Eſa. xlvij. Hęc etiā in eorū cōputis de eclypſib⁹ cōiūctiōib⁹ ſeu oppoſitiōibus planetarū poſtea aliqs error notabilis ſucceſsit, qd' tñ neceſſariò cōtigiſſet, ſi tot horę fuiſſent augmētatę in vna die p̄ter curſū ſolitū naturalē, & ipi nō ꝑcepiſſent, q̄ oīa ſūt māifeſta cuicūq; in illa arte aliqualiter pito. Si āt obijciat̄ cōtra p̄dicta dicēdo, q̄ ex ſtatiōe ſolis ſub Ioſue, vt hr̄. ſ. Ioſue. x. pñt ſeq ſil'ia icōueniētia. Priò qa deus fecit ibi vnū de ſūmis miraculis vbi ſuffeciſſet min⁹. Scd'ò, qa nemo aſtronomorū illā ſtationē ſcripſit nec īde fuit ſecut⁹ error i cōputis eorū. Dicēdū ad primū, q̄ illud ſub Ioſue factū fuit ad magnā gl'iā dei q volebat i cōſpectu gētiū magnificare totū ppl'm Iſraeliti cū in igreſſu terrę. Et ēt ꝓlōgatio illi⁹ diei fuit vtilis vl' q̄ſi neceſſaria ad vltionē de inimicis, eò q̄ nō ſufficiebat ad hoc illud modicū qd' reſtabat de die naturali. nihil āt iſtorū cōtigebat i ſanatiōnē Ezechię, p̄ſerti i certificādo eū ſolū de ſua breui ſanatiōe. Ad ſcd'm v̄ò dicēdū, q̄ tpe Ioſue nōdū erat ars aſtronomię iuēta, q̄ patet ex hoc: nā Ptolemę⁹ Philadel H phi⁹, q fuit ipi⁹ pricipalis iueſtigator & iuētor, nō allegat de inueſtigatiōib⁹ ātiqs: niſi tm̄ à trecētis annis ferè añ eū, vt patet in q̄rto ſui Almageſti & i alijs locis eiuſdē libri. Sed cōſtat q̄ Ptholemę⁹ ille fuit tpe Machabęorū q fuerūt poſt Ioſue p. dcccc. ānos ferè, & ſic cū tūc ſ. tpe Ioſue nō eſſent tales inueſtigatores ſyderū nec cōputatores curſuū cęleſtiū, nō erat ibi locus notādi nec errādi in talibus cōputis. ſecus de tpe Ezechię: qm̄ iā incipiebāt hoīes inueſtigare & computare curſum ſyderū, vt patet ex verbis Eſa. xlvij. ſupius allegatis. Sed ad prędictas admiratiōes tollēdas & veritatē literę prout planè ſonat ꝓſequendā, aliter videret̄ dicēdū. vñ abſq; alia temeraria aſſertione, & ſalua ſēp ſctōrū doctorū autoritate, hoc ſignū ſcd'm ꝓpriā ſignificationē lrę, necnō & rōnis cōueniētiā nō fuit factū in corpe ſolis, nec i ipſius curſu naturali, neq; i oībus radijs à ſole p orbē ꝓcedentib⁹, ſed tm̄ i radijs ſolarib⁹, q horologiū Achaz tāgebāt. & in vmbra ipſius horologij à radijs ſolarib⁹ & interpoſitionē corpis opaci eiuſdē horologij cāta. vñ licet hoc fuiſſet tm̄ miraculū, qd' nō niſi v̄tute diuīa fieri poſſit, nō tñ attigit ſūmū gradū miraculorū. ſ. di. ꝓut patet ītuēti diſtictionē graduū miraculorū quā ſctūs Tho. pōit pria pte. q. allegata. in eo. ar. in cor. q̄ſtiōis. Pro cui⁹ declaratiōe attēdēdū eſt, q̄ in horologio Achaz mēſurabant̄ diſtictiōes horarū p extēſionē linearū vmbraliū, q̄ cōiūgunt̄ radijs ſolarib⁹. ſicut in multis inſtrīs aſtrologicis artificial'r hoc cōſueuit fieri, in qua mēſuratiōe. xij. horę artificiales diſtiguebātur p. vij. lineas vmbrales in ipo horologio aſsignatas. Diſpoſuit tñ de⁹ miraculoſè, q̄ ſole icedēte curſu ſuo abſq; aliq̄ variatiōe ſeu retroceſsiōe, radij ſolares i horologio Achaz tm̄, & nō alibi retroceſſerūt p x. gradus, & iterū reuerſi ſūt p alios. x. gradus. In q̄ q̄dā retroceſsiōe radiorū & eorū reuerſiōe illa dies nec fuit maior vl' minor ſolito. nā motus ſolis nō fuit in aliquo variat⁹ à curſu naturali, vt dictū eſt: nec etiā radij eius vniuerſales. ſed tm̄ radij ſolares qui in horologio Achaz continebantur. prout finaliter imaginari poteſt in præſenti figura.

A In qua figura horologiũ Achaz cõponitur ex quadã columna per
pendiculariter poſita ſuper baſim horizontis ęquè diſtantẽ,quę q-
dem colũna ſit.d.b.& baſis ſit.a.b.c.& ſit.a.pars orientalis.c.verò
occidentalis.diſtinguatur etiã pręddicta baſis per.xij.lineas:quarum
ſex ſunt à parte orientali;& alię ſex à parte occidẽtali,ſic vt attigẽ-
te vmbra radio ſolari immediatè continua ad lineã.d.q.verſus oc-
cidentem ſit prima hora artificialis diei.deinde accedente ad lineam
d.p.ſit ſcd'a hora,& ſic vt conſequẽter vſq; ad lineã.d.b.vbi ſunt ſex
horę artificiales.& per conſequens meridies.vlterius tendẽte ſole ad
occaſum & accedente vmbra cum radio ſolari continua ad.d.l.quę
eſt prima linea à columna verſus orientem,erit.vij. hora & ſic cõſe-
quenter vſq; ad.d.a.vbi erit.xij. hora. Supponat̃ ergo q̃ à tpe quo
hoc ſignũ fuit factũ fluxerãt.x.horę artificiales ipſius diei:& remane
bunt duę horę trãſeundę.vnde & pro tunc radius ſolaris ſimiliter &
vmbra ei continua fuiſſet linea.d.f.quæ decima linea eſt à linea.d.q.
quæ ſignificat primã horã:vnde & vlterius ſole tendente ad occa-
ſum ille radius cum vmbra ſibi continua ſucceſsiuè attingeret ad qn
tam,deinde ad ſextã in complementũ.xij.horarum curſu naturali aſ-
ſueto. Supponatur tñ quòd deo mirabiliter operãte,licet ſol ſuo cur
ſu ſolito tenderet in occaſum,radius verò ſolaris in horologio A-
chaz ſingulariter exiſtens retroceſsit à linea.d.f.prædicta vſq; ad line
am.d.g.& conſequẽter in.d.h.& ſic ſucceſsiuè donec attingit lineam
d.q.& inde reuerſus eſt radius ſolaris cum vmbra ſibi continua à li-
nea.d.q.vſq; ad lineam.d.a.vbi cõcurrit cum radio ſolari curſu ſuo
naturali incedente.quæ quidem retroceſsio & reuerſio non amplius
durauerunt,quàm per duas horas:vt ſic ſimul terminaretur dies ar
tificialis cum retroceſsione & reuerſione radij ſolaris & vmbræ.&
ſic illa dies in toto orbe nec fuit maior, nec minor ſolito:nec etiã in
horologio Achaz:reflexio tñ radiorum ſolarium ſeu retroceſsio,ſi
militer & eorũ reuerſio fuerũt tantũmodo in horologio Achaz ſu-
pernaturaliter factę,prout fuit pręctactũ.Hanc expoſitionẽ proteſtat̃
litera primò cũ dicit:Vis q̃ aſcendat vmbra decẽ lineis,an vt reuer
tatur totidẽ gradibus,q̃ fuerũt verba Eſa.dãtis optionẽ Ezechię cir-
ca hoc miraculũ.vbi non dixit niſi ſolũ de vmbra ſi vellet quòd ten
deret curſum ſuum,vel retrograderetur,& nihil dixit de ſole.Simili-
ter hoc patet in reſponſione Ezechiæ,vbi dixit:Facile eſt vmbram
creſcere decẽ lineis,nec hoc volo vt fiat:ſed vt reuertat̃ retrorſum
x.gradibus.hoc eſt dicere,quòd non eſſet tam euidens miraculum ſi
curſu ſuo ſcilicet velociori vmbra incederet,ſed voluit quòd retro-
B cederet.& patet quòd in hac reſponſione nulla fit mentio de ſole:
ſed tantũ de vmbra à ſole & columna horologij cauſata.Hoc idem
patet in executione vbi dicitur:Et reduxit vmbrã per lineas qbus iã
deſcenderat in horologio Achaz retrorſum.x. gradibus.vbi nulla
fit mẽtio de ſole,ſed tm̃ de vmbra vt dictũ eſt.Hoc idẽ patet Eſa.xx
xviij.vbi de hoc agit̃,vbi.ſ.dr̃:Ecce ego reuerti faciã vmbrã linearũ
p quas deſcẽderat in horologio Achaz &c.vbi ſilr̃ tm̃ de vmbra fit
mẽtio. Nec obſtat qđ ſequit̃;Reuerſus eſt ſol.x.lineis,qa ſtatim ſub
dit:In lineis quibus dſcenderat,ad denotandum,q̃ ſol in ſuo curſu
non deſcenderat,ſed tantummodo in illis gradibus Achaz. Sæpe
etiam in ſcriptura dicitur aliquid de ſole quod non verificatur de
corpore ſuo,ſed de radijs eius ſicut Ionę.iiij.c.Percuſsit ſol ſuper ca-
put Ionę.i.radius ſolis.Confirmat̃ etiã hęc expoſitio ex hoc qđ le-
git̃ circa miraculũ factũ Ioſue de ſtatione ſolis,Ioſue.x.nã vbi dicit̃
in tranſlatione noſtra:Non fuit antea nec poſtea tam lõga dies obe-
diente dño voci hoïs.in Hebręo dicit̃:Nõ fuit antea nec poſtea ſicut
dies illa &c.vbi videtur q̃ negat ſimilitudinẽ illius diei nõ ſcd'm lon
gitudinem,ſed in hoc q̃ deus condeſcendit deprecatiõi hominis in
tanto miraculo.quod non eſſet verũ ſi cõdeſcendiſſet voci Eſaię ſeu
Ezechię in ſimili & etiã in maiori.maior enim eſſet retroceſsio ſolis
q̃ eius ſtatio,ſicut magis contradicit vni motui motus contrarius
ipſius quàm quies.Facit etiam ad hoc quod habetur.ij.Para.xxxij.
vbi de hac materia tractans dicit,q̃ principes Babylonis miſsi fue-
runt ad eum,ſcilicet Ezechiam vt interrogarent de portento qđ ac
ciderat ſuper terram.nõ enim dixerat,de portento quod acciderat
in ſole ſeu in mũdo:ſed ſolũ dixit,ſup terrã;quod debet referri ad ter
rã Iudæ vbi erat Ezechias:aliâs non oportebat q̃ requirerent eum
ſi in toto mundo contigiſſet.& ſic habetur propoſitum.

REPLICA. In ca.xx.vbi poſtil.exponit miraculũ &
ſignũ datũ Ezechię pput cõiter hoc docto
res exponũt.Burgẽ.fimbrias ſuas magnificat,& dilatat admirando.
Primò nitit̃ q̃rere rõnẽ quare deus facit maximũ miraculũ propter
ſanationẽ Ezechię,cũm vnũ de minimis ſuffeciſſet.In hac admira-
tione Burg.primò peccat,quia prætendit oĩm rerum q̃rere rões.
& hoc ſcd'm Ariſt.eſt micologia:pſertim miraculorum rationem,
quorum ratio nõ eſt niſi diuina voluntas.cuius cauſa & ratio quęri
nõ debet,vt vult beatus Aug.xxi.de ciui.dei ca.vij.Secundò admi
ratur vehementius ſi tale miraculũ ponitur factũ in retroceſsione ſo
lis:& q̃uo aſtrologi non perceperunt,& ſi pceperunt,q̃uo non reliq̃
runt in

runt in ſcriptis ſuis.& quomodo error non in compoſitis contigiſ C
ſet:ſed verũ admirationes iſtę locũ habent tpe Ioſue in ſolis ſtatiõe.
ſicut eclypſi tpe paſsionis Chriſti Burg.aũt putans velle hanc diffi
cultatẽ euadere,dat differẽtiã inter miraculũ factũ tpe Ioſue & illud,
dicẽs ad primũ,q̃ illud eſt factũ ad magnã gloriã dei,& fuit neceſſa
rium propter vltionem de inimicis. In iſto autem nec fuit magna
dei gloria,nec ſingularis victoria,ſed ſolùm ſanatio Ezechię,& pro
lõgatio ſuæ vitæ.Ad ſecundũ de aſtrologis dicit,q̃ tempore Ioſue
nondũ erat ars aſtronomię inuenta &c.Sed iſta videntur fruſtra di
cta.primum,qa iſtud ſignum videt̃ plus pertinere ad dei gloriã q̃
illud tẽpore Ioſue.Nam & ſi tũc facta eſt vltio de hoſtibus populi,
nunc autem facta eſt vltio de blaſphematoribus dei.& ſi tunc facta
ſit debellatio ciuitatis prophanæ,nũc defenſio ciuitatis ſanctæ.& ſi
tunc debellati ſunt reguli p gladiũ,nũc debellatus eſt ſine gladio mo
narcha oppreſſor omniũ regnorum.Nec verũ dicit Burg.q̃ iſtud
ptineat ad ſolã ſanationẽ Ezechię.dr̃ nanq; in lr̃a:Hoc erit ſignum
q̃ dñs facturus eſt ſermonem quẽ locutus eſt.ſermo enim dei ſignũ
hîc allegatus ponitur in eodem ca.cùm dicitur;Audiui orationem
tuã & vidi lachrymã tuam,& ecce ſanaui te die tertio aſcẽdens tem
plum dñi,& addam diebus tuis quindecim annos,ſed & de manu
regis Aſsyriorum eruã te,& ciuitatem hãc:& protegã vrbem iſtam
&c.Vñ apparet q̃ minimum in hac re fuit ſanatio Ezechię.nam illa
fieri potuiſſet minore virtute q̃ diuina:alia autem non niſi de virtu
te fieri potuerũt.ſ.incineratio corporũ armis & veſtibus illęſis &c.
Iſtud etiam ſignum fuit magis neceſſarium & vtile q̃ illud.Nam ali
ter potuit fieri vltio de hoſtibus q̃ per ſtationem ſolis.potuit enim
fieri in nocte ſicut tempore Gedeonis.de quo Iudicum.vij.In hoc
autem inopinabili & cunctis ſtupendo negotio neceſſarium fuit
vnum de maximis fieri ſignis,& potiſsimum pro cõuerſione popu
li & fidei reparatione.Achaz enim peſsimus omnem populum in-
duxit ad idololatriam.iiij.Reg.xvj.Ezechias filius eius optimus po
pulum reduxerat in parte ad cultum veri dei.Ad autorizãdum igi
tur hanc difficilem reductionem vtile fuit,imò perneceſſarium fieri
aliquod magnum ſignum.Cuius dicti veriſimilitudo accipit̃ à blaſ
phemia Rabſacis & regis Aſſyriorum.ſ.ca.xviij.&.xix.vbi dicitur:
Nõ vos ſeducat Ezechias,neq; fiduciã vobis tribuat ſuper dominũ
dicens:Eruens liberabit nos dñs;& non tradet ciuitas in manus re-
gis Aſsyriorum,nolite audire Ezechiã &c.Ecce nunq̃d in his angu
ſtijs populus fuit confortandus in fide Ezechiæ & aliquo maximo
ſigno cõfirmandus cõtra talẽ diaboli & inſtrumẽti eius impulſum: D
Quæ omnes difficultates tempore Ioſue non erat.nã eius populus
fuit in deſerto per mirabilia ſigna firmatus,vt patet in fine Deut.&
in libro Ioſue per totum.etiã populus fuit multus,potẽs ſe defende
re & hoſtes impetere de cõi curſu ſine notabili ſigno.hîc aũt popu
lus fuit paucus à fide auerſus & nouiter in parte reductus,& fortiſ-
ſimis hoſtibus impeditus:q̃ oĩa patent ex hoc loco quarti libri &
xxxij.ſecũdi Par.¶ Scd'm etiã dictum Bur.q̃ ſcilicet tẽpore Ioſue
ars aſtronomię nondũ fuit reperta,eſt irrationabile.nã Ioſephus di
cit Abrahã in AEgypto docuiſſe aſtronomiã;vt patet in correcto Ioſephus
rio vltimo Gen.xxiiij.Et Scholaſtica hiſtoria habet,q̃ Cham filius
Noę,alio verò noĩe Zoraaſtres,cũ regnaret in Thracia inuenit artẽ Cham libe
magicam & ſeptem liberales artes ſcripſit in.xiiij.columnis,in ſeptẽ raliũ artiũ
æneis contra diluuiũ aquę,& ſeptem lateritijs,contra diluuium in inuentor
gnis,vna autẽ artiũ liberaliũ ſcitur eſſe aſtronomia.Pręterea in theo Tabularũ
rica planetarũ dicit̃;Cõpoſitores tabularum ſuper Arim dicuntur aſtronomi
fuiſſe Nemroth,Hermes,Iconius,Ptolomæus,Albategni,Algoriſ- carum au-
mus,Albumaſar. Non igitur Ptolomæus fuit artis inuentor,quia tures
Ariſt.longè eo prior facit mentionẽ de illa arte,qa primo Metaphi.
&.xij.Metha.adducit autores illius ſui tpis Eudoxum,Calippum q
ſcripſerũt de motibus planetarum,eclypſis ſolis & lunæ paſsiõib9.
vñ ex ſcriptis primorũ proculdubio Alfonſus traxit differẽtias &
diſtãtias earũ,additionem & diminutionem lunę &c.prout in tabu
la ſua continent̃.Stant igitur & manẽt admiratiões motæ de ſigno
ſtationis tpe Ioſue:& retrogradationis tempore Ezechię.Sed Bur.
ad modũ Iſmael ſe erigit contra oẽs,nulla fretus autoritate ſiue ſcri
pturę fundamẽto.Dicit em̃ in hoc ſigno ſolem nõ retroceſsiſſe,nec
diem fuiſſe longiorem,nec breuiorem ſolito.& dicit ſignum illud
ſolùm fuiſſe ad cauſandam vmbram in horologio Achaz per inter
poſitionem corporis opaci,vt inter radium ſolis & planitiem horo
logij.& imaginat̃ hîc chimærã & aureos montes.Sed ex hoc modo
dicendi plura cõtingũt incõuenientia.Primũ quia ſñiæ ſanctorũ do Primũ incõ
ctorũ ſine rõne contrariè pſumit.& qđ in poſtilla declinante aliqñ uiens.Bur.
ſñiam doctorum ex magna rõne valde cõiter redarguit;hoc hîc &
alibi ex ſola phantaſtica imagiõe facere non erubeſcit.Scd'm incõue Secundum
niens,qa Burg.coincidit in perfidiã Apolliphanis,quem redarguit
diuus Diony.autoritate apoſtoli Pauli epiſtola ſua ſeptima miſſa
Policarpo,vbi ſanctus Diony.expreſſè põit ſolem retroceſsiſſe &
diem fuiſſe triplicatum. & quòd ſacerdotes Perſarum in ſuis
memorialibus

E memorialibus faciunt recordationem de die triplicato ſolis, quãdo iſtud miraculum fuit factum. vnde apparet quòd ſanctus Dio. viderit libros antiquorum, quos Burgẽ. ignorauit. Tertium incõueniẽs quia beatus Auguſt. ſecundo libro de mirabilibus ſacræ ſcripturæ capit. iiij. dicit illud miraculum verè in ſole factum, imò amplius, ꝙ nõ mõ in ſole, ſed etiã in luna & in cęteris luminarib⁹ cæli. Nã ſtãte ſole ſub Ioſue, ſtetit & luna ait, reddẽs rõnẽ. ne inqͭ meat⁹ luminũ incõuenięter turbaret: q̃ rõ tenet de cęteris lumiarib⁹ ſicut de luna. ſic ꝙ ſicut ſteterũt oĩa luminaria ſtãte ſole ſub Ioſue, ita & ſub Ezechia retrocedẽte ſole cętera luminaria retrocedebãt. & ita in cõputis motuũ nõ potuit fieri error, ꝓut replicat Bur. qa ſiue ſtãdo ſiue retrocedẽdo ſemꝑ remãſit idẽ aſpect⁹ corporũ cæleſtiũ inter ſe: qđ ꝓbat beat⁹ Aug. ꝑ cõputũ circulorũ à ꝓcipio mũdi vſqꝫ ad tpa & mortẽ Manichęi vbi. s. Quartũ incõueniẽs: qa Bur. fundat ſuam imaginationẽ ſuꝑ impoſſibile, ꝙ videlicet cauſatio vmbrę in horologio Achaz attendat penes horas inęquales & artificiales. Cũ eñ ſol mouet & ęqualiter & vniformiter, & lineę in horologio ſint fixę & permanẽtes, ſemꝑ cauſabit vmbras ſcđm horas ęquales q̃ ſũt horę diei naturalis, & illę cũ artificialib⁹ nũqꝫ coincidunt, niſi in vtroqꝫ pũcto ęquinoctialis: aliâs artificiales horę ſingulis diebus breuiarentur vel lõgarent. ideoqꝫ nõ eſt inſtrm̃ imaginabile in quo ꝑ vmbrã ſolis recipiant horę inęquales, niſi mediante ꝑpẽdiculo: qđ cadit nõ ſcđm motũ ſolis. cũ nõ ſit fixũ, ſed ſcđm voluntatem capientis vmbrã: qa põt eodẽ mõ cadere nulla luce ſolis exiſtẽte in nr̃o hemiſperio. Quintũ incõueniens. qa Burg. ſcđm modũ ſuũ phantaſticũ ponit multa miracula vbi vnũ ſufficit, qđ eſt cõtra beatũ Augu. de mirabilibus ſacræ ſcripturę. ſola enim retroceſsio miraculoſa corporum ſufficit ad retroceſsionem vmbrę decẽ lineis. & etiã oĩm aliorũ ad hoc pertinẽtiũ. Sed ſcđm Bur. imaginationẽ oportet ſeparari radiũ à ſole actualiter cauſatũ, vł optet illũ radiũ in horologio Achaz dicere nõ eſſe à ſole, ſed à deo ſpecialiter creatũ, & nihil habere cõe cũ ſole, ſed ſeparatũ ſcđm eſſe, & opari. Itẽ oportet in Bur. miraculo ſeparare actualiter accidẽs à ſubiecto, qa radium à radio. niſi fingat deus ad effectum illius

Tertium

Quartum

Quintum

effectum illius miraculi creaſſe lucẽ ſingularẽ factiuã illius vmbræ cũ opaco interpoſito. Itẽ tũc oporteret fingere talis lucis fictę ſingularẽ motũ contra motũ ſolis & aliorũ ſyderũ, ſicut in ſtella Epiphanię. qa ſole ꝓcedẽte ad occaſum cũ ſuis vmbris ꝑ dei complemẽto illã lucẽ oporteret ꝓcedere verſus oriẽtẽ cũ ſuis vmbris pro retroceſsione. Itẽ optuiſſet lucẽ illã fuiſſe ſole clariorẽ ad offuſcandũ ſolis lucẽ, & ꝑ cõſequens vmbrã à ſole cauſatã, ſicut orto ſole ceſſat luna cauſare vmbrã. aliâs eñ viſum fuiſſet in horologio vmbra ꝓcedẽs ſolis, ꝙ vmbra retrocedẽs illius fabricatę lucis. qđ poti⁹ fuiſſet prodigiũ qꝫ miraculũ. Itẽ oportuiſſet hãc lucẽ redire in præiacentem materiã miniſterio illius miraculi cõpleto, & habuiſſet hoc miraculũ aliqͩ ſilẽ cũ euangelico miraculo cũ Epiphanię, q̃ & alia ſunt abſurda & ad hmõi miraculũ nõ ꝑtinẽtia, ſed abijciẽda tãqꝫ ſine rõne dicta. Nec valet ratio mouẽs Bur. quaſi ſtatio & retrogradatio ſolis ſummũ gradũ teneat in miraculis. & ad hoc allegat ſctm̃ Tho. qa ſic dicere eſt cõtradicere beato Aug. primo de trini. ca. vi. vbi dicit maximũ miraculũ ſuſcitare mortuũ. Nec iuuat imaginationẽ ſuam qđ allegat ex litera, ꝙ fit tm̃ mentio de retroceſsione vmbrę, nõ ſolis. qa etiã dr̃ de ſole Eſa. xxxviij. ꝙ retroceſsio facta ſit in ſole & ſeqͭr: Reuerſus eſt ſol decẽ lineis: ſcđm Burg. volens euadere manifeſtũ textum. dicit in ſcriptura ſępe dici de ſole qđ de corpore ſolis nõ verificatur, ſed tm̃ de radijs. allegat ad hoc Ionæ. iiij. Percuſsit ſol caput Ionę. Sed extranea eſt iſta euaſio & cõtra rõnẽ. cũ eñ ſol ſit cauſa effectiua radiorũ, quicqͩ igit̃ verum eſt dicere radiũ ſolis feciſſe, verũ eſt & ſolẽ feciſſe: qa in illo genere cauſę quicquid eſt cã cauſę, eſt cã cauſati. Et vulgo dicitur, quòd quis per ſe fecit, ꝑ ſe feciſſe videt. Si igitur per contactũ radiorum caput Ionæ percuſſum dicitur, verũ eſt etiam propriæ ſolem caput eius percuſsiſſe, niſi velit Burg. ponere radiũ ſeparatũ à ſole ſpãli miraculo, qđ ſuprà improbatũ eſt. Reliqua quæ Burg. ſomniat, modicum ſunt ad expoſitionem literę valentia. nec valet quod addit, ꝙ ſignum illud dabatur propter Ezechiam & eius ſanationẽ: quia dicit dominus deus, vt patet in litera, ꝙ fecit ꝓpter bonitatem ſuam, & propter Dauid ſeruum eius. Et ſic finiuntur Replicæ librorum regum &c. G

Cap. XXI.

DVodecim annorum erat Manaſſes cum a
regnare cœpiſſet, & quinquagintaquinqꝫ
annis regnauit in Ieruſalem. Nomen ma
tris eius Haphſiba. Fecitqꝫ malum in con b
ſpectu domini, iuxta idola gentium, quas
deleuit dominus à facie filiorum Iſraël.
Conuerſuſqꝫ eſt, & ędificauit excelſa, quę diſsipauerat Eze
chias pater eius, & erexit aras Baal, & fecit lucos ſicut fece
rat Achab rex Iſraël, & adorauit omnem militiam cęli, & c
coluit eam. Extruxitqꝫ aras in domo dñi, de qua dixit do
minus, in Ieruſalem ponã nomen meũ, & extruxit altaria d
uniuerſę militię cęli, in duobus atrijs †domus domini. Et e
traduxit filiũ ſuum per ignẽ, & † ariolatus eſt, & obſerua f
bat auguria, & fecit pythones, & aruſpices multiplicauit, g
ut faceret malum coram domino & irritaret eum. Poſuit
quoque idolum luci quẽ fecerat in templo domini, ſuper
quo locutus eſt dominus ad Dauid & ad Salomonẽ filiũ
eius: In templo hoc & in Ieruſalem, quam elegi de cun
ctis tribubus Iſraël, ponã nomẽ meũ in ſempiternũ: & ul
trà non faciam commoueri pedem Iſraël de terra quam
dedi patribus eorũ, ſi tamẽ cuſtodierint opere omnia quę
prgcepi eis, & uniuerſam legẽ quam mandauit eis ſeruus
meus Moyſes. Illi uerò nõ audierũt, ſed ſeducti ſunt à Ma h
naſſe, ut facerẽt †malũ ſuper gẽtes: quas cõtriuit dominus
à facie filiorũ Iſraël. Locutuſqꝫ eſt dominus in manu ſeruo i
rũ ſuorũ prophetarũ, dicẽs: † Quia fecit Manaſſes rex Iu
da abominationes iſtas peſsimas, ſuper omnia quæ fece
rũt Amorrhęi ante eũ, & peccare fecit etiã Iudã in †immun
ditijs ſuis, ꝓpterea hęc dicit dominus deus Iſraël: Ecce ego
inducã mala ſuper Ieruſalẽ & Iudã, ut quicũqꝫ audierit, tin k
niant ambę aures eius, Et extendã ſuper Ieruſalẽ funiculũ l

†templi
†vel, obſeruauit tẽpora
†vel idolis

GLOS. O R.

CAP. XXI.

F DVodecim anno. Ra. Cuius tpe Eſaias (vt tradũt Hebręi) lignea ſerra ꝑ mediũ ſerrat⁹ eſt, qa principes Sodomorũ appellauit eos: vertentes ei in crimẽ qđ dixerat: Vidi dñm ſedẽtẽ ſuꝑ ſoliũ excelſum. deo dicẽte: Nõ videt me hõ & vi. ¶ Rab. Manaſſes ad idola ſe conuertit & abominationes. Locuto deo vel dño ad eũ attendere noluit, iõ vict⁹ ductus eſt in Babylonẽ. Qui coanguſtat⁹ orauit dñm intentè & egit

Eſa. 1. c.
Ibidẽ. 6. a.
Exo. 33. d.

NIC. DE LY.

CAP. XXI.

DVodecim. Hîc cõſequẽtèr oſtẽdit qđ factũ ſub Manaſſe rege Iuda. cuius priò deſcribit cõuerſatio infidelis. ſcđò cõtra eũ cõminatio ꝓphetalis, ibi: Locutuſqꝫ eſt dñs. tertiò cõminãtiũ occiſio crudelis, ibi: Inſuꝑ & ſanguinẽ. q̃rtò mors Manaſſę & ſubſtitutio cõſimilis, ibi: Reliqua autem ſer. Ma. Circa primum dicit: b ¶ Fecitqꝫ. ma. declinãs ad omnem modum idolatrandi, vt cõſequẽter ponit in lr̃a. c ¶ Et ado. Solẽ, lunã, iouẽ & alios planetas. d ¶ Extru. Quod fuit magnus contempus. f. exercere idololatriã loco cult⁹ diuini. e ¶ Et tr. modus huius traductionis expoſitus eſt ſuprà. xvj. c. de Achaz. f ¶ Et ariolatus. i. exercuit diuinationẽ q̃ fit in aris, ſuper quas immolat dæmonibus. g ¶ Et fe. Qualiter ſit hoc intelligendum, dictũ fuit ſuprà. j. libr. xxviij. cap. h ¶ Et ar. Hi ſunt qui in extis animaliũ immolatorũ dęmonibus diuinant. Cætera patent vſque ibi: i ¶ Sed ſe. Ex quo patet malitia ipi⁹ Manaſſę extẽſiuè, qa populũ fecit errare: & intenſiuè, ex peccatorũ grauitate. l ¶ Locu. Hîc cõſeq̃nter ponitur comminatio prophetalis, qa dñs volens populum reuocare, mittebat frequenter prophetas ad arguendum peccata præterita, & comminãdũ pœnas futuras, ſic vt peccati pudore vel pœnę timore deſiſterẽt à peccatis. & patet litera vſque ibi: k ¶ Vt quicun. præ ſtupore & admiratione magnitudinis mali ſuper Ieſuralem futuri. m ¶ Et exten. ſu. Ieruſalem funicu. i. in eadẽ menſura & eodẽ põdere puniã regnũ Iuda, i quo puniui regnum H

†peius quã
†. 1. q. 2. c. 2.

Moraliter. a ¶ Duodecim annorum erat Ma. Regis huius hiſtoria ponit ij. Paralipome. xxxiij. magis complete, propter quod ibi ponetur ſenſus eius myſticus domino concedente.

Moraliter

& egit pœnitentiam val de, & exaudita eſt oratio eius: reduxitq; eū in regnum ſuum, & cognouit Manaſſes q̄ domin⁹ ipſe eſt de⁹. Ergo poſt commiſſa ſcelera nullus de dei miſericordia deſperet, ſed magis per pœnitentiam ſpem veniæ habeat. A

† abſtergit quiſpiā ſcutellā, & terſā vertit ſup faciē ſuam.

a ℂ Ioſiam. Rab. Ioſias omnem ſpurcitiam idolorum emendauit, & ſe in dei cultu ſtrenuè exercuit, ſicut de illo antè longè prędictum eſt per pro

Nicolaus de Lyra.

niui regnum Iſrael, de qua punitione dictum fuit ſuprâ ca. xvij. & xviij. a ℂ Et delebo. In quib⁹ nihil apparet de his quę fuerant ibi ſcripta. ſic Nabuzardan deleuit Ieruſalem incendendo domum domini & domum regis, & domos Ieruſalem per circumitum, vt habet̄ infrà. xxv. b ℂ Et du. loquitur ad ſimilitudinem illius qui perfectè delet tabulas, quia pluries ducit filiū ſuper ceram ad totum complanandum. ſic rex Babylonis pluries ſpoliauit & captiuauit populū Ieruſalem ſcili. tempore Ioachim: & tempore Sedechię, vt habetur infrà xxiiij. & xxv. cap. c ℂ Eo q̄d. quia licet humanum ſit peccare, diabolicū tn̄ eſt in pc̄tō perſeuerare. d ℂ Inſuper. Hîc conſequenter deſcribit̄ comminātium occiſio crudelis, q̄a Manaſſes non ſolū prophetas domini ad ſe miſſos non audiuit, ſed etiam crudeliter occidit: & in magna multitudine. ad q̄d deſignandum ſubditur: e ℂ Donec. i. q̄tū potuit facere. ſicut vas dicit̄ plenum vſq; ad os, quando nō poteſt vltrà capere. inter iſtos occiſos fuit Eſaias proheta, q dicitur fuiſſe auūcul⁹ ipſi⁹ Manaſſe ex pte matris. & propter hoc q̄d erat nobilis genere, non fuit auſus eum ita de facili īterficere ſicut alios: ſed quæſiuit occaſionem de lege, vt habetur in q̄dam libro Hebraico, qui dicitur Iehamoth, dicens: Tu dixiſti: Vidi dominum ſedentem ſuper ſollium excelſum &c. vt habetur Eſa. vj. a. & ideo tu dicis contra Moyſen & cōtra dominum dicētem Moyſi: Nō videbit me hō & viuet, Exod. xxxiij. d. & ſic iudicauit eum ad mortē. Et cùm propheta oraret dominū, aperuit quandam cedrum, & ibi īcluſit prophetam. Manaſſes autem viſo miraculo non fuit retractus à crudelitate, ſed cum cedro fecit eū ſecari cum ſerra ferrea. Expoſitores autem noſtri dicunt communiter, quòd fuit ſerratus ſerra lignea ad diuturniorem aflictionem, & cùm propheta peteret aquam ſibi dari, & negaretur, dominus de excelſo miſit aquam in os eius. & inde loc⁹ ille iuxta quem ſerrabatur dictus eſt Siloe: quod ſignificat miſsionē. tamen in fine iſte Manaſſes pœnituit, vt habetur. ij. Parali. vlti. cap. f ℂ Reliqua autem. Hîc conſequenter deſcribitur mors ipſi⁹ Manaſſe, & filij ei⁹ ſubſtitutio, ſcilicet Amon: qui fuit imitator paternæ malitiæ

B

†2. Pa. 34. a.

Serratio Eſaię pphetę

Samariæ & pondus domus Achab, & †delebo a
Ieruſalem ſicut † deleri ſolent tabulæ. Delens
uertam, & ducam crebrius ſtylum ſuper faci- b
em eius. Dimittam uerò reliquias hæreditatis
meę, & tradam eas in manus inimicorum eius,
eruntq; in uaſtitatem & in rapinam cunctis ad-
uerſariis ſuis: eò quòd fecerint malū coram me, c
& pſeuerauerint irritantes me ex die qua egreſ-
ſi ſunt patres eorum ex Ægypto †uſq; ad diem
hanc. Inſuper & ſanguinē innoxium fudit Ma d
naſſes multum nimis, donec impleret Ieruſa- e
lem uſque ad os, abſq; peccatis ſuis quibus pec
care fecit Iudam, ut faceret malum coram do-
mino. Reliqua autem ſermonum Manaſſe, & f
uniuerſa quæ fecit, & peccatum eius quod pec-
cauit, nōne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum
dierum regū Iuda? Dormiuitq; Manaſſes cum
patribus ſuis, & ſepultus eſt in horto domus
ſuæ, in horto Oza: & regnauit Amon filius e-
ius pro eo. Vigintiduorum annorum erat A-
mon cū regnare cœpiſſet, duobus quoq; annis
regnauit in Ieruſalē. Nomen matris eius Meſ-
ſalemech, filia Harus de Iateba. Fecitq; malum
in conſpectu domini, ſicut fecerat Manaſſes pa
ter eius, & ambulauit in omni uia, per quam
ambulauerat pater eius: Seruiuitq; immunditi- g
is, quibus ſeruierat pater eius, & adorauit eas:
& dereliquit dominum deum patrum ſuorum,
& non ambulauit in uia domini. Tetenderúnt
que ei inſidias ſerui ſui, & interfecerunt regem
in domo ſua. Percuſsit autem populus terræ
omnes qui coniurauerāt contra regem Amon,
a & conſtituerunt ſibi regem Iōſiam filium eius
pro eo. Reliqua autem ſermonum Amon quę
fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermo-
num dierum regum Iuda? Sepelieruntq; eum
in ſepulchro ſuo in horto Oza: & regnauit Io-
ſias filius eius pro eo.

ℂ Idololatra.

a ℂ Ioſias interpretatur, cuius eſt ſacrificium domino, vel ſalus domini vel fortitudo domini.

Cap. XXII.

O †Cto annorū erat Ioſias cùm h
regnare cœpiſſet, & triginta-
uno anno regnauit in Ieruſa-
lem. Nomen matris eius Idida
filia Adaia de Beſecath. Fecitq; i
quod placitum erat coram do-
mino, & ambulauit per omnes uias Dauid pa- k
tris ſui: non declinauit ad dexteram ſiue ad ſini
ſtram. Anno autem octauodecimo regis Ioſiæ l
miſit rex Saphan filium Aſalia, filij Meſulam
ſcribam templi domini, dicens ei: Vade ad
Helciam ſacerdotem magnum, ut conflet ur
pecunia quæ illata eſt in templum domini, & m
quam collegerunt ianitores templi à populo,
detúrque fabris per præpoſitos in domo domi n
ni: Qui & diſtribuant eam his qui operantur in
templo domini ad inſtaurāda † ſartatecta tem- o p

malitię, vt dicitur in litera. & patet vſque ibi: g ℂ Seruiuitq; imūditijs, id eſt idolis, quæ vocantur immunditię apud Hebręos: propt̄ quod ignominioſè mortuus eſt, & à ſeruis ſuis interfectus ī domo ſua. C

† abſtergā

NICO. DE LY.

CAP. XXII.

O Cto anno. Hîc conſequenter deſcribitur quid factū ſit ſub Ioſia rege. & primò oñditur qualiter ſanctè vixit. Secundò qualiter ſubiectos ſibi ad hoc induxit. xxiij. c. Primum autem oſtenditur primò ex ſtudio ſa reparatione templi. ſecūdò ex formidatione diuini iudicij, ibi: Narrauit quoque. tertiò ex deuota requiſitione diuini conſilij, ibi: Et præcepit. Circa primum dr̄: k ℂ Et ambulauit. ſcilicet quantùm ad bonum, non quantùm ad malum, vt pote in facto Vrię Hethæi & conſimilibus. m ℂ Vt confletur. offerente eam ex deuotione pro habendis neceſſarijs in tēplo. n ℂ Deturq;. Dicuntur autem fabri generaliter artifices non ſolùm in ferro & alijs metallis, ſed etiam in lapidibus & lignis. o ℂ Ad inſtau. id eſt reparanda. p ℂ Sartatecta. id eſt tecta quę defendunt parietes à pluuijs & intēperie aeris ne corrūpantur. & dicuntur à ſartio ſartis, & tectum D

† ore ad os q̄dā de latere ad latus interp̄tati ſunt alij vndique.

Moraliter. h ℂ Octo anno. Iſte qui ſanctè vixit & valde iuuenis regnare cœpit beati Ludouici regis Francię videtur typum tenuiſſe, q ſanctiſſimè vixit & coronam regni Franciæ valde iuuenis ſuſcepit. i ℂ Fecitq; quod placitum erat coram domino. ſcilicet viuendo ſanctè & regnando iuſtè. k ℂ Et ambulauit per omnes vias Dauid patris ſui. i. Chriſti cuius figura fuit Dauid, vt frequēter ſuperius eſt expreſſum. Beatus enim Ludouicus vt Chriſtum per viam paupertatis, caſtitatis, & obędientię ſequi poſſet, religionem ingredi voluit, & feciſſet, ſi domina regina cōiūx ſua conſentire voluiſſet, vt ſcribitur in legenda ipſi⁹. Ipſe etiam attendens Chriſti verbum Mat. xvj. d. Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam & ſequatur me. Bis crucem accepit, & bis tranſfretauit, & in terra ſancta vitam finiuit. l ℂ Anno autem octauo decimo regis Ioſię: Tunc eñ incepit intendere reparationi templi. Et beatus Ludouicus multas eccleſias ruinoſas fecit reparari. & alias plures de nouo conſtrui, & multa loca religioſa tā virorū q̄ mulierum ad augmētationem diuini cultus fecit ædificari: multas etiam domos dei ad ſubleuationem pauperum, qui ſunt membra Chriſti, cōſtruxit: & bonis temporalibus dotauit, & in his & conſimilibus tot & tanta fecit, quòd ſi homines tacerent, lapides clamare deberent

Moraliter

† rimas loca fracta & diruta

B ✱ Librū dedit

☞ per prophetã. a ℂIn Se. In Paral. legitur de Ezechia, quòd ędifi-
E cauit oẽm murũ qui fuerat diſsipatus,& forinſecus alterũ murũ. vñ
2. Para. 32. a. Sophonias: Vlulat⁹ à Secũda. Prophetiſſa ergo habitauit ĩ Secũda,
Soph. 2. c. id eſt in ſecundi muri parte.

os vt hr̃. ĩ. xxv. ca. n ℂFierẽt. ꝓpter nimiã deſtructionẽ. o ℂEt in. G
id eſt in exemplum maledictionis. ita quòd quando aliquis maledi-
cet alicui, dicet ſic fiet tibi ſicut habitatoribus Ieruſalẽ. p ℂEt col.

☞ Cõtamina

Nicolaus de Lyra.

⁓ & tectum tecti. a ℂTignarijs. i. carpentarijs qui faciunt tigna. b ℂEt cęmẽtarijs. qui componunt lapides in muro & liniunt parietes. c ℂNõ ſuppute. i. nõ exigatur ab eis ratio, ſed eorũ fidelitati committat̃. d ℂLibrum. Dicit Ra. Sa. qđ cũ Achaz quæreret libros legis domini ad comburendum, iſte fuit abſconditus in muro templi,& ſic cùm repararẽtur muri fuit inuentus. e ℂConflauerunt. i. expenderunt eam in reparatione templi vt iuſsiſti. f ℂNarrauit. Hîc cõſequenter oſtenditur ſãctitas Ioſię ex formidine diuini iudicij, quia cũ audiret legi coram ſe maledictiones ſcriptas in Deut. ſuper trãſgreſsores legis, & ſciret patrem ſuum, & plures alios cũ populo fuiſſe tranſgreſſos legem multipliciter: h ℂScidit. in ſignum triſtitiæ propter offenſas pręteritas & pœnas futuras; & patet litera. i ℂEt pręce. Hîc conſequent̃ oſtẽdit̃ ſanctitas Ioſiæ ex requiſitione diuini conſilij, cũ dicit̃: Ite & conſulite. & ſequitur poſtea: k ℂIerunt. Quęritur hîc quare non iuerunt ad Ieremiam prophetam q tunc erat, vt patet Ier. ĩ. Ad quod dicũt expoſitores nr̃i cõiter, qđ hoc fuit, quia adhuc erat nimis iuuenis, nec habebatur ĩ autoritate. Sed hoc nõ videtur verum. qa Ieremias cœpit prophetare decimotertio anno regni Ioſię, vt habetur Iere. ĩ. & Ioſias pręcepit reparari templũ decimooctauo anno regni ſui,& tunc fuit iſte liber repert⁹. ex quo patet ꝙ Ieremias iam per quinque annos ad minus prophetauerat,& per conſequens in autoritate erat. propter quod Rab. Sa. aliter reſpondit ſecundum duas opiniões Hebręorum. Vna eſt, quòd Ioſias quærebat conſiliũ pietatis & miſericordię diuinę:

† rem

⁎ rex

F

† in domo Midras. hoc eſt ſcholę. Chald. interp̃. i domo doctrinę.

† mollitũ

pli domini tignariis uidelicet & cęmentariis,& his qui in- a b
terrupta componũt,& ut emantur ligna & lapides † de la
pidicinis ad inſtaurandum templũ domini. Verũtamen
non ſupputetur eis argentum quod accipiunt, ſed in † po- c
teſtate habeant & in fide. Dixit autem Helcias pontifex
ad Saphan ſcribam, librum legis reperi in domo domini.
Deditq; Helcias uolumen Saphan ſcribæ, & legit illud. d
Venit quoq; Saphan ſcriba ad regem, & renuntiauit ei
† quod præceperat, & ait: Conflauerunt ſerui tui pecuni- e
am quæ reperta eſt in domo domini, & dederũt ut diſtri-
bueretur fabris à pręfectis operum templi domini. Nar f
rauit quoq; Saphan ſcriba regi dicens: Librũ legis dedit
mihi Helcias ſacerdos. Quę cùm legiſſet Saphan coram g
rege, & audiſſet rex uerba libri legis domini: ſcidit ueſti- h
menta ſua, & præcepit ⁎ Helciæ ſacerdoti: & Ahicam fi- i
lio Saphan, & Achobor filio Michaia, & Saphan ſcribæ,
Aſaiæ ſeruo regis dicens: Ite & conſulite dñm ſuper me,
& ſuper populo, & ſuper omni Iuda, de uerbis uoluminis
iſtius quod inuentum eſt. Magna enim ira domini ſuccen
ſa eſt contra nos, quia non audierunt patres noſtri uerba
libri huius, ut facerent omne quod ſcriptum eſt nobis. Ie- k
runt itaq; Helcias ſacerdos & Ahicam & Achobor & Sa
phan & Aſaia ad Holdam prophetidem uxorem Sellum
filij Thecuæ filij Araas cuſtodis ueſtium: quæ habitabat
in Ieruſalem † in Secunda. Locutiq; ſunt ad eam. Et illa re l
ſpondit eis: Hæc dicit dominus deus Iſraël: Dicite uiro
qui miſit uos ad me. Hæc dicit dominus: Ecce ego addu-
cam mala ſuper locum iſtum, & ſuper habitatores eius,
omnia uerba legis quę legit rex Iuda, quia dereliquerunt
me, & ſacrificauerunt diis alienis irritantes me in cunctis
operibus manuum ſuarum. Et † ſuccendetur indignatio m
mea in loco hoc, & non extinguetur. Regi autem Iuda
qui miſit uos, ut conſuleretis dñm, ſic dicetis: Hæc dicit
dominus deus Iſraël: Pro eo quòd audiſti uerba uolumi-
nis & † perterritum eſt cor tuum, & humiliatus es coram
domino, auditis ſermonibus contra locum iſtum, & habi
tatores eius, quòd uidelicet fierent in † ſtuporem & in ma- n o
ledictum, & ſcidiſti ueſtimenta tua, & fleuiſti coram me,
& ego audiui te ait dominus. Idcirco colligam te ad pa-
tres tuos, & colligeris ad ſepulchrum tuũ in pace, ut non p q
uideant oculi tui omnia mala quæ intro
ducturus ſum ſuper locum iſtum.

Cap. XXIII.

ET renuntiauerunt regi quod dixerat. r
Qui miſit & congregati ſunt ad eum o- s
mnes ſenes Iuda & Ieruſalem. Aſcenditq;

Sed cõtra hoc videt̃, qa Ioſias fuit vulnerat⁹ cũ iret cõtra regẽ AEgypti & mortuus, vt habetur capi. ſequẽti. Dicendum, ꝙ iſta collectio pacifica intelligitur q̃tũm ad hoc, qđ deſtructio ciuitatis & tẽpli nõ accideret in dieb⁹ ſuis. & hoc notat̃ cũ dr̃: q ℂVt non. Sapientes eñi reputauerunt mai⁹ malũ videre deſtructionẽ ſuæ religionis & ppl'i q̃ mori. vñ dr̃. ĩ. Mach. iij. g. Melius eſt nobis mori ĩ prelio, quã videre mala gentis nr̃æ & ſctõrũ. Dicit etiã Ioſephus lib. de Iudaico bello, ꝙ Tit⁹ q̃uis eſſet Gẽtilis, in deſtructione Ierl'm cũ tẽplũ arderet, & ſacerdotes fatigati ex ſiti & labore ꝓpter incẽdiũ ꝓpinquũ ſe redderẽt ei, petẽtes ſibi vitam donari, iuſsit eos occidi; dicẽs eos eſſe degeneris animi, q tẽplo & numini cuperent ſuperuiuere. Poteſt etiam aliter exponi: Colligeris. ſ. ad patres ſanctos in limbo. qui ſunt in pace, eò ꝙ ſunt ſecuri de ſua futura btitudine. Ioſias eñi vt patet ex prędictis fuit ſãctus, & ideo pretioſa in cõſpectu dñi fuit mors ipſius, ſecũdum quod dicitur pſal. cxv. a. Pretioſa in conſpectu domini mors ſanctorũ eius. ⁎ g ℂLibrum. In illo libro erant ſcriptæ maledictiones inducendæ à domino ſuper legis tranſgreſſores & ad eius auditum territus fuit Ioſias, attendens peccata regum pręcedentium & etiam ſubditorum; propt̃ quod ſuper hoc quęſiuit cõſilium bonorum. Et ſimiliter ſanctus Ludouicus rex audiens ſermones de ſuorũ ſubditorum trangreſsionibus & etiam de ſuis, licet minimè eſſent, valde dolebat: & à viris bonis & prudentibus quęrebat conſilium emẽdationis, & per ſe & alios executiõi diligẽter dabat.

† exciſi

† fide faciãt

H

Moraliter

† ſuccenſa

† deſolationem

NI. DE LY.

CAP. XXIII.

ET renuntia. Oſtenſo qualiter Ioſias ſanctè vixit, hîc conſe- Diuiſio

& ideo iuerũt ad mulierem prophetidẽ, quia mulieres magis ſolent eſſe miſericordes quã viri. Alia eſt ꝙ Ieremias iuerat ad cõmonẽdũ decem tribus verbo, ne obliuiſcerentur dominum in terra captiuitatis eorum, vel illos qui remanſerunt, quia non fuerunt ita generaliter captiuati per Salmanaſar, quin remanſerint aliqui q fugiendo ſe abſconderant, ſicut monuit ſcripto illos, qui poſtea fuerunt tranſmigrati in Babylonem, vt habetur Ier. xxix. l ℂQuę habi. ſ. mãſione, qa Ierl'm erat clauſa triplici muro. ſicut dictum fuit. ſ. iij. lib. ca. iij. & ſic erãt ibi tres habitatiões, & in ſcđa manebãt ꝓphetę & nobiles, vt dictũ fuit ibidẽ. Cętera patẽt vſq; ibi: m ℂEt ſuc. i. pœna à me diffinita non retractabit̃. & ad literam ciuitas Ierl'm fuit ſuccẽſa ꝑ Chaldęos, vt

quenter oſtenditur quomodo ſtudioſè ad hoc populum induxit. Circa quod primò deſcribitur eius operatio laudabilis. ſecundò occiſio lamentabilis, ibi: In dieb⁹ eius. tertiò ſubſtitutio prolis diſsimilis, ibi: Tulitq; populus terrę. Primum oſtenditur ex tribus, ſcilicet ex fœderis cum deo renouatione. ſecundò ex idololatrię deſtructione. ibi: Et pręcepit rex. tertiò ex phaſę celebratione, ibi: Reuerſus eſt Ieruſalem. Circa primum dicitur: r ℂEt renuntiauerũt regi. ſcilicet verba prophetiſſę. s ℂQui miſit & congregati ſũt ad eum omnes. vt confœderaret populũ domino. vñ ſubditur:

⁓ Legitq;

Moral'r. r ℂEt renũ. ſ. ꝓphetiſsa. s ℂQui &c. ſ. ad ordinãdũ de ⁎ correctione Moraliter

A a ❡Cōtaminauit.Rab. Ioſias Thopheth vł oſſa mortuorum ibi ſicut in ſequentib⁹ locis feciſſe legitur: vel alia quęlibet immunda diſpergens, quatenus abominationi potius quā delectationi aptus omnibus qui aſpirarent, locus appareret. b ❡In conualle. Rā. Vallis Ennom eſt iuxta murum Ieruſalem contra orientem, in qua nem⁹ pulcherrimum Siloe fontibus irrigat. Thapheth ſiue Thopheth erat loc⁹ i eadē cōualle iuxta agrum Acheldemach ad auſtrū Sion. In Thopheth, quia locus erat amœniſſim⁹, vnde hodie hortorum præbet delitias, ſolebant ſacrificare dæmonibus. Vallis Ennom dicitur Hebraicè Gehennō, vnde dominus Ieſus Gehennam cognominauit: quia ſicut in conualle Ennō qui idolis ſeruierunt in ea perierunt, ita peccatores ex peccatis damnabuntur. Vnde in Ieremia: Non vocabitur locus iſte ampli⁹ Thopheth, ſed vallis occiſiōis, & diſſipabo conſiliū Iudę & Ieruſalē in loco iſto, & ſubuertā eos gladio. Eſaias Thopheth infernum appellat dicens: Pręparata eſt ab Eri Thopheth, pfūda & dilatata. Pulchrè ait dilatata, qa Thopheth dicitur latitudo. c ❡Abſtulit. Ra. Iudæi ſuperſtitionibus gentiū ſe mancipauerant, quæ inter cætera ſolēt pingere vł facere ſimulacrum ſolis vt puerum imberbem, quia nullum per ſecula ſenium incidit, quotidie nouo ortu natus. Cui currus & equos tribuunt, quia curru igneo & equis igneis Elias raptus eſt ad cælum, qd' inter alia i pariete depictum vident. & vicinia nominis decipiuntur: Elios enim Græcè ſol di

Luc.12.a. — Hie.19.b. — Eſa.30.g. — 4.Reg.2.b.

† columnā — †decreta — †religioſos LXX, ſacerdotes

Nicolaus de Lyra.

B a ❡Legitq́ &c. vt intelligerent legis præcepta & bona promiſſa acceptantibus & mala comminata trāſgreſſoribus. b ❡Stetitq́ &c. quem fecerat Salomon, vt habetur. ij. Parali. c. vj. c ❡Et fœdus &c. pmittendo ſub iuramēto p ſe & pplo ſeruare mādata dñi. d ❡Acquieuitq́ &c. iuramentum illud ſuper ſe reſpiciendo. e ❡Et præ. &c. Hîc conſequenter deſcribitur idololatriæ deſtructio. & primò in templo domini qd' erat deputatum diuino cultui, ſed reges idololatrę introduxerant ibi cultum idololatriæ. & hoc eſt qd' dicitur: Et pce. id eſt ſummo ſacerdoti. f ❡Et ſacer. qui ſub ſummo ſacerdote miniſtrabāt per hebdomadas ſucceſſiuè. Dauid enī volens ampliare cultum diuinum inſtituit. xxiiij. ſacerdotes ſub ſūmo ſacerdote per hebdomadas miniſtrantes, vt habetur. j. Para. xxiiij. g ❡Vt proijcerent &c. id eſt ad cultum ipſius. h ❡Et in lu. &c. qui plantatus erat in atrijs domus domini, vt ibidem coleretur Baal. i ❡Et vniuerſę .i. vaſa facta ad cultū planetarum & duodecim ſignorum, quę ſunt in zodiaco & aliarum conſtellationum notabilium. k ❡Et tulit. qui erat locus deputatus idololatriæ per Ieroboam. l ❡Et deleuit aruſpi. q i extis aiūm imolatorum idolis diuinabant. m ❡Et eos. quia non ſolùm idola, ſed & cultores deſtruxit. n ❡Et efferri. id eſt eradicari, ne aliquid remaneret. Et pro-

rex templum domini, & omnes uiri Iuda uniuerſiq́ qui habitabant in Ieruſalem cum eo, ſacerdotes & prophetæ & omnis populus à paruo uſq́ ad magnum. Legitq́ cunctis audientibus omnia uerba libri fœderis, qui inuentus eſt in domo domini. Stetitq́ rex ſuper †gradum, & fœdus percuſsit coram domino, ut ambularent poſt dominum, & cuſtodirēt pręcepta eius, & teſtimonia, & †ceremonias in omni corde & in tota anima, & ſuſcitarent uerba fœderis huius quæ ſcripta erant in libro illo. Acquieuitq́ populus pacto. Et præcepit rex Helciæ pontifici & ſacerdotibus ſecundi ordinis & ianitoribus, ut proiicerent de tēplo domini omnia uaſa quæ facta fuerant Baal & in luco, & uniuerſæ militiæ cæli, & combuſsit ea foris Ieruſalem in conualle Cedron, & tulit puluerem eorum in Bethel. Et deleuit †aruſpices quos poſuerant reges Iuda, ad ſacrificandum in excelſis per ciuitates Iuda & in circuitu Ieruſalem, & eos qui adolebant incenſum Baal, & ſoli, & lunæ, & †duodecim ſignis & omni militiæ cæli. Et efferri fecit lucum de domo domini foras Ieruſalem in conualle Cedron, & combuſsit eum ibi & redegit in puluerem, & proiecit ſuper ſepulchra †uulgi. Deſtruxit quoq́ ædiculas †effœminatorū quę erant in domo domini, †pro quib⁹ mulieres texebant quaſi †domunculas luci. Congregauitq́ omnes ſacerdotes de ciuitatibus Iuda, & †contaminauit excelſa ubi ſacrificabant ſacerdotes de Gabaa uſque Berſabee. Et deſtruxit aras portarum in introitu oſtij Ioſue principis ciuitatis, quod erat ad ſiniſtram portę ciuitatis: ueruntamen non aſcendebant ſacerdotes excelſorum ad altare domini in Ieruſalem, ſed tantùm comedebant azyma in medio fratrum ſuorum. Contaminauit quoque †Thopheth quod eſt in cōualle †filij Ennō, ut nemo conſecraret filium ſuum aut filiā per ignē Moloch. Abſtulit quoq́ equos, quos dederant reges Iudæ ſoli in introitu tēpli domini, iuxta †exedrā Nathāmelech eunuchi, qui erat in †Pharurim. Currus autem ſolis combuſsit igni. Altaria quoque quæ erant ſuper tecta †cœnaculi Achaz quæ fecerant reges Iuda, & altaria quæ fecerat Manaſſes in duobus atriis templi domini, deſtruxit rex, & †cucurrit inde,

ℊIoſias. — a ℊIn atriis templi domini poſitos cum curru.

o ❡Et proce. q coluit idola. p ❡Deſtruxit q́q́ ędic. i. paruas ędes, in qb⁹ habitabant ſacerdotes idolorum, qui erant caſtrati, ideo nominantur hîc effœminati. vñ Hebræi dicunt hîc: ædiculas monachorū. q ❡Pro qb⁹ mulie. texe q. do. luc. id eſt cortinas ad faciendum proſtibula in luco, vbi ad honorem idoli proſtituebant ſe mulieres, & in tali luxuria credebant ſacerdotibus, eò qd' non faciebant propria concupiſcentia moti: ſed magis ad honorē idoli, ſicut dicit Philoſ. x. Ethicorum de Eudoxo, qui poſuit felicitatem in delectationibus, quod ſibi credebatur, eò qd' non videbatur amicus delectationum. r ❡Et contaminauit excelſa vbi ſacrifica. etiam domino. quia hoc non erat licitum poſt templi ędificationem. s ❡De Gabaa vſq́ ad Berſabee. id eſt de vna extremitate regni ſui vſq́ ad aliam. t ❡Et deſtruxit aras portarum in introitu oſtij Ioſię. In Hebræo habetur Ioſue. hic erat prefectus in quadam ciuitate, & iuxta oſtium domus ſuæ erant altaria ad immolandum extra templum. v ❡Verū tamen. hoc interponitur ad remouendū dubium, quia forſitan crederet aliquis q́ iſti ſacerdotes qui immolabant domino i excelſis, admitterentur ſimiliter ad immolandum domino in templo. Quod tamen non fuit factum, ſed permiſſi fuerunt ad comedēdum de oblationibus, ſicut filia ſacerdotis manens in eius domo, & ſeruus emptitius & vernaculus: quæ tamen perſonę non ſunt aptæ ad faciendum officiū ſacerdotis in templo: nec etiam Leuitæ ei⁹. x ❡Cōtami. quoq́ Thopheth .i. idololatriam idoli Moloch quæ vocabatur Thopheth, quod ſignat tympanū ſeu tympani ſonitum, eò qd' ſacerdotes illius idoli percutiebant in tympanis, ne parentes audirent clamorem filiorum ſuorum in manibus idoli morientium: ſicut dictum fuit ſuprà. xvi. & Leuitici. xviij. y ❡Abſtulit quoque equos quos dederant reges Iudę ſoli i introitu tēpli domini, iuxta exedram Nathanmelech eunuchi, qui erat in Pharurim. Dicit Rab. Sa. quòd erant equi ſecundum veritatem, quos dederant reges Iſrael idololatræ, ad hoc quòd aliqui colentes ſolem in ortu ſolis cū equis & curru irent verſus orientem quaſi obuiantes ſoli ad eius reuerentiam. Expoſitores autem noſtri dicunt communiter, quòd erant equi ſculpti. Gētiles enim ſolem colentes ſculpebant imaginem eius cū curru & equis, vt habetur in legenda quatuor coronatorum. & ad ſimilitudinem Gentilium ex quibus idololatria deriuata eſt ad Iudæos, reges Iuda fecerant talem imaginem in honorem ſolis. ☞ Et diſperſit

✻ correctione malorum ad mitigationē irę diuinę. Similiter ſanctus Ludouicus rediens de vltra mare, congregauit prælatos & principes & reliquos ſapientes ſui regni, ad ordinandum ſalubria ſtatuta p bono regni ſui ad honorem dei. Et præcepit rex &c. Sequitur: g ❡Vt proijcerent de templo dñi omnia vaſa q̄ facta fuerāt Baal. Et ſimilr beat⁹ Ludouicus blaſphemias, quæ fiebant in iuramentis per totum regnum ſuum pręcepit euitari, & tranſgreſſores hui⁹ pcepti debito modo puniri. alſ etiā deordinationes q̄ in regis abſentia ſolent in regno pullulare, ſtuduit prout potuit, extirpare.

C — D

† planetis vł ipſi Mazaboth, vt ſit nomen planetæ. — †filiorū populi. Heb. — † ſcortorū maſculorū. — † in quibus — † cortinas luco. — † immunda eſſe declarauit, & ifrā. — †Thopheth erat loc⁹ cō iunctus vrbi Ieruſalē i valle filij Ennon, polut⁹ in quē pijciebātur cadauera & oīa immūda. — † cœnaculū vł cubitū — †.i. i ſuburbanis, hoc eſt q erat poſitus ac pieci⁹ i ſuburbanis vrbiū atq́ villarum. — † vel cōfregit

 ✻ Reuerſusq́

cēſol dicitur: a ¶Excelſa.Ra.Dicit ſcriptura loca in collibus po
E ſita frondentibus,in quibus dęmonibus immolabant, vel domino locorũ amœnitate illecti contra interdictum, relicto altari quod erat in templo illuc oblaturi cõſuebãt. vñ ſępius in hoc libro dicitur de regib⁹ minus pfectis: verũtamē excelſa non abſtulit. b ¶Quę ędifi.&c.Ra. Hîc oſtenditur qđ Salomon de admiſſo idololatrię ſcelere nunq̃ perfectè pœnituit. ſi eñ verè pœnituiſſet, ſategiſſet añ omnia vt idola quę ædificauerat, de ciuitate tollerentur, & non in ſcandalum ſtultorum, quę ipſe cũ eſſet ſapientiſsimus erronea fecerat, quaſi ſapienter facta relinqueret. c ¶Et Chamos.Ra.alibi legiter qđ ędificauit Salomon phanum Chamos in monte qui eſt contra Ieruſalem. Sed non eſt contrarium, q̃a mons iſte in tanta erat vrbis vicinia, vt ad ipſã ptinere, ipſã q̃s ſordib⁹ q̃ i eo congerebantur, contaminare videretur. d ¶Offenſioni Moab. Ra. Idola dicuntur offenſio. quia vl' illis offenditur deus, vel offenſionem & ruinam ſuis afferunt cultoribus. e ¶Tulit oſſa &c. Ioſias oſſa mortuorum cremari ſuper altare iuſsit, quia pphana fuerunt eorũ ſacrificia, & p errorē idololatriæ nõ ſolũ pecora dæmonibus offerebant, ſed & ſeipſos in poteſtatem dæmonum tradiderunt: qui iuſto dei iudicio ſimul cũ altari qđ idolis fabricauerant, diſſipandi erant. ¶Myſticè. qui diabo li ſeruitio mancipati vitam ſacrilegã temporaliter finiunt, æternis cruciatibus conſumentur, deo retribuente ſecundum merita. f ¶Facite pha. Rab. Allego. Ioſias typum tenet ſaluatoris, qui ſalus & fortitudo domini dicitur. Vnde: Dominus fortis dominus potens in prælio. & alibi: Ipſe eñ ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Ipſe quidē zelo dei mundat terram Iudę & Ieruſalem ab immundițijs & abominationib⁹. Vnde: Zelus dom⁹ tuę comedit me. Et iterum. Cuius ventilabrum in manu ſua, & purgabit aream ſuam. Et alibi: Et purgabit filios Leui. Celebrat ergo Ioſias noſter verum phaſe in decimooctauo anno regni ſui, quando in octaua ætate generali reſurrectione perpetrata, ſanctos ſuos cum perfectione bonorum operũ perducit ad beatitudinis denariũ: eiectis prius omnibus ſcandalis de regno eius. vnde: Ecce dies veniet ſuccenſa, & erunt omnes facientes impietatem ſtipula, & inflãmabit eos dies veniens: & orietur vobis timentibus ſol iuſtitię. g ¶Nec fuit tale phaſe. Quia ablatis figuris in die iudicij, tranſibunt ſancti de morte ad vitam, ſicq̃ in conſpectu conditoris ſui gaudebunt, quia videbitur deus deorum in Sion. ¶Ra. Quod Ioſias eiectis idolis de terra pythonib⁹ ariolis & omnibus immunditijs, domini phaſe celebraſſe legitur. Moraliter docet, vt primò purgemus terram cordis à vitijs, vt ſeruire poſſimus deo. Sicq̃ gratum domino celebramus paſcha: non vtiq̃ in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis. ☞ In Magd

[Left margin: †immunda eſſe cēſuit & infrâ. — 3.Rab.11.b. ※ & — † Reg.13.g. — F — Myſticè — †oſſa, pphetę dei ſeruãt — Pſal.23.b. — Mat.1.d. — 3.Eſdrę.1.a. — Pſal.68.b. — Matt.3.c. — Mal.3.a. — Mal.4.a. — Pſ.83.b. — Moraliter — 1.Cor.5.c.]

& diſperſit cinerem eorum in torrentem Cedron. Excelſa quoq̃ quę erant in Ieruſalem ad dexteram partem montis †offenſionis, quæ ædificauerat Salomon rex Iſraël Aſtaroth idolo Sidoniorum, & Chamos †offenſioni Moab, & Melchon abominationi filiorum Ammon †polluit rex, & contriuit ſtatuas, & ſuccidit lucos, repleuitq̃ loca eorum oſsibus mortuorum. Inſuper & altare quod erat in Bethel, & excelſum quod fecerat Ieroboam filius Nabat, qui peccare fecit Iſraël, & altare illud ※ excelſum deſtruxit, atque combuſsit, & comminuit in puluerem, ſuccenditq̃ etiam lucum. Et conuerſus Ioſias uidit ibi ſepulchra quæ erant in monte, miſitq̃ & tulit oſſa de ſepulchris, & combuſsit ea ſuper altare, & polluit illud †iuxta uerbum domini, quod locutus eſt uir dei qui prędixerat uerba hæc, & ait: Quis eſt †titulus ille quem uideo? Reſponderuntq̃ ei ciues urbis illius: †Sepulchrum eſt hominis dei, qui uenit de Iuda, & prædixit uerba hæc quæ feciſti, ſuper altare Bethel. Et ait: Dimittite eum: nemo commoueat oſſa eius. Et intacta manſerunt oſſa illius, †cum oſsibus prophetæ qui uenerat de Samaria. Inſuper & omnia phana excelſorum, quæ erant in ciuitatibus Samarię, quæ fecerant reges Iſraël ad irritandum dominum, abſtulit Ioſias, & fecit eis ſecundum omnia opera quæ fecerat in Bethel. Et occidit uniuerſos ſacerdotes excelſorum qui erant ibi, ſuper altaria, & combuſsit oſſa humana ſuper ea. Reuerſusq̃ eſt Ieruſalem, & [Ioſias.] præcepit omni populo dicens: †Facite phaſe domino deo ueſtro, ſecundum quod ſcriptum eſt in libro fœderis huius. Nec enim factum eſt phaſe tale à diebus iudicum, qui iudicauerũt Iſraël, & omnium dierum regum Iſraël & regum Iuda, ſicut in octauodecimo anno regis Ioſiæ factum eſt phaſe iſtud domino in Ieruſalem. Sed & pythones & ariolos, & figuras idolorum, & immunditias, & abominationes quæ fuerunt in terra Iuda, & Ieruſalem, abſtulit Ioſias ut ſtatueret uerba legis quæ ſcripta ſunt in libro quem inuenit Helcias ſacerdos in templo domini. Similis illi non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad dominum in omni corde ſuo, & in tota anima ſua, & in uniuerſa uirtute ſua, iuxta omnem legem Moyſi: neque poſt eum ſurrexit ſimilis illi. Veruntamen non eſt auerſus dominus ab ira furoris ſui magni, quo iratus eſt furor eius contra Iudam, propter irritationes quibus prouocauerat eum Manaſſes. Dixit itaque dominus: Etiam Iudam auferam à facie mea, ſicut abſtu

[Interlinear: ſ Idoli.]

a ¶Et diſperſit cinerē eorũ &c. vt nõ remaneret illi⁹ idololatriæ memoria. b ¶Ad dexterã par. mõ. &c. Iſte eſt mõs Oliueti prope Ieruſalem. & vocatur hîc mõs offenſionis, eò q̃ Salomon offēdit deũ, ędificãdo ibi tēpla idolorũ p vxorib⁹ ſuis: vt. ŝ. hř. iij. lib. c. xj. c ¶Repleuitq̃ loc. eo. oſſi. mor. p hoc deſignãs qđ erãt loca cõtamiata proptē idololatriã ibidē ppetratã. d ¶Et altare qđ &c. vt hř. ŝ. iij. lib. c. xij. e ¶Et tulit oſſa. ſicut p̃dictũ fuerat per prophetam domini, vt habetur. ŝ. li. iij. c. xiij. f ¶Quis eſt titulus ille. Cũ eſſent ibi multa ſepulchra, q̃ritur quare ibi Ioſias ſpecialiter quęſiuit de illo. Ad quod rñdet Rab. Sa. qđ vidit ex vno latere ſepulchri herbas fœtidas & pungentes ortas, vt ſpinas & vrticas & huiuſmodi, ex alio verò latere herbas bonas & ſuauiter redolentes vt balſamum & huiuſmodi. Poteſt etiam dici, qđ falſus propheta qui fecerat ſe ibi ſepeliri, vt parceretur oſſibus eius propter merita prophetę ſancti ibidem ſepulti, fecerat ibi ſignum notabile, & ſcripturam per q̃ cognoſcebatur, qđ erat ſepulchrum prophetæ ſancti, qui de Iuda venerat. & proptē hoc Ioſias rex Iuda ſpecialiter quæſiuit de illo ſepulchro. g ¶Inſuper & omnia &c. quia Iudęi decem tribuum qui captiuatis alijs latuerant, & poſtea habitabant in ciuitatibus illis obediebant Ioſię ad commonitionem Ieremiæ prophetæ, vt dicit Ra. Sa. h ¶Reuerſusq̃ eſt Ie. Hîc conſequenter oſtenditur deuotio Ioſiæ ex phaſe ſolenni celebratione. vnde ſubditur: i ¶Nec enim factum eſt tale phaſe. id eſt ſolennitas paſchalis tanta. k ¶A diebus iudicum. ij. Parali. xxxv. a. dicitur: A diebus Samuelis. & in idem redit, quia fuit vltimus iudicum, vt habetur ſuprà. j. libro cap. xij. non legitur tamen quòd filij Iſrael tempore iudicum ſolenniter celebrauerũt phaſe, ſed tempore Ioſue celebrauerunt, vt habetur Ioſue. v. non enim omnia ſcripta ſunt quæ facta fuerũt. l ¶Sed & pythones & ariolos & figuras idolorum &cę. Iſta ſunt frequenter expoſita ſuperi⁹. m ¶Similis illi non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad dominum in omni corde ſuo. licet enim Dauid in aliquibus fuerit deuotior, iſte tamen fuit innocētior, quia talia crimina non commiſit ſicut Dauid. n ¶Veruntamen non eſt auerſus dominus ab ira furoris ſui magni, quo irat⁹ eſt fu. quia ſctitas Ioſiæ non expiauit malitias p̃deceſſorũ ſuorũ q̃ fuerãt nimis magnæ, & q̃tũ ad grauitatem cri-

※ h ¶Reuerſusq̃ eſt Ieruſalē. Per hoc autem figuratum fuit, qđ beatus Ludouicus in ſuo reditu in Franciam fecit, quę conuenienter dicitur Ieruſalem, i. pacifica: quia terra Franciæ inter alias terras longo tpe per dei gratiã fuit magis pacifica & quieta. In hac aũt Ieruſalē beat⁹ Ludouicus ordinauit facere phaſe: quia tũc tpis multas conſtrui fecit eccl'ias ad celebrãdũ euchariſtię ſacramentũ qđ eſt verum phaſe Chriſtianorum. ※ In die

[Right margin: G — †corruptionis aut perditionis. i. mõtis Oliueti. ſic appellati i vitupeꝛiũ, ob ędificiũ qđ illuc ædificauerat ad colēdũ idola — † abominationi — Queſtio — †3.Re.13.a. — † tumulus — H — †2.Pa.35.a. — †aſpiciebãt. — Moraliter]

A a ¶ In Mag. Ra. Ioſias vulneratus eſt in cãpo Mageddo. vnde & ſtatim mortuus eſt. Luxitq; eum populus multũ, Ieremias maximè. Tunc enim dicit̃ ita lamẽtaſſe, Q̃uo ſedet ſola ciuitas. De hoc planctu dicitur; Et erit plãctus in Ieruſalẽ; ſicut plãctus Adremon, qđ nomẽ eſt regis qui tũc regnabat in Charchamis, in cuius auxiliũ Ioſias venerat aduerſus Nechao regem Aegypti. ¶ Rab. Interfectio Ioſiæ à Pharaone Nechao facta in Mageddo, ſignificat pſecutionẽ antiqui hoſtis aduerſus p̃dicatores, quos p inuidiã neci tradere molitur, & auferre de terra eccleſiæ conat̃; q̃tenus facilius totã plebẽ diſſipare poſsit Pharao diſsipãs, Nechao pcuſsio, Mageddo de tẽtatione. Permiſſus quippe diabolus cõſurgere aduerſus ſctõs, hic totis viribus certat; q̃tenus tẽtãdo gregẽ dñi percutiẽs diſsipet, eoſq; primũ auferat q̃rum ſolatio adiuti cõtra hoſtẽ dimicare debuerãt.

Tren.1.a. Zach.12.d.

C gem Aſſyriorum tranſiuit per partem regni Iuda, & ideo Ioſias nolebat hoc ſuſtinere, timens ne ingreſſus terram ſuam eam caperet, vel ſaltem ſpoliaret. c ¶ Et occi. nomen eſt loci. d ¶ Cum vidiſ. Id eſt pugnaſſet contra eum. e ¶ Tulitq; popul. Hîc conſequenter deſcribitur ſubſtitutio diſsimilis, quia Ioachaz filius Ioſię fuit idololatra peſsimus. ideo ſubdit: f ¶ Et fecit malum &c. ſ. Manaſſes, Achaz & alij qui fuerant peſsimi, propter qđ traditus eſt in manus regis AEgypti. vnde ſubditur: g ¶ Vinxitq; eum. cũ em̃ Pharao cepiſſet Syriam, mãdauit pro Ioachaz vt veniret ad eũ in Rebla, quæ eſt ciuitas Syriæ. & ille non audẽs renuere, eò qđ nõ habebat virtutẽ reſiſtendi, miſſus eſt ab eo vinctus in AEgyptum, & ibidem mortuus. h ¶ Regemq; conſti. &c. fratrem Ioachaz ſeniorem ipſo. ſed populus terrę prępoſuerat iuniorem, ad hoc inductus per amicos ex parte matris ſuæ, q erant potentes in regno. ſci. Pharao reſtituit regnũ ſeniori, vt ſibi fidelius ſeruiret. i ¶ Vertitq; nomẽ eius Ioacim. ſic debet ſcribi: ſcilicet per ſimplex, k, & m, in fine, quia in Hebræo ſcribitur per Coph & Mem, q̃bus correſpondent apud nos, k, & m, mutauit autem rex AEgypti nomẽ eius in ſignum & memoriam qđ ipſe creauerat eũ regem. k ¶ Argentũ autem & au. dedit &c. reddens ei diligẽter tributum, qa reſtituerat ſibi regnum.

† 2.Pa.35.c.

† occidit eũ

b ¶ Ioachaz. Ra. Alio noĩe Sellum dr̃, ſed qa puerſiſsimus fuit, paruo tp̃e regnauit. nã Nechao vinxit eũ, eò qđ ppl̃s cõtra ſuã volũtatẽ cõſtituiſſet eũ regẽ & duxit illũ in AEgyptũ. ¶ Ra. Ioachaz retẽtus ſignificat malos doctores, q̃s ppl̃s terrę. ſ. terrenæ cupiditati dediti, cõſentientes vitijs ſuis p̃latos eligũt. q̃s Pharao ĩ Rebla vinxit, cũ diabolus p multitudinẽ adulatorũ eneruans decipit corda p̃latorũ, ſicq; ĩ ſpiritualis AEgypti vinctos catenis peccatorũ tenebroſam mergit abyſſum.

† 2.Pa.36.a.

c ¶ Argentũ au. Ra. Malignus cẽſum ſeruitij ſui populo carnali expetit, vt tã ſenſu q̃ eloquio eius p oĩa parati ſint obſequio. Ioacim pręcepto regis cenſum exigit, qa diabolus p ſibi

B deditos magiſtros, ab vnoquoq; exigit ſcđm vires ſuas peccati cẽſum ſoluere, ſicq; in nequiter prælatis quotidie pręparat perditionem ſubiectis.

li Iſraël, & proiiciam ciuitatem hanc quam elegi Ieruſalem, & domum de qua dixi: erit nomen meum ibi. Reliqua uerò ſermonum Ioſiæ, & uniuerſa quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro uerborum dierũ regum Iuda? † In a diebus eius aſcendit Pharao Nechao rex Ægypti, cõtra regem Aſſyriorum ad flumen Euphraten, & abiit Ioſias b rex Iuda in occurſum eius, & † occiſus c

a eſt in Mageddo, cùm uidiſſet eum. Et d portauerunt eum ſerui ſui mortuum de Mageddo, & pertulerunt in Ieruſalem, & ſepelierunt eum in ſepulchro

b ſuo. † Tulitq; populus terræ Ioachaz e filium Ioſiæ, & unxerunt eum, & conſtituerunt eum regem pro patre ſuo. Vigintitrium annorum erat Ioachaz cùm regnare cœpiſſet, & tribus menſibus regnauit in Ieruſalem. Nomen matris eius Amital, filia Ieremiæ de Lobna. Et fecit malum coram domino, iu- f xta omnia quæ fecerant patres eius. Vinxitque eum Pharao Nechao in g Reblå quæ eſt in terra Emath, ne regnaret in Ieruſalem. Et impoſuit mulctam terræ centum talentis argenti, & talento auri. Regemq; conſtituit Pha- h rao Nechao Eliacim filium Ioſiæ pro Ioſia patre eius, uertitq; nomen eius Io- i acim. Porrò Ioachaz tulit, & duxit in

a Ægyptum ✳. Argentum autem, & au- k rum dedit Ioacim Pharaoni, cùm indixiſſet terræ per ſingulos ut conferretur ✳ iuxta præceptum Pharaonis. Et ununquenque iuxta uires ſuas exegit, tam argentum quàm aurum de populo terrę, ut daret Pharaoni Nechao. Vigintiquinque annorum erat Ioacim cùm regnare cœpiſſet, & undecim annis regnauit in Ieruſalem. Nomen matris eius Zebda, filia Phadaia de Ruma. Et fecit malum coram domino, iuxta omnia quæ fecerant patres eius.

a ¶ Multitudine. ¶ Rebla multitudo interpretatur.

a ¶ Id eſt pecuniam multam & tributum.

Cap. XXIIII.

a IN diebus eius aſcendit l m Nabuchodonoſor rex Babylonis, & factus eſt n ei Ioacim ſeruus tribus annis, & rurſum rebella-

✳a ¶ In diebus eius aſcendit Pha. Contra quẽ iuit Ioſias, & ibidem mortuus & per ſeruos ſuos ad ſepulchra regum ĩ Ieruſalem reportatus. Per regem AEgypti ſignificat̃ Soldanus Babylonię, q̃ ẽ in AEgypto, Contra ipſum autem accepit ſecũdò ſanctus Ludouicus crucẽ, & in illo paſſagio fuit defunctus: & inde per homines ſuos in Franciam ad regum ſepulchra deportatus. e ¶ Tulitq; po. ter. Ioac. de iſto Ioacim fratre ſuo nihil dr̃. notabile myſticandum. D

Moraliter

GLO. ORDI.

CAP. XXIIII.

IN diebus &c. fac. eſt ei Ioac. ſer. Rab. Cũ ſemel q̃s cuilibet ſe mancipari vitio, non vni, ſed multis dominis obnoxius erit. Vñ Ioacim quem Pharao ante cenſum ſibi ſoluere coegit, nũc rex Babylonis ſibi tribus annis ſeruire compellit. Nabuchodonoſor idẽ eſt q̃ Pharao, ſcili. princeps cõfuſionis & rector tenebrarum harum. Ergo cũ antiquus hoſtis aliquẽ ſibi cenſum pctĩ ſoluere pſuadet, mox totũ in dominium ſuũ redigere, & plenum ſeruitium expendere admonet. Ergo tribus annis regi Babylonis ſeruum eſſe eſt perſuaſione, delectatione, conſenſu antiquo hoſti ſubditũ fore, & totũ vitijs deditum quaſi liberè ab eo poſsideri. Sed aliquando tales p dei miſericordiam admoniti rebellãt contra nequam ſpiritum. Vnde ſubditur: Rurſum rebellauit contra eum. Nec ſufficit rebellare, ſi non perſeuerauerit in certamine. Qui em̃ à diaboli ptãte ſe exire deſiderat, neceſſe ẽ vt fortitẽ cõtra eũ dimicet, & adiutoriũ à deo imploret. e ¶ Et rur. Ra. Hũc refert Ioſephus à Nabuchodonoſor interfectũ, & añ muros Ierl̃m piectũ & inſepultũ, de q̃ p̃dictũ fuerat: Sepultura aſini ſepelietur

✳ & mortuus eſt ibi

✳ argentũ

Iere.22.c.

NICO. DE LY.

CAP. XXIIII.

IN diebus eius. Hîc conſequenter oſtenditur quid actũ ſit ſub illo Ioacim. ſecũdò qd ſub eius filio, ibi: Regnauitq; Ioacin. Sic enim debet ſcribi iſte: quia in Hebręo ſcribitur per Caph & Nun: q̃bus in Latino correſpondent ch & n. & hoc idẽ dicit Hieronymus in homil. genealogiæ Chriſti. tertiò quid ſub fratre ſuo, ibi: Duxitq; eos. Circa primum dr̃: l ¶ In diebus eius. ſcilicet Ioacim filij Ioſię: & hoc factũ eſt anno octauo regni eius. m ¶ Aſcendit Nabuchodonoſor rex Ba. qui debellato Pharaone rege AEgypti, & capta Syria & tota terra vſq; ad riuũ AEgypti excepto regno Iudę, voluit regnum Iudæ ponere ſub tributo. quod & fecit. vñ ſubditur: n ¶ Et factus eſt ei Ioacim ſeruus tribus annis & rurſum rebellauit. quia audiuit, qđ rex AEgypti p̃parabat ſe ad bellum contra Nabuchodonoſor. & ideo volens fauere ei, eò quòd regẽ fecerat eum, vt prædictũ eſt: negauit tributum ſub ſpe defenſionis p regẽ AEgypti. Immiſitq;

Diuiſio

Nicolaus de Lyra.

tem criminum, & q̃tũ ad diuturnitatẽ temporũ. a ¶ In diebus eius. Hîc cõſequẽter ponit̃ mors Ioſię lamẽtabilis, cũ dr̃: b ¶ Et abijt Ioſias rex Iuda. qa rex AEgypti pcedẽs ad bellũ cõtra regẽ Aſſyriorum

Moral̃r. l ¶ In diebus eius aſcendit Nabuchodonoſor rex Babylonis & factus eſt Ioacim ſeruus &cæ. De iſto Ioacim de quo dicitur in fine pręcedentis ca. qđ fecit malum coram domino, & in iſto capitulo dicitur, quòd rebellauit regi Babylonis pactum frangendo: propter quod per ipſum ſignificatur q̃-

Moraliter

libet hõ

☞ ſepelietur.a ¶ Regnauitq́ꝫ Ioachin.Rab.Nomē Ioachin aliter
E ſcribitur in deſignatione patris,qui & Eliachim:aliter cū filius ſigni-
ficatur,qui & Iechonias,nam cū patrem ſignat p,k,&,m, ſcribitur:
cū xͦ ò filium per ch,&,n,ſcribit.b ¶Ie-
ruſalem.Be.Ieruſalem & terra Iſrl,eſt|ci
uitas Chriſti.i.eccl'ia.Babylonij,& Chal
†exercit⁹ & infrà. dęi & Philiſthæi,eſt ciuitas diaboli.i.oīs
malignarumſiue hominum ſeu angelo-
rum multitudo.Seruitq́ꝫ Iſrael Philiſthę
Allego. is vl'Chaldęis cū fideles nomine tenus in
eccleſia conſiſtentes,cæterum ab immun
dis vel ſpiritibus vel hominibus decepti
cuilibet peccato mētis colla ſubmittunt.
Adducit autē Nabuchodonoſor regē
Ieruſalem, & vniuerſos principes fortes
exercitus decē milia in captiuitatem,cū &
magiſtros & eos qui inuincibili animo
domino ſeruire ac decalogū fideliter vi-
debantur conſeruare , ſubitò illecebris
ſeu aduerſitatibus ſubacti,maioribus fa-
cinoribus polluuntur,aut certè in hære-
ſim incidunt.Arma quibus contra dia-
bolū repugnantes libertatē à deo nobis
donatam defendimus, ſunt eloquia ſcri-
pturarū,in quibus & ipſi⁹ dñi & ſancto
†parcere. rum exemplis quo ordine bella vitiorū
ſuperare debeāt,luce clari⁹ diſcimus.His
armis Philiſthæi filios Iſrael priuant, cū
maligni ſpūs animos fideliū à meditatio-
ne ſacrę lectionis,ne vel ipſe per exercitiū
reſiſtēdi fiduciā ſumant,vel alios fortè q
legere neſciunt ad reſiſtendū vitijs,exhor
tando aut corripiendo accendant. Tol-
lunt fabros armorū,cū eos qui ſacra elo-
F quia norūt,intātū ſceleribus obruūt, vt
dicere bona quę didicerant prorſus eru-
beſcant.Transferunt oēm artificem & in
cluſorem in Babyloniam de Ieruſalem,
cū eos qui multipharia virtutum opera
tione pluribus proderant & ciuitatē dei
contra corruptores tentationum muni-
re ſolebant,à propoſito deflectūt,atq́ꝫ in
genium qd' tuitioni ſanctę eccleſiæ impē
dere debuerant,ad voluntatem poti⁹ re
gis vitiorum diſpenſare compellunt.Qd'
ſi incluſores non oſtiorum ſiue murorū,
ſed auri gēmarūq́ꝫ intelligim⁹,ad eūdem
expoſitio finem reſpicit.Dictum quippe
eſt de ſapientia:Quia aurum & multitu-
Proū.20.c. do gemmarum ei non valeat compara-
ri.atq́ꝫ ideo incluſores horum doctores
dicimus,qui quandiu rectè viuunt & do
cent in ornatum ſanctę ciuitatis induſtri
am ſuæ artis impendunt.At ſi fortè erra
uerint,qd niſi à rege Chaldęorū captiui
Babyloniam transferuntur? Sic talentū
verbi cęlitus acceptum in terra defodit.i.
Matt.25.b. ſcientia ſpiritualis ad peccatorum opera
conuertitur. c ¶ Artificem & in-
cluſorem nihilq́ꝫ relictū. Ra.Quod
ſuprà populo Iſrael Philiſthijm regnan
1.Re.13.d. tes feciſſe narrantur,cū dicitur:faber fer-
rari⁹ nō inueniebat ī oī terra Iſrael.caue-
rāt em̄ Philiſthijm,ne fortè facerēt Heb.
gladiū aut lāceā ad repugnādū . ita nunc
Chaldęi ſatagūt,vt nullus in ea remane-
at artifex & incluſor q diruta vrbis mœ
nia componere poſſit vel reſarcire.
☞ Sedecias

uit contra eum.Immiſitq́ꝫ ei domi- a
nus†latrunculos Chaldæorum, &
latrunculos Syriæ, & latrunculos
Moab,& latrūculos filiorum Am
mon, & immiſit eos in Iudā,ut diſ-
perderent eum , iuxta uerbum do-
mini quod locutus fuerat per ſer-
uos ſuos prophetas. Factum eſt au b
tem hoc per uerbum domini con-
tra Iudam , ut auferret eum coram
ſe, propter peccata Manaſſe & u- c
niuerſa quę fecit,& propter ſangui
nem innoxium quem effudit,& im
pleuit Ieruſalem cruore innocenti-
um : & ob hanc rem noluit domi-
nus†propitiari. Reliqua autem ſer
monum Ioacim,& uniuerſa quę fe-
cit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro
ſermonum dierum regum Iuda?
Et dormiuit Ioacim cum patribus d
a ¶Quem Matthæus vocat Iechoniam.
a ſuis. Regnauitq́ꝫ Ioachin filius eius e
pro eo. Et ultrà non addidit rex Æ f
gypti, ut egrederetur de terra ſua.
Tulerat enim rex Babylonis, à ri- g
uo Ægypti uſque ad fluuium Eu-
phraten, omnia quæ fuerant regis
Ægypti. Decem & octo annorum
erat Ioachin cùm regnare cœpiſ-
a ¶Non amplius quia erat impius.
ſet,& tribus menſibus regnauit in h
Ieruſalem. Nomen matris eius Ne
b huſta, filia Elnathan de Ieruſalem.
Et fecit malum coram domino,iu-
xta omnia quæ fecerat pater eius.
In tempore illo aſcenderunt ſerui
Nabuchodonoſor regis Babylo-
nis in Ieruſalem, & circundata eſt
urbs munitionibus. Venitq́ꝫ Na-
buchodonoſor rex Babylonis ad
ciuitatem cùm ſerui eius oppugna
rent eam. Egreſſusq́ꝫ eſt Ioachin i
rex Iuda ad regem Babylonis,ipſe
& mater eius & ſerui eius & princi
pes eius, & eunuchi eius,& ſuſcepit k
eum rex Babylōis anno octauo re
gni ſui. Et protulit inde omnes the- l
ſauros domus domini, & theſau-
ros domus regiæ, & concidit uni-
uerſa uaſa aurea quæ fecerat Salo-
mon rex Iſraël in templo domini
iuxta uerbum domini,& tranſtulit
omnem Ieruſalē & uniuerſos prin-
cipes, & omnes fortes†exercitus
decem milia in captiuitatem, & o- m
c mnem artificem &†incluſorem, ni
hilq́ꝫ relictum eſt,exceptis pauperi-

Nicolaus de Lyra.

☙ a ¶Immiſitq́ꝫ ei do.a.deuaſtāte terrā Iuda,b ¶Fa.eſt au.&c.ſpeciali
p Ieremiā pphetā, vt patet Iere.xxij. &
xxv.c ¶Propter pec.Manaſſe.licet
em̄ Manaſſes pœnituerit,& à deo exaudi
tus fuerit in perſona propria, vt habe-
tur.ij.Paralipo.capitu.xxxiij.non tamen
q̄tū ad hoc

quantū ad hoc qd' populus à captiuitate & ciuitas ab incendio libe G
rarentur. Tum quia popul⁹ ſicut & rex peccauit,non tamen ſimili-
ter pœnituit: tum quia poſt Manaſſen omnes reges Iuda offende-
runt dominum excepto Ioſia,: propter qd'
populus fuit captiuatus & ciuitas deſtructa
vt habetur capitu. ſequenti.d ¶Et dor
miuit Ioacim cum pa. Non eſt p hoc i-
telligēdū,q mortu⁹ fuerit ī pace: imò ſicut
dicit Ioſephus: Nabuchodonoſor cū exerci
tu venit in Ieruſalē: & cū ſub ſpe fœderis ibi
reciperetur,interfectis multis de populo,&
ſublatis theſauris,& parte vaſorum templi
interfecit Ioacim:& fecit corpus eius inhu-
matum proijci extra portas Ieruſalem, ſi-
cut Ieremias prędixerat,vt habetur Iere mi.
xxij.e.Sepultura aſini ſepelietur. e ¶Re-
gnauitq́ꝫ Ioachin. Hîc conſequēter oſtē
ditur quid factum ſit ſub eius filio, quē ſub
ſtituit Nabuchodonoſor regem. f ¶Et
vltra non addidit rex AEgypti vt e-
gredere.de terra ſua.ſ.contra regē Ba-
bylonis,ſicut ſperauerat Ioacim pater iſti⁹,
vt prędictū eſt,cui⁹ cauſa ſubditur cū dicit:
g ¶Tulerat em̄ rex Babylonis a ri
uo AEgy.& iō nō audebat cōtra eū exire.
h ¶Et tri.mē.regnauit ī Ieru.Rex em̄
Babylonis timens,ne iſte Ioachin eſſet me-
mor necis paternæ,& ſic regi Babylonis re
bellaret , & eius aduerſarijs ſe iungeret,
citò redijt cū exercitu ad remouendum eū.
i ¶Egreſſusq́ꝫ eſt Ioachin rex Iuda
ad regem Babylonis, ipſe & mater.
timens enim ne occaſione ſui ciuitas & tem
plum deſtruerentur,& populus totaliter ca
ptiuaretur: de conſilio Ieremiæ reddidit ſe H
voluntariè regi Babylonis cū matre ſua &
amicis ſuis. k ¶Et ſuſcepit eum rex
Babylonis anno octauo regni ſui.ſ.
regis Babylonis,& non regni Ioachin: quia
ſolùm regnauit tribus menſibus, vt dictū
eſt. l ¶Et protulit inde omnes the-
ſauros domus domini & theſauros
dom⁹ regię,& concidit vniuerſa va.
& tranſtulit in Babylonem cū rege & ma-
tre & fortiore populo & meliore, vt patet
in litera. m ¶Decem milia. infrà habe-
tur: Septem milia, & artifices & incluſores
mille. Dicendum, qd' tria milia fuerunt de
Iudæis.i.de tribu Iuda,vt habetur Ieremiæ
vlti.& iſti non ponuntur in ſecunda nume
ratione . cùm dicitur hîc: Septem milia.
& de illis ſeptem milibus mille erāt artifices
☙ notabiles

* libet homo malus qui non ſeruat fidem Moraliter
cū hominibus nec cū deo. propter quod
per homines regis Babylonis fuit capt⁹ &
occiſus,& cadauer eius proiectū extra mu
ros vrbis Ieruſalem,vt impleretur verbum
qd' Ieremias dixerat de eo Iere.xxij.e.Sepul
tura aſini ſepelietur. & per hoc ſignificatū
fuit,quòd talis qui infidelis eſt deo & homi
nibus,à conſortio ſanctorum ſit in morte
totaliter ſeparandus. e ¶ Regnauitq́ꝫ
Ioachin filius eius p eo. Iſte fuit nepos
ſuauis, manſuetus: propter quod acquieuit
conſilio Ieremię,tradens ſe cū matre & pri
cipibus ſuis regi Babylonis,ne populus cō
munis occideretur, & ciuitas Ieruſalem ab
incendio ſeruaretur,& ne templum domi-
ni cum ciuitate combureretur. Et in hoc de
dit exemplum regibus & principibus alijs, † viribus
vt magis ſint ſoliciti de præſeruatione di-
uini cultus & boni communis,quā de per
ſonis proprijs,& ſibi coniunctis. Et idem †vl', reputa
exemplum dedit Codrus rex Athenienſis, tū & nobilē
vt dictum fuit ſuprà. & infrà.

a ℭ Sedecias. Mali ſunt rectores qui munere & dono diuino ab
A utuntur, & falſò ſibi nomen iuſtitię vſurpant. Matthathia vł Mattha
nias enim interpretatur munus ſiue donum: Sedecias iuſtus domi-
nus. Vndecim annis regnauit, quia tranſgreſſor legis fuit, quę ſigni-
catur denario numero. Nouenarius q minus habet denario imper
fectionē legis ſignificat, ſicut vndenarius
trāſgreſsionē. Rectè ergo Nabuchodono
ſor i nono āno regni Sedeciæ obſedit ci-
uitatē mēſe decimo, & decima die menſis:
qa mali paſtores, cũ decalogi mandata q
Damnoſa paſtorũ negligentia
ſcientia tenēt, opere & doctria pficere ne-
gligunt, neceſſe eſt vt plebem ſibi cõmiſſã
antiquus hoſtis cũ ſuo exercitu obſidione
circũdet, & munitiõe erroris ac vitiorum
conſtructa claudat, vallando ciuitatē: ſicq;
fames in ciuitate pręualeat, fames vtiq; v-
bi dei cùm nõ expenditur panis doctrinæ
populo terrę.

GLO. ORDI.

CAP. XXV.

Actũ eſt au. &c. Sequitur: b ℭ Et interru. eſt ci. &c. Rab. Interrupta qdē p tētationes varias dæmonũ cuſtodia populorũ. hi qui debuerāt armis ciuitatē defendere, nocte ignorantię & peccatorum vallati fugiũt. quia mercenarius & q nõ eſt paſtor, videt lupum venientē, & dimitit oues & fugit, & lupus rapit, & diſpergit oues. per viã portæ q eſt inter duplicē murũ ad hortũ aperit inertiã doctorũ, q inter duplicē murũ duorũ teſtamentorũ cõſtituti nõ belligerare ſed effugere qrũt, & in delitijs magis diffluere (qđ hortus ſignificat) q ſcuto fidei hoſtibus obſiſtere. Fugit Sedecias, qa dæmonib⁹ pplm circũdantibus rector fugit. nõ ad montes de quibus: Montes in circũitu eius: ſed ad cāpeſtria. i. ad delectationē luxuriæ. Vnde Arta eſt via q ducit ad vitã: lata q ducit ad mortem. Cõprehendit eũ in planitie Ierícho: & bellatores diſpſi ſũt, & reliquerunt eũ. Cũ enim v̓tutes hoīem deſerunt, quæ eũ defendere debuerāt, i planitie Iericho capit. i. in defectione carnalis ſenſus. Iericho em̄ interpretat luna, & ſignificat defectum carnis. Vñ: qui de Ieruſalem deſcendebat in Iericho, incidit in latrones. Filios Sedeciæ occidit coram eo, & oculos eius effodit. Rex Babylonis diabol⁹ eſt, poſſeſſor intimæ confuſionis, q prius filios ante intuentis oculos patris trucidat: qa ſæpe ſic bona opera interficit, vt hęc ſe amittere ipſe q captus eſt animus dolens cernat. Nã genuit plerunq; animus, & tamen carnis delectationibus victus bona q genuit amans perdit, ea quæ patitur damna conſiderat, non tñ virtutis brachiũ contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitiæ perpetratione percutitur, ad hoc quãdoq; peccati vſu pducitur, vt ipſo q que rationis lumine priuetur, quia diabolus bona prius opera ſubducit: & pòſt intelligentię lumen tollit. Quod rectè Sedecias in Rebla patit. Rebla quippe multa hîc interpretat: qa quãdoq; ☞ ei lumen ra-

Ioh. 10. b.
Pſ. 124. a.
Matt. 7. b.
B
† turrim ligneam.
Lu. 10. c.

bus populi terrę. Trãſtulit quoq; Ioa-
chin in Babylonē, & matrē regis & uxo
res regis, & eunuchos regis, & † iudices
terrę duxit in captiuitatē de Ieruſalem
in Babylonem, & omnes uiros robu-
ſtos ſeptem milia, & artifices & inclu- a
ſores mille, omnes uiros fortes & bel-
latores, duxitq; eos rex Babylonis ca- b
ptiuos in Babylonem. Et conſtituit ✱ c

a ℊ Vel Matthaniam. ℊ Qui fuit filius Ioſiæ frater Ioacim.

Matthathiam patruũ eius pro eo: im-
poſuitq; nomen ei Sedeciam. Viceſi- d
a mum & primum annum ætatis habe-
bat Sedecias cùm regnare cœpiſſet, &
undecim annis regnauit in Ieruſalem.
Nomen matris eius erat Amital, filia
Ieremiæ de Lobna. Et fecit malum co e
ram domino, iuxta omnia quę fecerat
Ioacim. Iraſcebatur enim domin⁹ con
tra Ieruſalem & contra Iudam, donec
proiiceret eos à facie ſua. Receſsitq; Se f
decias à rege Babylonis.

Cap. XXV.

Actum eſt autem an- g
no nono regni ei⁹ men
ſe decimo, decima die
menſis, uenit Nabu- h
chodonoſor rex Baby
lonis ipſe & omnis ex-
ercitus eius in Ieruſalem, & circunde- i
deruntam, & extruxerunt in circumi- k
tu eius † munitiones. Et † clauſa eſt ciui- l
tas atq; uallata uſque ad undecimum m
annum regis Sedecię nona die menſis.
Præualuitq; fames in ciuitate, nec erat n
b panis populo terræ. Et interrupta eſt
ciuitas, & omnes uiri bellatores nocte
fugerunt per uiam portę quæ eſt inter
duplicem murum ad hortum regis
(porrò Chaldæi obſidebant in circum
itu ciuitatem) fugit itaque Sedecias o
per uiam quę ducit ad campeſtria ſoli
tudinis, & pſecutus eſt exercitus Chal
dęorum regem, comprehenditq; eum

Nicolaus de Lyra.

notabiles. & ideo cũ dicitur: a ℭ Et artifices. ly &, tenetur pro id eſt, quòd fuerunt de alijs tribub⁹, & mille de artificib⁹ notabilib⁹: & ſic in vniuerſo fuerũt decē milia. & iſta deditio ppli dr̃ pprie trãſmigratio, qa volũtariè ſe tradiderũt. Qđ aũt poſtea factũ ē ſub Sedecia, vocat magis pprie captiuitas ppli: & iõ aliq numerãt annos trãſmigrationis. lxx. incipiendo ab iſta trãſmigratiõe facta tpe Ioachin. b ℭ Duxitq; eos. Hic cõſeqnter deſcribit qđ factũ ſit ſub Sedecia fratre Ioachin, cũ dr̃: c ℭ Et cõſtu. Mattha. pa. ei⁹. ſ. ipſius Ioachin. d ℭ Impoſuitq; nomē ei Sedeciam. qđ interpretatur iuſtitia domini. fecit enim rex Babylonis eũ iurare per dñm, quòd C ſeruaret ſibi fidelitatem & tributum redderet. vt habetur. ij. Parali. xxvj. & ppt̃ hoc ſic vocauit eũ, vt eſſet memor iuramēti qđ ſibi fecerat, ſicut iuſtũ erat. e ℭ Et fe. ma. co. do. offendendo eũ. f ℭ Receſsitq;. veniēdo cõtra iuramentũ ſuũ, nec in aliquo voluit credere Ieremię pphetę, vt habet. ij. Paral. xxvj.

NICO. DE LY.

CAP. XXV.

Actũ eſt autem an. &c. † Poſita tranſgreſsione Sedeciæ, hîc cõſequent ponit ſequēs punitio, ſecđm ordinē diuinæ iuſtitiæ. Circa qđ primò deſcribitur captiuitas ſub Sedecia. & ſecundò ſeruilitas ſub Godolia, ibi: Populo aũt q relictus erat. Circa primũ ciuitas cũ rege capitur. ſecđò ſuccēditur, ibi: Mēſe quinto. tertiò de præda diſponitur, ibi: Reliquã autē. Circa primũ deſcribitur tēp⁹ cũ dr̃: g ℭ Factũ eſt au. an. nono re. eius. ſ. ipſius Sedeciæ. h ℭ Venit Nabuchodono. rex &c. qa Sedecias fregerat iuramentũ ſibi factũ, vt prædictũ eſt. i ℭ Et circundederunt eam. vt nullus poſſet ingredi vel egredi. k ℭ Et extruxe. in circumitu eius muni. i. machinamenta ad deſtruendũ muros. l ℭ Et clauſa eſt ciuitas. ab illis qui erant intrà cõtra aduerſarios. m ℭ Atque vallata. ab aduerſarijs extrinſecus exiſtentibus. n ℭ Præualuitq; fames in ciuitate. intãtũ qđ mulieres comedebant pprios pueros ſuos. ſecundũ qđ habetur Threñ. iiij. b. Manus mulierum miſericordiũ coxerũt filios ſuos, facti ſũt cibi earũ in cõtritione filij ppli mei. i. ciuitatis Ierſm. o ℭ Fu. itaq; Sede. per viam &c. Dicit hîc Rab. Sa. qđ ipſe fugit p quãdã viã ſubterraneã. cui⁹ exitus erat bene lõgè à ciuitate, & ab exercitu Chaldęorũ, cũ lumine ipſũ & ſocietatem ei⁹ dirigente. ſed vt inueniretur à Chaldæis & caperet, dominus fecit apparere vnũ caprũ ſylueſtrē: & dũ Chaldęi vellēt eũ capere, fugiēdo cucurrit ſup terrã ſecũdũ lineã illius viæ ſubterraneæ pdictę, & ſic Chaldęi inuenerũt Sedeciã, q exierat viã illã. Ad hoc aũt inducit v̓bũ Ezechielis loquentis in pſona dñi de captione Sedeciæ. xij. d. Et extēdã rete meum ſup eũ, & capiet in ſagena mea. ita qđ ſecũdũ eũ caper pdicto mõ ducēs Chaldęos ad Sedeciã vocat rete dñi. Sed hoc dictum non habet magnã apparētiã, qa non eſt veriſimile quòd Chaldæi in pũcto captionis ciuitatis vellent intendere venationi. prǫterea licet per talem viam ſubterraneã

Moraliter. g ℭ Fa. ē au. an. no. re. e. ſ. Sedecię, de q ſeptē hîc dicũt. Primũ eſt q obſeſſ⁹ fuit. Secđm q latēter fugit. Tertiũ q fuit capt⁹. Quartũ q filijs fuit priuatus. Quintũ q fuit excęcat⁹. Sextũ qđ fuit catenis vinctus. Septimũ in Babylonē duct⁹. Per iſtũ Sedeciã de quo dr̃ ī fine pcedentis. c. qđ fecit malũ corã dño, ſignificat pctõr q licet aliqñ corã hoīb⁹ videat bonus, tñ corã domino eſt mal⁹. Per ſeptē aũt hîc enumerata ſignificat pceſſus ei⁹ de pctõ ī pctm̃, vſq; in infernũ. Per primũ verò qđ eſt ei⁹ obſidio, ſignificat dæmonũ tētatio, Iob. xix. b. Obſederũt in gyro tabernaculũ meũ. Per ſecđm v̓ò q fuit ei⁹ fuga, ſignificat tētatio puſillanimitas, ī q nõ eſt reſiſtētia. Contra qđ dicit Iaco. iiij. b. Reſiſtite diabolo & fugiet à vobis. Per tertiũ verò qđ eſt ei⁹ captio, ſignificat lapſus tentati in laqueum mortalis peccati. Per quartũ verò qđ fuit filiorũ occiſio, ſignificat oīm bonorũ præcedentiũ mortificatio. Per quintũ autē qđ fuit excęcatio Sedeciæ, ſignificatur ignorantia tenębrarũ quę ſequitur ad actũ

† fortes
Diuiſio
✱ rex Babylonis
D
† cincta eſt obſidiõe ciuitas.
Moraliter

ei lumen rationis clauditur, qui prauo vſu & iniquitatis ſuę multitudine grauatur. a ℂMenſe q. Ra. congruit tēporis ordo cū rōne vindictæ. Mēſe qnto uaſtata eſt ciuitas, quę pētateuchū legis ſeruare deſpexit, & ſeptima die menſis, quia ſabbathi requiē non cuſtodiuit & contraria pręceptis dei egit, fruſtra ſibi blandiēs de ſecuritate proſctōrū locorum habitatione. b ℂVenit Nabuzardan. Rab. q interpretatur ventilabrū, ſiue ꝓphetia alieni iudicij, iuſto dei iudicio ſuper peccatores: princeps vtrīq; exercitus regis Babylonis in Ierſm intelligibilē. Et ſuccēdit domū dñi, cū diabolus q & rex confuſiōis & princeps oim iniquorū eſt tā malignorū ſpirituū, q̄ etiā īpiorum hominū, plebē inuadit fideliū, & domū regis & domos Ierſm. i. rectores & eos qui videbantur in viſione pacis manere, iflāmatos cupiditate ſubuertit. Oēmq; domum cōbuſsit igni, cū vniuſcuiuſq; cōſcientiā per flāmā illiciti amoris pturbauit. Et muros Ieruſalem ī circūitu deſtruxit: cū intētionē orationis & virtutū ſtudia quæ contra ſe valere nouit, in deſperantibus diſſoluit, ne per ſpem venię ad diuina ſuccurrant auxilia, & correptionis vitæ apprehēdāt munimina. Pplmq; in captiuitatē ducens de pauperibus terræ reliquit vinitores & agricolas: quia eis qui vtiles verbo & exemplo eſſe poterant, per vitia captiuans, ſtultis & hebetibus cōmēdat agriculturam: quatenus non vinum gratię ſpiritualis & frumentum ſanę doctrinæ in vineis & agris populo fructificet, ſed ſpinę magis & tribuli vitiorum excreſcant. c ℂColūnas. Rab. Et baſes intelligimus doctores, q ſonoritate prędicationis & fidei firmitatę debuerunt alios ſuſtentare. Mare æneū baptiſmi lauacrū, vel cōpūctionē lachrymarum, hęc quidem omnia Chaldæi ſpirituales ꝑ inertiā magiſtrorū & de domo domini auferre nituntur & confringere. d ℂOllas quoq;. Rab. Quia diuerſa officia in eccleſiaſticis ordinibus de dei ſeruitio auferētes in ſuum vſum nequiſsimum verterūt. e ℂThuribula & phialas. Cū orationem qua diuinitas placari potuit, & poculum verbi quo laſsi refocillari debuerant impediendo ſubuertunt. f ℂQuę au. au. & quæ argen. argentea. Quia tam ſenſum pretioſum q̄ eloquij venuſtatem hoſtis nequam de domo dñi auferre molit: & ſecum

E

† i. expoſtulauit cū eo.

† LXX, coquorū vel laniorū & infrà.

† Hie. 27. c.

F

† vl' ſcopas, & pſalteria, & cochlearia.

† vl' pelues

in planitie Iericho, & omnes bellatores qui erant cū eo diſperſi ſunt, & reliquerunt eum. Apprehenſum ergo eum duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha: qui †locutus eſt cum eo iudicium.

a ℂQuia iuſtum exercuit cum eo iudicium.

Filios autem Sedeciæ occidit corā eo, & oculos eius effodit, uinxitq; eum catenis, & adduxit in Babylonem. Menſe quinto, ſeptima die mēſis, ipſe eſt annus nonuſdecimus regis Babylonis, uenit Nabuzardā princeps exercitus, ſeruus regis Babylonis in Ieruſalem: †& ſuccendit domum domini & domum regis & domos Ieruſalem, omnemq; domum combuſsit igni. †Et muros Ieruſalem in circumitu deſtruxit omnis exercitus Chaldęorū qui erat cum principe †militum. Reliquam autem populi partem, quæ remāſerat in ciuitate, & perfugas qui transfugerant ad regē Babylonis, & reliquum uulgus tranſtulit Nabuzardan princeps militię, & de pauperibus terræ reliquit uinitores & agricolas. †Colūnas autem æreas quæ erāt in templo domini & baſes, & mare ęreum quod erat in domo dñi cōfregerunt Chaldęi, & tranſtulerunt æs omnium in Babylonē. Ollas quoq; æreas & †trullas & tridentes & ſcyphos & mortariola, & omnia uaſa ęrea, in quibus miniſtrabant, tulerunt: necnon & thuribula & †phialas. Quæ aurea, aurea: & quæ argentea, argētea tulit princeps militiæ: id eſt columnas duas, mare unū, & baſes quas fecerat Salomon in templo dñi. Non erat pondus æris omnium uaſorū. Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna una, & capitellum æreum ſuper ſe, altitudinis trium cubitorum, & retiaculum & mala granata ſuper capitellū †colūnæ omnia ærea. Similē & colūna ſecunda

a ℂNon res ac ſenſus propter literas, ſed literæ ob manifeſtationem rerum ſunt repertæ. ℂTranſcriptio.

Nicolaus de Lyra.

ſubterraneam poſſent fugere pauci, nō tamen tot q̄t erant cū Sedecia rege, vt prætendit lr̄a. Et ideo melius dicitur, qđ Chaldæi ſecuti ſunt Sedeciā ꝑ indiciū aliquorū quos ceperūt in ciuitate, qui non poterant fugere. Ad autoritatem verò Ezechiel' poteſt dici, qđ rete dñi ſiue ſagena ibi intelligitur exercitus Chaldæorū capiens Sedeciā ſecūdū ordinē iuſtitiæ diuinę. a ℂEt oēs bel. &c. diſ. ſunt. quia Chaldęi fuerunt intenti ad capiendum regem quem principaliter quęrebāt. b ℂApprehen. er. eū. ſ. viuū. c ℂDuxerunt ad regem Ba. quia tantam perſonam non audebant occidere ſine regis ordinatione. d ℂQui lo. eſt cum eo iu. arguens eum de tranſgreſsione veritatis & iuramenti, & ſic proceſsit contra eum per rigorem iuſtitiæ in perſona propria & filiorum ſuorum. e ℂMenſe quinto. Hîc conſequenter deſcribitur incendium ciuitatis. primò quātū ad tempus, cū dicitur: Septima die menſis. Iere. vlti. dicitur: Decima die menſis. Dicendum, qđ non eſt contradictio, quia ſeptima die mēſis fuit poſitus ignis in ciuitate, & durauit incendium vſq; ad decimā diem incluſiuè propter magnitudinem & multitudinem ędificiorū. vnde hîc ponitur principium incendij. Iere. vlti. ponitur eius finis. f ℂIpſe ē an. no. re. ſe. vl. dr̄, decimuſoctau' ann'. qđ ſoluit Ra. Sa. dicēs, ꝙ erat nonuſdecim' ann' à pricipio regni Nabuchodonoſor, & decimuſ-

ſor: & decimuſoctau' ab illo tempore quo primo cepit Ioakim filium Ioſię. & ſecundū hoc cepit eū ſecundo anno regni ſui. Sed hoc non videtur conſonare textui, quia. ſ̄. xxiiij. ca. dictū eſt, quòd Ioakim tribus annis ſeruiuit Nabuchodonoſor, & in quarto anno rebellauit & fuit captus & occiſus, & filius eius Ioachin loco eius ſubſtitutus, q regnauit tribus menſibus, q̄ amoto ſubſtitutus eſt Sedecias, qui vndecimo anno regni ſui captus eſt & ciuitas incēſa. & ſic videt ꝙ à prima captione Ioakim vſq; ad incendium ciuitatis fluxerūt tm̄ quindecim anni. Et iō aliter poteſt dici. ſ. qđ. xix. anni regni Nabuchodonoſor nō erāt ſimpl'r cōpleti, ſed erat vnus incompletus: & ille hîc nominat ꝓpter partē quę trāſierat & Ieremiæ vltiò tacet, ꝓpter eius incōpletionē, ſicut frequēter fit ī alijs locis. Sciēdū etiā, ꝙ Nobuchodonoſor primò regnauit in Chaldæa, poſtea obtinuit regnū Aſſyriorū, & fact' eſt monarcha. & aliqn̄ eius anni numerantur à principio regni in Chaldæa. aliquando aūt à tempore quo fuit monarcha. h ℂEt ſuccendit do. &c. incipiens à maiorib' ędificijs. i ℂOmnemq; domum combuſsit. In Heb. habet: Et omnem domū magnā. per hoc intelliguntur loca vbi conueniebant ad audiendum legem, vt dicit Rab. Sal. k ℂReliquam autem. Hîc conſequenter deſcribitur diſpoſitio de præda. & primò quantùm ad populum vitę reſeruatum cū dicitur: Reliquam autem populi partem q̄ reman. in ciuitate, quæ non poterat fugere, ſicut ſunt mulieres & paruuli. l ℂEt perfugas qui transfugerant ad regem Babylonis. antè quàm ciuitas caperetur. m ℂEt de pauperibus terræ reliquit vinitores & agricolas. ne terra in ſolitudinem redigeretur. & ſic rex Babylonis inde tributum non haberet. Secundò ordinatur de pręda quantùm ad vaſa templi, cùm dicitur. n ℂColumnas autem ęreas quę erāt in templo domini & cæte. de iſtis columnis & alijs vtenſilibus hîc poſitis habetur ſuprâ iij. libro. vij. cap. vbi de forma & diſpoſitione talium dictum fuit: & ideo hîc pertranſeo. o ℂQuæ aurea, aurea: & quę argentea argentea. i. poſuit aurea ad vnam partem ſimul, & argentea ad aliam. & ſimiliter de alijs metallis. Tertiò deſcribitur ordinatio prędæ, quantū ad populum occiſū, cū dr̄: Tulit quoq;

G

† & reliq̄runt eum

† Eze. 16. c.

† 44. diſt. c. 1. 76. diſt. c. ieiunium.

H

Moraliter

malitię Sap. ij. d. Excæcauit illos malitia eorum. Per ſextū verò quod fuit incatenatio, ſignificatur redeundi deſperatio. Prouerbiorum. xviij. a. Impius cùm in profundum peccatorū venerit, contēnit. Per ſeptimum verò qđ fuit, ductio in Babylonem, ſignificat pertractio ad gehennam. quę bene ſignificatur per Babylonem, eò quòd in inferno nullus eſt ordo, & per conſequens ibi eſt maxima confuſio. g ℂVenit Nabuzardan princeps exercitus regis Babylonis in Ieruſalem. Per Nabuzardan qui interpretatur princeps coquorum, diabolus ſignificat. Per hoc aūt qđ ſuccēdit domū dñi & regis & domos Ieruſalem (vt in textu dicitur) ſignificat, qđ diabolus igne cupiditatis & luxurię ſuccēdit clerū, nobiles, & cōmunē pplm. nā ꝑ domū domini clerus, per domum regis nobiles, per domos Ieruſalem communis populus ſignificantur. De incendio nanque cupiditatis dicitur Iere. vj. cap. A maiore vſque ad minorem, & à propheta vſque ad ſacerdotem omnes auaritiæ ſtudent. De incendio verò luxuriæ dicitur Ieremiæ. vi. c. Vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat.

† ꝑ circūitū

Factum eſt aūt

a habebat ornatũ. Tulit quoq; princeps a militię Saraiam ſacerdotem primum, & Sophoniam ſacerdotẽ ſecundum, & tres †ianitores, & de ciuitate eunuchũ unũ qui erat pręfectus ſup bellatores uiros, & quinq; uiros de his qui ſteterant coram rege, quos reperit in ciuitate, & b
b Sopher principem exercitus, qui †probabat tyrones de populo terræ, & ſex c aginta uiros è uulgo, qui inuenti fuerant in ciuitate. Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regem Babylõis in Reblatha. Percuſsitque eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath. Et tranſ d latus eſt Iuda de terra ſua. Populo autem qui relictus erat ĩ terra Iuda quem dimiſerat Nabuchodonoſor rex Babylonis, pręfecit Godoliam filium A e hicam filij Saphan. Quod cùm audiſ f ſent omnes duces militum, ipſi & uiri qui erant cum eis, uidelicet quòd conſtituiſſet rex Babylonis Godoliam: uenerunt ad Godoliam in Maſpha, Iſmael filius Nathaniæ, & Iohanan filius Caree, & Saraia filius Thanehumeth Netophathites, & Iezonias filius Maachathi, ipſi & ſocij eorum. †Iurauit g que Godolias ipſis & ſociis eorum, dicens: Nolite timere ſeruire Chaldæis. Manete in terra, & ſeruite regi Babylonis, & bene erit uobis. Factum eſt au h tem in menſe ſeptimo, uenit Iſmael fi i lius Nathaniæ, filij Eliſama, de ſemine regio, & decem uiri cum eo, percuſſe k l runtq; Godoliam, qui & mortuus eſt: ſed & Iudæos & Chaldæos qui erant cum eo in Maſpha. Conſurgenſque o m mnis populus, à paruo uſque ad magnum, & principes militum uenerunt in Ægyptum, timentes Chaldæos. Fa n ctum uerò eſt in anno triceſimoſeptimo tranſmigrationis Ioachin regis Iudæ, menſe duodecimo, uiceſima & ſeptima die menſis, ſubleuauit Euilmerodach rex Babilonis anno quo regnare cœperat, caput Ioachin regis Iuda de carcere, & locutus eſt ei benignè. Et poſuit thronum eius ſuper thronum regum qui erant cum eo in Babylone, & mutauit ueſtes eius quas habuerat in carcere, & comedebat panem ſemper in conſpectu eius, cunctis diebus uitæ ſuæ, annonam quoque conſtituit ei ſine intermiſsione, quæ & dabatur ei à rege per ſingulos dies omnibus diebus uitæ ſuæ.

A & ſecum in confuſionem ducere. a ¶ Tulit quoq;. Rab. Non ſolùm populares, ſed & fortes & principes in eccleſia diabolus decipe & peccatores captiuare ſatagit. vnde in Iob de ipſo: Eſcę eius electę
Iob. 33. c. Abac. 1. d. ſcdm LXX. ſunt. Tulit Saraiam. qui interpretatur vinctus, ſacerdotem primum. cũ primum eccleſiæ ordinem qui in epiſcopis eſt, amore voluptatis terrenæ vitiorum catena conſtringit. Similiter Sophoniã, qui interpretatur abſconditus ſacerdotem ſecundum; cum ſecundi ordinis viros .i. presbyteros (qui talentum verbi in terra fodientes abſconderant) in ſuum dominium ſubigit. Et tres iani. qui oſtium fidei aperire debuerant, & tenentes clauem ſcientiæ nec ipſi introierunt, nec alios introire permiſerunt. Eunuchus ſignificat fatuas virgines, quæ vaſa oleo vacua in manibus tenebant, continẽtes ſe à coitu corpali, nec tñ oleũ gratię & miſericordię in pectore ſuo habere volebant. qui fruſtra ſup bellatores cõſtituunt cùm arrogantiam nõ pręcaueãt. Quinq; vi. q ſtet. co. re. i. illos qui quinq; ſenſib⁹ corporis voluptati ſeruientes, regi vitiorum ſemp aſſiſtebãt. b ¶ Sopher. Rab. Interpretatur diſsipans vel diuidens: ſignificans eos qui rudes in eccleſia, quos ad militiam Chriſti nutrire debuerant, prauis exemplis diſsipantes à cœtu fidelium per errorem ſequeſtrant. & ſex vi. e vul. i. ſtultos operatores qui meritò è vulgo, qa diuina conſilia diſcere & factis implere neglexerant. c ¶ Et ſex viros. Rab. Hos oẽs Nabuzardã duxit ad regẽ Babylonis, & interfecti ſunt, quia diabol⁹ pręda quam ab eccleſia euellit, ad perpetuæ mortis interfectionem perducere ambit. quos percutit rex confuſionis in Reblatha, hoc eſt in multitudine ſcelerũ, & amore voluptatum.

† cuſtodes vaſorum

Matt. 25. c.

Ibi. a.

B d ¶ Et tranſlatus eſt Iuda de terra ſua. Populo autem qui relictus erat in terra Iuda quem dimiſe Nabuchodonoſor. Cùm illi qui confeſsionem nominis dei in eccleſia videbantur habere, per ſcelera multiplicia de terra viuẽtium trãſlati in regnum confuſionis & erroris abducuntur. ſub quo imperio quicũq; perſeuerauerunt, non merebuntur per Ieſu ducatum regredi in terram Iuda: templũq; dñi ibidem reędificare. In poſterũ nãq; pręſentis vitę tradẽtur in carcerem mortis perpetuę: vbi vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Nobis autem liceat in peregrinatione labentis ſeculi veram commiſſorum gerere pœnitudinem, & poſt excurſum ſeptem dierum velut poſt .lxx. annos huius captiuitatis, exuti ab omni poteſtate regis Babylonis valeamus iuuante ſpiritu qui ſeptiformis dicitur, cęleſtem Ieruſalem ingredi, & vultũ conditoris noſtri p ſecula contẽplari. e ¶ Et Sara. Filius Saraię ſacerdotis reſeruatus eſt, & pater occiſus. Ex quo in captiuitate poſtea nat⁹ eſt Ieſus ſacerdos magnus, qui reduxit populum cũ Zorobabel.

Eſa. 66. g.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Tulit quoq; princeps militiæ &c. Iſti enim fuerant conſiliarij Sedeciæ, & conſentanei in rebellione contra Nabuchodonoſor. b ¶ Et Sopher principem exercitus, qui probabat tyrones, id eſt aptos ad prælium, & ſoluebat eis ſtipendia. vt dicit Ra. Sal. c ¶ Percuſsitq; eos rex Babylonis. Ratio eiam tacta. d ¶ Populo autem &c. Poſtq; deſcripta eſt captiuitas ſub Sedecia, hîc cõſequenter deſcribitur ſeruilitas ſub Godolia. C Et primò deſcribitur huius ſubiectio. Secundò Ioachin ſublimatio ibi: Factum eſt. Circa primum dicitur: e ¶ Godoliam filium Ahicam. Quem pręfecit rex Babylonis populo, qui remanſerat ad terram colendam. vt tributum inde colligeret & mitteret regi Babylõis. f ¶ Quod cum au. omnes du. mi. qui in captione Sedecię diſperſi fuerant. vt prędictum eſt, & in diuerſis locis latuerant. g ¶ Iurauitq; eis Godolias. ſ. fœdus fidelitatis vt pacificè eſſent in terra ſub ſeruitute regis Babylonis. h ¶ Factum eſt autẽ in menſe ſeptimo. A pfectiõe Godolię. i ¶ Venit Iſmael. De ſemine regio: & ideo diſplicebat ei, q alius in regno Iudę eſſet ſupior eo. k ¶ Et de. viri cum eo. Sed alij plures erant exterius latentes. quia decem viri non feciſſent tantam cędem & tantã prædam cepiſſent, quantã tũc fecit iſte Iſmael, vt plenius ſcribitur Iere. xlj. ca. l ¶ Percuſſeruntq; God. proditioſè poſtq; eos receperat gratioſè, vt habetur Iere. xlj. cap. m ¶ Conſurgenſq; om. po. propter hoc eñ fugerunt in AEgyptum contra Ieremię conſilium, vt habetur Iere. xlij. ne Chaldęi pter interfectionem Godoliæ, qui in terra repręſentabat perſonã Nabuchodonoſor, venirent & interficerent totum populum qui remãſerat. n ¶ Factum vero eſt. Hîc cõſequẽter deſcribit̃ ſublimatio Ioachin regis, qui tradiderat ſe Nabuchodonoſor, & ductus fuerat in Babylonem captiuus, vt dictum eſt. ſ. xxiiij. ca. Cui⁹ cauſa fuit, quia Euilmerodach tẽpore quo pater ſuus Nabuchodonoſor propter amentiam in quam verſus fuit, inter feras habitauit ſeptem annis, vt habetur Dan. iiij. multa mala fecit, ideo pater eius de inſania reuertens ipſum cum Ioachin incarcerauit, vbi amicitiã adinuicem contraxerunt, propter qd' cũ iſte Euilmerodach poſtea ſublimatus eſſet in regnum, eduxit iſtum Ioachin de carcere, & ipſum inter principes regni ſui maximè honorauit, vt hîc dicitur. Et patet litera. Hoc aũt factũ eſt à deo propter duo. Primũ eſt, vt conſilium Ieremię quo Ioachin ſe tradiderat regi Babylonis, oſtẽderetur fuiſſe bonũ: quia p hoc euaſit mortẽ & ciuitatis deſtructionẽ tempe ſuo, & tandẽ conſecutus eſt exaltationẽ in regno Babylonię regno Iudęę deſtructo. Secundum eſt, vt verbũ Eſaię de Nabuchodonoſor, q hr̃ Eſa. xiiij. videlicet q de ſepulchro ſuo eſſet eijciendus, per conſilium Ioachin cõpelleretur. Iſte enim Euilmerodach timens ne pater ſuus reſurgeret à mortuis, ſicut de inſania ad ſanã mẽtẽ redierat, ſe

† cõgregabat populũ terrę. LXX. qui ordinabat pplm terræ.

Mat. 5. a

† Hier. 40. e

D

Moraliter

n ¶ Factum ve. eſt in ann. Sicut dictũ eſt. ſ. ca. pce. iſte Ioachin tradiderat ſe regi Babylonis pro liberatione tẽpli, ciuitatis, & cõis ppli. p hoc ergo q rex Babylonis eũ de carcere liberauit, & ſup oẽs regni ſui magnates honorauit, oſtẽdit q dñs p honore dei & bono cõi ſe tradẽtibus vel exponẽtib⁹ reſeruat bona meliora in pñti vel futuro reddenda redditio tñ in futuro multò melior eſt: nam ibi reddit̃ bonũ infinitũ habẽdum æternaliter p clarã viſionẽ & ſuauiſsimam fruitionem. Ad quam nos pducat ille qui cũ patre & ſpũſancto viuit & regnat ĩ ſcl'a ſcl'orũ. Amẽ.

E ⁂ redierat,fecit corpus patris exhumari,& in multis partibus diuidi,& vulturibus dari,quę ad diuerſa loca euolauerunt. & tunc dixit Ioachin:tunc reſurget pater tuus,quādo iſtæ aues in vnum iterū reuertentur.q.d.de hoc non habes vltrà timere. Patet igitur in hoc facto impletio prophetiæ diuinitus prædictæ, & exaltatio ſeminis Dauid propter eius merita,etiā in terra aliena ſecūdum diſpoſitionē diuinæ ſapiētiæ,q̄ mutat tpa & ętates.trāſfert regna atq; conſtituit:attingens à fine vſq; ad finem fortiter,& diſponēs omnia ſuauiter.Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum,Amen.

¶ In ca.xxv.vbi dicitur in poſtilla. patet igitur &c.

ADDITIO. Poteſt etiam alia ratio exaltatiōis Ioachin aſsignari nō minus neceſſaria.ſ.ne euacuaret̃ ꝓphetia Iacob,Geñ.xlix.b.Non auferet̃ ſceptrū de Iuda,nec dux de femore eiꝰ&c. Si em̄ Ioachin iſte mortuo Sedecia & alijs regibus Iudę remāſiſſet ꝓiectꝰ viliter in carcere,iā manifeſtè eſſe ablatum ſceptrū:& dux de Iuda ꝑ longū tp̄s añ aduentū Chriſti,qđ eſſet de directo cōtra ꝓphetiā p̄dictā.Sed inq̄ſtū ipſe Ioachin fuit à carcere eductꝰ & thronꝰ eiꝰ ſuꝑ thronū regiū poſitus:vt habetur in lrā,& idcirco ſaluat̃ ꝓphetia, q̄a adhuc etiā tp̄e trāſmigratiōis dux remanebat de femore Iudę,& eodem modo poſt mortē Ioachin ſucceſsit Salathiel & Zorobabel in magno & notabili honore. & ſic credēdū eſt ſucceſsiuè vſq; ad tp̄s aduentꝰ Chriſti excluſiuè.vt patet ꝑ hiſtorias Machabęorū & alias q̄ ad hoc faciūt.Vñ ſceptrū fuit ablatū ꝓpriè,qñ Herodes Idumęꝰ abſtulit illā dignitatē in cuiꝰ diebꝰ natꝰ eſt Chriſtꝰ,vt Mat.ij.ca.vñ & Hebręi licet aduerſarij nr̄i ſuꝑ p̄dictū v̄bū:Nō auferet̃ &c.in quodā libro de Thamuld,q dr̄ Cāhedrī exponūt,ꝙ illi duces de Iuda de q̄bus loquit̃ ꝓphetia Iacob:erāt principes trāſmigra
F tionis reſidentes in Babylonia &c.

Incipit prologus beati Hieronymi in libros Paralipomenon è Græco in Latinum iuxta Septuaginta interpretes per eum tranſlatos.

EVſebius Hieronymus [a]
Domnioni & Rogatia [b]
no ſuis in Chriſto Ieſu
ſalutem. Quomodo
Græcorum hiſtorias
magis intelligunt qui
Athenas uiderint, & tertiū Virgilij li [c] [d]
brum qui à Troia de per Leucaten, & [e]
Acroceraunia ad Siciliam, & inde ad [f] [g]
oſtia Tyberis nauigauerint:Ita ſanctā [h]
ſcripturam lucidius intuebitur,qui Iudæam oculis contemplatus ſit,& antiquarum urbium memorias,locorum que uel eadem uocabula, uel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit cum eruditiſsimis Hebræorum hunc laborem ſubire,ut circumiremus prouinciā quam uniuerſæ Chriſti eccleſiæ ſonant. Fateor enim mi Domnion & Rogatiane chariſsimi, nūquam me in diuinis uoluminibus propriis uiribus credidiſſe,nec habuiſſe opinionem meam,ſed ea etiam de quibus ſcire me arbitrabar interrogare me ſolitū, quantò magis de his ſuper quibus anceps e
ram.Deniq; cùm à me nuper literis fla [i]
gitaſſetis,ut uobis Paralipomenon La [k]
tino ſermone transferrem,de Tyberia
de quendam legis autorem,qui apud [l]
Hebræos admirationi habebatur,aſ
ſumpſi,& contuli cum eo à uertice(ut [m] [n]
aiūt)uſq; ad extremum unguem:& ſic [o] [p]
confirmatus auſus ſum facere quod iu [q] [r]
bebatis.Liberè enim uobis loquor.Ita [s] [t]
in Grecis & Latinis codicibus hic no [v] [x]
minū liber uitioſus eſt,ut non tam He [y] [z]
brea quā barbara quędā & Sarmatica nomina cōiecta arbitrandum ſit. Nec hoc Septuaginta interpretibus qui ſpi

Incipit præfatio fratris Britonis,ordinis minorum ſuper primum prologum beati Hieronymi in libros Paralipomenon.

PRius tñ aliq̄d de noīe iſtorū librorū & ordine p̄ſtringamꝰ. Notādū,ꝙ דִּבְרֵי הַיָּמִים dibre haiamim Hebraicè, παραλειπομένων Paralipomenō i.ꝑtermiſſorum Græcè ſonat.At iuxta Hebręū nos verba dierū Latinè vertimus.vñ & à Hier.in ꝓlogo ſuꝑ Regū:dibre haiamim chronicus.i.tēporaneꝰ appellat̃:q̄a cōtinet q̄dā geſta tēporūab Adā vſq; ad captiuitatē Babylonicam ſub Sedecia factā,ī quā terminat̃ vltimꝰ liber Regū,ſicut & ſcđs Para.Et q̄a libri Para.cōicāt in materia cū libris Regū,& q̄m in his ſupplent̃ q̄ minꝰ ibi dicunt̃,ideo poſt libros Regū imediatè ſequunt̃.ſed cū in libris Regū agat̃ de vtroq; regno.i.Iuda & Iſrael:in Paralipomenon tm̄ de regibus Iuda agitur.prępoñitur autem libris Eſdrę,quia finis ſcđi Paralipomenon idem eſt cum principio Eſdrę.Quis ſcripſerit Dibre haiamim ignoratur.vnde ĩter apocrypha deberet(ſicut patet ſuprà) computari,tamē inter hagiographa computatur,ſicut patet.ſ.in principio prologi Ioſue. Deriuationem Paralipomenon inuenies ſuprà in epiſtola ad Paulinum in.viij.cap.

¶ Item nota ꝙ Hieronymus Dibre haiamim correxit & trāſtulit. Primò enim correxit Septuaginta, poſtmodum nouam editionem fecit, ad petitionem Chromatij papæ de Hebræo transferens in Latinum,& quia correctio præceſsit tranſlationem:ideo prologum qui correctioni præponitur anteponendum reor.ſ.Euſebius Hieronymus &c.qui in ſeptē particulas diuidi poteſt ad pręſens. G

Diuiſio. ¶ Primò enim captat beniuolentiam:præponēs amicabilem ſaluationem,dicens:Euſebius Hieronymus & cætera. ¶ Secundò ſubdit modum quo ſacræ ſcripturæ dicit veritatem.Didicit enim laborioſè diuerſa loca peragrando.qđ notatur cùm dicitur:Quoniam Grecorum. Item didicit humiliter, non de ſe pręſumendo.qđ notatur cùm dicitur:Fateor enim &c. Item didicit ordinatē peritiorem doctorem eligendo.quod notatur cùm dicitur:Deniq; cum à me &cæ. ¶ Tertiò innuit quod neceſſaria eſt ſua correctio, ſcilicet propter Græcorum & Latinorum codicum falſitatem.quod notatur ibi: Liberè enim loquor &cæ.quod tamen non attribuit vitio Septuagita interpretum, ſed culpæ ſcriptorum. ¶ Quartò oſtendit cum apud Hebræos liber Paralipomenon vnus ſit,cur apud nos recepit ſectionem,ibi:Hoc primum ſciēdum &c. ¶ Quintò excitat lectoris attentionem,& hoc propter duo, ſcilicet propter difficultatem & vtilitatē.Difficultatem inſinuat,cùm dicit: Illud etiā attendendum &c. Vtilitatem indicat, cùm dicit:Ad extremum ꝙ omnis eruditio &c.Sexto dicit,ꝙ q̄ſuis non ambigat aliquibꝰ diſplicituram: Domniōis tamen & Rogationi oratiōibus adiutꝰ fecit iſtam correctionem,ibi: Orationū itaq; veſtrarum. De cuius veritate ne fortè aliquis dubitaret. ¶ Vltimò docet vitare dubitationis occaſionem. Et hoc dupliciter.Primò cum alijs conferendo,ibi:Si quis in hac interpretatione &c.Secundò aſteriſci & obeli officium attendendo,ibi:Vbicunq; ergo aſteriſcos &c. Litera ſatis plana eſt,vnde leuiter pertranſibo. H

a ¶ Euſebius Hieronymus.binomis erat.ſicut patet hoc in epiſtola quam ipſe fecit de clerici vita vel monachi,quæ ſic incipit: Euſebiꝰ Hieronymꝰ Octeano ſuo ſalutem. b ¶ Dōnioni & Ro.ſuis.amicis in Chriſto Ieſu ſalutem. Sequitur:

Athenæ. c ¶ Athenas.ciuitatē Græciæ.Et dicunt̃ Athenæ q̄ſi littorales,vel ab acta, qđ eſt littus:quia in littore erāt poſitę. Vel dicūtur Athenę quaſi immortales propter ſtudium quod ibi viguit, q̄a immortalis eſt ſapiētia.Ab à qđ eſt ſine & thanatos qđ eſt mors. d ¶ Et ter. Vir.AEneidos.

Troadia. e ¶ A Troia.regiōe.deq̄ dicit Iſidorus.xiiij.ętymo.Eſt regio Troiadis ſuperiecta ab aquilonis parte Galathię,à meridiano vicina eſt Licaonię,ab oriente adhęret Lydię,ab occidente Helleſpōtiaco mari finit̃. e ¶ Per Leucha.promontoriū iuxta Neapolim in quo attici Appollinis tēplū fuit ita dicit Iſidorus ętymo.xiiij.

Acroceraunia. f ¶ Acroceraunia.mōtes ꝓpter altitudinē & fulminū ictus vocant̃.Et nota,ꝙ ꝑ cōpoſitionē ā ceros qđ eſt cornu,& amnis dicūtur ceraunia cerauniorum commotiones & exaltationes vndarum in tempeſtate,quaſi cornuti amnes.Item ceraunia dicuntur ſaxa eminentia in mari ad inſtar cornuum. vnde Ouidius in.xv.metamorpho.Saxa fugit dextra prærupta ceraunia parte.Et per compoſitionem ab acros,quod eſt mons poſſumus dicere acroceraunia ſcopulos magnos & cacuminatos: & in amne vel in mari.tamen ſecundum Iſidorū ſunt inter Armeniā & Hyberiā. g ¶ Ad Siciliam.regionē ſic dictam,à Siculo fratre Itali,prius tamen à Sicano rege Sicania dicta eſt.Etiam Trinacria,propter tres mōtes quos habet,ſcilicet Pelorum,Pathinum,& Lilybeum.vnde Iſidorus ętymologiarum.xiiij. Trinacria Græcum,quod Latinè triquadra dicitur: quaſi in tres quadras diuiſa. Hæc ab Italia exiguo freto

diſcreto

A

diſcreta, Aphricum mare ꝓſpectans, in cui⁹ freto Scylla eſt & Charibdis, quibus nauigia aut abſorbentur, aut colliduntur. Salluſtius dicit Italiæ coniunctam fuiſſe Siciliam, ſed mediũ ſpatiũ impetu maris diuiſum & ſciſſum. h ℭ Ad oſt. Ty. id eſt ad portus Tyberis. qui dicũtur oſtia, quia ſicut ꝑ oſtia ſit introitus & exitus domorum, ſic in portu patet introitus & exitus fluuiorum. Vel dicuntur ſic ab hoſte, quia illic hoſtibus occurritur. Tyberis Italiæ fluuius à Tyberio rege Albanorum dicitur, qui in hunc fluuium decidit, & de exitio ſuo nomen dedit. nam antea & Albula antiquum nomen à colore habuit ꝙ in niuibus albus ſit. Ipſe autem eſt Tyberis qui & Tybris: ſed Tyberis in quotidiano ſermone, Tybris in verſu dicitur: ita dicit Iſido. ętymo. xiiij. i ℭ Flagitaſſetis. i. poſtulaſſetis. vide i opuſculo de vocabulis Biblię vbi exponitur flagitium, & ibi inuenies originẽ huius verbi. k ℭ Vt vo. Paral. La. ſermone. id eſt, tranſlationem Paralipomenon ſecundum Lxx, qui de Hebræo tranſtulerunt in Græcum, de Græco verterem in Latinum. Et ꝙ ita ſit legendum patet per hoc qđ dicitur in fine prologi. Vbicunq; ergo aſteriſcos &cæ. Conſtat enim ꝙ ipſe non poſuit aſteriſcos & obelos in illa tranſlatione, quam fecit de Hebræo in Latinum: ſed ſolùm in correctione tranſlatiõis Septuaginta interpretũ. vnde dicit ipſe in fine præcedentis prologi: Memini editionem Septuaginta tranſlatorum olim de Græco emendatam tribuiſſe me noſtris. l ℭ De Tybe. Hîc ponitur duplex litera. Quidam ſic legunt: Scripſi. i. aliquid doctrinæ ad me ſumpſi. Aſſumere eñ dicit ad ſe ſumere vel ad aliquid ſumere. De Tybe. quon au. i. doctrinæ doctore. Legis quon. au. qui apud Hebræos admirationi habebatur, quia mirabantur ipſius ſapientiam & doctrinam. m ℭ Et cõ. id eſt collationem feci cũ eo: de Paralipomenõ. n ℭ A ver. (vt aiunt) vulgariter loquentes. o ℭ Vſq; ad ex. vn. i. vſq; ad finem. Cantuarienſis ponit ibi aliam literam. ſ. Quendam legis autorem. & legit ſic: Aſſumpſi enim quendam autorem, i. doctorem: Legis de

B

Tyberia de ciuitate, in qua tunc videbat ſtudium Hebræorum. Cætera non mutantur. p ℭ Et ſic. collatione facta. q ℭ Confirmatus. in veritate Hebraica. r ℭ Auſus ſum fac. qđ ſu. Libere eñ vo. loquor. i. ſecurè. q. d. neminẽ timeo hoc dicendo. t ℭ Hic nominum li. ſcilicet contentiuus, quia multa nomina continet hominum & locorum, ſicut patet in principio primi libri. s ℭ Ita eñ eſt in Græ. Vt facta collatione ad Hebraicam veritatem. a ℭ Arbitrandũ ſit. i. iudicandum. v ℭ Non. eſſe. x ℭ Tam. i. tãtùm. Hebraica nomina. y ℭ Quod. Id eſt quantùm arbitrandum eſt eſſe. z ℭ Barbara quædã & Sarma. no. con. q. d. magis iudicandum eſt eſſe Barbara & Sarmatica vel pharmatica ꝗ̃ Hebręa. Barbara. id eſt extranea à veritate Hebraica. Sarmatæ populi ſunt. vnde Lucanus in. j. libro. Et qte laxis imitantur Sarmata brachis. Vangiones Bathaniq; truces. vnde Sarmaticus ca, cum, nomen Gentile. vnde Ouidius: Ne mea Sarmaticum contegat oſſa ſolùm. Dicit autem Iſido. li. ix. Sarmatę patentibus campis armati inequitabant priuſq; eos Lentulus Danubio prohiberet: atq; inde ob ſtudium armorum Sarmatæ nuncupati exiſtimantur. Et inde dicuntur nomina Sarmatica quaſi prorſus ab Hebraicis aliena. Vel pharmatica, id eſt commiſta. Pharma enim vel pharmatõ lingua Syrorum dicitur vnguentum vel medicamentum, & inde pharmatica dicitur medicina. & inde dicitur pharmaticus. ca, cum, ad vnguentum vel medicinam pertinens. Et quia vnguentum & medicina ex diuerſis ſimul miſtis præparantur, Ideo nomina ex diuerſis linguis commiſta pharmatica dicuntur. b ℭ Qui ſpirit. ple. Hoc videtur dicere ironicè, quia in illo prologo. ſcilicet Deſiderij mei &c. dicit apertè ꝙ mendacium fuit Se

ptuaginta

Tyberis

Sarmatæ

Pharmatica verba

ritu ſancto pleni ea quę uera fuerunt tranſtulerunt, ſed ſcriptorũ culpæ aſcribendum, dum de emendatis inemẽdata ſcriptitãt, & ſępe tria nomina ſubtractis è medio ſyllabis in unũ uocabulum cogũt, uel e regione unum nomen propter latitudinem ſuam in duo uel tria uocabula diuidũt. Sed & ipſę appellationes non homines ut pleriq; exiſtimãt, ſed urbes & regiones & ſaltus & prouincias ſonant: & obliquè ſub interpretatione & figura eorum, quędam narrantur hiſtoriæ, de quibus in regnorum libro dicitur: Nónne ecce hæc ſcripta ſunt in libro uerborum dierum regum Iuda? Quę utiq; in noſtris codicib⁹ non habẽtur. Hoc primũ ſciendum, quòd apud Hebręos Paralipomenon liber unus ſit, & apud illos uocat⁹ Dibre haiamim, id eſt uerba dierũ: qui propter magnitudinem apud nos diuiſus eſt. Quod nõnulli etiam in Bruto Cicerõis dialogo faciũt, ut eum in tres partes ſecent, cũ unus à ſuo autore ſit editus. Deinde etiam illud attendẽdum, quòd frequẽter nomina non uocabula hominũ, ſed rerũ (ut dixi) ſignificantias ſonãt. Ad extremũ, quòd oĩs eruditio ſcripturarũ in hoc continetur, & hiſtoriæ quæ uel pretermiſſę ſunt in ſuis locis, uel perſtrictę leuiter, hîc per quędam uerborum cõpendia explicentur. Orationũ itaq; ueſtrarũ adiutus auxilio, miſi librum beniuolis placiturũ: tamen inuidis diſpliciturum eſſe nõ ambigo. Optima enimq; (ut ait Plinius)

C

ptuaginta interpretes ita diuiſos per cellulas tranſtuliſſe. Ad hoc dicendum, quod Hierony. non inuehitur ibi contra Septuaginta, ſed contra Auguſtinum qui ita diuidebat eos; hîc autem aſſerit eos plenos fuiſſe ſpiritu ſancto, quo inſpirante trãſtulerunt, non tamen diuiſi, vt dicit Augu. c ℭ De emen. Exemplaribus. d ℭ Inemenda. Exemplaria. e ℭ Scrip. id eſt frequenter ſcribunt. f ℭ Cogunt. coadunant. & in iſta ſignificatione ponit Virgilius cogere in Bucolicis, dicens in tertia egloga: Tityre coge pecus, tu poſt carecta latebas. Idem in eadem egloga: Cogite oues pueri ſi lac pręceperit ęſtus. g ℭ E regione. id eſt econtrario, ſicut vna regio opponitur alij. vel diſponitur contra eam. h ℭ Propter latitudinem. Vnius nominis. i ℭ Sed & ipſe appellationes. id eſt nomina. k ℭ Non ſonant. id eſt ſignificant. l ℭ Homines vt pleriq; &cæ. id eſt aliqui. m ℭ Exiſtimant: ſed vrbes & regiones & ſaltus &cę. Ex quo ſequitur magnum inconueniẽs, eò ꝙ nomina ita malè ſcribuntur, ꝙ ſcilicet facta interpretatione nominum ſecundum figurarum adaptationem quædam hiſtoriæ recitantur non verè. Aliquando enim nomina hominum accipiuntur pro nominibus locorum. Et hoc eſt qđ dicitur hîc: n ℭ Et obliquè. id eſt non rectè. o ℭ Sub interpretatione. id eſt expoſitione nominũ vnius linguæ per nomina alterius. p ℭ Et figura. ficta. q ℭ Eorum. nominum, quæ ſic falſò dicuntur hîc figurari per illud. r ℭ Quædam narrantur hiſtoriæ. q. d. ex corruptione nominum ſequitur corruptio narrationis hi-

D

ſtoriarum. s ℭ De quibus. ſcilicet hiſtorijs. t ℭ In regnorum libro dici. Librum Regum appellabat librum regnorũ, quia ibi agitur de duobus regnis, ſcilicet de regno duarum tribuum, qđ dicitur regum Iuda & de regno decem tribuũ, qđ dicit regnũ Iſrael. v ℭ Nõne ecce hæc ſcri. ſunt &cæ. Hîc patet ꝙ liber verborum dierum regum Iuda eſt Paralipomenon. x ℭ Quæ vtiq; in noſtris codici. Tranſlatis de editione Septuaginta Non habentur. y ℭ Quod. id eſt cui ſimile. z ℭ Nonnulli. id eſt aliqui. a ℭ Faciunt in Bruto. in illo libro dicto. b ℭ Ciceronis dialogo. Dialogus dicitur liber in quo ſermo verſatur inter duos, ſicut eſt dialogus Gregorij. in quo ſermo verſatur inter ipſum & Petrum diſcipulum ſuũ. Et ſimiliter in Bruto dialogicè verſatur ſermo inter Brutum & Catonem auunculum ſuum. Et dicitur dialogus à dia qđ eſt duo, & logos qđ eſt ſermo quaſi dualis, vel duorum ſermo. c ℭ Secent. id eſt diuidãt. d ℭ In tres p. i. in tres libros. e ℭ Etiam illud a. eſt ꝙ frequen. nomina non ſo. id eſt non repręſentant. f ℭ Vocabula hominum. ſcilicet aliarum. g ℭ Rerum. ſcilicet vrbium vel regionum vel aliorum locorũ ſignificantias ſonant. h ℭ Ad ex. id eſt vltimò attendendum eſt. i ℭ Quod omnis. ſ. perfecta eruditio ſcripturarum. ſ. legis prophetarum & hagiographorum. k ℭ Perſtrictæ. i. ſummatim dictę. l ℭ Leuiter. i. breuiter. m ℭ Per compẽdia. i. breuiter & vtiliter dicta. Compendium dicitur quicquid breue & vtile eſt. vide in opuſculo de vocabulis Bibliæ. n ℭ Miſi li. quem tranſtuli de Græco in Latinum, ſcilicet de editione Septuaginta interpretum. o ℭ Beniuoli. i. mihi bona volentibus. p ℭ Placi. tamen inuidis diſpliciturum. q ℭ Non ambigo. id eſt dubito. ambigere dicitur quaſi ad ambo ſeſe agere qñ neſcit quid eligat de duobus, ſed indifferenter ſe habet ad vtrunq;. r ℭ Plini⁹. Ille autor qui fecit librum de naturali hiſtoria, vbi agitur de diuerſis naturis rerum. Quid ſit aſteriſcus, quid obelus inuenies ſuprà ante medium iſtius prologi qui ſic incipit, ſcilicet; Deſiderij mei &cæ. Cætera plana ſunt.

Dialogus

E *Incipit expoſitio fratris Britonis, ordinis minorum, in ſecundum prologum librorum Paralipomenon.*

SI ſeptuaginta. Iſte prologus ꝓponitur tranſlationi beati Hier. qui Paralipomenon de Hebręo in Latinum tranſtulit, ſicut ipſe teſtatur in .ij. libro contra Rufinum. In libro temporum .i. Paralipomenon, qui Hebraicè dicitur Dibre haiamim, ad ſanctum Chromatium papam prefatiũcula vſus eſt.

Diuiſio

a ¶ Si ſeptua. inter. Diuiditur autem iſte prolog⁹ in ſex partes. in quarum prima. LXX, interpretum præpoſita excuſatione oſtendit motiuum tranſlationis faciẽdę, ſ. inſtantiam Chromatij papę, quę notat̃ in verbo impellendi, cũ dr̃: Impelleres .i. inſtãdo compelleres. In ſcd'o oſtendit ſuæ tranſlationis neceſsitatem, tum propter veteris corruptionem, tum propter nouarũ repugnãtiã & diuerſitatẽ, ibi: Nunc verò cũ ꝓ varietate regionum &c. Tertiò probabiliter arguit, ꝙ ſua tranſlatio à Latinis recipienda ſit. Et primò arguit per locum à ſimili ſic, ibi: Si igitur alijs licuit. Scd'ò ꝑ locũ ab autoritate, ibi: Qui inuiolata editione veteri &cæt. Quartò dicit, ꝙ autoritates quas præmiſit non introduxit quaſi volens. LXX, conuincere: ſed vt poſſet ſuis obtrectatoribus rñdere, ibi: Hoc pace veterũ loquor &c. Quintò Latinorũ beniuolentiã captat, recitãdo bona q̃ eis fecerat, ibi: Cęterũ memini &c. Sextò attentum æquę reddit lectorem trãſlationis, inſinuans vtilitatem, ibi: Et qđ nunc de Beniamin &c. His dictis aliquos paſſus literę exponamus. a ¶ Si ſeptuaginta interpretum pura .i. incorrupta. b ¶ Vt ab eis. De Hebræo. c ¶ In Græcũ verſa eſt | edi. per ſu. q̃tùm ad hæc quæ integrè tranſtulerunt, non q̃tùm ad ea quę ſcienter omiſerunt, quorum additio nõ erat ſuperflua, ſed valde neceſſaria. d ¶ Mi. Pater & amice. e ¶ Chromati epiſcoporum ſanctiſsime atq; do. i. primatum ſapientiæ & ſanctitatis ſuper epiſcopos habens, q debent eſſe ſancti per innocentiam quo ad ſeipſos & miniſterio ſanctificantes alios, & docti ad informandum ſubditos. f ¶ Impelleres .i. inſtanter pelleres, monendo vt Hebręa tibi volumina Latino ſermone trãſferrem. g ¶ Quod enim ſe. i. tranſlatio. LXX, quam iam omnes audierant, ad minus per famam. h ¶ Et naſcen. i. primitiuę eccleſiæ roborauerat fidem. i ¶ Iuſtum erat. i. iuſtum erat vt aliam tranſlationem non facerem, & ita ſilendo .i. à tranſlatione ceſſando, trãſlationem. LXX, cum alijs approbarẽ. k ¶ Nunc vero cum pro varie. regio. diuerſa ferantur exem. &c. ſicut patet inferius vbi dicitur: Alexandria & AEgyptus &c. l ¶ Et germana illa anti. tranſla. &c. Tranſlatio. LXX, dicitur germana, quia facta fuit à germanis, id eſt fratribus, quia omnes Iudęi erãt, antiqua dicitur, quia omnium fuit prima. m ¶ Noſtri arbitrii putas. i. noſtro iudicio committendum putas. n ¶ Aut e plurib⁹. o ¶ Iudicare quid verum ſit. vt. ſcilicet qđ verũ eſt approbemus, & obelo cętera iugulemus. p ¶ Aut nouum opus in veteri opere condere &cæt. id eſt ſuper vetus opus. LXX, q ¶ Illudentibuſq; Iudæis cornicum &cæ. Cornix auis eſt nigra & garrula, & multũ gaudet quãdo videt cadauera, per quam ſignantur Iudęi nigri peccatis. Garruli in detrahendo maximè Chriſtianis: gaudent enim cùm vident

Tranſlatio LXX. Germana & antiqua

F

malunt contẽnere pleriq; quàm diſcere. Si quis in hac interpretatione uoluerit aliquid reprehendere, interroget Hebręos, ſuam conſcientiam recolat: uideat ordinem textúq; ſermonis, & tunc noſtro labori, ſi potuerit, detrahat. Vbicunq; ergo aſteriſcos, id eſt ſtellas radiare in hoc uolumine uideritis, ibi ſciatis de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi uerò obelus, tranſuerſa ſcilicet uirga præpoſita eſt, illic ſignatur quid ſeptuagita interpretes addiderũt, uel ob decoris gratiam, uel ob ſpiritusſancti autoritatem, licet in Hebręis uoluminibus non legatur.

Incipit ſecundus prologus ſancti Hiero. in librum Dibre haiamim quem nos Paralipomenon: quod nos dicere poſſumus uerba dierum: ab eo ex Hebræo in Latinum tranſlatum.

a SI ſeptuaginta interpretũ pura,
b & ut ab eis
c in Gręcum uerſa eſt editio permaneret,
d ſuperfluè me mi
e Chromati, epiſcoporum ſanctiſ
f ſime atq; doctiſsime impelleres, ut tibi Hebræa uolumina Lati
g no ſermone trãsferrem. Quod enim ſemel aures hominum oc
h cupauerat, & naſcentis eccleſiæ roborauerat fidem, iuſtum erat
i etiam noſtro ſilentio compro
k bari. Nunc uerò cùm pro uarie k
tate regionum diuerſa ferantur
l exemplaria, & germana illa antiquáque tranſlatio corrupta ſit
m atque uiolata, noſtri arbitrij pu
n o tas, aut è pluribus iudicare quid
p uerum ſit, aut nouum opus in
q ueteri opere condere, illudentibuſque† Iudæis cornicum (ut dicitur) oculos configere. Alexan r
dria & Ægyptus in ſeptuagin s
ta ſuis Eſichilum laudat auto t
rem. Conſtantinopolis uſq; An v
tiochiã Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has x
prouincię Paleſthinos codices
legunt, quos ab Origene elabo y
ratos, Euſebius & Pamphilus z
uulgauerunt. Totúſque or-

dent cadauera. i. eccleſię mortifera detrimẽta quibus oculi configuntur, cũ occaſiones huius gaudij ſubtrahuntur. ſecundum hoc conſtrue literam: Tu potes noſtri arbitrij eſſe nouum opus, id eſt nouam trãſlationem, Condere: in qua ſint addita ea quæ deficiũt in tranſlatione. LXX, & ſic debeam configere oculos cornicum, vt dicitur in vulgari prouerbio, id eſt occaſionem gaudij de defectibus noſtris ſubtrahere. Iudęis illudentibus, illudendo nobis improperantibus, ꝙ ita detrũcatam & falſam Bibliam habeam⁹, Defectus enim Bibliæ ſunt quaſi quędam foramina, per quæ vident ꝙ noſtra Biblia eſt corrupta. Si ergo defectus ſuppleantur, foramina obſtruuntur, & ſic quaſi cornicũ, id eſt ęmulorum oculi configuntur, q̃a nihil vlterius qđ deſpicere valeant, intuent̃. Vnde verſus: Lumina cornicis fodis, obturans inimicis Rimas, ne videant qđ lacerare queant. Si rimas adimis, non fingunt lumina rimis. Nec tunc deridẽt, nil q̃a turpe vident. Sic igit̃ oſtẽdit, ꝙ tranſlatio ſua eſt neceſſaria ꝓpter nouarũ tranſlationũ repugnantiã & diuerſitatẽ. ſ. diuerſa cõtinẽtiũ. Et exemplificat qđ prius dixerat, ꝙ. ſ. ꝓ varietate regionum diuerſa feruntur exemplaria, cùm dicit̃: r ¶ Alexandria & AEgyptus. Illę duę regiones quæ expoſitę ſunt. ſ̃. in epiſtola ad Paulinũ. s ¶ In ſeptuaginta ſuis. i. ſibi acceptis & quaſi appropriatis, quia aliorum tranſlationes nõ recipiunt. t ¶ Eſichilum laudat autorem. q̃a ipſius exẽplaria habẽt in autoritate q̃ ipſe trãſtulit de. LXX editione, nõ tñ immediatè. Dicit em̃ Hiero. in lib. illuſtriũ virorum, ꝙ Eſichilus Cęſarę urbis ep̃s plurimo labore corruptã bibliothecam Origenis & Pamphili in mẽbranis inſtaurare conatus eſt. In opuſculo de vocabulis Bibliæ inuenies quid eſt mẽbrana. v ¶ Conſtãtinopolis vſq; Antiochiã Luciani martyris exemplaria probat. Conſtantinopolis dicitur quaſi Conſtãtinipolis. i. ciuitas quã Troacię vrbẽ Cõſtãtin⁹ ex ſuo noĩe inſtituit. Antiochia metropolis ẽ regni Antiochi, ſicut patet in textu. j. Machab. iij. Lucianus, ſicut ait Hieronymus in libro illuſtrium virorum, vir ditiſsimus Antiochenę eccleſiæ pr̃ſbyter, tantũ in ſcripturarum ſtudio laborauit, vt vſq; nunc quædam exemplaria ſcripturarum Luciana nuncupentur paſſus Nichomediæ ob confeſsionem Chriſti. x ¶ Mediæ inter has ꝓuincias Paleſthinos codices legũt. i. in Paleſthina cõpoſitos. Paleſthina prouĩcia eſt Aſię, de qua dicit Iſido. AEtym. xiiij. Paleſthina ꝓuincia Philiſthijm metropolim habuit, quæ nunc Aſcalon dicit̃. Huic ab oriẽte mare rubrum occurrit, à meridiano latere Iudęa excipitur, à ſeptẽtrionali plaga Tyriorum finib⁹ claudit: ab occaſu AEgyptio limite terminatur, y ¶ Quos ab origine elaboratos. i. cum magno labore compoſitos, ſicut. ſ̃. dictum eſt in prologo Ioſue ſuper literam illam: Vt pro Græcorum hexaplois &c. Et ſuper literam illam: Cur Origenẽ mirãtur &c. z ¶ Euſebius & Pamphilus vulgauerunt. Hieronymus in libro illuſtriũ virorũ. Euſebi⁹ Cęſarę Paleſthinę epiſcopus in ſcripturis diuinis ſtudioſiſsimus, & bibliothecæ diuinę cum Pamphilo martyre diligentiſsimus peruestigator, edidit infinita volumina. Idem in eodem. Pamphilus presbyter Euſebij Cęſarienſis epiſcopi neceſſarius, tanto bibliothecæ diuino amore flagrauit, vt maximam partẽ Origenis voluminum ſua manu deſcripſerit, quæ vſq; hodie in Cæſarienſi bibliotheca habentur.

G Verſus H Lucianus †inuidis Euſebius Pamphilus

Triphari

A a ¶ Trifaria.i.triplici.a tris qđ eſt tres,& fares diuiſio, quia in tres ptes diuiſa.b ¶ Quatuor.ſ.Lxx.Symmachi,Aqlę,& Theodotiōis.vide illa loca ꝓlogi Ioſue,de qbus.ſ.ꝓxio facta eſt mētio. c ¶ Et re.In Hexaplois,in qbus lr̃a vniꝰ trāſlatoris ſcribebaꝛ ex aduerſo cōtra literā alteriꝰ. d ¶ Vt vnꝰ.ſ.trāſlator. e ¶ Diſſentiēs.ab alijs.f ¶ Cæteris i.i.repħēſibilis oſtēdaꝛ,& in quo plures cōſenſerint q̄ſi verū & immutabile cenſeaꝛ.& nō ſolū vbi quatuor exēplaria compoſuit: g ¶ Sed qđ.Lr̃a plana eſt,quid ſit aſteriſcꝰ,quid obelus,inuenies ſuprà i illo ꝓlogo:Deſiderij mei.h ¶ Si ig. Hîc arguit ꝙ Latini debeāt ſuā trāſlatione libēter recipe.Et primò ꝑ locū à ſili,dicēs: Si igiꝛ a.li.,Origeni.ſ.& alijs ſuprà dictis.i ¶ Nō tene.imutabiliter. k ¶ Qđ ſe.ſu.ſ.trāſlationē.Lxx.i.ſi licuit poſt trāſlationē,veterē quā ſemel acceperāt & approbauerāt nouas trāſlatiōes facere. l ¶ Et poſt. cōtinēs poniꝛ ꝓ cōtento. metonomia eſt.i.poſt trāſlationē.Lxx.qui ſcđm Aug.in cellulis ſingulis tranſtulerunt, ſed non ſcđm Hieronymum qui ait: m ¶ Quę vu.i.vulgariter. n ¶ Sine au.aliquo de his mentionē facien te. o ¶ Iactantur.i.iactāter aſſerūt. Supbia eīm eſt aſſerere quod nulla ꝓbari pōt autoritate. vñ latenter inuehiꝛ cōtra Aug.p ¶ Singulas c.i.ſingulas editiones facere,in quibus addiderūt aliqua tranſlatiōi.Lxx.Et hoc eſt qđ ſequiꝛ: q ¶ Hoc quo.i ecc.i. i regiōibus ſuprà ꝓximo memoratis. r ¶ Quod ſep.i.quod q̄ſi neſcientes in ſua editione miſerūt. s ¶ Cur me nō ſu.q.d.bñ poſſunt ſuſcipe,ex quo dictę eccleſię nouas tranſlationes
B aliorū interp̄tum ſuſcipere.Deinde arguit ꝑ locum ab autoritate,ꝙ recipiēda ſit tanq̄ autentica,q̄a eſt Hebręorū & apoſtolorū & euangeliſtarū autoritatibus cōfirmata.Vñ dicit;Cur me non ſu.Quia ſum Latinus,ſicut & ipſi. t ¶ Qui inuio. Hoc dicit cōtra Origenem,qui in tranſlatione.Lxx,miſcuit Theodotiōis editiōem & ſic vtrāq; corrupit. v ¶ Ita no. i.editionē meām à me laborioſè compoſitam. x ¶ Hebræis & qđ. Apoſtoli enim multa dixerunt de veritate Hebraica,quę nō inueniuntur in Lxx,tranſlatiōe,q̄ poſſunt inueniri in libello quē ipſe fecit de optimo genere interp̄tandi.Et hoc eſt quod dicit; y ¶ Scripſi nuꝑ li.de.Quædā epiſtola eſt quā ſcripſit Hiero.ad Pāmachium de optimo genere interpretandi,in qua ſcribunꝛ omnia exempla quæ ponuntur hîc,quę plenè inuenies.ſ.in illo prologo.ſ.Deſiderij mei. ante medium.ſ. z ¶ Cæteraq; his ſimilia.ſupple oſtendens: a ¶ In Hebræorum li.in.Ab illo loco.ſ. Scripſi nuper &c.vſq; huc debet legi ſub vno verſu.& propter hoc reſumitur hîc oſtendens: b ¶ Certe apoſtoli & euangeliſtæ,Septuaginta interpretes.i. tranſlationem Lxx, interpretū. c ¶ Nouerāt,& vn.eis hęc di.i.vnde habuerunt vt dicerent: d ¶ Quæ in Septuaginta interpretibus &cæ.q.d.de Hebraica veritate hoc habuerunt.e ¶ V triuſq;

bis hac inter ſe trifaria uarietate compugnat.Et certè Origenes non ſolùm exemplaria compoſuit quatuor editionum,è regione ſingula uerba deſcribēs,ut unus diſſentiens,ſtatim cęteris inter ſe cōſentientibus arguatur: ſed quod maioris audaciæ eſt, in editione ſeptuaginta, Theodotionis editionē miſcuit:aſteriſcis uidelicet deſignans quę minus fuerat, & uirgulis, quę ex ſuperfluo uidebātur apposita.Si igitur aliis licuit non tenere quod ſemel ſuſceperant,& poſt Septuaginta cellulas,quę uulgo ſine autore iactantur, ſingulas cellulas aperuere:hoc quoque in eccleſiis legitur, quod Septuaginta neſcierunt, cur me nō ſuſcipiant Latini mei,qui inuiolata editione ueteri ita nouā cōdidi,ut laborē meum Hebręis, & quod his maius eſt, apoſtolis autoribus cōprobē? Scripſi nuper librum de optimo genere interpretādi,oſtendens illa de euāgelio: †Ex Ægypto uocaui filiū meum:& quoniam Nazaręus uocabitur: †Et uidebunt in quē compunxerunt: & illud Apoſtoli: Quæ oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt,quæ preparauit deus diligentibus ſe: cæteraq; his ſimilia, in Hebræorum libris inueniri.Certè apoſtoli & euangeliſtę, Septuaginta interpretes nouerāt,& unde eis hæc dicere,quæ in Septuaginta interpretibus non habentur? Chriſtus dñs noſter, utriuſq; teſtamenti conditor,in euangelio ſecundū Iohannem: †Qui credit,inquit, in me ſicut dicit ſcriptura,flumina de uentre eius fluent aquę uiuę. Vtiq; ſcriptū eſt, quod ſaluator ſcriptum eſſe teſtatur. Vbi ſcriptum eſt? Septuaginta habent: apocrypha neſcit eccleſia. Ad Hebræos igitur reuertendū eſt,unde & dñs loquitur,& diſcipuli exempla præſumunt. Hæc pace ueterum loquor,& obtrectatoribus meis tantùm reſpondeo, qui canino dente me rodunt,in publico detrahentes,& legentes in angulis idem & accuſatores & defenſores,cùm in aliis probent quod in me reprobant: quaſi uirtus & uitium non in rebus ſit,ſed cum autore mutetur. Cæterum memini editionem Septuaginta trāſlatorum olim de Græco emendatam,tribuiſſe me noſtris,nec inimicum debere exiſtimari eorum,quos in conuentu fratrum ſemper ediſſero.Et quod nunc Dibre haiamim, id eſt uerba dierum interpretatus ſum,idcirco feci, ut inextricabiles moras, & ſyluam nominum,quę ſcriptorum confuſa ſunt uitio, ſenſuúmque barbariem apertius, & per uerſuum cola digererem: mihimetipſi & meis iuxta Iſmenium canens: ſi aures ſurdæ ſunt cæterorum.

triuſq; te.c.Hoc ē cōtra Manichęū, C
qui dicebat vetus teſtamentum eſſe à magno deo,& nouum ab exiguo. f ¶ Qui cred.Ioh.vij. g ¶ Apocrypha ne.i.non recipit,vel non approbat apocrypha.In prologo Ioſue circa principium exponitur quid ſit apocryphum.Aliqui dicunt ꝙ apocrypha eſt nominatiui caſus,ſingularis numeri,vt ſit ſenſus: Apocrypha ec.i.quæ apocryphis vtiꝛ. Neſcit hoc.Ex quo ſeptuaginta non habent. h ¶ Ad Heb.i.ad Hebraicam veritatem. i ¶ Reuertendum. Vbi hæc reperiūtur. k ¶ Vnde. De qua Hebraica veritate. l ¶ Dominus.id eſt ſeptuaginta. m ¶ Loquor.& ob. id eſt detractatoribus. n ¶ Canino:Id eſt rabido vel irrationali. o ¶ In angulis. id eſt in occulto.p ¶ Id eſt acc.& de.Eiuſdem. q ¶ Cum in aliis prob. id eſt commendent in aliorum ſcriptis. r ¶ Quod in me reprob.id eſt ꝙ in ſcriptis meis vituperant. s ¶ Quaſi vir.& vi.nō i re.i. q̄ſi diuerſitas autorū faciat editionē p̄tioſā vel vitioſam,& non potius pretium vel vitium ipſarum rerum. t ¶ Editionem ſeptuagin.id eſt tranſlationem.Lxx,correctam. v ¶ Noſtris &c.id eſt Latinis. x ¶ Nec inimicū debere exiſtima.id eſt reputari ſuper me puto. †1.Co.2.b. y ¶ Eorum.ſ.trāſlationem. z ¶ Quos ediſſero.i. expono vel confirmo per Hebraicam veritatē. a ¶ In conuen.Id eſt in congregatione. b ¶ Fratrum.id eſt fidelium Latinorum. vnde patet quod non inuideo,nec detraho ipſis. c ¶ Vt inextricabiles mor. id eſt longas ſententias. d ¶ Et ſyluā nominum quæ ſcriptorum. id eſt confuſionem multam,ſicut arbores confuſę ſunt in ſylua:ita ꝙ à remotis vix vna diſcerni poteſt ab alia. †Ioh.7.f. D
e ¶ Senſuumq; barba. Hoc dicit,quia editio Septuaginta ita cōfuſa erat & corrupta,ꝙ videbatur eſſe barbara, & barbaras & ignotas habere dictionum ſignificationes. f ¶ Digererem.i.exponerem vel ordinatim diſtinguerem. g ¶ Per ver. i.per membra & diſtinctiones verſuū. Colum dicitur à colon, ꝙ eſt mēbrū. Colon.
Eſt autem colū punctata prolatio alicuius orationis per maiores deciſiones & per clauſulas quaſdam, conſtantes ex duabus dictionibus vel pluribus,vt hîc: Non me fraudabis,non lędes,non ſpoliabis.vnde colum interpretatur pręciſus ſenſus vel longa ſententia.In prologo ſuper Eſaiam plenius inuenies de colo,comate,& periodo. h ¶ Iuxta Iſmenium. quidam fuit philoſophus qui dicebat:Si noluerint me alij audire,tamē canam mihimetipſi.Quidam dicunt Iſmeniū eſſe fluuium,iuxta quē orgia Bacchi celebrabantur cum clamore,quibuſdam.ſ.clamantibus,alijs ſilentibus & clamantes deridentibus.Et eſt ſenſus: i ¶ Si aures cæterorum.i.ſi cęteri tranſlationem meā contēnant,& eā audire noluerint,tñ ego canā i.tranſferam: k ¶ Mihimetipſi & meis iux.ſi.faciebat Iſmeniꝰ philoſophꝰ. Vel iux.Iſ.i.ſicut illi qui celebrabāt orgia

E orgia iuxta fluuiū illū,nō dimittebāt ꝑpter aſtātes q eos deridebāt. orgia orgiorū dicebant ſacrificia Bacchi,ab orge qđ eſt cultura,qa ad culturā aię credebanť ꝑtinere. Vel dicunť ab orge qđ ē ira,qā i ſacrificijs Bacchi frequēter mouebanť ad irā.Itē or,dr bonū:ge terra. vñ dicunť orgia,in quibus multum vini & annonę exponebantur.

nerationes vſq; ad Dauid,vt oſtendat qualiter Dauid deſcēdit à pa G tribus ſanctis Iacob,Iſaac,& Abraham,qui primus fidem vnius dei conſtanter publicè prędicauit,ſicut dictum fuit Gen.xij.Et occaſione huius oſtēdit qualiter Abraham deſcendit ab Adam per patres ſanctos:ſcilicet Seth,Noe,Sem,& alios electos. Primus igitur liber

GLOS. OR. CA .I.

A Dam Seth.Ra.Decim⁹ ab Adā Noe,& in Geneſi & i Par.mō ſtrať.& apte dicimus, qa pfect⁹ eſt. Vñ Noe vir iuſt⁹ erat & pfect⁹in gnatiōib⁹ ſuis &c. Gen.6.b. Hic genuit Sē,Chā & Iapheth,ꝑ qs poſt diluuiū rediuiua hoīm dilatať ꝑgenies.b ¶Filii Ia.Hic. Hi poſſederūt terrā in Aſia ab Amano & Tauro Syriæ Cheles & Cilicię mo ntibus vſq; ad flumen Thanaim.In Europa vſq; ad Gadara noīa locis & Gētilib⁹ relinquētes,ē qbus poſtea imutata ſūt plurima,ꝑmanēt cętera.c¶Thubal.Raban⁹.Hiberes q & Hiſpani,à qb⁹ Celtiberia,licet qdā Italos ſuſpicenť. d ¶Moſoch. Raba.Cappadoces:vñ vrbs corū vſq; hodie Maſacha dicitur.Septuaginta verò interpretes Capthorim Cappadoces arbitrantur. ☞ Filij autem Ia.

Argumentum in lib. Paralipomenon.

P Aralipomenō liber inſtrumenti ueteris epithome,tantus ac talis eſt,ut abſq; illo ſi quis ſcientiam ſcripturarum ſibi uoluerit arrogare,ſemetipſum irrideat: per ſingula qppe nomina, iuncturasq; uerborum,& prætermiſſæ in libris regum tanguntur hiſtoriæ,& innumerabiles explicantur euangelij quæſtiones.

Liber παραλειπομένων *Paralipomenon,id eſt præter/miſſorum primus. Hebraicè* דברי הימים *Dibre haiamim, id eſt uerba dierum.*

Caput I.

a A † Dam,Seth,Enos,Cainan,Malaleel,Iared,Henoch,Mathuſale,Lamech,Noe, b Sem,Cham,&Iapheth.†Filij Iapheth,Gomer, c & Magog,Madai,Iauan,Thubal,Moſoch d e f g

a ¶Hi poſſederunt terram in Aſia ab Amano & Tauro. b ¶Galathæ. ¶Hæ ſeptem gentes ad aquilonem habitant. a ¶Scythæ. b ¶Medi. c ¶Iones qui & Græci.vnde: & mare Ionium. d ¶Capadoces.

Paralipo.ſic diuiditur,quia primò quaſi chronicè texit genealogias vſq; ad Dauid:& tunc proſequitur de factis eius.x.ca.Quo ad primum primò ponit ordinem generationū vſq; ad Iacob: quia vſq; ad eum nulla generatio fuerat tota electa.Secundò à Iacob per duodecim patriarchas texuntur generationes ſequentes vſq; ad trāſmigrationem Babylonis,ca.ij. Tertiò generationes poſt tranſmigrationem. ca. ix.Circa primum texit primò generationes ab Adā vſq; ad Noe. Secundæ per tres filios Noe venit ad Abrahā,ibi;Filij Iapheth. Tertiò per tres vxores Abrahā venit ad Iacob,dans cuilibet numerum certum,ibi :Filij autem Abraham. Circa primum dicitur: a ¶Adā, Seth . Subintelligitur genuit:& ſic de alijs.De Cain autem & Abel filijs Adam non facit mentionem,quia Abel mortu⁹ fuit ſine generatione,& gñatio ipi⁹Cain fuit tota deleta i diluuio. Generatiōes autem iſtę plenius poſitę ſunt Gen.v.& ibi dem fuerūt expoſitę.b ¶Sem, Cham & Iapheth. In iſtis nō H ſubintelligitur,genuit: quia vn⁹ nō genuit alium:ſed fuerunt fratres & filij Noe,vt habetur Gen. v.Et ſcribuntur hīc quaſi tres generationes,quia filij eorum occupauerunt tres partes orbis: filij Sem,Aſiā:filij Iapheth,Europā: & filij Cham,Aphricam,vt dicit Ioſephus.j.lib.antiquitatū.Iſtud tñ eſt intelligendū ꝑ maiori parte,nō tñ totaliter:qa filij Iapheth obtinuerunt partem Aſię,& filij Chā ſiľr. c ¶Filii Ia. Hic cōſequēter ꝑ filios Noe deſcēdit ad Abrahā.& priō ponit gñatiōes Iapheth & gñatiōes Chā,qa illę

NIC. DE LY.

C Olligite fragm.ne p. Io.vj.b.ſcđm ſniam Auguſtio.ꝑ fragmēta iſta itelligūt v̄ba Chriſti ad capiēdū ſubtilia:ꝑpter qđ nō fuerūt data turbis,vt ea turbę ſecū portarent:ſed F magis fuit pceptū Chriſti diſcipulis vt ea colligerēt.qa doctores orbis terrarū futuri erāt,vt dicit ibi dē gloſſa.ſpeciali tñ rōne verba Chriſti dicunť fragmēta colligenda,qa p Chriſtū nō fuerūt in aliq ſcripto collecta.nō eñ legit diſcipulis aliqd ſcripto tradidiſſe,ſed †Gen.5.a. tm̄ verbo:qđ cōueniebat doctrinę Chriſti qui eſt verbū coęternū deo patri.Verūtñ diſcipuli eius †Gen.10.a. ab eo inſpirati,iſta fragmēta collegerūt in quatuor euāgelijs & in alijs libris noui teſtamēti,ſcđm qđ eis dictū fuerat: Colligite fragmēta &c.Nunc aūt ita eſt,ꝙ illa q̄ in nouo teſtamēto facta ſunt, figuraliter in veteri pceſſerūt.ſcđm qđ dr.j.ad Cor.x.c.Oia in figura contingebāt illis:ꝑpter qđ in figura collectionis verborum Chriſti iam dictę,fuit diuinitus inſpiratum Eſdrę ſacerdoti & legiſdoctori,vt aliqua ad vetus teſtamentum pertinentia quæ à ſcriptoribus ipſum præcedentibus fuerant dimiſſa vel minus plenè ſcripta,in hoc libro p ipſum colligeretur.Licet eñ aliqui dicant,ꝙ ſcriptor huius libri ignoratur:tamen Ra.Sa. habemus dicentem,ꝙ Eſdras ipſum ſcripſit,& hoc ad perfectionem veteris teſtamenti. Vnde dicit beatus Hiero.in epiſtola ad Paulinum preſbyterum de vniuerſis ſacræ ſcripturæ libris Paralipome. liber i.inſtrumenti veteris epitome tantus ac talis eſt,vt abſq; illo ſi quis ſcientiam ſcripturarum ſibi voluerit arrogare, ſeipſum irrideat.Et licet incipiat à mundi principio,propter qđ chronica veteris teſtamenti dicitur,tamen eius principalis intentio verſatur ad deſcribēdum ea quę circa libros Regum dimiſſa erant,propter quod Hier. in epiſtola prædicta ſubdit:Per ſingula quippe nomina iuncturasq; verborū & prętermiſſę in Regū libris tāguntur hiſtorię,& innumerabiles explicanť euāgelij qōnes.Propter qđ i hoc libro ſiſis pceſſus eſt ſicut in libro Regum:ſicut magis videbitur i hui⁹ libri diuiſiōe.

nō erāt ꝑſequēdę.vltimò verò gñatiōes Sem,qa illę erant ꝑſequendę tanq; à deo electę,qa ab illis deſcēdit Abraham,Iſaac,& Iacob,& duodecim patriarchę,& tandem Dauid de patriarcha Iuda,cuius regnū ꝑſequit liber iſte,vt pdictū eſt.Conſiderandū etiā,ꝙ ſicut dicit Hiero.libro de Hebraicis qſtiōnibus:Iſti filij Noe à quibus poſtulata eſt terra poſt diluuiū nomina locis & gentibus reliquerunt,ex q bus poſtea mutata ſunt plurima ꝑpter lōgitudinem tēporū & bella ſupueniētia,p q deleta ſunt noīa multa gentiū & mutata nomina ciuitatum:aliqua tamen adhuc permanent in ſe vel in aliquo ſimili ſeu propinquo. d ¶Gomer. A quo nominati ſunt Galathæ,& poſtea Gallici,vt dicunt aliqui. Alij autem dicunt econuerſo ꝙ à Gomer primò dicti ſunt Gallici,& poſtea Galathę,qa Senones Galli duce Brenno obtinuerunt Italiam ,& poſtea intrantes Græciam vocati ſunt à rege Bithynię in auxilium:& obtenta victoria ꝑ mercede laboris acceperunt quandam regni eius partem , quam vocauerunt ex ſuo nomine Gallogręciā: & nunc dicitur Galathia, cuius habitatores modo Galathę dicūtur. e ¶Magog. A quo deſcenderunt Scythę ſecundū Hiero. f ¶Madai.A quo Medi g ¶Iauan. A quo Greci.vnde & adhuc Gręcia in Hebręo Iauan nominatur. h ¶Thubal. A quo Hiſpani. i ¶Moſoch. A quo Cappadoces. vnde & apud eos adhuc manet ciuitas Moſecha. ☞Thiras.A quo Thra/

NIC. DE LY. CAP. I.

Diuiſio A Dam,Seth,Enos,Cainam.Liber Paralip.ſic diuiditur:quia primò agitur de regno Iſraelis vnito. Secundò de bipertito.ij.libro.Circa primum ſciendum, texit generatiōes

Moraliter Moraliter. a ¶Adam.In hoc primo libro vſq; ad decimū capi.mihi nō occurrit aliqd notabile qđ videat myſticè exponendū, quia ſunt ibi quędā deſcriptiones & enumerationes genealogiarū.

A a ¶ Filii au. Gregorius. Ab his diuiſę ſunt inſulæ nationum lin-
guę, cognationes, & gētes. De Ionibus. i. Græcis naſcuntur Eliſei, q
& AEolides. Vñ iſta lingua Grecię AEolis dicit. b ¶ Tharſis. Ra
ba. Hos Ioſephꝰ Cilices arbitrat: vñ & metropolis eorū Tharſis di
Act.22.a. citur Paulo apoſtolo glorioſa. c ¶ Cethim. Ra. A quo Cithæi,
alś Cithij, à quibꝰ vrbs Cypri Cithia, alś Cithiū
dicitur vſq; hodie. ¶ Ra. Dodanim. Rhodij
ſic enim LXX, tranſtulerunt. Legamus Varro
nis de antiquitatibus libros & Sinnij Capitonis,
Gręci oēs inſulas occuparunt. & Gręcum Phlegonta cęteroſq;, & videbimus
omnes penè inſulas, & totius orbis littora, terras
q; maritimas Græcis accolis occupatas: q; ab A-
mano & Tauro oīa maritima vſq; ad oceanum
poſſidere Britannicum. d ¶ Phut. Raba. Li
byes; à quo & Mauritanię fluuius Phut dicitur,
& regio Phutenſis. Multi autem ſcriptores tam
Græci q; Latini huius rei teſtes ſunt. Quare au-
tē in vna climatis parte antiquū Libyæ nomen
permanet, & reliqua terra dicatur Aphrica, non
eſt huius temporis diſſerere. e ¶ Saba. Raba.
à quo Sabæi. interpretatur nunc Saba Arabia.
Pſ.71.b Vnde in pſal. vbi habemus: Reges Arabum &
Saba. in Hebræo habetur: Reges Saba & Saba.
primum per Schim, ſecundum per Samech.
f ¶ Iſte cœ. eſſe po. in ter. quia inſuetam
tyrannidem primus arripuit. Hic fuit robuſtus
venator coram domino, quia homines à dei cul
tura auertit. Vnde Ioſephus. Fecit autem eos e-
latos ad iniuriam dei atq; contemptum. Nem-
rod filius Cham filij Noe, qui cùm eſſet auda-
cior & manu fortiſſimus, ſuadebat hominibus
vt non deo ſuam felicitatem, ſed proprię virtu-
ti aſcriberent. Sic homines à dei timore reuoca-
bat, vt ſpem in propria virtute ponerent. Ideo-
Gen.11.a q; putabant deum interminari diluuium. Vnde
turrim ædificari ſuadebant quam aqua non poſ
B ſet aſcendere. Multitudo autem prompta erat vt
obediret Nemrod, graue putans ſeruitium ob-
ſequi deo. Regnauit autem Nemrod in Babylo
ne & in Areth. Hæc eſt Edeſſa & Macha quæ
eſt Niſibis & in Chalāne, quæ à Seleuco rege Se
leucia dicta eſt, vel quę nunc Theſiphon dicitur.
g ¶ Meſraim autem ge. Lu. Rab. Exceptis
Laabim, à quibus Libyes nominati ſunt, qui
priꝰ Phutæi, & Caſlium, qui poſt Philiſthijm di
cti ſunt, quos nos corruptè Paleſtinos dicimus.
Cæteræ gentes ignotæ ſunt nobis, quia bello
AEthiopico ſubuerſę in obliuionem præterito
rum nominum peruenere. Poſſederunt autem
terram à Gaza vſq; ad extremos fines AEgypti.
h ¶ Gergezæum Heuæū. Hic condidit Ar
chas oppidum contra Tripolim in radicibus Li
bani, à quo haud procul alia ciuitas fuit nomine
Sim, quę vario euentu ſubuerſa bellorum nomē
tantùm loco priſtinum reſeruauit. i ¶ Ara-
dium quoq;. A quo Aradij, qui Aradum in-
ſulam poſſederunt anguſto freto à Phœnicis lit-
tore ſeparatam. k ¶ Et Samaræum. A
quo Syriæ Cheles Samaria ciuitas: nunc quoq;
tam à Syris q; ab Hebræis vt prius apud vete-
res appellatur. l ¶ Hamathæum. Ra
ba. A quo Emath ciuitas. Hanc Macedones qui
poſt Alexandrum in oriente regnauerunt Epi-
phaniam nuncupauerunt. Alij Antiochiam ita
dictam putant. Alij non verè opinionem ſuam
veriſimili vocabulo conſulentes, Emaus pri-
mam ab Antiochia manſionem Edeſſam pergē-
tibus appellari putant, & eandem apud veteres
Emath. m ¶ Filii Sem, AElam & Aſſur
& Arphaxad & Lud & Aram Hi ſunt
filii Aram & cæ. Hi ab Euphrate partes A-
ſię vſq; ad indicum oceanum tenent. eſt autem
AElam à quo principes Perſidis. n ¶ Hus
& Hul & Gether & Moſoch Arphaxad
autem genuit Sale, qui & ipſe genuit.
Vel Vs Trachonitidis & Damaſci cōditor inter
Paleſtinā & Celeuſyriā tenuit principatū, à quo
terra Hus de q̄ Iob fuit. vñ ſcd'm LXX, vir erat
in regiōe Auſitide nomine Iob, quaſi Huſitide
☞ Phaleg

Thraces.
Thiras. Porrò filij Go- a b
a ¶ Sarmathæ, hos Gręci Regmos vocant.
b ¶ Papilagones
mer, Aſcenez & Riphath c
a ¶ Phryges.
a & Thogorma. Filij au- d e
a ¶ Eliſei, qui vocantur Æolides.
b ¶ Cilices.
b tē Iauan: Eliſa & Thar- f
a ¶ Cypri. b ¶ Rhodij.
c ſis, Cethim & Dodanim.
a ¶ Æthiopia ab Hebræis vſq; hodie Chus dicitur. b ¶ Ægyptus.
Filij Chā, Chus, & Meſ- g h
a ¶ A quo Libyci b. ¶ Hic obtinuit terram de qua Iudæi Chananæos eiecerunt.
d raim Phut & Chanaan. i
a ¶ A quo Aphri & Phœnices.
b ¶ A quo Sabæi Arabes. k
e Filij autē Chus Saba & l m
a ¶ Getuli in parte rēotioris Aphricæ Eremo cohærentes. b ¶ A quo Sabatheni qui nunc Aſlobori vel Aſtabari nominantur. c ¶ Hæc duo antiqua vocabula perdiderunt & quæ pro eis habeant ignoramus.
Heuila Sabatha & Reg n
ma & Sabathacha. Por o
rò filij Regma, Saba &
a ¶ Gens Æthiopiæ in occidentali plaga.
Dādam. Chus autem
f genuit Nemrod. †Iſte p
cœpit eſſe potens in ter-
g ra. Meſraim uerò genu- q
it Ludim & Anamim &
a Libyes, qui prius Phuthæi.
Laabim & Nephtuim,
Phethruſim quoq; &
a ¶ Qui & Philiſthiim, quos corrupte Paleſtinos diximus.
Chaſluim: de quibus e- r
greſſi ſunt Philiſthiim:
& Caphtorim. Chanaā s
a ¶ A quo Sidon urbs in Phœnice.
uerò genuit Sidonem pri
mogenitum ſuū, Hethę
a ¶ A quo Iebuſæi quorum fuit Ieruſalem.
um quoque & Iebuſæ-
um & Amorrhæum &
a ¶ A quo Heuæi: qui & Gabaonitæ a ciuitate Gabaon, qui ſupplices venerunt ad Ieſum.
h Gergeſæum Heuæum
que & Araceum & Sinę t v
a ¶ Quo Aſinæi.
i um, Aradium quoq; & x
k l Samareū & Hamathę- y
a ¶ A quo Ælamitæ.
m um. Filij Sem, Ælam & z a
a ¶ Qui Niniuem vrbem condidit. ¶ A quo Aſsyriorum pullulauit regnum.
b ¶ A quo Chaldæi
Aſſur & Arphaxad & b
a ¶ A quo Lydij. b ¶ A Quo Syri, quorum metropolis Damaſcus.
Lud & Aram. †Hi ſunt c d
a ¶ Alias Vs. b ¶ A quo Armeni-
n filij Aram, Hus & Hul e f
a ¶ A quo Carmani vel Carij. b ¶ Qui nunc Mæones vocantur antea vero Mes.
& Gether & †Moſoch, g h
a ¶ A Quo Chaldæi.
Arphaxad autē genuit i k
a ¶ A quo Bactriani.
Sale, qui & ipſe genuit

☞ a ¶ Thiras. A quo Thraces. b ¶ Filii Gomer. Non fa- C
cit mentionē de filijs Magog, Thubal, Moſoch & Thiras, q a ſicut
dicit glo. Hebraica: licet enim iſti haberent filios multos, tamen oēs
poſteri cuiuſlibet fecerunt tm̄ vnum populum, filij autem Gomer
fecerunt plures populos, & ſimiliter filij Madai, propter quod hic
nominantur. c ¶ Riphath. in Hebræo habet
hic, Diphath. & iſte Gen. x. vocatur Riphath etiā
in Hebręo. Cuius cauſam aſſignat gloſſa Hebrai-
ca, dicens, q iſte fuit binomis. & in Gene. ponit
vnū nomē eius: & hic aliud. Pōt etiā dici & meliꝰ
vt videt, q idem eſt nomē Riphath & Diphath:
mutatum tm̄ aliqualiter in principio. ſicut in La
tino idem nomen eſt Nicolinus & Colinus: & i-
dē poteſt dici in cōſimilibus. d ¶ Et Thogor
ma. A quo Thogordicę ppli dicti ſunt. e ¶ Fi-
lii au. A q̄ dicti ſunt Eliſei primò, & poſtea AEo
lides. f ¶ Et Thar. A quo deſcenderūt Cilices.
vnde & ciuitas metropolis eorum vocata eſt
Tharſus. vnde natus fuit Paulus apoſtolus, vt ha
betur Act. xxj. g ¶ Filii Chā. A quo dicti ſunt
AEthiopes: vnde & in Hebræo AEthiopia Chꝰ
nominatur. h ¶ Et Meſraim. A quo AEgy-
ptij. vnde & AEgyptus Meſraim dicitur in He-
bræo. i ¶ Phut. A quo dicti ſunt Phutęi priò.
vnde ibidem eſt fluuius Phut nominatus, poſtea
dicti ſunt Libyes. k ¶ Et Chanaā. A quo dicti
ſunt Chananęi, quorum terram poſtea filij Iſrael
poſſederunt. l ¶ Filii autem Chus. A quo di
cti ſunt Sabęi. m ¶ Et Heuila. A quo Getuli.
n ¶ Sabatha. A quo Sabathani. o ¶ Filii
Regma, Saba. Iſtud nomen aliter ſcribitur in
Hebręo q; Saba prædictum: quia iſtud ſcribitur
per literam Schim in pricipio: primum autem p
Samech. p ¶ Iſte cœpit eſſe potens in terra.
Poſt diluuium enim fuit potentior aliis, & indu- †Gen.10.b
xit poſteritatem Noe ad faciendum ciuitatem &
turrim contra dominum, de quibus habetur Ge
ne. xj. & nolentes ad opus prædictum violenter
compellebat. ideo Gene. x. b. dicitur: Robuſtus
venator hominum coram domino. q ¶ Meſra
im vero genuit Ludim &c. Iſti populi ſunt
nobis ignoti, & etiam plures alij hic nominati. D
r ¶ De quibus egreſſi ſunt Philiſthiim
& Caphturim. Dicunt autem Hebræi aliqui,
q Phetruſim & Chaſluim commutabant adin-
uicem vxores aliqui voluntarij, & aliqui per ra-
ptum vel furtum, & ex tali concubitu nati ſunt
Philiſthijm & Caphturim. Alij verò dicunt ho-
neſtius, q Phetruſim & Chaſluim contrahebant
adinuicem matrimonia, & ex hoc procreati ſunt
Philiſthijm & Caphturim. s ¶ Chanaā vero
gen. A quo nominata eſt ciuitas Sidon, quæ eſt
in prouincia Phœnicis: & terra iſtorum hic no-
minatorum fuit data filijs Iſrael. t ¶ Aracæū.
Qui condidit Archas oppidum cōtra Tripolim
in radicibus Libani ſitum. v ¶ Et Sinæum.
Sic enim debet ſcribi: quia in Hebręo incipit per
literam Samech, qui ciuitatem prædictę propin
quam nomine Sin ædificauit. x ¶ Aradium q.
A quo dicti ſunt Aradij. y ¶ Et Hamathęū. A
quo noīata eſt ciuitas Emath. z ¶ Filii Sem.
Hic proſequitur generationes Sem, vt perueniat
ad Abrahā. a ¶ AElā. A quo dicti ſunt AEla-
mitę. b ¶ Et Aſſur. A quo Aſſyrij. c ¶ Et Ar-
phaxad. A quo deſcenderunt Chaldęi. d ¶ Et
Lud. A quo ludij. e ¶ Et Aram. A quo Syrij.
Vnde & in Hebręo Syria vocatur Arā. f ¶ Hus.
In aliquibus libris interponitur: Filij autem Arā
Hus &c. eò q ſic habetur Gen. x, ſed hic non po-
nitur in Hebręo, eò q autor huius libri breui- †Gen.10.e.
ter tranſire voluit: & ideo omiſit q iſti eſſent fi-
lij Aram, exprimens tantùm capita populorum.
Hus. A quo nominata eſt terra Hus, de qua na-
tus fuit Iob ſecundum aliquos, quia ſic nomina-
tur Iob. ſ. g ¶ Et Hul. A quo Gnari. h ¶ Ge †Iob.1.
ther. A quo Gethari. i ¶ Et Mo. à quo Męo-
nes dicti ſunt. k ¶ Arphaxad autem genuit
Sale qui. A quo denominati ſunt Hebræi. non
enim denominati ſunt ab Abraham, quaſi
☞ Abrahæi

a ℂ Phaleg. Vaticinio quodam. Phalegenim
E diuiſio, qa in diebus eius linguę in Babylone di
Gen.11.a uiſę ſunt. Narrat aūt Phylo in libro q̃ſtionū ſup
Geneſim, ꝙ ex trib⁹ filijs Noe adhuc ipſo viuē-
te nati ſunt. xiiij. milia virorum & centum, extra
mulieres & paruulos habentes ſuper ſe duces. Fi
lij Sem, Iectan ducem, filij Cham, Nemroth, filij
Iapheth, Suphene. Poſt obitum verò Noe con-
uenerunt duces cum agminibus ſuis in campū
Gen.11.a. Sennaar, vt ibi turrim conſtruerent. Cùm autē
ædificarent, diuiſit deus linguas eorum, & muta
uit effigies, & nō cognouit quiſq; fratrē ſuū, nec
audiuit linguā pximi ſui. Cū verò magiſtri la-
pides quærebant, miniſtri aquā afferebant, & cū
illi quærebant aquam, illi afferebant ſtipulam.
Sicq; fruſtrata cogitatiōe ceſſauerunt ædificare
& diſperſi ſunt faciē terræ. b ℂ Iectan autē.
Hiero. Harū gentiū poſteriora noīa inuenire nō
potui, ſed vſq; i pręſens, quia pcul à nobis ſunt
vel ita vocantur vt primū, vel q̃ mutata ſunt i-
gnorant: poſſederūt aūt à Coſene fluuio omnē
Indię regionē quę vocat̃ Hieria. c ℂ Sem, Ar.
Ra. Sicut in principio ab Adam vſq; ad Noe
decem generationes poſuit, ita à Sem vſq; ad A
braham non ſine ſacramenti myſterio. d ℂ Pri
mogenitus Iſmae. Hiero. Duodecim filij na-
ſcuntur Iſmaeli: primogenitus Nabaioth, à quo
omnis regio ab Euphrate vſq; ad mare rubrum
Nabaiothena dicitur: q̃ pars eſt Arabię. Nā fa-
milię ipſorū oppidaq; & pagi, ac minuta caſtel-
F la & tribus horum appellatione celebrantur ab
vna ex eis Cedar in deſerto: & Duma alia regio,
& Thebarā ad auſtrū, & Cedema ad orientalem
plagā. e ℂ Ceturæ. Ra. Quaſi copulatæ. Quū
ſuſpicant̃ Hebręi eam eſſe Agar, q̃ mortua Sara
de concubina tranſierit in vxorem, ne ſenex no-
† Gen.25.a. uis arguatur nuptijs laſciuiſſe. ℂ Rab. Filij au-
tem Ceturæ iuxta hiſtoricos Hebręorum oc-
cupauerunt Trochoditem, alij Traconitidem &
Arabiam: quæ nūc vocat̃ Eidormo vſq; ad ma
ris rubri terminos. f ℂ Aſſurim. Ab Aſſu-
rim Syrios quidam vocatos contendunt, & à
pleriſq; filijs Abrahæ de Cetura occupatas eſſe
Indię regiones. g ℂ Epher. Rab. Hìc dicitur cō
tra Libyam exercitum duxiſſe, ibi victor conſe
diſſe, poſteroſq; ex nomine ei⁹ Africā nūcupaſ-
Quæſtio ſe. h ℂ Thamna. Quęritur cùm Thāna i Ge-
Gen.36.b neſi legatur concubina eſſe Eliphaz de genere
Horręorum, qui apud Idumęos habitauerūt in
terra Seir, quæ peperit ei Amalec, quomodo
inter filios numeret̃, cū in ſequentibus legat̃ ipſa
Thāna ſoror Lotā filij Seir, qui & Edom. Sed
Gen.25.d Seir Hebraicè piloſus dicitur, qui fuit in modū
pellis hiſpidus. Edom autem Hebraicè rube⁹ vel
fuluus. Ab eo igitur ꝙ rubeo cibo vēdidit pri-
mogenita ſua, Edom vocatus eſt. Hebræi verò
ita ſoluunt. Dicunt Thamnā cōcubinā fuiſſe Eli-
Gen.36. phaz, & generaſſe ei Amalec, ſed tāq̃ filiā inter
filios ab ipſo fuiſſe educatā. i ℂ Aliā. q de ge
nere Horręorū⁹ eſt. In Geneſi ſcribit̃, Aluhā. i. ex
altatus. In Paralipomenon verò Alian. i. electus
ſignificans: quia Horręi exaltati ſunt anteq̃ E-
dom terram eorum caperet: poſt verò electi.
Sephi.

Nicolaus de Lyra.

Abrahei: vt videtur dicere Au. & aliqui alij.
Tum quia Abraham vocatur Hebrę⁹ Ge. xiiij.
b. vbi dicitur: Et ecce vnus qui euaſerat nuntia-
uit Abraham Hebręo. Ex quo patet ꝙ vocatur
Hebręus ab aliquo pcedēte ipm. ſ. ab Heber. Tū
qa hoc nomē Abrahā incipit p Aleph lr̃am, hoc
aūt nomen Hebręus incipit p lr̃am Ain, ſicut &
hoc nomen Heber. a ℂ Nomen vni. quod
interp̃tat̃ diuiſio. Ex hoc dicūt Hebręi, ꝙ Heber
habuit ſpm̃ pphetię, imponendo nomē filio ſe-
cūdum pprietatē orbis futurā. ſ. diuiſionē hoim
ſecundū diuerſitatē linguarū. Ideo ſequit̃: Quia.
Sequit̃: b ℂ Et Iobab. Dicunt aliqui, ꝙ iſte fuit
Iob. ſed

a ℑA quo Hebræi.
Heber. Porrò Heber na-
ti ſunt duo filij: nomen u- a
a ni Phaleg, quia in diebus
eius diuiſa eſt terra: & no
a ℑA quo Iudæorum gens.
men fratris eius Iectan.
b Iectan autem genuit El-
modad & Saleph, & A-
ſarmoth & Iare, Adoram
quoq; & Vzal & Decla:
Ebal etiam & Abimael &
Saba, necnō & Ophir &
Heuila & Iobab. Om̄es b
c iſti filij Iectā. Sem, Arpha c
xad, Sale, Heber, Pha-
leg, Ragau, Serug, Na-
chor, Thare, Abram, iſte d
eſt Abraham. Filij autem e
Abraham, Iſaac, & Iſma- f
el. Et hæ generationes eo
d rum. Primogenitus Iſma g
elis, Nabaioth, & Cedar,
& Abdeel, & Mabſam,
& Maſma, & Duma,
Maſſa, Hadad, & The-
ma, Ietur, Naphis, Ced-
ma. † Hi ſunt filij Iſmae-
e lis. Filij autē Ceturæ con h
cubinæ Abraham quos
ℑAlias Iac ſan.
genuit Zamram, Iecſan,
Madan, Madiā, Ieſboc,
& Sue. Porrò filij Iecſan,
Saba & Dadan. Filij au-
a ℑNegotiatores. ℑÆris ferriq; metalla cudentes.
f tem Dadan Aſſurim &
a ℑAlias Loomin. ℑPhilargus id eſt principes multarum gentium.
Latuſſim & Laomim.
Filij autem Madian, E-
g pha & Epher & Henoch
& Abida & Eldaa. O-
mnes hi filij Ceturæ. Ge- i
nuit autem Abraham I-
a ℑQui de Sara ſolus ex repromiſsione.
ſaac, cuius fuerunt filij E- k
a ℑEx vno concubitu Rebeccæ.
ſau & Iſraël. Filij Eſau, E- l
a ℑQuem peperit Ada. b ℑQuem genuit Baſemath. c ℑHi tres filij Oolibanæ.
liphaz Rahuel Ieh⁹, Ihē- m n
lom, & Core. Filij Eli- o p
a ℑCuius mentio fit in Iob.
phaz, Themam, Omar,
Sephi, Gatham, Cenez,
Thamna, Amalec. Filij q
Rahuel, Nahath, Zara,
Samma Meza. Filij Se- r
ir, Lotan Sobal, Sebeon,
Ana, Diſon, Eſer, Diſan.
Filij Lotan, Hori Ho-
mam. Soror autem Lotā s t
h fuit Thāna. Filij Sobal, A
i liā, & Manahath, & Ebal,

Iob. ſed Hebręi dicunt contrariū dicētes, ꝙ de- G
ſcendit de Nachor: & ſimiliter Hiero. idē dicit.
prout dictum fuit Gen. xxij. & pleni⁹ dicet̃ cùm
ad librū Iob dn̄o cōcedēte veniemus. c ℂ Sem.
Hìc repetit generationes deſcendentes de Sem p
Arphaxat, vt veniat ad Abraham, propter quē
facta eſt prædictarum generationum deductio,
vnde ſubdit̃: d ℂ Abraham iſte eſt. primò
eñ vocat⁹ fuit Abram, ſed poſtea mutatum eſt
nomen eius & vocatus eſt Abrahā, vt habetur
Geñ. xvij. vbi cauſa mutationis nominis huius
plenius poſita eſt. e ℂ Filii autem. Hìc conſe
quenter p vxores Abraham deducit generatio- Diuiſio
nes vſq; ad Iacob, à quo deſcendit Dauid. Et pri
mò facit qđ dictum eſt. Secundò deſcribit breui
ter generationes Eſau, quæ non erant proſequē
dę, ibi: Filij autem Eſau. Circa primum dicitur:
Filii autem. de Sara. f ℂ Et Iſmael. de A-
gar ancilla. g ℂ Primogenitus. Iſtę genera-
tiones hìc nominantur propter merita Abra-
hæ, quia deſcenderunt de eo, q̃uis non eſſent ad
diuinum cultum electę. h ℂ Filii autem. Di-
cunt Hebræi, ꝙ iſta Cetura fuit ipſa Agar, ſicut
plenius dicitur Gene. xxv. Expoſitores tamen no
ſtri communiter dicunt contrarium, ſicut ibidē
plenius dictum fuit. i ℂ Genuit. de vxore ſua
principali Sara. k ℂ Cuius fu. fi. vt habetur
Gene. xxv. Iſte tamen Iſrael primò vocatus eſt
Iacob, & poſtea Iſrael. & ratio mutationis huius
nominis habetur Gene. xxxij. Et ibidem expoſi-
ta fuit plenius. l ℂ Filii Eſau. Hìc conſequen
ter deſcribuntur generationes Eſau quæ erāt di
mittendæ, vt quæ expoſitæ fuerunt Gen. xxxvj.
tamen ad intellectum ſequētium aliqua ſunt hìc
breuiter repetenda. Primum eſt, ꝙ eadem perſo
na in ſacra ſcriptura frequenter pluribus nomi-
nibus nominatur, ſicut Eſau, Seir, Edō, ſunt no- H
mina eiuſdem hominis. Secundum eſt ꝙ idem
nomen aliqñ variat̃ in principio vel in fine, ſicut
Chonias Iechonias Iechoniahu, idē nomē eſt ſic
variatum. Et ex his contingit ꝙ vna perſona ali
qñ putant̃ duę: qa vnum nomen eius in vno lo
co ſcripturę exprimit̃, & aliud in alio, vel quia i-
dem nomen in pluribus locis ponitur, tñ varia- — filij autē
tū modo prædicto. Tertiū eſt ꝙ Horręi habita Dadā, Aſſu
uerunt in terra Seir ſiue Idumęa añ Eſau & filios ri & Latuſ
eius vt habetur Deu. ij. poſtq; autem filij Eſau in ſim & Lao
terra illa dominati ſunt, primo fuerunt ibi duces mim
ſecundò reges. & iterum regnum fuit redu-
ctum ad ducatum, ſicut plenius dictū fuit Gene.
xxxvj. Primò ergo deſcribuntur hìc generatio-
nes Eſau ante regnū. Scđ ò tpe regni, ibi: Iſti ſūt
reges. Tertiò tpe ducū, ibi: Adad autē mor. Ad-
huc primò ponūtur generatiōes Eſau añ regnū.
Scđ ò generatiōes Horręorū quę fuerūt añ Eſau
incipiēdo à Seir Horręo, à quo Idumęa denoīa-
ta fuit terra Seir, ibi: Filij Eſau Seir. Circa primū
dicit: Filii. de Ada vxore ſua. m ℂ Rahuel.
de alia vxore ſua nomine Baſemath. n ℂ Ieh⁹.
qui vocatur Iehus. Geñ. xxxvj. o ℂ Et Ihelō.
qui vocatur Ielam ibidem. p ℂ Et Co. Iſtos q̃
tuor habuit Eſau de Oolibama tertia vxore. Fi
lii Eli. Sequitur: q ℂ Thamna, Ama. Dicūt
aliqui ꝙ Thāna fuit concubina Eliphaz, vt videt̃
haberi Gen. xxxvj. cōputat̃ tñ hìc inter filios Eli-
phaz, eò ꝙ fuit nutrita in domo ei⁹ cum filijs ſu
is, & ad oſtēdendū, ꝙ de ea natus fuit Amalec q
immediatè poſt eā nominat̃. Pōt etiā aliter dici,
ꝙ Thāna eſt nomē ęquiuocum ad maſculum &
fœminam. vnde dicitur. ī. dux Thamna. co. ca.
& ſic ponitur hìc pro maſculo inter alios filios
Eliphaz. Gene. autem. xxxvj. ponitur pro fœmi
na: vbi dicit̃: Concubina Eliphaz. r ℂ Filii Se
ir. Hìc conſequenter agit̃ de generatione princi
pum qui dominati ſunt in Idumæa ante Eſau
& filios eius. vnde iſte Seir fuit de genere Horrę
orum: & ab illo denominata fuit terra illa, terra
Seir. s ℂ Soror autem Lotan fuit. Iſta
fuit concubina Eliphaz, de qua prædictum eſt.

⁂ Filij Sebeon

a ℂ Sephi.Hiero.i.vnipes.In Geneſi Sepho.i.bipes:vtrunq; tamē
A per ש ſchin literam.Bipes autem dicitur,quia ã proceſſu temporis multitudine ſobolis maiorē efficaciã habuerit q̃ in primis.b ℂ Hamran.In Paralip.Hamram.i.rubricatus, ſordidus vel temulentus.
† Amadan In Geneſi † Amdan:id eſt concupiſcibilis, ſed vtraq; vnius hominis nomina ſunt. c ℂ Iacan.Ra. Iacan filius
Gen.36.c. Aſer de gñe Horræorum,in Geneſi Acan nominat̃.i.tribulator.In Para.Iacan.i.tribulatus,varijs em̃ euentibus noĩa cõmutant̃:vt varia myſteria ſignificent. d ℂ Denaba. Ciuitas Hala filij Beor regis Edom,poſt quē regnauit Iobab.Eſt tñ vſq; hodie villa Denaba,in octauo miliario Areopoleos, per gentibus Armonē,& altera Denaba ſuper montem Phegor,in ſeptimo lapide Iebus. Hieronym⁹ de Ieſbij.e ℂ Iobab fi.Za.quē Iob eſſe ſuſpicant̃, ſed Hebræi aſſerũt eũ de ſtirpe Nachor eſſe progenitũ, Philo aũt in libro q̃ſtionũ ſuper Geneſim,narrat his tpibus eũ fuiſſe,& accepiſſe vxorē Dinã filiã Iacob:& ante tentationis ſuę certamē dicit eã ſeptem filios & tres filias illi generaſſe,qui extincti ſunt in tētatione.Sed ei ſanato reddidit dñs oĩa duplicia,& itē ſeptē filios & tres filias prędictas vxor genuit; quorũ noĩa eadem fuerũt q̃ priorũ.i.Eliphaz,Armoe,Diaſath,Philaſia,Dipharceluth,Thelon.Filiarũ vrò Meru,Lizath,Zeli. f ℂ Boſra. quæ
Eſa.63.a.ſecũdum LXX. eſt Boſor ciuitas in deſerto trans Iordanem in tribu Ruben.Appellat̃ & alia Boſor ciuitas Eſau in mõtibus Idumęę.de qua dicit̃: B
Theman Fuluida veſtimēta ei⁹ ex Boſor. g ℂ Themanorum.Theman regio à Themã filio Eliphaz ſortita vocabulum. Eſt & vſq; hodie villa Themã,diſtãs ab vrbe Petra quinq; milibus,& vbi Romanorũ militũ p̃ſidiũ ſedit,de quo loco fuit Eliphaz rex Themanorũ:vnus quoq; filiorũ Hiſmael appellabat̃.Theman.Sciēdũ aũt q̄ oĩs auſtralis re-
Madian gio,Hebraicè Themã dicit̃. h ℂ Madian. ciuitas à minimo filiorũ Abrahã,& Cethuræ,ſic vocata. Eſt aũt trans Arabiã in deſerto Saracenorũ contra orientē maris rubri. vñ vocãtur Madianęi, & Madianęa regio.
Exod.2.c. Filię quoq; ſoceri Moyſi filię Madiã dicunt̃. ſed hęc alia ciuitas eſt Ononymos ei⁹ iuxta Armonem & Areopolim,cui⁹ adhuc ruinę mõſtrant̃. i ℂ Rohoboth.Vrbs eſt iuxta fluuiũ vbi erat rex Edom, & vſq; hodie eſt p̃ſidiũ in regione Gabalena,& vic⁹ grandis qui ſic vocat̃. k ℂ Madred filię Me. Duę matres hîc numerant̃, ad ſignificandũ myſterium,vt aurifex genuiſſet diſpenſatricē,& diſpenſatrix dñi benignitatē.quia ex ꝓfunditate ſenſus naſcitur facunda locutio,q̃ fidē mundã gratia dei ꝓmeret̃ gignere ĩ cordibus auditorũ. l ℂ Duces &c.Notandũ q̄ prius reges dixit de Edom, poſtea duces cũ prius fuerũt: quorũ quaſdã m̃res no-
Gen.36. minat:vt Oolibama & Thãna. m ℂ Dux Aliha.Alua in Geneſi legitur,cuius interp̃tatio eleuatio,in Parali. Aliha.i. ſuper eam.

Achar qui tur

a Sephi & Onam. Filij Sebeõ,Aia a
a ¶ De quo in Geneſi dicitur: q̄ inuenit aquas calidas in ſolitudine cum paſceret aſinas patris ſui Sebeon.
& Anã. Filij Ana,Diſon. Filij
b Diſon, Hamram & Eſeban, &
Iethran & Charã. Filij Eſer, Bala
c an & Zauan & Iacan. Filij Di-
ſon, Hus & Aran. † Iſti ſunt re- b
ges qui imperauerunt in terra
Edom: antequam eſſet rex ſuper
filios Iſraël. Bela filius Beor, &
a ¶ Vel Dennaba:alij Dannaba.
d nomen ciuitatis eius Dēnaba.
Mortuus eſt autem Bela, & re- c
e gnauit pro eo Iobab filius Zaræ
de Boſra. Cumq; & Iobab fuiſ-
f ſet mortuus,regnauit pro eo Hu
g ſam de terra Themanorum. O-
biit quoque & Huſam,& reg a
uit pro eo Adad filius Badad,qui
h percuſsit Madiã in terra Moab:
a ¶ Vicus in terra Baſan iuxta montem Galaad ex tribu Manaſſe.
& nomē ciuitatis ei⁹ Aũith. Cũq;
& Adad fuiſſet mortu⁹,regnauit
a ¶ Ciuitas regni Edom eſt circa Gebalenen.
pro eo Sēmla de Maſreca. Sed &
Semla mortuus eſt, & regnauit
i pro eo Saul de Rohoboth, quæ d
iuxta amnem ſita eſt. Mortuoq;
Saul, regnauit pro eo Balanan fi
lius Achobor. Sed & hic mortu-
a ¶ Præcipuus. ¶ Adad hic condidit vrbem Phau in regionę Gabaletica.
us eſt, & regnauit pro eo Adãd:
cuius urbis nomen fuit Phai, &
a ¶ Benignitas domini.
appellata eſt uxor eius Meetã- e
a ¶ Diſpenſatricis. b ¶ Aurificis.
k bel, filia Mãtred, filiæ Mēzaab.
l Adad autem mortuo duces pro f
regibus in Edõ eſſe cœperunt.
m Dux Thamna, dux Aliha, dux Ie g
theth, dux Oolibama, dux Ela,
dux Phinõ, dux Cenez, dux The
man, dux Mabſar, dux Mag-
diel, dux Hirã. Hi duces Edom. h

Cap. II.

F Ilij † autem Iſ- i
a ¶ Duodecim filij Iacob.
rãēl, Ruben, Si
meon, Leui, Iu
da, Iſſachar &
Zabulõ, Dan
Ioſeph, Ben-
iamin Nephthali, Gad & Aſer.
a ¶ De his pleniſsime in Geñ.ſcriptum eſt,
b ¶ Vel Anan.
Filij Iuda, Her, Onãn & Sela: k

Nicolaus de Lyra.

a Filij Sebeon Aia & Ana.Iſte eſt Ana q̃ iuenit aquas calidas in ſolitudine:vt habetur Gene.xxxvj.& ibidem fuit expoſitum. b ℂ Iſti ſunt reges qui imperauerunt in terra Edom antequam eſſet &c.Hîc agitur de regibus deſcendentibus ab Eſau. & hoc fit ſpecialiter propter honorem Iſaac,vt oſtendatur reges ab eo ꝓceſsiſſe nõ ſolũ ꝑ Iacob de q̃ deſcēdit Dauid, ſed etiã ꝑ Eſau.Dicũt etiã Hebręi,q̄ iſti reges de Eſau deſcendētes regnauerũt vſq; ad tp̃s Dauid; qui fecit ſibi Idumæam tributariam ,vt

riam.vt habetur.ij.Reg.viij.& abſtulit ab eis nomen regium,ponēs C
ibi cuſtodes ſiue præfectos qui redderēt ei rationem. c ℂ Et regnauit pro eo Iobab. Dicũt aliqui q̄ iſte fuit Iob ſicut & pręcedens.Sed Hebræi dicũt cõtrariũ,dicentes q̄ deſcēdit de Nachor,vt prędictũ eſt.& hoc videt̃ per hoc q̄ Iob aliter ſcribit̃ in Heb. q̃ Iobab;quia nomē Iob incipit ꝑ Aleph lr̃am, Iobab vrò ꝑ Iod. d ℂ Et regna. Iſte eſt ali⁹ ab eo q̃ fuit rex in Iſrael ante Dauid: iſte em̃ fuit Idumæus,& ille Iudæus. e ℂ Meetabel. in Hebræo habet̃: *Filia Mezahab*: & ſonat in Hebręo, cuius aurũ. & per hoc deſignat̃,q̄ pater iſtius fuit diues in poſſeſſiõe auri,vt dicit glo.Hebraica. f ℂ Adad au.Hîc deſcribunt̃ duces Edom, regib⁹ ſuccedentes. g ℂ Dux Tham.Dicũt aliqui q̄ Thãna & Oolibama ſunt noĩa mulierũ, q̃ ponuntur inter nomina ducũ,ꝓpter act⁹
† Gen.36.c. virtutis quos fecerũt.ſicut & Delbora inter iudices,vt habet̃ Iudic.iiij.Sed hoc fuit improbatũ Gene.xxxvj.q̄ Thãna & Oolibama quę fuerũt mulieres,p̃ceſſerunt reges q̃ fuerũt in Edõ. Thãna aũt & Oolibama qui ponunt̃ hîc inter duces,fuerũt poſt illos reges,vt patet in textu. Et ideo dicēdũ, q̄ hîc ſunt noĩa virorũ. Ge. vrò.xxxvj. ſunt noĩa mulierũ:quia ſunt ęquiuoca ad maſculum & fœminam,vt p̃dictum eſt. Aliq̃ vrò Hebręi dicũt,q̄ ſunt noĩa ciuitatũ vel regionũ,vt ſit ſenſus:Dux Thãna,i.ciuitatis vel regionis ſic noiatę.& ſic de alijs.ſed textus non videt̃ bñ ad hoc concordare.vnde concluditur in fine: h ℂ Hi duces Edom.ſ.p̃nominati. D

ℂ Additiones in libros Paralipomenon incipiunt. j.Para.j.ca.vbi dicit̃ in poſtil. ipſe genuit Heber &c.

ADDI. Hebręi nõ ſunt denoĩati ad Heber filio Sem;nec ab aliq̃ alio p̃cedente Abrahã, ſed noĩant̃ Hebræi ab ipſo Abrahã; nõ rõne ꝓprij nois, q̃a ſic dicerentur Abræi cũ Aleph in principio, nõ aũt Hebręi, cũ Ain.Ratio aũt hui⁹ denominatiõis habet̃ plenè ſup Matt. xxj.c.in additione.ij.vide ibi.Vide replicã generalem poſt.xxx.c.ſecundi totius huius poſitã: vbi ꝓ p̃ſenti ca.& eius additione replicator ad correctorium Ge.x.c.ſe remittit.

NI. DE LY.

F Ilij autē Iſra. Cap. II. Hîc conſequenter deſcribit̃ gñatio ipſius Iacob:q̃ fuit tota electa in duodecim patriarchis,vt ꝑ Iudã patriarchã ꝑueniat̃ ad regnũ Dauid: de quo eſt principalis intentio huius libri. Divisio
Primò ergo agit̃ de dicta generatione ꝑ patriarchas.& primò deſcribit̃ ordo generationum ipſius Iudæ,eò q̄ de ipſo deſcendit Dauid:de cui⁹ regno principaliter intēdit̃. Secundò Simeonis,qui partim habitauit in ſorte Iudę in medio.iiij.c.ibi:Et filij Simeon.Tertio Ruben & Gaad & dimidię trib⁹ Manaſſe,qui ſimul habitauerunt vltra Iordanē.c.v.Quartò ipſius Leui.c.vj.Quintò Iſſachar & Nephthali & Manaſſe,& Ephra
† Ge.29. & 30.a. im & Azer q̃ reſidui erãt extra ſortē Iuda viij.c.Sextò ipſius Bēiamin.c.viij.Circa primũ deſcribit̃ prima gñatio Iudę vſq; ad Dauid & fr̃es ei⁹.Secũdò gñatio ipſi⁹ Dauid.c.iij.Tertiò reuertit̃ ſcriptura ad gñationē Iudę aliq̃ addēdo.ca.iiij.Circa primũ p̃mittit̃ xij.p̃riarcharũ gñatio,cũ dr̃:Filij aũt Iſra.&c.& patet litera.Secũdò deſcribit̃ gñatio Iudæ patriarchę,cũ dicit̃:Filij Iuda.Et priò ipſius immediatè.ſecũdò filiorũ ei⁹,ibi:Filij autē Phares &c.Circa primũ dicit̃:k ℂ Filij. Iuda, Her. Onam Iſti duo fuerũt mortui ſine liberis,eò quòd fuerunt mali coram domino,vt habetur Gene. xxxviij.

C Hi tres

Cap. II.

a ¶Achar qui fur. Achar qui & Achan in Ioſue dicitur, id eſt coluber inſidiās. Achar turbatus, quia per auaritiā inſidiabatur furto aliquid rapere de anathemate, deprehenſus in ſcelere turbatus eſt in vltione. (Myſticè) Myſtice innuēs, quia qui poſt fidei indumentū conuerſationis ſecularis cultum inducit, quaſi palliū de anathemate tollit. (†Ge. 38. a.) Ille quoq; de anathemate tollit Iericho, qui hæreticorū dogmata vel ſeculariū lrarū ſuperſtitioſa in eccleſiā inducit. hæc eſt enī regula aurea luculēto ſermone aptata. Hāc furati ſunt Arius, Marciō, & alij qui philoſophorū ſectā nō rectè conati ſunt inducere in eccliam: vt multi ꝑ eos perirēt. Iō abiecti aceruo lapidū. i. multidine pctōrū extincti ſunt. b ¶Calubai. i. canis meus, q & Caleb. i. canis, vn⁹ de exploratorib⁹. Heſrō quoq; & Iephone idē eſt. vñ Caleb filius Heſrō, & aliqñ fili⁹ Iephone legit̃. c ¶Iſai autem ge. In libro Regū dr̃ habere Iſai octo filios, in Paralipomenō nō amplius q̃ ſeptē. Sed dicūt Hebræi Nathā prophetā filiū Sama, (vel Sāmaa, vel Simmaa) filij Iſai, quē in locū filij educauit & nutriuit inter filios numeratū. Inter filios quoq; Iſai (1. Re. 16. b.) Nathā adduct⁹ eſt ad Samuelē, q & Ionathā, (†Ioſu. 7. a.) qui percuſſit leonē. Et ſciēdū ꝙ vbi propheta vocat̃, Nathā ſcribit̃ non Ionathan. d ¶Iether. In Regū Iethra Iſraelites. ſed meritorū qualitas diuerſitatē noīm facit: nā Iethra reſiduū interpretat̃: Iether vͦ modicū reſiduū, & reſiduo iungit̃ Iſraelitis modico reſiduo Iſmahelitis. e ¶Ephratha. Hæc eſt Maria ſoror Moyſi, mr̃ Hur pr̄is Huri, Aui Beſeleel. Hur vͦ eſt qui cum Aaron (Exod. 17. c) ſuſtinebat manus Moyſi pugnante Ioſue.

¶Iair

† Hi tres nati ſunt ei de filia Sue a Chananitidis. Fuit autem Her primogenitus Iuda, malus corā domino, & occidit eum. † Thamar b autem nurus eius peperit ei

a ¶De his quoq; in Geneſi multa ſcripta ſunt.

Phāres & Zara. Omnes ergo filij Iuda quinq;. Filij autem Phares, c Heſrō & Hamul. Filij quoq; Zarę, Zamri & Ethan & Eman:

a ¶Alias Daman. ¶Alias Darda.

Chalchol quoq; & Dāra ſimul quinq;. Filij Charmi, Achar, qui d e turbauit Iſraël & peccauit in fur f to anathematis. Filij Ethā, Azarias. g h † Filij autem Heſron qui na i ti ſunt ei: Ierameel & Ram & k Calubai. Porrò Ram genuit Aminadab: Aminadab autem genuit Nahaſon, principe filiorū Iuda, Nahaſon quoq; genuit

a ¶Id eſt pax. in Ruth uero dicitur Salmon id eſt pacificus.

Salmā, de quo ortus eſt Booz, Booz uerò genuit Obed, qui & l ipſe genuit Iſai, † Iſai autem genuit primogenitum Eliab: ſecundum Aminadab, tertium Sim

a ¶Alias Samma ¶Alias Samaa.

māa, quartum Nathanael, quintum Raddai, ſextum Aſom, ſepti m mum Dauid, quorū ſorores fuerunt Saruia & Abigail. Filij Saruiæ, Abiſai, Ioab & Aſahel tres. Abigail autem genuit Amaſa, cu n ius pater fuit Iether Iſmahēlites. Caleb uerò filius Heſron acce o pit uxorem nomine Azuba, de qua genuit Ierioth. Fueruntq; filij eius Iaſer & Sobab & Ardon. Cumq; mortua fuiſſet Azuba, accepit uxorē Caleb Ephratha, p

a ¶Poſtq; mortua eſt Azuba de Ephratha nati ſunt filij.

quæ pēperit ei Hur. Porrò Hur genuit Vri, et Vri genuit Beſeleel.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Hi tres nati ſunt de fi. Sue. Cha. Ex quo dicūt aliqui, ꝙ Sue eſt nomen vxoris ipſius Iudę, ſed hoc fuit improbatū Ge. xxxviij. & oſtenſum, ꝙ nomē eſt patris vxoris Iudæ, & propter hoc debet hîc poni Chananitide, referendo ad filiā Sue, q̃ fuit vxor Iudę, & fuit de genere Chanaan. b ¶Thamar au. nu. e. &c. quos cōcepit de ſocero ſuo ſimulās ſe eſſe meretricē, eò ꝙ iniuſtè detinebat̃ in viduitate, vt habetur Ge. xxxviij. c ¶Filij au. Phares. Hîc agitur de gñatione filiorū Iudæ. & priō ipſi⁹ Phares & Zarę, ſecūdò filiorū ipſorū, ibi: Filij Charmi. (Diuiſio) Circa primū dicit̃: Filij au. Phares &c. Dicit hîc glo. Hebraica, ꝙ iſti quatuor vltimi ſunt illi ijdē de qbus dicit̃ iij. Reg. iiij. ꝙ Salomō erat ſapiētior Ethan Ezraite, & Emā & Chalcol & Dara filijs Mahol. Sed gl. Hebraica ſup locū illū. iij. Regū. iiij. dicit, ꝙ illi quatuor fuerūt Leuitę & cantores in domo dñi: iſti aūt quatuor hîc noīati fuerūt de tribu Iuda, deſcēdentes ab eo ꝑ Zarā filiū eius, vt patet in textu. Illi autem de tribu Iuda nō admittebant̃ in domo dñi ad officiū Leuitarū. Itē illi dicūt̃ filij Mahol, iſti vͦ filij Zarę. Ex qbus patet, ꝙ iſti ſunt alij ab illis. d ¶Filij Char. Hîc conſequēter agit̃ de generatione filiorum Phares & Zarę. (Diuiſio) & primò de generatione filiorum Zarę, ſecundò de generatione filiorū Phares, ibi: Filij autem Heſrō. Circa primum dicitur: Filii Charmi: qui fuit filius Zabdi filij Zarę, vt habet̃ Ioſue. vij. e ¶Achar. Iſte Ioſue. vij. vocatur Achan: prout ibi plenius fuit oſtenſum. & in aliquibus locis vocatur Achor. Idem enī nomen Hebraicum frequenter variatur, vt dictum eſt capitu. præcedenti. f ¶Qui turbauit Iſrael &c. furando rem conſecratam domino, vt habetur Ioſue. vij. g ¶Filii Ethan. qui fuit filius Zarę. h ¶Azarias. Hoc exponitur dupliciter. Vno modo quod ponitur hîc plurale ꝑ ſingulari. ſ. filij pro filius. Alio modo, ꝙ licet ſolus Azarias tanquam principalior nominetur, tamen alij fratres eius ſubintelliguntur: quia autor hui⁹ libri breuiter & quaſi chronicè loquit̃.

Filij autem

i ¶Filij autem Heſrō. Hîc conſequenter agitur de generatione duorum filiorum Phares diffuſius. & primò de generatione Heſron. (G) de quo deſcendit Dauid. ſecundò de generatione Caleb, qui facta notabilia fecit: vt habet̃ in li. Ioſue, & lib. Iudicum, ibi Caleb verò. Cica primum dicitur: Filij au. Heſron qui nati ſunt. iſte vocat̃ Aram, Math. j. k ¶Et Caluba. iſte eſt Caleb. l ¶Booz ve. ge. Obed. Tres fuerūt Booz, auus pater & filius, ſicut fuit declaratū plenius Ruth vl. & Mat. j. & (†Ge. … Matth. … Ruth. 4. …) cōprehēdūt̃ hîc ſub vno noīe. quorū prim⁹ fuit fili⁹ Salomō: Terti⁹ verò genuit Obed. m ¶Septimum Dauid. Cōtrariū videt̃ j. Reg. xvj. & xvij. vbi dicit̃ ꝙ Iſai habuit octo filios, & Dauid fuit vltim⁹: & ſic fuit octau⁹. Dicēdū ꝙ. j. Reg. inter filios Iſai computāt̃ Ionathan fili⁹ Simmaa fratris Dauid, quē Iſai nutriuerat inter filios ſuos, & eū adoptauerat in filiū, & ſecūdū hoc dicit̃ octauus fili⁹. Hîc aūt enumerant̃ ſolū filij Iſai naturales: & ſic Dauid eſt ſeptimus. Sequitur: n ¶Cui⁹ pa. fuit Iether. Dicūt aliq Hebræi, ꝙ iſte Iether fuit de filijs Iſmael: ſed dimiſſa Gētilitate cōuerſ⁹ fuit ad ritū Iudęorū. retinit tñ ſibi primū cognomē, ſic Mar. xiiij. a. vocat̃ Simō lepros⁹ quē dñs curauerat à lepra, tñ retinebat ſibi cognomē leproſi. Alij dicūt, ꝙ fuit Iudęus natione: ſed iuit ad peregrinandū ī terrā Iſmahelitarū, ſicut Elimelech in terrā Moab, vt hr̃ Ruth. j. & inde traxit illud cognomen. o ¶Caleb. Hîc cōſequēter deſcribūt̃ gñationes ipſi⁹ Caleb. & (Diuiſio) diuidit̃ in tres ptes: quia primò deſcribit ptē generationis Caleb. ſecūdò reuertit̃ ſcriptura ad deſcribēdū gñationē Heſrō, ibi: Poſt hæc ingreſſus eſt Heſrō: vt inde trāſeat ad generatiōes aliorū filiorū Heſrō, ibi: Nati ſunt (†1. Re. 16. b) aūt. Circa primū dicit̃: Caleb ve. fi. Heſrō &c. Dicit gl. Hebraica ſup. j. Pa. c. ij. ꝙ Caleb habebat tñ octo an. qñ accepit iſtā Azubā & genuit ex ea Ierioth, q nat⁹ eſt nono anno ętatis Caleb. Qđ nō videt̃ ſatis cōueniens, ꝙ in tali ętate genuiſſet Caleb. Et quia tūc tardi⁹ accipiebant vxores viri q̃ modò, Sed hoc inconueniēs, & alia q̃ ſequūt̃, dicūt Hebræi ad ſaluandū licet malè ſecūdū verū intellectū ſcripturę. & ſubditur: p ¶Accepit vxorem Caleb Ephratha &c. Dicit hoc gloſſa Hebraica quam aliqui expoſitores nr̃i ſequunt̃, & malè ſicut credo, ꝙ hæc fuit Maria ſoror Moyſi, & ꝙ Caleb x. annorū exiſtēs genuit ex ea Hur, & Hur octo annorū genuit Vri, & Vri octo annorū genuit Beſeleel, q fecit tabernaculū, vt hr̃ Exo. xxxj. Sed in hac glo. includunt̃ multa inconuenientia. Primū eſt de matrimonio Caleb & Marię, quia Caleb in exitu de AEgypto erat tñ. xxxix. annorū. qđ patet, qa anno ſequēti miſſus fuit ad explorandum terram vt habetur Nume. xiij. & tūc fuit. xl. annorum tantùm. vt habetur Ioſue. xiiij. Maria autem in exitu de AEgypto erat. xcv. annorum vel circiter. Quod probatur ſic: quia Moyſes in exitu de AEgypto fuit. lxxx. annorum vt habetur Exod. vij. In natiuitate verò Moyſi, Maria iam erat. xv. annorum vel circiter, quia erat ita magna & ſagax, quòd iuit ad conſiderandum quid accideret de Moyſe expoſito in flumine: & ſuaſit filiæ Pharaonis vt quæreretur mulier Hebræa ad nutriendum eum, vt habetur Exod. ſecundo. & ſic Maria fuit. xcv. annorum vel circiter, quando Caleb fuit. xxxix. & ideo ſi accepit eam. x. annorum exiſtens, ſequitur quòd tunc Maria fuit. lxvi. annorum: quod eſt ſatis deriſibile, quòd mulier tam ſancta & prophetiſſa & tam antiqua nupſiſſet cum puero decem annorum. Secūdum inconueniens eſt: ꝙ ſtatim ex ea genuiſſet Hur, tum quia ſecundum naturam nō erat in eo virtus generandi, & in ea tranſierat tempus concipiendi. Tertium eſt ꝙ Hur & Vri genuiſſent exiſtentes octo annorum tñ, niſi ponatur miraculum: quod nō videt̃ neceſſariū. Nec eſt veriſimile, ꝙ ſcriptura iſta miracula tacuiſſet in trib⁹ dictis generationib⁹.

Quartum

a ℂ Iaír. Hîc iudex fuit poſt
A Thola. & iudicauit Iſrael. xxij. annis, habens filios. xxx. principes ciuitatū. xxx. q̄ ab ipſo nominatę ſunt, ſicut in lib. Iudic. legiť. Iudic. 10. a. b ℂ Nati ſunt. Hactenus ſcriptor hiſtorię texuit gñationē duorū filiorū Heſrō duorū poſteriorū. i. Arā & Calubai, de qb⁹ pri⁹ narrauit, qa regiā & ſacerdotalē quoquo mō voluit inoteſcere dignitatē. Nūc aūt ad primogeniti. i. Ierameel genealogiam reddit. c ℂ Onā. Hîc ab Onā filio Iudæ nomē accepit. ſed differūt: qa p Nū filius Iudæ, filius Ierameel per Mem ſcribitur. d ℂ Seſā. Hūc Hebręi dicūt eſſe Elimelech virū Noemi patrē Mahalō & Cheliō: & iō ſcriptū in ſequētib⁹ innuit, ꝙ Seſan nō habuerit filios ſed filias: qa duo filij eius abſq; liberis mortui ſūt. e ℂ Hebrō. Ciuitas in q̄ regnauit Dauid ſeptē annis anteq̄ regnauit in Ieruſalem. Significat hæc loca nomina accepiſſe à poſteris Caleb, qui Hebron & ſuburbana eius in ſortem accepit.

Nicola. de Ly.

nib⁹. Quartū eſt ꝙ Bezeleel feciſſet tabernaculū cū eſſet. x. anno. vel parū plus, cū tn̄ Exo. xxxvi. dicať vir ſapiēs, qď nō poteſt dici de puero. x. an. Quod aūt ſequať ad p̄dictā glo. patet ſic: quia ſecūdū eā Caleb. x. anno. genuit Hur, & Hur. viij. annos Vri: & Vri. viij. an. Beze
B leel: & ſic à natiuitate Caleb vſq; ad gñationē Beſeleel fluxerūt anni. xxvi. & tp̄s in quo Hur & Vri fuerūt i vtero matrū ſuarū anq̄; eſſent nati. ſ. xviij. mēſes q faciunt annū & dimidiū. & ſic tūc Caleb fuit. xxvij. an. & dimidiū. Si igitur cū hoc ponať tp̄s nouē mēſiū à gñatione Bezeleel vſq; ad ei⁹ natiuitatē, &. x. an. vitę ei⁹: habem⁹ xxxviij. an. & tres mēſes. Cū igiť incepit facere tabernaculū. xxxix. vitę Caleb, vt dictū eſt. ē. hr̄ ꝓpoſitū. ſ. ꝙ Bezeleel habebat tm̄. x. an. vel parū pl⁹, qn̄ incepit facere tabernaculū: quia incepit facere. xxxix. an. ipſius Caleb, menſe. vij. vt dicūt Hebręi. Igiť ad iſta incōueniētia euitanda, & alia q̄ poſſent ſequi ex prædicta gloſſa dicēdū ꝙ Ephratha quæ hîc dicitur, vxor Caleb non fuit Maria ſoror Moyſi, ſicut dictum fuit Exod. xvij. nec iſte Bezeleel qui deſcendit de Caleb fecit tabernaculū. & p conſequēs ꝙ Hur, Vri & Bezeleel qui hîc ponuntur, deſcēdiſſe de Caleb, fuerūt alij ab illis qui ponuntur Exod. xxxj. licet iſti & illi fuerint de tribu Iuda. quia in eadē tribu erant multę cognationes. & nō incōueniēs ꝙ in duabus cognationibus eiuſdem

a ℂ Filij Manaſſe filij Ioſeph, qui vltra Iordanem accepit hæreditatem in terra Galaad.

Poſt hęc ingreſſus eſt Heſron ad filiam Mâchir pa- a
tris Galaad, & accepit ęam cùm eſſet annorū ſexa- b
a ginta: quę peperit ei Segub. Sed Segub genuit Iaír. c
Et poſſedit uigintitres ciuitates in terra Galaad. d
Cepitq; Geſſur & Aram oppida Iaír, & Canath
& uiculos eius ſexaginta ciuitatum. Omnes iſti

a ℂ Poſt mortem patris Caleb ſociauit ſibi Ephratham, ſed vtrum in Ægypto an in deſerto non apparet.

filij Machir patris Galaad. Cùm autem mortuus e
eſſet Heſron, ingreſſus eſt Caleb ad Ephratha:

a ℂ Vtrum inter cæteras: an poſt cæteras vxores, non euidenter oſtenditur.

habuit quoq; Heſron uzôrem Abia, quę peperit ei f g

ℂ Ciuitas.

b Aſhur patrem Thecuę. Nati ſunt autem filij Iera- h
meel primogeniti Heſrō, Ram primogenitus eius i
& Buna & Âran & Aſom, & Achia. Duxit quoq; k
uxorem alteram Ierameel nomine Atara, quę fuit
mater Onam. Sed & filij Ram primogeniti Iera-

a ℂ Alias Ioamin: alias Ianim

c meel fuerunt Mooz Iåmin & Acar. Onam autē
habuit filios Semei & Iada. Filij aūt Semei Nadab

ℂ Alias Abigail.

& Abiſur. Nomen uerò uxoris Abiſur Abihail,

ℂ Al' Achobon: al's Aahobban.

quę peperit Ahobban & Molid. Filij autem Na-
dab fuerunt Saled & Apphaim. Mortuus eſt au-
tem Saled abſq; liberis. Filius uerò Apphaim Ieſi,

a ℂ Alias Ahalai, al's Oali.

d qui Ieſi genuit Seſan. Porrò Seſan genuit Ohôlai. l
Filij autem Iada fratris Semei Iether & Ionathan.
Sed & Iether mortuus eſt abſq; liberis. Porrò Io-
nathan genuit Phaleth & Ziza. Iſti fuerūt filij Ie-
rameel primogeniti Heſron. Seſan autem non m
habuit filios, ſed filias, & ſeruum Ægyptium no-
mine Ieraa. Deditq; ei filiam ſuam uxorem, quę
peperit ei Ethei. Ethei autem genuit Nathan,

a ℂ Alias Zabud.

& Nathan genuit Zabâd. Zabad autem ge- n

a ℂ Ophel.

nuit Ophâl, & Ophal genuit Obed, Obed ge-
nuit Iehu, Iehu genuit Âzariam, Azarias genuit
Helles, & Helles genuit Elaſa, Elaſa genuit
Siſamoi, Siſamoi genuit Sellum, Sellum genuit
Icamia, Icamia autem genuit Eliſama. Filij au-

a ℂ Vel Ieramel, vel Melis vel Muhel, vel Muhelí, vel Mehel.

tem Caleb fratris Ierâmeel † Meſa primoge-

ℂ Nomen loci a quo. Ziphei qui dixerunt Sauli: Nonne Dauid abſconditus eſt apud nos?

nitus eius: ipſe eſt pater Ziph, & filij Mareſa pa-

a ℂ Ciuitas. b ℂ Taphna Alias. Tapheuphu.

e tris Hebrôn. Porrò filij Hebron, Core & Tha-
phua & Recem & Samma. Samma autem ge-
nuit Raham patrem Iercaam, & Recem genuit
Sāmai. Filius aūt Sammai, Maon & Maon: pater o
Bethſur. Epha autem concubina Caleb peperit

ℂ Alias Moſa.

Haran & Muſa & Gezez. Porrò Haran genuit

a ℂ Hic interpretatur tonſor vnde putatur a Iudæis eſſe Nabal Carmeli: qui tondens oues ſuas, nuntios Dauid contumeliis affecit.

Gezez. Filij autē Iahâddai: Regom & Ioatham &

ℂ Alias Zephom.

Geſan & Phaleth & Epha & Saaph. Concubi-
na Caleb, Maacha, peperit Saber & Tharana.

eiuſdem tribus auus, pater, & filius ſimiliter noienť in vno tp̄e vel diuerſis. Nec mirādū ꝙ dictum fuit Exo. xvij: Hur auū Bezeleel, q fecit tabernaculum de tribu Iuda fuiſſe maritū Marię: quia tribus ſacerdotalis & regia ſic cōmiſcebanť per matrimonia. C a ℂ Poſt hæc ingreſ. Hîc reuertitur ſcriptura ad deſcribendū generationes Heſron al's à prædictis. b ℂ Patris Galaad. i. dn̄i Galaad. Erat em̄ ita magnus in terra illa, ꝙ vocabať eius pater. c ℂ Quæ pepe. ſic em̄ debet ſcribi p b, in fi. & non p, p, vel per, r, vt habent aliqui libri, & malè. d ℂ Et poſſedit &c. Quæſtio Quęritur hîc quomō iſte habuit poſſeſsionē in terra Galaad, cū eſſet de tribu Iuda ex parte patris: vt dictū eſt: q̄ trib⁹ non habebat ibi poſſeſsionē. Ad quod reſpondeť vno mō, ꝙ Machir adoptauit patrē ei⁹ Segub in filiū. Et ſic per hanc adoptionē ipſe & filius ei⁹ Iair habuerūt ibi poſſeſsionē. Alio mō, ꝙ iſte Iair fuit hō bellicoſus: & aliquas ciuitates recuperauit ibidē, quas Syri rapuerunt à filijs Iſrael. e ℂ Cum autē mor. In Hebręo habeť: Ingreſſus eſt Caleb ad Ephrathā. & eſt hîc Ephratha nomē ciuitatis, quæ altero nomine vocabať Bethlehem. D & eſt ſenſus ꝙ mortuo Heſrō, qui dominabať in Bethlehem, Caleb filius ei⁹ ingreſſus eſt illuc tanquā ſuccedens patri. Secundū aliquos hæc eſt litera: Et poſtea mortuus eſt Heſron in Caleb Ephratha. Et eſt Caleb Ephratha nomen villę compoſitum ex noīe Caleb, & noīe vxoris ſuæ, in qua mortuus eſt Heſrō pr̄ Caleb. f ℂ Habuit quoq;. Poterāt em̄ tūc habere plures vxores ſimul. g ℂ Quæ peperit ei Aſhur. id eſt dn̄m talis villæ. h ℂ Nati ſunt. Hîc tranſit ad deſcribendū gñationes aliorum filiorum Heſron. i ℂ Filij. Iera &c. †Moſa Ex hoc patet ꝙ Aram per quem texitur genealogia Chriſti, non fuit primogenitus Heſron: ſicut nec Salomon ipſius Dauid. k ℂ Et Buna & Arā & Aſon. Et patet litera vſq; ibi. Seſan autem non habuit filios. Hoc videtur contradicere ei quod pręponitur in textu. l ℂ Porro Seſan genuit Oholai. al's Ahalei. Dicēdum ꝙ iſte Oholai mortuus eſt ante patrem, & ſine liberis. & ſecūdū hoc dr̄ hîc: m ℂ Seſan autem. ſ. ſibi ſuccedētes. n ℂ Obed ge. Ie. Aliq lib. hn̄t Iehu, & malè qa ſic ſcribiť in Hebr. Sequiť: o ℂ Maon &c. i. dn̄s vel magn⁹ i tali villa, & eodē mō illud qď ſequiť

 Genuit

a ℭHi e.filij. Recapitulat generationẽ Caleb de Ephratha quã
E antè dimiſit, quãdo Hur de Ephratha.i. Maria ſorore Moyſi gẽtium
narrauit. b ℭ Cariathiarim. quę & Cariathabaal.i. ciuitas ſal
tuum vna de vrbibus Gabaonitarũ in nono miliario euntibus ab
Helia Dioſpolim in tribu Iuda. c ℭBethlehem. ciuitas Dauid in
tribu Iudę in qua domin⁹ natus eſt in.vij.ab
Elia miliario cõtra meridionalẽ plagã iuxta
Matth.2.a viã q̃ ducit Hebron, vbi ſepulchrũ Ieſſe &
Dauid oſtẽdit, & mille circiter paſsibus ꝓ-
cul turris Ader.i.turris gregis q̃dã vatici-
nio paſtores dominicę natiuitatis conſcios
antè ſignificans. d ℭ Qui diuidebat. Di-
midiũ requietionũ.i. ſortes Madiã iuxta ſe
Ioſ.15.c pulchra patriarcharũ q̃ ſunt i Cariatharbe
accepit, & huius filij fuerunt Iethrei &c. Se
raitę & Eſthaolitę noĩa locorũ ſortiti ſunt, q
ſunt Sarrai & Eſthaol, vbi ſepultus eſt Sam
ſon. Requietio eñ ſepulchrũ dicit̃. Alij dimi
diũ reqetionis tẽpus dimidiũ intelligũt, quo
Iud.16.g. filij Iſrael ceperũt terrã ꝓmiſsionis poſside-
† vel Ha- re; ab eo.ſ.tpe quo Moyſes dedit terrã Ga-
roe Haſi laad vltra Iordanẽ, Rubẽ & Gad, & dimi-
Memioth. dię tribui Manaſſe: vſq; quo cęterę trib⁹ ſor
Alij vertũt: tes ſuas acceperunt. In huius tp̃is medietate
dimidia co dicunt Sobal eſſe mortuũ, & ita dimidium
gnatio ipſi requietionum vidiſſe.i. ad medietatẽ illius tẽ
us Ame- poris perueniſſe. ℭ Myſticè aũt Sobal.i.
mioth. vana vetuſtas, vel vectis ad portandũ, Iudę
Myſticè os ſignificat, qui antiquitus ppl̃s dei voca-
bantur & legẽ literę primi accepeũt, qui li
bros legis & ꝓphetarũ ferebant, ſed myſte
rium incarnationis Chriſti non intelligebãt.
† Manathi Vnde dimidiũ reqetionũ.i. hiſtoriã viderũt.
tharum de Ille aũt plenitudinẽ requietionum poſsidet,
qui poſt opera bona valde in ęterna quiete
F gaudet. Vel dimidiũ requiei videt, qui poſt
p̃ſentis vitæ laborẽ aĩæ qetẽ habet. tũc autẽ
pfectionẽ reqetionũ videbit, cũ & aĩa & cor
pore pfruet̃ pfectione quietis. e ℭ Habi
tantiũ. Tradũt Hebræi Iabes fuiſſe docto-
rẽ legis peritiſsimũ, in cuius conſpectu ſede-
bãt filij Cinæi, qui & Iobab cognati Moy-
ſi. Scribę igit̃ dicũtur canẽtes atq; reſonan-
tes, quia aſsiduè in legis dei locutione verſa-
bant̃. in tabernaculis quoq; cõmoratos re-
gũ narrat hiſtoria. Iabes Chriſtũ ſignificat
verũ magiſtrũ ſanctorũ laudes deo canẽtiũ.
Allego. Iabes eñ interp̃tat̃ exiccãs, Chriſtus aũt flu-
Eſa.19.d xus carnaliũ cupiditatũ in ſuis fidelib⁹ exic-
cauit. Cinæi.i. poſſeſsio vel poſsidẽtes ſunt
oẽs electi. de q̃bus dicit̃: Hęreditas mea Iſrl̃,
& quorũ poſſeſsio dñs eſt. Rechab interp̃ta
tur auriga vel aſcendens. Hi autẽ venerunt
de calore patris domus Rechab, quia à p̃ſe
luminũ grã ſpũs inflãmati, ꝑ quadrigã virtu
tũ in cælos aſcẽdũt. de q̃bus dicit̃: Quicũq;
Ro.8.c ſpiritu dei aguntur, hi filij dei ſunt.

a Genuit autẽ Saaph pater Mad-
b mena. Sue patrem Machbena,
c & patrem Gabaa. Filia uerò Ca-
a leb fuit Achſa. Hi erant filij Ca-
d leb, filij Hur primogeniti Ephra
e b tha: Sobal pater Cariathiarim,
c Salma pater Bethlehem: Hariph
a ℭQuia ab eo nomen accepit.
pater Bethgader. Fuerũt autem
filij Sobal patris Cariathiarim,
a ℭAlias videbat.
d qui † diuidẽbat dimidiũ requie- f
tionũ, & de cognatione Cariath- g
iarim, Iethrei & Phutei & Se- h
mathei & Maſerei. Ex his egreſ-
ſi ſunt Saraitæ & Eſthaolitæ filij i
Salma Bethlehem, & Neto- k
a ℭQuia mutua ſocietate in prælijs vtebantur.
phathi, corõnę domus Ioab, & l m
a ℭSignificat eos in loco qui dicitur ſepulch rũ Sarai poſſeſsiones habere, vnde ſupra dictũ eſt q̃a Saraitę & Eſthaolitę nomina locorũ ſortiti ſunt.
dimidiũ † requietiõis Sarãi. Co- n
e gnationes quoq; ſcribarum ha-
bitantium in Iabes, † canentes o
a ℭQuia non habent hic manentẽ ciuitatem.
atq; reſonantes, & in tãbernacu- p
lis commorantes. Hi ſunt Cinæi q
a ℭQuia de ſtirpe Rechab fuerunt, de quibus narrat Ieremias.
qui uenerũt de † cãlore patris † do r s
mus Rechab. Cap. III.

Auid uerò hos t
habuit filios, qui
ei nati ſunt in He
bron: † primo-
genitũ Amnon,
ex Achinoam,
Iezrahelitide, ſecundum Daniel v
a ℭQuę fuit vxor Nabal Carmeli.
de Abigãil Carmelitide, ter- x
tium Abſolom, filium Maa-
ℭAlias Thoolami.
cha, filiæ Tholmai regis Geſ-
ſur, quartum Adoniam filium y
Aggith, quintum Saphatiam
ex Abital, ſextum Iethra- z

Bethlehem, & pater Bethgader. f ℭQui diuidebat di.i. man- G
ſionum illius terrę: & ideo ibat ad videndũ illas manſiones tanq̃ ea
rum curam habens. g ℭ Et de eo. Cariathiarim. ſupple exie-
runt. h ℭIethrei & Phu. Et ſequitur: Ex his egreſsi ſunt
Saraitæ. Id eſt habitatores Sara & Eſthaol. Licet enim filij Dan
habitauerint ad tp̃s in ciuitatibus iſtis, eò q
tribus Dan adhuc nõ habebat poſſeſsionẽ,
vt hr̃ Iud.xviij.tñ erãt in ſorte Iudę, & ptine
bant ad viros de tribu eius: cuius genealo-
gia hîc deſcribit̃. i ℭ Filij. Sa.i. dñi de Be-
thlehẽ. k ℭ Et Nethopha.i. alterius villę
ſic noĩatę de qua fuit Baana Nethophatites,
q noĩantur inter fortes Dauid.ij.xj.c. iõ ſub
ditur: l ℭ Coronę. hoc eſt illi qui deſcẽde Diuiſio
rũt de Salma fuerũt viri fortes & bellicoſi
tpe Ioab, qui fuit princeps militię Dauid. &
iõ p adiutoriũ ipſorum coronę.i. victorię
augmentatę ſunt domui Ioab. m ℭ Et di.
re.i. habitationis hui⁹ ciuitatis ptinebat ad
eos. n ℭ Cogna. quo. &c.i. in domo
Iabes ſeu tabernaculũ ei⁹. & hîc eſt Iabes no
men viri, vt videbit̃. c.iiij. quẽ dicũt Hebręi
fuiſſe Othoniel, qui fuit peritus valde in le-
ge & doctor magnus. propter qd' Cinęi qui
deſcẽderunt de Ietro ſocero Moyſi, receden
tes de ciuitate palmarũ, acceſſerũt ad iſtũ Ia-
bes, vt ab eo addiſcerent legẽ q̃a erãt ꝓſelyti
& cõuerſi ad Iudaiſmũ, vt dictũ fuit Iudicũ
i. & rõne iſtius Iabes qui fuit de tribu Iuda
(q̃a fuit frater Caleb, vt hr̃ Iud.j.) fit hîc mẽ
tio de iſtis Cinęis, q nõ fuerũt de tribu Iuda,
ſed diſcipuli iſtius Iabes, q alio noĩe dict⁹ eſt
Othoniel. o ℭ Canentes.i. legentes in li- † Thereathim Simeathim, Suchathim.
bris legis diuinę, q̃ lectio fit per modũ can-
tus rõne accentus. p ℭ Et in taber. & nõ
in domibus; vt pater Iere.xxxv. vñ conclu
dit̃: q ℭ Hi ſunt ci. diſcipuli ipſius Iabes. H
r ℭ Qui ve.i. feruore religionis & deuo- † Hemath.
tionis. s ℭ Patris. quia Rechabitę fuerunt † vel Beth recab
valde religioſi & ſobrij, vt hr̃ Iere. xxxv. Et
iſte Rechab à quo noĩati ſunt Rechabitæ,
deſcendit de Ietro.
ℭIn .c.ij. vbi dicitur in poſtil. Canentes
atq; reſonantes.i. legentes.

ADDI. Scripturę ſacrę textus legit̃ cõmuniter ab Hebręis in
ſuis ſcholis p modũ cãtus: nõ rõne accentus,
quia accentus poſſet propriè ſeruari ſine cã
tu, ſed hoc fit rõne ſnię, vt eſt notũ peritis in † 2.eg.3.a.
illa lectura: vnde & alio cantu vtunt̃ in pſal-
terio, alio in ꝓphetis, alio in lib. Iob, alio ve
ro in lib. Prouer. & huiuſmodi. licet quo ad
accentũ vniformiter ſe habeant in omnibus
libris. & de hoc cantu intelligendum eſt qd'
hîc dicitur: Canentes.

GLOS. ORDI.

Auid vero. Caput. III. Redit ad explicandã ꝓgeniẽ Da-
uid; quã antè dimiſit, cũ ſobolẽ
Amrã filij Heſrõ enũerãs ꝑuenit ad Iſai & ad filios ei⁹,
3.Reg.21.d quorum Dauid nouiſsimus. g ℭIezraelitide. Ra. Iezrahel
2.Reg.3.a ciuitas eſt in qua habitauit Naboth quẽ occidit Iezabel. h ℭDa-
niel. Ra. Daniel qui in lib. Regum. Cheleab.i. vindicans patrem,
quia ſecundum Hebræos diſceptans cum Miphiboſeth de quæ-
ſtionibus legis victor apparuit, & patrem in eo vlciſci niſus eſt,
ne irrideretur in diſputando ab homine debili vir bellicoſus.

Nicolaus de Lyra.

De Egla vxore – id eſt Micol

a ℭGenuit aũt Saaph pa. Ma. & quod ſubdit̃: b ℭSue
patrẽ Mach. & pa. noĩa ſunt villarũ. Iſta tñ Gabaa eſt alia ab illa
Gabaa quæ fuit in tribu Beniamin. c ℭ Filia vero ca. fu. quæ
fuit vxor Othoniel, ſcd'm qd' habet̃ Ioſ.xv. & Iud.j. d ℭ Filij Hur
primo Ephratha, & non Caleb: quia antè habuit filiũ de Azuba
noĩe Ierioth, vt prędictũ eſt. e ℭ Sobal pater Cariathiarim.i.
dñs vel famoſus, in villa ſic noĩata, & eodẽ mõ quod ſubdit̃: Pater
Bethlehẽ

NICO. DE LY.

Cap. III.

Auid vero. Hîc conſequenter deſcribuntur generationes ipſi⁹
Dauid, de quo principaliter in
tendit iſte liber. & primò deſcri
bitur generatio eius vſq; ad Salomonem. ſecundo de Salomone vſ
que ad transmigrationẽ in Babylonẽ, ibi: Filius autem Salomonis.
tertiò poſt dictam tranſmigrationem, ibi: Filij Iechoniæ. Circa pri
mum dicitur: t ℭ Dauid vero hos ha. fili. &c. Sequitur:
v ℭ Secundum Daniel &c. Iſte vocatur Cheleab.ij. Regum
iij.a. fuit eñ binominis. Cuius cauſam dicunt Hebræi. quia Dauid
poſt mortẽ Nabaal citò accepit Abigail & eã impręgnauit. & cũ na
tus fuiſſet puer, aliqui deriſores dicebãt q erat filius Nabal; ꝓpter
quod Dauid nominauit eum Daniel: qui interp̃ratur iudiciũ dei: di
cens: Iudicet de⁹.i. oſtẽdat ꝓuidẽs ſignũ cui⁹ iſte puer eſt fili⁹: & tũc
deo faciẽte facies pueri aſsimilata eſt faciei Dauid: & tũc noĩauit eũ
Cheliab, q interp̃rat̃ quaſi pater.i. ſimilis patri. x ℭ Tertium Ab
ſalom. qui cõiurauit cõtra patrẽ ſuũ Dauid, vt hr̃.ij. Regum.xv.ca.
y ℭ Quartum Adoniam filij Aggith. q voluit regnare patre
Dauid neſciente, vt habetur.iij. Reg.j. z ℭ Sextum Ie. de Egla:

[a] ham de Egla uxore ſua. Sex ergo [b] nati ſunt ei in Hebron, ubi regnauit ſeptem annis, & ſex mēſibus. Triginta autem & tribus annis regnauit in Ieruſalem. Porrò in Ieruſalem nati ſunt ei filij Simmaa, & Sobab & Nathan & Salomon, quatuor de Bethſua filia Ammiel. Iebaar quoq; & Eliſama & Eliphalet & Nôge & Nepheg & Iaphia, necnon Eliſama, & Eliada & Eliphelet, nouem. [c] Omnēs hi filij Dauid abſq; filiis cōcubinarū: habueruntq; ſororē Thamar. Filius autem Salômonis Roboam, cuius Abia filius genuit Aſa. De hoc quoq; natus eſt Ioſaphat pater Ioram, qui Ioram genuit Ochoziā, ex quo ortus eſt Ioas. Et huius Amaſias filius genuit Azariam. Porrò Azariæ filius Ioatham procreauit Achaz patrem Ezechiæ, de quo natus eſt Manaſſes. Sed & Manaſſes genuit Amon patrem Ioſiæ. [d] Filij autem Ioſiæ fuerunt primogenitus Iohanan: ſecundus Ioacim, tertius Sedecias, quartus Sellum. De Ioacim natus eſt Iechonias & Sedecias. [e] Filij Iechoniæ fuerunt Aſir, Sala

a ❡Hi duo non numerantur in libro Regum.

a ❡Quia omnes filii Chriſti ęternā palmam expectāt.

a ❡Generationem Dauid numerat per regum ſucceſsionem vſq; ad tranſmigrationem Babylonis, ſicut in libro Regum.

a ❡De Egla vxore ſua. Quęritur cur hęc Egla ſola vxor
A Dauid dicatur: Sed hęc eſt Michol, quæ inter multas ſola vxor dicitur, quia eam in adoleſcentia primam accepit vxorem, quę in partu occubuiſſe dicitur. Egla verò interpretatur vitula, quę ſignificat ſy-
Oſee.10.c. nagogam, quę legis iugum ſuſcepit, ſed laſciuiēdo corrupit. vnde: Ephraim vitula docta diligere triturā. Hāc noſter Dauid accepit: quando eam ſibi in teſtamēto dato copulauit. In partu occubuit: quia apparente verbo dei in carne, & euangelium prædicante: cū per fidem bonorū operum ſobolem gignere debuit, ſcandalizata in paſsione eius ſibi mortem æternam aſciuit. b ❡In Hebron vbi regnauit &c. Quid per regnum Dauid in Hebron vel in Ieruſalem accipiatur, librū Regū exponendo perſtrinximus. Scriptum eſt in ſequē-
3.Reg.2.b. tibus: Omne tempus quo regnauit Dauid xl. annis. regnauit in Hebrō. vij. annis, in Ieruſalem. xxxiij. Vnde quæritur, cur non in
Quęſtio ſumma. xl. anni & ſex menſes numerentur: Hebræi autem dicunt, quia Dauid Abſalō filium ſuum fugerit ſex menſibus, eosq; meritò à ſummo regni eiꝰ excluſos. Dicūt etiā ꝙ ſex mēſibus, in Hebron īfirmitate corporis laborauerit: & ideo in regno non rectè cōputari. Extūc enim dicūt eū regnaſſe ī Hebrō, ex quo victis Amalecitis de ſpolijs eorum miſit ſenioribus Iuda, his. ſ. qui erant in Hebron & alijs. c ❡Omnes hi filij Dauid &c. Quia omnes filij Chriſti ęternam palmam expectant. Sed excipiuntur filij cōcubinarum, quiꝰ nominari inter cęteros non meruerunt numerari. Iudæi enim hęretici vel ſchiſmatici huius ſocietatis cōſortiū habere non poſſunt. Cæleſtis enī regni glīa filios Dauid de nobili tantùm coniugio ex-
Ge.21.b. pectat. Non enī hęres erit filius ancillę cum filio liberę. d ❡Filij autem Ioſiæ. Ra.
B Quatuor filij Ioſiæ leguntur hîc, ſed in fine huius libri, & in lib. Regum, vbi ſucceſsio regū, numerantur tres tm̄. primus Ioathā, ſecundus Eliacim, quē Nechao rex AEgypti verſo nomine vocauit Ioakim. tertius Sedecias. Iohanam & Sellum non leguntur ibi. vnde Hebræi opinanť ꝙ Iohanā filius primogenitus Ioſię Ioachaz Sellum dictus
Ierem.22.c. ſit. vnde Iere. Hæc dicit dominus deus ad Sellum filium Ioſię regem Iuda; quia egreſſus eſt de loco iſto, non reuertetur &c. Sellū nanq; interpretatur translatus. Quod autē dicit de Ioacim natū Iechoniā & Sedeciam Iechonias idē eſt qui & Ioachin, qui poſt patrem Ioakim regnauit in Ieruſalem menſibus tribus & diebus decē. Sed Ioakim qui & Eliacim, Nabucho. cathenatum duxit in Babylonem cum parte vaſorum domus dn̄i, cum quo Ezechiel adhuc puer translatus eſt, vt Ioſephus teſtatur. Daniel quoque & Ananias & Azarias & Miſael, ſicut in principio Danielis oſtendiť. Licet quidam eos cum Iechonia filio Ioakim translatos eſſe affirment: quia & hunc Nabucho. tranſtulit in Babylonem cum reliqua parte vaſorum dn̄i, & theſauris domus regię, & matrem regis & eunuchos eius, & iudices terrę, & omnes fortes exercitus. x. milia: pro quo ſubſtitutus eſt Mathathias, qui & Sedecias patruus eius filius Ioſiæ qui & ſimiliter translatus eſt in Chaldæos. e ❡Aſir Salathiel, Melchiram, Phadaia, Senneſer &c. Hæc verô nomina vnius hominis ſunt, vt Hebræi volunt, ipſe eſt Phadaia pater Zorobabel & Semei. Vnde in Eſdra & in Matthęo Zorobabel Salathiel ſcribitur. Et interpretatur Phadaia redemptus domini. Aſir carceratus. Salathiel frutex domini, quę oīa cōueniunt doctoribus ſanctis: quorū officio eccl'iaſticꝰ ppl's gn̄ať, q diuerſis afflictiōibus caſtigati per grām dn̄i redēpti germina ꝟtutū tā in ſe q̄ in ſubditis ꝓferunt.

Senneſer & Ie

Nicolaus de Lyra.

i. Micol, quæ vocatur hîc Egla i. vitula propter eius inſolentiā deſpiciendo Dauid, vt habetur. ij. Reg. vj. a ❡Vxore ſua &c. Quia fuit prima eius vxor & principalis; ideo nominatur vxor Dauid præ cæteris. b ❡Simaa & Sobab & Nathan & ſalo. C
Contrarium videtur Prouer. iiij. a. vbi dicit Salomon: Ego fui vnigenitus & tenellus coram matre mea. Ex quo videtur, ꝙ licet Dauid habuerit alios filios de aliis vxoribus, tamen fuit vnigenitus ipſi Bethſabee & Dauid ſimul iunctis. Alius enim filius quem genuit Dauid de ea in adulterio non computatur hîc. tamen quia adulterinus. tum quia fuit mortuus ante octauum diem, & per conſequens incircunciſus, & ſic nō ꝑtinens ad populum Iudaicum: quia circūciſio eſt ſignum diuidēs Iſrael à gentibus. Et ideo de alijs tribus filijs Bethſabee hîc nominatis, dicendum ꝙ fuerūt filij naturales Vrię, & adoptiui ipſius Dauid: qui mortuo Vria accepit vxorem eius Bethſabee, & eius filios adoptauit. c ❡Filia Ammiel. Hic. ij. Reg. xj. vocatur Eliam, quia fuit binominis, ſicut & multi alij. d ❡Omnes hi fi. Da. &c. Iſtę fuerunt vxores Dauid, non tm̄ ita principales ſicut alię: propter quod dicuntur hîc concubinę. e ❡Habueruntq; ſo. Tha. ſ. ex pte patris, ſed fuit ſoror Abſalō ex parte patris & matris. f ❡Filiꝰ au. Sa. hîc conſequēter deſcribiť gn̄atio Dauid à Salomone vſq; ad tranſmigrationē Babylonis, & mores & opa hîc noīatorū deſcribunť. iij. Re. & iiij. g ❡Fi. au. Ioſię &c. Iſte vocať Ioachaz. iiij. Reg. xxiij. nec fuiť primogenitꝰ in etate, quia erat xxiij. annorū tm̄ cū regnare cœpiſſet, & tribus tm̄ menſibus regnauit. cui ſucceſsit Ioakim frater eius. xxv. annorū exiſtens: vt dicitur ibidē. & ideo dr̄ hîc primogenitus dignitate, quia de filijs Ioſiæ primus regnauit. h ❡Tertius Sedecias. quar. Sellum. De iſto quarto nō fit mētio iiij. Regū inter filios Ioſię. & ideo dicunt aliqui, ꝙ iſte Sellum fuit idē cū Sedecia. Et dr̄ D
idē tertiꝰ & quartus diuerſis reſpectibus. quia dicitur tertius inter filios Ioſię, ſed dicitur quartus in regia dignitate, quia poſt Ioakim fratrem eius regnauit Iechonias filius Ioacim, cui ſucceſsit Sedecias & ſic fuit q̄rtus rex inter illos qui ſucceſſerunt Ioſię regi. & hoc dicit Ra. Salo. ſuper. xxij. Iere. vbi ſecundum eum Sedecias vocatur Sellum, propter hoc autem vt dicunt vocatus fuit Sellum, qui ſignificat conſummationem in Hebræo, quia fuit vltimus rex de filijs Dauid. tamē poſt reditum de Babylone circa tempora Chriſti aliq deſcendentes de Machabęis fuerūt reges, non tamen in ſacra ſcriptura cōputantur inter reges, quia non fuerūt inſtituti ꝑ vnctionē. Poſſet etiā aliter dici, ꝙ iſte Sellū fuit q̄rtꝰ filius Ioſiæ ſed inter alios non nominatur. iiij. Reg. quia fuit ineptus ad honorem regium. i ❡Filij Iechoniæ fuerunt &c. Hîc deſcribuntur generationes Dauid poſt tranſmigrationem Babylonis, cùm dicitur; Filij Iechoniæ Aſir, Salathiel &c. Iſte Iechonias cuius filij deſcribuntur poſt tranſmigrationem Babylonis fuit alius à Iechonia filio Ioakim, qui regnauit ante Sedeciam. Vnde dicit Hieronymus ſuper Mat. quòd primus deſcribitur per k, & m, ſecundus per ch, & n, & fuit filius primi. Notandum hîc, ꝙ quædam gloſſa Hebraica ſuper locum iſtum dicit, ꝙ Dauid in ſpiritu ſancto vidit futuras octo generationes ab eo per Salomonem vſq; ad Ioas, ſicut hîc enumeratæ ſunt; & tunc præſcindendum regnum ſuum vſque ad tempus à filij s ſuis per Athaliam, quæ interfecto ſemine regio vſurpauit ſibi regnum, vt habetur. iiij. Regum. xi. & propter hoc fecit pſalmum qui incipit; Saluum me fac domine, quoniam defecit ſanctus. qui intitulatur, pro octaua. ſ. generatione Pſal.11.a.
Dauid, vt reduceretur ad eum regnum: ſicut factum eſt per prouidentiam Ioiadæ ſacerdotis. Item vidit à Ioas vſque ad Ioſiam octo generationes, & vidit Ioſiam occidendum à Pharaone rege AEgypti. & in filijs eius regnum deficere in tranſmigratione Babylonis, & ſic fecit alium pſalmum; Domine ne in furore tuo arguas me. ſecundum, vt remanerent filij Iechoniæ per quos deduceretur genealogia vſque ad Chriſtum. & ideo intitulatur iſte pſalmus pro octaua generatione ſicut & primus. nec ſunt plures pſalmi hoc mō intitulati. Tn̄ ſup librū pſalmorū dicit Ra. Sa. ꝙ octaua ibi accipiť ꝓ inſtrumento muſico octo chordarū, in quo cantabanť iſti pſalmi.

De Phadaia

a ℂSẽneſer. Ipſe eſt Selbaſar cui Cyr⁹ E annumerauit vaſa domus dñi, ſicut in Eſdra dicitur. Eſt autẽ Senneſer plaſmatus, Seſbaſar tribulat⁹: quę cuſtodibus vaſorũ dei congruũt.i.ſanctarũ aiarũ, qbus Chriſto quẽ Cyrus nomine & abſolutione ſignificauit, cui dicit: Poſtula à me & da. ti. gen. hę. tuã. & qui captiuitatẽ humani generis relaxauit, ſanctas animas cuſtodiendas annumerauit, quæ ſunt vaſa dñi numerata: quia nouit dominus qui eius ſunt.

1. Eſdrę.1.d
Pſ.2.b
2. Tim.2.c

GLOS. ORD.

Filij Iuda. Cap. IIII.

Quõ Phares & Heſrõ & tres qui ſequunt̃ filij Iudæ eſſe dicuntur, cũ alibi Phares & Zarã filios Iudæ Heſrõ filiũ Phares legitimus, ſed Hebręi aſſerũt mutatis noib⁹ eoſdẽ filios Iudę quos ſcriptura alijs noibus alibi noiant hîc e ſſe expreſſos. Aiunt em̃ Phares q ĩterp̃tat̃ diuiſio, ſuum nomẽ ꝓpriũ hîc hr̃e. Heſrõ aũt eſſe Zaram: ſed Heſron interpręcatur atrium, Zaram ortus. Charmi quoq; eſſe Heber, nam Charmi interpretatur vinea mea. Her vigilãs. Vr aũt dicũt eſſe Onã, ſed Vr interp̃tat̃ ſiniſtra, Onã murmuratio, Sobal vˀò eſſe Sela minimũ filiorũ Iudæ quos peperit ei Sue. Interp̃tat̃ aũt Sobal ſpica, vl' vana vetuſtas. Sela miſſus vel vmbra eius. c ℂAſalelphu. Rab. Hãc ſuſpicant̃ eſſe matrẽ Sãſonis de ſtirpe Iudę generatã, cui⁹ marit⁹ Manue de tribu Dan, q & de Sara in lib. Iudi. eẽ legit̃. d ℂIedor & Eſer. Ra. Loca ſunt à filijs Vr poſſeſſa. Sed mirũ ꝙ F hîc dicit̃ Vr patrẽ Bethlehẽ, cũ ſupi⁹ Salma dict⁹ ſit pr̃ ei⁹, niſi forte patrẽ hîc appellet parẽtẽ, qa Hur fuit pr̃ Salma q fuit pr̃ Bethlehẽ. e ℂFuit au. Ia. Ra. Vr̃ ordo cõfuſus, qa nũeratis filijs Halaa & Naara, ſubitò inducit cognationẽ Arahel filij Arã, & conſequẽter narrat de Iabes. Sed Hebręi dicũt, ꝙ Aſſur de Halaa genuit Etam, & ille Cos. Cos autẽ Sobaba, & Sobaba Iabes, q fuit doctor ſcribarũ. Inter Cos & Iabes inſerũt cognationes Aharchel (vel Aharahel, al's Aral) qa ipſe eſt Obab fili⁹ Aran.i. Ietro cognati Moyſi. & qa Iabes docebat eos, ĩſerti ſunt in ei⁹ ꝓgenie q̃ſi à maiorib⁹ ei⁹ geniti. f ℂEt ma. ſynagoga de q̃ Chriſt⁹ nat⁹ eſt. q̃ pepit eũ in dolore, qa de aduẽtu ei⁹ ꝓpter infidelitatẽ doluit, vñ Iudęi inuidentes dicebãt: Si dimittimus eũ ſic, oẽs credẽt in eum. g ℂInuocauit. Hoc cõuenit Chriſto quẽ pr̃ ſctificauit, & miſit i mũdũ, de quo dicit: Ecce agn⁹ dei q tol. pec. mũdi &c. Hũc bñdixit de⁹ multiplicatiõe filiorũ, q̃s p aquã baptiſmi ſacroſctã parit eccl'ia. Dilatauit terminos ei⁹, qa oim gẽtiũ dedit ei hęreditatẽ, & poſſeſsionẽ ei⁹ extendit vſq; ad terminos terrę, cũ q̃ fuit man⁹ dñi: qa potẽtia deitatis p eũ virtutes & miracula fecit. Ipſe quoq; eſt virtus dei & ſapiẽtia, p quẽ pr̃ cõdidit oia q̃ in cælis ſunt & in terra, cui malitia Iudęorũ nocere nõ potuit, q de ſe ait: Venit priceps hui⁹ mũdi, & in me nõ habet qcq̃. Per eum quoq; bñdicunt̃ mẽbra ei⁹.i. eccleſia, cui per Eſaiã dicit̃: Dilata locũ tentorij tui &c. Cum eo eſt manus domini, quia in ipſa operatur filius dei

Iudic.13.a
† iſti pater alij ſic, & Elle pater
Iohã.11.f
Iohã.1.d
2. Cor.1.d
Eſa.54.a

Nicolaus de Lyra.

a ℂDe Pha. Mat.j. Zorobabel dicit̃ fili⁹ Salathiel, & Aggęi.j. & .iij. Eſdrę.v.a. ꝓpter qd' dicũt aliq ꝙ iſte Phadaia eſt idem q & Salathiel, ita ꝙ noiat⁹ fuit plurib⁹ noib⁹, ſicut & plures alij in ſcriptura. Alij verò dicunt, ꝙ fuerunt fratres, ſicut prætendit hîc textus, & quilibet eorũ habuit filium noie Zorobabel, & p Zorobabel filiũ Salathiel deducitur

a thiel, Melchiram, Phadaia, Senneſer & Iecemia Hoſama & Nadabia. De Phadaia, orti ſunt Zorobabel & Semei. Zorobabel genuit Moſollam, Hananiam, & Salomith ſororem eorum: Hazabam quoq; & Ohõl, & Barachiã, & Haſadiam Ioſabheſed quinq;. Filius autem Hananiæ, Phaltias pater Ieſeię, cuius filius Raphaia. Huius quoq; filius Arnan, de quo natus eſt Obdiã, cuius filius fuit Sechenias. Filius Secheniæ Semeia, cuius filij Hãttus & Iẽgaal & Baria & Naaria & Saphat ſẽx numero. Filius Naariæ Elioenai & Ezechias & Ezricam tres. Filius Elioenai Oduia & Eliaſub & Pheleia & Accub & Iohanan & Dalaia & Anani ſeptem.

a ℂAlias Iochol.
a ℂAlias Aboia.
a ℂAlias Arcus.
a ℂAlias Bgiaal alias Ioagal.
a ℂFilij cum patre Semechię ſuo Semeia: filij enim eius tantũ quinq; ſunt.

Cap. IIII.

Filij Iuda Phares, Heſron & Charmi, & Hur, & Sobal. Raia uerò fili⁹ Sobal genuit Iahath de quo nati ſunt Ahumai & Laad. Hæ cognationes Sarathi. †Iſta quoq; ſtirps Etam: Iezrãhel & Ieſema & Iedebos. Nomen quoq; ſororis eorum Aſalelphuni. Phannel aũt pater Gedor & Ezer pater Hoſa. Iſti ſunt filij Hur primogeniti Ephrãtha patris Bethlehem. Aſhũr uerò patri Thecuæ erant duæ uxores Halaa, & Naara. Peperit autem ei Naara Oozã & Hepher & Themani & Ahaſthari. Iſti ſunt filij Naara. Porrò filij Halaa Sereth & Sahar & †Ethnan. Cos autem genuit Anob & Soboba & cognationes Aharehel filij Arum. Fuit autẽ Iabes † inclytus præ fratribus ſuis, & mater eius uocauit nomen illius Iabes, dicens: Quia peperi eum in dolore. Inuocauit ergo uerò Iabes deum Iſraël, dicens:

a ℂA quo ciuitas Iebrael.
ℂAlias Ozer.
a ℂSororis Moyſi & Aaron.
a ℂFilij Heſron, & Abię fratris Caleb.
ℂAlias Opher.
ℂAlias Aral.
a ℂQuia redẽptor noſter ſup oẽm altitudinẽ ſctõrum potentia virtutis eminuit. vñ: Speciosus forma prę filiis hominũ &c. Et: Vnxit te deus deus tu⁹ o. le. prę cõſor. tu.

deducitur genealogia Chriſti: Matth.j. Hîc aũt mentio fit de Zorobabel filio Phadaia. b ℂZorobabel genuit. ſecudũ primã opinionẽ quę dicit Salathiel & Phadaiã eſſe eundẽ hoiem. iſte Moſollã filius Zorobabel vocat̃ Abiud, Mat.j. ita ꝙ fuit binomius. c ℂHazabam quoq;. ſequit̃: quinq;. & refertur ad filios enũeratos poſt Salomith ſororẽ eorũ tãtũ, & non ad p̃cedentes. Sequitur poſtea: d ℂCuius fi. Hattus &c. qd' eſt intelligendum cũ patre eorum ſimul numerato. G

NI. DE LY.

Filii Iuda. Caput. IIII.

Hîc cõſequẽter reuertit̃ ſcriptura ad deſcribẽdũ gñatiões trib⁹ Iudę vt aliqd addat̃, qd' nõ fuerat. ſ̃. exp̃ſſum. Circa qd' ſciẽdũ, ꝙ Iudas legit̃ habuiſſe .v. filios. ſ. Her & Onã & Sela, de filia Sue Chananęa: vt dictũ eſt. ſ̃. ij. c. & Phares & Zarã de Thamar nuru ſua. Et quia Dauid deſcẽdit de Phares, cui⁹ frater vterin⁹ fuit Zarã, ideo primò deſcribunt̃ gñatiões Iudę p Phares & Zarã, qa liber iſte fact⁹ eſt principal'r ꝓpter Dauid. Scd'ò deſcribunt̃ gñationes Iudę p Sela, ibi: Filij Sela. Her autẽ & Onã mortui fuerũt ſine liberis: vt habetur Gen̄. xxxviij. & ideo per eos nõ deſcribitur aliqua generatio. Circa primùm ſciendũ, ꝙ ſcriptura frequenter tranſit de generationibus Phares ad generationes Zarã, & econuerſo: ideo nõ põt ibi poni præciſa diuiſio. & iõ exponit̃ ſine diuiſione: e ℂFilij Iu. ſupple ſunt q ſequunt̃, eo tamẽ modo quo filij filiorũ dicunt̃ filij primi patris, etiã multùm longinqui: ſicut omnes homines dicuntur filij Adã, quia ſolus Phares inter hîc nominatos fuit filius eius ĩmediatus. f ℂEt Charmi. Iſte fuit de tribu Zarę, vt habetur ſ̃. ca. ij. g ℂEt Hur & Sobal. Iſti deſcẽderunt de Caleb, vt patet ex dictis capi. ij. Sequitur: h ℂHæ cognationes Sa. quia Saraitæ & etiã Haolitæ deſcenderunt de Sobal: vt habet̃ in fi. c. ij. i ℂIſta quoq; ſtirps. Iſte fuit filius Zarę, vt habet̃ circa princi. c. ij. k ℂNomen quoq; ſoro. & eſt vna dictio. & noiat̃ iſta mulier inter viros, quia fuit famoſa. & idem dicẽdũ eſt de alijs. l ℂPater Iedor. i. domin⁹ vel famoſus in tali villa. & eodẽ modo qd' ſubditur: m ℂPater Oza. exponatur illud vt. ſ̃. n ℂIſti ſunt fi. &c. Fuit em̃ primogenitus huius mulieris: vt dictũ eſt. c. ij. non t̃n fuit primogenitus Caleb mariti eius: quia habebat filiũ de alia vxore p̃cedẽti. o ℂPatris Bethlehem. Dicit̃ autẽ hîc iſte Hur pater Bethlehẽ, quia fili⁹ ei⁹ Salma (qui cõputatur quaſi eadem pſona cũ patre) dicit̃ pater Bethlehẽ ſuprà. c. ij. verſus finem. p ℂEt Ethnan. Iſte eſt alius à p̃cedẽti q fuit filius Zarę, quia iſte deſcendit de Phares per Heſron. q ℂFuit au. Iabes. Iſte fuit Othoniel frater Caleb, vt dictum eſt ſuprà ij. capi. Et dicitur inclytus præ fratribus ſuis, tam ratione fortitudinis: quia percuſsit ciuitatem Cariathſepher, vt habetur Iudicum. j. q̃; ratione ſcientiæ: quia fuit doctor magn⁹ in lẽge, vt ſuprà dictũ eſt. r ℂEt mater eius vocauit &c. quod ſignificat dolorem. Cuius ratio ſubditur: s ℂQuia peperi eum in do. &c. propter difficultatem partus. Eodem modo dicitur Gen̄. xxxv. quod Rachel vocauit nomen filij ſui Bennoni. i. filius doloris mei. t ℂInuocauit vero Iabes deum Iſrael, dicens. faciendo votum ſub conditionibus ſequẽtibus, ſicut fecit Iacob Gen̄. xxviij. H

† Ethan
† vel honorabilior

Si benedicens

☞ filius dei qui eſt brachiũ & dextera patris. Et portæ inferi nõ pręualebunt
A aduerſus eũ, nec diabolus dñabitur ei, quia data eſt ei ptãs ſup
Matt.16.c. omnẽ virtutẽ inimici. a ¶ Caleb aũt frater. Ra. Legimus ſuprà
&.eo.2.b. Caleb eſſe filiũ Heſrõ, cuius fratres fuerũt Ram & Ierameel. Aiunt ergo Hebręi Ram Caleb fratrẽ Suam hîc appellari. Et interpretat̃ Ram
excelſus: Sua humilis: qđ Iudaico populo cõuenit, quia excelſus fuit in cultu vni⁹ dei & potẽtia regni: ſed qa dei filiũ ſuſcipere noluit, humilis factus eſt atq; vilis, vt fiant primi nouiſſimi. b ¶ Recha. Rab. quidam
†vel, malo, putant Recha nomine Dauid nuncupari. Eſt em̃ Recha tener. Vnde Dauid de ſe ait:
2.Reg.23.g. Ego ſum tener & vnctus rex. Ipſe quoque
Ibid.23.a. quaſi vermiculus ligni tener eſſe dicit̃. Ideo
†in qbuſdã autẽ viri Recha dicunt̃, quia propter expri
Hebræorũ mẽdã genealogiã Dauid hîc annotati ſunt.
exẽplarib⁹ c ¶ Saraias au. ge. De Saraia dr̃ Ioab ꝓ
legitur אבי diſſe, q iuxta nois interpretationẽ pater val
i. pater con lis artificũ dr̃: qa de filijs eius fuerũt archite
ſentiẽte edi cti qui ędificauerũt domũ dñi. Artifices ve
tiõe Cõplu rò qui in valle habitãt poſſunt dici docto-
tẽſi latina. res legis, quos ſciẽtia nõ inflat, ſed charitas
1.Cor.8.a. ædificat, quos modeſtia & humilitas exal-
Act.5.f.& tat, vt Gamaliel & Paulus eius diſcipulus.
22.a. d ¶ Ezra. Ra. Hier. Aiũt Hebræi Ezram q interpretatur auxiliator, eſſe Amram pa-
† Haraſim trem Moyſi & Aaron. Iether. i. auxilium,
i. artificum. eſſe Aaron: & Mered qui rebellans, eſſe Moyſen, Epher quoque vel Opher, id eſt
Num.11.d. puluerem, Heldad fuiſſe. Ialon verò & Meldath, q duo de .lxx. ſenioribus fuerunt, quos Moyſes à deo accepit ad regẽdi populi auxiliũ. tradũt em̃ Moyſen poſt acceptam legem in eremo patri ſuaſiſſe vt matrẽ dimitteret, eò ꝙ ipſius amica eſſet: fuit enim filia Leui: poſt quã Amrã duxit aliam ex qua habuit Heldath & Meldath. e ¶ Genuitque Mariam. Rab. Sammai Moyſen intelligi volũt, q interpretat̃ cęleſtis. Ieſba Aarõ, q interpretat̃ collaudatio, patrem Eſtha
B mo. i. ignis manẽtis: qa filij Aaron ſacrificia igne adolebant. Nominaq́; ò q̃ cõtinuatim ſequuntur oĩa Moyſi eſſe vocabula intelligunt̃ ꝓpter diuerſos actus. Iareth vocatur, id eſt ꝓpter diuerſos act⁹. Iareth vocat̃, id eſt deſcendens, eò ꝙ de monte deſcenderit cum tabulis lapideis. pater Gedor. i. ſepis: qa quaſi ſepe populum lege circũdedit. He
†Odaiæ ber, i. victor, quia populum dei ſeruitio iũxerit. pater Socho. i. ꝓphetiæ, quia prophetarum doctor fuit. Icuthiel. i. ſperans in deũ, quia ſpem habuit vt de Ægypto populũ liberaret. pater Zanoe, qui interpretat̃ gubernator, quia populum in eremo gubernauit, & doctrina ſua quotidie gubernat. f ¶ Filię Phara. Ra. Filiã Pharaonis matrem Moyſi vocat, q etiã ſcd'm ꝓprietatẽ nois filia dñi nũcupat̃, qa bonã. ſ. volũtatẽ in nutriendo puero habuit, & Amered. i. Moyſe accepta dr̃: qa relictis idolis, ad dei cultũ cõuerſa eſt. g ¶ Her pa. Ra. Redit ad ꝓgeniẽ Phares de qua ort⁹ ẽ Dauid, vt ꝓgeniẽ Iuda de qua orta ẽ trib⁹ regia in Dauid terminaret. Tradũt ei hũc fuiſſe Elimelech virũ Noemi, i cui⁹ tpe ꝓpter ꝑuaricatores legis ſol ſtetit, vt viſo miraclo cõuerterent̃ ad dñm. qđ qa cõtẽpſerũt inualuit fames: & q in tribu Iuda prior videbat̃ iopia cogẽte cũ vxore & filijs pr̃ia pulſus i pegriatiõe cũ filijs mortu⁹ eſt.

☞ Securus &

Si benedicens benedixeris mihi, a
& dilatatueris terminos meos, & b c
fuerit manus tua mecum, & fece- d
ris me à † malitia non opprimi.
Et prę́ſtitit deus quę precatus eſt. e
a Caleb autem † frater Sua genuit f
Mahir, qui fuit pater Eſthon.
Porrò Eſthon genuit Bethrapha
& Pheſſe, & Tehinna patrem ur-
¶ Bethlehem. ſ. vel matris: Iſai qui alibi Naias dicitur.
b bis Naas. Hi ſunt uiri Recha. Fi g h
lij autẽ Cenez, Othoniel & Sara- i
¶ Vel Atthat.
ia. Porrò filij Othoniel, Hathath,
c & Maonathi genuit Ophra. Sa k
raia autem genuit Ioab patrem l
uallis † artificum. Ibi quippe arti m
fices erant. Filij uerò Caleb: filij n o
Iephone, Hir & Ela & Naham.
Filij quoq; Elacenez. Filij quoq;
Ialeleel, Ziph & Zipha, Thiria p
d & Aſrael. Et filij Ezra, Iether &
e Mered & Epher & Ialon. Ge- q
nuitq; Mariam & Sammai & Ieſ r
ba patrẽ Eſthamo. Vxor quoq; s
a ¶ Hanc dicunt eẽ Iochabeth matrẽ Moyſi & Aaron.
eius Iudaia peperit Iared patrem
Gedor, & Heber patrem Socho, t
& Icuthiel patrem Zanoe. Hi au v
f tem filij Bethię filię Pharaonis
quam accepit Mered & filij u- x y
xoris † Odaiæ ſororis Naham z a
¶ Vel Eſchamoha.
patris Ceila: Garmi & Eſthamo
qui fuit de Machathi. Filij quoq;
Simon Amnon & Rinna. Filius
¶ Alias Ethilon.
Hanan & Thilõ & filij Ieſi, Zo
heth & Benzoheth. Filij Sela b
a ¶ Hic ponitur in memoria priſtini nominis illius qui propter impietatem a dño percuſſus eſt.
g filij Iudę, Hẽr pater Lecha, & La-
a ¶ Qui cum Beſeleel opus tabernaculi expleuerunt.
ada pater Mareſa & cognãtio- c

Nicolaus de Lyra.

✠ a ¶ Si bene. dãdo mihi grãm tuã. b ¶ Et dila ter. i. hr̃ditatẽ meã. c ¶ Et fue. ma. me ꝓtegẽdo ab inimicis. d ¶ Et fe. me a ma. i. cuſtodieris me à pctĩs & trãſgreſsiõib⁹ legis: & hîc ſubintelligit̃ votũ ſeu ꝓmiſsionẽ ab eo fore factã dño ſi ab eo reciperet iſta bñficia, ſicut fecit Iacob Ge. xxviij. Si fuerit dñs mecũ &c. Qđ aũt fuerit vo-tũiſti⁹ Iabes nõ hr̃ ex textu, nec aliqua gloſſa quam viderim: ſed ex ꝑdictis põt cõiecturari, ꝙ promiſit deo vacari cõtẽplatiõi ipſius & doctrinę legis. Modus em̃ antiquorũ ſapiẽtũ fuit in talib⁹ finire vitã ſuã. Ad hoc aũt requirunt̃ bñficia ꝑdicta. ſ. quies & puritas mentis & protectio

& protectio & bñdictio diuina. e ¶ Et præſtitit deus. id eſt C beneficia dicta; & ipſe reddidit deo vota ſua, vt dicit glo. Hebraica. ſed quæ fuerint illa non dicit̃, ſed pñt coniecturari modo prædicto. f ¶ Caleb autẽ fra. Licet ſuperius deſcripſerit gñationes Caleb in parte, hîc tamen reuertitur ad deſcribendũ aliqua quę nõ erãt expreſſa. & patet litera vſque ibi: g ¶ Hi ſunt viri re. nomẽ ẽ loci à quo denominati ſunt iſti. h ¶ Filii autem. Iſte ſimiliter fuit de tribu Iuda & dicũt aliqui ꝙ fuit frater Caleb ſenior ipſo, & mortuo patre cuſtodiuit eum: propter quod vocatus fuit pater eius. & inde Caleb dictus eſt Cenezę⁹, vt habetur Ioſue. xiiij. alij dicũt, ꝙ mortuo patre Caleb iſte Cenez accepit matrẽ eius vxorẽ & nutriuit eũ: & inde dictus eſt Caleb Cenezęus. prout dictũ fuit Ioſue. xiiij. i ¶ Othoni. Iſte fuit filius naturalis Cenez, & vocatus eſt. ſ. Iabes à matre, vt dictum eſt: à patre verò dictus eſt Othoniel. ſicut Beniamin, à matre fuit vocatus Bẽnoni, & à patre Beniamin, vt habetur Geñ. xxxv. k ¶ Saraias au. Iſte videtur ali⁹ à Ioab principe militię Dauid. l ¶ Patrem. id eſt dominum. m ¶ Vallis artificum. Ibi quippe artifices erant. ſic nominatæ ab habitatoribus, vt patet in textu. n ¶ Filii vero Ca. Hîc adhuc deſcribit alias gñationes Caleb. o ¶ Filii Iepho. ſuprà dictum eſt. ij. ca. ꝙ Caleb fuit filius Heſron. & iõ dicunt aliqui, quòd pater Caleb fuit binomius. & dictus eſt Heſrõ & Iephone. Glo. verò Hebraica dicit, & Iephone non eſt nomẽ hominis, ſed Caleb dictus eſt Iephone quod interpretatur diuertens, eò quòd diuertit ſe à conſilio exploratorum auertentium populum Iſrael ab ingreſſu terræ promiſsionis, vt habetur Nume. xiij. ſicut aliquis dicitur filius mortis, eò quòd fecit aliquid dignum morte. p ¶ Filii quoque Elacenez. vna dictio eſt. & ideo aliqui libri habent malè, & Cenez. q ¶ Et filii Ezra Iether & Mę. Aliqui expoſitores dicũt, ꝙ iſti tres ſunt D Amram Aaron & Moyſes filij eius, eò quòd ſubditur: r ¶ Genuitque Mariam. & Sammai & Ieſba patrem Eſthamo. ſed hoc eſt falſum, quia hîc non agit̃ de genealogia tribus Leui, de qua fuerunt Amram & filij eius: ſed de genealogia tribus Iudę, vt patet ex decurſu huius ca. vſq; ad locum vbi incipit agere de tribu Simeon: ſed ad hoc reſpondent iſti dicẽtes, ꝙ hoc in tribu Iuda agitur de iſtis, q̃uis fuerint de tribu Leui occaſione Mariæ q̃ fuit vxor Caleb, & vocata eſt Ephratha alio nomine. Sed hoc ſuprà improbatum eſt. ij. ca. & Exo. xvij. & .xxxj. Propter quod dicendũ eſt, ꝙ iſte Ezra deſcendit de Ialeleel de tribu Iuda, & Maria quæ hîc poſita eſt, eſt alia à ſorore Moyſi. s ¶ Vxor quoque. Dicit hîc glo. Hebraica ꝙ ly eius, refertur ad Caleb: ita ꝙ Iudaia peperit ei ſequẽtes ſ. Iereth & cęteros. t ¶ Heber patrem Soc. i. dñm talis villæ. & eodem modo exponat̃ quod ſubditur: Patrem Zanoe. v ¶ Hi autem. Dicunt aliq ꝙ iſta Bethia fuit vxor Mered. & tunc legit̃ ſic litera quę ſequitur: x ¶ Quam acce. ſ. vxorẽ. ſed tũc non hr̃ ad qd referat̃ litera ꝑcedẽs, cũ dicit̃: Hi au. fi. quia nulli eius filij hîc noiant̃ ſcd'm iſtã expoſitionẽ. ꝓpter qđ alij dicunt ꝙ fuit vxor Caleb. conuerſa tñ ad Iudaiſmũ ſicut & multi alij Ægyptij, vt hr̃ Exo. & ſcd'm hoc ſic punctat̃ litera. Hi autem filii Bethię filię Pha. ſupple Caleb. y ¶ Mered. & alij ſubintelliguntur & non nominantur. Vel dicendum ꝙ cũm dicitur hîc: Hi autẽ filij Bethiæ ponitur plurale pro ſingulari. z ¶ Et fi. vxo. Dicunt aliq ꝙ Odaię eſt nomẽ viri. & quod ſubdit̃: a ¶ Soro. Na. referẽ ad ly vxoris, ita ꝙ nomẽ ꝓpriũ ei⁹ nõ exprimat̃, ſed fratris ei⁹ & mariti. Dicũt alij ꝙ fuit vxor Caleb ſicut & ꝑcedens. & cũ dicit̃: Et filij vxoris, ſubintelligit̃, Caleb: b ¶ Filii Se. hîc cõſequẽter agit̃ de gñatione Sela filij Iudę. c ¶ Pater Ma. nomen eſt ciuitatis vel villæ. d ¶ Et cogna. Dicũt expoſitores cõiter, ꝙ domus iuramenti vocat̃ hîc tabernaculum Moyſi, vel ſecundum alios tẽplum Salomonis; & ꝙ iſti de quib⁹ hîc agitur fecerũt cortinas de byſſo in taberna

a ¶Securus & incedens.Ra.Mahalon & Chelion,qui hîc ſecu E rus & incedens dicũtur fuiſſe in Moab,quia vxores Moabitidas du xerunt:vnde in Hebręo non principes,ſed mariti dicũtur,ſicut illius linguę doctores tradũt. b ¶Qui reuer. Noemi & Ruth quę reuerſę ſunt in Bethlehẽ audita panis vbertate. c ¶Figuli habi. Figulos q in plantatiõibus & ſepibus labo rãt,doctores intelligimꝰ,q formãt & cõpo nũt vaſa dñi,ſingere enim componere dici mus,vnde compoſitores luti figulos voca mus,Hi vineam dñi doctrina plantant & excolunt,exhortando & orando muniunt. Hi apud regem in operibus ſuis moranẽ, quia in fide Chriſti manentes quicquid di cũt,quicquid agunt,ad gloriam dei faciunt. d ¶Habitantes in.Progenies Ruth,ꝗ in ipſis ſepibꝰ & plãtatiõibus habitaſſe dr̃,qñ ad regiam dignitatem & munimentum ple bis hæc plantatio peruenit. e ¶Commo ra.ſunt ibi.In Geneſi ſex ſcribuntur,ſed hîc Sober ꝑtermittitur.qa nulla de eo pro genies.Sed quędã noĩa mutanẽ ſuis rõnibꝰ In Ge.eñ Gemuel.i.mater dei,hîcHamuel. i.legẽs cũ deo.Quidã in Geñ.vocaẽ Echa, hîc aũt Iarib.i.litigãs,qa de eo exiuit Zam bri,q cũ Madianitę fornicans à Phinee ſa cerdote perẽptus eſt.Iacim in Gene.i.ꝑpa ratio:hîc verò noĩaẽ Zara.i.ortus. f ¶Et vni.co non.Quia Simeon nõ habuit tan tam ſobolem quantã Iudas,vñ in Ioſue di citur;Simeon per cognationes ſuas accepiſ ſe hæreditatem in medio filiorum Iuda. a ¶Hę ciui.Quia ſi Celech & Berſabee ꝗ Iudę fuerunt & à Simeone inuaſæ ſunt,à Dauid in priſtinã Iudę hęreditatẽ redierũt.

☞ Iſti ſunt

†Aſbea,Et Iocim.& viri Choſeba & Ioas,& Saraph qui dñati ſunt ĩ Moab,& habitatores Lahem,& Adebarim Athici,vel verba anti qua enarra mus,

†.Netaim, & Gedera cum rege

Ioſue.19.a. quære ĩfrà ſecũ colũ, textus

⁎eorum

nes domus operantium byſſum in dõmo †iuramenti, & qui ſtare [a] fecit ſolem, uiriꝗ mendacij, & [b] ſecurꝰ & incedens, qui principes [c] [d] fuerunt in Moab, & qui reuerſi ſunt in Lãhem. Hęc autẽ uerba [f] uetera. Hi ſunt figuli habitantes [g] [h] in † plantationibus, & in ſepi [i] bus, apũd regẽ in operibus ęius, [k] commoratiꝗ ſunt ibi. Filij Si [l] [m] meõ,Namuel & Iamin,Iarib,Sa ra,Saul.Sellum filius eius,Mab ſan filius eius,Maſma filius eius. Filij Maſma,Hamuel filiꝰ eius, Zachur filius eius, Semei filius eius. Filij Semei ſedecim,& fi liæ ſex. Fratres autem eius non [n] habuerunt filios multos, & uni uerſa cognatio ⁎ non potuit ad [o] ęquare ſummam filiorum Iuda.

a ¶Tabernaculo fœderis.

a ¶Panem-

b ¶Quia hæc hiſtoria in Ruth ſcribitur.

a ¶Quia ex eis rex Dauid ortus eſt, cuius ope ra nimis efferuntur præconiis.

¶In Bethlehem.

Nicolaus de Lyra.

culo Moyſi,vel in templo Salomonis: vel fortè in vtroꝗ,ſecundum tamen diuerſas generatiões ſibi ſucce dentes in diuerſis temporibus.& deſcenderunt de Sela filio Iudę,& F ſic intelligitur quod dicitur:Et cognationes domus ope.ſubin telligendum eſt,deſcenderunt de Sela. a ¶Et qui ſtare.Expoſito res noſtri dicũt cõiter,ꝙ hoc ĩtelligitur de Elimelech qui orauit do minũ vt ſol ſtaret,vt per hoc hoĩes illius tpis implicati multis pecca tis à malo retraherentur viſo tali ſigno.quod cũ non feciſſent,dñs immiſit famẽ,ita ꝙ Elimelech qui erat de potẽtioribꝰ in Bethlehem coactus fuit peregrinari in terra Moab cum vxore ſua & duobus fi lijs,vt habetur Ruth.j. b ¶Virique men.Iſti ſunt Chelion & Mahalon filij Elimelech,qui mortui ſunt in terra Moab ſine pro le:& ideo dicuntur viri mendacij,quia non reliquerunt effectum ſui matrimonij. c ¶Securus & in.interpretatiões ſunt iſtorum no minum Mahalon & Chelion. d ¶Qui prin.fue.In Hebræo ha tur:Qui mariti fuerunt in Moab,qa ibi acceperunt mulieres Moa bitidas,vt habetur Ruth.j. e ¶Et qui reuerſi.In Hebræo ta men non habetur Beth,ſed tantũm Lehem,ſubintelligitur tamen. hæc litera autem dicitur de Noemi & Ruth,quæ mortuis maritis venerũt in Bethlehem:quia Ruth noluit dimittere ſocrum ſuam re deũtem.Ad hoc ergo inductæ ſunt iſtę perſonę,ad oſtẽdendũ ꝙ de ſcenderũt de Sela filio Iudę,cũ dicit:Et qui ſtare fecit ſolem.i. Elime lech & cęterę pſonę deſcenderũt de Sela,excepta tñ Ruth Moabitę. f ¶Hæc autem.Iſtud additur.quia hiſtoria Elimelech quæ hr̃ in libro Ruth præceſsit tpa regũ,propter quæ ſcriptus fuit iſte li ber Parali.& maximè propter Dauid,vt frequẽter ſupradictum eſt. Hebręi verò dicunt,ꝙ Elimelech non fecit ſtare ſolem orationibus ſuis,ſed magis cauſa auaritię tpe famis iuit in terram Moab,nolens diſtribuere bona ſua pauperibus Hebręis recurrentibus ad ipm:qa erat vir potens & diues.propter quod punitus fuit à deo,quia mor tuus fuit in terra Moab,& filij ſui paupertate.quod patet ex hoc,ꝙ Noemi vxor ſua redijt in Bethlehem vacua temporalibꝰ bonis,ꝓ pter quod Ruth nurus ſua iuit ad colligẽdum ſpicas in agro alieno vt hr̃ Ruth.ij.Et propter hoc Hebræi paſſum iſtum aliter exponũt nec mirũ,quia litera Hebraica multùm diſtat à translatiõe noſtra. primò ergo litera ſcdm Hebræos ponetur per partes iuxta transla tionẽ nr̃am,vt magis videaẽ vbi eſt diſſonantia & etiam conſonãtia. Primò ergo vbi translatio nr̃a habet:Et qui ſtare.In Hebræo ha betur:Et Iochim.& eſt nomen proprium vnius hoĩs.nec videtur ꝙ eius interpretatio aliquo modo ſignificet ꝙ fecerit ſtationem ſolis.

Viriꝗ

Viriꝗ menda. In Hebręo habeẽ:Et viri Cozeba.& eſt hîc pro G prium nomen loci,vt dicũt Hebręi:licet Cozeba prout eſt nomen appellatiuũ ſignificet mẽdacium:ſicut in Latino aliqua nomina ſunt æquiuoca ad propriũ & appellatiuũ ſicut Compendiũ eſt propriũ nomen cuiuſdã villę ſatis notę in Francia.& eſt nomen appellatiuũ, ſcdm qd' dr̃.ij.Re.xviij.c.Currens aũt Achi maas p viã cõpẽdij &c.Et ſec.& in.In Hę bręo habeẽ:Et Ioas & Saraph,licet autẽ Sa raph poſſet interꝑtari incedens,tñ Ioas nõ interpretaẽ ſecurus,nec ſcdm Hier.nec ſecũ dum Remigium,qui interpretati ſunt noĩa Hebraica.Qui prin.fuerunt.In Hebræo habetur;Qui mariti fuerunt in Moab.Et quæ reuerſæ ſunt.In Hebręo habeẽ:Et habitatores Lahẽ.hęc eſt ergo litera ſecundũ Hebręos:Et Iochim & viri Cozeba & Ioas & Saraph qui mariti fuerunt in Moab: & habitãtes ſeu habitatores Bethlehẽ.Quæ ſic exponitur ab eis:Et Iochim.i.quidam vir fa moſus ſic nominatus.Et viri Cozeba.i. de tali loco,à quo ſunt nominati.ſicut Pariſien ſis à Pariſiꝭ.& Ioas & Saraph nomina ſunt virorum,qui mariti fuerunt in Moab, quia ibi iuerunt ad peregrinandum ex aliqua cau ſa,ſicut & Elimelech.& ibi acceperunt vxo res.& habitãtes in Lehem,id eſt in Bethlehẽ & ſupplendum eſt,omnes iſti prædicti de ſcenderunt de Sela filio Iuda ſicut & præce dentes.Hæc autem ſunt verba vetera.hoc autem additum eſt ab Eſdra ſcriptore huiꝰ libri,vt dicunt Hebræi:quia in genealogia tribus Iudæ genealogizauerat aliquos ſui temporis,ſicut Iechonias & Zorobabel,& aliquos alios q fuerunt Eſdrę cõtẽporanei, ne crederetur quòd iſti genealogizati de Se la eſſent ſui temporis.ideo dixit:Hæc ſunt verba vetera.quaſi diceret:iſti fuerũt lon gè ante tempora noſtra. g ¶Hi ſunt figuli &c.Hîc oſtendit,quòd iſti vltimò dicti fuerunt artifices in pluribus artibus.quia aliqui eorum fue runt figuli,id eſt formantes vaſa teſtea .vel ſecundum aliquos,fa H cientes formas ſeu modulas ad fundendum vaſa cuprea.& quantũ ad iſtos dicuntur: Hi ſunt figuli.Aliqui verò de prædictis fue runt plantatores & cultores vinearum.& quantùm ad iſtos ſubdi tur: h ¶Habitantes in plantationibus.quia in talibus fue runt occupati. i ¶Et in ſepibus.ſcilicet faciendis ad clauſurã vinearum & plantationum.Hebræi tamen dicunt hîc:Et in clauſu ris ſiue muris.Et dicit hîc gloſſa Hebraica,quòd hoc dicitur,quia aliqui de prædictis erant artifices murorũ lapideorum. k ¶Apud regem.erant enim ꝓdicti artifices excellentes in artibus prædictis, & ideo vocabantur ad opera regis. l ¶Commoratique ſunt ibi.id eſt prope loca vbi erant opera regis fienda. m ¶Fi lii Simeon Namuel Iamin Iarib. Hîc conſequenter agitur de generationibus tribus Simeon.& primò in communi.ſecundò in ſpeciali ꝗtũm ad viros notabilis fortitudinis,ibi:Moſobab quo que.Circa primum ſciendum,ꝙ poſt tribum Iudæ immediatè hîc agitur de tribu Simeon ante Ruben qui fuit primogenitus,quia fi lij Simeon habitauerunt in ſorte Iudæ per magnum tempus,ex cau ſis quæ poſtea tangentur.Dicit igitur: Filii Simeon Namuel. & legatur ſicut iacet litera vſque ibi: n ¶Fratres autem eius non habuerunt filios multos,& vniuerſa cognatio.ſcilicet ipſius Simeon. o ¶Non potuit.Hoc dictum eſt ꝙ in tribu Si meon fuerunt pauci reſpectu tribus Iudæ.& ideo recepti fuerunt in ſorte Iudæ.Cuius vna cauſa fuit,quia filij Iuda habuerunt dupli cẽ ſortẽ.vnã quaſi acquiſitam,aliam quaſi acquirẽdam vi armorũ ſi poſſent:quia erat tribus bellicoſior.prout dictum fuit plenius Io ſue.xix.& ideo in diuiſione terræ ſeptem tribubus.quæ non accepe rat hęreditatem,vt habetur Ioſue.xix.aliquæ ciuitates de ſorte Iudę fuerunt aſsignatæ filijs Simeon,& aliquæ filijs Dan.Alia cauſa fuit, quòd filij Iuda licet eſſent plures quam filij Simeon,vt dictum eſt, tamen non erant tot quòd poſſent ſufficienter populare terram ſi bi aſsignatam:& ſors Simeõ pro maiori parte erat occupata adhuc ab aduerſarijs,ita quòd non habebant locum ſufficientem:ideo filij Iuda receperunt eos in aliquibus locis ſuis præter ciuitates eis aſsi gnatas per Ioſue;voluntariè tamen ad tempus,vt infrà videbitur: ne creſcerent beſtiæ contra eos,ſi terra eorum pro parte remaneret inhabitata,& vt fratres ſui filij Simeon haberent locum:& vt mu tuò ſe iuuarẽt cõtra aduerſarios vtriuſꝗ tribꝰ,vt hr̃ Iu.j.vñ ſubdit:

Habitauerunt

b ¶ Iſti ſunt nomina. Deſcripta ſtirpe Si
A meonis & actib⁹ eorũ, myſticè ſignat, qa do
ctores ſancti. i. eccl'iæ pricipes gregib⁹ Chri
ſti paſcua ꝓuidẽtes ꝓficiunt ĩ Gador vl' Ga
der q̃ interpꝛtat̃ ſepes ei⁹. Hæc eſt eccl'ia q̃ eſt
fideliũ defẽſio: ibi ſunt paſcua vſq; ad oriẽ
Phili. 2. a. tẽ vallis. i. incarnationẽ verbi, q ſemetipſm exi
naniuit, ſerui formã accipiẽs. In eo inueniũ
Iohã. 10. b. tur paſcua. Ipſe em̃ ait: Per me ſi qs introie
rit, ingrediet̃ & egrediet̃, & paſcua inueniet
virtutes. ſ. In eo terra latiſſima, & qeta. i. gr̃a
ſpũſſcti copioſa, in qua añ habitauerant de
ſtirpe Cham, ſignificat gentiũ multitudinẽ
idola reliqſſe, & ad vnũ dei cultũ confluxiſ
ſe. Hi ergo venerũt quos ſuprà deſcripſim⁹
noiatim in diebus Ezechiæ regis Iuda: hoc
eſt in aduẽtu Chriſti. Ipſe eſt em̃ Chriſt⁹ dei
virtus, quẽ Ezechias. ſ. fortitudo dñi ſignifi
cat. c ¶ Percuſſerunt ta. percutit ſide ta
† genealogia ipſorũ, bernacula impiorũ, & habitatores impio
rũ, qñ abnegãs impietatẽ oẽm, & ſecularia
deſideria p Chriſti baptiſmũ à ſordibus ab
luit̃ pctõrũ, poſtea ſtudẽs ſobriè iuſtè & piè
viuere in hoc ſeculo, vt fiat quod ſcriptũ eſt
& erit in loco vbi añ dictũ eſt: Non plebs
Oſe. 2. d. mea vos: ibi vocabunt̃ filij dei. d ¶ Viri
quingen. patres noui teſtamẽti q abierũt
in montẽ Seir, & pcuſſerũt reliqas Amale
citarũ: qa ſuperbiã huius mũdi cõcultantes
deformitatẽ vitiorũ cõprimũt. hi quatuor
dicunt̃, qa euãgelica doctrina veraciter iſtru
cti, ſpũale bellũ cõtra dęmones cõueniẽter
gerũt pcuſsis reliquijs Amalecitarũ ibi ha
bitabãt, qa expulſis dęmonib⁹ in loco vitio
rũ virtutes ſubſtituunt, quarũ poſſeſsio ho
minẽ efficit beatũ vſq; ad diẽ hũc, qđ ſemp
dici põt vſq; ad finẽ mundi, qa eccleſia vſq;
ad finẽ mũdi pmanet, in qua quotidie anti
quus hoſtis triumphatur.

GLOS. ORDI.

Cap. V.

B Filii quo. Ru pri. Sequitur:
n ¶ Sed cum vio. Ideo ab
Gene. 35. d. lata ſunt Ruben primogeni
Ibid. 48. a. ta: qa dormiuit cũ Bala con
cubina patris ſui, & data ſunt
Myſticè Ioſeph filio iuniori, cuius progenies mul
tiplicat̃ & excedit potentiã regni inter decẽ
trib⁹. ¶ Myſticè autem ſignificat ruinam
prioris ppl'i, q vt primogenit⁹ debebat ſa
cerdotiũ & regnũ accipe: ſed qa maculauit
ſtratũ pr̃is ſui. i. corp⁹ Chriſti, ĩ quo erat ple
nitudo diuinitatis, in cruce ſuſpẽdit & occi
dit: primogeniti dignitas ad ſpiritualẽ Ioſeph
id eſt Chriſtũ, & eccleſiæ populum trãslatũ
eſt, ad quem pater: Tu es ſacerdos in æter
Pſal. 109. a. num ſecũdum ordinem Melchiſedech &c.
Contra

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Habitauerunt au. & cęteris quę
erant de ſorte Iudę. vñ ſubdit̃: b ¶ Hæ
ciuitates. Filij enim Simeon propter lon
gã inhabitationem ciuitates eis traditas ad
tempus (vt dictum eſt) poſtea noluerunt
reddere filijs Iuda, qñ multiplicati fuerũt ſuf
ficienter ad populandũ ſortẽ ſuã: ꝓpter qđ
tpe Saul fecerũt de hoc querimoniã, ſed ipſe
neglexit facere eis iuſtitiã in odiũ Dauid q
erat de tribu Iuda. & iõ qñ Dauid obtinuit
regnum poſt Saul eiecit filios Simeõ de ciui
tatibus eis conceſsis ad tempus à filijs Iuda
modo ſupradicto, nõ aũt de illis q̃ fuerãt eis
aſsignatæ per Ioſue. Ex quo patet ꝙ pſcri
ptio non valet ſi non fuerit iuſtus titulus.
Sciendum tamen ꝙ Ioſue. xix. inter ciuita
tes eis aſsignatas per ſortem à Ioſue nomi
nantur etiam accommodatæ, ſeu ad tp̃s cõ
ceſſæ, quia

a ¶ Hæ ciuitates, ex maxi
ma parte pertinent ad tribum Iuda

Habitauerunt autem in Berſa a
bee & Molada & Haſſar Sual
& in Bala & in Aſom, & in Tho
lad, & in Bathuel, & in Horma
& in Sicelech & in Bethmarcha
both, & in Haſarſuſim, & in Be
thberai & in Saarim. Hæc ciuita b
a tes eorum, uſq; ad regem Dauid. c
Villæ quoq; eorũ Etam, & Aen, d
Remmõ & Thocen, & Aſan, ci
uitates quinq; & uniuerſi uiculi
eorum per circuitũ ciuitatum

a ¶ Locus qui alibi Cariathbaal.

iſtarum uſq; ad Baal. Hæc eſt ha
bitatio eorũ & †ſedium diſtribu
tio. Moſobab quoq; & Iemlech, e
& Ioſa filius Amaſiæ, & Ioel, Ie
hu filius Ioſabię, filij Saraiæ, filij
Aſiel, & Elioenai, & Iacoba & Iſu
haia & Aſaia & Adiel & Hiſmiel
& Banaia, Ziza quoq; fili⁹ Ze
phei filij Allon, filij Idaia, filij Sẽ
b ri, filij Samaia. Iſti ſunt nominati f
principes in cognationibus ſuis:
†& in domo affinitatũ ſuarũ mul g
tiplicati ſunt uehemẽter: Et pro h
fecti ſunt ut ingrederentur in Ga

¶ Ahas in.

dor uſq; ad orientem uallis, & ut

a ¶ Vel ouibus,

quęrerent paſcua gregibus ſuis.
Inueneruntq; paſcuas uberes, & i
ualde bonas, & terram latiſsimã
& quietam & fertilem, in qua an
tea habitauerãt de ſtirpe Cham.
Hi ergo uenerunt quos ſuprà
deſcripſimus nominatim, in die
c bus Ezechiæ regis Iuda: & per
cuſſerunt tabernacula eorum &
habitatores qui inuenti fuerant
ibi, & deleuerunt eos uſq; in prę
ſentem diem: Habitaueruntq;
pro eis, quoniam uberrimas pa
ſcuas ibidem repererunt. De fi k
lijs quos Simeon abierunt in mõ
d tem Seir uiri quingenti, haben
tes principes Phaltiam, & Na
ariam & Raphaiam & Oziel,
filios Ieſi, & percuſſerunt reliqui l
as qui euadere nõ potuerãt Ama
lecitarum, & habitauerũt ibi pro
eis uſq; ad diem hanc.

Cap. V.

Filij quoq; Ru m
ben primoge
niti Iſraël, ipſe
quippe fuit pri
mogenitus e
ius. †Sed cùm
e uiolaſſet thorum patris ſui, n

ceſſę: quia iſtę hîc poſitę ibi ponunt̃ ſaltem C
pro maiori parte. Aliqui autẽ expoſitores
noſtri aliter exponũt qđ dr̃ hîc. c ¶ Vſq;
ad re. ꝙ hoc dicitur ſpecialiter ꝓpter ciui
tatem Sicelech, quam recuperauit Dauid, &
extũc facta eſt regũ Iuda, vt habetur. i. Reg.
xxvij. Sed hoc nõ valet, qa hîc dicit̃, quod
ciuitates iſtę fuerunt filiorum Simeon vſq;
ad regẽ Dauid. Dauid aũt nõ accepit Sice
lech de manu filiorũ Simeõ, ſed magis ex cõ
ceſsiõe Achis regis Geth, vt hr̃. j. Re. xxvij.
d ¶ Villę quo. Dicunt̃ aũt villę q̃ nõ ſũt
muris clauſæ, & ſimiliter vici & viculi. ciui
tates verò q̃ muris ſunt clauſę. e ¶ Moſo
bab. Hîc cõſeqnter deſcribunt̃ filij Simeõ
q fuerunt notabilis fortitudinis. priò cõtra
Chananæos, ſcđ'ò contra Amalecitas, ibi:
De filijs quoq; Simeon. Circa primũ dicit̃:
Moſobab quo. & iõ ſubdit̃ de iſtis: f ¶ Iſti
ſunt no. i. famoſi ꝓpter ꝓlis multitudinẽ.
vñ ſubdit̃: g ¶ Multiplicati ſunt. & pro
pter v'tutis fortitudinẽ. vñ ſubdit̃: h ¶ Et
profec. vbi habitabat ppl's q remãſerat de
genere Chananęorũ. i ¶ Inueneruntq;
paſcuas. Hîc tanguntur cauſæ mouentes
filios Simeon ad inuadendum terram illam:
quia habebant pecora multa, ad quorũ nu
tritionem erat apta terra illa: erat etiã quie
ta, quia habitatores illius nõ formidabant
aliquid mali ſuperuenturi, ſicut & de filijs
Dan dicitur Iud. xxviij. ꝙ inuaſerãt ciuitatẽ †vel, & do
Lachis, eò ꝙ terra erat fertilis & popul⁹ ibi mus patrũ
habitãs quietus & ſecur⁹, nõ formidãs aliqd ſuorum di
mali, & per cõſequẽs improuiſus ad reſiſtẽ uiſerunt ſe
dũ: tp̃s autẽ in quo fecerũt hoc filij Simeon ſecundum
oſtendit cùm dicit̃: In diebus Eze. & pa multitudi
ter. k ¶ De filijs quo. Hîc cõſequẽter de nem
ſcribit̃ fortitudo filiorũ Simeõ cõtra Ama
lecitas. vñ ſubdit̃: l ¶ Et percuſſerunt
reliquias. Dicunt aliqui ꝙ iſti Amalecitæ
fuerunt reliquię quæ euaſerunt manũ Sauli
quando percuſsit Amalec, vt habet̃. j. Reg.
xv. Alij verò dicunt, ꝙ fuerunt Amaleci D
tæ qui euaſerunt manum Dauid, quando p
cuſsit latrunculos q incederant Sicelech, ex
quibus euaſerãt quadringenti viri, vt habe
tur. i. Reg. xxx. & ſiue iſti fuerunt ſiue illi re
collegerunt ſe in monte Seir: & ibi multipli
cati fuerunt vſq; ad tempus, quo filij Simeõ
percuſſerunt eos, & habitauerũt ibi pro eis.

NICO. DE LYRA.

CAP. V.

Filii quoq; Ru. Hîc cõſequẽter
deſcribitur generatio Ruben. vbi
primò ſoluit̃ tacita quæſtio. ſecun
dò deſcribit̃ dicta generatio, ibi: Filij quoq; Diuiſio
Ruben. Circa primũ dicitur: m ¶ Filii
quoque Ru. Ex hoc ꝙ Rubẽ dicit̃ hîc pri
mogenitus poſſet aliqs q̃rere, quare Rubẽ
nõ habuit duplicem portionem & princi
patum reſpectu fratrũ ſuorum, qa hoc erat
de rõne primogeniturę: Ad hoc rñdetur cũ
ſubditur: n ¶ Sed cum vi. qa dormiuit
cum Bala vxore pr̃is ſui, nec latuit hoc ipm
Iacob ſcđm qđ dr̃ Ge. xxxv. & iõ ius prioge
niturę q̃tũ ad duplicẽ portionẽ trãſtulit Ia
cob ad ipm Ioſeph, qñ duos ei⁹ filios ſcilicet
Ephraim & Manaſſe adoptauit, ordinãs ꝙ
qlibet eorũ acciperet portionẽ hæreditatis. ſi
cut & filij Iacob naturales, vt hr̃ Geñ. xlviij.
principatum aũt trãſtulit ad tribum Iudę,
Gene. xlix. b. dicens: Iuda te laudabunt fra
tres tui &c. Et ſubditur ibidem: Non aufe
retur ſcep. de Iuda, & dux de fe. eius &c. & †Gen. 35. d.
ſecundum hoc patet litera iſta, cùm dicitur:
Data ſunt

a ℭ Cōtra Agarenos. Veriſimile eſt Agar fuiſſe Cethuram, cùm in ſequētibus dicat Rubenitas & Gaaditas & dimidiam tribum Manaſſe cū Agarenis pugnaſſe, & pbuiſſe Iſrael auxilium Ituræos, Naphęos & Nodab filios Iſmaelis. Nodab autem eſt vt vr̄ qui i Geneſi, Cedma dicit̃, id eſt antiquorū vl' antecedēs. ☞ Et ſuſci.

E

† dū recenſet gñatiōis ſeries in primogenitura: qm̄ ipſi Iudę, q erat fortiſſimus iter fratres ſuos datus eſt principatus añ illud primogenitura aūt data eſt ipſi Ioſeph filij, ergo,

† Ge. 46. b.

Diuiſio

† Multiplicati quippe erāt greges eorum

F

† recenſiti ſunt p ſeriē generatiōis

† ſperauiſſent

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Data ſunt primoge. ſcptùm ad duplicē portionē. b ℭ Filii ergo Ru. Hîc cōſequēter deſcribit̃ gñatio Ruben. & primò deſcribitur generatio Rubenitarū. ſecundò fortitudo eorum, ibi: In diebus aūt Saul. Circa primū legatur litera vt iacet vſq; ibi: c ℭ Beera filius eius. Dicūt aliqui q̄ iſte fuit Beeri pater Oſee prophetę vt habetur in principio prophetiæ ſuę. d ℭ Quem captiuum. qui in diebus Phacee regis Iſrael cepit plures ciuitates de terra Iſrael, & habitatores ſaltē principaliores tranſtulit in terrā Aſſyriorum, vt habet̃ iiij. Reg. xv. & ideo iſte inter alios tūc fuit duct⁹, qa fuit de maioribus, vñ ſubdit̃: e ℭ Et fuit prin. & ex hoc vr̄ q̄ Oſee filius ei⁹ fuit nobilis. Sequit̃: f ℭ Vſq; ad Ne. Mōs eſt trans Iordanē in quo fuit mortuus Moyſes. g ℭ Multum quippe iu. Filij enim Ruben habebāt pecora multa, ꝓpter qđ petiuerūt terrā illā ſibi aſſignari, qa erat apta aīalibus nutriendis, vt habet̃ Nūe. xxxij. h ℭ In diebus. Hîc cōſequenter deſcribitur fortitudo Rubenitarū, & occaſiōe eorū fit mētio de tribu Gad & dimidia tribu Manaſſe, qui iuuerunt Rubenitas in prelio. Dicit ergo: In diebus au. qui fuit primus rex in Iſrael p electionē diuinā, quia Abimelec q ante regnauerat, vt habet̃ Iud. ix. fuit p vſurpationē. i ℭ Preliati ſunt cō. Iſti fuerūt filij Cethurę, qa Cethura & Agar fuit eadem mulier, vt dicūt Hebręi, prout dictū fuit diffuſius Gen. xxv. & iſti dicunt̃ hîc Agareni. q deſcenderūt de Agar non per Iſmael, ſed per alios eius filios, vt videbitur. j. k ℭ Habitaueruntque: quia Agareni non habitabant in domibus, ſed in tabernaculis. l ℭ Filii vero Gad. Hîc cōſequēter agit̃ de generationibus Gad rōne pdicta, & legatur litera vt iacet, vſq; ibi: m ℭ Oēs hi numerati. Dicunt aliqui q̄ non fuit vna numeratio, ſed duplex, qa iſti reges nō fuerūt cōtemporanei. Pōt aūt ēt dici, q̄

data ſunt primogenita eius filiis Ioſeph filij Iſraël: & a
a ¶ Chriſtus, de quo: Non auferetur ſceptrum de Iuda donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit. expe. gentium.
non eſt † ille reputatus in primogenitum. Porrò Iudas
a ¶ Quia vnxit eum deus oleo iuſtitiæ præ conſortibus ſuis.
qui erat fortiſſimus inter fratres ſuos, de ſtirpe eius
a ¶ Apoſtoli & doctores noui teſtamenti. de quibus dicitur: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij con. e. p. ſ. o. t. b ¶ Primogeniti dignitas & principatus regni ad Chriſtū pertinent: qui eſt primogenitus mortuorū, & princeps regum terræ.
principes germinati ſunt. Primogenita autem reputata ſunt Ioſeph. † Filij ergo Ruben, primogeniti Iſ- b
raël Enoch & Phallu Eſron & Charmi. Filij Ioel Samaia fili⁹ eius, Gog filius ei⁹, Semei filius eius, Micha
a ¶ Hunc dicunt eſſe patrē Oſee prophetę quē rex Aſſyriorū cum. x. tribubus captiuauit.
filius eius, Reia filius eius, Baal filius eius, Beera filius c
eius, quē captiuū duxit Thelgathphalnaſar rex Aſſy- d
riorum, & fuit princeps in tribu Ruben. Fratres au- e
tem eius & uniuerſa cognatio * quando numerabantur per familias ſuas habuerūt principes Iehiel & Zachariam. Porrò Bala filius Azaz filij Sāma, filij Ioel, ipſe habitauit in Aroer uſq; ad Nebo & Beelmeō. Cō
tra oriētalē quoq; plagā habitauit uſq; ad introitū ere- f
mi & flumē Euphratē. † Multum quippe iumentorū g
numerorum poſſidebant in terra Galaad. In diebus h
a autem Saul pręliati ſunt contra Agarenos, & interfe- i
cerunt illos, habitaueruntq; pro eis in tabernaculis eo- k
rum in omni plaga quæ reſpicit ad orientem Galaad.
Filij uerò Gad è regione eorum habitauerunt in ter- l
ra Baſan uſq; Selcha, Ioel in capite, & Sapham ſecundus: Ianai autē & Saphat in Baſan. Fratres uerò eorum ſecundū domos cognationum ſuarum, Michael & Moſollam & Sebe & Iari & Iachan & Zie & He-
a ¶ Alias Ioara alias Iora.
ber ſeptem. Hi filij Abihail, filij Huri, filij Iara, filij
a ¶ Alias Ieddu. al's Geddo.
Galaad, filij Michael, filij Ieſeſi, filij Ieddo, filij Buz.
a ¶ Vel Goni.
Fratres quoq; filij Abiel, filij Gumi principes domus in familiis ſuis, & habitauerūt in Galaad & in Baſan, & in uiculis eius, & in cunctis ſuburbanis Saron, uſq;
ad terminos. Omnes hi † numerati ſunt in diebus Ioa- m
tham regis Iuda, & in diebus Ieroboam regis Iſraël.
Filij Ruben & Gad & dimidiæ tribus Manaſſe, uiri n o
bellatores ſcuta portantes & gladios & tendentes arcum, eruditiq; ad prælia quadraginta quatuor milia, & ſeptingenti ſexaginta procedentes ad pugnam di-
micauerunt contra Agarenos. Iturei uerò & Naphis p
a ¶ Dum filij Iſraël deo ſeruierunt habuerūt eum propitiū & defenſorē contra hoſtes ſuos: cum autem eo relicto idola coluerunt, ſenſerunt vltorem quē habuerunt protectorem.
& Nodab præbuerunt eis auxilium. Traditiq; ſunt in manus eorum Agareni, & uniuerſi qui fuerāt cum
eis, quia deum inuocauerunt cum præliarentur, & ex- q
audiuit eos, eò q̄ † crediſſent in eum. Ceperuntq; omnia quę poſſederant, camelorū quinquaginta milia, & ouiū ducētaqnquaginta milia, & aſinos duo milia, & animas hoīm cētum milia. Vulnerati aūt multi
¶ Id eſt ad internetionem hoſtium auxilio dei peractum.
corruerūt. Fuit enim bellum dñi. Habitauerūtq; pro
¶ Donec ſcilicet pro peccatis ſuis traditi ſunt Aſſyriis.
eis uſq; ad tranſmigrationē. Filij quoq; dimidię tri- r
bus Manaſſe, poſſederūt terram à finibus Baſan uſq; Baal Hermō & Sanir, & montē Hermō. Ingēs quippe numerus erat. Et hi fuerūt principes domus cognatiōis eorū, Epher, Ieſi, & Eliel, & Ezriel, & Ieremia, & Adoia & Iediel uiri fortiſſimi & potētes & noīati du-
ces in familiis ſuis. Reliquerunt aūt deū patrū ſuorū, & s t
fornicati ſunt poſt deos pplorum terrę: quos abſtulit u

dici, q̄ fuit eadē nūeratio, qa licet Ieroboam filius Nabath rex Iſrael de quo habetur. iij. Reg. xij. regnauerit longè añ Ioathā, tñ alius Ieroboā rex Iſrael, de quo habetur. iiij. Re. xv. fuit contemporaneus ipſi Ioathā: quia anno. xxvij. iſti⁹ Ieroboam regnauit Ozias, q etiam dictus eſt Azarias in Iuda, & ſic regnauit. xv. annis cum Ieroboā qui regnauit xlj. an. vt habetur. iiij. Reg. xiiij. Ozias aūt fuit pcuſſus lepra, & extunc Ioathā cœpit regnare viuēte patre, quia gubernauit populū & palatiū: & ſic potuit regnare tpe hui⁹ Ieroboā. n ℭ Filii Ruben & Gad. Hîc cōſequenter reuertit̃ ad oſtendendū qualiter filij Rubē & Gad & dimidia tribus Manaſſe debellauerūt Agarenos: quia erant viri fortes & in armis exercitati. & hoc eſt qđ dicit̃: o ℭ Viri bellatores. & qa in hoc bello habuerūt auxilium dei, vt patebit. j. p ℭ Iturei vero Naphis. Dicūt aliqui expoſitores noſtri, q̄ iſti fuerūt de filijs Iſrael, & propter hoc adiuuerunt filios Ruben in hoc bello contra Agarenos. Hebræi aūt dicunt & melius vt videtur, q̄ iſti deſcenderūt de Agar per Iſmaelē, qa Ge. xxv. inter filios Iſmaelis ponitur Itur, à quo dicti ſunt Iturei, & Naphis, à quo Naphei. & iō iuuerūt Agarenos q de eadē matre deſcēderāt, p aliū tñ filiū vel p alios q̄ p Iſmaelē, ſicut dictū eſt. ſ. Aliqui tñ dicūt q̄ iſti Agareni deſcēderūt de Agar p Iſmaelē, & per Cedar filiū eius, & retinuerūt ſibi nomen ab Agar matre Iſmaelis. Iturei aūt & Naphei denominati ſunt à filijs Iſmaelis, vt dictū ē: & propter hoc prębuerunt auxilium Agarenis tanquā ſibi ꝓpinquis, & debellati fuerūt cū eis à filijs Ruben. vnde ſubditur: Traditique ſunt in. cui⁹ cā principalis ſubditur: q ℭ Quia deum inuocauerunt cū prælia. &c. q. d. licet filij Ruben & Gad & dimidię tribus Manaſſe eſſent viri fortes & docti ad pręliū, tñ nō vicerūt principaliter virtute propria, ſed diuina. r ℭ Filii quoque. Hîc cōſequēter occaſione prædicta deſcribit aliquas generationes Manaſſe, cū ſubditur: Et hi fuerūt principes domus cognatiōis eorū Epher & Ieſi &c. Cōſequēter ponitur cauſa captiuationis eorum, cū dicitur: s ℭ Reliquerunt autem deum. tempore Manahē & Phacee filij Romeliæ. t ℭ Et fornicati ſunt poſt deos popu. per idololatriam. v ℭ Quos abſtulit dñs coram eis: id eſt coram

G

* eius

H

a ℭ Et ſuſci. Notandum eſt ꝙ in Re
A gum dicitur Phul regem Aſſyriorũ
4.Re.15.d. à Manahē filio Gaddi rege Iſrael acce
piſſe mille talenta argenti, vt eſſet ei au
xilio & firmaret regnum eius: non ꝙ
eum tranſtulerit in Aſſyrios, & ꝙ Te
glathphalnaſar rex Aſſur ĩ dieb⁹ Pha
cee regis Iſrael cepit Ahion. & Abel
domũ Maacha, & Ianoe & Cedes &
†Ge.46.d. Aſor & Galaad & Galilæam & vni⸗
Exodi. 6.c. uerſam terram Nephthali, & trãſtulit
Infrà .23.b. eos in Aſſyrios. Poſtremò narrat, ꝙ
Ibidem.f. Salmanaſar rex Aſſyriorum Oſee filiũ
Ibidē.17.a. Ela regem Iſrael obſidendo tribus
annis Samariam cepit, & tranſtulit Iſ
rael in Aſſyrios: & poſuit eos in Ahila
& in Abor iuxta fluuium Gozan in
ciuitatibus Medorum. Vnde quæri⸗
Quæſtio tur: quomodo in Paralipomenõ dica
m⁹ Phul & Theglathphalnaſar reges
Aſſyriorũ tranſtuliſſe Ruben & Gad,
& dimidiam tribum Manaſſe in Ahi
lam & Abor & Aran & fluuiũ Go⸗
zan, cum Malachim narret hoc Sal⸗
manaſar feciſſe qui tranſtulit Iſrael in
Aſſyrios, & poſuit in locis ſupradi⸗
ctis. Sed reges Aſſyriorum priores
hoc feciſſe dicuntur, quia ceperunt cũ
gente Aſſyriorum quod eadem gens
in poſteris perfecit. Aran quam Para
lipomenon memorat, Malachim præ
termittit. Autumant Hebræi eſſe ra⸗
ges ciuitatem Medorum.

GLOS. ORDI.

CAP. VI.

FIlii Leui Gerſon &c.
b ℭ Iohanan. Præ⸗
termiſsis alijs filijs Leui
B qui ſimiliter ſacerdotes
fuerunt in domo domi
ni. Iohanan ſpecialiter laudatur, quia
viriliter reſtitit Oziæ regi per ſe ſacrifi
care volẽti: & cõſtãtia animi & zelo le
gis expleuit offm̃ ſacerdotis. c ℭ Por
rò Io. Ioſedec dicunt eſſe Eſdrã ſacer
dotem, qui reuerſus à Babylone cum
Zorobabel & filijs Iuda reſtaurauit tẽ
plum dñi & ciuitatẽ Ieruſalẽ. quod in
libro ſuo vr̃ demonſtrare, cùm dicit:
Poſt hęc in regno Artaxerxis regis Per
1.Eſdr.7.a. ſarum Eſdras filius Saraiæ, filij Azarię
filij Helciæ, filij Sellum: filij Sadoch, fi
lij Achitob, filij Amariæ, filij Azarię.
filij Maraioth: filij Saraiæ, filij Ozi fi⸗
lij Bocci, filij Abiſue: filij Phinees, filij
Eleazar, filij Aaron. Tradunt etiam Eſ
dram eſſe Malachiam prophetam, q̃a
Mala.2.b. plura q̃ in libro eius continentur hîc
etiam commemorat, dicens: Labia ſa
cerdotis cuſtodiunt ſcientiam & legẽ
re. de ore eius &c. Alij aſſerunt Ioſe⸗
dec eſſe patrem Ieſu ſacerdotis magni.
Eſdram verò eſſe ſacerdotem virum
1.Reg.8.a. iuſtum & glorioſum. d ℭ Abia.
Hîc vt Hebręi tradunt iudex conſtitu
tus munera accipiebat, quod Iohel q̃
& Vaſſeni ſenior eius filius ſciens, non
corrigebat. ideo vterq; peccaſſe dicit̃
ſecundũ Hebr. Vnde factum eſt cùm
ſenuiſſet Samuel, poſuit filios ſuos iu⸗
dices Iſrael &c. e ℭ Iſti ſunt
quos conſti. anticipando de officijs,
Nicolaus de Ly. cantorum
†vel ad cã tandũ in domo id eſt corã filijs Iſrael. quaſi diceret
dij populorum habitantium in terra
ꝓmiſsionis ante filios Iſrael nõ potue
rũt eos ſaluare, ſed abſtulit eos dñs co
ram

a dominus corã eis. Et ſuſcitauit deus Iſraël a b
ſpiritũ Phul regis Aſſyriorum, & ſpiritũ c
Theglathphalnaſar regis Aſſur: & trãſtu d
lit Ruben & Gad & dimidiam tribus Ma
naſſe, & adduxit eos ĩ Lahela & in Habor e
& Ara & fluuiũ Gozan uſq; ad diẽ hunc.

Cap. VI.

FIlij † Leui, Gerſõ, Caath, f
Merari. Filij Caath,
Amrã Iſaar, Hebrõ, &
Oziel. Filij Amrã, Aarõ
Moyſes & Maria. Filij
Aarõ, Nadab, & Abiu,
Eleazar, & Ithamar. Eleazar genuit Phi⸗ g
nees, & Phinees genuit Abiſue, Abiſue
uerò genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi, h
Ozi genuit Zachariã, & Zacharias genuit
Meraioth. Porrò Meraioth genuit Ama
riam, & Amarias genuit Achitob, Achi⸗ i
tob genuit Sadoc, Sadoc genuit Achi⸗
maas, Achimaas genuit Azariam, Aza⸗
b rias genuit Iohanan, Iohanan genuit Aza
riam: Ipſe eſt qui ſacerdotio functus eſt in k
domo, quam ædificauit Salomon in Ieru
ſalem. Genuit autem Azarias Amariam,
Amarias genuit Achitob, Achitob ge⸗
nuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum, Sel⸗
lum genuit Helciam, & Helcias genuit
Azariam, Azarias genuit Saraiam: & l
c Saraias genuit Ioſedec. Porrò Ioſedec
egreſſus eſt, quando tranſtulit dominus
Iudam & Ieruſalem per manus Nabu⸗
chodonoſor. Filij ergo Leui, Gerſon, m
Caath, & Merari. Et hæc nomina filio⸗
❡De his in Numeri.
rum Gerſon: Lobni & Semei. Filij Ca⸗
ath, Amram, & Iſaar, & Hebron, & Ozi
a ❡Vel Moſi.
el. Filij Merari: Moholi, & Mũſi. Hæ
autem generationes Leui ſecundum fa⸗
milias eorum, Gerſon † Lobni filius eius, n
Iahath filius eius, Zamma filius eius, Ioa
ha filius eius, Addo filius eius, Zara filius
eius, Iethrai filius eius. Filij Caath, Ami⸗
nadab filius eius, Core filius eius, Aſir
filius eius, Elcana filius eius, Abiaſaph fi⸗
lius eius, Aſir filius eius, Thahath filius
eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius,
Saul filius eius. Filij Elcana, Amaſai &
Achimoth & Elcana. Filij Elcana So⸗
phai filius eius, Nahath filius eius, Eliab
filius eius, Ierohã filius eius, Elcana filius
❡Qui in libro Regum Iohel.
eius. Filij Samuel primogenitus Vaſſeni o
d & Abia. Filij autẽ Merari, Moholi: Lob p
ni filius eius, Semei filius eius, Oza filius
eius, Sãmaa filius eius: Haggia filius eius,
Aſaia filius eius. Iſti ſunt quos conſti⸗ q
tuit Dauid † ſuper cantores domus do⸗
mini, ex quo collocata eſt arca & mini⸗

rã filijs Iſrael, iõ iuſtũ fuit ꝙ filij Iſrael cõ C
uerſi ad cultũ illorũ deorũ de terra il⸗
la eijcerent, ideo ſubditur: a ℭ Et ſuſ
citauit de. Iſ. i. voluntatẽ impugnan
di filios Iſrael. b ℭ Phul regis. de
quo habetur. iiij. Reg. xv. c ℭ Et ſpi⸗
ritum The. de quo hr̃ ibidẽ. d ℭ Et
tranſtulit Ru. eijciendo de terra ſua.
e ℭ Et adduxit. loca talia Aſſyriæ.

NICO. DE LY.

CAP. VI.

FIlii Leui. Hîc deſcribit̃ ge⸗
neratio Leuitarũ. & primò Diuiſio
deſcribitur eorum genealo⸗
gia. ſcd'ò deſcribunt̃ eorũ officia, ibi:
Iſti ſunt quos conſtituit Dauid. tertiò
eorũ habitacula, ibi: Et hæc habitacu
la eorũ. Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ tribus
Leui fuit primò diuiſa in tres p̃tes ſe⸗
cũdũ tres filios Leui. ſ. Gerſon, Caath,
& Merari. de Caath verò deſcẽdit Aa
rõ q̃ fuit ſummus ſacerdos, de eo de
ſcenderũt alij ſacerdotes. & iſti vocati
ſunt Aaronitę. & alij aũt deſcẽdentes
de Caath retinuerunt ſibi nomẽ cõe,
& vocati ſunt Caathitę: ita ꝙ in tribu
Leui fuerũt ãc quatuor p̃tes, videlicet
Aaronitę, Caathitę, Gerſonitę, & Me
raritę, ſicut dictũ fuit pleni⁹ libro Nu.
Primò igitur ponit̃ generatio Aaro⸗
nitarũ, cũ dr̃: Filii Aarõ. g ℭ Elea⸗
zar genuit. Iſtã generatiõe deducit,
q̃a ſummũ ſacerdotiũ poſt Aaron da
tũ eſt Eleazaro & filijs eius de ordina
tiõe dñi, vt hr̃ Num. xx. h ℭ Bocci
genuit. Ab iſto Ozi accepit ipſe Eli
ſummũ ſacerdotiũ, ex ordinatiõe tñ di
uina, vt dictũ fuit Ruth. j. & j. Reg. ij. D
ca. ita ꝙ fuit ſimul iudex & ſumm⁹ ſa
cerdos, vt hr̃. j. Reg. j. & deſcendit de
Ithamar filio Aaron. i ℭ Achitob
ge. In iſto Sadoc reductũ fuit ſummũ
ſacerdotium ad filios Eleazar: q̃a Salo
mõ eiecit Abiathar de ſummo ſacerdo
tio, vt hr̃. iij. Reg. ij. & inſtituit Sadoc.
Abiathar autem deſcenderat de Eli.
k ℭ Ipſe eſt ſacer. In illa aũt domo
ſeu tẽplo multi alij functi ſunt ſummo
ſacerdotio. ſ. Sadoc, Achimaas & plu
res alij. Quare igit̃ dr̃ de iſto Azaria ſin
gulariter: Ipſe eſt, qui ſacer. Ad qđ
dicẽdũ, ꝙ hoc eſt ꝙ zelo dei duct⁹ cõ
ſtãter reſtitit Ozię regi Iudę volẽti thu
rificare in tẽplo dñi, ꝓpter qđ ꝑcuſſus
fuit lepra, vt habet̃. ij. Pa. xxvi. l ℭ Et
Sara. ge. Iſtũ Saraiã interfecit Nabu
chodonoſor, & Ioſedec fili⁹ ei⁹ ductus
eſt cũ alijs captiu⁹ in Babylonẽ. Dicũt
aũt aliq̃ ꝙ iſte fuit Eſdras ſacerdos &
ſcriba. ſed de hoc pleni⁹ dicet̃ cũ ad li⸗
brũ Eſdrę veniemus dño concedente.
m ℭ Filii er. Hîc cõſeq̃nter deſcribit Diuiſio
g̃nατiões Gerſonitarũ. primò tñ repe
tit in g̃nali aliqua de g̃natiõib⁹ Leui,
& patet lr̃a. ſcd'ò deſcẽdit ad Gerſoni
tas deſcribẽs g̃natiões eorũ deſcẽdẽdo
di. n ℭ Gerſon: Lob. fili Caath. hîc
deſcribit g̃natiões Caathitarũ, ꝓut Caa
thitę diuidunt̃ cõtra Aaronitas, vt p̄
dictũ eſt. & deſcribit iſtas g̃natiões ſiſr
deſcẽdẽdo di. Filii Caath. o ℭ Fi⸗
lii Sa. nõ eſt ĩtelligẽdũ ꝙ vterq; fuerit
p̃mogenit⁹; ſed Abia fuit prim⁹ poſt
Vaſſeni. p ℭ Filii au. hîc cõſeq̃nter
deſcribit̃ g̃natio Meraritarũ ſiſr deſcẽ
dendo. Et patet litera. q ℭ Iſti ſunt
quos conſtituit. Hîc conſequenter
agitur

c antorũ Dauid q organis muſicis laudes
E d o canebant, cũ eorũ genealogiã narra
† habitacu lo taberna culi ret prælibauit: ſuo aũt ordine quomodo id feciſſent demonſtrabit. a ¶ Ethan fi lius. Ethan vnus de cantoribus tribus, qui coram Dauid in cymbalis laudẽ dei concrepabant. Et notãdum, ꝙ ſicut fue rũt tres filij Leui, Caath, Gerſon & Me rari, ita tres cantores: Eman de Caath, Aſaph de Gerſon, Ethan de Merari. ¶ Myſticè autem ſignificat ſanctos do ctores, qui ſanctę trinitatis fide imbuti, ſe cundum diſpẽſationem veri Dauid præ dicationem euangelij, toti mundo annũ tiant. b ¶ Leuitæ qui. Quia omnis or do eccleſiaſticus ſcd'm apoſtolorũ tradi
1. Tim. 3. d. tionẽ, & q primatũ tenent, totũ miniſte riũ, agãt in eccleſia dei. vñ: Vt ſcias quõ oportcat te conuerſari in domo dei, quę eſt eccleſia dei viui &c. c ¶ Aaron. Chriſtũ ſignificat, filij eius eccleſię popu
1. Pe. 2. b. lũ, cui dicitur: Vos eſtis genus electũ, re gale ſacerdotiũ &c. quę ſummus põtifex docuit ſup altare fidei holocauſtũ bono rũ operũ, & incẽſũ oratiõis offerre, & vt præcaretur pro Iſrael. i. pro ſtatu eccle ſiæ, ſecundũ præcepta legis per Moyſen data. Reperit aũt genealogiam Aarõ vſ ꝙ ad Achimaas. qđ pro laude ei⁹ factũ vř, quia fidelis fuit Dauid in omnibus.

Nicolaus de Lyra.

agitur de officijs Leuitarũ, quorum aliq erãt ſimplices Leuitæ, alij cũ hoc ſa cerdotes, ſicut Aarõ & filij eius, qui erãt de tribu Leui. Primò igiẽ determinãtur officia Leuitarũ ſimplicium, ſcd'ò ſacerdo
F tũ, ibi: Aarõ verò. De ſimplicibus Leui tis, aliqui erant cantores ad dicendum di uinas laudes, de quibus agitur primò. alij in alijs officijs conſtituti, de quibus agiẽ ſcd'ò, ibi: Fratres quoq eorũ. Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ poſtꝙ Dauid obtinuit regnũ adduxit arcã dñi de domo Obe dedom in ciuitatem Dauid, & poſita fuit in tabernaculo quod fecerat Dauid, vt habetur. ij. Reg. vj. & extunc inſtituit Da uid cantores & alios Leuitas, qui officia exercerent coram domino ꝗdiu illa ar ca fuit in illo tabernaculo, & poſtea quan do fuit tranſlata ad templum per Salo monem ædificatum. Inter cantores au tem erant tres principales de tribus co gnatiõibus Leuitarũ ſupradictis, videli cet Hemam de filijs Caath, & Aſaph de filijs Gerſon, & Ethan de filijs Merari. & erant ſic ordinati, ꝙ Heman cum ſocie tate ſua erat in medio. Aſaph autem cum ſocietate ſua erat ad dexterã. Ethan ve rò cum ſua ad ſiniſtram. & ex his patet li tera, paucis exceptis, cũm dicitur: Iſti ſunt quos. ſ. qui infrà ſequũtur: ex quo collocata eſt arca in tabernaculo facto à Dauid. Cætera patent ex dictis vſꝗ ibi:
a ¶ Et frater eius. Vocantur autem Aſaph & ſocij ſui fratres ipſius Heman, & aliorum qui erant in ſocietate ſua: ga licet eſſent de duabus cognationibus, ſci licet Caath & Gerſon, tamen erant de ea dem tribu. ſ. tribu Leui. Cætera patent
† Bethſa mes ex dictis. b ¶ Fratres quoque. Hic agitur de officijs aliorum Leuitarum, cũ dicitur: Fratres quoque. & dicunt fra tres, quia de eadẽ tribu, vt iam dictũ eſt
c ¶ Qui ordinati. quia aliqui erant ianitores, & aliqui cuſtodes vaſorum, & alij miniſtrabant ſacerdotibus in obla tionibus

ſtabant coram † tabernaculo teſtimo nij, canentes donec ædificaret Salo mon domum domini in Ieruſalem. Stabant autem iuxta ordinẽ ſuum in miniſterio. Hi uerò ſunt qui aſsiſtebãt cum filiis ſuis. De filiis Caath, Hemã cãtor filius Ioel, filij Samuel, filij Elca na, filij Ierohã, filij Eliel, filij Thohu, filij Suph, filij Elcana, filij Mahath, fi lij Amaſai, filij Elcana, filij Ioel, filij Azariæ, filij Sophonię, filij Thahath, filij Aſir, filij Abiaſaph, filij Core, fi lij Iſaar, filij Caath, filij Leui, filij Iſra a

a ¶ Cognatione. ſcriptura enim propinquos fratres appellat.

ël, & frãter eius, Aſaph, qui ſtabat à dextris eius. Aſaph filius Barachiæ, filij Samaa, filij Michaël, filij Baza iæ, filij Melchiæ, filij Athanai, filij Za ra, filij Adaia, filij Ethan, filij Zam ma, filij Semei, filij Ieth, filij Gerſon, filij Leui. Filij autem Merari fra
a tres eorum ad ſiniſtram: Ethan fi lius Chuſi, filij Abdi, filij Maloch, fi lij Aſabiæ, filij Amaſiæ, filij Helciæ, filij Amaſai, filij Boni, filij Somer, filij Moholi, filij Muſi, filij Merari.
b filij Leui. Fratres quoque eorum Le b c uitæ, qui ordinati ſunt in cunctum mi niſterium tabernaculi domus domi
c ni. Aaron uerò & filij eius adolebant d incenſum ſuper altare holocauſti, & e ſuper altare thymiamatis in omne o f g pus ſanctiſanctorum, & ut † precaren tur pro Iſraël, iuxta omnia quę præce perat Moyſes ſeruus dei. Hi ſunt au h tem filij Aaron: Eleazar filius eius, Phinees filius eius, Abiſue filius eius, Bocci filius eius, Ozi filius eius, Zara hia filius eius, Meraioth filius eius, Amarias filius eius, Achitob filius e ius, Sadoc filius eius, Achimaas filius eius. Et hæc habitacula eorum per i uicos atꝗ cõfinia, filiorum ſcilicet A aron iuxta cognationes Caathitarũ. Ipſis enim ſorte contigerant. Dede runt igitur eis Hebron in terra Iuda, & ſuburbana eius per circuitum, agros autem ciuitatis & uillas. Caleb k filio Iephone. Porrò filiis Aaron de l derunt ciuitates, ad confugiendum m Hebron, & Lobna & ſuburbana e ius, Iecter quoque & † Eſthemo cum ſuburbanis ſuis, ſed & Helon, & Da bir cũ ſuburbanis ſuis, Aſam quoꝗ & † Bethſemes & ſuburbana eorũ De tribu autẽ Beniamin, Gabee & ſubur bana eius, & Almath cũ ſuburbanis ſuis, Anathoth quoꝗ cũ ſuburbanis ſuis: Omnes ciuitates tredecim cũ ſub n urbanis ſuis per cognationes ſuas.

tiõibus ſacrificiorũ: & ſic de alijs officijs, G quæ non exprimuntur hîc. iſta enim of ficia cãtorum, Leuitarum & ſacerdotũ, plenius exprimuntur & deſcribũtur in frà eodem libro à. xxiij. ca. vſꝗ ad. xxvi. incluſiuè. d ¶ Aaron ve. Hîc deſcribũ tur officia ſacerdotum, breuiter tamen, cũm dicitur: e ¶ Adolebant in cenſum ſuper. Quod erat extra taber naculum in atrio, & ibi cremabatur incẽ ſum ſimplex, quod offerebatur cum ho ſtijs & oblationibus. f ¶ Super altare. quod erat intra tabernaculũ an te ædificationem templi, & poſtea in tẽ plo quando fuit ædificatum: & ſuper il lud cremabatur thymiama, quod erat compoſitum ex quatuor ſpeciebus pre tioſis & redolentibus, vt habetur Exod. xxx. g ¶ In omne ſanctiſancto. Licet tãtùm illa pars tabernaculi in qua erat altare thymiamatis, & candelabrum & menſa propoſitionis, vocaretur ſan ctum vel ſancta tantummodo: tamen o mnia opera quæ fiebant ibi à ſacerdoti bus, vt pote compoſitio lucernarũ, pro poſitio panũ, & crematio thymiamatis fiebant propter reuerentiã ipſius dei cu ius ſedem repræſentabant illa quæ erant intra partem tabernaculi, quę dicebatur ſanctumſanctorum, videlicet arca, Che rubin & propitiatorium, ſicut dictum fuit plenius Exo. xxv. capitu. vnde & de propitiatorio dabantur reſponſa diui na quaſi à deo ibidem ſpecialiter habitã te. & ideo prædicta opera dicuntur ope ra ſanctiſanctorum. h ¶ Hi ſunt au tem filii Aaron: Eleazar filius. Hîc conſequenter replicat generationes Aa H ron, incipiendo ab Aaron, & terminan do in Achimaas filio Sadoc: & non pro cedit vltrà, quia ſolummodo hîc enume rantur ſacerdotes Ab Aarõ per Eleaza rum filium eius, qui fuerunt vſque ad † pro expia rent tempus Salomonis qui ædificauit tem plũ. i ¶ Et hæc habitacula eorum per vicos atque confinia filiorum ſcilicet Aaron &c. Hîc conſequenter agitur de ciuitatibus & locis filiorũ Leui incipiendo à ſacerdotibus filij Aaron, cũm dicitur: Dederunt igitur. Sequi tur: k ¶ Agros autem ciui. Ci uitas enim Hebron & territorium incir cuitu, fuit datum Caleb p Ioſue, ſicut habetur Ioſue. xiiij. ita ꝙ erat dominus principalis ciuitatis & ſuburbij, ꝗuis cõ cederentur habitationi ſacerdotum. Ter ritorium autem & villę quæ erant ibi, fuerunt ſuæ quantùm ad habitationem & dominium. l ¶ Porro filiis Aarõ dederunt ciuitates. & hoc debet fieri punctus, & ſubintelliguntur quę poſtea ſubdũtur. m ¶ Ad confugiendum Hebron. Hîc ſimiliter ſit punctus, quia Ciuitates refugij illæ quæ immediatè ſequuntur, non fue runt ciuitates refugij, fuerunt enim tantũ ſex ciuitates refugij, tres circa Iordanẽ. ſ. Hebron Sichem & Cedes in Galilæa, & † Eſthamo tres trans Iordanem, ſcilicet Boſor Ra moth in Galaad & Gaulon in Baſan, vt habetur Ioſue. xx. & licet iſtæ ſex ciuitates nominentur in hoc capitu. in diuerſis lo cis, non tamen nominantur hîc ciuitates confugij niſi duæ tantùm, ſcilicet He bron & Sichem, ſed de alijs quatuor idem eſt notandum. n ¶ Omnes ciuitates tredecim cum ſuburba. ſuis per cognatio. tot fuerunt ſecũdũ veritatem, vt habetur in libro Ioſue.

Filijs autem

Filiis autem Caath reſiduis de cognatione ſua dederunt ex dimidia a
tribu Manaſſe in poſſeſſionem urbes decẽ. Porrò filiis Gerſon per b
cognatiões ſuas de tribu Iſſachar,& de tribu Aſer,& de tribu Neph
thali,& de tribu Manaſſe in Baſan,urbes tredecim. Filiis autem Me
rari per cgonatiões ſuas de tribu Ruben,& de tribu Gad,& de tribu
Zabulon dederunt ſorte ciuitates duodecim. Dederunt quoq; filij
Iſraël Leuitis ciuitates & ſuburbana earum. Dederuntq; per ſortem
ex tribu filiorum Iuda,& ex tribu filiorum Simeon,& ex tribu filio
rum Beniamin urbes has quas uocauerunt nominibus ſuis: & his c
qui erant ex cognatione filiorum Caath,fueruntq; ciuitates in termi-
nis eorũ de tribu Ephraim. Dederuntq; eis urbes ad confugiendum,
Sichem cum ſuburbanis ſuis in monte Ephraim,& Gazer cum ſub-
urbanis ſuis,Iecmaam quoq; cum ſuburbanis ſuis,& Bethoron ſimi
liter,necnon Aialon cum ſuburbanis ſuis, & Gethremmon in eun-
dem modum. Porrò ex dimidia tribu Manaſſe,Aner & ſuburbana
eius, † Balaam & ſuburbana eius: his uidelicet qui de cognatione fi
liorum Caath reliqui erant. Filiis autem Gerſon de cognatione di-
midię tribus Manaſſe Gaulon in Baſan & ſuburbana eius, & Aſta-
roth cũ ſuburbanis ſuis. De tribu Iſſachar Cedes & ſuburbana eius,
Dabereth cũ ſuburbanis ſuis,Ramoth quoq; & ſuburbana eius,&
Anem cum ſuburbanis ſuis. De tribu uerò Aſer Maſal cũ ſuburba-
nis ſuis,& Abdon ſimiliter: Hacoc quoq; & ſuburbana eius,& Ro
hob cum ſuburbanis ſuis. Porrò de tribu Nephthali Cedes in Gali-
lęa & ſuburbana eius. Hamon cum ſuburbanis ſuis, & Cariatha-
im & ſuburbana eius. Filiis autem Merari reſiduis de tribu Za-
bulon Remmono & ſuburbana eius, & Thabor cum ſuburbanis
ſuis. Trans Iordanem quoq; ex aduerſo Iericho cõtra orientem Ior
danis. De tribu Ruben Boſor in ſolitudine cum ſuburbanis ſuis, &
Iaſſa cum ſuburbanis ſuis; Cademoth quoq; & ſuburbana eius, &
Mephaath cum ſuburbanis ſuis. Necnon & de tribu Gad, Ramoth
in Galaad & ſuburbana eius,& Manaim cum ſuburbanis ſuis. Sed
& Heſebon cum ſuburbanis ſuis, & Iezer cum ſuburbanis ſuis.

† Baalam.

Cap. VII.

¶ Alias Samron.

Porrò filij Iſſachar Thola & Phua, Iaſub & Sime- d e
rõ,quatuor. Filij Thola,Ozi & Raphaia & Ieriel &
Iemai & Iebſem & Samuel principes per domos co
gnationum ſuarum. De ſtirpe Thola uiri fortiſsi-
mi* numerati ſunt in diebus Dauid uigintiduo milia f
ſexcenti. Filij Ozi,Izrahia: de quo nati ſunt Michael,& Obadia,&
a ¶ Alias Iſai. b ¶ Annumerato patre qui vnicus fuit patris ſui.
Ioel,& Ieſia,quinq;,omnes principes. Cum eis per familias & popu g
los ſuos † accincti ad prælium uiri fortiſsimi triginta ſex milia. Mul-
tas enim habuere uxores,& filios. Fratreſq; eorum per omnem co-
gnationem Iſſachar,robuſtiſsimi † ad pugnandũ, octoginta ſeptem
milia* numerati ſunt. Filij Beniamin, Bela, & Bechor, & Iadihel, h
tres. Filij Bela Esbon,& Ozi,& Oziel,& Ierimoth,& Irai,quinque
principes familiarum & ad pugnandum robuſtiſsimi. Numerus au
tem eorum uigintiduo milia & triginta quatuor. Porrò filij Bechor
Zamira,& Ioas,& Eliezer,& Elioenai,& Amri,& Ierimoth,& A-
a bia,& Anathoth,& Almath. Omnes hi filij Bechor. Numerati
ſunt autem per familias ſuas principes cognationum ſuarum † ad bel
¶ Alias Ibdihel.
la fortiſsimi,uiginti milia & ducenti. Porrò filij Iadihel Balan. Filij
a ¶ A quo egreſsi ſunt Beniamitæ: qui nefario concubitu occiderunt vxorem Leuitæ.
autem Balan,Iehus,& Beniamin, Aod,& Chanaana, & Iethan,&
Tharſis,& Ahiſahar. Omnes hi filij Iadihel principes cognatio-
num ſuarum uiri fortiſsimi decem & ſeptem milia & ducenti ad prę
liandũ procedẽtes. Sepham quoq; & Haphã, filij Hir,& Haſim filij i
a ¶ Concubinæ Iacob ancillæ Rachelis matris Nephthali: a quo iſti ſunt generati.
Aher. Filij autẽ Nephthali, Iaſiel,& Guni & Ieſer,& Sellũ,filij Bala. k l

* per familias ſuas

† milites exercitꝰ belli. Diuiſio † viribꝰ, & infrà *oẽs p ſeriẽ generatiõis eorum.

† viri

CAP. VII.

A a ¶ Oẽs hi fi. Bo. Vbicũq; i lege ſcribitur: Oẽs hi filij iſtius vel illiꝰ aut ꝓ merito rũ excellẽtia eſt: aut ꝓ meritorũ deterioratione, vt eius dicãtur eſſe filij cuius fuerunt imitatores.

¶ Cõcubinaq;

Nicola. de Ly.

a ¶ Fi. au. ca. re. de co. ſua. i. qui nõ erant ſacerdotes, ita qđ dicebant Caathitæ tm̃ & nõ Aaronitæ, vt dictũ eſt ſ. iſtis dederunt alia habitacula. b ¶ Porro fi. Ger. Hîc cõſeqnter agit de habitaculis Gerſonitarũ & Meraritarũ, oñdẽdo q̃ ciuitates,& à qbus tribubꝰ aſſignatę fũt eis,& cũ hoc etiã iter miſcet aliqua de filijs Caath.& patet lr̃a vſque ibi: c ¶ Quas vo. ex no. ſu. i. Leuitæ & ſacerdotes denominauerũt loca eis aſſignata ad habitãdũ & nutriẽdũ pecora B ex noibꝰ ſuis: ad hoc qđ iſtud eſſet teſtimoniũ i futurũ, qa iſta erant eis aſsignata à filijs Iſrl̃. qa tribꝰ Leui nõ habuit hæreditatẽ diſtinctam ſicut alię tribus. Cętera patent in litera.

NI. DE LY

CAP. VII.

Porro filij Iſſa. Hîc cõſequẽter ponit gnatiões aliarũ ſex tribu. ſ. Iſſachar, Bẽiami, Nephthali, Manaſſe, Ephrai & Aſer: de tribubꝰ vô Dan & Zabulõ non facit mẽtionẽ. Priò ergo agit de generationibus iſtarũ tribuũ. ſecũdò reſumit tribus Bẽiami, vt diffuſius deſcribat. c. viij. Circa primũ deſcribitur priò generatio tribꝰ Iſſachar. ſcđò Bẽiamin, ibi: Filij Bẽiami. terriò Nephthali, ibi: Filij ãt Nephthali. q̃rtò Manaſſe, ibi: Porrò filiꝰ Manaſſe. qntò Ephraim, ibi: Filij aũt Ephraim. ſextò Aſer. ibi: Filij Aſer. De tribu vô Dã & Zabulõ nõ deſcribit aliq̃ genealogia: cuiꝰ cauſa ab aliqbꝰ aſſignatur, quia q̃libet tribꝰ C habebat librum genealogię ſuę. Eſdras autẽ ſcriptor huiꝰ libri, vt dictũ fuit à principio, forſitan non inuenit libros genealogiarum tribus Dan & tribus Zabulon: qa perditi fuerũt i captiuatione decem tribuum, vl' alio modo. Circa primũ dicit. Filij Iſſa. & ſubditur: e ¶ Et Sime. Iſte vocatur Semrõ: Gene. xlvj. f ¶ Numera. ſunt i die. Da. quãdo pręcepit numerare populum, vt habetur. ij. Reg. xxiiij. g ¶ Quinq; oẽs prin. Hoc intelligit connumerato patre. Cętera patent vſque ibi: h ¶ Filij Ben. Hic cõſequenter deſcribitur genealogia tribus Bẽiami & patet litera vſque ibi: i ¶ Sepham q̃que & Hapham filij Hir & Aſim filij Aſer. In Hebræo habetur: Filij Aher. Et ponitur hîc filij in plurali pro filius, vel cũ iſto Aſim intelliguntur alij filij Aher. Dicit autem hîc gloſſa Hebraica, qđ Eſdras iſtos Sepham & cæteros po- D ſuit hîc vltimò in genealogia Beniamin, quia neſciebat virũ eſſent de tribu Beniamĩ vl' nõ, e ẽ q̃ nõ iuenit reductionẽ genealogię ipſorum ad tribum Beniamin certitudinaliter. ſed hoc non videtur conuenienter dictum. Tũ quia Hebræi dicunt, quòd Eſdras ſcripſit hunc librum per adiutorium & directionẽ Aggęi & Zacharię prophetarum ſibi contemporaneorum, qui ſpiritu prophetico loquebãtur. Tũ quia in ſcriptura ſacra ſi aliqd eſſet poſitum dubium, hoc eſſet â ſpiritu humano, & nõ â ſpiritu diuino. k ¶ Fi. ãt Nephthali. Hîc ponitur genealogia tribus Nephthali: & multũm breuiter. l ¶ Filij Bela. Iſta autem fuit ancilla Rachel ab eadem in coniugio ipſi Iacob data, vt habetur Gen. xxx. de qua natꝰ fuit Nephthali, vt habetur ibidem. & ideo cũ dicitur: Filij Bala, ly filij, refertur ad Nephthali: & eſt ſingularis numeri, & genitiui caſus. ſi autem ſit pluralis numeri, prout ſonat litera Hebraica, ſic filij Nephthali hîc dicũt

D fili Balę

E

a ℭConcub. eiu. Hæc dicitur fuiſſe filia filij Balan, quę in AEgyptũ fame cogẽte à patre venalis ducta à Manaſſe: qui horreis præerat cibariis, patri datis in coniugium miſericorditer ſuſcepta eſt. b ℭHapphim &c. prioris filij Machir hęc duo nomina eſſe dicuntur, ſed ſecundũ eſſe Salphaad & eorum ſororem Maachã, quã Heſron cũ ſexaginta eſſet annorũ accepit vxorem, quę peperit ei filium Segub, ſicut ſuprà dictum eſt. c ℭSoror autẽ ei⁹ re. Soror Vlam filij Phares, filij Machir, vt prædictum eſt, hanc quidam tradunt fuiſſe matrem Ieſu filij Naue, qui vir decorus nuncupatur, ob inſigne virtutis & principat⁹. Alij dicunt Delboram vxorem Lapidoth prophetiſſam. d ℭFilij autem Ephraim. Fabulantur Hebręi qđ filij Ephraim congregata multitudine viuente patre conati ſunt ad terram promiſsionis reuerti & in Geth Paleſthinorum occiſi ſunt, vnde cæteræ tribus p̃ deſertum adducuntur, ne viderent oſſa fratrum ſuorũ. & in pſa. dicit: Fiij Ephraĩ conuerſi ſunt in die belli.

Marginal: filijs ſuis · † Haphron · Iudic. 4. · Pſal. 77. b.

a Porrò filius Manaſſe Ezriel, †concubi-
b naq; eius Syra peperit Machir patrem
Galaad. Machir autem accepit uxores
b filiis ſuis †Happhim, & Sapham, & ha-
c buit ſororẽ nomine Maacha. Nomen
d autem ſecundi Salphaad. Natæq; ſunt

a ℭQuæ in libro Numerorum petunt a Moyſe hæreditatem inter fratres ſuos.

Salphaad filiæ. Et peperit Maacha uxor Machir filium, uocauitq; nomen eius Phares. Porrò nomen fratris eius Sares, & filij eius Vlam & †Recen. Filius autem Vlam, Badan. Hi ſunt filij
e Galaad filij Machir filij Manaſſe. So-
ror autẽ eius †Regma peperit †uirum decorum & Abiezer & Mohola. Erãt autem filij Semida, Ahin, & Sechem:
f & Leci, & Aniam. Filij autẽ Ephraim
Suthala, Bared filius eius, Thahath filius eius: †Elada filius eius †Thahath filius eius, & huius filius †Zabad, & huius filius Suthala, & huius fili⁹ Ezer &
g Elad. Occiderunt autem eos uiri Geth
h †indigenæ, quia deſcenderant ut †inuaderent poſſeſsiones eorum. Luxit igitur Ephraim pater eorum multis die-

a ℭPatriarchæ qui adhuc ſupererant, vel cognati qui ſæpe fratres dicuntur.

bus, & uenerunt fratrẽs eius ut conſolarentur eum. Ingreſſusq; eſt ad uxorem ſuam, quæ concepit & peperit filium, & uocauit nomen eius Beria, eò quòd
i in malis domus eius ortus eſſet. Filia
autem eius fuit Sara, quæ ædificauit Bethoron inferiorem & ſuperiorem & Ozenſara. Porrò filius eius
k l

Nicolaus de Lyra.

filij Balę matris ſuæ: eo modo loquendi quo frequenter in ſacra ſcriptura filij filiorum dicuntur filij parentũ. a ℭPorro fili⁹ Ma. Hîc deſcribitur genealogia trib⁹ Manaſſe. b ℭPeperit Ma. pa. Ga. fuit enim potẽs & magnus ĩ terra illa, propter qđ dicitur pater eius, vt frequenter dictum eſt in conſimilibus. c ℭEt ha. ſo. no Maacha. Iſta eſt alia ab illa Maacha, quę citò pòſt dicit̃ vxor Machir. d ℭNatęq; ſunt Sal. fi. Iſte fuit lapidat⁹ propter collectionem lignorum in ſabbatho, nec habuit filios: propt̃ qđ eius filię acceperunt partem hæreditatis loco patris de voluntate domini, vt habet̃ Nu. xxvij. Sequitur: e ℭSoror autem eius re. pe. virum decorum. In Hebræo habetur: Peperit Secor, & ẽ nomen proprium vnius hominis, vt dicunt Hebræi. f ℭFilij autem Ephra. Hîc deſcribit̃ genealogia tribus Ephraim, & legatur litera prout iacet vſque ibi: g ℭOcciderunt autem eos viri Geth. Iſtud autẽ exponitur ab Hebręis multipliciter. Vno modo qđ iſti deſcendentes de Ephraim filio Ioſeph patre ei⁹ adhuc viuente, añ exitum filiorum Iſrael de AEgypto ſub Moyſe collegerũt multitudinem, vt intrarent terram promiſsionis: tum quia Ioſeph moriens dixerat ꝙ dominus poſt mortem ſuam educeret filios Iſrł de AEgypto, & induceret eos in terra promiſſionis, vt habetur Gene. vlti. Tũ quia Iacob patriarcha benedicẽdo filios Ioſeph prępoſuerat Ephraim ipſi Manaſſe, vt habetur Gene. xlviij. propter qđ filij eius erant magis elati & audaces. & venerunt verſus terram promiſsionis per viam breuiorem. ſ. per terram Philiſthinorum, q̃ vicina eſt, vt habetur Exo. xiij. & tunc à Gethæis fuerunt debellati: quia pręoccupabant tempus redeundi ad terram promiſsiõnis, ſecundum qđ dicitur Gene. xv. qđ. cccc. annis deberent eſſe filij Iſrael peregrini in terra non ſua, vt ibidem fuit declaratum, q nondũ adhuc erãt cõpleti. Et huic expoſitioni concordat qđ poſtea hîc dicitur. ſ. qđ Ioſue fili⁹ Nun miniſter Moyſi in exitu de AEgypto, nepos fuit Eliſama filij Amiud, filij Laadã, filij Thale, filij Beria, vt dicunt Hebræi, filij Ephraim. & ſic in ſexta generatione natus eſt Ioſue de Ephraim, ſicut & Eleazar de Leui in quinta, vt dictum fuit Gene. xv. Sed huic expoſitioni obuiat qđ dicitur in textu: Filia autem eius. ſ. Ephraim fuit Sara: q̃ ędifi. Bethorõ inferio. &c. q̃a iſtę ciuitates ſunt ĩ terra ꝓmiſsiõis ĩ ſorte Ephraim, vt habetur Ioſue. xvj. vbi nõ potuit ędificari p̃ mulierẽ deſcẽdẽtẽ de Ephraim niſi poſt ingreſſum filiorũ Iſrł ĩ terrã ꝓmiſsionis & aſſignationẽ hęreditatũ ſingulis tribub⁹. A natiuitate ṽò Ephraim vſq; ad illud tẽp⁹ fluxerũt anni. cclvj. ad min⁹. & ĩõ nõ videt̃ ꝙ tũc poſſet eſſe aliq̃ filia genita ab Ephraĩ, q̃ ędificaſſet ciuitatęs illas. Probatio aſſũptę, q̃a à natiuitate Iſaac vſq; ad exitũ de AEgypto fluxerũt anni quadringẽti, vt declaratũ fuit Gene. xv. a. qb⁹ ſi ſubtrahãt anni qui fluxerunt vſque ad natiuitatem Ephraim, remanẽt anni ducenti & decem: quia Iſaac ſexagenarius genuit Iacob, vt habetur Ge. xxv. Iacob verò centum triginta annorum erat, quando deſcendit in AEgyptũ. vt habetur Ge. xlvij. & ſic de prędictis quadringẽtis annis vſq; ad exitũ de AEgypto remanẽt. ccx. ad minus à natiuitate Ephraim, quia natus erat quãdo Iacob deſcẽdit in AEgyptũ, vt habetur. Ge. xlviij. quib⁹ ſi addãt q̃draginta anni qb⁹ filij Iſrael fuerũt ĩ deſerto poſt exitũ de AEgypto, & ſex in quib⁹ Ioſue pugnauit contra reges Chanaan anteq̃ diuideret terrã, prout oſtenſum fuit Ioſue. xj. & xiij. habẽt anni. cclvj. Igitur ſecundũ iſtã expoſitionem oportet dicere, qđ Sara q̃ hîc dicitur filia Ephraim non fuit filia eius immediata, ſed p̃ multas generatiões deſcẽdit de eo, & fuit in poteſtate ſua poſtq̃ filij Iſrael ĩ terra ꝓmiſsionis habuerũt ſortes aſsignatas: & ſic ędificauit ciuitates dictas, ꝓpter qđ hîc noĩatur ĩter filios Ephraĩ patriarchę ꝓpter magna q̃ fecit ĩ ędificatione ciuitatũ. ℭAlio mõ exponit̃ de illis q̃ cõtra volũtatẽ Moyſi poſt exitũ de AEgypto iuerũt ad p̃liũ cõtra aduerſarios, & debellati fuerunt, & multi eorũ occiſi, vt habetur Nu. xiiij. in fine. & ſecundum hoc nõ poteſt dici, qđ iſte Ephraim qui dicitur hîc eos lamẽtaſſe fuerit Ephraim filius Ioſeph, quia illud bellũ fuit ſecundo anno egreſsionis de AEgypto: & ſic iſte Ephraim fuiſſet tunc ccxij. annorum, vt patet ex prędictis. & non eſt veriſimile, qđ tãtũ vixerit. maximè q̃a Exo. j. dicitur, qđ mortuus fuit Ioſeph & omnis cognatio illa anteq̃ filij Iſrael exirẽt de AEgypto. Itẽ dato, ꝙ vixiſſet, trãſiuiſſet ĩ eo tẽpus generãdi, & tñ de iſto Ephraim qui dicit̃ hîc lamẽtaſſe filios ſuos, dicitur ꝙ poſtea genuit Beria, ſic nominãs eũ, eò ꝙ in malis domus eius ortus eſſet, id eſt p̃ occiſionẽ filiorũ. Beria enim interpretatur in malo. Itẽ aliqua dicũtur hîc ĩ textu & Nu. xiiij. quę videntur obuiare huic expoſitioni. quia hîc dicitur: Occi. au. eos viri Geth. q̃ erãt Philiſthæi. & Nũe. xiiij. dicit̃, ꝙ Ammorrhęi & Amalecitę interfecerunt illos qui cõtra volũtatem Moyſi auſi fuerũt ire ad p̃liũ. Itẽ hîc dr̃ ꝙ iſti fuerũt occiſi à Gethæis, eò qđ deſcẽderãt ad inuadẽdũ poſſeſsiões eorũ, ibi autem dicitur: At illi cõtenebrati aſcẽderũt ĩ mõtẽ ad pugnãdũ cõtra Ammorrhęum & Amalec. & ĩõ ꝓpter iſta nõ videt̃ poſſe ſtare iſta expoſitio ſecunda. ℭTertio modo exponitur de viris exiſtentib⁹ de tribu Ephraim, q̃ poſtq̃ habuerũt ſortẽ ĩ terra ꝓmiſsionis p̃ Ioſue multiplicati fuerũt & roborati, & cõfidentes de ſua multitudine & fortitudie deſcẽderũt de mõte Ephraim ṽſus terrã Philiſthinorũ: q̃ eſt ſup̃ mare mediterraneũ: ſed viri Geth indigenæ occiderunt eos. Et ponitur in textu: h ℭIndigenæ. ad exprimendũ modũ occiſionis. Indigenę ẽm dicuntur nati de terra illa, vnde indigenæ dicũtur quaſi inde geniti, & propter hoc ſciebãt paſſus terrę difficiles ad trãſeũdũ & ſic pugnauerunt cũ filijs Ephraim in loco vbi filij Ephraim non poterant ſe bñ defendere. Igit̃ ſcd'm iſtã expoſitionẽ oportet dicere, ꝙ ille Ephraim q̃ dicit̃ hîc lamẽtaſſe filios ſuos occiſos, q̃ fuerũt pricipales ĩ hoc facto. ſ. illo cõflictu. fuit ali⁹ ab Ephraim filio Ioſeph, & multo tp̃e poſt ipſũ, tñ nominat⁹ eodẽ nomine, ſicut frequẽter cõtingit. Et huic expoſitioni conſonat qđ ſubditur: i ℭFilia autem eius fuit Sara q̃ ædificauit Betho. infe. & ſupe. Nõ ẽm potuerũt iſtæ ciuitates ędificari ab ipſa donec filij Ephraim fuerũt potẽtes in ſorte ſua. k ℭEt Ozenſara. Iſtã ciuitatẽ nominauit ex noĩe ſuo. Sed dictę expoſitiõi videt̃ obuiare qđ ſubdit̃. ſ. ꝙ Ioſue fili⁹ Nũ deſcẽdit de iſtis: & tñ certũ eſt, ꝙ ipſe fuit añ ingreſſũ terrę ꝓmiſsiõis, & iã erat ſenex & ꝓuectæ ętatis, qñ diuiſit terrã filijs Iſrł, vt hr̃ Ioſue xiij. & ĩõ ſecundum iſtã expoſitionẽ tertiã qñ ſubditur hîc in litera: l ℭPorro fi. ei⁹ Rapha. oportet dicere ꝙ iſta lr̃a nõ refert̃ ad p̃cedẽtia ĩmediatẽ, ſed ad Ephraim filiũ Ioſeph: ita ꝙ ꝓpt̃ reuerẽtiã Ioſue, q̃ fuit valde magnus ĩ pp̃lo Iſrł, ſcriptura incipit deſcribere eius genealogiam

Marginal: † Molepheth · † Eladan · † q̃ nati erãt in terra. · F · G · † quẽ peperit cõcubina ei⁹ Syra, q̃ & peperit · † Rehen · † Iſcod · H · † Thahad · † Daph · † acciperẽt greges · Indigenę

A ~genealogi ā ab Ephraim patriarcha, vt ſit ſenſ⁹: Porro fi.e.i.E- phraī p̄riarchę. a ¶ Rapha. & Re. & Tha. de q̄.ſ. Thale. na. eſt Thaā. ſeqt̄: b ¶ Qui ha. fi. Io. Et ſic Ioſue deſcēdit de Ephraim i ſe ptia gñatiōe. c ¶ Poſſeſ. au. & c. cū fi.i. cū vill' ſibi adiūctis, iſta tū ci uitas Bethel alia ē Ieruſalē, quę vocata fuit Bethel, ꝑut dictū fuit Ge. xxviij. qa Ierl'm partim fu it in ſorte Iudæ & parti in ſorte Beniamin. Iſta au tem Bethel fuit in ſorte E- phraim, & ibi poſuit Iero boā vnū de duob⁹ vitul' aureis q̄s fecit, vt hr̄. iij. Re gū. xij. d ¶ Filij Aſer. Hic vltimò deſcribit̄ gene alogia Aſer. & patet litera vſq; ibi. e ¶ Ipſe eſt pr̄ Bar. Nomen eſt loci vbi Melchiel fuit dominus vl' vir famoſus. f ¶ Filius Iether: Iephonne. Iſte eſt alius à patre Caleb, q fuit de tribu Iuda; iſte au tem de tribu Aſer.

Iudic. 20. g. 2. Re. 16. b.

GLOS. OR.

CAP. VIII.

Beniamin: &c. Seqtur: a ¶ Qui trāſlati ſunt in Ma. q̄ꝗ ꝑ ſcelere in vxorē Leuitæ gladio corruerūt, & ſexcēti tm̄ remanſerūt. b ¶ Naamā aūt & Achia. prin cipes fuerūt ſed Gera ſe ſub diderunt, Vnde ſingulari- ter dicitur: ipſe tranſtulit eos, de quo exijt progenies Gera, qui fuit pater Se- mei.

NI. DE LYR.

CAP. VIII.

B Beniamin au tem. Hic reſu mitur genealo gia Beniamin, vt diffuſi⁹ ſcribat̄, & hoc fit p̄icipalit̄ ꝑpt̄ Saul re- gē, q fuit de hac tribu. Priò igit̄ ponit̄ genealogia Bē- iamin ī generali, ſcd'ò ipi⁹ Saul ī ſpeciali, ibi: In Gaba on aūt. Circa primū dicit̄: g ¶ Bē. au. ge. Be. pri. ſu. & ſec. q vocat̄ Asbal Nu. xxvij. h ¶ Fue. fi. Be la. Dicūt aliq ꝙ iſte Gera fuit pr̄ Semei. ſed hoc nō eſt verū, qa iſte Gera fuit nepos Bēiamin p̄riarchę, vt patet hic. à cui⁹ tpe vſ que ad tp̄s Semei fluxerūt ſexcēti anni & pl⁹: qa āno cccc. & lxxx. egreſsiōis de AEgypto fundatū fuit tē plū p Salomonē, vt ha. iij. Reg. vj. q Salomon inter fecit Semei vt hr̄. iij. Re. ij. & iō ille Gera q dr̄ pr̄ hui⁹ Semei. ij. Reg. xvj. fuit ali⁹ ab iſto Gera, & longo tpe poſt ipſū. i ¶ Hi ſunt fi. Ahod. Iſte eſt q vocatur Aiod Iudic. iij. q fuit iu- dex ī Iſrael: & interfecit E- glon regē Moab, vt ibidē hr̄. k ¶ Qui trā. ſunt in Manath. i. in ſepulchrum vt dicūt

†Nabus

Diuiſio

†Muſa

†Melchon

†Sama

Rapha, & Reſeph, & Thale, de quo natus eſt †Thaan, qui a
genuit Laadan. Huius quoque filius Ammiud qui genuit
Eliſama, de quo ortus eſt Nun, qui habuit filium Ioſue. Poſ- b c
ſeſsio autem eorum & habitatio Bethel cum †filiabus ſuis, &
contra orientē Noran ad occidentalē plagam Gazer & filię
eius. Sichem quoq; cum filiabus ſuis uſque ad Aia cum filia-
bus eius. Iuxta filios quoq; Manaſſe Bethſan & filias eius,
Thanach & filias eius, Mageddo & filias eius, Dor & fili-
as eius. In his habitauerunt filij Ioſeph filij Iſraël: Filij Aſer d
Iemna, & Ieſua, & Ieſſui, & Baria, & Sara ſoror eorum. Fi-
lij autem Baria, Heber, & Melchiel: ipſe eſt pater Barzaith. e
Heber autem genuit Iephlat & Somer & Hotham & Suaa
ſororem eorum. Filij Iephlat Phoſech & Bamaal, & Aſoth:
hi filij Iephlat. Porrò filij Somer, Ahi, & Roaga, & Haba &
Aram. Filij autē Helem fratris eius Supha & Iemna & Sel-
les & Amal. Filij Supha, Sue Harnapher, & Sual, & Beri, &
Iamra, Boſor, & Hod, & Samma, & Saluſa, & Iethran, &
Bera. Filij Iether, Iephonne, & Phaſpha & Ara. Filij autem f
Olla Aree & Haniel & Reſia. Omnes hi filij Aſer, principes
cognationum electi atque fortiſsimi duces ducum. †Nume-
rus autē eorum ætatis quæ apta eſſet ad bellum, xxvi. milia.

Cap. VIII.

Beniamin autē genuit Bela primogenitum g
ſuum Asbel ſecundum, Ahara tertium,
†Nohaa quartum, & Rapha quintum.
Fueruntq; filij Bela Addar, & Gera, & A- h
biud: Abiſue quoq; & Naaman & Ahoe:
ſed & Gera, & Sephuphan, & Huram. Hi i
ſunt filij Ahod, principes cognationum habitantium in Ga-
¶ Sepulchrum. ¶ Vel Noaman. ¶ Vel Haia.
a b baa, qui tranſlati ſunt in Manath. Naaman autem & Achia k l
& Gera: ipſe trāſtulit eos: & genuit Oza & Ahiud. Porrò Sa- m
haraim genuit in regione Moab poſtquam dimiſit Huſim, n
& Bara uxores ſuas. Genuit autem de Hodes uxore ſua Io- o
bab & Sebia & †Moſa & †Molchon: Iehus quoq; & Sehia,
& Marma. Hi ſunt filij eius prīcipes in familiis ſuis. † Me- p
e huſim uerò genuit Abitob & Elphaal. Porrò filij Elphaal He
ber, & Miſaam, & †Samad. Hic ædificauit Ono & Lod q
& filias eius. Baria autem & Sama principes cognationum r s
a ¶ Quia vlti ſunt frates ſuos filios Ephraim.
habitantium in Aialon. Hi fugauerunt habitatores Geth, & t v
a ¶ Vel Hio.
Ahio & Seſac: & Ierimoth, & Zabadia, & Arod, & Heder, x y
Michael quoq; & Iepha, & Ioha filij Baria, & Zabadia, &
Moſollam, & Hezeci: & Heber, & Ieſamari, & Iezlia, & Io
bab filij Elphaal, & Iacim, & Zechri, & Zabdi, & Elioenai, z
& Selethai, & Eliel, & Adaia, & Baraia, & Samarath filij Se
mei. Et Ieſphan, & Heber, & Eliel, & Abdon, & Zechri, &
Hanā, & Hanania, & AElam, & Anathothia, & Iephdaia, &
Phanuel filij Seſac. Et Samſari, & Sohoria, & Otholia, & Ier
ſia, & Elia, & Zechri, filij Ieroham. Hi †patriarchæ, & cogna a
tionum principes qui habitauerunt in Ieruſalem. In Ga- b c
baon autem habitauerunt Abigabaon, & nomen uxoris e-
ius Maacha: filiúſque eius primogenitus Abdon, & Sur, &

C vt dicunt aliq expoſitores nr̄i. & intelligit̄ hoc de Gabaonitis: q ꝑpt̄ vxorē Leuitæ quā afflixerāt incredibili libidine, vt hr̄ Iud. xix. f. inter fecti fuerūt, & iſti deſcēderūt de Ahod. Sed litera ſequēs cōtrariat̄ huic expoſitiōi, ī q̄ dr̄: l ¶ Naamā au. & Achia & Ie. aſſociati fuerūt illi ī hoc facto, cū igit̄ iſti fuerit de tribu Bēiami, q nō interfecerīt p̄dictos Gabaonitas, ſed ma gis iuuerīt eos, vt hr̄ Iudi. xx. patet ꝙ dicta expoſitio nō eſt v'a. Et iō dicūt hic Heb. ꝙ Manath nō ſignifi cat hic ſepulchrū, ſed ē no mē ꝓpriū cuiuſdā terrę, ad quā iſti fuerūt trāſlati per Naamā & ſocios ei⁹. vtrū aūt fuerūt trāſlati illuc per bellū vl' p cōmutationē hę reditatū ſeu alio mō, nō di cūt expoſitores Hebraici vl' Latini. m ¶ Porro Sa. ge. ī reg. Mo. Cauſa āt q̄re illuc iuit, ſubditur: n ¶ Poſt. di. Huſim & Ba. vxo. ſu. qa forte erāt adulteræ vl' ſibi tædioſæ. & iō ijs dimiſsis accepit a- liā vxorē ī regiōe Moab. de q̄ ſubdit̄: o ¶ Ge. au. & cæ. Ioab. & cæteros. p ¶ Meuſim ve. q̄ fuit pria vxor Saarahi, vt p̄di- ctū ē: genu. Abitob. & ſubdit̄: q ¶ Hęc ædifi. noīa ſūt ciuitatū q̄s ędi- ficauit Samad. r ¶ Et fi. eius. i. villulas adiacentes. s ¶ Ba. au. & Sa. Baria hic eſt nomē viri. t ¶ Pri ci. co. ha. ī Aia. nomē eſt ciuitatis, de q̄ dr̄ Ioſue. x. c. Sol. cōtra Gabaō ne mo- uearis, & luna cōtra vallē Aialō. v ¶ Hi. ſ. Baria & Sama & ſocij eorum. x ¶ Fug. ha. Geth. Phi- liſthæi em̄ q habitabāt in Geth, aſcēderunt in ſorte Bēiamī ad dep̄dādū, & ab iſtis de tribu Bēiamī fuerīt debellati & fugati, ſicut e- cōuerſo filij Ephraim vo lētes deprędari Gethæos, ab ipſis fuerūt debellati & occiſi, vt dictū fuit. c. p̄ce. y ¶ Et Ahio & c. Noīa ſūt virorū de Bēiamin, q fuerūt ī debellatiōe Gethę orum, vſq; ibi excluſiuè. z ¶ Filij Elphaal. Vbi ī cipit deſcribere alias gene- rationes. a ¶ Hi patriar chæ. i. p̄cipales īter prin cipes illius cognationis. b ¶ Qui habita. ī Ie. Hęc em̄ ciuitas p̄tī cadit ī ſortē Iudę, & p̄tī ī ſortē Bē iamī, vt dictū fuit ī lib. Io- ſue. & iō non ſolū habita bāt ibi aliq de tribu Iuda, ſed etiā aliq de tribu Bēia- min. c ¶ In Ga. au. ha. Hic cōſeq̄nt̄ deſcribit̄ co- gnatio Saul' regis ī ſpecia li, cū dr̄: In Ga. au. habi ta. & c. In Heb. habet̄: Pa ter Gabaō. Et ſunt duę di- ctiones, & ſignificāt illū q erat principalis ī illa ciuita D

†Theen

†viculis ei⁹ & infrà.

†Recenſiti ſūt āt p ſeriē gñatiōis eorū q apti eſſent ad bellū numero.

†vel Dehuſim

†principes familiarum p gñatiões ſuas, & ipſi principes

E ſte,& quòd iſta ſit vera litera,patet ex hoc,quòd circa finē ca. ſequētis reſumitur iſta cognatio quaſi ſub eiſdē verbis.& dicitur ibidem:¶In Gabaon aut.cōmo.ſunt.&c.qñ autē dicitur hîc habitauerunt,ſubintelligunť alij q in eadē ciuitate habitauerūt cū iſto principali. a ¶Cis & Ba.ex hoc dicūt doctores quòd Cis pater Saul,& Ner pater Abner principis militiæ Saul fuerť fratres,& p conſequēs Saul & Abner cognati germani,vt dictū fuit ſuprà.j.Reg.xiiij. b ¶Ner au.ge.Cis.ſed quō genuit eū, qa dictū eſt q̧ fuit frater ei⁹? Ad hoc dicūt expoſitores cōiter, qḋ fuit frater eius ſenior eo:& iō mortuo p̃re iſte Ner educauit & cuſtodiuit Cis fratrē ſuum, & ex hac nutritiōe vocať hîc pater ei⁹, propter qḋ iſte Cis dicit̃ habuiſſe aliū patrē naturalē.j.Reg.ix.a.vbi dr̃ qḋ erat vir de Bēiamin nomine Cis filius Abiel &c. c ¶Et Cis ge.Saul.vt hr̃ j.Reg.ibidē. d ¶Et Eſbaal.iſte.ij.Reg.vocať Isboſeth.& ſucceſſit Saul i regno fratrib⁹ ſuis interfectis. e ¶Meribbaal.Iſte ē q vocať Miphiboſeth.ij.Reg.q fuit cōmeſalis Dauid ,ppter amorē Ionathę patris ſui.Cetera legāť ,put iacent in lr̃a vſq₃ ibi: f ¶Et multos ha.fi.&c.Aliqui habēt milia,ſed nō eſt de textu,qa nō eſt in Heb.nec in libris correctis,& meritò qa i tota tribu Beniamin non erant tot viri bellatores,& multò minus in generatione vnius hominis qui vocatur hîc Vlā.

† 1.Re.9.a.

† Rapha

† Aſec

GLO. ORDI. CAP. IX.

Niuer.er.Iſra.&c.Seq̄ť: a ¶Nathinei.Domū vel in humilitate ſeruientes. Hi ſunt Gabaonitę,quos Ioſue vitæ donauit,& ſeruitio templi deputauit, vt aq̄s & ligna portarent. b ¶Helcię filij Moſollam fi. Sa.Hic fuit ſacerdos

Ioſue.9.b.

F NICO DE LY. CAP.IX.

Niuerſus ergo Iſ.&c.Superius deſcriptę ſunt generationes deſcendentes à filijs Iacob vſq₃ ad tranſmigrationē Babylonis, hîc cōſeq̄nter agit̃ de illis q fuerūt poſt tráſmigrationē.& diuidit̃ p̄ns cap̄l'm i tres ptes,qa priò põit cōtinuatio reſpectu p̄cedentiū.ſcd'ò executio p̄ntiū,ibi:Qui aūt habitauerūt. Tertiò cōtinuatio reſpectu ſeq̄ntiū,ibi:In Gabaō aūt.Circa primū dicit̃:g ¶Vniuer.er.Iſ.di.ē.q.d.licet i p̄cedētib⁹ genealogię filiorū Iſr̃l ſint deſcriptę, hoc tñ eſt breuiter & chronicę:ſed numer⁹ dictarū genealogiarū alibi deſcriptus eſt pfecti⁹. & vbi ſcriptus ſit hîc oſidit cū ſubdit̃: h ¶Et ſu.eo.ſcri. Dicit aūt gloſ.He.q̧ liber iſte vbi ſcriptæ ſūt genealogiæ pfectè vſq₃ ad minima nō hr̃,ſicut nec liber Ahię Silonitis & Addo videtis,& plures alij libri q̄ i ſcriptura allegāť,nec tñ habēť.Aliq̄ vò exponūt de nūeratione facta p Ioab de p̄cepto Dauid. q cōtineť.ij.libr. Reg.xxiiij. i ¶Tráſla.ſunt.&c.Nō fit hîc mētio de tráſlatione filiorū Iſr̃l q̄ facta fuit p Theglathphalnaſar regē Aſſyriorū.de q̄ hr̃.iiij.Reg.xv. nec de illa,q̄ facta eſt p Salmanaſar nono āno Oſeæ,de q̄ hr̃.iiij.Reg.xvij. qa de iſtis duab⁹ captiuitatib⁹ nō redierūt ad terrā Iſr̃l,ſed de tertia captiuitate q̄ facta fuit p

Diuiſio

† Amroi

a Cis,& Baal,& Nadab. Gedor quoq₃ & Ahio,& Zacher,& Macelloth. Et Macelloth genuit Samaa. Habitaueruntq₃ ex aduerſo fratrum ſuorū in Ieruſalem cum fratribus ſuis. †Ner autem genuit Cis,& b
Cis genuit Saul. Porrò Saul genuit Iona- c
than & Melchiſua & †Abinadab & Eſ- d
baal. Filius autem Ionathan Meribbaal e
genuit Micha. Filij Micha Phithō & Melech,& Tharaa,& Ahaz:& Ahaz genuit Ioada,& Ioada genuit Almath,& Aſmoth,& Zāri. Porrò Zamri genuit Moſa:& Moſa genuit Banaa: cuius filius fuit †Raphata: de quo ortus eſt Elaſa, qui genuit Aſel. Porrò Aſel ſex filij fuerunt his nominibus Ezricam, Bochru, Iſmahel, Saria, Obdia,& Hanan. Oēs hi filij Aſel. Filij autem †Eſec fratris eius, Vlam primogenitus:& Iehus ſecūdus:& Eliphalet tertius. Fueruntq₃ filij Vlam uiri robuſtiſsimi,& magno robore tendentes arcum,& multos habentes filios ac nepotes uſq₃ ad f
a ¶Numerus refertur ad filios Vlam. vt ſit ſenſus:fuerunt filij Vlam centum quinquaginta per hiperbaton.
centum quinquaginta. Omnes hi filij Beniamin.

Cap. IX.

Niuerſus ergo Iſraël dinu- g
a ¶Per Dauid, vel per Salomonem vel per quemlibet alium regem.
meratus eſt*, & ſumma h
eorum ſcripta eſt in libro regū Iſraël & Iuda. Tranſ- i
a ¶Partim per Theglathphalanaſar,partim perNabuchodo.
lātiq₃ ſunt in Babylonē propter delictum ſuum. Qui autem habitauerunt primi in k
poſſeſsionibus & urbibus ſuis Iſraël,& ſa- l
a cerdotes & Leuitę,& Nathinei. Commo- m n
rati ſunt in Ieruſalem de filiis Iuda & de filiis Beniamin. De filiis quoq₃ Ephraim,& Manaſſe. Othei filius Ammiud filius Amri, filij †Omrai, filij Bonni. De filiis Phares filij Iuda,& de Siloni Aſaia primogenitus & filij eius. De filiis autem Zara, Iehuel,& fratres eorum, ſexcēti nonaginta. Porrò de filiis Beniamin, Salo filius Moſollam filij Oduia, filij Aſana,& Iobania fi-
¶Vel Elam.
lius Ierohā,& Ela filius Ozi filij Mochori,& Moſollam filius Saphatię, filij Rahuel, filij Iebaniæ,& fratres eorum per familias ſuas, nongenti quinquaginta ſex. Omnes hi principes cognationū per domos patrum ſuorū. De ſacerdotibus autem Ie- o
daia, Ioiarib,& Iachin. Azarias quoque
b filius Helcię filij Moſollā, filij Sadoc, filij p
Maraioth, filij Achitob, †pōtifex domus

G fuit per Nabuchodonoſor regē Babylonis,q tranſtulit illos q habitabant i regno Iuda.ſ.tribum Iuda & Bēiamin & Leuit.qa de iſta captiuitate poſt ſeptuagita annos redierūt i Ierl'm & i terra Iſr̃l de licētia Cyri regis Perſarū,vt hr̃.ij.Para.vl.c.&.j.Eſdrę.j.d.& aliq̄ redierūt i ,pprijs pſonis,q adhuc viuebāt,vt hr̃.j.Eſdrę.iij.q̧ fūdato templo ſcd'o,illi q viderāt primū teplū,flebāt.alij āt redierūt i filijs:i qb⁹ ptes manēt aliq̄ mō.Sciedū tñ,q̧ de alijs tribub⁹ aliq̄ euaſerūt man⁹ Theglathphalnaſar & Salmanaſar,q venerť ad habitādū i regno Iuda.ſed iſti poſtea fuerť tráſlati in Babylonē per Nabuchodonoſor cū alijs,& de captiuitate redierūt cū ipſis aliq̄ in ,pprijs pſonis. qui nōdū erant mortui,& aliq̄ in filijs ſuis vt hr̃.j. k ¶Qui au.habi.pri.Hîc cōſeq̄nť agit̃ de illis q redierūt,& priò de tribubus in generali,ſcd'ò de tribu Leui in ſpeciali,ibi:De ſacerdotibus autem.Circa primū dr̃:Qui habi.pri.i.primò redeūtes de captiuitate Babylonica. l ¶In vrbi.&c.& qḋ de illis loquať, patet p ſimilē modū loquēdi de iſtis.j.Eſdrę.ij.vbi dr̃:Hi ſūt autem p̄uincię filij q aſcēderūt de captiuitate & ſequit̃:Et reuerſi ſūt i Ierl'm & Iudęam vnuſq̄ſq₃ i ciuitatē ſuā,& i fine ca. dr̃:Habitauerūt ergo ſacerdotes & Leuitę de ppl'o & cantores & ianitores & Nathinei i vrbib⁹ ſuis. vniuerſuſq₃ Iſr̃l in ciuitatib⁹ ſuis. m ¶Et Nathinei.Iſti erāt Gabaonitæ ad Iudaiſmū cōuerſi,& fuerūt deputati ad portādū aq̄s & ligna ad locū cult⁹ diuini, vt hr̃ Ioſue.ix. n ¶Cōmo. &c. in reditu de captiuitate Babylonica ſoliciti fuerūt illi q p̄ſidebāt ppl'o,vt ciuitas Ieruſalē habitareť,eò q̧ ibi reædificatū fuit tēplū ad cultū diuinū.ſed multi de populo magis volebant habitare in alijs locis Iudçæ ad colēdū agros & vineas & cōſimilia,& qa habitatorib⁹ i Ieruſalē iminebāt picula ab aduerſarijs,eò q̧ ciuitas illa erat odio ſagētib⁹ habitātibus i Samaria & ciuitatib⁹ circūadiacētib⁹.Vñ & frequenter ipediuerūt rçædificationē tēpli & ciuitatis, vt patet Eſdræ.j.&.ij.in plurib⁹ locis, ,ppť qḋ aliq̄ de ppl'o Iſrael q erāt deuotiores obtulerūt ſe volūtariè ad habitādū in Ieruſalē:,ppter qḋ bn̄dixit illis deus, vt hr̃ Neemiæ.xi.ſed quia illi non ſufficiebant,miſſæ ſunt ſortes ad determinādū qui habitarent de ſingulis tribubus in Ieruſalem, vt habetur ibidem. ¶Sciendum autē qḋ iſtorū habitantium in Ieruſalem numeri & nomina in pluribus variantur hîc & Neemi. xj.cuius variationis triplex ratio aſsignatur.Prima eſt qḋ non integraliter exprimuntur in vtroq₃ loco,ſed partī hîc,& partim ibi:propter qḋ aliq̄ hîc tacentur qui ibi exprimuntur,& ecōuerſo.Secunda ratio eſt, quia plures de iſtis fuerunt binomij vel trinomij, & ſub vno nomine hîc exprimuntur, & ibi ſub alio.Tertia eſt,quia idem nomen aliquando variatur in Hebræo, ſicut & in Latino,vt frequenter dictū eſt.& propter talem variationem videntur aliquando variari perſonæ, q̄ tamen ſunt eædem. & ſic poſſunt ſolui diſſonantiæ appetentes.& diſcurratur litera ſicut iacet. o ¶De ſa.Hîc cōſequēter agit̃ de tribu Leui iſpeciali, & priò de ſacerdotib⁹.& patet lr̃a vſq₃ ibi: p ¶Fi. Sa.iſte fuit ali⁹ ab illo Sadoc quē cōſtituit Salomō ſummū ſacerdotem

† Aminadad

H ✠ p ſeriē generationis

† ducis

☞ ſacerdos magnus, q̄ Deuteronomium iuenit ĩ tẽplo dñi in tpe Ioſię. & dicitur pr̃ fuiſſe Ieremiæ prophetę.

A

4.Re.22.a.

a ℂ Idithun. cantoris Dauid ſcili. Obſeruabant eñ in porta regis ad oriẽtẽ de filijs Leui per vices ſuas cãtores & viciſsim ad pſallendum cũ Dauid conueniebant, quia antequã templum ędificaretur ĩ palatio erat arca teſtamenti, & ibi ſeruiebant editui. b ℂ Sellum vero fi. Co. Prior Cora per Aleph ſcribitur, & ſonat Cora. ſecundus per He, & ſonat Core. Cora clamans, Core clauus ĩterpretatur. Hic eſt qui in Numeris ſeditionem mouit contra Moyſen.

Nu.16.a.

c ℂ Cuſtodes veſti. quia cuſtodiebant exterius oſtium tabernaculi. Patres verò eorũ qui ſubter ſcribũtur, & qui in pſalterio titulos habẽt cuſtodiebãt interius oſtium, & cantores erant. d ℂ Phinces. Nepos Aaron, qui adhuc viuebat, vt tradunt Hebręi, & vices miniſtrorum ordinabat. Sunt autem vices viginti quatuor quas Dauid ordiauit ad miniſterium tabernaculi. Vnde in euangelio: Zacharias de vice Abia.

† Chimã

† fratres eorum

† hac vſq;

Luc.1.a.

e ℂ His qua. Leui. &c. Qui fuerẽt hi quatuor Leuitę, quib[9] omnis numerus creditus erat ianitorum, demonſtratur cũ dicitur: De Hoſa aũ i. de filijs Merari, Semri priceps &c vt habetur in cap. xxvj. b. Quatuor pricipes ianitorum ſancti doctores ſunt, qui quatuor euangelijs oſtium fidei ſeruantes patefaciunt credentibus, & cõcludunt blaſphemãtibus, qb[9] cũ Petro claues cęli cõmiſſę ſũt. Hi per quatuor vẽtos oſtia cuſtodiunt, quia per quatuor plagas mũdi gentes ad fidẽ vocãt, & eccleſiam vigilanter ſeruant.

B

Matt.16.c.

f ℂ De eorum grege erant & ſuper vaſa miniſte. Myſticè de cœtu ſanctorũ p̃dicatorum ordinãtur, q̄ ſup vaſa domini. i. animas fideliũ (in quibus voluntas dei quotidie miniſtrat) peruigilẽ habent cuſtodiam. Sub eorum cuſtodia eſt ſimila vinum & oleum, quibus ſacramenta corporis & ſanguinis dñi conficiuntur, & ſpiritus ſancti gratia ſpirituali vnctione traditur. Ipſi thus orationum, & aromata virtutum in eccleſia componunt, & in conſpectu domini vinũ acceptabile reddunt.

Myſticè

† ſeptimo die

† qa eorũ erat cuſtodiã agere & aperire fores ſingulo mane.

g ℂ Mathathias Le. &c. præfectus & cæt. Quia Chriſtus autor eſt ſacramentorũ cęleſtiũ, vbi quotidie panis & vinum in memoria paſsionis ei[9] offerunt, & caput oĩm qui carnem ſuã eius ęxemplo crucifigũt, & paſsioni p̃ eius nomine tradunt.

Gal.5.d.

h ℂ Panes erant propo. Duo & duo diuiſim coquebantur ante ſabbathũ ſecũdũ Ioſephum, & ſabbatho mane ſuper menſam ponebant, de qbus in Leuitico plenius diximus.

† Selim vel Selom

Leui.24.a.

i ℂ Capita Leuitarum per familias ſuas. Dignum eſt, vt quantò quis pręlat[9] eſt cæteris, tantò deuotior ſit in diuinis officijs. Ille bene pricipatum miniſterij ſeruat, qui ſtudet manere in Ieruſalem, id eſt in viſione pacis, vt tumult[9] ſeculi & voluptates carnis ☞ fugiat

† facierum alio loco dictum eſt.

† cãtatores principes

☞ cerdotẽ pro Abiathar. iij. Reg. ij. & lon

dei. Porrò Adaias filius Ierohã, filij Phaſſur, filij Melchiæ: & Maaſai filius Adiel, filij Iezra, filij Moſollam, filij Moſollamith, filij Emmer: Fratres quoq; eorum principes per familias ſuas, mille ſeptingenti ſexaginta fortiſsimi robore ad faciendum opus miniſterij in domo dei. De Leuitis autem Semeia filius Haſſub filij Ezricam, filij Haſebia

a ℂ Alias Bachacir. b ℂ Qui artificio ſuo fungebatur in domo domini & erat de tribu Leui. a ℂ Alias Galaal.

de filiis Merari. Bachar quoq; carpentarius, & Galal, & Mathania filius Micha, filij Zechri filij Aſaph. Et Obdia filius Semeiæ, filij Galal, filij Idithun. Et Barachia fili[9] Aſa,

a ℂ Nomen loci, & interpretatur inclitus vbi habitabat Caleb filius Bara.

filij Elcana qui habitauit in †atriis Nethôphati. Ianitores autem Sellum & Accub, & Telmon & †Ahiman, & †frater eorum Sellum princeps, †uſque ad illud tempus in porta regis ad orientem obſeruabant †per uices ſuas de filiis Leui. Sellum uerò filius Cora filij Abiaſaph filij Core cum fratribus ſuis, & domo patris ſui, hi ſunt Coritæ ſuper opera miniſterij cuſtodes ueſtibulorum tabernaculi teſtimonij & familię eorum † per uices caſtrorum dñi cuſtodientes introitum. Phinees autem filius Eleazari erat dux eorum corã domino. Porrò Zacharias fili[9] Moſollamia, ianitor portę tabernaculi teſtimonij. Omnes hi electi in oſtiarios per portas. ccxij. & deſcripti in uillis propriis quos cõſtituerunt Dauid & Samuel uidens in fide ſua, tam ipſos quàm filios eorum in oſtiis dom[9] domini, † & in tabernaculo uicibus ſuis. Per quatuor uentos erant oſtiarij, id eſt ad orientẽ & ad occidentem, ad aquilonẽ & ad auſtrum. Fratres autẽ eorũ in uiculis morabantur, & ueniebant in †ſabbathis ſuis de tẽpore uſq; ad tẽp[9]. † His quatuor Leuitis creditus erat omis numerus ianitorũ, & erant ſuper †exedras & theſauros domus dñi. Per gyrũ quoq; templi dñi morabantur in cuſtodiis ſuis, ut cùm tẽpus fuiſſet,

ℂ Congregatione Leuitarum.

ipſi mane aperiret fores. De horũ grege erant & ſuper uaſa miniſterij. Ad numerum enim inferebãtur uaſa & efferebantur. De ipſis & qui credita habebant utenſilia ſanctuarij, prę

a ℂ Quæ ad ſacrificia pertinebant. b ℂ Quibus conficiebantur vnguenta & thymiamata.

erant ſimilę, & uino, & oleo, & thuri, & aromatibus. Filij autẽ ſacerdotum unguenta ex

a ℂ Chriſtus primogenitus mortuorũ & princeps regni terræ. b ℂ Dñi dei.

aromatibus cõficiebant. Et Mathathias Leuites primogenitus

a ℂ Euulſio vel dimiſsio. ℂ Diſſipans vel diſperdens.

†Sellũ Coritæ* prefectus erat eorum quæ in ſartagine frigebantur. Porrò de filiis Caath fratribus eorum, ſuper panes erant †propoſitionis, ut ſemper nouos per ſingula ſabbatha prępararent. Hi ſunt †principes cantorũ per familias Leuitarum, qui in exedris morabantur, ita ut die ac nocte iugiter ſuo miniſterio deſeruirent*. Capita Leuitarum per familias ſuas principes manſerunt in Ieruſalem. In Gabaon autẽ commo

ij & longo tempore poſterior illo.

C

a ℂ De Le. au. Poſtquã enumerauit ſacerdotes, conſequenter enumerat Leuitas ſecundum nomina & officia. b ℂ Bachar quoq; car. Iſte ſic nominatur, quia pręerat alijs carpentarijs in opere domini. Leuitę enim talia opera mechanica non faciebant, ſed in miniſterijs domus domini ſeruiebant. c ℂ In por. re. vi. ad orien. ob ſer. Licet enim domus regia tunc eſſet deſtructa, tñ loca circa tẽplũ retinebant nomina p̃cedentia ante captiuitatem Babylonicam. d ℂ Phinees au. fili. Ele. Dicũt aliqui qd[9] iſte fuit Phinees nepos Aaron, & tunc cũ dicitur hîc: e ℂ Dux eorum. non eſt referendũ ad illos Leuitas qui miniſtrabãt in ſecundo templo poſt reditum captiuitatis Babylonicæ fundato, ſed ad illos Leuitas q̄ in p̄prijs officijs fuerũt inſtituti p̄ Moyſen & Aarõ, vt habetur lib. Nu. Videtur tamen meli[9] dictũ, qd[9] iſte Phinees fuit ali[9] ab illo & multo tpe poſterior, videlicet poſt reditũ captiuitatis Babylonicę, & pręfuit Leuitis hîc p̄noĩatis. vñ & iſte Phinees ĩter Leuitas põit. Ali[9] vero fuit ſacerdos ſuccedẽs ĩ ſũmo ſacerdotio pr̃i ſuo. vt habet Nume. xxv. nec eſt incõueniens, qd[9] ĩ diuerſis tpib[9] pr̃ & fili[9] ĩ eadẽ cognatione vel diuerſis ſimiliter nominentur & ideo iſte Phinees & Eleazar pr̃ ei[9] fuerunt alij ab illis q̄ ĩ li. Nu. ſimiliter noĩant. f ℂ Quos cõſti. Da. nõ q̄ cõſtituerũt iſtos ĩ pſonis proprijs, ſed anteceſſores eorũ inſtituẽdo ĩ iſtis officijs. Sciendũ qd[9] Dauid poſt mortẽ Samuel[9] iſtos ordies inſtituit, ſed qa Samuel de hoc ipſum informauerat, iõ dr̃ cũ ipſo eos inſtituiſſe. g ℂ In fi. ſua. Iſtud põt referri ad Dauid & Samuelẽ, qa fideliť iſtituerũt & ad inſtitutos, qa fideliť executi ſunt. h ℂ Per qua. vẽ. e. Licet eñ ĩ tẽplo eſſet tñ vnũ oſtiũ. ſ. ĩ pte oriẽtali, tñ ĩ atrijs q̄ erãt ĩ circũitu erãt ĩ troit[9] plures ſcd̃m q̃tuor ptes mũdi. i ℂ Fra. au. eo. ĩ vicu. mo. videlicet extra Ieruſalẽ & in alijs ptib[9] Iudęæ, quia non omnes erãt neceſſarij ad miniſtrandũ ſil[9] in tẽplo, ſed p̄ vices veniebãt in Ierl'm ad miniſtrãdũ, & poſtea ad loca p̄pria recedebãt. k ℂ His au. Leui. q̄ erãt principales ĩ quatuor oſtijs p̄dictis. l ℂ Credi. erat. om. nu. quia hoc erat in diſpoſitione ipſorũ. m ℂ Et erant ſup exe. i. habitacula circa tẽplum ędificata. n ℂ Ad nu. enim inferebantur vaſa & effere. ad miniſtrandum in ipſis. o ℂ Et qui credita habebant vtenſilia. ſci. ſuæ cuſtodiæ commiſſa. p ℂ Pręerant ſimi. i. farinæ de tritico purgatiſsimæ, de qua fiebant panes propoſitionis. q ℂ Et vino, de quo fiebant libamenta. r ℂ Et oleo. q̄ cõcinabãtur lucernę. s ℂ Et thuri & Aaro. de qb[9] fiebat thymiama. Cætera patent in litera. t ℂ In Gabaõ au. Hîc poniť cõtinuatio ad ſequẽs caplm, vbi agiť de trãslatiõe regni ad Dauid poſt mortẽ Saulis. & iõ reſumiť genealogia Saul[9] q̄ poſita ẽ. c. p̄c. & iõ exponať ſicubi.

† villis

† p̄ turbas, vel p̄ caſtra, aut ĩ caſtris

† vl' ĩ caſtris

D

† In domo tabernaculi in vigilijs.

† in fide eñ iſtorũ quatuor potentiũ ianitorũ erãt Leuitę.

† cubicula

* in fide

* iſti

fugiat & quietem mentis in contemplatione dei habeat, dicens cum
E Pſalmiſta: Lętatus ſum in his quę dicta ſunt mihi. a ℭ Iahiel. qui in
Pſ.121.a. Regũ Ahiel pater Cis patris Saul, & interpretatur pater meus de⁹,
1.Re.14.g. Iahiel diſertus dei, fortè pro meritorũ diſtantia. Et notãdũ qđ inter filios Iahiel Cis & Ner fratres vocãtur & ſũt:
Vbi.ſ. & in Regũ ita habentur, in ſequentib⁹ verò dicitur ꝙ Ner genuit Cis, nõ ꝙ
1.Reg.31.a. genuerit, ſed ꝙ ędificauerit. b ℭ Abinadab. Hic vt in Regũ cũ patre occiſus narrat̃ Abinadab vocat̃. & interpretatur, Abinadab pater me⁹ votũ. Aminadab populus meus votum. c ℭ Eſbaal. Ignis maritus. hic eſt Iſboſeth. i. vir cõfuſionis. d ℭ Meribbaal. Litigans in maritum, hic eſt Miphiboſet, qui interpretatur, de ore ignominia.

GLOS. ORDI.

CAP. X.

†Malech

PHiliſthijm &c. Multis omiſsis q̃ i libro Samuel de Samuele & Saulę narrat hiſtoria, caſũ Saul & familiæ ei⁹ cõmemorat. Myſticè innuẽs, q nõ eſt neceſſe vitã eius deſcribere, cuius impia conuerſatio finem celerẽ meruit accipere. & figuratè regni Iudęorũ, & ſacerdotij veteris finem demõſtrat. Ad
†1.Re.31.b. Dauid ſe trãſtulit, cui⁹ facta & diſpẽſatione regni cõtexit, q typũ tenet ꝟi Dauid regnũ cęli & terrę poſsidẽtis. Quo iminẽte Philiſthijm more ſuo pugnãt cõtra Iſrael, & vincũt: quia appropinquante gratia Gẽtiles ſicut ante caſtitatẽ Iſrlitic̨ę fidei oppugnabãt: nũc ma-
F la opera, nũc idololatrę cultũ oſtendẽdo, ſicut Balaam docebat Balaac mittere ſcandalũ coram filijs Iſrael edere &
Apo.2.d. fornicari. f ℭ Fuge. vi. Qui fortes videbantur ĩ dei cõtẽplatiõe, dũ incautè opera Gẽtiliũ & doctrinã ſequuntur, hęreticorũ quoq; perditionẽ nõ parũ iuuit ſecularis ſcientia. Vñ qdã ait: Philoſophi patriarchæ hæreticorũ eccl'iæ puritatẽ peruerſa maculauere doctrina. g ℭ Cũq; appro. Irruerũt Gẽtiles vndiq; in regnũ Iudę & filios eius, & corruperunt ſacerdotes, ſcribas & Phariſęos filios. ſ. & ſeductores illius regni hęreticos quoq;, ne ſimpliciter gratiã ſpirituſſancti pdicarẽt aut colerẽt, vetuerunt. h ℭ Abinadab. Ne patrẽ q nos ſibi adoptauit ſpirituali dono digna cõfeſsiõe laudaremus, qđ ſignificat interfectio, Abinadab. i. patris mei ſpontanei. i ℭ Melchiſua. Ne ĩ Chriſti regno ſalutẽ futurã credam⁹, Melchiſua em̃ interpretatur, rex meus ſalus. Philoſoph⁹ q Arrium ſeduxit q̃ ſi Melchiſua occidit: q Macedoniũ, Ionathan, qui Manichęum, Abinadab. Quia hũc veri regis Chriſti omnipotentiam negare, illum ſpirituſſancti donis derogare, iſtũ ſummi patris bonitatẽ blaſphemare magiſter corruptionis edocuit. k ℭ Et dixit Saul ad. Hunc Hebręi Doeg Idumæum dicũt eſſe, qui videns Saul eſſe mortuum, timens Dauid ſeipſum interfecit. Puerũ verò (quia diadema & armillam Saul attulit ad Dauid) eſſe filiũ Doeg,
1.Reg.9.a. & ipſum Doeg eſſe puerũ cũ q̃ Saul q̃rebat aſinas patris ſui. l ℭ Ad armigerum. legis doctores. Sicut enim arma & ſagittæ Philiſthijm prauorũ deceptiões, ſicut Iſraelitarũ arma doctrię ſpũalis

a rati ſunt pater Gabaon Iahiel, & nomẽ uxoris eius Maacha. Filius primogenitus eius Abdõ, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab. Gedor quoq;, & Ahio, & Zacharias, & Macelloth. Porrò Macelloth genuit Samaam. Iſti habitauerunt e regione fratrum

a ℭ Quia vicini & propinqui quamuis foris.

ſuorum in Ieruſalem cum fratrib⁹ ſuis. Ner autem genuit Cis, & Cis genuit Saul, & Saul
b genuit Ionathan, & Melchiſua, & Abina-

a ℭ Ignis maritus. b ℭ Litigans in maritum.

c d dab, & Eſbaal. Filius autẽ Ionathan Meribbaal, & Meribbaal genuit Micha. Porrò filij Micha Phithon, & †Melech, & Tharaa, & Ahaz. Ahaz autem genuit Iara: & Iara genuit Alamath, & Azmoth, & Zamri. Zamri autem genuit Moſa, Moſa uerò genuit Banaa: cuius filius Raphaia genuit †Elaſa de quo ortus eſt Aſel. Porrò Aſel ſex filios habuit his nominibus, Ezricã, Bochru Iſmahel, Saria, Obdia Hanan, hi filij Aſel.

Cap. X.

e f PHiliſthiim autem pugnabant contra Iſraël. Fugeruntq; uiri Iſraël Philiſthęos, & ceciderunt uulnerati

a ℭ Superbia. b ℭ Luxuria. Gelboe enim lubricum ſignificat.

g in mõnte Gelbõe. Cumq; appropinquaſſent Philiſthæi perſequentes

a ℭ Columbæ donum.

Saul & filios eius, percuſſerunt Iõnathan &

a ℭ Totis viribus agebant Gentiles vt regnum Iudæ tolleretur.

h i Abinadab, & Melchiſua filios Saul. Et ãgrauatum eſt prælium contra Saul. Inuene-

a ℭ Viri doloſi & aſtuti. b ℭ Occultis deceptionibus. ℭ Non gladijs id eſt aperta impugnatione.

runtq; eum ſagittãrij, & uulnerauerunt iaculis. Et dixit Saul ad armigerum ſuum: †Euagina gladium tuum & interfice me, ne fortè ueniant incircunciſi iſti, & illudant mihi.
m Noluit autem armiger eius facere timore perterritus. Arripuit igitur Saul enſem, &
n irruit in eum. Quod cũm uidiſſet armiger eius, uidelicet mortuum eſſe Saul, irruit etiam ipſe in gladium ſuum, & mortuus eſt. Interiit ergo Saul & tres filij eius, & omnis

a ℭ Ne amplius regnaret & gentem Iudæorum regnũ amiſiſſe monſtraret.

domus illius pãriter concidit. Quod cũm uidiſſent uiri Iſraël qui habitabant in †campeſtribus, fugerunt, & Saul ac filiis eius mortuis dereliquerunt urbes ſuas, & huc illucq; diſperſi ſunt. Veneruntq; Philiſthiim, & habitauerunt in eis. Die igitur altero detrahentes Philiſthiim ſpolia cæſorum, inuenerunt Saul, & filios eius iacẽtes in monte Gelboe. Cúmque ſpoliaſſent eum & amputaſſent caput, armiſque nudaſſent, miſerunt in terram ſuam, ut circunferretur & †oſtenderetur idolorum templis, & populis. Arma autem eius conſecrauerunt in phano dei ſui,

ſpũalis verba qua ſe popul⁹ dei debuit munire à periculis. Saul vſq; G
ad deſperationẽ vulneratus, maluit armigeri ſui q̃ icircũciſorũ gladio perire: qa principes Iudæorũ arrepto ſemel propoſito in peccatis moriendi, maluerũt à doctoribus ſuis mãdata legis ſoluentibus perimi, q̃ Gentiliũ cõſortio pol-
lui. vñ: Nõ introierũt pretoriũ, vt Ioh.18.c.
nõ cõtaminarẽt, ſed vt mãducarẽt paſcha. m ℭ Noluit au. ar. Nõ eſt ambigendũ inter reprobos legis doctores fuiſſe aliq̃s, q verbi acumen ad occidendos auditores puertere nollẽt, & tamen ipſos auditores qui rectè dicta à magiſtris acceperãt, deſpiciẽdo vel blaſphemãdo in ſuã vertiſſe pnicië, quorũ viſa morte, i. peccandi obſtinatiõe & ipſos ꝟbi miniſtros p tpa deterioratos, teſtimonia legis q̃ malè interpretari timuerãt ſibi occaſionẽ feciſſe ruinę. Hæretici q̃q; peccatorũ ſuorũ iaculis cruẽtati, cũ ꝟba diuina in argumẽtum ſui erroris trahũt, arma ſua contra pectus ſuum morituri inuertũt. Quilibet etiam catholicus cũ artẽ quã pro cõmu-
ni vtilitate didicit, ſuperbię, ceno- † Eleſa
doxię, philargyrię, vł cuiuslibet vitij cõtagione polluit, ſuo ſe gladio confodit, quia quo defendi ab hoſte debuit, ĩ ipſũ irruit. o ℭ Qđ cũ vi. armi. videntes indocti verę humilitatis medicamĩa, lauacrũq; baptiſmi ignorãtes in Iudæa magiſtros ſuos certamine ſpirituali victos, & vulgus non paucũ eorum auditui proximum perſequẽte aduerſario à priſca cõſtantię ſuę fugatũ: maiorũ ruina turbari, opera ꝟtutũ & munimina ſcientię ſpũalis,
quę habuerãt amiſerãt, venerũtq; H
peccata Gentiliũ & cũcta Iudęis incredulis ſtudia virtutũ peruerſa habitatione corruperũt. Venerũt immundi ſpiritus, & corda quę fidei conſtantia deſeruit occupauerunt. Venerunt gentes & optima quondã Iudęorũ ſtudia, credẽdo ſua fecerunt. vñ: Auferet̃ à vobis regnũ Matt.21.d.
dei, & dabit̃ gẽti faciẽti fructũ eius. †1.Re.31.b.
Et caput

NICO. DE LY.

CAP. X.

PHiliſthijm au. Hic icipit ſcriptura deſcribere a- Diuiſio
ct⁹ ipſius Dauid & ei⁹ regnũ, de q̃ pricipalit̃ itẽdit̃ ĩ hoc libro. & iõ priõ deſcribit̃ ipſi⁹ Dauid electio. ſcđò electi ſolẽnis inunctio. c.xj. tertiò iuncti gubernatio, ca.xiij. Circa primũ notandũ. ꝙ licet Dauid viuente Saule elect⁹ fue-
rit in regẽ à domino, vt habetur. j. † valle
Regum. xvj. tamen iſta electio non habuit effectũ niſi quãdo mortuo Saule tranſlatũ fuit regnũ ad ipſũ. & ideo ĩ hoc. c. priõ deſcribit̃ Saulis & filiorũ eius occiſio, ſcđò occiſi vituperatio, ibi: Die igit̃ altero, tertiò vitupati ſolẽnis tumulatio, ibi: Hoc cũm audiſſent viri Iabes. q̃rtò regni trãſlatio, ibi: Mortu⁹ ẽ ergo Saul. Tres prię ptes patent ex
hiſq̃ dicta ſũt. j. Re. vl. hoc excepto: † nũtiaret
Et caput Moraliter
Moralr. a ℭ Philiſthijm autem pugna. con. Hoc ca. j. Reg. xxvj. c. expoſitũ ẽ myſticè vſq; ibi: * Mortu⁹ eſt.

A a ¶ Et caput. Caput Saulis in templo Dagon Philiſthęi affixerũt, cùm maligni ſpũs animã in pctis mortuã in abyſſum inferni demergunt. Interpretatur enim Dagon, piſcis triſtitię. Piſcis autem triſtitię meritò dicitur, qui in infernum demerſus æterno dolore cruciatur. Vſq; adeò hoſtes viſibiles vel inuiſibiles Iudæam impietatis armis perſecuti ſunt, vt primatum regni radicitus auferrent, & munimina ſacrę legis eriperent. Cuius deiectionẽ ſignũ triumphi & cauſam lętitię longè lateq; complicib⁹ ſuis diuulgarũt, & cęleſtis militię armaturã Iudęis exemptã, larib⁹ ſuis, i. dęmoniorũ doctrinis æquipararunt: vel ſpiritualia carnaliter interpretando, vel diuinas literas quaſi communes prouolũtate vẽtilãdo. Gentẽ verò ipſam regno priuatã quaſi ad nihilum redactã ſub poteſtate inimicorũ in deriſum & publicum poſuere prouerbium: qd' eſt corpus Saulis truncũ in muro Bethſan, i. dom⁹ inimici oſtentatui ſuſpendiſſe, hæreticos q̃q; peccatorũ ſagittis ſtratos cũ pſidio charitatis (quæ eſt ars virtutũ) fraudant. Quaſi caput Saul immũdi ſpiritus truncant, cũ ſuũ magis q̃ ſacræ ſcripturæ ſenſum ſequi perſuadent. Armis ſpoliant, cũ diuina eloquia dęmoniaco ſpiritu peruertunt. Arma Saulis ĩ templo Aſtaroth poſuerũt, qui interpretatur factura exploratorũ, & ſignificat doctrinã dęmonũ, q circũeunt quærentes quẽ deuorẽt, cũ opera qb⁹ fideles ſeruierãt, ad ſuæ malignitatis obſequiũ pmutãt: mẽbra nimirũ ſine luce & vita in muro domus inimici ſuſpendunt. Prius caput ei affixerunt, poſtea vero miſerũt in terrã ſuã, vt circũferretur oſtentandi cauſa. In Regũ autem dicitur, qd' corpus Saul ſuſpenderũt in muro Bethſan. Sed Hebræi tradũt Bethſan vocari domum Dagon, quæ interp̃tatur domus dormientis, ibiq; caput & corpus Saul ſuſpenſum eſſe. Alia eſt em̃ Betſhan in Iudicum & Ioſue, quę interp̃tatur domus ſecuritatis. b ¶ Hoc cũ audi. vi. Ia. Viri ſci. eccleſiæ (Iudæã de qua ſibi prædicatores miſſos eſſe meminerãt à gentibus deriſam) ſurrexerũt viriliter agentes, & inter errãtium tenebras virtutũ iter ambulantes prohibuerunt gentes de eius irriſione lætari, dicentes: Si delibatio ſancta eſt, & maſſa: & ſi radix ſancta, & rami. Noli gloriari aduerſum fractos ramos. Cadauera carnales ſunt vel quęlibet carnalia. Oſſa fortes ſunt vel virtutum opera. Oſſa in nemore Iabes ſepeliunt, cũ quę in infirmis virtutis vel firmitatis inueniunt, non quaſi nihil deſpiciunt, ſed fructuoſis ſanctorum operibus adiũgunt, ſi quos inter carnales virtutibus ſtudere nouerint, ſanctorum conſortio annumerãt. Per nemus em̃ bonorum fructus exprimitur. Quod verò in Regũ legiẗ, quia combuſſerũt viri Iabes cadauera Saul & filiorum eius, ſignificant ſanctos Iudæorũ caſũ ſuperno relinquere iudicio. Vñ: O altitudo diuitiarum ſapientię & ſcientię dei. Iuxta illud: Si quid reſiduum fuerit, igne cõburaẗ. c ¶ Galaa. Quæ interpretatur exiccata, & eccleſiam ſignificat, quam feruor ſolis iuſtitię ab oĩ concupiſcentiæ fluxu exiccauit. Vñ in monte ſita deſcribitur, qui Galaad, i. aceruus teſtimonij vocatur, vt ſignificet vitã ſanctorũ ſublimẽ idoneis ſcripturarũ teſtimonijs firmatã. hæc eſt ciuitas quam primis regni ſui auſpicijs Saul ab hoſtium obſidione liberauit. d ¶ Et ieiunauerunt ſeptem diebus. vt ad requiem perueniant. Poſt ſex enim huius ſeculi ętates quibus in carne laboramus, ſequitur ſeptima quietis animarum. ¶ Myſticè de cęcitate Iudęorũ ſabbathum carnaliter obſeruantium, cõtribules ſui, i. fideles cõtinuè dolẽt, & quaſi ſeptẽ dieb⁹ ieiunãt. Percepto aũt myſterio octauę diei reſurrectiõis, vtriq; ppetua feſtiuitate gaudebũt. ¶ Moraliter aũt viri ſancti deteſtãẗ mortẽ ipſorũ, & exẽpla eorũ ſepulturę obliuionis tradũt. Septem dies ieiunãt, id eſt omne tempus huius vitę, qd' ſeptenario dierũ numero voluitur, in cõtinentia ducũt, & abſtinẽt ab omni

Margin notes: †2. Re. 5. a. — 1. Petri. 5. c. — 1. Reg. 31. d. — B — Roma. 11. c. — 2. Reg. 21. g — Rom. 11. d. — Exod. 12. b. — Moraliter

a & caput affixerunt in templo Dagon. a
b c Hoc cùm audiſſent uiri Iabes Galaad, omnia ſcilicet quę Philiſthiim fecerant ſuper Saul, conſurrexerũt ſinguli uirorum fortium, & tulerunt cadauera Saul & filiorum eius: attuleruntq; ea in Iabes, & ſepelierunt oſſa eorũ ſubter quercum quæ b
d erat in Iabes, & ieiunauerunt ſeptem die-

a ¶ Finitum eſt regnum Iudæorum, quia legem ſæpe tranſgreſsi ſunt & idola coluerunt.

bus. Mortuus eſt ergo Saul propter †iniquitates ſuas, eò quòd †præuaricatus ſit mandatum dñi quod pręceperat, & non cuſtodierit illud, ſed inſuper etiã pythoniſſam conſuluerit, nec †ſperauerit in domino. Propter quod & interfecit eum, & c d e f g h

a ¶ Chriſtum & Chriſtianum populum.

tranſtulit regnũ eius ad Dâuid filium Iſai.

Cap. XI.

†COngregatus eſt igitur omnis Iſräël ad Dâuid in Hebrõ, dicens: Os tuũm ſumus & caro tua. Heri quoq; & nudiuſtertius, cùm adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas & introducebas Iſraël. Tibi enim dixit dominus deus tuus: Tu paſces populum meum Iſraël, & tu eris princeps ſuper eum. Vene- i k

a ¶ Fideles. b ¶ Chriſtum.

a ¶ Naturam ſuam in Chriſto fideles diligunt & venerantur. vnde; Adora. in cõ. eius vni. fa. gen. &c.

a ¶ Et ca. affi. Ponendo illud in loco eminenti ſuper ſtipitem vel lanceam ad ſuam magnificentiam de victoria habita: & idoli venerationẽ, cui principaliter attribuebant illam victoriã. b ¶ Sub ter quer. 1. Regum vltimo dicitur, in nemore Iabes. iuxta enim ciuitatem erat nemus, in quo erat quercus notabilis ſub qua fuit iſta ſepultura. c ¶ Mortuus eſt ergo Saul. Hîc cõſequenter agiẗ de translatiõe regni ad Dauid per mortẽ Saulis, cũ dr̃: Mortuus eſt. Vtrum autem Saul ſit damnatus vel ſaluatus, dictum fuit diffuſè. 1. Reg. vlti. & ſecundũ opinionem q̃ dicit ipſum eſſe ſaluatũ, exponiẗ qd' diciẗ hîc: d ¶ Propter iniqui. ſu. i. in pœnã iniquitatũ ſuarũ p̃cedentiũ, ſicut fur ſuſpenditur ppter furta ſua, ſi tñ pœniteat & pœnã patienter ſuſtineat, ſaluatur. & ſic fuit de Saule, vt dictũ fuit. 1. Reg. diffuſè ſecundũ iſtã viã. e ¶ Eo q pręua. ſit man. do. Regẽ Amalech viuum conſeruando & ſpolia capiendo, vt hr̃. 1. Re. xv. f ¶ Sed etiam py. cõ. eò qd' nõ habebat reſũſum à domino, vt habetur. 1. Regũ. xxviij. g ¶ Nec ſp. in no. Qd' patet ad pythoniſſam recurrendo. tamen ſecũdũ iſtam opinionem de omnibus iſtis & alijs malis ſuis finaliter verè pœnituit, & ſperauit in domino de cõſecutione vitæ eternę: licet nõ ſperauerit de conſeruatiõe pręſentis vitę, qa ſñiam domini de ſua morte & filiorũ ſuorũ audiuerat, & acceptauerat acquieſcẽdo volũtati diuinæ: ſecũdũ verò opinionẽ quę dicit ipſum eſſe dãnatũ, aliẗ exponiẗ iſta lra, cùm dr̃. Mor. ẽ er. Saul ppter iniq. ſuas. ppẗ q̃s fuit derelict⁹ à dño & manibus inimicorũ ſuorũ traditus. Nec ſpera. ĩ do. qa ex deſperatione ſe occidit, & ſic de ſalute æterna non ſperauit. h ¶ Et trã. re. e. ad. Da. Sicut prædixerat per Samuelẽ 1. Reg. xv. & xvj.

Margin notes: C — Nota de ſanatiõe & dã natiõe Saul — † p̃uaricatiõnẽ ſuam — † p̃uaricaſſet — † cõſuluerit dominum — Moraliter — D

* c ¶ Mor. ẽ Sau. ppter iniq. ſuas. &c. verſus finem huius ca. Per mortẽ igiẗ Saulis, q̃ ppẗ iniquitates ſuas fuiſſe diciẗ, dãnatio peccatoris q̃ mors ſcd'a dr̃ in Apoc. ſignificaẗ. qa null⁹ niſi ppter pctm̃ ſuũ dãnatur. Huius verò dãnationis cauſa tãgiẗ, cũ dr̃: d ¶ Propter iniq̃tates ſuas. Iniquitas dr̃ pprie q̃ opponiẗ ęquitati iuſtitię. Iuſtitia verò propriè dicta non eſt hoĩs ad ſeipſum, qa requirit aliud extremum. nec etiam hominis ad deum, qa inter creaturam & creatorẽ nulla eſt pportio, quæ tñ requiriẗ in iuſtitia pprie dicta. Iniquitas igiẗ eſt pprie pctm̃ ad proximũ. Per hoc autẽ qd' ſubditur: e ¶ Eo q p̃ua. ſit mã. do. ſignificaẗ pctm̃ hoĩs in deum, tñ in moralibus de quibus ſunt mandata diuina. Per hoc aũt qd' ſubditur: f ¶ Sed inſuper etiã py. cõ. ſignificatur peccatum hominis contra deum in fide credentis. Propter iſta tria peccatorum genera moritur homo primò morte culpæ, & poſtea morte gehennę, niſi per diuinam gratiam ante obitum reuiuiſcat.

¶ In ca. x. vbi dicitur in poſtilla: Vtrum autem Saul.

ADDITIO. Pria iſtarũ opinionũ q̃ teneẗ qd' Saul fuit ſaluatus, eſt Heb. q in multis locis deuiat à veritate ſacrę ſcripturę. Scd'a verò opinio q̃ dicit ipſũ Saulẽ eſſe dãnatũ, ẽ doctorum noſtrorum concorditer. quę quidem opinio ſecunda ſanctorũ doctorum tenenda eſt tanquã conſona veritati, prout plenius habetur in additione ſuper 1. Re. vlt. vide ibi. Vide replicam generalem poſt. xxx. ca. ſecundi totius huius poſitam, vbi pro pręſenti capi. & eius additiõe replicator ad correctorium. 1. Reg. vlti. cap. ſe remittit.

NICO. DE LYRA.

CAP. XI.

COngregatus eſt igitur. Hîc cõſequenter deſcribiẗ ipſius Dauid electi inunctio. ſecundò Iebuſæorum debellatio. tertiò promotorum Dauid expreſsio. ſecunda ibi: Abijt quoq;. tertia ibi: Hi principes virorum for. &c. Circa primum dicitur: i ¶ Congregatus eſt igiẗ oĩs Iſra. ad Da. in He. Hoc nõ fuit ſtatim poſt mortẽ Sauẗ, ſed poſt mortẽ Iſboſeth filij ſui, vt hr̃. 2. Reg. v. k ¶ Os tuũ ſu. & caro tua. Heri quoque & nu. Hæc expoſita ſunt. 2. Regum. v.

Margin note: Diuiſio

Vnxeruntq;

Moraliter. i ¶ Congregatus eſt igitur oĩs Iſrael ad Dauid in Hebron dicens: Os tuum ſumus. Hoc expoſitum eſt 2. Regum. v. vſq; ibi: Porrò Dauid cepit arcem Sion. Sequitur:

Dixitq;

omni malo, ne ſimiliter moriantur. a ¶Maiores. Prophetę Apoſtoli pari deuotiõe ad Chriſtũ cõcurrũt. vñ: Principes populi cõuenerunt in vnũ cũ deo Abraham. b ¶Dixeruntq;. Cæcos & claudos & leproſos ad cõtemptum regis ſtatuentes ſuper muros, & dicẽtes: quia prohibuerunt eum cæci & claudi. ¶Myſticè Dauid Iebuſæum de Ieruſalem eijciens, ſignificat Chriſtum dęmones expellentẽ à cordib⁹ fideliũ, & ibidẽ manſionem ſuam ſtatuentem. Iebuſę⁹ eñ interpretatur conculcatus: Ieruſalem viſio pacis. Vnde & diſcipulis ſuis, ait: Ecce dedi vobis poteſtatẽ calcandi ſuper ſerpentes &c. Bene ergo in Regũ ſcriptum eſt, qđ eiectis cęcis & claudis, qui odiebant animam Dauid cepit arcem Sion, ſuamq; ciuitatem vocauit. quia dñs Chriſtus malignos ſpiritus & turbam vitiorum de anima expellit, illuminans eã ſapiẽtia, meritò arx Sion, i. ſpeculationis & viſio pacis vocatur, de qua rectè dicitur: Notus in Iudęa de⁹, & in Iſrael magnũ nomẽ eius. Et factus eſt in pace locus eius. c ¶Ioab au. re. vr. ex. Per induſtriã eñ militis ciuitatem muniuit. Ioſephus tamen dicit Dauid ſuperiorem ciuitatem muniſſe eiq; copulando arcem vnum corpus effeciſſe, & cuncta muro circũdediſſe. Super opus autem murorum conſtituiſſe Ioab, expuliſſe Ieburęos & Ieroſolymam vocaſſe. Iero enim Hebraicè munitio eſt. Chriſtus quoq; in Iudęa primùm euangelium prædicauit, & eccleſiam fidei ſuæ munitione firmauit. Ioab qui reliqua vrbis extruxit, ſignificat apoſtolos & apoſtolicos viros, qui poſt aſcenſionem domini plurimos de gentibus conuerterũt. vnde: Dei adiutores ſumus, dei agri. d ¶Ieſbaam. Hunc Ioſephus Euſebium nominat. & filium dicunt Achimeæ, qui aciem hoſtium frequenter irrumpens, nõ ceſſabat donec octingentos occiderat. Alij hunc Dauid intelligunt: quia Ieſbaam interpretatur ſedens in populo. Ahamoni verò ſapientiſsimus. vnde in Regum ſcribit: Sedens in cathedra ſapientiſsimus. Sed ibi vermiculo ligni cõparat: quia minuebatur illi ſapientia ꝓpter peccatum, quod in Vriam cõmiſerat. Vnde ibi octingẽtos vno impetu interfeciſſe, hîc autem trecentos. pro peccato enim minorata eſt fama. e ¶Ahohites. Ahohi vbi Hebræi tradunt frater fuit Iſai patris Dauid, cuius fili⁹ fuit Eleazar, qui fuit inter tres potentiſsimus, quos Ioſephus dicit eſſe Euſebium filium Achimeę, & Eleazar filium Addi, & Semeiam filiũ Heli. f ¶Deſiderauit igitur Dauid aquam, & dixit. Gregorius. Moraliter. Cogitandum ſummopere eſt, vt qui ſe illicita meminit commiſiſſe, à quibuſdam etiam licitis ſtudeat abſtinere, vt qui commiſit prohibitum ſibi, abſcidat etiam conceſſa, & ſe reprehendat in minimis, qui deliquit in maximis. Lex vetus alienam vxorem concupiſcere vetuit. à rege fortia iuberi militibus, vel deſiderari aquam non pœnaliter ve- tat. Dauid

Pſ.2.a. 2.Reg.5.b. Myſticè. Luc.10.c. 2.Reg.5.b. Pſal.75.a. ⁎fortiter. † q̃s vulnerauit. 1.Cor.3.b. F 2.Reg.23.a. †mihi à deo i. longè auertat à me deus, vt. Moraliter.

a runt ergo omnes maiores natu Iſraël ad regem

a ¶Iuſtitiæ, obſeruationis mandatorum & remunerationis futuræ.

in Hebron, & iniit Dauid cum eis fœdus coram domino.

a ¶Quia omnium credentium vna eſt confeſsio & vna eſt militiæ religio.

Vnxeruntq; eum regem ſuper Iſraël iuxta ſermonem domini quem locutus eſt a in manu Samuel. Abiit quoq; Dauid & omnis b

a ¶Hæc ſub Abraham Solyma vocabatur. Quidam vero dicunt quod Homerus poſtea Ieroſolymam vocauit.

Iſraël in Ieruſalem. Hæc eſt Iebus, ubi erant Iebuſæi b habitatores terræ. Dixeruntq; qui habitabant in Iebus ad Dauid: Nõ ingredieris huc. Porrò Dauid cepit arcem Sion quæ eſt ciuitas Dauid. Dixitq;: Omnis qui percuſſerit Iebuſæ- c um in primis, erit princeps & dux. Aſcendit igitur primus Ioab filius Saruiæ, & factus eſt princeps. Habitauit autem Dauid in arce, & idcirco

¶Quia muris eam muniuit.

appellata eſt ciuitas Dauid. Ædificauitq; urbem c in circuitu à Mello uſque ad gyrum. Io- d ab autem reliqua urbis †extruxit. Proficiebatq; Dauid uadens & creſcens, & dominus exercituum erat cum eo. Hi principes uirorum forti- e um Dauid, qui ⁎ adiuuerunt eum, ut rex fieret ſuper omnem Iſraël, iuxta uerbũ domini quod locutus eſt ad Iſraël, & iſte numerus robuſto- d rum Dauid. Ieſbaam filius Hachamoni princeps inter triginta. Iſte leuauit haſtam ſuam ſuper trecentos †uulneratos una uice. Et poſt eum Eleazar filius patrui eius Ahohites, qui e- e rat inter tres potentes. Iſte fuit cum Dauid in Pheſdomim, qñ Philiſthiim congregati ſunt ad locum illum in prælium. Et erat †ager regionis illius plenus hordeo, fugeratq; populus à facie Philiſthinorum. Hi ſteterunt in medio agri, f & defenderunt eum, cumq; percuſsiſſent Philiſthæos, dedit dominus ſalutem magnam populo ſuo. Deſcenderunt autem tres de triginta principibus ad Petram in qua erat Dauid ad ſpeluncam Odollam, quando Philiſthiim fuerant caſtrametati in ualle Raphaim. Porrò Dauid erat in præſidio, & ſtatio Philiſthinorum f in Bethlehẽ. Deſiderauit igitur Dauid aquam, & dixit: O ſi quis daret mihi aquam de ciſterna Bethlehem, quæ eſt in porta. Tres ergo iſti per media caſtra Philiſthinorum perrexerunt, & hauſerunt aquam de ciſterna Bethlehem, quæ erat in porta, & attulerunt ad Dauid, ut biberet. Qui noluit, ſed magis libauit illam domino, dicens: Abſit †ut in conſpectu dei mei hoc faciam, & ſanguinem uirorum iſtorum bibam, quia in periculo animarum ſuarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc cauſam noluit bibere. Hæc fecerunt tres robuſtiſsimi. Abiſai quoque frater Ioab, ipſe erat princeps triũ. Et ipſe leuauit haſtam ſuam contra trecentos †uulneratos, & ipſe erat inter tres nominatiſsimus, & inter tres ſecundus, inclytus, & princeps

a ¶Vnxeruntq; eũ re. ſolenniter ſuper totũ populum Iſrael: G quia añ fuerat inunct⁹ per Samuelem, ſed ſecretè, vt habetur. i. Reg. xvj. & ꝑ tribũ Iuda ſup illũ tribũ tñ vt hr. ij. Re. b ¶Abiit quoque Da. Hîc cõſequenter deſcribitur Iebuſęorũ debellatio, & patet ſentẽtia ex dictis. ij. Regũ. v. hoc excepto. d ¶Ioab. au. reli. vrbis extruxit. Erat enim princeps militię, & iõ circa domũ regiã ędificauit tabernacula bellatorum. vnde: ij. Reg. xj. dicitur de Vria Hethęo, qui fuit vnus de triginta fortibus: Dormiuit autem Vrias ante portam domus cũ alijs ſeruis domini, id eſt viris bellatoribus qui remanſerant cũ rege. e ¶Hi principes. Hîc conſequenter exprimuntur illi qui virtute armorum iuuerunt Dauid ad conſecutionem regni. & primò nominantur principaliores. ſecundò minus principales, ca. xij. Sententia primæ partis patet ex his quę dicta ſunt. ij. Regum. xxiij. vbi iſti fortes ponunt, licet quantùm ad aliquid diuerſimodè. quæ diuerſitas ibidem eſt expoſita. hoc excepto quod hîc dicitur de Eleazar: f ¶Hi ſteterunt in medio agri, & defenderũt eũ. ij. Reg. xxiij. b. dicitur: Setit ille in medio agri, & intuitus eſt eum. Licet enim alij de populo Iſrael fugerint, tamen duo remãſerunt. ſ. Eleazar & Sammaa filius Aggęi. ij. Regum. xxiij. ſingulariter iſtud factum attribuitur. tum qa in hoc facto fuit principalis, licet hîc taceatur. tum quia aliud factũ valde notabile añ immediatè aſcribitur ipſi Eleazar, vt patet ibidem. H

⁎c ¶Dixitq;: omnis qui percuſſerit Iebuſęum in primis erit princeps & dux. Per Dauid ſignificatur Chriſtus, vt in plurib⁹ locis dictum eſt ſuperius. Per Iebuſęũ verò ſignificatur Gẽtilis populus. nam Iebuſęi Gentiles erant. Igitur illeq; ex edicto Chriſti primo percuſsit Gentilem populum gladio verbi dei, ipſum ad Chriſti fidem conuertendo, princeps eſſe debuit ſpiritualis militiæ Chriſtianæ. & ſic factũ eſt ex diuina ordinatione. Nam Petrus Apoſtol⁹ primò legitur prædicaſſe Gentilibus Act. x. ſ. Cornelio & amicis eius, quos gladio verbi dei percuſsit, & Chriſto per fidem incorporauit; propter quod à domino ſibi dictum fuit Act. x. b. Surge Petre, occide & manduca. Sic igitur in percuſsione Iebuſęi Ioab qui primum percuſsit Iebuſęum, vt dicitur in textu, figurauit beatũ Petrum. & interpretatio nominis ad hoc congruit: nam Ioab interpretatur, eſt pater; Petrus autem poſt Chriſtum pater eſt & paſtor fidelium, & princeps apoſtolorũ, & per conſequens ſpiritualis militiæ Chriſtianæ. e ¶Hi principes virorum fortium Dauid qui adiuuerunt eum vt rex fieret ſuper omnem Iſrael, iuxta verbum domini qđ locut⁹ eſt ad Iſrael, & iſte nume. Expoſitio myſtica huius poſita eſt ſuprà. ij. Regum. xxiij.

Diuiſio. †vel, reſtaurauit. Moraliter. † pars agri plena. † quos vulnerauit.

rat.Dauid cōcupiſcentiæ mucrone
A tranſfixus,alienam vxorem abſtu-
†2.Re.23.c. lit,& malum quod perpetrauit p
pœnitentiæ lamenta correxit.qui
cùm longè pôſt cōtra hoſtiū cune
os ſederet,aquā bibere ex eorum ci
ſterna deſiderauit,quam electi mi-
lites inter oſtium cateruas erumpē
tes illęſi attulerunt.Sed flagellis eru
ditus,ſe protinus cum periculo mi
litum aquam deſideraſſe reprehen
dit,& eam domino libauit:quia in
ſacrificium aqua effuſa conuerſa
eſt. Culpam enim concupiſcentiæ
mactauit per pœnitentiam ſuæ re-
prehenſionis. Qui ergo quon-
dam alienam coniugem concupi-
ſcere non timuit, pôſt etiam quia
aquam cōcupiuit,expauit. Qui e-
nim ſe illicita perpetraſſe memine-
rat,contra ſe rigidus etiam à licitis
abſtinebat. a ¶Veruntamen
vſ.ad tres pri.Hîc apparet q̄ A-
biſai princeps erat inter tres ſequen
tes.ſed ad tres primos non perue-
nit,Ieſbaā,Eleazarum,& Semmaa.
Myſticè ¶Myſticè autem ſignificatur, q̄
†Ilaiochoi- nemo ſanctorum licet virtutibus
tes emineat,ad æqualitatem potentiæ
Pſ.88.b. patris & filij & ſpiritusſancti perue
niat.Quoniam quis in nubibus æ-
quabitur dño &c. b ¶Arí.Mo.
i.Leones.ſicut in Regum dicitur,
viros.ſ.fortiſsimos ī regno Moab
2.Reg.23.c. tāq̄ leones. c ¶Interfe.leo.He-
3.Reg.2.e. breus hunc leonem Ioab arbitra-
†Saga tur,qui in domo domini tenēs cor
† Achiam nua altaris occiſus eſt.Altare enim
ciſterna dicitur.Quia ſicut aqua ci
ſternę mundat,ita ſanctuarium dei
hominum expiat peccata. e ¶Vi
rum AEgypt.quem liber Regū
B dignum ſpectaculo dicit.Semei fi-
lium Gera qui maledixit Dauid,
2.Re.2.23.e qui fuit de Bahurim,id eſt de ele-
ctis.AEgyptius dictus,quia AEgy
ptium blaſphemantem deū quem
Leui.24.b. Moyſes interfecit imitatus eſt. Ille
deum, iſte regem & prophetam
blaſphemauit.Dignus ſpectaculo,
†Aroerites quia ſpectabatur, vt ſi Ieruſalem
egrederetur,interficeretur. habēs
in manu haſtam, id eſt legem dei,
quam ſi meditatus eſſet permanē-
do in Ieruſalem,non periret. Sed
quia præceptum regis irritum fe-
cit,& exijt Banaias,in virga,i.in rè
ctitudine iuſtitiæ deſcendit,& ha-
ſtam quam non rectè tenebat, ex-
torſit. d ¶Tempore niuis.
qua poteſt gratia Chriſti quę mū
do reſplenduit:& frigus charita-
†armati ar tis qua refrigeſcunt homines ſigni
cu,dextra& ficari.Banaias verò qui ędificator
ſiniſtra iaci domin⁹ interpretatur,Chriſtum
entes lapi- ſignificat,de quo dicitur: AEdifi-
des,& ſagit cans Ieruſalem dñs &c.Hîc multa
tas arcu opera perpetrauit,qui ait: Pater
Pſ.146.a. meus vſq̄ modò operatur: & e-
Ioh.5.c. go operor. Hic eſt de Cabſeel.i.
de cōgregatione domini,quia ad
eum omnis ſanctorum cœtus per
tinet,qui deſcendens de cælis, & fa
ctus homo leonem.i. diabolum
†Sapthiam qui infidelitatis ſuæ frigore torpē
tem mundum poſsidebat, morte
ſua interficiēs in infernum demer
ſit.Hîc AEgyptium,id eſt Anti-
chriſtum

a eorum. Veruntamen uſque ad tres primos
non peruenerat.†Banaia filius Ioiadæ uiri ro
buſtiſsimi, qui multa opera perpetrarat, de
a ¶Prouocatus ab illis. b ¶Leones dei.
b Cabſeel,ipſe percuſsit duos ariel Moab. Et
c ipſe deſcendit,& interfecit leonem in media ci
a ¶Qui neſcius inciderat in ciſternam niuibus plenam.
d e ſterna tempore niuis, & ipſe percuſsit uirum
Ægyptium, cuius ſtatura erat quinque cubi-
torum, & habebat lanceam ut liciatorium te-
xentium.Deſcendit igitur ad eum cum uirga,
& rapuit haſtam quam tenebat manu,& inter
fecit eum haſta ſua. Hæc fecit Banaia filius Io
a ¶Dignus nominari.
f iadæ,qui erat inter tres robuſtos nōminatiſsi-
mus,inter triginta primus. Veruntamen ad
a ¶Tanquam familiarem & fidelem conſiliarium.
tres uſq̄ non peruenerat.Pôſuit autē eum Da
uid ad auriculam ſuam.Porrò fortiſsimi uiri in
exercitu,Aſahel frater Ioab,& Elehanan filius
patrui eius de Bethlehē, Semmoth †Arodites:
Helles,Phalonites, Ira fili⁹ Acces Thecuites,
Abiezer Anathothites,Sobbochai Huſathi-
tes, †Ilai Ahohites,Maharai Netophatites,He
led filius Baana Netophathites,Ethai fili⁹ Ri-
bai de Gabaath filiorum Beniamin, Banaia
Pharathonites,Hurai de torrente Gaas, †Abi
el Arbathites, Azmoth Bauramites, Eliaba
Salabonites. Filij Aſſemgezonites,Ionathan
filius †Sage Ararites, †Ahiā filius Sachar A-
rarites,Eliphal fili⁹ Vr, †Hepher †Mecherathi
tes,Ahia Phelonites,Heſro Carmelites, †Na-
arai filius Azbai,Ioel frater Nathan, †Mi-
bahar filius Agarai,Selec Ammonites, †Na-
harai Berothites,armiger Ioab filij Saruię,Ira
Iethręus Gareb Iethręus,Vrias Hethæus,Za
bad filius Oholi,Adina filius Siza Rubenites
princeps Rubenitarum,& cū eo triginta, †Ha
nan filius Maacha, & Ioſaphat Mathanites,
Ozia Aſtarothites.Samma,& Iehiel filij Ho
than †Arorites.Iedihel filius Samri,& Ioha,
frater eius, Thoſaites,Eliel,Mahumites,& Ie
ribai & Ioſaia filij Elnaem,& Iethma Moabi-
tes,Eliel,& Obed,& Iaſiel de Maſobia.

Cap. XII.

g HI quoq̄ uenerunt ad Dauid in a
Siceleg, †cùm adhuc fugeret
h Saul filium Cis, qui erant for-
tiſsimi & egregij pugnatores
†tendētes arcum,& utraq̄ ma b c
nu fundis ſaxa iacientes,& diri d
gentes ſagittas. De fratribus Saul ex Benia- e
min princeps Ahiezer,& Ioas filij Samaa Ga
baathites & Iaziel & Phallet filij Azmoth,&
Baracha & Iehu Anathothites. Samaias q̄q̄
Gabaonites,fortiſsim⁹ inter triginta, & ſuper
trigīta Ieremias & Iehezíel & Iohanā & †Ieza
bad Gaderothites:& Eluſai & Ierimuth,& Ba
alia & Samaia & †Saphatia Haruphites, Elca
na & Ieſia & Azareel & Ioezer & Ieſbaam de
Carehim:Iohela q̄q̄ & Zalbadia filij Ierohā de

chriſtum peccatis nigerrimum,id C
eſt quinq̄ ſenſibus corporibus a-
butentem ad ſcelera per virgam
crucis ſuperans,propria reum ne
quitia virtute damnauit ꝑpetua.
In diebus niuis, quia per mortē
peccatū expiauit.Vñ:Lauabis me
& ſuper niuem dealbabor. f ¶In Pſ.50.b.
ter tres. Abiſai & Sobochai &
Ionathan,quibus viribus ęquaba
tur, qui erat ſuper triginta, ſicut
Hebræus affirmat.

GLOS. ORDI.

CAP. XII.

HI quo.ve. Hîc vſq̄
enumerauit fortes
Dauid qui adiuue-
runt eum vt regna-
ret ſup Iſrl. h ¶Qui
er.for.& eg.Secundum literam
ſignificat eos agiles eſſe & ſtrenu-
os omni genere bellandi. Myſticè Myſticè
verò milites Chriſti nō ſegnes,ſed †Arothites
ſtudioſos deſcribit in proſperis & vel Arori-
in aduerſis,à dextris & à ſiniſtris. tes
Veloces

NIC. DE LY.

CAP. XII.

HI quo.ve.Hîc conſe- † Abial
quenter exprimuntur
adiutores Dauid mi-
nus principales,& pri
mò adiutores eius in Saulis perſe
cutione,ſecundò in regni adeptio † Noorai
ne,ibi:Iſte quoq̄ eſt numerus,Cir † Apher
ca primam partem nominātur ad †Mechura
iutores Dauid:ſtante perſecutione thites
Saulis,& tribus de quibus fuerūt, †Mabar
& loca de quibus ad Dauid vene- † Naorai
runt.Primò ergo ponūtur iſti ad D
iutores in generali, cùm dicitur:
a ¶Hi quoq̄ venerunt ad † Hanam
Da.in Sice.q̄ erat ciuitas aſsigna
ta ipſi Dauid ab Achis rege Geth,
vt habetur.j.Reg.xxvij. b ¶Tē
dentes arcum.id eſt habentes ar
tem ſagittandi. vnde ſubditur:
d ¶Et dirigentes ſagittas.
ſcilicet vtraq̄ manu,ſicut præmit
titur de arte fundibularia.Conſe-
quenter ponuntur in ſpeciali, cū
dicitur: e ¶De fratribus Sa
ul ex tri.Beniamin princeps.
Hoc exprimitur ad declarationē † adhuc
bonitatis Dauid, quod propin- clauſum à fa
qui Saul venerunt in adiutorium cie Saulis fi
Dauid in perſecutione eius exiſten lij.i.cū ſe ab
tis, quia ſciebant ipſius Dauid ſconderet à
innocentiam & Saulis malitiam. facie &c.
*Sed & de

Moraliter. a ¶Hi quoq̄ Moraliter
venerunt ad Dauid & cætere.
Sequitur: c ¶Vtraq̄ manu
fundis ſaxa iacient.dirigen.
ſagittas. Per fundibularios qui
cum ſonitu magno ſaxa iaciunt cō
tra aduerſarios,ſignificantur præ †Zozobad
dicatores qui clamando contra vi
tia deterrent peccatores. Per ſa-
gittarios autem ſignificantur orā
tes deuotè: tales enim orationes
ſunt ſagittæ ſpirituales impugna-
tionem dæmonum repellentes.

a ¶ Veloces.dicit pro ſenſus acumine vel corporis agilitate. My E ſticè verò qui Chriſti militiam profitẽtur,non debent eſſe paruuli 1.Co.14.d. ſenſu,ſed prouidere bona,non tm̃ corã deo,ſed etiam coram oĩbus hominibus. b ¶ Nouiſſimus &c. Hîc ſignificat doctores Iudęo Gal.2.b. rum & gentium,de quibus Paulus ex tribu Beniamin ait:Petrus Iacobus & Iohannes,qui videbant͂ colũnę eſſe,dextras mihi dederũt & Barnabę ſocietatis &cę.Hi ad Chriſtũ venientes per oĩa exploratiſunt.Vñ:Vos aũt quẽ me eſſe dicitis?Rñdit Petr⁹ ꝓ omnib⁹: Mat.16.c Tu es Chriſtus fili⁹ dei viui. Cui dñs:Tu es Petr⁹,& ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam. Et alibi:Accipite ſp.ñſanctũ,quorũ remiſeritis pec.re.eis. Ioh.20.f. c ¶ Trãſierũt Ior.Iordanis in quo Chriſtus baptizat⁹ eſt,baptiſmũ ſignificat;hunc tranſeunt doctores mẽſe primo,qñ inun.con.ſup. qa domino in carne apparente & annum acceptabilem conſecrante,poſtq̃ baptiſmum ſuo baptiſmate conſecrauit ipſum prædicãdo & baptizando toto orbe diffuderunt. d ¶ Et omnes fug. Quia Iudęos quos orientalis plaga propter ortum ſcientię legis ſignificat,vel Gentiles in quib⁹ naturalis prudẽtia occidit,dum cultum dei attribuunt idolis euangelij prædicatione fugauerunt.Vnde: Pſ.17.f. Inimicos meos dediſti mihi dorſum , & o.m. diſperdiſti. e ¶ Porro de Manaſſe.Hi ſcilicet ſeptem principes qui de Manaſſe venerunt, ſignificant primos eccleſiæ doctores de Iudæa venientes,qui ſeptiformi ſpiritu F illuſtrati adiuuant noſtrum Dauid contra latrunculos.i.hæreticos vel ſpũs malignos, q nõ ceſſant de eccl'ia rapere & captiuare q̃s poſſunt.vñ:Deo autẽ gr̃as qui 2.Co.2.d. ſemꝑ triũphat nos i Chriſto Ieſu.

☞ Exercitus

† ad munitionem

– ꝑerat pro hac dictiõe ſubaudi pſequebat͂, cẽtũ ſcilicet

Gedor. Sed & de Gaddi transfugerunt ad Dauid,†cùm lateret in deſerto,uiri robuſtiſsimi & pugnatores optimi,tenentes clypeũ & haſtam. a

¶ Fortitudine mentis.

a Facies eorum quaſi facies leõis,& ueloces quaſi capreæ in montibus. Ezer princeps primus, b c Obdias ſecũdus,Eliab tertius,Maſmana quartus,Ieremias quint⁹,Ethi ſextus,Eliel ſeptimus, Iohanan octauus,Elzebad nonus,Ieremias decimus,Mathbanai undecimus. Hi de filiis Gad d

¶ Doctor eccleſiaſticus,qui nouiſsimus pro humilitate dicitur.

b principes exercitus. Nouiſsimus centum mi e

a ¶ Chriſti,qui perfectionem ſtudent virtutum. b ¶ Qui ſcientia pollet & uerbo & exemplo docet,æterna beatitudine dignus,quæ millenario deſignatur.

litibus præerat , & maximus mille. Iſti ſunt qui f c transierũt Iordanem menſe primo, quando in g d undare conſueuit ſuper ripas ſuas,& omnes fu h gauerunt qui morabantur in uallibus ad orien

a ¶ Nolentes ad arcem virtutum & ſapientiæ culmen accedere.

talem plagam & occidentalem . Venerunt au i tem & de Beniamin & de Iuda ad pręſidium in quo morabatur Dauid. Egreſſusq́ eſt Dauid obuiam eis,& ait:Si †pacificè ueniſtis ad me, ut auxiliemini mihi,cor meum iungatur uobis. Si autẽ inſidiamini mihi pro aduerſariis meis,cùm ego iniquitatem in manibus non habeam, uideat deus patrum noſtrorum & †iudicet. Spiritus k l uerò induit Abiſai principẽ inter triginta, & ait: Tui ſumus ô Dauid,& tecũ futuri filij Iſai:Pax, pax tibi,& pax adiutoribus tuis. Te enim adiu m uat deus tuus. Suſcepit ergo eos Dauid,& con n e ſtituit principes turmę. Porrò de Manaſſe tranſ o fugerunt ad Dauid,quando ueniebãt cum Philiſthiim aduerſus Saul,ut pugnaret. Et non †dimicauit cum eis, quia inito conſilio remiſerunt eum principes Philiſthinorum,dicentes:†Periculo capitis noſtri reuertetur ad dominum ſu

a ¶ A Philiſthæis remiſſus euntibus contra Saul.

um Saul. Quando igitur reuerſus eſt in Siceleg, transfugerũt ad eum de Manaſſe,Ednas,& †Iozabad & Iedihel, Michael, & Ednas, & Iozabath, & Eliu, & Salathi, principes militum in Manaſſe. Hi præbuerunt auxilium Dauid ad p

a ¶ Qui vaſtauerunt Siceleg & vxores eius captiuas adduxerunt.

uerſus †latrũculos. Omnes enim erant uiri fortiſsimi, & facti ſunt principes in exercitu, ſed & q per ſingulos dies ueniebant ad Dauid ad auxiliandum ei, uſque dum fieret grandis numerus r

† increpet vel puniat

H

† iuuit eos

† 1.Re.29.b

† Iozabaath

† exercitum

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Sed & de Gad. Hoc eſt de tribu Gad,ſicut patet,quia iſtis nominatis ſubdit:Hi de filijs Gad &c.trãſfugerũt ad Dauid cũ lateret ĩ deſerto.lõgo em̃ tpe fuit ĩ deſerto Maõ & ĩ deſerto Ziph. & in alijs locis ad fugiendũ aptis. b ¶ Faci.eo.q.fa. inuadentib⁹ reſiſtendo. c ¶ Et ve.qua. Ca. fugientes perſequendo.Eſt tñ hîc hyperbolica locutio,ad deſignãdum magnam eorum audaciam & agilitatem. d ¶ Hi de filiis Gad.pr.e.ſ.fuerunt poſtq̃ Dauid habuit regnum,quia q̃diu fuit in fuga Saulis non habebat tantum pplm̃ ꝙ faceret exercitũ.vnde ſubdit: e ¶ Nouiſſim.i. minor inter iſtos principes ſcilicet centum mi.ꝑe.& ma.mi.Nõ enim legitur Dauid habuiſſe viros ante mortem Saul, niſi tantùm ſexcentos,vt habetur.j.Reg.xxvij.&.xxx. f ¶ Iſti ſu.q trã.Iord.ad inuadendum hoſtes. g ¶ Quando inun.conſ. Hoc ponitur ad oſtendendum maiorem eorum fortitudinem & audaciam,quia tũc cum maiori difficultate poterat Iordanis tranſiri. h ¶ Et om.fu. q mo.in va.Illi enim erant Gentiles qui partem terrę filiorum Iſrael occupauerant. i ¶ Venerunt autem & de Ben. & de. Illi enim Beniamin timentes ne Dauid aduentum eorum haberet ſuſpectum, ſicut accidit de facto , vt patet in litera ſequenti, rogauerunt illos de tribu Iuda , vt aſſociarent eos , vt ſic Dauid qui erat de tribu Iuda,eos reciperet ſecurius. vnde & illi de tribu Iuda reſponderunt pro eis ipſi Dauid de eorum aduentu ſuſpicanti.vnde ſubditur: k ¶ Spiritus ve.Id eſt audacia & cõſtantia loquendi,qa non accipitur pro ſpiritu prophetię. l ¶ Induit A. In Hebręo habetur,Amaſai.& dicunt Hebręi,ꝙ iſte fuit Amaſa, vterq; tamen fuit nepos Dauid de duobus tamen ſororibus eius,vt dictum fuit.ij.Re.xvij. m ¶ Te enim ad.deus tuus q.d meritò iuſtũ eſt,ꝙ homines te iuuent. n ¶ Suſce. ergo e.Da.Confidens de verbo nepotis ſui. o ¶ Porro de ma.tranſ.ad Da.quan.ve.cum Phili.Non eſt intelligendum,ꝙ illi venirent ad pugnandum contra Saul & alios filios Iſrael,ſed illo tpe venerunt ad Dauid.ſ.aliquantulũ poſt, qñ de illa via Dauid reuerſus fuit in Siceleg, vt habetur in litera. p ¶ Si præbue.au.Dau.ad. qui ſuccenderant Siceleg, & populum captiuum duxerant,vt habetur.j.Reg.xxx. q ¶ Sed & per ſin.dies venieb.ad Dau. maximè poſt mortem Saulis. r ¶ Vſq; dum.fie.gran.nu. Hoc dicit ad denotãdũ veniẽtiũ multitudinẽ,qa de deo dicit͂ Iob xxv.a. Nũqd eſt nũer⁹ militũ ei⁹?

Iſte quo eſt

Moraliter

* a ¶ Sed & de Gad. ten. cl. Per iſtos ſignificantur iſti q ſunt in exercitu Chriſti armati clypeo patientiæ ad ſuſtinendum tribulationes,& haſta conſtantię ad arguendum tyrannos potẽtes.ideo ſubdit: b ¶ Fac.eo.q.fa. Prouer.xxviij.a.Iuſtus quaſi leo confidens abſq; terrore erit. c ¶ Et ve.qua.i. promptiſſimi ad exequendum mandata Chriſti. f ¶ Iſti.ſ.q trã.Ior.mẽ.p.q.i.con.Per Iordanem qui interpretatur riuus iudicij,ſignificat͂ curſus huius mundi,q currit ad mortem.q̃ eſt ꝑticulare iudiciũ hoĩs. de quo dr̃ Ecc.xxxviij.c. Memor eſto iudicij mei,ſic enim erit & tuum,mihi heri,& tibi hodie.Per inundantiã aũt Iordanis , ſignificatur incremẽtũ tribulatiõis. Per iſtos igit͂ q trãſierunt Iordanẽ tẽpore inundatiõis, figurati fuerũt martyres ĩ maximis tribulatiõib⁹ patiẽtes,& qd' maius eſt aliq eorũ gaudẽtes, Act.v.g. Ibant apl'i gaudẽtes à cõſpectu cõſilij,qm̃ digni habiti ſunt ꝓ noĩe Ieſu contumeliã pati. i ¶ Ven.au.de.Iuda cõfitẽs interꝑtat͂,& Beniamin fili⁹ dextrę.Per hoc ergo ꝙ veniẽtes ad Dauid de Iuda & de Bẽiamin ſimul cõbinant͂,ſignificat͂ ꝙ illi q pctã ſua purè fideliterq́ cõfitent͂, ad dexterã Chriſti ĩ finali iudicio ſtatuent͂, Mat.xxv.c. Statuet oues à dextris,quib⁹ dicet͂:Venite bene.pa.m.ꝑcipite pa.vobis re.&cæ. o ¶ Por.de Ma.Manaſſes obliuio interꝑtat͂:ideo per iſtos de Manaſſe ſignificantur pauperes religioſi,qui propter Chriſtum tꝑalia dimittẽtes ea dare debent obliuioni & anhelare ad pręmia paradiſi, vt cũ Apl'o dicãt illud Phil.iij.c.Quę retro ſunt obliuiſcens ad anteriora extendens meipſum.Et de iſtis ſubditur: p ¶ Hi præbu. &c.con.la.Per quos ſignificantur hæretici,qui occultè ſimplices Chriſtianos decipiunt ad errorem ſuum protrahentes.& contra iſtos latrunculos præbent auxilium Dauid pauperes religioſi pro ſalute fidelium laborantes.j. Corinth.iij.b. Dei adiutores ſumus.

De filijs

A a ℭ Exerci. p. Qui. ſ. egreſſus eſt de AEgypto. i. ſexcēta milia: ſic exponūt Hebrei. Sed myſticè i exercitu nr̄i Dauid q̄tidie numerus fideliū creſcit, donec cōpleant̄ q ad vitā p̄deſtinati ſunt ęternā. b ℭ Vt trāſ. re. Quia ſancti doctores maximè deſiderāt vt veteris legis cult⁹ in ſp̄ualē intelligētiā euāgelij trāſferant̄, & fiāt oīa noua. c ℭ Ioia. quo. prin. de ſtir. Aa. Hūc tradunt Hebręi fuiſſe Phinees filiū Eleazari, ad cui⁹ cōparationē Sadoc puer vocat⁹ tanq̄ ętate & merito minor. d ℭ De fi. quo. Iſſa. Doctores legis in tribu Iſſachar fuiſſe tradūt, q ſingula tpa cęremoniarū obſeruāda docebāt, & qd facere deberet Iſrl̄ p̄ſcribebāt. Hi doctores eccl'ię ſignificāt, quorū p̄ceptis ſubditi obtēperant. e ℭ Vi. bella. Apoſtoli. ſ. apoſtolici viri ad noſtrum Dauid cōueniūt & ei ſpiritualiter copulātur, & alij tā ex Iudęis q̄ gentib⁹ vno corde & pari voto certātes, vt fiat rex Dauid, & ipſi ſint regnum Chriſti. f ℭ Trí. dic. Omni tpe. ſ. fidē trinitatis tenentes, & qui primi doctores. i. apl̄i ex diuina ſcriptura alimēta pręparauerant, accipientes & omnium bonorum largitioni gratias agentes.

(Myſticè. † expeditorum ad pugnam — † fortis viribus)

GLOS. O RDI.

CAP. XIII.

INiit au. cō. Da. eſt tri. & cē. Apoſtolis, euāgeliſtis, qui fidē incarnatiōis à Iudęis ad ſalutē gētiū trāſtulerūt. Hoc eſt em̄ de colle Cariathiarim q̄ eſt in Iuda, & interpretat̄ ciuitas ſyluarū, ad ſe arcā dn̄i trāſferre, de eminētia. ſ. ſcripturarū apud Iudęos poſita: vbi vmbra nemoroſa figurarum abūdat, ad intellectū Gētilis ppl̄i, vbi fundatur eccleſia fidē dn̄i perducere.

(† Omnes autē fratres eorū ad ſermonem eorum erant. Hebr.)

B ☞ Non em̄ re.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Iſte quo. eſt nu. prin. Hīc cōſequēter ponunt̄ adiutores Dauid i regni adeptiōe, & patet lr̄a paucis exceptis. b ℭ Filii Iu. por. Nō eſt mirandū ſi de aliquib⁹ tribub⁹ alijs in ſequētib⁹ ponit̄ maior numer⁹ venietiū ad Dauid in Hebron, vt habet̄ in lr̄a, qa anteq̄ Dauid veniret in Hebron, maior pars tribus Iudę adheſerat ipſi Dauid. d ℭ Ioia. quo. er. Dicit hīc gloſſa Hebraica, q̄ iſte fuit pater Banaię, q ſuprà noiat⁹ eſt inter fortes Dauid. e ℭ Sadoc e. pu. egr. in. Iſtud addit̄ ad reddēdū rōnē, quare noiat̄ inter principes, licet eſſet iuuenis. g ℭ De fil. quo. Iſa. vi. e. Erant enim iſti ſtudioſi in lege, & ſciebant optimè conſulere qd & qn̄ eſſet aliqd agēdū, ppter hoc ſequit̄: l ℭ Om. au. re. tri. eor. cō. ſe. quia cęterę trib⁹ eorū conſilijs acquieſcebāt. r ℭ Om. iſti &c. re. ſu. v. Iſ. quia antè fuerat inunctus rex ſuper tribum Iuda tantùm, vt habet̄ ij. Re. ij. s ℭ Sed & om. re. ex. hoc eſt, & illi qui non venerunt in Hebrō, ſed in ciuitatibus alijs remanſerant, deſiderabant promotionem Dauid ad regnum. t ℭ Præpa. em̄ eis fra. ſu. hoc em̄ ſubdit̄ ad oſtendendū qualiter tanta multitudo veniens ad Dauid in Hebron habuit victualia tribus diebus.

(† ad diſponēdū bellū — † inſtructores aciei)

Moraliter ✻ c ℭ De filiis Leui. Tribus Leuitica ad miniſterium tabernaculi fuit deputata, propter qd̄ per illos de tribu Leui ſignificant̄ p̄lati & clerici deuoti, q ſunt ad miniſteriū eccleſię deputati. f ℭ Porro de filiis Ephraim. itelligi pn̄t diuites &c. Ephraim interpretat̄ fertilis, propter qd̄ p filios Ephraim intelligi poſſunt diuites & potentes huius ſeculi, qui tamē ad opera miſericordiæ liberales ſunt atq; prompti: propter quod ſicut fertiles ſunt in bonis fortunæ, ſic fertiliter recipiunt bona gratiæ & gl'iæ: Matth. v. a. Beati miſericordes, qm̄ ipſi miſericordiā cōſequent̄. g ℭ De filiis quoq; Iſſachar. Iſſachar interp̄tat̄ merces, ideo per iſtos ſignificant̄ doctores eccleſiæ docētes fideliter in ſpe mercedis ęternæ. j. Cor. iij. c. Vnuſquiſq; mercedē accipiet ſcd'm laborē ſuū. vn̄ ſubdit̄: h ℭ Viri eru. in diuinis. i ℭ Qui nouerāt ſin. tē. noui. ſ. & veteris teſta. k ℭ Ad præc. quid fa. de Iſ. i. ppl's Chriſtianus, qui ſcd'm verba doctorū eccl'ię debet regere mores ſuos & actus. m ℭ Porro de Za. qui interpretatur pulchritudinis habitaculū. propter qd̄ p iſtos ſignificant̄ illi qui ſunt ſoliciti ſeruare munditiam cordis & corporis: vt deo parent habitaculū ſuę mētis. qa ſcribit̄ Sap. j. a. In maliuolā animā nō introibit ſapientia, ſcilicet increata, nec habitabit i corpore ſubdito pc̄tis. n ℭ Et de ne. q interpretatur dilatatio mea: ideo per iſtos ſignificant̄ homines charitatiui, quorū corda ſunt ad deum & ꝓximū dilatata. ij. Cor. vj. c. Os noſtrum patet ad vos ô Corinth. cor noſtrum dilatatum eſt. Et ſequitur: Dilatamini & vos. o ℭ De Dan eti. p̄. ad p̄. Dan interpretatur iudicium: ideo per iſtos ſignificantur boni iudices in iudicando veritatem, & exequendo conſtantes, ideo dicunt̄ parati ad p̄liū cōtra veritatis & iuſtitię turbatores. p ℭ De Aſer. egre. ad pu. Aſer interpretat̄ beatitudo, propter qd̄ per iſtos ſignificantur illi qui falſam beatitudinē huius ſeculi reſpuunt, & veram beatitudinem totis viribus concupiſcunt, ꝓpter qd̄ ad pugnandum contra vitia viriliter ſe opponūt. q ℭ Trans Iordanem au. de fi. ru. Ruben viſiōis filius interpretatur, & Gad feliciter, ꝓpter qd̄ iſti duo ſimul iunguntur. Nā per Rubenitas ſignificantur excellētes in contemplatione diuinorum. & iſti iam in præſenti ſeruiunt feliciter deguſtādo ſuauiter bonorum dulcedinem ſupernorum, dicente Pſal. Guſtate & videte qm̄ ſuauis eſt dn̄s &c. Omnes aūt iſti p̄dicti ſunt de exercitu & ſocietate veri Dauid Ieſu Chriſti.

(C — ad præcipiendum — ✻ omnibus — D — † ad diſponendum in non corde & corde. Heb. prouenerūt ve acie diſponerē corde ſimplici, & nō ficto. — Pſ. 35. b. — † propinquis & confines)

NIC. DE LY.

CAP. XIII.

INiit au. con. Poſtq̄ deſcripta eſt ipſius Dauid inunctio, hīc cōſequenter deſcribit̄ ſui regiminis diſpoſitio, quæ quidem eſt optima, quādo incipit à diuinis: quia quando rex qui in temporalibus eſt dei vicarius bene ſe habet erga deum, deus in agendis dirigit eum. ergo primô deſcribitur deuotio Dauid erga ☞ deum in ar.

Moraliter. v ℭ Iniit au. cō. Expoſitio myſtica hui⁹ ca. poſita ē. ij. Re. vj.

a quaſi exercitus dei. Iſte quoque eſt numerus principum † exercitus, qui uenerūt ad
b Dauid cū eſſet in Hebron, ut transferrent regnū Saul ad eum iuxta uerbū domini. Filij Iuda portātes clypeū & haſtam, ſex milia octingenti, expediti ad prælium. De filiis Simeon uirorum fortiſsimorum ad pugnādum ſeptem milia centū. De filiis
c Leui quatuor milia ſexcenti. Ioiada quoque princeps de ſtirpe Aaron, & cum eo tria milia ſeptingenti. Sadoc etiam puer

a ℭ Numerum ſacerdotum ſignificat, qui in domo patris Sadoc, id eſt Leuitici ordinati ſunt.

† egregiæ indolis: & domus patris eius principes uigintiduo. De filiis autem Beniamin fratribus Saul tria milia. Magna enim pars eorum adhuc ſequebatur domum Saul. Porrò de filiis Ephraim, uiginti milia octingenti fortiſsimi robore, uiri nominati in cognationibus ſuis. Et ex dimidia parte tribus Manaſſe, decem & octo milia, ſinguli per nomina ſua uenerunt, & conſtituerunt regem Dauid.
d De filiis quoque Iſſachar, uiri eruditi qui nouerant ſingula tempora ad præcipiendum quid facere deberet Iſraël, principes ducenti. † Omnis autem reliqua tribus eorum conſilium ſequebatur. Porrò de Zabulon qui egrediebantur ad prælium, & ſtabant in acie inſtructi ✻ armis bellicis, quinquaginta milia † uenerunt in auxilium non in corde duplici. Et de Nephthali principes mille, & cum eis inſtructi clypeo & haſta triginta & ſeptem milia. De Dan etiam præparati ad prælium uigintiocto milia ſexcenti. Et de Aſer egredientes ad pugnā & † in acie prouocantes quadraginta milia. Trans Iordanem autem de filiis Ruben & de Gad, & dimidia parte tribus Manaſſe, inſtructi armis bellicis
e centum uiginti milia. Omnes iſti uiri bel-

ℭ Prædicti ſcilicet.

latores & † expediti ad pugnandum corde perfecto uenerunt in Hebron, ut conſtituerent regem Dauid ſuper uniuerſum Iſraël. Sed & omnes reliqui ex Iſraël uno corde erant ut rex fieret Dauid. Fuerunt
f que ibi apud Dauid tribus diebus comedentes & bibentes. Præparauerant enim eis fratres ſui. Sed & qui † iuxta eos erant, uſque ad Iſſachar & Zabulon & Nephthali afferebant panes in aſinis, & camelis, & mulis, & bobus ad ueſcendum: farinam, palathas, uuam paſſam, uinum, oleum, boues, arietes, ad omnem copiam. Gaudium quippe erat in Iſraël.

Cap. XIII.

ℭ Diſpoſuit.

g INiit autem conſilium

ℭ Chriſtus.

Dauid cum tribunis &

E a ❡Non en. Quia interpretatur veteris teſtamenti ſpiritualem ſenſum qui latebat, populus ille aperire non potuit, ſicut nunc reuelatus eſt apoſtolis & prophetis, gẽtes. ſ. eſſe cohæredes & cõparticipes promiſsiõis dñi. b ❡A Sihor. Sihor fluuius AEgypti eſt, q̃ à Nilo ut ferũt deriuatur, & interpretat̃ firmamentũ nouũ & turbi- (Ier.2.d.) dũ, vñ: Quid nunc tibi vis ĩ via AEgypti, vt bibas aquã turbidã? c ❡Cariat. Ciuitas Damaſci, q̃ ĩ Amos † Emathabal. i. Emath magna, q̃ nũc Epiphania nũcupat̃. († Theman Amos.1.d.) Per Sihor aũt & Emath totã terrã ꝓmiſsionis cõphendit. Per Sihor riuũ. ſ. vl' torrẽtẽ, ſignificat AEgypti auſtralẽ ptẽ. Per Emath ꝟò ſeptẽtrionalẽ. Cariath. q̃ alibi Cariathbaal ciuitas ſaltuũ, vna de vrbib⁹ Gabaonitarũ in tribu Iuda ĩ nono miliario ab Helia euntibus Dioſpolim, de qua fuit Vrias ꝓpheta, quẽ interfecit Ioachim in Ierl'm ſcd'm Ieremiã. (Ioſue.15.d.) (Iere.26.f.) Fili⁹ quoq; Sobal Cariathiarim dr̃, ſicut ſupi⁹ oñ diũ: d ❡Oĩs vi. Elect⁹ nobilior. Numer⁹ aũt horũ virorũ in Regũ cõphẽſus eſt, vbi legit̃: Cõgregauit autẽ Dauid oẽs electos ex Iſrl' triginta milia. († Ahio) (2.Reg.6.a.) e ❡Cũ au.p. ad are. Chi. Ventũ eſt ad areã Chidõ. i. clypeũ, qa ĩ ecclia certa eſt dei ꝓtectio. vnde: Dñe vt ſcuto bonęvolũtatis tuę coro. nos. (Pſ̃.5.c.) (2.Re.6.b.) F Vbi ſacerdos incauti⁹ arcã tãgẽs à dño ꝑcuſſus eſt, hic & ppl's Iudæorũ qui gẽtibus inuidet, & dũ legẽ vult euãgelio miſcere, vtrũq; ꝑdit. Occiſo ſacerdote, diuertit Dauid arcã dñi ĩ domo Obededom Gethęi. qa reſpuẽtib⁹ Iudęis ꝟbũ dei, apl'i cõuerſi ſunt ad gẽtes. (Act.13.g.) Vñ & loc⁹ areę Nachor, q̃ gẽtiũ ꝑparationẽ demõſtrat ꝑcuſsio Oza dr̃, qa relicto illo ſalus gentibus facta eſt. († 2.Reg.5.b) Obededom q̃ interp̃tat̃ ſeruiens hõ pplm, Gẽtilẽ ſignificat. de q̃ dr̃: Popul⁹ quẽ nõ cognoui, ſer. mihi. (Pſ̃.17.g.) Abiectio quoq; Iudęorũ, q̃ſi ꝑcuſsio Ozę pręmittit̃ ſic: Eripies me de cõtradictiõibus p. (Ibidem.f.) Geth, q̃ interp̃tatur torcular, crucẽ ſignificat, ĩ q̃ vitis vera calcata eſt & expreſſa. Vnde gẽtiũ popul⁹ põt dici Gethę⁹ tanq̃ dicat: Mihi abſit gl'iari niſi ĩ cruce dñi noſtri Ieſu Chriſti. (Gal.6.b.) f ❡Eo q̃ diu. dom. Ozã. Tradũt Hebręi, Abinadab ſacerdotẽ iuſsiſſe filijs ſuis Oza & Haio, vt portarẽt arcã humeris ſcd'm p̃ceptũ legis. (Nume.7.) Sed quia nõ portauerũt, nec Caathitis portandã dederũt, ꝑcuſsit dñs Ozam & diuiſit. Aruit em̃ (vt aiũt) brachio & humeris quibus arca portanda fuit, & facta eſt diſtinctio obedientiæ, & inobediẽtiæ. g ❡In do. Obe. ge. quia & ipſe Leuita. Cognita autem cauſa pro qua Oza percuſſus eſt, iuſsit Dauid arcam portari proprijs Leuitarum humeris, ſicut patet in ſequenti. (Nota) Notãdũ quantũ delinquat qui corpus dñi indignè accipit, ſi deuot⁹ ſacerdos interijt, qui arcam dñici figuram corporis minori q̃ debuit veneratione corripuit. (Allego.) ❡Allego. autem Dauid Chriſtum, arca eccleſiam ſinificat;

ſignificat: quam vult Chriſtus inj ciuitatem ſuam adducere. vnde: G Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael. (Mat.15.c.) Et alibi: Cæcitas ex parte contigit in Iſrael &c. (Ro.11.c.)

GLOS. ORDINARIA.

centurionibus, & uniuerſis principibus, & ait ad omnem
cœtum Iſraël: Si placet uobis, & à dño deo noſtro † egre-
dietur ſermo quẽ loquor, mittamus ad fratres noſtros
reliquos in uniuerſas regiones Iſraël & ad ſacerdotes &
Leuitas qui habitant in ſuburbanis urbiũ, ut congregen-
a tur ad nos, & reducamus arcam dei noſtri ad nos. Non
enim requiſiuimus eam in diebus Saul. Et reſpondit uni
uerſa multitudo, ut ita fieret. Placuerat em̃ ſermo omni
b populo. Cõgregauit ergo Dauid cũctũ Iſraël, à † Sihor
Ægypti, uſq; dum ingrediaris Emath, ut adduceret ar-
c cam dei de Cariathiarim. Et aſcendit Dauid, & omnis
uir Iſraël ad collem Cariathiarim, qui eſt in Iuda, ut affer
ret inde arcam domini ſedentis ſuper cherubim, † ubi in-
uocatum eſt nomẽ eius. Impoſueruntq; arcam dei ſuper
plauſtrum nouum de domo Abinadab. † Oza autem &
frater eius minabant plauſtrum. Porrò Dauid & uniuer
ſus Iſraël ludebant coram deo omni uirtute, & in canti-
cis, & in citharis, & pſalteriis, & tympanis, & cymbalis,

a In regnum Nachor, pro quo Aquila interpretatur arcam præparatam. Chidon autẽ interpretatur clypeus, & dicitur eſſe locus vbi dictum eſt Ioſue: Leua clypeum contra vrbem Hai.

e & tubis. Cùm autẽ perueniſſet ad aream Chidõn, teten- a
dit Oza manum ſuam, ut ſuſtentaret arcam. Bos quip-
pe laſciuiens paululum inclinauerat eam. Iratus eſt itaq;
dominus contra Ozam, & percuſsit eum, eò quòd tetigiſ
ſet arcam, & mortuus eſt ibi coram domino. Contriſta-
f tuſq; eſt Dauid eò quòd diuiſiſſet dominus Ozam: uoca
uitq; locum illum, diuiſio Ozæ uſq; in præſentem diem,
& timuit Dauid deum tunc temporis, dicẽs: Quomodo
poſſum ad me introducere arcã dei? & ob hanc cauſam
eam non adduxit ad ſe, hoc eſt in ciuitatem Dauid: ſed a-
uertit in domum Obededom Gethæi. Manſit ergo ar-

a Fide ſpe & charitate.

g ca dei in domo Obededom tribus menſibus, & benedi-
xit dominus domui eius & omnibus quæ habebat.

Cap. XIIII.

M † Iſit quoq; Hiram rex Tyri nuntios ad b
Dauid, & ligna cedrina & artifices parie
tum lignorũq; ut ædificarent ei domum.
Cognouitq; Dauid*, quòd confirmaſſet
eum dominus in regem ſuper Iſraël, &
ſubleuatum eſt regnum ſuum ſuper po-
h pulum eius Iſraël. Accepit quoq; Dauid alias uxores in c
Ieruſalem, genuitq; filios & filias. Et hęc nomina eorum
qui nati ſunt ei in Ieruſalem: Samua & Sobab Nathan
& Salomon Iebahar, & Eliſua, & Eliphalet, Noga quo-
que & Napheg, & Iaphia Eliſama & Baaliada & Elipha
i let. Audientes autem Philiſthiim quòd unctus eſſet Da-
uid in regem ſuper uniuerſum Iſraël, aſcenderunt omnes

CAP. XIIII.

M Iſit quo. Hi. Seq̃t: h ❡Acce. quo. Da. ali. vxo. Multę vxores Dauid multas gẽtes ſignificãt, q̃ p fidẽ Chriſti copulant̃. Cõcubinę hęreticorũ ecclias q̃ Chriſtiani noĩs titulo gloriant̃. Sed qa ꝓpter carnalia lucra Chriſtũ ſequunt̃, nõ cõiuges, ſed cõcubinę dicunt̃. Nũc reges ſi plures habeãt vxores crimẽ eſt, qa figurę trãſierunt. i ❡Audi. au. Phi. Diffamata euangelij gr̃a & regno Chriſti vbiq; p̃dicato gẽtes vndiq; ſurrexerunt contradicentes euangelio pacis. († diſpergamus vt mittamus huc & illuc.) († idest Nilo) († ſup̃ quam)

☞ In ca. pi.

Nicolaus de Lyra.

deũ ĩ arcę veneratiõe. ſecũdò in tẽpli ędificatiõe ca. xvij. tertiò ĩ cult⁹ diuini ampliatiõe. ca. xxiij. & inter iſta ponunt̃ illa q̃ ꝑtinẽt ad bonitatẽ ſui regiminis. († 3.Reg.6.a.) Circa p̃mũ arcę deportatio ĩchoat̃, & ſcd'ò interrupta cõſũmat̃ ca. xv. (laſciuiens paululum) Circa primũ priò deſcribit̃ reuerẽtia Dauid ĩ diuinis, ſcd'ò ei⁹ prudẽtia ĩ humanis cap. xiiij. Reuerentia ꝟò Dauid ĩ diuinis oñdit̃ in reuerẽti deportatiõe arcę teſtamenti, q̃ q̃dẽ deportatio priò incipit̃. ſcd'ò ꝓp̃ ĩpedimentũ ſupueniẽs interrũpit̃ ibi: Cũ aũt ꝑueniſſent. H Snia aũt hui⁹ ca. patet ex dictis. ij. lib. Reg. vj. ca. hoc excepto. († diuertit) a ❡Cũ au. p. ij. Re. vj. dr̃: Ad areã Nachor. ad qd' dicẽdũ ẽ, q̃ ille loc⁹ erat binomi⁹, vl' dñs loci: & ſic ponit̃ hĩc vnum nomen, aliud verò. ij. Reg. vj. ca.

NIC. DE LY.

CAP. XIIII.

M Iſit quoq; Hi. rex Tyri. Hĩc cõſequẽter deſcribit̃ prudẽtia Dauid ĩ agẽdis. & primò in multiplicatiõe amicorũ. ſecũdò ĩ debellatiõe aduerſariorũ, ibi: Audientes aũt. & vtrũq; faciebat ad regni ſui firmamẽtũ, vt patet. Snia autem (* eo) (Diuiſio)

Moraliter. b ❡Miſit quo. Expoſitio myſtica hui⁹ ca. poſita eſt. ij. Re. v. vſq; ibi: c ❡Acce. quo. Da. Per Dauid ſignificat̃ Chriſtus, vt dictũ eſt frequenter. Per primas eius vxores intelligi poſſunt ſynagoga & eccleſia prout diuiditur contra ſynagogam. Quę quidem eccleſia in allegorico ſenſu Ieruſalem nominatur. Igitur per vxores quas accepit Dauid in Ieruſalem perſonę deuotę ſignificantur, quę in eccleſia ꝑ obſeruantiã caſtitatis vel integritatẽ fidei Chriſto deſpõſant̃. ij. Cor. xj. a. Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. d ❡Audientes autem Phi. q̃ vn. eſſet da. in regem. Huius expoſitio myſtica poſita eſt. ij. Reg. v. ca. (Moraliter)

a ℭ In ca.vi. In Hebręo verò, A flentiū.i. idolorū venire iubet, in qb⁹ cōfidebāt, qa ad fletū ęternū ducūt. Cū audieritis, iqt, ſonitū gradientis in cacumine flētiū, i. cùm audieris ab angelis paganorū idola deſtrui, in qb⁹ eſt oīs fortitudo eorū, tūc inibis ꝑliū: qa dñs añ te ꝑcutiet caſtra Philiſthinorū. Inuiſibilis de⁹ q ī maieſtate ſua ꝑeminet vniuerſis, ꝑ inuiſibilia ꝑſentiā ſuā oſtēdit. vñ: Inuiſibilia ipſi⁹ à creatura mūdi ꝑ ea q̄ facta ſunt, intellecta cōſpiciunt. (Roma.1.c.) Innuit quoq; fidelibus vt auxiliū dei q̄rāt in oīb⁹, & ꝓficere ſe in certamine cōfidāt: cū dñi aduētū ſibi adeſſe ſentiant. Cacumina vò pyrorū ſignificāt altitudinē ſanctorū. Dat de⁹ ſignū doctorib⁹ ſctis ad ꝑdicādū miſsis, vt ſequant. ſ. deuotionis miniſterio, q̄s ſpūſſctūs dirigit ꝑmonēdo. b ℭ De Gab. vſ. Ga. Percutit Chriſt⁹ q ī colle ſupbię cōſiſtūt, & cōterit ſepē duritię, eorū diuidens ꝑtinaciā, vt ſol⁹ dñet in orbe terrarū. vñ ſeqt: Diuul. eū no. Da. &c.

GLOS. OR.

CAP. XV.

B F Ecit quo. do. Sequtur: c ℭ Tūc di. Da. Non vult Chriſtus, vt indigni eccl'iaſtico fūgant officio, ſed eruditi ſcīa & morū honeſtate ſpectati portāt arcā dei. i. eccl'iā humeris pij laboris, & exultāt. vñ: (2.Tim.4.b) Fac op⁹ euāgeliſtę, miniſterium tuū īple. d ℭ Cōg. vni. Iſ. in. Nō ſolū Dauid, ſed etiā omnes ꝓphetę ī eccl'ia Chriſti dictis & factis incarnatiōi ꝑbuere locū, vt citi⁹ adueniēs ſuſciperet, cùm fuiſſet añ ꝓphetat⁹. e ℭ Sctifi. ſu. er. miniſtri no. te. vita & doctrina debēt eſſe mūdi, qbus dicit: Sancti eſtote, qm̄ ego ſctūs ſum. (Leui.19.a.) Qui rectę fidei vbis & exemplo operis debēt fidelib⁹ cōmēdare incarnationē Chriſti & redēptionē hūani generis &c.

☞ Nablis

Nicolaus de Lyra.

~te hui⁹ cap. patet ex dictis. ij. Re. v. vſq; ad finē illi⁹ ca. hoc excepto: a ℭ Non aſ. poſt eos, re. ꝑ hoc nō eſt intelligendū, ꝙ Dauid retrocederet ab aduerſarijs, ſed de mādato dei declinauit à latere gyrando exercitum Philiſthinorū, vt ī alia pte ſigno ſibi à deo dato īuaderet ipm, vt hr. ij. Re. v. b ℭ Diuulg. eſt no. ꝓpter duplicē victoriā ꝑdictā. c ℭ Et do. &c. o. g. q̄ erāt ī circūitu regni ſui, ita ꝙ nullus audebat regnū ſuum moleſtare.

† diuiſit

NI. DE LYR.

CAP. XV.

F Ecit quo. ſi. hîc deductio arcę pri⁹ interrupta ex cā dicta. xiij. ca. cōſummat. & priò deſcribit arcę deportatio. ſcd'ò ipſi⁹ deportatę debita veneratio. c. xvj. Prima

† Nu.4.a.

a ℭ Non ſi dei deuotione, ſed dolo nequitiæ, ideo non metuerunt uenire, quia ſcilicet noluerunt credere.

ut quærerent eum. Quod cùm audiſſet Da-

a ℭ Beneficij ſui munera oſtendens, ſed qui ingratus fuit mortem ſibi acquiſiuit.

uid, egreſſus eſt òbuiam eis. Porrò Philiſthiim uenientes diffuſi ſunt in ualle Raphaim. Conſuluitq; Dauid dominū, dicens: Si aſcendam ad Philiſthæos, & ſi trades eos in manu mea? Et dixit ei dominus: Aſcende, & tradam eos in manu tua. Cúmque illi aſcendiſſent in Baalpharaſim, percuſsit e-

a ℭ Cum fideles ſibi per electionem gratiæ coniunxit & infideles expulit.

os ibi Dauid & dixit: Diuiſit deus inimicos meos per manum meam, ſicut diuiduntur aquæ. Et idcirco uocatum eſt nomē loci illius Baalpharaſim. Dereliqueruntq; ibi deos ſuos quos Dauid iuſsit exuri. Alia etiam uice Philiſthiim irruerunt, & diffuſi ſunt in ualle. Cōſuluitq; rurſum Dauid deum, & dixit ei deus: Non aſcendas poſt eos, recede ab eis, & uenies contra illos ex aduerſo pyrorū. Cúmque audieris ſonitum gradiētis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum. Egreſſus eſt enim deus ante te, ut percutiat caſtra Philiſthiim. Fecit

ℭ Chriſtus. a ℭ Pater. b ℭ Dæmonum vel mundi principatum.

ergo Dauid ſicut pręceperat ei deus, & ꝑcuſsit ca-

a ℭ Collis vel ſublimitas. b ℭ Sepem eius, vel diuiſionem.

ſtra Philiſthinorum de Gabaon uſq; Gazera. Di-

a ℭ Dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen.

uulgatumq; eſt nomen Dauid in uniuerſis regionibus, & dominus dedit pauorē eius ſuper omnes gentes.

Cap. XV.

a ℭ Eccleſias b ℭ Catholica eccleſia tota orbe diffuſa.

F Ecit quoq; ſibi domos in ciuitate

a ℭ Quia in præſenti eccleſia incarnationis & paſsionis myſterium commendat.

Dauid, & ædificauit locum arcæ dei, tetenditque ei tabernaculum. Tunc dixit Dauid: Illicitum eſt, ut à quocūq; portetur arca dei, niſi à Leuitis quos elegit dominus ad portandū eam, & ad miniſtrandum ſibi uſq; in æternum. Congregauitq; uniuer-

a ℭ Omnes fideles.

a ℭ Eccleſiam, vt ibi ſcilicet incarnationis myſteria venerentur.

ſum Iſraël in Ieruſalem, ut afferretur arca dei in locum ſuum quem præparauerat ei, necnon & filios

a ℭ Prælatos.

a ℭ Iunioris dignitatis.

Aaron & Leuitas. De filiis Caath Vriel princeps fuit, & fratres eius centum uiginti. De filiis Merari, Aſaia princeps & fratres eius ducēti uiginti. De filiis Gerſon, Ioel princeps & fratres eius centūtriginta. De filiis Eliſaphan, Semeias princeps & fratres eius ducenti. De filiis Hebron, Eliel princeps & fratres eius octoginta. De filiis Oziel, Aminadab princeps, & fratres eius centūduodecim. Vocauitq; Dauid Sadoc & Abiathar ſacerdotes & Leuitas, Vriel, Aſaiam, Ioel, Semeiā, Eliel, & Aminadab, & dixit ad eos: Vos qui eſtis principes familiarum Leuiticarū, ſanctificamini cum fratribus ueſtris, & afferte arcā domini dei Iſraël ad locum qui ei pręparatus eſt, ne ut à principio, quia non eratis præſentes, † percuſsit nos dñs, † ſic & nunc fiat, illicitū quid nobis agētibus. Sanctificati ſunt ergo ſacerdotes & Leuitæ ut portarent arcam domini dei Iſraël. Et tulerunt filij Leui arcam dei, ſicut præceperat † Moyſes, iuxta uerbum dñi, humeris ſuis in uectibus. Dixitq; Dauid principibus Leuitarū, ut conſtituerent de fratribus ſuis canto-

† circunda eos

† quia non quęſiuim⁹ vel conſuluim⁹ eum ſcd'm ritū.

ma in duas, qa priò deſcribit ad C hoc debita ꝑparatio, ſcd'ò ſubdit deuota portatio, ibi: Et tulerūt filij Leui ar. Circa primū dr: d ℭ Fecit quo. ſi. do. in ci. de iſta ędificatiōe dictū eſt. ꝯ. xj. ca. ſed hîc breuiter reſumit, eò ꝙ Dauid fecit ſibi apportari arcā ad ciuitatē regiā, vt haberet ꝓpe ſe locū cultui diuino aptum. vñ ſubdit: e ℭ Teten. ei. Iſtud fuit aliud à tabernaculo qd' fecerat Moyſes, qa illud remāſit ī Gabaa vſq; ad ædificationē tēpli ꝑ Salomonē, vt habet. ꝯ. xxj. f ℭ Tūc di. Dauid. Illi eſt. Hoc em̄ dicit ꝑ cōſiderationē legis: Nu. iiij. c. & vij. & ꝑ mortē Ozę, eò ꝙ arcā fecerat deportari ſup plauſtrū ꝑ boues. h ℭ Cōgre. vni. Iſ. vt cū maiori ſolēnitate fieret deportatio arcæ. i ℭ Necnō & fi. Aa. vt dirigerēt Leuitas in arcę deportatione, ita ꝙ offenſio dei nō veniret ſup eos. vnde poſtea ſubditur: k ℭ Ne vt a prin. ſ. portationis arcæ, vt dictum eſt cap. xiij. l ℭ Quia nō era. p̄. vos qui ſcitis legē. m ℭ Percuſ. nos. Quia percutiendo Ozam morte ſubita, Dauid & tot⁹ ppl's fuit timore ꝑcuſſus: qd' nō fuiſſet factū ſi ſacerdotes ſciētes legem fuiſſent ꝑſentes: qa nō ꝑmiſiſſet arcam ſuper plauſtrū portari. D n ℭ Sanctifica. ſunt. ꝑ cōtinētiā ab vxorib⁹, orōnes & ieiunia & cōſilia. o ℭ Et tu. f. Deſcripta debita pręparatione, hîc cōſequēter deſcribit deuota deportatio. ſ. cū laudib⁹ diuinis & ſacrificijs, & hoc eſt qd' dr: Et tuler. fi. le. de loco vbi erat in Gabaon. p ℭ Sicut p̄. Moy. Nu. iiij. vbi ꝑcipit, ꝙ arca ꝑ Leuitas de ſtirpe Caath in ꝓprijs humeris & vectibus deportet. q ℭ Dixitq; Da. &c. cāt. ad canēdū diuinas laudes, nō ſolùm vocib⁹ hūanis, ſed etiā cū hoc īſtrumentis muſicis. ideo ſubdit:

~ In organis

Moraliter. d ℭ Fecit quo. ꝑ quā ſignificat eccl'ia q̄ eſt ciuitas Chriſti. ciuitas em̄ dr q̄ſi ciuiū vnitas. Oīs autē q numero & merito ſunt de eccl'ia dei, vniti ſūt ī fide & charitate Chriſti. ꝑ domos igit in ciuitate Dauid ſignificant diuerſi ſtat⁹ in eccl'ia ſ. ꝑlatorū, clericorū, religioſorū, & laicorū, in qb⁹ oīb⁹ habitat ꝑ grām ver⁹ Dauid Ieſus Chriſt⁹. g ℭ Illici. eſt &c. a Leu. ꝑ qd' ſignificat ꝙ ī miniſterio ſacri Euchariſtię ī q̄ cōtinet Chriſt⁹ ſoli ſacerdotes & miniſtri ad hoc ordinati accedere debent, & nō alij, ꝓpter qd' ſequit. ꝯ. n ℭ Sanctifi. ſunt er. ſacer. & Le. vt port. ar. do. Per qd' ſignificat, ꝙ in miniſterio ſacramenti euchariſtiæ vt debitè fiat nō ſufficit grad⁹ ordinis, niſi cū hoc ſit puritas mētis & corpis. q ℭ Dixitq; Da. prin. Leu. vt cōſt. de fra. ſu. in cā. in orga. Per.

Moraliter

⁂ q̄ ſignantur

Nablum cithara

a ℭNablis vi.Nablũ Hebraicè,pſalteriũ Grȩcè,laudatoriũ Latine.Habet pſalteriũ ventrẽ obeſum in ſuperioribus,vt chordarum fila religata diſciplinabiliter percuſſa,ſuauiſsimã reddant cantilenã. E Huic cithara videtur contraria,quæ in imo cõtinet quod pſalteriũ in capite.Pſalterium cum decem chordis eccleſia eſt cum decalogo legis.Huic oppoſita eſt cithara,q̃ viginti quatuor chordis in modum Deltȩ literȩ componitur(vt peritiſsimi tradunt)& per digitos in diuerſos modos concitatur.Hȩc eccleſiam ſignificat,quȩ cum vigintiquatuor ſeniorũ dogmatibus trinã habet formã in modũ Deltæ lr̃æ,& fidẽ ſãctȩ trinitatis ſignificat.Per man⁹ aũt apoſtolorũ & euãgeliſtarum in diuerſos modulos vete.& no.teſta.aliter in litera aliter in ſenſu concitat̃ figuralr̃. b ℭLyris.Lyra dicitur ἀπὸ τοῦ λύειν id eſt à varietate vocum,eò ꝙ diuerſos faciat ſonos.Hȩc eccleſiam ſignificat,quæ in varietate diuerſarũ diſciplinarũ hiſtoricè,allegoricè,tropologicè, & per anagogen ſuauem ſonum exprimit,ſed â ſymphoniæ ſimplicitate nõ recedit.Cymbala autem adinuicem percuſſa ſonum faciunt. vnde:Lau.eum in cym.be.ſo.&c. Cymbala bene ſonantia ſunt labia noſtra,q̃ ꝑcuſſa adinuicem ſuauem humanæ vocis harmoniam reddunt. c ℭPro oct.In die.ſ.iudicij aduẽtũ dñi ſignificabant,in quo finita ſeculi hebdomada veniet ad iudicium.Vnde ſextus pſ.qui cũ tremore iudicij cantatur,tali titulo prænotat̃.Hîc aũt numerus magna continet ſacrã.Octo animȩ ingreſſæ ſunt in arcã Noe,& mundo pereunte ſaluatæ. Octauus filius Ieſſe fuit Dauid,quem domin⁹ elegit. Die octauo purificat circuncilio. Die octauo.i.dominico ſurrexit Chriſt⁹. d ℭPorro ſe.& Io.&c.Hi ſeptem ſacerdotes coram arca tubis canentes ſancti prædicatores ſunt ſeptiformi ſpirit⁹ F gratiæ pleni,qui euangelium in eccleſia Chriſti prȩdicant,& ſacramentum incarnationis auditoribus p̃dicant. e ℭClãgebant tu.Aliter fit tuba cõgregandi ppl̃i,aliter conductionis,aliter victoriȩ, aliter pſequẽdi inimicos,aliter cõcluſionis ciuitatũ &c.Tuba autẽ cõſuetudinaria apud rerum pitos hoc modo formatur:vt trib⁹ fiſtulis ȩreis in capite anguſto inſpiret̃,ſicut per quatuor vociducas ȩreas q̃ ꝑ ȩreũ fundamentũ quaternas voces ꝑducũt,mugitũ vehemẽtiſsimũ proferãt.q̃ ſignificãt euãgelium trina cõfeſſione trium perſonarum in capite anguſto.i.in natiuitate Chriſti diuinitus inſpiratũ.per quatuor vociducas ȩreas.i.per quatuor euangeliſtas,æreo.i.ſtabili fidei & operis fundamẽto in orbe vocẽ vehementiſsimã quaſi tubȩ congregantis vocem emittere. f ℭDauid au.Chriſtus incarnationis ſuȩ & paſsionis exemplum antea à Iudæis occultũ manifeſtat.lignũ nãq; de terra ortũ multiplici labore ad candorem veſtis perueniens, veritatem humanȩ carnis inter flagella triumphantis oſtendit.& hoc eſt.Dauid erat in. Ephod.ℭGrego.Libet intueri quanta virtutum munera Dauid perceperat, & in omnib⁹ q̃; fortẽ ſe humilitate ſeruabat,quem non extolleret ora leonum frãgere,vrſorum brachia diſsipare, deſpectis fribus eligi,reprobato rege in regem vngi,horrendum Goliam vno lapide ſternere,à rege propoſita extinctis Allophilis numeroſa prȩputia reportare,ꝓmiſſum tandem regnum percipere: totum Iſraelem ſine contradictione poſsidere.Cum tñ arcam dei Ieruſalẽ reuocat oblitus ſe prȩlatũ,omnibus G populis admiſtus ante arcã ſaltat.Et qa corã arca ſaltare(ut credit̃) mos vulgi fuerat,ĩ diuino obſequio ſe ꝑ ſaltũ rotat.Ecce quẽ dñs cũctis prȩtulit,ſe ſub dño exȩquando minimis & abiecta exhibendo contemnit.Non poteſtas regni ad memoriã reducitur:Non ſubiectis vileſcere metuit:Nõ ſe honore p̃latũ añ eius arcã q honorẽ dederat recognoſcit.Corã dño egit debilia vel extrema,vt illa humilitate ſe ſolidaret, q corã oĩbus geſſerat fortia.Quid alij ſentiãt ignoro. Ego Dauid ſaltãtẽ plus ſtupeo q̃; pugnãtẽ.Pugnãdo hoſtem ſubdidit,ſaltãdo ſeipſm.Quẽ cũ filia Saul adhuc tumore regij generis ĩſana cũ hũiliatũ diſpliceret,dicẽs:Quã glorioſus fuit hodie rex Iſrl̃ diſcoopiẽs ſe añ ãcillas ſeruorũ ſuorũ,& nudatus quaſi

Pſ.150.f.

Gen.6.d.
† ſup Haſeminith Lãnaſeah.vide Pſ.4.&.6.
1.Reg.15.b.
Luc.1.f.
† vel magiſter erat cãtus,vt iſtrueret alios in cantu
Sonit⁹ tubȩ diuerſitas
† vel cantus cũ cãtorib⁹
1.Reg.15.b.
Ibi.17.f.
Ibi.18.g
2.Reg.5.a.
2.Re.6.d.

a res in organis muſicorum, nablis ui-
b delicet & lyris & cymbalis,ut reſona
ret in excelſis ſonitus lȩtitiæ. Conſti-
tueruntq; Leuitas,Heman filiũ Ioel,
& de fratribus eius Aſaph filium Ba
rachiæ. De filiis uerò Merari,fratri-
bus eorum,Ethan filium Caſaiæ, &
cum eis fratres eorum.In ſecundo or
dine Zachariã,& Ben,& Iaziel,& Se
miramoth,& Iahiel,& Ani,& Eliab
& Banaiam & Maſiam & Mathathi
am,& Eliphalu & Maceniã & Obe-
dedom & Iehiel,ianitores.Porrò can
tores Hemã Aſaph & Ethan in cym
balis æneis concrepantes,Zacharias
autem & Oziel & Semiramoth & Ia
hiel & Ani & Eliab & Maaſias & Ba

a ¶In pſalterio ſaluatoris aduentum prædicabant,quem mirabili ſecreto diuinitatis pro hominum ſalute diſpoſuit.

naias in nãblis † arcana cantabant.
Porrò Mathathias & Eliphalu & Ma
cenias & Obededom & Iehiel & Oza
c ziu,in citharis † pro octaua canebant b

a ¶victor deo triumphus & palma.

ἐπινίκιον epinicion ſuper uictoriis.Cho
nenias autem princeps Leuitarum

a ¶Quia ſpiritu prophetiæ plenius melodias & verba cantoribus ad memoriam reuocabat.

† prophetiæ præerat,& ad prȩcinen c
dam melodiam. Erat quippe ualde
ſapiens.Et Barachias & Elcana,iani d
d tores arcæ. Porrò Sebenias & Ioſa-
phat & Nathanael & Amaſai & Za
charias & Banaias & Eliezer ſacerdo
e tes clangebant tubis coram arca dei,
& Obededom & Iehias erant ianito-

a ¶Poſtquam plenitudo gentium intrauerit ad fidem,reuertetur arca dei in ciuitatem Dauid id eſt ad Iudæos prædicantibus Elia & Enoch gratia Chriſti conuertetur.

res arcȩ.Igitur Dauid & omnes ma-
iores natu Iſraël & tribuni, ierunt ad

a ¶Martyrio coronati.

deportandam arcam fœdẽris domi-
ni de domo Obededom cum lȩtitia.
Cúmque adiuuiſſet deus Leuitas qui e

a ¶Martyrio coronati.

portabant arcam fœdẽris domini im

a ¶Triturantes arcam dei ſeptiformi ſpiritu pleni.

molâbantur ſeptem tauri & ſeptem

a ¶Duces gregis.

arietes.Porrò Dauid erat indutus ſto f
la byſsina,& uniuerſi Leuitæ qui por
tabant arcã, cantoresq;,& Chonenias princeps † prophetiæ inter canto-
f res. Dauid autem indutus erat eti-
am ephod lineo. Vniuersúsque Iſ-
raël deducebãt arcam fœderis domi-
ni in iubilo & ſonitu buccinæ & tu-
bis & cymbalis & nablis & citharis
concrepantes. Cúmque perueniſ-

Nicolaus de Lyra.

a ℭIn orga.Duæ ſunt ſpecies citharæ.Lyra enim tangitur cum plectro: nablũ verò cũ digitis.vnũ tñ ꝓ alio frequenter ponit̃,& ecõuerſo.& legat̃ lr̃a ſicut iacet vſq; ibi: b ℭPro oct.ca.Aliq libri habent Sepinitiõ:tñ idẽ ſignificant ſecũdum qđ dicũt expoſitores nr̃i.& eſt ſignificatio iſta,victori deo triũph⁹ ſiue palma.& ſcđm expoſitores nr̃os hoc erat principiũ cãtici quod cãtabant,& frequenter reſumebat̃ in ꝓceſſu cantici,ſicut in cantilenis.Quod autem dicit̃ hîc: Pro octauo cane.epini.Per hoc intelligitur octaua reſurrectionis Chriſti, quia tunc obtinuit palmam & triumphum,quȩ quidem reſurrectio ſiue gloria reſurrectiõis figurabat̃ ꝑ cantũ illum. In Hebrȩo vò habet̃ ſic:Sup octauã ad fortificandũ,vel vincendũ.Qđ ſic exponunt Hebrȩi,ſup octauã.i.ſup inſtrumẽtum octo chordarũ,in quo canebãt laudes.& eſt modus loquẽdi Hebraicus,ſuper octauam.q.d. inſtrumento muſico octo chordarũ.Ad fortificãdũ vel vincẽdum.ſicut em̃ in ſolẽnitatibus magnis vnus chorus in eccleſia nititur in cantu aliũ ſuperare,ſic etiam iſti Leuitȩ faciebãt. c ℭProphe.p̃e. Quia oſtendebat eis quȩ dicta prophetica debebant canere. d ℭEt Ba.& El.ia.Quia dum portaretur arca,canebant ſolicitè ne aliqui indebito modo appropinquarent ad eã. ſicut qñ erat in tabernaculo cuſtodiebãt portas,ne aliqui indebitè ſe ingererent. e ℭCumq; ad.de⁹. Dicunt hîc Hebrȩi,ꝙ iſtud adiutorium intelligit̃ ꝑ hoc ꝙ arca portabat ſeipſam:hoc eſt dictum ꝙ diuina virtute ſic portabat̃,ꝙ Leuitæ portatores eius nullum pondus ſentiebant:& pro iſto miraculo fuit facta immolatio. f ℭPorro Dauid er.indu. ſtola byſſ.Quia depoſitis regalibus inſignijs accepit veſtem ſimilem Leuitis ſe humiliando & coram deo exultando:ꝓpter quod Michol filia Saul deſpexit eũ de quo contemptu plenius fuit dictum ij.Regum.vj.in fine.

† ſup Halamoth eſt nomẽ inſtrumẽti muſici vide titulũ Pſa.9.&.45
H
† & ad p̃cinendã melodiam

Moraliter

* quȩ ſignantur orationes deuotæ quæ fiunt in eccleſia,in quibus etiam cantus addendus eſt aliquando,& melodia:pro quanto facit ad excitationem deuotionis variæ. Nanq; melodiæ varias excitant paſsiones.nam aliquæ excitant ad audaciam quibus vtuntur homines in bellis, & aliquȩ ad compaſsionẽ,quibus vtebãtur antiquitus in ſepulturis,& aliquȩ ad diſſolutionem,quibus iuuenes vtunt̃ in choreis,& aliquæ ad deuotionem, quibus & non alijs vtendum eſt in eccleſijs.

* Michol fi.

A datus quaſi vnus de ſcurris,audiuit: Ludam ante dñm,qui elegit me potius quàm patrẽ tuũ.& paulò pòſt: Ludã & vilior fiã plus q̃ fa-
2.Re.6.d. ctus ſum &c.Q. Vileſcere corã hominibus appeto,qa ſeruare mihi coram dño per humilitatem regnum quæro. Sunt q de ſe humilia ſentiunt & in honoribus poſiti nihil ſe eſſe niſi puluerem ꝓpẽdunt, ſed hoibꝰ viles apparere refugiũt, & qđ interiꝰ cogitant rigida,exterius venuſtate palliãt.Sunt q viles hoibꝰ videri appetũt, & oĩno qđ ſunt deiectos ſe exhibẽdo cõtẽnũt,ſed intꝰ ex merito oſtẽſę vilitatis intumeſcũt,& tãtò corde elati ſunt q̃ntò in ſpecie elationẽ ꝑmũt.vtraq; elatiõis bella magna Dauid circũſpectiõe dephẽdit,mira virtute ſupauit.Qui em̃ de ſe intꝰ hũilia ſentiẽs,honorẽ exteriꝰ nõ q̃rit,dicit: ludã & v.f.Et qa ꝑ hoc ꝙ vilẽ ſe exterius ꝑbuit,interiꝰ vͦ nõ intumeſcit,adiũgit: Eroq; hũilis in oculis meis.q.d.q̃lẽ me exteriꝰ deſpiciẽs exhibeo,talẽ interiꝰ attẽdo. a ℭ Mic.fi.Sa.Cũctis exaltãtibꝰ & ad arcę introitũ hymnis reſonãtibꝰ ſola Michol filia Saul abeſt:imò i ſpeculis Dauid hũc humiliatũ deſpicit.qa credẽtiꝰ in fine Iudęis qdã Chriſtũ ꝓfeſsiõe, Antichriſtũ ſequunť ope:qbus cõgruit ꝙ Michol q̃ ad figurãdã carnaliũ inſtabilitatẽ aqua omnis interꝑtať,nõ vxor Dauid ſed Saul filia dr̃.Qui em̃ Chriſto ſpecietenꝰ ſeruiũt, nõ cũ illo coronanť:ſed cũ ꝑſecutoribꝰ q̃s imitati ſunt,dãnanť.Quãuis aũt praui humilitatẽ cõtẽnant eccl'iæ.nihilominus arca dei in locum ſuum peruenit.

† fruſtrum

ſet arca fœderis domini uſq; ad ciuitatem Dauid, Michol filia Saul proſpiciens per feneſtram uidit regẽ Dauid ſaltantem atque ludentem,& deſpexit eum in corde ſuo.

Cap. XVI.

Attulerunt igitur arcam dei,& conſtituerunt eam in medio tabernaculi quod tetẽderat ei Dauid,& obtulerunt holocauſta & pacifica coram deo. Cumq; compleſſet Dauid offerens holocauſta & pacifica,benedixit populo in nomine dñi,& diuiſit uniuerſis per ſingulos à uiro uſq; ad mulierem tortam panis, & † partem aſſæ carnis † bubalæ,& frixam oleo. Conſtituitq; corã arca dñi de Leuitis qui miniſtrarẽt & recorda rentur operum eius, & glorificarent atq; laudarent dominum deum Iſraël, Aſaph principẽ,& ſecundũ eiꝰ Zachariã. Porrò Iahiel & Semiramoth & Iehiel & Mathathiã & Eliab,& Banaiã & Obededõ, & Iehiel ſup organa pſalterij & lyras. Aſaph aũt ut cymbalis perſonaret. Banaiã uerò & Iahaziel ſacerdotes canere tuba iugiter coram arca fœderis dñi. In illo die fecit Dauid principem ad † confitendum dño Aſaph & fratres eius. † Confitemini domino & inuocate nomẽ eius,

a ℭ Vnã:quia vnus dominus,vna fides,& vnum baptiſma, vnus deus & pater omnium &c. b ℭ Qui de cælo deſcendit & dat vitam mundo.

a ℭ Vituli ſaginati,igne paſsionis aſſati.

a ℭ Cor mundum cum pura conuerſatione exhibentes. b ℭ Meditantes in lege dei ſecundum regulam fidei die ac nocte.

a ℭ Prædicatione,iubilatione & opere.

ℭ Digne.

GLOS. OR.

CAP. XVI.

Attu.igi.ar.dei & cõ.Poniť arca in medio tabernaculi,qđ tetẽderat ei Dauid.i.fides eccl'ia ꝑdicať,ꝑficit & inſe
B riť cordibꝰ fideliũ,q̃s deus ad vitã ꝑordinauit ęternã. c ℭ Bñdi.po. Chriſtꝰ & deuotionẽ eccl'ię cõmẽdat patri,q̃ etiã ad dexterã pr̃is interpellat ꝓ nobis,& tãq; verus Dauid bñdicit,& ſalutaris myſterij paſcit alimentis. d ℭ Et di.vni.Hęc mune
1.Co.10.d ra fideles accipiũt,qñ vnꝰ panis & vnum corpꝰ multi in Chriſto carnis ſuę laſciuiã caſtigãtes & ſeruituti ſubijciẽtes ſcti ſpũs igne decoquũt,& fructus bonorũ operũ oleo miſericordię pinguiſsimos cõpaſsione ꝓximi feruere faciũt.At cõtrà filia Saul fruſtra cubiculũ regis igreſſa nõ fructificat:qa q vͦbũ dei aure tenꝰ ꝑcipiũt,ſine boni opis ꝓle moriũť. e ℭ Fri.ol.Carnẽ à pctĩ ſale.ſ.mundiſsimã ob hũanę ſalutis cauſam crucis ſartagine toſtã,oleo chari-
Ioh.3.b. tatis plenã.Sic em̃ deꝰ dilexit mũdũ,vt filiũ vnigenitũ daret,q ex charitate paſſus eſt. f ℭ In il.die.Quia Chriſtꝰ ordinẽ doctorũ in culmine eccl'iaſticę dignitatis cõſtituit.Aſaph em̃ cõgregãs interꝑtať. Aſaph ergo & fratres eius ſunt ap̃li & ap̃lici viri ad cõgregãdos fi-
Ps.44.d deles cõſtituti,de quibus dicit: Cõſtitues eos prin.ſup oẽm terram. Modũ autẽ laudationis quẽ ipſe Dauid cõpoſuit,ſcriptor hiſtoriæ inſeruit,dicens: Cõfitemini dño &c. g ℭ Confitemini &c.Alleluia huic pſalmo pręſitulatum eſt,& ſcđm Hiero.neutri generis eſt Allelu,laudate.ia,inuiſibilem deum ſignificat,quod eſt vnum de decem dei nominibus,ſicut in epiſtola ad Marcellam tradit Hierony.

Et dicat

Nicolaus de Lyra.

Moraliter * a ℭ Michol filia Saul &c.& deſ.eum.eò ꙑ erat in humili veſtitu coram populo ſuo,vt habetur plenius,ij.Reg.vj.Per Michol igitur ſignificať Iudęa,quę verum Dauid Ieſum Chriſtum deſpexit,eò ꙑ corã Iudæis apparuit in humilitate & paupertate magna,cũ tñ eum ex hoc debuiſſet honoraſſe,ſicut ꝑmonita fuerat verbo Zacharię prophetę.ix.ca.Exulta ſatis filia Sion,iubila filia Ieruſalem.Ecce rex tuus venit tibi iuſtus & ſaluator,ipſe pauper & aſcendens ſuper aſinam &c.Et ſicut Michol ex illo contemptu facta fuit de cętero ſterilis,vt dicit.ij. Regum.vj.d.Igitur Michol filiæ Saul non eſt natus filius uſq; ad diẽ mortis ſuæ.ſic & Iudæa propter cõtemptum Chriſti ſterilis facta eſt in bonis gratiæ,& etiam fortunæ. C

NIC. DE LYRA.

CAP. XVI.

Attulerunt igi. Hic conſequenter deſcribitur deuotio Dauid in arcę iã portatę venerationẽ.& primò in oſtijs oblatis dño & beneficijs collatis populo. ſcđò in deuoto obſeqo,ibi: Conſtituitq; corã arca.Snĩa primę ꝑtis patet ex dictis ij.Reg.vj.hoc excepto. e ℭ Tor.p.ij.Re.vj.dr̃ Collyridã panis.& dicũt expoſitores cõiter,ꙑ ẽ idẽ genꝰ panis.& dr̃ torta à torqueo torques,qa paſta,vñ formať ꝑ manꝰ piſtoris priꝰ cõcutiť & torquetur. h ℭ Conſti.Hic cõſequẽter oſtendiť deuotio Dauid in obſequio deuoto coram arca qđ inſtituit.Et primò poniť cãtorũ nominatio.ſcđò cãtꝰ determinatio,ibi: Confitemini dño.tertiò vtriuſq; ſtabilitio,ibi: Dereliq̃t itaq; ibi &c. Circa primũ dicit: Conſti.co.ar.do.de le.qui. in diuerſis obſequijs,& maximè in laudibus diuinis,ideo ſubdiť: Et recordarentur ope.eius.Sequiť. i ℭ Aſaph princi.quia Dauid conſtituit eum pręceptorem. k ℭ Et ſe.eiꝰ Zacha.Iſtum enim inſtituit ſuccentorem. l ℭ Canere tu. id eſt quando offerebatur iuge ſacrificiũ mane & veſpere. p ℭ Confitemi.do. Hic conſequenter deſcribitur cantici ſiue diuinæ laudis determinatio.& accipitur ex duobus pſalmis, videlicet centeſimotertio & nonageſimoquinto.in quo cãtico primò ad dei laudẽ ppl's inuitatur ſpecialiter.ſecundò totus mundus generaliter,ibi: Cantate dño. Circa primum dicitur: Confi.do.confeſsione humiliationis peccata propria recognoſcendo, quia humiliatio diſponit ad efficaciam orationis.ſecundum illud Ecc.xxxv.c.Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit &c. ſecundò confeſsione diuinæ laudis:ideo ſubditur: q ℭ Et inuo.nomen eius. eius miſericordiam & gratiã implorãdo.

Notas faci

Diuiſio | Diuiſio | Diuiſio | † & peltam vľ lagenam ſub.vini | D

Moraliter Moraliter. b ℭ Attu.igi.ar.d. Per quã ſicut dictũ eſt,ĩtelligiť euchariſtia cõtinẽs Ieſum Chriſtum:& cõſti.eã i m.ta. Per qđ eccl'ia ſignificať i q̃ euchariſtia ſicut lignũ vitę in pãdiſi medio collocatur. † vel laudãdum
c ℭ Et ob.ibi ho.ſ.diuinę laudis,q̃ debẽt offerri coram euchariſtia. Ps.xlix.d. † Ps.104.a Sacrificium laudis honorificauit me. Eſa.12.b. d ℭ Et di.v.ꝑ ſin.Per qđ oſtẽduť bona Chriſti ſine acceptiõe ꝑſonarũ cõferri Act.x.e.In vͦitate cõperi ꙑ nõ eſt ꝑſonarũ acceptor deꝰ.Sed in omni gẽte qui timet deũ & operať iuſtitiã,acceptus eſt illi. e ℭ Tor.pa.i.partẽ in meritis Chriſti,q eſt panis vitę,& tortus fuit in ſua bñdicta paſsione. f ℭ Et partem aſſæ car.i.participationẽ in martyrũ meritis,quorũ caro fuit aſſata in igne tribulationis. g ℭ Et fri.o.i.participationẽ in meritis virginum & confeſſorum.Fuerũt enim ſimilia quę eſt farina tritici purgatiſsima,& per mentis & corporis & puritatem:& oleo frixa per miſericordię pietatem. h ℭ Conſtit.co.ar.Vult em̃ noſter Dauid Ieſus Chriſtꝰ,ꙑ corpꝰ ſuũ in euchariſtia à miniſtris eccleſiæ debitè veneretur. m ℭ In il.die.i.tpe eccleſiæ primitiuæ. n ℭ Fecit Da.i.Chriſtus. o ℭ Principem cõ.do.Aſa.& fra.Per Aſaph qui congregans interpretatur ſummus pontifex ſignificatur, ſub cuius cura Chriſtianus populus congregatur per fratres eius cardinales ꝑ̃iarche,archiepiſcopi,ep̃i ĩtelligunť,qa fratres ſummi põtificis nominanť.Ipſi verò cõſtituti ſunt à Chriſto ad confitendum dño cõfeſsione laudis ſub principatu ſummi pontificis. p ℭ Confitemini domino. Hic conſequenter ponitur dictæ laudis cõfeſsio,cùm dicitur: Confitemini do.ſcilicet confeſsione laudis & gratiarum actionis pro beneficijs iam acquiſitis. q ℭ Et inuocate nomen eius &c. pro bonis ſpiritualibus multiplicandis.

*Notas facit.

a notas facite in populis †adinuentio-
b c nes eius. Cantate ei & pſallite ei, &
d e narrate omnia mirabilia eius. Lauda
f te nomen ſanctum eius, lætetur cor
g h quærentium dominum, Quęrite do
i minum & † uirtutē eius, quęrite faciē d
k eius ſemper. Recordamini mirabili
l m um eius quę fecit, ſignorum illius &
n iudiciorum oris eius. Semen Iſraël,
o p ſerui eiu s, filij Iacob, electi eius. Ipſe
q dominus deus noſter, in uniuerſa ter
r ra iudicia eius. Recordamini in ſem-
s piternum pacti eius, ſermonis quem
t pręcepit in mille generatiões. † Quē
v pepigit cum Abraham, & iuramenti
x illius cum Iſaac. Et † conſtituit illud *
y Iacob in pręceptum, & Iſraël in pa-
z ctum ſempiternum, dicens: Tibi da-
bo terram Chanaan, funiculum hæ-
a reditatis ueſtræ. Cùm eſſent † pauci
b c numero † parui & coloni eius. Et trāſ
ierunt de gente in gentē, & de regno
d ad populum alterum. Non dimiſit
e quēquam † calumniari eos, ſed incre-
pauit pro eis reges. † Nolite tange- f
re chriſtos meos, & in prophetis me g
is nolite malignari. † Cantate domi- h
no omnis terra, annuntiate ex die in i
diem ſalutare eius. Narrate in genti- k
bus gloriam eius, & in cunctis popu l m
lis mirabilia eius. Quia magnus do- n o
minus & laudabilis † nimis, & horri- p
bilis ſuper oēs deos. Omēs enim dij q
populorum idola, dn̄s autē cælos fe r
cit: confeſsio & † magnificētia coram s t

† adinuentiones: E

a ¶ Notas fa. qualiter modo mirabili & inaudito ſaluauit populum Iſrael de AEgypto. b ¶ Cantate ei. ore. c ¶ Et pſa. corde. d ¶ Et nar. Quæ fecit in rubri maris diuiſione & Iordanis ſiccatione & in aliis factis mirabilibus. e ¶ Laudate no. pro tot beneficiis ab eo collatis. f ¶ Lętetur cor. Lætitia enim dicitur quaſi latitia, eò q̄ tūc dilatat̄ cor ī bono inuento, qđ maximè eſt in deo, cū ſit bonū infinitum. i ¶ Quærite fa. ei. ſ. Quia quantò plus à deuotis inuenit̄, tantò ardentius plus q̄ritur. k ¶ Record. mi. eiꝰ. Repetitio eſt ſententię prædictæ de mirabilibus filijs Iſrael factis, ſicut frequēter ſit in canticis, dicuntur tamen mirabilia inq̄tum recedunt à facultate intellectꝰ humani. l ¶ Signorū. inq̄tum ſunt figurę alicuius futuri. m ¶ Et iu. e. inq̄tū ſunt punitiua alicuiꝰ maleficij, ſicut ſubmerſio AEgyptiorū in mari rubro & ſimilia. n ¶ Semē. Iſr. eiꝰ. ſupple lauda deum. o ¶ Filii Ia. ele. eiꝰ. Idē em̄ homo fuit Iacob & Iſrl̄, vt habetur Gene. xxxij. & dicit̄ hîc electꝰ dei. qa tota generatio ſua fuit electa ī duodecim patriarchis, vt dictum fuit. ſ. cap. ij. nō ſic autem fuit de Iſaac & Abraham & patriarchis p̄cedētibꝰ. p ¶ Ipſe do. d. n. p verā fidē & culturā. q ¶ In vni. t. iu. e. q. d. licet ſpeciali modo dicat̄ deꝰ ꝑpl̄i Iſrl̄, tn̄ eiꝰ poteſtas ſe extendit ad oēs. r ¶ Record. in ſe. pa. e. Quod ſit pactū illud poſtea ſubdit̄: s ¶ Ser. &c. in mi. Hîc accipit̄ numerus determinatus pro indeterminato, quia iſtud p̄ceptū factū eſt omnibꝰ imitatoribus Abrahę p verā fidē. ideo ſubdit̄: t ¶ Quē pe. cū Abra. & iu. il. cum. De iſto iuramento habetur Gene. xxij. c. Per memetipm̄ iuraui dicit dn̄s: Qđ factū fuit nō ſolū ꝓpter Abrahā, ſed ꝓpter Iſaac. vn̄ de pacto cadēte ſub illo iuramēto ſubdit̄ ibidē: Poſsidebit ſemē tuū portas inimicorū ſuorū. qđ impletū fuit in poſteris Abrahæ deſcendentibꝰ ab eo p Iſaac: Et bn̄dicent̄ in ſemine tuo oēs gentes terrę. qđ impletū eſt in Chriſto ab Abrahā p Iſaac ſecđm carnē deſcendente. & ſic patet q̄ pactū p̄dictū & p̄ceptū ad omnes fideles ſe extendūt. x ¶ Et cō. il. ia. in p̄. Quia ſicut fides ab Abrahā deriuata eſt ad Iſaac, ita ab Iſaac ad Iacob, & cōſequēter ad duodecim patriarchas, & vlteriꝰ ad oēs fideles. z ¶ Tibi da. t. c. In hac promiſsione principaliter intelligitur ꝓmiſsio glorię quę eſt terra viuentiū, qa cū p̄miū ipſius dei excedat meritū hūanū, oportet q̄ ſub ꝓmiſsiōe boni terreni principaliter intelligat̄ aliqđ bonū ſpūale. ſ. cęleſte, qa actꝰ meritorij p̄cellūt bonis terrenis, ſicut diffuſiꝰ dictū fuit Ge. xv. a ¶ Cum eſ. pau. Sicut patet de Abrahā Gene. xij. vbi vocatus à dn̄o & ſegregatus ab infidelibus, habuit in comitiua ſua Sarai vxorē ſuam, & Loth nepotem ſuū tm̄, excepta familia. Iacob etiā patriarcha deſcēdit in AEgyptum cū. lxx. ꝑſonis, vt habet̄ Gen. xlvj. vel. lxxv. vt habet̄ Exo. j. Ex quo patet, q̄ tp̄e intermedio qđ fuit ſatis magnū, fideles fuerunt in pauco numero. c ¶ Et trā. de g. in g. Quia Abraham deſcendit in AEgyptū & inde redijt in terrā Chanaā, & inde in terram Paleſthinorū. Similiter Iſaac peregrinatꝰ fuit in Gerara. ſilr̄ Iacob in Syria apud Labā & iterū de terra Chanaan deſcendit in AEgyptū, vt patet ex decurſu libri Gen. & ſic tanq̄ peregrini tranſierunt de gente ad gentem: & de regno ad regnum. d ¶ Non di. quenq̄ ca. eos. Reprimēdo eorum aduerſarios, ſicut patet de Iſaac. ad quem venit rex Gerarę ad quęrendū fœdus & amicitiam cum eo, ductꝰ timore diuino; q̄uis ſerui eius aliquas moleſtias paſtoribus Iſaac intuliſſent, vt habetur Ge. xxvj. ſimiliter Laban inſequēs Iacob fuit à deo repreſſus, ne aliquid durū contra eum ageret, Gen. xxxj. ſilr̄ vicini habitatorū Sichem à deo fuerunt territi ne perſequerentur Iacob & filios eius propter interfectionem Sichimitarum. Ge. xxxv. ca. e ¶ Sed in cre. ꝓ eis. Quia Pharaonem regē AEgypti flagellauit propter vxorem Abraham vt habetur Ge. xij. d. & ſimiliter regem Gerarę, vt hr̄ Gen̄. xx. ſimiliter rex AEgypti poſt mortē Iacob fuit multiplicit̄ flagellatus cum toto regno ſuo pro filijs Iſrael, quos iniuſtè affligebat. vt habetur in Exod. f ¶ No. tā. ch. m. Vocantur autem hîc patriarchę Chriſti. i. vncti ſcilicet vnctione gratiæ. Vel quia de ipſis exierunt reges & ſacerdotes qui per vnctionem inſtituebantur in lege. g ¶ Et in pro. Habuerant enim patriarchę ſpiritū propheticū vt patet de Abrahā Gene. xv. & de Iſaac Gen. xxvij. & de Iacob Gen. xlix. h ¶ Cā. ta. do. Hîc cōſequēter Dauid in cātico inuitat ad dei laudē oēs gn̄atr̄. Et primò ponit̄ iſta inuitatio. ſecđò ſubdit̄ q̄dā additio, ibi: Et dicite. Circa primū dr̄: Can. do. o. ter. i. oēs habitātes ī terra, & accipit̄ hîc continens ꝓ cōtēto. i ¶ Annū. ex die in diē ſa. e. Salus enim corporalis & ſpiritualis omnium depēdet à deo continuè: & ideo debet recognoſci quotidie. k ¶ Narra. in gē. quę non ſunt de filijs Iſrael. l ¶ Gloriā eiꝰ. i. maieſtatē ſuę poteſtatis. ideo ſubditur: m ¶ In cū. po. m. Quę fecit educēdo filios Iſlr̄ de AEgypto, & in terram promiſsionis inducēdo. n ¶ Quia ma. d. & lau. ni. Eſt em̄ magnitudinis & bonitatis infinitæ; & ideo non pōt ab intellectu creato cōprehēdi, nec p cōſequens quantū laudabilis eſt laudari. ꝓpter qđ dicit̄ Ecc. xliij. d. Bn̄dicētes dn̄m exaltate illū quātū poteſtis: maior eſt em̄ omni laude. p ¶ Et hor. ſup oēs. d. Hominibꝰ malis quos pōt ꝓ volūtate ſua punire. nō aūt ſic pn̄t dij ſalſi. iō ſubdit̄: q ¶ Omn. em̄ diſ po. ido. i. q̄dā cōficta & vana nullā potentiā hn̄tia. r ¶ Do. au. cæ. fe. Vt habetur Gen. j. s ¶ Cōfeſ. & ma. co. eo. Quod pōt exponi duplr̄. Vno modo de cælo empyreo, vbi eſt habitatio dei & ſctōrū ſpeciali mō: licet ſit vbiq̄ p eſſentiā, pn̄tiā & potentiā. ibi aūt corā deo eſt cōfeſsio diuinæ laudis: qa ibi eſt laus iugis & magnificentia dei, vbi magis relucet quàm alibi.

Fortitudo

Moraliter

* a ¶ No. fa. Prædicando eis diuerſos modos ſaluādi fideles ſuos ſecđm eorū ſtatus varios. b ¶ Can. ei. ore. c ¶ Et pſal. mente. d ¶ Et nar. o. mi. eiꝰ. q̄ fecit diuerſis temporibus. e ¶ Lau. no. eiꝰ. in officijs diuinis. g ¶ Quæri. d. i. deum patrem. h ¶ Et vir eiꝰ. i. filium eius, qui dicitur dei virtus. j. Cor. j. d. Prędicamus Chriſtū dei virtutē &c. k ¶ Recor. mi. eiꝰ. Repetitio eſt ſnīę p̄dictæ ſicut frequēter ſit in cāticis. n ¶ Semen Iſ. ſ. eiꝰ. i. Chriſtiani q verè ſeruiūt ei ſemē Iſlr̄ debēt dici, Ro. ij. d. Nō em̄ q ī manifeſto Iudęus, neq̄ quæ in manifeſto in carne circunciſio, ſed qui in abſcondito Iudęus eſt: & circunciſio cordis in ſpiritu, non litera cuius laus non ex hominibus, ſed ex deo eſt. r ¶ Recor. in ſem. pa. eius. i. euangelij qđ eſt lex noua: cui nō ſuccedit alia: propter qđ dicitur in ſempiternum recordanda. t ¶ Quæ pe. cum ab. i. beato Petro quē cōſtituit ecclīæ paſtorē & p conſequens multarū gentium patrem. v ¶ Et iu. il. cum. i. cū beato Clemente qui Petro ſucceſsit in ecclīę regimine, & dicitur Iſaac qui interpretat̄ riſus. Nā beatus Clemēs fuit valde dulcis & amicabilis omnibꝰ. x ¶ Et cō. il. ia. i. vnicuiq̄ qui ſtudet diabolum ſupplantare. y ¶ Et Iſra. i. cuilibet cæleſtium contemplatori. z ¶ Dicens: ti. d. ter. ſ. viuentium q̄ eſt hæreditas fideliū per terram promiſsionis figurata. a ¶ Cum eſ. pau. ſ. in eccleſia primitiua. b ¶ Parui. i. abiecti in conſpectu potentū huius mundi. c ¶ Et trā. de. g. ī gen. p̄dicando per orbē. d ¶ Non di. q. ca. eos. ſ. ad impedimentum fidei & merit i. nā in perſecutione maxima fideliū maximè creuit fides & eorū meritū. e ¶ Sed in. ꝓ. vt patet de Cōſtātino, quē propter hoc ꝑcuſsit elephātiæ morbo. f ¶ Nol. tā. chri. ſ. tactu nociuo impediente eorum meritum vel fidei incrementū. h ¶ Can. d. repetitio eſt ſentētiæ ſuprà poſitę ad maiorem deuotionis excitationem. n ¶ Quia ma. Magnitudinis cuiꝰ nō eſt finis. o ¶ Et lau. ni. i. ſupra virtutem omnis creaturæ Ecc. xliij. d. Benedicentes do. & exal. eum quātū po. maior eſt em̄ omni laude. s ¶ Cōfe. ſ. laudis. t ¶ Et ma. co. eo. pſal. lxxxiij. a. Beati qui habi. in domo tua & cætera.

* Afferte

† fortitudinem
† ſtatuit
F
† pauci, vel paucißimi & peregrini
† vim in ferre eis
† decor
G
Diuiſio
† opera
† Qđ diſpoſuit ad Abraham.
* ipſi
H
† viri numeri Heb.
† Pſ. 104. b
† Pſal. 95. a.
† valde

a ¶ Et dicat omnis &c. Gẽtilis.ſ.q adhuc infidelis erat qũ iſte
A canebat, q tñ ꝓphetiæ v'tute introduct' eſt, vt amore vniuerſitatis
diceret amen amen.i. fiat fiat, ſicut hodie orantibus ſacerdotibus rñ
det, amẽ, vt cõcordet in p̄cibus pia ſacerdotũ intẽtio & populi ſana
Matt.18.c. deuotio. ſecũdũ illud: Amẽ amẽ dico vobis, quia ſi duo ex vobis
conſenſerint ſuper terrã, ex omni re quãcunq; petierint, ſiet illis &c. b ¶ In excelſo. Alij dicunt tabernaculum dei, poſtquã filij Iſrael intrauerunt in terram Chanaan, primò fuiſſe in Sylo, deĩde ĩ Nobe, poſt in Gabaõ, tandẽ in Sion. Alij locũ eſſe in Ieruſalem appellatum Gabaon: ibiq; Dauid tabernaculum & arcam collocaſſe. Gabaon enim collis

†fortitudinem.

eo, fortitudo & gaudium in loco ^a eius. Afferte dño familiæ popu^b lorum, ^c afferte dño gloriam & ^d ^e †imperium, date domino gloriã ^f nomini eius. Leuate ſacrificium ^g & uenite in cõſpectu eius, & ado^h rate ^i dominum in decore ſancto. Cõmoueatur à facie illius omnis ^k terra, ipſe enim fundauit orbem ^l immobilem. Lętentur cæli & ex^m ultet ^n terra, & dicãt in nationibus, dominus regnauit. Tonet mare ^o & plenitudo eius, exultẽt agri & ^p omnia quæ in eis ſunt. Tunc †lau^q dabunt ligna ſaltus coram domino quia uenit iudicare terram. ^r Confitemini domino quoniam ^s bonus, quoniam in æternum miſericordia eius. Et dicite, ſaltua ^t nos deus ſaluator noſter, & congrega nos, & erue de gentibus, ut confiteamur nomini ſancto tuo, & †exultemus in carminibus tuis. Benedictus dominus deus Iſraël, ab æterno & uſq; in æternum, & dicat omnis populus, amen: & ^v ^x

¶ Prædictum.

hymnum deo. Dereliquit itaq; ^y ibi coram arca fœderis domini, ^z Aſaphah & fratres ei' ut miniſtra ^a

a ¶ Nemo militans deo implicet ſe ſecularibus negotiis.

rent in cõſpectu arcæ iugiter per

a ¶ Secundum qualitatem auditorum quiſq; ſua vice miniſtret.

ſingulos dies & uicẽs ſuas. Porrò Obededom & fratres eius ſexagintaocto, & Obededom filium Idithun & Hoſa conſtituit ianitores. Sadoc autem ſacerdotem, ^b

¶ Conſanguineos.

& fratres eius ſacerdotes coram tabernaculo domini, in excelſo, quod erat in Gabaon: ut offerrẽt holocauſta domino ſuper altare holocauſtomatis iugiter, mane

†vel laudem' aut gloriemur in laude tua

→ & vices ſuas

†exultabũt

Nicolaus de Lyra.

a Fortitudo & gau. quod eſt de bono p̄ſenti. bonũ aũt diuinum pręſentialiter habetur ibi. Alio mõ poteſt exponi de templo ſeu tabernaculo vbi erat arca & ꝓpitiatorium: quod erat quaſi ſedes dei, vt p̄dictũ fuit Exo. xxv. Ibi eñ erat cõfeſſio peccatorũ, & magnificentia diuinę laudis per ſacerdotes & Leuitas peccata propria ac populi, & magnificẽtiam dei confitentes. Fortitudo. quia deus erat protector & defenſor ſpecialis illi' loci. ſecũdũ q̃d Heliodorus hoc expertus dixit. ij. Macha. iij. g. Ille qui in cælis habet habitationẽ, viſitator & adiutor eſt loci &c. Et gaudium. quia ſacerdotes deuoti ibi gaudebant in dño. b ¶ Afferte do. i. omnium ſcientium. d ¶ Gloriam &c. confitentes eius maieſtatem & dominium ſuper omnem creaturã. g ¶ Leuate ſacrifi. i. apportate leuandũ, quia portabãtur ſacrificia ad locũ diuini cultus, q̃ ſacrificia leuabantur ſuper altare à ſacerdotibus. h ¶ Et
B venite in cõſpe. quia ſacrificia offerebant in atrio, quod erat coram tabernaculo ſeu templo, vbi dicebatur deus habitare ſpeciali modo. Licet enim alię nationes à Iudæis non intrarent locũ vbi ſacrificia offerebant in altari holocauſtorum, tamen bene pro eis offerebantur ibi ſacrificia: vt habetur j. Mach. vij. i ¶ Et adorate do. in deco. & non ſicut hypochritę qui adorãt in decore non ſancto: quia licet exterius habeãt decorẽ religioſitatis: non tñ ſubeſt veritas ſanctitatis. k ¶ Cõmouea. a fa. il. om. ter. id eſt omnes inhabitantes terram faciant ei reuerentiã. l ¶ Ipſe eñ fun. Oreb. Quod poteſt dupliciter intelligi. Vno modo quãtùm ad motum localem. Licet enim in aliquibus partibus orbis ſit motus localis, vt pote in elementis miſtis, & aliquibus eſt motus rectus vt in orbibus cæleſtibus, qui circulariter mouẽtur, tñ cælũ empyreum qui eſt ſuprem' orbis, & terra q̃ eſt circa centrũ ſunt immobilia, & ꝑ hoc habet orbis quãdã immobilitatem ſecundum totum, licet aliq̃ partes moueant. Alio modo quãtũ ad mutationẽ de eſſe ad nõ eſſe, quia licet orbis inceperit eſſe ꝑ creationẽ, durabit tñ in ęternũ & ſecundum hoc habet immobilitatem. m ¶ Lętentur cæli. id eſt angeli & ſancti habitantes in gloria cæleſti. n ¶ Et exultet terra, & di. &c. id eſt homines terreni. vel etiã ad literam. Qui dicũtur metaphoricè lætari, quando aëre ſerenato apparet facies cæli clara & lucida. & per oppoſitũ turbari quando obſcuris nubibus & tempeſtatibus obtegitur. ¶ Et exultet terra. quę dicitur hoc modo exultare, quando incipit renaſcẽtia ꝓducere. o ¶ Tonet mare & pleni. ex multitudine eñ aquarum in mari exiſtentiũ de facili multiplicantur. vñ: & collidũt ad rupes in mari & littore exiſtẽtes, & etiã adinuicẽ, & inde generat ſon' q vocat maris rugit', & habet ſimilitudinẽ tonitrui. p ¶ Exultent agri. Dicuntur autem agri metaphoricè exultare, qñ in eis apparent flores & herbæ, ſicut & pratũ dicitur ridere. q ¶ Tunc lau. dicuntur autem metaphoricè laudare, inquantum folia & cætera q̃ ꝓducũt potẽtiã & ſapiam dei oſtẽdũt. Inducunt autem iſta inſenſibilia ad dei laudem in cantico: quia ſunt hoĩbus materia diuinę laudis, inq̃tũ q̃cq̃d eſt pulchritudinis & bonitatis in eis, reducẽdũ eſt in gloriã conditoris: ſecundũ q̃d dicit Sap. xiij. b. A magnitudine ſpeciei & creaturę cognoſcibiliter poterit creator horum videri, & per conſequens laudari.
C
r ¶ Quia venit iu. Iſtud inducit ꝓ cauſa p̄dictę laudis diuinę. Si eñ dei ꝓuidẽtia tñ ſe extẽderet ad cæleſtia & nullo mõ ad iſta inferiora generabilia & corruptibilia, ſecũdum q̃d dixerũt aliqui, in quorũ pſona dicit Iob. xxij. b. Nubes latibulum eius nec noſtra conſiderat, circa cardines cæli perambulat. pulchritudo & bonitas quæ ſunt in iſtis inferioribus non eſſent reducendę in laudẽ & gloriã ſapientię diuinę, ſed quia eius ſapientia & prouidẽtia ad omnia ſe extẽdũt quantuncũq; minima: iõ q̃cquid pulchritudinis & bonitatis eſt in eis reducit in laudẽ diuinã, & propter hoc dicit hîc: Quia venit &c. q. d. quia iudiciũ ſuę diſcretionis & prouidẽtię ſe extẽdit vſq; ad elementum terrę, quod eſt infimum, ideo omnia p̄dicta in laudẽ & gloriã dei ſunt reducenda. Alio mõ exponit, q̃ ꝑ iſta inſenſibilia p̄dicta intelligunt iuſti ſimplices, qui habebunt materiam lętitię & laudis in vltimo aduẽtu iudicis, ſecũdũ q̃d dicit ſaluator diſcipulis ſuis, Luc. xxj. e. loquente de ſignis p̄cedẽtibus iudiciũ futurũ: His aũt fieri incipiẽtibus, reſpicite & leuate capita veſtra, i. exhilarate corda, ſecũdũ q̃d dicit beat' Gre. ſuꝑ locũ illum. s ¶ Confite. do. Hîc in fine reſumitur principiũ cantici, licet verba aliq̃liter mutent, ſicut in cantilenis in fine principiũ repetit. t ¶ Et dici. Secũdũ aliquos iſta additio facta fuit ab ipſo Dauid, quia licet tp̄e eius filij Iſrael non eſſent captiuati, nec ꝑ orbẽ diſperſi, nec ꝑ cõſequens congregandi, tñ ſpiritu prophetico pręuidit iſta fieri de futuro per Theglathphalnaſar & Salmanaſar reges Aſſyriorũ, & per Nabuchodonoſor regẽ Babylonis, vt habet. iiij. reg. iõ poſt cãticũ p̄dictũ iſtud addidit ad impetrandũ congregationem diſperſionis & captiuitatis futuræ. Secundũ alios verò iſta additio poſita fuit ab Eſdra ſcriptore huius libri, q in reditu captiuationis Babylonicę fuit ſacerdos & doctor populi, vt habet. j. Eſdrę & quia tũc multi de filijs Iſrael erant adhuc diſperſi in nationibus, iõ pro ipſorũ congregatione addidit hoc Eſdras in fine p̄dicti cantici, quod à Leuitis in tẽplo ſecũdo cantabatur. v ¶ Et di. om. po. amen. i. ſic fiat. x ¶ Et hymnum. i. laudẽ. y ¶ De reli. Hîc cõſequẽter deſcribit p̄dictorũ ſtabilitio, qa Dauid non ordinauit p̄dicta tñ ad horam, ſed etiam pro futuro, iõ ſequitur:
D
a ¶ Et miniſtra. &c. Cũ hoc etiã ordinauit, q̃ fieret cultus diuinus in loco vñ adduxerat arcã, quia ibi remanſerat tabernaculũ q̃d fecerat Moyſes & altare holocauſtorũ. & hoc eſt q̃d dicit: b ¶ Sadoc. au. ſa. & fratres eius &c. & patet litera.

Reuerſusq; eſt

Moraliter

c ¶ Afferte do. q̃ eſt clara notitia cũ laude. e ¶ Et iperiũ. i. reuerẽtiã & timorẽ. ſ. filialem. f ¶ Date glo. do. repetitio eſt eiuſdẽ ſicut. ſ. i ¶ Et adora. do. nõ fictè ſicut hypochritę adorãt. k ¶ Commouea. id eſt oẽs habitantes terra ei' potẽtiã contremiſcant. l ¶ Ipſe eñ fun. or. Licet eñ partes eius moueant, tñ totũ manet in eodem loco. m ¶ Lęten. cæ. i. ciues cæleſtes. & exul. ter. i. militans eccleſia. o ¶ Tonet ma. Per mare quod eſt locus aquarũ, intelligunt doctores eccleſię continentes aquas ſapientiæ ſalutaris, & ipſi tonare debent tonitruo p̄dicatiõis. p ¶ Exultent agri. i. ſimplices Chriſtiani. j. Cor. iij. b. Dei agricultura eſtis. q ¶ Tunc lau. i. principes catholici q ſunt ſuꝑ alios eleuati. y ¶ Dereliquit itaq;. ſ. Dauid
z ¶ Ibi corã arca. fœ. vult eñ verus Dauid Ieſus Chriſtus, q̃ in eccleſijs in quibus eſt corpus ſuum in euchariſtię ſacramẽto, ſint ſemꝑ miniſtri ad eius obſequium pręparati.

E

em̄ collis interp̄tat̄. Excelſum autē
E locū dictū eſſe exiſtimāt ꝑ dignita
te diuini cultus. Sed in libro loco-
rū legim⁹ Gabaō metropolim eſ
ſe Heuçorū ī tribu Beniami. & nūc
oſtendit̄ villa eiuſdē nōis in quar-
to miliario Bethlehē ad occidētē
iuxta Rhama & Rhamō, vbi Salo
mō hoſtijs immolatis diuinū me-
ruit oraculū. Fuit aūt ſeparata Le
uitis. a ¶ Vt benedi. generatio
ni filiorū vacaret. Alij ꝑ antiphra-
ſim bn̄dictionē accipiunt. Domū
aūt Michol filiā Saul quā īcrepa-
Reg.2.6.d. bat Dauid, quia deſpexit eū ſaltātē
†2.R.7.a. corā arca domini.

GLOS. ORDI.

Cap. XVII.

CVm au. ha. ꝑ b ¶ Et
ait Nathan. Patet ꝙ
ꝓphetię ſp̄us non ſem
¶ vel corti- per ꝓphetarū mentes
nis
4.Reg.4.c. irradiat. vn̄ Eliſeus: Dimitte eā,
quia anima ei⁹ in amaritudine eſt,
& dn̄s celauit à me &c. Qḋ diuina
diſpenſatione fit, vt accipiētes ſp̄m
†j.28.a. inueniant, qd de deo fuit, & amit-
tentes qd de ipſis. c ¶ Nō ędifi.
Quia vir ſanguinū es. Debet em̄ in
ſe mundus eſſe, qui aliena corrige-
re vult, vt terrena deſideria fugiat,
& tantò ꝑſpicacius fugienda vide
at, quātò ipſe hæc ꝑ ſcientiā & vi-
tā veri⁹ declinat. Supiectas ſordes
man⁹ detergere nō valeret, q̄ lutū te
net. Qḋ iuxta antiq̄ trāslationis ſe
riē bene ad Dauid erga exteriora
bella laborantē ꝑ ſignificationē &
diuina voce dr̄: Nō tu ędificabis
1.Cor.3.c. mihi tēplū, q̄a vir ſanguinū es. Tē
F plū dn̄i ędificat, qui corrigendis ꝓ
ximorū mētibus vacat. Tēplū dei
ſum⁹, q̄ ad verā vitā ex ei⁹ habita-
tione conſtituimur, vn̄: Tēplū dei
ſanctū eſt qḋ eſtis vos. Vir ſangui
nū tēplū dei ędificat. Qui em̄ ad-
huc carnalib⁹ īcubat, neceſſe eſt vt
inſtruct̄ ꝓximorū mētes erubeſcat.
d ¶ Nec ſi. Hoſtes alienigenę ꝑ
Iudic.3.d. īterualla tēporū, ſicut oli pri⁹ pax,
mō bellū. Inueniunt̄ tn̄ ibi ꝓlixio-
ra tp̄a pacis q̄ Salomon habuit.
3.Reg.1.c. Sub Aod em̄ octoginta anni pa-
cis fuerūt. Abſit ergo vt de Salo-
mone hęc accipiāt̄. e ¶ Cūq; im.
Salomō aūt regnāte p̄re regnare
cœpit, qḋ nulli illorū regū cōtigit,
vt ipſum nō eſſe appeat quē ꝓphe
tia iſta p̄ſignat. Chriſt⁹ ꝟò ver⁹ pa
cific⁹ poſt mortem Dauid verè re
gnauit. ¶ Aug. Hāc ꝓmiſſionē q̄
putat in Salomone cōpletā, errat.
Attēdat qḋ dictū eſt: Hic ędifica-
†j.27.b. bit mihi domū, q̄a Salomō nobile
tēplū extruxit, & nō attēdit qḋ dr̄:
Fidelis erit dom⁹ eius &c. Attēdat
ergo Salomōis domū plenā mulie
rib⁹ alienigēis colētib⁹ deos falſos
& ipſū regē quōdā ſapiētē ad can
dē idololatriā ſeductū. Nec audeat
ęſtimare deū vel hoc mē daciter di
xiſſe, vel ꝓmiſiſſe, & talē Salomōis
domū nō p̄ſciſſe. In Chriſto aūt q̄
fact⁹ eſt ex ſemie Dauid ſecūdū car
nē, videm⁹ iſta cōpleta, nō aliū q̄ri-
mus, ſicut Iudęi. Ipſi em̄ hūc filiū
Dauid ꝓmiſſū Salomonē nō ītelli
gūt, ſed eò q̄ ꝓmiſſus eſt declarato
aliũ

& ueſpere, iuxta omnia quæ ſcripta ſunt in le-
ge dn̄i quam pręcepit Iſraëli. Et † poſt eum He
man, & Idithun, & reliquos electos, † unum
quenq; uocabulo ſuo, ad confitendum domi-
no, quoniam in æternum miſericordia eius.
Heman quoq; & Idithun canētes tuba, & qua
tientes cymbala, & omnia muſicorum orga-
na, ad canendum deo. Filios autem Idithun
fecit eſſe portarios. Reuerſusq; eſt omnis po- a
a pulus in domū ſuam, & Dauid, ut benediceret c b
etiam domui ſuæ.

Cap. XVII.

CVm † autem habitaret Da d
uid in domo ſua, dixit ad Na
than prophetā: Ecce ego ha-
b bito in domo cedrina, arca
autem fœderis domini ſub
† pellibus eſt. Et ait Nathan
ad Dauid: Omnia quæ in
corde tuo ſunt fac: deus enim tecum eſt. Igi-
tur nocte illa factus eſt ſermo dei ad Nathan,
dicēs: Vade & loquere Dauid ſeruo meo: Hæc
c dicit dominus: † Non ædificabis tu mihi do-
mum ad habitandum. Neq; enim māſi in do-
mo, ex tempore quo eduxi Iſraël de terra Ægy
pti uſq; ad hanc diem, ſed fui ſemper mutans
loca tabernaculi, & in tentorio manens cum
a ¶ A nullo iudicum ſibi domum cedrinam ędificari iuſsit: qui con-
tra hoſtes pugnauerunt. & omnes viri ſanguinum fuerunt.
omni Iſraël. Nūnquid locutus ſum ſaltem uni e
iudicum Iſraël, quibus pręceperam ut paſcerēt
populū meum, & dixi: Quare non ædificaſti
mihi domum cedrinā? Nunc itaq; ſic loqueris
ad ſeruum meum Dauid. Hæc dicit dominus
exercituū: Ego tuli te, cùm in paſcuis ſequereris
gregē, ut eſſes dux populi mei Iſraël, & fui tecū
quocunq; perrexiſti, & interfeci oēs inimicos
tuos coram te: Feciq; tibi nomen quaſi unius
a ¶ Abraham, Iſaac, Iacob, Moy. & Ioſue, quorum nomina famoſa.
magnorum qui celebrantur in terra. Et dedi lo f
cum populo meo Iſraël: plantabitur & habita
d bit in eo, & ultrà non commouebitur. Nec filij
iniquitatis atterent eos, ſicut à principio ex die
bus quibus dedi iudices populo meo Iſraël, &
humiliaui inimicos tuos uniuerſos. Annun-
tio ergo tibi ꝙ ædificatur⁹ ſit tibi dominus do-
e mum. Cumq; impleueris dies tuos, ut uadas
a ¶ Dauid germen iuſtum.
ad patres tuos, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te,
a ¶ Regni eius non erit finis.
quod erit de filiis tuis, & ſtabiliam regnum
a ¶ De viuis lapidibus.
f eius. † Ipſe ædificabit mihi domum, & fir-
mabo ſolium eius uſq; in æternum. † Ego ero
ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium, & mi-
ſericordiam meam non auferam ab eo, ſicut
abſtuli ab eo qui ante te fuit. Et ſtatuam eum
in domo mea & in regno meo uſque in ſem-
g piternum, & thronus eius erit firmiſsimus in
perpetuum. Iuxta omnia uerba hæc, & iuxta
uniuerſam uiſionem iſtam, ſic locutus eſt Na-
than ad Dauid. Cumq; ueniſſet rex Dauid,
& ſediſſet coram domino, dixit: Quis ego

aliū ſe ſperare dicūt. Pręceſsit qdē G
aliq̄ imago rei futurę in Salomōe
q̄ tēplū ędificauit, & ſecūdū nomē †cum eis
ſuū pacē habuit, & in exordio re-
gni ſui laudabilis fuit. f ¶ Aedi. †qui noīati
Domū. i. eccliā. dom⁹ Dauid ꝓp̄t ſunt ꝑ noīa
tēplū dei de hoīb⁹ factū, nō de lapi
dib⁹: vbi ppl's ī ęternū habitet cū
deo & ī deo, & de⁹ cū pplō. Iō cū
ſecūdū Septuagita dictū ſit ꝑ Na-
than: Et nūtiabit tibi dn̄s qm̄ do-
mū ędificabis ipſi, poſtea ꝑ Dauid
dicit̄: Qm̄ tu de⁹ Iſrael reuelaſti au
rē ſerui tui, dicēs: Domū ędificabo 2.Reg.7.d.
tibi. Hāc em̄ domū & nos ędifica-
m⁹ bn̄ viuēdo, & de⁹ iuuādo. vn̄:
Niſi do. ędifi. do. &c. g ¶ Et thr. Pſal.126.a.
Hyꝑbolicè de filio Iſai accipi pōt.
At ꝟò Chriſt⁹ de ſemie Dauid na
tus ē, exaltat⁹ ē ſup oēm pricipatū Philip.2.b.
& p̄tātē & ꝟtutē, cui pater dona-
uit nomē, qḋ eſt ſup omne nomē,
vt in noīe Ieſu oē genu flectat̄ &c.

Nicolaus de Lyra.

c.3. a ¶ Reuer. qui nō erat de-
putatus ad miniſtrādū corā arca
in Ieruſalē, vel ī tabernaculo Moy
ſi in Gabaō. b ¶ Et Da. i. bn̄face
ret. c ¶ Domui. familię, ſicut fece
rat alijs vt p̄dictū eſt in pri. hui⁹. c.

NICO. DE LY.

CVm au. Ca. XVII.
Deſcripta deuotione
Dauid in arcę dn̄i vene
ratione, hîc cōſequēter
ponit̄ ei⁹ deuotio ī tēpli ędificatio
ne. habuit em̄ voluntatē p̄fectam
ipſū ędificādi, ſed fuit prohibit⁹ à
deo: & dilata fuit hæc ędificatio vſ
q; ad tp̄s Salomōis filij ſui. verūtn̄ Diuiſio
Dauid magnā p̄tē materię p̄para- H
uit. Priò ergo ipſi⁹ Dauid oſtēdit̄
ſanctū ꝓpoſitū ad tēpli ędificatio
nē. ſecūdò ipſi⁹ ſtudiū circa mate-
rię p̄parationē. c. xxij. Pria in tres,
q̄a priò circa hoc pōit̄ declaratio
ſc̄ti ꝓpoſiti ad tēpli ędificationē. ſe
cūdò dilatatio ſui iperij ꝑ aduerſa
riorū dep̄ſsionē. c. xviij. tertiò ꝑcuſ
ſio ppli ꝓp̄t Dauid elationē. c. xxj. vnius
Diuiſio aūt p̄ſentis. c. & ei⁹ ſn̄ia pa
tēt ex dictis. ij. Re. vij. exceptis q̄ ſe
quūt̄. e ¶ Nū. lo. ij. Re. vij. a. dr̄:
Nūqd loq̄ns locut⁹ ſū ad vnā de
tribub⁹ Iſrl̄. Dicēdum, ꝙ qlibet iu
dex Iſrl̄ fuit de aliq̄ tribu Iſrl̄, vt pa
tet ex decurſu lib. Iud. & qlibet eo
rū tūc tp̄is ī ſua tribu erat pricipa-
lis: & iō idē ē loq̄ hîc vni iudicū, &
vni tribuū. f ¶ Et de. ij. Re. vij. b.
dr̄: Et ponā locū pplo meo Iſrl̄. Di
cēdū ꝙ loc⁹ vbi fuit fūdatū tēplū
ꝑ Salomonē, iā erat ſub p̄tāte Da- †Heb.1.b.
uid, q̄a Hornā cui⁹ erat, ipſi Dauid
erat ſubiect⁹. & iō hîc loq̄t̄ de⁹ ꝑ
modū p̄teriti. Et dedi locū pplo
meo Iſrl̄. tn̄ tēplū adhuc nō erat ibi
ędificatū nec fūdatū. & ꝓp̄t hoc lo
quit̄ de⁹ ꝑ modū futuri. iij. Re. vij.
b. dicēs: Et ponā locū &c. Vel pōt
dici & meli⁹, ꝙ loq̄t̄ hîc de futuro
ꝑ modū p̄teriti ꝓp̄t certitudinē im
pletiōis ꝟbi diuini: q̄a ita erat cer
t⁹ de futuro, ac ſi iā eſſet p̄teritum.
Moral. d ¶ Cum au. Hæc hi- Moraliter
ſtoria & eius expoſitio myſtica po
ſitę ſunt. ij. Reg. viij. ca.

Cap. XVIII.

A Factum eſt au. a ¶ Et ſi. Minores ciuitates ad metropolim ꝑtinentes. Quinq; eñ erãt inſignes ciuitates Philiſthinorũ, Azotus, Gaza, Aſcalon, Geth, & Accaron. Quæ quia in terra ꝓmiſsionis erant, & filijs Iſrael deputatę erant, ſed ab eis vſq; ad Dauid minimè poſſeſſę, imò ſępe cogebant Iſrael ſibi ſeruire. Dauid aũt humiliauit eas, & fecit tributarias. Hæ quinq; ciuitates quinq; ſenſus corporis ſignificãt, quia regnante in nobis vetuſtate, varijs tormẽtis nos affligunt, ſed cũ ver⁹ Dauid regnat in nobis, fiũt tributarij, & caro cogit̃ ſeruire ſpiritui. b ¶ Adarezer. q interp̃tat̃ decorũ auxiliũ: rex Soba q iterp̃tat̃ inceſa vel cõuertẽs; ſignificat Gẽtilitatis vitia naturali feruore acceſa. cõtra quę Chriſtus cõfligit & vincit gladio ſpũs, qđ eſt verbũ dei. c ¶ Subneruauitq;. Subneruat Chriſt⁹ repugnãtẽ ſibi ſupbia mũdialitudinẽ hũanę ſapię, qđ tñ opportunũ & aptũ ꝑdicationi reperit, reſeruat ſibi. d ¶ In Da. Damaſcus nobilis ciuitas Phenicis, ſanguinis poculũ interp̃tat̃. Syria ſublimis vel humecta. Gentilitas enim prius libidine fluida & ſpũ ſuperba, ſanguinẽ humanũ ſitiebat, nunc baptiſmate Chriſti mundata, profectu virtutum exaltata ſanguinis eius poculum deſiderat. e ¶ Pharetras. Dogmata Gẽtiliũ qb⁹ diſciplinę liberales continent̃. q̃s Chriſtus à Gentilitate abſtulit & i ſeruitiũ eccleſię cõuertit; ꝓſunt eñ ad expugnationẽ erroris & cõfirmationẽ veritatis. f ¶ Salomõ. Quia ergo rex noſter pacificus, vetuſtatẽ elocutionis de humilitate euerſę Gẽtilitatis ad emundãdã gratiã baptiſmi & firmamẽtũ fidei p ꝑdicationẽ pij dogmatis in vſum eccl'ię cõuertit. Tebath eñ interp̃tatur puul⁹ venit, & Chũ pulchritudo. Qui eñ ꝑuulũ ſe agnoſcit: pulcher & ſpecioſus i decore virtutum efficitur. g ¶ In valle Sa. In Regum ita ſcriptũ eſt: Fecit ſibi Dauid nomen cũ reuerteret̃ captã Syria in valle Salinarum

†cum

†Hebraiſmus pro dixiſti ſeruo tuo,

⁎ fiduciam

†vel voluiſti

Epheſ. 6. c.

ß

2. Reg. 8. d.

ſum domine deus, & quæ domus mea, ut † præſtares mihi talia? Sed & hoc parũ uiſum eſt in conſpectu tuo. Ideoq; locutus es ſuper domum ſerui tui † etiam in futurum, & feciſti me ſpectabilem ſuper omnes homines dñe deus. Quid ultrà addere poteſt Dauid, cùm ita glorificaueris ſeruũ tuum & cognoueris eum? Dñe propter famulũ tuum iuxta cor tuum feciſti oẽm magnificentiã hanc, & nota eſſe uoluiſti uniuerſa magnalia. Dñe non eſt ſimilis tui, & nõ eſt alius deus abſq; te ex omnibus quos audiuimus auribus noſtris. Quis enim eſt

¶ Chriſtianus.

alius, ut populus tuus Iſraël, gens una in terra, ad quam per-

a ¶ Homo factus. b ¶ A poteſtate diaboli. c ¶ Acceptabilem.

rexit deus ut liberaret & faceret pόpulũ ſibi, & magnitudine

¶ Miraculis. ¶ Alias gentes. ¶ Spirituali.

ſua, atq; terroribus eiiceret nationes à facie eius quę de Ægypto liberat. Et poſuiſti populum tuum Iſraël tibi in populum uſq; in ęternum, & tu dñe factus es deus eius. Nunc igitur domine ſermo quem locutus es † famulo tuo & ſuper domum eius confirmetur in perpetuum, & fac ſicut locutus es, permaneatq; & magnificetur nomen tuum uſq; in ſempiternum, & dicatur: dñs exercituũ deus Iſraël ⁎ & domus Dauid ſerui eius permanens † corã eo. Tu enim domine deus meus

a ¶ Cordis interioris. b ¶ Progeniem, ſ. multiplicando: ideo dediſti ei fiduciam loquendi de te, gloriam tuam prædicare.

† reuelaſti auriculam ſerui tui, ut ædificares ei domũ: & idcirco inuenit ſeruus tuus fiduciam ut oret coram te. Nunc ergo domine tu es deus, & locutus es ad ſeruum tuum tanta beneficia, & † cœpiſti benedicere domui ſerui tui, ut ſit ſemꝑ coram te. Te enim domine benedicente benedicta erit in perpetuum.

Cap. XVIII.

a Factum eſt autem poſt hæc, ut percuteret a
Dauid Philiſthiim & humiliaret eos, & tolleret b
Geth, & † filias eius de manu Philiſthiim, c
percuteretq; Moab, & fieret Mo-

¶ De Chriſto autem dicitur, Adorabunt eum omnes reges terrę.

abitæ ſerui Dauid offerentes ei munera. Eo tẽpore percuſsit Dauid etiam Adare-

a ¶ Ciuitatem Syriæ pertinentem ad Emath metropolim, quæ & Epiphania. q; autem Dauid Syriam vaſtauerit Ioſephus oſtendit.

b zer regem Sobâ regionis Hemath, quãdo perrexit ut dilataret imperiũ ſuum uſq; ad flumen Euphratẽ. Cepit ergo Da- d
uid mille quadrigas eius, & ſeptem milia equitum, ac uiginti
c milia uirorũ peditum: ſubneruauitq; omnes equos curruũ, exceptis centum quadrigis quas reſeruauit ſibi. Superuenit autem & Syrus Damaſcenus ut auxiliũ præberet Adarezer regi Soba: ſed & huius percuſsit Dauid uigintiduo milia ui- e
d rorum. Et poſuit milites in Damaſco, ut Syria quoq; ſeruiret ſibi & offerret munera. Adiuuitq; eum dñs in cunctis ad

¶ Chriſtus.

e quę perrexerat. Tulit quoq; Dauid † pharetras aureas, quas habuerãt ſerui Adarezer, & attulit eas in Ieruſalẽ. Nec nõ & de Tebath & Chun urbibus Adarezer æris plurimũ, de quo
f fecit Salomon mare ęneũ & colũnas & uaſa ęnea. Quod cùm audiſſet Thou rex Hemath, ꝑcuſsiſſe uidelicet Dauid oẽm exercitum Adarezer regis Soba: miſit Adoram filium ſuum ad regẽ Dauid ut poſtularet ab eo pacem, & congratularetur ei, eò q; expugnaſſet & percuſsiſſet Adarezer. † Aduerſa-

a ¶ Chriſtus oẽs quos de gentibus vocat, alios ſenſu præclaros, alios eloquẽtia ſplendidos alios prædicatione ſonoros ſanctificat, vt dño in tabernaculo eius fideliter ſeruiant.

rius quippe Thou erat Adarezer. Sed & omnia uaſa aurea & argentea & ænea conſecrauit rex Dauid dño cum argento & auro quod tulerat ex uniuerſis gẽtibus tam de Idumęa & Moab & filiis Amon, ēq; de Philiſthiim & Amalech. Abiſai f

a ¶ Sicut vir fortiſsimus.

g h uerò filius Saruię percuſsit Edom in ualle Salinarum, decem & octo milia, & conſtituit in Edom præſidium, ut ſeruiret

narũ, cęſis decẽ & octo milib⁹, quia. ſ. erexit ſibi fornicẽ triũphalem, fecit etiã ſibi nomẽ, qa victa Syria Damaſci & Syria Sobal alterũ erexiſſe dr̃. h ¶ Decem & oc. In qbuſdã aũt codicib⁹ inuenit̃ Dauid nõ viginti octo milia in valle Salinarũ occidiſſe, qđ vitio ſcriptorũ factũ eſt. Ioab ũo xij. milia proſtrauit, ſicut in titulo. lvij. pſal. ſcribit̃. Hîc aũt decẽ & octo Abiſai interfeciſſe phibet̃: ſed pro dignitate regia aſcripta eſt Dauid victoria. Et quia Chriſt⁹ examinis ſui diſtrictione in his q de eo praua ſẽtiũt, ſtultitiam immoderati ſaporis extinguit. vnde ☞ qui vertit

C

† adduxiſti me huc uſq;

† in lõgiquũ

† & vidiſti me ſecũdũ exemplar vel mẽſurã & diſpoſitionẽ hoĩs in dignitate cõſtituti. i. me paruũ & cõtẽptũ æquaſti prĩcipib⁹ ppl'i dicẽs. Faciã tibi nomẽ &c.

† ſup' ſeruũ tuum,

NI. DE LY.

⁎ de⁹ eſt Iſraeli

Cap. XVIII.

Factum eſt. Hîc cõſequẽter deſcribit̃ dilatio ĩperij ipſius Dauid p aduerſariorũ ſuorũ depſsionẽ. Circa qđ priò ponit̃ debellatio aduerſantiũ. ſecũdò punitio iiuriantiũ. c. xix. Diuiſio aũt & ſñia huius. c. xviij. patet ex dictis ij. Reg. viij. c. exceptis q̃ ſequunt̃. b ¶ Et tolle. Geth. Nomẽ ẽ vni⁹ ciuitatis Philiſthinorũ de qnq; pricipalib⁹, vt patet. j. Reg. vj. c ¶ Et fi. i. villas ei adiacẽtes & ſubditas. d ¶ Cepit er. Da. mil. &c. ij. Re. viij. dr̃: Et captis Dauid ex pte eius mille ſeptigẽtis eqtib⁹, & xx. milib⁹ peditũ &c. Dicendũ q; nõ eſt cõtradictio, qa minor nũerus includit̃ in maiori. & iõ ſi fuerũt. vij. milia eqtũ vt hîc dicit̃, fuerũt etiã mille ſeptingenti, vt dr̃ ibi. ſed hîc maior numer⁹ exprimit̃, & ibi minor: quia nõ ponit̃ ibi p̃ciſè numerus alios excludendo. e ¶ Sed & hu. &c. ij. Reg. viij. dicit̃. xxij. milia & eodẽ mõ ſoluit̃ ſicut & precedens. Et quia ſcriptura nõ curauit hîc exprimere duo milia qui erant vltra ſummam prĩcipalem. f ¶ Abiſai vero filius Sar. per Edom in valle Sali. ij. Reg. viij. hoc attribuitur ipſi Dauid. Dicendũ q; at tribuit̃ Dauid ſicut regi ⁓ Abiſai

Diuiſio

i. villas

† vel clypeos aureos quos

† quia vir bellorum Thou erat cũ Adarezer. Heb. ꝑ Adarezer pugnabat cõtra Thou

Mora. a ¶ Factum. Expoſitio myſtica huius hiſtoriæ poſita eſt. ij. Regum. viij. cap.

Prou.17.c. Qui vertit linguã ſuã, incidit in malũ. a ❡ Achi melech. i. frater me⁹ rex qui in Regũ Abimelech i. pr̃ me⁹ rex eccleſię ſacerdotes iſtruit, vt q̃ p ordinẽ dignitatis pr̃is tenẽt locũ: p hũilitatẽ fr̃es cẽſeant, & nõ dominent in clero. b ❡ Phelethi. admirabiles vel viuificatores. q̃s qdã dicũt fuiſſe ſeptuaginta iudices, more eorũ q̃s Moyſes dño p̃cipiẽte in eremo elegit. Alij dicũt Cerethęos ad hoc deputatos vt reos punirẽt, Phelethęos v̈ò vt inſontes defenderẽt. c ❡ Porro. Filij Dauid. i. Chriſti ſunt fideles, q̃s ei facta parit eccl'ia, q̃ ſunt gen⁹ electũ, regale ſacerdotiũ. d ❡ Primi. quia bonis operib⁹ merẽtur ſibi regnum cęli, tãtò deo viciniores, quantò ſanctiores.

Marginalia: † Alimelech; Num. 11. d.; 2. Re. 10. a; † gratiam; 1. Petri. 2. c.

GLOS. ORD.

Cap. XIX.

A Ccidit autẽ. e ❡ Ammõ. qui iterp̃tatur dolor eorum, ſignificat diabolũ: q̃ Ammonitarũ. i. dæmonũ rector eſſe v̈r, ppl'i. ſ. mœroris & in anguſtia cõſtituti. F Hic radit dimidiã barbã nũtiorũ Dauid, p̃dicatorũ ſermonẽ vel cõuerſationẽ maculando p̃cidit tunicas vſq; ad genua vel inguia, cũ turpia facta q̃ pſu aſerat in oculis hoĩm reuelat. Hi ſedẽt in Iericho, donec creſcãt barbę eorũ, opprobriũ. ſ. & ignominia aliorũ, & effecti anathema oĩm donec p bonũ ſtudiũ barbãrũ. i. virtutũ ſpecies renaſcãt vt p̃ñtia regis ſui digni habeant, cui⁹ vult⁹ eſt ſup faciẽtes mala, vt p̃dat de t̃ra memoriã eorũ.

Pſal. 33. c.

Nicolaus de Lyra.

Abiſai v̈ò ſicut duci vnius aciei, qui fecit quid notabile in illa victoria. a ❡ Porro. q̃a erãt primi in honorib⁹. & iõ vocãtur ſacerdotes, ij. Reg. viij. i. maiores iter illos q̃ adſiſtebãt regi Dauid.

NIC. DE LY.

Cap. XIX.

A Ccidit au. Hĩc cõſequenter deſcribit punitio iniuriantiũ Dauid, & primò deſcribit illata iniuria, ſecũdò vindicta debita, ibi: Qd' cũ audiſſet Dauid, & hęc pars diuidit in duas partes,

Diuiſio

Idumæa Dauid. Saluauitq́ dominus Dauid in cunctis ad quæ perrexerat. Regnauit ergo Dauid ſuper uniuerſum Iſraël, & faciebat iudicium atq; iuſtitiam cuncto populo ſuo. Porrò Ioab filius Saruiæ erat ſuper exercitum, & Ioſaphat

a ❡ A commentariis. i. commemoratores fuerunt qui cauſas annotatas regi ad memoriã reducebant.

filius Ahilud à cõmmentariis. Sadoc autem filius Achitob &

a ❡ Frater meus rex ❡ Qui in Regum Abimelech id eſt pater meus rex.
b ❡ Qui in Regum Saraia, interpretatur autem Suſa gaudium, Saraia princeps domini.

a † Achimẽlech filius Abiathar ſacerdotes, & Suſa ſcriba. Banaias quoq; filius Ioiadæ ſuper legiones Cerethi & Phelethi.

a ❡ Exterminatores.

a ❡ In Regum legitur vel ſcriptum eſt, quia filij Dauid ſacerdotes erant: ſed & hic primi, & illic ſacerdotes dicuntur propter nobilitatem & prioratum.

c d Porrò filij Dauid primi ad manum regis. Cap. XIX.

a ❡ Quem primum expugnauit Saul in deſcenſione labes Galaad. Et quia inimicus Saul erat Dauid, gratiam præſtabat, quãdo ad ſe veniebat.

A † Ccidit autem ut moreretur Naas rex filiorum Ammon, & regnaret filius eius pro eo. Dixitq́ Dauid: Faciam miſericordiam cum Hanon filio Naas. Pręſtitit enim mihi pater eius † miſericordiam. Miſitq́ Dauid nuntios ad conſolandum eum ſuper morte patris ſui. Qui cùm perueniſſent in terrã filiorũ Ammon ut conſolarentur Hanon, dixerunt principes filiorũ Ammon ad Hanon: Tu forſitan putas, q̃ Dauid honoris cauſa in patrem tuum miſerit qui cõſolarentur te: nec animaduertis q̃ ut explorent & inueſtigent & ſcrutentur terrã tuam, uenerint ad te ſerui eius.

a ❡ In Regum ſcriptum eſt, q̃ raſit dimidiã partem barbę eorum, & præſcidit veſtes medias vſq; ad nates, ſed nondum diuerſum, quia quod hic deeſt ibi habetur.

Igitur Hanon pueros Dauid decaluauit & raſit: Et præcidit tunicas eorũ à natibus uſq; ad pedes, & dimiſit eos. Qui cùm abiſſent, & hoc mãdaſſent Dauid: miſit in occurſum eorum (grandẽ enim contumeliam ſuſtinuerãt) & pręcepit * ut manerent in Iericho donec creſceret barba & capilli eorum, & tunc reuerterentur. Videntes autem filij Ammon q̃ † iniuriam feciſſent Dauid, tam Hanon q̃ reliquus populus, miſerunt mille talenta argenti ut conducerẽt ſibi de Meſopotamia & de Syria Maacha, & de Soba currus & equites. Conduxeruntq́ trigintaduo milia curruũ, & regẽ Maacha cum populo eius. Qui cùm ueniſſent caſtrametati ſunt eregione Medaba. Filij quoq; Ammon cõgregati de urbibus ſuis, uenerunt ad bellũ. Quod cùm audiſſet Dauid miſit Ioab & omnem exercitũ uirorum fortium. Egreſsiq́ filij Ammon, direxerũt aciem iuxta portã ciuitatis. Reges autem qui ad auxilium eius uenerãt, ſeparatim in agro ſteterunt. Igitur Ioab intelligens bellũ ex aduerſo & poſt tergũ contra ſe fieri, elegit uiros fortiſsimos de uniuerſo Iſraël, & perrexit cõtra Syrum. Reliquã autem partẽ populi dedit ſub manu Abiſai fratris ſui, & perrexerũt contra filios Ammon. Dixitq́: Si uicerit me Syrus, auxilio eris mihi: Si autẽ ſuperauerint te filij Ammon, ero tibi in pręſidiũ. Confortare, & agamus uiriliter pro populo noſtro, & pro urbibus dei noſtri: Dñs autẽ quod in cõſpectu ſuo bonũ eſt, faciat. Perrexit ergo Ioab & populus qui cum eo erat cõtra Syrũ ad pręliũ, & fugauit eos. Porrò filij Ammon uidentes q̃ fugiſſet Syrus, ipſi quoq; fugerũt Abiſai fratrẽ eius, & ingreſsi ſunt ciuitatẽ. Reuerſusq́ eſt etiã Ioab in Ieruſalẽ. Videns aũt Syrus q̃ cecidiſſet corã Iſraël, miſit nuntios, & adduxit Syrum qui erat trans fluuiũ. Sophach autem princeps militię Adarezer erat, dux eorũ. Quod cùm annuntiatũ eſſet Dauid, cõgregauit uniuerſum Iſraël, & tranſiuit Iordanẽ, irruitq́ in eos, & direxit ex aduerſo aciem illis contra pugnãtibus. Fugit aũt Syrus * Iſraël. Et interfecit Dauid de Syris ſeptẽ milia curruũ & quadraginta milia peditũ, & Sophach exercitus principẽ. Videntes

tes, quia primò deſcribit debellatio auxiliantium filijs Ammõ q̃ Dauid iniuriati fuerãt, ſecũdò punitio filiorũ Ammon qui iiuriã fecerãt, ſecũda incipit à principio. xx. c. Sñia aũt hui⁹. c. xix. patet ex dictis ij. Regum. x. cap. exceptis quæ ſequuntur. c ❡ Et pręci. tu. Aliq libri habẽt, vſq; ad inguina. Sñia tñ eſt, q̃ illa pars veſtium fuit p̃ciſa q̃ à natibus deſcendebat inferius, ita q̃d apparebant eorũ turpia. d ❡ Cõduxeruntq;. i. trigintaduo milia hoĩm pugnãtiũ in currib⁹. Sciẽdũ tñ, q̃ nõ fuerũt tot pugnantes in currib⁹, quia in vniuerſo non fuerunt niſi triginta duo milia pedites cũ alijs cõputãdo vt patet, ij. Regũ. x. Sed quia pugnãtes in currib⁹ erãt principales, iõ ſub nũero eorũ alij hĩc ponũt & ab eis denoĩantur. e ❡ Et re. Macha. Iſte populus non continetur in numero p̃dicto, q̃a ab iſto habuerũt mille viros vltra trigintaduo milia p̃dicta: vt patet. ij. Re. x. f ❡ Sophach. Iſte vocat Sobath. ij. Reg. x. quia talia nomina variantur frequẽter in principio vel in fine, vt alś dictũ ẽ. g ❡ Et interfe. Da. &c. ij. Re. x. d. dicitur: Et occidit Dauid de Syrijs ſeptingentos currus, & quadraginta milia equitum. Ad concordantiam huius dicendum, q̃ ibi fuerunt ſeptĩgenti currus tm̃, vt ibi dicitur: ſed in quolibet curru decẽ pugnatores: & ſic erant ibi ſeptem milia hominum pugnantium in curribus: qui dicuntur hĩc ſeptem milia curruũ i. in curribus pugnãtiũ, eo modo quo ſuprà dictum eſt. Fuerunt etiam ibi. xx. milia peditum, & quadraginta milia equitum: ſed equites hĩc tacentur qui ibi exprimuntur, & econuerſo pedites ibi tacentur qui hĩc exprimuntur. quod i vno loco ſcripturæ omittitur, in alio frequenter ſuppletur, ſicut patet in decurſu euãgeliorum. Et eodem modo in libris Paralipome. & in libris Regum.

Moraliter. b ❡ Accidit autem vt moreretur Naas rex filiorũ Ammõ. Faciam &c. Huius hiſtoriæ myſticam expoſitionem require, ij. Regum. x. ca.

Marginalia: G; H; decaluauit &; * rex; † rẽ fœdam; Moraliter; * à facie

Cap. XX.

A Factum eſt. Seqtur: a ℭ Congregauit. Ioab bellū̄ inchoauit, Dauid perfecit. Chriſtus em̄ bellū̄ agit cū̄ p̄dicatorū̄ ordo contra mū̄di potētes ſcutū̄ fidei opponit: ſed finis certaminis & triū̄phus ad Chriſtū̄ refert, qui operat in nobis velle & pficere. Qui coronā, quā diabolo abſtulit, ſibi aptauit, fideles. ſ. q quaſi corona eū̄ ambiūt. vñ: Bñdices coronę anni benignitatis tuę. b ℭ Coronam &c. quia conflando purgauit ſecū̄dum legē. Tradunt aūt Hebræi (quia illicitū̄ erat homini Iudæo de idolis aliqd auri vel argenti accipere, quia lex idololatriā vetat) Ethai Hethęū̄ (q de Philiſthęis ad Dauid venerat) coronā de capite Melchon rapuiſſe, vt liceret Iudæo de manu hominis capere, qd de capite idoli nō licebat. c ℭ Bellum. Notandū̄ q in Paral. tria bella Dauid principaliter legunt: in Regū̄ quatuor. Ibi em̄ quartū̄ bellū̄ eſt vbi Dauid contra Philiſthęos p̄liante Ieſbidenob q

B fuit de genere Arapha, cuius haſta ccc. vncias appendebat, & accinctus erat enſe nouo, niſus eſt pcutere Dauid: p̄ſidio fuit ei Abiſai fili⁹ Saruię, & pcuſſū̄ Philiſthęū̄ interfecit. Sed & tres ſunt diſtinctiones temporū̄, p̄teritum, p̄ſens, & futurū̄, & quatuor viciſſitudines, ver, æſtas, autū̄nus, hyems. Et bellū̄ Chriſti omni tp̄e vitę cōtra viſibiles vel inuiſibiles hoſtes agitur in mēbris ſuis, & triumphat in ipſo. vñ: In deo faciem⁹ virtutes, & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos. d ℭ Aliud bellum. In Regū̄ ita: Tertiū̄ fuit in Gob cōtra Philiſthæos, in quo pcuſsit Adeodatus, filius Saltus, polymitari⁹, Bethlehemites Goliad Gethęū̄ &c. Gob lac⁹ ītερp̄tat, qa ſicut lacū̄ leonum miſit ſe Dauid cōtra Goliā: qui eſt Adeodat⁹. i. in regnū̄ electⁿ. Fili⁹ Saltus: in quo. ſ. oues paſcebat. Polymitari⁹: qa de genere Beſeleel fuit mr̄ ei⁹. Bethlehemites: quia de Bethlehem, in qua panis cauſa Ruth Booz nota eſt. vñ locus domus panis vocatus eſt. Quôd Adeodatus ipſe Dauid ſit, patet vbi dr̄: Hi nati ſunt de Arapha in Geth, & ceciderunt in manu Dauid & ſeruorū̄ eius. Hebręi verò Araphā matrē gigantum Orpham nurū̄ Noemi arbitrātur.

(Margin: †pacē fecerūt cum — Philip. 2. b. — Pſal. 64. c. — Deute. 7. d. — †regis eorum — Tria pręcipua bella Dauid — 2. Reg. 21. c. — Pſal. 59 c. — 2. Re. 21. d. — †p manum — Quatuor noibus vocatus fuit Dauid)

GLO. O RDI.

Cap. XXI.

Conſurrexit autem. Sequitur: e ℭ Et inuent⁹ eſt &c. In Re. ita. Qd' iuēta ſūt de Iſrael octoginta milia virorū̄ fortiū̄ & de Iuda qnq̄ginta milia pugnatorū̄. Aſſerū̄t aūt Hebręi hūc nūerū̄ ab Ioab inuētū̄ eſſe, ſed ſcriptorē noluiſſe oſtēdere niſi quātū̄ in Samuelis & lib. Reg. ſcribit in quo tm̄ cędi ſuperſtites continentur.

☞ Et pcuſſis

(Margin: 2. Re. 24. b. — †abhominabile vilū̄ eſt v̄bū̄ regis Ioab)

autem ſerui Adarezer ab Iſraël eſſe ſuperatos, ad Dauid † trāſfugerunt, & ſeruierunt ei. Noluitq̄ȝ ultrà Syria auxiliū̄ prębere filiis Ammō.

Cap. XX.

a F † Actum eſt autem poſt anni [a]

a ℭ In Hebręo: quo reges ad bella proceſſerant contra Dauid.

circulū̄, eo tēporē quo ſolent reges ad bella procedere, cōgregauit Ioab exercitū̄ & Robur militiæ, & uaſtauit terrā filiorum Ammon, perrexitq̄ȝ & obſedit Rabbā.

a ℭ Ciuitas regni Ammoc. que nunc Philadelphia dicitur; interpretatur autem Rabba multi, quia multi venient ab oriente & occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum.

Porrò Dauid manebat in Ieruſalē, quando [b] Ioab percuſsit Rabba & deſtruxit eam. † Tulit [c]

a ℭ Idoli. quod interpretatur rex eorum.

b autē Dauid coronā † Melchon de capite eius, & inuenit in ea auri pondo talentū̄, & pretioſiſsimas gēmas, fecitq̄ȝ ſibi inde diadema. Manubias quoq̄ȝ urbis plurimas tulit, populū̄ aūt qui erat in ea eduxit, & † fecit ſup eos tribulas & trahas, & ferrata carpenta trāſire, ita ut diſſecarētur & cōtererent. Sic fecit Dauid cunctis urbibus filiorū̄ Ammon, & reuerſus eſt cū̄ omni populo ſuo in Ieruſalē. † Poſt hæc initū̄ eſt bellū̄ [e]

ℭ Id eſt ſpolia. [d]

a In Regum. Gob. i. lacus vel locuſta. Gazer autem ordinatio, quia ſicut locuſtę herbam, ita filij Araphe delebant filios Iſrael.

c in Gazēr aduerſus Philiſthęos, in quo percuſsit

a ℭ Qui apud Ioſephum Sabuch Hethæus dicitur. b ℭ In Regum de ſtirpe Arapha quia filij erant Orphe nurus Noemi de terra Moab.

Sobôchai Huſathites † Saphai de gn̄e Rāphaim,

d & humiliauit eos. Aliud bellū̄ quoq̄ȝ geſtū̄ eſt aduerſus Philiſthęos, in quo pcuſsit † Adeodatus, filius Saltus, Lehemitē fratrē Goliath Gethęi, cuius haſtę lignū̄ erat quaſi liciatorium texentiū̄. Sed & aliud bellū̄ accidit in Geth, in quo fuit homo longiſsimus habens digitos ſenos, id eſt, ſimul uiginti quatuor, q & ipſe de Rapha fuerat ſtirpe gn̄atus, hic † blaſphemauit Iſraël & pcuſsit eū̄ Ionathā filius Samaa fratris Dauid. Hi ſunt filij Raphaim in Geth, qui ceciderū̄t in [g] † manu Dauid & ſeruorū̄ eius. Cap. XXI. [f]

C † Onſurrexit autem Sathan cōtra Iſraël, & incitauit Dauid ut numeraret Iſraël. Dixitq̄ȝ Dauid ad Ioab & Reg. pricipes populi: Ite & nūerate Iſraël, à Berſabee uſq̄ȝ Dan, & afferte mihi numerū̄ ut ſciā. Reſponditq̄ȝ Ioab: Augeat dn̄s populū̄ ſuum cētuplū̄ quàm ſunt. Nònne dn̄e mi rex omnes ſerui tui ſunt? Quare hoc quęrit dn̄s me⁹ quod in peccatū̄ reputetur Iſraëli, ſed ſermo regis magis pręualuit. Egreſſusq̄ȝ eſt Ioab, & circūiuit uniuerſum Iſraël, & reuerſus eſt Ieruſalem. Deditq̄ȝ Dauid numerū̄ eorū̄ quos circumierat, & inuentus eſt omnis numerus Iſraël mille milia & centum milia uirorū̄ educentium gladium. De Iuda autem † quadringēta ſeptuaginta milia pugnatorum. Nam Leui & Beniamin non numerauit, eò q † Ioab inuitus exeq̄retur regis imperiū̄. Diſplicuit aūt deo quod iuſſum erat [h]

a ℭ Pro dignitate ſacerdotij. b ℭ Quia nuper uſq̄ ad interneccionem pene corruerant.

Cap. XX. C

Factum eſt. Hîc cōſequēter debellatis adiutoribus filiorū̄ Ammon, ponit punitio pſorum. & ſecundò ſubiungit narratio trium bellorū̄ Dauid famoſorū̄, ibi: Poſt hęc initum eſt bellū̄. Sentētia autem primę partis patet ex dictis. ij. Regum. xij. ca. in fine, his exceptis: b ℭ Porro Da. In hac remāſione cōmiſit Dauid peccatum cū̄ Bethſabee vxore Vrię, qd' hîc omittit, quia diffuſè ſcribit. ij. li. Regum. xj. c. & xij. c ℭ Tulit autem. nomē eſt idoli filiorū̄ Ammō, vt dictū̄ fuit. ij. Regū̄. xij. d ℭ Manubias. i. ſpolia: q̄ ſic nominant, eò q manibus rapiunt. e ℭ Poſt hæc. Hîc ſuccinctè ponit narratio triū̄ bellorū̄. & patet ſn̄ia ex dictis. ij. lib. Regū̄ xxj. c. in fine. vbi addit vnū̄ bellū̄ in quo Ieſbidenob niſus fuit occidere Dauid laſſatum ex labore bellandi. ſed hîc omittit ꝓpter reuerentiam Dauid, vt dicit Hebræi. Hîc tn̄ ponunt duo dubia. Primū̄ eſt cū̄ dicitur: Poſt hæc. quaſi illa tria bella fuiſſent poſt p̄dicta. qd' nō eſt verū̄, ſaltē de bello ī quo Dauid percuſsit Goliath, quia hîc ponit in ſecundo loco, & tn̄ fuit primū̄ bellū̄ Dauid ſecū̄dū̄ cōem opinionē. Secū̄dum ponit cū̄ dicitur: D f ℭ Fratrē Go. Qd' exponit dupliciter. Vno mō, q iſte ſit idē cū̄ Goliath quē īterfecit Dauid, ſicut fuit expoſitum. ij. Reg. xj. & ſecundum hoc hæc eſt lr̄a: Fratrē Goliath Gethęū̄. & eſt ſenſus, q Dauid pcuſsit Goliath Gethæū̄ fratrem iſtorū̄ aliorū̄ gigantū̄ duorum q hîc nominatur alio mō q iſte q dr̄ hîc percuſſ⁹, fuit ali⁹ à Goliath frē ei⁹. & ſecundū̄ hoc hęc eſt litera: Fra. Goliath. Et eſt ſenſ⁹: q Dauid pcuſsit fratrē Goliath qui erat ſibi ſimilis in fortitudine & magnitudine. Et ſecū̄dū̄ iſtā expoſitionē oportet cōſequēter dicere q iſtud bellū̄ omittit. ij. Reg. xxj. tn̄ pria expoſitio communior eſt. g ℭ Hi ſunt fi. Ra. i. gigantū̄, vel de genere giganteo.

Mora. a ℭ Factum. Huius hiſtoriæ expoſitio myſtica. ij. Reg. xxj. c. requiratur.

(Margin: Diuiſio — †2. Re. 11. g. — †2. Re. 12. g. — †ſerrauit eos ſerra & carpētis ferreis & ſerris — †2. Re. 21. d. — †accuſatiuus eſt — †Elhanā filius Iair — †pbrls afficiebat — †2. 24. a. — Moraliter)

NI. DE LY.

Conſurre) Ca. XXI. xit. Hîc cōſequenter deſcribit pcuſsio populi ꝓpter ipſius Dauid elationē. & patet diuiſio & ſentētia hui⁹. c. ex dictis. ij. Re. vi. c. exceptis q̄ ſequunt i ℭ Nā Leui. & iō iſtas duas tribus dimiſit, qa habebat excuſationē ī prōptu ſi de hoc regi accuſaret. De tribu Leui, qa ſtati poterat dicere q nō erat numerāda ſicut alię, quia alię trib⁹ numerant à viginti annis & ſuprà, vt hr̄ Nu. j. tribus aūt Leui ab vno mēſe & ſuprà, vt hr̄ Nu. iij. Silr de tribu

Beniamin

Moraliter. h ℭ Conſurrexit autem. Expoſitionē myſticā hui⁹ hiſtoriæ require. ij. Re. xxiiij. cap.

(Margin: †trecēta — Moraliter)

a b & percuſsit Iſraël. Dixitq́ Dauid ad deũ: Peccaui nimis,
ut hoc facerẽ. Obſecro aufer iniquitatẽ ſerui tui, quia in
ſipiẽter egi. *Et locutus eſt dñs ad Gad uidentem Dauid,
dicẽs: Vade & loqre ad Dauid, & dic ei: Hęc dicit dñs:
† Trium tibi optionem do, unum quod uolueris elige,
& faciam tibi. Cũq́ ueniſſet Gad ad Dauid, dixit ei: Hęc
dicit dñs: Elige quod uolueris: Aut trib⁹ annis †peſtilẽtiã:
* Aut tribus mẽſibus te † fugere hoſtes tuos & gladium
eorũ non poſſe † euadere: Aut tribus diebus gladiũ do-
mini & mortem uerſari in terra, & angelum dñi interfi-
cere in uniuerſis finibus Iſraël. Nunc igitur uide quid re-
c ſpõdeã ei qui miſit me. Et dixit Dauid ad Gad: Ex omni
parte me anguſtię premũt. †Sed melius eſt mihi, ut incidã
in manus dñi (quia multę ſunt miſeratiões ei⁹) † q̃ in ma
nus hoĩm. † Miſit ergo dñs peſtilentiã in Iſraël, & cecide-
d runt de Iſraël ſeptuaginta milia uirorum. Miſit quoq́ an

a ¶ Diuerſis & occultis infirmitatibus.

gelum in Ieruſalẽ ut †percuteret eam. Cũq́ percuteretur, a

a ¶ Sadoc vt aiunt ſacerdote pro populo orante.

uidit dñs, & miſ ertus eſt ſuper magnitudine mali, & im
perauit angelo qui pcutiebat: Sufficit, iam ceſſet manus

a ¶ Areuna Iebuſęi. Areuna enim area interpretatur: & Ornã latine reſonat lumen nobis.

tua. Porrò angelus dñi ſtabat iuxta areã Ornãm Iebuſęi:
Leuanſq́ Dauid oculos ſuos, uidit angelum dñi ſtantẽ in
ter cælũ & terrã, & euaginatũ gladiũ in manu eius & uer-
ſum contra Ieruſalẽ, & ceciderũt tam ipſe q̃ maiores na-
tu ueſtiti † ciliciis proni in terrã. Dixitq́ Dauid ad deum:
Nónne ego ſum q iuſsi ut numeraret̃ populus? Ego qui
peccaui, ego qui malum feci. Iſte grex quid cõmeruit?
Dñe deus meus obſecro uertatur manus tua in me, & in
domũ patris mei: populus autẽ tuus nõ percutiatur. An-
gelus autẽ dñi pręcepit Gad, ut diceret Dauid, ut aſcen-

a ¶ Hæc eſt Ieruſalem.

e deret extrueretq́ altare dño deo in areã Ornam Iebuſęi.
Aſcendit ergo Dauid iuxta ſermonẽ Gad quem locutus
fuerat ei † ex nomine dñi. Porrò Ornã cùm ſuſpexiſſet & b
uidiſſet angelũ, quatuorq́ filij eius cum eo, abſconderũt
ſe: Nam eo tẽpore terebat in area triticũ. Igitur cùm ueni
ret Dauid ad Ornam, cõſpexit eum Ornã, & proceſsit ei
obuiã de area, & adorauit illũ pronus in terrã. Dixitq́ ei
Dauid: Da mihi locũ areę tuę, ut ędificẽ in ea altare dño,
ita ut quantũ ualet argenti accipias, & ceſſet plaga à po-
pulo. Dixit autẽ Ornam ad Dauid: Tolle, & faciet dñs
meus rex quodcũq́ ei placet. Sed & boues do in holo-
cauſtũ, & tribulas in ligna, & triticũ in ſacrificiũ: omnia li c
bens prębebo. Dixitq́ ei rex Dauid: Nequaq́ ita fiet, ſed
argentum dabo quantũ ualet. Neq́ enim tibi auferre de
f beo, & ſic offerre dño holocauſta gratuita. Dedit ergo
Dauid Ornã pro loco ſiclos auri iuſtiſsimi põderis ſexcẽ
tos, & ædificauit ibi altare dño: obtulitq́ holocauſta &

a ¶ Sub Moyſe, Dauid, Salomone & Elia ſuper altare deſcendit ignis de cælo, ſub Manue angelus de petra flammam eduxit.

pacifica, & inuocauit dñm, & exaudiuit eum in ignẽ de d
cælo ſuper altare holocauſti. Pręcepitq́ dñs angelo, &
conuertit gladiũ ſuum in uaginã. Protinus ergo Dauid
uidens, q́ exaudiſſet eum dñs in area Ornam Iebuſęi: im
molauit ibi uictimas. Tabernaculum autem dñi quod
fecerat Moyſes in deſerto, & altare holocauſtorũ ea tem

a ¶ Sicut præceptum eſt in lege, ſed ſpatium illuc eundi non habuit: vel forſitan in mentem ei non occurrit.

peſtate erat in excelſo Gabaon, & non † pręualuit Dauid e
ire ad altare, ut ibi † obſecraret deum. Nimio enĩ fuerat

a ¶ Plagam mortis illatam miniſterio angeli, ſicut in Ægypto factum eſt.

timore perterritus, uidens gladium angeli domini.

a ℂ Et percuſsit. Mortẽ dicit quę primũ cauſa pecca ti venit; hæc in populo graſ ſata eſt, quia ſępe pro malo gregis delinquit vita paſto ris. Tumore elatus Dauid, populũ numerando pecca uit, & popul⁹ pœnã ſuſce pit: quia ſecũdũ merita ple bium diſponũtur corda re ctorũ. Iuſtus verò iudex ex ipſorũ animaduerſione cor ripuit peccãtis vitiũ, ex quo rũ cauſa peccauit. Sed q̃a voluntate ſua ſuperbiens â culpa alienus non fuit: vin dictam culpę ſuſcepit. Ira ſẽm quę corporaliter populum pcutit, rectorem cordis do lore pſtrauit. b ℂ Peccaui nimis vt hoc facerẽ &c. In Regum ita; Peccaui valde in hoc facto: Sed p̃cor dñe vt transferas iniqui tatem ſerui tui, quia ſtultè egi. In quo notandum eſt, quia Dauid numerando po pulũ offendit, quia legis p̃cepta non obſeruauit. In lib. enim Numerorũ p̃cipit do minus Moyſi: Tollite ſummã filiorũ Iſrael p cognationes ſuas, quicq̃d ſex⁹ eſt maſculini â. xx. anno & ſ. &c. Quia verò Dauid generaliter oẽs iuſsit numerari, incurrit indignationẽ dei. In Exo. quoq́ ait dñs Moyſi: Quãdo tuleris ſummã filiorum Iſrael iuxta numerum, dabunt ſinguli pretiũ dño pro animabus ſuis &c. hoc oblitus facere Dauid deum offendit. c ℂ Et dixit Da. Si famẽ eligeret, cõtra alios facere videretur; quia habẽs multa frumẽta inopiã cum alijs nõ pateret. Si vinci ab hoſtibus per tres mẽſes eligeret habẽs ipſe circa ſe viros fortiſsimos, nihil metueret cũ exercit⁹ neci ſubiaceret. Communem ergo ſibi & alijs paſsionem elegit, in qua timor omnibus eſſet æqualis. d ℂ Septuaginta milia Capita enĩ plebis & ſeniores numerati ſunt. Cæterùm de omni populo tot milia interfecta Hebræi affirmant, quot milibus numerus in Paralipome. ſcriptus numerum qui in Regum eſt excedit. Aiunt enim q́ in Paralip. & qui remanſerant, & qui interfecti ſunt, numerati ſunt: in Regum verò tantummodo viui. e ℂ Extrueretque altare &c. Bene Dauid cùm dominum placare vellet, altare iubetur in area Areuna vł Ornã conſtruere, quia nõ placatur deus ab homine niſi in arca cordis per lumẽ rectę fidei & verę dilectiõis conſtituat illi altare humilitatis, in quo offerat ſacrificium laudis. f ℂ Dedit ergo Dauid &c. In Regum ita: Emit ergo Dauid aream & boues argenti ſiclis quinquaginta. Vnde autumant Hebræi boues argenti ſiclis quinquaginta: aream verò ſexcentis aureis eſſe emptam. Alij autem æſtimant aream emptam q̃nquaginta ſiclis, exprimere locum altaris vbi holocauſta obtulit: aream verò emptam ſexcentis ſiclis eſſe locum totius templi, quod poſtea Salomon ædificauit & atria eius.

E F G

2. Re. 24. b. — 1. q. 4. §. his ita. — 2. Re. 24. c. — Num. 1. a. — Exo. 30. b.

*valde — † Tria ego extẽdo ſup te — *famis — † deficere à facie hoſtiũ tuorum — † attingere — † perderet — † ſaccis — † in monte — † requireret — † famem — † Quæſo — † & ne incidam — † potuit

Nicolaus de Lyra.

Beniamin poterat dicere, q́ ppter vxorẽ Leuitę fuit ferè deleta vt habetur Iudicum. xx. & ideo poſtea fuit paruę reputationis cõparatiuẽ ad alias: & propter hoc poterat ſe excuſare Ioab ab eius numeratione: quia parum creuiſſet numerus. a ℂ Cumq́ percuteretur vidit dominus &c. Id eſt cùm angelus ſe diſponeret ad percutiendũ populum in Ieruſalem. b ℂ Porro Ornam cũ reſpexiſſet & vidiſſet angelum quatuorq́ filij eius cum eo, abſconderunt ſe &c. præ timore. Nec mirum, quia etiam Dauid qui erat fidelis & deuotus in viſione angeli ſupramodum perterrit⁹ fuit. c ℂ Et tribulas in ligna & triticum in ſacri. Inſtrumenta ſunt lignea, dicta â tero teris, eò q́ fruges cum ipſis teruntur. d ℂ Et exaudiuit eum in igne de cælo ſuper altare holocauſti. Præcepitq́ dominus angelo & conuertit gladium ſuum in vagi. ſcilicet dato. & hoc fuit ſignum manifeſtum acceptationis diuinæ, ſicut in oblatione Abel, Gene. iiij. & Eliæ. iij. Regum capitu. xviij. e ℂ Et non præualuit Dauid ire ad altare vt ibi obſecraret. Non eſt intelligendum quod propter hoc Dauid altare conſtruxerit in area Ornam Iebuſæi & ibi obtulerit, quia tenebatur ad hoc de mandato dei ſibi facto per Gad prophetam vt habetur in litera; ſed poſtq̃ fecerat iſtud ſacrificiũ, libenter fuiſſet ad offerendum iterum in Gabaon, vbi erat altare holocauſtorũ. ſed nõ potuit, eò q́ ex viſione angeli fuit nimis territus, & per conſequens infrigidatus & debilitatus, ita quòd pro tunc non poterat ire.

A

CAP. XXII.

DIxitque Dauid. Sequit:
a ℭ Vt con. De eccleſia
Chriſtus artifices dom⁹ ſuę
elegit, q inconditos mores
hoīm dolarēt & polirēt: vt in ędificatio
ne ſpirituali ꝑ diuerſas iūcturas fidei &
Oſee. 6. b. charitatis ſibi cōuenirent. Vñ: Propter
hoc dolaui in ꝓphetis, & occidi eos in
verbis oris mei. b ℭ Ferrum. Fidei fir
mitatē ſacris dogmatibus ordinauit, vt
intrātes in eccleſiā timoris aculeis confi
gerent, & ſic per dilectionis & ſocietatis
Pſal. 118. p. fidē mutuò necterent. Vñ: Cōfige timo
Ibid. 121. a. re tuo carnes meas. Et alibi: Ieruſalē quę
ædificat vt ciui. cuius pticipatio eius ſi
cut &c. c ℭ AEris. Lectiōes ſonoras &
cantica ſpiritualia, q̄ ſancti patres ad in-
ſtructionē eccleſiæ Chriſto ver & pacifi
co præpararūt. d ℭ Ligna quoque.
Viros virtutibus claros, quos ad exem
plum inſtruxerunt vel ſcripturis ſuis in
† ſit ad ma- ſeruerūt. e ℭ Sidonii & Tyrii. Quia
gnificentiā per prędicatores, qui de gentibus electi
ad excellen ſunt, tales viri ad notitiā eccleſiæ perue-
tiam ad no nerunt. f ℭ Paruulus eſt & delica
men & ad tus. Tempore veteris teſtamenti obſcu
gloriam ra fuit notitia incarnationis Chriſti: par
† ꝑparauit uus quoqꝫ numerus fidelium qui ſunt
In abūdātia membra Chriſti. g ℭ Prępárauit im
Deute. 10. c. penſas. Moyſes impēſas dom⁹ dñi prę
parauit dicens: O Iſrael quid dñs deus
tuus petit à te: niſi vt timeas dñm deum
† 1. q. 7. c. 2. tuū & ambules in vijs eius &c. & alijs
De con. di. ſimilib⁹. h ℭ Multum ſangui. Signi
1. c. 1. ficat Iudęos ꝓpter carnalē legis obſeruā
tiam & ſanguinolenta opa nō poſſe ſpi
ritualē ędificiū dño prępárare. Vel quia
B pollutas manus habebāt ſanguine Chri
Math. 23. d. ſti & ꝓphetarū. vñ: Ieruſalē Ieruſa. quæ
occidis ꝓphetas, & lapidas eos q ad te
miſſi ſunt &c. i ℭ Auri. Patres vete-
ris teſtamēti in ſcripturis ſuis ſenſus pro
funditatem & eloquij venuſtatem inſe-
rebant. k ℭ Talentorum. Talentum
cæteris præcellit ponderibus: & rei ma
† in gnitudinem & perfectionem ſignificat.

Cap. XXII.

DIxitqꝫ Dauid: Hæc eſt a b
a ℭ Hunc putauit eſſe locū in quo Abrahā pro filio arietē immolauit.
dom⁹ dei, & hoc altare
in holocauſtum Iſraël.
Et pręcepit ut congre- c
garentur omnes pro-
ſelyti de terra Iſraël, & conſtituit ex eis
latomos ad cædendos lapides & polien-
b dos, ut ædificaretur domus † dei. Fer- d
rum quoqꝫ plurimū ad clauos ianuarū
& ad commiſſuras atqꝫ iuncturas prę- e
c parauit Dauid: & æris pondus innume f
d rabile. Ligna quoqꝫ cedrina non pote-
e rant æſtimari, quę Sidonij & Tyrij de
portauerant ad Dauid. Et dixit Dauid: g
f Salomon filius meus, puer paruulus eſt
& delicatus. Domus aūt quam ædifica h
re uolo dño, talis eſſe debet: ut in cūctis
regionibus † nominet. Prępárabo ergo
ei neceſſaria. Et ob hanc cām, ante mor i
g tem ſuam † oēs prępárauit impēſas. Vo k
cauitqꝫ Salomonē filium ſuum: & pręce
pit ei, ut ędificaret domū dño deo Iſraël.
Dixitqꝫ Dauid ad Salomonē: † Fili mi,
uolūtatis meę fuit, ut ędificarē domū no
mini dñi dei mei, ſed factus eſt ad me ſer l
h mo dñi dicēs: † Multū ſanguinē effudi
ſti, & plurima bella bellaſti: non pote- m
ris ædificare domū nomini meo tanto
ℭ Chriſtus.
effuſo ſanguine corā me. Filius qui na- n
ℭ De ſemine tuo.
ſcetur tibi, erit uir quietiſſimus. Faciā
enim eum requieſcere ab oībus inimicis
a ℭ Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis.
ſuis ꝑ circumitū: & ob hanc cām pacifi-
a ℭ Ipſe enim eſt pax noſtra.
cus uocabitur, & pacem, & otiū dabo in
Iſraël † cunctis diebus eius. Ipſe ædifica
ℭ Eccleſiam. a ℭ Ipſe inuocabit me: pater meus tu. & ego primogenitum ponam illum.
bit domū nomini meo, & ipē erit mihi
in filium, & ego ero illi in patrē, firma-
boqꝫ ſoliū regni eius ſuper Iſraël in ęter-
num. Nunc ergo fili miſit dñs tecum,
& proſperare & ædifica domum dño
deo tuo, ſicut locut⁹ eſt de te. Det quoqꝫ
tibi dñs prudentiā & ſenſum † ut regere
poſſis Iſraël, † & cuſtodire legē dñi dei
tui. Tūc enim proficere poteris, ſi cuſto o
dieris mandata & iudicia quę præcepit
dñs Moyſi, ut doceret Iſraël. Confor-
tare, & uiriliter age, ne timeas, neqꝫ pa-
a ℭ Paupertatem legalis literę ſignificat. Lex enim habens vmbram futurorū nihil ad perfectum adduxit.
ueas. Ecce ego in paupertate mea præ- p
i paraui impenſas domus dñi. Auri ta-
a ℭ In perfectis numeris perfectio deſignatur.
lenta centum milia, & argenti mille mi-
a ℭ Quia diuinorum teſtimoniorum firmitas ineſtimabilis eſt. Vnde: Cęlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.
k lia talentorum. Æris uerò & ferri non
eſt pondus: uincitur enim numerus
a ℭ Mente elatos. b ℭ Duritia lapideos.
magnitudine. Ligna & lapides præ-

NICO. DE LYRA.

CAP. XXII.

DIxitque Dauid. Poſtquā
deſcripta eſt deuotio Da-
uid in voluntate ædificādi
templū, ſi dñs ꝑmiſiſſet, hîc
Diuiſio confequēter ponit ei⁹ deuotio in ꝑpa
† ad cuſto rationē materię vt Salomō facili⁹ tēplū
diendum ædificaret. & primô ponit materiæ &
operariorū ꝑparatio. ſcd'ô iniungit Sa
lomoni ædificatio, ibi: Vocauitqꝫ Salo
monē. Circa primū dr: a ℭ Dixitque
Da. Iſtud refert ad illud qd' dictū eſt ca.
ꝑce. ꝙ dñs exaudiuit Dauid in igne de
cælo. ꝑ hoc em̄ vidit Dauid ꝙ dñs elige
bat locū illū vt ibi ædificaret tēplū & al
tare, ſicut & poſtea factū eſt ꝑ Salomo-
nē. iō dicit: b ℭ Hęc eſt Da. i. hoc ędifi
cabit. vñ ſtatim ſubdit de operarijs, cū
dicit: c ℭ Et prę. Iſti erāt cōuerſi ad Iu
daiſmū de alijs gentibus. iſtis aūt impo
ſita ſunt iſta opa q̄ erant grauia & ſerui
lia ſicut & Ioſue impoſuit Gabaonitas
de portatiōe lignorū & aquarū ad locū
diuini cult⁹, vt hr̄ Ioſue. ix. Dicūt aūt ex
poſitores noſtri cōiter, ꝙ hoc factū fuit
diuina diſpoſitiōe, ad deſignandū ꝙ ec C
cleſia eſſet ędificāda ꝑ Gētiles ad fidem
Chriſti cōuerſos, Iudęis ꝓ maiori pte re
probatis. cōſequēter ſubdit de ꝑparatio
ne materiæ, cùm dicitur: d ℭ Ferrum
quoque. ad cōiungendum fortiter aſ-
ſeres & ligna. e ℭ Et ad commiſſu
ras atque iūcturas prępárauit. i. in
caſtraturas clauis ferreis fortificandas.
f ℭ Et ęris pondus innumerabi
le. Ligna quoque cedrina nō po
terant ęſtimari. Ad faciendum ma- † domini
re ęneum & alia vaſa, quorū multa fue-
rūt ænea, vt dictum fuit. iij. Regum. Di
citur autem innumerabile non ſimplici
ter, quia erat finitum. ſed ad deſignādū
magnā multitudinē. & eſt hyperbolica
locutio. g ℭ Et dixit. ex hoc dicunt
aliq, ꝙ Salomon erat tm̄ duodecim an
norū qñ cœpit regnare. ſed hoc fuit im
probatū ſatis diffuſè. iij. Re. xj. h ℭ Do
mus autem &c. ꝓpter ei⁹ eminentiā,
ſicut & dñs in infinitū excellit oēm crea
turā, ꝓpter qd' & Salomō fecit eius alti
tudinem. cxx. cubitorū, ſicut diffuſè fuit
dictū. iij. Re. vt habet. ſ. ij. li. ca. iij. i ℭ Et
ob hanc. i. aliquas de oīb⁹, qa Salomō
multas addidit. ſicut dicit: omne animal
fuit in arca Noe, qa de ſingulis ſpeciеb⁹
fuerūt aliqua indiuidua, vt habet Gene.
vj. k ℭ Vocauitque Salomo
nem filium ſuum, & pręcepit ei, † 2. Re. 7. a.
vt ædificaret domum domino ſ. 17. a.
deo Iſrael. Dixitque. Hîc conſequen ſ. 28. a.
ter iniungit Salomoni ędificatio dom⁹
dei. & patet litera vſqꝫ ibi: l ℭ Sed fa-
ctus eſt ad me. iſtud fuit dictum ſibi
per Nathan, qui denuntiauit ſibi domū
ędificandā nō per ipſum, ſed ꝑ eius filiū.
m ℭ Non poteris ędi. Dicūt Hebręi D
ꝙ hoc intelligit principaliter de ſangui
ne Vrię & aliorū cū eo occiſorū ad mā
datū Dauid nequiſsimū, vt hr̄. ij. Regū
xj. & de ſanguine ſacerdotum effuſo oc
caſione Dauid vt habetur, ſ. Regum
xxij. & de ſanguine etiā multorū iuſtorū
& innocētū q fuerūt inter alios Gētiles
malos, quos Dauid pluries debellauit,
& iō ex hoc ineptus fuit ad ædificandū
domum. n ℭ Filius qui. Iſtud fuit ex
poſitū. ij. Regum. vij. Sequitur poſtea:
o ℭ Tunc enim proficere pote
ris, ſi cuſtodieris mādata & iudi
cia quæ pręcepit dominus. Ex hoc
enim, ꝙ aliquis ponit diligētiam ad obe
diendū deo efficitur dignus de cōgruo,
vt deus dirigat eum in agendis. p ℭ Ec
ce ego in paupertate mea. quia o-
mnis creatura ad deum comparata indi † præcipiat
gens eſt & pauper. Hoc tamen exponūt tibi ſuper Iſ
Hebręi ad literā de Dauid, qui fuit pau raelem. Hc.
per reſpectu Salomonis: tum quia ve- pro conſti
nit paup ad regnū: tū qa oportuit eū tuat te ſup
multa expendere in bellis frequentibus. Iſraelem

Moraliter. a ℭ Dixitque Dauid Moraliter.
hæc eſt domus dei. In hoc capit. agi
tur de præparatione quam fecit Dauid
ad domus dei ædificationem. quæ ſigni
ficat allegoricè militantis eccleſiæ con-
ſtructionem. Quantùm autem ad mate
riam huius præparationis ſex ponun-
tur, ſcilicet aurum, argentum, ęs, ferrum,
ligna cedrina, & lapides. & per iſta ſigni
ficant fideles in diuerſis ſtatibus, ex qb⁹
eccleſia militās eſt conſtructa. Per aurū
em̄ ſignificant eccſię rectores, q ſicut au

a ¶ Artifices lato &c. Prædicatores qui latomi cæmentarij E & artifices lignorũ & multis aliis modis dicũtur, quia iuxta qualitatem auditorũ formatur doctrina prædicatorũ. Aliter eñ ſapiẽtes, aliter inſipiẽtes, aliter ſupbi, aliter humiles docẽdi ſunt. b ¶ Præcepit quoq; Da. &c. Significat legem & prophetas firma autoritate docere, vbi qui ſanctitate & virtute in eccleſia principant, adiuuãt verũ Salomonẽ in ędificio ei⁹, docẽdo, ſ. & operando, vnde: Adorate dñm in atrio ſancto ei⁹. c ¶ Sanctuarium. Aĩa iuſti ſedes eſt ſapientiæ in hac domo requieſcit arca, i. fides incarnationis Chriſti.

†ad quæ tu etiã addes.
Pſal. 28. a.
Sapien. 7.

& ſpũſſanctus, quorũ opera ſunt indiuiſa, & qm̃ ſapiæ eorũ nõ eſt numerus, ideo ſubdit: b ¶ Ad faciendũ opus prudentiſ. &c. id eſt ad dandum perfectionem debitam prælatis & doctoribus & a'iis ſtatibus eccleſiæ prædictis. Cetera verò ſunt expoſita myſticè ij. Regum. vij. a.

GLOS. ORDI.

Cap. XXIII.

Igitur Da. Poſt cõpletionẽ veteris teſtamẽti ſucceſsit incarnatio ſaluatoris, cui⁹ regni nõ erit finis. vñ: Vbi venit plenitudo tpis, miſit de⁹ filiũ ſuũ. e ¶ Numeratique. Qui miniſterio dñi funguñ, fidẽ ſanctę trinitatis & mãdatorũ impletionẽ ſeruare debẽt. Vñ inuẽta ſunt trigintaocto milia virorum. Quiſqs eñ ſana fide & recto ope vſq; ad finẽ deo ſeruit, & ad reſurrectiõis gratiam & btitudinẽ ęternã q̃ in octonario ſignanñ, peruenit. f ¶ Vigintiqua. Quia veri miniſtri lucis debẽt inſtare, & à via iuſtitię nõ declinare. Nã vigitiquatuor horis tot⁹ p circulũ orbis illuſtrañ, & tenebrarũ vmbra pellit. Vñ ſeptuagintaduo diſcipuli ad pdicandũ miſsi, qa fides ſãctę trinitatis cũ opib⁹ lucis ad iuſtitiam ſufficit. ter eñ viceni & quater terni ſeptuaginta duo fiũt. Quo nũero linguarũ diuerſitas & librorũ vtriuſq; teſ. ſeries cõprehẽdit. g ¶ Præpoſitorum. Quia nemo huius ordinis dignitatẽ appetere debet, niſi qui pfectiõi & doctrinę ſuadet. Senario eñ numero mũdus fact⁹ eſt: & hõ ſexto die creatus F qua & redẽptus eſt. h ¶ Et diſtribuit. Quia lex & pphetę his q̃ aſſumpti ſũt p gratiã & additi nũero fideliũ, ſanctę trinitatis fidẽ & virtutũ executionẽ inſinuant. Leui eñ interptañ additus vel aſſumptus. Gerſon aduena ibi vel electio eorum. Caath molares dentes vel patientes. Merari amaricans vel amaritudo. Qui eñ p gratiã aſſumptus eſt, & additus fidelibus, ejcere debet omnem vitiorũ immunditiã, vt fiat ppheta aduena & peregrinus. deinde moralitatis diſcretionem habeat: & quadriga virtutum vitam ſuam ad cæleſtia prouehat, quæ ſunt prudentia, iuſtitia, fortitudo, temperantia, & patienter tolleret omnia amarus & iratus peccatis ſuis. Dixit enim

Gal. 4. a.
†habitatores terræ
†meas
*per capita
†ad ſolicitã dũ opus

paraui † ad uniuerſa impendia.
a Habes quoq; plurimos artifices, a
latomos & cæmentarios, artifices q; lignorum, & omniũ artium
ad faciendum opus prudentiſsimos, b in auro & argento, in ęre &
ferro, cuius non eſt numerus. Sur
ge igitur, & fac, & erit dñs tecum.
b Præcepit quoq; Dauid cunctis c
principibus Iſraël, ut adiuuarent
Salomonem filium ſuum. Cernitis, inquiens, q; dñs deus ueſter
uobiſcum ſit, & dederit uobis requiẽ per circuitũ, & tradiderit
†oẽs inimicos ueſtros in manus
†ueſtras: & ſubiecta ſit terra corã
dño & corã populo eius. Prębete
igitur corda ueſtra & aĩas uſtras,
ut quęratis dñm deum ueſtrum.
a ¶Templum dñi ſanctum eſt quod eſtis vos.
c Et cõſurgite & ędificate ſanctuariũ dño deo, ut introducat arca
fœderis dñi, & uaſa domino conſecrata in domũ quæ ædificatur
nomini dñi. Cap. XXIII.
d Igitur Dauid ſenex & plenus dierum regẽ conſtituit Salomonẽ filium ſuum ſuper d
a ¶Singuli ordines diuerſorũ officiorũ ad Chriſti congregantur officiũ.
Iſraël. Et congregauit oẽs principes Iſraël & ſacerdotes atq; Leuitas. e Numeratiq; ſunt Leuitę à uiginti annis & ſuprà, & inuẽta ſunt e f g
*trigintaocto milia uirorum. Ex h
his electi ſunt † & diſtributi in miniſteriũ domus dñi, uigintiquatuor milia. f g Præpoſitorũ autẽ & i k
iudicũ ſex milia. Porrò quatuor l
a ¶Qui enim ianitoris vel pſaltę officium digne vult agere, euangelicã doctrinã debet cuſtodire.
milia ianitores & totidẽ † pſaltes, m
canentes domino in organis quę
h fecerat ad † canendum. Et diſtribuit eos Dauid per uices † filiorum Leui. Gerſon uidelicet & n
Caath & Merari. Et Gerſon Leedan & Semei. Filij Leedan prin o p

NIC. DE LY.

Cap. XXIII.

Igitur Da. Poſtq; deſcripta ẽ ipſi⁹ Dauid deuotio circa tẽpli ędificationẽ, hĩc cõſeqnter oſtẽdit ei⁹ deuotio circa diuini cultus ãpliatione & ordinationẽ. & priò ordinanẽ Leuitę i dei miſteriũ, ſcdò pricipes & ppls i regis, & dei obſequiũ, ca. xxvij. Circa primũ priò poniẽ ſũma Leuitarũ & officia eorũ in gñali, ſcdò magis in ſpali. ca. xxiiij. Pria in duas, qa priò ponũt officia Leuitarũ in gñali, ſcdò aſsignat rõ dicti, ibi: Dixit eñ Dauid. Pria adhuc in duas, qa primò in gñali ponunẽ nũer⁹ & officia Leuitarũ, ſcdò diſtictio familiarũ, ibi: Et diſtribuit. Circa primũ dr̃: d ¶ Igitur Da. de quacõſtitutiõe hr̃. iij. Re. j. e ¶ Et congre. vt ordinaret cultũ diuinũ, & iſtud fecit Dauid vltio anno vitę ſuæ, vt hr̃. j̃. xxvj. c. in fine. Hebręi dicũt, q; hoc fecit à pricipio regni ſui. Dicẽdũ q; à pricipio regni ſui fecit hoc i parte, qa adducta arca i ciuitatẽ Dauid ſtatuit ibi fieri cultũ dei iugiter, vt dictũ ẽ. ſ. xvj. ſed in fine vitę ſuæ fecit pfectius. f ¶ Numeratiq;. qa ex tũc poterãt aliqua officia facere in miniſterio tẽpli. g ¶ Et ſupra. Qđ exponunt aliq̃ vſq; ad qnquageſimũ annũ & non vltrà. Sed hoc nõ vr̃ verũ, qa licet in qnquageſimo anno ceſſaret i tẽplo miſtrare q̃tũ ad officia laborioſa, tñ tũc fiebãt cuſtodes vaſorũ ſacrorũ & theſaurorũ, vt hr̃ Nu. viij. hĩc aũt ordinat Dauid nõ ſolũ de Leuitis in ſacrificijs miſtrãtib⁹, ſed etiã de ſacriſtis & theſaurorũ cuſtodib⁹, vt habet. j̃. xxvj. h ¶ Ex his ele. i. ad miſtrã dũ ſacerdotib⁹ in caſibus neceſſarijs, vt hr̃ j̃. xxix. in excoriatiõe aĩaliũ & lotiõe hoſtiarũ, & in multis alijs officijs circa talia requiſitis. i ¶ Vigintiquatuor. propter hoc appoſita eſt adhuc maior ſũma, pptermultitudinẽ & põdus miniſteriorũ. k ¶ Præpoſitorum &c. ſcdm aliquos præpoſiti hĩc nominanẽ cuſtodes vaſorũ & theſaurorũ, iudices aũt illi qui docebant populum. ſecundũ alios verò ĩdẽ ſunt prępoſiti & iudices. ſ. populi doctores. vnde in veteri teſtamento doctores vocabantur præceptores. & ſcdm illud dictũ dicendum eſſet conſequenter, q; cũ ianitoribus intelliguñ cuſtodes vaſorũ & theſaurorũ, eõ q; ſeruabãt clauis oſtiorũ illorũ locorũ in qbus talia reponebanẽ, cũm dicitur: k ¶ Porro qua. quorũ aliq̃ cuſtodiebãt oſtia exteriora, aliq̃ aũt oſtia domorũ: in qbus theſauri, veſtes ſacræ, & vaſa erãt repoſita. m ¶ Et toti. i. cantores, qui erant quatuor milia. n ¶ Et diſtri. Hĩc cõſequenter ponitur diſtinctio familiarũ: qa in tribu Leui erãt plures familię, & diſtinguunẽ ſcdm tres filios Leui. ſ. Gerſon, Caath & Merari. & incipit hęc diſtinctio à filijs Gerſon, cũ dr̃: o ¶ Et Ger. ſupple filij fuerũt. p ¶ Lee. Iſte Leedan videtur

Diuiſio
H
†laudantes dominum
†filijs

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Habes quoque. de conuerſis ad Iudaiſmũ, vt prædictum eſt. cum his tamen fecit Salomon venire multos alios de Tyro & Sidone, vt habetur. iij. Regum. &. j̃. ij. li. ij. c ¶ Præcepit quo. quia opus erat valde ſumptuoſum & ad bonum totius populi ordinatum. Cætera patet in litera.

†laudandũ

Moraliter *rum alia præcellit metalla, ſic debẽt eſſe populari bus meliores. Greg. Tantùm trãſcendere debet actionem populi actio præſulis, quantũ diſtat à grege vita paſtoris. per argẽtũ aũt intelliguñ ſacrę ſcripturę doctores & prædicatores, qui tanq; argentum debent eſſe vita mundi & eloquentia ſonori. Per æs verò qđ eſt ſolidum & ſonorũ, intelliguntur ſimplices clerici & religioſi, qui debẽt eſſe in fide ſolidi, & in diuinis laudibus ſonori. Per ferrum verò principes & milites deſignantur. nam per ferrum ab eis eccleſia defenſatur. Per ligna verò cedrina quæ ſunt alta, ſignificantur cõtemplatiui. Per lapides autem qui ſuſtentant alia ſignificantur actiui. Nam eorum laboribus aliæ partes eccleſiæ ſuſtentantur. a ¶ Habes quoque plurimos ar. Artifices verò conſtructionis eccleſiæ ſunt tres perſonæ, pater & filius & ſpiritusſanctus

Moraliter. d ¶ Igitur Da. ſe. Dauid cõſiderãs, q; Leuitę nõ habebãt vltrà laborare in deportando taberna culũ & eius vaſa de loco ad locum, voluit & bñ eos aliter occupare circa diuinũ obſequiũ ſeruiendo p vices ſuas in Ieruſalem, quæ erat electa diuinitus ad dei cultũ, vt habet in hoc ca. poſt eius mediũ. Et ſic in hoc ca. diſtinguunẽ officia Leuitarũ, in generali tñ. Et primò ponunẽ officia miniſtrorũ domus dñi cũ dicit: Ex his electi ſunt & diſtributi ſunt in miniſteriũ domus dñi. Secũdò ppoſitorũ & iudicũ, ibi: Præpoſitorũ autem. Tertiò ianitorum, ibi: Porrò &c. Quartò cantorum, ibi: Et totidem pſaltes. Quintò ſacerdotum, ibi *Sacerdotes

Moraliter

A a ❡Dixit enim. Dum filij Iſrael in deſerto fuerunt, per terram Chanaan expugnauerunt, p diuerſa loca ferebat tabernaculū: ſed templo ędificato non fuit neceſſaria locorū mutatio. Sic quoq; cult⁹ veteris teſtamēti p varias figuras mutabilis fuit, euangeliū verò ſtabile & fixū. b ❡Et erunt ſub. vt minores diſcant maioribus obedire, & maiores adiuti à minoribus poſsint dignius officium explere; ſicut in eccleſia fit hodie. c ❡Exedris & in. Thalamis vel cubiculis in qbus habitant Leuitæ & ſacerdotes. Ipſi quoque veri templi miniſtri aditū debēt diligenter obſeruare, dignos intromittere, indignos verò repellere. d ❡Ad feruen. Spicas ſcili. primitiarum quæ torrebantur & grana comedebantur, quas vulgo graneas vocant, in quibuſdam codicibus habetur: ad feruentem ſimilam. In alijs ad feruentem, tantùm: ſed in Hebræo habetur, ad torrendum.

†miniſtraretq; ipſe; †vl' in noīe eius

Nicolaus de Lyra.

dam videtur eſſe idem cum illo qui ſuprà. vj. capitu. vocatur Lobeni, ita q̄ in domo Gerſon fuerūt duæ familiæ, Lobenitica & Semeitica: & quęlibet iſtarum hîc diuiditur in plures. Prima in ſex, cùm dicitur: Filij Leedan &c. & ſequitur a ❡Filii Semei. Iſte Semei fuit fili⁹ Leedā & fuit principalior alijs filijs Leedā, propter quod ab eo denominantur tres familiæ.
B Cōſequenter diuiditur ſecunda familia. ſ. Semeitica in tres cū dicit: b ❡Porro. Iſte Semei fuit frater Leedan, & licet habuerit quatuor filios, tamen habuit tantùm tres familias: quia duo filij in vna familia fuerūt ordinati, quia paucos filios habebant, vt dr̄ in litera. c ❡Filii Caath. Hîc conſequēter deſcribuntur familiæ Caath vſq; ad Aaron & Moyſen, de quorum familijs agitur conſequenter. & primò q̄tùm ad Aaron, cùm dicitur: d ❡Separatusque eſt. Fuerunt enim deputati à deo ad ſacerdotium, & ideo habuerunt nomē ſpeciale vltra alios Caathitas. & vocati ſunt Aromitæ, vt dictum fuit ſuprà. vj. Conſequenter agitur de familijs deſcendentibus à Moyſe, cùm dicitur. e ❡Moyſi quoq;. & vocatur homo dei, quia deus cùm eo familiariter loquebatur: ſicut homo ad amicum ſuum, vt ha tur Exo. xxxiij. f ❡Filii Merari. Hîc cōſeqnter deſcribunt familiæ ipſius Merari. & patet litera vſque ibi: g ❡Acceperuntque ea. i. cognati germani, quia Cis & Eleazar fuerunt fratres. h ❡Hi filii Le. Quædam epilogatio eſt reſpectu præcedentium. i ❡Dixit enim Da. Hîc cōſequenter redditur rō cuiuſdā dicti, qa dictū eſt circa principiū huius cap. q̄ Dauid diſtinxit Leuitas ſecd'm diuerſa officia ſ. ſacerdotum, doctorum, cantorū, ianitorum, & ſacriſtarum. & huius ratio

†& miniſteriū, vel officium eorū erat ad manum. i. ſecū dum quod iuſsiſſent filij &c.

†Et vt

†ordinem

ceps Iehiel & Zethan & Ioel tres. Filij Semei a
Salomith & Hoziel & Aram, tres. Iſti principes familiarum Leedan. Porrò filij Semei
Leheth & Zina & Iaus & Baria. Iſti filij Semei b
quatuor. Erat autem Ieheth prior, Zina ſecundus. Porrò Iaus & Baria non habuerunt plurimos filios: & idcirco in una familia unáque domo computati ſunt. Filij Caath, Am- c
ram & Iſaar, Hebron & Hoziel quatuor. Filij

a ❡Chriſtus. b ❡Accedens per ſemetipſum ad deum, ſemper viuens vt interpellat pro nobis.

Amram, Aaron & Moyſes. Separatusq; eſt d

❡Chriſtus. a ❡Quia ſolus ſine peccato b ❡Quia penetrauit cælos.

Aaron, ut miniſtraret in ſanctoſanctorum, ipſe

a ❡Membra Chriſti.

& filij eius in ſempiternum, & adoleret in-

a ❡Orationes ſcilicet. vnde: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.

cenſum domino † ſecundū ritum ſuū, ac bene-

a ❡Quia plures de priori populo ad eccleſiaſticū pertinent ſacerdotium.

diceret † nomini eius in ſempiternum. Moyſi e
quoq; hominis dei, filij annumerati ſunt in tribu Leui. Filij Moyſi, Gerſon, & Eliezer. Filij Gerſon Subuel primus. Fuerunt autem filij Eliezer, Rohobia primus, & non erāt Eliezer filij alij. Porrò filij Rohobia multiplicati ſunt nimis. Filij Iſaar Salomith primus. Filij f
Hebron, Ieriau primus, Amarias ſecūdus, Iaziel tertius, Iecmaam quartus. Filij Oziel, Micha primus, Ieſia ſecundus. Filij Merari, Moholi & Muſi. Filij Moholi, Eleazar & Cis. Mortuus eſt autem Eleazar, & non habuit filios, ſed filias. Acceperuntq; eas filij Cis, g
fratres earum. Filij Muſi, Moholi, & Eder, & Ierimoth tres. Hi filij Leui in cognationi- h
bus & familiis ſuis, principes † per uices & nu-

a ❡Qui in domo domini miniſtrant, decalogum in duobus præceptis charitatis debent ſeruare, & ſecundum ea officium gerere.

merum capitum ſingulorū, qui faciebant opera miniſterij domus domini, à uiginti annis
a & ſuprá. Dixit enim Dauid: Requiem de- i k
dit dominus deus Iſraël populo ſuo, & † habitationem Ieruſalem uſq; in ęternū. Nec erit officij Leuitarum, ut ultrà portent tabernaculū, & omnia uaſa eius ad miniſtrandū. Iuxta pręcepta quoq; Dauid nouiſsima † ſupputabitur numerus filiorum Leui à uiginti annis & ſuprà,
b † & erunt ſub manu filiorum Aaron, in cultū

a ❡Veſtibulum dictum eo q̄ veſtiat fores templi vel cuiuslibet ædificij.

c domus domini, in ueſtibulis & in exedris, & l
in loco purificationis, & in ſanctuario & in uni- m
uerſis operibus miniſterij templi † dei. Sacerdo- n
tes autem ſuper panes propoſitionis, & ad ſi- o
milæ ſacrificiū, & ad lagana & azyma & ſar- p
d taginem & ad feruētem ſimilam, & ad torren- q
dum, & ſuper omne pondus atq; menſuram. r s
a ❡Sacerdotes p̄dicta faciūt b ❡Mane & veſpere fiebat iuge ſacrificium.
† Leuitę uerò ut ſtēt mane ad confitendū & ca- t
a ❡Sic miniſtri eccleſię debent ſemper & vbiq; deum laudare.
nendū dn̄o. Similiterq; ad ueſperā, tam in obla- v
tione holocauſtorū dn̄i, q̄ in ſabbathis & calē- x y
dis & ſolēnitatibus reliqs, iuxta numerū & † ce- z
remonias uniuſcuiuſq; rei iugiter corā dn̄o, &
cuſtodiant obſeruationes tabernaculi fœderis & ritum ſanctuarij, & obſeruationē filiorū Aaron fratrū ſuorū, ut miniſtrent in domo dn̄i.

ratio hîc aſsignatur à Dauid, quia C
ex quo arca habuit ſtabilem māſionem, ita q̄ non debebat vltrà portari de loco ad locū, quod fuit ædificato templo, de quo hîc agitur Leuitæ fuerunt expediti de multis & magnis oneribus, quæ erant in deportatione tabernaculi & vaſorum & aliorum pertinentium ad cultum miniſterij. & ideo diuinis laudibus & ſacrificijs & ſimilibus debebant eſſe magis intenti. & hoc eſt quod dicitur: k ❡Requiem dedit dominus deus Iſrael. po. i. de proximo dabit complete: quia per ſpiritum ſciebat templum citò cōplendum. & patet litera paucis exceptis. l ❡Et in exe. i. cameris. m ❡Et in lo. puri. Id eſt in atrio vbi erāt lauatoria ad purificationem ſacerdotum & ablutionem ſacrificiorum. n ❡Sacerdotes autem ſu. de quibus dictum fuit Exo. xxv. o ❡Et ad ſimi. i. farinę triticeæ purgatiſsimę, quæ aliquando offerebatur in ſacrificium per ſacerdotes. p ❡Et ad lagana. paſta erat cocta in aqua. q ❡Et azy. Id eſt azymos panes. r ❡Et ſarta. i. ad panes in ſartagine frixos. s ❡Et ad torren. ſ. ſpicas nouas, quę torrebantur, & grana per confricationem excutiebantur, ex quibus ſacrificiū offerebatur: & de iſtis omnibus dictū fuit plenius Leui. ij. t ❡Super om. quia de materia arida de qua fiebant ſacrificia, accipiebatur ad pondus ſecundum diuerſitatem ſacrificiorum & oblationum, & de materia liquidorum ac- D
cipiebatur ad menſuram: & oīa iſta pertinebant ad officium ſacerdotū. Conſequenter diſtinguūtur officia Leuitarum, cùm dicitur: v ❡Leuitę vero. Id eſt quando offerebatur iuge ſacrificium matutinum in ortu ſolis. x ❡Similiterque ad ve. quando offerebatur iuge ſacrificium ante ſolis occaſum. y ❡Tam in oblationem holocauſtorum. Dicūtur aūt holocauſta ſacrificia totaliter incenſa. z ❡Quod in ſab. quę celebrant in memoriam beneficij creationis a ❡Et calen. i. neomenijs. à neos quod eſt nouū, quia in nouilunijs fiebant hæc feſta in memoriam beneficij gubernationis mundi. quæ quidem gubernatio conſiſtit in motione ſtellarum & operatione ſua. mutatio autem in iſtis inferioribus elementaribus multùm ſequitur motum lunæ, propter quod in nouilunijs fiebant iſta feſta. b ❡Et ſo. re. ſcilicet paſchę, pentecoſtes, tubarum, expiationis, tabernaculorū, de quibus dictum fuit pleni⁹ Leui. xxiij. c ❡Vt mi. ipſis ſacerdotibus de ſtirpe Aaron deſcendentibus.

† familiarū ſecundum

† habitabit in

† fuit

† dei, & ſu

Moraliter

n ❡Sacerdotes autem &c. verſus finem huius capituli. Et qm̄ ſicut dicit Apoſtolus. j. Corin. x. c. Omnia in figura cōtingebant illis: iō per officia dicta figurata fuerunt officia miniſtrorum eccleſię Chriſti. Igit̄ p ſacerdotes qui ſicut dictum eſt, erant

※eſt,erant ſuper panes propoſitionis,ſignificati fuerũt ſacerdotes no
E uæ legis,ad quorum officiũ ſpectat conſecrare panem in Chriſti
Moraliter Officia eccleſiaſtica & eorũ figura
corpus in ſacramẽto altaris. Per miniſtros verò dom⁹ dñi figurati fue rũt illi ad quorũ offm̃ ſpectat miniſtrare ſacerdotib⁹ in celebratione dicti ſacramẽti.ſcilicet diaconi,qbus cõmittit̃ diſpenſatio ſanguinis cõſecrati.& ſubdiaconi,quorũ officiũ eſt in vaſis ſacris dicti ſacramẽti materiã pparare. Similiter acholyti,q dictã materiã pparãt nõ tñ vaſis ſacris;ppter qđ dũ ordinant̃ traduntr eis vrceoli vel ampullę. Per iudices & ppoſitos,q fuerunt ſedẽ perſonę,ſicut dixi plenius in expoſitione literali,figurati fuerunt exorciſtę,quorũ officiũ eſt expellere dęmones de energuminis.ſicut ad iudices ptinebat malos expellere ſeu reprimere,q ſunt mẽbra dęmonis. Per ianitores aũt q Gentiles aut Iudęos immundos arcębant ab ingreſſu tẽpli,figurati fuerũt oſtiarij;ad quorũ ſpectat officiũ infideles & etiam fideles excommunicatos tñ ab ingreſſu eccleſię coercere. Per cantores verò figurati fuerũt lectores. Et ſic patet qualiter officia miniſtrorum veteris teſtamenti figurabant officia miniſtrorum noui.

† numeratione eorũ in miniſterio eorum.

GLO. ORDI.

Cap. XXIIII.

Porro filiis Aaron. a ℂ Sacerdotioq; fun. Põt p Eleazar filiũ Aaron ſeniorẽ,& ſummũ ſacerdotẽ eccleſiaſticũ ſacerdotiũ & ſpũale ſacrificiũ accipi. Prius eñ legit̃ p Melchiſedech panẽ
Gen.14.d. vinum & oblatũ eſſe in ſacrificiũ corporis & ſanguinis Chriſti.i.ſacramentũ,q̃ p Aaron pecudũ victimas. Per Ithamar verò (q interp̃tat̃ amarus) q p Dauid culmẽ Leuitici honoris aſcẽdit,poſſunt figurari q de fi
F gurali obſeruãtia ad euãgeliũ p Chriſtum
Iere.2.d. ſunt tranſlati.qbus dr̃: Quõ conuerſa es in amaritudinem vitis alienæ. Plures de filijs Eleazar q̃ de filijs Ithamar electi ſunt, quia
Eſa.54.a. Gal.4.d. multi filij deſertę magis q̃ eius q̃ habet virũ, b ℂ Per fami. ſede. Duplicatus eſt octonarius. In lege carnalis circũciſio octaua die celebrat̃. in euangelio verò in præſenti circũciſio cordiũ,& in futuro corporũ. c ℂ Deſcripſitque. Prædicatorum ordo omnia quę in lege cõprehenſa ſunt,myſteria purè & ſyncerè corã deo & hoibus tractãt:& auditoribus inſinuãt,& qđ ipſa noĩa oſtẽdũt. Semeias nãq; audiens dñm, Nathanael donũ dei, Sadoc iuſtus: Abimelech frater me⁹ rex, Abiathar pater meus ſuperfluus. Qui ergo audit deum rectè diſcendo legem eius & mandatis obediendo,ipſe filius eſt doni dei.quia hãc gratiam habet ex dono diuino
Mat.13.g. & ſcriba doct⁹ in regno cęlorũ;& miniſter veri tẽpli deſcribit ritũ ſacerdotij corã rege Chriſto & populo Chriſtiano,q etiã rex potest dici,qa corpus Chriſti & vitã ſuã bene regit. Qui licet de ſuperfluo patre natus,tñ ſacerdotalẽ & regiã habet dignitatẽ.& iuſtitiæ noĩe meritò cenſetur. d ℂ Exiuit autem ſors. Si qui putant in neceſſitate deũ eſſe conſulendum ſortibus apoſtolorũ exẽplo,videãt apoſtolos collecto numero fratrum hoc feciſſe,& preces deo antè fudiſſe. e ℂ Prima ſe. Dauid in vigintiquatuor ſortes Leuiticã tribũ & ſacerdotalẽ ordinẽ diſtribuit,oſtendens eccleſiæ ſacerdotalem & regiam dignitatem plenè habere & legis, & euangelij doctrinam perfectè ſeruare, vel perfectionem operis quę ſenario commendatur. & claritatem euangelicæ prædicationis quæ quaternario figuratur.
† ordinem Nam quater ſeni vigintiquatuor faciunt.
※ Igitur Dauid

Cap. XXIIII.

Porrò filiis Aaron,hæ partitiones erant. Filij Aaron Nadab & Abiu & Eleazar & Ithamar. Mortui ſunt autem Nadab & Abiu ante patrem ſuum,abſq; li-
a beris. Sacerdotioq; functus eſt Eleazar & Ithamar. Et diuiſit eos Dauid & Sadoc de filiis Eleazari & Abimelech, de filiis Ithamar,ſecundum † uices ſuas & miniſterium. Inuentiq; ſunt multò plures filij Eleazar in principibus uiris q̃ filij Ithamar. Diuiſit autem eis, hoc eſt filiis Eleazar
b principes per familias ſedecim, & filiis Ithamar per familias & domos ſuas octo. Porrò diuiſit utraſque inter ſe familias ſortibus, erant enim principes ſan-

a ℂ Aliter excluduntur a miniſterio ſanctuarij & principatu ſacerdotij, niſi ſint a deo electi.

ctuarij & principes † dẽi tam de filiis Eleazar quàm de filiis Itha-
c mar. Deſcripſitq; eos Semeias filius Nathanael ſcriba Leuites coram rege & principibus & Sadoc ſacerdote & Abimelech filio Abiathar,principibus quoq; familiarum ſacerdotalium & Leuiticarum, unam domum quæ cæteris præerat, Eleazar & alteram domum,quę ſub ſe habebat
d cæteros, Ithamar. Exiuit autem
e ſors prima Ioiarib,ſecunda Iedeiæ,tertia Harim, quarta Seorim, quinta Melchia,ſexta Maiman, ſeptima Accos,octaua Abia,nona Ieſua,decima Sechenia,undecima Eliaſib, duodecima Iacim, tredecima Hoppha,decimaquarta Iſbaab,decimaquinta Belga, decimaſexta Emmer,decimaſeptima Hezir,decimaoctaua Aphſes,decimanona Pheheia, uiceſima Hezeciel,uiceſimaprima Iachin, uiceſimaſecunda Gamul, uiceſimatertia Dalaiau,uiceſimaquarta Maaziau. † Hæ uices eorum ſecundum miniſteria ſua, ut ingrediantur domum dñi, iuxta

a ℂ Pontificis.ſ.qui ex vno quoq; ſorte ordinę vicis ſuę minorfbus,& a ſabbatho vſq; ad ſabbathũ miniſtrabat.

† ritum ſuum ſub manu Aaron

Cap. XXIIII G

Porro fi. Aa. Hîc cõſequẽter diſtiguunt̃ officia Leuitarũ magis in ſpeciali & primò q̃tũ ad ſacerdotes & doctores.ſcđ'ò q̃tũ ad cantores ca.xxv.tertiò q̃tũ ad ſacriſtas & ianitores,ca.xxvj. Prima in duas,qa primò agit̃ de ſacerdotibus,ſcđ'ò de doctorib⁹:ibi: Porrò filiorũ Leui. Circa primũ ſciendũ,q Aarõ & filijs eius datũ fuit ſacerdotiũ à deo,vt hr̃ Exo.xxviij.ita q Aaron erat ſummus ſacerdos.& filij ei⁹ ſacerdotes ſub eo.ſ.Eleazar & Ithamar,ita q ſummũ ſacerdotiũ datum fuit Eleazar & filijs eius,ſed tpe Eli tranſlatũ fuit ſummũ ſacerdotiũ ad domũ Ithamar, de qua erat Eli.vt dictũ fuit.j.Reg.ij.poſtea verò tpe Salomonis reductũ fuit ſummum ſacerdotiũ ad domũ Eleazar,qa Salomon abiecto Abiathar de ſummo ſacerdotio inſtituit Sadoc ſummũ ſacerdotẽ,q erat de domo Eleazar,vt dictũ fuit.iij.Re.ij. Dauid ergo añ mortẽ ſuã volẽs ordinare ſacerdotũ offm̃,fecit recẽſeri principales de vtraq; domo & inuenit plures de domo Eleazar quã de domo Ithamar;& ſic cõſtituit vigĩtiquatuor ſacerdotes q officiarẽt tẽplũ p hebdomadas ſibi ſuccedẽtes.xvj.de domo Eleazar & viij.de domo Ithamar,& cum hoc fecit duas domos principales;vnã ſup filios Eleazar,& aliam ſup filios Ithamar. Qđ patet ex hoc,q Sadoc qui erat principalis inter filios Eleazar,& Abimelech inter filios Ithamar,nõ noĩant̃ inter illos q fuerũt inſtituti ad officiãdũ p hebdomadas ſeu vices,quia erãt principales in duab⁹ domib⁹ pſidentibus xxiiij. hebdomadarijs pdictis. Sadoc tñ & ſui ſucceſſores q erãt de Eleazar habuerũt ſummũ ſacerdotiũ,ad quos ſpectabat ingredi ſanctũ ſanctorũ in die expiatiõis,ſ.decima die.vij.mẽſis Sacerdotes aũt alij q erãt hebdomadarij p vices,intrabant quotidie partẽ tẽpli q̃ dicebat̃ ſancta ad cremãdum thymiama ſup altare incenſi:& in hoc conſiſtebat cõſũmatio ſacrificij,vt dicit Aplus ad Hebrę.ix. qlibet aũt ſacerdos hebdomadarius habebat plures ſacerdotes ſub ſe i hebdomada ſua. Qđ aũt dicũt aliqui,q ille erat ſummus ſacerdos p totũ annũ in cui⁹ hebdomaba cadebat expiationis feſtũ, patet falſum:qa à tpe Dauid q ordinauit iſtas vices ſacerdotũ.quolibet anno fuiſſet mutatũ ſũmũ ſacerdotiũ qđ nõ legit̃ in teſtõ ve.eſſe factũ;ſed mortuo patre ſuccedebat ei filius in ſummo ſacerdotio. Ex his q̃ dicta ſunt patet litera paucis excepis. b ℂ Diuiſit vt. Qñ aũt & qualiter illicitum & licitum ſit vti ſortibus,dictũ fuit diffuſè Nu.xxxiiij. c ℂ Deſcripſitq;. ad memoriã in futurum q̃ eſſet prima in miniſtrãdo,& q̃ ſcđ'a,& ſic conſequẽter ne in poſterũ de hoc ſurgeret aliqua cõtentio. d ℂ Octaua Abia. De iſta ſorte fuit Zacharias pater Iohannis baptiſtæ, vt hr̃ Lucę.j. e ℂ Sub manu.i.ſub ſummo ſacerdote ab Aaron deſcendente,qui vocat̃ hîc Aarõ,eò q pſonã ipſius repręſentabat.
Diuiſio
† domus
H

※ Porrò filiorum

Moraliter. a ℂ Porro filiis Aarõ hæ partitiones erãt Filii Aaron Nadab & Abiu & Eleazar. Hîc ponitur ordinatio quantùm ad officia ſacerdotum in ſpeciali.circa quos ſic ordinauit,quòd ex ipſis eſſent.xxiiij.principales qui eſſent hebdomadarij per vices ſuas.ſucceſſiuè tamen ſub ſummo ſacerdote. Per iſtos autẽ.xxiiij. figurati fuerunt epiſcopi, q ſub ſummo põtificẽ ſũt ecclię miniſtri,ſicut exprimit̃ Apo. iiij.per.xxiiij.ſeniores.ponit̃ tñ ibi numer⁹ determinat⁹ pro indeterminato. ſicut dixi plenius exponẽdo literaliter paſſum illum.
Moraliter
† Hec numeratio

※ Porrò filiorum

Cap. XXV.

A IGitur. Dauid & ma. Quia verus Dauid rex noſter & domin⁹ omnem ordinem eccleſiaſtici miniſterij in fide trinitatis ſuũ vult agere officiũ, nec eũ dignè laudare põt, niſi q patrẽ & fi. & ſ. ſ. confeſsione p fidẽ, ſpẽ, & charitatem laudauerit. Aſaph ei colligẽs, Hemã cor eorũ, Idithũ trãſiẽs. q ei diuię ſcripturæ myſteria ſagaciter colligit, & oẽm terrenarũ rerũ cupiditatẽ tranſilit, dignè laudes pſoluit. b ¶ Cuncti do. Hi ſunt, q hodie canones diuinorũ librorũ ſenſu euãgelico exponũt. quater ei ſeptuaginta duoducẽta octoginta faciunt. Libros aũt veteris & noui teſtamenti ſeptuagintaduo eẽ dubiũ nõ eſt. Vñ qcũque diuĩo fungit̃ officio, quatuor prĩcipalib⁹ virtutib⁹ inſiſtẽs, euãgelicę doctrię ĩcũbat & ſcd̃m ei⁹ normã qcqddidicerit vel docuerit, formare intendat.

oẽs ſors ęqualiter diuidebat

Nicolaus de Ly.

a ¶ Porro fi. Hîc cõſeq̃nter agit̃ de doctoribus ſeu iudicibus magis in ſpeciali. b ¶ De fi. Iſti vident̃ fuiſſe de filijs Moyſi. quia Aarõ & Moyſes fuerunt filij Amram. c ¶ Filii Me. Iſti doctores fuerũt de tribu Leui deſcẽdẽtes p Merari. d ¶ Miſeruntque. hoc ẽ dictũ, q̧ ſicut filij Aarõ erãt ordĩati in officio ſacerdotũ per ſortes vt p̃dictũ eſt, ita etiam iſti in officio doctorũ. Itẽ qa in ęquali nũero. ſicut eñ fuerũt ĩſtituti vigĩtiquatuor ſacerdotes hebdomadarij, plures alios ſubſe habẽtes, ſic fuerũt inſtituti vigĩtiquatuor prĩcipales doctores, q hĩc noĩant̃, ſcilicet Subael, Iehedeia, Ieſias, Iſaari, Salemoth, Iahath, Ieriau, Amarias Iahazel. Iecmaam, Micha, Samir Ieſia, Zacharias: & iſti fuerũt de filijs Amram, Benno, Oziau Soam, Zachur, Hebri, Eleazar, Ierameel, Moholi, Eder, Ierimoth. iſti fuerũt de filijs Merari. Alij autẽ quorũ noĩa hĩc interponunt̃, fuerũt frẽs iſtorũ vl' pr̃es ĩmediati vl' mediati: & ſic ĩterponunt̃, nõ tãq̧ principales doctores, ſed ſicut eis attinẽtes. Sciẽdũ etiã, q̧ iſta noĩa in plurib⁹ locis aliter ſonãt in Hebręo, q̧ hĩc exprimant̃ in Latino. e ¶ Tam ma. qa ille ſup quẽ cadebat ſors p̃ria, erat prim⁹, & ſic de alijs cõſeq̃nter: ſiue eẽntiuniores ĩ ętate, ſiue antiqores, ſiue maioris reputatiõis, ſiue mioris. Credibile tñ ẽ, q̧ diuĩa ordinatiõe p̃ſcia futurorũ, ſors p̃ria cecidit ſup magis aptũ de futuro ad illud officium: & ſic conſequẽter de alijs ordinatè ſicut dictũ fuit Nume. xxvi. q̧ in diuiſiõe terrę p ſortes ordinatiõe diuĩa ſortes ſic cadebãt, q̧ portio maior terę p̃ueniebat tribui hñti maiorẽ multitudinẽ pſonarũ, & mĩor hñti minorẽ, & ſic de alijs p̃portionabiliter, ſecundũ quod dr̃ Pro. xvj. d. Sortes mittunt̃ in ſinum, ſed à domino

†ad iuſſum Aſaph.

B

†ſub manu regis. i. q̃n rex iuberet † doctis in cantico

patris eorum, ſicut præcepit dominus deus Iſraël.
Porrò filiorũ Leui, qui reliqui fuerant de filiis Am- a
ram erat Subael, & de filiis Subael, Iehedeia. De filiis b
quoq̧ Rohobiæ princeps Ieſias. Iſaari uerò filius Salemoth., filiusq̧ Salemoth Iahath. Filiusq̧ eius Ieriau primus, Amarias ſecundus, Iahaziel tertius, Iecmaam quartus. Filius Oziel Micha: filius Micha Samir. Frater Micha Ieſia, filiusq̧ Ieſiæ Zacharias. Filij Merari: Moholi & Muſi, filius Oziau Benno.
Filius quoq̧ Merari Oziau & Soam & Zachur & He- c
bri. Porrò Moholi filius Eleazar qui non habebat liberos. Filius uerò Cis Ierameel. Filij Muſi Moholi Eder & Ierimoth. Iſti filij Leui ſecundum domos
familiarum ſuarum. Miſeruntq̧ & ipſi ſortes contra d
fratres ſuos, filios Aaron coram Dauid rege & Sadoc & Abimelech & principibus familiarum ſacerdo
talium & Leuiticarum tam maiores quàm minores, e
omnes ſors æqualiter diuidebat. Cap. XXV.
a IGitur Dauid & magiſtratus exer- f
citus ſegregauerũt in miniſterium filios Aſaph & Heman & Idi-
thun, qui prophetarent in cytha- g
ris & pſalteriis & cymbalis ſecundum numerum ſuum dedicato ſibi officio ſeruientes. De filiis Aſaph, Zachur & Ioſeph, & Nathania & Aſarela, filij Aſaph, ſub†manu Aſaph prophetantis† iuxta regem.
Porrò Idithun, filij Idithun Godolias, Sori, Ieſeias, h
& Haſabias, & Mathathias, ſex ſub manu patris ſui Idithun, qui in cithara prophetabat† ſuper confitentes & laudantes dominum. Heman quoq̧ filij Heman, Bocciau Mathanian, Oziel Subuel, & Ierimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Gedlethi & Romethiezer, & Ieſbacaſſa, Mellothi, Othir, Mazioh.
Omnes iſti filij Heman uidentis regis in ſermoni- i
bus dei, ut exaltaret cornu. Deditq̧ deus Heman k
filios quatuordecim, & filias tres. Vniuerſi ſub manu patris ſui ad cantandum in templo domini, diſtributi erant in cymbalis, & pſalteriis, & citharis, in miniſteria domus dei†iuxta regem Aſaph, uidelicet & Idithun & Heman. Fuit autem numerus eorum cum fratribus ſuis† qui erudiebant canticum domini
b cuncti doctores, ducenti octogintaocto. Miſerũnt l

a ¶ Ne quis eccleſiaſtici ordinis gradum aut dare aut accipere præſumat. vnde: Nemini manum cito impoſueris.

que ſortẽs, per uices ſuas ex æquo, tam maior quàm minor, doctus pariter & indoctus. Egreſſáque eſt ſors prima Ioſeph, qui erat de Aſaph. Secunda Godoliæ, ipſi & filiis eius & fratribus eius, duodecim. Tertia Zachur filiis & fratribus eius, duodecim. Quarta Iſari filiis & fratribus eius, duodecim. Quinta Nathaniæ filiis & fratribus eius, duodecim. Sexta Bocciau filiis & fratribus eius, duodecim. Septima Iſreela filiis & fratribus eius, duodecim. Octaua Ieſaiæ filiis & fratribus eius, duodecim. Nona Mathaniæ filiis & fratribus eius, duodecim. Decima Semeiæ filiis & fratribus eius duodecim. Vndecima Azareel filiis & fratribus eius

à domino temperantur. C

* a ¶ Porro fi. Hĩc cõſeq̃nter agit̃ de reliq̃s ſacerdotib⁹ q erãt ſub. xxiiij. hebdomadarijs p̃dictis. & p iſtos ſignificati fuerũt ſacerdotes curati, q ſũt ſub epis. & ſm̃ eorũ diſpoſitionẽ debẽt ĩ ſibi cõmiſsis eccleſijs miſtrare.

Moraliter

NIC. DE LY.

Cap. XXV.

IGitur. Hĩc cõſeq̃nter agit̃ de diſtĩctiõe & ordĩatiõe cantorũ. Circa qđ ſciẽdũ, q̧ fuerũt tres prĩcipales cãtores. ſ. Aſaph & Hemã & Idithun. & iſti, ſ. vj. c. vocant̃ Ethã. de filijs ãt iſtorũ triũ iſtituti ſũt. xxiiij. cãtores, & q̃libet eorũ ſub ſe hẽbat. xij. eũ aſſociãtes & deſeruiebant ordinatè. xxiiij. hebdomadarijs ſacerdotũ ſuprà dictis, ita q̧ prim⁹ de iſtis. xxiiij. exercebat offm̃ ſuũ cũ p̃rio hebdomadario, & ſcd's cum ſcd'o, & ſic de alijs. & de iſtis. xxiiij. cãtoribus quatuor fuerũt de filijs Aſaph, & ſex de filijs Idithũ. & xiiij. de filijs Hemã. Inſtituti ſũt aũt iſti. xxiiij. cãtores p ſortes qs eẽt pri⁹ & qs ſcd's, & ſic cõſeq̃nter: ita q̧ nõ ſũt ordĩati ſcd̃m ordinẽ patrũ vl' ętatũ, ſed ſup quẽcunq̧ cadebat ſors p̃ria ille erat prim⁹, & ſic de alijs: ſicut dictũ ẽ de doctorib⁹ ca. p̃cedẽti. & his dictis patet lr̃a paucis exceptis q̃ diſcurrent̃. g ¶ Qui. i. p̃phetias canerent: vt cõiter exponit̃. Hebręi vò dicũt, q̧ dũ canerẽt ĩ inſtr̃is muſicis fiebat ſup eos ſpũs dñi, & p̃phetabãt, ſicut dr̃ de Eliſeo. iiij. Re. iij. h ¶ Porro. ſupple ſũt q ſequũt̃: Idithũ iſte fuit fili⁹ primi, ita q̧ ẽ nomẽ ęquocũ ad patrẽ & filiũ, & eodẽ mõ dicẽdũ ẽ de Hemã. cũ ſubdit̃ Hemã quoq̧ filij Hemã. i ¶ Vidẽtes. p̃phetę. qa q hodie dr̃ p̃pheta, olĩ appellabat̃ vidẽs, vt hr̃. j. Re. ix. dicebãt̃ ãt iſti p̃phetę, qa cãebãt p̃phetias, vl' qa habebãt ſpiritũ p̃phetię, vt dictũ eſt. ſ. k ¶ Vt ex. i. ad hoc laudabãt deũ, vt ip̃e exaltaret fortitudinẽ & potẽtiã regni Dauid. & p̃p̃ hoc dicebãt̃ vidẽtes regis, quia orabãt p rege & ei⁹ regno. aliq Hebræi exponunt hoc de rege Meſsia, quẽ adhuc Iudæi expectãt, & p cui⁹ aduẽtu, vt dicũt, cãtores deũ orabãt. ĩ ei⁹ eñ aduẽtu ſperãt ſuper omnes gẽtes eleuari, & eis dominari: ſed hoc fuit impletum in aduẽtu domini nr̃i Ieſu Chriſti, ſicut dictum fuit diffuſi⁹. j. Re. ij. c. ſup finẽ cãtici Annę. l ¶ Miſeruntq̧. ſine acceptatiõe gñis vl' ętatis ſeu alteri⁹ cõditiõis. Credibile ẽ tñ, q̧ ſortes cadebãt ordĩatiõe diuĩa ſecũdũ aptitudinẽ pſõarũ ad officia ſua, ſicut dictũ ẽ de doctorib⁹ & ſacerdotib⁹ ca. pręceden.

†ad manũ regis. i. iuxta p̃ceptũ regis

†ad cõfitendũ & laudãdũ. LXX, cõfeſsionẽ & laude domino

D

* f ¶ Igi. Da. Hĩc agit̃ in ſpãli de cãtorib⁹, quorũ ordĩatio in ſuis officijs diſtinguit̃ per. xxiiij. vices ſibi ſuccedentes. ſicut & ordinatio principaliũ ſacerdotũ qui hebdomadarij dicebant̃. Et qm̃ illi figura fuerũt epõrũ, iõ p ordĩationẽ cãtorũ ſignificat̃, q̧ ĩ noua lege ſicut ĩ q̃libet eccl'ia cathedrali p̃eſt vn⁹ ep̃s, ſic ĩ ea p̃eſſe debet vn⁹ cãtor alijs in choro cãtãtib⁹, p̃pter qđ p̃cẽtor in aliq̃b⁹ eccl'is noĩat̃.

Moraliter

E ☞ Iuiſiones au.iani. Sequitur: CAP. XXVI.
a ℂ Selemię. Qui interpretaẽ, reddente dño: & ſigni
ficat ordinem apoſtolorũ & primorũ doctorũ, quibus
orientalis porta, i. primitiua cõmendaẽ eccl'ia, qbus anti
quorũ patrũ redditę ſunt ꝓmiſsiões. b ℂ Zachariæ. qui memo
ria dñi interpretaẽ. & ſignificat do
ctores gẽtiũ, qa à primis p̄dicato
ribus ad p̄dicandũ ordinati ſunt.
Vñ orantibus apoſtolis & ieiunã
Act. 13. a. tibus, ait ſpiritusſanct⁹: Segregate
mihi & Paulum & Barnabam.
c ℂ Obededom. Rubeus q in
ſeruitute erãt gñati. & rubore ſan
guinis Chriſti ꝑfuſi, reatũ ſuũ in
propatulo habuerũt rectè ꝑ con
deſcẽſionẽ magiſtrorũ reducunẽ
1 Co. 9. c. ad gradũ priſtinũ. vñ Paul⁹: Oim
ſeruũ me feci, vt oẽs lucrifacerem.
☞ Ad auſtrum.

duodecim. Duodecima Haſabiæ filiis & fratri-
b⁹ eius duodecim. Tertiadecima Subael filiis &
fratrib⁹ eius duodecim. Quartadecima Matha-
thiæ filiis & fratribus eius duodecim. Quintade
cima Ierimoth filiis & fratribus eius duodecim.
Sextadecima Hananię filiis & fratribus eius duo
decim. Septimadecima Ieſbacaſæ filiis & fratri-
bus eius duodecim. Octauadecima Hanani fi-
liis & fratribus eius duodecim. Nonadecima
Mellothi filiis & fratribus eius duodecim. Vi-
ceſima Eliatha filiis & fratribus eius duodecim.
Viceſimaprima Othir filiis & fratribus eius duo
decim. Viceſimaſecũda Geddelthi filiis & fra-
tribus eius duodecim. Viceſimatertia Maha-
zioth filiis & fratribus eius duodecim. Viceſi-
maquarta Romemthiezer filiis & fratribus eius
duodecim.

Cap. XXVI.

Iuiſiones autẽ ianitorũ de Co- a
ritis Meſelemia filius Core, de fi
liis Aſaph filij Meſelemiæ, Za-
charias primogenitus, Iadihel ſe
cũdus, Zabadias tertius, Iatha-
nael quartus, Ælam quintus,
Iohanã ſextus, Elioenai ſeptimus. Filij autem
Obededom Semeias primogenitus, Iozabad
ſecundus, Ioaha tertius, Sachar quartus, Natha
nael quintus, Ammiel ſextus, Iſſachar ſepti-
mus, Phollathi octauus, quia benedixit illi do- b
minus. Semeiæ autem filio eius nati ſunt filij,
præfecti familiarum ſuarum. Erant enim uiri
fortiſsimi. Filij ergo Semeię Othni, & Ra-
phael, & Obed, Elzabad, & fratres eius uiri for-
tiſsimi. Eliu quoq; & Samachias. Omnes hi de
filiis Obededom, ipſi & filij & fratres eorum
fortiſsimi ad miniſtrandum ſexaginta duo de
Obededom. Porrò Meſelemiæ filij & fra-
tres eorum robuſtiſsimi decem & octo. De
Hoſa autem, id eſt de filiis Merari Semri c
princeps (non enim habuerat primogeni- d
tum, & idcirco poſuerat eum pater eius in prin-
cipem) Helcias ſecundus, Tabelias tertius, Za-
charias quartus. Omnes hi filij & fratres Ho-

a ❡ Cuſtodes eccleſiæ, qui ad baptiſmum ſingulorum fidem explorant.

ſa tredecim. Hi ſunt diuiſi in ianitores, ut ſem-
per principes cuſtodiarum † ſicut & fratres eo-
rum miniſtrarent in domo domini. Miſ- e

a ❡ Quia non eſt perſonarum acceptor deus. quicunq; enim operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.

ſæ ſunt ergo ſortes ex æquo, & paruis & ma-
gnis per familias ſuas in unamquanq; porta-
a rum. Cecidit igitur ſors orientalis Selemiæ.
b Porrò Zachariæ filio eius uiro prudentiſsi- f
mo & † erudito ſortito obtigit plaga ſe-

a ❡ Gentilitas infidelitate frigida. ſed ex eis plurimi ad fidem veniunt. b ❡ Seruiens.

c ptentrionalis, Obededom uerò & filiis eius

NIC. DE LY.

Cap. XXVI.

Iuiſiões au. Hĩc cõ
ſequẽter agiẽ de ordi
natiõe ianitorũ & ſa-
criſtarũ. & primò de
Diuiſio ianitoribus, ſecũdò de ſacriſtis ſeu
cuſtodib⁹, ibi: Porrò Achias. Cir
ca primũ ſciẽdũ, ꝙ diuiſiones ia-
nitorũ ſeu ordines nõ accipiũtur
ſcd'm ordinẽ ſacerdotũ, ſicut acce
pti ſunt ordines doctorũ & cãto
rũ, vt dictũ eſt ſuperius: ſed ſcd'm
ordies portarũ. Erãt autẽ in atrio
templi, vbi erãt iſti portarij, qua-
tuor introitus ſcd'm quatuor par
tes orbis, ſ. porta oriẽtalis ex qua
parte erat ingreſſus tẽpli. & occi-
dẽtalis ex qua parte erat pars po-
F ſterior tẽpli, q̃ dicebaẽ ſanctũſan-
ctorũ, & porta aquilonaris & au
ſtralis, q̃ erãt ex lateribus tẽpli. igi
tur ſcd'm iſtas quatuor partes diſ
poſiti ſunt ianitores ꝑ ſortes, vi-
delicet q cuſtodirẽt portã oriẽta
lẽ, & q occidẽtalẽ, & q aquilonarẽ
& q auſtralẽ. & quõ. Ex his dictis
patet litera paucis exceptis quę diſ
currenẽ. b ℂ Quia bene. il. do
Iſtud poniẽ ad oſtẽdẽdũ rõnẽ qua
re iſte Obededõ ita multiplicatus
erat in ꝓle, ꝓut tãgiẽ in textu, iſte
enim ſcd'm doctores fuit ille Obe
dedõ, in cui⁹ domo poſita fuit ar
ca dñi, vt hr̃. ij. Reg. vj. ꝓpter qd'
dñs bñdixit Obededom & omnẽ
domũ ei⁹, vt diciẽ ibidem. ſ. multi
plicando eũ in prole, maximè ma
ſculina, & in bonis ſpiritualibus &
tꝑalibus. c ℂ Semri prin. Quod
exponiẽ vno mõ ſic, ꝙ iſtud poniẽ
rñdẽdo tacitę quæſtioni. Dicunt
enim, ꝙ iſte Semri erat parui va-
loris: & iõ poſſet q̃ri quare pater
eius cõſtituit eũ pricipẽ in domo
ſua. Et reſpondeẽ hĩc, ꝙ hoc fuit,
eò ꝙ nõ habuerat primogenitũ.
Sed iſtud nõ videẽ valere, quia ſal
tem iſte Semri fuit primogenitus
eius vel ali⁹. Propter qd' alio mõ
exponitur ad cõtrarium, videlicet
ꝙ iſte Semri fuit valentior alijs
fratrib⁹ ſuis, propter quod pater
† intelligẽti fecit eum principem inter eos, q̃-
uis non eſſet ſenior. ſicut Dauid
fecit de Salomone & plures alij
reges qui fecerũt ſibi ſuccedere in
regno

regno iuniores, & ꝓpter hoc diciẽ hĩc: d ℂ Non enim ha. ſupple G
q̃ eſſet alicuius valoris ſeu reputationis. & talis modus loquẽdi bñ
inuenitur alibi in ſcriptura. e ℂ Miſſę ſunt er. ſine acceptiõe ętatis
vel generis, ſicut dictũ eſt de cãtoribus ca. p̄ce. f ℂ Porro Zacha-
ſi. eius. Hoc dicitur ad reddendũ rõnẽ quare fuit poſitus principa
lis in porta ſeptẽtrionali, ſicut pa
ter ſuus in orientali, quia non fuit
ſic de alijs portis, ꝙ pr̃ & fili⁹ eſſẽt
principales in duabus portis alijs.
In qua

Moraliter Moraliter. a ℂ Diuiſiones
au. Iſtorũ aũt ordinatio & diſtin
ctio nõ accipiẽ ſecundũ diſtinctio
nes hebdomadariorũ ſeu princi-
palium ſacerdotũ. ſicut eſt dictũ
de diſtinctionibus cantorũ: ſed ac
cipiẽ ſecundũ diſtinctiões portarũ
q̃ fuerũt ad quatuor partes prin-
cipales orbis, ꝓpter qd' iſtæ por-
tæ nõ fuerũt in tẽplo in quo erat
niſi vnus ſolus introitus. ſ. in par-
te orientali, ſed fuerunt in muro
atrij. ℂ Igiẽ allegoricè ꝑ portam Allegoricè
orientalem figuratũ fuit baptiſmi Quatuor
ſacramentũ, eò ꝙ eſt ianua aliorũ portarũ ſi-
ſacramentorũ, de qua porta diciẽ gnificatio
Iohan. iij. a. Niſi qs renatus fuerit
ex aqua & ſpiritu nõ poteſt introi
re in regnũ dei. Per occidẽtalẽ ve
rò portã ſignificatur extrema vn
ctio, q̃ eſt ſacramẽtũ exeuntiũ de
hoc mũdo. Per aquilonarẽ verò
portã ſignificaẽ pñiæ ſacramentũ
qui reſpicit & deflet peccata com
miſſa. Iere. j. c. Ab aquilone pãde
tur oẽe malũ. Per portã aũt au-
ſtralẽ ſignificaẽ ſacramentũ eucha
riſtiæ, quod eſt ſacramẽtũ amoris
eò ꝙ ab auſtro ꝓcedit caloris fer
uor ſignificãs feruorem dilectio-
nis. Igiẽ ſcd'm portas iſtas poſſunt
diſtingui ianitores. Portã eñ oriẽ
talẽ obſeruãt qui gratiam baptiſ H
malẽ cuſtodiũt. Occidẽtalẽ verò
portã, qui vnctionẽ extremã de-
uotè ſuſcipiunt. Portam aquilo-
narem, qui peccata commiſſa per
pœnitentiam diluunt. Auſtralem
verò portam, qui frequenter &
deuotè euchariſtiam recipiunt.
Moraliter autem poſſunt diſtin-
gui portæ ac etiam ianitores. Ori
entalis porta dici poteſt hominis
ortus, occidẽtalis autem eius obi
tus; aquilonaris verò aduerſitatis
tempus, auſtralis proſperitatis ſta
tus. Portam igitur orientalem
cuſtodiunt illi qui vilitatem ſuæ
originis conſiderant vt humi-
lientur. Portam autem occiden-
talem, qui certitudinem mortis
futuræ & incertitudinem horę iu
giter meditantur, ne improuiſi ad
mortis iudicium euocentur. Ber
nar. O homo, certum eſt quòd † è regione
morieris: ſed vbi, quando vł quo fratrũ ſuo-
modo, incertum eſt. mors vbi- rum
que te expectat. ſed ſi ſapiens fue-
ris, vbique mortem expectabis.
Portam autem aquilonarem cu
ſtodiunt, qui in aduerſis armis
patientiæ continuè ſe muniunt
ne per impatientiam frangantur.
Portam autem auſtralem obſer
uant, qui ſemper ſoliciti ſunt ne
in proſperis per ſuperbiam ele-
uentur.

a ¶ Ad auſtrum. Auſtralis porta ſigni
A ficat Iudaicam plebem lege & ꝓphetis il-
+& erat do luminatam, calori fidei & lumini ſapiētiæ
mus cōgre- percipiendo vicinam. b ¶ Ad occidē-
gationū. tem iuxta por. Per occidentalem plagā
finis mūdi ſignificatur, in quo erit pſecu-
Matt.24.b. tio Antichriſti: & abūdabit iniquitas, & re
frigeſcet charitas multorū. Hui⁹ portæ ia
nitores, ſunt doctores illi⁹ tpis, q eccl'iam
docendo & exhortando roborant. vnde
Sephim humilis vel campeſtris, & Ho-
ſa diuinās interpˉtat̄. Humiliabit̄ em̄ i pſecu
tiōe eccl'ia, & in cāpo laſciuiæ erit diſſolu-
ta. Sed in perfectorū actione eleuata, qd
diuinis pręſignat̄ eloquijs. vñ: Clauſi ſunt
Dañ.12.c. ſermones vſq; ad pˉfinitū tps. c ¶ Leuitę
ſex. Senarius bonum opus miniſteriorū
dei ſignificat, q̄ternari⁹ euāgelicā doctrinā
& principaliū ꝟtutū plenitudinē. d ¶ Bi
ni & bini. Ianitores binos & binos dicit
eſſe in cellul' atq; in via, qa ſiue in cellulis
cordis ſui curā gerāt, ſiue in via exteri⁹ ꝟ-
bum dei exponant, duo pˉcepta charitatis
& regulam vtriuſq; teſtamēti omnino ſer
uent. e ¶ Filij Moyſi. Qui pręcipuè à
Dauid honorabant̄, ſecundū Ioſephū, &
ſuper theſauros conſtituti erāt, doctores
de Iudæis ſignificat, quibus ornamentum
† ſanctifica eccleſię. i. decor animę cōmendat̄. f ¶ Fra
tionum. ter q̄q; e. Elie. Oſtendit donaria princi-
pū theſauros eſſe ſanctorū, q̄ enim hoſtib⁹
auferebāt, in ſupellectilē templi donabāt.
B Quicūq; em̄ bñ laborans aliqd virtutis vl'
boni operis acquirit, deo, nō ſibi bñ attri-
Pš.113.b. buat. vñ: Non nobis domine non nobis,
ſed noi tuo da glo. g ¶ Iſaaritis. Hi ſunt
q in eccleſia humiliter & obedienter quæ
à magiſtris audiūt, deuota mēte ſuſcipiunt:
& q lingua nō pñt faciēdo, doctrinā vir-
tutū oſtēdūt. h ¶ Iſraeli trās Ior. Iſraeli
tæ qui trās Iordanē poſſeſſionē accepert̄,
ſignificāt eos q mediocritate cōtenti, arcē
ꝟtutū tribulētiā huius ſeculi trāſcēdendo
non appetunt; ſed tñ mādata dei opere ex
ercere nō negligūt. Quia verò nemo hæc
agit niſi dono dei, is præpoſitus dr̄ eſſe
Aſabias. i. faciente domino, vt dicāt cū ꝓ
Eſa.26.c. pheta: Oia opa noſtra operat⁹ es in nobis.
i ¶ Hebronitarū au. prin. In Hebron
cœpit Dauid regnare, q ſignificat eos qui
bñ cōuerſari incipiūt, & Dauid in vita ſua
parāt regnū. Hebronitis Ierias, timēs do
Pš.110.b. minū pricepſ eſt, qa initiū ſapiētię timor
dñi. Hebrō ꝟò iterpˉtat̄ cōiugiū. q em̄ ti-
1.Ioh.4.d. met ꝓficit vt amet, & foras mittat timorē.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ In qua par. do. erat ſe. cōcili⁹.
Iſtud inducit̄ ad oñdēdū, ꝙ i illa pte regre
bat̄ magna cuſtodia, qa ibi tractabāt ſenes
ſeu iudices ordinarij negotia cōia, & deter
minabāt dubia, & iō ſors illa cecidit ſuper
Obededō, q erat hō valēs & potēs, eò qd
bñdixerat eū dñs, vt pˉdictū eſt. b ¶ Ad
oriē. ve. le. ſex. qa illa porta erat añ igreſ
ſum tēpli, & iō reqrebat̄ ibi magna cuſto-
dia. c ¶ Et vbi &c. bi. & bi. Ibi enim
Myſtice duplicabantur cuſtodes, qa reqrebat̄ ma-
ior cuſtodia rōne pˉdicta. ¶ Myſticè expo
nēdo portas pˉdictas ſcd'm ſēſū allegoricū.
Luc.1.g. Porta oriētalis ſignat Chriſti incarnatio-
nē, qa tūc viſitauit nos oriēs ex alto. Occi
dentis eius paſſionē, qa tūc occidit ſol iu-
ſtiæ, in cuius ſignū ſol obſcurat⁹ fuit i me
ridie. Aqlonaris eius reſurrectionē, qa tūc
Criſt⁹ redijt ab inferis tanquā ab aquilōe.
de quo dr̄ Iere. j. Ab aqlōe pādet̄ oē ma-
lū. Auſtral' ei⁹ aſcenſionē, ſicut in pˉdō au
ſtrali ſol

a ¶ Quia ibi fuerunt prophetæ & apoſtoli.
a ad auſtrum, † in qua parte domus erat
ſeniorum cōcilium. Sephim & Hoſa,
b ad occidentem iuxta portam quæ du-
a ¶ Quia in proximo erit iudicium in quo ſancti aſcendent ad re
gnum cælorum. b ¶ Concordia duorum teſtamentorum.
cit ad uiam aſcēnſionis, cuſtōdia con-
c tra cuſtodiam. Ad orientem uerò Le-
uitæ ſex, & ad aquilonem quatuor per
diem, atq; ad meridiem, ſimiliter in die
d quatuor, & ubi erat concilium † bini &
bini. In cellulis quoque † ianitorum ad
occidentem quatuor in uia, biniq; per
cellulas. Ad ſeptentrionem uerò & me
ridiem quaterni per dies ſingulos mu
tabantur. Et ad baſilicam concilij ad
occidentem bini, habentes ſubiectos
alios in uia, biniq; per cellulas. Hæ
ſunt diuiſiones ianitorum filiorū Co-
a ¶ Frater meus.
re & Merari. Porrò ⁎ Achiās erat ſu-
a ¶ In Chriſto ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ qui ait:
Nuntiabo nomen tuum fratribus meis.
per theſāuros domus domini ac uaſa
† ſanctorum. Filij quoque Ledan, filij
¶ Vel Leedan.
Gerſonni: De Ledan principes fami-
¶ Vel Gerſoni.
liarum, Ledan & Gerſonni Iehieli. Fi
lij Iehieli Zathan, & Ioel, fratres eius,
ſuper theſauros domus domini. Am-
ramitis & Iſaaritis & Hebronitis &
Ozielitis. Subael autē filius Gerſon
e filij Moyſi, præpoſitus theſauris, fra
f tres quoq; eius Eliezer, cuius filius Ra
habia: & huius filius Iſaias, & huius fi-
¶ Alias Iechri.
lius Ioram. Huius quoq; filius Zechri:
ſed & huius filius Selemith. Ipſe Sele-
mith & fratres eius ſuper theſauros
ſanctorum, quæ ſanctificauit Dauid
rex, & principes familiarum, & tribu-
ni & centuriones & duces exercitus
de bellis & manubiis præliorum, quæ
conſecrauerant ad inſtaurationem &
ſupellectilem templi domini. Hæc au
tem uniuerſa ſanctificauit Samuel ui-
dens, & Saul filius Cis, & Abner fili-
us Ner, & Ioab filius Saruię. Omnes
qui ſanctificauerant ea per manum Se
g lemith & fratrum eius. Iſaaritis uerò
a ¶ Ærarius meus, vel mons, vel poſſeſsio id eſt ſuper
quam requieſcit dominus.
præerat Chōnenias, & filij eius ad o-
pera forinſecus ſuper Iſraël. † ad docen
dum & iudicandum eos. Porrò de He
bronitis Haſabias & fratres eius uiri
h fortiſsimi mille ſeptingenti præerant
Iſraēli trans Iordanem cōtra occiden
tem, in cunctis operibus domini & in
i miniſterium regis. Hebronitarum au
tem princeps fuit Ieria ſecundum fa-
milias & cognationes eorum. Qua-
dragesimo anno regni Dauid recenſi-

auſtrali ſol viſibilis ē i ſua maiori altitudie. C
p iſta em̄ q̄tuor Chriſti myſteria habem⁹ i
troitū ad atriū eccleſiæ militantis, vt p hęc
poſtea accedamus ad templū eccleſiæ triū
phantis. ¶ Scd'm verò ſenſum moralem Moraliter
porta oriētal' deſignat hūanæ originis vili
tatē. Porta occidētalis mortis ꝓpinquita-
tē. Porta aquilonaris infernalis ſupplicij
grauitatē, qa ab aquilone pādetur oē ma-
lū vt. ſ. dictū eſt. Auſtral' verò cęleſtis gau
dij īmēſitatē, qa ibi ſol iuſtitiæ lucet in ſua
virtute. Per cōſiderationē em̄ iſtorū qua-
tuor reſilit hō à pcō & incipit bonū ope- † vl' p ſingu
rari: & ſic p iſta q̄ſi p quatuor portas ha- la loca duo.
bet introitū ad atriū militātis eccleſię, p p- † inſtrumen
ticipationē meritorū, vt ſic vlteri⁹ trāſeat torum.
ad atrium triūphātis eccleſię p adeptionē
pˉmiorū. d ¶ Porro Achias. Hic con-
ſequēter agit̄ de ordinatiōe ſacriſtarū & pˉ
fectorū. & priò agit̄ de ſacriſtis. ſecūdò de Diuiſio
pˉfectis, ibi: Iſaaritis. ſacriſtæ aūt dicebāt illi
q cuſtodiebant vaſa diuio cultui deputa
ta, & ſacerdotū ornamenta, & ea q̄ erāt in
ſacrificijs & cultu diuino neceſſaria: & au
rū & argētū & ſil'ia q̄ ex deuotione fuerāt
dño conſecrata. & patet litera vſq; ibi: ⁎ Leuitæ.
e ¶ Que ſanctifi. Da. &c du. ex. qñ
em̄ habebāt victoriā ſolēnē, pˉtioſa q̄ ibi re
periebātur i pˉda principes bellatorū offe-
rebāt; vl' ptē eorū cōſecrādo diuino cultui,
ita ꝙ non poſſent alijs vſibus applicari. &
hoc legit̄ eſſe factū à tpe Moyſi, qñ deui-
ctis Madianitis principes exercitus quicqd
auri iuenerūt in pˉdā cōſecrauerūt dño, vt
hr̄ Nu. xxxj. in fi. f ¶ Hæc au. vni. ſan.
Hoc nō refert̄ ad ea q̄ fuerūt ſcīficata vel
cōſęcrata dño Dauid & bellatores ſuos: q
fuerūt poſt Saul, ſed ad ea q̄ fuert̄ ſcīficata
& conſecrata dño, ex pˉdiis victoriarū q̄s
habuerūt Saul & principes ei⁹. g ¶ Et Io
ab fi. Sar. iſtud refert̄ ad tps Dauid, cui⁹
militiæ pricipes fuit Ioab. h ¶ Iſaaritis D
verò. Hic cōſequēter agitur de pˉfectis in
operibus exteriorib⁹. & hoc ē qd dicitur:
i ¶ Ad opera forin. &c. Aliq em̄ de
Leuitis ſciēter legē fuerūt ordinati ad docē
dū ppl'm i locis diſtātib⁹ à Ierl'm, & ad de-
terminādū dubia i qb⁹ ſimplices dubita-
bāt. Hebręi tñ alit̄ exponūt qd dr̄ hic: Ad
opa forin. ſup Iſ. &c. dicētes, ꝙ iſti Le-
uitę fuert̄ ordiati ad hoc ꝙ cęderēt ligna ce
dria i Libano, & ad adducēdū ea i Ierl'm:
ſimilit̄ ad abſcidēdos lapides de mōtib⁹ ꝓ
repatiōe eorū q̄ i tēplo vl' circa tēplū eſſēt
renouāda, vl' de nouo ędificāda. & q̄tū ad
hoc dicūt̄ doctores & iudices, qa pˉerāt o-
parijs & diſponebant qd eſſet agendū, &
puniebāt trāſgreſſores mādatorū ſuorū.
k ¶ Porro de He. i. de Leuitis deſcēdē-
tib⁹ ab Hebrō: de q̄ dictū eſt. ſ. l ¶ Prę
erāt Iſ. trās Ior. vbi habitabāt duæ tri-
b⁹ & dimidia. m ¶ In cū. opi. do. &c.
erāt em̄ ibi aliq̄ vineæ & agri dño cōſecra
ti, q̄rū ꝓuēt⁹ cedebāt i miniſteriū templi. † pˉfecti &
Erāt etiā ibi aliq reddit⁹ & ꝓuēt⁹ ꝓ rege iudices.
colligēdi, & i vtroq; officio erant ibi inſti-
tuti. n ¶ Quadrage. an. re. Da. re. ſūt.
i. pˉdictæ numeratiōes & diſtinctiōes Leui
tarū factæ fuerūt q̄dragesimo anno regni
Dauid, q fuit vltim⁹ ann⁹. ſ. vitę ſuę: iſtud
aūt hic exprmit̄. qa nūeri & ordines bella-
torū q ponūt̄ ca. ſeqnti fuerūt à principio
regni Dauid. Quod patet ex hoc, ꝙ Aſa
hel frater Ioab noiat̄ pricęps i q̄rta turma,
& tñ ipſe fuit occiſus circa principiū regni
Dauid cùm adhuc eſſet cōtentio inter do
mum Dauid & domum Saul de regno.
vt habetur. ij. Reg. ij.

F

CAP. XXVII.

E Ilij &c. a ℭ Nō eſt re. in f. quia ſuperueniēte ira conturbatus eſt nūerus, nec iuxta eū fuerūt diſtributi miniſteria. ☞ theſau

NIC. DE LY.

CAP. XXVII.

Filij aūt Iſrael. Hīc conſequenter deſcribitur ordinatio populi ad regem & ad deū. Tūc enim populus eſt bene ordinatus, qñ eſt obediens regi, & rex diuinæ voluntati. talis aūt fuit Dauid, & in pricipio regni ſui facta fuit iſta ordinatio, vt dictum eſt pce. cap. tamen ponit̄ hīc quaſi p modū repetitiōis, quia voluit ſimilem ordinationem eſſe in regno filij ſui Salomonis. Circa qd̓ primò ponit̄ ordinatio militaris. ſecūdò popularis, ibi: Porrò tribub⁹. tertiò familiaris, ibi: Super theſauros autem regis. Circa primū ſciendū, q̄ Dauid diſtinxit milites p. xij. cohortes, & in qualibet erāt. xxiiij. milia bellatorū, ita qd̓ prima cohors erat cum rege primo mēſe parata ad reſiſtendū aduerſarijs, vl̓ ad ſedādū populum, ſi aliqua ſeditio oriretur. & ſcd̓a cohors in ſecūdo menſe, & ſic de alijs cōſequenter. tū qñ imminebat bellū vbi oportebat congregare maiorē exercitum omnes. xij. cohortes erāt paratæ, vt eſſent cū rege. In ordine igit̄ iſtarum cohortum oſtendit̄ hīc qs fuerit princeps in prima cohorte, & qs in ſecūda, & ſic de alijs. & patet litera ex dictis, paucis exceptis. b ℭ Primæ turmæ. id eſt primæ cohorti militum. c ℭ Ieſboā p. f. Za. iſte ſuprà xj. ca. vocatur Ieſbaam. iſta nomina variantur (ſicut frequenter de pprijs Hebraicis dictū eſt) in principio vel in fine. d ℭ De filijs Pha. de qua tribu erat Dauid, & ideo voluit iſtum honorare, non ſolū propter probitatē, ſed propter tribus identitatem. vnde ſubdit̄: e ℭ Pri. cū. pri. qa nō ſolū pe rat pric̨ turmc̨, imò etiā pricipes aliarū. xj. turmarū erāt ſub eo. f ℭ Prc̨e. au. tur ipſi⁹. ſ. Banaiæ. g ℭ Amizabad fi. eius. ſ. ſub patre, & quādo pater non poterat intendere, quia erat regis conſiliarius, vt hr̄. s̄. ij. ca. h ℭ Quar. men. quar. Aſa. ex quo patet qd̓ iſta ordinatio militū facta fuit viuente adhuc Azahele. i ℭ Et Zabadias filius eius poſt eum. quia Azahel parū vixit poſt iſtam ordinationem: quia fuit occiſ⁹ circa pricipiū regni Dauid, vt habetur. ij. Reg. ij. c. k ℭ Porro tri. Hīc cōſequenter deſcribitur ordinatio popularis.

Diuiſio

F

† de ſtirpe filijs Iemini

† numero ſ̷corū dierum

a ¶ Vltimo. ſ. inuēti ſunt, quo oīa diſpoſuit & Salomoni omnia quæ faciēda erāt expoſuit.
ti ſunt, & inuēti ſunt uiri fortiſsimi in Iezer, Galaad,
fratreſq̨ eius robuſtioris ætatis duo milia ſeptingen
a ¶ Apoſtoli & apoſtolici viri.
ti principēs familiarum. Præpoſuit autē eos Dauid
rex Rubenitis & Gadditis & dimidiæ tribui Ma-
naſſe, in omne miniſterium dei & regis.

Cap. XXVII.

Filij autem Iſraël ſecūdum numerum a
ſuum, principes familiarum tribuni
& centuriones & prc̨fecti, qui mini
a ¶ Christo. b ¶ Ordines ſcilicet. c ¶ Ad deum.
ſtrabant regi iuxta turmas ſuas, in-
a ¶ Ad prc̨dicandum.
gredientes & egrēdientes per ſingu-
a ¶ Benignitatis. ¶ Sicut ſupra.
los menſes in annō: uigintiquatuor † milibus ſingu-
li prc̨erant. Primc̨ turmæ in primo menſe, Ieſboam b c
prc̨erat filius Zabdiel: & ſub eo uigintiquatuor mi-
lia. De filiis Phares, princeps cunctorum principum d
exercitus menſe primo. Secundi menſis habebat tur e
mā Dudia Ahohites, & poſt ſe alter nomine Maccel
loth, qui regebat partē exercitus uigintiquatuor mi-
lium. Dux quoq̨ turmæ tertiæ in menſe tertio, erat
Banaias filius Ioiadæ ſacerdos: & in diuiſione ſua
uigintiquatuor milia. Ipſe eſt Banaias fortiſsimus
inter triginta, & ſuper triginta. Prc̨erat autem turmc̨ f
ipſius Amizabad filius eius. Quartus, mēſe quarto, g h
Azahel frater Ioab, & Zabadias filius eius poſt eum, i
& in turma eius uigintiquatuor milia. Quint⁹, men-
ſe quinto, princeps Samaoth Iezerites: & in turma e-
ius uigintiquatuor milia. Sextus, ſexto menſe, Hi-
ra filius Acces Thecuites: & in turma eius uigintiqua
tuor milia. Septimus menſe ſeptimo, Helles Phallo
nites de filiis Ephraim: & in turma eius, uigintiqua-
tuor milia. Octauus, menſe octauo, Sobochai Huſa
thites de ſtirpe Zarahi: & in turma eius uigintiqua-
tuor milia. Nonus, mēſe nono, Abiezer Anathothi-
tes † de filiis Iemini: & in turma eius uigintiquatuor
milia. Decimus, mēſe decimo, † Marai, & ipſe Neto
phathites de ſtirpe Zarahi: & ī turma eius uigintiqua
tuor milia. Vndecim⁹, mēſe undecimo, Banaias Pha
rathonites de filiis Ephraim, & in turma eius uiginti
q̄tuor milia. Duodecim⁹, mēſe duodecīo Holdai Ne
tophathites de ſtirpe Gothoniel, & ī turma ei⁹ uigin-
tiquatuor milia. Porrò tribubus prc̨erāt in Iſraël: Ru k
benitis dux Eliezer, filius Zechri: Simeonitis, dux
Saphatias filius Maacha: Leuitis, Haſabias filius
Chamuel: Aaronitis, Sadoc: Iudaitis, Eliu frater Da
uid: Iſſacharitis, Amri filius Michael: Zabulonitis,
Ieſmaias filius Abdiæ: Nephthalitibus, Ierimoth fi-
lius Oziel: filiis Ephraim, Oſee filius Ozaziu: Di-
midiæ tribui Manaſſe, Ioel, filius Phadaiæ: & dimi-
diæ tribui Manaſſe in Galaad, Iaddo filius Zacha-
riæ: Beniamin autem, Iaſiel, filius Abner: Dan uerò,
Ezriel filius Ieroham. Hi principes filiorum Iſraël.
Noluit autem Dauid numerare eos à uiginti annis l
inferius: quia dixerat dominus, ut multiplicaret Iſra m
ël quaſi ſtellas cc̨li. Ioab filius Saruiæ cœperat nume n o
rare, nec compleuit: quia ſuper hoc ira irruerat in
Iſraël: & idcirco numerus eorum, qui fuerant recen- p
a ¶ Annales libros, a faſcibus dictos in quibus regum vel conſulum acta ſcribuntur.
a ſiti, non eſt relatus in † faſtos regis Dauid. Super q

G

pularis, & accipit̄ ſecūdū trib⁹: quia cuilibet prc̨erat vnus pfectus ex parte regis qui leuabat cenſum ad prouidendum regi & domui eius. & oſtendit̄ hīc quis cuilibet tribui p̄erat. & patet litera vſque ibi: l ℭ Noluit autem Dauid. aliqui libri habent, Voluit, ſed malè: quia Ioab de mādato Dauid numerauit ſolū populum qui poterat ad bellū pcedere: & hoc eſt à viginti annis & ſuprà: infrà autem noluit numerare. cuius cauſa ſubditur: m ℭ Quia d. do. v. mul. Iſ. quaſi ſtellas cc̨li. q. d. ſi vix potuerunt numerari viri potentes ad bellū procedere, multò minus poſſent numerari, ſi cū viris numerarent̄ etiam pueri. n ℭ Ioab fi. Sar. cœ. nu. vt habetur. s̄. xxj. o ℭ Nec cō. qa ſup. hoc ira dei. licet em̄ ira dei poſt numerationē venerit ſuper ppl̄m, vt hr̄. s̄. xxj. tū Ioab à principio nūerationis hoc timuit: ppt̄ qd̓ inuitus iuit ad numerandum, & magnam ptem numerare omiſit, & propter hoc dicit̄ hīc qd̓ ira irruerat. ſ. anq̄ totū eſſet numeratū. p ℭ Et idc. nu. e. q fu. re. ſ. Ioab. q ℭ Nō eo re. in fa. &c. i. in libros de hac numeratione regi traditos, quia Ioab etiā de numeratis ab eo reſcidit partem, ppt̄ eandē

† milliū turmæ ſingulc̨

Moraliter. a ℭ Filij autē Iſrael. Poſt ordinationem miniſtrorum in domo domini, hīc conſequenter ponitur ordinatio miniſtrantium regi in diuerſis officijs regni ſui. Et primò ponit̄ ordinatio militaris. ſcd̓ò popularis. tertiò familiaris. Quātū ad primū deſcribuntur hīc. xij. pricipes exiſtētes cū rege per ſingulos menſes ſucceſsiuè, & quilibet priceps habebat ſub ſe. xxiiij. milia pugnatorum. ℭ Allegoricè verò p iſtos. xij. principes ſignificati fuerunt. xij. apoſtoli, de quib⁹ dicitur Pſa. xliiij. d. Conſtitues eos principes ſup omnem terrā &c. Per. xxiiij. milia pugnatorū ſub q̄libet pricipe, ſignificati fuerunt martyres ſancti, qui animati apoſtolorum exēplo fortes facti ſunt in bello. Et ponitur hīc numerus determinatus pro indeterminato. Nā martyres ſunt in maiori numero, q̄ numer⁹. xxiiij. milium p duodenarium multiplicat⁹, ſicut de angelis dicitur Danielis vij. c. Milia miliū miniſtrabant ei &c. Secundum enim oēs doctores de hoc loquentes, angeli ſancti ſunt in numero multò maiori, ſicut pleni⁹ dixi ſup Danielē. k ℭ Porro tri. Hīc deſcribit̄ ordiatio pplāris. popul⁹ āt Iſrl̓ p. xij. trib⁹ diſtiguebat̄, hīc āt cuilibet tribui ad ei⁹ regimē vnus dux aſsignat̄. per hoc aūt

Moraliter

H

† Manai

Allegoricè

a ℂ Theſauros au. Theſaurus Chriſti ſciētia,ſapiētia,virtutes.ex
A his honorat ſeruiētes ſibi. His pręficitur Azmoth, q interpretatur
Prou.16.d. fortis morte.doctrina em̄ uiri per patientiā dignoſcitur.vnde:Me-
lior eſt patiēs viro forti. Azmoth etiam filius Adiel,q interpreta-
tus pr̄ meus de⁹.Quicquid enim ſancti virtutū habēt deo attribuūt.
b ℂ His au.Ille em̄ veri Salomōis the
ſauris in vrbib⁹,vicis,& turrib⁹ meritò
p̄fertur,qui dignitatem nois Ionathę,&
patris ei⁹ Oziæ fide præfert & ope.Io-
nathas enim donū dei,& Ozias fortitu
do dn̄i.Qui em̄ dono dei accipit lumē
ſcię & rectitudinē fidei fortiter ſeruat in
opere,ecclīarū dei curā nō imeritò acci
pit.c ℂ Ezri fi.Che.Ezri adiut⁹ dn̄o
Semeias audiēs dn̄m.Zabdias fruct⁹ ve
hemens vel abūdās. Qui em̄ audit p̄ce-
pta domini ope miſericordię eius adiu-
tus,abūdantem boni operis fructum
congregat in vitam æternā. d ℂ Oli-
ueta & fice.In his oliuę & fic⁹ ſunt,&
ſignificant cœtus ſanctorum,qui miſeri
† ſycomoros cordię oleū hn̄t i pectore,& māſuetudi
nis dulcedinē imortalitate.Quę virtutes
in cāpeſtrib⁹ q̄ī ,ppatulo & pręſto ſunt
oib⁹,nec acceptionem pſonarū,ſed bo-
næ volūtatis rectitudinē q̄rūt auditori-
b⁹ ſuis.e ℂ Balanam &c. Balanam
q iterpretat̄ hn̄s gratiā,ſup olíueta & fi-
ceta cōſtituit̄.Ex dei em̄ grā dat̄ bonorū
operū vbertas.Ioas v̄ò q interpretatur
ſperās vel dn̄i robur,apothecas olei cu-
ſtodit.qa nemo pueniт ad præmiū, niſi
q per robur mentis fiducia ſpei tēdit ad
cæleſte regnū.f ℂ Saphat. Qui interp̄
tatur, iudicaui,filius Abdi.i.pr̄is grǽ,ſi-
Mat.19.d. gnificat apl̄os alijs doctorib⁹ electione
dn̄i pfectos,qb⁹ dr̄:Sedebitis & vos ſup
duodecim ſedes iudicātes.xij.tribus Iſrl'.
g ℂ Sup came.&c.& ſu.Deformia
B & imūda ſūt hęc aīalia,& ſignificāt Gē
tiles p̄ctō diſtortos & libidine immun-
dos,ſed in regnū noſtri Dauid veniētes
habent magr̄os Vbil & Iadias,q ſpernē
tes philoſophiā & ianē fallaciā mūdi, ele
1.Cor.3.d. gerūt ſimplicitatē euangelij,tanq̄ hūiles
& deſpecti.vnde: Si qs videt̄ inter vos
ſapiens eſſe,ſtult⁹ fiat. h ℂ Iahiel fi.
Hacha.Cū Ionathā fuit cōſiliari⁹ Iahiel
i.reges dei,fili⁹ Achamoni.i.ſpinarum.
hic ſignificat p̄dicatores euāgelij q de er
†2.Re.16.d. rore Gētilitatis & vitiorū ſpinetis ad fi-
Eſa.66.a.ſecundū.lxx. dē cōuerſi efficiūtur reges dei.vn̄:Sup
quē requieſcet ſpirit⁹ meus,niſi ſup hu-
milē & quietū & trementem ſermones
meos? i ℂ Achitophel.Qui poſtea
2.Reg.16.d.&.17. cupiditate deprauat⁹ cū Abſalō de ne-
ce Dauid tractauit.& interpretat̄ frater
meus cadēs,vel irruēs vel tractās. Hic
eſt Iudas Scarioth,qui iter apoſtolos familiaris domino fuit,ſed po
Matt.27.a. ſtea cū Iudęis auaritia corruptus de morte eius tractando,perpetuæ
2.Reg.17.f. mortis ruinā meruit.q etiā ſecundū librū Regū laqueo ſe ſuſpendit.
Poſſūt etiā p Achitophel Iudęi ſignificari ,q patrū p̄rogatiua aliqn̄
chariſsimi & collocutiōe dei fuere clariſsimi:ſed poſtea cōtra Chriſtū
auxiliū mortis faciētes à Romanis in ,ppria domo ſicut Achitophel
i.in Ieruſalē extincti ſunt.k ℂ Chuſai.i.AEthiops & Dauid fidelis p
Ps.17.g. omnia Gentiles ſignat.de quibus dicitur:Populus quē non cogno
ui ſeruiuit mihi,in auditu auris obediuit mihi. l ℂ Poſt Achito
phel fuit Ioiada.Pręuaricante Iuda non remanſit vacuus duode
cimus locus: ſed ſucceſsit cognoſcens gratiam dei Matthias humilis
Act.1.d. & fidelis:qui gratiam quam dono dei percepit,humiliter ſeruauit.In
terpretat̄ em̄ Ioiada ſciēs vel cognoſcēs.Banaias ędificator dn̄i.Quē
enim gratia dei i apl'm elegit,agnitio ſanæ fidei in ipſa dignitate ſoli
dauit.Abiathar qui ad tempus eſt inter conſiliarios Dauid,ſed in e-
lectione à domino cum Ioab contra Salomonem deuiauit, ſignifi-
cāt eos qui dignitatis ſuæ gradū,quē à dn̄o perceperunt,cupiditate
corrupti non cuſtodiūt.Hi enim à vero Salomone ſi in carcere pœ-
nitentiæ iuxta timorē Achitophel permanere noluerint, in perpe-
tuum puniēdi ſunt. m ℂ Ioab.id eſt inimicus,ſignat eos ex quorū C
Ps.118.q. perſona dicitur:ad omnia mādata tua dirigebar,oēm viam iniquita
Matt.5.g. tis odio habui,qb⁹ alibi dr̄:Eſtote pfecti ſicut pr̄ vr̄ cæleſtis pfectus
eſt. Interpretatur em̄ Ioab,idem pater.

a theſauros autem regis fuit Azmoth a
b filius Adiel. His autem theſauris qui b
erant in urbibus & in uicis & in turri- c d
bus,pręſidebat Ionathan filius Oziæ.
a ℂ Malos male perdet & vineam ſuam locabit alijs agricolis. id eſt prædicatoribus.diuerſis quoq̧ horis operarij mittuntur in vineam quæ eſt,domus Iſrael.
Operi autem ruſtico & agricolis qui ex e
c ercebant terrā,pręerat Ezri filius Che
lub. Vinearum quoq̧ cultoribus Se- f
a ℂ Manſionibus amœnis.de quibus dicitur:in domo patris mei manſiones multæ ſunt.
meias Ramathites. Cellis autem uina g
riis Zabdias Saphonites. Nam ſuper h
d olíueta & † ficeta quę erant in cāpeſtri-
e bus, Balanam Gaderites. Super apo- i
ℂ Vitæ æternæ.
a ℂ Iudæorum ſynagogis qui traxerunt iugum legis & lac ſimplicis doctrinæ præbuerant.
thecas autem olei, Ioas. Porrò armen
tis quæ paſcebantur in Sarona præpo
a ℂ Auditor meus vel abſconſio mea.hic,eſt chorus prophetarum qui a deo audiunt abſcondita.
b ℂ Doctores corda ſubiectorū euangelico vomere arantes.
ſitus fuit Secrai Saronites. Et ſuper bo
a ℂ Humilibus. b ℂ Iudicans vel iudicauit.
f ues in uallibus Saphat filius Adli. Su- k
g per camelo uerò Vbil Iſmaelites,& ſu
a ℂ Stultos vel inſipientes. b ℂ Dimidium fuit: quod imperfectionem ſignificat.
per aſinos Iadias Meronathites. Su- l
a ℂ Simplices manſuetos, quibus dicitur: Diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde. b ℂ Iaziz qui tota mente ad deum conuertitur & aduenam ſe & peregrinum confitetur,recte a domino auxiliatus gregem dominicum paſcit.
per oues quoque Iaziz Agarenus. O- m
mnes hi principes ſubſtantiæ Dauid
a ℂ Domini donum, vel columba dedit.Hi ſunt apoſtoli & prophetæ qui non ſolum litera legis ſed & ſpirituali prudentia dono ſpiritusſancti inſtituti ſecretorū veri Dauid conſcij eſſe meruerunt. vnde:quæcunq̧ audiui a patre meo nota feci vobis.
regis. Ionathan autem patruus Dauid n
conſiliarius uir prudēs & literatus,ipſe o p
a ℂ Doctores ſancti. ℂ Cuſtodes.
& Iahiel filius Hachamoni,erant cum
a ℂ Baptiſmi gratia regeneratis.
h filiis regis. † Achitophel etiam conſilia
i
k rius regis, & Chuſai Arachites amicus
l regis. Poſt Achitophel fuit Ioiada, fili q
us Banaiæ & Abiathar. Princeps au-
m tem exercitus regis erat Ioab.

Nicola. de Lyra.

eādē cauſā ,ppter quā dimiſerat nūe-
rare ptem populi.ſ.ne Dauid nimis ſup
biret ex maiori nūero ſibi tradito. ,ppt̄
quā ſupbiā timebat Ioab dei irā venire
ſup ppl'm & regē,ſicut dictū fuit.ſ.xxj.
&.ij.Reg.xxiiij. Alij aliter exponunt,qd̄
nūerus iſte ſiue ppl'i nūeratio nō fuit re
dact⁹ in faſtos regis Dauid.i.in libris de
factis Dauid notabilib⁹ & cōmendabili
b⁹:qa iſta numeratio nō erat ad Dauid
cōmēdationē, ſed magis ad vituperiū.
Faſtus faſti idē eſt qd̄ liber chronicalis,
vt i Heb.hîc hr̄.In v̄bis dierū regis Da-
uid.ſed pria expoſitio verior videt̄, qa
ille q ſcribit hiſtoriā vel chronicā debet
ita fideliter ſcribere illa q̄ ſūt ad vituperi
um ſicut illa q̄ ſunt ad laudē. Et iō Ioſe
ph⁹ reprobat Nicolaū Antiochenū, q
ſcripſit facta Herodis Aſcalonitę omit-
tēs ea q̄ erāt vituperabilia.a ℂ Theſau
ros.Hîc cōſeqnt̄ deſcribit̄ ordiatio fa-
miliaris.i.familię q̄ erāt i officijs domus
& i alijs negotijs cū dr̄:The.au.regis.
q erāt i Ierl'm.Vnde ſeqt̄:b ℂ His au.
the.q erāt i vrbib⁹.ſ. alijs à Ieruſalē.
c ℂ Et in vicis.i.villis muro non clau
ſis.d ℂ Et in turri.i.fortalitijs p regnū
ædificatis ad regni munitionē.e ℂ O-
peri au.ruſti. & agrico. qa Dauid
habebat aliq̄s agros ex hereditate pater
na,& aliq̄s ex officio regio. f ℂ Vinea
rūq̧ culto. eodē mō exponat̄ ſicut de
agris. g ℂ Cellis au.vi.i.cellarijs vbi
ſeruabāt̄ vina. h ℂ Sup oliueta & fi.
vt colligerētur fruct⁹. & de oliuis fieret
oleū, & fic⁹ ſeruarētur ,p vſu hominū.
i ℂ Sup apothe.au.olei.i cellaria vbi
ſeruabāt̄ olei vaſa. k ℂ Su.ca.ve.Vbil D
Iſma.qa Iſmaelitę meli⁹ ſciūt nutrire &
cuſtodire camelos q̄ Iſraelitę.l ℂ Sup
oues q̄q̧ Ia.Aga.Agarei aūt habita-
bāt tm̄ in tētorijs:& iō meli⁹ poterāt cu
ſtodire oues portādo habitacula ſua de
loco ad locū ad inueniendum paſcua.
m ℂ Oēs hi pri.ſub.re.Da.i.diuitia
rū artificialiū,vt ſūt aurū, argētū,arma
& hmōi: & naturaliū de qb⁹ poſſunt
homies viuere,vt ſūt bladū,vinū, oleū,
aīalia & hmōi ſuprâ enumerata. ad pro
uidētiā em̄ bonā regis nō ſolū ptinet ha
bere diuitias artificiales ſed etiā natura-
les.Vn̄ Ioſeph ſaluauit regnū AEgypti
p congregationē bladi in horreis regis.
n ℂ Ionathā.Hîc cōſeqnt̄ agit̄ de fami
lia ipſi Dauid magis ,ppinq̄,cū dr̄:Ionathā au.pa.Da.cōſiliari⁹.
cui⁹ cauſa ſubdit̄,cū dr̄: o ℂ Vir pru.& lr̄atus.ita qd̄ habebat ſa
piam innatā & acqſitā. p ℂ Ipſe & Ia.fi.Acha.erāt cū fi.Re.i.
honorati ſicut filij regis. Hebræi exponūt aliter: Cū filijs regis, ad
ipſos nutriēdū & docēdū in morib⁹. q ℂ Poſt Achi. fuit Io.
quia Achitophel ſuſpendit ſe,vt habetur,ij.Regum.xvij.f. ideo iſte
Ioiada ſucceſsit ſibi in officio.

Moraliter
hoc āt videt̄ ſignificari, q̄ i bono regimine ppl'i Chriſtiani cuilibet
villę notabili debeat vn⁹ pręſidens p̄poſit⁹ aſsignari,q faciat iter ho
mines iuſtitiā obſeruari.a ℂ Theſau.au.regis &c. hîc exponit̄
ordiatio familiaris.In familia verò regis Dauid aliqui erāt cuſtodes
theſaurorū,aliq verò ſuper cultores agrorū,vinearū & hortorū;a-
liqui v̄ò ſuper apothecas olei & cellaria vinorū,& aliqui ſup nutri-
tionē aīaliū brutorū. ℂ Moraliter autem theſauri regis noſtri Ieſu
Chriſti ſūt ſapiētia & virtutes:& ideo cuſtodes iſtorū theſaurorū ſūt
boni doctores in ſcriptis vel ſcholis,habētes in ſe ſapiam & v̄tutem
& alijs cōicāt & diſpēſant ſcūdū ſui dn̄i volūtatē. Per agros aūt, vi-
neas, & hortos fideles ppl'i ſignificātur,Quib⁹.j.Cor.iij.dr̄: dei agri-

 cultura

E ✱ cultura eſtis. Et ideo per cultores iſtorum ſignificantur prædi catores & confeſſores pro cultura fidelium in moribus diſcurrentes. Per apothecas autem olei & vini conuenienter poſſunt debitę correctiones intelligi, in quibus eſſe debet rigor iuſtitiæ dulcore miſeri cordiæ temperatus. & hoc ſignificatur per vinum mordicatiuum & oleum lenitiuum, ſicut hr̃. Lu. x. i parabola ſauciati, in cuius cura Samaritanus infudit oleum & vinũ. Et iõ per illos qui erãt ſup apothecas olei & vini, ſignantur boni iudices, q iuſtitia & miſericordia mõ debito ſciũt vti. Per aĩalia verò bruta pueri pñt itelligi, eò q̄ parum habent de rationis vſu. Propt̃ qđ per illos qui erãt ſuper nutritionẽ animalium ſignificantur boni pędagogi, qui circa bonam nutritionẽ puerorum in moribus maximè ſunt intenti, Nam ſecũdum philoſophũ. j. Ethicorum: Non parum facit ad virtutem, imò multùm ſi aſſuefiãt ad virtutem.

Caput XXVIII.

Onuocauit igitur Dauid o- a
mnes principes Iſraël, duces b
tribuum & præpoſitos tur- c
marum qui miniſtrabant re d
gi, tribunos quoq; & centu- e f
riones, & qui prçerant ſub- g
ſtantiæ & poſſeſsionibus regis, filioſq; ſuos h
a cum eunuchis & potentes & robuſtiſsimos
quoſq; in exercitu Ieruſalem. Cumq; ſurre- i
xiſſet rex & ſtetiſſet, ait: Audite me fratres
mei, & populus meus: †Cogitaui, ut ædifi- k
carem domum in qua requieſceret arca fœ-
deris domini, & ſcabellũ pedum dei noſtri, l
& ad ædificandum omnia prçparaui. Deus m
autem dixit mihi: Non ædificabis domum
nomini meo, eò quòd ſis uir bellator, & ſan
guinem fuderis. †Sed & elegit dominus de-
us Iſraël me de uniuerſa domo patris mei, ut
eſſem rex ſuper Iſraël in ſempiternum. De n
Iuda enim elegit principes. Porrò de domo
Iuda, domum patris mei, & de filiis patris o
mei placuit ei, ut me eligeret regẽ ſuper cun-
ctum Iſraël. Sed & de filiis meis (filios enim
multos dedit mihi dominus) elegit Salomo p
nem filium meũ, ut ſederet in throno regni
domini ſuper Iſraël. Dixitq; mihi: †Salo-
mon filius tuus ædificabit domum meam,
& atria mea. Ipſum enim elegi mihi in fili-
um, & ego ero illi in patrem, & firmabo re-
gnum eius uſq; in æternum, ſi perſeuerauerit facere prçcepta mea & iudicia ſicut & ho
die. Nunc igitur coram uniuerſo cœtu Iſra- q
ël, audiente deo noſtro, cuſtodite & perqui-
rite cuncta mãdata domini dei noſtri, ut poſ r
ſideatis terram bonam, & †relinquatis eam
filiis ueſtris poſt uos uſq; in ſempiternum.
Tu autẽ Salomon fili mi, ſcito deum patris s
tui, & ſerui ei corde pfecto & animo uolun-
tario. †Omnia enim corda ſcrutatur dñs, & t
†uniuerſas mentium cogitationes intelligit.
Si quæſieris eum, inuenies: ſi autem dereli- v
queris eum, proiiciet te in æternũ. †Nunc er
go quia elegit te dñs, ut ędificares domũ ſan x
b ctuarij, confortare & perfice. Dedit autem y

GLOS. ORDI.
CAP. XXVIII.

Onuoca. &c. ſequitur: a ℭ Cũ eu. Ra. Lex prohibet Iſraelitas abſcidi: &
Leui. 19. a. alienigenę nõ ſolent ad ſecreta cõſilij admitti. Sed tradunt ĩ hoc
† s̃. 22. b. loco eunuchos vocari, q à ſeculi actionib⁹ alieni oratiõi & lectioni vacabãt; & vxores nõ cã libidinis, ſed ſuſcipiendæ prolis habebãt: q̃s Ioſeph⁹ eſſenos vocat. b ℭ Dedit autem Da. Dauid Pſalmiſta, & cæteri patres veteris teſtamenti figuris & ænigmatib⁹ deſignabãt vniuerſa, q̃ verus pacific⁹ ĩ eccleſia facturus erat: quõ oẽs nationes p fidẽ baptiſmi introitũ in eccleſiam habuerunt, qualis eccleſię ſtatus eſſet futurus, q̃lis ſanctorũ perfectio & in regno cæleſti remuneratio cuiuſq; p meritis
F reddẽda per diuerſas cellas & exedras.
Ioh. 14. a. quia in regno dei manſiões multę ſũt.

☞ Et leuncu. au.

NICO. DE LY.
CAP. XXVIII.

Onuocauit igitur. Hîc conſequenter deſcribitur qualiter Dauid tradidit Salomoni filio ſuo exemplar oĩm agendorum in templo,
Diuiſio & primò inducit ſibi ſubditos ad Salomonis obedientiam, ſecundò Salomoni iniungit ędificationis templi curam, ibi: Tu ãt Salomẽ, tertiò tradidit ſibi agendorũ formam, ibi: Dedit aũt. Circa primũ dr̃: a ℭ Cõuo. igi. Da. omnes prin. Iſ. & conſequenter ſpecificauit iſtos principes, dicẽs: b ℭ Du
† Iere. 17. b. ces tribuũ. qui prçerant. xij. tribub⁹, c ℭ Et præpoſitos tur. militarium.
† oẽm imaginationẽ d ℭ Qui miniſtrabant regi. in domo ſua in diuerſis officijs. e ℭ Tribunos quoq;: qui prçerãt mille bellatorib⁹, & erant ſub præpoſitis turmarum; quia quælibet turma continebat xxiiij. milia bellatores, vt dictum eſt ca. præce. f ℭ Et centurio. qui præerãt cẽtum bellatorib⁹, & erant ſub tribunis. g ℭ Et qui p̃. ſub. & poſſe. regis. i. diuitijs eius artificialibus, & naturalibus, mobilibus, & immobilibus. h ℭ Fili. ſuos cũ eunuchis. i. nutritoribus eorum & doctoribus, qui dicuntur eunuchi, eò q̄ erãt caſti & honeſti. i ℭ Cũq; ſurrexiſſet & ſte. ſ. ſuper gradum ad loquendum. q erat in atrio tabernaculi qđ fecerat Dauid pro arca dñi reponẽda, vt habetur. s̃. xv. ca. vt dicunt Hebręi. Alij verò dicunt qđ ſurrexit de lecto ſuo in q̃ iacebat p̃ nimia ſenectute & debilitate, vt hr̃. iij. Re. i. ſurrexit autẽ ad horam vt magis audiretur. k ℭ Cogitaui vt ædifica. &c. vt hr̃ ſuprà. xvij. cap. l ℭ Et ſcabellũ pe. domi. dei noſtri. qa intra ſanctũſctõrũ erat quaſi ſedes

quaſi ſedes dei: ita quòd ſecundũ vnam opinionẽ propitiatoriũ, qđ G
portabatur ab ipſis cherubim, erat quaſi ſedile, & operculũ arcę erat quaſi ſcabellũ. Secundũ aliã verò opinionẽ, operculũ arcę erat propitiatoriũ & ſedile dei: pauimentũ verò qđ erat ante arcã erat quaſi ſcabellum, prout diffuſius fuit dictum. Exo. xxv. m ℭ Ad ædifi. oĩa p̃. i. aliq̃ de oĩb⁹, vt. s̃. expoſitũ eſt. xxij. Cętera patẽt q̃ ſequũtur vſq; ibi: n ℭ De Iu. enĩ ele. prin. qa in tranſitu maris rubri trib⁹ Iuda priõ ſecuta eſt Moyſen, alijs formidãtib⁹: ideo meruit regiã dignitatẽ, vt dictum fuit Exo. xiiij. o ℭ De fi. pa. mei &c. vt habetur. j. Reg. xvj. p ℭ Ele. ſa. &c. Ex quo patet q̃ Salomon nõ fuit p̃motus ad regnũ non ſolũ voluntate hũana, ſed etiã diuina; & hãc ordinationẽ nuntiauit Nathan p̃pheta ipſi Dauid, vt hr̃. s̃. xvij. & ij. Reg. vij. q ℭ Nũc igi. co. v. c. Iſ. ſupple dico q̃ ſequũtur. r ℭ Cuſto. & p. vt p hoc habeatis abũdãtiam bonorũ tpaliũ, & vlteri⁹ bonorũ ſpũaliũ & ęternorũ, † 2. Re. 7. a.
q̃ pricipalit̃ intelligũt̃ p̃miſſa à deo s̃. 17. a. &
ſub p̃miſsione tpaliũ bonorũ, ſicut 22. b.
dictũ fuit. s̃. xvj. & pleni⁹ Gen. xv. s ℭ Tu au. Sa. Hîc cõſeqnt̃ Da-
uid imponit Salomoni filio ſuo curã regni & ædificatiõis tẽpli. & quia Diuiſio
notitia dei via eſt ad oĩa alia bona, eò qđ nõ amat̃ bonum niſi cognitũ: iõ priõ iducit eũ ad habẽdũ dei notitiã di. Scito deũ p̃ris tui. ſcđ'ò ad ei⁹ latriã. Et ſerui ei corde pfe. &c. cuius
causa ſubdit: t ℭ Oĩa enĩ cor. &c. H
ita q̄ nihil eſt abſcõditũ ab ocul' ei⁹. v ℭ Si q̃ſie. eũ, inue. qa facięti qđ in ſe eſt, deus ſupplet reſiduum. x ℭ Quia elegit te domi. &c. q. d. ex q̃ deus te elegit ad regnũ & tẽpli ſui ædificiũ, non debes timere de
cõſũmatiõe: qa q̃ cœpit, ipſe pficiet, † s̃. co. 17. b.
ſi feceris debitũ tuũ. y ℭ Dedit au. Hîc cõſeqnter Dauid Salomõi tradidit formã & exẽplar oĩm agẽdorũ.

☙ Deſcriptionẽ

Moralr̃. a ℭ Cõuocauit &c. In Moraliter
hoc ãt capl'o deſcribit̃ inſtitutio Salomonis in regẽ p Dauid patrẽ ſuũ. p̃pt̃ qđ p Dauid ſignificat̃ hîc deus
pr̃, & interp̃tatio nõis cõgruit. Nã † hęreditate
Dauid manu fortis ĩterpretatur. po faciatis eam
tẽtia verò pſonę p̃ris appropriatur. filios vr̃os.
ℭ Per hoc igit̃, q̄ Dauid regem in- Myſticę
ſtituit filiũ ſuũ Salomõem, ſignificatũ fuit myſticè, q̄ de⁹ pr̃ filiũ regem inſtituerat in aſſumpta p̃ nobis humanitate, ſicut in perſona filij dicit̃, Ps̃. ij. b. Ego aũt cõſtitutus ſum rex
ab eo ſuper Sion montem ſanctum † Sap̃. 9. b.
eius. Et ſubditur: Dominus dixit ad me: filius me⁹ es tu &c. y ℭ Dedit autem Dauid Salomoni filio deſcriptionem &c. Per hoc deſignatur, quòd deus pater dedit hoĩ Chriſto notitiã oĩm agẽdorũ ĩ eccl'ia. Nã cognoſcit oĩa q̃ de⁹ co
gnoſcit ſciẽtia viſiõis. & illa ſũt q̃ pticipãt eſſe ſcđm quãcũq; differẽ Moraliter
tiã tpis. ℭ Moralit̃ ãt p Salomonẽ ex ordiatiõe diuia p̃motũ ĩ regẽ, põt cõueniẽter intelligi qlibet debito mõ p̃mot⁹ ad eccl'iaſticũ vel tpale regimẽ. Per hoc ãt q̄ Dauid Salomoni dedit agẽdorũ deſcriptionẽ, ſignificat̃ q̄ illi q p̃dicto mõ p̃mouet̃ ad regimẽ, de⁹ dat grãm bñ regẽdi ſi debitũ ſuũ faciat erga deũ, ad ip̃m ſe fidelit̃ cõuertẽdo. Nã ſi natura nõ deficit ĩ neceſſarijs, nõ ẽ v̾iſile qđ deficiat autor naturę. Per hoc ãt q̄ Dauid dedit Salomõi aurũ & argẽtũ ad faciẽdũ ea q̃ ĩ tẽplo erãt agẽda, ſignat̃ qđ ſicut de⁹ bono p̃lato vl' pricipi confert notitiã ĩ agẽdis, ſic facultates adminiſtrat ei p̃ expẽſis moderatis.

a ℭ Et leũ.au. Necꝫ in Exo. in cõ
A ſtructione tabernaculi, necꝫ in Re-
gũ in ędificatione templi vſpiam le
3.Reg.7.d. guntur facti leones & leunculi, niſi
ꝙ in tẽplo cælatura facta narratur
in cõſectione decẽ baſium, vbi leo
†cubiculorum nes & boues & cherubĩ, & palmę
ſculptę narrant. Sed necꝫ cherubĩ
in ſimilitudine quadrigę formata:
ſed tm̃ ꝙ duo cherubim fuiſſent fa
Ezech.I.a. bricata alis ſuis arcã tegẽtia. Ezechi
eli aũt iuxta fluuiũ Chobar ſimili-
tudo oſtenſa eſt quatuor animaliũ;
& hic aſpectus eorũ ſimilitudo ho
minis in eis: & quatuor pennę vni:
& quatuor facies vni, & pedes eo-
rũ pedes recti, & planta pedis eorũ
quaſi plãta pedis vituli. & poſt pau
ca; Similitudo vultus eorum facies
Ibidem.c. hoĩs, & facies leonis à dextris eorũ
q̃tuor, & facies aqlę deſup ipſorũ
quatuor. Et alibi: Quatuor facies
Ibidẽ.10.c. habebat vnũqdꝙ eorũ, facies vna
facies cherub, & facies ſcd'a facies
hoĩs, & tertia leonis, & q̃rta aqlæ.
Sed & horũ & ſequentiũ expoſitio
† ſingulis menſis nẽ in Ezechiele nr̃o ꝑut nobis do
nauit de9, ꝑſtrinximus. b ℭ Oĩa
inqt. Tradũt Heb. exẽplar tẽpli &
Ezo.25.d vaſorũ Moyſi ĩ mõte monſtrati ad
Ieſũ ꝑueniſſe, deĩde ad iudices & ad
†crateres vl' ſcyphos aut pelues, & in fra. Heli & ad Samuel & ad Dauid, tã
dẽ ad Salomonẽ. Vel manus dñi
filius eſt ꝑ cui9 domũ Dauid & alij
ſancti ꝑ

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Deſcripti.por. q̃ erat añ
introitũ tẽpli. b ℭ Et cel. Dicũt a-
liq, ꝙ ſub pauimẽto tẽpli erãt cella
B ria ad reponendũ aromata. & aliq̃
alia q̃ indigent cõſeruari in frigido
loco. alij aũt dicũt, ꝙ iſta cellaria in
telligũtur duę mãſiões tẽpli inferio
res. c ℭ Et cœna. i. tertię mãſionis
tẽpli. d ℭ Et cubi. in adytis loca ſũt
vbi iacebãt cuſtodes tẽpli, & ſcd'm
Heb. erãt qdã appenditia iuxta mu
rũ tẽpli exteri9 aſcẽdentes. xv. cubi-
tis in tribus laterib9 tẽpli. ſ. auſtra-
li, aquilonari, & occidẽtali. e ℭ Et
do. ꝑpi. i. ſctũſctõrũ vbi erat ꝑpi-
tiatoriũ. & de oĩb9 iſtis dictũ ẽ ple-
nius. iij. Reg. vj. f ℭ Atriorum.
Erãt em̃ ibi tria atria. ſ. atriũ ſacer-
dotũ, atriũ hoĩm mũdorũ, & atriũ
mulierũ. g ℭ Et exce. i. camera-
rũ. h ℭ In the. do. vbi reponebã
tur vaſa ſacra & veſtes ſacerdota-
les, & ſimilia. i ℭ Et ĩ the. ſan. vbi
reponebant illa q̃ erãt deo cõſecra
ta ad faciẽdũ neceſſaria ĩ tẽplo, & re
parandũ ea quæ eſſent reparanda.
k ℭ Aurũ &c. Nõ eſt intelligẽ-
dum, qd' Dauid tradiderit Salomo
ni totũ aurũ & argẽtũ, qd' ĩ vaſis fi
endis tẽpli erat neceſſariũ: ſed tradi
dit ĩ ſcripto ꝗtũ põdus auri & ar-
gẽti debebat poni in q̃liber vaſe au
reo & argẽteo. l ℭ Sed & ad cã.
au. qa decẽ fuerunt candelabra au
rea in tẽplo Salomonis, vt hr̃ . iij.
Reg. vij. in fine. m ℭ Aurũ q̃cꝫ
† gemmas & lapides ſtibinos. aliqui carbunculos vtũt. dedit ĩ mẽ. ꝑpo. ſuꝑ quã pone-
bant panes ꝑpoſitionis. n ℭ Si
mili. & argẽ. ĩ alias mẽ. ar. ſuꝑ
q̃s parabãtur ea q̃ erant offerenda.
o ℭ Et leun. au. Non inuenit ſcri
ptum

David Salomoni filio ſuo deſcriptionem por- a
ticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cu b c
biculorum in adytis, & domus propitiationis, d e
necnon & omnium quę cognouerat, atriorum, f g
& †exedrarum per circumitum, in theſauros do h
mus domini, & in theſauros ſanctorum, diui- i
ſionumq́ꝫ ſacerdotalium & Leuiticarum in o-

a ℭ Facta in honorem.

mnia opera domus domini, & in uniuerſa uaſa

a ℭ In quo ſapientiæ ſplendor ſignatur.

miniſterij tẽpli domini. Aurum in pondere per k

a ℭ In quo nitor prædicationis.

ſingula uaſa miniſterij, argẽnti quoꝗ pondus

a ℭ Sicut deus diuiſit ſingulis prout vult.

pro uaſorum & operum diuerſitate. Sed & ad l
candelabra aurea & ad lucernas eorum, aurum
pro menſura uniuſcuiuſꝗ candelabri & lucer-
narum. Similiter & in candelabra argẽtea, & in
lucernas eorum pro diuerſitate menſuræ pon-
dus argenti tradidit. Aurũ quoꝗ dedit in men- m

a ℭ De menſa propoſitionis in Exo. ſatis diximus.

ſas propoſitionis pro †diuerſitate menſarum.
Similiter & argentum in alias menſas argente- n

a ℭ Hæc omnia plene in Exo. expoſita inuenies.

as. Ad fuſcinulas quoꝗ & †phialas & thuribula

a ℭ Sunt leunculi & leones fortes ſcilicet & fortiores alij ſenſu: alij ni-
tore prædicationis argentei.

a ex auro puriſsimo & †leũnculos pro qualitate o
menſurę, põdus diſtribuit in leunculum & leun
culũ. Similiter & in leones argenteos †diuerſum p
argenti pondus ſeparauit. Altari autem in quo q
adolebatur incenſum, aurum puriſsimum de-

a ℭ Hæc quadriga in Ezechiele expoſita eſt. b ℭ Scientiæ pulchritudo. hæc eſt
notitia ſacramentorum dei thronus eius & requies. vnde: Qui ſedes ſuper che-
rubim manifeſtare.

dit: & ut ex ipſo fieret ſimilitudo quãdrigæ che- r
rubim, extendentium alas & uelantium arcam
b fœderis domini. Omnia (inquit) uenerunt ſcri- s
pta manu domini ad me, ut intelligerem uniuer
ſa opera exemplaris. Dixit quoꝗ David Salo-
moni filio ſuo: Viriliter age & confortare &
fac: ne timeas & ne paueas. Dominus enim de-
us meus tecũ erit, & nõ dimittet te, neꝗ derelin
quet te, donec perficias omne opus miniſterij
domus domini. Ecce diuiſiones ſacerdotum &
Leuitarum in omne miniſterium miniſterij do
mus domini aſsiſtent tibi, †& parati ſunt, & no
uerũt tam principes quàm populi facere omnia
præcepta tua.

Cap. XXIX.

Locutusq́ꝫ eſt rex David ad t
omnem eccleſiam: Salomo- v
nem filiũ meũ unũ elegit deus
adhuc puerum & tenellum.
Opus enim grande eſt, neꝗ
enim homini præparatur ha-
bitatio, ſed deo. Ego autem totis uiribus meis
præparaui impẽſas domus domini dei mei. Au x
rum ad uaſa aurea, & argentum in argentea, ęs
in ænea, ferrum in ferrea, lignum ad lignea, lapi y
des onychinos †& quaſi ſtibinos & diuerſorum z
colorum, omnemq́ꝫ pretioſum lapidem, & mar a
mor Parium abundantiſsimè. Et ſuper hęc quę

ptum qd' in templo Salomõis fuiſ C
ſent leũculi aurei. & ideo aliqui di
cũt qd' iſti ſunt leones qui fuerunt
in throno Salomonis, de q̃ habet
iij. Reg. x. ſed hoc nõ habet apparẽ
tiam; Tũ quia hr̃ in ſcriptura, ꝙ illi
leones fuerint aurei, ſed magis vi-
detur qd' fuerint eburnei ſicut &
thron9. tũ qa hĩc agit tantũ de ędi-
ficatiõe tẽpli & ꝑtinẽtiũ ad ipm̃. il
le ãt thron9 nõ fuit ĩ tẽplo, nec de ꝑ
tinẽtib9 ad ipſum; ſed fuit in por-
ticu dom9 regiæ, vbi Salomon ſe-
debat ad iudicãdũ. Et iõ alij dicunt,
ꝙ iſti leones fuerũt in luterib9, vbi
fuerunt leones figurati, vt hr̃. iij. Re
gũ. vij. Sed hoc videt falſum: qa illi
fuerũt de ære, vt patet ibidem. iſti
aũt deſcribũtur aurei: & iõ iſta vi-
dent ꝓcedere ex diſcordia trãſlatio
nis nr̃ę ab Hebręo. vbi em̃ habem9
hĩc. Et leun. au. in Heb. hr̃ expiato
ria aurea. & credo qd' rõ huius di-
uerſitatis translatiõis noſtrę ad He-
braicũ fuit, qa dictio ſignans expia
toriũ, & dictio ſignans leunculũ in
Heb. habent magnã ſimilitudinem
literarum. ſcd'm Heb. verò dicunt
hĩc expiatoria aurea bacini aurei, ĩ † vel crateras.
quib9 portabatur ſanguis intra ſã-
ctum ſanctorum in die expiationis.
p ℭ Sil'r & ĩ le. In Heb. habetur:
In expiatoria argẽtea, & erant baci
ni de argẽto, ĩ qb9 recipiebãt ſan- †argẽti põdus ꝑ ſingulis crateribus
guis victimarũ q̃ erat effundẽdus
in altari holocauſtorũ. q ℭ Alta
ri au. &c. Iſtud altare erat iuxta ꝑ
tẽ templi q̃ dicebat ſancta, cõtra pa
rietẽ diuidentẽ ſctm̃ & ſctm̃ſctõrũ.
r ℭ Et vt &c. quadri. qa porta
bãt ꝑpitiatoriũ qd' erat q̃ſi ſedes
dei: & de iſta diſpoſitione dictũ fuit
plenius. iij. Regũ. vj. & Exod. xxv.
s ℭ Oĩa, inquit, &c. Dicũt Heb. D
ꝙ Samuel ex reuelatiõe dei docuit
David de oĩb9 iſtis. Põt etiã dici, ꝙ
ſemetipſũ David habuit hoc ꝑ reue
lationẽ à deo. Cętera patẽt ex dictis.

NIC. DE LY.

CAP. XXIX.

Locutusq́ꝫ eſt rex Da.
Hĩc cõſeqnt David inui
tat oẽm ppl'm ad adiu-
uãdũ ĩ ope dñi Salomonẽ filiũ ſuũ. † prompti vl' ſpõtanei ad faciendũ oĩa opa & docti ĩ oĩ arte principes ſimiliter & oĩs ppl's parati ad oĩa q̃ dixeris.
& priò circa hoc deſcribit regis &
ppl'i oblatio. ſcd'ò grãrũ actio, ibi:
Sed & David. tertiò regis Salomo
nis reuocatio, ibi; Vnxerũt aũt. q̃r
tò ipſi9 David felix cõſũmatio, ibi:
igit David. Circa primũ ponit inui
tatio regis vbo dei. v ℭ Salomo
nem fi. &c. Nõ eſt intelligendũ ꝑ
hoc ꝙ fuerit tũc tm̃. xij. ãnorũ ſicut
declaratũ fuit pleni9. iij. Reg. xj. ſed
dr̃ ꝑuulus & tenell9 reſpectu tanti
opis. & hoc dicebat David, vt ĩdu
ceret oẽm ppl'm ad auxiliãdũ ei. ſe-
cũdò ponit inductio ꝑ factũ cũ dr̃:
x ℭ Præpa. ĩpen. nõ totas, ſed de
oĩb9 aliq̃s, iõ ſubdit: Au. ad va.
&c. ſeqt: y ℭ Lapi. ony. habẽtes
colorẽ vnguis hũani. z ℭ Et qua-
ſi ſti. i. coloris ſtibij. Eſt aũt ſtibiũ
vnguẽtũ q̃ mulieres depingũt faci-
es ſuas. vñ. iiij. Regum. ix. dr̃, ꝙ Ie-
zabel depinxit oculos ſuos ſtibio.
a ℭ Et mar. pa. i. colorib9 variũ.

 & dicitur

ſctī pcepert ǫquid de ſanctæ
E ecclīſiæ ſtructura protulerūt.

CAP. XXIX.

a ℭ Polli.&c. Qui ſibi & aliis bñ principari didicerit, p̄ueniēte gratia dei, q̄tū pōt ad lucrādū ꝓximos, & opus accептū deo agēdū ſtudioſè & deuotè exeq debet, vt i ſplēdore ſapiē, i nitore ṽborū, & i ſonoritate p̄dicatiōis, in firmitate fidei, & diuerſarū ṽtutū gēmis domū dei, i. eccl'iam ædificare nitat. Vnuſquiſq eñ mercedē accipiet ſcd'm laborē ſuū. Si ſuperędificauerit aurū, argētū, lapides p̄tioſos. Qui āt fragilia opera, i. lignū, fœnum, ſtipulā ſupędificat, detrimētū patiet.

† Spōte itaque obtulerant.
1. Cor. 3. b.
Ibidem. c.

b ℭ Et bñdi. &c. qa cōgregatio fidelium ſcriptis ꝓphetarū admonita, & ſctōrū patrū dictis & exemplis ꝓuocata, laudes & hymnos deo decātat īmolādo piæ cōfeſſiōis hoſtias, & ſactæ cōuerſationis opera fructuoſa. c ℭ Et comede. &c. hoc eſt gaudiū ſctōrū & intētio eorū, vt à fame futura ṽtutū operib⁹ ſibi caueant & epulent, & exultēt i conſpectu dei. d ℭ Vnxe. ſe. &c. qa Chriſtus regia ſil' & pontiF ficali dignitate ab oib⁹ fidelib⁹ ſana fide, pia cōfeſſione celebratur. Salomō pacificus Sadoc iuſtus interpretatur. Criſt⁹ ṽò eſt pax nr̄a, q fecit vtraque vnū, ip̄e eſt iuſt⁹ dñs & iuſtitiā diligit: Iudex viuorū & mortuorum. hūc priò vngit omnis fidelis in regē & ſacerdotem, cùm in profectio-
ne baptiſmi

† poteſtate tua eſt magnificare & fortificare omnia.
† ſponte offerre.
Ephe. 2. c.
Pſ. 10. b.

Nicolaus de Lyra.

& dicit à Paro inſula, vbi priò fuit reptū. Et ſu. hęc, aurū & argētū &cæt. Sequitur: a ℭ De pe. &c. ex. his q̄ p̄. Dupli eñ mō Dauid obtulit donaria ꝓ domo dñi ędificanda. Vno mō de ſubſtantia ꝓpria & ſpeciali. & q̄tū ad hoc dicit: De peculio meo. Eſt eñ peculiū ceſ⁹ ꝓpri⁹ valde dilectus. Alio mō obtulit de p̄tioſis q̄ acceperat de p̄dis hoſtiū, & dño conſecrauerat. & q̄tū ad hoc dicit: Exceptis his q̄ p̄para. &c. b ℭ De au. Ophir. qd' ē optimū, vt dictū fuit. iij. Re. ix. c ℭ Ad de au. pa. tē. q fuerīt laminis aureis opti, vt dictū fuit. iij. Re. vj. Cōſeqnē Dauid hortat alios ad offerēdū ꝓ dom⁹ dei ędificatiōe, di. d ℭ Et ſi. q ſpō. of. qa nō placēt deo ſacrificia coacta. Cętera patēt vſq ibi, f ℭ Per. m. Ie. Ger. Cōtrariū videt. ṡ. xxvj. q Selemith erat ſup theſauros ſctōrū. Dicēdū, q iſte Selemith fuit cuſtos theſaurorū dom⁹ dñi, q̄tū ad ea q̄ fuerūt de p̄dis hoſtiū cōſecrata: iſte ṽò Iehiel dr̄ hîc theſaurari⁹ eorū q̄ fuerūt ſpōte oblata. g ℭ Lęt. ē po. cū vo. ſpon.

† rectitudinem.
† ſponte
† imaginatione cogitationū cordis ppl'i tui, & para cor eorū tibi.
† ſtatuta tua,
† victimas

obtuli in domum dei mei de peculio meo, aurum & ar a
gentum do in templū dei mei, exceptis his quæ præpa
raui in ædem ſanctā, tria milia talenta auri de auro O b
phir, & ſeptem milia talentorum argenti probatiſſi
mi ad deaurandos parietes tēpli. Et ubicunq opus eſt c
aurum de auro, & ubicunq opus eſt argentum de ar
gento, opera fiant per manus artificū. Et ſi quis ſpon d
te offert, impleat manū ſuam hodie, & offerat quod
a uoluerit domino. † Polliciti ſunt itaq principes fami e
liarum & proceres tribuū Iſraël, tribuni quoq & cen
turiones, & principes poſſeſſionum regis, dederúnt
que in opera domus domini auri talēta quinq milia,
& ſolidos decem milia, argenti talenta decem milia, &
æris talenta decē & octo milia, ferri quoq centū milia
talentorū, & apud quencunq inuenti ſunt lapides, de
derunt in theſauros domus domini per manum Iehi f
el Gerſonitis. Lætatuſq eſt populus † cùm uota ſpon g
te promitterent, quia corde † toto offerebant ea do
b mino. Sed & Dauid rex lætatus eſt gaudio magno, & h
benedixit domino coram uniuerſa multitudine, & i k
ait: Benedictus es domine deus Iſraël patris noſtri, ab
æterno in æternum. Tua eſt domine magnificentia,
& potentia, & gloria, atq uictoria, & tibi laus. Cuncta
enim quæ in cælo ſunt & in terra, tua ſunt: Tuum do
mine regnum, & tu es ſuper omnes principes. Tuę di
uitiæ, & tua eſt gloria, tu dominaris omnium. In ma
nu tua uirtus & potentia, † in manu tua magnitudo &
imperium omnium. Nunc igitur deus noſter confite
mur tibi, & laudamus nomen tuum † inclytum. Quis l
ego & quis populus meus, ut poſſimus tibi hæc uni
uerſa † promittere? Tua ſunt omnia, & quæ de manu
tua accepimus, dedimus tibi. † Peregrini enim ſumus m
coram te & aduenæ, ſicut omnes patres noſtri. † Dies n
noſtri quaſi umbra ſuper terram, & nulla eſt mora.
Domine deus noſter, omnis hæc copia quam paraui
mus, ut ædificaretur domus nomini ſancto tuo, de ma
nu tua eſt, & tua ſunt omnia. Scio deus me⁹, quòd pro o
bes corda, & † ſimplicitatē diligas: unde & ego in † ſim p
plicitate cordis mei † lætus obtuli uniuerſa hæc, & po
pulum tuum qui hîc repertus eſt, uidi cū ingenti gau
dio tibi offerre donaria. Domine deus Abraham, &
Iſaac, & Iſraël patrum noſtrorum, cuſtodi in ęternum
hanc † uoluntatem cordis eorum, & ſemper in uenera
tione tui mens iſta permaneat. Salomoni quoq filio
meo da cor perfectum, ut cuſtodiat mandata tua & te
ſtimonia tua, & † ceremonias tuas: & faciat uniuerſa &
ædificet ædem, cuius impenſas paraui. Præcepit au q
tem Dauid uniuerſę eccleſię: Benedicite * domino deo
noſtro. Et benedixit omnis eccleſia domino deo pa
trum ſuorum, & inclinauerunt ſe, & adorauerunt de r
um, & deinde regem. Immolaueruntq uictimas do s t

a ℭ Pium laborem. b ℭ Pro perfectione æternæ vitæ.

mino, & obtulerunt holocauſta die ſequenti, tauros

a ℭ Iuſtum regimen. b ℭ Simplicitatem & innocentiam.
a ℭ Sanctis orationibus.

mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus ſu
is, & † uniuerſo ritu abundantiſſimè in omnem Iſra
c ël, & comederunt & biberunt coram domino in die v
illa cum grandi lætitia, & unxerunt ſecundò Sa x
d lomonem filium Dauid. Vnxerunt autem eum

vo. ſpō. p. cuius cauſa ſubditur: G Quia cor. to. of. ea. i. valde volūtariè, & in talib⁹ ſolet hō gaudere. h ℭ Sed & Da. rex læ. eſt. Hîc conſequēter ponit grārū actio. & priò q̄tū ad ipſū Dauid, cū dr̄: i ℭ Et bñdi. do. pro deuotione ſua & ppl'i ſibi ſubiecti, quā ſciebat eſſe donū dei. k ℭ Et ait: bene. es & cæ. patet lr̄a vſq ibi: l ℭ Quis ego & q. po. me. q. d. nihil boni poſſum⁹ à nobis, ſed totū prouenit ex tua bonitate. ſ. bona q̄ tibi offerim⁹, & bona volūtas quā à te habem⁹. m ℭ Peregri. eñ ſumus &c. Vñ dictū fuit Abrahę Gen. xv. c. Scito p̄noſcens, qd' peregrinū ſit futurum ſemē tuū i terra nō ſua, & p hoc oñdit Dauid, q patria nr̄a ꝓpria nō eſt hîc iferius, ſed i cęleſtib⁹. & hoc intellexerūt patres antiq ſcd'm qd' oñdit Apl'us ad Heb. xj. n ℭ Dies nr̄i quaſi vm. qa vita hūana breuis eſt & inſtabilis. o ℭ Scio de. me. q ꝓ cor. Dicit eñ de⁹ aliqd ꝓbare, nō ad hoc q aliqd fiat ſibi notū, qd' pri⁹ ignotū erat, ſed aliis ſicut ꝓbauit patientiā Iob vt aliis notificaret, & daret patiētię exemplum. p ℭ Et ſim. di. ꝓut ſimplicitas opponit duplicitati. Cæ H tera patent vſq ibi: q ℭ Prę. au. vbi ponit grārū actio de ip̄o ppl'o de ipſius Dauid p̄cepto. iō ſeqtur: r ℭ Et incli. ſe & ado. adoratione latrię. s ℭ Dein. re. adoratione dulię. t ℭ Im. vic. grās agētes facto ſicut fecerāt verbo & ſigno. v ℭ Et co. & bi. co. do. i. in Ieruſalem, vbi erat arca dñi, vel in tētoriis ad hoc paratis prope tabernaculum domini. de hoſtiis enim pacificis vna pars erat offerentiū, & de illa comedebāt offerētes ad reuerētiā dei quaſi aliqd ſacrum. x ℭ Et vnxerunt ſecundo Salo. Hîc conſeqnē ponit regni Sa-
lomonis

† cū ſponte offerrēt ipi.
† pfecto ſpōte obtulerunt.
† vel, glorioſum.
† Gen. 15. c.
Pſ. 38. c.
† Sap. 2. b.
† rectitudine

Moraliter
Moral'r. ℭ Polli. ſunt. &cę. Per iſtos qui pro ędificio domus domini dederunt aurū, argētum, & lapides pretioſos, vt in textu dicitur, ſignificantur illi qui in eccleſia dei præcellunt alios in aliqua gratia ſpeciali, vtpote in auro ſapientiæ, in argento eloquentiæ, & aliis gratiis, per lapides pretioſos deſignatis. & omnes iſtas gratias ad inſtinctum veri Dauid Ieſu Chriſti conuertunt ad ædificiū eccleſiæ i bōis morib⁹ & fide. x ℭ Et vnxerunt ſecundo Salomonem in principem & cæte. Per Salomonem qui interpretatur pacificus, & per Sadoc qui interpretatur iuſtus, ſignificatur vnus & idem Ieſus Chriſtus, qui per ſuum ſanguinem pacificauit ea quę in cælis ſunt & in terris. Col. j. Ipſe etiam dicitur iuſt⁹ antonomaſicè Eſa. lxij. a. Propt Sion non tacebo, & propter Ieruſalem non quieſcam, donec egrediatur vt ſplendor iuſtus eius. Ipſe etiam eſt rex regum, & pontifex ſummus. propter quod per
Melchiſe

* queſo

A ne baptiſmi, verum regem & ſacerdotem confitetur, vngit & ſcd'ò
cũ docendo & operando idẽ aliis pdicat. vñ: Oleũ effuſũ nomẽ tuũ.
Cañ.1.a. a ℭEt mor. &c. Significat cũ copia virtutũ & opib⁹ lucis vitã finiſ
Gen.25.a. ſe pñtẽ, dignũ qete futura & cęleſtis regni glia. Abrahã ſilr mortu⁹
Ibi.35.d. eſt in ſenectute bona pfectęq; ætatis & plen⁹ dierũ. Iſaac apposit⁹ eſt
Gen.vl.d. pplo ſuo plen⁹ dierũ. Ioſeph mortu⁹ eſt i ſenectute bona expletis cẽ
tũ decẽ vitę ſuæ annis, & cõditus aromatib⁹. Moyſes. cxx. annorum
Deut. vlt.c. mortu⁹ eſt, cui⁹ nõ caligauit ocu-
Pſ.54.d. lus, nec dẽtes moti ſũt. Viri aũt ſan
Iob.21.b. guinũ & doloſi nõ dimidiabũt di
†3.Reg.2.c. es ſuos: Qui ſibi videntur i bonis
†pſpera o- ducere dies ſuos, & in puncto ad
mnia ſucceſ inferna deſcendunt.
ſerunt ei.

GLOS. O RDI.

CAP. I.

Onfortatus. Qñ i morte triũphauit eũ q habebat mortis ĩperiũ, & ſibi regnum
*excellẽter oĩm acquiſiuit. vñ: Data eſt mihi oĩs ptãs in cæ. & in
Mat.vl.d. terra. c ℭGabaõ. Quę fuit ciui
tas metropol' Heuęorũ, ceciditq; i
ſortẽ Bẽiamin, & fuit ſeparata Le-
uitis. Mirũ ergo eſt qd' Ioſeph⁹ di-
cit, qa Salomõ in Hebrõ venit vt
ſacrificaret ĩ altari ęneo, qd' fecerat
Exo.38.a. Moyſes: Niſi forte ipſam Hebron
excelſũ Gabaõ ĩtelligi voluerit, eò
q ibi primũ regnauerit. Interptaẽ
eñ Gabaõ ſublimitas, vel coll' pa-

Nicolaus de Ly. ☞ truelis

3.Reg.3.a. Salomonis renouatio, qa aliãs fue
rat vnct⁹ in Gion p Sadoc ſacer-
dotẽ de mãdato Dauid, vt hr. iij.
Reg.j. a ℭSeditq; Salo. ſu. ſo.
do. vocaẽ hĩc ſoliũ dñi thr on⁹ re-
gni Iſrl, qa ĩ illo regno de⁹ verè co
lebaẽ, nõ ſic aũt ĩ aliis regni idolola
triæ ſubiectis. b ℭEt cun. pla. nõ
fuit ãt ſic de Abſalõ & Adonia, vt
B patet p dicta. ij. Reg. de Abſalõ. &
iij. de Adonia. c ℭEt cũ. fi. &c.
de ma. id p fidẽ pmiſerũt ſeu iura
uerunt q fideliter ſubeſſent Salo-
moni. d ℭIgiẽ Da. fi. Iſai. Hĩc
vltiò poniẽ ipſi⁹ Dauid felix cõſũ-
matio. cũ ſubdiẽ: e ℭEt mor. ẽ
i ſene. bo. i. plenius bõis tpalib⁹ &
ſpũalib⁹. f ℭScripta ſunt ĩ li. Sa.
vi. hic liber eſt prim⁹ & ſecundus
Regũ. g ℭEt ĩ li. Na. &c. vo.
Gad vi. Iſti duo libri nõ habenẽ
apud nos nec apud Heb. quia nõ
fuerẽ p Eſdrã repati. h ℭSiue in
Iſ. &c. re. ter. qa Dauid non ſolũ
fecit facta notabilia & memoria di
gna in regno Iſrael, ſed etiã ĩ aliis re
gnis p circũitũ q̃ ſibi ſubiecit ỽtu-
te armorũ, vt hr. ĩ. xviij. xix. & xx.

Moraliter * Melchiſedech regẽ & ſacerdotẽ
fuit figurat⁹, vt declarat Apl'us ſa-
tis diffuſè Heb. vij. ℭIgiẽ moraliẽ
ĩũgũt, ſcd'ò Salomonẽ in regẽ Sa-
doc i põtificẽ, q poſt cõfeſsionem
Chriſti regis & pontificis factã ab
eis i baptiſmo, eã iterãt in ope bene
viuẽdo. ℭIn ca. xxix. vbi dr in
poſtil. Eſt aũt ſtibium vnguentũ.

ADDITIO. I.

Dictio q̃ hĩc poniẽ i Heb. vbi nos
habemus ſtibiũ, non ſignificat vn-
gẽtũ, ſed puluerẽ ſeu collyrium ni-
grũ qd' poniẽ ĩ ocul' ad decorẽ &
cõſeruationẽ ſanitatis oculorũ. vñ
de Iezabel nõ habetur in Hebr. qd' depinxit oculos ſuos ſtibio, ſed C
qd' poſuit ſtibium in oculis ſuis, qd' ſonat huic lræ. nã ſicut inueniũẽ
marmora hñtia colorẽ vnguis humani q̃ dñr onychina, ita ĩueniũẽ
alia habẽtia colorẽ nigrum cũ nitore, q̃ dñr ſtibina ratione prędicta.
ℭIn ca. vl. vbi dicitur in poſtil. Et in libro Nathan pphetę &cę.

ADDI. II.

Sicut primus liber Regũ rõnabiliter attribuiẽ
Samueli, eò q ipſe fuit pricipal' ppheta cõtẽpo
rane⁹ Sauli, ſiſi mõ pñt attribui ſe
cũdus & terti⁹ Regũ Nathã pphe
tę, ſeu Gad q fuerẽ cõtẽporanei p
phetę regi Dauid, & etiã Salomõi.

NIC. DE LY.

CAP. I.

Onfor. ẽ er. Sa. Poſt
q; i libro prio actũ eſt
de regno Iſrl' pueniẽte
ſcili. ipſi Dauid ex mera
volũtate diuina, hĩc conſeq̃nter a-
giẽ de eodẽ regno pueniẽte ex ſuc
ceſsione paterna. Sicut eñ inter fi
lios Dauid Salomõ à deo elect⁹ fu
it, vt hr li. j. ca. vl. ſic in regno patri
ſuo ſucceſsit. priò igiẽ de iſto re-
gno agiẽ put fuit ĩtegrũ & vnitũ.
ſcd'ò de ipſo put fuit defalcatum
& ptitũ ca. x. Circa primum agiẽ
priò de deuotiõe Salomonis circa Diuiſio
diuina. ſecũdò de ei⁹ magnificẽtia
circa hũana. ca. viij. Iſta tñ diuiſio
nõ ẽ pciſa. qa inter illa q̃ oñdũt de
uotionẽ Salomonis ĩ diuinis inter
ponũtur aliq̃ q̃ oñdũt eius magni
ficẽtiã ĩ humanis, & econuerſo. ſed
dicta diuiſio accipiẽ ſecundũ ptem
maiorẽ. Circa primũ ỽò oñditur
priò deuotio Salomonis ĩ oblatio
ne ſacrificij. ſecũdò in ædificatione
tẽpli ca. ij. Pria adhuc ĩ duas, qa pri
mò oñdiẽ Salomonis deuotio in
ſacrificiis. ſcd'ò interponiẽ ei⁹ ma-
gnitudo ĩ diuitiis, ibi: Congrega-
uitq́. Pria adhuc ĩ duas, qa primò D
deſcribiẽ Salomonis oblatio: ſcd'ò
diuina acceptatio, ibi: Ecce autẽ in
ipſa nocte. Snia verò iſtarũ dua-
rũ partium patet ex dictis. iij. Reg.
iij. c. à prin. c. vſq; ad medium exce
ptis q̃ ſequũtur. k ℭPręce. ſa. v.
Iſ. qa voluit honorare deum non
ſolũ p ſeipſũ, ſed & p ppl'm ſibi ſub
iectũ. l ℭVniuer. Iſ. qa tota mul
titudo ppl'i nõ fuit ibi, ſed iſti qui
erãt principales ĩ pplo: & iõ totus
ppl's in ipſis ỽtual'r cõtinebatur.
m ℭTribunis & cen. hoc d
diẽ ad exponẽdũ illud qd' pmittiẽ.
n ℭArcã au. dei ad. Da. de
Cha. Reg. vj. dicitur qd' adduxit
eã de domo Aminadab q̃ erat in
Gabaa. Dicẽdum, qd' ſecũdum ỽi
tatẽ fuit adducta de Gabaa. ſed qa
Chariathiarim eſt quędam ciuitas
propinqua ipſi Gabaa, & popu-
lus fuit ibi cõgregatus propter de
ductionem arcæ, iõ dr hĩc de Cha
riathiari ipſã adductã fuiſſe, vt di-
ctũ fuit ibidẽ. o ℭAltare q̃q; ę- * illuc
neũ. Iſtud altare erat holocauſio- †dño quod
rũ, & ppter hoc Salomon voluit erat ĩ taber
ibi offerre. p ℭAſcẽ. Se ad al. naculo fœ-
nõ per ſeipſũ, ſed p ſacerdotes: ad deris.
quorũ officiũ ſpectabat offerre ſu
per altare. In ſecunda parte diciẽ:
q ℭQui tam ĩnu. ẽ qua pul. hip
bole eſt
Moraliter. i ℭConfortat⁹ er. Moraliter
Expoſitio myſtica poſita eſt. iij. † ſicut
Reg. iij. vſq;

domino in principem, & Sadoc in pontificem.

ſChriſtus.

†Seditq́ Salomon ſuper ſoliũ dñi in regem pro a
Dauid patre ſuo, & †cũctis placuit, & paruit illi b
a ſNulla dignitas, nulla poteſtas q̃ huic nõ pareat ĩperio. vñ: Oẽs reges ſeruiẽt ei.
oĩs Iſraël. Sed & uniuerſi principes & potentes,
& cũcti filij regis Dauid dederũt manũ, & ſub- c
a ſMagnus dominus & laudabilis nimis, & rex magnus ſuper omnes deos.
iecti fuerunt Salomoni regi. Magnificauit ergo
dominus Salomonẽ *ſuper omnẽ Iſraël, & de-
ſDedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen: vt in noie Ieſu omne genu fle. &c.
dit illi gloriam regni qualem nullus habuit ante
eum rex Iſraël. Igitur Dauid filius Iſai, regnauit d
ſuper uniuerſum Iſraël, & dies quibus regnauit
ſuper Iſraël, fuerunt quadraginta anni. In He-
bron regnauit ſeptẽ annis, & in Ieruſalẽ trigin-
a ta tribus. Et mortuus eſt in ſenectute bona, ple- e
nus dierum & diuitiis & gloria. Regnauitq́ Sa-
lomon filius eius pro eo. Geſta autẽ Dauid re-
gis priora & nouiſsima in libro Samuelis uiden
tis ſcripta ſunt, & in libro Nathan prophetæ, f
atq́ in uolumine Gad uidẽtis: Vniuerſiq́ regni g
eius & fortitudinis, & tẽporum quę tranſierunt
ſub eo, ſiue in Iſraël ſiue in cũctis regnis terrarũ. h

Dibre baiamim, id eſt Paralipomenon

Liber ſecundus incipit.

Caput I.

b Onfortatus eſt ergo Salo- i
a ſAntiquorum patrum.
mon filius Dauid in regno
a ſQui me miſit mecum eſt, & non dimiſit in ſ.
ſuo, & dominus erat cum eo
a ſDedit ei nomen quod eſt ſuper omne nomen.
& magnificauit eum in excel
ſum. Præcepitq́ Salomon u- k l
niuerſo Iſraëli tribunis & centurionibus & duci m
bus & iudicibus omnis Iſraël, & principibus fa
miliarum, & abiit cum uniuerſa multitudine in
c excelſum Gabaon, ubi erat tabernaculum fœ-
deris dei, quod fecit Moyſes famulus dei in ſoli
tudine. Arcam autem dei adduxerat Dauid de n
Chariathiarim in locum quem præparauerat
ei, & ubi fixerat illi tabernaculum, hoc eſt in Ie-
ruſalem. Altare quoq́ ęneum, quod fabricatus o
fuerat Beſeleel filius Vri filij Hur, ibi erat co-
ram tabernaculo domini, quod & requiſiuit Sa
lomon & omnis eccleſia: Aſcẽditq́ Salomon * p
ad altare æneum coram † tabernaculo fœderis
domini, & obtulit in eo mille hoſtias. Ecce au-
tem in ipſa nocte apparuit ei deus, dicens: Poſtu
la quoduis, ut dem tibi. Dixitq́ Salomon deo:
Tu feciſti cum Dauid patre meo miſericordi-
am magnam, & conſtituiſti me regem pro eo.
Nunc igitur dñe deus, impleaẽ ſermo tuus quẽ
pollicitus es Dauid patri meo. Tu enim feciſti
me regẽ ſuper populũ tuum multũ, †qui tam in- q

☞ truelis. a ❡ Da mihi ſa. Non aurum, nō
E diuitias, nō terrenam gloriā à deo petit, & vt ſciat ppl'm dei regere & iudicare. ſi hoc elegit rector corporū, multò magis hoc eligere debēt rectores aīarum, vt ingreſſū ad fidē & egreſſum ad ſpem populo dei demōſtrent. b ❡ Ab excel. &c. Arcā ſignificat, in qua erant tabulę te. Suprà em̄ ſcriptū eſt:
1. Para. 21. d Tabernaculū autē dñi qđ fecerat Moyſes in deſerto & altare holocauſtorū eadē tempeſtate erāt in excelſis Gabaon &c. Arca autē dñi poſtq̄ introduxit eā Dauid ī domū ſuā, mãſit ibidē vſquequo ædificaret tēplū. c ❡ Et. xij. mi. eq. hic nūer⁹ tēp⁹ grãæ ſignificat, in quo apl'ica doctrina ppl'm nō. te. informat. Bñ aūt p q̄dragenariū nūerū vel duodenariū currus & eqtes Salomonis numerantur. qa p vtrūq̄ teſtamentū ſancti viri ſacris literis eruditi, ſeſsioni dei aptant̃, q̄s ipſe ſūm⁹ auriga ꝑ nutu ſuo gubernat. d ❡ Sexcentis ar. Quia duorū teſta. p̄dicatione ad cognoſcēdā fidei v̾itatem p p̄dicatores ī vſum veri Salomonis homines adducunt̃. Sexcēti ergo. i. ſexagies deni pfectionē euāgelicę doctrinę ſignificant, ī q̄ pfectio legis oino cōſiſtit: p̄cipuè cū redemptor nr̄ ſexta die paſſ⁹, omnia q̄ de ſe ī lege ꝓphetis
Ioh. 19. f. ſcripta erāt, cōpleuit. vnde ait: Cōſummatū eſt, & inclina. ca. emiſit ſpm̄. e ❡ Centum quin. Qui ſunt ter q̄nquageni, & ve. te. ꝓpter pentecoſten & iubileum & triplicis
Luc. 24. g. ſcripturæ diſtinctionem. quia dicitur: Neceſſe eſt omnia impleri quę ſcripta ſunt ī lege Moyſi & prophetis & pſalmis de me, manifeſtè ſignificant.

GLO S. ORDI.
CAP. II.

F DEcreuit autem Sa. Be. Domus quam ædificauit Salomon in Ieruſalem, ſignificat vniuerſalem eccl'iam: quia à primo electo vſq̄ ad vltimū quotidie per gratiā veri pacifici ędificatur. q̄ adhuc partim peregrinat̃ in mūdo, ptī euaſis erūnis cū illo iā regnat in cælo, vbi tota regnatura eſt pacto iudicio. Ad hāc domū ptinent angeli, quorū nobis ſimilitudo
Luc. 20. c. ꝓmittitur, dicēte dño: AEquales em̄ angelis
Ioh. 2. d. ſunt & filij dei ſunt &cę. Ad hāc ptinet ipſe
† Eadē & hic v̾ba Hebraica q̄ in tertij libri Regū capite decimo, i fine capitis. Idcirco vide qđ illic annotatum ſit. Chriſtus, q ait: Soluite templū hoc in trib⁹ diebus exci. il. Hoc em̄ dicebat de tēplo corporis ſui. De nobis dicit Apoſtolus: Neſcitis, quia templum dei eſtis &c. Si ergo ille p aſſumptā hūilitatē fact⁹ eſt tēplū dei, & nos per inhabitantē ſpm̄ ei⁹ in nobis: cōſtat qa figura oīm nr̄m & ipſi⁹ Chriſti tēplū illud fuit: ſed illius tãq̄ lapidis angularis, nr̄i aūt tãq̄ lapidū viuorū ſuper ipſum ædificatorū. Deſignat eãdem domū dei tabernaculū ī eremo factū. Sed quia illa domus in itinere q̄ ad terram ꝓmiſsionis veniebatur: hęc autē ædificabat̃ in terra ꝓmiſsionis & in ciuitate Ierl'm. Illa vt de loco ad locū à Leuitis portata, tandem in terrā ꝓmiſsionis induceret̃. Hæc vt mox in patria & ciuitate regia cōſtructa īmobili fūdamēto cōſiſteret, donec figurarū cæleſtiū rē ipſam impleret. Poteſt in illa p̄ſentis eccl'iæ labor & exiliū, ī hac futura requies & btītudo figurari: vel qa illa à ſolis filijs Iſrael. hæc aūt à ꝓſelytis & gētib⁹ facta eſt. Poſſunt in illa principalit̃ patres ve. te. & antiqu⁹ dei ppl's, in hac cōgregata de gētib⁹ eccl'ia figurari. Quãuis ædificiū vtriuſq̄ domus ſpecialiter acceptū labores eccl'iæ q̄tidianos & futura gaudia cæleſtis regni, & electionē primę eccl'iæ de Iſrael & ſalutē oīm gentiū in Chriſto multimodis oſtendat

numerabilis eſt, quàm puluis ter-
a ræ. Da mihi ſapientiam & intelli-

a ❡ In exemplum omnibus.

gentiam, ut ingrediār & egrediar a
corā populo tuo. Quis enim po-
teſt hunc populum tuum dignè
(qui tam grandis eſt) iudicare? Di
xit autem deus ad Salomonem:
Quia hoc magis placuit cordi
tuo, & non poſtulaſti diuitias &
ſubſtantiam & gloriam, neq̄ ani
mas eorum qui te oderūt, ſed nec
dies uitę plurimos: petiſti autem
ſapientiam & ſcientiam, ut iudica
re poſsis populum meum ſuper
quem conſtitui te regem, ſapien-
tia & ſcientia data ſunt tibi. Diui-
tias autem & ſubſtantiam & glo
riam dabo tibi: ita ut nullus in re-
gibus, nec ante te, nec poſt te fue-
rit ſimilis tui. Venit ergo Salo- b
b mon ab excelſo Gabaon in Ieru-
ſalem, corā tabernaculo fœderis,
& regnauit ſuper Iſraël. Congre- c

a ❡ Sanctos ſ. loris charitatis & iugis dei ſociatos, quos ipſe velut auriga gubernat. ❡ Angelorum hominumq̄ miniſteria. Vnde currus dei decē milibus multiplex, milia lætantium &c.

gauitq̄ ſibi currus & equites: &

a ❡ Quadragies deni, & ſignificant tempora legis quam Moyſes accepturus quadraginta diebus ieiunauit & populus qui per eam inſtruebatur quadraginta annis in eremo fuit.

facti ſunt ei mille quādringēti cur
c rus, & duodecim milia equitum.

a ❡ In oppidis ſcilicet, vel in ædificiis quæ ædificata erant ad ſtationem curruum.

Et fecit eos eſſe in urbibus qua-
drigarum, & cum rege in Ieruſa-
lem. Prębuitq̄ rex aurū & argen-
tum in Ieruſalē quaſi lapides, &
cedros quaſi ſycomoros, quę na-
ſcuntur in campeſtribus multitu
dine magna. † Adducebantur au

a ❡ Viri ſtrenui opere & intellectu, in quibus ad fidem conuerſis digne ſedeat Chriſtus. b ❡ Spirituali.
c ❡ Ex omni natione quæ ſub cælo eſt. ❡ Quam dicunt vnam eſſe de cicladibus; ſed Hebræi Coa congregationem interpretantur.

tē ei equi de Ægypto, & de Cōa à

a ❡ Prædicatoribus ſcilicet qui da nt prædicationem, & auditorum accipiunt fidem.

negotiatōribus regis, qui ibant &
emebāt pretio quadrigam equo
d rum ſexcentis argēteis, & equum
e centum quinquaginta. Similiter
de uniuerſis regnis Hethæorum,
& à regibus Syriæ emptio cele-
brabatur. Cap. II.

f DEcreuit autē Salo d
g mon ędificare do
mum nomini dñi
& palatium ſibi,
& numerauit. lxx.
milia uirorū por-
tantium humeris, & octoginta
milia qui cæderēt lapides in mon
tibus: præpoſitosq̄ eorū tria mi-

oſtendat figuris. Quod aūt dr̄ decreuiſſe Sa G
lomonē ędificare domū noī dñi palatiū ſibi, idē ſignificat: qa eccl'ia & domus dei eſt, quā pénniter inhabitat, & palatium cæleſtis regis in q̄ gl'iæ ſuæ magnitudinem cūctis generationib⁹ oñdit. Oparij autē Salomonis ſunt qq̄ electi q ſeipſos ędificio dei credēdo, opando alios, docendo pręparant. g ❡ Salomon. & noīe & regno pacatiſſimo illum ſignificat, de quo ait Eſa. Multi- Eſa. 9. b.
plicabitur ei⁹ īperium, & pacis nō erit finis. Hirā v̾ò q interpretat̃ viuens excelſè, credētes de gentib⁹ vita & fide gl'ioſos: q̄rū opere ſepe iuuat̃ & augmētat̃ eccl'ia: & cōtra hęreticos, ſchiſmaticos, paganos, decretis pricipalib⁹ firmat̃. Petit ergo Salomō ī ope tēpli auxiliū ab Hirā: qa Chriſtus volēs ędificare eccl'iam, nō ſolū de Iudæis, ſed & de gētib⁹ oparios elegit. Miſit Hirā Salomoni p̄ciſa de Libano ligna cedrina & abiegna, q̄ ī domo dñi ponerent̃. qa cōuerſa Gentilitas miſit ad dñm viros ī ſeculo claros: ſed ſecuri dñicæ increpatiōis de mōte ſupbiæ deiectos & humiliatos, q ad normā euangelicæ v̾itatis ꝓ mō ſuo quādoq̄ ponerent̃. Miſit & artifices q regēdis ppl'is p̄ponerent̃: Dionyſiū. ſ. Ariopagitā, Cyprianū & alios multos. miſit & aurū, ſapiētes. ſ. viros & īgenio claros. Pro his oīb⁹ collata Gētilitas expectat à dño dona gratię cæleſtis, & triticum, ſcilicet verbi dei, & oleum charitatis, vnctionis, & illuminationis ſpiritusſancti.
☞ Et erant

Nicolaus de Lyra.

bole eſt, ad deſignandum magnā ppl'i multitudinē. a ❡ Vt ingre. & egre. co. po. tuo. Iſte egreſsus intelligit̃ ad bella ꝓ defenſione ppl'i, ingreſſus v̾ò ad iudicia ad p̄ſcindēdū populi litigia. b ❡ Venit ergo Salomō ab excel. Ga. in Ie. vt ibi corā tabernaculo vbi erat arca dñi, offerret hoſtias, ſicut in Gabaon obtulerat. c ❡ Congregauitq̄ ſibi currus. Hic oſtenditur H
magnificentia Salomonis in diuitijs, & patet ſententia ex dictis. iij. Reg. x. capi. in fine.

Moraliter

✳ Reg. iij. vſq̄ ibi. b ❡ Venit ergo Sa. ab excel. Gaba Sequitur: c ❡ Congre. ſibi cur. &c. Salomon autem cū cōfirmat⁹ erat in ſuo regno per obedientiam populi perfectā & per diuinā reuelationem, tamen ſolicitè ſibi prouidit de curribus & equitibus & alijs ad defenſionem regni ſui & ei⁹ firmitatem pertinentibus. & per hoc oñdit q̄ licet hō de diuino auxilio ſit ſecurus, tñ non debet omittere ea q̄ rōnabiliter ſecundum humanam viā facere videntur ad ſui & ſuorū ſecuritatē: niſi ſib i ꝓhibitū eſſet ſicut prohibitum fuit Amaſiæ. ij. Paral. xxv. c. ne ſecum duceret milites de regno decem tribuum: q̄s tñ cōduxerat ad ſibi auxiliādū.

NICO. DE LYRA.
CAP. II.

DEcreuit au. Salo. ædifi. do. noī &c. Hic cōſequēter deſcribitur deuotio Salomonis in ędificatione templi, & primò deſcribit̃ huius ædificationis præparatio. ſecū- Diuiſio
dò opis proſecutio. iij. c. tertiò tēpli ædificati dedicatio ca. v. Pręparatio āt ędificationis conſiſtit in materia & oparijs de q̄bus hic agit̃, & patet ſnīa ex dictis. iij. Reg. v. ca. vbi eadē ponūt̃, licet ordo ī aliq̄b⁹ varietur: hic etiā addūtur aliqua quæ diſcurrentur.
Et ad pro Moraliter
Moraliter. d ❡ Decre. au. Sa. &c. Expoſitio myſtica hui⁹ capl'i poſita ē. iij. Re. v. c.

¶Hæc in Regum plenius dicuntur.

lia ſexcentos. Miſit quoq; ad Hiram regē Tyri dicens: Sicut egiſti cum Dauid patre meo, & miſiſti ei ligna cedrina, ut ædificaret ſibi domum in qua †& habitauit, ſic fac mecum, ut ædificem domum nomini dñi dei mei, & conſecrem eam: ad adolendū incenſum corā illo, & fumiganda aromata, & ad propoſitionē panū ſempiter- a nam, & ad holocauſtomata mane & ueſpere ſabbathis b c quoq; & neomeniis & ſolennitatibus domini dei noſtri in ſempiternū, quę mandata ſunt Iſraëli. Domus enim quam ædificare cupio, magna eſt. Magnus eſt enim deus noſter, ſuper omnes deos. Quis ergo poterit †pręualere, ut ædificet ei dignam domum? Si cęlum & cęli cęlo- d rum capere eum non quæunt, quantus ego ſum, ut poſſim ædificare ei domum? Sed ad hæc tantū*, ut adoleatur incenſum coram illo. Mitte ergo mihi uirum erudi- e tum, qui nouerit operari in auro & argēto, ære & ferro, purpura, coccino & hyacintho, & qui ſciat ſculpere cęlaturas cum his artificibus quos mecum habeo in Iudæa & in Ieruſalē, quos p̄parauit Dauid pater meus. Sed & ligna cedrina mitte mihi, & †arceuthina & †pinea de Li-

a ¶Doctores de gentibus: qui glorioſos in ſeculo a faſtu ſuperbiæ deijciunt & in obſequium veri Salomonis transferunt.

bano. Scio enim, quòd ſerui tui nouerint cędere ligna de
a Libano, & erūt ſerui mei cum ſeruis tuis, ut parētur mihi ligna plurima. Domus enim quam cupio ædificare, magna eſt †nimis & inclyta. Præterea operariis qui cæſuri ſunt ligna ſeruis tuis dabo in cibaria tritici coros uiginti milia, & hordei coros totidem, & uini uiginti mi- f lia †metretas, olei quoq; †ſata uigĩti milia. Dixit autem g Hiram rex Tyri per literas quas miſerat Salomoni: Quia dilexit dominus populum ſuum, idcirco te regnare fecit ſuper eum. Et addidit, dicens: Benedictus dominus deus Iſraël, qui fecit cælum & terram: qui dedit Dauid regi filium ſapientem & eruditum & ſenſatum atq; prudētem, ut ædificaret domum domino, & palatium

a ¶Doctores quos miſit Gentilitas.

ſibi. Miſi ergo tibi uirum prudentem & ſcientiſsimum h

a ¶Patrem ſuum vocat, quia de terra Iſrael peregre profectus docuit timorem domini & cognitionem veritatis.

b †Hiram patrem meum, filium mulieris de filiab⁹ Dan, i

a ¶Sapientiæ.

c cuius pater fuit Tyrius, qui nouit operari in auro & in

a ¶Eloquentiæ. b ¶Prædicationis. c ¶Firmitate fidei. d ¶Decore virtutum.
a ¶Viriditate boni operis. b ¶Per martyrium effuſi ſanguinis.

argento, & ære, ferro & †marmore, & lignis: in purpu-

a ¶Cæleſtis conuerſationis. b ¶Caſtitatis. c ¶Charitatis.

ra quoque & hyacintho & byſſo & coccino: & qui ſciat cælare omnem ſculpturam, & adinuenire prudenter quodcunq; in opere neceſſariū eſt, cum †artificibus tuis & cū artificibus dñi mei Dauid patris tui. Triticū ergo k & hordeum & oleū & uinum quę pollicitus es dñe mi,
d mitte ſeruis tuis. Nos autem cędemus ligna de Libano, quot neceſſaria habueris, & applicabim⁹ ea ratibus per mare in Ioppe: tuum autē erit trāsferre ea in Ieruſalem.

a ¶Qui ex gentibus in conſortium populi dei transierunt.

e Numerauit igitur Salomon oēs uiros †proſelytos, qui erant in terra Iſraël poſt dinumerationem quam dinumerauit Dauid pater eius, & inuēti ſunt centū quinqua

¶Pro ſabbathiſmo animarum.

f ginta milia, & tria milia & ſexcēti. Fecitq; ex eis ſeptua-

a ¶Alter alterius onera portate. Et alibi corripite inquietos, & conſolamini pe. &c.
b ¶Pro ſpe reſurrectionis q. viij. die. i. poſt ſabbathū & in dño præceſsit & in nobis ſperatur.

ginta milia, q humeris onera portarēt: & octoginta mi-

a ¶Prædicatores. b ¶Duras hominum mentes. c ¶Qui nati erant in monte ſuperbiæ, de primi parentis præuaricatione orti. d ¶Dolabris verbi dei vt ædificio domus conuenīretur e ¶Pro fide trinitatis quam prædicant nobis.

lia, qui lapides in montib⁹ cęderēt: triā autē milia & ſex-

---

a ¶Et c. ſer. m. cū ſer. tu.
A Apoſtoli mei & doctores primi, q doctores de gētib⁹ informāt & erudiūt: ne in aliquo praua docere p̄ſumāt. Ideo enī Salomō ſeruos Hirā cædere ſibi ligna voluit, qa doctiores erāt ſeruis ſuis ad cędēdū, ſed etiā ſeruos ſuos adeſſe voluit: vt cędētib⁹ oſtenderēt cuius mēſuræ ligna fieri deberēt. Apli enim certius v̄ba euāgelij ab ipſo dño nouerūt. Sed Gētiles ab erroribus ad veritatē euangelij cōuerſi, certi⁹ gētiū errores nouerūt, & iō ſubtili⁹ expugnauerūt. b ¶Filiū mu. Oſtēdit eū eſſe de ꝓgenie Salomith de tribu Dan, de quo in libro Numerorū legit. Patrē eius tradunt Hebręi fuiſſe Hebręū de ſtirpe Oliab de tribu Dā, q cū Beſeleel in eremo opat⁹ eſt. Qđ v̄ō Tyriū vocat: aiūt Hebręi hoc tranſlatiōe factum fuiſſe. Zocri enī ligua eorū plaſmatio interp̄tat. Chyros enī quā illi Zor vocāt, aliqñ anguſtiā: aliqñ plaſmationē ſonat. c ¶Qui nouit ope. in auro & ar. In his oibus Hirā ſpūalis nouit opari: vt
B ornat⁹ dom⁹ dei corā oculis hominum digno decore fulgeat, & bonæ opinionis odore deo acceptabilis fiat. d ¶Nos a. Significat, qđ gētes audita fama euāgelij diuerſas p̄ſonas per fidē ad baptiſmū trāſmittit. Solius tñ eſt veri pacifici: vt abſoluendo pctā p baptiſmi ſacramēta vnitati eccłię illos adunare, de quo dr̄: Sup quē videritis ſpm̄ deſcēdentē & manentē ſup eū: hic eſt q baptizat. e ¶Numera. igi. Sa. Fuerūt oparij dom⁹ dñi de filijs Iſrael, de ꝓſelytis, de gētib⁹, de filijs Iſrael trigīta mi lia, q ad cædēdas de Libano cedros miſsi ſunt, ſicut legit in Regū. De proſelytis de q bus. ſ. nunc agitur cęſores lapidum. De gētib⁹ ipſe Hirā & ſerui eius, qui cum ſeruis Salomonis ligna cædebant de Libāo. Oēs igit hominū gētes p quos ædificāda erat eccłia, p̄ceſsit in ędificio templi Salomonis. Iudęi enī ꝓſelyti & Gentiles ad veritatē euangelij conuerſi, eccleſiam Chriſti rectè viuendo & docendo cōſtruunt. f ¶Tria mi. & ſexcen. In Paralipomenon pro tribus milibus trecentis præpoſitis, qui in Regum numerantur, tria milia ſexcenti ſcribūtur pro perfectione ſublimium virorum. In ſenario enim deus mundi ornatum compleuit: & quia ſancta ſcriptura fidē trinitatis docet, & opera iuſtitię, rectè tria milia ſexcenti perhibentur fuiſſe.

† ableg na
† mirabilis
† batos
Matt. 3. d.
† Hirā Abi, vel Hirā patris mei ſub. fabrum.
† lapidibus

---

a ¶Et ad pro. pa. ſe. C
quia ſemp erāt ibi panes ꝓpoſitionis, non tamen ſemper ijdem panes: quia in ſabbatho amouebantur primi, & ponebantur noui. b ¶Et ad holo. ma. & v. Hoc erat iuge ſacrificiū. c ¶Sabbathis quoq; & neomeniis. quæ ſint iſta feſta, dictū fuit primo libro. xxiij. ca. in fine. d ¶Si enim cælū & cæli cælorum & cæt. Hoc dixit Salomō ad remouendum errorem, ne aliquis crederet deitatem loco determinato circūſcribi. e ¶Mitte er. mi. vi. eru. iij. Regū vij. b. dicitur: Miſit quoq; rex Salomō & tulit Hiram. de voluntate enim Hiram regis Tyri iuit. Iſte Hirā fuit notabilis artifex: & ideo dicitur ab eo miſſus, ad petitionem tamen Salomonis. f ¶Et hordei coros totidem. iij. Regum. v. nō fit mentio de iſto hordeo, quia ibi ſolùm fit mentio de cibo hominum: hordeum autem iſtud erat ad pabulū animalium. g ¶Olei quoq; ſa ta vi. mi. Immediatè ſubdit in Hebræo: Et vini batos viginti milia, qđ omittitur in tranſlatione noſtra: quia patet ex hoc qđ infrà dicit: Triticū er. & ho. & o. & D vi. h ¶Miſi er. ti. vi. Rex enim Tyri vocabat eum patrem: tum propter ætatem: tum propter artis ſuæ excellentiam, vt patet in litera. Hebręi tñ dicūt hîc: Hiram patris mei. qa omnia nomia apud eos ſunt indeclinabilia ſicut apud nos cornu & gelu: id eſt artificē excellentē à tpe patris mei, & ſicut fuit excellens apud eū, ita & mecū. i ¶Filium mu. de fi. Dā cu. p. fu. Ty. iij. Reg. vij. b. dicit: Et tulit Hirā de Tyro filiū mulieris viduæ de tribu Nephthali, p̄re Tyrio. Qđ exponūt Hebręi ſic, q ſcđm veritatē mater hui⁹ Hirā fuit Iudęa & de tribu Dā, vt hîc dr̄. Pater aūt eius fuit Iudę⁹, & de tribu Nephthali: iō. iij. Re. dr̄: Hirā de tribu Nephthali: qa genealogizatio fit ex pte p̄ris magis q̄ m̄ris. dr̄ tñ pater eius Tyrius, nō natiōe ſed habitatiōe: qa habitauit ibi, ſicut. ij. Regū. vj. b. dr̄: Et habitauit arca dñi in domo Obededom Gethæi. qui ſic cognominabatur, eò q habitauerat in Geth: erat tamē de tribu Leui. Cætera patēt ex dictis. iij. Reg. v. k ¶Triticum er. & hor. & ol. & vinum. Suprà non fecit mentionem de vino, ſed qa hîc repetitur, tenendum q à principio fuit ſub pacto ſicut & alia.

† habitaret
† ædificare
* ædifico domum
† algumim (genus ligni eſſe qdā dicunt quo quid tingit breſil. A iij coralia interp̄tātur)
† ſapiētibus & ſapiētib⁹
† peregrinos

E CAP. III.

Mat.3.c. †q ſolicitarent ppl'm ad opandũ

ET cœ.Sal.Sequit: a ℂIn ar. Or.Ie.Eccl'ia p areã ſignat. vñ: Cui⁹ vẽtilabrũ in manu ſua,& p mũdabit areã ſuã.Ornã.i.ornat⁹ natiõe Iebuſę⁹ Gẽtiles ſignificat,ã dño ornãdos & in filios ecclię cõmutãdos.vñ: Fuiſtis aliqñ tenebrę,nũc aũt lux in dño.Ieb⁹ aũt ipſa eſt Ierl'm.Ieb⁹ interptat̃ cõculcata:Ierl'm viſio pacis:in q̃ dũ Ornã Gentilis regnabat Iebus dicta eſt:ſed cũ Dauid in ea locũ holocauſti emeret,& cũ Salomon templũ ędificaret,Ierl'm vocata eſt.Gẽtilitas eñ neſcia diuini cult⁹ cõculcat̃ ã dęmõibus,ſed cũ Chriſtus eã reſpexit pacis in ſe & locũ inuenit & nomẽ. b ℂMẽſe ſe.i.,Maio mox.ſ.poſt paſcha,vt cõſecratus myſtica ſolennitate ppl's dignẽ aggrederet̃ myſticũ op⁹. c ℂAnno qu.Poſt expletã diſpenſatiõnẽ diuinę icarnatiõis,q̃ in quatuor euãgelijs ſcripta eſt,miſſo ſpũ de cælo eccleſia fabricata eſt.Quę in lib. Regũ expoſuimus,in Para.ſub breuitate pſtringimus. d ℂLõgitudinis. Lõgitudo dom⁹ lõgã ecclię patiẽtiã ſignificat. Latitudo charitatẽ q̃ etiã diligit inimicos,donec cũ ſolis amicis in deo gaudeat. Altitudo verò ſpem futurę vitę & retributiõis,qua oĩa aduerſa cõtẽnit:donec videat bona dñi in terra viuentiũ.Notandũ,q̃ triginta cubiti altitudinis qui in Regum legunt̃,nõ ad tectũ tẽpli,ſed vſq; ad cœnaculũ inferius puenerunt. Hĩc enim quod altitudo.cxx.cubitorum erat,Alij.xxx.ad medium cœnaculũ.alij verò ad tertiũ,deinde vſq; ad ſupremũ templi tectum numerabunt.alij.xxx.& ſic tota altitudo domus in centũ viginti cubitis cõſumat̃: quo numero virorũ primitiua eccleſia in Ieruſalẽ grãm ſpũſſancti accepit,Quindecim nanq; q ex ſeptẽ & octo cõſtãt,futuram vitã ſignãt,q̃ nunc agit̃ in qete aiarũ & pficiet̃ in reſurrectiõe corporũ,qndecim v'ò in trigonũ ducta,i.cũ oĩbus ptibus ſuis numerata cẽtũ viginti fiũt,qb⁹ deſignat̃ futura beatitudo electorũ.Bñ aũt hoc numero tertiũ cœnaculum domus cõſummat̃,q̃ poſt pñtes labores poſt aiarũ requiẽ plena felicitatis gl'ia in reſurrectiõe cõplebit̃.e ℂPorticũ ve.Ipſum ſ.tẽplũ qd' erat p foribus oraculi. tripertita enim fuit fabricę diſtinctio:hoc eſt porticus ante templũ:& ipſum templũ in quo altare thymiamatis,menſa ppoſitiõis,& candelabrum luminis erãt:& oraculũ.i.ſcẽtã ſcõrũ vbi arca teſtamẽti & cherubim poſt velum collocata.Porticus v'ò ante tẽplũ antiquorum figurã geſtat fideliũ.Ipſum v'ò templũ eorũ q poſt incarnatiõnẽ dñi in mundũ venerunt.Domus autẽ interior regni cæleſtis gaudia vtriſq; data. ℂNotandũ ergo q̃ parietes domus lapidibus ptioſis facti fuerunt tabulis cypreſſinis vel cedrinis opti,laminis aureis veſtiri.vnde in Regũ:Et cedro oĩs domus veſtiebat̃ &c.Lapides parietis vel paui menti & tabulę & aurũ ſcõrũ vitã in eccl'ia ſignificant.Lapides viui ſunt ſancti fortitudine fidei in vnã regulam cõiuncti.Tabulæ quoq; cedrinę vel cypreſſinę ſunt ſancti latitudine variarum virtutum ſcd'm donationẽ ſpiritusſancti in eadẽ fide ſibimetipſis cõnexi. Auri laminę ſunt ſancti ſupeminẽtẽ ſciẽ charitatem habentes,& huius fulgore gratiſſimo adinuicẽ congaudentes. f ℂStrauit q. pa.Sicut latitudo parietis in altum exurgẽs,& ad laquearia perueniens,pueẽt⁹ virtutum qbus ſancti ad cælũ perueniũt,vel ſcõrum chorõs ſibi per varia tpa ſuccedentes ſignificãt:Ita ęqualitas pauimẽti cõcordẽ eorũ humilitatẽ,qua in hac vita poſiti ſociali charitate cõ

Eph.5.b.

※ dic

† hæc ſunt diſpoſitiones vel men ſuræ,ſcd'm quas cõſultũ fuit ipſi Salomoni ædificare

Nota

F

† lapide

Nota

†ex Pharna im nomẽ loci

†auro bono

▸ quaſi

a ℂSacræ ſcripturæ creditores.a quibus nos erudimur inſcios docere,contemptores corripere,onera noſtra inuicem portare.

centos † præpoſitos operum populi.

Cap. III.

a ET cœpit Salomon ædificare domum dñi

a ℂIn viſione pacis quę eſt in vnitate eccleſiæ.vnde: In pace fact⁹ eſt loc⁹ eius. b ℂ.ſ.Chriſto.de quo dicitur:Nunquid poteſt abſcondi ciuitas in monte poſita. c ℂId eſt viſionis.quia quos ad claritatis ſuę viſionem vocat,in hac vita laborantes viſitare & adiuuare dignatur.

in Ieruſalem in mõte Mória, b

a ℂPræſciuit eum Dauid ſecundum carnem naſciturum,ſicut & alij prophetæ.

qui dẽmonſtratus fuerat Dauid c patri eius in loco quem parauerat Dauid in area Ornam Iebuſæi.

a b Cœpit autem ędificare men d

a ℂHoc ad gentes refertur,quæ ſecundo loco ad ædificationem creatoris conuenerunt.

c ſe ſecundo※,anno quarto regni ſui. Et †hæc ſunt fundamenta quæ iecit Salomon ut ædificaret domum dei,longitudinis cubitos in menſura prima ſexaginta,

d latitudinis cubitos uiginti. e

e Porticum uerò ante frontem, quæ tendebatur in longum,iuxta menſuram latitudinis domus,cubitorum uiginti. Porrò altitudo centum uiginti cubitorum erat. Et deaurauit eam in f trinſecus auro mũdiſſimo. Domum quoq; maiorem texit tabulis ligneis abiegnis, & laminas auri obrizi affixit per to

a ℂSculptura palmarum deſcriptio virtutum per quas vera victoria & remuneratio acquiritur.

tum. Sculpſitq; in ea pálmas,&

a ℂCharitatis officia quibus ſanctorum fraternitas copulatur,& in vnam Chriſti domum toto orbe componitur.

quaſi catenulas ſe inuicem com

a ℂIn Regum ita:Texit pauimentum tabulis abiegnis. vnde patet,quia tabulas abiegnas non in terra poſuit,ſed ſuper marmora.tertio vero aurum ſuperpoſuit.

f plectentes. Strauit quoq; pauimentum templi pretioſiſſimo †marmore,decore multo. Por

a ℂCharitatis.

rò aurum erat †probatiſſimum, de cuius laminis texit domum,

a ℂSanctos doctores. b ℂParietes templi auro Salomon texit cum Chriſtus cœtus fidelium lumine ſapientiæ & charitatis illuſtrauit.

g & trãbes eius & poſtes & parie h

a ℂAngelicam conuerſationem in hominum moribus,vt ſicut ab angelis ſeruitur ei in cælis,ita ab hominibus ſeruiatur in terris.

h tes & oſtia & cælauit cherúbim

i in parietibus. Fecit quoque domum ſanctiſanctorum,longitudinem iuxta latitudinẽ domus cubitorum uiginti, & latitudinem ſimiliter uiginti cubitorum. Et †laminis aureis texit

k eam quaſi talentis ſexcentis.

te cõuerſant̃.Pauimentum ptioſo marmore ſtratum multò decore, & marmor tectum tabulis abiegnis,qa vita iuſtorum primò fidei firmitate munienda eſt in corde:põſt virtutum latitudine ornanda in opere.Quid enim prodeſt decor marmoris tabulis obtecti,niſi aliquid myſticum oſtẽdat̃:ſed bonorum amplitudinem operum fortitudine fidei fulciendã eſſe ſignificat. Abies,verò alta & durabilis mentẽ electorũ infima ſpernentem,cæleſtib⁹ inhęrentẽ,& virtutẽ patientię excellentẽ demõſtrat.Auri laminę marmori de tabulis abiegnis ſuppoſitę latitudo ẽ charitatis de corde puro & cõſciẽtia bona & fide nõ ficta,quę ſicut aurum alijs metallis,ita cęteris virtutib⁹ in tẽplo dei pfulget. g ℂPoſtes & pa. Textum cum aditũ fidei ipſo dño pãdente qua veritate reluceat oĩbus eccleſiã intrãtib⁹ oſtendit. Oſtiũ templi Chriſt⁹ eſt: p quẽ venit̃ ad patrem,q̃ ait:Ego ſum oſtiũ &c.In Regum ita ſcriptum eſt:Oraculũ habebat viginti cubitos longitudinis,& viginti latitudinis,& viginti altitudinis. Oraculũ dicit̃ ſanctumſanctorum:quia ibi diuina & angelica locutione hominibus ſecreta reuelant̃.vnde: Oraculum in abditis,i.interiori domo factum eſt,qa in ſuperna patria angelorum viſio & allocutio & ipſa dei pñtia reuelabitur.Quod dicit viginti cubitos altitudinis,parietem cedrinũ ſignificat,qui oraculum ab ęde exteriori ſegregat. h ℂCęlauit che.Habet hęc domus ſicut in Regũ legit̃, cęlaturas eminentes,cũm ſancti opa virtutũ nõ in occulto agãt,ſed exemptũ omnibus pferunt. i ℂFecit quo.Oraculum vbi erat arca,viginti cubitos habebat in lõgitudinẽ, latitudine,altitudine.i.p quadrũ:qa in ſuperna patria vbi regem in decore ſuo videt ſancti,ſola charitas diuinę & ſupnę grę p oĩa fulget.Vñ in ſequẽtib⁹:Laminis aureis texit eã i.mœnia ſupernę ciuitatis gr̃a charitatis impleuit. k ℂTalentis ſe.In talentis ponderis perfectio quæ charitatis perfectionem exprimit,ſicut perfectio ſenarij,per quem centenarius multiplicatur,vt fiant ſexcenti. Sed & cla

G

Ioh.10.b. &c.

3.Reg.6.c.

3.Reg.6.a.

H

NIC. DE LY.

CAP. III.

ET cœ.Sa.æd.d.d.Hic conſequẽter deſcribit̃ ipſ⁹ tẽpli ędificatio.Et priò q̃tũ ad formã tẽpli. Scd'ò q̃tũ ad vaſa miniſterij.iiij.ca.Pria in tres,qa priò deſcribit̃ forma tẽpli. Scd'ò ipõrũ cherubi q̃ fuerũt poſita,ibi:Fecit etiã in domo ſanctiſcõrũ cherubim. Tertiò colũnarũ q̃ erãt in porticu tẽpli,ibi:Añ fores etiã tẽpli.Snia aũt prię ptis & ſecundæ patet ex dictis.iij.Reg.vj.ã pncipio ca.vſq; ppe finẽ,exceptis q̃ ſequũt̃. b ℂIn mõ.Mo. i.viſionis.ille eſt locus in quo Abraham obtulit Iſaac,vt habet̃ Gen.xxij.& vocat̃ ibidẽ loc⁹ viſiõis:qa Abrahã appellauit ipm,dñs videt,vt ibidẽ dicit̃. c ℂQui de.ſ. Da.qñ angelus pręcepit q̃ Dauid ibi ædificaret altare & victimas offerret,vt dictum eſt.š. li. j.in fine ca.xxj.& in principio.xxij. d ℂMẽſe ſec.In ſecunda.ſ.die menſis.ſic eſt in Hebræ.tranſlatio verò noſtra omittit,in ſcd'a. e ℂIn menſ.pri.i.ſecundum formam & menſuram ſibi traditas ã Dauid,qui tradidit Salomoni exemplar omniũ fiendorũ in tẽplo,vt dictũ eſt.š.li.j.xxviij.ca. f ℂEt deaurauit eam intrin. Hoc eſt intelligendum q̃tum

Diuiſio

Moraliter. a ℂEt cœpit Salomon ædificare domũ.d.Expoſitionem huius capituli myſticam require.iij.Regũ.vj.cap.

Moraliter

a ſed & clauos fecit aureos, ita ut ſingu a
li claui ſiclos quinquagenos appende
b c rent. Cœnacula quoq; texit auro. Fe
cit etiam in domo ſanctiſanctorũ che

a ¶Vnius menſuræ & eiuſdem operis erant duo cherubim:quia nulla diſpar volũtas eſt in ſuperna patria,vbi omnes illuſtrantur eadem præſentis dei viſione & gloria. b ¶Propter conſortium charitatis quæ minus quam inter duos eſſe non poteſt. vnde diſcipuli ad prædicandum bini mittuntur, et qui verbum fidei prædicent,charitatem ante omnia teneant.

rũbim duos opere †ſtatuario, & texit
eos auro. Alę cherubim uigĩti cubitis
d extendebantur,ita ut una ala haberet
cubitos quinq;, & tangeret parietem
domus:& altera quinque cubitos ha
bens,alam tangeret alterius cherub.

a ¶Vnum opus erat in duobus cherubim, quia vtriuſque teſtamenti ſcriptores eadem caſtitate operis & deuotione charitatis deo ſeruiunt, vna & conſona voce ac fide deum prædicant.

Similitẽr cherub alteri⁹ ala quinq; ha
e bebat cubitos, & tangebat parietem,

a ¶Quia in omni labentium rerum varietate ſancti ſui corporis ſenſus in obſequium ſui conditoris extendunt.

f & alã eius altera quinq; cubitorum a

a ¶Alæ interiores ſuper arcam ſeinuicem contingunt,quia teſtamenta pari de domino conſentiunt atteſtatione

lam chẽrub alterius contingebat. Igi
tur alæ utriuſq; cherubim expanſę e
rant & extendebantur per cubitos ui

a ¶Quia nos ab huius peregrinationis erumna erectos, ad ſuum deſiderant venire conſortium.

ginti. Ipſi autẽ ſtabant erectis pedi b

a ¶Verſas habent facies.

g bus, & facies eorum uẽrſæ erant ad ex
h teriorem domum. Fecit quoque ue c

a ¶Supernorum deſiderio quo initiari crucem noſtram portando debemus. b ¶Sacramento dominicæ paſſionis. c ¶Flamma ſpiritualis amoris. Vnde dixerunt qui ambulauerunt cum domino:Nonne cor noſtrum ardens erat &c.

lum ex hyâcintho, purpurã, cõcco,

a ¶Sed & clauos.Quinquagenario numero peccatorum remiſ
A ſio, & ſpiritualis gratia, & requies ęterna figuratur:clauis verò lami
nę auri affigebãtur in parietibus domus domini. Claui ſunt verba
cęleſtia quibus in amore bonorũ operũ ꝓficimus & conſeruamur:
hæc nobis ꝓmittunt veniam peccatorum per gratiam ſancti ſpũs,
& ſabbathiſmũ in futuro ęternũ. Hi ſunt
claui dilectionis & claui timoris, quibus
incipiẽtes necdũ ad ꝑfectionẽ veniẽtes il
lecebras vitiorum mortificãt, illis.ſ. veri
Gal.5.d. tatis ſermonib⁹ cõfixi, quibus docemur
carnẽ nr̃am crucifigere cũ vitijs & cõcu
Pſ.118.b. piſcẽtijs. Vñ ꝓpheta:Confige à timore
tuo carnes meas &c. Qui ad ꝑfectiora ꝑ
ueniens de clauis ꝑfectionis, ait: Mihi aũt
Pſ.72.d. adhęrere deo, bonum eſt. b ¶Cœna
cula quo.te.au. Sicut ſanctaſanctorũ
vbi erat arca, internã ſc̃torũ vitã in con
ſpectu redẽptoris ſignificat. vñ: Abſcon
Pſ.30.f. des eos in abſcõdito faciei tuę, à cõturba.
hominũ. Ita cœnacula in alto eandẽ vitã
i. in cęlis eſſe & non in hoc mũdo. vnde:
Col.3.a. Quę ſurſum ſũt q̃rite, vbi Chriſt⁹ eſt in
dextera dei ſedẽs. c ¶Fecit etiã in do.
3.Reg.6.c. ſan.che. Hoc in Regũ plenius legit̃ ita
ſcriptũ: Et fecit oraculo duo cherubim
de lignis oliuarũ decẽ cubitorũ altitudi
nis, q̃nq; cubitorum ala Cherub vna, &
quinq; cubitorũ ala cherub altera. i. decẽ
cubitos habẽtes: à ſummitate alę vſq; ad
alę alteri⁹ ſummitatẽ. Decẽ quoq; cubi
torũ erat cherub ſcd's mẽſura pari: & o
pus vnũ in duobus cherubim. i. altitudi
nẽ habebat vnus cherub ſecũd⁹. Poſuit
B q; cherubim in medio tẽpli interioris. Ex
tẽdebant aũt cherubim alas ſuas, & tãge
bat ala vna parietẽ: & ala cherub ſecundi
tangebat parietẽ alterũ. Alę aũt alteræ in
medio templi ſeinuicẽ cõtingebant. Po
3.Reg.8.a. ſuit autẽ cherubim (vt in Regum legit̃)
in medio templi interioris: extendebant
autẽ alas ſuas cherubim, & tangebat ala
exteriorẽ vna parietem &c. Manifeſtum eſt ex his
quę p̃dicta ſunt, quaſi cherubim in me
dio templi interioris ſint poſiti, quorũ
habitatio eſt in cælis. Extendebãt autem
alas quaſi ad volandum; quia angeli ſem
per habent animum obſequio diuinæ
voluntatis paratum. Quod ala vna tangebat parietem, & ala che
rub ſecundi alterum parietem, pertinet ad illam charitatis admini
ſtrationem, quam nobis angeli exhibent. Quod alę alteræ in medio
templi ſeinuicem contingebant, eam dilectionis gratiam qua ſe alter
utrum complectuntur, ſignificat. Texit quoq; cherubim auro: q̃a
naturam eorum conditor immortali claritate ſublimauit, & mentẽ
Cherub veræ dilectionis atq; humilitatis luce compleuit. Cherubim angeli
Cherubim cæ dignitatis vocabulum eſt. Singulari numero cherub dicitur, plu
rali cherubim. Vnde per cherubim angeli qui in cælis conditori
ſuo ſemper aſsiſtunt, poſſunt intelligi. De lignis oliuarum facti: quia
virtutes angelicę vnctę ſunt gratia ſpirituſſancti, ne areſcant ab amo
re dei. Sunt autem altitudinis decem cubitorum, quia denario vitæ
æterne fruuntur, habentes inuiolatam conditoris imaginem; ſer
uata ſanctitate, iuſtitia, & veritate, quam prima conditione perce
perunt. Denarius enim decem obolis conſtat, & in ſe nomen re
gis continet & imaginem. Vnde regnum cæleſte ſignificat,
vbi angeli in imagine conditoris ad quam facti ſunt, ſemper
manent: & electi homines imaginem, quam peccando amiſe
rant, recipiunt. Alæ cũm in ſanctorum hominum figura ponunt̃,
virtutes eorum ſignificant, quibus ſemp ad cæleſtia volare, & in his
delectantur conuerſari. Cũm verò in figura angelorum, gratiam ꝑ
petuæ & indefectiuæ felicitatis eorum, qua ſemper in cæleſtibus in
miniſterio ſui perſiſtunt autoris. Vel quia leuitate ſpiritualis natu
ræ ſunt prædicti, vt vbicunq; voluerint, ſtatim quaſi volando per
ueniant, & hîc cum alis figurati, & prophetis ſunt cum alis oſtenſi.
Duo cherubim, id eſt duo teſtamenta, in oraculo facti in ſecreto cõ
ſilio diuinæ diſpenſationis, de lignis oliuarum; quia lucem ſcientiæ
nobis tribuunt iuuante flamma charitatis dei per ſpiritumſanctum.
decem cubitis altitudinis, quia obſeruantiam decalogi ad deo ſerui
endum prædicant, denario perpetui regni remunerandam. d ¶Ita
vt a

vt ala vna haberet cubitos quinq;, & tan. Quinq; cubitorũ C
erat ala cherub vna &c. quia angeli legem dei deſcriptam in quinq;
libris indefeſſa deuotione cuſtodiunt, diligẽdo.ſ. deum ex omnibus
viribus ſuis, & proximos tanquan ſeipſos. Plenitudo autẽ legis eſt Ro.13.c.
charitas. proximi quoq; adinuicẽ ſunt ſpiritus angelici & homines
electi. Vnde vtraq; ala cherub eiuſdem
menſurę eſt: q̃a eadẽ deuotiõe qua ſeſe al
terũ in deo diligunt, noſtrã quoq; ad ſe
aſcendentiũ ſocietatem deſiderãt. Simili
ter ergo alę decẽ cubitos cõplẽt, cũ in ge
mia charitatis exhibitiõe ãgeli cõditoris
ſui p̃ſentia lętantur. e ¶Tãgebat pa.
Duos ęquè parietes alis ſuis tangunt: q̃a
Iudęos & Gentiles ſecum habent cęleſtis
aulę poſſeſſores: non q̃ ibi ſit localis di
ſtinctio inter vtrũq; ppl̃m, ſed q̃a maior †inſtar puerorum
eſt feſtiuitas internę beatitudinis de con
ſortio adunatę in deo fraternitatis. Extẽ
dunt ergo ad vtrunq; parietem alas: q̃a
lætantes in cæleſti patria iuſtos vtriuſq;
populi ad laudem excitant creatoris. A
las tectas auro ad oraculi parietes exten
dunt, ſicut habẽt facies verſas ad exterio
rem domũ. q̃a angeli ſicut ſuã innocẽtiã
conſeruant, ſic de ſanctorum beatitudi
ne gaudẽt, vt eis quos adhuc in terris cõ
ſpiciũt, opẽ ferãt donec illos ad cæleſtem
patriam introducant. Oẽs enim ſunt ad Heb.1.d.
miniſtratorij ſpirit⁹ in miniſteriũ miſsi:
propter eos q̃ hęreditatem capiunt ſalu
tis. Alis exterioribus iſte vnũ parietẽ, ille
alterũ cõtingit: quia vet⁹ teſtamentũ an
tiquo ppl'o ſcripto nouũ nobis q̃ poſt
incarnationẽ dñi ad fidẽ venim⁹: & ſcd'o
parieti. i. ſeptẽtrionali rectè cõparamur,
q̃ poſt frigora & tenebras idololatrię lu
cem veritatis cognouim⁹. f ¶Ala ei⁹
al. Extendũt alas adinuicẽ ſuper arcã, cũ
ad laudẽ ſaluatoris referũt oẽ bonũ q̃d
acceperant. Extendũt alteras alas ad pa
rietes oraculi, cũ ſanctos ſecũ videre lętã
tur, eoſq; velut alarũ ſummitatib⁹ tan D
gunt, quos imitatores ſuę puritatis i hac
vita fuiſſe exultãt. g ¶Et fa.eo.ver.e.
ad ex.do. quia noſtri gratia qui adhuc
foris ſtamus, ſed ſpe ſalui facti ſumus, diui
ni libri ſunt conditi, quorũ ſcriptores iã
cũ dño regnãtes, noſtrę ſalutis curam ge
runt, & ꝓ nobis interpellant apud deum. h ¶Fecit quoq; ve
lum. Hoc in Regũ præmittit̃; ſed ibi narrat̃ q̃d hîc nõ habet̃, q̃a.ſ. in
ingreſſu oraculi fecit oſtiola de lignis oliuarum, poſteſq; angulorũ
quinq;, & duo oſtia de lignis oliuarum poſteſq;. Sed velum iſtud de
coris gratia factum eſt, vt inter parietes deauratos holoſericum ful
geret. Sed eiuſdem myſterij cuius oſtiola congrua ſignificatione an
te arcam & in ingreſſum oraculi appenſum, vt ſicut oſtiola cõgruis
horis aperiebantur, ſic & velum venientibus qui in ſanctaſanctorũ
ingrederentur. Cuius reuelatio ſecundum legem apertionem regni
cæleſtis ſignificat, quę per carnem Chriſti donata eſt nobis. Vnde &
baptizato domino aperti ſunt cæli: quia per baptiſma q̃d nobis cõ Matt.3.d.
ſecrauit, ingredimur ianuam regni cæleſtis, & ipſo moriente velum
ſciſſum eſt medium: quia legales figuræ ad finem peruenerant, Ibi.27.f.
& veritas euangelij & ingreſſus regni ipſa veritate aperitur.
Et intexuit

Nicolaus de Lyra.

dum quantũm ad inferiorem manſionem templi, quæ conti
nebat ſanctum & ſanctumſanctorum. a ¶Sed & clauos fecit
au. ad coniungendum fortiter laminas aureas cum tabulis, quæ e
rant in parietibus domus. b ¶Ipſi autem ſtabant erectis pe
dibus. id eſt obliquatis, vt dicit magiſter in hiſtorijs: ita quod ha
bebant vnum pedem magis eleuatum altero, quaſi diſponerentur
ad ambulandum. Sed hoc non videtur verum; quia in Hebręo ha
betur: Et ſtabant ſuper pedes ſuos, ita quod vterq; pes vnius cherub
tangebat pauimentum, & ſimiliter pedes alterius. & ideo cũm dici
tur hîc: Stabant erectis pedibus, intelligendum eſt, id eſt rectis: quia
rectè ſuper pedes ſuos ſtabant. c ¶Fecit quoq; velum ex hya
cintho. iſtud erat pendens ad parietem diuidẽtem ſanctum & ſc̃m
ſanctorũ, & tp̃e paſsionis Chriſti ſciſſum fuit, vt habet̃ Math. xxvij.
Ante fores

☞ a ¶Et intexuit. Intexuntur cherubim his quatuor coloribus, E cũ in omnibus quæ piè agimus à venenatis dæmonũ telis per angelica præſidia protegimur, & multitudine ſcientiæ indeſinenter vtimur, reſpicientes ſemper ad eloquia diuina, ne à virtutũ calle aberremus. b ¶Ante fo.&c.du.co. Stabant in porticu ante fores templi, & ingreſſum templi ſuo decore ex vtraq; pte ornabãt. Oſtiũ tẽpli dñs eſt, Ioh.14.a. q ait: Nemo venit ad patrẽ, niſi p me &c. Oſtiũ colũnæ ab vtroq; latere circũſtãt, cũ miniſtri ſermõis vtriq; pplo introitũ regni cęleſtis oſtẽdũt, vt qcũq; à luce legalis ſciẽ vel Gẽtilitatis errore ad fidẽ euangelij venerit, habeat eos paratos q ſibi iter ſalutis vbo mõſtrẽt 3.Re.7.b. & exẽplo. In Regũ de his colũnis legit: Qui cũ veniſſet ad regẽ Salomonẽ, fecit oẽ opꝰ eiꝰ, & finxit duas colũnas ęreas &c. c ¶Trigin.& qu.cu. Hic nũerꝰ pfectionẽ ſignificat magiſtrorũ. Septenarius eñ nũerus p qnariũ, vl qnariꝰ p ſeptenariũ multiplicatus, triginta quinq; reddũt. Quinariꝰ vò legem, ſeptenarius ꝑpter ſpm̃ ſeptiformẽ in flore radicis Ieſſe manentẽ, euangeliũ Mat.14.b. exprimit, vñ alibi dñs qnq; panibꝰ qnq; milia hoĩm, & alibi ſeptẽ panibꝰ qua Marc.8.a. tuor milia hoĩm pauiſſe narrat. Colũnę igit. xxxv. cubitorũ, ſignificãt doctores euangelij duorũ teſtamẽtorũ habe Mat.13.b. re pfectã ſciam. vñ: Vobis datũ ẽ noſſe Luc.24.g. myſteriũ regni dei. Et alibi: Aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. d ¶Quaſi ca. Multiplex catenarũ cõtextio & retis. ſcdm Regũ expãſio multifarias electorum pſonas inſinuat, q̃ cũ F vbis pdicatorũ fideliṫ auſcultãdo & obediẽdo adhęrẽt, qſi capitibꝰ colũnarũ ſuppoſita retia & catenulę miraculũ ſuę cõnexiõis ſpectãtibꝰ pbẽt. e ¶Capi.co. Capita colũnarũ, i. ſupma ps, pcordia ſunt doctorũ, qrũ deo deuotis cogitatiõibꝰ ſicut capite mẽbra, ita ipſorũ oĩa opa diriganṫ & vba. f ¶Mala granata. Vno foris cortice multa interiꝰ grana circũdãt. vñ eccl'iam ſignificãt, qa vniꝰ fidei munimie innũera electorũ agmina circũdat, vel cuiuſq; iuſti vitã & mores, q multa cogitationũ virtutũq; inſignia, ne forte defluãt, firma fidei & humilitatis vallãt cuſtodia. Aptè verò capita colũnarũ malis granatis erãt in gyro circũdata, qa ſcti doctores priorũ vitã fideliũ ad memoriã reuocant; eorũq; exẽplis & ſermones ſuos omni parte confirmãt, ne ſi aliter q̃ illorũ habet regula, vixerint vel docuerint, errẽt. g ¶Ipſas q.co. Ideo duę factę ſunt colũnæ & ita diſpoſitæ, vt nobis in pſperis & in aduerſis ingreſſum regni cęleſtis añ oculos ha Nota bendũ doceãt. Notandũ verò q̃ porticꝰ tẽpli etiam veſtibulũ vocaṫ, & qd legimus inter veſtibulũ & altare, inter porticũ & altare intelligi debere. Scda colũna ſignificat prędicatores, qui gentibus ad prędicandũ miſſi ſunt. Vel dextra colũna eos ſignificat, q venturũ in carne pphetauerũt dñm. Scda verò illos, qui iã veniſſe & mundum ſuo ſanguine redemiſſe teſtantur. Ambę colũnę ſili vocabulo cenſenṫ, cũ vna firmitas & altera in robore diciṫ, vt vna fidei & operis fortitudo cunctis ineſſe doctoribus mõſtreṫ, & nñi tpis doctores tacitè notentur, qui columnę domus dei videri & appellari volunt, cùm in ſe firmę fidei ad contemnendas ſeculi pompas ac deſideranda bona inuiſibilia, nihil habeant roboris ad corrigendos, vel induſtrię ad intelligendos eorum quibus pręſunt errores.

a ¶Caſtigatione carnis. vnde: Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram.

a b & abyſſo, & intexuit ei cherubim. Ante a fores etiam templi duas columnas, quæ c triginta & quinq; cubitos habebant †altitudinis. Porrò capitella earum quinq; d cubitorum, necnon & quaſi catenulas in b c e oraculo, & ſuperpoſuit eas capitibus co d f lumnarum. Mala granata etiã centum, g quæ catenulis interpoſuit. †Ipſas quoq; e columnas poſuit in ueſtibulo templi, u-

a ¶Dextera columna doctores ſignificat, qui in Ieruſalem, primitiuam inſtituerunt eccleſiam.

nãm à dextris, & alterã à ſiniſtris. Eam quæ à dextris erat, uocauit Iachin, & quę ad læuam Booz.

¶Firmitas. ¶In robore.

Cap. IIII.

h Ecit quoq; altare ęneum f uiginti cubitorum lon- g i gitudinis, & uiginti cu- k bitorum latitudinis, &

¶Alias tis.

a ¶Ante fores etiam. Hic conſequenter agitur de his quæ G erant in porticu, ſcilicet de duabus columnis notabilibus, de quibus dictum fuit diffuſè .iij. Reg. vij. Et patet ſententia ex dictis ibidem, excepto quod ſequitur: b ¶Et quaſi catenul. &c. colũnarum. Certum eſt autem quòd illę columnæ erant in porticu templi, & ideo dicũt hic expoſitores noſtri cõiter, q̃ licet oraculũ ppriiſſimè dicaṫ ipſum ppitiatoriũ, eò q̃ inde dabanṫ rñſa diuina qſi deſede dei, vt dictũ fuit diffuſè Exo. xxv. tñ vlterius trahiṫ ad ſignãdũ totã domũ ſanctiſanctorũ, in q̃ erat ppitiatoriũ, & vlterius ad ſignãdũ ptẽ † lõgitudinis anteriorẽ tẽpli, q̃ dicebaṫ ſanctũ vel ſãcta: & vlteriꝰ ad ſignandũ etiã porticũ, eò q̃ coniungebaṫ tẽplo. Et in hoc ſenſu loquiṫ hic ſcriptura, cũ diciṫ: Et qu. ca. i. opus reticulatũ ad modũ catenarũ, ſupple fecit. c ¶In ora. i. in porticu vbi erãt columnę. d ¶Et ſup. eas †3.Re.7.c. cap. col. Quia ſup capita illarũ colũnarũ erat opus reticulatũ, vt habeṫ .iij. Regũ .vij. Et ibi fuit diffuſè expoſitũ. Sed qa nõ recolo me vidiſſe ĩ veteri teſtamẽto, & maxiè vbi agiṫ de tẽpli ędificatiõe, q̃ oraculũ dicaṫ niſi ipm̃ ppitiatoriũ & domꝰ ſanctiſanctorũ in q̃ eraṫ ppitiatoriũ, ideo pt iſtud aliter exponi. Ad cuiꝰ intellectũ ſciẽdũ, q̃ in parietibus ſanctiſanctorũ erãt cęlate variæ figuræ, & erãt ibi aliquæ ad modũ opis plectilis ſeu cõcatenati vel reticulati, & cõſile opus factũ fuit in capitibꝰ iſtarũ columnarũ, tñ de alia materia. qa iſtæ columnę fuerũt de ęre, oẽs aũt figurę q̃ apparebãt in domo ſanctiſanctorũ erãt aureæ. ſcdm hoc igiṫ põt exponi hęc litera ſic: Et q. ca. in o. i. opꝰ catenatum ſeu reticulatum ſimile illi, qd erat ĩ oraculo, ſupple fecit. H Et ſup. eas capitibus col. e ¶Ipſas quoq; columnas poſuit in veſtibulo templi. id eſt in porticu.

NIC. DE LY.

CAP. IIII.

FEcit quoq; altare æneum. Hic cõſequẽter agitur de vaſis miniſterij, inter quę computantur etiam altaria. Et primò ponitur iſtorum deſcriptio. Secundò ponitur q̃dam epilogatio, ibi: Et compleuit. Circa primũ agiṫ primò de aliquibus quę erant in atrio ſacerdotum. Secundò de illis q̃ erant intra templum, ibi: Fecit autem candelabra. Primò ergo agiṫ de altari holocauſtorum, cùm dicitur: f ¶Fecit quoq; altare æneum. Iſtud non fuit concauum ſicut altare quod fecit Moyſes: quia non erat portabile de loco ad locum, ſed erat interius de lapidibus impolitis, ſecundum quod pręcipitur Exod. xx. & exterius erat æneum. g ¶Viginti cubitorum lõgitudinis &c. Et ſic patet, q̃ erat multò maius q̃ altare quod fecerat Moyſes, qd erat tantùm quinq; cubitorum in quadrum ſecundum longitudinem & latitudinem; & ſic area ſuperior erat vigintiquinq; cubitorum. habebat etiam tres cubitos tantùm in altitudine: iſtud verò habuit viginti cubitos in longitudine, & viginti in latitudine, & decẽ in altitudine, & ſic area ſuperior habebat quadringentos cubitos. Patet etiam quod oportebat habere aſcenſum ad hoc altare, aliter ſacerdotes non poſſent deſuper miniſtrare: ille tamen aſcenſus erat ſine gradibus per modum eleuationis paulatim aſcendentis à longinquo, ſicut plenius dictum fuit in Exod. cap. xx.

Mare etiam ęneũ

Moraliter. f ¶Fecit quoq; al. æne. Iſtud fuit altare holocauſtorum, in quo carnes animalium offerebantur: ideo ſignificauit auſteritatem pœnitentiæ, in qua caro propria domino ſacrificatur, & hęc oblatio tantò melior eſt & deo placentior, quantò caro ppria carior homini q̃ aliena. Iob. ij. b. Pellem pro pelle, & cuncta quę habet homo, dabit pro anima ſua. i. pro vita corporali ſeruanda. Vnde ibidem ſubditur: Tange os eius & carnem &cæ. g ¶Viginti cubito. longitudinis, & viginti cubito. la. id eſt quadrum. p qd ſignificatur quadratura quatuor cardinalium virtutũ. & de. c. al. per qd ſignificatur impletio decem mandatorum. Per hoc igiṫ q̃ altare holocauſti fuit ſic diſpoſitum, ſignificatur q̃ auſteritas pœnitentiæ non eſt deo placita, niſi annexam habeat quadraturam virtutis cum impletione decem mandatorum. Cæterorum autem expoſitio myſtica poſita eſt .iij. Regum. vij. ca. Moraliter

GLOS. ORDI.

CAP. IIII.

FEcit q. al. Altare holocauſti ſignificat eos, qui corpus ſuũ & aĩam deo igne amoris cõſecrãt; quorũ perſeuerantiã in bono opere lõgitudo altaris exprimit, latitudo amplitudinẽ in charitate dei & pximi, ſpem in expectatiõe diuinę viſitationis altitudo ptẽdit. i ¶Vigin. c. la. Vicenariꝰ magnã pfectionẽ indefeſſę longanimitatis & ſyncerę dilectiõis ſignificat, q̃ p vtriuſq; teſtamẽti obſeruantiã nobis tribuiṫ. Quater eñ quini viginti ſunt. quinq; aũt ſunt libri legis, & quatuor euãgelia. Cũ vò ad intelligentiã & cuſtodiã legis illuſtrãte grã puenimꝰ, vicenariũ numerũ pficimꝰ: fitq; idẽ numerꝰ ĩ lõgitudine & latitudine altaris, cũ corda electorũ dočẽte vtroq; teſtõ pſeuerãtiã huiuſmodi opis etiã ĩ pſecutiõibꝰ ſeruãt, & hilaritatẽ dilectionis etiã in eos q pſequunṫ. k ¶Et de. cu. al. In denario ſpes cęleſtiũ pmiorũ ſignificaṫ. vñ qui in vinea patriſfamilias laborant, denario remuneranṫ. Vñ altare quidem electos ſignificat. pro ſignanda eorum vita perpetua decem cubitis exaltatur

☞ Mare etiam.

a decem cubitorum altitudinis. Mare eti- a

¶ vel cubitorum.

am fuſile decem cubitis à labio uſq; ad la-

a ¶ Vt totus orbis lauacro vitæ figuraretur eſſe mundandus.

b bium rotundum per circumitum. Quin-
c que cubitos habebat altitudinis, & funi-
culus triginta cubitorum ambibat gy-
rum eius. Similitudo quoq; boū erat ſub-
d ter illud. †Et decem cubitis quædā extrin-
ſecus cęlaturæ, quaſi duobus uerſibus la- b c

a ¶ Hi ſunt .xij. apoſtoli & eorum vicarij qui mare impoſitum portant, cum iniunctum ſibi euangelizando officium prompta deuotione perficiunt, & in quadrati orbis partibus fidem ſanctæ trinitatis aſtruunt.

bium maris circumibant. †Bo͛ues autem
erant fuſiles, & ipſum mare ſuper duode
cim boues impoſitum erat, quorum tres
reſpiciebant ad aquilonem, & alij tres ad
occidentem. Porrò tres alij meridiem, &
tres q reliqui erant orientē, habentes ma
e re ſuperpoſitum. Poſteriora autem bo-
f um erant intrinſecus ſub mari. Porrò †ua d
ſtitas eius habebat menſuram palmi, & e

a ¶ Guſtus dominicæ paſſionis.

labium illius erat quaſi labium câlicis uel

a ¶ Aperta claritas reſurrectionis. b ¶ In Regum, duo milia batos.

g repândi lilij, capiebatq; tria milia †metre

a ¶ Quomodo hæ conchæ factæ fuerunt, in Regum plenius ſcriptū eſt.

h tas. Fecit quoq; conchâs decem, & poſu f g
i it quinq; à dextris, & quinq; à ſiniſtris, ut h
lauarent in eis omnia quæ in holocau-
ſtum oblaturi erant. Porrò in mari ſacer-
dotes lauabantur. Fecit autem & cande- h
k labra aurea decem ſecundum ſpeciem
qua iuſſa erant fieri, & poſuit ea in tem- i
plo, quinque à dextris, & quinque à ſi-

a ¶ Mare etiam. Lauacrū ſalutare quo in remiſsione peccatorū
A lauamur. Sacerdotes enim in eo lauabātur, vt in ſequētibus dicitur.
qui omnes electos ſignificant, eò quôd ſint mēbra veri ſacerdotis.
Rectè autē hoc vas mare dicitur in memoriā .ſ. maris rubri, in quo
extinctis AEgyptiis & liberato populo dei, baptiſmi forma pręceſ-
ſit. Baptiſm⁹ ꝙ ô vitę nobis mundítiā
q̄rit in hoc ſeculo, & vitę eternę glīam
ꝓmittit in futuro. Vñ mare decem cu
bitorū à labio vſq; ad labiū eſſe ꝓhibe
tur, qa decē p̄ceptis oīa q̄ facere debe-
Matt.20.a. mus, exprimunť. Denario quoq; mer-
ces bñficiorū ſignificať, cū in vinea la-
borātib⁹ ꝓmittiť. Erat ergo mare de-
cem cubitorū à labio vſq; ad labiū, qa
ā primò baptizato in noīe Ieſu Chri-
ſti vſq; ad vltimum oīs fideliū chorus
†ꝑ circūitū circūdātiū illud, decē cubitis am- biebāt mare ꝑ circūitum
vnā veritatis viā ingredi, & cōmunem
ā dño coronam iuſtitię ſperare debet.
b ¶ Quinq; cu. ha. al. quia quicquid
viſu, auditu, olfactu, guſtu, tactū ve de
linquim⁹, totū in baptiſmo relaxatur.
Sed nō ſufficit p̄teritorū remiſsio pec-
catorū, niſi quiſq; deinceps bonis opi-
bus inſtiterit. Alioquin diabol⁹ qui ex
Luc.11.d. ierat multiplicius redit, & fiunt homi-
nis nouiſsima peiora priorib⁹. vnde ad
dit: c ¶ Funiculus. t. c. hoc eſt diſci
plina cęleſtium p̄ceptorū, qua à noſtris
voluntatib⁹ religamur. vñ: Funiculus
Ecc.4.b. triplex difficile rumpiť: qa obſeruan-
tia mandatorum dei in cordib⁹ ſancto
rum fide, ſpe, & dilectione ſupnę retri
butionis firmata, nulla pōt aduerſitate
diſſolui. d ¶ Et de. c. q̄. ex. Sculptu
ra ſubter labium circūibat illud, decem
cubitis ambiens mare. Duo ordines
B ſculpturarum hiſtriatarum erāt fuſiles.
cū p̄dictū ſit ꝙ reſticula triginta cubi-
torum mare circūierit. & nunc addať
ꝙ ſculptura ſubter labium poſita decē
cubitis ambierit: patet ꝙ vas erat ī mo
dum phialę repandū ac diffuſum à tri-
ginta cubitis, quos habebat à labio vſ
q; ad decem coartatū. Sculptura autē
Sculpturæ hiſtriatę hiſtriata eſt q̄ hiſtorias rerum imitať.
vnde ꝑ ſculpturas hiſtriatas quib⁹ ma
re circundať exēpla priorū temporum
deſignantur, vt videamus quibus ope
ribus ſancti deo placuerunt ab initio,
quanta infelicitate propter ſcelera pe-
rierunt reprobi. e ¶ Poſteriora. Quia qua mercede prædicato
res in perpetuum donentur, dei examine diſpoſitum eſt, ſed nobis
adhuc occultum eſt. quibus hoc occultum eſſe non pōt, ꝙ omnis q
baptiſmum ad ſalutem accipit, fidem, ſpem, & charitatem debet ha
bere: nec ſine his tribus virtutibus operari. vel ad ſalutem intrare va
3.Reg.7.d. let. vnde in Regum dicitur: Groſsitudo autem luteris trium vncia-
rum. Groſsitudo luteris, firmitas eſt virtutis. Trium vnciarum, qa
robore fidei, ſpei, & dilectionis perceptio baptiſmi muniť. f ¶ Por
ro va. ei⁹ ha. men. pal. Groſsitudo quam Ioſephus quatuor digi
torum eſſe dixit, demonſtrans quæ fuit magnitudo palmi. Idem au
tem hæc ſignificant. Quiſquis enim fide, ſpe, & charitate ſecundum
quatuor euangeliorum doctrinam opera facit iuſtitiæ, percipi &
mercedem æternæ vitæ. g ¶ Tria mi. me. Millenarius perfectio
nem ſignificat, quia denarius quadratum ſolidum facit. Decies enim
decem, centum faciunt, qui eſt quaſi quadrata figura, ſed plana: ſed
vt in altitudinem ſurgat & ſolida efficiatur, multiplica centum per
decem, & fiunt mille. Quo numero ſtabilis & inſuperabilis, & velut
quadrata iuſtorum conſcientia ſignatur. Quocūq; enim quadratū
vertis, ſtabit. Sic electorum animus nulla tentatione à ſtatu rectitu-
dinis inclinatur. Capit mare tria milia metretas, cûm baptiſmi ſacra
mentum in fide trinitatis datum, in ſe ablutis confert omnium remiſ
ſionem peccatorum. h ¶ Fecit quo. cō. de. In Regum ita: Fecit
quoq; decem luteres ęneos. Quadraginta batos capiebat luter v-
nus. Eratq; quatuor cubitorum. Singulos quoq; luteres per ſingu-
las decem baſes poſuit &c. Apoſtoli & apoſtolici viri qui per bo-
ues mare portantes ſignantur, per baſes quoq; portandis luteribus
præparatas exprimuntur, ſicut ipſi luteres baptiſmum ſignant,
quem figurabat mare. Omnia enim in eis quæ in holocauſtis
oblaturi erant, ſacerdotes lauabant. Holocauſtum autem do- C
mini omnis fideliū multitudo poteſt intelligi, quæ ab ipſo baptiza-
tur in aqua & igni. Sicut ergo ſacerdotes qui in mari lauantur, eos
ſignant qui per baptiſmum conſortes ſummi ſacerdotis efficiūtur:
ita holocauſta eoſdem exprimunt, cûm poſt ablutionem baptiſmi
gratia implentur ſpirituali. Lauatur e-
nim in lutere hoſtia, cūm fidelis perfun
ditur aqua baptiſmi. Offertur in holo
cauſtum, cūm per impoſitionem ma-
nus epiſcopi accipit donum ſpiritus
ſancti. i ¶ Et poſuit quinq; a de-
xtris & quinq; a ſini. vt la. in eis.
In vtraq; parte templi poſitæ ſunt ba-
ſes luterum, vt vtriq; de populo ſacri
fontis gratia deſignaretur eſſe panden
da. Et quinq; ſunt in vtraq; parte, vt ſi
cut in expoſitione maris qđ quinq; cu
bitis altum eſſe iam diximus, demōſtra
retur typicè vniuerſa quæ per quinq;
ſenſus corporis deliquerat per lauacrū
baptiſmi eſſe remittenda. Sicut ergo ī
vno mari duodecim bobus ſuperpo-
ſito vnitas exprimitur baptiſmatis, q̄ † Duo aūt ordines
per apoſtolos toto erat orbe prædicā
da, ita etiam per duos ordines luterum
myſticè oſtenditur, quia Gentilitas cū
Iudęa in vnum fidei conſortium per
baptiſmatis vndam erat procreanda.
k ¶ Candelabra aur. Diuina elo-
quia, quæ lucem ſapientiæ proferunt.
vnde: Lucerna pedibus meis verbum Pſ.118.b.
tuum, & lu. ſe. &c. Hinc Salomon ait: † denſitas vł craſsitudo
Quia mandatum lucerna eſt, & lex lux. Prou.6.c.
Bis quina ſunt candelabra, quia quin- D
q; ſunt legiſlatoris volumina, in quib⁹
& tota veteris teſtamenti ſeries comple † batos
ctitur quinq; ſeculi ætates. Quinq; à de
xtris & quinq; à ſiniſtris ponuntur:
cùm poſt incarnationem domini ea-
dem ſcriptura vtriq; populo commit
titur, vel euangelicis plena figuris o-
ſtenditur, quæ quondam iuxta litte-
ram ſolûm intelligēda eſſe putabatur.
Necnon &

Nicolaus de Lyra

a ¶ Mare etiam æneum fuſi
le decem cubitis. Hîc conſequen-
ter agitur de mari æneo in quo laua-
bantur ſacerdotes. Secundò de luteri-
bus in quo lauabantur hoſtiæ offerendæ ibi: Fecit quoq; conchas.
Sententia iſtarum partium patet ex dictis, iij. Regum. vij. ca. vbi dif
fuſè fuit dictū de diſpoſitione huius maris & luterum. tamen de hoc
aliqua pauca ſunt hîc exponenda. b ¶ Quaſi duobus verſib⁹,
id eſt ordinibus. c ¶ Labium maris circumibant. Non eſt in
telligendum, ꝙ illi duo ordines cęlaturarum eſſent iuxta labium qđ
erat in ſuperiori parte maris, ſed erant verſus inferiorem partem, ſi-
cut fuit oſtenſum. iij. Regum. Sed dicuntur hîc circumire labium,
quia procedebant in circumitu maris verſus partem inferiorem, ſi
cut & labium circumibat in parte ſuperiori. d ¶ Porro va-
ſtitas eius & cæ. id eſt ſpiſsitudo maris. e ¶ Habebat
menſuram palmi, & labium illius erat quaſi labium cali.
iij. Regum dicitur: Trium vnciarum. Et dicendum ꝙ eadem eſt mē
ſura, ſicut ibi plenius fuit dictum. f ¶ Fecit quoq; conchas de
cem. i. luteres. Et vocantur hîc conchæ à concauitate, quia luteres
erant interius concaui. g ¶ Et poſuit quinq; a dextris, &
quinq; a ſiniſtris. ſcilicet reſpectu maris ænei, qđ erat in medio.
h ¶ Fecit autem & candelabra. Hîc conſequenter agitur
de aliquibus quę erant intra templum, ſcilicet in illa parte quę dice-
batur ſancta vel ſanctum. Secundò reuertitur ad aliqua quæ erant
extra templum, ibi: Fecit etiam. Circa primum dicitur. Fecit au-
tem & candelabra aurea decem ſecundum ſpeciem quā
iuſſe. id eſt ſecundum ſimilitudinem candelabri, qđ fecit Moyſes,
de cuius factura & forma dictum fuit diffuſè Exo. xxv. ¶ Et poſuit
ea in templo, quinq; a dextris, & quin. a ſi. ſ. reſpectu candela
bri qđ fecerat Moyſes qđ erat in medio. Iſta tamen candelabra o-
mnia erant in parte auſtrali templi, ſicut & candelabrum quod
fecerat Moyſes, ſecundum quod habetur Numer. viij. cap.
Necnon &

a ¶In Regum ſingulari numero:Et menſam ſuper quam ponerentur panes propoſitionis auream.

a niſtris. Nēcnon & menſas decem, a
& poſuit eas in templo, quinq; à de b
xtris, & quinq; à ſiniſtris, †phialas
b quoq; aureas centum. Fecit etiam c

a ¶Exterius atrium. b ¶Hæc; viam moreſq; carnalium ſignificat, quibus dicitur:Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus &c.

c atrium ſacerdotū & † baſilicā gran d
d dē, & oſtia in baſilica quæ texit æ- e
re. Porrò mare poſuit in latere de- f
xtro contra orietem ad meridiem.

a ¶Vel etiam. b ¶Ad ſuſcipiendos cineres altaris holocauſti. c ¶Fuſcinulas quibus carnes victimarum de chaldariis traherentur & ad eſum hominum offerentur.

e f Fecit autē Hiram lebetes & †crea- g h

a ¶Ad offerenda libamina.

g gras & phialas, & cōpleuit omne i k

a ¶Prædicatores vtriuſque populi.

opus regis in domo dei, hoc eſt co-

a ¶Prædicatorum corda.

lumnas duas & †epiſtylia & capita,

a ¶Sicut ſupra.

& quaſi quædam retiacula quæ ca
pita tegerunt ſuper epiſtylia. Mala

a ¶Sicut ſupra.

granata quoq; quadringenta & re-
tiacula duo, ita ut bini ordines, ma
lorum granatorum ſingulis retia-
culis iungerentur, quę protegerent
epiſtylia & capita columnarū. Ba- l

a ¶De his ſupra tractatum eſt.

ſes etiam fecit & conchas, quas ſu-
perpoſuit baſibus, mare unum, bo-
ues quoque duodecim ſub mari, &
lebetes & creagras, & †phialas.
Omnia uaſa fecit Salomoni Hi- m

¶Quaſi pater.ſ.reuerendus.

ram †pater eius in domo domini n
h ex ære mundiſſimo. In regione
i Iordanis fudit ea rex in argilloſa

† crateras.

† atriū grāde.hoc⁹ erat vbi ſtabant ſacerdotes ſacrificaturi ſup altare& erat pauimento per gradū altior & infrà.

† ſcopas,& infrà.

† funiculos & infrà

† vſtridētes

† Abi vl' patris ſui ſubaudi faber.

E a ¶Necnon &. Has menſas tam ad panes propoſitionis, quàm ad vaſa dñi portanda factas eſſe credibile eſt. Pluralē uerò numerum pro ſingulari poſuit vſitato more, vt in Ieſu Naue. Filij autem Iſrael preuaricati ſunt mandatū, & vſurpauerunt de anathemate: cùm Achaz ſolus hoc fecerit. Vel qa panes ꝓpoſitionis ſolebāt ante ſabbathū coq, vt mox i ſabbatho ꝓponerēt in mēſa ꝓpoſitionis. Potuit tñ fieri vt panes noui nouiter cocti illis mēſis iponerētur, ibiq; nocte illa ſeruarent̄ opti, donec primo mane ablatis veteribus ſup menſam ꝓpoſitiōis ponerent̄ calidi. Sed ſicut vna mēſa duodecim panib⁹ onuſta, vnanimē totius ſcripturę cōcordiā aplica autoritate munitam ſignificat: Ita decem menſæ aureę, diuinæ legis ꝓphetarū eloquia, q̄ refectionē nobis ṽbi dei q̄ſi panes propoſitionis offerūt, vt exēpla fideliū poſitorū quaſi in ſe vaſorū dei claritatē & miracula ꝓponunt. Menſa aurea ſacra ſcriptura eſt ſpiritualis ſciētię claritate fœcūda. De qua Pſ. Paraſti (inquit) in conſpectu meo mēſam aduerſus eos qui tribulant me. Panes propoſitionis ſunt doctores ſancti, quorū opa nobis velut vbera ſalutaria ad exempla vitę propoſita. b ¶Fecit etiā at. Atriū ſacerdotū in eccſia, vitā exprimit perfectorū, qui excellentia virtutū dño appropinquare, & alijs verbo & opere ducatū ſolēt oſtendere. Sacerdos em̄ dicitur, quia ſacrū ducatum p̄bet minoribus. Quo nomine nō ſolū epi vel p̄ſbyteri, ſed & oēs q altitudine cōuerſatiōis & doctrinę ſalutaris p̄eminēt, ſolent appellari, qui.ſ. nō ſibi tm̄, ſed pluribus ꝓſunt, q exhibētes corpa ſua hoſtiā viuentē, ſanctā, deo placentē, ſacerdotale miniſteriū exercent qb⁹ p Petrū dr̄: Vos aūt gen⁹ electū, re.ſa.&c. In Regū ita; Et ędificauit rex Salomon atrium interius tribus ordinib⁹ lapidū politorum & vno ordine lignorū cedri. De interiori atrio breuiter loquit̄, de exteriori prorſus tacere videt̄. Sed in ṽbis dierū fit mentio vtriuſq;. Atrium ergo interius qđ vocat̄ ſacerdotū, quia ſacerdotes & Leuitę in eo miniſtrabāt, vndiq; erat tēplo circundatū, ſed ab oriente vnde templi erat ingreſſus, multò longi⁹ à templo ſecretū, quia ibi.i. in facie templi fiebāt miniſteria ſacrorum. Ibi altare ęneum ad hoſtias offerendas, Ibi decem luteres ad eas lauandas. Ibi mare æneum ad lauandas manus & pedes ſacerdotum, cùm intrarent ad miniſtrandum. Habebat autem hoc atriū tres cubitos altitudinis ſecundum Ioſephum, quatenus ab ingreſſu templi cęteros prohiberet, & ſolis ſacerdotibus hæc licere ſignificaret. Erat ei ianua ad orientalem plagam, ad quam vſq; populus hoſtias & ſacrificia inferebat, inde ſuſcipienda à ſacerdotibus, & ad altare perferenda. Quæ de atrijs vel porticibus hîc minus dicuntur, in libro Regum ſecundum Bedam plenius expreſsimus. c ¶Et baſilicam grandem & cæ. Quæ erat extra atrium ſacerdotum, in quam omnis populus ad orandum vel ad verbum audiendum confluebat. Hęc in eccleſia vitam moreſq; carnalium ſignificat, quibus dicitur: Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus &c. Et baſilicam gran. Bene per baſilicam grandem carnales ſignificantur, quia multò maior eſt in eccleſia numerus talium q̄ perfectorum. Sed quantùm pręſtant numero, tantùm ſuccūbunt merito. Vnde hęc baſilica grandis etſi plurimos capit, non ad officium altaris, nō in ipſum quoq; atrium ſacerdotum ſaltem intromittit: quia carnales & infirmi & ſi ob meritum caſtę fidei & pietatis ad electorum ſortem pertinent, longè tñ ab his ſunt qui dicunt: Non audeo loqui aliquid eorum quę per me non efficit Chriſtus, in obedientia gentiū verbo & factis. d ¶Et oſt.in ba. Hęc ſignant introitum fidei ſermone prędicationis prępararī, vt venientes diſcant quomodo per fidē Chriſti vel ſalutaria ſacramenta debeant intrare eccleſiam dei, & poſtq̄ intrauerint q̄ religioſè debeant conuèrſari. e ¶Fecit au. Hi.le. Lebetes cineres ſacros ſuſcipiunt, cùm fideles exempla & ſacramenta dominicę paſsionis ad cuſtodiam ſui pia mente retractant, vel exitum iuſtorum diligenter aſpiciunt, qui magnis elaboratis agonibus de percepto brauio ſine fine lætentur, vt conſideratis maiorum virtutibus & ipſi magni efficiant̄. vnde: quorum intuentes exitū cōuerſationis, intueamini & fidē. f ¶Et crea. Creagrę p̄dicatores ſignāt q aīas fideliū ṽbo dei reficiunt ſpūalib⁹ ſpūalia cōpantes: carnalib⁹ verò lac ſimplicis doctrinæ miniſtrātes. q autē ſacramēta Chriſti ſummatim cognoſcere & ad imitationē ſuſcipe voluīt, quaſi carnibus hoſtiæ ſalutaris ſatiant̄. & qa doctorū eſt cuiq; cōgrua diuidere, rectè fiūt ſacerdotib⁹ fuſcinulę, qb⁹ carnes hoſtiarū ꝓut oportet cōponāt, & alia hoib⁹ mūdis q̄dā afferāt, alia altaris ignib⁹ cōſumēda relinquāt: q̄dā em̄ nrę hūilitati ad refectionē reuelant̄, q̄dā ſolūmodo patēt ſciē ſcti ſpūs: q̄dā i Para. q̄ in Regū expoſita p̄terim⁹, q̄dā expoſita nō inuenim⁹ & nrę puitatis cōſuetudinē excedere nolum⁹. Nuſq; em̄ p nos aliqd expoſuimus. g ¶Et phia. Phialę latiorē & apertiorē ſactę doctrinę ſignificāt ſermonē, qui hauſtū ſapiētię piè ſitiētib⁹ impēdit, & piè laborantib⁹ refocillationē cōgruā p p̄dicatorū miniſteria tribuit, vt ad fontē vitę æternę peruenire poſsint, ex quo bibētes nō ſitient in ęternū. i ¶In ar. Argilloſa terra de qua factę ſunt formę ad fundēda vaſa, ſacrā ſcripturā (de q̄ bñ viuēdi regulā accipimus) ſignificat. Quaſi em̄ argilla igne durata formā vaſis dñi quāta & q̄lia fieri debēt exhibet, cū nobis ſcriptura regulā quā ſeq̄mur iuſtitię, & ſctōrū oſtēdit exēpla. q igne tribulatiōis īuincibiles i oib⁹ pſtiterunt, vt nos ī domo dñi vaſa p̄tioſa eſſe cupiam⁹. AEs āt liq̄factū igne argillę formas igredit̄, vt poſſit vas aptū miſterijs cęleſtib⁹ effici, cū ipi ſalubriter hūiliati & flāma diuīę charitatis vl' hūanę aduerſitatis emolliti viā patrū bñ opādo itram⁹, vt ad p̄mia illorū bñ currēdo pueniam⁹. Nec em̄ ſemp nos regulis bñ opādi neceſſe ē artari, ſed cōpleta opatiōe bona palma bearę retributiōis ē ſpāda. Quia nō ſemp vaſa ī formis argillę tenebant̄ incluſa, vbi ad pfectionē venerāt, fractis formarū clauſtris ꝓducebant̄ i lucē, & ī tēplo dñi p ſuis q̄q; locis diſponebātur. Nō q̄ opa ſctōrū iteritura ſint, ſed vbi coronā iuſtitiæ acceperint, ceſſabunt officia laborioſę opationis. h ¶In regi. Iord. In quo Chriſtus baptizatus eſt, cuius tinctus vn-

Ioſ.7.a.

Pſ.22.b.

Sacerdos

Phi.4.d.

1.Petri.2.b.

3.Reg.6.d.

F

1.Co.3.a.

G

H

Nicolaus de Lyra.

a ¶Necnō & m.d.ſ.aureas. b ¶Et po.e.in tē.quin.a dex.ſ.reſpectu mēſæ quā fecerat Moyſes. tñ oēs iſtę mēſæ erāt in pte aqlonari ipſius tēpli, ſicut & mēſa quā fecit Moyſes: vt habet̄ Nu.viij. Ratio aūt hui⁹ ſit⁹ cādelabri & mēſę fuit dicta Exo.xxvj.& Nu.viij. c ¶Fecit e. atri. Hîc breuiter facit mētionē de atrio ſacerdotū qđ erat in circuitu tēpli. d ¶Et ba.grā. Baſilica ꝓpriè dr̄ dom⁹ regia. A βασιλεύς, qđ eſt rex in Gręco. eſt tñ nomen baſilicè tractum ad qđlibet ędificiū notabile. Iſtud aūt atriū erat clauſum ſumptuoſè & curioſè.ſ. tribus ordinibus lapidū & vno ordine cedri: vt habet̄.iij.Reg.vj.in fi. & ideo vocat̄ hîc baſilica. e ¶Et o.in ba. per quę ingrediebantur ſacerdotes atrium. f ¶Porro ma.p.in la.d. hoc ponitur hîc, qa ſuprà nō determinauerat de ſitu hui⁹ maris. & ex hoc qđ dr̄ hîc patet q̄ declinabat ad dexterā partē atrij, accipiēdo dexterā prout ſacerdotes egrediebant̄ de tēplo, qa egrediēdo ꝓcedebāt verſus orientē, eò q̄ ingreſſus tēpli erāt in pte orientali ipſius tēpli. g ¶Fecit au. Hi.le.i.chaldaria. h ¶Et crea.i. inſtrumenta ad extrahendum carnes de chaldarijs. Et dicitur κρεάγρα à κρέας, quod eſt caro, q̄ carnē trahat. i ¶Et phi. In Heb. habetur: Et bacinos. iſta inſtrumēta erāt pro altari holocauſtorū. k ¶Et cō. Hîc cōſequenter reſpectu prędictorū ponit̄ q̄dā epilogatio: vt aliqua addant̄ quæ fuerunt omiſſa. & patet ſnia vſq; ibi: l ¶Baſes e.fe. ſup quas ponebantur conchę ſeu luteres. & de forma & factura iſtarū baſium dictum fuit diffuſè.iij.Reg.vij. fit tamen hîc mētio de iſtis baſib⁹: qa de ipſis nō fecerat mētionē ſuprà loquēdo de cōchis ſeu luterib⁹. m ¶Oīa v. fe. Sa. Hi. ſic ſcribit̄ in Heb. hîc, nec mirū quia noīa Hebręa frequēter ſic variant̄ ſicut & Latina, vt frequenter dictum eſt. n ¶Pater eius. Dicitur

A ctus vndis aquarũ nobis vertit elementũ in ablutionẽ peccatorum. Et quia omne fideliũ baptiſma quo dño conſecramur in exẽplum illius baptiſmi celebratur, rectè in regione Iordanis facta ſunt vaſa domus dñi. Non enim aliter vaſa electionis fieri poſſumus, niſi ad baptiſma eius reſpicientes vitali flumine ablui ſatagamus. Notandũ

Nota aũt, ꝙ nõ tñ in regiõe Iordanis, ſed in cãpeſtri regiõe illiꝰ facta vaſa dicit, ſignificãs multiplicationẽ fideliũ, q̃ non ſolũ in Iudęa, ſed in gẽtiũ latitudine futura erat. vñ: Gaudebũt cãpi & oĩa q̃ ĩ

Pſ.95.c. eis ſunt. Et alibi: Audiuimꝰ eã ĩ Ephra

Ibi.131.a. ta, inuenimꝰ eã in cãpis ſyluę. Fudit ergo rex vaſa domꝰ dñi ĩ cãpeſtri regione Iordanis, qa dñs baptiſmo ſalutis de quo vaſa miſericordię faceret, totã mũdi latitudinẽ ĩpleuit. a ℭ Fecitq; Sa. Dictauit qđ Hirã ĩpõ ope cõpleuit. Al

Allego. legoricè vͦ ð redẽptor nr̃ ĩ ſctis p̃dicatoribꝰ & oibꝰ fidelibꝰ ornatũ ecclię parat, & virtutũ efficit opa, q̃ ait: Nihil ſi

Ioh.15.a. ne me poteſtis facere. Oẽ em̃ datũ opti

Iaco.1.c mũ, & oẽ donum perfectũ deſur. &c.

b ℭ Al. au. Corda pfectorũ internæ charitatis & caſtitatis luce fulgentiũ. q̃rũ ſublimitatẽ ſignificat etiã locus altaris. Stabat em̃ ante oſtiũ ſctiſctorũ, vt in factura tabernaculi legimus, in quo

† pſalteria nõ hoſtiarũ ſanguis neq; libamina, ſed

† vel pelues thymiamata tñ incendebanť, quorũ

& cochlearia fumꝰ ad ſupiora aſcẽdẽs operiebat arcã, atq; oraculũ odore ſuauitatis ĩplebat.

▸ cęlauit In quo ſctĩ figuranť, q dũ neglectis tpaliũ cupiditatibꝰ tota intẽtione

B cæleſtia q̃rũt, quaſi intus iuxta oraculũ poſiti ſunt: nec longè remoti à velo q̃ tẽplũ & ſctãſctõrũ dirimunť, qa corpe tm̃ terrã incolũt, ſed tota mẽte in cælo ſunt. Aſcẽdit aũt ab hoc altari fumꝰ in cẽſorũ intra ſctãſctõrũ vbi arca eſt recõdita, vt orones ſctõrũ flãma charitatis excitatę ad cælũ pueniãt, vbi Chriſtus eſt ad dexterã dei ſedẽs. Nõ em̃ in hoc altari ſanguis hoſtiarũ, ſed thymiama tñ incẽdiť, qa tales viri nõ hñt opa carnis & ſanguinis q̃ mactẽt dño in ara cordis, ſed lachrymarũ & orationũ vota p deſiderio regni cęleſtis offerũt.

c ℭ Et fo. Forcipes ĩ vſu altaris facti fũt ęnei. Sed & hi qbꝰ emũdabãť lucernę, iterp̃tationẽ ſpũalis ſenſꝰ p doctorũ officia ſignificãt. Ipſi em̃ vͦba ſacri eloquij ab hiſtoria ĩ allegoriã, ab vmbra ĩ vͦitatẽ trãſferẽtes, q̃ſi lucẽ ſciẽ ĩ eccl'iam ſup cãdelabrũ myſticum poſiti multiplicãt. d ℭ Et oſt. c. t. Hi fũt doctores & ſacerdotes, q inſtruẽdo, baptizãdo, cõicãdo corpis & ſanguinis dñi myſteria prima nobis ecclię limina pandũt.

e ℭ Sic. cõ. eſt op. Cũ verus pacificus in die nouiſsima oẽs electos reſur

† tabernaculi fœderis rectiõis immortalitate glorificat. Quã diu autẽ ſtatus huius ſeculi geriť, facit q̃dẽ Salomõ domꝰ dñi opꝰ, ſed nõ pficit: qa corda electorũ dñs vt bona operenť inſpirat & adiuuat, nulli tñ abſq; pctõ eſſe donat, qđ in futuro fidelibꝰ reſeruat. Perficit verò oẽ opus tẽplisui & dedicatiõi aptũ reddit, cũ trãſlatos de hac vita electos ęternũ pducit ad regnũ. vñ ſeptẽ annis ędificať, octauo pfectũ dedicať. Septẽ em̃ diebꝰ oẽ tp̃s voluiť; octauꝰ eſt dies iudicij & reſurrectionis, cui conuenit qđ ſequitur.

terra inter Socoth & Saredatha. Erat au- a

tem multitudo uaſorum innumerabilis,

a ita ut ignoraretur pondus ęris. Fecitq; Sa

b lomon omnia uaſa domus dei, & altare b

a ℭ Decem ſcilicet de quibus ſupra dictum eſt. b ℭ Hocquoque ſupra expoſitum eſt.

aureum & mẽnſas, & ſuper eas pãnes pro c

ℭ Vt ſupra.

poſitionis. Candelabra quoq; cum lucer d

nis ſuis, ut lucerent † ante oraculum iuxta

a ℭ Quia lumine veræ ſapientiæ clariſsima. b ℭ Species liliorum in candelabro ſuper quas ponebantur lucernæ.

ritum ex auro pũriſsimo, & flõrentia quę

a ℭ Emunctoria quibus emungebantur lichnia candelabri vt reparata melius lucerent.

c dam & lucernas & forcipẽs aureos. O- e

mnia de auro mundiſsimo facta ſunt.

a ℭ Vaſa in quibus odorabantur thymiama, ſunt doctorum corda in quibus oratio pura & ſuaue flagrans. vnde: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.

† thymiãmateria quoq; & thuribula & f

a ℭ Puræ conſcientiæ.

† phialas & mortãriola ex auro puriſsi-

a ℭ In Regum ita. Et cardines oſtiorum domus templi interioris ſancti ſanctorum, & oſtiorum domus templi ex auro erant. ℭ Angelica miniſteria quæ nobis corpore egreſsis introitum reſerant vitæ cæleſtis.

d mo. Et oſtia cælauit templi interioris, id g

eſt in ſanctoſanctorum, & oſtia templi fo

e rinſecus aurea. Sicq; cõpletum eſt omne

opus quod fecit Salomon in domo do-

mini.

Cap. V.

a ℭ Chriſtus.

INtulit igitur Salõmon h

a ℭ In Regum: quæ ſacrificauerat.

omnia quę † uõuerat Da

a ℭ Deus pater. b ℭ Eloquentes, quos Chriſtus ſpiritus ſui gratia ad loquendum euangelium conformat. c ℭ Naturali ingenio præditos, quos ſuo ſpiritu repletos ad conſideranda in lege ſua mirabilia illuminat.

uid pãter ſuus argẽntum & ãurum, & uni

a ℭ Omnes eccleſiæ filios quos ſancti ſpiritus gratia ad amanda & petenda perpetuæ ſalutis dona inflammat.

uerſa uãſa poſuit in theſauris domus dei.

Poſt quæ congregauit maiores natu Iſ- i

raël, & cunctos principes tribuum, & ca-

pita familiarũ de filiis Iſraël in Ieruſalem,

ut adducerent arcam fœderis domini de

ciuitate Dauid quæ eſt Sion. Venerunt

igitur ad regẽ omnes uiri Iſraël, in die ſo- k

lenni mẽſis ſeptimi. Cumq; ueniſſent cun

f cti ſeniorũ Iſraël, portauerũt Leuitę arcã,

& intulerũt eã, & † oẽm paraturã taberna

culi. Porrò uaſa ſanctuarij, quę erant † in

tabernaculo, portauerũt ſacerdotes cum

Leuitis. Rex autẽ Salomon & uniuerſus

coetꝰ Iſraël, & oẽs q fuerãt cõgregati ante

GLOS. ORD. CAP. V.

INtu. ig. f ℭ Porta. Le. ar. Hoc fit cũ Chriſtꝰ pacto vniuerſali iudicio coetũ doctorũ & aliorũ fideliũ introducit ad regni gaudiũ. Reponitq; vaſa diuerſi generis argẽtea ſiue aurea ĩ theſaurisdomꝰ dñi, cũ eos q multitu

Pſ.30.ſ. dĩe dulcedinis eiꝰ frui meruerũt, abſcõdit ĩ abſcõdito vultꝰ ſui à cõ turbatione

turbatiõe hoim. Et aptè multi ſunt theſauri ĩ qbꝰ vaſa electiõis recõ C dunť. ſed vna domꝰ dñi ĩ qua ſancti ſunt theſauri, qa vna eſt eccleſia in qua omnes continẽtur electi, quãuis diſtãtes meritis: & vna patria cęleſtis omnibꝰ promiſſa, quamuis ſtella à ſtella in claritate differat. vnde: In domo patris me manſiões multę ſunt. Vnam ergo domũ

1.Cor.15.e. dñi fecit Salomõ, ſed multos in ea the

Ioh.14.a. ſauros ad recipiẽda vaſa diuerſi generis, vna tñ bñdictiõe ſctificata pauiť. quia eſt vna domus patris, ſed multæ in ea mãſiones ad recipiendos omnes quos timentes ſe & diligentes benedicit dominus puſillis cum maioribus.

Pſ.113.d. Vectium autem

Nicolaus de Lyra.

eiꝰ. Diciť aũt pr̃ Salomõis rõne ætatis vel excellẽtię artis, ſicut. ſ. dictũ eſt de rege Tyri. ij. ca. a ℭ Int. So. & Sar. Iſte locꝰ vocať Sarthã. iij. Reg. vij. ver † ĩ oraculo

ſus finẽ, qa ſicut dictũ eſt, noĩa Hebręa frequẽter variantur in principio vl' in fine. b ℭ Altar. au. qđ erat in tẽplo in pte anteriori quę dicebať ſancta, in quo cremabať thymiama. & poniť hĩc qa ſuprà de hoc nõ fuerat facta mẽtio. c ℭ Et men. & ſu. e. p. Hoc ponitur hĩc, qa ſuprà nõ fecerat mẽtionẽ de panibus poſitis ſuper decem menſas aureas à Salomone factas. & licet non dicatur hĩc quot panes erãt in qualibet menſa, pbabile tñ eſt ꝙ ibi erãt duodecim ſicut in mẽſa Moyſi q̃ erat ĩ me D

dio, & ſic in iſtis mẽſis erãt. cxxxij. panes in vniuerſo q cedebãt in vſum ſacerdotũ. d ℭ Cã. quo. cũ lu. ſu. hoc ſilr̃ addiť, ad denotandũ ꝙ tot erãt lucernę in quolibet cãdelabro facto â Salomone, quot erãt in cãdelabro Moyſi. ſ. ſeptẽ, vt hr̃ Exo. xxv. & ſic in omnibus iſtis cãdelabris erant. lxxvij. lucernę. e ℭ Et for. au. ad reſcindendum partes lichinorũ cõbuſtas. f ℭ Thy † ſanctificauerat vel dicauerat

miamateria. vaſa erant in quibꝰ ponebantur carbones ad cremandũ thymiama in altari aureo. g ℭ Et oſtia cæ. tẽ. Iſta fuerũt oſtiola per quæ erat ingreſſus à pte tẽpli q̃ dicitur ſancta ad illã quæ diciť ſanctũſanctorũ, de qbus ſuprà non fecerat mentionem.

NICO. DE LY. CAP. V.

INtu. igi. Sa. Hĩc conſequẽter deſcribiť tẽpli ędificati dedicatio. Circa quã Diuiſio

priò deſcribiť arcę & vaſorũ ĩtroductio. ſcđò Salomõis oratio: ca. vj. Tertiò diuinę acceptatiõis manifeſtatio: ca. vij. Circa primũ primò deſcribiť arcę & vaſorũ ſacrorũ deportatio. Scđò ſacerdotũ & Leuitarũ iubilatio, ibi: Egreſsis aũt ſacerdotibꝰ. Tertiò diuina acceptatio, ibi: Igiť cunctis. † cõſecrata

Snia priæ ptis patet ex dictis. iij. Reg. viij. ca. ĩ principio. exceptis q̃ ſequunť. k ℭ In die ſo. mẽ. ſe. Totus ille mẽſis apud Hebręos ferè erat ſolẽnis. tñ dies ſolẽnis q̃ hĩc poniť fuit dies decima mẽſis in q̃ agebať feſtũ expiationis tñ feſtũ huius dedicatiõis coepit añ p duos dies: quia durauit ſeptẽ diebꝰ, vt habeť. iij. Reg. viij. in fine. & in hoc libro. j. cap. vij. Et huius ſeptenæ dies expiationis fuit tertia, quia decimaquinta die huius menſis incipiebat feſtum tabernaculorum ſecundum præceptum legis: quod ſimiliter durabat ſeptem diebus. Et intulerunt ſacerdotes arcam fœderis dñi Moraliter

Moraliter. i ℭ Poſt quę congregauit maiores natu Iſrael & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filiis. Huius expoſitio myſtica poſita eſt. iij. Regũ. viij. cap. vſq; ibi: Igiť cũctis

E a ¶Vectium autem. Notandum quia etſi capita vectiũ accedẽtibus propius & diligenter intuentibus parebant ante oraculũ, non
Nota tamen fieri poterat, vt ipſa eorum capita ante oraculum eminerẽt.
quia neceſſe erat vt clauſo oraculo, & appenſo ante oſtia velo, ipſi
quoq; vectes cũ arca & cherubim interius abderent. quod fieri nõ
poterat, ſi prominentes vlterius vectes pro
ducendis ad claudendum oſtijs, locum non
darent, quorum poſitionem in magno ſa-
cramento ſcriptura tam diligenter expedi-
uit. Conſtat enim, quia domus templi exte
rior peregrinantem in terris eccleſiam, ſan-
cta autem ſanctorum, internę patrię felicita
tem deſignat. Apparebant ſummitates ve-
ctium foris ante oraculum, non ſemper, ſed
cũ oſtia oraculi aperiebant, neq; hoc omni
bus, ſed illis qui propius accedentes ea quæ
intus erant attẽtius intuebant. Ipſa aũt arca
qualis & quomodo eſſet poſita, illis ſolũ qui
oraculũ intrabãt videre licebat, quia nullus
ſanctorũ in hac vita, etſi multũ in altitudine
mentis ſe attollat, ſed ſoli illius patriæ ciues
gloriam ſui redemptoris plenè contuentur.
†Quidã ſic vertunt, pro longauerũt vectes. i. fecerũt alios arcę vectes pręter illos quos fecerat Beſeleel & fecerunt longiores illis ita vt cõſpicerẽtur ante oraculum &c. — Sed vectes cum arca in oraculo reconditi,
quia perfecti quiq; qui nos pręceſſerunt ab
ſconditi ſunt, in abſcondito vultus dei à cõ
turbatiõe hominum. Summitates tñ vecti
um aperto oraculo, his qui appropiant vi-
dent: cũ perfectioribus & oraculum ſui cor
dis tota intentiõe purificantibus diuina gra
tia aliquid internũ de ſupnorũ ciuiũ gaudio
contemplandũ donauerit. Quę contempla
tio his qui paulò longius receſſerint, non cõ
cedit. quãtũ em̃ exteri⁹ mẽte vaga remanẽt,
tantò minus interna gaudia videt. b ¶Ni
hilq; al. er. Oſtendit generaliter, q in arca
nihil fuit cõtrarium legi dñi cõphenſæ in
duabus tabulis; ſed ea tñ ibi fuiſſe condita
quæ iuxta legis mandata ad cultum vnius
dei & cõmendationẽ noſtrę fidei ſunt typi-
cè facta, vt vmbra futurorũ per omnia fu-
turæ veritati teſtimonium præberet, & ea
F in mundo apparente finem acciperet. Erat
Heb. 9. a autem in arca ſcd'm Paulũ vrna aurea ha-
bens mãna, quia in hoĩe Chriſto habitat o-
Num. 17. c. mnis plenitudo diuinitatis corporaliter. E-
rat & virga Aarõ, quę exciſa denuo florue-
rat, quia poteſtas omnis iudicandi penes eũ
eſt, cuius iudicium in humilitate paſsiõis vi
debat eſſe ſublatũ. Erant & tabulæ teſta. qa
in illo ſunt oẽs theſauri ſapientię & ſcientiæ
Col. 2. a. abſconditi. Adhærebant & vectes quibus
portabat, quia doctores qui quondã labo
rabant in verbo Chriſti, nũc præſenti viſio
Phil. 1. c ne cõgaudent glorię Chriſti. Vnde: Cupio
diſſolui & eſſe cum Chriſto. c ¶Veſtiti
byſ. Per ſtolas byſſinas candida munditiæ
corporalis caſtitas deſignatur; hac induun
tur omnes qui dei officio aſſiſtunt, & lau-
des ei ore, moribus, & actu cõcrepãt. Cym
bala em̃ oris confeſsionem, pſalteria morta
litatem, citharę carnis mortificationem, &
†laudando & cõfitẽdo dño, ita vt oĩm vox tã q̃ vnius audiret, cùm — bonę actionis ſtrenuitatẽ, vigintiquatuor
chordis. i. propheticis & apoſtolicis doctri
nis inſtructę ſignificãt. d ¶Sacerdotes.
vel doctores. ſ. per centenarium & vicenari
um expreſſi; quia legiſlator hoc numero
ſuorum ſummam annorum compleuit, &
Act. 2. a. in die pentecoſtes eodem numero creden-
†Pſ. 105. a. tes ſpiritus paracleti gratiam acceperunt.
e ¶Igi. cun. Cunctis ſacerdotibus & Le
uitis organis diuerſi generis laudem dei in
templo cõcinentibus, ſacerdotes, ppter cali
ginem. vel ſcd'm Regum, ppter nebulã nõ
potuerunt ſtare & miniſtrare. quia pdican-
tibus Chriſto & apſis euangeliũ eius, ſupbi
Iudæorum pontifices exigentibus meritis
dũ diuina myſteria per parabolas audiunt,
quaſi ſacerdotes domus domini propter
nebulam miniſtrare nequeunt, qui etiam in veteri teſtamento dum G
ſenſus myſticos velamine literę opertos, inueſtigare deſpiciunt, de-
bitum fidei ſuæ miniſterium propter nebulam perdunt. Quibus
etiam nebuloſum fuit qd' de ſe dñs apertè ait: Ego & pater vnum
ſumus. Et illud: Anteq; Abraham fieret, ego ſum. Sed quia audito- Ioh. 10. f.
rum mentes infidelitatis caligo obtexerat, Ibidem. 8. g
quaſi interiectos ſolis radios; interiacens
nebula abſconderat. Nebula enim caligi-
nem intelligentiæ ſignificat. Hęc ſynago-
gam, id eſt domum dei impleuit, & ſacer-
dotes propter nebulam miniſtrare non
poterant, quia dum ab intellectu incarna-
tionis dei perfidia ſua obſcurati ſunt, ve-
ri ſacerdotij miniſterium perdiderunt.
f ¶Compleuerat enim gloria. quia
myſteria quæ ſub velamine latebant per
aduentum Chriſti aperiebantur credenti-
bus, & dignè accipientibus. Cæteris verò
ad fidem accedere nolentibus, priſtina cę-
citas remanebat. Vnde: Vobis datum eſt Matt. 13. b.
noſſe myſterium regni dei &c.

arcam immolabant arietes & boues abſq; ullo numero. Tanta em̃ erat multitudo uictimarum. Et in
a ¶Illata in ſanctaſanctorum arca aſſumptam Chriſti humanitatem & intra velum regiæ cęleſtis inductam ſignificat.
tulerũnt ſacerdotes arcam fœderis domini in locũ ſuum, id eſt ad oraculum templi, in ſanctaſanctorum ſubter alas cherubim, ita ut cherubim expanderent alas ſuas ſuper locum in quo poſita erat arca, & ipſam arcam tegerent cum
a ¶Hi ſunt prædicatores verbi, per quos ipſe mundo innotuit.
a uectibus ſuis. †Vectiũm autem quibus portabatur arca (quia paululum longiores erant) capita parebant ante oraculũ. Si uerò quis paululum fuiſſet extrinſecus, eos uidere non poterat. Fuit itaq; ar-
b ca ibi uſq; in præſentem diem. †Nihilq; aliud erat in arca, niſi duæ tabulæ quas poſuerat Moyſes in Horeb, †quando legem dedit dominus filiis Iſraël egredientibus ex Ægypto. Egreſsis autem ſa- a
a ¶Nondum enim vigintiquatuor turmæ ſortem miſerant, quis primus, aut ſecundus aut tertius miniſtret: ſed omnes ſanctificati pariter ſeruiebant.
cerdotib' de ſanctuario, omnes e- b
nim ſacerdotes qui ibi potuerant inueniri ſanctificati ſunt, nec ad- c
huc in illo tempore uices & miniſteriorum ordo, inter eos diuiſus erat: tam Leuitæ quàm cantores, id eſt, & qui ſub Aſaph erãt & qui ſub Heman, & qui ſub Idithun, fi-
c lij & fratres eorum ueſtiti byſsinis, cymbalis, & pſalteriis, & citharis concrepabant, ſtantes ad ori-
a ¶Quia iuxta altare fidei ortum lucis æternæ expectabant.
entalem plagam altaris; & cum e-
a ¶Alias doctores.
d is ſacerdotes centum uigiti canen-
e tes tubis. Igitur cunctis pariter, & d
tubis, & uoce, & cymbalis, & †organis, & diuerſi generis muſicorum concinentibus, & uocem in ſublime tollentibus †longè ſonitus audiebatur, ita ut cùm dominum laudare cœpiſſent & dicere: †Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in æternum mi-
a ¶Synagoga.
ſericordia eius, impleretur domus
a ¶Cæcitate intelligentiæ.
domini nube, ne poſſent ſacerdotes ſtare & miniſtrare propter ca-
f liginem. Compleuerat enim gloria domini domum dei.

Nicolaus de Lyra.

fœderis domini in locũ ſuum. Leuitæ enim apportauerant eam vſq; ad templũ, vt hîc præmittitur: ſed intra ſanctumſanctorum introduci non poterat, nec etiam intra templum, niſi per ſacerdotes.
a ¶Egreſsis autem. Hîc conſequenter deſcribitur ſacerdotum & Leuitarum iu- † 45. di. c. diſciplina.
bilatio, cùm dicitur: Egreſsis autem ſacerdotibus de ſanctuario. Hoc refertur ad illud qd'. ſ. dicitur: Et cum eis ſacer- †quaſq; exciderat.
dotes. cxx. canentes in tubis, quia expediti de arcæ introductione intra ſanctumſanctorum & eius diſpoſitiõne exierunt, & cœperunt iubilare, tubis cum Leuitis cantantibus in organis muſicis. c ¶Nec adhuc &c. diuiſus erat. Hoc exponitur communiter, q licet diuiſus fuiſſet ante p ipſum Dauid quantùm ad diſtinctiones ſacerdotum & Leuitarum, vt habetur. ſ. H
li. j. ca. xxiiij. & xxv. tamen ipſa diuiſio executiuè fuit facta poſt collocationem arcæ in templo. Aliter exponunt Hebręi dicẽtes, q licet diuiſiones ſacerdotum & cantorum per vices ſibi ſuccedendo eſſent factæ, tamen iſta ſucceſsio nõ habuit locum in feſto dedicatiõis templi, in quo omnes ſacerdotes & omnes Leuitæ tunc ſimul fuerunt occupati in officijs ſuis. Et hęc expoſitio conſonat literæ pręce. cùm dicit: b ¶Omnes enim ſacerdotes quæ ibi po. inue. ſan. ſunt. Ad templi dedicationem. ſimiliter & ſequenti, cùm dicit: Tam Leuitæ q̃ cantores &c. d ¶Igitur cunctis. Hîc conſequẽter deſcribitur diuina acceptatio, per hoc q ſacerdotibus & Leuitis deũ laudãtibus, nubes deſcendit & impleuit templum: & hoc erat † inſtrumẽtis muſicis
diuinæ præſentiæ ſignum. Et patet ſententia ex dictis. iij. Regum. viij. b. Moraliter
d ¶Igitur cunctis pariter & tubis & voce & cymbalis & organis & diuerſi gen. Sicut dictũ fuit. iij. Regum viij. Per iſtam deportationem arcæ ad locum ſanctiſanctorum figurata fuit aſſumptio beatæ virginis Mariæ ad cælum empyreum: & ideo per iſtas melodias vocum & diuerſi generis muſicorum, ſignificata fuit angelorum & electorum exultatio: quæ quidem exultatio propter ſui magnitudinem exprimi non poteſt vno genere melodiæ: imò nec omnibus generibus quę ſunt vel eſſe poſſunt in humanis. Gregorius in moralibus: Balbutiendo pro ut poſſumus, excelſa dei reſonamus.

A TVnc Salo. a ¶ In caligine. Vnde) Ca. VI. Iob: Nubes latibulũ ei⁹. Et Pſal. Caligo ſub pedib⁹ ei⁹: & poſuit tenebras latitu. Latibulũ dñi ſacra ſcriptura: q̃ ſub parabolis & figuris cęleſtia geſtat ſacramenta. Vñ: Cõfitebor tibi dñe pater cæli & terrę, qm̃ abſcõdiſti hæc â ſapientibus & prudẽtib⁹, & reuelaſti ea puulis.

Iob.22.b. Pſal.17.b. Matt.11.d.

TVnc Salomon ait: Dominus pollicitus Cap. VI. a
a eſt ut habitaret in caligine. Ego autẽ ædificaui domũ nomini eius, ut habitaret ibi in perpetuũ. Et conuertit rex b
faciem ſuam, & benedixit uniuerſę multitudini Iſraël (nã c
omnis turba ſtabat intenta) & ait. Bñdictus dñs deus Iſraël, qui quod locutus eſt Dauid patri meo, opere cõpleuit, dicẽs: A die qua eduxi populũ meum de terra Ægypti, non elegi ciuitatem de cunctis tribubus Iſraël, ut ædificaretur in ea domus nomini meo, neq; elegi quenq; alium uirũ, ut eſſet dux in populo meo Iſraël: ſed elegi Ieruſalem, ut ſit nomen meũ in ea: & elegi Dauid, ut conſtituerem eum ſuper populũ meũ Iſraël. Cumq; fuiſſet uoluntatis Dauid patris mei, ut ædificaret domũ nomini dñi dei Iſraël, dixit dñs ad eum: Quia hęc fuit uoluntas tua, ut ædificares domũ nomini meo, bene quidẽ feciſti huiuſcemodi habere uoluntatẽ. Sed non tu ædificabis mihi domũ. Veruntamẽ filius tuus, qui egredietur de lumbis tuis, ipſe ędificabit domũ nomini meo. Compleuit ergo dñs ſermonẽ ſuũ, quẽ locutus fuerat, & ego ſurrexi pro Dauid patre meo, & ſedi ſuper thronũ Iſraël, ſicut locutus eſt dñs. Et ędificaui domũ nomini dñi dei Iſraël, & poſui in ea arcam in qua eſt pactũ domini quod pepigit cum filiis Iſraël. Stetit ergo coram altari dñi ex aduerſo uniuerſę multitudinis Iſraël, & extẽdit man⁹ ſuas. Siquidẽ fecerat Salomon † baſim æneã, & poſuerat eã in medio baſilicę habẽtẽ quinq; cubi d
tos lõgitudinis, & quinq; latitudinis, & três cubitos altitudinis. Stetitq; ſup eã, & deinde flexis genib⁹ cõtra uniuerſam multitudinẽ Iſraël, & palmis in cælũ leuatis ait: Dñe deus Iſraël, non eſt ſimilis tui deus in cælo & in terra. Qui cuſtodis pactũ & miſericordiã cũ ſeruis tuis, q ambulãt corã te in toto corde ſuo: q pręſtitiſti ſeruo tuo Dauid patri meo, quęcunq; locutus fueras ei, & quę ore promiſeras, opere cõpleſti, ſicut & pręſens tẽpus pbat. Nũc ergo dñe deus Iſraël imple ſeruo tuo patri meo Dauid quęcunq; locutus es, dicens: Non deficiet ex te uir corã me qui ſedeat ſuper thronũ Iſraël, ita tamen ſi cuſtodierint filij tui uiã ſuam, & ambulauerint in lege mea, ſicut & tu ambulaſti corã me. Et nunc dñe deus Iſraël firmetur ſermo tuus quẽ locutus es ſeruo tuo Dauid. Ergo ne credibile eſt, ut habitet deus cũ hoĩbus ſuper terram? Si cælũ & cæli cælorũ non te capiũt, quantò magis domus iſta quã ædificaui? Sed ad hoc tm̃ facta eſt, ut reſpicias orationẽ ſerui tui, & obſecrationẽ eius dñe deus meus, & audias preces quas fundit famulus tuus corã te, ut aperias oculos tuos ſuper domũ iſtam diebus ac noctibus ſuper locũ in quo pollicitus es, ut inuocetur nomẽ tuum, & exaudires orationẽ quã ſeruus tuus orat in eo. † Exaudi preces famuli tui & populi tui e
Iſraël. † Quicunq; orauerit in loco iſto, exaudi de habitaculo tuo, id eſt de
cælis, & † propitiare. Si peccauerit quiſpiã in proximũ ſuum, & † iurare cõ f
tra eum paratus uenerit, ſeq; maledicto conſtrinxerit corã altari in domo g
iſta, tu audies de cælo, & facies iudiciũ ſeruorum tuorũ, ita ut reddas iniquo uiam ſuam in caput propriũ, & ulciſcaris iuſtum, retribuens ei ſecundum iuſtitiã ſuam. Si † ſuperatus fuerit populus tuus Iſraël ab inimicis (peccabunt enim tibi), & cõuerſi egerint pœnitentiã, & † obſecrauerint nomẽ tuum, & fuerint deprecati te in loco iſto, tu audies de cælo & † propitiare peccato populi tui Iſraël, & reduc eos in terram quam dediſti eis & patribus eorum. Si clauſo cælo † pluuia non fluxerit propter peccata populi tui & deprecati fuerint te in loco iſto, & confeſsi nomini tuo, & cõuerſi à peccatis ſuis cũ eos afflixeris exaudi de cęlo dñe, & dimitte peccata ſeruis tuis & populi tui Iſraël, & doce eos uiam bonã per quã ingrediãtur, & da pluuiam terræ quam dediſti populo tuo ad poſsidendũ. Fames ſi orta fuerit in terra, & peſtilentia † ærugo & aurugo & locuſta & brucus, & hoſtes h
uaſtatis regionibus portas obſederint ciuitatis, omniſq; plaga & infirmitas preſſerit. Si quis de populo tuo Iſraël fuerit deprecatus, cognoſcens

a ¶ Verę humilitatis ſoliditatem quam Chriſtus verbo docuit, & exemplo oſtendit. b ¶ Quia ſecundum legis.ſ.traditionem, & patientiæ longanimitatẽ, & dilectionis latitudinem nobis habendam commendat.

a ¶ Quia ſanctæ trinitatis confeſsionẽ in fide, ſpe & charitate docet nos tenere. & firmiter in ea bene operãdo pſiſtere.

† nonulli vertunt ſuggeſtum æneũ iſtar cõchę,

† Et exaudias

† 3.Re.8.d.

† parce

† leuauerit alter iuramẽtũ cõtra ipſum vt faciat eũ iurare ſeq; iuramento

† cę̃li fuerit ſerui tui

† cõfeſsi fuerint.

† parce

† pluuię nõ fluxerint

† ariditas

† vaſtatis regionibus

DE LY

Cap. VI.

TVnc Salo. Hîc cõſequenter ponit̃ Salomonis oratio: pmittit̃ tñ q̃dã continuatio ad dicta imediatè, cũm dicitur: a ¶ Tunc Sa. cũ vidit nubẽ tẽplũ iplẽtẽ & patetſnĩa ex dictis iij. Regum. viij. b ¶ Et cõuer. Hîc cõſequẽter deſcribit̃ ipſius Salomonis orõ, cui⁹ orõnis priò ponit̃ narratio. Secũdò cõcluſio ibi: Tu es em̃ de⁹ me⁹ in fi.c. Pria diuidit̃ in ſeptẽ ptes ſecũdũ ſeptẽ petitiões per ordinẽ poſitas i oratione Salo B lomo. Prima reſpicit regni ſui ſtabilitatẽ. Secũda hoĩm adinuicẽ fidelitatẽ, ibi: Si peccauerit qſpiã. Tertia belli aduerſitatẽ, ibi: Si ſupat⁹. Quarta tpis ſiccitatẽ, ibi: Si clauſo cęlo. Quinta defectũ victualium, ibi: Fames ſi orta fuerit. Sexta deuotionẽ Gẽtiliũ, ibi: Externũ quoq;. Septima euẽtũ belli variũ ibi: Si egreſſus. Et differt iſta petitio à tertia, qa illa reſpicit tm̃ belli aduerſitatẽ iſta aũt pſpitatẽ & aduerſitatẽ. Circa primã q̃tuor ponuntur per ordinẽ. Primum eſt Salomonis gratiarũ actio reſpectu pręteriti beneficij. Secundò interponit̃ ipſi⁹ deuotus modus orandi, ibi: Stetit ergo. Tertiò formatur eius petitio C reſpectu beneficij futuri, ibi: Nunc ergo. Gratiarum enim actio de pręteritis bñficiȷs & deuotus modus orandi faciũt orationem exaudibilẽ de futuris. Quartò remouetur occaſio errãdi, ibi: Ergo ne credibile eſt. Sentẽtia aũt iſtarũ ptium patet ex dictis. iij. Reg. viij. c.b.c. exceptis q̃ ſequunt̃. c ¶ Et benedixit, nõ bñdictiõe ſacerdotali, ſed imp̃cando eis bona vt induceret populũ ad regratiã dũ deo ſecũ. In ſecũda pte dicitur: d ¶ Et po. eã in medio baſilicæ .i. atrij ſacerdotũ qd' vocat̃ baſilica. ſ̃. iiij.c. In q̃ta parte dicit̃: e ¶ Exaudi prec. fa. tui & po. quia in principio induxerat populũ ad agẽdũ gratias deo ſecum, vt dictũ eſt. f ¶ Si pecc. quiſpiã. Hîc conſequẽter ponunt̃ alię ſex D petitiones p ordinẽ: & patet ſentẽtia ex dictis. iij. Reg. viij. ca. d. e.f. vbi iſtę petitiones ponunt̃ eodem ordine, & quaſi eiſdem verbis, exceptis quæ ſequuntur in prima parte. g ¶ Seq; maledicto conſtrinxerit. qd' fit i iuramẽto execrationis, quo aliquis obligat ſe puniendum eſſe à deo manifeſtè ſi peierauerit in tertia parte. h ¶ Et aurugo & holocauſta & brucus: & hoſtes vaſtatis regionibus &c. iij. Regũ. viij. dicitur: Et rubigo. Et idem importãt. quia aurugo eſt aura

Mora. a ¶ Tũc Salomon ait: dominus pollicitus. Myſticam expoſitionem q̃re. iij. Regum. viij. capi.

G

plagā & infirmitatē ſuam, & expanderit manus ſuas† in
domo hac, tu exaudies de cælo, de ſublimi. ſ. habitaculo
tuo &† propitiare: & redde unicuiq; ſecūdum uias ſuas,
quas noſti eum habere in corde ſuo. Tu enim ſolus noſti
corda filiorū hoīm, ut timeant te & ambulēt in uiis tuis,
cunctis diebus quibus uiuūt ſuper faciē terrę, quam dedi
ſti patribus noſtris. Externū quoq; qui non eſt de populo
tuo Iſraël, ſi uenerit de terra longinqua propter nomen
tuum magnū, & propter manū tuam robuſtam, & bra-
chium tuū extentum, & adorauerit in loco iſto, tu exau-
dies de cælo, firmiſſimo habitaculo tuo, & facies cuncta
pro quibus inuocauerit te ille peregrinus, ut ſciāt omnes
populi terrę nomē tuum, & timeāt te ſicut populus tuus
Iſraël; & cognoſcant quia nomen tuum inuocatū eſt ſu-
per domū hanc, quā ędificaui. Si egreſſus fuerit populus
tuus ad bellū cōtra aduerſarios ſuos, p uiam in qua miſe
ris eos, adorabūt te cōtra uiam in qua ciuitas hęc eſt quā
elegiſti, & domus quā ędificaui nomini tuo, & exaudies
de cęlo preces eorū, & obſecrationē, &† ulciſcaris. Si autē
peccauerint tibi († neq; eñ eſt homo q nō peccet) & ira-
tus fueris eis, & tradideris hoſtibus, & captiuos eos du-
xerint in terrā lōginquam, uel certè quę iuxta eſt: & con
uerſi in corde ſuo, in terra ad quā captiui ducti fuerāt, ege
rint pœnitentiā, & deprecati te fuerint in terra captiuita
tis ſuę, dicentes: Peccauimus, iniquè fecimus, iniuſtè egi-
mus, & reuerſi fuerint ad te in toto corde ſuo, & in tota
anima ſua in terra captiuitatis ſuę ad quā ducti ſunt: ado-
rabunt te contra uiam terræ ſuæ quam dediſti patribus
eorum, & urbis quam elegiſti, & domus quā † ædificaui
nomini tuo, tu exaudies de cælo, hoc eſt de firmo habita
culo tuo preces eorū, & facias iudiciū, & dimittas popu-
lo tuo, quęſo, quis peccatori. † Tu es enim deus meus: Aperian a b
tur, quęſo, oculi tui & aures tuę intentæ ſint ad orationē
quę fit in loco iſto. Nunc igitur conſurge dñe deus in re- c
quiem tuā, tu & arca fortitudinis tuę. † Sacerdotes tui do d e
mine deus induantur ſalutē, & ſancti tui lętētur in bonis. f
Domine deus meus ne auerſaris faciem Chriſti tui: Me- g h
mento miſericordiarum Dauid ſerui tui. Cap. VII.

CVmq; compleſſet Salomon fundens pre i
ces: ignis deſcendit de cælo, & deuorauit k
holocauſta & uictimas: & maieſtas dñi l
impleuit domū: nec poterant ſacerdotes
a ¶ Eo q impleſſet maieſtas templum domini.
ingrēdi templum dñi. Sed & omnes filij
Iſraël uidebant deſcendentem ignem, & gloriam dñi ſup
domum, & corruentes proni in terram ſuper pauimen- m
tum ſtratū lapide, adorauerūt, & † laudauerūt dñm, quo
niā bonus, quoniā in ſeculū miſericordia eius. Rex aūt & n
oñis populus immolabāt uictimas corā dño. Mactauit
a ¶ Bene operantium. b ¶ Bene gubernantium.
igitur rex Salomō hoſtias bōum uigintiduo milia arie-
a ¶ Sanguine ſuo mundauit. b ¶ Eccleſiam.
tum centū uiginti milia. Et dedicauit domum dei, rex & o
uniuerſus populus. Sacerdotes aūt ſtabāt in officiis ſuis
& Leuitę in † organis carminū dñi quæ fecit Dauid rex
ad laudandū dñm quoniā bonus, qm in † ſeculū miſericor
dia eius † hymnos Dauid canentes p manus ſuas. Porrò
ſacerdotes canebāt tubis ante eos, cūctusq; Iſraël ſtabat.
b Sāctificauit quoq; Salomō mediū atrij ante tēplum dñi. p

E CVmq; a ¶ Dedicauit. Sanguine ſuo) Cap. VII. mūdauit, & ſpūali gřa ſanctificauit Chriſt9 & diuerſis donis virtutū multiplicauit. Hācq; dedicāt filij Iſrl, qa quiſq; fidelis ſecūdū donū ſibi à deo collatū verbo & exēplo, pximos ad meliora & pfectiora conuertit & prouehit. b ¶ Sanctifica. Quia Chriſt9 ea q in lege pter infirmitatē eius pfici nō poterant, in eccleſia pficit. Ipſa eſt eñ atriū domus dñi, per quā ingreſſus patet in cęleſtē Ieruſalē: quia ergo holocauſta & ſacrificia in altari veteris teſtamēti nō potuerūt offerri: quia oīa figuraliter fiebant ibi, rex noſter & ſacerdos erexit nouum altare fidei in eccleſia, in quo qtidie offerūt pinguia holocau ... aura corrūpens ſegetes rubiginās. a ¶ Tu es eñ deus. Hîc ponit pdictę orationis cōcluſio, videlicet q exaudiat à deo. Ideo ſubdit: b ¶ Aperiantur. loquit de deo mō humano: qa homo erigit oculos & aures ad depcationē quā vult exaudire. c ¶ Conſurge. Quia in tēplo erat ſpecialis dei habitatio. & petebat Salomō q hoc eſſet ad ſemp. d ¶ Et arca. vt nō moueat de loco ad locū ampli9 ſicut pteritis tpib9: quia p deſertū fuit portata annis qdragita, & poſtea de Sylo & aliis locis plurib9, vt dictū fuit. j. Reg. vij. Et dr hîc arca fortitudinis diuię, qa fortitudo dei apparuit p ipſam in Iordanis ſiccatiōe. Ioſue. iij. Et in Iericho deſtructiōe Ioſue vj. Et in Philiſthinorū pcuſſiōe. j. Re. v. e ¶ Sacer. i. circūdent oībus bonis pueniētib9 eis ex oblatiōib9 & ſacrificijs: ¶ Vel aliter. Induant ſalutē. i. indumētis ſacris in ſuis officijs exercēdis. f ¶ Et ſancti. i. cantores pſallentes corā deo. In hoc petit Salomō q cult9 diuinus pſeuerāter maneat in tēplo ab ipſo ædificato. g ¶ Ne auer. fa. i. à depcatione mea q ſum Chriſt9 tu9. i. de volūtate tua in regē vnct9. h ¶ Memento. q. d. quis nō ſim dignus exaudiri ex meritis meis, exaudias tñ pter merita Dauid pris mei. Tota vò pars iſta aliter exponit ab aliqb9 Hebręis dicētib9 q hîc nō ponit pdictę oratiōis cōcluſio, ſed magis cuiuſdā dicti declaratio. Dictū eñ fuit. ſ. c. v. q ſacerdotes intulerūt arcam fœderis domini in locum ſuum, ſed ibi non fuit expreſſus introducēdi modus qui hîc exprimit. Dicūt eñ q cū ſacerdotes vellent introducere arcā in tēplum portę G tēpli clauſerūt ſe cōtra eos. Quod vidēs Salomō orauit pro apertione, dicēs: Nūc igit cōſurge dñe in requiem tuā, tu & arca, vt ipſa ponat in loco qetis à me pparato. Ideo etiā dicebat qes dñi: qa ibi repſentabat ſedes dei, vt frequēter dictū eſt. Similiter ſacerdotes ad idē impetrandū cātauerūt pſalmū. cxxxj. Et cū venirent aduerſum illū: Propter Dauid ſeruū tuū. i. pter eius merita. Ne auertas faciem Chriſti tui. i. Salomonis denegando ingreſſum arcę ad locū quem pparauit: tūc portę aperuerūt ſe, ſicut dictū fuit. iij. Re. viij. in fine. Aliqui verò Hebręi exponūt aliter: Propter Dauid ſeruum tuum, id eſt pter peccata ei9 in facto Vriæ, & populi numeratione. Et p hoc q portę aperuerūt ſe, intellexit Salomō q peccata patris erant dimiſſa, & eius oratio exaudita. Sed prima expoſitio melior videtur.

†parce
†3.Re.8.e.
F
†vel nunc
†inſtrumētis muſicis
†vel dū laudaret Dauid per manū eorum
†vel ad domum iſtam

NI. DE LY.

Cap. VII.

CVmq; com. Hîc conſequēter circa cōpletionē dedicationis ponitur ſignum diuinę acceptationis. & primò ponit dicta acceptatio. Secūda Salomonis monitio, ibi: Apparuit aūt. Prima in duas, quia primò ſignum acceptationis datur. Secundò dedicatio conſummatur ibi, Rex aūt. Signum aūt diuinę acceptationis ponitur cū dicitur: k ¶ Ignis de. ſicut in conſecratione Aarō & filiorum eius, Leuiti. ix. Et in oblatione Elię. iij. Reg. xviij. Et in ſacrificio Dauid in area Ornā Iebuſæi. j. Para. xxj. capit. in quibus deſcēſus ignis fuit ſignum diuinę acceptationis. l ¶ Et maieſtas. i. nubes q erat ſignū diuinę pſentię ſicut expoſitū fuit. iij. Re. viij. ca. b. m ¶ Et corruentes. adoratione latriæ. n ¶ Rex autem. Hîc cōſequenter dedicatio conſummat per oblationem victimarum à rege mediantibus tamen ſacerdotibus, ad quorum officium ſpectat talia offerre. o ¶ Et dedicauit domum dei rex & vniuerſus populus non per ſe, ſed per ſummū ſacerdotem & alios ſacerdotes ibi adſiſtētes & miniſtrātes. p ¶ Sanctificauit quoque Salomon medium atrij ante templū domini &c. Similiter per pontifi-

Moraliter. i ¶ Cumq; compleſſet Salomon fundens preces: ignis deſcendit de. per ſanctificationē tēpli, & ſolēnitatē tūc factam

†facies iudiciū eorū
†ędificabo
H
†Pſa.131.b.
†cōfitebāt domino
†æternum

A holocauſta & accepta deo ſacrificia. Vñ: Sacrificiũ laudis honorificabit me, & illic inter quod oſten. m. &c. a ℭ Fecit er. Rab. Non puto hoc aliud intelligẽdũ, q̃ꝫ ꝙ expletis ſeptẽ diebus dedicationis tẽpli: ſubſecuti ſunt dies ſcenophegię: quia quindecima die mẽſis ſeptimi ſecũdũ legẽ inchoabãt, & viceſima ſecũda finiebant. Vtriſqꝫ ergo feſtiuitatibus ritẽ pactis & ſcenophegiarũ octauo die finito, dimiſit Salomon populũ ad ꝓpria lętantẽ & gaudentẽ ſup bono qđ fecerat dñs Dauid & Salomoni & Iſrael populo ſuo. Salomõ expleto opere tẽpli ſolennitatẽ celebrẽ fecit, & multitudo populi cũ eo ab ĩtroitu Emath vſqꝫ ad torrẽtẽ AEgypti, hoc eſt internũ gaudiũ ſanctorũ, qđ cũ vero pacifico in ęternũ habẽt. Emath em̃ interp̃tatur dñi veritas. Riuũ verò vel torrentẽ AEgypti mortẽ intelligim⁹ tẽporalẽ quã in AEgypto .i. in tenebris huius mundi nemo põt euadere. Vñ: Quis eſt homo q viuit & nõ videbit mortẽ? De Chriſto quoqꝫ dicitur: De torrẽte in via bibit, propterea exaltauit caput. Oĩs ergo Iſrael à riuo AEgypti vſqꝫ Emath feſtum celebre cum Salomone faciunt: quia ſancti poſt finem vitæ præſentis cum Chriſto perfruuntur ęternis gaudijs. Bis ſeptem diebus feſtiuitatem celebrãt: quia electi per ſeptiformis ſpiritus ſancti gratiam illuminati in hac vita, quæ ſeptenario numero diſcurrit: gaudent in ſpe, & in ſabbatho, id eſt in futura animarum requie ipſius veritatis perceptione in re.

Exod. 33. d.

Pſa. 109. a.

B

b ℭ Igitur in die viceſimo tertio. Hoc eſt poſt octauã ſcenophegiæ ſolennitatis diem: ſicut in Regum continetur. Significat autem poſt illius vitę finẽ, & poſt ſabbathiſmum animarum ſanctarum, quo ante iudicium quieſcunt in octaua ætate, id eſt reſurrectionis die ſanctos recepturos corpora immortalia, & in cæleſtibus manſionibus ſecundum meritorum qualitates locandos, vbi ſemper lętentur, laudantes deum in omnibus bonis quæ in Chriſto pater contulit populo Chriſtiano.

GLO. O RDI.

Cap. VIII.

EXpletis au. vigin. c ℭ Dederat Hirã &c. Reddiderat ſcilicet, quia cùm Salomon dediſſet non placuerunt illi. Ideo Salomon proprijs vtilitatib⁹ eas deputauit. ☞ Bethoron per põtificem. Cauſa autẽ q̃re potuit ſic ſanctificari, dicta fuit. iij. Reg. viij. ca. g. a ℭ Obtulerat. Non eſt per hoc intelligendum ꝙ oblatio p̃ceſſerit ſanctificationem ſed econuerſo. b ℭ Fecit ergo Salo. Iſta fuit ſolennitas tabernaculorũ, q̃ incepit ĩmediatẽ poſt feſtũ dedicationis. Vnde ſequitur: Fecitqꝫ

† adduxit

† 3 Reg. 9. b.

Obtulerat em̃ ibi holocauſta & adipes pacifico[a]rum, quia altare ęneũ quod fecerat, nõ poterat ſuſtinere holocauſta & ſacrificia & adipes paci[a]ficorũ. Fecit ergo Salomõ ſolẽnitatẽ in tẽpore[b] illo ſeptẽ diebus, & omnis Iſraël cũ eo eccleſia

a ℭ Septẽtrionali plaga terræ. ſ. promiſsionis. b ℭ Rhinocorulam. ℭ Auſtralem plagam.

magna ualde, ab introitu Emath uſqꝫ ad torrentem Ægypti. Fecitqꝫ die octaua collectã, eò ꝙ[c][d] dedicaſſet altare ſeptẽ diebus: & ſolennitatẽ ce[e][b]lebraſſet diebus ſeptẽ. Igitur in die uiceſimo ter[f]tio menſis ſeptimi dimiſit populos ad tabernacula ſua, lętantes atqꝫ gaudẽtes ſup bono quod

a ℭ Dimiſſo ſcilicet peccato quod commiſerat in Vriam Hethęum regnum conceſsit illi ſempiternum. b ℭ Quem de vxore alienigena natum lex prohibebat eccleſiam dei intrare permiſit, & regno ſublimauit. c ℭ Cui poſt tantã multitudinẽ p̃uaricationũ templũ magnificentiſsimũ cultus ſui habere permiſit, & multo tempore requiem hoſtibus ſuis conceſsit.

fecerat dñs Dauid, & Salomoni & Iſraël populo ſuo. Compleuitqꝫ Salomon domum dñi, & domũ regis, & omnia quę diſpoſuerat in corde ſuo, ut faceret in domo dñi, & in domo ſua, & proſperatus eſt. Apparuit autẽ ei dñs nocte, &[g] ait: Audiui orationẽ tuam, & elegi locũ iſtum mihi in domũ ſacrificij. Si clauſero cælum, & pluuia non fluxerit, & mãdauero & pręcepero locuſtę, ut deuoret terram, & miſero peſtilentiam in populũ meum, conuerſus aũt populus meus ſuper quos inuocatũ eſt nomen meũ, deprecatus me fuerit, & exquiſierit faciem meam, & egerit pœnitentiã à uiis ſuis peſsimis, & ego exaudiam de cęlo, & propitius ero peccatis eorum, & ſanabo terram eorũ. Oculi quoqꝫ mei[h] erunt aperti, & aures meę erectæ ad orationem eius qui in loco iſto orauerit. Elegi em̃ & ſanctificaui locum iſtum, ut ſit nomen meũ ibi in ſem[i]piternũ, & permaneant oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoqꝫ ſi ambulaueris coram me, ſicut ambulauit Dauid pater tuus, & feceris iuxta oĩa quę pręcepi tibi, & † iuſtitias meas, iudiciaqꝫ ſeruaueris, ſuſcitabo thronum regni tui ſicut pollicitus ſum Dauid patri tuo, dicens: Non auferetur de ſtirpe tua uir qui nõ ſit princeps in Iſraël. Si aũt auerſi fueritis, & dereliqueritis iuſtitias meas, & pręcepta mea quę propoſui uobis, & abeuntes ſeruieritis diis alienis, & adoraueritis eos, euellã uos de terra mea quam dedi uobis, & domũ hanc quam ſanctificaui nomini meo proiiciam à facie mea, & tradam eam in parabolã & in exemplum cunctis populis, & domus iſta † erit in prouerbiũ uniuerſis tranſeũtibus, & dicẽt ſtupentes: Quare fecit dñs ſic terrę huic & domui huic? Rñdebuntqꝫ, quia dereliquerunt dñm deum patrũ ſuorum, qui eduxit eos de terra Ægypti, & apprehẽderũt deos alienos, & adorauerũt eos & coluerũt: idcirco † uenerũt ſuper eos uniuerſa hęc mala.

EXpletis autem Cap. VIII.[k] uiginti annis, poſtqꝫ ędificauit Salomon domũ dñi & domũ ſuã, ciuitates quas dederat Hirã Salomoni ędificauit, & habitare ibi fecit filios Iſraël. Abiit quoqꝫ in Emath

c ℭ Fecitqꝫ. q̃ fiebat in craſtino C vltimę diei feſtiuitatis tabernaculorũ. vñ ſequit: d ℭ Eo ꝙ de. q̃ dedicatio incepit octaua die mẽſis ſeptimi, & finita fuit quartadecima die eiuſdẽ mẽſis incluſiuẽ. e ℭ Et ſolen. ſ. tabernaculorũ dieb⁹ ſeptẽ incipiẽdo à q̃ndecimo die menſis ſeptimi icluſiuẽ, & terminãdo viceſimoprimo die eiuſdẽ mẽſis incluſiuẽ, & viceſimaſecunda die facta fuit collecta ꝓ neceſſarijs tẽpli: iõ ſubdit: f ℭ In die vi. quia omnia erant completa. g ℭ Apparuit. Hîc conſequẽter ponitur Salomonis monitio de permanendo in obedientia dei. Et patet ſentẽtia ex dictis. iij. Reg. ix. a. & b. exceptis q̃ ſequunt. h ℭ Oculi quoqꝫ. i. paratus ero exaudire orationem. i ℭ Vt ſit no. me. i. in tẽpus futurũ abſqꝫ determinatione, ſup poſita tñ conditione ꝙ Salomon & populus debeant in obediẽtia dei permanere.

Moraliter

D

※ tũc factã põt conuenienter intelligi ſolennitas angelorum, & cęleſtiũ ciuiũ inenarrabilis in aſcenſione Chriſti hominis. Nã illa humana natura ſuper angelos exaltata, templum eſt ſpecialiſsimum, de q̃ dixit Ioh. ij. d. Soluite tẽplum hoc &c. Et Apoſtolus Col. j. d. Complacuit in ipſo omnem plenitudinem diuinitatis habitare corporaliter. In illa verò aſcenſione promiſſus fuit deſcenſus ignis ſpiritus ſancti: vt habetur Act. j. a. Accipietis virtutẽ ſuperuenientis ſpiritus ſancti in vos: & eritis mihi teſtes in Ieruſalem & Iudæa & Samaria & vſqꝫ ad vltimum terræ. Et hęc promiſsio in die pentecoſtes fuit completa, Act. ij. cap. Et apparuerunt illis diſpertitę linguę tanquã ignis: ſeditqꝫ ſupra ſingulos eorum, & repleti ſunt omnes ſpirituſancto &c. Cætera verò huius capituli expoſita ſunt myſticẽ. iij. libro Regum viij. & ix. cap.

† ſtatuta mea

NIC. DE LY.

EXpletis. Cap. VIII. Superius deſcripta eſt reuerentia Salomonis circa diuina, hîc conſequenter deſcribitur eius magnificentia circa humana: interponuntur tamen aliqua ad diuinam reuerentiam pertinentia, quia iſta diuiſio non eſt pręciſa, ſicut dictum fuit à principio hui⁹ lib. ſecũdi. Igit̃ primò deſcribitur magnificentię Salomonis cõditio. Secũdò ex hoc ſequẽs famę diffuſio. c. ix. Magnificẽtia autem iſta primò deſcribitur in ædificijs. Secundò in populis ſubiectis ibi: Omnem populum. Tertiò in ſacrificijs ibi: Tunc obtulit. Quartò in exquiſitis diuitijs, ibi: Tunc abijt Salomon. Sententia autẽ primę ptis patet ex dictis. iij.

Diuiſio

† quæ fuit excelſa oi tranſeunti per eã erit ſtupori, & dicent

Moraliter. k ℭ Expletis autem viginti annis &c. Expoſitio myſtica huius capituli poſita fuit. iij. Reg. ix. capi.

Moraliter

a ℭ Bethhorō. Ciuitas eſt ad quā vſq; Ieſus perſecutus eſt inimicos reges in tribu Ephraim. Sunt aūt duo viciniꝰ duodecimo ferme ab Elia lapide Nicopoli pgētibꝰ, quorū ſecūdū ſitū vnꝰ dr̄ Bethhorō ſuperior: & aliꝰ Bethhorō inferior datis Leuitis ī poſſeſsionem. b ℭ Et omnes. Ezer. ſ. Mageddo & Gazer & Mello, q̄ oēs eccleſiæ mōſtrāt decorē: quia verus Salomon in iucūditate regni ſui ad laudē & lętitiā ſibi pręparauit. Interptaē aūt Mello adimpletio: Ezer ſeparatus & ſanctificatus: Mageddo cœnaculū eiꝰ: Gazer pciſio vl' diuiſio: Bethhorō domꝰ mōtiū: Balaath aſcendens. Sancta aūt eccleſia, ciuitas eſt dei viui, vbi impletur quotidie voluntas dei, & ſeparata ab oī errore infideliū: ſanctificaē fide & bono opere. Ibi eſt refectio virtutū. Ipſa diſcernit mūdū & inmūdū, & à virtute vitiū: & eſt domus mōtiū. i. habitatio ſanctorū & fructu iuſtitię ſicut palma florēs aſcēdit de virtute in virtutē, vt videat deū deorū in Sion. Oēs vicos ſuos muniuit Salomō: qa Chriſtꝰ cœtꝰ fideliū ſuorū gratię ſuę ptectione ita munit: vt hoſtibus ſuis ſpūalibus reſiſtere poſſint. c ℭ In Liba. In tēplo. ſ. qdꝰ cedrorū decore veſtitū erat. Vñ Zach. Aperuil libane portas tuas vel regijs ędificijs q̄ facta erant de lignis Libani. d ℭ Ducēti. Cētenarius q in cōpoto digitorū de leua tranſit in dexteram, vitā ſignificaē ęternā. Quinquagenarius verò pctōrū remiſsionē, & ęternā requiē: & grām ſācti ſpūs ſignificat: quia in pſalmo eiuſdē numeri pœnitētia, cōfeſsio, & remiſsio peccatorū deſcribiē: Et p iubileū requies futura. Per pentecoſtē verò in aduētu ſpūſſancti ſeptiformis grā expreſſa. e ℭ Quieru. Quia ex vtroq; populo elegit eccliē rectores, q ſpūali grā illuminati, & plenè edocti remiſsionē peccatorū, vitáq; ęternę ſalutis, & beatitudinē ppetuā appetēdā, ſuo docerent exēplo. f ℭ Holocauſta. Holocauſtū totū incēſum dicit: hoc in altari cremaē, cū in corde cuiuſq; electi q ſeipſum totū, ſ. carne & corde deo vouit, opꝰ bonū feruēte charitatis igne ſuccenditur. g ℭ Iuxta. ſecūdū cōueniētiā cuiuſq; tpis oīa ī ecclīa diſponit: & vnuſq;q; ordo officio ſuo fūctꝰ dignè miniſtret. h ℭ In Aſiongaber. Inſula dr̄ eſſe haud pcul ab Ahila ī rubro mari: vbi claſsis Ioſaphat perijt. i ℭ Claſsis quā fecit Salomō ī Aſiongaber, quę feſtinātes vel fortes vel viriliter interpretatur, eccleſia fideliū intelligiē: q̄ in mari huiꝰ ſeculi poſita, theſauros ſapientiæ & ſciētię opeſq; virtutū ſtudet acqrere: vbi ſunt ſerui Hirā nautici & gnari maris cum ſeruis Salomonis: quia Gētiles ſapientia ſeculi eruditi cū in lege Moyſi peritus ſociaē in vnitate fidei. Hos mittit Salomō noſter in Ophir, q̄ interptaē infirmans, vt inde aurū afferant

E †vel theſaurorū, †vel theſaurorū Pſa. 83. b. † dominabaniē pplō Zach. 11. a. F † cuſtodijs ſuis 3. Re. 10 a Matt. 12. d.

a ℭ Quæ Hebraicæ dicitur Thamar.

Suba, & obtinuit eā. Et ędificauit Pālmirā in deſerto, & alias ciuitates† munitiſsimas ædificauit in Emath. Extruxitq; Bethhorō ſuperiorē, a & Bethhorō inferiorē, ciuitates muratas habē-

a ℭ Ciuitas eſt in tribu Iuda.

b tes portas & uectes & ſeras. Bālaath etiā & oēs urbes† firmiſsimas quę fuerūt Salamōis, cun-

a ℭ Omnia quæcunq; voluit fecit.

ctas q; urbes quadrigarū & urbes equitū. Oiā

a ℭ Chriſtus.

quę uoluit fecit rex Salomō atq; diſpoſuit: ędi-
c ficauit in Ieruſalē, & in Libano, & in uniuerſa

a ℭ Iudæos. Gentiles, hæreticos.

terra poteſtatis ſuæ. Omnē pōpulū qui dereli-ctus fuerat de Hethęis, & Amorrhęis, & Pherezęis, & Heuęis, & Iebuſęis qui nō erant dē ſtirpe Iſraēl, de filiis eorū & de poſteris, quos non

a ℭ De numero ſanctorum.

a ℭ Chriſtus.

interfecerant filij Iſraēl, ſubiugauit Salōmō in

a ℭ Impius viuit iuſto. b ℭ Quia non ſunt ancillæ filij ſed liberi: qua libertate Chriſtus nos liberauit.

tributārios uſq; in diē hanc. Pōrrò de filiis Iſraēl

a ℭ Obſeruantiis legis vel ritu Gentili.

non poſuit ut ſeruirent operibus regis. Ipſi ēm

a ℭ Contra ſpūales nequitias. b ℭ Se & alios bene ducētes.

erāt uiri bellātores, & dūces primi, & principes

a ℭ Borum, ſ. qui ſequuntur doctrinam euangeliſtarum.

quadrigārū & equitū eius. Oēs autē principes a
d exercitus regis Salomonis, fuerūt ducēti quin-
e quaginta qui† erudiebāt populū. Filiam uerò b Pharaōis trāſtulit de ciuitate Dauid in domum quā ędificauerat ei. Dixit ēm rex: Non habitabit uxor mea in domo Dauid regis Iſraēl, eò q; ſanctificata ſit, quia ingreſſa eſt in eam arca

a ℭ Per membra ſua. b ℭ Chriſtus. c ℭ Bonorum operum.

f dñi. Tunc obtulit Salōmō holōcauſta dno ſu- c

a ℭ Fidei catholicæ. b ℭ In eccleſia. b ℭ Ingreſſum cęleſtis patrię.

per āltare dñi quod extruxerat ante pōrticū, ut

a ℭ Per omne tempus pręſentis vitę vſq; ad conſummationē ſeculi.

g per ſingulōs dies offerret in eo iuxta pręceptū

a ℭ Pro ęterna quiete. b ℭ Pro nouitate vitę. c ℭ Pro cæleſtis gaudij perceptione.

Moyſi, in ſabbāthis, & in calendis, & in feſtis d e f

a ℭ In ſanctæ trinitatis fide.

diebus, tēr per annū. i. in ſolennitate azymorū, & in ſolēnitate hebdomadarū, & in ſolēnitate

a ℭ Secundum quod in lege dei ſcriptum eſt & prophetis.

tabernaculorū. Et conſtituit iuxtā diſpoſitionē Dauid patris ſui, officia ſacerdotū in miniſteriis ſuis, & Leuitas in† ordīe ſuo, ut laudarēt & miniſtrarēt corā ſacerdotibus iuxta ritū uniuſcuiuſq; diei, & ianitores in diuiſionibus ſuis per portā & portam: Sic enim pręceperat Dauid homo dei. Nec prætergreſsi ſunt de mandatis regis tam ſacerdotes q; Leuitę ex omnibus quę præceperat. Et in cuſtodiis theſaurorum oēs impenſas pręparatas habuit Salomon ex eo die quo fundauit domū dñi uſq; in diē quo perfecit eā. Tunc abiit Salomō in Aſiongaber, g
h & in Ailath ad orā maris rubri, quę eſt in terra Edom. Miſit† ergo ei Hiram p manus ſeruorū ſuorū naues & nautas, gnaros maris, & abierūt

i Ecū ſeruis Salomonis in Ophir, tuleruntq; inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerūt ad regē Salomonē.
k †Egina quoq; Cap. IX.

afferāt cū in vtilitate lrę ſenſū ptioſū q̄rere laborāt, q accepta ſūma quadringētorum qnquaginta talētorū auri ad regē deferunt, cū ptioſum ſenſum hiſtorię allegoriæ, tropologię atq; anagogię in diuinis libris p grām ſpūſſancti inueniunt, & cū ſapię & cōſilio diuino aſcribētes tribuūt. i ℭ In Ophir. Nomē prouincię Ophir, ab vno poſteriorū Heber vocata, ex cuius ſtirpe venientes, à fluuio Cophene vſq; ad regionē Indię q vocaē Geria habitaſſe Ioſephus refert. G

GLO. ORDI.

Regina. Cap. IX. Regia auſtri q ab extremis finibꝰ excitata venit audire ſapiam Salomōis eccliam de gētibꝰ ad Chriſtū ventura figurabat: q circūamicta varietate in veſtitu deaurato, obliuiſcēs pplm & domū pr̄is ſui, barbara gēte, nō aīo fuit, qa optabat ſctōrū fieri cōciuis. vñ: Surgēs regi

Nicol de Ly. ℭ Regina auſtri dictis. iij Reg. x. d. Et ſimiliter ſecūdę. vſq; ibi: Omnes au. iij. Regū. ix. b. dr̄: Quingēti quinquaginta. Sed reſpōſio patet ex textu: qa hīc loqiē de pricipibꝰ exercitꝰ: ibi aūt nō ſolū de pricipibꝰ exercitus ſed etiā de his q pērat oibꝰ Salomonis opibꝰ, vt patet lrām intuenti. b ℭ Filiam. hoc expoſitū eſt iij. Reg. ix. c. ℭ Tūc. Hīc cōſequēter deſcribiē magnificētia Salomonis in ſacrificijs cū dr̄: Tunc ob. ſ. holocauſtorū, qdꝰ erat in atrio ſacerdotū. d ℭ In ſab. q̄libet hebdomada. e ℭ Et in calē. i. principijs menſium. f ℭ Et in feſ. in feſtis paſchę, pentecoſtes, & tabernaculorū. Cetera patēt in litera. g ℭ Tunc abijt. Hīc deſcribiē magnificētia Salomonis ī diuitijs exq̄ſitis, qa p nauigiū faciebat exqri diuitias incōſuetas in locis remotis & in acceſsibilibꝰ p terram: de quo nauigio dictum fuit. iij. Reg. ix. in fine. H

NIC. DE LY.

Regina. Cap. IX. Hīc conſequenter circa magnificētiam Salomonis deſcribitur famę diffuſio. Et primò ſpecialiter q̄tūm ad reginā Saba. Secūdò generaliter q̄tū ad reges terrę, ibi: Magnificatꝰ eſt. Prima in duas: quia primò deſcribiē dicta famę diffuſio. Scd'ò ſubſtātię Salomōis q̄dā nūeratio, ibi: Erat aūt pōdus auri. Circa primū ſciendū, q; regina Saba audita fama Salomonis venit ad eum de partibus remotis. Primò ergo oſtenditur ad qd† venit. ſ. ad proponendum dubias queſtiones, & quid inuenit, ſcilicet perſpicuas ſolutiones. Secundò oſtendiē qd Salomōi dedit, & qd ab eo rcepit, ibi: Dedit aūt regi & c. Moraliter.

Diuiſio †autem Moraliter ℭ Erat autem

Moraliter. h ℭ Regina quoque Saba. & c. Requiratur expoſitio myſtica, iij. Reg. x. cap.

na auſtri in iudiciũ cũ generatione iſta. a ℭ Saba. Saba conuerſio vel captiuitas interp̄tat̃: quia ad fidē Chriſti cõuerſa eccleſia ad ei⁹ captiuitatis ſortē meruit pertinere. De quo dicit̃: Aſcēdēs in altũ captiuã ducit captiuitatē. Hæc in camelis apportabat vero Salomoni aromata, aurũ, gēmas p̄tioſas, cũ ad fidē Chriſti adducebat Gētiles res & oēs reges Arabiæ & ſatrapę terrarũ aurũ & argētũ: q̄a q̄q; gēs & q̄libet pſona certatim, p virib⁹ nr̃o pacifico offert rectę fidei munus puritatē ſenſus, ſacræ cõfeſsionis plenitudinē, eloquētię nitorē. Vñ: Reges Thar. & inſu. mu. of. &c. Et adorabũt eũ oēs reges: oēs gētes ſeruient ei. f ℭ Fecit igi. Quia patres vtriuſq; t. doctrina & opatione pfecti: quicqd ſermone docuerũt, opere probauerũt. g ℭ Haſtas aure. Hæc eſt armatura dei, qua reſiſtimus contra inſidias diaboli; hãc quia habēt p̄dicatores ſancti, qui cuſtodiunt domum dei, & excubant ad oſtiũ ei⁹, ne ſubintret hoſtis antiqu⁹. Vñ: Lectulũ Salomonis ambiunt ſexaginta fortes. h ℭ Trecenta quoq;. Perfectam fidē ſignificat in ſanctę trinitatis cõfeſsione. Bene cuſtodes domus dei haſtas & ſcuta aurea portant: quia prędicatores qui ſunt eccleſiæ cuſtodes claritate ſapientiæ ſplendentes, v̄borum iaculis inimicos confodiunt, & ſcuto fidei ignea tela nequiſsima extingunt. i ℭ Sex quoque bra. In ſenario bonorum operum perfectio. Sex enim diebus fecit mundum deus, & ſenarius eſt primus pfectus numerus. Bonis verò & perfectis opibus ad cęlũ aſcēditur. k ℭ Scabellum. Sanctos virtutum ſplendore fulgidos, in quibus habitat de⁹. Poſſunt quoque per ſcabellum notari qui infirmi ſunt in corpore Chriſti ſicut pœnitentes, vel qui nouiſsimi conuertentur iuxta finem ſ. mundi, qui tamen ſunt aurei igne tribulationum illius temporis excocti & probati. l ℭ Stãtes iuxta brachiola: ſed & alios duodecim leunculos &c. Quia ſancti patres quicquid in euangelio boni fecerunt, non ſibi ſed deo deputauerunt. Vnde: Non nobis domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. m ℭ Brachiola &c. In Regum ita: & duę manus hinc & inde tenentes ſedile: hęc ſunt ſolatia diuinę gratię, quę ecc̃liam puehũt ad regnũ cęleſte. Vel hoc per binariũ deſignat̃: quia in vtroq; teſtamento

A fortitudīe peccatorũ deformes, ſed ingenio & ſtudio florētes, habileſq; diſpenſantibus p̄dicatorib⁹ pcipere fulgorē ſapiētiæ & gēmas v̄tutũ p̄tioſas, qb⁹ cultu celebri honorabat nr̃m Salomonē, imò honorata ab eo maiorē gratiam ſpũalis muneris pcepit. Vñ in ſequētib⁹: Rex Salomõ dedit reginę Saba cuncta q̄ voluit &c. In p̄ſenti em̄ cõfert grãm ſpũſſancti, & ſapiam atq; v̄tutes, in futuro in cõſpectu glię ſuę vitã largiet̃ æternã. b ℭ Quod poſtquã. Cõueniũt hęc ecc̃lię q̄ auditis miraculis Chriſti, puocata eſt ad q̄rēdũ eũ. Sed poſtq; ad ipſũ venit p baptiſmũ & fidē cõſideratis ſcripturę teſtimonijs agnouit diuinitatis p̄ſentiã, & parũ ei viſum eſt qd' añ de eo audierat in cõparatione pceptę grãæ. Vñ & admirãdo i laudē ei⁹ prũpit dicēs: Bti viri tui &c. c ℭ De lignis. Chriſt⁹ ligna p̄tioſa .i. ſanctos doctores, quorũ viror fidei nunq; areſcit, nec folia v̄borũ decidũt: ſed fructũ bonorũ operũ tēporib⁹ ſuis reddũt: ponit in munimētũ dom⁹ dñi & dom⁹ regię .i. in confirmatiõe ecc̃lię, vt corũ vndiq; doctrinis & exēplis vallata ruinã non ſentiat. Hi q̄ſi citharę & lyrę ad laudãdũ dñm fabricati dicũt, q̄a oĩa q̄cũq; fecerint, pſperabunt, & laudē dñi in pſperis & aduerſis corde & ore & ope pnũtiãt: & oĩa in gl̃iam dei faciũt, tota die & nocte nõ tacēt laudare nomen domini. d ℭ Sexcenta. Senari⁹ p ſenariũ multiplicat⁹, ſexaginta facit. Centenarius quoq; ſexies ductus .d.c. reddit. Denari⁹ mãdatorũ ſignificat pfectionē, cētenari⁹ ęternę btĩtudinis remunerationē. Deſiderat em̄ rex noſter nr̃am pfectionē, vt habeat qb⁹ reddat pfectã mercedē. Vñ: Eſtote perfecti ſicut & pater veſter cęleſtis pfect⁹ ē. Si vis ad vitã ingredi, ſerua mãdata. Et poſt pauca: Si vis pfect⁹ eſſe, vade & vende oĩa q̄ habes &c. & oĩs q̄ reliq̄rit domũ &c. cētuplũ accipiet & vitã ętnã poſsidebit. e ℭ Oēsq; re. Offerũt Salomoni diuerſę gētes & negotiatores &

Matt.12.d. Epheſ.4.b. †exercitu grauſvalde †imolabat †reb⁹ tuis †quã audiui †in B 1.Co.10.g. †algumim q̄: putãt coralia eſſe. alij hebenũ & infrà. †mercatores †vel ducēta ſcuta ex auro ducti li & infrà. †in domo ſalt⁹ libani Matth.5.g. Ibi.19.c. Ibidem. d. †vel man⁹ duas

C Pſal.71.b. Prou.3.c. †cœnaculũ ei⁹ p qd' aſcēdebat in domum D †vel tigna Pſal.113.b. 3.Reg.10.c. †gradus erant aurei

a ℭ Regalis ciuitas Æthiopię quam Ioſephus a Cambyſe rege Meroen cognominatam ex ſororis ſuæ vocabulo refert.

a Sabã cùm audiſſet famã Salomonis, uênit ut tentaret eum in ænigmatibus in Ieruſalem cum† magnis opibus & camelis, qui portabãt aromata & auri plurimũ, gēmaſq; pretioſas.

a ℭ Chriſtum. b ℭ Quę cogitabat ſibi ſalubria & neceſſaria eſſe.

Cumq; ueniſſet ad Salõmonē, locuta eſt ei quęcũq; erant in

a ℭ Per legis notitiam & ſpũſſancti gratiam. ℭ Quia hic quędam ex parte cognoſcit, in futuro autem facie ad faciem videbit, & cognoſcet ſicut & cognita eſt.

corde ſuo. Et expõſuit ei Salomon oĩa quę propoſuerat, nec
b quicq; fuit quod perſpicuũ ei non fecerit. Quod poſtq; uidit, ſapĩam .ſ. Salomonis, & domũ quam ędificauerat, necnõ cibaria mēſę eius, & habitacula ſeruorũ, & officia miniſtrorũ eius, & ueſtimēta eorũ, pincernas quoq; & ueſtes eorũ, & †uictimas quas †immolabãt in domo dñi, nõ erat prę ſtupore ultrà in ea ſpũs. Dixitq; ad regē: Verus eſt ſermo quē audierã in terra mea de †uirtutib⁹ & ſapĩa tua. Non credebã narrantibus, donec ipſa ueniſſem, & uidiſſent oculi mei, & probaſſem, uix medietatē mihi ſapĩæ tuę fuiſſe narratam: uiciſti fa

a ℭ Beati qui habitant in domo tua domine: in ſecula ſeculorum laudabunt te.

mã †uirtutib⁹ tuis. Beãti uiri tui, & beati ſerui tui, hi qui aſsi

a ℭ Per quam mundus cordibus dignatur ſe oſtendere.

ſtunt corã te †omni tēpore, & audiunt ſapĩãm tuam. Sit dñs

a ℭ Pater ſcilicet. b ℭ Super ſolium Dauid & ſuper regnum eius ſedebit.

deus tuus benedictus, qui uoluit te ordinare ſup thrõnum, regem dñi dei tui. Quia diligit deus Iſraël, & uult ſeruare eũ in ęternũ, idcirco poſuit te ſuper eũ regē, ut facias iudicia atq; iuſtitiã. Dedit aũt regi centũ uiginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gēmas pretioſiſsimas. Non fuerũt aromata talia, ut hęc quę dedit regina Saba regi Salomoni. Sed & ſerui Hiram cũ ſeruis Salomonis attulerũt aurum de Ophir, &

a ℭ Hæc rotunda quaſi ligna pinea, ſed multo candidiora & valde fulgentia.

ligna †thinã & gemmas pretioſiſsimas. De quibus fecit rex,

a ℭ In Regũ ita: Fecit rex Salomon de lignis thinis fulcra domus dñi. b ℭ Alij fulcra.

c dè lignis ſcilicet thinis, † grãdus in domo dñi, & in domo regia citharas quoq; & pſalteria cantoribus. Nunq; uiſa ſunt in terra Iuda ligna talia. Rex aũt Salomon dedit reginę Saba cuncta quę uoluit & q̄ poſtulauit, & multò plura q̄ attulerat ad eum. Quę reuerſa, abiit in terrã ſuam cũ ſeruis ſuis. Erat a
autem pondus auri quod afferebat̃ Salomoni per ſingulos

a ℭ In ſenario perfectio donorum quę regi noſtro a nobis deferenda ſunt.

d annos ſexcentã ſexagintaſex talenta auri: excepta ea ſumma quam †legati diuerſarũ gentium & negotiatores afferre cõ
e ſueuerant, omneſq; reges Arabiæ & ſatrapę terrarũ, qui cõ
f portabant aurum & argentũ Salomoni. Fecit igitur rex Sa

a ℭ In Regum, ſiclorum.

g lomon †ducentas haſtas aureas de ſumma ſexcentorũ ãureo
h rum, qui in haſtis ſingulis expendebantur. Trecenta quoq; ſcuta aurea trecentorũ aureorũ quibus tegebãtur ſcuta ſin

a ℭ Eccleſia ſcilicet vbi ſpiritualis armatura reconditur, quibus fideles proteguntur, & hoſtes repelluntur. b ℭ Per fidem.

gula. Poſuitq; ea rex †armãmentario, quod erat cõnſitum

a ℭ Diuerſarum gentium congregatione ad decorem eccleſię & delitias regis oſtendendas.
b ℭ Eccleſiam ſcilicet in qua iuſtus pacificus regnat & iudicat, quia anima iuſti, ſedes eſt dei. c ℭ Caſtitate decoratur eccleſia. Elephas enim temperans eſt & non vtitur coniuge ſecunda.

nēmore. Fecit quoq; rex ſoliũm ebũrneum grande, &

a ℭ Quia ſplendorem gratiæ ſuę facit in eccleſia ſplendeſcere, cum ſignis & miraculis pręſentiam ſuam oſtendit.

i ueſtiuit illud ãuro mundiſsimo. Sex quoq; gradus qui
k bus aſcendebatur ad ſolium, & † ſcabellum aureum, &

a ℭ Patres vtriuſq; teſtamenti animo fortes ſibi & aliis dominantes.

l † brachiola duo altrinſecus, & duos leõnes ſtantes iuxta

a ℭ Prædicatores apoſtolicam doctrinam ſequentes.

m brachiola: ſed & alios duodecim leũnculos ſtantes ſuper

a ℭ Erat antem. Hĩc ponitur quædam ſubſtantiæ Salomonis numeratio. Circa quod primò deſcribitur multitudo prouentuum. Secundò magnitudo effectuum, ibi: Fecit igitur rex Sa

☞ mento hoc maximè cõmẽdať, qđ
E nonniſi ꝑ diuinũ adiutoriũ aliqđ
boni põt perfici. Vñ: Sine me ni-
Iohan. 15. a. hil poteſtis facere. a ℭ Sex gra
dus. Quia doctrina & exẽplo cer
†Salomonis tãt, ne labor inſipiẽtiũ in operãdo
vacillet, ſed rectitudinẽ in ꝓgreſſu
v̾tutũ fortiter cõſeruet. b ℭ Nõ
fuit. Quia de eccleſia ſcriptũ eſt:
Prou. 31. d. Fortitudo & decor indumẽtũ eiꝰ
†3. Re. 10. d &c. Et: Multę filię cõgregauerũt di
uitias, tu ſupgreſſa es vniuerſas.
c ℭ Oĩa quoqꝫ. Animę ſanctorũ,
quę volũtati dei deſeruiũt, ſplẽdo
re ſapiẽtię & charitatis nitentes, cõ
tinẽt potũ aquę viuę, q̃ fit in eis fõs
Iohã. 4. b. aquę ſalientis in vitam ęternam.
d ℭ Argentum. Non eſt in ſer
†ſapientia mone v̾bũ dei, ſed in virtute vt in
p̃dicatione euangelij. Non in ꝑſua
1. Cor. 2. a. ſibilibus hũanę ſapiẽtię v̾bis, ſed in
oſtẽſione ſpũs & v̾tutis. e ℭ Siq
dem na. Chriſtus apoſtolos do-
ctores euãgelij, quos de Iudæis ele
git, cũ p̃dicatoribꝰ de gẽtibꝰ electis
trina cõfeſſiõe, ſed vna fide in mun
dũ mittit, vt in credẽtibꝰ afferãt ſi-
bi aurũ ſapię, argẽtũ eloquẽtię, &
ebur caſtitatis. Simia aũt eſt aĩal
ingenioſum, & hoĩs imitatoriũ, &
philoſophos ſignificare põt: q vere
ſapię ſenſus aliqñ mutãt, & in diſci
plinis moralis vitę ediſſerũt actus,
Pauo q laudatas oſtẽdit pẽnas, eos
ſignificat q ꝓpter laudes hoĩm va
riarũ virtutũ ſpecies oſtẽtãt: ſed p̃-
dicatorũ doctrina ĩſtructi diſcunt
bñfacere ĩtuitu ſoliꝰ dei, & aptanť
æterni regis delicijs. f ℭ Quadra
F ginta. Quadragenariꝰ priſcę legis
tp̃a ſignificat. Moyſes em̃ legẽ acce
pturꝰ, xl, diebus ieiunauit, & popu
lus ꝑ eũ inſtructus, xl. annis eremũ
circũiuit. Senariꝰ v̾ò p̃ſens tp̃s ſi-
gnificat, in quo apoſtolica doctri-
na noui teſtamẽti populũ nutrit.
Bñ ergo ꝑ q̃dragenariũ nũerantur
equi Salomonis in ſtabulis collo-
cati, quia ꝑ duritiã legis veteris, co
ercita eſt inſolẽtia prioris populi.
Duodenariꝰ verò p̃ſens tẽpꝰ ſigni
ficat: in quo ap̃lica autoritas ppł̃m
†ꝓphetia gẽtiũ nutrit noui teſtamẽti doctri
†3. Re. 11. g na. g ℭ In Ieruſalem. Viſione
pacis diſtãtia locorũ diſcretionẽ o
ſtẽdit affectuũ. Qui em̃ ſunt in vr-
bibꝰ q̃drigarũ, illos ſignificãt q di-
uerſis eccl̃ię diſciplinis per ſpũales
magr̃os erudiũť. Alij v̾ò iã erudi
ti, vſui regis cęleſtis aptati p̃ſentiã
Pſal. 76. d. eiꝰ habere merẽť. Vñ currꝰ dei de-
Abac. 3. b. cẽ milibꝰ m, &c. Et alibi: Aſcẽdens
†3. Re. 12. a. ſup equos tuos, & eqtatꝰ tuꝰ ſani-
Pſal. 71. b. tas. h ℭ Philiſthinorum. Du-
plicaturꝰ cadẽtiũ. Philiſthijm em̃
interp̃tať ruina duplex. Hoc fit cũ
ꝑ abſolutionẽ peccatorũ ab ĩchoa
tiõe ſui in Iordane baptiſmatis vſ-
qꝫ ad cõuerſionẽ oĩm gẽtiũ ad fidẽ
Chriſti redũdat gr̃a ꝓtãtis, vt vbi
defluxus fuit carnaliũ deſideriorũ,
ibi ſtabiliať germẽ virtutũ; & vbi
idololatria & cõuerſatio flagitioſa
*Ieroboã ppł̃orũ fuit duplex ruina; ibi ꝑ cõ
feſſionẽ rectę fidei & cultũ pietatis
ad cęleſte regnũ ſurgat vita fideliũ.
Pertingit em̃ ꝓtãs eiꝰ vſqꝫ ad ter-
minos AEgypti. i. tenebroſas men
tes

a b ſex gradus ex utraqꝫ parte. Non fuit tale ſo-
c lium in uniuerſis regnis. Omnia quoqꝫ uaſa
conuiuij regis erant aurea, & uaſa domus ſal
d tus Libani ex auro puriſſimo. Argentum
em̃ in diebus †illis pro nihilo reputabatur.
e Siquidem naues regis ibant in Tharſis cum
ſeruis Hiram ſemel in tribus annis, & defe-
rebant inde aurum, & argentum, & ebur, &
a ❡Quoniam quis in nubibus ęquabitur d. &c.
ſimias, & pauos. †Magnificatus eſt igitur a
a ❡Magnus & terribilis ſuper oẽs qui in circumitu eius ſunt.
Salomon ſuper omnes reges terrę prædiui-
a ❡Tibi dixit cor meum quæſiui vultum tuum, vultum tuum domine requiram. Et alibi: Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te deus.
tiis & †gloria. Omnesqꝫ reges terrarum de-
ſiderabant uidere faciem Salomonis, ut au-
dirent ſapientiam quam dederat deus in
corde eius. Et deferebant ei munera, uaſa ar-
gentea & aurea, & ueſtes, & arma, & aro-
mata, equos & mulos per ſingulos annos.
f Habuit quoqꝫ Salomon †quadraginta mi-
lia equorum in ſtabulis, & curruum equi-
tumqꝫ duodecim milia. Cõſtituitqꝫ eos in ur
a ❡In cuſtodia diſciplinarum.
g bibus quadrigarũ, & ubi erat rex in Ieruſa-
a ❡Et dominabitur a mari vſqꝫ ad mare &c. b ❡Id eſt ſuper oẽs qui recti regiminis exercent poteſtatem.
lem. Exercuit etiam poteſtatem ſuper cun-
❡Fructificato vel creſcente.
ctos reges à flumine Euphrate uſqꝫ ad terrã
h Philiſthinorum, & uſqꝫ ad terminos Ægy-
a ❡In argento nitor eloquentię & iucunditatis eccleſiaſticę doctrinę.
i pti. Tantamqꝫ copiam præbuit argenti in
a ❡Duritiæ & inſenſibilitatis Gentilium. b ❡In cedris ſubtilitas & odor virtutum.
k Ieruſalem quaſi lapidum, & cedrorum tan-
a ❡In ſycomoris vilitas & infructuoſitas infidelium.
tam multitudinem uelut ſycomorum, quæ
gignuntur in campeſtribus. *Adduceban-
tur autem ei equi de Ægypto, & cunctis re-
a ❡Priorum quæ fecit anteqꝫ preuaricarentur, ſicut eſt templi ædificatio, varia ſacrificiorum oblatio.
l gionibus. Reliqua autem opera Salomo- b
nis priorum & nouiſſimorum quę fecit, ſcri- c
pta ſunt in uerbis Nathan prophetæ, & in
†libris Ahiæ Silonitis, in uiſione quoqꝫ Ad-
do uidentis contra Ieroboam filium Na-
bat. †Regnauit autem Salomon in Ieruſa-
lem ſuper omnem Iſraël quadraginta an- d
nis. Dormiuitqꝫ cum patribus ſuis, & ſepe-
lierunt eum in ciuitate Dauid. Regnauitqꝫ
pro eò Roboam filius eius.

Cap. X.

†PRofectus eſt autem Ro- e
boam in Sichem (illuc
enim cunctus Iſraël con-
uenerat) ut conſtitueret
eum regem. Quod cùm
audiſſet Ieroboam filius
Nabat, qui erat in Ægy-
pto (fugerat quippe illuc ante Salomonẽ)
ſtatim reuerſus eſt. Vocaueruntqꝫ eum, &
uenit *cum uniuerſo Iſraël, & locuti ſunt ad
Roboam, dicentes: Pater tuus duriſſimo
iugo nos preſſit, tu leuiora impera patre
tuo qui nobis grauẽ impoſuit ſeruitutem, &

tes infideliũ, q̃s cõplet lumine fidei. G
Vñ: Corã illo ꝓcident AEthiopes
&c. i ℭ Tantamqꝫ co. Prębet
verus Salomõ in eccl̃ia copiã ar-
genti q̃ſi lapidum, cũ corda Gẽtiliũ
inſenſibilia, ad veri dei intellectum
quos lapides ꝓ deo coluerunt, ad
meditationẽ legis, & p̃dicationẽ e-
uãgelij cõuertit. De qbꝰ dr̃: Similes Pſal. 113. c.
illis fiunt qui faciũt ea &c. Et alibi:
Potens eſt deus de lapidibus iſtis Matt. 3. c.
ſuſcitare filios Abrahæ. Prębet etiã
multitudinẽ cedrorũ q̃ſi ſycomo
rũ, qa ſterilitatẽ gẽtiũ q̃ in altũ ſe
erigere non volebãt, ꝓuexit ad fœ
cũditatẽ bonorũ operũ & v̾tutũ.
k ℭ Et cedro. Cedrus eſt impu-
tribilis natura, odore iucũda, aſpe
ctu nitida, q̃ accẽſa nitore ſerpẽtes
fugat & perimit. l ℭ Reliqua
vero. Quę fecit poſtqꝫ legẽ dei trãſ
greſſus eſt, cũ alienigenę vxores vſ
qꝫ ad idololatriã eũ pertraxerunt.
Multi quidem vt Salomon, bene
ĩcipiũt & malè deſinũt, diciqꝫ btũs
añ obitũ nẽo, ſup̃maqꝫ fũera debet. †quatuor
☞ Reliquit

Nicolaus de Lyra.

⁓rex Salomõ. a ℭ Magnifica
tus. Hîc cõſequẽter deſcribiť diffu
ſio famę Salomo. oĩbꝰ terrę regibꝰ.
Snĩa v̾ò iſtarũ ꝑtiũ patet ex dictis
iij. Re. ix. b ℭ Reliqua. Hîc po
niť cõcluſio regni Salom̃. c ℭ Scri
pta. Iſti libri nõ habenť apud nos
nec apud Hebræos. d ℭ Super
oẽm Iſra. Hoc diciť qa filiꝰ eius
Roboã regnauit tm̃ ſup tres tribꝰ
vt videbiť in ſequẽtibus.

NICO. DE LY

PRofectus. Cap. X. H
Poſtqꝫ actum eſt de re
gno Dauid vnito & in *in multitudine
tegro, hîc cõſequẽter a
giť de eodẽ diuiſo & defalcato. Et
licet fuerint. xix. reges, qa tñ aliqui Diuiſio
pauca aut nulla fecerũt, iõ tp̃s eorũ
cũ alijs deſcribiť. Et ſecũdũ hoc reli
duũ huiꝰ lib. in q̃ndecim ꝑtibꝰ di-
uidiť: qa priò agiť de tp̃e Roboã fi
lij Salomo. i hoc. c. Scd̃ò de tp̃e A
bię. c. xiij. Tertiò de tp̃e Aſa. c. xiiij.
Quartò de tp̃e Ioſaphat. cap. xvij.
Quĩtò de tp̃e Iorã. c. xxj. Sextò de
tp̃e Ochozię. c. xxij. Septĩò de tp̃e
Ioas. c. xxiij. Octauò de tp̃e Ama-
ſię. c. xxv. Nonò de tp̃e Ozię. cap.
xxvj. Deciò de tp̃e Ionathã. c. xxvij.
Vndecĩò de tp̃e Achaz. ca. xxviij.
Duodeciò de tp̃e Ezechię. c. xxix.
Decĩc tertiò de tp̃e Manaſſe. c. xxx-
iij. Decioquartò de tp̃e Ioſię. c. xxx-
iiij. Quĩtodecimò de tẽpore filio-
rũ eius ca. xxxvj. Circa primum
deſcribitur primò regni Dauid di
uiſio. Secundò diuiſionis cõfirma
tio ca. xxj. Prima in duas, quia pri-
mò deſcribitur diuiſionis occaſio.
Secundò ipſa diuiſio ibi: Populus
autem. Sententia autem iſta-
rum partium patet ex dictis. iij.
Regum xij. vſqꝫ ad mediũ capituli.
⁓ Factũ autem
Moraliter. e ℭ Profectus eſt Moraliter
autem Roboam. in Sichem.
Expoſitio myſtica poſita eſt. iij. Re
gum. xij. cap.

paululum de onere ſubleua: ut ſeruiamus tibi. Qui ait: Poſt tres dies reuertimini ad me. Cumq́ abiſſet populus, iniit cōſilium cum ſenibus qui ſteterant coram patre eius Salomone, dum adhuc uiueret, dicēs: Quod datis cōſiliū, ut reſpondeā populo? Qui dixerūt ei: Si *placueris populo huic, & † linieris eos uerbis clemētibus, ſeruiēt tibi omni tempore. At ille reliquit cōſilium ſenum, & cum † iuuenibus tractare cœpit, qui cum eo nutriti fuerant, & erant in comitatu illius. Dixitq́ ad eos: Quid uobis uidetur, uel quid reſpondere debeo populo huic, qui dixit mihi: Subleua iugū quod impoſuit nobis pater tuus? At illi reſponderunt, iuuenes: & nutriti cum eo in deliciis, atq́ dixerunt: Sic loqueris populo qui dixit tibi: Pater tuus aggrauauit iugū noſtrum, tu ſubleua, & ſic reſpondebis eis: Minimus digitus meus groſſior eſt lumbis patris mei. Pater meus impoſuit uobis iugum graue, & ego maius pondus apponam. † Pater meus cecidit uos flagellis, ego uerò cędam uos ſcorpionibus. Venit ergo Ieroboam, & uniuerſus populus ad Roboam die tertio, ſicut præceperat eis. Reſponditq́ rex dura, derelicto conſilio ſeniorum. Locutusq́ eſt iuxta iuuenum † uoluntatem. Pater meus graue uobis impoſuit iugum, quod ego grauius faciam. Pater meus cecidit uos flagellis, ego uerò cędam uos ſcorpionibus, & non acquieuit populi precibus. † Erat enim † uoluntatis dei, ut compleretur ſermo eius quem locutus fuerat per manum Ahię Silonitis ad Ieroboam filiū Nabat. Populus autem uniuerſus (rege duriora dicente) ſic locutus eſt ad eum: † Non eſt nobis pars in Dauid, neq́ hæreditas in filio Iſai. Reuertere in tabernacula tua Iſraël. Tu autem † paſce domū tuam Dauid. Et abiit Iſraël in tabernacula ſua. Super filios autem Iſraël qui habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam. † Miſitq́ rex Roboam Aduram qui præerat tributis, & lapidauerunt eum filij Iſraël, & mortuus eſt. Porrò rex Roboam † currum feſtinauit aſcendere, & fugit in Ieruſalem. Receſsitq́ Iſraël à domo Dauid uſq́ ad diem hanc. Factum eſt autem cùm audiſſet omnis Iſraël, ꝙ reuerſus eſſet Ieroboam, miſerunt & uocauerūt eum, congregato cœtu: & conſtituerunt eum regem ſuper omnem Iſraël. Nec ſecutus eſt quiſpiam domum Dauid, præter tribum Iuda ſolam.

Cap. XI.

V † Enit autem Roboam in Ieruſalem, & conuocauit uniuerſam domum Iuda & Beniamin centum octoginta milia electorum, atq́ bellantium: ut dimicaret contra Iſraël, & conuerteret ad ſe regnum ſuum. Factusq́ eſt ſermo domini ad Semeiam hominem dei, dicens: Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad uniuerſum Iſraël, qui eſt in Iuda & Beniamin. Hæc dicit dominus: Non aſcendetis, neque pugnabitis contra fratres ueſtros. Reuertatur unuſquiſq́ in domum ſuam: quia mea hoc geſtum eſt uoluntate. Qui cùm audiſſent ſermonem domini, reuerſi ſunt: nec perrexerūt contra Ieroboam. Habitauit aūt Roboam in Ieruſalē, & ædificauit ciuitates muratas in Iuda: extruxitq́ Bethlehem, & Etam, & Thecue, Bethſur quoq́ & Socho, & Odollam, necnon & Geth, & Mareſa, & Ziph: ſed & Aduram, & Lachis, & Azeca, Saraa quoq́ & Aialon, & Hebron, quæ erant in Iuda & Beniamin ciuitates munitiſsimas. Cumq́ † clauſiſſet eas muris, poſuit in eis principes, ciborumq́ horrea, † hoc eſt olei & uini. Sed & in ſingulis urbibus fecit armamentaria ſcutorū & haſtarum, firmauitq́ eas ſumma diligentia, & imperauit ſuper Iudam & Beniamin. Sacerdotes autem & Leuitæ qui erāt in uniuerſo Iſraël uenerūt ad eum de cunctis ſedibus ſuis, relinquentes ſuburbana & poſſeſsiones ſuas, & tranſeuntes ad Iudam & Ieruſalē, eò ꝙ abieciſſet eos Ieroboam & poſteri eius: ne ſacerdotio domini fungeren-

A a ℭ Reliquit cō. Hos aiūt Hebręi eē Banaiā filiū Ioiadę & Iahihel filiū Achamōi, q & Chilla vocat: quorū cōſilio relicto, tractare cœpit Roboā cū iuuenib⁹ i. Adurā, q in ſeqnti b⁹ lapidat⁹ dr̄, & filiibus. Iuuenē aūt nō ętate, ſed aīo ſępe dicim⁹. Nō ei erat Roboā iuuenis ætate, ſed ſenſu: q quadrageſimo prio ætatis ſuę āno cœpit regnare. b ℭ Reſpon. Hic ſignificat malos rectores in eccl'ia, q terrenis cupiditati b⁹ dediti, curā ſubditorū negligūt: & gaudēt ī multitudīe ſibi obſequentiū. Interp̄tat̄ ẏ ð Roboā latitudo ppl'i. Hi ſūt q latā īgrediunt̄ viā q̄ ducit ad mortem nō anguſtā, q̄ ducit ad vitā. Et relicto patrū cōſilio quorū dicta & facta ad altitudinē pſecutiōis tendūt, conſilio iuuenū obtēperare eligūt, q laudib⁹ & adulationibus eos grauāt, q cęci ſunt & duces cęcorū &c. vnde: Væ tibi terra, cuius rex puer eſt &c.

† allocutus
† cōſiliū, dicens,
† 3. Re. 12. f.
† cā à deo. LXX, ſub uerſioā deo
† 7. q. 1. c. denicq́,
Matt. 15. b.
Eccle. 10. c.
B ▸ Factum eſt aūt cùm audiſſet oīs Iſrael, ꝙ reuerſus eſſet Ieroboam, miſerunt & vocauerūt eū, congregato cœtu, & cōſtituerūt eū regē ſup omnē Iſrael. Nec ſecutus eſt quiſpiā domū Dauid, p̄ter tribū Iuda ſolā.

Nico. de Lyra.

a ℭ Factum. Totū iſtud vſq́ ad finem hui⁹ capituli nō eſt de textu: quia nō eſt ī Hebręo, nec in libris correctis, ſed de. iij. Reg. xij. acceptū eſt & inſertū in hoc loco ex imperitia ſcriptorum ſeu correctorum, & ex ignorātia Hebraicę veritatis, ſicut & in alijs pluribus locis ſimile factum eſt.

DE LY.

Cap. XI.

V Enit aūt. Hīc cōſeqnter deſcribit̄ p̄dictę diuiſiōis cōfirmatio p verbū prophetę ex pte dn̄i loquētis. Et patet ſn̄ia ex dictis. iij. Re. xij. e. Sc'dò deſcribit̄ regni defalcati pſecutio, ibi: Habitauit āt Roboā. Et diuidit̄ in duas ptes: qa primò deſcribit̄ pſecutio hui⁹ regni pficiēdo, Sc'dò deficiēdo capitu. ca. xij. Pria in duas: qa priò deſcribit̄ pfectus regni Roboā p propriū ſtudiū. Secūdo p aliorū auxiliū, ibi: Sacerdotes aūt. Tertiò p̄ponendo valentiorē filiū, ibi: Duxit autē Roboam &c. Circa primū oſtēdit̄ pfectus regni Roboā pprio ſtudio, eò ꝙ multas ciuitates murauit, & plura fortalitia conſtruxit ī regno ſuo, muniēdo ea victualibus & bellatorib⁹ ad roborationē regni ſui: & patet lr̄a. c ℭ Sacer. au. Hīc cōſeqnter deſcribit̄ profectus regni Roboā p aliorū auxilia: qa Ieroboā fact⁹ rex ſup Iſrael timuit ne populus rediret ad regnum Dauid, ſi iret in Ieruſalem ad ſacrificandum dn̄o, vt habetur. iij. Reg. xij. & iō fecit duos vitulos aureos, vt ibidem habetur. Et quia ſacerdotes & Leuitæ qui habitabant in regno ſuo, abominabantur cultum vitulorum, abiecit eos: & ſic venerunt ad regnum Roboam, & per conſequens ipſum roborauerunt. Et hoc eſt quod dr̄: d ℭ Venerūt ad eum de cun. ſe. i. ciuitatib⁹ in quib⁹ habitabāt, & q̄ erāt eis aſsignatę p inhabitatione, vt habet̄ Ioſue. xxj. e ℭ Relinquentes. qa ſicut erāt eis cōceſſæ ciuitates ad habitādum, ſic etiā ſuburbana ad animalia nutriendum. Similiter etiam homies deuoti de alijs tribubus q volebāt colere dominū, aſcēdebant in Ieruſalem ad immolādum domino, ſic legitur de Thobia, Thob. j. c. & ſic roborauerunt regnum Iuda: quia parati erāt ipſum ad iuuare. Et hoc eſt quod dicitur: Sed & de cunctis tribubus Iſrael &c.

Duxit

Moralit. b ℭ Venit autem Robo. Expoſitionem myſticam require. iij. Regum. ij. ca.

C
* fueris ī bono, & i. bona egeris populo iſti.
† conſuluit iuuenes
† 3. Re. 12. c.
† prouide domui,
† 3. Re. 12. c.
† roborauit ſe & aſcēdit currum
D
† 3. Re. 12. a.
† roboraſſet munita
† & oleū & vinum
Diuiſio

☞ CAP. XII.

E Vmq; robora. a ¶ Anno au. Mali rectores p̱ negligentiā ſuā principem tenebrarum prouocāt in eccleſiam, qui theſauros domus dn̄i & theſauros regis aufert: cùm ſcientiam ſcripturarū & opera virtutum ſubtrahit incautis & deſidioſis. b ¶ Seſac rex. Byſſus cilicij vel gaudium cilicij. Byſſus quidem ſubtilitatē ſignificat: ciliciū quod fit de pilis caprarum, peccata. In byſſo ergo cilicij, verſutia diabolicę fraudis in perſuaſiōe peccati. Seſac Ieroſolymitanas opes aufert, cū diabolus qui callidê decipit & & gaudet in multitudine peccatorum, eccleſiaſticos viros, ſcientia ſpirituali & opere virtutis ſpoliat: & eos qui videbātur in eccleſia decori, ſpoliatos ſecum in barathrum perditionis mergit. c ¶ Clypeos. Salomon ſcuta aurea fecit, & cuſtodibus domus ſuæ tradidit, cùm Chriſtus ſpūalem ſcientiā p̱ duo teſtamenta doctoribus eccleſiæ ad plebem tuendam commendauit. Hāc antiquus hoſtis per incuriā retrorſum abſtrahit. Cùm enim intendūt terrenis rebus, minuſq; curant de cęleſtib⁹ officio priſtino & ſciētia nudatos, quaſi in domo F propria opibus ſpoliatos relinquit. Tales verò cùm ſe ſenſu ſpirituali priuatos aſpiciūt, per eloquentiā verborum copiam quęrunt, quorum ſonoritatem velut ſcutorum æreorum firmitatem contra hoſtes pro ſubiectis opponunt. Sed quantô æs auro vilius, tantô inferior eſt eloquentia veræ ſapiētiæ fructu. Vn̄: Vbi plurima verba, ibi freq̄nter ęgeſtas.

† vt eum regnare faceret

Prou. 14. c.

☞ Semeiæ

Nicolaus de Ly.

a ¶ Dixit autem Ro. Hîc conſequenter deſcribitur perfectus regni Roboam, per hoc ꝙ ordinauit ſibi ſuccedere valētiorē filiū ſcilicet Abiā, q̄uis haberet plures vxores & de his multos filios ſeniores ipſo. Et patet litera ex dictis.

† aſcendit itaq; Seſac rex AEgypti contra Ieruſalē, & abſtulit theſauros

† 3. Re. 14. g

† curſorum

† curſores

Diuiſio

NICO. DE LY.

CAP. XII.

C Vmq; ro. fuiſ. Hîc conſequenter deſcribit̄ proceſſus regni Roboam in deficiendo. Et primô deſcribit̄ regis & populi trāſgreſsio. Secūdô cōtritio, ibi: Semeias aūt. Circa primū dr̄: b ¶ Cumq; ro. fuiſ. modo dicto ca. p̄ce. c ¶ Dereliquit le. ad idololatriam declinando ſecundum modū matris ſuæ q̄ fuit Naama Ammonitis, vt dicit̄. j. eo. capi. d ¶ Et om. Iſ. i. maior pars ppl̄i quæ erat p̱nus ad idololatriam, aliqui tn̄ in hoc non

tur. Qui cōſtituit ſibi ſacerdotes excelſorū & dęmōiorū, uitulorumq; quos fecerat. Sed & de cunctis tribubus Iſraël quicūq; dederāt cor ſuum ut quęrerēt dn̄m deum Iſraël, uenerūt Ieruſalē ad immolandū uictimas dn̄o deo patrū ſuorum: & roborauerūt regnū Iuda, & confirmauerūt Roboā filiū Salomonis p̱ tres annos. Ambulauerūt enim in uiis Dauid & Salomōis annis

tantū tribus. Duxit aūt Roboā uxorē Mahalath filiā a

Ierimoth, filij Dauid, Abihail quoq; filiam Eliab, filij Iſai, quę peperit ei filios eius & Somoriam & Zoom. Poſt hanc quoq; accepit Maacha filiā Abſalom, quę peperit ei Abia & Ethai, & Ziza & Salomith. Amauit aūt Roboā Maacha filiam Abſalom ſup oēs uxores ſuas & concubinas. Nam uxores decē & octo duxerat, concubinas autem ſexaginta, & genuit uigintiocto filios & ſexaginta filias. Conſtituit uerò in capite Abiam filium Maacha ducem ſuper omnes fratres ſuos. † Ipſum enim regē facere cogitabat, quia † ſapiētior fuit ſuper omnes filios eius, & in cunctis finibus Iuda & Beniamin, & in uniuerſis ciuitatibus muratis. Præbuitq; eis eſcas plurimas, & multas petiuit uxores.

Cap. XII.

C Vmq; roboratum fuiſſet regnū Ro- b

a boam & cōfortatū, dereliquit legem c

dn̄i, & omnis Iſraël cū eo. Anno autē d

quinto regni Roboam aſcendit Seſac e

rex Ægypti in Ieruſalē (quia peccauerunt dn̄o) cum mille ducētis curribus, & ſexaginta milibus equitū: nec erat numerus uulgi quod uenerat cum eo ex Ægypto, Lybies ſcilicet & Troglodytę & Æthiopes. Cepitq; ciuitates munitiſsi

mas in Iuda, & uenit uſq; Ieruſalem. Semeias aūt pro- f

pheta ingreſſus eſt ad Roboam & principes Iuda, qui congregati fuerant in Ieruſalē, fugiētes Seſac. Dixitq;

ad eos: Hæc dicit dn̄s: Vos reliquiſtis me, & ego reli- g h

qui uos in manu Seſac. Conſternatiq; principes Iſraël

& rex, dixerunt: Iuſtus eſt dn̄s. Cumq; uidiſſet domi- i k

nus ꝙ humiliati eſſent, factus eſt ſermo domini ad Se-

meiam, dicens: Quia humiliati ſunt, non diſperdam l

eos, daboq; eis pauxillū auxilij, & non ſtillabit furor m

b meus ſuper Ieruſalem per manum Seſac. Verūtamen

ſeruient ei, ut ſciant diſtantiam ſeruitutis meę, & ſerui- n o

tutis regni terrarū. † Receſsit itaq; Seſac rex Ægypti p

ab Ieruſalem, ſublatis theſauris domus dn̄i, & domus q

c regis. † Omniaq; ſecum tulit, & clypeos aureos quos

fecerat Salomon, pro quibus fecit rex * æneos: & tra- r

didit illos principibus † ſcutariorum, qui cuſtodiebant ueſtibulum palatij. Cumq; introiret rex domum domini, ueniebāt ſcutarij, & tollebant eos. Iterumq; referebant ad armamentarium ſuum. Verūtamen quia humiliati ſunt, auerſa eſt ab eis ira domini, nec deleti

ſunt penitus. Siqdē & in Iuda, † inuēta ſunt opera bo- s

na. Confortatus eſt ergo rex Roboam in Ieruſalem, t

atq; regnauit. Quadraginta autem & unius anni erat cùm regnare cœpiſſet, & decem & ſeptē annis regnauit in Ieruſalē (urbe quam elegit dominus) ut confir-

maret nomen ſuum ibi, de cunctis tribubus Iſraël. No v

mē aūt matris eius Naama Ammanitis. Fecitq; malū & nō pręparauit cor ſuū ut quęreret dn̄m. Opera ue-

rò Roboam prima & nouiſsima ſcripta ſunt in libris x

nō fuerūt cū ſecuri, vt patebit. j. eo. ca. Cōſequēter ponit̄ trāſgreſsiōis punitio, cū dicit̄: e ¶ Aſcendit ſe. de ordinatiōe dn̄i ad puniēdū pctm̄ regis & ppl̄i: qa malū pœnę eſt à deo, inq̄tū iuſtê infert̄, ꝓpter qđ dr̄ Amos iij. b. Nō eſt malū in ciuitate qđ dn̄s nō fecerit. f ¶ Semeias au. Hîc ponit̄ regis & ppl̄i cōtritio, vexatione eis dāte ītellectū: ꝓpter qđ receperunt ꝓphetę verbū. Vn̄ dr̄: Semeias au. q nō potentes reſiſtere ipſi Seſac in cāpo, fugerāt in Ieruſalē tanquā ad ciuitatē regiam, fortiſsimā & munitiſsimā. g ¶ Nos reli. ad idola declinando. h ¶ Et ego re. auxiliū meum ſubtrahēdo. i ¶ Iuſtus eſt. cōfitentes peccatū ſuū humiliter, & veraciter exaudiēdo. k ¶ Cūque vi. p̱ delicti ſui confeſſionē & pn̄iam. Ex hoc ſubdit̄ pœnę diminutio, cū dr̄: l ¶ Quia humi. totaliter delendo. m ¶ Daboque eis. qa non p̱mittā Seſac ciuitatē & populū deſtruere, tn̄ p̱mittā eos ipi Seſac ſeruire ſub tributo. Cui⁹ cauſa ſubdit̄: n ¶ Vt ſciāt: p̱ experientiā. o ¶ Diſtantiā. qa ſeruit⁹ dei ſuauis ē & cōſolabilis: ſeruit⁹ āt humana dura & quaſi importabilis eſt. Vn̄ legitur de multis, ꝙ magis elegerūt moriq; ſubijci ſeruituti, ſicut refert Ioſeph⁹ libro de bello Iudaico: quia Eleazar Iudęus cū multis alijs in quodā caſtro à Romanis obſeſſus, q videntes ꝙ erāt capiēdi īterfecerūt ſe mutuô, ne ſubijcerent̄ Romanorū ſeruituti. p ¶ Receſsit ita. non ab obſidione tm̄: qa ingreſſus fuit Ieruſalem, vt patet ex ſequētib⁹, cū dr̄: q ¶ Sublatis. Dicit em̄ Ioſeph⁹ ꝙ Roboā timore duct⁹ fecit ſibi portas apiri, tn̄ ſub certis pactis, q̄ tn̄ Seſac nō tenuit: ſed magis tēplū & domū regiā ſpoliauit. r ¶ Pro qui. ex quo patet deiectio regni ab aurea magnificentia in ęneā. s ¶ Si qui. qa aliq ad idololatriā nō declinauerāt: quorū intuitu de⁹ pepcit ēt alijs nō tn̄ à toto, ſed à tanto. t ¶ Confor. erat ei pui cordis, vt hr̄ ca. ſe. & iō accepit cōfortationē in modico videlicet ꝙ remāſiſſet ſibi ciuitas & vita & nomē regiū. v ¶ Nomē. Erat ei Gētilis & idololatra. & ſic docuit filiū ſuū. Vnde ſubdit̄: Fecitq;. x ¶ In li. Iſti libri non habētur. quia nō fuerūt repati ab Eſdra.

Pugnaueruntq;

Moraliter. b ¶ Cumq; ro. Expoſitio myſtica poſita eſt. iij. Regum. xiiij. cap.

G

† diſpſit de cūctis filijs

H

Ioſephus

* Roboam

† LXX. fuerunt ſermones boni.

† poneret

Moraliter

a ❡ Semeię. Qui ſuperius Roboã & filios Iuda de peccatis argue
A bat. b ❡ Addo. q & Abdo, hic eſt q ad arguendũ Ieroboã pro
altari qđ fecerat, à dño miſſus eſt in Samariã, q in via interfectus eſt;
quia cõtra ꝓceptũ dñi à pſeudopropheta ſeduct⁹ ibidẽ mãducauit.

a Semeiæ prophetę & Addo uidentis: † & diligẽ
b
a ❡ Eccleſia q̃ in vnitate fidei perſiſtit ſemper pugnat cum hęreticis & ſchiſmaticis, & cum omnibus fidei catholicæ inimicis.
ter ex poſita. Pugnaueruntq; aduerſum ſe Ro a
boam & Ieroboã cunctis diebus. Et dormiuit
Roboã cum patribus ſuis, ſepultusq; eſt in ciui
tate Dauid, & regnauit Abia fili⁹ eius pro eo.

Cap. XIII.

A † Nno decimooctauo regis Ie b
roboã regnauit Abia ſup Iudã.
Tribus annis regnauit in Ieru
ſalẽ: Nomenq; matris eius Mi c
chaia filia Vriel de Gabaa, & d
erat bellum inter Abiam & Ieroboã. Cumq; e
iniſſet Abia certamen, & haberet bellicoſiſsi
mos uiros & electorũ quadraginta milia, Ie
roboam inſtruxit ecõtra aciem octoginta mi
lia uirorũ qui & ipſi electi erant, & ad bella for
e tiſsimi. Stetit igitur Abia ſuper montẽ Seme
rõ, qui erat in Ephraim, & ait: Audi Ieroboã
& omnis Iſraël. † Num ignoratis q̃ dominus
deus Iſraël dederit regnum Dauid ſuper Iſraël
in ſempiternũ ipſi, & filiis eius in pactum ſalis? f
Et ſurrexit Ieroboam filius Nabath, ſeruus Sa
lomonis filij Dauid, & rebellauit contra do
minum ſuum. Congregatiq; ſunt ad eum uiri g
uaniſsimi, & filij † Belial, & pręualuerunt con h i
tra Roboam filium Salomonis. Porrò Ro
boam erat † rudis & corde pauido, nec potuit re k
ſiſtere eis. Nũc ergo uos dicitis, q̃ reſiſtere poſ l
ſitis regno domini, quod poſſidet per filios Da
uid. Habetisq; grãdem populi multitudinem, m
atq; uitulos aureos quos fecit uobis Ieroboã
in deos: & eieciſtis ſacerdotes dñi, filios Aaron n
atq; Leuitas, & feciſtis uobis ſacerdotes, ſicut
omnes populi terrarum. Quicunq; uenerit, & o
† initiauerit manum ſuam, in tauro, & de bobus,
& in arietibus ſeptem, fit ſacerdos eorum qui
non ſunt dij. Noſter autem dñs deus eſt quem p
non relinquimus: Sacerdotesq; qui miniſtrant q
dño de filiis Aarõ, & Leuitę ſunt in ordine ſuo. r
Holocauſta quoq; offerunt dño per ſingulos s
dies mane & ueſpere, & thymiama iuxta le t
gis pręcepta confectũ, & proponuntur panes v
in menſa mundiſsima. Eſtq; apud nos candela x y
brũ aureũ, & lucernę eius, ut accẽdatur ſemper z a
ad ueſperã. Nos quippe cuſtodimus pręcepta
dñi dei noſtri, quę uos reliqſtis. Ergo in exerci b

GLOS. ORDI.

Cap. XIII.

A Nno decimooct. c ❡ Semerõ. Ciuitas ẽ quã cepit Ieſus rege illius interfecto, quam dicũt vocari nũc Sebaſtẽ oppidũ Paleſtinę, vbi Iohãnis baptiſtę conditę ſunt reliquię. Legimus autẽ in Regũ, q̃ Amri rex Iſrael emerit mõtẽ Semerõ à quodã Semer, & ædificauerit in verticẽ illi⁹ ciuitatẽ quã ex noĩe dñi, ſ. Semer Semerõ appellauit. (margin: † 3. Re. 15. a.)

☞ Bethel

Nicolaus de Lyra.

a ❡ Pugnaueruntque. Licet enim primum bellum gñale inter eos fuerit ꝓhibitũ à deo, vt dictũ eſt in principio. xj. capituli: tamen bella particularia fuerunt in extremitatibus vtriuſque regni: ſicut ſolet fieri in extremitatibus regnorum abinuicem diſcordãtiũ.

NICO. DE LY.

Cap. XIII.

A Nno decimo. Hĩc cõſequẽter agiĩ de tpe Abia. Et primò deſcribiĩ ei⁹ genealogia. Secũdò pugna, ibi: Cũq; iniſſet Abia certamen. Tertiò victoria, ibi: Reſpiciẽsq; Iudas. Quartò culpa occulta, ibi: Quẽ pcuſsit dñs. Circa primũ dr: c ❡ Nomenque. ẽ. xj. ca. vocaĩ Naacha. Et dicẽdũ, q̃ eſt idẽ nomẽ variatum tñ: qđ frequenter fit in noĩbus Hebręis & Latinis, vt frequenter dictum eſt. d ❡ Filia Vriel. ẽ. xj. diciĩ: Filia Abſalõ, ſic eſt in Hebræo & non Abiſſalõ, vt habent aliqui libri & malè: & ex hoc vlteri⁹ erãt alij credẽtes q̃ fuerit Abſalõ fili⁹ Dauid. Diciĩ em̃ hĩc filia Vriel de Gabaa: Abſalõ aũt fili⁹ Dauid fuit de Ieruſalẽ. Ad illud verò qđ inductũ eſt de diſcordia noĩs patris iſti⁹ qui vocatur hĩc Vriel, & ſuprà Abiſſalõ: Dicunt aliq q̃ Vriel fuit pater ei⁹, vt diciĩ hĩc: Abiſſalõ verò auus ei⁹: & ſic vocaĩ ei⁹ filia, qa filij filiorũ dicunĩ filij parẽtũ. Vnde Ruth. iiij. d. Nat⁹ eſt fili⁹ Noemi i. nepos. Aliter poteſt dici q̃ pater Maacha fuit binomi⁹, ſicut & multi alij: & hĩc exprimiĩ vnũ nomẽ, & aliud. ẽ. xj. ca. & iij. Regum. xv. e ❡ Cumque. Hĩc deſcribitur ipſius Abię cum Ieroboã pugna: vbi priò deſcribiĩ bellatorũ hinc & inde numer⁹: & patet lra. Secũdò pugnę locus, cũ diciĩ: Sup mõtẽ Semerõ. Tertiò pſuaſio Abiæ ad inducẽdũ aduerſarios vt ſine bello recederẽt, vt patebit infrà: vbi priò allegat ordiationẽ dñi dãtis regnũ Dauid & filijs ei⁹ in ppetuũ. Iõ ſubdiĩ: f ❡ In pactum. In om̃i em̃ ſacrificio dñi ponebaĩ ſal: & iõ apud Iudęos pactũ firmũ & ſtabile dicebaĩ pactum ſalis. Secũdò allegat ipſius Ieroboã vſurpationẽ iniuſtã regni, dicens: Et ſurrexit Ieroboã &c. g ❡ Congregatique. nihil habẽtes de põdere veritatis. h ❡ Et filii. i. abſq; iugo diuinę legis & rectę ratiõis. i ❡ Et præua. Cuius cã ſubdiĩ: Porrò Roboã erat rudis. i. ſtolidus. Vnde in Hebræo

(margins: † Nõne veſtra intereſt ſcire; Diuiſio; † impij; † puer; † conſecrauerit; Diuiſio)

C in Hebręo hĩc habetur: Puer nõ ętate, qa in principio regni ſui iam erat quadraginta & vnius anni, vt habetur. iij. Reg. xiiij. ca. ſed diciĩ puer ſenſu. k ❡ Et corde. In Hebræo habetur: Et corde tenero. i. impotẽti ad aliqd ſuſtinẽdũ. l ❡ Nunc ergo. qa ipſe erat rex principalis, & filij Dauid eius vicarij. Et hoc patet q̃ iſte Ieroboã volebat etiã occupare regnum Iuda. Tertiò allegat Abia ipſi⁹ Ieroboã & ei⁹ populi idololatriã, cũ diciĩ: m ❡ Habetiſque. in qua confiditis, ſed pro nihilo, quia ſunt ſubditi idololatriæ peccato: licet em̃ in vitulis aureis primò adorauerint deum ſcd̃m opinionẽ aliquorum quæ probabilis eſt, vt dictũ eſt. iij. Regum. xij. tñ extũc fuit ibi qdã idololatriæ modus, qa adorabãt eum in imagine prohibita vt habetur Exo. xx. Itẽ procedente tpe adorauerunt ibi dæmones dantes reſponſa. Vnde. ẽ. xj. c. dicitur de Ieroboam. Qui cõſtituit ſibi ſacerdotes excelſorum & dæmoniorũ. Vnde ſubdiĩ: Atq; vitulos. m ❡ Et eieciſtis ſa. vñ habetur. ẽ. xj. o ❡ Quicunque ve. Hoc eſt, quicũq; voluerit ꝓtiũ dare, erit ſacerdos & poterit offerre. Quartò allegat Abia in populo ſuo ipſius dei debitã fidẽ & culturam, dicens: p ❡ Noſter au. eſt verus deus ſolus. q ❡ Sacerdotesque. quos elegit dñs in ſacerdotes ſibi, vt habeĩ Exo. xxviij. r ❡ Et Leuitæ. ſcilicet cantorũ, ianitorũ, & aliorũ officiorũ ꝓut ordinauit Dauid: vt habetur. ẽ. j. lib. xxv. s ❡ Holocauſta quoque. ſcilicet iuge ſacrificium qđ offerebatur omni die mane & veſpere. D t ❡ Et thymiama iuxta. ſcilicet ex quatuor rebus aromaticis, vt habeĩ Exo. xxx. c. v ❡ Et proponũtur pa. ſcilicet duodecim. quolibet ſabbatho renouando. x ❡ Eſtque apud nos cande. au. licet enim eſſent in templo vndecim candelabra aurea, vt dictum eſt. ẽ. iiij. c. tamen Seſac rex AEgypti ſpoliauerat templum, vt dictum eſt. ẽ. xij. ca. & fortè abſtulerat decem quę fecerat Salomõ dimittens illud ſolũm qđ fecerat Moyſes. Vel poniĩ hĩc ſingulare pro plurali. y ❡ Candela. i. candelabra, ſicut Exodi. viij. f. Venit muſca grauiſsima. i. multitudo &c. Vñ ſubdiĩ: z ❡ Et lucer. i. lucernę, quia in quolibet candelabro erant ſeptẽ lucernæ, vt dictũ eſt. ẽ. ca. iiij. a ❡ Vt accen. Plures em̃ lucernæ ardebãt de nocte q̃ de die: & iõ aliquę extinguebãtur mane & reaccẽdebanĩ veſpere. b ❡ Ergo in exercitu. qui ſemper aſsiſtit ſuis veris cultoribus.

(margin: † dum recẽſerent)

☞ Filij Iſrael

Moraliter. b ❡ Anno deci. Per Abiã q iterpretaĩ pater me⁹ dñs ſignificari põt quilibet fidelis Chriſtian⁹, fideliter dicẽs deo: Pater noſter q es &c. Per Ieroboã aũt q diuiſio populi interpraĩ, ſignificaĩ diabol⁹ q diuiſionẽ iter hoĩes ponere machinaĩ. Gre. homi. xxix. Solerter ĩtuẽdũ ẽ, q̃ ãtiqu⁹ hoſtis dũ mẽtẽ nr̃am ad rerũ tpaliũ dilectionẽ trahit, infirmiorẽ cõtra nos ꝓximũ excitat: q ea ipſa q̃ diligim⁹, auferre moliaĩ: nec curat antiquus hoſtis hoc faciẽs vt terrena tollat, ſed vt charitatẽ in nobis feriat. Igiĩ p Abiã in virtute dei confidentem cõtra Ieroboam pugnantem, ſignificatur quilibet bonus Chriſtianus in Chriſti ꝟtute fiducialiter cõtra diabolũ pugnaturus.

(margin: Moraliter)

✠ Ieroboam re

a ℂBethel.Ciuitas in proximo la
E pide ab Elia ad dexteram euntibus
Neopolim,q̃ pri⁹ Luza,id eſt Ami
gdalon vocabatur:& cecidit in ſor-
tem Beniamin iuxta Bethan & Hai
quam expugnauit Ieſus rege illius in
terfecto. b ℂEphron.Ciuitas eſt
in tribu Iuda.Vn̄ & villa pergrādis
Ephrea contra ſeptentrionem in vi
ceſimo ab Elia miliario hacten⁹ vo-
catur. c ℂIn diebus.Non Iero
boam,in cuius viceſimo anno ſecū-
dū lib.Re.imperauit Aſa filius Abia
ſuper Iudam & Ieruſalē,ſed Abiam
q̄ accepta Bethel idola reſeruauit Iſ
raeli in ſcandalū vt Hebræi aſſerūt.
Aromatibus

Nicolaus de Lyra

a ℂFilii Iſrael nolite pug.
quia pugnando contra nos qui ſu-
mus eius ſerui,pugnabitis contra i-
pſum.Et ſic patet quod dictum eſt
in principio huius perſuaſionis,vi-
delicet ꝙ Abia intendebat monere
†inixi eſſēt domino — filios Iſrael ad hoc ꝙ recederent abſ
que mutuo conflictu,ſed ſua perſua
ſio non habuit effectum.Vnde ſub
ditur:b ℂHæc illo lo.Stans em̄
ex oppoſito fingebat ſe velle pugna
re à parte anteriori tm̄:ſed malitio-
ſè quęrebat eū,cum hoc inuadere à
†villas & infrà — parte poſteriori.c ℂReſpiciens
que.Hîc conſequenter ponit ipſius
Abiæ victoria:quia cùm videret ſe
& exercitum ſuum prędicto modo
incluſum:d ℂClamauit ad do.
confidens de eius auxilio.Ideo ſequi
tur:e ℂPerter.deus.Modus aūt
†geſta — perterrendi nō exprimitur in textu,
F nec in gloſſa quam viderim:ſed po
tuit eſſe per aliquod exteri⁹.ſ.per fra
gorem tonitrui,& lapides grādinis
vel huiuſmodi,ſicut dicitur de Phi
liſthęis.j.Reg.vij.vel immittēdo ter
rorem interius tm̄ per quem defice
ret cor,& per conſequens membra
exteriora ad ſe defendendum,q̃a mo
tus vitalis ſpirituum procedit à cor
de ad membra exteriora.Sequitur:
f ℂEt cepit ci.i.villas ſibi adiun
ctas.g ℂQuem per.Hîc vltimò
deſcribitur ipſius Abię culpa occul
ta propter quam à dn̄o interfectus
eſt.Et iſta vt dicūt aliqui,fuit:quia ca
piendo ciuitatem Bethel idola ibi in
uenta reſeruauit in detrimentum ſui
& coluit:Nec mirum,q̃a de ipſo dr̄
iij.Reg.xv.a.Ambulauitq́ in oībus
peccatis patris ſui.ſ.Roboam:q tn̄
fuit idololatra,vt dictum eſt ca. p̄ce
denti.Aliqui verò exponūt de Iero
boam:ſed nō eſt veriſimile:quia nō
agit̄ hîc de eius fine,ſed de fine Abię.

Moraliter — ✻ ℂIeroboam retro.per qd̓
ſignificatur malitia dęmonis quęren
tis fraudulenter nocere hoībus vir-
tuoſis.j.Pe.v.b.Aduerſarius veſter
diabolus tanq̄ leo rugiens circumit
q̄rens quem deuoret:cui reſiſtite for
tes in fide.e ℂEt ecce il.per quod
ſignificatur,& vociferantibus p̄dica
toribus voce p̄dicatiōis,& deuotis
†& proſpera oīa ſucceſſerunt eis, — perſonis voce ſanctę orationis terre
tur diabolus,& cum exercitu ſuo fu
gatur.f ℂEt cepit ciui.per quod
ſignificatur

tu noſtro dux deus eſt,& ſacerdotes eius q
clangunt tubis,& reſonāt contra uos.Filij a
Iſraël nolite pugnare cōtra dn̄m deum pa-
trum ueſtrorū, quia non uobis †expedit.
Hęc illo loquēte,Ieroboā retrò moliebat̄ b †
inſidias.Cumq́ ex aduerſo hoſtium ſtaret,
ignorantē Iudam,ſuo ambiebat exercitu.
Reſpiciensq́ Iudas uidit inſtare bellum ex c
aduerſo & poſt tergum,& clamauit ad do- d
minum,ac ſacerdotes tubis canere cœpe-
runt.Omnesq́ uiri Iuda uociferati ſunt.Et
ecce illis clamātibus† perterruit deus Iero- e
boam & omnē Iſraël,qui ſtabat ex aduerſo
Abia & Iuda:fugeruntq́ filij Iſraël Iudam,
& tradidit eos deus in manu eorum. Per-
cuſsit ergo eos Abia,& populus eius plaga
magna, & corruerunt uulnerati ex Iſraël
quingēta milia uirorum fortium. Humi-
liatiq́ ſunt filij Iſraël in tēpore illo,& uehe
mentiſsimè confortati ſunt filij Iuda,eò ꝙ
† ſperaſſent in dn̄o deo patrum ſuorū.Perſe
cutus eſt autē Abia fugientem Ieroboā,& f
a cepit ciuitates eius Bethel & filias eius,&
ℂCiuitas regni Iuda.
b Ieſana cum filiabus ſuis,Ephron quoq; &
† filias eius.Nec ualuit ultrà reſiſtere Iero-
c boam in diebus Abia,quē percuſsit dn̄s & g
mortuus eſt.Igitur Abia confortato impe †
rio ſuo,accepit uxores quatuordecim,pro-
creauitq́ uigintiduos filios & ſedecim fi-
lias.Reliqua autem †ſermonum Abia,uia-
rumq́ & operum eius ſcripta ſunt †diligen
tiſsimè in libro Addo prophetæ.

Cap. XIIII.

DOrmiuit autem Abia cum h
patribus ſuis,& ſepelierūt
eum in ciuitate Dauid.Re†
gnauitq́ Aſa filius eius pro
eo.In cuius diebus quieuit i
a ℂHoc eos ſignificat qui bene incipiunt & male finiunt.
terra annis decem.Fa ecit †autem Aſa quod †
bonū & placitum erat in cōſpectu dei ſui,
a ℂAbiiciens idololatriam.
& ſubūertit altaria peregrini cultus,& ex- k l
celſa,& confregit ſtatuas lucosq́ ſuccîdit,
ac præcepit Iudæ,ut quęreret dn̄m deum †
patrum ſuorū,& faceret legem & uniuerſa m n
mādata.Et abſtulit de cūctis urbibus Iuda,
aras & phana,& regnauit in pace.Ædifi- †
cauit quoq́ urbes munitas in Iuda,q̃a quie
tus erat,& nulla temporibus eius bella ſur
rexerant,pacem dn̄o largiente.Dixit au-
tem Iudæ.Ædificemus ciuitates iſtas,&
uallemus muris,& roboremus turribus &
portis & ſeris,donec à bellis quieta ſunt o-
mnia,eò ꝙ quæſierimus dominum deum
patrum noſtrorum:& dederit nobis pa-
cem per gyrum.Ædificauerunt igitur,&
†nullum in extruendo impedimentū fuit.
Habuit aūt Aſa in exercitu ſuo portantiū o
ſcuta & haſtas,de Iuda trecēta milia,de Bē-

ſignificatur recuperatio bonorum G
per malitiā diaboli mortificatorū.
Nam recuperata gratia,reuiuiſcunt
opera meritoria,quę per deceptio-
nem diaboli fuerant mortificata. †proſperè ſuccedet
† ℂIgitur Abia con.Per hanc
enim filiorum generationem ſigni-
ficatur bonorum operum multipli
catio,quæ procedunt ex gratia & li
bero arbitrio,quaſi per quādam ſpi
ritualem generationem.

NIC.DE LYRA.

CAP. XIIII.

DOrmiuit au.Hîc con †percuſsit
ſequēter agit̄ de tp̄e ipi⁹
Aſa:cuius primò deſcri
bit̄ cōuerſatio bona.Se-
cūdò cōſolatio ꝓphetica.Tertiò p̄-
uaricatio mala.ca.vj. Circa primū
deſcribit̄ primò ipi⁹ Aſa vita v̓tuo
ſa.Scd̓ò ei⁹ victoria miraculoſa,ibi:
Egreſſ⁹ eſt āt.Circa primū dr̄:i ℂIn
cu.q̃a in pricipio regni vixit ſanctè:
iō dn̄s dedit ei pacē decem annis,vt
poſſet regnū ſuū munire,qd̓ & fecit
vt patet ex ſequētibus.k ℂEt ſub.
al.i.idolorū q dicūt̄ dij alieni.l ℂEt
excel.Cōtrariū vr̄ ſeq̄nti ca.vbi dr̄
Excelſa āt derelicta ſūt.Et.iij.Re.xv.
dr̄.de ipō:Excelſa aūt nō abſtulit.Di Excelſa quę dicebantur
cēdū,ꝙ aliqua erāt excelſa,vbi cole-
bant̄ idola:& illa abſtulit,vt hîc dr̄.
Alia aūt erāt excelſa,in qb⁹ offerebā
tur deo ſacrificia,ꝙ fuit licitū q̄diu
arca nō habuit ſtabilē māſionē,put
dictū fuit Deu.xij.&.j.Reg.vij.Sed
poſt ędificationē tēpli nō fuit licitū,
niſi ex diſpēſatiōe diuīa ſpāli,tn̄ hoc
permiſit Aſa de ſacrificijs votiuis,& H
multi alij reges ad euitādum maius †in Midras .i.in libro in quo digerūtur geſta regum,q̄ inquirens ibidē pōt q̄s inuenire
malū ſ.ne talia offerrent̄ idolis & dę
mōib⁹:ſicut pmittunt̄ meretrices in
ciuitatib⁹,ne oīa turbent̄ libidinib⁹.
m ℂEt face.q̄ſ.ùm ad p̄cepta deca
logi,q̄ ꝓpriè dicunt̄ lex.n ℂEt vni
uer.q̄ ſunt q̄dā cōcluſiōes ex præce
ptis decalogi elicitę,vel q̄dā ſuppo-
ſita ad decalogi p̄cepta,ſicut eſt p̄ce
ptū dilectionis dei & ꝓximi,put di
ctū fuit Deut.vj.Cætera patēt ex di
ctis vſq; ibi:o ℂHabuit au.Aſa †ergo
in ex.i.habētiū ſciētiā p̄liādi inſcu-
tis & haſtis.
Moraliter. h ℂDormiuit Moraliter
autem.Sequit̄:† ℂRegnauit-
que &c.Per Aſa q interp̄tat̄ factu
ra vel ſuſtollens.i.ſurſum tollens,ſi-
gnificatur bonus rex vel princeps,q
ſe recognoſcit eſſe facturā dei:ꝓpter
quod in principio regni ſurſum tol
lit vel erigit animū ſuum ad quęren
dum honorem dei & bonum popu
li ſui ſibi cōmiſsi:iō ſubdit̄:† ℂFe
cit aūt Aſa.ſcilicet in deſtructione
cultus diabolici,& in promotiōe cul
tus diuini.iō ſubditur:k l ℂEt ſub
uertit alta.Et ſubdit̄:† ℂAc præ
cepit.Nam talis rex per ſe & p alios
inducit populū ſuū q̄tū pōt ad ſer
uiendum dn̄o,in bonis moribus &
fide viuendo:nec tn̄ omittit ea quæ
ſunt agenda ſecundum viam huma
nam ad regni ſui defenſionem,ne tē
tare dominū videatur.iō ſequitur:
† ℂÆdificauit quo.Egreſſus
eſt au.i.contra Aſa & hoies ſuos.
✻Zara AEthiop

A ...tis & haſtis. a ¶ Egreſſus eſt autem. Hîc conſequenter deſcribitur ipſius Aſa victoria miraculoſa: & patet litera vſque ibi: b ¶ Porro Aſa per. ne intrãdo regnum ſuum deuaſtaret terram ſuam. c ¶ Et inuocauit. deuotè & confidenter. d ¶ Domine non. quia eſt virtutis infinitæ, cui omnis alia virtus comparata nulla eſt. e ¶ In te enim. non in viribus noſtris. f ¶ Non præua. i. contra nos qui venimus ad pugnam in nomine tuo. g ¶ Exterruit itaque. per effectum exteriorem vel interiorẽ ſicut dictũ fuit ca. pcedenti de Ieroboam & eius exercitu: quia nõ exprimit hîc qualiter illud fuerit ſicut nec ibi. h ¶ Quia do. exercitu illius pliante. i. angelicis ptãtibus, q̃ dicunt dñi exercitus: Vel exercitus dñi poteſt hîc intelligi exercitus Aſa, qui pugnabat in nomine domini. Cętera patent in litera.

Moraliter †Dominus ✻† Zara AEthiops. i. rex AEthiopum, per quem ſignificatur rex dæmonũ. Nam dęmones frequenter apparuiſſe leguntur in ſpecie AEthiopũ. Cõtra verò bonos reges & eorum populum diabolus excitat bellũ ſpirituale per ſe & ſatellites ſuos, & aliquando bellum corporale p malos hoies ad modum AEthiopum vitijs denigratos. Et qm̃ in vtroq; bello bonus rex indiget auxilio diuino, Ideo ſubdit: c ¶ Et inuoca. quia p orationes deuotas in vtroq; bello victoria frequentius obtinetur. Ideo ſubditur: Exteruitq; dominus AEthiopes &c.

NICO. DE LY.

Cap. XV.

†domini

B AZarias autem. Sic debet ſcribi, quia ſic eſt in Hebræo. Hîc cõſequenter circa Aſa ponitur conſolatio prophetica. Circa quam primò deſcribitur prophetæ denuntiatio. Secundò ipſius Aſa & populi conſolatio, ibi: Quod cũ audiſſet Aſa. Circa primum dicitur: k ¶ Egreſſus eſt in oc. ad denuntiandum ſibi bona quæ libenter citò nuntiantur. Vnde ſubditur: l ¶ Domi. vo. ſupple eſt; & fuit in iſto plio. m ¶ Quia fuiſtis. per veram fidem & cultum debitũ. n ¶ Tranſibunt au. Dicunt expoſitores noſtri, q; iſta prophetia intelligitur cõiter de futuro, ſicut ſonat noſtra tranſlatio, & fuit impleta tpe captiuitatis Babylonicę: qa Iudęi extra Ieruſalẽ non poterant offerre deo ſacrificia: & ideo tpe captiuitatis Babylonicæ fuerunt ſine deo vero. Hoc modo ſcilicet colendo eũ per ſacrificia: multi etiã de ipſis relicto Iudaiſmo, conuerſi fuerunt ad cultum idolorum. o ¶ Et abſque. qa officiũ ſacerdotum in oblatiõe ſacrificiorum tunc ceſſauit. p ¶ Et abſque. quia Nabuzardan libros legis combuſsit, quos poſtea per magnum tempus Eſdras reparauit. q ¶ Cumq; re. fue. i. exiſtentes in captiuitate Babylonica. r ¶ Ad domi. per verã pœnitentiam, vexatiõe dante eis intellectũ. s ¶ Repe. eum: quod fuit impletum tpe Cyri: qui dedit licẽtiam Iudæis redeundi in Ieruſalem. & reædificandi templum dñi, vt habetur. i. Eſdræ. j. t ¶ In tem. quia Iudęi reuerſi de captiuitate Babylonica, per longum tempus fuerunt in magna afflictione politi: quia Samaritani & alij eorum vicini frequenter moleſtabant eos & inuadebant, vt habetur libro Neemię in pluribus locis. v ¶ Pugnabit enim. quia temporibus illis ſurrexerunt multa bella in partibus illis, vt patet

†egrediẽdi & ingrediẽdi

†vel occiſiones

iamin uerò ſcutariorũ & ſagittariorum, ducẽta octoginta milia.
Omnesq; iſti uiri † robuſtiſsimi.
a Egreſſus eſt autẽ cõtra eos Zara †
Æthiops cũ exercitu ſuo, decies
centena milia, & curribus trecen-
b tis, & uenit uſq; Mareſa. Porrò
Aſa perrexit obuiã ei, & ĩſtruxit
aciem ad bellũ in ualle Sephatha
c quę eſt iuxta Mareſa, & iuocauit
d dominũ deũ, & ait: Dñe non eſt
apud te ulla diſtãtia, utrũ in pau-
cis auxilieris, an in pluribus: adiu
e ua nos dñe deus noſter. In te em̃
& in tuo nomine habẽtes fiduciã,
uenimus cõtra hãc multitudinẽ.
f †Dñe deus noſter tu es, nõ pręua
g leat contra te homo. Exterruit
itaq; dñs Æthiopes corã Aſa &
Iuda. Fugerũtq; Æthiopes, & p
ſecutus eſt eos Aſa, & populus
qui cum eo erat, uſq; Gerara. Et
ruerũt Æthiopes uſq; ad interne
h cionẽ, quia dño cedente contriti
ſunt & exercitu illius pręliãte. Tu
lerũt ergo ſpolia multa: Et pcuſſe
rũt oẽs ciuitates per circuitũ Ge
rarę. Grãdis quippe cunctos ter-
ror* inuaſerat. Et diripuerunt ur-
bes, & multã prędã aſportauerũt.
Sed & caulas ouiũ deſtruentes,
tulerũt pecorũ infinitam multi-
tudinẽ, & camelorum: reuerſiq;
ſunt in Ieruſalem.

Cap. XV.

i AZarias aũt filius
Oded facto in ſe
ſpiritu dei egreſ
k ſus eſt in occur-
ſum Aſa, & dixit
ei: Audite me Aſa, & omis Iuda
l m & Beniamin. Dñs uobiſcũ, quia
fuiſtis cum eo. Si quęſieritis eum,
inuenietis. Si autẽ dereliqueritis †
n eum derelinquet uos. Tranſibũt
aũt dies multi in Iſraël abſq; deo
o uero & abſq; ſacerdote, doctore
p q & abſq; lege. Cumq; reuerſi fue-
r rint in anguſtia ſua, & clamaue-
s t rint ad dñm deum Iſraël, & quęſie
rint eũ, reperient eum. In tpe illo
nõ erit pax †egrediẽti & ingrediẽ
ti, ſed †terrores undiq; in cũctis ha
v bitatoribus terrarũ. †Pugnabit
em̃ gens cõtra gentẽ, & ciuitas cõ
tra ciuitatẽ, quia dñs cõturbabit
eos in omni anguſtia. Vos ergo x y
z cõfortamini, & non diſſoluãtur
a manus ueſtrę: Erit enim merces
b operi ueſtro. Quod cũ audiſſet

vt patet intuenti hiſtorias illius tpis. Dicunt C etiam, q; perfectius impleta eſt illa prophetia per captiuitatem Iudæorum factã p Titũ & Veſpaſianũ. Iudęi verò totã iſtã literã † fortiſsimi exponunt de tpe quod fuit ante Aſa: Vt melius intelligat̃ iſta expoſitio. Primò ponã literam prout iacet & ſcd'm Hebraicam veritatem; litera em̃ Hebraica habet Trãſibunt, ſed ſic incipit. Et dies multi in Iſrael ad non deum verum, & ad non ſacerdotẽ, & ad nõ legem: & reuerſus eſt in anguſtia & ad dñm deum Iſrael, & requiſierunt eum, & inuẽtus eſt eis: & in temporibus illis nõ pax egrediẽti & venienti: quia conſumptiones multæ ſuper omnes habitantes terram: & diminutæ ſunt, gens in gẽte: & ciuitas in ciuitate, qa deus conſumpſit eos in omni anguſtia, vos autem confortamini &c. Sic igitur exponit̃ ab Hebræis litera prędicta: Et dies multi in Iſrael, ſupple iam fuerunt. Ad non deum verum: qa in ipſis non recurrerunt filij Iſrael ad dñm verũ: & hoc fuit à quarto anno Roboã, in quo declinauit ad idololatriã & oĩs Iſrael cũ eo, vt dictũ eſt. ś. cap. xij. & tpe filij ſui Abia, q ambulauit in oĩbus peccatis patris ſui, vt dictum eſt. ś. xiij. ca. & . iij. Re. xv. Et ad non ſacerdotem. i. abſq; ſacerdote docente, quia ex quo declinauerunt ad idololatriã, parum curauerũt de ſacerdotibus & lege. Et reuerſus eſt in anguſtia ſua ad dominum deũ Iſrael, qa tpe Aſa q ſucceſsit Abia, populus Iſrael reuerſus fuit ad cultum veri dei, vt patet ca. pręcedẽti: & maximè, qñ fuerunt in anguſtia poſiti propter aduentũ regis AEthiopũ. Et inuentus eſt ab eis, qa dedit eis victoriam miraculoſam, vt patet ex dictis ca. præce. Et in tpibus illis. ſ. Roboam & Abię. non pax egredienti & venienti, ſupple fuit, qa quinto anno Roboã Seſac rex AEgypti intrauit Ieruſalem: & ſpoliauit tẽplũ & domum regiã, & facti ſunt ei Iudæi ſerui, vt habet̃. ś. ca. xij. Tpe verò Abia filij eius Ieroboam moleſtauit regnum ei⁹, licet D finaliter fuerit debellatus. Et diminutę ſunt, gens in gente, & ciuitas in ciuitate, quia tunc Iudęi habuerũt inſultus ab exterioribus: & intra ſe diuiſiones ex quibus diminutus fuit populus. Et iõ ſequitur: x ¶ Vos er. con. i. tu Aſa & populus tuus qui q̃ſiuiſtis dñm & inueniſtis. y ¶ Confor. in dño, qa ſaluabit vos. z ¶ Et non diſ. à bono ope quod cœpiſtis. Cui⁹ cã ſubditur: a ¶ Erit enim mer. Sic igitur patet, q; iſta expoſitio ſatis concordat literę pręcedenti & ſubſequenti; in iſta tñ expoſitione aliqua addidi ad maiorẽ intellectũ, qa gloſſę Hebraicæ breuiter loquunt̃ & magis obſcurè: tenui tñ ſnĩam earum. b ¶ Quod cum. Hîc cõſequẽter deſcribit̃ ipſi⁹ Aſa & populi cõſolatio, ex qua cõſolatione abſtulit Aſa idola nõ ſolũ de terra Iuda & Beniamin, ſed etiam de vrbibus quas ceperat in regno decem tribuum. ...Et dedicauit

Moraliter Moraliter. i ¶ Azarias au. Per Azariã qui adiutor dei interpretat̃, pdicator deuotus ſignificatur. Vnde Paulus apoſtolus de ſe & alijs deuotis pdicatoribus dicit. j. Cor. iij. c. Dei adiutores ſumus. Talis igit̃ pręedicator ex inſtinctu ſpirituſſancti dicit bono regi vel principi & pplõ ſuo victori. ¶ Dominus vobiſcum. oſtendens q; habita victoria de hoſtibus corporalib⁹ vel ſpiritualibus proceſsit ex adiutorio diuino, & tranſgreſſoribus legis prædicit contrarium de futuro, dicens: † ¶ Si autem dere. in manibus veſtrorum hoſtium vos tradendo. Quod cum audiſſet Aſa &c. Sequitur: ✻Confortatus eſt

†concidet

a ℭEt dedicauit. quia altare factũ à Salomone de nouo ſolennizauit, offerens ibi ſacrificia valde magna, qualia nõ fuerãt ibi oblata à tpe Salomonis. b ℭQď erat .ſ. in atrio ſacerdotũ: ibi em̃ erat altare holocauſtorũ. Vñ ſubditur: c ℭImmolauerũt. valde ſolẽniter, vt dictũ eſt. d ℭDe manub. i. manib⁹ captis. e ℭBoues ſeptingentos &c. quia adduxerãt pecorũ infinitã multitudinẽ, habita victoria, vt habetur capitulo præcedẽti in fine. f ℭEt intra. ſcilicet atriũ tẽpli. g ℭAd corro. inter deũ & populũ ſuũ: ibi enim fiebãt talia fœdera vel renouabantur. h ℭIurauerũtq́ domino. q̇ ſeruirent ei fideliter. i ℭVoce ma. ad maiorẽ ſolẽnitatem iuramẽti. k ℭCum execratione. ſupponẽtes ſe maledicto & pœnę mortis, ſi venirẽt cõtra iuramentum. l ℭSed & ma. Iſtud expoſitũ eſt. iiij. Regum. xv. hoc excepto. m ℭEx anguſto depoſuit. quia Maacha fecerat ſpecum, vt habetur. iiij. Reg. xv. in quo colebať Priapus, in quo cultu ipſa præerat: & ideo diciť huiuſmodi imperiũ anguſtũ. i. ſtrictum. n ℭExcelſa autẽ de. ſ. illa in q̇bus offerebať dño, ſicut dictũ fuit in principio ca. p̃cedentis. o ℭAttamen cor. ſ. vſq; ad tempus p̃uaricationis ſuę, q̃ habeť ca. ſeq. p ℭBellum vero. in Hebræo habeť vſq; ad triceſimũ q̇ntũ annũ regni Aſa: & huic cõcordat qď habeť in prin. ca. ſe. Anno autẽ triceſimoſexto regni ei⁹ aſcẽdit Baaſa ad ĩuadẽdũ regnũ Aſa.

Moraliter ✠ † ℭConfortatus eſt. Nã bonus princeps ad verba prædicatoris debet in bono confirmari, & de malorum exterminatione amplius ſolicitari. l ℭSed & Maacham ma. Aſa regis de po. Amouit enim eã ne eſſet princeps in ſacris Priapi, vt dicitur. iiij. Regũ. xv. Per hoc autẽ oſtenditur, q̇ bonus princeps in his quæ ſunt contra honorem dei parcere non debet cuicũq; perſonę quantumcunq; ſibi propinquæ.

NIC. DE LY.

Cap. XVI.

ANno autem triceſimoſexto. Hîc conſequenter deſcribitur præuaricatio Aſa circa finẽ vitæ ſuę, cũ tñ bona vita p̃ceſsiſſet. Ex quo patet, q̇ null⁹ debet de p̃cedẽtib⁹ meritis nimis cõfidere, ſed ſemp timere ne cadat, ſicut dictum fuit. iiij. Re. xj. de Salomone. Pręuaricatio aũt iſti⁹ Aſa fuit, q̇a diffiſus de diuino auxilio qď exptus fuerat in maiori pi̇culo, recurrit ad auxiliũ infideliũ. Et primò deſcribiť ipſi⁹ p̃uaricatio. Secũdò p̃uaricatiõis obſtinatio, ibi: In tpe illo. Sentẽtia primę ptis patet ex dictis. iiij. Re. xv. hoc excepto qď diciť hîc: q ℭAnno au. ſ. Aſa. r ℭAſcendit Baaſa. ad debel-

† omnes theſauros vrbium Nephthali

Aſa uerba ſcilicet & prophetiam Azariæ filij
Oded prophetę, cõfortatus eſt, & abſtulit ido- †
la de omni terra Iuda & Beniamin, & ex urbi-
a bus quas ceperat montis Ephraim: & dedica-
b uit altare domini quod erat ante porticum do-
mini. Congregauitq́ uniuerſum Iudam & Ben
iamin & aduenas cũ eis de Ephraim, & de Ma
naſſe, & de Simeon. †Plures enim ad eum con
fugerãt ex Iſraël, uidẽtes q̇ dominus deus illius
eſſet cum illo. Cumq́ ueniſſent Ieruſalem mẽſe
c tertio, anno quintodecimo regni Aſa, immo-
d lauerunt domino in die illa de manubiis, & prę
e da quam adduxerant, boues ſeptingentos, &
f g arietes ſeptem milia. Et †intrauit ex more ad
corroborandum fœdus ut quęrerent dominũ
deum patrum ſuorum in toto corde & in tota
anima ſua. Si quis autem (inquit) non quęſierit
dominũ deum Iſraël, moriatur à minimo uſq;
h i ad maximũ, à uiro uſq; ad mulierem. Iuraue-
runtq́ domino uoce magna in iubilo, & in clã-
gore tubæ, & in ſonitu buccinarum. Omnes
k qui erant in Iuda cum execratione. In omni em̃
corde ſuo iurauerunt, & in tota uoluntate quę-
ſierunt eum & inuenerunt. Præſtititq́ eis do-
l minus requiem per circumitũ. Sed & Maacham
m matrẽ Aſa regis ex anguſto depoſuit imperio,
eò q̇ feciſſet in luco ſimulachrum Priapi, quod
omne cõtriuit, & in fruſta comminuens com-
n buſsit in torrente Cedron. Excelſa autem de-
o relicta ſunt in Iſraël. Attamen cor Aſa erat per
fectum cunctis diebus eius. Eaq́ quæ† uouerat
pater ſuus, & ipſe intulit in domum domini, ar
gentum & aurum, uaſorumq́ diuerſam ſupel-
p lectilem. Bellum uerò non fuit uſq; ad triceſi-
mum annum regni Aſa.

Cap. XVI.

q r ANno autem triceſimoſexto
regni eius aſcẽdit Baaſa rex
Iſraël in Iudam, & muro †cir
cũdabat Rama, ut nullus tu
tè poſſet egredi & ingredi de
regno Aſa. Protulit autem †
Aſa argentum & aurum de
theſauris domus domini, & de theſauris re-
gis. Miſitq́ ad Benadad regem Syriæ, qui
habitabat in Damaſco dicens: Fœdus inter †
me & te eſt. Pater quoque meus & pater tuus
habuerunt concordiam: quamobrem miſi ti-
bi argentum & aurum ut rupto fœdere quod
habes cum Baaſa rege Iſraël, facias eum à me
recedere. Quo comperto Benadad miſit prin
cipes exercituum ſuorum ad urbes Iſraël qui
percuſſerunt Ahion, & Dan, & Abelmaim,
& †uniuerſas urbes muratas Nephthali. Quod
cum audiſſet Baaſa, deſiit ædificare Rama, &
intermiſit opus ſuum. Porrò Aſa rex aſſum-
pſit uniuerſum Iudam & tulerunt lapides de
Rama, & ligna quę ædificationi præparaue-
rat Baaſa, ædificauitque ex eis Gabaa & Maſ-
s pha. In tempore illo uenit Hanani propheta

debellandũ regnũ Aſa, cõfidẽs de auxilio regis Syrię: quia. iiij. Regũ xv. in fi. dicitur: Anno tertio Aſa regis Iuda regnauit Baaſa, & ſtatim ſubditur, q̇ regnauit tantùm vigitiquatuor annis: ex quo ſequitur q̇ mortuus fuit viceſimoſexto anno regni Aſa: & ſic videtur impoſsibile q̇ venerit cõtra Aſa triceſimoſexto anno regni eius, cũ iã eſſet mortuus p decẽ annos antè. In gloſ. Hebraica ponitur ad hoc quædam ſolutio prolixa implicãs plura falſa, propter quod eam dimitto, & dico q̇ primus annus regni alicuius regis dupliciter accipitur in ſcriptura. Vno modo qñ ſimpliciter incipit regnare, & ſic accipitur cõiter. Alio modo dicitur primus ann⁹ regni eius ab aliquo eius facto notabili. Verbi gr̃a: Danielis. ij. diciť, q̇ anno ſcďo Nabuchodonoſor vidit ſomniũ, & ſecũdũ oẽs hiſtoriographos & expoſitores ille annus nõ fuit ſcďs à principio regni ſui ſimpliciter, q̇a per plures annos añ regnauerat: ſed dr̃ ſecũdus à victoria notabili quam habuit de rege AEgypti. Et ita poteſt in p̄poſito, q̇a Aſa decimo anno regni ſui habuit victoriã valde notabilem de rege AEthiopũ, vt dictum eſt. s̃. xiiij. Et ideo hoc mõ accipiendo primũ annũ regni eius in quo habuit hãc victoriã notabilẽ, tertiuſdecim⁹ annus regni ſui ſil̃r accepti fuit terti⁹: & ſic accipiť iiij. Re. xv. vbi diciť, q̇ anno tertio Aſa Baaſa cepit regnare: & cũ regnauerit vigintiquatuor annis, ſequitur q̇ vixit vſq; ad triceſimũ ſextũ annũ Aſa incluſiuè: & in principio huius anni inualit regnum Aſa, & in fine mortuus eſt fortè ex dolore & triſtitia, eò q̇ opus eius impeditũ & diſsipatũ fuerat, & pecunia quã regi Syrię dederat pro confœderatiõe ad iuuãdũ ipm̃ cõtra Aſa nõ ſolũ pdita fuerat, ſed ẽt ei nocuerat: q̇a ad petitionem Aſa rex Syriæ rupit fœdus p̃dictũ, & inuaſit ipſi⁹ Baaſa regnũ, vt hr̃ in litera. s ℭIn tem. Hîc cõſequẽter deſcribiť ipſius Aſa obſtinatio, q̇a reprehẽſus à p̄pheta, eò q̇ refugerat ad humanũ auxiliũ diffidẽs de diuino non ſe correxit, ſed magis peccatum aggra

† Magna ei multitudo

† venerunt in fœdus. i. pepigerunt fœdus ſe q̇ſituros &c.

† ſanctificauerat, vl' dedicauerat,

† ædificabàt

tutè

Moraliter. r ℭAnno autem triceſi. Sequitur: † ℭProtulit autem Aſa ar. & au. the. do. domini, &c. Contingit autem aliquando iudicio dei iuſto, nobis tñ occulto q̇ bonus princeps deo permittẽte & diabolo p̄curãte incipit de deo diffidere, & indebitè de hũano auxilio confidere, & ad ipm̃ malè recurrere: qď ſignificať p regẽ Aſa, q̇ poſt tãtã victoriam de v̇tute dei cõſecutã veniẽte Baaſa contra ipm̃ de deo diffidẽs refugit ad idololatrę regis auxilium dicẽs: † ℭFœdus inter me &. Et quoniam talia ſunt à deuotis prædicatoribus arguenda. Ideo ſequitur poſtea: s ℭIn tem. il. venit Hana. prophe. ſed quoniã diciť Eccleſi. vij.

a ℭAromatib⁹ &c.CAP.XVII.

A Hæc vana famæ iactantia, quã philoſophi vel poëtæ poſt mortẽ regũ ſuorũ, vel etiã falſi Chriſtiani obeũtibus magiſtris impẽdũt,& hęc in ignẽ mittunt:qa oĩa gehennæ ignib⁹ obnoxia eſſe oñdunt,q̃ hĩc ſine vtilitate & ędificatione fratrũ ꝓtulerũt. b ℭCõbuſſerunt ſu.cũ.Nota ꝙ regib⁹, vt Hebræi tradũt,reuerẽtiæ cauſa cõbuſtiones ꝓtioſarũ veſtiũ ſil'cũ aromatibus fiebãt.vñ alibi:Iuxta cõbuſtiones maiorũ faciẽt tibi.Mos eñ fuit apud veteres,vt ꝓtioſa ornamẽta regũ poſt obitum eorum pro exequijs in pyra vrerentur , ſed ſine cadaueribus.

Vanitas circa fumos regum.

†innix⁹ fuiſſes.

infrã.21.d.

GLOS. ORDI.

CAP. XVII.

Regnauit au. Sequitur: c ℭAmbu.i vi.Da. Oſtẽdit eũ executorẽ fuiſſe ſicut Dauid diuiorum mãdatorũ añꝗ̃ peccaret i vxore Vrię, cui⁹ pcti ſatiſfactio æternã illi memoriã cõpauit.d ℭDedit &c.mu.Io. Hĩc fideles de gẽtib⁹ ſignificat,q relicto patrũ errore ad Chriſtũ cõueniũt baptiſmo ablui, chriſmate liniti , à Chriſto Chriſtianũ nomẽ & regiã dignitatẽ accipiẽtes.vñ:Vos eſtis genus electũ,regale ſacerdotiũ &c.In tpe eñ Ioſaphat dñi dos vl'q eſt dotat⁹,& qa ecclia gentiũ ſanguine Chriſti cõpata, ſpũſſcti pignore data cõſortiũ ſpõſi cęleſtis & ſocietatẽ regni ꝓmeruit. Cui factę ſũt iſinitę diuitię,cũ diuerſę nationes credũt & i acqſitiõe diuerſarũ ∀tu tũ.Itaqꝫ

†3.Re.15.c.

∗vſqꝫad ∀ iecm fuit ægritudo ipſius.

1.Pe.2.b.

†fecerat

†ſpeciebus ſub.varij odoris.

†eũ combuſtione.

Nicolaus de Lyra.

B ∗pctm aggrauauit,pphetã icarcerãdo,ꝓter qđ à dño punit⁹ fuit i perſona ꝓpria & i pplo ſuo. Ex his dictis patet ſnĩa paucis exceptis q̃ diſcurrentur.a ℭIdc.eua.re.Sy.exerci.de ma.tua.qa ſi cõfidẽs de dño cõſtanẽ ſuiſſet cõtra regẽ Iſrl' & Syrię ſimul cõfœderatos,ſicut fecerat contra AEthiopes,vterqꝫ rex fuiſſet ab eo debellat⁹. b ℭEt pro.hoc &c.aduer.te bella.Licet eñ habuiſſet plura bella a°, qa inter ipſum & Baaſa fuit bellũ cũctis dieb⁹ qb⁹ cõgregauerũt,vt hr.iij. Reg.xv.tamẽ illa bella nõ fuerũt ei grauia,qa ſupauerat:ſed de cętero fuerunt grauia.vñ ſeqtur: d ℭEt inter.de po.i tpe il.pluri.in bellis ſupueniẽtib⁹:& ſic ꝓ pctõ principis fuit punitus ppls,& qa fortè cõſenſerat regi in pctõ:e ℭAEgro.etiã Aſa an.tri. regni ſui dolo.pe.vehemen. Vt ſic puniret in q̃ peccauerat,ponendo ꝓphetã in cippo ꝓpedes.f ℭEt nec i infir. Ex quo etiã apparet obſtiatio in peccato, g ℭPoſue.eũ ſu.le.ſu. i.feretrũ vel ſepulturæ locũ. h ℭPlenum aro.ad reprimẽdũ fœtorẽ cadaueris. i ℭEt vnguentis mere .i. reb⁹ odoriferis,quibus meretrices antiquus aſpgebãt lectos ſuos ad alliciendũ hoies ad luxuriã,ſcđm qđ dr̃ Prouer.vij.ca.i pſona meretricis: Aſperſi cubile meum myrrha,aloe, & cinnamomo&c.k ℭAmbitiõe nimia.i. apparatu magno vel ſumptu.

Moraliter ∗ Eccle.vij.b.Conſidera opera altiſſimi,qđ

ad Aſam regem Iuda, & dixit ei: Quia habuiſti fiduciam in rege Syriæ, & non in domino deo tuo,idcirco euaſit regis Syriæ exercitus de manu tua. Nonne Æthiopes & Libyes multò plures erant quadrigis & equitibus & multitudine nimia? Quos cum domino †credidiſſes,tradidit in manu tua? †Oculi enim domini contemplãtur uniuerſam terram,& prębent fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum.Stultè igitur egiſti,& propter hoc ex pręſenti tẽpore aduerſum te bella conſurgent. Iratusqꝫ Aſa aduerſus uidentem, iuſſit eum mitti in †neruum. Valde quippe ſuper hoc fuit dominus indignatus, & interfecit de populo in tempore illo plurimos. Opera autẽ Aſa prima & nouiſſima ſcripta ſunt in libro regum Iuda & Iſraël. †Ægrotauit etiam Aſa anno triceſimonono regni ſui dolore pedum uehementiſsimo ∗, & nec in infirmitate ſua quæſiuit dominum,ſed magis in medicorũ arte confiſus eſt. Dormiuitqꝫ cũ patribus ſuis,& mortuus eſt anno quadrageſimo primo regni ſui,& ſepelierũt eum in ſepulchro ſuo,quod †foderat ſibi in ciuitate Dauid. Poſueruntqꝫ eum ſuper lectum ſuum , plenum aromati-

a ℭOdoribus.ſ.quibus luxurioſi ad libidinem vtuntur.

bus & †unguẽtis meretriciis quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combuſſerunt †ſuper eum ambitione nimia.

Cap. XVII.

Regnauit autem Ioſaphat filius eius pro eo , & inualuit contra Iſraël. Cõſtituitqꝫ militum numeros in cunctis urbibus Iuda, quæ erant ualla tæ muris : præſidiaqꝫ diſpoſuit in terra Iuda & in ciuitatibus Ephraim, quas ceperat Aſa pater eius. Et fuit dominus cum Ioſaphat,quia ambulauit in uiis Dauid patris ſui primis: & nõ †ſperauit in Baalim, ſed in deo patris ſui:& perrexit in præceptis illius & non iuxta peccata Iſraël. Confirmauitqꝫ dñs regnum in manu eius , & dedit omnis Iuda munera Ioſaphat,factæqꝫ ſunt ei

a ℭOmnis fidelis. b ℭSanæ doctrinæ & operationis bonæ.

a ℭMultæ filiæ congregauerunt diuitias. b ℭSpiritualis ſapientiæ.

infinitę diuitię & multa gloria. Cumqꝫ †ſumpſiſſet cor eius audaciã propter uias domini,etiã excelſa & lucos de Iuda abſtulit. Ter

a ℭOmne ſcandalum de congregatione credentium.

ℭPrædicatores .ſ. q pdicent euangelium Chriſti & doceant præcepta legis.

tio autẽ anno regni ſui miſit de principibus ſuis, Benhail, & Obdiã, & Zachariam, & Nathanael, & Micheã: ut docerẽt in ciuitatibus Iuda, & cũ eis Leuitas, Semeiã, Nathaniã, & Zabadiam; Aſahel quoqꝫ & Semiramoth, & Ionathã, Adoniãqꝫ, & Thobiam, & Tobadoniam,¡Leuitas, & cũ eis Eliſama , & Ioram ſacerdotes. Docebantqꝫ populum in Iuda:habentes librum legis dñi, & circum-

mi, qđ nemo poteſt corrigere quem i'le deſpexerit,ideo ſubdit: c ℭIratusqꝫ Aſa aduer.viden.iuſſit eum mitti in ner. Et in hoc Aſa figurã tenuit hoĩs obſtiati,q verba pdicatoris nõ recipit,& inſup ipſũ pſequit & affligit. Et qñ ſic impugnare ∀itatẽ agnitã eſt pctm grauiſſimũ:ideo de cõi curſu dñs pmittit tales in fœcib⁹ ſuis mori,& hoc ſignificat p hoc qđ ſubdit:e ℭAEgrota au.Aſa.Seqtur: f ℭEt nec i infirmitate & cæt.

C

†1.Mac.9.a

NICO. DE LY.

CAP. XVII.

Regnauit autẽ Io.Hĩc conſequẽter agitur de tempore Ioſaphat.cui⁹ priò deſcribit vita, pſpera. ſecũdò ſocietas praua,cap.xviij.tertiò correctio ꝓmptaca.xix.quartò victoria magna.ca.xx.Circa primum quatuor per ordinem tangitur.Primò eñ deũ coluit.Scđò populũ inſtruxit.Tertiò hoſtes ſubiecit. Quartò ciuitates muniuit.partes patebunt proſequendo.Circa primũ dicitur:m ℭInualuit con.Iſ.ꝓpter bonã vitam ſuam,ſicut econtrario pater ſuus in fine vitæ ſuę propter pctm ſuum fuerat afflictus,vt dictũ eſt cap.præcedenti.o ℭEt in ciuitatib⁹ Ephraim.Illę enim indigebãt maiori munitione, eò ꝙ erãt ꝓpẽ aduerſarios & eis ablatę.p ℭEt fuit do. cum Ioſa.per gratiam & ſpecialem protectionem. q ℭQuia ambulauit in vitijs Dauid &c.per hoc eñ innuit,ꝙ imitatus fuit Dauid in bonis,& non in malis, ſcilicet in peccato Bethſabee & in populi numeratione. r ℭEt non ſpera. in Baalim,licet eſſet affinitate coniũct⁹ ipſi Achab qui colebat Baal. s ℭEt dedit oĩs Iu.munera Ioſa. propter bonitatem ſui regiminis. t ℭCumqꝫ ſum.&c.cor eius au. ꝓpter ſpem eius quam in domino habebat confidẽter agebatur. v ℭTertio au.anno.Hĩc cõſequẽter oñdit qualiter pplm ſuũ iſtruxit,ſci.p ſacerdotes & Leuitas qs ad hoc miſit,& cũ eis aliqs de principib⁹ ſuis,vt pplm iducerẽt ad obediẽdũ,& punirẽt rebelles ſi quos inuenirẽt. Et patet litera. Itaqꝫ factus

† domũ carceris,in carcerem.

D

†quæ ſicut Baalim, ſed deũ patris ſui.

Moraliter.l ℭRegnauit autẽ Ioſaphat filius ei⁹ pro eo &c.Ioſaphat ipſe iudicans interpretatur:ideo per ipſũ homo ſpiritualis ſignificatur. de quo dicitur.j.Cor.ij.d.Spiritual' iudicat oĩa, & ipſe à nemine iudicatur.& hoc papæ cõuenit in vniuerſali eccleſia,archiepiſcopis autem in ſuis prouincijs,& epis,i dioceſibus ſuis. n ℭConſtituitqꝫ militum numeros in cunctis vrbibus Iuda &c.Per qđ ſignificatur, qđ prędicti põtifices debẽt eſſe ſoliciti, vt loca ſuę iuriſdictionis clauſa ſint virtutum muris, & ꝙ ibi ſint milites.i.ſacerdotes & clerici armis ſacrę ſcripturę & orationis deuotę muniti, quibus aduerſariæ poteſtates & hęretici poſsint fortiter impugnari. Tertio au.an.regni ſui miſit de principibus &c.Sequitur:x ℭDocebãtqꝫ populum . per quos ſignificantur prædicatores ad docendum populum diſcurrentes,qui à prędictis pontificibus debent mitti,Ro.x.Quõ pdicabũt niſi mittantur,

Moraliter

†leuaſſet cor ſuum in,

☞ tum. a ¶Itaq; fa.eſt. Pro virtutibus, q̃ gerunt in eccleſia aufertur Gentiliũ audacia, & incitantur vt deferãt Chriſto mũera fidei & cẽſum boni operis, & pię cõfeſſiõis, & pecora ſimplicitatis.

E

CAP. XVIII.

b ¶Affini.cõiun. Hi ſunt hęreſiarchæ, q ꝓditorũ turbã ꝑ errorũ deuia ducũt, & in mortis ꝑcipitiũ mergũt. Ioſaphat affinitate coniũctus eſt Achab: & deſcẽdit ad eũ i Samariã cõtra hoſtes i auxiliũ: & illos ſignificat q de catholicis ad hęreticorũ amicitiã ſe iclinãt: q licet â rectę fidei nõ recedãt tramite, tũ errantiũ ſocietatẽ atq; cõmunionẽ nõ deuitant. Contra quos dicitur: Hęreticũ hominẽ poſt primã & ſecũdã correctionẽ deuita. Vñ Ioſaphat ꝑ Iehu videntem filium Anani, illius ſcilicet prophetę qui Aſa increpauerat arguitur, qui impio præbuerat auxilium, & his qui oderũt dñm, amicitia iũgeref. ☞ Vidi do-

Titũ.3.c. 3.Reg.16.a. 2.Pa.16.b.

† miniſtrabant regi.

Nicolaus de Lyra.

Moraliter ~ a ¶Itaq; fa.eſt. Hîc cõſeqnter oſtendit q̃liter hoſtes i circũitu ſubiecit, qa dñs ꝓpter ei⁹ bonitatẽ terrorẽ eius immiſit, ita q; non ſolũ ceſſauerũt eũ ĩpugnare, ſed etiam aliq eorũ reddebant ei tributũ, vt patet in lra. b ¶Creuit ergo. Hîc quartò oñdit q̃liter ciuitates ſuas muniuit, cũ dr: ¶AEdificat in Iu.do.ad in.tur. vt ſi hoſtes ciuitatẽ intrarẽt, de domibus ĩterfici poſſent, & nõ ſolũ muniuit fortalitijs: ſed etiã bellatoribus viris, ideo dicitur: d ¶Viri quoque bellato. & robuſti erant in Ieruſalem. Non eſt ꝑ hoc intelligendum, quòd omnes iſti inferius nominati manerẽt cõtinuè in Ieruſalem cũ rege: ſed per vices & ſucceſſiuè, ſicut dictum ẽ j.li.xxvj. qđ per ſingulos menſes viginti quatuor milia bellatorum erãt cũ rege in Ieruſalem. e ¶Hi omnes erant ad manum regis. quia quandò occurrebat maior neceſſitas, omnes erant parati venire ad ipſum.

3.Reg.22.a.

F

Moraliter ⁂ tantur: a ¶Itaq; factus eſt pauor domini. Nam populi ſubditi videntes tantam ſolicitudinem prælatorum circa bonum regimen, concipiunt erga deum, & eius vicarios reuerẽtię timorẽ.

†Iebla

NIC. DE LY.

CAP. XVIII.

FVit ergo Ioſaphat &c. Hîc conſequẽter deſcribitur ipſius Ioſaphat ſocietas praua: quia amicitia coniũct⁹ fuit ipſi Achab, qui erat peſſimus idololatra: & cũ eo iuit ad præliũ ad eius auxiliũ: & ideo pmò deſcribitur belli tractatus. Secundò congreſſus, ibi: Igitur aſcenderunt. In tractatu verò belli primò requiritur auxilium ipſius Ioſaphat. Secundò cõſilium prophetarum, ibi: Dixitq; Ioſaphat ad regem Iſrael. & patet ſentẽtia toti⁹ iſti⁹ ca. ex dictis. iij. Reg. vl. exceptis paucis quæ ſequuntur. g ¶Et affinitate coniũctus eſt Achab. quia Ioram filius Ioſaphat accepit filiam Achab vxorem vel ei⁹ neptem ſecundum alios, vt dicet pleni⁹. j. xxj. In ſecunda ~ parte

Diuiſio

G

ibant cunctas urbes Iuda, atq; erudiebant populum. Itaq; factus eſt pauor domini ſuper omnia regna terrarum quæ erant per gyrum Iuda, nec audebant bellare contra Ioſaphat. Sed & Philiſthęi Ioſaphat munera deferebant, & uectigal argẽti. Arabes quoq; adducebant pecora, ariẽtum ſeptem milia ſeptingentos, & hircos totidẽ. Creuit ergo Ioſaphat, & magnificatus eſt uſq; in ſublime, atq; ædificauit in Iuda †domos ad inſtar turriũ: urbeſq; muratas, & multa opa patrauit in urbibus Iuda. Viri quoq; bellatores & robuſti erant in Ieruſalẽ, quorũ iſte numerus per domos atq; familias ſingulorũ. In Iuda principes †exercitus Ednas dux, & cũ eo robuſtiſſimi uiri trecẽta milia, poſt hunc Iohanan princeps & cũ eo ducenta octoginta milia. Poſt iſtum quoq; Amaſias filius Zechri conſecratus dño, & cum eo ducenta milia uirorum fortiũ. †Hunc ſequebatur robuſtus ad prælia Eliada, & cum eo tenentium arcũ & clypeũ ducenta milia. Poſt iſtum etiam Iozabad, & cum eo centum octoginta milia †expeditorum militũ. Hi omnes †erãt ad manum regis, exceptis aliis, quos poſuerat in urbibus muratis in uniuerſo Iuda.

a ☞ Prælatorum ſcilicet ſpiritusſancti gratia illuminatorum.

a ☞ Peccatores ſcilicet per confeſſionem & pœnitentiam ad ſeruitium dei adductos.

a b c d e

Cap. XVIII.

a ☞ Populus Chriſtianus qui religionem ſeruat catholicam.

b FVit ergo Ioſaphat diues & †inclytus multùm, & affinitate cõiunctus eſt Achab. Deſcenditq; poſt duos annos ad eum in Samariam. Ad cuius aduẽtũ mactauit Achab arietes & boues plurimos, ipſi & populo qui uenerant cũ eo, perſuaſitq; illi ut aſcenderẽt in Ramoth Galaad. Dixitq; Achab rex Iſraël ad Ioſaphat regẽ Iuda: ueni mecum in Ramoth Galaad. Cui ille reſpõdit: Vt ego & tu, ſicut populus tuus, ſic & populus meus, tecumq; erimus in bello. Dixit Ioſaphat ad regem Iſraël: Cõſule, obſecro, †im pręſentiarũ ſermonẽ dñi. Cõgregauit igitur rex Iſraël prophetarũ quadringẽtos uiros, & dixit ad eos: In Ramoth Galaad ad bellandũ, ire debemus, an qeſcere? At illi: Aſcende (inquiunt) & tradet eos de⁹ in manu regis. Dixitq; Ioſaphat: Nunquid non eſt hîc prophetes dñi, ut ab illo etiã requiramus? Et ait rex Iſraël ad Ioſaphat: eſt uir unus à quo poſſumus quęrere dñi uoluntatẽ: ſed ego odi eũ: quia nõ prophetat mihi bonũ, ſed malũ omni tẽpore. Eſt autẽ Michęas fili⁹ †Iemla. Dixitq; ei Ioſaphat: Ne loqueris rex hoc modo. Vocauit ergo rex Iſraël unũ de eunuchis, & dixit ei: uoca citò Michæã filiũ Iemla. Porrò rex Iſraël & Ioſaphat rex Iuda, uterq; ſedebant in ſolio ſuo ueſtiti cultu regio. Sedebant autẽ in area iuxta portã Samarię, oẽſq; prophetę uaticinabãtur corã eis. Sedecias uerò filius Chanaana fecit ſibi cornua ferrea, & ait: Hęc dicit dñs: His uẽtilabis Syriã, donec cõteras eã. Oẽſq; ꝓphetæ ſimiliter prophetabãt atq; dicebãt: Aſcẽde in Ramoth Galaad, & proſperaberis, & tradet eos dñs in manu regis. Nũtius autẽ qui ierat ad uocandũ Michęã, ait illi: En, uerba omniũ prophetarũ uno ore bona annuntiant regi. Quęſo ergo te, ut & ſermo tuus ab eis non diſſentiat, loquariſq; proſpera. Cui reſpõdit Michęas: Viuit dñs, quia quodcunq; dixerit mihi deus, hoc loquar. Venit ergo ad regẽ. Cui

f g h i k

Moraliter. f ¶Fuit ergo Ioſaphat diues & inclytus multum & af.cõ. eſt Ach. Contingit autem aliquando, qđ deo permittẽte & diabolo procurãte, ille qui bonus erat prælatus de diuitijs tẽporalib⁹ & honoribus intumeſcit: & ſic cũ potẽtib⁹ & nobilib⁹ huius ſeculi familiaritates cõtrahit ad exaltãdũ genus ſuũ per matrimonia, qđ figuratũ fuit ꝑ Ioſaphat pontificẽ bonum ſignificantẽ, vt dictum eſt ca. ꝑceden. q multũ diues fact⁹ familiaritatem cũ Achab principe malo cõtraxit, & filiam eius filio ſuo vxorẽ accepit. h ¶Dixitq; Ach. rex ad Io. &c. Cõtingit eñ frequẽter, q; ꝓpter matrimonia prędicta nobiles huius ſeculi petunt à pontificib⁹ cõtra ſuos aduerſarios auxiliũ: & illi cõcedũt de facultatib⁹ ecclię q̃ nõ ſunt ad hoc, ſed ad diuinũ cultum ordinatę: & ſic incurrunt malum offenſæ diuinę: propter quod infrà capit. ſequenti dicitur ipſi Ioſaphat in caſu ſimili: Impio præbes auxilium: & ideo iram domini merebaris &c. i ¶Nũquid non eſt hîc ꝓphe. domini: vt ab illo etiam requiramus. Per iſtum Ioſaphat qui quæſiuit conſiliũ prophetæ domini, & tamen nõ fecit, ſed magis cõtrariũ. nam cũ Achab ad prælium perrexit, ſignificantur illi qui quærunt conſilium bonorũ non tamen faciunt. in hoc ſimiles Roboam qui quęſiuit conſilium à ſenibus, ſed datum ab eis conſilium dereliquit. iij. Reg. xij. c. k ¶Eſt autem Michęas filius Iemla. Per hoc autem qđ Achab iſti prophetæ domini non credidit, & inſup ipm incarcerauit, credens magis falſis prophetis quem ſibi, ſignificãtur illi qui prędicatores veritatis non audiũt, ſed magis ipſos perſequuntur; falſis autem adulatoribus & mẽdacib⁹ credũt, & eis pmia largiũt. & ſicut Achab mortu⁹ fuit i ꝑlio, ſic tales moriũt morte culpæ: & niſi vere pœniteãt, morieẽ morte gehẽnę.

†palatia vel habitatiões, & vrbes theſaurorum.

Moraliter

†milium

†de filijs Beniamin potens virib⁹.

†robuſti ad prelium.

†gloria abũdans

H

† hodie

rex ait:†Michęa ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum an quieſcere? Cui ille reſpondit: Aſcendite. Cuncta enim proſpera euenient, & tradentur hoſtes in manus ueſtras. Dixitq́ rex: iterum atq́ iterum te adiuro, ut non loquaris mihi, niſi quod uerũ eſt in nomine dei. At ille ait: Vidi uniuerſum Iſraël diſperſum in montibus ſicut oues abſq́ paſtore, & dixit dñs: Non habent iſti dominos, reuertatur unuſquiſq́; in domum ſuam in pace. Et ait rex Iſraël ad Ioſaphat: Nónne dixi tibi, quòd non prophetaret mihi iſte quicquam boni, ſed ea quę mala ſunt? At ille, idcirco ait: Audite uerbum domini: †Vidi dominum ſedentem in ſolio ſuo, & omnem exercitum cęli aſsiſtentem ei, à dextris & à ſiniſtris. Et dixit dñs: †Quis decipiet Achab regem Iſraël, ut aſcendat in Ramoth Galaad? Cumq́; diceret unus hoc modo, & alter alio, proceſsit ſpiritus, & ſtetit coram domino, & ait: Ego decipiam eum. Cui dominus: In quo, inquit, decipies? At ille reſpondit: Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omniũ prophetarum eius. Dixitq́ dñs: Decipies & pręualebis. Egredere, & facita. Nunc igitur ecce dedit dñs ſpiritum mẽdacij in ore omniũ prophetarum tuorũ. Et dominus locutus eſt†de te mala. Acceſsit autem Sedecias filius Chanaana, & percuſsit Michęæ maxillam, & ait: Per quam uiam trãſiuit ſpiritus dñi à me, ut loqueretur tibi? Dixitq́ Michęas: Tu ipſe uidebis in die illo, quando ingreſſus fueris cubiculum de cubiculo, ut abſcondaris. Præcepit autem rex Iſraël dicẽs: Tollite Michęam, & ducite eum ad Amon principem ciuitatis, & ad Ioas filium Amelech, & dicetis: Hæc dicit rex: Mittite hunc in carcerem, & date ei †panis modicum, & aquæ pauxillum, donec reuertar in pace. Dixitq́ Michęas: Si reuerſus fueris in pace, non eſt dominus locutus in me. Et ait: Audite populi omnes. Igitur aſcẽderunt rex Iſraël & Ioſaphat rex Iuda in Ramoth Galaad. Dixitque rex Iſraël ad Ioſaphat: Mutabo habitum, & ſic ad pugnandum uadam: tu autem induere ueſtibus tuis. Mutatoq́ rex Iſraël habitu uênit ad bellum. Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus ſui, dicens: Ne pugnetis contra minimũ aut contra maximum, niſi contra ſolum regem Iſraël. Itaq́ cùm uidiſſent principes †equitatus Ioſaphat, dixerunt: Rex Iſraël eſt iſte. Et circundederunt eum dimicantes. At ille clamauit ad dominum, & auxiliatus eſt ei, atq́ auertit eos ab illo. Cùm enim uidiſſent duces equitatus, quòd non eſſet rex Iſraël, reliquerunt eum. Accidit autem, ut unus è populo ſagittam †in incertũ iaceret, & percuteret regem Iſraël inter ceruicem & ſcapulas. At ille aurigæ ſuo ait: Conuerte manum tuã, & educ me de acie, quia uulneratus ſum. Et finita eſt pugna in die illo. Porrò rex Iſraël ſtabat in curru ſuo contra Syros uſque ad ueſperam, & mortuus eſt occidente ſole.

Cap. XIX.

R Euerſus eſt autem Ioſaphat rex Iuda pacificè in domũ ſuam in Ieruſalẽ. Cui occurrit Iehu filius Hanani uidens, & ait ad eum: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt dominum amicitia iungeris: & idcirco †iram quidem domini merebaris: ſed bona opera inuenta ſunt in te, eò quòd abſtuleris lucos de terra Iuda, & præparaueris cor tuum, ut requireres dominum deum patrum tuorum. Habitauit ergo Ioſaphat in Ieruſalem. Rurſúmque egreſſus eſt ad populum

---

a ℂVi.do.ſe.i ſo.Greg. (A) Soliũ dñi angelicę ptãtes: qb⁹ de⁹ alti⁹ p̃ſidẽs īferius cũcta diſponit. Exercit⁹ cęli miniſtrãtiũ ãgelorũ multitudo à dextris & à ſiniſtris. De⁹ q̇ ita ē intra oĩa, vt etiã ſi extra oĩa, nec dextra, nec ſiniſtra cõcludit: ſed dextra dei angeli boni, ſiniſtra reprobi. Nec em̃ miniſtrãt deo ſolũmõ boni q̇ adiuuãt: ſed & mali q̇ redire nolẽtes grauãt, de q̇bus dr̃: Cõtra ſpũales neq̇tias ī cęleſtib⁹. A dextra ergo & ſiniſtra angelorũ exercit⁹ ſtat, q̇ volũtas electorũ ſpirituũ diuinę volũtati cõcordat, & reproborũ ſenſus ſuæ malitiæ ſeruiẽs, iudicio diſtrictiõis ei⁹ obtẽperat. Vñ ſpũs fallax in mediũ ꝓſilit, p quẽ Achab decipiat exigẽtib⁹ meritis. Neq́ em̃ bon⁹ ſpũs fallaciæ vult deſeruire, vl̓ ſpũs mẽdax eſſe in ore ꝓpphetarũ. Sed q̇a Achab dignus erat tali deceptiõe damnari, vt q̇ ſępe volẽs ceciderat ī culpam, nolẽs caperet̃ ad pœnã. Iuſtè dat̃ licẽtia malignis ſpiritib⁹, vt quos volentes ī peccati laqueo (B) ſtrãgulant, in pc̃ti pœnam etiã nolẽtes trahãt. Qui verò vitã reprobã nõ mutat cũ à ꝓpheta aliq̇d req̇rit, illa audit deo diſponẽte q̃ meret̃ dãnãdus audire. Ecce em̃ à dei cultu dom⁹ Iſrael ad idolorũ ſeruitutẽ receſſerat; & tñ ad prophetas à q̇b⁹ decipi cõſueuerat, ſæpe veniebat ꝓſpera requirẽs. Sed q̇a ꝑuerſa agẽs, ꝓſpera audire nõ merebatur, vt peccatorũ populus in ſuo corde caperetur, q̃tenus q̇ ꝑfidiã ſequẽdo deliquerat, ſicut ꝓphetarũ blãditijs deciperet̃, vt nõ ptimeſceret; q̇a deliquiſſet: & tãtò durius raperetur ad pœnã, quãtò ſecurius viueret in culpa.

Margin: †3.Re.22.c. — Ephe.6.b. — †panẽ afflictionis, & aquã tribulationis, vel anguſtiæ. — †curruũ & infrà.

Nicolaus de Lyra.

Ꝑpte dr̃: a ℂ Aſcendi. Cũc.e.p.euc. Dicit Ra. Sa. q̇ loq̇t̃ cõditionatiuè. & eſt ſenſ⁹: Si aſcẽdatis ꝓſperè, vt dicũt ꝓphetæ veſtri, tradẽtur hoſtes ī man⁹ vr̃as. q̇a cõditionalis ꝓpoſitio v̓a ē aliq̃n, licet vtraque ps ſit falſa. ſicut iſta: ſi hõ volat, habet alas. ſic ī ꝓpoſito. Alit̃ etiam expoſui hoc. iij. Re. ſ. q̇ loq̇bat̃ negatiuè vl̓ optatiuè. vt ſit ſẽſ⁹: vtinã ſic eſſet ſicut dicũt ꝓphetę vr̃i. qđ aduertẽs Achab p q̇dã ſigna adiurauit eũ, vt nõ diceret niſi qđ ſciret eſſe verũ & planũ. b ℂMu. ha. In Heb. hr̃: Muteris, & veni ad bellũ. & ſic dirigit̃ v̓bũ ad Ioſaphat, ſaphat, & eſt ſẽſus: Amoue veſtes tuas cõmunes, & accipe arma bellica cũ ſignis regalibus. (C) c ℂMu. rex Iſ. ha. q̇a intrãdo bellũ nõ accepit īſignia regalia, cui⁹ cã dicta fuit. iij. Regũ. vlti. d ℂ Cõuerte. &c. de acie. Nõ dicit de bello totalit̃, q̇a ſeq̇tur: e ℂ Por. rex Iſ. &c. Sed dicit de acie; q̇a de prima acie in q̃ erat, iuſsit ſe reduci ad aliã, ī q̃ nõ tñ īpugnaretur: & ſic poſſet magis diſsimulare vulnerationem ſuam, ne populus ſuus fugeret de prælio.

Margin: †in ſimplicitate ſua. — †iuncturas & loricam. — †ira quidẽ dñi erat ſuper te. — †Eſa.6.a. — †3.Re.22.d.

NIC. DE LY.

CAP. XIX.

R Euer. ē autẽ. Hĩc cõſeq̃nt̃ deſcribit̃ ipſi⁹ Ioſaphat correctio prompta. Vbi primò deſcribit̃ ꝓphetæ reprehẽſio. ſcđ'ò ipſi⁹ Ioſaphat emẽdatio ī ſe & ī pplo ſibi ſubiecto, ibi: Habitauit ergo. Circa primũ dr̃: f ℂRe. ē au. Io. rex Iu. de ꝑlio p̃dicto pacificè. licet em̃ fuerit ī periculo mortis, vt predicãũ eſt, tñ reuerſus fuit ſine vulnere deo ipſum protegẽte. i ℂImpio p̃. au. i p̄buiſti cõtra volũtatẽ dñi. k ℂEt id. irã q̇. do. me. de rigore iuſtitię; ſed propt̃ alia opera tua bona pepercit tibi ex dulcore ſuę miſericordiæ. (D) l ℂHa. er. Io. &c. Hĩc conſequenter poni† ipſius Ioſaphat emendatio in ſe & populo ſuo, & primò in cultu diuino, cùm dicitur: m ℂ Rurſumq́; egreſſus eſt ad populum. ſcilicet per ſacerdotes & Leuitas, ſicut antè fecerat. ☞ De Berſabe

Margin: Diuiſio — † contra

Moraliter. f ℂ Reuerſus eſt au. Io. rex Iud. Sequitur: g ℂ Cui occurrit Iehu fili. Hanani videns. Per iſtum Iehu ſignificatur prædicator veritatis, qui debet eſſe videns, id eſt pręalijs quę pertinent ad ſalutem cognoſcens. h ℂ Et ait ad eum: Impio præbens auxilium, & his qui oderunt dominum amicitia. Ex hoc datur exemplum prędicatoribus, vt propter magnitudinem perſonarum non dimittant arguere peccata maxiè publica, ſicut fuit in propoſito. m ℂ Reuerſumq́; egreſſus ē ad populum de Berſabee vſq; ad montem &c. Per hoc autẽ, quòd Ioſophat rex audita reprehenſione prophetæ, iuit ad monendum populum ſuum, vt quæreret dominum deum patrũ ſuorum: vt per hoc placeret dominum, ſicut cum offenderat impio p̃bendo auxilium, datur exemplum principibus & prælatis, vt non condemnant verba p̃dicatoris, ſed magis ſtudeãt dominũ placere per bonũ ſuorũ

Margin: Moralit̃

E Oſt hęc &c. Am. Idumæos ſignificat, Cap. XIX. ſed ſcriptor hiſtorię maluit qđ gerebať aſſociatorũ nota re vocabulo, q̃ impietatẽ impudentiũ publicè diu ulga re. b ℭ De his lo. Illa loca ſignificat, quæ vltra mare Salinarum ſunt, quod aliâs ſtagnum Aſphalti vel mare mortuum nominatur. c ℭ Engaddi. Vocatur vſq; hodie vicus pergrãdis Iudęorum iuxta mare mortuum, vnde opobalſamum venit: q̃s Salomon nũcupat vineas Engaddi.

Cañ.1.d.

Accenſuri

tiam poſsint ſupplere. i ℭ In Ie. quo con. Id eſt ſapientes in lege cõſtituit in metropoli ciuitate, qui poſſent dubia iudicum inferiorum ad eos relata determinare, ſicut pręcipitur Deut. xvij. Et ſimiliter principes & pręlati ſoliciti debent eſſe: vt ĩ locis ſuis pricipalibꝰ habeãt hoĩes ſapiẽtes & bonos, qui ĩ caſibus maioribꝰ qui referũť ad eos veritatẽ valeãt declarare. G

Nicolaus de Lyra.

a ℭ De Ber. vſque &c. i. à pricipio regni ſui vſq; ad finẽ: qa Berſabee eſt ĩ principio regni eiꝰ verſus auſtrum, & mons Ephraĩ in oppoſito verſus aquilonem, accipiendo regnum eius prout iclu dit ciuitates aliquas, quas pater eiꝰ ceperat de regno decem tribuum in monte Ephraim. b ℭ Conſtituitq; Iu. Hîc ſecundò deſcribiť ipſius Ioſaphat & populi meliora tio in regimine populi, & primò in cõmunibus caſibꝰ. ſecũdò ĩ arduis, in quibus erat recurſus in Ieruſalem, ibi: In Ieruſalem quoque. Circa primũ dicitur: Conſtituitq; Iu. &c. vt non oporteret populum diſcurrere de loco ad locum ad habẽdum iudicium ĩ cauſis communibus. c ℭ Et precipiens Iu. ab eo inſtitutis. d ℭ Videte, inq̃t, fa. ne pręcipitanter, ſed cũ magna deliberatione ſnĩam feratis. cuius cauſa ſubditur: e ℭ Nõ em̃ ho. exer. iudi. ſ. do. vnde iudicens qui tenent locum dei in terris, vocantur dij ꝑticipatiuè, vt hr̃ Exo. xxij. b. Dominus domus applicabitur ad deos i. ad iudices. f ℭ Et quodcunq; iudi. in vos redundabit i. in bonum veſtrum ſi bene iudicaueritis, & in malũ ſi malè. g ℭ Nõ eſt enim apud do. deum no. cui debetis conformari in iudicãdo, vt patet ex dictis. h ℭ Iniquitas nec perſonarum ac. &c. Illa em̃ tria ex parte iudicis faciunt peruerti iudicium. i ℭ In Ieruſalem quoq;. Hîc ordinatur regimen populi in arduis cauſis, q̃ non poterant bene pręſcidi abſq; recurſu ĩ Ieruſalem, ſecundum qđ pręcipiť Deut. xvij. b. vbi dicitur: Si difficilè & ambiguũ apud te iudicium eſſe perſpexeris. Sequitur: Surge & aſcende ad locum, quem elegerit dominus &cæ. ideo Ioſaphat ibi conſtituit iudices ad talia difficilia determinandum. Ideo ſubditur: Omnem cauſam q̃ vene. ad vos fratrũ veſtrorũ qui habi. in vrbibus ſuis in. Sequitur: k ℭ Vbicunque quęſtio eſt de lege. quantùm ad decem decalogi præcepta.

†Rom.2.b. Ephe.6.b. Act.10.c.

†iudicijs

F

† quærẽdũ & infrà.

de Berſabee uſq; ad montem Ephraim, & reuoca- a
uit eos ad dominum deum patrum ſuorum. Conſti b
tuitq; iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda muni
tis per ſingula loca. Et præcipiens iudicibus: Vide- c d
te (inquit) quid faciatis. Non enim †hominis exerce e
tis iudicium, ſed dñi: & quodcunque iudicaueritis, in f
uos redundabit. Sit timor dñi uobiſcum, & cum di-
ligentia cuncta facite. † Non eſt enim apud dñm de- g
um noſtrum iniquitas, nec perſonarũ acceptio, nec h
cupido munerum. In Ieruſalẽ quoq; conſtituit Ioſa i
phat Leuitas, & ſacerdotes, & principes familiarum
ex Iſraël, ut iudiciũ, & cauſam dñi iudicarent habita
toribus eius. Præcepitq; eis, dicens: Sic agetis in ti-
more dñi fideliter, & corde perfecto. Omnem cau-
ſam quę uenerit ad uos fratrum ueſtrorum qui habi
tant in urbibus ſuis, inter cognationem & cognatio
nem, ubicunq; quęſtio eſt de lege, de mãdato, de †ce k l
remoniis, de †iuſtificationibus, oſtendite eis: ut non m n
peccent in dñm, & ne ueniat ira dei ſuper uos & ſu-
per fratres ueſtros. Sic ergo agẽtes non peccabitis:
Amarias autẽ ſacerdos & pontifex ueſter, in his quę
ad dñm pertinent, prę ſidebit. Porrò Zabadias filius
Iſmahel, qui eſt dux in domo Iuda, ſuper ea opera e- o
rit, quæ ad regis officium pertinent. Habetisq; ma-
giſtros Leuitas coram uobis. Confortamini & agi-
te diligenter, & erit dominus †uobiſcum in bonis.

Cap. XX.

a POſt hęc congregati ſunt filij Moab, p
& filij Ammon, & cum eis de †Am
monitis, ad Ioſaphat, ut pugnarent
contra eum. Veneruntq; nuntij & q
indicauerunt Ioſaphat, dicentes:
Vênit contra te multitudo magna,
b de his locis quæ trans mare ſunt, & de Syria: & ecce r
a ℭ Palma interpretatur.
c conſiſtunt in Aſaſonthâmar, quæ eſt Engaddi. Ioſa s
phat autem timore perterritus totum ſe contulit ad
†rogandum dominum, & prædicauit ieiunium t
uniuerſo Iuda. Congregatusq; eſt Iudas ad depre- v
candum dominum. Sed & omnes de urbibus ſuis
uenerunt ad obſecrandum eum. Cúmque ſtetiſſet x
a ℭ Ipſum templum quod Ioſaphat ab idololatriæ immunditiis purgauit & innouauit, & quod filij Iſrael peccando vetus fecerant pœnitendo innouarunt.
Ioſaphat in medio cœtu Iudę & Ieruſalem, in dômo
domini ante atrium nouum, ait: Domine deus pa- y ✠
trum noſtrorum, tu es deus in cælo, & dominaris z
cunctis regnis gentium. In manu tua eſt fortitudo
& potentia, nec quiſquam tibi poteſt reſiſtere. Non

NIC. DE LY.

CAP. XX.

POſt hæc con. Hîc cõſequẽter deſcribiť ipſiꝰ Ioſaphat mirabilis victoria. cuius priò deſcribiť ꝓceſſus. ſcđò ſequẽs effectꝰ, ibi: Irruit autẽ pauor dñi. tertiò ponitur Ioſaphat defectus, ibi: Poſt hoc inijt. Circa primũ aduentꝰ aduerſantium nũtiať. ſcđò Ioſaphat dñm depcatur, ibi: Ioſaphat aũt. tertiò ꝓpheta eum cõſolať, ibi: Erat autẽ Iazihel. Circa primũ dr̃: p ℭ Poſt hæc cõgrega. ſunt fi. Mo. & fi. Am. & cum eiſ. de Am. In Heb. hr̃: Et cũ eis de Ammonitis. Habet autẽ trãſlatio nr̃a loco huiꝰ, de Idumęis: qa ſecũdũ veritatẽ fuerunt Idumęi, vt patebit. ſ. nominãtur tñ ĩ Heb. Ammõitę, qa acceperũt ſigna Ammonitarum, & cõiũxerũt ſe exercitui eorũ, q̃ſi eſſent de eodem populo. q ℭ Vene. nun. annũciantes Ioſaphat aduẽtũ iſtorum cõtra eũ. r ℭ De his lo. qui trãs ma. ſunt. ſ. trans mare mortuũ. s ℭ Ioſa. au. Hîc cõſequẽter Ioſaphat dñm depcať ꝓ diuino auxilio ĩpetrando. & ad hoc ſe & pplm̃ diſponit, cũ dr̃: t ℭ Et pđi. ie. vni. Iu. qa afflictio & hũiliatio faciũť orõnẽ exaudibilem. v ℭ Cõgre. ẽ Iu. vt quãtò orõ eſſet cõmunior, tantò exaudibilior. x ℭ Cũq; ſte. Io. ĩ me. ad aĩandũ alios ad orãdũ. y ℭ Añ atri. no. ĩ atrio em̃ illo reges Iuda fecerãt aliq̃ abomĩabilia, à qbꝰ ipe eũ purgauit, & ſic dr̃ atriũ renouatũ. z ℭ Dñe de. pa. Hîc cõſeq̃nť Ioſaphat format orõnẽ ſuã, ĩ q̃ etiã allegat qnq; ad exauditionẽ depcatiõis ſuæ. Primũ ẽ de oĩpotẽtia cũ dr̃: a ℭ Tu es &c. iõ libera nos, qa potes ſolo nutu. Scđm ẽ maieſtatis diuinæ

Diuiſio

† hoĩ iudicabitis, ſed domino.

G

† ſtatutis

H

† cũ bonis

† Idumęis

Quinq; ad oratiõis exauditionẽ.

Moraliter. p ℭ Poſt hęc congre. &c. vt pu. cõ. eũ. Scđm qđ ſcribiť. ij. Tim. iij. c. Oẽs q pie volũt viuere ĩ Chriſto, ꝑſecutionẽ patienť. Et iõ poſtq; Ioſaphat ad ṽbũ ꝓphetę ſe correxerat, & pplm̃ ſuũ ad dñi ſeruitutẽ reuocare ſtuduerat, & ad faciendũ iuſtitiã bonos hoĩes inſtituerat: dñs ꝑmiſit malos hoĩes & ĩ magna multitudĩe cõtra eũ ĩſurgere ad ꝓbatiõem & declarationẽ ſuę patiẽtię. & vt ꝑ hoc ſcđm ſẽſũ moralẽ deť exẽplũ iuſtis hoĩbꝰ, ne diffidãt de amore diuĩo, & eiꝰ adiutorio ſi patiãť ꝑſecutionẽ ab ĩiuſtis: vñ dicit dñs Apoc. iij. d. Ego q̃s amo arguo, & caſtigo. Scđm ṽò ſẽſũ allegoricũ ꝑ Ioſaphat q iudiciũ dei interpretať, dei filiꝰ ſignificať, ſcđm qđ dr̃ Ioh. v. d. Pater nõ iudicat quẽq;, ſed oẽ iudicium dedit filio. Contra ipſum autẽ inſurrexerunt in Ieruſalem Phariſęi & Saducęi & etiã Romani, ſci. Pilatus & milites eiꝰ. Sed ſicut Ioſaphat fuit

Moraliter

l ℭ De mandato. quantùm ad cętera moralia ex præceptis decalogi, quaſi quędam concluſiones elicitę. m ℭ De ceremonijs. quantũ ad ceremonialia. n ℭ De iuſtifi. i. de iudicialibus per quę iuſtitia eſt inter homines conſeruanda. o ℭ Super ea opera erit quæ ad regis officium pertinent. vt ſi aliqui rebelles inueniantur per eum pœna debita plectantur.

Moraliter ✠ regimen ſubditorũ. b ℭ Conſtituitq; &c. Pricipes em̃ & p̃lati nõ pñt eſſe ĩ oĩ loco ſuo regimini cõmiſſo, ꝓpť qđ ſoliciti debẽt eſſe, vt in oibꝰ locis notabilibus ſint bonæ perſonæ, quæ ſuam abſentiam poſ-

a ℭ Aſcenſuri &c.no.Sis.q & Ieruel ſecūdum Heb.Dicũt em̃,qđ
A Sis, id ē lebes vel olla iõ dict⁹ ſit,qđ plurima ibi multitudo hoſtium
cæſa eſt:& iõ Ieruel,i.timor dñi;qa de manifeſto auxilio dei qđ cõtu
lit ſperãtib⁹ ĩ ſe,incuſſ⁹ eſt alie
nigenis pauor vndiq;. ℭ My
Myſticè
ſticè Moabitæ, Ammonitæ,
& Idumæi,paganos,Iudęos,
& hæreticos ſignificãt, q gra
tis bellũ excitãt fidelib⁹,& re-
ligionẽ Chriſtianã auferre cõ
tẽdũt. Sed Ioſaphat.i.Chriſti
ppl's nõ armis corpalib⁹ ,ſed
ſpũalib⁹ eos aggredit̃, intima
cordis deuotiõe ſupnũ q̃rẽs
auxiliũ. b ℭ Ve.er.&c.Sc̄ti
doctores cũ turba fideliũ colli
gũt de ſpolijs hoſtiũ,qcqd de
Phyſica,Ethica,& Logica le-
gẽdo,& ſcribẽdo,& docẽdo
vtilit̃ crediderũt,p ſanctę tri-
nitatis fidẽ ĩ vſũ toti⁹ eccl'iæ
cõuertũt: vt q̃ illi iniuſtè & ĩ-
utilit̃ poſsidebãt, fideles vtilr̃
poſsidẽtes aĩarum ad ſalutem
poſsideant.

Nicolaus de Lyra.

diuię decẽtia.Decet em̃ re
giã maieſtatẽ defẽdere vaſallo
ſuo terrã quã ſibi dedit. deus
ãt terrã ꝓmiſsiõis dedit filijs
Iſrl'.ergo &c.& hæc rõ tãgit̃,
cũ dr̃:Nõ. tu &c.Tertiũ ē
ꝓmiſsi diuini efficacia.cũ em̃
ædificato tẽplo Salomõ ro-
gauit dñm:vt ſi ppl's afflict⁹
ibi oraret dñm,qđ ipẽ exau-
diret ĩ cælo. Et rñdit dñs Sa-
B lomoni,q̃ ſic faceret,cuius ꝓ
†vobis erit pugnandũ ĩ hoc.
miſsio debet eſſe efficax,quia
ſcribit̃ Prou.xxv.b.Nubes &
vẽt⁹ & pluuię nõ ſeq̃ntes, vir
†ſalutem
gl'ioſus & ꝓmiſſa nõ cõplẽs.
& hęc rõ tãgit̃ ibi:a ℭ Ha.ĩ e.
& ex il.ſã.no.tuo dĩ.ſ.per
Salomonẽ.Si irru.&c.Seq
tur:b ℭ Exau.nos. & ſup-
plẽda ē rñſio dñi;qa rñdit Sa
lomoni ſe exaudire,vt hr̃.ğ.
vij.c.Quartũ eſt aduerſario-
rũ iniuſtitia,qb⁹ non nocue-
rũt filij Iſrael,nec terrã eorum
acceperũt;qñ egreſsi fuerẽt de
†roborami ni.
AEgypto,vt hr̃ Deut.j.& iõ
iniuſtè volebat auferre filijs Iſ
rael terrã à deo ſibi conceſſã,
& hęc rõ tãgitur ibi:c ℭ Nũc
igi.ec.fi.Am.& Mo.&
mõs Seir.i.habitatores mõ
tis Seir,qui dicũtur Idumæi.
†cõpleſſent
ex quo patet qđ p̄dictũ eſt ĩ
principio ca.ſ. q̃ p Ammo-
nitas intelliguntur Idumæi.
d ℭ Per quos non con.
&cętе.vt habetur Deute.j.
e ℭ Ergo non iudi.eos.tu
qui es iuſtus iudex.q.d.imò
iudicabis eorũ iuſtitiam puni
endo.Quintum eſt propria
impotentia, cùm dicitur:
f ℭ In nobis quidem &c.
q.d.non habemus confiden-
tiam niſi in te. g ℭ Omnis
vero &cæte.cum par.vt
magis impetraret̃ diuina cle-
mentia. h ℭ Erat autem
Iahaziel.Hìc conſequenter
deſcribitur prophetica con-
ſolatio.In qua primò deſcri-
bitur

ne tu deus noſter interfeciſti omnes habitatores terrę hu
ius,corã populo tuo Iſraël,& dediſti eam ſemini Abra-
ham amici tui in ſempiternum? Habitaueruntq; in ea,&
extruxerunt in illa ſanctuarium nomini tuo, dicentes: Si
irruerint ſuper nos mala,gladius iudicij,peſtilentia, & fa
mes, ſtabimus coram domino hac in conſpectu tuo, in
qua inuocatum eſt nomen tuum,& clamabimus ad te in
tribulationibus noſtris,& exaudies nos, ſaluosq; facies. b
Nũc igitur ecce filij Ammon,& Moab,& mõs Seir,per c d
quos non cõceſsiſti filiis Iſraël ut tranſirẽt,quando egre
diebantur de Ægypto,ſed declinauerunt ab eis & non
interfecerũt illos. Ecõtrario agunt, & nitũtur eiicere nos
de poſſeſsione quã tradidiſti nobis De⁹ noſter, ergo nõ e
iudicabis eos? In nobis quidem non eſt tanta fortitudo,
ut poſsimus huic multitudini reſiſtere,quæ irruit ſuper f
nos. Sed cùm ignoremus,quid agere debeamus: † hoc ſo
lùm habemus reſidui,ut oculos noſtros dirigamus ad te.
Omnis uerò Iuda ſtabat corã domino,cum paruulis,& g
uxoribus,& liberis ſuis.Erat autẽ Iahaziel filius Zacha h
riæ, filij Banaiæ, filij Iehiel , filij Mathaniæ , Leuites de
filiis Aſaph ſuper quẽ factus eſt ſpiritus dñi in medio tur
bæ,& ait: Attendite omnis Iuda, & qui habitatis in Ieru
ſalem,& tu rex Ioſaphat. Hæc dicit dñs uobis: Nolite ti- i k
mere, nec paueatis hanc multitudinẽ. Non eſt enim ue-
a ſtra pugna ſed dei. Cras deſcendetis contra eos. Aſcenſu l
ri enim ſunt p cliuũ nomine Sis,& inuenietis illos in ſum
mitate torrentis,qui eſt contra ſolitudinem Ieruel. Non
enim †eritis uos qui dimicabitis,ſed tantũmodo cõfiden
ter ſtate,& uidebitis †auxilium dñi ſuper uos. O Iuda &
Ieruſalem nolite timere, nec paueatis: Cras egredimini
contra eos,& dñs erit uobiſcum. Ioſaphat ergo,& Iuda,
& omnes habitatores Ieruſalem ceciderunt proni in ter- m
ram coram domino,& adorauerunt eum. Porrò Leuitę
de filiis Caath,& de filiis Core,laudabant dñm deum Iſ
raël uoce magna in excelſum. Cumq; mane ſurrexiſſent,
egreſsi ſunt per deſertum Thecua. Profectisq; eis ſtans n
Ioſaphat in medio eorum,dixit: Audite me uiri Iuda,&
omnes habitatores Ieruſalem: Credite in domino deo
ueſtro,& †ſecuri eritis: Credite prophetis eius, & cuncta o
eueniẽt proſpera. Deditq; conſiliũ populo,& ſtatuit can p q
tores domini,ut laudarent eum †in turmis ſuis,& antece
derent exercitum,ac uoce conſona dicerent: Confitemi-
ni domino quoniã bonus,quoniam in æternum miſeri-
cordia eius. Cumq; †cœpiſſent laudes canere, uertit do- r s
minus inſidias eorum in ſemetipſos,filiorũ ſcilicet Am-
mon,& Moab,& montis Seir,qui egreſsi fuerant: ut pu
gnarent contra Iudam,& †percuſsi ſunt. Nanq; filij Am t
mon, & Moab conſurrexerunt aduerſum habitatores
montis Seir,ut interficerẽt & delerent eos. Cumq; †hoc
opere perpetraſſent, etiam in ſemetipſos uerſi mutuis
concidẽre uulneribus. Porrò Iuda cùm ueniſſet ad ſpe- v
culam,quę reſpicit ſolitudinem,uidit procul omnem latè
regionem plenã cadaueribus,nec ſupereſſe quenquã qui
b necem potuiſſet euadere. Venit ergo Ioſaphat & omnis x
populus cum eo ad detrahenda ſpolia mortuorum. In-
ueneruntq; inter cadauera uariã ſupellectilẽ. Veſtes quo
que,& uaſa pretioſiſsima,& diripuerũt,ita ut omnia por-

bit̃ victorię denũciatio.ſecũdò eiuſdẽ exhibitio,ibi: Cũq; cœpiſſẽt lau. C
tertiò p̃dæ collectio,ibi: Venit ergo Ioſaphat. Circa primũ ponitur
nomẽ & gen⁹ ꝓphetę: Erat au.Ia.&c.& hoc denotandũ autorita-
tẽ ſuæ ꝓphetię. i ℭ Hæc
di.do.vo.p me loquens.
k ℭ Noli.ti.&c.cui⁹ cauſa
ſubdit̃: Non eſt ve.pu.ſ.
de.qa expugnabit ꝓ vobis
inimicos veſtros, ſicut pa-
tebit.ſ.p effectum.conſeq̃n
ter denuntiat eis proceden
di modum. l ℭ Cras de
ſcen.contra eos. aſcen
ſuri enim ſunt p cliuũ.
Et patet lr̃a vſq; ibi: m ℭ Ce
ci.p̃ni co.do.ad regratiã
dũ ei de tãto bñficio ſibi ꝓ
miſso. n ℭ Stãs Ioſa.ĩ me
dio. vt melius audiretur.
o ℭ Credi.ĩ do.deo ve.
Timebant em̃,ne aliqui pu
ſillanimes effecti verbis ꝓ-
phetæ diſcrederẽt,& ſic fu-
gerẽt. p ℭ De.cõ.do.qa
†oculos noſtros ad te dirigimus.
nõ debebat omittere ea q̃
eſſent agenda. Iõ ſequitur:
q ℭ Et ſta.can.do. ſicut
cõſuetũ erat in bellis filiorũ
Iſrael fieri. r ℭ Cũq; cœ.
Hìc cõſequẽter deſcribitur
victorię ꝓmiſſæ exhibitio.
& hoc virtute diuia,cũ dr̃:
s ℭ Ver.do.inſi.eo.ĩ ſe.i.
aduerſarios Iudęorum,qui
inſidiabantur vitæ & terrę D
ipſorum. t ℭ Nanq;
fi.Ammon & Mo.cũ.
ad.ha.mon.Se.quia do-
minus poſuit in eis ſpiritũ
vertiginis. & diſſenſionis.
v ℭ Porro Iu.&c.Se-
quitur: Vidit procul o-
mnem late regionem
plenam cadauerib⁹. &
ſic vidit victoriam ſi
bi promiſſam iam in effe-
ctu datam. x ℭ Venit er
go. Hìc conſequenter de-
ſcribitur prędę collectio. &
patet litera vſque ibi:
Die autem

Ioſaphat fuit confortat⁹ p
ꝓphetã dicẽtẽ: k ℭ No-
li.time.nec paue. hanc
multi.non eſt enim pu
gna veſtra, ſed dei. Sic
Criſtus poſitus in agonia,
†in decore ſanctuarij
fuit per angelum conforta
tus,vt habetur Lucæ.xxij.
s ℭ Vertit do.inſi.eo.
ĩ ſe.fi.&c. Sicut enim filij
Ammon & Moab inſur-
rexerũt aduerſus habitato-
res montis Seir,& ipſi po-
ſtea contra ſemetipſos iſur
†pcuſſerũt ſeipſos
gentes ſeinuicem deſtruxe
rũt,ſic Phariſæi & Saducęi
†cõſumpſerunt habitatores Seir.
inſurrexerunt contra Pila-
tum ipſum accuſantes ĩpe-
ratori Romano, qui miſit
ipſũ ĩ exiliũ: & iterũ Phari-
ſæi & Saducæi propter ſu-
as iniquitates & contentio
nes intriſecas rebellauerunt
Romanis:ex q̃ rebellione ſe
cuta fuit deſtructio ppl'i ac
ciuitatis, vt dicit Ioſephus
libro de Iudaico bello.

poſsideāt. a ℭVallis bñd. Humilitas eccl'ię, vbi dignè deo laudes reddũt. Qui ãt quatuor euãgeliorũ inſtructus dogmate ꝑ baptiſmi fidẽ ad vnitatẽ eccl'ię ꝑuenit, ibi rite laudans & dignè deo cõuerſans, viſionẽ perpetuæ pacis cũ laude & lętitia ſempiterna introibit. b ℭPoſt hęc inijt &c. Dictũ eſt, qa ſocietas & amicitia Ioſaphat regis Iuda cũ regibus Samariæ illos ſignificat, q̧ de eccleſia ad hæreticorũ ſocietatẽ trãſeũt: ſed hęc ſocietas abominabilis eſt deo. Ideo naues eorũ cõuertũt: qa dñs ꝑcutit opera eorũ, qa qcqd ĩ pñtis vitę nauigio cũ hęreticorũ factione & conſilio agitur, corã oculis dei diſplicere probat. vñ: Qui nõ eſt mecum, contra me eſt.

E

† & per tres dies ſpolia abſtulerũt, qa multa erãt.

Luc. 12. c.

CAP. XXI.

c ℭOẽs hi fi. Io. Imitatores ſ. operum eius, fratre eorũ Iorã ſemper ĩ deteriora labente, vñ ipſe Ioram legitur eos interfeciſſe cũm principibus Iſrael.

† qđ placitũ erat

† abſtulerũt

ſ. eodem. d.

Ecce

Nicolaus de Lyra.

a ℭDie au. quar. vbi ponit grãrũ actio, priò extra Ierl'm cũ dr̃: Congregati ſunt in valle bñdictionis. Scd'ò in Ierl'm ĩ tẽplo dñi, cũ dr̃: Reuerſusq; eſt oĩs vir ĩ Iuda & cæte. & patet litera. b ℭIrru. au. Poſtq; deſcriptꝰ eſt victorię ꝓceſſus, hĩc cõſeq̄nẽ deſcribit̃ ſeq̄uẽs effectꝰ: qa ꝑ iſtã victoriã à deo datã ppl'i q̧ erãt ĩ circũitu regni Ioſaphat, fuerũt territi, ita ꝙ nõ audebãt regnũ Ioſaphat infeſtare. Sequitur: c ℭEt ambu. ĩ via. &c. nec decli. ab ea. ſ. q̃diu Aſa fecit bonũ: ſed in malo nõ fuit ſecutꝰ ipm videlicet ĩ hoc: ꝙ miſit aurũ & argentũ domꝰ dñi regi Syrię diffidẽs de diuino auxilio, vt hr̃ iij. Reg. xv. & in hoc qđ ꝓphetam ipm arguẽtẽ poni iuſsit in neruo, vt hr̃. ĩ. xvj. d ℭVerũtñ excel. nõ ab. Cõtrariũ videt̃ ĩ. xvij. Cũq; ſũpſiſſet cor eiꝰ audaciã ꝓpter vias dñi, etiam excelſa & lucos de Iuda abſtulit. Dicendum ꝙ ibi loquitur ſcriptura de excelſis, in quibus immolabat̃ idolis: hĩc autem de excelſis in quibus deo immolabatur, quod à pluribus regibus fuit ꝑmiſſum ad maius malum euitãdum: ſicut dictũ fuit ſuprâ. xiiij. ca. in principio. e ℭPoſt hęc inijt. Hĩc vltimò Ioſaphat de mala ſocietate punitur. Primò per reꝑhenſionem prophetę, q̃ fuit quędam punitio inquantũ Ioſaphat accepit eam patienter. Secundò per damnum temporale. vnde ſubditur: f ℭCõtritæq; ſunt na. propter amicitiã ipſius Ioſaphat contractã cũm Ochozia, q̧ erat peſsimus idololatra: & hãc punitionẽ Ioſaphat patiẽter acceptauit, & ſic ĩ præſenti punitus fuit, ne puniretur grauius in futuro.

F

†LXX, diſſipauit

†4. Re. 8. e.

Diuiſio

tare non poſſent, nec per †tres dies ſpolia auferre præ
magnitudine prędę. Die autem quarto congregati a
ſunt in ualle benedictionis. Etenim quoniam ibi be-
a nedixerant domino, uocauerunt locum illum, uallis
benedictionis uſq; in pręſentem diem Reuerſusq; eſt
omnis uir Iuda, & habitatores Ieruſalẽ, & Ioſaphat
ante eos in Ieruſalem cum lætitia magna, eò quòd de-
diſſet eis dominus gaudiũ de inimicis ſuis. Ingreſſiq;
ſunt in Ieruſalem cũ pſalteriis, & citharis, & tubis in
domum domini. Irruit autem pauor domini ſuper b
uniuerſa regna terrarũ, cũm audiſſent, quòd pugnaſ-
ſet dñs contra inimicos Iſraël. Quieuitq; regnum Io
ſaphat, & prębuit ei dñs pacem per circũitum: Regna
uit igitur Ioſaphat ſuper Iudã, & erat trigintaquinq;
annorũ, cũm regnare cœpiſſet. Viginti autẽ & quinq;
annis regnauit in Ieruſalẽ, & nomen matris eius Azu
ba filia Selahi. Et ambulauit in uia patris ſui Aſa, nec c
declinauit ab ea, faciẽs †quę †placita erãt coram dño:
ueruntamen excelſa non †abſtulit, & adhuc populus d
non direxerat cor ſuum ad deum patrum ſuorum.
Reliqua autẽ geſtorũ Ioſaphat priorũ & nouiſsimo
rũ ſcripta ſunt in uerbis Iehu filij Hanani, quæ digeſ-
b ſit in libro regum Iſraël. Poſt hęc iniit amicitias Ioſa e
phat rex Iuda cum Ochozia rege Iſraël, cuius opera
fuerunt impiiſsima, & particeps fuit ut facerẽt naues,
quæ irent in Tharſis, feceruntq; claſſem in Aſionga-
ber. Prophetauit autẽ Eliezer filius Dodau de Ma-
reſa ad Ioſaphat, dicens: Quia habuiſti fœdus cum
Ochozia, †percuſsit dominus opera tua. Contritæq; f
ſunt naues, nec potuerũt ire in Tharſis.

Cap. XXI.

DOrmiuit autem Ioſaphat cum patri- g
bus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in ciui
tate Dauid, regnauitq; Iorã filius eius h
pro eo: qui habuit fratres filios Ioſa- i
phat, Azariam, Iahiel, & Zachariam,
& Azariã, & Michael, & Saphatiam.
c Omnes hi filij Ioſaphat regis Iuda, deditq; pater ſuus k
eis multa munera argẽti, & auri, & †pẽſationes, cum ci
uitatibus munitiſsimis in Iuda. Regnum autẽ tradi-
dit Iorã, eò quòd eſſet primogenitus. Surrexit autem
Ioram ſuper regnũ patris ſui. Cumq; ſe confirmaſſet, l
occidit oẽs fratres ſuos gladio, & quoſdam de prin- m
cipibus Iuda. †Trigintaduorũ annorum erat Ioram, n
cũm regnare cœpiſſet, & octo annis regnauit in Ieru
ſalem. Ambulauitq; in uiis regum Iſraël, ſicut egerat o
domus Achab. Filia quippe Achab erat uxor eius: & p q
fecit malum in conſpectu dñi. Noluit autem dñs diſ- r
perdere domũ Dauid propter pactum quod inierat
cum eo. Et quia promiſerat, ut daret ei lucernã & fili-
is eius in oĩni tẽpore. In diebus illiꝰ rebellauit Edom, s
ne eſſet ſubditus Iudę: & cõſtituit ſibi regem. Cumq;
tranſiret Ioram cũ principibus ſuis, & cuncto equita
tu qui erat ſecũ, ſurrexit nocte, & percuſsit Edom qui t
ſe circundederat, & oẽs duces equitatꝰ eius. Attamen
rebellauit Edom, ne eſſet ſub ditione Iuda uſq; ad di-
em hanc. Eo tẽpore & Lobna receſsit, ne eſſet ſub ma
nu illius. Dereliquerat enim dñm deũ patrũ ſuorum.
Inſuper & excelſa fabricatus eſt in urbibus Iuda, &

CAP. XXI. G

DOrmiuit au. Io. Hĩc cõſequẽter agitur de tꝑe ipſiꝰ Iorã, cuiꝰ primò deſcribitur vita praua. ſcd'ò cõtra eum rebellio iuſta, ibi: In diebus illis. tertiò reprehenſio vera, ibi: Allatæ ſunt autẽ ei lr̃ę. quartò punitio dura, ibi: Suſcitauit ergo &cæ. Circa primũ ōnditur fratricida, cũm dr̃: i ℭQui ha. fra. fi. Ioſa. Iſti nominantur hĩc, vt euidentius appareat malitia Ioram, q̧ eos occidit, vt poſtea ſequitur. k ℭDeditq; eis pater ſuus mul. &c. i. annuos reditus. Et ſequitur: l ℭCũq; ſe cõ. i. amicitia & adiutorio malorũ hominum ſe vallaſſet. m ℭOccidit omnes fra. ſuos. vt bõa eorũ poſsideret, & ne forſitan ipſo eiecto de regno ꝓpt̃ ſuã malitiã aliquis de fratribus ſuis regnaret. n ℭEt quoſdã de pri. Iu. q̧ facta ſua nõ approbabãt, ſed magis eius malitiã abhorrebãt. Scd'ò notat̃ de idololatria cũm dr̃: o ℭAmbu. ĩ viis re. Iſ. q̧ erant idololatræ. p ℭSicut egerat do. Achab. qui coluit Baal. q ℭFilia quip. Achab erat vxo. eius. & ideo induxit maritũ ad idololatriã. Iſta autẽ fuit Athalia, q̃ capit. ſe. dr̃ filia Amri patris Achab. Ad quod poteſt dici dupliciter. Vno mõ ꝙ fuit filia Achab naturalis, vt hĩc dr̃: cap. ſequẽ. tñ dicitur filia Amri, eo mõ loquendi quo filij filiorũ dicũtur filij parẽtũ: q̧ freq̄uẽs eſt ĩ ſcriptura. Alio modo ꝙ fuit filia Amri natural': ſed dr̃ hĩc filia Achab nutritiõe & imitatiõe ĩ idololatria. qa mortuo patre eiꝰ Amri ipſe nutriuit eã, & docuit in malo. r ℭNoluit au. do. diſper. do. Da. q̃uis iſte Iorã ꝑ malitiã ſuam demeruiſſet. s ℭIn die. il. Hĩc cõſequẽter ponit̃ cõtra Iorã rebellio iuſta, & patet ſententia ex dictis iiij. Regũ. viij. e. Addendũ tñ eſt hĩc, cũ dr̃: t ℭEt ꝑcuſ. Edom qui ſe cir. licet hoc ſit ibi expoſitũ: tñ hĩc ponitur alia expoſitio in gloſſa Hebraica, videlicet qđ Ioram in exercitu ſuo habebat multos de Idumæis. eò qđ erant viri fortes & ei ſubiecti: & illos interfecit

Moral'r. g ℭDormiuit au. &c. Per qđ ſignificat̃, ꝙ ipſe ſicut & alij iuſti illiꝰ temporis deſcẽdit ad q̄etẽ ſctõrũ patrũ ĩ limbo: q̃ q̄dẽ q̄es à tꝑe aſcenſionis Chriſti eſt ĩ cęlo empyreo. Propter qđ ꝑ dormitionẽ Ioſaphat cũ pr̃ibꝰ ſuis ſignificat̃ q̄es iuſtorũ deſcẽdẽtiũ, q̃rũ aĩæ recipiunt̃ in cęlis. h ℭRegnauitq; Io. ꝑ iſtũ Iorã q̧ viã rectã patrũ ſuorũ dereliq̄t, ſignificat̃ apoſtata ĩ fide, q̧ viã Chriſti & apoſtolorũ deſerit: vl' apoſtata ĩ religione q̧ regulã deſerit à pr̃ibꝰ obſeruatã. l ℭCũq; &c. oc. om. &c. nã apoſtata à fide in ſua malitia cõfirmatus

Diuiſio

† recta

H

† optimorũ vel p̃tioſorum

A a ¶Ecce do.&c.Per Philiſtheos & Arabes q eius terrā vaſtauerūt,& diripuerūt ſubſtātiam & filios pariť & vxores Iorā,q interpretať, qs eſt excelſ⁹:& q de religioſo pr̄e ad perfidiam declinauit,& fornicari fecit; filios Iuda:ſignificat eos q fide imbuti & baptiſmo regenerati relinquūt fidei veritatē,hæreticorū ſequētes errorē,& alios ſecū puertentes. Vnde eos Elias.i.ſermo propheticus redarguit;qa oīs diuinorū librorū autoritas tales reprehendit,& meritò perſuerſitatis ſuæ increpat cōteſtationibus grauiſsimis. b ¶Et octo &c. de Iorā.viij.annis regnaſſe &.xl.vixiſſe.filiū autē eius Ochoziam cū regnare cœpiſſet,fuiſſe.xlij.annorum. qď ſi ita eſt,duob⁹ annis anq̄; pater ipſe naſcereť,filiū genuit,Sed Hebræi dicūt qď Iorā q.xl.annis vixiſſe deſcribitur & octo annis regnaſſe,qď vixerit ānos.xl.& regnauerit.xxviij. Anni em̄ octo q ei in regno tribuūtur,ipſi ſunt qb⁹ regnauit antequā fr̄es occideret,cū adhuc inocēter viueret,Reliqui verò.xx.anni,qb⁹ poſtea regnauit,iō nō nūeranť; qa in lāguore & tribulatione vixit:iōq̄; filio eius tribuūť,q nō amplius q̄.xxij.annorū ſecundum librum Regū eſſe phibeť,ne de nūerorū ſumma anni remanentes i temporū cōputatiōe errorē facerēt. Ochozias enim vixit. xxxiij.annis & vno tm̄ regnauit.Col

†plaga magna ppſm tuū &c.

4.Reg.8.f.

Nico.de Ly.

latio em̄ & illos interfecit Iorā ſubitò, ne irēt ad iuuādū illos Idumæos,q rebellauerūt cōtra eū. a ¶Allatæ &c.

B Hîc cōſeqnť deſcribiť rephēſio ipſi⁹ ꝟa p lr̄as Eliæ,q̄rū ſn̄ia hîc breuiť poniť q̄tū ad pc̄tā Iorā.& patet ſn̄ia ex dictis.Dicūt autē Heb.qꝺ iſtæ lr̄æ fuerūt ei allatæ poſt trāslationē Eliæ in cœlū,de q̄ hr̄.iiij.Reg.ij.& hoc videť ſatis rōnabilr̄ dictū:qa i illr̄ lr̄is fiebat mētio de occiſiōe fratrū ſuorū. illos aūt nō occidit viuēte pr̄e eius Ioſaphat,vt ſatis patet ex principio huius capl̄i;nec Ioſaphat hoc pmiſiſſet, cū eſſet ſc̄tūs & bonus,vt patet ex ſupradictis.Elias ꝟò rapt⁹ fuit an̄ mortē Ioſaphat;qď patet ex hoc qꝺ Eliſeus q remāſit loco Eliæ poſt ei⁹ raptū,pphetauit trib⁹ regib⁹ de aqua eis dāda,ppter reuerētiā ipſi⁹ Ioſaphat regis Iudæ q erat ibi,vt hr̄.iiij. Regū.iij.b ¶Et for.fe.iu.p idololatriā q̄ vocať fornicatio, eò qꝺ facit diuerti à vero ſponſo qui eſt deus.
c ¶Ecce do.p.& reb⁹ & etiā ppria pſona.iō ſubdiť:Tu au.ægrota.&c.Seqť: d ¶Suſcita.ergo. Hîc conſequēter ipſi⁹ Iorā punitio dura ſcďm tenorē lr̄arū Eliæ.& eodē ordine q̄ denuntiata eſt punitio iſta,cū dr̄:Suſcita.er.do.con.Io. ſpm̄ phi.i.volūtatē & aīoſitatē inuadēdi regnū Iorā.e ¶Et vaſta. e. q̄tū ad villas & agros.f ¶Diripuerūtq̄; cū.ſub.q̄tū ad bōa mobilia. g ¶Inſup & fi.e.q̄s occiderūt,vt hr̄ i prin.ſe.ca.excepto Ioachaz minimo. h ¶Et ſup &c.pcu.&c. i pſona ppria. k ¶Aluilā.inſa. ita qꝺ diu cruciareť pœna horribili. ideo ſequitur

†cōbuſtionē ſcďm cōbuſtionē patrū eius.

† abſq; deſiderio.i.poſt mortē non deſiderabať à pplo ppť impietatem LXX,mortuuſq; eſt ſine laude.

fornicari fecit habitatores Ieruſalem,& præuaricari Iudam. Allatæ ſunt autem ei literæ ab Elia propheta,in quib⁹ ſcriptū erat: Hæc dicit dn̄s deus Dauid patris tui,qm̄ non ambulaſti in uiis Ioſaphat patris tui, & in uiis Aſa regis Iuda,ſed inceſsiſti per iter regum Iſraël,& fornicari feciſti Iudam & habitatores Ieruſalem, imitatus fornicationem domus Achab: inſuper & fratres tuos domum patris tui meliores te occidiſti,ecce dominus percutiet † te plaga magna cum populo tuo, & filiis, & uxoribus tuis,uniuerſaq̄; ſubſtan-
a ¶Perfidiæ.
tia tua. Tu autē ægrotabis peſsimo languo-
a ¶Mentis. b ¶Quouſque ſcilicet omnis uigor ſenſus eorum per uecordiam deſipiendo ueracis ſapientiæ perdat intellectum.
re uteri tui,donec egrediātur uitalia tua † paulatim per dies ſingulos. Suſcitauit ergo do-
a ¶Dæmonum.
minus contra Ioram ſpiritum Philiſthinorum
a ¶Superborum. b ¶Denigratis in peccato.
& Arabum,qui confines ſunt Æthiopibus,
a ¶Confitentium.
& aſcenderunt in terram Iuda,& uaſtauerunt
¶Virtutum.
eam. Diripuerūtq̄; cunctam ſubſtantiam
a ¶Bonæ conuerſationis.
quæ inuenta eſt in domo regis,inſuper
a ¶Fructus operationis b ¶Solicitudinem carnalem.
& filios eius,& uxores:nec remanſit ei filius, niſi Ioachaz,qui minimus natu erat,& ſuper hæc omnia percuſsit eum dominus † alui languore inſanabili. Cumq̄; diei ſuccederet dies, & temporum ſpatia uoluerentur, duorum annorum expletus eſt circulus, † & ſic longa conſumptus eſt tabe,ita ut egereret etiam uiſcera ſua,lāguore pariter & uita caruit. Mor-
a ¶Deſperationis. b ¶Quia delebuntur de libro uiuentium, & cum iuſtis in cæleſti regno non ſcribentur ſed peribit memoria eorum, & nomen eorum non erit in memoria ſanctorum.
tuuſq̄; eſt in infirmitate peſsima,& non fecit ei populus † ſecundum morem combuſtionis exequias,ſicut fecerat maioribus ei⁹. Trigintaduorum annorū fuit cùm,regnare cœpiſſet, & octo annis regnauit in Ieruſalem. Ambulauitq̄; † non rectè: & ſepelierunt eum in ciuitate Dauid. Veruntamē non in ſepulchro regum.

Cap. XXII.

Onſtituerunt autem habitatores Ieruſalem Ochoziam filium eius minimum regem pro eo. Omnes enim maiores natu,qui ante eū fuerant, interfecerunt † latrones Arabum qui irruerant in caſtra. † Regnauitq̄; Ochozias filius Ioram regis Iuda. † Quadragintaduorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpiſſet, & uno anno regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Athalia filia Amri. Sed & ipſe ingreſſus eſt per uias domus Achab. Mater enim eius impulit eum, ut impiè ageret. Fecit igitur malum in conſpectu domini, ſicut domus Achab.

iō ſeqtur: m ¶Mor.ē i iſer.peſ. C Nō ſolū q̄tū ad corp⁹,ſed etiā q̄tū ad aīam:qa nō apparuerūt i eo pœnitētiæ ſigna,ppter qď ſubdiť: n ¶Et nō fe.&c.mo.cō.cōburēdo circa eū aromatica. o ¶Sicut fe.ma. ei⁹.vt dictū ē.ſ.de Aſa.c.xvj.Licet iſte indigeret,eò qꝺ erat totus corrupt⁹ & fœtidus,vt patet p p̄dicta: & hoc in deteſtationem ſuæ malitiæ.& ex eadem cā non fuit ſepultus in ſepulchro regū,qa regnauerat idignē.

ꝟ firmat⁹ nitiť ſuos fratres.i. alios fideles trahere ſecū ad īfidelitatē, q̄ eſt mors ſpūal',Mat.viij.c.Dimitte mortuos ſepe.mor. ſuos.Infideles enim mortuos appellat.Silr̄ apoſtata à religiōe ad excuſationē apparentē ſuæ malitiæ nitiť fr̄es illi⁹ religionis diffamare ac ſcandalizare: & ſic q̄tū i ſe eſt, eos occidit p ablationē ſuæ famæ. a ¶Al.ſūt &c.ab El. Iſte ꝟò Elias fuit magnus zelator legis diuinæ. p lr̄as igiť ipſi⁹ cōtra Iorā ſcriptas ſignificanť ſcripturæ veteris ac noui teſtamēti q̄ clamāt cōtra malitiā apoſtatæ religiōis & etiā fidei, iō ſubdiť:i ¶Percuſ.eū.do.al.lā.in.per aluum autē mēs hoīs aliqn̄ deſignať: Prouer.xviij.b.Verba biliguis quaſi ſimplicia,& īpa pertingūt ad interiora ventris.i.mētis.Igiť aluus apoſtatæ dolore pcutiť:qn̄ mēs ei⁹ peſsima machinať:& tunc hmōi dolor ē inſanabilis,qn̄ vſq; ad mortē perſeuerat in machinationibus illis. l ¶Ita vt ege.Qď fit moraliť qn̄ machinationes peſsimæ procedunt exterius in opera quæ per infamiam corā deo & hoībus ſunt fœtidiſsima.p ¶ ¶Et ſepelie.&c.p quod deſignatur, quòd talis apoſtata moriens excluditur à quietē ſanctorū,q cū Chriſto regnāt i æternū.

Moraliter

† p̄ infirmitate.

† inteſtinorū iſirmitate.

† egreſſa ſūt viſcera eius ſiľ cū infirmitate.

D

NIC.DE LY.

CAP.XXII.

Onſtitue.au. Hîc cōſeqnter agiť de tpe Ochoziæ.& priò deſcribiť eius mala vita.ſcďò inſeri pœna debita, ibi:Igiť Azarias.Sn̄ia primæ ptis patet ex dictis.iiij.Re.viij.in fine,exceptis q̄ ſequūť. r ¶Ochozīā fi.e.Iſte eſt q ca.p̄ce.dict⁹ eſt Ioachaz, & in pte ſequēti dr̄ Azarias qa fuit trinominis.vl'quia eſt idē nomē variatū,ſicut i Latino idē nomē ē Nicola⁹,Colin⁹,& Colet⁹.s ¶Minimū re.p.qa alij filij fuerāt interfecti. t ¶Quadragīta.an.fu.&c. hoc videť Moralr̄.q ¶Cōſtituerīt &c.Per iſtū Ochoziā q de cōſilio Athaliæ mr̄is ſuæ ad idololatriā decliauit, ſignificať qlibet mal⁹,q tāq̄; effœminat⁹ p mulieres ſeduct⁹ cōtra deū ad peſsima ſe cōuertit. & qm̄ abyſſus abyſſū iuocat,vt dr̄ Pſal.xlj.b. Iō dr̄ de ipo,qꝺ fuit cōfœderat⁹ cū Iorā rege Iſrl' peſsimo,prexitq̄; cū eo ad p̄liū cōtra regē Syriæ,& occaſiōe hui⁹ fœderis fuit iter fect⁹ ab Iehu cū ipo Iorā.p qď ſignificať,qď ſicut hoīes mali ſemetipos aſſociāt i crimīe,ſic ſociabūt adiuicē i pœna gehēnæ. Cætera hui⁹ capl̄i ſūt expoſita.iiij.Reg.xj.

Moraliter

† vel exercitus.

† 4.Re.8.f.

† Vigintiduorum

E latio em̄ libri regū huic q̄ſtioni ſoluēdæ magnū pręſtat auxilium. CAP. XXII.
a ¶Azarias fi. Io. q ſuperius Ochozias, i. apprehēdēs dn̄m: Azarias verò adiutoriū dn̄i. Ioq; ſcd'm Heb. nomen mutat̄ in meli⁹ ei: qa ſcd'm p̄ceptū dn̄i infirmū viſitauit.
b ¶Aduerſum Ie. Iehu ſignificat pricipatū gētiū, quē Chriſt⁹ deſtinauit i ſacrilegā ciuitatē, q̄ ꝓphetas & dn̄m ꝓphetarū occidit: & apl'os pſecuta ē, vt eā digna vltiōe puniret, & 'phanū ſacerdotium poſt aduētū Chriſti deſtrueret, tēpl'ūq; ſubuerteret: & impiā ſynagogā ſanguinē eorū ſitiētē de regni culmine q̄ſi Iezabel p̄cipitaret, & ipſius rectores iterſiceret. c ¶Si qdē. Athalia q̄ ſemē Dauid conabat̄ extinguere, & regiā ſtirpē delere, ſignificat īpietatē ſynagogȩ, q̄ p neqtiā mētis ſemini Chriſti īſidiat̄ i exorabili odio ſequiēs, q̄ aliqn̄ regnare videbatur, cū legis ceremonias tpalis obſeruabat. Interp̄tat̄ Athalia tpalis dn̄i, ſed Ioſabeth ſtrenuitatis (q̄ interpretat̄ ſaturitas dn̄i. i. eccl'ię i q̄ ſunt vę deliciæ) ſeruat̄ Ioas, q interpretat̄ memoria dn̄i. i. Chriſtus, i q̄ eſt memoria nois dn̄i: ne p crudelitatē ſequētis interimat̄ i ſctis, ſed nutriat̄ i domo Ioiadæ pōtificis, q īterpretat̄ dilect⁹ dn̄i. i. Chriſt⁹. de q̄ pater ait: Hic eſt filius me⁹ dilect⁹, i q̄ mi. cō. Cuius domus eſt eccleſia, vbi i fide electorū manēs q̄tidie facit augmētū corporis ſui, vt i tpe iudicij ſceptrū regni & potētiā extollat aduerſū eos q eū deprimebāt.

† 4. Re. 10. c

F

Matt. 17. a.

† 4. Re. 11. a

Super

Nicolaus de Lyra.

Hoc videt̄ ipoſsibile: qa i fine p̄cedētis. c. dictum eſt, qd' Iorā pr̄ ei⁹. xxxij. annorū erat, qn̄ cœpit regnare, & octo annis regnauit: ex q̄ ſequit̄ qd' filius ei⁹ Ochozias ſenior fuit pr̄e duob⁹ annis. Ad qd' dicēdū ſcd'm ſniam Iero. q Iorā regnauit. xxviij. annis, & octo annis regnauit ſatis bene poſt mortē pr̄is ſui Ioſaphat añq; p vxorē ſuā ad idololatriā traheret̄: & iō illi octo anni tm̄ in ei⁹ regno cōputāt̄. alijs āt. xx. annis regnauit peſsimè, ꝓpt̄ qd' in eius regno nō cōputantur, ſicut libro. j. Regum. xiij. dr̄, qd' Saul regnauit duobus annis, & reſiduum tacet̄. quia duob⁹ annis tm̄ bn̄ regnauit: cū tn̄ plurib⁹ regnauerit licet malè, vt ibidē dictū fuit. ſed annis vitæ filij ſui copulātur, ne error in hiſtoria fieret, ſi oīno tacerent̄. Sil'r & alij anni Saul alibi exprimūt̄. ſ. Act. xiij. & ꝓpter hoc dr̄. iiij. Reg. viij. qd' iſte Ochozias. xxij. annorum erat, qn̄ regnare cœpit: & qa ibi reſecāt̄ āni vigīti pr̄is ſui, q hic addū

† ad ſabbathum

a Ipſi enim fuerunt ei conſiliarij poſt mortem patris ſui, in interitum eius. Ambulauitq; in conſiliis eorum. Et b perrexit cum Ioram filio Achab rege Iſraël in bellum contra Hazael regem Syrię, in Ramoth Galaad. Vulnerauerunt q; Syri Iorā. Qui reuerſus eſt, ut curaretur in Iezrael: multas enim plagas acceperat in ſupradi- a cto certamine. Igitur Azarias filius Ioram rex Iuda c deſcendit, ut inuiſeret Ioram filium Achab in Iezrahel ægrotantem. Voluntatis quippe fuit dei† aduerſus Ochoziam, ut ueniret ad Ioram. Cumq; ueniſſet, & egre b deretur cum eo aduerſum Iehu filiū Namſi, quem un d

a ¶Per Eliſeum. hæc in libro regum plenius ſcripta ſunt.

xit dominus, ut deleret domū Achab. Cùm ergo euerteret Iehu domum Achab, †inuenit principes Iuda & fi e lios fratrum Ochozię, qui miniſtrabant ei, & interfecit illos. Ipſū quoq; perquirēs, Ochoziā cōprehēdit latitātem in Samaria, adductumq; ad ſe occidit. Et ſepelierunt eum, eò quòd eſſet filius Ioſaphat, qui quæſierat dominū in toto corde ſuo. Nec erat ultrà †ſpes aliqua, f ut de ſtirpe quis regnaret Ochoziæ. †Siquidem Athalia mater eius uidēs, quòd mortuus eſſet filius ſuus, ſurrexit, & interfecit omnem ſtirpem regiam domus Iu

a ¶Memoria domini.

da. Porrò Ioſabeth filia regis tulit Ioās filium Ochozię, & furata eſt eum de medio filiorum regis, cùm interficerentur. Abſconditq; eum cum nutrice ſua in cu g

¶Saturitas domini.

biculo lectulorum. Ioſabeth autem quæ abſconderat eum, erat filia regis Ioram, uxor Ioiadæ pontificis, ſo

a ¶Temporalis domini.

ror Ochoziæ: & idcirco Athalia non interfecit eum. Fuit ergo cum eis in domo dei abſconditus ſex annis, quibus regnauit Athalia ſuper terram.

Cap. XXIII.

¶Hæc in libro Regum ſcripta & expoſita ſunt.

h ANno autem ſeptimo confortatus Ioiada, aſſumpſit centuriones, Azariam i uidelicet filium Ieroham, & Iſmahel filium Iohannam, Azariā quoq; filium Obed, & Maaſiam filium Adaię, & Eliſaphat filium Zechri. Et iniit cum eis fœdus. Qui circumeuntes Iudam, congregauerunt Leuitas de cunctis urbibus Iuda, & principes familiarum Iſraël, uenerūnt que in Ieruſalē. Iniit igitur omnis multitudo Iſraël pactum in domo dn̄i cum rege. Dixitq; ad eos Ioiada: Ecce filius regis regnabit ſicut locutus eſt dn̄s ſuper filios Dauid. Iſte eſt ergo ſermo quē facietis: Tertia pars ueſtrum qui ueniunt ad ſabbathum †ſacerdotū, & Leuitarum, & ianitorum erit in portis: tertia uerò pars ad k domum regis, & tertia ad portam quæ appellatur fun l damenti. Omne uerò reliquum uulgus ſit in atriis domus dn̄i, nec quiſpiā alius ingrediatur domū domini, niſi ſacerdotes, & qui miniſtrāt de Leuitis. Ipſi tātummodo ingrediātur, qa ſanctificati ſunt: & oē reliquū uulgus obſeruet cuſtodias dn̄i. Leuitę autē circundent regem, habētes ſinguli arma ſua. Et ſi quis alius ingreſſus fuerit templū, interficiatur: †ſintq; cum rege & intrante & egrediēte. Fecerūt igitur Leuitę, & uniuerſus Iuda iuxta omnia quæ præceperat Ioiada pōtifex. Et aſſumpſerunt ſinguli uiros qui ſub ſe erāt, & ueniebant †per ordinem ſabbathi, cum his qui impleuerāt ſabbathum, & egreſſuri erant. Siquidē Ioiada pontifex non

G

tur rōne dicta. a ¶Ipſi em̄ fu. e. con. .illi de domo Achab, qui erant idololatræ. b ¶Et pre. cū Io. fi. Ach. ex amicitia & familiaritate. c ¶Igit̄. Aza. &c. Hic cōſequēter deſcribit̄ eius pœna debita. & priò i pſona ꝓpria. ſcd'ò i ꝓle ſua, ibi: Nec erat vltrà ſpes. Snia āt prię ptis patet ex dictis. iiij. Re. ix. & viij. excepto qd' ſequit̄. d ¶Quē vn. do. p vnum de diſcipulis Eliſei, vt hr̄. iiij. Reg. ix. e ¶Et fi. fra. Ocho. qa frēs Ochoziæ fuerāt interfecti, vt dictū eſt, ſed filij eorū remāſerāt: vocātur tn̄ fratres Ochozię. iiij. Reg. x. c. j. ꝓpinq & de eadē cognatione i libro de Hebraicis queſtionib⁹ dr̄ qd' erāt cōſobrini Ochozię. f ¶Nec erat &c. Hic conſequenter deſcribitur punitio Ochozię i ꝓle ſua: qa mr̄ ei⁹ Athalia interfecit oēs filios eius, vno excepto. & patet ſnia hui⁹ partis ex dictis. iiij. Regū. xj. excepto qd' ſequitur: g ¶Abſconditq; eum cū nu. ſua in cu. le. i. i dormitorio ſacerdotū i tēplo miniſtrātiū, vt dicit hic gloſſa Hebraica. iiij. Regū dr̄: Eratq; cū ea i domo dn̄i clā, vbi dicit Rab. Sa. qd' hoc fuit in ſolarijs tēpli. & fortè ibi iacebāt ſacerdotes i ſua hebdomada miniſtrantes, vel ſaltē eorū aliq. Vl' dici pōt qd' priò abſcōdit eū i dormitorio ſacerdotū, qd' erat circa templum: poſtea tranſtulit eum ad ſolarium templi, vt ſecretius ſeruaretur ibi.

† cōculcatio Ochozię. ſ. vt veniens ad Iorā, conculcaretur ā Iehu.

† domus Ochozię tāta potentia vt regnum poſſet retinere.

† 4. Re. 11. a

H

NICO. DE LY.

CAP. XXIII.

ANno au. ſep. Hic agitur de tempore ipſius Ioas regis Iudę. & primò deſcribit̄ eius inſtitutio. ſcd'ò regni ſui ꝓſecutio, ca. xxiiij. Circa primū priò deſcribit̄ ipſius Ioas inſtitutio. ſecūdò Athalię occiſio, ibi: Qd' cū audiſſet Athalia. tertiò regis inſtituti cōfirmatio, ibi: Pepigit aūt Ioiada. ſententia autem iſtarū partiū patet ex dictis. iiij. Reg. xj. exceptis q̄ ſequūtur. In prima pte dr̄: i ¶Aſſump. cen. Aza. nomina iſtorū omittunt̄. iiij. Reg. xj. q̄ exprimūtur hic ad maiorē hiſtoriæ certitudinē. k ¶Erit in por. iiij. Reg. xj. dicitur: Ad portā Seir. & fortè ex illa parte erāt plures portę. ideo dicitur hic, in portis. l ¶Ad portā q̄ appellat̄ fundamenti. Iſta eſt porta quæ. iiij. Regum. xj. dicitur poſt habitaculū ſcutariorū. portæ em̄ plurib⁹ noib⁹ nomināt̄ ex diuerſis ꝓprietatib⁹.

Et pel

Moral'r. h ¶Anno autē ſeptimo cōfor. Io. aſſum. Expoſitio myſtica huius capituli requiratur. iiij. Re. xj. ca

Diuiſio

† eritis cū ſacerdotibus & Leuitis et ianitorib⁹.

† & eſtote

Moraliter

a ℭ Sup gra.colũnã,ſ. & baſim,quã pparauerat Salomõ,& poſuerat i medio baſilicæ, habentẽ qnq; cubitos lõgitudis, & qnq; latitudis,& tres i altũ. b ℭ Pepi.au. Io. Ioiada ĩterptaẽ cognoſcẽs dñm,vl'diligẽs:qa filios Iſrl'dñm cognoſcere docuit.Pepigit ergo fœd⁹ inẽ dñm ppl'mq; & regẽ vt dño.ſ. obediret,& legi ei⁹.Pepigit ẽt inẽ regẽ & ppl'm vt:ppl's erga regẽ fidel'r ageret,& rex ppl'm iuſtè regeret ſcd'm doctrinã ſacerdotũ & Leuitarũ,quorũ officij fuit inſinuare pcepta dñi.

† vel,gladios

.dederũtq; in manu ei⁹ tenẽdã legẽ. Hæc verba ne in emendatioribus quidẽ impſ ſis leguntur

† turbasq;

† cantores cũ inſtrumẽtis muſicis, & ſciẽtes laudes canere

GLOS.OR.

CAP XXIIII.

SEpt. Sequitur: ℭ Poſt q̃ pl. Ioas rex ſacerdotes arguit:qa min⁹ ſtudioſi fuerãt in inſtauratione tẽpli.& pecunia à ppl'o collata iuſſu regis per manus magiſtrorũ cęmẽtarijs & artificibus opũ daẽ,vt ſciſſuras parietũ reficiãt,& ſartatecta reſtaurẽt. Ioas eñ & hoc noĩe & hoc opere Chriſtũ ſignificat.Interptaẽ eñ dñi robur. Hic doctorib⁹ mãdat vt accipiãt oẽm pecuniã q̃ à ptereũtib⁹ offerẽ i domũ dei:qcqd.ſ.à ſctis ſcię ſpiritualis vl' bonę opatiõis collatũ ẽ i theſaurũ dñi: vt p pdicatorũ officia ad reſtauratiõnẽ ſpũalis tẽpli cõferaẽ,vt qcqd iuenerit p errorẽ ſciſſũ,vl' p vitia lęſũ,reſtaurẽt:ne p negligẽtiã doctorũ peat auditorum multitudo. d ℭ Et ſi.non q̧ filios tũc habuerit.qa Ochozia mortuo, eò q̧ nõ habuerat filiũ,oẽ ſemẽ regiũ ĩterficere molita ẽ.ſed filios ei⁹ ſacerdotes idolorũ noĩat,q tẽplũ ſpoliauerãt,& exornamẽtis ei⁹ idola ſua exornauerãt.ſæpe eñ filij imitatores dicũẽ. At illi

† man⁹,i.diſpoſitionẽ

A B

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Et pe.ſ.ſcuta rotũda,à pellẽdo dicta:qa repellũt ict⁹.In ſcd'a pte dr̃: b ℭ ℭ Cũq; vi.re. ſtã.ſu.Dicũt aliq q̧ iſte grad⁹ erat baſis ęnea,ſup quã orauit Salomõ:vt hr̃ ş.vj.& vocaẽ grad⁹, qa ad eã aſcẽdebaẽ p aliquot grad⁹,qa habebat tres cubitos i altitudĩe,vt ibidẽ dr̃.Scd'm alios v'ò erat q̃dã ſedes notabilis i porticu tẽpli,vbi rex ſedebat q̃n veniebat ad domum dñi.In tertia pte dicitur: Cõſtit.

dimiſerat abire turmas, quæ ſibi per ſingulas hebdomadas ſuccedere conſueuerant. Deditq; Ioiada ſacerdos cẽturionibus lanceas,clypeosq;,& peltas regis Dauid, quas conſecrauerat in domo domini. a Conſtituitq; omnem populum tenentium † pugiones, à parte templi dextera uſq; ad partẽ templi ſiniſtram corã altari & templo per circuitum regis. Et eduxerũt filium regis,& impoſuerũt ei diadema,& teſtimonium: dederuntq; in manu eius tenendã legem, & conſtituerunt eum regem. Vnxit quoq; illum Ioiada pontifex & filij eius,

a ℭ Synecdoche pro ſolo Zacharia qui propheta erat quem poſtea idem Ioas occidit.

imprecatiq; ſunt ei,atq; dixerunt: Viuat rex. Quod cùm audiſſet Athalia uocem ſcilicet currentium atq; laudantium regem,ingreſſa eſt ad populum in templum domini.Cùmque b uidiſſet regem ſtantem ſuper gradum in introitu,& principes † turmasq; circa eũ,omnẽq; populũ terrę gaudentẽ atq; clangentẽ tubis,& † diuerſi generis organis concinentẽ,uocemq; laudantiũ:ſcidit ueſtimẽta ſua,& ait: Inſidię,inſidię. Egreſſus autẽ Ioiada pontifex ad centuriones & principes exercitus, dixit eis: Educite illã extra ſepta templi*,& interficiatur foris gladio. Præcepitq; ſacerdos,ne occideretur in domo domini. Et impoſuerunt ceruicibus eius manus. Cumq; intraſſet por b tam equorũ domus regis,interfecerunt eã ibi. Pepigit autem

ℭ Fœdus dei,id eſt legem dei,id eſt ipſum deum cuius miniſter erat.

Ioiada fœdus inter ſe,uniuerſumq; populũ,& regem,ut eſſet populus dñi. Itaq; ingreſſus eſt omnis populus domũ Baal, & deſtruxerunt eam, & altaria, ac ſimulacra illius confregerunt. Mathã quoq; ſacerdotem Baal interfecerũt ante aras. Conſtituit autem Ioiada prępoſitos in domo dñi, ſub mani c bus ſacerdotũ & Leuitarũ,quos diſtribuit Dauid in domo domini, ut offerrent holocauſta dño, & ſicut ſcriptũ eſt in lege Moyſi in gaudio & canticis iuxta † diſpoſitionẽ Dauid. Con d ſtituit quoq; ianitores in portis domus dñi,ut non ingrederetur eam immũdus in omni re. Aſſumpſitq; cẽturiones,& fortiſsimos uiros ac principes populi,& omne uulgus terrę,& fecerunt deſcendere regem de domo dñi,& introire per mediũ portæ ſuperioris in domum regis,& colocauerunt eum in ſolio regali. Lętatusq; eſt omnis populus terrę & urbs quieuit. e Porrò Athalia interfecta eſt gladio.

Cap. XXIIII.

† SEptem annorum erat Ioas,cùm regnare cœ f piſſet,& quadraginta annis regnauit in Ieruſalem. Nomẽ matris eius Sebia de Berſabee. Fecitq; quod bonũ eſt coram dño cũctis diebus Ioiadę ſacerdotis. Accepit autem ei Ioiada uxores duas,è quibus genuit filios & filias. e Poſt quæ placuit Ioas,ut inſtauraret domum dñi. Congregauitq; ſacerdotes & Leuitas,& dixit eis: Egredimini ad ciuita g tes Iuda,& colligite de uniuerſo Iſraël pecuniam ad † ſartatecta templi dei ueſtri per ſingulos annos,feſtinatoq; hoc facite. Porrò Leuitæ egere negligentius. Vocauitq; rex Iuda Ioiadam principem,& dixit ei: Quare non tibi fuit curæ, ut co

a ℭ De qua in Exo. Quando tuleris ſummam filiorum Iſrael iuxta numerum,dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis domino &c. quod in Exod. vt potuimus expoſuimus.

geres Leuitas inferre de Iuda & de Ieruſalem pecuniam,quæ a conſtituta eſt à Moyſe ſeruo domini,ut inferret eam omnis multitudo Iſraël in tabernaculum teſtimonij? Athalia e h d nim impiiſſima,& filij eius deſtruxerunt domum dei, & de uniuerſis quæ ſanctificata fuerant in templo domini, ornaue i k runt phanum Baalim. Præcepit ergo rex,& fecerunt arcam, poſueruntq; eam iuxta portam domus domini foriſecus. Et prędicatũ eſt in Iuda,& Ieruſalem,ut deferrẽt ſinguli pretium l dño, quod conſtituit Moyſes ſeruus dei ſuper omnẽ Iſraël in deſerto. Lętatiq; ſunt cũcti principes,& oĩs popul⁹,& ingreſsi

c ℭ Cõſt.au.Io.vt fierẽt ibi diuina obſeqa,ſicut fiebãt,añq; regnaret Athalia,q̃ cultũ diuinũ put potuit,deſtruxit:vt hr̃ cap.ſe. d ℭ Iux.di.Da.q̃ diſpoſitio hr̃.ş.li.j.xxiij.& xxv.ca. e ℭ Læta.eſt o.p.t. eò q̧ liberat⁹ erat à dñio mulieris,qd' erat opprobrioſũ.& qa regnũ reſtitutũ erat ad hęrẽdẽ debitũ. C

NIC.DE LY.

CAP. XXIIII.

SEptẽ an. Hîc cõſequẽter de ſcribiẽ regni Ioas pſecutio. & priò tpe pſpitatis,ſecũdò tpe aduerſitatis, ibi: Poſtq; autẽ obijt Ioiada. Prima in duas,qa pmò deſcribiẽ pceſſ⁹ regni Ioas ĩ bono,ſcd'ò Ioiadę põtificis ſctã cõſũmatio,ibi: Senuit aũt Ioia. Sñia pmę ptis patet ex dictis.iiij.Reg. xij.exceptis q̃ ſequuntur. g ℭ Egre.ad ci. Præter eñ illã pecuniã q̃ ſpõte offerebaẽ i tẽplo p neceſſarijs tẽpli,voluit rex,vt al'q̃libet capitaneo de regno ſuo colligereẽ dimidi⁹ ſicl⁹ argẽti,q ſoluebaẽ à cõitate.& in hoc eq̃l'r ſoluebat paup & diues,vt hr̃ Exo. xxx.& hęc pecunia dabaẽ p redẽptiõe aĩę:qa cũ ſic enumerabãẽ p dimidios ſiclos datos,nõ erat plaga ĩ pplo,vt ibidẽ dr̃.h ℭ Atha.au.& ſi.filij Athalię nõ pñt hîc intelligi f̃res Ochozię filij ſui:qa oẽs fuerant iterfecti,vt hr̃.ş.ĩ fin. xxij.ca. Nec filij Ochozię, qa illos interfecit Athalia, vt hr̃.ş.xxij.cap.in fine.& iõ filij ei⁹ hoc dicũẽ ſacerdotes Baal,q̃s ipa nutriebat,vt dr̃ libro de Hebraicis q̃ñib⁹. i ℭ Deſtrux. do.de. dimittẽtes multa cadere,& ſpoliantes tẽplũ vaſis & ornamẽtis,applicãtes ea cultui Baal,& pptẽ hoc ad reſtaurãdũ iſta requirebaẽ magna pecunia.& maximè qa illa q̃ erãt applicata idolis,nõ erãt vlterì⁹ diuino cultui applicãda. k ℭ Et fe.iiij. Reg. dr̃ gazophylaciũ. loc⁹ ẽ vbi põt reponi pecunia ſine aptiõe, nõ tñ inde retrahi, ſicut p fabricis eccl'iarũ ſolet fieri. l ℭ Vt def.ſin. ptium dño.qd' conſti. Moy.ſcilicet dimidium ſiclum,vt dictum eſt ſupra. D

Diuiſio

*& qui ue rit poſt eũ foris

† 4.Re.12.a

† inſtaurandũ templũ

Et con

Moraliter. f ℭ Septẽ anno.erat Io.cum regna cœ. Hoc capitulum expoſitũ eſt myſticè, iiij. Regum.xij.cap. vſq; ibi:

Moraliter

H v Poſtq;

a ℂ At illi. Hoc faciunt apl'i, qñ p ſubiectos ſibi diſcipulos verbi
E diuini ſemina p mũdum ſparſerũt, vt oparios volũtati dei idoneos
auditorib⁹ pficerẽt: quorũ alij fabricãt ligna, cũ ſe & ſibi obediẽtes ligna fructifera in domo dei pparãt. Alij ſartatecta faciebant, qñ illa q̃ p hęreſim vel ſchiſmata rupta fuerant, reędificabant. Alij ſaxa cędũt, cũ duroscorde, & icredulos fortiꝰ increpãt. Alij metalla ferri & ęris, cũ robur fidei, & cõfeſſionẽ catholicę veritatis ab vno quoq; expetũt, vt impleaꝰ domus dei, iuxta illud: Vnicuiq; noſtrum data eſt gr̃a ſcd'm mẽſurã donatiõis Chriſti. b ℂ Reli. p. Videꝰ cõtrarium qd' legiꝰ in lib. Regũ. Verũtñ nõ fiebãt ex eadẽ pecunia hydriæ templi & fuſci. &cæ. Sed non hîc dicitur, quòd de eadem pecunia q̃ offerebaꝰ à pplo in tẽplo dñi ad inſtaurationẽ dom⁹ dei facta fuerunt ſacra vaſa in miniſteriũ tẽpli & ad holocauſta, ſed de reliqua pte pecuniç. i. de ea q̃ alijs donationibus collata fuerat. Potuit eñ fieri, vt in diuerſis tẽporib⁹ pecuniæ oblatę diuerſę facturę materiã pbe rẽt, ſicut alia eſt doctrina qua rudes imbuunꝰ ad fidẽ, alia qua pfecti inſtruunꝰ ad plenitudinem. c ℂ Et fa. eſt. Tradũt Hebręi pncipes Iuda regẽ vt deũ adoraſſe, & illũ libenter accepiſſe: vnde nimis dñm offendit, & ſubitò expꝰtus eſt irã quã meruit. Ob hanc etiã culpam Herodes legitur in Actib⁹ apl'orũ ab angelo pcuſſ⁹.

ℂ Zacharię

†ad præpoſitum regis

Eph. 4. b.

4. Reg. 12. c

Act. 12. d.

contulerunt in arcam dñi atq; miſerunt, ita ut im-
pleretur. Cumq; tempus eſſet, ut deferrent arcam
† coram rege per manus Leuitarũ (uidebãt enim
multam pecuniam) ingrediebatur ſcriba regis, &
quem primus ſacerdos conſtituerat, effundebánt
que pecuniam quę erat in arca. Porrò arcam re-
portabant ad locum ſuum, ſicq; faciebant per ſin

a ℂ Diuini verbi.

gulos dies. Et cõgregata eſt infinita pecunia, quã a

a ℂ Criſtus rex & ſacerdos. b ℂ Diſpenſatoribus euangelij quitatici menſuram diſpenſant his qui operantur in domo domini.

dederunt rex & Ioiada his, qui præerant operibus
a domus domini. At illi cõducebant ex ea cæſores
lapidum, & artifices operum ſingulorum, ut in-
ſtaurarent domum dñi, fabros quoq; ferri & ęris,
ut quod cadere cœperat, fulciretur. [l] Egeruntq; hi
qui operabantur induſtriè, & obducebatur pa-
rietum cicatrix per manus eorum, ac ſuſcitauerũt
domum dñi in ſtatum priſtinũ, & firmiter eam
ſtare fecerunt. Cumq; compleſſent omnia opera,
b detulerunt coram rege & Ioiada reliquã partem b

a ℂ Qui apti ſunt ad capienda diuina munera & exercenda dei miniſteria.

pecuniæ, de qua facta ſunt uâſa templi in miniſte-

a ℂ Hæ ingenij capacitatem vel dilectionis latitudinem ſignificãt.

rium & ad holocauſta, phiâlæ quoq; & cætera ua
ſa aurea & argentea. Et offerebantur holocauſta

a ℂ Si tempus præſentis vitæ in ſanctæ trinitatis fide cum bonorum operum perfectione complemus ad æternam beatitudinem quæ eſt in dextera dei perueniemus.

in domo dñi iugiter cunctis diebus Ioiadæ. Sênu c
it autem Ioiada plenus dierũ, & mortuus eſt cum d
centum & triginta eſſet annorum. Sepelieruntq;
eum in ciuitate Dauid cum regibus, eò quòd feciſ e

a ℂ Quia populũ dei cunctis diebus ſacerdotij ſui bene rexit, & ad cultũ dei inſtruxit.

ſet bonũm cum Iſraël * & cum domo eius. Poſt- f g
quam autem obiit Ioiada, ingreſsi ſunt principes h
Iuda, & adorauerunt regem. Qui delinitus obſe-
quijs eorum, acquieuit eis. Et dereliquerunt tem- i
plum dñi dei patrum ſuorum, ſeruieruntq; lucis,
c & ſculptilibus, & facta eſt ira dñi contra Iudam,
& Ieruſalem propter hoc peccatũ. Mittebatq; eis k
prophetas, ut reuerterentur ad dñm, quos prote-
ſtantes illi audire nolebant. Spiritus itaq; dñi in- l
duit Zachariam filium Ioiadæ ſacerdotem, & ſte m
tit in conſpectu populi, & dixit eis: Hæc dicit do-
minus: Quare tranſgredimini præceptum domi
ni, quod uobis non proderit; & dereliquiſtis do-
minum ut derelinqueret uos? † Qui † congrega- n
ti aduerſus eum miſerunt lapides iuxta regis im-
perium, in atrio domus domini. Et non eſt recor
datus Ioas rex miſericordiæ, quam fecerat Ioiada
pater illius ſecũ, ſed interfecit filium ei⁹. Qui cùm
moreretur ait: Videat dominus & requirat. Cúm o p
que euolutus eſſet annus, aſcendit contra eum ex
ercitus Syrię, uênitq; in Iudam & Ieruſalem, & in-
terfecit cunctos principes populi, atq; uniuerſam q
prædam miſerunt regi Darmaſcum. Et certè
cùm permodicus ueniſſet numerus Syrorum, tra
didit dñs in manibus eorum † infinitam multitudi
nem, eò quòd dereliquiſſent dñm deum patrum
ſuorum. In Ioas quoque ignominioſa exercuere r
iudicia, & abeuntes dimiſerunt eum in languori-

Nicolaus de Lyra.

F ℂ Et congregata eſt infinita pecunia. hypbole eſt, ad denotãdũ magnã ſummã, licet eſſet finita ſimpl'r. b ℂ Reliquã par. Contrariũ videꝰ. iiij. Regũ xij. c. vbi diciꝰ: Non fiebãt ex eadẽ pecunia hydrię tẽpli dñi &c. Dicẽdũ, q̃ q̃diu repabaꝰ templi ędificiũ, nõ fiebãt vaſa tẽpli ex illa pecunia, q̃ ordinata erat ad reparãdũ ędificiũ, & ſcd'm hoc loquiꝰ ſcriptura. iiij. Reg. ſed ędificio reparato de reſiduo pecunię facta ſunt vaſa tẽpli, vt hîc diciꝰ. c ℂ Senuit au. Io. Hîc cõſequẽter deſcribiꝰ ipſi⁹ Ioiadę felix cõſummatio, cũ dr̃: d ℂ Plen⁹ di. qa nõ tranſiit tp̃s in vacuũ, ſed in bonis opib⁹ cõtinuè ſe exercuit, ppter qd' valde ſolẽniter ſepultus fuit, cũ diciꝰ: Sepelieruntq; eum in ci. Da. cũ re. Et ſubdiꝰ cauſa hui⁹: e ℂ Eo q̃ fe. bo. cũ Iſ. ipſum à dominio mulieris liberãdo, & ab idololatria reuocãdo. f ℂ Et cum do. ei⁹. regẽ de eius ſemine reſtituẽdo. vt patet p pdicta. g ℂ Poſtq; au. ob. Hîc cõſequẽter deſcribiꝰ regnũ Ioas tpe aduerſitatis. & priô deſcribiꝰ ipſi⁹ & populi malũ culpę, ſcd'ô malũ pœnę, ibi: Cũq; euolutus. Circa primũ tangiꝰ duplex culpa. Prima ẽ idololatria, cũ diciꝰ: h ℂ Ingreſsi ſunt prin. Iu. & ado. re. impendẽdo ſibi diuinũ honorem, ſicut dictum fuit diffuſius. iiij Re. xij. f. i ℂ Et dereliq. tem. do. dei pa. ſuo. Abyſſus enim abyſſum inuocat. & ideo de vno peccato tracti ſunt ad alia k ℂ Mittebatq; eis pr. vt re. ad do. Ex quo apparet dei miſeratio & eorum obſtinatio. Conſequenter notãtur parricidio in interfectione Zacharię, qui patri ſucceſſerat ĩ ſummo ſacerdotio, vt hr̃ ex gloſſa magna Hebraica. Thren. ij. g. ſuper illud: Si occiditur in ſanctuario dñi ſacerdos & propheta. & in pręſenti cũ diciꝰ: l ℂ Spirit⁹ ita. do. in. Za. Ex reuelatiõe eñ ſpũſſcti, & ei⁹ impulſu, mot⁹ fuit ad cõſtãter arguendũ regem & populũ. m ℂ Filium Io. ſa. Per hoc oſtenditur conditio aggrauans peccatum: quia Ioiada fecerat bona erga regem & populum, vt patet ex p̃dictis. n ℂ Miſerunt la. iux. re. imp. Ex quo patet, q̃ rex & populus perpetrauerunt parricidium. o ℂ Videat do. & re. Hoc dicit non zelo vindictę, ſed iuſtitię diuinæ. p ℂ Cumq; e. eſ. an. Hîc conſequenter poniꝰ debita pœna: & primò in debellatione Ioas, cùm dicitur: Aſcendit con. eum exe. Sy. Ex quo patet ſententia vſq; ibi: r ℂ In Ioas quo. igno. iu. quę autem fuerunt illa, hîc non exprimitur: nec. iiij. Reg. ſed libro de Hebraicis q̃ſtionibus dicitur, q̃ occiderunt filios eius coram eo, improperando ei interfectionẽ Zachariæ. Sed hoc non videtur verũ: quia in prin

* g ℂ Poſtq; au. ob. Io. ing. ſunt prin. Iu. & ado. reg. Per principes Iuda, qui diuinos honores regi Ioas exhibuerunt, ſicut dixi plenius in expoſitione literali ſuper. xij. cap. iiij. libr. Regum, ſignificantur adulatores regum & potentum, & ſic faciunt eos vitijs inſanire, & relinquere timorem diuinum, ſicut iſte Ioas dereliquit adulationibus principum delinitus. & prædicatores veritatis contemnere, & vſq; ad mortem aliquando perſequi, ſicut iſte Ioas Zachariam prophetam iuſsit lapidari. p ℂ Cũq; euolutus eſſet annus, aſcẽdit contra eum exercitus Syriæ. Per Syros qui interpretantur ſublimes, ſignificantur ſuperbi dæmones. Vnde Iob. xlj. d. dicitur de dæmonum principe, q̃ ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Igitur per exercitum Syriæ ſignificatur exercit⁹ gehennæ ſiue dæmonum. vnde ſubditur: q ℂ Et interfecit cunctos princip. populi. per quos ſignificantur adulatores regum & potentum, vt prædictum eſt. r ℂ In Io. qu. ig. ex. iu. qui fuerat adulatiõibus principum delinitus. Per hoc igitur deſignatur, q̃ dæmones ſecum trahunt ad inferni ſupplicia adulatores, & adulationibus eorum cquieſcentes.

* cum deo

† Mat. 23. d.

G

Pſ. 41. b.

† Et cœperũt opari operarij

H

Moraliꝰ

delinitus obſequijs eorum,

† cõiurãtes

† vniuerſã

ignominioſa

a ℂ Zachariȩ filii Ioia. Dñs in euangelio Zachariã int̃ tẽplũ & altare occiſum memorãs, filiũ Barachiȩ dicit, quẽ pñs hiſtoria teſtat̃ filiũ fuiſſe Ioiadȩ. Sed alij Zachariã filiũ Barachiȩ dicũt, q in duodecĩ ꝓphetis vndecim⁹ ẽ, patriſq; nomẽ cõſentit ĩ eo. Sed vbi occiſus ſit iter tẽplũ & altare, ſcriptura nõ docet, maxiè cũ tp̃ib⁹ ei⁹ vix ruinȩ tẽpli fuerint. Alij Zachariã p̃rem Iohãnis intelligi volũt, ex qbuſdã apocryphorũ ſõnijs approbãtes, ꝙ ꝓpterea occiſ⁹ ſit, qa p̃dicauit aduẽtũ ſaluatoris; hoc qa de ſcripturis nõ habet autoritatẽ, eadẽ facilitate cõtẽnit q̃ ꝓbat̃. Alij iſtũ volũt Zachariã eẽ, q occiſ⁹ ſit int̃ tẽplũ & altare à Ioas rege, ſicut Reg. narrat hiſtoria. Sed obſeruãdũ, ꝙ iſte Zacharias nõ ſit fili⁹ Barachiȩ, ſed Ioiadæ. cũ ergo Zachariã teneam⁹ & occiſionis cõſẽtiat loc⁹, q̃ramus q̃re dr̃ hîc fili⁹ Barachiȩ, & nõ Ioiadæ. Barachias bñdict⁹ dñi dr̃, & ſacerdotis Ioiadȩ iuſtitia Hebræo noĩe mõſtrat̃. In euãgelio (q̃ vtũt̃ Nazareni) ꝓ filio Barachiȩ fili⁹ Ioiadȩ legit̃ ſimpliciores f̃res int̃ ruinas tẽpli & altaris, vl̃ ĩ portarũ exitib⁹, q̃ Siloã dicũt, rubra ſaxa mõſtrãtes Zachariȩ ſanguine putãt eſſe polluta. b ℂ Inſidia. ve. Aſſerũt Hebrȩi Ammonitas & Moabitas ĩſidiatos eẽ regi Ioas ꝓ iiuſta nece Zachariȩ ad exaggerãdã malitiã Iſraelitarũ, q vlciſci noluerũt ſacerdotẽ dei, quẽ vindicauerũt filij alienigenarũ.

Mat.23.d.

† Iſti ſũt q cõiurauerũt cõtra eũ

† vbi p̃cepit dñs, ne occiderent.

† tribunos

GLOS.ORD.

B CAP. XXV.

Vigintiquinq;. Seq̃t: c ℂ In val. Sal. vbi ſal fiebat, vl̃ fœno ſalſuginis, vt multis ĩ locis deciſo & ſiccato & ĩcẽſo, vl̃ aq̃s puteorũ ſalſis ferucfactis, & ad ſalis firmitatẽ coquẽdo ꝑductis. Vel al̃r, vbi & Ioab duodecĩ milia Idumȩorũ percuſiſſe legitur. Pro valle autẽ Salinarũ vet⁹ editio q̃ſi nomẽ regiõis Gemel appoſuit. ☞ Scio, inquit

† facere cadere

2.Re.8.d.

Nicolaus de Lyra.

qa in p̃ncipio ſe. ca. dr̃ ꝙ Amaſias fili⁹ ei⁹ regnauit ꝓ eo, ꝓpt̃ qḋ & multa alia, iſte liber de Hebraicis q̃õnib⁹ à multꝫ, & rõnabil̃r vt vr̃, negat̃ eſſe Hieronymi: tũ qa nõ habet ei⁹ ſtilũ: tũ qa in libro illuſtriũ virorũ, vbi Hiero. enumerat libros ab eo editos, facit ſolũ mẽtionẽ de Hebraicis q̃ſtionib⁹ ſup Ge. & ideo dr̃: ꝙ liber de Hebraicis q̃ſtiõib⁹ ſup alios libros fact⁹ fuit à quodã Iudæo cõuerſo, qui multa fictitia immiſcuit, vt vr̃, ꝓpt̃ qḋ de illo libro parũ curãdũ eſt, niſi q̃tũ cõſonat v̾itati. Et ideo al̃r dr̃, ꝙ fecerũt iſti Ioas plagas turpes & ignominioſas. & iõ ſubdit̃: Et iõ abeũtes dimiſerũt eũ in lãguorib⁹ magnis. Scḋò deſcribit̃ pœna eius ĩ iterfectiõe, cũ dr̃: a ℂ Sur rexerunt

※ viuorum

bus magnis. Surrexerunt autem contra eum ſerui a ſui in ultionem ſanguinis Zachariæ filij Ioiadȩ ſacerdotis, & occiderunt eum in lectulo ſuo, & mortuus eſt. Sepelieruntq; eum in ciuitate Dauid, ſed b non in ſepulchris regũ. † Inſidiati uerò ſunt ei Zabad filius Semaath Ammonitidis, & Iozabad filius Semarith Moabitidis. Porrò filij eius ac ſumma pecuniæ quæ adunata fuerat ſub eo, & inſtauratio domus dei, ſcripta ſunt † diligentius in libro regum: Regnauit autem Amaſias filius eius pro eo.

Cap. XXV.

Vigintiquinq; annorum erat Amaſias cùm regnare cœpiſſet, & uiginti nouem annis regnauit in Ieruſalem. Nomen matris eius Ioadan de Ieruſalẽ. Fecitq; quod bonum eſt in cõſpectu domini, ueruntamen non in corde perfecto. Cumq; roboratũ ſibi uideret imperium, iugulauit ſeruos qui occiderant regem patrem ſuum, ſed filios eorũ nõ interfecit, ſicut ſcriptũ eſt in libro legis Moyſi, † ubi pręcepit dñs, dicens: † Nõ occidentur patres pro filiis, neq; filij pro patribus ſuis, ſed unuſquiſq; in peccato ſuo morietur. Congregauit igitur Amaſias Iudam, & conſtituit eos per familias † tribunosq;, & centuriones in uniuerſo Iuda & Beniamin. Et recenſuit à uiginti annis & ſurſum: inuenitq; trecenta milia † iuuenum qui egrederentur ad pugnã, & tenerent haſtam & clypeum. Mercede quoq; conduxit de Iſraël centum milia robuſtorum centũ talentis argenti. Venit autem homo dei ad illum, & ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus Iſraël. Non eſt enim dominus cum Iſraël, & cunctis filiis Ephraim. † Quòd ſi putas in robore exercitus bella conſiſtere, ſuperari te faciet dominus ab hoſtibus. Dei quippe eſt & adiuuare, & † in fugam conuertere. Dixitq; Amaſias ad hominem dei: Quid ergo fiet de centum talentis, quæ dedi militibus Iſraël? Et reſpõdit ei homo dei: Habet domin⁹ unde tibi dare poſsit multò his plura. Separauit itaq; Amaſias exercitum, qui uenerat ad eũ ex Ephraim, ut reuerteretur in locum ſuum. At illi contra Iudam uehemẽter irati, reuerſi ſunt in regionem ſuam. Porrò Amaſias † cõfidẽter eduxit populum ſuum, & abiit in uallem Salinarum. Percuſsitq; filios Seir decem milia, & alia decem milia uirorum ※ ceperunt filij Iuda, & adduxerunt ad pręruptum cuiuſdam petræ: præcipitaueruntq; eos de ſummo in præceps, qui uniuerſi crepuerũt. At ille exercitus quem remiſerat Amaſias, ne ſecum iret ad prælium, diffuſus eſt in ciuitatibus Iuda à Samaria uſque ad Bethhoron. Et interfectis tribus milibus diripuit prædam magnã. Amaſias uerò poſt cædem Idumæorum & allatos deos filiorũ Seir, ſtatuit illos in deos ſibi, & adorabat eos, & illis adolebat incẽſum. Quamobrem iratus dominus contra Amaſiam, miſit ad illum

a ❡ Opinionem hominum qui uidebant & laudabant.

a ❡ De quo Ieroboã m. Q. cum ſubditis, nec cum prælatis dominus eſt.

❡ Decem tribuum qui idola colebant & deo abominabiles erant.

a ❡ Quia ſecundum Hebræos cum præcipitarentur decem milia de petra, idola reſponderunt illos ideo interfectos, quia in cultu eorum negligentes fuerunt.

rexerũt au. cõ. eũ ſer. ſui. Et patet ſnĩa hui⁹ ptis ex dictis. iiij. Re. xij. ĩ fine. b ℂ Sed nõ ĩ ſe. qa erat indign⁹, ꝓpt̃ malitias ſuas. C

NIC. DE LY.

CAP. XXV.

Vigintiquinq;. Hîc cõſequẽter agit̃ de tp̃e Amaſiȩ, & priò deſcribit̃ regni ei⁹ ꝓſp̃itas, q̃diu vixit ĩnocẽter. ſcḋò ei⁹ aduerſitas poſtq; vixit ĩſolẽter, ibi. At ille exercit⁹. Snĩa aũt primȩ ptis patet ex dictis iiij. Re. xiiij. ĩ p̃ncipio, exceptis q̃ ſequunt̃. d ℂ Iugulauit ſer. q occi. re. pa. ſu. & hoc iuſtè: qa licet eſſet dign⁹ morte, tñ iſti nõ habebãt autoritatẽ eũ occidendi. e ℂ Cõgregauit ig. Am. Iu. ad pugnãdũ cõtra Idumȩos infeſtãtes regnũ ſuũ. f ℂ O rex ne egre. te. exer. Iſ. quia erant idololatrȩ, & ideo eorũ ſocietas magis nocuiſſet, q̃ iuuiſſet. Ideo ſequitur: g ℂ Nõ eſt em̃ do. cũ Iſ. qa in regno illo colebant̃ vituli aurei, & etiam idola alia. h ℂ Et cun. fi. Ep. à quib⁹ denominabat̃ regnũ illud: quia Ieroboã prim⁹ rex fuit de tribu Ephraim, & plures alij poſt eum. i ℂ Habet do. vn. tib. ex quo patet, & illã pecuniam illis militibus dimiſit. k ℂ At il. cõ. Iu. veh. ira. nõ propter pecuniæ retractionẽ, vt dictũ eſt, ſed qm̃ reputauerũt ſe contemni in illa ſeparatione. l ℂ Percuſsit q; fi. Se. de. mi. ſic eſt ĩ Hebrȩo & iiij. Regũ. xiiij. & nõ. xx. milia, vt habent aliqui libri, & malè. D m ℂ At il. exer. Hîc cõſequẽter deſcribit̃ aduerſitas regni ſui poſtq; vixit inſolenter. & primò ponit̃ aduerſitas ĩducta ꝓ p̃ctõ ſuperbiȩ, & ſecundò ꝓ peccato idololatriȩ, ibi: Amaſias quoq;. Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ Amaſias ex habita victoria elat⁹ fuit in ſuꝑbiã, eã magis attribuẽs virtuti ꝓpriȩ q̃ diuinȩ, & ideo exercit⁹ Iſrl̃ q redierat ad terrã ſuã, excitatus fuit ex diuina ordinatiõe, vt inuaderet regnũ ſuũ. nõ em̃ iuaſerũt in reditu de exercitu Amaſiȩ, ſed poſtq; venerãt ad t̃rã ſuã. & hoc notat̃ cũ dr̃: n ℂ Diffu. eſt in ci. u. a Sa. ſ. veniendo. o ℂ Vſq; Be. Samaria aũt erat in regno Iſrael; Bethhorõ aũt in regno Iudȩ; & ideo ſi redeundo de exercitu Amaſiȩ hoc feciſſẽt, ſcriptura dixiſſet modo cõtrario ſ. à Bethhorõ vſq; ad Samariã. p ℂ Amaſias q. Hîc cõſequẽter ponit̃ aduerſitas ꝓ p̃ctõ idololatriȩ. & primò ponit̃ culpa. ſecũdò pœna, ibi: Igit̃ Amaſi. Circa primũ dr̃: Amaſi. q. In libris de Heb. q̃ſti. dr̃, qa idola cũ morerentur Idumæi dederunt reſponſa, quod hoc accidebat Idumȩis, eò quòd negligentes fuerunt in cultu

Diuiſio

† in Midras libri (vide ſ. in fine. 13. cap)

† Deu. 24. c

4. Re. 14. b.

† electorũ

Diuiſio

† Quòd ſi (ſub. nõ credis) ingredere vel vade, fac roborare ad bellũ: cadere

† roborat⁹ vl̃ cõfirmatus

Diuiſio

Moraliter. c ℂ Vigintiquinq;. Expoſitio moralis hui⁹ capituli requiratur. iiij. Re. xiiij. cap.

Moraliter.

a ℭ Scio in. Qui neminem vult pire,ſed eũ q in pctõ pſeuerat,iuſto iudicio dãnat.Iõ ergo Amaſias pijt:qa admonit⁹ p ,ppheta vt ageret pniã, nõ obediuit:ſed vſq ad finẽ pmãſit. b ℭ Cardu⁹ q. Hãc ſiſitudinẽ inuit:qa Amaſias nobiliſsimis ort⁹ natalib⁹ de ſtirpe Dauid veniẽs,ppt idolatrię fœditatẽ degẽs & viſis fact⁹,ppriã mẽſurã nõ cõſiderat,ſed vltra modũ ſupbię faſtu ſe eleuat. c ℭ Bethſames. In Regũ dr̃ Bethſames oppidũ Iudę:qa ptinet ad regnũ Iudę,i.ad duas trib⁹ qb⁹ ipabat dom⁹ Dauid,ſed ſecũdũ ſitũ locorũ ptinet ad tribũ Bẽiami. d ℭ Et ap. Ob. qa nõ ſolũ vaſa abſtulit q̃ i domo dei repit,ſed ẽt illa q̃ obſeruabãt ianitores & cuſtodes tẽpli. In Regũ aũt legit,q Dauid elegit de filijs Obededõ.lxxij.ad miniſtrãdũ in domo dei,& cuſtodiã templi. c ℭ Qui poſt. Ex q̃ ,pphetę conſiliũ non audiuit,necq ad dñm cõuerti voluit,cõiuratio ppata eſt & dilata,donec ad cõſummationẽ perueniret.

pesſimo — 4.Re.14.c. — †abijt — † muros

GLOS. ORD.

CAP. XXVI.

F Omnis aut. Sequit: ℭ Ozias.c.re.c. Qui & Azarias,Ozias iterptat virt⁹ dñi. Azarias auxiliũ dñi.qa q̃diu recte egit,diuĩa ope adiut⁹ plurima bella felicit cõmiſit,& de hoſtib⁹ triũphauit,Sed priuſq p ſupbiã illicita tẽtauit,lepra pcuſſus nõis & honoris offuſcauit dignitatem,excluſus à populo vſq ad diẽ mortis.

Nic. de Lyra.

Sup ... rũt i cultu eorũ.q audiẽs Amaſias eos coluit.ſed hoc vr̃ fictitiũ.qa nulla gl. Hebraica hoc dicit,nec aliqs expoſitor Latin⁹ autẽtic⁹.vr̃ ẽt eſſe cõtra textũ:qa ,ppheta de hoc rephendens Amaſiam dixit: a ℭ Cur ad.de.nõ em̃ dicit ppls alicui⁹ veri dei vel falſi, niſi cultũ ipẽdat ſibi ſcd'm ordinẽ illi⁹ rit⁹. Vñ & filij Iſrl', qñ nõ colebãt debito modo dñm,dicebant nõ ppls eius, vt patet Oſee.j.c.& i plurib⁹ alijs locis veteris teſt. Itẽ quia Amaſias rñdiſſet ,pphetę cauſam dictã idola colẽdi,vt vr̃ pbabiliter,qd' nõ fecit,ſed dixit: b ℭ Nũ cõſi. ex hoc etiã appet obſtiatio ipi⁹ Amaſię. c ℭ Igit Ama. Hĩc poſt culpã ponit pœna debita. Et patet ſnĩa ex dictis.iiij. Reg.xiiij. addẽda tñ ſunt aliq. d ℭ Cardu⁹ q. Cardu⁹ eſt herbavilis, & deſpecta. Cedr⁹ aũt eſt arbor alta.& ideo vocat Amaſiã carduũ,q ſub ſe habebat tres trib⁹ tm̃:ſe aũt vocat cedrum

†4.Re.14.c — †Mehunim

a ℭ Eleazar filium Dodai auunculum eius,ſicut Hebræi tradunt.

prophẽtam qui diceret ei:Cur †adoraſti deos,qui non a
liberauerunt populũ ſuum de manu tua. Cumq hæc
ille loqueretur,reſpondit ei:A quo es miſſus hęc dice-
re? Num conſiliarius regis es? Quieſce, ne interfici- b
a am te. Diſcedensq propheta:ſcio,inquit, quòd cogi-
tauerit dñs occidere te,quia feciſti hoc malum,& inſu-
per non acquieuiſti cõſilio meo. †Igitur Amaſias rex c
Iuda inito peſsimo conſilio,miſit ad Ioas filium Ioa-
chaz filij Iehu regẽ Iſraël, dicẽs: Veni, uideamus nos
b mutuò. At ille remiſit nuntios,dicẽs: Carduus qui eſt d
in Libano,miſit ad cedrum Libani dicens: Da filiam
tuam filio meo uxorem. Et ecce beſtię quæ erãt in ſyl
ua Libani,tranſierunt,& conculcauerunt carduũ. Di
xiſti: Percuſsi Edom,& idcirco erigitur cor tuũ in †ſu
perbiã: Sede in domo tua: Cur malũ aduerſum te pro
uocas,ut cadas tu & Iudas tecũ? Noluit audire Ama
ſias,eò quòd dñi eſſet uoluntas,ut traderetur in †ma-
nus hoſtium propter deos Edom. Aſcendit igitur Io
as rex Iſraël,& mutuos ſibi prębuere conſpectus. A-

a ℭ Ciuitas ſacerdotalis in tribu Beniamin,altera Bethſames eſt in tribu Nephthali ad regnum decem tribuum pertinens.

c maſias autẽ rex Iuda †erat in Bẽthſames Iudæ. Cor-
ruitq Iudas coram Iſraël,& fugit in tabernacula ſua.
Porrò Amaſiam regẽ Iuda, filium Ioas filij Ioachaz e
cepit Ioas rex Iſraël in Bethſames,& adduxit in Ieru-
ſalem. Deſtruxitq †murũ eius à porta Ephraim uſq
ad portã anguli quadringẽtis cubitis. Om̃e quoq au-
rum,& argentũ,& uniuerſa uaſa q̃ repererat in domo f
d dñi,& apud Obededõ, in theſauris etiã domus regiæ,
necnon & filios obſidũ reduxit in Samariã. Vixit au- g
tem Amaſias filius Ioſias rex Iuda,poſtquã mortuus
eſt Ioas filius Ioachaz rex Iſraël.xv.annis. Reliqua ue
rò ſermonum Amaſiæ priorum,& nouiſsimorũ ſcri-
e pta ſunt in libro regum Iuda & Iſraël. Qui poſtquam
receſsit à dño,tetenderunt ei inſidias in Ieruſalẽ. Cũq
fugiſſet Lachis: miſerunt,& interfecerunt eum ibi: Re

a ℭ Quia deos Edom qui in equis portabantur adorauit,non ſuper humeros hominum: quia neglexit ſeruire deo Iſrael,cuius myſteria ſup humeros patriarcharũ portabant.

portantesq ſuper equos, ſepelierunt eum cum patri-
bus ſuis in ciuitate Dauid. Cap XXVI.

O†Mnis autem populus Iuda filiũ eius h
Oziam annorũ xvi. conſtituit regem
pro patre ſuo Amaſia. Ipſe ædificauit
Ailath, & reſtituit eam ditioni Iudæ,
poſtquã dormiuit rex cum patribus
ſuis. Sedecim annorũ erat Ozias, cùm
f regnare cœpiſſet,& quinquagĩta duobus annis regna
uit in Ieruſalem. Nomen matris eius Iechelia de Ieru
ſalem. Fecitq quod erat rectum in oculis domini iu- i
xta omnia quæ fecerat Amaſias pater eius,& exquiſi k

a ℭ Hunc aiunt eſſe filium Zachariæ filij Ioiadæ,qui poſt mortem patris natus & ob hoc patris nomen ſortitus eſt: intelligens enim propter ſacerdotium, videns propter prophetiam dicitur.

uit dominum in diebus Zachãriæ intelligentis & †ui-
dentis deum. Cumq requireret dominum, †direxit e-
um in omnibus. Denique egreſſus eſt,& pugnauit
contra Philiſthiim,& deſtruxit murum Geth,& mu-
rum Iabnię,murũq Azoti. Ædificauit quoq oppida
in Azoto,& in Philiſthiim,& adiuuit eum deus cõtra

a ℭ Locum eſſe dicunt qui in Geneſi Gerara dicitur,vbi regnauit Abimelec. & vbi peregrinatus eſt Abraham cum Sara vxore ſua.

Philiſthiim & cõtra Arabes,qui habitabãt in Gũrba-
al,& contra †Ammonitas. Appẽdebãtq Ammonitę

G drum:qa habebat decem tribus in regno ſuo. e ℭ Porro Ama.re.iu.fi.Io.fi.Io. ſic habet in Hebræo & in libris correctis,& iſte Ioachaz idẽ eſt cũ Ochozia: qui vocat etiã Ioathã,vt hr̃ ſuprà.xxj.c. f ℭ Vaſa q̃ re.in do.do. & ap.Obe. Iſte tpe Dauid fuit cõſtitut⁹ ad cuſtodiã theſaurorũ,& filij ei⁹ ſucceſſerũt ſibi in eodẽ officio.& ideo locus ille vbi talia ſeruabantur, ab eo denoĩabat. g ℭ Necnõ & fi.ob. Dixerunt aliq, q iſti erãt filij principũ regni Iſrael,quos tenebat Amaſias obſides. Sed hoc nõ videt verũ:qa nõ legit Amaſias tm̃ p ualuiſſe regno Iſrael,ppt qd' dicẽdũ,q iſti erãt filij principũ regni Iuda: quos cepit rex Iſrl' in plio.& qñ venit in Ierlm cõmutauit, accipiẽdo filios ,p patrib⁹ quos tenebat

† quæſiſti — malum — † 4.Re.14.b. — †gloriam — † manibus 1.Par.15.d.

NIC. DE LY.

CAP. XXVI.

Omnis aut.pop. Hĩc cõſequẽter agit de tpe. Oziæ, cui⁹ priò deſcribit laudabilis cõuerſatio,ſecundò deteſtabilis elatio,ibi: Sed cũ roborat⁹ eſſet. Circa primũ priò deſcribit vt gratioſus,cũ dicit: i ℭ Fecitq q er.re.in oc.do.iu.om. q̃ fe.Ama.ſ.in principio regni ſui,vt habet in cap. pcedẽti. k ℭ Exqſiuit do.die. Zach.intel.& vi.de. Dicit hĩc glo. Hebraica,q hęc eſt litera: Intelligẽtis timores dñi. & q iſte Zacharias idẽ eſt q rex Ozias,& q vocatus fuit tribus noĩbus.ſ. Ozias i principio hui⁹ capituli,& hoc Zacharias.& .iiij. Reg.xv. Azarias.& dicit hĩc intelligens timores dñi:qa fuit bon⁹,& ſapiens,& timẽs dñm in principio regni ſui. Expoſitores autẽ noſtri dicũt communiter, q iſte Zacharias fuit fili⁹ Ioiadæ ſacerdotis, quẽ occidit Ioas rex Iuda,vt dictũ eſt ſuprà.xxiiij ca. Secundò deſcribit vt victorioſus,cũ dicitur: Deniq egreſſus eſt,& pugnauit cõtra Philiſthijm. Tertiò deſcribit vt famoſus,cũ dicit: Et diuulgatũ eſt nomen eius. Quartò vt in bonis tẽporalibus copioſus.qd' apparet primò i ędificijs q̃ fecit,cũ dicit: Ædifica-

H

Moraliter. h ℭ Omnis au.po.Iu.fi.ei⁹ Ozi. Per iſtũ Oziã q anno ſedecimo regnare cœpit,& qd' rectũ erat i cõſpectu dñi,fecit,ſignificat iuuenis bonę indolis & bene diſponẽs regnũ aię ſuę p debitã ſubiectionẽ uiriũ ſenſitiuarũ regimini rõnis rectę. Et qm̃ ex hoc ſequitur diffuſio bonę famę,ideo ſequitur: Et diuul-

†viſiões dei — Moraliter — †proſperari eum fecit deus

a ℂ Sup p.val. Hęc ē porta E-
A phraim, quā ſupi⁹ deſtructā eē re-
ſ.eod.25.f. tulitā Ioas rege Iſrl. Noluit āt ſcri
ptor hiſtorię nomē ponere in æ-
dificādo, qd' poſuit in deſtruēdo, a
& qa Ephraī idolis īmolabat, & cū
†ſup āgulū Ioas rege ſuo hāc portā deſtruxe-
rat i ędificatiōe ipi⁹, ꝓprio voca-
bulo non meruit noīari: ſed noīe
vallis dr̄, ꝓpter autoris ſui hūilia-
tionē & vilitatē, hic i Eſdra dicit̄:
†Agricolas Et portā vallis ædificauit Annon
& habitatores Zanoe. De hac au-
Nee.3.c. tē porta & alijs portis Ierl'm in Eſ
*ſecūdm numerū eorū dra ſequētes Bedā abūdè diximꝰ.
b ℂ Sed cū. Fuit Ozias priò iu-
†præfecti ſt⁹, & rectū fecit i cōſpectu dñi. vñ
& hoſtes vicit, & multos ꝓphetas
in ipio ſuo habuit. Hinc ꝙdiu vi
xit Zacharias ſacerdos cognomē
to intelligēs, placuit deo cū oī ve-
neratiōe ſeruiēs ī tēplo. Sed poſtq̃
Zacharias obijt, volens p ſe offer
re donaria, ſacerdotij dignita tēnō
tā piè ꝙ audacter iuaſit, nec recla
mātib⁹ Leuitis & ſacerdotib⁹ obe
diuit. vñ lepra i frōte ꝑcuſſus eſt,
Ezec.9.b. quā ſacerdos auri lamina ꝓtege-
bat, quā i Ezechiele iubet dñs Tau
lrę ipſis iōe ſignari. c ℂ Ingreſſuſq;
eſt. qa indutus ſtola ſacerdotali i-
ſtāte ſolēni feſtiuitate intrauit in tē
plū ad altare aureū, oblatur⁹ incen
ſū ſecdm Ioſephū. V ñ añ ciuitatē i
loco q̄ dr̄ Erege, ſciſſa ē media ps b
mōtis ad occidētē, & ſua volubili
tate p q̃tuor ſtadia ꝓcedēs ad ori
†præuaricat⁹ eſt contra entalē reſtitit mōtē, ita vt vias clau c
deret, & regias vrbes opprimeret.
Volūt Hebręi in anno .xxv. Ozię
hoc accidiſſe, cui⁹ reliq anni ſunt
B xxvij. Regnauit aūt ānis .lij. ℂ Re
gnauit Ozias annis .lij. q̄ tempore
apud Latinos Amulcus, apud A
theniēſes Agameſtor ipabāt, quo
Eſa.6.a. mortuo vidit Eſaias viſionē ſicut
ipe teſtat̄, eo. ſ. tēpe q̄ Romul⁹ Ro
mani ipij cōditor nat⁹ eſt. d ℂ In
agro nō i regalib⁹ ſepulturis, nō
†quia pręuaricat⁹ es, & i ciuitate Dauid. Hæretici em̄ atq;
ſchiſmatici indigni ſūt ſocietate &
cōione ſāctę eccliæ, nec memoria
eorū inē catholicos hr̄: qa errori-
bus maculati, & vitijs ſqualidi ab
eorum conſortio ſeparantur.

GLOS. ORD.

CAP. XXVII.

Igintiqnq; an. In pnci
pio & i fine ānos Ioathā
enūerat, qa ſicuti iuſtitia
cœpit, vſq; ad finē pſeuerauit. V ñ
tpa vitæ ei⁹ laude digna pdicant̄.
Ipſe
b ℂ AEdificauitq; &c. ſ.
p. an. & hęc ē q̄ ca. pce. vocat̄ por
ta Ephraī. ibi em̄ forti⁹ ædificauit:
q̄a magis indigebat, eò ꝙ murus
Ierl'm interrupt⁹ fuerat â porta E
phraim vſq; ad portā āguli. cccc.
cubitis, vt hr̄ ca. pce. c ℂ Extru-
xitq; tur. ī ſo. ad cuſtodiā aīaliū. d
d ℂ Et ef. ci. ad potū eorū. ideo
ſubdit̄: e ℂ Eo qd' ha. mul. pe.
& in hoc ſcd'ò oſtēdit copioſus i
diuitijs naturalibus, q̄ ſunt valde
neceſſarię regib⁹: qa tpe obſidiōis
nihil valerēt artificiales diuitię abſ
q; iſtis. Tertiò oſtēdit̄ copioſus in e
†4.Re.15. grebus bellicis, cū dr̄: Fuit au. ex.
bel.

munera Oziæ, & diuulgatum eſt nomen eius uſ- a
que ad introitum Ægypti, †propter crebras ui-
ctorias. Ædificauitq; Ozias turres in Ieruſalem b
ſuper portam anguli, & ſuper portam uallis, &
†reliquas in eodem muri latere, firmauitq; eas.
Extruxit etiam turres in ſolitudine, & effodit ci- c
ſternas plurimas, eò quòd haberet multa peco- d
ra, tam in cāpeſtribus quàm in †eremi uaſtitate. e
†Vineas quoq; habuit, & uinitores in montibus
& in Carmelo. Erat quippe homo agriculturę de
ditus. Fuit autem exercitus bellatorum eius, qui
procedebant ad prœlia* ſub manu Iehiel ſcribæ,
Maaſiæq; †doctoris, & ſub manu Hananiæ, qui
erat de ducibus regis, omniſq; numerus princi-
pum per familias ſuas uirorum fortium duorum
milium ſexcētorū: & ſub eis uniuerſus exercitus
trecentorum & ſeptem milium quingentorum:
qui erant apti ad bella, & pro rege contra aduer-
ſarios dimicabant. Præparauit quoq; eis Ozias
id eſt cuncto exercitui clypeos, & haſtas, & ga-
leas, & loricas, arcuſq;, & fundas ad iaciendos
lapides. Et fecit in Ieruſalem diuerſi generis ma- f
chinas, quas in turribus collocauit, & in angulis
murorum, ut mitterent ſagittas, & ſaxa grandia.
Egreſſumq; eſt nomen eius procul, eò quòd †au-
xiliaretur ei dominus, & corroboraſſet illū. Sed g
cùm roboratus eſſet, eleuatum eſt cor eius †in in-
teritum ſuum, & †neglexit dominum deum ſu- h
um: ingreſſuſq; templum domini, adolere uo-
luit incēſum ſuper altare thymiamatis. Statimq;
ingreſſus poſt eum Azarias ſacerdos, & cum eo
ſacerdotes domini octoginta uiri fortiſsimi reſti
terunt regi, atq; dixerunt: Non eſt tui officij O- i
zia, ut adoleas incēſum domino, ſed ſacerdotum
hoc eſt filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad hu
iuſcemodi miniſterium. Egredere de ſanctuario, k
†ne contēpſeris: quia non reputabitur tibi in glo
riam hoc à domino deo tuo. Iratuſq; Ozias & te
nens in manu thuribulum, ut adoleret incenſum,
minabatur ſacerdotibus. Statimq; orta eſt lepra l
in fronte eius coram ſacerdotibus in domo do-
mini ſup altare thymiamatis. Cumq; reſpexiſſet
eum Azarias pontifex, & omnes reliqui ſacerdo
tes uiderunt lepram in fronte eius, & feſtinatò ex
pulerunt eum. Sed & ipſe perterritus accelerauit
egredi, eò quòd ſenſiſſet illico plagā domini. Fuit
igitur Ozias rex leproſus uſq; ad diē mortis ſuę,
& habitauit in domo ſeparata plenus lepra, ob
quam eiectus fuerat de domo domini. Porrò Io-
atham filius eius rexit domum regis, & iudicabat
populum terræ. Reliqua autem ſermonum O- m
ziæ priorum & nouiſsimorum ſcripſit Iſaias fili-
us Amos propheta. Dormiuitq; Ozias cum n
patribus ſuis, & ſepelierunt eum in agro regali- o
um ſepulchrorum, eò quòd eſſet
leproſus. Regnauitque Ioatham
filius eius pro eo.

Cap. XXVII.

†Igintiquinque annorum erat p
Ioatham cùm regnare cœpiſſet:

bel. eius. Et patet litera vſq; ibi: C
f ℂ Quas in tur. co. & in an.
ibi em̄ efficaciores ſūt defenſiōes, †quia roborat⁹ eſt vſq; in excelſum
eò ꝙ ex angulis pñt defendi duę p
tes muri hinc & inde. g ℂ Sed
cū ro. eſt. Hîc conſequēter deſcri
bit̄ Ozię deteſtabilis elatio: qa cū
deberet ex prętcritis dei beneficijs
humiliari, in tantā ſuperbiā eleua
tus eſt, ꝙ nō ſuffecit ſibi honor re †planicie
gius, ſed etiā voluit vſurpare ſacer
dotis officium ſup altare thymia-
matis offerēdo incēſum. & patet
litera vſq; ibi: ℂ Nō eſt tui of.
Ozi. quia diſtincta ſunt regis &
ſacerdotis officia. k ℂ Nō re. ti.
in gl. a do. i. illud qd' reputas ti-
bi honorificū erit magis in vitu-
perium ex dei punitiōe. ideo ſeq-
tur: l ℂ Statimq; or. eſt le. in
frō. ei⁹. ꝙuis em̄ ꝑcuſſus fuerit le
pra in toto corpe: tñ fit magis mē
tio de frōte: quia ibi appuit clari⁹,
vt à ſacerdotib⁹ expelleret̄ celeri⁹.
ad oſtendēdū etiā deteſtationē ſui
pctī fact⁹ fuit terręmot⁹ terribilis
in Ierl'm, vt hr̄ Zach. vl. m ℂ Re
liqua aut. ſer. Ozi. pri. & no.
ſcr. Eſa. nō in libro Eſaię quē ha-
bem⁹, ſed in alio q nō fuit p Eſdrā
reparat⁹. ſicut & de plurib⁹ alijs li
bris frequenter dictū eſt. o ℂ Et †mirificaret eum dñs
ſep. eum in ag. re. ſe. nō tamen auxiliādo ei
in ſepulchris regum propter in- Moraliter
fectionem leprę.
* a ℂ Et diuul. eſt no. eius. ta- †LXX, vt corrūperet
lis enim iuuenis frequenter trium
phat de concupiſcētijs mundi, &
carnis, & de inſultibus diaboli. Ve
runtñ talis iuuenis virtuoſus non
eſt per hoc confirmatus in bono,
maximè quia mutabilis eſt iuuen-
tus. Vñ contingit aliqñ, ꝙ iuſto
dei iudicio nobis tñ occulto pmit D
tit̄ ex donis à deo ſibi collatis in ſu
pbiā eleuari. qd' ſignificat̄ per hoc
qd' ſequit̄: g ℂ Sed cum ro. nā
vſurpare ſibi voluit officiū ſacer-
dotis offerēdo incēſum. vñ ſubdi
tur: h ℂ Ingreſſuſq; eſt in t. ꝓ
pter qd' à dño ꝑcuſſus fuit lepra,
p quā ſignificata fuit mortalis cul
pa, ꝓpter quā ſupb⁹ ſepat̄ à cōſor
tio iuſtorū, ſicut leproſus à coha-
bitatione ſanorū. n ℂ Dormi-
uitq; Ozi. c. pa. ſu. & ſe. e. in a
gro re. ſe. eo ꝙ eſt Le. & nō in ſe
pulchris regū. p qd' ſignificat̄, ꝙ
moriens in mortali culpa, q̄ eſt ſpi pterrit⁹
ritualis lepra, nō recipit̄ i qete bea
torū, q cū Chriſto regnāt i ęternū.

NIC. DE LY.

CAP. XXVII.

Igintiquinq; an. Hîc
cōſequenter agit̄ de tpe Diuiſio
Ioathā, cui⁹ deſcribit̄ de-
uot⁹ ingreſſus ſtrenu⁹ ꝓceſſus, vi
ctorioſus cōgreſſus, & quietus e-
greſſus. ſecda pars incipit ibi: Ipſe
ædificauit. tertia ibi: Ipſe pugna-
uit. quarta ibi: Reliqua autem. &
patet ſnia ex dictis. iiij. Reg. xv. b. Moraliter
Moraliter. p ℂ Viginti quin
q; annorum erat Ioatham,
cum regnare cœpiſſet. Huius
capituli expoſitio myſtica. iiij. Re
gum. xv. requiratur.

a ¶ Ipſe ędi.po. Quę i Actib' apl'orũ dr̃ Specioſa: ſcd'm Hebręos
Act.3.a. & ab eis porta Ioathã: qa ipſe ędificauit eã, vſq; hodie nuncupatur.
E b ¶ Ophel. turris erat nõ lõgè à tẽplo, mirę altitudinis. Vñ & O-
phel, i. tenebrarũ vel nubili nomẽ accepit. vbi aũt ĩ Zacharia ſcriptũ
Zach.14.b eſt: Et tu turris gregis nebuloſa filię Siõ: In Hebręo hr̃, turris Ophel.
Mich.4.c. Turris Ophel eminẽtiã ſcri
pturę ſignificat, q̃ i hiſtoria
fundata ſpũalis ſenſus caput
inter nubila condit, dũ ſciæ
magnitudinẽ ab oculis ho-
Pſ.17.b. minũ abſcõdit. vñ: Poſuit te
nebras latibulũ ſuũ Ioathã,
Ibidẽ.47.a cui' vita laudat. Chriſtũ ſi-
†erat corru gnificat de q̃ dr̃: Magn' dñs
ptor. Lxx. & laudabilis nimis &c. Inter
corrũpebat p̃tat em̃ Ioathã cõſummat'
vl' pfect'. & de Chriſto di-
Heb.5.c. cit Ap'ls: Et cõſũmat' fact' ẽ
oib' obtẽperãtib' ſibi cã ſa
lutis ęternę &c. Ipſe cõſtru-
xit portã dom' dñi excelſã,
& myſteriũ ſuę incarnatiõis
mirabili potẽtia effecit, q de
Ioh.10.b. ſe ait: Ego ſum oſtiũ, p me ſi
qs introierit, ſaluabit. Hæc
Pſ.112.a. porta excelſa vocat. de qua
Pſalmiſta ait: Excelſus ſup o
mnes gentes do. &c.

GLOS. ORDI.

CAP. XXVIII.

F Viginti an. Sequit:
†4.Re.16.a c ¶ In val. Ben. Hæc ẽ vallis Ben-
ennõ. i. filij Hẽnõ vl' Ennõ iu
xta murum Ier'l'm cõtra ori
entẽ: in qua nemus pulcher
rimũ Siloe fontib' irrigat.
Taphet aũt vel Tophet (v-
Eſa.30.g. trũq; em̃ dr̃) loc' eſt in ea-
dem cõualle iuxta piſcinam
† fecit Fullõis & iuxta agrũ Achel
demach, qui vſq; hodie mõ
ſtrat ad auſtralẽ plagã mon
tis Sion. Solebãt aũt in To-
phet (qui locus erat amœniſ
ſimus, vñ & hodie p̃bet hor
torũ delicias) poſita ara ſa-
crificare dęmonib', nefãdo
q; igne liberos ſuos cõſecra
re, & holocauſtum offerre.
Vallis ergo Benennõ .i. filij
Ennom, Hebraice גיהנם
Gehinnõ dicit, cui' nomine
in nouo teſtamẽto pœna i-
Iere.19.a. ferni gehenna vocat. Sicut
em̃ in valle Benennõ, q ido
lis ſeruierunt, pphetis atte-
ſtantibus perierũt, ita pecca
tores ex eis qui peccauerũt,
ęterna dãnatione pibunt. A
chaz iuſti patris filius in pſi-
diã & ſcelus idololatriæ la-
pſus, ſignificat hæreticos, q
ex catholicis patribus ſacra-
mẽto fidei ſunt imbuti, ſed
& apoſtaſiam declinãtes cul
tũ diuinũ p̃bent ſimulacris,
& fructũ vteri ſui: id eſt effe
ctum prauę cogitatiõis dę-
monijs immolant igne zeli.
Omnes enim adulterantes
Oſee.7.b. quaſi clibanus corda eorũ.
Ipſo a n

& ſedecim annis regnauit in Ieruſalem. Nomen matris
a Quia ſibi & ſubditis æternæ pacis uiſionem acquiſiuit.
eius Ierũſa filia Sadoc. Fecitq; quod rectum erat coram
domino iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater ſuus, exce
pto quòd non eſt ingreſſus templum domini, & adhuc
a populus †delinquebat. Ipſe ædificauit portam domus
b domini excelſam, & in muro Ophel multa conſtruxit.
Vrbes quoq; ædificauit in montibus Iuda, & in ſaltibus
caſtella, & turres. Ipſe pugnauit contra regem filiorum
Ammon, & uicit eos. Dederũtq; ei filij Ammon in tem
pore illo centum talenta argẽti, & decem milia coros tri
tici, ac totidem coros hordei. Hæc ei præbuerũt filij Am
mon in anno ſecundo & tertio. Corroboratusq; eſt Ioa-
thã, eò quòd direxiſſet uias ſuas corã domino deo ſuo.
Reliqua autem ſermonum Ioatham, & omnes pugnæ
eius, & opera ſcripta ſunt in libro regum Iſraël & Iuda.
Vigintiquinq; annorum erat cùm regnare cœpiſſet, &
ſedecim annis regnauit in Ieruſalem. Dormiuitq; Ioathã
cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in ciuitate Dauid,
& regnauit Achaz filius eius pro eo.

Cap. XXVIII.

Viginti annorum erat Achaz cùm regna- a
re cœpiſſet, & ſedecim annis regnauit in
Ieruſalem. Non fecit rectum in conſpectu
domini, ſicut Dauid pater eius: ſed ambula
uit in uiis regum Iſraël. Inſuper & ſtatuas
c †fudit Baalim. Ipſe eſt qui adoleuit incẽſum in ualle Bẽ-
ennom, & luſtrauit filios ſuos in igne, iuxta ritum gen-
tium, quas interfecit dominus in aduentu filiorum Iſraël.
Sacrificabat quoq;, & thymiama ſuccẽdebat in excelſis,
& in collibus, & ſub omni ligno frondoſo. Traditq; e- b
um dominus deus eius in manu regis Syriæ, qui percuſ-
ſit eum, magnamq; prędam cepit de eius imperio, & ad-
duxit in Darmaſcum. Manibus quoq; regis Iſraël tradi c
tus eſt, & percuſſus plaga grandi. Occiditq; Phacee filius
Romeliæ de Iuda cẽtum uiginti milia in die uno omnes
uiros bellatores, eò quòd reliquiſſent dominũ deum pa-
trum ſuorum. Eodem tẽpore occidit Zechri uir potens
ex Ephraim Maaſiam filium regis, & Ezricam ducem
domus eius, Elcanam quoq; ſecundũ à rege. Ceperúnt
que filij Iſraël de fratribus ſuis ducenta milia mulierum
puerorum & puellarum, & infinitam prædam, pertule-
runtq; eam in Samariam. Ea tempeſtate erat ibi prophe d
ta domini nomine Obed, qui egreſſus obuiam exercitui
uenienti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus dominus de- e
us patrum ueſtrorũ contra Iudã, tradidit eos in manibus
ueſtris, & occidiſtis eos atrociter, ita ut ad cælum pertin-
geret ueſtra crudelitas. Inſuper filios Iuda & Ieruſalem
uultis uobis ſubiicere in ſeruos & ancillas, quod †nequa
quam facto opus eſt. Peccaſtis enim ſuper hoc domino f
deo ueſtro. Sed audite conſiliũ meũ, & reducite captiuos g
quos adduxiſtis de fratribus ueſtris: quia magnus furor
dñi imminet uobis. Steterunt itaq; uiri de principibus fi
liorũ Ephraim: Azarias filius Iohanan, Barachias filius
Moſollamoth, Ezechias filius Sellum, & Amaſa fi-
lius Hadali, contra eos qui ueniebant de prælio, & di-

NIC. DE LY.

Diuiſio CAP. XXVIII. Viginti an. e. Ac' cũ re. Hîc cõſequẽ
ter agit de tpe ipi' Achaz. & priò deſcribit ipi' p̃uaricatio. ſcd'ò fla- G
gellatio, ibi: Tradiditq; eum. & tertiò obſtinatio, ibi: Inſup & tempe
anguſtię. Snia primę ptis patet ex dictis, iiij. Re. xvj. a. b ¶ Tradi-
ditq; e. d. Hîc cõſequẽter ponit ipſi' flagellatio. Circa qd' ſciẽdũ, q
Phacee fili' Romelię rex Iſr'l' & Raſin rex Syrię ſimul cõfœderati iua
ſerũt regnũ Achaz, ppt̃ qd'
Achaz & eius ppl's fuerunt
multũ territi, vt hr̃ Eſa. vij.
ſed cũ Eſaias ipm Achaz cõ
ſolaret, dicens: Noli timere
&c. & ad cõfirmationẽ hui'
ſignum diuinũ obtuliſſet:
dicẽs: Pete tibi ſignũ à dño
deo tuo in pfundum infer-
ni, ſiue in excelſum ſuprà, A
chaz nõ credidit, & ſignum
oblatũ recuſauit, & de dño
diffidẽs ad humanũ auxiliũ
refugit, mittẽs munera mul
ta & magna Thelgath-
phalnaſar regi Aſſyriorũ,
rogãs vt regnũ Syrię inua-
deret, ac p hoc Raſin rex Sy
riæ recederet de regno A-
chaz, & iret ad defendendũ
regnũ ſuũ, qd' & factũ fuit.
ſed rex Syrię recedens de re
gno Achaz magnã p̃dã ſe-
cũ portauit. & tunc Achaz
credens p̃ualere cõtra regẽ
Iſr'l' ſolũ, egreſſus fuit ad pu
gnam cõtra eũ, & tunc fuit
debellatus & populus ei' p
magna parte occiſus. Priò H
igit ponit flagellatio Achaz
p regẽ Syrię, cũ dr̃: Tradi-
ditq; eum d. Et patet litera
ex dictis. ſecũdò per regem
Iſrael, cũ dicit: c ¶ Manib'
quo. re. Iſ. tra. eſt. Et patet
litera vſq; ibi: d ¶ Ea tem.
er. ibi pro. do. no. Obe.
Iſte nõ erat manſurus in Sa
maria, ſed venerat illuc de
Iuda miſſus à domino, ad
arguendũ filiorũ Iſr'l' crude
litatẽ. cętera patent vſq; ibi:
Tpeil.

Moraliter Moraliter. a ¶ Viginti
an. erat Achã. Huius ca.
moralis expoſitio. iiij. Re-
gum. xvj. poſita eſt vſq; ibi:
e ¶ Ecce ira. do. Hîc ha-
bẽt principes Chriſtiani do
cumentum, vt non vtantur
crudeliter victorijs habitis
contra alios Chriſtianos.
Licet enim ppl's Iuda puni-
ri meruiſſet à domino pro
pter ſua peccata: tñ qa erat
de eadẽ lege cũ populo Iſr'l',
dñs iratus fuit contra filios
Iſrael, eò q victoria habita
de filijs Iuda crudeliter vſi
fuerunt, dicẽte eis propheta
dñi Obed: f ¶ Peccaſtis
ſu. hoc do. de. ve. pper
quod idẽ ppheta induxit
eos ad tractandum miſeri-
corditer captos in p̃lio, di- †nõne ve-
cẽs: g ¶ Reducite cap. rè peccaſtis
quos addu. de fra. veſt. in hoc
quia ma. fu. do. Per hoc
autem q in hoc crediderũt
prophetę, demonſtratur q
Chriſtiani bellatores debẽt
captiuos Chriſtianos miſe-
ricorditer tractare.

A

† q̃a delinq̃mus cõtra dñm

a ℭ Tpe illo mi. rex Achã ad re. Aſ. hoc fuit añ illud bellũ cõtra regẽ Iſrael, vt dictũ eſt. tertiò ponit̃ flagellatio Achaz p̱ Idumęos, cũ dicit̃: Veneruntq́; Idumęi &c. q̃rtò p̱ Philiſthęos, cũ dicitur: b ℭ Philiſthiim quo. diſ. ſu. Iſti em̃ videntes regnũ Iuda debilitatũ modo p̄dicto, inuaſerũt ipſum in cõfinijs ſuis, accipientes p̄das & ciuitates, prout poterãt. c ℭ Eo q̧ nu. eũ au. ſ. diuino. ꝓpter em̃ malitias ipſi⁹ Achaz regis Iudę, de⁹ ſuo iuſto iudicio ſubtraxerat ſuã protectionem ab eo, & pp̃lo ſuo. quintò ponit̃ flagellatio Achaz p̱ regẽ Aſſyriorũ, cùm dicitur: d ℭ Adduxitq́; cõ. e. Thel. licet em̃ Thelgathphalnaſar ad pręces Achaz primò venerit cõtra regẽ Syrię, vt dictum eſt, & ipſum interfecit, vt habet̃. iiij. Regũ. xvj. cap. tñ poſtea iſte Thelgathphalnaſar vidẽs debilitatem ipſius Achaz & populi ei⁹, intrauit ei⁹ regnũ & tributo graui ſubiugauit. Et hoc eſt qđ ſubditur poſtea: e ℭ Dedit re. Aſ. m. quia licet miſiſſet magna munera & multa regi Aſſyriorũ, vt prædictũ eſt, non tñ propter hoc dimiſit, quin poſtea vaſtaret regnũ ei⁹ rediẽs ſub graui tributo. Iſta verò lr̃a ab illo loco: Adduxitq́; cõ. e. Thel. aliter exponit̃ ab Hebręis, qui dicũt q̧ hęc eſt vera lr̃a. Et venit ad eum Thelgathphalnaſar rex Aſſyriorũ. q̃a ad p̄ces eius venit cõtra regẽ Syrię, vt dictũ eſt. Qui afflixit eum, & nõ fortificauit: q̃a licet p̱ aduentum Thelgathphalnaſar rex Syriæ aduerſari⁹ Achaz fuerat occiſus, tñ Achaz ꝓpter munera magna q̃ miſerat regi Aſſyriorũ, fuit depaupat⁹ & afflict⁹. Et tñ nihil ei ꝓfuit: q̃a ciuitates de regno Iudę captę ab Idumęis & Philiſthęis vt p̄dictũ eſt, nõ fuerunt ſibi p̱ reges Aſſyriorũ reſtitutę.

† eos: & oẽs qui

† vltionẽ fecit in Iuda, & p̄uaricat⁹ eſt p̄uaricatione i dñm

† nõ roborauit eũ, i. nõ p̄ualuit ei.

► per ſe

B

f ℭ Inſup & tẽ. an. ſuę. Hîc cõſequẽter deſcribit̃ ipſi⁹ Achaz obſtinatio: q̃a p̄dictis flagellatiõib⁹ nõ fuit emẽdatus, ſed magis peiorat⁹, ſicut & Pharao rex Ægypti, vt hr̃ in li. Exo. & hoc eſt qđ dr̃: Inſup & tẽ. an. ſ. i. flagellatiõis p̄dictę. g ℭ Auxit cõ. i d. excẽdo nouũ idololatriæ modũ, cũ dr̃: h ℭ Immo. diis Da. Et hoc fuit, qñ iuit obuiã Thelgathphalnaſar i Darmaſcũ ad faciẽdũ ſibi reuerẽtiã, eòq̧ occiderat Raſin aduerſariũ ſuũ, vt hr̃. iiij. Reg. xvj. i ℭ Et di. dii re. Sy. au. e. q̃a ſic corde credidit, & opere exteriori mõſtrauit. ſicut enim corde credit̃ ad iuſtitiã, ore aũt fit cõfeſsio ad ſalutẽ, vt hr̃ Ro. x. b. ita infidelitas exiſtẽs in corde, qñ exteri⁹ declarat̃ in opere, facit ad dãnatiõis augmẽtationẽ. k ℭ Clauſit ia. tẽ. d. quia nõ ſufficit ſibi inducere idololatriã, ſed etiã abſtulit latriã. l ℭ Et fe. & c. vni. an. Ie. vt ſtatim haberẽtur in prõptu quocũq́;. Cætera patẽt vſq́; ibi. m ℭ Et ſe. eum in ci. Ie. non enim fuit ſepultus in ciuitate Dauid, in q̃ erãt ſepulchra regalia, ſicut fuerat Amaſias: nõ em̃ fuit ſepultus cũ regib⁹, vt dictũ fuit. iiij. Reg. xviij. nec in agro regaliũ ſepulchrorũ, ſicut fuit Ozias leproſus, vt hr̃. ſ̃. xxvj. ſed magis fuit elongat⁹ à ſepulchris regũ tãq́; oĩbus odioſus, & ideo execrabilis & facinoroſus.

xerunt eis: Non introducetis huc captiuos,
† ne peccemus dño. Quare uultis adiicere ſuper peccata noſtra, & uetera cumulare delicta? Grande quippe peccatum eſt, & ira furoris dñi imminet ſuper Iſraël. Dimiſerũtq́; uiri bellatores prędã, & uniuerſa quę ceperant corã principibus & omni multitudine. Steterũtq́; uiri quos ſuprà memorauimus, & apprehẽdentes captiuos, omnesq́; qui nudi erant, ueſtierunt de ſpoliis. Cũq́; ueſtiſſent eos, & calceaſſẽt, & refeciſſent cibo ac potu: unxiſſent quoq́; † propter laborem, & adhibuiſſent eis curam: quicunq́; ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore: impoſuerunt eos iumentis, & adduxerunt eos Iericho ciuitatem palmarũ ad fratres eorum,
a ipſiq́; reuerſi ſunt in Samariã. Tẽpore illo
miſit rex Achaz ad regẽ Aſſyriorum poſtulans auxiliũ. Veneruntq́; * Idumęi, & percuſſerũt multos ex Iuda, & ceperũt † prędã ma-
b gnam. Philiſthiim quoq́; diffuſi ſunt per urbes cãpeſtres, & ad meridiẽ Iudę. Ceperúntque Bethſames, & Aialõ, & Gaderoth, Socho quoq́;, & Thamnã, & Gãzo cum uiculis ſuis: & habitauerũt in eis. Humiliauerat enim dñs Iudam propter Achaz regem Iu-
c da, eò quòd † nudaſſet eũ auxilio, & contem-
d ptui habuiſſet dñm. Adduxitq́; contra eum Thelgathphalnaſar regẽ Aſſyriorũ, q & afflixit eum, & † nullo reſiſtente uaſtauit. Igitur Achaz ſpoliata domo domini, & domo
e regum & principum dedit regi Aſſyriorum
f munera, & tamen nihil ei profuit. Inſuper &
g tempore anguſtię ſuę auxit contemptum in
h dominũ. Ipſe per ſe rex Achaz immolauit
i diis Darmaſci uictimas percuſſorib⁹ ſuis, & dixit: Dij regum Syrię auxiliantur eis, quos ego placabo hoſtiis, & aderunt mihi. Cùm ecõtrario ipſi fuerint ruinę ei & uniuerſo Iſraël. Direptis itaque Achaz omnibus uaſis
k domus dei, atq́; cõfractis clauſit ianuas tem-
l pli dei, & fecit ſibi altaria in uniuerſis angulis Ieruſalẽ. In omnibus quoq́; urbibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus*, atq́; ad iracũdiam prouocauit dominum deum patrum ſuorum. Reliqua autẽ ſermonum eius priorum, & nouiſsimorum, & omniũ operum ſcripta ſunt in libro regum Iuda & Iſraël. Dormiuitq́; Achaz cũ patribus ſuis,

a ¶ Non eſt dignum hæreticos cum catholicis in futuro quieſcere, qui ab eis hic diſcordant fide & opere.

& ſepelierunt eum in ciuitate Ieruſalem. Ne- m
que enim receperunt eum in ſepulchra regum Iſraël. Regnauitq́; Ezechias filius eius pro eo.

Cap. XXIX.

IGitur Ezechias regnare cœpit cũ. xxv. eſſet annorum, n
& uigintinouẽ annis regnauit in Ieruſalẽ. Nomen ma- o
tris ei⁹ Abia filia Zachariæ.

a ¶ Hũc aſſerũt Hebręi poſthumũ filiũ fuiſſe Zacharię ꝓphetę & ſacerdotis, quẽ Ioas interfecit.

CAP. XXIX. C

IGit̃ Ezechias. Hîc cõſequẽter agit̃ de tpe Ezechię, ſub quo primò facta eſt expiatio legalis ſacrificij. ſcđò celebratio paſchalis beneficij: ca. xxx. tertiò reparatio ſacerdotalis miniſterij, cap. xxxj. quartò reſtauratio regalis impij, ca. xxxij. Circa primũ Ezechias cupiẽs renouare fœdus cũ deo primò pręcepit Leuitas & ſacerdotes ſanctificari. ſcđò p̱ ſanctificatos tẽplũ mundari, ibi: Cõgregaueruntq́;. tertiò p̱ mũdatos ꝓ pctõ pp̃li ſacrificari, ibi: Cõſurgensq́;. quartò ſacrificando deũ laudari, ibi: Cõſtituitq́;. quintò expiatiõe facta holocauſta offerri, ibi: Ezechias aũt. Circa primũ p̄mittit̃ genealogia Ezechię ex p̱te matris: quia ſatis erat nota ex p̱te patris, cũ dicit̃: o ℭ Nomen ma. ei⁹ Abia fi. Za. Dicũt aliq̃, q̧ iſte Zacharias fuit ille, quem pręcepit occidi Ioas rex Iuda, vt dictum ẽ. ſ̃. xxiiij. Alij aũt dicũt, q̧ fuit fili⁹ illius Zacharię, & q̧ tpe mortis patris ſui adhuc erat ĩ vtero matris: & ideo nat⁹ ex vtero ſortit⁹ eſt nomen patris. Sed iſta non ſunt multũ veriſĩlia, q̃a Achaz. ſ. pater ipſi⁹ Ezechię fuit idololatra peſsim⁹ à p̃ncipio regni ſui, & deſtruxit q̃tũ potuit cultũ dei: & ideo nõ eſt v̾iſimile, q̧ vxorem acceperit de genere ſacerdotali: & maximè de gñe Zachariæ, q vſq́; ad mortẽ zelauit ꝓ cultu dei. illud aũt qđ p̄dictũ eſt, acceptũ fuit de libro Hebraicarũ q̃ſtionũ, qui nõ eſt autẽtic⁹, niſi ſup̱ Gen. vt. ſ̃. dictũ eſt.

Diuiſio

* adhuc

† captiuitatem

⁂ In ipſo an.

Moraliter. n ℭ Igitur Ezec. re. Per Ezechiã, q fortitudo dñi iterp̄tat̃ Cõſtãtin⁹ ipator cõueniẽter allegoricè ſignificat̃, cui dñs dedit fortitudinẽ extirpãdi q̃tuor tyrãnos Chriſtianorũ p̱ſecutores, q̃tuor p̱tib⁹ mũdi. ſ. Maximũ ĩ oriẽte: Seuerũ ĩ Italia: Maxẽtiũ Romę: Liciniũq́; ĩ Alexãdria. q̧b⁹ deſtructis & ip̃o Cõſtãtino baptizato eccl̃ię p̱ orbẽ Romanũ apt̃ę fuerũt, & alię plr̃es ędificatę de nouo de Cõſtãtini mãdato, & ſacerdotes catholici cũ cęteris eccl̃iæ miniſtris ad cultũ diuinũ, ſicut Ezechias fecit tẽplũ aperiri, & ad obſequia diuina ſacerdotes & Leuitas ac etiã populũ applicari. Aliter p̱ Ezechiã qui interp̄tat̃ fortitudo dei, poteſt dei filius cõueniẽter intelligi, qui dicit̃ dei virt⁹. j. Cor. j. d. Pręcicam⁹ Chriſtum dei virtutẽ. Per templũ autẽ mens humana, in quo de⁹ habitat p̱ gratiã. j. Cor. iij. d. Templũ dei ſanctũ eſt, qđ eſtis vos. Hoc aũt templũ polluitur per peccatum; & maximè ſi fuerit p̱ aſſuefactionem cõtinuatũ. ſicut fuerat à tpe Achaz patris Ezechię. Lucernę v̾ò extinguũtur p̱ gratię ſubtractionẽ. & oſtia claudunt̃ p̱ mẽtis obſtinationẽ. ſed p̱ verũ Ezechiã. ſ. dei filiũ aperiũtur oſtia: quando peccator veram concipit cõtritionem. Templum etiam purgatur per integram confeſsionem, & lucernę reaccendãtur per gratię recuperationẽ: & oblatiões offerunt̃ p̱ debitã ſatiſfactionẽ. ſacerdotes aũt cõcrepãt tubis & Leuitę ĩſtrumẽtis muſicis p̱ deuotarũ orationũ & laudũ iubilationẽ.

Moraliter

D

Tyranni Chriſtianorum

* dijs alienis

4. Re. 18. a.

a ¶ Ipſo anno. Non aliter imitaretur Dauid Cap. XXIX.
E patrem ſuum, qui ab infantia deo deditus in principio regni ſui cultum dei magnificauit. ¶ Moraliter autē admonet rectores eccleſię, ne ſint deſidioſi in officio ſibi cōmiſſo, ſed omnia diligenter agant. ¶ Myſticè Ezechias q non tm̄ per ſe vel per ſuos opus dei ſtrennuè geſſit, imò p nūtios ad ſiſe ſtudiū alios ꝓuocauit, Chriſtū ſignificat, qd' etiā nōis īterp̄tatio teſtat. Ezechias em̄ app̄hēdens dn̄m, vel fortitudo dn̄i. Chriſtus aūt dei virtus & dei ſapiētia. q oēs patrū p̄uaricationes q̄ ſub lege fuerant, ſanguine ſuo diluit, & cultū pietatis in eccl'ia planè inſtaurauit. Ipſe legatos ad conuocandas gentes ad fidem miſit. Primū ꝓphetas, deinde ap'los, & eorū ſucceſſores. hîc ſcd'ō mēſe paſcha celebrare inſtituit: qa vmbra legis ceſſante verū paſcha ſeruare docuit, de q̄ Paulus ait: Etenim paſcha nr̄m immolatus eſt Chriſtus.

1. Cor. 1. d.
1. Cor. 5. b.

Fecitq́ quod erat placitum in conſpectu domini, iu-
a xta omnia quę fecerat Dauid pater eius. In ipſo anno a
& menſe primo regni ſui aperuit ualuas domus dn̄i, b
& inſtaurauit eas. Adduxitq́ ſacerdotes atq́ Leuitas, c
& congregauit eos in plateam orientalem. Dixitq́ ad d
eos: Audite me Leuitæ & ſanctificamini. Mundate e f
domum domini dei patrum ueſtrorum, & auferte o-
mnem immunditiā de ſanctuario. Peccauerūt patres
noſtri, & fecerunt malum in conſpectu domini dei no
ſtri, derelinquentes eum. Auerterunt facies ſuas à ta- g
bernaculo domini dei noſtri, & prębuerunt dorſum.
Clauſerunt oſtia quę erant in porticu, & extinxerunt
lucernas. Incenſumq́ non adoleuerunt, & holocauſta
non obtulerunt in ſanctuario deo Iſraël. Concitatus
eſt itaq́ furor domini ſuper Iudā & Ieruſalē, tradiditq́
eos in cōmotionem, & in interitū, & in ſibilum, ſicut
ipſi cernitis oculis ueſtris. En, corruerūt patres noſtri
gladiis: filij noſtri, & filię noſtrę, & coniuges captiuę
ductę ſunt propter hoc ſcelus. Nunc igitur placet mi-
hi, ut ineamus fœdus cum dn̄o deo Iſraël, & auertet à
nobis furorem irę ſuæ. Filij mei nolite me negligere.
Vos elegit dn̄s, ut ſtetis coram eo, & miniſtretis illi: h
Colatis eum, & cremetis ei incenſum. Surrexerunt er
go Leuitę: Mahath filius Amaſai, & Ioel filius Aza-
rię, de filiis Caath. Porrò de filiis Merari: Cis filius Ab
di, & Azarias filius Ialaleel. De filiis autē Gerſon: Io
ah filius Zemma, & Eden filius Ioah. At uerò de filiis
Eliſaphan, Samri & Iahiel. De filiis quoq́ Aſaph, Za
charias & Mathanias: necnon de filiis Heman, Iahiel
& Semei. Sed de filiis Idithun, Semenas & Oziel. Cō i
gregauerūtq́ fratres ſuos & ſanctificati ſunt, & ingreſ k
ſi iuxta mandatum regis & imperiū domini, ut expia- l
rent domum dei. Sacerdotes quoq́ ingreſſi tēplum m
domini ut ſanctificarent illud, extulerunt omnē im-
munditiam quā intrò repererant in ueſtibulo domus
dn̄i, quā tulerūt Leuitę: & aſportauerūt ad torrētē Ce
drō foras. Ceperūt autē prima die mēſis primi mūda n o
re, & in die octaua eiuſdē mēſis ingreſſi ſunt porticum
domus templi domini. Expiaueruntq́ templum die- p
bus octo, & in die ſextadecima menſis eiuſdem, quod q
cœperant, impleuerunt. Ingreſſiq́ ſunt ad Ezechiam
regem & dixerūt ei: Sanctificauimus omnē domum
domini, & altare holocauſti, uaſaq́ eius: necnō & mē
ſam propoſitionis cum omnibus uaſis ſuis. Cunctāq́
templi ſupellectilē, quam polluerat Achaz in regno
ſuo, poſtquam præuaricatus eſt: & ecce expoſita ſunt
omnia coram altari domini. Conſurgensq́ diluculo r
Ezechias rex adunauit omnes principes ciuitatis, &
aſcendit in domum domini. Obtuleruntq́ ſimul tau-
ros ſeptem, & arietes ſeptem, & agnos ſeptem, & hir
cos ſeptem, pro peccato, pro regno, pro Iuda, pro t
ſanctuario. Dixit quoque ſacerdotibus filiis Aa- v
ron, ut offerrent ſuper altare domini. Mactaue-
runt igitur tauros, & ſuſceperunt ſacerdotes

Nicolaus de Lyra.

a ¶ In i. a. Dicūt Hebręi q hoc fuit in primo anno regni ſui. & cōſequēter oportet dicere, q fuit in pria die coronationis ſuę, vt videbit poſtea.
F b ¶ Et mē. p. r. ſ. a. v. d. do. vt tēplū poſſet purificari & officiū diuinū celebrari. ad p̄cludēdū tn̄ iſta Achaz pr̄ eius clauſerat ianuas tēpli, vt dictū eſt ca. p̄ce. c ¶ Adduxit ſa. ſcd'm p̄dicta oportet dicere, q iſta adductio fuit eorum vocatio ad diē ſuę coronationis, in q̄ etiā die inuitauit eos ad renouādū cultum diuinū. d ¶ Et cō. e. ī p. or. i. in atriū ſacerdotū, vbi erat altare holocauſtorū, qd' erat ī parte oriētali atrij ipſi⁹ tēpli. e ¶ Et ſā. p aquā luſtratiōis, & etiā p cōtinentiā ab vxorib⁹, & alia ad hoc reqſita. f ¶ Mūdate. d. do. qa Achaz eā fœdauerat † mūdarent multis ad idololatriā ptinētibus. g ¶ Auerterūt fa. ſu. a ta. d. retrocedēdo totalit̄ à diuino cultu. Aliq autē expoſuerūt aliter. ſ. q adorabāt verſa facie ad ortum ſolis oppoſito modo, q̄ fiebat adoratio in tēplo, vbi fiebat v̄ſus occidētē. Sed pria expoſitio magis cōſonat lr̄ę p̄cedēti & ſequēti. Cętera patēt vſq́ ibi: h ¶ Vos el. d. Tribū em̄ Leui elegit deus ad ſeruiēdū ſibi, vt hr̄ Nu. ij. Cętera patēt in lr̄a. i ¶ Cōgregaueruntq́. Hîc cōſequēter deſcribit mūdatio tēpli p ſacerdotes & Leuitas ſāctificatos, cū dr̄: k ¶ Et ſa. ſ. ſ. modo p̄dicto. l ¶ Et ing. ſ. mā. re. ſ. ad purgādū tēplum dn̄i. & mod⁹ purgatiōis oſtēdit cū dr̄: m ¶ Sacer. q. in. tē. d. Leuitę em̄ nō poterāt illuc īgredi: & iō oportuit q ſacerdotes īmūditias int⁹ exiſtētes deportarent extrà ad locū, vbi Leuitę poterāt accedere. iō ſubdit: n ¶ In ve. d. d. i. atrio vbi Leuitę poterāt īgredi: poſtea ſubdit tp̄s ī q̄ fecerūt iſtā purgationē, cū dr̄: o ¶ Cœpe. au. p. die men. pri. munda. In illis enim diebus mundauerunt atrium ſacerdotes, vbi erat altare holocauſtorum & mare ęneum, & cętera ad ſacrificium pertinentia. p ¶ In die octaua eiuſd. men. &c. Expiauerūt tē. die. oct. & hanc expiationem fecerunt ſacerdotes modo p̄dicto. q ¶ Et in die ſex. men. eiuſ. q. cœ. im. Ex hoc patet qd' dictū eſt ſuprà, videlicet q ſi āno prio & prio mēſe regni ſui fecerit fieri iſta, optet q ſacerdotes inchoauerint ī die craſtina coronationis regis, qa ſextadecima die mēſis cōpleuerūt mundationē, & illā fecerūt in qndecim diebus: & ſic Ezechias ī die coronationis ſuę apuit portas templi dn̄i, & ibidē cōgregās ſacerdotes & Leuitas iniūxit eis dictā purgationē: & ī craſtino īceperūt. Et in hoc apparet magna laus Ezechię, qui ſtatim à p̄ma die ſuæ coronatiōis p̄cepit renouationē diuini cultus, q p patrē ſuū fuerat deſtructus. appet etiā ex dictis malitia Achaz, qui tm̄ atriū & tēplū polluerat, q ſacerdotes & Leuitę poſuerūt qndecim dies in eius emūdatiōe. Dicit em̄ hîc gl. Hebraica, q imagines idololatrię multas affixerat in parietibus tēpli cū clauis fortibus & magnis: & ideo cum difficultate poterant euelli. multa etiā de ptinētibus ad diuinū cultū deſtruxerat, q̄ repari oportuit añq́ poſſet ibi diuinus cultus exerceri: & ideo oportuit tm̄ de tp̄e apponi. Cętera patēt in lr̄a. r ¶ Conſurgensq́. Poſt tēpli expiationē hîc cōſequēter deſcribit expiatio ppl'i p hoſtiarū immolationē pro pctō. ideo ſubdit: Obtulerunt ſi. tau. ſep. & ari. ſe. ag. ſe. & hir. ſe. p pe. Cōſequēter oſtēdit p quorum pctō, cū dicit: s ¶ Pro re. i. rege & p̄ncipib⁹. t ¶ Pro iu. i. p cōi populo. Circa autē iſta ſciēdū, q licet Leuiti. iiij. pro pctō principis non ponat niſi vn⁹ hirc⁹ offerēd⁹, & peccato ſacerdotis vnus vitul⁹, & ſilr̄ p peccato multitudinis: tn̄ Nu. xv. dr̄ q cū hirco offerēdo p peccato offerebat etiā vitulus cū hoci holocauſtū. & ideo illud qd' ponit Leuit. iiij. nō excludit, qn in ſacrificio pro pctō plura offerri pn̄t, & debēt aliqn̄: maximè qn̄ fuerat magna pctōrū multiplicatio, ſicut fuerat in ꝓpoſito, vt patet ī p̄dictis. & iō cū ſeptē hircis oblatis p pctis regis & p̄ncipū, & ſacerdotū, & Leuitarū, & cōis ppl'i fuerūt oblati tauri, arietes, & agni in eodē numero in holocauſtum. v ¶ Pro ſanctua. i. pro ſacerdotibus & Leuitis ibidem miniſtrantibus.

G
H

Appli-

A ~ a ℭ Applicueruntq́. Ex quo patet, q illa oblatio ꝓ pecca to erat pro peccatis oīm ſimul. b ℭ Impoſueruntq́ ma. Non ſingulę pſonę, ſed aliq̄ gerētes in hoc vicē oīm. c ℭ Conſtituit. Hîc conſeq̄nter deſcribit in dicta oblatione diuina laudatio, cū dr̄: Conſtituit quoq; Le. Non eñ in tali oblatione inuenitur præce ptum in lege, q fieret talis iubilatio: ſed Dauid hoc ordinauit, & ꝓphetæ à deo inſpirati. Ex quo patet, q veris dei prophetis ita credendum eſt, ſicut & legi. Cętera patent vſq; ibi: d ℭ Pręcepitq́ Ezechias. id eſt canticis & laudibus ab eis compoſitis. e ℭ Ezechias au. Hîc conſequenter deſcribitur oblatio hoſtiarū ex deuotiōe, cū ſubditur: f ℭ Accedite. & aſ. vi. &c. Et patet litera vſque ibi: g ℭ Sanctificauerūt que. b. ſex. Non fuerunt iſti tūc īmolati, ſed reſeruati ad īmolandū tempore competenti: & ideo tūc dicuntur ſanctificati: quia non poterant de cætero ad vſus alios applicari. h ℭ Sacerdotes vc. qui poſſent tunc officium exercere: quia plures eorum non erant ſufficiēter ſanctificati, vt poſtea ſubditur. i ℭ Vnde & Leui. fra. eo. adiu. Licet enim detra-
B ctio pellium pertineret ad ſacerdotum officium, tamen Leuitæ poterant in hoc adiuuare ſacerdotes in neceſsitate. Multa enim licent ratione neceſsitatis, quę aliâs non licerent, ideo ſubditur: k ℭ Donec impleretur op⁹, & ſanctificarentur anti. i. ſacerdotes, quorum plures non erant ſufficienter ſanctificati. cuius vna cauſa ſubditur, cùm dicitur: l ℭ Leuitę quippe faci. &c. Et ideo in minori tempore fuerūt purificati. & ſic potuerunt iuuare ſacerdotes purificatos loco illorum, qui nondum erant ſufficienter purificati. Alia cauſa fuit vt dicit gloſſa Hebraica: quia ſacerdotes per ipſum Achaz fuerāt elongati de Ieruſalem: & ideo nō venerunt ita citò plures eorum: quia non credebant q cultus diuinus deberet ita citò reparari poſt mortē Achaz. & ideo non fuerunt ita citò purificati. m ℭ Lętatusq́ eſt Eze. Et vna cauſa huius lętitię ſubditur, cûm dicitur: n ℭ Dere. quippe. hoc fie. Rex eñ & populus non ſolū gaudebant de impletione myſterij, ſed etiam de mō implendi. ſ. in tempore tā breui: ex quo videbatur magis op⁹ diuinum q̄ humanū. & ſic erat ſecūdum veritatem.

†Conſecraſtis

†volūtaria

†erāt recti corde, vt ſāctificarent magis. LXX, prōptē ſanctificati ſunt magis,

NIC. DE LY.

Cap. XXX.

MIſit quoq; EZechias ad om. Hîc conſequenter deſcribitur celebratio paſchalis beneficij. Celebrat eñ iſtud feſtū in memoriam

ſanguinem, & fuderunt illū ſuper altare. Macta-
uerunt etiā arietes, & illorū ſanguinē ſuper altare
fuderunt. Immolauerūt agnos, & fuderūt ſuper
a altare ſanguinē. Applicuerunt hircos pro pecca-
b to coram rege & uniuerſa multitudine, impoſue
runtq́ manus ſuas ſup eos, & immolauerūt illos
ſacerdotes, & aſperſerūt ſanguinem eorū coram
altari pro piaculo uniuerſi Iſraēlis. Pro omī quip
pe Iſraēl pręceperat rex, ut holocauſtū fieret pro
c peccato. Conſtituit quoq; Leuitas in domo dñi
cum cymbalis, & pſalteriis, & citharis ſecūdū diſ-
poſitionē Dauid regis & Gad uidētis, & Nathā
prophetę. Siquidē dñi pręceptū fuit per manum
prophetarū eius. Steterūtq́ Leuitę tenētes †orga
na Dauid, & ſacerdotes tubas. Et iuſſit Ezechias,
ut offerrēt holocauſta ſuper altare. Cumq́ offer-
rētur holocauſta, cœperūt laudes canere dño, &
clangere tubis, atq; in diuerſis organis quę Da-
uid rex Iſraēl receperat concrepare. Omni autē
turba adorāte cantores, & hi qui tenebāt tubas,
erant in officio ſuo, donec cōpleretur holocau-
ſtum. Cumq́ finita eſſet oblatio, incuruatus eſt
d rex & oēs qui erant cum eo, & adorauerūt. Pręe-
cepitq́ Ezechias & principes Leuitis, ut laudarēt
dñm ſermonibus Dauid & Aſaph uidētis. Qui
laudauerūt eum magna lętitia, & incuruato ge-
e nu adorauerūt. Ezechias aūt etiam hęc addidit:
f †Impleſtis manus ueſtras dño. Accedite, & offer
te uictimas & laudes in domo dñi. Obtulit ergo
uniuerſa multitudo hoſtias & laudes & holocau
ſta mente†deuota. Porrò numerus holocauſto-
rū quę obtulit multitudo, hīc fuit: Tauros ſeptua
g ginta, arietes centum, agnos ducētos. Sanctifica-
uerūtq́ dño boues ſexcentos, & oues tria milia.
h Sacerdotes uerò pauci erāt, nec poterāt ſufficere,
i ut pelles holocauſtorum detraherēt. Vnde & Le
k uitę fratres eorum adiuuerunt eos, donec imple-
l retur opus, & ſanctificarentur†antiſtites. Leuitę
quippe †faciliori ritu ſanctificātur q̄ ſacerdotes.
Fuerunt igitur holocauſta plurima, adipes paci-
ficorum & libamina holocauſtorum, &†com-
m pletus eſt cultus domus dñi. Lętatusq́ eſt Eze-
chias & omnis populus, eò q †miniſterium do-
n mini eſſet expletum. Derepente quippe hoc fie-
ri placuerat. Cap. XXX.
o MIſit quoq; Ezechias ad omnem
Iſraēl & Iudam, ſcripſitq́ epiſto-
las ad Ephraim & Manaſſen, ut
uenirent ad domum dñi in Ieru-
ſalem, & facerent phaſe dño deo
ſuo. Inito ergo conſilio regis, & p
principum, & uniuerſi cœtus in Ieruſalem, decre- q
uerunt ut facerent phaſe menſe ſecundo. Non
enim occurrerāt facere in tēpore ſuo: quia ſacer- r
dotes qui poſſent ſufficere, ſanctificati non fue- s
rant, & populus nondum congregatus fuerat in t
Ieruſalem. Placuitq́ ſermo regi & omni multitu v
dini, & decreuerūt ut mitterent nuntios in uniuer- x
ſum Iſraēl de Berſabee uſq; Dan, ut uenirent, &
facerent phaſe domino deo Iſraēl in Ieruſalem.

memoriam beneficij eductionis filiorū Iſrael de terra AEgypti. Igitur circa hanc celebrationem Ezechias de cōſilio ſacerdotum diem inſtituit. ſecundò ad hoc populū inuitauit, ibi: Placuit. tertiò ſolēniter celebrauit, ibi: Cōgregatiq́ ſunt. Circa primum dicitur: p ℭ Inito ergo conſilio regis &c. Ita eſt in Hebręo & in libris correctis. Aliqui eñ libri malè habent Iſrael. q ℭ Decreuerunt vt facerent phaſe. Quia pręcipitur Nume. ix. q ſi aliqui ſint impediti celebrare phaſe menſe primo. xiiij. die menſis, vt pręcipitur Exod. xij. q faciant menſe ſecundo quartadecima die menſis. Rex autem & totus populus primo menſe fuit legitimè impedit⁹: quia ſacerdotes non compleuerunt purgationem templi ante diem ſextamdecimā illius menſis, vt patet ex dictis. c. p̄ced. & ideo non potuerunt celebrare paſcha illo menſe, quia in illa celebratiōe debent offerri ſacrificia ſolennia in templo domini, quæ offerri non poterāt ante purgationem tēpli. Alia etiam cauſa exprimitur, cùm dicitur: r ℭ Quia ſacerdo. q poſ. ꝓ tanta ſolennitate. s ℭ Sāctificati. Et ideo dato q tēplum fuiſſet ante purgatum, tamē oportebat deferri celebrationē paſchę propter inſufficientiam ſacerdotum. Tertia etiam cauſa additur D cùm dicitur: t ℭ Et popul⁹ nōdum con. qui tamen debebat congregari in ſolennitate paſchali. Ter eñ in anno debebant oēs maſculi comparere in Ieruſalem corā domino, vt hr̄ Exo. xxxiij. ſ. in feſtis paſchæ, pētecoſtes, & tabernaculorū, diſpēſabat tamē de duob⁹ vltimis feſtis cū illis qui erant remoti à Ieruſalē, nō autem de primo. & ideo nō potuerunt congregari ita citò de longinquis ꝑtibus à Ieruſalem. Itē nō poterat īmolari phaſe niſi in Ieruſalē, vt habet Deute. xvj. Et quia tēpore Achaz iſtę ſolennitates ceſſauerāt propter quod nō veniſſet popul⁹ remot⁹, niſi fuiſſet ꝑ lr̄as Ezechię mādatū: ꝓpter qđ venit tardius. v ℭ Placuitq́. Hîc conſequenter deſcribitur inuitatio populi ad diem paſchæ determinatum: & hoc per literas regis miſſas, nō ſolùm ad illos de regno ſuo: ſed etiam ad illos qui erāt in toto regno Iſrael. ideo dicitur: x ℭ Vt mitteret nuntios in vni. Iſra. de Berſa. &c. Termini ſunt totius terrę ꝓmiſsiōis ſecūdū ſuā lōgitudinē, vt frequēter dictū eſt. ~ Multi eñ

†inſtrumēta muſica

†ſacerdotes

†p̄paratū eſt miniſterium.

†p̄paraſſet deus populo

Moral. o ℭ Miſit quoq; &c. Per Ezechiam ſignificatur dominus noſter Ieſus Chriſt⁹, vt prędictū eſt: & ſic ꝑ nūtios ab eo miſſos intelligunt̄ apoſtoli, aliiq́ diſcipuli Chriſti ad p̄dicādū euangeliū ꝑ orbē eodem miſſi, Matt. vlt. d. Euntes in mundum vniuerſum p̄dicate euangeliū oī creaturę.

I ⁑ Perrexeruntq́

E a Multi eṁ &c. videlicet qu o
libet anno. quia tempore Achaz
nō veniebat populus ad hanc ſo-
lennitatem; quia quantū poterat,
cultū dei remouerat. c ℭ Prædi
cantes. vt reuerterent ad deū & ei⁹
cultū, & maxime in ſolennitate pa
ſchali īminente. d ℭ Et reuerte.
quia vna pars populi Iſrael erat
iam captiuata per Teglathphalna
ſar regem Aſſyriorum, & trāslata
in Aſſyrios, vt habetur. iiij. Reg.
xv. e ℭ Tradite ma. promittē
do q̄ ei ſeruiatis fideliť; & hoc nō
ſolū ꝓficiet vobis, ſed etiā amicis
veſtris iā in captiuitatē ductis. iō
ſubdiť: Si eṁ vos reuerſi fueritis
ad dñm, frēs vr̄i, & filij habebunt
miſericordiā corā dñis ſuis. f ℭ Il
lis irri. erant eṁ iam habituati in
idololatria: & ideo irridebant ad-
monitionē de cultu dei. g ℭ At
tamen qdam vi. quia inter illos
de regno Iſrael remanſerant aliq
viri boni, qui non coluerāt idola,
ſecūdum qđ dicit dñs ad Eliam
iij. Re. xix. d. Et relinquā mihi in Iſ
rael ſeptē milia virorū, quorū ge-
nua non ſunt curuata ante Baal.
h ℭ In Iuda. A deo eṁ ſpeciali
ter factū eſt, q̄ oēs vnanimiter aſ-
ſentirent ordinationi regis de cele
F bratione paſchali. i ℭ Congre-
ga. Hîc cōſequēter deſcribiť ipſi⁹
paſchę ſolennis celebratio. & ſecū
dò ſup hoc additio, ibi: Placuitq́;.
Circa primū primô poniť idolo
latriæ deſtructio, q̄ impediebat di
uinū cultū. quia primò remouen
da ſunt impedimenta. & hoc eſt
qđ diciť: Et ſurgētes deſtruxerunt
alta. &c. & ſecūdò ſubdiť paſchæ
celebratio, cū diciť: Immolauerūt
aūt pha. &c. k ℭ Sacerdo. &c.
dicit tādē: quia multi eorū tarda-
uerūt venire in Ieruſalē rationib⁹
dictis ca. ꝑce. l ℭ Sacer. ve. Exo.
xij. vbi ꝑcipitur īmolatio agni pa-
ſchalis, nō diciť q̄ hoc fieret p Le-
uitas; quia fiebat in qualibet do-
mo, dū tñ ſufficeret ad eſum agni.
& iō illa īmolatio fiebat â p̄ſefami
lias domus. verūtñ quia multi de
populo q venerant in Ieruſalem,
non erant purificati; & iſta īmola
tio debebat fieri ab homine mun
do: iō Leuitæ qui iā erant purgati
de mandato regis, īmolauerūt pro
illis qui iā nō erant ſufficiēter mū
dati: & ſic ꝑtē ſanguis effundēdā
in altari holocauſtorū portauerūt
ſacerdotibus: & hoc eſt qđ ſubdi
tur: m ℭ Eo q̄ mul. i. nō poterāt
ſāctificari dño. vñ ſubdiť: n ℭ Co
me. ph. non. qa debebat comedi
tm̄ â mundis; ſed tūc fuit diſpenſa
tū cū iſtis de comeſtione, nō autē
de īmolatione: quia maior purifi
catio requirebať in īmolantibus
q̄ī comedētib⁹ tm̄. ſicut & in no
ua lege maior ſanctitas requiritur
in ſacerdote cōſecrante, q̄ in ppl'o
cōicante. o ℭ Et ora. vt talis de
fect⁹ ſufficiētis purificationis non
noceret eis impediendo ſacramēti
effectū. p ℭ Quem exau. In li-
bro de Hebraicis q̄ſtionibus diciť,
q̄ iſta exauditio fuit ꝑcepta, p hoc
q̄ immū

† deſolatio nem

† eis

Diuiſio

† Quia multi erāt ī cœtu, q nō ſanctificauerāt ſe: Idcirco cōſtitutū ē, vt Leuitę īmolarent phaſe p oībus illis qui mūdi non erāt, vt ſanctificarent dño. Magna.

† ſanauit populum

† in inſtrumētis ſonoris

a Multi eṁ non fecerant ſicut lege pręſcriptum
b eſt. Perrexeruntq́; curſores cum epiſtolis † ex
regis imperio, & principum eius in uniuerſum
c Iſraël & Iudā, iuxta id quod rex iuſſerat prędi-
cantes: Filij Iſraël reuertimini ad dñm deum
d Abraham, & Iſaac, & Iſraël, & reuertetur ad
reliquias quę effugerūt manus regis Aſſyriorū.
Nolite fieri ſicut patres ueſtri & fratres, qui re-
ceſſerunt à dño deo patrum ſuorū, & tradidit
eos in † interitum, ut ipſi cernitis. Nolite indu-
e rare ceruices, ſicut patres ueſtri. Tradite ma-
nus domino, & uenite ad ſanctuariū eius, quod
ſanctificauit in æternum. Seruite domino deo
patrum ueſtrorum, & auertetur à uobis ira fu-
roris eius. Si eṁ uos reuerſi fueritis ad dñm, fra
tres ueſtri, & filij habebunt miſericordiā corā
† dñis ſuis, qui illos duxerūt captiuos, & reuer-
tētur in terrā hanc. † Pius eṁ & clemēs eſt dñs
deus ueſter, & non auertet faciem ſuā à uobis, ſi
reuerſi fueritis ad eū. Igitur curſores pergebāt
uelociter de ciuitate in ciuitatē p terrā Ephraim
f & Manaſſe, uſq́; ad Zabulō, illis irridētibus &
g ſubſannātibus eos. Attamē quidā uiri ex Aſer,
& Manaſſe, & Zabulon acquieſcentes cōſilio,
h uenerunt Ieruſalē. In Iuda uerò facta eſt manus
dñi, ut daret eis cor unum, ut facerēt iuxta pręce
i ptum regis, & principū * uerbum dñi. Congre-
gatiq́; ſunt in Ieruſalē populi multi: ut facerent
ſolennitatē azymorū in menſe ſecūdo. Et ſur-
gentes deſtruxerūt altaria quę erāt in Ieruſalē,
atq́; uniuerſa, in qbus idolis adolebať incēſum,
ſubuertētes, proiecerūt in torrentē Cedrō. Im-
molauerūt autē phaſe quartadecima die mēſis
k ſecundi. Sacerdotes quoq́; atq́; Leuitę † tandē
ſanctificati obtulerūt holocauſta in domo dñi.
Steteruntq́; in ordine ſuo, iuxta diſpoſitionem
l & legem Moyſi hominis dei. Sacerdotes uerò
ſuſcipiebant effundendū ſanguinem de mani-
m bus Leuitarū, † eò q̄ multa turba ſanctificata
non eſſet, & idcirco immolarent Leuitę phaſe
his qui non potuerāt ſanctificari dño. Magna
etiam pars populi de Ephraim, & Manaſſe, &
Iſſachar, & Zabulō, quę ſanctificata nō fuerat,
n comedit phaſe, non iuxta quod ſcriptum eſt.
o Et orauit pro eis Ezechias, dicens: Dñs bonus
† propitiabitur cunctis, qui in toto corde requi
runt dñm deum patrū ſuorū, † & non imputa-
p bit eis, q̄ minus ſanctificati ſunt. Quem exau-
diuit dñs, & † placatus eſt populo. Feceruntq́;
filij Iſraël qui inuenti ſunt in Ieruſalem, ſolenni-
tatem azymorū ſeptē diebus in lętitia magna, q r
laudantes dñm per ſingulos dies. Leuitę quoq́;
& ſacerdotes † per organa quę ſuo officio con-
gruebāt. Et locutus eſt Ezechias ad cor omniū
Leuitarū, qui habebant intelligētiam bonam
ſuper domino, & comederūt ſeptem diebus ſo
lennitatis, immolantes uictimas pacificorū, &
laudantes dominū deum patrum ſuorū. Pla- s
citq́; uniuerſę multitudini, ut celebrarēt etiam
alios dies ſeptem, quod & fecerunt cum ingēti

q̄ immundi al's comedentes agnū G
paſchalē ſubitô moriebāť, ſed tūc
non fuerunt mortui. Sed hoc nō
videtur rōnabiliter dictū: quia ſic
Ezechias & populus tētaſſet dñm.
Et iō magis dicēdū, q̄ ꝓpter neceſ
ſitatē & populi deuotionē fuit cū
eis diſpēſatū. tpe eṁ neceſſitatis ali
qd fuit licitū cōtra legalia: qđ t̄nal's
non eſſet. ſicut Dauid & viri eius
comederūt panes ꝓpoſitionis li-
cite, ſecūdū qđ dicit ſaluator Mat.
xij. & eodē mō pōt hîc dici: quia
iſti erāt in tali ſtatu, q̄ nō poterāt
vltrà tardare ad comedendū pha
ſe. ſ. quartadecima die menſis ſecū
di. Sil'r cult⁹ īterior q cōſiſtit in fi
de & deuotiōe, bñ ſupplet aliquē
defectū q conſiſtit in exteriori cul
tu: maximē qa ſacramēta legis nō
erant accepta niſi ex fide & deuo
tione ſuſcipiētiū. & iō licet iſti nō
eſſent ſufficiēter purgati ab aliq̄ ī-
munditia reſpiciente cultū exterio
rē, vtpote ex tactu alicui⁹ rei im-
mūdę vel hmōi: tñ ꝓpter fidē &
deuotionē ad comeſtionem agni
paſchalis ſupplentē hmōi defectū,
fuit cū eis diſpēſatū. & hoc eſt qđ
dixit Ezechias. Domi. b. q ℭ Se
ptē di. p feſto paſchali; qđ tm̄ de
bebat durar̄, vt hr̄ Exo. xij. r ℭ In
lęti. q̄ nō ꝓcedebat ex diſſolutio
ne, ſed ex deuotiōe. iō ſubditur:
Laudan. do. per. & ſequitur:
s ℭ Placuitque. Hîc cōſequenť
deſcribiť ad p̄dictā ſolennitatem
additio: qa
* b ℭ Perrexe. Per quos ſigni
ficať ſolicita prōptitudo apl'orū a-
liorūq́; diſcipl'orū ad iplēdū Chri
ſti mādatū. qđ patet ex hoc q̄ à
tpe apl'orū p̄dicatū fuit euāgeliū,
vt vr̄ p orbē vniuerſū. nā ab Ieru
ſalē (q̄ ē ī medio climate t̄rę habi
tabilis) exierūt apl'i alijq́; diſcipl'i
ad p̄dicādū p orbē euāgeliū. & ad
huc viuēte Petro p̄dicatū fuit v̄ſ⁹
occidētē vſq́; ad mare Oceanū, qđ
ē t̄min⁹ t̄rę habitabilis. qđ ex hoc
appet. qa Senonis ē q̄dā eccl'ia q̄
vocať ſcti Petri viui, eò q̄ ipō vi
uēte fuit priò cōſtructa p ſctm̄ Sa
uinianū & p alios ei⁹ ſocios fuit p̄
dicata fides ī ptib⁹ mari ꝓpingo
rib⁹. Et ſicut viuēte Petro ſic p̄di
catū fuit euāgeliū v̄ſ⁹ occidētē: ita
ꝓbabil'r dr̄ ex p̄dictis, q̄ p̄dicatū
fuerit ſil'r ī alijs ptib⁹ orbis. f ℭ Illis
ir. Per qđ ſignificať, q̄ nō oēs cre
diderūt ad diſcipl'orū Chriſti p̄di
cationē: ſed multi ītulerūt eis vitu
pia magna, & pl'imis eorū ēt mor
tē: q̄rū imitatores ſūt q pſequūť p̄
dicatores v̄itatis, & p̄dicationē eo
rū deridēt. g ℭ Attñ. Per q̄s ſigni
ficati fuerunt illi, q deuotè ſuſcepe
rūt fidē, & ſic venerūt in Ieruſalē:
q̄ ī allego. ſenſu ſignat eccl'iā militā
tē; vt facerēt ſolēnitatē azymorū
ſ. ī azymis ſynceritatis & v̄itatis,
ꝑut dicit Apl's. j. Cor. v. b. k ℭ Sa
cerd. Per q̄s oñdiť, q̄ miniſtri ec-
cl'ię mūdi & puri p̄ cęteris debent
eſſe ad offerēdū euchariſtię ſcr̄m.
o ℭ Et ora. Per qđ ſignificať, q̄
dei fili⁹ inq̄tū hō, p mēbris ſuis in
firmis orat patrem.

† LXX, & principib⁹

† Miſericors

* iuxta

Moraliter H

† pudore affecti

† expiabit cūctos vel remittet cūctis.

† q̄ǵuis non ſint purificati iuxta purificatione ſanctitatis

A additio: quia celebrauerūt ſeptē diebus aliis ad quod nō tenebanť. a ℂMille tauros &c. Iſta offerebantur in hoſtias pacificas, quarū magna pars erat offerētium. & de iſtis comedit populus illis ſeptē diebus, poſtq; obtulerāt ſacrificia, & laudes, & orationes dño omni die. b ℂFactaq; eſt grandis. Licet em̄ maior populus aliqñ cōueniſſet, tñ non erat tanta exultatio: quia nō erat ibi aliqua nouitas, eò q quolibet anno celebrareť paſcha tpe ſuo. Sed quia Achaz clauſit ianuas templi, & ſic pluribus annis hęc celebritas ceſſauit: propter qd' qñ Ezechias eā renouauit, fuit maior exultatio: quia noua placent & delectant. c ℂPeruc.o.in ha.i. fuit exaudita coram deo. Et vt hîc dicit gl. Hebraica, fuit hoc p̄ceptum, eò q rex & principes, popul⁹, Leuitę, & ſacerdotes valde proſperati ſūt operibus ſuis.

ℂIn.c.xxx. vbi dr̄ i poſtil. Comedit phaſe nō iuxta qd' ſcriptū eſt: qa debebat comedi tm̄ à mūdis.

ADDI. Exodi.xij. vbi dicitur de imolatione & comeſtione agni paſchalis, nulla fit mētio de hoc q requirať purificatio in imolantib⁹ paſcha. Indifferenter em̄ dicit: Immolabit q eū tota multitudo filiorū Iſrael. Ex quo patet, q nō reqrebať, q eſſet purificatus; ꝑut diciť in poſtil. nec aliqd hmōi. ſed tm̄ in comeſtione fit mētio de mūditia, circunciſione, & aſsignatione, & huiuſmodi. Similitudo aūt q̄ induciť de noua lege, non vr̄ valere. ſacerdos em̄ cōſecrans rep̄ſentat Chriſtū, qui eſt principalis actor, vt ipſa v̄ba conſecratiōis demōſtrāt; ſed immolans agnū paſchalē nō rep̄ſentabat Chriſtū, ſed potius figu- B rabat, q Chriſtus imoland⁹ erat ꝓ multitudine filiorū Iſrael.

ℂReplica ſup p̄io & decimo primi libri; ſup & ſeptimo & triceſimoſecundi Paralipome. ſeqtur.

REPLI. In libro Paralipo. pauca tangiť Bur. id qd' de origine Hebręo. tangit.j.ca. Cor. vide Ge.x. Qd' tangit circa.x.c. de ſaluatione vel dānatione Saul, vide.j. Reg. vlti. Qd' aūt tangit circa.vij.c. ſecūdi libri de feſto collectę ſiue cœt⁹, vide.ſ. Leui.xxiij. Sed contra illud qd' tāgit de.xxx.ca. vbi poſtil. dicit imolantes paſcha eſſe debere mūdos, cū comedētib⁹ fuit diſpenſatū; qa nō tanta reqriť mundítia in comedente ſicut in imolante, ponens exēplū de euāgelio, vbi requiriť maior ſanctitas in ſacerdote cōſecrāte, q̄ in populo comedente. obijcit Bur. q nō dr̄ de mūditia imolātis. Sed hoc eſt cōtra clarū textum. Obijcit etiā cōtra ſimilitudinē. qa cōſecrās rep̄ſentat Chriſtū non aūt immolās: ſed hoc eſt falſum. qa oblatio rep̄ſentat Chriſtū & agnū, nō ſacerdos offerēs. q̄uis em̄ ꝓferat v̄ba Chriſti, hoc eſt miniſterialiter: & hoc nō rep̄ſentat Chriſtū oblatū, ſed poti⁹ imolantem: per illa em̄ verba iterať quotidiè oblatio. Cętera patent.

gaudio. Ezechias autē rex Iuda prębuerat multitudini mille tauros, & ſeptē milia ouiū. Principes uerò dederant populo mille tauros, & [a] oues decem milia, Sanctificata eſt ergo ſacerdotum plurima multitudo, & hilaritate perfuſa omnis turba Iuda: tam ſacerdotum & Leuitarum, quàm uniuerſę frequētię quę uenerat ex Iſraël, proſelytorum quoq; de terra Iſraël & habitantium in Iuda. Factaq; eſt grādis celebritas in Ie- [b] ruſalem, qualis à diebus Salomonis filij Dauid regis Iſraël non fuerat in ea urbe. Surrexerunt autē ſacerdotes atq; Leuitę, benedicētes populo, & exaudita eſt uox eorū: peruenitq; oratio [c] *in habitaculū ſanctum cæli. Cap. XXXI.

Cumq; hæc fuiſſent rite celebra- [d] ta, egreſſus eſt omnis Iſraël qui inuētus fuerat in urbibus Iuda, & fregerūt ſimulachra, ſucciderun tq; lucos, demoliti ſunt exceſſa, & altaria deſtruxerunt, non ſolum de uniuerſo Iuda & Beniamin, ſed & de Ephraim quoq; & Manaſſe, donec penitus euerterent: Reuerſiq; ſunt omnes filij Iſraël in poſſeſsiones & ciuitates ſuas. Ezechias uerò cōſtituit turmas ſacerdotales, & Leuiticas per diuiſiones ſuas: unūquenq; in officio proprio, tam ſacerdotum uidelicet quàm Leuitarū, ad holocauſta & ad pacifica, ut miniſtrarent, & confiterentur: canerentq; in portis caſtrorum domi- [e] ni. Pars aūt regis erat, ut de propria eius ſub- [f] ſtantia offerretur holocauſtū mane ſemper, & ueſpere, ſabbathis quoq;, & calendis, & ſolennitatibus cæteris, ſicut ſcriptū eſt in lege dñi. Prę- [g] cepit etiam populo habitantium Ieruſalem, ut darēt partes ſacerdotibus, & Leuitis: ut †poſſent [h] uacare legi dñi. Quod cū percrebuiſſet in au- [i] ribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filij Iſraël frumēti, uini, & olei, mellis quoq;, & omnium quę gignit humus decimas obtule- [k] [l] runt. Sed & filij Iſraël & Iuda, qui habitabāt in urbib⁹ Iuda, obtulerūt decimas boum & ouiū, decimasq; ſanctorum, quę †uouerant dño deo [m] ſuo, atq; uniuerſa portantes fecerunt aceruos plurimos. Menſe tertio cœperunt aceruorum [n]

Cumq; hæc fuiſ. &c. Hîc cōſequēter Cap. XXXI. C ſub Ezechia deſcribitur reparatio ſacerdotalis miniſterij. Circa qd' prima deſcribiť idololatrię deſtructio, cùm diciť: Fregerūt ſimulachra &c. & hoc rōnabiliter: Diuiſio quia primò debēt remoueri impedimēta ſacerdotalis miniſterij. & hmōi ſunt oīa ad idololatriā ꝑtinētia. ſcd'ò deſcribiť reparatio ſacerdotalis miniſterij, cū dr̄: Ezechias aūt. vbi Ezechias primò ſacerdotes & Leuitas in officijs ſuis reſtituit. ſecūdò de victualib⁹ eis ꝓuidit, ibi: Pręcepit etiā. tertiò de ꝓcuratoribus in iſtis ordinauit, ibi: Fuit aūt p̄. Sentētia primę partis patet in litera, vſq; ibi: e ℂCanerent i p.ca.d. Caſtra dñi hîc diciť atria ſacerdotū, vbi habitabant ſacerdotes, ianitores, & alij q cuſtodiebāt tēplū. f ℂPars autē re. holocauſtū ſemp mane & veſpere. i. iuge ſacrificiū, & cętera quę ſequunť: & hoc fecit Ezechias ex ꝓpria deuotione. quia tota cōitas debebat talia miniſtrare. g ℂPręcepit eti.po. Hîc cōſequēter deſcribiť q̄liter Ezechias ꝓuidit eis de victualib⁹, cū dr̄: Pręci.e.po.ha.Ie.&c.ſ. decimas & primitias quę erant aſsignatę eis per legem. h ℂVt poſ.va.le.do. videlicet ſtudēdo, docēdo, tēplū officiādo. Iſtud em̄ ſemper fuit obſeruatum apud oēs, q illi q intendebāt ſtudio & cultui diuino, acciperēt neceſſaria victus à populo. propter qd' etiā ſacerdotes AEgypti tpe famis nō fuerūt cōpulſi vendere poſſeſsiones ſuas ſicut alij; quia ipſis ſtatuta cibaria ex horreis publicis prębebanť, vt hr̄ Geñ.xlvij.ca. i ℂPlurimas ob.pri. Quātitas aūt primitiarū nō fuit determi- D nata in lege. ſed primò fuit facta volūtariè ſcd'm deuotionē dātiū. poſtea verò ꝓpter auaritiā creſcētē, quia multi parūaut nihil dabāt, p ſapiētes Hebręorū fuit determinatū, q ad min⁹ ſexageſima pars dareť; illi tñ q erāt magis deuoti, dabāt q̄drageſimā, medij v̄ò qnq̄geſimā. Et hoc idē diciť in collationib⁹ patrū, collatione p̄ia Theonis abbatis. k ℂ Mellis quoq; & omnium quæ gignit hu. Licet de melle nō poſſet fieri oblatio, q̄ tota vel ſecūdū partē cremareť ſup altare, vt hr̄ Leui.ij. tñ inde debebant dari primitię cedētes in vſū ſacerdotū. Hebręi tñ dicūt q noīe mellis intelliguť hîc dulcis fructus, vt dactyli, ficus, & hmōi. l ℂEt om.q̄ gi.hu. Dicit autē Ra.Sa. ſup Deu.xxvj. q primitię q̄tū ad terręna ſcētia dabanť tm̄ de ſeptē reb⁹. ſ. frumēto, hordeo, vinea, oliua, malo granato, ficu, & palma. tñ poterant hoīes de alijs dare ex ſpeciali deuotione. & ſic factum fuit hîc. m ℂDecimasq; ſan. ſecundum Hebręos iſtę ſunt decimæ, quas Leuitę dabant ſacerdotib⁹ de decimis quas reciperant à populo, vt habetur Nume.xviij.ca. n ℂ Menſe tertio cepe. aceruo.ia.fun.i. principia q̄ ſubſunt illis q̄ ſupapponunť.

†coſoꝛtarētur in lege

†vel ſanctificata erant

Interrogauitq;

GLOS. ORDI.

Cumq; hæc. a ℂFregerunt. Cap. XXXI. Poſt aduētū ſaluatoris, non ſolùm in Ieruſalē & in Iuda: ſed in cunctis nationibus orbis deſtructa eſt idololatria, & diaboli corruit ſuperbia. Et creſcente numero fidelium, decreſcit cultura dæmoniorum, donec in fine mundi obruatur mors nouiſsima; & regnabit dominus ſolus in die illa. 1.Cor.15.d.

Obtura.

Moraliter. d ℂCumq; hæc fuiſſent rite celebrata, egreſſus eſt omnis populus Iſrael. & fregerunt ſimulachra. Iſta verò fractio ſimulachrorū facta poſt ſolēnitatē azymorū, figura fuit deſtructionis idololatrię p orbē ad p̄dicationē apoſtolorum populis credētib⁹ iā admiſsis ad euchariſtię ſacramētū, ſicut fuerat p̄dictum Zacha.xiij.a. In die illa dicit dñs exercituum, diſperdam nomina idolorum de terra. Et nos videmus eſſe completum. Moraliter

Pręcepit Eze

Cap. XXXII.

E P Oſt quę & huiuſce. Sequitur: a ℂ Obturaue. cun. Cōtra paganos & hęreticos pugnantes

Nicol. de Lyra.

a Interrogauitqꝫ. Eze. q. mirabat̃ de tantis aceruis victualiū. b ℂ Rñdit il. Aza. i. maior. & iſte reſtitit Ozię regi thurificare volenti vt dictum eſt ſuprà. xxvj. c ℂ Remanſe. plu. ſ. de primitijs & decimis habito ſufficienti victu ſacerdotū & Leuitarum. d ℂ Eo q̧ be. d. po. id eſt abundare fecit in bonis tpalibus: & iō dabant abundanter primitias & decimas; quia tunc erant magis deuoti, vt patet ex prædictis. e ℂ Pręcepit igi. Eze. vt ibi reponerent ea q̄ pro tunc erant ſuperflua: & vſqꝫ ad tēpus cōgruū ſeruarentur. f ℂ Fuit au. præ. Hîc cōſequenter oſtēdit qualiter Ezechias prouidit de fidelibus pſonis ad conſeruandū pdicta, & ꝓcurandū ea quæ eſſent pro ſacerdotibus & Leuitis recipienda, & ad cōſeruandum de oblata & cōſecrata, vt patet litera vſqꝫ ibi: g ℂ Et conſe. in ſan. Non accipit̃ hîc ſancta ſanctorū pro parte interiori tēpli, in quo erat arca teſtamenti, q̄ propriè dicebat̃ ſanctaſanctorū: prout accipit̃ cōiunctiuè. ſed hîc accipit̃ diſiunctiuè in
F ſancta, quę ſunt de numero ſanctorū. oīa em̄ deo cōſecrata dicebant̃ ſancta, & de numero ſanctorum. h ℂ Excep. ma. ab an. tri. Licet em̄ Leuitę numerent̃ Nume. iij. ab vno menſe & ſuprà: hoc tñ factū eſt, vt acciperent̃ pro redemptione primogenitorū aliarū tribuū. ſed de diſtributionibus q̄ fiebant Leuitis, nō recipiebat̃ ꝓ eis donec haberēt tres annos. Sequit̃ poſtea: i ℂ Et Leui. a viceſi. an. Nume. iiij. accipiunt̃ Leuitæ ad miniſteriū tabernaculi à triceſimo anno vſqꝫ ad quinquageſimū annū: & Nu. viij. à vigintiquinqꝫ annis. Et ſicut dictū fuit ibidē: nō inſtituebant̃ miniſtri niſi in triceſimo anno; tamen à viceſimo quinto anno exercebant̃ in aliquibus officijs, vt ſic in illis quinqꝫ annis experirent̃ ſacerdotes, qui Leuitæ eſſent apti ad miniſtrandū, & in quibus officijs: tñ poſt ædificationem
†præcepta tēpli, q̄a Leuitę nō habuerunt ita grauia officia ſicut añ, qñ tabernaculū cū ptinētibus ad ipſū portabat̃ de loco ad locū, in minori ętate inſtituebat̃. ſ. viceſimo anno: & ꝑ aliqđ tēpus añ accipiebat̃ experientia de ipſis. Sciēdū tñ q̧ ea quę dicta ſunt, ſic fiebant de cōmuni lege; ex ſpeciali tñ cauſa aliqui minoris ętatis recipi poterāt ad miniſterium tabernaculi, ſicut Eli recepit Samuelē ad miniſterium tabernaculi, cū adhuc eſſet puer decem annorū vel circiter vt dictū fuit. j. Reg. i. c. quia mater ſua añqꝫ cōciperet ipſum, dño vouerat, q̧ ſi daret ei ſexum virilem, daret eū miniſterio do-

†adiutꝰ ab alijs, LXX, confortauerūt eū, &

iacere fundamēta, & mēſe ſeptimo cōpleuerūt eos. Cumqꝫ ingreſsi fuiſſent Ezechias & principes eius, uiderūt aceruos, & bñdixerūt dño ac populo eius Iſraël. Interrogauitqꝫ Eze- a
chias ſacerdotes & Leuitas, cur ita iacerent aceruí. Reſpondit illi Azarias ſacerdos pri- b
mus de ſtirpe Sadoc, dicens: Ex quo cœperunt offerri primitię in domo dñi, comedimus & ſaturati ſumus: & remanſerunt pluri- c
ma, eò q̧ benedixerit dñs populo ſuo. Reli- d
quiarū autē copia eſt iſta quam cernis. Pręcepit igitur Ezechias, ut prępararent †horrea in e
domo dñi. Quod cùm feciſſent, intulerunt tam primitias qꝫ decimas, & quęcunqꝫ voue
rant fideliter. Fuit aūt præfectus eorum Cho f
nenias Leuita, & Semei frater eius ſecundus. Poſt quem Iahiel, & Azarias, & Nahath, & Aſael, & Ierimoth, Iozabad quoqꝫ & Eliel, & Ieſmachias, & Mahath, & Banaias prępoſiti ſub manibus Chonenię & Semei fratris eius ex imperio Ezechię regis, & Azarię, pontificis domus dei, ad quos omnia pertinebant. Core uerò filius Iemna Leuites, & ianitor orīētalis portę, prępoſitus erat his quę ſpōte offerebātur dño, primitiiſqꝫ & cōſecratis in ſanctaſanctorū. Et ſub cura eius Eden g
& Beniamin, Ioſue, & Semeias, Amarias qꝫ & Sechenias in ciuitatibꝰ ſacerdotū, ut fideliter diſtribuerēt fratribus ſuis partes, minoribus atqꝫ maioribus, exceptis maribus ab an- h
nis tribus & ſuprà, cūctiſqꝫ qui ingrediebātur templum dñi. Et quicquid per ſingulos dies conducebat in miniſterio, atqꝫ obſeruationibus iuxta diuiſiones ſuas, ſacerdotibus per familias, & Leuitis à uiceſimo anno & ſuprà i
per ordines & turmas ſuas, uniuerſæqꝫ multitudini tam uxoribus qꝫ liberis eorū utriuſqꝫ ſexus, fideliter cibi de his quę ſanctificata fuerant, prębebātur. Sed & filiorum Aaron per agros & ſuburbana urbium ſingularum diſpoſiti erant uiri, qui partes diſtribuerēt uniuerſo ſexui maſculino de ſacerdotibus & Leuitis. Fecit ergo Ezechias uniuerſa quę diximus in omni Iuda. Operatuſqꝫ eſt bonū, & re- k l
ctum, & uerū coram dño deo ſuo in uniuerſa m n
cultura miniſterij domus dñi, iuxta legem & †ceremonias, uolēs requirere deum ſuū in toto corde ſuo. Fecitqꝫ & proſperatus eſt.

Cap. XXXII.

P Oſt quæ & huiuſcemodi ue- o
ritatem, uēnit Sennacherib p
rex Aſſyriorum, & ingreſſus Iudam obſedit ciuitates munitas, uolēs eas capere. Quod q
cùm uidiſſet Ezechias, ueniſſe ſcilicet Sennacherib, & totum belli impetū uerti cōtra Ieruſalē, inito cū principibus cōſilio, uiriſqꝫ for- r
tiſsimis: ut obturarēt †capita fontiū q̄ erāt extra urbē, & † hoc oīm decernēte ſentētia cōgre
a gauit plurimā multitudinē, & obturauerūt cū- s

ſterio domini cūctis diebus quibus poſſet miniſtrare. Hoc etiam fuit ante ędificationem templi. G
k ℂ Operatuſqꝫ eſt. ſ. Ezechias. l ℂ Et re. erga proximum. m ℂ Bonum. q̄tùm ad ſeipſū. n ℂ Et ve. quantū ad deū. ideo ſequitur: Coram do. deo ſuo. ⁎e ℂ Præcepit Eze. vt prepa. hor. Per qđ ſignificat̃ allegoricè, q̧ miniſtris eccleſię debent̃ à populo neceſſaria vitę. Moraliter aūt per horrea iſta poſſunt intelligi ſacrę ſcripturę, deuotioniſqꝫ ſtudia, in quibus reponunt̃ verbi dei euchariſtiæ nutrimenta.

Moraliter Allego.

†vel cœnacula aut gazophilacia

NICO. DE LY.

Cap. XXXII.

P Oſt quæ. Hîc vltiō ſub Ezechia deſcribit̃ reſtauratio regalis imperij. primò ꝑ aduerſarij terribilē deiectionē, ſecūdò ꝑ ipſiꝰ Ezechię mirabilē ſanationē, ibi: In diebꝰ illis. Circa primū primò deſcribit̃ circa Ezechiā ꝓuidētia in humanis. ſecūdò cōfidentia de diuinis, ibi: Et conuocauit vniuerſos. tertiò peſtilētia in eiꝰ aduerſarijs, ibi: Quę poſtqꝫ geſta ſunt. Sciendū aūt, q̧ circa iſtā hiſtoriā aliq̄ hîc omittunt̃ q̄ plenius dicta ſunt. iiij. Re. xviij. & xix. Circa primā igit̃ partē dicit̃ ſic: o ℂ Poſt quæ & hu. ve. ſ. vitę ipſiꝰ Ezechiæ in idololatrię deſtructione, & cultus diuini reſtauratione. p ℂ Venit Sen. r. Aſ. Ex quo patet, q̧ aliq̄n iuſti tribulant̃ i hac vita, vt habeant patientię meritū: & alij exemplum. q ℂ Quod cū au. Hîc omittit̃ qđ. iiij. Reg. xviij. ſuppletur. ſ. q̧ Ezechias meritò timens deſtructionē Ieruſalē propt̃ pctā Achaz patris ſui, aurū & argētum miſit Sennacherib regi Aſſyriorū ſub pacto iuramento firmato, q̧ recederet de regno Iudę, & dimitteret illud in pace. Sed facto fœdere, retenta pecunia venit̃ poſtea ad deſtruendum Ieruſalem ſi poſſet; & tunc Ezechias diſpoſuit ſe ad reſiſtēdum, & hoc eſt qđ dicitur: Quod cum audi. Eze. ſ. fractionem iuramenti prædicti. r ℂ Inito cū principibus cōſi. quia homo in periculo poſitus non debet omittere ea q̄ ſunt agenda ſecūdū humanā ꝓuidētiā ad ſui liberationē: aliter tentaret deum. s ℂ Et obturaue. cum fonti. ad hoc q̧ exercitus veniens ad obſidēdū ciuitatē pateret̃ aquæ penuriam. & ſic

Diuiſio

ad quos oīa pertinebant

H

Moraliter. o ℂ Poſtquæ & huiuſce. ve. Sicut per Ezechiam ſuperius ſignificatus eſt Chriſtus: ita ꝑ ipſum hîc ſignificari poteſt eius vicarius. ſcilicet bonus prælatus. qui cōtra dęmonē, cōtra ſe ac populū ſuū venientem obturat fontes, id eſt meatus aquarū, per quos ſignificantur origines peccatorū: q̄ dicunt̃ figuraliter aq̄ amariſsimę, in quibus ſunt maledicta cōgeſta, Nume. v. & iſtas aquas ſitiūt & deſiderāt Aſſyrij, ꝑ quos ſignificant̃ dæmones

Moraliter

†aquas

gnãtes diligẽs cautela adhibenda
A eſt & velãda myſteria. vñ: Nolite
Matth .2.a. ſanctũ dare canibus, neq; mittatis
† Vt cõfortatus ædificauit mar.añ porcos. a ¶ AEdificauit. Chriſtus ędificauit eccliam q̃
eſt ciuitas dei, & murũ ſanę fidei
& verę religionis, q malitia paganorũ vel hęreticorũ in aliqb⁹ diſſipat, reſtaurat. Extruit turres virtutũ, ponit forinſec⁹ alterũ murũ
i. añmuralẽ: cũ docet bonorũ operũ efficaciã tenere. Nõ eñ ſufficit
mur⁹ fidei, niſi cõfirmet opib⁹ bonis. Facit armaturã & clypeos ſcripturę. ſ. & diuerſa teſtimõia & doctrinã eccl'iaſticã ad munimẽtũ eccleſię ſuæ: & diſpoſuit doctores
ſpiritualium bellorum principes.

Nicolaus de Lyra.

nuriã: & ſic recedere cogeret.
a ¶ Et ri. q fluebat de Ieruſalem.
b ¶ In ter. hoc eſt extra vrbẽ: ita q̃ curſum illius riui ſic diſpoſuerunt, q̃ partim retinebat iuxta vrbẽ ꝑ modũ lacus, & qđ ibi capi nõ poterat terrã, reintraret ꝑ aliã viã: ita q̃ exercitus obſidens ciuitatẽ haberet inde aliquã ſubuctionem. c ¶ AEdificauit. i. prouidit. d ¶ Omnem. Ita q̃ nihil omitteret de cõtingentibus ad ſui defenſionẽ. g ¶ Et fe. ſ. ad inuadẽdũ aduerſarios & ſuſtinẽdũ iuaſiões eorũ. h ¶ Et con. Hîc cõſequẽter deſcribit ei⁹ cõfidẽtia de diuinis: qa qñ homo in periculis poſitus nihil omittit de his q̃ poſſũt fieri per ꝓuidẽtiã humanã, ſecurè
B poteſt cõfidere de deo in reſiduo. & hoc eſt qđ dr̃: Et con. Vt oẽs poſſent eũ audire. i ¶ Ac locutus. efficaciter mouẽs eos ad bonum. k ¶ Nolite ti. Cuius cauſa ſubditur: l ¶ Multo enim. i. virt⁹ diuina & angelorum ipſi⁹. quorũ fortitudo ꝓualet oĩ virtuti hũanę. Vñ. ĩ. dr̃, q̃ angelus domini ꝑcuſſit oẽm virum robuſtũ &
† mea bellatorem exercitus regis Aſſyriorũ. n ¶ Quæ poſtquã. Hîc conſequenter deſcribit peſtilentia in aduerſarijs. Circa quã primò ponit Sennacherib blaſphemia, ſecundô dei vindicta, ibi: Orauerũt autẽ. Circa primũ dr̃: Quæ poſt
Diuiſio quã ge. ſ. i. poſt munitionẽ Eze-
† mea chię ad reſiſtẽdũ. o ¶ Miſit Sẽna. ſ. Rabſacen & q̃ſdã alios cũ exercitu, vt terrerent Ezechiã & populũ eius verbis & factis, vt habet pleni⁹. iiij. Reg. xviij. q ¶ In quo. q. d. in nullo: qa nõ in virtute hũana. & hoc notat cũ dicit: r ¶ Se-
* dicens detis. q. d. ſi haberetis virtutẽ reſiſtẽdi, exiretis ad ꝓliũ. ſimiliter nec in diuina. & hoc notatur cũ dicit: s ¶ Num Eze. q. d. ſic. t ¶ Affirmans. Et ad hoc improbandũ inducit duplicẽ rationem. Prima eſt, q̃ Ezechias deſtruxit omnia altaria, ĩ qb⁹ popul⁹ offerebat dño excepto altari, qđ erat in tẽplo. & ex hoc arguit q̃ magis meruerat dei offenſam q̃ miſericordiam. & hæc ratio tangitur, cùm dicitur: v ¶ Nunquid non iſte &c. Sed hæc rõ concludit falſum. quia
illa

ctos fontes, & riuũ qui fluebat in medio terræ, a b
dicentes: Ne ueniãt reges Aſſyriorum, & inue
a niant aquarũ abundãtiam. † Ædificauit quoq; c
agens induſtriè omnem murũ qui fuerat diſſi- d e
patus, & extruxit turres deſuper, & forinſecus f
alterum murũ. Inſtaurauitq; Mello in ciuitate
Dauid, & fecit uniuerſi generis † armaturam & g
clypeos. Conſtituitq; principes bellatorum in
exercitu, & conuocauit † omnes in platea portæ h
ciuitatis, ac locutus eſt ad cor eorũ dicens: Vi- i
riliter agite & cõfortamini. Nolite timere, nec k
paueatis regem Aſſyriorũ, & uniuerſam mul-
titudinẽ quæ eſt cum eo. † Multò enim plures l
nobiſcũ ſunt q̃ cum illo. Cum illo enim eſt bra
chium carneũ, nobiſcum dñs deus noſter, qui
auxiliator eſt noſter, pugnatq; pro nobis. Con m
a ¶ Hæc omnia in libris Regum & in Eſaia ſcripta ſunt plenius.
a fortatuſq; eſt populus huiuſcemodi uerbis Eze
chiæ regis Iuda. Quæ poſtq̃ geſta ſunt, miſit n o
Sẽnacherib rex Aſſyriorũ ſeruos ſuos in Ieruſa p
lem (ipſe enim cum uniuerſo exercitu obſide-
bat Lachis) ad Ezechiã regem Iuda, & ad omnẽ
populum qui erat in urbe, dicens: † Hæc dixit
Sennacherib rex Aſſyriorũ: In quo habẽtes fi- q
duciam, ſedetis obſeſſi in Ieruſalem. Num Eze r s
chias decepit uos, ut tradat morti in fame &
ſiti, affirmans q̃ dñs deus ueſter liberet uos de t
manu regis Aſſyriorum? Nunquid non iſte eſt v
Ezechias, qui deſtruxit excelſa illius & altaria,
& præcepit Iudæ & Ieruſalem, dicẽs: corã altari
uno adorabitis, & in ipſo cõburetis incenſum?
An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cũ x
ctis terrarum populis? Nunquid præualuerũt
dij gentiũ, omniumq; terrarũ liberare regionẽ
ſuam de manu mea? Quis eſt de uniuerſis diis
gentium, quas uaſtauerũt patres mei, qui po-
tuerit eruere populum ſuum de manu mea,
ut poſſit etiam deus ueſter eruere uos de hac
† manu? Non uos ergo decipiat Ezechias,
nec uana perſuaſione deludat, neq; credatis ei.
Si enim nullus potuit deus cunctarum gentiũ
atq; regnorum liberare populum ſuum de ma
nu mea, & de manu patrũ meorum, conſequẽ-
ter nec deus ueſter poterit eruere uos de manu
† hac. Sed & alia multa locuti ſunt ſerui eius
contra dominũ deum, & contra Ezechiam ſer-
uum eius. Epiſtolas quoq; ſcripſit plenas bla- y
ſphemiæ in dominum deum Iſraël, & locutus
eſt aduerſum eum*. Sicut dij gentium cęterarũ
non potuerũt liberare populum ſuum de ma-
nu mea, ſic & deus Ezechiæ eruere non pote- z
rit populum ſuum de manu iſta. Inſuper & cla
more magno lingua Iudaica contra populum
qui ſedebat in muris Ieruſalem perſonabat,
ut terreret eos & caperet ciuitatem. Locu-
túsque eſt contra deum Ieruſalẽ ſicut aduerſum
deos populorum terrę opera manuum homi-
num. Orauerunt igitur Ezechias rex & Iſa- a
ias filius Amos prophetes aduerſum hanc bla-
ſphemiam, ac uociferati ſunt uſq; in cælum.

illa altaria non fuerũt licita poſt C
tẽpli ædificationẽ, ſicut frequẽter dictum eſt .ſ̃. Secũda rõ eſt: quia dij aliarum gentium cũ tñ eſſent multi, nõ poterant eas liberare de manibus regũ Aſſyriorum: ergo nec deus Iſrael, cũ ſit vnicus, poterit liberare populũ ſuũ de manu mea. & hæc ratio diffuſè tangitur
cũ dicitur: x ¶ An ignoratis. † gladios
Et patet litera. Sed hæc rõ non valet. quia illi erant dij falſi, & nullius † vniuerſos
potentię: deus autem Iſrael verus deus eſt, vnicus & omnipotens. y ¶ Epiſto. Iſtud nõ fuit tũc factũ ſed poſt receſſum Rabſacis: cũ † 4. Re. 6. d
rex Aſſyriorũ audiſſet per nũtiũ, q̃ rex AEthiopum inuadebat terram ſuam: & ſic fuit cõpulſus recedere de terra Iſrael ad bellandum contra ipſum: & tunc miſit literas comminatorias Ezechię, q̃ debellato rege AEthiopũ rediret ad expugnandum Ieruſalem. Sed hoc interponit inter verba Rabſacis quaſi chronicè loquẽdo. Cõſequẽter reuertitur ſcriptura ad verba † 4. Re. 18. f
Rabſacis cũ dicit: z ¶ Inſuper. Et iſta verba plenius cõtinent. iiij. Reg. xviij. f. & g. Ex hoc aũt loco dicit cõmuniter, q̃ iſte Rabſaces erat apoſtata à fide conuerſus ad Gentilitatem. Et dicunt aliqui, q̃ fuit filius Eſaiæ. a ¶ Orauerũt. Poſita blaſphemia Sennacherib verbis & ſcriptis, hîc conſequenter deſcribitur dei vindicta ad ꝓces Ezechię & Eſaię, quæ plenius habentur. iiij. Reg. xix. & ſimiliter exercitus Sennacherib percuſſio. & iſta fuerunt ibi diffuſè expoſita. excepto quod ſequitur:
Reuerſuſq;
D * gnificantur dęmones, Ieruſalem
Moraliter allegoricam. i. fidelium eccleſiam impugnare quærentes. Et de quo libet eorum dici poteſt illud Iob xv. b. Bibit quaſi aquas iniquitatem. c ¶ AEdifica. &c. Quia bonus prælatus nõ ſolùm ſtudet peccatorum origines obturare, ſed etiam muros virtutum cardinalium reparare. e ¶ Et ex. tu. Per quas intelliguntur theologicę virtutes cardinalibus ſuperemi nentes. f ¶ Et fo. alium. Per quẽ intelligit clauſura honeſtatis ad ꝓximũ. g ¶ Et fe. vni. ge. ar. Oĩs aũt armatura vł ad ſuſtinẽdũ vel ad inuadẽdũ. Ad ſuſtinẽdũ aũt armat exercitium patientiæ. Ad inuadendum autem inimicũ armat ſtudium feruẽtis orationis & prædicationis ſanę. i ¶ Ac lo. eſt ad &c. armando ſermonibus bonis populum ſuum exemplo Iudæ Machabæi. de quo dicitur. ij. Machabę. xv. b. Armauit ſingulos, non haſtę & clypei munitione, ſed ſermonibus optimis. iõ ſequitur: m ¶ Confortatuſq; eſt po. hu. ver. Eze. p ¶ Ipſe. Etiam Ezechias & Eſaias propheta pugnauerunt cõtra Sennacherib orationibus deuotis, ſicut dicitur infrà. a ¶ Orauerunt autem. Et ſic exercit⁹ Sennacherib ab angelo domini fuit percuſſus,
I iij * ſicut ſubditur:

E ~ b ¶Reuer. eſt cũ ign. in ter. ſu. cũ paucis fugiẽdo. Aliqui aũt exponũt: q angelꝰ p cuſsit exercitum Sennacherib, raſit caput & barbã ipſius Sennacherib, ſecundũ qđ hr̃ Eſa. vij. d. In illa die radet dñs in rege Aſſyriorũ caput, & barbã. qđ erat valde ignominioſum in terra illa, & adhuc eſt. Sciendũ etiam, q illa pcuſsio Sennacherib & ſui exercitus fuit per duos annos, poſtq; receſſerat de terra Iſrael, mittens epiſtolas cõminatorias Ezechię, vt dictũ fuit plenius. iiij. Reg. xix. Cętera patent in litera. c ¶In di. il. Hĩc cõſequẽter deſcribitur ipſius Ezechię mirabilis ſanatio, cuius modus plenius habetur. iiij. Reg. xx. & ex dictis ibidẽ patet litera exceptis paucis, quæ ſequuntur. d ¶Sed non iu. be. ſ. dño. e ¶Quia eleua. iſtam ſanationem pro magna parte ſuis meritis attribuens. Superbiuit etiã de hoc, q rex Babylonis miſit ſibi literas & mũera: & ex illa elatione oſtẽdit eis oẽs diuitias ſuas, theſauros, & ſecreta ad ſui iactãtiã. f ¶Et fa. eſt cõ. eũ ira. ſ. dñi ppter prædicta. g ¶Humiliatus &c. ad arguitionẽ Eſaię prophetæ, vt hr̃. iiij. Re. xx. f. & Eſai. xxxviij. & xxxix. h ¶Et idcir. ſed dilata fuit vſq; ad tp̃s Sedecię. i ¶Fuit au. Eze. di. diuitijs artificialibꝰ, & naturalibꝰ, & alijs ad magnificẽtiam regiam pertinentibus. & patet litera vſq; ibi: k ¶Ipſe eſt &c. Gihõ nomen fontis, ex quo fluebat riuꝰ extra ciuitatem, cuius curſum impediuit Ezechias propter regem Aſſyriorum, vt p̃dictũ eſt ſuprà circa principium huius capi. l ¶Attamen in lega. &c. vt interro. de portento. id eſt de ſigno ſibi dato de retroceſsione ſolis, vt habetur. iiij. Regum. xx. m ¶Dereliquit eum &c. non præſeruando eum ab elatione, vt dictum eſt ſuprà. Sequitur: n ¶Et ſepeli. eũ ſup. ſep. id eſt in loco ſolenniori & celebriori propter bona, quæ fecerat, licet in aliqbꝰ deliquiſſet, * ſicut ſubditur: a ¶Et mi. do. Per quod ſignificatur, q orationibus deuotis boni prę lati qui per Ezechiam, & boni religioſi qui per Eſaiam ſignificantur, dęmonum exercitꝰ debellantur. c ¶In die. il. &c. Require expoſitionem myſticam huius. iiij. Reg. xx. capit. o ¶Regna. Manaſ. fil. ſ. Ezechiæ. Per Manaſſen qui obliuio interp̃taẽ, filius prodigus ſuę virtutis & famę ſignificatur, qui bõę doctrinę patris ſui carnalis vel ſp̃ũalis oblitus, ad mala conuertitur, ideo ſubditur:

†4 Re. 19. g. Eſa. 37. g.
†4. Re. 20. a. Eſa. 38. a.
F †exitum
†ppter prĩcipes
Moraliter

a ¶Hæc in Eſaia ſecundum planiciem hiſtoriæ plene gloſſauimus.
a †Et miſit dñs angelum, qui percuſsit omnẽ uirum
robuſtum, & bellatorem, & principẽ exercitus regis
b Aſſyriorũ. Reuerſusq; eſt cum ignominia in terram
ſuã. Cumq; ingreſſus eſſet domũ dei ſui, filij qui †exierant de utero eius, interfecerũt eum gladio. Salua
uitq; dñs Ezechiã, & habitatores Ieruſalẽ de manu Sẽ
nacherib regis Aſſyriorũ, & de manu omniũ, & †prę
ſtitit ei quietẽ per circumitũ. Multi etiã deferebãt ho
ſtias, & ſacrificia dño in Ieruſalẽ, & munera Ezechię
regi Iuda, qui exaltatus eſt poſt hęc corã cunctis gẽti
a ¶Hæc in libris Regum plenius ſcripta ſunt.
c bus. †In diebus illis ęgrotauit Ezechias uſq; ad mor
tem, & orauit dñm. Exaudiuitq; eũ, & dedit ei ſignũ,
d ſed nõ iuxta beneficia quę acceperat, retribuit: *quia
e eleuatum eſt cor eius, & facta eſt cõtra eum ira, & cõ
f tra Iudã & Ieruſalẽ. Humiliatusq; eſt poſtea, eò q
g exaltatũ fuiſſet cor eius, tam ipſeq; habitatores Ieru
h ſalem: & idcirco non uenit ſuper eos ira domini in
i diebus Ezechię. Fuit aũt Ezechias diues & inclytus
ualde, & theſauros ſibi plurimos cõgregauit argẽti,
& auri, & lapidis pretioſi, aromatũ, & armorũ uniuerſi generis, & uaſorum †magni pretij. Apothecas
quoq; frumẽti, uini, & olei, & pręſepia oĩm iumento
rũ, caulasq; pecorũ, & urbes ędificauit ſibi. habebat
quippe greges ouiũ, & armamẽtorũ innumerabiles,
k eò q dediſſet ei dñs ſubſtantiã multã nimis. Ipſe eſt
Ezechias, qui obturauit † ſuperiorẽ fontẽ aquarum
Gihon, & auertit eas ſubter ad occidentẽ urbis Dauid. In omnibus operibus ſuis fecit proſperè quę uo-
l luit. Attamẽ in †legatione principũ Babylonis, qui
a ¶Solis reditum ſignificat per decem lineas.
miſsi fuerãt ad eum, ut interrogarẽt de portẽto quod
a ¶Non cohibuit ſcilicet per prophetam ne oſtenderet theſauros ſuos, & theſauros domus domini alienigenis.
m acciderat ſuper terrã, dereliquit eum deus ut tentare
a ¶Occulta elatio mentis.
tur, & nota fierẽt omniã quę erãt in corde eius. Reliqua aũt ſermonum Ezechię, & miarum eius, ſcripta ſunt in uiſione Iſaię filij Amos prophetę, & in libro regũ Iuda, & Iſraël. Dormiuitq; Ezechias cũ pa-
a ¶Quia ſepulchrum eius excelſius ex prerogatiua meriti & pietatis.
n tribus ſuis, & ſepelierũt eum ſuper ſepulchra filiorũ
Dauid, & celebrauit exequias eius uniuerſus Iuda, &
o omnes habitatores Ieruſalem. † Regnauitq; Manaſſes filius eius pro eo. Cap. XXXIII.

DVodecim annorũ erat Manaſſes, cũ p
regnare cœpiſſet, & quinquagintaquinq; annis regnauit in Ieruſalẽ. Fecit aũt malũ coram dño, iuxta abominatiões gentiũ, quas ſubuertit dominus corã filiis Iſraël. Et cõuerſus inſtaurauit excel q
ſa, quę demolitus fuerat Ezechias pater eius. Cõſtru r
xitq; aras Baalim: & fecit lucos, & adorauit oẽm mi- s
litiam cæli, & coluit eã. Ædificauit quoq; altaria in
domo dñi, de qua dixerat dñs: in Ieruſalẽ erit nomẽ
meũ in ęternũ. Ædificauit autẽ ea cũcto exercitui cęli t
in duobꝰ atriis domus dñi. Trãſireq; fecit filios ſuos v
per ignẽ in ualle Benennõ. Obſeruabat †ſomnia, ſe- x
ctabat auguria, maleficis artibꝰ iſeruiebat. Habebat y z a
ſecũ magos & incantatores, multaq; mala operatus b
eſt corã dño, ut irritaret eũ. Sculptile quoq;, & cõfla- c

G ¶In cap. xxxij. vbi dicitur in poſtil. Ex hoc autem loco dicitur &c.

ADDI. Ex hoc autẽ q Rabſaces loquebatur lingua Iudaica, nõ habetur q fuiſſet apoſtata à fide Iudęorum. Multi enim loquuntur lingua Saracenica, qui non ſunt Saraceni &c. Iſte enim Rabſaces Syriacã linguam ſciebat. vnde ei dicebatur à nuntijs Ezechię, vt eiſdẽ loqueretur Syriacè. vnde nullum fundamentum habeẽ in litera ad hoc, q Rabſaces fuiſſet apoſtata à fide Hebręorũ: & multò minus q fuiſſet filius Iſaiæ. & ideo talia ſecũdum ſententiam Aug. eadem facilitate cõtẽnuntur, qua approbãtur.

†egreſsi fuerant
†duxit eos de circũitu i. duxit eos mĩa ſua ne pauerẽt ab oibꝰ q erãt in circũitu.
*Ezechias

NIC. DE LY.

Cap. XXXIII.

DVodecim an. Hĩc conſequenter deſcribitur tempꝰ ipſius Manaſſe. & ſecundò ſub ipſo tempus Amon filij ſui: quia pauca de eo dicũẽ, ibi: Dormiuit autẽ. Circa primũ primò deſcribitur ipſius Manaſſe multiplex pręuaricatio. ſecundò eiꝰ emendatio, ibi: Idcirco ſupĩduxit. tertiò recapitulatio, ibi: Reliqua aũt. Sñia aũt primę ptis patet ex dictis. iiij. Re. xxj. exceptis q̃ ſequunẽ. H x ¶Obſerua. ſom. q̃rũ aliq̃ erãt vana, aliqua à dęmonibꝰ immiſſa: & diuinare de futuris p talia illicitũ eſt, vt dictũ fuit pleniꝰ de iſta materia Ge. xlj. y ¶Sectabatur augu. i. diuinationes per garritũ & volatũ auiũ. z ¶Malefi. ar. q̃rẽdo rñſa dęmonum p magicas artes. a ¶Habebat ſecum. ma. diuinantes p aſtra, vltrà q ſe extẽdat virtus cõſtellationis. b ¶Et incan. &c. ſenſus hominũ illudentes.

~ Locutusq; eſt

Moral. p ¶Duodecim. Sequitur: q ¶Inſtaura. Per q̃ ſignificaẽ ſupbię pctã, q̃ hominẽ eleuãt indignè, vt poſtea corruat malignè. r ¶Cõſtruxit. Baal aũt deuorator iterp̃taẽ: & ſic Baalĩ, qđ ẽ plale huiꝰ noĩs Baal, deuoratores ſignat, ppẽ qđ per Baalĩ ſignaẽ pctã gulę, i comeſſatiõibꝰ & potatiõibꝰ exceſsiuis cõſiſtũt. s ¶Et ado. Per qđ ſignificaẽ conatꝰ ad magna ſtatui ſuo indecẽtia. t ¶In duo. at. Volẽs clericis & laicis tyrannicè dominare. v ¶Trãſireq;. Per iſtũ trãſitũ itelligiẽ nutritio filiorũ i igne cõcupiſcẽtię carnalis & mũdanę. x ¶Obſer. ſom. ſequẽdo falſa cõſilia & mala. y ¶Sectã. adulatoribꝰ aſſentiẽdo & maleficis credẽdo. c ¶Sculptile. Hoc autẽ moraliẽ facit, q hoiem vita vel ſciẽtia carẽtẽ, in eccleſiaſtica dignitate ponit.

* Igiẽ Manaſſes

Diuiſio
†cõcupiſcibilium
Moraliter
†4. Re. 21. a
†tempora

☞ Cap. XXXIII.

A a ¶ Et egit. Audita pnia
Manaſſe nemo debet de
dei miſericordia deſperare
ſed magis per pœniten-
tiam de venia præſumere.
☞ Oſſa præ.

Nicolaus de Lyra.

†ſtatuta

b ¶ Locutuſq; eſt
do. miſericorditer reuocã
do. c ¶ Et attẽdere no
lue. ex quo patet eorum
obſtinatio. d ¶ Idcirco.
Hîc conſequenter deſcribi
tur ipſius Manaſſe emen-
†in abditis. datio, flagellatione ſibi in-
†1. q. 7. c. 2. tellectum præbente, cũm
ver. ſcio Ma dicitur: e ¶ Superindu
naſſen. De xit eis ſecundum Ioſephũ
pœ. di. 2. c. & alios expoſitores contra
ſi enim ante Manaſſen venit rex Baby
ſi. ver. Ma- lonis. vnde ſubdit̃: f ¶ Du
naſſes. xerunt eum. dicẽdum q̃
†Humilia- monarchia Aſſyriorum iã
uit ſe valde ꝓ parte magna defecerat:
Ioſephus quia iam Medi & Babylo
nij receſſerant ab ea. ſecun-
dum qđ dicit Ioſephus &
alij hiſtoriographi. & ideo
quod dicitur hîc: Superin
duxit. referẽdũ eſt hoc ad
tp̃s p̃teritum. i. ad eos q̃ ſole
bant eſſe principes, q̃ñ rex
Babylonis erat ei ſubdit⁹:
q̃a tũc rex Babylonis cum
*duntaxat maioribus regni ſui erat de
exercitu regis Aſſyriorum.
g ¶ Deprecatuſque. di
citur aũt obſecratio depre
B catio per rem ſacram, ſicut
in fine orationũ eccleſię di-
cit̃ cõiter: Per dñm Ie. Chri
†præuari- ſtum &c. vt p̃ ſanctitatem
catio, ipſius obtineamus, qđ ob
tinere noſtris meritis nõ va
lemus. & ſic orabat Manaſ
ſes, vt p̃ diuini nõis ſanctita
tem impetraret remiſsionẽ.
h ¶ Et cogno. p̃ experiẽ
tiã ſuę flagellatiõis & libera
tiõis, ſicut ſcriptũ eſt Iob
v. c. Ip̃e vulnerat & medet̃:
ꝑcutit & ma. eius ſanabũt.
†humilia- i ¶ Poſt hęc. ſ. poſt reuer
uit ſe antè & ſionem ſuam de captiuita-
infrà. te. k ¶ Ad occi. Gihõ eſt
fons exiſtens in parte oc-
cidentali ciuitatis Dauid.
m ¶ Aras quo. i. in mõte
Moria, ĩ quo erat templũ.
n ¶ Porro inſtau. quod
erat deſtructũ & propha-
natum. o ¶ Præcepitq;.
& ſic patet emendatio Ma
naſſe in ſpiritualibus & tẽ
poralibus, q̃tũm ad perſo
nam ꝓpriam & ſubditos.
p ¶ Reliqua. Hîc ponit̃
recapitulatio, & patet litera
vſq; ibi: q ¶ In ſer. patet
q̃ iſte liber apud nos non
habet̃: q̃a iſta. iiij. li. Reg. nõ
ita exprimunt̃, vt hîc dicit̃.
& eodem modo dicẽdum
de hoc qđ ſequit̃: Scriptu.
Sequitur: r ¶ Dormi. er.
Hîc conſequẽter agitur de
factis ipſius Amõ filij Ma-
naſſe.

tile ſignũ poſuit in domo dei, de qua locutus eſt dñs ad
Dauid & ad Salomonẽ filiũ eius, dicẽs: In domo hac, &
in Ieruſalẽ quam elegi de cunctis tribubus Iſraël, ponã
nomen meũ in ſempiternũ, & mouere non faciã pedẽ
Iſraël de terra, quã tradidi patribus eorũ: Ita dũtaxat ſi
cuſtodierint facere quę præcepi eis, cunctãq; legem, &
†ceremonias, atq; iudicia: quę mãdaui p̃ manũ Moyſi. a
Igitur Manaſſes ſeduxit Iudã, & habitatores Ieruſalẽ:
ut facerẽt malũ ſuper oẽs gentes, quas ſubuerterat dñs
à facie filiorũ Iſraël. Locutuſq; eſt dñs ad eũ, & ad po- b
pulũ illius: & attẽdere noluerũt. Idcirco ſuperinduxit c d
eis principes exercitus regis Aſſyriorũ. Ceperũtq; Ma e
naſſen†: & catenis uinctũ, atq; cõpedibus duxerũt in Ba f
bylonẽ. † Qui poſtq̃; coanguſtatus eſt, orauit dñm
a deum ſuũ, & † egit pœnitentiã ualde coram deo patrũ
ſuorum. Deprecatuſq; eſt eum, & obſecrauit intẽtè, & g
exaudiuit orationẽ eius. Reduxitq; eum Ieruſalẽ in re-
gnũ ſuũ: & cognouit Manaſſes, q̃ dñs ipſe eſſet deus. h
Poſt hęc ędificauit murũ extra ciuitatem Dauid ad oc- i
cidentem Gihon, in conualle ab introitu portæ piſciũ k
per circumitũ uſq; Ophel, & exaltauit illum uehemen-
ter. Conſtituitq; principes exercitus in cunctis ciuitati- l
bus Iuda munitis, & abſtulit deos alienos, & ſimula-
chrũ de domo dñi: Aras quoq; quas fecerat in monte m
domus dñi, & in Ieruſalẽ, & proiecit oĩa extra urbẽ.
Porrò inſtaurauit altare dñi, & immolauit ſuper illud n
uictimas, & pacifica, & laudem. Pręcepitq; Iudę, ut ſer o
uiret dño deo Iſraël. Attamen populus adhuc immo-
labat in excelſis* domino deo ſuo. Reliqua autẽ geſto p
rum Manaſſe, & obſecratio eius ad deum ſuum, uerba
quoq; uidentiũ quę loquebãtur ad eum in nomine do-
mini dei Iſraël, continẽtur in ſermõibus regum Iſraël. q
Oratio quoq; eius, & exaudirio, & cuncta peccata, atq;
†contẽptus, loca etiã in quibus ędificauit excelſa, & fe
cit lucos, & ſtatuas, anteq̃; † ageret pœnitentiã, ſcripta
ſunt in ſermonibus Hozai. Dormiuit ergo Manaſſes r
cum patribus ſuis, & ſepelierũt eum in domo †ſua. Re- s
gnauitq; pro eo filius eius Amon. Vigintiduorũ anno
rũ erat Amon, cùm regnare cœpiſſet, & duobus annis
regnauit in Ieruſalẽ. Fecitq; malum in conſpectu dñi, t
ſicut fecerat Manaſſes pater eius. Et cunctis idolis quę
Manaſſes fuerat fabricatus, immolauit atq; ſeruiuit:
& non eſt †reueritus faciem dñi, ſicut reueritus eſt Ma- v
naſſes pater eius, & multò maiora deliquit. Cumq; cõ
iuraſſent aduerſus eum ſerui ſui, interfecerunt eum in
domo ſua. Porrò reliqua populi multitudo, cęſis his
qui Amon percuſſerant, conſtituit regem Ioſiam fi-
lium eius pro eo.

Cap. XXXIIII.

O†Cto annorum erat Ioſias, cùm regna- x
re cœpiſſet, & triginta & uno anno re-
gnauit in Ieruſalẽ. Fecitq; quod erat re
ctum in cõſpectu dñi, & ambulauit in
uiis Dauid patris ſui. Non declinauit
neq; ad dexerã, neq; ad ſiniſtrã. Octauo
autẽ anno regni ſui, cùm adhuc eſſet puer, cœpit quęre
re deũ patris ſui Dauid. Et duodecimo anno poſtq̃; re
gnare cœpat, mũdauit Iudam & Ieruſalẽ ab excelſis, &
lucis, ſimulachriſq;, & ſculptilib⁹. Deſtruxerũt corã eo
aras Baalim, & ſimulachra quę ſuppoſita fuerãt demo
liti ſunt: lucos etiã, & ſculptilia ſuccidit, atq; cõminuit:

naſſe. & patet ſnĩa ex dictis C
iij. Re. xxj. g. excepto qđ ſe
q̃t: v ¶ Et non eſt. in hoc
ei defecit à bõitate p̃ris ſui:
q̃a nõ pœnituit ſicut ipſe.

*a ¶ Igitur Ma. Per qđ Moraliter
ſignificat̃ illi⁹ malitia, cui nõ
ſufficit, q̃ ſit malus in ſe, ſed
alios nitit̃ ad ſuã malitiam
trahere. b ¶ Locu. eſt. ſci
licet per ꝓphetas. p̃ quos
ſignant̃ p̃dicatores nouę le
gis, q̃ principes & popula
res cõſtanter arguũt de p̃di
ctis & conſilibus peccatis.
c ¶ Et attẽ. Per qđ ſignã
tur illi, q̃ p̃dicationes & ad
monitiões bonas cõtẽnũt.
d ¶ Idcirco. q̃a dñs tales †vel exaudi
rebelles veritati aliq̃ñ punit uit eum;
exteri⁹ graui pœna. & q̃m
inflicta vexatio aliq̃ñ dat in
tellectũ: & ſic q̃ pri⁹ erãt re
belles, cõcipiũt ſpiritũ verę
pnię reuertentes ad deũ. iõ
ſubdit̃: h ¶ Et cog. In quo
Manaſſes figurã geſsit cuiuſ
libet magni pctõris ad deũ
veraciter reuertẽtis. l ¶ Cõ
ſtitu. Per quos ſignificat̃,
q̃ verè reuertẽs ad deũ per
pniam, quãtò cõmiſit pctã
grauiora, tãtò conari debet
ad faciẽdum op̃a meliora.
r ¶ Dormi. per qđ ſignifi
cat̃, q̃ pctõr quãtũcũq; ma
gn⁹, ſi verè pœniteat, & in
bono termĩet vitã ſuã, fina
lit̃ cõſeq̃t vitã btãm. s ¶ Re
gna. de quo ſubdit̃: t ¶ Fe D
cit. ma. Et ſic ſecut⁹ fuit eũ
in malis, ſed nõ in bonis: q̃a
p̃ pniam nõ redijt ad dñm
ſicut pater eius. iõ ſubdit̃:
v ¶ Et non. ꝓpter qđ p̃ † humilia-
iſtũ Amõ ſignificant̃ illi, q̃ ret ſe,
mala patrũ ſuorũ vt rapias † Dauid
& hmõi q̃ſi ꝓ iure hr̃dita-
rio volũt ſeq̃: ſed bonos eo
rũ act⁹ nolũt aliq̃lit̃ imitari.

NIC. DE LY.

CAP. XXXIIII.

OCto an. Hîc cõſe
q̃nter agit̃ de tp̃e
Ioſiæ. Circa qđ
priò deſcribit̃ diuini cult⁹ Diuiſio
reſtauratio. ſcđò phaſe cele
bratio, ca. ſe. tertiò ip̃i⁹ Ioſię
mors & tumulatio, ibi: Poſt
q̃ iſtau. Circa primũ deſcri
bit̃ priò idololatrię deſtru
ctio. ſcđò tẽpli dñi repatio
ibi: Igit̃. xviij. ãno. Snĩa aũt
p̃rię p̃tis patet ex dictis. iiij.
Regũ. xxiij. vbi iſta deſtru
ctio idololatriæ facta p̃ Io
ſiã diffuſius deſcribit̃, exce-
pto quod
Moral. x ¶ Octo an. Ex Moraliter
poſitio myſtica ca. hui⁹ &
duorũ ſeq̃ntiũ poſita ẽ. iiij.
Re. xxij. ca. & xxiij. & xxiiij.
Orõ v̓ò Manaſſe, q̃ põi ſo
let ĩ fine hui⁹ li. moralis eſt
ſcđm ſenſũ lr̃alẽ, & iõ nõ in
diget alia moralitate, niſi q̃
in ea orãdi deuotè verè pœ
itentiibus forma datur.

& ſuper tumulos eorum, qui eis immolare conſueuerant, fragmenta diſperſit. [a] Oſſa præterea ſacerdotum combuſsit in altaribus idolorum. Mundauitq́ Iudam & Ieruſalem, ſed & in urbibus Manaſſe, & Ephraim, & Simeon uſq́ Nephthali cuncta ſubuertit. Cumq́ altaria diſsipaſſet, & lucos, & ſculptilia contriuiſſet in fruſta, cunctaq́ delubra demolitus eſſet de uniuerſa terra Iſraël, [a] reuerſus eſt in Ieruſalẽ. Igitur anno decimooctauo regni ſui mũdata iã terra & [b] templo domini, miſit Saphan filium Eſeliæ & Maaſiã principem ciuitatis, & Ioha filium Ioachaz à commentariis, ut inſtaurarent domum dñi dei ſui. Qui uenerunt ad Helciam ſacerdotem magnum, acceptamq́ pecuniam ab eo quæ illata fuerat in domum dñi, & quam congregauerant Leuitæ & ianitores de [c] Manaſſe, & Ephraim, & uniuerſis reliquiis Iſraël, ab omni quoq́ Iuda & Beniamin, & habitatoribus Ieruſalem: tradiderũt in manibus eorum qui præerant operariis in domo domini, ut inſtaurarent templũ, & infirma quęq́ ſarcirent. At illi dederunt eam artificibus & cęmentariis, ut emerent lapides de †lapicidinis, & ligna ad commiſſuras ędificij, & ad contignationem domorũ, quas deſtruxerant reges Iuda. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpoſiti operantium Iahath & Abdias de filiis Merari, Zacharias & Moſollam de *filiis* Caath, qui urgebant opus: omnes Leuitæ ſcientes organis canere. Super †eos uerò qui ad uarios uſus onera portabant, erant ſcribæ & magiſtri de Leuitis ianitores. Cumq́ efferrent pecuniã quę illata fuerat in templũ domini, reperit Helcias ſacerdos librum legis dñi, qui datus fuerat per manũ Moyſi, & ait ad Saphã ſcribam: Librum legis inueni in domo dñi. Et tradidit ei. At †ille intulit uolumen ad regẽ, & nuntiauit ei dicens: Omnia quæ dediſti in manu ſeruorum tuorũ ecce complentur. Argentum quod repertũ eſt in domo dñi, conflauerunt. Datumq́ eſt pręfectis artificũ & diuerſa opera fabricantiũ. Præterea tradidit mihi Helcias ſacerdos hunc librũ. Quem cùm rege pręſente recitaſſet, audiſſetq́ ille uerba legis, ſcidit ueſtimenta ſua, & pręcepit Helciæ, & Ahicã filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoq́ ſcribæ & Aſaiæ ſeruo regis dicens: Ite, & orate dñm pro me, & pro reliquiis Iſraël, & Iuda, ſup uniuerſis ſermonibus libri iſtius qui repertus eſt. Magnus enim furor dñi ſtillauit ſuper nos, eò ꝙ non cuſtodierint patres noſtri uerba dñi, ut facerẽt omnia quę ſcripta ſunt in iſto uolumine. Abiit ergo Helcias & hi qui ſimul à rege miſsi fuerãt ad Oldam

[a] ¶Quem Hebræi autumant auunculum eſſe Ieremiæ patrem Ananeel.

prophetidem uxorẽ Sellum filij Thecuath: filij Haſra cuſtodis ueſtiũ, quę ha-

[a] ¶Scilicet muri parte, pro quo vetus editio habet in Maſſena quaſi nomen loci. Maſſena quippe interpretatur ſecunda.

bitabat in Ieruſalẽ in ſecundã: & locuti ſunt ei uerba quę ſuprà narrauimus. At illa reſpondit eis: Hæc dicit dominus deus Iſraël: Dicite uiro qui miſit uos ad me: Hæc dicit dominus: Ecce, ego inducam mala ſuper locum iſtum, & ſuper habitatores eius: Cunctaq́ maledicta quæ ſcripta ſunt in libro hoc, quem legerunt coram rege Iuda, quia dereliquerunt me & ſacrificauerunt diis alienis, ut me ad iracundiam prouocarent in cunctis operibus manuum ſuarum. Idcirco ſtillabit furor meus ſuper locum iſtum, & non extinguetur. Ad regem autem Iuda qui miſit uos pro domino deprecando ſic, loquimini: Hæc dicit dominus deus Iſraël: Quoniam audiſti uerba uoluminis atq́ emollitum eſt cor tuum, & humiliatus es in cõſpectu dei ſuper his quę dicta ſunt contra locum hunc & habitatores Ieruſalem: Reueritusq́ faciem meam ſcidiſti ueſtimenta tua, & fleuiſti coram me: ego quoq́ exaudiui te, dicit dominus. Iam enĩ colligam te ad patres tuos, & infereris in ſepulchrũ tuum in pace, nec uidebũt oculi tui omne malum quod ego inducturus ſum ſuper locũ iſtum, & ſuper habitatores eius. Retulerunt itaq́ regi cuncta quę dixerat.† At ille conuocatis uniuerſis maioribus natu Iuda & Ieruſalẽ, aſcendit in domũ domini. Vnàq́ oẽs uiri Iuda & habitatores Ieruſalẽ, ſacerdotes & Leuitę, & cunctus populus à minimo uſq́ ad maximũ. Quibus audientibus in domo dñi legit rex omnia uerba uoluminis, & ſtans in tribunali ſuo percuſsit fœdus coram dño, ut ambularet poſt eum, & cuſtodiret præcepta, & teſtimonia, & iuſtificationes eius in toto corde ſuo, & in tota anima ſua: faceretq́ q̃ ſcripta ſunt in uolumine illo quod legerat. Adiurauit quoq́ ſuper hoc oẽs qui reperti fuerãt in Ieruſalẽ & Beniamin, & fecerunt habitatores Ieruſalẽ iuxta pactũ dñi dei patrũ ſuorum. Abſtulit ergo Ioſias cũctas abominatiões de uniuerſis regionibus filiorũ Iſraël, & fecit oẽs qui reſidui erant in Iſraël, ſeruire domino deo ſuo. Cunctis diebus uitæ eius non receſſerunt à domino deo patrum ſuorum.

E a ¶Oſſa præ. Ideo combuſsit ſacerdotes in altaribus idolorum, vt oſtenderet, q̃a funeſta erant eorũ ſacrificia q̃ non ſolũ pecudũ hoſtias dæmonijs offerebant, ſed & ſeipſos idololatrię tradebãt. Hic ſignificat omnes q̃ diaboli ſeruitio mãcipati vitã ſacrilegã tpaliter finierant ęternis cruciatibus conſumendos pro cuiuſq́ merito.

†baiulos & ſolicitatores, &

Ni. de ly.

Ꝯpto qđ ſequitur: a ¶Cuncta delubra demo. Dicitur autem delubrum à deleo les, & vmbra bre, quaſi delẽs vmbrã peccatorum: & hoc fit ſecũdũ veritatẽ in templo eccleſię p ſacramẽtorũ adminiſtrationẽ. ſecũdum ęſtimationẽ verò falſam & erroneã Gentilium hoc fiebat in tẽplis idolorũ de q̃bus eſt hîc ſermo. F b ¶Igitur ãno deci. Hîc conſequenter deſcribitur tẽpli dñi reparatio. & diuiditur in duas, in ptẽ pricipalem & incidentalẽ. ſecũda ibi: Cumq́ efferrent pecuniam. Sẽtentia primæ partis patet

Diuiſio

G patet ex dictis. iiij. Regum. xxij. prope prin. niſi quòd aliqua nomina propria ibi tacẽtur, quæ hîc exprimunt̃, & ecõuerſo, & aliqua ẽt variant̃. q̃a ſicut freq̃nter dictũ ẽ, noĩa ꝓpria Hebraica frequenter variant̃ ſicut & Latina: p iſta tamen non mutatur ſententia. c ¶De Man. & Ephraim. Aliqui enĩ fugitiui euaſerãt de captiuitate decem tribuũ, & illi iunxerũt ſe regno Iudæ ſubijcientes ſe ipſi Ioſię: & ſimul captiuati fuerũt cum captiuitate Ieruſalem tempore Sedecię. H d ¶Cũque effer. Hęc eſt pars incidẽtalis: q̃a cũ acciperet̃ pecunia q̃ erat in domo dñi inuentus fuit ibi liber abſcõditus, quem miſit Helcias ſacerdos regi, q̃ cũ legeret coram eo, timuit rex diuinum iudiciũ, & ſcđò ſup hoc req̃ſiuit diuinũ cõſiliũ, ibi: Et pręcepit Helciæ. & tertiò renouauit fœdꝰ ĩter deũ, & ſe, & pplm ibi: At ille conuocatis vniuerſis. Sñia aũt iſtarũ partiũ patet ex dictis ij. Reg. xxij. d. vſq́ ad fi. capit. xxxv.

†exciſoꝛ

† Saphan

†4. Re. 24. a

A FEcit autem Ioſias in Ieruſa- Cap. XXXV. lem phaſe domino. Admonemur, vt purgemus primũ terrã cordis nr̃i ab oĩbus vitijs, ſicq́ʒ paſcha dño celebremus, nõ in fermẽto veteri, neqʒ in fermento malitię

1.Cor.5.c. & nequitię: ſed in azymis ſyncerıtatis & verita. ¶ Myſticè autem

Myſticè Ioſias, i. fortitudo domini Chriſtum ſignificat, de quo legit̃: Dominus fortis & po

Pſal.23.b. tens: dominus potens in pręlio. Interpretatur etiam Ioſias ſalus dñi, & Chriſtus ſaluum facit populũ ſuũ à pec

Matth.1.d. catis eorũ. Ipſe zelo dei mũdat terrã Iuda & Ieruſalẽ ab oĩbus immundítijs, qui per

Pſal.68.b. ꝓphetã dixit: Zelus domus tuę comedit me. De quo ali

Matth.3.c. bi: Cuius ventilabrũ in manu ſua. & perma. a. ſ. Hic celebrat verum phaſe. xviij. anno regni ſui: quia octaua ętate gñali reſurrectione donata, ſanctos ſuos cũ pfectione bonorũ operũ pducit ad ęternę beatitudinis denariũ, eiectis prius oĩbus ſcandalis de regno eius. b ¶ Ponite arcã in ſanctuario templi, quod ædificauit Salomon filius Dauid rex Iſ. Tradunt Hebræi arcam tpe Achaz de templo fuiſſe elatã, ſimulacris ab eo in tẽplo miſsis, & in domũ Sellũ viri Oldę auunculi Ieremię fuiſſe traductam. Nõ em̃ poterat eſſe ſimul cũ ſimulacris. c ¶ Non fuit pha. Quia ablatis figuris in die iudicij, tranſibũt ſancti de morte ad vitam, de corruptiõe ad gloriam, & in conſpectu cõditoris ſui in cælesti Ieruſalem in

B æternum gaudebunt. qa vi debitur

ᵃ commiſtim

ᵃ FEcit aũt Ioſias in Ieruſa- Cap. XXXV. ᵃ
lẽ phaſe dño, quod immolatũ eſt decima
quarta die menſis primi, & cõſtituit ſacer ᵇ
dotes in officiis ſuis. Hortatusq́ʒ eſt eos,
ut miniſtrarẽt in domo dñi. Leuitis quoqʒ
ad quorũ eruditionẽ omnis Iſraël ſancti
ᵇ ficabatur dño, locutus eſt: Ponite arcam in ſanctuario ᶜ
templi, quod ędificauit Salomõ filius Dauid rex Iſraël.
Nequaq́ʒ em̃ eam ultrà portabitis. Nũc ergo miniſtra- ᵈ
te dño deo ueſtro, & populo eius Iſraël, & ꝑparate uos
per domos & cognationes ueſtras in diuiſionibus ſin-
gulorum, ſicut præcepit Dauid rex Iſraël, & deſcripſit ᵉ
Salomon filius eius. Miniſtrate in ſanctuario eius per fa
milias turmasq́ʒ Leuiticas, & ſanctificati immolate pha
ſe. Fratres etiã ueſtros, ut poſsint iuxta uerba quę locu-
tus eſt dñs in manu Moyſi facere, pręparate. Dedit prę ᶠ
terea Ioſias omni populo, qui ibi fuerat inuentus in ſolẽ
nitate phaſe, agnos & hædos de gregibus & reliqui pe-
coris triginta milia, boũ quoqʒ tria milia. Hęc de regis ᵍ
uniuerſa ſubſtãtia. Duces quoqʒ eius ſponte quod † uo-
uerant, obtulerũt tam populo, q̃ʒ ſacerdotibus, & Leui-
tis. Porrò Helcias, & Zacharias, & Iahiel principes do-
mus dñi dederunt ſacerdotibus ad faciendũ phaſe, pe- ʰ
cora cõmiſtim duo milia ſexcenta, & boues trecentos.
Chonenias aũt & Semeias etiam & Nathanael fratres
eius, necnon Haſabias, & Iahiel, & Iozabad, principes
Leuitarũ, dederũt cęteris Leuitis ad celebrãdum phaſe,
quinqʒ milia pecorũ & boues quingẽtos. Pręparatũq́ʒ ⁱ
eſt miniſteriũ, & ſteterũt ſacerdotes in officio ſuo. Leui
tę quoqʒ in turmis iuxta regis imperiũ, & immolatũ eſt
phaſe. Aſperſeruntq́ʒ ſacerdotes manus ſuas ſanguine, ᵏ ˡ
& Leuitę detraxerunt pelles holocauſtorũ, & ſeparaue- ᵐ
runt ea, ut darent per domos & familias ſingulorum, &
offerrẽtur dominno, ſicut ſcriptum eſt in libro Moyſi.
De bobus quoqʒ fecerunt ſimiliter, & aſſauerunt phaſe ⁿ
ſuper ignem, iuxta quod in lege pręceptum eſt. † Pa- ᵒ
cificas uerò hoſtias coxerunt in lebetibus, cacabis, &
ollis: & feſtinatò diſtribuerunt uniuerſę plebi. Sibi aũt
& ſacerdotibus poſtea parauerunt. Nam in oblatione
holocauſtorum, & adipum uſqʒ ad noctem ſacerdotes
fuerunt occupati. Vnde Leuitę ſibi, & ſacerdotibus fi-
liis Aaron parauerunt nouiſsimis. Porrò cantores filij
Aſaph ſtabant in ordine ſuo iuxta pręceptũ Dauid, &
Aſaph, & Heman, & Idithun, prophetę regis Dauid.
Ianitores uerò ꝑ portas ſingulas obſeruabant: ita ut nec
puncto quidẽ diſcederent à miniſterio. Quamorbem
& fratres eorũ Leuitę pręparauerũt eis. Omnis igitur
cultura dñi rite cõpleta eſt in die illa, ut facerent phaſe,
& offerrent holocauſta ſuper altare dñi iuxta pręceptũ
regis Ioſię. Feceruntq́ʒ filij Iſraël qui reperti fuerãt ibi,
phaſe in tẽpore illo, & ſolennitatẽ azymorũ ſeptem die-
ᶜ bus. Non fuit phaſe ſimile huic in Iſraël à diebus Samue ᵖ
lis prophetę, ſed nec quiſq́ʒ de cũctis regibus Iſraël fecit ᑫ

† volebant

† Sãcta quoque

NICO. DE LY.

Cap. XXXV.

Diuiſio FEcit autẽ Io. Hîc cõſequẽter deſcribit̃ phaſe celebratio. & primò ponit̃ ad hoc debita pręparatio, ſecũdò deuota executio, ibi: Pręparatũq́ʒ eſt miniſteriũ. Circa primũ dicit̃: b ¶ Et conſti. vt debitè ſe ꝑpararent ad hoc q̄ deuotè celebrare poſſent ſolẽnitatẽ paſchæ. c ¶ Ponite ar. Libro de Hebraicis quęſtiõib⁹ dicitur, q̄ tpe Achaz q poſuit idola in tẽplo, arca fuit inde amota, quæ non debebat eſſe cũ idolis, & fuit trãſportata in domũ Sellũ marãti Oldę ꝓphetiſſę: & ibi manſit vſque ad tp̃s Ioſię. Gloſſa verò Hebraica dicit, q̄ nõ fuit portata extra tẽplũ: ſeũ quia Manaſſes poſuit idolũ in domũ domini, vt habẽ .s. xxxiij. iõ voluit eũ ponere in loco honorabiliori. ſ. vbi erat arca, & arcam fecit trahi ad ptẽ quaſi minor cederet maiori; ſed Ioſias fecit eã in loco ſuo reponi. Sed vtrũque dictũ vr̃ in aliquo diſſonare à veritate. ſi em̃ fuiſſet transportata tẽpore Achaz, non eſt veriſimile; quin Ezechias filius eius, qui templum fecerat purgari; & maximus zelator fuit cultus diuini, vt patet ex præcedẽtibus, feciſſet eam tempore ſuo reportari. Similiter ſi per Manaſſen fuiſſet tãtùm tracta ad partem intra templum, Ioſias non dixiſſet Leuitis: Poni. arcam. prout hîc dicit̃.

C quia Leuitę non poterãt ingredi illã partem templi, ſed ſacerdotes tãtũ. Et ideo probabilius videtur dici, q̄ tempore Manaſſe fuit portata extra templum & nõ añ: & tpe Ioſiæ per Leuitas fuit reportata vſque ad templi ingreſſum, & inde per ſacerdotes fuit in loco ſuo repoſita. d ¶ Nunc ergo. q. d. ex quo arca erit in loco ſuo & illa quę pertinent ad dei cultum reparata, vos nõ habebitis alios labores niſi ſolùm miniſtrare domino. e ¶ Sicut pręc. Contrarium videtur. .s. j. li. xxviij. vbi dicit̃ q̄ Dauid dedit filio ſuo deſcriptionem porticus, & templi, & omnium aliorum ad miniſterium templi pertinentium. Dicẽdum, q̄ Dauid dedit hoc primò diſponendo, ſed Salomon dedit iſtam deſcriptionem alijs patris voluntatem exequẽdo. f ¶ Dedit &c. hoc eſt ad faciendum ſolẽnitatem phaſe. g ¶ Agnos &. quia tã agnus q̃ʒ hædus poterat immolari in ſolennitate paſchali, Exo. xij. Cętera patent vſque ibi: h ¶ Dederunt ſacerdotibus ad facien. i. cõiter: qa iſti ꝑnominati ſimul iuncti dederunt iſta. i ¶ Prępara. Deſcripta pręparatiõe debita ad ſolẽnitatẽ paſchalẽ, hîc cõſeq̃nter ponit̃ executio deuota, cũ dr̃: Et ſteterunt. & patet lr̃a vſqʒ ibi: k ¶ Aſperſeruntqʒ. q ab eis effundebatur ſuꝑ altare. l ¶ Et Leui. licet em̃ hoc ptineret ad offiñ ſacerdotũ, vt hr̃ in Leuit. tñ in neceſsitate ꝓpter multitudinẽ victimarũ Leuitę poterãt eos adiuuare ſicut dictũ fuit. .s. xxix. m ¶ Et ſepa. Ex hoc patet, q̄ nõ erãt holocauſta ꝓpriè dicta q̃ totaliter icẽdunt̃, ſed largè, eò q̄ aliqua ps in altari cremabat̃. n ¶ Et aſſa. iuxta qđ in lege ſcriptũ eſt Exod. xij. d. Non comedetis ex eo crudũ qd, nec coctũ aqua, ſed aſſum tm̃ igni. o ¶ Pacificas. quarũ maior ps cedebat in vſum offerẽtiũ. Cętera patẽt vſqʒ ibi: p ¶ Non fuit. à diebus Samuelis prophetę. iiij. Re. xxiij. dr̃: A dieb⁹ iudicũ, & in idẽ redit. qa Samuel fuit vltimus iudex. p ¶ Sed nec. Nõ eſt ꝑ hoc itelligẽdũ, q̄ iſtud Phaſe fuerit excellentius omnib⁹ pręteritis quantùm ad multitudinem populi; quia tempore Dauid & Salomonis, quando regnum fuit vnitum & nulla tribus erat captiuata, frequenter maior multitudo conuenit in

D

debit de⁹ deorũ in Sion:qa mirificauit
E miam ſuã in ciuitate munitã. a ℭAd
Pſal.83.b. quam.qa ex verbis Ieremię & aliorum
† & ſacerdotes,& Leuitę,& oĩs Iuda, ꝓphetarũ potuit volũtatẽ dñi cogno-
ſcere,q̃ iudicãdũ erat in populo pctõre.
Vñ & Rabſaces dixit de Sẽnacherib re
ge Aſſyriorũ:Dñs iuſſit me aſcẽdere ad
† habitatores terrã,qa ꝓphetę ꝑdixerãt eũ eſſe aſcẽſu-
rũ,qd' eũ minimè latuit. b ℭIn cãpo
Eſa.16.b. Ma.Interfectio Ioſię q à Pharaone Ne
chao interfectus eſt in Mageddo,ſignifi
cat antiq hoſtis ꝑſecutionẽ aduerſum
ꝑdicatores,quos neci tradere & de eccl'ia
auferre conat',vt facili⁹ totã plebẽ ĩuade
re & diſſipare poſſit.Interpretat' ei Pha
rao diſſipãs,Nechao percutiẽs,Maged
do de tentatiõe.Permittit' qppe diabo-
lus cõſurgere aduerſum ſanctos,& hoc
totis virib⁹ certat,vt tentando gregem
dei pcutiẽs eos prius diſſipando auferat,
quorũ ſolatio alij contra hoſtẽ dimicãt.

GLOS. ORD.

Cap. XXXVI.

† mutauit ſeu pugnaret cõtra eũ

TVlit er.Qui ĩterpretat' recẽs,
& ſignificat prauos rectores,
quos ppl's terrę,q deditt ſunt.ſ.
cupiditati terrenę ſcd'm mores ſuos cõ-
ſentientes vitijs eligũt,quos Pharao in
Reblatha vicit,& in AEgyptũ ducit:qa
ꝑ multitudinẽ adulatorũ eneruans deci
pit corda ꝑlatorũ.Rebla eñ multitudo
interpretat'.ſicq́ꝫ vinctos catenis pctorũ
in ſpiritualis AEgypti mergit abyſſum.
d ℭConſtituitq́ꝫ.Nechao regem Ioa
cim conſtituit.impoſuit mulctã terrę cẽ
tũ talẽtis argẽti: qa diabolus pẽſum ſer
uitij à ppl'o pditorũ expetijt,vt tã ſenſu
† & quã eloquio parati ſint eius obſequio.
e ℭEt ver.Notandũ q̄ de eodẽ Ioa-
F cim filio Ioſiæ in regũ ita ſcriptum eſt:
iiij.Re.24.b. Dormiuit Ioacim cũ patrib⁹ ſuis:regna
uitq́ꝫ Ioachin filius eius pro eo.Ioſeph⁹
tñ dicit,dũ rex Babylõis intraſſet ciuita
tẽ,fidẽ nequaq́ꝫ ſeruauit,ſed iuuenes for
tiſſimos & pulchritudine decoros occi
dit:vna cũ rege Ioacim,quem ante mu
rũ inſepultũ ꝓijci iuſſit.Filiũ verò eius
Ioachin cõſtituit regẽ vniuerſę ꝓuincię.
Eos aũt q erãt in dignitatibus conſtituti
numero tria milia,duxit ĩ Babylonẽ. in
ter quos erat Ezechiel adhuc puer. hic
ergo finis habuit Ioacim regẽ,q vixit an
nis xxxvj.regnauit aũt.xj.annis. Succeſ-
ſor verò regni Ioacim rex noie Ononi
mus regnauit mẽſibus trib⁹ & diebus
x. ℭSciendũ aũt,q̄ cũ ſemel qs cuilibet
vitio ſe mãcipauerit,multis dñis obno-
xi⁹ erit.Vñ Ioacim quẽ Pharao añ cen-
ſum ſibi ſoluere coegit,hunc Nabucho
do.rex Babylonis tribus annis ſeruire cõ
pellit.Nabuchodonoſor eũdẽ ſignificat
quẽ & Pharao,prĩcipẽ.ſ.cõfuſiõis & re
ctorẽ tenebrarũ harũ. Cũ aũt diabolus
aliquẽ ſibi cẽſum pcti ſoluere coegit,to
tũ in dñm ſuũ redigit,& plenũ ſeruitiũ
exigit,ꝑſuaſiõe.ſ.delectatiõe,cõſenſu,co
gitatiõe quoq́ꝫ,locutiõe,& operatione.
ℭHie.Sciẽdũq̄ nomẽ iſti⁹ Ioachin,qui
Differẽtia inter Ioacim & Ioachin alio noĩe Iechonias dr̃,clemẽtis nõ eiſdẽ
in fine apud Heb.ſcribit', q̃ & patris eius
Ioacim q & Eliacim.Sed priorem.i.pa
trẽ in fine noĩs קם Cuph & מם Mẽ:ſecũ
dũ.i.filiũ כן Caph & Nũ ãnotãt.Vñ
nemo putet in Danielis prĩci.eẽ Ioachin
in Ezechielis exordio Ioacim ſcribit'.Ex
tremã ſyllabã habet iſte cim, ille chin.&
iõ in euangelio ſcd'm Mattheũ vna vĩ
deeſſe gñatiõ:qa ſcd'a teſſaredecas i Ioa
cim

phaſe ſicut Ioſia† ſacerdotibus,& Le-
uitis, & omni Iudę,& Iſraël qui reptus
fuerat, &† habitantibus in Ieruſalem.
Octauodecimo anno regni Ioſię hoc
phaſe celebratũ eſt.Poſtq́ꝫ inſtaurauc
rat Ioſias tẽplum,aſcẽdit Nechao rex
Ægypti ad pugnandũ in Charcamis
iuxta Euphratẽ,& proceſſit in occur-
ſum eius Ioſias. At ille miſſis ad eum
nuntiis ait:Quid mihi & tibi eſt rex Iu

a ℭRegis.ſ.Adremon filij Thabrimõ qui regnabat in Charcamis,
quem eodem tẽpore,quo & Ioſiam Nechao interfecit.

da? Non aduerſum te hodie uẽnio,ſed
contra aliã domũ pugno,ad quã deus
feſtinatò me ire pręcepit.Deſine aduer
ſum deum facere, qui mecũ eſt: ne in-
terficiat te. Noluit Ioſias reuerti,ſed
†preparauit cõtra eum bellũ. Nec ac-
quieuit ſermõibus Nechao ex ore dei:
uerũm perrexit, ut dimicaret in cam-
po Mageddo,ibiq́ꝫ uulneratus à ſagit
tariis, dixit pueris ſuis: † Educite me
de prelio:quia oppidò uulnerat⁹ ſum.
Qui tranſtulerũt eum de curru in alte
rum currũ, qui ſequebatur eum more
regio,& aſportauerunt eũ in Ieruſalẽ.
Mortuusq́ꝫ eſt, & ſepultus in mauſo-
leo patrũ ſuorũ:& uniuerſus Iuda,& Ie
ruſalẽ luxerũt eum, Ieremias maximè,
†cuius oẽs cantores atq́ꝫ cãtatrices uſq́ꝫ
in pręſentẽ diem lamẽtationes ſup Io-
ſiam replicant, & quaſi lex obtinuit in
Iſraël.Ecce ſcriptum fertur in lamẽta-
tionibus. Reliqua aũt ſermonũ Ioſię,
& miſericordiarũ eius,quę lege pręce-
pta ſunt dñi,opera quoq́ꝫ illius prima
& nouiſſima ſcripta ſunt in libro regũ
Iuda & Iſraël. Cap. XXXVI.

TVlit ergo popul⁹ terrę
Ioachaz filiũ Ioſię, &
cõſtituit eũ ꝓ patre ſuo
regẽ in Ieruſalẽ. Vigin
titriũ annorũ erat Ioa
chaz,cũ regnare cœpiſſet,& tribus mẽ
ſibus regnauit in Ieruſalẽ. Amouit aũt
eũ rex Ægypti cũ ueniſſet in Ieruſalẽ,
& cõdẽnauit terrã centũ talentis arge
ti,& talento auri. Cõſtituitq́ꝫ regẽ pro
eo Eliacim fratrẽ eius ſup Iudam & Ie
ruſalem: & uertit nomẽ eius Ioacim.
Ipſum uerò Ioachaz tulit ſecũ,& ab-
duxit in Ægyptũ. Vigintiquinq́ꝫ an-
norũ erat Ioacim, cũ regnare cœpiſ-
ſet,& undecim annis regnauit in Ieru-
ſalem: fecitq́ꝫ malũ corã dño deo ſuo.
Cõtra hũc aſcẽdit Nabuchodonoſor
rex Chaldęorũ,& uinctũ catenis duxit
in Babylonẽ.Ad quã & uaſa dñi trãſtu
lit, & poſuit ea in tẽplo ſuo. Reliq aũt

a ℭQuia deũ irritauit operib⁹,& uerba ꝓphetarũ qui ad ſe miſſi
ſunt ꝓpenit,& librum Iere.Scalpello ſcindens in ignẽ proiecit.

uerborũ Ioacĩ & abominationũ ei⁹,qs

cim deſinit filio Ioſię,tertia ĩcipit à Ioa G
chin filio Eliacim.Qd' ignorãs Porphy-
rius calũniã ſtruit eccl'ię,ſuã oſtẽdẽs ĩpe
ritiã,dũ euãgeliſtę Matthęi nitit' arguere
falſitatẽ. ℭIoacim captiu⁹ in Babylonẽ
duct⁹ lapſũ rectorũ ſignificat,q diaboli
arte deluſi adducunt' in cõfuſionẽ erro-
rũ ac vitiorũ,& q alios vꝰbo & ope do
cere debuerãt,& pctõ ſuſcitare,varijs ab
ſorbent' pctis.Ioacim ei reſuſcitãs,vel q
eſt cõſurgẽs in tpe. Cũ eo ꝑtioſa dñi va
ſa captiuant'.Qui eñ ingenij acumine ex
cellebãt,vel morũ honeſtate fulgebãt,ꝑ Vide textũ ad hoc in ſequenti folio
poſitorũ deprauati exẽplis cedũt cũ ĩpis
in ꝑdã diaboli. f ℭRegem ve.Sede-
cias ſignificat eos,q regimẽ in ppl'o dei
ſuſcipiunt.interpretat' ei Sedecias iuſtus
domini.Illi enim accipiũt ſedem iuſtitię
ad exercenda opera iuſtitiæ, honoris
& officij

Nicolaus de Lyra.

uenit in Ieruſalẽ ad ſolẽnitatẽ paſcha
lẽ.ſed iſta excellẽtia ĩtelligit',q̃tũ ad regis
Ioſię liberalitatẽ,q cũ eſſet lõgè impoten
tior Dauid & Salomõe:tñ maiora legit'
munera dediſſe in illa ſolẽnitate.ſ.ad ſuf-
ficientiã ꝓ omniũ refectiõe.iõ ſubditur: † De.po.d.l 2.c.ſi enim.
a ℭSicut Io.ſa.Quia dedit ad hoc tri
ginta milia pecorũ & triginta milia bo
um,vt habet' in litera.b ℭQui reper.
Hoc addit':qa illi de regno Iſrael iã erãt more regio
in captiuitatem ducti,exceptis aliquib⁹
qui fugiendo euaſerant,& recedẽte exer
citu reuerſi fuerant. c ℭPoſtquã in.
Hĩc conſequenter deſcribit' ipſius Ioſiæ
mors,& tumulatio.& patet ſententia ex
dictis.iiij.Reg.xxiij.ſ.exceptis quę ſequũ
tur. d ℭQui tranſtule.Sicut enim
principes in bellis habent plures equos,
ſic tunc reges pugnantes in curribus ha H
bebant plures currus pro perſonis ſuis.
e ℭEt vni.Iu.Propter bonitatẽ vitæ
ſuæ & regiminis,vt patet ex prædictis.
f ℭIeremias ma.in libro qui intitula
tur:Lamentationes Ieremiæ.
ℭIn ca.xxxv.vbi dicit' in poſtil.A-
gnos & hædos:quia tam agn⁹ q́ꝫ hędus
poterant immolari.

ADDITIO.

In ſolẽnitate paſchali agnus debebat im
molari,nõ aũt hædus:licet agnus immo
lãdus accipiẽd⁹ eſſet de grege,in quo eſ
ſent agni & hædi,vt latius fuit oſtẽſum
in additione ſuper Exod.xij.

NIC.DE LY.

Cap. XXXVI. Diuiſio

TVliter.Hĩc vltimò agit' de
tpe filiorũ Ioſię,& diuiditur
in tres partes,ſcd'm tres fi-
lios ei⁹.ſcd'a ibi:Cõſtituitq́ꝫ.
tertia ibi:Regẽ vꝰò cõſtituit.Snĩa primę
partis patet ex dictis.iiij.Regum.xxiij.f.
h ℭConſti.re.Hĩc cõſequẽter agit' de
tpe Ioacim filij Ioſię.& ſcd'ò de tpe filij
ei⁹,ibi:Regnauit aũt Ioachin.Snĩa autẽ
primę partis patet ex dictis.iiij.Re.xxiij.
in fine.& in prin.xxiiij.ca.excepto qd' ſe
quit': i ℭEt vin.Fuit ei vinct⁹ catenis
ad hoc q̄ ibi duceret',ſed mutatũ fuit cõ
ſiliũ,eò q̄ rebellauerat cõtra regẽ Baby
lonis,& fuit occiſus,& ꝓiectũ cadauer
eius extra murũ Ieruſalẽ,ꝓut dictũ fuit
iiij.Reg.xliij. k ℭReliqua autem
ver.Io.i.ſtigmata & figuras,quæ fece-
rat in corpore ſuo in honorẽ idolorũ.
Et quæ in

officij accipiunt dignitatē, maximē qa filij Ioſię.i.ſalutis dñi p gratiā
A baptiſmi & vnctionē chriſmatis nūcupari merenť; ſed degenerātes
relabūtur in vitiorū fœditatē; & ſe ſubditos cōuertūt ad impietatē,
nec fidē quā deo ꝓmiſerāt, cuſtodiūt: nec cū hoibus pacis fœdera ſer
uāt. Tales quotidie lex diuina ꝓphetarū, & apoſtolorū miracula à
peccatis recedere, & ad dñm per pœ
† operatus eſt nitentiā reuerti monēt; Sed ſemel in
durati verba ſalutis deſpiciūt. vnde
deus iratus mittit contra eos regem
Chaldęorum, i. diabolum cum ſatelli
tibus ſuis, i. ſpiritualibus nequitijs, q
nulli parcentes ætati, nulli deferentes
dignitati, quoſcunq; capiūt in Baby
lonem, i. in confuſionem tranſferūt;
& domū dñi incendunt, quia fideles
qui ſunt tēplum dei, blaſphemare cō
pellunt. Muros Ieruſalem deſtruunt,
cùm cuſtodias paſtorum deijciūt. tur
res comburunt, cùm prælatos per illi
cita deſideria exurunt. omne pretio
ſum demoliūtur, cùm eos q de virtu
† fratrem tis & ſcientiæ progatiua ſibi applau
† 4. Regū. 24. d. dūt, ad nihilum redigūt. ¶ Finis li
bri Paral. ſimilis principio libri ſacer
dotis Eſdræ. vñ quod ibi expoſuim⁹,
hîc replicare non eſt opus. De Cyro
† Humiliauit ſe à facie quoq; quō Chriſtū ſignificet, & q̄ de
eo dicunť, & q̄ ad ipſum referātur, in
Allegoricè Eſaia expoſuimus. ¶ Salomon tem
plum domini ſeptem annis cōſtruxit
in Ieruſalē, octauo anno conſumma
uit & dedicauit, qa toto tpe huius vi
tę q̄ ſeptem diebus agiť; Chriſtus ec
cleſiam cōſtruit de ſuis fidelibus, In fu
tura vita perficit, & ad æternæ vitæ
claritatis viſionē ſuſtollit in gloria re
ſurrectionis. procedēte tpe quędam
tēpli ędificia vetuſtate diſſoluta ſunt:
ſed inſtantia regum & ſacerdotū illi⁹
tpis reſtaurata in priſtinū ſtatū, quæ
B ſignat quotidianos & leuiſſimos er
Pro. 24. b. ratus fideliū. De qbus Salomon: Se
† mittendo pties, inquit, cadit iuſt⁹, & reſurgit, q
per exempla & hortamenta iuſtorū
corrigūtur, quaſi p induſtriā regum
& ſacerdotum, qui ſunt membra ve
ri regis & ſummi ſacerdotis: Poſtmo
dum creſcētibus malis templum ido
lorum ſordibus ꝓphanatum, & tan
dem à Chaldęis deſtructum & incen
ſum, ſignat grauiores lapſus eorum,
qui eccleſiæ mēbris adunati, ſed poſt
fraudem diaboli à ſtatu fidei deiecti
vitiorum flamma comburuntur.
Diruto templo & vrbe Ieruſalem ci
ues in Babylonem trāſmigrati, poſt
lxx. annos peracta pœnitentia ad pa
triam reuerſi, rurſus idem templum
& vrbem ſanctam labore grandi re
ſtaurant. Signantes eos qui decepti à
diabolo non ſolùm fidei ſynceritatē
& operis integritatem perdunt, ſed
etiam immanitate ſcelerum ethnicis
& publicanis ſimiles ſunt. Quorum
nonnulli diuina gratia reſipiſcentes
ad eccleſiam redeunt cum illuſtratio
ne ſpirituſſancti compuncti, præce
pta legis q reliquerāt, audire & cuſto
dire incipiunt. Septē eñ ſunt dona
ſpirituſſancti, decē p̄cepta legis: ſeptē
verò per decem multiplicata ſeptua
genarium reddunt. Vñ bene qui per
opera pueria in Babylōe captiui fue
runt, poſt lxx. annos liberanť; & do
mū dei ac ciuitatē ſanctā reędificant.
Qui eñ p ſua peccata à cōmunione
eccleſię ſeparati, & infideliū numero ſunt copulati, rurſum per dona
ſpirituſſancti ſtudio ſe bonę operationis exercent, & ſic conſortium
fidelium domus. ſ. & ciuitatis dei de qua eiecti fuerant, recipiunt.

a ¶ Secundum Hebræos: caput in rotundum totondit ſuper mortuum, ſtigmata in corpore ſuo fecit, quæ in corpore mortui inuenta ſunt.

†fecit, & quę inuentę ſunt in eo, cōtinētur in a
libro regū Iuda, & Iſraël. Regnauit aūt Ioa b
chin filius eius pro eo. Octo annorū erat c
Ioachin cū regnare cœpiſſet, & tribus men
ſibus, ac decem diebus regnauit in Ieruſalē.

a ¶ De hoc plenius in libro Regum ſcriptum eſt.

Fecitq; malū in conſpectu domini. Cūmq; d
anni circulus uolueretur, miſit Nabucho
donoſor rex nuntios, qui & adduxerunt eū
in Babylonem, aſportatis ſimul pretioſiſſi
mis uaſis domus dñi. Regem uerò cōſtituit e
Sedeciam† patruū eius ſuper Iudā & Ieruſa
lē. †Viginti & unius anni erat Sedecias, cùm
regnare cœpiſſet, & undecim annis regnauit
in Ieruſalē. †Fecitq; malū ī oculis dñi dei ſui,
nec erubuit faciē Ieremiæ prophetæ loquē f

¶ Alias ore dei.

tis ad ſe in ore dñi. A rege quoq; Nabucho
donoſor receſsit, qui adiurauerat eum per g
deum, & indurauit ceruicē ſuam & cor, ut
non reuerteretur ad dñm deum Iſraël: ſed h
& uniuerſi principes ſacerdotū, & populus
pręuaricati ſunt iniquè iuxta uniuerſas abo
minationes gentiū, & polluerunt domum
dñi quam ſanctificauerat ſibi in Ieruſalem.
Mittebat autem dñs deus patrū ſuorū ad i
illos per manum nūtiorum ſuorū, de nocte
conſurgens, & † quotidie cōmonens, eò qꝫ
parceret populo, & habitaculo ſuo. At illi k
ſubſannabant nuntios dei, & paruipende
bant ſermones eius. Illudebātq; prophetis,
donec aſcenderet furor dñi in populū eius:
& eſſet nulla curatio. Adduxit enim ſuper l m
eos regem Chaldęorū, & interfecit iuuenes n
eorum gladio in domo ſanctuarij ſui. Non o
eſt miſertus adoleſcentis, & uirginis, & ſe
nis, nec decrepiti quidem, ſed omnes tradi
dit in manibus eius, uniuerſaq; uaſa domus
domini tā maiora q̄ minora, & theſauros
templi, & regis, & principū trāſtulit in Ba
bylonem. Incenderunt hoſtes domū dei, de
ſtruxeruntq; murū Ieruſalē. Vniuerſas tur
res cōbuſſerunt, & quicquid pretioſum fue
rat, demoliti ſunt. Si quis euaſerat gladiū, p

a ¶ Diabolo.

ductus in Babylonem, ſeruiuit rēgi, & filiis

a ¶ Vitiis. b ¶ Id eſt donec exurgat aliud regnum pro phetico elogio pręnuntiatum, & corruat peccati regnum diuino iudicio.

eius, donec imperaret rex Perſarum, ut cō q r
pleretur ſermo dñi ex ore Ieremiæ, † & cele

a ¶ Donec ſcilicet impleantur ſeptuaginta anni.

braret terra ſabbatha ſua. Cunctis enim s
diebus deſolationis egit ſabbathum uſque
dum compleretur ſeptuaginta anni. Anno t

a ¶ Et que in. i. in cadauere ei⁹ ꝓiecto, vt dictū eſt. b ¶ Re C
gna. Hîc cōſequēter agiť de tpe Ioachin nepotis Ioſię, & patet ſnīa
ex dictis. iiij. Regum. xxiiij. c. & d. excepto qd⁹ ſequitur: c ¶ Octo
an. erat Ioa. iiij. Reg. xxiiij. b. dicitur: Decem & octo annorū erat
Ioachin &c. Dicendum qꝫ Ioachin pater eius regnauit. xj. ānis, vt
habetur in textu, & ſcd'o anno regni
ſui īſtituit filiū ſuū Ioachī regē, q tūc
erat octo annorū, vt hîc dř; & qa re
gnauit. x. annis cū pře, iō fuit. xviij. an
norū, quando cœpit regnare mor
tuo pře, & ſic loqť ſcriptura. iiij. Re.
d ¶ Cumque. Nō eſt ītelligēdū, qꝫ
anni circul⁹ eēt reuolut⁹ à principio
regni ſui; qa poſt patrē regnauit tm̄
trib⁹ mēſib⁹ & x. dieb⁹, vt hř ī textu,
ſed dř hîc reuolutio anni tp̄s aptū ꝓ
cedēdi ad bellū; in quo exercit⁹ Baby
lonic⁹ venit cōtra eū, & hoc fuit poſt
tres mēſes & x. dies ſuę coronatiōis.
e ¶ Regem. Hîc cōſeq̄nter agiť de
tpe Sedecię, q fuit terti⁹ fili⁹ Ioſię, &
priō pōiť tpis ſui deſcriptio, & ſcd'ò
hui⁹ libri ad li. Eſdrę cōtinuatio, ibi: Diuiſio
Anno āt priō. Circa primū priò po
niť Sedecię & ppli ſui multiplex trāſ
greſsio, ſcd'ò ſequēs punitio, ibi: Ad
duxit ſup eos. Circa primū dř: Regē
vero. In Heb. hř fratrē ei⁹ eo mō lo
q̄ndi quo Abrahā vocauit Loth ne
potē ſuū fratrē ſuū, Ge. xiij. qa certū
eſt qꝫ iſte Sedecias fuit auūculus Ioa
chin: qa fuit frater patris ſui, vt patet
ex p̄dictis. f ¶ Nec eru. & ſic cōtē
pſit prophetā, & dñm eū mittentē; &
maximè, qa nō ſolū v̄bo ei⁹ nō acqe
uit, ſed etiā ip̄m in carcere recluſit, vt
hř Ier. xxxij. g ¶ Qui adiura. & ſic
fuit trāſgreſſor iuramēti. h ¶ Sed
& vni. quia ad malitiam regis ſequu
ta eſt malitia in oībus alijs. i. ¶ Mit D
tebat autē. in quo apparet diuina
miſeratio. k ¶ At ill. in quo decla
rať eorū obſtinatio. l ¶ Et eſſet. re
ſpectu pœnę q̄ infligēda erat ex deter
minatiōe diuinę ſnīę, tm̄ reſpectu cul
pę ſemp pōt eſſe curatio, q̄diu hō ha
bet vſum liberi arbitrij in vita p̄ſen
ti. m ¶ Adduxit. Hîc cōſequenter
deſcribiť ſequēs punitio, cū dicitur:
n ¶ Et in. iu. vbi credebāt ſe habe
re aliquod refugiū ꝓ ſanctitate loci.
o ¶ Non eſt mi. ex quo patet ſeue
ritas punitiōis; qa in bellis ſolet pci ta
libus pſonis. Cętera patent ex dictis.
iiij. Re. xxxv. vbi plenius tractať vſq;
ibi: p ¶ Si quis euaſe gla. duc.
excepto Godolia & populo paupe
re ſub cura eius dimiſo, vt habeť. iiij.
Re. vl. & aliqb⁹ bellatoribus q euaſe
rūt fugiēdo. q ¶ Donec im. rex.
Perſa. ſ. Cyr⁹ q dedit licentiā Iudęis
redeūdi in terrā ſuā, vt hř. j. r ¶ Vt
con. ſer. de. lxx. annis hui⁹ Babyloni
cę captiuitatis. s ¶ Et ce. i. q̄eſceret
à cultura; qa toto illo tpe ꝓ maiori
pte remāſit inculta. t ¶ Anno au.
Hîc vltiò poniť cōtinuatio hui⁹ libri
ad li. Eſd. q icipit à reductiōe captiui
tatis Babylonicæ, ſicut iſte liber ter
minatur in deductiōe populi in Ba
bylonem, vt patet ex prędictis. dicit †donec pſiceret
igitur: Anno autem. ſcilicet tēpore
ſuę monarchię; qa iā plib⁹ ānis regna
uit ī Perſide, & poſtea iuit cū Dario a
uūculo ſuo rege Mędorū cōtra Baby
lonē, ſub tali cōuētiōe, qꝫ capta Baby
lonia, Dari⁹ primò regnaret, & poſt eū monarchia deueniret ad Cy
rum qd⁹ & factum eſt mortuo Dario, qui poſt deſtructionem Baby
lonis, vixit duobus annis. & tunc Cyrus remiſit captiuitatem.

Ad exemplendum

Incipit expoſitio orationis Manaſſes.

E
DOmine deus. Iuſtorũ oĩpotẽs deus eſt, non impiorũ,
qui ſibi noua figmenta cõpo
nũt. Cur iſtorũ triũ tm̃ deus
eſt, & nõ etiã aliorũ? Quia in
iſtis Chriſtiani myſterij figurata eſt ple
nitudo. Per Abrahã Chriſti natiuitas; p
Iſaac congregatio credulæ plebis; per Ia
cob reſurrectio intimata eſt ſaluatoris.
Tropolo. b ¶ Mare. Tropo. Mare ppl's ſubditus
†1. Eſdr. 1. a. idololatrię, qui ĩfidelitatis fluctib⁹ vaga
3. Eſdr. 2. e. bat, quẽ dñs verbo ſuo ſignauit. cũ Chri
ſti crux (q verbũ patris) cordibus & frõ
tibus eorũ inſignit, qd' eſt mare ſignari
verbo diuino. c ¶ Quod om. Tremũt
angeli, pñtiam cõtẽplãtes; pauẽt hoĩes, iu
diciũ expectãtes; formidãt dęmones, vir
tutẽ ingentiſsimã ſentiẽtes: quia vultus
dñi circumſpicit vniuerſa. Vniuerſa rõ
nalis creatura, etſi non oĩs reſpicit crea
torẽ, virtutẽ tñ ei⁹ agnoſcit oĩs. d ¶ Su
Iohan. 3. d. per pec. Non aduerſus. vnde in euange
lio: Sed ira dei manet ſuper eos. origina
lis videlicet damnationis, vel cæleſtis iu
dicij: quia non de inferioribus, ſed de ſu
perioribus iudicãtur peccatores, è cælo
enim iudicium iaculatum eſt. e ¶ Im
menſa ve. Immẽſa miſericordia domi
ni dicitur, qm̃ euangelica promiſſa nul
lam habent promiſſam mẽſuram. Lega
Iohe. 2. e. lia verò menſurata fuerant. vnde: Reple
ſecundum bo cellaria veſtra tritico, vino, & oleo
LXX. &c. f ¶ Et inue. Superant enim imbe
cillitatem noſtram diuinæ promiſsiões,
q̃ nec ſermõibus explicari, nec oculis poſ
ſunt contemplari. g ¶ Dominus de⁹.
Nihil mirum eſt in laudibus dei quod
dictum eſt: Tu es deus altiſsimus ſuper o
F mnem terram. Et cæli & angeli altiores
Iohan. 1. d. ſunt terra, niſi mirabilius intendamus.
Myſterio nimirum Chriſti p̃dictũ, q cũ
fuiſſet caro (qa verbũ caro factũ eſt) altiſ
ſim⁹ fact⁹ eſt ſuper omnẽ carnem, q̃ ter
ræ nomine nuncupatur. h ¶ Longa
nimis. Peccatores ad pœnitentiam diſ
ferendo, nec delicti tempore puniendo.
i ¶ Multum mi. quoties peccaueris
veniam pollicendo. k ¶ Pœnitens ſu.
Iere. 18. b. Quod teſtatur Iere. oſtendens dominũ
promittere bona bonis, & mala malis:
ſed tñ poſſe vltro citroq; conuerti, ſi cõ
mutatio fuerit inſecuta. Nec de bõa pol
licitatione ſecurior videaris cùm facies
mala, nec de mala comminatiõe diffidas
ſi cõuerſus facias meliora. ¶ Multum
mi. Siquidem ſi ſemel indulgentiam tri
buiſſet, miſericors: nunc autem cùm fre
quenter delinquentibus frequenter miſe
ricordiam impẽdit, multùm miſericors
appellatur. l ¶ His qui ti. Peccauerũt
vtiq;, & in delicto nati ſunt genitali, Hæ
redes nimirum Adæ, ſed gratia gratis
præuenti ſine peccato ſunt conſtituti,
qui erant de peccatorum ſemine propa
gati. m ¶ Super numerum
are. maris multiplicatæ ſunt ini.
Solent delicta capillis capitis aliquoties
Pſal. 39. c. coaptari, ſicut propheta egregius: Com
prehenderunt me iniquitates meę, & nõ
potui vt viderem. Multiplicati ſunt ſup
capillos capitis mei. Arenæ maris ille, ca
pillis iſte comparat multitudinem pecca
torum. Sed intereſt, q̃ arenæ maris ille,
qui vitiorum ponderibus ita violentiſ
ſimè prægrauatur, vt ſub eorum ſarcina
nequeat reſpirare. Is autem qui carnali
bus conuincitur incentiuis, facilè tñ me
dicinali ferro põt putredinem reſecare, capillis capitis comparat of G
fenſam ſuam. n ¶ Incuruatus ſum. Malorum comparatio diuer
ſitate ſecernitur numeroſa. Videtur quędam eluceſcere ratio verita
tis. vt pro delicti modo perſecurorum
quiſpiam puniaẽ quo pœnã cruciatus
ſanctis ingeſsit, vt aĩa rex Iuda incurua
tus eſt, & Manaſſes nõ vno vel duob⁹, †Iere. 25. c.
ſed multò. v. ſ. Tot em̃ ſibi vincula ſpi &. 29. c.
ritalis ferri ĩ quib⁹ ligaretur, impreſsit:
quod ipſe ſanctorum membris iniecit.
o ¶ Quia exci. Iniquis actibus ꝓuo
cãdo. Excitat ergo iracũdiã dei, q mala
corã deo cõmittit. Sed videndum qa
malũ ſingulariter ſe cõmiſiſſe teſtatur:
hęc vnius mali cõmiſsio indignationẽ
dñi ꝓuocauit, cũ multi multa fecerunt
mala, nec illico eſt vltio ſubſecuta. Qd'
malũ exponit, ſtatuẽs abominationẽ. In
ſacris voluminibus abominatio ſiue of
fenſa ſimulacra dicunẽ, quã qui fuit ve
neratus, p̃uaricationis crimine polluiẽ.
Poſſunt & aliter intelligi. Oẽ pctm̃ of
fendiculum eſt, in quo vtiq; offenditur
ad ruinã. Similiter etiam abominatio:
quia deus obominaẽ om̃e delictũ, qd'
in pręuaricatoris corde defixum effici
tur ſimulacrũ. Congruit & doctrinis
dęmoniorũ aptari quæ verę abomina
tiones & offenſiones grauiſsimæ, qbus

autem primo Cyri regis Perſarum,
a ad explendum ſermonem dñi, quem
b locutus fuerat per os Ieremiæ, † ſuſci-
tauit dominus ſpiritũ Cyri regis Per
c ſarum, qui iuſsit prædicari in uniuer-
ſo regno ſuo etiam per ſcripturam, di-
cens: † Hęc dicit Cyrus rex Perſarum:
d Omnia regna terræ dedit mihi domi-
e nus deus cæli, & ipſe præcepit mihi ut
ædificarem ei domum in Ieruſalem
quę eſt in Iudæa. Quis ex uobis eſt ex
omni populo eius, ſit dominus deus
ſuus cum eo, & aſcendat.

Oratio Manaſſes regis Iuda cùm captus teneretur in Babylone: quæ neq; in Hebræo, neq; in Græco habetur.

a DOmine deus omni- f

a ¶ Inuocat deum omnipotentemquẽ ſuis eſt ruinis expertus.

pôtens patrũ noſtro-
rum Abraham, Iſaac,
& Iacob, & ſemini eo
rum iuſto, qui feciſti

a ¶ Viſibilem & inuiſibilem creaturam. vel cælum ſanctos, terram, carnem quę in ſuam gloriam fecit deus proprium ornatum habentia.

cælũm & terram cum omni ornatu eo

a ¶ Ne limitibus motis vlterius euagari poſsit.

b rum, qui ſignâſti mare uerbo præce- g

a ¶ Matrix vniuerſarũ aquarum, quæ clauſa eſt diuino præcepto, ſubaudis: iſta creaſti ad laudem videlicet nominis tui.

pti tui, qui concluſiſti âbyſſum & ſi- h
gnaſti terribili & laudabili nomini tuo.
c quod omnes pauent & tremunt à uul-
d tu uirtutis tuę, & inſuſtentabilis ira ſu-
per peccatores comminationis tuæ.

a ¶ Infirmi enim infirma cogitamus, quę oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit &c.

e f Immenſa uerò & inuẽſtigabilis miſe-
ricordia promiſsionis tuę, quoniam
g tu es dominus deus altiſsimus ſuper
h i omnem terram longanimis & multũ
k miſericos, r& pœnitẽs ſuper malitiam
hominum. Tu autem domine ſecun-

a ¶ Audiant pœnitentes, intelligant contemptores promiſſa eſt pœnitentia remiſsionis peccatorum ſi deferatur peruerſitas improborum.

dum bonitatem tuam prômiſiſti
pœnitentiam remiſsionis peccato-
rum, & tu deus iuſtorum non poſui-

a ¶ Remedium peccatorum eſt pœnitentia, iuſtis vero non eſt, pœnitentia cõſtituta, quibus per gratiam donata eſt culpa.

ſti pœnitẽntiam iuſtis Abraham,
l Iſaac, & Iacob: his qui tibi non pec-
m cauerunt, quoniam peccaui ſuper nu- i
merum arenæ maris. Multiplicatæ
n ſunt iniquitates meæ, incuruatus ſum
multo uinculo ferri, & non eſt reſpira
o tio mihi: quia excitaui iracundiã tuam
& malum coram te feci, ſtatuens abo-
minationes & multiplicãs offenſiones.

Nicolaus de Ly. ☞ ira domini

☙ a ¶ Ad explendum ſer. Quia
tunc fuerunt. lxx. anni tranſmigrationis
cõpleti, quos p̃dixerat Ieremias. Iere.
xxv. ca. & xxix. b ¶ Suſcitauit. i. vo
lũtatẽ Cyri regis Perſarũ. p ipm̃ ei mo
narchia trãſlata eſt ad Perſas. c ¶ Qui
iuſsit prędica. i. ſolenniter diuulgari.
d ¶ Omnia re. ter. ideſt multa regna:
qa regna oriẽtalia fuerunt ei ſubiecta, H
nõ aũt occidẽtalia. & eſt modus loquẽ
di hyperbolicus ad ſui magnificẽtiam.
e ¶ Et ipſe præ. Signatũ em̃ fuit ſibi
de ꝓphetia Eſa. xlv. & ĩ eo cõpleta, vbi
p̃dixit Eſaias, q̃ Cyrus ſubijceret ſibi gẽ
tes, & regna, & captiuitatẽ Iudæorũ re
mitteret, & templũ rędificari p̃ciperet:
qd' & factũ eſt, vt plenius habeẽ Eſdr. j.

Expoſitio magiſtri Nic. de Lyr. ſuper orationem Manaſſes incipit.

DOmine deus. Iſta oratio
regis Manaſſes nõ eſt in He
bræo nec eſt de textu: & iõ
nõ intẽdo eã exquiſitè expo
nere, ſed tm̃ breuiter pertranſire. In hac
em̃ oratiõe primò recurrit ad diuinam Diuiſio
magnificẽtiã. ſcd'ò recognoſcit ꝓpriã
miſeriã, ibi: Qm̃ peccaui, tertiô petit mi
ſericordiã, ibi: Et nunc flecto. Circa pri
mũ cõfiteẽ priò dei oĩpotẽtiã ſiue maie
ſtatẽ ꝓpter quã debet coli, dicens: Do
mi. de. g ¶ Qui ſigna. dicẽs Ge. j. a.
Cõgregenẽ aquę q̃ ſub cælo ſunt in lo
cũ vnũ &c. h ¶ Qui con. Repetitio
eſt eiuſdẽ, qa mare & abyſſus idẽ ĩpor
tant. Scd'ò fateẽ ei⁹ iuſtitiã ſeu ęquitatẽ
q̃ debet timeri, dicẽs: Terribili & laud.
&c. Tertiò ei⁹ miſericordiã ſeu pietatẽ,
qua ꝓmiſit pœnitẽtib⁹ miſereri, ibi: Et
inueſtigabilis miſericordia ꝓmiſsionis
tuę &c. Et ſequiẽ: i ¶ Qui pec. Hîc re
cognoſcit ſuã miſeriã, priò in peccato
rũ multitudine, ibi: Super numerũ are-
næ maris &c. & eorũ grauitate ſeu ma
gnitudine, ibi: Statuens abominatio
nes & multiplicans offenſiões. & patet.
☙ Et nunc

ira domini prouocatur. a ¶Et nunc fle
A cto.Genua cordis flectit,vt ſimplici poſtu-
latione deleat,qđ paterna pręſumptione per
egerat.In ſimilitudinẽ hoĩs exterioris ĩterio
rẽ deſcribit.b ¶Pecca.do.pec.Iteratio cõ
fitẽdi ṽa ẽ humilitas ſupplicãtis.q.d. Pecca
ui ſpũ,peccaui cogitatiõibus,peccaui factis,
peccaui forinſecꝰ,peccaui ĩ deũ,peccaui ĩ ꝓ
ximum.Nõ leui pronũtiatione doloris hęc
verba ſunt relegenda:ſed cũ eadem grauita-
te q̃ dicta ſunt à precante.Ne leuiter pcur-
rat animus acer iſta, ſed cũ dolore graui,&
patiẽtia triſti:in paucis verbis vim magnæ
rei ſapiat coartari.Pœnitens quippe, aut ta-
citus labijs,fletibus indulgentiam ſilẽtio de-
precetur:Aut etiam ſi loquẽdum aliquid ex
dolore contriti pectoris ſuadetur,paucis lo
Pſ.50.d. quatur.quia mentis contritio,non oris locu
tio dominicam pietatem inflectit.Cor enim
contritum & humiliatum,deus non ſpernit.
c ¶Ne ſimul perdas.Non ait, ne dam-
nes me cum iniquitatibus meis. Qđ em̃ dã-
natur,ĩ ſubſtãtia ſua retorquetur. Qđ verò
perditur,& ęternè perditur:id agitur,vt qđ
habebať,ĩ nihilum redigatur. d ¶Cũ ini-
quitatibus.Nota iniquitates nullam habe
re ſubſtãtiam.Omne quippe peccatũ,febris
eſt animæ : quæ dum aufertur, in nihilum
reuocatur. e ¶Quia indignum ſalua.
Indignos dominus ſaluat, non pro merito
delictorum retributionem impendens ; ſed
propter miſericordiæ bonum,veniam ſup
B fundẽs. Dignus enim eſt qui ſaluat indignũ,
& ex dignitate ſua facit dignũ, quem culpa-
bilis vitæ tractus faciebat indignũ. f ¶Se
cundum magnam miſericordiã. Qui
ſecundum magnam miſericordiam ſe quęrit
ſaluari,non temporalis,ſed æternæ vitæ ſalu
tem inquirit.Equidem miſericordiam perti
nere ad hanc vitam æſtimo temporalem:
magnam autem miſericordiam,remunerati
oni concurrere ſempiternæ.g ¶Omnibꝰ
diebus vitę meę.Prudens expectator æ-
ternę ſalutis,non pauco tempore, ſed omni
tempore vitę ſuæ deum laudat.Deus in die-
bus vitæ laudatur, in diebus autem mortis
nõ põt laudari. Sic itaq; q delictorũ morti
subditꝰ iacet iniqtatibꝰ ĩuolutꝰ,deũ laudare
Ecc.15.b. nõ poteſt.Nõ ẽ em̃ ſpecioſa laus ĩ ore pecca
toris.Conuerſus verò cùm fuerit tanquam
de morte translatus ad vitam illico laudis
officio dignus inuẽitur,conſorsq; ſuperiori
bus virtutibus iudicatur,dum illum laudat
in terris,quem ille quoq; glorificauit in ſu-
pernis. h ¶Omnis virtus cæ.Cheru
bim,ſeraphim,throni & dominatiões,archã
geli, ſedes,virtutes,angeli,miniſtri: atq; mul
ta ſunt officia,quæ fortaſſe aut nos in libris
poſita ſacris non poſſumus inuenire,aut hu
manis celata ſenſibus inquirere non valemꝰ.
Gloria duplex. i ¶Gloria in ſecula ſeculorum.Eſt
gloria temporalis.de qua:Ne timueris cùm
Pſ.48.d. diues factus fuerit homo, cùm multiplicata
fuerit do.eius.Eſt & alia gloria ſempiterna.
Sit gloria domini in ſeculum, cui & huma-
na creatura & angelica famulantur,Amen.

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et nunc flecto. Hîc conſequen
ter petit miſericordiam. primò reuerenter
di. Et nunc flecto ge.cor.mei.quia ge-
nua corporis flectere non poterat,impeditꝰ
cõpedibꝰ ferri:ſecđò inſtanter ibi:b ¶Peto
ro.te.&c.petitionẽ ſuã pluries & multipli-
citer replicando.tertiò confidenter p̃ſumẽs
de diuina miſericordia,ibi: c ¶Quia in-
dignum

a Et nunc flecto genua cordis mei prę
b cans à te bonitatem domine. Pecca
a ¶Quod eſt maior profectus.ſiquidem plurimi peccant ſed non omnes proprias iniquitates agnoſcunt.
ui domine peccaui, & iniquitatem
meam agnoſco. Peto rogans te do- b
c mine, remitte mihi, remitte mihi: ne
a ¶Solę pereant quæ me ſecum perdere laborant.
d ſimul perdas me cum iniquitatibus
a ¶Illo curſu extenditur pœnitentium,vt quę peccauerunt obliuioni tradantur ne æternæ memoriæ domini recõdatur.
meis, neq; in æternum reſerues ma-
e la mihi, quia indignum ſaluabis me, c
f ſecundum magnam miſericordiam
a ¶Non vno die,nec pauco tempore.ſed omni die.qui enim perſeuerauerit uſque in finem hic ſaluus erit.
g tuã, & laudabo te ſemper omnibus
diebus uitæ meæ, quoniã te laudat d
h omnis uirtus cęlorũ, & tibi eſt gloria
i in ſecula ſeculorum, Amen.

Beati Hieronymi ad Domnionem & Rogatianum in Eſdram, & Nehemiam prologus.

VTrum difficilius ſit e
facere quod poſci-
tis, an negare, necdũ f
ſtatui. Nam neq; uo
bis aliquid imperan
tibus abnuere, ſentẽ g h
tiæ eſt: & magnitudo oneris impoſi
ti ita ceruices premit, ut antè ſub fa- i
ſce ruendum ſit, quàm leuandũ. Ac-
cedunt ad hoc inuidorũ ſtudia, qui
omne quod ſcribimus, reprehẽden-
dum putant. Et interdum contra ſe
conſciẽtia repugnante, publicè lace-
rant quæ occultè legũt, intantum ut
clamare cõpellar, & dicere: †Dñe li
bera animam meã à labiis iniquis,
& à lingua doloſa. Tertius annꝰ eſt,
quòd ſemper ſcribitis atq; reſcribi-
tis, ut Eſdræ librum & Eſther uobis
de Hebręo transferam, quaſi nõ ha k l
beatis Græca & Latina uolumina, m
aut quicquid illud eſt quod à nobis n o
uertitur, nõ ſtatim ab omnibus con p q
ſpuendum ſit. Fruſtra autem (ut ait
quidam) niti, neque aliud fatigando r
niſi odium quęrere, extremę demen s
tiæ eſt. Itaq; obſecro uos mi Domni
on & Rogatiane chariſſimi, ut priua
ta lectione contenti, librum non ef-
feratis in publicũ, nec faſtidioſis ci- t
bos ingeratis, uitetisq; eorũ ſuper- v
cilium, qui iudicare tantùm de aliis,
& ipſi facere nihil nouerunt. Si qui
autem fratrum ſunt, quibus noſtra x
non diſplicent, his tribuatis exẽplar,
admonentes, ut Hebræa noĩa (quo
rum grandis in hoc uolumine copia
eſt) diſtinctè, & per interualla tran- y z

a dignum ſal.me ſe.mi.tuam.& promit- C
tens emendari, ibi:Et laudabo te ſemper. &
ſic terminat orõnem dicens: d ¶Qm̃ te
lau.omnis vir. cę.i.oẽs ordines angelo-
rũ,& tibi eſt gloria in ſecula ſeculorũ,Amẽ.
Finiť expoſitio orationis regis Manaſſes.

Expoſitio Britonis ſuper prologum Eſdræ.

VTrum dif.ſit face.qđ po.
Iſte ꝓlogus ſcribiť ĩ librũ Eſ-
dręq vnicus liber ẽ, ſicut p̃ns
ꝓlogus manifeſtat : qa apud
Heb.Eſdrę Nehemięq; ſermo
nes ĩ vno volumine coartãtur.tertius em̃ &
quartus liber ab ipſo Hiero. inter apochy-
pha cõputatur Ordinať autem iſte liber im-
mediatè poſt Paral.ſicut ait Hiero. in lib.de
Hebraicis q̃ſtionibus:eò q idẽ ſit finis Par.
& principiũ huiꝰ lib.Hiſtoria aũt Tobiæ p̃-
ceſsit hiſtoriã huiꝰ libri.vñ & qdã Tobiam
añ Eſdrã ordinãt. Alloquitur autẽ Hiero.in
iſto ꝓlogo Domnionẽ & Rogatianũ ep̃os,
ad q̃rũ rogationẽ librũ iſtũ de Heb. trãſtu-
lit in Latinũ.Et primò aſsignat duo retrahẽ-
tia ipſum,ne trãſferat librum iſtum.ſ.operis
Diuiſio difficultatẽ,q̃ tangiť in principio ꝓlogi.& ĩ-
uidorũ detractionem,q̃ tãgiť ibi: Accedunt
ad hoc &c. Secđò põit duo,ipſum mouẽtia
ad trãſferendũ.ſ.inſtãtẽ iſtorũ ep̃orũ petitio
nẽ,& trãſlationis ſuæ neceſsitatẽ:qa trãſlatio
antiq̃ corrupta erat & diminuta.primũ no-
tat ibi:Tertius annus &c.ſecđm ibi:Si qs ãt,
LXX.nobis oppoſuerit &c.Tertiò inuehi
tur cõtra æmulos.& hoc dupliciter. primò
qa impugnãt agnitã ṽitatẽ.ſecđò qa p vitiũ
ingratitudinis bñficiorũ ĩpugnant autorem
primũ,ibi:Quid interp̃tẽ laniant. ſecđm ibi:
Porrò aliud ẽ ſi clauſis(qđ dr̃)oculꝰ mihi vo
lũt maledicere.Quartò & vltimò dicit, qđ D
charitate ipſorũ ad ſtudiũ ꝓuocatꝰ, non o-
mittet bonũ cõe ꝓpť detractionẽ,odiũ,vľ ti
morẽ,ibi:Itaq; licet excedra,vel excetra ſili-
bet &c.His viſis ad obſcuritates accedamꝰ.
f ¶Necdũ ſta.i.nõdũ cẽſui vel iudicaui. †Pſ.119.a.
nãſtatuo ſtatuis,dr̃ cẽſere,ędificare,fabricare,
ordinare,cõſtruere,ponere. g ¶Sen.eſt.
i.ſnĩaliter fixũ ĩ corde meo.modus eſt loquẽ
di tractus à iudicijs,vbi ratũ & fixũ eſt qđ p
ſnĩam diffiniť.h ¶Abnuere.i. recuſare vľ
refutare.q.d.nõ eſt fixũ ĩ corde meo cõtraire
vr̃o ĩperio.In moderniorib ͬ ãt biblijs legiť:
nã vobis aliqd ĩperantibꝰ annuere ſnĩæ eſt,
& ĩ ſnĩaĩ idẽ redit.i ¶Sub faſce.i.ſub one
re.& decliatur hic faſcis. vñ faſciculus dimi-
nutiuũ.k ¶De Heb.trãſfe.in Latinũ.mul
ti em̃ trãſlationẽ LXX,de Gręco tranſtule
rũt ĩ Latinũ. l ¶Quaſi nõ ha.Gre.vo.i.
trãſlationẽ LXX,ĩ Gręco editã. m ¶Et
Lati.vo.trãſlata de trãſlatione LXX,aut
q̃ſi. n ¶Quicqd ẽ.i. q̃tũcũq; vtilitatis eſt.
o ¶Qđ a no.vir.i. transferť. p ¶Nõ
ſta.poſtq; venerit ad notitiã ęmulorũ, illud
q ¶Cõſpuẽdũ ſit.i. ab ęmulis cõtẽnẽdũ.
r ¶Niti.i.laborare. s ¶Extremę.i.
maximæ, t ¶Faſtidioſis.i.ſuperbis,tędio
ſis,faſtidio plenis. Faſtidiũ em̃ dr̃ ſuperbia vľ
tędiũ,à faſtidio faſtidis,qđ ẽ horrere,ſperne
re,tędere.v ¶Supciliũ.i.ſupbiã, q̃ notať ĩ
ſupcilio p extollẽtiã oculorũ.vñ Eccle. xxiij.
a.Extollentiã oculorum meorum ne dederis
mihi.Idẽ.xxvj.b.Fornicatio mulieris ĩ extol
lentia oculorum eius, & in palpebris illius
agnoſcetur.x ¶Fratrũ.Latinorũ.y ¶Di
ſtinctè. vt vnum diſtinguatur ab illo.
z ¶Et per inter.i.p ſpatium,vt ſit bonũ

ſcribant. Nihil enim proderit emendaſſe librum, niſi emendatio librariorum diligentia conſeruetur. Nec quenque moueat, quòd unus à nobis liber editus eſt, nec apocryphorũ tertij & quarti libri ſomniis delectet, qa & apud Hebręos Eſdrę, Nehemiæque ſermones in unũ uolumē coartantur, & quæ non habetur apud illos, nec de uigintiquatuor ſenibus ſunt, pcul ſunt abiicienda. Si quis autē ſeptuaginta uobis oppoſuerit interpretes, quorũ exemplaria uarietas ipſa lacerata & inuerſa demonſtrat, nec poteſt utique uerum aſſeri, quod diuerſum eſt, mittite eum ad Euãgelia, in quibus multa ponuntur quaſi de ueteri teſtamento, quæ apud ſeptuaginta interpretes non habentur. uelut illud, †quoniã Nazaræus uocabitur, & †ex Ægypto uocaui filium meum: &, uidebunt in quem cõpunxerunt: multaque alia, quæ latiori operi reſeruamus. Et quærite ab eo ubi ſcripta ſunt. Cumque proferre non potuerit, uos legite de his exemplaribus quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium ueniam, certè quod illaturus ſum, æquiſsimum eſt. Edidi aliquid, quod non habetur in Gręco, aut aliter habetur quàm à me uerſum eſt. Quid interpretem laniant? Interrogent Hebræos, & ipſis autoribus translationi meæ uel arrogent, uel derogent fidem. Porrò aliud eſt, ſi clauſis (quod dicitur) oculis mihi uolunt maledicere, & non imitantur Græcorum ſtudium & beneuolentiam, qui poſt ſeptuaginta tranſlatores iam Chriſti euangelio coruſcante, Iudæos & Hebionitas legis ueteris interpretes, Aquilam uidelicet, & Symmachũ, & Theodotionē, & curioſè legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, eccleſiis dedicarunt. Quantò magis Latini grati eſſe deberent, quòd exultantem cernerent Græciã à ſe aliquid mutuari? Primùm enim magnorum ſumptuum eſt & infinitę difficultatis, exemplaria poſſe habere omnia, deinde etiam qui habuerint, & Hebræi ſermonis ignari ſunt, magis errabunt, ignorantes quis ē multis uerius dixerit. Quod etiam ſapiētiſsimo cuidã nuper apud Græcos accidit, ut interdũ ſcripturę ſenſum relinquēs, uniuſcuiuslibet interpretis ſequeretur errorē. Nos autē qui Hebrææ linguę ſaltem paruam habemus ſcientiã, & Latinus nobis utcunque ſermo non deeſt, & de aliis magis poſſumus iudicare, & ea quæ ipſi intelligimus in noſtra lingua promere. Itaque licet hydra ſibilet, uictorque Sinon incendia iactet, nunquam meum, iuuante Chriſto ſilebit eloquium, etiam præciſa lingua balbutiet. Legant qui uolunt, qui nolunt, abiiciant: euentilent apices, literas calumnientur. Magis ueſtra charitate prouocabor ad ſtudium, quàm illorum detractione & odio deterrebor.

†Matt. 2. d. †Oſee. 11. a. Zach. 12. c.

ſpatii in inter ea. a ¶ Librariorũ. i. ſcriptorũ, q libros ſcribunt. & ſicut dicit Iſid. l. vj. etymo. Librarij īdē & antiquarij vocãt. ſed librarij ſũt, q & noua ſcribebãt & vetera, antiquarij q tm̃mõ vetera: vñ & nomē ſũpſerũt. Itē librarij dicũt vēditores librorũ, q Græcè bibliopolę dicũt, à biblios qđ ē liber, & pole qđ ē vēdere, & declinaẽ hĩc & hæc bibliopola. b ¶ Editus. i. cõpõſitus, ab edo edis, qđ multa ſignificat: q̃ habenẽ p hos vſus: Emitto, pario, pduco vel manifeſto, Expono cõdo, appono, pfero, dico: Verba nouē numero lector tibi denotat edo. c ¶ Nec apochry. qd ſit apochryphũ & q̃t modis dicaẽ, inuenies. ſ. in principio plogi ſup Ioſue. Per hoc aũt qđ apocryphorũ ſõniis dicit, videẽ q Hie. tertiũ & q̃rtũ librũ Eſdrę nõ trãſtulit, vñ & antiq̃ biblię nõ habēt eos. Eſdrę primus liber eſt: Et fecit Ioſias &c. q cõiẽ ſcribiẽ i modernis bibliis. ſecũdus incipit: Liber Eſdrę pphetę &c. & ille breuiſsimus eſt & q̃ſi i vno folio ſcript⁹. & fortè ppẽ hoc nõ fecerat Hiero. de eo mētionē. terti⁹ incipit: Anno. xxx. captiuitatis erã in Babylone &cę. vbi enũerat viſiões q̃ſi p ſõnia ſibi factas. q̃rtus incipit: Ecce loq̃re in aures plebis meæ ſermones pphetię, q̃s miſero i os tuũ &c. vbi multa p̃dicit affutura. & iſte liber ſatis breuis ē, & de his duobus vltimis fit hĩc mētio. Per hoc ãt q dicit ſomniis, videẽ nõ approbare q̃ i his ſcribũẽ. d ¶ Et quæ. ſcilicet ſic apocrypha. e ¶ Nõ ha. a. il. nec de vi. ſe. i. de vigintiquatuor libris q ſũt apud Heb. i canone ſcripturarũ: q ſignãẽ p vigitiquatuor ſeniores Apo. iiij. ſicut. ſ. dictũ eſt in plogo galeato. f ¶ Pro. ſunt abii. i. repellēda & paruipēdēda. g ¶ Qm̃ Na. & cęteras autoritates q̃ hĩc ponũẽ, inuenies. ſ. i illo plogo. ſ. Deſiderij mei &c. aũ mediũ. h ¶ Sed vt ad cõ. ve. i. breuiter eos cõfutē. Vide i opuſculo de vocabulis bibliæ, q̃liter exponitur cõpendium. i ¶ Qđ illa. ſu. i. dicturus vel cõcluſurus. nã inferre dr̃ concludere. k ¶ Aequiſsimũ eſt. i. iuſtiſsimũ: qa nemini derogaẽ, & plenè ṽitas indagaẽ. ſ. inquirēdo. Aut ego. l ¶ Edi. i. dixi. m ¶ Aliquid. i trãſlatione mea. n ¶ Qđ nõ habe. i Grę. ſecundum ſeptuaginta. o ¶ Aut aliter ha. quã a me verſũ ē. etſi nihil mutaui. p ¶ Quid inter. lani. detrahēdo. q ¶ Trãſlatio. me. ſi aũt aliquid addidi, r ¶ Interrogēt Heb. vtrũ bñ addidi, & ſic inquiſita veritate. s ¶ Vel arrogent. i. attribuãt. t ¶ Fidem. i. credulitatē ipſi lectores meæ trãſlationi ſi. ſ. fideliter trãſtuli. v ¶ Vel dero. i. detrahãt ſi infideliẽ. ſed certè nõ ſolũ trãſlationē vituperãt, ſed etiã & hoc eſt qđ ſequitur: x ¶ Porro. i. certè. y ¶ Aliud ē. i quo ipſi offendũt. z ¶ Si. pro quia. a ¶ Volunt mihi maledi. i. mala de perſona mea dicere, q tãtũ laboraui pro cõi vtilitate. b ¶ Clauſis qđ dr̃ ocu. i vulgari puerbio. i. nõ habito reſpectu ad veritatē quã docui, vel ad beneficia q̃ eis exhibui. ſ. trãſferendo tot libros. c ¶ Iudæos. i natione. d ¶ Et Hebioni. ſectę profeſsione. Hebionitæ qdē fuerũt hęretici de quib⁹ dicit Euſebi⁹ i. iiij. li. Eccleſiaſticę hiſtoriæ. Hebioneos dæmon decepit, qui interpretan q interpretãẽ pauperes. Verè em̃ pauperes ſunt & egeni i ſciã gl'iæ Chriſti: qm̃ quidē eũ ſolũ hoiem putãt & pfectũ vitæ ac virtutis virum iuſtum effectum, cõi etiã natiuitate ex viro & fœmina procreatũ. cuſtodiendã verò cēſent legis obſeruãtiam, nec ſufficere ad ſalutem Chriſti ęſtimant fidem &c. Iſidorus in. viij. etymol'. vbi agit de hæreſibus Chriſtianorũ, ponit candē ſententiam ſuprà in prologo ſup Ioſue vltrà medium. innuēs ſatis de Origene, Aqla, Symmacho, & Theodotione; vbi exponiẽ qđ hĩc dr̃: e ¶ Et p Orige. &c. Excetra ſerpens quidam, de quo dicit Iſido. xij. etymol. Hydra draco eſt multorũ capitum, qualis fuit in Lerna palude prouincię Archadię. hęc Latinè excetra dr̃, q vno cæſo tria capita excreſcebãt. Sed hoc fabuloſũ eſt, nã cõſtat Hydrã locũ fuiſſe euomētē aq̃s vaſtãtes ciuitatē vicinã, i q̃ meatu clauſo multi erũpebãt. qđ Hercules vidēs loca ipa excuſsit: & ſic aq̃ clauſit meatus. Nã Hydra ab aq̃ dicta eſt ὕδωρ hydor Græcè, aq̃ Latinè. & inde dr̃ hydra ſcili. ſerpens aq̃ticus. Ouidius Methamorphoſeos. ix. loquitur de hydra dicens; Vulnerib⁹ fœcunda ſuis erat illa, nec vllũ De centum nūmero caput eſt impunè reciſum: Quin gemino ceruix hęrede valentior eſſet. Idē in eodē. nec profuit hydræ Creſcere per damnum geminaſque reſumere vires. Et nota qđ in aliquib⁹ libris ſcribitur, excedra per. d. & tũc etymologizatur quaſi excelſa hydra. i aliqb⁹ ſcribitur per t. iuxta etymologiam Iſidori: & tunc dicitur excetra quaſi ex cęſo tria, & iſta litera cõior eſt, & habet mediam ſyllabam naturaliter productam. Excetrę autem comparat æmulum ſuum propter detractionis ſibilum. & quia aliis infundit æmulationis venenum. f ¶ Victorque. cui comparat æmulum ſuum detractionis incendia iacientem. g ¶ Sinon. Quidam fuit proditor, cuius inſidiis capta fuit Troia & deſtructa. nã cùm Græci per decem annos ciuitatē obſediſſent eam capere non valentes, equum ligneum immenſæ ſtaturę fecerunt, & armatis militibus eum impleuerunt. Sinon verò fingens ſe timore mortis de Græcorum caſtris effugiſſe aſſecuratus à Troianis, ſi ſecreta eis panderet Damnaorũ, mentitus eſt eis illum equũ in honore Palladis fuiſſe factum, & qđ ideo tantæ eſſet magnitudinis, ne poſſet intrare portas ciuitatis: quia ſi intraret, nunquam ciuitas capi poſſet. cuius verbis ſeducti portas fregerunt, & ita equum intro duxerunt. Sinon autem illa nocte cũ dormirēt Troiani, aperuit oſtiola eq, & incluſi milites exierunt, & ciuitatem cœperunt. ſicut in ſecundo libro Virgilij AEneidos pleni⁹ recitaẽ. & ideo dicitur: h ¶ Euētilent api. i. literas. Euentilare dicitur aduentum diſpergere, proiicere, exquirere, excutere, inueſtigare, diſcutere, & i iſtis duabus ſignificationibus poteſt accipi hĩc, licet in omnibus bene poſſet exponi. i ¶ Literas calumnientur &c. falſò criminentur. calumniator enim dicitur falſi criminis accuſator. Cætera plana ſunt.

Librarij & antiquarij. Hebionitę. Ouidius. Virgili⁹ Ęnei. 2.

A IN anno primo Cyri. Beda. Sicut Cyrus Cap. I. deſtructo Chaldęorum imperio populum dei liberauit, & in patriam remiſit, & templum incenſum Ieroſolymis reædificari præcepit: & hoc edictum etiam per literas manifeſtauit, ita Chriſtus deſtructo diaboli regno, electos ſuos qui erant diſperſi ab eius tyrannide in eccleſiam congregauit, quæ in præſenti iuſtificata ex fide pacem habet ad deum per ipſum, & ad viſionem perpetuę pacis feſtinat. Ieruſalē quippe viſio pacis dicitur. Templū quoq; incenſum reſtaurari facit, cūm illos qui inſidijs diaboli fidem perdiderant ad ſalutem reducens, habitatiōe ſua dignos efficit. ſcripturas etiā ſacras & ſanctas per vniuerſum mūdum mittit, quibus fidem ſui nois & ſpem

Eſdræ liber primus.

Caput I.

a Chriſti. Oriēns quoniam neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & pſalmis, & prophetis de me.

IN† anno primo Cyri regis Perſarum, ut

NICO. DE LY.

Incipit poſtilla venerabilis magiſtri Nicolai de Lyra in librum Eſdræ: & primò prologus eiuſdem.

†2.Pa.36.d. 3.Eſdr.2.a. Eſa.45.a. Iere.25.c. & 29.c.

ERit ſacerdos ſuper ſolio ſuo, Zachari. vj. Secundū qd' in libris pcedētib' dictū eſt, deus ſub rōne abſoluta ſubiectū eſt in tota ſacra ſcriptura: ſub rationibus autem contractis ſubiectum eſt in partialibus libris, ſicut corpus mobile abſolutè ſumptum, ſubiectum eſt in tota philoſophia naturali, corpus verò mobile animatum ſubiectum eſt in libro de Anima, & in alijs libris ſequentibus ad ipſum. Et eodem modo deus ſub ratione gubernantis populum Iſrael ſubiectum eſt in libro Iudicum, & alijs libris hiſtorialibus ſequentibus: vario tamen modo ſecundum variationem huius regiminis. (Populi regimen triplex) Deus enim hunc populum poſt ingreſſum terræ promiſſionis triplici modo gubernauit. Primò per iudices: & B ſic de eo agitur in libro Iudicum. Secundò per reges: & ſic tractatur de eo in libris Regum & Paralip. Tertiò per ſacerdotes. ſ. à reditu captiuitatis Babylonicę vſq; ad Chriſtum. Expeditis autem duobus primis modis, tertium prę manibus habemus: quia liber Eſdrę incipit à reditu captiuitatis Babylonicæ, à quo incepit regimen ſacerdotum: tamen ſub deo principali rectore. de quo regimine dicitur verbum præaſſumptum: Erit ſacerdos &c. In quo quidem verbo primò tangitur regentium habilitas. cùm dicitur: Sacerdos, id eſt ſacerdotes. Eo modo loquendi quo dicitur Exo. viij. f. Venit muſca grauiſsima. i. multitudo muſcarum. Ad cuius intellectum ſciendum, q ſecundum Philoſophum. j. Politicę: illi qui ſunt vigentes intellectu, ſcientia, & prudentia, illi ſunt apti ad regendum: quia ſciunt ſe & alios dirigere in finem bonū. Talis autem debet eſſe conditio ſacerdotum, prout dicitur Malach. ij. b. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſciētiā, & legem requirunt de ore eius. quia angelus domini exercituū eſt. Sicut enim angelica natura ſuperior eſt humana, & ideo homines p angelos reguntur: ſic ſacerdotes qui ſunt quaſi mediatores inter deum & populum. ex hoc em̄ habēt aptitudinem ad regendum. Secūdò in verbo propoſito tangitur huius regiminis autoritas, cùm dicitur; Super ſolio ſuo. ſedere enim ſuper ſolium proprium eſt habentis autoritatem diſcernendi, iudicandi, ac etiam corrigendi. Hanc autem autoritatem habuerunt ſacerdotes à reditu captiuitatis Babylonicæ & citrâ, vt dictum eſt. de qua poteſt dici qd' ſcribitur Eſa. xvj. b. Præparabitur in miſericordia ſolium, & ſedebit ſuper illud in veritate. reditus autem de captiuitate Babylonica factus fuit ex diuina miſericordia, & fuit præparatio ad hoc, qd' populus per ſacerdotes gubernaretur, vt patet per prædicta: & ſic huius regiminis ſolium fuit in miſericordia præparatum. Et bene ſubditur: Et ſedebit ſup illud in veritate: quia à reditu captiuitatis Babylonicæ quo tempore præfuerunt ſacerdotes, non legitur populus Iſrael ita declinaſſe à veritate fidei ſicut antè: quia temporibus iudicum & regum multoties maior pars populi, imò quaſi totus populus declinabat ad idololatriam, propter quam inducta fuit captiuitas Babylonica, vt patuit per prędicta: ſed à reditu captiuitatis Babylonicę pauci leguntur à veritate latriæ declinaſſe, vtpote tempore Machabæorum aliqui ex ambitione, & aliqui ex Antiochi nobilis perſecutione: & multi econtrario pro veritate fidei leguntur mortem acerbiſsimam toleraſſe ad gloriam dei, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

IN anno primo Cyri &c. Liber iſte à q Cap. I. C incipit regimē ſacerdotū, vt dictum eſt: cùm ſibi annexis poteſt ſic diuidi. quia primò tangitur huius regiminis proceſſus. ſecūdò incidēs caſus. qui eſt duplex. In vno habetur exemplum conſtantię contra Aman: In altero exemplum patientię in libris Eſther & Iob. Libros autem Tobię, & Iudith, & Machabęorū, licet ſint hiſtoriales, tamen intēdo eos ad præſens pertranſire, quia non ſunt de canone apud Iudæos nec apud Chriſtianos: imò de ipſis dicit Hiero. in prologo galeato, qui eſt prologus ſuper libros Regum: qd' inter apochrypha cantātur: & in prologo Iudith dicit, qd' autoritas eorum nō eſt efficax ad probandum aliquid qd' in contētione vel dubium venit. & ideo expoſitioni eorum nō intendo inſiſtere, donec cum dei adiutorio & vita comite ſuper omnes libros canonicos ſcripſerim. Si autem dominus vitam mihi conceſſerit, ſuper iſtos libros & alios qui cōiter ponuntur in biblijs, quāuis non ſint de canone, ſcribere potero domino concedēte. Liber autem iſte diuiditur in tres partes: quia priò agitur de reductione populi ſub (Diuiſio) Ieſu filio Ioſedech. ſecundò de inſtructione reducti per Eſdram legiſdoctorem. vij. ca. tertiò de reędificatione muri per Neemiam ducem, ibi: Verba Neemię. & iſti tres fuerūt ſacerdotes, vt ex D ſequentibus apparebit. De ſecūdo autem libro Eſdræ non intendo ad præſens me intromittere ratione iam dicta. ſ. quia non eſt de canone. Circa primū primò deſcribitur reditus populi. ſcd'ò fundatio tēpli. ca. iij. Circa primum primò deſcribitur licentia data. ſecundò numeratur turba licentiata. c. ij. Circa primum præmittitur confeſsio maieſtatis. ſecundò ſubditur conceſsio libertatis, ibi: Quis ex vobis. tertiò completio voluntatis, ibi: Et ſurrexerunt. quartò collatio pietatis, ibi: Rex quoq; Cyrus. Circa primū primò ponūtur quædam præambula. ſecundò conceſsio ipſa, ibi: Hec dicit Cyrus. Primum pambulum eſt: quia notatur tempus cū dicitur: c In anno primo &c. Ad maiorem autem intellectum eorum quę dicuntur ī hoc libro & alijs de iſto Cyro, & maximè cuiuſdam dicti à me ſuper Lucam. c. ij. ponenda eſt hîc origo & promotio huius Cyri. Secundū em̄ qd' habetur in Scholaſtica hiſtoria; Aſtyages rex Medorū, & Perſarū vidit in ſomnis de ventre filię ſuæ egredi vitē totam Aſiam occupantem. (Hiſtoria Cyri de eius ortu, natiuitate & educatione) & cùm ſignificatum huius quæreret à coniectoribus, reſponderunt qd' ſignificabat puerum ex ea naſciturum in tota Aſia regnaturum, & ipſum Aſtyagē de regno expulſurū. Qd' timens, Darium conſobrinum ſuum adoptauit in filium, quia filium non habebat, ſed filiam vnam, quā dedit cuidam militi ſimplici, ne puer natus de ea magnorum amicorum potentia vallaretur. Et cum hoc ad maiorem ſecuritatem cum dicta filia eſſet grauida, fecit tempus partus ipſius explorari, & puerum natum ad ſe apportari: quem dedit cuidam de ſuis principibus occidendum. ſed ille timens ne regnum ad matrem pueri deueniret, non fecit: ſed puerum in nemore expoſuit, ad quem ex diuina prouidentia (quæ ſolet adeſſe quando deficit humana) venit quædam canicula lactans puerum ipſum, à feris & auibus defendendo, quem paſtor regis inuenit, & vxori ſuæ tradidit nutriendum, qui cùm creuiſſet, ab alijs pueris fact' eſt rex eorum, & rebelles ſibi grauiter affligebat, intantum qd' patres puerorum cōqueſti ſunt regi. ad quem cùm adduceretur, conſtanter & intrepidè dixit hęc ſe feciſſe tanquā rex eorum. Rex ergo admirans pueri conſtātiam, in eo quędam ſigna ſui generis agnouit: & à paſtore veritatem requirens, ipſum eſſe nepotem ſuum inuenit. verūtamen erga eum placatus fuit, credens qd' ſomnium ſuum impletum eſſet ī regno puerorum: & eum alendum tradidit illi principi cui prius eum tradiderat occidendum. filium autem eius clam occidi fecit, eò quòd fuerat inobediens ori eius. Quod tamen illum principē non latuit. Poſtea

ꝟò p tēpus

Moraliter. c In anno primo Cyri &c. Cyrus iſte figuram geſsit noſtri ſaluatoris. qa ſicut iſte Cyrus relaxauit captiuitatē Iudęorum, ſic ſaluator noſter captiuitatem patrum in limbo detentorum (Moraliter) Pſal. lxvij. d. Aſcēdens ī altum, captiuā duxit captiuitatē, dedit dona hominibus &c. Et ꝓpter hanc figurā iſte Cyrus vocatur Chriſtus; Eſa. xlv. a. Hęc dicit dominus Chriſto meo Cyro, cuius ap. dex. &c.

☞ & ſpem ſalutis cunctis qui ad regnũ ſuũ pertinẽt.i.electis prędicat.
E a ¶Et ipſe pręcepit mi.ut æd ei d o. Beda.Domus vel tẽplum dei in ſcripturis ſanctis vnuſquiſq; doctorũ & tota ſimul eccleſia ſolet appellari;qa in cordibus ſe credentiũ & ſperantiũ,diligentiũq; ha
Ioh.14.c. bitare conſueuit.vñ:Si quis diligit me,ſermones meos ſeruat:& pater meus diliget eũ,& ad eũ veniemus &c.
1.Cor.3.c. vñ & ipſe Apoſtolus ait: Templũ dei ſanctũ eſt,qđ eſtis vos.Et alibi: Chriſtus verò
Heb.3.b. in domo ſua tanq; fili⁹,q̃ domus ſum⁹ nos
† Ie.25.c. &c.In figuram huius domus vl' tẽpli ſpiri
2.Par.6.d. tualis Salomon fecit tẽplũ i Ierlm dño.In
Eſa.45.a. terpretatur eñ pacificus,figurans, eũ de q̃
Eſa.9.b. dicitur: Multiplicabitur eius imperium,&
Eph.2.d. pacis nõ erit finis de q̃ Apl's ait:Et veniẽs euãgelizauit pacẽ vobis q longè fuiſtis,& pacẽ his q ꝓpè &c.¶Quòd verò tẽplũ ſeptem annis ędificauit, octauo aũt cõſummauit,& dedicauit:ſignificat qđ toto tẽpore hui⁹ ſeculi(qđ ſeptẽ dieb⁹ circuit)eccleſiã dñs collectis ad ędificium cęleſte fidelib⁹ cõſtruit,& in vita futura apparẽte reſurrectionis gl'ia ad integrũ pficit, & in gaudiũ vitæ imortal'in ęterna viſionis ſuę claritate ſuſtollit .qa eñ ipſe octaua die,i.poſt ſeptimam ſabbathi reſurrexit,rectè octonario numero tempus etiam nrę reſurrectionis exprimitur.Quod aũt æuo ſequente q̃dã tẽpli ędificia vetuſtate ſolui cœperunt,ſed inſtãtia regũ & ſacerdotũ inſtaura
Prou.24.b. ta ſunt,ſignificat q̃tidianos erratus fideliũ,de quibus dr̃:Septies cadit iuſtus,& reſurgit .qui quotidiana tẽporũ ſolertia ꝑ exempla vel hortamẽta ꝑcedẽtiũ iuſtorũ,q̃ſi per ſacerdotũ & regum dei corrigunt induſtriam.Reges eñ & ſacerdotes omnes perfecti vocantur , cũ ſint membra ſummi regis & ſacerdotis;& ſe bene regere,& corpora ſua viuentem hoſtiam deo exhibere didicerint.Quia poſtea creſcentib⁹ malis templum idolorũ ſordibus ꝓphanatũ,& tãdẽ à Chaldęis deſtructum & incenſum eſt,ſignificat grauiores lapſus eorũ,qui per cõfeſſionẽ rectæ fidei & ſacramentum baptiſmi,eccleſiæ membris adunati denuo fraude dæmonũ à ſtatu fidei deiecti , & vitiorum flãma ſunt cõbuſti.Quia dirupto tẽplo & vrbe Ieruſalẽ ciues ei⁹ in Babylo
F nem tranſmigrati , ſed poſt ſeptuaginta annos acta pœnitentia ad patriam (domino miſerante) remiſſi , rurſus templum & ☞ vrbem

compleretur uerbum domini ex ore a

a ¶Agnita poteſtate & prouidentia dei Iſrael, etiam Chriſtus dicit:A me ipſo facio nihil,ſed ſicut docuit me pater hæc loquor.

Ieremiæ, † ſuſcitâuit dominus ſpiri- b

a ¶Chriſtus ſcripturas ſanctas per vniuerſum mundum miſit.

tum Cyri regis Perſarum,& trâdu- c xit uocem in uniuerſo regno ſuo etiam per ſcripturam dicẽs: Hæc di- d

a ¶Quia tunc nullum aduerſarium habebat,vel deſtructo Chaldæorum imperio nullum poſſe ſibi reſiſtere credidit.ſic quoque Chriſtus ait:Data eſt mihi ois poteſtas in cælo & in terra.

cit Cyrus rex Perſarum: Omniâ re- e

a ¶Deum Iſrael deum cæli confitetur,& etiã omnia regna terræ eum in poteſtate habere:& cui vult dare poſſe agnoſcit.

gna terræ dedit mihi dominus
a deus cæli,& ipſe præcepit mihi, ut f

Nicolaus de Lyra.

✤ verò per tempus magnum rex exercitum tradidit illi principi ad domandos aduerſarios,& ipſe in media reſedit.Ille autem pricceps memor occiſiõis filij ſui,ſua ſit exercitui,vt Cyrum regem Perſarum eligeret ,vocans eum Cyrum.i.hęredem,qui prius ſpertaticus,id eſt catulus vocabatur,eò qđ canicula lactauerat eum .Quod factũ audiens Aſtyages,collegit exercitum,vt pugnaret contra Cyrum:& in primo congreſſu præualuit,ſed poſtea à Cyro deuictus fuit.Verum tamẽ Cyrus magis ſe exhibuit ei nepotem q̃ victorem. nam regnũ Hyrcanorum ſibi dimiſit,& Dario auunculo ſuo regnum Medorũ, ita qđ poſt eorũ mortem totum deueniret ad manum ſuam.Poſtea verò Cyrus & Darius eius auunculus obſederunt Babyloniam, qua capta & occiſo Balthaſar rege,Darius regnauit in Babylone duobus annis,quo mortuo totum regnum deuenit ad manum Cyri,& ſic fuit monarcha:& in primo anno hui⁹ monarchiæ dedit licẽtiam filijs Iſrael redeundi in Iudæam & ędificandi templum , ſecundum qđ dicitur hîc: In anno primo Cyri regis Perſarum.i. anno primo quo monarchiam tranſtulit ad Perſas.quia licet regnũ Medorum eſſet honorabilius,tamen caput monarchię poſuit i Perſide,eò qđ ibi primò regnauerat.& quia Perſæ ipſum ſublimauerãt in regnum. a ¶Compleretur verbum domini ex ore Ieremiæ .Iere.xxv.c.Cũq; impleti fuerint.lxx.anni, viſitabo ſuper regem Babylonis &c.Et ſimiliter.xxix.c.Cũ cœperint impleri in Babylone.lxx.anni, viſitabo vos,& ſuſcitabo ſuper vos verbum meũ bonum,vt reducam vos ad locum iſtum .Dicunt autem Hebręi,ꝙ iſti.lxx.anni ſunt accipiendi à tempore deſtructionis templi per Nabuchodonoſor,& fuerunt impleti ſexto anno Darij,in quo completum fuit templum.Sed hoc eſt falſum ,quia ſecundum omnes hiſtoriographos alios fuerunt multò plures anni. Supponunt etiam qđ Cyr⁹ regnauerit tantùm.xj.annis,qui tamen regnauit.xxx.ſecũdum hiſtoriographos Perſarum.Ioſephus autem dicit qđ iſti.lxx.anni inceperunt à deſtructione templi prædicta,& terminati fuerunt anno primo monarchiæ Cyri. Secundum verò expoſitores Latinos iſti ſeptuaginta anni communiter incipiunt à deſtructione ciuitatis, & terminantur in anno primo Cyri.ſed computantur ſecundũ chronicas,ad quã cõputationẽ ſequitur Mardochęũ fuiſſe.cclix.annorum , quãdo fuit exaltatus ab Aſſuero rege,vt declarabitur in principio libri Eſther

bri Eſther,vbi propriè habet locũ.ideo non intẽdo ſequi cõputatione eorũ:quia non videt̃ poſſibile Mardochęũ tãdiu uixiſſe, & dato G quòd vixiſſet,tamẽ tũc facere nõ potuiſſet illa quę de eo ſcribuntur in libro Eſther , qui tamen inter libros ſacræ canonicos computat̃. Ibi enim ſcribitur, ꝙ regebat reginę domum, & regis palatium, & regni negotia diſponebat.Rab.Sa.dicit, ꝙ iſti.lxx.anni incipiunt à tranſmigratiõe Iechonię,& terminantur in primo anno Cyri:quia tunc dedit licẽtiam populo redeundi de captiuitate dicens,qđ à tranſmigratione vſq; ad deſtructionem ciuitatis fuerunt.xvi.anni,& Iudę vſq; ad primum Cyri annum.liij.qui ſimul iuncti faciunt.lxx. annos : vt patet.Sed quantùm ad primum numerum dicit manifeſtè cõtra textũ.iiij.li.Regũ.vbi dicit̃.xxiiij.c.qđ Sedecias immediatè regnauit poſt Iechoniam,qui alio nomine dict⁹ eſt Ioachin, & fuit filius Ioacim, qui ſimiliter alio nomine dictus fuit Iechonias, vt plenius habetur Matt.j.& ibidem.ſ.iiij.Reg.xxiij.dicitur,qđ tantùm regnauit.xj . annis. & ſic ab eius numero deficiunt ſeptem anni.Propter qđ videtur mihi,ꝙ iſti.lxx. anni incipiunt ab octauo anno Ioacim patris Iechoniæ ſiue Ioachĩ. Tunc enim captus fuit per Nabuchodonoſor & factus ſibi tributarius, & nobiles de Ieruſalem obſides ducti in Babylonem , inter q̃s Daniel & ſocij eius fuiſſe dicuntur,propter quod extunc incepit trãſmigratio Babylonis,licet magis completa fuerit tempore Iechoniæ filij eius, & adhuc perfectius in captiuatiõe Sedeciæ deſtructa ciuitate;& terminantur in quarto anni Cyri.quod ſic oſtenditur, quia Ioacim regnauit.xj.annis.iiij.Regũ.xxiiij . & ideo incipiendo ab ei⁹ anno octauo incluſiuè habentur de regno eius quatuor anni , & de tempore Sedecię decem integri.Nam vndecimo anno quarto menſe fuit captus & exoculat⁹,& ductus in Babylonem.iiij.Reg.xxv. ꝓpter quod ille annus computandus eſt inter annos deſtructionis ciuitatis;quia maior pars eius fuit ſub deſtructione.aliter vnus annus bis computaretur , ſcilicet in tempore Sedeciæ , & in tempore deſtructionis,& inde.lij.vſq; ad Cyrum , qui licet primo anno ſuę monarchię dedit licentiam populo redeundi in Iudæam,vt hîc dicitur: tamen Iudæi ex longa manſione in terra Babylonis vxores accepe- H rant & prolem procreauerant , & ibidem poſſeſſiones acquiſierant. propter quod ad diſpoſitionem de rebus & familijs manſerant in terra Babylonis primo anno Cyri,& ſecundo . & tertio venerunt in Ieruſalem , vt dicitur in Scholaſtica hiſtoria , & anno ſequenti poſuerunt fundamenta templi . j .Eſdræ . iij. Iſti anni ſimul iuncti ſunt ſeptuaginta , qui Danielis .ix . dicuntur ſeptuaginta anni deſolationis Ieruſalem,q tũc propriè fuerunt completi,quia fundato templo fecerunt Iudæi feſtum magnum & gaudium.j.Eſdræ.iij. b ¶Suſcitauit domin⁹ ſpiritum Cyri regis Perſarum.id eſt voluntatem . c ¶Et traduxit vocem in omni regno ſuo etiam per ſcripturam dicens.quia ea quæ ſequuntur de deitatis confeſſiõe & de redeũdi cõceſſione,fecit publicari verbo & ſcripto. d ¶Hæc dicit Cyrus rex Perſarum . Poſitis præambulis, hîc conſequenter ponitur confeſſio deitatis. e ¶Omnia regna terrę dedit mihi dominus deus cęli . id eſt multa diuina virtute:quia eius imperium non ſe extendit ad omnia regna terrę: confitetur tamen ſe hæc obtinuiſſe diuina virtute .hoc autem confeſſus fuit : quia ſibi fuit notificata Eſaiæ prophetia quadrageſimoquinto vbi dicitur ; Hæc dicit dominus Chriſto meo Cyro, cuius apprehendi dexteram vt ſubijciam ante eum gentes , & dorſa regum vertam & cætera.quæ multo tempore fuit prænuntiata ante tempus Cyri . f ¶Et ipſe præcepit mihi vt ędificarem ei domum in Ieru . quia in eadem ꝓphetia. ✤ ſubditur:

Moraliter

* c ¶Et traduxit vocem in vniuerſo regno ſuo etiam. quia Chriſtus apoſtolos & ſeptuagintaduos diſcipulos miſit ad prędicandum,& euangeliſtas mouit ad ſcribendum pro informatione & ſalute omnium Gentilium. e ¶Omnia regna terræ dedit mihi dominus deus cæli.Et hoc modo Matthęi.vltimo.d. dicit Chriſtus:Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.Cyrus autem poteſtatem habuit in terra tantùm : quia figura deficit à perfectiõe rei figuratæ,ſicut vmbra deficit à veritate. f ¶Et ipſe præcepit mihi, vt ædificarem ei domum in Ieruſalẽ. Deus enim pater homini Chriſto præcepit , vt ædificaret eccleſiam ex lapidibus viuis,id eſt Chriſto credentibus ex oib⁹ gentib⁹ cõgregatã.

* Quis eſt ira

vrbem ſanctam grandi labore reſtaurarunt, ſignificat eos qui decepti à diabolo, non ſolùm fidei ſynceritatē & integritatem boni operis perdunt, ſed etiam per acerbitatē ſcelerum Gētilibus & publicanis ſimilantur. vñ: Sit tibi ſicut ethnic⁹ & publicanus. Quorū tamē aliqui per diuinā gratiā reſipiſcētes ad eccleſiā reuertūtur, cū illuſtratione ſcti ſpūs compuncti, p̄cepta dei q̄ reliquerāt denuo, audiūt & cuſtodiunt. Septē nāq; ſunt dona ſpūſſcti. Decem verò p̄ceptis ſumma diuinę legis comprehendit, & decies ſeptē ſeptuaginta ſunt. Vnde hii q per oīa peruerſa in Babyloniā fuerāt captiuati, poſt ſeptuaginta annos liberātur, & domū dei & ciuitatē ſanctam reædificāt: qa nōnūq; q p̄ p̄ctā ſua à cōmunioe eccl'iæ ſeparati infidelū numero copulabantur, rurſus per donū ſpūſſcti bona opera exercēt, & ſic cōſortiū fidelū domus. ſ. & ciuitatis dei de q̄ fuerant eiecti, recipiunt. ❡ Notandum em̄, q̄ eadē pœnitētiā ad eccleſiā reuerſionē, & dom⁹ dñi poſt incēdiū reædificata, & ciuitas reſtaurata, & populus poſt captiuitatem i patriā remiſſus, & vaſa ſctā relata denūtiāt. Sed qa Eſdras de his oib⁹ explicat, libet de volumine ei⁹ aliq̄ ſpūali ſenſu exponere, q̄ clarius fiat q̄liter his q p negligētiā vel errorē perierant, ſit ad pœnitētiā redeūdū, q̄ta dei gr̄a, quātò ipſorū conatu admiſſorū poſcenda vl' impetrāda venia: quō pœnitētes cū eis q nuper ad fidē venerāt, eandē Chriſti domū ędificēt, & pariter i futuro dedicatiōis illi⁹ ſolēnia expectent. a ❡ Quis eſt in vobis. Bed. Magna in his verbis fides regis, magna claret pietas. Fides quidē, qa populū Iſrael p̄ cęteris dei eſſe intellexit. Pietas, qa nullo excepto oēs q velllet liberos in patriam redire, permiſit. Fides, q̄ eūdē deū & habitare in cęlis, & eſſe in Ierl'm, & cū ſingulis reuertentib⁹ aſcendere poſſe cōſeſſus eſt, patet em̄ q̄ nō corporeū & loco cōprehenſibilē, ſed ſpm̄ & vbiq; p̄ſentē credidit, quē ita Ieroſolimis & in tēplo habere locū cōſeſſus eſt, vt ſimul eū cæli regno p̄ſidere non dubitaret, ita in cælis regnare credidit, vt cū ſuis fidelib⁹ eſſet in terra, eorumq; animos & manus ad ſalutaria dirigeret opera. b ❡ Aſcendat in Ie. Bed. Qui peccant vel ſecularia curant i imo ſunt, qui deo placere deſiderant, ad cæleſtia ſuſpirent, oēs pompas mundi & illecebras æternorū amore tranſcendant, & ædificent domū deo in Iudęa, in confeſſione ſcilicet ſuę iniquitatis & diuinę miſerationis preparent corda ſua, quę deus habitare & illuſtrare dignēt, & proximos ad idē inuitare verbis & exemplis nitantur. e ❡ Et oēs. Notanda diſtinctio verborū, quia omnibus à captiuitate ſolutis dedit rex facultatem, vt quicūq; ad tēplū ędificandū, dño duce, aſcēderet: non tamen omnes aſcendere iuſſit: ſed quos donata libertate alibi habitare delectaret, aſcendentibus auxiliari quęq; de loco ſuo p̄cepit, data. ſ. eis in neceſſitate tam longi itineris pecunia vel pecoribus, alia quoq; illis dona dare & cōmendare deſiderauit, quę in templo domini pro memoria mittentium offerrent. Omnes ergo de captiuitate liberati ſunt, omnes pietatis actibus dediti. Sed perfectiores ad ędificandum templum domino aſcenderunt, cæteri adiuuerūt. Omnes enim electi de poteſtate tenebrarum eruti, ad libertatem p̄tinent filiorū dei & gloriæ, omnes ſocietati ſanctę ciuitatis. i. eccleſiæ annumerari lætantur, ſed tantū perfectorū eſt in ædificatione eiuſdē eccleſiæ etiam alijs prædicando laborare, qui ab Apoſtolo duplici honore donantur, ſicut angelus Danieli dicit: Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplēdor firmamēti, & qui ad iuſtitiam erudiūt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas ęternitates. Quia eruditores multorum cū magis auditores ad cæleſtia diligenda inſtituunt, minus pro terrenis curam gerunt, imò acquiſita pro ſpe æternorū relinquunt. Vnde neceſſe eſt, vt ad prędicandum ſubſiſtant diuites, qui prædicare neque unt inopiæ eorum ſubuenire: vt ſic prędicationis poſſint eſſe participes. Vndē Iohannes: Nos ergo debemus huiuſmodi ſuſcipere, vt cooperatores ſimus veritatis &c. d ❡ Adiuuent eum. Qui tēporalibus abundant, non ſolū pauperibus Chriſti neceſſaria debent miniſtrare, ſed & bōa q̄ p̄nt, p̄ ſe libēter opari, vt vtroq; cōmodo in tēplo dei qd' eſt eccl'a, partē mereant habere. ❡ Et ſurrexe. Cyrus omnia præcepit, imò p̄miſit in Ieruſalē aſcēdere & ædificare domū dñi, ſed tm̄ de Iuda, & Beniamin, & tribu Leui aſcendere voluerunt. Nam decem tribus ſub Ieroboā rege à templo dei & cultu pietatis ſunt alienatę: & ideo à regibus Aſſyriorū fuerunt captiuatę, nec vnquā oēs vt perhibēt in patriā veniſſe. Sed Iudas, & Beniamin, & tribus Leuitica, ad quā tēpli miniſteriū p̄tinebat: quāuis p̄ctā decem tribuum imitarentur, nunquā habitationē vrbis & templi ceremonias deſerebāt. Vnde & vltimę à Chaldæis ſunt captę, & primæ Perſis regnantib⁹ redire p̄miſſę, qa. ſ. de tribu Iuda & Leuitica ortus eſt dñs nr̄. Trib⁹ q̄q; Beniamin illis ſe religioſa fide cōiunxit, maximè qa Ieruſalē in eius ſorte fuit: & ideo collatę miſericordię particeps eſſe meruit. f ❡ Principes pa. Principū em̄ patrū. i. magiſtrorū eſt opere & doctrina errantiū mentes in ſtudio boni operis ędificare. Scribæ docti in regno cęlorū, q merita ſenſuſq; auditorū ſolerter examinātes dijudicare norūt, quę i q̄ gradu miniſterij eccleſiaſtici p̄mo- ueant

Mat. 18. c.

* Iudæi

† cum eo

Cyri fides & pietas.

1. Timo. 5. c.
Dañ. 12. b.

3. Ioh. b.

ædificarem ei domum in Ieruſalem, quæ eſt in Iudæa. Quis eſt in uobis a de uniuerſo populo eius? Sit dñi- a ❡ Q. non eſt corporeus nec loco comprehenſus.
a ❡ Sine me nihil poteſtis fa. ❡ Aliter nemo poteſt de confuſione peccatorum ad opera virtutum, id eſt de ſeruitio Babylonis ad libertatem patriæ tranſire.

b nus deus illius cum ipſo. Aſcendat Ie b
a ❡ Id eſt in confeſſione, vt qui per obliuionem dei captiuantur à Chaldæis id eſt dæmonibus: per confeſſionem diuinæ pietatis ad viſionem pacis & lucis redeant.

ruſalem quæ eſt in Iudæa, & ædificet c domum domini dei Iſraël, ipſe eſt de d
a ❡ Diuites ſcilicet qui prædicare non poſſunt.

c us qui eſt in Ieruſalem. Et omnes re e
a ❡ Vel in Chaldæa ſcilicet vel alibi metu Chaldæorū diſperſi.

liqui * in cunctis locis ubicunque ha-
a ❡ Ad prædicandum. b ❡ De quacunq; ſcilicet profeſſione.

d bitant, adiuuēt eum uiri de loco ſuo, f Argento, & auro, & ſubſtantia, & pecoribus, † excepto quòd uoluntariè g offerunt in templo dei quod eſt in Ie
a ❡ Quia debili animo & inerti iacent, vel ſuæ vel fraternæ dilectionis & ſalutis curam non habent.

f ruſalem. Et ſurrexerunt principes h patrum de Iuda, & Beniamin, & ſacerdotes, & Leuitæ, omnis cuius ſu-

Nicolaus de Lyra.

ſubdit: Ipſe ædificabit ciuitatē meā: & captiuitatē meam dimittet &c. a ❡ Quis eſt i vo. Hic cōſequēter ponit cōceſſio libertatis. ſ. à ſeruitute oib⁹ q voluerūt i Ieruſalem redire. & hoc eſt qd' d̄r: Quis eſt i vo. de vni. populo ei⁹. populum em̄ Iſrael reputabat populū dei cęli: quia in illo populo fuerat verus cultus ipſius. b ❡ Aſcen. in Ieruſalem quę eſt in Iudæa & ędific. q. d. quilibet de populo illo debet hoc facere: tū ex deſiderio libertatis, quam omnes appetunt, etiā bruta aīalia ſecūdū modū ſuum, vñ beſtię & auiculę recluſæ quātūcūq; habeat ſplendidè ad comedendū, præponūt tamen libertatē ſatietati, ſi q̄ via pateat euadēdi. Tū ex volūtate cult⁹ ipſi⁹ deitatis q exerced⁹ eſt i Ierl'm. vñ ſubdit: d ❡ Ipſe eſt de. q eſt i Ie. eſt autē vbiq; æqualiter per eſſentiam, & p̄ſētiam & potētiam, ſed per ſpecialem cultum fuit in Ieruſalem: quia ad hoc elegit ciuitatem illam, vt habetur iij. Reg. 8. & ij. Paral. 6. & ij. e ❡ Et omnes reliqui. ſcilicet de populo illo qui nolunt recedere, qa aliq fuerunt ibi retenti amore vxorum & filiorum ibidem genitorum, & bonorum acquiſitorum. f ❡ Adiuuent. de bonis ſuis ad ędificationem templi p̄ munera ad hoc oblata, & etiam redeūtes, vt poſſint melius redire & proſperè agere. Secundum Hebræos variatur hîc textus & expoſitio. & hæc eſt litera: Et omnem reliquum. ſ. de Iudęis qui nō poteſt aſcendere in Ieruſalem propter paupertatem: qa non habet expenſas pro via, vel debilitatem, quia non poteſt peditare, vellet tamen ire ſi poſſet. Adiuuent eum viri de loco ſuo. id eſt vicini eius, etiam Gentiles prouidendo de expenſis & vehiculo, ita præcepit Cyrus. g ❡ Excepto quod voluntarie offe. &c. quia multi Gentiles audientes virtutem dei Iſrael, obtulerunt multa munera ad ędificandum templum in Ieruſalem, quod fuerat deſtructum, exemplo regis animati ad hoc. h ❡ Et ſurrexerunt pricipes patrum. Hic conſequenter deſcribitur impletio voluntatis ipſius Cyri à deo inſpirati, cùm dicitur: Et ſurrexerunt principes patrum de Iuda & Beniamin & ſacerdotes & Leuitæ. Iſtę enim tres tribus ſcilicet Iuda, Beniamin, & Leui fuerūt vltimò captiuatæ per Nabuchodonoſor regem Babylonis: & primò reductę ſunt de captiuitate, nec tantùm peccauerunt quantùm aliæ quæ captiuatæ fuerunt per reges Aſſyriorum, nec ex his redierunt de captiuitate niſi aliquę reliquię, quæ euaſerant manus regum Aſſyriorum: & coniunxerant ſe tribus tribubus prædictis tempore Ioſiæ, vt habetur. ij. Paralip. xxxiiij. & fuerunt ſimul captiuatę per Nabuchodonoſor, & ſimul redierunt, qui voluerunt redire. Vniuerſiq;

* a ❡ Quis eſt in vobis de vniuerſo populo eius. Sequitur: c ❡ Aedificet domum domini dei Iſrael. Per iſtos intelliguntur apoſtoli & alij credentes primi, qui moribus & doctrina ædificauerunt eccleſiam dei. e ❡ Et omnes reliqui adiuuent. per iſtos intelliguntur conuerſi de Gentilibus qui adiuuerunt in ędificatione eccleſię, ſicut patet de beato Luca & alijs pluribus à principio conuerſis ex gentibus, & poſtea de Ambroſio & Auguſtino, & alijs pluribus doctoribus. h ❡ Et ſurrexerūt principes patrum de Iuda & Beniamin & ſacerdotes & Leuitæ. omnis cuius ſuſcitauit. Iſti ſunt Apoſtoli & credētes primi, qui promptè ac viriliter executi fuerunt opus eccl'æ dei.

 * Vniuerſiq;

[library stamp] GRANADA

E ueant; a ℭ Vtaſcen. Quotidianis profectibus velut quibuſdam gradibus aſcendit ad ſummam virtutum, quę ſunt in æternę pacis viſione. Primi gradus ſunt propria vitam corrigere. Secūdi de proximorum erratib⁹ laborare. Supremi poſt opera bona & doctrinā gaudia perpetuę remunerationis expectare. b ℭ Adiuue. ma. e. Manus ædificantiū ſocij, q ædificare nequeunt datis pecunijs adiuuāt, cū ſeculares pdicatorib⁹ liberos ſuos vel familiam domino educandam committunt, vt qđ per ſe nequeunt, p eos qui poſſunt, domino ſuę deuotionis munus offerant. c ℭ Et iumentis. Bed. Id eſt tardioribus, ſed ad leue iugū euāgelij portandā manſuetis. Dāt etiā pecora, humiles. ſ. ſpū & mites, q de ſubſtantia ſua quaſi de lacte, & lana gratis pauperib⁹ tribuūt. Dāt & ſubſtātiā & ſupellectilem variā cū multifarijs operum floribus, inſignes viros vel fœminas, parentes vł domeſticos doctorib⁹ cōmēdāt, p q̄s dño cōſecrētur & proficiant in ędificiū dom⁹ domini. Sunt enim plerią; naturali dono caſti, patientes, modeſti, liberales, iuſtitię & ſapiētię amatores, orōnib⁹ & eleemoſynis (ſicut Cornelius) inſtātes, & legē nō hñtes q̄ legis ſunt, faciūt. Hi cū ſctis pdicatorib⁹ in Chriſto renaſcituri, vel in fide cōfirmādi offerāt, ꝗſi ſupellex varia ad ædificandā domum dñi principib⁹ patrum tribuūtur. d ℭ Protulit va. Bed. Diuerſa vaſorū ſpecies fideliū pſonas diuerſas vł orōnes ſignificat. In Apocalypſi legit vigintiq̄tuor ſeniores habere phialas aureas plenas odoramētorū, q̄ ſūt orationes ſanctorū. Phialæ enim ſunt vaſa patula & lucida, & ſignificāt ſimplicium corda, q nihil ſubdole cogitationis hñt; ſed ea q̄ i corde tenēt, pura pferūt lingua. Talib⁹ ergo aromata i. acceptabiles deo orōnes ieſſe referūt. Cultri qb⁹ vtebant ad incidēdos vel diuidendos rōne cōgrua artus victimarū, vt oib⁹ rōne diſtinctis pars in altari conſumeret, pars ſacerdotibus, ps Leuitis, pars offerentib⁹ daretur illos ſignificant, q diſcretionē habēt, q pfecte norūt diſcernere de ſacrificio ſalutari, qđ eſt Chriſtus, q oībus ſint di*cenda, q perfectioribus, q hūanæ cognitionis modū excedētia igni ſpirituſſācti tribuenda. Scyphi aurei, q maiori ſapiæ ſplēdore rutilāt. Argentei verò q docendi venuſtate rutili quæ norunt planius exponūt. Quos diſtinguens Apłs ait: Alijs per ſpm dat ſermo ſapię, alijs ſermo ſciētię ſecūdū eūdē ſpm. Quod autē numerus vaſorū, & ſpecialiter ſingulorū, & in ſumma generaliter oīm memorat, ſignificat: qa dñs ſummā electorū ſuorū nō ſolū eorū q̄ i fidei mūditia pſeuerāt, ſed etiā eorū q reſipiſcēdo ad fidē redeūt, in libro ęternę memoriæ ſcriptam continet, in quorum figura aptè ſubditur: ℭ Et annumerauit ea Saſſabaſar prin. Iudæ &c. Hoc fit, cùm Chriſtus qui eſt hæres vniuerſorum quos ad ſalutem prædeſtinauit, de poteſtate ſathanę eruit, & eccleſiæ ſacerdotibus reconciliandos per pœnitentiam offert. f ℭ Et hic eſt numerus eorum. Quia nouit dominus numerum electorum, nec perit aliqua de ouibus eius confitentibus nomini eius magno & terribili. Et hic eſt numerus. Quia nullus de prædeſtinatis perire in perpetuum poteſt. Si quando enim in Babylonem, id eſt confuſionem peccatorum adducuntur, diuina prouiſione per ſocietatem iuſtorum ad pacem eccleſiæ reducuntur. Vaſa autem q̄ exercit⁹ Chaldæorum capta Ieruſalem fregiſſe, factaq; in Babylonium tranſtuliſſe perhibetur, illos exprimunt qui ita à diabolo capiuntur, vt priuſq; pœniteant, perennem rapiant ad pœnam.

Gradus virtutum.

†3. Eſdr. 2. d

Act. 10. a.

†vel polubra aurea.

Apoca. 5. c.

F

1. Cor. 12. a.

a ſPer ſcripturas admonendo & gratiam infundendo.

a ſcitauit deus ſpiritum, ut aſcenderet ad ędificandum templum domini, quod erat in

a ſDiuites gaudia perpetuæ remunerationis expectantes.

Ieruſalem. Vniuerſią; qui erant in circum a

ſPrædicatorū. a ſNaturali ingenio præclaris, fixis, eloquētia nitidis.

b itu adiuuerunt manus eorum in uaſis ar

c genteis & aureis, in ſubſtātia & iumentis, in ſupellectili, exceptis his quæ ſponte ob

a ſFideles

d tulerant. †Rex quoq; Cyrus protulit uaſ b

a ſQuilibet immundus ſpiritus qui fideles de eccleſia rapit & priuat gaudio æternæ pacis.

ſa templi domini, quæ tulerat Nabucho

a ſIungendo conſortio reproborum qui ſunt templum & ciuitas diaboli capitis. ſ. omnium malorum angelorum & hominum.

donoſor de Ieruſalē, & poſuerat ea in templo dei ſui. Protulit autem ea Cyrus rex Perſarum per manum Mithridathis †filij c

e Gazabar, & annumerauit ea †Saſſabaſar d e

a ſIudas confeſſio interpretatur.

f principi Iudæ, & hic eſt numerus eorum:

a ſCorda laudorum ſimplicia & lucida.

†Phialæ aureæ triginta, phialæ argenteæ

a ſQui ſacrificium quod eſt Chriſtus diſcrete diuidere nouerunt & intelligere.

mille, cultri uiginti nouem: ſcyphi aurei tri f

a ſQui feruente charitate ſolent ſolatia debriari.

ginta, ſcyphi argētei ſecundi quadringenti decem, uaſa alia mille. Omnia uaſa au g h rea & argentea quinq; milia quadringenta. Vniuerſa tulit Saſſabaſar, cum his qui aſcendebant de tranſmigratione Babylonis in Ieruſalem.

Cap. II.

g H I ſunt autē prouinciæ filij, qui aſcenderunt de captiui i

G a ℭ Vniuerſią; qui erant in circumitu adiuue. Hoc dupliciter exponitur. Vno modo de Iudæis remanentibus in Babylone. Alio modo de Gentilibus adiuuantibus impotentes de præcepto Cyri, vt prędictum eſt. b ℭ Rex quoq; Cyrus. Hic conſequenter deſcribitur collatio pietatis; quia Cyrus fecit reſtitui uaſa q̄ fuerant apportata de tēplo domini. Audierat em̄, q dominus fuerat offēſus contra Balthaſar regem Babylōis, eò qđ ea applicuerat vſibus humanis, bibēdo in eis ipſe & ſui milites & vxores: vt hr̄ Dañ. v. pter qđ Balthaſar nocte ſequēti interfectus eſt. c ℭ Per ma. Mit. fi. In Heb. habet: Per manū Mithridathis theſaurarij, erat em̄ theſaurari⁹ regis, vt dicit Ioſeph⁹, & ibidē dr̄. ij. Eſdrę. ij. c. d ℭ Et annun. ea. id eſt ſub certo nūero & pōdere tradidit. e ℭ Saſſabaſar princi. Iud. Dicunt Hebręi, q iſte fuit Daniel. Sed lra ſequēs videt cōtradicere: qa ſubdit: Vniuerſa tulit Saſſabaſar cū his q aſcēdebant de tranſmigratione Babylonis in Ieruſalem. Daniel aūt nō legit rediſſe de Babylone in Ierl'm, ſed magis dicit ſepultus i Babylone: remāſit em̄ ibi ad cōſolationē Iudæorū remanentiū: qa fuit i magna poteſtate apud reges. vn̄ & tertio anno Cyri facta eſt ſibi decima viſio, vt hr̄ Dañ. x. & āno prio Cyri data fuis licentia Iudæis redeūdi, vt hr̄. ſ. i. ca. Et iō aliter dr̄, q fuit Zorobabel. Vn̄ & ifrā hr̄, q fuit priceps tribus Iudæ, & fuit binomius. Qui tamē vult tenere dictū Hebræorū, pōt dicere, q licet Daniel de Babylone non rederit in Ieruſalem, tū de pfectione redeūtiū & de portatione vaſorū diſpoſuit: & iō ſibi priō tradita fuerūt. f ℭ Cultri vi. Erāt cultelli magni ad diuidendū hoſtias. g ℭ Scyphi au. tr. In Heb. hr̄: Bacini aurei. In bacinis argēteis recipiebatur ſanguis hoſtiarū, ſed i bacinis aureis portabat itra ſanctū ſctōrū i die expiationis. h ℭ Oīa va. au. ar. qn. mi. qua. Numer⁹ autē partiū ſingularum ſimul iunctus nō aſcendit tātū: qa illa q̄ erāt ptioſiora, fuerūt nūerata p ptes: i numero vō illo totali fuerūt iclusa multa alia q̄ nō erāt tāti valoris.

†theſaurarij

†Seſbaſar

H

Moraliter

a ℭ Vniuer. q. e. in circum. adiu. ma. eo. Iſti ſunt conuerſi de gentib⁹ in ſcientijs philoſophicis edocti, qui illas ſcientias cōuerterūt ad ędificium eccleſiæ Chriſti. b ℭ Rex quoq; &c. per Nabuchodonoſor q ſedens in anguſtia interpretatur, diabolus q ſecū portat ignem ſuum ſignificatur. Per vaſa verò q̄ tulerat, homines ſignificantur, q̄s ad idololatriam & alia peccata induxerat, q per Chriſtum ad gratiam reducuntur. ℭ Moraliter autem per Cyrum Chriſtus ſignificatur, ſicut prius per domum domini ędificandā intelligitur mens humana. j. Cor. iij. d. Templū dei ſctm̄ eſt, qđ eſtis vos. Hęc autem domus ædificatur in Ieruſalem. i. in quiete volūtatis bonæ. Luce. ij. b. Gloria in altiſsimis deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Ad hāc ædificationē inducit Cyrus nr̄. ſ. Ieſus Chriſt⁹, per vocē. i. p internam inſpirationem, in qua loquitur mentibus humanis, & per ſcripturam. i. per doctores & prædicatores ad informationem populi ſacram ſcripturam exponētes. Per vaſa verò à Nabuchodonoſor ablata de domo domini, poſſunt intelligi dona ſpirituſſancti, q̄ diabolus aufert de mente hominis, qui templum eſt diuinitatis, qn̄ eam inducit ad caſum peccati mortalis. Sed Cyrus noſter. i. Chriſt⁹ ea remittit, cū à peccato mortali ad gratiam reſurgere facit, & tunc laborat ſic reſurgens ad ædificationem eccleſiæ per exercitium virtutis à domino reſtitutæ.

GLOS. ORDINA.

CAP. II.

H I ſunt &c. Iudeæ ſci. non Babyloniæ. Ad hāc em̄ ptinebāt etiā de captiuorū ſtirpe in Babylonia nati. Toto em̄ aīo Iudęā & Ieruſalē ſuſpirabāt, quorū figuram gerit dux eorū Zorobabel, qui nomine ipſo ſe ortū i Babylone demonſtrat: ſed intentione & opere ciuem Ieruſalem.

Altiori ſenſu

NICO. DE LYRA.

CAP. II.

H I ſunt autē pro. Hic conſequenter numeratur turba reuocata, & primò ponitur eorū ſumma, ſcđò deſcribitur eorum ſubſtātia, ibi: Equi eorum. Circa primū primò ponitur numerus popularium, ſecundò ſacerdotum, ibi: Sacerdotes, tertiò

Moralr. i ℭ Hi ſunt autem prouincię fi. Myſticè verò prouincia

Moraliter

A Altiori ſenſu filij eccleſię filij ſunt patrię cæleſtis, non ſolũ qui eccleſiæ ſacramentis iã ſunt imbuti, ſed etiã qui foris, id eſt iter impios aliquando aberrantes diuina electione ante ſecula pręordinati ad vitã diuinę gratię miniſteriis ſunt conſecrandi, de quib⁹ bene ſubditur: a ¶ Et re.ſunt in Ie. Cùm enim liberati de poteſtate Sathanę, qui à fide errauerant cum eis qui nuper fidẽ didicerunt, in Ieruſalem optatæ pacis, & in Iudęam confeſsionis vel laudationis redierint, mox quiſque ciuitatem ſuam repetens ingreditur, i. cuſtodiam & operationẽ virtutum, quam diuina dignatio ſecundum menſuram fidei largitur, deuot⁹ exequitur. Bene autem cùm dixiſſet generaliter reuerſos in Iudæam & Ieruſalem, ſubiecit: Vnuſquiſq; in ci. ſuam. quia ſic ſinguli in ſuis ciuitatibus commorabantur, vt generaliter omnes ad Iudam & Ieruſalem pertinerent. Deſignat ergo Ieruſalem vniuerſalem eccleſiæ ſtatum & ciuitates ad eam pertinentes ſingulas fidelium virtutes, in quibus ab incurſibus dæmonum muniuntur. Poſſunt etiam per ciuitates in quibus commorabantur qui de captiuitate in Ieruſalem & Iudęam venerant diuerſę per orbem eccleſiæ accipi: ex quibus vna catholica pficitur, in quibus quicunq; conuerſantur ſinguli ſe filios catho-

B licę eccleſię quaſi ciues Ieruſalem profitentur. Vtebantur autem ante alios Zorobabel & Ieſu ducibus, quorum vnus de regia, alter de ſacerdotali proſapia erat, qui vnam veri regis & ſũmi ſacerdotis pſonã gerebãt. Ipſe ſol⁹ eſt p quẽ ad ſalutẽ

Ioh.14.a. venim⁹, vñ: Nemo venit ad patrẽ niſi p me, q ſingulos electorũ vł p ſeipſũ occulta iſpiratiõe vł p pdicatores aperta eruditione dę confuſione pręſentis vitę ad viſionem pacis & confeſſionem diuinę laudis, quaſi ad Iudæam & Ieruſalem de Babylone colligit. Viſio autem pacis & confeſsio in pręſenti inchoatur, & in futuro perficitur. b ¶ Vnuſquiſque in ciuitatem ſuam. Bed. Iõ vigilãter ſcriptura diſtinxit de qua generatione captiuorum ſoluti in patriam redierint, vt ex eo admoneremur quãta certitudine ſummam electorũ ſuorum in libro vitę dominus cõſcribat, & velut in albo cæli cõſignet quot animas quiſq; fidelium vł verbo vel exemplo cõuerteret, pro quibus certa mercede remuneret. c. ¶ Numerus virorum populi Iſrael. Bed. Populum Iſrael tribum Iuda & Beniamin dicit, & quicunque de alijs tribubus Aſſyriorum quõdam euaſerant manus, ſed cũ his qui fuerant à Babylonijs captiuati. Deniq; notandum, quia in ipſa ſerie catalogi, & magis vbi idem catalogus in ſecunda parte libri. i. verbis Nehemię repetitur, quindecim ferè ciuitatum nomina inſerũtur, quæ (niſi fallor) in Iuda tantùm & Beniamin inueniuntur. vñ veriſimile eſt populum Iſrael hoc loco de ipſis maximè tribub⁹ vna cum ſacerdotibus & Leuitis qui inter eos ſortem habuerant, debere intelligi. d ¶ Nathinęi: filij Siha. Bed. Nathinęi qui poſt ſacerdotes, Leuitas, cantores, & ianitores in ordine deſcribuntur, ipſi tunc fuere qui nunc in eccleſia ſubdiaconi vocantur, obedientes officijs Leuitarũ, & oblationes in templo ſuſcipientes à populo. C

tate quã tranſtulerat Nabuchodonoſor rex Babylo-
a nis in Babylonem, & reuerſi ſunt in Ieruſalem & Iu-
b dęam, unuſquiſq; in ciuitatẽ ſuam, qui uenerunt cum
Zorobabel. Ieſua, Nehemia, Saraia, Rahelaia, Mar-
dochai, Belſam, Meſphar, Beguai, Reheum, Baana.
c Numerus uirorum populi Iſraël. Filij Pharos, duo
milia centum ſeptuaginta duo. Filij Sephatia trecen-
ti ſeptuagintaduo. Filij Arrea ſeptingenti ſeptuagin-
taquinq;. Filij Phahat moab filiorũ Ioſuæ Ioab duo
milia octingenti duodecim. Filij Ælam mille ducen-
ti quinquaginta quatuor. Filij Zethua, nongẽti qua-
dragrinta quinque. Filij Zachai, ſeptingenti ſexagin-
ta. Filij Bani ſexcenti quadraginta duo. Filij Bebai,
ſexcenti uigintitres. Filij Azgad, mille ducenti uigin-
tiduo. Filij Adonicam, ſexcenti ſexaginta ſex. Filij
Beguai, duo milia quinquaginta ſex. Filij Adin, qua-
dringẽti quinquagintaquatuor. Filij Ater qui erant
ex Ezechia, nonagintaocto. Filij Beſai, trecẽti uigin- ¶ Vel Aſem.
titres. Filij Iora, centum duodecim. Filij Haſum, du- ¶ Alias nonaginta.
centi uigintitres. Filij Gebbar, nongentiquinque. Fi- ¶ Al as Nepte.
lij Bethlehem centũ uigintitres. Viri Netupha, quin-
quagintaſex. Viri Anathoth, centum uigintiocto. Fi-
lij Azmaueth, quadragintaduo. Filij Cariathiarim,
Cephira & Beroth, ſeptingenti quadragintatres. Fi-
lij Rama, & Gabaa, ſexcenti uigintiunus. Viri Mach-
mas, centum uigintiduo. Viri Bethel & Hai, ducen-
ti uigintitres. Filij Nebo, quinquagintaduo. Filij
Megbis, centum quinquagintaſex. Filij Ælam alte-
rius, mille ducenti quinquagintaquatuor. Filij Ha- ¶ Alias ſexcenti.
rim, trecenti uiginti. Filij Lodhadid & Ono, ſeptin-
genti uigintiquinque. Filij Iericho, trecenti quadra-
gintaquinq;. Filij Senaa, tria milia ſexcenti triginta. ¶ Alias Idaia.
Sacerdotes: Filij Iadaia in domo Ioſue, nongenti ſe- d
ptuagintatres. Filij Emmer, mille quinquagitaduo.
Filij Pheſhur, mille ducenti quadraginta ſeptem. Fi-
lij Harim, mille decem & ſeptem. Leuitæ: Filij Ieſue e ¶ Alias Odema. ¶ Alias tres.
& Cedmiel filiorum Odouiæ, ſeptuagintaquatuor.
Cantores: Filij Aſaph, centum uigintiocto. Filij iani- f g
torum: filij Sellũ, filij Ater, filij Telmon, filij Accub,
filij Hatita, filij Sobai, uniuerſi centum trigintano- ¶ Alias Siſai. ¶ Alias Oſai.
d uem. Nathinæi: filij Siha, filij Haſupha, filij Tabba- h

Nicolaus de Lyra.

Omnes na-tes, tertiò proſelytorum ſiue incertorum, ibi: Et hi qui aſcenderunt. quartò colligitur numerus omnium, ibi: Omnis multitudo. Circa primum dicitur: Hi ſunt autem prouincię filij. id eſt Iudęę prouinciæ, cuius filij dicuntur Iudęi, licet fuiſſent inde in captiuitatem ducti. a ¶ Vnuſquiſque in ciuitatem ſuam. quia vnuſquiſque naturaliter diligit locum natiuitatis ſuæ. b ¶ Qui venerunt cum Zorobabel Ieſua, Nehemia, Saraia &cę. Nomina iſtorum exprimuntur, quia fuerunt perſonæ notabiles & pricipales. alij autem comprehenduntur ſub nominibus patrum vel ciuitatum vnde fuerant. cùm ſubditur: c ¶ Filij Pharos duo milia. Circa quod ſciendum, quòd aliqua nomina hîc exprimuntur, de qb⁹ certum eſt, quòd ſunt nomina ciuitatum, ſicut dicitur. ĩ. Filij Bethlehem, & filij Cariathiarim, & filij Iericho & ſimilia, & aliq̃ de qb⁹ certũ eſt, qđ ſũt noĩa patrũ, vt cũ dr̃. ĩ. Cantores filij Aſaph, & filij Sellum & nathinæi, & filij Sobai, & conſimilia, multa verò nomina hîc exprimuntur à quibus filij dicũtur, de quibus nominibus non habetur certitudo, vtrum ſint nomina parrum vel ciuitatũ: quia nec doctores Hebraici nec Latini hoc determinauerunt. D d ¶ Sacerdotes. Hîc conſequenter ponitũ numerus Leuitarum, & inchoatur à ſacerdotibus qui erant principales in tribu Leui, cũ dicitur. Sacerdotes: filij Iadaia in domo Ieſue. nomina ſunt patrum. e ¶ Leuite: filij Ieſue. Iſti iuuabant ſacerdotes eis miniſtrando in oblationibus ſacrificiorum. f ¶ Cantores filij Aſaph. Iſti cantabant diuinas laudes, quando offerebantur libamina ſacrificiorum. g ¶ Filij iani. qui cuſtodiebant portas atrij ſacerdotum ad q̃tuor partes orbis. h ¶ Nathinęi. *Iſti portabãt* ligna & aquas

Moraliter

* *uincia iſta eſt militans eccleſia. eius autem filij ſunt credentes* populi, qui per peccatum erãt in captiuitatem deducti, ſed per *Chriſti* gratiã ſunt reuerſi. b ¶ Qui venerunt &c. per Zorobabel qui fuit dux redeuntium Iudæorũ, ſignificatur beatus Petrus paſtor ouium, & apoſtolus Iudæorum, ſicut dicitur Gał. ij. b. *Qui* operatus eſt Petro in apoſtolatum circũciſionis &cæt. Et ideo per hîc numeratos Iudęos ſignantur credentes de Iudęa per beati *Petri* prædicationem. de quibus dicitur Act. ij. b. Stans autem Petrus cum. xj. eleuauit vocem ſuã & locutus eſt eis: Viri Iudæi &c. Sequitur infrà: Qui ergo receperunt ſermões ei⁹, baptizati ſunt: & appoſitæ ſunt in die illa animę circiter tria milia. Et Act. iiij. a. Multi eorum qui audierant verbum. ſ. Petri, crediderũt,

 * & factus

E a ¶Omnes na. Bed. Hoc loco etiã ſecundũ literã gratia dei oſten
ditur, qua etiã in veteri teſtamẽto Gẽtiles ad ſalutẽ recipiebãtur, dũ
expoſito catalogo eorũ quos veraciter ad populũ dei ptinere cõſta
bat, adiuncti ſunt, q vtrũ ex Iſrael, an ex pſelytis eſſent, ignorabatur:
eorũq; ſimul inter filios Iſrael numerus exponitur. etſi eñ lõga ſepa-
ratiõe patrũ ſuorũ à tẽplo vł populo dei
quõ ad eũ ptinerẽt indicare nequerant: qa
tñ data generali licentia de captiuitate aſcẽ
derãt, vt ſocij recipiebant. gaudebãt enim
cæteri Iſraelitæ eos ob amorẽ cõis fidei &
religionis hře quaſi frẽs & notos, & ſi i ori
Allegoricè gine carnis minus cognoſcebãt eos. ¶Al-
legoricè autem inter pœnitentes qui libe-
rati à captiuitate vitiorum ad ędificandã
vel in ſe vel in alijs domũ dñi aſcendũt, ſũt
nonnulli q plurimis grauioribus pctis a-
ſtricti, qui à deo ab oĩ actu pietatis & caſti
tatis videntur alienati, vt nihili prorſus bo
nitatis & religionis quã à doctorib⁹ acce-
perãt, ĩcis remãſiſſe videat, nec pñt indica
re vtrũ ex Iſrł.i. ex ſctã eccl'ia fuerit gñati.
qa tales peccãdo facti ſunt q̃ſi nũq; ptinue
rint ad ſpm̃ſctm̃, pœnitẽdo tñ corrigunt
& cõuertũtur, vt nũerus eorũ inter veros
Ioh.1.g. Iſraelitas in quibus dolus non eſt, cõſcriba
tur in cælis. b ¶Et de fi. ſacer. Bed. Ea-
dem cautela filij tranſmigrationis erga
ſacerdotes agunt, qua erga populum.
Curabant enim, vt diſtinctè pateſceret qui
verè ad populum Iſrael vel ad genus ſacer
dotale pertinerent: qui aut ſuſpecti aut cer
ta proſelytorum. i. aduenarũ eſſẽt ſtirpe pcreati.
Sacerdotes ergo ſuſpectos ab alta-
ris mouerũt officio, vſq; dũ certius eorũ o-
rigo clareſceret, ſed nihilominus in ſocieta
te tranſmigrantium vnanimi ſe cũ pace ſer
Myſticè uauerunt. ¶Myſticè autem quærũt filij
F ſacerdotiũ de captiuitate Babylonica aſcẽ
dentes ſcripturam genealogię ſuæ, nec in-
uenientes de ſacerdotio eijciunt, cũ mini-
ſtri altaris in tanta flagitia vel nefanda do-
gmata decidunt, vt etſi pœnitendo ad
ſalutẽ aĩæ redeãt, nõ tñ digni ſunt q ad ſa-
crũ gradũ reſtituantur. Etſi eñ inter fide-
les vitã expectẽt ęternã, nõ tñ ſcripturam
gradus ſui, quẽ repetere nequeũt inter p-
fectos ſacerdotes inueniunt. c ¶Omnis
mul. &c. Bed. Hi eos ſignificant q profe
ctu emẽdatioris vitæ vitia ſuperare, & v-
tutũ culmẽ aſcẽdere ſatagũt, nõdum tamẽ
ſibi ad prouidendam viam regularis vitę
ſufficiunt, ſed eorum qui in Chriſto præ
ceſſerunt induſtria coercentur & dirigũt.
Et in ipſis

¶Alias Siaia.
óth, filij Ceros, filij Siaa, filij Phadõ,
filij Lebana, filij Hagaba, filij Ac-
¶Alias Agaba vel Abaga.
cub, filij Hagab, filij Semlai, filij Ha-
¶Alias Rahaia.
nan, filij Gaddel, filij Gaher, filij Raa
ia, filij Raſin, filij Necoda, filij Ga-
¶Alias Aga.
zam, filij Aza, filij Phaſea, filij Beſee,
filij Aſena, filij Munim, filij Nephu-
ſim, filij Bacbuc, filij Hacupha, filij
¶Alias Azur. ¶Vel O.
Harhur, filij Beſluth, filij Mahida, fi
lij Harſa, filij Bercos, filij Siſara, filij
Thema, filij Naſia, filij Hatipha, filij a
¶Alias Ph.
ſeruorum Salomonis, filij Sotai, filij
Sophereth, filij Pharuda, filij Iala, fi-
lij Dercon, filij Geddel, filij Sapha-
tia, filij Hatil, filij Phochereth qui e-
a rant de Aſebaim, filij Ami. Omnes
nathinæi: & filij ſeruorum Salomo-
a ¶Hi erant autores templi qui reficiebant ſartatecta ſi forte fu
iſſent vexata, & reſtaurabant de ſacra pecunia.
nis trecẽnti nonagintaduo. Et hi qui b
aſcenderũt de Thelmela, Thelharſa,
Cherub, & Adon, & Emer, & nõ po
tuerunt indicare domũ patrum ſuo-
¶Vel de.
rum, & ſemen ſuum utrum ex Iſraël
eſſent, filij Dalaia, filij Tobia, filij
Necoda, ſexcenti quinquagintaduo.
b Et de filiis ſacerdotum, filij Hobia,
filij Accos, filij Berzellai, qui accepit
de filiabus Berzellai Galaaditis uxo
rem, & uocatus eſt nomine eorum.
Hi quæſierunt ſcripturam genealo- c
giæ ſuæ, & non inuenerunt, & eiecti
ſunt de ſacerdotio. Et dixit Atherſa- d
tha eis, ut non comederent de ſancto e
ſanctorum, donec ſurgeret ſacerdos f
c †doctus atq; perfectus. Omnis mul- g
a ¶Multitudinis credentium erat cor vnum &c.
¶Quamuis tantus exercitus, tam diuerſi gradus, tam diuerſæ
conditiones.
titudo quaſi uir unus, quadraginta- h

Nicolaus de Lyra.

† in Vrim Thũmim, vide Exod. 28.e. aquas ad locum diuini cultus. a ¶Fi.
ſer. Sa. Serui Salomonis dicunt illi q fuerũt
deputati ad cuſtodiã ędificiorũ tẽpli, & ad
reparandum ea quæ eſſent reparanda. &
iſti dicuntur filij eorum, quia deſcenderũt
ab ipſis, licet per multas generationes.
b ¶Et hi qui aſcende. Hĩc conſe-
quenter ponitur numerus proſelytorum: & licet proſelyti proprië
loquẽdo dicantur qui de Gentilitate conuerſi ſunt ad Iudaiſmum:
tamen hĩc largè dicuntur proſelyti, qui non potuerunt ſufficienter
indicare certitudinem ſuæ genealogiæ. & ideo dubium erat de aliq-
bus eorum, vtrum eſſent de filijs Iſrael à principio, vel non: non ta-
men fuerunt eiecti de populo Iſrael: quia fides non negabat etiam
Gentilibus volentibus conuerti. ſed de filijs ſacerdotum illi qui non
poterant inuenire certitudinem genealogiæ ſuæ, & quòd eſſent de
ſacerdotali genere, fuerunt eiecti de ſacerdotio; non tamen de com-
muni ſtatu fideliũ. vñ & in nouo teſtamento non omnis qui recipi-
tur ad fidẽ recipiẽd⁹ eſt ad ordinũ pmotionẽ. Ex hoc etiã loco habe
tur argumẽtum, quòd nullus permittendus eſt celebrare, niſi fidem
faciat de ſua ordinatione. d ¶Et dixit Ather. Iſte eſt Nehe-
mias vt dicunt Heb. & hoc idem expreſſè habetur infrà Nehemiæ,
viij. c. & vocat⁹ eſt Atherſatha, q ſecundũ proprietatẽ Hebraici ſer
monis interptat relaxatus: quia per ſapientes Heb. fuit licitum bibe-
vinũ

re vinũ Gentiliũ, eò quòd erat pincerna regis Gentilis, vt habetur G
infrà Nehe. j. qđ tñ de cõi curſu erat Iudęis illicitũ, vt dicũt Hebręi.
propter qđ Daniel & ſocij eius noluerunt bibere de vino: vnde bi-
bebat rex ne contaminarentur, vt habetur Dan. j. e ¶Vt non co-
de ſanct. Id eſt de cibis ſolis ſacerdotibus cõceſsis, cuiuſmodi erant
panes propoſitionis & hoſtię pro pec-
cato & delicto, ſecundum illud Oſee. iiij.
b. Peccata populi mei comedent & cętera.
f ¶Donec ſurgeret ſa. do. &c. qui
ſciret inuenire veritatem huius genealo-
giæ tunc ignotæ, prout dicitur commu
niter ab expoſitoribus noſtris. In Heb.
habetur: Donec ſurgeret ſacerdos ad
אורים ותמים Vrim & Thũmim
quod ſignificat, ad doctrinam & perfe-
ctionem ſeu veritatem. & idem Hebrai
cum ponitur Exod. xxviij. Pones autem
in rationali iudicij doctrinam & verita-
tem. & ſicut dictum fuit ibidem iſta do-
ctrina & veritas erat quidam fulgor pro
cedens ex lapidibus rationalis, qui deſi-
gnabat deum placatum, & ſic impleri in
effectu quod ſacerdos petebat, vt dicit
Ioſeph⁹ libro antiquitatum. Dicit etiam
quòd iſte fulgor ceſſauit per ducẽtos an
nos antequam ſcriberet librum illum,
quem ſcripſit tẽpore Titi & Veſpaſiani:
& ſecundum hoc communiter eſt dicen
dum, quòd poſt reditũ captiuitatis Ba-
bylonicæ ſurrexit ſacerdos doctus & p
fectus modo prædicto, ſcilicet habens ſi
gnum placationis diuinę, & ſignum ac-
ceptationis ſuę petitionis in lapidibus
rationalis. quia à conſummatione tem-
pli ſecundi vſq; ad deſtructionem eius H
per Titum & Veſpaſianum fluxerũt an-
ni. cccccxx. ſecundum Heb. & multò plu-
res ſecundum Latinos. Quo autem tem
pore ſurrexit talis ſacerdos poſt reditum
captiuitatis Babylonicę, non habetur ex
ſcriptura determinatè. Rab. Sa. dicit, qđ
doctrina & veritas rationalis erat nomẽ
dei tetragrammaton incluſum ſub lapi-
dibus rationalis, virtute cuius manifeſta
batur veritas de ĩterrogatis ipſi ſacerdo
ti quando conſulebat dominum. Dicit
etiam, quòd talis manifeſtatio nunq; fuit
tempore ſecundi templi, & ſic poſt redi
tum captiuitatis Babylonicæ non ſurre
xit ſacerdos doctus modo prædicto. &
ſecũdum hoc cùm dicitur: Donec ſur
ge. ſacer. doct⁹ atq; perfect⁹. ly do-
nec, non importat tempus determinatũ,
ſed magis ſignat idem quod nunquam:
ſicut dicitur, talis nõ pœnituit de pecca-
tis ſuis, donec vixit: i. nũq;. qa poſt mortẽ
non pœnitere. ſecundum verò expoſi-
tionem Ioſephi prædictam, ly donec, im
portat tempus finitum poſt quod ſurre
xit ſacerdos doctus, licet non ſit determi
natè ſcriptum. g ¶Omnis multi-
tudo &c. Hĩc conſequenter colligitur
totalis numerus multitudinis, cũ dicitur:
Omnis multitudo quaſi vir vnus. i. vnius propoſiti & volun-
tatis ad ędificationem tẽpli. h ¶Quadraginta duo. Conſiderãdũ
ãt ẽ hĩc, q ſi cõiũgant nũeri ptiales. ſ. habiti, nõ aſcẽdũt tantũ, ſed de-
ficiunt decem
Moraliter & factus eſt numerus virorum quinque milia. Inter numeratos au
tem hĩc de Babylone redeuntes, aliqui dicuntur ſacerdotes, & aliqui
Leuitę, & aliqui cantores, & aliqui nathinæi, & aliqui populares; &
per iſtos ſignificantur diuerſi ſtatus credentium in eccleſia ſub regimi
ne Petri & aliorum apoſtolorum, & ſub regimine ſummi pontificis
locum beati Petri tenentis, & epõrum, qui ſunt ſucceſſores apoſto-
rum ſecundum quod dicitur in decretis di. xxj. in nouo teſtamen.
e ¶Hi quęſierunt ſcripturam genea. ſuæ & cętera. Per hoc
autem oſtenditur, quòd nullus recipi debet ad miniſterium officij
ſacerdotalis, niſi doceat de ſua ordinatione, aliter poſſet ex hoc ma-
gnum periculum euenire.

a ¶Et in ip. Bed. Myſticè in templo vel populo dei ſunt cantores,
A qui maiore animi dulcedine cæleſtia mandata cuſtodiunt, & audito
ribus ſuis crebris exhortatiõibus cuſtodienda cõmittũt. Bene autẽ
cantoribus cãtatrices iũgunt̃, ꝓpter ſexũ.ſ.fœmineũ, in quo plurimę
reperiunt̃ pſonę, quę nõ ſolũ viuẽdo, ſed etiã prędicãdo corda pro-
ximorũ ad laudẽ ſui creatoris accẽdũt, &
q̃ſi ſuauitate ſuę vocis adiuuãt ędificãtes
tẽplũ. b ¶Muli eo. Be. Mulus ex aſino
& eq̃ gignit̃, mula ex equo & aſina. Inter
hoïes q de captiuitate aſcẽderãt etiã aïalia
qb⁹ adiuuabant̃, deſcribũt̃. Et eorũ ſicut
hoïm numer⁹ deſignat̃: qa ſunt multi in
eccl'ia vel ſenſu tardiores, vl' etiã carnales,
q tñ magr̃is ſpũalib⁹ deuotè obtẽperãt,
& ad portãda onera fr̃nę neceſsitatis dor
ſum mẽtis inclinãt, & cũ cęteris electis de
cõfuſiõe diabolicę captiuitatis erepti, ad
ſupnę ciuitatis mœnia tẽdũt, quorũ etiã
nr̃i⁹ memoria dei integer cõſeruat̃. vñ:
Pſ.138.c. Impfectũ meũ vi. ocu. tui. Et alibi: Hoïes
Ibid.35.b. & iu. ſal. dño. c ¶Spõ. ob. Be. Magnæ
deuotiõis indiciũ eſt, nõ debitas tm̃ obla
tiões.i. lege p̃ceptas, ſed etiã nõ ſcd'm p̃ce
ptũ, ſed ſcd'm cõſiliũ donaria ſpõte dño
Deu.6.a. offerre. Lege p̃ceptũ eſt: Diliges dñm deũ
Matt.22.d. tuũ, & ꝓximũ tuũ ſicut teipm, &c. huiuſ
Ibi.19.c. modi. Volũtaria vero oblatio eſt: Si vis p
fect⁹ eſſe, vade & vẽde oïa q̃ habes, & da
1.Co.7.e. paupib⁹. Sicut Ap'ls de virginib⁹: Pręce
ptũ dñi nõ habeo, cõſiliũ autẽ do. Rectè
†drachmas ergo pricipes patrũ ad cõſtruẽdã domũ
dei ſponte offerũt: qa quò ãpli⁹ qcq etiã
à licitis abſtinẽt, eò efficacius ecc'liã dei ę-
dificãt: cũ qui exempla pfectiõis eorum a
gnoſcũt, tãtò magis cõmittere illicita for
midãt, quãtò eos nec licitis vti cõſiderãt.
d ¶Sec. vi. Hęc eſt em̃ mẽſura pfectio-
B nis, p poſſe ſuo quęq ꝓ dño laborare,
& ſtatũ eccl'ię primò in ſe, deinde in ꝓxi-
mis cõfirmare. Qui talit̃ cõuerſant̃, rectè
principes patrũ vocant̃: qa pfectionẽ vi
ctę & doctrinę illis q in eccleſia p ſolicitu
dinis ſtudiũ patres vocant̃, alti⁹ viuẽdo
principant̃. e ¶Au. ſo. Be. Aurũ & ar
gentũ & veſtes & ſacerdotales, principes
patrũ ſcd'm vires ſuas in impẽſas operũ
templi offerũt, cũ viri ſctĩ qcqd ſapię, elo
quẽtię, & actiõis bonę pcipiũt, bñ viuen
do i ędificationẽ fideliũ cõferũt. Certũ eſt
põdus auri & argẽti, certus nũerus ſacerdotalium veſtium, vt ſcia-
mus domini cogitatiões, & ſermones, & actus noſſe & dignè remu
Nota nerare. ¶Notandum verò, quantùm populo dei captiuitas profu
it. Qui enim ſecundum Ieremiam quatuor milia ſexcenti captiuati
ſunt, inter hoſtes multiplicati quinquaginta ferè milia viri in patriã
redierunt, & qui pauperes & ſerui fuerant, auro, argento, veſtib⁹, &
ſeruis locupletati reuertuntur: & qui propter multitudinem falſo-
rum deo patriam perdiderunt, nunc vnius veri dei fide gaudentes
repatriant, ipſam etiam fidem vnanimi deuotione colentes, vt qui
pro diuerſitate religionis, diuerſo nomine Iuda & Iſrael vocabant̃,
nunc pro vnitate pietatis antiquo vocabulo omnes Iſrael vocant̃.
Cultum nãq pietatis quæ in terra ſancta prophetis reclinantibus &
exempla iuſtitiæ demonſtrantibus ſpreuerunt, nunc in terra aliena
hoſtibus idololatriæ ſeruientibus dilexerunt. Quos enim libertas &
copia in patria negligentes fecit cęleſtium mandatorũ, eos ſeruit⁹ &
inopia in peregrinatione ad obſequiũ creatoris adduxit. Humanũ
em̃ corpus opibus & libertate ſoluit̃, erũnis quoq & paupertate ad
ſemetipſum colligit̃. Quod ergo in pp'lo illo ſemel factũ eſt, hoc in o
mnib⁹ pœnitentibus quotidie fieri ſolet, dũ qui per negligentiã in la
queos diaboli ceciderunt, per induſtriã pnię diuinitus adiuti reſur-
gunt, & qui virtutũ operib⁹ à diabolo nudati de eccleſia receſſerũt,
ad cõmunionẽ illius maioribus virtutibus exercitati redeunt. Quò
enim grauius ſe erraſſe meminerunt, eò ardentius bonis operibus i-
ſiſtunt. f ¶Habita. er. ſa. & Le. Leuita à Chaldæis captiuatus
ciuitatem recipit, cùm diaconus virtutem perfectionis quam à dia-
bolo ſeductus perdiderat, domino donante reintegrat. In Babylo-
ne verò natus ciuitatem in Iudęã veniens ingreditur, cùm regenera
tus in Chriſto & bene inſtitutus in eccleſia acceptum ſemel diacona
tum regulariter cuſtodit. Sicut enim ille per Chriſti gratiam qua-
ſi de Chaldæa ſeruitute liberatus eſt, ita hic per executionem bono
rum, in quibus p̃deceſſores eiuſdẽ gradus conuerſati ſunt, velut ad C
mœnia proprię virtutis vel ciuitatis aſcendunt. g ¶Vniuer. Iſra.
Bed. Vniuerſum Iſrael, nõ decẽ trib⁹ tantũ dicit, q̃ quondã vocabã
tur Iſrael ad diſtinctionẽ duarũ q̃ vocabant̃ Iuda, ſed oẽs generali-
ter redeuntes, ſiue de Iuda & Beniamin, ſiue de aliis tribub⁹. Nam
decẽ tribub⁹ in Aſſyrios trãſlatis & Sa
maritis in terrã eorũ ſubſtitutis, q cũq re
manſerãt, reliq̃rũt & fregerũt ſimulacra
& itegro corde dño ſeruire, & in tẽplo
ſacrificare cœperũt, ſicut ſcriptũ eſt i Pa
ralipo. His ergo qui reſidui cũ tribu Iu-
da & Bẽiamin, quib⁹ ſociati fuerãt, ca-
ptiuati ſunt, ſimulq reuerſi i patriã & i
ciuitates ſuas, q̃s vacuas cũ agris & villis
repererũt. Nõ em̃ eas cũ ipſi i Babylone
ſeruirẽt, ſicut nec duarũ tribuũ terras qſ
q̃s colon⁹ itrarat. Celebrauit em̃ t̃ra ſab
batha ſua cũctis diebus deſolatiõis. Ma
ior ãt ps decẽ tribuũ captiuata ab Aſſy
riis vltra mõtes Medorũ nũq rediit: nec
ſi rediret, ciuitates ſuas ingredi poſſet, q̃s
poſſedere Samaritę, de qbus ſibi ꝓmit-
tũt Iudęi, q regnãte Chriſto ſuo cũ cęte
ris ſuę gẽtis hoïbus ſint i Iudęã reuerſu-
Allegori. ri, & i toto orbe regnaturi. ¶Allegori
cè. Sacerdotes, Leuitæ, cantores, ianito-
res, & nathinęi, oïſq Iſr'l in ciuitatib⁹ ſu-
is habitãt, cũ miniſtri altaris & doctores
& plebs Chriſtiana i ſuis gradib⁹ deo fi-
del'r ſeruiũt, ſiue q eodẽ gradu aliq̃n vi-
tiis ſordidato vel pdito, p pñiam corre
pti ſunt, ſiue q nup de regno diaboli ad
eccleſiam veniẽtes bonũ, ſibi gradũ acq
ſierũt. Suas em̃ ciuitates introierũt Le-
uitę vl' filii Iſr'l, nõ ſolũ q eas captiuati a
miſerãt, ſed ẽt q de captiuis geniti ad ĩpas
ſe pr̃na ſucceſsiõe ptinere didicerãt. Qui
cũq vero ita captiuati ſunt, vt nũq reuer
ſi aliis fundos ſuos poſsidẽdos reliq̃rẽt,
illos ſignificãt, q ſic peccãdo ab eccl'ia di D
ſcedũt, vt nũq̃ reſipiſcãt, & aliis ꝓmiſſa
ſibi p̃mia relinquãt. vñ: Memor eſto vñ
Apoc.2.b. excideris, & age pñiam, & pria opa fac.
Sin autẽ, venio tibi, & mouebo cãdelabrũ
Ibi.3.c. tuum &c. Et alibi: Tene qđ habes, vt ne
mo accipiat coronam tuam.

duo milia trecenti ſexaginta, exce-
ptis ſeruis eorum & ancillis, qui e-
rant ſeptem milia trecenti triginta-

¶In populo.
a ¶Qui pſalmos dulci modulamine reſonabant, quod Leuitæ in templo inter quotidiana ſacrificia faciebant, quod etiam plures de plebe ſuis in locis feciſſe credibile eſt.

a ſeptem. Et in ipſis cantores & canta- b
trices ducenti. Equi eorum ſeptingen c
b ti trigintaſex. Muli eorum ducẽti qua
dragintaquinq. Cameli eorum qua-
dringẽti trigintaquinq. Aſini eorum,
ſex milia ſeptingẽti uiginti. Et de prin

a ¶Vita eminentioribus. b ¶Qui pro aliis ſoliciti ſunt.

cipibus patrum cum ingrederentur d

¶Præcepta legis tranſcendentes.

templũ domini quod eſt in Ieruſalem,
c ſponte obtulerunt in domum dei, ad
d extruendam eam in loco ſuo. Secun-

a ¶Hæc eſt menſura humanæ perfectionis.

dum uires ſuas dederunt impenſas o-

a ¶Claritatis ſapientiæ.

e peris, auri † ſolidos quadraginta milia

a ¶Nitidi eloquii ‡ Eloquia domini eloquia caſta.

& mille, argenti mnas quinq milia, &

a ¶Opera iuſtitiæ vulgi mores tranſcendentia, & ſacratis deo cordibus digna. ¶Sacerdotes tui induantur iuſtitiã &c.

f ueſtes ſacerdotales centũ. Habitaue-
runt ergo ſacerdotes & Leuitæ de po
pulo, & cãtores, & ianitores, & na-
g thinęi in urbibus ſuis, uniuerſuſq Iſra
ël in ciuitatibus ſuis.

Cap. III.

h Iamq uenerat menſis a
ſeptimus, & erãt filii
Iſraël in ciuitatib⁹ ſuis.

GLOS.OR.

CAP. III.

Iamq ve. mẽ. ſep. Qui apud nos october p̃ cęteris legali obſeruatiõe ſolẽnis, in q̃ etiã celebrata ẽ dedicatio tẽpli. Cõgruè ergo cùm primò ciuitates ſuas intraſſent, & manſiones ſibi prouidiſſent, mox in Ierl'm confluxerunt, & altare cõſtruxer t, & eo tempore quo tẽplũ cũ altari & oïbus vaſis olim conſecra-tum eſt: & quo ad diem conſecrationis annuatim venire ſolebant.

☞ Myſticè

Nicolaus de Lyra.

ficiũt decẽ milia & pl⁹, & ideo nõ vr̃ verũ qđ hĩc concludit̃. Ad qđ rñdet Ra. Sa. dicẽs, q illi q nũerati ſunt ſuprà p ptes, fuerũt de trib⁹ tribub⁹ tm̃.ſ. Iuda, Beniamin, & Leui: vt ſatis patet ex p̃dictis: ſed cũ eis redierũt aliq de aliis tribub⁹, vt dictũ eſt. ſ.i.c. & illi cõiuncti cũ his, faciũt hũc numerũ. a ¶Exce. ſer. eo. & anc. q nõ numerãtur in p̃dicta ſumma: qa ſerui & ancillę nõ ſunt de numero ciuium. b ¶Et in ip. can. Redibãt em̃ de captiuitate ad terrã ſuã cũ lætitia magna, & ideo ſtatuerunt aliquos cantores & cantatrices in via. c ¶Equi eo. ſeptingen. ſex. Hĩc conſequenter numeratur redeuntiũ ſubſtantia. Et patet litera vſq ibi: d ¶Cum ingred. tem. do.i. locum vbi fuerat templum dñi. Cętera patent in litera.

NIC. DE LY.

CAP. III.

Iamq ve. Hĩc cõſequẽter deſcribit̃ tẽpli reædificatio, cui⁹ primò deſcribit̃ fundatio. Scd'ò operis itermiſsio, ca. iiii. Tertiò eiuſdẽ reſumptio, cap. v. Quartò conſum- Diuiſio
matio, ca. vi. Circa primum primò altare ſub diuo erigitur. Scd'ò templum fundat̃, ibi: Porro tẽ. Tertiò fundatiõis ſolennitas celebratur: ibi Fundato igitur. Circa primum dicit̃: Iamq ve nerat men-

Moraliter. e ¶Iãq v. p ſeptenariũ numerũ ſignificat̃ aduent⁹ ſe- Moraliter
ptiformis grę ſanctiſpũs in ap'lis, aliiſq diſcipulis, vt habetur Act. ii.

 ※ Congrega-

Congregatus eſt ergo populus a
a quaſi uir unus in Ieruſalem,& ſur b
b rexit Ioſue fili⁹ Ioſedec, & fratres
a ¶Chriſtus ſcilicet rex noſter.
eius ſacerdotes,& Zorobabel fi-
c lius Salathiel & fratres ei⁹. Et ædi c
a ¶Vt primi magiſtri.
ficauerũt altare dei Iſraël,ut offer
a ¶Quia ſine eo non placent. b ¶Mundo omnino abrenunciantes,& Chriſtum ſequentes.
rent in eo holocauſtomata, ſicut
¶Per omnia viriliter & fortiter agentes.
ſcriptũ eſt in lege Moyſi uiri dei.
Collocauerunt autem altare dei
a ¶Quia inceptis deo deuotis, ſtatim obſiſtit contradictio nefandorum vel ſpirituum vel hominum.
d †ſuper baſes ſuas deterrẽtib⁹ eos d
a ¶Non quorum conuerſatio in cælis eſt.
per circumitũ populis terrarum,
a ¶Tamen præceptis inſiſtentes.
e & obtulerũt ſuper illud holocau- e
f ſtum dño,mane & ueſpere. Fece f
g runtq; ſolennitatẽ tabernaculo-

Myſtice. ¶Myſticè,Septimus menſis gratiã ſpiritusſancti ſignificat. In hoc menſe poſt captiuitatẽ de ciuitatibus noſtris in Ieruſalẽ cõuenimus,
E cùm ablatas ſordes vitiorum poſt inchoationem bonorũ operum maiore eiuſdẽ ſpiritus gratia illuminamur:& in amore ſupernę pacis,quę ĩ vera vnitate eſt, accẽdimur, Ieruſalẽ enim viſio pacis dicit.

a ¶Et ſur.Io. De tribu ſacerdotali,quę ſignificat Chriſtũ verũ ſacerdotem,q in ſanguine ſuo nos à pctis lauit,& aſſiſtit nunc vultui dei ꝑ nobis. b ¶Et fra.ei⁹ ſa. De
Mat.28.c. quibus dicitur:Ite,nuntiate fratribus meis. Hi ſunt in eccl'ia altiores,& Chriſto familiarius inhęrentes,eccleſiam ędificãt. Toti etiã
1.Pe.2.b. dicitur eccleſiæ: Vos autẽ gen⁹ electũ re.ſa. Sunt em̃ electi membra ſummi ſacerdotis, corpora ſua offerentes hoſtiam viuam.
c ¶Et ædi. Be. Magna prouiſione primò altare ædificauerunt:vt quia templum nondum erat fundatum, haberent tamen vbi ſacrificantes deuotionem ſuæ mẽtis oſtenderent. Quod & nos hodie ſpiritualiter facimus,cùm ante omnia in corde noſtro fidem dominicę incarnationis & paſſionis collocamus,& auditoribus †tradim⁹,
†In locũ ſuũ 1. Cor.2.a. vnde:Non iudicaui me ſcire inter vos,niſi Ieſum Chriſtum & hunc crucifixũ. In hoc altari holocauſta noſtra.i.cogitationes & opera perfecta offerimus. Ita enim vota actionũ noſtrarũ deo patri placent,ſi ſacramentis Chriſti participamus,ſi virtute ſpiritusſancti quaſi igne altaris incendimur.
Holocauſtũ Holocauſtum nanq; totum incenſum dicitur,quo nomine ſacrificia vocabantur, quorum nihil cedebat in humanos vſus,ſed totum deo dabatur,& ſummo igne conſummebatur. Quibus vita fidelium exprimitur, qui nihil proprium quærunt,ſed omne quod viuunt in famulatum dei expendunt. Nec ſolùm voluntatem corporis & animę pro domino calcare,ſed ipſam animam pro ipſo ponere gaudent, cum apoſtolis dicentes:Ecce nos reliquimus omnia,& ſecuti ſumus te &c.
Mat.19.d. Quibus reſpõdetur:Omnis qui reliquerit domum,aut fratrem,aut
Ibidem. ſororem &c. Holocauſtum in altari dei offerendum eſt,quia niſi in fide Chriſti acceptum eſſe non poteſt. Multi enim philoſophi pro-
F pria reliquerunt,& mundam ac pauperem vitam agentes, holocauſtum facere videbantur:ſed hoc in altari dei non fecerunt,quia vo-
1.Ioh.2.a. luptates reliquerunt,ſed Chriſtum apud patrem aduocatum non habuerunt. d ¶Baſes ſu. Beda. Corda.ſ. electorum ad ſuſcipienda fidei ſacramenta præceptis magiſtrorum quaſi ferramẽtis fabrorum præparata. Bene autem vnum altare,ſed plures ſunt baſes quæ hoc portant:quia vnus deus,vna fides:ſed multa fidelium corda,v-
Eph.4.a. na veritatis regula inſtituta quaſi in æqualem ſinum collecta communi deuotione cæleſtium ſacramentorum onus portant. Qui autem minus inſtructis,nec vitia deſerentibus fidei ſacramenta com-
Mat.5.b. mittit,quaſi altare domini in terra ſine baſibus ponit,quia terrenis adhuc mentibus quæ ſunt cæleſtia tradit,vnde:Neq; accendunt lucernam,& ponũt eam ſub modio,ſed ſuper c.&c. Sicut enim Chriſtus altare vocatur,quia ab iniquitatibus emendat,& vota orationum patri commendat:ſic & lucerna,quia in teſta humanitatis lumen poſuit diuinitatis. Supponuntur autem baſes altari,& lucernę candelabrum: cùm fideles corda & corpora ad exercendum operando qd' credunt,humili intentione ſubmittũt. e ¶Et obtulerũt ſuper illud holocauſtum do. Beda. Mane & veſpere offerim⁹ holocauſtum domino ſuper altare eius,cùm ſtabilita ĩ corde noſtro fide ipſius integra deuotione bonis actibus operam damus, & hoc mane & veſpere, cùm ſcilicet meminimus initia ſalutiferæ intentionis ab illo accepiſſe,& non niſi per auxilium gratiæ eius inchoata perficere. Et ideo illi vota gratiarum in omnibus ardenti deſiderio piæ conuerſationis offerimus. Item mane holocauſtum facimus,cùm pro accepto lumine ſpiritualis ſcientiæ deo vicem bene viuendi impendimus. Veſpere verò,cùm pro requie ſempiterna quam in illo poſt opera bona ſperamus,inceſſabili ſtudio flagram⁹. Poteſt etiam ad literam rectè accipi,nos mane & veſpere offerre holocauſtum,cùm ita deo placere omni tempore curamus,vt diluculo ſurgentes non prius ad agenda humanę fragilitatis neceſſaria procedamus,quàm igne diuinæ charitatis inflammati deuotis nos ora-
Pſ.87.c. tionibus domino commendemus. Vnde: Mane oratio mea præ-
ueniet te. Similiter completis diei operibus,non ante demus ſomnũ
Ibi.140.a. oculis noſtris,quàm locum domino in nobis orationum inſtantia conſecremus,iuxta illud:Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in cõſpectu tuo:eleuatio manuum tuarũ ſacrificium veſpertinũ. f ¶Fecerũtq;

ceruntq;. Beda. Qui de Babylone in Ieruſalem aſcenderant,arden-
G tes implere omnia mandata domini,hanc ſolennitatẽ celebrare cupiebant ſingulis diebus ſeptimanæ q̃ lex ꝑceperat,implẽtes quę nos ſpiritualiter implere cõuenit. Egreſſi em̃ ſum⁹ de AEgypto per ſanguinẽ agni,vt veniamus ad terrã ꝓmiſſiõis cũ ſacramẽto dñicę paſſionis baptizati,graue iugum præuaricationis abiecimus,vt in libertatem gloriæ filiorum dei adoptati regni cæleſtis hæredes ſimus. Manebamus autem in tabernaculis per deſertum longo tempe euntes, donec veniremus ad patriam, cùm in baptiſmo renuntiantes Sathanę,quaſi regi AEgypti i.tenebrarum,& omnibus pompis atq; operibus ſeculi velut peregrinos viatores in mundo alterius vitæ q̃ à dño ſperam⁹, ciues nos eſſe promiſimus. In memoria huius ſpei promiſſionis ſeptimo menſe debemus in tabernaculis manere, & illuſtrante nos ſeptiformi gratia ſpiritusſancti tota die mundum velut arentem & extraneum deſerere,& fixa intentione ad immarceſſibilia paradiſi gaudia properare. & hoc ſeptem diebus.i.toto præſentis vitę tpe q̃ tot diebus voluitur. Singulis quoq; diebus huius hebdomadis holocauſtum facere debem⁹ & opus diei in die ſuo, oblationem.ſ. totã incenſam in his quæ propriæ ad diuinum ſeruitium pertinent,vt oratiões,& ieiunia: opus verò diei in die ſuo in illis quæ ad fraternæ dilectionis obſequium attinent,vt eſurienti panem, ſitienti potum,& huiuſmodi miniſtrare. hæc nobis ſolẽnia tabernacu-
lorum myſticè celebranda Paulus inſinuabat,cùm inter prædican- Act.18.a.
dum ſcenofactorię arti vacabat. faciebat enim ſcenomata,vt peregrinum ſe eſſe doceret,& eos quos erudiebat,peregrinari in hac vita,in futuro autem patriam ſperare. vnde:Dum ſumus in corpore,
peregrinamur à domino. Et alibi:Non habemus hĩc manentem ci- 2.Cor.5.b.
uitatem,ſed fui.iniqui. g ¶Solẽnitatem tabernaculo- Heb.13.c.
rum. Quæ Græcè ſcenophegia.i.fixio tabernaculorũ dr̃,quæ incipit.xv.die

Nicolaus de Lyra.

nerat menſis ſepti. Qui apud Hebræos vocatur Tiſari,& partim correſpondet ſeptembri noſtro,& partim octobri,ſicut dictum fuit plenius Gene.vij.& Exod.xij. a ¶Congregatus eſt H
&c. vir vnus.i.vnius voluntatis & propoſiti ad erectionem altaris & fundationis templi. Ideo ſubditur: c ¶Et ædificauerũt altare &c. ſcilicet holocauſtorum quod erat ſub diuo,vt patet ex præcedentibus Exod.xxvij.& .iij. Regum.viij.& .ij. Paralipom. iiij. d ¶Deterrentibus eos per cir.po.ter. id eſt Gentilibus quos rex Aſſyriorum Sennacherib miſerat ad habitandum Samariam & ciuitates per circumitum;quia timebãt ne filij Iſrael ad proſperitatẽ venientes,eos eijcerent de terra. e ¶Et obtulerunt ſuper ill. domino mane & veſpere. Id eſt iuge ſacrificium,in quo offerebatur vnus agnus immediatè poſt ortum ſolis, & alius ante occaſum. f ¶Feceruntq; ſolennitatem tabernaculorum &c. Quæ incipiebat.xv.die menſis ſeptimi,& durabat per ſeptem dies.
Et holocau-

Moraliter. a ¶Congreg.eſt er.po.qua.vir vn⁹. Per qd' ſignificatur q maxima & perfectiſſima congregatio & vnio per ſpiritumſanctum efficitur,qui nexus amborum.ſ.patris & filij nominatur. b ¶Et ſur.Io.fili.Ioſ.& frat.ei⁹. Per quos ſignificantur apoſtoli & alij primi credentes in Chriſto. c ¶Et ædificauerunt altare do. Quia poſt dationem ſpiritusſancti,apoſtolis in ſigno viſibili cœpit euchariſtia offerri,& credentibus miniſtrari. d ¶Deterrentib⁹ eos per circun.populis ter. quia principes Iudæorum in Ieruſalem & Iudæa multas moleſtias apoſtolis alijsq; credentibus intulerunt:& poſtea per orbem principes Romanorum,conãtes deſtruere Chriſti nomen & credentes in ipſum. e ¶Et ob.ſu.il.ho.ma.& ve. Nam in fide Chriſti in euchariſtia contenti cœperunt orare mane & veſpere. Vñ ibidẽ dicit,q Petrus & Iohãnes aſcenderũt in tẽplũ ad horã orationis nonã,à qua incipit veſpera. nã agn⁹ paſchalis q Exo.xij. immolari ꝑcipit,ad veſperã ab hora nona & deinceps poterat immolari. f ¶Fecc.ſo.ta. Quæ celebratur in memoriam peregrinationis filiorum Iſrael per deſertum,qui tunc in tabernaculis habitabant,& hanc ſolennitatem ſpiritualiter celebrant,qui moribus & vita ſe peregrinos eſſe profitentur in hoc mundo:vbi non eſt niſi quidam tranſitus ad terram viuentiũ fidelibus promiſſam.
Dederunt autem

pit.xv.die mēſis ſeptimi,& durat ſeptē diebus:in quibus præcepit
A dñs populū in tabernaculis habitare,& quotidie legē ſcrutātes holo
cauſtā dño offerre.qa quondā in tabernaculis.ſ.morabant̄ in ſolitu-
dine prędicāte legē Moyſi,& crebrò ſibi deo apparēte diu expectan
tes promiſſam requiē,ne vnquā.ſ.t ātī bñficij gratia in obliuionem
venirei. a ¶Per or.Quia quicquid in
ordinatè gerit̄,meritū pfectiōis amittit:
qa honor regis iudiciū diligit.Quę em̄
ti numero ſcd'm cōſue tudinē per ſinglos dies — in honorem ſummi regis agimus certi,
neceſſe eſt diſcretiōe iudicij,qñ vel quā
tum ſint agenda,diſtinguamus.b ¶In
ca.ſ.initijs mēſium in ortu lunę,à quo
ſemper Hebręi menſes incipiebant,nul
los menſes exceptis lunaribus habētes:
vnde pro calendis Gręci melius neome
nias.i.nouilunia vocāt.Si autem men-
ſes propter dies.xxx.quib⁹ implentur,
ſignificant plenitudinem operū lucis,
qñ in fide ſanctę trinitatis decalogi prę
cepta perficim⁹,quid exordia menſiū,
in quibus luna,vt denuo luceat, nup à
ſole dicit̄ accendi: niſi initia deſignant
bonę operationis,q̄ donāte conditoris
gratia,quaſi ſolis iuſtitię pręſentia pci-
pimus.Ob cuius ſignificantiā diuinę il
luſtratiōs ſine q̄ nihil boni inchoare vel
perficere valeam⁹.Deus omnes calēdas
Pſ.80.a. i.exordia menſium celebrari pcepit.vn
de:Canite initio menſis tuba in inſigni
die ſolennitatis vr̄æ. Bene aūt dicit̄,qa
pacta feſtiuitate tabernaculorū filij trāſ
migrationis faciebant holocauſta iuge
&c.Quia poſtq̄ animus ſemel huic mundo perfectè abrenuntiaue
rit,oportet vt totū ſe impendat obſequio diuinę voluntatis. c ¶A
pri.di.Ab exordio diuinę.ſ.inſpirationis,qua humana cōſciētia im
mutat̄,& voluptatibus neglectis,in ea ſola quę dñi ſunt,inardeſcit.
Act.2.b. ſicut apoſtoli qui ſpiritu ſancto inflāmati,quaſi holocauſtū facti,o-
mnibus linguis pdicabāt magnalia dei.Hinc apud Hebræos ſepti-
mus menſis nouus annus vocatur,qa p ſpiritūſanctū fidelibus dat̄:
vt nouum charitatis impleāt mandatū,& canticū nouum in ędifica
Nota tione domus dei reddant. ¶Notandū autem,q̄ menſe ſeptimo cō
B gregatus eſt populus in Ieruſalem,& congregatis omnib⁹,Ioſue &
Zorobabel cū fratribus ſuis altare ędificaſſe,& à primo die ſeptimi
menſis holocauſtū obtuliſſe referunt̄.vnde colligit̄ hoc altare ex la-
pidibus impolitis citiſsimè cōpoſitū:nō ſicut olim de ligno fabrefa-
ctum,& ęreis laminis coopertū.Nō enim aliter etiam plurima fabri-
cantiū turba inſtante potuit vna die incipi & perfici,& ad offeren-
1.Mac.4.f. dum holocauſtum pręparari.In libro enim Machabęorum de lapi
dibus factum dicitur.Et acceperunt lapides integros ſecundum le-
gem,& ædificauerunt altare nouum ſecundum illud qd' prius fuit.
¶Notandum q̄ initiū quintę ætatis ſicut quatuor pcedētiū obla
tis dño holocauſtis cōſecrat̄.In prima em̄ protomartyr Abel prim⁹
omnium electorū de primogenitis ouium deo holocauſtū obtulit,
& ingreſſum naſcētis ſeculi primò hoſtijs pecorū,tādē pprio cruo
re dedicauit. Scd'æ ætatis ortum Noe oblatis deo holocauſtis de
his quę fuerant in arca,conſecrauit.Tertiā ætatem Melchiſedech &
Abrahā,hic in pane & vino,ille pprio filio oblato ſacrarūt.Quar-
tam ætatem Dauid dño conſecrauit,ædificato altari in area Hornæ
Iebuſæi,& oblatis deo holocauſtis,quibus eum quem populū nu-
merando offenderat placaret:vbi Abraham perhibet̄ filiū obtuliſ-
ſe,& poſt ędificato à Salomone tēplo altare holocauſtorū conſtat
eſſe locatū.Quintę nunc ętatis exordiū Ioſue & Zorobabel ędifica
to ibidem altari,& oblatis deo holocauſtis,mox excuſſo captiuita-
tis iugo obtulerūt,& poſtea iugi holocauſto dñm ſibi placauerūt.
Hæc omnia in figura pręceſſerunt eius,qui in ſexta ętate hoſtia ſuæ
carnis totum mundum redemit. d ¶Dederunt.Beda. Quid de
captiuitate liberati Ieroſolymam venerunt,facere templū diſpoſue-
runt,& poſtea fecerunt:ſed prius poſito altari quotidianis holocau
ſtis dño ſe commendauerunt,vt dignè ipſum templū ędificare mere
Roma.2.c. rentur.Qui ergo alios vult docere,pri⁹ ſeipſum doceat,ne ab Apo
1.Cor.9.d. ſtolo audiat:Qui ergo alium doces,teipſum non doces.vnde:Caſti
go corpus meū,& in ſeruitutem redigo,ne fortè &c.Rectè ergo trāſ
migrationis filij non alia ſacrificia q̄ holocauſta.i.totas incenſas o-
blationes deo obtuliſſe referuntur.quia neceſſe eſt vt totum ſe bene
viuendo,& à licitis etiam continendo creatori mancipet, qui malè
viuentes cupit ab illicitis docendo cōpeſcere. ¶Poteſt etiā dici, q̄
ędificato altari holocauſta offerant deo,ſed nondum templum ędi-
ficant,qui nup conuerſi mox in diligendo deū toto corde ardeſcūt,
vt iam inter perfectos numerari queant,etſi nondum bona cupiunt
operandi vel perfi-

operādi vel pficiēdi tp̄s,vel facultatē accipiunt.vt Abrahā iam fide C
perfect⁹ erat,cū nondū pfeciſſet opa.Vnde:Credidit Abrahā deo, Gen.15.b.
& reputatū eſt ei ad iuſtitiam.Cū verò filiū ſup altare obtulit,quaſi
tēplo cōſtructo perfectiora deo holocauſta reddidit.Singuli enim
actus vel greſſus piæ deuotionis ordines ſunt lapidū politorū, qui-

rum,ſicut ſcriptum eſt,& holocauſtum a
a diebus ſingulis ᵀper ordinē ſecundū præ
ceptum,opus dei in die ſuo:& poſt hæc b
b holocauſtum iuge,tam in calendis quā c d
in vniuerſis ſolennitatibus domini,quæ
erant cōſecratæ,& in omnib⁹ in quibus

a ¶Q.exceptis generalibus mandatis ſponte deo offerimus.de quibus non præcipiendo,ſed conſulendo dicitur:Si vis perfectus eſſe vade & vende omnia quæ habes &c.Et alibi ſuadendo:Qui poteſt capere cap.&c.

c vltrò offerebatur munus domino.A pri- e

a ¶Spiritualis ſcilicet illuſtrationis.

mo diē menſis ſeptimi cœperunt offerre
holocauſtū dño.Porrò tēplum dei nec- f

a ¶Principes patrum. ¶Vt promptius operarentur.

d dum fundatum erat.Dederunt autem g

a ¶Virtutum ſcilicet exempla vel ſcripturas quibus confortati non laceſcant. b ¶Prædicatoribus,lapidum cæſoribus. c ¶Qui cęmenta faciant ad conglutinandos lapides. ¶Notanda pia populi ſolertia,de neceſſariis ſuis vel materias emunt vel operarios conducunt.

e f pecuniās latōmis,& cęmētariis,cibum h i

a ¶Tyrus & Sidon nobiliſsimæ Phœnicis vrbes Libano monti vicinæ.

g quoq̄,& potū,& oleū Sidōniis Tyriiſq̄,

bus in corde noſtro dilectam deo habi
tationem conſtruamus. ¶Fundatio
templi illos ſignificat,qui nuper cōuer-
ſi locum pręparant dño in ſe.vnde:Mē 1.Cor.6.d
bra veſtra templum eſt ſpiritusſancti
&c. e ¶Latomis.Myſticè.Beda.La Myſticè
tomi ſunt in conſtructiōe domus dei,
qui corda proximorum docendo vel
increpando inſtruunt,quos dum firmi
ter inter alios conſiſtere docent, quaſi
quadrando aptant.Quocūq̄ enim ver
teris quadratum,ſtabit:& electorū mēs
dum inter aduerſa vel proſpera manet
immota,quadratū ſibi ineſſe virtutis fi
guram monſtrat.vnde arca Noe de li- Gen.6.c.
gnis quadratis facta deſcribitur. Nam
eandem eccleſiam(quam templum de
lapide factum,& arca de lignis compa-
cta)figurat,& tabernaculum de corti-
nis & tabulis compoſitum. f ¶Cę-
mentariis. Cęmentarij ſunt prædi-
catores,qui dum eos quos bonis operi
bus inſtituunt,copula charitatis adinui
cem nectunt, quaſi quadratos politos
q̄ lapides,ne ordinē cōpoſitiōis referāt
cęmenti infuſiōe cōiungūt,dicētes:Añ
omnia autē mutuā in nobis & cōtinuā 1.Pe.4.b.
charitatem habentes &c.Inde Paulus: Super omnia autem habete Col.3.d.
charitatem,qd' eſt vinculum perfectionis.g ¶Sidoniis Ty.Sido
nij quoq̄ & Tyri prædicatores repręſentant,qui homines in gloria
quondam ſeculi ſublimes & candidos ſecuri ſermonis dei,de ſtatu
primę conuerſationis deijciunt, vt ſalubriter proſtratos, & quaſi
ab humore corruptiuo ingenitі ſenſus excoctos,ab omni vitiorum
fortitudine corri ant,& in ornatum vel in munimentum eccleſiæ
exigunt.Vnde in Pſ.qui inſcribitur in conſummatione taberna- Pſ.28.b.
li:Vox domini confringentis cedros. ¶Sidoniis Tyriiſq̄.Dāt D
principes patrum,Ioſue ſcilicet & Zorobabel, & fratres Sidonijs
& Tyrijs cibum,potum,& oleum:vt deferāt ligna cedrina de Liba-
no ad mare Ioppen:cum doctoribus vt prædicare valeant ſpiritua
lia chariſmata,quę in Chriſto pręceſſerunt,ęmulanda commendāt.
Vel cum Chriſtus qui in Ioſue & Zorobabel ſignatur,verbi ſui do
na ſpiritualia partitur,quibus intus illuſtrati fortiores effician-
tur ad debellandum ſupernorum iactantiam & ſtultam ſapientiam. Pſ.22.d.
vnde: Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tri-
bulant me. Impinguaſti in oleo caput meum,& calix meus in-
ebrians &cæte. Dantur ergo pecuniæ latomis, cęmentarijs,& li-
gnorum

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et holocauſtum diebus ſingulis. ſecundum quod præcipitur Numeri.xxix. b ¶Et poſt hæc holocauſtum iuge.Quod nunq̄ intermittebatur pro alijs ſacrificijs. c ¶Tam in calendis.Id eſt neomenijs,quæ celebrantur in principijs menſium. d ¶Quam in vniuerſis ſolennitatibus.Scilicet paſchę pentecoſtes,tubarum,expiationis,& tabernaculorum. e ¶A primo die menſis ſeptimi cœperunt &cæ. Quia tunc primo fuit erectum altare holocauſtorum,ante cuius erectionem non poterant talia offerre. f ¶Porro templum.Hîc conſequenter agitur de templi fundatione.Et primò q̄tūm ad materię præparationem, cûm dicitur: g ¶Dederunt autem pecunias latomis. Qui dolabant lapides. h ¶Et cæment.Qui componebant lapides in muro cum cęmento. i ¶Cibum quoq̄ & potum & ol.Sicut fecerat Salomon Hiram regi Tyri pro lignis habendis & deducendis per mare ad ędificationem prioris templi,vt habet̄.iij. Regū.v.

Ad mare

Moraliter. g ¶Dederunt autem pecunias latomis,cibum quoq̄ & potum & oleum. Iſti verò qui fecerunt hoc, fuerunt Zorobabel & alij principes patrum,per quos ſignificati fuerunt apoſtoli, vt dictum eſt.ſ.cap.j.Per hoc igitur,q̄ dederunt pecunias,cibum, potum,& oleum pro templi ædificatione,ſignificatum fuit q̄ apoſtoli quicquid habebāt & habere poterant,expoſituri erant p ſpirituali ædificio eccleſię,ſicut ſcribitur Matt.xix.d.Ecce nos reliquim⁹ omnia,& ſecuti ſumus te &c.

a ut deferrent ligna cedrina de Libano
a ¶ Hæc eſt ciuitas maritima .xl. fere milibꝰ a Ieruſalem remota.
b ad mare Ioppen, iuxta quod præcepe a
c rat Cyrus rex Perſarum eis . Anno b
d autem ſecundo aduentus eorum ad
templū dei in Ieruſalem menſe ſecun
do, cœperunt Zorobabel filius Sala
thiel, & Ioſue filius Ioſedec, & reliqui
de fratribus eorum ſacerdotes, & Le
e uitæ, & omnes qui uenerant de capti
uitate in Ieruſalem, & conſtituerunt c
f Leuitas à uiginti annis & ſuprà: ut ur d
g gerent opus domini. Stetitq́ꝫ Ioſue
& filij eius, & fratres eius, Cedmihel
& filij eiꝰ, & filij Iuda, quaſi uir unus,
ut inſtarent ſuper eos qui faciebāt o-
pus in templo dei, filij Henadad, &
filij eorum, & fratres eorum Leuitę.
h Fundato igitur à cęmentariis tem- e
i plo domini, ſteterūt ſacerdotes in or f
natu ſuo cum tubis, & Leuitę filij A-
ſaph in cymbalis, ut laudarent deum g
per manus Dauid regis Iſraël. Et cō
k cinebant in hymnis & cōfeſsione do
mino quoniam bonus: quoniam in
æternum miſericordia eius ſuper Iſ-

E gnorū cæſoribus cibꝰ, potꝰ, & oleū, vt ad ędificandū domū dei materiā pręparent, cū pręedicatoribꝰ diuinitus gratia virtutū copia cōfertur, qbus adiuti ad corrigēda prauorū corda, & perceptioni bonorum aptāda ſufficiūt. Sydoniis venatoribus, q vagos ſenſus retibus fidei Chriſto capiūt. vn̄: Faciā vos fieri piſ. ho. Idē ſunt anguſtiati, qa pſſurā in mūdo hn̄t, q̄uis cōfidētes: qa dn̄s vicit mūdū.

Mat.4.c.
Ioh.16.g.

a ¶ Vt de. li. Deſerūt ligna exciſa in mare, nō mergēda, ſed ꝑ illud Ioppē q̄ iterp̄tat̄ pulchritudo pferēda, cū doctores auditoribꝰ ad fidē vocatis tētatiōes occurſuras, ſed fide ſupandas p̄nūtiāt, vt priꝰ vitiorū vl' prauorū hoīm feri fructꝰ tollant̄: & ſic ad pulchra virtutū mœnia portūq́ꝫ ꝑueniat̄. velut priꝰ diabolo draconi. ſ. regi oīm q̄ ſunt in aqs. i. ī piorū, q in mari. i. ſeculi ꝑturbatiōibꝰ conuerſant̄, renūtiemꝰ. pōſt ad pulchritudinē fidei veniamꝰ, qua ſc̄tām trinitatē, & vnā deitatē, qua diſpenſationē incarnationis Chriſti, eccl'ię vnitatē, pc̄tōrū remiſſionē, & carnis reſurrectionē cōfiteamur. vnde Petrus in hac ciuitate Thabitā ſuſcitauit: qa in huiꝰ pfectione fidei & generalis eccl'ię ꝑ baptiſma à morte pc̄tōrū ſuſcitamur, & cū poſt baptiſma mortē pc̄ti incurrimus, ꝑ eādē pœnitēdo reuiuiſcimꝰ, & ꝑ recōciliationē ſacerdotū eccl'iæ aggregamur. b ¶ Ioppē. vnde. ſ. ꝑ terrā ad opꝰ tēpli deferrent̄, ſicut in prima tēpli ſtructura factū eſt. ſed Salomō regali potētia à rege Hirā q̄ voluit, facilè obtinuit. hi aūt de captiuitate redeūtes & regni potētiā non hn̄tes cūcta emebāt. c ¶ Anno au. Be. Cū, ſ̄. dicat̄, q́ꝫ ſeptīo mēſe venerūt ī Ierl'm, hîc v̄ò q́ꝫ anno ſc̄d'o aduētꝰ eorū menſe ſc̄d'o opꝰ tēpli inchoauerūt, patet: qa ſeptē mēſibꝰ lapides, cęmentū, ligna, & cętera neceſſaria pauerūt. octauo aūt incipiēte mēſe opari cœperūt. Sex em̄ erāt mēſes anni primi, & ſeptimꝰ ſequētis. ¶ Myſticè aūt ſeptimꝰ ad ſabbathū ptinet, in quo dn̄s cōditor mūdi ab opibꝰ ſuis, vel Chriſtus poſt paſsionem in ſepulchro requieuit. Octo ad primā ſabbathi, in quo reſurrexit. Septē ad ſpem noſtri ſabbathi poſt mortem. Octo reſpiciūt ad gaudium noſtrę ꝑpetuę beatitudinis. Quia ergo oīs electorū operatio, qui ſunt domus dei ꝑ gratiā ſpiritus incipit, & perficit̄ oīs reſpectu & intentiōe futurę quietis & immortalitatis pagit̄, rectè ſtructores tēpli à ſeptimo mēſe oblatis deo holocauſtis ſumptus ædificationi pari incipiūt: quibꝰ ſeptē menſibꝰ pactis, octauo aggrediunt̄ opꝰ: nec alius in p̄paratiōe tāti operis ponit̄ numerꝰ, q̄ꝫ ille qui ſeptiformē gratiā ſpiritus qua operantes adiuuamur: vel quietē animarū, aut reſurrectionē corporum quā bene operātes ſperamus, denuntiat. d ¶ In Ier. Locū. ſ. templi quo tēplū ædificare cupiebāt. Fallunt̄ em̄ Iudęi q dicūt nūq́ꝫ pietes tēpli, ſed ſolū tectū à Chaldæis fuiſſe ſubuerſum, cùm pateat Eſdram filiū trāſmigratiōis templū feciſſe à fundamentis. e ¶ Et o. q. Magna deuotio totius populi. gaudebant em̄ ſe de captiuitate rediſſe, & quantū ſuperbæ ciuitatis flagitia horrebant, tantùm Ieruſalem videre cupiebant decorem: quantū phana abominabant̄, tantūm templū dei reſtaurari conabantur. Sic non ſolùm ep̄i & preſbyteri plebem fidelium. i. dei domū debent ędificare, ſed etiā populus de captiuitate vitiorum ad viſionē verę pacis vocatꝰ, miniſteriū verbi ab his qui dicere nouerūt, debet exigere. q. ſ. miniſtri v̄bi. i. Leuitę à viginti annis & ſuprà conſtituunt̄: qa tales ſunt ad p̄dicandū cōſtituti & præferendi, q decalogum non ſolùm faciendo auditoribus oſtendant, ſed etiam puritatę & integritatę cordis in cōſpectu dei intemeratam cuſtodiam. f ¶ A uigin. an. Non eſt dubitandū ibi ſtatū eccleſiæ per ſp̄m ſumere profectū, vbi & pręſules gradū ſuū ritè cuſtodientes populo magiſtros veritatis regulariter ordināt, & ipſe ppl's ne à docēdo ceſſent diligenter audiēdo, & obtēperando cōpellunt. Sed ſecordia noſtrorū tēporū maiores ſimul & mīores lædit, hos à p̄dicādo verbū, illos ab audiēdo, vtroſq́ꝫ à faciēdo prępediēs: qa minus pēſamus quāta ſit acerbitas dæmoniacę captiuitatis de qua eruti ſumus: vel quāta ſolēnitas ad quā vocamur ſupnę Ieruſalē matris omniū noſtrū, cuiꝰ iā pignꝰ accepimꝰ. Sed ītueamur eximia patrū opera, quo amplius de animi nr̄i puſillanimitate cōfundamur.

Myſticè
F
Act.9.f.
Nota

¶ Notādū verò & crebriꝰ memorandū, quantū boni malū captiuitatis attulit, de qua eruti tanta oēs intētione, q̄nta nunq́ꝫ antea cæleſtibus obſequiis inſtant. Sed & hodie multis qui in pace negligenter uixerāt, ſubitò errāſſe & peccaſſe pfuit, dū poſt caſum pœnitendo erecti vigilantius deo ſeruiunt: & q pigri innocētia ſtabāt & deſides, poſt accidentem ruinā admoniti ſunt ſollertius cōtra hoſtis inſidias accincti, vt q nec propriā vitā curādo offenderāt, poſt etiam fraternę ſalutis curā gerāt. Oēs ergo de captiuitate redeūtes curā tēpli reſtaurādi habēt, ſed maximè Leuitæ & filij Iuda, ꝓpter ſacerdotalē ſimul & regiā eccleſię dignitatē, q̄ p̄cipuè tēplū ędificāt. qa oēs q corda fideliū docēdo vl' bn̄ viuēdo īſtituūt, ad corpus veri regis & ſacerdotis. i. Chriſti ꝑtinēt. vn̄ & autores opis Ieſus de ſacerdotali tribu, Zorobabel v̄ò de tribu regia orti ſunt. g ¶ Stetitq́ꝫ Io. Nō filius Ioſedec. ſ. ſed vnꝰ de Leuitis à. xx. an. & ſuprà cōſtitutis ad regēdū opꝰ, de qbꝰ fuit Cedmihel & filij Enad, q pariter iniūcto opi cū filijs & fribꝰ curā adhibuerūt. Suprà ēt ī catalogo ppl'i hi poſt ſacerdotes p̄mi Leuitarū memorant̄, vnde colligit̄ eos principes Leuitarū illiꝰ tēpis fuiſſe. Bn̄ filij Iuda in medio Leuitarū ponunt̄ ſimul inſtaurādo tēplo dātes operā, & ꝓpter eūdē pietatis cōſenſū q̄ſi vnū feciſſe dicunt̄. hîc eſt em̄ imitādus ordo virtutis, vt eccleſiā oēs dicati deo gradꝰ & cōmunis deuotio ppl'i ꝑ ſe qſq́ꝫ ędificet. h ¶ Fundato ig. Myſticè. Fūdato à cęmētarijs tēplo dn̄i ſtāt ſacerdotes ī ornatu ſuo cū tubis, dū cōuerſis ab errore pc̄tōribus, & fundata in eis fide & dilectiōe Chriſti, cōgaudēt eccl'iarū magiſtri, & ſeipos ſollertiꝰ bonis opibꝰ ornātes, tubis doctrinæ ſalutaris inſonāt, vt exēplo virtutū & ſuaſiōe v̄borū adiuuēt bona cœpta eorū, q nuꝑ pœnitēdo ad gratiā Chriſti cōuenere vl' alios docēdo cōuertere. Stāt & Leuitę, vt laudēt deū in cymbalis, cū ſc̄d'i ordinis miniſtri ad informatiōnē neophitorū pijs actibꝰ ſuo cōditori ſeruiūt, & hoc in mutuę charitatis dulcedine. Cymbala em̄ q̄ ſe vt reſonēt, inuicē tāgūt: opa charitatis exprimūt, qbꝰ ſe ſc̄ti alterutrū excitāt in laudē. Laudāt etiā ꝑ manū Dauid regis, cū opa Chriſti q̄ ꝑ carnē geſsit, diligēter attendūt & imitant̄, q̄tū poſſunt. i ¶ Steterunt ſa. ī or. Magna omnium pſonarū deuotio oſtēdit̄, cū fundato tēplo omnes iuxta gradū ſuū miſericordiā dn̄i laudāt. Sacerdotes quidem ſanctis veſtibus ornati, ſicut adhuc ſtante templo conſueuerant tubis perſonantes, & cor populi ad ſuauitatē ſupernę laudis accendentes: Leuitę in cymbalis bene ſonantibus hymnos dn̄o concinentes: populus cōi clamore deum laudando affectum cordis oſtendens. k ¶ Et cō. in hym. In organis. ſ. quę ipſe fecit, vel pſalmis quos inſtituit. vel quia Dauid in collocatione arcę principem fecit ad confitendum dn̄o, Aſaph & fratres eiꝰ, vt verba dierum teſtātur, de quo rurſum dicitur: quia filij eius ſub manu ipſius erant prophetantes iuxta regē. Meritò hîc cū filij Aſaph laudarēt & confiterent̄ dn̄o per manum Dauid, iuxta diſpoſitionem eius hoc feciſſe intelligēdi ſunt.

G
Myſticè
H
I. Parali. 15. & 16.

Flebant

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Ad ma. Iop. Ioppe enim eſt portus ſupra mare mediterraneum, ad quem ducebant̄ ligna ꝑ mare: & inde ducebant̄ in Ierl'm per terrā in vehiculis, q portus eſt propinquior Ieruſalē. Sc̄d'ò q̄tū ad fundationē, cū dicitur: b ¶ Anno au. ſe. &c. cœpe. Zoro. fi. Sala. inſiſtere fundatiōi templi. c ¶ Et cō. Le. Tempore em̄ quo portabatur tabernaculum de loco ad locum, in quo erat labor magnus, Leuitę incipiebant exerceri in operibus à vigintiquinq́ꝫ annis & ſuprà, & in triceſimo anno inſtituebātur miniſtri, qui erāt ad hoc apti, prout habetur Numeri. iiij. & viij. ſed quia pro iſto tempore non habebant talia portare, accipiebantur Leuitæ in minori ętate, videlicet à viceſimo anno & ſuprà, & etiam ratiōe neceſsitatis, quia pauciores erant q̄ antè. d ¶ Vt vrgerent opus domi. ſtando ſuper operarios & ſolicitando eos, ne opus fieret negligenter. e ¶ Fundato igitur. Hîc conſequenter agitur de ſolennitate ratione fundationis templi, cùm dicitur: Fundato igitur a cęmentariis templo. Ita q́ꝫ murus erat aliquantulum ſuper terram eleuatus. f ¶ Steterunt ſacerdotes in ornatu ſuo. i. in veſtibus ſacerdotalibus. g ¶ Vt laudarent deum per manus Dauid regis Iſrael &cæt. id eſt cantantes canticum ab ipſo Dauid factum & ad hoc ordinatum. Plurimi etiā de ſacer. & Leu. Sequitur:

Flebant

a ℭ Flebant.ſ.cernētes quantū pauperies illius tēporis à magnifi-
A ca quondā Salomonis potētia,qua pri⁹ templū fundatū eſt,diſtaret:
& prius tēplum pro ſuis ſcelerib⁹ nouerāt eſſe deſtructū,cuius nec
Aggei.2.b. magnitudinē nec decorē ęquiparare valebāt. Quòd em̄ propheta
dicit: Magna erit gloria dom⁹ iſtius nouiſſimę magis q̃ primę. Nō
Templorū diuerſitas ad magnitudinē vel ornatū dom⁹,ſed ad
rē ipſam ptinet,qa maioris miraculi & euidētioris virtutis dei erat,ꝙ paucę captiuorū reliqę inimicis etiā reſiſtētib⁹ tm̄ opus pfecerūt,q̃ ꝙ rex opulētiſſim⁹ nullū oino aduerſariū habēs cū adiutorio Tyri regis dilectiſſimi,put voluit,fecit. Itē maior glia nouiſſimę dom⁹ q̃ priꝰ: qa ĩ priori domo cultores veteris teſtī legū & pphetarū ſcripturā ppl'is pdicabāt. In ſecūda Chriſt⁹ & apoſtoli gratiā noui teſtamēti,& regni cæleſtis introitū nūtiāt. ℭ Beda. Flebāt in ędificatiōe tēpli ſpūalis flet⁹ ſimul & lętitia principibus naſcit: Gaudēt em̄ doctores ĩ ſalute pœnitētiū, ſed lugēt: qa vnq̃ pœnitēda cōmiſerunt. Exultāt ipi de ſalute qui pnīa à morte aię ſurrexerūt,lugēt,qa peccādo pdiderunt. Lętant neophyti gr̃a redēptoris ſe collectos eſſe. Dolēt,cū humano genere in primo ſe pijſſe parēte,& q̃ſi corrupto ab hoſtib⁹ dei tēplo.ſ.ſtatu corpis & aię imortalis in Babylonē.i.in cōfuſionē pn̄tis exilij trāſmigraſſe. Sed qa creſcētib⁹ bonorū pfectib⁹ creſcit inuidia malorū,nec inter augmēta piorū deſunt tētamēta prauorum,qui vel bonū fictè oſtendendo, vel apertè malum ingerendo,ſanctos lędere conentur,rectè ſubiungit.

ſcuit hęreticorum inſidijs. Athanaſi⁹ pluribus profug⁹ annis. Amb. C
in ſua ciuitate obſeſſus. Hilarius in exilium relegatus. Euſebius martyrium

a ℭ Flebāt vo.ma. Memores glorię tēpli quod deſtructum fuerat,reſpectu cui⁹ iſtud ſecundū quaſi nihil erat. Sed cōtra hoc videtur eſſe,quod dicit Aggei ij.b. Magna erit gloria dom⁹ huius nouiſſimę magis quā primę. Dicendū quòd pophera nō dixit,eſt de pręſenti: ſed erit de futuro. quod fuit impletū qn̄ Chriſtus ſua præſentia illā ornauit,qn̄ ibi oblat⁹ fuit,& qn̄ ibi pdicauit. Et ꝙ hęc ſit intētio pphetę, patet,p hoc qd' dicit ibidē: Adhuc vnū modicū &c. Sequit: Et veniet deſiderat⁹ cūctis gentibus,id eſt Chriſtus,implendo domum iſtam gloria.

raël. Omnis quoq; populus uociferabatur clamore magno in laudando dominū,eò quòd fundatum eſſet templum dn̄i. Plurimi etiam de ſacerdotibus,& Leuitis,& principes patrum & ſeniores,qui uiderant templum prius cùm fundatum eſſet,& hoc templum
a in oculis eorum flebant uoce magna, a
& multi uociferantes in lætitia,eleuabant uocem,nec poterat quiſquam agnoſcere uocem clamoris lętantium, & uocem fletus populi. Commiſtim enim populus uociferabatur clamore magno,& uox audiebatur procul.

Cap. IIII.

b AVdierunt autem hoſtes Iudę,& Beiāmin, b
a ℭ Samaritæ ſcilicet hæretici mali.
b ℭ Laudis & confeſsionis.
c ℭ Catholici. ℭ Populi ad dexteram leſsuri.
quia filij captiuitatis c
a ℭ Eccleſiam inſtruendo verbo vel exemplo.
ędificarent templum dn̄o deo Iſraël. Et accedentes ad Zorobabel,& ad d
c principes patrum,dixerunt eis: Ædificemus uobiſcū, e
a ℭ Habeamus æquam prædicandi autoritatem.
quia ita ut uos quęrimus deum ueſtrū. Ecce nos immo- f
a ℭ Immundas ſcilicet quia non renuntiant idolis.quæ enim conuentio Chriſti ad Belial?
lauimus uictimas à diebus Aſorhaddan regis Aſſur,qui adduxit nos huc. g
Et dixit eis Zorobabel,& Ioſue,& reliqui principes patrum Iſraël: † Non h
d eſt nobis & uobis,ut ædificemus domum deo noſtro,ſed noſipſi ſoli ædificabimus domino deo noſtro,ſicut i
præcepit nobis Cyrus rex Perſarum. k
a ℭ Benedicitur populus terræ qui operarios virtutis turbare, & opus cæleſte tentat impedire.
e rum. Factum eſt igitur,ut populus

GLOS. ORDI.
CAP. IIII.

B AVdie.au.ho.Be. Hoſtes Iudę & Bēiamin Samaritas dicit,quos captiuatis decem tribub⁹ rex Aſſyriorū de diuerſis gētiū ppl'is ĩ ciuitates eorum & terras trāſtulit,q poſtea acceptā dei legē ex pte ſeruabāt,nec min⁹ ſimulacris,qbus & añ ſeruiebāt. Hi qa v'os dei cultores abominabant,pollicent auxiliū opis,vt in ſocietatē recepti poſſent inferre diſpendium. Hi ergo falſos fr̃es.i.hęreticos & malos catholicos exprimūt,qui hoſtes Iudę.i.cōfeſsionis & laudis,quas eccl'ia p fidē rectā & opationē rectā,& dignā offert,& Bēiamin.i.filij dexterę,dum eos q ſe audiūt, ſepant à fidelib⁹,q ad dexterā iudicis bn̄dictionē & regnū ęternū pcepturi ſunt. Dicūt ergo: c ℭ AEdifi.vo. Cū affectāt hęretici autoritatē ſibi pdicādi iter catholicos tribui,pmittētes ſe eandē cū eis rectè fidei & opationis tenere caſtitatē,vt accepta ptāte docēdi in me-
Act.17.d. dio boni ſeminis,à quo Paulus ſpermologus.i.ſeminiuerbius cognomen accepit: zizania interſerāt. Intrauerūt em̄ terrā filiorū Iſrael non à Ioſue introducti,non Ieroſolymorum imperio ſubditi,ſed à rege perfido,ab hoſte.ſ.populi dei in terram eius adducti,non vt dn̄o,ſed regi aduerſario ſeruiant. Sic hęretici & falſi catholici cùm pacem eccleſię viuendo peruerſè vel docendo impugnarent,à Ieroſolymorum regno ſunt extranei,& ad Gentilium ſortem magis pertinent quorum ſeruiunt idolis,nec Ieſu Chriſto duce,ſed diabolo (quem ſignificat rex Aſſur) ſanctæ eccleſię fines introeūt. Sic Simō
Act.8.c. magus baptiſmū in eccleſia nō p ſua ſalute accepit,ſed vt ſecreta eccleſię familiari⁹ diſcuteret.qd' exitu monſtrauit cū eccleſiam quā in perſona ficti fratris nequiuit,in apti pſona hoſtis acerrimè impugnauit. d ℭ Non eſt no. Non eſt hęreticorū ędificare eccl'iam à q̃ ſunt alieni,ſed tantùm eorū qui Chriſto vero regi & ſacerdoti adhęrentes,principes patrum vocari meruerūt,& pro pia cura quā habent erga eos qui Chriſtū videre deſiderant. e ℭ Factū eſt au.Be. Quoties hęretici non ſolū in ciuitatibus,ſed etiam in prouincijs peruerſè docendo vel etiā ſæuiendo dogma confeſsionis verę ipediebāt,vti nā neſcirem⁹. Nā vt de magrō gētiū ſileam⁹,q biēnio vinct⁹ ĩ Cęſarea ob pſecutionē Iudęorū ab ędificando domū dei linguam cōpeſcuit

NIC.DE LY.
CAP. IIII.

AVdie.au.ho.Iu. Hîc cōſequēter agit de opis intermiſſiōe. Circa qd' priò ponitur ędificātiū accuſatio. Scd'ò regis reſpōſio,ibi: Verbū miſit rex. Tertiò
mādati executio,ibi: Et abierūt. Circa primum primo deſcribitur accuſationis occaſio. Secundò ipſa accuſatio,ibi: In regno autem Aſſueri. Circa primū dicitur: Diuiſio
I ℭ Audierunt autem hoſt.Iud.& Ben. Iſti erāt Gentiles q de Aſſyrijs miſsi fuerāt ad inhabitandū Samariā,q̃ fuerat caput regni decē tribuū & alias ciuitates in circūitu. Et qa inhabitabāt terrā Iudęis
cōceſſam à deo,ideo erāt eis odioſi,& econuerſo. D
c ℭ Quia fi.cap.i. Iudęi q de captiuitate reuerſi erant. d ℭ Et acced. ad Zoroba.q̃ erat princeps inter illos. e ℭ AEdifi.vo. Hoc dicebāt malitioſè,vt impedirēt opus: ſcd'm qd' dicit Ra.Sa. f ℭ Quia ita vt vos quæ.de.v. iiii.Re.xvij.dicit ꝙ Gentiles qui de Aſſyrijs venerunt ad inhabitandū Samariam & alias ciuitates in circūitu, fuerunt pro magna parte deuaſtati à leonibus. & fuit ſuggeſtum regi Aſſyriorū,ꝙ hoc acciderat,eò ꝙ popul⁹ ille ignorabat legitima
dei terrę illius,propter qd' habito cōſilio † vel nō veſtra ſed noſtra intereſt
miſit vnū de ſacerdotibus captiuis,vt doceret eos,colere dn̄m,tn̄ cū hoc colebant idola,vt ibidem habetur. g ℭ A dieb. Aſorhad.regis Aſſur q. Iſte fuit filius Sennacherib,qui interfecto patre,ſucceſſit ei in regno,vt habetur.iiij.Reg.xix. & tempore eius fuit miſſus ſacerdos prædictus. h ℭ Non eſt nobis & vobis vt ædificemus domum deo no.ſcilicet communis hæc ædificatio templi: quia nolebant habere cōſortium idololatrarum. i ℭ Sed noſipſi ſoli ædificabimus domino deo noſtro,ſicut præcepit nobis Cyrus rex Perſarum &cæ. Vt habetur ſuprà.j.capitulo: Quis eſt in vobis de vniuerſo populo ei⁹,ſit deus cū eo,aſcēdat Ieruſalem quæ eſt in Iudæa,& ędificet domum domini dei Iſrael. Ex quo patet, quod licentia Cyri ſe extendebat ad populum Iſrael tantùm: & ſic ſe excuſauerunt bene & rationabiliter. tamen Samaritani inceperunt eos impedire manifeſtè, quod prius intendebant facere malitioſè & occultè. Ideo ſubditur: Et turbarent

Moraliter. b ℭ Audierunt autem hoſtes Iudæ & Beniamin & cæte. Per iſtos qui voluerunt ſe iungere cum filijs Iſrael in ædificatione templi,non ad promotionem operis,ſed magis ad impedimentum,pſeudoapoſtoli & Chriſtiani ficti figurati fuerunt: vt Torquatus,& conſimiles fidelibus ſe coniungentes,vt per hoc poſſent fideles accuſare,& eis efficacius nocere. i ℭ Sed noſipſi ſoli ædificabimus domino. Per hoc ſignificatur: quod fideles ſocietatem talium malignè inſidiantium debent ſolicitè præcauere. k ℭ Sicut præcepit nobis Cyrus rex & cætera. Per quem ſignificatur Chriſtus,vt dictum eſt ſuprà.j.ca. Ipſe verò dixit ſuis diſcipulis,Matth.x.b. Cauete autem ab hominibus,ſcilicet malignis. Moraliter

In regno

E martyriū paſſus, plures in Aphrica epiſcopi linguis cęſis à prouin-
cia ſua eiecti, alij diuerſis pœnis vexati vel interēpti domū dei, quam
ędificauerāt populis terrę, i. hominib⁹ ſua quęrētibus, non quę Ieſu
Chriſti prophanāda dimiſere, donec tēpore diuinitus prouiſo ſapi
entib⁹ architectis reædificandæ poſt captiuitatē eiuſdē domus co-
pia ſuppeteret. a ℭ Ppl'i Iu. Ppl'm Iuda
i. cōfitētem & glorificātē: dicit eū q integra
mēte dn̄o ędificare. i. ad volūtatē ei⁹ faciē
dā & gl'iam ꝗrendam oīm ꝗs pōt aīos &
ora cōuertere, ꝗrit. b ℭ Cōduxerunt.
Be. Notanda diſtinctio verborū: qa cōſi
Cōſiliū cō- liarios dicit dato ꝓtio cōductos cōtra o-
tra oparios patores tēpli, vt deſtruerēt cōſiliū eorum.
templi qui ſed nō cōſiliū deſtructū vel op⁹ eſt inter-
executioni miſſum, donec ſcripta Artaxerxis eſt ep'la
datum eſt accuſatiōis, ipſo iubēte ꝓhibuerūt eos in
brachio & robore, tūc eñ intermiſſū eſt
op⁹, & nō fiebat vſq; ad annū ſcd'm Darij
regis Perſarū. vn̄ colligit: qa toto tēpe
Cyri ope incepto, ꝗuis ſegnius iuſto in-
ſtabāt. Illo aūt mortuo nō cōſilijs prauis ī
pediti, ſed apta impugnatiōe ab ope ſunt
repulſi. Nō eñ audebāt hoſtes Cyro vi-
uēte q opus fieri iuſſerat, apte obluctādo,
ꝗuis occulte ſuggerēdo vel cōſiliādo edi
Myſticè ctis illi⁹ cōtraire. ℭ Myſticè aūt hęretici ꝓ
opportunitate tpis ī cōſilijs malignorum
dogmatum nūc acerbiore gladiorū pu-
gna inſequunt, & aliqn̄ ſuffragio Gētiliū
principū eā vexare nō verent. Impediunt
man⁹ ppl'i Iudęę, cū eccleſiā in mēbris iſir
miorib⁹ ab opib⁹ piè ꝓfeſſiōis retardāt.
deſtruere nitunt cōſiliū opandi, cū etiā ani
mos ab intentiōe bonę actiōis reuocare la
borant. Accuſant eos apud reges, cū prin
cipū terrenorū cōtra eccleſiā ꝓſidia acq-
F rūt, qd' ꝗntū noceat fidei, tpe Arrianę pſi
dię luce clari⁹ īnotuit. c ℭ In re. au. Aſſ.
Artaxerxes Be. Hūc Artaxerxem (qui epiſtolā accuſatiōis à Samaritis ſuſcipiēs,
vetuit Ierl'm & templū cōſtrui) Ioſephus putat eſſe Cābyſem filium
Cyri, qui poſt patrem triginta annis imperio functū, octo annis re-
gnauit, & poſt eū duo magi vno anno regnātes, Dariū filiū Hyſtaſ-
pis habuere regni ſucceſſorē, cui⁹ ſecūdo anno quo tēplū ædificare
Zach, 1. c. ꝑmiſit, dixit apud Zachariā angelus ꝓ populo interueniēs: Dn̄e exer
cituū vſq; quo nō miſereberis Ierl'm, & vrbiū Iuda quibus iratus es?
Iſte iam ſeptuageſimus annus eſt &c. Aſſuerus aūt cui pariter epi-
ſtola accuſatiōis dicit miſſa, ideo fortaſſe an aliqd reſcripſerit, aut re-
ſponderit tacet: quia eodem anno quo regnare cœpit decedens, Ar
taxerxi apicē regnandi, & hîc curandi reliquit. vel contemporaneus
erat Artaxerxi: ſed quaſi minoris potentię illum hęc tractare & decer
Allego. nere ꝑmiſit. ℭ Beda. Artaxerxes cui ſuadet & ſuaſus pręcepit, ne Ie-
ruſalem ędificet, quemlibet Gentiliū principum eccleſię inimicū pſe
cutorem ſignificat: vel diabolū omnium bonorū aduerſarium. Iu-
dęi qui accuſantur apud regem, viros eccleſiaſticos. Samaritani qui
accuſant hęreticos. Vnde congrua ſibi voce Ieruſalem ciuitatem re
bellem & peſſimā vocant. talem enim iudicant catholicam vnitatē
quā impugnāt. Reuera aūt rebellis eſt, & muros parieteſq; fidei rectę
Eſa. 60. d. lapidibus teſtimoniorum cæleſtium aduerſus tela impugnantium
componit. de quibus dicit Eſaias: Et occupabit ſalus muros
tuos, & portas

a terræ impediret manus populi Iudę,
b & turbaret eos in ædificando. Con- a b
duxerūt quoq; aduerſus eos conſilia-
tores, ut deſtruerent cōſilium eorum
omnibus dieb⁹ Cyri regis Perſarum,
& uſq; ad regnum Darij regis Perſa- c
c rum. In regno autem Aſſueri (ipſe eſt d
Artaxerxes) in principio regni eius
ſcripſerūt accuſationem aduerſus ha
bitatores Iudæ & Ieruſalē. Et in die-
bus Artaxerxis ſcripſit† Beſelam Mi- e f
thridates, & Tabeel, & reliqui q erant
in conſilio eorum ad Artaxerxem re g
gem Perſarum. Epiſtola autem accu h
ſationis ſcripta erat Syriacè, & lege-
batur ſermone Syro. Reum Beel Te i
em, & Samſai ſcriba ſcripſerunt epi-
ſtolam unam de Ieruſalem Artaxer-
xi regi huiuſcemodi: Reum Beel Te- k
em & Sāſai ſcriba, & reliqui cōſiliato l
res eorū, Dinęi, & Apharſathachæi,
Terphalæi, Apharſęi, Erchuęi, Baby
lonij, Suſanechęi, Dieui, & Ælamitę:

† LXX, in pace vel, v- bis pacificis

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Et tur. eos in ędi. Faciendo eis inſultus qn̄ poterāt, & nō
ſolūm impediebāt ꝑ ſeipſos, ſed etiā ꝑ alios qui locum regis Perſarū
tenebāt in terra illa, eā regēdo & recipiēdo tributa, quos corruperūt
Samaritani pecunia. Ideo ſubditur: b ℭ Conduxerunt. Dicit Io
ſephus, ꝙ Cyrus circa bella occupat⁹ hoc impedimentū ignorabat.
Ra. Sa. verò dicit ꝙ etiā ipſo ſciēte factum eſt, qd' qualiter intelligē-
dū ſit, poſtea videbit: intermiſſum eñ fuit opus. c ℭ Vſq; ad reg.
In cui⁹ anno ſexto cōpleta eſt dom⁹ dn̄i, vt habet. j. vj. ca. d ℭ In
Diuiſio regno. Poſita occaſiōe accuſatiōis. ſ. eò ꝙ Iudęi repulerunt Samari
tanos à templi ędificatiōe, hîc conſequēter ponit ipſa accuſatio. Et
primò agit de accuſantibus perſonis. Scd'ò ſubditur forma accuſa-
tionis, ibi: Hoc eſt exemplar. Circa primum dicitur: In regno &c.
Dicit Ioſep. in. xj. antiquitatū lib. & expoſitores noſtri cōiter, ꝙ iſte
Aſſuerus fuit Cābyſes fili⁹ Cyri, & iſte idē vocatur hîc Artaxerxes.
propter qd' ſubdit cōiter in biblijs noſtris: Ipſe eſt Ar. hoc tamē
non eſt

G nō eſt in Heb. nec eſt de textu, ſed ab aliquo doctore fuit appoſitum
per modū gloſſę, rōne dicta, & poſtea inſertū eſt textui per imperitiā
ſcriptorū. Scd'm v̄ò Ra. Sa. iſte Aſſuer⁹ nō fuit idē cū Artaxerxe, ſed
ei ſucceſſit, ita ꝙ ſcd'm eū Artaxerxes hîc poſitus, idē eſt qd' Cyr⁹: &
vocat⁹ ē Cyr⁹, noīe ꝓprio: Artaxerxes v̄ò noīe cōi regni Perſarū, ſi
cut reges Romanorū noīe regni vocabant Cęſares, & tn̄ cū hoc habebāt no-
mina ꝓpria, ſicut Iuli⁹, Auguſt⁹, Tybe
ri⁹, & ſic de alijs. tn̄ iſte Ra. Sa. Dan. xj. in
ter Cyrū & Aſſuerū ponit Cābyſem fi
liū Cyri. qa videt magis cōſonū ſcriptu
ris vt dicet pleni⁹ ſup Eſther & Dan. &
iſte Cābyſes impediuit ędificationē tē-
pli. Iſte aūt Aſſuer⁹ nō fuit fili⁹ Cyri, &
in hoc cōuenit cū Ioſepho & alijs. ſ. ꝙ
opus tēpli fuit impeditū ab illo q īme-
diatè ſucceſſit Cyro. differt tn̄ in hoc ꝙ
dicit hîc, ꝙ nō fuit fili⁹ Cyri. Itē in hoc
qd' dicit ꝙ iſte fuit Aſſuerus, qui accepit
Eſther vxorē. Ioſeph⁹ aūt īter Cābyſē &
filiū Cyri & Aſſuerū q accepit Eſther v
xorē, ponit ꝗtuor reges ſibi ſuccedētes
ſ. duos magos ſiue ſapiētes, q ꝑ ānū re-
gnauerūt vn⁹ poſt aliū defūcto Cābyſe
& Dariū filiū Hyſtaſpis, & Xerxē ei⁹ fi-
liū, cui ſucceſſit Aſſuer⁹, qui accepit E-
ſther vxorē quē nomīat Artaxerxē. Ali
qui autē hiſtoriographi adhuc plures
ponunt inter medios. qd aūt circa hoc
ſit magis veriſile, dicet pleni⁹ ſup librū
Eſther dn̄o concedēte. Sciēdū tn̄, ꝙ iſti
reges Perſarū in diuerſis locis in biblia
& in hiſtorijs inueniunt noīati plib⁹ &
diuerſis noīb⁹, ꝓpter qd' idē rex videt
aliqn̄ eſſe plures. e ℭ Scripſit Beſ. Et
dicunt expoſitores nr̄i cōiter, ꝙ eſt no-
mē ꝓpriū hoīs. Hebręi aūt dicūt, ꝙ eſt
nomē cōe cū ꝓpoſitiōe adiuncta ſcd'm
modū linguę Hebraicę & Chaldaicę, & ſignat ī pace: quia iſta ep'la
ſcripta cōtra Iudęos ſcripta fuit ſilēter & occultè, ne ab ipſis ꝑcipet,
& mitteret ꝑ nūtios ad Cyrū cui ſcribebat. ſcd'm Ra. Sa. & ſic effe-
ctū nō haberet ep'la illa. f ℭ Mithridates & Ta. Nomē eſt ꝓpriū H
hoīs Gētilis, q ꝑerat Samaritanis, de cui⁹ volūtate & ſcitu fuit illa e-
piſtola facta. g ℭ Ad Arta. i. ad Cyrum ſcd'm Ra. Sa. in hoc loco,
licet aliter alibi dicere videat, vt dictū eſt. ſcd'm Ioſephū v̄ò & alios
ad Cābyſem filiū Cyri, q Artaxerxes vocat⁹ eſt noīe regni. h ℭ Epi
ſto. au. i. lr̄is Syriacis. i ℭ Et le. ſer. Sy. i. idiomate Syriaco. Hoc
aūt dicit. qa aliqn̄ cōtingit ꝙ ep'la ſcripta lr̄is vni⁹ idiomatis legitur
ſermonib⁹ alteri⁹ linguę. ſicut cū aliqs ſn̄iam Hebraicę ſcripturę ꝓ-
nuntiat in Latino. iſta v̄ò ep'la eodē idiomate ſcribebat & legebat:
qa illi qb⁹ mittebat, erāt de līgua illa. ſilr Iudęi cōtra ꝗs mittebat, ſcie
bāt līguā illā, qa diu fuerūt ī regno Babylōię. k ℭ Reū Be. Expoſito
Beel res noſtri dicūt cōmuniter, ꝙ ſunt tria nomina ꝓpria triū hominū
ſcribentiū hanc epiſtolā, ſed hoc dictū ꝓcedit ex ignorantia Syriaci
ſeu Chaldaici ſermōis, eſt eñ eadē lingua Chaldaica & Syriaca, vt di
cit Hiero. in prologo galeato. igit ſecundum ꝓprietatē illi⁹ linguæ
prima dictio. ſ. Reum eſt nomen proprium hominis. alię duę ſequē
tes. ſ. Beel Teem, ſunt nomina appellatiua ſui officij expreſſiua. Beel
enim dominum ſignificat vel magiſtrum. Teem verò ratiocinatio-
nem. Ratiocinatio verò vno modo ſignificat cōputū. alio modo ſi
gnificat prolocutionē verborū. Eſt igit ſenſus, ꝙ iſte Reū erat do-
minus vel magiſter computi; quia illi qui colligebant tributa, & red
ditus pro rege ei rationem reddebant. vel erat dominus ſeu magi-
ſter in proponendo mandata regis & negotia Samaritanorum po
pulo, vel fortè vtrunq; ad ſuum ſpectabat officium. l ℭ Et
Samſai ſcriba. Iſte enim epiſtolam ſcripſit: & Reum eam dicta-
uit, & Mithridates Tabeel eā fieri pręcepit, qui erat dux trās flumē.
Quas tranſ-

Moraliter * d ℭ In regno autem Aſſueri ipſe eſt Artaxerxes in prin
cipio regni eius ſcripſerunt accuſationem aduerſus habi-
tatores Iudæ & Ier. Domus domini ſp̄ūaliter ędificat per morū
& fidei prædicationem. & ideo per Artaxerxem qui ad inſtigationē
Samaritanorum impediuit ędificationē tēpli, ſignificat prælatus q
ad inſtantiam curatorum & clericorum impedit indebitè ꝑdicatio
nem verbi dei, & conſiliū bonorū in auditu confeſſionū. & nomen
Artaxerxis ad hoc congruit. interpretat eñ lumine ſilenter tētatus.
talem eñ pręlatum ad hoc faciendum inducunt curati & clerici qui
buſdam rationibus apparentibus ſub ſpecie boni. Vnde ſubditur:
* Quia læſiones

A tuos,& portas tuas laudatio.Non eſt autē peſsima dicenda,niſi ab illis qui ab optima electione propriȩ ſentētiȩ prorſus ſunt auerſi.In ter quȩ notandū,quòd eo tēpore popul⁹ dei Iudȩorū cœpit nomi ne cēſeri,quo ex tribu Iuda maximè fuerūt hi qui de captiuitate aſcē dentes Ieroſolymȩ vrbis mœnia,& templū reſtaurauerūt:& euacua tam habitatore ꝓuinciā,denuo ſuperatis hoſtibus qui ꝓxima tenebāt loca,poſſederunt.

Nota

a ℂ Læſio. Quia nequeunt ſufferre,ſi qui regnū diaboli conanť impugnare,timēt bella cōcitari in eccleſia, ne hæreſes & fallaciȩ eorū cum dogmate Gentiliū debellenť,duce illo q ait: Non veni pacē mittere,ſed gladiū.Et iterum: Ignē veni mittere in terrā &cæ.gladiū ſ. verbi dei quo aduerſarios ſternat,ignē charitatis,quo ſuorū corda accēdēs oia cōtrariȩ ſectȩ arma,& ſcuta comburat.

Matt.10.d. † & Cheeneth Luc.12.f.

b ℂ Qm̄ vr.Ipſi hoſtes iterū de ciuitate dn̄i confitentur,quia ſi ȩdificata fuerit poſt captiuitatē,& muri de lapidibus viuis.i.animab⁹ ſanctis cōtra mūdi ſuꝑbiā erecti,tributū nefandæ ſeruitutis ciues eius,i.electi malignis ſpiritibus vltrà peccādo nō dabūt,imò tenebrarū principibus ȩdificatio pietatis nocebit,qa quotidie ꝑ lauacrū regeneratiōis regno diaboli plures auferuntur,qui in ſeruitiū ei⁹ originali pc̄tō corrupti generanť,q non hoſti indebitū,ſed cōditori iuſſum ſeruitutis tributū reddūt,annuos reddit⁹ primitiarū & decimarū ſuarū.i. inchoationē & ꝑfectionē bonorū deo à quo acceperāt bn̄ viuēdo & gr̄as agēdo referūt.

† & Cheeneth
† tributū regū lædetur

B c ℂ Trās flu.Euphratē.ſ.intra quem Syria eſt,qui baptiſmū ſignificat,qa vnus eſt de quatuor fluminibus Paradiſi, q totū orbē irrigāt,ſicut quatuor euangeliſtȩ ab vno fonte vitȩ.i.Chriſto inſpirati,cōſona voce cūctis gētibus lauacrū ſalutis ꝑdicant.vel qa Euphrates frugifer interpretať:qd᷑ cōgruit ſacro quo orbis ablutus & ſanctificatus fructū aīarū,triceſimū,ſexageſimum, & centeſimū deo gignit.

Myſticè

d ℂ Verbum miſit rex ad Reū Beelteem.Quȩrit rex Perſarū q interꝑtať tentātes poſſeſsionē trās fluuiū cū antiquus hoſtis excitatis tētationū incurſibus eccl'iȩ fines irrūpere,& eos q ſacro fonte redēpti ſunt,ſubiugare conať. Iuuāt eū Samaritȩ,cū hȩretici impugnātes eccleſiā,ꝓ regno diaboli militant, & dolentes dicunt:quia ſi ciuitas ædificata fuerit & muri inſtaurati ꝑ fidē.ſ.& operationem rectam,ille trās fluuiū.i.in cordibus eorū qui baptizati ſunt,poſſeſsionem non habebit.Intelligunt em̄ etiā q fidē rectā nō intelligunt,ꝙ eandē mentē lux & tenebrȩ ſimul iniquitas & iuſtitia, Chriſtus & Belial poſsidere nequeūt.Patet ſenſus literȩ & allegoricè,quia ꝓphanus.i.hoſtis antiqu⁹ libētiſsimè fauet eis. qui eccleſiā ꝑſequunť,& ꝓhibēt ȩdificari.

Allego.

e ℂ Habita.Sama.Habitāt hoſtes Ieroſolymorum in Samaria,quæ interpretatur cuſtodia,non ꝙ præcepta fidei & veritatis cuſtodiant,qui viſioni veræ pacis obſtinatè repugnant:ſed qa cuſtodiā virtutū penes ſe manere iactāt,cū aduerſus mœnia pacis ꝑ hȩreſim pugnāt.

☞ Itaqꝫ exem

& cæteri de gentibus, quas tranſtulit Aſenaphar magnus & glorioſus, & habitare eas fecit in ciuitatibus Samariæ,& in reliquis regionibus trans flumen † in pace (hoc eſt exemplar epiſtolæ quam miſerunt ad eum) Artaxerxi regi ſerui tui uiri qui ſunt trans fluuium, † ſalutem dicunt. Notum ſit regi,quia Iudæi qui aſcenderunt à te ad nos uenerūt in Ieruſalem ciuitatem rebellem & peſsimam,quam ædificāt extruētes muros eius & parietes componentes.Nunc igitur notum ſit regi, quia ſi ciuitas illa ædificata fuerit, & muri eius inſtaurati,tributum,& uectigal,& annuos redditus non dabunt, † & uſqꝫ ad reges hæc noxa perueniet.

a ❡ Sal in palatio comedunt Samaritani,cum hæretici ſaporem mundanæ ſapientiæ & philoſophiæ cum ſuauitate rethoricæ & verſutia dialecticæ inſtituunt.

Nos autē memores ſalis quod in palatio comedimus, & quia † læſiones regis uidere nefas ducimus, idcirco miſimus & nuntiauimus rēgi, ut recenſeas in libris hiſtoriarum patrum tuorum,& inuenies ſcriptum in commentariis, & ſcies quoniam ūrbs illa urbs rebellis eſt, & nocens rēgibus, † & prouinciis: & bēlla concitantur in ea ex diebus antiquis:quamobrem & ciuitas illa deſtrūcta eſt. Nūtiamus nos regi, quoniam ſi ciuitas illa ædificāta fuerit,& mūri ipſius inſtaurati*,poſſeſſionem trans fluuiū non habebis. Verbum miſit rex ad Reum Beelteem,& Samſai ſcribam,& ad reliquos † qui erant in conſilio eorum habitatores Samariæ, & cæteris trans fluuium , † ſalutem dicens & pacem: † Accuſationem quam miſiſtis ad nos, manifeſtè lecta eſt corā me,& à me præceptum eſt,& recenſuerunt, inuenerūtqꝫ,qm̄ ciuitas illa à diebus antiquis aduerſum reges rebellat,& ſeditiōes & prælia cō

a ❡ Diabolo,vel cuilibet principi Chriſtianorum inimico.
a ❡ Eccleſia magni regis ciuitas.
a ❡ Hȩreticis ſcilicet & hoſtibus veritatis.
a ❡ Non veni pacem mittere,ſed gladium.
a ❡ Perſecutione hæreticorum & Gentilium.
a ❡ Per fidem & operationem.
a ❡ De lapidibus viuis.
a ❡ In Baptizatis ſcilicet.

Nicolaus de Lyra.

a ℂ Quas tran.Aſe.Aliqui libri:habēt Samanaſar & male, quia in Hebræo habetur:Aſenaphar.& iſte fuit Aſor haddam fili⁹ Sennacherib,vt patet ex princ.cap.Sicut enim.ſ̄.dictum eſt:leones vaſtauerunt magnam partem populi,quem Salmanaſar miſerat ad habitandum ciuitates Samariæ.propter quod iſte Aſſorhaddam miſit alios loco ipſorū,& cum eis vnū de ſacerdotibus captiuis qui docerct eos colere dn̄m.

C

b ℂ Trans flu.in pa.Hebrȩi ſic habent: Trans flumē & Cheeneth.& eſt Cheeneth nomē regionis,vt dicunt. c ℂ Hoc eſt exē.Hîc cōſequēter ponitur forma accuſationis, cū dicitur: Artaxer.reg.Sequiť:Iudæi qui aſcende.a te ad nos. Iſtud concordat dicto Rab.Sa.videlicet ꝙ iſte Artaxerxes fuit Cyrus,vt prædictum eſt.quia iſti Iudæi fuerunt miſsi in Ieruſalem ab iſto Cyro & nō à filio ei⁹, vt patet ex prædictis ca.j.& bene diciť: d ℂ Aſcende.quia Ieruſalem eſt in altiori ſitu ꝗ̄ Babylonia. e ℂ Ciuita.rebel.& peſ.Quod enim rebellauerit regi Babylonis tempore Ioacim & tempore Sedeciȩ,patet ex.iiij.Regū.xxiiij. & xxv. f ℂ Extruen.mu.ei⁹.In hoc falſò eos accuſabāt,qa nō reȩdificabāt ciuitatem,ſed tātummodo templū. g ℂ Tribu.& vecti.Dicitur aūt tributum à tribuo is.& eſt illud propriè qd᷑ dabatur hominibus miſsis ex parte regis ad cuſtodiam terræ pro ſtipendijs ipſorum. Vectigal dicitur à veho vehis.& eſt propriȩ pedagium,qd᷑ ſoluitur dominis de his quæ vehunť ꝑ terrā vel flumina vel mare. Annui redditus,ſunt illa ꝗ ſoluūtur ſingulis annis de poſſeſsionibus,vt de agris & domib⁹. h ℂ ℂ Nos erg.memo.ſa.i.ciborum ſale cōditorū.& ꝑ hoc inſinuāt alia bn̄ficia ꝗ à rege receperant,à ꝑte totū deſignātes:qa tūc iter eos currebat talis modus loquēdi.In Hebrȩo ſic habeť:Et nūc ecōtra deſtructio palatij qd᷑ deſtruere volum⁹.i. cōtrariū bn̄ficijs ꝑdictis eſt palatiū.i.domus dei,ꝗ in plurib⁹ locis veteris teſtamēti palatiū vocať in Hebrȩo.& ideo ipſum deſtruere intēdimus ꝓpter bonū regis,cui obligati ſumus ex beneficijs receptis. i ℂ Et qa læ.reg.ſ.ſubtrahendo tributa,vt dictū eſt.& mouēdo cōtra eū ſeditiōes cōſequēter. k ℂ Vide.ne.du.quia eſſemus ingrati. l ℂ Vt re.in li.hiſ.pa.i. regum qui præceſſerunt te. m ℂ Et ſcies qm̄ &c.re. vt expoſitum eſt.ſ̄. n ℂ Et noc.re.& ꝓ.quia tēpore Dauid & Salomonis plura regna fuerunt ei ſubiecta,vt patet.ij.Reg.viij.&.iij.Reg.iiij. o ℂ Quāob.& ci.il.de.ſ.ꝓpter rebellionē cōtra regē Nabuchodonoſor, vt habetur.iiij.Reg.vi. p ℂ Poſſeſ.tr.flu.nō ha.ſ.vltra Euphraten,q erat medius inter regnū Perſidis & regionē Iudȩorū. q ℂ Verb.mi.Hîc cōſequēter poniť regis rn̄ſio.Et patet lr̄a ex ſupradictis vſqꝫ ibi: r ℂ Salu.dic.Hebræi ſic habent:Et cæteris trans fluuium Selam & Cheeneth.Et dicūt ꝙ ſunt nomina regionum trans fluuium exiſtentiū,in quibus habitabant aliqui de tranſmiſsis à regibus Aſſyriorum ad inhabitandū terrā illā.Cætera patent ex ꝑdictis vſqꝫ ibi:

Tributum
Vectigal
Annui redditus
† contēptū
D
† & defectiōnē facientes fuerunt
* pro vice illa
† ſocios & frā
† Selam & Cheeth
† Epiſtol.

Nam & reges

* i ℂ Quia læſi.Tales em̄ allegāt autoritatem ꝑlatorū ex hoc diminui, qd᷑ nō eſt verū.nā dicti prædicatores petūt ſuꝑ hoc humilr̄ grām ꝑlatorū,& ipſi debent benignè cōcedere.nā hoc cedit ad alleuiationē oneris ſui & ſuorū ſalutē ſubditorum.Allegāt etiā aliqn̄ ꝑdicti diminutionē tp̄alis boni.ideo ſubdiť: p ℂ Poſſeſ.trans flu.nō.q.d.Tales prædicatores & confeſſores trahunt ad ſe bona debita eccleſiæ,quod non eſt ita,ſalua cuiuſcūqꝫ dicentis reuerentia,ſed magis oppoſitum:nam in prædicationibus publicè,& in confeſsionibus ſecretè fideles admonent reddere fideliter debita ſuis curatis & alijs eccleſiæ miniſtris.propter qd᷑ prælati talibus rationibus friuolis non debent credere,& animarum fructū pro talibus impedire.

Moraliter

a ℭ Itaq; exẽ. Bed. Patet ordo hiſtoriæ, quòd hoſtes populi dei primò opus ſanctũ perſequẽdo impediebãt: deinde, cõſiliũ rectę intentionis eorũ prauis cõſiliis diſsipare tẽtabãt: nec omnino ab opere retrahere valebãt, priuſquam regali auxilio fulti autoritate publica obſiſterent. quorum notanda in accuſando fraudulentia, qua eos qui domũ dei ędificabãt, ciuitatem cõtra regnũ ędificare q̃rebant, & ꝑcipiẽte rege, ne ciuitas ędificaretur, mox arrepta autoritate ne templum ędificaret, reſtiterunt: cũ nihil de conſtructione templi detuliſſent: & rex tñ prohibuiſſet cõſtrui ciuitatem. E

citantur in ea. Nam & reges fortiſsimi fuerunt in Ieruſalem, qui & dominati ſunt omni regioni, quę trans fluuium eſt. Tributum quoq;, & uectigal, & redditus accipiebãt. Nunc † ergo audite ſentẽtiam. Prohibeatis uiros illos, ut urbs illa non ædificetur, donec ſi fortè à me iuſſum fuerit. Videte, ne negligẽter hoc impleatis: & paulatim creſcat malum contra reges. Itaq; exemplum edicti Artaxerxis regis lectum eſt coram Reum & Samſai ſcriba, & conſiliariis eorum. Et abierunt feſtini in Ieruſalem ad Iudæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore. Tunc intermiſſum eſt opus domus domini in Ieruſalem, & non fiebat uſq; ad annum ſecundũ regni Darij regis Perſarum.

Cap. V.

Rophetauerunt autẽ Aggęus propheta & Zacharias filius Ado, prophetantes ad Iudęos qui erant in Iuda & Ieruſalem, in nomine dei Iſraël. Tunc ſurrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Ioſue filius Ioſedec, & cœperunt ædificare templum dei in Ieruſalem, & cum eis prophetæ dei adiuuantes eos. In ipſo autem tempore uẽnit ad eos Thathanai, qui erat dux trans flumẽ, & Starbuzanai, & † conſiliarij eorum, ſicque dixerunt eis:

GLOS. OR.

CAP V.

PRophetauer. Be. In libris eorũ plenius ſcriptũ eſt, quibus ỽbis ſecordiã eorũ redarguerint, q negligẽtiores erãt erga opus tẽpli, vel pmiſſo dei auxilio ad opandũ accẽderint, qua etiã deuotiõe ad exhortationẽ eorũ Zorobabel, Ioſue, & oĩs ppl's ſe ad opandũ accinxerint. Aggęus em̃ ita incipit: In anno ſcd'o Darij regis in vno die mẽſis pſati, factũ eſt ỽbũ dñi in manu Aggęi prophetę, dicẽs: Dic ad Zorobabel filiũ Salathiel, & ad Ieſum filium Ioſedec & cæt. Et paulò pòſt: Et ſuſcitauit dñs ſpiritũ Zorobabel filij Salathiel ducis Iuda, & ſpm̃ Ieſu filij Ioſedec ſacerdotis magni, & ſpm̃ reliquorũ de omni pplo, & ingreſſi ſunt, & faciebant opus in domo dñi &c. Zacharias aũt ſic incipit: In mẽſe octauo in anno ſcd'o Darij regis, factũ eſt verbum dñi ad Zachariã filiũ Barachiæ; filiũ Ado pphetã &c. Ex quo apparet quomodo Eſdras Zachariã filiũ Ado nominet: qui, ſ. nepos illius fuit, q ppheta nobilis fuiſſe intelligit, cuius Zacharias in pphetis eximius iure filius diceret. Inter q̃ notãdum quãti ipſius iſti pphetę fuerint, vt cõtra tãti regis edictum, & Samaritanos & oẽs gentes p circumitũ ędificationem templi impediẽtes iuberẽt tẽplũ extrui. Zorobabel quoq; & Ieſus, & ppl's q cũ eis erat, nõ minoris fuiſſe fidei pbant, q pphetas iubentes magis audierũt q̃ phibẽtis regis imperiũ. c ℭ Zorobabel. Ortus in Babylone, vel magiſter Babylonis: qa ibi iuxta hiſtoriã natus eſt, cũ eſſet de ſtirpe Dauid in Bethlehem nati. Hic ſignificat Chriſtũ, qui vt mundũ à cõfuſione errorũ liberaret, in Babylone, i. in confuſione mundi oriri & cõuerſari dignatus eſt. Qui etiã rectè Babylonis magiſter dicit, nõ q ea q̃ Babylonis. i. mundi ſunt doceat, ſed quos Babyloniorũ iugo preſſos inuenit, ad gratiã libertatis erudit, & eruditos ad patriã cæleſtẽ pducit. Cuius pr eſt Salathiel. i. petitio mea deus, q. ſ. in pſalmo dicit: Pete à me, & dabo tibi gẽtes hęreditatẽ tuã &c. vnuſq; q; etiã cũ deũ inuocãs nõ aliud q̃rit q̃ ipm, põt eũ Salathiel vocare. d ℭ Et Io. Beda. Ioſue vel Ieſus interptat ſaluator. Ioſedec dominus iuſtus. hîc quidem ſicut filius Nun Chriſtum ſignificat. vterq; enim populum in terram promiſsionis, ille de longo incolatu eremi, hic de longiore captiuitatis ſeruitio introduxit. Sic verus Ieſus electos ſuos ab omnibus malis eruens, ad ſuperni regni promiſſa gaudia inducit, qui eſt filius Ioſedec. i. domini iuſti. de quo dicitur: Dominus iuſtus cõcidet ceruices peccatorum &c. e ℭ In ipſo. Be. Patet literę textus: quia confortati verbis prophetarum, optimates Iudęorum non potuerunt hoſtium infeſtationibus à ſancto opere præpediri, à quo quieſcentibus adhuc prophetis timore hoſtiũ ceſſauerant. ſicut nunc in eccleſia geritur; dum hi qui malignorum ſpirituũ, vel hominum in ☞ ſidijs re-

Aggeus .a.

Zacharias

Pſal. 2. b.

Pſ. 12. a.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Nam & re. for. fu. in Ieru. Vt patet de Dauid & Salomone, Ioſaphat & pluribus aliis. b ℭ Et do. ſunt. Hoc habetur iij. Regum de Salomone, quòd eius dñium ſe extendebat à flumine magno Euphrate vſq; ad riuum AEgypti. c ℭ Tributum qu. Accipiebant ab omnibus illis puinciis. d ℭ Prohibeatis viros illos vt vrbs & cætera. Ex quo patet, quòd ſi iſte Artaxerxes fuit Cyrus, nõ retractauit dictũ ſuum: qa nõ dederat licentiã reędificãdi ciuitatẽ, ſed ſolũ templũ, vt habet. ſ. ca. j. nec iſtud retractauit. G e ℭ Et abie. feſt. Hic conſequenter ponitur operis inhibitio, cùm dicitur: f ℭ Et prohib. & c. robore. id eſt cũ virtute exercitus, cui Iudæi nõ poterant reſiſtere. Ideo ſubditur: g ℭ Tunc intermiſ. Et ſic patet q plus fecerint Samaritani, q̃ rex mãdaſſet: qa phibuerũt reędificationẽ tẽpli quã rex nõ phibuerat. Et ſic verificat dictũ Ioſephi. ſ. q ignorãte Cyro tpibus ſuis fuit ĩpedita reædificatio templi. ſciẽter tñ inhibuit reędificationẽ ciuitatis, vt dicit Ra. Sa. ſub cuius ptextu ĩpedita fuit ędificatio tẽpli. h ℭ Et nõ fie. & c. Da. re. ſcd'm Ioſephũ iſte fuit Darius filius Hiſtaſpis, q fuit amicus Zorobabel & fauorabilis Iudęis, ſicut patet ex ſequẽtibus. Et hoc maximè fuit, vt dicit Ioſephus: qa anteq; pmoueret ad regnũ, fecit votũ, q ſi cõtingeret eũ ad regnũ pmoueri, faceret tẽplũ ædificari, & ibi vaſa deferri. Scd'm ỽò Ra. Sa. iſte Darius fuit filius Aſſueri & Eſther reginę, & ſic fuit fauorabilis Iudęis ratione matris ſuę q̃ fuit Iudęa.

† ponite edictum Ioſephus

NIC. DE LY.

CAP. V.

PRopheta. Hic cõſequẽter deſcribit opis reſumptio. Circa hoc priò opus reſumit. Secũdò de hoc ĩqrit, ibi: In ipo aũt tempe. Tertio negotiũ ad regem deducit, ibi: Placuitq;. Circa primũ ſciẽdũ, q Iudęi reſumpſerũt opus abſq; licentia Darij duplici de cauſa. Vna fuit, qa cõfidebãt de eius fauore ppter amicitiam cũ Zorobabel ſcd'm Ioſephum, vel ratione matris ſuę Eſther ſcd'm Ra. Sa. Alia cauſa fuit, qa Aggęus & Zacharias pphetæ denuntiabãt eis in noĩe dñi, q ſecurè opus reſumerẽt, & q à Perſis impedimentum nõ haberẽt, & ſic anno ſcd'o Darij opus prius intermiſſum reſumpſerũt. Et hoc eſt qd' dicit: i ℭ Prophe. au. Agg. pro. & Zac. Quorũ pphetię habent in libr. xij. pphetarum. k ℭ Filius Ad. Sic debet ſcribi. ſ. p vnũ. d. i. nepos Ado, quia fuit filius Barachię filij Ado, vt habet in principio pphetię ſuę. l ℭ Prophe. ad Iud. Modo prædicto, & licet inter habitãtes Ieruſalẽ & terrã in circũitu eſſent aliqui de tribu Beniamin & de tribu Leui & alijs tribubus, vt dictum eſt. ſ. ij. ca. tamen omnes ſunt denominati Iudæi à tribu Iudę poſt reditũ captiuitatis Babylonicę. Tũ qa Zorobabel dux redeũtiũ fuit de tribu Iuda, & ſic erat principalior. Tum quia illa tribus fuit ad ædificationem templi feruentior. n ℭ Et cum eis prophetæ dei & c. Excitando ppl'm ad opus. o ℭ In ipſo au. tem. Hic conſequenter de ope reſum- ☞ pto requiritur

Diuiſio

H

† ſocij & infrà

Moraliter

Moraliter. i ℭ Prophetaue. au. Per iſtos duos loquẽtes ex inſpiratione diuina, ſignificant pdicatores ỽitatis euãgelicę, quibus à deo dat ſapientia & eloquentia. Luc. xxj. c. Ego em̃ dabo vobis os & ſapiẽtiam, cui nõ poterũt reſiſtere & cõtradicere oẽs aduerſarij veſtri. Et interpretatio nominum dictis prędicatoribus congruit. Aggęus enim interpretat feſtinus. Zacharias aũt, memor domini. prædicatores aũt pdicti fideles ĩducũt ad habendũ dei iugẽ memoriã, vt p hoc puenire valeãt ad ſctõrũ feſtiuitatẽ. Per binariũ aũt iſtorũ pphetarũ ſignificatur, q pdicatores euãgelij charitate debẽt eſſe adinuicem cõbinati. vnde Grego. ſuper illud Lu. x. a. Miſit illos binos ante faciem ſuã & c. Binos ergo diſcipulos in pdicationem dñs mittit, vt p hoc nobis tacitus innuat, q qui charitatẽ erga alterum non habet, prędicationis officium nullatenus ſuſcipere debet. l ℭ Prophe. ad Iu. ſ. de reędificatione tẽpli. vnde ſubditur: m ℭ Tunc ſurrexerunt Zorobabel & c. Per quod ſignificatur, q prædicatores euangelici debent inducere populum ad ędificationem eccleſiæ, qd' conſiſtit in moribus & fide: & quia non ſolùm debent ad hoc inducere verbo, ſed etiam vitę exemplo: ideo ſubditur: n ℭ Et cũ eis pph. eos adiuuantes & c. In moralibus enim magis valent facta q̃ verba.

Quis dedi-

filijs retardati, tardiores aliquãdo ad opus bonũ fuerũt, repente ver-
A bis doctorum vel diuinarũ ſcripturarum correpti, nullis tentationum machinis poſſunt vinci, vel à propoſito intentionis reuocari. a ℭ Ad quod reſpondimus. Videt qui hoc ſcripſit pręſens affuiſſe, cũ Eſdras dicatur ſcripſiſſe, qui non tunc Ieroſolymis fuiſſe; ſed multò poſt regnante Artaxerxe illuc veniſſe reperitur. Aut ergo tunc verè ibi fuit, & facto templo Babyloniã rediјt; vt plures de filijs Iſrael in Ieruſalẽ reduceret, aut ſe ędificantibus iungit, quaſi ſuum ſit quod erga fratres agitur, vel qđ ipſi agũt
1.Theſ.4.d ſicut Apoſtol⁹ ait: Nos qui viuim⁹, qui reſidui ſumus in aduẽtu dñi, nõ pręueniemus &c. b ℭ Exemplar epi. Multũ diſſimilis eſt hęc epiſtola illi quã reũ Beelthẽ & Samſai ſcripſerunt Artaxerxi. Illa
†Donec † reſpõderẽt p epiſtolã ad hæc.
enim accuſatione Ieroſolymitarum; hæc laude nõ ſolũ gentis, ſed & dei oĩpotẽtis plena eſt: illa inſidijs, hæc amicabilibus literis ſcripta: quia illa à Samaritis hoſtib⁹ Iudæorum, hæc à duce regionis trans fluuium, id eſt inferioris Syriæ & Phœnicis, & à ſocijs eius qui nullas contra Iudæos inimicitias domeſticas habuere, ſed tantùm regis à quo poteſtatem acceperant, voluntatem exequi curabant. Samaritæ qui primam ſcribentes epiſtolam animos regis aduerſus ſtructores tẽpli accederunt hæreticis comparantur: qui eccleſiam intantum fœda peſte commaculant, vt etiam exoſam Gentilibus
†feſtinãter
reddant, eorumq́; furorem excitauit ad-
B uerſus illam. Dux autem Syriæ qui regem de opere dei non operando inſtigat; ſed conſultando interrogat, eos ſignificat qui adhuc in Gentilitate poſiti, nec ſe credituros abnegant, ſi verã & iuſtã eſſe hanc diuinitatis ſcripturã intelligant. Deniq́; audiens à ſenibus Iudæorũ cũ rationes redderent nos ſumus ſerui dei cæli & terræ &c. ædificantes noluit impedire, ſed ſimplici animo quæſiuit vtrum Cyrus templum ædificari iuſſerit: & Darius hoc velit. Agnita autem voluntate vtriuſq́; regis diligenter vt opus citius perficeretur, adiuuit. Quæ oĩa illis conueniunt, qui in Gentili vita conſtituti conuerſationem eccleſię viſam repente obſtupeſcere, deinde rationem religionis audire & diſcere ſtudent; & tandem cognoſcentes q́ hoc à deo cæli & terræ, qui ſolus verè eſt deus, originem ſumpſit ſacrificijs eius communicant, & ędificium iuuare lætantur. c ℭ Lapide impolito &c. nouo. ſ. quem impolitũ repererunt, ſed poliendo ędificio aptauerunt. Nam & ſi veterum lapidum,
Thre.4.a.
qui ſecundum Ieremiam diſperſi fuerant in capite omnium platearum aliqui remanſerunt, lapides noui erant poliendi, ex quibus opus templi poſſet impleri.
Myſticè
Quod myſticè videmus in eccleſia fieri, cũm non ſolùm de his qui pœnitendo reſipiſcunt, ſed etiam de illis qui nuper ad fidem vocati inſtitutione magiſtrorum quaſi norma opificum compoſiti, & in ędificio congruo ordine ſunt locati, ædificatur. De veteribus quoq́; & nouis lapidibus, id eſt dudum poſitis & impolitis templum ædificatur, cũm de vtroque populo, Iudæo ſcilicet & Gentili, vna Chriſti eccleſia colligitur. Aliter enim iamdudum cognitione & obſeruantia legis velut politus erat. Alter idololatriæ mancipatus nulla ſpiritualium architectorum induſtria, nullo pietatis cultu deformitatem agreſtis & terrenæ mentis exuerat. d ℭ Et ligna ponuntur in parietib⁹: opuſq́; illud diligenter extruitur &. Beda. Ligna quæ ad ornamentum vel munimẽtum templi ponuntur, eandem ſanctorum vitam in ornatu eccłię quã & lapides deſignant; de quibus dr̃: Exultabunt omnia ligna ſyluarum &c.

Quis dedit uobis † conſilium, ut do- [a]
mum hanc ędificaretis, & muros eius
instauraretis? Ad quod reſpõdimus [b]
eis, quę eſſent nomina hominũ auto- [c]
rum ędificationis illius. Oculus aũt [d]
dei eorũ factus eſt ſuper ſenes Iudęo- [e]
rum, & non potuerunt inhibere eos. [f]
†Placuitq́; ut res ad Dariũ referretur, [g]
& tunc † ſatiſfacerent aduerſus accuſa [h]
tionem illã. Exemplar epiſtolę quam
miſit Thathanai dux regionis trans
flumen & Stharbuzanai, & conſilia-
tores eius Apharſachęi, qui erãt trãs
flumen, ad Dariũ regem: ſermo quẽ
miſerant ei, ſic ſcriptus erat: Dario re
gi pax omnis. Notũ ſit regi iſſe nos ad
Iudęam prouinciã ad domũ dei ma-
gni, quę ędificatur lapide impolito, & [i]
ligna ponũtur in parietibus, opuſq́; [k]
illud † diligenter extruitur, & creſcit in
manibus eorũ. Interrogauimus ergo [l]
ſenes illos, & ita diximus eis: Quis de
dit uobis poteſtatẽ, ut domum hanc
ędificaretis, & muros hos inſtaurare-
tis? Sed & nomina eorũ quęſiuimus
ab eis, ut nũtiaremus tibi: ſcripſimuſq́;
nomina eorum uirorũ qui ſunt prin-
cipes in eis. Huiuſcemodi aũt ſermo-
nem reſponderunt nobis, dicentes:
Nos ſumus ſerui dei cæli & terrę, & [m]
ędificamus templũ quod erat extru- [n]
ctum ante hos annos multos, quodq́; [o]
rex Iſraël, magnus ędificauerat & ex-
truxerat. Poſtq́; autem ad iracundiã [p]
prouocauerunt patres noſtri deũ cęli,
tradidit eos in manus Nabuchodo- [q]
noſor regis Babylonis Chaldęi: do-
mum quoq́; hanc deſtruxit, & popu-
lum eius trãſtulit in Babylonẽ. Anno
autem primo Cyri regis Babylonis, [r]
rex Cyrus propoſuit edictum, ut do- [s]
mus dei ędificaretur. Nam & uaſa tẽ-
pli dei aurea & argentea, quę Nabu-
chodonoſor tulerat de templo quod
erat in Ieruſalem, & aſportauerat ea
in tẽplum Babylonis, protulit Cyrus

pto requirit à duce qui tenebat locũ regis in terra illa cũ dicit: C
a ℭ Quis dedit vo. cõ. q.d. tantũ opus nouũ non deberet fieri ſine licentia regis: quia templũ ędificabatur ad modũ fortalitij & turris. vnde in terris ſubiectis non pmittũtur fortalitia cõſtrui ſine voluntate dominorũ. b ℭ Ad quod reſp. Ex hoc videt: q́ Eſdras qui ſcripſit librum iſtum, tunc eſſet in Ieruſalem. quia cõnumerat ſe alijs. ſed poſtea rediјt ad Perſidem, vt plures ſecũ adduceret de Iudæis, ſecũdũ qđ hr̃. ĩ. vij. c. Poteſt etiam dici, q́ tũc exiſtẽs in Babylone cõuenerat ſe illis qui erant in Ieruſalẽ. ſicut Paulus apoſtol⁹ aſſociat ſe illis, qui in die iudicij reperientur viui. ĩ. Theſ. iiij. d. dicens: Nos qui viuim⁹, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera. c ℭ Quæ eſſent nomina hominũ autorum ædifica. Hoc enim quæſierat dux trans flumen & ſocij eius, vt habetur. ĩ. & hoc rõnabiliter: quia ſi res eſſet culpabilis, magis eſſent puniendi principales q̃ alij. d ℭ Oculus au. dei. i. reſpectus miſericordię diuinę & adiutorij. e ℭ Fa. eſt ſu. ſe. Iu. eos cõfortãdo & roborãdo in ædificatione. f ℭ Et non po. inhi. q̃a null⁹ põt reſiſtere volũtati diuinę. Licet aũt pdicti veniſſent ad inhibẽdũ opus, tñ dñs mutauit eorum volũtatẽ, ſecundũ qđ ſcribitur Prouer. xxj. a. Cor regis ĩ manu dñi, quocũq́; voluerit, vertet illud. g ℭ Placuitq́;. Hĩc cõſequẽter negotiũ ad regẽ referẽ. Circa qđ ſciendũ, q́ iſti non inhibuerũt ędificationem, ſed regi ſignificauerunt eã, vt habita eius voluntate eã inhiberent vel pmitterent. D
vñ nõ accuſauerunt falſò Iudæos, ſicut alij fecerant vt dictũ eſt pcedenti cap. ſed ſimpliciter factum nũtiauerũt. & hoc eſt qđ dicitur: Placuitq́; vt res ad Da. referre. tanq̃ ad ſuperiorem. h ℭ Et tunc ſatiſfa. aduer. ac. quę poſita eſt capi. pcedenti. quia ſi placeret regi ędificatio pdicta, accuſatio non eſſet in aliquo cõtra iſtos. Cætera patent vſq́; ibi: i ℭ Quæ ædificatur la. impo. q̃a non fiebant ibi ſculpturę imaginũ. k ℭ Et li. po. &c. i. trabes ex tranſuerſo domus, ad tenendum vnum parietem cum alio, & ad ſuſtentandum ſolarium deſuper: & quia parietes templi interi⁹ erant operti tabulis ligneis, ſicut fuerat in templo Salomonis. l ℭ Interrogaui. ergo ſe. il. i. principales illius operis. m ℭ Nos ſumus ſerui dei cęli &c. quia illud opus fiebat ad cultum eius. n ℭ Et ædifica. tẽ. &c. quia quadringentis & decem annis ſtetit anteq́; deſtrueretur per Nabuchodonoſor: vt dicunt Hebręi. o ℭ Quodq́; rex Iſra. ma. ſ. Salomon. vt habet. iij. Reg. vj. ca. qui fuit valde magnus in potentia, & diuitijs, & gloria, vt habetur. iij. Reg. iiij. p ℭ Poſtquã autem ad iracun. prouo. pa. no. ſuis idololatrijs & alijs nequitijs, vt habetur. iiij. Regum in pluribus locis. q ℭ Tradidit eos in ma. &c. ita quòd fuerunt debellati & deſtructi magis diuina virtute, quàm humana propter ſua peccata. r ℭ Rex Cyrus. à deo cæli inſpiratus. s ℭ Propoſuit edictum vt domus dei ędificaretur. Nam & vaſa templi dei aurea. ſecundum quod hr̃ ſuprà. ĩ. ca. Cętera patẽt ex dictis ibidẽ vſq́; ibi:
Tũc itaq́;

† vl' pceptũ

*a ℭ Quis dedit vobis conſilium vt do. hanc ædifi. Poſt iſtos ſignificantur illi qui quærunt occaſionem impediendi pdicationem verbi diuini, ſed tamen non poſſunt adſiſtente adiutorio ſpiritusſancti. ideo ſubditur: d ℭ Oculus autem dei factus eſt ſuper ſenes Iudæorum, & non potuerunt &c.

Cap. VI.

E Tunc Darius. Be. Ioſephus nomē
loci in quo hę Cyri literę ſint inuē
tę, ita poſuit; & inuēt⁹ eſt in Egba-
thanis conſtructa vrbe in regione Medię co
dex. Porrò alia translatio ſic habet: In Egba
thana in ædificio tutiſsimo regionis Medo
rum. vnde videt̃ ꝙ nomē Medena nō aliud
q̃ Mediā ſignificet. b ¶ Vt po. fun. Be.
Nō eſt nobis exponēdū, quia neq; in priori
tēpli ædificatione, neq; in poſteriori aliquid
harū mēſurarū vel huiuſmodi operis inue-
nit̃. vñ colligit̃ Cyrū hoc de ſuo ſenſu pro-
tuliſſe, & menſurā vel ordinē † tpis, vt ſibi vi
†operis debat̃ cōgruum annotaſſe. Siquidē tēplum
2. Para. 3. a. (vt verba dierū narrant) in menſura pri-
ma. i. intra muros iteriores habebat. lx. cubi
tos lōgitudinis, xx. latitudinis & altitudinis,
vt Regū hiſtoria ſcribit, vſq; ad cœnaculū
cubitos. xxx. deinde alios. xxx. vſq; ad cœna-
culum ſuperius quouſque altitudo por-
ticum aſcendebat, vt Ioſephus teſtatur: de-
inde. lx. vſq; ad ſummum tecti, id eſt ſimul
cxx. vt ꝟba dierū docent. Quō aūt dicit or-
dines ponendos de lapidibus impolitis tres,
& ſic de lignis nouis, cū omne tēplū fuerit
interius cedro veſtitū: Niſi fortè moris Per
ſarū erat, ſic tēpla facere variato ope, vt tm̄
lapidum ordines eſſent per parietes, & quar
tus de lignis fabrefactis; & hoc quoq; in tē-
plo Ieroſolymorū fieri debere putauit. An
fortè de atrio ſacerdotū intelligēdum eſt eū
dixiſſe, quod circa tēplū in gyro factum tres
ordines habuerat lapidum politorum, &
quartum lignorū cedrinorum, eratq; aſtanti
bus vſq; ad pectus altū: Aut de porticu do
mus dñi q̃ erat ante faciem tēpli. de qua ſcri
ptura cū palatium Salomonis fabricaretur,
ita memorat: Fecit & atrium maius rotun-
3. Re. 7. b. F dum triū ordinū, de lapidib⁹ ſectis, & vnius
ordinis dolata cedro: necnon & in atrio do
mus dñi interiori, & in porticu domus.
c ¶ Reddantur. Darius perfectas literas
autoritate ſua cōfirmat, compeſcēs omnes
Iudæorum aduerſarios, & tēplū ī loco ſuo
ædificari iubet &c. d ¶ Nunc ergo. Si
gnificat Artaxerxes, qui domū dei & ciuita-
tē ędificari vetat, eos q cōſtructioni eccleſię
†paries ſanctę motis perſecutionibus cōtradicūt, in
ter quas eccleſia maximè martyrū victoria
floruit. Darius aūt piā illorū regū deuotio-
nem, qui agnita fidei Chriſtianę pietate nō
reſiſtere, ſed ſuis decretis eā adiuuare cura-
bant, è quibus multi interdictis pſecutioni-
bus priorū, ſeipſos cum ſubiectis populis
eiuſdem fidei ſacramentis conſecrari volue
runt. quibus bene conuenit qđ Darius ad-
iūgit; Sed & à me pceptū e. ꝙ &c. Quis eñ
explicare valeat, quantū eccleſia liberalitate
regum adiuta ſit & locupletata. e ¶ Vt de
arca. Bed. De arca regis ad opus dei ſum-
ptus tribuunt̃, cū ex familia ſecularium prin
cipū aliqui ipſis fauentibus ad fidē Chriſti
veniunt, q velut in arca regis erant, cū rega
lium arcanorum conſcij eſſent. Sed dantur
preſbyteris & ſenioribus Iudæorum in
ſumptus operis templi, dum magiſtris
& eccleſiæ erudiendi membris adunandi
committuntur. Qualis fuit Caſsiodorus
quondam

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Tunc itaq; Saſſabaſar. Ex quo
patet qđ dictum eſt. ſ. j. ca. ꝙ iſte Saſſabaſar
fuit Zorobabel, quia iſte fundauit domum
iſtam, ſecūdū qđ dicit̃ Zach. iiij. c. Man⁹ Zo
†vel ſubſtā robabel fundauerunt domum iſtam, & ma
gia nus eius perficient eam. b ¶ Et necdum
completum eſt. ppter hoſtes impedien-
tes

rex de templo Babylonis, & da-
ta ſunt Saſſabaſar uocabulo, quē
& principem conſtituit. Dixitq;
ei: Hæc uaſa tolle, & uade, & po
ne ea in templo quod eſt in Ieru-
ſalē: & domus dei ędificetur in lo a
co ſuo. Tūc itaq; Saſſabaſar ille
uenit, & poſuit fundamenta tēpli
dei in Ieruſalē, & ex eo tempore
uſq; nunc ędificatur, & necdū cō b
pletū eſt. Nunc ergo ſi uidetur re c
gi bonū, recēſeat in † bibliotheca
regis, quę eſt in Babylone, utrū
nam à Cyro rege iuſſum fuerit,
ut ædificaretur domus dei in Ie-
ruſalem, & uoluntatē regis ſuper
hac remittat ad nos. Cap. VI.

a TVnc Darius rex d
præcepit, & re-
cenſuerunt in bi e
bliotheca libro-
rum, * qui erant
repoſiti in Baby
lone, & inuentum eſt in Egbatha f
nis, quod eſt caſtrum in Medena
prouincia, uolumen unum: † ta-
liſq; ſcriptus in eo erat commen- g
tarius: Anno primo Cyri regis,
Cyrus rex decreuit, ut domus dei
quę eſt in Ieruſalē, ędificaretur in
b loco, ubi immolant hoſtias, & ut h
ponant fundamēta ſupportātia
altitudinem cubitorum ſexagin-
ta, & latitudinem cubitorū ſexa- i
ginta, ordines de lapidib⁹ † impo k
litis tres: & † ſic ordines de lignis l
nouis. Sumptus autē de domo
regis dabuntur. Sed & uaſa tem-
pli dei aurea & argentea quę Na
buchodonoſor tulerat de tēplo
Ieruſalem, & attulerat ea in Ba-
c bylonem, reddantur: & referātur
in templū Ieruſalē in locum ſuū,
a ſ Babylonio. ſ. quo ea Nabuchodonoſor poſuerat.
quę & poſita ſunt in templo dei.
d Nunc ergo Thathanai dux re- m
gionis quę eſt trans flumē, Sthar
buzanai, & conſiliarij ueſtri
Apharſachęi qui eſtis trās flumē,
procul recedite ab illis, & dimitti n
te fieri templum dei illud à duce
Iudæorum & à ſenioribus eorū,
& domum dei illam ædificent
in loco ſuo. Sed & à me præ-
ceptum eſt, quid oporteat fieri à
preſbyteris Iudæorum illis, ut
e ædificetur domus dei; ſcilicet ut o
de † arca regis, id eſt de tributis
quę dantur de regione trans flu-
mē, ſtudioſè ſumptus dētur uiris

tes. c ¶ Nunc ergo ſi videtur. ex hoc G
patet, ꝙ iſti nō habebant voluntatē impedi
endi opus, ſed magis pmouēdi: dū tñ place
ret regi, ſicut patebit p effectum, cap. ſeq.

NIC. DE LYRA.

Cap. VI.

TVnc Darius. Hîc cōſequenter Diuiſio
deſcribit̃ tēpli cōſūmatio. Circa
qđ priò ponit̃ regis cōceſsio. ſe
cūdò diligēs executio, ibi: Igitur
Thathanai. Circa primū Darius in ſua epi-
ſtola prima decretum Cyri recitat. ſecūdò
recitatū cōfirmat ibi: Nūc ergo. tertiò pœ-
nā impedientium determinat, ibi: A me er-
go. Circa primū dicitur: e ¶ Et recenſue †in domo
runt. non eſt hîc nomē ciuitatis, ſed puin- theſaurorū
cię vel potius totius regni. ſicut Francia ali-
quando dicit̃ totū regnū, in quo ſunt multę
puinciæ. vñ ſubdit̃: f ¶ Et inuen. eſt in
Egba. Iſtud caſtrū ędificauit Arphaxat rex
Medorū, vt hr̃ Iudith. j. g. ¶ Taliſq; ſcri.
i. regiū decretū. h ¶ Et vt po. fun. ſup. al.
& ſecūdū hoc iſtud tēplū ſecundū non fuit
ita altū de medietate ſicut fuit tēplū Salomo
nis, quod habuit centū & viginti cubitos ī
altitudine: vt hr̃. ij. Para. iij. & idem dicit Io
ſephus. i ¶ Et latitu. Credo ꝙ hîc accipi
tur latitudo p longitudine, vt dicat̃ latitudo
latus magis ptēſum. tāta eñ fuit lōgitudo tē
pli Salomonis. ſ. lx. cubitorū. Si eñ accipere *theſauro-
tur hîc pprie latitudo, ſequeret̃ ꝙ hoc tem- rum
plū ſecūdū fuiſſet latius in triplo q̃; tēplū Sa
lomonis, cui⁹ latitudo fuit. xx. cubitorū. tñ
vt hr̃. iij. Re. vj. Aliq dicūt, ꝙ Cyr⁹ ſic ptu-
lit, vt lr̃a ſonat ex ſuo ſpū: qa ſic ędificabāt tē †vel tale q̃
pla Perſarū, tñ nō fuit ſic factū, ſed ad ſimilitu ſcriptū erat
dinē tēpli prioris à Salomōe facti. Sed hoc in eo me-
nō eſt veriſimile: qa in principio huius libri moriale
dicitur: Suſcitauit de⁹ ſpm̃ Cyri regis Perſa H
rū &c. & iō nō eſt veriſimile, ꝙ ſpū pprio
menſuras tēpli diſpoſuerat ad ſimilitudinē
templorū idololatrię. ſed veriſimilius eſt, ꝙ
ante collocutionem habuit cū ſapientibus
Iudæorū, & ſecūdū eorum cōſilium tēplū
fieri diſpoſuit, & pcepit. k ¶ Ordines de
lapidi. tres. Vtrū aūt iſti tres ordines eſſēt †marmo-
ſecundū altitudinē muri vel ſecūdū eius ſpiſ reis
ſitudinē, nō habet̃: videt̃ tñ magis ſecūdum
ſpiſsitudinē ex hoc qđ ſubdit̃: l ¶ Et ſic
or. de li. &c. In Hebræo habetur: Et ordo
de lignis nouis. Parietes eñ templi exterius
erant de lapidib⁹, ſed interius erant operti ta
bulis ligneis, ſicut & in tēplo Salomonis.
m ¶ Nunc ergo. Hîc conſequēter ponit̃
decreti recitati cōfirmatio. ideo ſubditur:
n ¶ Procul rece. id eſt nullum nocumen
tum inferre, ſed magis adiutorium. vnde
ſubditur: o ¶ Vt de arca re. &c. id eſt
de tributis quæ dantur de regione &c.
Et offerant Moraliter

Moral. d ¶ Tunc Darius rex præ.
Per Dariū regem cōueniēter ſignificari pōt
ſummus pontifex, ad quē ſpectat vniuerſa-
lis eccleſię regimen. Per hoc igit̃ ꝙ ad deter
minationē negotij Darius bibliothecā recē
ſeri fecit & reuolui, ſignificatur ꝙ ſummus
pontifex in determinatione negotiorum fi
dem vel mores tangentium per ſe & per ali
os ad hoc idoneos debet inueſtigare, quid
de hoc ſentiant ſacræ ſcripturæ, & ſecundū
hoc negotia terminare. ſicut Darius poſt di
ctam diſquiſitionem præcepit diligenter
exequi domus dei ædificationem. o ¶ Vt
de arca regis &c. ſtudioſe dentur.
Nam in pijs operibus ſummus ponti-
fex, & etiam alij prælati non ſolùm de-
bent eſſe fauorabiles verbis, ſed etiam
temporalibus auxilijs prout poſſunt.
A me ergo

quodā ſenator, repēte eccleſię doctor, qui dum in expoſitiõe pſalmo-
A rum diligenter attendit, quid Ambroſius, quid Hilarius, quid Auguſtinus, quid Cyrillus, quid Iohannes, quid cęteri ſancti dixerunt: edoctū ſe à ſenioribus Iudęorū, id eſt confitētiū & laudantiū deum probauit. a ℭ Vitulos & ag. Be. Hæc animalia quæ munda ſunt: & frumētū, & ſal, & vinū, & oleū, q̄ ſecūdū legem offeruntur, in ſignificatione bonorū hoim vel operū pfectorū vel charismatū ſpūaliū ſępe ponunt. q̄ nunc iubēte rege in holocauſtū deo cæli offerunt, cū fauētibus mundi principib⁹ res ſanctę eccleſię creſcūt, ſubditiq; eis populi in vnā veritatis fidem Chriſto cõſecrandi aggregant, & quicquid boni naturalis quiſq; diuinitus habuerit, quicq̄d à viris eccleſię ſalubre didicerit, totū in diuinū cultum impēdit. b ℭ Secundum ri. Quia tunc tm̄ vota offerētiū acceptaerūt, cū ſecūdū catholicę pacis ritū offerūtur. q̄ aūt Gētili ſuperſtitione vel hęretica p
1. Tim. 2. a. miſta ſunt, bona non ſunt. c ℭ Orentq; ſecūdū illud Apoſtoli: Obſecro ergo primò oīm fieri obſecrationes, & orationes, poſtulationes, gratiarūq; actiões oibus pro hoībus, pro regibus, & oibus qui in ſublimitate ſunt. d ℭ A me er. Grauiſsima pœna voluit eū punire qui decretū mutaret, damno. ſ. oīm q̄ haberent & aię ſuæ, quam etiā ligno confixus longo cruciatu amitteret.
Myſticè
B ℭ Myſticè aūt opera noſtra lignis comparantur, bona fructiferis, praua autem ſalicibus & incendio dignis, tolliturq; lignum de domo eius, qui holocauſtis dñi contradicit & erigitur, & ipſe in eo cõfigitur, cū opera eorum qui paci eccleſię repugnant omnib⁹ manifeſtè, q; ſint inutilia & puerſa pateſcūt: & ipſi in eis non vitę gaudium, ſed mortis laqueum acquiſiſſe probantur. Dom⁹ quoq; talium publicat. i. publico cenſu pſcribit: cū corpora eorum cū quibus in hac vita remanſerūt, in reſurrectione perpetuò puniēda tormento ſęuis exactoribus, immundis ſpiritibus in poteſtate tradunt. e ℭ Deus au. Decretum ſuum diuinę potētię confirmari deſiderat, & ipſe vt homo temporali regno p̄ditus pro pace domus dei publica lege oīa q̄ poteſt, facit. Quod nūc quoq; in eccleſia gerit, cū terrenæ poteſtates ad fidē conuerſæ p ſtatu eccleſię publica edicta pponunt, & hāc dño iuuante & inimicos debellante placidā pacem ſemper habere cupiunt. f ℭ Seniores. Nunc quoque confluentib⁹ ad fidē populis, & aliqñ his qui foris ſunt fauentibus, ſeniores Iudæorū. i. qui magiſterio digni ſunt eccleſiā quotidie verbo & exemplo ædificant, & pſperant: quia etſi diabolus impugnet, inuenit tñ ſermo dei in quibus vincat. & fugatis aduerſariis muros v̄itatis extruat. g ℭ Iuxta pro. Pręedixerāt em̄, q̄a ſi ędificādo tēplo iſiſterēt, mox donāte dño & op⁹ ipſū cõplerēt, & bõis oib⁹ abūdarēt. ℭ Be. Nemo qd̄ Aggę⁹ dicit ſub Dario rege iacta eē tēpli fūdamēta, ęſtimet cõtrariū huic hiſtorię in q̄ ſcriptū ē, ſcd'o anno Cyri regis fūdatū eē à cęmētariis tēplū multū laudāte deū, & cõgaudēte pplo. Tūc em̄ ipſi⁹ tēpli fūdatio deſcripta ē. i. dom⁹ iterioris, cui⁹ mēſuras ſpēalr̄ Re. & Par. hiſtoria refert. Nūc aūt cū ędificatiõe dom⁹, & porticū & gazophylaciorū, q̄ domū vndiq; ambiebāt, fūdata dicūt ędificia, q̄rū in Para. ita fit mentio: Fecit & atriū ſacerdotū & baſilicā grādē, & oſtia in baſilica q̄ texit ęre. In q̄. ſ. baſilica tēplo circūpoſita ppls ad orādū conſiſtebat, & cuſtodes ac ianitores tēpli p vices die ac nocte exultabāt, ſicut Para. docet. Hęc aliqñ gñaliter cū ipſo tēplo annumerant (vt in euāgelio) vbi docente in tēplo dño, mulierē in adulterio dephenſam adduxerūt Phariſęi & ſcribę: quam nullo mõ niſi in aliqs portic⁹ tēpli itroducere potuerūt. Aliqñ ſepatim ſub noīe gazophilaciorū, vel exedrarū, vel porticuū, vel
Iohan. 8. a. atriorū. vñ: Qui ſta. i do. d. in a. do. d. n. h ℭ Et Artaxerxe. Quærit, quõ iubēte Artaxerxe dicat dom⁹ conſtructa: cū ſtatim ſubiun-
Pſal. 133. git, eā regnāte adhuc Dario fuiſſe completā & dedicatam, niſi fortè credendū eſt etiā Artaxerxē miſſo auro & argēto iuſsiſſe: vbi ſiquid minus in ędificio vel ornatu tēpli vel vaſorum eēt cõpletū, pficeret.
Nam Eſdra

Nam Eſdra illuc properāte, ſcriptū eſt, q; idem rex cū principibus vel conſiliariis ſuis plurimū auri & argenti & vaſorū miſerit ad templū. i ℭ Menſis Adar. Be. Cuius tertia die domus cõpleta eſt. Ipſe eſt Marti⁹, quem ſcriptura duodecimū iuxta curſum lunę ſolet appellare. Nec vacat à myſterio, q; domus dñi, quę ſeptimo menſe in ędificio altaris cœpta eſt, duodecimo mēſe eſt pfecta. Cœpta eſt em̄ in initio menſis ſeptimi, quia oē bonū qd' facimus p̄ueniente gratia ſpūſſancti incipimus, & eadē comitante pficimus. Cõpleta eſt aūt duodecimo C
menſe

illis, ne impediatur opus. Quòd
a ſi neceſſe fuerit, & uitulos, &
agnos, & hædos in holocauſtū
deo cæli, frumentum, ſal, uinum,
b & oleum, ſecundum ritum ſacer
dotum qui ſunt in Ieruſalem, de-
tur eis per ſingulos dies: ne ſit † in
aliquo querimonia. Et offerant a
c oblationes deo cæli, orentq; pro
d uita regis, & filiorum eius. A me b
ergo poſitum eſt decretum, ut c
omnis homo qui hanc mutauerit
iuſsionem, tollatur lignum de do d
mo ipſius, & erigatur, & configa
tur in eo, domus autem eius † pu- e
e blicetur. Deus autem qui habita f
re fecit nomen ſuum ibi, diſsipet
omnia regna, & populum qui ex
tēderit manū ſuam ut repugnet,
& diſsipet domum dei illam quę
eſt in Ieruſalem. Ego Darius ſta-
tui decretum, quod ſtudioſè im-
pleri uolo. Igitur Thathanai dux g
regionis trans flumen, & Sthar-
buzanai, & conſiliarii eius, ſecun h
dū quod pręceperat Darius rex,
f ſic diligenter executi ſunt. Senio i
res autem Iudęorum ędificabāt,
g & proſperabantur iuxta prophe k
tiā Aggęi prophetę, & Zacharię
filii Addo: Et ædificauerunt, &
conſtruxerunt iubēte deo Iſraël, l
h & iubēte Cyro, & Dario, & Ar- m n
a ℭ Qui poſt Darium regnauit, cuius tēpore Eſdras de Babylonia Ieruſalem aſcendit. o
tâxerxe regibus Perſarum: & p
compleuerūt domum dei iſtam,
i uſq; ad diem tertium mēſis Adar,

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Et offerant obla. deo. &c. Ex quo patet, q; iſte rex habebat fidem vni⁹ veri dei, nec tenebat ad legē Moſaicā: cū eſſet Gentilis vt frequenter dictū eſt. ſufficiebat em̄ Gentilibus ad ſalutē credere vnum deū puidētem ſaluti hoim per modū ſibi congruum: & in hoc articulo puidētię cõtinetur totum Chriſti myſteriū implicitè. b ℭ A me. Hîc cõſequēter taxat pœna impediētium ędificationē tēpli, cùm dicitur: c ℭ Vt omnis ho. qui hanc mu. iuſ. ponēdo impedimentū. d ℭ Tol. lignum de do. ip. ad faciendū patibulū in quo ſuſpendat. e ℭ Dom⁹ au. e. pu. i. bona ipſius fiſco regio applicentur. f ℭ De⁹ au. q ha. fe. no. ſu. ibi. Hoc dixit rex deuotus rogans deū cæli, vt per omnipotētiā ſuam & iuſtitiā puniat impediētes dictā ædificationem, ſi aliqui tales ſurgerēt quos nõ poſſet punire, eò q; nõ eſſent ſub ſua poteſtate. g ℭ Igitur Thathanai. Hîc cõſequēter deſcribitur mandati regis executio. & priò circa hoc deſcribit cõſummatio tēpli. ſecūdò dedicatio cõſummati, ibi: Fuerūt autem. Circa primū primò ponit diligentia Gētiliū q erant ſerui regis, iō ſubdit: h ℭ Secūdum qd' prę. Et ſic patet per effectū qd' dictū eſt ſuprà. ſ. q; iſti non habebant volūtatē impediendi opus dei: ſed magis pmouendi declarata circa hoc regis voluntate. ſecūdò ponit executio operis per Iudęos, cū dicit: i ℭ Seniores au. Iud. ædi. populum inducendo ad opus. k ℭ Iuxta prophetiā Aggęi. qui p̄dixerat opus non impediri à Perſis. l ℭ Iubente deo. per Aggęū & Zachariā prophetas ſuos. m ℭ Et iubente Cyro. vt habet ſuprà. j. c. n ℭ Et Dario. vt patet i iſto ca. o ℭ Et Artaxerxe. Dicit aūt Ra. Sa. q; iſte Artaxerxes idem eſt quod Darius, ſed vocatus eſt Darius nomine proprio. Artaxerxes autem nomine communi regio. quia ſecundum ipſum omnes reges Perſarum vocabant Artaxerxes, ſicut & oēs reges AEgypti Pharaones, & Romani Cęſares. Ioſephus verò dicit, q; iſte Artaxerxes fuit fili⁹ Darii. vocat tamē eū Xerxen, quia licet tempore patris tēplum fuerit completum, vt habetur in hoc capitulo: tamen aliqua quæ pertinebant ad ornatū tēpli iam ędificati & aliqua ędificia circa templum tempore ſuo fuerunt facta. p ℭ Et compleuerunt domū dei iſtā vſq; ad diem tertium mēſis Adar. qui eſt duodecimus menſis apud Hebręos, & partim correſpondet Martio noſtro, & partim Februario. quia primus menſis eorum ſemper incipit à propinquiori lunatione ęquinoctio vernali: qd' eſt. xii. die Martii ſiue ſit añ ęqnoctiū ſiue pòſt, ſiue i ipo ęqnoctio.
Fecerunt

Margin: † terror; † ſterqliniū fiat ppter hoc; D; Diuiſio

* b ℭ A me ergo poſitum eſt decretum vt omnis homo qui hanc mutauerit &c. Per quod intelligit, q; impediētes ędificationē eccl'ię icurrūt dānationē æternā. vñ & in literis Papalibus dr̄: Nulli ergo oīno hoīm liceat &c. ſiqs aūt hoc attētare p̄ſum pſerit indignationē oīpotētis dei & btōrū aplorū ei⁹ Petri & Pauli ſe nouerit incurſurū. g ℭ Igitur Thathanai dux. Per iſtos deſignantur illi qui facta ſuper eos manu dñi de impeditoribus ędificationū eccleſiæ fiunt adiutores ædificantium ipſam: & hæc eſt Moraliter

 * mutatio

qui eſt annus ſextus regni Darij
a regis. Fecerūt autem filij Iſraël, a
ſacerdotes & Leuitę & reliqui fi-
liorum tranſmigrationis, dedica
b tionem domus dei in gaudio, & b
obtulerunt in dedicatione do-
mus dei uitulos centum, arietes
ducentos, agnos quadringentos,
c d hircos caprarum pro peccato to
tius Iſraël duodecim iuxta nume
e rum tribuum Iſraël. Et ſtatuerūt
f ſacerdotes in ordinibus ſuis, &
Leuitas in uicibus ſuis, ſuper ope
ra dei in Ieruſalem, † ſicut ſcri- c
ptum eſt in libro Moyſi. Fece- d
g runt autem filij Iſraël tranſmi-
grationis paſcha quartadeci-
ma die menſis primi. Purifica-

E menſe, ob ſignificantiā perfectionis quę hoc numero cōtinetur, maximè propter ſummā apoſtolorū, in quorum fide, & doctrina perficitur eccleſia. Item duodenarius perfectionē fidei, & operationis ſignificat: quia ſiue tria per quatuor, ſiue quatuor per tria multiplices, xij. cōſummabis. Tria aūt ad fidem propter cōfeſſionē ſanctę trinitatis referūtur, quatuor ad opus bonum, propter quatuor principales virtutes, prudētiā, fortitudinem, temperantiam, & iuſti- Sapiē.8.b. tiā, de qbus dicit: Sobrietatē em̄ & prudētiam docet, & iuſtitiam, & virtutem: quib⁹ vtilius nihil eſt in vita hominis. Rectè ergo domus domini ſeptimo menſe inchoata, duodecimo perfecta eſt & dedicata: quia mēs electorū gratia ſpiritusſancti illuſtrat, vt ad pfectionē bonę opationis pueniat cū fide ſanctę trinitatis: ſicq; lętabunda dedicationē retributionis expectat. Et qm̄ hæc retributio futurę ſolennitatis in tempore vniuerſalis reſurrectionis: & in viſione trinitatis pficit, rectè domus dn̄i non ſolū duodecimo menſe tertia eius die completa memoratur. quia em̄ domin⁹ die tertia reſurrexit, reſurrectio noſtra poteſt triduano numero Oſee.6.a. ſignari, de qua dicitur: In die tertia ſuſcitabit nos. Cœpta eſt aūt ędificatio tēpli anno primo Cyri regis, & cōſummata ſexto anno Darij, qui ſunt anni ſecūdū chronicā, xlv. Cyrus em̄ regnauit annis xxx. poſt quē Cābyſes filius eius octo, qui in hoc volumine, ſicut Ioſephus autumat Artaxerxes vocat: poſt quē magi q illū interfecerūt, anno vno poſt ꝗs Darius vſq; ad cōſūmationē & dedicationē tēpli annis ſex: q Iohā.2.a. ſūt anni ꝗdragitaqnq;. Quęrit aūt quō rn̄derūt Iudęi: Quadragita & ſex annis ædificatū eſt templū hoc &c. Sed ſi hiſtoriam Ioſephi legimus, ꝗ poſt cōſummationē & dedicationē tēpli tres annos addit, in quibus peribolus. i. circūpoſita templo munitionū cōſtructio, & ꝗdā alia ꝗ remanſerunt pfecta ſunt, videbimus: quia rectè in ędificatione templi. xlvj. annorū potuerit ſumma cōputari, in quibus eminentiora cuncta fuere cōpleta. ❡ Be. Tēplum ꝟò ꝗq; electam ani- F mam ſignificat propter inhabitantem in ſe ſpiritum Chriſti, & eccleſiam totam, id eſt congregationem omnium electorum angelorum & hominum, etiam ipſum corpus Chriſti de virgine natum exprimit ſine peccato in mundo cōuerſatū, morte ſolutū, & die tertia ſuſcitatū. Cui ſpecialiter aptat ꝙ. xlvj. annis ędificatū dr̄. Aiunt em̄ Phyſici, ꝙ hoc dierū numero corpus humanū in vtero à tpe cōceptionis vſq; ad pfecta mēbrorū liniamenta creſcat. Et decebat vt domus ꝗ corpus dn̄icū ſignificabat, eo annorum numero in Ieruſalem conderet, ꝗ corpus dn̄i in vtero virginis erat creandum. Virgo em̄ Ieruſalem, i. ciuitas regis magni, & viſio illius pacis nominat. Ephe.2.c. de qua dicitur: Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit vtraq; vnū. Sicut etiam 3.Reg.6.a. illud: Oſtiū aūt lateris medij in pte erat dom⁹ dn̄i dextrę, & p cocleā Iohan.19.f. aſcēdebat in ſuperius cœnaculum, & à ſuperiore in tertiū ſpecialiter corp⁹ Chriſti figurauit, de quo dicit: Vnus militū lācea lat⁹ ei⁹ aperuit &c. Oſtiū em̄ lateris medij in parte erat domus dextrę, i. ab orientali angulo lateris meridiani incipiēs, & p interiora eiuſdē lateris occulto itinere paulatim ad altiora cœnaculorū pducēs. quia Chriſtus ianuā nobis ſalutis in dextro latere ſuo voluit aperiri, p cuius ſacrata abluti & ſanctificati introeam⁹ altiorē aulā regni cęleſtis. Aſcēdim⁹ enim p oſtiū medij lateris in ſuperi⁹ cœnaculū, qn̄ p aquā baptiſmi & poculū dn̄ici calicis cōſecrati, ab hac terreſtri cōſecratiōe ad cęleſtiū aīarū vitam puenim⁹. A ſuperiore quoq; in tertiū penetramus, cū beatitudinē aīarū etiā corporū immortaliū perceptione cumulamus. a ❡ Fecerunt autem. Meritò gaudent filij tranſmigrationis, qui captiuitatē euaſerunt, & domum dei ædificare meruerunt, & quaſi deuoti deo famuli in dedicatione dom⁹ eius hoſtias offerunt: & quaſi fraternitatis amatores p peccato totius Iſrael vbicunq; eſſent rogantes eis deū fieri ppitiū, & eos vel inter hoſtes cuſtodi- Lucę.15.b. re, vel ad patriā reuocare. Rectè aūt dedicat templū à ſacerdotibus & Leuitis, & reliquis filiorum tranſmigrationis in gaudio: quia correptis peccatoribus fit gaudium in cælo coram angelis dei & magiſtris, qui pro eorum ſalute laborauerunt, & oībus qui de confuſione peccatorū ad virtutū arcē, terrā. ſ. promiſſionis mente & opere tranſmigrarunt. Sacerdotes ergo & Leuitę & oīs popul⁹ in dedicatione reſtauratę domus gaudent: quia oēs ordines eccleſię recōciliatis per pœnitentiam peccatoribus gaudent. b ❡ Et obtulerunt. Offerunt in dedicatione hoſtias, cùm pro errantium cōuerſiōe deo gratias agunt, cùm multi conſpecta deuotione eorum, ad maiora ſe ꝟtutū opa accingunt, ne ſint ſegniores eis in operando, quibus innocentiores

innocentiores fuerunt minus peccando. Multi etiam qui in fide prę- G ceſſerunt, feruētiora nouitiorum ſtudia ęmulātur. c ❡ Hircos capra. Hirci in hac vita offerūtur pro peccato, cùm electi deo ſupplicant, vt liberētur â peccatis: offeruntur in futuro, cū gratias agūt qui liberati ſunt: ideoq; miſericordias dn̄i in ęternum cantabunt: Pſal.88.a. quia ſemper miſeros ſe fuiſſe & dono eius liberatos eſſe memorabunt. d ❡ Pro pec. Pro peccato etiā totius Iſrael offerunt; quia oportet ſic eos q nobiſcū ſunt, bonis fauere: ſic illorū bona imitando noſtra facere, vt ēt p ſtatu totius eccleſiæ dn̄m dep̄cemur. Vn̄ in oratione dn̄ica nemo ſibi ſpecialiter aliqd petit, ſed omnibus q eūdē patrē habent Matt.6.b. in cælis. Itē ædificato templo dedicatio ſeqtur, cū cōpleta in fine ſeculi ſumma electorū pueniet ad gr̄am cęleſtiū p̄miorū: in qua hoſtię offerunt: de quibus eadem domus, id eſt ecclīa poſt captiuitatē mortalis erumnę reędificata per gloriā immortalitatis dicit: Dirupiſti dn̄e vincula mea, tibi ſa. ho. lau. Et qa Pſal.115.b. offeruntur nō ſolū p donis ꝟtutū, ſed & p mūdanis ſordibus vitiorū: bn̄ poſt vitulos, arietes, & agnos hirci pro peccato totius Iſrael offerunt. gr̄a em̄ de qua virtutū bn̄ficia cōfert, etiā ſcelera aufert. Nec in domo dei † Leui.23.c. habet Pelagius locū. q ſe ſuoſq; pſuadebat libertate arbitrij vel liberari à malis, vel confirmari poſſe in bonis. Pelagius hęreticus e ❡ Et ſtatue. Ordo poſcebat, vt domo dei ędificata mox ſacerdotes & Leuitę q in ea miniſtrarent, ordinarent. Qđ obſeruandū eſt his qui magnificè monaſteria cōſtruunt, vt in his doctores inſtituant, qui ad opera dei populum hortentur, non ibi ſuis voluptatibus ſeruiant. f ❡ Sacerdotes. Be. Qđ dicit ſacerdotes in ordinib⁹ ſuis, & Leuitas in vicibus ſuis cōſtitutos, vices hebdomadarū ſignificat, in qbus omnis cœtus vtriuſq; gradus, per. xxiiij. partes erat diſtributus, ita vt vnuſqſq; ordo vice ſuæ hebdomadis per octauos dies, ſ. à ſabbatho vſque ad ſabathum in templo miniſtraret, & poſt. xxiiij. hebdomadas â templi liber officijs curam proprię rei ageret, vt verba dierū narrant. nā & in circūitu interioris ſacrarij iam fece- H rant portic⁹ tēpli, in quarū ianuis p vices obſeruabant Leuitæ, ſicut ibi dicit. Qđ verò ait: ſicut ſcriptū eſt in libro Moyſi, non ad vices Leuitarū, ſed ad opera dei pertinet. Moyſes enim ſcripſit, quid ſacerdotes, qd Leuitę in domo dei operarent. Vices verò Leuitarū, & ordines ſacerdotū p ſortes. xxiiij. non Moyſes, ſed Dauid rex cū prophetis ſacerdotibus, & Leuitis ſui temporis deſcripſit. Et nunc quoq; ędificata & dedicata eccleſia p regenerationē nouorū in fide populorū, ſtatui decet ſacerdotes & Leuitas in ordinibus ſuis & vi- 1.Para.16. cibus ſuis, qui ſunt ſuper opa dei: vt nō ſolū ſacramētis fidei inuitentur populi, ſed exemplis & eruditione p̄cedētiū iuſtorum ad agenda ꝗ dei ſunt, accingant. & hoc non pro captu humani ingenij, ſed ſicut ſcriptū eſt in libro Moyſi. cui conſonat illud euangelij: Euntes docete oēs gentes bap. e. &c. docētes eos ſeruare oīa mandata dei. Mat.vlt.d. Non em̄ auditores noſtra ppria, ſed ea ꝗ legis & euangelij ſunt, mādata docere debemus, ſi ad pręmia dn̄i vnà cū eis peruenire curamus. g ❡ Fecerunt autem fi. Ideo ſpecialiter ædificata & dedicata domo dn̄i celebratio paſchę memorat, cùm nulli dubium eſſet tam religioſos paſcha ſuo tempore celebrare, vt myſticè inſinuaretur hanc eſſe ſummam perfectionis, cum pręteritis omnibus mundi illecebris tota ſemper intētione mentis alterius vitę meditamur ingreſſum. Paſcha em̄ tranſitus interpretatur: quia filij Iſrael in eo

☞ per immo

Nicolaus de Lyra.

a ❡ Fecerunt autem. Hîc conſequēter deſcribit tēpli ędificati dedicatio. & patet lr̄a vſq; ibi: c ❡ Sicut ſcriptum eſt. hoc non refert ad ordines ſacerdotū & vices Leuitarū, quos Dauid inſtituit, vt hr̄. i. Paral. ſed ad officia ſacerdotū & Leuitarum, de quibus habetur Leuiti. xxiij. c ❡ Fecerunt autem filij tranſmigra. i. filij Iſrael qui venerant de tranſmigratione. e ❡ Paſcha quartadecima die menſis primi. ſecundum qđ pręcipitur Exo. xij.

Quaſi vnus

mutatio dexterę excelſi. a ❡ Fecerunt au. filij Iſrael &c. Se- Moraliter quitur: b ❡ Et obtulerunt dedica. Poſt ædificationem enim fidelium per veritatis p̄dicationem debent applicari ad opus bonū. & hæc applicatio eſt quædam dedicatio. debent etiam offerri in gaudio: quia ſacrificia coacta non placent deo. d ❡ Fecerunt autem filij tranſmigratio. pa. Per qđ deſignat, ꝙ poſt trāſmigrationem de vitijs ad ꝟtutes & non an̄, debent recipere fideles ſa-

cramentum

per immolationẽ agni de AEgyptiaca ſeruitute ad libertatẽ tranſie
A runt. vel ipſe agnus.i. Chriſtus pro nobis immolatus trãſiuit ex hoc
mundo ad patrẽ. quod imitamur cùm ab infimis voluptatibus ad
cęleſtia quęrẽda tranſimus, & verè perficimus, cũ à carnis ergaſtulo
ſoluti cęleſte regnũ intramus: ¶ Be. Quare de paſcha poſt ędificatã
domũ refert, cũ p̄dictum ſit, ꝙ à primo die
aduẽtus eorũ in Ieruſalẽ in cunctis ſolenni
tatibus dñi legitimas hoſtias, & holocauſta
offerrent, niſi vt inueniret ꝙ ędificationem
tẽpli eadẽ qua inceperũt mentis deuotione
cõpleuerũt. Ibi em̃ p̄dictũ eſt: quia cõgrega-
tus eſt populus quaſi vir vnus, & ſurrexit
Ioſue & fratres eius, & ædificauerunt alta-
re, vt immolarent in eo holocauſta: & nunc
dedicato tẽplo inſtante anno. xlvj. eadẽ pie
tas religionis oĩm mẽtibus ineſſe memorat,
cũ dicit purificatos fuiſſe ſacerdotes & Le-
uitas, quaſi vnũ oẽs mũdos ad ĩmolandum
paſcha. Quę em̃ in hac vita maior põt eſſe
pfectio: q̃ mũdę multitudinis vnitas, multa
em̃ ſacerdotũ, multa Leuitarũ erant milia,
ſed oẽs purificat & mundi ad celebrãdũ pa
ſcha corde vno & aĩa vna, nec diſpar in po
pulo vnitas, cũ dicit ad ĩmolãdũ paſcha vni
uerſis filijs tranſmigrationis & fratribus ſuis
ſacerdotibus. & ibi ſtatim infertur: Et come
derunt filij Iſrael &c. Oĩbus ergo immolatũ
eſt paſcha, omnes comederũt, non ſolũ qui
reuerſi fuerant de captiuitate, ſed & oẽs qui
alicubi antea conſtituti ſeparauerunt ſe eo
tẽpore ad eos. Quod etiã de proſelytis intel
ligi põt, qui natura Gẽtiles in ritũ eorũ con
uerſi ſunt circũciſione & hoſtijs purificati,
B vt digni eſſent pticipatione ſacramenti ſalu
taris. Nuſq̃ aliâs (ni fallor) ex quo egreſsi
de AEgypto tantę deuotionis cũ ſacerdoti
bus & Leuitis magiſtris. ſ. ſuis fuiſſe reperiũ
tur. Sed hæc deuotio caſtigatione diuina fa
cta eſt: quia pro peccatis hoſtib⁹ traditi, ſed
pœnitẽtia & cõfeſsione liberati ſunt deo me
lius ſeruituri. Videmus quoq̃ illos qui tem
plũ corporis ſui peccando pphauerũt, & per
hoc à diabolo captiuati ſunt, per pñiam re
dijſſe, quibus manſione in ſe dño reparent.
¶ Notandũ em̃, ꝙ Salomon prius tẽplum
maxĩa pace regni breui tpe & nullo cõtradi
cẽte pfecit. Deſtructũ aũt ppter pctã filij trãſ
migrationis magna cõpũctione cordis lon
go inſiſtẽtes labori, & ſępe ab inimicis retar
dati, tãdẽ diuinit⁹ adiuti reſtaurarunt. Facile eſt em̃ quęq̃ cõuerſum
diabolo renuntiare, vnũ & verũ deũ cõfiteri & pcipere ſacramenta
Chriſti. hiſq̃ initiatũ in remiſsione oĩm pctõrũ tẽplũ ei⁹ effici, & ac-
ceptã vitę innocẽtiã comitãte ei⁹ gr̃a ſeruare. Sed multi laboris eſt,
ſi qs accepta fidei ſacr̃a peccãdo cõtẽnit priſtinã recipere dignitatẽ:
quia iterũ baptizari nõ poteſt ſed longo pñię labore pct̃m abluen
dũ eſt, cui⁹ ablutioni ipſa cõſuetudo vitiorũ q̃ſi inimica Samarita-
norũ turba repugnat, tãtò ad ſuperãdũ difficilior, quantò diutius
terrã cordis v̾tute vacuã poſſedit. a ¶ Et fe. ſo. Be. Põt ĩ hoc loco
celebratio paſchę ad reſurrectionem referri, vt ædificatio templi p̄-
ſentẽ eccleſiæ ſtatum ſignificet. dedicatio vitam futurã, quæ in ani-
marũ cũ de corpore exierint, lętitia agitur. immolatio paſchæ gl̃iam
reſurrectionis, cũ electi ĩmaculati carne agni non in ſacramento cre
dentes, ſed in re ipſa & veritate reficiuntur. Vnde hoc in paſcha oẽs
1.Iohan.1.c quaſi vnus affuiſſe phibent: quia tunc veraciter agnus dei qui tollit
pctã mundi. vñ Iohannes: Sanguis Ieſu Chriſti dei emundat nos ab
omni pctõ. Tunc vera erit vnitas, cũ fuerit deus oĩa in omnibus, &
azymorum ſolennitas in lætitia, cùm nullo remanente fermẽto ma
litię & nequitię omnes in veritate & ſynceritate cordis diuinæ vi-
ſioni adhęrebunt: non in ſeptem diebus labentis ſeculi, ſed in vna
die perennis vitę in atrijs dñi, q̃ melior eſt ſuper ratione tanti operis
ponit numer⁹, q̃ ille cui ſeptiformẽ gr̃am ſpiritus, q̃ operantes adiu
uamur, & requiem animarũ, aut reſurrectionẽ corporum quã bene
operãtes ſperam⁹, denuntiat. b ¶ Septem diebus. Quia per oẽ
ſeculi tempus in ſynceritate & veritate, imò in omnium bonorum
victimis & holocauſtis vita ducẽda eſt: quia Chriſtus paſchali tem-
pore tranſitoriè mortem guſtauit, ſed æterna reſurrectionis v̾tute
deuicit. c ¶ In lætitia quoniam lætificauerat eos domi-
nus, & conuerte. &c. Hæc eſt em̃ maxima nũc in futuro iuſtorũ
lætitia
lętitia, perfectũ eſſe opus iuſtitię vel eccleſię, cõuerſis etiã Gẽtilibus, q C
olim reſiſtebãt ad adiuuandũ eius ſtatũ, id eſt confirmandã Chriſtia
nę religionis pacẽ per mundum.

ti enim fuerant ſacerdotes & Le-
uitæ quaſi unus, omnes mundi a
ad immolandum paſcha uniuer-
ſis filiis tranſmigrationis & fra-
tribus ſuis ſacerdotibus & ſibi:
a ¶ Non in fermento ve. &c.
Et comederunt filij Iſraël qui re-
uerſi fuerant de trãſmigratione,
& omnes qui ſe ſeparauerant à
a ¶ Qui. ſ. inquinationibus ſeruiũt. b ¶ Sunt & gen-
tes cęli. qui. ſ. ab eis ſeparati in vnitate & caſtitate dño
ſeruiunt, eiuſq̃ ſolennia ſyncero corde celebrant.
coinquinatione gentium terræ
ad eos, ut quęrerent dominum
a deum Iſraël. Et fecerunt ſolenni- b
a ¶ In azimis ſyn. & ve.
b tatem azymorũ ſeptem diebus
c in lętitia, quoniam lætificauerat
eos dominus, & conuerterat cor c
regis Aſſur ad eos, ut manus eo-
rum adiuuaret in opere domus
domini dei Iſraël. Cap. VII.

d Oſt hęc autẽ uer- d
ba in regno Arta
xerxis regis Per-
a ¶ Computata generatio-
ne vſq̃ ad Aaron legitimus
ſacerdos computabatur.
ſarũ Eſdras filius c
Saraiæ filij Azariæ, filij Helcię,
filij Sellum, filij Sadoc, filij Achi
tob, filij Amariæ, filij Azariæ,
filij Maraioth, filij Zarahiæ, fi-
lij Ozi, filij Bocci, filij Abiſue, fi-
lij Phinees, filij Eleazar, filij Aa-

GLOS. ORDI.

Oſt hæc. Cap. VII.
Be. Hucuſq̃ reditus populi de Ba
bylone in Ieruſalem, & relatio va
ſorum, dedicatio tẽpli, & celebratio ſolẽnita
tũ, & dedicatio canticorũ dñi, q̃ in terra alie
na non poterãt cãtari, ſub Zorobabel & Io
ſue, deſcribunt, q̃ oĩa humanę ſaluatiõis in
Chriſto cõtinẽt formã, cũ hi q cũ pctõ ori-
ginali ĩ mũdũ venerãt, ſacramentis fidei pu-
rificati ſaluant: vel q peccãdo fidẽ corrũpũt,
pœnitẽdo reſipiſcunt, & vtriq; p eũdẽ ſalua
torẽ verũ regẽ, & ſacerdotẽ, verũ paſcha ce-
lebrantes de mũdo ad patrẽ, de morte tranſ
eunt ad vitã. Sed qa tẽplo incẽſo, vrbe ſub
uerſa, ſcripturę quoq̃ fuerũt peruſtę, & has
miſerante dño repari oportebat, vt qui ędi
ficia eruta reſtaurauerãt, haberẽt vñ ipſi mo
niti intus diſcerẽt reſtaurari. vnde ſequitur:
d ¶ Poſt hæc. Be. Hũc Artaxerxẽ ſub q̃
Eſdras de Babylonia Ieroſolymã aſcẽdit,
Ioſephus putat eſſe Xerxen filiũ Darij, qui
poſt illũ regnauit: ſed chronicorũ libri ſuc
ceſſorẽ eiuſdẽ Xerxis. Regnauit aũt Darius
ſub quo ędificatũ eſt templũ, annos. xxxvj.
poſt quẽ Xerxes annos. xx. poſt quẽ Archa
banus mẽſes. vij. quos chronographi pro
anno poſuere. poſt hunc Artaxerxes an. xl. D
Et ipſe ſcriba

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Quaſi vnus. i. totaliter & perfectè.
c ¶ Et cõ. cor. re. licet em̃ pricipaliter di
ceret, rex Perſarũ, eò ꝙ ibi erat tranſlata mo
narchia, tñ dicit hîc rex Aſſur: quia regnum
Aſſyriorũ erat ſub eo, ſicut rex Frãcię dicit
rex Nauarræ.
* cramentũ euchariſtię. b ¶ Et fece. ſo. A Moraliter
zy. Oẽ tp̃s p ſeptẽ dierũ circulũ reuoluitur.
Per hoc ergo, ꝙ fecerũt ſolẽnitatẽ azymo-
rũ dieb⁹ ſeptẽ, ſignificat ꝙ fideles oĩ tpe vi-
uere debẽt ĩ azymis ſynceritatis & v̾itatis.

NICO. DE LY.

Cap. VII.

Oſt hæc autem. Poſtq̃ ſuperius actũ eſt de ppl̃i redu
ctiõe, hîc cõſequẽter agit de ei⁹ inſtructiõe p Eſdrã ſacer
dotẽ. ipſe em̃ Eſdras primò venit de Babylone cũ Zoro Diuiſio
babel & Ioſue: ſed poſtea redijt, vt aliquos de illis q re-
manſerant, ſecũ adduceret, & gr̃as à rege ĩpetraret. primò igit ſub i-
pſo deſcribit ordinatio tẽpli, ſecũdò ĩformatio ppl̃i. c. ix. Circa pri-
mũ priò deſcribit ipi⁹ Eſdrę legatio; qa fuit miſſ⁹ à rege tãq̃ legatus
à latere. ſcd'ò legatiõis executio. c. viij. Pria ĩ tres. qa priò deſcribit le
gati cõditio. ſcd'ò legatiõis forma ſiue explicatio, ibi: Hoc eſt aũt ex
emplar. tertiò gr̃arũ actio, ibi: Bñdict⁹ dñs. Circa primum dicitur:
d ¶ Poſt hæc au. Dicit aũt Ra. Sa. ꝙ iſte fuit Dari⁹, vt dictũ eſt
c. p̄ce, & fuit iſtud anno. vij. regni eius. ſ. anno imediatè ſequẽti poſt
cõſũmationẽ tẽpli: q̃ facta fuit an. vj. regni ei⁹ Ioſeph⁹ v̾ò dicit, ꝙ
iſte fuit fili⁹ Darij quẽ vocat Xerxẽ, vt dictũ ẽ. c. p̄c. e ¶ Eſdras fil.
Sa. in, hoc oſtendit cõditio legati q̃tũ ad gen⁹: quia deſcendit de A
arõ. multi tñ intermedij hoc omittunt, qui ponuntur. j. Paralip. v.
Et ipſe ſcriba
Moral. d ¶ Poſt hæc. Artaxerxes lumẽ ĩ ſilẽtio tẽtãs ĩterp̄tat, iõ Moraliter
p ipſum Ieſus Chriſt⁹ ſignificat de quo dr̃ Lu. ij. e. Lumẽ ad reuela.
gẽtiũ &c. Ipſe etiã eſt rex regũ, ſicut de Artaxerxe dr̃. j. in hoc. c. Ipſe
etiã tẽtat, nõ vt aliqd ſibi de nouo ĩnoteſcat, ſed alijs. Tẽtat etiã in ſi-
lentio: quia tẽtat⁹ ab eo ignorat ꝙ ab eo tentet, niſi ſibi diuinit⁹ reue
let: igit p regnũ Artaxerxis eccleſia q̃ regnum Chriſti dicitur, bñ ſi-
gnificat. e ¶ Eſdras fi. Sa. Per Eſdram qui adiutor interp̄tatur:
bonus doctor vel p̄dicator ſignificatur. vnde. j. Cor. iij. ca. Paulus
doctor gentiũ, & p̄dicator dicit de ſe & ſibi ſimilibus: Dei adiutores
ſumus. Igitur in regno Artaxerxis Eſdras tanq̃ legatus à rege mit-
tit, cùm ad docendum ppl̃m doctor vel prędicator à Chriſto vel
ei⁹ vicario deſtinatur. Cuius aũt conditionis eſſe debeat, ſubditur:
 * Et ipſe ſcriba

ron ſacerdotis† ab initio. Ipſe Eſ-
a dras aſcēdit de Babylone, & ipſe a
ſcriba uelox in lege Moyſi, quā
dominus deus dedit Iſraël. Et de b
dit ei rex ſecūdum manū dñi dei c
eius bonam ſuper eum, omnem

a ❡ Prolepſis, nam in ſequentibus quomodo venerint, & exercitum congregauerint, plenius ſcribitur.

b petitionem eius. Et aſcēnderunt d
de filiis Iſraël, & de filiis ſacerdo-
tum, & de filiis Leuitarum, & de
cantoribus, & de ianitoribus, &
de nathinęis in Ieruſalem, anno
ſeptimo Artaxerxis regis, & ue-
nerunt in Ieruſalem menſe quin-
to, ipſe eſt annus ſeptimus regis.
c Quia in primo die menſis primi
cœpit aſcendere de Babylone,
& in primo die menſis quinti uē-
d nit in Ieruſalem, iuxta manum
e dei ſui bonam ſuper ſe. Eſ- e

a ❡ Adiutor.

drâs autem parauit cor ſuum, ut f

a ❡ Quam flamma conſumpſerat.

inueſtigaret lēgem domini, & fa g

a ❡ Cœpit facere & docere.

cēret, & doceret in Iſraël pręceptū h i

E a ❡ Et ipſe ſcriba velox. Beda. Scriba velox in lege Moyſi ap
pellatur Eſdras: quia Eſdras legē Moyſi quę conſumpta erat, refecit:
Eſdras ſcriba velox & etiam (vt cōis maiorū fama eſt) omnē ſacrę ſcripturę ſeriē, quam
ignis aſſumpſerat prout videbatur legentibus ſufficere, ſcripſit: & nō
nulla (vt referunt) q̄ opportuna putabat, adiecit, de q̄bus eſt & illud:
Deu. 34. d. Et nō ſurrexit propheta in Iſrael, ſicut Moy
†primi ſes, quē noſſet dn̄s facie ad faciē &c. Quæ v̄
ba dicere non potuit, niſi qui diu poſt Moy
1. Reg. 9. b. ſen vixit. Et in lib. Samuelis olim in Iſrael ſic
loquebat̄ vnuſquiſq; vadens cōſulere deum.
Venite, eamus ad videntem. Qui em̄ pro-
pheta hodie dicitur, olim vocabāt̄ videns.
Nōnulla autē integra volumina, q̄ quōdā
in populo Iſrael habebāt̄, intacta reliquit. iō
corū nihil aliud q̄; nōis memoria habet̄: vt
eſt illud i libro Numerorū. vn̄ dicit̄ in libro
Num. 21. c. bellorū dn̄i: & in Ioſue: Nōnne hoc ſcriptū
Ioſue. 10. c. eſt in libro iuſtorū. In Reg. quoq; & Parali.
3. Reg. 11. g. voluminib⁹ memorant̄ libri hiſtorici, pphe
2. Para. 9. g. tarū, Ahię, Sylonitis, & Semeię, Abdo &
Nathā, Iſaię quoq;, & Iehu filij Anani. i. qui
3. Regū. 16. librū Regū Iſrael ſcripſiſſe dicit̄: & multa a-
lia quorū nulla debent hodie poſſe reperiri
veſtigia. Ferūt quoq; pro certo Hebræi, q̄
leuiores literas excogitauit ſub nominibus
earū, quas antè habuerant, q̄b⁹ velociſsimè
tantā librorū copiā q̄ cōſumpta erat, refice-
ret. Ideo nō ſolū ſcriba, ſed etiā velox noiat̄.
Priores aūt literę remanſerūt apud Samari
tas, quibus illos quinq; libros Moyſi quos
ſolos de ſcriptura ſancta receperāt, ſcribere
ſolebant. b ❡ Et aſcenderunt de fi. Iſra
el. Be. Notandū q̄ in capite hui⁹ libri ſcri-
ptū eſt, q̄ ad pmiſsionē Cyri aſcēderunt de
Babylone Zorobabel & Ioſue, & de filijs Iu
da & Beniamin cū ſacerdotibus & Leuitis
oēs quorū ſuſcitauit de⁹ ſpm̄: de q̄bus addi
tū eſt, q̄ eſſent de captiuitate quā tranſtulit
Nabuchodonoſor in Babylonē. Hîc autē
ſub Eſdra duce nulla Iudę, & Beniamin, vel
Nabuchodonoſor: ſed tm̄ filiorū Iſrael & ſacerdotum & Leuitarū,
qui cum illo aſcenderunt, mentio eſt. Vnde videtur q̄ illi de Iuda &
F Bēiamin fuerūt, quos Nabuchodonoſor captiuauit. Hi aūt de decē
tribubus, qui ſpecialiter poſt diuiſionē Iſrael vocabant̄: quos Aſſy-
riorū reges lōgè antè captiuauerant, & vltra mōtes Medorum fece
runt habitare. Tunc ergo duę tribus maxima ex parte redierunt, &
templum graui labore reſtaurauerunt. Decem autem tribus quę mi
norem religionis curam habuerunt. quia deſtructo Chaldæorum
imperio liberè ſub regibus Perſarum viuebant, cū templum ædifi-
catum & compreſſam eſſe Samaritanorum inuidiam compererint:
tandem aliqui ex eis redierunt plures ibidem reſederunt, quorum
progenies vſq; hodie in eiſdem partibus detineri & ſeruire gēti Per
ſarum perhibetur. Sicut autem Zorobabel & Ieſus Chriſtum ſi-
gnificant, qui captiuitatē humani generis ſua gratia relaxat, & ſuam
in nobis domum ſanctificando, & poſsidendo ædificat: Sic Eſdras
ſacerdos & velox ſcriba eundem qui non venit ſoluere legem, ſed
Matt. 5. b. adimplere, figurat: qui ideo ſcriba legis vel ſcriba velox in lege Moy
ſi potuit vocari: quia ip e Moyſi legē p angelū dedit, ipſe prophetas
veritatē docuit, ipſe electorum mentes ad intelligendam & faciendā
patris voluntatem accendit. Vn̄ hoc teſtamentum quod diſponam
domui Iſrael poſt dies illos, dicit dominus, dando leges meas in mē
Pſal. 44. a. te eorum &c. Et lingua mea calamus ſcribę &c. Lingua enim pro-
phetæ calamus erat velocis ſcribę: quia quæ dominus illum ſine
mora temporis intus docebat, hoc ipſe per officium linguæ foris
temporaliter declarabat. Eſdras quoq; interp̄tat̄ adiutor: quia ſolus
Chriſtus populum ſuū à tribulatiōib⁹ liberat de cōfuſione vitiorū
ad pacē v̄tutū, pficientib⁹ meritorū gradib⁹ inducit. vn̄: Auxilium
Pſal. 120. a. meū à dn̄o &c. Ad hoc ſicut Eſdras ptē populi nō minimā de capti
uitate Ieroſolymā reduxit, & pecuniā ac vaſa ſancta in gloriam tem
pli, & populum ab vxoribus alienigenis pōtificali autoritate pur-
gauit, ita Chriſtus in carne apparens confuſionē mundi libera con-
fuſione vitiorum itrauit: vt nos ſecū rediens ab omni confuſione li-
beratos ad tranquillitatē ſupnę pacis induceret, cuius pacis pignus
in præſenti accipim⁹, ſecundū illud: Pacē relinquo vobis, pacē meā
Iohā. 14. d. do vobis. i. temporalē vitā pegrinantib⁹ relinquo: perpetuā ad cę-
leſtem patriā puenīētibus do. c ❡ ❡ Quia in primo. Beda. Pri-
ma die mēſis cœpit aſcendere de Babylone, & quinto cum filijs trāſ
migrationis, & primo die menſis puenit in Ieruſalem. Primordiū
enim menſis

enim mēſis in qua luna nouū à ſole lumē mutuari creditur, nouum G
doni cęleſtis initiū ſignificat: & bene prima die menſis primi aſcendit
Eſdras de Babylone cū eis, quos à captiuitate ſaluabat: quia princi-
pium ſanctę conuerſationis, in quo Sathanę & regno eius abrenun-
tiam⁹, illuſtratiōe fit diuinę pietatis in nobis. Primo quoq; die mē
ſis quinti puenit in Ieruſalē: quia & hoc nō
nr̄i libertate arbitrij, ſed inſpiratione ſupnę
lucis fit, vt audito euangelio eccleſiæ mem-
bris incorporemur. Pulcherq; & ſalubris in
eccleſia mos, & doctrina patrū inoleuit, vt &
his qui catechizant̄, quatuor euangeliorū ſa
cramentum explanetur, & recitetur in exor
dio. Item prima die menſis quinti venit cū
his qui liberati erant ab hoſtibus in Ieruſa-
lē: q̄a dū cōpletis q̄tuor euāgeliorū p̄ceptis
cęleſte regnū ingredimur, quaſi nouū mēſis
initiū celebramus: quia nouę iā lucis gaudia
in ſole iuſtitiæ cernimus: velut poſt quatuor
mēſes lucidæ actionis, quos in via pergim⁹
quintū menſem perpetuæ remunerationis
in luce patriæ cæleſtis agimus. ❡ Be. Primo
menſe cœpit Eſdras aſcendere de Babylo-
ne, & quinto cū filijs tranſmigrationis venit
in Ieruſalem. Quatuor enim menſes iter de
Babylonia in Ieruſalem cōplet: quia p qua-
tuor libros euangelij fidem & ſacramēta ve
ritatis diſcimus, quib⁹ de captiuitate diabo
li dn̄o duce erepti ad libertatē filiorū dei a-
ſcendimus, & in eiſdem libris p̄cepta conti
nent̄ operum: quorum quaſi greſsibus quo
tidianis ad ſuperna promiſſa veniamus.
d ❡ Iuxta manum dei. confirmatus. ſ.
gratia & protectione diuina qua proſperè
2. Cor. 5. d. cœpta pficeret. Sic & Chriſt⁹, quia de⁹ erat
in Chriſto mundum reconcilians ſibi. ma-
nus quoq; dei ſuper eius humanitatem fuit,
qua in paſsione exaltatus, & ad mœnia ſup-
nę ciuitatis aſcendit, & fidelibus ſuis iter pa
tefecit. e ❡ Eſdras au. parauit. Magna
virtus hominis parare cor ſuum ad obſe-
Pſal. 56. b. quium diuinę voluntatis, & dicere poſſe: Paratum cor meum deus,
paratum cor meum. ❡ Beda. Chriſtus quoq; parauit cor ſuum,
vt inueſtigaret legem domini: quia talē ſibi hominē quā ſuſcipere
diuinitus prouidit, qui non ſolùm ſine peccato, ſed etiam plenus
eſſet gratia & veritate: qui nulla ſibi repugnante lege peccati, legem
dei abſq; vlla mētis vel carnis cōtraditiōe ſeruaret. vn̄: In capite libri
ſcriptū eſt de me &c. Itē dn̄s inueſtigauit legē dei: quia abiectis Pha
Pſal. 39. b. riſęorū traditionibus ſcripturam ſanctā myſticè intelligere docuit,
H & decreta euangelij quæ attulit magis perfecta & deo accepta q̄; ea
quę per Moyſen præmiſerat, oſtendit. Vnde: Audiſtis, quia di-
Lucæ. 6. d. ctum eſt antiquis: Diliges amicum tuum, & odio habebis inimi-
cum tuum. Ego autem vobis dico: Diligite inimicos veſtros &c.
Artaxerxes.

Nicolaus de Lyra.

a ❡ Et ipſe ſcriba velox. quia legem cōbuſtam à Chaldæis
reparauit. & quia nouas literas inuenit, quibus verba Hebraica ex-
peditius & melius ſcribuntur, & ſic oſtēditur eius conditio quantū
ad ſcientiam. b ❡ Et dedit ei rex. i. petitiones ſuas conceſsit.
c ❡ Secundum manum domini dei eius bonam ſuper
eum. quia hoc factum eſt magis ex dei bonitate q̄; Eſdræ idoneita-
te. d ❡ Et aſcenderunt de filijs Iſrael. quia Ieruſalem eſt in al
tiori ſitu q̄; regio Babylonis, vnde receſſerunt. e ❡ Eſdras autē
parauit cor ſuum. i. totam attentionem ſuam poſuit. f ❡ Vt
inueſtigaret legem domini &c. eam reparando. g ❡ Et fa
ceret. eam opere adimplendo. h ❡ Et doceret in Iſrael. Hîc
eſt debitus proceſſus doctoris, ſicut Ieſus cœpit facere & docere,
vt habetur Act. 1. a. i ❡ Præceptum & iudicium. Hoc eſt
autem exemplar epiſtolę edicti &c. quantùm ad moralia.
Et iudicium

Moraliter
a ❡ Et ipſe ſcri. ve. in lege. ſ. domini. i. ſtudioſus debet eſſe
in ſcripturis veteris ac noui teſtamenti. iō ſequitur: e ❡ Eſdras
autem pa. cor ſuum vt inue. le. do. ſ. quęrēdo ei⁹ ſanū intelle-
ctum. g ❡ Et faceret & doceret in Iſra. Doctor em̄ & p̄dica
tor non ſolū debet docere v̄bis, ſed etiā factis & exemplo Chriſti:
de quo dicitur Actuum primo. a. Cœpit Ieſus facere, & docere.
Artaxerxas

a ¶ Artaxerxes rex. Artaxerxes qui deuota mente templum
A & ſacerdotes domini veneratur, eiq; famulabatur: Chriſtianos principes, ſicut Darius ſignificat. Nec mirum ſi ſucceſſores Cyri qui tẽplũ & ciuitatẽ fecerũt ędificari: q ſeruos ei⁹ ac legẽ dilexerũt atq; iuuerunt, Chriſtianos reges figurãt: cùm ipſe dñs per ꝓphetã Cyrũ ſignificare filium ſuum dixit: & ei⁹ nomi
Eſa. 45. a. ne illum honorificauerit, dicens: Hæc dicit dñs Chriſto meo Cyro. b ¶ A me de. Quia ad regem peruenerat fama diuinę virtutis, ꝑ quã ille incẽſam à Chaldęis legẽ (eiſ
† ſtatutis dẽ quibus prius proprijs ſermonibus, q̃uis alio literarũ charactere) nouauerit. c ¶ Vt cui. Oĩbus licẽtiã eundi tribuit: nullũ ire cõpellit. Chriſtiani principes nullũ cogentes, ne ſit incerta voluntas fidei, oĩbus quib⁹ placuerit in regno ſuo Chriſtũ colere permittunt. d ¶ Et ſe. con. In libro Eſther legitur moris fuiſſe Perſarum regibus, vt in cũctis agendis vel diſcernendis. vij. cõſilio vterent. Septem cõſiliarijs vtunt fideles, cũ in omnibus q̃ faciunt præcepta diuinę ſcripturæ ſe
Pſal. 11. b. quũtur. De qua dicitur: Eloquia dñi, eloquia caſta, argentum igne examinatũ, probatum terrę, purgatum ſeptuplum. i. ſancta illuſtratione ſeptiformis ſpũs perfectum. e ¶ Miſſus es. Mittit Eſdras à faciè regis & ſeptem conſiliatorum eius, vt viſitet Iudęam & Ieruſalẽ: & cõuerſi ad fidẽ principes ſeculi & ſcripturarũ perſuaſionibus roborati, Chriſtum ad ſaluandam eccleſiã & cõgregandã de gentibus quotidiano auxilio, qđ Eſdræ nomen ſignificat, venire deſiderant, dicẽtes:
Pſal. 79. b. Domine deus virtutũ conuer. reſpice de cælo vi. & viſi. iſtã &c. f ¶ Quę eſt in. Mirũ ꝙ inuenitur verbũ in epiſtola Artaxerxis quo; ꝓphetę ſolent vti: cũ dicit legẽ dei eſſe
Aggi. e1. a. in manu ſerui illius. ſcriptum eſt enim: Fa-
3. Reg. 17. c. ctum eſt verbum in manu Aggęi prophe-
4. Re. 17. b. tę. Et dominus fecit quod locut⁹ eſt in ma-
B nu ſerui ſui Eliæ: Et teſtificatus eſt dñs in Iſrael & in Iuda per manũ oĩm ꝓphetarũ. qa ſcilicet ꝓphetę nõ minus operando q̃ loquendo q̃ dei ſunt, ꝑdicabãt. ¶ Chriſtus legẽ in manu habuit: qa eã quõdã ꝑ Moyſen ꝓut voluit, ſtatuit: & nũc eandẽ ꝑ ſemetipm immutãs ad ꝑfectiora trãſtulit. g ¶ Et vt fe. Notanda fides & ſapiẽtia regis & conſiliatorũ ei⁹ q dona ſua magis ꝑ illũ q̃ legẽ dei in manu habebat. i. ope cõplebat offerenda eſſe intellexerũt. h ¶ Cuius in Ie. Bed. Fideliter & doctè eũ in Ieruſalẽ habere tabernaculũ dicit: quẽ ſuprà dixerat deum cęli. tabernaculo ei in itinere vtimur: & de⁹ cæli tabernaculum habet in Ieruſalẽ: qa qui æternam ſedẽ in cælis habet, ipſe cũ peregrinãtibus in hac eccleſia ſanctis ad tempus mora
Apoc. 21. a. ri dignatur. vnde: Ecce tabernaculum dei cum hominibus. Et quia Eſdras non ſolùm prędicatorũ, quorũ vnus erat, ſed etiã Chriſti: ad cuius mẽbra pertinebat, typum geſſerit: quaſi ꝑ illũ dona offerimus, cũ in oĩbus opitulatiõe indigem⁹: vt bõa q̃ agim⁹, deo
Iohã. 14. a. patri accepta ſint. Nemo eñ, inquit, venit
1. Iohã. 2. a. ad patrem niſi ꝑ me. & de illo Iohãnes ait: Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. i ¶ Et om. ar. De hac pecunia fideles in eccleſia ſua bona opera clarere cupiunt: vt ꝑ hoc patrem cum ſanctis habeãt: & alij ipſorum exemplis proficiant. Nam quaſi de argento & auro noſtro ſacrificia, libamina, & hoſtiæ ad offerẽdum domino comparant: cùm viſa operũ noſtrorũ claritate proximi cõuertunt ad officium pietatis: quo & ipſi bene viuẽdo dño cõſecratur. Sunt aũt q̃dã ſanctorum clariſsimæ virtutes: q̃ non oĩbus
Virtutes ſingulares in exempla operis poſſunt oſtendi: ſed tñ ad glorificandã dei gratiam recitari, vt eſt illud quod

& iudicium. Hoc eſt autẽ exemplar epiſtolę edicti, quod dedit rex Artaxerxes Eſdræ ſacerdoti ſcribę erudito in ſermõnibus, & præceptis dñi, & † ceremoniis eius in Iſraël. Artaxerxes rex regum Eſdræ ſacerdoti, ſcribæ legis dẽi cæli doctiſsimo, ſalutem: A me decretum eſt, ut cuicunq; placuerit in regno meo de populo Iſraël, & de ſacerdotibus eius, & de Leuitis ire in Ieruſalem, tecum uadat. A facie enim regis, & ſeptem conſiliatorum eius miſſus es, ut uiſites Iudęam & Ieruſalem in lege dei tui, quę eſt in mãnu tua, & ut feras argentum, & aurum, quod rex & conſiliatores eius ſponte obtulerunt deo Iſraël, cuius in Ieruſalem tabernaculum eſt: & omne argentum & aurum quodcunq; inueneris in uniuerſa prouincia Babylonis, & populus offerre uoluerit, & de ſacerdotibus qui ſponte obtulerunt domui dei ſui, quę eſt in Ieruſalem, liberè accipe, & ſtudioſè eme de hac pecunia uitulos, arietes, agnos, & ſacrificiã, & libamina eorum, & offer ea ſuper altare templi dei ueſtri, quod eſt in Ieruſalem. Sed & ſi quid tibi & fratribus tuis placuerit, de reliquo argento, & auro: ut faciatis iuxta uoluntatem dei ueſtri, facite. Vaſa quoq; quæ dantur tibi in miniſterium domus dei tui, trade in cõſpectu dei in Ieruſalem. Sed & cætera quibus opus fuerit in domo dei tui, quãtumcunq; neceſſe eſt ut expendas, dabis de theſauro, & fiſco regis, & à me. Ego Artaxerxes rex ſtatui atque decreui omnibus cuſtodibus arcæ publicæ, qui ſunt trans flumen, ut quodcunque petierit à uobis Eſdras ſacerdos ſcriba legis dei cæli, abſque mora detis uſque ad argenti talenta centum, & uſque ad frumenti co-

a ¶ Doctrina. a ¶ Exemplo. ¶ Orator.

a ¶ Ad diſtinctionem. ſ. illorũ quos de omnibus mortui aut certe de nullis inſtitutos nouerat.

a ¶ Non ſolum in lingua, quia cœpit ieſus fa. & do.

a ¶ Nota nonnullos ſacerdotes in Babylonia cum reſiduis populi remanſiſſe.

a ¶ Hac de cauſa data eſt pecunia.

a ¶ Quę ſcilicet de frugibus terrę offerebantur vt panis, & ſimila, & ſpicę.

a ¶ Electorum corda.

illud qđ Daniel & Ieremias pueri prophetauerunt: ꝙ Iohãnes non-
C dum natus: ꝙ Cornelius cum domo ſua nondum baptizatus, ſpi- Dañ. 13. c.
ritum ſanctum accepit: & innumera miracula inſtar argenti in do- Iere. 1. b.
mo domini. Nec tñ ex hoc argento vel au- Lucæ. 1. c.
ro oblationes quæ ſuper altare ponuntur, Act. 10. a.
emi poſſunt: quia talia cùm audimus, mirari quidem velut diuina debemus: ſed quaſi poſſibilia imitari non valemus. k ¶ Vaſa quo. Verus Eſdras vaſa miſericordiæ q̃ ſibi traduntur ab hominibus in conſpectu patris in ſupernam Ieruſalem tradit. De qui
bus dicitur: Quomodo poterit quiſquam Mar. 3. d.
intrare in domum fortis, & vaſa eius diripere, niſi prius alligauerit fortem? Fortis enim erat rex Babylonis. i. diabol⁹: ſed vinctus & ligatus à domino, ea quę iniuſtè poſſidebat vaſa. i. electorum corda amiſit: neq; auferẽti & ad ſupernam ciuitatem cuius erãt propria reducenti contradicere potuit. l ¶ Et a me. Principes Chriſtiani ſubiectis ſuis imperant: vt quicquid petierit Chriſtus pontifex noſter, abſq; mora tribuãt: nihil oĩno retractantes. dent aurũ in cõfeſsiõe verę fidei, frumentũ in oſtenſione bonæ operationis: vinum in feruore dilectionis: oleum in hilaritate miſericordię: & hęc oĩa ſub cẽtenario numero ſacerdoti magno & ſcribę legis dei cęli dari iubentur. i. Chriſto, qui cæleſtia nobis mandata à patre deferens, cæleſtia obedientibus in domo patris præmia promiſit. Centenarius enim, qui in computo digitorum à leua trãſit in dexteram: ea quę in dextra iudicis. i. vita æterna ſunt, gaudia deſignat.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et iudi. q̃tũm ad iudicialia. Dicit autem hîc Ra. Sa. Magiſtri dixerunt, ꝙ iſte Eſdras ipſe eſt Malachias, qui in duodecim prophetis vltimus ponitur. b ¶ Hoc eſt
au. Hîc cõſequenter deſcribitur legationis D
forma, cùm ſubditur: c ¶ Artaxerxes rex. quia plures reges habebat ſub ſe: & in hoc apparet delegantis autoritas. d ¶ Eſdræ ſa. ſcri. in quo appet legati idoneitas. e ¶ Vt cui. pla. i. nullum coegit ad redeũdum: ſed oẽs licentiauit. f ¶ A fa. e. re. i. à ꝑſentia eius & ordinatiõe. g ¶ Et ſe. cõ. ſcientiũ leges & iura maiorũ: vt hr̃ in libro Eſther. & ſemper aſsiſtebant regi: ne aliquid indecens faceret ex defectu conſilij. h ¶ In le. dei tui. i. quam habes in promptu: vt patet ex prædictis. i ¶ Vt fe. ar. & au. ex dono regis & ex donis principum, & etiam popularium: ſiue ſint Gentiles. qm̃ audita virtute dei multi Gentilium miſerũt munera ad templum ſiue Iudæi. & plures de illis noluerunt recedere de Babylone, detenti vxorum ſuarum & filiorum & bonorum temporalium amore: tamen miſerunt munera. k ¶ Et ſacri. quę fiebant de animalibus, vel aridis. l ¶ Et liba. quę fiebant de liquidis. ſ. vino, & oleo. m ¶ Dabis de theſauro & fiſco. Id eſt de pecunia iam collecta & colligenda à populo habitante trans flumen per miniſtros regis ad hoc ſtatutos: quibus rex præcepit vt alia expedirent Eſdræ ſacerdoti. ideo ſubditur: Decreui omnibus cuſtodibus arcæ publicæ &c. n ¶ Et vſque ad frumenti coros centum, Co

¶ Artaxerxes rex regum Eſ. &c. Moraliter
Per hoc enim ꝙ iſte rex dedit Eſdræ multas & magnas gratias & priuilegia, ſignificatur quòd rex regũ Ieſus Chriſtus doctoribus & prędicatoribus verbo & exemplo dat gratias ſpiritusſancti & chariſmata

 Et ego cen

designat. Talentũ aũt triplicis menſurę tradit. Minimũ, librarũ. l. me
E dium, librarũ. lxij, ſummũ, librarum. c. xx. Corus. xxx. modij: batos,
Mẽſura tri qui & ephi decima pars cori. i. tres modij. a ℭ Sal vero. Be.
plex. Sal ſapientiã ſignificat, & inde cõmuni locutiõe hebetes, inſulſi vo
Ezec. 45. d. cãtur. Sed intereſt cuiuſmodi ſit ſal. nam & dñs per legẽ omni ſacrifi
Leuiti. 2. d. cio ſal offerri præcepit, & in euangelio, di-
cit: Habete ſal in vobis, & pacem habete in
Mar. 9. g. ter vos. Nec tñ fruſtra Dauid ĩ valle Salina
2. Reg. 8. d. rũ Idumęos pcuſsiſſe legit: qa ſcilicet ſal cæ
leſtis ſapiẽtię quo initiant catechumeni in
cũctis operũ nrorũ ſacrificijs offerre iube-
mur. Salinã verò valliũ cũ incolis ſuis pcu
tit Dauid: qa infirmã & mũdanã ſapiẽtiam
cũ ſectatorib⁹ ſuis Chriſtus deſtruit. vñ bñ
pcipit ſal abſq; mẽſura tribui diligẽter in do
mo dei cęli: qa neceſſe eſt, vt qcqd ſapiẽtiæ
qs habet, totũ hoc ĩ obſequiũ dei exhibeat.
Recolẽdũ verò q̃ ſupius dixerũt Samarita
ni ſcribẽtes ad alterũ Artaxerxẽ: qa mẽores
ſalis qd' in palatio comederãt, tolerare non
poterãt tẽplũ & ciuitatẽ dei cõtra vtilitatẽ
1. Eſdr. 4. c. ei⁹ ędificari. Hĩc aũt Artaxerces iubet oib⁹
arcæ publicę cuſtodibus, vt inter cętera ſal
incẽtũ opus ſit, tribuãt in domo dei. Ibi em̃
cognoſcit q̃ hęretici ad impugnãdã eccl'iã
fraudulẽto hũanę ſapię guſtu animant: hĩc
aũt q̃ cõuerſi ad fidẽ ſapiẽtes ipam p diſci-
plinã ſecularis ſapię adiuuãt, dũ p eã aduer
ſarios expugnãt. b ℭ Vobis quoq;. Hoc
priuilegio oſtẽdit, q̃ cętera plebs filiorũ Iſ-
rael ad patriã pueniẽs tributa regis pende-
bat, qd' diſcreta puiſiõe rex feciſſe cognoſci
tur, vt q diuino ſeruitio ſuperãt, occupati
à ſuo famulatu eſſent liberi, & q in terra ni
hil pptiũ poſsidebãt, ſed ex decimis populi
viuebãt, nemo ex eis tributum exigeret. His
oib⁹ pbat, nõ ſolũ dilexiſſe, ſed etiã optimè
didiciſſe q̃ diuinę ſeruitutis poſceret cultus.
c ℭ Tu au. Be. Repetit rex q̃ ſuprà dixerat:
& veritatẽ quã cognouit iterato ſermone
F cõfirmat. Suprà em̃ ait in manu Eſdrę eſſe:
Pſal. 36. f. qa lex dei ſapia eſt. vñ: Os iuſti meditabit ſa
piẽtiã, & lingua ei⁹ loq. iu. lex dei ei⁹ ĩ corde
ip. Et iuſt⁹ in manu ſua legẽ dei & ſapientiã
habet, dũ in oĩbus q̃ agit & loquit memorẽ
ſe diuinę volũtatis oſtẽdit. ℭ Myſticè autẽ
Myſticè dñs noſter habet ſapientiã in manu ſua, ipe
1. Cor. 1. d. eſt em̃ dei virtus & dei ſapia. Cõſtituit iudi
ces, i. pſides eccleſiarũ, q ſcd'm volũtatẽ ei⁹
iudicẽt oia, & ĩdoctis p orbẽ fidẽ pdicẽt: &
oĩs q̃ decreta cõtẽnit legis illi⁹, vel pñti pœ
na vel futura iuxta modũ pcti ſui punietur.
In his Artaxerxes expreſsit qd futuri tpibus
Chriſtianis deuotiõis haberent, q due erga ſi
dẽ veritatis agerẽt reges. Poſſum⁹ Eſdrę p-
ſonã etiã ad quẽlibet doctorẽ eccleſiæ re-
ferre, qbus ſæpe reges & principes lr̃as pro
ſtatu fideliũ miſerũt. d ℭ Et ego. Sic quiſ
que ad alios cõgregandos idoneus per do
ctrinam ſuam efficitur; ebrius per gratiam
dei contra omnia quæ ſanctum opus im-
pediunt, mente roboratur.

ros centum, & uſq; ad uini batos
centum, & uſq; ad batos olei cen a
tum, ſal uerò abſq; mẽſura. Omẽ b
quod ad ritum dei cæli pertinet,
tribuatur diligenter in domo dei
cęli, ne fortè iraſcatur contra re- c
gnum regis & filiorum eius. Vo
bis quoq; notum facimus, de uni
uerſis ſacerdotibus & Leuitis, cã
toribus, & ianitoribus nathinęis,
& miniſtris domus dei huius, ut d
uectigal & tributũ & annonas nõ e f
habeatis poteſtatẽ imponendi ſu g

a ¶ Patienter exprimit Artaxerxes quid reges tempo ribus Chriſtianis haberent deuotionis, quidve erga fi dem veritatis omnibus agerent.

per eos. Tu autẽ Eſdras ſecundũ
ſapientiam dei tui, quę eſt in ma
nu tua, conſtitue iudices & prę ſi- h
des, ut iudicẽt omni populo qui
eſt trans flumen, his uidelicet qui
nouerunt legẽ dei tui, ſed & impe
ritos docete liberè. Et omnis qui i
non fecerit legem dei tui, & legẽ k
regis diligenter, †iudicium erit de l
eo ſiue in mortem, ſiue in exiliũ, m n
ſiue in condẽnationem ſubſtãtię o
eius, uel certè in carcerẽ. Et dixit

a ¶ Eſdras accepta epiſtola in dei laudem prorumpit. ¶ Non eſt dubitandum dicta regis ſancta eſſe & myſtica quę propheta ei diuinitus inſpirata confirmat: a quo etiam domum dei glorificatam manifeſtat.

Eſdras ſcriba: Benedictus domi- p
nus deus patrum noſtrorũ, qui q
dedit hoc in corde regis, ut glori- r
ficaret domum dñi, quę eſt in Ie-
ruſalem, & in me inclinauit miſe-
ricordiam ſuam, coram rege &
conſiliatoribus eius, & uniuerſis
principibus regis potentibus.

a ¶ Poteſtate ſcilicet qua omnia operatur.

d Et ego confortatus manu dñi dei s
mei quę erat in me, cõgregaui de t
Iſraël principes qui aſcenderant v
mecum.

Cap. VIII.

e HI ſunt ergo prin- x
cipes familiarum
& genealogia eo
rum, qui aſcende
runt mecum in
regno Artaxer-
xis regis de Babylone. De filiis

tum. Corus cõtinet. xxx. modios, & eſt tertia pars oneris vni⁹ G
cameli. a ℭ Et vſq; ad batos. Batus eſt menſura continens
quinquaginta ſextarios Hebraicos ſecundum Iſidorum. xvj. Ety-
mo. ſunt tamen valde parui, vt dixi diffuſius. iij. Regum. vij. ca.
b ℭ Sal vero abſq; mẽ.. quia in omni ſacrificio ponebatur ſal.
c ℭ Ne forte re. Sciebat ei q̃ potentia re-
gni ſui dependebat à volũtate dei. d ℭ Vt
vecti. i. cẽſum de rebus q̃ portant. e ℭ Et
tri. qd' à pſonis capitaneis ſoluitur. f ℭ Et
anno. i. victũ q cuſtodib⁹ terrę pbebatur.
g ℭ Non ha. Perſonę enim deſeruientes
cultui diuino, & vacantes ſtudio, debent eſ
ſe à talibus immunes. h ℭ Conſtit. iu. &
præ. i. ſi aliqui ſint inſufficientes ad iudicã
dum, amoue eos & inſtitue alios ſufficien-
tiores. i ℭ Et omnis qui non fe. q̃tũm
ad Iudęos qui ad ipſam tenebantur. k ℭ Et
legem. i. mandatum eius quod habet vim
legis, quantùm ad Gentiles & Iudęos: quia
vtriq; erant ei ſubiecti. l ℭ Iudicium
erit. i. punitio. m ℭ Siue in mor. ſcili-
cet corporalem. n ℭ Siue in exi. quod
eſt mors ciuilis. o ℭ Siue in condem.
quia ſecundum q̃titatem delicti debet pœ
na menſurari. p ℭ Benedictus domi
nus deus. Hĩc conſequenter ponitur gra-
tiarum actio. & in aliquibus libris præmit-
titur: Et dixit Eſdras ſcriba. ſed nõ eſt in He
bręo, nec eſt de textu, ſed ſubintelligit, pro-
pter quod aliqui doctores appoſuerunt in
libris ſuis per modum gloſſæ: & poſtea te-
xtui inſertum fuit per imperitiam ſcripto-
rũ, ſicut & in pluribus alijs locis ſimile factũ
eſt. p ℭ Qui dedit hoc. Totum enim be
neficium à rege impetratum deo attribuit
tanq̃ gratus. r ℭ Vt glori. do. Magnis
muneribus & priuilegijs conceſsis ibidem †citò fuit iu
miniſtrantibus, vt patet per pdicta. s ℭ Et dicium
ego confor. i. eius directione. t ℭ Con- H
gregaui de Iſ. i. capitaneos vel principa-
les domorum. v ℭ Qui aſcen. me. vt tra
ctarent adinuicem de pertinẽtibus ad meũ
proceſſum.

Moraliter ✱ s Et ego confor. ma. ſcilicet in Ieruſa
lem: verba ſunt Eſdrę per quæ ſignificatur,
q̃ bonus doctor vel prædicator congre-
gat multitudinem fidelium in vnitatem fi-
dei charitate formatæ, quam ſecum ducit
ad requiem Ieruſalem ſupernæ.

NICO. DE LYRA.

Cap. VIII.

HI ſunt ergo prin. Hĩc conſe-
quenter deſcribitur legationis
executio, q̃ cõſiſtit in receſſu de
Babylone, & acceſſu ad Ieruſa
Diuiſio lem. Circa quod primò ponit populi pro
ficiſcentis numeratio, ſecũdò ipſa pfectio,
ibi: Et pdicaui ibi ieiuniũ. Prima in duas, qa
primò ponit numeratio pficiſci volentiũ
gñaliter. ſecundò Leuitarum ſpecialiter, ibi:
Quęſiuiq; in populo. Circa primum legat
litera ſicut iacet, excepto quod ſequitur:
De filijs Phinees

GLOS. ORDINA.

Cap. VIII.

HI ſunt ergo principes. Dili
genter principes qui ſecum de
Babylone aſcenderunt, enume
rat: & genealogiam eorum ex
plicat, numerum quoque illorum adiungit, qui ad
mille quadringentos & quadraginta peruenit: innuens, quia no
mina eorum qui de confeſſione mundi aſcendunt in libro vitæ ſcri
pta ſunt: ſed doctores, id eſt principes familiarum populi dei quan-
tùm animarum domino acquirunt, tantùm augmenta perpetuæ re
munerationis accipiunt. Vnde ſeruo dicenti: Mna tua decem
mnas acquiſiuit. Reſpondetur: Et tu eſto ſuper decem ciuitates,
Lucæ. 19. c. id eſt ex eorum vita quos docuiſti, glorioſior eris in regno dei.
Congregaui autem

Moraliter Moraliter. x ℭ Hi ſunt ergo princi.
Per iſtos hĩc enumeratos quos Eſdras per
ſe & alios induxit ad hoc, q̃ exirẽt de Baby
lone & Caſphiæ locis, & cum eo irent in Ie
ruſalem, quorum numerus eſt magnus, vt
patet in textu diſcurrendo: ſignificatur magnus fructus animarum
quem facit bonus doctor vel pdicator, inducendo populos ad hoc
q̃ exeant de ſeruitute peccati, quæ per ſeruitutem Babylonicam ſi-
gnificatur, eò q̃ Babylon confuſio interpretatur: & per opera bo-
na veniant in Ieruſalem allegoricã, quę eſt militans eccleſia, vt nume
ro & merito ſit de ipſa. & ſic tandem perueniant in Ieruſalem anago
gicam, quæ eſt triumphans eccleſia, de qua dicitur Gala. iiij. d. Il
la quæ ſurſum eſt Ieruſalem libera eſt, quæ eſt mater noſtra
Et prædicaui.

A a ℭ Congregaui aũt. Be. Nomen hoc loci non alibi me legiſſe memini. Cũm verò in ſequẽtibus ſcriptum ſit: Et prędicaui ibi ieiunium iuxta fluuiũ Ahaua decima die menſis primi, videtur quòd & Ahaua fluuius ſit, & alter fluuius in eum decurrat, in quo confinio Eſdras exercitũ cõgregauit. Ioſephus autem Euphratem ponit: vnde videtur Ahaua eſſe aliqs riuus Euphratis. ℭ Opportunè antequam tantum iter inciperet, copiam ſibi miniſtrorum domus dei prouidit, per quos Ieroſolymam veniens, quæ in templi vſus neceſſaria ſunt, perficeret. b ℭ Et niſi. Beda. Mare Caſpium ſecundum Oroſium ſub aquilõis plaga ab oceano oritur, cuius vtraq; circa oceani littora loca deſerta inculta q; habẽtur: inde meridiẽ verſus ք lõgas anguſtias tenditur, donec per magna ſpatia dilatatum montis radicibus terminetur: habet ab oriente vſque ad oceanum Hyrcanorum & Scytharum gẽtes plurimas, propter terrarum infuſionem infœcundam latè obſeruantes. Ab occidente gentes habet multas, ſed generaliter regio plurima Albania vlterior ſub mari & mõte Caſpio Amazonum nũcupatur. Vbi notandum, quòd cũm hiſtorici Caſpiã ſcribant, Eſdras Caſphiam nominat. Hebræi enim, p, literam non habentes pro ea in nominibus Græcis vel barbaris, f, vtunt̃, vt Fetrus, Filatus. In Caſphiã ergo filij Iſrael per captiuitatem Aſſyriorum vel Chaldæorum perueniſſe probantur, dum illuc mittit Eſdras, vt adducantur miniſtri domus domini: Leuitæ ſcilicet & nathinæi, quos Ioſephus ſacros ſeruos nominat. ℭ Et notandum, ꝙ multùm libera pace quamuis inter exteros viuebant, qui ſtatim tãtam exercitus copiam deſtinare valebant. Nam. cclviij. viros electos in illa expeditione fuiſſe catalogus eorũ oſtendit: quibus adiunctis Eſdras in exercitu ſuo mille ſeptingentorum prope virorũ ſummam habuiſſe reperitur. c ℭ Et pręd. ibi. &c. Bed. Dat̃ nobis exẽplũ ieiunandi & orãdi, cũ aliqd magnę virtutis incipe volumus: & qa nũq; fallit̃ fide in dñm ſpes, neque fieri poteſt, vt qđ iuſtum à pio auxiliatore per cõtinentiã & orationem cum fide quęrimus, & non impetremus. Sed notandum: quia

Mare Caſpium (margin)

B (margin)

Phinees, Gerſom. De filiis Ithamar, Daniel. De filiis Dauid, Hattus. De filis Sechenię, & de filiis Pharos, Zacharias: & cum eo numerati ſunt uiri centum quinquaginta. De filiis Phahathmoab, Elioenai filius Zarehe, & cum eo ducenti uiri. De filiis Sechenię, filius Ezechiel: & cum eo trecẽti uiri. De filiis Adan, Abed filius Ionathan: & cum eo quinquaginta uiri. De filiis Alam, Iſaias filius Athaliæ: & cum eo ſeptuaginta uiri. De filiis Saphatiæ, Zebedia filius Michael: & cum eo octoginta uiri. De filiis Ioab, Obedia filius Iahiel: & cum eo ducenti decem & octo uiri. De filiis Selomith, filius Ioſphiæ: & cum eo centum ſexaginta uiri. De filiis Bebai, Zacharias filius Bebai: & cum eo uiginti octo uiri. De filiis Azgad, Iohanan filius Eccetan: & cum eo cẽtum & decẽ uiri. De filiis Adonicam, qui erant nouiſsimi, & hæc nomina eorũ, Eliphelet, & Iehiel: & Samaias, & cum eis ſexaginta uiri. De filiis Begui, Vthai, & Zachur: & cum eis ſeptuaginta uiri. Congregaui autem eos ad fluuium qui decurrit ad Ahaua, & manſimus ibi tribus diebus. Quęſiuiq; in populo, & in ſacerdotibus de filiis Leui, & non inueni ibi. Itaq; miſi Eliezer, & Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Iarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Moſollam principes, & Ioiarib, & Elnathan ſapientes. Et miſi eos ad Eddo, qui eſt primus in Caſphię loco. Et poſui in ore eorum uerba quę loquerentur ad Eddo, & ad fratres eius nathinæos, in loco Caſphię: ut adducerent nobis miniſtros domus dei noſtri. Et adduxerunt nobis per manum dei noſtri bonam ſuper nos, uirum doctiſsimum de filiis Moholi, filii Leui, filij Iſraël, & Sarabiam, & filios eius, & fratres eius decem & octo: & Haſabiam, & cum eo Iſaiam de filiis Merari, fratrésque † eius, & filios eius uiginti. Et de nathinæis, quos dederat Dauid, & principes ad miniſteria Leuitarum, nathinæos ducentos uiginti. Omnes hi ſuis nominibus uocabantur. Et prædicaui ibi ieiunium iuxta fluuium Ahaua, ut affli-

Nicolaus de Lyra.

a ℭ De filiis Phinees. Dicunt hîc expoſitores noſtri communiter, quòd iſte nõ poteſt intelligi Phinees, qui fuit filius Eleazari filij Aaron. Similiter cùm ſubditur: b ℭ De filiis Ithamar Daniel. De filiis Dauid, Hatt⁹. De filiis Sechenię, & de filiis Pharos, Zacharias, & c. Id eſt deſcendentibus ab Ithamar non poteſt intelligi Ithamar qui fuit filius Aaron: quia infrà eodem ca. dicitur, ꝙ de filijs Leui non fuerunt aliqui inuenti in populo illo qui tunc erat cum Eſdra. Phinees autem filius Eleazari, & Ithamar filius Aaron, fuerunt de tribu Leui: & ideo dicunt ꝙ iſti fuerunt alij ſimilium nominum. Sed quicquid ſit de principali, dicto ſcilicet, quòd fuerint de tribu Aaron, vel de alijs tribubus habentes nomina ſimilia, ratio tamen inducta non valet: imò contrariatur textui quem pro ſe allegant, quia ibi ſic loquitur Eſdras: Quæſiuique in populo, & in ſacerdotibus de filijs Leui, & non inueni. ex quo patet, quod cũ Eſdra erant aliqui populares ſiue laici, qui erant de tribu Iuda & Beniamin: & aliqui ſacerdotes de tribu Aaron, & quod ſubditur: De filijs Leui non inueni, intelligendum eſt dę ſimplicibus Leuitis, prout Leuitæ contra Aaronitas diſtinguuntur, prout dictum fuit plenius Nu. iiij. Leuitæ enim dupliciter dicũtur. Vno modo generaliter omnes illi qui ſunt de tribu Leui. & ſic ſacerdotes dicuntur Leuitæ. Alio modo ſpecialiter, prout Leuitæ diſtinguuntur contra ſacerdotes. & ſic ſacerdotes dicunt̃ Aaronitæ: alij aũt dicunt̃ ſimplices Leuitę, & de iſtis non fuerũt tũc aliq inuẽti in populo, q tñ neceſſarij ſunt in cultu dei ad miniſtrandũ ſacerdotibus. c ℭ Quæſi. Hîc ponit̃ nũeratio ſimpliciũ Leuitarũ ſpecialiter: qa de iſtis nõ fuerũt aliq inuenti in illo pplo, vt dictũ eſt: & iõ Eſdras miſit nũtios ad q̃rendũ aliquos de iſtis. vñ ſubditur: d ℭ Et miſi e. Dicũt aũt expoſitores noſtri cõiter, ꝙ miſit nuntios ad Iudæos q erãt vltra mõtes Caſpios, quos trãſtulerãt Theglathphalnaſar & Salmanaſar reges Aſſyriorũ de regno decem tribuũ, vt hr̃. iiij. Reg. Sed hoc põt improbari ք textum. ij. Par. xj. c. vbi dicit̃, ꝙ ſacerdotes & Leuitę q erant in vniuerſo regno Iſrael dimiſſo Ieroboam q colebat vitulos aureos, venerũt ad Roboam regem Iudæ, & extunc in regno ſuo manſerũt vſq; ad trãſmigrationẽ q̃ facta eſt ք Nabuchodonoſor. Ex quo patet ꝙ nõ fuerũt captiuati cũ decẽ tribub⁹: & iõ fruſtra miſiſſet illuc nũtios Eſdras ad quærendum Leuitas. Item poteſt improbari ք textũ in hoc libro: qa caplo p̃cedẽti dr̃, ꝙ Eſdras cũ pluribus alijs receſsit de Babylõe ad eũdẽ verſus Ieruſalẽ ſeptimo anno regis Artaxerxis primo die primi mẽſis, & venerũt vſq; ad fluuiũ q decurrit ad Ahaua, vt hr̃ in hoc ca. & ibi manſerũt trib⁹ diebus, & poſtea miſerũt nũtios ad q̃rẽdũ Leui. qb⁹ adductis. xij. die mẽſis eiuſdẽ receſſerũt de fluuio Ahaua, vt hr̃. ĩ. iſto ca. & ſic miſsio nũtiorũ ք Leuitis, & eorũ p̃paratio vt venirẽt ad Eſdrã & aductus ipſorũ ad eũ, totũ hoc fuit factũ ĩ ſpatio octo dierũ. & ꝓpter hoc loc⁹ Caſphiæ, vñ fuerũt adducti, nõ poterat eſſe multùm lõgè à flumine Ahaua, vbi erat Eſdras cũ ſua comitiua. & iõ dicit hîc Ra. Sa. ꝙ Caſphia eſt nomẽ loci in regione Babylonis, vbi multi de Leuitis & nathinęis manebãt, q nõ aſcẽderãt cũ Zorobabel & Ioſue filio Ioſedech. loca vͦ ò ad q̃ decẽ tribus fuerũt captiuatę, multę valde diſtãt à Babylone: ꝓpter qđ in tã paruo tpe nũtij nõ potuiſſent illuc ire & redire. Vñ dicũt Hebręi, ꝙ nulli redierũt de illa captiuitate: ſed Iudęi q ſũt diſpſi ք orbẽ ĩ Europa & Aphrica, ſunt de tribub⁹ Iudę & Bẽiamin & Leui, exceptis paucis qui de captiuitate decem tribuum fugiẽdo euadẽtes cõiunxerũt ſe regno Iudę, & in captiuitate Babylonica fuerũt captiuati cũ trib⁹ tribub⁹ p̃dictis, & cũ eis redierũt q voluerũt redire, ſicut dictũ eſt. ſ. j. ca. Cętera patẽt ex dictis. e ℭ Et prædi. Hîc cõſeq̃nter deſcribit̃ ppli nũerati ꝓfectio. & priò deſcribit̃ hui⁹ ꝓfectiõis debita diſpoſitio. ſcđò executio, ibi: Promouimus ergo. Debita aũt diſpoſitio ad ꝓficiſcendũ ք viam peri

ſtorum (margin)

C *Leuitæ duplices* (margin)

D (margin)

Diuiſio (margin)

e ℭ Et prædi. Per iſtum verò fluuiũ intelligitur fluxus lachrymarum corpaliũ vl' mẽtaliũ, vel etiã vtrarũq;, q̃ debẽt eſſe in vera cõtritiõe & cõfeſsiõe. & qm̃ ad verã cõtritionem & confeſsionem ſequi debet ſatiſfactio: ideo iuxta dictum fluuium ieiuniũ prędicat̃, quod eſt vnũ de operibus ſatiſfactionis, & per ipſum alia ſatiſfactionis opera deſignantur.

Moraliter (margin)

Et ſeparaui

dum, quia ieiuniũ p̃mittitur, & oratio ſequitur. primò ẽm ait: Et prę
E dicauit ibi ieiuniũ &c. deinde ſubiunxit: Et peteremus viã rectã no
bis. & in cõcluſione ſentẽtię: Ieiunauimus aũt & rogauimus de. &c.
Oportet ẽm vt quicunq; ad prędicandũ miſericordiã dñi ingredit̃:
primò ſe cõtinẽtius viuendo dignũ exaudi
ri p̃beat. & ſic oret, nec ꝓſperè euentura q̃
poſtulat, dubitet. a ¶ Appen. Bed. Per ar
gentũ, & aurũ, & vaſa q̃ de Babylone Iero
ſolymã mittunt̃, aię ſignificant̃ quæ de con
fuſiõe mundi ad dñm cõuertunt̃. Vñ bñ ſa
cerdotibꝰ vaſa cõmendat cuſtos Eſdras, q
Ieroſolymã ꝑferãt ea; q̃a p̱ ſacerdotes lauã
tur in baptiſmo, & cõſecrant̃ dño qcunq;
ad cõſortiũ eccleſię ꝑtingere deſiderãt: & p̱
eos recõcilliant̃ pœnitẽdo, q ab eccl'ia receſ
ſerãt peccãdo, & in ſeruitiũ diaboli quaſi in
captiuitatẽ Babylonij regis in peccatis pſe
uerando deciderãt. Bene aũt ſunt. xij. ſacer
dotes, q̃bus hæc cura cõmittitur, propter
xij. apoſtolos, p̱ quorũ doctrinã eccleſia pri
mò fũdata eſt: & p̱ ſucceſſores eorũ vſq; ad
finem ædificanda eſt. ¶ Beda. Diſtat inter
hæc vaſa quæ Eſdras cũ ſacerdotibus Iero
ſolymã offert, & ea quę Zorobabel & Ieſus
obtuliſſe referuntur: q̃a illa de templo domi
ni tranſlata ſunt in Babylonẽ, & poſt rela
ta in Ieruſalem: hec in Babylonia facta, ſed
deuotiõis gratia Ieroſolymam miſſa à rege
vel principibus Perſarum, vel etiã à popu
lo Iſrael, qui in illis partibus morabatur. Illa
ergo vaſa ſignificant eos, qui poſt acceptã
notitiã & ſacramẽta fidei, poſt inchoata vir
tutum opera decepti à diabolo rapiunt̃ in
confuſionem eorũ, ſed Chriſti gratia reuo
cant̃ ad ſalutem. hîc aũt illos qui cum pecca
to primæ tranſgreſſionis nati per lauacrũ
regenerationis ſacerdotum miniſterio ex
piati, eccleſię filijs aggregantur. b ¶ Vos
ſancti do. Oportet doctores eccleſię nun
q̃; obliuiſci ſanctimonię: quia à dño ſunt cõ
ſecrati per ſpiritumſanctũ in die redẽptiõis.
F ad quam ſuſcipiendã etiam auditores inſti
tuant, vt qui iam dño oblati ſunt per rudi
menta fidei, etiã per eorũ q in fide pręceſſe
rũt exempla & monita magis confirmẽtur,
& ſupernę ciuitatis introitu digni efficiant̃.
c ¶ Vigila. Vigilandum eſt ſacerdotibus,
ne qua de ſibi creditis animabus. i. vaſis dñi
pereat: ſed integro numero ad ſanctę virtu
tis ędificia perducant̃. d ¶ Donec appen.
Eos. ſ. quos ſuperna diſpoſitio vobis cõmi
ſit, tales inſtruendo & docẽdo exhibeatis, q
irreprehenſibiles inueniant̃, & apti theſau
ro aulæ cæleſtis. i. ſedibus æternę pacis & lu
cis. & hoc non iudicio quorũlibet qui falli
poſſunt, ſed apoſtolorũ & eorum q cũ dño
ſunt iudicaturi. Hi enim meritò ſunt princi
pes ſacerdotũ & Leuitarũ & duces familia
rũ Iſrael. i. virorũ vel animarũ deũ videntiũ
intelligunt̃, de q̃bus dicit̃: Cõſtitues eos pri
cipes ſuper omnem terrã. & alibi: Nobilis
in portis vir eius. e ¶ Promoui. Be. Oĩa
ſunt plena myſterijs. Suprà enim legitur, ꝙ
prima die mẽſis primi cœperũt aſcẽdere de
Babylone: nunc dicitur ꝙ decima die eiuſ
dem menſis promouerunt à flumine Aha
ua. Primò ergo die menſis de portis Baby
loniæ exierunt, ſed vſque ad. xij. diem iuxta
memoratum flumen expectabant, donec
Leuitæ & Nathinęi de Caſphia venirent,
& ſeipſos ob pericula longi itineris diutius
ieiunando & orando domino commenda
rẽt. Et nos ergo cum nouos eccleſiæ popu
los diabolo renuntiare & verum deum cre
dere & confiteri docemus, quaſi primi mẽ
ſis initio de Babylõe cum pecunia dño cõ
ſecrãda egredimur. quia principium eis no
uæ conuerſionis tradimus, quos ereptos
à diabolo ad cęleſte regnũ ducimus. Vnde idẽ mẽſis nouorũ vel no G
uarum frugũ dicitur. In ipſo ẽm pro eadẽ ſignificatione nouę cõuer
ſationis patres de AEgypto ſunt educti. Cũ aũt nouę vitę auditori
bus ſymbolum fidei tradimus, quod per. xij. apoſtolos ordinatũ
eſt, & totidem ſentẽtijs cõprehenſum, quaſi
xij. diebus in prima manſione conſiſtimus,
& ſic cœptũ ad terrã promiſſiõis iter aggre
dimur: quia poſt acceptam fidei notitiam
virtutum eis viam qua ad vitam peruenia
tur, ingrediendã eſſe mõſtramꝰ: q̃bus diebꝰ
Eſdras cum filijs tranſmigratiõis ieiunijs, &
oratiõibus, & cõgregatiõi Leuitarũ, & Na
thinæorũ deditus erat. quia cũ nouos fidei
apoſtolos acq̃rimus, maximè ſtudendũ eſt
virtutibus, q̃bus nos dño familiarius com
mẽdemus, & eis quos erudimꝰ, exemplum
boni opis p̃beamus, fratrũ quoq; cohortẽ
religioſam nobis in auxiliũ vocamus, qua
adiuti aĩas fideliũ ad ſocietatẽ electorũ & ar
cem vitę ꝑfectionis quaſi vaſa ſancta ad tẽ
plũ dñi efficacius trãſferamus. f ¶ Et man
ſi. Tres dies manet̃ in Ieruſalẽ, q ſunt tres vir
tutes, fides, ſpes, & charitas: has oportet do
ctores primò in ſe oſtẽdere, & ſic eos quos
docuerint, & eiſdẽ virtutibus inſtituerint
præcedẽtibus in Chriſto patribus proban
dos offerre. Cũ ẽm eccleſia eos quos cate
chizamus, in fide & actione probos inuene
rit, quaſi quæ offerimus in templum per
manum ſacerdotum appendens, puri me
talli & perfecti ponderis reperit, quod in
hac eccleſia per electos quotidie in creden
tium vita examinãda agitur, ꝙ in ſup̃na Ie
ruſalem in eis

& impe rium eius

Officiũ doctorum

†drachmas millenas,

Pſal. 44. d.
Prou. 31. c.

†placatꝰ nobis.

geremur corã domino deo no
ſtro: & peteremus ab eo uiam re
ctam nobis & filiis noſtris, uni
uerſęq; ſubſtantię noſtrę. Erubui a
enim petere à rege auxilium &
equites, qui defenderent nos ab
inimico in uia: quia dixeramus
regi: Manus dei noſtri eſt ſuper
omnes, qui quęrunt eum in boni
tate, & imperium eius, & fortitu
do eius, & furor ſuper omnes qui
derelinquunt eum. Ieiunauimus
autem, & rogauimus deum no
ſtrum pro hoc, & † euenit nobis
proſperè. Et ſeparaui de principi b
bus ſacerdotum duodecim, Sara
biam, & Haſabiã, & cum eis de
a fratribus eorum decem. Appen c
dicq; eis argentum, & aurum, &
uaſa conſecrata domus dei no
ſtri, quę obtulerat rex & conſilia
tores eius, & principes eius: uni
uerſusq; Iſraël eorum qui inuẽti
fuerant. Et appendi in manibus
eorum argenti talenta ſexcenta
quinquaginta, & uaſa argen
tea centum, auri centum talen
ta, & crateres aureos uiginti, qui
habebant † ſolidos millenos, &
uaſa æris fulgentis optimi duo
b pulchra ut aurũ. Et dixi eis: Vos
ſancti domini, & uaſa ſancta, & ar
gentum, & aurum quod ſponte
oblatum eſt domino deo patrũ
c ueſtrorũ. Vigilate, & cuſtodite:
d donec appendatis coram princi
pibus ſacerdotum & Leuitarũ,
& ducibus familiarum Iſraël in
Ieruſalem in theſaurum domus
dñi. Suſceperunt autem ſacerdo
tes & Leuitę pondus argenti, &
auri, & uaſorum, ut deferrẽt Ieru
e ſalem in domum dei noſtri. Pro d
mouimus ergo à flumine Ahaua
duodecimo die mẽſis primi, ut ꝑ
geremus Ieruſalẽ. Et manus dei e
noſtri fuit ſuper nos, & liberauit
nos de manu inimici & inſidia
toris in uia, & uenimus Ieruſalẽ,
f & manſimus ibi tribus diebus. f
Die autem quarta appenſum eſt g
argentũ, & aurũ, & uaſa in domo
dei noſtri per manũ Meremoth
filij Vrię ſacerdotis, & cũ eo Elea
zar filius Phinees, & cũ eis Ioza
bed filiꝰ Ioſue, & Noadaia filiꝰ Bẽ

Nicolaus de Lyra.

viam periculoſam, primò fuit per ieiu H
niũ & orationem, vt impetraret directionẽ
diuinam. & hoc eſt quod dicitur: Et prędi
ca. ibi. i. ſolẽniter omnibus impoſui, cuius
cauſa ſubditur: a ¶ Erubui enim pe.
Sed videtur quòd in hoc peccauerit expo
nendo ſe & comitiuã ſuã periculis propter
erubeſcentiam. Ad quod dicẽdum, ꝙ hoc
non fecit propter erubeſcentiam propriæ
perſonę, ſed quia hoc reuerti poterat in op
probrium diuinæ potentiæ. quia rex Gen
tilis poſſet credere & dicere, ꝙ deus Iudæo
rum non eſſet potens ad eos defendendum.
& ideo non peccauit Eſdras hoc facien
do propter honorem diuinum. Secundò
fuit diſpoſitio profectionis in hoc, ꝙ pre
tioſa quę portanda erant in Ieruſalem, fue
rũt tradita ſacerdotibus ad defendendum.
Et hoc eſt quod dicitur: b ¶ Et ſepara
ui de prin. i. de principalibus & valẽtiori
bus eorũ. c ¶ Appendique. i. ſub cer
to pondere & numero tradidi. Cætera pa
tent in litera. d ¶ Promouimus er. Hîc
conſequenter deſcribitur profectionis exe
cutio. vbi primò tangitur terminus à quo,
cùm dicitur: Promouimus ergo a flu.
& terminus ad quem, ibi: Vt pergere
mus Ieruſa. & modus proficiſcendi, ibi:
e ¶ Et manus dei noſtri. i. eius virtus
nos dirigens & protegens. f ¶ Et man
ſimus ibi tribus die. vt quiete pręhabita
cum maiori deliberatione traderentur pre
tioſa quæ erant deportanda. Ideo ſubditur:
g ¶ Die autem quarta appenſum.
i. ſub certo pondere & numero traditum.
Sed & qui ve

Moraliter

✱ b ¶ Et ſeparaui. Sequitur: c ¶ Ap
pendique eis ar. Per quod oſtenditur,
ꝙ eccleſię theſauri maximè ſpirituales hoibꝰ
literatis & fidelibus ſunt commendandi.
✱Sed & qui ve

rusalē in eis qui intrare merentur, pfectius cōpletur. In hac enim vi-
A ta doctores quasi triduo manentes in Ieruſalē, quarto die argentū & aurum quod obtulerāt, appēdendū sacerdotibus offerūt: cùm ſe fide fortes, ſpe ſublimes, deuotione feruentes exhibent: & auditores per confeſſionē rectę fidei, quaſi argentū probatū clareſcere, per puritatē ſenſus immolati; quaſi primū aurū fulgeſcere p ſuſceptionē ſpūaliū chariſmatū, q̃ſi vaſa cōſecrata p̄minere demōſtrāt. In ſupna quoq; patria cū p fide, ſpe, & charitate, pōſt ēt p illis quos docuerunt, gratiā remunerationis accipiūt: quaſi poſt gaudiū triduanæ māſiōis in Ieruſalē ob donaria & vaſa p̄tioſa q̃ obtulerūt, amplius honorant. a ¶ Deſcriptumque. Be. Hoc fit cùm doctores ſtudioſè vitā examināt ſubditorū, q̄tū. ſ. ſinguli ad fidē vl' opationē pfecerunt, vt iuxta modū ſuę capacitatis ordinēt eos p cōpetētes gradus in domo dñi. Si aūt p̄poſit⁹ per ignauiā torpet, vitāq; ſubditorū aut ignorat, aut noſſe diſſimulat: intern⁹ arbiter qui numerū credētiū, pōduſq; ſingulorū in trutina ſui examinis cōſeruat, reddet vnicuiq;
Roma. 2. a. ſcd'm opa ſua. Pōt etiā dici, qa puenīētibus prēlatis ad ſupernā Ieruſalē, deſcribāt cū eis quos īſtruxerāt, illo tpe oē opus bonę actionis in libro vitę, & digna in cęlis donēt retributiōe. b ¶ Sed &. Be. Magna deuotio & religio oſtēdit, cū puenīētes ad tēplū primo oīm holocauſta offerūt, nō tm̄ p ſeipſis ſed etiā p oī Iſrael. i. p eiſq iā domū reuerſi fuerant, & p eis q adhuc exulabant. ¶ My-
Myſticè ſticè aūt illi veraciter & pfectè captiuitatem diaboli, qua peccādo tenebant, pœnitendo euaſerūt, q ſe fixa intētiōe diuīo ſeruitio ſubdūt, q totos ſe ab infimis abſtractos, flāma cęleſtis deſiderij accēdūt. Hoc eſt ei holocauſta. i. tota incēſa ſacrificia dño offerre, nihil niſi ei⁹ volūtatē in oīb⁹ cogitare vel facere.
B c ¶ Obtulerunt holocauſtomata deo Iſrael, vitulos duodecim pro omni po. Non tm̄ pro ſe. Perfectę mentis indiciū eſt, cū qs p oī Iſrael īmolat. i. p gn̄ali fideliū ſoſpitate, quaſi vnitatis & fraternitatis memor ſupnę pietati ſupplicās. d ¶ Et ele. Augu. ornādo varijs donarijs, q̃ rex & cōſiliarij & principes ei⁹ miſerāt, miniſtros quoq; & ſacerdotes illi⁹ ab oīb⁹ anguſtijs liberādo. ¶ Myſticè ppl's & tēplū dei vnā &
Myſticè eādē ecclię figurā tenēt, quā leuat Eſdras & filij trāſmigratiōis ablatis de Babylōe ſacris vaſis, cū p̄dicatores aggregantes ei iuuante dño nouos credentiū ppl'os honorabilē eā oīb⁹ & terribilē exhibēt. Idē cùm eos quos exēplis in bōa cōuerſatiōe īſtituere vl' v̄bi vſq; ad cęleſtiū p̄ceptionē p̄miorū pmouēt, vl' puehūt: leuāt pplm in domū dei, qa magnū & manētib⁹ in ſuperna patria, & peregrinātibus adhuc in terra electis gaudium faciunt.

noi Leuitę iuxta numerū & pon-
a d⁹ omniū. Deſcriptūq; eſt omne
b pondus in tempore illo. Sed & a
qui uenerant de captiuitate filij
c tranſmigrationis, obtulerunt holocauſtomata deo Iſraël, uitulos duodecim pro omni populo Iſraël, arietes nonagintaſex, agnos ſeptuagintaſeptē, hircos pro peccato duodecim, oīa in holocauſtum domino. Dederunt autem b edicta regis ſatrapis, qui erant de conſpectu regis & ducibus trans

a ¶ Honorificauerunt autoritate regia qua Eſdras ſublimatus eſt.

d flumen, & eleuauerunt populum e & domum dei.

Cap. IX.

e P†Oſtq; autē hæc d completa ſunt, acceſſerūt ad me e

a ¶ Qui ſcilicet venerant cum Eſdra.

f principes, dicentes: Non eſt ſeparatus populus Iſraël, & ſacerdotes, & Leuitæ à populis terrarum, & de abominationibus eorum, Chananęi uidelicet & Hethęi, & Pherezęi, Iebuzęi, & Ammonitarum, & Moabitarum, & Ægyptiorum, & Amorrhęorum. Tulerunt enim de filiabus

a ¶ Hæreſes, philoſophicas ſectas.

eorum ſibi & filiis ſuis uxóres,

a ¶ Catholicæ veritatis & purę actionis.

& commiſcuerunt ſemēn ſanctum cum populis terrarum.

GLOS. ORDI.

POſtquam au. Be. Hęc aūt trāſgreſsio in Malachia ppheta manifeſtè deſcripta, & pphetica autoritate redarguta eſt; qa. ſ. de captiuitate reuerſi tā principes & ſacerdotes & Leuitę, q̄ reliqu⁹ ppl's abiecerūt vxores Iſraeliticas, q̃ paupertate & labore vię & ſex⁹ fragilitate cōfectę, infirmatę & deformatę erāt, & alienigenas ętate florētes vel pulchriores vl' potētū & diuitū filias duxerūt. Qd' nō de his q tūc cū Eſdra venerāt, ſed de illis intelligēdū ē, q cū Zorobabel & Ieſu iādudū de captiuitate aſcēderāt. Nō eī poterāt q cū Eſdra venerāt, tā citò tāti ducis cōtemnere doctrinā: vt necdū. v. mēſibus in patria demorati vxores ſuas reliquerint, & externas acceperint. de quorū nūero intelligunt fuiſſe principes, q hoc facin⁹ ad Eſdrā referētes corrigere curarūt. Notādū, q ea q̃ principes peccauerūt, & plebē ſibi cōmiſſam peccare fecerūt, principes corrigere ſatagūt. ſed q a p ſe nequeūt, referunt cām ad principē. i. archiepiſcopū, cuius autoritate expiet flagitiū. Myſticè aūt vxores alienigenę, hæreſes & ſuperſtitioſas philoſophorum ſectas ſignificant, quę cùm in eccleſiam incautè admittunt, ſemē ſanctum catholicè veritatis & purę actionis errore contaminant. Peccata quoq; omnia quibus ethnici polluuntur, dum Chriſtiani non erubeſcunt imitari, quaſi per vxores alienigenas degenerant à ſemine verbi dei, quo fuerant generati,
Iaco. 1. c. ſecundum illud: Voluntariè genuit nos verbo veri, &c. & quaſi prophanam

prophanam de filiabus exterorum ſobolem procreant, dum illecebras errantiū ſecuti, puerſos ex eis actus ad cunctorū notitiā proferunt. f ¶ Non eſt ſe. Notādū eſt q abducto Iſrael in captiuitatem, id eſt decem tribub⁹, indifferētes priſtino nomine duę tribus, id eſt Iudas & Beniamin appellantur Iſrael. Populus ergo Iſrael nō hîc ad diſtinctionē Iudę & Beniamin decē trib⁹ dicunt, ſed ad diſtinctionē pplorū terrarū gn̄aliter ppl's dei intelligit, q dignitatē cęleſtis nōis terrenorū ſocietate polluit. Vn̄
Malac. 2. c. in Malachia quē Eſdra putāt Hebræi: Trāſgreſſus eſt Iudas, & abominatio facta eſt in Iſrael & Ieruſalē &c. vbi Iudā dicēs, manifeſtè primę trāſgreſsiōis pplm in hoc pollutū
Ibidem ſignificat. Quod verò addit: Diſperdat dn̄s magiſtrū & diſcipulū &c. pricipes & pplm pollutos oſtendit, & à conſortio ſanctorū eradicādos eſſe niſi pœnituerint. Et quod adiūgit: Offerentes mun⁹ dño exercituum. admonet eos incaſſum domino offerre, q ſeipſos peccādo nō timent diabolo ſubdere. Non eſt ſepa. Miranda fides principū & populi de captiuitate eruti, qui ſemen ſanctū, alias gētes vocant populos terrarū: vt ſignificent ſe cęuis de terra creatos in cęlis habitare, dum præ cæteris in deum cæli credunt, & cæleſtia ab illo beneficia conſequi ſperant: vnde meritò dolent ſanctificationem ſuam abominationibus gentium eſſe inquatā, & qd' graui⁹ eſt, principes q corrigere debuerant primos erraſſe fatentur.
†3. Eſd. 8. a. Scidi pal

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Sed & qui. obtulerūt holocauſtomata. in quo appet deuotio illorū q venerūt. b ¶ Dederūt au. i. epl'am ei⁹ ſiue decretū ſuprādictū qd' erat in fauorē Iudęorū. iō ſubdit: c ¶ Et ele. q a popul⁹ Iſrael fuit in maiori honore q̄ añ: & miniſtri tēpli fuerūt à tributo liberati, & tēplū munerib⁹ regis honoratū, vt patet ex dictis. D

Moraliter ✠ Sed & qui. Per qd' oſtēdit, q illi q de captiuitate diaboli exeunt: & de vitijs ad virtutes trāſeūt, offerre debēt holocauſtomata domino. i. corp⁹ & animam applicare totaliter obſequio diuino.

NICO. DE LYRA.

Diuiſio POſtquam au. Hîc Cap. IX. conſequēter deſcribit informatio populi p Eſdrā ſacerdotē. Circa qd' priò ponit ppli tranſgreſsio. ſcd'ò eiuſdē correctio, cap. x. Circa primū primò ponit trāſgreſsiōis manifeſtatio. ſcd'ò pœnitētię lamētatio, ibi; Cūq; audiſſem. Circa primū ſciendū, q filij Iſrael q de Babylone venerāt cum Zorobabel & Ioſue, vidētes q vxores ſuæ de populo Iſrael eſſent deturpatę & confractę ex labore itineris & alijs miſerijs quas ſuſtinuerant in via, cū veniſſent in Iudęā, cōtēpſerunt eas, & pro magna parte abiecerūt, accipiētes ſibi vxores alienigenas cōtra p̄ceptū legis. Deu. vij. eò q erat occaſio idololatrię: quia Salomō ſapientiſsim⁹ p vxores alienigenas fuit ad idololatriā tract⁹. & hæc tranſgreſsio fuit denuntiata Eſdræ ſacerdoti per illos qui venerant cum eo. & hoc eſt quod dicitur: e ¶ Acceſſerunt ad me principes dicen. Non eſt ſe. Et patet litera ex dictis. Sciendum tamen quòd illi qui de nouo uenerant cum Eſdra, non erant participes tranſgreſsionis illius: quia adhuc non fuerant tantùm in terra Iſrael, quòd accepiſſent ibi vxores alienigenas, & filios procreaſſent,
Manus etiam

Moraliter Moraliter d ¶ Poſtquam au. Circa qd' ſciēdū, q ſicut plenius dixi in expoſitiōe lrali, filij Iſrael q de Babylone venerūt in Ieruſalē, videntes q vxores ſuę ex itinere & alijs afflictiōibus erāt deturpatę, eas cōtempſerūt, & in magna parte eiecerūt, accipiētes vxores alienigenas cōtra p̄ceptū dñi. vij. ca. Deu. Iſrael videns deū interp̄tat, & iō per filios Iſrael clerici & ſpecialiter theologi ſignificantur: per vxores ſcientiæ vel ſcripturæ deſignantur: ſed per vxores legitimas ſacræ ſcripturæ ſunt intelligendæ. Sap. viij. a. Hanc amaui, & quæſiui mihi ſponſam aſſumere. hoc enim bonus theologus debet dicere. Sed quia ſacræ ſcripturæ carent ornamentis rhetoricæ, ideo
✠deformes

Manus etiam principũ & magiſtra- a
tuum fuit in trãſgreſsione hac prima.
a Cumq; audiſſem ſermonẽ iſtum, ſcidi b c
a ¶Lugubri habitu dolorẽ cordis ſignificans, vt ſcilicet velocius animos omnium ad pœnitentiam prouocarem.
¶Quibus opera ſignificantur. b ¶Vel euulſi.
pallium meum & tunicã, & euelli ca- d
a ¶Cogitationes mentis. b ¶Quę virilis ſexus & ætatis indicium eſt:& ideo ponitur in deſignatione virtutum.
pillos capitis mei & barbę, & ſedi mœ e
a ¶Docens per lamenta pœnitẽtię veniam eſſet impetrandam.
b rẽns. Conuenerunt aũt ad me omnes f
qui timebant uerbum dei Iſraël, pro
tranſgreſsione eorum, qui de captiui-
tate uenerant: & ego ſedebam triſtis
uſq; ad ſacrificium ueſpertinum. Et in g
¶Eleuatio manuum in ſacrifi. veſperti.
ſacrificio ueſpertino ſurrexi de affli-
a ¶Chriſti carne in cruce ſcilicet.
ctione mea, & ſciſſo pallio & tunica, h
c curuaui genua mea, & expãdi manus i
d meas ad dominum deum meum, &
a ¶Chriſtus quoq; pro nobis orauit, dicens: Deus tu ſcis inſipientiam meam, & de. m. a. te non ſunt abſ.
dixi: Deus meus confundor, & eru- k
beſco leuare faciem meam ad te, quo- l
niam iniquitates noſtrę multiplicatę
ſunt ſuper caput noſtrũ, & delicta no- m
ſtra creuerunt uſq; ad cælum à diebus n
patrum noſtrorũ. Sed & noſipſi pec-
cauimus grauiter uſq; ad diem hanc,
& in iniquitatibus noſtris traditi ſu- o
mus ipſi & reges noſtri, & ſacerdotes
a ¶Rectorum ſcilicet tenebrarum harum.
noſtri in manum regum terrarum, &
a ¶Spiritualem. b ¶Peccati. c ¶Quia ſpiritualis lupus rapit & diſpergit oues.
in gladiũ, & in captiuitatẽ, in rapinam, p q
¶Interioris. a ¶Scilicet apparet.
& in cõfuſionẽ uultus ſicut & die hac. r s
Et nunc quaſi parum & ad momen- t v
tum facta eſt deprecatio noſtra apud

a ¶Scidi pallium. Beda. Per veſtimẽta ſolẽt opera deſignari,
E quibus induimur ad gloriã ſi mũda, vel ignominiã ſi immũda. Per pilos capitis cogitatiões, quę de occulta cordis radice velut de internis cerebri radicibus oriũtur, quę ſi rectę ſunt, debent conſeruari: ſi autẽ reprobę, abſcindi. Vnde de Samuele qui ſanctus erat futurus
1. Reg. 1. b. ait genitrix: Et nouacula non aſcendet ſuper cap. e. Et apoſtolis inquit dñs: Capil
Matt. 10. d. lus de capite ve. nõ per. quia omnes ſanctorum cogitatiões in æterna memoria ſunt apud deum. Peccator verò vt mundari poſsit ab iniquitatibus ſuis reprobas cogitatiões, origines. ſ. malorũ ope-
Leui. 14. b. rũ abijciat neceſſe eſt. Vnde leproſus in Leuitico recepta ſanitate inter purificationes alias omnes pilos carnis ſuę radere pręcipitur, vt ſic expiatus oſtijs caſtra ingredi mereatur. quia tunc demum à vitijs perfectè mundamur, cùm etiam cogitatus noxios expellimus. Barba quoque virilis ſexus & ętatis index, virtutem ſolet ſignificare. Scidit ergo pallium & tunicam pontifex, vt ſubditos min⁹ pfecta opera habere ſignaret: & quæ à ſua ſoliditate, per pœnitentiam ſcindi, & in meliorem habitum neceſſe eſſet renouari. Vellit capillos capitis, vt cogitationes prauas de corde extirpent, & naſcituris vtilibus locum dent. Vellit & pilos barbę: vt in ipſis quas habere viderẽtur, virtutibus humiliarentur, & parua eſſe aut nulla examine æterni arbitrij meminiſſent, quę vitijs permiſta eſſent. Sedit mœrens, vt per lamenta pœnitentię veniam promerendam eſſe doceret. b ¶Conuenerunt. Nota quantũ exempla doctorum iuuant. nihil ſcribitur Eſdras locutus eſſe, ſed tantũ audito ſcelere lachrymaſſe, & turbam ad ſe fidelium nõ vociferando ſed lachrymando traxiſſe. Conuenerunt. Magna mutatio rerũ perfi-
F dia principum. multi luxuriam ſecuti reducti ſunt magno principe mœrente, & quid peccatoribus agendum eſſet innuẽte: conueniunt ad eum omnes qui timẽt verbum dei, quo tranſgreſſores puniendos eſſe minatur. c ¶Sciſſo pal. Bed.
Typicè Typicè q; ſciſſo indumẽto curuat genua & expandit manus ad deum, & fuſis precibus ac lachrymis plurimorum mentes ad pœnitentiã conuertit, Chriſtum oſtẽdit qui pro peccatis noſtris ante paſsionem & in ipſa orauit: quiq; extẽſis in cruce manibus, indumentum carnis ſuę vulneribus ſcindi & mortificari voluit. vñ:
1. Cor. 15. a. Mortuus eſt propter peccata noſtra &c. Quod aptè in tp̃e ſacrificij veſpertini factum eſt. Vel quia dominus in fine ſeculi ſacrificiũ ſuæ carnis & ſanguinis obtulit patri, & nobis in pane & vino offerre præcepit. Vel quia ad finem veniẽte ſacrificio legali ſua nos paſsiõe liberauit, & à populis terrarum ſeparans cæleſtes fecit, & ſibi caſtos corde & corpe præcepit adhærere. Ipſa quoq; eius oratio, qua ſe iuſtũ pp̃lo peccatori ſociat, dicens: Deus meus &c. humilitati redẽptoris congruit, qui in ſimilitudine carnis peccati, vt peccatũ tolleret, ap
Pſal. 21. a. paruit. vnde: Deus meus d. m. quare me. de. &c. Itẽ: Deus tu ſcis inſi
Ibidẽ. 68. b. pientiam meã &c. Non q̃a delicta in ſe, vel inſipientiam poſsit hr̃e,
1. Cor. 1. d. qui factus eſt nobis ſapiẽtia à deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redẽptio: ſed cãm eorũ quos ſaluare venerat in ſe ſuſcipiens, etiã ea q̃ illorum fragilitati veraciter conueniebant, miſericorditer in ſe transferre dignatus eſt. d ¶Curuaui genua &c. Parauit ſe per compunctionem cordis, & affectionem corporis, vt dignus efficeretur auditu ſupernæ pietatis; & in hæc verba orationis prorũpit. Curuat autem genua

Nicolaus de Lyra.

a ¶Manus etiam &c. Hoc dupliciter exponit. Vno mõ q; ly prima, ſit adiectiuũ trãſgreſsiõis: ita q; iſta tranſgreſsio fuerit prima, in qua populus Iſrael peccauit poſt reditum de captiuitate, ita q; minores populi primò peccauerũt in hoc & ex conſequenti maiores. Alio modo quòd ly prima, ſit adiectiuum huius dictionis manus. & ſic eſt ſenſus quòd principes & maiores primò peccauerũt in hac tranſgreſsione, & cõſequẽter minores. b ¶Cumq; audiſ. Hîc
G
Diuiſio conſequẽter deſcribit̃ dictę trãſgreſsionis lamẽtatio, & ſecũdò dei deprecatio, ibi: Et in ſacrificio veſptino. Circa primũ dicit̃: c ¶Scidi pal. Hîc erat modus Hebręorũ, ſcindere veſtes ſuperueniente magna triſtitia. d ¶Et euel. ca. &c. in ſignum magni doloris & pœnitentię. e ¶Et ſedi mœ. Sicut Iob tõſo capite ſedit in terra, lamentabatur autem iſte peccata aliorum tãquam ſua; quia erat membrum illius populi. ſicut & Daniel. ix. capi. confitetur peccata populi Iſrael tanquam ipſorum particeps, licet eſſet innocens. f ¶Conuenerunt au. ſcilicet ad conſolandum quantùm poterat fieri bono modo. g ¶Et in ſa. Hîc conſequenter deſcri
Diuiſio bitur ipſius Eſdrę deprecatio, in qua primũm dicitur: Et in ſa. veſ. ex quo patet q; per totam diem fuerat in gemitu & luctu. h ¶Et ſciſſo. in ſignum humiliationis. i ¶Curuaui ge. in ſignum deuotionis. k ¶Deus meus &c. ſ. deprecandum. cuius cã ſubditur: l ¶Quoniam ini. Et eodem modo dicitur Lu. xviij. de publicano, qui ex confuſiõe peccatorum ſuorum non audebat oculos ad cælum leuare. m ¶Et deli. Hyperbole eſt, ad deſignandum multitudinem & magnitudinem peccatorum patrum pręcedẽtium; ideo ſubditur: n ¶A diebus pa. prout habetur. iiij. Regũ. q; tp̃e Manaſſe regis Iudæ & Sedeciæ, & plurium aliorum multiplicata fuerunt peccata valde. o ¶Et in ini. in manibus regis AEgypti, & regis Babylõis, & Aſſyriorum, vt patet in pluribus locis. iiij. Reg. p ¶In gla. q̃a multi de populo fuerũt gladiati. q ¶Et in ca. q̃a plures fuerunt in captiuitate ducti. r ¶In ra. q̃a bonis ſuis fuerũt ſpoliati. s ¶Et in con. quia fuerunt multipliciter deriſi,
H
& vituperati. t ¶Sicut & die. Licet. eñ eſſent reuerſi de captiuitate: tamẽ ſuſtinebant multa opprobria à gẽtibus, q̃ erãt in circũitu, vt habet̃. ſ. Neemię. ij. ca. illi etiã qui remãſerãt in Babylone à Gẽtibus multa opprobria ſuſtinebant. v ¶Et nunc &c. Hoc exponit̃ dupliciter. Vno modo, vt ly parũ referatur ad ipſos deprecantes. q. d. licet modicũ deprecati fuerimus dñm tanq; parũ deuoti, tñ exaudiuit nos in aliquo. Alio mõ ad rẽ, p qua fiebat depcatio. ſ. populi liberatiõe, q̃ facta erat in tribus tribubus tñ, ſcilicet Iudę, Bẽiamin, & Leui. vñ ſubdit̃:
Vt dimitte

Moraliter

deformes aliquando videntur: vnde dicit Hiero. de ſeipſo: Itaque miſer ego lecturus Tullium Plato ſumebatur in manibus. Siquidem in memetipſum reuerſus prophetas legere cœpiſſem, ſermo horrebat incultus: tamen in hoc erat à diabolo deceptus, vnde ſubdit: Dum me ita ſerpens antiquus illuderet &c. Per vxores autem alienigenas quas videbant pulchriores, intelligendæ ſunt ſcripturæ Gentilium philoſophorum: quas theologi multi contemptis ſcripturis noui ac veteris teſtamenti carius amplexantur, & ſpecialiter doctrinam Auerrois peſsimis erroribus plenam, quam cum maiori pondere & diligentiori quotatione quod dictu horrendum eſt, allegant quam doctrinam domini noſtri Ieſu Chriſti & apoſtolorum eius. b ¶Cumque audiſſet ſer. iſtum, ſcidi pallium meum. In ſignum doloris magni. & ſunt verba Eſdræ. per quem ſignificatur prælatus ſuperior, qui poteſt remedium adhibere. Et ſicut Eſdras ab afflictione ſui & dolore non ceſſauit, donec remedium appoſuit per eiectionem mulierum alienigenarum, ita q; non eſſent dominæ, ſed tantummodo ancillæ, ſic per prælatum ſuperiorem debent ſcripturæ philoſophorum alienigenæ deijci à tanta autoritate, ita q; apud theologos ſolummodo maneant, inquantum poſſunt ſubſeruire ſacræ ſcripturæ diuinitus reuelatæ. Nam ancillam dominari & dominam ancillari magna abuſio eſt. propter quod illi qui ſcripturas philoſophicas erroribus plenas ſacris ſcripturis præponunt modo prædicto enormiter abutuntur.

Scripturæ philoſophorum & poetarum ancillantes

autē genua,expādit manus,& fūdit
p̄ces in tēpore ſacrificij veſpertini,
ſciens eſſe grati⁹ qđ fit in ſpiritu hu
militatis & in aīo cōtrito,q̄ꝫ qđ car
nibus & ſanguine pecudū offertur.

GLOS. ORDI.

CAP. X.

SIc er.oran.&c. Seq̄r:
a ¶ Fleuit po.q.ſ.pec
cauerāt pœnitētiā agē
tes, vel q̄ in caſtitate p̄
māſerāt de caſu fratrū dolētes. Mul
tū verò cōturbati ad p̄ces & lamēta
ſui pontificis oſtēdūtur,cū etiā mu
lieres & pueri interfuiſſe narrantur.
Poteſt āt ea diſcretione factū intelli
gi,q̄ prius inocentes & recti ad eū
cōfluxerūt,cū ait:Et cōuenerunt ad
me omnes qui timebāt verbū dei Iſ
S.eod.9.a. rael &c.Nūc v°ò etiā ipſi q̄ pecca
uerūt cū vxorib⁹ ſuis & liberis,pœ
nitētiā acturi cōuenerūt. b ¶ De
fi. AElam,Hunc dicit Ioſeph⁹ pri
mū fuiſſe Ieroſolymitarū,q̄ vt p̄ci
pem decet maxima autoritate mox
intētionē Eſdræ iuuabat,populum
ſecum peccaſſe cōfitendo,& pœni
tētiā ſuadēdo ,abiectis vxoribus a
lienigenis cū liberis ſuis. c ¶ Et nūc
ſi eſt pœni.ī Iſ.ſu.hoc.Q.Si po
pulū huius peccati p̄fectè pœnitet:
primò cōuerſi ad dn̄m correctionē
promittamus,& veniā poſtulem⁹:
deinde ad nos reuerſi,omnē pecca
ti radicem extirpemus & fruticē,e
iectis,ſ.vxorib⁹ cū oī ſobole:hoc ē
em̄ v°aciter pœnitētiam agere toto
corde,& intus ad dn̄m conuerti,&
oēm foris peccandi materiā ab ip̄a
B origine

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Vt di.no.re.ita q̄ popu
lus nō eſt totalit̄ delet⁹, licet deme
ruiſſet. b ¶ Et da.pax il.ī lo.ſā.
eius.i.aliqua fixio & ſtabilitas ī Ie
ruſalē. c ¶ Et da.no.vi.mo.i.pau
cis cōcederet vita:q̄a plures fuerūt
mortui de populo quàm reſidui.
d ¶ In ſer.no. Licet em̄ ſacerdotes
& miniſtri eſſent liberi à tributo re
gis,vt hr̄.S.vij.c, tn̄ pp̄ls cōis nō e
rat liber. e ¶ Et ex.ſolitudi.i. tē
pli ad ſolitudinē prius redactum.
f ¶ Et da.no.ſpem. accipiēdi ab
eo plura beneficia ex præteritis iam
collatis. Alio mō exponit̄ qđ.S.di
ctū eſt.Et nūc q̄ſi ad parū &c. ita q̄
†1.Eſd.8.g. ly parū,referat̄ ad deū. vt ſit ſenſus:
Licet deū deprecati fuerimus, tn̄ in
modico exauditi ſum⁹, nō propter
defectū diuinæ liberalitatis,ſed pro
pter impedimentū nr̄æ iniquitatis.
Cętera q̄ ſequunt̄ exponantur ſicut
prius. g ¶ Et nunc q̄d di. Hîc
cōſequenter Eſdras cōfitet̄ peccata
p̄ſētiū,dicēs:Et nūc q̄d di.q.di.nō
habemus frontem deprecandi te.
h ¶ Quia de.mā.tua.q̄ p̄ce. in
ma.ſeruo.tuo.pphe.ſ.Moyſi &
Aarō.q̄a Moyſes accipiebat māda
ta à deo,& Aarō p̄ponebat ea po
pulo,vt hr̄ Exo.iiij. i ¶ Terra ad
quā &c.immūda eſt.ppter mul
tiplicationē idololatrię & aliorū vi
tiorū execrabiliū p̄petratorū p̄ Gētiles ibidē habitātes. k ¶ Ab
ore vſque ad os.i.abundanter nimis, ſicut.iiij.Regū.xxj. dicit̄ q̄
Manaſſes

dominum deum noſtrum, ut dimitterētur no a
bis reliquiæ,& daretur †pax illius in loco ſan b
cto eius,& illuminaret oculos noſtros de⁹ no
ſter,& daret nobis uitam modicam in ſerui c
¶ Diabolica.
tute noſtra,quia ſerui ſumus,& in ſeruitute no d
a ¶ Condeſcendens nobis.
ſtra non dereliquit nos deus noſter,& inclinā
uit ſuper nos miſericordiam corā rege Perſa
a ¶ Spiritualem. b ¶ Eccleſiam.
rum,ut daret nobis uitām,& ſublimaret dō
a ¶ Lætabitur deſerta & inuia & exultabit ſolitudo.
mū dei noſtri,& extrueret ſolitūdines eius,& e f
¶ Vitæ æternæ.
daret nobis ſpem in Iuda & Ieruſalē. Et nunc
quid dicemus domine deus noſter poſt hæc? g
Quia dereliquimus mandata tua,quæ præce h
¶ Vt opere ſcilicet adimpleretur.
piſti in manu ſeruorū tuorum prophetarum,
dicens: Terra ad quam uos ingredimini, ut i
poſsideatis eam,terra immunda eſt iuxta im
munditiam populorum cæterarumq̄ꝫ terra
rum,abominationibus eorum qui repleuerūt
eam ab ore uſq̄ꝫ ad os in coinquinatione ſua. k
Nunc ergo filias ueſtras ne detis filiis eorum, l
& filias eorū ne accipiatis filiis ueſtris, & non m
quæratis pacem eorum,& proſperitatem eo
rum uſq̄ꝫ in æternum, & confortemini & co
a ¶ Viuentium,vel eccleſiæ,vel cuiuſque animæ.
medatis quæ bona ſunt tērræ, & hęredes ha
a ¶ Imitatores,vel bona opera.
bebitis filiōs ueſtros uſq̄ꝫ in ſeculum: & poſt
omnia quæ uenerunt ſuper nos in operibus
noſtris peſsimis,& in delicto noſtro magno.
quia tu deus noſter liberaſti nos de iniquitate n
noſtra,& dediſti nobis ſalutē ſicut eſt hodie:
ut non cōuerteremur:& irrita faceremus man
data tua: neq̄ꝫ matrimonia iungeremus cum
populis abominationum iſtarum. Nunquid o
a ¶ Cum populis abominationum iſtarum.
b ¶ Id eſt deletionem.
iratūs es nobis uſquead conſumptiōnem, ne
dimitteres nobis reliquias ad ſalutem? Do
a ¶ In operibus tuis. ¶ Nos autem iniqui.
mine deus Iſraël,iūſtus es tu:quoniam non de
relicti ſumus,qui ſaluaremur ſicut hac die. Ec p
¶ Qui omnia vides.
ce corā te ſumus in delicto noſtro. Non enim q
ſtari poteſt coram te ſuper hoc.

Cap. X.

S†Ic ergo orante Eſdra,& †im r
plorante deum,& flente & ia
cente ante templum dei, colle s
ctus eſt ad eum de Iſraël cœ
a ¶ Fructus ſcilicet orationis & lamenta.Eſdræ.
tūs grandis nimis uirorum &
a mulierum puerorumq̄ꝫ, & fleuit populus fle t
tu multo. Et reſpondit Sechenias filius Iehi v
b el de filiis Ælam,& dixit Eſdræ: Nos præua x y
c ricati ſumus in deum noſtrum, & duximus u
xores alienigenas de populis terrę. Et nunc †ſi z
eſt pœnitētia in Iſraël ſuper hoc,percutiamus a
fœdus cū domino deo noſtro,ut proiiciamus b

Manaſſes effudit ſanguinem inno C
xiū multū nimis,& impleuit Ieruſa † clauus
lem ſanguine p̄phetarū vſq̄ꝫ ad os.
l ¶ Nunc ergo fi.ve.ne. de
fi.eo. Iſtud p̄ceptū habet̄ Deut.vij.
m ¶ Et no.q̄.pa.eo. Quia ſecun
dū diuinam iuſtitiā poterāt interfi
ci,& ideo filij Iſrael nō debebāt cū
eis facere fœdera p̄petua; licet poſ
ſent dare treugas ad tempus in ali
quo caſu, vt dictū fuit ſup̄ librum
Ioſue. Et iſtud mandatū tranſgreſsi
fuerunt illi qui redierant de captiui
tate,contrahendo cōnubia cū Gēti
libus,cū quib⁹ erat eis p̄hibitū & il
licitū poſt gratiā eis factā à deo, q̄
reduxerat eos de captiuitate. & hoc
eſt qđ dicit̄: Et poſt omnia &c.
& ſubditur:n ¶ Quia tu de⁹ no.
libera.nos. Et ex hac ingratitudie
multū aggrauabat̄ peccatum eorū.
ideo ſubditur: o ¶ Nūq̄d iratus
eſt nobis vſq̄ꝫ ad conſumma.i.
totalē populi deletionē. q.d. hoc de
meruimus niſi ex tua liberalitate ſal
uemur. vn̄ ſubdit̄: p ¶ Ecce co.te
ſu.i. deli.no. tibi & hominib⁹ ma
nifeſtò. q ¶ Nō em̄ ſtari po
teſt co.te ſuper hoc. ad tegendū
paliandum,ſeu defendendum.

NICO. DE LY.

CAP. X.

SIc ergo orā. Eſdra.
Hîc cōſeq̄nter deſcribi
tur p̄dictę trāſgreſsiōis
correctio. Circa quā
priò ponit̄ maiorū confeſsio. ſcđò Diuiſio
pp̄li citatio,ibi:Et miſſa ē vox. ter
tiò correctionis inchoatio, ibi: Et D
ſurrexit Eſdras. quartò cōſumma
tio,ibi:Et cōſūmati ſūt. Circa pri
mū dr̄: r ¶ Sic ergo oran. Eſ.ſ.
humilit̄, deuotè, & perſeueranter.
s ¶ Colle.eſt &c.cœ.gr̄a. Eſdrę
cōpatiēs. t ¶ Et fleuit po.nō ſolū
ex cōpaſsione,ſed etiā p̄ p̄cti ſui co
gnitione & cōtritione. v ¶ Et re
ſpondit Seche. q̄ erat de princi
palioribus pp̄li. x ¶ Et dixit Eſ.
nomine ſuo & aliorū principaliū.
y ¶ Nos p̄uari.ſu. accipiēdo v
xores alienigenas,q̄ mētes etiam ſa
pientū emolliūt & eneruāt, & tan
dē ad idololatriā inclināt, ſicut pa
tet in Salomone. z ¶ Et nunc ſi
eſt pœ. in Iſrael ſuper hoc.i.
quia pœnitentia eſt. a ¶ Percutia † ita vt ſeſ
mus fœdus cum domino deo ſus eſſet
noſtro.ſtabile & abſq̄ꝫ retractatio
ne. b ¶ Vt proiiciamus vni.
vxo.&c. vt dei pręceptū impleam⁹.
& occaſionē mali à nobis p̄ſcidam⁹.
Surge

Moralr̄. r ¶ Sic ergo &cæ. In Moraliter
hoc Eſdras ſacerdos dedit exemplū
p̄latis & curatis eccl'ię flēdi & depre
cādi dn̄m p̄ ſubditorū ſuorū tranſ
greſsiōe:nā animas eorū tāq̄ꝫ mater
ī Chriſto debet aſſiduè p̄turire. Et
quoniā ex afflictiōe boni p̄lati ſub
diti debēt ad veram pœnitentiam † eſt ſpes Iſ
moueri,ſequitur: Collectus eſt raeli
ad eū de Iſ.cœ.gran. &c. Seq̄r:
t ¶ Et fleuit po. Quod autē iſte
fletus ex vera pœnitentia proceſſerit,oſtenditur per hoc qđ dicitur:
a ¶ Percu. fœdus cū do. deo nr̄o,vt p̄iici.vni.v.ſ.alienigenas.
M * Et eos qui

origine reſecari. a ℭ Surge. decenter docet quõ ſit apud maiores cõſilio agẽdũ, vt. ſ. q̃ſq; ꝓ ſuo ſenſu qđ optimũ itellexerit, vł intellexiſſe ſibi videbitur, dicat: & tamen ei qui pręeſt locũ diſcernendi reliquat, paratus obtemperare oib⁹ q̃ ille ſecũdum voluntatem & legẽ dei agenda decreuerit. b ℭ Filij Elia. q̃ tũc ſumm⁹ ſacerdos erat poſt Ieſum filiũ Ioſedec Ioacim fili⁹ ei⁹, & poſt eũ Eliaſib fili⁹ eius ſũmo ſacerdotio functus eſt. c ℭ Panẽ non com. Bed. Exẽplũ hinc habent ſacerdotes, nõ ſolũ flẽdi & orãdi, ſed etiam ieiunãdi ꝓ his q̃ peccauerũt. Beati enĩ qui propria pctã lugẽt: quia accepta remiſsione cõſolantur: ſed beatiores qui aliena deflent, vt ne panẽ quidẽ & aquam (q̃ abſtinẽtium refectio eſt) contingere velint, neq; domũ ſuã ingredi, vel aſcendere in lectum ſtrati ſui, ſed in atrijs dom⁹ domini orando pernoctant. Ibi enim erat domus ſacerdotis, quam veſpera ſuperueniente Eſdras perhibetur itraſſe. Alia verò editio ꝓ cubiculo Iohãnã, Paſtophoriã Iohãnam habet. quo nomine ſępe dicitur porticus q̃ tẽplũ vndiq; circũdat, in qua miniſtri & cuſtodes templi manebãt. Lugent etiã nunc in trãſgreſsione eorũ, qui de captiuitate venerant: q̃ dolent eos qui à peccatis pœnitendo erepti ſunt, ad ea peccando eſſe relapſos, & quaſi denuo à diabolo captiuatos. De quorum ſeductoribus quaſi de immũdarũ vxorũ parentibus ait Petrus: Superbia enim vanitates loquẽtes pelliciũt ĩ deſiderijs carnis luxuriæ eos q̃ paululũ effugiũt. Et paulò poſt: Si enĩ refugiẽtes coinquinationes mundi in cognitione Ieſu Chriſti his rurſus implicati ſuperãtur, fctã ſũt eis poſteriora deteriora priorib⁹. d ℭ Ipſe ẽ. Be. Qui ab Heb. Caſleu, à Romanis vocať decẽber, q̃ ẽ ĩ medio hyemis, pluuialis & tẽpeſtuoſ⁹. Vñ notãdũ, cũ ĩ media hyeme ppls cõuenerit, timere à pctõ & à pluuijs memorať. Cũ enĩ pluuias ĩpo etiã tẽpore pluuiarũ maiores ſolito cernerẽt, reuerſi ad conſciam, pctis ſuis hoc iputauerũt: & irã cæleſtẽ ſupuẽturã ex ipſa aëris perturbatiõe timuerunt: ideo nõ in priuatis domibus negotia ſua agere præſumpſerunt, ſed in platea domus domini, aſſumpto pœnitentię & humilitatis habitu conſederũt: hĩc propter eos qui turbatis elementis & ventorum frigore vel inundantiam pluuiarum, vel aceruis niuium, vel ardore ſiccitatis, vel etam exitio hominum, vł animalium deſuper ingraueſcẽte, & ipſo iudice etiam ꝑ apta ĩdicia vim ſuę iræ imitante, nihil de correctione morum q̃ placent iudicẽ, pla. ãcq; euadã, impendentẽ requirunt: ſed faſtu ſeculi pertractant, qua arte aduerſa quæ exterius propter peccata deſęuiunt, aut euitent, aut ſuperent. e ℭ Et ſe. oĩs po. Bed. i. circa atrium ſacerdotum, quo ipſa domus vndiq; cingebatur, habens circa ſe ex omni parte per quadrum ædes atriorũ ampliſsimas, in quibus etiam populus qñ ꝓ pluuia opus erat, ſtare poterat, & videre ea q̃ in templi ianuis gerebantur, vł circa tẽplum. habebãt enĩ interiores parietes iuxta terrã in colũnis factos exteriores ſolidos. f ℭ Et ſurrexit Eſ. Be. Hĩc locus rñdet ad hoc qđ. ſ. dictũ eſt. Et ſurrexit Eſdras, añ domũ dei, & abijt ad cubiculũ Iohannan fi. El. &c. Vbi notanda deuotio põtificis, q̃ lugẽs, orãs, & ieiunãs ꝓ trãſgreſsione ppłi ĩ atrijs tẽpli ꝑmãſit, nec prius domũ ſuã intrare voluit, quã accepto cõſenſu ppłi toto pœnitẽtẽ corde, & cõuerſum ad dominum, fide cuius deuotionis & reliqui principes videntur fuiſſe conſortes, cũ dicuntur & ipſi finita ſynodo abijſſe ĩ domos patrũ ſuorum. Si enĩ hoc non ſignificat ſcri

† cõſilium

2. Pe. 2. d.

Ibidem. d.

uniuerſas uxores, & eos qui de his nati ſunt iuxta †uoluntatem domini, & eorum qui timent præceptũ dñi dei noſtri, ſecundũ legem fiat. Surge, tuum eſt diſcernere, noſq; erimus tecũ: Confortare & fac. Surrexit ergo Eſdras, & adiurauit principes ſacerdotum, & Leuitarum, & omnem Iſraël: ut facerent ſecundũ uerbum hoc. Et iurauerunt. Et ſurrexit Eſdras ante domum dei, & abiit ad cubiculũ Iohannã filij Eliaſib, & ingreſſus eſt illuc. Panẽ non comedit, & aquã non bibit. Lugebat enim trãſgreſſionem eorum qui uenerant de captiuitate. Et miſſa eſt eorũ uox in Iuda & in Ieruſalem omnibus filiis tranſmigrationis, ut congregarentur in Ieruſalem: & omnis qui non uenerit in tribus diebus iuxta conſiliũ principum & ſeniorum, auferetur uniuerſa ſubſtantia eius, & ipſe abiicietur de cœtu trãſmigrationis. Cõuenerunt igitur omnes uiri Iuda & Beniamin in Ieruſalem tribus diebus: ipſe eſt menſis nonus, uiceſima die menſis: & ſedit omnis populus in platea domus dei, trementes pro peccato & pluuiis. Et ſurrexit Eſdras ſacerdos, & dixit ad eos: Vos tranſgreſſi eſtis, & duxiſtis uxores alienigenas: ut adderetis ſuper delictum Iſraël. Et nunc date confeſſionem domino deo patrum ueſtrorum, & facite placitum eius, & ſeparamini à populis terræ & ab uxoribus alienigenis. Et reſpõdit uniuerſa multitudo, dixitq; uoce magna: Iuxta uerbum tuum ad nos, ſic fiat. Veruntamen quia populus multus eſt, & tempus pluuię, & non ſuſtinemus ſtare foris, & opus non eſt diei unius uel duorum (uehementer quippe peccauimus in ſermone iſto) conſtituantur principes in uniuerſa multitudine, & omnes in ciuitatib⁹ noſtris, qui duxerunt uxores alienigenas, ueniant in temporibus ſtatutis, & cum his ſeniores per ciuitatem & ciuitatem & iudices eius, donec auertatur ira dei noſtri à nobis ſuper peccato hoc. Igitur Ionathan filius Azahel, & Iaazia filius Thecuę ſteterunt ſuper hoc, & Meſollam, & Sebethai Leuites adiuuerunt eos. Fecerũtque ſic filij tranſmigrationis. Et abierunt Eſdras ſacerdos, & uiri principes familiarum in domos patrum ſuorum, & omnes per

cat ſcriptura, quid opus fuit ſcribere qđ expleto colloquio Eſdras & principes familiarũ in domos patrũ ſuorũ de ſeptis tẽpli abierũt? Eos enĩ hoc feciſſe nẽo eſt qui neſciat. qd opus fuit addere, & omnes per nomina ſua, cũ & hoc oib⁹ eſſet notiſsimũ. niſi q̃a tales eos voluit intelligi, quorũ nomina & facta meritò in memoria tenerentur, ac poſteris noſcenda

Nicolaus de Lyra.

b ℭ Surge. ad hoc exequẽdũ. c ℭ Tuum eſt diſcer. quia habes ſcientiam legis diuinę. d ℭ Noſq; erimus te. qđ decreueris exequendo. Cętera patent vſq; ibi: f ℭ Panẽ nõ come. & aquã nõ bi. i. nullũ cibũ & potum accepit: q̃a nomine panis & aquæ intelligiť oĩs cibus & potus in ſacra ſcriptura vt frequẽter dictũ eſt. g ℭ Et miſſa eſt. Hĩc cõſequẽter ponitur populi citatio, cũ diciť: Et miſſa eſt vox. i. cõis citatio. h ℭ Et oĩs q̃ non ve. &c. In hoc poniť cõtra cõtumaces pœnæ determinatio, cũ ſubdiť: i ℭ Auferetť vni. ſub. e. i. bona exteriora. k ℭ Et ipſe abiicietur de cœ. per excõmunicationem. l ℭ Ipſe eſt men. no. qui apud Hebræos correſpondet partim nouembri, & partim decembri noſtro. m ℭ Et ſedit po. in pla. hoc eſt ĩ atrio quod erat ante templũ. n ℭ Tremen. ꝓ pec. timentes ne ratione tranſgreſsionis prędictę venire t ſuper eos diuina vltio grauis. o ℭ Et pluuijs. quia tempus iſtud frigidũ eſt & pluuioſũ de cõi curſu. & tũc erat plus ſolito pro pcti ſui demerito. p ℭ Et ſurre. Eſdræ. Hĩc conſequenter ponitur trãſgreſsionis correctio ad monitionem Eſdræ dicentis: q ℭ Vos tranſ. eſtis. Hoc eſt liquidum, & non poteſt negari. r ℭ Vt adderetis ſuper delictũ Iſrael. commiſſum ante captiuitatem Babylonicam. s ℭ Et nunc date confeſſionem. recognoſcendo peccatum verbo & facto. ideo ſubditur: t ℭ Et ſeparamini a populis terræ. ita quòd non habeatis fœdus & conſortium cũm idololatris v ℭ Et ab vxoribus alienigenis. quæ à deo vero auertunt, vt prædictum eſt. x ℭ Et reſpondit vniuerſa multitudo: dixitq;. Eſdræ conſentiendo, tamen petunt dilationem propter importunitatem temporis & negotij magnitudinem. y ℭ Conſtituantur principes in vniuerſa multitudĩe & omnes. id eſt homines ſapientes, iuſti & diligentes, qui vadant de ciuitate in ciuitatẽ, diligenter inquirẽdo de trãſgreſſorib⁹, & corrigãť ꝑ alienigenarũ vxorũ eiectionẽ.

Et ſederũt

Moraliter

※ ℭ Et eos qui de his nati ſunt iuxta. Per vxores alienigenas conuenienter intelligi poſſunt interiores concupiſcentiæ malæ. & per filios eorum actus exteriores ex ipſis procedentes, quę omnia à verè pœnitentibus prout poſſunt, ſunt abijcienda. e ℭ Et ſurrexit Eſdras ante domum dei, & abijt ad cubiculum. Non enim à terra voluit ſurgere, donec populus emendationem promiſit, & ad hoc per iuramentum ſe aſtrinxit: non tamen ceſſauit Eſdras à ſua † totali afflictione, quia ſequitur: f ℭ Panem non comedit, & aquam non bibit. Et in hoc dedit exemplum eccleſiæ prælatis & curatis affligendi ſe pro ſubditorum ſuorum peccatis vſque ad perfectionem

† corporali

※ emendationis

a nomina ſua:& ſederunt in die primo a
menſis decimi,ut quærerent rem. Et
†conſummati ſunt omnes uiri,qui du
xerunt uxores alienigenas uſq; ad di
b em primam menſis primi. Et inuen b
ti ſunt de filiis ſacerdotum qui duxe
rant uxores alienigenas, de filiis Io c
c ſue filij Ioſedec,& fratres ei⁹,Maaſia,
d & Eliezer,& Iarib,& Godolia.Et de d
derunt manus ſuas, ut eiicerent uxo e
res ſuas,& pro delicto ſuo arietem de f
ouibus offerrent.Et de filiis Emmer:
Hanani,& Zebedia. Et de filiis Ha
rim,Maaſia,& Elia,& Semeia,& Ie
hiel,& Ozias.Et de filiis Pheſhur: E
lioenai,Maaſia,Iſmahël,Nathanael,
Iozabed,& Elaſa. Et de filiis Leuita
rum:Iozabed,& Semei,& Celaia:ipſe
eſt Calita. Phathaia,Iuda,& Eliezer.
Et de cantoribus Eliaſib,& de ianito
ribus Sellum,& Telem,& Vri. Et ex
Iſraël de filiis Pharos,Remeia,& Ie
zia,& Melchia,& Miami,& Eliezer,
& Melchia,& Banea.Et de filiis Æ
lam,Mathania,Zacharias,& Iehiel,
& Abdi,& Ierimoth,& Elia.Et de fi
liis Zethua,Elioenai,Eliaſib,Matha
nia,& Ierimuth,& Zabad,& Aziza.
Et de filiis Bebai,Iohanan,Hanania,
Zabbai,Athalai. Et de filiis Bani,
Moſollã,& Melluch,& Adaia,Ia
ſub,& Saal,& Ramoth.Et de filiis
Phahathmoab,Edna,& Chalal,Ba
naias,& Maaſias,Mathanias,Beſele
el,Bennui,& Manaſſe.Et de filiis He
rem:Eliezer,Ieſue,Melchias,Seme
ias,Simeõ,Beniamin,Maloch,Sama
rias.Et de filiis Aſon,Mathanai,Ma
thatha,Zabbad,Eliphelet,Iermai,
Manaſſe,Semei.De filiis Bani:Ma
addi,Amram,& Huel,Baneas,& Ba
daias,Cheliau,Vania,Marimuth,
& Eliaſib,Mathanias,Mathanai,&
Iaſi,& Bani,& Bennui,Semei & Sal
mias,& Nathan,& Adaias,Mech
ne debai,Siſai,Sarai,Ezrel,& Sele
miau,Semeria,Sellum,Amaria,Io
ſeph.De filiis Nebo,Iehiel,Matha
thias,Zabad,Zabina,Ieddu,& Ioal,
& Banaia. Omnes hi acceperunt u
xores alienigenas,& fuerunt ex eis
mulieres,quæ pepererant filios.

A noſcẽda traderẽtur. a ¶ Et ſeder.in.Bc.Nota numerum ternariũ eſſe myſticũ.Suprà dictũ eſt,quòd tribus diebus omnes conueniũt in Ieruſalem,& nunc trib⁹ mẽſibus.x.ſ.xj.&.xij.caſtigãtur ab vxoribus alienigenis.Tres enim ſunt virtutes ſine quibus nemo ſaluatur. fides,ſpes & charitas.Tertio tẽpore ſeculi veniens Chriſtus in carne in mundũ,grãm nobis euãgelij cõtulit.

Ternarij numeri myſterium.

Primũ nãq; tempus ante legem in pӗiarchis.ſecundũ in prophetis ſub lege prӗmiſit.in tertio ipſe cũ gratia venit,& ſua nos paſsione redimẽs,tertia die reſurrexit.Per cuius gratiam quia conſortio eccleſiæ copulamur,& à vitiorum illecebris expurgamur,aptè tranſmigrationis filij trib⁹ diebus caſtigandi venerunt,& in tribus mẽſibus caſtigationem cõpleuerũt.Iuxta literã quoq; opportunè laborauerũt vt ante initiũ primi mẽſis ipſi omnes purgarent,vt paſcha & mẽſem ipſum in quo celebrãdũ erat,mũdè & ſãctè celebrarẽt,& annũ mũdè & ſanctè inchoarẽt & cõſummarẽt. Qđ etiã nos omnib⁹ annis in quadrageſima paſchę oportuit imitari,inſtãte ſci. dominica reſurrectione,mũdemus nos ab oi inquinamento carnis & ſpũs,vt participes reſurrectionis eſſe valeam⁹.b ¶ Et inuẽti ſunt.Bed.Aptant Heb.huic loco illud Zachariæ pphetę:Et oſtendit mihi dñs Ieſũ ſacerdotẽ magnũ ſtantem corã angelo domini,& Sathã ſtabat à dextris ei⁹,vt aduerſaretur ei.Et paulò pòſt:Et Ieſus erat indut⁹ veſtibus ſordidis,& ſtabat añ faciẽ angeli.Et reſpondit angelus,& ait ad eos qui ſtabãt corã ſe,dicẽs: Auferte veſtimenta ſordida ab eo.Et dixit ad eũ: Ecce abſtuli iniquitatem tuã,& indui te mutatorijs.Et dixit: Ponite cidarim mundã ſuper caput eius.Rectè inquiunt ſtabat Sathan à dextris eius, vt aduerſaretur: qa vera erat accuſatio.ipſe eñ cũ cæteris alienigenam duxit vxorẽ.Qđ ãt dr,qa Ieſus erat indutus veſtib⁹ ſordidis.tripliciter interpretãt.Vl ob cõiugiũ illicitũ.vel ob pctã ppli,vl ꝑpter ſqualorẽ captiuitatis.Angelus aũt añ cuius faciẽ ſtabat Ieſus,pręcepit cæteris angelis,vt auferrent ab eo veſtimenta ſordida.Quo facto,ait idẽ angelus:Ecce abſtuli à te iniquitatẽ tuam.Hæc ſunt veſtimenta ſordida,& indui te mutatorijs.i.Iſraeliticã cõiugẽ copulaui tibi.Quod autẽ ſequit: Ponite cidarim mundã ſuper caput eius, intelligi volũt ſacerdotij dignitatẽ,qa ſci. ablatis pctõrũ ſordib⁹ mũdũ habuerit ſacerdotiũ.Sed intuẽdũ,qđ non ſcribit Eſdras Ieſum alienigenã duxiſſe vxorẽ,ſed qſdã de filijs & fratrib⁹ ſuis &c.c ¶ Et frẽs eius.Bed.Cognati.ſ.nõ eñ frẽs eius germani in carne eatenus viuere,& voluptati operam dare poterant:cũ cẽtũ & amplius eſſent tranſacti,ex quo Cyrus regnare incipiens,Ieſũ & Zorobabel cũ tranſmigratiõe Iuda & Beniamin ad conſtruendã domũ dñi Ieroſolymã remiſit. d ¶ Et dederunt &c.Bed.Primò vxores illicitas abijciũt,& ſic ꝑ ſe arietem offerunt,vt ablato ſcelere,mundi accederent ad altare.Difficilè enim eſt hui⁹ victimã deo eſſe acceptã,q nõ pri⁹ reliqt culpã,ꝑ q̃ offert. vñ:Quieſcite agere pueſè,diſ.bñ fa.Et qa filij vel fratres fuere ſũmi ſacerdotis q primi peccauerãt,rectè i correctionẽ ſceleris arietem de gregibus offerunt,vt ſignificẽt quia ſeipſos,qui ductores populi quaſi duces gregis eſſe videbantur,à priſtina vita mactare,& purgatos digna pœnitentia deo per meliorem vitam offerre diſpoſuerant. Et dederunt manus ſuas. Bed. Nota quanta arte pugnandi diabolus fideles impugnat,vt nullum eis tempus ſecurum relinquat

† pſecerunt opus i oib⁹ viris,i.i recẽſendis; oib⁹ ijs,qui &c.

2.Cor.7.a.

Zacha.3.a.

B

Eſa.1.e.

relinquat

C relinquat.Ecce enim qui ab aduerſantib⁹ ſuperari non poterãt,vincebant hoſtes publicos ædificato tẽplo dñi & dedicato: ſed vincebãtur amore mulierum,ne tẽpla cordiũ vel operũ ſuorũ deo digna ſeruarent. Cuius rei noſtris temporibus manifeſtè figura completur, cũm videmus animos fidelium multò periculoſius nunc tentari intriſecus à concupiſcentia ſua abſtractos & illectos,quã qñdã tẽtabãt extrinſecus cũ imanis aduerſari⁹ cõtra eorũ cõſtãtiam ferro & igne ſæuiebat. Sed aderit pietas dñi,q ſicut aduerſus aperta furẽtium certamina ꝟtutẽ patiẽtię tribuit:ita nobis cõtra ſurripiẽtium laqos blãditiarũ cautelæ cuſtodiã dabit.Deniq; & hoc agẽte iduſtria põtificis q timebãt dñm,cũcti cõpuncti ſũt corde q peccauerãt,& eiecerũt vxores alienigenas,& ſic expulſa turpitudine luxurię redijt dec⁹ caſtioniæ,& i ciuitate dñi eiecto rudere vitiorũ,reſperſi ſunt flores & ornamẽta ꝟtutũ. ¶ Si qs obijciat nõ eſſe ſcriptũ q̄ filios adulterarũ,ſed ipſas tñ eiecerunt,cõquis.ſ.Sechenia ſuggerẽte & dicente: Percutiamus fœdus cũ dño deo nro,& ꝓijciamus vniuerſas vxores,& eos q de eis nati ſũt.cõtinuò ſubditum ſit: Surrexit ergo Eſdras & adiurauit populum,principes ſacerdotũ & Leuitarũ & oẽm Iſrl,vt facerẽt ſecũdũ verbũ hoc & iurauerũt.intelligat,qa ſi nõ ꝓiecerũt filios,illa fuit cã,q̄ eos docuerũt renũtiare maternę infidelitati,& cõſecratos dño ꝑ circũciſionẽ & hoſtiam ſalutarem fidei ſuæ & caſtitati ſociauerũt. ¶ Myſticè autem bona opera quę ĩtuitu tpalis cõmodi vel fauoris vel delectatiõis agim⁹,aut iter mala ſũt repu

Myſticè

Nicolaus de Lyra. tanda

a ¶ Et ſederunt.Ex quo patet q̄ ĩ diſquirẽdo iſtud negotiũ poſuerũt mẽſem itegrũ.b ¶ Et in.ſunt. Hĩc cõſequẽter põit deſcriptio illorũ,q duxerũt vxores alienigenas,cũ dr: c ¶ De fi. Ioſue.Iſte Ioſue erat ſumm⁹ ſacerdos,& ſic videt verũ qđ dictũ eſt.ſ. videlicet q̄ hæc trãſgreſsio incepit à maiorib⁹ ppli. Ad hoc ãt aptãt aliq illud Zach.iij.a.Oñdit mihi dñs Ieſũ ſacerdotẽ magnũ ſtãtẽ corã ãgelo.i.Eſdra q erat angel⁹.i.nũti⁹ miſſ⁹ à latere regis ad ppli directionẽ,& Sathã à dextris: qa ꝟa erat accuſatio de pctõ trãſgreſſionis.Et accipit hĩc Ieſus ꝓ filijs ei⁹,vt patet ex hoc loco,qa pr q̃dãmõ manet i filijs.d ¶ Et de.m.ſu.i.iuramẽto ſolẽni firmauerunt,ne poſſet retractari. e ¶ Vt eij.v.ſu.ſ.alienigenas. f ¶ Et ꝓ de &c. Quia ſicut aries ẽ dux gregis,ita ſacerdotes ſũt duces ppli cõis. Cętera legãt,vt iacet lr̃a.Et licet nõ dicat hĩc q̄ eiecerũt pueros cũ vxorib⁹ alienigenis,tenẽdũ tñ ẽ q̄ ſic fuit factũ: qa ſic ꝓmiſerat Sechenias nõie ſuo & aliorũ pricipaliũ,vt hr̃.ſ.e.c.Percutiam⁹ fœ.cũ do.deo no.vt ꝓ.vni.vx.ſ.alieni.& eos q de his nati ſũt.

* emẽdatiõis.b ¶ Et iuẽ.Inter trãſgreſſores iſtos priò noiat duplici de cã.Pria ẽ,qa pctm eorũ graui⁹ erat,eò q̄ ſacerdotes & eorũ filij q tũc ſuccedebãt eis i ſacerdotio magis tenebãt ſcire legẽ q̃ ceteri.Malach.ij.b.Labia ſacerdotis cuſtodiũt ſciam,& legẽ ex ei⁹ ore regrẽt.Scd'a ẽ,qa pctm iſtorũ cã fuit & occaſio alijs peccandi.Vnde Greg.in paſto.Cũm paſtor ꝑ abrupta graditur,conſequens eſt vt ad præcipitium grex ſequatur.

D

Moraliter

☞ tanda, aut ab infima in tētione ſecernēda, &pro cęleſti tm̄ retributio
A ne faciēda, Qui em̄ ieiunat, orat, & eleemoſynā dat: vt videat̄ & laudetur ab hoībus: talis proles bonæ actionis quaſi de immunda genitrice naſcitur: & ideo inter eos qui de Babylone Ieroſolymā, aſcenderunt, partē habere nō poteſt, Qui em̄ in pręſenti mercedē recipit, in futuro carebit, niſi autor operis mētē ad meliora conuertēs, pro deo facere cœperit, quod pro laude faciebat inani, & quaſi ſobolē indignè editā dño cōſecrās Ieroſolymæ ciuē fecerit, vt opus malè inchoatum corrigēs, dignū faciat ꝑpetua mercede i cęl.

ſtro, id eſt in robore mētis reuocatæ ab infimis ad deſideriū patriæ C
cæleſtis, & in equitatu ſanctorū cordiū, quę. ſ. portāt ſeſſorē deum. d ℭ Qui reman. Bed. patet literę ſenſus. Qui enim remanſerant de captiuitate, etſi in pace verſari videbantur, amico eis exiſtente rege Perſarū: quibus paulò antè Eſdram cum epiſtolis miſerat, q habe ret ꝑtātē i regione trās flumē, tn̄ i magna afflictiōe mētis erāt & opprobrio hoſtiū, qa adhuc ſanctæ ciuitatis mur⁹ erat diſsipatus. Tunc autem merito in eccleſia affliguntur, & triſtitia ſeculari compunguntur ſcti, cū qnq; reſipiſcē ☞ tes à pctis

Liber Nehemiæ, qui & Eſdræ ſecundus dicitur.

Caput I.

a ❡ Conſolatoris domini, vel conſolatoris a domino, miſsi ſubaudis.

a VErba Nehemiæ filij a Helciæ. Et factum

a ❡ Qui interpretatur ſpes eius.

b eſt in menſe Caſleu, anno uiceſimo, & ego b c

c eram in Suſis caſtro. Et uēnit ad me d

Hanani unus de fratribus meis, ipſe & e

uiri ex Iuda, & interrogaui eos de Iu- f

dæis qui remanſerant & ſupererant de

captiuitate & de Ieruſalē. Et dixerunt g

d mihi: Qui remanſerunt & derelicti h

ſunt de captiuitate, ibi in prouincia in i

a ❡ Mentis. b ❡ Si videantur in pace eſſe. c ❡ Hoſtium.

afflictiōne māgna ſunt, & in opprō-

a ❡ Qui ſcilicet alios munire debuerant.

brio, & mūrus Ieruſalem diſsipatus k

a ❡ Qui dignos debent introducere, indignos ab eccleſia arcere.

b ❡ Incendio vitiorum.

eſt, & pōrtæ eius combūſtæ ſunt igni.

Incipit Nehemias, qui eſt Eſdræ ſecundus.

CAP. I.

VErba Nehemię &c. Be. Nehemias interpretatur cōſolator domini, vel conſolator à dño: qui cùm renouauerit muros Ieruſalē, & populum ab hoſtibus liberatum in diuinę legis obſeruantia ſublimauerit, patet quia nomine & opere Chriſtum ſignificat, qui ait:
Ioh. 24. b. Ego roga. patrem, & aliū paracletum dabo. De quo Pſal. ait: Aedificans Ieruſalē
Pš. 146. a. dominus &c. Significat etiam ſanctos prædicatores, quorū miniſterio ſuperna nobis conſolatio præſtatur, vl' dum poſt lapſum peccati ſpem venię & pollicitationis pœnitentibus pollicentur, quaſi diruta ab hoſtibus Ieroſolymorum mœnia reſtaurauit. a ℭ Verba Nehe. Bed. Hucuſq; verba Eſdræ, quibus Zorobabel & Ieſu facta deſcribit, deinde ſua facta deſcripſit. Hic ma-
Allegori. nifeſtè Chriſtū ſignificauit: quia ſacram ſcripturam renouauit, captiuos i Ierl'm reduxit, domū dñi maiorib⁹ donis ditauit, & ſublimauit: & duces ac ꝓſides trās flumē Euphratē q legē dei noſſēt, cōſtituit: & filios tranſmigrationis ab vxoribus externis caſtigauit. Renouauit em̄ Chriſt⁹ ſacrā ſcripturā: qa quā ſcribę & Phariſęi ꝑ traditiōes fœ
B dauerant, vel iuxta literam tm̄ intelligi docebant: ipſe ſpirituali ſenſu plenam oſtendit, & nouum teſtamētū miſſo ſctō ſpiritu per apl'os & apoſtolicos viros deſcribi fecit. Eduxit populū de captiuitate Babylonica, & in Ieruſalem terrā promiſsionis liberatū īduxit: quia ſemel paſſus in cruce mundum ſanguine redemit, & deſcendēs ad inferos veros inde Iſraelitas ad mœnia ſupernę ciuitatis duxit, & gaudia promiſſæ hęreditatis eis incluſit, & quotidie fideles à perturbatione mūdi congregans, ad conſortium eccleſiæ regnumq; perenne conuocat. Auxit ornatus templi, auro & argento & vaſis pretioſis, q̄ ppl's Iſrael & principes Perſarū per eum miſerant: quia in ſe credentes de vtroq; ppl'o i eccleſiā ducēs, claritate fidei & operis eorū hāc ornare & glorificare nō deſiſtit. Cōſtituit duces & principes oī populo trās flumē, q legē dei noſcerēt & docerent: quia i eccleſia quę flumine baptiſmi abluta eſt, & flumen Babylonicum. i. perturbationem ſeculi fluctuantis fidei ſynceritate tranſcendit, apoſtolos, euāgeliſtas, paſtores poſuit & rectores. Caſtigauit filios tranſmigrationis ab vxorib⁹ alienigenis. quia illos qui profeſsione fidei mundo renūtiāt, illecebris mundi ſeruire prohibuit. Eiecit filios talium matrum de cœtu tranſmigrationis ab vxoribus alienigenis: ne fortè adulti perfidiam ſequerētur earum, non fidem patrum. Opera enim noſtra etiam quæ hominibus bona videntur, ſi carnalibus delectationibus permiſta ſint, ſi originem de cōtagio humani fauoris ſumpſerint, reprobare docuit: nec cōuenire illis qui mundū perfectè reliquunt, & tota mēte ad cæleſtia tranſeunt, qui non blandimentis temporalibus eneruari, ſed aduerſitatibus exerceri, & ad requiem ſempiternam gaudent preparari. b ℭ In menſe Caſ. Menſis Caſleu ipſe eſt que, nos decembrem vocamus, apud Hebręos nonus, apud nos vltimus. Cuius nomen qd' ſpes eius interpretatur, bene cōgruit votis ei⁹ qui ad ruinas ſanctæ ciuitatis intendebat erigēdas. Primū em̄ bonæ actionis fundamentum eſt ſpē habere de auxilio domini ad perficiendū qd' cupim⁹. In hoc menſe natus eſt dñs, cui⁹ nomine longè an̄ figurabatur, qd' in eo menſe verus Nehemias diu deſideratus ad ædificationem eccleſiæ eſſet venturus. c ℭ Eram in Su. Suſis metro
Suſis polis eſt Perſarum, ſed tanta firmitate vt caſtrum eſſe videatur. & interpretatur equitatio vel reuertēs. quæ fidelibus conuenienter aptatur, eis maximè qui de captiuitate Ieruſalem curam gerūt. i. de ſalute eorum qui aliqn̄ ꝑ iſidias diaboli de eccleſia rapti pœnitētes denuo per gratiam dei ſunt redacti. Tales enim ſunt in reuertente ca- ſtro. i.

Poſtilla venerabilis magiſtri Nicolai de Lyra ſuper librum Nehemiæ, qui eſt Eſdræ ſecundus.

CAP. I.

VErba Ne. Poſtq; deſcripta eſt ppl'i deſcriptio ſub Eſdra, hīc cōſequēt deſcribit reædificatio muri ſub Nehemia, q fuit miſſ⁹ tāq; dux à latere regis ad reędificationē ciuitatis. Sciēdū tn̄ q; bis à rege venit i Ierl'm, priō ad ciuitatis reędificationē, ſcd'ò ad malorū i ei⁹ abſētia ſuborttorū correctionē, ca. xiij. In aduentu autē prio ad ciuitatē venit. ſcd'ò veni- Diuiſio
ens ipſā murauit, ca. iij. & tertiò muratā clauſit portis & vectib⁹. c. vij. q̄rtò ea clauſa ſeptimū mēſē feſtiuū celebrauit, ca. viij. qntò ciuitatē populauit. c. xj. ſextò populatā dedicauit. c. xij. Circa primū oñdit priò ꝓficiſcētis volūtas. ſecūdò legatiōis autoritas. c. ij. Circa primū priò deſcribitur rumor oppreſsionis Iudęorū i Ierl'm. ſcd'ò languor orōnis, ibi: Cūq; audiſſem. Circa primū notatur ꝑſona ſcribēs cū dicit: a ℭ Verba Nehe. fi. Hel. Ab iſto em̄ loco ſcripſit q̄ ſequunt̄, vt dicit Rab. Sa. Scd'ò notatur tempus, cū dr̄: Et fa. eſt in men. Caſ. Hic ē menſis nonus apud Hebręos ſecūdū vnā cōputationem, vt videbitur magis infrà ſe. ca. b ℭ Anno viceſi. ſ. regni Artaxerxis, in cuius anno. vij. miſſus fuit Eſdras, vt dictum eſt. š. Eſ- D
dræ. vij. ad docendum populum. & anno. xx. eiuſdem miſſus fuit Nehemias tanquā dux à latere regis ad reædificādam ciuitatem. Tn̄ ſecundū Ioſephū iſte Artaxerxes fuit fili⁹ Darij Hyſtaſpis, & vocat eū Xerxem diminutiuè. Secundū verò R a. Sa. fuit filius Aſſueri & reginę Eſther, ſicut dictum fuit Eſdræ. vj. &. vij. ca. c ℭ Et ego. e. i Suſa. Licet Suſa eſſet tunc principalis ciuitas regni, tn̄ vocat̄ hīc caſtrū: qa erat ędificata fortiter hinc & inde ad modū caſtri. d ℭ Et ve. Aliqui libri habēt: Et venit ad me Hanani, Sed ly ad me, non eſt de textu. Vnde dicit Ioſephus, qd' Nehemias vidit iſtos tanq; peregrinos intrantes ciuitatem & audiuit eos loquentes Heb, & tūc allocutus fuit eos. e ℭ Vnus de fra. me. i. de cognatione mea. f ℭ Et inter. eos de Iu. qb priò q̄ſiuit de ſtatu ppl'i ſui. & ſcd'ò de ſtatu ciuitatis Ieruſalem. g ℭ Et di. mi. reſpōdēdo primò de ſtatu populi eo ordine, quo fuerant interrogati. h ℭ Qui reman. &c. in prouin. ſ. Iudęæ. i ℭ In affli. quia Gentiles in regno decē tribuū habitātes multas moleſtias eis inferebant & opprobria, vt plenius hr̄ ĩ. iiij. ca. Secundò reſpondent de ciuitate. k ℭ Et mu. Ieru. diſ. quia à tempore quo Nabuzardan incendit ciuitatem, & muros ei⁹ dirupit, nō fuerat data licētia reędificādi eā: ſed ſolū tēplū & ꝑtinētia ad ipm

Moraliter. a ℭ Verba Nehe. Per Nehemiā q cōſolator interpretatur, & interpretationi conſonat res geſta: quia miſſus fuit à latere regis in Iudæam ad conſolationē filiorū Iſrael de captiuitate Babylonica reuerſorū prout ex ſequentibus apparebit: dominus nr̄ Ieſus Chriſtus ſignificatur, q conſolator dicitur, Threnorū. j. f. Elōgat⁹ eſt à me conſolator. Glo. Heb. Iſte eſt rex Meſſias. Ipſe etiā miſſus fuit à patre qui eſt rex regū i mūdū ad cōſolationē oīm gentiū. d ℭ Et ve. ad me &c. Per iſtos frēs apl'i deſignat̄, q frēs dñi nr̄i Ieſu Chriſti dicūt̄, Pſal. xxj. e. Narrabo nomē tuū fra. meis, vt dedūcit Apl's. Heb. ij. & Ioh. xx. d. dixit Mariæ Magdalenæ: Vade ad fratres meos, & dic eis: Aſcēdo ad patrē meū & patrē vrm̄. g ℭ Et dixerūt mi. q &c. afflictione ſunt. Per hoc ſignificat̄ apoſtolorū cōpaſsio, ex q̄ ppl'i afflictionē ſeu neceſsitatem oſtendūt Chriſto, Mar. vj. e. Et cùm iam hora multa fieret, acceſſerunt diſcipuli eius dicentes: deſertus locus eſt hīc, & hora iam pręterijt: dimitte illos vt in proximas villas euntes & vicos

A tes à peccatis videt proximos adhuc ſubiicere vitiis, ita vt per negligentiā eorū q multis prodeſſe poterāt, quaſi per muros vrbis diſſipatæ diabolus in eccleſia poſsit introire, quod magis dolendū eſt, ſi & ipſi qui aliis doctrinę & exēplo ꝓdeſſe debuerāt, exēplū mortis viuēdo fiūt. hoc eſt enim portas Ieruſalē flāmis hoſtium eſſe peruſtas, eos q bene viuendo & docendo dignos, in eccleſiam electorū introducere indignos in arcē debuerāt, auaritię, luxuriæ, cęterorūq; vitiorū incendio perire. a ℂ Fleui & lu. Si vir ſanct⁹ audiens deſtructa lignorū & lapidū ędificia rectè lugebat, ieiunabat, & orabat diu ſedēs in triſtitia, quantò magis in deſtructione & ruina animarū cōtinuis luctib⁹, & orationib⁹ eſt inſiſtendū: vt miserāte deo ad priſtinam erigātur ſoſpitatē, q in opprobrio religionis triumphāte inimico iacebant diutina vitiorum ſorde ſqualētes.

† Dan. 9. a
† 9. f.

C tes & vicos, emāt ſibi cibos quos manducēt. a ℂ Cumq; au. verba. hu. ſe. Per hoc ſignificatur cōpaſsio Chriſti ſuper afflictionem & miſeriā populi: pro q releuanda legit ieiunaſſe, oraſſe, & fleuiſſe, & alias pœnalitates ſuſtinuiſſe, ſicut fuerat prędictū Eſa. liij. b. Diſciplina pacis noſtrę ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus.

GLOS. ORDI.

CAP. II.

FActum eſt au. Bed. Qui ſci. eſt prim⁹ mēſis anni ſecūdū Hebręos, in quo ſemper paſcha celebrant, quē nos aprilē dicimus. Quia ergo. ſ. dixit, quia luxit, ieiunauit, & orauit diebus multis, patet: quia quatuor continuis mēſib⁹ nono. ſ. x. & xj. & xij. ſacræ deuotioni inſtitit expectās qñ poſſet opportunè regi deſideriū ſuū intimare. Erat qdē prīceps vinari⁹, regi poculū porrigebat, officiū lætitię foris agebat, ſed interi⁹ lugebat: qa ciuitatē ſctām dirutā, & ppl̄m dei inimicorū opprobrio afflictū meminerat. vñ: Sup flumina Babylonis illic

† peccauimus
ſ. 1. b.
† Deu. 30. a.
Pſ. 136. a.

Nicolaus de Lyra.

ad ip̄m p Cyrū & Dariū, vt patet ex dictis, ſ. Eſdrę. v. & vj. a ℂ Cūq; audiſ.

B Hīc conſeqnter pōit lāguor orōnis. In oratione eñ mēs eleuat in deū, & p conſequens qdāmō abſtrahit à corpore. & ſic corpus incipit lāguere, maxiè qñ orō fit cū fletu, & ieiunio, & diuturnè fit, ſicut dicit hīc: b ℂ Et lu. die. mul. trib⁹ mēſib⁹ vt patebit ca. ſe. c ℂ Et dixi. formādo orōnem meā. d ℂ Quęſo do. omnium per gubernationem. e ℂ Deus. p creationem. f ℂ Cęli. ſ. empyrei, & p cōſequēs omnium quæ includuntur intra ipſum. g ℂ Atq; terribilis. peccatores puniēdo. h ℂ Fiant aures tu. Loquitur de deo more humano. quia cū homo exoratus prębet aurem ad audiendum, & conuertit oculos ad videndum, ſignū eſt, q velit exaudire. i ℂ Et ego do. pa. mei pec. Licet eñ eſſet innocens: tñ cōiungit ſe pctōrib⁹, inqtū erat mēbrū ppl̄i peccatoris. k ℂ Vani. ſe. ſu. i. idolatria. q vanitas eſt, eò q idolū nihil ē ſcd̄m Apl̄m. j. Cor. viij. l ℂ Et nō cu. mā. tu. qtū ad moralia præcepta. m ℂ Et ceremonias. qtū ad ceremonialia. n ℂ Et iudi. qtū ad iudicialia. Ad iſta tria genera pręceptorum reducūtur omnia pręcepta legis Moſaicę, vt patet ex decurſu illius legis. o ℂ Memento ver. quod man. Mo. id eſt dixiſti, Deu. xxix. & xxx. p ℂ Cum tranſ. fueri. Hoc fuerat adimpletum in captiuitate Babylonica, & in captiuitate decē tribuū. q ℂ Et ſi re. ad me. &c. inde con. vos. Hoc nondū erat adimpletum, licet fuiſſet inchoatum per Cyrum & Artaxerxem, vt patet ex ſupradictis Eſdræ. j. & viij, & ideo Nehemias orabat pro completione. r ℂ Quos re. in for. percutiendo AEgyptum multipliciter, & faciendo mirabilia in mari rubro & in deſerto & in Iordane fluuio. s ℂ Dirige ſer. tuum. i. meipſum: quia volebat proponere petitionem regi de reædificatione ciuitatis, vt populus diſperſus poſſet ibi ſecurius congregari. t ℂ Et da. ei mi. añ vi. hūc. i. añ Artaxerxē regē. v ℂ Ego eñ. e. pin. Hoc addit &c. ad oſtēdēdum, quod habebat de facili acceſſum ad ipſum.

† nō erā ſolitus prę me ferre triſtitiam corā eo.

a Cumq; audiſſem uerba huiuſcemodi, a
ſedi, & fleui, & luxi diebus multis, & b
ieiunabam, & orabā ante faciem dei
cæli, & dixi. † Quæſo domine deus c d e
cæli fortis, magne atq; terribilis, qui f g
cuſtodis pactum & miſericordiā, cum
his qui te diligunt, & cuſtodiunt man
data tua: fiant aures tuę auſcultantes, h
& oculi tui aperti, ut audias orationē
ſerui tui, quam ego oro coram te hodie
nocte, & die pro filiis Iſraël ſeruis
tuis, & cōfiteor pro peccatis filiorum
Iſraël, quibus † peccauerunt tibi. Et e- i
go, & domus patris mei peccauimus,
uanitate ſeducti ſumus, & non cuſto- k l
diuimus mandatū tuum, † & ceremo m
nias & iudicia, quæ præcepiſti Moy- n
ſi famulo tuo. Memento uerbi quod o
mandaſti Moyſi ſeruo tuo, dicens:
† Cùm tranſgreſsi fueritis, ego diſper p
dam uos in populos, & ſi reuertamini q
ad me, & cuſtodiatis pręcepta mea, &
faciatis ea, etiam ſi abducti fueritis ad
extrema cæli, inde congregabo uos,
& reducam in locum quem elegi, ut
habitaret nomen meū ibi. Et ipſi ſer-
ui tui & populus tuus, quos redemiſti r
in fortitudine tua magna, & in manu
tua ualida. Obſecro domine, ſit auris
tua attendens ad orationem ſerui tui,
& ad orationem ſeruorū tuorum, qui
uolunt timere nomen tuum, & dirige s
ſeruum tuum hodie, & da ei miſericor t
diam ante uirum hunc. Ego enim e- v
ram pincerna regis.

Cap. II.

b FActum eſt autem in x
menſe Niſan, anno ui
ceſimo Artaxerxis re
gis, & uinum erat an- y
nte eum. Et leuaui ui- z
num, & dedi regi: & a b
† eram quaſi laguidus ante faciem

NICO. DE LY.

CAP. II.

FActum ē au. ī mēſe. Hīc cōſequēter deſcribit legatio ipſi⁹ Nehemię. vbi priò deſcribitur autoritas quā meruit. ſecūdò facultas quā obtinuit, ibi: Et dixit regi. tertiò ſagacitas qua negotium ſuum ſecretè tenuit, ibi: Et audierunt. quartò voluntas quam aperuit, ibi: Et dixi eis. Circa primū præmittit tempus cū dicit: Factum eſt autem in mēſe &c. Hīc eſt menſis primus apud Heb. ſecundum feſta. & incipit â propinquiori lunatiōe æquinoctio vernali. Nehemias autē cœperat orare menſe nono, vt prędictū eſt. Et ſic patet qđ iſte menſis in quo porrexit vinum, fuit quartus ab illo: ita qđ tribus menſibus fuit ī oratione & afflictiōe anno. xx. Artaxerxis. Videtur q iſtud ſit falſum, & hoc q hoc fuerit anno. xxj. ei⁹. qa iſtud factū fuit quarto menſe, poſtq; audiuerat rumores de oppreſsione ppl̄i ſui. & erat primus menſis anni. Cū igitur rumores prædictos audiuerit anno. xx. Artaxerxis, menſe. ix. eiuſdem: ſequitur q quando porrexit vinum regi, inceperat annus. xxj. Ad qđ dicēdū, qđ ſicut dictū fuit Gen. vij. & Exod. xij. Communis eſt opinio Iudęorū, qđ mundus creatus fuit in menſe, q vocat apud eos Tiſari, & partim correſpondet ſeptembri nr̄o, & partim octobri. & dicitur ille menſis ſimpliciter primus apud Heb. & ſecundū hunc modū computandi Caſleu eſt terti⁹ mēſis, & Niſan ſeptimus, & cadunt in eodē anno. & iſto mō fit hīc cōputatio. Verūtamen quia filij Iſrael egreſsi ſunt de AEgypto menſe Niſan. ideo ex tunc ille menſis ex hoc euentu vocatus eſt primus, ſecundum qđ dicitur Exod. xij. Et hoc modo computando Caſleu & Niſan ſequēs nō fuit in eodem anno, ſed Caſleu eſt nonus menſis anni pręcedentis, & Niſan ſequēs eſt principium anni ſequentis. Et hoc mō procedit obiectio inducta, & ideo nō valet. quia hīc accipitur principium anni prout incipit â Tiſari: licet aliquando accipiatur principiū anni prout incipit à Niſan. z ℂ Et leuaui vinum. id eſt ſcyphum, in quo erat vinum. a ℂ Et dedi regi. Quia hoc ſpectabat ad officium Nehemiæ, cùm eſſet pincerna regis. vt dictum eſt ca. pręcedenti. b ℂ Et erā qua. lan. añ fa. e. ex fletu, ieiunio, & orōne pcedentibus

Diuiſio
† ſtatura
Quo menſe mūdus creatus.
D

Moraliter. x ℂ Et factum eſt in menſe. Cui reſpondet apud Latinos martius: ſicut declaraui diffuſè in poſtillis literalibus, Gene. vij. & Exod. xij. In iſto verò menſe paſſus fuit Chriſtus, ſcilicet. viij. calē. aprilis. Paſsio verò Chriſti calix appellatur, Iohan. xviij. b. Calicem quem dedit mihi pater, non vis vt bibam illum? Vas autem calicis nō bibitur, ſed vinum quod in eo continetur. ideo ſubditur: y ℂ Et vinum erat ante eum. ſ. ante regem. qui ſignat deum patrem, in cui⁹ conſpectu erat paſsio Chriſti. nam eam diſponebat, & acceptabat. Et qm̄ Criſtus p Nehemiā ſignificat⁹ illā paſsionē acceptabat ex obediētia ad patrē. iō ſeqt. z ℂ Et le. vi. & dedi regi. id eſt acceptaui calicem ſalutaris. b ℂ Et eram quaſi langui. In paſsione eñ videbat Chriſtus fortitudinem amiſiſſe, Eſa. liij. a. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.

Moraliter

 Quare vult?

illic ſedim⁹ &c. a ℂSi vide.Be.Sicut ꝑ Cyrũ primũ Perſarũ regẽ

E Chriſt⁹ ſignificat: qa captiuitatẽ ppl'i dei ſoluit,& tẽplũ iſtaurari p̃ce pit:ita ꝑ ſucceſſorẽ eius Artaxerxem,q Ieruſalẽ reædificare eadem de uotione mãdauit,ipſum accipim⁹ q eccleſiã ꝑ officiũ prædicatorũ conſtruit. Vnde bñ Artaxerxes lumẽ ſilentio tentãs interpretat̃. Lumen em̃ vitæ dñs eſt,qui corda fideliũ ſilẽtio tentat,dũ eos aliqñ dulcedine gr̃ę cæleſtis illuſtrat;aliqñ p̃ſſuris p̃ſentis vitæ obnubilat,vt tpalib⁹ aduerſis eruditi,ardentius æterna bona deſiderent. ℂMemorabilis hic annus q̃ Ieruſalẽ ædificari pmiſſa eſt:& olim ꝓphetia Danielis p̃ſignatus,dicẽte ad eũ angelo:Septuaginta hebdomades abbreuiatas eſſe ſuꝑ ppl'm eius,& ſuꝑ ciuitatem ſanctã. Et paulò pòſt: Ab exitu ſermonis vt reſpõdeatur,& ędificet̃ Ieruſalem vſq; ad Chriſtũ ducẽ hebdomades ſeptẽ, & hebdomades.lxij.erũt. Et paulò pòſt: Cõfirmabit pactũ multis hebdoma da vna:& i dimidio hebdomadis deficiet ho.& ſacri. Incipiũt ergo hebdomades à xx.anno Artaxerxis, qñ ædificandi Ierl'm licentiam dedit. quo tpe vt Iulius Aphricanus ſcribit,regni Perſarũ.cxxv. anni fuerãt euoluti,& totidẽ vſq; ad Alexãdrũ magnũ qñ Dariũ occidebat,iperfecti remanebãt. Captiuitatis enĩ Ierl'm cẽteſim⁹ octogeſim⁹ & quintus ann⁹ erat,& ꝑueniũt vſque ad tpa dñicæ paſsionis, ꝑ quã ſacrificia legalia finita ſũt. Habent verò ſingulæ hebdomadę ſeptenos annos, & fiũt.cccc.xc.ſecũdũ lunę.ſ.curſũ;ita vt ſinguli nouo & inſolito more nõ ampli⁹ q̃;.xij.mẽſes lunares habent. vnde angelus.lxx.hebdomades nõ,ãnumeratas,ſed abbreuiatas ſuꝑ populũ dicit: q ſũt anni ſolares.cccclxxv. de q̃ tota ꝓphetæ ſententia pleniſsimè,prout potui,in libro temporũ ediſſere curaui.

Dañ.9.f.
Ibidem.g.
Ibidem.

Et audierũt

eius. Dixitq; mihi rex: Quare uultus a
tuus triſtis eſt, cùm te ægrotũ non
uideã? Non eſt hoc †fruſtra, ſed ma
lum (neſcio quid) in corde tuo eſt. Et b c
timui ualde ac nimis, & dixi regi:
Rex in æternum uiue. Quare non d e
mœreat uultus meus, qa ciuitas do-
mus ſepulchrorum †patris mei de-
ſerta eſt, & portæ eius cõbuſtæ ſunt
igni? Et ait mihi rex: Pro qua re po- f
ſtulas? Et oraui deum cęli, & dixi ad g h
a regem: Si uidetur regi bonum, & ſi i k
placet ſeruus tuus ante faciẽ tuam,
ut mittas me in Iudæam ad ciuita-
tem ſepulchri patris mei, & ædifica-
bo eam. Dixitq; mihi rex & regina, l
quæ ſedebat iuxta eum: Vſque ad m
quod tempus erit iter tuũ, & quan-
do reuerteris? Et placuit ante uultũ
regis, & miſit me. Et cõſtitui ei tem-
pus, & dixi regi: Si regi uidetur bo- n o
num, epiſtolas det mihi ad duces re
gionis trans flumen, ut traducãt me p
donec ueniam in Iudæam, & epiſto q
lam ad Aſaph cuſtodem †ſaltus re-
gis, ut det mihi ligna, ut tegere poſ- r
ſim portas templi, turres, domos,
& muros ciuitatis, & domum quam s t
ingreſſus fuero. Et dedit mihi rex iu v
xta manũ dei mei bonã mecũ. Et ue
ni ad duces regionis trãs flumẽ: de-
diq; eis epiſtolas regis. Miſerat autẽ
rex mecũ principes militũ, & equi-

† niſi malũ cordis(.i.triſtitia)

† patrũ meorum &, infrà.

† pomarij

Nicolaus de Lyra.

F cedentibus. a ℂQuare vultus tu⁹ triſtis eſt. Hoc dixit rex non ſibi cõpatiẽdo,ſed magis de eo ſuſpicando,ne meditaretur eũ intoxicare, vel aliquẽ de ſibi aſsiſtentibus:& ꝓpter hoc eſſet in facie mutatus. ideo ſequitur: c ℂEt timui val. ac ni.& dixi regi. propter iſtam ſuſpicionem regis. d ℂRex ĩ æter.viue.q.d.de morte tua non cogito,ſed magis vitã deſidero. e ℂQuare non mœ. &c. In hoc ſe excuſat de apparente languore. & ideo bene ſubditur: f ℂEt ait mihi rex: pro qua re poſtu. q.d.paratus ſum concedere.quia voluntate dei animus regis mutatus fuerat ſubitò de indignatione contra Nehemiam ad eius beneuolentiam,ſecundum quod dicitur Prouer.xxj.a. Cor regis in manu domini,quocunq; voluerit inclinabit illud. g ℂEt oraui deum. eò qđ ſic conuerterat regis animum. h ℂEt dixi ad regẽ. ex verbo eius formando petitionem. i ℂSi vi.re.&c.pl.ſer.i. ſapientibus ſibi aſsiſtentib⁹,de quorũ conſilio cũcta faciebat,vt habetur Eſdrę.j. l ℂDixitq; mihi rex. Et ſecundum hoc videtur qđ illud qđ ſequitur: vſq; ad qđ tẽpus &c.ſit verbũ regis & reginę ſimul. In Hebræo autem habetur ſic:Dixitq; mihi rex:& regina ſedebat iuxta eum. Et ſic eſt ſenſus,quod quando rex loquebatur Nehemiæ regina ſedebat iuxta eum. & illud quod ſequitur: m ℂVſq; ad quod tempus erit iter tuum,& quando re. Eſt verbum ſolius regis,& huic conſonat litera ſequens,cũ dicitur: Et placuit ante vul.re.&c. Sequitur: n ℂEt dixi regi. Hĩc conſequẽter ponit̃ facultas quã obtinuit,cũ dr̃: o ℂSi regi vi.bo.&c.trans flu.ſ.Euphraten. Et ſic non ſolũ impetrauit licentiam eundi,ſed etiã ſecurũ conductum in via. q ℂEt epiſtolam ad Aſaph cuſtodem ſaltus regis.i.nemorum regis. r ℂVt det mihi ligna, gratis:vt tegere poſsim portas tur.id eſt templi;iuxta quã.ſ.domum templi intendebat facere turrim ad maiorem templi ſecuritatem. s ℂEt muri ciuitatis.i.ad tegendũ portas, q̃s intẽdo facere in muro ciuitatis. t ℂEt do.quã ingreſ.fu.i.domũ quã ędificare intendo pro habitatione mea. v ℂEt dedit mihi rex iuxta manum dei mei bon. Id eſt directionem eius per ſuam gratiam.

Et audierunt

G Moraliter

a ℂQuare vultus tuus triſtis eſt,cũ te ægro.non uideã? AEgritudines enim quę cauſantur ex inordinatione humorum vel defectu naturę,vl' ex malo viuendi regimine non habuerunt locum in Chriſto,quia non valuiſſent ad opus redemptionis:tamen in eo fuit triſtitia de malo culpæ,non ſuę ſed alienæ, vtpote de culpa ſuorũ diſcipulorum à rectitudĩe fidei declinãtium,quia Petrus inter alios primus ipſũ in ſua præſentia ter negauit; & de culpa malignorum ipſum innocentem crucifigentium. Similiter in eo fuit triſtitia de malo pœnę mortis ſibi imminentis,Mat.xxvj.d. Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. Iſta tamen triſtitia in nullo rationem perturbabat,ſed magis per rationẽ excitabatur i parte ſenſitiua, vt ſic eſſet meritoria,& humanæ naturę veritatis oſtẽſiua. b ℂNeſcio quid malum eſt ĩ corde tuo. Licet in corde Chriſti non fuerit malũ culpæ,ĩ eo tñ fuit malũ pœnæ,ſicut dictum eſt de triſtitia. & illud malum dicitur deus pater neſcire, quia noluit ipſum amouere,orante Chriſto,Mat.xxvj.d. Pater mi ſi poſsibile eſt,trãſeat à me calix iſte. Sicut & fatuis virginibus dicitur, Matth.xxv.a. Amen dico vobis,neſcio vos:eò q noluit eis aperire. e ℂQuare non mœreat vultus meus: quia ciuitas domus ſepulchrorum patris mei deſerta eſt, & portæ eius combuſtæ ſunt. Sicut enim Nehemias fleuit deſtructionem primam per Nabuchodonoſor factam, ita Chriſtus fleuit deſtructionem ſecundã per Romanos fiendã, Luc.xix.g. Videns Ieſus ciuitatem ſanctã Ieruſalem fleuit ſuper illam &c. Et adhuc magis dolebat de deſtructione eius ſpirituali,cuius

H reparationem facere deſiderabat. ideo ſubditur: k ℂSi placet ſeruus tuus ante faciem tuam,vt mittas me in Iu. Sic eſt in Hebręo. Et accipitur hĩc ſi,pro qa. qa Chriſtus homo fuit,& ẽ deo patri valde placens & dilectus: & ſic ab ĩeo miſſus ad reparationem ſpiritualis Ieruſalem. l ℂDixitq; mihi rex & regina. Per hanc reginam poteſt intelligi triumphans eccleſia,quę magis eſt coniuncta deo quã militans,quę tamen dicitur dei ſponſa,Cãti.iiij.d. Hortus concluſus ſoror mea ſpõſa & cætera. Illa verò quæ fiunt in terris, & maximè ad ſalutem pertinentia, procedunt à deo mediantibus ſanctis angelis. ideo ſubditur: m ℂVſque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reuerteris? Et placuit ante vultum regis,& mi. Tempus enim aduentus Chriſti ad opus noſtrę redemptiõis à deo, fuit prędordinatum ab æterno, & ab angelis ſanctis in tempore,ꝑ quanto ſunt executores diuinæ diſpenſationis. o ℂSi videtur regi bonum epiſtolas det mihi ad duces regionis trans flumẽ. Duces iſti poſſunt dici angeli ſancti adminiſtratores eorum quę fiunt hĩc inferius, vbi habitant homines: Et dicitur regio trans flumen: quia deſcendendo eſt vltra locum aëris, in quo generantur nubes & pluuiæ; vnde generantur flumina, propter quod locus iſte flumen cauſaliter poteſt dici. Epiſtolæ verò Chriſti ad hos duces ſunt autoritas & poteſtas Chriſto datæ, quibus angeli obediebant ſibi. ideo ſubditur: p ℂVt traducant me. ſcilicet miniſterialiter, Matthęi.iiij.b. Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei. q ℂEt epiſtolam ad Aſaph cuſtodem ſaltus regis. qui interpretatur proficiens, ideo per ipſum ſignificatur ſpirituſſanctus, qui facit nos proficere eo modo, loquendi quo dicitur ad Roma.viij.e. Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. r ℂVt det mihi ligna, vt tegere poſsim portas templi. Per quæ poſſunt intelligi ſpirituſſancti dona, quibus Chriſtus texit portas templi, id eſt protexit eccleſiam & muros ciuitatis, id eſt apoſtolos, & eorum ſucceſſores. propter quod econtrario malis prælatis dicitur Ezechie.xiij.a. Non oppoſuiſtis vos murũ pro domo domini. t ℂEt domum quam ingreſ.fue. Per quã itelligit̃ virgo beata,q̃ ſpũſſãcti chariſmatib⁹ p̃ cęteris fuit tecta.

Et audierunt

A a ¶ Et audie. Contriſtantur hæretici & oēs eccleſiæ inimici, quoties electos pro catholica fide & vel morū correctione, quibus eccleſiæ muri renouētur, cōſpiciūt laborare. Notāda enim eſt animorum rerūq; diuerſitas. Suprà quidē dicti ſunt, qui de captiuitate remanſerant in Iudæa in afflictione magna, & opprobrio fuiſſe: Nehemias quoq; lōgū cū fletu & ꝓcib⁹ duxiſſe ieiuniū: qa mur⁹ Ieruſalem diſsipatus, & portæ combuſtæ. Nunc autem viſa vice hoſtes cōtriſtāt, & affligunt: qa ædificia illius reſtauranda, & ciues ab inſultatiōe hoſtiū intelligūt liberādos. vn̄: Plorabitis, & flebitis vos: mūdus aūt gaudebit, ſed triſti. ve. ver. in gau. (Ioh.16.d.) Flēte autem mūdo qui gaudebat, triſtitia iuſtorum vertitur in gaudium, cū res eccleſiæ creſcere, & eos qui peccando errauerant, pœnitendo redire cognoſcūt. b ¶ Conſi. mu. Diuerſa deſtructæ vrbis loca luſtrando peruagatur: & ſingula quō debeaint reparari, ſolicitè ſcutat. Doctorū quoq; ſpūalium eſt ſæpius noctu ſurgere, & ſolerti indagine ſtatū eccleſię quieſcentibus cęteris inſpicere, vt vigilanter inquirant, quō ea q̄ vitiorū bellis ſordidata vl' deiecta ſunt, corrigāt & erigāt. Murus autem Ieruſalem diſsipatus iacet, & conuerſatio fideliū terrenis & infirmis ſordet affectibus. Portæ ſunt igni conſumptæ, cū hi qui alijs introitū vitæ pandere debuerant, relicto veritatis magiſtro cōmuni, cū cęteris ignauia torpēt, & tēporalib⁹ curis inſeruiūt. c ¶ Quia Ie. de. eſt. Bed. Plana ſunt hęc & ſpūali ſenſu cōgrua: qa doctores, imò oēs q zelo dei feruēt, in afflictiōe maxima ſūt, q̄diu Ierlm, i. viſionē pacis, quā nobis de⁹ reliqt & cōmendauit, bellis diſſenſionū cernūt eſſe deſertam: & portas virtutum, quas iuxta Eſaiā laudante occupare debueras, ꝓualētib⁹ inferorū portis deiectas, & opprobrio habitas. (Eſa.60.)

a tes. Et audierunt Sanaballat Horonites & Tobias ſeruus † Ammanites, & cōtriſtati ſunt afflictione magna, quòd ueniſſet homo qui quæreret proſperitatem filiorum Iſraël. Et ueni Ieruſalem, & erā ibi tribus diebus. Et ſurrexi nocte ego & uiri pauci mecum, & non indicaui cuiquam, quid deus dediſſet in corde meo, ut facerem in Ieruſalem, & iumentum non erat mecum, niſi animal cui inſidebam. Et egreſſus ſum per portā uallis nocte, & ante fontem draconis, & b ad portā ſtercoris. Et conſiderabam murum Ieruſalem diſsipatū, & portas eius conſumptas igni. Et tranſiui ad portam fontis, & ad aquęductum regis: & non erat locus iumento cui ſedebam, ut tranſiret. Et aſcendi per torrentem nocte, & conſiderabā murum: & reuerſus uêni ad portam uallis, & redij. Magiſtratus autem neſciebant quò abiiſſem, aut quid ego facerem. Sed & Iudæis, & ſacerdotibus, & optimatibus, & magiſtratibus, & reliquis qui faciebant opus, uſq; ad id loci nihil indicaueram. Et dixi eis: Vos noſtis afflictionem in c qua ſumus, quia Ieruſalē deſerta eſt, & portę eius conſumptæ ſunt igni. Venite, & ædificemus muros Ieruſalem, & nō ſimus ultrà opprobrium. Et indicaui eis manum dei mei, quòd eſſet bona mecū, & uerba regis quæ locutus eſt mihi, & † aio: Surgam⁹, & ædificemus. Et confortatæ ſunt manus eorum in bono. Auderunt autem Sanaballat Horonites & Tobias ſeruus Ammanites, & Goſem Arabs, & ſubſannauerunt nos, & deſpexerunt, dixeruntq;: Quæ eſt hæc res quam facitis? Nunquid contra regem uos rebellatis? Et reddidi eis ſermonem, dixiq; ad eos: Deus cęli ipſe nos † iuuat, & nos ſerui eius ſumus. Surgamus, & ędificemus. Vobis autem non eſt pars, & iuſtitia, & memoria in Ieruſalem.

† Ammonites

† dixerunt

Nicolaus de Lyra.

B a ¶ Et audie. &c. Hîc cōſequēter deſcribit Nehemiæ ſagacitas, q̄ ꝓrātē ſibi cōceſſam ſecretā tenuit vſq; ad tempus debitum: non potuit tamē celare, quin veniſſet ꝓ bono filiorum Iſrael, cū eſſet de eorum gente, & hoc eſt qd̓ ſubdit: Et audi. ſana. Iſti autem erāt aduerſarij Iudęorū. b ¶ Et ve. Ie. & eram ibi tri. die. an̄q; oſtēderē ad quid veniſſem, vn̄ ſubdit: Et non indi. cui. &c. Sequitur: d ¶ Et iu. non e. me. &c. Alij autem qui erant cū Nehemia, ibāt peditando: ne fortè Iudęi qui erant in ciuitate, opinarent qd̓ vellent latenter exire de nocte, & tradere ciuitatem hoſtibus, & ſe eis iungere in equis. e ¶ Et egreſſus ſum ꝑ portam vallis. i. quæ ducit ad vallem Ioſaphat. f ¶ Nocte. Quia nolebat, q̄ alij perciperent quid intenderet, donec poſsibilitatē reędificandi murū conſideraret, ideo ſubditur: g ¶ Et conſiderabam murum. ſ. qualiter poſſet reædificari, & portas eius. ſ. qualiter poſſent de nouo inſtitui. h ¶ Et non erat locus iu. cui ſedebam. propter ruinas ibi exiſtētes. i ¶ Et re. veni &c. per quā exieram, vt patet ex prędictis. & ſic patet qd̓ circūiuit totā ciuitatē, ad vidēdū diligēter qualiter murus poſſet reędificari. k ¶ Magiſtratus au. i. Gentiles q erāt poſiti ex parte regis ad cuſtodiā terræ. l ¶ Vſq; ad id loci ni. idi. i. vſq; ad illud tempus, ita qd̓ accipiatur hîc locus pro tempore. tenuit enim ſecretum q̄ intenderet reędificare ciuitatē, donec videret quid eſſet ſibi poſsibile, ita q̄ nec Iudæis nec Gētilib⁹ q eū cōduxerāt i via ꝓpoſitū ſuū apuerat. m ¶ Et di. e. Hîc cōſequēter deſcribit voluntas quā eis aperuit: quia poſtquam viderat reædificationem muri poſsibilē, licet difficilē, aperuit Iudęis voluntatē quā habebat de reſtauratione muri, & gratiā quā ſuper hoc habebat à rege: inducens eos ad opus, & dicens: n ¶ Vos noſtis affli. in qua ſum⁹. C Quia Samaritani & alij Gentiles multas eis moleſtias inferebāt. Cuius cauſa ſubditur: o ¶ Quia Ie. de. eſt. Et ſic aduerſarij poterant eam inuadere de facili. tū quia habitatores eius erant pauci: tū quia portę erāt deſtructæ, & muri in plurib⁹ locis dirupti. q ¶ Et īdi. e. ma. dei mei. i. directionē ei⁹ & gratiam. r ¶ Et confor. ſunt ma. e. qa parati fuerāt ponere manū ad opus. s ¶ Audierunt autem &c. Iſte erat prīceps Samaritanorū, & alij ad iuuabāt eum. t ¶ Et ſubſannauerunt nos. i. deriſerūt. Et dicitur ſubſannatio à naſo rugato vel diſtorto, cū aliquis in deridendo vtit̄ talib⁹ ſignis. v ¶ Quæ eſt hęc res quam feci. q. d. non eſt vobis licita. Et ſubditur cauſa: x ¶ Nunquid con. re. vos rebel. q. d. Etiā apparet manifeſtè q̄ ſic, ędificando. ſ. contra eū fortalitia. y ¶ Et reddidi eis ſermonē. rōnabiliter reſpōdendo: quia nō erat ita, cū hoc fieret de regis licētia. z ¶ Dixiq; ad. e. ſ. repellendo eorum malitiam. a ¶ Deus cæ. ipſe nos iu. Et ideo non debemus vos timere. b ¶ Vobis autem non eſt pars. Quia Samaritani non poterant oſtēdere ex aliqua ſcriptura quæ deſeruit memoriæ, quòd ipſi vel patres eorū habuiſſent ibi partem, nec per conſequens habebant ius aliquid reclamādi, & ideo ad ipſos nihil pertinebat de reædificatione ciuitatis, vel eius impedimento.

† ꝓſperare facit

Moraliter

a ¶ Et audierunt Sa. Ho. &c. Per iſtos intelligūtur ſacerdotes, ſcribæ, & Phariſęi, qui Chriſtum & apoſtolos īpedire conati ſūt in ędificio ciuitatis dei, q̄ eſt eccleſia, ſicut patet ex decurſu euangelij. b ¶ Et venit Ieruſa. &c. tri. die. Per quos ſignificantur tres anni, ſecundum illud Ezechi. iiij. b. Diem pro anno dedi tibi. q bus Chriſtus prędicauit in Ieruſalem metropoli Iudęę, & in locis circū adiacentibus. c ¶ Et ſurrexi nocte ego & viri pauci mecum, & non &c. Et de Chriſto ſcribitur Lucę. vj. c. Et erat pernoctās i orōne dei ſcili. pro reparatione eccleſiæ quantū ad muros fidei & virtutū. p ¶ Venite & ædificemus muros Ieruſalem, & non ſim⁹ vltra opprobrium. Verbum eſt Chriſti ad ſuos diſcipulos ad ędificationem eccleſiæ per prędicationem & vitā bonā inducentis eos. x ¶ Nunquid cōtra re. vos rebel. Verba ſunt ſcribarū, & Phariſæorum Chriſto & diſcipulis eius rebellionem imponentiū. Primò contra regem cęleſtem, imponēdo eis diuinæ legis tranſgreſsionē, vt patet in plurib⁹ euāgelij locis. Scd̓ò contra regē terrenum, dicētes Pilato Lu. xxiij. a. Hūc inuenim⁹ ſubuertentē gētē nr̄am, & ꝓhibentē tributa dari Cæſari, & dicētē ſe regē Chriſtū eſſe. D z ¶ Dixiq; ad e. De⁹ cæ. ipſ. n. ꝓpt̓ qd̓ nō potuerūt Phariſæi, & ſcribę ædificiū eccl̄iæ īpedire, ſicut dixit Gamaliel Act. v. g. Si vero ex deo ē hoc opus, non poteritis diſſoluere. b ¶ Vo. au. nō ē ps & iu. & me. in Ie. Hoc dicit Chriſtus q̄tū ad illos q remanſerūt in peccatis obſtinati, qui ſunt excluſi ab eccleſia militante & etiam triumphante. de qua dicitur Gal. iiij. d. Illa q̄ ſurſum eſt Ieruſalem libera eſt, quæ eſt mater noſtra.

Cap. III.

a Et ſurrexit Eliaſib ſacerdos magnus, & fratres eius ſacerdotes, & ædificauerunt b portam gregis. Ipſi † ſanctificauerunt c eam, & ſtatuerunt ualuas eius, & uſq; d ad turrim † centum cubitorum ſanctificauerunt e eam uſq; ad turrim Ananehel. Et iuxta eum ædificauerũt uiri f Iericho, & iuxta eos ædificauit Zachur filius Amri. Portam autem piſcium g ædificauerunt filij Aſnaa: &

a ❡Quia ſacerdotum eſt, opera ſua ſanctificatiõe ſpeciali præ cæteris digna facere & inſtanter agere, vt qui ſibi iunguntur, nomen domini in ſe bene viuendo ſanctificẽt.

E

Et ſurrexit Eliaſib ſac. id eſt pontifex Cap. III. tẽporis illius filius Ioacim, qui poſt patrẽ ſuũ Ieſum filiũ Ioſedec, nõ paruo tẽpore põtificatũ tenuit. Et rectè reſtauratio ciuitatis à ſacerdote magno & fratrib⁹ eius cœpit: vt q̃ gradu p̃ceſſerãt, ordinis exẽplũ fierẽt alijs in bonis opibus. Et bñ ędificãtib⁹ ſacerdotibus adiũgit: Et vſq; ad turrim cẽ.cu.ſctifi.eã vſq; ad tur. Ana. AEdificãt em̃ ſacerdotes in centenario nũero cubitorũ, cũ oẽs quos erudiũt, i amore & deſiderio ęternorũ incendũt. Nã cẽtũ quę in cõputo digitorũ de leua trãſeũt i dexterã, cæleſtia bona figurãt, q̃ cõpatione terrenorũ q̃ſi dextera ad ſiniſtrã ſunt. b ❡Et ędifica. Bed. Vetus translatio habet: Et ædificauerũt portã & piſcinã probaticã,

Ioh.5.a.

cui⁹ nõis meminit Iohãnes, dicẽs: Eſt ãt Ieroſolymis probatica piſcina, q̃ cognominatur Heb. Bethſaida &c. Neq; aliqd obſtat itelligere ipm locũ hĩc eſſe deſignatũ: qa nec nomẽ, p̃baticę, multùm diſtat à nomine gregis. Gręcè em̃ ouis probaton dicitur. Meminit huius loci Ier. i libro locorũ, dicẽs: Bethſaida piſcina eſt in Ieruſalẽ, q̃ vocaẽ p̃batica, & interpretaẽ à nobis pecualis. Hæc quondã quinq; portic⁹ habuit. Oſtendũtur quoq; gemini lacus, q̃rũ vnus hybernis pluuijs impleri ſolet; alter mirũ in modũ rubens, quaſi cruentis aquis antiqui in ſe operis ſigna teſtatur. Nam hoſtias in eo lauari à ſacerdotibus ſolitas ferunt, vnde & nomen accepit. Ex quib⁹ oĩb⁹ videẽ porta gregis vicina eſſe piſcinę probaticę, vt per hãc hoſtię efferantur, & i illa lauẽtur. ❡Be. Videtur iuxta literam ideo primam portam gregis à ſacerdotibus ędificatam vel ſanctificatam eſſe: qđ i vicinia ipſius templi fuerit, & ad ipſos propriè pertinuerit. Congruere em̃ videtur, vt ædificatio ciuitatis à templo incipiat: quia neceſſe eſt vt conſtãtiam fidei & dilectionis in deum ante omnia conſtruamus in nobis: deinde opera pietatis quæ ad proximi dilectionem pertineant, addamus, tertio .i. vltimo loco quę ad generalem huius vitę prouiſionem reſpiciũt.

Probatica piſcina

† Meah inſtaurauerũt

1.Tim.6.d.

De quibus Apoſtolus: Habẽtes, inquit, victum, & quibus tegamur

F

his contenti ſimus. Hoc quoq; probabile videtur, qđ ex eo porta gregis dicatur: quia per eam pecora in templo offerenda introducebantur. Portã enim gregis in primordio ædificandę ciuitatis dei ſacerdotes ędificãt, cũ prędicatores ante omnia auditores ſuos fide veritatis, quę per dilectionem operatur, imbuunt: per quam victimas bonorum operum introducant, & in altari cordis deo offerant. Et huius portę ędificium per cẽtũ cubitos extenſum vſq; ad turrim Ananehel, id ẽ gr̃ę dei ſanctificãt, cũ ab initio fidei vſq; ad firmitatẽ bonę actionis, quę non niſi deo inſpirante & auxiliante p̃ficiẽ, ſola internę retributionis intentione protendunt. c ❡Por.au.piſ. Quæ, ſ. reſpicit Ioppẽ & Dioſpolim, i. Lyddã, vicinior mari inter cũctas vias Ierl'm, quę nunc porta Dauid fertur appellari, & eſſe prima portarum ad occidentem montis Sion. Huic opinioni conſentire videntur verba dierũ, vbi ſcriptũ eſt de Manaſſe rege Iuda. Poſt hoc ędificauit murũ extra ciuitatem Dauid ad occidentem Gion in conualle ab introitu portę piſcium per circũitum vſq; ad Ophel, & exaltauit illum vehementer. ❡Typicè autem ſicut grex ſignificat domini fideles, ſic & piſces ſolent appellari. Vñ: Paſce oues meas. Et: Venite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominum. De quibus dicitur: Elegerunt bonos piſces in vaſa, malos autem foras miſe. &c. Porta ergo piſcium ędificatur, cũ illis virtutum operibus fideles deſeruiunt, quibus intuentes proximos à fluctibus perturbationis & concupiſcẽtiæ mundialis ereptos, ad tranquillitatem & pacem vitæ ſpiritualis itroducãt. Porta piſciũ ędificaẽ in Ierl'm, cũ illi gradus i eccl'ia ordinãtur, per quos electi à reprobis quaſi boni piſces à malis ſegregati ad conſortium perpetuę pacis inferantur. Meminit huius portę Sophonias, dicẽs: Vox clamoris à porta piſcium, & vlulat⁹ à ſecunda. Secundi autẽ muri i eodẽ climate portã ſignificat diſtãtẽ à ſecunda. Temporibus autem Ezechię duplicatum fuiſſe murum ciuitatis verba dierũ ſic oñdũt: AEdificauit quoq; agens induſtrię omnem murũ q fuerat diſſipat⁹, & extruxit turres deſuper, & forinſecus alterũ murũ. ❡Typicè autẽ iſte Sophonias vocẽ clamoris à porta piſciũ & vlulatum audiuit à ſcd'a; qa ab hoſtibus vtrãq; deijciendam p̃cognouit. Fidẽ enim & opa doctorũ p q̃ ab vndis vitæ corruptibilis cæteros erui, & in eccleſiam oportebat induci, vidit diaboli inſidijs terrę eſſe ſternenda, id eſt per appetitum terrenę voluptatis cæleſtibus gaudiis eſſe priuandos. Bene autem ab vtra q; porta, prima, ſ. & ſecunda

2.Pa.22.c.

Typicè

Ioh.21.d.

Mat.4.c.

Ibidem

Soph.1.c.

2.Par.23.a.

Typicè

ſecunda, interiori & exteriori, vocem clamoris & vlulatus audiuit: quia exterius opera, & intus corda diabolo impugnante vidit ſubuertenda. Sed quia dominus erigit eliſos, Nehemias portã piſcium poſt ruinã narrat inſtauratã: qa ſi aliqui prędicatorũ peccando corruerint, non deerunt vſque in finem ſeculi qui ſuccedentes portas iuſtitiæ domino adiuuante fidelibus bene viuendo & prædicando aperiant.

G

Ipſi texerũt

NICO. DE LY.

CAP. III.

Et ſurrexit. Deſcripto aduẽtu Nehemię, hĩc conſequẽter dſcribiẽ ciuitatis reædificatio. & priò deſcribiẽ hmõi ędificium. ſcd'ò triplex ſuperueniẽs impedimẽtũ. iiij.c. Circa primũ ſciẽdũ, ꝙ ſicut dictũ fuit. iij. Reg. iij. c. & iiij. Reg. xxij. ciuitas Ieruſalem fuerat clauſa triplici muro. Intra murũ interiorẽ habitabãt rex & ſacerdotes. intra ſcd'm p̃phetę & nobiles. itra tertiũ ſiue exteriorẽ ppl's cõmunis & artifices. Priò ergo hĩc agiẽ de reędificatiõe muri exterioris. ſcd'ò muri medij, ibi: Et ędificauit iuxta eũ Azer. tertiò muri interioris ibi: Surſum aũt. Pria aũt diuidiẽ in ſex ptes, ſcd'm ſex portas Ieruſalẽ q̃s principales ędificauerũt, & alias portiões muri interpoſitas. & patebunt partes proſequendo. Circa primum dicitur:

Diuiſio

† vel inſtaurauerunt

a ❡Et ſurrexit Eliaſib ſacerdos. Iſte fuit filius Ioacim filij Ioſue, filij Ioſedec, vt communius tenetur. Aliqui tamem dicunt, qđ fuit frater dicti Ioacim, & ſuccesſit ei in ſacerdotio. b ❡Et ædificauerunt portam gregis. ſic nominatam, eò qđ animalia quę adducebantur in templo vt immolarentur, tranſibant per eam. Vocatã eſt etiam hæc porta negotiatorum: quia negotiatores iuxta eã ponebant ſtationes mercationum ſuarum. c ❡Ipſi ſanctificauerunt eam. id eſt firmauerunt ſeu pręparauerũt. Verbum enim Hebraicum quod hĩc ponitur, ęquiuocum eſt ad ſanctificare & præparare. d ❡Et ſtatuerunt valuas eius. id eſt portas. Et dicitur à voluo uis, quia voluũtur & reuoluuntur in clauſione & apertiõe. e ❡Et vſq; ad turrim centum cubitorum. id eſt tantũ ædificauerunt in muro iuxta portam. f ❡Et iuxta eum ędificauerunt viri Ieri. ſ. in muro, & ſic de alijs intelligendũ eſt. g ❡Portam autem piſcium. Hĩc agitur de ędificio alterius portæ muri conſequentis, quę ſic vocabatur, eò quod piſces apportati de mari per illam inferebantur. & nunc dicitur porta Dauid, eò quòd ſita eſt in oppoſito montis Sion, qui vocabatur ciuitas Dauid.

H

Ipſi texerunt

Moraliter. a ❡Et ſurrexit Elia ſib ſa. mag. & fra. eius ſa. In hoc capitulo agitur de ędificatione Ieruſalem, in qua fit ſpecialis mentio de ſex portis quę fuerunt in exteriori muro claudente Ieruſalem, per quã ſecundũ ſenſũ anagogicũ intelligitur Ieruſalem ſuperna. ad quã intratur per obſeruationem mandatorum dei. Matt. xix. c. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Propter qđ illa quæ inducunt ad mandatorum obſeruantiam, portę Ieruſalem dici poſſunt. Circa qđ ſciendum, qđ mandatorum aliqua ſunt negatiua à malo retrahentia, ſicut illud: Non occides, & conſimilia. Aliqua verò affirmatiua ad bonũ inducẽtia, ſicut illud: Honora patrem tuum &c. Igitur illa quę retrahunt à malo, & illa quę ad bonum inducũt, portæ supernę Ieruſalem dici poſſunt. ſecundum illud Pſal. xxxvj. e. Declina à malo & fac bonum, & inhabita in ſeculum ſeculi. Retrahentia verò à malo tria ſunt ſpecialiter, ſcilicet vitij fœtor, iudicij terror, ſupplicij horror. Primum ſignificatur per portam ſterquilinij. ſecũdum per portam iudiciariam. tertium per portam vallis. quia ſecundum omnes doctores de hoc loquentes ſupplicium gehennę ponitur in profundis terræ. Inducentia autem ad bonum tria ſunt ſimiliter, & accipiuntur per oppoſitum ad tria prædicta. ſunt autem hæc tria, decor operis, dulcor fœderis, valor muneris. Nam opus virtuoſum operantem decorat, deo fœderat, & æternam beatitudinem meretur ſeu comparat. Primum ſignificatur per portam Dauid, cui⁹ eſt interpretatio, vultu deſiderabilis. Secundum per portã fontis vel aquarum. nam aquæ gratiæ fœderant deum cum homine. Tertium verò ſignificatur per portam negotiatorũ, quia per opera virtutum pro terrenis commutantur cęleſtia, & pro temporalibus ęterna: in qua commutatione ſeu negotiatione nos exercere velit dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui dicit Luc. xix. b. x. Negotiamini, dum venio.

Moraliter

Retrahẽtia à malo & inducentia ad bonum.

A a ℭ Ipſi tex. Hic verſus etiã de cæteris por-
† contignauerunt tis quæ ędificatę ſunt, repetiſ: qa neceſſe eſt, vt
quicũq; ſtructuram boni operis inchoauerit,
vq; ad tectum bonæ perfectionis perducat:
& munimina cuſtodię ſolertis, quaſi valuas,
ſeras, & vectes ſtatuat. Valuæ enim in portis
ſtatuuntur, vt eis congruo tempore patefa-
ctis, ciues intrandi & exeundi facultatem ha-
beãt. Seræ & vectes, vt obſeratis ianuis hoſtis
intrare non poſsit. Sic in bonis operibus val
Mat.5.b. uæ ſunt apponendæ, vt conciues. i. proximi
noſtri hęc videntes glorificent patrem, qui in
cælis eſt, & ipſi quoq; p exẽpla nr̃a incedere &
mœnia virtutum nobiſcum diſcant intrare.
Sunt & ſerę & vectes contra inſidias, & irru-
ptionem hoſtiũ apponẽdę, vt diligẽti vndiq;
Prou.18.c. muniamur induſtria, ne fortè arcem virtutis
hoſtis intromiſſus expugnet. vnde: Frater q
adiuuaſ à fratre quaſi ciuitas firma, & iudicia
q̃ſi vectes vrbiũ. Cũ ergo vterq; ppl's Iudęo-
rum. ſ. & gentiũ fraterna ſibi in Chriſto cha-
ritate cõſentit, vnam eccleſiã. ſ. ciuitatẽ dei ędi
ficãt, & ſicut vectes vrbium portas muniunt,
ita dogmata veritatis eccl'ias p orbẽ q̃ ivnam
catholicã faciunt, ab infidelium incurſione de
fendunt. Itẽ ſeras vecteſq; portę noſtrę ſtatui
mus: cũ præcauemus ne arcana fidei noſtræ
porcis & canib⁹. i. immundis mentibus pda-
mus, vel humani gr̃a fauoris iuſtitiã noſtram
faciamus, eoſq; ad vidẽda bona noſtra intro
mittamus, qui plus periculi nobis lauando af
ferãt, q̃ ſalutaris adminiculi à nobis videndo
referant. b ℭ Ad portam ve. De qua dicit
1.Ioh.2.a. Iohannes: Chariſsimi, nõ mandatũ nouũ ſcri
† vel Harachaim (vt ſit nomen proprium) bo vobis, ſed vet⁹ qđ habuiſtis ab initio. Mã
datũ vetus eſt verbũ qđ audiſtis. Porta verò
vetus ędificaſ in Ieruſalem, cùm verbum fidei
& dilectionis qđ ab initio eccleſiæ traditum
B eſt, vel recuperatur in errantibus, vel in nup
credentibus inſtituiſ. c ℭ Ad mu. firmitatẽ
ſ. & munimentũ pfectę dilectiõis in cordibus
electorũ: ad quã inſtructores eius ędificando
pueniũt, cũ i opib⁹ charitatis pficiẽdo dicũt:
Ps.118.d. Viam mandatorũ tuorũ cucurri &c. illa. ſ. di
latatiõe mentis illuſtratę, q̃ & amicũ in deo &
inimicũ diligunt propter deum. d ℭ Et po.
Vallis Ioſaphat. val. Bed. Vallis Ioſaphat quæ & Gehennõ. i.
vallis Ennon dicebatur, ad orientalem plagã
ciuitatis eſt, per quam torrens Cedron plu-
uijs vel niuibus auctus, à ſeptentrionali in au
2.Pa.33.c. ſtralẽ plagã defluit. In occidẽtali quoq; parte
eiuſdẽ ciuitatis vallis Gion eſſe legiſ in Paral.
vbi de Manaſſe rege diciſ: Poſt hæc ædifica-
uit murum extra ciuitatem Dauid ad occidẽ
tẽ Gion in cõualle. Eſt aũt Gion nomẽ fontis
vbi vnct⁹ eſt Salomõ in regẽ foris ciuitatem.
► vici Siue ergo hanc ſiue illã, ſiue quãlibet ciuitatis
Myſticè vallem Eſdras hôc loco ſignificet. ℭ Myſti.
Porta vallis ædificaſ in Ieruſalem, cũ imbutis
nuper notitia fidei electis, vel reparatis in ca-
ſtitate fidei, qui errauerãt à doctoribus veri
tatis iter alia virtus humilitatis obſeruanda p̃
cipitur, per quã maiore dei gratia ſublimari
Iaco.4.b. mereanſ. De⁹ eñ ſupbis reſiſtit, humilibus dat
Ps.64.c. gratiã. vñ: Cõualles abũdabũt frumento. i. hu
miles dono ſupernæ refectionis. Et portam
val. Be. Bene poſt portã veterẽ & murum
latioris plateæ ędificatur porta vallis: qa poſt
rudimẽta catholicę fidei quę per dilectionem
operaſ, neceſſe eſt vt humilitas nobis quaſi cu
ſtos virtutũ tenẽda inſinueſ, vt quãtò magni
ſum⁹, humiliemur in omnib⁹. e ℭ Et mi. c.
Beda. Ferunt quia ſitus vrbis Ierl'm ita molli
cliuo cõtra oriẽtẽ ſimul & occidẽtẽ diſpoſit⁹
vergat, vt pluuia ibi decidẽs iſtar fluuij p ori
entales portas defluẽs, cũctis ſecum platearũ
ſordibus raptis, in valle Ioſaphat torrentem
Cedron augeat. Videſ porta ſterquilinij illa
vocari

a ❡ Conſummauerunt.
a ipſi † texerunt eam, & ſtatue- a
a ❡ Quibus patefactis ciues vel hoſtes ingredi vel egredi poſſunt. b ❡ Prouiſionis.
c ❡ Quibus arcetur hoſtis.
runt ualuas eius, & ſeras, & ue
a ❡ Munimina diligentiæ.
ctes. Et iuxta eos ædificauit
Marimuth filius Vrię, filij Ac
c⁹. Et iuxta eũ ædificauit Mo-
ſollam filius Barachię, filij Me
ſezabel. Et iuxta eum ædifica
uit Sadoch filius Baana. Et iu- b
xta eũ ædificauerunt Thecue
ni. Optimates autem eorum c
non ſuppoſuerunt colla ſua in d
b opere domini dei ſui. Et portã e
ueterem ædificauerunt Ioia-
da filius Phaſea, & Moſollam
filius Beſodia, ipſi texerunt e-
am, & ſtatuerũt ualuas eius, &
ſeras, & uectes. Et iuxta eos æ-
dificauerũt Melchias Gabaõi
tes & Iadõ, Meronathites, uiri
de Gabaon, & Maſpha pro f
duce, qui erat in regione trans
flumen. Et iuxta eum ædifica-
uit Eziel filius Araia aurifex.
Et iuxta eum ædificauit Ana-
nias filius † pigmentarij, & † di g
c miſerũt Ieruſalem uſq; ad mu-
rum plateæ latioris. Et iuxta
eum ædificauit Raphaia filius
Ahur princeps uici Ieruſalem.
Et iuxta eum ędificauit Iedaia
filius Aromath contra do-
mum ſuam. Et iuxta eum ædi
ficauit Hattus filius Aſebo-
niæ. Mediam autem partem
uici ædificauit Melchias filius
Erez, & Aſub filius Pheth-
moab, & turrim furnorum.
Et iuxta eos ædificauit Sellum
filius Aloes, princeps mediæ
partis uici Ieruſalem. Ipſe &
d filię eius. Et portam uallis ædi h
ficauit annun, & habitatores
Zanoe: ipſi ędificauerũt eam,
& ſtatuerunt ualuas eius & ſe-
a ❡ Perfectam operationem
e ras & uectes. Et millè cubitos i
a ❡ Qui ſcilicet ſordes vitiorum & corruptæ mentis eiiciunt ab anima.
in murò uſq; ad portam ſter-
quilinij. Et portam ſterquili- k
nij ædificauit Melchias filius
Rechab princeps † uici Betha-
charen. Ipſe ædificauit eam, &
ſtatuit ualuas eius, & ſeras,
a ❡ Per quam rapiente, pluuiæ abundantia egeruntur ciuitatis ſtercora. ❡ Doctores qui fidem trinitatis prædicant. b ❡ Syloe.
❡ Dei patris de quo filius naſcitur.
f & uectes. Et portam fontis l

vocari, per quã ſordes & immunditiæ ſolent C
egeri, nec minoris virtutis & vtilitatis eſt im-
munda quæq; de ciuitate dñi efferri, q̃ mun-
da inferri. Portã ergo ſterqlinij in Ierl'm ędifi
cant, q illos in eccl'ię miniſteriũ ordinant, per
quos vitiorũ ſordes ab electorũ mẽtibus ex-
purgenſ, & corruptę mẽtis hoies ab eccl'ia ar
ceanſ, iuuãte eos & eneruãte oẽm impuritatẽ
imbre gr̃ę cæleſtis, vt diſpdanſ de ciuitate do Ps.6.e.
mini omnes qui opanſ iniquitatẽ. Et quia ma
gnæ pfectiõis eſt, cũ qs humilitate à deo pfi-
cit, vt erratus ſuos viuaciter inſpicere, & effi-
caciter valeat expurgare, rectè dicitur, quia q
portam vallis ædificauerunt mille cubitos in
muro vſq; ad portã ſterquilinij cõſtruxerũt.
Millenarius eñ perfectionem, cubit⁹ opatio-
nẽ quę per manus fit & brachia ſignificat, &
illi in muro ſanctę ciuitatis à porta vallis vſq;
ad portã ſterqlinij mille cubitis ędificando p
ueniũt, q p̃cepta humilitatis gr̃a tanta ſe indu
ſtria perfectionis bonis operib⁹ mancipãt, vt
oĩa à ſe rudera actionis noxię inutilis locutio
nis & etiam ſuperfluæ cogitationis eijciant.
f ℭ Et por. fon. Bed. Narrant ſcriptores, q
ab ea fronte montis Sion quæ prærupta ru-
pe orientalẽ plagã expectat, intra muros & in Syloe fons
radicibus collis fons Syloe prorũpit, qui in
meridiẽ fluit, nõ iugib⁹ aquis, ſed incertis ho-
ris diebuſq; ebullit, & p terrarũ cõcaua & du
riſsimi ſaxi antra magno ſonitu venit, quo v-
no nec perpetuo vtitur ciuitas. Syloe autem
qđ interpretaſ miſſus, vbi cęcus nat⁹ illumina
tus eſt Chriſtũ ſignificat, q à deo pr̃e ad illu-
minationẽ noſtrã miſſus eſt, cuius fons pater Ps.35.c.
ex quo natus eſt, intelligi poteſt. De quo: Qm̃ † inſtaurauerunt
apud te eſt fons vitę, & in lu. t. vi. lumẽ. Porta
fontis ædificatur in Ieruſalem, cùm ordinan-
tur in eccleſia doctores, qui fidem diuinæ tri
nitatis populis prædicent, & muri piſcinę Sy
loe, cùm firmiſsima & inexpugnabilia ſcriptu
rarum teſtimonia, quibus ſacramentũ dñicæ
incarnationis deſignatur in mente fidelium
diſponunſ

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Ipſi te. ſtructura lignea, vt mur⁹ de D
ſubt⁹ melius ſeruareſ. b ℭ Et iu. eũ æd. Th.
i. de Thecua vnde fuit Amos ppheta. c ℭ O
ptima. autẽ eo. i. principales & maiores de
Thecua. d ℭ Non ſup. co. & ſic commen
danſ vulgares magis q̃ ſuperiores. Et ſimiles
ſunt iſti maiores illis, qui p̃ſidentes alijs impo
nunt eis onera grauia & importabilia, & di- Mat.23.a.
gito ſuo nolũt ea mouere. e ℭ Et port. vet.
Hæc eſt tertia pars. & nominaſ alibi iſta por-
ta iudiciaria: quia ſenes in quibus eſt ſapiẽtia,
ibi ſedebant ad iudicandum. f ℭ Pro duce
qui erat in regione trans flumen. quia
ille ex deuotione voluit aliquid in hoc opere
ponere, licet eſſet Gentilis: executionem ta-
men huius operis commiſit Iudæis. g ℭ Et
dimiſerunt Ieruſalem. id eſt murum eius
extenderunt. h ℭ Et portam vallis ædi.
Hæc eſt quarta pars. ſic autem vocabatur, eò
q per eam erat egreſſus verſus vallem Ioſa-
phat, vt dictum eſt ca. p̃ceden. i ℭ Et mille
cubitos in muro &c. iuxta illam portam.
k ℭ Et portam ſterquilinii & cætera.
Hæc eſt quinta pars. & vocabatur ſic iſta por
ta, eò q immunditiæ ciuitatis per illam emit
tebantur in torrentem Cedron tempore plu
uiali, ciuitas enim Ieruſalem ſita eſt in decliui
montis. & ideo aquę pluuiales deſcendentes
& ſecum trahentes immunditias ciuitatis ha-
bebant curſum verſus illam portam.
l ℭ Et portã fon. Hęc eſt ſexta pars. & no-
minatur ſic porta iſta à fonte propinquo, &
hæc porta. j. codẽ. ca. vocatur porta aquarũ

E diſponuntur. Qui .ſ.muri diuini verbi in hortum regis perueniunt, cùm agnitis diſpenſationis dñicæ myſterijs germina virtutum ſummo rege opitulante † perferre cœperimus. Perueniunt vſq; ad gradus qui deſcendunt de ciuitate Dauid, cùm quis à generali fidelium vita ſpiritualibus deſiderijs ad cæleſtia proficere didicerit.

† proferre

Gradus enim qui de ciuitate Dauid ad inferiora Ieruſalem deſcendunt, diuinæ inſpirationis vel protectionis auxilia ſunt, quibus paulatim excitamur, vt ad media regni cæleſtis perueniamus. Fecit enim gradus Dauid, quibus ad ciuitatem eius aſcendimus, cùm diuina nos pietas ordinem docuit virtutum, quibus cæleſtia petimus, cũ ipſas virtutes exequendi nobis donum tribuit. vnde: Aſcẽſiones in corde ſuo diſpoſuit. Et paulò pôſt: Ibunt de virtute in virtutem, videbit deus deorũ in Siõ. Ad hos ergo grad⁹ ſtructores ſanctę ciuitatis poſt muros piſcinę Syloe, & poſt hortum regis ædificando perueniunt, cùm poſt oſtenſa dominicę incarnationis myſteria vel ſacramenta, quibus cęca à natiuitate Gentilitas abſoluta & illuminata eſt, poſt inchoata per fidem germina boni operis doctores ſancti diligentius ex tempore auditoribus ſuis profectus virtutum oſtendunt, quibus ad viſionem conditoris manu fortis, ſ. & deſiderabilis (quod vocabulo Dauid ſignificatur) aſcendant. Quos grad⁹ maximè in humilitate conſiſtere pater benedictus intelligit, cùm in ſcala patriarchæ Iacob oſtenſa angelis per eam aſcendentibus & deſcendẽtibus iter noſtrum ad cæleſtia deſignatum interpretans, gradus ipſius eccleſiæ incrementis & profectib⁹ bonorum operum, quæ per humilitatem fiunt comparans.

Pſ̃.83.b. Ibi. † pomarij, uxta † vel regiõis & infrà. Gen.28.c.

Ciuitas Dauid

a ℭ De ci. Da. Ciuitas Dauid iuxta literam mons Sion appellatur, qui à meridie poſitus pro arce vrbi ſupereminet, & maior pars ciuitatis infrà mõtem iacet in planicie humilioris collis ſita. Vnde in libro regum: Cepit autẽ Dauid arcem Siõ, hæc eſt ciuitas Dauid. Et paulò pôſt: Habitauit autem Dauid in arce, & vocauit eam ciuitatem Dauid. b ℭ Aedificauit Nehemias filius Asboth prin. Nehemi. Beda. Poſt portam fontis & muros piſcinæ Syloe qui in hortũ regis & vſq; ad grad⁹ qui deſcendunt de ciuitate Dauid perueniunt, etiam vſq; contra ſepulchrum ei⁹ mẽſura ciuitatis ſanctę protendiť: quia q fidẽ ſanctæ trinitatis prædicat, & diſpenſationẽ diuinæ incarnationis & fructificationem Chriſto adhęrentis eccl'iæ, de qua dicitur: Hortus cõcluſus ſoror m. &c. Non eis tm̃ grad⁹ bonorũ operũ qbus aſcẽdãt in cælũ, ſed & dñicã paſsionẽ debet inſinuare: vt per eũ qui pro ipſis mortu⁹ eſt & reſurrexit, ſe quoq; de regiõe & vmbra mortis ad vitã reſurrecturos, & ad regnum cęleſte aſcẽſuros cognoſcant. c ℭ Contra ſe. Dau. Nota Dauid nõ in Bethlehẽ vt quidã putant, ſed in Ieruſalem eſſe ſepultum certa ratione myſterij. Sicut enim Bethlehem nat⁹ & in regem vnctus Chriſtum ibidem naſciturum de ſuo ſemine, & à magis ſub perſona regis adorandum figurauit, ita in Ieruſalem defunctus & ſepultus ipſum in eadẽ ciuitate paſſurum ac ſepeliẽdum. d ℭ Ad piſc. Piſcinam ſcripturam. ſ. diuinam, quę ſancti ſpiritus opere confecta, abſolutionẽ nobis peccatorum & ſalutare poculũ miniſtrat, quę ſi à domino nobis in vinum. i. in ſpiritualem ſenſum fuerit conuerſa, gratiori nos ſuauitate inebriat veritatis, vbi etiam eſt domus fortium: quia quicũq; crebris diuini eloquij fluentis audiendo & operando reficiuntur, contra omnes inſidias diaboli fortes redduntur. Poſt ſepulchrum ergo Dauid piſcina grandi opere conſtructa locatur, cui domus fortium contigua eſt: quia per paſsionem domini ſcripturarum nobis abyſſus patefacta eſt, per quarum affluẽtiam corda fidelium roborata, & ciuitas Chriſti cunctis hoſtibus inexpugnabilis facta eſt. Deficientibus enim vel ablatis ab hoſte aqs, facilè capitur ciuitas: & ſi hoſtis antiquus fontem nobis abſtulerit verbi dei, continuò arcem mentis rũpit. e ℭ Et æd. Be. Hucuſq; primus ciuitatis murus extruitur, hinc menſura ſecunda. i. muri interioris incipit. Vnde diciť: quia plurimi ſtructorum cõtra domum ſuam ædificauerunt. Muro enim interiori dom⁹ ciuitatis plurimę vel vicinæ erãt vel iunctę. Poſt conſtructionem ergo muri exterioris, ſequitur in noſtra ciuitate ſecundi menſura muri, cũm poſt operum & linguę perfectionem quę omnibus apparere poteſt, magis in interioribus mẽtis deo placere contendimus, ne quid in aĩo concipiamus, in quo interni arbitri oculos offendamus. f ℭ Contra aſcen. fir. Hîc eſt Chriſtus q in fide ſua & dilectione Iudæorũ pplm̃ adunauit & gentiũ: vnde lapis angularis diciť. Cõtra cui⁹ aſcenſum mẽſura ſecũda ędificať, cũm per mũditiã pię cogitationis ad viſionẽ ei⁹ tendimus, cũ etiam in hac vita retenti crebro viſionis eius deſiderio ſuſpiramus. Sequuntur plurimi ſtructorũ ordines, qui mẽſurã ſecũdã ędificaſſe narranť: qa maxima eccl'iæ ſtructura eſt in munimine ĩterioris virtutis, cũ. ſ. oĩ cuſtodia munim⁹ cor nr̃m, qm̃ ex ipſo vita procedit. Singula vero ad intelligentiã ſpiritualẽ trahere nimis lõgum eſt. g ℭ Nathinęi. Dicunť Gabaonitę, qui ĩ miniſteriũ dom⁹ dñi iuxta diſpoſitionẽ Ioſue filij Nũ fideli deuotiõe ſeruiebant.

F

2.Re.5.b. Ibidem. † Lxx, armorum, Can.4.d. Natiuitas & ſepultura Dauid, Chriſti figura. G Pſ̃.117.c. Eſa.82.d. Nathinęi H

In Ophel.

ædificauit Sellum filius Colozai princeps pãgi Maſpha, ipſe ædificauit eam, & texit: & ſtatuit ualuas eius, & ſeràs, & uectes, & muros piſcinę † Sylòe in hòrtum regis, & uſque ad gràdus qui deſcendunt de ciuitàte Dauid. Poſt eum ædificauit Nehemias filius Asboth princeps dimidiæ † partis uici Bethſur c uſque contra ſepulchrum Dauid, d & uſque ad piſcinam quæ grandi opere conſtructa eſt, & uſque ad e domum fortium. Poſt eum ædificauerunt Leuitæ Reum filius Benni. Poſt eos ædificauit Aſebias princeps dimidię partis uici Ceilæ in uico ſuo. Poſt eũ ædificauerunt fratres eorum, Bechui filius Enedad, princeps dimidię partis Ceilæ. Et ædificauit iuxta eum Azer filius Ioſue, princeps Maſpha, mẽ f ſuram ſecundam, contra aſcenſum † firmiſsimi angũli. Poſt eum † in monte ędificauit Baruch filius Zachai menſuram ſecundam, ab angulo uſq; ad portam domus Eliaſib ſacerdotis magni. Poſt eum ædificauit Merimuth filius Vriæ, filij Haccus, menſuram ſecundam à porta domus Eliaſib, donec † extenderetur domus Eliaſib. Et poſt eum ædificauerunt ſacerdotes uiri de campeſtribus Iordanis. Poſt eos ædificauit Beniamin & Aſub contra domum ſuam. Et poſt eos ædificauit Azarias filius Maaſiæ filij Ananiæ contra domum ſuam. Poſt eum ædificauit Bennui filius Hennadad menſuram ſecundam, à domo Azarię uſq; ad † flexuram, & uſq; ad angulum. Poſt eum ædificauit Phalel filius Ozi, cõtra flexuram & turrim, quę eminet de domo regis excelſa, † id eſt in atrio carceris. Poſt eum Phadaia filius Pharos. g Nathinæi autem habitabant h

a Vici.
a Firma ſcripturæ teſtimonia, quibus ſacramentum dominicæ incarnationis prædicatur.
a Quod interpretatur miſſus. hic eſt Chriſtus ad illuminationem noſtram a patre miſſus. b Hos ſcilicet qui opitulante ſummo rege proferunt germina virtutum.
a Auxilia diuinæ inſpirationis vel protectionis, vel incrementa bonorum operum quæ per humilitatem fiunt.
a Cæleſti.
a Murum ſecundum, id eſt mentis firmum munimentum.
a Profeſsione perfectioris vitæ deo dicati.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Et mu. piſci. Sy. in hor. re. i. cuius aquę fluũt verſus hortum regis. Velaliter, q ędificauit murus vſq; ad hortũ regis, & vſq; ad gradus qui deſcẽdũt de ciuitate Dauid. Arx Siõ q̃ vocata fuit ciuitas Dauid, erat ſita in monte Siõ, & de ea per grad⁹ deſcẽdebať ad ĩferiorẽ partẽ ciuitatis. b ℭ Et vſ. ad do. for. Quę vocať ſic: qa ibi mãſerũt Agoniſtę. vel fortè qa fortes Dauid ibi habitabãt, qñ veniebãt ad regẽ, & ſcd'm hoc ly vſq; ad domũ fortiũ, ĩtelligiť excluſiuè: qa fortes Dauid cũ alijs nobilib⁹ manebãt ĩtra ſcd'm murũ. c ℭ Et ædi. iu. eũ. Hîc agiť de reędificatiõe muri medij, cũm ſubditur: d ℭ Menſu. ſec. i. portionẽ ſuã in ſecũdo muro. e ℭ Cõtra aſcen. fir. an. In angulis em̃ murorũ ſolet fortior murus ædificari, & deſuper turris ad defenſionem vtriuſq; lateris. f ℭ Poſt eum in mon. &c. men. ſe. quia ędificauit in ſecunda clauſura murũ, qui erat in aſcẽſu montis, eò q ciuitas partim erat in mõte, & partim in valle, & partim in decliui. g ℭ Vſq; ad por. do. El. Ly vſq; teneť hîc excluſiuè: qa dom⁹ ſummi ſacerdotis erat intra murum interiorẽ ſiue tertiũ, qui erat intermedius inter habitationem ſacerdotum & nobilium, quę claudebať muro ſecũdo, de quo hîc agiť. Cętera patent ex dictis vſq; ibi: h ℭ Nathi. au. ha. in Oph. Ophel eſt nomẽ turris propinquæ templo: tamẽ extra murũ interiorẽ claudentẽ habitationem ſacerdotum, & ibi habitabant nathinæi qui miniſtrabant ligna, & aquas in atrio ſacerdotum, vt eſſent propinqui habitationibus ſacerdotum, prout poterat fieri.

† accẽdit ſe, & † pficeret † angulũ & infrà. † quæ erat

Vſq; ad

a Munimine & altitudine virtutum.

a b in Ophel uſque contra portam aqua-

a Vnde: Viſitauit nos oriens ex alto.

b Chriſtum, qui eſt turris fortitudinis a facie inimici.

rum ad orientem, & turrim quæ pro-

Prædicatores.

minebat. Poſt eum ędificauerunt The-

Buccinatores.

cueni menſuram ſecundam è regione

Contemplationis.

c d à turre magna & eminenti uſq; ad mu- a

e rum †templi. Surſum autē ad portam b c

f equorum ædificauerunt ſacerdotes, u- d e

nuſquiſq; contra domum ſuam. Poſt f

eos ędificauit Seddo filius Emmer contra domum ſuam. Et poſt eum ædificauit Semeia fili⁹ Secheniæ cuſtos portæ orientalis. Poſt eum ædificauit Anania filius Selemiæ, & Anon filius Selo ſextus menſuram ſecundam. Poſt eum ædificauit Meſollam filius Barachiæ, contra gazophylacium ſuum. Poſt eum ædificauit Melchias filius aurificis, uſque ad domum nathinæorum & †ſcuta uendentium, contra portam †iudicialem, & uſq; ad cœnaculum anguli. Et inter cœnaculū anguli g

† arcis
† negotiatorum
† præcepti

a ¶ In Ophel. Beda. Turris erat non longè à templo altitudine (A) enormi. Vnde Ophel .i. tenebrarum vel nubili nomen accepit, quia nubibus caput inſeruit. Deniq; vbi in Michęa ſcriptum eſt: Et tu turris gregis nebuloſa, bene dicit̃ turris Ophel. Hæc turris in qua parte ſit ciuitatis, liber Paralipomenon oſtendit, dicens: quòd Manaſſes ędificauit murū extra ciuitatē Dauid ad occidentē Gion, in cōualle ab introitu portæ piſciū p circumitū vſq; ad Ophel. Cōueniebat ergo iuxta ſitū loci, vt miniſtri tēpli in vicina tēplo turre habitarēt. ¶ Myſticè autē nathinęi habitant in Ophel .i. in turre nebuloſa, cū hi q pfeſsione pfectioris vitę dicati ſunt deo, & in munimento & altitudine virtutū actione ſemp & cogitatione morant̃, & cōuerſatio eorū in cælis eſt. quos admirans vulgus ait: Qui ſunt iſti qui vt nu. vo. &c. Itē Thecueni habitāt in Ophel, cū qq; religionis habitu inſignes abdita ſcripturarū de quibus ſcriptū eſt: Tenebroſa aquę in nubib⁹ aëris .i. myſtica ſcientia in prophetis, illuſtrato corde penetrant, & aſsiduè legunt, & meditātur. b ¶ Cōtra por. aq. ad ori. Be. Dñm ſ. qui quotidie nos miſericordię ſuę gr̃a, ne ĩ erūnis vitę labamur p̃ſentis & deficiamus, irrigat. Hanc portā deſiderabat Pſalmiſta, dicens: Sicut deſiderat ceruus ad fontes aquarum: ita deſi. ani. mea ad te deus. Quæ porta cōgruè ad orientē ponit̃: qa dñs qui torrente nos ſuę voluptatis ne ſitiam⁹ inebriat, ipſe nos dono ſuę viſitatiōis, ne in tenebris errorū caligemus, illuſtrat. vnde: Viſitauit nos oriens ex alto, & illuminare his qui in tenebris, & in vm. mor. ſe. Ipſe nos pręſidio ſuę ptectionis ab hoſte defendit. Vñ ſequit̃: Et, vſq; ad turrim q̃ p̃e. de qua. ſ. dicitur: Deduxiſti me, quia factus es ſpes (B) mea turris fortitudinis à facie inimi. Habitant ergo nathinæi in Ophel vſq; contra portam aquarum ad orientem, & turrim quę præeminet, cùm fideles lectionibus ſacris dediti diuinæ pietatis gratia debriari, & auxilio ab hoſte gaudent defendi. Et quia poſt pręſentia virtutum dona ad videndā claritatem domini aſcenditur, rectè infertur: Poſt eum edi. the. c ¶ A turre. A turre magna & eminenti vſq; ad murum templi peruenit ſtructura ciuitatis, cùm iuſti ab altitudine contemplationis, quæ mentem in hac vita deſpectis tpalib⁹ ad cæleſtia deſideria ſuſpendunt, veraciter in illa vita ad claritatē dominicæ incarnationis intuendam, patefacta etiam diuinę ęternitatis gloria aſcendunt. Et quia Thecua buccina vel tuba, Thecueni buccinatores interpretantur, aptè dicitur q̧ Thecueni hoc ędificauerint. Doctorum enim eſt quorum ſonus exit in omnem terram, præſentia dei dona vel futura in ciuitate eius, id eſt fidelibus patefacere. d ¶ Ad murum templi. Corpus ſcilicet Chriſti: De quo dicitur Iohan. ij. d. Soluite templum hoc, & in tri. ex. il. quod ſcilicet perſecutores in morte ſoluerant, ſed excitatum & ad cælos exaltatum amatores videre non ceſſant in gloria. e ¶ Surſum autem ad portam equorum. Beda. Hanc portam ſignificat Ieremias eſſe in orientali plaga ciuitatis ſcribens typicè de eccleſia: Et ędificabitur domino ciuitas à turre Ananeel. & paulò pôſt, vſq; ad torrentem Cedrō, & vſq; ad angulum portæ orientalis. Ad portam equorum ædificant ſacerdotes, cùm ſufficientia viuendi exempla præbent eis, qui ad refrenandos laſciuos motus carnis vel animæ, ianuas intrant eccleſiæ, vel cùm cogitationes quibus deuictu ſuo ſuorumq; vel veſtitu tractant, ita diſponunt ne libertatem mentis, qua cæleſtia quærunt, retardent. Vnde bene de operantibus dicitur: Vnuſquiſq; contra domum ſuam & cætera. qui ſermo crebrius in hac conſtructione repetitur. Neq; in expoſitione laborandum eſt, quomodo in eccleſia contra domum ſuam quiſq; murum ædificare & mentem ſuam aduerſus inſidias diaboli debeat munire, ne aliunde poſsit irrumpere, dum quiſq; corpus ſuum & mentem forti in deum fide munierit. Quiſq; etiam contra domum ſuam ædificat, ſi illos qui ſibi commiſsi ſunt, diligenti cuſtodia regularis diſciplinæ defenſat, ne incurſu vitiorum vel perſuaſione hæreticorum decipiant̃. Ad por. eq. Equi cū ĩ bono accipiunt̃, ſicut aſini, cameli, & muli, cōuerſos ad dominū populos Gentiliū, vel curas rerū tēporalium dño ſcilicet animę ſubiugatas oſtendunt. f ¶ Aedificauerunt ſacerdotes. Sacerdotes verò ciuitatis dei murū ad portam (C) aquarum ędificant, cùm doctores poſt vocationem Iudæorum ad inducēdos in eccleſiam Gentiles, verbum dei ſeminādo perueniūt. ¶ Be. Longum eſt de ſingulis ædificiis vel ædificatoribus myſticè diſſerere, quę etiam per ſe peritus lector poteſt agnoſcere. Tantùm hoc notandum: qa qui portas & turres ædificant, per quas ciues ingrediantur vel inimici arceantur, pphetæ ſunt apoſtoli & euāgeliſtæ: p quos nobis forma fidei, & rectę operatiōis, per quam eccleſiā intremus, miniſtrat̃: quorūq; verbis aduerſarios veritatis redarguere & repellere diſcim⁹. Qui verò reliqua vrbis extruūt, paſtores ſunt & doctores, quos ſecūdo loco poſuit Apoſtol⁹. p quorū induſtriā vſq; hodie tanq; per magnos architectos eccleſię fides catholica p totū orbē ſeruat̃. Et ſicut Nehemias ex ordine cunctos ciuitatis ſtructores enumerans perpetuę memoriæ cōmendat, ita cōſolator noſtrę paupertatis Chriſt⁹ omnium qui eccleſiā in electis ędificāt, nomina conſcribit in cælo.

Mich. 4. c.
2. Pa. 33. a.
Myſticè.
Eſa. 60. b.
Pſ. 17. b.
Pſ. 41. a.
Luc. 1. g.
Pſ. 60. a.
Ie. 31. g.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Vſq; ad mu. tē. Hîc accipit̃ murus templi largè pro muro, qui claudebat habitationē ſacerdotū: quia habitatio media nō poterat procedere vſq; ad murum templi, accipiendo propriè: imò atrium ſacerdotū & habitacula eorum erant intermedia. b ¶ Surſ. aut. Hîc cōſequēter agitur de reędificatione muri interioris ſeu tertij, intra quē habitabant ſacerdotes: in fine tamē ponitur aliquid de reędificatiōe muri medij. Circa primū dicitur: Sur. au. i. in ſuperiori (D) parte ciuitatis, in qua erat templum & habitatio ſacerdotū. c ¶ Ad por. eq. locus erat ad quem homines euntes ad templum poterant equitare, ſed extunc procedebant peditando, & ab illo loco incipiebat habitatio ſacerdotum. ideo ſequitur: d ¶ Aedificauerunt ſacerdotes & cæt. ſcilicet murum claudentem habitationem ipſorum. e ¶ Vnuſquiſq; contra domum ſuam &c. ita quod domus eorum ex vna parte iungebantur muro, & ex parte oppoſita habebant aſpectum verſus templum. f ¶ Poſt eos ædificauit Seddo filius Emmer contra & cæte. iſte non habitabat intra murū interiorem, ſed extrà: veruntamen domus eius ex vna parte iungebatur ſeu appropinquabat muro interiori, & ideo ibi ædificauit partem ſuam. g ¶ Et intra cœnaculum anguli in por. gre. ædi. arti. & nego. non in muro interiori, ſed in muro medio, cui iungebatur domus eorum in parte exteriori: quia habitabant in tertia habitatione cum populo communi, vt dictum eſt ſuprà. ¶ Myſticè autem exponendo portas Ieruſalem ſuprà dictas, ſciendum quod Ieruſalem in ſenſu allegorico ſignat ciuitatem cæleſtem, ſecundum quod dicitur Gal. iiij. d. Illa quę ſurſum eſt Ieruſalem, libera eſt quæ eſt mater noſtra. ad illam autem intratur per obſeruantiam mandatorum, teſte ſaluatore Matth. xix. c. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Mandatorum autem quædam ſunt negatiua à malo retrahentia. vt iſtud, Non occides. Alia affirmatiua ad bonum inducentia, vt illud, Honora partem & cætera. Illa igitur quæ à malo retrahunt, & illa quæ ad bonum inducunt, ſunt portæ ciuitatis Ieruſalem. ſecundum illud Pſalm. xxxvj. e. Declina à malo, & fac bonum, & inhabita & cæte. Retrahentia verò à malo tria ſunt ſpecialiter. vitij fœtor, iudicij terror, ſupplicij horror. Primum figuratur per portam ſterquilinij. ſecundum per portam iudiciariam. tertium per portam vallis: quia ſupplicium gehennæ ſecundum omnes doctores eſt in profundis terræ. Inducentia ad bonum ſunt tria, ſimiliter per oppoſitum, ſcilicet decor operis, dulcor fœderis, valor muneris. quia opus virtuoſum operantem decorat, deo fœderat, & æternam beatitudinem meretur ſeu comparat. Primum deſignatur per portam Dauid, qui interpretatur vultu deſiderabilis. Secundum per portam fontis ſeu aquarum: quia aqua gratiæ fœderat deum cum homine. Tertium per portam negotiatorum: quia per opus virtutis commutantur pro terrenis cæleſtia, & pro temporalibus æterna, ad quæ nos perducat qui ſine fine viuit, & regnat.

Diuiſio
Myſticè
Retrahētia à malo & inducētia ad bonum.

CAP. IIII.

E Factum eſt.Be.Planè hęc ira hęreticorũ eſt.Hęc ſunt verba eorũ q ſe Samaritanos cognominant, i.cuſtodes legis dei,cũ ſint deo & legib⁹ ei⁹ cõtrarij,tãq̃ à domo Dauid.i. ab vnitate Chriſti & eccleſię per hęreſes,& ſchiſmata,& mala opera ſegregati : qui ne ſua expugnetur impietas,muros fidei ędificari metuunt. Hæc ſubſannatio eſt omniũ qui dicunt ſe noſſe deum,factis autem negant. (Titũ.1.d.) Samaritę enĩ ita dño ſeruiebãt,vt dijs ſuis non renuntiarẽt.Quos hodie imitanť, qui ita Chriſtiani ſunt, vt ventrem ſuum deũ habeant, (Phil.3.d) aut auaritiam ſequanť,quę eſt idolorũ ſeruitus: (Coloſ.3.a.) aut cęteris mũdi illecebris mancipati,creaturę magis ſeruiant,q̃ creatori. (Roma.1.c.) Tales ergo,ſicut hæretici,nolunt eccleſiæ muros innouare,ne creſcente ſtatu pietatis à ſua cogantur impietate recedere.Tales ſolent imbecilles appellare Iudęos,i.confeſſores fidei,& facilè à gentibus ſuperandos,dum in quotidiano animarum certamine plus amant vitia q̃ virtutes victorię palmam obtinere. († exercitu † imbecilla) Et quia ſunt inter hæreticos,qui etiam pœnitentibus veniã negant,rectè ex eorũ perſona ſubiungiť: Nunquid ędificare poterunt lapides de aceruis pulueris qui combuſti ſunt? Aedificantur enĩ lapides combuſti de aceruis pulueris,cùm hi qui igne perſecutionũ victi fidẽ negauerũt, vel vitiorum delectationibus ſubiecti,mũditiam operis perdiderunt,miſerante deo reſipiſcunt: vt integritatem catholicæ fidei conſtanti profeſsione recipiant,& ornamẽta virtutum morib⁹ emendati cõſequanť.

b ¶ Sed & Tobias.Be.Huius Tobię pſona & verba hęreticis conueniunt.Perſona quidem: qa patriarcha eius Ammon de inceſtu,ebrietate,nocte,& ſpelunca natus eſt, († qui erat apud eum) (Gen.19.g.) F & hęreticorum origo de voluptate carnali,& immũditia,de tenebris errorum vel ſcelerũ,de priuatis conciliabulis,& non de publico eccleſię ſymbolo genita eſt.Quòd verò idem Tobias,id eſt bon⁹ domini nõ meritò & veritate,ſed elatiõe ſuperbię murũ dicit à vulpe trãſiliẽdũ,vulpes hæretici vocantur,ſcd'm illud: Capite nobis vulpeculas quę demoliunť vi.Qd' eſt,dephẽdite & in lucem proferte putridas & doloſas hęreticorum verſutias,quibus fructiferas fidelium mentes corrũpere nituntur. c ¶ Et orauimus.Hoc eſt vnicum contra hoſtes eccleſiæ refugium,oratio.ſ.ad deum & induſtria doctorum,qui die nocteq; in lege eius meditantes,corda fidelium contra inſidias diaboli & militum eius prædicando,conſolando,& exhortando præmuniant. d ¶ Humus nimia eſt.Beda. Congeſta.ſ.in loco muri,quæ prius exportãda erat,vt fundamenta muri in viua terra ponerentur,quod conuenit euãgelicę domui, cuius ſtructor fodit in altum,elataq; terræ congerie fundamenta poſuit ſupra petrã, quæ nullo aquarum vel ventorum impetu deijciunť

NIC. DE LY.

CAP. IIII.

F Actum eſt.Hîc conſequenter ponitur triplex impedimentũ, quod ſupuenit Iudæis ędificantibus murũ,ſcd'm ponit.v.ca. († euellerent eam) tertium.vj.ca.Primũ impedimentũ fuit ab aduerſarijs eos deridẽtib⁹,& inuadẽtibus, & eis inſidiãtibus,& ſubitò eis irruentib⁹: & ideo Nehemias opponit oratiõnẽ contra deridentes.ſcd'ò defenſionẽ cõtra inuadentes,ibi: Factũ eſt autẽ.tertiò munitionẽ cõtra inſidiantes,ibi: Et factũ eſt.quartò circũſpectionẽ cõtra ſubitò irruẽtes,ibi: Et dixi.Circa primum dicitur: b ¶ Cum au.Sa.Qui erat primus inter Samaritanos. c ¶ Irat.eſt v.De Iudęorũ proſperitate. d ¶ Et di.Iudęos deſpiciendo. e ¶ Quid iu.im.fa.q.d.non poterunt pficere qd' inceperũt: tum quia ſunt imbecilles,vt dictum eſt: tum qa (G) impedient eos Gentiles,vnde ſubditur: f ¶ Num dim.eos gent.q.d.nullo modo debent eos dimittere operari pacificè. († fabri ærarij) g ¶ Num ſa.& cõp.in v.di.Tranſpoſitio eſt actuum.& eſt ſenſus: Num complebunt opus ſuum,& ſacrificabunt deo gratias agendo de operis conſummatione,q.d.nõ: quia hoc eſt eis impoſsibile,vnde ſeqtur: h ¶ Nunquid ædi.po.la.Quando enim Nabuzardan incendit ciuitatem, vt habetur.iiij.Reg.vlt.tanta fuit ignis vehementia,q; magna pars lapidum ita fuit aduſta,q; reſoluebãtur quaſi in pulueres,& nõ erant vltrà vtiles ad ædificãdum. i ¶ Sed & Tobi.Amm.pro.Quia erant coniuncti per affinitatem. k ¶ Ait. Deridendo eos. l ¶ AEdi.id eſt non curemus de ędificio eorum: qa nihil eis valebit,ideo ſequitur: m ¶ Si aſcen.vul.trã.mu.eo.i.ita baſſus erit,q; non erit eis ad aliquam defenſionem.In Hebręo habetur: Diſsipabit murum eorum.ita,debilis erit q; non poterit ſuſtinere aliquem impetum. n ¶ Et di.Nehemi.Hoc non eſt in Hebręo,nec eſt de textu,ſed ſubintelligitur,& propter hoc aliqs doctorum apposuit per modum gloſſæ: quæ poſtea inſerta eſt textui per ignorantiam ſcriptorum. o ¶ Audi de⁹.Inclinando ad nos tuam clementiam,eripiendo nos de opprobrio & contẽptores noſtros opprobrio ſupponendo. (H) q ¶ Ne ope.ini.eo.Diſsimulando vindictam. r ¶ Et pro.eſt cor po.ad ope.tum propter opprobrium iniuſtè illatum: tum quia opus proſperabatur in manibus eorum. s ¶ Factũ eſt au.cum au.Sana.& Tob.& Ara.Ammo.Hîc conſequenter ponitur defenſio contra inuadere volentes.vnde ſubdiť: t ¶ Et con.om.pa.Vt fortius nos inuaderent,& opus ceſſare facerent. v ¶ Et oraui.deũ no.Primò & principaliter confidendo de eius protectione. († deſpectio) quia tamen nõ debebant omittere de his quę poterant fieri humana prouidentia,ideo ſubditur: Et poſui.cu.ſu.mu. x ¶ Dixit aut.Iud.id eſt viri de tribu Iuda fracti timore aduerſariorum & anxietate laborum. y ¶ Debili.eſt for.portan.id eſt portantium onera ad opus. z ¶ Et humus nimia eſt & cæt.Quod exponitur ſic ab aliquibus, qd' oportebat multam terram amouere & extra portare,vt poſſent fieri fundamenta. Et nos nõ

(Moraliter) Moraliter, a ¶ Fact.eſt aut.ſequitur: e ¶ Quid iu.fa.imbecilles. Per iſtos deſignantur ſacerdotes & ſcribę Chriſtum deridentes in cruce: quę quidem deriſio in ſuos diſcipulos redundabat.deridebant autem eum de imbecillitate, dicentes: Vah q deſtruis templum dei, & in tribus diebus reædificas. (Mar.15.c. Mat.27.e.) Item: Alios ſaluos fecit,ſeipſum non poteſt ſaluum facere. († coniurati) p ¶ Conuerte opprobrium ſuper caput eorum. Quod & factum fuit.nam in vindictam opprobrij Chriſto illati, deus fecit venire Romanos contra Iudęam,qui deſtruxerũt tẽplũ & ciuitatem,& populum partim occiderunt,& partim captiuauerunt. t ¶ Et cõ.ſunt o.pe.vt ve.& p u.id eſt eccleſiã primitiuam,poſtq̃ enim principes Iudæorum viderunt,q; à prædicatione nominis Chriſti nõ potuerũt apl'os impedire p verba cõminatoria.ſicut patet Act.iiij.& v.q̃ ſierunt eos impedire per perſecutiones & flagella,prout patet Actuum.viij.& ix.

Et factum eſt

---

in porta gregis ædificauerunt † aurifices & negotiatores.

Cap. IIII.

F Actum eſt autem,cùm audiſſet Sanaballat, quòd ædificaremus murũ,iratus eſt ualde: [a] [b] [c]

a ¶ Confeſſores fidei.

Et motus nimis ſubſannauit Iudęos,& dixit coram fratribus ſuis & [d]

a ¶ Hæreticorum.ſ.qui ſe legem dei cuſtodire dicunt.

† frequẽtia Samaritanorũ. Quid [e]
Iudæi faciunt † imbecilles? Num [f]

a ¶ Gentiles eccleſiæ perſecutores.

dimittẽt eos gẽntes? Num ſacrificabunt,& complebunt in una die? Nunquid ædificare poterunt [g] [h]

a ¶ De his ſcilicet qui igne perſecutionis victi,fidem negauerunt, vel vitiorum operibus ſubiecti munditiam corporis vel operis perdiderunt.

lapides de aceruis pulueris q com

a ¶ Bonus domini,non veritate,ſed elatione.

[b] buſti ſunt? Sed & Tõbias Ammonites † proximus eius ait: Ædificent. [i] [k] [l]

a ¶ Surgens contra aſſertionem fidei illorum. b ¶ Hæreticus,ſecundum illud: Capite nobis vulpeculas paruulas. c ¶ Superabit ſcilicet & pedibus ſuis cito ſubiiciet omnem fiduciam doctrinæ eorum, quam velut lapide firmo munitam in Chriſto eſſe fundatam gloriantur.

Si aſcẽderit uulpẽs trãnſiliet [m]

a ¶ Munitionem eccleſiæ.

murũm eorum lapideum. Et dixit Nehemias: Audi deus noſter, [n] [o]

a ¶ Huic imprecationi ſimile eſt quod propheta dicit: Conuertetur dolor eius in caput eius.

quia facti ſumus † deſpectui. Cõnuerte opprobrium ſuper caput eorum,& da eos in deſpectionem in terra captiuitatis. Ne operias iniquitatem eorum,& peccatum eorum coram facie tua non deleatur,quia irriſerunt ędificãtes. Itaque ædificauimus murum,& coniunximus totum uſque ad partem dimidiam, & prouocatum eſt cor populi ad operandum. Factum eſt autem,cùm audiſſet Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammonitæ, & Azotij, quòd obducta eſſet cicatrix muri Ieruſalem,& quòd cœpiſſent interrupta concludi,irati ſunt nimis. Et † congregati ſunt omnes pariter,ut uenirent,& pugnarent contra Ieruſalem,& † molirentur inſidias. Et orauimus deum noſtrũ,& poſuimus cuſtodes ſuper murũ die ac nocte contra eos. Dixit autem [p] [q] [r] [s] [t] [v] [x]

a ¶ Tribus Iudæ.

Iudãs: Debilitata eſt fortitudo [y]
portantis, & humus nimia eſt, [z]

deiiciuntur.Prius enim de corde noſtro egerenda eſt humus terrenarum concupiſcentiarũ,deinde firmus & inexpugnabilis operum murus ſuper fundamentum fidei conſtruendus, Nam qui ſuper humum & rudera infirmarũ cogitationũ ædificiũ ſanctę actionis erigit,fallitur; & pro domo vel ciuitate,procella tentatiõis ingruente, ruinã ędificaſſe ꝓbat. a ❡Dixe.ho.Hęc in ędificio ſpũali agi ſolẽt,manet em̃ ĩdefeſſus hoſtis cũ ſatellitibꝰ ſuis ſpiritibus .ſ.imũdis & hoĩbus malignis,qui opa virtutũ & fidei nobis incautis impedire & expugnare contendunt,& mentẽ fidelium mucrone prauę ſuggeſtiõis interficere.Sed cõtra hęc nobis armatura dei ſumenda eſt,vt poſſimus reſiſtere in die malo,& in omnibus pfecti ſtare. b ❡Sta.in lo.vt agmine, ſcilicet armatorum circundati operatores liberius & ſecurius ędificarent.Diſpertiti enim ſunt gradus fidelium : alij bonis operibus intus ornantes eccleſiam ædificant:alij armis ſacræ lectionis muniti cõtra impugnãtes hęreticos vigilant.Hi religioſa deuotione ꝓximas in fidei veritate confortant.illi aduerſus diaboli vel vitiorum tela neceſſarium certamen exercent,& ab ouili dominico inſidiantes lupos paſtorali ſolicitudine arcent. c ❡Me.pa.iu. Be. Notandũ, quia non ſolùm media pars iuuenum faciebat opus , & pars media parata erat ad bellum,ſed & ijdem iuuenes qui faciebant opus,gladio erant accincti. Tanta enim verſutia hoſtis antiqui,tãtus eſt furor malitię eius contra eccleſiam,vt non ſolùm prædicatores veritatis,ſed & ipſe populus dei ſemper debeat contra vigilare & quaſi in acie ſtare.Ædificantes em̃ gladio accinguntur renes,cùm hi qui pręſunt bonis operibus inſiſtere vel ſibi cõmiſſos curant regulari ratione diſponere : hoc enim eſt viuos lapides in ædificio ſanctę ciuitatis competenter locare,qui fluxa luxuriæ in ſe acumine verbi dei ſatagunt reſtringere. Nec ptereundum eſt,ꝙ cũ Dauid vel Salomon eandem ciuitatem ędificarent,nihil de armatis ſtructoribus vel aduerſarijs impugnantibus dicitur,ſed deſtructa propter peccata maiori labore induſtria reficitur. Similis autem eſt ædificatio ſpiritualis,quæ in animarum ſalute geritur:vt in baptiſmo renati per fidem & confeſsionem ſanctę trinitatis ſine labore per gratiam dei ciuitas & domus eius efficiamur,& ſi poſt diabolo ſuadente vel ſeducẽte ad peccata relabimur,& virtutum mœnia hoſtis victor igne vitiorum deijcit,neceſſe eſt grauiori ſtudio afflictiõis vigiliarum,& arctioris vitę bonorũ operum ædificia reparare. Nam expertis vitiorum illecebris difficilius caremꝰ,q̃ incognitis:minoriſq; laboris eſt incognitam cauere carnis voluptatem,q̃ reijcere cognitam. d ❡Et ſint vo.vic.Be.Nota q̃tũ ſtudium in operando habuerint,qui etiam nocte in labore perſtiterunt,ſicut Paulus q nocte &

Eph.6.c.

Gradꝰ fidelũ diſptiti

†in locis eminentibꝰ

†p familias

2.Teſ.3.b.

A B

& nos non poterimus ædificare murũ. Et dixerũt hoſtes noſtri: Neſciant & ignorent, donec ueniamus in mediũ eorum,& interficiamus eos , & ceſſare faciamus opus. Factum eſt autẽ uenientibus Iudæis,qui habitabant iuxta eos,& dicentibꝰ nobis per decem uices ex omnibus locis quibus uenerant ad nos,ſtatui †in loco poſt murum, †per circuitũ populum †in ordinem cũ gladiis ſuis, & lanceis,& arcubus. Et perſpexi, atq; ſurrexi,& aio ad optimates & magiſtratus & ad reliquã partem uulgi: Nolite timere à facie eorum. Domini magni & terribilis mementote , & pugnate pro fratribus ueſtris,filiis ueſtris,& filiabus ueſtris,& uxoribus ueſtris & domibus ueſtris. Factum eſt autem

a ❡In ſpirituali quoq; ædificio ſi apoſtolicis armis fuerimus induti, diſſipabitur diaboli conſilium & angelorum eius qui nos expugnare deſiderant.

cùm audiſſent inimici noſtri nunciatum eſſe nobis,diſſipauit deus conſilium eorũ.Et reuerſi ſumus omnes ad muros unuſquiſq; ad opus ſuum. Et factũ eſt à die illa media pars iuuenum eorũ faciebat opus , & media pars parata erat ad bellũ, & lanceæ & ſcuta & arcus & loricę, & principes poſt eos in omni domo Iuda ędificantiũ in muro & portantiũ onera & †imponentiũ,una manu ſua faciebat opus,& altera tenebat gladiũ. Ædificantiũ enim unuſquiſq; gladio erat accinctus renes . Et ædificabant , & clangebãt buccina iuxta me. Et dixi ad optimates & ad magiſtratus,& ad reliquam partem uulgi:Opus grande eſt & latum, & nos ſeparati ſumꝰ in muro procul alter ab altero.In loco quocũque audieritis clangorem tubæ, illuc concurrite ad nos.Deus noſter pugnabit pro nobis, & noſipſi faciamꝰ opus. Et media pars noſtrum teneat lanceas ab aſcenſu auroræ, donec egrediantur aſtra.In tẽpore quoq; illo dixi populo: Vnuſqſq; cũ puero ſuo maneat in medio Ieruſalẽ, & ſint uobis †uices per noctẽ & diẽ ad ope

Nicolaus de Lyra.

a ❡Et nos nõ pote.ædif.mu.ſcilicet donec iſta terra ſit am ota, qđ eſt vltra vires noſtras.Sed hæc expoſitio non videt̃ ratiõabilis:quia licet muri ciuitatis fuiſſent in multis locis dirupti.& vehementia ignis aduſti;tamen fundamenta quæ erant in terra , remanſerunt ſalua.Et ideo aliter exponunt Hebręi,Et humus nimia eſt,i.arena & calx,quæ ſunt neceſſaria ad faciendum cęmentum requiruntur in magna quantitate,ita ꝙ non poſſumus habere:& per conſequens non poterimus ædificare. b ❡Et dixerunt hoſtes noſtri:Neſciant &c. & ſic imminebat eis difficultas in ædificando ab interiori & exteriori. c ❡Venientibus Iudæis,qui ha.iu.eo.Id eſt Samaritanos in villis campeſtribus. d ❡Et dicentibus.no. malitias & inſidias Samaritanorum. e ❡Statui in lo. poſt mu.ad reſiſtendum inſultibus eorum ,ideo ſubditur: f ❡Dom.ma.& ter. in iudicijs. g ❡Memẽtote.quomodo pugnauit pro patribus noſtris in mari rubro, & alijs locis. h ❡Et pu.pro fr.moti charitate,& confidentes de diuina protectiõe. i ❡Et reuer.ſu. omn.ad mur. Ex quo quo patet,ꝙ timore eorum opus intermiſerant,vt meliꝰ ab eis ſe defenderẽt. k ❡Et fa.eſt.Hîc ponitur munitio contra inſidiãtes,cùm dicitur:Et factum eſt a die. ſcilicet qua cognouimus hoſtes noſtros inſidiari. l ❡Et media pars pa.erat ad b. totaliter intenta ad defenſionem ædificantium.ipſi etiam ędificantes erant armati,licet leuius , vt ſi hoſtes irruerẽt,poſſent aliquo modo ſe defendere. o ❡Et clan. buc. tanq; parati ad pręlium,vt ſi hoſtes appropinquarent,timerent eos inuadere audientes clangorem buccinę. p ❡Et di.Hîc ponitur circumſpectio contra ſubitò irruentes per populi vnionem ad certum ſignum tubę clangentis: quia virtus vnita fortior eſt ſeipſa diſperſa,& patet litera vſq; ibi: q ❡Ab aſcen.au.q̃ citò poſſent videre ad operandum. r ❡Donec egre.aſt.i. appareant;quia ex tunc oportebat quieſcere ab opere. s ❡Et ſint no.ad operan. Non eſt per hoc intelligendum,qđ operarentur de nocte;quia hoc non poſſet bene fieri , vt patet ex dictis. ſed aliqui per vices erant ordinati ad vigilandum de nocte pro cuſtodia ciuitatis , qui irruentibus hoſtibus poſſent alios excitare.

Non depone

†ti cuſtodiã

†in inferioribus locis

C D

k ❡Et factum eſt a die ill. me.pars iu.fa.opꝰ.Per q̃d ſignificantur fideles eccleſiæ primitiuæ ſe exercentes in bonis operibus actiuæ vitæ. l ❡Et media pars para.erat ad bel.Per iſtos ſignificantur ſpeculatiui iſtius temporis,qui contra inſultus hoſtium pugnabant viriliter orationibus deuotis. m ❡Vna manu ſua faci. opꝰ altare &c.Per hoc ſignificantur illi, qui ſunt in vtraq; vita,actiua ſcilicet & contemplatiua perfecti,cuius perfectionis debent eſſe pontifices nouæ legis. Grego.in paſtorali.Sit præſul actione præcipuus,ſit præ alijs contemplatione ſuſpenſus.Poteſt etiam hoc aliter moralizari:vt per hoc qđ dicitur,vna manu faciebat opꝰ,exercitium cuiuſlibet boni operis intelligatur.& quoniam ex hoc vana gloria ſolet inſurgere.ideo ſubditur; n ❡Et altera tenet gladium.ſcilicet contra vanam gloriam inſurgentem.Item notandum, qđ tempore Salomonis Ieruſalem fuit ædificata pacificè ſine armis;ſed poſtq; fuit deſtructa per Nabuchodonoſor fuit reparata tempore Nehemiæ, cum labore magno & armis. Per Salomonem verò qui pacificus interpretatur dominus noſter Ieſus Chriſtus,q per ſuum ſanguinem pacificauit ea,quæ in cælis ſunt,& in terris ſignificatur.Per Nabuchodonoſor verò qui interpretatur ſedens in anguſtia,diabolus qui ſecum ſemper portat ignem ſuum intelligitur : quoniam ſemper anguſtiatur.Igitur per prædicta ſignificatur,quod ædificium virtutis & gratiæ per Chriſtum ſine labore conſtruitur in baptiſmo,ſed ſi p ſuggeſtionem diaboli deſtruatur,non reparatur ſine labore magno.

Moralite

†ſubaudi onera

noctе & die operabatur manibus ſuis,ne quē credentiũ,victũ quærendo,fatigaret. Niſi fortè ita ſibi per vices ſuccedebant ad operandũ,ut alij per diē laborarēt in opere muri, alij contra hoſtiũ incurſores agerent excubias noctis. Nam & noſtrę ciuitatis extructores vtrunq; ſimul faciunt. Ipſi em̄ q̄ fideles inſtruendo eccleſiā ędificāt, infideles & etiā cōtradicētes arguendo ab eccleſia repellunt.

dendo vel impignorando. Sicut, AEgyptij tp̄e famis vendiderunt terras ſuas regi, vt habet̄ Ge.xlvij. k ¶ Et nunc ſi.car.fra.no. Id eſt, ſicut diuites de populo noſtro liberi ſunt, ſic & nos debemus eſſe, filij noſtri ſicut & filij ſui, cũ ſumus de eadē lege. hoc inducit̄ pro rōne, quòd melius erat vēdere vel impignorare terras & poſſeſsiones regi Gētili, quā filios & filias ſubiicere ſeruituti. Aliter hoc exponitur & meli⁹, vt videt̄: qa Zorobabel, Eſdras, & Nehemias, vt plures poſſent ſecũ adducere de Babylone, promiſerant libertatem & p roſperitatem, ideo aliqui eorum in afflictione poſiti querelando dicebant: Et nunc ſicut car.fra.no.i. Iudęorum qui remanſerunt in Babylone ſunt in afflictione & labore. l ¶ Sic car.no.ſunt. Hîc in conſimili afflictione vel maiori. m ¶ Et ſicut filii eo. ſũt ſubiecti ſeruituti: ita & fi.no. ideo ſubdit̄: n ¶ Ecce nos ſubiuga.fil.n. Et ſic non ſumus melioris conditionis q̄ ipſi, ſed in aliquibus peioris. o ¶ Et ira.ſum ni. Hîc ponitur reprehenſio diuitum propter oppreſsionem pauperum prędictā, cũ dicit̄: *Et irat.ſum ni.* Verbũ eſt Nehemię irati, nō ira quę eſt per vitiũ, ſed per zelũ. p ¶ Cũ au.cla.eo.ſe.ver. Quę ſonabant diſplicere eis q̄ de Babylōe rediſſent. q ¶ Cogita.cor me.m. ita q̄ nō impetuoſè, ſed ex modeſtia & deliberatione p̄ceſſit ad reprehenſionē diuitum. r ¶ Vſuras ne ſin.a fra.ve.exi. Quaſi diceret hoc eſt manifeſtũ, & t̄n hoc eſt valde malũ & lege p̄hibitũ Deu.xxiij. s ¶ Et cōgregaui aduerſum eos concionē ma. Vt erubeſcerent renuere correctionem meam rationabilem. t ¶ Nos vt ſcitis redemimus fratres noſtros Iudæos, qui venditi fuerāt gentibus ſecundum poſsibi.no. Licet enim illi qui erāt in Babylone rediſſent ſine redemptore, tamē Zorobabel, Eſdras, & Nehemias aliquos Iudęos redemerāt qui fuerāt venditi Gētilib⁹ extra poteſtatē regis Babylonis. v ¶ Et vos igitur vendite fratres veſtros & redeme.eos. Quos emiſtis in ſeruos contra legem. x ¶ Et ſiluerunt nec inuenerunt quid reſpōderēt. Non habentes reſponſionem rationabilem. y ¶ Ne exprobretur nobis a Gentilibus inimicis noſtris. ſ. q̄ non timetis dñm, nec legē eius ſeruatis. ☞ Et ego & fra

†lauādi gr̄a

► p pretio eorum

† bibamus

* pignori

GLOS. ORDI.
CAP. V.

ET fa.eſt Bed. Deſiderabat pp̄ls murũ cōſtruere, ſed īpediebat̄ fame, quā nō ſolũ penuria frugũ, ſed etiā auaritia principũ fecerat, q̄ ab eodē pp̄lo maiora, q̄ reddere poterat, tributa exigebat. Qd̄ quotidie apud nos fieri videmus. Multi em̄ in pp̄lo dei diuinis cupiũt obtēperare mādatis, ſed inopia tp̄aliũ rerũ retardant̄, exēplo eorũ q̄ habitu religionis p̄diti ſunt, cũ ipſi ab eis qb⁹ p̄ſunt iportabile vectigal ſecl'ariũ rerũ exigũt, & nihil ſaluti eorũ vel verbo vel exēplo vel pietatis ope cōplēt, aut cōferũt. Atq; vtinā, vt aliqs ī dieb⁹ nr̄is Nehemias, i. cōſolator à dño veniens mores nr̄os cōpeſcat, & p̄cordia nr̄a ad amorē diuinũ accēdat, & manus nr̄as à proprijs voluptatib⁹ auertēs ad cōſtruēdā Chriſti cōuertat ciuitatē. ¶ Bed. Tribus de cauſis auget̄ clamor pp̄li. Quidam fame coacti filios ſuos ditiorib⁹ vendere volebant: alij liberis parcētes agros poti⁹ & domos. Nōnulli p̄hibētes liberorũ & agrorũ venditionē, hoc t̄m p̄ſuadebāt, vt mutuo ſumerēt pecuniā ī tributa regis, oppignoratis agris & vineis, donec redeunte fertilitate reddere poſſent fœneratoribus quod mutuo accepiſſent. b ¶ Et inc. Be. Tanq; dux optim⁹ militię cæleſtis & ſapiens architectus ciuitatis dei, qd̄ optimates facere voluit, & magiſtrat⁹ pp̄li ſe pri⁹ feciſſe declarauit eleemoſynā. ſ. paupibus dare, nihilq; ab eis q̄rere, niſi cuſtodiam legis & ædificationē ciuitatis. In hac aũt lectione nō oportet nos allegoriā q̄rere, ſed lr̄ę textũ diligēter operādo ſeruare, vt. ſ. exceptis quotidianis eleemoſynarũ fructibus vbi generalis fames irruerit, q̄ poſſum⁹, egentib⁹ præbeamus, & quæ à ſubditis q̄ſi iure ſolebam⁹ exigere tributa, dimittamus, vt dimittat nobis pr̄ debita nr̄a. ☞ Inſuper

Clamor populi auget̄ p̄pter tria

Nicolaus de Lyra.

☞ a ¶ Nō depon.veſt.no. Ex quo patet ex eis magna diligentia. b ¶ Vnuſ.t.nuda.ad ba.i. ad purificationē ſcd'm modũ Iudęorũ, q̄ tali purificatione vtebāt, ſicut dr̄ de Iudith. xij. b. q̄ baptizabat ſe ī fonte aq̄. ſcd'm alios aũt baptiſm⁹ iſte intelligit̄ ablutio ſordiũ corpaliũ cōtractarũ ex ope ac etiā ſudore.

† vendite
† vendētur nobis

randum. Ego autem & fratres mei & pueri mei, & cuſtodes qui erant poſt me, non deponebamus ueſtimenta noſtra. Vnuſquiſq; tantũ nudabatur † ad baptiſmum.

Cap. V.

ET factus eſt clamor populi & uxorũ eius magnus aduerſus fratres ſuos Iudæos. Et erant qui dicerēt: Filij noſtri & filiæ noſtræ multæ ſunt nimis. Accipiamus pro pretio eorum frumētum, & comedamus, & † uiuamus. Et erant qui dicerēt: Agros noſtros, & uineas, & domos noſtras* opponamus, & accipiamus frumentum in fame. Et alij dicebant: Mutuo ſumamus pecunias in tributa regis, demusq; agros noſtros & uineas. Et nunc ſicut carnes fratrum noſtrorum, ſic carnes noſtræ ſunt: & ſicut filij eorum, ita & filij noſtri. Ecce nos ſubiugauimus filios noſtros & filias noſtras in ſeruitutem, & de filiabus noſtris ſunt famulę, nec habemus unde poſsint redimi, & agros noſtros & uineas noſtras alij poſſident. Et iratus ſum nimis, cùm audiſſem clamorem eorum ſecundum uerba hęc, cogitauitq; cor meum mecum. Et increpaui optimates & magiſtratus, & dixi eis: Vſurás ne ſinguli à fratribus ueſtris exigitis. Et congregaui aduerſum eos concionem magnam, & dixi eis: Nos, ut ſcitis, redemim⁹ fratres noſtros Iudęos, qui uenditi fuerāt gentibus ſecundum poſsibilitatē noſtram. Et uos igitur † uēdetis fratres ueſtros, & † redimemus eos? Et ſiluerunt, nec inuenerũt quid reſpōderent. Dixitq; ad eos: Nō eſt bona res quā facitis. Quare non in timore dei noſtri ambulatis: ne exprobretur nobis à gētibus inimi-

Moraliter. c ¶ Et factus eſt clamor populi magn⁹ aduerſus fratres ſuos Iudæos. Allegoricè. Clamor iſta figura fuit illi⁹ murmuris ī primitiua eccleſia, de quo dicitur. Act. vj. a. In diebus illis creſcente numero diſcipulorum factus eſt murmur Græcorũ aduerſus Hebręos, eò q̄ deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum. Sed ſicut per Nehemiam qui conſolator interpretatur, clamor populi fuit pacificatus, vt in textu dicitur conſequenter: ſic per ſpiritumſanctum qui eſt verus cōſolator, murmur credentium in eccleſia primitiua fuit quietatus. Nam per eius inſpirationem. vij. diacones fuerunt ordinati & cōſtituti ad opus miniſterij quotidiani, qui pacificè negotium tractauerunt. Moraliter autem clamor populi murum Ieruſalem ędificare cupientis, ſed per potentiores eiuſdem populi in temporalibus grauabantur, & ſic in opere murorum impediebantur: ſignificatur afflictio religioſorum pauperum in ędificio ſpirituali eccleſiæ laborare deſiderantium: ſed ab aliquibus potentibus temporaliter affliguntur, & ſic ab ędificationis opere impediuntur. Et vtinam veniat Nehemias, i. conſolator miſſus à rege cæleſti, qui tale remedium apponat, q̄ dicti religioſi quietè valeant viuere, & in opere muri virtutum efficacius laborare.

Moraliter

Allegorice

NIC. DE LY.
CAP. V.

ET fa.eſt. Hîc ponit̄ ſcd'm impedimentũ p̄ueniēs ex vſuris, qbus diuites in pp̄lo Iudęorũ grauabāt inopes. & ideo primò deſcribit̄ afflictio pp̄li ex egeſtate. ſcd'ò rep̄hēſio diuitũ ex ipietatè, ibi: Et irat⁹ ſum nimis. tertiò facta remiſsio ex cōi charitate, ibi: Et ego & fratres mei. quartò larga Nehemię expenſio in hoſpitalitate, ibi: A die aũt illa. Circa primum dr̄: c ¶ Et fa.eſt c. notabiliter grauati à diuitib⁹, qa egeſtate cōpulſi acceperāt ab eis ad vſurā, & aliquos de liberis ſuis eis vēdiderāt, & adhuc de reſiduis ſilr̄ facere volebāt, ſaltē aliq. iō ſubdit̄: d ¶ Et er. q. ſ. aliq de popularib⁹. Fi.no. e ¶ Et er. q di. Hęc eſt ſcd'a q̄rela. f ¶ Agr.no. & c.op. ſ. vēditiōi vl' ipignoratiōi. g ¶ Et al. hęc ē tertia q̄rela. h ¶ Mu.ſu.pe.i. ad vſurā. i ¶ Demusq; ag.no. vendēdo

Diuiſio

a ℂInſu.ex. Huic ſnīę terribilis clauſula imponit. Quicũq; eñ pau-
A pibus miſericordiã nõ impẽdit, vel ab eis q̃ nõ habẽt velut iuſtè exi-
git, de domo ſua excutit .i. de cœtu eccleſię, in qua putabat ſe ꝑpetuò
manere, & de laborib⁹.ſ. in fructib⁹ bo-
norũ operũ, in qb⁹ ſe laudabiliter labo-
raſſe putabat: nil prorſus laboris reci-
piet. labores eñ ſine pietate non pñt a-
pud deũ fructuoſi eſſe. b ℂEt di.vn.
Quãtũ Nehemię obiurgatio vel ĩpca-
tio corda oĩm mouerit, oñdit. audita
eñ cõteſtatione rñdentes, amen. & deũ
collaudãtes, fecerũt quę iuſſerat. In quo
patet: qa non timore, ſed amore dicta
ei⁹ ſuſceperũt. c ℂPer ann. Be. Hoc
exponit Apl's dicens: qa ſtatuit dñs eos
q̃ euãgelium annũtiant, de euãgelio vi-
uere: ego autẽ nullo horum vſus ſum.
Duodecim autẽ annis Nehemias cum
fratrib⁹ ſuis ita in ducatu viuebant, vt
annonas q̃ ducibus debebant, nõ come-
derẽt. inſinuãs euãgelicum opus eſſe in
regimine plebis, opus rectoris notabi-
liter circa eccleſiã exercere, & à ſubditis
commodum terrenum non quærere.

Relinqua-us q̃ſo v-rà hanc

Cor.9.c.

orã meã vel veſti-tũ meũ)

GLOS.OR.

CAP. VI.

FActũ eſt. Sequit: d ℂVeni & p. Bed. Hoſtes ſanctę ci-
uitatis pſuadebãt Nehemiæ
in campeſtria deſcẽdere & fœdus pacis
ſecũ inire, mactatis ſil' vitulis in teſtimo-
niũ cõpacti fœderis. ſed ille ne op⁹ reli-
gioſum negligat ĩ mõtanis perſeuerat.
Sic & hęretici & catholici falſi volunt
cũ veris catholicis pacis conſortiũ ha-
bere, nõ vt ipſi ad arcem catholicę fidei
& opationis aſcẽdant: ſed vt eos poti⁹
quos in culmine virtutũ cõmorãtes a-
B ſpiciunt, ad infima operũ vel prauorũ
dogmatũ deſcendere cogant. Bene au-
tẽ in cãpo vno volũt cũ Nehemia pa-
ctum inire: quia in eadẽ libertate latio-
ris vię quã ſequuntur oẽs conſequẽter
reſolui deſiderant. Bene idẽ pactũ cum
eo in vitulis pariter mactatis volunt in-
ire: quia falſi fratres orationis ſuæ vel
actionis deo hoſtias vnâ cum veris ca-
tholicis geſtiunt offerre, vt veri fideles
crediti, per victimã cõmunionis veros
catholicos corrũpere poſſint. Sed Ne-
hemias perſonam fideliũ doctorum te-
nẽs, nec ad prophanos deſcendere, nec
eorũ hoſtijs inquinari conſentit, ſed in
ceptis virtutũ operibus deuot⁹ pſiſtit:
& quò acrius terrere nitunt, eò magis
bene operando ipſis terribilis efficitur.
vnde in ſequẽtib⁹ dicitur: Omnes autẽ
hi terrę. no. & cæ. Similiter ergo nos in
ſpirituali ſtructura: quia verſut⁹ hoſtis
ſemꝑ man⁹ nr̃as tentat impedire, cure-
m⁹ eas ſemꝑ diuino auxilio cõfortare.

ſnati ſunt -pulo.

Et ingreſſus

ℂEt ego & fra. Hîc conſequẽter po-
nit remiſſio facta pauperib⁹ ex cõi cha-
ritate. & incipit Nehemias à ſeipſo di-
cens: Et ego & fratres mei. Et ſeq-
tur: b ℂNon repe. in cõe iſtud .i.
cõiter conſentiamus vt iſta nõ repetan-
tur. c ℂReddite eis hodie agr.
vẽditos vel impignoratos. d ℂQuin
po. & cen. pe. fru. vt ſolueretur regi
pro tributo terrę. e ℂDate pro il. qa
ſunt ita pauperes, ꝙ non habent vnde
ſoluant. ſoli enim ſacerdotes & mini-
ſtri erant immunes ab hoc tributo, vt
habetur .ſ. Eſdrę. vij. f ℂEt vocaui
ſacer. quia erant gubernatores populi
à tẽ-

cis noſtris? Et ego & fratres mei & pueri a
mei commodauimus plurimis pecuni-
am & frumentum. †Non repetamus in b
commune iſtud. Æs alienum conceda-
mus, quod debetur nobis. Reddite * eis c
hodie agros ſuos, & uineas ſuas, & oliue-
ta ſua, & domos ſuas. Quin poti⁹ & cen- d
teſimam pecuniæ, frumenti, uini, & olei,
quã exigere ſoletis ab eis, date pro illis. e
Et dixerunt: Reddemus, & nihil ab eis
quæremus: ſicq; faciemus, ut loqueris. Et f
uocaui ſacerdotes, & adiuraui eos, ut fa-
a cerent iuxta quod dixeram. Inſuper ex- g
cuſſi † ſinum meum, & dixi: Sic excutiat
deus omnem uirum qui non compleue-
rit uerbum iſtud de domo ſua & de labo-
ribus ſuis. Sic excutiatur, & uacuus fiat.
b Et dixit uniuerſa multitudo, Amen. Et
laudauerunt deum. Fecit ergo populus
ſicut erat dictum. A die autem illa qua h
præceperat rex mihi, ut eſſem dux in ter-
ra Iuda, ab anno uiceſimo uſque ad an-
nũ triceſimũſecundũ Artaxerxis regis,
c per annos duodecim, ego & fratres mei i
annonas quæ ducibus debebantur, non k l
comedimus. Duces autem primi qui fue- m
rant ante me, grauauerunt populum: &
acceperũt ab eis in pane, uino, & pecunia
quotidie ſiclos quadragĩta. Sed & mini-
ſtri eorum † depreſſerãt populum. Ego
autem nõ feci ita propter timorem dei.
Quin potius in opere muri ædificaui, & n
agrum non emi, & omnes pueri mei
congregati ad opus erant. Iudæi quoq; o
& magiſtratus, centum quinquaginta ui-
ri, & qui ueniebant ad nos de gentibus p
quæ in circumitu noſtro ſunt, in menſa q
mea erant. Parabatur autem mihi per di-
es ſingulos bos unus, arietes ſex electi,
exceptis uolatilibus, & † inter dies decem r
uina diuerſa, & alia multa tribuebam. In s
ſuper & annonas ducatus mei non quæ-
ſiui. Valde enim erat attenuatus popu- t
lus. Memento mei deus meus in bo-
num, ſecundum omnia quæ feci populo v
huic.

Cap. VI.

FActum eſt autẽ, cùm x
audiſſet Sanaballat, &
Tobias, & Goſſem
Arabs, & cæteri inimi-
ci noſtri, quòd ędificaſ-
ſem ego murũ, & non
eſſet in ipſo reſidua interruptio (uſq; ad
tp̃s autẽ illud ualuas nõ poſuerã in por-
tis) miſerũt Sanaballat, & Tobias, & Goſ- y z
a ſẽ Arabs ad me, dicẽtes: Veni & pcutia-

à tempore reditus captiuitatis Babylonicę, vt dictũ fuit .ſ. in prin- C
cipio Eſdrę: vt ſic verbum iſtud eſſet firmum. g ℂInſuper exc.
ſi meum. Sicut enim prophetæ aliquando vtebantur ſenſibilibus
ſignis, vt prophetiæ eorum eſſent ma-
gis notæ, ſicut Eſaias fuit nudus & diſ-
calceatus, vt habetur Eſa. xx. c. & Iere-
mias poſuit catenas ligneas in collo
ſuo, Iere. xxviij. c. in ſignũ ꝙ populus
Iſrael ſic duceretur in captiuitatem. ſic
Nehemias excuſsit ſinũ ſuũ, orando ꝙ
ſic euacuaret bonis ſuis, & eijceretur de
cõitate populi quicunq; nõ cõſentiret
verbo & facto in huiuſmodi remiſſio-
ne. h ℂA die au. Hîc conſequenter
deſcribitur Nehemię expenſio in ho-
ſpitalitate, quia ne popul⁹ grauaretur,
multa dimiſit ab eo petere quę ſibi tã-
q̃ duci debebant. & illos qui ex ꝑte re-
gis veniebant recipiebat, & ſuſtẽtabat
de ꝓprio ſuo, qui à cõmunitate ꝓpr̃ſi de-
bebant ſuſtentari. & hoc eſt qd' dicit:
i ℂPer an. d. quibus ſupple fuit dux
miſſus à rege Artaxerxe. k ℂAnno.
i. victum. l ℂQuæ du. de. à populo
Iudęorum ratione officij. m ℂNon
co. imò talia quietaui, ne populus ni-
mis grauaretur, ſicut fuerat tempore a-
liorum ducum. n ℂQuin po. in o.
mu. etiam manu propria, licet eſſem
in ſtatu ducis, vt per hoc populus inci-
taretur ad operandum. & hęc eſt for-
ma boni paſtoris, vt det alijs exemplũ
boni operis. o ℂIud. q. & ma. cen.
quin .i. aliqui de Iudæis, quibus de- D
bebantur expenſę à populo ratione cõ-
munis ſtatus vel officij, & ſimiliter Gẽ-
tiles qui erant ad cuſtodiam terrę, qui-
bus populus debebat de expẽſis proui-
dere, quorũ numerus aſcẽdebat ad cen-
tum quinquaginta viros. p ℂEt qui
ve. ad .ſ. à Samaritanis, Philiſthęis, &
alijs gentibus quæ erant in circũitu Ie-
ruſalem pro aliquib⁹ negotijs. q ℂIn
men. mea. ne populus grauaretur de
expenſis eorum. r ℂEt in. di. de. vi.
tantũm enim expendebatur in domo
eius de vino, ꝙ in decẽ diebus euacua-
bantur aliqua dolia, & oportebat acci-
pere alia. s ℂEt alia. mul. quę popu-
lus communis debebat ſoluere, ad eius
ſubleuationem. t ℂMement. mei
de⁹ me⁹ in bonũ. gratiæ & gloriæ.
v ℂSecundum om. q̃ fe. po. hu.
ꝓpter amorẽ tuũ & charitatẽ fraternã.

* quæſo

NIC. DE LY.

CAP. VI.

FActũ eſt. Hîc ponit tertiũ
impedimentũ ꝓueniẽs cir-
ca pſonã Nehemię, qua im-
pedita ipediret tot⁹ ppl's ꝑ
cõſequẽs ab ope. & priò ponit impe-
dimẽtũ ſibi ꝓueniẽs ex parte Gẽtiliũ.
ſcd'ò ex ꝑte Iudæorũ, ibi: Et ingreſſus
ſum. Prima in duas, qa primò ponit i-
pedimentũ ſimulationis. ſcd'ò cõmina-
tionis, ibi: Et miſit ad me. Primũ aũt i-
pedimẽtum qd' quęrebãt Gẽtiles, erat
ꝙ ſimulabãt ſe velle facere confœdera-
tionem cũ Nehemia, & ſub hoc pręte-
xtu educere eũ de ciuitate, & ſic eũ ꝓdi-
toriè occidere, vt ſic alij Iudæi ceſſarẽt
ab ope. & hoc eſt quod dicit: y ℂMiſ-
ſe. Sa. & To. & Go. Ar. & c. ve. ſ.
extra ciuita-

† in omni-bus vinũ in abũdantia, quantũ ſat fuiſſet p de-cem dies, LXX, & i-ter duode-cim dies in oib⁹ vinũ i multitudi-ne.

Moraliter. ℂFactum eſt autem
cum audiſſet Sanabal. Sequitur:
z ℂVe. & p. Per iſtos q Nehemiã &
* ſocios eius

a ℭEt ingreſſus.Pulſat⁹ inſidiis hoſtium Nehemias domum Sa
mariæ quaſi amici,& fratris ingreditur: ſed ipſum inſidiatorem &
h oſtem inuenit,tanquam externorū donis & amicitia corruptum.
Semper enim electi habent foris pugnas,intus timores:nec ſolū a-
2.Cor.11.f. poſtoli,ſed & prophetę piculis ex genere,periculis ex gentibus,peri
culis ex falſis fratribus ſuſpectam vitam a-
gebant. b ℭMen.Elul.Bed.Qui ſecū-
dum Hebręos ſext⁹ eſt,& apud Romanos
† Ono ſeptēber appellaſ.Et rectè murus ſanctę ci-
uitatis ſexto anni menſe cōplet;vt etiā hoc
tpe pfecta fideliū vel pnię vel innocētię a-
ctio deſignetur.Senario eñ perfectio bo-
Gen.2.a. ni opis deſignaſ.Vel qa de⁹ ſexto die crea-
tionē mundi cōſummauit,& in ſeptimo re
quieuit.Vel qa nos in ſex huius ſeculi æta
tibus bonis opib⁹ deſudare,in ſeptima au-
tē q̃ eſt in alia vita,ſabbathū animarū vo-
luit ſperare. Rectè etiam viceſimoquinto
eiuſdē menſis die cōpletur,propter quinq;
ſenſus cōrpis,quorum miniſterio bona ſo
ris opari debemus.Sicut eñ quinari⁹ ſim-
plex ſolet hos ſenſus ſignificare,ita per ſei-
pſum multiplicatus,& ad .xxv. perductus
eoſdem maiori perfectione demōſtrat.Per
ficim⁹ ergo muros Ierl'm.xxv.die mēſis ſe-
xti,cū oēs ſenſ⁹ corpis nſi diligēter diuinis
mācipatis miniſterijs cœpta virtutū ſtudia
ad finē firma pducimus,q̃cq; ad munitionē
catholicę pacis fideliter agere cœperimus:
efficaciter iuuāte deo cōplem⁹.Bene etiam
muri quinquaginta duobus dieb⁹ dicunſ
eſſe cōpleti.Quinquageſim⁹ eñ pœniten-
F tiæ & remiſsionis eſt pſalm⁹:in quo de hu-
ius ędificatiōe ciuitatis orans ppheta dicit:
Pſ.50.b. Benignè fac dñe i bona volūtate tua Siō,vt
ędi.mu.Ieru.Quinquageſimo die dñicę re
Act.2.a. ſurrectiōis ſpūſſctūs aduenit, p quē deuo-
tio nobis pœnitēdi,& pœnitētib⁹ venia cō
ferſ.Duo autē ſunt pcepta charitatis,dei.ſ.
amor & pximi,qb⁹ data nobis p ſpmſctm
indulgētia pctōrū p' ęterna vita laborare
iubemur.Ideoq; murū reædificantes ciues
quinquagintaduobus diebus reſtaurant:
quia hęc eſt

mus fœdus pariter in †uitulis in cā a b
po †uno. Ipſi autē cogitabant ut
facerent mihi malum. Miſi ergo c
ad eos nuntios,dicens:Opus gran d
de ego facio,& nō poſſum deſcen
dere,ne fortè negligatur *cùm ue-
nero,& deſcendero ad uos. Miſe-
runt autem ad me ſecundum uer-
bum hoc per quatuor uices,& re-
ſpōdi eis iuxta ſermonē priorem.
Et miſit ad me Sanaballat iuxta e
uerbum prius quinta uice puerum
ſuum,& epiſtolā habebat* in ma-
nu ſua ſcriptā hoc modo:In genti f
bus auditū eſt,& Goſſē dixit,quòd g
tu & Iudæi cogitetis rebellare,& h i
propterea ędifices murū,& leuare k l
te uelis ſup eos regē:propter quā m n
cauſam & prophetas poſueris qui
prędicent de te in Ieruſalem,dicen
tes:Rex in Iudęa eſt.Auditurus eſt o
rex uerba hęc,idcirco nūc ueni, ut p q
ineamus conſiliū pariter. Et miſi
ad eos dicens:Non eſt factū ſecun
dum uerba hæc quæ tu loqueris.
De corde enim tuo tu componis
hęc. Omnes eñ hi terrebant nos,
cogitātes quòd ceſſarēt manus no
ſtræ ab opere, & quieſceremus.
Quā ob cauſam magis conforta-
a ui manus meas. Et ingreſſus ſum r
domum Samaiæ filij Dalaiæ, filij
Metabeel †ſecretò. Qui ait; †Tra s t
ctemus nobiſcum in domo dei in
medio tēpli,& claudamus portas
ædis,quia uēturi ſunt ut interficiāt
te,& nocte uēturi ſunt ad occiden
dum te. Et dixi: Nū quiſquā ſimi- v x
lis mei fugit? Et quis ut ego ingre y
dietur tēplum,& uiuet? Non ingre
diar. Et intellexi quòd deus nō mi- z
ſiſſet eum,ſed quaſi uaticinans lo
cutus eſſet ad me,& Tobias & Sa
naballat conduxiſſent eum. Acce-
perat enim pretiū ut territus face-
rem,& peccarem,& haberent ma
lum quod exprobrarēt mihi. †Me
mento mei domine pro Tobia &
Sanaballat,iuxta opera eorum ta
lia,ſed & Noadiæ prophetę,& cę
terorum prophetarū qui terrebāt
me. Completus eſt autem murus a
b uiceſimoquinto die menſis Elul, b
qnquagintaduob⁹ diebus. Factū c

Nicolaus de Lyra.

extra ciuitatē,& per.fœd.ſ.amicitiæ.
a ℭIn vitulis.Qñ eñ fiebat fœdus ami-
citiæ,occidebatur vnum animal vel plura,
†& ipſe clau in ſignū,q; illi qui percutiebāt fœdus ad in
ſus: LXX, uicem eſſent digni morte,ſi vellent contra
& ipſe retē- fœdus venire.In Hebræo habeſ: בִּכְפִירִים
tus Bachephirim.i.in viculis, vbi nos corru
ptè legimus vitulis.Secundū alios Chephi
rim eſt nomē ppriū regiōis extra Ieruſalē,
vt dicit Ra.Sa. b ℭIn cā.vn.In Hebręo
habeſ:In cāpo אוֹנוֹ Ono.& eſt nomen lo
ci determinati in regione pdicta.& credo
q; lr̄a nr̄a corrupta eſt p ſcriptores ex ſimi-
tudine iſtarū duarū dictionū. c ℭMi.er.
ad eos nun.Declinādo periculū ſagaciter
& excuſando me veraciter di. d ℭOpus
†prophetiā gran.ego fa.Quia per abſentiā principa
lis & pceptoris talia negliguntur. e ℭEt
mi.ad me.Hîc poniſ ſcd'm impedimētū
qd' fuit cōminatiōis.qa vidētes q; nō pote
rāt op⁹ ipedire p Nehemię occiſionē, ince
perunt ei cōminari de rebelliōe apparenti
cōtra regē,vt ſic territ⁹ dimitteret opus.&
hoc eſt qd' ſubdiſ: f ℭIn gent.au.eſt.i.
fama cōmuni diuulgatū.iſtud erat ſcriptū
in lr̄a ſibi miſſa & ea q̃ ſequuntur. g ℭEt
Goſ.di.Iſte erat de principalib⁹ inſ Gēti-
les:& ppter hoc dictū ei⁹ ſcriptū erat in e-
piſtola. h ℭQuod tu &c.principaliter.
i ℭEt Iud.tibi adhęrentes conſequenter.
k ℭCogitetis rebellare &cæt.con-
tra regem. l ℭEt propterea ædifices
murū

murum.ad veſtram defenſionē. m ℭEt le.te.ſup.eos re.pro G
pria autoritate & pręſumptione. n ℭPropter quā cau.& pro.
po. Hoc erat manifeſtè falſum:quia Aggæus & Zacharias tunc
prophetantes,nō prophetabāt à Nehemia poſiti,ſed à deo inſpira-
ti & ordinati.nec pphetabant de regno Nehemię,ſed de templi & ci
uitatis ædificatione. o ℭAuditu.eſt rex
verba hæc.q.d.ita ſunt communia & di-
uulgata,quod non poterunt eum latere. †viculis
p ℭIdcirco nunc ve. extra Ieruſalem.
q ℭVt ineamus conſi.pari.q.d.volu
mus tibi contra periculum imminens fide
liter conſulere,quod tamen erat falſum:qa
quærebant eum occidere. r ℭEt ingreſ-
ſus ſum. Hîc conſequenter ponitur im- *opus
pedimentum proueniens ex parte Iudæo-
rum qd' erat periculoſius:quia nulla peſtis
grauior ad nocendum q̃ familiaris inimi-
cus.& primò circa hoc ponitur impedimē
tum à falſis prophetis.ſcd'ò ab alijs Iudęis,
ibi:Sed & in diebus illis. Circa primum
ſciendum,q; aliqui Iudæi fauebant Samari
tanis pro muneribus ab eis receptis, & ſic
quærebāt tradere Nehemiam in manibus *apertam
eorum,vel ſaltem terrere eum, fingendo ſe Diuiſio
loqui ſpiritu prophetico, vt ſic opus im-
pediretur.& hoc eſt quod dicitur:Et ing.
ſum do.ſa.credens ipſum eſſe amicum ſu
um & fidelem hoc fecit:ſed inuenit de facto
contrarium. s ℭQui ait.ad me terren-
dum. t ℭTracte.no. Intendebat enim
iſte p ſua mendacia includere Nehemiā in-
tra templum,tanq̃ ex timore fugitiuum:
& ſic populo ab opere recedente & pro-
prijs negotijs intendēte, Nehemias ſuis ho
ſtibus traderetur vel ſaltem de fuga confu-
ſus redderetur. v ℭEt dixi.Repellendo H
ei⁹ perſuaſionem iniquam. x ℭNum qſ
q̃ ſimilis mei fug.id eſt ita confidens de
deo ſicut & ego.q.d.non. ℭEt quis vt
ego ingredietur tem.& vi.q.d.ſi quis
tantùm confitens de protectione diuina vt
ego,fugeret ad templum timore humano,
deus deberet ſibi auferre vitam. z ℭEt in
tellexi q; de⁹ nō mi.Hoc intellexit Ne-
hemias per reuelationem diuinam,vel per
coniecturam humanam. a ℭCōple. eſt
au.mu.Licet ſuperueniſſent multa impe-
dimenta,vt patet ex prædictis. b ℭVice
ſimoquinto die men.Elul.Hîc eſt mē †Cōuenia-
ſis ſextus apud Hebręos,& correſpondet mus ad do-
partim auguſto, & partim ſeptembri de mum
cōmuni curſu. c ℭQuinquaginta die
bus &c. In hoc apparet magnus feruor
in operando,quod in tam paruo tempore
& cum tot Moraliter
*ſocios eius non potentes impedire ab o-
pere muri per inuaſiones apertas;propter
qd' ſe conuerterūt ad malitias occultas,vt
ſic impedirent eos ſub ſpecie pacis & bo-
ni,ſignantur dęmones,qui videntes ſe ſan- †8.5.d.
ctos homines impedire non poſſe per ap-
tas tentationes ab opere muri virtutum,p
malitias occultas ſub ſpecie boni quærunt
hoc impedimētū.Exēplū ad hoc habeſ li-
bro de collationibus patrū abbatis Moyſi
collatiōe prima de ſancto Iohāne abbate,
quē diabolus ſub ſpecie boni ad immode-
ratū induxit ieiunium:intantumq; per hoc
fuit à melioribus actibus impeditus.ppter
qd' diabolus ipſum deridēs,cū poſt talem
abſtinentiam immoderatā ad refectionem
accederet,i figura tetri AEthiopis ad ei⁹ ge
nua prouolut⁹:Indulge, inquit,mihi,q; ti
bi hunc laborem indixi. c ℭMiſi ergo
ad eos,dicens:opus grande ego fa-
cio,& non poſſum deſcendere,ne
forte &cæt. Per Nehemiam autem qui
*malitiam prædictorum

☞ quia hæc eſt iuſtorũ in hac vita pfectio, A vt q̃ dereliq̃rũt pœnitendo,p gratiam diuinę inſpirationis caſtigent, & deinceps ſe in dei & pximi dilectione in bonis operibus adornent. a ℭ Vniuerſæ gẽtes.Be.Qui aũt ſtructores ſanctę ciuitatis terrere volebant,vt ab opere retardarent cõpleta cõſtructione timẽt,&animo concidũt,ſcientes q̃ ędificatio illa deo autore cœpta eſſet & cõpleta. Sic in eccl'ia cũ v̾tutũ ſtructura firma ſurrexerit,timẽt immundi ſpiritus, & viribus noſtris tentatio eorũ repellit̃:& ad noſtrã victoriã pficit.Hęretici quoq; & falſi catholici cõſtãti bonorũ fide p dilectionẽ operante, aut corrigunt̃ emendati,aut cauent̃ manifeſtati, & ab eccleſia expulſi.

GLO .ORDI.

Mysticè POſtquam au.Cap. VII. Myſticè vbi eccleſię murus collectis ad fidẽ nouis populis vel correctis his qui errauerant ædificatus fuit,mox ponendæ ſũt valuæ regularis diſciplinæ, ne diabolus

1.Pe.5.c. qui quaſi leo rugiens circũiuit, vt in ouile dei poſsit irrũpere. c ℭ Recenſui ianito.Ianitores q.ſ.claues regni cælorũ pceperũt,vt dignos & hũiles ſuſcipiãt,ſupbos v̾ò & indignos ab ingreſſu ſupnę

Act.8.d. ciuitatis arceant,dicendo:Nõ eſt tibi ps, neq; ſors in ſermone hoc.Cor eñ tuum non eſt rectũ corã deo. d ℭ Non aperi.&c.ad ca.i.toto tpe noctis. Ne autẽ in tenebris hoſtis irrũpat,aut aliqs ciuiũ incautus exiens ab hoſte captus pereat. Qđ etiã tota nocte huius ſeculi cuſtodes

† exiſterem animarũ debent vigilantes agere, ne illis

B negligenter agentibus diabolus cohortẽ fidelium turbans irrũpat, vel quẽlibet pditurus rapiat.Apparente aũt ſole iuſtitiæ,& clareſcente luce beatitudinis futuræ iam non erit opus clauſtris continentiæ;quia nec aduerſarijs dabit̃ vltrã facultas impugnandi vel tentandi ęterna cũ principe ſuo vltione dãnatis. vñ:Et por

Apo.21.g. tę eius nõ claudent̃ p diẽ,nox non erit illic &c. e ℭ Et poſui cuſto. Cuſtodes aĩarũ non ſunt de neophytis vel de plebe cõſtituendi,ſed de illis q à certamine vitiorũ dei gr̃a liberati,iã mentẽ in Ieruſalẽ i.in viſione tranquillę pacis habent,quo

Philip.3.d. rũ cõuerſatio in cęlis eſt.Alijs eñ cõſummato curſu de hac luce ſubtractis, alij mox ſubſtituunt̃,nec vnq̃ deſinit q pacẽ

Pſal.44.d. eccl'iæ excubãdo ambiãt ppter timores

Typice nocturnos,ſecundũ illud: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij.ℭ Hæc illi tpi typicè cõueniunt,quo ſeminato p apoſtolos longè lateq; dei v̾bo totus orbis nouũ fidei germen accepit,necdũ eccl'iæ ædificatæ,ſed tñ auditu v̾bi & ſacramẽtis populi adhuc rudes erant imbuti.Ideo congregatis non ſolũ optimatib⁹,ſed & vulgo diligenter eorũ numerũ recenſere curauit,vt perſpecta oĩm ſumma diſcernere poſſet,qui in Ieruſalem,qui in alijs ciuitatibus habitare deberẽt. f ℭ Vnumquenq; contra do. Sic eñ cuſtodia ſanctæ eccleſiæ rite pficit̃,ſi quiſq; ita ſolicitudinẽ omnium fideliũ gerat, vt ſpecialiter eis quibus deo autore prelatus eſt, curã diligentioris ſtudij impendat.

Nicolaus de Lyra.

& cum tot impedimentis factũ fuit tantum opus. Ideo poſtea ſubditur: a ℭ Et ſcirent q̃ a domino. Quia non potuiſſent hoc feciſſe in tã paruo tẽpore,

eſt ergo cùm audiſſent oẽs inimici noſtri,ut timerent uniuerſæ gentes quę erant in circũitu noſtro,&cõſiderent intra ſemetipſos, & ſcirent q̃ à deo factum eſſet opus hoc. Sed & in diebus illis multę optimatũ Iudęorum epiſtolę mittebãtur ad Tobiam,& à Tobia ueniebãt ad eos. Multi enim erant in Iudęa habẽtes iuramentum eius, quia gener erat Secheniæ filij Iorei, & Iohãnan filius eius acceperat filiam Moſollam filij Barachię. Sed & laudabant eum coram me, & uerba mea nuntiabant ei, & Tobias mittebat epiſtolas,ut terreret me.

Cap. VII.

POſtq; autem ædificatus eſt murus, & poſui ualuas,& recenſui ianitores,& cantores & Leuitas: præcepi Aneni fratri meo,& Hananię principi† domus de Ieruſalẽ (ipſe enim quaſi uir uerax, & timẽs deũ plus cęteris uidebatur) & dixi eis: Non aperiãtur portę Ieruſalẽ uſq; ad calorẽ ſolis. Cumq; adhuc† aſsiſterent, clauſę portę ſunt, & oppilatę. Et poſui cuſtodes de habitatorib⁹ Ieruſalẽ ſingulos p uices ſuas, & unumquenq; contra domũ ſuam. Ciuitas autẽ erat lata nimis & grandis,& populus paruus in medio eius, & non erãt domus ædificatæ. Deus aũt dedit in corde meo,& cõgregaui optimates,& magiſtratus,& uulgus: ut recenſerẽ eos. Et inueni librũ† cenſus eorum qui aſcenderant primũ,& inuentũ eſt ſcriptũ in eo. Iſti filij prouincię qui aſcenderũt de captiuitate migrantiũ,quos tranſtulerat Nabuchodonoſor rex Babylonis:& reuerſi ſunt in Ieruſalẽ & in Iudęam, unuſquiſq; in ciuitatẽ ſuam, qui uenerant cum Zorobabel, Ioſue, Nehemias, Azarias, Raamias, Nahamin, Mardochęus, Belſar, Meſpharat, Beggoai, Nahum, Baana. Numerus uirorũ populi Iſraël. Filij Pharos, duo milia centũ ſeptuagintaduo. Filij Saphatia trecẽti ſeptuagintaduo. Filij Area, ſexcenti quinquagintaduo. Filij Phethmoab, filiorum Ioſue & Ioab duo milia octingenti decem & octo. Filij Ælã mille ducenti quinquagintaq̃tuor. Filij Zethua octingẽti quadragintaquinq;. Filij Zachai ſeptingenti ſexaginta. Filij Bannui ſexcẽtiquadragintaocto. Filij Bebai

a ℭ Cantores ſunt qui dulcedine cęleſtis patrię pia voce pdicant.

a ℭ Leuitæ ſunt q erga diuinæ cultus obſequiũ ſemp vigilent.

pore,niſi fuiſſent à deo adiuti ſpecialiter. C b ℭ Sed & in die. illis. Hîc ponit̃ ſecundũ impedimentũ à Iudæis,q erant confœderati Samaritanis p mr̃imonia, & ſic reuelabãt eis Nehemiæ conſilia. & hoc eſt quod dicitur:Sed in die. illis mul.opti.Iudæ.&c.in quibus reuelabãt facta & dicta Nehemię. Cuius cauſa ſubditur: c ℭ Multi.enim erant in Iud.id eſt fœdus cũ eo initũ iuramento. d ℭ Quia gener erat Sech.Iſte eñ Sechenias erat de maioribus inter Iudæos,& ſimiliter Moſollã,de quo ſubditur: e ℭ Sed & laudabant eum .ſ.Tobiam. f ℭ Coram me.vt inducerent me ad exeundum ad ipſum ſub ptextu fœderis ineundi, & ſic interficeret ibi. g ℭ Et verba mea nuntia. ei &c. latenter per nũtios & literas.

* malitiam pdictorũ cognoſcẽs v̾bis eorũ non acquieuit,ſignãtur illi qui malitiã dæmonis cognoſcẽtes,eius reſpuũt monitiones.ſicut de beato Martino legitur, q̃ cũ diabolus ſibi apparuiſſet in forma regis pulcherrimi diademate & purpura decorati,dicens ſe eſſe Chriſtũ in mundũ vẽturũ,ſed ei priò volebat apparere ſicut ſibi pdilecto,vt ſic eũ deciperet: tũc Martinus eius malitiã cognoſcens, dixit: Dñs Ieſus Chriſtus non purpuratum & diademate renitentẽ ſe venturũ pdixit.& tũc diabolus ad hãc vocem confuſus receſsit,& cellam illam fœtore repleuit. Moraliter

† palatij in

NICO .DE LY.

POſtquã au. Cap. VII. Superius deſcripta eſt muri ciuitatis pparatio,hîc conſequenter deſcribit̃ eius clauſio,& primò deſcribitur ciuitatis clauſura.ſecũdò populi ſũma,ibi:Deus autẽ. Circa primũ v̾ò primò deſcribit̃ poſitio portarũ,cũ dicitur: Et poſui valuas.ſecũdò ſerarũ & vectiũ, cũ dicit̃: i ℭ Et di.eis:Non ape.por. ne ſubitò irruerent aduerſarij anteq; viri bellatores eſſent plenariè excitati, & per ordinationẽ cuſtodũ,cũ dicit̃: Et poſui cuſtodes. k ℭ Et non erat do.ædi. Videtur cõtrariari ei quod prędicitur: Vnumquenq; con.do.ſu Dicẽdum q̃ domus nõ erant ædificatæ ad pmanendũ,ſed iuxta muros à pte interiori fecerãt q̃dam appenditia & tuguria in quib⁹ poterant manere ad tempus quouſq; ciuitas eſſet interius ædificata; & ideo qđ dictũ eſt ſuperius de ędificatione muri exterioris & medij & muri interioris,& domorũ ſacerdotaliũ & aliquorũ aliorum, dicitur ibi p anticipationẽ. l ℭ Deus autem de.in cor.meo &c. Deſcripta ciuitatis clauſura,hîc conſequenter deſcribit̃ populi ſumma:qđ fecit Nehemias ex inſpiratione diuina,vt videret qui eſſent habitaturi in Ieruſalẽ, & qui extrà de habitantibus in Ieruſalem qui & qualiter deberent ædificare muros interiores & domos ad habitandum. & iſta numeratio populi habet̃ ſuprà Eſdræ.ij.ca. ita q̃ hîc & ibi eſt idem numerus totius multitudinis Diuiſio

† genealogiæ

Moraliter. h ℭ Poſtquã autem ædifi.&c.Sequitur: i ℭ Non aperiantur portę Ieru.&c. Secundum ſenſum moralem ciuitas Ieruſalẽ ſignat animam fidelem,in qua regnat ver⁹ Dauid Ieſus Chriſtus p gr̃am. Huius autem ciuitatis portæ ſunt exteriores ſenſus animi qui nõ debent aperiri de nocte.i. ad Moraliter

N * opera mala

ſexcentiuigintiocto. Filij Azgad duo milia trecenti uigintiduo. Filij Adonicā,ſexcenti ſexagintaſeptē. Filij Beguai duo milia ſexagintaſeptē. Filij Adin ſexcentiquinquagintaquinq;. Filij Ater, filij Ezechię,nonagintaocto. Filij Aſem,trecēti uigintiocto. Filij Beſai,trecenti uigintiquatuor. Filij Areph,cētum duodecim. Filij Gabaon,nonagintaquinq;. Filij Bethlehē,& Nethupha,centū octogintaocto. Viri Anathot, cētum uigintiocto. Viri Bethazmoth,quadragintaduo. Viri Chariathiarim,Cephira & Beroth ſeptingenti quadragintatres. Viri Rama, & Nebo, ſexcēti uigintiunus. Viri Machmas,centum uigintiduo. Viri Bethel & Chai cētū uigintitres. Viri Nebo alterius quīquagintaduo. Filij Ælam alterius,mille ducenti quinquagintaquatuor. Filij Arem trecenti uiginti. Filij Iericho trecenti quadragintaquinq;. Filij Lodadin & Ono,ſeptingenti uigintiunus. Filij Senaa,tria milia nongenti triginta. Sacerdotes: Filij Idaia in domo Ieſua,nongēti ſeptuagintatres. Filij Emmer,mille quinquagintaduo. Filij Pheſſur,mille ducēti quadraginta ſeptem. Filij Arem,mille decem & ſeptē. Leuitę: Filij Ioſue,& Cedmihel filiorū Oduię ſeptuagintaquatuor. Cātores: Filij Aſaph,centū quadragintaocto. Ianitores: Filij Sellū,filij Ater,filij Telmō, filij Accub,filij Atitha,filij Sobai,centū trigintaocto. Nathinæi: Filij Soa. Filij Aſupha,filij Thebaoth, filij Ceros,filij Siaa, filij Phadō,filij Lebana,filij Agaba,filij Selmō,filij Anan,filij Geddel, filij Gaer,filij Raahia, filij Raſin,filij Nechoda, filij Iezē,filij Aza, filij Phaſea,filij Beſai,filij Munim, filij Nephuſim, filij Bechue, filij Acupha, filij Azur, filij Beſluth,filij Maida, filij Arſa,filij Bercos, filij Zizara, filij Thema, filij Naſia, filij Athupha, filij ſeruorum Salomonis, filij Sotai, filij Sopherech,filij Pheruda,filij Iahala,filij Darcon,filij Gedel, filij Saphata,filij Achil, filij Phochereth, q erat ortus ex Aſbaim filio Ammō. Omnes nathinęi,& filij ſeruorū Salomonis trecēti nonagintaduo. Hi ſunt aūt qui aſcēderūt de Thelmala Thelarſa, Cherub, Addon,& Emmer,& nō potuerūt indicare domū patrū ſuorū,& ſemen ſuū utrū ex Iſraël eſſent. Filij Dalaia, filij Tobia, filij Nechoda ſexcēti quadragītaduo. Et de ſacerdotib' filij Iobia, filij Accos,filij Berzellai q accepit de filiab9 Berzellai Galaaditidis uxorē & uocatus eſt noīe eorū. Hi quęſierūt ſcripturā ſuam †in cēſu & nō inuenerūt,& eiecti ſunt de ſacerdotio. Dixitq; Atherſatha eis,ut non manducarent de ſanctiſſanctorū, donec ſtaret ſacerdos †doctus & eruditus. Omnis multitudo quaſi unus,quadragintaduo milia trecēti ſexaginta abſque ſeruis & ancillis eorum, qui erant ſeptem milia trecenti trigintaſeptem, & inter eos cantores & cantatrices, ducenti. Et qui eorum ſeptingenti trigintaſeptem, mulieorum, ducenti quadragintaquinque, cameli eorum quadringenti trigintaquinq;, aſini ſex milia ſeptingenti uiginti.

Hiero. Hucuſq; refertur quid in commentario ſcriptum fuerit, & in Nehemiæ hiſtoria texitur.

Nonnulli autem de principibus familiarum dederunt in opus. Atherſatha dedit in theſaurū,auri drachmas mille † phialas quinquaginta, tunicas ſacerdotales quingentas triginta. Et de principibus familiarum dederūt in theſaurū opis,auri drachmas uiginti milia,& argenti minas duo milia ducētas. Et quod dedit reliquus populus auri drachmas uiginti milia,& argenti minas duo milia, & tunicas ſacerdotales ſexagintaſeptē. Habitauerūt autē ſacerdotes,& Leuitę,& ianitores,& cantores,& reliquū uulgus,& nathinęi,& omnis Iſraël in ciuitatibus ſuis.

Cap. VIII.

a ¶Querente ſcilicet Nehemia prouidere & diſponere qui in ciuitate quam ędificauerat, habitare deberent.

a ET † uēnerat mēſis ſeptimus, ſcenophegiæ ſub Eſdra & Nehemia. 2 Filij autem Iſraël erant in ciui-

E ✱multitudinis, licet in aliquibus varietur ſecundū partes & ſecūdū nomina numeratorum. Quod factū eſt, quia plures eorū erant binomij,& hîc nominātur vno nomine & alio ibi. & ideo exponatur litera ſicut ibi fuit expoſita vſq; ibi: a ¶Nonnulli. vbi exprimūt munera, q̄ dederūt principes in templo domini: quia .j. Eſdrę ij. ponuntur tātū in generali, hîc aūt ponuntur magis in ſpeciali. & patet litera.

Moraliter ✱ opera mala peragēda, quæ ſunt opera tenebrarū, vtpote viſus non eſt aperiēdus ad aſpectū impudicum, nec auditus ad verba detractionum, neq; guſt9 ad gaſtrimargiæ vitium, neq; tactus ad amplexum immundum, neq; odoratus ad odorem meretricū, nec ad alia prædictos ſenſus reſpiciētia debent aliqualiter aperiri. F ſed iſta ſunt poſita pro exēplo. Sed portæ prædictę ad calorē ſolis ſunt aperiendæ. i. ad facien dū opera charitatis, quę ſignantur per calorem ſolis. Aperiendus eſt ēm viſus ad miſerias pauperum releuandas, †in Vrim & Thummim.& vide Exo.28.e. Eſa.xlviij.b. Cūm videris nudum, operi eum, & carnem tuā ne deſpexeris. Similiter auditus ad exaudiendū clamores afflictorum, Prouer. xxj.b. Qui obturat aurem ſuam ad clamorē paupis, & ipſe clamabit & nō exaudietur. Exemplū Lucę.xvj. de diuite epulone, q clamās ad Abraham, guttā aquę non potuit impetrare, eō q micas panis Lazaro nō cōceſsit. Et ſimiliter dicendū eſt de apertione aliorum ſenſuū ad actus ſibi cōuenientes ſecūdū ordinē charitatis.

GLO. OR.

Cap. VIII.

ET venēt mē. Be. Qui nō longè aberat †1.Eſdr.3.a 3.Eſdr.9.c.

gè aberat. Cū enim G murus eſſet .xxv. die ſexti menſis cōpletus v. tantùm dies ad exordium .vij. menſis ſupererant, qui à prima die vſq; ad viceſimā ſecundā totus legitimis ceremonijs conſecratus eſt: quibus ita rite celebratis, deinde ad diſponendos vrbis manſores cū principib9 & plebe reuerſus eſt. ☞ Cōgrega

NI. DE LY.

Cap. VIII.

ET vene. menſis ſeptim. Poſtquā deſcripta eſt ciuitatis muratio & muratæ clauſio, hîc cōſequēter deſcribiť populi congregatio ad deprecādum dominū, ne ꝓpter peccata populi ciuitas iterū vaſtaretur. Circa quod priō deſcribiť feſtina celebratio. ſcd'ō trāſgreſsionis confeſsio, ix. ca. iij. correctionis firma promiſsio. ca. x. H Circa primū deſcribitur primò celebratio feſti tubarum. ſecundò tabernaculorum, ibi: In die ſecundo. Circa primam celebrationem primò deſcribitur legis lectio. ſecundò eiuſdem interpretatio, ibi: Dixit autem Nehemias. Circa primū dicitur: a ¶Et venerat menſis ſeptim9 &c. q apud Hebræos erat quaſi totus feſtiuus: quia prima die erat feſtū tubarum, in memoriam liberatiōis Iſaac ab immolatione: & decima die feſtum expiationis in memoriā diuinę placationis de fabricatione vituli aurei in deſerto, & quindecima die feſtum tabernaculorum, in memo- ✱riam q

†qua ſeries generatiōis eorū recenſeret.

†vel crateras

Moraliter. a ¶Et venerat menſis ſeptimus &c. Per numerum ſeptenarium ſeptiformis gratia ſpiritusſancti deſignať, in q dei ppls cōgregatur. Ideo ſubdit: ✱Congregatusq;

Moraliter

► ſcenophegię ſub Eſdra & Nehemia

☞ A a ℭ Congregatusq; omnis populus quaſi vir vnus ad plateam quæ &c. Beda. Notanda deuotio populi & concordia. quaſi vir vnus, id eſt eadem fide & dilectione ad templũ dei conuenerunt, & pontificẽ rogauerunt, vt allato libro mãdata legis quę agerẽt, replicaret: vt cum ciuitate ędificata operis quoq; deo placiti ſtructura conſurgeret: ne ſicut antea propter religionis negligentiam, ciuitas periret. Bene autem ſexto menſe ciuitas extructa, ſeptimo in eam populus ad audiendã legẽ cõgregatus eſt. Sex enĩ dies in lege ſunt operandi, ſeptima quieſcendi. & hęc eſt poſt bonũ opus accepto dño quies noſtra, vt abſtinentes ab opere ſeruili. i. peccato audiendis. & implendis mãdatis eius operam demus. Vñ in principio menſis ſeptimi ſtatuta eſt ſolennitas tubarũ, quarũ cantu populus inter orationes & hoſtias ardentius ad legis memoriam excitaretur.

Nota deuotionem populi.

Myſticè

ℭ Myſticè quoq; ędificata ciuitate oportet ſequi lectionem diuinã, & tubas ſonare crebriores: vt populus ſacramẽtis cæleſtibus initiatus etiã ſacris eloquijs ex tempore ſolertius qualiter viuere debeat, inſtruatur. b ℭ Ante portam aquarum. Beda. Portam aquarum reor dici in atrio ſacerdotum, quo templum vndiq; per quadrum erat circũdatũ, maximè ad orientalem plagam templi, vbi erat mare ęneum, ad lauandas manus pedesq; introeuntiũ in tẽplũ: vbi erãt decẽ luteres ænei ad lauãdas hoſtias, vbi etiã altare holocauſti, inter qđ & tẽplũ lapidatus eſt Zacharias filius Barachiæ. Non aũt huiꝰ atrij portam intrandi populus habebat licentiam, ſed tantùm ſacerdotes & miniſtri domini. Populus autem extra hanc portam, & maximè in platea, quæ erat ad orientalem plagam eius ad audiendum vel ad orandum ſtare ſolebat. Bene ergo ante portam aquarum collectus eſt populus tanq; per antiſtitem ſuum fluentis ſcripturarum ſpiritualiter potãdus.

2.Pa.24.f.

c ℭ Stetit autem Eſdras ſcriba ſuper gradum ligneum quẽ fecerat ad loquendum, & ſteterunt iuxta eum Mathathia &c. Videtur meminiſſe huius loci Paralip. vbi dictum eſt: quia ſtetit Salomon coram altari domini ex aduerſo vniuerſæ multitudinis Iſrael, & extendit manus ſuas. Siquidẽ fecerat Salomõ baſim æneam, & poſuerat eam in medio baſilicæ, habentem quinq; cubitos latitudinis, & tres cubitos in altum: ſtetitq; ſuper eam. In medio enim baſilicæ, dicit atrij ſacerdotum, cui baſilica maior exteriorum atriorum omni parte templi erat circundata, de quibus in eodem libro ſcriptum eſt: Fecit etiam atrium ſacerdotum & baſilicam grandem &c. Sed & Salomon quaſi rex baſim fecit æneam. Eſdras quaſi minoris potentiæ gradum ligneum. ſicut Salomon vel Moyſes altare holocauſti fecerunt æneum, & filij tranſmigrationis lapideum. Sed non eſt putandum minus ſacramentũ ligneum gradum q̃ baſim æneam habere. Sicut enim ęs pro diuturnitate ꝑdurandi, vel ſuauitate ſonandi diuinis congruit ſacramentis, quæ nulla ſacramentorum longitudine deficiunt, & in omnem terram exiuit ſonus eorum. Ita lignum congruit eiſdem propter trophęum dominicæ paſsionis. Stetit autem Eſdras ſcriba ſuper gradum ligneum &c. Beda. Stat põtifex in gradu ligneo, quem fecit ad loquendum, cum ſingulari imitatione dominicæ paſsionis altiorem ſe cæteris facit: vnde meritò fiducialiter prædicat verbum dei. Si enim non imitatur paſsionem domini, nondum gradum ligneũ, vnde aliis prȩemineat, aſcendit. Vnde neceſſe eſt, vt timidus & erubeſcens quæ ipſe non fecit, aliis faciendo prædicet &c. ℭ Cùm præſules quantùm honore, tantùm opere ſubditos antecellunt, ipſi eorum exemplis incitati vitæ ſuæ gradum exequuntur deuoti: & ab eis piè admoniti pro peccatis vel deſiderio patriæ cæleſtis lachrymas profundere delectantur. Vnde bene ſubditur: Flebat enim omnis populus, cùm audiret verba legis &c. C

2.Para.6.b. B

Pſal.18.a.

☞ Ite & comedite

tatibus ſuis. Congregatuſque [a] omnis populus quaſi uir unus, [b] ad plateam, quę eſt ante portam aquarum, & dixerunt Eſdræ ſcribæ, ut afferret librum legis Moyſi, quam præceperat dominus Iſraëli. Attulit ergo Eſdras ſacerdos legem coram multitudine uirorum & mulierum, cunctiſque qui poterant intelligere, in die prima menſis ſeptimi. Et legit in eo apertè, in platea quę erat ante portam aquarum, de mane uſq; ad mediam diem, in conſpectu uirorum, & mulierum, & ſapientium. Et aures omnis populi erant erectæ ad librum. Stetit autem Eſdras ſcriba ſuper gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum, & ſteterunt iuxta eum Mathathia, & Semeia, & Ania, & Vria, & Delchia, & Maaſia, ad dexterã eius & ad ſiniſtrã, Phadaia, Miſahel, & Melchia, & Aſum, & Aſephdana, Zacharia, & Moſollam. Et aperuit Eſdras librum coram omni populo. Super uniuerſum quippe populum eminebat. Et cùm aperuiſſet eum, ſtetit ômnis populus, & benedixit Eſdras domino deo magno. Et reſpondit omnis populus, amen, amen, eleuans manus ſuas. Et incuruati ſunt, & adorauerunt deum proni in terram. Porrò Ioſue, & Baani, & Serabia, Iamin, Accub, Septhai, Odia, Maaſia, Celita, Azarias, Iozabed, Anani, Phalaia, Leuitę ſilentiũ faciebãt in populo ad audiendã legem. Populus autẽ ſtabat in gra-

a ❡ Eadem fide & dilectione.

a ❡ Qui enim gradum doctoris accipit, merito vitæ perfectioris tranſcẽdere debet actionem vulgi.

Nicolaus de Lyra.

⁂ riam ꝙ filij Iſrael poſt exitum de AEgypto habitauerunt in tabernaculis ĩ deſerto. & iſtud feſtũ celebrauerunt filij Iſrael, qui de captiuitate redierãt: nõ tñ prima die menſis ſeptimi, ſed quindecima die, vt videbitur infrà ſequenti capitulo. ℭ Scenophegiæ ſub Eſdra & Nehe. &c. hoc non eſt in Hebræo, nec eſt de textu, nec ſubintelligitur: quia ſcenophegia idem eſt quod feſtum tabernaculorum, quod non fiebat tunc ſcilicet prima die menſis ſeptimi, ſed pòſt, ſcilicet quindecima die: quia ſic præcipitur Leuitici. xxiij. a ℭ Cõgregatusq; eſt omnis populus quaſi vir vnus. id eſt totaliter & perfectè, vel vno animo & voluntate ad feſtum celebrandum. b ℭ Ad plateam quæ eſt ante portam aquarum. Iſta porta nominatur porta fontis ſuprà. iij. capitulo, & in oppoſito illius portæ, non tamen immediatè erat atrium, vbi homines orabant & audiebant verbum diuinum, & hoc atrium vocatur hîc platea. c ℭ Et dixerunt Eſdræ ſcribæ, vt afferret librum legis domi. &c. Quam reparauerat, vt dictum eſt ſuprà Eſdræ. vij. & ideo eam melius docere poterat. f ℭ Et legit in eo apertè &c. id eſt intelligibiliter declarando ea quæ videbantur obſcura. e ℭ In die prima menſis ſeptimi. in quo eſt feſtum tubarum, vt præcipitur Leuitici. xxiij. g ℭ De mane vſque ad mediam diẽ. in quo appareteius ſolicitudo populũ docẽdo, & deuotio populi ita diu & attentè audiendo. Ideo ſubdit: h ℭ Et aures omnis populi erant erectæ ad librum &c. id eſt ad audiendum ea quæ legebantur in libro, & aures mentis erant attentę ad intelligendum. i ℭ Stetit autem Eſdras ſcriba ſuper gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum &c. Dicitur autem de Salomone, ꝙ ſtetit ſuper baſim æneam ad loquendum populo, vt habetur ſecundi Paralipomenon ſexto. Sed illam baſim & alia metalla portauerũt ſecum Chaldæi, quando incenderunt templum & ciuitatem, vt habetur. iiij. Regum vltimo. Eſdras autem non erat ita diues ſicut Salomõ, & ideo pro gradu æneo fecit gradum ligneum ad loquendum. k ℭ Et benedixit Eſdras domino deo magno &c. Oſtendens quòd in principio prædicationis ad impetrandum gratiam dei debet fieri oratio, non ſolùm â prædicante, ſed etiam à toto populo. Ideo ſubditur: Et reſpondit omnis populus, amen, amen, eleuans manus ſuas. Et incuruati ſunt & adoraue. m ℭ Populꝰ autem ſtabat in gra. i. inferius q̃ Eſdras q̃ prȩeminebat populo, vt prædictum eſt. D

⁂ Dixit autem Nehe.

Moraliter

* a ℭ Congregatusq; eſt omnis populus quaſi vir vnus &c. Vnde dicitur Actuum quarto. f. Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna. b ℭ Ad plateam quæ eſt ante portam aquarum. id eſt lachrymarum compunctionis & deuotionis. tales enim aquę in congregatione fideliũ debent eſſe. d ℭ Attulit ergo Eſdras ſacerdos legem coram multitudine. Per Eſdram qui adiutor interp̃tatur, doctor vel p̃dicator euangelicus deſignatur. vnde Paulus magnus prędicator & doctor gentiũ dicit. j. Cor. iij. b. Dei enĩ adiutores ſumꝰ. Et iſte debet afferre legem euangelicam, & eam fideli populo p̃dicare, & eiꝰ intellectũ fideliter aperire. k ℭ Et benedi. Eſdras. do. Quia p̃dicator dei gr̃am poſtulare debet in principio, non ſolùm per ſeipſum ſed etiã ꝑ populum. Ideo ſubditur: l ℭ Et reſpondit omnis popu. amen.

 * Ite & comedite

a ¶Ite & comedite & bibite &c. Vt infirmiores conſcien
E tias proximorum exemplo piæ actionis, & ſuauitate deuotæ ad-
monitionis confortemus, præcipit, quatenus ſicut adipe & pingue
dine repleantur, labijsq; exultationis laudent nomen domini. Iuxta
Pſal.62.b. literam quoq; cum inſeſtis diebus poſt orationē lectionem & pſal-
morum ſtudia cōpleta carnem reficimus,
pauperum & peregrinorum meminiſſe de
bemus. b ¶Nolite contri. Docto-
res qui mētes auditorum ſacris lectionibus
ad lachrymas excitant, & ijdem conſolan-
tur, dum gaudia ſecutura promittunt.
c ¶Quia dies ſan. Dū ſcilicet verbis do
mini audiendis & implēdis operā damus,
in quo die quis exterius aduerſa patientes,
2.Cor.6.b. nos in ſpe gaudere oportet. vñ: Quaſi tri-
ſtes, ſemper autem gaudentes &c. d ¶Et in
nenerunt &c. Bed. Hęc in Leuitico ple-
†Eſdr.9.g. nius ſcripta ſunt, & q̄ in memoriam fieri
iuſſa ſint longi itineris, quo educēs dñs po-
pulū de AEgypto .xl. annis p deſertum in ta
Leui.32.g. bernaculis habitare fecit q̄tidie illis p Moyſē
legis pcepta depromens. Iuſſa eſt autem fie-
ri tabernaculorum fixio, quę Gręcè ſceno-
phegia dicit, omnibus annis ſeptē diebus .i.
à quindecima die ſeptimi menſis vſq; ad
†muſtū xxij. Huius obſeruantiæ ſacramentum debe
Iohan.7.a. mus perſcrutari, cū Chriſtus huic feſtiuitati
adeſſe dignatus eſt. Cumq; populum affa-
tus confluentem ſacris dedicauerit verbis.
Noſtri quoq; patres liberati ſunt ab AEgy
ptiaca ſeruitute per ſanguinem agni & ad-
Num.14.f. ducti per deſertum quadraginta annis in ter
ra pmiſsionis, cū per domini paſsionem li-
beratus eſt mundus. à ſeruitio diaboli, & p
Deu.29.a. apoſtolos primitiua eccleſia congregata eſt,
q̄ quaſi per deſertū quadraginta annis du-
F cta eſt ad patriam cæleſtem: quia quadrage
Exo.34.d. narium ieiunium Moyſi, & Eliæ, & ipſius
3.Re.19.b. domini imitando continentē vitā duxit, ſem
Matt.4.a. per æternam ſitiens patriam, & ab omnib⁹
mundi ſecreta illecebris, in quotidiana diui-
næ legis meditatione vigilauit. Nos quoq;
debemus manere in tabernaculis, exeuntes
de tabernaculis noſtris .i. ſeculi voluptatib⁹
Heb.11.c. relictis peregrinos nos eſſe in terra, & pa-
triam habere in cælis confiteri & deſidera-
re eam omnibus votis: & hoc, in die ſolenne
menſe .vij. i. in luce gaudij cæleſtis implente
cor noſtrum gratia ſpiritusſancti quæ ſepti
formis eſt. In tabernaculis ſeptem diebus ma
†Le.23.g. nere præcipimur, quoniam omni tempore
huius vitæ quæ ſeptem diebus agitur, me-
Pſa.38.c. miniſſe nos oportet: quia incolæ ſumus in
terra, & peregrini ſicut patres noſtri.
e ¶Ligni pulcherrimi &c. Quod ſci-
licet Hebræi vocant cedrum. Frondes ve-
rò myrti & obūbraculū ſibi affert qui di-
3.Cor.2.d. cere poteſt: Chriſti bonus odor ſumus deo
in oī loco. f ¶Frondes li. pul. & frō.
myrti &c. Fructus charitatis quæ inter
omnes virtutes pulcherrima, per quam &
Chriſtus lignum crucis pro noſtra ſalute
aſcendit, cuius paſsionē dum quantùm poſ
ſumus, imitamur, frondibus profectò ligni
Matt.2.b. pulcherrimi & myrti in mortificationē vi-
tiorū & libidinū protegimur. Magi eñ do
mino myrrham offerentes docuerūt, quia
q Chriſti ſunt, carnem ſuā cum vitijs & con
cupiſcentijs crucifigunt. g ¶Ramos
palmarū. Bed. Ramos palmarū afferimus,
quod eſt manus victricis ornatus, cùm mē
tem vitiorum victricem gerimus, & inui-
Apo.7.c. ctam cunctis hoſtibus vt ſtemus ante thro
num in conſpectu agni amicti ſtolis al-
bis, & palmæ in manibus noſtris.
Vnuſquiſq;

du ſuo. Et legerunt in libro legis
dei, diſtinctè & † apertè ad intelli
gendum, & intellexerunt cum le-
gerетur. Dixit autem Nehemias, a
(ipſe eſt Atherſatha) & Eſdras ſa b
cerdos & ſcriba, & Leuitæ inter-
pretantes uniuerſo populo. Dies
ſanctificatus eſt domino deo no-
ſtro. Nolite lugere, & nolite fle-
re. † Flebat enim omnis popu- c
lus cùm audiret uerba legis. Et di

a ¶Diuinitus ſcilicet collatę actionis libertatem & audiendi verbi dei dulcedinem: mulſum enim eſt vinum melle dulcoratum: vnde & Græce vino melle vocatur.

a xit eis: Ite cōmedite pinguia, & bi
bite † mulſum, & mittite partes d e
eis qui non præparauerunt ſibi, f
quia ſanctus dies domini eſt, & g
b nolite contriſtari. Gaudium et- h
enim domini fortitudo noſtra.
Leuitæ autem ſilentium facie-
bant in omni populo, dicentes:
c Tacete, quia dies ſanctus eſt, &
nolite dolere. Abiit itaq; omnis
populus, ut comederet & bibe-
ret, & mitteret partes & faceret lę
titiam magnam, quia intellexe-
rant uerba quę docuerat eos. Et i
in die ſecundo congregati ſunt
principes familiarū uniuerſi po-
puli ſacerdotes & Leuitæ ad Eſ-
dram ſcribam, ut interpretaretur
d eis uerba legis. † Et inuenerunt k
ſcriptum in lege præcepiſſe do- l
minum in manu Moyſi, ut habi- m

a ¶Quaſi incolæ & peregrini ſuper terram.

tent filij Iſraël in tabernaculis in n

a ¶Luce ſcilicet gaudij cæleſtis. b ¶Pleni gratia ſpiritusſancti.

die ſolenni menſe ſeptimo, & ut
prædicent & diuulgent uocem in
uniuerſis urbibus ſuis, & in Ieru-

a ¶Nobis quoq; egrediendum eſt de quadam manſione generalium cogitationum ad meditandum altitudinem ſcripturarum.

ſalem, dicentes: Egredimini in o

a ¶Fructus miſericordiæ quibus paupers recreando nos ab æſtu vitiorum obumbremus.

montem, & afferte frondes oliuę, p
e f & frondes ligni pulcherrimi, fron q
g des myrti & ramos palmarum, & r s

a ¶Id eſt cęterarum ornamenta virtutum.

frondes ligni nemoroſi, ut fiant t v

a ¶De his omnibus tabernacula facimus, cum bonis delectati operibus, totum animum a mundanis illecebris abſtrahimus.

tabernacula, ſicut ſcriptum eſt: Et x
egreſſus eſt omnis populus, & at-
tulerunt. Fecerunt q; ſibi taber- y

Nicolaus de Lyra.

a ¶Dixit autem Nehe. Hîc cōſequenter deſcribit lectionis
interpretatio

interpretatio, cū dicitur: Dixit au. Nehe. ipſe eſt Atherſata. G
Sic enim alio nomine dictus eſt, cuius ratio dicta fuit ſuprà Eſdr. ij.
ca. b ¶Et Eſdras ſa. & ſcri. Non eſt per hoc intelligendum, q̄
iſti omnes ſimul loquerent; quia eſſet magis confuſio intellectus au
dientium q̄ inſtructio, niſi forſitan in diuerſis locis & diuerſis par
tibus populi ſic loq̄rēt, q̄ vnus nō impedi
ret aliū. qđ tñ nō videtur verū: quia in prin
cipio huius .c. dr̄: Congregatus eſt oīs popu
lus quaſi vir vnus ad plateā, q̄ eſt ante por- †aperte
tam aquarū. Ex quo videt, q̄ totus erat con
gregatus in loco vno. ſolus igitur Eſdras le
gē legebat, & obſcura declarabat: ſed alij in
hoc ipſum iuuabant. quia ſibi adſiſtentes fa
ciebant ſilentiū in populo ipſum reprimen
tes à luctu & gemitu: quia non erat dies lu-
ctus, ſed ſpūalis lætitię. c ¶Flebat enim.
quia percipiebat ſe legē tranſgreſſum fuiſſe
in multis. d ¶Ite co. pin. i. vinū melle
dulcoratum. Ex hoc patet, q̄ in diebus feſti-
uis poſſunt fideles & debent lautius viuere,
cū moderamine tamen. e ¶Et mit. par-
tes .i. exenia. f ¶Eis qui non ppa. i. pau
peribus qui non habuerūt, vñ poſſent ſibi
ſufficienter puidere. g ¶Et no. con. cuius
rō ſubdit: h ¶Gaudium etenim .i. gau
diū ſpūale q̄ debetis in dño gaudere in hac
ſolennitate eſt conſolatio noſtra nos fortifi
cans ad bonum. Cætera patent ex dictis.
i ¶Et in die. ſe. Hîc cōſequēter agit de
celebratione feſti tabernaculorū, cuius occa
ſio pręmittitur, cū dr̄: k ¶Et in ſcri. Le.
xxiij.g. l ¶Præcepi. do. in ma. i. p ipſum
Moyſen. m ¶Vt h. &c. factis de ramis ar
borū viridibus & floribus, hoc eñ feſtū ce
lebratur in memoriam beneficij diuini, quo
fecit habitare filios Iſrael .xl. annis in taberna
culis in deſerto, & abſq; notabili defectu, ſe-
cūdū qđ hr̄ Deut. ij. b. Nouit dñs iter tuum
habitans tecū .xl. annis, & nihil tibi defuit. & H
ad deſignandū q̄ de⁹ de deſerto eos educēs
introduxit in terram fertilē & delectabilem.
n ¶In die ſo. men. Die eñ quindecimo
ſeptimi menſis incipiebat feſtū iſtud & du-
rabat .vij. diebus. ſ. vſq; ad .xxj. diem menſis
incluſiuè. t ¶Et fron. li. i. ramis & folijs
copioſi. Cōſequēter ponit executio huius
ſolennitatis, cū dr̄: x ¶Et egreſ. eſt. iſtud
nō refertur ad illud qđ pdicit: In die ſecūdo.
quia die ſecūdo mēſis .vij. audierūt pceptū
legis de feſto tabernaculorum & appropin
quante die quindecimo mēſis exierūt ad ac
cipiēdū ramos & fecerūt tabernacula ſcđm
legis mādatū. iō ſeqtur: y ¶Feceruntq;.
ſibi ta. i. in tecto domus ſuę: domus eñ in
terra illa habent tecta plana, & iō fecerūt ibi
tabernacula q̄ debebat eſſe ſub diuo. vñ &
in terra iſta qñ faciūt hoc feſtū intra domos
ſuas, q̄ non

d ¶Ite & come. Ex hoc patet, q̄ in Moralitas
dieb⁹ ſolēnib⁹ licitū eſt lauti⁹ viuer, q̄ alijs
tpib⁹. Vel p iſtā refectionē pōt euchariſtiæ
ſūptio deſignari: q̄ in dieb⁹ ſolēnib⁹ ē potiſ
ſimè aſſumēda. o ¶Egre. ī mō. i. de vitijs
trāſite ad culmē v̄tutū. p ¶Et af. frō. i. opa
miæ. q ¶Et fron. i. deuotas meditationes
Chriſti paſsi, q eſt vitę lignū, & ſpecioſ⁹ for
ma p filijs hoim. r ¶Et fron. myr. habētis
v̄tutē cōſiliādi, ppt qđ deſignat patiētiā in
aduerſis. s ¶Et ra. pal. Per q̄s victoria deſi
gnat. Vñ victorib⁹ antiqtus palma dabat:
& iō ſignat victoriā de ſpūalib⁹ inimicis. ſ.
diabolo mūdo & carne. t ¶Et fron. li. i.
ramis & folijs copioſi, p q̄s deſignat dilata-
tio charitatis. Pſa. cxviij. d. Viā mandatorū
tuorū cucurri, cū dilataſti cor meū. v ¶Vt
fi. ta. Ex iſtis eñ fit tabernaculū ſpūale, in q̄ fi
lij Iſrael. i. boni Chriſtiani debent .vij. diebus habitare. i. toto tpe vi-
tæ ſuę: totū eñ tps .vij. dieb⁹ reuoluit; & ideo ſeptenario dierū tot⁹
decurſus temporis deſignatur.

a ¶Vnuſquiſq; in do. Beda. In domate ſuo, tecto ſcilicet do-
A morũ; quia in Paleſtina nõ habẽt culmina in domibus, ſed æquales ſunt omniũ domorũ ſummitates ſuperpoſitis trabib⁹ & tabulatis. Ita quiſq; noſtrum egreſſus facit tabernacula in domate tecto, ſcilicet domus ſuę, cùm habitaculũ ſuę carnis animo tranſcendens affectus noxios ſedula ſupnę lucis, & libertatis meditatione calcat. Idẽ in atrijs noſtris facimus, cũ mente ad cæleſtia flagrante quaſi extra mũdũ conſiſtimus, cuius manſionẽ ocius relinquere deſideram⁹, & in atrijs domus dei, quando etſi nõdũ aulam ſupernę habitationis licet ingredi, in eius tñ vicinia totã cogitationis noſtrę memoriã ſedemq; locamus, & in platea portę aquarũ, cũ dilatato corde
Pſal. 41.a. in via mandatorũ dei, ſicut ſeruus deſiderat ad fontes aquarũ, ita deſiderat aĩa noſtra ad deum viuum. Et in platea portæ Ephraim i. frugiferi vel creſcentis, qñ in latitudine liberi cordis ita proficimus, vt pateſacta nobis à domino porta iuſtitiæ ſemper in illo creſcamus in ſalutẽ, & in maioribus bonę actionis frugibus abundare mereamur. b ¶Septem die. Scenophegia ſeptẽ diebus agebatur. i. à quindecima luna menſis ſeptimi vſq; ad viceſimam primã, octauo
Leui. 23. f. die. i. xxij. menſis denuo collecta populi agebaẽ maiori feſtiuitate inſignis. Vñ in Leuitico: A quindecima die menſis ſeptimi, qñ congregaueritis oẽs fructus terræ veſtræ, celebrabitis ferias ſeptem diebus; die primo & die octauo erit ſabbathũ. i. requies &c. Legit ergo Eſdras ſeptem diebus ſcenophegię ppl'o in libro legis dei: quia hęc eſt vera ſolẽnitas mẽtis, vt ꝑ dies ſingulos. i. ꝑ oĩa bona opera quib⁹ à deo illuſtramur legendis, audiendis, faciendiſq; eius ſermonibus intento corde vacemus. Incipit aũt hęc ſolennitas à. xv. die menſis, qñ luna nocte pleniſſima eſt; cũ oẽs. ſ. mentis noſtræ tenebræ clariſſimo Chriſti lumine reſoluunẽ: ſequiturq; eam dies octauus ſabbathi. i. quietis qđ erit tpe reſurrectionis in vita futura, cuius gaudio interim in ſpe ſubleuamur, tunc in
B re ipſa pfruemur, cũ optata illa collecta oĩs ſanctorum cœtus angelorum. ſ. & hominũ in cõſpectu dei cõgregatus, & nunq̃ ſegregandus exultauerit.

a nacula unuſquiſq; in domate ſuo, & in atriis ſuis, & in atriis domus dei, & in platea portę aquarum, & in platea portę Ephraim. Fecit ergo uniuerſa eccleſia eorum, qui redierant de captiuitate taberna- a
cula, & habitauerunt in taberna- b
culis. Non eñ fecerãt à diebus Ioſue filij Nun, taliter filij Iſraël uſq; ad diẽ illum, & fuit lętitia magna nimis. Legit autẽ Eſdras in libro legis dei per ſingulos dies à die primo uſq; ad diẽ nouiſſimum,
b & fecerunt ſolennitatem ſeptem

a ¶Quod ſignificat ſanctorum congregationem in reſurrectione.

diebus, & in die octauo cõllectã c
iuxta ritum. Cap. IX. d

c IN die autem uiceſimoquarto menſis huius conuenerunt filij Iſraël in ieiunio, & ĩ ſaccis, & humus ſuper e f
eos. Et ſeparatũ eſt ſemen filiorum Iſraël, ab omni filio alienigena, & ſteterunt & confitebantur g
peccata ſua, & iniquitates patrũ
d ſuorum. Et conſurrexerunt ad ſtandum, & legerunt in uolumine legis domini dei ſui, quater in die, & quater in nocte confiteban h i
tur, & adorabant dominum deũ ſuum. Surrexerunt autem ſuper k
gradũ Leuitarum, Ioſue, & Bani, & Cedmihel, Rẽni, Sabnia, Abani, Sarebias, Bani, & Chanani, & clamauerunt uoce magna ad dominum deum ſuum. Et dixe- l
rũt Leuitæ Ioſue, & Chedmihel, Bonni, Aſe bia, Serebia, Arebia, Odoia, Seb na, Phataia.

GLO. ORDI.

IN die au. Cap. IX. Be. Notanda correcti populi deuotio. Cõpleta eñ rite ſolennitate, vno tñ intermiſſo die, mox in ieiunio, & pnia ſponte conuenerũt: vt qđ gerendũ audierant, diligenter gererent, ſeparando. ſ. ſeipſos mente & corpore à conſortio eorum, q à dño alieni ſunt, ne per eorũ conſortiũ in ſimilia mala reciderent, quæ vix poſt longa tpa euaſerant. Nos igiẽ q̃cquid in publica ſynaxi vel auditorio faciendũ cognouimus, mutua inter nos collocutione tractemus, & qualiter ſingula caſtigatione cordis vel corporis cõplere valeamus, ſolerter perquiramus. Maximè aũt probaẽ vitę correctionis induſtria, cùm ſubditur: d ¶Et conſurre. Quis non mireẽ tantũ populum tantam habuiſſe pietatis curã, vt quater in die, i. mane hora tertia, ſexta, & nona, quibus orationi vel pſalmodię vacandũ erat auditui legis diuinæ ſe traderet: quò innouata in deũ mente purior & deuotior ad ꝓdicandũ ei⁹ miſericordiã rediret, & in nocte qualiter excuſo torpore ſomni ad confitẽdũ pctã & veniã poſtulãdã exurgeret. Vñ, vt
Lectionum matutinalium occaſio. reor, mos in eccleſia pulcherrim⁹ inoleuit, vt per ſingulas diuinæ pſalmodiæ horas lectio de veteri & nouo teſtamento cũctis audiẽtibus dicaẽ; & ſic apl'icis & propheticis cõfirmati verbis, ad inſtantiã oratiõis genua flectant, & nocturnis horis, cùm à cæteris laboribus ceſſatur, diuinis lectionibus aures liberius commodãtur.

Et dixit Eſd.

Nicolaus de Lyra.

ſuas q̃ nõ habent tecta plana, remouent coopturam domus ſupra tabernaculũ, vt ſic ſit ſub diuo. a ¶Et habitauerunt in taber. ſ. ſeptem diebus ſecundum ꝓceptum legis, Leui. xxiij. b ¶Nõ enim fece. &c. talia filij Iſra. Non eſt intelligendũ, ꝙ iſta ſolẽnitas fuerit ſimpliciter maior q̃ aliq̃ quę fuerit intermedio tpe ꝓdicto: C
quia tẽporibus quibus floruit regnũ, ſcilicet tẽpore Dauid & Salomonis, fuerũt pluries facta tabernaculorũ feſta ſolẽniora q̃ iſtud, ſed iſta cõparatio accipitur ſecundũ quid, & proportionabiliter: quia tẽpore intermedio prędicto non legiẽ ꝙ populus ſic fuiſſet generaliter congregatus in Ieruſalẽ quaſi vir vnus, vt diciẽ in principio huius ca. nec ꝙ ppl's fuerit ſic attentus ad audiendum legem. Item ſecundum quandam proportionẽ maius fuit illis, qui de captiuitate redierãt, facere tale feſtum, q̃ regibus potẽtib⁹ & populo exiſtenti in ſtatu potentiſſimo facere feſta multò maiora ſimpliciẽ: ſicut maius eſt puero portare quatuor q̃ viro robuſto decẽ vel viginti. c ¶Et in die octauo. ꝓ emẽdis neceſſarijs in vſum tẽpli. d ¶Iuxta ri. q hẽ Leui. xxiij.

NIC. DE LY.

IN die au. Cap. IX. Hîc conſequẽter deſcribiẽ ppl'i cõfeſſio. & priò cõfeſſio tranſgreſſionis, ſcđ'ò cõfeſſio diuinę laudis, ibi: Surrexerunt aũt. Circa primũ ꝓmittiẽ tps, cũ dr̃: c ¶In die. au. vice. qua. Diuiſio
Sicut eñ dictũ eſt. c. ꝓceden. ſingulis dieb⁹ feſti tabernaculorũ audierũt legẽ, & ſic ꝓceperũt ſe eã trãſgreſſos fuiſſe iungẽdo matrimonia cũ alienigenis: & iõ tranſacta die collectę, quæ fuit. xxij. dies mẽſis ſeptimi: in craſtino ſeparauerũt ſemen filiorũ Iſrael ab alienigenis, & . xxiiij . die ieiunauerunt induti ſaccis, & aſperſi capita puluere in ſignũ veræ pnię & hũiliationis, put dr̃: Conuene. fi. Iſra. in ieiu. f ¶Et ſepa. eſt ſe. &c. hoc iã erat factũ die ꝓcedenti. Iõ dr̃: Et ſepara. eſt. de ꝓterito. g ¶Et ſteterunt. ſeparati ab alienigenis die viceſimo quarto. h ¶Et confi. peccata ſua. facto verbo & ſigno. i ¶Quater in die & quater in no. confi. in quo apparet veritas pniæ: D
quia ſubtrahebant ſibi quietẽ noctis ꝓ magna parte. k ¶Surrexerunt au. Hîc conſequenter deſcribiẽ cõfeſſio diuinę laudis. ad quã ꝓmittiẽ exhortatio Leuitarũ, cũ dicitur: Surrex e. au. vt melius populũ excitarent ad diuinã laudẽ. vñ ſubdiẽ: l ¶Et dixerunt Leuitæ &c. populum exhortãdo.

Surgite benedici

Moraliter. e ¶In die au. vice. quar. Sicut hẽ ex cap. ꝓcedenti, ſingulis diebus feſtis tabernaculorũ Eſdras legit in libro legis dñi ipſam interꝓtando, & ſic popul⁹ qui ad audiendũ erat intẽtus: vt ibidẽ dicitur: percepit ſe in pluribus deliquiſſe: & ſpecialiter in cõmiſtione per matrimonia cũ alijs gẽtib⁹: qđ ꝓhibitum erat in lege diuina. ꝓpter qđ egit pniam in ieiunijs, ſaccis, & cinere, & ſegregatione à Gẽtilib⁹, vt patet in textu. Per Moraliter
Eſdrã aũt intelligiẽ ꝓdicator, vt ſuprà dictũ eſt. ipſe verò ꝓdicare debet vitia & virtutes, pœnã & gl'iam. iõ per auditũ ſuę ꝓdicatiõis ppl's audiẽs attẽtè ꝑcepit ſua pctã, de qbus debet pniam agere in ieiunio q̃tũ ad parcitatẽ victus, & in ſaccis, q̃tũ ad auſteritatẽ veſtitus, & humus ſuper eos, quantũ ad humiliationem ſui ſtatus & geſtus. f ¶Et ſeparatum eſt ſemen filiorum Iſrael ab omni alieni. per quod ſignificatur, ꝙ verè pœnitens elõgare ſe debet q̃tũ poteſt à pctõribus. Quia dicitur Prouer. xiij. d. Qui cũ ſapientibus graditur, ſapiens erit; amicus ſtultorum ſimilis erit. Et Pſal. xvij. d. Cum ſancto ſanctus eris, & cũ puerſo puerteris. h ¶Et confi. pecca. cum humilitate magna. i ¶Quater in die & quater in nocte confite. & lauda. Quaternarius eſt primus numerus quadratus: quia reſultat ex ductu binarij in ſeipſum ſemel, bis duo nanq; quatuor ſunt, & ideo ſignat ſtabilitatem, ſicut in quantitate continua corpus quadratũ in quolibet ſuo latere ſtabiliter ſedet. ꝓpter quod Philoſoph⁹ p'io Ethicorũ cõparat tetragono virtuoſũ. ꝑ hoc igiẽ qđ dr̃ hîc q̃ter in nocte, & q̃ter in die cõfitebãẽ & laudabant, ſignificaẽ ꝙ vera cõfeſſio peccatorũ & vera cõfeſſio diuinarũ laudum, habent annexã quadraturã ſtabilem virtutum.

a Surgite, benedicite dño deo noſtro ab a
ęterno uſq; in ęternum. Et benedicãt no b
mini glorię tuę excelſo, in omni benedi-
ctione & laude. Et dixit Eſdras: Tu ipſe c d
dñe ſolus tu feciſti cęlum, & cęlũ cęlorũ, e f
& oẽm exercitũ eorũ, terrã & uniuerſa g h
quę in ea ſunt, maria & oĩa q̃ in eis ſunt.
Et tu uiuificas oĩa hęc, & exercitus cęli i k
te adorat, †Tu ipſe dñe deus qui elegiſti l
Abram, & eduxiſti eũ de igne Chaldęo- m
rum, & poſuiſti nomen eius Abrahã, & n o
inueniſti cor eius fidele corã te, & per- p
cuſſiſti cũ eo fœdus, ut dares ei terrã Cha
nanęi, Hethęi, Heuęi, & Ammorrhęi, &
Phereſęi, & Iebuſęi, & Gergeſęi, ut da-
res ſemini ei⁹. Et impleſti uerba tua qm̃ q
iuſtus es. †Et uidiſti afflictionẽ patrum r
noſtrorum in Ægypto, clamorẽq; eo- s
rum audiſti ſuper mare rubrũ, & dediſti t
ſigna & portẽta in Pharaone, & in uni- v
uerſis ſeruis eius, & in omni populo ter
rę illius. Cognouiſti eñ quia ſupbè ege- x
rant contra eos, & feciſti tibi nomen, ſi-
cut & in hac die, & mare diuiſiſti ante
eos, & trãſierunt per mediũ maris in ſic-
co. †Perſecutores aũt eorum proieciſti
in profundũ, quaſi lapidẽ in aquas uali-
das, †& in columna nubis ductor eorũ y
fuiſti per diẽ, & in colũna ignis per no-
ctem, ut appareret eis uia per quã †ingre
diebantur. †Ad montẽ quoq; Sinai de- z
ſcẽdiſti, & locutus es cũ eis de cęlo, & de a b
diſti eis iudicia recta, & legẽ ueritatis, ce c d
remonias & pręcepta bona. Et ſabba- e
thum ſanctificatũ tuum oſtẽdiſti eis, &
mandata & †ceremonias, & legẽ pręce-
piſti eis in manu Moyſi ſerui tui. Panẽ f
quoq; de cęlo dediſti eis in fame eorũ, & g
aquã de petra eduxiſti eis ſitientibus. Et h
dixiſti eis, ut ingrederentur & poſſide-
rent terrã, ſuper quã leuaſti manum tuã, i
ut traderes eis. Ipſi uerò & patres noſtri k
ſuperbè egerunt, & indurauerunt cer- l m
uices ſuas, & non audierunt mandata
tua, & noluerũt audire, & nõ ſunt recor n
dati mirabiliũ tuorũ, quę feceras eis. Et
indurauerũt ceruices ſuas, & dederũt ca
put ut conuerteretur ad ſeruitutẽ ſuam
†quaſi p cõtentionẽ. Tu aũt deus propi o
tius, clemẽs, & miſericors, longanimis,
& multę miſerationis, non dereliquiſti
eos. Et quidẽ cùm feciſſent ſibi uitulum p
cõflatilẽ, & dixiſſent: †Iſte eſt deus tuus,
qui eduxit te de Ægypto, fecerũtq; blaſ- q
phemias magnas. Tu aũt in miſericor-
diis tuis multis nõ dimiſiſti eos in deſer r
to. †Columna nubis non receſsit ab eis s
per diem, ut duceret eos in uiam, & co-
lumna ignis per noctẽ, ut oſtẽderet eis
iter, per quod ingrederentur. Et ſpiritũ

a Et dixit Eſd. Vſq; ad finem ora E tionis vel cõfeſsionis eius, qđ ſuprà dictũ eſt; quia confitebant̃ peccata ſua, & peccata patrũ ſuorum, plenius Eſdra de p̃cante qualiter factum ſit, oſtenditur.

Nicolaus de Lyra.

a Surgite, bene. do. deo noſtro. corde & ore. b Et benedi. Hîc cõſequenter ponit̃ laudis diuinę cõfeſsio, & ſcđò diuinę miſericordię imploratio, ibi: Nũc itaq; dñe. Circa primum (Diuiſio) ponit̃ dicta cõfeſsio Leuitis p̃cinẽtibus, (†Gen.11.d.) & alijs audientibus, & tacitè deũ laudan (Ibidẽ.17.a.) tibus. in qua quidem cõfeſsione primò (Ibidẽ.15.d.) cognoſcitur diuinũ bñficiũ: qđ eſt generale reſpectu omniũ, & ſecũdò multiplex bñficiũ ſpeciale collatũ populo Iſrael, ibi: Tu ip̃e dñe. Primũ bñficiũ duplex eſt; Vnũ eſt creationis, qđ notat̃ cũ dicitur: d Tu ipſe do. ſo. ſ. es creator: pręmittitur tñ in aliquibus libris. c Et (†Exo.3.g.) di. Eſd. ſed non eſt in Hebræo, nec eſt de textu, quia non eſt verbũ ſolius Eſdrę, ſed etiam aliorũ cõfitentiũ deũ creatorẽ oĩm cæleſtiũ & terreſtriũ. ideo ſubditur: e Tu fe. cæ. ſ. ſydereũ. f Et cę. cæ. i. cælum empyreum qđ eſt ſupremum. g Et om. exer. eo. i. ſtellas & luminaria, quæ dicunt̃ exercitus cæli ſyderei, & angelos qui ſunt exercitus cęli empy- (†Exo.14.g.) rei. h Terram. q̃ eſt infimum elemẽtum, & p hoc intelligitur creatio corporũ mediorũ inter terrã & cælũ. Secũdũ bñficiũ eſt gubernationis, qđ notat̃ cũ dicitur: i Et tu viui. om. hæc. (†Exo.13.d.) quia omnes creaturę p diuinam guber- (F) nationem ad actus ſuos mouentur, qui motus etiam in creaturis inanimatis dicitur q̃dã vita, vt habet̃. viij. Phyſicorũ. (†Exo.19.a.) k Et exer. cæli te ado. Quia angeli qui ſunt exercitus cæli empyrei adorant deũ adoratione propriè dicta. Silr exercitus cæli ſyderei. i. ſtellę & luiaria eũ adorant adoratione largè dicta, inq̃tũ in eorum illuminationibus relucet dei (†ſtatuta) bonitas & ſapientia: & ex hoc mouentur creaturę rationales ad adorandum eum adoratione propriè dicta. Ex hoc autem loco ſurrexit quidã error Iudæorum, dicentium deũ eſſe corporeũ & eſ (Error Iudaicus) ſe in loco determinato. ſ. in occidente, eò q ſtellæ mouẽtur ab oriente verſus occidentem. q. adorando deum ibidem exiſtentem. Sed hæc rõ friuola eſt, quia eadẽ rõne diceretur eſſe in oriente, quia ſtellæ mouentur ab occidente in orientẽ in hemiſpherio nobis oppoſito. Et etiã dictus error manifeſtè cõtra dictũ Iere. xxiij. d. Cælũ & terrã ego impleo, dicit domin⁹. dictũ tñ hoc ita eſt abſurdum, q non indiget alia improbatione. iõ breuiter pertranſeo. l Tu ipſe do. Hîc (†cũ rebellione) conſequenter ponitur confeſsio multiplicis bñficij filijs Iſrael ſpecialiter collati. & exprimendo beneficiorũ multitudinẽ & magnitudinẽ, iterponit populi ingratitudinẽ, vt oppoſita iuxta ſe poſita magis elucefcant: vt magis apparebit proſequendo. Primò ergo ponitur beneficiũ (Diuiſio) electionis, quo deus populum Iſrael ſibi tanq; peculiarem elegit in Abraham, (Exo.13.d.) cũ dicitur: Tu ipſe do. q ele. &c. Sic enim vocabatur, qñ dñs ipſum elegit & vocauit, vt habetur Geñ. xij. m Et edu. eum de igne Chal. quia ſecũdũ Hebræos proiectus fuit in ignẽ de pręcepto Nemroth, p̃pter fidẽ vni⁹ veri dei, & inde diuinit⁹ ſaluat⁹, prout dictũ fuit (G) pleni⁹ Ge. xi. n Et po. no. e. Abra. i. patrẽ multitudinis fideliũ, ſicut habet̃ Ge. xvij. o Et inue. cor e. fi. qa pro amore tuo paratus fuit etiã filiũ ſuũ dilectiſsimũ immolare, vt hr̃ Ge. xxij. p Et pcu. cum eo fœdus &c. vt habet̃ Gene. xv. Et imple. ver. Hîc cõſequenter exprimit̃ bñficiũ liberationis Iſrael de AEgypto, cũ dr̃: Et imple. ver. qa tpe famis fecit populũ Iſrael deſcendere in AEgyptũ, vt habetur Gene. xlvj. vt ibidem ad tempus ſaluaret̃ per ipſum Ioſeph. r Et vidi. affli. pa. quia mortuo Ioſeph populus Iſrael fuit ibi multipliciter afflictus, vt habetur Exo. j. & capitulis ſequẽtibus vſq; ad. xij. s Clamo. eo. audi. ſu. ma. ru. AEgyptios ſubmergens & filios Iſrael ſaluans, vt habetur Exo. xiiij. t Et dedi. ſigna. mare diuidendo. v Et portẽ. Pharaonẽ & eius exercitum ſubmergendo. x Cognoui. enim &c. iniuſtè filios Iſrael opprimendo. y Et in colum. nub. du. eo. vt hab̃ Exo. xiiij. z Ad montem quoq; Sinai. Hîc cõſequenter deſcribit̃ bñficiũ dationis legis, cũ dicit̃: Ad mon. &c. in ſigno viſibili. Exo. xix. a Et locu. es cum e. &c. Exo. xx. b Et dedi. eis iudi. re. q̃tũ ad p̃cepta iudicialia. c Et legem ve. q̃tũ ad moralia. d Ceremonias. q̃tũ ad ceremonialia. e Et præcepta. q̃tũ ad cætera mandata quæ ad p̃dicta reducuntur. f Panem quoq; de cælo dediſti eis. Hîc cõſequenter ponitur beneficiũ nutritionis in deſerto, qa dedit eis manna de cęlo, vt habetur Exo. xvj. g Et aquam de pe. eduxiſti &c. vt habetur Exodi. xvij. & Nu- (H) me. xx. Et dixiſti eis vt ingrede- (†ingrederẽtur) rentur & poſsi. terram. vt habetur Nume. xiij. i Super quam leuaſti manum tuam. iurando Abrahæ, quòd ſemẽ eius poſsideret illam terram, Gene. xxij. capitu. vbi dicitur: Per memetipſum iuraui dicit dominus &c. k Ipſi vero. Hîc interponitur populi Iſrael ingratitudo de beneficijs acceptis, cũ dicitur: l Superbe egerunt &c. mandata dei tranſgrediendo. m Et indura. ceruices ſuas &c. per obſtinationem in peccato. n Et non ſunt recordati mira. tuorum quę fece. AEgyptum multipliciter percutiendo, & filios Iſrael mirabiliter liberando, vt patet in diuiſione rubri maris, & in pluribus alijs: & tamen frequenter inſurgebant ad murmurandũ cõtra Moyſen & deum, ſicut patet Exodi. xiiij. & xvj. & in multis alijs locis. o Tu autem deus propitius & clemens &c. ex tua bonitate eos ſupportaſti, cũ tamen eſſent exterminatione digni, ſpecialiter propter hoc qđ ſubditur: p Et quidem cum feciſſent ſibi vitulum &c. vt habetur Exodi. xxxij. q Feceruntq; blaſphemias magnas. vitulum deum nominando, & ei tanquã deo immolando, (†Exo.32.a.) & ſic blaſphemauerunt verbo & facto. r Non di. eos in deſerto. &c. Abſq; tua benigna protectione & gubernatione. ideo ſubditur: s Columna nubis non receſsit ab eis. p̃pter dictas blaſphemias, & de iſta colũna nubis & ignis vtrũ fuerit vna vel duplex, dictum fuit plenius Exodi. xiij.

Et manna

a ❧ ¶ Et man. tuum non pro. in
A gratos pane cæleſte paſcendo, vt habetur Exo. xvj. b ¶ Et aquam de. Exodi. xv. aquas dulcorãdo. Et. xvij. aquas de petra educẽdo. c. ¶ Veſt. &c. & pe. eo. nõ ſunt attriti. i. læſi vel laſſati ex itinere. Sciendum tñ ꝙ iſtud beneficium non poteſt intelligi de omnib⁹ generaliter: quia ſcribitur Nume. xj. a. Interea ortum eſt murmur populi quaſi dolentium pro labore. ſ. itineris. Propter quod dicendum, quòd ſicut manna erat cibus valde ſapidus bonis, ſecũdum quod dicitur Sapiẽ. xvj. c. Panem paratum dediſti eis, omne delectamentum in ſe habentem &c. & tamen erat inſipid⁹ malis, ſecundum quod dicebant Numeri. xj. b. Anima noſtra arida eſt, nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi man. Ita dicendum eſt hîc, quòd veſtimenta bonorum non ſunt vetuſtate conſumpta, nec pedes eorum ex itinere laſſati, ſed tantùm malorum. d ¶ Et poſſederunt terram. Hîc cõſequenter recolitur beneficiũ introductionis in terram bonam, & fertilem. Et primò quantùm ad terram quæ erat vltra Iordanem, in qua habitauerunt duę tribus & dimidia, cùm dicitur: Et poſſederunt terram &c. vt habetur Numeri. xxj. Secundò quantùm ad terram, citra Iordanem, quæ propriè dicitur terra promiſsionis, cùm dicitur: e ¶ Et adduxiſti eos ad terrã de qua dixeras patribus eorum. ſcilicet Abrahæ, Iſaac, & Iacob. f ¶ Et humiliaſti coram eis habi. terræ, immittẽdo eis tantum terrorem, quòd non poterant ſe defendere, vt habetur Ioſue. ij. b. g ¶ Et re
B ges eorum. ſcilicet triginta vnum, quos debellauit Ioſue, vt habetur Ioſue. xij. Cætera patent in litera. h ¶ Et comederunt. Hîc conſequenter interponitur ingratitudo populi Iſrael de beneficijs acceptis. Et comederunt & ſaturati ſunt, & impinguati ſunt & abun. Et ſequitur: i ¶ Prouocauerunt autem te ad iracundiam. multipliciter te offendendo. k ¶ Et receſſerunt a te. per idololatriam. l ¶ Et prophetas tuos occiderunt. ſicut patet. iiij. Regum. in pluribus locis ſpecialiter. xxj. capitulo. vbi dicitur de Manaſſe, quòd ſanguinem innoxium fudit multum nimis. m ¶ Et dediſti eos in manu hoſtium ſuorum. Iſtud refertur ad tẽpus iudicum: quia poſt mortem Ioſue populo ad idololatriam declinante frequenter fuit traditus in manibus hoſtium, vt patet ex decurſu libri Iudicum. n ¶ Et in tempore tribu. ſuæ cla. ad te. afflictione eis intellectum dante. o ¶ Et ſe. miſerationes tu. quamuis eſſent indigni. p ¶ Dediſti eis ſaluatores. id eſt iudices, qui liberabant eos de manibus hoſtium, vt patet ex decurſu libri Iudicũ. Vnde dicitur Iudicum. ij. c. Cùmque dominus iudices ſuſcitaret in diebus eorũ, flectebatur miſericordia: & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vaſtantium. q ¶ Cumque

† non timuerunt

a tuum bonũ dediſti qui doceret eos, & mã
b na tuum nõ prohibuiſti ab ore eorum, &
aquã dediſti eis in ſiti. † Quadraginta an-
nis pauiſti eos in deſerto, nihilꝗ eis defuit.
c Veſtimẽta eorũ nõ inueterauerũt, & pedes
eorũ non† ſunt attriti. Et dediſti eis regna,
d & populos, & partitus es eis ſortes. Et poſ
ſederũt terrã Sehon, & terrã regis Eſebon,
& terrã Og regis Baſan. Et multiplicaſti
e filios eorum ſicut ſtellas cæli, & adduxiſti
eos ad terrã de qua dixeras patribus eorũ,
ut ingrederentur & poſsiderẽt. Et uenerũt
f filij & poſſederũt terram. Et humiliaſti co
rã eis habitatores terrę, Chananęos, & de
g diſti eos in manu eorũ, & reges eorum, &
populos terræ, ut facerent eis ſicut place-
bat illis. Ceperunt itaꝗ urbes munitas, &
humũ pinguẽ: & poſſederunt domos ple-
nas cunctis bonis, ciſternas ab eis fabrica-
tas uineas, & olіueta, & ligna pomifera
h multa. Et comederũt, & ſaturati ſunt, & im
pinguati ſunt, & abundauerũt deliciis in
i bonitate tua magna. Prouocauerunt autẽ
k te ad iracundiã, & receſſerũt à te, & proie-
l cerunt legẽ tuã poſt terga ſua. Et prophe-
tas tuos occiderunt, qui cõteſtabãtur eos
ut reuerterentur ad te, feceruntꝗ† blaſ-
m phemias grãdes. Et dediſti eos in manum
n hoſtiũ ſuorũ, & afflixerunt eos. Et in tem-
pore tribulationis ſuę clamauerũt ad te, &
o tu de cęlo audiſti, & ſecundũ miſerationes
p tuas multas dediſti eis ſaluatores, qui ſalua
q rent eos de manu hoſtiũ ſuorũ. Cumꝗ re-
r quieuiſſent, reuerſi ſunt ut facerẽt malũ in
conſpectu tuo, & dereliquiſti eos in manu s t
inimicorũ ſuorũ, & poſſederunt eos. Con
uerſiꝗ ſunt & clamauerũt ad te. Tu aũt de
cęlo exaudiſti, & liberaſti eos in miſericor v
diis tuis multis tpibus, & cõteſtatus es eos, x
ut reuerterẽtur ad legẽ tuã. Ipſi uerò ſupbè y
egerũt, & nõ audierũt mãdata tua, & in iu
diciis tuis peccauerũt, quę faciet homo &
uiuet in eis. Et dederũt humerũ recedentẽ, z
& ceruicẽ ſuam indurauerũt, nec audierũt.
Et protraxiſti ſuper eos annos multos, & a b
conteſtatus es eos in ſpũ tuo per manum
prophetarũ tuorũ, & non audierũt, & tra- c d
didiſti eos in manũ populorũ terrarũ. In e
miſericordiis aũt tuis plurimis non feciſti
eos in cõſumptionẽ, nec dereliquiſti eos,
qm̃ deus miſerationũ, & clemẽs es tu. Nũc f
itaꝗ de⁹ noſter magne, fortis, & terribilis, g h
cuſtodiens pactũ, & miſericordiã, ne auer- i k
tas à facie tua omnẽ laborẽ q̃ inuenit nos, l m
reges noſtros, principes noſtros, & ſacer- n o
dotes noſtros, & prophetas noſtros, & pa
tres noſtros, & omnẽ populũ tuum à die- p
bus regis Aſſur uſꝗ ad diẽ hanc. Et tu iu-
ſtus es in omnibus quę uenerunt ſup nos,
quia ueritatẽ feciſti nobis; nos aũt impiè

que requie. ab afflictione hoſtium. C
r ¶ Reuerſi ſunt, vt facerent malum. mortuo iudice. s ¶ Et dereliquiſti eos in ma. inimicorum. ſcilicet donec liberarentur per alium iudicem ſuccedentem, ſicut patet ex decurſu libri Iudicum. t ¶ Cõuerſique ſunt & cla. ad te. tempore Samuelis. v ¶ Et liberaſti eos. de manibus Philiſthinorum Samuele pro eis orante, vt habetur. j. Regum. vij. capitulo. x ¶ Et conteſtatus es eos, vt reuer. ad legem tuam. per Samuelem, Dauid, & alios prophetas. y ¶ Ipſi vero ſuperbe egerunt, & non audierunt man. tua. quia regnũ Iſrael à tempore Ieroboam receſsit à cultu dei, colendo vitulos aureos, vt habetur. iij. Regum. xij. z ¶ Et dederunt humerum recedentem. quia poſt regnum Iſrael, regnũ Iuda declinauit ad idololatriam. a ¶ Et protraxiſti ſuper eos annos multos. differendo pœnæ inflictionem. b ¶ Et conteſtatus es eos. vt non excuſarent ſe per ignorantiam. c ¶ Et non audierunt. obſtinati per ſuam malitiam. d ¶ Et tradidiſti eos in manu populorum terrarum. quia regnum Iſrael fuit traditum in in manibus regum Aſſyriorum, ſcilicet Theglathphalnaſar & Salmanaſar, vt habetur. iiij. Regum. xvij. & xviij. & regnum Iuda in manu regis Babylonis, vt habetur. iiij. Reg. vl. e ¶ In miſericor. au. tuis. quia multi de regno Iudæ remanſerunt viui, quorũ aliqui fuerunt ducti in Babylonem, D & aliqui remanſerunt in terram Iuda ſub Godolia, vt habetur. iiij. Regum vlti. & quia illi qui erant in Babylone captiui à Cyro rege, habuerunt licentiam redeundi, vt habetur ſuprà j. Eſdræ. j. & à rege Artaxerxe Eſdrę vij. f ¶ Nunc itaque. Hîc vltimò ponitur diuinæ miſericordię imploratio, maximè quantùm ad illos qui redierant de captiuitate, cùm dicitur: Nunc itaque domine. per generalem omnium gubernationem. g ¶ Deus. per creationem. h ¶ Noſter. per cultum ſpiritualem. i ¶ Magne. per infinitatem. k ¶ Fortis. per omnipotentiam. l ¶ Et terribilis. per iuſtitiam. m ¶ Cuſtodiens pactum. per veritatem. n ¶ Et miſericordiam. per pietatem. o ¶ Ne auertas a facie tua omnem laborem qui inuenit no &c. vt pro labore concedas nobis quietem, & pro ſeruitute libertatem. p ¶ A diebus regis Aſſur vſque in diem hanc. Et tu iuſtus in omnibus quæ venerunt ſuper nos, quia veritatem feciſti nobis nos au. quia reges Aſſyriorum poſt captiuitatem decem tribuum cœperũt moleſtare regnum Iuda tempore, Sennacherib vt habetur. iiij. Regum. xviij. Et tandem captiuatum fuit regnum Iuda per Nabuchodonoſor regem Babylonis: cui⁹ captiuitatis adhuc remanebat effect⁹ ſeruitutis. vñ ſequit̃ poſtea;

† Deu. 29. a.

† conuitia

E

CAP. X.

SVper omnibus ergo his. Oſtendit quanta deuotiōe omnes perſonæ eorū nouum poſt feſta ſcenophegiæ conuentum fecerint, vt. ſ. tota ſe intentione à ſcelerum contagiјs expurgatos diuino fœderi cōiungerent, & fœderis ſancti conditionem ſermone firmarēt & ſcripto: & ſic ab impiorum conſortio ſeparati, ſecuriores replerent opus, quod dudū cœperant, id eſt vt congruos vrbis ciues de numero impiorum inſtituerent. b ❡ Signatores. Alia translatio: Nehemias qui Atherſatha fert, erat enim dionymos'. vnde ſingulariter ſubiungitur filius Achelai, quod ſuperius apertius dicitur: Dixit autē Nehemias, & ipſe eſt Atherſatha. c ❡ Per diem ſabbathi. Bed. Nobis quoq; ſabbathum ſpirituale ſemper agendum eſt, ſemper à ſeruili opere, i. à peccato feriandum, ſemper vacandum, & videndum, quoniam dominus ipſe eſt deus: vt poſt tale ſabbathum liberati à peccatis conſcientiæ perueniamus ad ſabbathum futuræ gloriæ. Sed quęrunt populi terrę noſtrum prophanare ſabbathum, venalia inferendo in die ſanctificato: quoniam immūdi ſpiritus mūditiam cordis noſtri maculare nituntur, & ingerere illecebras vitiorum, accepto pretio noſtri cōſenſus, quo diem maximæ ſanctificationis inquinent, i. lucem piæ actionis vel cogitationis erroribus obnubilēt. Sed nos huiuſmodi mercatum clauſis muris noſtrę vrbis. i. cuſtodia vitæ perfectioris prorſus vitare debemus. ❡ Cuncta quæ in hoc capi. continentur, ad curam domus domini, & miniſtrorum, ac miniſteriorum eius pertinent. optimusq; ordo eſt religioſæ conuerſationis, & nobis ſpiritualiter imitandus. Primò enim ab inquinatione gentium ſe caſtigauerūt, deinde obſeruatione ſabbathi, quæ inter prima legis eminet, ſanctificati ſunt, & de cętero omnem curam agendi ad obſequium cultus diuini cōuertūt. Primō die à malis emundare neceſſe eſt, deinde bonis actib⁹ adornari.

† vel fructū

F

Nicolaus de Lyra.

a ❡ Ecce noſipſi. quia licet ſacerdotes eſſent à tributo liberi & miniſtri templi, vt habetur Eſdræ vij. non tamen alij. b ❡ Et fru. eius mul. quia de eis reddebatur certa ſumma regi. c ❡ Et corpo. no. domi. & iu. quia faciebat coruecias regi de perſonis ſuis & animalibus.

† ſtatuta

egimus. Reges noſtri, principes noſtri, ſacer-
dotes noſtri, & patres noſtri non fecerūt legē
tuam, & non attenderunt mādata tua, & te-
ſtimonia tua, quę teſtificatus es in eis. Et ipſi
in regnis ſuis bonis, & in bonitate tua multa
quam dederas eis, & in terra latiſsima & pin-
gui, quā tradideras in conſpectu eorum, non
ſeruierunt tibi, nec reuerſi ſunt à ſtudiis ſuis
peſsimis. Ecce noſipſi hodie ſerui ſumus, & a
terra quā dediſti patribus noſtris, ut comede
rent † panem eius, & quæ bona ſunt eius, &
noſipſi ſerui ſumus in ea. Et fruges eius mul b
tiplicantur regibus, quos poſuiſti ſuper nos
propter peccata noſtra, & corporib⁹ noſtris c
dominantur, & iumentis noſtris ſecundum
uoluntatem ſuam, & in tribulatione magna
ſumus.

Cap. X.

a SVper oībus ergo his noſipſi d e
percutimus † fœdus, & ſcribi-
b mus, & ſignāt principes no- f g
ſtri, Leuitę noſtri, & ſacerdo-
tes noſtri. Signatores autem h
fuerunt Nehemias, Atherſatha, filius Ache- i
lai, & Sedechias, Saraias, Azarias, Ieremias,
Pheſſur, Amarias, Melchias, Hattus, Sebe-
nia, Melluch, Marem, Merimuth, Obdias,
Daniel, Genthō, Baruch, Moſollam, Abia,
Miamin, Mazia, Belga, Semeia: hi ſacerdo
tes. Porrò Leuitę, Ioſue filius Azarię, Benui,
de filiis Enadad, Cedmihel & fratres eorū, Se
chenia, Odeuia, Celita, Phalaia, Anā, Micha,
Roob, Aſebia, Zachur, Serebia, Sabania,
Odia, Bani, Baninu. Capita populi, Phe-
ros, Phetmoab, Ælā, Zethu, Bani, Bōni, Az
gad, Bebai, Adonai, Beggoai, Adin', Ater,
Ezechia, Azur, Odeuia, Aſum, Beſai, A-
reph, Anathot, Nebai, Mechphia, Moſollā,
Azir, Meſizabel, Sadoch, Ieddua, Phelthia,
Anā, Ania, Oſee, Anania, Aſub, Aloes, Pha
leā, Sobech, Reum, Aſebna, Madſia, Ethaia,
Hanan, Anan, Mellucharem, Baana, &
reliqui de populo. Sacerdotes, Leuitę, ianito k
res, & cantores, nathingi. Et oēs qui ſe ſepara-
uerunt de populis terrarū ad legem dei uxo-
res eorū filij eorū & filię eorum oēs qui pote
rant ſapere ſpondētes pro fratribus ſuis, opti
mates eorū, & qui ueniebāt ad pollicendū &
iurandū, ut ambularent in lege dñi quā dede- l
rat in manu Moyſi ſerui ſui, ut facerēt & cu- m
ſtodirēt uniuerſa mādata dñi dei noſtri, & iu n
dicia eius & † ceremonias eius, & ut non dare- o
mus filias noſtras populo terrę, & filias eorū
nō acciperem⁹ filiis noſtris. Populi quoq; ter
rę qui important uenalia. Et omnia ad uſum
c per diem ſabbathi ut uendant, non accipie- p
mus ab eis in ſabbatho & in die ſanctificato.
Et dimittemus annū ſeptimū. Et exactionē q r
uniuerſę manus. Et ſtatuemus ſuper nos prę- s
cepta, ut demus tertiam partem ſicli per an- t
num ad opus domus dei noſtri ad panes pro- v

NIC. DE LY.

CAP. X.

SVper om. er. his. Hîc incipit capitulum ſecundum ſignationem Hieronymi & Hebræorū, vbi primō deſcribitur firma correctiōis, & promiſsio: circa quod modus promittendi prēmittitur. ſecundō declaratur quid promittitur, ibi: Sacerdotes. Circa primum dicitur: d ❡ Super om. er. ſ. peccatis p̄dictis ſimpl'r vitandis. e ❡ Noſipſi percu. i. nos ſimpliciter obligam⁹, & ſcribimus hanc obligationem ad maiorem certitudinem. f ❡ Et ſignant. ſcilicet hanc obligationem ſigillis ſuis. g ❡ Principes no. quia erant principales capitanei in populo, & in eis virtualiter conſiſtebat reliqua multitudo, propter qđ illa obligatio ſe extendebat ad oēs. h ❡ Signato. autem fuerunt Nehemias, Ather. quia fuit binomius, vt ſupradictum eſt ca. viij. & cum eo nominant̄ aliqui de principibus, & de Leuitis, & ſacerdotibus, qui erant principales in populo, & ideo ſignauerunt obligationē pro ſe & pro tota multitudine. k ❡ Sacerdotes. Hîc cōſequēter oſtendit̄ quid ſacerdotes & principales populi nomine ſuo & omniū aliorum promiſerunt domino: qa primō promiſerunt obſeruationē legis generaliter. ideo ſubditur: l ❡ Vt ambu. in le. Et ſequitur: m ❡ Et cuſto. vni. man. q̄ tūm ad moralia. n ❡ Et iudi. eius. quā tū ad prēcepta iudicialia. o ❡ Et cere. q̄ tūm ad ceremonialia. Et ſub iſtis tribus continentur oīa legis prēcepta, vt oſtenſum fuit Exo. ij. ca. Secūdō oſtēdit̄ quid ꝑmiſerunt ſpāliter. ſ. prēſeruationē à cōmiſtiōe cū Gentilibus, à qbus ſe ſeparauerūt, vt dictū eſt ſuprà. & hoc notat̄ cùm dicit̄: Et vt non da. fi. Secūdō promiſerūt in ſpeciali obſeruantiā ſabbathi, quod notat̄ cū dr̄: Populi quoq;. & ſubdit̄: p ❡ Non ac. ab eis in ſab. Hoc eſt in aliјs diebus feſtiuis, in quibus debebant ceſſare ab operibus ſeruilibus, vt in paſchate, pentecoſte, & conſimilibus. q ❡ Et dimit. an. ſine cultura & ſeminatione, & etiā ſine collectiōe: qa dñi cāporum non poterant habere ibi aliquid quaſi proprium, vt habetur Leuit. xxv. ſed illud quod ex decidētibus granis creſcebat de dono dei erat cōmune dominis, pauperib⁹, & beſtiјs. r ❡ Et exactionem vniuer. vt habetur Leuiti. xxv. qa ſeptimo anno debebant debita remittere pauperibus Iudæis; qui nō poterāt ſoluere, & ſeruos Hebrēos, vt habetur Deut. xv. Tertiò promiſerunt ſpāliter cultus debiti continuationem, quod notat̄ cùm dicit̄: s ❡ Et ſtatuemus ſuper nos prēcepta vt demus. ſ. ſinguli capitanei, ter. par. ſi. per. an. i. quolibet anno. t ❡ Ad opus do. Et quid ſit illud opus, oſtenditur cùm dicit̄: v ❡ Ad panes pro. q ponebantur noui quolibet ſabbatho. Et ad

G

H

† fidelitatē, vel firmitatem,

Moraliter. d ❡ Super omnibus ergo his. h ❡ Signatores au. ſ. ſcripturę dictę in fine p̄cedētis capituli. i ❡ Fuerunt Nehemias Atherſatha fili⁹ Achilai &c. Per hanc ſcripturā pōt lex euāgelica conuenienter ſignificari. hanc enim ſcripturam ſignauit ſpiritus ſanctus, primō ſua reuelatione di-

Moraliter

Cap. XI.

A HAbitauerunt autem. Beda. Nunc completa eſt diſpoſitio, quæ mox facta ciuitate inchoata erat, ſed vſq; ad hoc tempus terminari nequibat, nondum recenſito populo, vel expletis ſolennitatibus ſeptimi menſis, qui ſcilicet in ciuitate ſancta, qui in alijs habitarent. ¶ Myſticè autem principes ec-
Myſticè
cleſiæ, quantum culmine potentiæ plebem trãſcendunt, tantum debent vitę meritis trã ſcendere. Reliquę enim ciuitates Iſrael deuotam plebis conuerſationem ſignificant: Habitatio verò Ieroſolymorũ eorũ actus ſpecialiter ſignificat, qui iã ſuperato certamine vitiorũ, liberata mẽte viſioni supernę pacis appropinquãt. vñ: Diligit dñs portas Sion,
Pſal. 86. a.
ſup oĩa tabernacula Iacob. Vñ etiã cõſequẽter decima pars plebis in Ieruſalẽ habitationem ſortit̃, reliquę verò decẽ reſident in vrbib⁹ ſuis: qa perfectorũ eſt. i. eorũ q̃ pcepta decalogi ad integrũ in dilectiõe dei & proximi cuſtodiũt, cęleſtibus ſecretis mẽte pximare, & pacẽ ſummę beatitudinis inter turbines vitæ labentis imitari, cũ in illis qui gene
†determinata ãnuatim,
ralia dei mãdata ſeruãt, pateat ianua ad vitã æternã. Tales em̃ quaſi in ciuitatibus à dño ſibi traditis morant̃: qa in cuſtodia diuinę legis contra inſidias diaboli ſeſe muniũt. De his verò q̃ oĩno mũdo renũtiãt, & dñm ſequunt̃, & velut in arce Ieruſalẽ & pximi tẽplo & arce teſtamẽti inhabitãt: qa grãæ cõditoris ſublimius appropiant, bñdicit vniuerſus populus: quia nõ eis humanę prouidentiæ electione, ſed prouentu ſortis cõtigit habitatio ſanctę ciuitatis, ſicut & cęterarũ poſſeſſio ciuitatũ tpe Ioſue data eſt filijs Iſrael: quia & parua parui, & magna magni non ſui libertate vl̃ induſtria arbitrij, ſed occulti iudicis & largitoris munere percipiunt.

☞ Et in Ie.

Nicolaus de Lyra.

B a ¶ Et ad ſa. ſem. i. iuge ſacrificiũ, qd̃ fiebat omni die mane, & veſpere. b ¶ Et in ho. ſem. in ſab. qa rõne ſolẽnitatis diei fiebãt ſacrificia ſpãlia. c ¶ In calen. i. in nouilunijs. d ¶ In ſo. lege ſtatutis. ſ. paſchate, pentecoſte, & ſimilibus. e ¶ Et in ſan. i. in dieb⁹ q̃ nõ erãt ſtatuti ex lege, ſed ex aliquo diuĩo bñficio poſtea facto, ſicut ſolẽnitas ſortiũ, quã Eſther & Mardochęus ſtatuerunt, vt hr̃ Eſther vlt. & qa ad cultũ tẽpli requirebat̃ ordo debitus miniſtrorũ, iõ ſubditur: f ¶ Sortes ergo mi. quibus nutriebatur ignis cõtinuè in altari holocauſtorũ, cui⁹ nutritio ptinebat ad ſacerdotũ officium, vt hr̃ Leui. vj. Apportatio lignorũ ad officiũ nathinęorũ, vt hr̃ Ioſue. ix. & ſolutio pertinebat ad pplm. iõ ſubditur: g ¶ Inter ſa. & Leui. ſub quibus intelliguntur nathinæi. h ¶ Et popu. ita q̃ p ſortes fuit ordinatũ, qualiter ſacerdotes p hebdomadas & dies nutrirent illũ ignẽ p vices ſibi ſuccedẽtes, & ſilr de officio Leuitarũ & nathinæorum, & eodẽ mõ de ſolutiõe p pplm. i ¶ Sicut ſcri. eſt in Le. Leuit. vj. k ¶ Et vt af. pri. Primogenita propriè dicebant̃ primò nata de animalibus & hoĩbus q̃ fuerunt deo obligata à tpe quo pcuſſit priogenita Aegyptiorũ. Primitiua aũt propriè dicebant̃ illa q̃ de aĩalibus & terrẽ naſcẽtib⁹ ſacerdotib⁹ debebant̃. ſ. l. pars: tñ magis deuoti addẽtes dabãt lx. min⁹ vò deuoti ſubtrahẽtes dabãt. xl. aliqñ tñ accipiunt̃ priogenita p primitiuis ſeu primitijs ſicut hĩc. l ¶ Primoge. ter. no. & ſil'r primitiua pro primogenitis, cũ ſubditur: m ¶ Et pri. fi. no. q̃ redimebant̃. v. ſiclis. n ¶ Et pe. no. de quibus primogenita aĩaliũ immolatitiorum immolabant̃ dño. Primogenita verò

mogenita verò animaliũ nõ imolatitiorũ redimebant̃, excepto pri- C
mogenito aſini, qd̃ mutabat̃ oue loco eius immolãda, & primogenito canis, qd̃ interficiebat̃, put dictũ fuit diffuſi⁹ Exo. xiij. o ¶ Afferre. ſa. ad ga. i. ad locũ vbi talia reponebant̃, p victu ſacerdotũ. p ¶ Et de pa. ter. no. i. fructuũ terrę noſtrę. q ¶ Leui. ad eorũ ſuſtentationẽ. tñ iſti Leuitę de iſtis decimis à pp'o receptis dabãt ptẽ decimã ſũmo ſacerdoti: iõ ſubdit̃. Et Le. offer. de. per. deci. r ¶ Et ibi. e. va. do. i. ad miniſteriũ tẽpli neceſſaria. s ¶ Et ſa. i. miniſtri debiti. t ¶ Et non dimit. ſine debito cultu.

poſitionis, & ad ſacrificium ſempiternum, & in holocauſtũ ſempiternum, in ſabbathis, in calendis, in ſolennitatibus, & in ſanctificatis, & pro peccato, ut exoretur pro Iſraël, & in omnem uſum domus dei noſtri. Sortes ergo miſimus ſuper oblationem lignorum, inter ſacerdotes, & Leuitas, & populum: ut inferrentur in domum dei noſtri per domos patrum noſtrorum, per tempora à †temporibus anni uſq; ad annum, ut arderent ſuper altare domini dei noſtri, ſicut ſcriptũ eſt in lege Moyſi. Et ut afferremus primogenita terræ noſtrę, & primitiua uniuerſi fructus omnis ligni, ab anno in annum, in domo domini, & primitiua filiorum noſtrorum, & pecorum noſtrorum, ſicut ſcriptum eſt in lege, & primitiua boum noſtrorum, & ouium noſtrarum, ut offerrentur in domo dei noſtri ſacerdotibus, qui miniſtrant in domo dei noſtri. Et primitias † ciborum noſtrorum, & libaminum noſtrorum, & poma omnis ligni, uindemiæ quoq; & olei, afferemus ſacerdotibus ad † gazophylacium dei noſtri, & decimã partem terræ noſtræ Leuitis. Ipſi Leuitę decimas accipiẽt ex omnibus ciuitatibus operum noſtrorum. Erit autem ſacerdos filius Aaron cum Leuitis in decimis Leuitarum, & Leuitæ offerent decimam partem decimę ſuę in domo dei noſtri, ad gazophylacium in domo theſauri. Ad gazophylaciũ enim deportabũt filij Iſraël, & filij Leui primitias frumenti, & uini, & olei. Et ibi erunt uaſa domini ſanctificata, & ſacerdotes, & cãtores, & ianitores, & miniſtri, & non dimittemus domum dei noſtri.

Cap. XI.

a HAbitauerunt autem principes populi in Ieruſalem.

...latiõe dictãdo. Scd'ò verò ſignauit eam Chriſt⁹ ĩ cordib⁹ ap'lorũ eã ſcribẽdo, ſicut Moraliter
fuerat pdictũ Iere. xxxj. e. Ecce dies veniũt, dicit dñs: & feriã domui Iſrael & domui Iuda fœdus nouũ, nõ ſcd'm pactũ qd̃ pepigi cũ pribus vr̃is. Ex quo patet q̃ loqt̃ de lege noua. Et ſeqt̃ ibidẽ: Dabo legẽ meã in viſcerib⁹ eorũ, & ĩ corde eorũ ſcribã eã &c. Tertiò ſignauerũt eã euãgeliſtę in volumĩe ſcribẽdo ad mẽoriã futurã. Quartò ſignauerũt eã apl'i alijq; diſcipuli p orbẽ pdicando & miraculis cõfirmãdo. Quitò ſignauerũt eã martyres p cõfeſſiõe actoris euãgelij cõſtãtiſſimè moriẽdo. Sextò ſignauerũt eã doctores ſacri, ipſam cõtra hęreticos defendẽdo. Septiò ſignauerũt eã & ſignãt religioſi pfitẽdo. Nã vltra alios fideles ĩ ſua pfeſſiõe pmittũt ſeruare euãgelica conſilia, ſaltem aliqua. Et ſic lex euangelica ſic ſeptiformiter ſignata, deſignat̃ Apo. v. dicit Io. Vidi in dextra ſedẽtis ſupra thronũ librũ ſcriptũ int⁹ & foris, & ſignatũ ſigillis ſeptem.

NICO. DE LY.

Cap. XI. Diuiſio

HAbitaue. au. Poſtq̃ deſcripta eſt ciuitatis muratio, & muratę clauſio, hĩc cõſeqnter deſcribit̃ ei⁹ populatio. qa ciuitas magna erat reſpectu ppl'i ibi habitare volentis. iõ neceſſariũ fuit ordĩare q̃ habitarẽt in Ieruſalẽ, & q̃ in ciuitatib⁹ alijs. Circa qd̃ priò de- D
ſcribit̃ hęc ordĩatio in gñali, ſcd'ò magis in † paſtarum
ſpãli. ibi: De filijs Iuda. Circa primũ ſciẽdũ, noſtrarum,
q̃ Gẽtiles q̃ habitabãt circa Ieruſalẽ ĩuidia moti inferebãt habitatorib⁹ ei⁹ multas mo- † cubicula
leſtias, vt patet ex pcedẽtib⁹: & iõ pauci vo- dom⁹ & in
lebãt ibi remanere, ppter qd̃ oportuit de- frã,
hoc p ſortes ordĩare, & hoc in tribub⁹ Iuda, Bẽiamin, & Leui. de iſtis eĩ tribub⁹ tenebant̃ ibi aliq̃ habitare ad defenſionẽ ei⁹, ne ab hoſtib⁹ muri iterũ deſtruerent̃, qa ciuitas Ieruſalẽ erat ptim in ſorte Iudę, & ptim in ſorte Bẽiamin, vt dictũ fuit Ioſue. xv. & xviij. & qa tẽplũ erat ibi, cui debebat miniſtrare trib⁹ Leui. De iſtis ergo tribub⁹ fuerũt aliq̃ fortes & magnamini, q̃ ſpõte ſeobtulerũt ad habitãdũ ĩ Ieruſalẽ: & hoc eſt qd̃ dr̃: v ¶ Habitaue. au. prin. i. pricipales in fortitudine & magnanimitate. Qd̃ aũt ſubdit̃: Optimates abſq; ſorte in medio populi habitabãt. nõ eſt in Hebręo, nec eſt de textu, ſed p modũ gloſſæ fuit appoſitũ, & poſtea p impitiã ſcriptorũ textui inſertũ. Inter reliquas vò de trib⁹ tribub⁹ pdictis, q̃ nõ obtulerunt ſe ſponte ad habitãdũ in Ieruſalẽ ordinatũ fuit p ſortes, q̃ decima ps regni Iudę in Ieruſalẽ habitaret, nouẽ autẽ ptes in reliq̃s ciuitatib⁹. & hoc eſt quod dr̃:

Reliqua verò

Moral. v ¶ Habitaue. au. prin. po. Sicut patet ex prædictis: Gentiles in circumitu Iudææ habitantes valde dolebant de reedificatione Ieruſalem, quæ erat metropolis, & quærebant eius ſubuerſionem: non ſic autem erat de alijs Iudææ locis, propter quod periculoſius erat habitare in Ieruſalem

q̃ in alijs

a ❡Et in Ieruſalem. Beda. His verbis oſtenditur, ꝙ vniuerſus E Iſrael, id eſt decem tribus in vrbibus ſuis habitabāt, in quibus etiā ſacerdotes & Leuitæ decretam ſibi ex lege portionem tenebant. De tribu aūt Iuda & Beniamin, quoſcunqꝫ ſors elegit, habitabant in Ieruſalē ſimul, & de ſacerdotali & Leuitica tribu. Tribus eñ Beniamin ibi antiquitus manebat: Tribus aūt Iuda à tēporibus Dauid, cū ipſe etiā eā totius regni metropolim fecit, qbus etiā trib⁹ Leui addita eſt, ex quo illuc arca dei adducta & templū & altare conſtructum eſt. In ſequētib⁹ eñ huius libri inuenies, quia de his tantùm tribubus habitatores Ieruſalem cōputat: quorum omnium etiā ſummam accepit vel annectit, quorum expleto catalogo adiungit, in quibus vrbibus cætera pars earūdē decem tribuum habitauerit. Nā ſequitur: De filiis Iuda 'h a. in Ca. [Infrà co.] ❡Bed. Iudas interpretaī confitens vel cōfeſsio. Beniamin, filius dextræ Leui, additus vel aſſumptus. Quorū omnium tribus partim in Ieruſalem, partim in ſubiectis ciuitatibus à deo ſibi datis habitant: qa multi & diuerſi ſunt profectus fidelium, pro quibus & multę manſiones in cęlis. Alij generalia dei præcepta ſeruare cōtenti ſunt. Nō occidere, ſ. nō adulterari, non furtū facere, & huiuſmodi. [Exod. 20. b.] Alij nituņ apprehendere arcem perfectę vitę, ſed quiſqꝫ pro ſua vocatione gratiam ſui conditoris laudat & confitetur: & ſunt filij regni quod eſt in dextera dei, & ab illo aſſumūtur in vitam, cùm eorum qui ſunt in agro vn⁹ aſſumetur, & alter relinquetur. [Matt. 24. d.]

Reliqua uerò plebs miſit ſortem, ut tolleret unam partē de decem, qui habitaturi eſſent in Ieruſalem ciuitate ſancta: nouem uerò partes in ciuitatibus. a

a ❡Sublimem vitam electorum quam imitando ſequi non poſſumus, cōgaudendo & venerando noſtram facere debemus.

Benedixit autem populus omnibus uiris qui ſe ſponte obtulerant, ut habitarent in Ieruſalem. b Hi ſunt itaqꝫ principes prouinciæ qui habitauerunt in Ieruſalem, & in ciuitatibus Iuda. Habitauit autem unuſquiſqꝫ in poſſeſsione ſua c in urbibus ſuis Iſraël, ſacerdotes, Leuitæ, d a nathinei, & filij ſeruorū Salomonis. Et in Ieruſalem habitauerunt de filiis Iuda, & de filiis Beniamin. De filiis Iuda Athaias filius e Aziam, filij Zacharię, filij Amarię, filij Saphatię, filij Malalehel. De filiis Phares, Iſmaaſia, filius Baruch, filius Coloza, filius Azia, fili⁹ Adaia, filius Ioarib, filius Zachariæ, filius Silonites. Omnes hi filij Phares, qui habitauerunt in Ieruſalem quadringenti ſexaginta † [Octo] nouē uiri fortes. Hi ſunt autē filij Beniamin: Sellum filius Moſollam, filius Ioed, filius Phadaia, filius Golaia, filius Maſia, filius Etheel, filius Iſaia. Et poſt eū Gabbai, Sellai, nongenti uigintiocto. Et † [Ioel] Iohel filius Zechri prępoſitus eorum, & Iudas filius Sēnua ſuper ciuitatem ſecundus. f Et de ſacerdotibus, Idaia filius Ioarib, Iachin, Saraia filius Helciæ, filius Moſollam, fili⁹ Sadoch, filius Meraioth, filius Achitob principes domus dei, & fratres eorum facientes opera templi octingenti uigintiduo. Et Adaia filius Ieroā filius Pheleia, filius Amſi, filius Zachariæ, filius Pheſſur, filius Melchiæ, & fratres eius principes patrum ducenti quadragintaduo, & Amaſſai filius Azrihel, filius Azi, filius Moſollamoth, filius Emmer, & fratres eorum potentes nimis centū uigintiocto. Et prępoſi g tus eorū Zabdihel filius † [Hagedolim] potentium. Et de h i Leuitis, Sebenia filius Aſob, filius Azaricā, filius Aſabia, filius Boni, & Sabathai, & Ioza k beth, ſup omnia opera quę erāt forinſecus in domo dei à principibus Leuitarum. Et Ma l m thania filius Micha, filius Zebedei, filius Aſaph princeps ad laudandū & ad confitendum in oratione, & Becbecias, ſecundus de fratribus eius, & Abda, filius Samuha, filius Galal, filius Idithun. Omnes Leuitæ in ciuitate ſancta ducenti octogintaquatuor. Et ianitores Accub, Telmon, & fratres eorum, qui cuſtodiebant oſtia centum ſeptuagintaduo. Et reliqui ex Iſraël ſacerdo n tes & Leuitæ in uniuerſis ciuitatibus Iuda, unuſquiſqꝫ in poſſeſsione ſua, & nathinæi

Nicolaus de Lyra.

a ❡Reliqua vero. Quod autem ſequitur: Decima pars populi eligatur, vt habitet in Ieruſalē: quia vrbs vacua erat, non eſt in Hebręo F ſed appoſitum fuit ꝑ modum gloſſę: & poſtea inſertum eſt textui, ſicut & de alio prædictum eſt. b ❡Benedixit autem. imprecando eis bona, eò quòd ſponte ſe offerebant periculis pro ciuitate ſācta. c ❡Habitauit autem vnuſ. quia illi qui erant de regno Iſrael, qui captiuatis alijs per Salmanaſar euaſerant, & tamen poſtea cum regno Iudæ captiuati fuerant per Nabuchodonoſor, & cum eis redierant de licentia Cyri, prout dictum fuit Eſdrę. j. nō ſunt coacti per ſortes habitare in Ieruſalem: ſed dimiſsi ſunt ire ad poſſeſsiones ſuas pro ſua volūtate: tum quia erant pauci: tum quia non ſic tenebanī ad cuſtodiam ciuitatis Ieruſalem, ſicut illi de tribubus prędictis, vt patet ex prædictis. d ❡Sacerdotes, Leui. Qui deſcenderūt de Gentilibus, vt dictum fuit ſuprà Eſdrę. ij. De omnibus iſtis illi qui nō erant neceſſarij pro miniſterio templi & cuſtodia ciuitatis, fuerunt dimiſsi in vrbibus alijs. e ❡De filiis Iuda. [Diuiſio] Hìc deſcribitur ordinatio prædicta magis in ſpeciali, & primò quantùm ad habitantes in Ieruſalem, ſecundò quantùm ad habitantes in alijs ciuitatibus, ibi: Et reliqui ex Iſrael. Circa primum ponuntur nomina principalium & ſumma omnium, tamen per partes, & primò quantùm ad illos de tribu Iuda, G cùm dicitur: De filiis Iuda Athaias filius Azia &c. Et patet litera. [Diuiſio] Secundò quantùm ad illos de tribu Beniamin, cùm dicitur: Hi ſunt autem filij Beniamin &c. Et patet litera vſque ibi: f ❡Sennua ſuper ciuitatem. ſcilicet ab illo qui erat principalis in ciuitate. Tertiò quātùm ad illos de tribu Leui, cùm dicitur: Et de ſacerdotibus Adaia filius Ioarib &c. Et patet litera vſqꝫ ibi: g ❡Et prępo. eo. i. principalis ſuper eos & ordinator. h ❡Zabdihel filius potentium. In Hebræo habetur, magnorum: quia erat de parentibus potentibus, & magnis. i ❡Et de Leuitis &c. ſimplicibus qui miniſtrabant ſacerdotibus Sebenia &c. Sequitur. k ❡Et Ioſabeth ſuper omnia opera quę erant. Quia de his quæ erant intra templum intromittebant ſe ſacerdotes. l ❡A principibus. fuit ſupple iſte Iozabeth ad prędicta deſtinatus. m ❡Et Mathania filius Micha &c. princeps ad laudandum & cōfitendum in oratione, & Bechecia ſecundus de fra. quia erat præceptor. n ❡Et reliqui ex Iſrael ſacerdotesī. Hìc deſcribiī prędicta ordinatio in ſpeciali, quantū ad habitantes extra Ieruſalem. Et patet litera vſque ibi: Qui habi

[Moraliter] ✻quàm in alijs ciuitatib⁹ & villis: & tamē magis neceſſarium erat, quòd eſſent ibi plures & fortiores habitatores qui poſſent eam defendere cōtra impugnatores. Ad habitandum autem ibi aliqui de populo ſponte ſe obtulerunt, & illi dicuntur in textu pricipes & optimates & de ipſis dicitur ibidem, ꝙ populus eis bene H dixit. Sed quoniam iſti non erant in numero ſufficiēti pro cuſtodia ciuitatis, iō de reliquo populo ꝑ ſortes fuit ordinatum, quòd decima pars in Ieruſalem habitaret. Igitur per Ieruſalem ſic impugnatam ſignificari poteſt quælibet eccleſia, vel ciuitas vel reſpublica iniuſtè impugnata. Illi verò qui ſponte ſe offerunt ad eius defenſionem, dicuntur principes, id eſt domini ſuarum paſsionum: quia timore periculi corporalis non retrahūtur à bono virtutis: nec per conſequens ſuperantur à paſsionibus alijs. quia ſicut dicit Auguſtinus non eſt conſentaneum rationi, vt qui metu non frangitur, cōcupiſcentia frangi dicatur. etiam optimates, id eſt optimi de populo. quia ſequuntur dictamen rationis rectæ, quæ vt dicit Philoſoph⁹, ſemper ad optima deprecatur. Illis etiam benedicit populus, quia benedicti ſunt à deo & hominibus. Per hoc autem quòd aliorum decima pars compulſa fuit per ſortes ad habitandum in Ieruſalem pro eius defenſione, oſtenditur, quòd pro defenſione eccleſiæ iuſta vel ciuitatis ſeu reipublicæ compellendi ſunt aliqui, ſi ſit neceſſe. quia tamen talis defenſio eſt opus virtutis: ideo ſignificatur per decimam partem, quæ ſignat perfectionem.

Cap. XII.

A Hi ſunt au. Beda. Hîc principe
ſacerdotū vnâ cū fratribus ſuis
i. minoribus ſacerdotibus & Le
uitis deſcribunt̃, q cū Zoroba-
bel & Ieſu filio Ioſedec de captiuitate Baby
lonica aſcenderunt: quibus explicatis adiun
gunt̃, & illi q extunc in principatū ſacerdo
tū ſibimet inuicē vſq; ad initiū regni Mace-
donum ſucceſſerunt. Sequitur enim: Ioſue
ge. Iedda verò q in his vltimus ponit̃, ſcri
bit Ioſephus tpe Alexādri magni principē
fuiſſe ſacerdotū, occurrētēq; ei cū fratribus
ſuis humiliter & honotificê ſuſceptū: quem
ipſe Iaddū noīat, & dicit eſſe patrem Onię
1. Mach. 10. ſacerdotis magni. de quo in libro Macha-
bęorū ſcribit̃. nō q hui⁹ cōditor libri Nehe
mias ad illa vſq; tpa viuere in carne potue-
rit: ſed qa infantiā ei⁹ nouit, q lōgo tpe poſt
mortē eius ad ſacerdotium peruenerit. Nā
†i. vitulis & infrà in fine hui⁹ libri filiorum Ioiada filij Heliab
mentio eſt, q vnus ex eis gener fuerit Sana-
ballat Honoritis, cui⁹ quidem generi no-
men tacetur. ſed quia Ioiada auus eſt Ieddæ
cōſtat generum de quo ſermo eſt patrē eiuſ
dem Ieddę aut patruū fuiſſe: ideóque illum
ſuperſtite adhuc Nehemia naſci potuiſſe.
In diebus

Nicolaus de Lyra.

a Qui habi. Non eſt nomē turris q̄
propinqua erat templo, vt dictū eſt. ſ. ca. iij.
ſed eſt nomē villę extra Ieruſalē. ſicut em̄ de
ſacerdotibus & Leuitis aliq habitabāt in Ie
ruſalem, & aliqui extrâ, ſic & de nathinæis.
b Et epi. in Ie. Azi in Hebræo hr̃: Et
præpoſitus Leuitarum &c. quia ſoli ſacer-
dotes erant pōtifices ſeu epī propriè loquē
do. habentes tñ ſuper ſe vnum tantùm ſum
mum pōtificem. & ideo q iſte Azzi dicitur
hîc eps Leuitarū, hoc eſt extēſo noīe inq̄tū
eis p̄erat tanq̄ præpoſitus. Epus ei dicit̃ ab
ἐπί epi, qđ eſt ſuprâ, & σκόπος ſcopos, inten
tio, quaſi alijs ſupraintēdēs. c De filiis
B Aſaph. p̄ceptū qppe regis. ſ. Dauid. d Su
per eos. qa ordinauerat cātores de filijs A
ſaph, vt hr̃. j. Parali. xxv. e Iuxta om.
ver. quia populus diſpoſuerat per ſortes, q
habitarent in Ieruſalē, & q extra. Rab. Sa. ex
ponit hoc de rege Dario, q ordinauerat, vt
dicit q neceſſaria adminiſtrarentur per ſin
gulos dies cantoribus de ſumptu ſuo. & p
quem deberet hoc fieri ſubiungitur, cùm di
citur: Et Phathaia filius Meſezebel, de
filiis Zara. id eſt Zaræ filij Iuda: quia ge
nuit Phares & Zaram de Thamar. Matth.
j. In ma. regis. id eſt ſecundum ordinatio
nem Darij regis. Iuxta om. ver. i. ſecundū
ordinē rē exhibēdā populo. ad hoc em̄ erat
ordinatus iſte Meſezebel, vt qcquid de ſum
ptu regis erat adminiſtrandū populo, per
manum eius fieret, & videtur melior iſta ex
poſitio. f Et in do. per. Hîc incipit ver
ſus ſcd'm Hebręos vbi ſic habetur: Et in vil
lis campeſtribus de filijs Iuda &c. Hîc cōſe-
quēter oſtēdit̃ q loca inhabitauerūt filij Iu-
da extra Ieruſalem. & patet litera vſque ibi:
g Et man. in Ber. Berſabèe autē eſt in
termino ſortis Iudę verſus auſtrū. vallis autē
†Ieſue Ennon in termino eiuſdē ſortis verſus aqui
lonem: & per hoc intelligit̃ q habitauerunt
in locis intermedijs. h Filii au. Ben. Hîc
agitur de locis extra Ieruſalē habitatis â fi-
lijs Beniamin, & patet litera vſq; ibi: i Et
Ono val. ſic noiata fuit, eò q â principio
manebāt ibi artifices. k Et de Leuitis
por. i. de tribu Leui aliqui manebant extra
Ieruſalē in vtraq; ſorte. ſ. in ſorte Iudę & in
ſorte Beniamin: quia non habebant ſortem
ſibi propriā aſsignatam.

qui habitabant in Ophel, & Siaha, a
& Gaſpha. De nathinæis, & epi- b
ſcopis Leuitarum in Ieruſalem,
Azzi filius Banni, filius Aſabiæ,
filius Mathaniæ, filius Michæ.
De filijs Aſaph cantores in mi- c
niſterio domus dei. Pręceptum
quippe regis ſuper eos erat, & †or d
do in cantoribus per dies ſingu-
los, & Phathaia filius Meſeze-
bel, de filiis Zara, filij Iuda in ma
nu regis, iuxta omne uerbum po e
puli, & in domibus per omnes re f
giones eorum. De filiis Iuda ha-
bitauerunt in Cariatharbe, & in
† filiabus eius, & in Dibon, & in
filiabus eius, & in Capſeel, & in
uiculis eius, & in Ieſue, & in Mo-
lada, & in Bethphaleth, & in A-
ſerſual, & in Berſabee, & in filia-
bus eius, & in Siceleg, & in Mo-
chona, & in filiabus eius, & in Rē
mon & in Sara, & in Ierimuth,
Zonoa, Odollā, & in uillis earū,
Lachis & regiōibus ei⁹, Azeca, &
in filiabus eius. Et manſerunt in g

a Quę eſt ad auſtralem plagam ſcilicet terminus tribus Iudæ. b Quę eſt ad aquilonem terminus Iudę iuxta Ieruſalē ad orientē.

Berſabee uſq; ad uallem Ennon.
Filij aūt Bēiamin Ageba Mech h
mas & Hai, & Bethel, & filiabus
eius, Anothot, Nob, Anana,
Aſor, Rama, Gethai, Madid, Se-
boī, Neballath, Lod, & Ono ual i

a Significat q in poſſeſsione filiorum Iuda & Beniamin Leuitæ ſortem extra decretū legis acceperunt

le artificum, & de Leuitis portio- k
nes Iudæ & Beniamin.

Cap. XII.

a Hi ſunt autē ſacer- l
dotes & Leuitæ,
qui aſcenderunt
cum Zorobabel
filio Salathiel, &
Ioſue, Saraia, Ie-
remias, Eſdras, Amaria, Mel- m
luch, Hattus, Sechenias, Reum,
Merimuth, Addo, Genthon, A-
bia, Miamin, Madia, Belga, Se-
meia, & Ioarib, & Idaia, Sellum:
Amoch Elceia, Adaia. Iſti princi
pes ſacerdotum & fratres eorum
in diebus Ioſue. Porrò Leuitę, n
†Ieſua, Bēnui, Cedmihel, Sarabia,
Iuda, Mathanias, ſuper hymnos
ipſi & fratres eorum, & Becbecia, o
atq; Ethāni, & fratres eorū unuſ-
b quiſq; in officio ſuo. Ioſue autem p q
genuit Ioacim, & Ioacim genuit r s
Eliaſib, & Eliaſib genuit Ioiada, & t
Ioiada genuit Ionathā, & Ionathā v

Cap. XII. C

Hi ſunt au. Poſtq̄; deſcripta eſt
ciuitatis Ieruſalē populatio
hîc cōſequenter & vltimò de ² Diuiſio
ſcribit̃ eiuſdē dedicatio. Circa
quā primò ponunt̃ q̄dā pręā
bula, ſcd'ò dedicatio ipſa, ibi: In dedicatiōe
aūt. tertiò q̄dā ad ipſam ſequentia, ibi: Receſ
ſerunt quoq;. Circa primum ſciendum, q † cōſtitutū
iſta dedicatio erat principaliter agenda per i. cibus con
ſacerdotes & Leuitas, & ideo deſcribit̃ hoc ſtitutus &
â principio redit⁹ captiuitatis Babylonicę, quotidian⁹
vſq; ad tpſ dedicationis & etiā vltrâ. & pri cantoribus
mò ponunt̃ illi q fuerunt tpe Ioſuę, qui cū
Zorobabel aſcēderūt de Babylone, cùm di
citur: m Ioſue Sa. Ie. Iſte Eſdras fuit ille,
qui ſcripſit librum Eſdrę, quia primò venit
Ieruſalem cū Zorobabel, ſed poſtea redijt
ad regem vt plures Iudęos ſecum adduce-
ret, & â rege ampliores gratias impetraret.
n Iſti principes ſacerdotum, & fra
tres eorum in debus Ioſue Porro Le
uitę, Ieſua, Bennui. i. principales, ideo ex
preſſè ſunt nominati. o Et fra. eorum.
Iſti erant minus principales ſacerdotes: ideo
ſub nomine cōi exprimunt̃. Et eodem mo-
do dicendum eſt de Leuitis & eorum fra-
tribus, qui fuerunt tempore Ioſue. de qui-
bus ſubditur: Porro Leuitæ Ieſua. ſubdi
tur; p Ioſue au. Hîc conſequenter
deſcribitur genealogia ſummorum pon-
tificū à Ioſue vſq; ad Iaddum, qui fuit ſum-
mus ſacerdos tempore Alexandri magni,
cùm dr̃: Ioſu e au. Iſte alibi nominat̃ Ieſus
filius Ioſedec, Ioſedec em̄ ſummus ſacerdos
ductus fuit in captiuitatem Babylonicam,
vt habetur. ij. Parali. capit. vlti. & Ieſus eius
filius poſt captiuitatē Babylonicam fuit pri
mus qui functus eſt ſummo ſacerdotio.
q Genuit Io. Iſte autem vocatur Elia-
chim Iudith. iiij. & ſub eo dicitur illa hiſto-
ria fuiſſe. r Et Ioa. ge. & iſte fuit ſummus
ſacerdos circa finem vitę ipſi⁹ Nehemię, vt D
habetur infrâ ſequenti capi. s Et Elia
ſib genuit. Hic vocatur Iudas à Ioſepho
Iudaicę antiquitatis. xj. libro. t Et Ioia
da genuit Ionathan. Hunc Ioſephus no
minat Iohannan ibidem. v Et Iona-
than genuit Ied. quem Ioſephus nomi-
nat Iaddum, vt ſuprà. De iſto dicit̃ Ioſeph⁹
quòd cùm Alexander iratus contra Ieruſa-
lem veniret ad deſtruēdam ipſam, eò quòd
Iaddus reſponderat ei per nuntios, quòd
viuente Dario non poterat frangere iura-
mentum quod habebat cùm ipo, dominus
ſibi in ſomnis apparuit dicens, quòd non
timeret, ſed portas aperiret & obuiaret Ale
xandro indutus ornamentis pontificali-
bus, & ſimiliter alij ſacerdotes in veſtibus
albis, quem cùm vidiſſet Alexander ve-
nientem ſibi obuiam, deſcendit de equo
faciens ſibi reuerentiam, & tunc principes
Alexandri mirati ſunt credentes men-
tem eius

Moraliter

Moraliter. l Hi ſunt autem ſa
cerdotes & Leuitæ qui aſcenderunt
cum Zorobabel filio Salathiel. Io-
ſue Saraia Ieremias &c. Genealogia
ſequentium non ponitur hîc niſi ratiōe de
dicationis muri Ieruſalem, quæ per ſacerdo
tes & Leuitas erat principaliter agenda. Et
quoniam dedicatio eſt applicatio ad diui-
na, ideo per hoc ſignificatur, quod homi-
nes laici per ſacerdotes & alios eccleſiæ mi
niſtros ad diuina ſunt applicandi per exem
pla ſanctę vitæ, & p verba ſanæ doctrinæ.
In dedica-

E a ❡In diebus &c. Beda Deſcripta eſt ſucceſsio principū ſacerdotum & Leuitarū,qui illo tēpore fuerūt,vt ſcire poſsimus,quia cōgregato in Ieruſalē ciuiū numero copioſo,ſacerdotū quoq; & Leuitarū cœtus fuerit egregius,qui ad miniſteriū tēpli & altaris ad cōſiſtendū & laudandū deū ad cuſtodiā eiuſdē tēpli & ciuitatis, & ad plebē erudiendā ſufficerent. Nec ſine myſterij ſacratioris intelligentia factū eſt,ꝙ reędificata ciuitas tantā ciuiū copiā in omni gradu & ordine meruit, quātā ꝑdidiſſe non legit. Sic enim ſępe eccleſia ex detrimentis maiora recipit incremēta,cū vno per incuriā lapſo in peccatū,plures exēplo eius territi ad perſiſtendū in caſtitate fidei cautiores fiunt. Sępe ijdē q peccauerūt maiores poſt actā pnīam bonorū operū fructus ferūt,ſępe ab hæreticis vaſtata eccleſia,poſtq; inſtātia doctorū catholicorū lucē veritatis recipit,plures ad cognoſcēdā, & tuendam , rationē veritatis filios ꝓcreauit. Nunq; eīm Athanaſius, Ambroſius,Hilarius,Auguſtinus,& cæteri tales,tot & tā magnificos tractatus conderēt, ſi non contra fidem rectam fuiſſet multifarius hęreticorū error obortus. Sed dū hęretici mendaciū teſtimonijs ſcripturarū aſtruere nitebanī,coacti ſunt patres illos earundē ſcripturarū autoritate refellere,& eas quō rectè intelliganī diſſerere. Vn̄ nos eorū ſcripta relegētes,quaſi ad portas & veſtibula ciuitatis ac tēpli cuſtodes vigilantiores,quaſi ad officiū altaris & hoſtiarū dn̄i copioſiores accipimus miniſtros:qa perillorū ſermones ad cuſtodiā fidei & bonę actionis,& ad

Myſticè ſeruiendū intētius cōſpectui diuinę maieſtatis erudimur. Pōt etiā hoc de pſecutiōe Gētiliū,qua eccleſia ſæpe cōcuſſa eſt,myſticè accipi:quę occaſione martyrū videbaī fundi tus eſſe deleta:ſed eis in occulto coronatis melius conſtruebatur,quorum etiam poſt mortē clareſcentibus miraculis,maior ad cōfeſsionē fidei populus cōfluebat,donec ipſe apex mundani imperij Chriſti iugo collum ſubdidit,vt ſtatus ſanctę ciuitatis.i.eccleſiæ

F diu à regibus & principibus impugnat⁹,eorundem adiuuaretur & propagaretur inſtantia,ſicut Ieruſalem reges Chaldæorum qui interpretantur feroces,vel quaſi dæmonia ſubuerterunt,ſed reges Perſarum qui interpretanī tentati,amica prouiſione reſtaurant,& debito honore exaltant. b ❡In dedicatione autem muri Ieruſalem requiſierunt &c. Beda. Iamdudum ædificata erat ciuitas,ſed non decebat eā dedicari,priuſq; habitatoribus aggregatis miniſtri templo idonei & portis ac veſtibulis cuſtodes eſſent deputati. Facta autem ciuitas ſancta dedicatur,cum impleto in fine ſeculi numero electorum , eccleſia vniuerſaliter in cælum ad viſionem conditoris ſui introducitur , cuius vitæ deſiderijs quoties in hac vita ſuſtollimur,quaſi de futura noſtræ ciuitatis dedicatione lætamur:vnde & biſaria dedicatio pōt accipi, interim ſcilicet in ſpe deſiderantium & mundantium oculos cordis,quibus deum videant,tūc in re ipſa fruentium diuina viſione beatorum hoim in corpibus ſpiritualib⁹ inter angelica agmina. c ❡Et in cymbalis. Cymbala,pſalteria,& citharę,poſſunt corpora iuſtorū iam tunc immortalia intelligi,in quibus ſuauiſsimos ſonos domino ſunt reddituri. In præſenti quoq; vita Leuitæ congregantur in Ieruſalem,cum memoria ſupernæ pacis fideles accenſi,totam in ea mentis ſuæ delectationem collocant;& de ea quam ſe percepturos ſperant,æternam in cælis hæreditatem,etſi nondum intuēdo,ſaltem deſiderando lætantur,ſecundum illud:Lętamini in domi-

Pſal.31.c. no,& exultate iuſti,& gloriamini &c. Faciūt enim dedicationem in cantico & gratiarum actione cum lętantes in domino quicquid aduerſi vel proſperi occurrerit excipiunt, faciunt in cymbalis, pſalterijs,citharis, cūm gratos operum ſonos ſed aures dei aſcendere faciunt,& corda proximorum ad amorem eius accendunt &c.

☞Filij cantorum

a genuit Iedda. In diebus autem a
Ioacim erāt ſacerdotes & princi- b
pes familiarum,Saraia, Maaria,
Ieremia,Hanania,Eſdra,Moſollam, Amaria, Iohānan, Milico, Ionathan, Sebenia, Ioſeph, Haran, Edna, Maraioth, Helci, Adaia,Zacharia, Genthon,Moſollam, Abia, Zechri,Miamin, & Moadia,Phelthi,Belga,Sammua,Semaia, Ioanathā, Ioarib, Mathanai,Iadaioa,Azzi,Sellai, Celai,Mochober, Helciæ, Aſebia,Idaia, Nathanahel. Leuitę in c
diebus Eliaſib, & Ioiada,& Ionathan & Ieddoa, ſcripti principes d e
familiarum & ſacerdotes † in re- f
gno Darij Perſę. Filij Leui prin- g h
cipes familiarum ſcripti in libro
uerborum dierū, & uſq; ad dies i
Ionathan filij Eliaſib. Et princi- k
pes Leuitarum Haſebia, Sere- l
bia,& Ieſue filius Cedmihel,& fratres eorum per uices ſuas, ut laudarent & confiterentur iuxta pręceptum Dauid uiri dei, & obſeruarēt ęquè per ordinem. Matha- m
nia,& Becbecia, & Obedia,Moſollam, Telmon,Accub, cuſtodes portarum & ueſtibulorum ante portas: hi in diebus Ioacim filij Ioſue, filij Ioſedec,& in diebus Nehemię ducis, & Eſdræ ſa-
b cerdotis ſcribęq;. In dedicatione n

a ❡Spirituales ſcilicet aſſumptos in fortem regni. ❡Quia mittet filius hominis angelos ſuos & congregabit electos a quatuor ventis.

autem muri Ieruſalem requiſie- o
runt Leuitas de omnibus locis

a ❡Cæleſtem. ❡In æternę ſcilicet perceptione vitę inuicem congaudentes & gratis agentes ei cuius dono illam ciuitatem intrare meruerunt.

ſuis, ut adducerent eos in Ieruſalem: & facerent dedicationem & lætitiam in actione gratia-
c rum, & cantico, & in cymbalis, pſalteriis, & citharis. Con-

tem eius ludificatā,ꝓpter quod Parmenius Alexādro familiaris G
quęſiuit ab eo,cur hoc feciſſet:& reſpōdit, ꝙ cū eſſem adhuc in Macedonia, & cogitarem quō Aſiam mihi ſubiugarē, apparuit mihi deus in tali effigie & dixit,ꝙ ſecurè tantū negotium acciperem,& ꝙ ipſo duce cōplerē;propter qđ deum q mihi apparuerat in hoīe veneratus ſum,tenens firmiter quod ſicut pcepit,ita promiſſum adimpleuit. a ❡In die au. Ioa. Hîc conſequenter agitur de ſacerdotibus qui fuerunt tempore Ioacim filij Ioſue,cùm dicitur: b ❡Sacerdotes & prin. fa. ſcilicet ſacerdotaliū. Saraia Maaria &c. in aliquibus libris ponūtur iſta nomina in genitiuo caſu, & ſic conſtruuntur cum eo quod præponitur,& principes familiarum,quarū ſupple.ſ. Saraię Maarię,& ſic de alijs. c ❡Leuitæ &c. Hîc agitur de his qui fuerūt ſub alijs ſummis ſacerdotib⁹ ſequentibus prædictum Ioacim.& hoc eſt quod dicitur:Leui.in die. iſte.ſ. noīatus eſt Ionathan. d ❡Et Ied. iſte.ſ. noīatus eſt Iedda.quia nomina Hebraica frequēter variātur in principio vel in fine vel in vtroque,ſicut & Latina,vt frequenter dictum eſt ſuprà. e ❡Scripſi princi.fa. per nomina ſua in libris genealogiarū ſuarū, licet non ſint hîc expreſſa. f ❡In regno Da. i. Dario regnante,qui eſt de genere Perſarū, ſub quo conſummatum fuit templum, vt habetur ſuprà Eſdræ.vj. g ❡Filii Le- † vſq; ad regnum
ui. Hîc reuertitur ſcriptura ad deſcribendū Leuitas qui fuerunt tempore Ioacim:quia ſuprà deſcripſerat ſacerdotes ſui tpis, dicit ergo:Filii Leui.ſ.qui ſequunī. h ❡Principes fa. ſcri.ſ.j.Para.xxv.non quia iſti q ſequuntur, ſint ibi ſcripti in proprijs perſonis,ſed in patribus ſuis:& quia ordines Leuitarum ibi ſunt deſcripti ad quos iſti reſtituti ſunt tpibus illis poſt reditum captiuitatis. i ❡Et vſq; ad dies. quia iſti vel ſaltem aliqui eorum vixerunt vſq; ad tempus quo Ionathā fuit ſummus ſacerdos.& dicitur filius Eliaſib.i.nepos:quia fuit filius Ioiadę filij Eliaſib,vt patet ex dictis ſuprà. eo. capit. H
k ❡Et prin Leui.i.principales inter eos ſunt iſti. l ❡Haſebia Serebia. vt hr̄ j.Par.xxv. m ❡Et obſerua.æque.i. ſibi ſuccedentes per vices ſecundum ordinationem Dauid. Cętera patēt ex dictis. m ❡In de.au. Præambulo deſcripto,hîc cōſequēter deſcribitur ciuitatis dedicatio. Circa quā primò ponitur præparatio populi. ſecundò dedicatio muri,ibi:Aſcendere autem feci. tertiò oblatio ſacrificij,ibi:Steterūntque. Circa primum dicitur: o ❡Requiſierunt Leuitas de omnibus. vt ſolennius fieret dedicatio. Et patet litera vſque ibi:

Et mundati

Moraliter

✱ n ❡In dedicatione muri &c. Secundum moralem ſenſum per Ieruſalem fidelis anima deſignatur , vt ſuperius dictum eſt frequenter. Murus autem eſt clauſura virtutum,qui murus dedicatur quando virtutum actus ad deum applicantur. hoc autem fit per hoc,ꝙ apud ipſum meritorij efficiuntur.& hoc eſt,cùm à charitate imperātur & ex charitate exercentur,ſine qua nihil eſt meritorium vitæ æternę. j.Corin.xiij.a. Si habuero oēm fidē,ita vt mōtes transferam,charitatem autem non habuero,nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas.& ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam:charitatem autem non habuero,nihil mihi prodeſt. Charitas patiens eſt,benigna eſt &c. In dedicatione verò muri fuerunt duo laudātium chori,per quos ſignantur vires duplicis partis animæ, ſcilicet intellectiuę, & ſenſitiuæ,quæ pro beneficijs à deo collatis debent ad eius laudem inſurgere. ſecundum illud Pſalm.lxxxiij.a. Cor meum & caro mea exultauerunt in deum viuum. Vel per duos choros ſignificari poſſunt duo genera virtutum,ſcilicet intellectualium,& moralium.

✱Et fuerunt

a gregati ſunt autem filij cantorum, & de campeſtribus circa Ieruſalem, & de uillis Netuphati, & de domo Galgal, & de regionibus Geba & Aſmaueth: quoniam uillas ædificauerunt ſibi cantores in b circumitu Ieruſalem. Et mundati ſunt ſa a cerdotes & Leuitæ, & mundauerunt po b pulum, & portas, & murum. Aſcendere c d c autem feci principes Iuda ſuper murum,

a ¶ Iudæorum ſcilicet & gentium deum in ſuperna patria laudantium, quod etiam in hac vita quotidie geritur.

d & ſtatui duos magnos choros laudãtiũ. e

a ¶ Quia iuſti ad vitam æternam recte conuerſando & in præſenti feſtinant, & in futuro peruenient.

Et ierunt ad dexteram ſuper murum ad f portam ſterquilinij. Et iuit poſt eos Oſa g ias, & media pars principum Iuda & A h zarias, Eſdras, & Moſollã, Iuda, & Ben e iamin, & Semeia, & Ieremia. Et de filiis i ſacerdotum in tubis, Zacharias filius Ionathan, filius Semeiæ, filius Mathaniæ, filius Michaię, filius Zechur, filius Aſaph & fratres eius Semeia & Azarel Malalai, Galalai, Maai, Nathanahel, f & Iuda, & Anani, in uaſis cantici Da k g uid uiri dei, & Eſdras ſcriba ante eos in h porta fontis. Et contra eos aſcenderunt

a ¶ Manu fortis & aſpectu deſiderabilis.

in gradibus ciuitatis Dauid, in aſcenſu

a ¶ Quæ eſt omnes iuſti, qui gratia conditoris implentur, & ab ipſo habitantur.

i muri ſuper domũm Dauid & uſque ad l portam aquarum ad oriẽtem. Et chorus m

¶ Deo — a ¶ Vt alter alterum incitaret.

ſecundus gratias referẽtium ibat ex ad n

A a ¶ Filij cant. Imitatores. ſ. eorum qui deuota & hilari mente domino familiari, & verbum eius aliis prędicando cãtare ſtuduerunt. Qui ſibi villas faciunt in circumitu Ieruſalem, cùm in vicinia ſupernę patrię ſublimi corde habitant, dicentes: (Phil.3.d.) Noſtra autẽ conuerſatio in cælis eſt. faciunt autem eaſdem villas in campeſtribus circa Ieruſalem, cùm tantò magis ſe in deum dilatato corde humiliant, quantò ſuauius ſublimitatis gloriam guſtãdo contingunt. Qui omnes & nunc profectibus operũ viritim ad cæleſtem patriam congregãtur, & in ipſo tempore dedicationis, id eſt perpetuę remunerationis ibidem pariter vniuntur. b ¶ Et mundati. Beda. Iuſtus omnino ordo, vt doctores qui populum mundare deſiderant prius mũdẽtur, caſtigent corpus, & ſeruituti ſubijciant, ne fortè alijs prædicantes reprobi inueniantur. (1.Cor.9.d.) Mundati ſunt autem ſacerdotes & Leuitę orationib⁹ & victimarum oblationibus, & continendo ab vxoribus. Mundauerunt autem populum eandem continentiam p̃dicando. Mundauerunt portas & murum, cum tubis & canticis pſalmorũ comitãte populo circũeũdo, & expleto circũitu victimas ꝓ ſtatu ciuiũ & ciuitatis offerendo. Sed & nunc quoq; qui eccleſiæ præſunt in ſpirituale miniſteriũ à domino aſſumpti, quò maiorẽ dedicationis noſtrę, quæ in reſurrectiõe noſtra futura eſt, memoriam gerũt, eò magis ſeipſos & ſibi commiſſos mundare & ſanctificare contendunt: ne quis fortè non habens veſtem nuptialem, à cõmuni ſanctę ciuitatis iucunditate eijciatur, & victis manib⁹ & pedibus ĩ tenebras exteriores mittatur. (Mat.22.b.) c ¶ Principes Iuda. i. confeſsionis vel laudis perfectiores ſunt eccleſiæ doctores, B qui in dedicatione ciuitatis ſuper murum aſcẽdunt: quia in tempore tribulationis generalem eccleſiæ conuerſationem altius viuendo tranſcendiſſe probantur. De his eñ dicitur: (Eſa.62.c.) Super muros tuos Ię. cõſti. cu. &c. Iure ergo qui nũc muris eccleſię tanq̃; vigiles præſunt, tunc quoq; eiſdem gloria remunerationis præminebunt. d ¶ Et ſtatui duos choros. Vel ſpurcitiam peccatorum in p̃ſenti de eccleſia correctius viuendo, & errantes corrigendo expurgent, & in futuro qui corrigi noluerunt, iudiciaria poteſtate de ciuitate domini, id eſt ab ingreſſu patrię cæleſtis expellant. Vel chori laudantium ad dexteram euntes ſuper murum ad portam ſterquilinij aſcendunt, dum eos dignos laude prędicant qui omnem immunditiam de eccleſia prędicando, arguendo, excommunicando eliminant. e ¶ Et de filijs ſacerdotum in tubis. In hac vita filij ſacerdotum in dedicatione ciuitatis dei tubis canunt, qui ad memoriam patrię cæleſtis corda auditorum prædicando ſuccendunt. f ¶ In vaſis cantici Dauid. Quia non ſuo ſenſu vel deſiderijs innituntur, ſed patrum & prophetarum vitam & doctrinam per omnia ſequentes verbo prædicationis inſiſtunt. g ¶ Et Eſdras ſcriba. Quia in omnibus quæ agunt verba ſanctę ſcripturæ prę oculis habẽt, quibus ducibus ad ingreſſum vitæ eternæ perueniant, vt inebrientur ab vbertate domus dei, & torrente voluptatis eius, (Pſa.35.b.) apud quem eſt fons vitæ & cętera. h ¶ Et contra eos aſcenderunt in gradibus ciuitatis. Beda. Cùm ciuitas ædificaretur dictum eſt; quia qui portam fontis ædificauerũt, ipſi menſuram ſui operis vſque ad gradus qui deſcendunt de ciuitate dei perduxerunt. Ibi ergo deſcenſio gradum de ciuitate, hîc cùm dedicatur ciuitas, aſcenſio nominatur. & ſicut etiam ibi cum hoſte certamen gerebãt, hîc deuicto hoſte lætitia celebratur: quia ſancti qui in præſenti humiliantur: ſub potenti manu dei in futuro exaltabuntur: qui nunc muros eccleſiæ in terra de viuis lapidibus, id eſt ſanctis animabus in afflictione & periculis & vigilijs multis ædificant, tunc completo ædificio & ad cælum leuato gaudentes ad contemplandam dei claritatem aſcendũt. Et cõtra eos &c. Non contrarietate ſcilicet diſtãtię, ſed occurſu conſonantię, qua electi in hac vita ſeſe ad amorem dei accendunt, & in illa perfectius eum in ſua inuicem beatitudine congaudẽtes abſq; faſtidio laudant, ſicut Seraphim alter ad C alterum clamantes, ſanctam trinitatẽ ſocia exultatione concelebrant. i ¶ Super domum Dauid. Beda. Aſcendunt filij ſacerdotum ſuper domum Dauid, cùm prædicatores vel martyres ſicut nunc generalem vitam iuſtorum in miniſterio verbi vel agone martyrũ tranſeũt, ita tunc generalia eorum pręmia ſublimioris dono remunerationis antecedunt. Vnde: Quia in modico (Lu.19.c.) fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſuper decem ciuitates. Quantos enim vnuſquiſque verbo vel exemplo erudit ad vitam, pro tantis tunc in perceptione vitæ glorioſius honorificabitur. Superueniunt quoque ſacerdotes vſque ad portam aquarum, ad orientem, quando hi qui in hac vita, ſicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderauerunt venire & apparere ante faciem dei ad effectum deſiderij pertingunt, ortumq; ſolis iuſtitiæ ſine occaſu videre merẽt.

Et ſuper

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et mundati ſunt ſacerdotes & Leuitæ. primò. b ¶ Et mundauerunt populum. ſecũdò ſicut ſcriptum eſt Eccle. xxxiiij. a. Ab immũdo quis mundabitur? Quia debit⁹ ordo eſt, vt mundans alium prius mũdet ſeipſum. iſta autem mundatio ſacerdotum fiebat per ieiunia & per cõtinentiam ab vxoribus, & per aſperſionem aquæ luſtrationis. Emundatio verò populi per aſperſionem aquę luſtrationis tantũ. Leuitarum autem medio modo: quia Leuitæ faciliori ritu mundãtur quàm ſacerdotes, vt habetur. ij. Paralip. xxix. & populus quàm Leuitæ. c ¶ Et portas & murum. ſ. mundauerũt immunditias amouẽdo D & aquam luſtrationis aſpergendo. d ¶ Aſcendere autem feci. Hîc cõſequẽter deſcribitur dedicatio muri, & per conſequens ciuitatis quæ muro claudebatur. Aſcendere autem fe. verba ſunt Nehemię. e ¶ Et ſtatui duos choros laudantium ma. Dicunt aliqui expoſitores, q᷑ iſti duo chori ſic diuidebantur, quòd vnus ibat ſuper murum circumeundo ciuitatem; alius ſuper terrã iuxta murum exterius. Sed hoc non videtur verum, quia infrà de ſecũdo choro dicitur, q᷑ media pars populi erat ſuprà murum, & per hoc intelligendum eſt, q᷑ vterq; chorus laudantium, qui erat de ſacerdotibus & Leuitis ibat ſuprà murum; & vna pars populi erat cũ eis ſuper murum, & alia ſuper terram. ſic igitur primò loquitur de primo choro, cũ dicitur: f ¶ Et ierunt ad dexteram ſuper murum. ſ. illi de primo choro. g ¶ Et iuit poſt e. Oſaias. q erat principalior. h ¶ Et media pars principum Iuda. & alia medietas fuit cũ ſecundo choro. i ¶ Et de filijs ſacerdotum in tubis, canentes: quia hoc ſpectabat ad eorum officium. Sequitur: k ¶ In vaſis cantici Dauid: id eſt in inſtrumentis muſicis, ſecũdum quod ordinauerat Dauid. j. Paralip. xxv. Inſtrumenta enim cuiuslibet artis vocãtur vaſa in Hebræo. l ¶ Et vſq; ad portam aquarum ad orientem. id eſt ad portam orientalem templi, quia in illa parte erat ingreſſus ad templum & eius atrium, quod intendebant intrare ad ſacrificia immolanda. m ¶ Et chor. ſecundus gratias referentium. ipſi deo de reædificatione muri. n ¶ Ibat ex aduerſo, & ego poſt eum. id eſt per oppoſitam partem muri circumeundo, quouſque venirent obuiam alijs in ingreſſu templi.

Et media

Moraliter

✱ f ¶ Et ierunt ad dexteram ſuper murum ad portam Sequitur poſtea: m ¶ Et chorus ſecundus gratias referentium &c. Per hoc ſignificatur, quòd deus eſt laudandus in proſperis quæ ſignantur per dexteram, & ĩ aduerſis quę per ſiniſtram Pſa. xxxviij. a. Benedicã dominum in omni t. ſ. pſperitatis & aduerſitatis.

O ✱ Et immolaue.

a uerſo,& ego poſt eū:& media pars populi a b
a ¶Sublimitatem.ſ.& cuſtodiam operum.
ſup murū,& ſuper tūrrim furnorū,& uſq; c
c ¶Cordium flamma ſpiritusſancti ardentium.
ad mūrū latiſsimū, & ſuper portā Ephra- d
im, & ſuper portā antiquā,& ſuper portā
piſcium,& turrim Ananehel,& turrim E-
math,& uſq; ad portam gregis. Et ſtete- e f
a ¶Firmo corde.
b runt in porta cuſtodiæ. Steterūtq; duo g
a ¶De vtroq;.ſ.populo connexi in vnam modulationē diuinæ laudis, vel de angelis & hominibus facti,quia erunt hoies æquales angelis dei.
chōri laudantium in domo dei, & ego, &
dimidia pars magiſtratuum mecum. Et h
ſacerdotes Eliachim, Maaſia, Miamin,
Michæa, Elioenai, Zacharia, & Anania
in tubis,& Maaſia,& Semeia,& Eleazar,
& Azi, & Iohannan, & Melchia, & E-
c lan,& Ezer. Et clarè cecinerunt cantores,
& Iezraia præpoſitus. Et immolauerunt i
a ¶Perpetuæ ſcilicet lucis,de qua Zacharias:Et erit dies vna quæ nota eſt domino,non dies neq; nox,id eſt a labentium remota cōſuetudine.
b ¶Quia in ſuis ſinguli manſionibus recepti,in perpetua conditoris viſione perſeuerant,& eius laudes conſona voce concelebrant.
in die illa uictimas magnas,& lætāti ſunt.
d Deus enim lætificauerat eos lætitia ma-
e gna. Sed & uxores eorum,& liberi gauiſi
ſunt, & audita eſt lætitia illa Ieruſalem
f procul. Recenſuerunt quoque in die il- k

a ¶Et ſuper tur.fur.Bed.Longū eſt de ſingulis portis vel turri
E b⁹ ſpecialiter diſſerere,tantū dixiſſe ſufficiat:quia qui portas,turres,
& murum ciuitatis magno labore,erumna,fame, frigore, & vigiliis
multis,repugnante indefeſſo hoſte & inſidiante perfecerunt,tunc re
pulſo & confuſo hoſte per eiuſdem ciuitatis,portas,turres,& ædifi-
cia deambulantes,in canticis,hymnis,&
pſalterijs, cymbalis,citharis, & in tubis,
gratiarū actione,vna cū mgrīs operis;&
legis dei lætantur,qđ etiā in ſpūali ædifi-
cio fieri nulli dubiū eſt,cū inſtāti tpe vlti
mę retributionis q̄ſi diu deſiderata de-
dicatione ciuitatis,dei fideles pro operi
bus præmia conſequētur ęterna,qn̄ ve-
lut Nehemias,Eſdras, cęteriq; ſacerdo-
tes & Leuitæ ſuos ſinguli operarios ꝓ-
ducētes,cūcti fideliū pp̄ſorū mgrī quos
dn̄o acquiſiert,ad mœnia patrię cæleſtis
ducūt. Tūc inter alia etiā ſuper turri fur
norū,i cui⁹ pridē ſtructura deſudabant,
Nehemias cū choro laudātiū incedit:cū
mgrī veritatis de ſublimib⁹ eorū q̄s do-
cuere p̄miſs,lętantur.Si enim panes fur-
nacei q in abdito coquunť, internam
mentis fideliū deuotionē charitatis igne
cōfirmatā ſignificāt,vn̄ & in ſacrificium
dn̄i iubenť offerri,qđ ꝑ furnos i qb⁹ ij-
dē panes coquunť,niſi illorū corda,q̄ flā
ma intimi amoris ſēꝑ ardēt, & v̄tutum
facta vel v̄ba ſolēt ꝓcreare,figurantur?
Eſa,31,d. De qb⁹ bn̄ dr̄:Deus cuius eſt ignis i Siō
& caminus ei⁹ in Ierl'm.Ipſi quoq; de ſe
Luc,24,c. dicūt.Nōnne cor noſtrū ardēs erat i no
bis &c. Reproborū v̄ò corda igne ſce-
Oſee,7,b. lerū ardēt.vn̄:Oēs adulterātes q̄ſi cliba-
nus corda eorū.Structores ergo ſanctę
ciuitatis inter alia turrim furnorū ędifi-
F cant,cū doctores auditorū ſuorū corda
in fide & opere inſtruūt,vt accēdanť ad
maiora dona ſpūs ꝑcipiēda,& nouas q̄-
tidie virtutū dapes i gaudiū populi dei
ꝓferendas.Gaudentes verò & laudem domino canentes ſuper tur-
rim furnorum in die dedicationis Ieruſalem incedunt,cū in tempo-
re futuræ retributionis de illorum quos docuere gloria congaudēt.
Rom,5,a. Furni ergo ſunt corda electorū,in quibus charitas dei diffunditur ꝑ
ſpiritumſanctum q datus eſt illis. Turris autē furnorū ſublimitas &
cuſtodia,qua eadē corda ne à malignis ſpiritibus poſsint lædi, ne flā
ma virtutum elatiōis vento flecti valeat vel turbari,circūſpecta ſem
pereſt neceſſe cautela & ſolicitudine muniri. b ¶Steterūtq; duo.
Bed.Perambulatis mœnibus & portis ciuitatis in carmine lætitiæ
& organis muſicorū,redeūt ad tēplū domini,vt ibi quoq; ſtātes lau
dem dn̄o conſonantibus tubis referant, & oblatis victimis vota de
dicationis impleant.Ipſam autem futurę vitę patriam domus domi
ni ſicut & ciuitas domini ſignificat,ſicut & præſens eccleſia domus
dei appellatur & ciuitas.ſed diſtat,quia ędificia ciuitatis in carmini-
bus gratiarum & organis aſcendiſſe laudantes, in domo
autem dei ſtantes laudaſſe & clarè cecinīſſe perhibentur. Aſcen
dunt enim electi mœnia ciuitatis quæ fecerunt, cum gaudio ſuper
næ patrię,quæ bene operādo meruerūt introeūt. Fecerunt diſperti
tam portarum graduum & ędificiorū celſitudinē,cū introeūtes i do
mum patris multarū ibi māſionum diſtantiā pro diuerſis meritis cō
tēplātur.In hac vita aſcendūt in ciuitate domini iuſti cū hymnis de-
dicationis,qn̄ in memoriā futurę remunerationis toto corde inhiā-
tes i bōis opib⁹ q̄tidie ꝓficiūt,ſcđm illud:Aſcēſiones i corde ſuo diſ
Pſ̄.83,b. poſuit i vo .la.&cę.Et,Bt̄i imaculati i via &c.Sic em̄ acceptā cordis
Pſ̄.118,a. & opis innocētiam tenent,vt ſemper ad altiora creſcere contendāt.
Stant autem in domo domini cū laudib⁹,qui in ipſo operum pro-
4.Reg,3,b. fectu indefeſſi perſeuerant,iuxta illud Eliæ: Viuit dominus in cuius
conſpectu ſto.i.in cuius implenda voluntate infatigabili mente per-
maneo. c ¶Et clare cecinerunt.Dirupiſti vincula mea, tibi
Pſ̄.115,b. ſacrificabo hoſtiam laudis. Vota mea domino reddam in atrijs do-
mus domini,in conſpe.o.p. in me.tui.Ieruſalem.Hoc fit cū in cęle-
ſti patria omnium ſanctorum multitudine congregata,eas pro qui
bus in pręſenti gemimus,quaſq; gratiarum actio quotidiano deſide
rio ſitimus,laudes offerimus. d ¶Deus enim læ. Bed. Hæc
ad dedicationem ſanctę ciuitatis Ierl'm.ſ.cęleſtis pertinent,in qua de⁹
eſt rex,qui ſua præſentia ciues lætificat, lætitia magna geritur.vnde:
Luc,2,b. Euangelizo vobis gaudiū magnum,qđ erit omni populo. ad diſtin
ctionē.ſ.humani gaudij,quod paruū gaudiū & tranſitoriū, & ideo
parui pen-
dendū.Poteſt hęc dedicatio in hac vita in quibuſdam ele G
ctis cœpta intelligi,qui purificato cordis oculo futura eccleſiæ gau-
dia partim contemplantur,ſicut Eſaias,Ezechiel, Daniel,& alij pro-
phetę & apoſtoli,qui glorificatum in monte dominum viderunt,q Mat,17,a.
quò altius ſupernę ciuitatis edita ingrediebantur,eò clari⁹ laudes do
mini canere,& victimas bonorū o-
perū maximas immolare curabant.
e ¶Sed & vxo. Quia tpe reſurre
ctionis non ſolū q prædicando vel
fortiter opando ecclīā ędificaſt,fru-
ctū laboris percipiunt,ſed etiā infir-
miores eiuſdē fidei conſortes,eadem
vitæ perceptione lætantur.Benedi- Pſ̄.113,d.
xit enim dominus puſillis cū maiori
bus. f ¶Recenſuerunt quoq;.
Bed.Gaudentibus cunctis de ędifica
tione & dedicatione ciuitatis, inſtan
ter procuratum eſt,vt cultus in ea re
ligionis q in ceremonijs maximè per
doctrinam & officia ſacerdotum,Le
uitarum,cantorum, ianitorūq; erat
exequendus ſeruaretur,& creſceret.
Ideo ſtatuti ſunt viri ſtrenui,qui col
latam à populo pecuniam diligen-
ter in ærarium Chriſti colligerent,&
cuſtodirent in vſum miniſteriorum
templi & altaris. Primitias quoque
frugum, & decimas,& vinum ad li-
bamina quę ad templum deferebantur,
ſedula cura conſeruarent,vt ſcili-
cet abundāte copia eorum quę eſſēt
domino offerenda,vel ex quibus mi
niſtri domini viuerent,ipſi libentius
i Ieruſalē manerēt, à quib⁹ pp̄lus do
ceretur & ſanctificaretur. Dominus H
q̄q; ſtatuit eos q euangelium annun
tiant,de euangelio viuere. Vę autem 1.Cor,9,c.
ſacerdotibus & miniſtris, qui grad⁹
ſui ſumptus delectātur à populo ſu
mere, ſed nihil pro eius ſalute labo-
rare,nec aliqd ſacri ducatus rectè viuēdo p̄bere,nō de ſuauitate regni
cęleſtis q̄ppiā dulce p̄dicādo canere,nec ianuas ſupnę ciuitatis aperi-
re: ſed

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et media pars populi ſu.murum. quia medietas pri-
cipum fuit ibi,qui præerant populo, & etiam vna pars populi erat
cum eis,& alia pars gradiebatur ſuper terram modo ſupradicto.
b ¶Et ſuper tur.fur.ſic vocatam,quia propè erant furni. c ¶Et
vſq; ad murum latiſsimum.quia ibi machinę ab extra poſſent
facilius percutere,& ideo ibi fuit factus murus ſpiſsior. d ¶Et
ſuper portam Ephraim.Iſta eſt vna de ſex portis ſuprà nomina
tis,ca.iij.& vocatur ſic:quia habebat aſpectum ad ſortem Ephraim.
Illę enim ſex portæ vel ſaltem plures earum pluribus nominibus no
minantur,vt ibidem dictum fuit. e ¶Et vſq; ad portam gre
gis.ſupple venerunt.illa enim erat prope templum, ſic nominata:
quia animalia immolanda in templo per illam adducebātur. f ¶Et
ſteterunt i porta cuſt.q̄ erat iuxta atrium templi. g ¶Steterūtq;
&c.Hîc conſequenter poniť imolatio ſacrificij i q̄ erat cōſummatio
dedicationis,in q̄ qdē imolatiōe aliq de ſacerdotibus & Leuitis can-
tabant,qđ notať cū dr̄:Steteruntq; duo chori laudan. in do.
dei &c. h ¶Et ſa.Eliachim.Iſte eſt q ſuprà noiatus eſt Ioacim
& alij intendebāt immolationi.vnde ſubditur: i ¶Et imolaue-
runt in dei &c.Deus em̄ lætificauerat e.læti.ma.eò qđ mu
rus eſſet ædificatus & dedicatus ad ſecuritatem populi & reſtitutio
nem cultus diuini. k ¶Recenſuerunt quoque.Hîc ponū
tur ſequentia ad dedicationem,videlicet ordinatio de victu ſacerdo
tum,& Leuitarum quantū ad ei⁹ collectionem & conſeruationem,
vt poſſent intēdere diuino cultui,& de his quę eſſēt deo offerēda.&
hoc eſt qđ dicit:Recenſuerunt quoq; in die illa &c. completa
dedicatione

i ¶Et imolauerunt in die illa victimas.Per hanc oblatio- Moraliter
nem ſignificatur oblatio euchariſtiæ,quæ dicitur victimæ in plurali:
quia figurata fuit per omnes victimas veteris teſtamenti, ſicut vnū
perfectum per multa imperfecta. De hac oblatione dicitur in Pſal.
xlix.c.Immola deo ſacrificium laudis. Dicitur enim euchariſtia,ſa-
crificium laudis:eò quòd offertur cū laudibus diuinis.

re:ſed peruerſè agēdo occludere probamus, quorū operibus non
A populus laudando deū lętaī,ſed affligitur. ℂ Notandū ſanè,quòd
ĝ.46.a. Iudas qui in ædificatione ciuitatis deſperans loquebatur: Debilitata
eſt fortitudo portantis,& humus nimia eſt &c.iam nunc fortitudi-
nem mentis & corporis receperat ad exportandā humū,quę impe-
diebat ad ędificandū murū qui cecide-
† ſuper donata rat,& ad ſuperandas hoſtiū īſidias quæ
imminebant. Meritò ergo lętatur in ſa-
† ad coaceruandū ī ea ex agnis ciuitatū partes legis ſacerdotibus & Leuitis. cerdotibus & Leuitis,cantoribus, & ia-
nitoribus quorū labore & exhortatio-
ne tantæ afflictionis periculum euaſit,
& tātę proſperitatis gloriā inuenit. Et tu
ergo ſi humo vitiorū cor tuum graua-
ri, ne in eo ciuitatem diuinę habitatiōis
dignā ędificare valeas,ſi te ab expurgā-
dis vitiorum ruderibus,ab ædificandis
virtutum mœnibus, hoſtem malignū
retrahere perſpexeris, audi cōſolationē
& conſilia ſacerdotū, & lectionem diui-
narum ſcripturarum. ſic enim habitacu-
lum pectoris tui (expulſis dęmonū inſi-
dijs) deus victor quaſi ciuitatem ſuam
ſanctificaturus & manſionem apud te
facturus ingreditur. Hac de cauſa po-
pulos ſacerdotes, & Leuitas, & cæteros
ſanctorum miniſtros in Ieruſalem habi-
tare voluit, vt lætaretur in bonis eorum
operibus: quorum inſtātia popul⁹ cor-
rectus & ciuitas extructa, & cū magna
laude & lætitia erat dedicata.

GLOS. ORDI.

CAP. XIII.

IN die au. illo le. & cæte.
Hi quia de inceſtu nati ſunt,
hęreticos exprimūt, quorū
autores cū doctrinam pa-
trum de qua eruditi ſunt, malè intelligē-
do corrumpunt, quaſi filiæ Loth ſemi-
B ne paterno furtim & in tenebris, & non
legitimè vtuntur. Ideoq; eorū proles.i.
ſectatores nunquā in eccleſia dei partē
habere poſſunt. Si qui enim corrigunt,
iam non ſunt filij talium matrum. Oc-
† Num.22. currerunt autem filijs Iſrael egredienti-
bus de AEgypto cū pane & aq̄. Sic bn̄
& in catholica pace viuētes ſolatiū verbi
dei cōferūt eis, q nuper à ſeruitio pecca-
2.Re.19.f. torū p aquā baptiſmi & fluct⁹ maris eru-
ti, anhelāt ad libertatē patrię cęleſtis. Qđ
fecit Berzellai Galaadites, q fugiēti Da-
uid & exercitui eius à facie Abſalō cū a-
limentis occurrit, quò eos refocillando
aduerſus nouam tyrannidem redderet
fortiores. Illos ſignificans, qui diſperſā
ab hęreticis eccleſiam ſubſidijs verbi cę-
leſtis confortant, & ad debellandam eo-
rum inſaniam animāt. Sed dum hęretici neophytos ſuis prauitatib⁹
& oſtenſis aliorum exemplis vel verbis malignis perdere nituntur,
quaſi de inceſtu nati populum Iſrael egreſſum de AEgypto armis
ſuis, & Balaam qui interpretatur vanitas populi, conſilijs & male-
dictis impugnat nefādis, ſed deus maledictionē Balaam in benedi-
ctionem populi ſui conuertit, & eū ab armis inimicorum muniuit.
b ℂ Factum eſt autem &c. Quia neceſſe eſt nos auditui veri-
tatis intendere. vbi cùm ab vno quolibet vitio lectiōe diuina pro-
hibemur, continuò etiam quicquid vitij ſordidantis in nobis de-
prehendimus, ab actione, noſtra, & conſcientia repellamus.

la uiros ſuper gazophylacia theſau- a b
ri, ad † libamina, & ad primitias, & ad c d
decimas, ut † introferrent per eos prin- e f
cipes ciuitatis in decore gratiarū actio-
nes ſacerdotes & Leuitas, quia lætifica- g h
tus eſt Iuda in ſacerdotibus & Leuitis
aſtantibus. Et cuſtodierunt obſerua-
tionem dei ſui, & obſeruationem ex- i
piationis, & cātores & ianitores iuxta
præceptum Dauid & Salomonis filij
eius, quia in diebus Dauid & Aſaph
ab exordio erant principes conſtituti
cantorum in carmine laudantium &
confitentium deo. Et omnis Iſraël in
diebus Zorobabel, & in diebus Nehe-
ℂ Vt qui euangelium annunciant de euangelio viuant.
miæ dabant partes cantoribus & iani-
toribus per dies ſingulos, & ſanctifi- k
a ℂ Quaſi ſanctis dei dabant decimas. b ℂ Tanquam maioribus decimarum ſuarum decimam partem offerendo.
cabant Leuitas, & Leuitæ ſanctifica- l
bant filios Aaron. Cap. XIII

a IN die autē illo lectum m
eſt in uolumine Moy-
ſi, audiente populo. Et n
inuentum eſt ſcriptum
in eo, quòd non debe-
a ℂ Niſi deſinant ſcilicet tales eſſe.
ant introirē Ammonites & Moabites
in eccleſiam dei uſque in æternum, eò o
quòd non occurrerint filiis Iſraël cum
a ℂ Verbi dei.
panē & aqua, & † conduxerunt aduer- p
a ℂ Vanitatem populi.
ſum eos Balâam ad maledicēdum eis,
a ℂ Quia diligentibus deum omnia cooperantur in bonum.
& conuertit dēus noſter maledictio-
b nem in benedictionem. Factum eſt au- q
a ℂ De duabus ſcilicet gentibus anathematizandis.
tem cùm audiſſent legem ſeparaue-
runt omnem alienigenam ab Iſraël.

Nicolaus de Lyra.

ℂ In oībus dedicatione. a ℂ Viros. fideles. b ℂ Su. gazo.i. repo-
ſitoria. c ℂ Ad Liba. q̄ erāt de liquidis deo offerēda, vt vino & o-
leo. d ℂ Et ad pri. q̄ ſacerdotibus debebanť. e ℂ Et ad deci. q̄ Le-
uitis ſoluebāť. f ℂ Vt intro. ſ.i domū dn̄i. g ℂ Sa. & Le. vt ibi poſ-
ſēt manere & viuere. h ℂ Quia læ. ē Iu. i ſa. & Le. eò ꝙ bn̄ diligē-
ter officia ſua fecerāt. i ℂ Et obſer. ex. emūdādo ſeipſos, ppl'm, por-
tas & murū, vt patet ex ſupradictis. Cætera patēt vſq; ibi: k ℂ Et
ſanctificabant Leuitas. ſcilicet populares Leuitis decimas ſoluē-
do. l ℂ Et Leuitæ ſanctificabant filios Aaron. de de-
cimis ſibi datis decimas eis ſoluendo, qui enim ſoluit decimas alteri, C
in hoc deſignat ſe imperfectū, & alterū perfectū, retinens ſibi nouem
partes, & dādo decimā alteri, quę ſignat perfectionē, eò quòd dena-
rius eſt numerus perfectus: propter quod & numeri ſequentes ſunt
replicatiōes denarij & eius partiū, ſicut. xj. ſunt. x. & vnū, & xij. ſunt
x. & ij. & ſic cōſequenter, vt habetur. iij.
Phyſicorum. & ꝓpter hoc Apoſtolus
ad Hebræos oſtēdit Melchiſedech fuiſſe
maiorem ipſo Abraham, qui decimas
dedit Melchiſedech, Gene. xiiij.

NICO. DE LY.

CAP. XIII.

IN die au. illo. Hęc ē ſecū-
da pars principalis huius
libri, in qua agitur de ſecū-
do aduentu Nehemię in Ie-
ruſalē: quia completo du-
catu ſuo. xij. annorum in quibus inten-
dit murationi ciuitatis & ædificationi,
& reſtitutioni diuini cultus, & aliorum
quæ erant ad bonum populi ſui, redijt
ad regē Artaxerxē. xxxij. anno regni ei⁹,
à quo miſſus fuerat primò in Ieruſalem
anno. xx. regni ſui, vt hř. ŝ. c. ij. q̄a rex ſi-
bi cōſtituerat tēpus redeūdi, vt ibidē ha-
beť. ſed poſtea circa finem vitæ ſuæ ro-
gauit regē, vt rediret Ierl'm ad corrigē-
dum aliqua mala q̄ pullulauerāt in abſē-
tia ſua, & vt ibi cū ſuis patrib⁹ ſepeliret.
Pullulauerant autē in ſua abſentia q̄tuor
mala ſpecialiter: primū eſt admiſſio illici- Mala quatuor Iudęorū in abſentia Nehemiæ.
ti. ſcđm deſtructio cultus diuini, qđ po-
nit ibi: Et intellexi malū. tertiū violatio
ſabbathi, ibi: In dieb⁹ illis &c. quartum
commiſtio ſeminis extranei, ibi: Sed & i
diebus illis. Primum malum fuit, eò qđ
Eliaſib ſūmus ſacerdos permiſit vaſa To-
biæ Amāitis, in quibus erat theſaurus ſu-
us, reponi in gazophylacio domus dei, D
quod erat deputatū reb⁹ ſacris. & hoc
malum fecit, eò qđ erat affinitate coniū-
ctus Tobiæ per nepotem ſuum: & ideo
in principio huius capituli fit mētio de
commiſtione talis matrimonij, quòd ſit
illicita, cùm dicitur: m ℂ In die autem
illo lectum eſt. hoc non refertur ad
tempus immediatè ſequens: ſed ad præ-
cedentia: quia iam iſta ſeparatio erat fa-
cta, vt habetur. ŝ. c. x. n ℂ Et inuen-
tum eſt ſcriptum. ſcilicet Deuter. xx-
iij. quòd non debeant introire Ammo-
nites & Moabites ī eccleſiā dei qđ tripli-
citer fuit ibi expoſitum: Vno mō quòd
Ammonites & Moabites non poſſent
ingredi atrium, vbi adorabant homines
mundi. Alio modo, vt quamuis eſſent
conuerſi ad Iudaiſmum, non tamen poſſent promoueri ad dignita-
tes, quæ reſpiciunt regimen populi: vt quòd eſſent decani, centu-
riones & huiuſmodi. Tertio modo, quòd Iudęi cū iſtis populis non
poſſent contrahere matrimonia, vt ibidem diffuſius fuit declaratū,
& iſto tertio modo hîc accipitur. Ideo ſubditur: q ℂ Factum
eſt autem cum audiſſent legem, ſeparauerunt omnem
al. ab Iſ. qđ fuit factū añ, vt dictū ē: ſed hîc repetiť ꝓpť caſū q ſubdiť:
Et ſup hoc

Moraliter Moral'r. m ℂ In die au. il. lectum ē ī vo. Moyſi, audi. po.
Et inuen. ē ſcrip. in eo, ꝙ non debeant intro. Ammoni. &
Moabi. in eccle. dei &c. Per iſtos ſignificantur hæretici & ſchiſ-
matici, qui repellendi ſunt ab eccleſia dei. o ℂ Eo ꝙ nō occur. fi.
Iſ. cū pa. & aqua. Tales em̄ nō occurrūt ppl'o dei cū ſpūalib⁹ ali-
mētis nomine panis & aquæ ſignificatis, eò qđ in ſacra ſcriptura no-
mine panis & aq̄ oīs cib⁹ & pot⁹ ſignificať. Vn̄. iiij. Re. vj. e. dř: Ap-
pōe eis panē & aquā. Seqť ibidē: Et appoſita ē eis magna ciborū p̄-
paratio. p ℂ Et cōduxe. aduer. eos Balaā ad maledi. p Balaā
q turbās gētem interpretať, princeps hæreticus vel ſchiſmaticus ſi-
gnificať, quē excitant ſchiſmatici vel hæretici ad turbandum popu-
lū dei, ſicut patet de Iuliano apoſtata & Theoderico rege hæretico.

a ¶In om.au. Hæc ſententia qua ſe dicit Nehemias in Ieruſalem
E non fuiſſe, non ad ea quę ſuprà hucuſq; narrauerat, ſed tantũ ad prę ſentẽ locũ pertinere videtur. Superiora enim cũ ciuitas ędificata eſt geſta vl' dicta videntur, quando Nehemias adhuc Ieroſolymis morabatur: Quibus ſtrenuè completis, rediit ad regẽ, quo abſente fecit ſibi Eliaſib grãde gazophylaciũ ĩ quo reponerentur ea q̃ vel in miniſteriũ dom⁹ dñi, vel in vſus miniſtrorũ neceſſaria erãt, q etiã q̃dam illicita in gazophylacio & ĩ domo dñi ponere nõ timuit, q̃ reuerſus Nehemias mox extirpauit. b ¶Et pro.va.do.to. Qui ſupradictus eſt ſeruus Ammõites inimic⁹ ppl'i dei. vñ malè egit Eliaſib, qui huic tã &ſi propinquo ſibi in veſtibulo dom⁹ dñi theſaurũ fecit eiectis vaſis domus dei & cæteris q̃ poſcebat vſus miniſterij. Quæ em̃ pticipatio iuſtitiæ cũ
2.Cor.6.d. iniquitate? Quis cõſenſus tẽpli dei cũ idolis? Quæ cõicatio hęreticis & ſchiſmaticis cũ orthodoxis & pacificis filijs dei? Et ꝓiecti. Bed. Tu q̃q; q̃cq̃d inter fideles infidelitatis & ĩmũditię repereris, cõtinuò ꝓijce foris, & mũdatis cordib⁹ credentium q̃ ſũt gazophylacia dñi, cũ virtutũ fuerit plena diuitijs, vaſa dñi inferãtur. i. ipſa corda q̃ paulò añ vaſa erroris fuerãt ꝑ culpã ꝑ correctionẽ vaſa dñi fiãt, & ibi ſacrificiũ fit bonę opatiõis. & thus bõę orõnis, vbi pri⁹ erat ſpelũcula latronũ. Illi quoq; vaſa Tobiæ Ammonitis de gazophylacio templi eijciũt, vaſa domus dei & thus reponũt q excõicatis hęreticis vel falſis catholicis ab eccleſia expulſis, ĩ eorũ gradus Chriſto famulaturos ſurrogant, qui fidelibus ei actibus & orõnib⁹ deſeruiãt. Comparandũ ſanè hoc factum Nehemiæ eſt zelo Chriſti, qui inueniens in templo dei
Ioh.2.c. vendentes & emẽtes fecit flagellum de reſticulis, & cunctos foras proiecit. Sicut e-
F nim Nehemias in cæteris, ita & in hoc ei⁹ perſonam præſentauit. c ¶In dieb⁹
Exod.23.b. illis. Sex diebus operari per legẽ q̃ neceſſaria ſũt, ĩ ſeptima iubemur quieſcere, qa oẽs electi in hoc ſeculo qđ ſex ætatibus agit, debent

Et ſuper hoc erat Eliaſib ſacerdos, qui fuerat poſitus in gazophylacio dom⁹ dei noſtri, & proximus Tobię. Fecit ergo ibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & uaſa, & decimam frumenti, uini, & olei, partes Leuitarum & cantorum & ianitorũ & †primitias ſacerdotales. In omnibus his non fui in Ieruſalem, quia anno triceſimoſecundo Artaxerxis regis Babylonis uẽni ad regem. Et in fine dierum rogaui regem & uẽni in Ieruſalem. Et intellexi malum quod fecerat Eliaſib Tobiæ, ut faceret ei theſaurum in ueſtibulis domus dei, & malum mihi uiſum eſt ualde. Et proieci uaſa domus Tobiæ foras de gazophylacio, præcepiq; & emundauerunt gazophylacium. Et retuli ibi uaſa domus dei, †ſacrificiũ & thus. Et cognoui, quod partes Leuitarum non fuiſſent eis datæ, & fugiſſet unuſquiſq; in regionẽ ſuam, de Leuitis & cantoribus, & de his qui miniſtrabãt, & egi cauſam aduerſum magiſtratus, & dixit: Quare dereliquimus domum dei? Et congregaui eos, & feci ſtare in ſtationibus ſuis. Et om̃is Iuda apportabat decimam frumenti, uini, & olei in horrea. Et †conſtituimus ſuper horrea Selemiã ſacerdotem, & Sadoch ſcribam, & Phadaiam de Leuitis, & iuxta eos Anan filium Zachur, filium Mathanię: quoniam fideles comprobati ſunt, & ipſis creditæ ſunt partes fratrũ ſuorum. Memento mei deus meus pro hoc, & ne deleas miſerationes meas quas feci in domo dei mei, & in †ceremoniis eius. In diebus illis uidi in Iuda calcantes torcularia in ſabba-

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et ſu.hoc erat Eli.ſa.ſ. culpabilis. iõ ſubdit: b ¶Et ꝓxi.to. i. amicus ꝑ mrĩmoniũ nepotis ſui, q erat gener Sanaballat, vt hr̃. j. c. c. & ſic ꝑ cõſequẽs erat amic⁹ Tobiæ, cui Sanaballat erat magna familiaritate cõiunctus, vt dictũ eſt. ſ. iiij. c. ad qđ ſecutũ eſt malũ qđ ſubdit: c ¶Fecit er.ſi ga.grã.ſ. in domo dei. d ¶Et ibi e.añ eũ re.m. i. illa q̃ erãt cõſecrata ad diuinũ cultũ, q̃ fuerũt inde amota, vt ibi vaſa Tobię ponerẽtur: cui⁹ cauſa ſubditur: e ¶In oĩb⁹ &c. non fui in Ie. ꝟbũ ẽ Nehemiæ, qa ſi fuiſſet pñſẽs, hoc nõ pmiſiſſet. ꝓpter qđ ſeqt: f ¶Et ꝓie.va. &c. de gazophy. vbi reponebantur deo ſacrata. g ¶Præce. & emũ.ga. qđ erat cõtaminatũ ex repoſitione vaſorũ hoĩs Gẽtilis & aduerſarij Iudęorũ, vt patet ex ſupradictis. h ¶Et re.ibi va.do.dei. q̃ inde fuerũt ablata, ĩ qb⁹ reponebant deo ſacrata. i ¶Et cogno. Hîc cõſequẽter deſcribitur correctio ſcđi mali, videlicet deſtructio cult⁹ diuini, eò q miniſtris tẽpli nõ dabãt neceſſaria, ſed ſubtrahebãt: & hoc ẽ qđ dr̃: Et cognoui qm̃ ptes Leuitarũ ſibi debitę ꝓ miniſterio tẽpli. k ¶Nõ fuiſ.eis datę. qa Eliaſib ſummus ſacerdos, ptim motus ex Tobiæ Gẽtilis monitiõe, ptim ꝓpter cupiditatẽ talia ſibi retinebat. l ¶Et fu.vnuſq̃ſq;. q̃rẽs ſibi victũ extra Ierl'm. m ¶Et egi cau.ad.ma. i. ſũmũ ſacerdotẽ & alios principales ſibi aſsiſtẽtes. n ¶Et dixi: quare dereliquimus dominum dei. aſſociauit ſe illis in crimine: quãuis eſſet innocens, vt melius inclinaret eos ad correctionem. o ¶Et cõgregaui eos. ſcilicet Leuitas & miniſtros qui receſſerãt. p ¶Et feci
G ſtare in ſta.ſu. Id eſt in officiis templi. q ¶Et omnis Iu.ap.de. ad ſuſtentationẽ eorũ. r ¶Et conſti. ſuper. Id eſt homines fideles ad cuſtodiendum talia, & ad miniſtrandum miniſtris templi. s ¶Memento mei deus me.pro. hoc dixit Nehemias, quia talia faciebat nõ propter fauorẽ humanũ, ſed ꝓpter honorem diuinum. t ¶In diebus il. Hîc cõſequẽter põit correctio tertij mali, videlicet violatiõis ſabbathi, in q̃ Iudæi faciebãt opa ſeruilia, qđ notat cũ dr̃: v ¶Vidi ĩ Iuda &c. qa cũ Gẽtilib⁹ faciebãt cõtractus emptiõis & vẽditionis. qđ notat cũ dicitur: Et Tyrij q

Moraliter ✱ c ¶Fecit er.ſibi gaza. grande &c. Ad intellectũ ſequentiũ ſciendũ, qđ Nehemias murata ciuitate Ierl'm & dedicata, redijt ad regem Perſarum, ſicut promiſerat, ſed circa
†| oblatiões finem dierũ ſuorũ redijt in Ierl'm de licentia regis, vt ſciret ſtatũ ciuitatis, & vt ſepeliret cũ patrib⁹ ſuis, & inuenit q̃dam mala in abſentia ſua facta. iõ ſubdit: e ¶In oĩ &c. non fui Ie. ſed in ſuo reditu correxit illa. Per hoc aũt ſignificat, q abſentia boni pricipis de terra ſua, & boni p̃lati de ſua eccleſia, frequenter ſunt occaſiones malorum in illis pullulantiũ, ſicut præſentia gubernatoris eſt cauſa ſalutis nauis, & eius abſentia periclitationis, vt dicit ij. Phyſicorũ. Per hoc aũt qđ Nehemias rediẽs in Ieruſalẽ mala q̃ pullulauerãt, diligenter correxit, oſtẽdit q princeps bonus rediẽs in terrã ſuã & bonus pręlat⁹ ad ſuã eccl'iam, debẽt eſſe diligentes de malorũ extirpatione, q̃ pullulauerũt abſentię ſuę tpe. Primũ aũt malũ qđ abſente Nehemia pullulauit fuit de admiſsiõe illiciti. Nam Eliaſib p̃poſitus domus dñi ĩ gazophylacio qđ erat factum ad res ſacras ponendũ,
†oblationẽ quas pro parte amouit Eliaſib, & vaſa Tobię Gentilis & Iudęorũ perſecutoris vt
H patet ex ſupradictis ibidem conſeruanda recepit, qđ fieri non debebat. Igitur per iſtum Eliaſib ſignificatur malus prælatus, qui inſufficientes & indignos promouet in eccleſia, & dignos inde repellit. f ¶Et ꝓiecit vaſa Tobiæ foras &c. verba ſunt Nehemiæ. p quẽ ſignificatur pręlat⁹ ſuperior bonus, q debet eſſe ſolicitus de corrigendis defectibus eorũ, & de eorũ eccleſijs in ſtatũ debitũ reformandis. i ¶Et cognoui quoniam partes
†| poſui theſaurarios ſuper theſauros. Leui. Hîc ponitur ſecũdum malum, qđ cõtigit per magiſtratus templi, quia non dederunt Leuitis partes bonorum eis debitas, vñ debebant viuere; propter quod compulſi fuerunt de templo recedere ad alia loca, vbi ſibi poterãt commodũ reperire. & per hoc diuin⁹ cult⁹ fuit multũm diminut⁹. Per iſtos autem magiſtratus templi ſignantur mali p̃latí, qui bona eccleſię debita pauperibus, clericis, & pauperibus alijs conſumunt ĩ pompis & in carnalibus amicis, & illud per Nehemiã. i. p̃latũ ſuperiorẽ debet corrigi, & ĩ ſtatũ debitũ reformari. m ¶Et egi cau.ad.ma. Hîc ponitur remedium per Nehemiam qui fecit apportari decimas ad locum debitum
† vel obſeruationib⁹. in Ieruſalem, & conſtituit homines fideles q diſtribuerent Leuitis fideliter ſuas partes, & ſic reformatus fuit cultus diuinus. t ¶In diebus illis vidi in Iuda calcãtes torcularia. Hîc ponitur tertium malum, qđ cõtigit in abſeniia Nehemiæ, ſcilicet de ſabbathi violatione, nam in illo Iudęi faciebant opera ſeruilia. Tyri etiam qui Gẽtiles erant, inferebãt piſces & alia venalia, quæ vendebant Iudæis: ſed Nehemias appoſuit remedium, per hoc quòd fecit claudi portas Ieruſalem, pręcipiens quòd non aperirentur vſque poſt ſabbathum.
Moraliter ¶Moraliter Ieruſalem eſt fidelis anima, vt frequenter dictum eſt ſuprà. ob ſeruatio verò ſabbathi eſt q̃es aĩæ ĩ deo. hęc aũt q̃es ĩpedit & violatur ꝑ tumultũ negotiorũ exteriorũ, q̃rũ phãtaſię & imaginatiões ĩtrãt ad aĩam ꝑ ſcſ⁹ exteriores, q ſũt portæ moralis Ieruſalem. igit iſte portæ ✱ ſunt clau

A agitur, debēt pro ęterna requie laborare: in die autem futura quaſi ſeptima requiē à dño ſperare. ¶ Tropologicè autē .i. moraliter agūt ſabbathū dño ſacratū, cū ab huius mūdi curis ad tēpus ſeparati orationibus vacāt, & cæleſtiū rerū cōtemplationi purificatā mentē ſuſpendūt. Nā cū ea quę carnis cura flagitant iure gerimus, quaſi in ſex diebus q̄ neceſſaria ſunt, laboramus. Quia ergo illa quibus propter hoc ſeculum indigem⁹, occupamur, ſabbathiſmū v° ò orationū & deuotionis noſtræ in qua vacam⁹ à tpalib⁹, vt ęternitatis gaudia diuti⁹ guſtem⁹, rectè diei ſeptimo aſsignat, qa futurę vitę qetē & beatę laudis imitat. Sed diē ſabbathi alienigenę q̄runt ꝓphanare, cū terrenę cogitatiōes nos in tpe orōnis importunè conturbant, & memoria vel delectatiōe tpalium rerū ab intimo amore retrahūt. Imponūt aſinis vinū, vuas, & ficus & oē onus: & inferunt in Ieruſalem, cū oblectamentis carnalib⁹ ſtultos animi motus onerātes, quietem cordis deo dicatam violare conantur. ſed his improbarū cogitationū tumultib⁹, ne ſabbathū noſtrū inquietēt, cōtradicit Nehemias: cū diſtricta ſolertia iuvāte dño inutiles de corde noſtro & ineptas phātaſias tpe orōnis excludim⁹. Cōteſtatur em̄ eos, vt in die q̄ vendere liceat hmōi cōmercia vēdant, cū hūc ſuis cogitationibus deuota deo aīa modū imponit, vt in tpe orationis à trāſeuntiū rerū curis abſtineāt, nec tñ alijs tpalib⁹ vbi opportunitas dictauerit ab his q̄ ad victū & veſtitū ptinēt, prorſus intuitū auertāt, ſed congruo moderamine diſpēſent. a ¶ Inferentes piſ. Piſcis bonus, ē pia fides, quā q à dño petit ſerpentem infidelitatis nō accipit. Piſcis aūt malus, infirma cogitatio, q̄ ſe curis huius mūdi vltra

B modū immergit, quā nobis Tyrij .i. coanguſtati q̄rūt i ſabbatho vēdere, cū immūdi ſpūs qetē nrę cogitationis iportunę ꝓfundis ſeculi curis obruere tētāt. Sed ꝓ tali mercatu Nehemias optimates obiurgat Iuda & caſtigat, dū diuina inſpiratio eos q ꝓfeſsioni pietatis ſeruire conātur, ab hmōi cogitationib⁹ purgat. b ¶ Factum ē au. Cōſciētia noſtra ſi vitijs purgata deo habitatore gaudet: vocari poteſt Ierſm, cuius portæ ſunt corporei ſenſus, ꝑ quos q̄ foris agūtur ad notitiā noſtrę mētis q̄ſi intrando ptingūt, q̄s i die ſabbathi claudere iubemur, vt cū deo vacare i pſalmis & orationibus q̄rimus, qcqd exteri⁹ agitur ab animo propulſemus, ſolūq; iudicē in occulto libera mente p̄cemur & laudem⁹. & quia nemo repente fit ſūm⁹, ſed longo conuerſatiōis ſanctę ꝓfectu debet qs ad hanc perfectionem & pacē mētis gratia duce peruenire. ideo meritò ſeq tur: c ¶ Dixi quoque Leuitis vt mundarentur. Mundari eos à quotidiano operis exercitio neceſſe eſt, q portas ſenſuum ab incurſu turbulentæ cogitationis cuſtodire cupiunt. ¶ Qui cupit diem ſabbathi ſanctificare .i. otiū oratiōis, pſalmodiæ, lectionis ſanctę & lachymarū ſibi vtilem facere, neceſſe eſt, vt mundetur

Allegori. eius conſcientia multa ſolertia, vt intentionem bonę actionis conſūmare valeat. Qd' etiam allegorico ſēſu de doctorib⁹ fideliū rectè poteſt accipi. Quicūq; enim portas eccleſiæ, fidem .ſ. & opera auditorū per quæ ſola in eccleſiam intratur, à contagio hæreticorū vitiorūq; pulſantium geſtiunt obſeruare, oportet vt prius mentem ſuam & actus purificent ab omni errorum labe. d ¶ Sed & in diebus il. In eccleſia vxores alienigenas ducunt, qui delectationibus ſcelerum quę propriè ſunt Gentilium, conſcientiam polluūt, & filij qui ex his nati ſunt, neſciunt loqui Iudaicè, cùm opera quæ ex mente vitiata prodeunt, nihil in ſe pię profeſsionis oſtendunt: ſed Gentilē potius ſtultitiā quàm eccleſiaſticam caſtitatē ſonant. Azotus enim quæ Hebraicè dicitur Eſdod, ignis verborū vel vberum. Ideoq; tropologicè Azoticè

C loquūtur filij vxorū alienigenarū, cū opa per laſciuiā procreata vltionem æternę combuſtionis expectant. vnde meritò taliū genitores à Nehemia nō ſolū obiurgati & maledicti, ſed & quidam ſunt cæſi: quia neceſſe eſt errantes à doctoribus veritatis acri⁹ coerceri, vt ab vbere ignis vltoris ad vbera diuinæ laudationis trāſferantur. Hæretici quoq;, cū Gentilis prophetię Dialecticę & Rethoricę ſtudijs amplius quam eccleſiaſticæ ſimplicitati operam impendunt, nihil mirum ſi auditores eorum iuxta linguam populi & populi loquuntur, ſcripturas quidem ſctās ore voluentes, ſed Gētili ſenſu īterp̄tātes.

☞ Igitur mun

tho, portantes aceruos & onerantes ſuper aſinos uinum, & uuas, & ficus, & omne onus, & inferentes in Ieruſalem in die ſabbathi. Et conteſtatus ſum eos, ut in die qua uende-

¶ Cum oportet huic ſcilicet ſeculo neceſſaria prouidere.

re liceret, uēderent. Et Tyrij habita a
a uerunt in ea, inferentes piſces & omnia uenalia. Et uendebant in ſabbathis filiis Iuda & Ieruſalem. Et ob b
iurgaui optimates Iuda, & dixi eis: Quę eſt hæc res mala quam uos facitis, & prophanatis diem ſabbathi? Nunquid non hæc fecerunt patres c
noſtri? Et adduxit deus noſter ſuper nos omne malum hoc, & ſuper ciuitatem hanc? Et uos additis iracundiam ſuper Iſraël, uiolando ſabba-
b tum. Factum eſt itaq; † cùm quieuiſ- d
ſent portæ Ieruſalem die ſabbathi, dixi, & clauſerunt ianuas, & pręcepi e
ut non aperirent eas uſq; poſt ſabbathum. Et de pueris meis conſtitui ſuper portas, ut nullus inferret onus in die ſabbathi. Et manſerunt nego- f
tiatores & uendentes uniuerſa uenalia foris Ieruſalem ſemel & bis, & conteſtatus ſum eos, & dixi g
eis: Quare manetis ex aduerſo muri? Si ſecundò hoc feceritis, ma h
num mittam in uos. Itaq; ex tempo
c re illo non uenerunt in ſabbatho. Dixi quoq; Leuitis ut mundarentur, & uenirent ad cuſtodiendas portas, & ſanctificandam diem ſabbathi. Et pro hoc ergo memēto mei deus meus, & parce mihi ſecundum multitu
d dinem miſerationum tuarum. Sed i
& in diebus illis uidi Iudæos ducen- k
tes uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. Et filij eorum l
ex media parte loquebantur Azoticè, & neſciebant loqui Iudaicè, & m
loquebantur iuxta linguam † populi & populi. Et obiurgaui eos, n

† cū inumbraſſēt portę (.i. cū perueniſſēt vmbræ veſpertinę ad portas &c.)

† vel, cuiuſlibet populi.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et Tyrij. qui erant Gentiles. Habitauerunt in ea, inferentes piſces &c. b ¶ Et obiurgaui optimates Iuda. qui populum regebant, eò quòd talia permittebant. c ¶ Nunquid non hæc fecerunt patres noſtri. q.d. ſic, & propter hoc fuerunt in captiuitatem ducti, & ciuitas iſta deſtructa eſt propter hoc Nehemias appoſuit remedium. ideo ſequitur: d ¶ Factum eſt itaq; cum quieuiſſent portæ. In Hebræo habetur: Et factum eſt cùm īunbraſſent portæ .i. quia dies adueſperaſcebat, & tunc incipit ſabbathum, & inidem redit, quia tunc portæ debent quieſcere ab ingreſſu mercantium. Ideo ſequitur: e ¶ Dixi'. ſcilicet claudite ianuas, ita q mercatores non poſsit intrare ciuitatem ad exercendum talem mercationem ī die ſabbathi. tamen non fuerunt omnino correcti per hoc. Ideo ſequitur: f ¶ Et manſerunt negotiatores & vendentes &c. ad quos exibāt Iudęi ementes ab eis. g ¶ Et conteſtatus ſum eos. eis cōminando. Ideo ſequitur: h ¶ Si ſecundo hoc feceritis, manum mittam in vos. ad incarcerandum & flagellandū. Cætera patent. i ¶ Sed & in dieb⁹ illis. Hîc ponitur correctio quarti mali, quod erat commiſtio ſeminis extranei, cōtra præceptum legis. Deut. vij. & hoc eſt quod dicitur: k ¶ Vidi Iudęos du

D cētes vxo. Azoti. iſtę erant de filiabus Philiſthinorum. l ¶ Et filij eorum ex media parte loquebantur Azotice. ſicut matres eos docebant. m ¶ Et neſciebant loqui Iudaice. niſi valde corruptè: quia matres plus loquuntur cū pueris ſuis q̄ patres. n ¶ Et obiur. eos. ſcilicet patres eos acriter redarguendo.

Et male-

Moraliter ✱ ſūt claudēdę, ne per eas intret aliqd, qd' quietem debitam animę in deo valeat ꝑturbare. i ¶ Sed in diebus illis vidi Iudæos ducentes vxores Azotidas. Hîc ponitur quartum malum in abſentia Nehemię perpetratū. Licet em̄ antè per Eſdram mulieres alienigenæ fuiſſent de populo Iſrael eiectæ, vt dictum eſt ſuprà .x. cap. Eſdræ. tamen ipſo defuncto & abſente Nehemia plures Iudęorum redierunt ad vomitum, accipientes ſibi vxores alienigenas. ſed Nehemias remediū adhibuit, eos acriter obiurgādo & maledicendo: & aliq̄s eorum cædendo & capillos euellendo, & eos per dominum adiurando, quôd à talibus abſtinerent. Per Iudęos verò recidiuantes in contrahendo matrimonia cū alienigenis mulieribus, ſignantur pœnitentes de vitijs carnalibus, qui tamen poſtea deo permittente & diabolo procurante ad vomitum reuertuntur priſtinis ſe vitijs implicantes: & iſti ſunt obiurgandi per aſperam correptionem illorum ad quorum ſpectat officium. ſunt etiam maledicendi, per hoc quòd mala pœnæ ſuperuentura eis ſunt prædicenda, ſi in talibus perſeuerant. ſunt etiam cædendi corporaliter & affligendi per illos ad quorum ſpectat officium ſi fuerint obſtinati.

& maledixi. Et cæcidi ex ipſis uiros, & decalua- a b
ui eos: & adiuraui in deo, ut non darent filias ſu- c d
as filiis eorum, & non acciperent de filiabus eo-
rum filiis ſuis, & ſibimetipſis, dicens: Nunquid e
non in huiuſcemodi re peccauit Salomõ rex Iſ-
raël? Et certè in gentibus multis non erat rex ſi- f
milis ei, & dilectus deo ſuo erat, & poſuit eũ deus g h
regem ſuper omnem Iſraël. Et ipſum ergo duxe i
runt ad peccatũ mulieres alienigenæ. Nunquid k
† & nos inobedientes faciemus omne malum
grande hoc, ut præuaricemus in deo noſtro, &
ducamus uxores peregrinas? De filiis autem Io l
iada filij Eliaſib ſacerdotis magni, gener erat Sa
naballat Horonites quẽ fugaui à me. Recorda- m n
re domine deus meus aduerſum eos qui pollu-
unt ſacerdotium, iúsque ſacerdotale & Leuiti-
a cum. Igitur mundaui eos ab omnibus alienige- o
nis, & conſtitui ordines ſacerdotum & Leuita- p
b rum, unumquenq; in miniſterio ſuo, & in obla-
tione lignorum in temporibus conſtitutis & in q
c primitiis, Memento mei deus meus in bonum, r
Amen.

Sequentes tertium & quartum Eſdræ libros vtcunq; de canone non ſunt, expoſitores ordinarij intactos reliquerũt, qui propterea dicuntur tertius & quartus: quia apud Græcos & Latinos ſuperior liber Eſdræ, vt dicit Hieronymus in prologo, diuidebatur in duos libros.

Liber Eſdræ tertius qui inter apocrypha ponitur.

Caput I.

E † T fecit Ioſias paſcha in Ieroſo s
lymis domino, & immolauit
phaſe, quartadecima luna primi
menſis, ſtatuens ſacerdotes per
uices dierum ſtolis amictos, in
templo domini. Et dixit Leuitis
ſacris, ſeruis Iſraël, ut ſanctificarent ſe domino,
in poſitione ſanctę arcæ domini, in domo quam
ædificauit Salomon filius Dauid rex. Non erit
uobis tollere ſuper humeros eam. Et nunc deſer
uite domino ueſtro, & curam agite gentis illius
Iſraël, ex parte ſecundũ pagos & tribus ueſtras,
ſecundum ſcripturam Dauid regis Iſraël, & ſe-
cundum magnificentiam Salomonis filij eius:
omnes in templo, & ſecundum particulam prin
cipatus paternam ueſtram, eorum qui ſtant in
conſpectu fratrum filiorum Iſraël. Immolate
paſcha & ſacrificia parate fratribus ueſtris, & fa
cite ſecundum pręceptum domini quod datum
eſt Moyſi. Et donauit Ioſias in plebem quæ in-
uenta eſt, ouium, agnorum, & hædorum, & ca-
prarum triginta milia, uitulos tria milia. Hæc
de regalibus data ſunt ſecũdum promiſſionem t

E a ¶ Igitur mun. eos. Bed. Apertus per omnia finis & condignus ędificio ſanctę ciuitatis & tẽpli dñi, vt emũdatis ciuib⁹ alienæ à deo pollutionis ordines ſacerdotũ & Leuitarum in miniſterio ſuo rite cuſtodiantur, vt inſtituti regulariter magiſtri eccleſiæ caſtigatũ ab omni peccato populum decętero in bono permanere, & creſcere ſemper exhortent̃. b ¶ Et ĩ oblatio. li. Inter cætera pplꝰ ligna offert ad ignẽ altaris nutriendũ, cũ opa ꝟtutũ diuina cõſecratione digna operãtur. Ardẽt ligna & cõſumũtur in altari holocauſtorũ, cũ in cordib⁹ electorũ opera iuſtitię flãma charitatis perficiuntur. c ¶ Memẽto mei de⁹ in bo. Meritò talis conditor & dedicator ciuitatis poſt multos deuotionis labores memoriæ ſe creatoris & largitoris omnium honorũ commẽdat.

† & vobis obediem⁹, &

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Et maledi. malũ eis imprecando niſi talia corrrigerent. b ¶ Et cecidi. flagellando aliq̃s ꝓpter eorũ obſtinationẽ. c ¶ Et decalcaui eos. p capillos trahẽdo. vl' qa fecit radi capita eorũ & barbas, qđ tunc tpis magna erat cõfuſio. d ¶ Et adiuraui &c. i. feci eos iurare, cui⁹ cauſa ſubditur: e ¶ Nunqd nõ ĩ hu. &c. ſa. q erat ſapientiſsimus. f ¶ Certe ĩ gẽtib⁹ mul. nõ erat rex ſimi. ei. ĩ ſapiẽtia, diuitijs, & gloria, vt hr̃. iij. Reg. iij. g ¶ Et di. deo ſuo erat. qđ patet ex hoc qđ ſibi apparuit in Gabaon, vt hr̃. iij. Reg. iij. h ¶ Et poſuit e. de⁹ re. qa non debebat̃ ei regnũ ratione primogeniturę, ſed ex diuina ordinatione, vt hr̃. j. Paral. xxviij. i ¶ Et ipſum er. &c. vt habetur. iij. Reg. xj. k ¶ Nunquid & nos ĩobe. fa. &c. q. d. manifeſtum eſt qđ ſic, ſi duxerimus mulieres alienigenas, cũ multũ deficiamus à ſapientia Salomonis & eius perfectione. l ¶ De filijs au. Ioiada. qs autem fuerit ille filius Ioiadæ, non exprimitur hîc. m ¶ Quẽ fuga. a me. propter malitiam ſuam. n ¶ Recordare do. deus meus ad. eos. enormiter & grauiter puniendo ad terrorẽ aliorũ. o ¶ Igitur mundaui eos ab omnibus alieni. ſ. mulieribus ſeparãdo. p ¶ Et conſtitui ordines ſacerdotum. & Leui. ſicut diſpoſuit Dauid rex. j. Parali. xxiiij. & xxv. q ¶ Et in oblatione lignorum. i. in compoſitione lignorũ ad nutriendũ ignem iugiter in altari holocauſtorum, q̧ debebat fieri à ſacerdotibus per vices ſibi ſuccedendo. r ¶ Memento mei deus. Poſt omnia opera bona prędicta fideliter & deuotè ſe ſuo creatori recõmendat. Cui eſt honor, & gloria in ſecula ſeculorum, amen.

Amen

F

† 4. Re. 13. c. 2. Pa. 35. a.

r ¶ Memẽto mei deus meus ĩ bonum. per hoc ſignificat̃, q̧ bonus prælatus ex debita correctione malorum, remunerationem bonorum conſequitur ſupernorum. G

Incipit poſtilla uenerabilis magiſtri Nicolai de Lyra ſuper tertium librũ Eſdræ.

CAP. I.

E T fecit Ioſias paſcha. Liber iſte qui dicitur Eſdrę terti⁹ videtur magis ab alio doctore neſcio quo conſcriptus, & ex pluribus collect⁹. Nã hîc deſcribuntur plura q̃ in primo Eſdrę valde ſufficienter ſunt deſcripta. Non eſt autem veriſimile, q̧ ipſe tot repetiuerit in alio libro ſine neceſsitate, imò etiã cũ nulla aut parua vtilitate. Nec eſt argumentũ contra hoc de libro Paral. ĩ quo multa ſcribũtur quę habent̃ in libris regum. Nec ſil'r de ſecũdo Machab. ĩ q̃ repetũtur multa q̃ ſũt ĩ prĩo ſcripta, nã ali⁹ ſcripſit librũ Parali. & ali⁹ libros Regũ. & idẽ fuit de prĩo & ſecũdo Macha. ſicut ſatis patuit ibidẽ. & iõ liber iſte dr̃ à doctorib⁹ apocryphus, vt patet ĩ prima pte ſummę ſcti Tho. de Aqno. q. x. arti. vj. circa primũ argumẽtũ. ꝓpter qđ liber iſte inter alios nõ canonicos q ponũt̃ in Biblia, minoris videt̃ autoritatis: & iõ ad ipſum exponẽdũ vltimò miſi manũ, tñ de illis q̃ alibi ſcribunt̃ & hîc repetunt̃, intẽdo breuiter trãſire, & ad loca remittere, vbi à me diffuſi⁹ exponũt̃. Igit̃ liber iſte in tres ptes diuidit̃. nã autor priò q̃dam alibi ſcripta repetit. ſcđ'ò q̃ propria ſũt huius libri ſubiũgit, c. iij. tertiò ad repetendũ ſcripta alibi redit. c. v. ibi: Inſtante ãt. prima adhuc ĩ tres. nã priò repetit q̃dã captiuitatem Babylonicam præcedentia. ſecundò quædam ipſam concomitantia, ibi: Qui vſque ad iracundiam. tertiò quędã ſubſequentia ca. ij. prima adhuc ĩ tres. quia primò tempore Ioſiæ deſcribitur paſchalis celebratio, ſcđ'ò Ioſię mors & tumulatio, ibi: Et poſt omnem actum, tertiò filiorum eius ſucceſsio, ibi: Et aſſumentes. prima adhuc in duas: qa primò ponitur debita pręparatio. ſecundò paſchæ celebratio, ibi: Et hæc cũ fierent. Sententia primæ partis patet ex dictis. ij. Paralip. xxxv. exceptis quæ ſequũtur. t ¶ Hæc de re. Da. ſunt &c. Iſtud non refertur ad domũ Ioſiæ, vt litera videtur prætendere, ſed intelligitur de domo ducum regis: ſecundum qđ' exprimitur. ij. Paral. xxxv. Duces quoque ei⁹ ſponte qđ vouerãt, obtulerunt tam populo quã ſacerdotibus & Leuitis, & non exprimitur ibi quid vel quantum dederunt: hîc autem exprimitur, cùm dicitur: Hæc. ſupple q̃ ſequũtur. De rega. da. ſunt. i. de bonis ducũ regaliũ, ſcđ'm ꝓmiſſionẽ deo factã

H

Diuiſio

propter qđ

a populo,& ſacerdotibus in paſcha,oues numero duo milia,ac
b uituli centum,Et Iechonias & Semeias & Nathanael fratres,
& Haſabias & Oziel & Coraba in phaſe, oues quinq; milia,
c uitulos quingentos,Et cùm hæc fierent eleganter, ſteterunt
ſacerdotes & Leuitę habentes azyma per tribus, Et ſecundũ
partes principatus patrum, in conſpectu populi offerebant
domino,ſecũdum ea quę in libro Moyſi ſcripta ſunt. Et aſſa
d uerunt phaſe igni,prout oportebat, & hoſtias coxerunt in e-
molis & in ollis cũ beneuolentia.Et attulerunt omnibus qui
erant ex plebe,& poſt hæc parauerunt ſibi & ſacerdotibus.
Sacerdotes enim offerebant adipes uſq; dum finita eſſet ho-
ra,& Leuitæ parauerunt ſibi & fratribus ſuis filiis Aaron.Et
ſacri cantores filij Aſaph erant per ordinem,ſecundũ præce-
ptum Dauid,& Aſaph,& Zacharias,& Ieddimus qui erat à
rege,& oſtiarij per ſingulas ianuas,ita ut non pręuaricaretur
unuſquiſq; ſuam.Fratres enim eorũ parauerunt illis.Et con-
e ſummata ſunt quæ pertinebant ad ſacrificium domini.In die
f illa egerunt phaſe,& offerebant hoſtias ſuper dñi ſacrificium
ſecundũ pręceptum regis Ioſiæ.Et egerunt filij Iſraël qui in-
uenti ſunt in tempore illo,phaſe,& diem feſtum azymorum
per dies ſeptem.Et non eſt celebratum phaſe tale in Iſraël,à
temporibus Samuel prophetę,& omnes reges Iſraël non ce
lebrauerunt tale paſcha,quale egit Ioſias,& ſacerdotes,& Le
uitę & Iudęi & omnis Iſraël,qui inuenti ſunt in commoratio-
ne Ieroſolymis.Octauodecimo anno regnante Ioſia celebra
g tum eſt phaſe.Et directa ſunt opera Ioſiæ in conſpectu domi
h ni ſui in corde pleno metuentia,& quæ circa illũ quidem con-
i ſcripta ſunt in priſtinis tẽporibus de eis qui peccauerunt, qui
que irreligioſi fuerunt in dominũ prę omni gente,& qui non
quęſierũt uerba domini ſuper Iſraël.†Et poſt omnem actum k
hunc Ioſiæ,aſcendit Pharao rex Ægypti ueniens in Charca-
mis ab itinere ſuper Euphraten, & exiit illi obuiam Ioſias.
& miſit rex Ægypti ad Ioſiã,dicens:Quid mihi & tibi eſt rex
Iudæ?Non ſum miſſus à domino ut pugnẽ contra te.Super
Euphraten enim bellum meũ eſt.Feſtinans deſcende.Et non
eſt reuerſus Ioſias ſuper currum,ſed expugnare eum conaba
tur,non attendens uerbum prophetę ex ore domini,ſed con- l
ſtituit ad eum bellum in campo Mageddo.Et deſcenderunt
principes ad regem Ioſiam.Et dixit rex pueris ſuis:Amoue-
te me à pręlio:Infirmatus ſum enim ualde.Et ſtatim amoue-
runt eum pueri ipſius de acie.Et aſcendit ſuper currũ ſecũda-
rium ſuum, & perueniẽs Ieroſolymã uita functus eſt,& ſepul
tus eſt in paterno ſepulchro.Et in tota Iudęa lugebãt Ioſiam,
& qui pręſidebant cũ uxoribus lamentabant eũ uſq; in hunc
diem,& datũ eſt hoc fieri ſemper in omne genus Iſraël,Hæc
autem pręſcripta ſunt in libro hiſtoriarũ regum Iudæ,& ſin-
gula geſta actus Ioſiæ & eius gloria,& intellectus eius in lege
dñi,quęq; geſta ſunt ab eo, & quę non ſcripta ſunt in libro re
gum Iſraël & Iudę.† Et aſſumentes qui erant ex gente Iecho m
niam filium Ioſiæ,conſtituerunt regem pro Ioſia patre ſuo, n
cùm eſſet annorũ trigintatrium,& regnauit ſuper Iſraël men
ſibus tribus.Et amouit eum rex Ægypti ne regnaret in Iero
ſolymis.Et mulctauit gentem argenti talenta centum,& au-
ri talentum unum.Et conſtituit rex Ægypti Ioacim fratrem
ipſius regem Iudæ & Ieruſalem:& alligauit magiſtratus Ioa o
cim:& Zaracelem fratrem ſuum,& apprehendens reduxit p q
in Ægyptum. Annorum erat Ioacim uigintiquinq; cùm re-
gnare cœpiſſet in terra Iuda & Ieruſalem,& fecit malum in
conſpectu domini. Poſt hunc autem aſcendit Nabuchodo- r
noſor rex Babylonis,& alligans eum in †areolo uinculo per- s

propter qđ dr̃ i libro Par. A Qđ vouerant,obtulerũt: q̃a votũ eſt promiſſio fa-cta deo. a ¶Oues nu-mero duo &cæ. quod non erat in libro Para.ex preſſum. b ¶Iechonias &c.iſte.ij.Para.xxxv.vo-caĩ Chonenias,& ẽ idẽ no men in Hebręo, ſicut i La tino Nicolaus & Colaus & Colinus & Coletus.Sci endũ autem qđ hĩc i ſeq̃n tibus q̃ repetuntur de alijs libris nomina perſonarũ variantur,& plura vl' pau ciora hĩc & ibi ponũĩ, & numeri perſonarũ vel aĩa-liũ maiores vel minores hĩc q̃ ibi & ecõuerſo,q̃ oĩa & ſimilia breuiter ſic ſoluũ tur.Primò de nominibus: nã multi erant binomij vl' trinomij,vt patuit in plu-ribus locis veteris & noui teſtamenti.& ſic idẽ hõ fre quẽter ſcribitur ſub vno noĩe in vno libro, & ſub alio noĩe i altero.Similiter de pluralitate perſonarũ: quia quando plures cõcur runt ad vnũ actũ:aliq̃ tacẽ tur in vno libro,q̃ i alio ex primũĩ,& econuerſo.Silr̃ de numeris dicendũ,quod minor numerus includiĩ i B maiori:propter qđ q̃ñ mi nor numerus ſcribiĩ in v-no loco aliter q̃ in alio,nõ eſt aliq̃ falſitas niſi minor ſcriberetur cũ præciſione maioris,& relatꝰ ad idem ſimpliciter,quod non eſt in ꝓpoſito & ſic patet,q̃ dictæ variationes non ar-guunt aliquam in ſcriptu-ra falſitatem. c ¶Et hæc cum fierent.Hĩc conſe quẽter deſcribitur paſchæ celebratio,& patet ſenten-tia ex dictis.ij.Paralipom. xxxv.exceptis quę ſequun tur. d ¶In emolis.id eſt in ollis æneis. e ¶Et offerebant hoſtias.ſcili cet pacificas ad quas non tenebantur. f ¶Super domini ſacrificium.q̃ erat conſuetum fieri. g ¶Et directa ſunt o-pera Ioſiæ.Hoc non eſt in Paralipo.ſed immedia-tè ſubditur bellum Phara onis cõtra ipſum. h ¶In corde pleno metu.id ẽ dei metum indicantia. i ¶De eis qui pecca-uerunt &c.Iſti potiſſi-mè fuerunt Amon pater Ioſiæ,& Manaſſes auus e-ius,ſicut patet.iiij.Regum &.ij.Paralipo. k ¶Et poſt omnem actum. Hĩc deſcribiĩ Ioſiæ mors & eius tumulatio, & pa-tet ſententia ex dictis.ij.Pa ralipo.xxxv.in fine capitu li.hoc excepto: l ¶Nõ attendens verbum ꝓ-phetæ ex ore domini. C Ex hoc loco videtur quòd Pharao miſit ad Ioſiam v-num de prophetis domini, quod non dicitur in libro Para.vel ipſe Pharao dr̃ hĩc ꝓpheta.nã malis aliquando conceditur actus prophetã di, ſicut patet de Balaã Nu meri.xxiij. m ¶Et aſſu mentes qui erãt ex gen te Iecho.Hĩc cõſequenter deſcribitur filiorum Ioſiæ ſucceſſio,& patet ſententia ex dictis.ij.Par.xxxvj.&.ii-ij.Reg.xxiij.&.xxiiij.&.xxv. in quibus hęc materia diffu ſè tractatur exceptis his quę ſequuntur. Et aſſumẽtes q̃ erant &c.Iſte vocaĩ Io achaz.iiij.Regũ.xxiij.&.ij. Para.xxxvj. ad qđ põt dici qđ erat binomius. n ¶Cõ ſtituerunt regem pro Ioſia patre ſuo cũ eſſet annorum trigintatriũ. & regnauit ſuper Iſral. iiij.Regum.&.ij.Paralip.dr̃ q̃ erat annorũ.xxiij. vñ vi-detur hĩc numerus falſifica-tus p ſcriptores,vnũ.x.vel denariũ addẽtes,Vel opter dicere,q̃ ibi tacẽtur.x.anni qui hĩc exprimuntur, & ſic vtrũq; eſſet verũ:q̃a minor numerus includitur in ma-iori ſicut prædictum eſt. D o ¶Et alliga.magiſtra-tus Ioacim.fratrem prędi cti Ioachaz, non in vinculis ſed iuramẽto.vt fideliĩ red-deret tributũ regi AEgypti q̃ cõſtituit eũ regẽ Iudę pro Ioachaz fratre ſuo,vt patet iiij.Reg.&.ij.Paralip.iõ ſub ditur de regno eius.Ann o rũ erat.xxv.Ioacĩ,cũ regna-re cœpiſſet &c. p ¶Et Zaracelem fratrẽ eius. Et habetur in aliquibus Bi-blijs:Et Zachariam fratrem ſuum .i. ipſum Ioachaz, q̃ nominatur hĩc Zacharias. q ¶Apprehẽdẽs redu xit in AEgyptũ. catenis ligatum,ſicut patet.ij.Para. xxxvj.&.iiij.Regum.xxiij. r ¶Poſt hunc autem Nabuchodonoſor &c. quia fugiebat exercitum Chaldęorum quantũ pote rat. s ¶Et alligans eum in areolo vinculo. Eſt autem area ſpatium in q̃ teruntur blada,& inde diciĩ areola diminutiuum, & eſt paruum ſpatium in quo ali quis ligatus cũ catenis po-teſt procedere.& non vltrà & illa catena dicitur areolũ vinculum.ſic autem fuit de iſto diſpoſitum,vt hoc mo-do in Babylonem ducere-tur.ſed in via mutato con-ſilio remiſſus fuit in Ieruſa-lem, & ibi interfectus, & ca dauer eius proiectum extra portas ciuitatis: ſicut præ-dixerat Ieremias.xxij.c.

Nominũ & numeri variatio cõſona.

†4.Re.23.f. 2.Par.36.a.

†4.Re.23.f. 2.Para.35.c.

† areo

duxit in Babyloniam,& ſacra uaſa domini accepit Nabuchodonoſor,
a & tulit & conſecrauit in templo ſuo in Babylonia. Nam de immundi-
b tia illius & irreligioſitate ſcriptum eſt in libro temporum regum. Et re
gnauit Ioachin filius eius pro eo. Cùm autem conſtitutus eſt rex, erat an
norum decem & octo. Regnauit autem menſes tres,& dies decem in
Ieruſalem,& fecit malum in cōſpectu domini. Et poſt annum mittens
Nabuchodonoſor, tranſmigrauit eum in Babyloniam ſimul cum ſa-
cris uaſis domini,& conſtituit Sedeciam regem Iuda & Ieruſalem cùm
eſſet annorum uigintiunius. Regnauit autem annis undecim. Et fecit
malum in conſpectu domini, & non eſt ueritus à uerbis quæ dicta ſunt
ab Ieremia † propheta ex ore domini,& adiuratus à rege Nabuchodo (†Iere.22.)
noſor periurans diſceſsit,& indurata ceruice ſua & corde ſuo tranſgreſ
ſus eſt legitima domini dei Iſraël. Et duces populi domini multa ini-
què geſſerunt,& impiè egerunt ſuper omnes immunditias gentium, &
c polluerunt templum domini, quod ſanctum erat in Ieroſolymis. Et mi
ſit deus patrum ipſorum per angelū ſuum reuocare eos, propter quod
parceret illis & tabernaculo ſuo. Ipſi uerò ſubſannabant in angelis ipſi-
d us & qua die locutus eſt dominus, erant illudentes prophetis eius. Qui
uſque ad iracundiam concitatus eſt ſuper gentem ſuam propter irreli-
e gioſitatem ſuam,& præcepit aſcendere reges Chaldæorum. Hi occide
runt iuuenes eorum in gladio, in circumitu ſancti templi eorum,& non
pepercerunt iuueni,& ſeni,& uirgini,& adoleſcenti, ſed omnes traditi
ſunt in manus ipſorum,& omnia ſacra uaſa domini,& regales apothe
cas reſumentes tulerunt in Babyloniam,& incenderunt domum domi-
f ni,& demolierunt muros Ieruſalem,& turres eius incenderunt igne. Et
conſummauerunt omnia honorifica eius,& ad nihilum redegerunt,& g
reliquos à gladio duxerunt in Babylonem. Et erant ſerui illius uſque
dum regnaret Perſę, in repletione uerbi domini in ore Ieremiæ, quouſ-
que † benignè ageret terra ſabbatha ſua. Omni tēpore deſertionis ſuæ (†bene)
ſabbathizauit in applicatione annorū ſeptuaginta ſeptē. Cap. II.

†REgnante Cyro rege Perſarum in cōſummatio h
ne uerbi domini in ore Ieremiæ, ſuſcitauit domi- (†2.Pa.36.d. 1.Eſdrę.1.a.)
nus ſpiritum Cyri regis Perſarum,& prædicauit
in toto regno ſuo ſimul per ſcripturam, dicens:
Hæc dicit Cyrus rex Perſarum: Me conſtituit
regem orbi terrarum dominus Iſraël, dominus
excelſus, & ſignificauit mihi ædificare domum
ſibi in Ieruſalem quæ eſt in Iudæa. Si quis eſt ex
genere ueſtro, dominus ipſius aſcendat cum eo in Ieruſalem. Quot-
quot ergo circa loca habitant, adiuuent eos qui ſunt in loco ipſo, in au-
ro & argento, in dationibus cum equis & iumentis, cumq́ue aliis quæ ſe-
cundum uota apponuntur in ædem domini quæ eſt in Ieruſalem. Et
ſtantes principes tribuum, pagorum, & Iudææ ex tribu Beniamin, &
ſacerdotes & Leuitæ quos excitauit dominus aſcendere,& ędificare do
mum domini quę eſt in Ieruſalem, & qui erant in circumitu eorū, adiu-
uerunt in omni auro & argento eius & iumētis & uotis compluribus,
multi quorum ſenſus excitatus eſt. † Et Cyrus rex protulit uaſa ſacra (†1.Eſdr.1.c)
domini quę tranſtulit Nabuchodonoſor rex Babylonis ex Ieruſalē,&
conſecrauit ea idolo ſuo,& proferēs ea Cyrus rex Perſarū tradidit Mi-
thridatho, qui erat ſuper theſauros ipſius. Per hūc autē tradita ſunt Sal i
manaſaro pręſidi Iudææ. Horum autē hic numerus. Libatoria argen-
tea, duo milia quadringenta, athiſcæ argenteę triginta, phialæ aureæ k
triginta, item argēteę duo milia quadringētę,& alia uaſa mille. Omnia
autē uaſa aurea & argentea quinq́ue milia octingenta ſexaginta. Et enu- l
merata ſunt Salmanaſaro ſimul cum his qui ex captiuitate Babylo-
nię uenerant in Ieroſolymam. In Artaxerxis autem regis Perſarū tem- m
poribus ſcripſerunt ei de his qui inhabitabāt in Iudęa & Ieruſalem, Bal
ſamus & Mithridathus,& Sabellius,& Rathimus, Balthemus, Same-
lius ſcriba,& reliqui inhabitantes in Samaria, & cęteris locis ſubiectam
epiſtolam regi Artaxerxi. Domine pueri tui Rathimus ab acciden-

E a ¶ Nam de immunditia illius & irreligioſitate &c. i. idololatria: ſicut p oppoſitū latria dicit̄ religio vel religioſitas. b ¶ Et regnauit Ioachī. ſic debet iſte ſcribi per n, in fine. c ¶ Et miſit deus patrum ipſorum per angelum ſuum. id ē Ieremiā, qui dicit̄ hîc angelus, id eſt dei nūtius: & ſimiliter alij ꝓphetæ. ideo ſubditur: Subſānabāt in angelis ſuis & qua die lo. d ¶ Qui vſq́ue ad iracūdiam. Hîc conſequenter autor repetit cōcomitantia captiuitatem, & patet ſententia ex dictis. iiij. Regum. xxv. & ij. Para. xxxvj. exceptis quę ſequunt̄. e ¶ Et præcepit aſcēdere reges Chaldæorum. Hoc poteſt dupliciter exponi. Vno F modo referendo ad Iudęos: & ſic ē ſenſus, qđ per ſua peccata meruerūt, quòd deus præciperet Chaldæos aſcendere ad deſtructiōem ciuitatis & populi. Præceperūt, id eſt pręcimeruerunt. Alio modo vt referat̄ ad deū, de quo pręmittit̄: Qui vſque ad iracundiā, in ſingulari, ad deſignandū vnitatē eſſētiæ, & ſubdit̄: Præceperunt in plurali, ad denotādū in deo pluralitatem perſonarū, ſicut Gen̄ j. c. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrā &c. f ¶ Et cōſummauerunt omnia. id eſt exterminauerunt. g ¶ Et reliquos a gla. ī Baby. i. illos qui gladium euaſerant i Babylonem duxerunt.

DE LY.

CAP. II.

REgnante Cyro rege Perſarū Perſarum in cōſūmatione verbi domini in ore Ieremię. Hîc conſequenter autor repetit facta captiuitatem conſequentia, & diuiditur i duas partes. (Diuiſio) quia primò ponitur proſperitas de captiuitate redeūtiū. ſecūdò aduerſitas ipſorū ædificātiū, ibi: In Artaxerxis. Sētētia prię partis patet ex dictis. i. Eſdrę. j. exceptis q̄ ſequūtur. i ¶ Salmanaſaro præſidi Iu. i. Zorobabel aliter ſic nominato, qui fuit princeps redeuntiū de captiuitate. k ¶ Athiſcæ argenteæ triginta. id eſt ſcyphi argentei. l ¶ Et enumerata ſunt Salmanaſaro ſimul cum his qui ex captiuitate Babylonię venerant in. id eſt ſibi tradita vel expedita. H m ¶ In Artaxerxis au. re. Perſarum temporibus ſcripſerunt ei de his qui inhabitabant in Iudæa. Hîc cōſequenter ponitur aduerſitas ędificātium. Redeuntes enim de captiuitate cœperunt reædificare templum, ſed fuerunt impediti per Samaritanos. & patet ſentētia partis huius ex dictis. j. Eſdræ. iij. capi. exceptis q̄ ſequuntur: ¶ In Artaxerxi autem regis Perſarum. iſte fuit Cambyſes filius Cyri, qui vocabatur Cambyſes nomine proprio. & Artaxerxes nomine regio. ſicut imperatores Romani Cęſares, vt cū hoc nomine proprio, vt Iulius, Tyberi⁹ & huiuſmodi. n ¶ Rathimus ab accidentibus. Scribebat enim chronicas, in quibus continebantur cōtingentia ſuo tempore.

G

pore. a ❡ Et Sa. ſcrib. & re. Iſte ſcribebat acta curię. b ❡ Et
A inue. in adm. ſc. de his. Id eſt in libris in qbus ſcribunt memoralia, p tpe futuro. c ❡ Nunc er. pc. prohi. ho. il. ædi. i. cõuocare populũ ad eius ędificationẽ. d ❡ Et qui cũ his cõ. er. iu. i. currus pparãtes ad agẽdũ iter, vel, iungẽtes ſe ad inuicẽ. e ❡ Et va. ab æd. Videt hæc lr̃a corrupta p ſcriptores, q̃ deberet eſſe talis: Vaca. ad ædi. tẽ. Vel ſic fiet conſtructio: Vac. i. illi q prius erãt intẽti ad ædificationem tẽpli, vacabant ab opere illo vſq; ad annum ſecundũ Darij.

NI. DE LY.

CAP. III.

Rex Da. Repetitis eis q̃ ſunt alibi ſcripta, hîc conſequenter ponuntur quę ſunt huius libri propria, quæ conſiſtunt circa ſolutionem vnius quęſtiõis, cuius primò ponitur occaſio. Secundò eius propoſitio & triplex opinio, ibi. Tunc ſcribentes. Tertiò opinionum examinatio, ibi: Et mittens. Quartò vnius approbatio & remuneratio, ibi: Et oẽs populi. Circa primũ dicit: Rex Da. ſecd'm B Latinos & Græcos iſte fuit fili⁹ Hyſtaſpis: ſecundum Hebręos verò ipſe fuit filius Aſſueri & Eſther reginę, ſecũdum qđ dixi plenius in prin. libri Eſther. & j. Eſdræ. iiij. & Dañ. ix. vbi ſecutus ſum in hoc dictum Hebræorũ tãq̃ verius iudicio meo. g ❡ Om. ver. ſu. i. ſeruientib⁹ in domo ſua. h ❡ Et om. ma. Me. & Perſ. Iſtis reddebat ratio de tributis & obuentionibus regni. i ❡ Et omn. pur. i. nobilibus genere, quibus licitum erat purpura veſtiri pro ſua nobilitate. k ❡ Et præ. qui cauſas iudicabãt in palatio. l ❡ Et con. qui erant de ſtricto regis conſilio. m ❡ Et pręfe. i. Baliuis & prępoſitis in regni partibus diuerſis. n ❡ Ab India. Ex hoc videtur, q iſte fuit filius Aſſueri, vt dicunt Iudæi. Nam Aſſuerus in principio libri Eſther dicitur regnaſſe ab India vſq; ad AEthiopiã ſuper. cxxvij. prouincias, & iſto modo dimiſit regnum filio ſuo. Cætera patẽt vſq; ibi: o ❡ Et dor. ſ. modicũ. p ❡ Et ex. fact. eſt. ita q volebat vigilare

Diuiſio

a tibus, & Sabellius ſcriba, & reliqui curiæ tuæ iudices in Cœleſyria & Phœnice. Et nunc notum ſit domino regi, quoniam Iudæi qui aſcenderunt à uobis ad nos, uenientes in Ieruſalem, ciuitatem refugam & peſsimam, ædificant furnos eius, & ſtatuunt muros, & templum ſuſcitant: quòd ſi ciuitas iſta & muri iſti conſummati fuerint, non tantùm tributa non ſuſtinebunt pendere, ſed etiam regibus reſiſtent. Et quia id agitur circa templum, recté haberi arbitrati ſumus non deſpicere hocipſum, ſed notum facere domino regi: ut ſi uidebitur rex, quęratur in libris patrũ
b tuorum, & inuenies in admonitionibus ſcripta de his, & ſcies quoniam ciuitas iſta fuit refuga, & reges & ciuitates concutiens, & Iudęi refugæ, & pręlia cõmittẽtes in ea ab æterno: ob quã cau
c ſam ciuitas iſta deſerta eſt. Nunc ergo notum facimus domine rex, quoniam ſi ciuitas hæc ædificata fuerit, & huius muri erecti fuerint, deſcenſus tibi non erit in Cœleſyriã & Phœnicen. Tunc ſcripſit rex Rathimo qui ſcribebat accidẽtia, & Balthemo, & Sabellio ſcribæ, & cæteris conſtitutis & habitantibus in Syria, & Phœnice ea quę ſubiecta ſunt. Legi epiſtolam quam miſiſtis mihi. Pręcepi ergo inquiri, & inuentum eſt: quoniam ciuitas illa eſt ab æuo regibus reſiſtens, & homines refugę, & prçlia in ea efficientes, & reges fortiſsimi erant in Ieruſalẽ dominãtes, & tributa exigentes à Cœleſyria & Phœnice. Nunc ergo pręcepi prohibere homines illos ędificare ciuitatẽ, & † prohibere, ne quid ultra hęc fiat, ſed nec procedant in plurimũ, ex quo ſunt malitię, ita ut regibus moleſtia importetur. Tunc recitatis his quę à rege Arta
d xerxe ſcripta fuerant, Rathimus & Sabellius ſcriba, & qui cum his conſtituti erant iungẽtes, feſtinanter uenerũt in Ieruſalẽ cum equitatu & turba & agmine, cœperũtq; ædificantes prohibere.
e Et uacabant ab ædificatione templi in Ieruſalem, uſq; ſecundo anno regni Darij regis Perſarum. Cap. III.

f g h i k l m n REx Darius fecit cœnam magnam omnibus uernaculis ſuis, & omnibus magiſtratibus Medię & Perſidis, & omnibus purpuratis, & prętoribus, & conſulibus, & pręfectis ſub illo ab India uſq; Æthiopiam, centũ uigintiſeptem prouinciis. Et cùm mãducaſſent, & bibiſſent, & ſatiati reuerterentur, tunc Darius rex aſcendit in cubiculũ ſuũ, & dor- o
miuit, & expergefactus eſt. Tunc illi tres iuuenes corporis cuſtodes, qui cuſtodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri: Di- p q
camus unuſquiſq; noſtrũ ſermonem qui pręcellat, & cuiuſcun- r
que apparuerit ſermo ſapientior alterius, dabit illi rex Darius dona magna, purpura cooperiri, & in auro bibere, & ſuper au- s t
rum dormire, & currum aureo freno, & cidarim byſsinam, & v x
torquem circa collum, & ſecundo loco ſedebit à Dario propter y z
ſapientiam ſuam, & cognatus Darij uocabitur. Tunc ſcriben- a b
tes ſinguli ſuum uerbum † ſignauerunt & poſuerunt ſubtus cer- c d
uical Darij regis, & dixerunt: Cumq; ſurrexerit rex, dabimus illi e
ſcripta noſtra, & quodcunq; iudicauerit rex è tribus, & magiſtratus Perſidis, quoniam uerbum eius ſapientius eſt, ipſi dabitur uictoria, ſicut ſcriptum eſt. Vnus ſcripſit: Forte eſt uinum. Ali- f
us ſcripſit: Fortior eſt rex. Tertius ſcripſit: † Fortiores ſunt mulieres: ſuper omnia autem uincit ueritas. Et cùm ſurrexiſſet rex, acceperunt ſcripta ſua, & dederunt illi, & legit. Et mit- g
tens uocauit omnes magiſtratus Perſarum, & Medos, & purpuratos, & prætores, & præfectos, & ſederunt in concilio, & lecta ſunt ſcripta coram ipſis, & dixit: Vocate adoleſcen-

† ſignificauerunt

vigilare, & ex hoc cuſtodes corporis ſui habuerunt occaſionem proponendi inter ſe quæſtionem ad faciendum regi ſolatium. & ex hoc C
patet prudentia regis, qui magis volebat tranſire tempus in aliquo vtili, q̃ in ludis inhoneſtis aut nullius vtilitatis. q ❡ Dica. vnuſ. noſtrum ſermonem. de eadem quæſtione, vt patet ex ſequentibus. r ❡ Qui pręcellat. id eſt prout melius ſciuerit. Nam dictum cuiuſlibet trium non poterat eſſe excellens ſimpliciter, ſed vnius tantùm. Cætera patent vſq; ibi: s ❡ Purpura cooperiri &c. Id eſt veſtiri. t ❡ Et in auro bibere &c. Id eſt i ſcypho aureo. v ❡ Et ſuper aurũ dormire & cæte. Id eſt ſuper lectum panno auriphrygiato ornatum. x ❡ Et currum aureo freno. Id eſt freno deaurato. y ❡ Et cidarim byſsinam. Id eſt mitram vel cucuſam de byſſo, quę eſt ſpecies lini candidiſsimi. z ❡ Et torquem circa collum & cætera. Talibus enim vtebantur tantùm excellentes viri ratione generis vel ſapientiæ ſeu alterius excellentiæ. a ❡ Et ſecundo loco & cę. Id eſt in ſecunda menſa. b ❡ Sedebit a Dario & cætera. D
Et hoc conceſsit rex p ſcriptum, vt patet circa medium. iiij. capitu. c ❡ Tunc ſcribentes & cætera. Hîc cõſequẽter ponitur quæſtionis propoſitio. & circa eam triplex opinio. Fuit aũt quæſtio de fortitudine: quid inter alia ſit fortius, vt patet ex ſequentibus. Sic ergo dicitur: Tũc ſcribentes ſinguli & cæt. In ſingulis ſchedulis: d ❡ Signauerunt & cætera. ſigillis proprijs ne fieret ibi aliqua mutatio, & vt manifeſtè appareret cuius eẽt quælibet ſchedula. e ❡ Et poſuerunt ſubtus ceruical Darij regis. Quando poſt vigiliã rediit ad dormiẽdum. Cętera patent vſq; ibi: f ❡ Ipſi dabitur victoria & cætera. id eſt victoriæ præmia in parte præcedenti expſſa. Cætera patent. g ❡ Et mittens. Hîc conſequenter ponitur dictarum opinionũ examinatio. Et priò examiatores vocantu. Et patet litera vſq; ibi:

† prouidere

† Fortius

O v. Indicate

a ¶Indi. &c. q̃ ſc. fu. i. rationes di
E ctorũ vrorũ, nã ſcripſerãt tãtũmodo
cõcluſiões ſicut ſcriptę ſunt. Scd'ò ra
tiões cuiuſlibet opinionis explicant.
Et priò primę, cũ dr: Et cœpit prior.
Scd'ò ſcd'ę, in pri. c. iiij. Tertiò tertię,
ibi: Terti⁹ &c. Circa primũ dicitur:
b ¶Vi. p̃. vi. q. d. valde multũ. Ideo
ſubdit: c ¶Om. ho. q bi. il. qd' ꝓba
bat p id qd' ſubdit: d ¶Se. mẽ. Si
eñ potet vltra menſurã, aufert rõnis
vſum q̃ eſt ſupior vis hoĩs, & p con-
ſequẽs ꝑualet omnib⁹ inferioribus; a
lijs. e ¶Itẽq; re. & or. fa. men. v.
i. facit cogitare maiora ſatis q̃ homo
poſsit, & ſic iactare ſe inaniter & va-
nè. f ¶Item ſer. ac li. hoc addit vt
null⁹ ſtatus hoĩm excludat. g ¶Cõ.
in ſe. & iu. hoĩes eñ bñ potati non
timẽt aliquẽ aduerſariũ, & habẽt cor
iucũdũ: qa dant obliuioni omnẽ tri-
ſtitiæ cauſam. Ideo ſubditur: h ¶Et
nõ me. obliuiſci facit. i ¶Om. tri.
& de. quo qs eſt obligatus. k ¶Et
om. p̃. fa. ho. qa facit de ſeipſo opi-
nari magna. l ¶Et nõ me. re. quia
tũc non timet eorũ potẽtiã. m ¶Et
om. p. ſicut aliqñ bene potat⁹ dicit:
Ego nõ darem hoc ꝓ mille libris. qd'
nõ valet aliqñ vnam. vel, Ego magis
vellẽ pdere mille libras, q̃ hoc vel il-
lud, qd' tñ nõ habet aliqñ valorẽ. xx.
ſolidorũ. n ¶Et nõ me. cũ bi. a.
priſtinã. o ¶Nec fra. i. cõſanguini
tatẽ vel affinitatẽ. p ¶Sed nõ mu.
F poſt. i. ex parua occaſiõe. q ¶Su.
† bellandũ gla. cõtra ſeinuicem. r ¶Et cum a
vi. emer. i. ebrietate ſoluta. s ¶Nõ
me. quæ geſſe. ꝓpter ligationem
memoriæ, & ſi recordentur, hoc tñ
eſt imperfectè. t ¶O vi. nun p̃. vi.
q. d. imò præcellit. v ¶Quis ſi co.
fa. i. ſic facit cogitare? Et eſt hypalla-
ge, ſicut iſtud: Perflauit fiſtula buccas.

NICO. DE LY.

CAP. IIII.

ET inch. Hîc explicant
motiua ſecũdę opinio-
nis, cũ dicit: y ¶O vi.
nun p̃. ho. cæteris cre
aturis in terra & mari
exiſtẽtibus. q. d. ſic. vnde Gen. j. c. dici
tur de homine: Et præſit piſcibus ma
ris & volatilibus cæli & beſtijs terræ
vniuerſæq; creaturæ. z ¶Rex au.
ſu. om. p̃. quia dominat̃ hominib⁹:
& p conſequẽs alijs q̃ ſunt hominib⁹
ſubiecta. a ¶Et ſi mi. il. ad bell. i.
ad principes belli. b ¶Vad. Cùm
eis ad pericula mortis. c ¶Et de.
mon. i. caſtra in montibus ſita, mu-
ros ſuffodiendo & deijciendo. Cęte-
ra patent vſq; ibi: d ¶Et ip. vn. ſo.
Qui dominatur omnibus, tam bella
toribus q̃ agricolis. e ¶Si dixer.
Bellatoribus. f ¶Occi. deuictos.
Cætera patent vſq; ibi: g ¶Dixe.
ædi. Fabris lapidum & lignorum.
h ¶Dixe. plan. agricolis. i ¶Et
om. pl. q̃tùm ad minores homines.
k ¶Et virtutes q̃tùm ad maiores.
l ¶Eum obau. eius exequendo mã
data. m ¶Et ſu. hoc ipſe recũ.
& bi. ſplendidè. n ¶Et dor. pacifi
cè & quietè: ſicut. iij. Reg. xx. dicitur
ꝙ Benadad rex Syrię bibebat in vm
braculo ſuo, exercitu ſuo ad prælium
miſſo.

tes, & ipſi indicabunt uerba ſua. Et uocati
a ſunt & introierũt. Et dixit illis: Indicate no-
bis de his quæ ſcripta ſunt. Et cœpit prior,
b qui dixerat de fortitudine uini, & dixit: Viri
c quàm præualet uinũ omnibus hominibus
d e qui bibũt illud. Seducit mẽtes. Itemq; regis,
f & orphani facit mentẽ uanam. Item ſerui ac
liberi, pauperis ac diuitis, & omnẽ mentem
g h cõuertit in ſecuritatẽ & iucunditatẽ, & non
i k meminit omnẽ triſtitiã & debitũ, & omnia
l præcordia facit honeſta, & non meminit re-
m gem, nec magiſtratũ, & omnia per talenta
n loqui facit. Et non meminerunt cùm bibe-
o p runt amicitiam, nec fraternitatẽ: ſed nõ mul
q r tùm pòſt ſumunt gladios, & cũ à uino mer-
s ſerint & ſurrexerint, non meminerunt quæ
t geſſerunt. O uiri num præcellit uinũ? Quis
v ſic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

Cap. IIII.

x ET inchoauit ſequẽs dicere,
qui dixit de fortitudine re-
y gis. O uiri num p̃cellũt ho
mines, qui terram & mare
obtinent, & omnia quæ in
in eis ſunt? Rex autẽ ſuper z
omnia præcellit & dominatur eorum, & o-
a mne quodcunq; dixerit illis, faciunt. Et ſi mi
b c ſerit illos ad † bellatores, uadunt & demoli
unt montes & muros & turres. Iugulantur
& iugulant, & regis uerbũ non prætereunt.
Nam ſi uicerint, afferũt regi omnia quæcun
que prędati fuerint. Similiter & alij omnes,
& quotquot non militant nec pugnant, ſed
colunt terram, rurſum cùm fuerint meten-
d e tes, afferunt tributa regi. Et ipſe unus ſolus
f ſi dixerit: occidite, occidunt: dixerit, remitti-
te, remittunt: dixerit, percutite, percutiũt: di
g xerit, exterminate, exterminant: dixerit ædi
h ficate, ædificant: dixerit, excidite, excidunt: di
i k xerit, plantate, plantant: & omnis plebs &
l m uirtutes eũ obaudiunt, & ſuper hoc ipſe re-
n cumbit & bibit & dormit. Hi autem cuſto- o
diunt in circuitu eum, & non poſſunt ire p
ſinguli & facere opera ſua, ſed in dicto ob- q
audientes ſunt ei. Viri quomodo non pre- r
cellit rex qui ſic diffamatur? Et tacuit. Terti s
us qui dixerat de mulieribus & ueritate, hic
eſt Zorobabel, cœpit loqui. Viri, non ma- t v
gnus rex, & multi homines, nec uinũ præ- x
cellit. Quis eſt ergo qui dominatur eorum? y
Nonne mulieres genuerũt regẽ & omnem z
populũ qui dominatur mari & terræ, & ex
illis nati ſunt, & ipſæ educauerunt eos qui a b
plantauerũt uineas ex quibus uinum fit. Et c
ipſæ faciunt ſtolas omnium hominum, &
ipſæ faciunt gloriam hominibus, & non d
poſſunt homines ſeparari à mulieribus. Si e
congregauerint aurum & argentum & o-
mnem rẽ ſpecioſam, & uiderint mulierem f

miſſo. o ¶Hi au. cu. in cir. eũ. ne G
aliquis accedere poſsit ad ſibi nocen
dum. p ¶Et non po. ire ſin. ad lo
ca ſua ſine regis licentia. q ¶Sed in
di. ob. ſu. ei. i. obedientes, qd' dixit
exequendo. r ¶Vi. &c. ſic di. i. cu
ius fama in poteſtate. dignitate, & cõ
ſimilibus ſic diffundit̃. ſicut de Chri-
ſto dicitur Mat. ix. d. Diffamauerunt
eum per totam illam terrã. s ¶Ter
ti⁹. Hîc ponuntur motiua tertię opi Diuiſio
nionis, quæ habet duas partes. & pri
mò confirmatur prima. ſecundò ſe-
cunda, ibi: Et inchoauit. Prima verò
pars dupliciter confirmatur. Primò
rationibus. Secundò exemplis, ibi:
Et nunc credite mihi. Circa primum
primò ponitur nomen illius qui te-
nuit tertiam opinionem, cùm dicit̃:
Ter. q di. de mu. & veri. hic eſt
Zo. licet enim Iudæus eſſet natione,
tñ erat vnus de cuſtodientibus cor-
pus regis, qui erat Gentilis. & ſicut di
cunt Hebræi, hoc fecit Eſther huius
regis mater quæ erat Iudæa natiõe,
vt patet Eſther. ij. Ideo promouit Iu
dæos quantum potuit, vt patet de
Mardochæo. Et idem dicunt de Zo
robabel, & Nehemia q̃ fuit regis pĩ-
cerna. Latini verò dicunt, ꝙ fuit fa-
miliaris iſti Dario anteq̃ promoue
retur ad regnum, qui nec erat de ſe-
mine regio. & ideo promotus in re
gem fecit eum corporis ſui cuſtodẽ.
t ¶Cœ. lo. pro ſuæ opinionis con
firmatione. Et primò remouet alio- H
rum ſententiam, dicens: v ¶Vi. nõ
ma. rex & mul. ho. i. nõ præcellit
rex ratione ſui nec ratione populi ſi-
bi ſubiecti, ſicut dixerat ſecundus.
x ¶Nec vinum præc. ſicut dixe-
rat primus. y ¶Quis eſt erg. do.
Hîc conſequẽter proſequitur ſuum
ꝓpoſitũ, dicens. Quis eſt er. q do.
eo. ſ. regis populi & vini. Et rñdet:
z ¶Nõ. mu. ge. & om. po. q. d.
manifeſtè patet ꝙ ſic. & ſic p̃cellunt,
qa cauſa potior eſt ſuo effectu. licet
autem mulier in generatione prolis
habeat rationem paſsiui miniſtrãdo
materiam: tñ in alio ſe habet in ratio
ne actiui. ſ. materiam præparando &
cõceptum fœtum fouendo & nutri
endo ante partũ & pòſt. & ſic repel-
litur dictum ſecundi. a ¶Et ip. ed.
Modo prædicto. b ¶Eos q plã. v.
ex qui. vi. Et ſic repellitur dictũ pri
mi: quia qd' præcellit maiori, præcel
lit & minori. ſic eſt in propoſito. nã
educando vinearum plãtatores, mu
lieres ſunt maiores. & eadem ratione
plantatores vinearum ipſo vino.
c ¶Et ip. fa. ſtol om. ho. i. veſtes
& ornamenta in quib⁹ homines glo
riantur. mulieres enim in terra illa fa
ciunt talia artificia. d ¶Et non
poſ. homi. ſep. a mu. Scilicet cor-
de, licet aliquando ſeparentur corpo
re. inclinatio nanq; naturalis eſt in
viro ad amorem mulieris, quæ non
poteſt totaliter aboleri, quod decla-
rat per effectum, dicens: e ¶Si
congregauerint aurum & ar-
gentum & omnem rem ſpeci.
Quæ nata ſunt animum hominis al-
licere. f ¶Et viderint mulie
rem vnam bono habitu & cæ-
tera. Id eſt honeſtam & pulchram.

Omnia hæc

A a ❡ Oĩa hæc in eã.i.eã attentè reſpi-
ciunt. b ❡ Et ap.o.i.capti eius pulchri
tudine. c ❡ Con.tanq; attoniti & mi-
rantes eius pulchritudinẽ. d ❡ Et eã m.
al. Hoc dupliciter põt exponi. Vno mo
do, q; ſit ibi hypallage.i.eos allicit ipſa mu
lier. & ſic qđ ſequitur: e ❡ Mag.q̃ au.
eſt nominatiui caſus. Alio modo ſine ta
li figura. Et eã al.i.nitunť ad ſe trahere.
& ſic q.ď ſequitur: Mag.q̃ au. eſt accu-
ſatiui caſus. & hoc probať per hoc qđ ſe
quitur: f ❡ Et om.rem pᵗio. g ❡ Ho
mo pa. Hîc conſequenter declarat pro-
poſitum per parẽtes, qui ſunt maximè di
ligẽdi, & p terrã natiuã ad quã quilibet
naturaliter afficiť: & tñ iſtis vxorũ dile-
ctio præponiť. Et patet vſq; ibi: h ❡ Et
ad mu.ſe con.i.ſeipſum per matrimo
niũ. i ❡ Et cũ mu.re.ani.ſu.aliũde i-
pſam retrahẽdo, & in vxorem totaliter
ponendo per dilectionem, Ex quo con-
cludit: k ❡ Et hinc opor.vos ſci.qm̃
mu.do.ve. & p conſequens multò ma
gis hominum aliorum, loquebatur enim
regi & magnatibus ſuis. l ❡ Non.do.
Quod poteſt exponi dupliciter. Vno
modo negatiuè, q.non; quia voluntariè
eis ſeruitis. Alio modo affirmatiuè. q.d.
eis eſtis ſubiecti malis gratibus veſtris.
m ❡ Et ac. Hîc conſequenter declarat
intentũ ex magis periculis, quibus ho-
mo ſe exponit pro amore vxoris, cùm
dicitur: Et acci.ho.glad.ſu. i.armata
ſua. n ❡ Et va.in vi fa.fur. ad depræ-
dandum tranſeuntes, cui imminet peri-
culum mortis à viatoribus ſe defenden-
tibus, & à publica iuſtitia. o ❡ Et ma.
B na. vbi eſt mortis periculum à fluctibus
maris & ab aduerſarijs. p ❡ Et leo.vi.
Per quem intelliguntur etiam aliæ beſtiæ
terribiles. q ❡ Et in te.ing. vbi lubri-
cum & caſum periculoſum patiť. r ❡ Et
cum fu.fe.&c.ama.ſu.i.vxori ſuæ o-
mnibus rebus prædilectæ. s ❡ Affert.
q.d. omnia pericula prædicta ſubijt, vt
ſatiſfaciat vxori eius & gratiam habeat.
t ❡ Et ite.di. Repetitio eſt eius qđ.ſ.
dictum eſt ad maiorem expreſsionem.
v ❡ Et mul.de.fa.ſunt pro.vx.ſu.
Ex amore nimis exceſsiuo. Vnde & Salo
mon ſapientiſsimus ſic fuit infatuatus.
Per hoc autem repellitur illud qđ dixit
primus de vino q; ſeducit mentẽ; quia e-
brietas aufert vſum rationis tantùm ad
horam, amentia verò per longũ tempus,
& aliqñ vſq; ad mortẽ. iij. Re.xj. x ❡ Et
ſer.fa.ſu.pro.il. quia pugnãtes p defen
ſiõe vxorũ, capti ſunt in bello, & ſic ſub-
diti ſeruituti. y ❡ Et mul.pe.& iu.ſu.
vnde Abraham timuit interfici pro Sa
ra, Gen.xij. & ſimiliter Iſaac, Gen. xxvj.
z ❡ Et pec.pro.mu. ſicut patet de A-
dam, Dauid, & Salomone, qui fuerũt ma
ximi. a ❡ Et nũc. Hîc conſequẽter decla
rat propoſitum per exemplum. Et patet
litera vſq; ibi: b ❡ Se.iu.re.ad dex.
i.in nobiliori loco: quia dextera pars eſt
melior & fortior. c ❡ Et auf.dia.&c.
& impo.ſib. per hoc inſinuantem ſe re
ge digniorem. d ❡ Et pal.cæ.re. Tanq;
ſibi ſubditum & ſeruum. e ❡ Et ſup.
hæc aper.ore intueb.eam. ſicut ho-
mo ſtupidus, & ſic eius amore captus, vt
non auderet ſibi in aliquo contradicere,
propter quod adhuc ſubditur: f ❡ Et
ſi arriſerit ei, rid. ita quod ad mutatio
nem vultus mulieris, mutabitur vultus
& animus regis, ſicut ſeruus lætatur quã
do dominus ſuus ſibi oſtendit vultum
bonum,

† homines

† 8.di.c.cõ-
ſuetudo.

unam bono habitu & bona ſpecie, o-
a b mnia hæc relinquentes in eam inten-
c d dunt, & aperto ore conſpiciũt, & eam
e magis alliciunt quàm aurũ & argen-
f g tum, & omnẽ rem pretioſam. Homo
patrem ſuũ relinquit, qui enutriuit il-
h lum, & ſuã regionẽ, & ad mulierem ſe
i coniungit. Et cum muliere remittit a-
nimam, & neq; patrem meminit, neq;
k matrem, neq; regionẽ. Et hinc opor-
tet uos ſcire, quoniã mulieres domi-
m nantur ueſtri. Nõnne doletis? Et acci
n pit homo gladiũ ſuum, & uadit in ui-
o am facere furta, & homicidia, & mare
p nauigare, & flumina, & leonem uidet,
q & in tenebris ingreditur, & cùm fur-
r s tũ fecerit, & fraudes, & rapinas, ama
t bili ſuæ affert. Et iterũ diligit homo
uxorem ſuam magis, quàm patrẽ aut
v matrem. Et multi demẽtes facti ſunt
x propter uxores ſuas, & ſerui facti ſunt
y propter illas, & multi perierũt & iu-
z gulati ſunt, & peccauerunt propter
a mulieres. Et nunc credite mihi, quia
magnus eſt rex in poteſtate ſua, quo-
niam omnes †regiones uerentur tan-
gere eum. Videbam tamẽ Apemen
filiã Bezacis mirifici concubinã regis
b ſedentem iuxta regem ad dexteram,
c & auferentem diadema de capite eius,
d & imponentem ſibi, & palmis cæde-
e bat regem de ſiniſtra manu. Et ſuper
f hæc aperto ore intuebatur eam, & ſi
arriſerit ei, ridet: nam ſi indignata fue-
rit ei, blanditur: donec reconcilietur g
in gratiam. O uiri, cur non ſunt fortio-
res mulieres? Magna eſt terra, & h
excelſum eſt cælum quæ iſta agunt.
Et tunc rex & purpurati intuebantur i
in alterutrum. Et inchoauit loqui de k
ueritate. O uiri, nónne fortes ſunt mu- l
lieres? Magna eſt terra & excelſum m
eſt cælum, & uelox curſus ſolis con- n o
uertit in gyro cælum in locum ſuum
in una die. Nónne magnificus eſt qui p q
hæc facit? Et ueritas magna & fortior r
præ omnibus. Omnis terra ueritatem
inuocat, cælum etiam ipſam be- s
nedicit, & omnia opera mouentur & t v
tremunt eam, & non eſt cum ea quic- x
quam iniquum. Vinum iniquum,
iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui y
omnes filij hominum: & iniqua illo- z
rum omnia opera, & non eſt in ipſis
ueritas. Et in ſua iniquitate peri- a
bunt, & ueritas manet, & inuale- b
ſcit in æternum, & uiuit & obtinet c
in ſecula ſeculorum. Nec eſt apud d

bonum, & triſtatur qñ ſibi prætendit ſi- C
bi durum. propter quod concluditur
g ❡ O vi.cur nõ ſunt for.mu.q.dic.
patet q; ſic: quia ſi verum eſt hoc de rege,
multò fortius de alijs hominibus ſibi ſub
iectis cõmuniter loquendo. h ❡ Ma.eſt
ter.exc.eſt cæ.qui.iſta ag.ſ.quæ ſunt in
his inferioribus. nam per motum cæli e-
ducuntur ad actum formæ, quæ ſunt in po
tentia materiæ, quæ materia pro maiori
parte eſt terra. nam corpora miſta ſunt à
dño de terra. Hoc aũt interſerit hîc Zo-
robabel quaſi quoddã principiũ ad pro-
bandum ſecundã partẽ ſuæ opinionis.ſ.
de veritate. Nam ad hoc incipit & videbi
tur. i ❡ Et tunc rex & pur.int.in alt.
Mirantes eius ſapiẽtiam, & eloquentiam,
& etiam conſtantiam, oſtendendo ſubie-
ctionem regis & magnatorum reſpectu
ſuarum vxorum coram eis. probabile ta
men eſt q; ille rex de quo loquitur hîc Zo
robabel, non erat ille Darius, ſed alius qui
præceſſerat eum. nam inter Cyrũ & Da
rium fuerunt alij reges. k ❡ Et inc. Hîc
cõſequẽter Zorobabel declarat ſecũdam
ptẽ ſuæ ſniæ. Et priô cõtinuat ſe ad pcedẽ-
tia. l ❡ O vi.nõ fort.ſu.mu.q.d. patet
ex dictis q; ſic, ſed adhuc veritas eſt fortior.
Ad cuius oſtenſionem diciť: ❡ Ma. eſt
ter. & exc.eſt cæ. ſicut patet ad ſenſum.
n ❡ Et ve.cur.ſo. Cuius probatio ſub-
ditur, cùm dicitur: o ❡ Conue.in gy.
&c. in vn.d.ſ.naturali. in qua per motũ
primi mobilis reuoluitur ſol à puncto o-
rientis ad eundem punctum. & ſic eſt hîc
hypallage, quia ſol non reuoluit cælum,
ſed econuerſo, ſicut, Perflauit fiſtula buc-
cas. p ❡ Nõne magnif. Id eſt magnæ Virgilius in
potentiæ. q ❡ Qui hæc fa.q.d. manife bucco.
ſtè patet q; ſic. Hoc tamen facit intelligen-
tia mouens orbem, cuius virtutem in infi
nitum excedit virtus primæ veritatis, quæ D
eſt ipſe deus. Ideo ſubditur: r ❡ Et ver.
&c. om.ter.ve.in.i. omnes homines ha
bitantes in terra, dubia & obſcura q̃runt
manifeſtari per infallibilem veritatem, quã
omnes homines ex quodã inſtinctu natu-
rali ponunt in deo: licet diuerſi diuerſis at
tribuerint deitatem s ❡ Cæ.eti.ip.be.
i. angeli qui ſunt ciues cæleſtes ipſam lau-
dant. t ❡ Et oĩa opera. i. omnia creata.
v ❡ Mou.& tre.eã. Id eſt ſibi obediũt.
x ❡ Et nõ eſt in ea q̃c.ini. nã eſt pri-
ma regula æquitatis. y ❡ Iniquus rex.
Multi enim reges, mulieres & homines fe
cerunt iniquitates, accipiendo iniquitatẽ
pro crimine enormi. & ſic eſt hîc hyper-
bolæ, ſicut cùm dicitur: Omnes de ciuitate
vadunt ad tale ſpectaculum, id eſt multi.
Si autem accipiatur iniquitas pro pecca-
to quocunq;, ſic generaliter omnes dicun
tur iniqui, excepto homine Chriſto & be
ata Virgine, de quibus non loquebatur
Zorobabel. z ❡ Et ini.il.om.op.in-
q̃; tum ſunt ab ipſis tãtùm. nam quicquid
eſt bonitatis in operibus humanis, deo eſt
attribuendum. quicquid autem eſt ibi de-
fectus procedit ex defectibilitate liberi ar-
bitrij. Oſee.xiij.c. Perditio tua ex te Iſrael,
ex me tãtummodo auxilium tuum. Ideo
ſubditur: a ❡ In ſua iniquit.pe. ſcilicet
illi qui peribũt. b ❡ Et veritas ma. &
inua. Non eſt intelligendum, quod veri-
tas prima in ſe inualeſcat proficiendo. nã
in ſe minui non poteſt nec augeri, ſed tan
tùm in effectibus ſuis. c ❡ Et viuit.
Nam eſt vita per eſſentiam. d ❡ Nec
eſt apud eam accipe. perſonas &c.
nam iniuſtitia non habet locum in ea.

c 4 Sed quæ

E a ¶ Sed q̃ iu. ipſos iuſtè pu- niẽdo,& mltò forti⁹ iuſtis eos pręmiãdo. b ¶ Et o.b.i.benignè tractant. c ¶ In o.e.qa iuſti p̃miant vltra meritũ,& iniuſti puniunt cõtra cõdignũ. d ¶ Sed f.ſtabilitatis. e ¶ Et re.dñatiõis. f ¶ Et p. cui nõ põt reſiſti in effectibus ſuis. g ¶ Et ma.o.æu.i.q̃rũlibet durationũ:& ſic p maieſtatẽ itelligi vi deĩ ęternitas,q̃ i vno ſimplici nũero continet virtualr oẽm durationẽ. Et cõcludit: h ¶ Bñ.de.v.i.de⁹ q ẽ ip̃a ỽitas.ſicut dr̃ de⁹ maieſtatis vl'bõitatis:qa ip̃e ẽ ip̃a maieſtas & bõitas. i ¶ Et o.p.hîc cõſequẽter ponit tertię opiniõis approbatio, cũ dr̃:Et o.p.c.& di.p hoc nõ reprobauerũt ei⁹ dictũ de fortitudĩe mulierũ,ſed magis approbauerũt: qa dixerat ỽitatẽ mulierũ fortitudini p̃ualere. k ¶ Tũc rex. Hîc cõſequẽter ponit ipſi⁹ Zorobabel remuneratio. Circa qđ priò deſcribit regis liberalitas,cũ dr̃: l ¶ Pe. &c.vis am.ſ.p̃ter p̃mia ſupi⁹ exp̃ſſa.iij.ca.& ex hoc loco patet, q̃ nõ ſolũ fuerũt p̃miſſa ỽbo,ſed ẽt ſcripto. Cætera patent ex dictis. m ¶ Tũc a.hîc ſcđò ponit Zorobabel fidelitas,q ſolũ petijt id qđ ptinebat ad diuini cult⁹ augmẽtũ. Circa qđ ſic p̃cedit:qa priò ponit Zorobabel petitio. ſcđò petitionis cõceſſio,ibi:Tũc ſurgẽs.tẽtiò cõceſſiõis executio,ibi:Et cũ proceſ.

Diuiſio

F Circa primum dicitur:Tunc ait regi.ipſe Zorobabel. n ¶ Memor eſto vo.ex hoc vr̃ q̃ nõ ſolũ vouerat reędificare tẽplũ,ſed ẽt cũ hoc agere ad reędificationẽ ciuitatis circa tẽplũ. o ¶ In di.q̃ re. poſt patrẽ ſcđm opinionẽ Hebręorũ. Nã qñ aliqs ſic de nouo coronat,cõſuetũ eſt q̃ gr̃as faciat maxiè ad honorẽ dei,& hui⁹ voti cõſci⁹ erat Zorobabel,q erat de domo regia p reginã Eſther,vt.s̃.dictũ ẽ. ſcđm alios ỽò iſte Dari⁹ erat vn⁹ de ſeptẽ magis q habebãt p̃uidere de rege,& volẽtes p̃uider̃ de ſeip̃is magis q̃ de alijs,cõdixerũt adiuicẽ q̃ ille cui⁹ equ⁹ priò hiniret,cũ i craſtino cõuenirẽt ad electiõis locũ,regnaret,qđ contigit de eq̃ Darij,& ſic regnauit. p ¶ Et o.v.ad dei cultũ ptinẽtia. q ¶ Quæ ac.ſu. ex Ie. A Nabuchodonoſor rege Babylõis. r ¶ Rem. Ad locũ ſuũ. s ¶ Quæ ſe.Cy. Ab alia præda. t ¶ Quã.ma.Ba.i.iterfecit Balthaſar regẽ,& habitatores Babylonis p̃ magna pte. v ¶ Et v.re.e. prio anno regni ſui.& aliq̃ tũc remiſit,vt hr̃.j.Eſdr.j.c.& reſidua p iſtũ Dariũ fuerunt remiſſa.ſicut & plib⁹ vicib⁹ fuerũt de Ierlm exportata.& p ptes prio tp̃e Ioacim filij Ioſię,vt hr̃ Dan.j.Scđo tp̃e Ioachĩ filij ei⁹.iiij.Re.xxiiij.Tertio tp̃e Sedecię.iiij.Re.xxv. x ¶ Et tu v.ęd. tẽ.qđ in.Id.iiij.Re.dr̃ q̃ Nabuzardã & Chaldęi hoc fecerũt.Dicẽdũ,q̃ Idumęi erãt i illo exercitu,& qm̃ odiebãt Iudęos ſicut Eſau pr̃ eorũ odiuerat Iacob patrẽ Iudęorũ:iõ icitauerũt Nabuzardã ad hoc faciẽdũ p̃pt̃ qđ dicũt hîc hoc feciſſe. y ¶ Et qđ pe.h.ẽ ma.i.ſignũ tuę maieſtatis. Vr̃ alr:& iũgat litera

a eam accipere perſonas,neq; differentias: ſed
quę iuſta ſunt facit omnibus, iniuſtis ac ma-
b lignis:& omnes benignantur in operibus e-
c d ius. Et non eſt in iudicio eius iniquũ, ſed forti-
e tudo,& regnũ,& poteſtas,& maieſtas omni
g h um æuorũ. Benedictus deus ueritatis. Et de
i ſiit loquendo. Et om̃es populi clamauerũt,
& dixerunt: Magna eſt ueritas & præualet.
k l Tũc rex ait illi: Pete ſi quid uis amplius,quã
quę ſcripta ſunt,& dabo tibi, ſecundũ quod
inuẽtus es ſapiẽtior proximis, & proximus
mihi ſedebis, & cognatus meus uocaberis.
m n Tunc ait regi: Memor eſto uoti tui quod uo
o uiſti,ædificare Ieruſalem in die qua regnum
p q accepiſti,& omnia uaſa quæ accepta ſunt ex
r s Ieruſalem remittere, quæ ſeparauit Cyrus
t v quando mactauit Babyloniam,& uoluit re
x mittere ea ibi. Et tu uouiſti ædificare tem-
plum quod incenderunt Idumęi,quando ex
terminata eſt Iudęa à Chaldęis. Et nunc hoc
y eſt quod poſtulo domine,& quod peto,hoc
eſt maieſtas quod à te poſtulo,ut facias uo-
z tum quod uouiſti regi cæli ex ore tuo. Tunc
ſurgens Darius rex, oſculatus eſt illum: & a
ſcripſit epiſtolas ad omnes diſpenſatores,&
præfectos & purpuratos,ut deducerẽt eum b
& eos qui cum illo erant, omnes aſcen-
dentes ædificare Ieruſalem. Et omnibus pręc
fectis qui erant in Syria & Phœnice & Liba-
no ſcripſit epiſtolas,ut traherent ligna cedri
na à Libano in Ieruſalem,ut ædificarẽt cum
eis ciuitatem. Et ſcripſit omnibus Iudæis qui d
aſcendebant à regno in Iudæam, pro liber-
tate,omnem potentem,& magiſtratum,& e
præfectum non ſuperuenire ad ianuas ipſo-
rum,& omnem regionem quam obtinue- f
rant eſſe immunẽ eis: & Idumæi relinquant g h
caſtella quę obtinent Iudæorũ,& inſtructu-
ram templi dare per ſingulos annos talenta
uiginti,uſq; dum ædificaretur,& ſuper ſacra i
rium holocauſtomata hoſtilare quotidie ſi- k l
cut habent pręceptũ, alia talenta decem of- m
ferre per ſingulos annos, & omnibus qui n
procedunt à Babylonia condere ciuitatẽ,ut
eſſet libertas tam ipſis quàm filiis eorum,&
omnibus ſacerdotibus qui pręcedunt. Scri- o
pſit autem & quantitatem,& ſacram ſtolam p
iuſſit dari in qua deſeruirent, & Leuitis ſcri- q r
pſit dare præcepta uſq; in diem qua conſum
mabitur domus,& Ieruſalem extruetur,&
omnibus cuſtodientibus ciuitatem ſcripſit s t
dari eis ſortes & ſtipendia. Et dimiſit omnia v
uaſa quæcunq; ſeparauerat Cyrus à Babylo
nia & omnia quęcunque dixit Cyrus & ipſe
præcepit fieri, & mitti Ieruſalẽ. Et cùm pro- x
ceſſiſſet ille adoleſcens eleuans faciem y z
in Ieruſalem, benedixit regem cæli, & a b
dixit: Abs te eſt uictoria, & abs te c d
eſt ſapientia & claritas. Et ego ſer- e f

lr̃a ſic:Et qđ pe.a te h.eſt ma.i. honor diuin⁹.iõ ſubdit:Po.vt fa. G z ¶ Tunc ſur.hîc cõſequẽter ponit petitiõis cõceſſio,cũ dr̃:Tunc ſur.Da.rex oſ.eſt il.In ſignũ amicitię & cõceſſiõis petitorũ. Ideo ſubdit: a ¶ Et ſcri.epi.regaliũ negotiorũ. b ¶ Vt de.eũ.ſ.ſecurè p oĩa loca intermedia vſq; in Ierlm. c ¶ Et o.p̃.nã p loca iſta deducẽda erãt ligna cedrina i Ierl'm,ptim p mare,& ptim p terrã. d ¶ Et ſcr.o. Iu.&c.p̃ li.à ſeruitute,ita q̃ à dñis nõ ipedirent in Iudęã ire.iõ ſubdit: e ¶ Om.p.&c.& p̃.nõ ſu.ad.i. ip.ponẽdo aliqđ impedimẽtum. f ¶ Et o.re.q.ob.Iudęi veniẽtes i Iudęã à tp̃e Cyri. g ¶ Eſſe im. A tributo. h ¶ Et Id.re.ca.nã Iudęis i Babylonẽ ductis Idumęi occupauerũt caſtra Iudęę q̃ erãt p̃pinqua Idumęę. Cętera patẽt vſq; ibi: i ¶ Et ſu.ſa.al's ſanctuariũ.i.altare holocauſtorũ. k ¶ Holoc.ho.i. offerre. Et dr̃ ab hoſtia,& immolo las.vbi alij hñt vſtilare. l ¶ Quo. ſic.ha.ſ.in lege Moyſi,in q̃ p̃cipit Exo.xxix.quotidie vnũ agnũ mane & alterũ veſpe in holocauſtũ offerri. m ¶ Ta.de.ſ.ad hoc faciẽdũ. Cętera patẽt vſq; ibi: n ¶ Et omni.q p̃.i.p̃cedere debẽt alios in H honore. o ¶ Scri.au.& q.dictæ pecuniæ vt ad lr̃am regis expeditè ſolueret. p ¶ Et ſa.ſto.iu.da.ſacerdotibus. q ¶ In qu.de.ad diuinũ cultũ.ſ.dicta pecunia & ſtola, ſicut dr̃ de ſcypho q̃ in mẽſa deſeruit vino. r ¶ Et Le.ſcr.da.ſ.inſtãdi opibus tẽpli & ciuitatis vſq; ad cõſummationẽ. s ¶ Et o.cu.ci.Ierl'm ab hoſtib⁹ irruẽtib⁹. t ¶ Scr. da.eis ſor.i.loca determĩata ad habitãdũ. v ¶ Et ſti.ad victũ & veſtitũ. Cętera patẽt ex dictis. x ¶ Et cũ p̃.Hîc cõſequẽter deſcribit conceſſionis executio. Et priò q̃tũ ad Zorobabel. Scđò q̃tũ ad eius comitiuã,ca.v. Circa p̃mũ dr̃: Et cũ pro. Zorobabel recedẽs à rege de terra Perſidis. y ¶ Il.ado.tñ ſecũdũ ỽitatẽ Zorobabel fili⁹ Salathiel de quo vr̃ hîc ſcriptura loq,ſcđm maiorẽ cõputationẽ habebat tunc quadraginta annos & ampli⁹.nã à prio anno Cyri fuit dux eorũ q̃ de Babylone redierũt in Iudęã vt patet.j.Eſdrę.ij.ca.ſcđm ỽò minorẽ cõputationẽ,Cyr⁹ poſt monarchiam acceptã regnauit quatuor ãnis & poſt eũ fili⁹ ei⁹ Cãbyſes octo,& poſt illũ Aſſuer⁹ quatuordecĩ,cui ſucceſſit iſte Darius.& Zorobabel ãno prio Cyri vr̃ fuiſſe ãnorũ.xx. vl'circit,qñ Cyr⁹ dedit licẽtiã redeundi,q ſimul iũcti,ſunt ãni q̃dragĩta ſex.p̃pt̃ qđ & plura alia iſte liber ſicut dixi à p̃ricipio vr̃ eẽ multũ apocryph⁹. z ¶ Ele.fa.in Ie.i.ỽſus Ierl'm.ſic eñ orabãt Iudęi extra Ierl'm poſiti,ſicut patet de Da.vj. c. a ¶ Bñ.re.cæ. Agẽdo gr̃as ſibi. b ¶ Abs te.i.à te. c ¶ Eſt vi. Quã habui de alijs duob⁹ ſocijs meis. d ¶ Et abs te eſt ſa. Quã dixi de mulieribus & veritate. e ¶ Et claritas.i.honor,quo Dari⁹ honorauit me. f ¶ Et ego ſeruus tu⁹ ſum. Paratus ad tuum obſequiũ.

Diuiſio

Et accepit

A ☙ a ¶ Et ac.epi.regis p̄dictas, q̄ erāt de q̄tuor. Primò de ſecuro trāſitu p̄ terras vſq; in Ierl'm. Scd'ò de lignis habēdis de Libano p̄ tēpli & ciuitatis ędificio. vrū tn̄ q̄ iſta grā q̄tū ad ędificiū ciuitatis fuit poſita i effectu p̄ Nehemiam. Nehemiæ.j. Tertiò de libertate cōceſſa Iudęis à ſeruitute & tributo. Quartò de pecunijs à rege cōceſsis p̄ ędificatiōe tēpli & ſacrificijs, vt patet ex p̄dictis. b ¶ Et p̄fe.eſt.de Perſide. c ¶ In Bab.i.in Babylonię regionē, in qua remāſerāt multi Iudęi, qn̄ Zorobabel & ei⁹ ſocij priò venerūt i Iudęā tpe Cyri, vt dictū fuit j.Eſdrę.j.ca. d ¶ Et ve.& nun.fra.ſu.i.Iudęis commorātib⁹ in regiōe Babylonis. e ¶ Et ben.de.pa.ſu.pro gratijs Zorobabel cōceſsis. f ¶ Qm̄ de.il. A ſeruitute. g ¶ Et refri. A tributo. h ¶ Vt aſcē.& ædi.Ier.& tem.de quo habebāt magnū deſideriū. grā eñ priò facta à Cyro, p̄ Cābyſem ei⁹ filiū fuerat reuocata, ſicut patet ſatis p̄
B primū Eſdrę.ca.iiij. p̄pter qd' Iudęi qui remanſerant i regno Babylōię & Perſidis, in Iudęā venire nō poterāt ſine nouo priuilegio.

NI. DE LY.

CAP. V.

Diuiſio P Oſt hæc aut. Hīc deſcribiē receſſus Zorobabel q̄tū ad ei⁹ comitiuā. Et primò in gn̄ali, cū dicit: i ¶ Poſt hæc aut.le.i.collecti ſiue congregati. Legere eñ in vna ſignificatione idē eſt qd' colligere, vn̄ v̄ſus. Fur aurum, virgo flores, mare nautaq;, libros Cleric⁹, ęq uoce ſingula quiſq; legit. k ¶ Vt aſc.prin.pago. i.prouinciarū ſiue villarū. l ¶ Et Da.rex mi.vn.cum eis eq.mil.vt poſſent procedere ſecurè. m ¶ Et cum mu. Ex gaudio libertatis, & p̄ alleuiatione laboris in itinere. n ¶ Et hæc ſunt nom. Hīc conſequenter deſcribitur comitiua Zorobabel
Diuiſio in ſpeciali. Et primò q̄tū ad p̄ſonas hoim. Scd'ò q̄tū ad numerū aīalium, ibi: Cameli. Prima adhuc in duas, quia primò ponitur hominū numeratio. Secūdò aliquorū diſtinctio, ibi: Hi ſunt filij. Prima adhuc in tres: q̄a priò ponunē comitiuę duces. Scd'ò vulgares, ibi: Sūt aūt hi. Tertiò ſacerdotes, ibi: Filij ſacerdotū. Circa p̄mū ſciēdū q̄ ſicut

tuus tuus ſum. Benedictus es qui dediſti mihi ſapientiam,&
a tibi confitebor domine deus patrum noſtrorum. Et acce-
b c pit epiſtolas, & profectus eſt in Babyloniam. Et uenit,&
d nuntiauit fratribus ſuis omnibus qui fuerunt in Babylo-
e f nia,& benedixerunt deum patrum ſuorum, quoniam de-
g h dit illis remiſsionem & refrigerium, ut aſcenderent & ædi-
ficarent Ieruſalem & templum ubi nominatum eſt nomen
eius in ipſo, & exultauerunt cum muſicis & lætitia diebus
ſeptem.

Cap. V.

i k POſt hæc autē lecti ſunt, ut aſcenderent prin
cipes pagorum per domos & tribus ſuas,
& uxores illorum & filij & filię eorum, &
ſerui & ancillę ipſorum, & pecora illorum.
l Et Darius rex miſit unà cum eis equites mil
le, donec deducerent eos in Ieruſalē cum
m pace, & cum muſicis, & cum tympanis, & tibiis: & omnes
fratres erant ludentes, & fecit eos aſcendere ſimul cum eis.
n Et hæc ſunt nomina uirorum, qui aſcenderunt per pagos
ſuos in tribus & in partem principatus ipſorum. Sacerdo-
tes: filij Phinees, filij Aaron: Ieſus, filius Ioſedec, Ioacim, fi-
lius Zorobabel, filij Salathiel de domo Dauid, ex proge-
nie Phares, de tribu autē Iuda q locut⁹ eſt Dario rege Perſa
rum ſermones mirificos, in ſecūdo anno regni ipſius men o
ſe Niſan primo. Sunt autem hi qui aſcenderunt ex Iudæa p
de captiuitate transmigrationis, quos transmigrauit Na- q
buchodonoſor rex Babyloniæ in Babylonem, & †reuerſi r
ſunt in Ieruſalem. Et requiſiuit partem Iudææ unuſquiſq; in t s
ciuitatem ſuam, qui uenerunt cum Zorobabel & Ieſu, Ne
hemias, Areores, Elimeo, Emmanio, Mardocheo, Beelſu
ro, Mechpſatochor, Olioro, Emonia, unus de principi- v x
bus eorum, & numerus à Gentilibus eorū, ex præpoſitis y
eorum. Filij Phares, duo milia centum ſeptuaginta duo.
Filij Ares, tria milia quinquaginta ſeptem. Filij Phæ-
mo, centum quadraginta duo. In filiis Ieſu & Ioabes, mille
trecenti duo. Filij Demu, duo milia quadringēti ſeptuagin
ta. Filij Choraba, ducenti quinque. Eilij Banica, centum
ſexaginta octo. Filij Bebech, quadringenti tres. Filij Ar-
chad, quadringenti uiginti ſeptem. Filij Chan, triginta ſe-
ptem. Filij Zoroar, duo milia ſexaginta ſeptem. Filij Adi-
nu, quadringēti ſexaginta unus. Filij Aderectis, centum o-
cto. Filij Ciaſo & Zelas, centum ſeptem. Filij Azoroc,
quadringenti triginta nouem. Filij Iedarbone, centum tri-
ginta duo. Filij Ananiæ, centum triginta. Filij Aſoni, nona
ginta. Filij Marſar, quadringenti uiginti duo. Filij Zaba-
rus, nonaginta quinque. Filij Sepolemon, centum uigin-
ti tres. Filij Nepopas, quinquaginta quinque. Filij Hecha-
natus, centum quinquaginta octo. Filij Cebethamus, cen-
tum triginta duo. Filij Crearpatros qui Enocadies & Mo-
die: quadringenti uiginti tres. Qui ex Gramas & Gabea,
cētum uiginti unus, qui ex Beſſelon & Ceagge, ſexaginta
quinque. Qui ex Baſtaro, centum uiginti duo. Qui ex Be-
chenobes, quinquaginta quinq;. Filij Liptis, centū quinqua
ginta quinq;. Filij Labonnī, trecēti quinquaginta ſeptem.
Filij Sichē, trecenti ſeptuaginta. Filij Suadon & Cliomus
trecēti ſeptuaginta octo. Filij Ericus, duo milia centū qua-
draginta quinq;. Filij Anaas, trecēti ſeptuaginta. Sacerdo
tes, Filij Ieddus, filij Euther, filij Eliaſib, trecēti ſeptuaginta
duo. Filij Emer⁹, ducēti quīquaginta duo. Filij Faſurij, tre-
centi quinquaginta ſeptem. Filij Caree, ducenti uiginti ſe-

q̄ ſicut dicit Ioſephus.xj. C li.antiquitatū. Ioſephus Zorobabel exiſtēs i Iudęa audita coronatiōe Darij, iuit ad eū vt ipetraret p̄fici tēplū: cui⁹ cōſtructio fuerat impedita p̄ Cābyſem Cyri filiū, vt hr̄ j.Eſdrę.iiij.& j.repetiē eo.ca. Et factus fuit corporis ſui cuſtos p̄ modū ſupradictū. Et ſcd'o āno Darij ipetrauit intentum per modum prędictum. Duxit autem ſecum filium ſuum, de quo fit hīc mentio: & Ieſum filium Ioſedec ſacerdotē magnū q habebat negotiū cordi ſicut & Zorobabel. Et iſti tres adduxerūt tūc pplm in hoc caplo numeratū, p̄ter eos quos aū adduxerāt tpe Cyri. Et ſic patet ſn̄ia prię p̄tis hoc excepto. o ¶ Men.Ni.p.i.q prim⁹ eſt in mēſib⁹ anni, Exo.xij. Sed hoc eſt intelligēdū q̄tū ad ſolēnitates q̄ fiūt apud Hebręos p̄ circulū anni: ſed q̄tū ad alia negotia prim⁹ mēſis anni dr̄ Tiſari apud eos, qui corrn̄det ſeptēbri nr̄o, ſicut dixi pleni⁹ Gen.vij. & Exo.xij. p ¶ Sunt aut. †reuer. eſt Hīc cōſequēter ponit nūeratio vulgariū. Et patet ſētētia: q̄a ſolū ponunē hīc noīa hoim & nūer⁹ eorū, exceptis paucis q̄ exponūē. q ¶ Quos trā.na.i.filios eorū q̄s tranſmigrauit. Nā vltiò ducti in Babylo D nē fuerūt captiuati cū Sedecia rege, à q̄ tpe vſq; ad ſecūdū annū Darij, q dedit hāc licētiā redeūdi i Iudęā, fluxerunt.lxxx.anni ſcd'm minorē cōputationem: & adhuc plures ſcd'm illam quā ſecut⁹ ſū iudicio meo tāq; veriorem: Eſther.j.& De.ix. & ſic pauci aut nulli de trāſmigratis remāſerūt viui. vn̄ & Zorobabel dux iſtorū fuit nat⁹ i Babylōia: & p̄p̄ hoc ſic noiat⁹ Zorobabel.i.ſemē Babylōis. r ¶ Et re ſu. Iungaē ſic litera. Et re.ſu i Iu. Ad faciendū deo oblationem. s ¶ Vnuſ.in ci.ſu.ſ.de Ieruſalē oblatione ſua facta. t ¶ Et re.par.Iu.ſ.illam in qua non erat hęreditas patrū ſuorū. Alij ſic habēt: Et requiſiuit partē Iudęæ. Et tūc exponetur affirmatiuè, videlicet illam in qua erat hęreditas patrum ſuorū. Et cōtinueē lr̄a: Vnuſ. in ciuitatem ſuā. vt.ſ. Qui venerunt. Sequiē: v ¶ Et numerus.eorū ſeparatus. x ¶ A Gentilibus. Babyloniam habitantibus. y ¶ Et præpoſit.eo. Id eſt factus eſt per præpoſitos Iudæorū. ☙ Omnis con-

E a ❡Oīs cont. hoc addit: quia ī hoc numero aliq̄ includunt, quorū noīa & numer⁹ ptialis non exprimunt cū prędictis. b ❡Filii ſac. Hîc conſequēter ponitur numeratio q̄tū ad ſacerdotes & Leuitas in diuerſis officijs miniſtrantes. Et patet litera vſq; ibi: c ❡Oēs ſa.ſer. i.in ſacro miniſterio. d ❡Hi ſunt filii. Hîc ponitur quorūdam ab alijs diſtinctio.

Diuiſio

& primò vulgarium qui neſcierunt oſtendere radicem generis ſui: propter quod ignotum fuit vtrum eſſent de genere Iſrael vel non: iū cti ſunt tū pplo Iſrl', ſicut & Gentiles, qui cōuertebantur ad Iudaiſmū. Sc'dò ſacerdotum qui non potuerunt inuenire genealogiā ſuam, nec p cōſequēs oſtēdere q eſſent de ſacerdotali genere: & ſic prohibiti ſunt comedere panes propoſitiōis, quibus licitum erat vti tantùm ſacerdotibus. Et patet ſententia ex dictis exceptis

F

quę ſequunt. e ❡Et horum quæſita eſt generis ſcripta impedatura. Id eſt inueſtigatio genealogię. & dicitur à peda pedę; quod ſignificat idem qd' veſtigium. f ❡Donec ex. &c. qui ſciat ſuper hoc veritatē dicere per ſcripturā vel ſpiritū ꝓphetię. g ❡Om.au.Iſ.er. xij.milia & cæ.ly.xij. milia nō eſt de textu, ſed inſertū eſt per imperitiam ſcriptorū: quia contradicit ei quod ſubditur: h ❡Quadragint. &c. Ca. quadrin. hîc ponit numerus animaliū. Et patet his exceptis. i ❡Subiugal. per quæ intelligunt aſini & boues hîc non expreſsi, & ſunt iugo & oneribus deputandi. k ❡Dum ve. &c. i.in locum vbi fuerat templum: q̄a nōdum erat reædificatum, ſed poſtea anno ſexto Darij fuit conſummatum, vt habetur.j.Eſdræ.vj. ca.

ptem.Leuitæ:Filij Ieſu in Caduhel,& Bamis,& Serebias,& Edias
ſeptuagintaquatuor.Omnis numerus à duodecimo anno,triginta
a milia quadringenti ſexagintaduo. Filij & filiæ & uxores, omnis
b computatio,quadraginta milia ducenti quadragintaduo. Filij ſa-
cerdotum qui pſallebant in templo. Filij Aſaph, centum uigintio-
cto.Oſtiarij uerò filij Eſmenni,filij Azer,filij Amon, filij Accuba,
Topa,filij Tobi,omnes centum trigintanouem.Sacerdotes ſerui-
entes in templo.Filij Sel,filij Gaſpha,filij Tobloch,filij Carię,filij
Su,filij Hellu,filij Labana,filij Armacha,filij Accub,filij Vtha,fi-
lij Cetha,filij Aggab,filij Obai, filij Anani,filij Canna,filij Ged-
du,filij An,filij Radin,filij Deſanon,filij Nechoba,filij Caſeba,filij
Gaze,filij Ozui, filij Sinone,filij Attre, filij Haſtē,filij Aſiana, filij
Manei,filij Naſiſim,filij Accuſu,filij Agiſta,filij Azui,filij Fauon,
filij Phaſalon,filij Meedda,filij Phuſa, filij Caree, filij Barcus,filij
Saree,filij Coeſi,filij Naſith,filij Agiſti,filij Pedon,Salomon, filij
eius,filij Aſophot,filij Phazida, filij Celi,filij Dedon, filij Gadda-
hel,filij Sephegi,filij Aggia,filij Sachareth,filij Sabathem, filij Ca
roneth,filij Malſith,filij Ame,filij Saſus,filij Addus,filij Suba,filij
c Eura,filij Rahotis,filij Phaſphat,filij Malmon.Omnes ſacro ſerui
d entes & pueri Salomonis,quadringenti octogintaduo.Hi ſunt filij
qui aſcenderunt à Chermel & Therſa,principes eorum,Carmelam
& Careth:& non poterant edicere ciuitates ſuas & progenies ſuas,
quemadmodum ſint ex Iſraël. Filij Dalari,filij Thubal,filij Necho
daici, ex ſacerdotibus qui fungebantur ſacerdotio & non ſunt in-
uenti:filij Obia,filij Achiſos,filij Addin:qui accepit uxorem ex fi-
e liabus Phargeleu,& uocati ſunt nomine eius.Et horum quæſita eſt
generis ſcriptura impedatura,& nō eſt inuenta, & prohibiti ſunt ſa
cerdotio fungi.Et dixit illis Nehemias, & Aſtharas ne participen-
f tur ſancta,donec exurgat pontifex doctus in oſtenſionem & ueri-
g h tatem.Omnis autem Iſraël erat exceptis ſeruis & ancillis, quadra-
ginta milia,trecenti quadraginta. Serui horum & ancillæ, ſeptem
milia trecenti trigintaſeptem.Cantores & cātatrices,ducenti ſexa-
gintaquinque. Cameli,quadringenti trigintaquinq;. Equi ſeptem
milia trigintaſex.Muli,ducenta milia quadragintaquinque. Subiu i
galia quinque milia uigintiquinque. Et de præpoſitis ipſis per pa-
gos,dum uenirent in templum dei quod erat in Ieruſalem innoua- k
re, & ſuſcitare templū in loco ſuo ſecundum ſuam uirtutem,& dari
in templum theſaurum operum ſacrum, auri minas duodecim
milia & minas argenti quinque milia, & ſtolas ſacerdotales cen-
tum.Et habitauerunt ſacerdotes & Leuitæ, & qui exierant de ple-
be in Ieruſalem & in regione,& ſacri cantores & oſtiarij, & omnis
Iſraël in regionibus ſuis. Inſtante autem ſeptimo menſe,cumq; eſ- l
ſent filij Iſraël unuſquiſque in ſuis rebus,conuenerunt omnes una-
nimes in atrium,quod erat ante ianuam orientalem.Et ſtantes Ie- m
ſus filius Ioſedec,& fratres eius ſacerdotes, & Zorobabel filius Sa
lathiel & huius fratres, parauerunt altare, ut offerrent ſuper illud
holocauſtomata,ſecundum quod in libro Moyſi hominis dei ſcri-
pta ſunt.Et conuenerunt ibi ex aliis nationibus terræ,& erexerunt n o
ſacrarium in loco ſuo omnes gentes terræ,& offerebant hoſtias & p
holocauſtomata domino matutina. Et egerunt ſcenopegia & q
diem ſolennem ſicut præceptum eſt in lege,& ſacrificia quotidie
ſicut oportebat,& poſt hęc oblationes inſtitutas,& hoſtias ſabba-
thorum,& neomeniarum,& dierum ſolennium omnium ſanctifi-
catorum.Et quotquot uouebāt domino à neomenia ſeptimi men-
ſis,cœperūt hoſtias offerre deo,& templum domini nondum erat r
ædificatum.Et dederunt pecuniam lapidariis & fabris, & potum
& pabula cum gaudio.Et dederūt carra Sidoniis,& Tyriis,ut tranſ s
ueherent illis de Libano trabes cedrinas, & facerent rates in Ioppe t
portu, ſecundum decretum quod ſcriptū erat eis à Cyro rege Per- v

ca. l ❡Inſtan. aut. G Poſtq; poſita ſunt huius libri propria, hîc reuertitur actor ad repetendum quæ ſunt alibi ſcripta. Et primò quæ contigerunt ſub Zorobabel duce. Secundò ſub Eſdra ſacerdote, capitu.viij. Prima in tres: quia primò repetitur fundatiōis tēpli inchoatio, Secundò impedimenti ꝓcuratio, ibi: Et audierunt. Tertiò operis reſumptio, capit. vj. Circa primum primò ponitur altaris holocauſti erectio. Et patet ſnīa ex dictis j. Eſdræ. iij. exceptis quę ſequuntur. Inſt. au.ſe.men. Hoc nō refertur ad iſtud qd' dictū eſt in pte p̄cedēti, qd' fuit tpe Darij, ſed refert ad tempus Cyri, q̄n Iudæi primò redeuntes de Babylone venerunt in Ieruſalem, vt patebit in litera ſequenti. H m ❡In atrium qd' erat ante. i.quæ prius fuerat: quia nondum erat reædificata. n ❡Et conue. ibi ex aliis nationibus. quia plures de Iudæis, qui euaſerant Chaldęos in deſtructiōe Ieruſalem, & fugerant in AEgyptum & in alijs locis circa Iudęam, audito reditu illorum, qui venerant de Babylone, venerunt ad eos. o ❡Et erexerunt ſacrari. i.altare holocauſti. p ❡Omn. gen. i.Iudęi qui redierunt de multis gentibus. q ❡Et egerunt ſcen. i.feſtum tabernaculorum, qd' celebratur ſeptimo menſe. r ❡Et templum. Hîc repetit tēpli fundatio. Et patet litera ex dictis. j. Eſdrę. iij. his exceptis. s ❡Et dederunt carra. id eſt currus ad trahendum ligna vſq; ad mare. t ❡Et facerent rates. Ligna ſunt coniuncta ad inuicem fortiter, quæ ducuntur per mare ſicut naues. v ❡Secūdum decretum quod ſcriptum erat. Ex hoc patet quod dictum eſt, ſcilicet quod hæc

referuntur

A ☙ hçc referunt ad tps Cyri. a ¶ Et fun. tem. dei nou. Id eſt in principio ſecundi mẽſis. Nam Hebrçi faciunt menſes ſcd'm lunatiões. b ¶ Et fra. om. Leui. con. i. vno ſpũ & voluntate ad opus dei aſpirãtes c ¶ Et bene. ſec. Dau. re. Id eſt ſecundũ pſalmos ab eo cõpoſitos. d ¶ Et aud. inim. tri. Iu. & Bẽ. Hîc conſequẽter ponitur operis ĩpedimentũ. Et patet ſententia ex dictis. j. Eſdræ iiij. exceptis q̃ ſequũtur.

B e ¶ A die. Aſba. j. Eſdrç vocatur Aſſor hadda. f ¶ Gẽ. au. ter. inc. i. vigilãter iſidiãtes ad opus ĩpediendũ. g ¶ Et agg. exer. i. inſultus pparantes. & dr̃ ab aggredior. h ¶ Et prot. ſtru. p bien. vſ. ad re. Dar. Iſtud nõ pt ſic itelligi, q̃ iſta tpe hui9 ĩpedimẽti fuerit tm̃ bienniũ vſq; ad Dauid regnũ. Nã ſecũdũ minorem cõputationẽ fuerũt ibi viginti duo anni, & ideo iſtud biẽniũ intelligit de ipedimẽto opis p inſult9 Samaritanorũ ita q̃ Iudæi parũ poterãt opari, & interim procurabant Samaritani ad mãdatũ regis,

ſartum. Et in ſecundo anno uenientes in templum dei in Ieruſalem mẽſe ſecun-
do, inchoauit Zorobabel filius Salathiel, & Ieſus filius Ioſedec, & fratres ipſo-
rum & ſacerdotes & Leuitæ, & omnes qui aduenerãt de captiuitate in Ieruſalẽ,
a & fundauerunt templum dei, nouilunio ſecundi menſis, ſecundi anni, cùm ue-
niſſent in Iudæam & Ieruſalem. Et ſtatuerunt Leuitas à uiginti annis ſuper ope
b ra domini, & ſtetit Ieſus & filius eius & fratres. Omnes Leuitæ conſpirantes &
executores legis, facientes opera in domo domini. Et ſteterunt ſacerdotes ha-
bentes ſtolas cum tubis, & Leuitæ filij Aſaph habentes cymbala, collaudantes
c dominũ, & benedicentes ſecundũ Dauid regem Iſraël. Et cantabant canticum
domino, quoniã dulcedo ei9, & honor in ſecula ſuper omnẽ Iſraël. Et omnis po
pulus tuba cecinerũt, & proclamauerũt uoce magna, collaudãtes dominũ in ſu
ſcitatione domus dñi. Et uenerunt ex ſacerdotibus & Leuitis & prçſidẽtibus ſe
cundum pagos ſenioribus qui uiderant priſtinã domũ, & ad huius ædificatio-
nem cũ clamore & planctu magno, & multi cũ tubis & gaudio magno, intan-
tum ut populus non audiret tubas propter planctum populi: turba enim erat
d tubis canens magnificè, ita ut longè audiretur. Et audierunt inimici tribus Iudæ
& Beniamin, & uenerũt ſcire quç eſſet uox tubarũ. Et cognouerũt, quoniã qui
erant ex captiuitate, ædificant templũ domino deo Iſraël. Et accedẽtes ad Zo-
robabel & Ieſum, & prçpoſitos pagorũ, dixerunt eis: Ædificabimus unà uobiſ
e cum. Similiter enim audiuimus dominũ noſtrũ, & ipſi pariter incedimus à die-
bus Aſbazareth regis Aſſyriorum qui tranſmigrauit nos huc. Et dixit illis Zo
robabel & Ieſus, & principes pagorũ Iſraël: Non eſt nobis & uobis ædificare
domum dei noſtri. Nos enim ſoli çdificabimus dño † Iſraël, ſecundũ ea quç prç
f cepit nobis Cyrus rex Perſarũ. Gentes autẽ terræ incubantes his qui ſunt in Iu-
dça, & leuantes opus ædificationis, & inſidias & populos adducentes, prohibe
g bant eos ædificare, & aggreſſuras exercentes impedierunt, ne conſummaretur
h ædificium omni tempore uitæ Cyri regis, & pertraxerunt ſtructuram per bi-
ennium uſq; ad Darij regnum. Cap. VI.

IN ſecũdo aũt anno regni Darij, prophetauit Aggeus, & Za i k
charias, filius Addin prophetæ apud Iudæã & Ieruſalẽ, in no
mine dei Iſraël ſuper eos. Tunc ſtans Zorobabel filius Sala
thiel, & Ieſus filius Ioſedec, inchoauerũt ædificare domũ dñi,
quç eſt in Ieruſalem, cùm adeſſent eis prophetæ dñi & adiu-
uarẽt eos. In ipſo tẽpore uẽnit ad illos Siſennes ſubregul9 Sy- l
riç & Phœnicis & Satrabuzanes, & ſodales eius, & dixerũt eis: Quo prçcipien
te uobis domũ hanc ædificatis, & tectũ iſtud, & alia omnia perficitis? Et q̃ ſunt
ſtructores q̃ hçc ædificãt? Et habuerũt gratiã uiſione facta ſuper eos qui erãt ex
captiuitate à dño ſeniores Iudæorũ, & nõ ſunt impediti ædificare, donec ſigni-
ficaretur Dario de omnibus iſtis: & reſponſum acciperetur. Exemplũ epiſtolæ
quam miſerunt Dario: Siſennes ſubregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuza
nes, & ſodales eius, in Syria & Phœnice prçſides: regi Dario ſalutẽ. Omnia no
ta ſint dño regi: quòd cùm adueniſſemus in regionẽ Iudçç, & introiſſemus in Ie
ruſalem, inuenimus ædificantes domũ dei magnã, & templũ ex lapidibus poli
tis, & magnis, & pretioſis materiis in parietibus, & opera illa inſtãter fieri, & ſuf
fragare & proſperare in manibus eorum, & in omni gloria quàm diligẽtiſsimè
perfici. Tunc interrogauimus ſeniores, dicẽtes: Quo permittẽte uobis ædifica
tis domum iſtã, & opera hçc fundatis? Ideo autẽ interrogauimus eos, ut notum
faceremus tibi homines & prçpoſitos, & nominũ ſcripturã prçpoſitorũ poſtu
lauimus illos. At illi reſponderunt nobis, dicẽtes: Nos ſumus ſerui dñi qui fecit
cælũ & terrã, & ædificabatur hæc domus ante annos iſtos multos à rege Iſraël
magno & fortiſsimo, & conſummata eſt. Et quoniã patres noſtri exacerbãtes
erant, & peccauerũt in deũ Iſraël, tradidit eos in manus Nabuchodonoſor re-
gis Babyloniç, regis Chaldçorũ, & domũ iſtã demoliẽtes incenderũt, & popu
lũ captiuũ duxerunt in Babylonẽ. In primo anno regnãte Cyro rege Babylo
niç ſcripſit Cyrus rex domũ hãc çdificare, & illa ſacra uaſa aurea & argẽtea quç
extulerat Nabuchodonoſor de domo q̃ eſt ĩ Ieruſalẽ, & cõſecrauerat ea in ſuo
tẽplo, rurſus protulit ea Cyrus rex de tẽplo quod erat in Babylonia, & tradita
ſunt Zorobabel & Salmanaſaro ſubregulo. Et prçceptũ eſt eis, ut offerrẽt hçc
uaſa, & reponerent in tẽplo quod erat in Ieruſalem, & ipſum tẽplũ dei ædifi-
care in loco ſuo. Tunc Salmanaſarus ſubiecit fundamenta domus domini quç

† deo

C gis, opus totaliter impediri, quod ẽ factũ in fine illi9 biẽnij, & durauit vſq; ad ſcd'm annũ Darij.

De Ly. CAP. VI.

IN ſe. an. re. Da. Hîc conſequenter deſcribit operis reſũptio. Et ſecũdò reſumptionis confirmatio, ibi: In ipſo tẽpore venit. Prima pars patet ex dictis. j. Eſdrç v. capi. hoc excepto. k ¶ Zachari. fi. Add. prophetæ apud Iudçam & Ieruſalem. j. Eſdrç. v. capit. dicitur: fili9 Addo. D & eſt idẽ nomen variatum in fine: ſicut frequẽter fit in nominibus ꝓprijs in Gallico & Latino. l ¶ In illo temp. venit ad illos Siſennes. Hîc cõſequenter ponitur reſumptionis cõfirmatio. Circa quam primò ponitur ædificantium interrogatio & reſponſio. Secundò reſponſionis ad regem relatio, ibi: Exemplum epiſtolæ. Tertiò regis reſponſio, ibi: Tunc Darius rex. Sententia primæ & ſecũdæ partis patet ex dictis. j. Eſdræ. v. cap. ☙ Tũc Da.

E a ❡Tūc Da. rex. Hīc ponit̄ regis r̄ñſio cōfirmās opis reſūptionē, & iducēs ad cōſūmationē. Circa quā p̄mò pōit̄ regis r̄ñſio. Scd̄ò diligēs executio, ca. vij. Sn̄ia primæ p̄tis patet ex dictis. j. Eſdrę. vj. exceptis q̄ ſequūtur. b ❡Lapí. po. trí. i. tribus ordinibus lapidū. c ❡Et mœ. li. i. ordine vno ligneo. ſic eñ fuit in tēplo Salomōis, ꝙ pietes erāt exterí⁹ de lapidib⁹, & īterí⁹ de tabulis cedrinis. Dicit̄ āt mœnianū à mœnia pluralis nūerí, q̄ ꝓpriè ſignāt clauſurā ciuitat̄ʒ. ſed tractū ē hoc nomē ad ſignandū quācūq; clauſurā. Et eodē modo mœnianum. d ❡Et m. vno. Expoſitio ē lr̄æ p̄cedētis ſic: Et ꝓ. i. mœ. vno. i. facto de lignis q̄ nō fuerūt aliâs in ope. Qd̄ aūt dicit̄ hīc, de la. po. vr̄ cōtradicere ei qd̄ dr̄ j. Eſdrę. vj. a. Ordines de lapidibus īpolitis tres. Ad qd̄ pōt dici, ꝙ lapides iſti dicunt̄ hīc politi, eò ꝙ erāt dolati: ibi v̄ò dicunt̄ īpoliti, eò ꝙ nō erāt opti laminis aureis: ī qb⁹ erāt figurę cherubī & palmarū, ſicut erāt tabulę q̄ opiebāt īteriorē p̄tē parietū templi. e ❡Quæ ext. Nab. i. extra Ieruſalē tulit ī Babylonē. f ❡Et p̄c. ip̄e Cyr⁹: vt patet ex lr̄a p̄cedēti & ſequenti. g ❡Curā ag. Siſennē ſubr. Sy. Vtrum autem iſti ſint ijdē homines numero qui tempore Cyri & Darij fuerunt in iſto officio, dubium eſt. ꝙ autem fuerint ijdē, vr̄ ꝑ hoc qd̄ hīc tp̄e Cyri & ſ̄. eo. c. & .j. ī p̄ncipio ſequentis capl̄i ꝓ tp̄e Darij ponūt̄ eadē ipōrū noīa. Nec vr̄ īpoſsibilitas ex lōgitudie tp̄is. nā à tp̄e Cyri vſq; ad ſcd̄m annū Darij ſecūdū vnam cōputationē fluxerūt tm̄ vigintiquatuor anni: ꝑ tantū verò tp̄s benè contingit aliquādo eoſdem homines permanere in eodē officio. Qd̄ aūt fuerint diuerſi hoīes, videt̄ ex mutatiōe regū. ad quorū mutationē ſolent officiales mutari. Darius autem fuit quart⁹ rex Perſarū à Cyro ſcd̄m Hebręos. ſcd̄m alios v̄ò multò plures reges fuerūt int̄ Cyrū & Dariū. Nec eſt īpoſsibile, ꝙ diuerſi hoīes eiuſdē nois ſint in eiſdē officijs regalib⁹ diuerſis tp̄ibus & ſub diuerſis regibus.

Diuiſio

F

G

eſt in Ieruſalem, & exinde uſq; nunc ædificatur, & non accepit conſum-
mationem. Nunc ergo ſi iudicatur à te ô rex, perquiratur in regalibus bi
bliothecis Cyri regis, quæ ſunt in Babylonia, & ſi inuentum fuerit conſi
a lio Cyri regis cœptam eſſe ſtructuram domus domini, quæ eſt in Ieruſa
lem, & iudicatur à domino rege noſtro: ſcribat de his nobis. Tunc Da-
rius rex præcepit inquiri in bibliothecis, & inuentus eſt in Ecbatanis op-
pido, quod eſt in media regione locus unus in quo ſcripta erant iſta: An-
no primo regnante Cyro, rex Cyrus præcepit domum domini quæ eſt
in Ieruſalem ædificare, ubi incēdebant igni aſsiduo, cuius altitudo ſit cu-
b bitorum decem, & latitudo cubitorum ſexaginta, quadratum lapidi-
c d bus politis tribus, & mœniano ligneo eiuſdem regionis, & mœniano u-
no nouo: & impendia dari de domo Cyri regis, & ſacra uaſa domus do-
e mini, tam aurea quàm argentea, quæ extulit Nabuchodonoſor in do-
f mum domini quæ eſt in Ieruſalem, ubi erant poſita, ut ponantur illic. Et
g præcepit curam agere Siſennē ſubregulum Syriæ & Phœnicis, & Satra-
buzanē & ſodales eius, & qui ordinati erant in Syria & Phœnice præſi-
des, ut abſtinerēt ſe ab eodē loco. Et ego quoq; præcepi in totū ędificare,
& proſpexi, ut adiuuent eos qui ſunt ex captiuitate Iudæorum, donec con
ſummetur templum ædis domini, & à uexatione tributorum Cœleſy-
rię & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad ſacrifici-
um domini Zorobabel p̄fecto, ad tauros, & arietes, & agnos. Similiter
autem & frumentū, & ſal, & uinum, & oleum inſtanter per ſingulos an
nos, prout ſacerdotes qui ſunt in Ieruſalem dictauerint cōſumi quotidie
ſine ulla dilatione, ut offerantur libationes ſummo deo pro rege & pue-
ris eius, & orent pro ipſorum uita. Et denuntietur, ut quicunq; tranſgreſ
ſi fuerint aliquid ex his quæ ſcripta ſunt aut ſpreuerint, accipiatur lignū
de ſuis propriis & ſuſpendantur, & bona ipſorum regi aſcribantur. Pro-
pterea & dominus cuius nomen inuocatum eſt ibi, exterminet omnem
regem & gentem, qui manum ſuam extenderit prohibere, aut malè tra-
ctare domum domini illam quę eſt in Ieruſalem. Ego Darius rex decre-
ui quàm diligentiſsimè ſecundum hęc fieri.

Cap. VII.

TVnc Siſennes ſubregulus Cœleſyrię, & Phœnicis, & Sa- h
trabuzanes, & ſodales obſecuti his quę à Dario rege erāt
decreta, inſiſtebant ſacroſanctis operibus diligentiſsimè
cooperantes cum ſenioribus Iudæorum principibus Sy- i
rię, & proſperata ſunt ſacroſancta opera prophetātibus
Aggeo & Zacharia prophetis. Et conſummauerunt o-
mnia per præceptū domini dei Iſraël, & ex conſilio Cyri, & Darij, & Ar- k
taxerxis regis Perſarum. Et conſummata eſt domus noſtra uſq; ad ter-
tiam & uiceſimā diē menſis Adar ſexto anno Darij regis. Et fecerunt fi-
lij Iſraël, & ſacerdotes, & Leuitę, & cęteri qui erāt ex captiuitate qui appo
ſiti ſunt, ſecundum ea quę ſcripta ſunt in libro Moyſi. Et obtulerunt in
dedicationem templi domini, tauros centum, arietes ducentos, agnos
quadringentos, & hædos pro peccatis uniuerſi Iſraël duodecim, ſecun-
dum numerum tribuum Iſraël. Et ſteterunt ſacerdotes & Leuitę amicti
ſtolis per tribus ſuper opera domini dei Iſraël, ſecundum librum Moy-
ſi, & oſtiarij per ſingulas ianuas. Et egerunt filij Iſraël cum his qui erant l
ex captiuitate, illud phaſe quartadecima luna menſis primi, quando ſan-
ctificati ſunt ſacerdotes & Leuitę. Omnes filij captiuitatis nō ſunt ſimul
ſanctificati, quia Leuitę omnes ſimul ſanctificati ſunt. Et immolauerunt
phaſe uniuerſi filij captiuitatis, & fratribus ſuis ſacerdotibus & ſibimet-
ipſis. Et manducauerunt filij Iſraël qui erant ex captiuitate omnes qui m
†remanſerant ab omnibus exercitationibus gentiū terrę quęrentes do- n
minum, & celebrauerunt diem feſtum azymorum, ſeptem diebus epu-
lantes in conſpectu domini, quoniam conuertit conſilium regis Aſſyrio
rum in eos, confortare manus eorum ad opera domini dei Iſraël.

†receſſerāt.

Nic. de Ly.

CAP. VII.

TVnc Siſen. ſubre. Hīc cōſequēter ponit̄ regię conceſsiōis executio. Et patet ſn̄ia ex dictis. j. Eſdr. vj. poſt mediū capl̄i exceptis q̄ ſequūtur. i ❡Coop. cū ſe. Iu. princ. Sy. i. Iudęę q̄ eſt ī Syria, & iſti p̄ncipes erāt Zorobabel dux ppl̄i Iudęorū, & Ieſus fili⁹ Ioſedec princeps ſacerdotū. Qd̄ āt Iudæa ſit q̄dā regio Syrię, patet ꝑ hoc, ꝙ deſcriptio ppl̄i facta tp̄e natiuitatis Chriſti ī Iudęa facta fuit à p̄ſi de Syrię Cyrino, vt habet̄ Luc. ij. k ❡Et ex cōſ. Cy. & Da. ſecūdū Hebræos Darius & Artaxerxes fuerūt idē hō, noīat⁹ Dari⁹ noīe proprio: & Artaxerxes noīe cōi regio, ſicut dr̄: Tyberi⁹ Cęſar, & Auguſtus Cæſar, qa reges Romāi cōi noīe Cęſares appellāt̄. ſcd̄m v̄ò Latinos & Gręcos & ēt ſcriptorē hui⁹ ſecūdi libri, quē nō recipiūt Hebręi, fuerūt reges diuerſi. l ❡Et eg. fi. Iſ. dicunt̄ aūt hīc filij Iſrl̄ il li q redierunt de trāſmigratis añ deſtructionē ciuitatis cū rege Iechonia. Dicunt̄ aūt ex captiuitate illi q redierūt de captiuatis cū Sedechia rege deſtructa ciuitate. m ❡Qui rem. ab om. execrationi. i. idololatrijs. n ❡Gentiū ter. A quib⁹ erant ſepati ꝑ reditum in Iudęā.

Diuiſio

H

E T† poſt hũc regnãte Artaxerxe Perſarũ rege, acceſsit Eſdras filius Aza- a b
rię, filij Helcię, filij †Solome, filij Sadoc, filij Achitob, filij Ameri filij Aza
hel, filij Bocci, filij Abiſue, filij Phinees, filij Eleazari, filij Aaron primi
ſacerdotis. Hic Eſdras aſcẽdit de Babylonia cùm eſſet ſcriba, & ingenio
ſus in lege Moyſi, quę data eſt à dño deo Iſraël, docerę & facere. Et dedit c
ei rex gloriam ꝙ inueniſſet gratiã in omni dignitate & deſiderio in con-
ſpectu eius. Et aſcenderũt ſimul cũ ipſo ex filiis Iſraël, & ſacerdotibꝰ, & Leuitis, & ſacris
cantoribus tẽpli, & oſtiariis & ſeruis tẽpli in Ieruſalẽ. Anno ſeptimo regnãte Artaxerxe
in quĩto mẽſe, hic annus ſeptimus eſt regni, exeuntes de Babylonia nouilunio quinti mẽ-
ſis, uenerũt Ieroſolymã †iuxta pręceptum illius, ſecundũ proſperitatẽ itineris à dño ipſo
rum datã eis. In his enim Eſdras magnã diſciplinã obtinebat, ne prætermitteret quicꝗ
eorũ quæ eſſent ex lege dñi, & pceptis: & docẽdo uniuerſum Iſraël omnẽ iuſtitiã, & iudi
ciũ. Accedẽtes aũt qui ſcribebãt ſcripta Artaxerxis regis, tradiderũt ſcriptũ quod obue-
nerat ab Artaxerxe rege ad Eſdram ſacerdotẽ & lectorem legis dñi, cuius exemplũ ſub-
iectũ eſt. Rex Artaxerxes Eſdrę ſacerdoti, & lectori legis dñi, ſalutẽ. Humanior ego iudi d
cans in beneficiis pręcepi eis qui deſiderant ex gente Iudęorũ ſua ſponte, & ex ſacerdoti
bus & Leuitis qui ſunt ĩ regno meo comitari tecũ in Ieruſalẽ. Si qui ergo cupiũt ire tecũ,
conueniãt & pficiſcantur ſicut placuit mihi, & ſeptẽ amicis meis cõſiliariis, ut uiſitẽt ea
quę agunt̃ ſecundũ Iudęã & Ieruſalẽ, obſeruãtes ſicut habes in lege dñi, & ferãt munera
dño deo Iſraël, quę uoui ego & amici Ieruſalẽ, & om̃e aurũ & argẽtũ quod inuẽtũ fuerit
in regione Babylonię, dño in Ieruſalẽ cũ illo quod eſt donatũ pro ipſa gente in tẽplo dñi
eorũ quod eſt in Ieruſalẽ, ut colligat̃ hoc aurũ & argẽtum & tauros, & arietes, & agnos,
& hædos & quę his ſunt cõgruẽtia, ut offerãt hoſtias dño ſup altare dñi ipſorũ quod eſt
in Ieruſalẽ. Et oĩa quęcunꝗ uolueris cũ fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro
uolũtate tua, ſecundũ pręceptũ dñi dei tui, & ſacroſancta uaſa quę data ſunt tibi ad opa
domus dñi dei tui quę eſt in Ieruſalẽ, & cętera quęcunꝗ tibi ſubuenerint ad opera tẽpli
dei tui, dabis de regali gazophylacio, cũ uolueris cũ fratribus tuis facere auro & argen-
B to, perfice ſecundũ uoluntatẽ dñi. Et ego quidẽ rex Artaxerxes pręcepi cuſtodibus the-
ſaurorũ Syrię & Phœnicis ut quęcunꝗ ſcripſerit Eſdras ſacerdos, & lector legis dñi, di-
ligenter detur ei uſꝗ ad argẽti talẽta centũ, ſimiliter & auri, & uſꝗ ad frumenti modios
centum, & uini amphoras centũ, & alia quęcunꝗ abũdant ſine taxatione. Omnia ſecun
dum legẽ dei fiãt deo altiſsimo, ne fortè exurgat ira in regno regis, & filij & filiorũ eius.
Vobis aũt dicitur, ut oĩbus ſacerdotibꝰ, & Leuitis, & ſacris cãtoribus, & ſeruis tẽpli, &
ſcribis tẽpli huius nullũ tributum, neꝗ ulla alia indictio irroget̃, nec habeat quiſꝗ pote e
ſtatẽ obiicere eis quicꝗ. Tu aũt Eſdra ſecundũ ſapientiã dei cõſtitue iudices, & arbitros
in tota Syria & Phœnice, & oẽs qui legẽ dei tui non nouerũt, doce, ut quotquot trãſgreſ
ſi fuerint legẽ, diligenter plectãtur ſiue morte, ſiue cruciatu, ſiue etiã pecunię multatione
uel abductiõe. Et dixit Eſdras ſcriba: Bñdictus dñs patrũ noſtrorũ qui dedit hanc uolũ f
tatem in cor regis, clarificare domũ ſuam quę eſt in Ieruſalẽ, & me honorificauit in con-
ſpectu regis, & †cõſiliariorum & amicorũ, & purpuratorum eius. Et ego cõſtans animo
factus ſum ſecundũ opitulationẽ dñi dei mei, & congregaui ex Iſraël uiros, ut ſimul aſcẽ
derẽt mecũ. Et hi ſunt prępoſiti ſecundũ patrias ſuas & prĩcipatus portionales, eorũ qui
mecũ aſcẽderunt de Babylonia in regno Artaxerxis. Et ex filiis Phares Gerſomus. Ex fi-
liis Siemarith, †Amenꝰ. Filiorũ Dauid Accus filius Scecilię. Ex filiis Phares, Zacharias
& cum eo reuerſi ſunt uiri centũ quinquaginta. Ex filiis ductoris Moabilionis, †Zaraei:
& cum ipſo uiri ducenti quinquaginta. Ex filiis Zachues, Iechonias: †Zechoeli, & cum
ipſo uiri ducẽti quinquaginta. Ex filiis† Sala, Maaſias, Gotholię, & cũ ipſo uiri ſeptua-
ginta. Ex filiis Saphatię, Zarias Micheli, & cũ ipſo uiri octoginta. Ex filiis Iob, Abdias
Iecheli, & cũ ipſo uiri ducẽti duodecim. Ex filiis † Baniæ Salimoth, filius Ioſaphiæ, & cũ
ipſo uiri centũ ſexaginta. Ex filiis Beer, †Zacharias Bebei: & cũ ipſo uiri ducẽti octo. Ex
filiis Ezead, Iohannes Eccetan, & cũ ipſo uiri centum decem. Ex filiis Adonicam, ipſis
poſtremis, & hæc ſunt nomina eorũ: Eliphalã, filius Gebel, & Semeias, & cũ ipo uiri ſe-
ptuaginta. Et cõgregauit eos ad fluuiũ qui dicitur Thia, & metati illic fuimus triduo, & g
recognoui eos. Et ex filiis ſacerdotũ & Leuitarũ nõ inueni illic. Et miſi ad Eleazarum, & h
Eccelon, & Maſmã, & Malobã, & Enaathan, & Samea, & Ioribum, Nathan, Enuagan,
Zachariam, & Moſollamũ, ipſos ductores & peritos. Et dixi eis, ut uenirent ad Loddeũ
qui erat apud locũ gazophylacij. Et mãdaui eis, ut dicerẽt Loddeo, & fratribus eius, &
illis qui erant in gazophylacio, ut mitteret nobis eos qui ſacerdotio fungerẽtur in do-
mo dñi dei noſtri. Et adduxerũt nobis ſecundũ manum ualidam dñi dei noſtri uiros pe
ritos: ex filiis Moholi, filij Leui, filij Iſraël, Sebebiã & filios, & fratres qui erant decem &
octo: Aſbiam, & † Amin ex filiis filiorum Chananæi, & filij eorum uiri uiginti. Et ex his i

Cap. VIII. C

E T poſt &c. hîc conſequẽter repetuntur facta ſub Eſdra ſacerdote alibi ſcripta. & primò deſcribitur eius de Babylonia receſſus. ſecũdò in Ieruſalem aduentus, ibi: Et facetus fuiſſet. Circa primum primò deſcribit̃ ſtatus Eſdræ, ſecundô gratia ſibi factam à rege, ibi: Rex Artaxerxes. Sentẽtia primę partis patet ex dictis. j. Eſdræ vij. his exceptis. a ¶ Poſt hũc ſcilicet. Darium. b ¶ Regnãte Artaxerxe Perſarum re. Ex hoc patet quod dictũ eſt ſcilicet ꝙ ſecundũ autorẽ huius libri Darius & Artaxerxes fuerunt reges diuerſi. ſecundũ opinionẽ verò Hæbreorũ qui dicunt eſſet eundẽ: Poteſt dici ꝙ ly poſt hunc, nõ notat pſonarũ diuerſitatẽ ſed eiuſdẽ mutationis notabilẽ renouationẽ. ſicut de Saule dicit̃. j. Reg. x. b. Mutaberis in virũ alium. Darius autẽ in gratia facta populo Iudęorũ tempore Eſdræ ſacerdotis. fuit notabiliter renouatus ad bonũ Iudęorum: & ſic ſcribitur D hîc quaſi alius, & iſto modo loquẽdi vtitur frequenter liber Apoc. ſicut ibidẽ dixi in pluribus locis. c ¶ Et dedit ei rex gloriam ꝙ inueiſſet gra. id eſt honorem corã multis. Eſt enim gloria honor exhibitus alicui in præſentia multorũ. d ¶ Rex Artaxerxes Eſdræ ſa. Hîc ponit̃ gratia regis Eſdrę facta. et diuidit̃ in duas partes: quia primô ponitur huius gratię deſcriptio: ſecundô ipſius Eſdræ gratiarum actio, ibi; Et dixit Eſdras. Sententia primæ partis patet ex dictis. j. Eſdræ. vij. hoc excepto. e ¶ Nullum tributum neꝗ vl. alia indictio. Id eſt exactio vel graue pręceptum. f ¶ Et dixit Eſdras ſcriba: Benedictus dominus patrum. Hîc conſequenter ponitur ipſius Eſdrę gratiarũ actio: & conſequenter populi cũ Eſdra redeuntis in Ieruſalem enumeratio, ibi: Et hi ſunt præpoſiti &c. & patet ſententia ex dictis. j. Eſdræ. viij. exceptis quæ ſequũtur. g ¶ Et congregauit eos ad fluuiũ qui. Eſdræ. viij. dicitur Haua. erat enim binomius. h ¶ Et metati illic fuimus triduo, & reco. Id eſt tentoria poſuimus. i ¶ Et filiis filiorum. Proprium nomen eſt cuiuſdam Iudęi, ita ꝙ non eſt adiectiuũ & cõmune quo denominãtur illi, qui erant de tribu Cham filij Noe.

†1. Eſdræ. 7.a.
† Salome.
† ſecundũ
† conſiliatorum.
†Amelus.
†Zarati.
†Bannæ.
†Iezeli.
†Acharie.
†Anrium

P ¶ Et vos

qui templo ſeruiebãt, quos dedit Dauid, & ipſi principes ad operationẽ Leuitis templo G
ſeruientiũ, ducẽti uiginti. †Omnium nomina ſignificata ſunt in ſcripturis. Et uoui illic ie
iunium iuuenibus in conſpectu dei, ut quęrerem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiſcũ
erant, ex filiis & pecoribus propter inſidias. Erubui em̃ petere à rege pedites & equites
in comitatu tutelæ gratia contra aduerſarios noſtros. Diximus enim regi quoniam uir-
tus dñi erit cum eis, qui inquirunt eum in omni affectu. Et iterum deprecati ſumus dñm
deum noſtrum ſecundum hæc, quem & propitium habuimus, & compotes facti ſumus
deo noſtro. Et ſeparaui ex plebis præpoſitis & ſacerdotibus templi uiros duodecim, &
Sedebiam, & † Aſamiam, & cum eis ex fratribus eorum uiros decem. Et appendi eis ar-
gentum & aurum & uaſa ſacerdotalia domus dñi dei noſtri, quæ donauerat rex & conſi
liarij eius & principes, & omnis Iſraël. Et cùm appendiſſem, tradidi argenti talẽta centũ
quinquaginta, & uaſa argentea talẽtorũ centum, & auri talenta cẽtum, & uaſorũ aureo-
rum ſepties uiginti, & uaſa ærea de bono ærametõ ſplendẽtia, duodecim, auri ſpeciẽ red
a dentia. Et dixi eis: Et uos ſancti eſtis dño, & uaſa ſunt ſancta, & aurũ & argẽtum uotũ eſt
dño deo patrũ noſtrorũ: Vigilate & cuſtodite donec tradatis ex plebis præpoſitis, & ſa-
b cerdotibus, & Leuitis, & principibus ciuitatũ Iſraël in Ieruſalẽ, in paſtoforio domus dei
noſtri. Et hi qui ſuſceperũt ſacerdotes & Leuitę, aurum & argentũ & uaſa intulerũt in Ie
ruſalem in tẽplum dñi. Et promouimus à fluuio Thia die duodecima mẽſis primi, uſq;
c quo introiuimus in Ieruſalẽ. Et cùm factus fuiſſet tertius dies, quarta aũt die ponderatũ
d aurum & argentũ, traditũ eſt in domo dñi dei noſtri, Marimoth filio Iori ſacerdoti, & cũ
ipſo erat Eleazar filius Phinees, & erãt cum ipſis Ioſadus filius Ieſu, & Medias, & Ban-
ni filius Leuitę, ad numerũ & ad pondus uniuerſa. Et ſcriptum eſt pondus ipſorum ea-
dem hora. Qui autẽ uenerunt ex captiuitate, obtulerunt ſacrificium dño deo Iſraël, tau-
ros duodecim pro omni Iſraël, arietes octogintaſex, agnos ſeptuagĩtaduos, hircos pro
peccato duodecim, & pro ſalute uaccas duodecim, omnia in ſacrificiũ dñi. Et relegerũt
pręcepta regis regalibus diſpenſatoribus, & ſubregulis Cœleſyrię & Phœnicis, & ho-
e f norificauerunt gentem, & templũ dñi. Et conſummatis his, acceſſerũt ad me præpoſiti,
dicentes: Non ſegregauerũt genus Iſraël, & principes, & ſacerdotes, & Leuitę & alieni-
g genę gẽtes & nationes terrę immunditias ſuas à Chananęis, & Hethæis, & Pherezęis &
Iebuſęis, & Moabitis, & Ægyptiis, & Idumęis. Cõiuncti em̃ ſunt filiabus eorũ, & ipſi & H
filij eorum, & commiſtũ eſt ſemẽ ſanctum alienigenis gentibus terrę, & participes erant
h i prępoſiti & magiſtratus iniquitatis huius, ab initio ipſius regni. Et mox ut audiui iſta cõ
k ſcidi ueſtimenta & ſacram tunicam, & lacerans capillos capitis & barbã, ſedi dolens &
mœſtus. Et conuenerunt quotquot tunc mouebãtur in uerbo dñi dei Iſraël, ad me lugẽ-
tem ſuper iniquitatem iſtam, & ſedebam triſtis uſq; ad ſacrificiũ ueſpertinum. Et cõſur-
l gens à ieiunio, conſciſſa habens ueſtimenta, & ſacram tunicã, ingeniculans, & extendẽs
manus ad dñm, dicebã: Dñe, cõfuſus ſum & reueritus ſum ante faciem tuã. Peccata em̃
noſtra multiplicata ſunt ſuper capita noſtra, & iniquitates noſtræ exaltatæ ſunt uſq; ad
cælum, quoniam à temporibus patrum noſtrorũ ſumus in magno peccato uſq; in hunc
diem. Et propter peccata noſtra, & patrum noſtrorum ſumus traditi cum fratribus no-
ſtris, & cum ſacerdotibus noſtris, & regibus terrę in gladium & captiuitatem & depræ-
m dationem cum cõfuſione, uſq; in hodiernum diem. Et nũc quantũ eſt hoc quod contigit
nobis, miſericordia abs te domine deus, & relinque nobis radicem, & nomen in locum
ſanctificationis tuę, detegere luminare noſtrum in domo domini dei noſtri, dare nobis
cibum in omni tempore ſeruitutis noſtræ. Et cùm ſeruiremus non fuimus derelicti à do-
mino deo noſtro, ſed conſtituit nos in gratia, ponẽs nobis reges Perſarum dare cibum,
& clarificare templũ domini dei noſtri, & ædificare deſerta Syon, dare nobis ſtabilitatẽ
in Iudea & Ieruſalem. Et nunc quid dicimus habentes hæc domine? Tranſgreſsi em̃ ſu-
mus præcepta tua, quę dediſti in manus puerorũ tuorum prophetarũ, dicens: Quoniã
terra in qua † introiſtis poſsidere hęreditatẽ eius, terra polluta eſt coinquinationibus alie
nigenarũ terræ, & immunditiæ illorum repleuerunt eam totã immunditia ſua. Et nunc
filias ueſtras non coniungetis filiis eorũ, & filias eorum non accipietis filiis ueſtris: & nõ
inqretis pacẽ habere cum illis omni tp̃e, ut inualeſcẽtes mãducetis optima terrę & hęredi
n tatẽ diſtribuatis filiis ueſtris uſq; in æuũ. Et quę cõtingũt nobis oĩa fiunt, ꝓpter opera no-
o ſtra maligna, & magna peccata noſtra. Et dediſti nobis talẽ radicẽ, & rurſum reuerſi ſu-
mus trãſgredi legitima tua, uti cõmiſceremur immunditię alienigenarũ gentiũ terrę hu-
ius. Nónne iraſceris nobis ꝑdere nos, quoaduſq; non relinquatur radix & nomẽ noſtrũ?
Dñe deus Iſraël uerax es, derelicta eſt em̃ radix uſq; in hodiernũ diẽ. Ecce nũc ſum⁹ in cõ
ſpectu tuo in iniquitatibus noſtris. Non eſt em̃ adhuc ſtare ante te in his. Et cũ adorando
p confiteret̃ Eſdras flens, humi proſtratus ante tẽplum, congregati ſunt ante eũ ex Ieruſalẽ
turba magna ualde, uiri & mł̃ieres, & iuuenes & iuuẽculę: Fletus em̃ erat magnus in ipſa

† Omnia.

† Aſanna.

† incidiſtis.

E a ¶ Et vos ſancti. id eſt deputati ad ſeruiẽdũ dño, & hoc etiã mõ res inanimatę quę applicant̃ diuino cultui dicũtur ſanctę. b ¶ In paſto. Eſt autẽ paſtoforiũ thalamus deputatus ad comedendum extra atriũ ſacerdotũ, & dicitur quaſi foris poſitũ. in talib⁹ em̃ thalamis comedebant corã dño illi qui offerebãt hoſtias pacificas, quarũ vna pars cedebat ĩ vſum eorũ. c ¶ Et cum factus fui. Hîc conſequẽter deſcribitũr quid factum eſt in Ieruſalem in aduentu Eſdræ. & diuiditur ĩ duas partes, quia primò deſcribit̃ oblationũ regis & principũ & aliorũ traditio. ſecũdò alienigenarũ ſeparatio, ibi: Et cõſummatis. Sentẽtia primę partis patet ex dictis. j. Eſdræ. viij. hoc excepto. d ¶ Et cum ipſo. Iſte nõ eſt Phinees filius Eli mortu⁹ fuit lõgè antè. j. Reg. iiij. e ¶ Et cõſum. hîc conſequẽter deſcribit̃ populi Iſraël ab alienigenis ſeparatio. Circa quã ſic procedit̃, quia primò ponit̃ cõmiſtiõis denũtiatio. ſecũdò Eſdræ lamẽtatio, ibi: Et mox vt audiui. tertiò dicta ſeq̃ſtratio, ibi: Et cũ adorãdo. Sentẽtia primę ꝑtis patet ex dictis. j. Eſdrę. ix. his exceF ptis. f ¶ Acceſſerũt ad. i. filiorũ Iſraël. g ¶ Immũditias. quia mulieres alienigenę docebant filios ſuos idolatrare, & ad hoc etiam inducebant maritos ſuos. h ¶ Ab initio ipſi. hoc eſt dictum, q̃ iſtud malum incepit à potentioribus populi ſecundũ quod dicitur. j. Eſdrę. ix. a. Manus principum & magiſtratuũ fuit in trãſgreſsione hac prima. illa em̃ quę ſunt ĩ hoc libro qui apochryphus eſt dubia demonſtranda ſunt, ꝑ illa quę ſunt in primo Eſdrę, q liber eſt de canone. i ¶ Et mox vt aud. hîc cõſequẽter ponitur ipſius Eſdrę lamẽtatio ꝓ populi peccato, & patet ſententia ex dictis. j. Eſdrę. ix. exceptis quę ſequunt̃. k ¶ Et ſacrã tu. i. ſacerdotalẽ quę dicit̃ ſacra, quia fuit diuino cultui deputata. l ¶ Ingeniculãs. i. genua mea flectẽs. m ¶ Et nunc quantũ. j. Eſdrę. ix. b. dicit̃: Et nunc ad parũ &c. & exponat̃ hoc ſicut illud. n ¶ Vſq; in. i. in ſeculũ vt hr̃. j. Eſdrę. ix. o ¶ Et rurſum reuerſi. hoc non hr̃. j. Eſdræ. ix. vbi ſic habet̃: Et dediſti nobis ſalutẽ ſicut eſt hodie, vt nõ reuertemur &c. ſ. ad priſtina vitia. ſed quia populus reuertẽs fecit contrariũ: iõ hoc exprimit̃ hîc cũ dicit̃: Et rurſum re. &c. & patet lr̃a ex dictis. j. Eſdrę. ix. p ¶ Et cum ad. Hîc cõſe-

quenter

multitudine. Et cûm clamaſſet Iechonias Icheli ex filiis Iſraël dixit Eſdrę: Nos in dñm pec a b
A cauimus, q collocauimus nobis in matrimoniũ mulieres alienigenas ex gentibus terræ:
Et nunc es ſuper oẽm Iſraël. In his ergo ſit iuſiurandũ à dño, expellere omes uxores nr̃as, c
quę ex alieĩgenis ſunt cùm filiis earũ. Sicut tibi decretũ eſt à maioribus ſecũdũ legẽ dñi ex
urgẽs explica: ad te eñ ſpectat† negotiũ, & nos tecũ ſum⁹. Viriliter fac. Et exurgẽs Eſdras
adiurauit principes ſacerdotũ & Leuitas, & oẽm Iſraël facere ſecundũ hęc, & iurauerunt. d

ET exurgens Eſdras ab ante atriũ tẽpli, abiit in paſtoforiũ Iona- Cap. IX. e
thæ filij Naſabi, & hoſpitatus illic non guſtauit panẽ, nec aquã bibit, ſup
iniquitatẽ multitudinis. Et facta eſt prędicatio in omni Iudæa & in Ierl'm f
oĩbus qui erant ex captiuitate in Ieruſalẽ congregati, ut quicũq; nõ occur-
rerit biduo† ac triduo dici ſecundũ iudiciũ aſsidentiũ ſeniorum, tollerent
facultates ſuę, & ipſe alienus iudicaret à multitudĩe captiuitatis. Et cõgre
gati ſunt oẽs qui erant ex tribu Iuda & Beniamin in tribus diebus in Ierl'm. Hic menſis eſt
nonus, dies mẽſis uiceſimus. Et ſedit omnis multitudo in area tẽpli, trementes ꝓpter hye-
mẽ pręſentẽ. Et exurgẽs Eſdras, dixit illis: Vos iniquè feciſtis collocantes uobis in matri-
moniũ uxores alienigenas, ut adderetis ad peccata Iſraël, & nũc date cõfeſsionẽ & magni
ficentiã dño deo patrũ noſtrorũ, & pficite uolũtatẽ ipſius, & diſcedite à gentibus terræ, &
ab uxoribus alienigenis. Et clamauit oĩs multitudo, & dixerũt uoce magna: Sicut dixiſti,
faciemus. Sed qm̃ multitudo magna eſt, & tẽpus hybernũ, & non poſſumus in ſubſidiati
ſtare: & hoc opus nõ eſt nobis unius diei, neq; bidui, multũ eñ in his peccauimus, ſtẽt pręg
poſiti multitudinis, & oẽs q nobiſcũ inhabitãt, & quotquot habẽt uxores apud ſe alieĩge-
nas, & aſsiſtãt accepto tp̃e ex omĩ loco p̃ſbyteri, & iudices, uſq; quo ſoluãt irã dñi negotij g
huius. Ionathas aũt filius Ezeli, & Oſias Techã ſuſcepert ſecundũ hęc, & †Boſoramus, &
Leuis, & Sabbatheus: ſimul cooperati ſunt cũ illis. Et ſteterunt ſecundũ hęc oĩa uniuerſi,
qui erãt ex captiuitate. Et elegit ſibi uiros Eſdras ſacerdos principes magnos de patribus
eorũ ſecnudũ noĩa, & cõſederũt nouilunio mẽſis decimi examĩare negotiũ iſtud. Et deter h
minatũ eſt de uiris, q habebãt uxores alienigenas, uſq; ad neomeniã primi menſis, & inuẽ
ti ſunt ex ſacerdotibus pmiſti q habebant uxores alienigenas. Ex filiis Ieſu, filij Ioſedec &
fratribus eius, Maſeas, & Eliozerus, & Ioribus, & Ioadeus, & iniecerũt manus ut expelle i
rẽt uxores ſuas, & ad litandũ in exorationẽ arietẽ pro ignorãtia ſua. Et ex filiis Sẽmeri: Ma k l
ſeas, & Eſſes, & Ieelech, Azarias. Et ex filiis Foſere, †Limoſias, †Hiſmaenis & Nathaneæ
Iuſsio, Reddus, & Talſas. Et ex Leuitis, Iorabdus, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Fa-
ćteas, & Coluas, & Elionas. Et ex ſacris cãtoribus, Eliaſib, Zaccarus. Et ex Oſtiariis Salu-
B mus, & Tolbanes, & ex Iſrl': ex filiis Foro, Oſi, & Remias, & Geddias, & Melchias, & Mi
chel⁹ & Eleazar⁹, & Iãmebias & Bãnas. Et ex filiis Iolamã, Chamas & Zacharias, & †Iez-
relus, & Ioddius, & Erimoth, & Helias. Et ex filiis Zathoin, Eliadas & Liaſum⁹, Zochias,
& Larimoth, & Zabdis, & Tebedias. Et ex filiis Zebes, Iohãnes, & Amanias: & Zabdias
& †Emẽs. Et ex filiis Bãni, Olamus & Malluch⁹, & Iedde⁹, & Iaſub & Aſab⁹ & Ierimoth.
Et ex filiis Addin, Naathus, & Mooſias, & †Cale⁹ & Raanas, Maaſeas, Mathathias & Be-
ſeel & Bõn⁹ & Manaſſes. Et ex filiis Nuae, Noneas & Afeas & Melchias, & Sameas & Si-
mon, Bẽiamin, & Malchus, & Marras. Et ex filiis Aſom, Carianeus Mathathias, & Bãnus
& Eliphalach & Manaſſes & Semei. Et ex filiis †Bãni, Ieremias, & Moodias, & Abramus
& Iohel, & Baneas, & Pelias, & Ionas, & Marimoth, & Eliaſib, & Mathaneus, & Eliaſis,
& Oriſas, & Dielus, & Semedius, & Zãbris, & Ioſephus. Et ex filiis Nobei, Idelus, & Ma-
thathias, & Sabadus, & Zecheda, Sedmi, & Ieſſei, Baneas. Oẽs iſti coniunxerunt ſibi uxo
res alienigenas, & † dimiſerunt eas cum filiis. Et inhabitauerũt ſacerdotes & Leuitę, & qui m
erant ex Iſraël in Ieruſalem, & in tota una regione, nouilunio mẽſis ſeptimi. Et erãt filij Iſ-
raël in cõmorationibus ſuis. Et cõgregata eſt oĩs multitudo ſimul in areã, quę eſt ab orien n
te portę ſacrę. Et dixerũt Eſdræ põtifici & lectori, ut afferret legem Moyſi, quę tradita eſt à
dño deo Iſraël. Et attulit Eſdras põtifex legem omĩ multitudini eorũ, à uiro uſq; ad mulie
rem, & oĩbus ſacerdotibus audire legẽ nouilunio mẽſis ſeptimi. Et legebat in area quę eſt
ante ſacrã portã tẽpli, à primá luce uſq; ad ueſperã, corã uiris & mulieribus. Et dederũt oẽs
ſenſum ad legẽ. Et ſtetit Eſdras ſacerdos, & lector legis ſup ligneum tribunal, quòd fabri
catũ erat. Et ſteterũt ad eum Mathathias & Samus, Ananias, Azarias, Vrias, Ezechias &
Balſamus ad dexterã & ad ſiniſtrã, Faldeus, Miſaël, Malachias, Abuſthas, Sabus, Naba-
dias & Zacharias. Et aſſumpſit Eſdras librũ corã omĩ multitudine, p̃ſidebat eñ in gloria
in conſpectu oĩm. Et cũ abſoluiſſet legẽ, oẽs† erecti ſteterũt, & bñdixit Eſdras dñm deũ al- o
tiſsimũ, deũ Sabaoth omĩpotentẽ. Et rñdit oĩs populus, Amen. Et eleuatis ſurſum mani-
bus, ꝓcidentes in terrã, adorauerũt dñm: Ieſus, & Banaeus, & Sarebias, & Iaddim⁹ & Accu
bus & Sabbatheus & Calithes & Azarias & Ioradus & Ananias & Philias Leuitę: q doce
bant legẽ dñi: & in multitudĩe legebãt legẽ dñi & p̃ferebãt ſinguli eos, q intelligebãt lectio- p
nẽ. Et dixit Atharathes Eſdrę põtifici & lectori & Leuitis q docebãt ml'titudinẽ, dicẽs, Dies q

ꝯſequenter ponit̃ Iſraël ab C
alienigenis ſeq̃ſtratio. Circa
quod priò deſcribit̃ popu-
li cõſenſus. ſecundò ſepatio
nis actus. ix. ca. ibi: Et cõſede
runt. Prĩa in duas, quia pri-
mò ponit̃ conſenſus princi-
pũ: ſecũdò vulgariũ, in prin
cipio. ix. ca. Sñia primę par
tis patet ex dictis. j. Eſdrę. x.
exceptis quæ ſequuntur.
a ¶ Et cũ cla. ad facien-
dũ ſilentiũ vt melius audire
tur. b ¶ Dixit. hęc eſt
vera lr̃a, vt patet ex. j. Eſd.
ix. ꝓpter quod aliqui libri
malè habent hic Eſdras.
c ¶ Et nunc. ſ. pctm̃ hoc
& pnĩa de hoc pctõ, vt hr̃. j.
Eſdrę. x. d ¶ Adiurauit.
Iſtud & oẽm Iſraël ponit̃ p
anticipationẽ. Nam hoc fa-
ctum fuit poſtea, vt patebit
capi. ſe.

NIC. DE LY.

Cap. IX.

ET exurgẽs. Hîc
cõſequenter po-
nit̃ conſenſus po
pulariũ. & patet
ſnĩa ex dictis. j. Eſdrę. x. exce
ptis quę ſequunt̃. f ¶ Et
facta eſt. i. publica denũ-
tiatio. g ¶ Vſq; quo ſol.
i. pacificent p debitã ſatiſfa-
ctionẽ. h ¶ Et conſede.
Hîc cõſequẽter deſcribit̃ ſe
queſtratiõis actus, & diuidit̃
in duas partes, qa priò de-
ſcribit̃ hęc ſeq̃ſtratio. ſecũdò
populi ſegregati & puriſi-
cati legalis inſtructio, ibi: D
Et inhabitauerũt. Sñia pri-
męptis patet ex dictis. j. Eſd.
x. poſt mediũ capituli vſq;
in finẽ, exceptis quę ſequun
tur. i ¶ Et iniecerunt.
i. iunxerunt eas inuicem ad
cõfirmationem præpoſiti.
k ¶ Et ad lit. i. ſacrificãdũ.
l ¶ In exora. Tp̃e nãq;
ſacrificij cãtabãt Leuitę pro
ignorãtia ſua. diu nãq; fue-
runt in captiuitate inter Gẽ
tiles, vbi nõ erãt exercitati
in lege: & ſic multi ſimplices
ignorabãt illicitum eẽ ſibi
cũ mulieribus alienigenis
matrimonium cõtrahere.
m ¶ Inhabi. Hîc cõſequẽ
ter ponit̃ populi Iſraël ab
alienigenis mulieribus ſepa
ti inſtructio, & patet ſnĩa ex
dictis Neemię. viij. exceptis
quę ſequunt̃. n ¶ Ab
oriente portæ ſacræ.
Neemiæ. viij. vocat̃ porta
aquarũ, & porta fontis. iij.
ca. hîc aũt dicit̃ porta ſacra,
quia p eam patebat ingreſ-
ſus ad atriũ ſacerdotũ & tẽ
plum, quę dicebant̃ loca ſa-
cra. o ¶ Et cum. i. ape-
ruiſſet librũ legis, vt patet
Neemię. ix. p ¶ Et in
multitudine legebant.
i. interpretabant̃ vulgarizã
do ſimplicib⁹, vt patet Ne
emię. viij. q ¶ Dies hic.
i. deputatus ad diuinas lau-
des & obſequia. Cui eſt ho-
nor & gloria in ſecula ſecu-
lorum. Amen.

† hos
† vel
† Ioſoramus
† Lioma ſias.
† Iſmaer⁹
† Ezrelus
† Emetis
† Calenius
† Benthit
† diuiſerũt

F hic ſanctus eſt domino. Et omnes flebant cùm audiſſent legem. Et dixit Eſdras: Digreſsi ergo mãducate pinguiſsima G
quæcq;, & bibite dulciſsima quæcq;, & mittite munera his qui non habent. Sanctus eſt enim hic dies domini, & nolite
mœſti eſſe. Dominus enim clarificabit uos. Et Leuitę denuntiabant in publico omnibus, dicẽtes: Dies hic ſanctus eſt.
Nolite mœſti eſſe. Et abierunt omnes manducare & bibere & epulari, & dare munera his qui non habebant: ut epu-
lentur. Magnificè enim ſunt exaltati uerbis quibus edocti ſunt. Et congregati ſunt uniuerſi in Ieruſalem celebrare lę-
tiam, ſecundum teſtamentum domini dei Iſraël.

Liber Eſdræ quartus qui inter apocrypha ponitur.

LIBER Eſdræ prophetæ ſecundus, filij Sarei, filij Azarei, filij Helchiæ, filij Sadaniæ, fi-
lij Sadoch, filij Achitob, filij Achię, filij Phinees, filij Eli, filij Amerię, filij Aziei, filij Ma-
rimoth, filij Arna, filij Ozię, filij Borith, filij Abiſei, filij Phinees, filij Eleazar, filij Aarõ,
ex tribu Leui: qui fuit captiuus in regione Medorum in regno Artaxerxis regis Perſa-
rum. Et factũ eſt uerbũ domini ad me, dicẽs: Vade & nũtia populo meo facinora ipſo-
rum, & filiis eorum iniquitates quas in me admiſerunt, ut nuntient filiis filiorum, quia
peccata parẽtum ipſorũ in illis creuerunt. Obliti enim mei ſacrificauerunt diis alienis.
Nónne ego eduxi eos de terra Ægypti, de domo ſeruitutis? Ipſi autẽ irritauerũt me, &
conſilia mea ſpreuerunt. Tu autẽ excute comã capitis tui, & proiice omnia mala ſuper
illos, quoniam non obedierunt legi meę. Populus autem eſt indiſciplinatus. Vſq;quo
eos ſuſtinebo quibus tanta beneficia cõtuli? Reges multos propter eos ſubuerti, Pha-
raonem cum pueris ſuis & omnem exercitum eius percuſsi. Omnes gẽtes à facie eorũ perdidi, & in oriente prouincia-
rum duarum populos Tyri & Sidonis diſsipaui, & omnes aduerſarios eorum interfeci. Tu uerò loquere ad eos di-
cens: Hæc dicit dominus: Nempe ego uos per mare tranſmeaui, & plateas uobis initio munitas exhibui. Ducem uo-
bis dedi Moyſen, & Aaron ſacerdotem: lucem uobis per columnam ignis præſtiti, & magna mirabilia feci in uobis.
Vos autem mei obliti eſtis, dicit dominus. Hæc dicit dominus omnipotens: Coturnix uobis in ſigno fuit, caſtra uobis
ad tutelam dedi, & illic murmuraſtis, & non triumphaſtis in nomine meo de perditione inimicorum ueſtrorum, ſed
F adhuc nunc uſq; murmuraſtis. Vbi ſunt beneficia quæ præſtiti uobis? Nónne in deſerto cùm eſurĭretis proclama-
ſtis ad me dicentes: ut quid nos in deſertum iſtud adduxiſti interficere nos? Melius nobis fuerat ſeruire Ægytiis, ꝙ
mori in deſerto hoc. Ego dolui gemitus ueſtros, & dedi uobis manna in eſcam. Panem angelorum manducaſtis. Nón-
ne cùm ſitiretis, petram excîdi, & fluxerunt aquæ in ſaturitate? Propter æſtus, foliis arborum uos texi. Diuiſi uobis H
terras pingues, Chananęos, & Pherezæos, & Philiſthæos à facie ueſtra proieci. Quid faciam uobis adhuc dicit domi-
nus? Hęc dicit dominus omnipotens: In deſerto cùm eſſetis in flumine Amorrhęo ſitientes & blaſphemantes nomen
meum, non ignem uobis pro blaſphemiis dedi, ſed mittens lignũ in aquam, dulce feci flumẽ. Quid tibi faciam Iacob?
Noluiſti obedire Iuda. Transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomen meũ, ut cuſtodiant legitima mea. Quoniam
me dereliquiſtis, & ego uos derelinquã. Petentibus uobis à me miſericordiã, non miſerebor: quando inuocabitis me,
ego non exaudiã uos. Maculaſtis enim manus ueſtras ſanguine, & pedes ueſtri impigri ſunt ad cõmittenda homicidia.
Nõ quaſi me dereliquiſtis, ſed uoſipſos, dicit dominus. Hęc dicit dominus omnipotens: Nõne ego uos rogaui: ut pa-
ter filios, & ut mater filias, & ut nutrix paruulos ſuos: ut eſſetis mihi in populum, & ego uobis in deum, & uos mihi in
filios, & ego uobis in patrem? Ita uos collegi: ut gallina pullos ſuos ſub alas ſuas. Modò autem, quid faciam uobis?
Proĳciam uos à facie mea. Oblationem cùm mihi attuleritis, auertam faciem meã à uobis. Dies enim feſtos ueſtros &
neomenias, & circũciſiones repudiaui: ego miſi pueros meos prophetas ad uos, quos acceptos interfeciſtis & laniaſtis
corpora eorum: quorum ſanguinem exquiram, dicit dominus. Hæc dicit dominus omnipotens: Domus ueſtra de-
ſerta eſt: proĳciam uos ſicut uentus ſtipulam, & filij procreationem non facient: quoniam mandatum meum neglexe-
rùnt, & quod malum eſt coram me fecerunt. Tradam domos ueſtras populo uenienti, qui me non audientes credunt,
quibus ſigna non oſtendi, facient quæ præcepi. Prophetas nõ uiderunt, & memorabũtur iniquitatum eorum. Teſtor
populi uenientis gratiam, cuius paruuli exultant cum lætitia: me non uidentes oculis carnalibus, ſed ſpiritu creden-
tes quæ dixi. Et nunc frater aſpice quæ gloria, & uide populum uenientem ab oriente, quibus dabo ducatũ Abraham,
Iſaac, & Iacob, & Oſee, & Amos, & Michęę, & Iohel, & Abdiæ, & Ionæ, & Naum, & Abacuc, Sophoniæ, Aggæi, Za-
chariæ, & Malachiæ, qui & angelus domini uocatus eſt.

CAP. II.

HÆc dicit dominus: Ego eduxi populũ iſtum de ſeruitute, quibus mandata dedi per pueros meos pro-
phetas quos audire noluerũt: ſed irrita fecerunt mea cõſilia. Mater quæ eos generauit, dicit illis: Ite fi-
lij, quia ego uidua ſum & derelicta. Educaui uos cũ lętitia, & amiſi uos cũ luctu & triſtitia. Quoniam
peccaſtis coram dño deo ueſtro, & quod malũ eſt, corã eo feciſtis. Modò autẽ quid faciã uobis? Ego
uidua ſum & derelicta. Ite filij, & petite à domino miſericordiam. Ego autem te pater teſtem inuoco
ſuper matrem filiorum, qui noluerunt teſtamentum meum ſeruare: ut des eis confuſionẽ & matrem
eorum in direptionem, ne generatio eorum fiat. Diſpergantur in gentes nomina eorum, deleantur à terra, quoniã ſpre-

A uerunt ſacramētū meum. Væ tibi Aſſur, qui abſcōdis iniquos penes te. Gens mala memorare quid fecerim Sodomę C
& Gomorrhæ, quorū terra iacet in piceis glebis & aggeribus cinerū: Sic dabo eos q me nō audierūt, dicit dn̄s omnipo-
tēs. Hęc dicit dn̄s ad Eſdrā: Nuntia populo meo, qm̄ dabo eis regnū Ieruſalem quod daturus erā Iſraël. Et ſumam mi
hi gloriā illorū, & dabo eis tabernacula æterna quę pręparauerā illis. Lignū uitę erit illis in odore unguenti, & nō la-
borabūt neq; fatigabuntur. Ite, & accipietis. Rogate uobis dies paucos, ut immorentur. Iā paratū eſt uobis regnū. Vi
gilate: Teſtare cælum & terram. Cōtriui enim malū & creaui bonum: quia uiuo ego dicit dominus. Mater amplecte-
re filios tuos, educa illos cū lætitia. Sicut columba confirma pedes eorum, quoniā te elegi dicit dominus. Et reſuſcita-
bo mortuos de locis ſuis, & de monumentis educā illos, quoniā cognoui nomē meū in Iſraël. Noli timere mater filio-
rum, quoniā te elegi dicit dominus. Mittā tibi adiutoriū pueros meos Eſaiam & Ieremiā, ad quorum cōſilium ſanctifi
caui, & paraui tibi arbores duodecim, grauatas uarijs fructibus, & totidē fontes fluentes lac & mel, & montes immen
ſos ſeptem, habentes roſam & lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos. Viduā iuſtifica, pupillo iudica, egenti da,
orphanum tuere, nudum ueſti, cōfractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mancum, & cæcū ad uiſionē
claritatis meæ admitte. Senē & iuuenē intra muros tuos ſerua, mortuos ubi inueneris ſignans cōmenda ſepulchro, &
dabo tibi primā ſeſſionē in reſurrectione mea. Pauſa, & quieſce populus meus: quia ueniet requies tua. Nutrix bona
nutri filios tuos, confirma pedes eorum. Seruos quos tibi dedi, nemo ex eis interiet. Ego enim eos requirā de numero
tuo, noli fatigari. Cùm enim uenerit dies pręſſurę & anguſtię, alij plorabunt & triſtes erunt, tu autē hilaris & copioſa
eris, zelabunt gētes, & nil aduerſus te poterūt, dicit dominus. Manus meæ tegent te, ne filij tui gehēnam uideant. Iocū
dare mater cum filijs tuis: quia ego te eripiam, dicit dominus. Filios tuos dormientes memorare, quoniā ego eos edu-
cam de lateribus terræ, & miſericordiā cū illis faciā, quoniā miſericors ſum, dicit dominus omnipotens. Amplectere
natos tuos uſq; dū uenio & pręſtē illis miſericordiā, quoniā exuberāt fontes mei, & gratia mea nō deficiet. Ego Eſdras
pręceptum accepi à domino in mōte Oreb, ut irē ad Iſraël. Ad quos cùm uenirē, reprobauerūt me, & reſpuerunt man
datum domini. Ideoq; uobis dico gentes, quę auditis & intelligitis. Expectate paſtorē ueſtrum, requiē æternitatis da-
bit uobis: quoniā in ꝓximo eſt ille qui in fine ſeculi adueniet. Parati eſtote ad pręmia regni, quia lux perpetua lucebit
uobis per æternitatē temporis. Fugite umbrā ſeculi huius. Accipite iucunditatē gloriæ ueſtræ. Ego teſtor palā ſaluato
rem meum, cōmendatum donum accipite & iocundamini gratias agētes ei, qui uos ad cęleſtia regna uocauit. Surgite
& ſtate, & uidete numerum ſignatorum in cōuiuio domini. Qui ſe de umbra ſeculi trāſtulerūt, ſplēdidas tunicas à do-
mino acceperunt. Reſpice Sion numerū tuum, & conclude cādidatos tuos qui legē domini cōpleuerunt. Filiorū tuo-
rum quos optabas plenus eſt numerus. Roga imperiū domini, ut ſanctificetur populus tuus, qui uocatus eſt ab initio.
Ego Eſdras uidi in mōte Sion turbā magnā quā numerare nō potui, & omnes canticis collaudabant dominum. Et in
medio eorum erat iuuenis ſtatura celſus, eminētior omnibus illis, & ſingulis eorum capitibus imponebat coronas &
magis exaltabatur. Ego autē miraculo tenebar. Tunc interrogaui angelum & dixi: Qui ſunt hi domine? Qui reſpon-
dens, dixit mihi: Hi ſunt qui mortalē tunicā depoſuerunt, & immortalē ſumpſerūt, & confeſsi ſunt nomen dei. Modò
coronātur & accipiunt palmas. Et dixi angelo: Ille iuuenis quis eſt, qui eis coronas imponit & palmas in manus tra-
dit? Et reſpōdens dixit mihi: Ipſe eſt filius dei, quē in ſeculo cōfeſsi ſunt. Ego aūt magnificare eos cœpi, qui fortiter pro
B nomine dn̄i ſteterunt. Tunc dixit mihi angelus: Vade, annūtia populo meo qualia & quanta mirabilia dn̄i dei uidiſti. D

CAP. III.

ANno triceſimo ruinę ciuitatis erā in Babylone, & conturbatus ſum ſuper cubiculo meo recumbens. Et cogitatiōes meæ aſcēdebāt ſuper cor meū, quoniam uidi deſertionem Sion, & abundantiā eorum qui habitabant in Babylone. Et uentilatus eſt ſpiritus meus ualde. Et cœpi loqui ad altiſsimum uerba timorata, & dixi: O dominator domine, tu dixiſti ab initio quando plantaſti terrā, & hoc ſolus, & imperaſti populo, & dediſti Adā corpus mortuum: ſed & ipſum figmētum manuum tuarum erat: & inſufflaſti in eum ſpiritū uitæ, & factus eſt uiuens corā te, & induxiſti eum in Paradiſum quē plantauerat dextera tua anteq; terra aduentaret. Et huic mandaſti diligere uiā tuam & pręteriuit eam, & ſtatim inſtituiſti in eo mortē & in natiōibus eius, & natæ ſunt gentes & tribus & populi & cognationes, quarum nō eſt numerus. Et ambulauit unaquęq; gens in uolūtate ſua, & mira agebāt corā te, & ſpernebant pręcepta tua. Iterū autem in tp̄e induxiſti diluuium ſuper inhabitātes ſeculū, & perdidiſti eos. Et factū eſt in unoquoq; eorū ſicut Adæ mori, ſic his diluuiū. Dereliquiſti autē unū ex his Noe cum domo ſua, & ex eo iuſti omnes. Et factū eſt cū cœpiſſent multiplicari qui habitabāt ſuper terrā, multiplicauerūt filios & populos & gentes multas, & cœperūt iterato impietatē facere plus quā priores. Et factū eſt cū iniquitatē facerēt corā te, elegiſti tibi uirū ex his cui nomē erat Abraham. Et dilexiſti eū, & demonſtraſti ei ſoli uoluntatē tuā. Et diſpoſuiſti ei teſtamentū æternum, & dixiſti ei, ut nō unq; derelinqueres ſemē eius. Et dediſti ei Iſaac, & Iſaac dediſti Iacob & Eſau. Et ſegregaſti tibi Iacob, Eſau autē ſeparaſti. Et factus eſt Iacob in multitudine magna. Et factū eſt, cū educeres ſemē eius ex Ægypto, adduxiſti ſuper montē Sina. Et inclinaſti cælos & ſtatuiſti terrā, & cōmouiſti orbē, & tremere feciſti abyſſos, & conturbaſti ſeculū: & trāſijt gloria tua portas quatuor ignis & terræmotus & ſpiritus & gelu, ut dares ſemini Iacob legē, & generatiōi Iſraël diligētiā. Et nō abſtuliſti ab eis cor malignū, ut faceret lex tua in eis fructū. Cor em̄ malignū baiulās primus Adā trāſgreſſus & uictus eſt, ſed & oēs qui de eo nati ſunt. Et facta eſt permanēs infirmitas, & lex cū corde populi cū malignitate radicis, & diſceſsit quod bonū eſt, & māſit malignū. Et trāſierunt tēpora, & finiti ſunt anni, & ſuſcitaſti tibi ſeruum nomine Dauid, & dixiſti ei: ędificare ciuitatē nominis tui, & offerre ibi in eadē thus & oblatiōes. Et factum eſt hoc annis multis, & deliquerūt qui habitabāt ciuitatē, in omnibus faciētes, ſicut fecit Adā & oēs generatiōes eius. Vtebātur enim & ipſi corde maligno. Et tradidiſti ciuitatē tuā in manibus inimicorū tuorum. Nūquid meliora faciunt qui habitant Babylonē? Et propter hoc dominabiť Siō. Factū eſt cū ueniſſem huc, & uidiſſem impietates quarum non eſt numerus, & delinquentes multos, uidit anima mea

E hoc triceſimo anno & excellit cor meũ: quoniã uidi quõ ſuſtines eos peccãtes & pepercisti impiè agẽtibus, & perdidiſti G
populũ tuũ, & cõſeruaſti inimicos tuos, & nõ ſignificaſti. Nihil memini quomodo debeat derelinqui uia hæc. Nũquid
meliora facit Babylon q̃ Sion, aut alia gens cognouit te præter Iſraël? Aut quæ tribus crediderũt teſtamẽtis tuis ſicut
Iacob? Quarũ merces nõ cõparuit, neq; labor fructificauit. Pertranſiens enim pertranſiui in gentibus, & uidi abundã-
tes eas, & non memorãtes mandatorum tuorũ. Nunc ergo põdera in ſtatera noſtras iniquitates, & eorum qui habitant
in ſeculo, & nõ inuenietur nomẽ tuũ niſi in Iſraël. Aut quando non peccauerũt in cõſpectu tuo, qui habitant terram, aut
quę gens ſic obſeruauit mandata tua? Hos quidem per nomina inuenies ſeruaſſe mandata tua, gẽtes autẽ nõ inuenies.

CAP. IIII.

E T reſpõdit ad me angelus, qui miſſus eſt ad me, cui nomen Vriel, & dixit mihi: Excedẽs exceſsit cor tuum
in ſeculo hoc, & comprehẽdere cogitas uiã altiſsimi. Et dixi: Ita domine meus. Et reſpondit mihi, & dixit:
Tres uias miſſus ſum oſtẽdere tibi, & tres ſimilitudines proponere coram te, de quibus mihi ſi renuntiaue-
ris unã ex his, & ego tibi demonſtrabo uiam quam deſideras uidere, & docebo te unde ſit cor malignum.
Et dixi, loquere domine meus. Et dixit ad me: Vade pondera mihi ignis pondus, aut menſura mihi fla-
tum uenti, aut reuoca mihi diem quæ præterijt. Et reſpondi, & dixi: Quis natorum poterit facere, ut me interro-
ges de his? Et dixit ad me: Si eſſem interrogans te, dicens: Quantæ habitationes ſunt in corde maris, aut quãtę uenę ſunt
in principio abyſsi, aut quãtæ uenæ ſunt ſuper firmamẽtũ, aut qui ſunt exitus Paradiſi? diceres mihi fortaſsis: in abyſ-
ſum nõ deſcendi, neq; in infernũ adhuc, neq; in cælũ unq̃; aſcẽdi. Nunc autem nõ interrogaui te niſi de igne, & uento, &
die, per quẽ tranſiſti: & à quibus ſeparari nõ potes, & nõ reſpondiſti mihi de eis. Et dixit mihi: Tu quę tua ſunt, tecũ co-
adoleſcentia nõ potes cognoſcere. Et quomodo poterit uas tuũ capere altiſsimi uiã, & iã exterius corrupto ſeculo intel-
ligere corruptionẽ euidẽtẽ in facie mea? Et dixi illi: Melius erat nos nõ eſſe, q̃ adhuc uiuentes uiuere in impietatibus, &
pati, & nõ intelligere de qua re. Et reſpondit ad me, & dixit: Proficiſcens profectus ſum ad ſyluã lignorũ campi, & cogi-
tauerunt cogitationẽ, & dixerũt: Venite, & eamus, & faciamus ad mare bellũ: ut recedat corã nobis, & faciamus nobis
alias ſyluas. Et ſimiliter fluctus maris, & ipſi cogitauerũt cogitationẽ, & dixerũt: Venite aſcendentes debellemus ſyluas
campi, ut & ibi cõſumemus nobiſmetipſis aliã regionẽ. Et factus eſt cogitatus ſyluę in uanũ. Venit enim ignis, & cõſum-
pſit eã. Similiter & cogitatus fluctuũ maris. Stetit enim arena, & prohibuit eos. Si enim eſſes iudex horũ, quem incipe-
res iuſtificare, aut quẽ cõdemnare? Et reſpõdi, & dixi: Vtiq; uanã cogitationẽ cogitauerũt. Terra enim data eſt ſyluæ &
mari locus, portare fluctus ſuos. Et reſpõdit ad me, & dixit: Bene tu iudicaſti. Et quare nõ iudicaſti tibimetipſi? Queãd-
modũ enim terra ſyluę data eſt, & mare fluctibus ſuis: ſic qui ſuper terrã inhabitant quæ ſunt ſuper terram intelligere ſo-
F lũmodo poſſunt: & qui ſuper cęlos, quæ ſuper altitudinẽ cælorũ. Et reſpõdi, & dixi: Deprecor te domine, ut mihi detur
ſenſus intelligẽdi. Nõ enim uolui interrogare de ſuperioribus tuis, ſed de his quæ pertrãſeunt per nos quotidie: propter
quid Iſraël datus in opprobrium gẽtibus, quẽ dilexiſti populũ datus eſt tribubus impijs: & lex patrũ noſtrorũ in interi-
tũ deducta eſt, & diſpoſitiones ſcriptæ nuſq; ſunt: & pertrãſiuimus de ſeculo ut locuſtæ, & uita noſtra ſtupor & pauor.
Et nec digni ſumus miſericordiã cõſequi. Sed q̃d faciet nomini ſuo, quod inuocatũ eſt ſuper nos? Et de his interrogaui,
& r̃ndit ad me, & dixit: Si fueris plurimũ ſcrutatus, frequẽter miraberis. Quoniã feſtinãs feſtinat ſeculũ pertrãſire, & nõ H
cupit portare quæ in futuris tẽporibus, iuſtis repromiſſa ſunt: q̃m plenũ iniuſtitia eſt ſeculũ hoc, & infirmitatibus. De
quibus aũt interrogas, dicã: Seminatũ eſt enim malũ, & necdũ uẽnit deſtructio ipſius. Si ergo non inuerſum fuerit quod
ſeminatũ eſt, & diſceſſerit locus ubi ſeminatũ eſt malũ, nõ ueniet ubi ſeminatũ eſt bonũ. Q̃m gramẽ ſeminis mali ſemi-
natũ eſt in corde Adã ab initio, & quãtũ impietatis g̃nauit uſq; nũc & generat, uſq; cũ ueniat area? Æſtima autẽ apud te
gramẽ mali ſeminis quãtũ fructũ impietatis g̃nauit, quãdo ſecatę fuerint ſpicæ quarũ non eſt numerus, q̃ magnã aream
incipiẽt facere. Et reſpõdi, & dixi: Quomodo, & q̃n hæc? Quare modici & mali anni noſtri? Et reſpõdit ad me, & dixit
mihi: Non feſtines tu ſuper altiſsimũ. Tu enim feſtinas inaniter eſſe ſuper ipſum. Nã exceſſus tuus multus. Nõne de his
interrogauerũt animę iuſtorũ in prõptuarijs ſuis, dicẽtes: Vſq; quo ſpero ſic & q̃n ueniet fructus areæ mercedis noſtræ?
Et r̃ndit ad ea Ieremiel archangelus, & dixit: Q̃m impletus fuerit numerus ſeminũ in uobis, q̃m in ſtatera põderauit ſe-
culũ: & mẽſura mẽſurauit tẽpora, & nũero numerauit tẽpora, & non cõmouit, nec excitauit uſq; dũ impleatur prædicta
mẽſura. Et r̃ndi, & dixi O dñator dñe, ſed & nos oẽs pleni ſumus impietate. Et ne fortè propter nos nõ impleãtur iuſto-
rũ areæ, ꝓpter peccata inhabitãtiũ ſuper terrã. Et r̃ndit ad me, & dixit: Vade, & interroga prægnãtẽ, ſi q̃n impleuerit no-
uẽ mẽſes ſuos, adhuc poterit matrix eius retinere partũ in ſemetipſa. Et dixi: Nõ põt dñe. Et dixit ad me: In inferno prõ-
ptuaria animarũ, matrici aſsimilata ſunt. Queãdmodũ enim illa feſtinat quæ parit effugere neceſsitatẽ partus, ſic & hęc
feſtinat reddere ea quæ cõmẽdata ſunt. Ab initio tibi demõſtrabitur de his quæ cõcupiſcis uidere. Et reſpondi, & dixi:
Si inueni gratiã ante oculos tuos, & ſi poſsibile eſt, & ſi idoneus ſum demõſtra mihi, ſi plus q̃ præteritũ ſit, habet uenire
aut plura pertranſierũt ſuprà q̃ futurũ eſt. Quid pertranſiuit ſcio: quid autẽ futurũ ſit, ignoro. Et dixit ad me: Sta ſuper
dexterã partẽ, & demonſtrabo tibi interpretationẽ ſimilitudinis. Et ſteti & uidi, & ecce fornax ardẽs trãſijt coram me.
Et factũ eſt cũ trãſiret flamma, uidi: & ecce ſuperauit fumus. Poſt hæc trãſijt corã me nubes plena aquæ, & immiſit plu-
uiã impetu multã. Et cũ trãſiſſet impetus pluuiæ ſuperauerũt in ea guttæ. Et dixit ad me: Cogita tibi. Sicut creſcit pluuia
amplius q̃ guttæ, & ignis q̃ fumus: ſic ſuperabundauit quæ trãſiuit mẽſura. Superauerũt autẽ guttæ & fumus. Et oraui,
& dixi: Putas uiuo uſq; in diebus illis? Vel quid erit in diebus illis? Reſpõdit ad me, & dixit: De ſignis de
quibus me interrogas, ex parte poſſum tibi dicere, de uita autẽ tua nõ ſum miſſus dicere tibi: ſed neſcio.

CAP. V.

E E ſignis autẽ: ecce dies uenient in quibus apprehẽdentur qui inhabitãt terrã in cẽſu multo, & abſcõdetur
ueritatis uia, & ſterilis erit à fide regio, & multiplicabitur iniuſtitia ſuper hãc quã ipſe tu uides, & ſup quã
audiſti olim: & erit impoſitio ueſtigio quã nũc uides regnare regionẽ, & uidebũt eã deſertã. Si autem tibi-

A dederit altiſsim⁹ uiuere, uidebis poſt tertiã tubã, & relucеſcet ſubitò ſol noctu, & luna ter in die, & de ligno ſanguis C
ſtillabit, & lapis dabit uocem ſuã, & populi cõmouebũtur, & regnabit quẽ nõ ſperãt, q inhabitãt ſu p terrã, & uo-
latilia cõmigrationẽ faciẽt, & mare Sodomiticũ piſces reijciet, & dabit uocẽ noctu, quã nõ nouerãt multi. Oẽs aũt
audiẽt uocẽ eius, & chaos fiet p loca multa, & ignis frequẽter remittet, & beſtiæ agreſtes tranſmigrabũt, & mulie-
res menſtruatæ parient monſtra, & in dulcibus aqs ſalſæ inuenient, & amici oẽs ſemetipſos expugnabunt, & abſ-
condet tũc ſenſus, & intellectus ſeparabit in promptuariũ ſuũ, & quęret à multis, & nõ inueniet, & multiplicabit
iniuſtitia & incõtinentia ſup terrã. Et interrogabit regio ꝓximã ſuã, & dicet: Nũqd p te ptrãſijt iuſtitia iuſtum fa-
ciens? Et hoc negabit. Et erit in illo tempore, & ſperabũt hoĩes, & nõ impetrabũt: laborabũt, & non dirigent uię
eorum. Hæc ſigna dicere tibi permiſſum eſt mihi. Et ſi oraueris iterum, & ploraueris ſicut & nunc, & ieiunaueris
ſeptẽ diebus: audies iterato horũ maiora. Et euigilaui, & corpus meũ horruit ualde, & aĩa mea laborauit ut defice
ret. Et tenuit me q uẽnit angelus q loquebat in me, & confortauit me, & ſtatuit me ſuper pedes. Et factũ eſt in no-
cte ſecunda, & uẽnit ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi: Vbi eras? Et quare uultus tuus triſtis? An neſcis
quoniam tibi creditus eſt Iſraël in regione tranſmigrationis eorum? Exurge ergo & guſta panem, & nõ derelin-
quas nos ſicut paſtor gregẽ ſuũ in manibus luporũ malignorum. Et dixi ei: Vade à me, & nõ appropies ad me.
Et audiuit ut dixi, & receſsit à me. Et ego ieiunaui diebus ſeptẽ ululãs & plorãs, ſicut mihi mãdauit Vriel angelus.
Et factũ eſt poſt dies ſeptẽ, & iterũ cogitatiões cordis mei moleſtę erant mihi ualde. Et reſumpſit anima mea ſpm̃
intellectus, & iterũ cœpi loq corã altiſsimo ſermões. Et dixi: Dñator dñe ex omni ſylua terræ, & oĩbus arboribus
ei⁹ elegiſti uineã unicã, & ex oĩ terra orbis elegiſti tibi foueã unã, & ex oĩb⁹ florib⁹ orbis elegiſti tibi liliũ unũ, & ex
oĩb⁹ abyſſis maris repleſti tibi riuũ unũ, & ex oĩb⁹ ædificatis ciuitatib⁹ ſctificaſti tibimetipſi Siõ, & ex oĩb⁹ creatis
uolatilib⁹ nominaſti tibi colũbã unã, & ex oĩbus plaſmatis pecorib⁹ prouidiſti tibi ouẽ unã, & oĩb⁹ multiplicatis
pplis acquiſiuiſti tibi populũ unũ, & ab omnibus probatã legẽ donaſti huic quẽ deſideraſti pplo. Et nũc dñe, ut
quid tradidiſti unũ pluribus? Et pparaſti ſup unã radicẽ alias. Et diſperdidiſti unicũ tuũ in multis. Et cõculcaue-
rũt eũ qui cõtradicebant ſponſionibus tuis, quicq̃ tuis teſtamentis nõ credebãt. Et ſi odiẽs odiſti populum tuum,
tuis manibus debet caſtigari. Et factum eſt cum locutus eſſem ſermones, & miſſus eſt angelus ad me qui antè ue
nerat ad me præterita nocte, & dixit mihi: Audi me & inſtruam te, & intende mihi, & adijciam corã te. Et dixi: Lo
quere domine meus. Et dixit ad me: Valde tu in exceſſu mentis factus es pro Iſraël. An plus dilexiſti eum q̃ qui
eum fecit? Et dixi ad eum: Non domine, ſed dolens locutus ſum. Torquent enim me renes mei per omnẽ horam
quęrentem apprehendere ſemitam altiſsimi, & inueſtigare partem iudicij eius. Et dixit ad me: Non potes. Et di-
B xi: Quare domine? Ad quid naſcebar, aut quare non fiebat matrix matris meę mihi ſepulchrum, ut non uiderem D
laborem Iacob, & defatigationem generis Iſrael? Et dixit ad me: Numera mihi quæ necdum uenerant, & collige
mihi diſperſas guttas, & reuirida mihi aridos flores, & aperi mihi clauſa prõptuaria, & produc mihi incluſos in
eis flatus: Demõſtra mihi uocis imaginẽ, & tũc oſtendã tibi laborẽ quem rogas uidere. Et dixi: Dñator dñe, quis
enim eſt qui poteſt hęc ſcire, niſi qui cũ hominibus habitationẽ nõ habet? Ego aũt inſipiens, & quomodo potero
dicere de his quibus me interrogaſti? Et dixit ad me: Quomodo non potes facere unũ de his q̃ dicta ſunt, ſic non
poteris inuenire iudiciũ meũ, aut in fine charitatem quã populo promiſi. Et dixi: Sed ecce dñe, tu propè es his qui
in finẽ ſunt. Et quid facient qui ante me fuerũt, aut nos, aut hi qui poſt nos? Et dixit ad me: Coronæ aſsimilabo iu-
diciũ meũ. Sicut nõ nouiſsimorũ tarditas, ſic nec priorũ uelocitas. Et reſpõdi, & dixi: Nec poteras facere eos q fa-
cti ſunt, & q ſunt, & qui futuri ſunt in unũ: ut celerius iudiciũ tuũ oſtẽdas? Et reſpõdit ad me, & dixit: Nõ poteſt fe
ſtinare creatura ſuper creatorẽ, nec ſuſtinere ſeculũ eos qui in eo creãdi ſunt in unũ. Et dixi: Quomodo dixiſti ſer-
uo tuo, quoniã uiuificãs uiuificaſti à te creatã creaturã in unũ, & ſuſtinebat creatura, poterit & nũc portare pſen-
tes in unũ. Et dixit ad me: Interroga matricẽ mulieris, & dices ad eã: Et ſi paris, quare per tps? Roga ergo eam, ut
det decẽ in unũ. Et dixi: Non utiq̃ poterit, ſed ſcd'm tempus. Et dixit ad me: Et ego dedi matricẽ terrę his qui ſe-
minati ſunt ſup eã per tẽpus? Quẽadmodũ enim infans nõ parit ea q̃ ſenũ ſunt, ſic ego diſpoſui à me creatũ ſeculũ.
Et interrogaui, & dixi: Cũ iam dederis mihi uiã, loquar corã te. Nã mater noſtra de qua dixiſti mihi, adhuc iuue-
nis eſt, iam ſenectuti appropinquat. Et reſpondit ad me, & dixit: Interroga eã quæ parit, & dicet tibi. Dices enim
ei: Quare quos peperiſti, nũc nõ ſunt ſimiles his q ante te, ſed minores ſtatura? Et dicet tibi, & ipſa: Alij ſunt qui in
iuuentute uirtutis nati ſunt, & alij q ſub tpe ſenectutis deficiente matrice nati ſunt. Cõſidera ergo & tu, quoniam
minori ſtatura eſtis prę his q ante uos, & q poſt uos minori q̃ uos, quaſi iã ſeneſcẽtes creaturę, & fortitudinẽ iuuẽ
tutis ptereũtes. Et dixi: Rogo domine, ſi inueni gratiam ante oculos tuos, demonſtra ſeruo tuo per quem uiſites
creaturam tuam.

CAP. VI.

ET dixit ad me: Initio terreni orbis & antequã ſtarẽt exitus ſeculi, & antequã ſpirarẽt cõuentiões uẽto-
rum, & antequã ſonarẽt uoces tonitruũ: & anq̃ ſplenderẽt nitores coruſcationũ, & antequã cõfirma-
rent fundamẽta paradiſi, & antequã uiderent decori flores, & nq̃ cõfirmarent motę uirtutes, & an
q̃ colligerent innumerabiles militię angelorũ, & anq̃ extollerent altitudines aëris, & anq̃ nomi
narentur menſuræ firmamentorum, & antequã æſtuarent camini in Sion, & antequã inueſtigaren-
tur præſentes anni, & antequã abalienarentur eorum qui nunc peccant adinuentiones, & an-
tequã conſignati eſſent qui fidem theſaurizauerunt: tunc cogitaui & facta ſunt per me ſolum & non per alium, &
finis per me & non per alium. Et reſpondi, & dixi: Quę erit ſeparatio temporum? Aut qñ prioris finis, & ſequen
tis initium? Et dixit ad me. Ad Abrahã uſq̃ ad Iſaac, qñ nati ſunt ab eo Iacob & Eſau, man⁹ Iacob tenebat ab ini
tio calcaneũ Eſau. Finis enim huius ſeculi Eſau, & principiũ ſequẽtis Iacob. Hoĩs manus inter calcaneũ & manũ.
Aliud noli quęrere Eſdra. Et rñdi, & dixi: O dñator dñe, ſi inueni gratiã ante oculos tuos, oro ut demonſtres ſer-

E uotuo finē ſignorū tuorū, quorū partē mihi demōſtraſti nocte p̄cedēte. Et rn̄dit, & dixit ad me: Surge ſup̄ pedes G
tuos, & audi uocem pleniſsimā ſonitus. Et erit ſicut cōmotio, nec cōmouebitur locus, in quo ſtes ſuper cū. Ideo cū
loquit̃ tu nō expaueas, qm̄ de fine uerbū, & fundamentū terræ intelligit̃: qm̄ de ipſis ſermo tremiſcit, & cōmouet̃.
Scit em̄ qm̄ finē eorū oportet cōmutari. Et factū eſt cū audiſſem, ſurrexi ſup̄ pedes meos & audiui, & ecce uox lo-
quēs, & ſonus eius ſicut ſonus aquarū multarū, & dixit: Ecce dies ueniūt, & erit qn̄ appropinquare incipiā, ut uiſitē
habitātes in terra, & qn̄ inq̄rere incipiā ab eis q iniuſti nocuerūt iniuſtitia ſua, & qn̄ ſuppleta fuerit humilitas Sion,
& cū ſupſignabit̃ ſeculū qđ incipiet ptrāſire, hęc ſigna faciā. Libri aperient̃ ante faciē firmamēti, & oēs uidebunt ſi-
mul, & anniculi infantes loquent̃ uocibus ſuis: & p̄gnātes immaturos parient infantes triū & quatuor mēſiū, & ui-
uēt & ſuſcitabunt̃. Et ſubitò apparebūt ſeminata loca nō ſeminata, & plena prōptuaria ſubitò inuenient̃ uacua, &
tuba canet cū ſono, cū oēs audierint, ſubitò expaueſcēt. Et erit in illo tpe, debellabūt amici amicos, ut inimici, & ex
paueſcet terra cū his. Et uenæ fontiū ſtabūt, & nō decurrēt in horis tribus. Et erit, oīs q derelictus fuerit ex oībus
iſtis q̄bus p̄dixi tibi, ipſe ſaluabit̃, & uidebit ſalutare meū & finē ſeculi uri. Et uidebūt q recepti ſunt hoīes, q mortē
nō guſtauerūt à natiuitate ſua, & mutabit̃ cor inhabitātiū, & cōuertet̃ in ſenſum aliū. Delebit̃ em̄ malū, & extingue
tur dolus. Florebit aūt fides, & uincet̃ corruptela, & oſ̄det̃ ueritas q̄ ſine fructu fuit diebus tātis. Et factū eſt cū loq̄-
rēt mihi: & ecce paulatim ītuebar ſup̄ eū an̄ quē ſtabā, & dixit ad me hæc: Vêni tibi oſtēdere tp̄s ucturæ noctis. Si
ergo iterū rogaueris, & iterū ieiunaueris ſeptē diebus, iterū tibi renūtiabo horū maiora p̄ diē quā audiui. Audita
eſt em̄ uox tua apud altiſsimū. Vidit enim fortis directionē tuā, & ꝓuidit pudicitiā, quā à iuuētute tua habuiſti: &
ꝓpter hoc miſit me demōſtrare tibi hæc oīa, & dicere tibi: Cōfide, & noli timere: & noli feſtinare cū prioribus tpi-
bus cogitare uana, & nō ꝓperes à nouiſsimis tpibus. Et factū eſt poſt hæc & fleui iterū, & ſi'r ieiunaui ſeptem die
bus, ut ſuppleā tres hebdomadas q̄ dictæ ſunt mihi. Et factū eſt in octaua nocte, & cor meū turbabat̃ iterato ī me,
& cœpi loqui corā altiſsimo. Inflāmabat̃ enim ſpūs meus ualde, & aīa mea anxiabat̃, & dixi: O dn̄e, loquens locu-
tus es ab initio creaturæ in primo die, dicēs: Fiat cælū & terra, & tuū uerbū opus ꝑfectū. Et erat tunc ſpūs, & tene-
bræ circūferebant̃ & ſilētiū, ſonus uocis hoīs nōdū erat abs te. Tūc dixiſti de theſauris tuis ꝓferri lumē luminoſū,
quò appareret opus tuū. Et die ſcđo creaſti ſpiritū firmamēti, & imperaſti ei ut diuideret, & diuiſionē faceret inter
aquas, ut pars q̄dā ſurſum recederet, pars uerò deorſum maneret. Et tertia die impaſti aquis cōgregari in ſeptima
parte terrę, ſex uerò partes ſiccaſti & cōſeruaſti, ut ex his ſint corā te miſtrātia ſeminata à deo & culta. Verbū em̄
tuū ꝓceſsit, & opus ſtatim fiebat. Proceſsit em̄ ſubitò fructus multitudinis īmenſus & cōcupiſcētiæ guſtus multi-
formes, & flores colore immutabili, & odores odoramēti inueſtigabilis. Et die tertia hæc facta ſunt. Quarta autē
die īperaſti fieri ſolis ſplēdorē, lunæ lumē ſtellarū diſpoſitionē & īperaſti eis, ut deſeruirēt futuro plaſmato homi-
ni. Quinto aūt die dixiſti ſeptimæ parti ubi erat aqua cōgregata, ut ꝓcrearet aīalia & uolatilia & piſces, & ita fie- H
bat. Aqua muta & ſine aīa quæ dei nutu iubebant̃ aīalia faciebāt, ut ex hoc mirabilia tua natiōes enarrēt. Et tunc
F cōſeruaſti duas animas, nomē uni uocaſti Enoch, & nomē ſecūdæ uocaſti Leuiathā, & ſepaſti ea ab alterutro. Nō
enim poterat ſeptima pars ubi erat aqua cōgregata capere ea. Et dediſti Enoch unā partē q̄ ſiccata eſt tertio die, ut
habitet in ea, ubi ſunt mōtes mille: Leuiathā autem dediſti ſeptimā partē humidā & ſeruaſti eā, ut fiat in deuoratio
nem quibus uis, & qn̄ uis. Sexto aūt die imperaſti terrę, ut crearet corā te iumenta & beſtias & reptilia, & ſuper his
Adam, quē cōſtituiſti ducē ſuper omnibus factis quæ feciſti, & ex eo educimur nos oēs, quēq; elegiſti pp̄l'm. Hæc
aūt omnia dixi corā te dn̄e, q̄a ꝓpter nos creaſti ſeculū. Reſiduas aūt gētes ab Adā natas dixiſti eas nil eſſe, & qm̄
ſaliuæ aſsimilatæ ſunt, & quaſi ſtillicidiū de uaſe ſimilaſti abundātiā eorū. Et nūc dn̄e ecce iſtæ gētes q̄ in nihilū de-
putatæ ſunt, cœperūt dn̄ari nr̄i & deuorare, nos aūt pp̄l's tuus quē uocaſti primogenitū unigenitū, æmulatorē tuū
traditi ſumus in manibus eorū. Et ſi ꝓpter nos creatū eſt ſeculū, quare non hæreditatem poſsidemus cum ſeculo?
Vſq; quo hæc?

Cap. VII.

ET factū eſt, cū finiſſem loqui uerba hæc, miſſus eſt ad me angelus, q miſſus fuerat ad me primis no-
ctibus, & dixit ad me: Surge Eſdra, & audi ſermōes quos ueni loq ad te. Et dixi: Loquere deus me-
us. Et dixit ad me: Mare poſitū eſt in ſpatioſo loco, ut eſſet altū & immēſum: erit aūt ei introitus in
anguſto loco poſitus, ut eſſet ſimilis fluminibus. Quis em̄ uolēs uoluerit ingredi mare & uidere eū
uel dn̄ari eius: ſi nō trāſierit anguſtū, in latitudinē uenire quō poterit? Itē aliud. Ciuitas eſt ędificata
& poſita in loco cāpeſtri, eſt aūt plena oīm bonorū. Introitus eius anguſtus, & in p̄cipiti poſitus, ut
eſſet à dextris quidē ignis, à ſiniſtris aqua alta: ſemita aūt eſt una ſola inter eos poſita, hoc eſt inter ignē & aquā, ut
nō capiat ſemita niſi ſolūmodo ueſtigiū hoīs. Si aūt dabit̃ ciuitas homini in hæreditatē, ſi nunq; antepoſitū pericu-
lū pertrāſierit, quō accipiet hæreditatē ſuam? Et dixi: Sic dn̄e. Et dixit ad me: Sic eſt & Iſraël ps. Propter eos em̄ fe-
ci ſeculū, & qn̄ trāſgreſſus eſt Adā cōſtitutiōes meas, iudicatū eſt qđ factū eſt. Et facti ſunt introitus huius ſeculi an
guſti & dolētes & laborioſi: pauci aūt & mali & periculorū pleni, & labore magnopere fulti: nā maioris ſc'li introi
tus ſpatioſi & ſecuri, & facientes immortalitatis fructum. Si ergo ingredientes non fuerunt ingreſsi, qui uiuunt an-
guſta & uana hæc, non poterunt recipere quæ ſunt repoſita. Nunc ergo tu quare conturbaris, cùm ſis corruptibi-
lis, & quid moueris tu cū ſis mortalis? Et quare nō accepiſti in corde tuo qđ eſt futurū, ſed qđ in præſenti? Rn̄di &
dixi: Dn̄ator dn̄e, ecce diſpoſuiſti lege tua, qm̄ iuſti hæreditabunt hæc: Impij aūt peribunt, iuſti aūt ferent anguſta,
ſperantes ſpatioſa. Qui enim impiè geſſerūt, & anguſta paſsi ſunt, & ſpatioſa nō uidebūt. Et dixit ad me: Non eſt
iudex ſuper deum, neq; intelligens ſuper altiſsimum. Pereunt enim multi p̄ſentes, quia negligitur quæ antepoſita
eſt dei lex. Mandans enim mandauit deus uenientibus, quando uenerunt quid facientes uiuerent, & quid obſeruā
tes non punirentur. Hi autem non ſunt perſuaſi, & contradixerunt ei, & conſtituerunt ſibi cogitamen uanitatis, &
ꝓpoſuerūt ſibi circūuētiōes delictorū, & ſuperdixerūt altiſsimo nō eſſe, & uias ei⁹ nō cognouerūt, & legē eius ſpre

A uerũt,& ſpõſiões eius abnegauerũt,& in legitimis eius fidẽ nõ habuerũt,& opera eius nõ perfecerũt. Propter hoc C
Eſdra uacua uacuis,& plena plenis. Ecce tp̃s ueniet,& erit tp̃s qñ ueniẽt ſigna q̃ prædixi tibi. Et apparebit ſponſa,
& apparescẽs oſtendet̃ quę nũc ſubducitur terra:& omnis qui liberatus eſt de prędictis malis,ipſe uidebit mirabi-
lia mea. Reuelabit̃ enim filius meus Ieſus cũ his qui cũ eo ſunt,& iucundabunt̃ qui relicti ſunt in annis quadringen
tis. Et erit poſt annos hos & morietur filius meus Chriſtus. Et omnes q ſpiramentũ habẽt homines,& cõuertetur
ſeculum in antiquũ ſilentiũ diebus ſeptem ſicut in prioribus iudicijs,ita ut nemo derelĩquat̃,& erit poſt dies ſeptẽ,
& excitabit̃ quod nõdũ uigilat ſeculũ,& morietur corruptũ. Et terra reddet qui in ea dormiũt,& puluis q in eo ſilẽ
tio habitãt,& ꝓmptuaria reddẽt q̃ eis cõmendatę ſunt animę. Et reuelabit̃ altiſsimus ſuꝑ ſedẽ iudicij,& ꝑtrãſibunt
miſerię,& lõganimitas cõgregabit̃. Iudiciũ aũt ſolùm remanebit,ueritas ſtabit,& fides cõualeſcet. Et opus ſubſe-
quetur,& merces oſtendetur,& iuſtitię uigilabũt,& iniuſtitię nõ dominabunt̃. Et dixi: Primus Abraham propter
Sodomitas orauit:& Moyſes pro patribus q in deſerto peccauerũt,& qui poſt eum pro Iſraël in diebus Achaz &
Samuelis & Dauid ꝓ cõfractione,& Salomõ ꝓ eis qui uenerũt in ſanctificationẽ,& Elias pro his q pluuiã accepe-
rũt,& ꝓ mortuo ut uiueret,& Ezechias ꝓ populo in diebus Sẽnacherib,& multi ꝓ multis. Si ergo mõ qñ corru-
ptibile increuit,& iniuſtitia multiplicata eſt,& orauerũt iuſti ꝓ impijs,quare & nũc ſic nõ erit? Et rñdit ad me,&
dixit: Præſens ſeculũ nõ eſt finis,gloria in eo frequens manet,ꝓpter hoc orauerũt ꝓ inualidis. Dies em̃ iudicij erit fi
nis tẽporis huius,& initiũ temporis futuri ĩmortalitatis:in quo pertrãſiuit corruptela,ſoluta eſt intẽperãtia,abſci-
ſa eſt incredulitas,creuit autẽ iuſtitia,orta eſt ueritas. Tũc em̃ nemo poterit ſaluare eũ qui perijt,neq; demergere q
uicit. Et rñdi & dixi: Hic ſermo meus primus & nouiſsimus:qm̃ melius erat nõ dare terrã Adam,uel cũ iã dediſſet
coercere eum,ut nõ peccaret. Quid em̃ prodeſt hoĩbus in p̃ſenti uiuere in triſtitia,& mortuos ſperare punitionẽ?
O tu qd feciſti Adã? Si em̃ tu peccaſti nõ eſt factus ſolius tuus caſus,ſed & nr̃ q ex te aduenim⁹. Quid em̃ ꝓdeſt no-
bis ſi ꝓmiſſum eſt nobis immortale tp̃s,nos aũt mortalia op̃a egimus? Et qm̃ p̃dicta eſt nobis ꝑennis ſpes,nos ue-
rò peſsimi uani facti ſumus. Et qm̃ repoſita ſunt nobis habitacula ſanitatis & ſecuritatis,nos uerò mali conuerſati
ſumus. Et qm̃ repoſita eſt gloria altiſsimi ꝓtegere eos q tardè cõuerſati ſunt,nos autẽ peſsimis uijs ambulauimus.
Et qm̃ oſtendet̃ paradiſus cuius fructus incorruptus ꝑſeuerat in quo eſt ſecuritas & medela,nos uerò nõ ingredie
mur. In ingratis em̃ locis cõuerſati ſumus,& qm̃ ſuꝑ ſtellas fulgebũt facies eorũ qui abſtinẽtiã habuerũt:noſtrę au
tẽ facies ſuper tenebras nigrę. Non em̃ cogitauimus uiuẽtes,qñ iniquitatẽ faciebamus,ꝙ incipiemus poſt mortẽ
pati. Et rñdit,& dixit: Hoc eſt cogitamentũ certaminis qđ certabit q ſuꝑ terrã natus eſt homo,ut ſi uictus fuerit pa
tiat̃ qđ dixiſti. Si aũt uicerit:recipiet qđ dico:qm̃ hęc eſt uita quã Moyſes dixit,cũ uiueret ad ppl'm,dicẽs: Elige tibi
uitam ut uiuas: Nõ crediderũt aũt ei,ſed nec poſt eũ prophetis. Sed nec mihi q locutus ſum ad eos,qm̃ nõ erit tri
ſtitia in perditionem eorum ſicut futurum eſt gaudium ſuper eos,qbus perſuaſa eſt ſalus. Et reſpondi & dixi: Scio
domine,quoniam uocatus eſt altiſsimus miſericors in eo ꝙ miſereatur his qui nondum in ſeculo aduenerunt:& ꝙ
miſeretur illis qui conuerſationẽ faciunt in lege eius,& lõganimis eſt,quoniam longanimitatem præſtat his q pec D
B cauerũt quaſi ſuis operibus,& munificus eſt:qm̃ quidem donare uult pro exigentijs,& multę miſericordiæ:qm̃
multiplicat magis miſericordias his q p̃ſentes ſunt & qui p̃terierũt:& qui futuri ſunt. Si em̃ nõ multiplicauerit mi-
ſericordias ſuas,nõ uiuificabit̃ ſeculũ cũ his q inhabitabũt in eo. Et donat:qm̃ ſi nõ donauerit de bonitate ſua,ut al
leuient̃ hi q iniquitatẽ fecerũt de ſuis iniq̃tatibus,nõ poterit decies milleſima pars uiuificari hominũ. Et iudex ſi nõ
ignouerit his qui curati ſunt uerbo eius,& deleuerit multitudinem cõtemptionum,non fortaſsis derelinquerentur
in innumerabili multitudine niſi pauci ualde.

Cap. VIII.

ET reſpõdit ad me,& dixit: Hoc ſeculum fecit altiſsimus ꝓpter multos:futurũ autẽ ꝓpter paucos.
Dicam autẽ coram te ſimilitudinẽ Eſdra. Quõ aũt interrogabis terram,& dicet tibi:qm̃ dabit ter-
ram multam magis unde fiat fictile:paruũ aũt puluerẽ unde aurum fit:ſic & actus præſentis ſeculi.
Multi quidẽ creati ſunt,pauci aũt ſaluabunt̃. Et rñdi,& dixi: Abſorbe ergo aĩa ſenſum,& deuora
qđ ſapit. Cõueniſti em̃ obaudire & ꝓphetare uolẽs: Nec em̃ tibi eſt datũ ſpatiũ niſi ſolũmõ uiuere.
O dñe,ſi nõ ꝑmittes ſeruo tuo,ut oremus corã te,& des nobis ſemẽ cordi & ſenſui culturã,unde fru
ctus fiat,unde uiuere poſsit oĩs corruptus,q portabit locũ hoĩs? Solus em̃ es,& una plaſmatio nos ſumus manuum
tuarũ ſicut locutus es. Et quõ nũc in matrice plaſmatũ eſt corpus & p̃ſtãs mẽbra,cõſeruat̃ in igne & aqua tua crea-
tio,& nouẽ mẽſibus patit̃ tua plaſmatio tuã creaturã q̃ in ea creata eſt,ip̃m aũt qđ ſeruat & qđ ſeruat̃ utraq; ſer-
uabunt̃,ſeruataq; qñq; iterũ reddit matrix q̃ in ea creuerũt. Impaſti em̃ ex ipſis mẽbris,hoc eſt mãmillis prębere lac
fructui mãmillarũ,ut nutriat̃ id qđ plaſmatũ eſt uſq; in tp̃s aliquod,& poſtea diſponas eum tuę miſericordię. Enu-
triuiſti eũ tua iuſtitia,& erudiſti eũ in lege tua. Et corripuiſti eũ tuo ĩtellectu,& mortificabis eũ ut tuã creaturã,& uiui
ficabis eũ ut tuũ opus. Si ergo ꝑdideris eũ q̃ tantis laboribus plaſmatus eſt,tuo iuſſu facilè eſt ordinari,ut & id qđ
fiebat ſeruaret̃. Et nunc dñe dicã,de omni hoĩe tu magis ſcis,de populo autẽ tuo ob quẽ doleo,& de hęreditate tua
ꝓpter quã lugeo,& de Iſraël ꝓpter quẽ triſtis ſum,& de Iacob ꝓpter quẽ doleo:ideo incipiã orare corã te ꝓ me &
pro eis,quoniam uideo lapſus noſtros qui inhabitamus terram. Sed audiui celeritatem iudicis qui futurus eſt. Ideo
audi uocem meam & intellige ſermonem meum,& loquar coram te. Initium uerborum Eſdrę priuſq; aſſume
retur. Et dixi: Dñe q inhabitas ſeculũ,cuius oculi eleuati in ſuperna & aëre,& cuius thronus inęſtimabilis,& glo-
ria incõprehẽſibilis,cui aſtat exercitus angelorũ cũ tremore,quorũ ſeruatio in uento & igni cõuertitur,cuius uer-
bũ uerũ & dicta perſeuerãtia,cuius iuſsio & diſpoſitio terribilis,cuius aſpectus arefacit abyſſos,& indignatio tabe
ſcere facit montes,& ueritas teſtificatur. Exaudi orationẽ ſerui tui,& auribus percipe precationẽ figmenti tui. Dũ
enim uiuo loquar,& dum ſapio,rñdebo. Nec reſpicias ppl'i tui delicta,ſed q tibi in ueritate ſeruiũt. Nec intẽdas im-

E pia gentiũ ſtudia,ſed qui tua teſtimonia cũ doloribus cuſtodierũt.Nec cogites qui in cõſpectu tuo falſè cõuerſa- G
ti ſunt,ſed memorare q ex uolũtate tua timorẽ cognouerunt.Neq; uolueris ꝑdere q pecudũ mores habuerũt,ſed
reſpicias eos qui legẽ tuã ſplẽdidè docuerũt.Nec indigneris eis qui beſtijs peiores iudicati ſunt, ſed diligas eos q
ſemꝑ in tua iuſtitia cõfidunt & gloria.Qm̃ nos & patres noſtri talibus morbis lãguemus,tu aũt ꝓpter nos pecca
tores miſericors uocaberis.Si enim deſideraueris ut noſtri miſerearis , tunc miſericors uocaberis :nobis aũt non
habentibus oꝑa iuſtitię.Iuſti enim qbus ſunt oꝑa multa repoſita,ex ꝓprijs oꝑibus recipiẽt mercedẽ.Quid eſt eñ
homo ut ei indigneris,aut genus corruptibile ut ita amarus ſis de ipſo?In ueritate enim nemo de genitis eſt q non
impiè geſsit, & de cõfitentibus qui nõ deliquit.In hoc enim annũtiabit̃ iuſtitia tua & bonitas tua dñe,cũ miſertus
fueris eis qui nõ habẽt ſubſtãtiã bonorũ operũ.Et reſpõdit ad me,& dixit:Rectè locutus es aliqua,& iuxta ſermo
nes tuos ſic & fiet.Quoniã nõ uerè cogitabo ſuꝑ plaſma eorũ qui peccauerũt ante mortẽ,ante iudiciũ,ante perdi-
tionẽ:ſed iucũdabor ſuꝑ iuſtorũ figmentũ,& memorabor peregrinationis quoq; & ſaluatiõis & mercedis rece-
ptionis.Quomodo ergo locutus ſum,ſic & eſt.Sicut enim agricola ſerit ſuper terrũ ſemina multa,& plãtationes
multitudinis plãtat,ſed nõ in tp̃e omnia q̃ ſeminata ſunt ſaluãtur,ſed nec omnia q̃ plãtata ſunt radicabũt:ſic & q
in ſeculo ſeminati ſunt,nõ omnes ſaluabũtur.Et reſpõdi & dixi:Si inueni gratiã,loquar.Quomodo ſemẽ agrico
lę ſi nõ aſcẽderit aut non acceperit pluuiã tuã in tp̃e,aut ſi corruptũ fuerit multitudine pluuię,ſic perit:& ſimiliter
homo qui manibus tuis plaſmatus eſt,& tu ei imago nominatus,quoniã ſimilatus es ei ꝓpter quẽ omnia plaſma
ſti,& ſimilaſti ſemini agricolæ.Non iraſcaris ſuper nos,ſed parce populo tuo,& miſerere hæreditati tuæ:tu autẽ
creaturæ tuæ miſereris. Et reſpondit ad me,& dixit: Quæ ſunt præſentia,præſentibus:& quæ futura,futuris?
Multum enim tibi reſtat,ut poſsis diligere meam creaturam ſuper me:tibi autem frequenter & ipſi proximaui,
iniuſtis autem nunq̃;.Sed & in hoc mirabilis es coram altiſsimo,quoniam humiliaſti te ſicut decet te:& non iu-
dicaſti te,ut inter iuſtos plurimum glorificeris.Propter quod miſeriæ multæ,& miſerabiles efficient̃ eis qui habi
tant ſeculum in nouiſsimis,quia in multa ſuperbia ambulauerunt.Tu autem pro te intellige,& de ſimilibus tuis
inquire gloriam.Vobis enim apertus eſt paradiſus,plantata eſt arbor uitæ,præparatum eſt futurum tempus,p̃-
parata eſt abundantia,ædificata eſt ciuitas,probata eſt requies,perfecta eſt bonitas,& perfecta ſapientia. Radix
mali ſignata eſt à uobis,infirmitas,& tinea à uobis abſconſa eſt,& in infernum fugit corruptio in obliuione.Trãſ
ierunt dolores,& oſtenſus eſt in fine theſaurus immortalitatis.Noli ergo adijcere inquirendo de multitudine eo
rum qui pereunt.Nam & ipſi accipientes libertatem,ſpreuerunt altiſsimum,& legem eius contempſerunt,& ui
F as eius dereliquerunt.Adhuc autem iuſtos eius conculcauerunt,& dixerunt in corde ſuo,nõ eſſe deũ:& quidem
ſcientes quoniã moriunt̃.Sicut enim uos ſuſcipient q̃ prędicta ſunt,ſic eos ſitis & cruciatus q̃ pręparata ſunt.Nõ
enim uoluit hominẽ diſperdi : ſed & ipſi qui creati ſunt coinquinauerũt nomẽ eius qui fecit eos,& ingrati fuerũt
ei qui p̃parauit eis uitã.Quapropter iudiciũ meũ modò appropinquat.Quę nõ omnibus demõſtraui niſi tibi, & H
tibi ſimilibus paucis.Et reſpõdi,& dixi:Ecce nunc domine demõſtraſti mihi multitudinem ſignorũ,q̃ incipies fa
cere in nouiſsimis,ſed non demonſtraſti mihi quo tempore. Cap. IX.

ET reſpõdit ad me,& dixit:Metiẽs metire tp̃s in ſemetipſo,& erit cũ uideris,qñ trãſierit pars q̃dã ſi
gnorũ q̃ p̃dicta ſunt:tũc intelliges,qm̃ ipſum eſt tp̃s in quo incipiet altiſsimus uiſitare ſeculũ, qđ
ab eo factũ eſt:& qñ uidebit̃ in ſeculo motio locorũ & populorũ turbatio,tũc intelliges,quoniam
de his erat altiſsimus locutus,à diebus q fuerũt añ te ab initio.Sicut enim omne qđ factũ eſt in ſe-
culo,initiũ habet pariter & cõſummationẽ,& cõſummatio eſt manifeſta:ſic & altiſsimi tp̃a initia
habẽt manifeſta in ꝓdigijs & in uirtutibꝰ,& cõſummatiões in actu & in ſignis.Et erit oĩs q ſaluus
factus fuerit,& q poterit effugere ꝑ oꝑa ſua,& ꝑ fidẽ in qua crediſtis,relinquet̃ de p̃dictis ꝑiculis,& uidebit ſalu
tare meũ in terra mea,& in finibus meis,quoniã ſanctificaui me à ſeculo.Et tũc miſerebunt̃ qui nũc abuſi ſunt uias
meas,& in tormẽtis cõmorabunt̃ hi qui eas proiecerũt in cõtẽptu.Qui enim nõ cognouerunt me uiuẽtes bñficia
cõſecuti,& qui faſtidierũt legẽ meã,cũ adhuc erãt habẽtes libertatẽ,& cũ adhuc eſſet eis aptus pñiæ locus,nõ in-
tellexerũt ſed ſpreuerũt,hos oꝑtet poſt mortem in cruciamẽto cognoſcere.Tu ergo noli adhuc curioſus eſſe quõ
impij cruciabunt̃,ſed inquire quomodo iuſti ſaluabunt̃:& quorũ ſeculũ,& propter quos ſeculũ,& qñ.Et rñdi,&
dixi:Olim locutus ſum & nũc dico,& poſtea dicã:quoniã plures ſunt qui pereũt,q̃; qui ſaluabunt̃,ſicut multipli
cat̃ fluctꝰ ſuꝑ guttã.Et rñdit ad me,& dixit:Qualis ager talia & ſemina:& quales flores,tales & tincturę,& qua-
lis operator,talis & creatio:& qualis agricola,talis cultura:quoniã tp̃s erat ſeculi.Et nũc cùm eſſem parãs eis his
qui nunc ſunt anteq̃; fieret ſeculum in quo habitarent,& nemo contradixit mihi:Tunc enim quiſq; & nunc crea-
tor in mundo hoc parato & meſſe indeficienti , & lege inueſtigabili corrupti ſunt mores eorũ. Et conſideraui ſe-
culum,& ecce erat periculũ propter cogitationes quæ in eo aduenerũt.Et uidi & peperci ei ualde,& ſeruaui mi-
hi acinum de botro & plantationem de tribu multa. Pereat ergo multitudo quæ ſine cauſa nata eſt,& ſeruetur
acinus meus,& plantatio mea:quia cum multo labore perfeci.Tu autem ſi adhuc intromittas ſeptem dies alios,
ſed non ieiunabis in eis:ibis in campum florum, ubi domus non eſt ædificata , & manducabis ſolummodo de
floribus campi, & carnem non manducabis,& uinum non bibes , ſed ſolummodo flores . Deprecare altiſsi-
mum ſine intermiſsione, & ueniam & loquar tecum . Et profectus ſum ſicut dixit mihi in campum qui
uocatur Ardath,& ſedi ibi in floribus.Et de herbis agri manducaui , & facta eſt eſca earum mihi in ſaturita-
tem . Et factum eſt poſt dies ſeptem , & ego diſcumbebam ſupra fœnum , & cor meum iterum turbaba-
tur ſicut antè . Et apertum eſt os meum , & inchoaui dicere coram altiſsimo, & dixi. O domine te nobis o-
ſtendens,oſtenſus es patribus noſtris in deſerto,quod non calcatur & infructuoſo , quando erant exeuntes de
Ægypto , & dicens dixiſti :Tu Iſraël audi me, & ſemen Iacob intende ſermonibus meis : Ecce enim ego

A ſemino in uobis legem meam, & faciet in uobis fructũ: & glorificabimini in eo per ſeculũ. Nam patres noſtri accipiẽtes C
legem uõ ſeruauerũt, & legitima tua non cuſtodierũt, & factus eſt fructus legis non parens. Nec enim poterat quoniã
tuus erat, nã qui acceperunt, perierunt, nõ cuſtodiẽtes quod in eis ſeminatũ fuerat. Et ecce cõſuetudo eſt, ut cũ acceperit
terra ſemen, uel nauem, mare, uel uas aliquod, eſcam uel potũ, cũ fuerit exterminatũ id in quo ſeminatũ eſt, uel in quod
miſſum eſt, ſimul id quod ſeminatũ uel miſſum eſt, uel quæ ſuſcepta ſunt exterminãtur, & ſuſcepta iã nõ manent apud
nos. Sed nobis ſic nõ factũ eſt. Nos quidem qui legẽ accepimus peccantes periuimus, & cor noſtrũ quod ſuſcepit eam:
nam lex non perijt, ſed permanſit in ſuo labore. Et cùm loquerer hæc in corde meo, reſpexi oculis meis, & uidi mulie-
rem in dextera parte. Et ecce hæc lugebat & plorabat cum uoce magna, & animo dolebat ualde, & ueſtimenta eius di-
ſciſſa, & cinis ſup caput eius. Et dimiſi cogitatus in qbus erã, cogitans & cõuerſus ſum ad eã, & dixi ei: Vt qd fles, & qd
doles animo? Et dixit ad me: Dimitte me dñe meus ut defleã me, & adijciã dolorẽ, qm̃ ualde amara ſum aĩo, & hũiliata
ſum ualde. Et dixi ei: Quid paſſa es? Dic mihi. Et dixit ad me: Sterilis fui ego famula tua, & nõ pepi habẽs maritũ annis
triginta. Ego eñ p ſingulas horas, & p ſingulos dies & annos triginta hos, deprecor altiſsimũ nocte ac die. Et factũ eſt
poſt triginta annos exaudiuit me deus ancillam tuã, & uidit humilitatẽ meam, & attendit tribulationi meæ, & dedit mi
hi filium. Et iucundata ſum ſuper eum ualde ego & uir meus, & omnes ciues mei, & honorificabamus ualde fortem.
Et nutriui eum cum labore multo, & factum eſt cum creuiſſet & ueniſſet accipere uxorem, feci diem epuli.

Cap. X.

ET factum eſt, cùm introiſſet filius meus in thalamo ſuo, cecidit & mortuus eſt, & euertimus omnes lu-
mina. Et ſurrexerunt omnes ciues mei ad conſolandum me, & quieui uſq; in alium diem uſq; nocte. Et
factum eſt cum omnes quieuiſſent ut me conſolarentur ut quieſcerem, & ſurrexi nocte & fugi, & ueni
ſicut uides in hoc campo, & cogito iam non reuerti in ciuitatem, ſed hîc conſiſtere, & neq; manducare,
neq; bibere, ſed ſine intermiſsione lugere & ieiunare uſq; dum moriar. Et dereliqui ſermones in quibus
eram, & reſpondi cum iracundia ad eam & dixi: Stulta ſuper omnes mulieres, non uides luctum noſtrum, & quæ no-
bis contingunt? Quoniam Sion mater noſtra omni triſtitia contriſtatur, & humilitate humiliata eſt, & luget ualidiſsi-
mè? Et nunc quoniam omnes lugemus & triſtes ſumus, quoniam omnes contriſtati ſumus, tu autem contriſtaris in
uno filio. Interroga enim terram & dicet tibi, quoniam hæc eſt quæ debeat lugere caſum tantorum ſuper eum germi-
nantium. Et ex ipſa ab initio omnes nati & alij uenient. Et ecce penè omnes in perditionem ambulant, & exterminium
fit multitudo eorum. Et quis ergo debet lugere magis, niſi hæc quæ tam magnam multitudinem perdidit, quàm tu
quæ pro uno doles? Si autem dices mihi, quoniam non eſt planctus meus ſimilis terræ, quoniam fructum uentris mei
perdidi, quem cum mœroribus peperi, & cum doloribus genui, terra autem ſecundum uiam terræ, abijtq; in ea mul-
titudo præſens: quomodò euenit & ego tibi dico: Sicut tu cum labore peperiſti, ſic & terra dat fructum ſuum, homini D
ab initio ei qui fecit eam. Nunc ergo retine apud temetipſam dolorem tuũ, & fortiter fer qui tibi cõtigerunt caſus. Si
enim iuſtificaueris terminũ dei & conſiliũ ſuũ, recipies in tempore, & in talibus collaudaberis. Ingredere ergo in ciui-
B tatẽ ad uirũ tuũ. Et dixit ad me. Nõ faciã neq; ingrediar ciuitatẽ, ſed hîc moriar. Et appoſui adhuc loq ad eã, & dixi: Noli
facere hunc ſermonẽ, ſed cõſenti pſuadenti. Quot eñ caſus Sion: Cõſolare ꝓpter dolorẽ Ieruſalẽ. Vides eñ qm̃ ſancti-
ficatio noſtra deſerta effecta eſt, & altare noſtrũ demolitũ eſt, & tẽplũ noſtrũ deſtructũ eſt, & pſalteriũ nr̃m hũiliatũ eſt,
& hymnus cõticuit, & exultatio noſtra diſſoluta eſt, & lumẽ cãdelabri noſtri extinctũ eſt, & arca teſtamẽti noſtri direpta
eſt, & ſancta noſtra cõtaminata ſunt, & nomẽ qđ ĩuocatũ eſt ſup nos penè ꝓphanatũ eſt, & liberi noſtri cõtumeliã paſsi
ſunt, & ſacerdotes nr̃i ſuccẽſi ſunt, & Leuitæ noſtri in captiuitatẽ abierũt, & uirgines noſtrę coinqnatę ſunt, & mulieres
noſtræ uim paſſæ ſunt, & iuſti noſtri rapti ſunt, & paruuli noſtri perditi ſunt, & iuuenes noſtri ſeruierunt, & fortes no-
ſtri inualidi facti ſunt. Et quod oĩm maius ſignaculũ Sion, qm̃ reſignata eſt de gloria ſua. Nam & tradita eſt in manibus
eorũ, q nos oderũt. Tu ergo excute tuã triſtitiã multã, & depone abs te multitudĩnẽ dolorũ, ut tibi repropitiet fortis, &
requiem faciet tibi altiſsimus, requietionem laborum. Et factum eſt cùm loquebar ad eam, facies eius fulgebat ſubi-
tò, & ſpecies, coruſcus fiebat uiſus eius, ut eſſem pauens ualde ad eam, & cogitarem quid eſſet hoc. Et ecce ſubitò emi-
ſit ſonitum uocis magnum timore plenum, ut commoueretur terra à mulieris ſono. Et uidi, & ecce amplius mulier
non comparebat mihi, ſed ciuitas ædificabatur, & locus demonſtrabatur de fundamentis magnis, & *timui* & clamaui
uoce magna, & dixi: Vbi eſt Vriel angelus qui à principio uênit ad me? Quoniã ipſe me fecit uenire *in multitudine in*
exceſſu mentis huius. Et factus eſt finis meus in corruptionem, & oratio mea in improperium, & cùm eſſem loquens
ego hæc, ecce uênit ad me & uidit me. Et ecce eram poſitus ut mortuus, & intellectus meus *alienatus* erat. Et tenuit
dexteram meam, & confortauit me, & ſtatuit me ſuper pedes meos. Et dixit mihi: Quid *tibi* eſt, & quare conturbatus
eſt intellectus tuus, & ſenſus cordis tui, & quare conturbaris? Et dixi: Quoniam *dereliquiſti* me. Et ego quidem feci
ſecundum ſermones tuos, & exiui in campum, & ecce uidi & uideo quod non poſſum enarrare. Et dixit ad me: Sta
ut uir, & commonebo te. Et dixi: Loquere domine meus tu *in* me: Noli me derelinquere, ut non fruſtra moriar:
quoniam uidi quæ non ſciebam, & audio quæ non ſcio. Aut nunquid ſenſus meus fallitur, & anima mea ſupremat?
Nunc ergo deprecor te, ut demonſtres ſeruo tuo de exceſſu hoc. Et reſpondit ad me, & dixit: Audi me, & doceam
te, & dicam tibi de quibus times, quoniam altiſsimus reuelauit tibi myſteria multa. Vidit rectam uiam tuam: quo-
niam ſine intermiſsione cõtriſtabaris pro populo tuo, & ualde lugebas propter Sion. Hic ergo intellectus uiſionis quę
tibi apparuit antè paululũ. Quã uidiſti lugentem, inchoaſti conſolari eam. Nunc aũt iã ſpeciem mulieris nõ uides, ſed
apparuit tibi ciuitas ædificari, & quoniã enarrabat tibi de caſu filij ſui. Hæc abſolutio eſt. Hæc mulier quã uidiſti, hęc eſt
Sion, & quoniam dixi tibi, quam & nunc conſpicies, ut ciuitatem ædificatam. Et quoniam dixi tibi, quia ſterilis fuit
annis triginta, propter quod erant anni ſcilicet triginta, quando non erat in ea adhuc oblatio oblata. Et factũ eſt poſt
annos triginta ædificauit Salomon ciuitatẽ, & obtulit oblatiões: tunc fuit qñ peperit ſterilis filiũ. Et quod tibi dixit, qm̃

E nutriuit eum cum labore:hoc erat habitatio in Ieruſalem. Et quoniam dixit tibi,quòd filius meus ueniens in ſuo tha- G
lamo mortuus eſſet,& contigiſſet ei caſus:hoc erat quæ facta eſt ruina Ieruſalem. Et ecce uidiſti ſimilitudinem eius,&
quoniam filium lugeret,inchoaſti conſolari eam,& de his quæ contigerunt hęc erant tibi aperienda. Et nũc uidet altiſ-
ſimus quoniam ex animo cõtriſtatus es,& quoniam ex toto corde pateris pro ea, oſtendit tibi claritatem gloriæ eius,
& pulchritudinem decoris eius. Propterea enim dixi tibi,ut maneres in campo,ubi domus non eſt ædificata. Sciebam
enim ego,quoniam altiſsimus incipiebat tibi oſtendere hæc,propterea dixi tibi,ut uenires in agrum,ubi nõ eſt funda-
mentum ædificij. Nec enim poterat opus ædificij hominis ſuſtineri in loco ubi incipiebatur altiſsimi ciuitas oſtendi.
Tu ergo noli timere,neq; expaueſcat cor tuũ:ſed ingredere & uide ſplendorem & magnitudinẽ ædificij,quantũ capax
eſt tibi uiſu oculorum uidere,& poſt hæc audies quantũ capit auditus aurium tuarum audire. Tu enim beatus es præ
multis,& uocatus es apud altiſsimum ſicut & pauci. Nocte aũt quæ in craſtinũ futura eſt,manebis hîc, & oſtendet tibi
altiſsimus eas uiſiones ſupremorum quæ faciet altiſsimus his qui habitant ſuper terram à nouiſsimis diebus. Et dor-
miui illam noctem & aliam,ſicut dixerat mihi.

Cap. XI.

ET uidi ſomnium, & ecce aſcendebat de mari aquila,cui erant duodecim alæ pennarum & capita tria.
Et uidi & ecce expandebat alas ſuas in omnem terram,& omnes uenti cæli inſufflabant in eã,& collige
bantur. Et uidi,& de pennis eius naſcebantur contrarię pennæ,& ipſe fiebant in pennaculis minutis &
modicis. Nam capita eius erant quieſcentia,& dimidium caput erat maius aliorum capitum:ſed ipſa
quieſcebat cum eis. Et uidi & ecce aquila uolauit in pennis ſuis,& regnauit ſuper terram,& ſuper eos
qui habitant in ea. Et uidi quoniam ſubiecta erant ei omnia ſub cælo,& nemo illi contradicebat, neq;
unus de creatura quæ eſt ſuper terrã. Et uidi,& ecce ſurrexit aquila ſuper ungues ſuos,& miſit uocẽ pennis ſuis,dicens:
Nolite oẽs ſimul uigilare,dormite unuſquiſq; in loco ſuo,& per tẽpus uigilate. Capita aũt in nouiſsimo ſeruentur. Et
uidi,& ecce uox nõ exibat de capitibus eius,ſed de medietate corporis eius. Et numeraui cõtrarias pennas eius, & ecce
ipſę erant octo. Et uidi,& ecce à dextera parte ſurrexit una penna,& regnauit ſuper omnem terrã. Et factũ eſt cũ regna-
ret,uênit ei finis & nõ apparuit locus eius,& ſequens exurrexit & regnabat. Ipſa multum tenuit tempus. Et factum eſt
cùm regnaret,& ueniebat finis eius,ut nõ appareret ſicut prior,& ecce uox emiſſa eſt illi,dicens: Audi tu quę tanto tem
pore tenuiſti terrã. Hæc annuntio tibi anteq; incipias nõ apparere. Nemo poſt te tenebit tempus tuũ,ſed nec dimidium
eius,& leuauit tertia,& tenuit principatum ſicut & priores,& non apparuit & ipſa. Et ſic contingebat & omnibus alijs
ſigillatim principatũ gerere,& iterum nuſq; cõparere. Et uidi, & ecce in tẽpore ſequentes pennæ erigebantur à dextera
F parte ut tenerent & ipſę principatũ,& ex his erant quæ tenebant,ſed tamen ſtatim non compareſcebant: nam & aliquæ
ex eis erigebantur,ſed non tenebãt principatũ. Et uidi poſt hæc,& ecce non cõparuerunt duodecim pennæ,& duo pen H
nacula,& nihil ſupererat in corpore aquilæ,niſi duo capita quieſcentia & ſex pennacula. Et uidi,& ecce ſex pennaculis
diuiſæ ſunt duæ,& manſerũt ſub capite, quod eſt ad dexterã partem: Nam quatuor manſerunt in loco ſuo. Et uidi,&
ecce hæc ſubalares cogitabant ſe erigere & tenere principatus. Et uidi,& ecce una erecta eſt,ſed ſtatim nõ cõparuit. Et
ſecundæ uelocius quàm priores nõ comparuerũt. Et uidi,& ecce duæ quæ ſuperauerũt apud ſemetipſas cogitabant &
ipſę regnare: Et in eo cũ cogitarent,ecce unũ quieſcentium capitũ quod erat mediũ,euigilabat. Hoc enim erat duorum
capitũ maius. Et uidi,quoniã cõpleta ſunt duo capita ſecũ & ecce cõuerſum eſt caput cũ his q cũ eo erant,& cõedit duas
ſubalares quæ cogitabãt regnare. Hoc aũt caput perconterruit omnem terrã,& dñabatur in ea his q habitabãt terram
cũ labore multo,& potẽtatũ tenuit orbis terrarũ ſuper oẽs alas quę fuerũt. Et uidi poſt hęc,& ecce mediũ caput ſubitò
non cõparuit,& hoc ſicut alæ. Superauerũt aũt duo capita,quę & ipſa ſimiliter regnauerũt ſuper terram, & ſuper eos
qui habitant in ea. Et uidi,& ecce deuorauit caput à dextera parte illud quod à leua. Et audiui uocẽ dicentẽ mihi: Con-
ſpice cõtra te,& cõſidera quòd uides. Et uidi,& ecce ſicut leo cõcitatus de ſylua rugiẽs:& uidi,quoniã emittebat uocem
hominis ad aquilã. Et dixit,dicens: Audi tu & loquar ad te,& dicit altiſsimus tibi: Nõne tu es qui ſuperaſti de quatuor
animalibus quę fecerã regnare in ſeculo meo,& ut per eos ueniret finis tẽporũ eorũ? Et quartus ueniẽs deuicit omnia
talia quę trãſierũt,& potentatu tenuit ſeculũ cũ tremore multo,& oẽm orbẽ cũ labore peſsimo, & inhabitauit tot tẽpo-
ribus orbẽ terrarũ cũ dolo. Et iudicaſti terrã nõ cũ ueritate: Tribulaſti em̃ mãſuetos,& læſiſti qeſcentes,& dilexiſti men
daces,& deſtruxiſti habitatiões eorũ qui fructificabãt,& humiliaſti muros eorũ q te nõ nocuerũt. Et aſcẽdit cõtumelia
tua ad altiſsimũ,& ſuperbia tua ad fortẽ. Et reſpexit altiſsimus ſuperba tẽpora,& ecce finita ſunt,& ſcelera eius cõpleta
ſunt, Propterea nõ appareas tu aquila & alæ tuæ horribiles, & pẽnacula tua peſsima,& capita tua maligna,& ungues
tui peſsimi,& omne corpus tuum uanum:uti refrigeretur omnis terra, & reuertatur liberata de tua ui, & ſperet iudi-
cium & miſericordiam eius qui fecit eam.

Cap. XII.

ET factũ eſt dum loqueretur leo uerba hæc ad aquilã. Et uidi,& ecce quòd ſuperauerat caput,& nõ cõpa
ruerũt quatuor alæ illæ quę ad eũ trãſierũt,& erectæ ſunt ut regnarẽt,& erat regnũ eorũ exile, & tumul-
tu plenũ. Et uidi,& ecce ipſa nõ apparebãt,& omne corpus aquilæ incẽdebatur,& expaueſcebat terra
ualde. Et ego à tumultu & exceſſu mẽtis,& à magno timore uigilaui,& dixi ſpiritui meo: Ecce tu pręſti
tiſti mihi hoc,in eo quod ſcrutaris uias altiſsimi. Ecce adhuc fatigatus ſum animo,& ſpiritu meo inuali
dus ſum ualde,& nec modica eſt in me uirtus à multo timore quo expaui nocte hac. Nũc ergo orabo al-
tiſsimũ,ut me cõfortet uſq; in finẽ. Et dixi: Dñator dñe ſi inueni gratiã ante oculos tuos, & ſi iuſtificat⁹ ſum apud te prę
multis,& ſi certè aſcendit deprecatio mea ante faciem tuam,conforta me,& oſtende ſeruo tuo mihi interpretationẽ &
diſtinctionẽ uiſus horribilis huius,ut pleniſsimè cõſoleres animã meam. Dignũ enim me habuiſti oſtẽdere mihi tẽpo-
rum nouiſsima. Et dixit ad me: Hæc eſt interpretatio uiſiõis huius. Aquilã quã uidiſti aſcendentẽ de mari,hoc eſt regnũ
quod uiſum eſt in uiſione à Daniele fratre tuo. Sed non eſt illi interpretatum,quoniam ego nunc tibi interpretor. Ecce
dies ueniunt, & exurget regnum ſuper terram, & erit timor acrior omnium regnorum, quæ fuerunt ante eum.

A Regnabunt autem in ea reges duodecim, unus poſt unum. Nam ſecundus incipiet regnare & ipſe tenebit amplius C
tempus præ duodecim. Hæc eſt interpretatio duodecim alarum quas uidiſti. Et quam audiſti uocem quæ locuta eſt,
non de capitibus eius exeuntem, ſed de medio corporis eius, hæc eſt interpretatio: Quoniam poſt tempus regni illius
naſcentur contentiones non modicę, & periclitabitur ut cadat & nō cadet tunc: ſed iterum conſtituetur in ſuū initium.
Et quoniā uidiſti ſubalares octo cohærentes alis eius, hæc eſt interpretatio: Exurgent in ipſo octo reges, quorū erunt
tempora leuia, & anni citati, & duo quidem ex ipſis parient. Appropinquante autem tempore medio, quatuor ſerua-
buntur in tempore, cùm incipiet appropinquare tempus eius ut finiatur. Duæ uerò in finem ſeruabuntur. Et quo-
niam uidiſti tria capita quieſcentia, hæc eſt interpretatio: In nouiſsimis eius ſuſcitabit altiſsimus tria regna, & reuoca-
bit in ea multa, & dominabuntur terram, & qui habitant in ea, cum labore multo ſuper omnes qui fuerunt ante hos.
Propter hoc ipſi uocati ſunt capita aquilæ. Iſti enim erunt qui recapitulabunt impietates eius, & qui perficient nouiſ-
ſima eius. Et quoniam uidiſti caput maius non apparens, hæc eſt interpretatio eius. Quoniam unus ex eis ſuper le-
ctum ſuum morietur, & tamen cum tormentis. Nam duo qui perſeuerauerint, gladius eos comedet. Vnius enim gla-
dius comedet qui cum eo: ſed tamen hic gladio in nouiſsimis cadet. Et quoniam uidiſti duas ſubalares traijcientes ſu-
per caput, quod eſt in dextera parte, hæc eſt interpretatio. Hi ſunt quos conſeruauit altiſsimus in finem ſuum, hoc eſt
regnum exile, & turbationis plenum. Sicut uidiſti & leonem, quem uidiſti de ſylua euigilantem, & rugientem, & lo-
quentem ad aquilam, & arguentem eam, & iniuſtitias ipſius per omnes ſermones eius, ſicut audiſti: hoc eſt uentus
quem ſeruauit altiſsimus in finem ad eos, & impietates ipſorum, & arguet illos, & incutiet coram ipſis diſcerptiones
eorum. Statuet enim eos in iudicio uiuos: & erit, cùm arguerit eos, tunc corripiet eos. Nam reſiduum populum
meum liberabit cum miſeria, qui ſaluati ſunt ſuper fines meos, & iucundabit eos, quoadusq; ueniet finis dies iudicij:
de quo locutus ſum tibi ab initio. Hoc ſomnium quod uidiſti, & hæ interpretationes. Tu ergo ſolus dignus fuiſti ſcire
altiſsimi ſecretum hoc. Scribe ergo omnia iſta in libro quæ uidiſti, & pone ea in loco abſcondito, & docebis ea ſapien-
tes de populo tuo, quorum corda ſcis poſſe capere, & ſeruare ſecreta hæc. Tu autem adhuc ſuſtine hîc alios dies ſe-
ptem, ut tibi oſtendatur quicquid uiſum fuerit altiſsimo oſtendere tibi. Et profectus eſt à me. Et factum eſt, cùm audiſ-
ſet omnis populus, quoniam pertranſierunt ſeptem dies, & ego non fuiſſem reuerſus in ciuitatem, & congregauit, ſe
omnis à minimo usq; ad maximum: & uenit ad me, & dixerunt mihi, dicentes: Quid peccauimus tibi, & quid iniuſtè
egimus in te, quoniam derelinquens nos ſediſti in loco hoc? Tu enim nobis ſuperes ſolus ex omnibus populis, ſicut
botrus de uinea, & ſicut lucerna in loco obſcuro, & ſicut portus & nauis ſaluata à tempeſtate. Aut non ſufficiunt no-
bis mala quæ contingunt? Si ergo tu nos dereliqueris, quantò nobis erat melius ſi eſſemus ſuccenſi, & nos cum incen-
B dio Sion? Nec enim nos ſumus meliores eorum qui ibi mortui ſunt. Et plorauerunt uoce magna. Et reſpondi ad eos
& dixi: Confide Iſrael, & noli triſtari tu domus Iacob. Eſt enim memoria ueſtri coram altiſsimo, & fortis non eſt obli-
tus ueſtri in tentatione. Ego enim non dereliqui uos, neq; exceſsi à uobis: ſed ueni in hunc locum, ut deprecarer pro D
deſolatione Sion, ut quęrerem miſericordiam pro humilitate ſanctificationis ueſtræ. Et nunc ite unusquisq; ueſtrum
in domum ſuam, & ego ueniam ad uos poſt dies iſtos. Et profectus eſt populus, ſicut dixi ei, in ciuitatem. Ego autem
ſedi in campo ſeptem diebus, ſicut mihi mandauit, & manducabam de floribus ſolummodo agri, de herbis facta eſt
eſca mihi in diebus illis.

CAP. XIII.

ET factum eſt poſt dies ſeptem, & ſomniaui ſomnium nocte. Et ecce de mari uentus exurgebat, ut con-
turbaret omnes fluctus eius. Et uidi, & ecce conualeſcebat ille homo cum milibus cæli, & ubi uultum
ſuum uertebat, ut conſideraret, tremebant omnia quæ ſub eo uidebantur: & ubicunq; exibat uox de
ore eius, ardeſcebant omnes qui audiebant uoces eius, ſicut quieſcit terra quando ſenſerit ignem. Et
uidi poſt hæc, & ecce congregabatur multitudo hominum, quorum non erat numerus de quatuor
uentis cæli, ut debellarent hominem qui aſcenderat de mari. Et uidi, & ecce ſibimetipſi ſculpſerat mon
tem magnum & uolauit ſuper eum. Ego autem quæſiui uidere regionem, uel locum unde ſculptus eſſet mons, & non
potui. Et poſt hæc uidi, & ecce omnes qui congregati ſunt ad eum, ut expugnarent eum, timebant ualde: tamen aude-
bant pugnare. Et ecce, ut uidit impetum multitudinis uenientis non leuauit manum ſuam, neq; frameam tenebat, neq;
aliquod uas bellicoſum, niſi ſolummodo ut uidi, quoniam emiſit de ore ſuo ſicut flatum ignis, & de labijs eius ſpiritus
flammæ, & de lingua eius emittebat ſcintillas & tempeſtates, & commiſta ſunt omnia ſimul, hic flatus ignis & ſpiri-
tus flammæ, & multitudo tēpeſtatis: & cōcidit ſuper multitudinem in impetu, quæ pręparata erat pugnare, & ſuccen-
dit omnes: ut ſubitò nihil uideretur de innumerabili multitudine, niſi ſolummodo puluis, & fumi odor. Et uidi, &
extimui. Et poſt hæc uidi ipſum hominem deſcendentem de monte, & uocantem ad ſe multitudinem aliam pacifi-
cam, & accedebat ad eum uultus hominum multorum, quorundam gaudentium, quorundam triſtantium: aliqui
uerò alligati, aliqui adducentes ex eis qui offerebantur. Et ægrotaui à multitudine pauoris, & expergefactus ſum,
& dixi: Tu ab initio demonſtraſti ſeruo tuo mirabilia, hæc & dignum me habuiſti ut ſuſciperes deprecationem meam:
& nunc demonſtra mihi adhuc interpretationem ſomnij huius. Sicut enim exiſtimo in ſenſu meo, uæ qui derelicti fue-
rint in diebus illis: & multò plus, uæ his qui non ſunt derelicti. Qui enim non ſunt derelicti triſtes erant. Intelligo nunc
quæ ſunt repoſita in nouiſsimis diebus, & occurrent eis: ſed & his qui derelicti ſunt. Propter hoc uenerunt enim in peri-
cula magna, & neceſsitates multas, ſicut oſtendunt ſomnia hæc. Attamen facilius eſt periclitantē uenire in hunc, quàm
pertranſire ſicut nubē à ſeculo, & nunc uidere quę cōtingunt in nouiſsimo. Et reſpōdit ad me, & dixit: Et uiſionis inter-
pretationē dicā tibi: & de quibus locutus es, adaperiā tibi. Quoniā de his dixiſti, qui derelicti ſunt, hęc eſt interpretatio.
Qui aufert periculū illo tēpore, hic ſe cuſtodiuit. Qui in periculo inciderūt, hi ſunt, q habēt opa, & fidē ad fortiſsimum.

E Scito ergo quoniam magis beatificati ſunt, qui derelicti ſuper eos qui mortui ſunt. Hæ interpretationes uiſionis: G
Quia uidiſti uirum aſcendentē de corde maris, ipſe eſt quem cōſeruat altiſsimus multis tēporibus, qui per ſemetipſum
liberabit creaturā ſuam, & ipſe diſponet qui derelicti ſunt. Et quoniam uidiſti de ore eius exire, ut ſpiritum, & ignem &
tempeſtatem, & quoniam nō tenebat frameam, neq; uas bellicoſum, corrupit enim impetus eius multitudinem quę
uenerat expugnare eum, hæc eſt interpretatio: Ecce dies ueniunt, quando incipiet altiſsimus liberare eos qui ſuper ter-
ram ſunt: & ueniet in exceſſu mentis ſuper eos qui inhabitant terram. Et alij alios cogitabunt debellare, ciuitas ciuita-
tem, & locus locum, & gens aduerſus gētem, & regnum aduerſus regnū. Et erit cùm fient hæc, & contingent ſigna quę
ante oſtendi tibi, & tunc reuelabitur filius meus, quem uidiſti ut uirum aſcendētem. Et erit, quando audierint omnes
gētes uocem eius, & derelinquet unuſquiſq; in regione ſua bellū ſuum quod habēt ad alterutrū, & colligetur in unum
multitudo innumerabilis, ſicut uolentes uenire & expugnare eum. Ipſe autē ſtabit ſuper cacumen montis Sion. Sion
autem ueniet & oſtēdetur omnibus parata & ædificata, ſicut uidiſti montem ſculpi ſine manibus. Ipſe autē filius meus
arguet quę adinuenerunt gentes, impietates eorum has, quę tempeſtati appropinquauerūt, propter mala cogitamen
ta eorum, & cruciamenta, quibus incipient cruciari, quę aſsimilatę ſunt flammę, & perdet eos ſine labore, per legē quæ
igni aſsimilata eſt. Et quoniam uidiſti eum colligentē ad ſe aliam multitudinem pacificam, hæ ſunt decem tribus quę
captiuę factę ſunt de terra ſua, in diebus Oſee regis, quem captiuum duxit Salmanaſar rex Aſſyriorū, & tranſtulit eos
trans flumen, & tranſlati ſunt in terram aliam. Ipſi autem ſibi dederūt conſilium hoc, ut derelinquerent multitudinem
gentiū, & proficiſcerētur in ulteriorem regionē ubi nunq; inhabitauit genus humanū, uel ibi obſeruare legitima ſua,
quæ non fuerant ſeruantes in regione ſua. Per introitus autē anguſtos fluminis Euphraten introierunt. Fecit enim eis
tunc altiſsimus ſigna, & ſtatuit uenas fluminis uſq; quo tranſirent. Per eam enim regionem erat uia multa itineris anni
unius, & dimidij: nam regio illa uocatur Arſareth. Tunc inhabitauerūt ibi uſq; in nouiſsimo tempore, & nunc iterum
cùm cœperint uenire, iterū altiſsimus ſtatuet uenas fluminis, ut poſsint tranſire: propter hæc uidiſti multitudinē cum
pace. Sed & qui derelicti ſunt de populo tuo, hi ſunt qui inueniūtur intra terminum meum. Factum erit ergo, quando
incipiet perdere multitudinē earum, quę collectæ ſunt gentes, proteget eos qui ſuperuenerūt populum, & tunc oſten-
det eis multa plurima portenta. Et dixi ego: Dominator domine, hoc mihi oſtende, propter quod uidi uirum aſcendē
tem de corde maris. Et dixit mihi: Sicut non potes hæc uel ſcrutari uel ſcire quę ſunt in profundo maris, ſic non poterit
quiſq; ſuper terram uidere filium meum, uel eos qui cum eo ſunt, niſi in tēpore diei. Hæc eſt interpretatio ſomnij quod
uidiſti, & propter quod illuminatus es hîc ſolus. Dereliquiſti enim tuam, & circa meam uacaſti legem, & quęſiſti. Vi-
tam enim tuam diſpoſuiſti in ſapientia, & ſenſum tuum uocaſti matrem. Et propter hoc oſtēdi tibi merces apud altiſ-
ſimum. Erit enim poſt alios tres dies, ad te alia loquar, & exponam tibi grauia & mirabilia. Et profectus ſum & trāſij
in campum, multùm glorificans & laudans altiſsimum de mirabilibus, quæ per tempus faciebat, & quoniam guber-
nat ipſum & ſunt in temporibus illata. Et ſedi ibi tribus diebus.

Cap. XIIII.

ET factum eſt tertio die, & ego ſedebam ſub quercu. Et ecce uox exiuit cōtra me de rubo & dixit: Eſdra, H
Eſdra. Et dixi: Ecce ego dn̄e: Et ſurrexi ſup pedes meos. Et dixit ad me: Reuelans reuelatus ſum ſuper
F rubum, & locutus ſum Moyſi, quando populus meus ſeruiebat in Ægypto: & miſi eū, & eduxi popu
lum meū de Ægypto, & adduxi eum ſuper montem Sina, & detinebā eum apud me diebus multis, &
enarraui ei mirabilia multa, & oſtenſi ei temporū ſecreta & finem: & præcepi ei dicens: Hæc in palam
facies uerba, & hæc abſcondes. Et nunc tibi dico ſigna, quæ demonſtraui, & ſomnia quę uidiſti: & inter
pretationes quas tu uidiſti in corde tuo, repone ea: tu em̄ recipieris ab omnibus: conuerteris reſiduus cum cōſilio meo
& cum ſimilibus tuis, uſq; quo finiantur tempora. Quoniam ſeculū perdidit iuuētutem ſuam, & tempora appropin-
quant ſeneſcere. Duodecim enim partibus diuiſum eſt ſeculum, & tranſierūt eius decima, & dimidium decimę partis:
ſuperſunt autem eius poſt medium decimæ partis. Nunc ergo diſpone domum tuam, & corripe populū tuum, & con
ſolare humiles eorum, & renūtia iam corruptelę, & dimitte abs te mortales cogitationes: & proiice abs te pondera hu-
mana & exue te iam infirmā naturam, & repone in unam partē moleſtiſsima tibi cogitamenta, & feſtina trāſmigrare à
temporibus his. Quæ enim uidiſti nunc contigiſſe mala, iterum horum deteriora facient. Quantùm enim inualidum
fiet eſculum á ſenectute, tantùm multiplicabuntur ſuper inhabitantes mala. Prolongauit enim ſe magis ueritas & ap-
propinquauit mendacium. Iam enim feſtinat uenire, quam uidiſti uiſionem. Et reſpōdi, & dixi coram te domine: Ecce
enim ego abibo, ſicut præcepiſti mihi, & corripiam pręſentem populum. Qui autem iterum nati fuerint quis commo
nebit? Poſitum eſt ergo ſeculum in tenebris, & qui inhabitant in eo ſine lumine. Quoniam lex tua incenſa eſt, propter
quod nemo ſcit quæ à te facta ſunt, uel quæ incipient opera. Si enim inueni in te gratiam, immitte in me ſpiritum ſan-
ctum, & ſcribam omne quod factum eſt in ſeculo ab initio quæ erant in lege tua ſcripta, ut poſsint homines inuenire
ſemitam, & qui uoluerint uiuere in nouiſsimis uiuant. Et reſpondit ad me, & dixit: Vadens congrega populum, & di-
ces ad eos, ut non quęrant te diebus quadraginta. Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum Saream, Da-
briam, Salemiam, Echanum, & Aſiel quinq; hos, qui parati ſunt ad ſcribendum ueelociter: Et uenias huc, & ego accen-
dam in corde tuo lucernam intellectus, quæ non extinguetur quoaduſq; finiantur quæ incipies ſcribere. Et tunc per-
fectis quædam palam facies, quædam ſapientibus abſconſè trades. In craſtinum enim hac hora incipies ſcribere. Et
profectus ſum ſicut mihi præcepit, & congregaui omnem populum, & dixi: Audi Iſraël uerba hæc. Peregrinati ſunt
patres noſtri ab initio in Ægypto, & liberati ſunt inde, & acceperunt legem uitę quam non cuſtodierunt, quam & uos
poſt eos tranſgreſsi eſtis, & data eſt uobis terra in ſortem, & terra Sion, & patres ueſtri, & uos iniquitatem feciſtis, &
non ſeruaſtis uias quas pręcepit uobis altiſsimus, & iuſtus iudex cùm ſit, abſtulit à uobis in tempore, quod donauerat.
Et nunc uos hîc eſtis, & fratres ueſtri introrſum ueſtrū ſunt. Si ergo imperaueritis ſenſui ueſtro, & erudieritis cor ue-
ſtrum, uiui conſeruati eritis, & poſt mortem miſericordiā conſequimini. Iudicium enim poſt mortē ueniet, quādo ite-

A rum reuiuiſcemus:& tunc iuſtorũ noĩa parebũt,& impiorũ facta oſtẽdentur. Ad me igitur nemo accedat nunc,neq; re- C
quirat me uſq; dies quadraginta.Et accepi quinq; uiros ſicut mãdauit mihi,& profecti ſumus in cãpum,& mãſimus ibi,
& factus ſum in craſtinũ,& ecce uox uocauit me dicens:Eſdra aperi os tuum,& bibe quo te potauero.Et aperui os meũ,
& ecce calix plenus porrigebatur mihi.Hoc erat plenũ ſicut aqua,color autẽ eius ut ignis ſimilis. Et accepi & bibi, & in
eo cũ bibiſſem,cor meũ cruciabatur intellectu, & in pectus meum increſcebat ſapiẽtia.Nam ſpũs meus conſeruabatur
memoria.Et apertũ eſt os meũ,& nõ eſt clauſum amplius.Altiſsimus dedit intellectũ quinq; uiris,& ſcripſerũt quę dice
bantur exceſsiones noctis,quas nõ ſciebãt.Nocte autẽ mãducabant panẽ,ego autẽ per diẽ loquebar,& ꝑ noctem nõ ta-
cebam.Scripti ſunt autẽ per quadraginta dies libri ducẽti quatuor.Et factũ eſt cùm cõpleuiſſent quadragĩta dies,locu-
tus eſt altiſsimus dicẽs:Priora quę ſcripſiſti,in palã pone,& legãt digni & indigni:nouiſsimos aũt ſeptuaginta cõſerua-
bis,ut tradas eos ſapiẽtibus de populo tuo.In his enim eſt uena intellectus,& ſapiæ fons,& ſciẽtiæ flumẽ.Et feci ſic.

ECce loquere in aures plebis meę ſermones prophetię quos immiſero in os tuũ,dicit dñs: Cap. XV.
& fac ut in charta ſcribãtur,quoniã fideles & ueri ſunt.Ne timeas à cogitationibus aduerſum te,nec tur-
bent te incredulitates dicentiũ,quoniã omnis incredulus in incredulitate ſua morief.Ecce ego induco di-
cit dñs ſuper orbẽ terrarũ mala,gladiũ,& famẽ, & mortẽ, & interitum, ꝓpter quod ſuppolluit iniquitas
omnẽ terrã,& adimpleta ſunt opera nociua illorũ.Propterea dicit dñs:Iam nõ ſilebo de impietatibus eo-
rum quę irreligioſè agunt,nec ſuſtinebo in his quę iniquè exercẽt:ecce ſanguis innoxius & triſtis clamat
ad me,& animę iuſtorũ clamãt perſeuerãter.Vindicans uindicabo illos dicit dñs,& accipiã omnẽ ſanguinẽ innoxium ex
illis ad me.Ecce populus meus quaſi grex ad occiſionẽ ducif:iam non patiar illum habitare in terra Ægypti,ſed educam
eum in manu potẽti & brachio excelſo.Et percutiã plaga ſicut prius,& corrumpã omnẽ terrã eius.Lugebit Ægyptus &
fundamẽta eius plaga uerberata & caſtigatione quas inducet ei deus.Lugebunt cultores operãtes terrã,quoniã deficiet
ſemina eorũ ab uredine & grãdine, & à ſydere terribili.Vę ſeculo,& qui habitant in eo,quia appropinquauit gladius &
cõtritio eorũ,& exurget gẽs cõtra gentẽ ad pugnã,& rhõphęa in manibus eorũ.Erit eñ incõſtabilitio hoĩbus,& alij aliis
inualeſcẽtes non curabunt regẽ ſuum & principes,uię geſtorum ſuorum in potẽtia ſua.Cõcupiſcet eñ homo in ciuitatẽ
ire,& nõ poterit.Propter ſupbiam eñ eorũ ciuitates turbabunf,domus exterẽtur,hoĩes metuẽt.Nõ miſerebitur homo
proximũ ſuum ad irritũ faciẽdum domos eorum in gladiũ ad diripiẽdas ſubſtãtias eorum ꝓpter famẽ panis & tribula-
tionẽ multã.Ecce ego conuoco dicit deus,oẽs reges terrę ad me uerẽdum qui ſunt ab oriente & ab auſtro,ab euro & à li-
bano,ad cõuertendos ad ſe,& reddere quę dederũt illis.Sicut faciũt uſq; hodie electis meis,ſic faciã & reddã in ſinu eorũ.
Hęc dicit dñs deus:Non pcet dextera mea ſup peccatores,nec ceſſabit rõphęa ſuper effundentes ſanguinẽ innoxiũ ſup
terram.Exiit ignis ab ira eius,& deuorauit fundamẽta terrę,& pctõres quaſi ſtramẽ incenſum.Vę eis qui peccãt & non
obſeruãt mandata mea,dicit dñs:Non parcã illis.Diſcedite filij à ptãte,nolite cõtaminare ſanctificationẽ meam,quoniã
nouit dñs oẽs qui delinquũt in illum.Propterea tradidit eos in mortẽ & in occiſionẽ.Iam enim uenerunt ſup orbem ter-
rarum mala,& manebitis in illis.Non eñ liberabit uos deus,ꝓpter quod peccaſtis in eum.Ecce uiſio horribilis,& facies D
B illius ab oriẽte. Et exient nationes draconũ Arabum in curribus multis,& ſicut flatus eorũ numerus fertur ſup terrã,ut
iam timeãt & trepidẽt oẽs qui illos audiẽt carmonij inſaniẽtes in ira,& exient ut apri de ſylua,& aduenient in uirtute ma-
gna,& cõſtabunt in pugnã cum illis,& uaſtabũt portionẽ terrę Aſſyriorũ.Et poſt hęc ſuperualeſcẽt dracones natiuitatis
ſuę memores,& cõuertent ſe conſpirãtes in uirtute magna ad perſequẽdos eos.Iſti turbabuntur & ſilebũt in uirtute illo
rum,& cõuertent pedes ſuos in fugã,& à territorio Aſsyriorũ ſubſeſſor obſidebit eos,& conſumet unũ ex illis:& erit ti-
mor & tremor in exercitu illorũ:& contẽtio in reges ipſorum.Ecce nubes ab oriente & à ſeptẽtrione uſq; ad meridianũ,
& facies earũ horrida ualde plena iræ & procellę.Et collident ſe inuicẽ: & collidẽt ſydus copioſum ſup terram, & ſydus
illorum.Et erit ſanguis à gladio uſq; ad uentrẽ, & fimus hoĩs uſq; ad ſubſtramẽ cameli.Et erit timor & tremor multus
ſuper terrã,& horrebũt qui uidebunt irã illam,& tremor apprehendet illos.Et poſt hęc mouebunf nimbi copioſi à meri-
diano & ſeptẽtrione, & portio alia ab occidẽte.Et ſuperinualeſcẽt uenti ab oriente & recludent eam & nubem quam ſu-
ſcitauit in ira,& ſydus ad faciendam exterritationem ad orientalẽ uentum & occidentẽ uiolabitur.Et exaltabuntur nu-
bes magnę & ualidę plenæ irę & ſydus,ut exterreant omnẽ terrã & inhabitãtes eam,& infundent ſuper omnẽ locum al-
tum & eminẽtem ſydus terribile,ignem & grandinẽ & romphęas uolantes, & aquas multas,ut etiã impleãtur omes cã-
pi,& oẽs riui plenitudine aquarũ multarũ.Et demoliẽtur ciuitates, & muros, & mõtes,& colles,& ligna ſyluarũ,& fœ-
num pratorũ & frumenta eorum.Et trãſibunt conſtantes uſq; Babylonẽ,& exterrent eam,cõuenient ad ipſam & circũi-
bunt eam,& effundent ſydus & omnẽ iram ſuper eam.Et ſubibit puluis & fumus uſq; in cælum,& oẽs in circumitu lu-
gebũt eam,& qui ſub ea remãſerint ſeruiẽt his qui exterruerũt. Et tu Aſia cõcors in ſpem Babylonis & gloria ꝑſonę eius:
uę tibi miſera propter quod aſsimilaſti ei, & ornaſti filias tuas in fornicatiõe ad placẽdum & gloriãdum in amatoribus
tuis,qui tecũ ſemp cupierunt fornicari. Odibilẽ imitata es in oĩbus operibus eius & in adinuẽtionibus eius,ꝓpterea di-
cit deus: Immittã tibi mala,uiduitatẽ, paupertatem, & famẽ,& gladium,& peſtem ad deuaſtãdas domos tuas à uiola-
tione,& morte,& gloria uirtutis tuæ.Sicut flos ſiccabitur cùm exurget ardor qui emiſſus eſt ſup te,infirmaberis ut pau-
percula plagata & caſtigata à mulieribus,ut non poſsint te ſuſcipere potẽtes & amatores.Nũquid ego ſic zelabo te,di-
cit dñs,niſi occidiſſes electos meos in omni tẽpore,exaltans percuſsionem manuum,& diceres ſuper mortem eorum,
cùm inebriata eſſes exorna ſpeciem uultus tui.Merces fornicationis tuæ in ſinu tuo, propter hoc redditionem accipies.
Sicut facies electis meis dicit dominus , ſic faciet tibi deus,& tradet te in malum. Et nati tui fame interient, & tu rom-
phæa cades, & ciuitates tuæ conterentur:& omnes tui in campo gladio cadent.Et qui ſunt in montibus fame peribunt
& manducabunt carnes ſuas, & ſanguinem bibent à fame panis & ſitis aquæ. Infelix per maria uenies, & rurſum ac-
cipies mala. Et in tranſitu allident ciuitatem occiſam : & exterrent aliquam portionem terræ tuæ, & partem gloriæ
tuæ exterminabunt rurſum reuertentes conuerſam.Et demolita eris illis pro ſtipula,& ipſi erunt tibi ignis, & deuora-

E bunt te & ciuitates tuas,& terram tuam & montes tuos,omnes ſyluas tuas & lignum fructiferum igni comburēt. Fi- G
lios tuos captiuos ducēt,& cenſum tuū in prędam habebunt,& gloriā faciei tuę exterminabunt. Cap. XVI.

VÆ tibi Babylon & Aſia,uę tibi Ægipte & Syria. Pręcingite uos ſaccis & ciliciis,& plāgite filios ueſtros
& dolete,quoniam appropinquauit cōtritio ueſtra. Immiſſus eſt uobis gladius,& quis eſt qui auertat
illum? Immiſſus eſt in uobis ignis,& quis eſt qui extinguat illum? Immiſſa ſunt uobis mala,& quis eſt
qui repellet ea? Nunquid repellet aliquis leonem eſurientem in ſylua, aut extinguet ignem in ſtipula
mox quādo cœperit ardere? Nūquid repellet aliquis ſagittā à ſagittario forti miſſam? Dominus fortis
immittit mala,& quis eſt qui repellet ea? Exiit ignis ex iracundia eius, & quis eſt qui extinguat eum?
Coruſcabit,& quis nō timebit? Tonabit,& quis nō pauebit? Dominus cōminabitur,& quis nō funditus cōteretur à
facie ipſius? Terra tremuit & fundamēta eius,mare fluctuat de profundo,& fluctus eius diſturbabūtur,& piſces eius
à facie domini,& à gl'ia uirtutis eius,quoniā fortis dextera eius quę arcū tendit,ſagittę eius acutę quę ab ipſo mittūtur,
non deficient cū cœperint mitti in fines terrę. Ecce mittūtur mala,& nō reuertētur,donec ueniāt ſuper terrā. Ignis ſuc-
cenditur,& nō extinguetur,donec cōſumat fundamēta terrę. Queādmodū non redit ſagitta miſſa à ualido ſagittario,
ſic non reuertētur mala quę miſſa fuerint in terrā. Vę mihi,uæ mihi: quis me liberabit in illius diebus? Initiū dolorū &
multi gemitus,initiū famis & multi interitus,initiū bellorum & formidabūt poteſtates, initiū malorū & trepidabunt
omnes. In his quid faciā cū uenerint mala? Ecce fames & plaga & tribulatio & anguſtia,miſſa ſunt flagella in emenda-
tione,& in his omnibus ſe nō conuertēt ab iniquitatibus ſuis,neq; flagellorū memores erūt ſemper. Ecce erit annonæ
uilitas ſuper terrā,ſic ut putēt ſibi eſſe directā pacē,& tūc germinabūt mala ſuper terrā,gladius,fames,& magna cōfu-
ſio. A fame enim plurimi qui inhabitāt terrā interiēt,& gladius perdet cęteros,qui ſuperauerint à fame, & mortui ſi-
cut ſtercora proiiciētur,& nō erit qui cōſoletur eos. Derelinquetur enim terra deſerta,& ciuitates eius deiiciētur. Nō
derelinquetur qui collat terrā,& qui ſeminet eā. Ligna dabūt fructus, & qui uindemiabit illa? Vua matura fiet,& quis
calcabit illam? Erit enim locus magna deſertio? Cupiet enim homo hominē uidere,uel uocē eius audire. Relinquētur
enim de ciuitate decē,& duo de agro qui abſcōderint ſe in dēſis nemoribus & ſciſſuris petrarū, queāmodū dū derelin-
quuntur in oliueto,& ſingulis arboribus tres aut quatuor oliuæ,aut ſicut in uinea uindemiata racemi relinquūtur ab
his qui diligēter uineā ſcrutātur: ſic relinquētur in diebus illis tres aut quatuor ſcrutātibus domos eorū in rhomphęa.
Et relinquetur terra deſerta, & agri eius inueterabūt, & uię eius & omnes ſemitæ eius germinabunt ſpinas, eò quòd
tranſient homines per eā. Lugebunt uirgines nō habentes ſponſos,lugebunt mulieres nō habentes uiros. Lugebunt
filiæ earū non habētes adiutorium ſpōſi earum. In bello conſumētur,& uiri earū in fame exterētur. Audite uerò iſta &
cognoſcite ea ſerui domini. Ecce uerbū domini,excipite illud,ne diis credatis de qbus dicit dominus: Ecce appropin-
quant mala,& nō tardant. Queāmodum prægnās cū parit in nono mēſe filium ſuū appropinquāte hora partus eius,
ante horas duas uel tres dolores circūeunt uentrē eius,& prodeūte infante de uētre non tardabūt uno puncto,ſic non
morabuntur mala ad prodeūdum ſuper terrā,& ſeculum gemet,& dolores circūtenebūt illud,audite uerbum plebs H
mea: Parate uos in pugnā,& in malis ſic eſtote quaſi aduenę terrę. Qui uēdit,quaſi qui fugiat: & q emit quaſi qui per-
diturus. Qui mercatur,quaſi qui fructū nō capiat: & qui ędificat,quaſi qui nō habitaturus. Qui ſeminat quaſi qui non
F metet,ſic & qui uineā putat,quaſi qui non uindemiaturus. Qui nubūt,ſic quaſi filios nō facturi,& qui non nubunt,ſic
quaſi uidui,ꝓpter quod qui laborāt ſine cauſa laborāt. Fructus eñ illorū alienigenę metēt,& ſubſtātiā illorū rapiēt &
domos euertēt, & filios eorū captiuabūt,qa in captiuitate & fame generāt natos ſuos. Et q negotiātur in rapina quātū
diu exornāt ciuitates & domos ſuas & poſſeſsiones & perſonas ſuas,tātò magis ad zelabor eos ſuper peccata ſua,dicit
dominus. Quomodo zelatur fornicaria mulierē idoneā & bonā ualde,ſic zelabitur iuſtitia iniquitatē cū exornat ſe &
accuſat eā in facie cū uenerit qui defendat exquirentē omne peccatū ſup terrā. Propterea nolite ſimilari ei nec operibus
eius,quoniā adhuc puſillū,& tolletur iniquitas à terra,& iuſtitia regnabit in uos. Nō dicat peccator ſe nō peccaſſe,quo
niam carbones ignis cōburet ſup caput eius, qui dicit nō peccaui corā deo & gloria ipſius. Ecce dñs cognoſcet omnia
opera hominū,& adinuētiones illorū,& cogitationes illorū,& corda illorū. Dixit enim: Fiat terra,& facta eſt: Fiat cę-
lum,& factū eſt. Et in uerbo illius ſtellę fundatæ ſunt,& nouit numerū ſtellarū. Qui ſcrutatur abyſſum & theſauros il
larū. Qui mēſus eſt mare & conceptū eius. Qui cōcluſit mare in medio aquarū,& ſuſpēdit terrā ſup aquas uerbo ſuo:
Qui extēdit cęlū quaſi camerā,ſup aquas fundauit eū. Qui poſuit in deſerto fontes aquarū,& ſup uerticē montiū lacus
ad emittendū flumina ab eminēti petra ut portaret terrā. Qui finxit hominē,& poſuit cor ſuū in medio corporis, & mi
ſit ei ſpm̄,uitā,& intellectū,& ſpiramē dei oīpotentis qui fecit oīa,& ſcrutinat omnia abſcōſa in abſcōſis terrę. Hic no-
uit adinuētionē ueſtrā,& q̄ cogitatis in cordibus ueſtris peccātes & uolētes occultare peccata ueſtra. Propter quod dñs
ſcrutinādo ſcrutinauit oīa opa ueſtra,& traducet uos oēs,& uos cōfuſi eritis,cū ꝓceſſerint peccata ueſtra corā hoībus,
& iniquitates erūt quę accuſatores ſtabūt in die illo. Quid facietis, aut quomodo abſcondetis peccata ueſtra corā deo
& angelis eius? Ecce iudex deus: Timete eū. Deſinite à peccatis ueſtris,& obliuiſcamini iniquitates ueſtras iam agere
eas in ſempiterno,& deus educet uos & liberabit de omni tribulatione. Ecce enim incenditur ardor ſuper uos turbę co
pioſæ, & rapient quoſdam ex uobis,& cibabūt idolis occiſos,qui cōſenſerint eis erūt illis in deriſum & improperiū &
in cōculcationē. Erit enim locis locus,& in uicinas ciuitates exurrectio multa ſup timentes dñm. Erunt quaſi inſani,ne-
mini parcētes,ad diripiendū & deuaſtandum adhuc timentes dñm,quia deuaſtabūt & diripient ſubſtantias, & de do-
mibus ſuis eos eiiciēt. Tunc parebit probatio electorū meorum,ut aurum quod probatur ab igne. Audite dilecti mei
dicit dominus: Ecce adſunt dies tribulationis,& de his liberabo uos. Ne timeatis nec hæſitetis,quoniā deus dux ueſter
eſt. Et qui ſeruat mandata & præcepta mea,dicit dñs deus: ne præponderēt uos peccata ueſtra,ne ſupereleuēt ſe iniqui
tates ueſtræ. Væ qui cōſtringūtur à peccatis ſuis,& obteguntur ab iniquitatibus ſuis, queādmodū ager conſtringitur
à ſylua,& ſpinis tegitur ſemita eius per quā non trāſit homo: & excluditur, & mittitur ad deuorationē ignis.

A

Hromatio & Helio. &c. a. His q̃ agi. Potiꝰ & verius dixiſſet, inter apochrypha. Vel largè accepit hagiographa quaſi ſanctorũ ſcripta, & nõ de numero illorũ nouẽ quę propriè dicunt hagiographa, q̃ ſunt de catalogo: hoc eſt de nũero. xxij. librorũ. Cõſiſtit em̃ in pẽtateucho. & viij. ꝓphetis & ix. hagiographis. Qđ autẽ ſecũdum Gręcos in primo ordine. vij. ponit li. addẽs pẽtateucho, Ioſue & Iudicũ, & vocat ordinẽ illũ heptateuchũ, ab hepta, qđ eſt ſeptẽ & teuchos volumẽ. b ¶ Vtriuſq; lin. Tenebat librũ Chaldaicum, & legebat Hebraicè. c ¶ Et quicquid ille. Hoc dicit, ne videretur hyperbole, ꝙ tam breui tẽpore tantũ opus videret adimplere.

Hieronymi ad Chromatium & Heliodorum in Tobiam Prologus.

Hromatio & He a
liodoro epiſco-
pis, Hierony-
mus preſbyter in
domino ſalutem.
Mirari non deſi-
no exactionis ueſtrę inſtantiam. b
Exigitis enim, ut librum Chal-
dęo ſermone conſcriptum ad La-
tinum ſtylum traham, librum
utiq; Tobiæ quem Hebręi de ca- c
talogo diuinarum ſcripturarum d
¶ Alias apocrypha.
a ſecãtes, his quę hagiographa me- e f
morant, manciparunt. Feci ſa- g
tis deſiderio ueſtro, non tamen h
meo ſtudio. Arguunt enim nos i k
Hebręorum ſtudia, & imputant
nobis cõtra ſuum canonem† La- l
tinis auribus iſta transferre. Sed
melius eſſe iudicans, Phariſæo- m
rum diſplicere iudicio, & epiſco-
porum iuſſionibus deſeruire, in- n
ſtiti ut potui. Et quia uicina eſt o
Chaldęorum lingua ſermoni He
b braico, utriuſq; linguæ peritiſſi- p q
mum loquacem reperiens, unius r s
c diei laborem arripui: & quicquid
ille mihi Hebraicis uerbis expreſ-
ſit, hoc ego accito notario ſermo- t v
nibus Latinis expoſui. Orationi- x
bus ueſtris mercedem huius ope- y z
ris compenſabo, cùm gratum b
uobis didicero me, quod iubere c
eſtis dignati, compleſſe.

Incipit expoſitio fratris Britonis ordinis minorum in prologũ Tobiæ.

Diuiſio

Hromatio & Heliodoro. Iſte prologus tres habet partes principales. ſ. inchoationẽ, progreſſionẽ, & concluſionem. Inchoatio continet deuotã ſalutationẽ, & illa pars p̱ ſe patet. Progreſſio continet narrationem, quę habet tres ꝑticulas. In quarũ prima ponit admiratio Hieronymi de inſtãtia petitionis Chromatij & Heliodori, cũ dr̃: Mirari nõ deſino. Et ſubditur ibidem ratio duplex admiratiõis. Prima eſt, quia liber iſte ſcriptus erat Chaldaico ſermone, cuius adhuc modicã habebat notitiã. vñ dicit vt librũ Chaldęo ſermone ſcriptũ &c. Secunda admirationis rõ eſt, quia liber iſte apud Hebręos non eſt de canone. & ita ſi transferret, incurreret eorum maliuolentiã. vnde dicit: Quem Hebręi de catalogo &c. In ſecunda ꝑte narrationis dicit ſe tranſtuliſſe librum ad petitionem ipſorũ. vnde dicit: Feci ſatis deſiderio veſtro &c. In tertia ꝑte dicit, ꝙ ex hoc incurrit indignationẽ Hebręorũ. vnde dicit: Arguunt em̃ nos &c. Concluſio oſtẽdit finalẽ Hieronymi intẽtionẽ, q̃ eſt ep̃orũ facere beneplacitũ. qđ notatur

B

ibi: Sed melius eſſe iudicans. nec hoc facit negligenter, ſed cum diligentia. qđ notat̃ ibi: Et quia vicina eſt. vbi dicit ꝙ peritiſſimum quæſiuit interp̃tem. Vlterius dicit, ꝙ orationibus eorum attribuendum eſt quicq̃d boni ſequetur de translatione ſua. vnde dicit: Et orationibus veſtris &c. His dictis literę inſiſtamus. b ¶ Exactionis. i. petitionis, vide in opuſculo de vocabulis Bibliæ, vbi exponitur exactor. e ¶ Secãtes. i. ſeparantes & repellẽtes. c ¶ De catalogo. i. de numero. d ¶ Diuinarum ſcripturarum. vnde ſuprà dixit in prologo galeato, ꝙ ſapientia quæ Salomonis inſcribitur, & Ieſu filij Syrach liber, & Iudith, &

Catalogus

Tobias, & Eſther, non ſunt in canone. Catalogus dicitur à cata, qđ eſt breuis, & logos quod eſt ſermo, quaſi ſermo multa breuiter cõprehendens. vt: Omnes ſancti, orate pro nobis. Et in propoſito xxij. libri veteris teſtamenti de catalogo dicuntur, vt patebit. Catalogus ſecundum Huguitionem dicitur enumeratio, ordo, ſeries, vel breuis deſcriptio, vel iuſtorũ numerus. f ¶ Hagiographa memorant. i. dicunt, vel nominant. Alia litera habet apocrypha, qđ melius eſt. quia Hieronymus in prologo galeato numeratis libris canonicis, inter quos iſte non eſt, infert: Quicquid extra hos eſt inter apocrypha eſt cõputatũ. qd ſit hagiographũ, inuenies. ſ. in prologo ſuper Ioſue, in principio. Gloſſa quædam ſcribitur ſuper iſtum locũ q̃ talis eſt: Potius & verius dixiſſet, inter apocrypha. Vel largè accipit hagiographa, quaſi ſanctorum ſcripta. & ita nõ eſt de numero illorum nouem quæ propriè dicũt hagiographa: qui ſunt de catalogo hoc eſt de numero. xxij. librorum Biblię. Conſiſtit em̃ catalogus in pentateucho, & viij. ꝓphetis, & ix. hagiographis. g ¶ Manciparunt. i. dederũt vel adiecerunt. Mancipare dicitur mancipium facere: in ſeruitutẽ redigere, manu captũ adducere, tradere, vel dare, vel ducere: & ſimpliciter ponitur pro dare vel ducere. inuenitur etiam neutrũ ꝓ ſeruire. h ¶ Non tamen meo ſtu. i. non meo labore,

C

ſupple ſolũ: quia alius mecũ laborauit. ſ. Chaldaicꝰ interpres, qui mihi expoſuit Hebraicè, & ego feci ſcribi Latinè. Vel meo ſtudio ſit datiui caſus, vt ſit ſenſus, non ſatiſfeci meo ſtudio. quia ex hoc ſuſcitata eſt contra me æmulorum indignatio, qui mihi detrahunt. i ¶ Enim. pro certè vel quia. k ¶ Arguunt enim nos Hebræorum ſtudia impu. no. i. improperant. l ¶ Contra ſuum canonem Latinis auribus iſta transferre. i. contra ſuam Bibliam, quę rectè canõ dicit̃. nam canõ Gręcè regula dr̃ Latinè. vnde Biblia dr̃ canon. i. regula, eò ꝙ rectè ducit: nec aliq̃ñ aliorſum trahit. Vel dicit̃ regula, eò ꝙ regat, & ꝙ normã rectè viuendi prębeat, vel diſtortũ prauumq; ad modũ regulę corrigat.

Biblia Canon

Et quia fecimus hîc mentionẽ de canone, nota ſecundum Iſidorũ in vj. etymolo. ꝙ ſunt canones euangeliorũ, & ſunt canones conciliorũ. Canones quatuor euangeliorum, Ammonius Alexandrię primꝰ excogitauit, quẽ poſtea Euſebius Cęſarienſis ſecutus eos plenius cõpoſuit. qui iõ facti ſunt, vt p̱ eos inuenire & ſcire poſſumus, q̃ reliquorũ euãgeliſtarũ ſimilia aut ꝓpria dixerũt. Sunt aũt numero decẽ, quorũ primꝰ continet numeros in quibus quatuor eadem dixerũt, Matthæus, Marcus, Lucas, & Iohannes.

Canonum numerus

Secundus in quibus tres, Matthęus, Marcus Lucas. Tertius in quibus ſimiliter tres. ſ. Matthęus Lucas, & Iohãnes. Quartus in quo iterũ tres: Matthęus, Marcus, Iohãnes. Quintus in quibus duo: Lucas, Matthęus. Sextus in quibus duo: Matthęus, Marcꝰ. Septimꝰ, in quibus duo: Matthęus, Iohãnes. Octauꝰ, in quibus duo: Lucas, & Marcus. Nonꝰ in quibus duo: Lucas, & Iohannes. Decimus in quibꝰ ſinguli eorũ propria q̃dã dixerũt, quorũ expoſitio hæc eſt.

† latius vel Latinorum

Per ſingulos em̃ euangeliſtas numerus quidã capitulis affixꝰ adiacet, cui numero ſubdita eſt ęra q̃dam ex minio notata, quæ indicat in quo canone poſitus ſit numerus, cui ſubiecta eſt æra.

D

Verbi gratia, ſi eſt prima, in primo canone. ſi ſecũda, in ſecũdo. ſi tertia ĩ tertio: & ſic p̱ ordinem vſq; ad decimũ ꝑuenies. Si igit̃ apto quolibet euangelio placuerit ſcire, q̃ reliquorũ euãgeliſtarũ ſimilia dixerũt: aſſumes adiacentem numerũ capituli, & requires ipſum numerũ in ſuo canone quẽ indicat: ibiq; inuenies quot & qui dixerunt &c. Canones generaliũ cõciliorũ à tẽporibus Cõſtantini cœperũt. In p̃cedentibus nanq; annis ꝑſecutione feruẽte docẽdarũ plebiũ minimè dabat̃ facultas &c. m ¶ Phariſæorum. vide in opuſculo de vocabulis Bibliæ, vbi exponit̃ Phariſæi. tñ hîc Phariſęi cõiter dici poſſũt Iudæi, à Phares qđ eſt diuiſio. quia ſunt à vera fide diuiſi. n ¶ Inſtiti. translationi faciendæ. Inſto as, dr̃ cõtra ſtare, inſiſtere, inuigilare, inſudare, & in tribus vltimis ſignificationibus ponitur hîc. o ¶ Vicina. id eſt confinis & conſimilis. ſicut habetur in principio prologi galeati. r ¶ Reperiens quendam loquacem. id eſt loqui ſcientem Chaldaicè & Hebraicè: & non ſolũm loquacem vel loquentem, ſed q ¶ Peritiſſimum. id eſt doctiſſimũ. p ¶ Vtriuſq; linguæ. & ita bene poterat interpretari. s ¶ Vnius diei laborem. Hoc dicit, quia liber breuis eſt, & breuis labor quaſi vnius diei fuit in eius translatione. t ¶ Accito. id eſt aduocato. v ¶ Notario. qui ſcribebat Latinis literis ſicut ego dictabam. x ¶ Orationibus veſtris recompenſabo. id eſt attribuam vel perſoluam. Recompenſare propriè dicitur reddere, perſoluere, remunerare, iterũ trutinare, æquare. y ¶ Mercedem. id eſt præmium & pretium, ſcilicet omnem vtilitatem. z ¶ Huius operis. ad cuius completionem me veſtris orationibus adiuuiſtis. a ¶ Cũ didicero. aliorum relatione. b ¶ Gratum eſt vobis me compleſſe &c. opus illud quod vos. c ¶ Eſtis dignati iubere. quaſi dicat cũm intellexero vos gaudere, eò ꝙ compleuerim quod iuſſiſtis, ideo orationibus veſtris attribuam, ſi qua ex hoc vtilitas conſequatur, quia orando pro me tam efficaciter me iuuiſtis.

¶ Explicit expoſitio prologi.

E Obias ex tri. Bed. Liber Tobiæ eſt in ſu- Cap. I. perficie literę ſalubris. Maximis em̄ vitę moralis exemplis abūdat,& monitis. Sed quantū poma foliis, tantùm hiſtorię allegoria pręcellit. Maxima em̄ eccl'iæ continet ſacramēta. Ipſe em̄ Tobias populū Iſrael ſignificat, qui cęteris gentibus idololatriæ deditis, ſide recta & opib⁹ deo ſeruiebat. vn̄: Cum irent. Ieroboā nāq; q fabricauit ad deceptionē ſubditorū vitulos aureos, idololatrię cultores exprimit, quorū cōplices ſignificant in ſubditis. b ¶ Nephthali. Bed. Latitudo. de q: Latū mādatū tuū nimis. cuius tribus. i. filij populus fidelis, eius ciuitas eccleſia. de qua: Nō pōt ciuitas abſcōdi ſupra mōtem poſita. c ¶ Supra Na. Naaſon auguriū. huius ciuitas ſuperiora augurat. i. cōtēplat̄ cęleſtia. d ¶ Cū cap. Tobię captiuitas hūani generis captiuitatē deſignat p regem oīm prauorum. i. diabolum, qui nos de patria cæleſti en huius exilij vallem deiecit. Ita vt oīa

3. Reg. 12. f. — Pſal. 118. m. — Matt. 5. b.

LIBER TOBIÆ.

Cap. I.

a ¶ Honos domini b ¶ Perſonam deſcribit aptam negotio. c ¶ Inter illos abductus de quibus dicitur: Primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon.

a b c T Obiās ex tribū & ciuitāte Nephthali, a ¶ Rotæ. ¶ Huius mundi rotam ſuperans, ſuperiora quęrens, inferiora & volubiliora relinquens. quę eſt in ſuperioribus Gālilęę ſupra Naaſon, a ¶ Retro enim relinquit viam ſpatioſam quę ducit ad mortem. pōſt uiam quæ ducit ad occidentem, in a ¶ Scientiam falſi nominis ſiniſtram & falſam deputat & mundanam philoſophiam damnat. b ¶ Sephet enim literarum interpretatur. d ſiniſtrō habens ciuitatem Sephēt. Cùm captus f

Incipit præfatio uenerabilis magiſtri Nicolai de Lyra ſuper lib. Tobiæ.

HAEc oportuit facere, & illa nō omittere. Mat. xxiij. c. Poſtq;, auxiliante deo, ſcripſi ſuper libros ſacræ ſcripturæ canonicos, incipiendo à principio Gene. & pcedēdo vſq; ad finē Apoc. de eiuſdē cōfiſus auxilio ſup alios intēdo ſcribere, q nō ſunt de canone. ſ. liber Sapiæ, Eccl'iaſticus, Iudith, Tobias, & libri Machabæorū, ſecūdū qđ Hierony. dicit in prologo galeato, q pmittit̄ libris Reg. Et idē dicit de libro Baruch in eius prologo, & de ſecūdo Eſdræ in plogo ſup Eſdrā. propt̄ qđ aſſumpſit ṽbū ppoſitū: Hæc oportuit &c. in quo duo poſſunt notari. Primū eſt neceſsitas opis pcedētis, ibi: Hæc oportuit facere. Secūdū eſt vtilitas operis ſubſequētis ibi: Et illa nō omittere. Circa primū ſciēdū, q libri ſacræ ſcripturę q canonici nūcupant̄, tātę ſunt autoritatis, q qcquid ibi cōtinet̄, verū tenet̄ firmit̄ & indiſcuſſē. & per conſequens illud qđ ex hoc cōcludit̄ manifeſtē. nā ſicut in ſcripturis Philoſophicis veritas cognoſcit̄ p reductionē ad prima principia p ſe nota, ſic in ſcripturis à catholicis doctorib⁹ traditis ṽitas cognoſcitur, q̄tū ad ea q̄ ſunt fide tenēda p reductionem ad ſcripturas ſacrę ſcripturę canonicas, q̄ ſunt habitę reuelatione diuina, cui nullo mō falſum pōt ſubeſſe. pter quod intellect⁹ earū neceſſari⁹ eſt eccl'ię. & iō de expoſitione earū pōt dici illud qđ ſcribit̄ Eccl'ia. xxiiij. c. Hæc oīa liber vitę. i. oēs libri expoſiti in opere pcedēti cōtinēt in lib. vitę. i. in libro reuelatę ṽitatis à deo, q eſt ipſa vita. Sicut em̄ diuina pdeſtinatio dicit̄ liber vitę, ſic & hæc ſcriptura diuinitus reuelata liber vitæ dicit̄: tū qa à vita p eſſentiā procedit, vt dictum eſt: tū quia ad vitā beatā pducit. Circa ſecūdū cōſiderandū, q libri q non ſunt de canone recepti, ſūt ab eccl'ia vt ad morū iformationē in ea legant̄: tū eorū autoritas ad pbādū ea q̄ in cōtētionē veniūt min⁹ idonea reputant̄, vt dicit Hiero. i plogo ſup lib. Iudith, & in plogo ſup parabolas Salomōis: ppt̄ qđ ſūt minoris efficacię q̄; libri canonici. & iō poſſum⁹ dicere dn̄o à q̄ eſt oē bonū illud qđ ſcribit̄ Iudith. ix. b. Illa poſt illa cogitaſti. Licet em̄ i actu cogitādi diuino nō ſit pri⁹ aut poſteri⁹, cū ſit vnic⁹ & ſimpliciſsim⁹, tn̄ in effectib⁹ ab eo pcogitatis eſt ordo tpis & dignitatis. & ſic ṽitas ſcripta i libris canonicis prior eſt tpe q̄tū ad plura, & dignitate q̄tū ad oīa, q̄; ſit illa q̄ ſcribit̄ in nō canonicis: vtilis tn̄ eſt ad directionē in via morū, vt dictū eſt, p quā pueniт̄ ad regnū cęlorū: Quod nobis concedat &c.

F — Diuiſio

Incipit poſtilla eiuſdem ſuper Tobiam. Cap I.

TObias ex tribu &c. In exponendo libros qui non ſunt de canone, intendo tenere tpis ordinem quo ſcripti ſunt, vel quo in eis cōtenta contigerūt, exceptis libris Sapiētiæ & Eccleſia. q morales ſunt: & poſt hiſtoriales ponentur. vltimò verò ſecundus Eſdræ, qui minoris autoritatis meritò reputatur. Sic igitur incipio à libro Tobiæ: cuius hiſtoria primò contigit, ſcilicet anno ſexto Ezechiæ regis Iudæ

Iudę, quia captiuatus fuit Tobias p Salmanaſar regem Aſſyriorum G vt patet. j. eodē ca. qui regnū. x. tribuū captiuauit anno. vj. Ezechię, vt habetur. iiij. Regū. xviij. Liber igit̄ iſte in duas partes diuidit̄. quia Diuiſio primò deſcribit̄ Tobię conuerſatio virtuoſa. ſecūdò dei conſolatio gratioſa. iiij. ca. Prima in duas. ſ. in partē principalē & incidētalē, quę icipit ibi: Eadē itaq; die. Prima adhuc in tres. quia priò deſcribit̄ ei⁹ virtuoſa conuerſatio i terra captiuitatis. Secundò terra natiuitatis ibi: Cumq; eſſet iunior. Tertiò reuertit̄ autor ad deſcribendū cōuerſationē ei⁹ virtuoſam in terra captiuitatis, ibi: Igitur per captiuitatem. Circa primū deſcribitur primò genus & locus ipſius, cū dicitur: Tobias ex tribu & ci. Nephtha. Eſt em̄ Nephthali nomen æquiuocū ad ſignificandum vnā tribū de duodecim tribubus Iſrael denominatā à Nephthali filio Iacob, & ad ſignificandū quandā Galilęę ciuitatē ſic noiatā, de q̄ fuit Tobias oriūdus. propter qđ dicitur ex tribu & ciuitate Nephthali. & eſt ſimilis modus loquendi, ſicut dicit beatus Greg. de beato Benedicto: Fuit vir venerabilis gratia, benedictus & nomine. b ¶ Quæ eſt in ſupe. Gali. Hoc dicit̄: quia duplex eſt Galilęa Duplex Galilæa vna eſt ſuperior, altera inferior. Ciuitas verò Nephthali de qua Tobias fuit oriundus, erat in Galilęa ſuperiori. c ¶ Supra Naaſon. Nomē eſt ciuitatis, quæ reſpectu Nephthali declinat ad mare mediterraneū, vt patet in deſcriptione terrę ſanctę, & ſic ciuitas Nephthali eſt in loco ſuperiori. Alibi verò Naaſon eſt nomē ppriū principis tribus Iudæ. Nu. vij. d ¶ Poſt viam quæ ducit ad occi. In q̄ parte eſt mare mediterraneum reſpectu Nephthali, & maris Galilęę quod eſt ad oriētem reſpectu ciuitatis Nephthali. Erat aūt q̄dā via communis p quā res portabant̄ de vno mari ad aliud tranſiens iuxta Nephthali, & ſic dicit̄ eſſe poſt illam viam reſpectu ſitus Ieruſalem. e ¶ In ſiniſtro habens ciuitatem Sephet. Secūdum H Philoſophū dextrum mūdi eſt oriens, vnde incipit motus cæli, & occidens ſiniſtrū. Secundū verò cōmunem modum loquendi, quē magis ſequit̄ ſcriptura ſacra, ſiniſtrū mundi eſt illud qđ eſt ad ſiniſtram hominis verſa facie ad orientem, & ſic pars aquilonaris eſt ſiniſtra pars mundi. Ciuitas verò Sephet eſt in aquilonari parte reſpectu Nephthali, vt patet in deſcriptione terrę ſanctæ. iſta verò de tribu Iuda & ciuitate Tobiæ dicuntur hîc ad confirmationē veritatis hiſtoriæ. f ¶ Cum captus eſſet in diebus Salmanaſar &c. Ex hoc patet q non fuit captiuatus in prima captiuatione filiorū Iſrael, quā fecit Teglathphalnaſar rex Aſſyriorum. de qua habet̄. iiij. Regum. xv. ſed in ſecunda quam fecit Salmanaſar ſexto anno Ezechiæ regis Iuda, vt habetur. iiij. Reg. xviij. Et ſic patet q hæc hiſtoria incepit à ſexto anno Ezechiæ regis Iuda, vt dictum eſt ſuprà. Sed quando terminata fuerit, dicunt aliqui q hoc fuit poſt deſtructionem ciuitatis Ieruſalem factam per Nabuchodonoſor, eò q dicit Tobias infrà. xiij. ca. Ieruſalem ciuitas dei caſtigauit te dominus &c. Sed hoc ſtare non poteſt. quia in fine huius libri dicitur q completis annis. cij. ſepultus fuit Tobias. Plures autem anni fluxerunt

Moraliter. a ¶ Tobias ex tri. & ciui. &c. Per Tobiam qui Moraliter interptat̄ bonus domino, & ſic fuit bonus re & noīe, ſignificatur q libet vir bonus realiter & nō apparenter tm̄ ſicut ſunt hypochritæ. Per Nephthali cui⁹ interptatio eſt additamentū, ſignificatur q verè bonus non ſolū quærit implere ea quæ ſunt neceſsitatis, ſed etiā ſup addere aliqua ſupererogationis. b ¶ Quæ eſt in ſupe. Gal. quæ interptat̄ rota ſeu volubilis, ideo ſignificat curſum vitę pſentis, in quo de ſuperioribus ſunt illi q nō ſolū pręcepta, ſed etiam conſilia ſaltem aliqua conantur operari. c ¶ Supra Naaſon. q̄ interptatur ſerpens murmurans, quia tales ſuppeditant diabolū de diuina iuſtitia murmurantem. d ¶ Poſt viam quæ ducit ad oc. Hæc eſt via lata q̄ ducit ad pditionē, quā poſt ſe derelinquūt homines ṽtuoſi. e ¶ In ſiniſtro habens ciui. ſe. quæ interptatur iudicium. p ſiniſtrū ṽò aduerſitas deſignat̄. Bonus autem homo cū in aduerſitatē ceciderit, iuſto dei iudicio fieri confitetur. vn̄ ſubditur: In captiuitate

A a ℭ Ita vt omnia. Sic popul⁹ Iſrael per doctores diuini ꝟbi eleemoſynam non ſolùm rudibus ſuę gentis auditoribus, ſed gentibus ad Iudaiſmũ venientibus miniſtrabat. Quicquid eñ naturaliter boni habuit quod hoſtis captiuans non abſtulit, hoc ſuis in exẽplum virtutis oñdebat, & portionẽ ſalutaris ſciẽtię tanq̃ decimã ſuę ſubſtãtiæ aduenis, id eſt Gentilibus offerebat. b ℭ Nihil tamen. Iã illud apoſtolicũ gerebat in pectore. Nolite pueri effici ſenſib⁹, malitia aũt paruuli eſtote. Hoc autẽ ſecundũ illos dictũ eſt, qui incedebant in mandatis dñi ſine quęrela. ſecũdũ illã regulã Tyconij, qua tãq̃ de eodẽ agẽtes, aliqñ ꝓpter bonos oẽs laudam⁹, aliqñ ꝓpter malos oẽs vituperamus, qđ eſt ſecunda regula. c ℭ Oĩa primitiua. Videtur obloqui, ꝙ prima decimatio cedebat in vſus Leuitarum. ſecũda in neceſſarijs erogãdis qñ viſitabaẽ téplũ. Sed tertij anni decimas q̃s tũc cõſueuerãt facere, cõcedebãt pauperib⁹. Et iõ dicim⁹ oẽm illã vel oẽs ſcđas, q̃a nõ poterãt accedere ad téplũ timore cuſtodũ regis. d ℭ Cum vero fa. Sic ppl's Iſrael amplificat⁹ in AEgypto, accepit ſynagogam ceremonijs legalibus p Moyſen inſtitutã. genuit ex ea filium: quia cognouit Chriſtũ ex ſuo genere gignẽdum. vñ prophetã ſuſci. vo. &c. De fru. vẽtui po. ſ. ſe. t. Cui nomẽ ſuũ ipoſuit credẽdo & cõfitendo. q̃a pr̃ de illo dicit: Ego priogenitũ ponã illũ, hoc eſt nomẽ ip ſi⁹ Iſrael. vñ: Priogenit⁹ me⁹ Iſrael. e ℭ Quem ab in. t. credẽdo & cõfitẽdo. ſ. ꝙ nũq̃ pctm̃ faceret, ſed ipſum timoris domini ſpũ impleret. ☞ In con

1. Co. 14. d.
Nume. 28.
Deut. 14. c.
Ibidem. d.
†Et cùm
Deu. 18. d.
Pſa. 131. b.
†3. Re. 12. g.
Pſal. 88. e.
Exo. 4. f.

¶Diaboli.
eſſet in diebus Salmanaſar regis
a ¶Superborum. Aſſyrius enim dirigens interpretatur.
Aſſyriorum in captiuitate tamen
poſitus, uiam ueritatis non deſeruit, ita ut omnia quę habere po
a ¶Iudæis:
terat, quotidie concaptiuis fratribus, qui erant ex eius genere, im
a ¶Alias minor. ¶In oculis ſuis. vnde: Quanto maior es humilia te in omnibus.
pertiret. † Cumq̃ eſſet iunior omnib⁹ in tribu Nephthali: nihil tamen puerile geſſit in opere. De
a ¶Gentes. b ¶Idola ſub ſpecie ſapientię deaurata.
niq̃ cùm irent omnes ad uitulos
a ¶Princeps idololatrię. decem eñ tribus quę Iſrael dicuntur, ſub Ieroboam idola venerabantur.
aureos quos † Ieroboam rex Iſraël
a ¶Populus Iſrael. b ¶Secundum illud: Fugite fornicationem. idololatria enim fornicatio eſt. vnde Gentilẽ cõuerſo vxorẽ Gentilem licet dimittere, ſed non aliam ducere.
fecerat, hic ſolus fugiebat conſortia omnium, & pergebat in Ieruſalem ad templum domini,
a ¶Dominum deum tuum adorabis.
& ibi adorabat dominum deum
a ¶Naturalia bona.
Iſraël. Omnia primitiua ſua &
a ¶Alias ceremonias.
decimas ſuas fideliter offerens,
a ¶Gentibus.
ita ut in tertio anno proſelytis & aduenis miniſtraret omnẽ decimationem.
a ¶Salutarem ſcientiam.
Hæc & his ſimilia
a ¶A principio legis.
ſecundum legem dei puerulus obſeruabat. Cùm uerò factus
a ¶Synagogam a Moyſe contribuli ſuo conſtitutã.
fuiſſet uir accepit Annam uxorẽ
a ¶Confitendo, credendo. b ¶Chriſtum. ¶Primogenitum.
de tribu ſua, genuitq̃ ex ea filium,
a ¶Imponendum credens.
nomen ſuum impones ei. Quem
a ¶Filialiter.
ab infantia timere deum docuit, & abſtinere ab omni peccato.
¶Diaboli.
Igitur cùm per captiuitatem de
a ¶Synagogæ religione. b ¶Fide Chriſti.
ueniſſet cum uxore ſua & filio in
a ¶Mundum. Niniue enim ſpecioſa interpretatur, & mundus coſmos Grece ab ornatu dicitur.
ciuitatem Niniuen, cum omni
a ¶Aliis idololatrię deditis.
tribu ſua, & cùm omnes ederent
a ℭ Non modo non corpore, ſed nec mente pollutus eſt.
ex cibis Gẽtilium, iſte cuſtodiuit
a ¶Expoſitio.
animam ſuam, & nunq̃ contaminatus eſt in eſcis eorum. Et
a ¶Cauſa meritum.
quoniam memor fuit domini in
a ¶Effectus merces. ¶Sicut Danieli in Nabuchodonoſor, & Ioſeph in conſpectu Pharaonis.
b ¶Qui memor eſt omnium ſperantium in ſe.
toto corde ſuo, dedit illi deus gra-

Nicolaus de Lyra.

anni fluxerũt à ſexto anno Ezechię vſq̃ ad dictam deſtructionẽ. nã Ezechias regnauit. xxix. annis. Tobias autem fuit captiuatus anno eius. vj. & ſic de annis Ezechię remanent. xxiij. poſt captiuitatẽ Tobię. Poſt
B Ezechiam regnauit Manaſſes filius eius annis. lv. iiij. Reg. xxj. & poſt eũ Ioſias fili⁹ ei⁹ annis. xxxj. poſt quẽ regnauit Ioachaz filius ei⁹ trib⁹ mẽſib⁹, q̃ cõputãẽ i annis pr̃is. poſt eũ regnauit fr̃ ei⁹ Eliacim. xj. annis. iiij. Reg. xxiiij. poſt eũ regnauit Ioachin fili⁹ ei⁹ tribus mẽſib⁹, q̃ cõputãẽ i annis pr̃is: poſt quẽ regnauit Sedecias. xj. annis añ deſtructionẽ ciuitatis. iiij. Reg. xxiiij. q̃ anni ſimul iũcti faciũt annos. cxxxj. & ad hos adiũgẽdi ſunt anni q̃s habuit Tobias anq̃ captiuaretẽ, quia iã erat ętatis tãtę ꝙ habebat vxorẽ & filiũ, vt hr̃. j. eo. c. Qđ aũt allegatẽ in cõtrariũ: Ieruſalẽ ciuitas dei caſtigauit te dñs &c. nõ valet: q̃a ꝓphetia fuit de futuro, vt videbiẽ ibidẽ dño cõcedẽte. a ℭ In captiuitate &c. ad idololatriã declinãdo, cũ tñ iter idololatras habitaret. & ſic fideliter ſe habuit erga deũ, & etiã miſericorditer erga ꝓximũ. iõ ſubdiẽ: b ℭ Ita vt. & ſubdiẽ: c ℭ Cumq̃ eſſet iu. Hîc cõſequẽter deſcribiẽ ꝟtuoſa ei⁹ cõuerſatio in terra natiuitatis. & primò reſpectu ꝓpriẽ pſonę. ſecũdò reſpectu domus ſuę, ibi: Cũ ꝟò fact⁹ fuiſſet vir &c. Circa primũ dr̃: Cumq̃ eſſet iu. oĩ tri. Nephtha. ſ. pſonis notabilib⁹: quia ſimpl'r loquẽdo multi erãt iuniores eo in tribu Nephthali. d ℭ Nihil tñ pu. i. diſſolutiõis & laſciuię. e ℭ Geſſit in ope. nã in oĩbus maturè ſe gerebat & honeſtè. f ℭ Deniq̃ cum irent. ſicut diciẽ. iij. Reg. xij. Ieroboã inſtitut⁹ rex ſuper decẽ tribus Iſrael, timens ne ppl's rediret ad regnũ Iuda, & ſic eũ interficeret, ſi populus iret adorare deũ in Ieruſalẽ, fecit duos vitulos aureos, ponens eos in duobus locis regni ſui, & pręcepit populo vt ibi adorarẽt in ſolennitatibus domini. tamen illi qui erant fideles & deuoti, hoc non faciebant, ſed latenter ibant in Ieruſalem, de quibus fuit iſte Tobias. ideo ſubditur: g ℭ Hic ſolus

Diuiſio

ſolus fugi. hoc dicitur: quia pauci declinabant à dictis vitulis, ꝑ talem modũ loquendi dicitur, ꝙ rex eſt ſolus in domo, quãdo habet paucos ſecũ. h ℭ Et pergebat ad Ieruſalem. ſecundũ pręceptũ dñi. i ℭ Et ibi ado. do. & nõ vitulos aureos. k ℭ Omnia primi ſu. id eſt primitias fructuũ & aĩalium quę cedebãt in ſuſtentationẽ ſacerdotũ. l ℭ Et deci. ſuas. q̃ duę erant, vna q̃ fiebat ſingulis annis ꝓ ſuſtentatione Leuitarũ, alia q̃ fiebat à tertio anno in tertiũ ꝓ ſuſtẽtatione pauperũ. De vtraq̃ habeẽ Deute. xiiij. vtranq̃ ſoluebat Tobias fideliter. iõ ſubdiẽ: m ℭ Ita vt in. & quia nõ ſolũ iſta bona, ſed multa alia faciebat etiam à tẽpe iuuẽtutis ſuæ. iõ ſubdiẽ: n ℭ Hæc & his ſimi. Et ponitur hîc puerulus pro iuuene. nã talia facere non potuit, anteq̃ haberet vſum rõnis. o ℭ Cum vero. Hîc conſequenter deſcribiẽ virtus Tobiæ reſpectu domus ſuę, cũ dr̃: Cum vero fa. fuiſ. vir. i. potẽs generare & ſciẽs regere domũ ſuam, q̃a matrimoniũ nõ cõtraxit mot⁹ libidine, ſed intẽtione ꝓlis ad dei cultum ꝓcreandę. p ℭ Accepit Annã vxo. Hoc eñ fuit pceptũ Nu. vl. maxiẽ qñ mulier ſuccedebat i hęreditate paterna, ne ſi cõtraheret cũ viro alterius tribus, hæreditas ſua ad tribũ aliam tranſiret, & ſic ſortes cõfunderenẽ. q ℭ Genuitq̃ ex ea. valde ſibi ſimilẽ in corpore, vt hr̃. j. vij. c. & etiã noĩe. iõ ſubditur: Nomen ſu. impo. & etiam mẽte. iõ ſubditur: r ℭ Quem ab infan. ti. deum. propter qđ in virtute firmior fuit. ſecundũ illud prouer. xxij. a. Adoleſcens iuxta viã ſuã etiã cũ ſenuerit non recedet ab ea. & ſic reprę́ſentabat pſonam patris per omnia. s ℭ Igitur. Hîc reuertiẽ autor ad deſcribendũ virtutẽ Tobię in terra captiuitatis: & primò q̃tũ ad exercitiũ pietatis, ſecundò patientiæ in aduerſis, ibi: Poſt multũ. Circa primũ diciẽ: Igitur dum per capti. deue. &c. Ex quo patet qđ dictũ eſt. ſ. ipſum fuiſſe tantæ ætatis, qñ fuit captiuatus, ꝙ vxorẽ & filiũ habebat. t ℭ Et cum om. i. multi valde de Iudęis captiuatis: & eſt hypbole. v ℭ Ederent de cibis Genti. Iudæis in lege ꝓhibitis: ſicut ſunt carnes porcinę, & huiuſmodi. x ℭ Iſte cuſto. animam ſuam. ab eis abſtinendo ſecũdum legem. y ℭ Dedit illi deus gratiam. propter iuſtitiam ſuam, ſicut Ioſeph in cõſpectu regis Pharaonis, Ge. xlj.

C
D

Moraliter

* a ℭ In captiuita. Deniq̃ cum irent. om. ad vi. Per vitulũ qui eſt petulans animal, laſciuia: ꝑ aurũ verò cupiditas deſignaẽ. Iſta duo vitia coĩter homines ſequunẽ. ſed virtuoſus fugit conſortia talium. & vadit ad templum dominum deprecari & referre ſibi gratias de omnib⁹ bonis collatis ſibi. o ℭ Cum vero Vir dicitur à virtute. & iõ quilibet vir efficitur, quando in virtutibus moralibus conuenienter exercitatur, & tunc eſt diſpoſitus ad accipiendum vxorem. ſ. ſapientiam. de qua dicitur: Sapien. viij. a. Hanc mihi quæſiui ſpõſam aſſumere, & amator factus ſum formæ illius. quia ſicut dicit Philoſophus. vij. Phyſicorum, ſedẽdo, & quieſcendo fit anima ſciens & prudens: quia ſedatis paſsionibus per virtutes morales eſt homo diſpoſitus ad capiendum ſpeculatiuas veritates. q ℭ Genuitq̃ ex ea filium &c. tunc enim ſapiens ex ſua ſapientia gignit filium, quando facit diſcipulum doctum. & ei nomen ſuum imponit, quando ipſum ad docendum aptum reddit: quæ q̃dem aptitudo non eſt ſine timore diuino. iõ ſubditur: r ℭ Quẽ ab infan. timere &c. & oẽs ede. de cib. Gen. ℭ Moraliter. De cibis Gentilium edere, eſt doctrinam infidelium accipere, à qua vir bonus ſolicitè ſe cuſtodit. y ℭ Dedit illi

* deus gratiã

a ℂIn cōſpectu ſal. Nō obloquit̃, q̄ alibi dicit̃ Salmanaſar, qui & Sēnacherib: erat eñ binomius, vel generaliter oēs reges Medorū ſic vocabant̃, ſicut AEgypti Pharaones. b ℂCum autem. Sic populus dei p̄ LXX. interp̄tes ſciam diuiṇ legis q̄ ĩ decalogo continetur: gentibus cōmiſit, vt liberaret à fame v̄bi dei. ſub chirographo dedit. i. ſub cōditione reddēdi, cū ille diues eſſet, vel qui dederat, repeteret. Acceperūt gētes verbum dei, & quaſi negotiando exercēt, etiā poſt Chriſti aduētū, cū ſpūalē intellectū requirūt. reddūt fœneratori, cū credentes Iudæos in fine ſeculi ſuſcipiūt, & ſaluādis Chriſti ſacramenta cōmittunt, & ſcripturę arcana pandūt. c ℂSepulturam. peccatorū: vt nec memoria in illis remaneret. tali ſepultura voluerunt patres noſtri honorari iuxta ſepulturā Criſti. Vñ Iacob in Iudæa ſe voluit ſepeliri, & Ioſeph de oſsibus ſuis mādauit. d ℂDeniq̧ cum re. Bñ Sēnacherib de Iudęa fugit: diabolꝰ eñ verā cōfeſsionē p̄timeſcit: & añ faciē eius non ſubſiſtit. e ℂAt vbi. Diabolꝰ pplm dei p̄ idololatriā ſpūali morte perimere voluit, & certas opes v̄tutū auferre, nec valuit. quia ĩ eo erāt multi ſancti q̄ eius vitę p̄uiderēt ac ſaluti. Fugit aūt cū filio & vxore, quia nec fidē dñicę incarnatiōis, nec ſtatū ſynagogę deſeruit. qđ in Machabęorū agonibus luce clarius claruit. Occiſo rege à ſuis filijs oīa ſūt reſtituta Tobię, qa ſupato ſępiꝰ à ſcęleribꝰ ſuis diabolo, q̄ velut peſsimā p̄lē genuit, redibant p̄ ſpera pplo dei, qbꝰ adhuc alternationibꝰ ecclię ſtatū fluctuare videmus.

(Gene. 49. d. / Ibi. 50. d.)

GLOS. ORDI.

Oſt hæc. Cap. II Qui in lumine eſt, à vitijs feriat̃. vñ: Reliquię cogitationis diem fe. a. ti. Et alibi: Vacate & videte, qm̄ ego ſū deꝰ. Nō eñ debemꝰ nos in p̄ticula p̄cipitare, vel deū tentare, dū rōne poſſumꝰ agere. vñ: Si pſecuti fuerit vos &c. Et alibi: Ieſꝰ aūt abſcōdit ſe, & exiuit de tēplo. Et Paulꝰ ĩ ſporta demiſſꝰ eſt p̄ murū. Et Ieſus fugit in AEgyptum, & ibi erat vſque ad obitum

(Pſal. 75. b. / Ibi. 45. b. / F / Deute. 6. c. / Mat. 10. c. / Iohan. 8. g. / 2. Cor. 11. g. / Matth. 2. c.)

a tiam in conſpectu Salmanaſar re
a ℂSicut Nabucho. Ieremiæ.
gis, & dedit ei poteſtatem quo- a
cunq̧ uellet ire, habens libertatē
a ℂPer doctores qui ſolicite circumibant gregē, ciuitatem. vnde: Nouit iuſtus animas iumētorū ſuorum.
quęcunq̧ facere uoluiſſet. Per- b
gebat ergo ad omnes qui erant
in captiuitate, & monita ſalutis
b dabat eis. Cùm autem ueniſſet in c
Rages ciuitatem Medorum, & d
ex his quibus honoratus fuerat à
a ℂRegum. b ℂDecalogum diuini verbi.
rēge habuiſſet dēcem talenta ar-
gēti, & cum multa turba generis
a ℂGabelus ſecundum actionem, non ſecundū nominis interpretationem ſignificat gentes.
ſui Gābelum egentem uideret, e
a ℂOmnes enim ex vno patre ſumus creatore deo a deo factore. b ℂConditione reſtituendi.
qui erat ex tribu eiꝰ, ſub chirogra f
a ℂDiuinam legem.
pho dedit illi memōratū pondus
argenti. Poſt multum uerò tēpo- g
ris mortuo Salmanaſar rege, cū h i
regnaret Sēnacherib filius eius p̄
eo, & filios Iſraēl exoſos haberet k
in cōſpectu ſuo, Tobias quotidie
p̄gebat per cognationē ſuam, &
a ℂNe in captiuitate deficerent.
conſolābat̃ eos. Diuidebatq̧ uni-
cuiq̧ prout poterat de facultatibꝰ
a ℂTam corpore q̄ mente. b ℂTam corporis q̄ mētis.
ſuis. Eſuriētēs alebat, nudiſq̧ ue-
a ℂIn peccato.
ſtimēta prębebat, & mōrtuis atq̧
a ℂA diabolo.
c ōcciſis ſepulturā ſolicitus exhibe-
d bat. Deniq̧ cū reuerſus eſſet rex l
a ℂInimicus populi dei. b ℂMembris quibuſdam amiſsis & in Iudæa dimiſsis.
Sennācherib fugiens à Iudęa plā-
gam quā circa eum deus fecerat,
propter blaſphemiā ſuam, & ira- m
tus multos occideret ex filiis Iſra-
ēl, Tobias ſepeliebat corpora eo- n
a ℂAb iniquis. b ℂDiabolo.
e rum. At ubi nuntiātum eſt rēgi, o
a ℂPer ſatelites ſuæ iniquitatis.
iuſsit eum ōccīdi, & tolli oēm ſub
a ℂVirtutes. b ℂFide Chriſti de eodē populo naſcituri.
ſtāntiā eius. Tobias uerò cū filiō p
a ℂInſtitutione ſynagogæ.
ſuo & cum uxōre fugiens nudus
a ℂDoctores ſancti.
latuit, qa mūlti diligebāt eū. Poſt q
dies uerò quadragintaq̧ occi-
a ℂDiabolum. b ℂScelerata proles peſsima.
derunt rēgem filij ipſiūs. Et reuer
a ℂPopulus dei. b ℂPacem.
ſus eſt Tōbias ad dōmum ſuam,
a ℂVirtutum: vel temporalium bonorum.
omniſque facūltas eius reſtituta
eſt illi.

Cap. II.

f Oſt hęc uerò cum r
eſſet dies feſtus
dñi, & factū eſſet
a ℂSpirituale quo mens reficitur, vel corporale quo corpus in ſeruitio dei ſuſtētatur. nemo enim. c. ſ. o. h.
prāndium bonū in domo Tobię

Nicolaus de Lyra.

...nis, Gene. xlj. & Danieli ſocijſq̧ eius in cōſpectu regis Babylōis, Daniel. ij. a ℂEt dedit ei po. ſicut Nabuzardan fecit Ieremiæ de pręcepto regis Babylonis, Ieremiæ. xl. b ℂPergebat eñ. magis volēs habitare in terra aliena ad confirmandum captiuos in bono, q̄ redire ad propria, & maximè: quia tunc regnū decē tribuū erat occupatum à Gentilibus idololatris, quos illic tranſtulerat Salmanaſar, vt habetur. iiij. Regum. xvij. c ℂCum autem perue. Circumibat eñ ciuitates, in quibus erant Iudęi captiui, vt eos conſolarentur. d ℂEt ex ſ. a re. Rex eñ nō ſolū honorauit eū dono libertatis, ſed etiam pecuniæ. e ℂGabelū egen. &c. plus cæteris contribulibus ſuis. f ℂSub chirographo. id eſt ſub conditione reſtituendi, ſi poſsibilitas afforet. g ℂPoſt multum. Hīc conſequenter deſcribit̃ virtus Tobiæ q̄tū ad exercitiū patiētiæ. & primò ab extraneis. ſcđò à propinquis. c. ij. Circa primū pręmittit̃ occaſio pſecutionis Tobiæ, cū dicitur: h ℂMortuo Salma. re. qui habebat eum in honore. i ℂCum regna. Senna. qui regnum Iuda multipliciter inuaſit. iiij. Regum. xviij. k ℂEt fil. Iſra. i. illos qui captiui erant in regno ſuo, quos Tobias cōſolabatur nō ſolū v̄bis, ſed etiā muneribus & alijs modis. iō ſubdit̃: Tobias autem perge. & ſubdit̃ cā odij Sennacherib cōtra filios Iſrael, cū dicitur: l ℂDeniq̧ cum reuer. eſ. Nā angelus dñi vna nocte p̄cuſsit in exercitu ſuo clxxxv. milia bellatorū: & ſic cōpulſus fuit fugere cū paucis ad terrā ſuā, vt habetur. iiij. Regū. xix. m ℂPropter blaſphe. contra deū multiplicē, vt habetur ibidē. n ℂTobias ſcpe. cor. eo. cū periculo non ſolū rerū, ſed etiam perſonę ſuę: ex quo factū eius apparet magis cōmendabile. & ſequitur exercitiū ſuę patientiæ, cū dicit̃: o ℂAt vbi nuntiatum eſt regi. factū Tobię circa ſepulturā mortuorū. iuſsit eum occi. &c. p ℂTobias ve. &c. fu. nu. i. omnibus bonis ſpoliatus. q ℂLatuit. & ſubditur cauſa cū dicit̃: Quia multi dili. eum. propter qđ ipſum celabant in tali caſu. Et quoniā deꝰ in tētatione facit prouētū: iō ſubdit̃ regis occiſio, de qua habet̃. iiij. Re. xix. & Tobiæ liberatio, cū dr̃: Et reuer. eſt Tobias. (G)

Moraliter. *deus gra. in con. Sal. Per Salmanaſar q̄ interp̄tat̃ pacificus, anguſtiatus, ſignificat̃ rex noſter, qui cū ſit pax noſtra, tñ in cruce fuit anguſtiatus, & ab eo honorat̃ vir bonꝰ à quo habet decē talenta. i. obſeruationē decē p̄ceptorū decalogi, q̄ eſt valde p̄tioſa. & eā dat ſub chirographo. i. ſacra ſcriptura, Gabelo q̄ interp̄tat̃ vallis feſtinans deo. p̄pt̃ qđ ſignificat hūilē & deuotum. & talis à bono doctore recipit practicū documentū legis. g ℂPoſt multum ve. tem. per Sennacherib, q̄ filios Iſrael habebat exoſos, ſignificat̃, q̄libet tyrannus, q̄ cōiter odit viros bonos. p̄pter qđ eos pſequit̃ in rebus & corporibus. ſed vir bonus q̄ per Tobiā ſignificat̃ ſtudet eos conſolari. p̄pter qđ tyrānus iubet eū in rebus & corpore affligi. ſed aliqñ tyrannus dei iudicio à ſuis ĩterficit̃, & ſic vir bonus de ſuis pſecutionibus expedit̃, ſecundū illud Prouer. xj. b. Iuſtus de anguſtia liberatus eſt, & tradet̃ impius pro eo. Aliter pōt exponi, vt per Sennacherib diabolus ſignificet̃, qui bonos ſuis tentationibus acriꝰ pſequit̃, eos quantū poteſt gratuitis ſpoliando, & in naturalibus vulnerando. ſed bonꝰ p̄latus ſiue doctor ſtudet ſpoliatos veſtibus virtutum veſtire, & occiſos peccato mortali per pœnitentiam ſepelire. Sicut eñ baptiſmus, eò q̄ operit vel delet peccatum ſepultura dicit̃. Ro. vj. a. Conſepulti ſumus in illo p̄ baptiſmum &c. ita pœnitentia pōt dici. (H)

NICO. DE LY.

Oſt hæc ve. Cap. II. Poſtq̧ autor deſcripſit Tobiæ patiētiā ab extraneis, hīc conſequēter idem facit à propinquis, qui Tobiā de bono opere increpabant. Et diuiditur in duas partes. nam primò fit hoc à ſua cognatione. ſecundò à propria vxore, ibi: Anna verò. Prima adhuc in duas ſecundum duplicem caſum, quia cognati ſui eum iniuſtè increpabant. ſecunda ponit̃ ibi: Cōtigit autem. Prima adhuc in duas. q̄a priô ponit̃ operatio Tobiæ ſancta. ſecūdô cognatorū ſuorū ĩcrepatio iniuſta, ibi: Arguebat aūt. Circa primū dr̃: Poſt hæc ve. Ex hoc patet q̄ in diebus feſtiuis licitum eſt viuere (Diuiſio)

Moraliter. r ℂPoſt hæc vero &c. Domus Tobię i. boni p̄lati eſt eccl̃ia, in qua diebus feſtis fit bonū prandium de pabulo ſacræ ſcripturæ & ſacramento euchariſtiæ. ad cuius participationem ſtudet bonus p̄latus fide (Moraliter)

ad obitum Herodis. a ℂ Cōtigit. Be. A Nemo miretur: ſi aliqñ bonũ typicè malũ, mala bonũ ſignificẽt. Si em̃ hoc non liceret, nũq̃ nigro attramento, ſed ſemper auro lucido nomẽ dei ſcriberetur: q̃a deus lux eſt. Sed ſi nomẽ diaboli calculo cãdido ſcribas, nihilominꝰ tenebras ſignificat. Cęcatus ergo Tobias populũ Iſrael ſignificat. Cęcitas enim ex parte cõtigit in Iſrael. Fatigatꝰ à ſepultura eſt cęcatus. Qui em̃ infatigabilis in bonis operibus pſiſtit, fidei lumẽ nõ amittit. Ita ſpũaliter fatigatus dormit, qui vigilare, ſtare, viriliter agere, & cõfortari negligit. Cui dicitur: Surge qui dormis & exurge à mortuis &c. b ℂ Et ex ni. hi. Hirũdines ꝓpè leuẽ volatũ, ſuperbiã leuitatẽq̃ ſignificant, quarũ immũditia q̃bus dñat̃ excęcat. Nido hirũdineo ſuppoſitus dormit, q̃ leuitati laſciuię, ac ſupbię ſe incautus ſubijcit. Hęc cęcitas populo Iſrael imminẽte dñi aduẽtu in carne maximè pręualuit, cũm Romanę ſeruitutis iugo laboraret, & diuinę legis pcepta malè viuẽdo violaret. c ℂ Sed immobi. Quia à domo dei incipit iudiciũ. Vnde: A ſanctuario meo incipite. Qui non corripitur, non eſt filius. Qui parcit virgę, odit filium. Paulus tã q̃ puer colaphizatur, ne tanq̃ iuuenis extollatur. d ℂ Inſultabant re. Be. Erant in populo illo qui temerè miſerijs populi inſultarent ſcilicet, q̃ antiqua felicitate patrum, qui deo ſimiliter ſeruiebant iam careret, quos idem populus per doctores & electos ſuos corrigebat: ſeq̃ ad implorandam dei clementiã pro ęterna vita cõuertebat Tobias cæcus

Rom. 11. c. — Epheſ. 5. d. — †Am. 4. c. — Ia. d. — 1. Pe. 4. d. — Ezech. 9. c. — Prou. 13. d. — 2. Cor. 12. b — B

Nicolaus de Lyra.

eſt viuere lautius, & magis delicatè, propter reuerentiam feſti, non tamen propter gulam, ſecundum quod dicitur Nehemiæ. viij. c. Ite, & comedite pinguia, & bibite mulſum, & mittite partes eis, qui non pręparauerunt ſibi: quia dies ſanctus domini eſt. a ℂ Dixit filio ſuo &c. vt exerceretur in pietatis officio. b ℂ Vade & adduc aliquos &c. eos curialiter inuitando, vt ſic tollatur ab eis verecundia petendi. c ℂ De tribu noſtra &c. quia magis tenemur propinquis, dum tamen ſint boni. ideo ſubditur: Timentes dominum &c. ſubditur: d ℂ Nuntiauit &c. iacere in pla. &c. tanquam cadauer vile. e ℂ Statimq̃ exiliens &c. Ex quo patet feruor Tobiæ circa pietatis opera. f ℂ Tollensq̃ illud portauit ad domum ſuã occulte vt dum ſol occubuiſſet &c. vt ſic opus pietatis impenderet, & offenſam regis euaderet. g ℂ Manducauit panem cum luctu &c. ex iniuſta propinqui morte. h ℂ Et tremore &c. ne fortè factum ſuum ſciſcitaretur à rege. i ℂ Memorans illum ſermonẽ quem dixit dominus per Amos prophetã &c. viij. c. Dies feſti ve. cõuer. in luctum & lamentatio. &c. Dies enim feſtus aliquando rationabiliter fit dies luctus propter caſum ſuperuenientem. prophetauit autem Amos tẽpore Ozię regis Iuda, vt patet in principio

†aduerſus — †adueniret

a ℂ Non vult ſolus buccellam ſuam comedere. vnde Iob: Si comedi buccellam meam ſolus.

dixit filio ſuo: Vade & adduc aliquos de

a ℂ Maxime aũt domeſticos fidei. b ℂ Non eos qui tantũ corpus occidunt. ℂ Tam ſpũaliter q̃ corporaliter. vnde, Ecce q̃ bonũ & q̃ iucundũ ha. fra. in vnũ. ℂ Btũs qui intelligit ſuper egenũ & pauperem. Vere pauper eſt qui filiorum more timet. vnde: Beatus vir qui timet dñm.

tribu noſtra timentes deum, ut epulentur nobiſcũ. Cumq̃ abiiſſet: reuerſus nuntiauit ei unum ex filiis Iſraël iugulatũ iacere in platea. Statimq̃ exiliens de accu-

a ℂ Cibum animæ cibo corporis pręferens.

bitu ſuo, relinquẽs prandium ſuum ieiunus peruenit ad corpꝰ. Tollẽsq̃ illud portauit ad domũ ſuam occultè, ut dum ſol occubuiſſet, cautè ſepeliret eum. Cumq̃ occultaſſet corpus, manducauit panem

a ℂ Proximi. ℂ Fuerunt mi. la. m. p. die ac. n. b ℂ Tyranni. ℂ Reddens que ſunt dei deo, & quę ſunt Cæſaris Cæſari.

cum luctu & tremore, memorans illum ſermõem, quem dixit dñs per Amos prophetam: † Dies feſti ueſtri conuertentur in lamentationem & luctum. Cùm uerò

a ℂ Quia mortuis occumbit ſol iuſtitiæ. b ℂ Sepultum mole peccati oſtendit.

ſol occubuiſſet, abiit & ſepeliuit eum. Ar-

a ℂ Carne amici nominis: non hominis inimici animæ. Nulla enim peſtis efficacior ad nocendum q̃ familiaris inimicus.

guebant autem eum omnes proximi ſui, dicẽtes: Iam huius rei cauſa interfici iuſſus es, & uix effugiſti mortis imperiũ, & iterum ſepelis mortuos? Sed Tobias plus ti-

a ℂ Qui poteſt corpus & animam perde. in ge. b ℂ Qui corpus tantum. c ℂ Feſtinanter occulte.

mens deum q̃ regem, rapiebat corpora

a ℂ Vt nec ab humanitatis officio ceſſaret, nec regem indiſcrete offenderet.

occiſorum, & occultabat in domo ſua, & mediis noctibus ſepeliebat ea. Contigit autem ut quadam die fatigatus à ſepultura ueniens in domum ſuam iactaſſet ſe iuxta parietẽ & obdormuiſſet, & ex nido hirundinum dormienti illi calida ſtercora inciderent ſuper oculos eius, fieretq̃ cæcus. Hanc autem tentationẽ ideo permiſit dñs euenire illi, ut poſteris daretur exẽplum patientiæ eius, ſicut & ſancti Iob. Nam cùm ab infantia ſua ſemper deũ timuerit, & mandata eius cuſtodierit, non

a ℂ Sicut de Iob dicitur: In omnibus his nõ peccauit Iob labiis ſuis.

eſt contriſtatus† cõtra deum, q̃ plaga cæ-

a ℂ Cum tentaretur.

citatis† euenerit ei, ſed immobilis in dei ti-

a ℂ Filiali. vnde: Timete do. o. ſ. e. b ℂ Iob: Sit nomen domini bene. ſicut d. p. i. f. eſt. c ℂ Tota vita iuſtorum dies eſt. vnde, in diebus Eliæ. Mortuus eſt Iob plenus dierum.

more permãſit, agens gratias deo de omnibus diebus uitę ſuę. Nam ſicut beato Iob

a ℂ Baldath, Sophar, & Eliphaz. b ℂ Carne.

inſultabant reges, ita iſti parentes & cognati eius irridebant uitam eius, dicentes:

a ℂ Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto. pa. opprobria.

a ℂ Nuſq̃. b ℂ Remuneratio vel vtilitas ſpei. c ℂ Quaſi mercenarius. Mali enim aut vt ſerui deo timore ſeruiunt, aut vbi mercenarij mercedem quęrunt, ideo beatitudinem quę eſt ipſe deus nunq̃ recipiet.

Vbi eſt ſpes tua pro qua eleemoſynas faciebas & ſepulturas? Tobias uerò increpabat eos, dicẽs: Nolite ita loqui: † Quoniã

a ℂ Sancti eſſet debemus ſimiles patribus. b ℂ Futuram inquirimus. pro illa fideles ſumus.

filij ſanctorum ſumus: & uitam illam ex-

a ℂ Non hanc. ℂ Per gratiã: gratia autem dei vita æterna. b ℂ Perſeuerantibus, non incipientibus. Vltima ſemper eſt expectanda dies hominis. vnde: Qui perſeuerauerit vſq̃ in finẽ, hic ſaluus erit.

pectamus quã deus daturus eſt eis, qui fidẽ

in principio ſuæ ꝓphetię. Tobias verò captiuatus fuit ſexto anno Ezechię vt dictũ eſt. c. pcedenti, qui fuit quartꝰ rex ab Ozia rege, & ſic Tobias prophetiã Amos ſcire potuit & rememorari. C k ℂ Arguebant. Hîc conſequenter ponitur amicorũ Tobiæ increpatio iniuſta, cũ dicitur: Arguebãt autem eum omnes proximi &c. & dr̃ oẽs, quia proximi eius tã cognatione q̃ vicinitate eũ arguebãt. l ℂ Et vix effu. mor. imperium. i. mortẽ ſuper te imperatam, vt dictũ eſt ſuprà. m ℂ Sed Tobias plus ti. deum. qui corpus & animam poteſt mittere in gehennam. n ℂ Quam regem. qui ſuper corpus tantũ habet poteſtatem. o ℂ Rapiebat cor. oc. exercens pietatis opera. p ℂ Contigit au. Hîc ponit̃ cauſa increpatiõis ſecunda. & ſecundò increpatio ipſa ibi: Nã ſicut beato Iob. Circa primũ ſciẽdũ q̃ cauſa huius increpationis fuit cęcitas ſuperueniens Tobiæ, quã eius cognati attribuebant eius demeritis falſò. ſic ergo dicitur: Contigit autem. & patet litera vſq̃ ibi: q ℂ Fieretq̃ cæcus. Hoc non videtur fuiſſe ex naturali ſtercoris virtute, maximè cũ nõ ceciderit ſuper eius oculos apertos, ſed clauſos, ſed ex ordinatione dei qui actor eſt mali pœnę, vt ſic Tobias poſteris eſſet exemplar patientię. ideo ſubditur: r ℂ Hanc autem tentationẽ &c. quę fuit ad Tobiæ pbationem. nõ ſubditur poſtea: D s ℂ Non eſt contri. cõ. de. & patet litera. t ℂ Nam ſicut bea. Iob &c. Hîc conſequenter deſcribitur increpatio iniuſta cũ dicitur: Nam ſicut bea. Iob inſul. re. i. eius amici, qui erant potẽtes: propter qd̕ hîc reges dicuntur, & fortè reges fuerunt ad literam. Nam antiquitus in qualibet ciuitate erat vnus rex, vt patet Ioſue. xij. v ℂ Ita iſti pa. & co. eius irri. vi. eius &c. per qd̕ innuitur, q̃ irridebant eum quaſi ſingulis diebus. x ℂ Dicẽtes, vbi eſt ſpes tua &c. Ex quo videtur, q̃ iſti remunerationẽ boni & mali credebant eſſe tm̃ in vita pręſenti, ſicut & amici Iob, vt ibidem fuit diffuſè declaratum. Et q̃a hoc eſt erroneum, ideo Tobias icrepabat eos, dicens: y ℂ Nolite ita loqui. &c. In verbis em̃ erroneis nulli debet deferri. z ℂ Quoniam filij ſanctorum ſumus &c. id eſt Abraham, Iſaac & Iacob, qui per fidem expectabant in futuro æternam remunerationem. ſecundũ qd̕ declarat Apoſtolus Hebræo. xj. diffuſè. ideo ſubditur: a ℂ Et vitã il. expecta. &c. ſcilicet per fidem ſicut & patres noſtri.

Anna verò

Moraliter

prelatus fideles cõuocare. & ſi audiat aliquem iugulatũ morte culpę, feſtinat ipſum per veram pœnitẽtiam ſepelire. p ℂ Contigit autem &c. Per hirundinem, quæ eſt auis hincinde volatilis, ſignificantur fortunę bona, quæ reputanda ſunt vt ſtercora. & hæc excęcant oculos etiam ſapientum. ſicut dicitur Deute. xvj. d. Munera excęcant oculos ſapientum, & mutant vba iuſtorũ. Patiẽtia vò Tobiæ in plaga cæcitatis & ſuæ deriſionis etiam ab amicis, exemplum eſt patientię cunctis fidelibus in ad

†17. 8. a.

bias cęcus, & ꝟbũ dei ꝑdicãs reprobos &
E electos ſignificat, ſicut Iacob cum angelo lu
Gene. 32. f. ctans factus eſt claudus & bñdictus. In clau
dicatione ſuę gẽtis infidelitatẽ, in bñdictiõe
ſignificans fidẽ. Tobias ꝟò vir ſanctus rur
ſus & increpatus à charitate non ceſſat. vñ:
2 Co. 13. b. Charitas patiens eſt, benigna eſt &c.

GLO. ORDI.

Tunc To. Cap.
Sequitur: a ℭ Vel parentũ.
Exod. 20. a. Reddet deus pctã patrũ vſq; in
tertiam & quartã gñationem,
his qui ſe oderunt, & ſimiles malis patribus
ſunt. b ℭ Vt Sara. Be. Turbam nationũ
ſignat cuius doctores cuncti vitam tm̃ huiꝰ
ſeculi, qđ ſeptẽ diebus euoluiť, nouerant,
ęterna neſciebant. Iõ à diabolo rapti quaſi
idololatriæ mancipati, donec venit Chriſtꝰ
verus ſpõſus, q eã ſibi in fide deſpõſauit, ho
ſte ſupato: ſicut Sathã alligato diabolo pſen
te & cooperante angelo in quo ſaluatoris
diuinitas ſicut in Tobia ſignať humanitas.
†perierunt Nec mirandũ, ꝙ duas pſonas angeli. ſ. & ho
minis, vnam Chriſti figurare pſonam dici
mus, qa in expoſitionibus patrũ legimꝰ vnã
eius eſſe perſonã in Iſaac & ariete figuratã q
in hũanitate occiditur vt ouis, in diuinitate
permanet impaſsibilis cũ patre, ſicut Iſaac
cum Abraham domum reuertitur incolu-
mis. Si enim aries Chriſti humanitatẽ, hõ
ſignat diuinitatẽ; cur non aptius homo hu-
manitatem

Nicol. de Lyra.

a ℭ Anna vero. Hîc cõſequẽter icre
†vera patur Tobias à propria vxore ſua. qđ tan
tò grauius ẽ, ꝙtò vxor ẽ viro magis cõiũcta
& etiã ſubiecta. & primò circa hoc poniť in
crepatiõis occaſio, cũ diciť: An. ve. &c. ex
tra domũ ſuã. nã ꝓpter cęcitatẽ viri eius &
eleemoſynas ꝑcedẽtes nõ habebat facultatẽ
vnde poſſet habere materiã ad hoc opus ex
exercendũ in propria domo. Cætera patẽt
F vſq; ibi: b ℭ Videte ne for. &c. Vide-
tur ꝙ malè fecerit hoc quærendo: quia cùm
Anna diu fuerat, & eius fidelitatem multipli
citer probauerat: propter quod nõ debuit
habere ſuſpicionem de ipſa, nec per conſe-
quens dicere talia verba. Ad hoc dicendum
eſt, ꝙ bene locutus eſt. quia pauper erat, vt
dictũ eſt. propter quod cibaria delicata nõ
conſueuerat habere in domo ſua, manebat
etiã inter fideles pronos ad furta: propter q̃
rationabiliter timuit, ne fur aliquis vendidiſ
ſet vxori pro pretio minori, & illa ducta
paupertate & indiſcretione muliebri, non in
quiſiuiſſet diligentia ſufficienti vnde vendi-
tor habuiſſet. iõ dixit vxori, vt diligentius in
quireret. & hoc ſonant eius verba cũ dicit:
Videte ne for. fur. id eſt diligentius in-
quirite. Vxor autem eius ſic accepit, acſi du
bitaret de ſua fidelitate, ideo ſequitur incre-
patio viri iniuſta, cũ dicitur: c ℭ Ad hęc
vxor eius irata. irrationabiliter, vt patet
per dicta. d ℭ Reſpondit &c. iniurioſè.
e ℭ Manifeſte facta eſt va. ſpes tua.
vitæ futurę. quia non ſolùm perdidiſti lu-
men corporis, ſed etiam mentis & conſcien
tiæ bonæ. f ℭ Et eleemoſynę tuę appa.
ſ. fictæ & vanę tanq; ex hypocriſi factæ. Et
quia pluribus modis alijs eum moleſtabat.
ideo ſubditur: Atq; his & alijs huius
verbis exprobrabat ei.
Moraliter. delibus in aduerſis. a ℭ Anna vero v-
xor. Secũdũ Aug. ſuper Geñ. rõ vir & ſen
ſualitas fœmina vocať: quæ circa victum &
ſenſibilia verſať, ſicut Anna circa opꝰ textri-
nũ ad habẽdũ victum. Sed quia ſenſualitas
frequenter

ſuam nunq; mutãt ab eo. Anna a
uerò uxor eius ibat ad textrinum

a ¶ Labores manuum tuarum quia manducabis &c. Et: Qui non laborat, non manducet.

opus quotidie, & de labore manu
um ſuarũ uictũ, quem conſequi
poterat, deferebat. Vnde factum
eſt, ut hędum caprarum accipiẽs
detuliſſet domi. Cuius cùm uo-
cem balantis uir eius audiſſet, di-

a ¶ Vir vxorem corrigit, ratio ſenſualitatem.

xit: Videte ne fortè furtiuus ſit. b
Reddite eum dñis ſuis: quia non
licet nobis aut edere ex furto ali-
quid, aut cõtingere. Ad hęc uxor c
eius irata reſpondit: Manifeſtè fa d e

a ¶ Ratio futura quęrit & inuiſibilia, Bua noſtra econtra. b Fructus eleemoſynarum.

ctã eſt uana ſpes tua, & eleemo- f

a ¶ Periiſſe paruerunt.

ſynę tuę modò † apparuerũt. Atq;
his & aliis huiuſcemodi uerbis ex
probrabat ei. Cap. III.

Tunc Tobias in g

a ¶ Iuſtus in principio eſt accu. ſui. Qui celat, vulnera nutrit. nos quoq; in omnibus quę patimur, deum iuſtũ & miſericordem eſſe ſentiamus. vnde: Miſericordia & iudicium cã. t. d.

gemuit & cœpit h
orare cum lachry i
mis dicẽs: Iuſtus es dñe, & omnia k l
iudicia tua † iuſta ſunt, & omnes m n
uię tuę miſericordia, & ueritas, &
iudiciũ. Et nunc domine memor

a ¶ Quia ſumo. ¶ In futuro.

eſto mei, & ne uindictam ſumâs

a ¶ Q. Parce mihi: ego non parco. b ¶ Quia ego reminiſcor.

de peccatis meis, neq; reminiſcã-
a rís delicta mea uel parẽtum meo-

a ¶ Sicut debuimus.

rum. Quoniã non obedimus prę o

a ¶ Ideo a te iuſto iudice.

ceptis tuis: ideo traditi ſumus in p q

a ¶ Hoſtium prædam. b ¶ Exilium.

direptionem, & captiuitatem, & r

a ¶ Corporis vel animæ.

mortem, & in fabulam, & in † im- s t v

a ¶ Gentibus.

properium omnibus nationibus,

a ¶ Tu, non illi. b ¶ Peccatores.

in quibus diſperſiſti nos. Et nunc x

a ¶ Super nos

domine magna iudicia tua, quia y
nõ egimus ſecundũ pręcepta tua,

a ¶ De virtute in virtutem. n ¶ Et ſi coram hoibus.

& nõ ambulauimꝰ ſynceriter cõ- z
ram te. Et nunc domine ſecũdum a

a ℭ Quę exuperat omnem ſenſum. ¶ Quę in omnibus iuſta. b ¶ Non meam. ¶ Q. non mea voluntas, ſed tua ſit. c ¶ Vrgentibus Ægyptiis filiis Iſrael clamant ad dominum.

uoluntatem tuam fac mecum, &

a ¶ Angelis. b ¶ In ſinu, in quiete animę Abrahę cuius ipſe pater ſicut & fidei.

pręcipe in pace recipi ſpm̃ meũ.

a ¶ Cupio diſſolui & eſſe tecum, ne malitia malorum mutet cor meum.

Expedit enim mihi magis mori b

a ¶ Qua Tobias orauit & illa orauit.

q; uiuere. Eadem itaq; die conti- c
b git, ut Sara filia Raguelis in Ra- d

frequẽter deficit niſi corrigať rõne, iõ ratio G
debet inquirere, ne fortè circa ſenſualitatis
opꝰ aliqđ incõueniẽs cõtingat: ſicut Tobias
ab Anna inquiſiuit, ſed ſicut illa durè porta
uit, ſic ſenſualitas frequenter rebellat rõni. &
ſicut Tobias ad orõnẽ recurrit, ſic ratio ad
optima deꝑcatur. Cap. III.

NICO. DE LY.

Tunc To. Poſtq; deſcriptũ eſt
circa Tobiã patiẽtię exercitium,
hîc cõſequẽter deſcribiť eiꝰ re- Diuiſio
mediũ. ſ. in incurſu ad deũ ꝑ orõ
nẽ deuotã. iõ dr̃: Tũc To. nõ ex ĩpatientia,
ſed vxoris malitia quã horrebat vt ꝓpriã, cũ
vir & vxor ſint q̃ſi vna pſõa. h ℭ Et cœ. or.
feruẽter & deuotè. iõ ſubdiť: i ℭ Cũ lach.
ſ. mẽtis & corpis. & in oratiõe ſua, vt ſit ma
gis exaudibilis, priò diuinã iuſtitiã confiteť,
di. k ℭ Iuſt. es d. nam regula eſt veritatis.
l ℭ Et oĩa. pœnas inferendo. m ℭ Iuſta.
als vera ſunt. porpter pcti demerita. n ℭ Et
oẽs. v. t. in oĩbus opibus tuis relucet miſeri
cordia & iuſtitia. nam omne bonum â deo
collatũ ꝓcedit ex diuina bõitate & liberali
tate, q̃ eſt principiũ & fons miſericordie, &
ſic apparet ibi miſericordia, ſimiliter iuſtitia:
qa facit oĩa ſcđm ordinẽ decẽtiſsimũ. Malũ
aũt pœnale cuius deꝰ eſt autor, inferť cõiter
ꝓ demerito: & ſic relucet ibi iuſtitia. Et quia
ſemp punit citra cõdignũ: ideo relucet ibi
miſericordia. Et qm̃ orõ hũiliantis ſe nubes
penetrat, Eccleſia. xxxv. c. iõ cõſequẽter cõfi-
tetur propria & parentũ ſuorũ pctã di. Ne
q; remini. & cõſequẽter ea magis explicat,
di. o ℭ Qm̃ nõ o. ꝑ. t. ea tranſgrediendo.
p ℭ Iõ tra. ſu. iuſtè. q ℭ In direptio.
ꝙtũ ad corpora ꝓpria. r ℭ Et capti. ꝙ
tũ ad bona tẽporalia. s ℭ Et mor. qa multi
de filijs Iſrael iugulabanť: vt dictum eſt. ſ.
t ℭ Et in fa. quia Gẽtiles inter quos erãt ca
ptiui, frequẽter inter ſe cõfabulabanť de filio
rũ Iſrael miſeria & captiuitate. v ℭ Et in
im. quia multa cõuitia eis inferebanť. conſe
quenter repetit huius cauſam, attribuendo
deo iuſtitiã, dicẽs: x ℭ Et. n. m. i. quia nullꝰ
poteſt ea arguere. y ℭ Quia nõ egi. Licet H
aũt ipſe innocẽs eſſet, tñ connumerat ſe pec
catoribꝰ, eò ꝙ erat de eorũ populo & natio
ne. z ℭ Et non a. ſin. q. d. & ſi in aliqbꝰ im
pleuimus mandata tua ꝙtũ ad ſubſtãtiã o- †oppro-brium
peris, nõ tñ recta intẽtione. a ℭ Et nunc.
Licet enim vellet citò mori, ne experiretur
amplius cognatorũ ſuorũ & vxoris ſuę ma-
litiã, & populi Iſrael afflictionẽ: tamẽ ſapien
ter & diſcretè pręponit in omnibus diuinã
voluntatẽ. b ℭ Expedit. Hoc em̃ nõ dicit
tędio acedię ſed tędio infirmitatis hũanę.
qđ ſi eſt pctm̃, non eſt niſi veniale. & hoc
bene contingit in viris perfectis. Prou. xxiiij.
b. Septies in die cadit iuſtus, & reſurget.
c ℭ Eadem ita. di. Hęc eſt pars incidẽta
lis, in qua primò poniť incidẽtis narratio.
ſecũdò narrationis ratio, ibi: In illo tempo
re. Prima in duas. nã incidens fuit exercitiũ
patientiæ Saræ filiæ Raguelis, cuius primò Diuiſio
ponitur iniuſtum improperium. ſecundò
ſanctum refugium, ibi: Ad hanc vocem.
Circa primũ dicitur. Eadem. itaq;. ſ. oratio
nis Tobiæ. d ℭ Vt Sara, q erat de Iudæ-
is capti
Mora. g ℭ Tũc To. Seqť: d ℭ Eadem
ita. ꝑ Sarã q̃iterꝑtať pricipiſſa, ſignificať aĩa,
& ꝑ eiꝰ ancillã caro, q̃ debet aĩę ſubijci: ſed in
multis caro ſpũi dñať: & ſic Sara ab ancilla
turpiť icrepať. vñ dicit Ber. O hõ cur aĩam
tuã villipẽdis, & carnẽ tuã ei ꝑponis, domi-
nã ancillari, & ancillã dñari magna abuſio
eſt. Et ſicut ꝓ remedio q̃rendo Sara aſcen-
dit ſup

manitatem angelus deitatē: ℭIn ſuperiori enim mētis nrę debem⁹
A orare. vñ Chriſt⁹ in mōte. Daniel in cœnaculo orat, & Eliſeus habet
Matt.14.c. cœnaculū, & Chriſt⁹ in cœnaculo paſcha celebrat. a ℭCum com.
Danie.6.c. Nomē plenitudinis in bono ſolet
4.Reg.4.f. accipi. vñ: Vbi venit plenitudo
Mar.14.b. tpis, miſit de⁹ filium ſuū &c. Et im
Gal.4.a. pleti ſunt dies purgationis Marię.
Lucę.2.c. Et de Moyſe ad finē vſq; cōpleuit.
Miſſus eſt

ges ciuitate Medorū, & ipſa audiret imprope- a
rium ab una ex ancillis patris ſui, quoniā tradi- b
a ℭDeſertor. proprium nomen dęmonis.
ta fuerat ſeptē uiris, & dęmoniū nomine Aſmō- c
dęus occiderat eos mox ut ingreſsi fuiſſent ad
eam. Ergo cùm pro culpa ſua increparet puel-
lam, reſpondit ei, dicens: Amplius ex te non ui- d
deamus filium aut filiā ſuper terrā, interfectrix
uirorum tuorū. Nuncquid & occidere me uis, e
ſicut etiam occidiſti ſeptē uiros? Ad hanc uocē f
a ℭMentis. b ℭIn proſperitate enim & aduerſitate ad ſanctam trinitatem preces debemus dirigere.
perrexit in ſuperius cubiculū domus ſuę tribus g
a ℭSola oratione pingueſcit, quam macies corporis paſcit.
diebus, & tribus noctibus non mādu cauit neq; h
a ℭOratio deum lenit: lachryma cogit, hæc vngit; illa pungit.
bibit: ſed in oratione perſiſtens cum lachrymis
a ℭInfidelitatis.
deprecabatur deū, ut ab iſto improperio libe-
a ℭEx aduentu filij. Lumine ſanctę trinitatis implemur vt orationē cōpleamus.
raret eam. Factum eſt autē die tertia cùm com- i
pleret orationē, benedicēs dñm, dixit: Bñdictū k
a ℭNon recens. b ℭQuos debemus imitari, quorum iuuamur meritis.
eſt nomē tuum deus patrū noſtrorum, qui cùm l
a ℭSimile. Cum iratus fueris miſericordiæ recordaberis.
iratus fueris miſericordiam facies, & in tempo- m n
a ℭNon dimittit deus peccata niſi in tribulatione & cordis contritione. vnde: Cor contritum & humiliatum deus non deſpici. b ℭNon alijs. c ℭCorde, ore, & opere.
re tribulationis peccata dimittis his qui inuo-
a ℭNon aliud a te. b ℭMentis quę tibi ſoli placet. c ℭQuia inueni cor meum, vt orarem te.
cant tē. Ad te domine faciem meam conuerto, o
a ℭNon ad idola, non ad mea merita. b ℭInteriores, de quibus dicitur: Leua oculos tuos & vide. & alibi: Oculi tui columbarum.
ad tē oculos meos dirigo. Peto domie, ut de uin- p q
culo improperij huius abſoluas me, aut certè r s
a ℭQuia.
deſuper terrā eripias me. Tū ſcis domine, quia t
a ℭNolui cognoſcere thorum in delicto.
nunq; concupiui uirū, & mundā ſeruaui animā v
a ℭCarnis.
meam ab omni concupiſcentia. Nunq; cum lu- x
a ℭQuia riſus dolori miſcebitur. b ℭMentis.
dētibus miſcui me, neq; cum his qui in leuitate y
a ℭDe vitio in vitium. b ℭNon conſenſi. c ℭVt tibi fructum faciam.
ambulant participem me prębui. Virum autē z
a ℭTimens maledictionem ſterilitatis. b ℭCarnis.
cum timore tuo, non cum libidinē mea conſen- a b
a ℭNihil temere diffiniamus, quę nobis dubia ſunt, deo diffinienda reſeruemus. c
ſi ſuſcipere. Et aut ego indignā fui illis, aut illi d e
forſitan mihi non digni fuerunt, quia forſitan f
a ℭQuod verum eſt. b ℭIntactam. c ℭQ. neſcio quod horum ſit, tu noſti.
uiro alij conſeruaſti me. Non eſt enim in homi- g
a ℭVnde: Quis conſiliarius eius fuit.
nis poteſtate conſilium tuum. Hoc autem pro h
certo habet omnis qui colit te, quod uita eius ſi i k
a ℭPerſtiterit. b ℭQui legitime certauerit, coronabitur. Et: Qui perſeuerauerit ſal.e.
in probatione fuerit coronabitur: ſi autē in tri- l m
a ℭA te, ne deficiat.
bulatione fuerit, liberabitur: & ſi in † corruptio-
a ℭMiſericorditer enim corripis: qui flagellas omnem filium quem recipis.
ne fuerit ad miſericordiam tuam uenire licebit. n
a ℭQuem creaſti, perdere non vis. b ℭTribulationibus c ℭQuod a nobis.
Nōn enim delectaris in perditionibus noſtris, o p
a ℭCorporis vel animi vel vtriuſq;. vnde: Poſt tenebras ſpero lucem.
quia poſt tempeſtatē tranquillū facis, & poſt q r
a ℭBeati qui lugent quoniam ipſi conſola.
lachrymationē & fletum, gaudiū & exultationē s
a ℭCui omnia debemus.
infundis. Sit nomen tuum deus Iſraël benedi- t
a ℭSine fine. b ℭImpletę.
ctū in ſecula. In illo tēpore exaudite ſunt preces v x

Nicolaus de Lyra.

is captiuatis, in alia tñ ciuitate q̃ Tobias. a ℭEt ipſa a. qđ improperiū tātò erat grauius q̃tò fiebat à pſona ſubiecta & vili. b ℭQuoniam tra. fu ſe. vi. in cōiugium. c ℭEt dæ. &c. oc. e. Tum quia erant infideles & idololatræ, vt dicunt aliqui. vel ſi erāt de filijs Iſrael, non tamen de cognatione Sarę, & ad eā accedebāt moti ſola voluptatis libidine, vt habetur infrà. vj. capit. propter qđ non decebat eos puellam tātę ſanctitatis polluere, & quia reſeruabať virgo filio Tobię. d ℭAmplius &c. non. vi. fi. duo turpia ſibi falſò improperabat. ſ. opprobrium ſterilitatis, quod tunc erat valde magnum, & occiſionē ſuorum maritorum: & tertiò occiſionis ſuæ deſiderium. ideo ſubditur: e ℭNunquid & oc. q. d. patet quod ſic. f ℭAd hanc vocem. Hîc conſequenter ponitur deuotæ Saræ remedium, ſcilicet per orationis ſtudium. cùm dicitur: Ad hanc vo. abſq; dura reſponſione. g ℭPerrexit in ſupe. cu. quod erat orationi con-
B gruum ratione ſolitudinis, & eleuationis. h ℭEt tribus &c. non manducauit. nihil omnino ſumendo vt dicunt aliqui. quia feruor orationis & eius prolixitas inducunt obliuionem potus, & cibi. ideo ſubditur: Sed in oratione perſiſtens. Aliter etiam exponitur, quia modicum interrupit orationem, & in illa interruptione modicam ſumpſit refectionem. & ſic dicitur hîc non comediſſe, & in oratione perſtetiſſe, quia quod modicum eſt, quaſi nihil reputatur, vt dicitur. ij. Phyſicorum. Vnde, & de homine modicum comedente dicitur, quòd nihil comedit vulgari ſermone. i ℭFactum eſt &c. dum compleret oratio. melior eſt enim finis orationis, quàm principium. Eccleſia. vij. b. propter quod aſſurrexit eius animus ad laudandum deum, di. k ℭBenedictum eſt nomen tu. qui es verus deus, non ſic autem dij Gentilium. l ℭQui cum ira. puniendò. m ℭMiſericordiam fa. conſolando. n ℭEt in tempore tri. quia pœnę ſunt quædam peccatorum medicinæ. o ℭAd te domine &c. co. Id eſt ſimul verto. per quod innuitur, quòd intelligitur hæc conuerſio de duplici facie. ſ. mentis & corporis. Iudæi enim in captiuitatem ducti orabant verſa facie coris verſus Ieruſalem. vbi ſpecialiter habitabat deus: quia adhuc ſta- C
bat templum vbi colebatur, vt dictum eſt. ſ. j. capi. Dani. etiam. vj. c. diciť q̃ in cœnaculo domus ſuę orabat apertis feneſtris contra Ieruſalem. p ℭAd te oc. mētis & corporis. q ℭDirigo. cū obtinendi fiducia. r ℭPeto d. nam erat valde graue. s ℭAut cer. hoc dupliciter exponiť: Vno modo, qa loquiť ex infirmitate humana, ſicut dictū eſt de Tobia. Alio mō, qa ſic loquiť, timēs ne ſi iſta ſibi frequēter irrogarenť, p impatiētiā frangeretur, & melius eſſet ſibi morte pręoccupari q̃ ab innocētia mutari. ſicut Sapiē. iiij. diciť. b. Iuſtus ſi morte pręoccupatus fuerit, in refrigerio erit. raptus eſt enī ne malitia mutaret animum eius. t ℭTu ſcis do. &c. vi. inordinatè. v ℭEt mundam ſeruaui animam meam ab. hoc non dicit iactanter. ſed magis gratanter ſciēs hoc ſe habuiſſe ex diuino munere, & ſic iuſti leguntť bōa ſua corā deo humiliter recoluiſſe, ſicut dixit Ezechias. iiij. Re. xx. a. Dñe memento quō ambulauerim in veritate corā te &c. x ℭNun. cum. diſſolutè & inhoneſtè. y ℭMiſ. me. me ingerendo. z ℭVirum au. cum ti. i. amore, plis ad cultū tuū educādæ. a ℭNō cum li. i. libidine mota. b ℭConſen. parētib⁹ meis hoc volētib⁹. c ℭSuſcipe. in cōiugiū. d ℭEt aut ego in. pro peccatis occultis meis. e ℭAut illi forſitan mihi non digni fuerant. hoc dicit qa de indignitate aliorū nolebat temere iudicare. f ℭQuia for. vi. alio con. me. in mea virginitate. g ℭNon eſt e. in. h. p. c. t. q. d. de cā huius rei cognita tibi ſoli nō poſſum⁹ certitudinalř aliqd ſcire. h ℭHoc au. pro. fidei certitudine. i ℭOm. q. c. t. purè & deuotè. k ℭQuod vi. in camino tribulatiōis, ſicut aurum in fornace vbi purgať, & meliorať. l ℭCorona. corona cęleſtis gľię. m ℭEt ſi in c. peccās ex ignorātia vel īfirmitate. n ℭAd mi. t. l. pctā enī hmōi magis ſunt remiſſibilia q̃ illa quæ procedūt ex certa malitia. o ℭNon enim de. ſed in emēdatiōib⁹ nřis per flagella. iō ſubditur p ℭQuia poſt. tribulationum. q ℭTran. fa. conferendo pacis donū. r ℭEt poſt. pręſentis miſerię. d ℭGau. & ez. p donū grę & glorię. t ℭSit no. t. d. i. b. i. in oībus & ab oībus benedicatur. v ℭIn ſe. i. vſq; in ęternū. nā ęternitas q̃ eſt tota ſimul, non poteſt à nobis comprehendi, niſi per comparationem ad tempus infinitum. x ℭIn illo tem. Hîc cōſequēter ponitur dictæ

Diuiſio D

† vetus exēplar legit correptiōe

*dit ſupius cubiculū ibi orās deuotè dñm, ſic aīa debet in deū p ſacrā meditationē & orōnē deuoti⁹ eleuari. x ℭIn il. Seqť: Miſ. eſt. Myſticè p Raphaelē intelligi pōt dñs nř Ieſus Chriſtus, q dř magni cōſilij angelus. Eſa. ix. b. ſecundum tranſlationem LXX, & venit in mundum ad curandum in vtroq; ſexu genus humanum.

Moraliter

Myſticè

a ℭMiſſus eſt ange.Raphael me-
E dicina dei .miſſus eſt dñs in mundũ q
Matth.9.b. de ſeipſo ait:Non eſt opus valentibus
medicus,ſed qui malè habet.q & po-
pulũ Iudaicum à tenebris perfidię,&
Gentilẽ liberaret,& ab idololatriæ ſer
Eſa.9.b. uitute,de quo: Vocabitur magni cõ-
ſilij angelus.

GLOS.ORDI.

Cap. IIII.

IGitur cum To.Sequit:
b ℭCorpus meum ſe.
Corpora ſepeliendo.q. ſa
croſanctum depoſitũ ter-
ræ commendamus,quę reddenda glo
rificanda in reſurrectione credimus.

Nicolaus de Lyra.

ponitur dictę narratiõis rõ.ſ.poſt
factum Tobię cuius oratio & Sarę ha
buerũt ſimilitudinem ex parte cauſæ,
& ex mõ deprecãdi,vt patet p p̃dicta.
fuerunt etiam eodem tpe coram deo
recitatę & ab eo exauditę.propter qđ
miſſus eſt idem nuntius.ſ.Raphael an
gelus ad exequendum circa eos effe-
ctum bonitatis diuinæ.& hoc eſt qđ
dicitur:In illo tpe exauditę ſunt preces
amborum &c.patet litera.

NICO.DE LY.

Cap. IIII.

†iuxta IGitur cum Tobias.De
ſcrip ta conuerſatione To
bię virtuoſa,hîc cõſeq̃nter
deſcribit ei⁹ cõſolatio gra
tioſa quam quidẽ fecit deus per ange
lum filij ſui ductorem in terrã Medo
rũ,q reuertẽs attulit diuitias ad releuã
dum parentum ſuorũ & paupertatẽ,
F & medicinam ad curandum patris ſui
†Pro.3.b. cęcitatẽ.Sic ergo pceditur,qa primò
ponitur filij miſſio . ſecundò eiuſdem
†Luc.14.c. reuerſio.x.ca.prima in duas,quia pri-
mò Tobias mittit filiũ ſuum.ſecundò
filius exequit patris imperium,capi.v.
prima adhuc in duas:qa primò pater
filium inſtruit.ſecundò legationem ei
iniungit,ibi:Indico etiã tibi.Circa filij
inſtructionem primò excitat eius attẽ
tionem,di. b ℭAudi fili mi ver.
non tm̃ aurib⁹ corporis,ſed etiam mẽ
†impertire tis,ideo ſequitur: c ℭEt ea in cor.
ſcilicet ædificij ſpiritualis,vt ex eo con
ſurgat multiplicatio bonę operatiõis.
Conſequenter ſubdit illã inſtructionẽ:
†boni qa pater nõ ſolũ debet filio nutrimen
†Depœ.di. tum,ſed etiã documentũ:& primò in
5.c.miror. ſtruit filium de reuerentia parentum,
vt ex ſenſibilibus & magis notis pro-
cedat ad intelligibilia ,& minus nota,
di.d ℭCum acce.deus ani.mortẽ
enim ſuam putabat propinquã,vt dí
ctum eſt.e ℭCorpus meum ſe.ſe
cundũ em̃ fidẽ noſtrã corpora fideliũ
†qui faciũt reſurgent ad vitam immortalem; pro
pter qđ ſancti patres de ſepulturis ha
buerunt rõnabiliter curam bonam .
f ℭEt hono.ha.ma.non ſolũ eã re-
uerẽdo,ſed etiam neceſſaria miniſtran
do in vita,& in morte in qua indiget
ſepultura.ideo ſubditur;Cum autẽ
ipſa compleuerit &c. ſubditur;
g ℭOmnibus.Hîc conſequenter
inſtruit eum de obedientia ad deum,
dicens; Omnibus autem die.vi.
per veram finem, & dilectionem .
Et caue

a ❡Tobiæ & Saræ. ❡In beneplacito.
ambõrum in cõſpectũ glorię ſummi dei,
a ℭChriſtus. b ❡Medicina dei.
a & miſſus eſt angẽlus domini ſanctus Rã-
phael, ut curaret eos ambos, quorũ uno
a ❡Ab angelis.
tempore rẽcitatę ſunt orationes in cõſpe-
ctu domini. Cap. IIII.

IGitur cùm Tobias puta- a
ret orationem ſuam ex-
audiri, ut mori potuiſſet:
uocauit ad ſe Tobiam fi-
a ❡Qui me debes imitari.
lium ſuũ, dixitq́ ei : Aũdi b
a ❡Intelligentia.
fili mi uerba oris mei, & ea in cordẽ tuo c
a ❡Religionis.
quaſi fundãmentũ cõſtrue. † Cùm acce- d
a ❡Nemo vnq̃ carnem ſuam odio habuit.
b perit deus animam meam, cõrpus meum e
a ❡Honora pa.t.& ma.&c. & qui male.pa.vel ma.m.mo.
ſepeli,& honõrẽ habebis matri tuę omĩ- f
a ❡Q.ne ſis ingratus maternis laboribus,ei redde te, qui
cum dolore dedit te.
bus diebus uitæ eius . Mẽmor enim eſſe
debes,quę & quãta pericula paſſa ſit pro-
pter te in utero ſuo. Cùm autem & ipſa
a ❡In bono. b ❡Simul viuunt,ſancti ſimul ſepeliuntur quo
rum eadem in vita fides & eadem in morte requies .
complẽuerit tẽpus uitæ ſuę, ſepẽlies eam
a ❡Non dicit noctibus,quia tota vita iuſtorum dies eſt.
circa me. Omnibus autem dĩebus uitę tuę g
a ❡Vel dominum charitatem dei, ſpem,fidem.
in mente habeto dẽum, & caue ne aliquã- h
a ❡Non dicam,facias. b ❡Quod eſt fouere vel tacere
cum poſsis arguere.
do peccato cõnſentias , & prætermittãs i
a ❡Non de rapina,
pręcepta dei noſtri.†Ex ſũbſtantia tua fac k
a ❡ Miſericordiam quæ prius eſt in mente q̃ in opere . vnde : Qui
miſeretur & commodat. b ❡Debes enim diligere proximũ tuum.
❡Omni petenti te tribue. ſecundum facultatem, non ex triſtitia
aut neceſsitate:Hilarem enim datorem diligit deus. c ❡Vnde:
Viſitans ſpeciem tuam non peccabis.
eleemõſynã, † & nõli auertere fãciem tuã l
a ❡Iudicium ſine miſericordia fiet ei qui non fecit miſeri-
cordam. b ❡Date & dabitur.vobis.
ab ullo paupere. Itã enim fiet, ut nẽc à te m
auertat facies dñi. Quõ potueris,ita eſto n
a ❡Beati enim miſericordes quoniam ipſi miſe.con.
miſericõrs. Si multũ tibi fuerit,abundan-
a ❡Voluntas a deo penſatur non dati quantitas.
ter tribue: ſi exigũum tibi fuerit, etiã exi- o
guum libenter † impertiri ſtude. Pręmiũ p
a ❡Vnde,Theſaurizate vobis the.in cœ. b ❡Iudicij,vbi nemo
ſufficiet ſi miſericordia deficiet.
enim † bõnũ tibi theſaurizas in diẽ neceſ- q
a ❡Vnde:Abſcondite eleemoſynam in ſinu pau.
ſitatis,† quoniã eleẽmoſyna ab omni pec- r
a ℭÆterna. b ❡Redẽptio animę viri proprię diuitię.& alibi:pec
cata tua eleemoſynis redime.item:Sicut aqua extinguit ig.i.e.p.
cato & à mõrte liberãt,& non patietur ani s
a ❡Inferni.
mam ire in tẽnebras. Fiducia magna erit
a ❡Et ſi non coram hominibus.
cõram ſummo deo eleemoſyna omnibus
❡Caue.
† facientibus eam. Attende tibi fili mi ab t
a ❡Mentis & corporis. b ❡Expoſitio.
omni fornicãtione, & pręter uxõrẽ tuam
a ❡Luxuriæ. b ❡Nedum facere. c ❡Non veniat mihi
pes ſu.Initium omnis peccati ſuperbia.
nunq̃ pãtiaris crimẽ ſcirẽ. Sũperbiã nunq̃ v
a ❡Mente. b ❡Nedum facto. c ℭEt ſi aliq̃n ſit non regnet.
in tuo ſenſũ aut in tuo uerbõ dñãri pmit- x y
a ❡Ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatẽ. b ❡Men
tis vel corporis hominis vel angelis. ❡Non veniat mihi
pes ſuperbiæ.
tas.In ipſã enim initiũ ſumpſit omĩs pẽr- z

h ℭEt caue ne aliquando pec. G
licet enim ſecundum Augu.non ſit in
poteſtate noſtra ,quib⁹ viſis tãgamur:
tamen eſt in poteſtate noſtra ea reſpue
re vel acceptare. i ℭEt prætermit.
præce.ea tranſgrediendo. k ℭEt
ſubſtantia.Hîc terti ò ipſum inſtruit
de miſericordia ad proximum,di. Ex
ſubſtantia tua fac.& non de aliena.
l ℭEt noli auer.fa.tuam ab vl-
lo pau.q.d.ſi non potes exhibere ma
num,exhibeas tamen animum & con
paſsionis ſignum.nam de huiuſmodi
impoſsibilitate nullus ſe poteſt excuſa
re.m ℭIta em̃ fiet,vt nec a te a.fa.
propter quod dicit ſaluator, Lu.vj.f.
Date,& dabitur vobis. & quoniam
eleemoſyna eſt diſcretè faciẽda,ſcilicet
ſecundum poſsibilitatem facientis .iõ
ſubditur: n ℭQuo.po.ita eſto. †13.q.2.c. Hebron
quia ſic non eſt eleemoſyna facienda,
vt recipientibus ſit remiſsio per abun
dantiam vel ſufficientiam: facientibus
autem tribulatio per indigentiam , vt
habetur.ij.Cor.viij.niſi quando pro-
pter Chriſtum vult eſſe pauper.vt cũ
quis religionẽ ingredit, vt ſic pauper
Chriſtum paupcrẽ perfectius ſequat.
o ℭEtiam exiguum li.nam in
hoc magis penſatur affectus,quàm cẽ
ſus.propter quod ſaluator plus repu-
tauit duo minuta â paupere vidua ob
lata,q̃ diuitum munera magna, Mar.
xij .& ſubditur rõ faciendi eleemoſynã
cùm dicitur: p ℭPræmium enim
bonum ti.tibi prouidẽdo. q ℭIn
die ne.i.mortis ;qa ſicur dicit Augu.
Sola miſericordia comes eſt defuncto
rũ,& in die iudicij generalis. quia tũc
& iudex dicet:Venite benedicti patris H
mei,percipite paratum vobis regnũ .
& ſubdit:Eſuriui enim,& dediſtis mi
hi manducare &c. Matth.xxv.c. ideò
ſubditur: r ℭQuoniam eleemo
ſyna ab omni peccato & a mor.ſ.
gehennæ. s ℭLiberat.eſt enim in-
ter alia miſericordiæ opera valde ſa-
tiſfactoria ,Dani.iiij.e.Peccata tua elee
mo.redime.Cætera patent. t ℭAt-
tende tibi.Hîc quartò inſtruit filiũ
de innocentia de ſeipſo dicens:Atten
de tibi fili mi ab omni forni.ſci-
licet corporali & ſpirituali.quę eſt ido
lolatria;& ſub fornicatione corporali
intelligit adulterium, & omne carnis
peccatum.ideo ſubditur: Et præter
vxorem tuam nunquam patia-
ris &c.Conſequenter inſtruit eum de
humilitate vera,dicens: v ℭSu
perbiam nunqnam in tuo ſen.i.
in tuo corde. x ℭAut in tuo. i.
in exteriori ſigno vel opere. y ℭDo
minari permittas.non dicitur eue-
nire:quia impoſsibile eſt quin inſur-
gant elationes aliquæ:ſed tunc domi-
nantur:quando quis impetum earum
ſequens ſecũdum eas operatur: quod
poteſt ab homine caueri. z ℭIn
ipſa enim initium ſumpſit. Nam
primum peccatũ

Moraliter. a ℭIgitur cum Moraliter
Tobias putaret orationem ſuã
exaudiri,vt mori potuiſſet, vo-
cauit ad ſe Tobiam filium ſu-
um &c.Senſus literæ ſequẽtis in qua
Tobias inſtruit filium ſuum eſt ſimpli
citer moralis ,ideo pertranſeo.

Cap. V.

A Tunc reſpondit. Sequit: a ℭ Ex filiis Iſ. erat enim ex numero angelorū, qui ſunt filij Iſrael, quia ſemꝑ vident deū facie ad faciē, & ſępe mittunt in cuſtodia filiorū Iſrael. i. videntium deū. vñ. Conſtitui terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael. Deute. 32. a.

Tunc ingreſſus

Nicolaus de Lyra.

primum peccatū angeli fuit ſuperbia, ex quo ſecutū eſt peccatū hois ꝑ tētationē dæmonis, Gene. iij. a ℭ Quicun. ti. ali. Hîc quintò inſtruit filiū de iuſtitia ad operarium dicēs: ℭ Qui. ti. ali o. ſ. qa tales vt cōiter ſunt paupe res, de labore ſuo quotidianū victū acquirentes: & iō lex quę ferenda eſt ſecūdū id quod accidit, vt in pluribus pręcepit, Leui. xix. ꝙ merces talium non retineatur vſque in mane diei ſequentis. b ℭ Quod ab alio odi. hoc enī eſt de iure naturali. c ℭ Panem tuum cum eſu. beneficia enim collata talibus, qui non poſſunt retribuere, ſunt apud deum meritoria. d ℭ Panem tuum. Hîc ſextò inſtruit filiū de pietate ad defunctos dicēs; Panem tuum, & vi. tu. ſu. ſe. ex hoc aliqui accipiētes occaſionem errandi ſolebāt ſuꝑ ſepulchra parentū defunctorū cibaria ponere, quaſi mortui cibis corꝑalibus indigerent, quod improbat Aug. in ſermone de cathedra ſancti Petri. Alij verò magna feſta in morte parentū faciebāt ad oſtentationē, & inde depauperabātur. hoc autē intelligit hîc Tobias, ſed B ꝙ in morte iuſtorū paſcēdi ſunt pauperes pro animabus eorum. Et ad excludendum infideles ſubdit: Et noli ex eo man. ſequitur: e ℭ Conſiliū. Hîc ſeptimo filium inſtruit de prudentia conſilium in dubijs requirendo, dicens: Conſi. ſe. a ſa. in illa re de qua cōſilium quęritur. f ℭ Perquire. Id eſt ꝑfectè require, & nō ſuperficialiter tm̄. nam cuilibet experto in ſua ſciētia credēdū eſt. & qa cōſiliū hoīs nō eſt omnino ſolidū, iō docet recurrere ad diuinū di. g ℭ Om. tem. ſ. proſperitatis & aduerſitatis. h ℭ Bene. deum. ipſum laudando. i ℭ Et pe. ab eo vt vi. in agendis. k ℭ Et om. con. tua in ip. per ma. qa non debet homo quærere conſiliū niſi de bonis agendis, & malis fugiendis, & omne tale cōſiliū eſt ſecūdum deum. l ℭ Indi. etiā ti. Poſtq̄ Tobias filiū ſuum de moribus inſtruxit, hîc cōſequēter pro debito repetendo ſibi legationē iniungit, dicēs: Indi. eti. ti. Erat enim neceſsitas indicandi, eò ꝙ credebat mortem ſuā appropinquare, vt prædictum eſt: vt ſic debitū ante mortem eius redderetur. Et quia fili⁹ illud debitum ignorabat, ideo ſubditur: m ℭ Dediſ. me &c. infan. eſ. i. nō haberes adhuc vſum debitum rationis. n ℭ Gabe. in Ra. ciui. Me. ſicut dictum eſt ſuprà. iij. capi. o ℭ Et chiro. eius. Id eſt literā obligatoriam de reſtitutione. p ℭ Apud me ha. Per quā debitū poterit reuocari. Cętera patent vſq; ibi: q ℭ Noli ti. fi. mi. laborē itineris, & paupertatē, & ſubdit rationem dicens: r ℭ Paupe. qui. vi. in præſen

a ℭ Non morabitur opus mercenarij tui apud te vſq; mane, qui meruit operando non mercaturꝭ expectando.

ditio. Quicūq; tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitue, & merces mercenarij apud te omnino nō rema a

a ℭ Quod tibi non vis, alij ne feceris.

neat. Quod ab alio odieris fieri tibi, uide b

a ℭ Frange ep. ℭ Beatus qui intel. ſuper ege. & pau. ℭ Eleemoſynā tribue vt operibus miſericordię etiā iniuſti pctā ſepeliantur, in multis enī offendimus oēs. vnde Iob: Non comedi bucc. m. ſo.

ne tu aliquādo alteri facias. Panem tuū c

a ℭ Qui reddere non poſſunt.

cum eſurientibus, & ęgenis comede, &

a ℭ Cum videris nudum operi eum. ℭ Non de rapina. b ℭ Qui indigent. c ℭ Verbi tui.

de ueſtimentis tuis nudos tege. Panem d

a ℭ Quod lætificat cor ho. b ℭ Nemo eſt qui viuat & nō peccet.

tuum & uinum tuum ſuper ſepulturam

a ℭ Nolite margaritas ponere ante porcos, & ſanctum nolite dare canibus. b ℭ Non conuiueris cum peccatoribus, quia a conuictu mores conformantur.

iuſti conſtitue, & noli ex eo manducare

a ℭ Impio ne dederis.

& bibere cum peccatoribus. Conſilium e

a ℭ Non a ſtulto in quo non eſt. b ℭ Omnia fac cum cōſilio. c ℭ Qui perſeuerauerit vſq; in finem ſaluus erit.

ſemper à ſapiente perquire. Omni tem f g

a ℭ Cogitationibus, verbis, operibus. b ℭ Actiones affectiones & cogitationes.

pore benedic deum, & pete ab eo, ut uias h i

a ℭ Ad ſe. b ℭ Non in mundo. c ℭ Firmiter.

tuas dirigat: & oīa cōſilia tua in ipſo ꝑmaneant. Indico etiā tibi fili mi dediſſe me k l m

decem talenta argenti, dum infantulus eſſes, Gabelo in Rages ciuitate Medorum, & chirographum eius apud me habeo. Et ideo perquire quō ad eum peruenias, & recipies ab eo ſupra memoratum pondus argenti, & reſtituas ei chirographum ſuum. Noli timere fili mi: n o p q

a ℭ In hoc mundo.

pauperem quidem uitam gerimus, ſed r s

a ℭ In futuro. b ℭ Timor dñi eſt recedere a malo vel a peccato. vnde: Timeas deum & recedas a mal. ℭ Beatus qui timet do.

multa bona habebimus, ſi timuerimus t

a ℭ Declina a malo.

deum & receſſerimus ab omni peccato, v

a ℭ Fac bonum.

& fecerimus bene. x

Cap. V.

Tunc reſpondit Tobias y

a ℭ Datur nobis exemplū vt ſanctis patribus obediamus. vnde: Honora pa. tuū.

patri ſuo, & dixit: Omnia z quęcunq; pręcepiſti mihi, faciam pater. Quomodo autem pecuniam a hanc requiram, ignoro. Ille me neſcit, & ego eum ignoro. Quod ſignū dabo ei? Sed neq; uiam per quā pergatur illuc, aliquādo cognoui. Tunc pater ſuus reſpōdit illi, & dixit: Chirographū quidē illius b apud me habeo, quod dū illi oſtenderis, ſtatim reſtituet. c Sed perge nunc, & inquire tibi aliquē fidelē uirū, qui eat tecū ſalua mercede ſua, dum adhuc uiuo ut recipias eam. Tunc egreſſus Tobias inuenit iuuenē ſplendidū, ſtantē, pręcinctū, & quaſi paratū ad ambulandū. d e f g Et ignorans ꝙ angelus dei eſſet, ſalutauit eum, & dixit: Vnde te habemus bone iuuenis? At ille h i a reſpōdit: Ex filiis Iſraël. Et Tobias dixit ei: Noſti uiam quę ducit in regionē Medorum? Cui reſpondit: Noui & omnia k

in pręſenti ſeculo. s ℭ Sed mul. bo. in futuro. t ℭ Si ti. de. timore filiali. v ℭ Et re. ab om. pec. mortali. nā oē veniale nō poſſumus omnino vitare. x ℭ Et fe. bene. Iſtæ ſunt duę partes iuſtitię, ſcilicet, declinare à malo, & facere bona. C

NICO. DE LY.

Cap. V.

Tunc reſpon. To. Poſtq̄ pater inſtruxit filiū, hîc cōſequenter exequitur filius patris imperiū. & diuidit in tres partes: qa primò deſcribit itineris apparatus, ſecūdò ponit iuuenis receſſus, ibi: Tūc paratis oībus. tertiò vię progreſſus. in principio capituli ſexti. Diuiſio

Circa primū primò ductor itineris inquiri ꝑcipit, ſecūdò q̄ſitus inuenit, ibi: Tunc egreſſus. tertiò inuentus examinat, ibi: Dixit itaque. Circa primū primò ponitur obedientis filij rñſio dicentis: z ℭ Omnia quę prę. mi. cûm diligētia. Conſequenter petit edoceri de via dicens: a ℭ Quo. au. pe. hanc in. ig. Nā debitorē, & etiā viam ignorabat. iō ſubdit: Ille me ne. Et ſubdit inſtructio patris de vtroq;. ſ. de modo repetēdi, & de via ꝑ ductorē cōuenientem. & primò de ſigno dando debitori, cū dicit: b ℭ Chirogra. qui. il. qđ eſt ſignum manifeſtū debiti. c ℭ Quod dum il. oſten. ſta. re. de fidelitate enī Gabeli confidebat, & ſi negare vellet, per chirographū artari poterat. ſecūdò inſtruit eū de mō eundi per viam. ſcilicet per ductorem fidelem, cûm ſubdit: Sed perge nunc &c. & patet litera: d ℭ Tunc egreſ. To. Hîc cōſequenter ductor quęſitus inuenitur, cûm dicitur: e ℭ Inue. iuue. i. angelum in ſpecie iuuenis apparentem. f ℭ Splēdidum. Id eſt in facie valde pulchrū. g ℭ Stantem prę. & quaſi &c. Apparitiones enim angelicę in corporibus aſſumptis fiunt ſecundum proprietates legationum ad quas angeli mittuntur. & qa iſte mittebatur à deo ad ducendum filium Tobię per viam, ideo apparebat tanquam diſpoſitus ad itinerandum. h ℭ Vnde te habemus bone iuuenis. id eſt de qua gente es tu? quia nolebat habere ductorem Gentilem, ſed Iſraelitam. i ℭ At ille re. ex f. Iſ. verum dixit, quamuis nō eſſet homo. Nam illa quę ab angelis inter hoīes fiūt, ſunt figuratiua. ſicut comeſtio eorum fruitionem gloriæ ſignat. vnde infrà. xij. capit. dicit angelus iſte: Cûm eſſem vobiſcum per voluntatem dei, videbar quidem vobiſcū manducare & bibere, ſed ego cibo inuiſibili & potu qui ab hominibus videri non poteſt vtor. & eodem modo locutio eius, qua dicit ſe eſſe ex filijs Iſrael, ſignat coniunctionem charitatis, qua ſancti angeli cōiuncti ſunt fidelibus deuotis. Cætera patent vſq; ibi: k ℭ Et om. it. Per hoc deſignatur eius

Moraliter. d ℭ Tunc egreſſus Tobias inuenit iuuenē ſplendidum ſtan. & præcin. & quaſi paratum ad ambu. Per hoc autem quòd angelus apparuit Tobiæ in humana ſpecie, & ſe exhibuit comitē vię, Moraliter

ſuæ prouidum

a ℭTunc in. Bed. Apparuit angelus
E Tobię & ſociū ſe præbuit, & filius dei
hoīem aſſūpſit, & viſibiliter cū hoib⁹
cōuerſat⁹ humanū gen⁹ ſaluauit. Intro
duxit Tobias angelū ad patrem &c. &
dn̄s ꝑ miracula q̄ in carne fecit pp̄lo Iu
dęorū, ex quo carnē ſuſceperat, oñdit:
qa eſt fili⁹ & angel⁹. i. nūti⁹ paternę vo
Matth. 3. a. lūtatis, cui ēt gaudiū ꝑpetuę ſalutis p̄di
cauit dicēs: Pn̄iam agite, appropinqua.
Iohan, 8. b. em̄ reg. cęlorū. & deſperātib⁹ de lumie
cęleſti: Ego ſum, inq̄t, lux mūdi, q̄ ſeq̄t
me, nō ambulat in tenebris. b ℭEt di.
ci an. Be. Promittit angelus Tobię du
cere filiū ſuū in ciuitatē Medorū & re
ducere. Promittit Chriſt⁹ Iudęis credē
tib⁹ q̄uis plures ſint cęcati: qa incarna
tiōis ſuę ſacramēta gētib⁹ aperiat, & in
fine tēporū populo Iudęorū latius pā
Iohan. 10. c. dat. Comitāte & cooperāte diuinitatis
ſuę fide, deduct⁹ ad Medos dicit: Alias
oues habeo, q̄ nō ſunt ex hoc ouili. De
Rom. 11. d. reducēdo dicit Apl̄s: Donec plenitudo
gentiū intrauerit, & ſic oīs Iſrael ſal. fie
ret. Interrogante angelū Tobia vn̄ eſ
ſet. c ℭEgo ſum inquit Azarias
ana. ma. fi. Azarias adiutor. Anania
gloria dei. Chriſtus quoq; fidelib⁹ ſuis
Pſal. 69. b. indicat, qa ipſe eſt de quo dr̄: Adiutor
me⁹ & liberator me⁹ es tu dn̄e, ne mo
Iohan. 1. b. reris. Et vidim⁹ gl̄iam ei⁹, quaſi vni. à
patre. d ℭTunc pa. Be. Apparente
dn̄o in carne, parata ſunt oīa, q̄ ad redē
ptionē noſtram neceſſaria erant, & qui
b⁹ eccleſię fides & vita nutriaṫ, & firme
tur, donec huius ſeculi via finiaṫ. i. vir
tutes eius doctrina, tentatio, paſſio, re
ſurrectio, aſcēſio, ſpiritusſancti miſſio,
fides credentiū, pſecutio infideliū. his in
Iudęa peractis, mediator dei & hoim ꝑ
apoſtolos Iudæis cōtribulibus ſuis, &
gentibus gaudia ſupnę ſalutis & pacis
F p̄dicauit, & his qui accipere & credere
volebāt ꝑ ſeipſum donauit: & ſic ad ſa
lutē gentiū per apoſtolos peruenit.

a ¶Angeli enim apud ſanctos manent.
itinera eius frequēter ambulaui, & manſi a
a ¶Boni enim ęquales angelis & cohæredes & cōciues futuri ſunt.
apud Gabelum fratrē noſtrū qui mora
tur in Rages ciuitate Medorum, quę po
a ¶Ciuitas ſanctorum in monte, peccatorum in valle poſita.
ſita eſt in monte Ecbatanis. Cui Tobias
a ¶Nihil ſine conſilio patris agendum decreuit.
ait: Suſtine me obſecro, donec hæc ipſa
a nuntiem patri meo. Tunc ingreſſus To
bias indicauit uniuerſa hæc patri ſuo.
a ¶Quia cito occurrebat quod volebat. vel quia ſubito.
Super quę admiratus pater, rogauit ut b
introiret ad eum. Ingreſſus itaq; ſaluta c
uit eum, & dixit: Gaudium tibi ſit ſem
a ¶Populus Iudæorum.
per. Et ait Tobias: Quale gaudium d
mihi erit, qui in tenebris ſedeo & lumen
cæli non uideo? Cui ait iuuenis: Forti e
a ¶Appropinquabit enim regnum cælorum.
animo eſto, in ꝓximo eſt ut à deo cureris. f
Dixit itaq; illi Tobias: Nunquid pote
ris perducere filium meum ad Gabe
lum in Rages ciuitatem Medorum? Et
cùm redieris, reſtituam tibi mercedem
b tuam. Et dixit ei angelus: Ego ducam, g
& reducam eum ad te. Cui Tobias re
ſpōdit: Rogo te, indica mihi de qua do h
mo, aut de qua tribu es tu? Cui Rapha
el angelus dixit: Genus quęris merce i
narij an ipſum mercenarium, qui cum
filio tuo eat? Sed ne fortè ſolicitum te k
c reddam, ego ſum Azarias Ananiæ ma l
gni filius. Et Tobias reſpondit: Ex ma
gno genere es tu. Sed peto ne iraſcaris,
ꝙ uoluerim cognoſcere genus tuum.
Dixit autem illi angelus: Ego ſanum
ducam, & ſanum tibi reducam filium
tuum. Reſpondens autem Tobias ait:
Bene ambuletis, & ſit deus in itinere ue
ſtro, & angelus eius comitetur uobiſ
d cum. Tunc paratis omnibus quę erant m
¶Neceſſaria.
in uia portanda, fecit Tobias uale pa n
tri ſuo, & matri ſuæ, & ambulauerunt
ambo ſimul. Cumq; profecti eſſent, cœ
a ¶Mulieris impatientia: affectio materna.
pit mater eius flere & dicere: Baculum o
ſenectutis noſtræ tuliſti, & tranſmiſiſti
à nobis. Nunq̄ fuiſſet ipſa pecunia pro p
qua miſiſti eum. Sufficiebat enim no
bis paupertas noſtra, ut diuitias com q
putaremus hoc, ꝙ uidebamus filium r
a ¶In domino confidit cui commiſit eum.
noſtrum. Dixitque ei Tobias: Noli
flere. Saluus perueniet filius noſter, & s
ſaluus reuertetur ad nos, & oculi tui ui
debunt illum. Credo enim, ꝙ angelus
dei bonus comitetur ei, & bene diſpo
nit omnia quæ circa eum geruntur, ita
ut cum gaudio reuertatur ad nos. Ad
a ¶Suſcepta conſolatione.
hanc uocem ceſſauit mater eius flere, &
tacuit.

Nicolaus de Lyra.

*tur ei⁹ prōptitudo ad exequēdum
mādata dei circa hoies ad dei gl̄iam &
electorum ſalutē, ſcd̄m qd̄ dr̄ He. 1. d.
Oēs adminiſtratorij ſpūs ſunt in mini
ſteriū miſſi, ꝓpter eos q capiūt hęredi
tatem ſalutis. a ℭEt man. apud Ga
belum fratrem noſtrum qui mo.
nā angeli ſancti libenter moranṫ cū iu
ſtis. Cętera patēt vſq; ibi: b ℭSuper
quæ ad. pa. ꝙ ita citò inuētus fuiſſet
ductor apt⁹. c ℭIngreſ. ita. Hîc cō
ſequenter ductor inuētus examinatur.
p̄mittiṫ tn̄ ſalutatio ſenioris Tobiæ, &
eius rn̄ſio cū diciṫ: d ℭQua. gau. mi
erit. hoc nō dixit ex impatiētia ſuę cæ
citatis, ſed cōtēnens gaudium præſen
tis vitæ, & ſperans gaudium futuræ.
e ℭForti ani. in patiētia pſeuerādo.
f ℭIn pro. eſt vt. ad hoc em̄ erat miſ
ſus à deo, & iō certitudinaliter ſciebat
hoc eſſe futurū. Cętera patent vſq; ibi:
g ℭEgo du. &c. hoc em̄ futurū eſſe
ſciebat ex diuina reuelatiōe. h ℭIndi
ca mi. In vna enim tribu Iſrael plures
dom⁹, decē em̄ tribus erāt captiuatæ,
ideo Tobias quærit de vtroq; . ſ. tribu
& domo. i ℭGenus quę. q. d. nō eſt
tibi curandum de genere illius q debet
filiū tuum ducere pro mercede, ſed de
eius aptitudine, & fidelitate, quæ con
ditiones ſunt in me. k ℭSed ne for. G
ſol. te red. i. dubium. l ℭEgo ſum
Aza. Ana. ma. verū dixit angel⁹, qa ſi
cut dictū eſt, locutio ei⁹ erat figuratiua.
Azarias aūt interpretaṫ adiutor dei: an
geli verò ſunt adiutores dei, in quātū ꝑ
eorū miniſteriū electi diriguṅt in ſalu
tē. & hoc mō dicit Apoſtol⁹. 1. Co. iij.
b. de ſe & alijs prædicatoribus: Dei ad
iutores ſumus. Ananias verò interpre
taṫ gr̄a dei, cuius filij ſunt angeli: eo mō
quo dicunṫ filij gl̄ię, quę eſt gratia con
ſummata. Nō tn̄ ſic intellexit Tobias:
ſed ꝙ eſſet homo fili⁹ cuiuſdā viri nota
bilis de tribub⁹ Iſrael, q ſic vocaretur.
Nec in hoc angelus eū decepit, qa To
bias melius habuit intēt ū ſuū. ſ. filij ſui
ductorē bonū, q̄ ſi eſſet hō de genere
q̄tūcūq; magno. Cętera patent in lite
ra. m ℭTunc pa. Hîc cōſequēter de
ſcribiṫ Tobię iunioris receſſus cùm dr̄:
n ℭFecit To. va. pa. nō em̄ decens
erat, ꝙ ab eis recederet abſq; ſalutatiōe.
& ſequiṫ mr̄is fletus ex materna pietate.
o ℭBacu. ſe. no. i. ſuſtentamentū. filij
ei ſenibus parētib⁹ debēt miniſteriū re
uerētię & ꝓuiſionis neceſſarię ſi indige
ant. p ℭNunquā fu. pe. iſta. hoc di
cit, materno affectu mota. q ℭVt di.
compu. i. reputaremus nos habere.
r ℭHoc ꝙ vi. fi. no. i. ſenſu ꝑcipieba
mus ipm̄ eſſe nobiſcū. Pater ei cū eſſet
cęcus, non poterat eū videre: poterat
tn̄ ipſum tāgere & audire, & ſic dupli
ci ſenſu p̄ſentiā eius cognoſcere: qd̄ hîc
dr̄ videre q̄tùm eſt ex parte patris. Vi
ſus enim ꝓpter ſui nobilitatē aliqn̄ ac
cipitur pro alijs ſenſibus, ſicut dicitur
Exo. xx. c. Populus aūt videbat voces.
hîc enim accipitur videre, pro audire.
s ℭSaluus per. fi. no. ad terminum
ád quem mittitur. Cætera patent.

H
Moraliter

* ſuæ prouidum & iucundum, ſigna
tur myſticè gratioſa ſocietas vel po
tius glorioſa, quę erit hominum & an
gelorum, cùm ad eorum ſocietatem in
animabus ſimul & corporibus aſſumē
tur. Per hoc autem, quòd hanc aſſocie
tatem ſignificauit angelus Tobiæ ſenio
ri, deſignatur, ꝙ hoc fuit promiſſum
patribus veteris teſtamenti. vnde pro
miſſum fuit Abrahæ Gen. xv. ꝙ ſemē
ſuum futurum eſſet ſicut ſtellæ cæli.
m ℭTunc para. om. quę erant.
hæc fuerunt, chirographus caſſidile, &
baculus. Per chirographum qui dici
tur à χειρ chir quod eſt manus, & γράφω
grapho ſcribo, ſignificatur ſacra ſcri
ptura, quæ in manu operis eſt haben
da. propter quod dicitur Romano. ij.
b. Non auditores legis, ſed factores iu
ſti ſunt apud deum. Per caſſidile
quod eſt repoſitorium neceſſariorum,
ſignificatur humilitatis virtus, quę eſt
cuſtos aliarum virtutum, & donorū.
Per baculum verò ſignum crucis in
corde credendo & ore confitendo:
iſta verò ſunt neceſſaria peregrinanti
bus in hac vita. n ℭFecit To
bias va. pa. ſuo, & matri ſuæ, &
ambulauerunt ambo ſimul. Per
hoc ſignificatur, quòd in principio cu
iuſlibet operis boni deus qui eſt pater
noſter per creationem, & beata virgo
quæ eſt mater noſtra per pietatem, de
bent deuotè ſalutari.

A PRofectus eſt. Bed. Dño veniẽte ad gentes ſaluã Ca. VI.
Matt. vl.d. das prędicatores veſtigia eiꝰ ſunt ſecuti, qa qđ iuſsit, imple
uerunt. vnde: Eũtes docete oẽs gentes &c. Domum quoq́
Cornelij ipſe deus primò p ſe impleuit ſpiritu ſancto, & ſic Petrus
Act. 10. aqua pfudit. Canes vocanť pdicatores, qa dei domũ & eius ſubſtan
tiam & oues ſpirituales à furibus & beſtiali
bꝰ ſpiritibꝰ & hęreticis defendũt. b ❡ Mã
ſit pri. Dñicę paſsiõis ſacramẽtũ manifeſtè
ſignificatur. piſcis eñ q Tobiã deuorare cu
piens angelo docente occiſus eſt, diabolum
ſignificat, q dũ in redemptore noſtro carnẽ
Tigris appetijt, captꝰ eſt potẽtia diuinitatis. ❡ Ti
gris eſt fluuius qui rapidiſsimo curſu à ti
gri velociſsima beſtia ſic nominatur, decur
ſum noſtrę mortalitatis ſignificat, in quo pi
ſcis immanis latebat, cũ diabolus humani ge
neris inuiſibilis ſeductor mortis habebat
imperia. Mãſit Tobias iuxta Tigris fluenta:
qa dñs mundo apparens inter mortales vi
tam duxit: ſed eum peccati vnda non inſun
dit, nec in eo princeps mundi veniens quic
q́ habuit. c ❡ Exiuit. Be. Chriſtus mor
tem cui nil debebat accepit, vt pedes. ſ. ſuos
i. membra ſua à contagione peccati & mor
tis ablueret. Occurrit piſcis eum deuorare
cupiens, & domino in cruce paſſo diabo
† monente lus, quo † mouente crucifixus erat aduenit,
quærens ſi quid peccati in eo inueniſſet.
d ❡ Quem expa. Chriſtus imminente
mortis articulo cœpit pauere & tędere, non
Mar. 14. d. diabolum, ſed mortem, quę inuidia diaboli
intrauit in orbem naturali carnis fragilitate
Ibidem. perhorreſcens. vnde: Pater tranſfer calicem
hunc à me. e ❡ Appre. Apprehẽdit Chri
ſtꝰ diabolũ qui eum capere in cruce voluit,
& moriendo vicit. Apprehendit ergo brã
chiã, vt caput nequiſsimũ à corpe potentię
ſuæ dextera ſepararet. i. nequitiam antiq ho
ſtis ab his quos ſibi corpus fecerat, auferret,
& hos corpori ſuo. i. eccleſię inferret. Bran
chiam eñ habet piſcis in confinio capitis &
corpis. eſt aũt Chriſtus caput eccleſiæ, q̃ eſt
corpꝰ eiꝰ & diabolꝰ caput iniquorũ, q ſunt
B corpus eius. f ❡ Quod cũ fe. Quia cùm
dñs nequitiã diaboli manifeſtaret, molitus
eſt adhuc electis ſuis pſecutionẽ commoue
re: hi eñ ſunt pedes eius per quos ambulat
in terra q ſup oia regnat in cęlo. g ❡ Exẽ.
hunc pi. Dñs piſcem exenterauit, cũ nequi
tiam diaboli latius ſanctis aperuit: & quaſi
arcana inſidiarum eius reſerauit. Repoſuit
ſibi cor eiꝰ, quia calliditatem eius in ſcriptu
ris indicauit. de quo dicitur: Serpens erat
Gene. 3. a. callidior cunctis animantibus terrę. & ali
2. Cor. 2. c. bi: Num ignoramus aſtutias eius? Fel quo
que repoſuit. quia quantò malitiæ furore
contra genus humanum ſæuiat, ad cautelæ
ſtudium ſcribi & conſeruari voluit. Iecur
repoſuit, quia maligna eius conſilia aduer
ſum nos per doctores veritatis inſinuauit:
Aiunt enim Phyſici: quia calore & occulta
virtute iecoris excoquantur & digerantur
cibi. Cum verò quæ agere diſponimus ſe
dula cogitatione quo ordine ſint agenda ex
quirimꝰ, quaſi acceptos in ſtomacho cibos
ardore iecoris excoquimus. h ❡ Sunt enim hæc neceſſaria.
Aſtutia diaboli & nequitia cognita nobis ad medelam proficiunt,
quantò enim ea certius exploramus, tantò certius declinamus.
i ❡ Aſſauit carnes eius, & ſecum ſuſtulerunt in uia cæ
tera ſalierunt quæ ſufficerent eis quouſq́ peruenirent in
Rages ciuitatem Medorum. Tunc interrogauit Tobias
angelum, & dixit ei. Quicquid ſibi ex hoc piſce aſſumpſerit,
ſignificat eos qui audito dei verbo malunt inter membra ſui dece
ptoris putrida & mortua reſidere, quàm in corpus Chriſti venire.
Aſſauit carnes, quia quos carnales inuenit ſpiritusſancti igne ſpi
rituales ac fortiores reddidit, qui ſuper apoſtolos in ignis viſione
deſcendit. Tantos dominus de Iudæa collegit ad fidem, quan
ti ſufficerent ad exemplum viuendi vel ad miniſterium prædi
candi, donec in gentibus eccleſiæ fundamenta locarentur.

☞ Et oportet

Cap. VI.

PRofectus eſt au^a tem Tobias, & ca^b
a ❡ Prędicatores. vnde: Famem patientur vt canes, circuibunt ciuita.
nis ſecutus eſt eũ,
b & manſit prima manſione iuxta ^d
a ❡ Decurſum mortalitatis.
c fluuium Tigris. Et exiuit ut laua ^e ^f
ret pedes ſuos, & ecce piſcis im ^g
manis exiuit ad deuorandũ eum. ^h
d Quem expaueſcens Tobias, cla
mauit uoce magna dicens: Dñe
inuadit me. Et dixit ei angelus:
e Apprehende brãchium eius, & ^i
a ❡ Dominus potentiam diaboli comminuens paulum traduxit confidenter: eruens illos de poteſtate tenebrarũ, quos filios lucis præſciuit & prædeſtinauit.
f trahe eum ad te. Quod cùm fe
ciſſet, attraxit eum in ſiccum, &
palpitare cœpit ante pedes eius.
g Tunc dixit ei angelus: Exentera ^k
hunc piſcem, & cor eius, & fel, &
h iecur repone tibi. Sunt enim hęc
neceſſaria ad medicamenta utili ^l
i ter. Quod cùm feciſſet, aſſauit car ^m
nes eius, & ſecum ſuſtulerunt in
a ❡ Sale ſapientiæ. ❡ Id eſt apoſtolos de quibus dicitur: Vos eſtis ſal terræ.
uia, cætera ſalierunt quę ſuffice ^n
a ❡ Tobias & angelus: homo & deus.
rent eis quouſq́ peruenirent in
Rages ciuitatem Medorũ. Tunc
interrogauit Tobias angelum,
& dixit ei: Obſecro te Azaria fra
ter, ut dicas mihi quod remediũ
habebunt iſta quę de piſce ſerua
re iuſsiſti? Et reſpondens ange
a ❡ Aſtutiã cordis intellectã & ardore ſpiritus crematã.
lus, dixit ei: Cordis eius particulã ^o
ſi ſuper carbones ponas, fumus
a ❡ Effugat.
eius extricat omne genus dęmo ^p
❡ Forti. ❡ Debili.
niorum, ſiue à uiro ſiue à muliere,
ita ut ultrà non accedat ad eos. Et ^q
fel ualet ad ungendos oculos in
quibus fuerit albugo, & ſanabũ
tur. Et dixit ei Tobias: Vbi uis ut ^r
maneamus? Rñdenſq́ angelꝰ ait:

Cap. VI. C

PRofectus eſt. Deſcripto receſſu iunioris Tobię, hîc Diuiſio
cõſeqnter deſcribiť pceſſus ſuæ viæ, & priò poniť illud
qđ circa eũ factũ eſt in via, ſcđò in termino vię. vij. ca.
Circa primũ deſcribiť duplex beneficiũ Tobię exhibitũ:
quia primò à deuoratione piſcis eripitur.
ſecundò de ducenda vxore inſtruitur, ibi:
Et dixit ei. Prima adhuc in duas, qa primò
ponitur eripiendi modus, ſecundò ereptio
nis fructus, ibi: Tũc dixit. Circa primũ dicit:
a ❡ Profe. eſt. vt patris imperiũ adimple
ret. b ❡ Et ca. ſe. ſicut cõiter accidere ſo
let. iſtud tũ poniť hîc ad maiorẽ expreſsio
nem veritatis hiſtoricè. c ❡ Et man. pri. i.
prima dieta & hoſpitatiõe. d ❡ Iuxta flu.
qui eſt vnꝰ de quatuor fluminibꝰ Paradiſi.
Gene. ij. e ❡ Et exi. de domo vbi hoſpita
tus erat cũ angelo. f ❡ Vt la. pe. ad recreã
dũ cõtra laborẽ itineris. g ❡ Et ec. pi. im.
i. magnꝰ diuina pvidẽtia miſſus. h ❡ Exi.
ad de. ſic ei ei videbať eò q aperto ore ve
niebat cõtra eũ. i ❡ Appre. brã. eius. i.
pennulã q̃ eſt inter caput & corpus. qđ &
fecit obediens ſuo ductori q̃uis horridum
videreť ſibi. k ❡ Tunc di. Hîc conſequẽ
ter deſcribiť ſequens fructus, q duplex eſt. ſ.
pviſio cibi, & etiã medicinę. & patet litera
vſq́ ibi: m ❡ Aſſauit car. non totas, ſed
illas q̃ poterãt comedi recentes. m ❡ Cæ
tera ſa. pro reſiduo itineris. Cętera patent
vſq́ ibi: o ❡ Cor. e. par. ſi ſu. & c. ex. i.
expellit. o ❡ Om. ge. dę. Circa quod ſciẽ
dũ, q ſi dęmones haberẽt corpa ſibi natu Dæmones
raliter vnita, ſicut dixit Apuleius, q dæmo an ſint ani
nes ſunt aĩalia corpe aërea, tpe æterna, aĩo malia.
paſsiua, nõ eſſet impoſsibile, q res corpales
in eis facerent impreſsionẽ rõne corporũ.
ſed qa ſcđm fidẽ noſtrã & ẽt Philoſopho
rũ doctrinã, ſunt ſubſtãtię ſimplr itellectua
les: iõ nulla corpalis creatura põt in eis face
re aliquã impreſsionẽ. ppter qđ fumꝰ iſte
nõ expulit dęmonẽ, ſed figurauit eiꝰ expul
ſionẽ: qa ſicut dictum eſt, facta angeli circa
Tobiam fuerũt in multis figuralia. Et iõ fu D
mus ille ex igne pcedẽs ſignificauit virtutẽ
orõnis Tobię iunioris, & Sarę, cuiꝰ merito
angelꝰ Raphael expulit dęmonẽ à Sara. vñ
nõ dř. j. viij. q fumus ille dęmonẽ expule
rit, ſed q angelus Raphael ipm apprehẽdit
& religauit in ſupioribꝰ AEgypti. Qđ ãt
aliqñ dęmones ab obſeſsis corpibus rece
dũt ad deportationẽ aliquorũ lapidum, &
herbarũ & pnũtiationẽ carminũ & hmõi,
nõ fit virtute taliũ, ſed dęmones hoc fingũt
voluntariè, vt teneant homines in errore.
Tamen res ſenſibiles poſſunt aliquã diſpo
ſitionẽ facere in corpe hũano, ppter quã eſt
minꝰ diſpoſitũ ad patiendũ à dęmone: ſicut
dictum fuit plenius. j. Re. xvj. de receſſu dæ
monis à Saule ipſo Dauid citharizante.
q ❡ Et fel. va. nõ eñ ẽ incõueniẽs q vna
res corpalis habeat effectũ ſup aliã corpalẽ,
ſicut ſenſibilr videmꝰ. r ❡ Et di. ei. Hîc
cõſeqnter Tobias inſtruiť deducẽda vxo
re. vbi priò poniť angeli monitio, cũ dicit:
Eſt hîc ra

Moraliter. a ❡ Profectus eſt. Sequitur: e ❡ Et exi. vt la. pe.
per qđ ſignificať q ambulãtes ad patriã p huius vitę viã, debẽt fre Moraliter
quẽter lauare cõſciẽtias ſuas p verã & purã cõfeſsionẽ. ſed qm̃ diabo
lus hoc nitiť impedire, ſeqť: g ❡ Et ec. p. in. i. crudelis, ppter qđ p
ipm diabolꝰ ſignificať. trahiť aũt in ſiccũ & exẽterať, cũ eiꝰ doloſitas
apiť, p cor ãt ipiꝰ aſtutia, p fel neqtia, p iecur appetẽtia q̃ ſemp tẽdit
ad malũ ſignificať. l ❡ Nece. ad m. v. qa q̃tò melius cognoſcunť,
tãtò faciliꝰ euitanť, propter qđ ſunt incaſsidili memorię reponẽda.
r ❡ Et di. ei. Per Raguelẽ q paſtor dei interpťať, bonꝰ platus ſigni
ficať. & hic habet filiã maritãdã. ſ. eccľiã vacãtẽ q̃ p cõſiliũ Chriſti q
ãgelꝰ eſt magni cõſilij, Tobię. i. viro bono rõne ſciẽtię & virę i cõiu
giũ debet tradi, cũ bõis ad eã ptinẽtibꝰ, & ipe debet eã accipe i timore
dñi & amore plis ſpũalis pcreãdę: & ſic à dęmõe nõ lędũť. Illi vò q
eccleſias ac

a ¶ Et opor. Raguel populũ gentiũ ſignat, quē dñs p̄ p̄dicatores
E ſuos viſitare, & de ei⁹ ſtirpe ſpōſam ſibi eccleſiā aſſumere dignat⁹ eſt,
quā bene ſignificat Sara vxoris Abrahę ęquiuoca, q̄ genuit Iſaac fi-
liũ ſuũ ꝓmiſsiōis. i. liberũ eccleſię populũ. Raguel interpretatur, paſtus ei⁹ de⁹ vel amicus, qui .ſ. dicere poſsit: Dñs paſcet me, & nihil mihi deerit. & q̄ audire dign⁹ ſit: Iā nō dicam vos ſeruos, ſed amicos meos.

Pſal. 22. a. † vllum Iohā. 15. b.

GLOS. ORDI.

Cap. VII.

INgreſsi ſunt autem. ſequitur: b ¶ Quo au. Audiēs populus gentiũ verbũ fidei, & admonitus ab apoſtolis, vt de ſtirpe ſua Chriſto daret vxorē, non ſine certa exploratiōe potuit nouę fidei iura ſuſcipere: quia olim multos doctores habuit, qui oēs quaſi ſeptenario numero cōprehenſi, hāc tm̄ vitā nouerāt; de æterna nihil certũ dicebāt: & iō ſine ſpe vitę immortalis ęternæ mortis rapuit eos interitus. docēte autem intrinſecus veritate & foris per doctorum ora ſonante tandē intellexit, quod iuſtũ eſt, vt qui ſtulta dicerent, ſtultè perirent.

† Pſal. 31. a.

Deus

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Eſt hic ra. no. i. noia t⁹ ī diuitijs & virtute. b ¶ Tibi de. o. ſub. e. p acceptionē filię ſuę, quā ſolā habet hęredē. ſcd'ò ponit Tobiæ excuſatio, & hęc duplex. vna rōne piculi mortis ſibi īminentis. alia rōne triſtitię ſuperueniētis parētib⁹
F ſenibus ſi hoc cōtingeret; quā parētũ triſtitiā videbat magis formidare q̄ ꝓpriā mortē, dicēs: c ¶ Depo. ſcil. timebat ei ne ſi poſt pr̄is cęcitatē cōtingeret in ſeipſo depire parentũ poſteritatē, qd' oībus parētib⁹ eſt ſũmę triſtabile, eius parētes tātā incurrerēt triſtitiā, q̄ p̄ impatiētiā frāgerent: & ſic nō ſolũ corpal'r, ſed ēt ſpũaliter morerent. d ¶ Tunc an. Hīc cōſequenter ponit angeli rñſio. p quā priò aſſecurat Tobias de acceptiōe vxoris, cũ dr̄: e ¶ Audi me. diligenter & attentè. f ¶ Et o. ti. q. pr. p. d. ꝓpter ſuũ demeritũ. g ¶ Hi nā. qui &c. ha. d. ſ. e. qa nō cōtrahũt mr̄imoniũ amore ꝓlis educādę ad cultum dei, ſed vt ſatiſſaciāt ſuę libidini. ſcd'ò docet de mō accedēdi ad vxorē, cũ dr̄: h ¶ Tu au. cũ ac. p verba de p̄nti in vxorē. i ¶ Ingre. cu. qa cōcubitus carnalis etiā cōiugalis impedit ſeruorē & efficaciā oratiōis. vñ dicit Apoſtolus. j. Cor. vij. a. de redditione debiti cōiugalis: Nolite fraudare inuicē, niſi fortè ex cōſenſu ad tp̄s, vt vacetis orōni. delectatio eī venerea abſorbet vſũ rōnis. k ¶ Ipſa au. no. i. prima nocte, qua intrabis cubiculũ.

Incenſo

Eſt hic Raguel nomine, uir propinquus de tribu tua, a
& hic habet filiam nomine Saram, ſed neq; maſculũ
neq; fœminam † ullam habet aliam prçter eam. Tibi b

a ¶ Pater ad filium: Poſtula a me & dabo ti. gentes hęreditatem tuam.

a dēbetur omnis ſubſtantia eius, & oportet eam te accipere coniugem. Pete ergo eam à patre eius, & dabit tibi eam in uxorem. Tunc reſpōdit Tobias, & dixit: Audio, quia tradita eſt ſeptem uiris, & mortui ſunt: ſed & hoc audiui, quia dęmonium occîdit illos. Timeo ergo ne fortè & hæc mihi eueniant, & cùm ſim
unicus parentibus meis, deponam ſenectutem illorũ c
cum triſtitia ad inferos. Tunc angelus Raphael dixit d
ei: Audi me, & oſtendam tibi qui ſunt, quibus prçua- e f
lere poteſt dęmoniũ. Hi nanq; qui coniugiũ ita ſuſci- g
piunt, ut deum à ſe, & à ſua mente excludant, & ſuę libidini ita uacent, ſicut † equus & mulus quibus nō eſt
intellectus, habet poteſtatē dęmonium ſuper eos. Tu h
autē cùm acceperis eam, ingreſſus cubiculũ, per tres i
dies cōtinens eſto ab ea, & nihil aliud niſi orationibus
uacabis cum ea. Ipſa autem nocte incenſo iecore pi- k l

a ¶ Non carnaliter, ne obloquatur ei quod infra dicet virginem.

ſcis fugabitur dęmoniũ. Secunda uerò nocte in copu m
latione ſanctorum patriarcharũ admitteris. Tertia

a ¶ Forte erant conſtitutæ benedictiones ad hoc, vel a ſacerdote dicendæ, vel ab aliis. b ¶ Poſtmodum.

uerò nocte benedictiōnem conſequeris, ut filij ex uobis procreentur incolumes.

a ¶ Quia nondum interuenerat carnalis coniunctio.

Tranſactâ autem tertia o
nocte, accipies uirginem cum timore domini, amore p q
filiorũ magis, q̄ libidine ductus, ut in ſemine Abrahę r
benedictionem in filiis conſequaris.

Cap. VII.

a ¶ Doctores verbi. b ¶ Populum Gentilem quem dominus per doctores adiit.

INgrēſsi ſunt autem ad Raguelem, & s t

a ¶ Populus quem non cogno. ſer. mi. in audito auris obediuit, mihi.

ſuſcēpit eos Raguel cum gaudio. Intuenſq; Tobiam Raguel, dixit Annę
uxori ſuæ: Quàm ſimilis eſt iuuenis v
iſte conſobrino meo. Et cùm hęc dixiſſet, ait: Vnde
eſtis iuuenes fratres noſtri? At illi dixerunt: Ex tribu x

a ¶ Ex his ſcilicet quos Niniuitæ captiuauerant.

Nephthali ſumus ex câptiuitate Niniue. Dixitq; y
illis Raguel: Noſtis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt, nouimus. Cumq; multa bona loqueretur de eo: Dixit angelus ad Raguelem: Tobias de quo in-
terrogas, pater iſtius eſt. Et miſit ſe Raguel, & cum z
lachrymis oſculatus eſt eum, & plorās ſupra collum eius dixit: Benedictio ſit tibi fili mi, quia boni & opti-
mi uiri filius es. Et Anna uxor eius, & Sara ipſorum a b
filia lachrymatę ſunt. Poſtq; autem locuti ſunt, prę- c
cepit Raguel occîdi arietem, & parari conuiuium. Cumq; hortaretur eos diſcumbere ad prandium,
Tobias dixit: Hîc ego hodie non manducabo, neq; d
bibam: niſi prius petitionem meam cōfirmes, & pro-
b mittas mihi dare Saram filiam tuam. Quo audito

a ¶ Gentilis populus. b ¶ Vniuerſis doctoribus.

uerbo Raguel expauit, ſciens quid euenerit illis ſeptem uiris, qui ingreſsi ſunt ad eam, & timere cœ-
pit, ne fortè & huic ſimiliter contingeret. Et cùm e
nutaret, & non daret petenti ullum reſponſum,

l ¶ Incen. ie. p. fu. de. p modũ ſupius dictũ. Sciēdũ tñ q̄ ſuprà dixit, cordis ei⁹ particulā &c. ex quo ēt patet qd' dictũ eſt. ſ. q̄ incēſio G
iſta nō habebat ✱ tutē fugādi dęmonē q̄tũ eſt de ſe. m ¶ Secũ. ve. no. & c. ad. i. concedet tibi copulatio cũ vxore, ſicut & ſctis patriarchis. nō tñ ꝓtũc carnalē copulā exercebis, ſed poſtea. erat em̄ caſus ſpālis ꝓpter quē iſte fuit ꝓhibit⁹ à tali copula p tres noctes. ſ. vt p ſtudiũ orōnis cũ vxore mererent liberari à dęmonis p̄tāte. n ¶ Ter. au. no. be. i. mereberis multiplicationē ſanę ꝓlis. o ¶ Trā. au. ter. no. i. quarta. p ¶ Acci. vir. mr̄imoniũ cō ſũmādo. q ¶ Cum ti. qd' exponit cũ ſubdit; r ¶ Amore fi. ad cultũ dei procreandorum.

✱ eccl'ias accipiũt, nō vt deo ſeruiāt in timore, ſed vt ex bonis eccl'ię carnaliter viuāt & pōpo ſe: à diabolo p pctā mortalia ſuffocant, & in iferno cũ diuite epulone ſepeliunt, & ſic appet moralitas huius ca. v. & ēt. vj. Moraliter

NIC. DE LY.

Cap. VII.

INgreſ. ſunt. Hīc cōſeqnter deſcribit bñficiũ Tobię collatũ in termīo vię. Diuiſio
& priò q̄tũ ad terminũ viæ ꝓprię. ſcd'ò angelicę ca. ix. nō eī Tobias ꝓceſsit vltra domũ Raguelis, ſed angel⁹ ꝓceſsit vſq; ad Gabellũ. Circa primũ deſcribit priò mr̄imoņij cōtract⁹, ſcd'ò ad vxorē acceſſ⁹, ca. viij. pr̄ia diuidit in q̄tuor p̄tes. qa
priò deſcribit mutua recognitio. ſcd'ò vxoris petitio, ibi: Cũ q; hortaret. tertiò filię cōceſsio ibi. Tũc dixit Raguel. q̄rtò ratificatio, ibi: Et apphendēs. Circa primũ dr̄: s ¶ Ingreſ. ſũt au. p petēdo hoſpitio. t ¶ Et ſuſ. Nā antiq ad hoſpitalitatis grām erāt ꝓni, vt patet de Abrahā & Loth, Gen. xviij. & xix. v ¶ Quā ſi. cō. i. Tobię ſeniori, cui filius erat valde ſilis corpe & mēte, & ēt noīe, vt dictũ. ē. ca. j. x ¶ Ex tr. Ne. ſ. de qua ēt erat Raguel. y ¶ Ex ca. Ni. qa Iudęi captiui erāt p diuerſas ciuitates diſp̄ſi. Cętera patēt vſq; ibi: z ¶ Et mi. ſe. ad āplexādũ & oſculādũ Tobiā ex amore, & lachrymādũ ex pietate, eò q̄ erat de ei⁹ cognatiōe. a ¶ Quia bo. q. d. degenerares, niſi bon⁹ eſſes, & bñdictiōe dign⁹. b ¶ Et An. v. nō dr̄ hīc q̄ āplexatę vl' oſculatę fuerint ipm: qa nō ſic decet mulieres facere ſicut viros. c ¶ Poſt. au. Hīc cōſeqnter deſcribit vxoris petitio. & patet litera vſq; ibi: d ¶ Hic e. ho. n. m. ſic ei erat edoct⁹ ab āgelo, licet nō ſit ſuprā ſcriptũ, vt añ cibũ & potũ fieret mr̄imoniũ, vt ſic meli⁹ & ſanctius cōtraheret. e ¶ Et cũ nu. i. hęſitaret de reſponſione danda. qa graue erat ei denegare, eò q̄ eēt fili⁹ optimi viri, vt

dictum eſt

a ¶ Deus Abraham. Sicut in baptiſ-
A mo abrenuntiamus diabolo, & oībus operibus ei⁹: & in patrē, & in filiū, & in ſpūm ſanctū nos credere confitemur, & ſymbolū noſtrę fidei quaſi chartam accipimus.

GLOS. ORDI.

POſtquā ve. cœ. Cap. VIII. Be. Introductus Tobias ad cubiculū protulit &c. De⁹ accepturus eccleſiam de gētibus in deſponſationis initio iubet eā abrenūtiare diabolo, & oībus pōpis eius, & confiteri fidē ſanctę trinitatis in remiſſionē peccatorum, quod eſt intima piſcis viſcera viuis cremare carbonib⁹. c ¶ Raphael. Bed. Quia poſt abrenuntiationē diaboli, poſt confeſſionem verę fidei ſequit̃ pctōrū remiſſio. per aquam baptiſmi expulſo diabolo, diabolū ligauit: quia à fideliū lęſione ceſſando compeſcuit, quos etſi aliqñ tētare ad probationem permittit̃, ſuperare tamen prohibet̃. d ¶ Religauit. Deſertū & AEgypt⁹ corda infideliū ſignificant, ꝗ à deo deſerta: quia eius habitatione indigna, & iuxta interp̄tationē AEgypti pfidię ſuæ tenebris obſcurata. Meritò autem & qui à deo deſeritur à dæmonio repletur. Angelus verò dęmonē, qui Tobiā occider̃ volebat, i deſerto ligauit, ꝗ cohibitū à fidelib⁹, ꝗ ſunt mēbra Chriſti diabolū in infidelibus tm̃ dñari permittit. in ꝗbus tñ tenet eū ligatū, quia nec ipſos tantū lędere pmittitur ꝗtū

Nicolaus de Lyra.

dictū eſt, & etiam concedere propter caſus p̄cedentes. a ¶ Dixit ei ange. ipſum aſſecurando de conceſſione. b ¶ Qm̃ huic ti. deum debe. con. fi. tua. ex ordinatione diuina. c ¶ Propterea alius. non po. Nam ordinatio dei non poteſt fruſtrari. d ¶ Tunc dixit Raguel. Hîc conſequenter deſcribit̃ filiæ conceſſio. & primò ponit̃ conceſſiōis ratio, cū dicitur: e ¶ Non dubito &c. i. firmiter credo. f ¶ Quia deus preces. admi. i. exaudierit, nā p̄ces ſemp exaudiunt̃, qñ fiunt piè, pſe-
B uerantер & pro ſe. & ſimiliter ſi fiant pro alio, ſi non ſit impedimētū in eo. Sic aūt erat in propoſito, nā oratio Raguelis erat pia & pſeuerans pro filia ſua, quæ ſctā erat & deuota. g ¶ Et credo, quoniam ideo fe. vos ve. ꝗ d ſponit oīa ſuauiter, Sap. viij. a. h ¶ Vt & iſta cō. co. ſu. Nu. xxxvj. vbi p̄cipit̃, ꝙ filiæ Salphaad non poſſent contrahere matrimonium, niſi cū viris ſuę cognationis, eò ꝙ ſuccedebant in hæreditate patris. & ſic fuit de iſta Sara, ꝗ fuit hęres Raguelis, vt. ſ. dictū eſt ca. vj. ꝙ nullā habebat plē. & ſubdit̃ cōceſſio petitiōis, cū dicitur: Et nunc noli du. ge. Sequit̃: i ¶ Et appræ. Hîc conſequēter deſcribit̃ cōceſſionis ratificatio, & primò p matrimonij contractū, cū dicit̃: Et appre. dexte. fi. de conſenſu eius. k ¶ Dexteræ Tobiæ tra. ſimilit̃ conſentientis in eam tanꝗ in vxorē: ꝗa mutuus conſenſus in mr̃imonio reqrit̃. Cætera patent. Secundò ponitur ratificatio p ſcriptū, cū dicitur: l ¶ Et accepta char. fe. con. Hîc erat modus antiquitus, ꝙ in vna pte chartę ſcribebatur dos, & in alia pte chartę donū propter nuptias: & inter duas ſcripturas fiebant ſigna, per quorū mediū ſcindebatur illa charta, & dabatur vna pars viro, & altera mulieri. m ¶ Et poſt hæc epula. ſunt. in principio comeſtionis & in fine, ſicut facere ſolent pſonę deuotę. n ¶ Et p̄cepit ei, vt p̄pararet alte. cu. ſ. à ſuo: & à cubi

dixit ei angelus: Noli timere eam a
¶ Chriſto. a ¶ Non alij.
dare iſti, quoniam huic timenti b
deum debetur coniunx filia tua:
a ¶ Qui non rectè docebat.
propterea alius non potuit ha- c
a ¶ Confirmatus in fide.
bere illam. Tunc dixit Raguel: d
Non dubito, ꝙ deus preces & la- e f
chrymas meas in conſpectu ſuo
admiſerit. Et credo, quoniā ideo g
fecit uos uenire ad me, ut & iſta h
coniungeretur cognationi ſuę, ſe
a ¶ Prædicentis: Prophetam ſuſcitabit dominus vobis ex fratribus veſtris.
cundum legem Mōyſi. Et nunc
noli dubium gerere, ꝙ tibi eam
a ¶ Deus enim operatur in nobis vt operemur.
tradā. Et apprehēdens dexteram i
a ¶ Eccleſiæ.
filiæ ſuę, dexterę Tobię tradidit, k
a ¶ Omnium fidelium qui per hos patres ſignificātur.
a dicēs: Deus Abrahā, & deus Iſa-
ac, & deus Iacob uobiſcum ſit, &
ipſe cōiungat uos, impleatꝗ bene
dictionē ſuā in uobis. Et accepta
charta fecerūt conſcriptionē con l
iugij. Et poſt hęc epulati ſunt be m
nedicētes deū. Vocauitꝗ Raguel
ad ſe Annā uxorem ſuam, & prę n
cepit ei ut prępararet alterū cubi
culum. Et introduxit illuc Saram
filiam ſuam, & lachrymata eſt. o
Dixitꝗ ei: Forti animo eſto filia p
mea. Dominus cęli det tibi gau- q
diū pro tędio, quod perpeſſa es. r

Cap. VIII.

b POſtꝗ uerò cœna s
uerūt, introduxe
rūt iuuenē ad eā.
Recordatus itaꝗ
Tobias ſermonū
angeli, protulit de caſſidili ſuo par t v
tē iecoris, poſuitꝗ ſup carbones
a ¶ Spiritusſctūs de quibus dicitur: Hūs carbones ignis ſedebis ſup eos: hi ſupererūt tibi in adiutoriū. & alibi: Carbones ignis congeres ſuper caput eius.
c uiuos. Tūc Raphael angelus ap- x
d prehēdit dęmoniū, & religauit eū y
in deſerto ſupioris Ægypti. Tūc z
hortatus eſt uirginē Tobias, di-
xitꝗ ei: Sara exurge, & dep̄cemur a
deū hodie, cras & ſecundū cras, ꝗa b
iſtis tribus noctib⁹ deo iungimur,
tertia aūt trāſacta nocte in noſtro c
erimus cōiugio. Filij quippe ſan d
ctorū ſumus, & non poſſumus ita e f
coniūgi ſicut gentes, quę ignorāt
deū. Surgētes aūt pariter iſtāterꝗ
orabāt ambo ſimul, ut ſanitas da- g
ret eis. Dixitꝗ Tobias: dñe deus h i
a ¶ Vel myſtice ad literam.
patrū noſtrorū bñdicant te cęli & k
terra, mareꝗ, & fontes, & flumina,
& oēs creaturę tuę, quę in eis ſunt. l
Tu feciſti Adam de limo terræ, m

à cubiculo ſeptem virorum, qui mortui fuerant, poſt quorū mortē Sara iacebat in cubiculo parentū, in altero tñ lecto. C o ¶ Et lachrymata eſt. ex pietate & timore, ne ſicut cæteris contingeret Tobiæ. p ¶ Forti animo. eſto. confidēs de dño. q ¶ Dominus cæli det ti. gaudiū. de viro iſto. r ¶ Pro tædio qd' perpeſſa es. ex morte aliorum.

NICO. DE LY.

POſtꝗ vero. Cap. VIII. Deſcripto mr̃imonij cōtractu, hîc conſequenter deſcribit̃ acceſſus ad coniugem, vbi quatuor ponuntur p ordinē. primū eſt dæmonis expulſio, cùm dicitur: t ¶ Protulit de caſſi. ſuo. i. pera ad modū retis facta, qua paſtores & aucupes ſolent vti. & dicitur à caſſe. i. rete. vñ Poeta: Decidit in caſſes p̄da petita meos. v ¶ Patrem Iecoris. ſuprà verò vj. ca. dixit angelus: Cordis ei⁹ particulā ſi ſuper carbones ponas &c. ex quo videt̃, ꝙ Tobias poſuit ſuper carbones partē cordis, & ptē iecoris. & vna pri⁹ exprimebat̃ videlicet, vj. c. Altera verò hîc exprimit̃. in cēſio em̃ illa figuratiua fuit oratiōis, vt dictū ē. ſ. vj. c. cū oratione v͛ò Tobiæ cōcurrit oratio Sarę, & ſic p duas p̃ticulas figurabantur. Diuiſio x ¶ Tunc Rapha. an. ne Tobiæ poſſet inferre nocumentū. y ¶ Et reli. illud in. vbi non eſt habitatio hoim. p qd' patet, ꝙ dęmones deuicti aliqñ p ſanctos angelos arcent̃ ab impugnatione hoim. & ſubdit̃ oratio cōiugū ꝗ fuit dictæ expulſionis meritoria cū dicitur: a ¶ Sara exur. & dep̄. de. vt deuotius poſſimus deum exorare. b ¶ Quia hîs tribus nocti. deo. iun. i. iungi debemus per deuotionem & orationem antequam procedamus ad actū coniugalem. c ¶ Tertia autem tranſact. no. ipſum conſummando. d ¶ Filij quippe ſancto. ſu. i. colentium verū deū. e ¶ Et non poſſumus. i. debemus. f ¶ Ita cō iungi ſicut gētes. i. idololatrę. g ¶ Orabant ambo ſimul, vt ſanitas daretur &c. per totalem expulſionem dæmonis. D h ¶ Dixitꝗ Tobias. orando deuotè. i ¶ Domine deus patrum noſtro. qui verus eſt deus & non dij Gentiliū. k ¶ Benedicant te cæli & terra. Et per hoc intelligunt̃ creaturæ medię. l ¶ Et omnes creaturæ &c. tam intellectuales, cuiuſmodi ſunt angeli & hoīes, ꝗbus ꝓpriè competit deū laudare: ꝗ intellectu carētes, ꝗ dicuntur benedicere deū, eò ꝙ intellectualibus creaturis ſunt materia laudandi deum. m ¶ Tu feci. Adam de li. ter. Gene. j. Dediſtiꝗ ei

Moraliter. Poſtquam vero. Sequitur: x ¶ Tunc Raphael ange. app. de. Per deſertum qui eſt locus infructuoſus, ſignificantur homines in bonis operibus ſteriles. AEgyptus autē tenebra interp̄tatur. igitur per deſertum AEgypti ſignificantur homines ſteriles in bonis, & obtenebrati in peccatis: in quibus manet diabolus, religat⁹ tamen: quia non poteſt eis nocere: quantū vellet & poſſet ſi dimitteretur proprię poteſtati, ſed ſolùm quantùm permittit manus dei. z ¶ Tunc hortatus eum Tobias &c. Per hoc ſignificatur, ꝙ ſacerdos curatus debet eccleſiam ſuam tanꝗ ſponſam ad diuinum cultum inducere: & ipſa, id eſt populus ſuus debet ei aſſentire: vt ſic in hoc confirmētur populus & ſacerdos. ſecundum verò ſenſum literalem docentur Chriſtiani ꝗliter debeant con iugio ſuo vti. Moraliter

R Et factū.

E tiſ c̃ntũ nitiſ. a ℭEt fa. eſt. Cantus pullorũ ſonus eſt p̃dicatorũ; qui poſt tenebras errorũ diẽ lucis annũtiant futurũ. Erant in gentibus qui dubitarent an diis verè viciſſet antiquum hoſtẽ, & iõ fidem nominis eius obruere atq; abſcõdere ſatius æſtimarent; ſed poſtmodum agnita veritatis luce, quaſi aurora præeunte, & crebreſcente cantu pullorum i. voce p̃dicatorum, veraciter Chriſtũ hoſte ſuperato ſponſum eſſe ſanctæ eccleſiæ cognouerunt. b ℭBenedicimus te do. de. Be. Lætatur Raguel de vita Tobiæ & coniunctione filiæ ſuæ: & benedicens deum occidit duas vaccas & quatuor arietes. Parat epulas oĩbus amicis & vicinis ſuis. Lætatur popul⁹ gẽtiũ de fide Chriſti, & deuotiõe ſuæ gẽtis in fide dñi proficiẽtib⁹, vt etiã de ipſis doctores fierent, qui poſt modum martyres exiſterent. hi vaccæ ſunt quia iugũ euangelij portauerunt. & q portarent p̃dicando, genuerunt. Arietes ſunt tanq; duces & patres populorum. vñ: Afferte dño fi. arie. Sunt craſſi

Pſal. 28. a.

gr̃a ſupernæ dilectiõis referti. vñ: Sicut

Ibidẽ. 62. b.

adipe & pi. re. c ℭDuas quoq;. Be. Apoſtolus gẽtiũ eos qui ad fidẽ venerant, de ſtirpe ſua tales eſſe docuit, quos pro excellentia virtutis tẽtaret inuidus hoſtis, & tẽtatos non vinceret, ſed victores & martyres faceret. Eos quoq; occidi fecit quos carnẽ ſuã pro Chriſto cru-

Gal. 5. d.

cifigere docuit cũ vitijs & concupiſcentijs. Horũ occiſione epulas parauit, qa vita, profectus, paſsio, & corona ſanctorum multis lætitiã tribuunt, q epulas ex eis quorũ reficiunt exemplis accipiunt. d ℭQuatuor arie. quia ſancti doctores & martyres quatuor libros euãgelij fide & opere conſeruant, pruden-

F

tia, iuſtitia, fortitudine, tẽperantia muniunt, & quatuor ptibus mundi inſtruunt eccleſiã dei. e ℭOccidi fe. quia alij ſponte mortificant corpora ſua, vt ſint hoſtia viua, alij inter manus fideliũ ſubeunt martyria, per arma iuſtitiæ à

2. Cor. 6. b.

dextris & à ſiniſtris. i. proſperis & in aduerſis hoſtem vincentes antiquum. f ℭEt ad iu. Be. Adiuramus Chriſtũ vt maneat nobiſcum, donec perfectionẽ quietis p ſpũſſancti gratiam cõſequamur, qua requieſcamus & à pctis

† Infrà. 9. b.

in corpore, & à prauis cogitationibus in mente.

GLOS. ORDI.

TVnc vo. Cap. IX. Sequitur: g ℭTamẽ obſe. te. Iſi. aliquos de credentibus ſeruientes tibi qbus p̃dicandi cõmittas officiũ ad colligendas gentes, quæ nondũ fidei myſterium ſuſceperunt, ſed tñ famã audierũt: & talẽtũ v̓bi qd' fama didicerũt, per fidei obedientiam reddant. Nouus quotidie populus in eccleſia colligitur poteſt tamen ſpecialiter intelli-

gi qui

Nicolaus de Lyra.

a ℭDedi. ei ad Euan. ad prolis pcreationẽ, ad quã requiriſ vis actiua in maſculo, & paſsiua in fœmina. Cætera patent. b ℭEt ſa. eſt. cir. pul. Hæc eſt pars ſecunda, in qua poniſ tumuli p̃paratio ad ponendũ Tobiã ſecretè, ſi ei ſicut alijs contigiſſet. & patet litera vſq; ibi: c ℭAt il. mi. vnam. ex an. ſu. ad ſciendum ſtatum filiæ ſuæ &

Tobiæ

dediſtiq; ei adiutoriũ Euam. Et nũc domine tu ſcis, quia non luxuriæ cã accipio ſororẽ meam cõiugem, ſed ſola poſteritatis dilectiõe, in qua benedicatur nomẽ tuum in ſecula ſeculorũ. Dixit itaq; Sara: Miſerere nobis dñe, miſerere nobis. Et cõſeneſcamus ambo pariter ſani. Et fa-

a ℱPrædicatorum.

ctum eſt circa pullorum cãtum accerſiri iuſsit Raguel ſeruos ſuos, & abierunt cũ eo pariter, ut foderent ſepulchrũ. Dicebat enim: Ne fortè ſimili mõ eueniret ei, quo & cæteris aliis ſeptẽ uiris, qui ſunt ingreſsi ad eam. Cũq; paraſſent foſſam, reuerſus Raguel ad uxorẽ ſuã, dixit ei: Mitte unã ex ancillis tuis, & uideat ſi mortu⁹ eſt, ut ſepeliã eum anteq; illuceſcat dies. At illa miſit unã ex ancillis ſuis. Quæ ingreſſa cubiculũ, reperit eos ſaluos & incolumes, ſecũ pariter dormientes. Et reuerſa nuntiauit bonũ nuntium. Et benedixerũt deum, Raguel uidelicet & Anna uxor eius, & dixerũt Bñdicimus te dñe deus Iſraël, quia nõ contigit nobis quẽadmodũ putabamus. Feciſti enĩ nobiſcum miſericordiã tuam, & excluſiſti à nobis inimicũ perſequentẽ nos. Miſertus es autẽ duobus unicis. Fac eos dñe plenius benedicere te, & ſacrificiũ tibi laudis tuæ, & ſuæ ſanitatis offerre, ut cognoſcat uniuerſitas gentiũ, quia tu es deus ſolus in uniuerſa terra. Statimq; præcepit ſeruis ſuis Raguel, ut repleret terra foſſam quã fecerant priuſq; eluceſceret. Vxori autẽ ſuæ dixit, ut inſtrueret cõuiuiũ, & præpararet omnia quæ in cibos erãt iter agentibus neceſſaria. Duas quoq; pingues uaccas & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas oĩbus uicinis ſuis cũctiſq; amicis. † Et adiurauit Raguel Tobiã, ut duas hebdomadas moraretur apud ſe. De oĩbus autẽ quæ poſsidebat Raguel, dimi-

a ℱVnde Zachæus: Dimidium bonorum meorum do pauperibus.

diãm partẽ dedit Tobiæ, & fecit hãc ſcripturã, ut pars dimidia quæ ſuparet poſt obitum eorũ Tobiæ dñio deueniret.

Cap. IX.

a ℱFideles qui membra Chriſti ſunt.

TVnc uocauit Tõbias angelum ad ſe, quẽ quidem

a ℱPrius. ℱTantum.

hõminem exiſtimabat, dixitq; ei: Azaria frater, peto ut auſcultes uerba mea. Si meip̃m

a ℱNon dignam mercedem tibi reddidero. b ℱNon ſunt condignæ paſsiones huius &c.

tradã tibi ſeruũm, & non ero cõndignus prouidentiæ tuæ. Tamen obſecro te, ut aſſumas tibi animalia ſiue ſeruitia, & uadas àd Gabelũ in Rages ciuitatẽ Medorũ, reddaſq; ei chirographũ ſuum, & recipias ab eo pecuniã, & roges eũ uenire

Tobiæ. d ℭReperit eos ſal. &c. per ſigna vitæ manifeſta. e ℭSecum pari. dor. poſt laborem orationis. f ℭEt bene. Hîc conſequenter deſcribitur Raguelis & Annæ gratiarum actio, cũ dicitur: g ℭBene. te do. de. Iſ. licet enĩ ſecundũ veritatẽ deus eſſet omnium; erat tñ de⁹ Iſrael ſpecialiter per legem ab eo receptã & ſpecialẽ cultũ. h ℭQuia non cõ. no. quem pu. i. timebamus. i ℭEt exclu. in viris filiæ noſtræ. k ℭMiſer. es. d. du. v. erat enĩ Sara vnica: & ſiſr Tobias vnic⁹ parẽtib⁹ ſuis, vt patet ex p̃dictis. l ℭFac eos do. p augmẽtũ v̓tutis & gr̃æ. m ℭEt ſa. lau. Alia v̓ò ſacrificia non poterãt extra Ieruſalem offerre. n ℭVt co. v. gen. inter quas erãt filij Iſrael captiuati. o ℭQuia tu es de. ſo. ſ. ver⁹. cætera patẽt. p ℭVxo. au. Hæc eſt q̃rta ps hui⁹ ca. i qua poniſ nuptiarũ celebratio, cũ dr̃: Vxo. &c. in cõ. p familiã ſuã, ipſa tñ diſponente. & patet lr̃a vſq; ibi: q ℭEt adiu. Ra. i. ad iurãdũ induxit. r ℭVt du. he. vt ſic in aſpectu filiæ & viri ſui gauderet & de regimine ſuo eos doceret. cætera patent.

G

Moraliter

✱b ℭEt ſa. eſt cir. p hoc deſignaſ, q bon⁹ p̃lat⁹, q p Raguelem deſignaſ, debet eſſe ſolicit⁹ iq̃rere diligẽter circa ſacerdotes & eorũ parochias, quõ ſe habeãt: & ſi inueniaſ ſcãdalũ, remediũ adhibere. ſi aũt ſtatus ſalutifer⁹, in domino congaudere.

NICO. DE LY.

H

TVnc vo. Cap. IX. Poſtq; deſcriptũ ẽ illud qd' actũ eſt circa Tobiã in t̃mino viæ ſuæ, hîc cõſequẽter deſcribiſ qd actũ eſt p eo in t̃mino viæ angelicæ: nã vltrà pceſsit ad recuperãdũ debitũ à Gabelo. Et diuidiſ in tres

Diuiſio

ptes: qa priò circa hoc põiſ hũilis Tobiæ dep̃catio. ſcd'ò angeli cõdeſcẽſio, ibi: Tũc Rapha. Tertiò fratna cõgratulatio, ibi: Cũq; igreſſ⁹ eſſet. Circa primũ dr̃: s ℭTũc vo. vt iret ad recupãdũ debitũ. t ℭSi meip. hũiliſ loqĩ, & gratãſ, vt iperret ab eo nouũ bñficiũ. v ℭTñ obſe. i. ſeruos ad eũdum tecum aptos. x ℭEt va. ſed hoc vr̃ cõtradiceſ ſupdictis. iij. c. vbi dr̃ q Sara filia Raguelis i Rages ciuitate Medorũ audiuit improperiũ ab vna ex ancillis pr̃is: & ſic videtur q Raguel & Gabel⁹ manerẽt in eadẽ ciuitate: ppſ qd' nõ oportebat angelũ aſſumere ſeruos & aĩalia, vt iret ad Gabelũ q̃ſi ad multũ diſtãtẽ locũ. Ad qd' põt dici, q duæ erãt ciuitates diſtantes i regno Medorum eodem nomine nominatæ. Sicut in regno Franciæ ſunt plures villæ diſtantes, q̃ tñ eodem nomine noĩantur. & i vna manebat Raguel & in

Moraliter

Mora. s ℭTũc vo. p hoc q angelus ad p̃ces deuotas Tobiæ iuit ad repetẽdũ debitũ Gabeli, qd' erat ſibi à pr̃e ipoſitũ, nec tñ bono mõ faceſ poterat, ſignificaſ q ſacerdos curat⁹ hñs on⁹ eccl'iæ ipoſitũ ſibi qd' ẽ graue ſatis, rogare debet homines lr̃atos & bonos, q p angelũ ſignificãſ, vt iuuẽt eũ in onere ſibi ipoſito, iducẽdo populũ ſuũ ad ſolutionẽ. x. talẽtorũ, p quã ſignificaſ impletio decem mandatorũ. & vt veniat deuotè ad nuptiale cõuiuiũ qd' i eccleſia celebratur.

gi qui lrãm legis p̃ LXX, itẽrpr̃tes
A acceperũt, & ideo fidẽ citius suſce-
perunt.

GLOS. ORDI.

Vm vero. Cap. X. Sequitur. a ¶ Satis fi. &c. ſ. qui de Iudæis credunt ſe, ſuosq́ con ſolantur, credentes ꝙ reuertatur ad eos dñs, & oĩs Iſrael ſaluus fiat. Rom. 11. d. fidelis em̃ eſt deus, qui hoc promiſit. b ¶ At vero Ra. cũ plenitudo gentiũ intrauerit, nemo ꝓhibere põt, quin dominus ſalutẽ Iſrael tribuat, & cæcitatẽ eius, quæ ex parte contigit, reſpiciat. Recordatus eſt enim diuina clementia: quoniã triſtitia magna & cõtinuꝰ dolor eſt Iudęis credẽtibus ꝓ fratribus

Nicolaus de Lyra

guel, & in alia Gabelus. Vel aliter põt dici, ꝙ p nomen ciuitatis Rages nõ ſolũ intelligitur ipſa ciuitas, ſed etiã totũ territoriũ illi ſubiacẽs ciuitati, qd' eſt aliqñ ſatis magnũ, ſicut patet de t̃ritorio Ianuenſi. & in ciuitate manebat Raguel, in loco verò territorij ſatis diſtante Gabelꝰ. Et ſubditur rõ petitionis: a ¶ Scis enim ipſe qm̃ nu. pater meus. in quibus ꝑfici põt iter noſtrum. b ¶ Et ſi tar. plus contri. timens de morte mea vel infirmitate. & ſubditur alia ratio ſumpta ex parte Raguelis, cũ ſubditur: c ¶ Et certe vi. & patet
B lrã. d ¶ Tunc Ra. aſ. Hîc conſequenter deſcribitur angeli cõdeſcẽſio, cũ dicitur: Tunc aſ. qua. vt iret honeſtius in ſpecie hominis apparens. e ¶ Et duos ca. vnũ pro ſe, & aliũ ꝓ Gabelo ſecũ adducendo. cętera patent. f ¶ Cumq́ ingreſ. Hîc conſequẽter deſcribitur fraterna congratulatio, cũ dicitur: Cumq́ ingreſ. eſ. do. Ra. ſ. Gabelꝰ veniẽs cũ angelo. g ¶ Inuenit To. diſ. in cõuiuio nuptiarum ſuarũ. h ¶ Exiliens. ſ. Tobias. i ¶ Oſcu. ſunt ſeiui. in ſignum amicitiæ. k ¶ Et fleuit Ga. ex pietate. l ¶ Benedixitq́ de. de bonis collatis Tobiæ. m ¶ Et dixit: bene. te. i. multiplicet te in bonis ſpiritualibus & t̃palibus. n ¶ Quia fi. es op. q̃tũ ad ſeipſum: o ¶ Et iuſti. erga ꝓximum. p ¶ Et ti. de. eius offenſam cauendo. q ¶ Et ele. fa. miſeriã pauperũ releuando. r ¶ Et di. be. ſu. vxo. tu. propter fœcũditatẽ eius in prole, & morũ honeſtatẽ. s ¶ Et ſuper. p. v. propter bonitatem veſtram. dicitur em̃ cõmuniter de bonis filijs & filiabus. benedicatur pater qui genuit, & mater quę portauit. t ¶ Et vi. deſiderant em̃ parẽtes videre multiplicationẽ ſui ſeminis in longinquũ. v ¶ Et ſit &c. he. ipſũ multiplicãdo in ſpũalibus bonis & tẽporalibꝰ. x ¶ Cumq́ om. di. amen. optando huius orationis impletionẽ. y ¶ Acceſ. ad con. nuptiale. z ¶ Sed & cum ti. & nõ cũ diſſolutionibus & ebrietatibus, quæ

a ¶ Chriſti &, eccleſiæ, in quibus facit Chriſtus de aqua vinum nouum, id eſt in lege oſtendit ſpiritualem intellectum.

ad nuptias meas. Scis enim ipſe, qm̃ numerat pa- a
ter meus dies, & ſi tardauero una die plus, cõtri- b
ſtabitur anima eius. Et certè uides, quõ adiura- c
uit me Raguel, cuius adiuramentũ ſpernere nõ

a ¶ Pro quadratu animæ, vel quatuor virtutum ſtabilitate.

poſſum. Tũc Raphael aſſumẽs quatuor ex ſer- d

a ¶ Prędicatores de gentibus per quos alij colliguntur. ¶ Horum quibus prędicauit. vnde Apoſtolus: Seruum omniũ me feci. b ¶ Qui fraternæ infirmitatis onera charitate ſubditi portant. tales adiuuante Raphael perducunt Gabelum ad nuptias Tobiæ, cum ad vnitatem ecclesię nouos populos Chriſto opitulante prędicatores adducunt.

uis Raguel, & duos camelos, in Rages ciuitate e
Medorum perrexit, & inueniens Gabelũ † de-
dit ei chirographum ſuum, & recepit omnem

a ¶ Fidei obedientiam. b ¶ Chriſto.

pecuniam. Indicauitq́ ei de Tobia filio Tobię,
omnia quę geſta ſunt, fecitq́ eum ſecũ uenire ad

a ¶ Chriſti eccleſiæ.

nuptias. Cũq́ ingreſſus eſſet domũ Raguel in- f g

a ¶ Chriſtũ cum eccleſia conuiuantẽ. b ¶ Vnde: Oſculetur me oſculo oris ſui.

uenit Tobiam diſcũbentẽ, & exiliens, oſculati h i

a ¶ Ocurrunt fideles de gentibus Chriſto, occurrit Chriſtus eis, ſine quo nihil poſſumus agere. b ¶ Præ gaudio.

ſunt ſeinuicẽ. Et fleuit Gabelus, benedixitq́ deũ k l
& dixit: benedicat te dñs deus Iſraël, † quia filius m n
es optimi uiri, & iuſti, & timẽtis deũ, & eleemo- o p
ſynas facientis. Et dicatur bñdictio ſuper uxo- q r
rem tuã, & ſup parẽtes ueſtros, & uideatis filios s t
ueſtros, & filios filiorũ ueſtrorũ uſq́ in tertiã &

a ¶ Carnale, vel opus vel imitatores.

quartã gñationẽ, & ſit ſemẽn ueſtrũ benedictũ v
à deo Iſraël, q regnat in ſecula ſeculorũ. Cũq́ x
omnes dixiſſent amen, acceſſerũt ad conuiuiũ. y z
Sed & cum timore domini nuptiarum conui-
uium exercebant.

Cap. X.

a ¶ In eccleſia de gentibus. b ¶ Chriſtus.

Vm uerò moras faceret To- a

a ¶ Qui de Iudęis ſigillatim credunt dolent, ꝙ Chriſtus tardat redire ad reliquias Iſrael.

bias cauſa nuptiarũ, ſolicitus b
erat pater eius Tobias, dicens:
Putas quare morat̃ filius meus, c
aut quare detentus eſt ibi? Putáſne Gabelus d
mortuus eſt, & nemo reddit illi pecuniã. Cœ-
pit autem contriſtari nimis ipſe, & Anna uxor
eius cum eo, & cœperũt ambo ſimul flere, eò ꝙ e
die ſtatuto minimè reuerteretur filius eorũ ad
eos. Flebat igitur mater eius irremediabilibus f
lachrymis, atq́ dicebat: Heu heu me fili mi, ut
quid te miſimus peregrinari, lumẽ oculorũ no- g

a ¶ Solatium vitæ noſtrę, ſpem poſteritatis noſtræ.

ſtrorũ, baculum ſenectutis noſtræ, ſolatiũ uitæ h i
noſtrę, ſpem poſteritatis noſtrę? Omnia ſimul k l
in te uno habentes, te non debuimus dimittere m

a ¶ Beatus Tobias cæcitate ſua deſignat infideles fide fideles.

ire à nobis. Cui dicebat Tobias: Tace & noli n
a turbari, ſanus eſt filius noſter, ſatis fidelis eſt o
uir ille, cum quo miſimus eum. Illa autẽ nullo
modo cõſolari poterat, ſed quotidie exiliẽs cir-
cũſpiciebat & circuibat uias omes per quas ſpes
remeãdi uidebatur, ut procul uideret eũ (ſi fieri
b poſſet) uenientẽ. At uerò Raguel dicebat ad ge- p
nerũ ſuum: Mane hîc, & ego mittã nuntiũ ſalu
tis de te ad Tobiam patrẽ tuum. Cui Tobias
ait: Ego noui quia pater meus, & mater mea q
modò dies cõputant, & cruciatur ſpiritus eorũ
in ipſis. Cumq́ uerbis multis rogaret Raguel r

bus, quæ à multis in talibus ſolent C
fieri indecenter.

NICO. DE LY.

Vm ve. Cap. X. Deſcripto ſupius itineris Tobię ꝓgreſſu, hîc conſequẽter agit̃ de ipſiꝰ regreſſu. Cuius primò deſcribit̃ ordinatio. ſecũdò ordinati ꝓſecutio. xj. ca. tertiò diuini ſecreti reuelatio. xij. ca. Diuiſio Pria in duas: q̃a priò ponit̃ regreſſꝰ Tobiæ motiua rõ. ſcd'ò eiuſdẽ debita diſpoſitio, ibi: Cũq́ ṽbis. Motiua rõ r̃greſſꝰ Tobię iunioris erat triſtitia parẽtũ de mora eiꝰ, q̃ † reddidiſ priò declarat̃, ſecũdò allegat̃, ibi: At ṽò Ra. Circa primũ priò põit̃ q̃rulatio pr̃is, cũ dr̃: a ¶ Cũ ve. ibi. ſ. i domo Raguelis, ꝓ nuptijs. b ¶ Soli. erat. morę cãm ignorãs. c ¶ Putas. qua. mo. hoĩ em̃ ſolicito & ignorãti cãm rei de q̃ ſolicitat̃, occurrũt multę cogitationes de varijs cauſis poſſibilibꝰ, q̃ tñ vt i plibꝰ nõ ſũt verę. d ¶ Aut † 5. 7. b. qua. de. timebat ne fortè aliq̃d mali feciſſet, vñ detẽtꝰ fuiſſet: vel ĩfirmitatẽ ĩcurriſſet, vel ꝙ Gabelꝰ mortuꝰ fuiſſet; & ſic eſſet negotiũ ĩpeditũ. e ¶ Et cœpe. am. ſi. fle. cõputauerũt em̃ dietas itineris eũdo & redeũdo, & ſic dixerant, tali die poteritis huc reuerti. qd' tñ non fuit factũ ꝓpter celebrationẽ nuptiarũ. f ¶ Flebat igitur. Hîc cõſequẽter deſcribit̃ i ſpeciali lamẽtatio m̃ris. & patet lrã vſq́ ibi: g ¶ Lu. ocu. q̃a pr̃ iã erat cę- D cus, & m̃r ex fletu & ſenectute diſponebat̃ ad cęcitatẽ. h ¶ Ba. ſe. nã ſicut infirmꝰ baculo ſuſtẽtat̃, ſic parẽtes i ſenectute debẽt à filijs ſuſtẽtari. i ¶ Sola. v. n. multũ em̃ cõſolant̃ parẽtes ex p̃ñtia bonorũ filiorũ. k ¶ Spem po. erãt em̃ ſenes, & Tobias erat eis vnicꝰ, vt. s. dictũ ẽ: & iõ nullã poſteritatis ſpẽ habebãt, niſi p ipſum. iõ cõcludit: l ¶ Oĩa ſimul in te. i. cũ oĩa illa nõ habeamꝰ, niſi p tuam perſonã. m ¶ Tenõ de. q̃a maiꝰ bonũ nõ ẽ exponẽdũ piculo ꝓ recupatiõe, minoris bõi. cuiuſmõi erat debitũ Gabeli. n ¶ Cui di. ip̃am cõſolãdo. i q̃ appet eiꝰ magna ꝑfectio, q̃ poſitꝰ i afflictiõe ꝓ filio, ꝓ cęcitate, ꝓ ſenectute, & ẽt paup̃tate, nihilominꝰ tñ cõſolabat̃ eã. o ¶ Satis fi. eſt. hoc em̃ firmit̃ tenebat ꝓpt̃ ṽba q̃ ab angelo i ſpecie viri apparẽte audierat. Cętera patẽt. p ¶ At vero. Hîc cõſeq̃nt̃ põit̃ dictę rõnis allegatio, & hoc ꝓpt̃ ṽba Raguelis ip̃m ampliꝰ detinet̃ volẽtis. & patet lrã vſq́ ibi: q ¶ Ego no. Hoc em̃ ſciebat p teneritudinẽ affectꝰ parẽtũ ad ſeipſum, quã experiẽtia multiplici certitudinal̃r cognouerat. r ¶ Cũq́ ver. Hîc conſequẽter deſcribit̃ receſſus debita diſpoſi-

Moraliter. a ¶ Cumq́ vero. Moraliter per fletũ parẽtũ Tobię ex eius mora ſignificat̃ myſticẽ ſuſpiria ſctõrũ patrũ de mora Chriſti venturi in mũdum. n ¶ Cui di. To. per qd' ſignificat̃ cõſolatio ꝓphetarũ

R ij eius aduentum

tribus infidelibus. a ¶ Tradidit. Re
E mittũt in fine doctores eccl'iæ ad Chri
ſtũ, cũ ipſa eccl'ia virtutũ diuitijs plena
ad fidẽ illuſtrãdã, bonorũq; operũ ſub
ſtãtia ditãdã Iudæorũ gentem, ex qua
dei filius ſumpſit carnem.

GLO. ORDI.

CUmq; re. Cap. XI.
Sequitur: b ¶ Præceda.
Bed. Poſtq; illuminatus eſt
populus gẽtium, pcedit diuina gr̃a ad
illuminandã cęcitatẽ Iudæorũ, vt in li
bris ſuis cognoſcant Chriſtũ verũ ho
Jante minẽ & verũ deũ, & ſic tãdẽ quaſi vi
ſo angelo & filio ſuo quos diu nõ vide
rãt, multũ gaudeãt, tãdẽ. ſ. ſe eccl'ię de
gẽtib⁹ cõgregatę myſteriorũ cõione
cõiũgãt. c ¶ Blãdimẽ. Be. Canis gau
debat dũ tecta dñorũ diu inuiſa reui
ſeret. Gaudẽt doctores, cũ de effectu
ſui opis cũ Iudęã à dño recolligẽdã in
telligãt. Gaudẽt de pmio vitę ęternę, & cũ
cũctis electis eodẽ pmio corda exhilarãda
pdicũt, & ſtati aduẽturã grãm ſcti ſpũs
edũt. d ¶ Exurgẽs. Audito à docto
rib⁹ vbo ſalutis exurgit ppl's Iudęorũ
de pſidię ſuę cęcitate longa, & amore
currit ad dñm ſed offẽdẽs greſsib⁹ ope
rũ, donec renat⁹ & inſtruct⁹ i Chriſto,
fidei & operationis lumẽ percipiat.
e ¶ Tunc ſu. Be. Dñs credẽtibus ap
ẽ reuelat q̃ta ſit antiq hoſtis malitia,
q ipſum in paſsione deuorare geſtiuit,
ſed per hoc occiſus mẽbra ſua. i. eos qs
añ tenebat amiſit. f ¶ Albugo. Be.
Habet adhuc popul⁹ Iudęorũ velamẽ
F añ faciẽ cordis, vt nõ intelligat gratiã
Chriſti. Habet albuginẽ, quia candid⁹
& iuſtus ſibi vr̃ q̃ſi mẽbrana oui: qa
cęcitatẽ ſuſtinet mẽtis ſub ſpe ſtultiſsi
ma Chriſti adhuc naſcituri Iudæos li
beraturi, & imperi magnũ daturi. Cũ
aũt velamẽ ablatũ fuerit, agnoſcẽt quia
Chriſt⁹ iã venit & mundũ ſanguine re
demit. vñ ſequit: qa viſu recepto glori
ficabant deũ Tobias cum vxore ſua.
¶ Albugo. Albugo deſignat ſtulti
tiã ppl'i ſibi placẽtis habẽtis zelũ dei,
ſed nõ ſecundũ ſcientiam, de quibus di
Roma. 10. cit: Suã iuſtitiã volentes conſtituere iu
ſtitię dei nõ ſũt ſubiecti. Pupilla eñ ni
gra videt, alba tenebroſa eſt, & q ſibi ſa
piẽtes videnť & dicunt; Nunquid &
nos ſu

Nicolaus de Lyra.

Habita diſpoſitio, per hoc q; Raguel
tradidit Tobiæ filiã ſuam ſecum ducẽ
dam & partem bonorũ ſuorũ pro tũc
Tobiæ cõtingentẽ. & patet litera vſq;
ibi: a ¶ In pu. & pu. i. in ſeruis & an
cillis: qui ſic i ſcriptura ſacra frequenter
nominãtur. b ¶ Dimiſit eum a
ſe. vt recederet liberè, dicẽs: c ¶ An
gelus do. ſan. qui dirigit viam & a
ctus iuſtorum. d ¶ Et ap. pa. fi. vt
verba quæ recedens ab eis audiret, in
corde ipſius arctius impreſſa remane
rent. e ¶ Mo. eã ho. ſo. nam vir & v
xor ſunt quaſi vna perſona, & ideo ſi
cut vir tenetur honorare parentes p
prios, ita & eius vxor. f ¶ Diligere.
tanq; vnã pſonã ſecũ. g ¶ Regere
fa. nã in domo aliqua ſunt agenda quę
magis decet fieri p mulieres q; per vi
ros. & etiam quia viri circa exteriores
occupationes ſunt magis intenti, vt cir
ca mercationes, agriculturã, & hmõi.
h ¶ Et ſeip. ir. per caſtitatẽ cõiugalẽ,
& p pru

Tobiã, & ille eum nulla ratiõe vellet au
a dire, tradidit ei Saram & dimidiã partẽ
omnis ſubſtãtię ſuę ĩ pueris, in puellis, in a
pecudibus, in camelis, & in vaccis, & pe
cunia multa, & ſaluũ atq; gaudentẽ dimi b
ſit eũ à ſe, dicens: Angelus dñi ſanctus ſit c
in itinere veſtro, perducatq; vos incolu
mes, & inueniatis omnia rectè circa parẽ
tes veſtros: & videãt oculi mei filios ve
ſtros † priuſq; moriar. Et apprehẽdentes d
parentes filiam ſuã oſculati ſunt eam, &
dimiſerunt ire, monentes eam honorare e
ſoceros, diligere maritũ, regere familiã, f g
gubernare domum, & ſeipſam irrepre h
henſibilem exhibere. Cap. XI.

CUmq; reuerteretur, per i
uenerunt ad Charã quę
eſt ĩ medio itinere cõtra
Niniuẽ, undecimo die.
Dixitq; angelus: Tobia
frater, ſcis queadmodũ l
reliquiſti patrẽ tuum. Si placet itaq; tibi, m
b præcedamus, & lento gradu ſequantur
iter noſtrũ familię ſimul cũ coniuge tua
& cum aĩalibus. Cumq; hoc placuiſſet, ut
iret, dixit Raphael ad Tobiã: Tolle tecũ
ex felle piſcis, erit enim neceſſariũ. Tulit
itaq; Tobias ex felle illo, & abierũt. An n
na aũt ſedebat ſecus uiã quotidie in ſupci
lio montis, unde reſpicere poterat de lõ
ginquo. Et dũ ex eodẽ loco † ſpecularet
aduentũ eius, & uidit à longe, & illico co
gnouit uenientẽ filium ſuũ, currẽſq; nun
tiauit uiro ſuo, dicens: Ecce uenit filius
tuus. Dixitq; Raphael ad Tobiã. At ubi o
introieris domũ tuã, ſtatim adora dñm
deum tuũ, & gratias agens ei, accede ad
patrẽ tuũ, & oſculare eum. Statimq; lini
ſuper oculos ei⁹ ex felle iſto piſcis quod
portas tecũ. Sciás eñ qm̃ mox aperiẽtur p
oculi ei⁹, & uidebit pater tuus lumẽ cęli, &
a ¶ Quia ſalutis donũ prænuntiat, & ſic dñs corda illuminat.
in aſpectu tuo gaudebit. Tũc pcucurrit q
a ¶ Doctores eccl'ię q hęreticos quaſi lupos a fũmi paſtoris ouili fugãt.
cãnis q ſimul fuerat in uia, & quaſi nũti⁹ r
a ¶ Cauda finis corporis perfectionem ſignificat, vel merce-
dem quæ in fine tribuitur.
c adueniẽs blãdimẽto ſuę caudę gaudebat.
d Et exurgẽs cęcus pr̃ ei⁹ cœpit offẽds pe s t
a ¶ Aſſenſu. b ¶ Ei qui veritatis lumen cognouit.
dib⁹ currere, & data mãnu puero, occurrit u
¶ Chriſto.
obuiã filio ſuo. Et ſuſcipiẽs oſculatus eſt
a ¶ Quia ſero. b ¶ Quia credunt in Chriſto.
eũ cũ uxore ſua, & cœperũt flẽre prę gau
dio. Cũq; adoraſſent deũ, & grãs egiſſent v
e cõſederũt. Tunc ſumẽs Tobias de felle x y
a ¶ Iudęorum populus poſtq; amariſsimam antiqui hoſtis
malitiã cognouerit, amiſſam recipiet lucem.
piſcis liniuit oculos pr̃is ſui. Et ſuſtinuit
f quaſi dimidiã ferè horã, & cœpit albugo z
a ¶ In quo ſpes ſignificatur, quia nundum viuit & animatum eſt, ſed
ſperatur. ſi aũt quod non videmus ſperamus, per patientiã expecta
mus. Euangelica quoq; parabola ſub nomine panis & vini & oui
tres ſummas virtutes exprimit, charitatẽ ſcilicet fidẽ & ſpem.
ex oculis eius, quaſi mẽbrana oui egredi. a

& p prudẽtẽ & honeſtã cõuerſationẽ. G
ius aduentũ firmię p prędicantium.
d ¶ Et appre. huius literę ſenſus lite Moraliter
ralis eſt ſimpliciter moralis.

NICO. DE LY.

CUmq; Deſcri. Cap. XI.
pta diſpoſitiõe ad regreſſũ,
hic cõſeqnť deſcribiť ipſe Diuiſio
regreſſus. & primò q̃tũ
ad duos pcedentes, ſcd'ò q̃tũ ad alios
ſubſequẽtes ibi: Ingreſſa eſt etiã. Prima
adhuc in tres, qa primò deſcribiť Ra
phaelis, & Tobię reuerſio ſecũdò põi
tur parentũ obuiatio, ibi: Et exurgens.
tertiò bñficij collatio, ibi: Tũc ſu. Cir
ca primũ ſciendũ, q; oẽs de comitiua
Tobiæ iunioris ſimul receſſerunt de
domo Raguelis, ſed nõ oẽs venerũt ſi
mul ad Tobiã ſeniorẽ: nã Raphael &
Tobias in via dimiſerũt alios, vt citius
venirent ad Tobiã ſeniorẽ ex rõnabili
cã, vt videbiť literã exponẽdo. q licet
ſit in pluribus plana, aliqua tñ exponẽ
tur breuiť diſcurrẽdo. k ¶ Vndeci.
die. hoc nõ põt intelligi à principio iti
neris: nã Tobias fuit p duas hebdoma
das ĩ domo Raguelis vt dictũ ẽ ſuprã
viij. c. ppť qď intelligiť à receſſu de do
mo Raguelis. l ¶ Scis quẽa. ſ. paupe
rẽ & cęcũ & ignominioſũ, nõ decet q; i
tali ſtatu ab vxore tua & familia de do
mo diuitẽ & honorabili veniẽtib⁹ ſic
iueniať. m ¶ Si pla. ita. ſ. ad amouen
dũ iſtos defect⁹. ex hoc patet q; bonũ
ẽ honeſtatẽ ſui ſtat⁹ & generis cõſerua
re. al'r angel⁹ hoc nõ docuiſſet. Cętera
patẽt vſq; ibi: o ¶ At vbi in. ex hoc
loco hr̃ exẽplũ, q; hoies de negotiatiõi
bus ſeu pegrinationib⁹ reuertẽtes pri⁹
debẽt grãs agere de diuina ptectiõe, q;
ſe ponãt ad narrandũ rumores & tru
fas. p ¶ Mox ape. i. citò. ſ. poſt, quaſi Poſtolare
p dimidiã horã vt hr̃. ſ. q ¶ Tũc p.
gaudẽs q; reuertebať ad locũ vbi fue
rat nutrit⁹. r ¶ Et exur. Hic cõſe
quẽter ſubdiť parẽtũ obuiatio, cũ dr̃:
s ¶ Cœpit offen. nã p gaudio feſti H
nabat occurrere filio ſuo. t ¶ Et d.
dirigenti greſſus eius. v ¶ Cũ. ad. de.
grãs agẽdo de cõſeruatione filij in via.
x ¶ Cõſede. ad q̃rẽdũ de ſuo ſtatu, &
de pgreſſu ei⁹ & regreſſu. ſicut eñ re
deũtes de negotiatiõe aut pegrinatiõe
pri⁹ debẽt deũ adorare q; rumores re
ferre, vt dictũ ẽ: ſic amici ſuos ſuſcipiẽ
tes debẽt pri⁹ deo. grãs agere, q; de tali
bus iterrogare. y ¶ Tũc ſunt. Hic cõ
ſequẽter deſcribiť bñficij collatio. ſ. To
bię ſenioris illuiatio, cũ dr̃: z ¶ Et cœ.
& c. quaſi men. i. pellicula. a ¶ Oui
egr. & c. ex quo patet q; eius cæcitas
non erat
Mora. Cũq; re. m ¶ Si pla. p hoc Moraliter
moral'r ſignificat, q; debilib⁹ ſpũ pcen
dũ ẽ. de grauiorib⁹ iponẽdis. n ¶ An
na. p hoc myſticè ſignificať, q; ſynago
ga p legis pitos igrebat i ſcripturis ad
uẽt⁹ Chriſti ſigna, quſq; vidit ipletũ p
apl'os q fuerũt de Iudæa, & p eos gau
dẽter nũtiauit. y ¶ Tũc ſu. Per hãc li
niionẽ ſignificať chariſmatis inũctio,
qñ Iudęus aliqs baptizať à fideli, & tũc
exit albugo de oculis mẽtalib⁹ bapti
zati, qñ velamẽ qď ẽ ſup ocl'os Iudęo
rũ auferť ab eo p illuiationẽ fidei Chri
ſtianę. vñ & ab oculis Pauli exierũt al
bugines tãq; ſquamę & ad hanc illumi
nationẽ ſequitur laus diuina.

☞nos ſum⁹ cęci:in eis veritas nõ
A eſt.q aũt fragilitatis & ignoran
tię cõſcij dicũt, dñe de⁹ illuia te
2.Re.22.c. nebras meas, à dño illuminant.
a ¶ Ingreſſa eſt. Lucẽ grãe
†vel, ſanaſti ſpũalis, q̃ ſeptiformis eſt, ſigniſi
cat poſt ſeptẽ dies illuminatiõis
ĩgredit vxor: qa poſtq̃ Iudęa p
fidẽ illuiata fuerit, poſtq̃ grãm
ſpũſſãcti accepit, ĩgrediet ad eã
eccl'ia, vt ſit vnũ ouile & vn⁹ pa
ſtor: & ſit domus Chriſti vna,
vno lapide angulari firmata.
Iohan.10.c. ¶ Tunc vo. Seqt: Cap. XII.
b ¶ Et nũc. Beda. Reditur⁹ in

Nicol. Lyra. ☞ cęlũ an

☜ nõ erat ex corruptiõe ocu
lorũ, ſed ex operimẽto macula
rũ, nec eſt incõueniens q̧ hęc cu
ratio fuerit ex virtute fellis, cũ il
la macula fuerit res corporalis,
vt dictũ eſt. ſ̃. vj. c. & ſequit gra
tiarũ actio. priò cõit cũ dicitur:
Et glorifi. de. ſecũdò ſpecial'r
cũ ſubdit: a ¶ Dicebatq́ To.
i. laudo toto corde. b ¶ Quia
tu ca. ſicut filiũ dilectũ. Pro
uer. iij. b. Quẽ enim diligit dñs
corripit, & quaſi pr̃ in filio cõ
placet ſibi. c ¶ Ingreſ. Hîc
cõſequẽter deſcribit aduẽt⁹ ſe
quẽtiũ. ſ. vxoris familię & aialiũ
cũ dr̃: d ¶ Poſtquã ſep. ab in
greſſu Tobię iunioris ad p̃rem
ſuũ. & patet lr̃a. e ¶ Vene. vbi
deſcribit cõgratulatio amico
rũ. cętera patẽt vſq; ibi: f ¶ Et
ſep. di. nõ in comeſationibus
& ebrietatib⁹, ſed in dei timore
& grãrũ actiõe de bonis exhibi
tis Tobiæ.

B *NICO. DE LY.*

TVnc vo. Ca. XII.
Poſtq̃ deſcripta ẽ
circa Tobiã bono
rũ collatio, hîc cõſe
quẽter deſcribit ſecretorũ dei
reuelatio. & priò reſpectu p̃te
ritorũ. ſecũdò reſpectu futuro
Diuiſio rũ, c. xiij. Pr̃ia in duas: qa priò
ponit huius reuelatiõis occaſio.
ſcd'ò ipſi⁹ reuelatio, ibi: Tũc di.
eis. Occaſio v'ò hui⁹ reuelatiõis
fuit retributio mercedis quã pr̃
& fili⁹ angelo facere voluerũt,
credẽtes ip̃m hoĩem eſſe. Circa
quã retributionẽ priò põit pa
tris & filij adinuicẽ collatio, cũ
dr̃: g ¶ Tũc vo. ad conferen
dum de mercede ſui ductoris.
h ¶ Pater quã. q. d. nõ habe
m⁹ aliqd ſufficiẽs ad retribuẽdũ
ſibi. & ad hoc allegat octo bñfi
cia p ductorẽ ſuũ ei collata, di
cens: i ¶ Me du. & patet ex
p̃dictis lr̃a. ſcd'ò ſubdit hui⁹ ro
gatio cũ dicit: k ¶ Sed pe.
medietas eñ alia erat eis p victu
& veſtitu ſuo & familię neceſſa
ria. l ¶ Tũc di. Hîc cõſequen
ter deſcribitur reuelatio v'itatis
ignotę. Circa quã angel⁹ p̃mit
tit quãdã p̃fationẽ, ſecũdò ſub
dit ſuã reuelationẽ, ibi: Manife
ſto. Circa primũ dicit: Tũc di.
ſ. angel⁹. m ¶ Occulte. qa tra
xerãt eũ ad p̃tẽ, vt dictum eſt.
n ¶ Bñdi. de. licet eñ ſit de⁹
totius

Quam apprehẽdẽs Tobias traxit ab oculis eius, ſta
timq́ uiſum recepit. Et glorificabãt deum, ipſe uide
licet & uxor eius, & oẽs qui ſciebãt eum. Dicebatq́ a
Tobias: Bñdico te dñe deus Iſraël, quia tu caſtiga b
ſti me: & tu †ſaluaſti me. Et ecce ego uideo Tobiã fi
a lium meũ. Ingreſſa eſt etiã poſt ſeptẽ dies Sara uxor c d
a ¶ Diuerſæ fidelium perſonæ.
filij eius, & omnis familia & pecora ſana, & cameli,
a ¶ Virtutes eccleſiæ. b ¶ Sancta ſcripturarum quam Iudæa gentibus commiſerat.
& pecunia multa uxoris, ſed & illa pecunia quam re
ceperat à Gabelo. Et narrauit parẽtibus ſuis omnia
beneficia dei quę feciſſet circa eum per hominẽ qui
eum duxerat. Veneruntq́ Achior, & Nabath con e
a ¶ Vnde: Lętamini gentes cum plebe eius.
ſobrini Tobię gaudentes ad Tobiam, & congratu
lantes ei de omnibus bonis quę circa illum oſtende
a ¶ In ſpiritualibus donis & virtutibus.
rat deus. Et per ſeptem dies epulantes omnes cum f
gaudio magno gauiſi ſunt. Cap. XII.

TVnc uocauit ad ſe Tobias filiũ ſuũ, g
dixitq́ ei, quid poſſumus dare uiro
iſti ſancto qui uênit tecum? Reſpõ
dens Tobias, dixit patri ſuo: Pater h
quam mercedem dabimus ei, aut
quid dignum poterit eſſe beneficiis
eius? Me duxit & reduxit ſanum, pecuniã à Gabe i
lo ipſe recepit, uxorẽ ipſe me habere fecit, & dæmo
nium ipſe ab ea compeſcuit, gaudiũ parentibus eius
fecit, meipſum à deuoratiõe piſcis eripuit, te quoq́
uidere fecit lumen cæli, & bonis omnibus per eũ re
pleti ſumus. Quid illi ad hęc poterimus dignũ dare?
Sed peto te pater mi, ut roges eum ſi fortè digna k
bitur medietatem de omnibus quæ illata ſunt ſibi
aſſumere. Et uocãtes eum pater ſcilicet & filius, tu
lerunt eum in partem, & rogare cœperunt ut digna
retur dimidiam partem omnium quę attulerant ac
a ¶ Acceptabiliter recipere.
ceptam habere. Tunc dixit eis occultè: Benedicite l m n
a ¶ A quo omnia. b ¶ In exemplum alijs. c ¶ Laudate.
deum cæli, & coram omnibus uiuentibus confitẽ o
a ¶ Bene agentibus.
mini ei, quia fecit uobiſcum miſericordiã ſuam. Et p
a ¶ Myſteria tegenda, opera domini prædicanda.
enim ſacramentũ regis abſcondere bonum eſt, ope q r
¶ Vel honorificatum.
ra autem dei reuelare & confiteri honorificum eſt. s
a ¶ In ſinu pauperis abſcondita.
Bona eſt oratio cũ ieiunio & eleemoſyna, magis q̃ t v
a ¶ In ſinu pauperis. b ¶ Animæ.
theſauros auri recõdere, qm̃ eleemoſyna à morte li
berat, & ipſa eſt quę purgat peccata, & fecit inueni
re miam & uitam æternã. Qui autẽ faciunt peccatũ
a ¶ Qui diligit iniquitatem odit animam ſuam.
& iniquitatẽ, hoſtes ſunt animę ſuę. Manifeſto ergo x
uobis ueritatem, & non abſcondã à uobis occultũ
ſermonẽ. Quando orabas cum lachrymis, & ſepe y
liebas mortuos, & derelinquebas prandiũ tuum, &
mortuos aſcondebas per diẽ in domo tua, & nocte
a ¶ Quæ accepta eſt cum his operibus miſericordiæ.
ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam domi z
no. Et quia acceptus eras deo, neceſſe fuit ut tenta a
a ¶ Corrigit filium deus quem recipit, quis enim filius quem non corripit pater.
B tio probaret te. Et nunc miſit me dominus ut cu b
rarem te, & Saram uxorem filij tui à dæmonio li
berarem. Ego enim ſum Raphael angelus unus ex c d

totius creaturę, dr̃ tñ ſpẽalr de⁹ C
cęli. nã ibi relucet gl'ia ſua mõ
ſpẽali. o ¶ Et co. tãq; de bñfi
cijs ei⁹ gratis. p ¶ Et eñ ſa. i. ſe
cretum. q ¶ Regis. ſ. terreni.
r ¶ Abſcõ. nõ ei poſſet bñ re
ger regnũ ſuũ, ſi reuelaret cõit ſe
cretũ ſuũ. s ¶ Op. a. d. qa cedit
ad honorẽ dei & bonũ illorũ q
reuelãt, vt ad laudãdũ deũ alios
iuitẽt, ppt̃ qd' vbi nõ appet dei
laudatio ſed magis deriſio: hîc
nõ ẽ agẽdũ. ſicut in ĩfidelib⁹ ob
ſtinatis, ppt̃ qd' dicit ſaluator,
Mat. vij. a. Nolite ſctm̃ dare ca
nibus, nec mar. &c. t ¶ Bo. ẽ
o. cũ ie. nã p ieiuniũ ſanãt peſtes
corpis, p orõnẽ v'ò peſtes men
tis. v ¶ Et ele. nã ipſa ẽ ſatiſſa
ctoria p pctĩs, vt dictũ ẽ. ſ̃. & p Diuiſio
cõſeq̃ns itroductoria ad regnũ
gl'ię cęleſtis. theſauri v'ò nõ va
lẽt niſi ad puiſionẽ vitę p̃ntis,
quã ẽt freq̃nt abbreuiãt. nã mul
ti iugulãt p theſauris ſuis. Cęte
ra patẽt ex dictis. x ¶ Manife.
Hîc cõſeq̃nt angel⁹ abſconditã
apit v'itatẽ. & priò q̃tũ ab bñ
ficia q̃ fecit Tobię & Sarę. ſcd'ò
q̃tũ ad ea q̃ geſſit in hũana effi
gie, ibi: Dixitq́ eis. Circa primũ
priò recitat Tobię meritũ, di.
y ¶ Qñ ora. Et patet ex dictis
ſ̃. j. & ij. c. z ¶ Ego ob. nã an
geli ſunt a dminiſtratorij ſpũs in
miniſteriũ miſſi ppter eos q ca
piũt hr̃editatẽ ſalutis, Heb. j. d.
Sciẽdũ tñ q̧ angeli nõ offerunt
orõnes iuſtorũ corã dño ad ali
qd ſibi manifeſtãdũ. nã oĩa ſũt
nuda & apta oculis ei⁹ ẽt ãnq̃
fiãt: ſed ad cõſulẽdũ ſup hoc di
uinũ cõſiliũ, qd ppter hoc ſit a D
gẽdũ circa iuſtos vñ & ppt̃ hoc
fuit miſſ⁹ â deo ad illũinãdũ To
biã, vt poſtea ſubdit: a ¶ Ne
ceſ. fu. i. fuit vtile tibi p meritũ
& alijs p exẽplũ. & ſic dr̃ i prĩci
pio Porphyrij: Cũ ſit neceſſariũ
Criſaori. i. vtile. b ¶ Et nunc.
ppter tuũ & Sarę meritũ, vt di
ctũ. ẽ. ſ̃. iij. c. c ¶ Ego eñ.
noiant eñ angeli in ſcriptura
ſecũdũ cõueniẽtiã ad officia p
pter q̃ mittũt. vñ Eſa. vj. c. An
gel⁹ miſſ⁹ ad purgãdũ labia Eſa
ię vocat Seraph, q̃uis nõ eſſent
de ordĩe Seraphico. & ſic ange
lus iſte vocat Raphael. i. medic⁹
vel medicina dei: qa miſſus fuit
ad ſanãdũ Tobiã. d ¶ Vnus
ex ſep. nõ accipit hîc aſtare p
ut diſtinguit angelos adſiſten
tes à *miniſtrantibus*: nam Ra
phael nõ eſt de ſupiorib⁹ ordi
nib⁹, q nõ mittũt ad hęc ad infe
riora, ppt̃ qd' dicunt adſiſtẽtes
deo. ſed de inferiorib⁹ q mittũt
ppt̃ qd' miſtrãtes dicũt. Rapha
el aũt fuit miſſ⁹ ad curãdũ To
biã & liberãdũ Sarã. ſed hîc ac
cipit aſtare p eẽ p̃ſentẽ deo p a
ptã viſionẽ & fruitionẽ: & hoc
cõuenit angelis, oĩbus ſctĩs, qui
ſemp vidẽt p̃rem q ĩ cęlis ẽ. qd'
aũt hîc dr̃: Vn⁹ ex ſep. accipit

☜ numerus de

Moral. g ¶ Tunc vo. To. Moraliter
p hoc aũt q̧ pater & filius me

 ☞ deitatẽ omniũ

E cęlū angelus aptius qd ſit & q̄re vene-
rit, & q̄ reuerſurus ſit, exponit: & Chri
ſtus eidē pplō latius ꝑficiēti cōditionē
ſuā patefecit, oſtēdēs ꝙ ipſe ī pr̄e, & pr̄
Ioh. 14. b. in filio ſit. Angelus redit ad deū, Tobi
as remanet apud patrē, & Chriſt⁹ à fi-
delibus ſuis intelligit̃ diuinitate pr̄i
æq̄lis, hūanit ate hoībus cōſubſtātialis.

GLO. ORDI.

APeriens. Cap. XIII. Confeſſus eſt veritatē & miſericordiā docēs bn̄ficia dei ſemper prędicare, & flagella timere: Repletuſq; ſpiritu prophetię, de ſuperna Ieruſalē multa decātat: Populuſq; Iudæorū in fine ſeculi cōuerſus multos doctores habebit & prophetas, q̄ mētes proximorū ad ſuperna deſideria accendunt, cæleſtis patrię gaudia prędicando.

Nicolaus de Lyra.

Nūerus determinat⁹ ꝓ indeterminato. ſ. ꝓ vniuerſitate angelorū. nā ſicut dicit Greg. homil. xxv. Qm̄ oē tp̄s ſeptē dieb⁹ cōphendit̃, rectè ſeptenario nūero vniuerſitas deſignat̃, q̄ in angelis eſt valde magna. Da. vij. c. Millia millium miniſtrabāt ei, & decies millies centena millia &c. a ¶ Cumq; hæc au. i. admirati ſunt & ſtupefacti ex diuina condeſcēſiōe circa ipſos. b ¶ Et tre. cæ. nā ſtupor & admiratio reddūt hominē tremētem, & ſtare non potētem. c ¶ Dixitq; e. ang. Hīc cōſequēter reuelat ṽitatē occultā de his q̄ fecerat in hūana effigie. Priò tn̄ cōſolat̃ eos di. d ¶ Pax vo. n o. q. d. nō veni ꝓpter
F malū vr̄m, ſed bonū. e ¶ Etenim cum
†1. Re. 2. a. eſſem vo. cōicans vt hō. f ¶ Per vo.
Sap. 16. b. Erā em̄ ab eo miſſus ad hoc, ꝓpter qd̓ ſunt illi gr̄ę principaliter agendę. iō ſubditur: Ipſum bene. &c. g ¶ Videbar &c. in comeſtiōe em̄ & potatione primò eſt cibi & potus ſūptio. ſecūdò cibi ſumpti & potus in vētrē traiectio. & iſta fiunt ꝑ motū localē: ꝓpter qd̓ pn̄t fieri ab angelis in corpore aſſūpto: q̄a natura corporalis obedit angelis q̄tū ad localē motū. tertiò in comeſtione & potatione eſt cibi attracti cōuerſio ꝑ virtutē nutritiuā. quod nō poteſt eſſe in angelis, quia nō habent corpora ſibi naturaliter vnita, nec per cōſequens nutribilia. iō ſubdit̃: h ¶ Sed ego ci. inui. &c. vtor. i. reficior. & hūc cibū inuiſibilē & potū vocat dei claram viſionē & fruitionē adiunctā. i ¶ Tempus eſt &c. me mi. perfecta mea legatione. non eſt per hoc intelligendū, ꝙ angeli à deo miſſi, à deo recedant: quia ſemp intra deū cernunt cū ſit vbiq; p̄ſens. ſed hanc reuerſionē vocat diſparitionē. ideo ſequit̃: k ¶ Et cum &c. ab. eſt. quia perfecerat ſuā legationē. l ¶ Tunc proſtrati per ho. tres. ꝓpter tria beneficia. ſcilicet illuminationis Tobiæ, directionis filij ſui, & liberationis Saræ à dæmonio. m ¶ Et exur. à gratiarum actione. n ¶ Narrauerunt oīa. ad manifeſtā dū dei bonitatē, ſicut eis dixerat angel⁹.

Moraliter In eo q̄ dietatē oīm bonorū dare voluerunt angelo, docemur eē grati de beneficijs acceptis. Per hoc aūt ꝙ angelus nihil accepit, ſed eos ad dei laudē induxit, ſignificat̃ ꝙ doctor bon⁹ vel p̄dicator qui per angelū ſignificat̃, eò ꝙ eſt nun-
tius

a ¶ Septenarius vniuerſitatem deſignat. quia totus mundus ſeptenario numero agitur. vel pro ſeptiformi ſpiritu quo omnes boni replentur.
b ¶ Seruire parati quocunq; ſumus miſsi: deus enim eſt vbiq;.

ſeptem qui aſtamus ante dn̄m. Cumq; hęc a
a ¶ Timore. b ¶ Humiliati.
audiſſent turbati ſunt, & trementes ceci- b
¶ Non retro vt mali.
derunt ſuper terram in faciem ſuam. Di- c
xitq; eis angelus: Pax uobis, nolite time- d
re. Etenim cū eſſem uobiſcū per uolunta- e f
tem dei eram, ipſum benedicite, & canta-
te illi: uidebar quidem uobiſcum man- g
a ¶ Neceſsitate quaſi comedebam, vt familiarior eſſem vobis nō neceſsitate. Meus enim cibus eſt panis qui de cęlo deſcendit.
ducare & bibere, ſed ego cibo inuiſibili & h
potu qui ab hominibus uideri nō poteſt,
a ¶ Expleto negotio.
utor. Tempus eſt ergo, ut reuertar ad eū i
a ¶ Non me.
qui me miſit: uos aūt benedicite deum, &
enarrate omnia mirabilia eius, ipſum be
a ¶ Quia mirabilis in ſanctis ſuis. b ¶ Ex lætitia.
nedicite & cantate illi. Et cùm hęc dixiſſet k
ab aſpectu eorū ablatus eſt, & ultrà eum
uidere nō potuerunt. Tunc proſtrati per l
a ¶ Trinitati gratias agentes.
horas tres in faciem, benedixerunt deum.
a ¶ Vtilitati proximorum ſtudentes.
Et exurgentes narrauerunt omnia mira- m n
bilia eius.

Cap. XIII.

a APeriens autem Tobias ſe- o
nior os ſuū, benedixit do-
a ¶ Canticum Tobiæ ſenioris.
minum, & dixit: Magnus
es domine in æternum, &
a ¶ Et regni eius non erit finis.
in omnia ſecula regnum
tuum, †quoniam tu flagellas & ſaluas, de p q
a ¶ Dominus mortificat & viuificat, de. ad in. & re.
ducis ad inferos & reducis, & non eſt qui r s
a ¶ Quæ vbiq; eſt.
effugiat manum tuam. Confitemini do- t
a ¶ Videntes deum. b ¶ In exemplum alijs.
mino filij Iſraël, & in conſpectu gentium v
laudate eum, quoniam ideo diſperſit uos x
inter gentes, quæ ignorant eum ut uos
enarretis mirabilia eius, & faciatis ſcire
a ¶ Sunt dij multi & domini multi. ſed vnus omnipotens.
eos, quia non eſt alius deus omnipotens
a ¶ Iuſte.
pręter eum. Ipſe caſtigauit nos propter y
iniquitates noſtras, & ipſe ſaluabit nos z
a ¶ Non propter merita noſtra. b ¶ Admirantes.
propter miſericordiam ſuam. Aſpicite a
a ¶ Non tamen ſecuri: Beati omnes qui ti. dominum.
ergo quæ fecit nobiſcum, & cum timo- b c
a ¶ Non vos: Ipſe enim eſt qui operatur in vobis.
re & tremore confitemini illi, regemq; d e
a ¶ Quicquid vos faciatis. f
ſeculorū exaltate in operibus ueſtris. Ego
autem in terra captiuitatis meę cōfitebor
¶ Mihi.
illi, quoniam oſtendit maieſtatem ſuam
¶ A peccato.
in gentē peccatricē. †Conuertimini itaq;
a ¶ Declina a malo & fac bonum.
peccatores, & facitē iuſtitiā corā deo, cre-
dentes ꝙ faciat uobiſcū miſericordiā ſuā.
a ¶ Ratio b ¶ Senſualitas. ¶ Cor meum & caro mea exultauerunt in deum viuum.
Ego aūt & anima mea ī eo lętabimur. Bn̄- g h
a ¶ Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. b ¶ In conſcientia.
dicite dn̄m oēs electi eius, agite dies lętitię, i
a ¶ Dicentes. b ¶ In qua viſio pacis. c ¶ Non occidit.
& cōfitemini illi. Ieruſalē ciuitas dei caſti- k l

tius verbi dei, non debet prędicare ꝓpter quæſtum, ſed ꝓpter gloriā dei & ſalutē animarū, & pacta p̄dicatione reuerti ad cōtēplatiōis otiū. ſicut dixit angel⁹: i ¶ Tp̄s eſt ergo vt re. vt in contēplatiōe hauriat qd̓ iterū populis effundat. iō ſubdit̃: Vos aūt benedicite deum.

NICO. DE LY.

APeriens. Cap. XIII. Hīc cōſequēter deſcribitur reuelatio diuini ſecreti q̄tū ad futura ꝑ donū prophetię datū Tobię. ad quod diſpōit eleuatio mētis ꝑ orationē. proptē quod primò ponit̃ Tobię oratio. ſecūdò futuri reuelatio, ibi: Ieruſalē ciui. dei. Circa primū dr̄: Aperiēs au. os ſu. ad deū maniſeſtè laudādū, & priò cōfitet̃ eius poteſtatē & ęternitatē, di. Magn⁹ es do. p ¶ Qm̄ tu fla. qm̄ pœnę à deo iuſtè inflictę, ſunt q̄dā medicinę. q ¶ Deducis ad inferos. i. ad pœnā ꝑ tuā iuſtitiā. r ¶ Et reducis. ꝑ tuā miſericordiā. s ¶ Et nō eſt q effu. ma. Nā exiēs de manu ſuę miſericordię icidit in manū ſuæ iuſtitię. cōſeq̄nter inducit alios ad dei laudē, di. t ¶ Cōfite. do. fi. Iſ. q̄a corde credit̃ ad iuſtitiam, ore aūt fit cōfeſsio ad ſalutē, Ro. x. c. v ¶ Et in cō. gen. vt nō timeatis neq; erubeſcatis laudē eius corā infidelibus. & ſubdit̃ rō: x ¶ Qm̄ ideo. diſ. licet enim deus filios Iſrael proptē peccata ſua diſpſerit īter gētes, vt ſic nō remaneret dedec⁹ culpę ſine decore iuſtitiæ, tn̄ ex hoc elicuit aliud bonū. ſ. ꝙ Iudæi in cultu dei firmi narrabant mirabilia q̄ fecit de⁹ populo Iſrael in exitu de Ægypto, in tranſitu maris rubri, & etiā in deſerto & cōſimilibus. q̄bus auditis multi Gētiles relicta idololatria cōuertebant̃ ad vnū verū deū y ¶ Ipſe ca. n. puniēdo. z ¶ Et ipſe ſa. iter gētes nos cuſtodiēdo. ſcd̓m qd̓ dr̄ Thre. iiij. d. In vmbra tua viuemus in gentibus. a ¶ Aſpi. diligēter cōſiderando. b ¶ Quæ fe. ꝑ ſuā iuſtitiā & miſericordiā. c ¶ Et cū ti. cordis d ¶ Et tre. corpis. quia fortis mot⁹ aīę redundat ad corp⁹. e ¶ Cō. il. ꝙ ſit miſericors & iuſt⁹. f ¶ Regemq;. oia in ei⁹ gl̃iam faciēdo. cætera patent vſq; ibi: g ¶ Ego au. ſecūdū hoīem īteriorē. h ¶ Et a. m. ſcd̓m ſēſualitatē, & accipitur hīc aīa ꝓ pte ſenſitiua, ſicut Gen̄. j. Fact⁹ eſt hō ī aīam viuentē. i ¶ In eo lę. q̄a mot⁹ rōnis īterior q̄ eſt hō, redūdat ī ptē ſenſitiuā quā mouet, ſicut ītelligētia ſphęrā. iij. de Aīa. k ¶ Ieruſ. ci. de. Orone p̄miſſa q̄ diſpōit ad ꝓphetiā, hīc cōſeq̄nt̃ ponit̃ donū ꝓphetię cōceſſū Tobię, ꝑ qd̓ priò ꝓphetat de Ieruſalē hiſtorica. ſecūdò de myſtica, ibi: Anima mea. Circa primū dr̄: Ieruſa. ci. dei. ad ei⁹ cultum electa. ij. Para. vj. l ¶ Caſti. loq̄t̃ de futuro ꝑ modū p̄teriti ꝓpter certitudinē ꝓphetię: non enim fuit

Diuiſio

Diuiſio

†vetera exēplaria legūt Cōfitemini

Moraliter Mora. o ¶ Ape. au. To. Hīc pōit̃ ei⁹ orō, cui⁹ lr̄alis ſenſus eſt ſimplr̄ moralis. k ¶ Ieru. ci. de. Hīc pōit̃ ꝓphetia Tobiæ deſtructiōe Ieruſalē futura ꝑ Nabuchodonoſor, & de eius reędificatione ꝑ Nehemiā, in quo ſignificatur ꝙ ædificia virtutum ꝑ malos homines deſtruuntur, & per bonos reparantur

Cap. XIIII.

A

ET conſummati. Sequitur: a ¶ Et poſt. quadragenari⁹ numerus laborioſus eſt, ieiunij & abſtinentiæ. Nos autem oēs huius vitæ labores debemus ſuſtinere, cū dei & proximi dilectiōe, & ſic fructificabim⁹. b ¶ Quinquaginta. Sacratum numerum quinquagenarium tranſierat, nec ad ſexagenariū, q perfectionē, propter ſenariū, in quo oīa facta ſunt ſignificat, peruenerat. c ¶ In hora. Tobias .i. doctores Iudęorū, q de hoc mūdo exituri propinquis ſuis annuntiant: quia mundus ad finem appropinquat, & futuræ vitæ bona in proximo futura, ☞ Tobias

Nicolaus de Lyra.

⁂ enim fuit Ieruſalem deſtructa Tobia viuēte, vt oſtenſum eſt ſ.j.c. a ¶ In ope.ma.tu.i. propter opera tua mala. b ¶ Confi. do. in bo. iuſtè viuendo. c ¶ Et bene. de. deuotè deprecando. d ¶ Vt re. in te ta.i. templum quod fuit inchoatū tempore Cyri, vt patet .j. Eſdrę .iij. & conſummatum tempore Darij .j. Eſdr. vj. e ¶ Et re. ad te om. ca. qđ fuit tunc impletum: qa omnes captiuati de Ieruſalem habuerunt redeundi licentiam, vt patet .j. Eſdræ .j. f ¶ Lu. ſplen. ful. hoc fuit principaliter impletū, qñ Chriſt⁹ qui eſt lux mūdi, fuit ibidem oblatus. propter quod ſanctus Simeō tūc

B exclamauit, Luc. ij. c. Lumē ad reuelationem gentiū, & gloriam plebis &c. g ¶ Et om. fi. ter. ado. qa ex omnibus mūdi partibus veniebant aliqui adorare in Ieruſalē in diebus ſolennibus, vt habetur Act. ij. h ¶ Et ter. tuam in ſan. vnde terra illa vocatur terra ſancta. i ¶ Male. erunt qui con. ſicut patet de Antiocho q poſuit idolū in tēplo Ieroſolymitano, vt habetur .j. Machab. j. k ¶ Bene di. erunt qui ædi. ſicut patet de Zorobabel & Ieſu filio Ioſedec, & alijs ædificatoribus tēpli, & Nehemia & ſocijs eius ciuitatem reædificantibus. Cætera patēt ex dictis. l ¶ Anima mea benedic dominum. Hīc cōſequēter prophetat de Ieruſalem myſtica, quæ eſt triumphans eccleſia, ſicut Eſa. xiiij. propheta loquens de rege Babylonis tranſit ad loquendum de ſuperbia & eiectione dæmonis, vt ibidem fuit oſtenſum. dicit igitur: Anima mea benedic do. propter tantum beneficium. m ¶ Quoniam liberauit Ieruſa. &c. Hoc non poteſt intelligi de Ieruſalem terrena, quæ adhuc eſt in manibus infidelium, nec de Ieruſalē myſtica prout accipitur pro militāte eccleſia, quæ erit in tribulationibus vſq; ad mundi terminum, & ideo intelligitur de Ieruſalem ſuperna, vbi nulla tribulatio habet locum: ideo ſubditur: n ¶ Beatus ero ſi fuerint

gauit te dñs in operibus manuū tuarū: Cōfitere a b
a ¶ Quod eius ſunt, non tua.
dño in bonis tuis, & benedic deum ſeculorū, ut c d
a ¶ Quod deſtructum erat per peccatū. b ¶ Templum dei ſanctum eſt quod eſtis vos.
reędificet in te tabernaculū ſuum, & reuocet ad e
a ¶ Diaboli, vnde: Captiuā duxit captiuitatem. b ¶ In futuro. c ¶ Sine fine.
te omnes captiuos, & gaudeas in omnia ſecula
a ¶ Fulgebunt iuſti ſicut ſol. b ¶ Sancti finita terrenitate.
ſeculorū. Luce ſplendida fulgebis, & oēs fines f g
a ¶ Honorabunt. b ¶ Quæ remotæ erant in regione peccati.
terrę adorabunt te. Nationes ex longinquo ad
te uenient, & munera deferentes adorabunt te
a ¶ Viuentium.
dñm, & terram tuam in ſanctificationem ha- h
a ¶ Magni dei. b ¶ Econtra.
bebunt. Nomen enim magnum inuocabunt in
a ¶ Ite maledicti in ignem æternum &c. b ¶ In mundo.
te. Maledicti erunt qui contēpſerint te, & con- i
a ¶ In æternum.
demnati erūt oēs qui blaſphemauerint te, bene k
a ¶ Virtutibus.
dictiq; erūt qui ędificauerint te. Tu autē lętabe
a ¶ Saluatis.
ris in filiis tuis, quoniam oēs benedicentur, &
a ¶ Qui ante diſperſi.
congregabunt ad dñm. Beati oēs qui diligunt
a ¶ Quicquid faciant alij.
te, & qui gaudent ſup pace tua. Anima mea be- l
nedic dominū, quoniā liberauit Ieruſalem ci- m
a ¶ Eccleſiam quæ eſt ſupra montem poſita.
uitatē ſuam à cunctis tribulationibus eius do-
a ¶ Merces operum, vel aliqui imitatores eorum, vel naturalium filiorum.
minus deus noſter. Beat⁹ ero ſi fuerint reliquię n
ſeminis mei ad uidendam claritatem Ieruſalē.
a ¶ Id eſt ſancti, qui introducunt ad cęleſtem Ieruſalem. b ¶ Cæleſti conuerſatione. c ¶ Fidei virore.
Portę Ieruſalem ex ſapphiro & ſmaragdo ędi- o
a ¶ Beati qui habi. in domo tua do. in ſecula ſeculorum lauda. te.
ficabūtur, & ex lapide pretioſo omnis circumi
a ¶ Muri circūeuntes. i. ſanctam eccleſiam munientes ſunt lapides pretioſi, lapides viui, qui in Zacharia voluuntur ſuper terram.
tus murorum. Ex lapide cādido & mundo oēs p
a ¶ In domo patris mei manſi multæ ſunt. ¶ Qui dilatati ſunt, charitate ſunt in ædificio lapides mundi a malo, & candidi in bono. b ¶ Per diuerſos conuentus fidelium.
plateę eius ſternētur, & per uicos eius Hallelu q
a ¶ Laudate nomen domini. b ¶ Cui omnia aſcribenda. c ¶ Non homo.
ya cantabitur. Benedictus dominus qui exalta
uit eam, ut ſit regnum eius in ſecula ſeculorum
ſuper eam, amen.

Cap. XIIII.

a ¶ Verba conſummationis in bono ſolēt accipi; Conſummantur ſermones bonorum conſummantur malorum.
ET conſummati ſunt ſermones r
Tobiæ. Et poſtq; illuminatus s
a eſt Tobias, uixit annis quadra
a ¶ Vt videas filios filiorū tuorū pacē ſuper Iſrael;
ginta duobus, & uidit filios ne-
a ¶ In bono, vnde: Completi ſunt dies Mariæ b ¶ Qui numerus perfectus eſt & tranſit a leua in dexteram.
potum ſuorum. Completis itaq; annis centum
a ¶ Corpora ſanctorum in pace ſepulta ſunt. ¶ Quaſi mortuus mundo vixit deo. b ¶ Quę ſpecioſa dicitur. mundum ſignificat qui & ſpecioſus: vnde Grece, coſmos ab ornatu dicitur. c ¶ In numero perfecto & ſecreto.
duob⁹, ſepultus eſt honorificè in Niniue. Quin
b quaginta nanq; & ſex annorū lumen oculorū
a ¶ Recepto lumine.
amiſit, ſexagenarius uerò recepit. Reliquū uerò t
a ¶ Semper creſcens de virtute in virtutem.
uitę ſuę in gaudio fuit, & cū bono ꝓfectu timo v
a ¶ Ad dominum. b ¶ Septiformi ſpiritu repletos.
c ris dei prēxit ī pace. In hora aūt mortis ſuę uoca x y
a ¶ Per gratiam dei renatos. b ¶ Fortes malignos vincentes.
uit ad ſe Tobiā filiū ſuum, & ſeptē iuuēnes filios
ſuos nepotes, dixitq; eis: ꝓpè erit īterit⁹ Niniue: z a

ſi fue. re. qa non tantùm deſiderabat propriā beatitudinem, ſed etiam ſeminis ſui. o ¶ Portæ Ieruſalem ex ſa. Per hoc ædificiū ex lapidibus pretioſis intelligūtur merita virtutum, quibus electi habebunt ingreſſum ad diſtinctas manſiones cæleſtis Ieruſalem ſecūdum diſtinctiones meritorum. q ¶ Et per vi. i. laudatio dei, ſecundū illud Pſal. Beati q habitant in domo tua dñe, in ſecula ſeculorū laudabunt te. C Pſal. 83.

⁂ rantur: & conſequenter ponit eius prophetia de Ieruſalem ſuperna, ibi: l ¶ Anima mea. In qua ruinæ angelorum reparantur per aſſumptionē electorum ad ordines angelorum. ideo ſubditur: n ¶ Beatus ero ſi fue. qui cōſiſtit in clara dei viſione & eius fruitione. p ¶ Ex lapi. pre. Per hoc ſignificantur merita ſanctorū quibus merentur in cęleſti Ieruſalem collocari. Moraliter

NICO. DE LY.

Cap. XIIII.

ET conſum. Hīc conſequenter ponit prophetia Tobię tēpore mortis ſuę. Et diuidit in tres partes: quia primò circa decurſum vitę Tobię ſenioris ponit breuis epilogatio. ſecundò prophetalis exhortatio, ibi: In hora autem. tertia filialis obtemperatio, ibi: Factum eſt aūt. Prima pars patet vſq; ibi: t ¶ Reli. ve. vi. ſ. ſpirituali in deum ordinato. v ¶ Et cum bo. pro. ſcilicet filialis, q habet charitatem annexam: qa ſicut procedebat in ætate, ſic proficiebat in charitate. ideo ſubditur: x ¶ Perrexit in pa. ſcilicet ad limbum patrum ſanctorum aduentum Chriſti expectantium. y ¶ In hora au. mor. Hīc cōſequenter deſcribitur prophetalis exhortatio cùm dicit: In hora au. mor. vt verba quæ de præſenti vita recedens diceret in cordibus filij ſui ac nepotum artius impreſſa remanerent, z ¶ Dixitq; eis. prophetice. a ¶ Prope erit in. Ionas enim propheta prius denūtiauerat Niniue ſubuerſionem, ſed quoniam ad verbum eius egerunt pœnitentiā; iō ſubuerſio illa fuit dilata. poſtea verò *Niniuitę* reuerſi ad vitia cōſueta, propter qđ deſtructionē *eius iterū dixit* dñs p ⁂ Naum pro Diuiſio D

Moraliter. r ¶ Et conſum. loquendo de cōſummatione gloriæ. s ¶ Et poſtquam il. Numerus quadragenarius ſignificat pœnitentiam & vitæ ſanctitatem, eò q Moyſes, & Elias, & Chriſtus leguntur ieiunaſſe quadraginta diebus & q̄draginta noctib⁹. Per hoc ergo q Tobias poſt ſuā illuminationē vixit annis .xl. ſignificat q ſi aliqs ꝓpria fragilitate vel diaboli ꝓcuratiōe priuatus fuerit lumine gratię & iterum illuminatus diuino munere, debet de cętero in pœnitentia & ſanctitate viuere: & ſic dies ſuos feliciter cōſummare, quod nobis concedat &c. Moraliter

a ℭTobías abſ.hoc quotidíe facit Chriſt⁹ cũ malis relíctis ad bo
E norũ corda illuſtranda cõuertĩ,quos inuenerit in ſenectute bona.
qa in bõis opibus diu ſtuduerunt.alios aũt p̃terit q diu viuentes nec
cõſilio ſunt maturi,nec canicie bonæ actiõis venerandi,ſed peccato
Eſa,65,d. rum onere incuruí.vnde Eſa.Puer centum annorum morietur:&
peccator centum annorũ maledictus erit,qui ſcilicet diu viuens ani
mi Leuitatem non deſerit. b ℭSepelierunt.Sepultura Tobiæ
finem mundi deſignat,quo dñs noſter cum corpore ſuo,quod eſt ec
cleſia in requiẽ intrat angelis de ſocietate hoĩm congratulantibus,&
ſingulos p diuerſas mãſiones promeritorũ qualitate collocantibus.

Naũ ꝓphetã.q̃ deſtructio facta eſt p Chaldæos,& hãc deſtru G
ctiõis appropinq̃tiõnẽ p̃dixit hĩc Tobias.Poſtea v°ò debellatis Chal
dęis p Cyrũ regẽ Perſarũ fili⁹ ei⁹ Cãbyſes,q & Nabu.dict⁹ eſt viuẽ
te adhuc p̃re cœpit regnare ſup regnũ Aſſyriorũ in ciuitate Niniue,
vt hr̃ Iudith.j.ex quo patet, ꝙ hęc ciuitas fuerat interim rędificata.
a ℭNon e.ex ci.ver.ſcilicet qñ eſt ꝓphetia p̃deſtinatiõis,q̃ ſemp
ĩplet:qa denũtiat futurũ ꝓut eſt ĩ diſpoſitiõe diuina q̃ eſt immutabi
lis,& talis fuit ꝓphetia Naũ & Tobię de ſubuerſiõe Niniue.Qñ ve
rò ẽ ꝓphetia cõmĩatiõis q̃ denũtiat aliqd futurũ,ꝓut ẽ ĩcauſis ſcd̃is
ſ.in meritis & demeritis hoĩm nõ ſẽp ĩplet:eò ꝙ merita & demerita
hoĩm mutãt,& talis fuit ꝓphetia Io
ne q̃ dixit:Adhuc.xl.dies,& Niniue
ſubuertetur.hoc eñ exigebãt Nini
uitarũ pctã:qb⁹ pœnitẽtib⁹ illa ſub
uerſio tũc nõ fuit ſubſecuta. b ℭEt
fr.no.&c.qa oẽs q captiuitati fue
rũt ĩ Babylõe,habuerũt redeũdi licẽ
tiã,& multi de regno Iſrael q adhuc
erãt in regno Medorũ & Perſarũ re
dierũt,de illis v°ò q erãt vltra mõtes
Caſphios,dicũt Iudæi,ꝙ nulli redie
rũt. c ℭOm.au.de.ter.hoĩb⁹,&
aĩalib⁹. d ℭEt do.dei &c.r.p Zo
robabel & alios de captiuitate Baby
lonica redeũtes. e ℭIbi.re.o.ti. Illi
ei q noluerũt reuerti de Babylõe,ibi
fuerũt detẽti,filiorũ quos genuerãt
& poſſeſsionũ q̃s acq̃ſierãt amore,ſi
cut dictũ fuit Eſd.j. f ℭEt re.qa plu
res de Gẽtilib⁹ relictis idolis ſuis ve
nerũt in Ieruſalẽ cũ redeũtib⁹ de Ba
bylõe:iſta tñ ꝓphetia p p̃dicationẽ
apl'orũ multò pfecti⁹ fuit ĩpleta, &
de hac vr̃ Tobias principalr̃ loq,iõ
ſubdit. g ℭEt.g.&c.r.t.qa multi
reges gaudẽt in eccl'ia iugo Chriſti
ſubmittentes colla ſua,& pleni⁹ ĩple
bit in fine mũdi,qñ poſt pſecutionẽ
Antichriſti oẽs gñaliter conuertent
ad Chriſtũ,q ẽ rex oĩm fideliũ noĩe
Iſraelis deſignatorũ.Cętera patẽt ex H
dictis. h ℭFa.eſt au.Hĩc cõſeq̃n
ter deſcribit filialis obtẽpatio,cũ dr̃:
i ℭPoſto.&c.ex ni.ſicut p̃cepat
ei pr̃.Cętera patẽt vſq; ibi: k ℭEt
cu.e.g.nã erãt parẽtes ſui rõne vxo
ris ſuę q̃ cũ eo erat vna caro. l ℭEt
ip.cl.o.Mos ei tũc erat & adhuc eſt
ĩ plib⁹ terris,ꝙ oculi mortuorũ clau
dũt p amicos ꝓpĩquos,p hoc ſignã
tes ꝙ obdormiãt in dño.Cętera pa
tẽt vſq; ibi. m ℭCũ gau.ſe.ꝓpter
finẽ ei⁹ optimũ.Cętera patẽt vſq; ibi:
n ℭVt ac.eſ.ſicut dr̃ de btõ Seba
ſtiano.Decebat eñ,vt quẽ de⁹ tãta
pfuderat grã ab oĩb⁹ amaret,& hoc
cedit ad honorẽ dei q dat gratiã, &
gl'iam.Cui eſt honor & gloria in ſę
cula ſeculorum,Amen.

Liber Tobiæ finit.

Quæſtio ℭRab. Quærit quo tp̃e quibúſue
regib⁹ hiſtoria Iudith fuerit.ob hoc
p̃cipuè,qa reges qui ibi erãt notati
Arphaxat & Nabuchodonoſor,
Regũ Aſſy apud hiſtorias Aſſyriorũ & Medo
riorum, & rũ in ordine regũ non reperiuntur.
Medorum Apud Aſſyrios eñ rex primus ma
ſuppputatio gni noĩs Ninus fuit,q in regiõe Aſ
ſyriorũ Ninũ cõdidit, quã Niniuẽ
vocãt Hebręi,hic poſt gentes pluri
†gentes mas Zoroaſtẽ Bactrianorũ regẽ,q
primus magicas inueniſſe artes dicĩ
bello cecidit,& ipe deceſsit.Cui ſuc
Ioſ.24.c. cedẽs vxor Semiramis toti⁹ Aſię re
gna tenuit, Babyloniã inſtaurauit,
caputq; Aſſyrij regni inſtituit,qđ
diu inconcuſſa potentia ſtetit. Sed
cũ Arbactus q & Zarbates p̃fectus
Medorũ natiõe Meditis Sardanapa
lũ regẽ ſuũ Babylõię interfecit,regni
nomẽ & ſũmã in Medos trãſtulit.
Ita Nini & Babylonis regnũ in Me
dos trãslatũ, qñ apud Latinos Pro
†iuxta chas pr̃ Amulij & Numitoris,auus
aũt Rehe Syluię matris Romuli re
gnare cœpit.Partẽ aũt regni tenue
re Chaldęi,q Babyloniã cõtra Me
dos ſibi vẽdicauerũt:cui⁹ ptãs apud
Medos,proprietas fuit apud Chal
dęos.Chaldęi aũt ꝓpter antiquã vr
F bis dignitatẽ non illã ſuã,ſed ſe illius
maluerũt dicere;vñ Nabuc.& cęte
▸filiorum ri vſq; ad Cyrũ q̃uis virib⁹ poten
filijs, ve tes & noĩe clari legant,in numero re
tera exẽpla gũ nõ habent illuſtriũ.Eo autem tp̃e
non habent quo Azarias q & Ozias,ſuper duas
hoc. trib⁹ ĩ Ieruſalẽ regnabat,& Ieroboã
4.Re.14.b fili⁹ Ioias ſup.x.trib⁹ in Samaria, re
gnũ Aſſyriorũ p Arbactũ eſt deſtru
ctũ atq; ad Medos trãslatũ,& interĩ
ſine pricipib⁹ res agebat.vſq; ad De
iocũ regẽ Medorũ,q & Bathanã cõ
didit ciuitatẽ.In medio ãt tp̃e Chal
dęi p̃ualebãt.Deniq; Theglathphal
naſar & Salmanaſar & Sẽnacherib re
ges Aſſyriorũ iiſdẽ tp̃ib⁹ Iudęos va
ſtauerũt atq; captiuauerũt anteq;De
iocus apud Medos regnaret,poſtea
aũt Nobu.Ieroſolymã vaſtauit.iue
nim⁹ tñ inter Arbactũ & Deiocũ ali
quorũ regum Medorũ introducta
in chronicis nomina, vbi refertur
poſt Arbactum.xxviij.annis regnan
tem Soſarmum annis triginta in
Medis regnaſſe:poſt eũ Medirnũ an
nis.xl.cui ſucceſsit Calduceas annis
xxxij.illi Deiocus.liiij.poſt eũ regna
uit Phraortes annis.xx deinde Cya
xares ſiue Diocles ãnis.xxxij.q mo
riẽs ĩperiũ Aſtyagi dedit,quẽ Cyr⁹
rex Perſarũ ipi⁹ ex filia nepos regno
priuauit,ac regnũ Medorũ ĩ Perſas
trãſtulit.q Babyloniã vaſtauit,occi
dẽs Balthaſar abnepotẽ Nab. regis
Babylõis,iuuãte Dario(vt teſtat Io
ſeph⁹)ꝓpinquo ſuo Aſtyagi filio an
nos gratis.lxiiij.hñte. His regũ ſucceſ
ſionibus cognitis

Nõ eñ excidit uerbũ dñi:& fratres noſtri q a b
a ℭViuentium.
diſperſi ſunt à terrã Iſraël,reuertent ad eam.
a ℭPrius. b ℭMulti filij deſertæ.
Omnis âutẽ deſerta terra eius replebitur: & c d
domus dei quę in ea incenſa eſt iterum rędi
ficabit, ibiq; reuertẽtur oẽs timentes deum. e
Et relinquent gentes idola ſua, & uenient in f
a ℭEccleſiam.
Ièruſalem & inhabitabunt in ea, & gaude g
a ℭId eſt terrenitatis.
bunt in ea, oẽs †reges tèrrę adorantes deum
Iſraël. Audite ergo filij mei patrẽ ueſtrum:
a ℭConſulentes alios.
†Seruite dño in ueritate, & inquiritẽ ut facia
tis quę placita ſunt illi. Et filiis ueſtris mãda
te, ut faciant iuſtitias & eleemoſynas,ut ſint
memores dei, & benedicant eum in omni
tempore in ueritate & in tota uirtute ſua.
a ℭIn mundo.qui tranſibit & concupiſcentia eius.
Nunc ergo filij audite me,& nolite mânere
hîc, ſed quacũq; die ſepelieritis matrem ue
ſtrã †circa me in uno ſepulchro,ex eo dirigi
a ℭIntentionem cordis. b ℭRelinquatis deſideria terrena.
te greſſ̀us ueſtros ut exeâtis hinc: uideo eñ
a ℭTranſgreſsio mandatorum dei, quę ipſius orbis extermi-
natio & totius humani generis terminabitur.
quia iniquitâs eius finem dabit ei. Factum h
est autẽ poſt obitũ matris ſuæ, Tobias abſ i
ceſsit ex Niniue cum uxore ſua, & filiis &
filiorũ filiis,& reuerſ⁹ eſt ad ſoceros ſuos. In
uenitq; eos incolumes in ſenectute bona, & k
a ℭAd cęleſtia deducens. b ℭA ſeculi dilectione.
c ℭAd perpetuæ lucis contemplationem dirigens.
cũram eorum geſsit. Et ipſe clâuſit òculos l
a ℭDe qua dicitur: Tu hęreditabis in omnibus gentibus.
eorum, & omnem hęreditâtem domus Ra
a ℭVnde:Et videas filios fi. tuorum pa.ſuper Iſrael.
guelis ipſe percepit, uiditq; quintam genera
tionem, filioſq; filiorum. Et cõpletis annis
nonaginta & nouem in timore dñi cum gau m
dio ſepelierũt eum. Omnis aũt cognatio eius,
a ℭVna.ſ.generatio per totum orbem quęrentium deum. de qua
dicitur:Generatio re.benc. b ℭQuę vita melior, quę con-
uerſatio ſanctior q̃ in gloria dei manere perpetuo.
& omnis generâtio eius in bõna uita, & in
ſancta cõuerſatione permãſit, ita ut accepti n
a ℭAngelis quorum numero ſumus ſociandi & in perpetuum
ſuperna ſocietate copulandi.
eſſent tam deo q̃ hominibus: & cũnctis ha
a ℭBeati mites,quoniam ipſi poſsidebunt ter. Et:Credo videre
bona domini in terra viuentium.
bitantibus in tèrra.

Hieronymi in librum Iudith Prologus.

APud Hebræos liber Iudith o
inter hagiographa legitur,
cuius autoritas ad roborãda
illa quæ in contentionem
ueniunt minus idonea iudi
catur. Chaldæo tamẽ ſermone conſcriptus,

Incipit expoſitio fratris Britonis ordinis minorum ſuper prologum Iudith.

APud He. li.ad euidentiã
iſti⁹ ꝓlogi nota,qđ dicit ma
gr̃ in hiſtorijs,ꝙ hãc hiſto
riã trãſtulit Hieronym⁹ ad petitionẽ
Paulę & Euſtochij de Chaldęo ĩ La
tinũ.hic liber apud Chaldęos inter
hiſtorias cõputat,& apud Hebręos
inter apocrypha.qđ dicit Hiero.in
ꝓlogo q ſic inchoat.Vigĩti & duas
lr̃as &c.ſi ergo ĩ ꝓlogo ſup Iudith à
licubi legitur inter hagiographa,vi
tium ſcriptoris eſt &c.Hucuſq; ſunt
verba magiſtri.Iſte prologus habet
quatuor particulas, in quarum pri
ma dupliciter oſtenditur,ꝙ liber iſte
nõ eſt autenticus.primò quia apud
Hebręos

☞ ſiõibꝰ cognitis diligẽs lector faciliꝰ idagabit, cui pdictorũ regũ ma-
A xiè cõueniat ordo narratiõis. Sed Euſebiꝰ in chronicis ſuis aſſerit Cã
byſem filiũ Cyri, q poſt prẽm. xxx. annis regnãtẽ viij. ãnis i Per ſidere
gnauit ab Hebręis Nabuc. vocari, ſub q̃ Iudith hiſtoria ſcripta ſit.
Sed quia iſta hiſtoria dicit Arphaxat regẽ Medorũ, nõ inuenio quõ
regnũ Aſſyriorũ à Medis vaſtatũ
atq; deſtructũ rurſꝰ ipis Medis pua
luerit, ſi Cãbyſes Nabu. itelligit, ni
ſi fortè dicat, q Cãbyſes q gẽtes fi
nitimas ipugnaſſe, & AEgyptũ ſu
paſſe dr, cũ regnũ Aſſyriorũ atq;
Perſarũ vnũ eẽt, aliquẽ regẽ noie
Arphaxat i Media repugnantẽ vi
cerit, atq; ſuo iperio ſubiugauerit.

GLOS. ORDI.
CAP. I.

Myſticè A Rphaxat. Ra. Myſticè: p Arphaxat ſupbi exprimunt, quorũ conatus & labor q p vaſtũ tumoris & elatiõis agit faciè in poteſtatẽ Nabucho. i. diaboli cadit, ipẽ eſt em̃ rex ſup oẽs filios ſupbię. b ❡Quam ap. Ecba. Quę Medię puicię metropolis ẽ, quã Deiocꝰ Medorũ rex cõdidit, ſed Arphaxat mirabiliter amplificauit, ſicut Daniel propheta ſecũdum Ioſephum ſub Dario rege in eadem ciuitate Mediæ mauſoleũ valde pręclarũ cõſtructũ mira ar-

Brito. ☞ te poſuit

Hebręos ẽ apocryphꝰ: qđ notat in principio. ſcđ ò q apud Chaldęos erat corruptꝰ. Chaldęo ei ſer-
B mõe erat ſcriptꝰ, ſicut dicit hîc. j. cuiꝰ corruptio inferiꝰ exprimit, cũ dr: Multorũ codicũ varietatẽ vitioſiſsimã &c. In ſcđa pte dicit, q Nicena ſynodꝰ hũc autẽticauit: & iõ ad petitionem Paulę & Euſtochij trãſtulit. vñ dicit: Sed qa hũc librũ ſynodus Nicena &c. In tertia pte trãsferẽdi diligẽtiã ſubiũgit. vñ dicit: Et ſemotis occupatiõibus &c. Vltiò Iudith multipliciter cõmẽdat, & i eiꝰ cõmẽdatiõe plogũ terminat: & iſta ps incipit ibi: Accipite Iudith viduã, caſtitatis exẽplũ &c. His viſis lrę inſiſtamus. Quid ſit apochryphũ, & qd hagiographũ inuenies. ſ. in prici. plogi ſup Ioſue. In plogo galeato ſcribit ſic: Hic plogus ſcripturarũ q̃ſi galeatũ pricipiũ oibꝰ libris q̃s de Hebręo ꝟtimꝰ in Latinũ cõuenire põt, vt ſcirẽ valeamꝰ qcqd extra hos ẽ inter apocrypha eſſe ponẽdũ. igit ſapiẽtia q̃ vulgo Salomõis inſcribit & Ieſu filij Sirach lib. & Iudith, & Tobias & Paſtor nõ ſunt in canone. a ❡Inter hi. i. iter hiſtoriales libros. b ❡Syno. Ni. ſicut ait Iſi. in. vj. ety. Inter cętera cõcilia qua-
Concilia ſiue ſynodus quatuor — tuor ſcimꝰ eſſe venerabiles ſynodos, q̃ totã pricipalr fidẽ cõplectũt, quaſi quatuor euangelia, vl' totidẽ Paradiſi flumia. Harũ pria Nicena ſynodus. cccxviij. epõrũ. Cõſtantino Auguſto impatore iperãte pacta ẽ, in q̃ Arrianę pfidię cõdẽnat blaſphemia, quã de inęqualitate ſãctę trinitatis idẽ Arriꝰ aſſerebat, ſed cõſubſtãtialẽ deo pri dei filiũ eadẽ ſancta ſynodus p ſymbolũ diffinit. Scđa ſynodus. cl. patrũ ſub Theodoſio ſeniore Cõſtãtinopolim cõgregata ẽ, q̃ Macedoniũ ſpm̃ ſanctũ deũ eẽ negãtẽ cõdẽnãs, cõſubſtãtialẽ pri, & filio ſpm̃ſctm̃ demõſtrauit, dãs ſymboli formã quã tota Grę corũ & Latiorũ ecclia cõfitet, & pdicat. Tertia ſynodꝰ Epheſina. cc. epõrũ ſub iuniore Theodoſio Auguſto edita, q̃ Neſtoriũ duas pſonas in Chriſto aſſerentẽ iuſto anathemate cõdẽnauit, oſtẽdẽs manere in duabus naturis vnã dñi nri Ieſu Chriſti pſonã. Quarta ſynodꝰ Chalcedonẽſis. dcxxx. ſacerdotum ſub Marciano vl' Maximiano principe habita eſt, in qua Eutichiũ Cõſtãtinopolitanũ abbatẽ verbi dei, & carnis vnã naturã pnũtiãtẽ, & eius defenſorẽ Dioſcorũ quõdã Alexandrię epm, & ipm rurſus Neſtoriũ cũ reliqs hęreticis vna patrũ ſnĩa cõdẽnauit, pdicãs eadẽ ſynodus Chriſtũ dñm ſic natũ de Virgine, vt in eo ſubſtantiã diuinę & hũanæ cõfiteamur naturę. Synodꝰ aũt ex Gręco interptat comitatꝰ vel coetꝰ. Hucuſq; ꝟba ſunt Iſido. A ſyn, qđ eſt cũ, & odus quod eſt

qđ eſt materia dicit ſynodꝰ. i. cõuẽtꝰ, coetus, comitatꝰ, cõgregatio, & C
pprię ſenũ vel preſbyterorũ, quã ſolẽt facere epi. Qđ ãt dicit ſynodꝰ quaſi ſine nodo, ſcđm illũ verſiculũ: De ſctã ſynodo redeũt burſæ ſine nodo: potiꝰ eſt etymologia q̃ deriuatio. Nicena dr à Nicena ciuitate. ſicut Cõſtãtiopolitana à Cõſtãtiopoli, & Epheſina ab Epheſo, Chalcedonẽſis à Chalcedonia. c ❡Acqui. po. ve. O Paula & Euſtochiũ. de his ſatis iuenies. ſ. in prologo ſup Ioſue verſus finem. d ❡Exa. i. inſtãti petitiõi. Nota hîc drãm iter poſtulationẽ & exactionẽ. Poſtulatio ei eſt cũ qs petit ſimplr. Exactio aũt ẽ cũ qs petit iportunè aut iſtãter. e ❡Et ſe. i. dimiſsis & à me ſepatis, q̃ſi ſeorſũ poſitis, à ſepono ſeponis, qđ ẽ ſepare vl' ſeorſũ ponere. f ❡Vnã lu. i. vnã modicã vigiliã vniꝰ noctis. Nota q hoc lucubrũ dr modicũ lumẽ vl' modicꝰ ignis, ſic fit ex crucibolo vel q̃cũq; alio, & fit in vmbra. vñ, dr lucubrũ, eò q luceat i vmbra, & hęc lucubra idẽ vñ lucubro bras, dr vigilare, & pprię lucubrare ẽ vigilare ad lucubrũ. i. ad lucernã in nocte. Itẽ lucubrare dr parũ lucere. vñ hęc lucubratio, à quo hęc lucubratiũcula diminutiuũ. g ❡Quam ex ver. ppter vitioſos codices: ppter varias, & corruptas editiões. h ❡Intelli. in. i. icorrupta. i ❡Vt in. o. i. Holofernẽ p quẽ deſignat diabolus. Holofernes em̃ etymologizat, oĩbꝰ ferens necẽ: ab Olõ, q eſt totũ, & fero fers, & necis necẽ à nece.

inter hiſtorias cõputatur. Sed quia hunc librũ [a] ſynodus Nicena in numero ſanctarũ ſcriptura [b] rum legitur cõputaſſe, acquieui poſtulatiõi ue- [c] ſtrę, imò exactioni, & ſepoſitis occupationibus [d] [e] quibus uehemẽter artabar, huic unã lucubratiũ [f] culã dedi, magis ſenſum è ſenſu, q̃ ex uerbo uer [g] bum trãſferẽs. Multorũ codicũ uarietatẽ uitioſiſsimã amputaui, ſola ea quę intelligentia inte [h] gra in uerbis Chaldæis inuenire potui, Latinis expreſsi. Accipite Iudith uiduã, caſtitatis exẽplum, & triũphali laude ppetuis eam pręconiis declarate. Hanc em̃ nõ ſolũ foeminis, ſed & uiris imitabilẽ dedit, qui caſtitatis eius remunerator uirtutẽ talẽ ei tribuit, ut inuictũ oĩbus homini- [i] bus uinceret, & inſuperabilẽ ſuperaret.

LIBER IVDITH.
Cap. I.

a ❡Superbi. b ❡Quo tempore hiſtoria Iudith prænotatur.
c ❡Superbi enim ſuper omnes eſſe cupiunt.

A Rphaxat itaq; rex Medorum ſubiugãue [k] [l] rat multas gentes imperio ſuo: & ipſe [m]
a ❡Amplificauit, Deioces enim condidit.
ædificãuit ciuitatem potentiſsimã, quam [n]

Poſtilla uenerabilis magiſtri Nicolai de Lyra ſuper Iudith incipit. D Cap. I.

A Rpha. Poſt hiſtorias Suſannę Belis, & draconis q̃ cõtigerũt captiuitatis tpe, vt. ſ. dictũ ẽ, ſeqt hiſtoria libri Iudith, q̃ cõtigit tpe Cãbyſis filij Cyri ſcđm hiſtoriographos & doctores noſtros, de quo cõſtat q regnauit poſt prẽm, & p cõſeq̃ns poſt captiuitatis Babylõicę relaxatiõem. nã Cyrꝰ dedit licẽtiã Hebręis redeũdi. i hoc igit lib. deſcribit liberatio Iſrael à pſecutiõe Holofernis. Et diuidit in tres ptes: nã priò deſcribit huiꝰ pſecutiõis occaſio. ſcđò ipa pſecutio. ca. v. tertiò ppli liberatio ca. viij. Prima adhuc i duas, qa priò ponit occaſio pſecutiõis multarũ gentiũ gñaliter. ſcđò filiorũ Iſrael ſpãliter. iiij. ca. Circa primũ ponit duplex occaſio. ſcđa ibi: Tũc exaltatũ eſt. Circa primũ ſciẽdũ, q regnũ Aſſyriorũ icepit ab ãtiquo Belo, cuiꝰ filiꝰ Ninꝰ cõdidit Niniuẽ ciuitatẽ magnã ex noie ſuo appellãs eã. & hoc imperiũ durauit vſq; ad Sardanapalũ icluſiuè, quẽ iterfecit Arbatꝰ pfectus Medorũ, & regnauit p eo, & trãſtulit regnũ ad Medos. & ſic pmãſit vſq; ad Aſtyagẽ, ex cuiꝰ filia ortꝰ fuit Cyrꝰ rex Perſarũ, q iuuãte Dario auũculo ſuo vicit Balthaſar regẽ Babylõis. Dañ. v. & mortuo Dario tenuit monarchiã. cui ſucceſsit Cãbyſes filiꝰ eiꝰ, q alio noie dictꝰ ẽ Nab. ſcđs, qa ſicut primꝰ tẽplũ deſtruxit, ſic iſte reędificationẽ eiꝰ ipediuit, vt dictũ ẽ. j. Eſd. iiij. hic ãt Cãbyſes adhuc viuẽte pre regnauit ſup Aſſyrios in Niniue, poſt mortẽ ꝟò pris voluit monarchiã tenere. ſed ecõtra q̃dã Medꝰ Arphaxat noie voluit apud Medos regnare, ppter qđ iter ipm & Cãbyſẽ diſſenſio fuit orta, q̃ fuit ſeqntiũ occaſio prima. Circa quã primò ponit huiꝰ Arphaxat eleuatio. ſecundò eius debellatio, ibi: Anno igit xij. Circa primum dicitur: k ❡Arpha. ita. volens regnare p violẽtiã. l ❡Subiu. mul. gen. p bellatores ſibi adhęrẽtes. m ❡Et ipſe ædi. ad munimentũ ſui cõtra Cambyſem. n ❡Quam appel. Ecba, quod nomen interpretat ſolenne mandatum, eò q ad eius ædificium gentes ſibi ſubiectas compulit per

Moraliter. k ❡Arphaxat itaq; rex &c. Per iſtum qui multas gentes ſuperauerat, & ciuitatem fortem ædificauerat, & de hoc gloriabatur hoc attribuens, propriæ poteſtati: propter quod debellatus fuit à Nabuchodonoſor rege, ſicut ſubditur: Moraliter.

※Anno igitur

E te poſuit, ꝙ quacunq; die cernitur eadē cōſtructū putatur, quia ſic pulchritudo noua & materia ſolida. Ibi vſq; hodie reges Perſarum atq; Medorū ſepeliunt, & cui hęc cura cōmittit̃ ſacerdos Iudęus eſt.

Pſal.19.b. a ¶ In gloria &c. Hi in currib⁹, & hi in equis &c. Sed deus cur
Exo.15.a. rum Pharaonis & exercitū eius, pijecit in mare: ergo qui glĩatur, in
1.Cor.11.d. dño glorieť. b ¶ In cā.ma. Noibus locorū notanť regiones gentiū. Sicut eñ coſmographi ſcribūt, à flumine Indo q eſt ab oriēte vſq; Tigrim qui ab occaſu: hę regiōes ſunt, Arachoſia, Parthia, Aſſyria, Perſida, & Media, & mōtuoſę, & aſperę. A ſeptētrione habēt Caucaſū mōtē. A meridie mare rubrū & ſinū Perſicum. In medio ſui flumina pręcipua Idaſpem & Ardinū. In his enim ſunt gentes. xxij. ſed generaliter dr̃ Parthia. ſæpe & Media à Tigri vſq; Euphratē. Meſopotamia eſt incipiens à ſeptentrione inter montē Taurum & Caucaſū: cui à meridie ſuccedit Babylonia, deinde Chaldæa, nouiſsimè Arabia, quę inter Perſicū & Arabicum, anguſto terrę tractu orientem verſus extendit. In his ſunt gentes. xxij. Sicq; factū eſt, vt duo potentiſsima regna inter ſe confligentia plurimas gentes ex confinijs compararent, & demum victorias ad Chaldæos vel Aſſyrios conceſſerint. c ¶ Tunc exal. eſt re. Cū diabol⁹ perditorum multitudinem ſuę voluntati ſubijcit, eleuatur cor eius, proprię illud aſsignans virtuti, nō diuinæ permiſsioni, & eò magis ardeſcit ad plurimorum perditorum deſtructionem quo ſe videt quibuſdam pręualere per prauam ſuggeſtionē. vnde ſequitur d ¶ Et miſit ad om. qui ha. Diabolus per diuerſas prouincias legatos mittit cūm turbam malignorum ſpirituum ad ſeducēdas gentes per totum orbē diſpergit, nec parcit dignitati, nec honori, oēs ad gehennam trahere cupit & facere filios pditiōis, fideles quoq; eſſe ſecuros nō patit: qui per Ieruſalē & Iordanis nomē ſignificanť, nec ſatis eſt ei ethnicos abſorbere, niſi

Iob.49.c. etiam Chriſtianos poſsit deuorare. vñ Iob:
Abac.1.d. Abſorbebit fluuiū, & non mirabit̃, & habet
F fiduciā ꝙ influat Iordanis in os eius. Et iterū: Eſcę ei⁹ electę. ſed ꝗuis multos ſuperet à multis cōtemnit̃, vñ: Oēs vno ani. cō. &c.

Tunc indigna

appellauit Ecbatanis. Ex lapidi- a
bus quadratis & ſectis fecit mu- b
ros eius in altitudine cubitorum c
ſeptuaginta, & in latitudine cubi-
torum triginta. Turres uerò eius d
poſuit in altitudine cubitorū cen- e
tum. Per quadrum uerò earum la- f
tus utrunq; uicenorū pedum ſpa-
tio tendebatur, poſuitq; portas g
eius in altitudine turrium. Et glo h i
riabatur quaſi potens in potentia k
exercitus ſui, & in gloria quadri- l
garum ſuarum. Anno igitur duo m
decimo regni ſui Nabuchodono
ſor rex Aſſyriorum, qui regnauit
in Niniue ciuitate magna, pugna n
uit contra Arphaxat, & obtinuit
eum in campo magno, qui appel- o
latur Ragau circa Euphraten, & p
Tigrim, & Iadaſon in campo q
Erioch regis Elicorum. Tunc ex- r
altatum eſt regnum Nabucho-
donoſor, & cor eius eleuatū eſt, s
& miſit ad oēs qui habitabant in t
Cilicia, & Damaſco, & Libano, v
& ad gentes quę ſunt in Carme-
lo, & Cedar, & inhabitantes Ga-
lilęam, in campo magno Eſdre-
lon, & ad omnes qui erant in Sa-
maria, & trans flumen Iordanem
uſq; Ieruſalem, & omnem terram
Ieſſe quouſq; perueniatur ad ter- x
minos Æthiopię. Ad hos omnes y
miſit nuntios Nabuchodono-
ſor, rex Aſſyriorum, qui omnes z
uno animo contradixerunt, &

a ¶ Fortitudo.
a ¶ Stabilibus, omne enim quadratum eſt ſtabile.
b ¶ Pulchritudo in longitudine. Lxx, enim omne quadratum ſtabile, vt fortis vt pulchra, vt inexpugnabilis eſſet.
a ¶ Magnitudo.
a ¶ Ex hoc opere. b ¶ Non vere: quia ſolus deus eſt, ſicut ſolus bonus c ¶ Non dei a quo om̃s poteſtas.
a ¶ Non dei. Sunt enim quadrigę deide quibus Cañ. 6. d. Anima mea turbauit me, pꝑter quadrigas Aminadab. & alibi: Quadrigę Salomonis. 3. Regū. 10. d.
a ¶ Quem alij Cambyſem putant. diabolus
a ¶ Dæmonū. Aſſyria enim dirigens vel coarguens. b ¶ Fortis armatus cuſtodit atrium.
¶ Turbam malignorum ſpirituum.
a ¶ Nec fideles quietos eſſe patitur.

Nicolaus de Lyra.

compulit per ſolenne mandatum, & ꝗa fecit eam metropolim, & ſic ex ea deriuabātur mandata regis ad alia loca. a ¶ Ex la. qua. ad ciuitatis fortitudinem. b ¶ Et ſectis. ad eius pulchritudinem. c ¶ In altitudine cubito. in quo apparet fortitudo ciuitatis maxima. d ¶ Turres vero eius. quæ erant diſpoſitæ per murum. e ¶ Poſuit in al. cubi. cen. & ſic excedebant altitudinem murorum. xxx. cubitis. f ¶ Per quadrum vero ea. latus vtrum. Erant autem iſtę turres quadratę ad angulos ęquales, & vltra murum ciuitatis protendebant̃ extrà per ſpatium viginti pedum. & tātùm ex oppoſito intra murum. g ¶ Poſuitq;. por. eius. i. ciuitatis. h ¶ In alti. tur. i. iuxta turrium altitudinem. Ex vtraq; eñ parte cuiuslibet portę erant turres ędificatę altiores cæteris turribus, ad facilius prohibendum acceſſum ad portas. i ¶ Et gloria. qua. ſingulariter. k ¶ In potentia exer. ſui. i. bellatorum ſuorum. l ¶ Et in glo. qua. ſua. i. curruū ſuorum, nam antiquitus in curribus pugnabant, vt habetur in libris Ioſue, Iudicū, & etiā Regum. m ¶ Anno igitur. Hîc conſequenter deſcribitur huius Arphaxat debellatio, cūm dicitur: Anno igitur duodecimo regni ſui Nabu. Hic annus duodecimus non refertur ad tempus regni Arphaxat, ſed ad tempus regni Cambyſis, qui dicitur hîc Nabuchodonoſor ratione ſupradicta, ſicut patebit infrà in principio capitu. ij. Sed cōtra hoc videtur, quia Cambyſes regnauit tātùm octo annis, ſicut dixi ſuprà in epiſtola Ieremię & in Daniele, & pluribus alijs locis. Dicendum

cendum quòd ibi numerantur tantùm anni, quibus regnauit poſt G
mortem patris, hîc autem incipit numeratio à tempore quo cœpit regnare ſuper Aſſyrios in Niniue viuente adhuc patre. n ¶ Pugnauit contra Arphaxat & ob. eum. i. totaliter debellauit. o ¶ In campo magno. & ſic erat locus aptus ad capiendum tantos exercitus. p ¶ Circa Euphra. i. iuxta: ſicut Tobię vlti. dicitur: Sed quacunq; die ſepelieritis matrem veſtram, circa me. i. iuxta me. q ¶ In campo Erioch re. Elicorum. Erat autem iſte quidam regulus, in cuius terra conuenerunt duo reges magni ad pugnā Diuiſio
dum. r ¶ Tunc exal. Hîc cōſequenter ponitur generalis perſecutionis occaſio ſecunda, & ſecundò ſubditur perſecutio ipſa ca. ij. Circa primum dicitur: Tunc exal. eſt re. Na. ex illa notabili victoria. s ¶ Et cor eius ele. in ſuperbiam: propter quod voluit dilatare ſuam potentiam, ideo ſubditur: t ¶ Et mi. &c. in Ci. & Da. quę eſt metropolis Syrię. Eſa. vij. b. Caput Syriæ Damaſcus. v ¶ Et Liba. q eſt in cōfinio terrę ſanctę &c. x ¶ Quouſq; per. ad mon. qui ſunt in occidētali parte. volebat enim dilatare ſuam monarchiam ab oriente vſq; ad occidentem. y ¶ Ad hos om. mi. nun. vt ſe ſubijcerēt illi volūtariè. z ¶ Qui o. via. contra. nolentes ei ſubijci. Sed contra hoc videtur quod ha

m ¶ Anno igi. duo. re. ſui Nab. rex. Moraliter
Significat̃ ꝙ qui plures tentationes diaboli ſuperauit, & etiam ædificiū bonorū operū fecit, de quibus tñ inſtigante diabolo per ſuperbiam intumeſcit, & ſic à diabolo qui p Nabuchodonoſor ſignificatur debellat̃, & ſic victoria qua tentatiōes diaboli prius ſuperauerat vertitur in luctū, ſicut dr̃. ij. Reg. xix. a. Et verſa eſt victoria in die illa in luctū. H
vñ dicit Bernar. ſup Miſſus eſt: Quid, dicis virgo ſuperba? Expedit tibi magis virginē non eſſe, ꝗ de virginitate inſoleſcere. Et Lucę. viij. c. dicit ſaluator de Phariſęo de ſuis operibus gloriante, & Publicano ſua peccata confitente: Deſcendit hîc iuſtificatus ab illo. i. publican⁹, magis ꝗ Phariſęus. r ¶ Tūc exal. eſt re. Na. Quia diabolus magis gloriatur de deiectione vnius qui multa fecerat bona, ꝗ multorū mediocriter viuentium. Vnde refert Grego. iij. dialogorum, quod quidam Iudæus de partib⁹ Campanię ibat Romam, qui ad Fundanum cliuum perueniens & nox ſuperueniret, intrauit quoddā templum Apollinis, non habens locum aliū ad declinandum. qui pertimeſcens licet fidē Chriſti non haberet, ſigno tamen crucis ſe muniuit. media verò nocte peruigil iacens vidit turbam malorum ſpirituum vni principali obſequentium. Et cūm inquireret qd mali ſinguli feciſſent, vnus in medio proſilijt, dicens ſe Andream Fundanæ ciuitatis epiſcopum de quadam ſanctimoniali in ſuo epiſcopatu manentem intantum tentaſſe, ꝙ de ipſa turpia cogitaret, & veſpere præcedenti ad hoc eum induxiſſe, quòd blandiēs eam in tergo palma percuſſerat: & tunc ille malignus qui præerat incepit eum laudare, & dicere quod perficeret quod inceperat, nam ex hoc inter cęteros palmam victoriæ obtineret. t ¶ Et mi. ad omnes qui habitabant in Cilicia. Quia quando malignus ſpiritus aliquem ſanctitatis excellentiæ deiecit, ſperat multos alios ſibi ſubijcere. propter quod de ipſo dicitur Iob. xl. c. Abſorbebit fluuium & non mirabitur. & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius. z ¶ Qui omnes vno animo contradixerunt &c. Multi enim ſunt boni qui reſiſtunt dæmoni, & poſſunt omnes dici per figuram hyperbole. ſicut aliquando dicitur, tota ciuitas vadit ad tale ſpectaculum, ad deſignandum multitudinem euntium, licet aliquando non ſit quinta vel ſexta pars ciuitatis.

A a ℭ Tunc indigna. Diabol⁹ propria ſu
perbia excęcatus, dum det ſibi imperiũ to-
tius orbis, contendens vt abſtractos â cul
tu pietatis cõſortes ſuos faciat impietatis: q
Eſa. 24. d. de potentia regni exultans, ait; Aſcendã in
Matt. 4. d. cęlũ, & ponã ſedẽ meã in aquilonẽ, & ſimi
lis'c. al. Et in euangelio: Hęc oĩa tibi dabo, ſi
cadens adoraueris me.

GLO. ORDI.

Cap. II.

ANno tertio. &c. Sequitur:
b ℭ Tunc Ho. Holofernes il
le principes gentiũ, q eccleſiam
pſecuti ſunt ſignificat, aut An-
tichriſtum perditionis filium, in quẽ totus
Sathanas introibit, vt faciat quę nõ fecerũt
patres ſui, & deũ patrũ ſuorũ nõ reputabit,
Danie. 11. g. q aduerſus oĩa regna conſurget, & veniet
in multitudine magna, vt conterat & inter
ficiat; & tabernaculũ ſuũ ſuper montẽ incly
tũ & ſanctũ ponat, vbi diuinit⁹ contritus
corruet. hęc eſt beſtia cui iuxta Apocalip.
Apoc. 13. a. draco virtutẽ ſuã, & potentiam dabit, vt
oẽs adorent draconẽ, q beſtię talẽ dedit po
teſtatem. c ℭ Cum pertran. Rab. Per
diuerſas prouincias, & nomina locorum,
quæ in hiſtoria continentur, perſonarũ di
ſtinctiones, & graduum, & dignitatum
deſignantur, ex quibus omnibus diabo-
lus vendi.

Nicolaus de Lyra.

videtur quod habetur, ſ. Eſdræ, iiij. ſ. ꝙ
habitantes in Samaria, erant nati de regno
Aſſyriorũ, & obedientes illi regi, hîc aũt in
ter ciuitates rebellantes ponitur Samaria.
B Propter hoc & multa alia quæ non videnť
ſcripturis canonicis bene conſonare, liber
iſte apud Hebræos habetur tanꝙ omnino
apocryph⁹. Poteſt tñ ad hoc dici, ꝙ Sama
ria aliquando accipiť ſtrictè pro ciuitate il-
† Ezec. 9. b. la quę fuit metropolis in regno decem tri-
buũ, & locis ei propinquis, in quibus habi
tabãt Gẽtiles dicti. Aliqñ magis largè pro
toto regno decem tribuũ, eô ꝙ illa ciuitas
erat metropolis. & ſic accipiť hîc: qa in par
tibus à ciuitate remotis redierunt aliqui fu
gitiui de Iſrael ibidem habitantes, ſcilicet in
Samaria extenſo nomine dicta. a ℭ Re
mi. eos vacuos. muneribus, & tributis.
b ℭ Tunc indi. na. qa præ ſuperbia pu-
tabat oẽs gentes illas eius obedire mãdatis
ſine contradictione. c ℭ Iura. per thro.
ad maiorem aſſertionem. d ℭ Quod de
fenderet ſe de omnibus regio. his. mi
nus dicendo plus ſignat. Quod defende
deret ſe: de. id eſt inuaderet omnes regio
nes illas. & eſt quędam figura q̃ liptote vo
catur.

NICO. DE LY.

Cap. II.

ANno tertio de. Poſitis occa-
ſionibus perſecutionis gentium
multarũ, hîc cõſequẽter deſcri-
biť pſecutio ipſarum. Et diuidiť
Diuiſio in duas partes; qa primò poniť hęc pſecu-
tio. ſcd'ò multorũ humiliatio. ca. iij. Prima
adhuc in duas, qa primô poniť diſpoſitio
exercit⁹. ſcd'ò ipſius progreſſus, ibi: Et pro
fectus eſt. Prima adhuc in duas: quia primò
poniť p̃ceptũ regis. ſecũdò obedientia du-
cis, ibi: Tũc Holofernes. Circa primã notať
tp̃s, cùm diciť; e ℭ Anno tertio de. Na.
ex hoc

a ℭ Nuntios. b ❡ Infecto negotio.
remiſerunt eos uacuos ac ſine ho- a
a ❡ Malignus hoſtis licet ſuperatus ab incepta malitia non deſiſtit ſed iterum bellum intendit & totum furoris ſui effundit tumultum.
a nore abiecerunt. Tunc indigna- b
a ❡ Filiorum ſuperbiæ.
tus Nabuchodonoſor rex ad o-
mnem terram illam, iurauit per c
a ❡ Amator eſt potentiæ & gloriæ.
thronum & regnum ſuum, ꝙ de- d
fenderet ſe de omnibus regioni-
bus his. Cap. II.

ANno tertio deci- e
mo Nabucho-
donoſor regis, ui f
ceſima & ſecun-
da die menſis pri-
mi factum eſt uer g
a ❡ Sententia.
bum in domo Nabuchodono-
ſor regis Aſſyriorum, ut defen- h
a ❡ Dęmones qui minoribus pręſunt, in quibus confidit & quibus ſecreta committit.
deret ſe. Vocauitꝗ omnes maio- i
res natu, omneſꝗ duces & bella-
tores ſuos, & habuit cum eis my- k
a ❡ Secretum. ❡ Aperuit-
ſterium conſilij ſui. Dixitꝗ cogi- l
a ❡ Tam bonos ꝙ malos.
tatiõem ſuam in eo eſſe, ut omnẽ
a ❡ Super pectus tuum gradieris & terram comedes.
terram ſuo ſubiugaret imperio.
Quod dictum cùm placuiſſet
a ❡ Omnes enim dęmones ſunt potentiæ amatores,
omnibus, uocauit Nabuchodo- m
noſor rex Holofernem princi-
pem militię ſuæ, & dixit ei. Egre- n
dere aduerſus omne regnũ occi-
dentis, & contra eos præcipuè o
qui contempſerunt imperium
meum. † Non parcet oculus
a ❡ Quia perſecutionem magnã excitabit inimicus Antichriſtus in vniuerſo mundo. ❡ Erit enim talis perſecutio, qualis nec ante fuit nec erit.
tuus ulli regno, omnemꝗ urbem
b munitam ſubiugabis mihi. Tunc p
Holofernes uocauit duces, & ma
a ❡ Pleroſꝗ qui firmitatem fidei & virtutum excellentiam habere videntur.
giſtratus, uirtutis Aſſyriorum,
& dinumerauit uiros in expedi- q
tione, ſicut præcepit ei rex, cen- r
tum uiginti milia peditũ pugna-
torum, & equites, & ſagittarios s
duodecim milia. Omnemꝗ expe t
ditionẽ ſuã fecit perire in multitu-
dine innumerabiliũ camelorũ, cũ v
his quę exercitibus ſufficerẽt co-
pioſè, boum quoꝗ armenta, gre- x
geſꝗ ouiũ, quorũ non erat nume
rus. Frumentũ ex omni Syria in y z
trãſitu ſuo parari cõſtituit. Aurũ a
uerò & argẽtum de domo regis
aſſumpſit multũ nimis. Et profe b
ctus eſt ipſe & omnis exercitus, cũ
quadrigis & equitibus & ſagitta-
riis, qui coopuerũt faciẽ terrę ſicut c
c locuſtę. Cũꝗ ptrãſiſſet fines Aſſy d

ex hoc patet verũ quod p̃dictũ eſt. ſ. ꝙ an- C
nus. xij. erat regni Nabuchodonoſor, nam
anno duodecimo habuit victoriã, ex qua
eleuatus miſit nuntios ad dilatandũ ſuã po-
tentiam, qbus repulſis poſuit ſe anno. xiij.
ad hoc obtinendũ p violentiã. f ℭ Viceſi
ma & ſecun. q eſt martius apud Hebræ
os. ſicut plenius declaraui Gen. vij. & Exo.
xij. finis autem hui⁹ menſis in quo eſt prin
cipium veris, eſt tẽpus aptũ ad diſponendũ
de bellis, maximè in terris calidis, cuiuſmodi
ſunt p̃nominatę. g ℭ Factum eſt ver. i.
diuulgatũ. h ℭ Vt defen. Exponať vt ſu
prà. i ℭ Vocauitꝗ ad ſe om. vt meli⁹
fieret perſecutio negotij inchoati de eorũ
conſenſu. k. ℭ Et ha. cum eis my. id eſt
ſecretum. l ℭ Conſilii ſui. tractando cũ
eis de hoc quod cogitauerat. Cętera patent
vſꝗ ibi: m ℭ Vocauit Nabu. rex Ho.
vt rex ad cuſtodiã regni remaneret, & Ho-
lofernes ad eius dilatationem procederet.
n ℭ Egredere ad. om. re. oc. Oẽs enim
terrę ſupradictę erãt ad plagã occidentalẽ
reſpectu regni Aſſyriorum. o ℭ Et con.
eos præci. Licet ei oẽs renuiſſent dare tri
butũ, aliq tñ fecerant ſpecialẽ cõtẽptũ, eijciẽ
do nũtios Nabuchodonoſor ſine honore:
vt prædictum eſt, ſcilicet cum vituperio,
quia minus dicẽdo plus ſignat. p ℭ Tunc
Holofernes vo. du. & ma. vir. Hîc cõ
ſequenter poniť obedientia ducis, cũ diciť:
Tunc Holo. vo. du. i. illos qui eſſent ne-
ceſſarij ad regimẽ exercitus ſub eo. q ℭ Et
dinume. vi. in expe. pro tanto negotio
neceſſarios. r ℭ Cẽtũ vigin. mi. pe. pu.
Nam in peditibus conſiſtit robur exercit⁹,
vt dicit Vegetius libr. de re militari. s ℭ Et
equites ſagit. Equites ei tunc pugnabãt
ſagittãdo, & maximè in aggreſſu belli, ſicut
modò faciunt Tartari habitãtes in partib⁹ D
illis. t ℭ Omnemꝗ. expe. i. illos q pui-
debant neceſſaria exercitui. ideo ſubditur:
v ℭ Cum his quæ exer. Nã in caſtris
magis timẽda eſt fames ꝙ gladius, vt dicit
Vegetius libro de re militari. y ℭ Fru-
men. ex om. Sy. i. ex locis Syriæ magis
abundantibus. z ℭ In tranſito pa. i. de-
duci ad loca per q̃ debebat trãſire. a ℭ Au
rum vero & argentum. ad ſoluendum
bellatorum ſtipendia. b ℭ Et profectus
eſt. Deſcripto exercitus apparatu, hîc con-
ſequenter deſcribitur eius progreſſus, cùm
dicitur: Et profectus eſt ipſe & omnis
exercitus cum quadrigis. portãtibus
tentoria, machinas, & alia exercitui neceſſa-
ria. c ℭ Qui cooperuerũt faciem ter
ræ ſicut locuſtæ. Hyperbole eſt ad exprĩ
mendum magnam populi multitudinem.
d ℭ Cumꝗ pertranſiſſet fines Aſſy
riorum, venit ad magnos montes.
vbi erat

Moraliter. e ℭ Anno tertiodecimo
Nabuchodonoſor regis. Sequitur:
i ℭ Vocauitque omnes maiores Moraliter
natu omneſque duces, & bellatores
ſuos, & habuit cum eis, Secundum q̃d
dicit Dionyſius, naturalia remanſerunt in
dæmonibus integra, propter quod inter
eos ſunt aliqui maiores alijs ſub vno prin
cipe tenebrarum, qui figuratur per Nabu
chodonoſor vt prædictum eſt, qui alios in
citat ad malefaciendum. & ſimiliter alij fa-
ciunt ſibi ſubiectis, ſicut dictum eſt capitu
lo p̃cedenti. y ℭ Boum quoque ar-
menta, gregeſque ouium, quorum.
Per iſta ſignificantur illa de quibus dæmo
nes vtuntur ad homines ſibi ſubijciẽdum.
Aſcenditꝗ

☞ lus vẽdicat ſibi aliquam partem, nec
E pugnę formidat difficultatẽ, ſed grã
dis potentię grandem certat efficere
ruinam. a ¶ Prædauitq; om. Sci
entiæ vtilitatem auferens. & cætera
†fortaſſe legẽdum inopinatiſsimã vel potius opulentiſsimam. quibus ſeruire debuerant deo: & in
vſum ſeruitij ſui conuertens reſiſten
tes occidit in ore gladij, quia quos fle
ctere ad conſenſum nequit, corpora
liter occidit. b ¶ Deſcen. in cam.
Damaſcus potus ſanguinis interpre
tatur, in qua principes gentium ex
primuntur, qui ſitiunt ſanguinem fi
delium: maximè in tempore meſsis
i. in conſummatione ſeculi debacchã
te per latitudinem orbis furore An
tichriſti.

GLO. ORDI.
CAP. III.

TVnc miſer. Potentes
ſeculi & voluptatũ ama
tores, qui principẽ mun
di ſtudent reconciliare
ſibi, vt mortis periculũ & volupta
tis detrimentum euadere poſsint: De
Iaco. 4. a. quibus dicitur: Qui vult eſſe amic⁹
huius ſeculi, inimicus dei conſtitui
tur. In his enim ſolicitudo huius ſecu
li, & fallacia diuitiarum ſuffocat ver
bum, & fructum non facit. hi enim
ſecũdum nomina harum prouincia
rum ſuperbia extolluntur, vanitatẽ
ſequuntur, terram duabus vijs ingre
diuntur, & cœtum lugentium vel
luxuriæ ſuæ pœnas luentium in in
ferno ſociabuntur: vbi ad calorem
nimium tranſibunt ab aquis ni
Mar. 9. g. uium, & vermis eorum non morie
tur, & ignis non extinguetur.
☞ Memores

Nicolaus de Lyra.

F ⁓Vbi erat inuadendum. a ¶ A
ſcenditque omnia ca. eorum.
ita quòd fortitudo ſitus non pote
rat eos defendere contra eũ. d ¶ Ef
fregit autem ciuitatem opina
tiſsimam. id eſt famoſiſsimam no
mine Melothi, ad quam conuenie
bant mercatores de diuerſis parti
bus orbis, & ſic eius famam depor
tabant ad partes remotas. Aliqui li
bri habent opimatiſsimã, id eſt opti
mam: & redit in eandem ſententiam:
ex hoc enim quòd erat optima fre
quentabatur à mercatoribus diuer
ſis. c ¶ Et filios Iſrael qui erãt
contra faciem deſerti. antiqui li
bri habent: Et filios Iſmahel &c. &
eſt verior litera, quia Agareni deſcen
dentes ab Iſmahele habitabant tunc
in deſertis. d ¶ Et tranſiuit
Euphraten. Qui eſt vnus de qua
tuor fluminibus Paradiſi, Gene. ij.
e ¶ Vſquequo perueniatur
ad mare. ſcilicet mediterraneum.
f ¶ Abduxit omnes filios
Madian. id eſt homines Madiani
tas ad augmentum ſui exercitus.
g ¶ Et poſt hoc deſcendit
in campos Damaſci in diebus
meſsis, vt magis poſſet habitatori
bus nocere. Ideo ſubditur: Et ſuc
cendit omnia ſata, omnesque
arbores

riorũ, uẽnit ad magnos mõtes Angę, q ſunt
a ¶ Virtutum excellentiam.
à ſiniſtro Cilicię, aſcẽditq; omnia caſtella eo a
rũ, & obtinuit oẽm munitionẽ. Effregit aũt b
a ciuitatẽ †opinatiſsimã Melothi, prædauitq;
oẽs filios Tharſis & filios Iſmahel, qui erant c
cõtra faciẽ deſerti, & ad auſtrum terrę Chel
lon. Et tranſiuit Euphratẽ, & uẽnit in Meſo d
a ¶ Ipſos enim paſtores aſtutia ſua frangit qui pręſunt dñico gregi.
potamiã, & frẽgit oẽs ciuitates excelſas, quę
erãt ibi à torrente Mambre uſq; quo perue e
niatur ad mare, & occupauit terminos eius
& Cilicia uſq; ad fines Iapheth, qui ſunt ad
auſtrum. Abduxitq; omnes filios Madian, f
a ¶ Scientiæ virtutem.
& prædauit omnem lõcupletationẽ eorum
a ¶ Acquieſcere nolentes. b ¶ Pœna corporali.
omnesq; rẽſiſtentes ſibi õccĩdit in ore gladij.
a ¶ Facile delicioſi vincuntur.
b Et põſt hoc deſcẽdit in campos Damaſci in g
a ¶ Flamma inuidiæ. b ¶ Vtile. ¶ De quibus: Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum.
diebus meſsis, & ſuccẽndit omia ſatã, omesq;
a ¶ Iucundum. b ¶ Fructuoſum. c ¶ Gladio perſecutionis. d ¶ Ideo. e ¶ Subito.
arbõres, & uineãs fẽcit incidi, ẽt cẽcidit timor h
a ¶ Carnales terrena amantes, alij enim his viſis per propinquum redemptoris aduentũ expectant lętabundi, qui peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. ¶ Vę ſuper inhabitantes terram.
illius ſuper oẽs inhãbitãtes terrã. Cap. III.

c TVnc miſerunt legatos ſuos i
uniuerſarum urbium ac pro
uinciarum, reges ac princi
a ¶ Blationis
pes, Syriæ ſcilicet & Mẽſo
a ¶ Sublimis. b ¶ Vana.
potamiæ, & Syrię Sobãl, &
a ¶ Venientes vel intrãtes. b ¶ Cœtus luctus vel vomitus eius.
Libyę atq; Ciliciẽ, qui uenietes ad Holofer
nem, dixerunt: Deſinat indignatio tua circa
a ¶ Nobis in deliciis mundi.
nos. Melius eſt enim ut uiuentẽs ſeruiamus k l
a ¶ Diabolo. b ¶ Principi tenebrarum harum. ¶ Antichriſto. m
Nãbuchodonoſor rẽgi magno & ſubditi ſi
mus tibi, q̃ morientes cum interitu noſtro
ipſi ſeruitutis noſtrę damna patiamur. Omis n
ciuitas noſtra, omniſq; poſſeſsio, omnes mõ
tes, & colles, & campi, & armenta boum, gre
gesq; ouium, & caprarum equorumq; & ca
melorum, & uniuerſæ facultates noſtrę atq;
a ¶ Voluntate. ¶ Vtere vt placeat.
familię in cõſpẽctu tuo ſunt. Sint omnia ſub
¶ Naturales, vel imitatores, vel opera.
lege tua. Nos etiam & filij noſtri ſerui tui ſu
a ¶ Qui tui pacifici.
mus. Vẽni nobis pacificus dominus, & ute
a ¶ Non repugnantibus. ¶ Parato iumento.
re ſeruitio noſtro ſicut placuerit tibi. Tunc o
a ¶ In apertum opus. b ¶ Conſilio ſuperbię.
deſcendit Holofernes de mõtibus cum ẽqui
a ¶ Turba perſecutorum. b ¶ Vt putant filij.
tibus in uirtute magna & obtinuit omnem
a ¶ Cain. b ¶ Carnalem terram amantem,
ciuitatem munitam, & omnem inhãbitan
tem terrã. De uniuerſis autẽ urbibus aſſum p q
a ¶ Pollentes ingenio, corporis viribus pręcellentes,
pſit ſibi auxiliarios uiros fortes & electos
a ¶ Contra ſanctos. b ¶ Ideo.
ad bellum. Tãntúsque metus prouinciis
illis incubuit, ut uniuerſarum urbium habi
a ¶ Præcedentes. ¶ Quarum ruina facilior. c ¶ Sequentibus.
tãtores, principẽs & honorati ſimul cũ põ

arbores &c. b ¶ Et cecidit G
timor illius ſuper omnes inha
bitantes ter. propter crebras illius
victorias, & crudelitates magnas.

Moraliter ⁎ a ¶ Aſcenditq; om. ca Per q̃
ſignificantur doctores & prælati, q
debẽt alijs eſſe loca refugij, quos dia
bolus quęrit principaliter ſubuerte
re. b ¶ Effregit autem ciui
tatem opi. i. famoſiſsimam. p quã
intelligi poteſt Ieruſalem ab antiquis
temporib⁹ famoſiſsima, à qua catho
licos eiecit: & ibi Saracenos colloca
uit, & ſuccendit omnia ſata, & oẽs
arbores &c. Per incendium ſatorũ
tollitur ſementis, & per conſequens
ſpes renouationis bladorum, & per
abſciſionem arborum & vinearum,
ſpes renouationis fructuum & vino
rum, & ideo p hæc ſignificatur ſpes
renouationis ad gratiã poſt lapſum
in culpam. Et hoc maximè quęrit dia
bolus, ſcilicet vt inducat peccãtes ad
deſperationem: quia tunc peccant ſi
ne freno: quia iam quaſi vnum pedẽ
habent in inferno, Prouc. xviij. a. Im
pius cùm in profundum venerit pec
catorum, cõtemnit, & ſequitur eum
ignominia. Pro nihilo nanq; habet
peccare: & ſic eum ſequitur ignomi
nia gehennæ.

NICO. DE LY.
Cap. III.

Diuiſio TVnc mi. le Hĩc conſe
quenter deſcribitur mul
tarum gẽtiũ humiliatio.
Et ſecundò ſubdit Holo
fernis dura dñatio, ibi: Tunc deſcen
dit. Circa primũ dicit: Tunc mi. le
ſu. vni. Ad euadendũ maiora mala.
& ideo ſequitur: k ¶ Melius eſt e. H
i. minus malũ: quod cõparatum ad
maius habet rõnem boni & eligibi
lis. l ¶ Vt vi. ſer. Na. me. ra. &c.
ip. ſer. no. dam. pa. i. maiora dãna
ſuſtineamus, q̃ ſit ſeruitus: qa ſeruit⁹
eſt mors ciuilis, quæ eſt mors ſcd'm
qd tm: propter quod eſt minus ma
lum q̃ mors corpalis, quæ eſt mors
ſimpliciter. n ¶ Omnis ci. no. o.
poſ. i. omnia exteriora bona & etiã
propria corpa ponimus in obedien
tia tua. o ¶ Tunc deſ. Hĩc conſe
quenter deſcribitur Holofernis du
ra dñatio. Et patet litera exceptis ali
quibus q̃ tranſcurrent. q ¶ Aſſum
pſit ſibi au. vi. for. Ad reintegran
dum numerum eorum, qui de ſuo
exercitu mortui erant, & etiam ad
fortificandum ſuum exercitum.
⁓Exirent

Moraliter. i ¶ Tũc mi. ſu. vni. Moraliter
vr. Per iſtos ſignificant puſillanimes,
q timore perdendi temporalia bona
conſentiũt diabolo ad faciendũ ma
la: reputantes tpalia bona eſſe melio
ra ſub ſeruitio diaboli, q̃ ęterna ſub
obſequio dei. Ideo ſequitur: k ¶ Me
lius eſt e. vt vi. ſ. in bonis tpalibus.
m ¶ Ser. Na. i. diabolo. n ¶ Oĩs
ci. n. o. poſ. Nã q dñat pſonis, domi
nat tpalibus bõis. p ¶ De vni. au.
vr. aſ. nam quãdo diabolus aliquos
homines ſuperauit, illos ad ſub
uertendum, alios ſecum aſſumit.
⁎Nec iſta

A a ¶ Exirent in obuiam. In ſignū reuerentię. b ¶ Excipientes eum cum coro. in plurali. In ſignū multiplicis victoriæ. c ¶ Et lampadibus. i. luminaribus. d ¶ Ducentes choros in tim- panis & ti. In ſignum lætitię quis eſſet magis ficta quàm vera. e ¶ Nec iſta tamen facien. Ad impe- trādum ei⁹ beneuolētiā. f ¶ Ferocitatē eius pectoris. ad plenum. g ¶ Nam & ciui. .corum deſtruxit. Muros inter- rūpēdo, poſtq̄ fuerat receptus pacificè. h ¶ Et lu. In quibus vacabant idolola- trię. & ſubdit̄ ratio cū dicit̄: i ¶ Præce- perat enim. Volebat enim ſibi diuinū honorem arripe nimia eleuat⁹ ſuperbia, propter qd' dei iudicio iuſto pdidit re- gnū ꝓ ſe & poſteritate ſua. Ille em̄ q ſi- bi ſucceſsit ſcd'm Latios fuit Dari⁹ fili⁹ Hyſtaſpis alien⁹ à genere regio. ſecundū Heb. verò fuit Aſſuer⁹, q ſilr ſcd'm eos nō fuit de ſtirpe regia. quòd dictū in ſu- perioribus ſum ſecutus. k ¶ Pertran. Erat em̄ Syria in plurib⁹ dominijs diui ſa. l ¶ Et ſe. i. māſit. ſicut Deut. j. g. Sedi- ſtis in Cadeſbarne tpe multo. i. māſiſtis. m ¶ Per tri. Plures enim turmę ſui exer citus diſperſę fuerāt ad capiendū & ſpo liādum parua loca & fortalitia: in qbus nō erat neceſſe totū exercitū cōuenire.

Moraliter ✕ c ¶ Nec iſte fa. Nam ſubmittētes ſe diabolicæ ſeruituti grauiora ſuſtinent, quā quando erant ſub ſeruitute dei: nō ſolū ſpiritualia, ſed etiā corporalia. vnus em̄ apoſtata de religiōe nō ſolū ſuſtinet excōicationē & aculeū cōſciētiæ pūgen- tē, ſed etiā corporalē pœnam maiorem quàm in religione: ſicut expertum eſt per plurium confeſsionem. B

NIC. DE LY.

Cap. IIII.

TVnc audi. Poſtq̄ deſcripta eſt occaſio pſecutiōis gentiū plurium generalr, hîc cōſe- quēter ponit̄ occaſio perſe- quēdi filios Iſraël ſpecialiter. q̄ fuit: quia filij Iſrael ſicut cæteri eū nō ſolùm non receperūt, ſed magis ad reſiſtendū ſe p̄- parauerūt. Et diuidit̄ in duas ptes: quia

Diuiſio primò ponit̄ hui⁹ reſiſtētię cauſa. Scd'ò ſummi ſacerdotis circa reſiſtētiam dili- gentia, ibi: Sacerdos etiā. Circa primū dicit̄: Tunc au. ſ. ferocitates Holofernis. o ¶ Qui ha. Illi em̄ q redierāt de capti uitate Babylonica habitabant in Ierl'm & circa. p ¶ Timuerūt. Propter ma- gnitudinē & fortitudinē ſui exercitus. r ¶ Ne hoc. Plus em̄ timebāt de deſtru ctiōe diuini cult⁹, q̄ de ꝓprijs corpib⁹. Vidēt̄ tū ea q̄ dicunt̄ hîc eē falſa: qa Cā byſes q dicit̄ hîc Nabuchodonoſor vt pdictū eſt, mādauit opus tēpli inchoatū dimitti, vt hr̄. j. Eſdrę. iiij. ita q tēplū nō fuit reędificatū niſi vſq; ad appodiatio- nē hoīs ſup terrā, vſq; ad ſecundū annū Darij in q̄ fuit op⁹ reſumptū, vt hr̄. j. Eſ drę. v. & Aggęi. j. ca. qd' fuit poſtea p. xl. annos & āpli⁹. Silr ciuitas Ierl'm nō fuit reędificata vſq; ad aduētum Nehemiæ, qd' fuit etiā poſtea: & iō non videt̄ hoc verū qd' dr̄ de tēplo & ciuitate Ierl'm. Silr. j. Eſdræ. iiij. dicit̄, q filij Iſrl' ad man datū regis dimiſerūt ędificia tēpli ꝓpter qd' nō videt̄ ꝓbabile, q auderēt ei⁹ exer citui reſiſtere. ꝓpter qd' Heb. n̄ recipiūt hūc librū, nec hr̄ apd' eos. Pōt tū ad hoc

† enim dici, q licet tēplū nō eēt reędificatū, nec etiā ciuitas Ierl'm: tū Iudæi de captiuita te Babylonica reuertētes, erexerunt ibi altare holocauſti ad immolandum dn̄o mane & veſpe. fundauerūt etiā templū, & erexerūt murū ſup terrā vſq; ad ap- podiationē hoīs, vt habet̄. j. Eſdræ. iij. ex hoc vocat̄ hîc tēplum C dn̄i, eò q fiebāt ibi oblationes deo cæli. Silr licet muri ciuitatis Ierl'm nō eſſent reædificati, nec etiā ędificia interi⁹: cōiter tū erāt ibi facta aliq̄ habitacula ꝓ ſacerdotib⁹ & miniſtris & alijs volē- tib⁹ ibi habitare ex deuotiōe: & hoc vo cat̄ Ierl'm. & licet ppl's reuerſus de Ba- bylōe ceſſaſſet ędificare tēplū ad Cam- byſis regis mandatū: tū magis voluit ſe mortis exponere periculo, q̄ q deſtrue ret̄ diuin⁹ cultus ab eis reſumpt⁹. Et ſiſe legit̄ in libris Machabęorū de Matathia & filijs ei⁹, q licet vellent ſeruire Antio- cho regi, tū ſibi reſtiterūt, eò q volebat deſtruere cultū dei, & ſilr Ioſeph⁹ libro de Iudaico bello refert, q ppl's habitās in Iudæa magis elegit mori, q̄ q in tē- plo poneretur ſtatua imperatoris Caij. s ¶ Et miſe. Hîc nō accipit̄ Samaria, ꝓ ciuitate metropoli & locis ſibi ꝓpinqs, in qb⁹ habitabāt Gētiles de regno Aſ- ſyriorū, ſed ꝓ partib⁹ remotis in regno decē tribuū, in qb⁹ habitabāt aliq̄ Iudęi ſicut dictū fuit ſuprà. j. ca. t ¶ Et poc. vt facili⁹ impedirēt trāſitū aduerſario- rum. v ¶ Et mu. id eſt loca immunita. x ¶ Et congre. Vt de ipſis viuere poſ- ſent in obſidione. nō em̄ habebant exer citū q contra aduerſarios exire poſſet in cāpū. y ¶ Sacer. etiā. Hîc conſequēter deſcribit̄ circa reſiſtētiā hāc ſummi ſacer dotis diligētia. & primò ſcripto, ſecūdò ∛bo, ibi: Tūc Eliachim. Circa primū di cit̄: Sacer. etiam. Aliq̄ dicūt, q iſte fuit ſumm⁹ ſacerdos, & ſucceſsit Ieſu filio Io ſedec. ſed hoc nō pōt ſtare cū p̄cedētib⁹ .ſ. q hæc hiſtoria cōtigerit tpe Camby- ſis, vt cōiter tenet̄ à doctorib⁹: qa Ieſus fili⁹ Ioſedec cū primis redijt de Babylo ne, vt hr̄. j. Eſdræ. ij. Et fuit ſumm⁹ ſacer dos toto tpe Cābyſis & vſq; ad tp̄s Da- rij, ſub q̄ cōſummatū eſt ſcd'm tēplū, vt patet Zachariæ. iij. & iō oportet dicere, D q iſte Eliachim fuit idē cū dicto Ieſu, & fuit binomius, ſicut & multi alij. vel quòd iſte Eliachim fuit alius ſacerdos ſub ſummo ſacerdote conſtitutus ad hæc agenda. vel quod hiſtoria Iudith non contigit tempore Cambyſis: ſed per magnum tempus poſtea. & huic conſonat quòd ipſe dicitur ſummus ſa- cerdos infrà eo. ca. Primum autem vi- detur melius & magis conſonum præ- cedentibus. z ¶ Scripſit ad vniuer- ſos qui erant contra &cæ. Vt obtine- rent aſcenſus mōtium, per quos via eſſe poterat ad Ieruſalem: quia ſicut dictum eſt ſuprà, plus timebāt de deſtructione cultus diuini, q̄ de ꝓprijs corporibus.

Et clama-

Moraliter. n ¶ Tunc audientes hæc filii Iſrael qui habitabant in terra Iu. Per quos ſignificantur boni catholici, qui magis timent de bonis ſpirituali- bus amittendis quàm de corporalibus ſeu de temporalibus. ideo ſubditur: q ¶ Tremor etiam & horror inuaſit ſenſus eorum, ne hoc fa. ideo ſequitur. t ¶ Et præoccupauerunt omnes. Per quos ſignificantur angeli & viri ſancti ad quorum refugiunt auxilium. v ¶ Et muris circundederunt. muniendo ſe clauſuris virtutum. x ¶ Et congre. fru. id eſt Chriſti & apoſtolorū verba, quę multùm valent cōtra dęmonum iacula. Prouerb. xxx. a. Omnis ſermo domi- ni ignitus clypeus eſt ſperantibus in ſe. y ¶ Sacerdos etiam Eliachim ſcri- pſit ad. Prælatus enim debet robora- re ſubditos in hac pugna ſcriptis, & ver bis, & etiā alijs modis. iō ſubdit̄ poſtea: Moraliter

a pulis exirent in obuiam uenienti,
b c excipientes eum cū coronis & lam
a ¶ Væ vobis qui ridetis nunc &c.
d padibus, ducentes choros in tym-
e panis & tibijs. Nec iſta tū faciētes,
f ferocitatem eius pectoris mitigare
a ¶ Munitiones latebras ſimulationis, qua ſe impune peccare fingebant.
g potuerunt. Nā & ciuitâtes eorum
h deſtruxit, & lucos eorum excîdit.
a ¶ Antichriſto. b ¶ Diabolus.
i Prçcçperat enim illi Nabuchodo-
a ¶ Vult enim ſolus coli & adorari. vnde & Chriſto dixit: Hæc omnia dabo tibi ſi cadens ado. me.
noſor rex: ut ômnes deos terræ ex-
terminaret, uidelicet ut ipſe ſolus
diceretur deus ab his nationibus
quæ potuiſſent Holofernis potē-
k tia ſubiugari. Pertrāſiēs autē Sy-
a ¶ Superbos. b ¶ Vanitatem vetuſtatis ſequentes.
riàm Sobâl, & omnē Apameam,
a ¶ Arrogantiam.
omnemq; Meſopotamiàm, uênit
a ¶ Terrenos.
ad Idumæôs in terrā Gabaa & Sc
ptopoli: accepitq; ciuitates eorū,
a ¶ Cōtra eos q̄ decalogū ſub fide trinitatis debēt implere.
l m & ſedit ibi p tringinta dies in quî-
bus diebus adunari præcepit uni-
a ¶ Seruientes.
uerſum exêrcitum uirtutis ſuæ.

Cap. IIII.

a ¶ Tempore perſecutionis.
TVnc aûdientes
n a ¶ Iſraelitæ deū videntes.
o hæc filij iſrâel, q
habitabāt in ter-
¶ Confeſsionis.
p ra Iuda timuerūt
a ¶ Inſtantia.
ualde à faciē ei⁹.
a ¶ Corporis. b ¶ Animi.
q Trêmor etiā & hôrror inuaſit ſen-
a ¶ Spirituales. b ¶ Eccleſię quę eſt templum dei.
r ſus eorûm, ne hoc faceret Ierûſalē
& templo domini, quod fecerat cę
a ¶ Gentibus.
teris ciuitâtibus & templis earum.
a ¶ Prædicauerunt. b ¶ In omnes illos qui cuſtodire debēt. Samaria enim cuſtos interpretatur.
Et miſerûnt in ômnem Samariam s
a ¶ Ne alicubi ſit aditus hoſti. b ¶ Quacunq; patet eccle- ſia. Iericho enim interpretatur luna: quę eccleſiam ſignificat.
per circûitum, uſq; Ierichô, & prę- t
a ¶ Admonitionibus. b ¶ Qui alios cuſtodiunt. ¶ Robu- ſtos viros & ſtudioſi virtutum excelſos. ¶ Fidei virtutum.
occûpauerunt omnes uerticês mō
tium. Et muris circundederunt ui- v
a ¶ Greges ſibi commiſſos. b ¶ Scientiam ſcriptura- rum vnde fideles viuunt.
côs ſuos, & congregauerunt frû- x
menta in prçparationem pugnæ.
a ¶ Chriſtus ſacerdos magnus, qui dicit: Ego ſum reſurrec. & vita. Eliachim enim dei reſurrectio.
Sâcerdos † etiam Eliachim ſcripſit
ad uniuerſos qui erāt cōtra Eſdre-
a ¶ Qui eſt contra delectationem mundi: quę ad defe- ctionem ducit. Dothain enim defectionem ſonat.
lon, quę eſt contrâ faciem campi
magni iuxta Dothain, & uniuer-

S ✕ Sacerdos

a ℭMemores eſtote Moyſi ſerui domini. Per exempla ſanctorum corroborat. vnde Iob: Inſtauras teſtes tuos contra me. & Paul⁹ ad Hebręos fidei virtutem laudans patrum copioſa induxit exempla, qui per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam. b ℭHolocauſta præcincti ciliciis offerrent ſacrificia domino. Carnem ſuam cum vitijs & concupiſcentijs crucifigentes, vitam ſuam deo dedicantes, hoſtiam laudis ore & animo offerentes.

E Iob.12.c. Heb.11.f. Gal.5.d.

GLOS.ORDI.

Cap. V.

NVntiatumq́ eſt &c. ſequit̃ infrà. c ℭTũc Achi. dux &c. quaſi princeps hæreticorũ quilibet idololatrię deditus, q de diuinis operibus & miraculis cognouit quæ ſæpe alijs dicit, cũ ipſis fidem catholicã pfectè nõ didicerit, & Chriſti baptiſmate renatus non ſit. Vel per Achior hæretici deſignantur, qui licet per omnia viam veritatis non teneant: tamen in doctrina ſua multa vera prædicant, quæ noſtræ fidei concordant. Hi contra eccleſiam catholicam pugnant, ſed ratione ſuperati veritatem omnino non celant. hęretici enim bona malis pmiſcẽt: quia ſi ſemper mala dicerent, latere non poſſent: ſicut qui veneni poculum porrigit, labrũ calicis melle tangit, vt qđ dulce eſt, primò ſentiatur: ne qđ mortiferum eſt, timeat̃. Aliquando tñ correcti ſaluant̃, ſicut Achior videns victoriam Iudith, conſociatus populo dei circuncidit carnem præputij ſui. leproſi quoq́ euangelici hæreticos exprimunt, qui dũ rectis praua inſerũt, quaſi colorẽ ſanũ maculis aſpergunt. F

Nicolaus de Lyra.

a ℭEt clamauit omnis populus ad dominum inſtantiã. Fecit enim primò quod potuit ſecundum viam humanam ne tentaret deũ, & reſiduum quod facere non poterat, deo precibus commendabat. b ℭEt humiliauerunt animas ſuas &c. & non tantùm corpora. nam ſicut dicitur *Eccle*. xxxv. c. Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit. c ℭInfantes proſtrauerunt contra faciem templi domini. Vt reſpiceret ad eorum innocentiam. d ℭEt altare domini operuerunt cilicio. Sicut aliquando oſtium eccleſię obſtruitur ſpinis in ſignum afflictiõis. e ℭEt vxores eorum in diui. per raptorũ violẽtiam. f ℭEt ſancta eorum. id eſt loca diuini cultus. g ℭIn pollutionem. exercendo ibi per Gentiles idololatriam, ſicut factum fuit poſtea tempore Antiochi illuſtris. h ℭTũc Eliachim. Hĩc conſequenter ponitur huius Eliachim diligentia verbo & facto, cũm dicitur: k ℭCircũiuit omnem Iſrael. vt ex præſentia ſua & verbo proprio magis excitaret populum, quã ſolo ſcripto. l ℭScitote, quoniam exaudiet dominus preces veſtras &cæ. nam oratio quæ eſt pia pro ſe & perſeuerans, ſemper exauditur. m ℭMemores eſtote Moyſi &c. hæc hiſtoria habetur Exodi xvij. c. vbi dicitur: Cumq́ leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrl': ſi autem paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalech. & ſubditur ibidem. Et factum eſt. vt nõ laſſerentur manus eius vſq; ad occaſum ſolis: fugauitq́ Ioſue Amalech & populũ ei⁹ in ore gladij. Cætera patent vſq; ibi: o ℭOfferebant domino holocauſta pręcincti ciliciis. & hoc exterius in ſignũ afflictionis & humiliatiõis. Sacrificium autem eccleſiæ quod eſt euchariſtia, nõ eſt licitũ offerre niſi in debitis veſtimẽtis propter reuerentiam ſacramẽti: ſacrificiũ verò veteris legis qđ erat tantùm figurale, nõ erat tantæ reuerentiæ. Cætera patent. G

a ¶Sublimitates ingeniorum b ¶In hoc enim diabolus eccleſiam impugnat.

ſos p quos uiæ trãſitus eſſe poterat, ut obtine
rẽt aſcenſus montium per quos uia eſſe pote
¶Subtile.
rat ad Ieruſalem, & illic cuſtodirẽt ubi angu
¶Admoniti.
ſtum iter eſſe poterat inter mõtes. Et fecerunt
filij Iſraël, ſecundum quod conſtituerat eis ſa
¶Intentione cordis.
cerdos domini Eliachim. Et clamauit omnis a
a ¶Vnanimis. b ¶Multũ enim valet deprecatio iuſti aſsidua. c ¶In ieiunijs.
populus ad dominũ inſtantiã magna, & hũiliã b
uerũt animas ſuas in ieiunijs, & orationibus,
a ¶Senſualitates ab illicitis deſiderijs caſtigantes. b ¶Doctores cum populo pœnitentiam agentes.
ipſi & mulieres eorum. Et induerunt ſe ſacer
a ¶Innocentes preces in conſpectu dñi.
dotes cilicijs, & infantes proſtrauerunt cõtra c
a ¶Seipſos qui hoſtiam immolant deo.
faciem templi domini, & altare domini ope d
a ¶Compunctione pœnitẽtię. b ¶Sic. ¶Corde, ore, & opere.
ruerunt cilicio. Et clamauerunt ad dominum
a ¶Qui ſolus ſaluare poteſt. b ¶Quod charitatis vnanimitate petitur citò impetratur. c ¶A deo cuius permiſsiõe fit. d ¶Diaboli.
deum Iſraël unanimiter, nẽ darent in prædam
a ¶Innocẽtes ſimplices. b ¶Debiles ſubditi per diuerſa vitia.
infantes corũ, & uxores eorũ in diuiſionẽ, & e
a ¶Eccleſiæ. b ¶Qui ſancti eſſe videbantur.
ciuitates eorum in exterminium, & ſancta eo f
a ¶Peccatorum.
rum in polutionem & fierẽt in opprobrium g
a ¶Chriſtus. b ¶Secundum ordinem Melchiſedech. c ¶Super omnes.
gentibus. Tũc Eliachim ſacerdos domini mã h i
a ¶Per ſe & per nuntios ſuos. c ¶Deum videntes.
gnus circumiuit omnẽ Iſraël, allocutusq́ eſt k
a ¶Q. confidite, exauditæ ſunt orationes veſtræ.
eos dicens: Scitote, qm̃ exaudiet dominus pre l
a ¶Aſſiduè. b ¶Actione. c ¶Finis, non pugna coronat.
ces ueſtras, ſi manentes permanſeritis in ieiu
¶Vt placeatis domino.
a nijs & orationibus in cõſpectu domini. †Me m
mores eſtote Moyſi ſerui dñi, qui Amalech cõ
fidentem in uirtute ſua, & in potentia ſua, & in
exercitu ſuo, & in clypeis ſuis, & in curribus
ſuis, & in equitibus ſuis, non ferro pugnando
a ¶Proſtrati.
ſed precibus ſanctis orando deiecit. Sic erũt
a ¶Qui perſeuerauerit vſq; in finẽ ſaluus erit.
uniuerſi hoſtes Iſraël, ſi pſeuerauerítis in hoc
a ¶Prædicatorum Chriſti.
opere quod cœpiſtis. Ad hanc igitur exhorta n
a ¶Fideles. b ¶In oratione confortati.
tionem eius deprecantes dominum, permane
a ¶Bene placentes. ¶Sacerdotes.
bãt in cõſpectu dñi: Ita ut etiam qui offerebãt o
b dño holocauſta pręcincti cilicijs offerrẽt ſacri
¶Memoria fragilitatis. a ¶Mentes.
ficia domino: & erat cinis ſuper capita eorum.
a ¶Cor contritũ & humiliatũ deus non deſpiciet. b ¶Vnanimes in oratione.
Et ex toto corde ſuo omnes orabant deum, ut
uiſitaret populum ſuum Iſraël.

Cap. V.

¶Spirituali.
NVntiatũq́ eſt Holoferni prin p
¶Fideles.
cipi militiæ Aſſyriorum, q filij
a ¶Malis.
Iſraël prępararent ſe ad reſi
a ¶Fidenti animo omnem ſuperbiam deteſtatur p quã maximè aduerſarij irrũpere ſtudẽt.
ſtendum, ac montium itinera concluſiſſent,
& furore nimio exarſit in iracundia magna. q
a ¶Qui turbidi & incõſiderati. b ¶Qui ſine lege.
Vocauitq́ omnes principes Moab & duces r
a ¶Quęrunt hæc perſecutores adinuicem qui ſint, quantæ conſtantiæ.
Ammon, & dixit eis. Dicite mihi, quis ſit s

Moraliter i ℭSacerdos domini ma. &c. & ſubditur effectus, cũ dicit̃: n ℭAd hanc igitur exhortationem eius deprecantes dominum &cæ. Nam per orationem deuotam dæmones debellantur. Vnde dicit Iohannes os aureũ: Quis nõ hoſtem orando deuicit? Orationibus Danielis viſa panduntur, ſopiuntur flammæ, feræ hebeteſcunt, cadunt hoſtes, inimici vincuntur. Quantò enim purior frequentiorq́ fuerit celebrata oratio, tantò celeri⁹ erit de hoſte vindicta. †Ex.17.d.

NIC.DE LY.

Cap. V.

NVntiatumq́ eſt &c. Poſtquã deſcripta eſt perſecutiõis filiorum Iſrl' ſpecialis occaſio, hĩc conſequenter deſcribitur ipſa perſecutio. Circa quam primò ponitur Holofernis inquiſitio, ſecundò Achior reſpõſio, ibi: Tũc Achior. tertiò Aſſyriorum indignatio, ibi: Et factum eſt. Circa primum dicitur: p ℭNuntiatumq́ eſt Holoferni principi. per exploratores ſuos ad hoc miſſos. q ℭExarſit in iracundia. Nã ex ſuperbia credebat, q nullus auderet moueri ad reſiſtendũ ſibi. r ℭVocauitq́ omnes prin. Iſti enim habitabãt prope Iudęã, propter qđ de ſtatu Iudęorũ melius dicere poterant veritatem. s ℭDicite mihi quis ſit. quãtũ ad eius ori- H Diuiſio

Morali. p ℭNũtiatũq́ eſt Ho. Quando enim diabolus percipit aliquos ſe pparare ad reſiſtendũ ſibi, tũc grauius quærit eos inuadere & perſequi. Ideo ſubditur: s ℭDicite mihi. Vñ dicit Leo Papa: Nõ deſinit hoſtis antiqu⁹ trãſfigurãs ſe in angelũ lucis, deceptionũ laqueos vbiq́ ptẽdere, oĩm diſcutit cõſuetudines, ventilat curas, ſcrutatur affect⁹, & ibi quærit cauſas nocendi, vbi quẽquam viderit ſtudioſius occupari. Tunc Moraliter

ei⁹ originē.a ℭEt quales & quātæ ſint ci.co. Vt audeāt cōfidere de defenſione earum. b ℭQuæ etiā ſit vi.eorum. in corporibus, & audacia in mētib⁹.c ℭAut quę ſit mul. eorum.i.quanta & qualiter armata.d ℭVel quis rex mi. eorum.i.q̃ ꝓuidus & bellicoſus.e ℭEt quare præ oībus &c.id eſt ſi nō cōfidūt in p̄dictis,q̃ pōt tūc eſſe cauſa ſuę rebellionis? f ℭQui habitant in oriente. Hoc videt̄ eſſe cōtra illud quod dicit̄ ſuprà.ij.c. Egredere aduerſus omne regnum occidentis.Dicendū,ꝙ licet oēs terræ ſuprà noīatæ inter quas eſt Ieruſalem & Iudæa,ſint in parte occidētali reſpectu regni Aſſyriorum: tamen reſpectu totius terræ habitabilis Iudæa & aliæ terræ, quas ſubiugauerat Holofernes, magis erant orienti propinquę q̃ occidenti. Nec obſtat, ꝙ Ieruſalem dicitur eſſe in medio terræ habitabilis.nā hoc dicit̄, eò ꝙ eſt in quarto climate,quod eſt mediū.climata vero nō diſtingunt̄ ſecūdū diſtantiā ab oriente in occidētē,ſed ſecūdū diſtantiā à meridie in aquilonem.g ℭTunc Achior. Hîc cōſequenter ponitur ipſius Achior reſpōſio. q primò dat ſuā reſponſionē. ſecūdò infert intentā cōcluſionem, ibi: Nūc ergo. Prima in tres. Nā in reſpōſiōe Achior, primò deſcribitur Hebræorū gen⁹.ſecundò eorum progreſſus,ibi: Cūq; operuiſſet. Tertiò ipſorū uirtus,ibi: Vbicūq; ingreſsi ſunt, ſicut petiuerat Holofernes. Circa primū dicitur: Tūc Achi.&c.fi.am. Erat em̄ principalis inter Ammonitas,q deſcēderāt de Loth nepote Abrahæ, ꝓpter qd' ſciebat hiſtoriam Hebræorū ex eodē genere deſcendentium: & ideo obtulit ſe ad rn̄dēdū. h ℭPopulus iſte ex proge. Chal.eſt. Vt habetur Gen̄.xj. d. Tulit itaq; Thare Abrā filiū ſuū, & Loth filiū Arā filij ſui, & Sarai nurū ſuam; & eduxit eos de Vr Chaldæorum &c. i ℭHic pri.i Meſo. ha. Poſt exitū de Chaldæa,vt habetur Gen̄.xj. k ℭQuoniā no. ſe. deos pa.ſuorum.idola colendo.l ℭEt habi.in Char. Sic enim nominatur hæc ciuitas Act.vij.& Gen̄.xj.nominatur Arā.Ciuitatū enim noīa ſecūdū diuerſitatem tēporū & linguarum variè pronuntiātur. m ℭCūq; operuiſſet. Hîc cōſequēter deſcribit̄ populi ꝓgreſſus, & primò q̃tū ad deſcenſum in AEgyptū,cùm dicitur: Cūq; operuiſſet oēm terrā fa. deſcē.in AEgyptū. Vt habetur Gen̄.xlvij.n ℭIllicq; per quadringentos annos.Qui incipiendi ſunt à natiuitate Iſaac,& terminandi in exitu de AEgypto, vt declaratū fuit

A

†Infrà.11.b

†Gen̄.11.d

Diuiſio

†Exo.1.c.

B

†Exo.14.e

†Exo.14.g

†Exo.15.d.

†Exo.16.d.

a populus iſte qui montana obſidet, aut quæ &
a ℭMunitionis fidei.
b c quales,& quantæ ſint ciuitates eorum, quæ etiam
d ſit uirtus eorum, aut quę ſit multitudo eorum, uel
ℭQuàm potens.
e f quis rex militiæ illorū, & quare præ omnibus qui
a ℭLuce fidei & ſcientię,quibus principes tenebrarum facilius expugnantur.
habitabant in oriente iſti cōtempſerunt nos, & nō
a ℭQuaſi principes hæreticorum.
exierunt in obuiam nobis, ut ſuſciperent nos cum
a ℭQuilibet idololatriæ deditus.
g pace. †Tunc Achior dux omnium filiorum Ammon reſpōdens, ait: Si digneris audire domine mi,
dicam ueritatē in conſpectu tuo de populo iſto qui
a ℭPopulus dei habitat in montanis: AEgyptij in campis.
in montānis habitat, & non egredietur uerbū falh ſum ex ore meo. Popul⁹ iſte ex progenie Chaldęo
i rum eſt. †Hic primùm in Meſopotamia habitauit,
a ℭIgnem & alios. ℭGentium.
k quoniam noluerunt ſequi deos patrum ſuorū, qui
a ℭReligionem.
erant in terra Chaldæorum. Deſerentes itaq; cerę‑
b ℭMali ſunt in multitudine: boni in vnitate.
monias patrum ſuorū, quę in multitudine deorū
erant, unum deum cæli coluerunt, qui & prępepit
a ℭMente & corpore.
l m cis, ut exirent inde, & habitarent in Charam †. Cū‑
a ℭVerbi dei. b ℭIn Ieruſalem aſcenditur, in AEgypto deſcenditur.
q; operuiſſet omnem terram fames, deſcenderunt
n in Ægyptum, illicq; per quadringentos annos ſic o
a ℭMultiplicati ſunt ſuper numerum.
multiplicati ſunt, ut dinumerari eorum non poſſet
a ℭPharao diabolus.
exercitus. †Cumq; grauaret eos rex Ægypti, atq; p
a ℭVel one. b ℭNon dei. c ℭTerrenis operibus.
in ædificatiōibus urbium ſuarum in luto & latere
a ℭCorde & ore. b ℭNon deos.
ſubiugaſſet eos, clamauerunt ad deum ſuum: &
a ℭVltionem eorum.
percuſsit totam terrā Ægypti plagis uarijs. Cūq; q
a ℭPlagis ſuperati.
eiecisſent eos Ægyptii à ſe, & ceſſaſſet plaga ab
cis, & iterum eos uellent capere, & ad ſuum ſerui‑ r
a ℭSummus horum omnium. b ℭRubrum in quo baptiſma ſignificatur.
tium reuocare, †fugientibus his, deus cæli mare
aperuit, ita ut hincinde aquę quaſi murus ſolidarē‑
tur, †& iſti pede ſicco fundum maris perambulan‑
a ℭMultitudo vitiorum dæmonum.
do tranſirēt. In quo loco dum innumerabilis exer‑
a ℭBaptiſmi.
citus Ægyptiorum eos perſequeretur: ita aquis
a ℭBeati quorum remiſſæ ſunt iniquitates &c.
coopertus eſt, ut non remaneret uel unus qui fa‑
ctum poſteris nuntiaret. Egreſſus etiam mare ru‑ t
brum, deſerta Sina montis occupauerunt, in qui‑ v
a ℭAnte. b ℭIn deſerto huius mundi homines requieſcunt: non filij hominum.
bus nunq; homo habitare potuit, uel filius homi‑
a ℭLegis quæ ad literam eſt amara. b ℭIndulcati ligno crucis ſanguine Chriſti ſpiritualiter intellecti.
nis requieuit †. Illic fontes amari obdulcati ſunt eis x
ad bibendum, †& per annos quadraginta annonā
de cælo conſecuti ſunt. Vbicunq; ingreſsi ſunt, ſi‑ y
a ℭVnde: Non enim in arcu meo ſperabo.
ne arcu & ſagitta, & abſq; ſcuto & gladio, deus
eorum pugnauit pro eis, & uicit. Et non fuit qui
a ℭImpune.
inſultaret populo iſti, niſi quando receſsit à cultu
domini dei ſui. Quotieſcunq; autē præter ipſum z
a ℭA deo ſuo. b ℭCaptiuitatem.
deum ſuum, alterū coluerūt, dati ſunt in prędam,
a ℭOcciſionem. b ℭNationibus. c ℭQui nō ex toto abiecit ſed correxit.
& in gladium, & opprobriū. Quotieſcunq; autē
pœnituerūt ſe receſsiſſe à cultura dei ſui, dedit eis

tū fuit Gen̄.xv.o ℭSic multipli. ſunt &c. Vt habet̄ Exo.j. p ℭCumq; grauaſſet eos rex AEgy.&c. De iſto grauamine, & AEgypti percuſsiōe plagis multis, hr̄ in principio Exod. vſq; ad.xiij.ca.q ℭCumq; eiciſſent eos. Hîc ſecundò deſcribitur Hebræorū progreſſus, q̃tùm ad mirabilē exitū de AEgypto, cū dicit̄: Cūq; eieciſſent eos AEgy. Timore mortis cōpulſi. Exo.xij.r ℭEt iterum eos vel.capere. Et ad ſuū ſeruitium reuocare Exod. xiiij.s ℭFugiē.his, de⁹ &c. Et hoc totū hr̄ Exo.xiiij.t ℭEgre. etiā ma. &c. Sed cōtrariū vr̄ Exo.xv.d.vbi dicitur: Tulit autem Moyſes Iſrael de mari rubro: & egreſsi ſunt in deſertū Sur. Dicēdum,ꝙ hîc breuiter repetitur hiſtoria exitus filiorū Iſrael de AEgypto: ꝓpter quod non exprimūtur hîc omnia loca, ſed ſolùm notabilia, inter quę eſt mons Sinai, ad quem populus tendebat. v ℭIn quibus nunq; homo habitare potuit. Propter locorū ſterilitatem, & loquitur hîc de habitatione in ciuitate vel villa. paſtores enim aliqui poterant ibi gregem paſcere, ſicut legitur de Moyſe Exod. iij. x ℭIllic fontes amari obdulcati ſunt eis. Exo.xv. Et p annos.xl.annonam de cælo cōſecuti ſunt Exodi.xvj. y ℭVbicunq;. Hîc conſequenter deſcribitur Hebræorum virtus, quæ nō erat ex hominib⁹, ſed ex ꝓtectione diuina: propter quod dicitur: Vbicūq; ingre. ſunt ſine arcu &c. Licet em̄ pugnauerūt cū Amalec in armis, & cū alijs ſeptē gentibus, quas expulerūt de terra ꝓmiſſiōis: tū nō habuerūt victoriā p arma, ſed uirtute diuina. vn̄ & Amalec p̄cibus Moyſi fuit debellat⁹, vt dictū ē.c.p̄cedēti, & in pugna Ioſue cōtra reges Chanaā lapides grādinis īterfecerunt aduerſarios, & ſol ſtetit immobilis ſpatio vni⁹ diei, Ioſ.x. z ℭQuotieſcūq; aūt p̄ter ip.deū &c. Iſta patēt ex decurſu libri Iudicū.&.iiij. Reg. Deniq; pari.g ℭTunc Achi.&c. p iſtū q Gētilis erat & multa de diuinis bn̄ficijs filijs Iſrael collatis narrauit, q̃rū ſenſus myſtici in locis ſuis poſiti ſunt, ex qb⁹ in fine cōcluſit cōſiliū cōtra filios Iſrael.ſ.q̃liter poſſent faciliter debellari. ſignificātur hæretici, q ex v̄bis Chriſti ſtudēt catholicos īpugnare. ſicut Iulian⁹ apoſtata ex hoc, ꝙ Chriſtus dicit Lu.xiiij.f. Niſi qs renūtiauerit oīb⁹ q̃ poſsidet, nō pōt me⁹ eſſe diſcipul⁹: facultates & p̄rimonia Chriſtianorū auferebat, & ſic auaritiā ſuam ex euangelij teſtimonio colorabat. & ſimiliter hæretici errorem ſuum ſtudent ſacræ ſcripturæ teſtimonijs colorare.

C

†Gen̄.12.a.
Gen̄.46.a.
D

†Exo.16.a.

Moraliter

a ℭDeniq; Chana. re E &cæ. vt patet Ioſue. xij. b ℭNam & ante hos an. cùm re. à via quam dede. il. deus. ſ. tempore trāſmigrationis Ioacim & captiuitatis factæ ſub Sedechia extermīatæ ſūt plijs p reges Aſſyriorum & AEgypti, vt patet. iiij. Regū. & plurimi eorum captiui abducti ſunt. Primò p Teglathphalnaſar. iiij. Regum. xv. Secundò p Salmanaſar. iiij. Reg. xvij. & hoc q̄tū ad regnū Iſrael. q̄tū v°ò ad regnū Iuda p regem Babylonis, primò tpe Ioacim filij Ioſiæ, ſecundò tpe Ioachin filij ei⁹. iiij. Regum. xxv. c ℭNuper autē reuer. ad do. &cæ. ſcilicet tpe Cyri, q dedit pplo licētiam redeundi. d ℭEt aſcende. mont. id eſt Iudæā q̄ eſt mōtuoſa. e ℭNunc ergo mi domine perquire. Narrata Iudæorum hiſtoria, hîc cōſequenter Achior cōcludit intētum dicens: Nūc ergo. ad hoc enim prædicta narrauerat, vt Holofernes ſciret non ſe poſſe filios Iſrael capere, niſi per offenſam dei ſui. Et patet litera: f ℭEt factum eſt cûm ceſſaſ. Poſtquā poſita eſt Achior reſponſio, hîc conſe- F quenter ponit̄ Aſſyriorū indignatio. & primò quātum ad duces exercitus. ſcd'ò quātū ad principem eius ſequenti cap. Circa primum dicit̄: Et factum eſt cùm ceſſaſſet loqui &cæ. irati ſunt omnes magnates Holofernis, ex fine ſuæ narrationis, in qua concluſerat eos non poſſe propria virtute Iudæos debellare. & patet ſententia vſq; ibi: g ℭVt ergo agnoſcat Achior quoniam fallit nos. id eſt falſis verbis decipere nos intendit: h ℭVt ſciat omnis gēs, quoniam Nabuchodonoſor de⁹ terræ eſt, nō dicunt deus cæli, ſed terræ. videntur enim illius erroris fuiſſe, qui dicebant diuinam prouidentiam ad cæleſtia ſe tm̄ extēdere, ſcd'm qd' dicit̄ Iob. xxij. c. Circa cardines cæli perambulat, nec noſtra cōſiderat. hoc aūt nomen deus impoſitū fuit à prouidentia rerum & gubernatione: & ideo deū terrę dicebāt, cuius regnum ad plura terrena ſe extendit. Intentio v°ò regis Nabuchodonoſor, & ſui exercitus erat oēm terrā ſuo ſubiugare dn̄io, vt dictū eſt ſuprà

Diuiſio

ℭInimicis.

a deus cęli uirtutem reſiſtendi. Deniq; Chananęum regem
& Iebuſęū, & Phereſęū, & Hethęū, & Heuęū, & Ammor
rhęū, & oēs potētes in Eſebō ꝓſtrauerūt, & terras eorū &
ciuitates eorū ipſi poſſederūt, & uſq; dū nō peccarēt in cō
ſpectu dei ſui, erāt cū illis bona. Deus enim illorum odit
b iniquitatē. Nā & ante hos annos cū receſſiſſent à uia quā

ℭPræceptis. a ℭProficerent. b ℭA terra ſua.

dederat illis deus, ut ambularent in ea, exterminati ſunt
pręlijs à multis nationibus, & plurimi eorū captiui abdu

ℭPer pœnitentiam.

c cti ſunt in terrā nō ſuā. Nuper aūt reuerſi ad dn̄m deū ſuū
d ex diſperſiōe qua diſperſi fuerāt, & adunati ſunt, & aſcēde

ℭViſionem pacis.

rūt mōtana hęc oīa, & iterū poſſident Ieruſalem, ubi ſunt

ℭVel eorum.

e ſancta ſanctorū. Nunc ergo mi dn̄e ꝑquire, ſi eſt aliqua in
iquitas eorū in conſpectu dei eorū, & aſcēdemus ad illos,
quoniam tradens tradet illos deus eorū tibi, & ſubiugati
erūt ſub iugo potentię tuę. Si uerò non eſt offenſio populi
huius corā deo ſuo, nō poterimus reſiſtere illis, †quoniā
deus eorum defendet illos, & erimus in opprobrium uni-
f uerſæ terræ. Et factū eſt cûm ceſſaſſet loqui Achior uerba

a ℭQui faſtu mundi ſuperbiunt, pręconia veritatis audire non poſſunt, & prædicatoribus cum cæteris fidelibus mortem minantur.

hæc, irati ſunt omnes magnates Holofernis, & cogitabāt

a ℭCuius temeritatis?

interficere eum, dicentes ad alterutrum: Quis eſt iſte, qui

a ℭFideles. b ℭDiabolo.

filios Iſraël poſſe dicat reſiſtere regi Nabuchodonoſor, &

a ℭDęmonijs, vitijs, quibuslibet malis. b ℭNon enim vident fidei ſcutum, galeam ſpei & gladium verbi dei. ℭPugnandi.

exercitibus eius homines inermes & ſine uirtute, & ſine pe

ℭPutat fallere.

g ritia artis pugnæ? Vt ergo agnoſcat Achior, qm̄ fallit
nos, aſcendamus in montana, & cū capti fuerint potentes
h eorū, tūc cū eiſdē gladio trāſuerberabitur: ut ſciat omnis

ℭNon cęli.

gens, quoniam Nabuchodonoſor deus terræ eſt, & præ-
ter ipſum alius non eſt.

Cap. VI.

FActū eſt aūt cū ceſſaſſet loqui, indigna- i
tus Holofernes uehemēter dixit ad A-
chior: Quoniā ꝓphetaſti nobis, dicens:
ꝙ gens Iſraël defendat̄ à deo ſuo, ut oſtē
dam tibi quoniā nō eſt deus, niſi Nabu
chodonoſor, cū percuſſerimus eos oēs
ſicut hominē unū, tunc & ipſe cum illis Aſſyriorū gladio
interibis, & omnis Iſraël tecū ꝑditione diſperiet, & proba
bis qm̄ Nabuchodonoſor dn̄s ſit uniuerſæ terræ. Tunc- k
q; gladius militiæ meæ tranſiet per latera tua, & confixus
cades inter uulneratos Iſraël, & non reſpirabis ultrà, do-
nec extermineris cum illis. Porrò autē ſi ꝓphetiam tuā ue l
rā exiſtimas, nō concidat uultus tuus, & pallor qui faciē
tuam obtinuit abſcedat à te, ſi uerba mea hæc putas imple
ri non poſſe. Vt autē noueris, qa ſimul cū illis hęc experie-

a ℭTurbæ perituræ pręcones veritatis adiungere ſtudent: perditos enim putant quos a cōſortio ſuo ſeparant, & fidelibus Chriſti aſſociant. vnde: Tu diſcipulus eius ſis, nos autem Moyſi.

ris, ecce ex hac hora illorū populo ſociaberis, ut dum di-
gnas mei gladij pœnas exceperint, ipſe ſimul ultioni ſub-

ℭPerſecutoribus fidei.

iaceas. Tunc Holofernes præcepit ſeruis ſuis, ut compre- m

a ℭQuemlibet confeſſorem Chriſti, præconem veritatis. b ℭSeparatum a ſe.

henderent Achior, & ꝑduceret eū in Bethuliā, & traderet

a ℭQuos perdendos putauit.

eum in manus filiorū Iſraël. Et accipientes eū ſerui Holo-

a ℭCupiunt enim tales per illicita deſideria trahere ad viam latam quę ducit ad mortem.

fernis, profecti ſunt per campeſtria, ſed cū appropinquaſ-

a ℭPrædicatores teſtimonia ſcripturarum contra iaculantes.

ſent ad montana, exierūt cōtra eos fundibularij. Illi autē n o

ſ. ca. ij. propter qd' à ſuis G denoīabatur deus terræ.

NI. DE LY.

Cap. VI.

FActum eſt. Hîc cōſequenter deſcribit̄ indignatio Holofernis. & primò v°bis iniurioſis, ſcd'ò factis, ibi: Tūc Holofernes. Circa primū patet litera vſq; ibi: k ℭTūcq; gladius mi. Ex quo videtur, qd' intēdebat eum interficere pluribus plagis & cruciatibus, vt exprimit̄ infrà eodē ca. Tūc & ipm Achior diuerſis iubeat interire ſupplicijs. ideo nō dicit militis, ſed militiæ: quia intendebat eum militū ludibrio exponere. l ℭPorrò autem ſi ꝓphe. tuam verā exi. Nō fuit mirū ſi Achior tunc timuit: tum qa inter eos erat ſicut agnus inter lupos: tum licet quia firmiter teneret deū Hebręos poſſe defendere: tn̄ neſciebat ſi eū offendiſſent vl' nō; ꝓpter qd' hoc inqrere conſuluerat. Cætera patent. m ℭTūc Holofer. Hîc cōſequēter oſtendit̄ ei⁹ īdignatio factis. & primò Achior Heb. tradēdo. ſecundò eos crudeliter inuadēdo, ſicut dixerat indignatus. ſecunda incipit ca. vij. Prima diuidit̄ ī tres, qa primò deſcribit̄ Achior traditio. ſecundò traditi diſquiſitio, ibi: Porrò filij Iſrael. tertiò diſqſiti cōſolatio, ibi: Cūq; vniuerſa. prima ps patet vſq; ibi: n ℭExierunt contra eos fundibu. & dicunt̄ à funda & bala Gręcè, quod ē ꝓiectio Latinè: quia cū funda ꝓijciūt lapides quorū ictus graues ſunt, maximè quādo deſcēdūt à ſuperiori parte. o ℭIlli autē diuerten. à latere montis ligaue. Achior ad arborem manibus. volentes ſe expedire de Achior, cum tali tamē ſecuritate, ꝙ nō poſſet manus Hebræorū effugere. Porrò

Moraliter. i ℭFactum eſt autem cûm ceſſaſſet loqui &c. Per hoc ꝙ iſte dicēs veritatē incurrit ſuperborū īdignationē, ſignificant̄ illi qui arguunt obſtinatos: qa nō ſequit̄ inde correctio, ſed cōtra eos indignatio. vn̄ dicit Iohannes os aureum: Incurrit odiū, q arguit crimınoſos. Prælatus tn̄ q teneī ex officio corrigere, nō debet ꝓpter hoc à correctiōe

Diuiſio

†infrà. 3. d

Diuiſio H

Moraliter

a Porro filij Cap. VI.
A Iſrael deſcedentes de Bethulia uener. Filij Iſrael doctores eccleſię ad arborẽ ligatũ ſoluũt, cũ cathecumenos ſuos, nec pſecutorũ rabiem, nec mortẽ pertimeſcere docẽt. Quaſi ad arborem ligatum ſoluũt, cùm à formidine crucis mẽtẽ pauidã eruũt, & ad patiendũ inſtruũt: hoc autẽ meliꝰ fit, ſi (exẽplo Oziæ & Charmin ꝗ cõfortãtes Achior pces deuotas cũ oĩ populo dño effuderũt) magiſtri eccleſię cũ cęteris fidelibus auditores ſuos dño commẽdauerint deuotis precibꝰ, ut eiꝰ dono habeatur, qđ humana infirmitas nõ meret. b ℭ Et fecit cœnã ma. Cœnam magnã expleto ieiunio facit, qui animã diu lãguidam & pane verbi dñi indignam euangelica doctrina, & dapibus virtutum reficit. Huic conuiuio aduocant oẽs preſbyteri: vt eorum exhortationibus & exemplis corroborentur neophyti ad fidem accipiẽdam vel conſeruandam.
Incidi

a ¶ Qųia militẽ Chriſti quẽ ſeducere nõ poſſunt, crucis ac paſsiõis eiꝰ ſociũ faciũt.
diuertentes à latere montis ligauerunt Achior
ad arborem manibus & pedibus, & ſic uinctũ
a ¶ Non correcti, ſed peiores augmẽto ſcelerum.
de reſtibus dimiſerunt eum, & reuerſi ſunt ad
a ¶ Priſtinum errorem.
dominum ſuum. Porrò filij Iſraël deſcendẽtes a
de Bethulia uenerunt ad eum. Quem ſoluẽtes
ad Bethuliam duxerũt, atq; in mediũ populi il- b
lum ſtatuentes, percunctati ſunt quid rerum
eſſet, quod illũ uinctũ Aſſyrij reliquiſſent. In c
diebus illis erãt illic principes, Ozias filius Mi-
cha de tribu Simeõ, & Charmin, qui & Gotho
niel. In medio itaq; ſeniorum, & in conſpectu
omnium, Achior dixit omnia quę locutus ipſe
fuerat, ab Holoferne interrogatus, & qualiter
populus Holofernis uoluiſſet propter hoc uer
bum interficere eum, & quemadmodum ipſe
Holofernes iratus, iuſſerit eũ Iſraëlitis hac de
cauſa tradi, ut dum uinceret filios Iſraël, tunc
etiam ipſum Achior diuerſis iubeat interire
ſupplicijs, propter hoc quod dixiſſet: Deus cæ d
li defenſor eorum eſt. Cumq; Achior uniuerſa e
hæc expoſuiſſet, omnis populus cecidit in fa f
ciem †adorans dominum, & communi lamen
tatione & fletu unanimes preces ſuas domino
a ¶ Qui omnia feciſti, omnia potes.
effuderunt, dicentes: Dominẽ deus cæli &
a ¶ Ne diſsimules peccata eorum. b ¶ Qui humilia reſpicis.
terrę, intuẽre ſuperbiam eorum, & reſpice ad g
b ¶ Mentis quæ tibi ſola placet.
noſtram humilitatẽ, & faciem ſanctorũ tuorũ h
attende, & oſtẽde quoniã nõ derelinquis pręſu
a ¶ Confidentes. b ¶ Non de ſe.
mentẽs de tẽ: & pręſumẽtes de ſe, & de ſua uir-
a ¶ Qui glorietur in domino, glorietur.
tute glõriantes humilias. Finito itaq; fletu, &
per totam diẽ oratione populorũ cõpleta, con i
a ¶ Confidentes orationem ſuam eſſe exauditam
ſolãti ſunt Achior, dicẽtes: Deus patrũ noſtro k
a ¶ Remunerator. b ¶ Qui meruiſti.
rum, cuius tu uirtutẽ prędicaſti, ipſẽ tibi hanc l m
a ¶ Quam ipſi tuum.
dabit uicisſitudinẽ, ut eorũ mãgis tu interitũ ui
deas. Cũ uerò dñs deus noſter dederit hanc li- n
a ¶ Interemptis hoſtibus.
bẽrtatẽ ſeruis ſuis, ſit & tecũ deus in medio no o
ſtri, ut ſicut placuerit tibi, ita cũ tuis omnibus
cõuerſeris nobiſcum. Tũc Ozias finito cõſilio p
b ſuſcepit eum in domũ ſuam, & fecit ei cœnam q
magnã. Et uocatis omnibus preſbyteris, ſimul r
expleto ieiunio, refecerũt. Poſtea uerò cõuoca- s t
a ¶ Ecce quã bonũ & quã iucũdũ habitare fratres in vnũ. b ¶ Domus mea domꝰ onis vocabitur
tus õmnis populus, per totã noctẽ intra ẽccle- v
a ¶ Maledictus homo qui confidit in homine &c.
ſiam orauerũt, petentes aũxilium à deo Iſraël.

CAP. VII.

a ¶ Myſticus
HOlõfernes autẽ altera die præ x y
b ¶ Complicibus.
cepit exẽrcitibꝰ ſuis, ut aſcẽde
a ¶ Eccleſiam quæ eſt domus dei.
rẽt cõtra Bẽthuliã. Erãt autẽ
pedites bellatorũ centũ uigin
ti milia, & equites uigintiduo
milia, pter pparatiões uirorũ illorũ, quos occu
pauerat captiuitas, & adducti fuerãt de puin-
cijs & urbibus uniuerſæ iuuẽtutis. Oẽs paraue
rũt ſe pariter ad pugnã cõtra filios Iſraël, & uene z

Nicolaus de Lyra.

†adorãtes a ℭ Porro filii Iſrael deſcẽdentes de Bet. Hîc cõſequenter deſcribitur traditi diſquiſitio, cũ ſubditur: b ℭ In mediũ popu. Mirabãtur enim de tali ligatiõe ipſius, tãq; de re iſolita. c ℭ In diebus illis. Hoc interponitur: quia corã eis principaliter adductꝰ fuit Achior. & ſubdit Achior reſpõſio, cùm dicit: Dixit Achior. oĩa. Et patet lr̃a vſq; ibi. d ℭ Pro-
B pter hoc &c. deus. Non eñ credebant dei cæli puidẽtiã ad hęc inferiora ſe extẽdere, vt prędictũ eſt, nec per cõſequẽs eiꝰ defenſionem. e ℭ Cũque Achior vni. Hîc cõſequẽter deſcribit interrogati vel diſquiſiti cõſolatio: & primò p orationẽ deuotã, cùm dicitur: f ℭ Omnis populus ce. in fa. Humiliter & deuotè depcantes, vt deus liberaret eos cũ ipſo Achior de manibus Holofernis. g ℭ Reſpice ad noſtrã hu. Qui nõ confidimus de noſtris meritis vel virtute, ſed de tua bonitate. h ℭ Et faciem ſan. tuorũ at. ſ. Abraham, Iſaac, Iacob, & aliorum ſanctorũ patrum, vt eorum meritis liberemur. i ℭ Oratione populorũ completa conſolati ſunt Achior. In fine oratiõis diuinitꝰ cõfortati. Nam melior eſt finis oratiõis, quã principiũ, Eccleſia. vij. b. k ℭ Deus pa. noſtrorũ &c. virtu. prædi. Aſſyrijs nuntiãdo. l ℭ Ipſe. remunerator. m ℭ Tibi hãc dabit viciſsitudinem &c. Hoc dixerũt confidẽtes de diuino auxilio. n ℭ Cũ vero. Hîc ſecundò cõſolantur Achior ei cum ipſis habitationẽ liberam offerẽdo, dicẽtes: Cum vero dominus deus noſter dederit hãc libertatem ſeruis ſuis. id eſt nos liberauerit de manibꝰ Holofernis. o ℭ Sit & tecum deus in medio noſtri, vt ſicut placuerit tibi &c. i. accipias ritũ & legẽ noſtram vel non accipias. nõ enim
Gentiles

Gentiles tenebãtur ad legẽ Moſaicam, ſed ſufficiebat eis ad ſalutem credere vnum deũ remuneratorẽ bonorum, ſecundum conſilium voluntatis ſuę ſecundum quod dicit Hebr. xi. b. Accedentem ad deũ oportet credere quia eſt. & inquirẽtibus ſe remunerator ſit. & in hoc articuli fidei implicitè continẽtur. talis autẽ erat Achior, q̃uis eẽt Gẽtilis, vt ſatis patet ex dictis. p ℭ Tunc Ozias inito conſilio. Hîc tertiò conſolantur Achior, cœnam ei honorabilem faciendo, cùm dicitur: Tunc Ozias qui princeps erat populi. vt prędictũ eſt. q ℭ Suſcepit eum in domum ſuam. Quę erat honorabilior cęteris. r ℭ Et vocatis omnibꝰ preſbyteris. Vt cœna eſſet magis honorabilis. s ℭ Refecerunt. ſcilicet Achior & ſeipſos ad naturę ſuſtẽtationem. t ℭ Poſtea vero conuocatus omnis populus. A ſacerdotibꝰ. v ℭ Intra eccleſiam orauerunt. Licet enim eſſet vnicum templum in Ieruſalem, in quo licitum erat offerri ſacrificium: tamen in ſingulis ciuitatibus erant ſynagogę, in quibus conueniebat populus ad orandum & audiendum dei verbum. C

⁜ correctione ceſſare.
Moraliter a ℭ Porro filii Iſrael &c. deſcendentes de Bethulia ve. Per iſtos qui deſcenderunt ad ſoluẽdũ Achior vincula, ſignificãtur prędicatores & confeſſores, qui ex fraterna charitate condeſcendũt ſoluere vincula peccatorum: & inter iuſtos dant peccatoribus locum, & faciunt eis de ſacramento euchariſtię nobile conuiuium. D

NICO. DE LY.

Cap. VII.
HOlofernes autem altera die. Hîc cõſequenter deſcribitur Holofernis indignatio populum Iſrael crudeliter perſequendo. vbi primò ponitur ſuperba oppugnatio vrbis. ſecundò dura coartatio ſitis, ibi: Porrò Holofernes. tertiò pauida obiurgatio plebis, ibi: Tunc ad Oziam. quartò indiſcreta conuentio ducis, ibi: Et cùm fatigati. Circa primum dicitur: x ℭ Holofernes autem alte. die &c. i. in craſtino traditionis Achior, vt citius impleret crudelitatem quam prędixerat. y ℭ Præcepit exercitibus ſuis. Vt oſtenderet magnitudinem ſuę poteſtatis. Cętera patent vſque ibi. z ℭ Et venerunt per crepidinem montis. id eſt concauitatem ipſius pręcipitem. Diuiſio
Filij autem
Moraliter. x ℭ Holofernes autem &c. Per hoc quod iſte totũ exercitum congregauit ad filios Iſrael inuadendum, eò quod ſibi reſiſtebant, ſignificatur quòd diabolus vltimũ de potentia facit ad debellandũ illos qui ſtudent ſibi
S iij ⁜ reſiſtere

a ¶ Incidi pce. Do. Ca. VII. E
ctrinā, euangelij quā ex fonte viuo pcedētē doctores ſpiritusſancti grā illuminati p oris ſui fiſtulā in ciuitatē ecclēę introducūt. hāc pſecutores ſi deliū phibendo & mortem minādo auferūt, vt poti⁹ ſpiritualis indigentia occidat.
1. Reg. 13. d. b ¶ Erāt ta. nō lōge à mu. fon. ſicut in libro Regū Philiſthiim fabros ferrarios auferūt, ne faciāt Hebræis aut lanceam, aut gladiū. Et deſcēdit oīs Iſrael ad Philiſthiī, vt exacueret vomerē, & ligonē, & ſecurim, & ſarculū. Hoc em̄ maxiè diabol⁹ ſtudet, vt doctrinę fluēta & virtutū arma auferat, & ſic neqtiā ſuā in interitū ſeruorū dei velociter expleat. Hinc principes gentiū & Iulian⁹ apoſtata nō ſolū diuinā, ſed & hūanā Chriſtianis interdicunt philoſophiā.
Mat. 7. c. Ibidē. 15. c ¶ Tūc ad O. cō. carnales. q dicūt dñe do. cor aūt eorū lōgè eſt à me. Sūt em̄ in ſagena dñi & boni & mali piſces vſq; ad litt⁹ futuri iudicij, q pręſentis vitę incōmoda grauiter ferētes, malū pręſentib⁹ vti delicijs q̄ cęleſtia bona ſibi in futuro reſeruari, q magiſtros ſuos iportunis qrimonijs affligūt, & ſibi ad luxū ſeculi aſſentire cogunt. vnde ſequitur: ¶ Et cum fatigati his clamo. & his fletus . laſſati ſiluiſ. &c.
☞ Et hos quin

Nico. de lyra.

a ¶ Filij aūt Iſrael vt vi. multi. tantā & ſic armatam. b ¶ Proſtrauerūt ſe ſuper
F terrā. hūiliter & deuotè petētes diuinū auxiliū. c ¶ Et aſſumētes arma ſua bellica &c. ne omittētes qđ facere poterāt hūana via, deū tētare viderent. d ¶ Porrò Holofer. Hîc cōſequenter ponit dura coartatio ſitis, cū dicit: Porrò Holo. dū cir. p gyrū aq̄duc. illo. i. exiſtētiū in Bethulia. e ¶ A parte auſtra. extra ci. di. ſcilicet curſum ſuū. Erat enim fons ille extra ciuitatē. ex quo per aquęductum fluebat aqua intra ciuitatem. f ¶ Et incidi pce. aquæduc. vt aq̄ declinaret alibi. h ¶ Ex qbus furtī vide. hau. aquā. ppter timorē Aſſyriorū exiſtentiū in obſidione. i ¶ Sed filij Am. & Mo. Iſti em̄ odiebāt Iudęos, vt patet ex libris Iudicū & Regū. iō dederūt cōtra eos cōſiliū. k ¶ Filij Iſrael nō in lan. nec in ſagit. cōfi, q. d. nō habēt arma nec exercitū pliādi, ppter quod nō veniēt cōtra nos in cāpū: & ideo ſi ponētur cuſtodes fontiū, morient ſiti, vel ad ſe reddendum erūt compulſi. l ¶ Et placu. hæc ver. corā. Holo. quia videbant ſibi vtilia eſſe. Cętera patēt vſq; ibi: Ita vt nō

runt per crepidinē montis uſq; ad apicē, qui reſpicit
ſuper Dothain à loco qui dicitur Belma, uſq; ad Cel-
¶ Fideles.
mon, qui eſt cōtra Eſdrelon. Filij autē Iſraël ut uide a
a ¶ Humiliter orantes.
runt multitudinē illorū, proſtrauerūt ſe ſuper terrā b
a ¶ Memoriam fragilitatis habentes. vnde: Memento homo, quia cinis eſt & in cinerem reuerteris.
mittentes cinērē ſuper capita ſua, unanimes orantes,
ut deus Iſraël miſericordiā ſuā oſtēderet ſuper popu
¶ Virtutum' ſtudia.
lum ſuum. Et aſſumentes arma ſua bellica, ſederunt c
a ¶ Mentis penetralia, ne hoſtis aditum inueniat per quam delectationes carnales noxiæ cogitationis inducat.
per lōca quæ anguſti itineris tramitē dirigunt inter
a ¶ Aſsidue. b ¶ Proſperitate. a ¶ Aduerſitate.
montoſa, & erāt cuſtodiētes ea tōta die & nōcte. Por d
a ¶ Quærens quem deuoret. b ¶ Viuus.
rò Holofernes dū circūmit per gyrū, reperit qđ fons e
b ¶ Abundabat. c ¶ Calore ſpirituſſancti.
qui influēbat in aquæductū illorū, à parte auſtrali, f
a extra ciuitatē dirigeret, & incidi pręcepit aquęductū g h
a ¶ Dogmata philoſophorum quæ ſcientiæ: & honeſtatis aliquod conferūt ſolatium
b illorum. Erant tamē non longè à muris fontēs ex qui
bus furtim uidebantur haurire aquam, ad refocillā-
a ¶ Iniqui. b ¶ Turbidi populi.
dū potius quā ad potādū. Sed filij Ammōn & Mō- i
a ¶ Ex leges.
ab āccesſerūt ad Holofernē, dicētes: Filij Iſraël nō in k
lancea nec in ſagitta cōfidunt, ſed montes defendunt
illos, & muniunt illos colles in præcipitio conſtituti.
Vt ergo ſine congreſsione pugnæ poſsis ſuperare e-
os, pone cuſtodes fontium, ut nō hauriāt ex eis, & ſi-
ne gladio interficies eos, uel certè fatigati tradent ci-
uitatē ſuam quàm putant in montibus poſitam ſupe
rari non poſſe. Et placuerunt uerba hæc coram Ho- l
loferne, & corā omnibus ſatellitibus eius, & conſti
tuit per gyrum centenarios per ſingulos fontes.
Cumq; iſta cuſtodia per dies uiginti fuiſſet exple-
ta defecerunt ciſternæ & collectiones aquarū omni
bus inhabitantibus Bethuliam, ita ut non eſſet in- m
tra ciuitatem unde ſatiarentur uel una die, quoniā
c ad menſuram dabatur populis aqua quotidie. Tunc n
ad Oziam congregati omnes uiri fœminæq;, iuue-
nes & paruuli, omnes ſimul una uoce dixerunt:
Iudicet deus inter nos & te, quoniam feciſti in o
nos mala, nōlens loqui pacificè cum Aſſyrijs, & p
propter hoc uendidit nos deus in manibus eorum:
& ideo nō eſt qui adiuuet, cùm proſternamur antè o- q
culos eorum in ſiti & perditione magna. Et nunc
congregate uniuerſos qui in ciuitate ſunt, ut ſpon-
te tradamus nos omnes populo Holofernis. Me r
lius eſt enim ut captiui benedicamus dominum ui
uentes, quàm moriamur & ſimus opprobrium o-
mni carni, cùm uiderimus uxores noſtras & in-
fantes noſtros mori ante oculos noſtros. Conteſta- s
mur hodie cælum & terram, & deum patrum no-
ſtrorum qui ulciſcitur nos ſecundum peccata no- t
ſtra, ut iā tradatis ciuitatem in manu militiæ Holo-
fernis, ut ſit finis noſter breuis in ore gladij, qui lon-
gior efficitur in ariditate ſitis. Et cùm hæc dixiſſent,
factus eſt fletus & ululatus magnus in eccleſia ab oī-
bus, & per multas horas una uoce clamaue-
runt ad deum, dicentes: † Peccauimus cum pa-
tribus noſtris, iniuſtè egimus, iniquitatem fecimus,

m. ¶ Ita vt nō eſſet intra ciuita. vnde. ſi quilibet biberet p ſua volūtate, verūtamē poterant aquę ſufficere per quinq; dies poſitis in arta neceſsitate, ppter qđ talis termin⁹ fuit poſit⁹, vt habet infrà eo. c. ¶ Tūc ad Oziā. ſimul. Hîc cōſequēter ponit q̄ruloſa murmuratio plebis dicētis ad Oziā principē ciuitatis. n ¶ Iudicet domin⁹ inter nos & te quo. multitudo em̄ afflicta ſiti volebat, q ciuitas redderet, quod Ozias & ſacerdotes īpediebāt, propter qđ multitudo Oziā principē ad diuinū iudiciū aduocabat, imputās ſupbię defenſionē ciuitatis. ideo ſubdit: p ¶ Et propter hoc. id eſt propter talem rebellionem: q ¶ Vendidit nos. id eſt totaliter tradidit ſubtrahendo nobis ſuum auxiliū. ideo concludit ciuitatis traditio, cū dicitur: Et nūc cōgregate vniuerſos. & ſubdit huius traditionis ratio cū dicit: r ¶ Melius eſt enim vt capti benedi. domi. i. min⁹ malū, quod cōparatū ad mai⁹ habet rōnē bōi. s ¶ Cōteſtamur hodie cælū & terrā, & deū patrū uoſtrorum. i. cōtra te & ſacerdotes adducim⁹ in teſtimonium, q iniquè agitis niſi tradatis ciuitatē cùm ſit min⁹ malū. t ¶ Qui vlciſcitur nos. id eſt punit ſecundum peccata noſtra. vt iā tra. Cætera patent vſq; ibi:
☞ Tu qui
✱ reſiſtere vigoroſè d ¶ Porro Holofernes dum circūit per gyrum &c. Per fontem qui īfluebat aquęductū in Bethulia, ſignificat Chriſtus qui fons eſt gratię: à quo aquęductus gratię fluit in eccleſia. hunc autē fontem diabolus nō poteſt tangere, ſed gratię fluxū prout recipitur in hominib⁹ frequēter intercidit per peccatum mortale. g ¶ Erāt tamen lōge a muris fontes Per quos ſignificantur ſacrę ſcripturę, quarū potu refocillantur exiſtentes in cordis amaritudīe: ppter quod diabol⁹ nititur eos ab hoc potu ſimpliciter arcere, vt ſic valeat eos ſuperare. n ¶ Tunc ad Oziam congregati omnes viri fœminæque Per iſtos ſignificantur queruloſi de defectu victualium, & potiſsimè religioſi, qui non ſunt contenti de his quę miniſtrantur ſibi, & eorum querimonia aliquādo ſuperiorē inducit ad concedēdum aliqua incōuenientia p quę lędit ordinis diſciplina. Vñ dicit Gregori⁹, in Moralib⁹. Pro qualitatib⁹ ſubditorū diſponunt acta regētiū, vt ſępe p malo gregis etiam veri boni delinquat vita paſtoris. Pſa. 105.

Moraliter H
G

a ¶ Et hos quinq; dies &c. Quinq;
A dies, quinq; ſenſus corporis, qbus prę-
ſens vita ducit, quaſi quinq; dierũ in-
ducias doctor iners expetit, q corpale
vitium ſolatiũ auditoribus indiſcretè
ꝓmittit, quaſi in poteſtate ſua ſit ſum-
mi datoris magnificẽtia, cũ magis tẽ-
pus tribuẽdi. & mod⁹ in dãtis q̃ acci-
pientis poteſtate cõſiſtat. ſi em̃ pręſen
tis vitę negat ſolatiũ ſubditos deſerit
vt cędẽtes pſecutionib⁹ corpale deui
tẽt ſuppliciũ. Hanc cõuentionẽ noſtra
Iudith.i. eccleſia reſpuit & contẽnit.

GLOS. ORDI.

CAP. VIII.

ET fa. eſt &c. ſequit: b ¶ Filia Merari.i. amaritudinis. Eccleſia em̃ per amaritudinẽ & tribulationẽ ad futurę vitę gaudia generat, vbi dñm laudabit in æternũ. Quòd em̃. xv. generatiõe ꝓgenita narrat, ſignificat q̃ eccleſia p hebdoadem legis & ogdoadem euãgelij de patriarchis & apoſtolis eſt edita, & ad cæleſtẽ gratiã aſcẽſura. vñ hic numer⁹ graduũ i pſalterio ponit futurę ad cælos aſcẽſiõis figuratiu⁹: q̃ ſancti veniẽtes meritò dicũt: Ecce nũc benedicite dño. c ¶ Et vir eius fuit
Pſal. 133. a. Manaſſes. Manaſſes interpretat obliuioſus vel neceſsitas, cui Iudith cõiugio copulata q̃ſi decalogo legis vel ritibus Gẽtilium obnoxia. Sed veniẽte Chriſto & luce euangelij clareſcente in mũdo, omnis illa obſeruãtia ceſsit, & q̃ſi vilis collectio meſsis velociter tranſijt. vnde Apoſtolus: vbi venit fi
Gal. 3. d. des, iam non ſumus ſub pędagogo. Oẽs em̃ filij dei eſtis p fidẽ in Chriſto
B Ieſu. Et ad Romanos ait: Mortifica-
Roma 7. a ti eſtis legi per corpus Chriſti Ieſu, vt ſitis alteri⁹ q ex mortuis reſurrexit. Et vir Manaſſes, Chriſtus eccleſię ſpõſus. Bene Manaſſes dicit, quia nos facit obliuiſci calamitatis priſtinę p conſolationẽ vitę futurę. Hic in tempore meſsis hordeacę.i. collectionis plebis Iudaicę, cũm mitteret apoſtolos ſuos pdicare & manipulos credẽtiũ cõgregare venit ęſtus pſecutiõis ſup caput eius.i. ſup diuinitatẽ ei⁹. Caput enim
1. Cori. 11. a Chriſti deus. Inde em̃ maximè ſcandalizabant Iudęi, q̃ dicebat ſe eſſe filium dei. Vñ: Facis teipſum deũ. Et
Ioh. 10. f alibi: Quia filiũ dei ſe fecit. Paſſus eſt
Ibidẽ. 19. b Ieſus in gente ſua, & ſepult⁹ in horto. Huius ſponſa ablato ſpõſo, ieiunio, & oratiõi operã dat vſq; ad conſummationẽ ſeculi, nec erroribus hęreticis dignat pollui. Cui vir ſuus reliquit diuitias ſpiritualis ſapientię & virtutis, & familiã.i. gentiũ multitudinẽ aggregauit. d ¶ Et habẽs ſuper lũbos. Qui per cõtinẽtiã vitę & mortificationem
Gal. 5. d. voluptatũ carnẽ ſuã crucifigit cũ vitijs & cõcupiſcẽtijs, vt futurę ſolẽnitati & ſabbatho aĩo ſe pparet, vbi ꝓ pręſenti tribulatione cum ſanctis angelis plenum gaudium ſuſciperet. e ¶ Cui vir ſu⁹ reliquerat diuitias multas. Ex veteris legis & exphiloſophię in-
Act. 22. a ſtructiõe moraliſq; diſciplinę, multi-
Ibidẽ. 7. c plices opes ad Chriſtũ veniens attulit eccleſia. vnde & Paul⁹ ſe ad pedes Gamaliel nutritũ gliat: Et Moyſes omni ſapiẽtia AEgyptiorũ erudit⁹ legitur.
☞ Non eſt iſte

Nicolaus. de Lyra.

a ¶ Tu qui pius es miſe. noſtri &c. Vindica

Tu qui pius es, miſerere noſtri: a
in tuo flagello uindica iniquita
tes noſtras, & noli tradere confi
tentes te populo qui ignorat te,
ut nõ dicãt inter gẽtes, ubi eſt de
¶ Populi
us eorũ: Et cũ fatigati his clamo b
ribus, & his fletibus laſſati ſiluiſ
¶ Paſtor mercenarius qui dimittit oues & fugit.
ſent, exurgens Oziãs infuſus la
chrymis, dixit: Æquo animo e-
a ſtote fratres, & hos quinq; dies
¶ Temporale auxilium.
expectem⁹ à domino miſericor-
diã. Forſitã enim indignationẽ
ſuam abſcindet, & dabit gloriã
a ¶ Nõ nobis dñe nõ nobis, ſed nomini tuo da gloriã.
nõmini ſuo. Si aũt trãſactis quin
que dieb⁹ nõ uenerit adiutoriũ,
faciem⁹ hęc uerba q̃ locuti eſtis.

CAP. VIII.

ET factũ eſt, cũ audiſſet hęc uerba c
a ¶ Eccleſia, interpretatur enim cõfitẽs vel laudans.
Iudith uidua, q̃ d
b erat filia Merari
filij Idox, filij Ioſeph, filij Oziæ,
filij Elai, filij Iamnor, filij Gedeõ
filij Raphaim, filij Achitob, filij
Melchię, filij Enan, filij Natha
niæ, filij Salathiel, filij Simeõ, fi
c lij Rubẽ, & uir eius fuit Manaſ-
ſes, qui mortu⁹ eſt in dieb⁹ meſ-
ſis hordeacęę: inſtabat em̃ ſup al
ligãtes manipulos in cãpo, & ue
nit ęſtus ſup caput ei⁹, & mortu⁹
eſt in Bethulia ciuitate ſua, & ſe-
pultus eſt illic cũ patribus ſuis.
a ¶ Eccleſia mũdi illecebris deſtinata, fidẽ ſãctæ trinitatis habẽs & operũ perfectionem
Erat aũt Iudith relicta ei⁹ uidua e
iã annis trib⁹ & mẽſibus ſex. Et f
¶ In arce mentis
in ſuperiorib⁹ dõm⁹ ſuæ fecit ſi
a ¶ Firmã cuſtodiã, vt nõ p diuerſa deſideria deflueret.
bi ſecrẽtũ cubiculum, in quo cũ
a ¶ Congregationibus mundis.
puẽllis ſuis clauſa morabatur,
g & habẽs ſuper lũbos ſuos ciliciũ g
ieiunabat omnib⁹ dieb⁹ uitę ſuę
pter ſabbatha & neomenias, &
feſta domus Iſraẽl Erat aũt ele- h
a ¶ Vnde: Pulchra es & decora filia Ieruſalem.
e gãnti aſpectu nimis, cui uir ſuus
reliquerat diuitias multas & fa
miliã copioſam, ac poſſeſsiones
a ¶ Prædicatorũ. a ¶ Innocẽtium obediẽtiũ.
armẽtis boũm & gregib⁹ ouiũ
a ¶ Bonis.
plenas. Et erat hæc in õmni-
a ¶ In timore domini. vñ Mulier timẽs deũ laudabit & laudẽt eã in portis eius opa. De hoc timore dicit Eſa. Timor domini ipſe eſt theſaurus eius.
bus famõſiſsima, quoniam
timebat dominum ualde, nec

vĩdica iniqui. noſtras. i. flagella nos C
quantũ tibi placuerit, dum tamẽ nõ tradamur in manib⁹ infideliũ. Et ſimili mõ Dauid pręelegit à deo flagellari quã ab hominib⁹. ij. Reg. vlti. Iſtud vltimò dictũ videtur ꝓce ſſiſſe à ſacerdotibus & ab aliquib⁹ iuſtis magis timentibus de deſtructiõe diuini cultus quã de ꝓprijs corporib⁹. b ¶ Et cũ fatigati his cla. & his fle. laſſati ſilu. Hic vltimò ponit indiſcreta cõuentio ducis, qui ꝓmiſit ciuitatem reddere, niſi infra quinq; dies veniret eis auxilium. Et patet litera ex dictis. Sciendũ tamen q̃ licet iſte Ozias bene fecerit differẽdo traditionẽ ciuitatis, & inducendo ad expectationẽ diuinę miſericordię, tamẽ pręfigendo terminũ qnq̃ dierũ malè fecit: ꝓpter qd' de hoc rephendit caplo ſequẽti vt videbitur.

NICO. DE LY.

CAP. VIII.

ET factũ eſt. Poſtq̃; deſcripta eſt filiorum Iſrael perſecutio, hic conſequẽter deſcribitur eorũ liberatio, q̃ facta eſt p manũ Iudith quę interfecit Diuiſio
Holofernem. Et ideo ſic proceditur: quia primò ponitur ipſi⁹ Iudith multiplex virtus. Secundò Holofernis caſus, capi. x. ibi: Cũque intraſſet. Tertiò fuga ſui exercitus, capi. xiiij. Prima diuiditur in tres: quia primò Iudith inducit populũ ad ſpem diuinę miſerationis. Secundò ſe munit armis orationis, cap. ix. Tertiò ſe exponit periculo mortis. ca. x. Prima in duas, qa primò deſcribitur ei⁹ cõuerſatio virtuoſa. Scd'ò ei⁹ locutio gratioſa, ibi: Hęc itaq; cũ audiſſet. Circa primũ pmittitur eius linea parentalis, cũm dicitur: D
d ¶ Quę erat filia Merari, filij Idox. qd' facit ad cõmẽdationẽ Iudith. nã iſti fuerũt nobiles genere, & moribus nobiliores à quib⁹ Iudith nõ degenerauit, ſed in melius ꝓfecit. Scd'ò ſubdit ſtat⁹ ei⁹ cõiugalis, cũ dicit: e ¶ Et vir eius fuit Manaſſes. Tertiò ſtatus vidualis, cũ dicit: e ¶ Erat aũt Iudith. Ex quo patet ei⁹ cõtinẽtia, qa cũm adhuc eſſet ſatis iuuenis, trãſire tñ noluit ad ſecũda vota. f ¶ Et in ſupiorib⁹ domus ſuę. vt ſic aſpect⁹ hoĩm & colloqa meli⁹ declinaret, & liberi⁹ orõni vacaret. g ¶ Et habẽs ſuper lumbos ſuos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ ſuæ. Ad repreſsionẽ cõcupiſcẽtię carnalis, pcitas em̃ vict⁹ & aſperitas veſtit⁹, ſunt cuſtodes caſtitatis. h ¶ Erat autẽ eleganti aſpectu. Ex hoc patet virtus ſuę caſtitatis, quia nec pulchritudo corpis nec copia diuitiarũ q̃ ſunt fomẽta libidinis, ptraxerũt eã ad ſcd'as nuptias. Cętera patent.
Hęc itaq;
Moraliter. c ¶ Et factum eſt &c. Iu. Moraliter
Per quã ſignificatur eccleſia q̃ tẽpore magnę tribulatiõis vidua videtur, eò quòd ei⁹ ſponſus ab ignorantib⁹ eam dicit ad tẽpus deſeruiſſe. Iõ ſubditur: p ¶ Filia Merari.i amaritudinis. Eccleſia nãq; tribulationis tpe bene dicitur filia amaritudinis, ſicut magn⁹ peccator dicit fili⁹ iniqtatis. h ¶ Erat em̃ eleganti. Nã eccleſia nõ habet maculam neq; rugã, vt dicit Eph. v. Cui vir ſuus reliquerat diuitias multas. Chriſtus enim eccleſię ſponſus dedit ei dona ſpirituſſancti, q̃ ſunt valde ꝓtioſa.

a ℭNon eſt iſte ſer. Cùm affli
E cti ſum⁹, nec tp̄s nec modū pr**ę**
ſcribere dn̄o debemus, ſed ma-
gis arbitrio ei⁹ cūcta relinq̄m⁹.
Vn̄ q̄dā patrū in orōne ſua di-
xiſſe legit̄: Fili dei, fili dei, ſicut
ſcis, & ſicut vis, miſerere mei.
Regnū tm̄ dei q̄rere debem⁹, &
Matth. 6. d oīa adijcient̄. Pn̄s vita ſit fideli-
bus in vſu, futura in fructu. Sit
res temporalis in itinere, deſi-
deretur ęterna in peruentione.
Et dixerunt

Nicolaus de Lyra.

a ℭHæc itaq̄. Hîc cōſequē-
Diuiſio ter ponit̄ eius locutio gratioſa,
Et priò ponit̄ hui⁹ locutiōis a-
ct⁹. Scd̄ò ipſi⁹ effect⁹; ibi: Et di-
xerūt illi. Circa primum verbo-
tenus redarguit̄ dicta cōuētio, q̄
priò repetit̄ cū dr̄: Hæc itaque.
Scd̄ò p̄ ſacerdotib⁹ mittit̄ cū
dicit̄: Miſit ad p̄ſbyte. q̄ aūt nō
iuit ad eos, non fuit ex defectu
humilitatis, ſed ex zelo caſtitatis,
& honeſtatis vidualis, q̄ refugie-
†cōtriti & bat p̄ vicos diſcurrere, & in palā
corā hoīb⁹ appere. b ℭ Qd̄
ē hoc ver. Ex hoc videt̄, q̄ non
erat ibi: q̄a loquit̄ de eo q̄ſi de
abſente: verūtn̄ ſupuenit anteq̄
inde recederēt ſacerdotes, vt pa-
tet infrà eodē. c. Pōt ēt dici, q̄ a
pricipio fuit ibi, verūtn̄ Iudith
direxit ſermonē ad ſacerdotes,
†pro quo q̄ſi magis culpabiles: nā ex illo
F cōſenſu ſeq̄bat̄ deſtructio diui-
ni cult⁹, vt ſtatim dicet̄: p̄ q̄ ſa-
cerdotes debebāt zelare pl⁹ q̄
prīcipes. c ℭEt qui eſtis. Ad in-
tellectū hui⁹ ſciēdū, q̄ ex captio-
ne illi⁹ ciuitatis patebat via ad
Ieruſalē, & p̄ cōſequens deſtru-
ctio diuini cult⁹, p̄pter qd̄ debe-
bāt ciuitatē illā quādiu poſſent,
defendere, ēt ī maxīa afflictiōe:
niſi ſup̄ hoc haberēt mādatum
dn̄i p̄ verbū p̄phetę, ſicut Iere-
mias cōſulebat Sedechię reddi-
tionē ciuitatis regi Babylonis.
Sic aūt nō erat ī p̄poſito. pro-
pter qd̄ peccauerūt p̄figētes red-
ditiōis terminū. Si aūt dicat̄, q̄
Chriſtiani aliq̄n ſine pc̄tō ſic pr**ę**-
figūt terminū redditiōis alicui⁹
caſtri Saracenis. Dicēdū, q̄ non
eſt ſile: nā ex hoc non ſequit̄ ge-
neralis ceſſatio ſacrificij eccleſię
q̄ offerri pōt vbiq̄. ſacrificiū ve-
rò veteris legis offerri nō pote-
rat extra Ier̄m, niſi ex ſpeciali
diſpēſatiōe diuina, ſicut legitur
1. Corin. Elias ī mōte Carmeli ſacrificaſſe,
10. d. iij. Re. xviij. g. p̄pter qd̄ ī p̄fixio-
ne p̄dicta erat q̄dā tētatio diui-
na inc̄ptū volebāt. p̄ hoc experi-
ri effectū auxilij diuini. Iō ſub-
dit̄: Non eſt iſte ſermo qui mi.
prouo. d ℭ Sed quia pa. do-
minus eſt. Hic ſecūdò verbum
Iudith inducit ad pœnitētiā ſa-
lutarē allegando primò dei pa-
tientiam, cū dicit̄: Sed quia pa.
do. eſt &c. e ℭNon enim qua-
ſi homo ſic deus cōminabit̄.
Quod hō cōminat̄ ſtatim īplere
conat̄ in c̄ptū pōt, deus aūt aliq̄n
cōminat̄ qd̄ inferre nō intendit
ſicut Ionę. iij. b. dicitur Adhuc
quadraginta dies & Niniue
ſubuertet̄

a ℭAb omni ſpecie mala abſtinete vos.
erat qui loqueretur de illa uerbū malū. Hęc ita- a
que cū audiſſet, quoniā Ozias promiſiſſet, quòd
tranſacto quinto die traderet ciuitatem Aſſyrijs,
miſit ad preſbyteros Chabri & Charmin. Et ue-
nerunt ad illā, & dixit illis: Quod eſt hoc uerbū, b
in quo cōſenſit Ozias, ut tradat ciuitatē Aſſyrijs,
ſi intra quinq̄ dies nō uenerit uobis adiutoriū?
a Et qui eſtis uos, qui tētatis dominū? Non eſt iſte c
ſermo qui miſericordiam prouocet, ſed potius
qui iram excitet, & furorem accendat. Poſuiſtis
uos tempus miſerationis domini, & † in arbitriū
ueſtrum diem conſtituiſtis ei? Sed quia patiens d
ℭQuia omnia nouit.
dominus eſt, in hoc ipſo pœniteamus, & indul-
a ℭQuæ pondera vocis habēt, quæ impetrār, non ſupplicant.
gentiam eius fuſis lāchrymis poſtulemus. Non e
enim quaſi homo ſic deus cōminabitur, neq̄ ſi-
cut filius hominis ad iracūdiā inflāmabitur. Et f
a ℭQui ſe exaltat, humiliabitur &c. b ℭNon modo corpora noſtra.
ideo humiliemus illi animas noſtras, & in ſpiri-
a ℭIn ſpiritu humilitatis & in animo cōtrito ſuſcipiamur domine à te.
tu † cōſtituti humiliato, ſeruientes illi dicamus
a ℭVnde: Fiat voluntas tua, non mea.
flentes domino, ut ſecundum uoluntatem ſuam g
ſic faciat nobiſcū miſericordiā ſuam: ut ſicut con-
turbatū eſt cor noſtrū in ſuperbia eorū, ita etiam
de noſtra humilitate gloriemur, quoniā non ſu-
m⁹ ſecuti peccata patrū noſtrorū qui dereliqu**e**- h
rūt deū ſuū, & adorauerūt deos alienos pro quo
ſcelere dati ſunt in gladiū, & in rapinā, & in con-
a ℭVnde: Ego ſum dominus & nō eſt alter.
fuſionē inimicis ſuis. Nos autē alterū deum ne-
a ℭLonganimiter. vnde: Expecta dominum, viriliter age.
ſcimus præter ipſum. Expectemus humiles cō-
a ℭVindicando.
ſolationem eius, & exquiret ſanguinē noſtrum
de afflictionibus inimicorū noſtrorum, & humi-
liabit omnes gentes quęcūq̄ inſurgūt cōtra nos,
& faciet illas ſine honore, dominus deus noſter.
a ℭOmniū noſtrum vnus eſt pater in cælis, vnde: Patrē nolite vobis vocare ſuper terram.
Et nunc frātres quoniam uos qui eſtis preſby- i
a ℭRationem redituri de ouibus. b ℭQui. ſ. ſpeculatores & doctores.
teri in populo dei, & ex uobis pendet anima illo- k
a ℭExhortationem conſolationem. b ℭA deſperatione, qui modo obliti.
rum, ad elōquium ueſtrum corda eorum erigi- l
a ℭA deo. vnde: Tentauit deus Abraham. b ℭQuorum imitatores eſſe debemus: vt Abrahæ, Iſaac.
te, ut memores ſint quia tentati ſunt pātres m
noſtri, ut probarentur ſi uerè colerent de-
ℭFortia facta patrum, documenta ſunt filiorum.
um ſuum. Memores eſſe debent quomodo
pater noſter Abraham tentatus eſt, & per mul-
tas tribulationes probatus, dei amicus effe-
ctus eſt. Sic Iſaac, ſic Iacob, ſic Moyſes, & o-
mnes qui placuerunt deo, per multas tribu-
a ℭVnde: Tranſiuimus per ignem & aquam. b ℭSicut exemplo bonorum admonet, ita exemplo malorum terret.
lationes trānſierunt fideles. Illi autem qui ten- n
tationes ſuas non ſuſceperunt cum timore do-
mini, & in patientiā ſuā & improperiū murmu-
rationis ſuæ contra dominū protulerunt, exter-
a ℭDiabolo. b ℭCorporalibus & ſpiritualibus. Q. vide mini hæc facientes in domino quærere vltionem.
minati ſunt ab exterminatore, & à ſerpen- o
Hæc eſt via veritatis, vt in flagellis animas noſtras hūiliem⁹, & patiētiā habere ſtudeamus.
tibus perierunt. Et nos ergo non ulciſca- p
a ℭSecūdū illud: Iniuſte egimus, iniquitatē fecimus.
mur nos pro his quæ pātimur, ſed reputan- q

ſubuertetur, quod tamen deus G
nō intēdebat facere, q̄a prȩuide-
bat pœnitētiā Niniuitarū ex q̄
parceret eis. Et hoc eſt: q̄a tales
cōminationes proferūtur non
ſecundū ordinē diuinæ pr**ę**ſciē-
tiæ quæ immutabilis eſt, ſed ſe-
cundū exigētiā demeritorū, q̄
eſt mutabilis. & ſic fuit in Nini-
uitis. f ℭ Et iō hu. illi ani. no.
& nō tm̄ corpora. g ℭ Vt ſe.
vo. ſuā. ſic fa. no. Confidebat
enim Iudith, quòd ex humilia-
tione populi negotiū verteret̄
in oppoſitū, ſicut dictū eſt de li- †ad
beratione Niniuitarū. Et huius
cōfidentię cauſa ſubditur, cùm
dicitur. h ℭ Quoniā non ſu.
ſe. pec. pa. &c. qui deli. deum.
p̄ multiplicē idololatriā, vt pa-
tet. iiij. Reg. & ij. Para. A reditu
verò captiuitatis Babylonicæ
non legitur populus Iſrael ido-
latraſſe, niſi aliqui pauci tempo-
re Antiochi Epiphanis, & ad
hoc inducti timore mortis.
i ℭ Et nūc fratres. Hîc cōſequē-
ter Iudith inducit populū ad
confidentiā, & hoc per ſacerdo-
tes qui erāt populi doctores.
Ideo dicit: k ℭ Ex vobis pan.
ani. il. quātùm ad firmitatem
in bono. l ℭ Corda eo. erigi.
Ad confidendū de diuina vir-
tute. m ℭ Vt me. ſint: quia tē.
ſunt pa. no. vt proba. i. vt eo-
rum patiētia declaretur ad me-
ritum ipſorū, & exēplum alio-
rum. & inducit ad hoc exēplū
Abrahā, qui tentat⁹ fuit in filij
immolatione, & Iſaac, qui ad H
eandem immolationē ſe obtu-
lit voluntariè, vt declaratū fuit
Gen̄. xxij. & Iacob q̄ fugiēs per-
ſecutionem Eſau iuit in Meſo-
potamiā Syriæ. n ℭ Illi aūt
qui ten. ſuas nō ſuſce. &c. ex-
termi. ſunt ab extermi. Nūe.
xj. vbi dicitur, quod ignis de-
uorauit extremā partē caſtro-
rū propter murmur populi cō-
tra dominū. o ℭ Et a ſerpē. pe.
Nūe. xxj. p ℭ Et nos ergo nō
vl. nos. retorquēdo pœnas q̄s
ſuſtinemus in deum. murmurā-
do cōtra ipſum. hoc etiā dicit,
quia forſitā in populo erāt ali-
qui tam mali, qd̄ ex impatiētia
cōtra deū volebāt traditionē
ciuitatis Bethulię, vt ſic p̄ con-
ſequēs deſtrueret̄ diuin⁹ cultus
in Ieruſalē, q̄ſi in vltionē cōtra
deū de pœnis, q̄s p̄mittebat po-
pulo Iudaico inferri. q ℭ Sed
repu. &c. q. d. reputare debe-
m⁹, q̄a pc̄tā nr̄a maiorē exigūt
pœnā: & p̄ cōſequēs q̄ ſunt no-
bis inflicta ad tp̄s, vt p̄ hoc ca-
ſtigati euadam⁹ pœnā ęternā.
Ideo ſubdit̄: ℭ Quaſi ſer. do.
qui corri. ad emendatio. &c.
Sequitur;

a ℭ Hęc itaq̄ cū au. &c. Ec-
Moraliter cleſia nāq̄ reprobat cōdeſcēſio-
†1. Co. 10. nē irrōnabilē ſupioris p̄ q̄rela
b. irrōnabili ſubditorū, & ſimili-
Nūe. 21. b. ter q̄relas eorū. & hortat̄ ſupio-
res ad cōſtātiā & inferiores ad
debitā patiētiā, & p̄ſbyteros ad
īſtructionē ppl̄i & cōfortationē,

A a ¶Et dixerũt. Quęcũq; loquit̃ eccleſia in cõfeſſione fidei in doctrina religiõis, laudabilia & irreprehẽſibilia ſunt: hęc ſingulos fideles orãdo p̃monet, ſi quiſq; ſicut ꝓbauit verũ eſſe qđ docet, ita opib⁹ implet. vnde ſubditur: b ¶Et dixit illis Iudith. Iudith. i. eccleſia cõmẽdat preſbyteris portã. i. caſtrorũ dei ſolicitã cuſtodiã: vt puigili & ſolerti cura contra hoſtium inſidias ſemper parati aſsiſtant & orationibus muniti.

GLO. ORDI.

Cap. IX.

Qvibus abſce. Poſtq; ad p̃ſbyteros locuta eſt, oratoriũ ingredit̃ Iudith, q̃a ſolicitudo ſanctorũ poſt p̃dicatiõis obſequiũ redit ad cordis ſui ſecretũ, vt ibi cõpleat puræ aſcẽſionis incenſum, ſecundum illud: Cũm oraueris, intra in cu. tuum. (Mat.6.a.) d ¶Domine deus. Bñ in orõne actũ Simeonis cõmemorat, (Geñ.34.d.) q cũ fratre Leui ſtuprũ ſororis in alienigenas vindicauit. Futurũ em̃ erat, vt Holofernes qui in Iudith voluit explere immũditiam libidinis, gladio feriretur vltionis.

☞Reſpice caſtra

Nicolaus de Lyra.

Sequitur: a ¶Et dixe. Hĩc ponit̃ locutiõis Iudith gratioſæ effectus: nã ei cõſenſerũt princeps & p̃ſbyteri tanq̃ manifeſtę veritati. Iõ dicit̃: Et dixe. &cæ. Nũc ergo. Ex ꝟbis em̃ ei⁹ ſanctis cõceperũt grãm dei in ea eẽ, & ei⁹ orõnẽ acceptabilẽ deo fore. (‡.1. ancilla) Ideo reſpõdit Iudith: b ¶Sicut qđ po. id eſt ꝓcedere ex ei⁹ bonitate. c ¶Ita qđ fa. diſ. Nõ accipit̃ hĩc ꝓbatio ꝓ acceptiõe experimẽti alicui⁹ ſtatim cognoſcendi, q̃a poſtea ſequit̃: Nolo vt ſcru. ſed accipitur hĩc ꝓbatio ꝓ expectatiõe effect⁹ futuri. q. d. ſi ſequatur effectus ad liberationẽ pp̃li, per hoc videbitis ꝙ illud qđ cogitaui facere, ex deo eſt. Ideo ſubdit̃: d ¶Et vſq; dũ renũ. effectum. e ¶Nihil aliud fiat. vt de⁹ velit me dirigere. f ¶Vade in pa. q. d. qđ cogitaſti facias, nolumus plus inquirere. g ¶Et reuer. ad domos ꝓprias. B

NICO. DE LY.

Cap. IX.

Qvibus abſceden. Hĩc conſequẽter Iudith munit ſe armis orõnis, & qm̃ orõ ẽ petitio decentiũ à deo: iõ ad petẽdũ primò ſe diſponit, cũ dicit̃: i ¶Ingreſſa eſt oracu. qđ erat in ſupiorib⁹ dom⁹ ſuæ, vt dictũ eſt ca. p̃ce. k ¶Et induens ſe ci. Licet em̃ ſemp haberet ciliciũ ad carnẽ interius, vt dictũ eſt ca. p̃ce. tñ etiã tũc induit ſe cilicio exterius. l ¶Poſuit ci. & vtrũq; fecit ad humiliationẽ ſui, ſciens ꝙ oratio humiliãtis ſe nubes penetrat. Eccl̃. xxxv. c. m ¶Dñe deus. Hĩc ſcđò ſuã petitionem ꝓponit, in qua primò petit ſupbos hoſtes humiliari. (Diuiſio) Scđò cõſtantiã ſibi dari, ibi: Da mihi in aĩo cõſtantiã. (‡Ge.34.d.) Circa primũ ad obtinẽdũ qđ petit, tria ꝓponit ex dei iuſtitia facta. Primũ ẽ occiſio Sichimitarũ, ꝓpter Dinæ filiæ Iacob violationẽ, Geñ. xxxiiij. & hoc eſt qđ dicit̃: Domine deus patris mei ſi. patriarchę. Sed cõtra hoc videt̃, ꝙ in principio ca. p̃ce. genealogia Iudith reducit̃ ad Ruben. Propter qđ dicũt aliqui, ꝙ ex parte patris fuit de tribu Ruben, vt ibi dicit̃. ex parte verò matris ex tribu Simeon, vt dicitur hĩc. Sed melius videtur dicendum, quòd ſimpliciter fuerit de tribu Simeon ex parte patris & matris: quia mulieres non debebãt coniungi viris alterius tribus, Nume. xxvj. nec ille Ruben ad quẽ reducit̃ genealogia Iudith ca. p̃ce. vr̃ fuiſſe Rubẽ p̃triarcha. nã ibi dicit̃: Filij Simeon, filij Rubẽ: meon, filij rubẽ. Geñ. vero. xlvj. & .j. Para. v. vbi nũerant̃ filij Rubẽ, nõ ponitur ibi aliq̃s q vocetur Simeon. Itẽ q̃a plures generatiões videtur fuiſſe inter Rubẽ & Iudith q̃; ponãtur ca. p̃ce. nã à natiuitate Iſaac vſq; ad exitũ de AEgypto, fluxerũt ãni q̃drĩgẽti: vt dictũ fuit Geñ. xv. Itẽ ab exitu de AEgypto vſq; ad fundationẽ tẽpli ꝑ Salomonẽ, fluxerũt anni q̃dringenti octoginta. iij. Reg. vj. & inde vſque ad eius deſtructionẽ per Nabuchodonoſor, fluxerũt anni quadringenti decẽ, ſecũdũ Hebręos. & poſſet ꝓbari ꝑ tp̃a regũ q regnauerũt à tp̃e Salomõis vſq; ad. xj. annũ Sedechiæ in quo fuit tẽplũ deſtructũ: ſed propter ꝓlixitatẽ omitto. Et inde vſq; ad quartũ annũ Cyri, in quo fundatũ fuit ſecundũ templũ fuerũt. lxx. anni ſecũdũ minorẽ cõputationẽ, & inde. viij. vſq; ad Cãbyſem, ſub quo contigit hiſtoria Iudith, vt dictũ ẽ ſuprà ĩ prin. hui⁹ libri. Anni verò p̃dicti ſimul iũcti ſunt mille. ccclxviij. à qb⁹ oportet ſubtrahere ãnos cẽtũ & octo qui fluxerũt à natiuitate Iſaac, vſq; ad natiuitatem Rubẽ. nã ãno. lx. Iſaac nati ſunt Iacob & Eſau. Geñ. xxv. Eſau verò ãno q̃dragеſimo ętatis ſuę vxores duas accepit, Geñ. xxvj. & ꝑ cõſequẽs Iacob tũc q̃dragenarius fuit, q citò pòſt de volũtate parẽtũ iuit ad Labã auunculũ ſuũ, Geñ. xxvij. vbi completis. vij. annis ſuę ſeruitutis accepit Liam vxorem. huius primogenit⁹ fuit Rubẽ: & ſic Iacob videtur fuiſſe. xlviij. annorũ vel circiter in natiuitate Rubẽ. igitur à natiuitate Iſaac vſq; ad natiuitatẽ Rubẽ fluxerũt ãni cẽtũ octo vel circiter, qb⁹ ſubtractis de nũero ãnorũ ſuprapoſito remanẽt anni mille. cclx. q faciũt. xxx. generationes & ampli⁹: nã hoĩes illi⁹ tp̃is iam generabant exiſtentes. xl. annorũ & minoris tẽporis. hoc etiã patet ꝑ genealogiã ſaluatoris Matt. j. vbi ab Abrahã q genuit Iſaac vſq; ad trãſmigrationẽ Babylõis ponuntur generatiões. xxviij. & tñ omittunt̃ ibi tres generatiões regũ Iuda, vt probat Iero. in homil̃. & etiã ſub noĩe Booz ponuntur ibi tres generationes ꝓ vna, vt ibidẽ oſtẽſum fuit. & iterũ à tranſmigratiõe Babylonis vſq; ad tp̃s Cãbyſis, ſub quo cõtigit hiſtoria Iudith, fluxerunt anni. lxviij. vt patet ex p̃dictis, q bñ faciunt duas generationes. & ſic patet ꝙ ille Rubẽ ad quẽ reſoluit̃ genealogia Iudith nõ fuit Rubẽ patriarcha fili⁹ Iacob. Propter qđ dicẽdũ, ꝙ fuit alius eiuſdẽ nominis de tribu Simeõ, ad quẽ reſoluit̃ genealogia Iudith, eò ꝙ fuit in illa tribu vir notabilis. n ¶Qui de. &c. de. a. i. in defenſionẽ ſui ab alienigenis. Et accipitur hĩc defenſio pro occiſiõe Sichimitarũ ꝓ violenta opp̃ſsiõe Dinę filiæ Iacob, in qua quidẽ occiſione Simeon fuit principalis, Geñ. xxxiiij. Poteſt etiam ibi accipi defenſio ꝓpriè: q̃a Gentiles de alijs ciuitatibus ꝓpinquis non fuerunt auſi pſequi Iacob & filios ei⁹ recedẽtes, territi à deo, & ex facto Simeõ & fratrũ ſuorũ, Geñ. xxxv. o ¶Qui zelauerunt &c. hoc videt̃ falſum. nã Iacob rep̃hendit illud factũ tanq̃ malũ, Geñ. xxxiiij. & ſil̃r Geneſ. xlix. d. Simeon & Leui frẽs va. iniqui. bel. &c. vt expoſitũ fuit ibidẽ. Dicẽdum, ꝙ in facto illo duo fuerunt. ſ. zelus vlciſcendi ſtuprũ. & illud fuit licitũ & iuſtũ: q̃a nõ habebãt iudicẽ qui vellet factum punire, cuius autor erat princeps ciuitatis & pp̃l̃s eius fautor. & ſic loquitur hĩc Iudith. Aliud quod fuit ibi, fuit modus vlciſcendi, qui fuit

(Moraliter) Moraliter. h ¶Quibus abſce. &cæ. Per hoc oſtenditur quòd eccleſia tribulatiõis tp̃e debet deũ deuoti⁹ exorare, & ieiunijs & aſperitatibus pœnitẽtię ſe magis ſolitò corã deo hũiliare, vt ei⁹ auxiliũ impetret̃.

C Declaratio tribus Iudith

D

† aſcendentibus

---

tes pctĩs noſtris, hęc ipſa ſuppli-
a ¶Quam mereamur.
cia minõra eſſe flagella dñi, qui-
bus quaſi ſerui corripimur, ad
¶Deus non vult mortem peccatoris: ſed vt conuertatur & viuat.
emẽdationẽ & nõ ad perditionẽ
a noſtrã eueniſſe credamus. Et di- a
xerũt illi Ozias & p̃ſbyteri, oĩa
quę locuta es, uera ſunt, & non
eſt in ſermõibus tuis ulla repre-
hẽſio. Nunc ergo ora pro nobis
dñm, qm̃ mulier ſancta es, & ti-
b mẽs deũ. Et dixit illis Iudith: Si- b
cut quod potui loqui, dei eſſe co
a ¶Omnia fac cum conſilio.
gnoſcitis, ita quod facere diſpõ- c
ſui, ꝓbate ſi ex deo eſt: & orate,
ut firmũ faciat deus cõſiliũ meũ.
Stabitis uos ad portã nocte iſta,
& ego exeã cum †Abra mea, &
orate, ut ſicut dixiſtis, in diebus
¶Plebem ſuam.
q̃nq; reſpiciat dñs populũ ſuũ
¶Ne impediatis.
Iſraël. Vos aũt nolo ut ſcrutemi-
ni actũ meũ, & uſq; dũ renuntiẽ d
uobis, nihil aliud fiat, niſi oratio e
ꝓ me ad dñm deũ noſtrũ. Et di-
xit ad eã Ozias princeps Iudæ:
¶Dux & adiutor.
Vade in pace, & dñs ſit tecũ in
ultionẽ inimicorũ noſtrorũ. Et g
reuertẽtes abierunt.

Cap. IX.

Qvib⁹ †abſcedẽti- h
bus, Iudith ĩgreſ- i
ſa eſt oratorium
ſuũ, & induẽs ſe k
¶Pœnitentię.
cilicio, poſuit ci- l
a ¶Memoriam fragilitatis & mortis.
nẽrẽ ſuper caput ſuũ, & proſter-
a ¶Per humilitatis affectum ſe ſperans exaudiri. Sacrificium deo ſpiritus contribulatus.
nẽs ſe domino, clamabat ad do-
d minũ, dicens: †Dñe deus patris m
mei Simeõ, q dediſti illi gladiũ n
in defenſionem alienigenarum,
qui uiolatores extiterunt in co-
inquinatione ſua, & denudaue-
¶Dinæ filiæ Iacob.
runt femur uirginis in confuſio-
nem, & dediſti mulieres eorum
in prædam, & filias illorũ in ca-
ptiuitatem, & omnem prædam
a ¶Filijs Iacob.
in diuiſionẽ ſeruis tuis, qui ze-
lauerunt zelum tuum, ſubueni
quęſo te domĩe deus meus mihi

E a ℭRespice ca. Sicut luxurioſos luxurioſis cōparat, ita nūc ſuperbis ſuperbos Aſſyrios.ſ. AEgyptijs: qa ſicut potētia diuia eſt ī illis: ita māifeſtari pōt & his ſubuerſis, quia idē dn̄s, eadē potētia, eadem iuſtitia. b ℭFac do. hoc nō dicit delectatiōe pœnæ, ſed amore iuſtitiæ. Sic prophetæ, qcqd in ſpū iuſto iudicio vident futurū, in eodē ſpū p̄dicunt faciendum: imò per eos ipſe prædixit, qui p eos reuelat atq; facit, quale eſt illud: Fiat menſa eorum corā ipſis in la. &c. Et pcutiet te deus paries dealbate. ℭMyſticè. Oīs hæretic⁹, vel ſchiſmatic⁹, vel Iudę⁹, vel pagan⁹, qui eccleſiam verbo vel exēplo corrumpere voluerit, pprio ſuperbiæ gladio caput iniquę voluntatis amittit, vnde: Ipſa conteret caput tuum.

Pſal. 68. c. Act. 23. a. Myſticè Gen̄. 3. c.

Nicolaus de Lyra.

di, qui fuit mal⁹ & pditorius, inquantū filij Iacob fregerūt pactū habitū cū Sichimitis, & ſic reprehendit illud Iacob. a ℭTu enim. in creatione mūdi. b ℭEt illa poſt. Nō ſic intelligēdo quòd ſit pri⁹ & poſteri⁹ in cogitatiōe dei, quę mēſurat̄ nūc æternitatis: ſed in rebus factis, quarum aliæ ſunt poſteriores alijs. c ℭReſpice ca. Hîc allegat̄ ſcd'm ex vltiōe diuina factum, quod eſt ſubmerſio AEgyptiorū, cùm dicit̄: Reſpice oculo tuo iuſtitiæ. d ℭCaſtra Aſſy. Ipſa puniēdo. e ℭSicut tūc ca. Exo. xiiij. f. Reſpiciēs dn̄s ſup caſtra AEgyptiorum per colūnā ignis & nubis interfecit exercitum eorum &c. f ℭEt tenebræ fa. Exo. xiiij. e. Erat nubes tenebroſa ex parte AEgyptiorū & illuminās noctē ex parte Hebręorū, impediēs AEgyptios, ne poſſent accedere ad Hebræos. g ℭTenuit pedes eorum Abyſſus & aquæ operue. id eſt maris fundus in eorum ſubmerſiōe. h ℭEt in contis. id eſt fuſtibus ad pugnandum diſpoſitis. i ℭEt neſciunt quia tuipſe es deus noſter, qui conteris bella ab initio. id eſt ab antiquis temporibus, ſicut patet de Amalec contra filios Iſrael pugnāte, Exod. xvij. & de Og rege Baſan & Schō rege Amorrhęorū, Nu. xxj. & de regibus contra Ioſue pugnantibus: Ioſue. x. Et in pluribus alijs locis. k ℭErige brachium tuum. Hîc ponitur tertium à Iudith allegatum, ſcilicet deſtructio diuini cultus, cuius obſeruatio erat conueniens deo. Ideo dicit: Erige brachium tuum. id eſt potentiam tuam. l ℭSicut ab initio. id eſt ab exitu filiorum Iſrael de AEgypto, vt prædictum eſt. m ℭEt allide virtutem eorum in. id eſt proſterne. n ℭQui promittunt ſe violare ſancta tua. Sic enim promiſerant Nabuchodonoſor regi, vt ipſe ſolus nominaretur deus in terra, vt dictum eſt ſuprà ca. iij. o ℭFac domine vt gladio proprio eius ſuperbia. id eſt caput Holofernis, de cuius poteſtate totus exercitus gloriabatur, & videtur hîc propheticè loqui: qa ſic factū fuit poſtea vt videbit̄. xiij. ca. p ℭCapiatur laqueo. id eſt ſic capiatur in aſpectu meæ pulchritudinis, quod fiam ei ſic familiaris, quod poſſim eum iugulare. q ℭEt percuties eum ex labijs chari. id eſt ex verbis meis dulcib⁹, & amorem prætendentibus. Ad intellectū hui⁹ & etiā ſequentiū ſciendū, q̄ dicūt aliqui, q̄ in Iudith duo fuerunt. ſ. affectio magna ad liberandū pplm̄ de manu Holofernis, & iſtd⁹ fuit licitū & ſanctū. Et aliqd qd⁹ ex hac affectiōe ſecutum eſt. ſ. executio hui⁹ affectiōis, in q̄ petiuit, & fecit, & dixit aliq̄ illicita: & ſic petiuit ardorē libidinis excitari in Holoferne, & ad hoc ornauit ſe & pl'a

F † cōteram illum, & in v̄tute tua vt euertā il.

ℭDeſolatæ. ℭOrdine diſpoſuiſti omnia.
uiduæ. Tu enim feciſti priora, a
& illa, poſt illa cogitaſti: & hoc b
factum eſt quod ipſe uoluiſti.
Omnes enim uiæ tuæ paratę
ſunt, & tua iudicia in tua pro-
uidentia poſuiſti †. Reſpice ca- c d
ſtra Aſſyriorum nunc, ſicut e
tunc caſtra Ægyptiorum uide-
re dignatus es: quando poſt ſer-
uos tuos armati currebant con-
a ℭNon in domino.
fidentes in quadrigis, & in equi-
tatu ſuo, & in multitudine bella
a ℭVultus autem domini ſuper fa.ma.
torum. Sed aſpexiſti ſuper ca-
ſtra eorum, & tenebræ fatigaue f
a ℭVt euadere non poſſent.
runt eos. Tenuit pedes eorum g
ℭMaris.
abyſſus, & aquæ operuerunt
ℭPuniantur. ℭSimiles illis.
eos. Sic fiant & iſti domine, qui
confidunt in multitudine ſua, &
in curribus ſuis, & in contis, & h
in ſagittis ſuis, & in lanceis glo-
riantur, & neſciunt, quia tuipſe i
es deus noſter, qui † conteris bel
la ab initio, & dominus nomen
a ℭSoli. b ℭPotentiam quam videris dimiſiſſe.
eſt tibi. Erige brachium tuum k
ſicut ab initio, & allide uirtutē l m
eorum in uirtute tua. Cadat uir
tus eorum in iracundia tua, qui n
ℭIactant.
promittūt ſe uiolare ſancta tua,
& polluere tabernaculum no-
minis tui, & deijcere gladio ſuo
cornu altaris tui. Fac domine, o
ut gladio proprio eius ſuperbia
a ℭPer portam oculorum intret affectio cōcupiſcētiarū, vnde: Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eā &c.
amputetur. Capiatur laqueo o- p q
culorum ſuorum in me, & per-
a ℭDulcia videantur ei labia mea. ſ. verba.
cuties eum ex labijs charitatis
meæ. Da mihi in animo con- r
ſtantiam, ut † contēnam illum,
& uirtutem eius, ut euertam il-
ℭNon nobis domine non nobis, ſed nomini tuo da
lum. Erit enim hoc memoriale s
gloriam. a ℭFragilis ſexus.
nominis tui, † cùm manus fœ-
a ℭSuperbum. ℭQui ſe exaltat, humiliabitur.
minę deiecerit eum. Non enim t
a ℭIn qua confidit Holofernes.
in multitudine eſt uirtus tua do
a ℭFallax equus ad ſalutem. Et, Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus.
mine, neq; in equorum uiribus
a ℭVnde diabolus & primus homo cecidit.
uoluntas tua eſt. Nec ſuperbi v
ab initio placuerunt tibi, ſed hu
milium & manſuetorum ſem-
per tibi placuit deprecatio. De-
a ℭSanctorum. b ℭPopulorum.
us cælorum, creator aquarum,
a ℭNouę.
& dn̄s totius creaturę, exaudi x y

ſe, & pl'a mēdacia dixit in ſequētib⁹ Holoferni & ſuis ſatellitib⁹. Propter primū tn̄ cōmēdat̄ i ſcriptura, & orō ei⁹ fuit exaudita, & pulchritudo ei⁹ diuinit⁹ augmētata. ſicut Exo. j. obſtetrices cōmēdant̄ de bona affectiōe quā habuerūt ad ſeruandū pueros Heb. nō aūt de mēdacio, qd⁹ cōſequēter ad hoc dixerunt ſe excuſando. alij verò dicūt, q̄ nō peccauit in orōne p̄dicta: nec in ſui cōpoſitiōe, nec etiā in v̄bis q̄ vident̄ mēdacia in ſequētib⁹. Dicūt em̄, q̄ Iudith aliud intēdebat, aliud p̄uidebat. intēdebat em̄ ſe ſic fieri gratā Holoferni, vt cum eo poſſet eſſe familiariter ad ei⁹ interitū ppetrandū, qd⁹ erat licitū & bonū, cū eſſet dei aduerſari⁹, vt patet ex p̄cedētib⁹: ſed p̄uidebat amorē illicitū Holofernis circa ſe: nō tn̄ debebat ppter hoc bonū p̄dictū dimittere. ſicut nec de⁹ dimittit pctōrē punire, licet p̄uideat ipſum ex hoc deteriorari. ſicut patet de Pharaone quē p̄uidebat ex flagellis indurari. Sed hoc non videtur bene dictum. nā eadē eſt intentio finis & eorum q̄ ſunt ad finē, qn̄ apprehendunt̄ vt ad finē ordinata, ſicut mobile eodem motu mouetur in medium & terminum. Iudith aūt intendebat mortē Holofernis tāq; finē intētum, ad quē tēdebat ptingere p priuatā familiaritatem cū ipſo, & hanc familiaritatē adipiſci p ardorē cōcupiſcētię Holofernis ī ipſam. vn̄ dicebat: Capiatur laqueo. ppter qd⁹ ſup hoc cadebat intētio Iudith, cū eſſet de medijs ad finem intentum ordinatis. Et ideo concupiſcentia Holofernis fuit peccatum, vt ipſi dicunt, & per conſequēs peccatum mortale. & cùm ſit tale de gn̄e, oportet cōſequēter cōcedere, q̄ petitio Iudith q̄tū ad hoc & ei⁹ ornat⁹ fuerit mortale pctm̄: licet minus graue q̄ pctm̄ Holofernis, ppter affectionē adiunctā de ppl'i liberatione. Sed qa hoc nullo mō cōſonat ei qd⁹. j. dicit̄ ca. ſe. q̄ ei⁹ cōpoſitio nō ex libidine, ſed ex v̄tute pēdebat, & iō dn̄s hāc in illa pulchritudinē ampliauit. Ideo per aliam viam poteſt dici, q̄ nō fuit intētio Iudith Holofernē allicere ad aliquod peccatum, ſed intendebat ſic apparere gratioſa coram ipſo, quòd vellet eā vxorē habere, quòd non erat illicitum Holoferni, quamuis Iudith nullo modo vellet ſibi in coniugium copulari: ſed per hoc intendebat cum ipſo talem familiaritatem habere, quòd poſſet ipſum interficere. Nec talis interfectio inſidioſa peccatum erat. nā in bello iuſto licitū eſt inſidijs vti, ſicut patet Ioſue. viij. vbi de p̄cepto dn̄i Ioſue poſuit inſidias poſt vrbem Hai. bellū aūt filiorū Iſrael contra Holofernem erat iuſtiſſimum: quia intendebat totaliter deſtruere cultum diuinum, vt patet ex ſupradictis. de verbis autem Iudith vtrum debeat excuſari à mendacio, dicetur infrà in loco ſuo. r ℭDa mihi in animo conſtantiam, vt cōten. Hîc conſequenter Iudith petit conſtantiam ſibi dari. nam inuadere tantùm tyrannum & per mulierem, videbatur valde magnum. Ideo dicit: ℭDa mihi in animo conſtantiam, vt contemnam illum, & virtutem eius, vt euertā illum. id eſt vt non timeam nec horream occidere illum. s ℭErit enim hoc memoriale no. Cùm hoc nō poterit imputari virtuti humanę, ſed diuinæ. t ℭNon enim in mul. eſt virtus tua do. qa ſolo nutu potes ſubuertere omnia. v ℭNec ſuperbi ab initio. nā angelos ſuperbientes deiecit de cælo. x ℭDeus cælorum, crea. Per hoc intelligūtur omnes alię creaturæ. y ℭExaudi me mi. Afflictionē em̄ & miſeriam ſui populi reputabat ſuam.

Et de tua

G An Iudith peccauerit alliciendo Holofernē &c.

† Exo. 14. f

† congeris

H

† quòd

A Actũ ẽ &c. ſeq̃t: Ca. X. a ❡Abſtulit à ſe cili. q̃a ſancta eccleſia aliq̃ pro peccatis ſuis, pnĩę gerit affectũ: ſed tñ ſpe remiſsiõis & futuri prẽmij exhilarat animum. b ❡Vt incõ. de. q̃a iuſtũ ẽ, vt q dei feruet amore, oĩb⁹ habeat dignus honore. vñ:
Pſal. 44. c. Aſtitit regina à dextris tuis ĩ veſti. de. ci. v. c ❡Abræ ſuæ. Carnalib⁹, q ſi fideliter ĩ pñti ſeruierint, poterũt ad verã libertatẽ puenire, ſicut Abra in fine hui⁹ libri mẽorat̃ libertatẽ à dña ſua pmeruiſſe. Sępe eñ cõtingit, vt ſciã & morib⁹ min⁹ pfecti, pſentiũ rerũ amore allecti, ſacr̃is cõicent eccl'iaſticis & ſpũalibus magr̃is, corpalibus ſeruiẽt ſolatijs, ad renũtiãdũ q̃ poſsidẽt, nõ ſut idonei. vñ in euangelio diues qui præcepta dei ſe cuſtodiſſe rñdit, oĩa tñ
Mar. 10. c. vendere & dare paupibus nõ cõſenſit. Portat Abra, id ẽ carnaliũ turba aſcopã vini, cũ ſacr̃a. i. corpus dñi &
† ĩfrà. 16. b ſanguinẽ, & chriſmatis vnctionem venerabiliter ſeruat. d ❡Et pa. & ca. Hæc omnia Abra p diſpẽſatiõe dominæ ſuæ obſeruat. Iuſtũ eſt eñ, vt q nõ nouit moderamĩa vitæ ſuę
† myrho tenere, nõ ſubitò fiat rector alienæ. ☞Dixerunt

Nicolaus de Lyra.

a ❡Et de tua mi. prę. i. cõfidẽtẽ vltra modũ muliebrẽ. b ❡Memento do. te. tui. i. ſi p nobis nõ pcis, ſaltẽ pcas p tuo cultu q viget ĩ nobis. c ❡Omnes gen. agno. quo. tu es deus meus. Per factũ ſic mirabile, quod non põt fieri niſi tua virtute.

NI C. DE LY.

Cap. X.

Diuiſio. B Factũ eſt aũt &c. Poſtq̃ Iudith ſe muniuit armis orõnis, hîc cõſequenter offert ſe piculo mortis. Et primò ſe præparat ornamento: Scd'ò ſibi puidet de alimento, ibi: Impoſuit itaq;. Tertiò ſe tradit hoſtiũ cuneo, ibi: Factũ eſt autẽ. Circa primũ dicit̃: d ❡Factum eſt autem, cũ ceſſaſſet clamare ad dominũ. oratione ſua perfecta: e ❡Surrexit. de dei adiutorio confiſa. f ❡Vocauitq; Abram ſuã. i. ancillã libertã & dr̃ ab hac prępoſitiõe ab, & ara aræ. nã antiqtus iuxta arã libertas ſeruis donabat̃. g ❡Et deſcendẽs. de loco orationis ſuæ, q erat in ſuperioribus domus ſue: vt dictũ eſt ſuprà. viij. c. h ❡Abſtulit à ſe ci. i. veſtimẽta lugubria. i ❡Et lauit cor. vt meli⁹ recipet vnguẽtum. Ideo ſubdit̃: k ❡Et vn. ſe myrto. i. vnguẽto ex myrrha p magna pte cõpoſito. l ❡Et impo. mi. i. cucufam, ad ſui capitis ornamentũ. m ❡Et induit ſe veſti. iu. id eſt qb⁹ vtebat̃ ad iucũditatẽ viro ſuo viuẽte. n ❡Induitq; ſan. pe. i. calceamẽta ęſtiualia coriũ deſup nõ habẽtia. o ❡Aſſumpſitq; dextra. i. ornamẽta dextræ ptis. p ❡Et lilia. Ornamenta ſunt à capite dependẽtia ad modũ lilij facta. q ❡Et inau. i. ornamẽta auriũ, qb⁹ vtunt̃ mulieres oriẽtales maximè. r ❡Et annu. Qui ſunt ornamẽta digitorũ. s ❡Et oĩbus or. Hoc dicit̃ ad oſtendendũ, q nihil omiſit de cõtingẽtib⁹ ad decẽtẽ ornatũ. t ❡Cui etiam dñs contulit

a ❡Afflictam. b ❡Non de viribus meis.
me miſerã deprecantẽ, & de tua miſericor a
a ❡Promiſsionis, qui promittis te eſſe cum fidelibus tuis.
dia preſumentem, Memẽto dñe teſtamẽ b
a ❡Quo loquor ad eum. b ❡Ex quo procedunt verba.
ti tui, & da uerbum in ore meo, & in cor
a ❡Quam delere vult.
de meo conſilium corrobora, ut domus
❡In æternum.
tua in ſanctificatiõe pmaneat, † & omnes c
a ❡Audito miraculo. ❡Solus.
gentes agnoſcant, quoniam tu es deus, & non eſt alius præter te.

Cap. X.

Factum eſt autem, cùm d ceſſaſſet clamare ad dominum, ſurrexit de lo e co in quo iacuerat proſtrata ad dominũ. Vo f cauitq; Abram ſuam, & g
a deſcendens in domum, ſuam abſtulit à ſe h cilicium, † & exuit ſe ueſtimentis uiduita
a ❡Lachrymis pœnitentiæ. b ❡Opera carnis.
tis ſuæ. Et lauit corpus ſuum, & unxit ſe i k
a ❡Carnis mortificatione. b ❡Id eſt diſtinxit ſolerti diſcretione ſingulas cogitationes mentis.
† myrto optimo: & diſcriminauit crinẽ †
a ❡Galeam ſalutis. b ❡Mentem.
capitis ſui, & impoſuit mitram ſuper ca l
a ❡Operibus ſuis.
put ſuum, & induit ſe ueſtimentis iucun m
a ❡Congreſſus operum euangelicis munit præceptis.
ditatis ſuæ. Induitq; ſandalia pedibus n
a ❡Spe futurorum bonorum quę dabuntur ſanctis in dextera parte collocandis. b ❡Caſtitatis.
ſuis, aſſumpſitq; dextraliola, & lilia, & o p q
a ❡Signaculum fidei: de quo: Annulo ſuo ſubarrauit me. b ❡Cæterarum virtutum.
inaures, & annulos, & omnibus ornamẽ r s
a ❡A quo omne bonum.
tis ſuis ornauit ſe. Cui etiam dominus cõ t
a ❡Gratiæ.
tulit ſplendorẽ, qm̃ omnis iſta cõpoſitio, v
a ❡Præſentis vitę. b ❡Futurę vitę.
non ex libidinẽ, ſed ex uirtute pendebat. Et ideo dominus hãc in † illã pulchritudi
b nẽ ampliauit, ut incõparabili decore oĩm
❡Hoſtem aditura.
c oculis appareret. Impoſuit itaq; Abræ x ſuæ aſcopam uini, & uas olei, & † polẽtam y z
a ❡Virorem fidei. Lapatem enim dicunt eſſe cibum oleribus confectum. b ❡Pinguedinem charitatis.
d & lapates & panes & caſeum, & profecta a eſt. Cumq; ueniſſent ad portam ciuitatis, b inuenerũt expectãtem Oziam & preſbyteros ciuitatis. Qui cùm uidiſſent eam, ſtupentes mirati ſunt nimis pulchritudinem eius. Nihil tñ interrogantes eam, dimiſe c rũt trãſire dicẽtes: Deus patrum noſtrorũ det tibi gratiã, & omne conſiliũ tui cordis ſua uirtute corroboret, ut glorieẽt ſuper te Ieruſalẽ, & ſit nomẽ tuũ in numero ſanctorũ & iuſtorũ. Et dixerunt hi qui illic erãt, oẽs una uoce: Fiat, fiat. Iudith uerò orans dñm, trãſiuit p portas, ipſa & Abra eius. Factũ eſt autẽ cũ deſcenderet montẽ circa d e
a ❡Philoſophi gentium. i. curioſi ſcrutatores humanarum diſciplinarum. a ❡Tenuerunt eam cum eccleſia a Iudæis ad gentes tranſeuntem, dogmatibus ſuis ſuperare cupiebant.
ortũ diei, occurrerunt ei exploratores Aſ f ſyriorum, & tenuerunt eã, dicentes: Vnde uenis, aut quò uadis? Quæ reſpondit:

tulit ſplẽdorẽ. augẽdo ei⁹ pulchritudinẽ. C v ❡Qm̃ oĩs &c. per modũ præcedentis capituli dictũ. x ❡Impo. Hîc cõſequenter ſibi puidet de alimento dicens: Impo. &c. aſco. i. vtrẽ. & ẽ nomẽ Græcũ, ἀσκός aſcos eñ Græcè, vter eſt Latinè. y ❡Et vas &c. p cõdimẽto potagij. z ❡Et † Ecc. 36. a. polẽ. i. cibũ de farina factum. a ❡Et lapa. i. ficus ſiccas ſecũdũ Hug. De talib⁹ eñ cibis ſibi puidit: quia nolebat vti cibis Gẽtiliũ lege Moſaica phibitis. b ❡Cũq; ve. ad por. ci. ſicut dixerat eis Iudith ſuprà in fine ca. viij. c ❡Nihil ta. inter. eã. Dixerat eñ eis q nõ ſcrutarent̃ ſuũ cõſiliũ. Cętera patẽt. d ❡Factũ eſt autẽ. Hîc cõſequẽter ſe tradit manib⁹ hoſtiũ, cũ dicit̃: Factũ eſt au. cũ deſcẽ. mõ. ſ. Bethuliæ. e ❡Circa or. diei. vt videret̃ fugere populo ciuitatis ignorãte. nã illa hora vigiles vadũt ad dormiẽdũ, & ſic fugiẽtes hñt tps magis opportunũ. f ❡Occurrerũt ei exploratores Aſſyriorum. Qui erant in circũitu ciuitatis, ne aliquis exiens poſſet effugere manus eorũ. Ideo ego

Moraliter Mora. d ❡Factũ ẽ au. &c. Hîc poſt orationẽ eccleſię deſcribitur eius ornat⁹, quo ſpõſo ſuo debeat placere, cũ dicit̃: i ❡Et la. cor. ſu. Quod eſt cõgregatio fideliũ aquis cõtritionis & deuotionis. k ❡Et vnxit ſe myr. opt. i. vnguento de myrrha optima facto, p quod ſignificat̃ virtus caſtitatis, eò q cõſeruat carnẽ à putrefactiõe luxuriæ & diſſolutiõis. † ❡Et diſcri. cri. capi. ſui. Caput eccleſiæ Chriſtus eſt: & eius crines ſunt eccleſiæ miniſtri, qui debẽt adhærere capiti, & eſſe diſcriminati. i. p ordines D debitè diſtincti, & officijs ſuis intenti. l ❡Et impo. mi. ſu. ca. ſu. Attribuendo Chriſto quicquid eſt in ea virtutis & boni. m ❡Et idu. ſe ve. iucũ. ſuæ. Virtutibus ſanctis, quæ diſponũt ad iucunditatem patrię cę † illã leſtis. Rom. xiij. d. Induamur arma lucis, ſic vt ĩ die honeſtè ambulem⁹. n ❡Induitq; ſan. pe. ſu. Affectiões ſuas ſacris meditationibus muniendo. o ❡Aſſum. dextra. Sponſum † pulmentum. ſuũ dulciter amplexando. p ❡Lilia. geſtus & motus caſtiſsimos obſeruãdo. q ❡Inaures. Eius verba deuotè audiẽdo. r ❡Et annulos. ei⁹ mandata operibus adimplẽdo. Nã annuli ſunt ornamẽta digitorũ, quibus manualiter operamur. s ❡Et om. orn. ſu. orna. ſe. Hoc additur, quia nihil eſt omittendum de ſpiritualibus ornamentis. t ❡Cui etiã do. cõt. ſplẽ. i. ſpiritualem decorẽ, qui à ſolo deo datur. x ❡Impo. itaq; Abræ &c. p hoc deſignatur q eccleſia non incorporat ſibi aliquid de doctrina puerſa. d ❡Factũ ẽ aũt cũ deſ. de mon. &c. Litera ſequens aliqua mendacia & adulatoria videtur continere ſecundum ſenſum literalem: ſicut dictum fuit in expoſitione literali. Senſus autem myſticus literali contrarius non videtur bene conueniens. ſ. vt per pernicioſa ſignificentur virtuoſa, propter quod talem modum exponẽdi myſticè in præcedentibus euitaui, & ex eadem cauſa tranſeo vſq; ad. xiij. capitulum.

☞ a ¶Dixeruntq́;. Sub dominatiõe ſecularium principum libe-
E rè manere pmiſerũt, Sicut Traian⁹ licet imprimis Chriſti cõfeſ-
Traianus ſores pſecut⁹ ſit, Plinio ſecundo admonente, leuioribus decretis
Eli⁹ Adria edictũ ſuũ tẽperauit. Eli⁹ quoq; Adrian⁹ p Quadratũ diſcipulũ
nus. apl'oꝝ, & Ariſtidẽ Athenieſẽſem virũ de Chriſtiana religiõe erudi-
t⁹ ad Munitiũ Fũdanũ ꝓcõſulẽ Aſię epl'am miſit, vt nemini liceret Chriſtianũ ſine criminis obiectiõe aut ꝓbatiõe damnare. b ¶Adora. Nõ ꝑturbatiõe timoris, ſed obſeruatione
1.Pe.2.c. ordinis. vñ: Et ſubditi eſtote in oĩ ti-
Rom.13.a. do. & deũ timete, regẽ ho. Et Apl's:
3.Reg.18. Qui ptãti reſiſtit, dei ordinatiõi reſiſtit. Vñ Elias regẽ impiũ Achab ado-
Act.26.a. raſſe legit̃. vñ: Paul⁹ apud Agrippã regẽ & feſtum & pſidẽ cauſam ſuã agẽs, ꝟba manſueta ꝓtulit. Sil'r apud Holofernẽ Iudith de aduentu ſuo & Iudæorũ caſu futuro loquit̃, nõ adulatoriè mentiẽdo, ſed futura propheticè prædicendo.

Filia ſum Hebræorum. Ideo ego fugi [a]
à facie eorum, quoniam futurum agno-
ui, quòd dentur uobis in deprędatio-
nem, pro eo quòd contemnentes uos
noluerunt ultro tradere ſeipſos, ut in-
uenirent miſericordiam in cõſpectu ue-
ſtro. Hac de cauſa cogitaui mecũ, di-
cens: Vadam ad faciem principis Ho-
lofernis, ut indicem illi ſecreta illo-
rum, & oſtendam illi quo aditu poſsit [b]
obtinere eos, ita ut non cadat uir unus
de exercitu eius. Et cùm audiſſent ui-
ri illi uerba eius, conſiderabant faciem,
& erat in oculis eorum ſtupor, quoni-
am pulchritudinem eius mirabantur
nimis. Et dixerunt ad eam: Conſer-
uaſti animam tuam, eò quòd tale repe-
riſti conſilium, ut deſcenderes ad do-
minum noſtrum. Hoc autem ſcias, quo-
niam cùm ſteteris in conſpectu eius, be-
ne tibi faciet, & eris gratiſsima in corde [c]
eius. Duxeruntq́; illã ad tabernaculum
Holofernis, annuntiantes eam. Cumq́; [d]
intraſſet ante faciem eius, ſtatim captus [e] [f]
[a] eſt ĩ ſuis oculis Holofernes. Dixerũtq́;
ad eum ſatellites eius. Quis † cõtemnat
populum Hebræorum, qui tam deco-
ras mulieres habent, ut non pro his me- [g] [h]
rito pugnare contra eos debeamus? Vi- [i]
dens itaq; Iudith Holofernem ſeden-
tem in conopęo, quòd erat ex purpura
& byſſo, & auro, & ſmaragdo, & lapi-
dibus pretioſis intextum, & cùm in fa-
[b] ciem eius intendiſſet, adorauit eum [k]
proſternens ſe ſuper terram, & eleua-
uerunt eam ſerui Holofernis, iubente
domino ſuo.

a Synceritatem religionis.

Cap. XI.

TVnc Holofernes dixit [l]
ei. Æquo animo eſto, &
noli pauere ĩ corde tuo,
quoniam ego nũquam [m]
nocui uiro qui uoluit
ſeruire Nabuchodono-
ſor regi. Populus autem tuus ſi non
contempſiſſet me, non alleuaſſem lan-
ceam meam ſuper eum. Nunc autem
dic mihi, qua ex cauſa receſsiſti ab illis,
& placuit tibi ut ueníres ad nos? Et di-
xit illi Iudith: Sume uerba ancillæ tuæ, [n]
quoniam ſi ſecutus fueris uerba ancil- [o]
læ tuæ, perfectã rem faciet dominus te- [p]
cũ. Viuit eñ Nabuchodonoſor rex ter- [q]
rę, & uiuit uirtus eius, q̃ eſt in te ad cor-

Nicolaus de Lyra.

☙ a ¶Ideo ego. Hæc aũt ꝟba Iudith & ſequẽtia nitunt̃ aliqui verificare duplici via. Vna eſt p cõditionalẽ ſubintellectã, vt ſit ſenſus, ꝙ Hebræi ſint in tali diſpoſitione poſiti, ꝙ tradãt̃ Holoferni & ei⁹ exercitui, niſi citò veniat eis auxiliũ à deo. Alia eſt, vt ei⁹ verba myſticè ſeu propheticè intelligant̃ de ſpoliatione & deſtructione Iudæorũ, quæ futura erãt tpe Tyti p exercitũ Romanorũ. Sed prima via nõ videt̃ cõueniẽs. nã ſequẽti capl'o, Iudith affirmat diuinũ auxiliũ ab Hebræis ſublatũ, & ꝙ p diuinam ꝓuidẽtiã miſſa erat ad hoc nũtiãdũ. Sil'r nec ſcd'a. Nam Iudith non videt̃ loqui ꝓpheticè de tpe tam longinquo: ſed magis hiſtoricè loq̃ de caſu Heb. imminẽti de ꝓpinquo. Itẽ
F qa p̃ter ſenſum myſticũ & figuratiuũ oportet habere aliquẽ ſenſum l'ralẽ verũ: qa qd' nihil eſt, nõ põt aliqd figurare. Nec Holofernes turpiter deiect⁹ ab Heb, põt cõuenienter dici figura Tyti victorioſè Iudæos debellantis & captiuãtis. nã figura & figuratũ inquãtum hm̃õi correſpõdent. Propter qd' ſaluo meliori iudicio videt̃ mihi, ꝙ hęc ꝟba Iudith & ſequẽtia ſaltẽ in plurib⁹ ſunt mẽdacia cõficta ad liberationẽ ppl'i deũ colentis, & ad deiectionẽ ſupbi cultũ diuinũ deſtruere intendẽtis: & tale mẽdaciũ eſt officioſum, & p cõſequẽs non eſt mortale pctm̃, ſed veniale tm̃. à quo nõ oportet excuſare Iudith: quia nec apl'i lõgè pfectiores, & maximè poſt receptionẽ ſpũſſancti, nõ dicunt̃ immunes à pctõ veniali. 1. Io. 1. d. Si dixerim⁹ qa pctm̃ non habem⁹, noſipſos ſeducim⁹, & ꝟitas in nobis nõ eſt. Et Gal. 2. dicit Paulus de Petro, ꝙ erat verè reprehẽſibilis. ſ. in modo obſeruãdi legalia. b ¶Et oſten. Hoc verificari nõ põt ad l'ram, nec verificatio videt̃ cõueniẽs ĩ ſenſu myſtico, vt p̃dictũ eſt. c ¶Et eris. Sciebant enim quòd erat luxurioſus. d ¶Cumq́; in. Poſtq́; deſcripta eſt ſuperius Hebræorum pſecutio, hîc cõſequenter ponit̃ perſequentis deiectio. Et primò quantùm ad eius mentem. Secundò quantùm ad eius vitam corporalem, in medio cap. 12. Et factum eſt quarto die. Prima in duas. Nam Holofernes primò capitur in Iudith aſpectu. Secundò decipitur in eius affatu,

affatu. 11. cap. Circa primum dicitur: Cumq́; intraſſet. ſ. Iudith: G
c ¶Ante faciem eius. ſ. Holofernis. f ¶Statim captus eſt in oculis ſuis Holofernes. Id eſt accenſus immoderata concupiſcentia eius. veruntamen ſi concupierit eam pro concubitu fornicario tm̃, vel coniugali ſcd'm intentionẽ Iudith, vt dictũ eſt. ſuprà ca. 9. nõ habetur clarè. nã litera ſequens aliquando pro vno ſenſu, aliquando pro altero videtur ſonare, prout in ſequentib⁹ apparebit. Quicquid tamen fuerit ex parte Holofernis, intentio Iudith in orando & ſe ornando fuit bona, vt dictum eſt ſuprà excuſando eam à peccato mortali. In mendacijs verò ſequẽtibus non oportet eam excuſare à peccato veniali. ſicut ſi aliquis quærit placere mulieri propter bonum, ſi illa exardeſcat in eius concupiſcentiam, non propter hoc eius bona intentio deterioratur. pro quib⁹ tamen non cõmendatur in ſcriptura, ſed pro affectione bona ad populi ſui liberationem & aduerſarij diuini cultus deiectionem, multùm in ſcriptura commendatur, ſicut dictum eſt ſuprà de obſtetricibus Hebræorum capitu. 9. g ¶Vt non. habendis ad libitum: h ¶Merito pu. Nam pulchritudo mulieris magis allicit quàm aurũ & argentum. i ¶Videns itaq;. id eſt in cathedra ſupra quam appenſum erat conopęum, ad magnificentiam ſedis & decorem. Eſt autem conopæum cortina inferius rotunda & tendens ſuperius in acutum, ideo dicitur conopæum à cono in quo ſuperius terminatur. ſecundum alios vero dicit̃ à Conopo AEgypti oppido, in quo primò fuit inuentum. k ¶Adorauit eum. Adoratione duliæ, propter reuerentiam magnitudinis & poteſtatis ſuæ quæ à deo erat, quãuis Holofernes abuteretur, ſicut homines mali communiter abutuntur gratijs à domino ſibi datis.

Conopęũ

† nõ cõtemnat

H

NICO. DE LY.

Cap. XI.

TVnc Holofer. Hîc conſequenter Holofernes decipitur Iudith affatu. quam primò conſolatur dicens: AEquo animo. Et ſubditur ratio: m ¶Quoniam ego. Ipſe dicebat falſum: quia ſicut dicit̃ ſuprà. 3. cap. quantumcunq; homines ſibi ſubiecti erant, tamen ferocitatem pectoris eius mitigare nõ poterant, quin eis inferret multa mala. Scd'ò Iudith interrogat̃, cùm dicit̃: Nũc au. Et patet. n ¶Sume ver. Hîc conſequenter Iudith reſpondet ad interrogata. vbi primò ponit̃ ei⁹ reſpõſio. Scd'ò reſponſionis approbatio, ibi: Placuerũt aũt. Circa primũ Iudith vt fallat fallacẽ, & illudat illuſorẽ, primò magnificat ei⁹ potẽtiã. Scd'ò approbat eius ſnĩam. ibi: Nec hoc latet. Tertiò allegat diuinã ꝓuidentiã, ibi: Quòd ego ancilla. Circà primũ dicit: Sume ver. Non ſolũ aure corpis, ſed & mentis. o ¶Quoniã ſi. Eis aſſentiẽdo, & ſcd'm ea faciendo. p ¶Perfectã rem. i. te faciet ptingere ad intentum. q ¶Viuit. i. ſicut verum eſt, ꝙ Nabuchodonoſor viuit, & tu ſil'r: ita vera ſunt q̃ ſequunt̃. nec eſt hoc iuramentũ vt dicũt aliq: qa nõ excuſaret Iudith à iuramento falſo, quod eſt peccatum mortale: ſed eſt ſimplex,

☙ aſſertio

Cap. XI.

A a ℭ Miſſa ſum. Prima via ſalutis fuit gentibus, prędicatores euangelij gratanter recipere & fidē prębere, & per eorum doctrinam ad agnitionem veritatis venire.

Nicolaus de Lyra

assertio falſi ad fallendum fallacē, vt dictū eſt. a ℭ Nūtiatur enim animi tui induſtria. id eſt prudentia bellica q̄ bñ eſt in malis hominibus. & in hoc dicit verum: nā Holofernes erat famoſus in armis. b ℭ Et indicatum eſt omni ſeculo. id eſt multis valde. & eſt hîc hyperbole. c ℭ Quoniā tu ſolus bonus & potēs es in regno eius &c. i. valde excellens in regis militibus. & hæc bonitas eſt aliquando in malis hōibus. nā ſicut dicit̃. v. Metaph. Bonū ad mala transferimus. ſicut dicit̃ bonus latro, qui vias accōmodas adinuenit ad faciendū latrocinia. d ℭ Et diſciplina tua. qua ſubiciſti multas gentes Nabuchodonoſor regi. e ℭ Omnibus prouincijs pdicatur. id eſt multis prouincijs. f ℭ Nec hoc latet. Hîc conſequenter approbat Holofernis ſententiā de Achior quantū ad hoc ꝙ debeat occidi cum filijs Iſ-

B rael ꝓpter offenſam dei cōtra eos. Et patet litera vſq; ibi: g ℭ Vt mandauerit per prophetas ſuos &c. Hoc apparet eſſe falſum ad literā. nam ſic Iudith cōtra mandatum dei ſcienter feciſſet impediendo traditionem ciuitatis Holoferni. ſ. viij. ca. b ℭ Inſuper etiam fames &c. Hęc erāt vera ſaltē in pte magna. i ℭ Deniq; hoc ordinant. Nota ꝙ nō ſequit̃ hîc vt videt̃ quod dicit. quia per ſanguinē & ſanctorū pollutionē intellexit ciuitatis traditionē quā cōcepāt priori die cōpleuiſſe. & ſic ꝗtū in eis erat ſanguinē bibiſſēt occiſorū, & ſctā polluiſſēt, qa ipſi fuiſſent crapulati. q velit inſpiciat: cū oīs actio ei⁹ ex ṽtute pendebat, q̄ non dicit falſū vel facit, ſed ṽtualiter oculos falſorū ṽbis, & p ſniam ṽitatis intrinſecā claudit, eruit & ne ṽitatē cōſiderent. Et ſic videt̃ hîc metaphoricè vel rhetoricè loqui qđ patet. Quomō em̄ poſſet hō ſanguinē bibere: quia ſi crudū ſumeret moreretur, & adhuc nō videt̃ poſſe extinguere ſitim, ſi decoqueret, non valeret potatiōi. Sed aduerſarij iō vt dixi, in myſterio ṽborū fuerūt decepti, eò ꝙ nō cōſiderabāt hui⁹ rei impoſſibilitatem &c. Et ſuperiora q vellet cōſiderare, forte inueniret ꝙ nullū vitiū quātūcunq; minimum feciſſet

reptionem omnium animarum errātium, quoniam
non ſolùm homines ſeruient illi per te, ſed & beſtiæ
agri obtemperant illi. Nuntiatur enim induſtria a
animi tui uniuerſis gentibus, & indicatum eſt omni b
ſeculo, quoniam tu ſolus bonus & potens es in o- c
mni regno eius, & diſciplina tua omnibus prouin- d e
cijs prædicatur. Nec hoc latet quod locutus eſt f
Achior, nec illud ignoratur, quod ei iuſſeris eueni-
re. Conſtat enim dominum deum noſtrum ſic pec-
catis offenſum, ut mandauerit per prophetas ſuos g
a ¶Tempore Titi & Veſpaſiani.
ad populum, quòd trādat eum pro peccatis ſuis. Et
a ¶Morte Chriſti.
quoniam ſciunt ſe offendiſſe deum ſuum filij Iſraël,
a ¶Sicut Ioſephus in eadem obſidione narrat eueniſſe.
tremor tuus ſuper ipſos eſt. Inſuper etiam famēs h
a ¶Inopia.
inuaſit eos, & ab āriditate aquæ iam inter mortuos
computantur. Denique hoc ordinant, ut interfici- i
a ¶Hoc quoque tunc factum eſt.
ant pecora ſua, & bibānt ſanguinem eorum, & ſan- k
cta domini dei ſui quæ præcepit deus non contingi,
in frumento, uino, & oleo, hæc cogitauerunt impen-
dere, & uolunt conſumere, quæ nec manibus debe-
rent contingere. Ergo quoniam hæc faciunt, certum
eſt quòd in perditionem dabuntur. Quod ego ancil l
a ¶Tunc quoque Chriſtiani admoniti in oppidum Pellam trans Iordanem fugerunt.
la tua cognoſcens fūgi ab illis, & miſit me dominus
hæc ipſa nuntiare tibi. Ego enim ancilla tua deum co
lo, etiam nunc apud te, & exiet ancilla tua, & orabo
deum: & dicet mihi quando eis reddat peccatum ſu-
um, & ueniens nuntiabo tibi, ita ut ego adducam te
per mediam Ieruſalem. Et habebis omnem popu-
lum Iſraël ſicut oues quibus non eſt paſtor, & non la
trabit uel unus canis contra te, quoniam hęc mihi di
cta ſunt per prouidentiam dei. Et quoniam iratus eſt
a illis deus, hæc ipſa miſſa ſum nuntiare tibi. Placue- n
runt autem omnia uerba hæc coram Holoferne, &
coram pueris eius, & mirabantur ad ſapiētiam eius,
& dicebāt alter ad alterum: Non eſt talis mulier o p
ſuper terram, in aſpectu, in pulchritudine, & in ſenſu
uerborum. Et dixit ad illam Holofernes: Bene-
fecit deus qui miſit te ante populum, ut † des illum
tu in manibus noſtris, & quoniā bona eſt promiſſio
tua, ſi fecerit mihi hoc deus tuus, erit & deus meus, & q r
tu in domo Nabuchodonoſor magna eris, & no-
men tuum nominabitur in uniuerſa terra.

Cap. XII.

¶Holofernes & principes ſeculi.
TVnc iuſſit eam introire ubi repo- s
a ¶Eccleſia enim requeſcit apud eos qui intelligentiam & fidem ſanam recipiunt in theſauro mentis.
ſiti erant theſauri eius, & iuſſit illic
manere eam, & conſtituit quid da- t
a ¶De cultu religionis ſuæ. ſtudent enim ad illecebras, carnalium voluptatum adducere & pertrahere.
retur illi de conuiuiò ſuo. Cui reſpondit Iudith, &
dixit: Nunc non potero manducare ex his quæ v
mihi præcipis tribui, ne ueniat ſuper me offenſio. x
Ex his autem quæ mihi detuli, manducabo. Cui
a ¶Princeps ſeculi.
b ¶Videtur talibus cultus religionis vilis & deſpectus.
Holofernes ait: Si defecerint tibi iſta, quæ tecum y

C feciſſet, vel in aliq̄ defectuoſa poſſet iudicari. Hoc vr̃ etiā eſſe falſū: quia bibere ſanguinē erat eis maxiè ꝓhibitū. k ℭ Et ſan. Non vocāt̃ hîc ſctā vaſa cōſecrata ad ſacrificādū dño, ſeu oblatiōes & ſacrificia vt dicūt aliq. nā talia nō erāt nec fiebāt extra Ieruſalē. Sed ſancta dicunt̃ hîc primitię & decimę q̄ debebant̃ ſacerdotib⁹ & Leuitis: in neceſſitate tñ poterāt comedi ab alijs ſicut Dauid & viri eius comederūt panes ꝓpoſitionis, & de volūtate ſummi ſacerdotis, vt hr̃. j. Re. xxj. Et ideo Iudith videt̃ hîc ſimpliciter falſum dixiſſe cū ſubditur: Et volunt conſumere quod nec manibus deberent contingere. Et ſi ſancta intelligant̃ hîc vaſa ſacra, ſimiliter falſum dicit: quia non erāt in Bethulia. l ℭ Quod ego. Hîc cōſequenter ad ſuum propoſitum allegat diuinam prouidentiam dicēs: m ℭ Et me miſit dominus. ꝙ em̄ venit ad liberationē populi fuit à dño: ſed ꝙ ad hoc dixit mēdacia, nō fuit ab eo, ſed à muliebri malitia. Nō em̄ indiget deus mēdacijs hoīm ad pficiendū opa ſua. n ℭ Placuerunt autem. Hîc cōſequēter ponit̃ reſpōſionis Iudith approbatio: & primò, ṽbo: ſecūdò, facto, cap. xij. Circa primum dicit̃: Placuerunt autem &c. quia prętendebant Holoferni & ei⁹ exercitui ꝓſpera. o ℭ Et dicebant alter. mirantes eius pulchritudinem & ſapiētiam. p ℭ Non eſt talis mulier &c. Ex hoc videbant̃ inuere, ꝙ eſſet aptiſſima cōiūgi ſuo princîpi vinculo matrimonij. & hoc idē videntur ſonare verba Holofernis, quæ ſequunt̃: q ℭ Si fecerit mihi &c. Per hoc enim ꝙ conſentiebat colere deum Iudith, videtur ꝙ eam cogitabat accipere in cōiugē. vnde & ſubditur: r ℭ Et tu in domo &c. Sicut Holofernes erat maior poſt regem.

Diuiſio D

† ducas

Nicolaus de Lyra.

Cap. XII.

TVnc iuſſit eā. Hîc conſequēter approbat̃ reſpōſio Iudith per factū. nā Holofernes iuſſit eam introire ad locum vbi erant ſui theſauri, tanq̄ chariſſimā ſibi, & cōfidēs de ea tanq̄ de cōiuge ꝓpria. ideo ſubditur: t ℭ Et cōſtituit quid da. ſollicitus de ea ſicut de corpore ꝓprio. v ℭ Nunc non. q. di. excuſatā me habeas pro tpe. x ℭ Ne. ve. erāt em̄ ibi aliq̄ cibaria lege prohibita. y ℭ Si defe. Ex hac em̄ ſollicitudine circa victum Iudith, apparet amor incenſus ad eā.

T Viuit aīa

Cap. XII.

E a ¶ Et accepit. Nõ inquinatur cibis Gẽtiliũ aut ſupſtitione. Eccleſia eñ inter gẽtes habitãs, idololatria nõ polluit: ſed his q̃ deuotio fideliũ ꝑ obedĩctiã ꝑparat, vtit. vñ: Me⁹
Iohan. 4. e. cibus eſt vt faciã volũtatẽ ei⁹
† fiducia qui miſit me patris.

GLO. ORDI.

Cap. XIII.

VT aũt. Sequitur: b ¶ In lect. Nefandæ ſecuritatis, quia ſe ĩpune peccare cõfidit. vñ: Impi⁹ cũ in ꝓ
Prou. 18. a. fũdũ pctõrũ venerit, cõtẽnit.

Caput

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Viuit ani. i. ſicut verũ eſt ꝙ tu viuis, ita verum eſt ꝙ ego nõ cõſumã hęc cibaria, anq̃ fecerit deus, q̃ cogitaui. Et in hoc verũ dixit. Nam prius interfectus fuit Holofernes ꝑ eã, qđ facere cogitabat. Holofernes autẽ intellexit de traditione ciuitatis in manu ſua referẽs dictũ Iudith ad ei⁹ verba ſupiora. b ¶ Et petijt dum intro. i. dũ ire inciperet adhuc pſẽs corã Holoferne. c ¶ Vt daretur ei. vt deuotius deũ exoraret extra infidelium caſtra. d ¶ Et baptizabat ſe in fontem
F aquę. i. ſe lauabat añ oratione, ſecũdũ modũ Iudæorum. e ¶ Et introiens. à conſortio Gẽtiliũ. f ¶ Vſq̧ dũ acciperet eſcã ſuam. Ex quo patet, ꝙ ieiunabat vt ei⁹ oratio eſſet magis exaudibilis à deo. g ¶ Et factum. Poſtquam deſcriptus eſt Holofernis caſus, q̃tũ ad mentẽ, hîc cõſequẽter deſcribitur caſus eius q̃tũ ad vitã corporalẽ. Circa qđ primò ponit̃ diſpoſitio, ſecundò Holofernis iugulatio. ca. xiij. Diſpoſitioi vero ad mortẽ Holofernis fu tar dor libidinis, & ex eo ſeq̃ns ſopor ebrietatis, & hoc notat̃ cũ dicitur: Et factum eſt quarto die ab egreſſu Iudith de ciuitate Bethulię. h ¶ Holofernes fecit cœnam. quaſi ꝓ nuptijs Iudith, cui intẽdebat ſequenti nocte copulari, ideo ſubditur: i ¶ Vade & ſu. Hebream illam vt ſponte conſen. habita. mecum. per concubitum carnalem. k ¶ Fœdum eſt enim. id eſt probroſum. l ¶ Si fœmina irrideat virum. id eſt ꝙ fuerit per aliquod tempus in ſua poteſtate abſque carnali copula. m ¶ Non vereatur bona puella intrare ad dominum meum. Inuitat eam primò ad cibum & potum, vt inde deducat̃ ad carnalẽ cõcubitũ. n ¶ Quę ego

a Gratiam diuinam ſibi celeriter ſubuenire repromittit.

detuliſti, quid faciemus tibi? Et dixit Iudith: Viuit a
anima tua domine meus, quoniam non expendet o-
mnia hæc ancilla tua, donec faciat deus in manu mea
hæc quæ cogitaui. Et induxerunt illam ſerui eius in
tabernaculum qu ò præceperat, & petijt dum intro- b

a ¶ Huius ſeculi. b ¶ Non ſit vobis vanum ſurgere ante lucem.

iret, ut daretur ei † copia nocte, & ante lucem egredien c
di foras ad orationem, & deprecandi dominum. Et
pręcepit cubicularijs ſuis ut ſicut placeret illi, exiret &

¶ Catholicæ confeſſionis, per fidem, ſpem, & charitatem.

introiret ad orandum deum ſuum per triduum. Et

a ¶ Fonte lachrymarum. vnde: Lauabo per ſingulas noctes lectum meum lachrymis meis &c.

exibat noctibus in uallem Bethuliæ, & baptizabat d
ſe in fontem aquæ. Et ut aſcendebat, orabat domi-
num deum Iſraël, ut dirigeret uiam eius ad liberatio-
nem populi ſui. Et introiens, munda manebat in ta- e
bernaculo uſquedũ acciperet eſcam ſuam in ueſpere. f

a ¶ Luce euangelii coruſcante victoria de hoſte ſperatur.

Et factum eſt in quarto diẽ Holofernes fecit cœnam g h i
ſeruis ſuis, & dixit ad Vagao eunuchum ſuum: Va-
de & ſuade Hebræam illam, ut ſpõte conſentiat ha-
bitare mecum. Fœdum eſt enim apud Aſſyrios, ſi fœ k l
mina irrideat uirum agendo, ut immunis ab eo tranſ
eat. Tunc introiuit Vagao ad Iudith, & dixit: Non m

a ¶ Quæ Vagao hortatur, ad illicitas voluptates pertinent.

uereatur bona puella introire ad dominum meum,
ut honorificetur ante faciem eius, & manducet cum

a ¶ Iudith reſpondit: conſtantis animi virtutes oſtendit.

eo & bibat uinum in iucunditate. Cui Iudith reſpon

a ¶ Deo. ¶ Ambigue illuſorem illudit.

dit: Quæ ego ſum, ut contradicam domino meo? n
omne quod erit ante oculos eius bonum & optimum

¶ Summo deo.

faciam. Quicquid autem illi placuerit, hoc mihi erit o

a ¶ Quæ reſurgere hortatur a ruina impietatis.

optimum omnibus diebus uitæ meæ. Et ſurrexit & p

a ¶ Virtutum operibus.

ornauit ſe ueſtimẽto ſuo, & ingreſſa ſtetit ante faciem

a ¶ Alijs ſumus odor mortuis in mortem, alijs odor vitæ in vitam.

eius. Cor autem Holofernis concuſſum eſt, erat enim q

a ¶ Spirituales enim virtutes ad carnales concupiſcentias. multi reflectunt quas per prædicatores audiunt.

ardens in concupiſcẽtia eius, & dixit ad eam Holofer
nes: Bibe nunc & accumbe in iucunditate quoniam r
inueniſti gratiam coram me. Et dixit Iudith: Bibam s
domine, quoniam magnificata eſt anima mea hodie
a præ omnibus diebus meis. Et accepit & manduca-
uit & bibit corã ipſo ea, quę parauerat illi ancilla eius.
Et iucundus factus eſt Holofernes ad illam, bibitq̧ t v

a ¶ De quo: Nolite inebriari vino in quo eſt luxuria: Et fel draconum vinum eorum.

uinum multum nimis, quantum nunquam biberat in
uita ſua.

Cap. XIII.

VT autem ſero factum eſt, feſtinaue- x
runt ſerui illius ad hoſpitia ſua, & con y z
cluſit Vagao oſtia cubiculi, & abijt.
Erant autem omnes fatigati à uino.
Erátque Iudith ſola in cubiculo. Por-

a ¶ Id eſt luxuria. ¶ De quo, Nolite inebriari.

b rò Holofernes iacebat in lecto nimia ebrietate ſopi- a

a ¶ Eccleſia. b ¶ Vnicuiq̧ fidelium.

tus. Dixitq̧ Iudith puellæ ſuæ, ut ſtaret foris ante b

a ¶ Oſtiorum. ſ. cuſtodiam. ſ. catholicæ fidei obſeruantiam commiſit.
b ¶ Animo conſtanti.

cubiculum & obſeruaret. Stetitque Iudith ante le-

a ¶ Supernum auxilium. b ¶ Interiorum.
c ¶ Intima deuotione cordis.

ctũ, orans cũ lachrymis, & labiorum motu in ſilentio,

a ¶ Infirmam confidentem in te. b ¶ Videntium te. c ¶ Velociter exaudi me.

dicẽs: Cõfirmã me dñe de⁹ Iſraël, & reſpice in hac ho- c

ego ſum vt cum domi. meo? quaſi dicat, non decet ꝙ ego contradicam vllo modo. o ¶ Hoc mihi erit optimum. Videbat enim per hoc appropinquare tempus opportunũ ad interficiendum ipſum. p ¶ Et ſurrexit & or. ſe ve. ſuis. ſicut ſpõſa corã ſpõſo. q ¶ Cor au. Holo. cõ. eſt. i. nimio ardore libidinis cõmotum eſt. nam etſi volebat eam cognoſcere tanq̃ vxorem, nõ tamẽ mouebatur ad hoc amore ꝓlis, ſed ardore libidĩs. r ¶ Bibe nunc & accumbe in iucunditate: quoniam in gra. co. me. Ex hoc videtur ꝙ reputabat eam tanq̃ ſponſam ſibi gratiſſimã. s ¶ Bi. domine qm̃ magnificata eſt anima mea. Ex hoc ꝙ videbat̃ appropinquare hora liberationis populi ſui. t ¶ Et iucundus factus Holo. ad eam. credens eius frui amplexibus. v ¶ Bibitq̧ vinum multum nimis. ex ardore nanq̧ libidinis iam amiſerat diſcretionem cauẽdi ſibi ab exceſſu vini.

NI. DE LY.

Cap. XIII. Diuiſio

VT autem ſero factum eſſet. Præmiſſa diſpoſitione ad interfectionem Holofernis, hîc conſequenter deſcribitur eius iugulatio. & H
ſecũdò iugulatiõis manifeſtatio, ibi: Et dixit. Circa primũ dicit̃: y ¶ Feſtinauerunt ſerui. i. tentoria, vt ibi requieſcerent & dormirẽt. nam oẽs à vino fatigati erant, vt ſubditur poſtea. z ¶ Et concluſit Vagao oſtia cubicu. Holoferne in lecto ſuo poſito & dormiẽte. b ¶ Dixitq̧ Iudith puellę ſuę vt. ne forte aliquis ſupueniret. Exierat enim modicum de cubiculo Holofernis ad dicẽdum hoc ancillę ſuę, nam ant ẽ erat ſola in cubiculo vt dicitur in litera. c ¶ Confirma me domine deus Iſrael & re. in hac ho. ad opera ma. nam in tali facto ſolet cor, & maximè mulieris expaueſcere.

Vt ſicut

Moraliter. x ¶ Vt autem ſero factum eſt. Sequitur: a ¶ Porro Holofernes iacebat in lecto nimia ebrietate ſopitus &c. Moraliter
Per quam ſignatur illa ebrietas, de qua dr̃ Apoca. xvij. b. Vidi mulierẽ ebriam de ſanguine ſanctorũ. Tyrann⁹ eñ qui membrum eſt diaboli, inebriatur de ſanguine innocentum, aliquos realiter occidendo, & aliquos interpretatiuè; ſcilicet bona de q̃bus

debet viuę

a ℭ Caput Holo. Recordatio
A nē cōfecti belli ſollicitè iubet me-
1.Petr.v.b. morari. vnde. Sobrij eſtote & vi.
&c. b ℭ Venerunt. Introitū
Iohā.10.b. regni, Chriſtū, ſ. q dicit: Ego ſum
oſtium & via, ꝑ me ſi quis introi-
Matt.11.d. bit ſal. &c. & paſ. in. Et alibi: Veni
te ad me om. q lab o. & one. eſt.
& ego refici. vos. c ℭ Cuſtodi.
i. doctoribus, q ꝟbo & exemplo
eccleſiam muniunt, & ad vitā ęter
Eſa.62.b. nā introducunt, de qbus dicit: Su
per muros tuos Ieruſalem cōſti-
tui cuſtodes. Vel angelicis ſpiriti
bus, q nobis in cuſtodiam miſſi,
malignos ſpiritus excludunt.
d ℭ Aperite. i. deuotionem
Apoc.2.b. cordis. vñ dr: Qui habet aures au
diendi audiat qd ſpi. di. ec. ſecūdū
illud: Beatus q cauſam ſuā loquit
Eccle.25.b. in aure audientis. Dñs ꝟtutē po-
pulo ſuo dabit, cū quo. ſ. apicem
cæleſtis regni aſcēdit. vñ: Nemo a
ſcēdit in cælū niſi q deſ. de cælo.
Iohan.3.b. e ℭ Illa autem aſcen. Ad cæ
leſtia dogmata ſermonem cōuer
tens, & ad laudandū deum ꝑ be-
neficijs ſuis auditores attollens.
f ℭ Et interfeci. de quo: Ipſa
Gene.3.c. conteret caput &c. Et in euange-
Lucę.10.c. lio: Dabo vobis ptātē calcādi ſuꝑ
ſerpētes & ſcorpiones & ſuꝑoēs
virtutes inimici. g ℭ Et ecce.
Scitote quāta ſit malignitas, quā
ta fraus inimici noſtri: q̄ta pieta-
te à nobis ſuperatus ſit, quos dñs
illęſos ab omni fraude & erroris
cōtaminatione cuſtodit, vt his in
ſpectis cōditori & redēptori nr̄o
1.Petr.5.b. gratias agatis. vñ: Sobrij eſtote &
2.Cor.11.a. vi. Et: Timeo ne ſicut ſerpens ſedu
xit Euam aſtutia ſua, ita & ſenſus
noſtri corrumpant. Et itē: Cōfor
Ephe.6.b. tamini in dño & in poten. vir.
B eius: & induite vos arma dei.
Quia

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Vt ſicut. ſicut enim ꝑ
prophetas p̄dixit eam ꝑpter pec
cata deſtruendā, ita etiā ꝑmiſit ꝑ
eos poſt pœnitētiam populi reę-
dificandā: vt patet in Eſaia, Iere-
mia, Zacharia, & pluribus alijs ꝓ
phetis. b ℭ Et pugionem
eius. id eſt enſem. & dicitur à pū
gendo. c ℭ Et percuſſit bis in
cer. eius. i. in collum ad ampu-
tandū ceruicem. d ℭ Et euoluit
corpus eius trun. i. de lecto vo
luit ad terram, vt habetur infrà
xiiij. vt cùm quis intraret, ſta-
tim videret eum decapitatum.
e ℭ Et exierunt duę ſecun-
dum conſuetudinem ſuam.
quaſi ad orationem. & propter
hoc vigiles Aſſyriorum non fe-
Eſa.11.a. cerunt circa eas aliquam perſcru
tationem ſecundum mandatum
Holofernis, qui dederat eis hanc
libertatem, vt habetur ca. pręce.
f ℭ Et tranſierunt caſtra. Aſ
ſyriorum liberè propter dictam
cauſam. g ℭ Et gyran. val-
lem ve. &c. vt venirent ad por
tam Bethuliæ à caſtris Aſſyrio-
rum remotiorem. h ℭ Et di
†ad vos xit Iudith a longe cuſto. Hîc
cōſequēter

a ℭ In qua neceſſe eſt.
ra ad opera manuum mearum, ut ſicut promi- a
a ℭ Eccleſiam. b ℭ Ab imo vitiorum.
ſiſti Ieruſalem ciuitatem tuam †erigas, & hoc
a ℭ In te. b ℭ Deliberatione animi.
quod credens per te poſſe fieri cogitaui, per-
a ℭ Qui perſeuerauerit vſq; in finem ſaluus erit.
b ℭ Praui cordis duritiam quę errorem geruntvanæ ſecuritatis.
ficiam, Et cùm hæc dixiſſet, acceſſit ad colū
nam quæ erat ad caput lectuli eius, & pu- b
a ℭ Malitiam iniquæ intentionis. b ℭ Aperiendo aliis.
gionem eius qui in ea ligatus pendebat, exol
uit. Cúmque euaginaſſet illum, apprehen-
a ℭ Elationem ſuperbæ mentis.
dit comam capitis eius, & ait: † Confirma
me domine deus Iſrael in hac hora, & percuſ- c
a ℭ Contumaciam iniquæ actionis.
b ℭ Occaſionem proteruæ tentationis.
ſit bis in ceruicem eius, & abſcidit caput eius,
a ℭ Deregendo aliis. b ℭ Quod eſt rete muſcarum. i. inſidiæ
doloſæ cogitationis, quibus ſimplices & incautos decipit.
& abſtulit conopæum eius à columnis, & d
a ℭ Inimicum infirmum oſtendit & debilem vt ſciant eum milites
Criſti poſſe ſuperare.
euoluit corpus eius truncum. Et poſt puſillum
a ℭ Adepta victoria.
a exiuit & tradidit caput Holofernis ancillę ſuę,
a ℭ Auditoribus ſuis. b ℭ Memoriam cordis.
& iuſſit ut mitteret illud in peram ſuam. Et e
a ℭ Sponſa & adoleſcentula.
exierunt duæ ſecundum cōſuetudinem ſuam,
quaſi ad orationem, & tranſierunt caſtra, & f g
b gyrantes uallem uenerunt ad portam ciuita-
ℭ Eccleſia. a ℭ Caſtrorum eccleſiæ.
c tis. Et dixit Iudith à longe cuſtodibus muro- h
a ℭ Suffragiis veſtris. b ℭ Cæli. vnde: Aperite mihi portas.
c ℭ In membris.
d rum. Aperite portas, quoniam nobiſcum eſt i
ℭ Qui eſt caput.
deus, qui fecit uirtutem in Iſraël. Et factum
a ℭ Doctrinam. b ℭ Eccleſiæ.
eſt cùm audiſſent uiri uocem eius, uocauerunt k
a ℭ Maiores b ℭ Audiendam.
preſbyteros ciuitatis: & occurrerunt ad eam
a ℭ Plebe. b ℭ Maiores, i. doctores.
omnes à minimo uſque ad maximum, quoniã
a ℭ Tribulationibus oppreſſam.
ſperabant eam iam non eſſe uenturam. Et ac-
a ℭ Piam cordis intentionem vniuerſas errorum
tenebras expellentem.
cendentes luminaria †cōgyrauerunt circa eam m
e uniuerſi. Illa autem aſcendens in eminentio n
a ℭ Vnde: Audi Iſrael & tace.
rem locum, iuſſit fieri ſilentium. Cúmque o- o
a ℭ Attenti. b ℭ A ſtrepitu mundi.
mnes tacuiſſent, dixit Iudith: Laudate domi-
a ℭ Non me non hominem.
num deum noſtrum, qui non deſeruit ſperan- p
a ℭ Vnde: Ego ſeruus tuus & filius ancillæ tuæ.
tes in ſe, & in me ancilla ſua adimpleuit miſe- q r
ricordiam ſuam quam promiſit domui Iſrael,
a ℭ Fœminæ. b ℭ Diabolum.
f & interfecit in manu mea hoſtem populi ſui,
a ℭ Hoſtis.
in hac nocte. Et proferens de pera caput Holo s
a ℭ Mentem.
fernis, oſtendit illis dicens: Ecce caput Holofer
a ℭ Domum in qua conſidebat.
g nis principis militię Aſſyriorum. Et ecce cono
pæum illius in quo recubebat in ebrietate ſua,
ubi & per manū fœminæ ꝑcuſſit illū dñs deus
noſter. Viuit aūt ipſe dñs qm̄ cuſtodiuit me an t
gel9 eius, & hinc euntē, & ibi cōmorantē, & in- v
de huc reuertentē & non ꝑmiſit me dñs ancillā
ſuā coinquinari, ſed ſine pollutione peccati re-
a ℭ Nō mea.
uocauit me †uobis, gaudentem in uictoria ſuā,

cōſequēter ponit mortis Holofer C
nis manifeſtatio. & primò popu
lo fideli. ſecundò Achior Gentili,
ibi: Porrò Achior vocat9 venit.
Prima in duas. nā primò ponitur
dicta manifeſtatio. ſecūdò Iudith †protegas
bñdictio ibi: Vniuerſi aūt adorā Diuiſio
tes. Prima adhuc in duas. nā pri-
mò fit manifeſtatio murorum cu
ſtodibus. ſecūdò alijs ciuibus, ibi:
Illa aūt aſcendens. Circa primum
dicit: Et dixit Iudith à longe cuſto
dibus murorū. Iam enim ſic erat
elongata ab Aſſyrijs, ꝙ non po-
terat audiri ab eis. i ℭ Ape- †Cōforta
rite portas: quoniam nobiſ-
cum eſt deus qui fecit virtu.
Per hoc autem inſinuauit mortē
Holofernis. k ℭ Vocauerunt
p̄ſbyteros ci. vt honorificen-
tius Iudith reciperetur. l ℭ Quo
niam ſperabant eam iā non
eſſe ventu. Spes propriè nō eſt
niſi de bono: hîc aūt accipitur de
malo. & ideo accipitur valde im-
propriè. ſ. ꝓ timore valde proba
bili, de morte eius violenta atq;
ipſius retentione. m ℭ Con-
gyrauerunt circa eam. nam
ex omni parte nitebātur ſibi ap-
propinquare. n ℭ Illa autem
aſcen. Hîc cōſequēter manifeſta
tur mors Holofernis ciuibus cū
dr: Illa aſcendens in eminen-
tiorem lo. vt poſſet ab omnib9
videri. o ℭ Iuſſit fieri ſilenti.
vt melius poſſet audiri. & incepit
à diuinis laudibus loqui dicens:
p ℭ Laudate dñm deum no
ſtrum qui nō deſe. ſpe. in ſe.
id eſt nos poſitos in tanta neceſſi
tate. q ℭ Et in me. i. ꝑ me inſtru
mentaliter. r ℭ Adimpleuit
miam ſuam quā ꝓmiſit &c.
ꝓmiſit eñ ꝑ ꝓphetas, ſicut patet
in pluribus locis, populū Iſrael ab
hoſtibus liberare, ſi tñ colerent eū
verè. s ℭ Et proferens. ad de- D
clarationē veritatis. Et ne aliqua †congrega
ſuſpicio oriretur, ꝙ Holofernes uerunt
ſeu aliquis alius tetigiſſet eā inho-
neſtè, ideo ſubditur: t ℭ Viuit.
i. ſicut verū eſt ꝙ ipſe eſt vita per
eſſentiam, ita verum eſt ꝙ ſequit:
v ℭ Quoniā cuſto. me. an.
&c. Et patet lr̃a. Et finaliter ꝓ tā
tis bñficijs inuitat omnes ad cōfeſ
ſionem diuinæ laudis, dicens:
Confitemini
※ debent viuere violenter aufe- Moraliter
rendo. Et talem occidit Iudith,
id eſt eccleſia, quando ꝑpter ma-
la ſua per excommunicationem
ſeparat eam à fidelium cœtu. Et
ſicut in Holofernis occiſione fuit
bina percuſſio, ſic in excommu-
nicatiōe debet eſſe bina monitio.
Poteſt autem aliter exponi, vt
per Holofernem ſignificetur Hæ-
reſiarcha, qui ebrius eſt peſtife-
ra doctrina. de qua dicitur Deu- †ad vos
terono. xxxij. cap. Fel drachonum
vinum eorum, & venenū aſpidū
inſanabile. & interp̄tatio cōſonat.
Holofernes eñ interp̄tatur infir-
mitas diſceſſionis. talis eñ infirma
tur ex diſceſſione à vera fide,
& talis debet ab eccleſia excōicari.

a ℭ Quia hodie nomen
E tuum ita &c. Laus eccleſiæ non recedet de ore hominũ, q memores ſunt ſtudij & operũ eius q̃ p dilectionẽ dei & ꝓximi pſentes tribulationes ſecura ſuſtinet, fide plena & ſpe firma, attendẽs eminẽtiã cœleſtiũ pmiorũ, vbi ſociabit bñtudini angelorũ. b ℭ Videns autem Achior. Per Achior principẽ Ammonitarũ pagani vel heretici deſignantur, q videntes eccleſiæ fidẽ hoſtiũ ſuperaſſe ferocitatẽ, nimio pauore cõcutiuntur & ſupbiã ſuã hũiliantes eccliam venerant: & ſequaces ſuos errorẽ relinq̃re & fidelib⁹ ſeſe ſociare hortant. vñ Eſaias: Venient ad te curui filij eorũ q te hũiliauerũt, & adorabũt veſtigia pedũ tuorũ oẽs q detrahebãt tibi. Eſaię. 60. c.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Confitemini illi omnes &c. Vniuerſi autem. Hic cõſequenter ponit ipſius Iudith bñdictio ſeu cõmẽdatio, & primò à plebe cũm dicitur: Vniuerſi autem adorãtes. ſecundũ ipſius Iudith verbum. b ℭ Dixerunt ad eam: benedixit te. id eſt benedicendã te reddidit ab oib⁹. c ℭ Quia per te ad nihilum redegit. †5. 10. b. infrà. 15. d.
F Mortuo nanq; principe reputabant exercitũ eius iã periſſe. Secundò bñdicitur ſeu cõmendat à principe, cũ dicit: d ℭ Porro Ozias. & patet. e ℭ Bñdictus dominus qui creauit. Et per hoc intelligunt alia corpora media, & creaturæ in eis exiſtentes. f ℭ Qui te dire. ſua bonitate. g ℭ In vulne. quod eſt ſuprà conſtantiã mulieris. h ℭ Vt non recedat. quod videmus adimpletum. nã ad eius laudem per vniuerſalem eccleſiã recolitur hoc factum. i ℭ Non pepciſti animæ tuæ. i. vitę tuæ eã periculis exponẽdo. k ℭ Porro Achi. Hic cõſequẽter vltimò manifeſtat mors Holofernis Achior Gẽtili cũ dr̃: Porro Achior vocatus venit. Nõ enim cõſiliũ Hebręorũ audebat ingredi niſi ſpecialiter vocaret, quia nõ erat adhuc incorporatus illi populo. l ℭ Deus Iſrael cui tu &c. vt habetur ſuprà cap. quinto. Cætera patent ex dictis. m ℭ Videns autem Achior caput Holo. anguſt. id eſt præ nimia admiratione de tanto facto per manum fœminæ. n ℭ Cecidit in faciem ſuã. Paſſiones enim vehementes & ſubitę faciunt magnã trãſmutationẽ in corpore, & ſic frequenter faciũt cadere. o ℭ Et eſtuauit anima. i. paſſa fuit exinanitionẽ. p ℭ Poſtea. tranſeunte dicta paſſiõe. q ℭ Procidit ad pe. &c. ei reuerentiam exhibendo. r ℭ Benedicta tu a deo tuo in omni. ab oibus habitantib⁹ in tabernaculo Hebręo

in euaſione mea, in liberatione ueſtra. †Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Vniuerſi autem adorãtes dominum, dixerũt ad eam: Benedixit te dominus in uirtute ſua, quia per te ad nihilum redegit inimicos noſtros. Porrò Ozias princeps populi Iſraël, dixit ad eam: Benedicta es tu filia à domino deo excelſo prę omnibus mulieribus ſuper terram. Benedictus dominus qui creauit cælũ & terram, qui te direxit in uulnera capitis principis inimicorum noſtrorum, quia hodie nomen tuum ita magnificauit, ut non recedat laus tua de ore hominũ qui memores fuerint uirtutis domini in æternũ, pro quib⁹ nõ pepercisti animæ tuæ ꝓpter anguſtias & tribulationem generis tui, ſed ſubuenisti ruinę ante cõſpectum dei noſtri. †Et dixit omnis popul⁹, fiat fiat. Porrò Achior uocatus uenit: Et dixit Iudith: Deus Iſraël cui tu teſtimoniũ dediſti, q̧ ulciſcatur ſe de inimicis ſuis, ipſe caput oĩm incredulorũ incidit in hac nocte in manu mea. Et ut ꝓbes quia ita eſt, ecce caput Holofernis q in contẽptu ſupbiæ ſuę deũ Iſraël cõtempſit, & tibi interitũ minabat dicẽs, †cũ captus fuerit popul⁹ Iſraël, gladio pforari pcipiã latera tua. Vidẽs aũt Achior caput Holofernis, anguſtiatus prę pauore cecidit in faciẽ ſuam ſuper terrã & †æſtuauit anima eius. Poſtea uerò quàm reſumpto ſpiritu recreatus eſt, procidit ad pedes eius, & adorauit eam & dixit: Benedicta tu à deo tuo in omni tabernaculo Iacob, quoniam in omni gente quæ audierit nomẽ tuũ, magnificabitur ſuper te deus Iſraël.

Interlinear glosses: a Euaſi manus hoſtis. a Vnanimiter. b Solus. a Effectus miſericordiæ. a Contriuit inimicum & ſatellites eius. a Cuius fides & confeſſio in toto orbe obtinet palmam. a Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas. a Huius ſeculi.

Cap. XIIII.

Docet eccleſia filios ſuos qualiter perſequatur hoſtem ſpiritualem.

Dixit autem Iudith ad omnẽ populũ: Audite me fratres. Suſpẽdite caput hoc ſup murõs noſtros, & erit cũ exierit ſol, accipiat unuſq̃ſq; armã ſua, & exite cũ impetu, nõ ut deſcẽdatis deorſum ſed quaſi impetum faciẽtes. Tunc exploratores, neceſſe erit ut fugiant ad principẽ ſuum excitandum ad pugnã. Cumq; duces eorũ concurrerint ad tabernaculũ Holofernis, & inuenerint eum truncum in ſuo ſanguine uolutatum, decidet ſuper eos timor. Cumq; cognoueritis fugere eos, ite poſt eos ſecuri, quoniam dominus conteret eos ſub pedibus ueſtris. Tunc Achior uidens uirtutem quam fecit deus Iſraël, relicto Gentilitatis ritu credidit deo, & circuncidit carnem præputij ſui, & appoſitus eſt ad populum Iſraël, & omnis ſucceſſio generis eius uſq; in hodiernum diẽ. Mox autem ut ortus eſt dies, ſuſpẽderunt ſuper muros caput Holofernis, accepitq; unuſquiſque uir arma ſua: & egreſſi ſunt cum grandi ſtrepitu & ululatu. Quod uidẽtes exploratores ad

Interlinear glosses: a Aperite contritam eſſe hoſtis ſuperbiam. a Doctrinam euãgelij qua muniuntur credentes. a Intellexerit. b Sol. ſ. diuinę placatiõis & ſolatij ſerenitas. b Scutũ fidei lorică iuſtitiæ, & galeã ſalutis, gladiũ ſpũs qđ eſt uerbũ dei. a Sicut fuerat imperatum. a Eccleſiæ confidentiam contra ſe b Principes perſecutorum.

bręorũ, & à Iacob deſcendẽtiũ. G
k ℭ Porro Achior. Per iſtũ qui Gentilis erat, populus gentiũ deſignat: qui videns miracula pdicationẽ fidei confirmãtia reliquit cultũ idololatriæ, & adhęſit firmiter fidei orthodoxę. Moraliter †Pſa. 105. a. 106. a. 117. 135. a.

NIC. DE LY.

Cap. XIIII.

Dixit autem. Poſtquã deſcriptus eſt Holofernis occubitus, hic cõſequenter deſcribit fuga ſui exercit⁹ & diuidit in tres ptes. nã primò ponit fugiendi ratio. ſecũdò fugientium deuaſtatio. ca. xv. tertiò diuina laudatio. xvj. ca. Circa primũ Iudith priò populũ inſtruit. ſecũdò popul⁹ ei obedit, ibi: Mox aũt. tertiò exercit⁹ ad Holofernẽ recurrit, ibi: Qđ videntes. Circa primũ primò ponit inſtructio dicta. ſecũdò interponitur ipſius Achior conuerſio deuota, ibi: Tunc Achior. Circa primũ dicit Iudith: t ℭ Suſpendite. in ſignũ exultationis & victorię iam habitę partim in re & partim in ſpe. v ℭ Et erit. id eſt in primo ortu ſuo. x ℭ Accipiat vnuſquiſq;. confidentes de victoria plena dei adiutorio habẽda. y ℭ Et exi. cum im. quaſi iã certi de conſecutione victorię. z ℭ Nõ vt de. ſ. paulatim & timidẽ. Diuiſio †ſuprà. 5. d. & 6. a. † hęſitauit
H a ℭ Tunc explo. ſine cui⁹ voluntate exercit⁹ nõ debet bellũ committere. Nam ſicut dicitur libro de Iudaico bello: Nõ ſolũ bellare, ſed etiam vincere ſine duce apud Romanos erat viruperabile. b ℭ Cumq; duces eorum. qui prſunt diſtinctis aciebus. c ℭ Concurrerint &c. de. ſ. eo. ti. ex caſu principis inopinato, & etiã immiſſus à deo. vñ videt hic ſalte q̧ tũm ad aliqd ꝓphetice loqui. d ℭ Tunc. Hic conſequenter interponitur Achior cõuerſio deuota, cũ dicit: e ℭ Videns i. effectũ diuinę virtutis per manum mulieris. f ℭ Relicto Gentili. legem eius ſuſcipiendo. g ℭ Et circuncidit. id eſt circũcidi fecit. h ℭ Mox. Con uerſione Achior interpoſita hic ponitur obediẽtia populi ad Iudith verba, cũm dicitur: i ℭ Suſpẽderunt. in ſignũ victorię & cõmunis exultationis. k ℭ Et egreſ. ad aduerſarios deterrendũ. l ℭ Quod vi. Hic conſequenter ponit ad Holofernẽ recurſ⁹, & ſcđò declaratur ei⁹ iterit⁹ ibi: Tũc igreſſus. Circa primũ patet lr̃a vſq; ibi: Nullus eſt

Moraliter. s ℭ Dixit. Poſt occiſionẽ Holofernis Iudith ad deſtructionẽ ſui exercit⁹ populũ iuitauit, ſignificãs q̧ eccſia nõ ſolũ tyrãnũ vel hęreſiarchã debet excõicã. gladio ferire, ſed etiã ei adherẽtes, put põt extirpare. Moraliter

Vna mulier

Cap. XIIII.

A a ❡Tunc ingreſ. Duces perſecutorũ deos ſuos cõtra eccleſiã poſcẽtes auxiliũ inueniunt eos propria fœditate ſpurciſſimos& oĩ virtute de
† tabernaculum ſtitutos.vñ fugę ſe cõmendãtes relinquũt ea ĩ quib⁹ tpaliter cõfidebãt.Nõ eſt eñ prudentia, nõ eſt ſapiẽtia nec cõ
Hier.46.b ſilium contra deũ.vñ Hiere. ait: Non fugiet velox & nõ ſaluabitur for. &cætera.

Nicolaus de Lyra.

a ❡Nullus eñ &c. id eſt principis militię,ĩ quo
†prelium virtualiter cõſiſtit robur ex= excitus,ſicut virtus corporis naturalis in corde. Propter
Vegetius quod dicit Vegetius in lib. de re militari,ꝙ ſicut cor eſt in medio corporis,ſic princeps debet in medio exercit⁹ collocari.b ❡Sed cũ. præſidẽtes acieb⁹.c ❡Ac tribu. qui in vna acie pręſunt mille bellatoribus.d ❡Dixerunt. qui familiarius poſſunt ingredi cubicl'a magnatum.e ❡Qm̃ egreſſi.Mo
B dus eſt enim ſuperborũ de alijs contemptibiliter loqui. f ❡Tunc in. Hĩc conſeq̃nter declaratur Holofernis interitus & patet litera vſque ibi.g ❡Exclamauit voc. ꝑ domini ſui interitu.h ❡Et exiliuit. ad populũ expectãte Holofernis mandatũ. i ❡Et dixit.interficiendo militię principem. Vnde & Abimelech vulnerat⁹ ã muliere,fecit ſe interfici per armigerum ſuum,ne diceretur in eius opprobrium,ꝙ mulier interfeciſſet eũ, Iudicum. ix. k ❡Sciderunt om̃es veſti.in ſignum doloris.l ❡Et turbati ſunt. ꝑpter quod non prouiderũt ſibi de aliq̃ defenſione.nã turbati minus præuidẽt, vt dicit in elẽchis.

i ❡Vna mulier. He
Moraliter bręa tranſiens interpretatur. propter quod eccleſia militans quæ eſt in via tranſeundi ad patriã bene mulier Hebręa nominatur:& ipſa per ſuam prędicationẽ facit domui diaboli confuſionẽ. Poteſt hoc etiam exponi de virgine Maria ex Hebręis nata, quæ diabolum confudit,ei⁹ caput conterendo,ſicut prædictum fuerat Gene.iij.cap. Ipſa conte.caput &c.

GLO.ORDI.

Cap.XV.

Vmq; omnis &c.b ❡Vidẽtes itaq;. Gẽ
Iudicũ.7.e. deon cõtra Madianitas pugnaturus,nõ ha
†monilib⁹ ſtam,nõ clypeum, ſed tubas & lampades tulit, præfigurans euangelij pręcones, quibus non

a ❡Ad templa idolorum. b ❡Auxilium petentes.
tãbernaculum Holofernis cũcurrerunt. Porrò hi qui in tabernaculo erant,uenientes & ante ingreſſum cubiculi perſtrepentes,excitandi gratia inquietudinem arte moliebantur,ut non ab excitantibus,ſed à ſonantibus Holofernes euigilaret. Nullus enim audebat a
† cubiculum uirtutis Aſſyriorũ pulſando aut intran
a ❡Primi perſecutores.
do aperire.Sed cùm ueniſſent dùces eius ac tribuni & b c
a ❡Gentilium.
uniuerſi maiores exercitus regis Aſſyriorum,dixerũt d
a ❡Sacerdotibus idolorũ. b ❡Qui audetis,quibus eſt ꝑmiſſa licentia. c ❡Opprobrioſæ.
cubiculãrijs:Intrãte & excitate illum,quoniam ẽgreſ e
a ❡Priſtino timore.
ſi mures de càuernis ſuis auſi ſunt prouocare nos
a † ad bellum.Tunc ingreſſus Vagao cubiculum eius, f ſtetit ante cortinã,& plauſum fecit manib⁹ ſuis,ſuſpicabatur enim illum cum Iudith dormire. Sed cùm nullum motũ iacentis ſenſu aurium caperet, acceſſit proximãs ad cortinam,& eleuãs eam uidenſq; cadauer abſq; capite Holofernis in ſuo ſanguine tabefactum iacere ſup terrã,exclamauit uoce magna cũ fle g tu,& ſcidit ueſtimẽta ſua.Et ingreſſus tabernaculũ Iudith nõ inuenit eã.Et exiliuit foras ad populũ,&dixit: h i Vna mulier Hebræa fecit confuſionẽ in domo regis Nabuchodonoſor.Ecce enim Holofernes iacet in terra,& caput eius nõ eſt in illo.Quod dũ audiſſent principes uirtutis Aſſyriorũ,ſciderunt omnes ueſtimẽta: k ſua, & intolerabilis timor & tremor cecidit ſuper eos,& turbati ſunt animi eorum ualde. Et factus eſt l clamor incomparabilis in medio caſtrorum.

Cap. XV.

Vmq; omnis exercitus decollatum m Holofernem audiſſet, fugit mens & conſilium ab eis, & ſolo tremore & metu agitati fugæ præſidium ſumũt, ita ut nullus loqueretur cũ n proximo ſuo, ſed inclinato capite, o relictis omnibus euadere †feſtinabãt Hebræos, quos p armatos ſuper ſe uenire audierant,fugientes per uias
b camporum & ſemitas † collium. Videntes itaq; filij q r
a ❡Prædicatores. b ❡Eccleſiæ cedentes.
Iſrãël fugiẽntes ſecuti ſunt illos:deſcenderuntq; clan s
a ❡Euãgelicis. b ❡Valida intentione. c ❡Fugientes.
gentes tũbis,& ulũlantes poſt ipſõs.Et quoniam Aſ t v
a ❡Impiorum diuerſi ſunt errores. b ❡Indiſcreti.
ſyrij non adũnati,in fugam ibãnt præcipites:filij aũt Iſ
a ❡Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna.
raël unõ agmine ꝑſequẽtes,debilitabãt oẽs quos inue
a ❡Robur domini.i.ſtrenuitas prædicatorum,qui fide confortati per verbum euangelij incitant omnes contra hoſtes religionis.
nire potuiſſent.Miſitq; Oziãs nuntios ꝑ oẽs ciuitates x
c & regiões Iſraël.Omnis itaq; regio oĩſq; urbs electã iuuentutẽ armatã miſit poſt eos,& perſecuti ſunt eos y
a ❡Non debet miles Chriſti otioſus eſſe,hoſte intra patriam manente.
in ore gladij,quouſq; peruenirent ad extremitatem fi
a ❡Conuerſationis,cogitationis,locutionis,actionis.
niũm ſuorum.Reliqui autem qui erant in Bethulia, z ingreſſi ſunt caſtra Aſſyriorum,& prædam quam fugientes Aſſyrij reliquerant, abſtulerunt,& onuſtati ſunt ualde. Hi uerò qui uictores reuerſi ſunt ad Bethuliã,omnia quæ erant illorũ abſtulerunt ſecũ,ita ut a b
a ❡Quæ Moyſes de Ægypto vult educere,Pharao retinere.
nõ eſſet numerus in pẽcoribus,& iumẽtis & uniuerſis †mobilib⁹ eorũ,ut à minimo uſq; ad maximũ oẽs diui
a ❡Ieſus vel reſurrectio domini,qui dicit:Ego ſum reſurrectio & vita.
tes fierẽt de prædatiõibus eorũ.Ioãchim aũt ſummus c

bus non eſt colluctatio aduerſus carnem & ſanguinẽ, C
Epheſ.6.b ſed contra ſpiritualia nequi
Ibidem.c. tiæ in cęleſtibus &c.& pugnant prędicationis voce & miraculorũ fulgore.c ❡Omnis itaq; regio.Ad prędicationem verbi dei ex ſingulis gentibus & prouincijs probatæ perſonæ,& virib⁹ accinctæ animi ad militiam domini veniũt.vñ Eſa. Ecce
Eſai.49.d. iſti de longe venient, & ecce illi ab aquilone & mari &c. Per dies

NI.DE LY.

Cap. XV.

Vmq; omnis. Diuiſio,
&c. Poſtq̃ deſcripta eſt fugiendi rõ, hĩc cõſequẽter poniĩ fugiẽtiũ deuaſtatio.& ſcd'ò Iudith bñdictio,ibi:Ioachim aũt.Pria in duas,quia primò poniĩ fugientiũ ꝑſecutio ĩ ꝑſonis.ſcd'ò in rebus poſſeſſis, ibi: Reliq aũt.Circa primũ patet litera vſq; ibi: n ❡Ita.de aliqua defẽſiõe ſeu ꝑſidio.o ❡Sed. cũ magna cõfuſiõe.p ❡Relictis. q̃ poterãt ĩpedire fugã eorũ,vt fugerẽt expediti⁹. q ❡Per vi.fugiẽtes eñ de ꝑlio ꝑ diuerſas vias fugiunt. r ❡Viden.ſicut ꝑceperat
D Iudith. s ❡Clãgen.taq; victores.t ❡Et vlu.ad inſecutionẽ mutuò ſe exhortãtes. x ❡Miſitq;.ꝑ q̃s poterant trãſire fugiẽtes. y ❡Et per ſe.trãſire eñ vltrà non erat eis tutũ. z ❡Reli.Hĩc cõſequẽter poniĩ ꝑſecutio Aſſyriorũ in reb⁹ poſſeſſis, & patet lĩa vſq; ibi: a ❡Oĩa.i.
†cupiebãt Aſſyriorũ. b ❡Abſtu. nã illi q̃ remãſerũt in Bethulia, nõ abſtulerant oĩa,ſed pauca reſpectiuẽ:nã vix ꝑ.xxx. dies
†conualliũ fuerũt oĩa collecta, vt hĩ ĩfrã eo.c. c ❡Ioachim.Hĩc cõſequẽter poniĩ Iudith bñdictio.& priò ſpũalis. ſcd'ò tẽporalis,ibi:Per dies aũt. Circa primũ dĩ: ❡Ioachim autem.iſte ſuprà.iiij.ca.vocaĩ Eliachim

Moraliter. m ❡Cumq;.
Moraliter Cognita Holofernis decapitatiõe exercit⁹ ei⁹ fugit,& ſimilr extermĩato hęreſiarcha eius ſecta deficere incipit.Et ſubdiĩ mod⁹ cũ dĩ:v ❡Qm̃. Diciĩ eñ in eccl'iaſtica hiſtoria,ꝙ oriẽte hęreſi aliq ei⁹ ſectatores diuidebanĩ in modos plures,catholici xͦ ò erãt in vna regula fidei ſe tenẽtes, & ſic hęreſibus ꝑualuit fides. c ❡Ioachim.ꝑ hoc autẽ ꝙ iſte bñdixit Iudith,ſignificaĩ ꝙ Chriſtus põtifex ſummus bñdictionẽ ſuę gr̃ę largiĩ eccleſię ſuę,& oĩbus pſonis in ea exiſtẽtib⁹, q̃ contra diabolum fortiter ꝑliantur.

a ❡Secundum ordinem Melchiſedech. b ❡Deſcendit de cœlis. c ❡In vterum virginis quæ eſt domus dei vnde carnem aſſumpſit.
pontifex de Ieruſalem uenit in Bethuliam, cum
a ❡Diſcipulis quos elegit. b ❡Probaret eccleſiæ fidem & dilectionem.
uniuerſis preſbyteris ſuis ut uideret Iudith. a
a ❡Deuotionem mentis operatione demonſtrans. b ❡Dominus benedicit eccleſiam, cum gratiarū huberrate replet, & omnibus laudabilem exhibet. vnde: Surrexerunt filij eius & beatiſſimam prædicauerunt, & virgines laudauerunt eam.
Quæ cùm exiſſet ad illum, benedixerunt illam b c
omnes una uoce dicentes: Tu gloria Ieruſalem d
tu lætitia Iſraël, tu honorificentia populi no- e
a ❡Contra principem mundi. b ❡A domino.
ſtri, quia feciſti uiriliter, & confortatum eſt cor
a ❡Syncerítatem fidei, vnde: Deſpondi vos vni viro virginē caſtā &c.
tuum eò quòd caſtitatem amaueris, & poſt ui-
a ❡Chriſtum. b ❡Hæreticorum corruptionem.
rum tuum alterum neſcieris, ideo & manus do f
mini confortauit te, & ideo eris benedicta in æ- g
a ❡Filij eccleſiæ, tam maiores quàm minores.
a ternum. † Et dixit omnis populus: fiat, fiat. Per h i
dies autem triginta uix collecta ſunt ſpolia Aſ
a ❡Omnes enim fideles quicquid hoſti rapiunt, ad eccleſiæ laudem & ſtudium referunt.
b ſyriorum à populo Iſraël. Porrò autem uni-
uerſa quæ Holofernis peculiaria fuiſſe proba
a ❡Sapientiæ. b ❡Eloquentiæ.
ta ſunt, dederunt Iudith in auro & argento, &
a ❡Operibus iuſtitiæ. b ❡Virtutum. c ❡Ornamento variarum diſciplinarum.
ueſtibus, gemmis, & omni ſupellectili, & illi tra
a ❡Omnia membra Chriſti.
dita ſunt omnia à populo. Et omnes populi
a ❡Hoc perficietur in fine mundi, quando plenarie exultabunt ſancti triumphato principe mundi. b ❡Voce iubilationis.
gaudebant cum mulieribus & uirginibus, &
a ❡Concordi iubilatione pro triumpho ſuo.
c iuuenibus in organis & citharis.

Cap, XVI.

a ❡Iam ſecura: Beati qui habitant in domo tua domine.
b ❡Confidens & laudans.
TUnc cantauit canticum hoc k
domino Iudith, dicens: Inci- l
a ❡Mortificationis carnis.
pite domino in tympanis,
a ❡Spiritualium bonorum vel labiorum.
cantate domino in cymba-
a ❡Boni operis. b ❡Corde.
lis, modulamini illi pſalmum nouum, exultate m n
a ❡Mente. b ❡Vnde: Confidite, ego vici mundum.
& inuocate nomen eius. Dominus conterens o p
a ❡Potens in prælio ❡Soli.
bella, dominus nomen eſt illi. Qui poſuit ca- q
❡Eccleſiam. ❡Nationum.
a ❡Quotidie paulatim, in fine perfecte liberabit.
ſtra ſua in medio populi ſui, ut eriperet nos
de manu omnium inimicorum noſtrorum.
a ❡Per ſe & per ſuos, de quo: Virga furoris mei Aſſur. i. diabolus.
b ❡Superbiæ. c ❡Frigore infidelitatis.
Venit Aſſur ex montibus ab aquilone in mul- r s
a ❡Vel virtutis. b ❡Exercitus. c ❡Perſecutionibus.
titudine fortitudinis ſuæ, cuius multitudo obtu- t
a ❡Prædicatores ad horam inundātes. b ❡Superbia. c ❡Humiles.
rauit torrentes, & equi eorū cooperuerunt ual-
a ❡Ira, libidine. b ❡Poſſeſſiones eccleſiæ. c ❡Fide & opere robuſtos.
les. Dixit ſe incenſurum fines meos, & iuue- v x
a ❡Perſecutionis. b ❡Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem.
nes meos occiſurum gladio, infantes meos da- y
a ❡Pudicas animas. b ❡Vitiorum. ſ.
re in prædā, & uirgines in captiuitatem. Dñs au- z
tē oīpotēs nocuit eū, & tradidit eū in † manus fœ- a
a ❡Eccleſiæ. b ❡Ligans ancillis ſuis.
minæ, & confodit eū. Nō enim cecidit potens b
a ❡Robore carnis ❡Sagacitas humani ingenij, aut fortitudo terreni impij
eorū à iuuenib⁹, nec filij † titā pcuſſerūt eū, nec c d
❡Confeſſio.
excelſi gigātes impoſuerūt ſe illi, ſed Iudith filia e
a ❡Amaritudinis. b ❡Alacritate virtutum. c ❡Baptiſmo.
d Merari in ſpecie faciei ſuę diſſoluit eū. Exuit em- f

E a ❡Per dies autem. qui vniuerſum pſentis vitæ tempus ſignificant, quo populus dei de hoſte triumphans ſpūaliter expoliat. vñ
Prou.31.b. de eccleſia dr: Confidit in ea cor viri ſui, & ſpo. non indigebit. b ❡Porro autem vniuerſa. Sic populus dei ab Aegypto recedēs, ipſum ſpo iauit vnde tabernaculū conſtruxit, Sic reges iuſti ſub teſtamēto veteri quæ hoſtib⁹ abſtulerūt in miniſterio tēpli conſecrauerunt. c ❡Iuuenibus.
Matt.22.c. quia tūc neq; nubēt neq; nubent, quia reſurgent oēs in virū pfectū
Mar.16.a. in menſuram ętatis plenitudinis Chriſti. Vñ in reſurrectione dñi iuuenis coopertus ſtola candida angelus apparuit.

Nicolaus de Lyr.

†ū.10.b.& 13.d. catur Eliachim, & fortè eſt idē nomen. nam ſicut nomina Latina variantur aliqñ in fine, vt Guillermus & Guillerus, ſunt vnū nomē variatum in fine. aliquando vò ī principio: ſicut Nicolaus, Colin⁹ & Colet⁹ variatū in principio. & idē videt de Eliachim & Ioachim quid aūt mihi videatur de hoc pōtifice, dixi. ū. ca. iiij. a ❡Vt videret. propter famam ſuę virtutis.
F b ❡Benedixerunt. imprecantes ſibi bona ſpūalia pro virtutis ſuæ fama, ideo ſubditur: c ❡Tu gl. nam diuinū cultum q erat in Ieruſalē, de quo ſummē gloriabantur Iudęi, conſeruauerat interficiendo Holofernē, qui ipſum deſtruere intēdebat, vt patet ex ſupràdictis. iij. cap. & iiij. d. d ❡Tu læ. effectiuē. e ❡Tu hono. ſimiliter nam interficiēdo Holofernem dederat populo Iſrael honoris & lætitiæ materiam. f ❡Ideo & m. ſ. propter virtutē caſtitatis & munditię. g ❡Et ideo. benedictiōe glię. h ❡Et dixit. ad confirmationem dictæ bñdictionis. i ❡Per dies. Hîc conſequenter ponit bñdictio Iudith temporalis, q in ſcriptura frequenter accipitur pro multiplicatione bonorū tpaliū. vñ Geñ. xxx. d. dixit Iacob ad Laban: Modicū habuiſti anteq; venirem ad te, & nunc diues effectus es, bñdixitq; tibi dñs ad introitū meum. & hoc modo populus Iudith benedixit. nam omnes diuitias Holofernis ſibi dedit. & patet litera.

GLO. ORDI.

Cap. XVI.

Eſaię.54.b. TVnc canta. ſequitur. d ❡Exuit. Vñ Eſaiæ: Cōfuſionis adoleſcētię tuę obliuiſceris: & opprobrij viduitatis tuæ non recordaberis amplius: quia dominabitur tui qui te fecit, dominus exercituum nomen eius.

☞ Horruerunt

NIC. DE LY.

TVnc. Cap. XVI. Aduerſarij deiectione & fidelis populi liberatione deſcripta, hîc cōſequēter

ſequēter ponit̄ 1 ōne pdictorū laudatio diuina. Et diuidit̄ in tres partes, quia primò ponit̄ ipſi⁹ Iudith decātatio. ſcd'ò populi & ipſius oblatio, ibi: Et factū eſt poſt hæc. tertiò Iudith felix conſummatio, ibi: Et Iudith magni. Canticū vò Iudith in duas partes diuiditur. nā primò ponit̄ excitatio mentis. ſcd'ò rō laudis, ibi: Venit Aſſur. Circa primū dicit Iudith excitans ſe & alios ad diuinā laudē. l ❡Incipite. Varia nāq; inſtrumēta muſicalia & etiā harmonię mētē excitant ad diuerſa. Aliq; eñ harmoniæ excitant ad audaciā, qbus vtūtur hoīes in bellis, & aliq ad laſciuiā qbus vtunt̄ in choreis, & aliq ad deuotionē qbus vtunt̄ in officijs eccleſiaſticis. & hoc mō dixit Iudith: Incipi. Eſt aūt inſtrumētū muſicū tympanū q mulieres vtebāt: & hoc mō Maria ſoror Moyſi ſumpſit tympanū ad excitandū ſe & alias mulieres ad deū laudandum, dicendo: Cantem⁹ domino &c. Exo. xv. m ❡Modula. propter nouā materiā laudandi deū. n ❡Exultate. corde. o ❡Et inuoca. no. corde. p ❡Dñs cō. cōtra ſuum populū excitata, vt patet in Pharaone Exod. xiiij. & in Amalec Exo. xvij. & ī regib⁹ Chanangorum, lib. Ioſue qſi p totum. q ❡Qui po. ca. ſua .i. angelorum cuſtodiā. vñ Geñ. xxxij. dixit Iacob de angelis ſibi obuiātibus: Caſtra dei ſunt hæc. r ❡Venit. Aſ. &c. Hîc conſequenter ponitur ratio laudis. & primò ex aduerſariorum deiectione, cùm dicitur:
H Venit Aſſur &c. id eſt princeps militiæ & exercitus Aſſyriorum. s ❡In m. f. ſue &c. totaliter cōfidēs. t ❡Cuius m. ob. &c. id eſt ſiccauit ex potu animalium & hominum. v ❡Dixit ſe in. fi. m. id eſt terram Iudęæ. x ❡Et iu. me. populi mei. y ❡Occiſurum gla. De hoc eñ & alijs malis Holofernes ſe iactauit, ſed non adimpleuit. ideo ſubdit̄: z ❡Dominus autem omni. cui null⁹ poteſt reſiſtere. a ❡Nocuit eū. occidendo eum per manum fœminæ, quod fuit valde confuſibile vt dictū eſt ſuprà. cxiiij. b ❡Nō enim ce. po. eo. i. Holofernes. c ❡A iuue. q ſolent facere probitates. d ❡Nec fi. ti. &c. id eſt gigantis. & ponitur hîc ſingulare pro plurali. id eſt gigantū ſicut Exod. viij. f. Venit muſca gra. id eſt multitudo muſcarum. e ❡Sed iu. &c. diſſoluit eum per ardorem concupiſcentiæ in eam per modum ſuperius dictum ix. capitulo & x. f ❡Exuit. ſicut dictū eſt ſuprà in prin. x. ca.

† manu vel manibus

Et induit

Moraliter. k ❡Tunc cauſa. Gratiarum actio de ſuo proceſſu ad populi ſui liberationē p Holofernis interfectionē. p quod ſignificatur q eccleſia de beneficijs ſibi collatis à domino debet ei reddere gratiarum actionem.

Moraliter † tyrānorū

porrò

a ℭHorruerūt Perſæ. Notare debet lector, vtrū opinio vera ſit, ꝙ Cābyſes fili⁹ Cyri à pleriſꝗ; iſte Nabuchodonoſor dict⁹ ſit, q̄ Perſis, Medis, & Aſſyrijs iperauit. b ℭAdonai dn̄e &c. Vnū de decem noīb⁹ apud Hebręos ſignificans, ꝙ dn̄i creaturę dol etur. Et notādū, ꝙ vbiꝗ; bis ponitur dn̄s: primū nomē tetragrāmatō eſt, & propriè ad deū ptinet, & ineffabile dicit̄. ſecundū cōe, quod cōuenit hominib⁹. Et bn̄ Adonai dn̄s fili⁹ dei dicitur: q̄a de⁹ & hō, dn̄s & de⁹, ꝙ omnibus dn̄etur vel ab omnib⁹ timeat̄. c ℭIn carnes. quas amauerūt, de quibus naſcit̄ fœtor vermiū. Caro & ſanguis vermes creat: quia delectatio carnalis, cui ſal cōtinētię nō reſiſtit, pœnā æternā generat luxurioſus. vn̄: Vermis eorū nō morietur, & ignis nō extinguetur. d ℭEt factū eſt poſt hæc. Adepta victoria de hoſtib⁹ ſuis, q̄ſꝗ; elect⁹ ab omni labe purgat⁹, pperat i ſupnā dei ciuitatē, vbi vera viſio pacis: vbi reddit vota ſua cōditori. ☞ Erat aūt

(margin: veſte; Eſa. vlti. g.)

a ſ Actu veteris hominis pro quo vir ſuus eum deſeruit b ſ Noui hominis.

ſe† ueſtimento uiduitatis, & induit ſe ueſtimento læ- a

a ſ Vnde: Lætetur in perpetuum. b ſ Vt exhilaret faciem in oleo læti.

titiæ in exultatione filiorum Iſraël. Vnxit faciem ſu- b c

a ſ Chriſmatis. b ſ Fluentes motus cogitationum. c ſ Diuino timore & firma ſpe.

am ungūēto, colligauit cincinnos ſuos mitrā: accepit d

a ſ Indumenta pedum, quibus præparati calceantur in preparationem eius pe.

ſtolam nouam ad decipiendum illum. Sandalia eius

a ſ Virtutum

rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captiuam

a ſ Voluptatem.

fecit animam eius, amputauit pugiōe ceruicem eius.

a ſ Tentantes. b ſ Mentientes. c ſ Poteſtatem.

a Horruerunt Perſæ conſtantiam eius, & Medi auda-

a ſ Eccleſiæ. b ſ Perſecutores. c ſ Dirigentium.

ciam eius. Tunc ululauerunt caſtra Aſſyriorū quan- g h

a ſ Fideles. b ſ Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam.

do apparuerunt humiles mei areſcentes in ſiti. Filij

a ſ Eccleſiarum b ſ Sagittis ſcripturarum. c ſ Debiles.

puellarum compūxerūt eos, & ſicut pueros fugien- i

a ſ Gladio verbi. b Dominus potens in prælio, qui dat fortitudinē plebi ſuę.

tes occiderunt eos: perierunt in prælio à facie domini f

a ſ Nouum teſtamentum, quod ideo nouum, quia deum incarnatum nulla ætas corporeis oculis antea aſpexit.

dei mei. Hymnum cantemus domino, hymnum no- k

a ſ Non idolis, ſed prædicando aliis.

b uum cantemus deo noſtro. Adonai domine deus ma l

gnus es tu, & præclarus in uirtute tua, & quem ſupe m

a ſ Sed per humilitatem & ſubiectionem placare.

rare nemo pōt. Tibi ſeruiat omnis creatura tua, †q̄a

a ſ Pater. b ſ Per filium. c ſ Verbo domini cæli firmati ſunt. d ſ Sanctum.

dixiſti & facta ſunt: miſiſti ſpiritum tuū & creata ſūt,

a ſ Iuſsioni. b ſ Superbia perſecutorum. c ſ Iniquis conſiliis.

& non eſt qui reſiſtat uoci tuæ. Montes à fundamen- n

a ſ Ne poſsint implere quod cœperāt. b ſ Subditis. Aquæ multæ populi multi. c ſ Duritia qua ſe inſuperabilem putabat.

tis mouebūtur cum aquis: petræ ſicut cera liqueſcēt o

a ſ Aduentum in iudicio. b ſ Cultores dei, hæc eſt generatio quæ. do. c ſ Sicut negligentes minorantur.

ante faciem tuam. Qui autem timent te, magni erunt p

a ſ Vel præ omnibus. b ſ Perpetuum. c ſ Generationi prauæ, & peruerſæ: De quo venient hæc omnia ſuper generationem iſtam.

apud te per omnia. Væ genti inſurgenti ſuper genus q

a ſ Cui nemo reſiſtit. b ſ Iniquitatem.

meum. Dominus enim omnipōtēs uindicauit in eis, r

a ſ Quando dabit vnicuiꝗ; ſecundum opera. b ſ In virga. c ſ Exterius & interius. ſ Qui non extinguetur. d ſ Qui non morietur.

in die iudicij uiſitauit illos. Dabit enim ignem & uer-

c mes in carnes eorum, ut urantur: & ſentiant uſque in s

a ſ Poſt mortem Holofernis, fugam hoſtis, & cætera ſupradicta.

d ſempiternum. Et factum eſt poſt hæc, omnis popu- t v

a ſ Supernam.

lus poſt uictoriam uēnit in Ieruſalem adorare do-

a ſ Ab omni labe peccati. b ſ Seipſos quos vouerunt domino.

minum, & mox ut purificati ſunt, obtulerūt omnes x y

a ſ Eccleſia.

holocauſta, & uota, & repromiſsiōes ſuas. Porrò Iu- z

a ſ Obtulit. b ſ Quæ ſunt vaſa in honorem. ſ Animas fraude diaboli deceptas quæ illi ereptæ in vſum vertentur eccleſiæ.

dith uniuerſa uaſa bellica Holofernis quæ dedit illi

a ſ Fraudes quas anathematizat mater eccleſia & damnat.

populus, & conopæum, quod ipſa ſuſtulerat de cu-

a ſ Poſuit.

bili ipſius, obtulit in †anathema obliuionis. Erat au- a

a ſ Hic ſpe, in futuro ipſa re. b ſ Sicut decet ſanctos.

tem populus iucundus ſecūdum faciem ſanctorum,

a ſ Cogitationis, locutionis, operationis: vel fidei, ſpei, & charitatis: quibus gaudent ſancti in incolatu huius mundi.

& per tres menſes gaudium huius uictoriæ celebra-

a ſ Peracto iudicio.

tum eſt cum Iudith. Poſt dies autem illos unuſquiſ-

a ſ Percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi. b ſ Cæleſti Ieruſalem.

que rediit in ſua. Et Iudith magna facta eſt in Bethu b

a ſ Fulgebunt iuſti ſicut ſol in re. c
b ſ Vnde. LXX. ſunt reginæ & octoginta concubinæ vna columba mea.

lia, & præclarior erat uniuerſæ terræ Iſraël. Erat e- d e

a ſ De qua deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.

tiam uirtuti caſtitas adiuncta, ita ut non cognoſce- f

a ſ Corruptionem voluptatis & caſtitatis.

ret uirum omnibus diebus uitæ ſuæ, ex quo de-

Nicolaus de Lyra.

a ℭEt īduit ſe veſtimēto lætitiæ. i. quo vtebat̄ marito ſuo viuēte. b ℭIn exultatione filiorū Iſrael. q. d. nō fecit hoc ad diſſolutionē, ſed ad populi ſui liberationem. c ℭVnxit faciē ſuā vng. i. lachryma arboris aromaticę, quæ facit ad decorē vultus, & ſuauē odorē. d ℭColligauit cin. ſuos. i. capillorum ſuorū floccellos ad decipiendū illū: nō ꝙ intenderet inducere eum ad mortale peccatū, ſed vt deſideraret eā habere vxorē: & per hoc Iudith haberet ad eum familiarem acceſſum, p quem eū occidere poſſet, vt dictū eſt ſuprà c. ix. & x. e ℭSandalia eius ra. oculos eius. Quia p reſpectū intrauit cōcupiſcētia ad animū. Cętera patēt ex ſupradictis. f ℭHorruerunt Perſæ. cōſtā. ei⁹. Quia null⁹ erat ī eis q̄ auderet ſe ſibi opponere ad certamen ſingulare. g ℭTunc vlula. caſtra Aſſyriorū. Hīc ſecūdò reſumit̄ ratio diuinę laudis ex filiorū Iſrael exultatiōe, cū dicit̄: ℭTūc vlula. caſtra Aſſyriorū. vt habetur ſuprà in fi. ca. xiiij. h ℭQuando apparuerunt humiles mei. Venīētes ſup Aſſyrios armati. i ℭPerierūt in prælio à facie dn̄i dei mei. q. d. Hæc victoria ſoli deo eſt attribuenda. k ℭHymnum nouum cātemus. Hīc tertiò ſumitur ratio diuinę laudis ex eius virtute & magnificentia, cū dicitur: l ℭAdonai domine. Duo ſunt nomina idē ſignificātia, primū Hebraicū, ſecūdum

(margin: A; B; † Vetera exēp. legūt in cōſecratione dn̄o.)

dū Latinū. & fit hæc duplicatio ad maiorē expreſsionē dominationis diuinę. m ℭEt præcla. i. vir. tua. Quia lucē habitat inacceſsibilē. j. Tim. vj. n ℭMōtes à fundamētis mouebuntur cū aquis. imminēte aduētu tuo ad iudiciū. o ℭPetræ ſi. ce. liqueſcēt. per ignē cōflagrationis precedentem aduētū iudicis. p ℭQui aūt ti. ta. ma. erūt &c. quia tecū erunt in gloria. q ℭVæ gen. inſur. ſuper genus meum iniuſtè. r ℭDominus enim omnipotens vindicabit in eis. inferendo pœnam æternā. ideo ſubditur: s ℭVt vrantur & ſen. vſq; in ſempiter. Sicut prophetauit Eſaias in fine libri ſui. t ℭEt factum eſt. Hīc cōſequenter deſcribitur ipſius Iudith & populi oblatio. & primò populi, cùm dicitur: v ℭOmnis populus poſt vi. venit in Ieruſalem adora. dominum. reddendo ſibi gratias de tanto beneficio. x ℭEt mox vt pu. ſunt. aq̄ luſtrationis ſecundum formā quę habetur Numeri. xix. y ℭObtulerūt omnes ho. i. ſacrificia totaliter incēſa ad honorem diuinum. ſecundò ponitur oblatio Iudith, cùm dicitur: z ℭPorro Iudith vniuerſa &c. ob. in anathema obl. ſ. ſacerdotib⁹. vt de cætero nullus vteretur eis, ſed ſeruarentur in loco cult⁹ diuini ad memoriam beneficij diuini. a ℭErat autem populus iucundus ſecundum faciem ſanctorum. Hoc additur ad oſtendendū, ꝙ hæc iucunditas non erat diſſolutionis, ſed magis deuotionis. Cętera patēt. b ℭEt Iudith. Hæc eſt vltima pars huius libri, in qua ponitur ipſius Iudith felix cōſummatio, cùm dicitur: Et Iudith ma. facta eſt (aliâs magnificata) in bonis ſpiritualibus & tēporalibus c ℭEt præclarior erat. in vita & fama. d ℭVniuerſæ terræ Iſrael: ſcilicet mulieribus. e ℭErat etiam virtutis. id eſt conſtantiæ qua deiecerat Holofernē. f ℭCaſtitas adiun. ſcilicet vidualis. iō ſubdit̄: ita vt nō cognoſce. virum &c. ☙ Erat aūt

(margin: C; † Pſal. 32. b & 148. a.; D)

Moraliter

✱ z ℭPorrò Iu. vniuerſa vaſa &c. obtulit. i. deo dedicauit. Dicitur enim anathema ab ana, quod eſt ſurſum, & theſis quod eſt poſitio. nā illa quę deo dedicabantur, ab vſu hominū ſeparabant̄. Per hoc aūt docemur attribuere deo victoriā cū de mūdo, carne, vel diabolo triūphamus prim. Cor. xv. g. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum: cui eſt honor & gloria, in ſecula ſeculorum, Amen.

a ¶ Erat autem. Gloria martyrū & cōfeſſorū quā colit eccleſia
E vita & moribus glorioſa.vn̄:Cōſtituite diē ſolennē, in frequen=
rationibus.i.frequenter,vſq; ad cornu.i. gratiā communicatiōis corporis & ſanguinis domini, nec antea liceat recedere à viuis. b ¶ Cētū quinq; &c. Pro æterna beatitudine centenarius numerus à leua tranſit in dextrā. c ¶ Abram. Abram carnaliū conuerſationem, quæ ſemper timori obnoxia eſt in libertatem gratiæ, & ad ſecuritatem charitatis docendo & exhortando perducit, vt non timore, ſed amore ſeruiat. d ¶ Luxitq; illam omnis populus diebus ſeptem. Electi dei per omne tempus, quod ſeptem diebus euoluitur, propter peregrinationem præſentis eccleſiæ, in dolore & gemitu non affliguntur ex deſperatione, ſed futuræ vitæ recordatione. iuxta
Pſal.136.a. illud: Fleuim⁹, dum recordaremur Sion.

Nicolaus de Lyra.

a ¶ Erat autem diebus feſtis procedens cum magna gloria. id eſt in decenti apparatu & bonorum comitiua. Cætera patent vſq; ibi: b ¶ In omni. Hoc additur ad oſtendendum, quod bonum pacis in populo redundauit per longum tēpus ex meritis ipſi⁹. c ¶ Dies autem victoriæ huius feſtiuitatis ab. Colitur ad laudem dei, cui⁹ virtute facta fuit hæc victoria. Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

F

Incipit expoſitio fratris Britonis ordinis minorum ſuper Prologum Eſther.

LIbrum Eſther &c. Sicut ſcribitur in hiſtorijs, librum Eſther tranſtulit Hieronymus ad petitionem Paulæ & Euſtochij de Hebræo in Latinum. Et quia in Græco corruptus erat per varias editiones, releuauit eum de archiuis Hebræorum, & diligenter tranſtulit de verbo ad verbum. Præmittit autem prologum quatuor particulas continentem: quia ſcilicet liber iſte à diuerſis diuerſimodè corruptus erat, qui multa ſuperaddiderant Hebraicę veritati, vnde dicit: Librum Eſther varijs trāſlatorib⁹ vel trāſlatiōib⁹ cōſtat eſſe vitiatū. In ſcd'a parte excitat Paulę & Euſtochij attentionem, vt diligenter conſiderent, quàm fideliter tranſtulit librum iſtum, vnde dicit: Vos autem ô Paula & Euſtochium &c. Ne autem iactando ſe dicere crederet, quòd hunc librū fideliter tranſtuliſſet: tertio loco humiliter ſe excuſat di. Nec affectamus laudes hominum &c. Vltimò dicit quòd ſecutus Hebraicam veritatem confuſum in tranſlationem L X X., ordinem deſignauit per quarundam literarum appoſitionem, vnde dicit: Rurſum in libro Eſther. His viſis literæ inſiſtamus. e ¶ De archiuis. id eſt de armarijs. Archiuum ab arca dicitur armarium ſiue librarium. Vel ab archa Græcè principium vel initium Latinè, vnde archeos dicitur antiqu⁹, & archeotis .i. antiquitas. Hinc archeon dicitur armarium, in quo res antiquæ ſeruantur. f ¶ Hebræorum. non Græcorum, quæ erant corrupta. g ¶ Reuelans. quod bene neceſſe erat: quia penitus à veritate ceciderat, Vel releuans. id eſt poſt L X X, leuans. h ¶ Expreſſius. id eſt valde expreſſè, vel expreſsius quàm

a ¶ Mundus ei crucifixus & obliuioni traditus.
functus eſt Manaſſes uir eius.
a ¶ Paſſionis reſurrectionis, aſcenſionis.
a Erat autem diebus feſtis proce- a
a ¶ Sub æſtu tribulationis.
dens cum magna gloria. Manſit
a ¶ Mundo. b ¶ Prioris erroris. ¶ Quo relicto ſtatim emerſerunt moleſtię tribulationis.
c ¶ Vnde centenarius numerus à leua tranſit in dexterā
b autē in domo uiri ſui amicos cen-
d ¶ Legi Moyſi, quę eſt in quinq; libris contenta.
c tum quinq;: & dimiſit Abrā ſuā
a ¶ Corporaliter conditione humani generis.
b ¶ Sepulti enim ſumus cum illo per baptiſmū in mortē.
liberam: & defuncta eſt, ac ſepul
a ¶ Mundo mortua in baptiſmo, vbi commorimur Chriſto vt reſurgamus cum Chriſto. b ¶ Sepelierūt Stephanū viri timorati & fecerunt planctum magnum ſuper eū.
d ta cum uiro ſuo in Bethulia, lu-
xitq; illā omnis populus diebus
ſeptē. In omni autem ſpatio uitę b
a ¶ Vnde: Quis ſeparabit nos à charitate Chriſti?
eius nō fuit qui pertubaret Iſ-
a ¶ Temporalem.
rael: & poſt mortem eius annis
a ¶ In æternum quando omnino aufugiet dolor & gemitus: & cum Chriſto regnabimus in æternum.
multis. Dies autem uictoriæ hu- c
a ¶ Tranſitoribus, quorum vnus dicebat: Peregrinus ſum ſicut omnes patres mei.
ius feſtiuitatis ab Hebræis ī nu-
mero ſanctorum dierum accipi-
a ¶ Confeſſoribus Chriſti.
tur: & colitur à Iudęis ex illo tem
a ¶ Quo per baptiſmum inimici poteſtatem euaſerunt.
b ¶ Dum durat pręſens ſeculum.
pore uſq; in pręſentem diem.

Beati Hieronymi in librum Eſther prologus incipit.

LIbrū Eſther ua- d
rijs translatori-
bus conſtat eſſe
uitiatum, quem
ego de archiuis e
Hebræorum re f g
leuans, uerbum è uerbo expreſ- h
ſius tranſtuli. Quem librum edi- i
tio uulgata lacinioſis hincinde k
uerborum finibus trahit, addēs l m
ea quæ ex tempore dici poterāt n o
& audiri, ſicut ſolitum eſt ſcho- p
laribus diſciplinis ſumpto the- q
mate excogitare, quibus uerbis
uti potuit qui iniuriā paſſus eſt,
uel ille qui iniuriā fecit. Vos au-
tem ô Paula & Euſtochiū, quo- r s
niā tātū & bibliothecas Hebræo
rū ſtuduiſtis intrare: & interpre- t
tū certamina cōprobaſtis: tenē-
tes Eſther Hebraicū librū, p ſin- v
gula uerba noſtrā trāſlationē a-
ſpicite, ut poſsitis agnoſcere, me
nihil etiam augmētaſſe addēdo,
ſed fideli teſtimonio ſimplr, ſi- x y
cut ī Hebręo hr̄, hiſtoriā Hebrai
cā Latinę lingue tradidiſſe. Nec z

quàm LXX, tranſtulerant. i ¶ Editio vulgata. id eſt trāſlatio G
LXX, quæ per omnes eccleſias iam erat diuulgata. In propria ſignificatione, vulgata editio appellatur illa tranſlatio, cuius autor ignorat̄, & propter hoc ſine nomine interpretis quinta editio nuncupatur. Vide in opuſculo de vocabulis bibliæ, vbi exponitur interpres. Conſtrue ſic: Quem vulgata editio trahit, id eſt prolixiorem facit quàm exigit Hæbraica veritas. Et loquitur metaphoricè ad ſimilitudinem rei quæ trahitur, vt longior fiat. k ¶ Hinc inde, id eſt in principio & fine: quia ſcilicet L X X, poſuerunt editiones ſuas in principio & fine. Vel melius. Hincinde. id eſt ex omni parte. l ¶ Finibus trahit. id eſt terminis Hebraicæ veritatis. m ¶ Lacinioſis. id eſt laceratis vel diſcontinuatis per additiones à L X X, factas. Nota quòd lacinia dicitur veſtis lacerata, vel ora veſtimenti, vel nodus chlamydis. Vnde verſus: Dicit̄ à lacero lacerata lacinia veſtis. Item Græciſmus. Aucupis eſt laqueus, clamydisq; lacinia nodus. Et inde dicitur lacinio lacinias, id eſt lacerare: & lacinioſus ſa, ſum, id eſt laceratus vel pannoſus. ita dicit Papias. Secundum Iſidorum finis dicitur à fune, eò quod fines agrorum funiculis menſurantur. Et ſecundum hoc poſſumus exponere. Finibus, id eſt verborum protractionib⁹. Lacinioſis. i. pānoſis. ſ. ad modum aſſumentorū pāni Hebraicæ veritati appoſitis, ſicut qui aſſueret aliquos panniculos integro panno. Vel legatur, finibus ſecundum communiorem literam. Nam ſinus gremium vel collectio veſtis dicitur: Et ſic conuenientiori modo venit ad determinationem eius quod eſt lacinioſis: vt ſic, finibus lacinioſis ex tranſſumptione pro confuſa diſcontinuataq; verborum & ſententiarum congerie ponatur, & redit in idem cum expoſitione priori, vbi finibus legitur. Cætera quæ ſuprà ſunt expoſita, non mutant̄. n ¶ Addens ea. Hebraicę veritati. o ¶ Quæ ex tempore dici poterant. id eſt videri dicta fuiſſe. p ¶ Sicut ſolitum eſt ſcholaribus diſciplinis. id eſt ſicut conſueuerunt ſcholares facere in cauſis ſuis, vbi multa fingūt de ſuo. q ¶ Sumptoq; themate excogitare. Modo loquendi. verſus. Dico genus ſtema, ſed materiam voco thema. Stigmaq; torturam, deſignat ſchema figuram. Et ſimul ornatum, dicas per ſchema notatum. r ¶ O Paula & Euſtochium. De his inuenies ſuprà in prologo ſup Ioſue, verſus finem. s ¶ Quoniam bibliothecas Hebræorum ſtuduiſtis intrare. id eſt quoniam Hebraicum idioma didiciſtis, vt poſsitis ſtudere in libris Hebraicis. t ¶ Et interpretum certamina comprobaſtis. id eſt nouiſtis quæ editio vicinior ſit Hebraicę veritati de omnibus interpretationibus, quæ appellantur interpretum certamina, eò quod à ſe inuicem diſcrepant, & in pluribus locis ſibi contrariantur. v ¶ Hebraicum librum, per ſingula verba noſtram tranſlationem aſpicite, vt poſſitis agnoſcere, me nih. id eſt iuxta Hebraicam veritatem à nobis tranſlatam. x ¶ Fideli teſtimonio. id eſt fideli aſſertione Hebraicę veritatis. y ¶ Simpliciter, ſicut in Hebræo habetur, hiſtoriam. id eſt ſine additione & ſubtractione. z ¶ Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expaueſcimus. vnde. ij. Regum. xiiij. dicebat mulier Thecuites ad regem Dauid. Sicut angelus domini, ſic eſt dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictiōe moueatur. H

Et ſecundum

A a ¶Et ſecūdū Apoſtolū.ad Gal'.j.b.Si em̄ hoīb⁹placerē,Chriſti ſeruus nō eſſem. b ¶Rurſum in li.He.in trāſlatiōe LXX, nos fecim⁹. c ¶Alphabe.ex mi.i.ex colore rubeo.d ¶Diuerſis in lo.vbi em̄ incipit primū capitulū in trāſlatiōe LXX, poſuim⁹/α/& vbi ſecūdū īcipit,poſuim⁹/β/& ſic de alijs. e ¶Vſq; ad Teth.lit. q̄ eſt octaua litera Græci alphabeti, ſed nona in numeris,qa poſt epſilon,eſt nota tantū nūeri. ſic em̄ ſcribitur Grecū alphabetū: Alpha,vita, gām̄a, delta, epſilon, epiſimō, zita, ita,thita. Figuræ literarū ſunt hæ:α/β/γ/δ/ε/ζ/η/θ.Volēs ergo Hie.oñdere q̄liter LXX, Hebraicæ veritatis ordinē cōfuderūt, appoſuit literas has p̄ quas oñdit ordinē capitulorū ſcd'm LXX. Nā ſicut Iſidor⁹ in.j.etymol'.dicit: Oēs lr̄ę apud Grecos verba cōponūt & nūeros faciunt.nam alpha lr̄a apud eos vocat̄ ī nūeris vnū.vbi aūt ſcribūt vita & beta,vocat̄ duo &c.Appoſuit autem,vita,Græcā figurā,q̄ apud eos duo in numeris facit,correſpondēs apud Latinos lr̄ę,b,ibi: In dieb⁹ Aſſueri &c.c.j.β. Itē gām̄a Græca figura apud eos nota ternarij, cui apud Latinos correſpōdet g,lr̄a:appoſuitq; ibi:Sūma epiſtolarū hæc fuit.iij.ca.γ. Itē epiſimon Greca figura cū ſit apud eos nota tm̄ nūeri: vtpote ſenarij nō habēs correſpōdentiā literę alicui⁹ apud nos, appoſuit ibi:Quid vis Eſther regina &c. vj.c.S.Itē/η/ita Greca figura in nūeris notat octo,cui apud Latinos correſpōdet,e,lōga appoſuit/ibi: Summaq; epiſtolę hæc fuit viij.ca.η, Itē teth vel theta Græca figura in nūeris nouē facit,cui apud Latinos correſpōdent, th, appoſuit ibi: Dixitq; Mardochę⁹ &c.x.ca.θ.Itē alpha Greca figura nota vnitatis apd' eos,cui apud Latinos correſpōdet,a,appoſuit,ibi: Anno ſecūdo regnāte Artaxerxe &c.xj.c. b. Item delta Græca figura, nota quaternarij apud eos, cui apud nos correſpōdet,d,appoſuit ibi:Epiſtolę aūt hoc exēplar fuit &c.xij.c.λ.Itē epſilon Græca figura: nota q̄narij apud ſuos: cui apd' Latinos correſpōdet,e,breuis:appoſuit,ibi:Mardochę⁹ deprecatus dn̄m &c.ca.xiij.ι.Item zita Gręca figura nota ſeptenarij apud ſuos,cui apud nos correſpōdet,z,appoſuit, ibi:Exēplar epiſtolę &c.xv.ca/ζ/ p̄pter quod dicit Hiero. Fecim⁹ alphabetū &c. f ¶Volētes ſcilicet p̄ hæc inſi.i.intimare q̄ſi in ſinū mittere. g ¶Studioſo lecto.or.LXX,in .i.q̄liter ordinauerūt librū iſtū.h ¶Nos enim iu.morē.i.cōſuetudinē noſtram quo ſemp̄ cōſueuim⁹ ſequi Hebraicā veritatē.i ¶Maluimus.i.magis voluim⁹. k ¶Proſequi ordi.Hebrai.etiam in LXX edi. quā proſequi ordinationem eorum præpoſteram & cōfuſam.

Artaxer-xes.

B

† infrà.8.c. &.16.a

affectamus laudes hominū,nec uituperatiōes expauefcimus.Deo em̄ placere curantes, minas hominum penitus nō timemus:qm̄ deus diſſipat oſſa eorū,qui hominibus placere deſiderāt, & ſecūdū Apoſtolū q eiuſmodi ſunt, a ſerui Chriſti eſſe nō poſſunt. Rurſum ī libro c Eſther alphabetum ex minio uſq; ad teth li- d teram fecimus diuerſis in locis, uolentes ſcili- e f cet ſeptuaginta interpretū ordinē per hęc in- g h ſinuare ſtudioſo lectori.Nos enim iuxta mo- i k rem Hebraicum ordinem proſequi etiam in ſeptuaginta editione maluimus.

LIBER ESTHER incipit.

Cap. I.

IN † diebus Aſſueri qui regnauit ab India uſq; ad Æthiopiam ſuper cētum uiginti ſe-

a ¶Que paruæ erant.

GLOS.ORDI. Cap. I.

IN diebus Aſſue.Rab.Liber Eſther quē Heb.iter hagiographa nūerāt,Chriſti & eccl'iæ cōtinet ſacramēta.Eſther em̄ ī typo eccl'ię populū liberat de p̄iculo. & īterfecto Aman q interp̄tat̄ iniq̄tas:partes cōuiuij & diē celebrē cōuertit in poſteros.Hiſtoriā Eſther tēpore Aſſueri fuiſſe nō dubitam⁹,ſed qs fuerit Aſſuerus ignoram⁹. Ioſeph⁹ tn̄ mēorat eū fuiſſe Cyrū Xerxis filiū,q poſt Dariū patrē Perſidis rexit īperiū.Hūc Cyrū dixit Artaxerxē apud Grecos vocari, qui Longiman⁹ cognominatus regnauit.xl.annis.Sed nō videt̄ Eſther eo t̄pe fuiſſe.Fortè enim Eſdras non p̄terijſſet eā: qui de his q̄(captiuis in Ieruſalē redeūtib⁹ de Babylōe)geſta ſunt texit hiſtoriā.Euſebi⁹ verò ī chronicis ſuis arbitratur hūc eſſe Artaxerxē q cognominat̄ Mennō,Darij & Pharaſtidis filiū,hic ab Hebręis Aſſuer⁹ à LXX,īterpretib⁹ Artaxerxes vocat̄,q regnauit poſt Darium patruū cognomēto Nochū annis q̄draginta.

☞ Suſan ci

IN diebus Aſſueri.Poſtq; deſcriptus eſt p̄greſſ⁹ populi de captiuitate Babylonica reducti ſub Eſdra & Nehemia,hīc cōſequēter deſcribit̄ īcidēs caſus,videlicet Iudaici populi in periculo poſiti liberatio p̄ reginā Eſther.Et circa hoc primò ponit̄ ipſius Eſther promotio. ſecūdò populi ſui liberatio.iij.ca.Circa primū ſciendū,q̄ ſicut ī naturalib⁹ corruptio vni⁹ eſt gn̄atio alterius,ita ſuo modo ad eiectionē Vaſthi reginę ſecuta eſt ſublimatio Eſther.& iō primò ponit̄ ipſi⁹ Vaſthi deiectio. ſecūdò Eſther p̄motio.c.ij.Occaſio v'ò deiectiōis Vaſthi fuit r̄gale cōuiuiū:ad qd' ipſa renuit ītrare.iō p̄riò deſcribit̄ hui⁹ cōuiuij magnificētia, ſcd'ò Vaſthi reginę inobediētia:ibi: Itaq; die ſeptio. Circa primū p̄riò ponit̄ triplex p̄ęuiū.ſcd'ò ip̄m cōuiuiū,ibi.Cū q; implerent̄. Primū p̄uiū eſt qs fuit autor hui⁹ cōuiuij, qd' notatur cū dicit̄: In diebus Aſſueri. De hoc aūt Aſſuero variè loquūtur expoſitores.Dicūt em̄ expoſitores noſtri cōiter,q̄ iſte Aſſuerus fuit octau⁹ rex Perſarū poſt Cyrū, omiſſis tn̄ duob⁹ magis, q poſt Cambyſem dicunt̄ regnaſſe ſeptē mēſib⁹ tm̄.Sed iſtud non videt̄ verū:quia Cyrus poſt monarchiā adeptā regnauit.xij. annis ſcd'm minorē cōputationē. Cambyſes fili⁹ eius octo.Darius Hyſtaſpis.xxxvj. Xerxes fili⁹ Darij.xx.Artaxerxes.xl. Xerxes ſecūd⁹ duob⁹ mēſib⁹.Sogdian⁹ mēſib⁹ ſeptē.Dari⁹ Noch⁹.xix.cui ſucceſſit iſte Aſſuer⁹,vt dicūt.Si aūt iſti anni p̄dicti ſimul cōiūgant̄ faciūt annos.cxxxv,quib⁹ ſi adiūgātur.lxx.anni captiuitatis Babylonicę,habent̄.cc.&.v. anni.igit̄ cū Mardochę⁹ captiuitat⁹ fuerit cū Iechonia rege Iuda,vt habet̄ infrà.c.xj.oportet cōſequēter dicere ſcd'm iſtā viā,q̄ Mardochęus primo anno regni.Aſſueri fuerit ccv.annorū ad min⁹:& cum hoc oportet addere annos quos habebat,qn̄ fuit in captiuitatē duct⁹,q fuerūt ad min⁹ decē vel circiter &.xj.anni quib⁹ regnauit Sedechias,& annos quib⁹ regnauit Aſſuer⁹ ante exaltationē Mardochęi qui fuerūt.xij.Non eſt aūt veriſimile q̄ tm̄ vixerit: quia iā aū p̄ multos annos dixerat Dauid:Si aūt ī potētatib⁹ octoginta anni,& ampli⁹ eorū labor & dolor:& dato q̄ tm̄ vixiſſet,nō tn̄ eſſet tūc tantę fortitudinis q̄ poſſet facere illa q̄ īfrà ſcribunt̄ de ip̄o,videlicet q̄ ita magnificè equitaret p̄ ciuitatē, & domū Eſther regeret,ac etiā negotia regni,cū eſſet ſecūdus à rege:vt habet̄ infrà.x.ca.Secūdū Ioſephū verò lib.xj.antiq̄tatis iudaicæ iſte Aſſuer⁹ fuit quart⁹ rex Perſarū à Cyro,dimiſſis tamē duob⁹ magis vt p̄dictū eſt,& vocat eū Artaxerxem:& ſcd'm hoc Mardochę⁹ in principio regni Aſſueri fuit.c.&.lvj.annorū, vt patet p̄ p̄dicta:qa ſupponit̄ q̄ ad minus habuit decē annos anteq; captiuaretur,&.lxx.tempore captiuitatis,&.xij.tempore Cyri.&.viij.de tempore Cambyſis.&.xxxvj.de tēpore Darij Hyſtaſpis,&.xx.de tempore Xerxis filij Darij, qui ſimul iuncti faciunt annos.clvj.& ſic adhuc non eſt veriſimile quòd tantūm vixerit.& dato quòd vixerit, non veriſimile quod fuerit tunc tantę fortitudinis, quod facere po-

∾ tuerit ea

Moraliter.k ¶In diebus Aſſueri qui regnauit &c.Illum ordinem quem tenui ſacram ſcripturam exponendo literaliter,intendo tenere myſticè exponendo ſcilicet primò libros canonicos,& poſtea non canonicos,ſi tamen vita comes poſuerit domino concedente.propter quod expoſitionem Nehemię myſticam ad librū Eſther me conuerto.Igitur per regem Aſſuerum Chriſtus ſignificat̄.primò rōne interp̄tatiōis.nā Aſſuerus interpretat̄ beat⁹:Chriſt⁹ aūt nō ſolū beat⁹ eſt,ſed etiā ſanctorū aliorū btītudo.Scd'ò rōne regię dignitatis,quia Chriſt⁹ nō ſolū eſt rex ſed etiā rex regū, & dn̄s dominātiū,vt dicitur Apocal'.xix.

T v ✠ Qui ſedit

Ca. I. C

Diuiſio

D

Pſal.89.c.

Moraliter

☞ a ¶ Suſan ciuitas. Suſan metropolis eſt in Perſide, quā aiūt hi-
E ſtorici Mēnonis fratrē cōſtituiſſe: & à Suſi fluuio nomē accepiſ-
ſe. Ibi eſt regia domus Cyri lapide candido, & vario colūnis au-
reis, & lacunaribꝰ gēmiſq; diſtincta: cęli cōtinens ſimulacrū, ſtel-
lis micantibus inſignitū, & incredibilia multa. Ibi Aſſuerus cōui
uiū maximum diuitijs, & copioſum deli
cijs celebrauit. Virtus nanq; ſacri elo-
quij ſic aliqn̄ trāſacta narrat, vt vētura
exprimat, ſicfactorē approbat, vt ei ī mi
niſterio cōtradicat: ſic geſta damnat, vt
hęc myſticè gerēda ſuadeat. b ¶ Tertio
igitur anno. Tēpore ſcilicet iſtiꝰ ſeculi
incarnatiōis ſuę ſacramētū patefecit: &
ſpūales epulas p̄dicatiōis, & corporis, &
ſanguinis ſui abūdātiſsimè miniſtrauit.
Primū tēpus an̄ legē. Secundū ſub lege.
Tertiū ſub grā. c ¶ Grāde cōuiuiū cū
ctis. Simile eſt regnū cę. ho. re. qui fecit
Mat. 22. a
Luc. 14. b.
nup. fi. ſu. Et alibi: Hō qdā fe. cœ. ma. &
vo. m. Huiꝰ cōuiuij hiſtoria pōpā diui-
tiarū, & luxū regis oñdit: ſed Chriſti ſpi
rituales delicias q̄s vnicuiq; diſpēſat, al-
legoricè ſignificat. Chriſtꝰ em̄ ē ille ditiſ
ſimꝰ rex, q vxoris ſuę. i. eccl'ię p̄cibꝰ exo-
ratꝰ, Iudęos. i. confeſſores ſuos de manu
inimicorū liberat, atq; ipſos iuſtè cōdē-
nat. Neq; em̄ neceſſe eſt, vt ſi aliquorū
bona Chriſtū ſignificant: eorū q̄q; mala
ipſi ſcilicet Chriſto cōueniāt. Moyſes em̄
Nu. 20. b.
in multis Chriſtū ſignificauit, ſed nō in
hoc ꝙ aq̄s cōtradictiōis dubitauit. Sed
Exo. 32. a.
nec Aarō ī factura vituli. Nec Salomō ī
ſorde libidinis. Sic Aſſuerꝰ in iſto iudi-
3. Re. 11. a.
cio, vl' ī liberali cōuiuio Chriſtū ſignifi-
Eſa. 45. a.
cat, ſicut Eſaias in Cyro rege Perſarum
Chriſtū ſignat, de q̄ poſtea ſubiūgit: Ac
cinxi te & non cognouiſti me &c. Si em̄
reges iniq in malefactis diabolū ſignifi-
cāt, cur nō reges iuſti ī bn̄factis Chriſtū
demōſtrāt. Nabuchodonoſor iuſsit po
Dan̄. 3. a.
pulos audita ſymphoniarū & muſicorū
voce ꝓſtratos ſtatuā adorare. Et diabo
lus ſeculari dulcedine genꝰ hūanū infle-
ctit à mētis rectitudine ad ſequēdā aua-
F
ritiā q̄ eſt ſimulacrorū ſeruitꝰ. d ¶ Dies
Colo. 3. a.
cōui. Magnatū vel primitiuorū fideliū
primi refecti ſunt, ſecūdū illud: Nō ſum
miſſus niſi ad. o. q̄ pe. do. Iſrael. In circū
Mar. 15. c.
ciſiōis ſacramēto dñicę reſurrectiōis, &
no. teſ. & verę circūciſiōis. & octo ſunt
beatitudines, ad quas iſtud cōuiuiū per-
ducit: quod fit tātūm diebꝰ, mali aūt cōuiuabūtur in noctibus.
☞ Et pende

† ducibus Euphrathę is vel principibꝰ maioribus,

† Palatij regis.

ptē prouincias, quādo ſedit in ſo- a
a lio regni ſui, Suſan ciuitas regni b
b eius exordiū fuit. Tertio igitur an c
a ¶ Aſſuerꝰ. ſ. q Chriſtū oſtendit nomine & dignitate. interpretatur enim atrium meum, vel oſtium. Chriſtus autem dicit: Ego ſum oſtium, per me &c.
c no imperij ſui fecerat grāde cōui d
a ¶ Apoſtolis. vnde: Pueri nunqd pulmentarium habetis. Et alibi: Quia pueri communica. carni & ſanguini, & ipſe communicauit eiſdem. b ¶ Quos neq; mors, neq; vita ſepara. a charitate Chriſti.
uiū cūctis principibꝰ, & pueris ſu e
is fortiſsimis Perſarū, & Medorū
a ¶ Prælatis. b ¶ Eccleſiarum.
† inclytis, & prefectis prouincia-
a ¶ In beneplacito ſuo.
b ¶ Scientiæ & ſapientiæ quæ ducunt ad regnum beatitudinis.
rū coram ſe, ut oſtenderet diuitias f
glorię regni ſui, ac † magnitudinē
a ¶ Oſtenſionem.
atq; iactantiam potentię ſuę, mul
a ¶ Propter ęternam vitam, quia centenarius perfectus eſt numerus, & a leua tranſit in dexteram.
to tempore, centum uidelicet & g
octoginta diebus. Cumq; imple h
a ¶ Per apoſtolos. vnde: Ecce conuertimur ad gentes.
d rentur dies conuiuij, inuitauit i
a ¶ Etiam gentes.
omnem populum, qui inuentus
a ¶ Quę eſt ciuitas gentium, & per Sinecdochen gens ſignificatur.
eſt in Suſan à maxīo uſq; ad mi- k
a ¶ Toto tempore huius vitę quę ſeptem diebus agitur.
nimum, & iuſsit ſeptem diebus l
a ¶ In pręſenti eccleſia, in qua nos fide & operibus ad introeūdam paradiſum pręparamus, in qua verbi dei dapibus electi ſatiantur.
conuiuium pręparari in ueſti- m
a ¶ Horti ęternę iucunditatis, vbi conſitę arbores fructiferę. i. ſancti meritis pręclari. b ¶ Chriſti enim regis noſtri dono ibi ſancti fruuntur regno perpetuo.
bulo horti † & nemoris, quod re- n o
¶ Operibus.
gio cultu & manu conſitum erat. p q

ſe. i ſo. re. ſui. i. qn̄ fuit cōfirmatꝰ in regno. b ¶ Suſan ciui. re. G
eius ex. fuit. Quia fecit eā metropolim totius iperij ſui. Tertiū
pręābulū eſt de tpe huius cōuiuij: quod notat̃ cū dicit̃: c ¶ Ter-
tio igitur an. ipe. ſui fe. g. cōuiuiū. Vt teneret eos in amore &
in ſubiectiōe, cūm viderēt eiꝰ magnificētiā & potentiā. iō ſubdi
tur: Vt oſtē. di. glīæ re. ſui &c. g ¶ Cē-
tū vi. & octo. diebus. Aliqui dicunt hîc,
ꝙ tantùm durauit primū cōuiuiū, quod
fuit in quadam mirabili domo habente
columnas argēteas, & teſtitudinē ad ſi-
militudinē cęli, gemmis lucētibus orna-
tā, vt dicitur ī Scholaſtica hiſtoria. Secū-
dum autem cōuiuium fuit in veſtibulo
horti, quod durauit ſeptē diebꝰ. Sed non
eſt veriſimile, ꝙ homines notabiles vaca
rent tanto tempore, & maximè multùm
remoti à terris quas debebāt cuſtodire.
& ideo videtur ꝓbabilius, ꝙ centū octo
ginta dies referantur ad tēpus prępara-
tiōis: quia apparatus tāti cōuiuij durātis
ſeptē diebꝰ, & pro tāta multitudine ho-
minū nō potuit eſſe paruo tēpore: & ſe-
cundum hoc nō fuit niſi vnū feſtū ipſius
regis, quod fuit in veſtibulo horti.
h ¶ Cūq; imple. dies cō. Poſitis pręam
bulis ad cōuiuium, hîc cōſequēter poni-
tur eius executio, cùm dicitur: Cūq; in
di. cō. i. veniſſent dies in qbus debebat
eſſe cōuiuiū. ſecundū verò opinionē illā
q̄ dicit duo fuiſſe conuiuia ſic exponitur:
Cūq; imple. di. cō. i. trāſiſſent cētū octo
ginta dies primi conuiuij quod fecerat
principibꝰ & nobilibꝰ. i ¶ Inuitauit o.
p. Ad ſecūdū cōuiuiū quod fuit ſeptem
dierū tm̄. ſed prima expoſitio vr̃ melior
ſ. ꝙ fuerit tm̄ vnū cōuiuiū in quo fuerūt
principes & nobiles, & etiā ciues de ciui
tate Suſan: licet eſſent diſtīctè ſituati ſecū
dū decētiā ſtatuū ſuorū. vn̄ infrà dicit̃ ꝙ
die ſeptimo cōuiuij rex mandauit Va-
ſthi reginā, vt oñderet cūctis populis &
principibꝰ illiꝰ pulchritudinē. Cōſequen
ter oſtēdit̃ huiꝰ cōuiuij magnificentia ex
multis, cū dicit̃: k ¶ A ma. vſq; ad mi.
In quo patet magnificētia huiꝰ conuiuij
q̄tū ad inuitatorū multitudinē. l ¶ Et H
iuſsit. Hîc cōſequēter oſtēdit̃ celebritas
cōuiuij ex apparatu & nobilitate loci, cū
dicit̃: Et iuſsit &c. i. veſti. hor. & nemo-
ris. i. loci nemoroſi: qa erāt ibi multę ar-
bores virides & ramoſę folijs, & floribꝰ
decoratę. o ¶ Quod re. cultu. i. prout decet magnificētiā regiā.
p ¶ Et manu. i. opere. q ¶ Cōſitū erat. ſ. arboribus fructiferis
& aromaticis. Dicitur ī Scholaſtica hiſtoria, ꝙ ibi erat vitis cuiꝰ
ſtipites erant argentei, palmites verò aurei, & botri ex gemmis
auro inſertis. Accepta aūt videtur iſta hiſtoria de hiſtoria Alexā
dri magni, vbi ſunt multa parū habentia de apparētia veritatis.
⁂ Et pendebant

† gloriam decoris magnitudinis ſuæ.

Nicolaus de Lyra.

Aſtuerit ea quę prędicta ſunt de eo, maximè cūm non fuerint
facta in principio regni Aſſueri, ſed ꝑ magnū tēpus poſtea. quia
tertio anno regni ſui abiecit Vaſthi: vt habetur infrà. e. ca. & . vij.
anno regni ſui accepit Eſther: vt patebit infrà. ij. ca. & adhuc po
ſtea facta fuerunt ea quę dicta ſunt de Mardochęo. Et ideo ſaluo
meliori iudicio videtur ꝙ Ra. Sa. veriſimilius dicat, ſcilicet ꝙ iſte.
Aſſuerꝰ immediatè ſucceſsit Cyro ī regnū, q̄uis nō eſſet de ſemi
ne regio: vt dictū eſt ſuprà Eſdrę. iiij. & ſecundum hoc Mardo-
chęus ī principio regni huiꝰ Aſſueri fuit nonagintaduorum an-
norum: vt patet per prędicta, ſed iſte Ra. Sa. Dan̄. xi. inter Cyrū
& Aſſuerū ponit Cābyſem filiū Cyri regnaſſe. & cogitur ad hoc
eò ꝙ ibidē dicitur: Adhuc tres reges ſtabūt in Perſide, & quar-
tus ditabitur opibus nimijs: & iſte ſecūdum ipſum & alios He-
bręos fuit Dariꝰ filius Aſſueri & Eſther. Cùm igitur ſecūdū i-
pſum & omnes alios expoſitores Cyrus ſit primus, oportet ꝙ in
ter Cyrū & Aſſuerum ponatur vnus alius, aliter nō eſſent qua-
tuor, ſed tantùm tres: & ſic cūm Cābyſes regnauerit octo annis,
Mardochęus in principio regni Aſſueri fuit cētum annorū vel
fortè minus: quia in principio vel in fine alicuius regis dimidius
annus & aliquando minus pro vno anno computatur. Et hoc
vltimò dictum veriſimilius mihi videtur: & ſecundum hoc ille
q edificationē tēpli impediuit, nō fuit Cyrꝰ: ſed Cambyſes filius
eius, in ętate verò cētum annorū hoīes bn̄ cōplexionati & ſobrij
poſſunt adhuc multa agere & pati. Secūdū p̄ambulū ē de loco,
vbi factū fuit iſtud regale cōuiuiū, quod notat̃ cū dicit̃: a ¶ Qn̄
ſedit

Moralitas

a ¶ Qn̄ ſedit &c. Licet aūt Chriſtꝰ inq̄tū deus ſit ęternꝰ, nō
tn̄ fuit rex vel dn̄s ab ęterno, ſed qn̄ creaturā habuit ſubiectā. in-
ter creaturas aūt angelica prior eſt ſaltē dignitate, & ſic in ſanctis
angelis cœpit regnare. iō ſubdit̃: b ¶ Suſan ci. re. eius ex. fuit.
Suſan em̄ gaudiū vel lętitia interp̄tat̃. De ciuitate verò ſuprna ī q̄
ciues ſunt āgeli dicit̃, pſal. lxxxvi. Sicut lętātiū oīm habitatio ē in
te. c ¶ Ter. igi. an. ipe. ſui. ꝑ tertiū annū cōueniēter ītelligit̃ tp̄s
tertiū quod eſt tp̄s grę, qa ſucceſsit tpi naturę & tpi legis Moſai-
cę. d ¶ Fece. grā. cō. qa tūc inſtituit euchariſtię ſacr̄m. e ¶ Cū
p̄nci. & du. &c. i. apl̄s. de qbꝰ dicit̃ pſal. xliiij. d. Cōſtitues eos pri
cipes ſup oēm terrā. Et fidelibꝰ alijs ī diuſis eccl'ię gradibꝰ cōſti-
tutis. f ¶ Vt oſtē. diui. &c. Tūc em̄ oñdit fidelibꝰ ſuis cibū pre-
tioſiſsimū, q̄ reficiunt̃ angeli glorioſi in ſpecie ꝓpria: fideles autē
in hoc ſacramento ſub ſpecie aliena. i ¶ Inuitauit omnem po
pulū. Quia vult omnes homines ſaluos fieri, & per conſequens
ad hoc ſacramētum admitti. l ¶ Septē diebus. i. toto tempore
qd' ſeptenario dierū reuoluitur. m ¶ In veſtibulo hor. i. eccle
ſię militantis, de qua dicitur Can. iiij. d. Hortus concluſus ſoror
mea ſponſa. n ¶ Et nemoris. Dicit̃ aūt eccleſia nemus: nam in
ea ſunt multę bonę pſonę tāq; arbores fructiferę ꝑ ſanctā vitam,
& aromaticę per bonam famā. o ¶ Quod regio cultu. i. diui-
no. q ¶ Conſitum erat. Nā ipſe eſt cultor eccleſię principalis.
⁂ Et pende

A a ¶Et pendebãt.Byſſus mortificationem carnis ſignificat. Purpura ſanguinem martyrij.Colũnæ marmoreæ, firmitatem doctorũ.Bene ergo dicit φ tẽtoria diuerſi coloris byſſinis & purpureis funibus p circulos eburneos in colũnis marmoreis ſuſpendebantur,quia decor eccl'iæ in ſapiẽtiæ meditatiõe & in virtutũ aſcẽſiõe p carnis mortificationẽ & caſtitatem cũ martyrij dignitate in doctoribus debet effulgere,& ipſorũ verbo & exẽplo ad aliorũ notitiam peruenire, vt ab his inſtructi & confortati aulam paradiſi mereantur introire.

† aulea albi coloris, & charpaſini.i.viridis coloris,

b ¶Et columnis marmoreis fulciebantur.i.doctoribus de quibus dicit:Ego confirmaui columnas eius.Et alibi:Columnas fecit argenteas,reclinatorium aureum.

Pſal.74.a.
Cañ.3.d.

c ¶Super paui.Smaragdus à nimia viriditate ſui ſic vocat.Pariũ genus marmoris candidiſſimum.Per virorem enim fidei & candorem caſtitatis conſtruit fundamentum humilitatis.Beati enim pauperes ſpiritu,quoniam ipſorum eſt regnum cælorũ. Et:Qui ſe humiliat exaltabitur.Et alibi:Diſcite à me,quia mitis ſum &c.

† argenteis

Matth.5.a.
Luce.14.c.
Matt.11.d.
Roma.5.a.
1.Cor.12.a.

d ¶Vinum.ſecundum illud: Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris &c. Alij datur ſermo ſciẽtiæ,alij ſapiẽtiȩ,alij fides,alij gratia ſanitatũ.

e ¶Nolentes.Nemo cogitur ſpirituale donũ accipere:filios vult deus, non ſeruos voluntatem vult,non neceſſitatẽ, ſecũdum illud:Qui poteſt capere capiat.Item.Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.Et: Si vis perfectus eſſe,vade & vende omnia quȩ ha.&c.

Matt.19.b.
Ibidem.c.
Ibidem

f ¶Vnuſquiſque.ſecundum velocitatem & capacitatem & vtilitatem ſingulorum.Sic enim temperanda eſt pdicatio,vt in omnibus vtilis fiat,nulli noceat,& inter omniũ vitia quaſi gladiꝰ anceps trãſeat.Sic p ſuperbiam reſcindens auferat,vt nõ augeat timiditatẽ.Sic otioſis & torpẽtibus ſollicitudinem operis imponẽs, vt inquietis & curioſis nõ augeat importunam actionem & ſic de cȩteris.

B g ¶Inpalatio vbi. Ieruſalem vbi templum & ſanctaſanctorũ, vel in ſanctæ ſcripturæ meditatione in qua diuinitas potentiæ ſuæ tribuit notitiam.

¶Vt oſtenderet

a Et pendebant ex omni parte a

a ¶Specialis ornatus. b ¶Cæleſtis conuerſationis. c ¶Sapientiæ.charpaſinus color auro ſimilatur.

†tẽtoria aẽrei coloris,& chãrpa- b c

a ¶Cæleſtis contemplationis.

ſini,ac hyãcinthini,ſuſtẽtata funi- d e f

bus byſſinis atque purpureis,

qui †eburneis circulis inſerti erãt, g

b & columnis marmoreis fulcie- h

a ¶Vnde in Caſi.Lectulus noſter floridus, id eſt quies contemplationis,in qua quieſcunt ſancti. b ¶Propter ſapientiam

bantur.Lẽctuli quoque aũrei & i k

a ¶Propter eloquentiam. c ¶Humilitatem prælatorum qui minoribus præparant lectum. c ¶Virore fidei.

c argẽntei,ſuper pãuimẽtum ſmã- l m

a ¶Candore caſtitatis.

ragdino,& pãrio ſtratum lapi-

a ¶Aſtitit regina a dextris tuis in ve.deau. b ¶Virtutum.

de diſpoſiti erant,quod mirã uã-

a ¶Picturam fecit deus non homo.

rietate pictũra decorabat. Bibe- n

a ¶Spirituales conuiuæ. b ¶Euangelicis verbis ſpirituali ſapientia conditis.

bant autem qui inuitãti erant ãu-

reis poculis, & alijs atque alijs o

a ¶Legis & apoſtolorum & prophetarum. b ¶Spirituales delitiȩ quibus ſaginãtur animȩ. c ¶Verbi dei cæleſtis gratiæ.

d uãſis cibi inferebantur. Vinũm p

a ¶Non paruitate noſtra.

quoque,ut mãgnificẽtia regia di-

a ¶Diuidens ſingulis prout vult. b ¶Abundanter tribuit & non improperat.

gnũm erat ãbundans, & præci- q

puum ponebatur. Nec erat qui r

e nolentes cogeret ad bibendum,

ſed ſicut rex ſtatuerat,præponẽs

a ¶Scripturarum. b ¶Doctores. c ¶Maioribus eccleſiæ;qui dant in tempore tritici menſuram.

mẽnſis ſingũlos de principibũs

f ſuis,ut ſumeret unuſquiq; qđ uel-

a ¶Plebs Iudaica quæ regnare videbatur cum in cultu vnius dei præeminebat cæteris gentibus, b ¶Refectionem legis.

let. Vãſthi quoq; regina fecit cõn- s t

a ¶Sanctarum animarum.

g uiuiũ fœminãrũ in palatio, ubi v

rex Aſſuerus manere conſueue-

rat. Itaq; die ſeptimo cũ rex eſſet x y

Nicolaus de Lyra.

a ¶Et pen.vt ibi comederent inuitati ſecundum modum illius regni. b ¶Aẽrei coloris,id eſt albi. c ¶Et charpaſini.i.aurei. d ¶Achyacinthini.qui eſt color ſimilis colori cæleſti. e ¶Suſtentata.i.extenſa. f ¶Funibus.i.de byſſo factis, quæ eſt ſpecies lini candidiſſimi. g ¶Qui eburneis.in Hebrȩo habetur: Rotis argẽteis.Non em̃ videt,φ de ebore poſſent rotȩ vl'circuli fieri,q eſſent tãtȩ magnitudinis,φ tentoria illa poſſent deſuper extendi, cùm ebur ſit de dente elephantis. Accipiuntur tamen hîc rotȩ & circuli pro circuli medietate,quia illa ſuper quæ extendebantur tentoria habebant figurã ſemicirculi. h ¶Et columnis.ſ.illi ſemicirculi ex vtraq; parte. i ¶Lectuli quo.i. ſedilia pro conuiuantibus ad modum lectulorum facta. k ¶Aurei. quia erat cooperta pannis auri phrygiatis & huiuſmodi. l ¶Super pa.Non eſt intelligendũ,φ iſtud pauimentũ eſſet in horto vbi erant arbores plantatȩ,ſed in lateribus horti vbi erant veſtibula facta,quæ gallicè dicuntur galeries. m ¶Smaragdino.Duæ ſunt ſpecies marmoris diuerſorum colorum ad decorem pauimenti,ſicut palatium regis Pariſijs de albo & nigro marmore paratum eſt. n ¶Bibebant.Hîc conſequenter oſtenditur magnificentia conuiuij ex modo ſeruiendi valdè ſumptuoſo & abundanti, cùm dicitur:Bibebant autem qui inuitati.i.ſcyphis ad poculum ordinatis,ita φ ponitur contentum pro continente. o ¶Et alijs &c. quia ſecundum varietatem ferculorum vaſa mutabantur. p ¶Vinum.ſine quo non poteſt eſſe conuiuiũ ſolẽne. q ¶Abundans. in quo oſtenditur bonitas & abundantia vini. r ¶Nec erat.qa nolebat rex φ in aula ſua aliquis vteret modo incompoſito & irrationabili

C aliquorũ barbarorũ,qui cõuiuantes nimis importunè inducebãt hoĩes ad bibendũ.vnde talis modus venit in Normania, quȩ eſt pars Galliȩ à barbaris habitãtibꝰ ppe polũ arcticũ, q terrã illã accipiẽtes eã populauerũt. s ¶Vaſthi quoq;.Hic quartò deſcribit magnificẽtia cõuiuij ex mõ ordinandi, quia mulieres comedebant ſegregatæ à viris,& hoc rationabiliter.Primò,quia mulieres ſunt debilioris cõplexionis φ viri:ſunt etiam minoris potus & cibi,& ideo ordinatius comedebant per ſe φ cum viris.Secundò quia conſuetudo erat apud Perſas,φ coniuges maximè nobilium non dabant ſe aſpectibus aliorum virorum,& ideo talis ſegregatio mulierum à viris in prandio faciebat ad naturæ ordinationem,& ad morum honeſtatem. x ¶Itaque die ſep.&c.Hîc conſequenter deſcribitur reginæ inobedientia,& ſecundò contra eam ſententia,ibi: Vnde iratus rex.Circa primum dicitur:Die ſeptimo.Dicunt hîc aliqui Hebræi,quòd erat dies ſabbathi, qui vocatur ſeptimus;& quòd iuſto dei iudicio permiſſa eſt Vaſthi illo die regem offendere,vt ſic puniretur de hoc, quòd diebus ſabbathorum faciebat mulieres Hebræas cõtra legem laborare,ſed hoc de nulla ſcriptura autentica autoritatem habet, nec Ioſephus dicit:& ideo melius exponitur:Die ſeptimo cum.ſcilicet conuiuij. y ¶Cum rex eſſet hilarior & poſt nimiam potionem.Tranſlatio iſta videtur in hoc notare regem de ebrietate, qđ nõ eſt benè veriſimile;quia quantũm ad omnes alios ordinauerat de potus ſobrietate, vt patet ex dictis, ſcilicet φ nullus cogeretur ad bibendum.& propter hoc in Hebræo ſic habetur:In die ſeptimo cùm eſſet melius cor regis ex vino, id eſt iucundius.

Prȩcepit

D * a ¶Et pendebant ex omni parte tentoria,id eſt ſanctorum angelorum præſidia,ſicut tentoria prohibent pluuias & caumata. h ¶Aerei coloris.per triplicem colorem hîc poſitum, ſignificatur ternarius hierarchiarum,& in qualibet hierarchia tres ordines angelorum quia tamen eorum ſtabilitas eſt à deo trino & vno, ideo huiuſmodi tentoria ſuſtentari dicuntur funibus,circulis,& columnis, id eſt tribus perſonis,quȩ ſunt columnæ omnẽ creaturam ſuſtentantes,aliter enim ſtatim in nihilum redigeretur. Sunt etiam circuli omnẽ perfectionem eminentiſſimè continentes.ſunt & funes vniuerſi partes adinuicem connectentes. i ¶Lectuli quoque aurei & argentei,ſuper pauimentũ. id eſt ſedilia pro conuiuantibus ad modum lectulorum diſpoſita,ſecd'm ſenſum literalẽ. ¶Moraliter verò per hæc ſedilia ſignatur quies conſcientiȩ,in qua ſedere debent percipientes ſacramentum euchariſtiæ.Dicuntur autem aurei & argentei.quia per aurum charitas,& per argentum munditia deſignantur, per quas conſcientiæ quietantur. n ¶Bibebant autẽ qui inuitati erant aureis poculis.quia virtus euchariſtiæ ſugit in vi amoris. p ¶Vinum quo.p qđ ſanguis Chriſti pretioſiſſimus deſignatur,q nobis in hoc ſacrõ ſub ſpecie vini datur. s ¶Vaſthi.per iſtam intelligitur ſynagoga.nã interpretat diffinitio conſummata.finis autem ſynagogæ conſummatus fuit in Chriſti paſſiõe.nã extũc legalia fuerũt mortua,& poſt publicationem euangelij mortifera. tempore tamen inter medio à Iudȩis poterant obſeruari.ideo ſubditur:t ¶Fecit con.in oblatione ſacrificiorũ.Et dicit conuiuium fœminarum, ad deſignandum eius defectum,ſicut ſexus fœmineus eſt defectiuus. v ¶In pala. in templo quo dabantur diuina reſponſa ante paſſionis Chriſti tempora. x ¶Itaque die ſeptimo cum.Per diem ſeptimum intelligitur hebdomada ſeptima poſt paſcha,poſt quam feſtum pentecoſtes celebratur. Tunc enim rex noſter Ieſus Chriſtus hilarem ſe oſtendit,quia dona ſpiritusſancti diſcipulis in ſigno viſibili dedit.

*Et poſt

a ℂ Vt oſtenderet Vbi venit plenitudo tpis, miſit deus filiũ &c. Tũc em̃ dei filius incarnatus legis myſteria q̃bus añ fideles pauerat, abundãtiori gratia manifeſtauit. b ℂ Quæ renuit. Nõ ſolũ legatos deſpiciẽs ſed & regis imperiũ. vñ in euãgelio: Senior em̃ filius à patre rogatus ad conuiuiũ noluit introire, & qui ad cœnam vocati alijs reb⁹ occupati noluerũt venire iuxta indignationẽ patrisfamilias, reiecti ſunt & alij loco illorũ conſtituti. c ℂ Reſponditq́ʒ. hîc nouiſſim⁹ in ordine ſeptem ſapientium numeratus, ſententiam promulgat, & Paulum apoſtolũ ſignificat qui dicit: Ego ſum minimus apoſtolorum, q non ſum dignus vocari apoſtolus. Et contradicentibus Iudæis & zelo repletis ait: Quia vos indignos iudicatis vitę ęternæ, ecce conuer. ad gentes.

E Gal. 4. a. Matt. 22. a. 1. Cor. 15. b. Act. 13. g.

† coram oĩbus ſcientibus legẽ & iudicium

*primi, &

Nico. de Lyra.

b ℂ Præcepit Maumã &c. ita q̨ ibi nõ notaᵗ rex de exceſſiuo poto, quia vinum etiã ſobriè potatũ bñ lætificat cor. c ℂ Septem eunuchis. i. miniſtris menſæ ſuę adſiſtentib⁹, q dicunᵗ eunuchi nõ per abſciſionẽ genitalium, ſed ꝓpter continentiã caſtitatis & honeſtatem morũ. d ℂ Vt introducerẽt reginã Vaſthi. vt ſic magnificentiam ſuã oſtẽderet, non ſolùm in propria perſona, ſed etiã in ſibi per matrimonium coniũcta. e ℂ Quę renuit & ad &c. & ſic iſta trãſlatio notat reginam de contemptu, qui eſt grauis culpa. dicit autem Ioſephus li. xj. antiquitatis Iudaicæ, q̨ non fecit hoc ex contemptu, ſed propter honeſtam cõſuetudinem Perſarum qua coniuges maximè nobiliũ non ſe dabant aſpectibus aliorũ virorum. & litera Hebraica nõ notat eam de aliquo cõtemptu, vbi ſic habetur & non plus: Et renuit regina Vaſthi venire ſecũdum verbũ regis in manu eunuchorũ. i. per eunuchos. f ℂ Vnde iratus rex & ni. Hîc conſequenter poniᵗ ſñia cõtra reginã de qua primò quęritur. & ſcd̃ò r̃ñdetur, ibi: R̃ñditq́ʒ. Circa primũ dicitur: Vnde ira. non tm̃ propter factũ q̨̃tũ ꝓpter principes & populos adſiſtentes. q̃uis regina ex verecũdia & honeſtate muliebri fuiſſet mota, tñ principes & populi adſiſtentes poſſent ſtatim cogitare, q̨ ex cõtemptu feciſſet, quia verbũ regis in hoc caſu debebat cõſuetudini ꝓualere. g ℂ Interrogauit ſapien. vt non præcipitanter aliquid ageret de capite ſuo. h ℂ Qui ex more regio. vt nunquã eſſet ſine bono & magno conſilio. Cætera patent vſq; ibi: i ℂ Qui videbant. qa communiter ei aderant, vt di-

F

Ioſephus

a ℂ Nobis ſecundum opinionem. b ℂ Copioſam ſanctiſpiritus gratiam, quam apoſtoli potati ſunt. c ℂ In apoſtolis. d ℂ Spiritusſancti muſto. de quo dicitur: Tu autem ſeruaſti bonum vinum vſq; adhuc.

hilãrior, & poſt nimiam põtationem incalũiſſet mẽro, præcepit Mauman & Bazatha & Harbona & Bagatha & Abgatha, & Zethar & Charchas, ſe-

a ℂ Prædicatoribus repletis ſeptiformis ſpiritu gratia qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum. b ℂ Verbum dei.

ptem eũnuchis, qui in cõſpectu eius miniſtrabãnt,

a ℂ Iudaicam plebem. b ℂ Ad conuiuium ſpirituale.

ut introducerent reginam Vãſthi cõram rege, po-

a ℂ Honore religionis.

ſito ſuper caput eius diãdemate, ut oſtenderet cun-

a ℂ Nationibus. b ℂ Regibus nobilioribus.

ctis popũlis & principibũs eius pulchritudinem.

c ℂ Prærogatiua, patrum ſcientia legis & prophetarum.

Erat enim pulchrã ualde. Quæ renuit, & ad regis imperium, quod per eunuchos mandauerat,

a ℂ Saluator noſter, de quo dicitur: Concupiſcet rex decorem tuum.

uenire contempſit. Vnde irãtus rex & nimio fu-

a ℂ Doctores, ſpiritu gratiæ ſeptiformis præcellentes.
b ℂ Recta fide & operatione.

rore ſuccenſus, interrogauit ſapiẽntes * qui ex mõre regio ei ſemper aderãt: † & illorũ faciebat cõſilio,

a ℂ Prophetarum.

ſcientium leges ac iurã maiorum. Erant autẽ primi & proximi Charſena, & Sethar, & Admatha, & Tharſis, & Mares, & Marſana & Mamuchan, ſe-

a ℂ Prædicatores gentium.

ptem dũces Perſarum atque Medorum, qui uide-

a ℂ Voluntatem.
b ℂ In regno eccleſiæ vel cæleſti.

bant faciẽm regis, & primi poſt eum reſidẽre ſoliti erant, cui ſententię Vaſthi regina ſubiaceret, quę Aſſueri regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, facere noluiſſet. Reſponditq́ʒ Mamuchan

ℂ Quaſi publica res agitur.

audiente rege atque principibus: Non ſolùm re-

ℂ Subditos.

gem læſit regina Vaſthi, ſed & omnes populos &

a ℂ Prædicatores.
b ℂ Eccleſiis.

principẽs, qui ſunt in cunctis prõuincijs regis Aſſueri. Egredietur enim ſermo reginę ad omnes mulieres, ut cõntemnant uiros ſuos & dicant: Rex Aſſuerus iuſſit, ut regina Vaſthi † intraret ad eum & illa noluit: Atque hoc exemplo omnes principum coniuges Perſarum atque Medorum paruipendent imperia maritorum. † Vnde regis iuſta eſt indignatio. Si ergo tibi placet egrediatur edictum à facie tua, & ſcribatur iuxta legem Perſarum atque Medorum, quam præteriri illicitum

a ℂ Synagoga, quæ contempſit.

eſt, ut nequaquam ultrà regina Vaſthĩ ingrediatur

a ℂ Quaſi ſponſa in cubili. c ℂ Quo regnabat cum rege.
c ℂ Eccleſia de gentibus.
d ℂ Fide & deuotione, de qua dicitur: Aſtitit regina a dextris tuis.

ad regẽm, ſed rẽgnum illius altẽra quæ mẽlior

a ℂ In omnem terram exiuit ſonus eorum.

eſt illa accipiat. Et hõc in omne (quod latiſſimum

a ℂ Eccleſiarum.

eſt) prõuinciarum tuarum diuulgetur imperium, ut

a ℂ Subditæ plebes. b ℂ Apoſtolorum. c ℂ Succeſſorum.

cunctæ uxõres tam maiõrum quàm minõrum de-

a ℂ Prælatis. b ℂ Scilicet obedientiæ.

ferant maritĩs ſuis hõnorem. Placuit conſilium

a ℂ Coapoſtolis.

eius regi, & principibũs: Fecitq́ʒ rex iuxta conſilium Manũchan, & miſit ẽpiſtolas ad uniuerſas prouincias regni ſui, ut quæque gens audire & legere

a ℂ Loquebantur variis linguis apoſtoli magnalia dei.

poterat diuerſis lingũis & literis, † eſſe uiros principes ac maiores in domibus ſuis, & hoc per cunctos populos diuulgari.

ctũ eſt. k ℂ Et primi poſt eum re. in cõſilijs & in mẽſis & in alijs locis honorificis. l ℂ Reſponditq́ʒ. hîc ponitur r̃ñſio. vbi primò tãgitur reginę culpa. m ℂ Non ſolum re. ex facto ſuo. i. ſuſpicionem contemptus regis principibus & populis ingerendo. n ℂ Sed & omnes popu. quia occaſione huius facti qd᷑ vbiq; diuulgabitur, multò magis continent aliæ mulieres viros ſuos. ſecũdò exprimitur ſñia per modum tñ conſilij cũm dicitur: Si tibi placet. o ℂ Vt nequaquam vltra regina Va. ſed ſit ſimpliciter repudiata. Cætera patent in litera.

C

Moraliter

* a ℂ Et poſt ni. i. ſpiritu ſancto, non in ſe; quia à principio conceptionis habuit plenitudinem gratię. ſed in corpore ſuo myſtico. nam propter receptionem ſpiritusſancti eius diſcipuli putabantur pleni muſto vt habetur Act. ij. b ℂ Pręcepit Mau. per iſtos ſignantur apoſtoli aliiq́ʒ diſcipuli, quibus p̃cepit Chriſt⁹ vocare populos & principaliter ſynagogam ad conuiuium noui teſta. propter qd᷑ Paulus & Barnabas dixerũt Iudęis Act. xiij. g. Vobis oportebat primũ loq verbũ dei; ſed qm̃ repellitis illud, & indignos vos iudicatis ęternę vitę, ecce cõuertimur ad gẽtes. ſic em̃ p̃cepit nobis de⁹. Et hęc repulſio ſignatur per hoc quod ſubditur: e ℂ Quæ renuit. & ꝓpter cõtemptũ p̃dicationis apoſtolorũ Ieſus Chriſt⁹ rex regũ ſynagogã pro maiori parte in incredulitate dimiſit.

*ſcientes tẽpora

H

ℂ In principio ca. j. Eſther vbi dicit in poſtil. In dieb⁹ Aſſueri. Poſtq́ʒ deſcriptus eſt ꝓgreſſus populi &c.

† ducereturante ſe

ADDITIO.

Expoſitio doctorũ noſtrorũ dicẽtiũ, q̨ Aſſuerus iſte fuerit octauus rex Perſarum poſt Cyrum, omiſſis duobus regibus q tm̃ ſeptem menſibus regnauerunt, poſſet bene ſuſtineri tanq́ʒ vera non obſtante impugnatiõe poſtillatoris. cuius fundamentũ in hoc loco eſt inualidũ. Fundaᵗ em̃ impugnatio ſua in hoc, q̨ Mardochęus captiuatus fuerat cum Iechonia rege Iuda. & hoc credit ꝓbare p illud quod diciᵗ ĩ. ij. capi. Erat vir Iudę⁹ in Suſis ciuitate vocabulo Mardochę⁹ filius Iair, filij Semæi, filij Cis de ſtirpe Iemini, q trãſlat⁹ fuerat de Ieruſalẽ eo tempore quo Iechoniam regem Iuda tranſtulerat Nabuchodonoſor &c. Pręſupponit em̃ q̨ illud relatiuũ q, cõtentum in hoc dicto, qui trãſlatus fuerat, neceſſariò referatur ad Mardochęum. & ſic deducit quòd Mardochęus fuiſſet ducentorum annorum & plus in primo anno regni Aſſueri, qd᷑ eſt inconue

† vel ꝓpter hoc multus contempt⁹ erit, & ira

† vel vt oẽs viri dominenᵗ in domibus ſuis,

A eſt inconueniẽs. Sed rectè attẽdẽti literã p̃ſuppoſitũ ſuum nõ valet.
Nã p̃dictũ relatiuũ poſſet referri planè ad Cis ꝓauum Mardochęi,
nõ aũt ad Mardochęũ, & ſcd'm iſtũ intellectũ cõſequẽter cõcedit ꝙ
Cis duct⁹ fuit in trãſmigrationẽ cũ Iechonia, non aũt Mardochęus
ꝓnepos ſuus. & ſic nõ oportet cõcedere ſcd'm iſtã expoſitionem ꝙ
Mardochę⁹ eſſet tot annorũ q̃n fuiſſet exaltatus ꝑ Aſſuerũ, vt poſtil
lator intendit: quia fortè per magnũ tp̃s poſt trãſmigrationẽ Mardo
chęus fuit natus in Suſan vel alibi. Qđ aũt relatiuũ p̃dictum poſſet
referri ad

referri ad Cis ꝓauum Mardochęi, patet ꝑ exemplum. nã ſi quis di C
ceret ꝙ Dauid fuit filius Ieſſe, filij Obed filij Booz, qui cõtraxerat cũ
Ruth Moabitide, talis narratio non eſſet reputãda falſa. cũ illud vlti
mũ relatiuũ cõtẽtũ in illo dicto, q cõtraxerat, poſſet referri ad ſuum
immediatũ antecedẽs, ſ. Booz: nõ aũt ad Dauid, nec ad alios. & ſili
ter poteſt intelligi relatio illa in propoſito. Ex quibus ſequit̃, ꝙ opi
nio communis expoſitorũ noſtrorum non eſt reſpuenda propter
inconuenientiam quã allegat poſtillator de ætate Mardochæi &c.

GLO. ORDI.

Cap. II.

His itaq;. Repudiata Iudæa di-
uerſi ex diuerſis partibus mũdi
ad ſocietatẽ regiæ dignitatis ꝑ
p̃dicatores verbũ dei admini-
ſtrantes adducunt̃. & ſub manu AEgei q in
terpretat̃ feſtinus, & cuſtos eſt regiarũ mu-
lierũ, tradunt̃. i. committũt̃ paſtoribus qui-
ꝟipſius bus fideliũ aĩarũ cuſtodia dat̃, vt eis verbo
†& ei⁹ qđ & exẽplo miniſtrent qcquid ad cultũ pieta
cõtra eam tis neceſſariũ videt. Quicũq; autẽ fide recta
decretũ fue & conſciẽtia pura regi altiſſimo placuerit,
rat ad ipſum ingredietur, repudiata Vaſthi.
❡ Qui fu. Eſther dicitur abſconſa Ediſ
ſa, miſericordiam conſecuta. hæc eſt gentiũ
eccleſia quæ in abſcondito cordis nutriens
caſtitatẽ fidei & miſericordiã, gratiã coram
Oſee. 1. b. oculis domini inuenit, repudiata ſynagoga
quæ in Oſee vocabatur abſq; miſericordia.
Hanc nutrit Mardochæus ſpiritualis, &
adoptat in fi-

Cap. II.

a His itaq; geſtis a
poſtq; regis Aſ b
ſueri indigna-
tio deferbue-
rat, recordatus c
eſt* Vaſthi, q̃ ſe d

a ❡Contemnens regem. b ❡Repudiationem. c ❡Conſolantes regem.

ciſsẽt † uel quæ paſſa eſſet, dixẽ- e
runtq; pueri regis ac miniſtri ei⁹:

a ❡Nouellæ animæ. b ❡A corruptione diaboli.

Quærãtur regi puellæ uirgines, f

a ❡Apoſtoli, de quibus dicitur: Ecce ego mitto vos b ❡Diligenter.

ac ſpecioſæ, & mittãtur qui cõſi
derẽt per uniuerſas ꝓuincias pu-

a ❡Virtutibus & operibus. b ❡Verbo & exẽplo.

ellas ſpecioſas & uirgines, & ad-

a ❡Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper mõtem po. b ❡In qua regnabat Aſſuerus.

ducãt eas ad ciuitatẽ Suſan, & tra g
dant eas in domũ fœminarũ, ſub
manu Ægei eunuchi, qui eſt p̃po

a ❡Sponſarum regis magni.

ſitus & cuſtos mulierũ regiarũ,

a ❡A deo. b ❡Victũ & cultũ animarum.

& accipiãnt † mũdũ muliebrẽ, & h
cætera ad uſus neceſſaria. Et i

❡Quia multi vocati pauci electi.

quæcunq; inter oẽs oculis regis k

a ❡Vna nõ multæ. Multitudinis cre. e. cor. vnũ.

placuerit, ipſa regnet ꝓ Vaſthi. l
Placuit ſermo regi, & ita ut ſug- m n
geſſerant, iuſſit fieri. Erat uir Iu- o
dæus in Suſan ciuitate, uocabu-
lo Mardochæus, filius Iair: filij
Semei, filij Cis de ſtirpe Iemini, p

a ❡Perſecutor eccleſiæ factus. b ❡Spirituali.

qui trãſlat⁹ fuerat de Ieruſalẽ eo q

a ❡Preparatos captiuitati ſpirituali, Ieconias enim p̃paratio domini interpretatur.

tẽpore quo Iechoniã regem Iuda

a ❡Diabolus. b ❡Confuſionis.

Nabuchodonoſor rex Babilõis

a ❡Magiſter. b ❡Eccleſiæ.

b trãſtulerat, q fuit nutritius filiæ

a ❡Chriſti qui dicit: Nũciabo no. tu. fra. meis.

† frãtris ſui Ediſſę, q altero noĩe

a ❡Abſcõſa. Neſciat enim ſiniſtra quid fa. dex. tua. b ❡Errorem & ſuperſtitionem Gentilem.

uocabat̃ Eſther, & utrũq; parẽtẽ

a ❡Pulchra es & decora filia Ieruſalem.

amiſerat pulchra nimis & decora
facie. Mortuiſq; p̃re ei⁹ ac matre

a ❡Per verbũ euangelij ad ſalutẽ generauit ęternã, vnde: Filioli mei quos iterũ parturio.

Mardochę⁹ ſibi eã adoptauit ĩ fi
liã. Cũq; pcrebuiſſet regis impiũ,
& iuxta mãdatũ illi⁹ multæ uirgi
nes pulchrę adducerent̃ Suſan, &

NIC. DE LY.

Cap. II.

Diuiſio His itaq;. Poſtq; deſcripta eſt re
B ginę Vaſthi deiectio, hîc cõſe-
quenter ponit̃ ipſi⁹ Eſther exal
tatio, & hoc in quatuor ſibi
† vel orna gradatim ſuccedentibus, q̃a primò alijs vir
tum mulie- ginibus regijs ſociat̃, ſcd'ò mũdus muliebris
brẽ, & infrà ei accelerat̃, ibi: Quę placuit ei. tertiò regi de
ſpõſat̃, ibi: Ducta eſt itaq;. quartò in amo-
re regis firmat̃, ibi: Cumq; & ſecundò quęre
rent̃. Circa primũ ponit̃ primò conſultatio
generalis. ſcd'ò circa Eſther executio ſpecia-
lis, ibi: Erat vir Iudęus. Circa primũ ſciẽdũ,
Ioſephus ꝙ ſicut dicit Ioſephus libro. xj. antiquitatis
Iudaicę, ſedata paſſione iræ & turbationis
in Aſſuero de facto prędicto Vaſthi reginę,
cœpit recolere eius pulchritudinẽ & amo-
rẽ quem habuerãt ad inuicem: & dolere de
hoc ꝙ adiecerat eam, maximè quia eã reuo
care non poterat propter edictũ irreuoca-
bile quod ſup hoc dederat, & per totum re
gnũ ſuum publicauerat, propter qđ amici
ſui vidẽtes eũ continuè anxiari, ſuaſerunt ei
vt virgines pulcherrimas faceret ad ſe addu
ci, & illã quæ inter eas magis ſibi placeret,
vxorẽ aſſumeret, & ſic amor ſequẽtis dolo
† patrui rẽ mitigaret pręcedentis. & hoc eſt quòd di
LXX. fra- citur: b ❡Poſtq; re. i. paſſio iræ & turba
tris patris. tionis tranſierat, quia aliter iudicat homo
in paſſione poſitus & extra paſſionem.
c ❡ Recordatus. ſic eſt in Hebræo & in
libris correctis. quia quitãta paſſione Aſſue
rus recordatus fuit pulchritudinis ipſius
Vaſthi, & amoris qui fuerat inter ipſos.
d ❡Quæ fe. cõferẽdo pœnã quã ei inflixe
rat, & factum qđ ipſa fecerat: & videbatur
ſibi ꝙ culpam pœna exceſſiſſet rõnibus ſu-
pradictis, quia fecerat honeſtate & verecun
dia muliebri, propter qđ anxiebat̃, eã reuo
care nõ audẽs, ne principes regni contra ſe
prouocaret ex fractiõe edicti irreuocabilis
& ne à toto populo propter vnã mulierẽ,
reputaretur

Nicolaus de Lyra

reputaretur mutabilis tanq; effœminatus
& mollis, & per conſequens regno priuare
tur, maximè cùm non eſſet de ſemine regio:
ſecũdũ dictum Ra. Sa. ca. p̃cedenti. e ❡ Di
xeruntq; pueri regis ac miniſtri eius.
id eſt familiares & intrinſeci volentes occur
rere eius deſolatiõi. f ❡ Quærantur re.
Et patet litera vſq; ibi: h ❡ Et accipiant.
id eſt illud quod pertinet ad cultum & or-
natum, & dicitur à mundo das, quia aliqua
mundant carnes mulierum, ſicut balnea, pi
gmenta & conſimilia, & aliqua etiam deco
rant exterius per ſui mũditiam & decorem
ſicut veſtes & ornamenta de auro & argen
to & lapidibus pretioſis facta. i ❡ Et
quęcunq;. id eſt ſuper omnes. k ❡ Ocu
lis regis. oculis ſcilicet exteriorib⁹ propter
pulchritudinem, & oculis mentis propter
delectationem in ea inuentam. & conſimili
bus l ❡ Ipſa regnet. vt ſic dolor præce-
dens detur obliuioni. m ❡ Placuit ſer-
mo regi. quia videbatur ſibi hoc eſſe ad
ſuam conſolationem. n ❡ Et ita vt
ſuggeſſerant iuſſit fieri. mandando. ſta
tim executioni. o ❡ Erat vir Iu-
dęus. Hîc conſequenter ponitur ſpecialis D
executio circa Eſther, cùm dicitur: Erat
vir Iudęus in Suſã ciuita. Dicit Ioſeph⁹
quòd tunc manebat in Babylonia, ſed ad-
ducta Eſther ad Suſan, illuc ſe tranſtulit
amore Eſther quam diligebat vt filiam, ꝟ & cætera
& ſic ſcriptura loquitur hîc pro tempore ad vſus ne-
quo ſe tranſtulerat apud Suſan. p ❡ De ceſſarias
ſtirpe Iemini. & ſic patet quòd fuit de
ſtirpe Saul primi regis Iſrael. q ❡ Qui
tranſla. de qua tranſlatione habetur. iiij.
Regum. xxiiij. Cætera patent vſque ibi:
Eſther quoq;

Moraliter. a ❡ His itaq; geſtis Moraliter
poſtquam regis Aſſueri indignatio.
Sequitur: f ❡ Quærantur regi
puellę virgines ac ſpecioſæ, & mit-
tantur qui conſiderent &c. Quamuis
autem quælibet perſona perſeuerans in in-
tegritate fidei virgo dicatur, & dei ſponſa,
tamen eccleſia ex perſonis talibus congre-
gata dicitur ſponſa dei prędilecta. & hoc ſi-
gnificatur. Canti. vj. c. cùm dicitur: Sexagin
ta ſunt reginæ, & octuaginta concubinę, &
adoleſcentularum nõ eſt numerus. Vna eſt
colũba mea, perfecta mea. Igit̃ per ſingulas
virgines quæſitas pro rege, ſignificantur ſin
gulæ fideles perſonæ, ſed per Eſther quæ
fuit prælecta, ſignatur eccleſia, & per nun-
tios ad quærendum miſſos apoſtoli & prę
dicatores alij. Poteſt etiam per Eſther vir-
go Maria deſignari, & per nuntios angeli
eam viſitãtes, & ſpecialiter Gabriel angelus
ad eã ſpecialiter deſtinatus Lucæ. j. g ❡ Et
tradant eas in domum fœminarum
ſub manu AEgei eunuchi: qui eſt
præpoſitus & cuſtos mulierum re-
giarum. id eſt ſub diſciplina ſpiritusſancti
à quo cuſtodiunt̃ dictæ ꝟgines & vngunt̃
chariſmatib⁹ & varijs virtutib⁹ adornãtur.
ꝟ Ducta eſt

E adoptat in filiam qui eſt doctor gentium in fide & veritate, & eſt de ſtirpe Iemini, hoc eſt de ſtirpe de Beniamin. a ❡ Eſther. Hãc Nabuchodonoſor ſpiritualis & rex confuſionis à naturali lege & cultu vnius dei in confuſionẽ idololatrię trãſtulit, ſed pietas diuina ad viã veritatis ꝑ pdicatores reuocauit. b ❡ Et ſeptem. idest fideles animas ſpiritusſancti gratia regeneratas atq; dedicatas, q̃ eius ſequunt̃ veſtigia, fide doctrina, & operatiõe bona, de quibus dicitur: Adoleſcẽtulę dilexte ni. c ❡ Quæ no. Quia peccatorum labe & ſordibus idololatriæ per baptiſmũ mũdata, opprobriũ priſtinę iniq̃tatis nõ ſuſtinuit vltrà. d ❡ Ingredien. Quęcunq; anima certat ad thalamũ Chriſti properare, condignum à ſuis doctoribus accipit ornamẽtum, & quò magis ſe deuotam ad agnitionem fidei, & exercitium operis præparat, eò amplius à doctorib⁹ inſtruitur, vt de competẽtium numero ſanctę trinitatis integram fidem & cõfeſſionem ad perceptionẽ baptiſmi, & vnctionem chriſmatis vt cæleſti ſponſo veraciter fungatur, accedat. e ❡ Atq; inde. Qui ſe ab eccleſia per vitiorum ſordes ſeparauerit, meritò in ſecundas ædes retruditur, vbi concubinę regis morantur: quia ſanæ fidei caſus deſcenſum honoris meretur, nec habet vltrà poteſtatem ad regẽ redire, niſi ſuperna gratia viſitatus in priſtinę ſtatum dignitatis reſtituatur. f ❡ Euoluto autẽ. id eſt tranſactis quinque ætatibus mundi, quibus patrum propago proceſſerat, inſtabat ſexta ætas veniente redemptore, in qua gẽtiũ multitudo per euangelium vocanda erat. g ❡ Tebeth. apud Hebręos: eudimos, apud Græcos: ianuarius eſt apud Latinos. In quo domin⁹ incarnatus octauo die circunciſus, à Magis adoratus, & myſticis muneribus eſt honoratus, in quo etiam à Iohanne baptizatus eſſe prædicatur. Cùmq; & ſecundò

† dignas. i. cõuenientes ad miniſtrãdum ei

† vt cognoſceret pacẽ i. ſciret vt valeret & ſe haberet

† veniebãt

† patrui

† Eſther Math. 2.

Nico. de Lyra.

a ❡ Eſther quoq; inter cæteras puellas ei tradita eſt. ſcilicet AEgeo eunucho. b ❡ Quæ placuit ei. Hîc cõſequenter deſcribitur promotio Eſther q̃tum ad accelerationem ornatus muliebris, cùm dicitur: c ❡ Et inuenit gratiam. & hoc factum eſt ex diuina ordinatione, vt citò promoueretur ad regiam dignitatem, & ſic liberaret populum Iſrael à periculo ſibi imminente de propinquo. d ❡ Et traderet ei partes ſuas. i. illa quæ ad victum, veſtitum, & ornatum pertinebant. e ❡ Quę noluit ei indicare popu

a ❡ Caſtis parentibus.

a Ægeo traderetur eunucho. Eſther quoque inter cæteras puellas ei tradita eſt, ut ſeruaretur in numero fœminarum. Quæ placuit ei & inuenit gratiam in b c conſpectu illius. Et pręcepit eunucho ut accelerarett

a ❡ Sanam doctrinam ſcripturarum & vitam æternam & honeſtam.

b mundum muliebrem: & traderet ei partes ſuas, & ſeptem puellas † ſpecioſiſſimas de domo regis, & † tam d

a ❡ Sponſam. b ❡ Adoleſcentulas. c ❡ Donis virtutum. d ❡ Verbo & exemplo. e ❡ Eccleſia de gentibus.

c ipſam q̃ pediſſequas ei⁹ ornaret atq; excoleret. Quæ e

a ❡ Doctores qui dicunt: Obliuiſcere po. t. &c.

noluit ei indicare populum & patriam ſuam. Mardochęus enim patruus eius præceperat ei, ut de hac re o

a ❡ Sollicite exquirendo fidem & operationem commiſſæ plebis. b ❡ Aſſidue. vnde Apoſtolus: Sollicitudo omnium eccleſiarum. & quis infir. & ego non infir.

mnino reticeret. Qui deambulabat quotidie ante ue f

b ❡ Ante regulam rectæ fidei. b ❡ Cæleſtis Ieruſalem. c ❡ Animæ.

ſtibulum domus in qua electæ uirgines ſeruabantur, † curam agens ſalutis Eſther, & ſcire uolens quid ei accideret. Cùm autem ueniſſet tempus ſingularum

a ❡ Tanq̃ ſponſæ. b ❡ Cæleſtem.

per ordinem puellarum, ut intrarent ad regem, expletis omnibus quæ ad cultum muliebrem pertinebãt, menſis duodecimus uertebatur, ita duntaxat ut ſex g h

a ❡ Nomine fidei & pinguedine & dilectionis.

menſibus oleo ungerentur myrrhino, & alijs ſex qui i k

❡ Bonorum operum.

a ❡ Virtutum.

d buſdam pigmentis & aromatibus uterentur. Ingre

a ❡ In baptiſmum.

dientesq; ad regẽ, quicquid poſtulaſſent ad ornatũ

a ❡ A doctoribus prius.

pertinens, accipiebãt, & † ut eis placuerat compoſitæ,

a ❡ Trinitatis fidei.

de triclinio fœminarũ ad regis cubiculum tranſibãt.

a ❡ Quia poſt occaſum vitioſorum exurgit fulgor virtutum.

e Et quæ intrauerat ueſpere, egrediebatur mane: atque l inde in ſecũdas ædes deducebatur, quæ ſub manu Suſagazi eunuchi erant, qui concubinis regis pręſidebat, nec habebat poteſtatem ad regem ultrà redeundi niſi uoluiſſet rex, & eã uenire iuſſiſſet ex nomine. m

a ❡ Sexta ætas venit vbi plenitudo temporis.

f Euoluto autem tempore per ordinem, inſtabat dies n

a ❡ Eccleſia de gentibus.

b ❡ Doctorum & præcipue Pauli.

quo Eſther filia Abihail † fratris Mardochęi, quam

a ❡ Vt ſupra. b ❡ Per baptiſmum.

ſibi adoptauerat in filiã, deberet intrare ad regem.

a ❡ Quia plus credidit doctoribus q̃ ſibi: Quæ vtilia ſunt melius nouit medic⁹ q̃ infirm⁹.

Quæ non quæſiuit muliebrem cultum, ſed quæcunque uoluit Ægeus eunuchus cuſtos uirginum, hæc o

a ❡ Circundata varietate virtutum.

ei ad ornatum dedit. † Erat enim formoſa ualde, & incredibili pulchritudine, omniumq; oculis gratioſa p & amabilis uidebatur. Ducta eſt itaq; ad cubiculum q

g regis Aſſueri, menſe decimo qui uocatur Tebeth, ſe

a ❡ Benignitatis anno ſeptimiformi gratia ſpiritusſancti repleto.

b ❡ Eccleſiam.

c ❡ Chriſtus.

ptimo anno regni eius, & adamauit eam rex plus q̃

a ❡ Nationes. b ❡ virtutum. c ❡ Remiſſionem peccatorum.

omnes mulieres, habuitq; gratiam & miſericordiam

a ❡ Conſortem ſibi regni fecit.

coram eo ſuper omnes mulieres, & poſuit diadema

a ❡ In mente.

b ❡ Aſtitit regina a dextris tuis.

regni in capite eius. Fecitq; eam regnare loco Va

a ❡ Synagogæ quę regem ſpernendo & crucifigendo regni dignitatem amiſit.

b ❡ Conuiuium ſpirituale, gaudium in toto orbe vbi epulæ ſpirituales, vbi myſteria corporis & ſanguinis domini.

ſthi. Et iuſſit conuiuium præparari permagnificum cunctis principibus & ſeruis ſuis, pro coniun

a ❡ Eccleſiæ. b ❡ Venite ad me omnes qui laboratis &c. c ❡ Depoſito onere peccatorũ.

ctione & nuptijs Eſther, & dedit requiem uniuerſis r

G re popu. de pcepto Mardochęi, quia Iudęi tũc erãt captiui & ſerui: & ſi hoc ſcireĩ forſitan poſſet tanq; ignobilis repudiari, q̃uis ſecundũ veritatẽ eſſet de genere regali, vt dictum eſt. f ❡ Qui deambulat. ſollicitus inquirere de bono ipſius Eſther. g ❡ Mẽſis duodecimus vertebatur. ſcilicet anteq̃ aliqua de virginibus adductis ad regis cubiculũ duceretur, quia primis. h ❡ Sex menſibus ro. id eſt lachryma fluente de tali arbore, quę habebat virtutem mundificandi carnem. i ❡ Et alijs ſex. ſ. menſibus. k ❡ Quibuſdam pigmentis. quæ faciunt carnem mulieris ſuauem & redolentem, ad reprimendum fœtores q in mulieribus ſolent eſſe, omnia iſta fiebant de conſilio medicorum regis, vt ſic maiorem delectationem inueniret in eis, vel ſaltem in aliqua earum, & ſic maior delectatio ſuperueniens dolorem abijceret præcedentem. l ❡ Et quæ intrauerat &c. vt ſic de pluribus vna tanq̃ delectabilior & amabilior eligereĩ, & tanq̃ regina coronaretur. m ❡ Qui concubinis regis præſidebat. de victu & de veſtitu conuenienti eis prouidendo. tñ veriſimile eſt, q̃ iſtæ quæ admiſſæ fuerant ad cubiculũ regis, erant ei⁹ vxores, dicebanĩ tñ concubinæ, quæ. ſ. non erant principales vxores: ſicut & de Abrahã legitur, q̃ Sara dicit̃ propria & principalis eius vxor: aliæ aũt dicũtur concubinę, vt habetur Gen. xxv. oẽs tñ erant eius vxores. n ❡ Inſtabat dies. debebat intrare ad regis cubiculum ſecundũ modum & ordinem ſup rius poſitũ. o ❡ Quæ non queſi. ſicut aliæ ponẽs ſe totaliter q̃tùm ad hoc in eunuchi diſpoſitione. p ❡ Omniũq; oculis. decorem eñ corporis decor gratiæ & virtutis mirabiliter augmẽtabat. q ❡ Ducta eſt itaq;. hîc cõſequenter agitur de deſpõſatiõe & coronatione Eſther, & patet litera vſq; ibi: r ❡ Et dedit. Quod dupliciter exponit̃. Vno mõ, q̃ mãdauit vniuerſis prouincijs, vt durantibus nuptijs Eſther, ceſſarent ab operibus ſeruilibus. Alio mõ, q̃ dedit eis requiem à ſolutione tributi pro illo anno, vel ſaltẽ ꝑ parte anni. & hoc eſt magis ꝓbabile: quia

† mutauit ipm & puellas eius. i. mutauit ꝑtes ipſius & puellarũ in bonũ ſiue vt gratã rẽ faceret ei, ipſa aũt erat in domo mulierum Cano. a.

– ad ornatũ pertinens

H

Moraliter

q ❡ Ducta. Hoc myſticè fuit implerũ in aſcẽſiõe Chriſti. tũc eñ eccleſiã iuſtorũ ſecũ duxit ad cæleſtia. vel in aſſumptione virginis glorioſę, q̃ fuit ſuper angelos exaltata.

Ac dona

a ❡Cumq; & ſecundo. Non ſufficit Chriſto primitiuã ſibi ſo-
A ciare eccleſiam, ſed per pręedicatores de gentib⁹ multitudinẽ acquiſi
Iohã, 10.c. uit copioſam. vñ: Alias oues habeo quæ nõ &c. & illas op. me ad.
b ❡Duo eunuchi. Poſſunt in duobus eunuchis ſchiſmatici &
heretici notari, qui fraudis & malitiæ venenũ corde geſtantes cõtra
veritatẽ cõſiliant, vt eã credẽtibus auferant,
& Chriſtũ.i. fidẽ Chriſti in ipis fidelib⁹ iter
ficiãt: ſed eorũ iniqtatẽ ſancti doctores ma-
nifeſtãt, vt inocẽtes ſaluent, & illi iuſta vltio
ne puniant. c ❡Hiſto. Duob⁹ teſtamẽtis
in qb⁹ ſcriptũ eſt q̃ iuſtis p̃mia, q̃ iniuſtis de
Matt. 25.d. beant ſupplicia. vñ: Ibũt hi in ſupplicium
æternũ, iuſti aũt in vitã ęternã. Et in Ezech.
Ezec. 18.c. Iuſtitia iuſti ſup eũ: & ipietas ipiȷ erit ſup eũ.

GLO.ORDI.

Cap. III.

POſt hęc. Sequitur. d ❡Amã filium. Potentes ſeculi q beneficiȷs diuina p̃tãte collatis abutẽtes, quos conſortes habent naturæ, dedignant habere cõſortes gratię: & honorẽ & reuerẽtiã quã ſoli deo debuerũt, in ſeſe trãſferre cõtendũt. Eos aũt q conſentire nolũt, odiȷs & cruciatibus perſequũtur: ſed iuſto dei iudicio in inſidiȷs ſuis capiuntur iniqui. Vnde dicitur: Iuſtus de anguſtia li-
Prou. 11.a. beratur, & traditur impius pro eo. Poteſt
per Aman (quẽ Ioſephus de ſtirpe Amalec
eſſe commemorat) Iudęorũ populus figu-
†Infrà.6.a. rari, q pphetas occiderũt, & dñm ppheta-
&.12.a. rũ & apoſtolos eius gñis nobilitatẽ pp̃ter
incredulitatẽ & duritiã cordis pdẽtes, q p
Eſaiæ.1.c. Eſaiam principes Sodomorũ & populus
Ezec.16.a. Gomorrhæ dicuntur. Vnde Ezechi. Pater
tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.
Miſſa

Nicolaus de Lyra.

-bilis, quia ceſſatio ab operibus tanto tp̃e nõ eſſet gratioſa, ſed magis dãnabilis &
B oneroſa. a ❡Ac dona. principib⁹ ſuis, ſicut ſolet fieri in talibus feſtis. b ❡Cumq;. Hîc cõſequẽter agit de cõfirmatione amoris ipſi⁹ regis ad Eſther reginam, qđ fuit ex hoc, q̃ cõſeruauit ſibi vitã ſuã denũtiãdo inſidias q̃ ſibi parabant & hoc à deo factũ eſt, ne gratia quã Eſther apud regẽ inuenerat minueret, eò q̃ patriã ſuã & pplm noluerat indicare, & hoc eſt qđ dicit: Cumq;. videlicet poſt coronationẽ Eſther, ſimulãdo q̃ rex aliã ſibi p̃ponere vellet, eò q̃ patriam & gen⁹ pdere nõ vellet, & ſic moueret ad indicãdũ, iõ ſubdit: c ❡Necdum pro. ſ. Mardochęi, cuius mãdatũ p nulla re volebat p̃terire. d ❡Eo igi. quo virgines ſic adducebant, & quo Mardochę⁹ ſollicitus p Eſther ad portã regis morabat. e ❡Irati ſunt. occultè tñ machinãtes in ei⁹ mortẽ. Cauſa tñ hui⁹ machinatiõis nõ exprimitur hîc, nec in aliqua gloſſa Hebraica vł Latina q̃ viderim, ſed frequẽter inuẽtũ eſt, q̃ ſerui regũ machinant in mortẽ eorũ. f ❡Qui ianito. p tota iſta litera nõ eſt pl⁹ i Hebręo. Cuſtodes ſupellectilis. Et rõ hui⁹ diuerſitatis eſt: qa dictio Hebraica q̃ hîc ponit, ęqui uoca eſt ad limẽ & ſupellectilẽ. trãſlatio tñ noſtra ſequit primã ſignificationẽ, Hebræi aũt ſequunt aliã, cui magis cõcordat litera ſequẽs, cũ dicit: g ❡Volueruntq; inſurgere in regem & occidere eum. Ianitores enim palatiȷ non ſunt tantę poteſtatis quòd per arma regem poſſint occidere, cũ habeãt cuſtodes corporis ſui, nec ſic intrant ad iteriora quod poſſint ſibi venenũ propinare, ſed illi q ſunt cuſtodes ſupellectilis aureæ & argenteæ, in qua ſeruitur regi poſſunt faciliter hoc facere, cuiuſmodi erãt iſti, vt dicunt Hebręi. h ❡Quod mar. Dicit aũt Ioſephus quòd hoc ſciuit per quendam Hebræum, qui erat famu-
lus

a ❡Spiritualia. b ❡Dedit dona hominibus.

prouinciȷs, ac dona largitus eſt a
iuxta magnificentiã †principalẽ.
a Cumq; & ſecundò quærerentur b
uirgines & congregarentur,

a ❡Doctores qui conuocant gentes ad introitum fidei & ſacramentum baptiſmi.

Mardochæus manebat ad ia-

a ❡Quia ſancta eccleſia nihil agit per arrogantiam. vnde: Omnis gloria filię regis ab in. Et alibi: Gloria mea teſtimonium conſcientiæ meæ.

nuam regis, necdũ prodiderat c
Eſther patriam & populum ſu-
um iuxta mãdatum †eius. Quic-
quid enim ille præcipiebat, ob-
ſeruabat Eſther, & ita cuncta

a ❡Quo eam primis eccleſiæ rudimentis inſtruebat.

faciebat, ut eo tempore ſolita
erat quo eam paruulam nutrie-
bat. Eo igitur tempore, quo d
Mardochæus ad regis ianuam
morabatur, †irati ſunt Baga- e

a ❡Scribæ & Phariſæi clauem ſcientię habentes, nec intus euntes, nec alios intrare permittentes. ❡Caſtrati ſine robore animi.

b than & Thares, duo eunuchi re-
gis, qui ianitores erant, & in pri- f

a ❡Quaſi principes doctrinæ.

mò palatiȷ limine præſidebant,

a ❡Collegerunt pontifices & Phariſæi conſilium. b ❡Chriſtum.

uolueruntque inſurgere in re- g
gem & occidere eum. Quod h

a ❡Ordinem prædicatorum.

Mardochæum non latuit. Sta-

a ❡Fidelibus.

timq; nuntiauit reginæ Eſther, &
illa regi, ex nomine Mardochæi
qui ad ſe rem detulerat. Quæſi- i
tum eſt & inuentum, & appen-
ſus eſt uterq; eorum in patibulo.
Et iuſſit rex ut in libro memora-
li ſcriberetur, ut pro uita ſua ali-
quid repenſaret ei. Mandatũq;
c eſt hiſtoriȷs, & annalibus tradi- l
tum coram rege.

Cap. III.

POſt hæc rex Aſ- m

a ❡Chriſtus. b ❡Temporaliter.

ſuerus exaltauit

b ❡Iniquitas interp̃tatur.

d Amân, filium A-
madathi, qui e- n
rat de ſtirpe Agag, & poſuit ſo-
lium eius ſuper omnes principes
quos habebat. Cunctiq; ſerui re-
gis q in foribus palatiȷ uerſaban
tur, flectebãt genua, & adorabãt
Amã. Sic em̃ p̃ceperat eis impa-

lus valde familiaris vni⁹ illorũ eunuchorũ Ra. Sa. verò dicit q̃ hoc C
ſciuit, quia corã Mardochęo in idiomate Tharſenſi de regis intoxicatione loquebãt, credentes q̃ Mardochęus illud idioma penit⁹ ignoraret. i ❡Quęſi. q̃ ita erat ſcđm veritatẽ. k ❡Man. qa p̃ter hiſtoriaſcões vbi ſcribebãt ſctã notabilia, qlibet rex p p̃pẽſuo faciebat ſcribi vnũ librũ i quo ſctã ſui tp̃is ponebant, & hoc ad memoriã futurorũ, qa ex factis p̃teritis dirigunt hoĩes in agendis de futuro.
a ❡Ac dona. Chriſtus em̃ rex noſter eccleſiã ſecũ ducẽs ad cæleſtia, dedit ſuis fidelibus abũdãter ſpũſſancti dona. Pſal. lxvij. ſecũdũ trãſlationẽ LXX. Aſcẽdẽs in altũ captiuã duxit captiuitatẽ, dedit dona hoĩbus. †regiam Morantur
d ❡Eo igi. Per duos eunuchos q voluerũt regẽ interficere, ſignificati fuerunt Phariſæi & Saducæi, q poſt aſcenſionẽ Chriſti q̃ſierũt ipm i mẽbris ſuis occidere, & nomẽ ei⁹ penitus delere, vt patet Act. viij. & aliȷs eiuſdẽ libri pluribus locis. Per Mardochęũ autẽ qui ſalutis Eſther gerebat curã, põt Petrus apł's intelligi, q curã ſuſcepit eccleſiæ Chriſti: & denũtiauit eccleſię malitiã Phariſæorũ & Saducęorũ nomẽ Chriſti delere q̃rentiũ, vt.ſ. hoc dñm exoraret. vñ, Act. iiij. d. de Petro & Iohãne: Dimiſſi aũt venerũt ad ſuos, vt annũtiauerũt eis q̃ta ad eos principes ſacerdotũ & ſeniores dixiſſent, q cũm audiſſent vnanimiter leuauerũt vocẽ ſuã ad dñm &c. l ❡Et an nal. p qđ ſignificat q̃ merita iſtorũ nõ dant obliuiõi, ſed regiſtrãt corã rege cęleſti, vt remũerent tp̃e cõpetẽti. † Mardochęi

NIC.DE LY.

POſt hęc. Deſcri- Cap. III. pta ipſi⁹ Eſther pmotiõe, hîc cõſequẽter agit de ppł'i ſui liberatiõe. & priò ponit cõtra ppł'm iniq̃ machinatio. ſcđa mira ppł'i libe. iiij. ca. Circa primũ primò ponit machinatiõis occaſio. ſcđ'ò ipa machinatio, ibi: qđ cũ audiſ. tertiò machinatiõis executio, ibi: Dixit Amã
D regi. Occaſio autem machinatiõis cõtra Iudęos fuit, eò q̃ Mardochę⁹ nolebat adorare Amã ſicut & cęteri: & hoc ẽ qđ dicit: Poſt hæc. regni ſui faciãs à ſe ſcđm. n ❡Qui. iſte fuit rex Amalec, vt hr̃.j. Reg. xv. quẽ Samuel occidit, vt ibidẽ dicit, & iõ iſte Amã hẽbat exoſos Iudæos, qa Saul rex Iſrael vaſtauit regnũ Agag, interficiẽs Amalecitas viros & mulieres & paruulos, vt hr̃.j. Re. xv. Sed cõtra hoc videt qđ dicit. j. xv. Amã fili⁹ Amadathi aĩo & gẽte Maced. Ad qđ dicũt aliq, q̃ idẽ eſt ppł's Amalecitarũ & Mace. ſed hoc nõ videt verũ, qa Macedonia eſt qdã regio in Gręcia ſcđm oẽs hiſtoriographos, terrã verò Amalecitarũ eſt iter AEgyptũ & terra promiſſiõis, & ppe terrã Edõ. priò em̃ occurrerũt filiȷs Iſrł ad pugnãdũ cõtra eos in deſerto, vt hr̃ Exo. xvij. & iſtæ terrę ſunt valde diſtantes, Et ideo aliter dicit & meli⁹, q̃ Amã dicit aĩo & gẽte Macedo p ſimilitudinem, quia Macedones iã rebellabãt imperio Perſarum, & Alexãder Macedo ab eis abſtulit monarchiam, eam transferens ad Græcos, vt habetur primi Machabęo. j.
Solus autem

Moraliter. m ❡Poſt hec. Poſt pſecutionẽ Iudęorũ ſecuta eſt pſecutio principũ Romanorũ, q multũ conati fuerũt nomen Chriſti delere & Chriſtianos iterficere. Igit p Amã q iterpretat iniqtas, põt Nero nequiſſimus itelligi, quẽ res regũ exaltauit ad ſublimitatẽ iperiȷ Rom. Nã oĩs ptãs à deo eſt, Prou. viij. b. Per me reges regnãt. Et pp̃ter dignitatẽ imperiȷ venerabant Neronẽ ppł'i Romanis ſubiecti. Per Mardochęũ aũt qui coram Aman noluit genu flectere, ſignificat Petrus apoſtolus & quęcũq; ſucceſſor eius bonus, imò etiã quilibet ver⁹ Chriſtian⁹, qui ſacrilegis principũ mãdatis noluerunt obedire propter quod dicti Moralite.
ſacrilegi

a ℭ Miſſa eſt ſors.qui ad
E ſortem domini pertinent oc-
ciduntur, quos ſignificat ille
hircus qui ſecundum ſortem
Leuit.16.b. domini in lege occidebatur.
† præſidebant b ℭ Tulit ergo.Sicut Amã
epiſtolas dirigens,regis ſigna-
culo eas munire conatur:vt fa
cilius votum expleatur,ſic Iu-
dæi libros diuinæ legis in qui
bus eſt ſignaculũ ſummi regis,
id eſt gratia ſpiritusſancti ad
comprobandam hæreſim ſuã
aſſumunt in teſtimonium,re-
probantes ſocietatem gentiũ
& Chriſti euãgelium,quaſi di
uinis præceptis contrarium.

Nico.de Lyra.

a ℭ Solus autem.quia
ex ſuperbia ſua volebat ſibi ar
ripere honorem diuinum,fa-
†Infrà.9.f. ciens ſe adorare tanꝗ deum,
vt dicit hîc gloſſa Hebraica,&
& hoc erat ſibi illicitum.
c ℭ Quod cum.Hîc con
ſequenter ponitur ipſa machi
natio, & non ſolùm contra
Mardochęum,ſed occaſiõe eiꝰ
cõtra totum populum Iudai-
F cum, maximè quia cum iam
†Infrà.13.f. habebat odioſum propter in
terfectionem Agag,de cuius
ſtirpe erat,vt prædictum eſt,
& deſtructionem Amalecita-
rum per Iudæos tpe Saulis re
gis.& patet litera ex dictis vſqꝫ
ibi: d ℭ Mẽſe primo.apud
Hebręos,& correſpondet par
tim martio, & partim aprili:
quia incipit à propinquiori
† dimittat eos lunatione æquinoctio verna-
li,ſiue ante æquinoctium, ſiue
pòſt:ſicut plenius dictum fuit
Exod.ij. e ℭ Anno duo-
deci.ex quo patet quod di-
ctum eſt ſuprà in principio
huius libri.ſ.ꝙ Mardochæus
in principio regni Aſſueri nõ
fuit eleuatus,nec fecit ea quę ſe
quuntur:ſed per magnum tẽ
pus pòſt,ſcilicet ꝑ duodecim
annos ad minus. f ℭ Miſſa
eſt ſors.iſte enim Aman ſor
tilegus erat,& ideo per modũ
ſuperſtitioſum poſuit ſortes,
ad videndũ quo menſe machi
natio ſua de iterfectiõe Iudęo
rum deberet habere effectũ.
i ℭ Et exiuit.i.cecidit ſors
ſup.xij.menſem qui apud He-
bræos adar vocatur, & cor-
reſpondet partim martio &
partim februario.Poſtea miſit
ſortẽ quo die illius mẽſis debe
ret hoc fieri,& cecidit ſors ſu-
per.xiij.diẽ:& his dictis patet
litera hoc excepto: Miſſa eſt
ſors.i.in vas ad hoc deputatũ
ſcd'm illius ſortilegij modum,
ſed quis fuerit ille modus ma-
gis in particulari,nõ habet̃ ex
textu nec ex gloſſa,nec eſt neceſ
ſarium ad veritatem hiſtoriæ.
g ℭ Quæ.ſcilicet ſors.
h ℭ Hebraice dicitur.nõ
eſt ꝑ hoc itelligẽdũ ꝙ phur ſit
nomẽ Hebraicũ,ſed eſt Perſicũ.
vnde

a ¶Prædicatores euangelij.
tor ſolus Mardochæus non flectebat genu,neqꝫ ad- a
a ¶Dominum deum tuum adorabis,& illi ſoli ſeruies
b ¶Adulatores.
orabât eum. Cui dixerunt pueri regis qui ad fores
palatij †reſidebant: Cur præter cæteros non obſer-
uas mandata regis? Cùmqꝫ hoc crebrius dicerent,
& ille nollet audire, nuntiauerunt Aman, ſcire cu- b
pientes utrum perſeueraret in ſententia. Dixerat
enim eis ſe eſſe Iudæum. Quod cùm audiſſet A- c
man,& experimento probaſſet,quòd Mardochæus
non ſibi flecteret genu,nec ſe adoraret,iratus eſt ual
a ¶Id eſt habuit. b ¶In vno tantum.
c ¶Sed in omnes Iudæos.
de:& pro nihilo duxit in unum Mardochæum mit-
tere manus ſuas:audierat enim quòd eſſet gentis Iu-
a ¶Omnem plebem catholicam.
deæ, magiſque uoluit omnem Iudæorum, qui e-
rant in regno Aſſueri,perdere nationem. Menſe d
a ¶Vltimo tempore quando erit perſecutio qualis non fuit.
primò cuius uocabulum eſt niſan, anno duodecimo e
a regni Aſſueri † miſſa eſt ſors † in urnam, quæ He- f g h
a ¶Perſecutoribus fidelium.
braicè dicitur phur coram Aman, quo die & quo
¶Confeſſorum fidei.
menſe gens Iudæorum deberet interfici: Et exiuit i
menſis duodecimus, qui uocatur adar. Dixitque k
a ¶Iudaicus populus. b ¶Chriſtianus.
c ¶In omnem terram exiuit ſonus eorum.
Amân regi Aſſuero: † Eſt pôpulus per omnes pro- l
a ¶Vnde:Petrus electis aduenis diſ.Ponti,Galatiæ,
Cappadociæ,Aſiæ,& Bithiniæ.
uincias regni tui diſperſus, & à ſe mutuò ſeparatus,
a ¶Nouo teſtamento.vnde:Mandatum nouum do vobis,vt diligatis
inuicem ſicut ego dilexi vos.
b ¶Legem veterem.
nôuis utẽs legibus & ceremonijs,inſup & regis ſcita m n
a ¶Opinione Iudæorum. qui contemnit legem quæ occidit, ſequitur ſpiri-
tum qui viuificat. b ¶Quem nihil latet.
contemnens.Et ôptimè nôſti,quòd non expediat re- o p q
a ¶Contra te. b ¶Peccandi.
gno tuo,ut † inſoleſcat per licentiam:Si tibi placet, r s t
a ¶Id eſt perfectam obſeruantiam legalium obſeruationum.
b ¶Iuſto pondere.
decerne ut pereat, & decem milia talentorum † âp- v
a ¶Scribis & Phariſæis. b ¶Id eſt theſauri ſapientię & ſcientiæ dei.
c ¶Opinione Iudæorum.
b pendam ârcarijs gâzæ tuæ. Tulit ergo rex annulum, x
a ¶Poteſtate & operatione. b ¶Permiſit.
quo utebatur de manu ſua,& dedit eum Aman filio
a ¶Verorum confeſſorum.
Amadathi de progenie Agag hoſti Iudæorum, di-
a ¶Sacrificium & oblationem noluiſti &c.
Et non accipis de domo tua vitulos neque de gre-
gibus tuis hircos.
xitqꝫ ad eum: Argentum quod tu polliceris,tuum
a ¶Sicut diabolo dictum eſt:Omnia quæ habet in
manu tua ſunt.
ſit:de populo age quod tibi placet: Vocatiqꝫ ſunt
ſcribæ regis menſe primo niſan tertiadecima die e-
iuſdem menſis, & ſcriptum eſt ut iuſſerat Aman ad
omnes ſatrapas regis, & † iudices prouinciarum di-
uerſarumqꝫ gentium,ut quæque gens legere pote-
rat & audire pro uarietate linguarum ex nomine re-
gis Aſſueri, & literæ ſignatæ † ipſius annulo miſ- y
a ¶Sicut Paulus accepit epiſtolas a principibus
Iudæorum,vt quoſcunqꝫ inueniret viros ac mulie-
res vinctos perduceret in Ieruſalem.
ſæ ſunt per curſores regis ad uniuerſas prôuincias,
ut occiderent atque delerent omnes Iudæos à pue-
ro uſque ad ſenem paruulos & mulieres uno die,hoc
eſt tertiodecimo die menſis duodecimi qui uoca-
tur adar, & bona eorum diriperent. Summa au- z
tem epiſtolarũ hæc fuit,ut omnes prouinciæ ſcirent a
& pararent ſe ad prędictã diem. Feſtinabantqꝫ curſo
res qui miſſi erant, regis imperium explere. Statim b

vñ in Hebræo habet̃ חגורל G
ואהפור phur qđ eſt goral:ita
ꝙ goral eſt nomẽ Hebraicũ &
ſignificat ſortẽ: & ponit̃ ꝓ ex
poſitiõe nois Perſici. Quod
ergo dicit̃ hîc,ꝙ Hebr.dicit̃
phur.intelligendum eſt in li-
bro Hebraico ſic ſcribit̃,ꝗuis
ſit Perſicũ. Sed tñ ſtatim ibi
dem per hoc nomen goral,
quod eſt Hebraicũ, exponit̃.
k ℭ Dixitqꝫ.Hîc cõſequẽter
deſcribitur machinatiõis exe-
cutio,qa poſt ſortilegiũ ſtatim
Amã incepit procurare erga
regem occiſionẽ Iudæorum.
l ℭ Eſt popu.qa licet aliqui
cũ Zorobabel & Eſdra rediſſ
ſent in Ieruſalem,tñ multi re-
manſerãt diſperſi per regnũ,
amore vxorũ quas acceperãt,
& filiorũ quos in terra illa ge-
nuerãt,& poſſeſſionũ quas ac
quiſierãt,vt dictum fuit Eſdr. † quæ dicit goral.i.ſors
j. m ℭ Nouis.qa colebant
vnũ deũ,cũ tñ ante legẽ datã
& etiã añ Abrahã gẽtes cõiter
colerẽt pluralitatẽ deorũ,qđ
adhuc fiebat cõiter i regno Aſ
ſueri. n ℭ Inſuper.i.edicta.
o ℭ Conten.q.d.ſic poteſt
H eſſe origo rebellionis & cõtẽ-
ptionis in regno tuo. p ℭ Et
optime.hoc dixit adulando
regi,vt magis inclinaret ad cre
dendũ ſibi. q ℭ Quod nõ
expe.cuius bonum in pace
omnino cõſiſtit. r ℭ Vt in-
ſo.i.malitia creſcat. s ℭ Per
licen.i.per regis diſſimula-
tionem. t ℭ Si tibi pla.q.d.
li.& hoc ſit regno tuo vtile,ta
men dependet ex tua volũta-
te. v ℭ Et decẽ mi.i.theſau
rarijs tuis ꝓ tributo quod red † argẽti appendã manibus faciẽtium opus, vt adducãt in theſauros regis
dant tibi,ne per mortem eorũ
diminuatur in aliquo prouen
tus regni tui. x ℭ Tulit er
go rex.antiquitus enim annu
lis potentum ſignabantur lite
rę eorum.& ad hoc erat ibi ſi-
gnũ expſſum.ad hoc ergo tra-
didit ſibi vt ſcriberet literas,&
ſigillaret ꝓut ſibi placeret de
interfectione Iudęorũ,& patet
litera ex dictis vſqꝫ ibi: z ℭ Sũ
ma autem.i.ſentẽtia in breui.
a ℭ Vt omnes prouin.ar-
mis,& talibus ad interfectionẽ - niſan
Iudęorum,quia omnibus da-
batur licentia hoc faciendi. & † duces
bona eorum diripiẽdi,ad qđ
multi erant inclinati. b ℭ Sta
tim in ſuſis pepen.qđ fecit † regis
Aman ne rex mutaret cõſiliũ.
Rege &
ſacrilegi perſecuti ſunt graui Moraliter
ter eccleſiam.excitata tamẽ fuit
prima ꝑſecutio ꝑ Neronem.
b ℭ Nuntia. Per iſtos nũtia
tores ſignantur accuſatores
Chriſtianorum apud impios
imperatores. y ℭ Et lit.Per
hunc annulum ſignificatur im
perialis poteſtas à deo data, ſi
cut ꝑdictum eſt,quarum Ne
ro & alij ſibi ſiſes abuſi fuerũt
in Chriſtianorum ꝑſecutione.

que in † Suſis pependit edictum, rege a & Amān celebrante conuiuium, & cun b ctis Iudæis qui in urbe erant flentibus.

a ¶ Vnde: Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit.

† Suſan'

a ¶ Rege & Aman cele. con. quaſi ꝓ regno fuiſſe ordinatũ optimũ negociũ. b ¶ Cunctis Iu. qui in ur. erant flen. ſecundũ qđ dicit̃ Ioh. xvj. d Plorabitis & flebitis vos, mũdus aũt gaudebit. ¶ Ad maiorē intellectũ huius ca. & aliquorũ ſequentiũ querit̃ hĩc, verũ adoratio quę eſt ꝑ genuũ flexionē ſit ſoli deo exhibēda. Et arguit̃ primò qđ ſic, ꝑ hoc, qđ Mardochę' noluit hoc mō adorare Aman, cuius cauſa in ꝑſona ei' habet̃ infrà. xiij. d. vbi dicit̃: Libēter eni ꝓ ſalute Iſraelis etiã v eſtigia pedũ ei' deoſculari parat' eſſem, ſed timui ne honorē dei mei trãſferrē ī hominē, & quēq̃ adorarē excepto deo meo. Nec in hoc Mardochęus reprobat̃, ſed magis à ſcriptura ſacra & doctoribus cōmēdat̃. Itē Apo. xxij. b. dicit btũs Iohãnes: Cũq̃ audiſſem & vidiſſem, cecidi vt adorarē añ pedes angeli, q mihi hæc oñdebat, & dixit mihi: Vide ne feceris, & ſeqr̃: Deũ adora: ex q̃ videt̃ ꝙ adoratio per genuflexionē ſit ſoli deo exhibenda. In cōtrariũ videt̃ ꝑ illud qđ habet̃. j. Re. xxv. d. vbi dicit̃ qđ Abigail adorauit Dauid, de q̃ ib idē dicit̃: Et ꝓcedit corã Dauid ſuꝑ faciē ſuã: & adorauit ſuꝑ terrã, & cecidit ad pedes ei', qđ nō potuit fieri ſine genuũ flexiōe: ergo nō exhibet̃ hoī excellēti illicitè, qa alš Dauid ſctũs hoc nō ſuſtinuiſſet ſibi fieri, nec Abigail hoc feciſſet quæ ſctã erat, & tenit̃ cōiter à doctorib' ī ſpũ ꝓphetico tũc cũ Dauid loquuta fuiſſet. ¶ Ad queſtionē iſtã dicēdũ, ꝙ adoratio manifeſtè ordīat̃ ad reuerētiã illi' q adorat̃. reuerētia ãt referēda eſt alicui ꝓpt̃ excellētiam ſuæ ꝟtutis. & iō vbi eſt ſingularis excellētia, ibi debet̃ ſingularis adoratio. talis ãt ē excellētia diuĩa, quę ē iſinita, & iō debet̃ ſibi ſingularis adoratio, quę à doctorib' vocat̃ adoratio latrię ſoli deo debitæ & exhibēdæ. Verũtñ qa excellētia diuĩa cōicat̃ excellētibus

F creaturis. nō tñ vniuocè, ſed ꝑticipatiuè & diminutiuè: īde ē qđ aliq̃ adoratio refert̃ creaturis excellētib', ſicut angelis ſctis & ꝑſonis ī dignitatib' cōſtitutis, quæ vocat̃ adoratio duliæ. De prima ꝟò adoratiōe ē hĩc queſtio. Circa qđ ſciēdũ, qđ licet adoratio pricipalit̃ cōſiſtat ī actu īteriori mētis deũ reuerētis: habet tñ ex cōſequēti aliquē actũ ſeu aliqđ obſeqũ exteri', qđ ē ſignũ act' īterioris, ſicut act' fidei primò & pricipalit̃ cōſiſtit ī actu īteriori mētis primę ꝟitati ꝓpt̃ ſe aſſentiētis: ſecũdario tñ cōſiſtit in actu exteriori cōfeſsionis q etiã ī caſu ē neceſſari' ad ſalutē, ſcđm qđ dicit̃ Ro. x. b. Corde eñ credit̃ ad iuſticiã, ore ãt fit cōfeſsio ad ſalutē. Etiã in hoc doctores Hebræi & Latini coueniũt, qđ ſit aliqua reuerētia ſeu ſeruit' exterior vna vel plures ſoli deo exhibēda ſeu exhibendę: ſed ꝓcedēdo vlterius ī ꝑticulari quæ ſit illa vł illę, variæ dicit̃. Dixerũt eñ Hebræi, qđ genuũ flexio vni' vł duorũ ē huiuſmodi hoc accipiētes ex dicto Mardochæi in prææallegato ca. & hoc ī ꝑte ſequuti ſũt eos aliq Chriſtiani, dicētes, qđ licet corã ꝑſonis excellētibus licitè poſsit vnũ genu flecti, tñ corã ſolo deo duo genua ſunt flectēda, ſed hoc dictũ videt̃ nimis durũ: qa non ſolũ Gētiles, ſed etiã Chriſtiani reuerēdo ꝑſonas excellētes vtunt̃ genu flexiōe nō ſolũ vni', ſed amborũ: & iō hoc eſſet cōdãnare Chriſtianos ſaltē ī magna ꝑte. Itē hoc videt̃ eſſe cōtra ſcripturã ſacrã, vt tactũ ē ī arguēdo de Abigail & Dauid. Itē. iiij. Re. j. expſsi' habet̃ de Abdia q fuit ſctũs & ꝓpheta, de q̃ quar: Qui cũ veniſſet curuauit genua cōtra Eliã, & precat' ē eũ, qđ nō feciſſet, nec Elias ꝑmiſiſſet, ſi flexio vni' genu vł amborũ eēt prędicto mō illicita, & iō dicēdũ, qđ nō ē illicita rōne prædicta vł rōnib' prędictis, & maxiè qa ecclia ſciēs vbiq̃ talē adorãdi modũ, nō prędicat cōtrariũ, ſed ſemꝑ q̃ſi cōcedēs hoc eē licitũ. Ad cui' pleniorē ītellectũ cōſiderandũ, qđ aliq̃ de diuĩs honorib' tracta ſunt ad creaturas excellētes, ꝑtī timore, & ꝑtim adulatiōe, & ꝑtim nimia hũilitate, nō tñ ſunt eis exhibita tãq̃ deo: ſed ſicut creaturis ei' excellētiã ꝑticipãtib' rōne ſctĩtatis ſeu dignitatis, ſeu alterius excellētiæ, de qb' ē genuũ flexio, & licet hmōi priō fuerit ex malo motiuo, vł ſaltē min' bono ītroducta: tñ ex q̃ cōſuetudo īualuit, exhibētur licitè creaturis excellētib': dũ tñ nō ſit ītentio exhibētis talia hoīb' illis ſicut deo exhibere, nec recipiētis hoc mō recipe, & ſic ꝑ ītētionē exhibētis & recipiētis tollit̃ ꝓprietas actus īterioris latriæ, ꝑ cōſuetudinē ꝟò ītroductã act' exterior obſeruat̃, remanet tñ aliq̃ ſeruit' ſoli deo exhibēda, quæ eſt act' exterior latriæ, & ſignũ act' interioris, ſ. oblatio ſacrificij, quæ in nulla lege exhibet̃ alicui, niſi ei q ꝓ deo habet̃, & hęc videt̃ ſnĩa Aug. de ciui. dei. x. li. iiij. ca. vbi dicit ſic: Multa deniq̃ de cultu diuino vſurpata ſunt, quæ honorib' deferũtur humanis ſiue humilitate nimia, ſiue adulatiōe peſtifera, ita tñ vt qbus ea deferũtur homines haberētur, q dicũt̃ colēdi & venerãdi, ſi ãt eis multũ additur adorãdo &c. & ſeqr̃, qs ꝟò ſacrificãdũ cēſuit, niſi ei quē deũ, aut ſciuit, aut putauit, aut finxit: q. d. null' Ad argumenta dicendum. Ad primũ dicunt aliqui, qđ Mardochæus nō renuit flectere genua corã Amã, eò ꝙ illicitũ eēt abſolutè, ſed ꝓpter abuſum ipſi' Aman, q ex hoc ī ſuꝑbiã eleuabat̃, ſed hoc nō vr̃ valere, qa hoīes mali, q̃diu tolerant̃ à deo ī ſtatu excellēti, ſunt honorãdi. vñ & Dauid ſctũs, Saulē peſsimũ ipm ꝑſequētē adorauit, vt hr̃. j. Reg. xxiiij. Siłr Iudith quę inter mulieres ſctãs cōputat̃, adorauit Holofernē peſsimũ genuũ flexione, ſcđm qđ hr̃ Iudith. x. d. Adorauit eũ ꝓſternēs ſe ſuꝑ terrã, & leuauerũt eã ſerui Holofernis iubēte dño ſuo. ꝓpter qđ apłus Petrus. j. Pet. ij. c. dicit: Serui ſubditi eſtote in oī timore dñi, nō tm̃ bonis & modeſtis, ſed etiã diſcholł. hęc eſt eñ grã. Amã ꝟò erat ī ꝑtãte cōſtitut'. ſ. à rege ſcđ's: vt. š. dictũ eſt; ꝓpter qđ rōne ſtat' & officij erat adorãd'. ꝓpter qđ alr̃ dicēdũ eſt, qđ aliqd de ſe licitũ rōne alicui' circũſtãtiæ ſit illicitũ, ſicut dare eleemoſynã mulieri paupculæ licitũ eſt & meritoriũ, ſi tñ fiat intētione ꝑtrahēdi eã ad luxuriã, illicitũ eſt. ſic in ꝓpoſito, licet adoratio ꝑ genuflexionē licitè impendat̃ excellētib' creaturis, tñ reddit̃ illicitè ꝑ malã intētionē exhibētis, ſi hanc exhibeat q̃ſi deo, vel ex ꝑte recipientis ſi exigat iſto mō, ſicut legit̃ de Nabuc. rege Aſſyriorũ Iudith. iij. qđ pręcepit Holoferni vt oēs deos terrę exterminaret, vt ipſe ſol' de' diceret̃. & hoc mō quærebat adorari Aman, vt dicũt Hebręi, & habitũ eſt ca. pręce. qa ꝑ tales excellētias machinabat̃ obtinere regnũ, vt hr̃. j. xvj. Ad ſcđm dicēdũ, qđ argumētũ eſt magis ad oppoſitũ, quia de apłis tenet ecclia, qđ poſt cōfirmationē ſpũſſcti ī die Pētecoſtes nō peccauerũt mortałr. ꝓpter qđ Iohãnes tũc nō peccauit, & maxīe qa eleuat' erat in cōtemplatiōe ad vidēdũ ſecreta cęleſtia, peccaſſet aũt mortałr ſi honorē ſoli deo exhibēdũ angelo exhibuiſſet. Nec pōt dici, qđ deũ ſolũ ī angelo ſibi apparēte loquētē adorauerit, quia hoc angel' nō ꝓhibuiſſet. ꝓhibitio ergo angeli nō fuit ad oñdendũ illã adorationē eſſe illicitã, ſed ad oñdēdũ excellētiã quã natura humana cōſequuta eſt per filiũ dei eã ſibi in vnitate ſuppoſiti aſſumētē, ſcđm qđ exponit beat' Grego. homeł. v. Euãgeliorũ. H

¶ In ca. iij. vbi dicit̃ in poſtil. Quia ex ſuꝑbia ſua volebat ſibi accipere honorē diuinũ faciens ſe adorari tamquàm deum.

ADDITIO. I. Dicere qđ Amã faciebat ſe adorari tãq̃ deũ, vt dicit gl. Heb. videt̃ irrōnabiliter dictũ. nã hoc eēt cōtra regiũ honorē, cōe eſt eñ eſt apud oēs etiã idololatras, eſtimare deũ verũ ſeu quē putãt vel fingũt deũ eſſe ſuꝑ oēs hoīes, etiã reges vel principes. vñ ſi Amã honorē diuinũ vſurpaſſet, ſequeret̃ ex hoc qđ honorē maiorē quã regiũ ſibi vendicaret. qđ ex timore regis hoc non auderet attētare, etiã ſi diuinũ amorē poſt poneret. iō prędicta glo. nō tenet̃ vt autētica ab Hebręis. ſed ad reddēdũ cãm q̃re Mardochę' nō flectebat genua corã Amã, ſicut alij ſerui regis, ſunt apud eos duę opiniōes. Vna eſt qđ Amã portabat ad collũ quoddã idolũ, & ex hoc Mardochę' renuebat adorare Amã, ne videret̃ idolũ adorãſe. Alia opinio eſt, qđ cũ Mardochę' eēt de ſtirpe Saulis primi regis Iſrael, vt hr̃. š. in poſtilla ca. ij. q quidē Saul vaſtauit Amalecitas & cepit regē Agag, quē occidit Samuel, vt hr̃. j. Reg. xv. qua rōne vt hr̃ in poſtil. š. Amã habebat exoſos Iudęos: iō pari rōne ītelligēdũ eſt qđ Mardochę' habebat exoſum Amã tãq̃ deſcendētē ab Agag & Amalec: cui' inimicicię hr̄e memoriã ita vt non traderet̃ obliuioni pręcepit deus filijs Iſrael Deu. xxv. vnde Mardochę' tãq̃ verax nedũ volebat adorare ipm Amã, ſed nec etiã oſtēdere ſibi ſigna alicui' amicicię ad illũ. eſſet enim cōtra illud qđ in corde gerebat ex mãdato dei. Et hæc opinio videt̃ magis conſona literæ. Legit̃ eñ infrà ca. v. de Mardochęo, qđ nō ſolum nō aſſurgebat ante ipm Amã, ſed nec mouebat̃ de loco ſeſsionis ſuæ: cōſtat aũt qđ ſurgere corã aliquo vel moueri de loco ꝓpter reuerentiam alicuius, nō eſt adoratio quę nō debet hominibus fieri. ex quo patet qđ ex alia cã Mardochę' hoc cauebat. Qđ aũt hr̃. xiij. ca. vbi dicit̃: Ne honorē dei mei trãſferã ad hoīem &c. nō eſt tenendũ tãquã autēticũ & in ſcriptura canonica contentũ, non enim habet̃ ab Hebręis de iſto libro niſi tantũ vſq̃ ad. x. ca. incluſiuè &c.

¶ In eodē ca. vbi dicit̃ in poſtilla: Nouis vtens legibus.

ADDITIO. II. Nō ſolũ ꝓpter culturã vni' dei dicebãt Iudęi vti nouis legib', ſed ꝓpter circũciſionē & obſeruãtiã ſabbati & abſtinētiã à cibis immundis & multa homini quibus Gentiles nō vtebantur &c.

¶ In eodē ca. iij. vbi dicitur in poſtil. Tamen ex quo cōſuetudo inualuit exhibentur licitè creaturis excellentibus.

ADDITIO. III. Cōſuetudo adorãdi creaturas ꝑ genuflexionē nō vr̃ aliqd facere ad ꝓpoſitũ q̃ſtiōis motę ꝑ poſtil. nã añq̃ aliq̃ cōſuetudo de hoc eēt, talis adoratio aut erat licita de iure diuino, aut nō. Si erat licita, ſic talis cōſuetudo ad hęc nihil oparet̃, ſi aũt erat illicita ꝑ cōſuetudi

Cultus & honoris exhibitio varia

V nē cōtra

E nẽ cõtrariã nõ fierẽt licita:nulla em̃ cõſuetudo vim obtinere poſ
ſet cõtra legẽ diuinã,vt in prima ſcd'ę.q.xcvij.art i.⁴ ij.in rñſiõe ad
primũ argumẽtũ.Vnde circa hoc videt̃ al'r dicẽdũ.ſ.qđ adoratio
exterior eſt ſignũ ſignificãs interiorẽ adorationẽ,nõ natural'r, ſed
ad placitũ,ſicut loquutiões ſignificãt cõcept⁹ interiores ad placi
tũ inſtituẽtiũ.Iõ nõ eſt incõueniẽs,qđ in diuerſis tpib⁹ ſeu in va-
rijs regiõib⁹ diuerſa ſint ſigna adoratiõis interioris tã latrię quã
dulię,ſicut & diuerſę loquutiões.vñ licet apud antiqs ve.te.ſolue
re calci amẽta de pedib⁹ ptinebat ad reuerẽtiã loci ſcti, vt hr̃ Exo.
iij.& Ioſ.v.tñ apud nos tal'reuerẽtia nõ hr̃,vt patet p cõem vſum
eccl'ię.& ſil'r põt dici de adoratiõe corpali.

REPLICA. Burgẽſis etiã circa tertium ca.ſatis compe
tentem ponit
tentẽ ponit additionẽ.Sed hoc in ea videt̃ dubiũ qđ dicit Amã G
deſcẽdiſſe ab Amelech,qa ifrã ca.vl.dicit̃:Amã aĩo & gente Ma-
cedo.nõ igit̃ Amalecites,qa Macedonia regnũ eſt Gręcię: & fuit
primũ & ,ppriũ regnũ Alexãdri magni.vñ dicũt̃ Saxones traxiſ-
ſe originẽ.vñ ſcribit qdã:Saxo velut credo patria fuit, antè Ma-
cedo.Cętera quę notat Burg.de genuflexiõe nõ ſũt magni põde
ris,in hmõi em̃ reuerẽtiæ ſignis intẽtio faciẽtis diſtinguit an pti-
neant ad latriã,duliã vl'hypduliã,q̃ em̃ ad genuflexiões dulia vi
det̃ habere potiores modos quã latria, nã plerũq; corã papa,re-
gibus & principibus flectunt̃ genua:vbi corã ſacro Euchariſtiæ
vix ſit inclinatio,nemo tñ vt puto eſtimabit aliquẽ ex eis creato
rem & nõ potius creaturã,& duliã eis exhibendam.

GLOS. ORDI.

Cap. IIII.

Væ cũ au. &c. Se-
quitur: a ℂ Vſq; ad
fores. Sic magiſter
eccleſię interceſsione
Pſal.44.c reginæ, de qua dicit̃: Aſtitit re-
gina à de.tu.&c. quę partim pe-
grinat̃ i mũdo, & partim regnat
cũ domino, à rege oĩm ſeculorũ
deſiderat exaudiri. b ℂ Non
enim erat lici. Null⁹ cũ corru-
ptiõe pręſentis vitę põt aulã cęle
ſtẽ intrare, ſed antè obitũ ſuum
debet quiſq; corpis caſtigatione
& cordis cõpunctione regni pul
ſare introitum, vt poſt lætabun-
dus ſupernũ intret palatium. Si
qs quęrat quõ rex iuſtiſsim⁹ tor
mẽta inferat innocentibus, ſciat
hoc nõ eſſe ex voto maliciæ, ſed
ex ſummi conſilij nutu procede-
Sap.7.d. re. Sapientia enim vincit mali-
Ibi.8.a. ciam, attingit à fine vſq; ad finẽ
Pſal.113.b. fortiter.& di.oĩa.ſu. Oĩa quæcũ
q; voluit fecit in cęlo & in omni-
bus abyſsis. Cuius iuſto iudi-
cio agit̃, vt fideles in manu per
ſequutorum tradant̃, vel ad pur
gationẽ, vel ad correptionẽ vel
ad meritorum augmentationẽ.
ſic Iob Satanæ traditur: Paulus
ab angelo Satanæ colaphizat̃.

NI. DE LY.

Rurſum

Cap. IIII.

Vę cũ audiſſet &c.
Poſtquã deſcripta eſt
cõtra pplm Iudaicũ
Aman machinatio',
hîc conſequẽter deſcribit̃ eiuſdẽ
populi liberatio, quę facta eſt p
petitionem reginæ Eſther. Circa
qđ ſic procedit̃,quia primò po-
nitur petitionis diſpoſitio præ-
uia.ſcd'ò petitio ĩpa capitulo.v.
Circa primum primò ponitur
Mardochæi lamentatio. ſecũdò
reginæ monitio, ibi: Egreſſuſq;
Athach. tertiò cõmunis oratio,
ibi:Rurſumq;. Circa primum di
citur: a ℂ Quę cùm au.Mar.
ſcilicet cõdãnationẽ Iudęorũ pręę
dictã per edicti publicationẽ, vt
prędictum eſt. b ℂ Scidit ueſti
menta &c. in ſignum doloris.
c ℂ Et indutus eſt ſacco.&c.
in ſignũ humiliationis. d ℂ Vo
ce magna clama. propter in-
nocẽtũ cõdãnationẽ. e ℂ Vſq;
ad fo.pa.gra. qa nõ poterat aulã ingredi in habitu tã vili quod
erat ſtatutũ ad magnificẽtiã regalẽ. g ℂ Ad quę cru.re.do.p.i.
ſnia vel edictũ. h ℂ Planctus ingens erat.ad oſtẽdendũ animi
amaritudinẽ. i ℂ Ieiuniũ.ad carnis afflictionẽ. k ℂ Vlulatus
& fle.ad impetrãdũ dei propiciationẽ. l ℂ Ingreſſæ ſunt aũt
puellæ & eu. ſ.ad ipſam Eſther, quæ habitabat in conclaui,nec
ita exi-

Cap. IIII.

a ¶ Id eſt necẽ Iudæorũ. b ¶ Miniſtri eccleſiæ.
Væ cùm audiſſet Mardochæus a
a ¶ Diſcrete perſerutãs opera ſua ne in aliquo diſpliceat deo.
Q ſcidit ueſtimenta ſua, & indu- c
a ¶ Scilicet lachrymoſa cõpunctione cordis,ieiuniis & eleemoſynis. b ¶ Recordatione hũanę fragilitatis: vnde:Cinis es,& in cinerem. reuer.
tus eſt ſacco, ſpargens cinerem
a ¶ Mẽti. b ¶ Latitudine cõmunis eccleſiæ,quæ dicit: In tribula.dila mihi.
c ¶ Valida intentione cordis.
capiti, & in platea mediæ ciuitatis uoce magna d
a ¶ Compunctionẽ. b ¶ Anima eius in amaritudine eſt.
clamabat, oſtendens amaritudinem animi ſui,
a ¶ Ad conſpectum diuinæ maieſtatis.
a b & hoc eiulatu uſq; ad fores palatij gradiens. e
Non enim erat licitum indutum ſacco aulam f
a ¶ Eccleſiis.
regis intrare. In omnibus quoque prouincijs,
a ¶ Fidelium conuentibus. b ¶ Lex.
oppidis, ac locis, ad quæ crudele regis dogma g
peruenerat, planctus ingens erat apud Iudęos, h
ieiunium, ululatus, & fletus, ſacco & cinere mul i k
tis pro ſtratu utentibus. Ingreſſæ ſunt autem l
puellæ Eſther & Eunuchi, nunciaueruntq; ei.
a ¶ Nuptialem.
Quod audiens cõſternata eſt: & ueſtem miſit, m n
a ¶ Pallio laudis pro ſpiritu mœroris.
ut ablato ſacco indueret eum: Quam accipere o
a ¶ Rachel plorans filios ſuos noluit conſolari,quia non ſunt.
noluit. Accitoq; Athach Eunucho * quem rex
miniſtrum ei dederat, præcepit ut iret ad Mar-
dochæum, & diſceret ab eo cur hoc faceret.
Egreſſuſq; Athach iuit ad Mardochęum, & in- p
a ¶ Fortem in aduerſis. b ¶ In latitudine. c ¶ Eccleſiæ.
uenit eũ ſtantem in platea ciuitatis ante oſtium
palatij, qui indicauit ei omnia quæ acciderant,
quomodo Aman promiſiſſet ut in theſauros
regis pro Iudæorum nece inferret argentum,
exemplar quoq; edicti qđ pendebat in † Suſis, q
a ¶ Eccleſię.
dedit ei ut reginæ oſtenderet, & moneret eam
a ¶ Introducit me rex. b ¶ Regum.
ut intraret ad regem, & † deprecaretur eum pro
populo ſuo. Regreſſus Athach nũciauit Eſther
omnia quæ Mardochęus dixerat. Quæ reſpon
dit ei, & iuſsit ut diceret Mardochæo: Omnes
a ¶ Qui ſeruiunt ei in timore, & exultabunt cum tremore.
ſerui regis, & cunctę quæ ſub ditiõe ei⁹ ſunt no-
a ¶ Singulæ eccleſiæ. b ¶ Qui fortior, vnde audacior. c ¶ Debilior, vnde ſubmiſsior. d ¶ Ante tempus.
rũt prouincię, qđ ſiue uir ſiue mulier nõ uocat⁹ r
a ¶ Cęleſte. b ¶ Nõ habens veſtem nuptialem.
interi⁹ atriũ regis intrauerit, † abſq; ulla cuncta-

Nico. de ly.

ita exibat ad rumores audien-
dos ſicut domicellæ eius & mi-
niſtri. m ℂ Quod audiens
cõ.&c. ex inſolitæ rei auditu.
n ℂ Et ueſtẽ mi. vt Mardochæ
us honeſtius incederet, & aulam
regiã ingredi poſſet. o ℂ Quã
accipere noluit. Quia adhuc
non venerat tempus conſolatio
nis, propter quod Eſther miſit
miniſtrum, ſibi familiarem ad
Mardochęum, vt ſciret cauſam
ſuæ deſolationis. p ℂ Egreſ-
ſuſq; eſt. Hîc conſequẽter poni
tur reginę monitio prima, & po
ſtea ſecũda, ibi: Qđ cũ audiſſet.
Circa primũ ponit̃ monitio re-
ginę, vt oraret pro populo ſuo
in periculo poſito, & patet litera
vſq; ibi: q ℂ Exemplar quo-
q; edicti. id eſt copiã, quia exẽ- H
plar ,pprie eſt primũ originale.
Secũdo hîc ponit̃ Eſther excuſa-
tio, cũ dicitur: Quæ reſpon.
Sequit̃. r ℂ Qđ ſiue uir &c.
abſq; ul. cunctati. id eſt mora.
✠ Interficiat̃

Moraliter. a ℂ Quæ cùm
audiſſet Mardochæus ſci- Moraliter.
dit ue. &c. Per Mardochæ- ✱ regis
um ſignificatur bonus pręlatus
qui corporale periculũ vel ſpi-
rituale cognoſcẽs populi ſui, ſe-
ĩpm affligit operibus pœnitẽtię
ad prouocãdum miſericordiam
dei. e ℂ Et hoc eiulatu uſq;
ad &c. i. ad reſpectũ diuinæ ma
ieſtatis per pœnitẽtiam & oratio
nem appropinquare cupiens.
f ℂ Non enim &c. Per quã ſi- † Suſan
gnificatur palatiũ cæleſtę, quod
nullus ingredi poteſt indutus
ſacco mortalitatis humanæ.
m ℂ Qđ audiens E. conſter. † quęreret faciem eius
Nam eccleſia audiẽs afflictionẽ
boni pręlati debet meritò turba
ri, & mittere ſibi veſtẽ, ,pcurãdo
ſibi ſuis orationibus diuinam
conſolationẽ, ſicut eccleſia ,pcu-
rauit Petri liberationẽ Act. xij.
De hac autem veſte dicitur Iſaię
lxj. a. Induit me dñs vestimento
ſalutis &c. Sed quia bonus præ
latus citò reuertitur ad fletum † vna eius
propter aliquorum populi ſui lex eſt vt
peccatũ, ideo dicitur: o ℂ Quã
accipere noluit. Per hoc autem qđ Eſther de acceſſu ad re-
gem ad precandum pro liberatione populi primò ſe excuſa-
uit, poſtea verò conſenſit, ſignificatur quòd triumphans eccle-
ſia & virgo beata videntes quòd non ſit tempus liberationis
populi fidelis ab afflictione; nam aliquando non expedit, & ,p-
tunc ceſſant orare, ſed poſtea tempor acompetenti faciunt.
✱ Tradens me mo-

a ℭ Rurſūq;. Orāt ꝓ ſe īuicē Mardo-
A chę⁹ & Eſther, i. magr̄i & diſcipl̄i, ſicut
Roma.1.a. Paulus ꝓ diſcipl̄is orat, & ꝓ ſe orari
Act.12.a. obſecrat, vt ī Actib⁹ apl̄orū ab eccl̄ia
fiebat oīo ſine ītermiſſione ꝓ Petro.

GLOS. ORDI. Ca. V.

DIe aūt ter. ſeq̄t: b ℭ Vir. au. Regiminis potētiā vel paſſiōis crucē, ꝑ quā acq̄ſiuit poteſtatē, de q̄ dr̄: Da-
Mat.vl.d. ta eſt mihi oīs ptās ī cęlo & ī t̄ra. Et ali-
Phili.2.b. bi: Propt̄ qd' exalta. illum. & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen.

Nico. de Lyra.

Vocate
a ℭ Inter. Iſtud dictū de cōſilio Amā fuerat poſitū, ne machinatio ei⁹ de morte Iudęorū reuocaret̄ ꝑ aliquē īformātē regē ad cōtrariū. b ℭ Quæ trigīta iā d. &c. Habebat eī rex pl̄es alias vxores, vt dictū eſt, & forte ī illo tp̄e alijs vtebat̄: tū ad reddēdū eis debitū: tū q̄a alteri⁹ vti delectabile eſt, vt dr̄. ij. Mach. xv. ſola tū̄ Eſther erat regina, ſicut filia Pharaonis iter vxores Salomonis. c ℭ Qd' cū au. Hic pōit̄ ſcd'a monitio cū dr̄: d ℭ Ne putes &c. li. à ſētētia cōtra Iudæos data, ꝑ hoc ꝙ tu es regia. e ℭ Si eī nūc ſi. de vita tua tm̄ cogitās. f ℭ Per alīā oc. q̄a deus habet multos modos ſeruos ſuos liberādi. g ℭ Et tu & do. p. t. ꝑ. diuīa iuſticia, eo ꝙ popu-
B lū tuū neglexeris. h ℭ Et q̄s no. &c. ut ī ta. tē. i. in afflictione ppl̄i tui, vt ꝑ te liberaret̄. q. d. à principio tuę promotionis null⁹ hoc cognouit, ſed mō ꝑ effectū patet, q̄a à deo facta eſt tua promotio ad regnū, vt liberes ppl̄m tuū. i ℭ Rurſūq;. Hic conſequēter
†j.13.c. ponitur oratio cōmunis, quia Eſther obediens Mardochæo voluit ſe periculo exponere pro populo ſuo. tamen petiuit, vt pro ipſa & negocio fieret cōmunis Iudæorum oratio, vt ſic ſecurius procederet in facto ſuo. k ℭ Non comedetis neq; bi. Non eſt intelligendū ꝙ tanto tēpore abſtinuerint ab ōmni cibo & potu. quia talis abſtinentia eſſet indiſcreta, ſed q̄a ſemel in die naturali tantum comederunt & modicum. ſ. ad ſuſtentatiōem naturæ tantum. illud autem quod eſt modicū quaſi nihil reputatur, vt habetur. ij. Phyſicorum. l ℭ Et tunc ingre. ad re. confiſa de dictis orationibus & ieiunijs. m ℭ Contra le. faciens inuoca. id eſt non vocata. n ℭ Tradenſq; me morti. i. expo-
*rex nens me periculo mortis, q̄a nō erat certa de euētu futuro, q̄uis cōſideret de diuino auxilio.
Moraliter * n ℭ Tradenſq; me morti. Licet enim eccleſia triumphans & beata virgo ſint extra mortalitatis ſtatum, tamen dicuntur tradere ſe morti, q̄n ꝑiculum mortis eius accipiūt cordi ad amouendū ꝑ ſuā īterpellationē apud iudicem deū, ſicut bonus aduocatus illi pro quo aduocat, aliquando dicit pro ſua cōſolatione, ego ſuper me accipio periculum cauſę tuę. i ℭ Rurſumq; Eſther. Per hoc autem quod Eſther regina mandauit Iudæis quòd eſſent in afflictione & oratione deuota, ſignificatur quòd eccleſia triūphās vel virgo beata volunt ſibi deuotos facere talia, vt orantes pro ipſis regē cæli ve-

a ℭ Spiritualiter.
tione ſtatim interficiatur, niſi forte rex a
a ℭ Signum miſerantis potentiæ.
auream uirgam ad eū tetenderit pro ſigno clemētiæ, atq; ita poſſit uiuere. Ego igitur quomodo ad regē intrare potero,
a ℭ Ætatis huius vitæ.
quæ triginta iam diebus nō ſum uocata b
ad eū? Quod cum audiſſet Mardochæ- c
a ℭ Ne quæras quæ tua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti.
us, rurſum mādauit Eſther, dicēs: Ne pu- d
tes quòd animā tuam tantū liberes, quia
a ℭ Interiori. b ℭ Summi.
in domo regis es præ cūctis Iudæis. Si e- e
a ℭ Non intercedas pro nobis.
nim nunc ſilueris, per aliā occaſionē libe- f
a ℭ Quia filiorum curam non habes. b ℭ Vnde: Obliuiſceris po. & do. pa. t.
rabuntur Iudęi, & tu & domus patris tui g
a ℭ Pauci vel nulli. b ℭ Quia ideo rex te reginam fecit, vt nobis in perſecutione auxiliareris.
peribitis: & quis nouit utrum idcirco h
ad regnū ueneris, ut in tali tempore pa-
a rareris? Rurſumq; Eſther hæc Mardo- i
chæo uerba mandauit: Vade & congrega omnes Iudæos quos in † Suſis re-
a ℭ Ieiunium commendat. ℭ Panem deſiderij. ℭ In fide ſanctæ trinitatis contra proſpera & aduerſa.
pereris, & orate pro me. Non comeda- k
a ℭ Vinum voluptatis. b ℭ Quibus fuit filius hominis in corde terræ.
tis & non bibatis tribus diebus ac tribus
a ℭ Eccleſia. b ℭ Animabus fidelium humilibus abiectis in oculis ſuis.
noctibus, & ego cū ancillulis meis ſimi-
a ℭ Per continentiam munita.
liter ieiunabo, & tunc ingrediar ad regē, l
a ℭ Non digna.
contra legē faciens † inuocata, tradenſq; m
a ℭ Animam meam porto in manibus meis.
me morti & periculo. † Iuit itaq; Mardo- n
chæus & fecit oīa quę Eſther pręceperat.

Cap. V.

a ℭ Tempore gratiæ, vel poſt incarnationem, poſt paſſionem & reſurrectionem. b ℭ Baptiſmo.
DIe autē tertio induta eſt o p
a ℭ Eccleſia. b ℭ Fide ſpe & charitate, & alijs virtutibus, quibus induta regi dignius ſocietur.
Eſther regalibus ueſti-
a ℭ Fortiter.
mētis, & ſtetit in atrio dom⁹ regię, quod q
a ℭ Operationem præſentis vitæ quæ ſpectat ad ſolium ſuperni regis: qui pijs precibus annuit.
erat interius cōtra baſilicam regis. At il- r
le ſedebat ſuper ſolium ſuū, in cōſiſtorio
a ℭ Vt fideles videat & ſingulorum opera dijudicet.
palatij contra oſtiū domus. Cumq; uidiſ- s
a ℭ Non titubantem in aduerſis.
ſet *Eſther reginam ſtantem, placuit ocu- t
a ℭ Qui omnia ſcrutatus. b ℭ Monſtrauit.
b lis eius, & extendit contra eam uirgam v
auream quā tenebat manu. Quæ acce- x
a ℭ Omni deuotione imolens.
dens oſculata eſt ſummitatem uirgæ y
eius. Dixitque ad eam rex: Quid uis
a ℭ Q. Petite & accipiet, quærite & inue. pul. & a. vo.
Eſther regina? Quæ eſt petitio tua? Etiā z
ſi dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi. At illa reſpondit: Si regi pla-
a ℭ Non tantum amicos ſed inimicos inuitat. b ℭ Diligite inimicos veſtros, & benefacite his qui oderunt vos.
cet, obſecro ut uenias ad me hodie, & a b
a ℭ Prædicationis largitatem, vbi panis qui confortat. & vinum quod lætificat cor hominis.
Aman tecum, ad conuiuium quod pa-

cæli velocius exaudiantur, per hoc ꝙ C
illi pro quibus volunt orare ad impetrationem gratiæ diſponuntur.

NICO. DE LY.

ꝓ ſigno clementiæ
DIe autem. Cap. V. Præpoſita debita diſpoſitione, hic conſequenter a-
Diuiſio gitur de petitionis propoſitione q̄ duplex eſt. Prima petitio eſt ad regis animum inclinādū. Secunda ad populum Iudaicū liberandum, capi. vij. Pr̄ia in tres. q̄a primo ponit̄ Eſther poſtulatio. ſcd'o ſubdit̄ Aman machinatio, ibi: Egreſſus eſt itaq;. tertio machinationis fruſtratio, ſequēti ca. Circa primū dicit̄: o ℭ Die autē ter. ſcilicet poſt pręd ictas orationes & ieiunia. p ℭ Inducta eſt E. ad re. &c. depoſita veſte lugubri, qua fuerat vſa tempore orationis & ieiunij. q ℭ Et ſtetit in atrio. confidens de dei ſubſidio. r ℭ Contra ba. id eſt aulam regiā, & dicit̄ βασιλεύς, quod eſt rex in Gręco. t ℭ Placuit ocu. eius. Tum quia eſſet omnium oculis amabilis & gratioſa, vt habetur. ſupra. ij. ca. magis tamen in oculis regis, cui e-
†Suſan rat matrimonialiter cōiuncta. Tū q̄a gratioſitas eius augmētata fuit tunc ex ſpeciali gratia dei, ſicut dicit̄ de Iudith. x. ca. v ℭ Et exten cō. eā uir. au. in ſignū benignitatis & amicitię. x ℭ Quæ accedēs. liberata à periculo. y ℭ Oſculata eſt ſum. uirgæ eius. id eſt ſceptri regij in ſignum reuerentiæ. z ℭ Quæ eſt pe. tu. q. D
d. paratus ſum eam implere, qd' oſtē- †non vocata
dit ſequens litera: Et ſi dimidiam partem &c. a ℭ Obſecro ut uenias ad me. Ideo inuitauit eum ad conuiuium, vt magis inclinaret ad ſe regis animum: ſciebat enim quòd deliciæ mulierum emolliunt virilē animū. b ℭ Et Aman te. dicit Ra. S. ꝙ ideo ſolum

Moraliter
Moraliter. o ℭ Die āt ter. Per diē tertiū ſignificat̄ tēp⁹ gratię, qd' ē poſt duo tp̄a. ſ. tp̄s naturę & tp̄s legis Moſaicę. tūc em̄ eccleſia de Gētib⁹ collecta ornata fuit documētis cęleſtib⁹ & ſcr̄is & beata virgo q̄ ſignat̄ ꝑ Eſther in aſſumptione ſua fuit ornata dotibus glorioſis. q ℭ Et ſtetit in atrio domus regiæ. Nam eccleſia ſtetit per conſtanciam in aduerſis, & virgo glorioſa ſtetit per potentiam in cæleſtibus eminentijs. s ℭ Cumq; uidiſſet Eſther re. ſtan. placuit oculis eius. Eccleſia nanq; cæleſti regi placuit propter eius conſtantiam, & virgo beata propter plenam corporis & animæ gloriam. v ℭ Et extendit contra eam uirgā au. Nam vtriq; cōtulit charitatis diffuſionē. a ℭ Obſecro ut uenias ad me hodie & Aman tecum ad conuiuium. Per hoc qd' ſignificat̄ euchariſtiæ ſacramentum in eccleſia militante, & fruitio glorioſa in eccleſia triumphāte. Ad vtrunq; vocatur rex cæleſtis. quia delectatur in deuotorum communicatione & ī beatorum fruitiōe. Et ſimiliter Aman vocat̄, ꝑ quē cōueniēter Iulian⁹ apoſtata deſignat̄, quia ſicut ille fuit perſecutor ſynagogæ, ſic iſte eccleſiæ: fuit etiam Chriſtianus, & ſubdiaconus ordinatus, & ſic ad

 cōuiuiū

a ℂ Vocate. Cõcordat voluntas reginę inuitantis & regis iubentis, ſed væ illi q indign⁹ accedit, q licet iuitatus venit, ſuis tamen obſtãtibus meritis lætitiam cõuiuiꝗ nõ habebit. Intrabit ergo rex & videbit diſcũbentes, & non veſtitum veſte nuptiali ꝓijciet ĩ tenebras exteriores. vñ: Inſidiis ſuis capientur iniqui. b ℂ Si inueni in conſpectu. Dilatatio petendi non deputatur ſegniciei, ſed patientię. Nõ eñ in pręſẽti ſed ĩ futuro bõis & malis retribuet̃ merces Cras eñ ꝓ futuro ponitur. vnde: Nolite ſoliciti eſſe de craſtino. & Iacob ĩ Gene. ait: Appebit mihi cras iuſticia mea. Et de agno dr̃: Nõ remanebit ex eo qcq̃ vſq; mane. Cũ iudiciũ venerit reuelabit̃ quali veſte quiſq; ad cõuiuiũ ĩtrauerit. c ℂ Zares uxorẽ ſuam &c. i. familiaritas peccandi. Vel ad literam, vxores regũ & principũ ĩ pſecutiõe fideliũ cõſenſerũt.

E — Prou. xx. a. — Mat. 6. d. — Gen. 30. c.

GLOS. ORDI.

NOctẽ illã du. r. Cap. VI. In ſe mobilis ꝑmanens curſus tẽporũ & act⁹ oĩm cõtẽplat̃, & nulla cum latet cogitatio cui oĩa pſentia. vnde Apoſtolus: Nõ eſt in illo, eſt & fuit, ſed eſt in illo ſemper eſt. Ventũ eſt. Geſta Mardochęi memorantur coram rege, quia bona opera ſanctorum doctorũ nunq̃ obliuiõi tradẽt̃, ſed ĩ mẽoria ętna erit iuſtus ☞Feſtina

2. Cor. 1. d. — Pſa. 111. b.

Nicolaus de Lyra.

F

☙ideo ſolũ Aman cũ rege inuitauit ad hoc, ꝙ aliꝗ principes magis mouerẽtur inuidia & odio contra ipm, vidẽtes ꝙ ſicut habebat erga regem gratiã ſingularẽ, ita crederent eũ reginę familiarẽ: & ſic poſtea ꝓ eo nõ ſtarẽt, ſed magis de ei⁹ deiectione gauderẽt. Et licet ĩ hoc forſitã nõ bene fecerit, tñ cõmẽdat̃ de facti intẽtiõe, qa faciebat hoc ad deiectionẽ ſuꝑbi, & liberationẽ innocentis ppl̃i, & Iudith de mẽdacijs quę dixit Holoferni nõ cõmẽdat̃, ſed de intẽtione liberatiõis ppl̃i ſui. pſonę eñ bonæ magnatũ & aliorũ q ꝓdeſſe pñt, ex magno zelo ad ppl̃m ſuũ aliquãdo mouẽtur ad aliq d illicitũ, vt patet in exẽplis p̃dictis. & patet litera vſq; ibi: a ℂ Veniat rex & Aman. Inuitauit eñ eos ad conuiuiũ ſimul rationibus iã dictis ſ. vt rex magis ad petitionẽ eius inclinaret̃, & Aman magis odioſus principib⁹ eius redderet̃: factũ eſt etiã hoc diuina diſpoſitiõe: vt interim Mardochę⁹ eleuari, & Amon cadere inciperet, vt patet ca. ſe. b ℂ Egreſſus. Hic ponitur cõſeqn̄t machinatio Aman, q̃ orta fuit ex elatione Amã ex reginę ĩuitatiõe. & hoc notat̃ cũ dr̃: Egreſſus eſt itaq; illo die Amã &c. lę. & ala. de oſtenſa ſibi reginæ amicitia & familiaritate. c ℂ Cũq; uidiſſet Mard. Sequitur: Indign. ẽ u. qa ſcd'm philoſophũ. ij. rhetoricę, paruipẽſio ẽ cauſa irę. reputauit aũt ſe paruipẽſum vltra modũ eo ꝙ vidit Mardochęũ nõ ſolũ ipm nõ adoraſſe, ſed nec etiam ſibi aſſurrexiſſe. d ℂ Et diſſimulata ira. qa nõ poterat eũ punire ſine regis licẽtia. e ℂ Cõuo. ad ſe ami. ad tractãdũ de punitione Mardochęi quã ſũme deſiderabat: qd' patet ex hoc, ꝙ diuitias ſuas, prolẽ numeroſam, honores ſibi impenſos à rege & regina pro nihilo computabat q̃diu Mar

† ꝑparari

a rauí. Statimq; rex: uocate inquit cito Aman, ut Eſther obediat uoluntati. Veneruntitaque rex & Aman ad

a ¶Fidei deuotionem qua delectatur deus.

conuiuium quod eis regina parauerat.

a ¶Conuiuij quo reficit deus,

Dixitq; ei rex poſtquam † uinum biberat abundanter: Quid petis ut detur tibi, & pro qua re poſtulas? Etiamſi dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis. Cui reſpondit Eſther: Petitio mea, & preces ſunt

b iſtæ: Si inueni in conſpectu regis gratiam, & ſi regi placet, ut det mihi quod poſtulo, & meã impleat petitionem: ueniat rex & Aman ad conuiui a

a ¶In futuro.

um quod paraui eis, & crãs aperiam regi uoluntatem meam. Egreſſus eſt b

a ¶Neſciens quid pareret ventura dies.

itaque illo die Aman lætus & alacer. Cumq; uidiſſet Mardochæum ſeden c tem ante fores palatij, & non ſolum non aſſurrexiſſe ſibi, ſed nec motum quidẽ de loco ſeſſionis ſuæ, indignatus eſt ualde, & diſſimulata ira reuer d ſus in domum ſuam, cõuocauit ad ſe e amicos ſuos & Zares uxorẽ ſuam, & expoſuit illis magnitudinẽ diuitiarũ ſuarũ filiorumq; turbã, & quanta cũ gloria ſuper oẽs principes & ſeruos ſuos rex eleuaſſet. Et poſt hæc ait: Regina quoq; Eſther nullũ alium uocauit ad conuiuiũ cum rege præter me, apud quã etiã cras cum rege pranſurus ſum. Et cũ hæc omnia habeã, nihil me habere puto, quãdiu uidero Mardochæum Iudæũ ſedentẽ ante fores

e regias. Reſpõderuntq; ei Zares uxor

a ¶Satellites miniſtri ſcelerum.

eius & cæteri amici: Iube parari excel f ſam trabem habentẽ altitudinis quinquaginta cubitos, & dic mane regi ut g appendatur ſuper eam Mardochæus, & ſic ibis cum rege lætus ad conui h uium. Placuitque ei conſilium, & iuſ i ſit excelſam † parari crucem.

Cap. VI.

a ¶Non dormitabit neque dormiet qui cuſtodit Iſrael.

NOctẽm illam duxit k rex inſomnẽ, iuſſitq; l ſibi afferri hiſtorias & annales priorum temporum. Quæ cum illo praſente legerentur, uentum eſt m ad illum locum ubi ſcriptũ erat, quomodo nunciaſſet Mardochæus inſidias Bagathan & Thares eunuchorum, regem Aſſuerũ iugulare cupientium. Quod cum audiſſet rex, ait: Quid pro hac fide honoris ac pręmij Mardochæus cõſecutus eſt? Dixerũt

q̃diu Mardochæus viuebat: & patet litera vſq; ibi: f ℂ Iube pa. excel. tra. vt magis appareat vindicta de ipſo habita. g ℂ Et dic magnæ regi. q. d. ſtatim concedet tibi. h ℂ Et ſic ibis cũ re. lę. ad cõ. qa paſſiones iræ licet incipiant à triſticia, terminantur tamen in delectatione habita vindicta, vt patet per Philoſophũ. ij. rhetoricę. & iiij. Ethicorũ. i ℂ Placuitq; ei cõſiliũ. qa erat iuxta ſuum deſiderium.

G — † in conuiuio vini

Moraliter

☧ conuiuium eccleſię militantis fuit vocatus ſecundum actum, & ꝑ cõſequens ad cõuiuiũ eccleſiæ triũphantis, ſed in potẽtia tñ. b ℂ Egreſſus eſt itaq; Amã. Per egreſſum à cõuiuio ſignificat̃ ei⁹ receſſus à Chriſtianorũ cõſortio & quia tũc aſcendit ad Romanũ ĩperiũ ideo dicit̃, lęt⁹ & alacer, tamẽ ꝑpter ĩperiũ & tẽporale gaudiũ. c ℂ Cũq; ui. Mard. ſeden. Per iſtũ Mardochęum qui reuerẽtiã ipſi Amã nõ exhibuit, ſignificatur beatus Baſilius eps, q mãdatis Iuliani apoſtatæ ſacrilegis noluit obedire: propter qd' iratus Iulian⁹ cõminatus fuit ei: ꝙ eius ciuitatẽ & ppl̃m deſtrueret, qñ de bello Perſidis rediret: ſicut Amã q̃rebat ſuſpendere Mardochęum, & populum perdere Iudæorum.

NICO. DE LY.

NOctẽ illam. Cap. VI. Hic conſequẽter deſcribitur fruſtratio dictę machinatiõis & primo ponitur hui⁹ fruſtrationis occaſio. ſcd'o facti executio, ibi: Statimq; rex. Circa primũ dicit̃: k ℂ Noctẽ il. du. rex inſõnẽ. qd' à deo factum eſt, vt mors Mardochæi diſpoſita in craſtino impediretur. l ℂ Iuſſitque ſibi afferri hiſtorias. quia ſicut dicit Ioſephus, vigiliã illam nolebat tranſire in ocio, ſed expendere in aliquo vtili ꝓ regno ſuo: & ideo fecit corã ſe legi facta p̃terita regni ſui, qa memoria p̃teritorũ dirigit in agendis reſpectu futurorũ. m ℂ Vẽtũ ẽ ad il. qd' ordinatione diuina factum eſt, vt Mardochęus iuſtus remuneraretur, Aman aũt ſuꝑbus confunderetur. Cętera patent vſque ibi: ☙ Nihil omnino

Diuiſio — H

Moraliter

Moraliter k ℂ Noctem illam duxit rex inſomnem &c. Sicut dictũ eſt ſupra, per regem iſtum deus ſignificatur qui eſt rex regum, licet autem deus ſecundum veritatem nunquam dormiat, tamen ſecundum loquendi humanum dicitur dormire, quando mala punire diſſimulat, & bona remunerare: & quando cõtrarium facit puniẽdo mala vl', remunerãdo bona, tũc dr̃ euigilare. Tunc autem ipſius Amã iuſta punitio & Mardochæi remuneratio imminebat de propinquo, ideo dicitur noctem illam duxiſſe inſomnem. l ℂ Iuſſit ſibi afferri hiſtorias & annales priorum temporum. Tunc enim merita Mardochæi & demerita Aman præterita corã deo fuerunt per ſanctos angelos recitata. ſicut de meritis Tobiæ & Saræ dicitur Tobiæ. iij. d. In illo tempore exauditę ſunt pręces amborum, quorũ vno tpe ſunt oratiões in cõſpectu dñi recitatę.

☧ Homo quem

a ℭ Feſtina. Magiſtri eccleſię omniũ
A virtutũ cultu & decore ſapiẽtię illuſtrati honorant̃ diademate regię dignitatis tanq̃ mẽbra ſummi regis. Aſcendunt ſup equũ regiũ.i.ſup pplm fideliũ i quorũ cordib⁹ reſidet rex angelorũ. vñ A-
Abac.3 .b. bacuc ꝓpheta aſcẽdẽs ſup equos tuos, & equitatus tu⁹ ſanitas. His Amã ſpecialis hoſtis ppli dei, licet etiã inuit⁹ pbet obſequiũ, cũ pſecutores eccliæ cogunt̃ eidẽ eccliæ reddere teſtimoniũ, nõ valẽtes occultare qd' manifeſtũ eſt. b ℭ Tu
Pſ.76.c. lit ita. Hęc mutatio dexteræ excelſi, q ſi
Luc.1.e. videbat̃ glorioſior infra alios apparet
Eſa.29.ſ. vilior & inferior, ſcd'm illud: Depoſuit potẽtes de ſede, & exaltauit humiles. Similiter Eſaias ait: Cõuertet̃ liban⁹ in Chermel, & Chermel in ſaltũ reputabit̃. Sic ſynagogæ cõpreſſa eſt ſupbia, eccliæ humilitas exaltata. Sic pſecutores fidei ad nihilũ ſunt redacti: cõfeſſores Chriſti i toto orbe exaltati. Caput i caudã, & cauda in
Luc.14.c. caput verſa eſt: Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur.

GLOS. ORDI.

CAP. VII.

INtrauit &cæ. Sequitur: c ℭ Sec. die con. inui. Amã ve. Sed vbi Eſther petitio nẽ ſuã aperuit, dãnat⁹ ad pœnã ſeceſſit. In euangelio em̃ prandium & cœna memorant̃. Prandiũ pręſens tp̃s eccleſiæ deſignat, cœna aũt æternũ & vltimũ cõuiuiũ. Vnde malis ſeparatis in perpetuũ lætantur boni. Aman nãq; quia veſtem dignam conuiuio nõ habuit, ex

† ſũpto veſtimento & infrà.

Nicolaus de Lyra.

a ℭ Nihil oĩn. mer. ac. Quia licet rex feciſſet eũ cõmorari in palatio ſuo â tp̃e illo quo nũtiauit ſibi paratas inſidias, hoc tñ erat quaſi mercedẽ expectando: b ℭ Statimq; rex. Hĩc cõſequẽter ponitur facti executio. Circa qd' primò
B ponit̃ cõſultatio. ſcd'ò Mardochæi exaltatio, ibi: Dixitq; ei rex. Circa primũ dicit̃: Statimq; rex q̃s eſt in. in at. Pri⁹ em̃ q̃ſierat â miniſtris ſuis, q̃ hora eſſet tẽporis, vt dicit Ioſephus, & reſpõdenti
Diuiſio b⁹ ſeruis ſuis ꝙ iã dies illuceſcebat, q̃ſiuit quis de ſuis conſiliarijs venerat vt de præmio Mardochæi conferret, q̃a eũ p̃miare deſiderabat. c ℭ Reſp. pu. i. regis miniſtri. d ℭ Amã ſtat in at. q̃a valde mane venerat, vt appẽlionẽ Mardochæi impetraret. Sed cõiter dr̃, ꝙ ſurrectio matutina nõ eſt bona fortuna, qd' contigit in ꝓpoſito. e ℭ Cogi. Amã in cor. ſuo. q̃a mod⁹ ſupbi eſt æſtimare, ꝙ null⁹ niſi ipſe debeat honorari. f ℭ Ho. qu. rex &c. ve. re. i. q̃bus nulli licet vti niſi regi. i ℭ Et imp. ſu. e. g. de ſe. re. eſt. i. quẽ null⁹ equitauit niſi rex. k ℭ Et ac. re. dia. ex quibus ſatis patet, ꝙ aſpirabat ad regnũ. q ℭ Dixitq; ei rex. hĩc cõſequẽter ponit̃ ipſius Mardochæi exaltatio, & p cõſequẽs Amã cõfutatio, cũ dr̃: r ℭ Feſ. abſq; aliqua retardatione. s ℭ Et ſum. ſto. & eq. i. veſte regia & equo regio. de diademate aũt regio tacuit, q̃a nõ videbat̃ ſibi cõueniẽter dictũ, ꝙ alius â rege portaret diadema regium. qd' aũt. j. viij. ca. dicit̃ ꝙ Mardochæus portabat coronam auream; illa tñ non erat ſimilis coronæ regiæ. t ℭ Fac vt loq. es Mar. iu. q̃a tu es prim⁹ iter principes regni mei, & ſic patet exaltatio Mardo-

† clamabat, clamabunt

chæi &

a ¶ Qui quotidie ſeruiunt, qui cupiunt diſſolui & eſſe cũ Chriſto.
ei ſerui illius ac miniſtri. Nihil omnino a
mercedis accepit. Statimq; rex; quis eſt b
inquit, in atrio? Amã quippe † interius
atrium domus regiæ intrauerat, ut ſuggereret regi, & iuberet Mardochæũ affigi patibulo qd' ei fuerat pręparatum.
Reſpõderunt pueri: Amã ſtat in atrio. c d
Dixitq; rex: Ingrediatur. Cumq; eſſet
ingreſſus, ait illi: Quid debet fieri uiro, e
quem rex honorare deſiderat? Cogitãs
Aman in corde ſuo, & reputans, quòd
nullum alium rex niſi ſe uellet honorare, reſpondit: Homo quem rex hono- f
rare cupit, debet indui ueſtibus regijs, g i
& imponi ſuper equum † qui de ſella h k
regis eſt, & accipere regium diadema l
ſuper caput ſuum, & primus de regijs
principibus ac tyrannis teneat equum m
eius, & per plateam ciuitatis † incedens n
clamet, & dicat: Sic honorabitur quem- o p
cunq; rex uoluerit honorare. Dixitq; q r
a ei rex: Feſtina, & † ſumpta ſtola & equo, s
fac ita ut locutus es, Mardochęo Iudęo t
qui ſedet ante fores palatij. Caue ne quicq̃ de his quæ locutus es, prætermittas.
b Tulit itaq; Aman ſtolam & equum,
indutumq; Mardochæum in platea ciuitatis, & impoſitum equo præcedebat atq; clamabat: Hoc honore condignus eſt quemcunq; rex uoluerit honorare. Reuerſusq; eſt Mardochæus ad
ianuam palatij, & Aman feſtinauit ire v
in domum ſuam lugens & operto capite, narrauitq; Zares uxori ſuæ & amicis
¶ Sæpe enim ſeculares conuerſi veritatem intelligunt & confitentur.
omnia quæ eueniſſent ſibi. Cui reſponderunt ſapientes quos ſecum habebat
in conſilio, & uxor eius. Si de ſemine x
¶ verorum.
Iudæorum eſt Mardochæus ante quẽ
cadere cœpiſti, non poteris ei reſiſtere, y
¶ In quo deus impugnat.
ſed cades in conſpectu eius. Adhuc illis loquentibus uenerunt eunuchi regis, & citò eum ad conuiuium, qd' regina parauerat, † pergere compulerunt.

Cap. VII.

INtrauit itaq; rex & A- z
man, ut biberent cum
c regina. Dixitq; ei rex a
etiã ſecunda die † poſt b
q̃ uino incaluerat:
Quæ eſt petitio tua c
Eſther ut detur tibi, &
quid uis tibi fieri? Etiam ſi dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis.
Ad quem illa reſpondit: Si inueni gratiam in oculis tuis ô rex, & ſi tibi
placet, dona mihi animam meam, pro d

chæi & p cõſequẽs cõfutatio Amã. Ideo C
ſequitur: v ℭ Et Am. fe. &c. & o. ca. ſicut ſolẽt hoĩes cõſuli incedere. x ℭ Si de ſe iu. eſt Mar. Dicit hĩc glo. Hebraica ꝙ ſapiẽtes illi q erãt de cõſilio Amã, vlderãt libros legis Moyſi: q̃a aliq Iudęi captiui iã trãſtulerãt eos in linguã Perſicã, & ibi viderãt, ꝙ Hebręi cõparant̃ ſtellis cæli & terræ puluerí, vt hr̃ Ge. xiij. & xv. & ideo dixerunt: q̃n incipiunt cadere deducunt̃ ad nihilum quaſi puluis, & q̃n incipiũt p̃ualere, aſcendunt ſicut cæli ſtellæ, & ideo ſubdit̃: y ℭ Nõ po. ei reſiſtere. & patet litera.

† exterius

Moraliter ✱ f ℭ Homo quem rex. ſ. cæleſtis. g ℭ Hono. cu. ſ. ſi futuro vbi erit ver⁹ honor. vñ dicit Greg. homi. viij. Si culmẽ veri honoris q̃ritis, ad cæleſte regnũ tẽdite. Si gloriã dignitatũ diligitis, in illa ſupna angelorũ curia vnâ aſcribi feſtinate. h ℭ Deb. in. ve. re. i. pſenti vita debet ornari virtutib⁹ moralib⁹ & theologicis. i ℭ Et im. ſu. eq. q de ſel. re. eſt. i. debet habere corpus totaliter obediẽs ſpiritui & ſubiectũ. k ℭ Et ac. re. dia. de. ſu. ca. ſu. i. in mẽte ſua, q̃ caput eſt hoĩs, debet habere iugẽ memoriã coronæ cæleſtis, p cuius acq̃ſitione debet continuè laborare. l ℭ Et pri. de re. prin. i. vnus de angelis hoĩm cuſtodibus, ſicut Gen. j. a. dr̃: Et factũ eſt veſpere & mane dies vn⁹. i. prim⁹. m ℭ Et per pla. ci. ſ. cæleſtis. n ℭ Cla. & di. cũ ipm ad gl'iam introducet. o ℭ Sic ho. quẽc. rex. cæleſtis. p ℭ Vo. ho. Et ſic factũ fuit beato Baſilio, p Mardochęũ ſignificato & cuilibet bono p̃lato.

† quẽ equitat rex

† ducat eũ & clament

NICO. DE LY.

CAP. VII. D

Diuiſio INtrauit itaq; rex Aman vt ibi cũ regi. Hĩc cõſequenter ponitur ſecũda petitio Eſther reginæ ad populi liberationẽ. Circa quã primò ponit̃ aduerſarij cõdẽnatio, ſecũdo popu li liberatio in principio. viij. ca. Prima in duas, quia primò ponit̃ ipſi⁹ Eſther iuſta petitio. ſecũdò ipſius Amã iuſta cõdẽnatio, ibi: Rex autẽ. circa primũ dicitur: a ℭ Dixitq; ei rex. ſcilicet reginæ Eſther. b ℭ Poſtquã vi. incalue. i. alacrior factus eſt. c ℭ Quæ eſt peti. tua Eſther. Ex volũtate adimplendi voluit ei⁹ petitionẽ præuenire. d ℭ Dona mihi animam meam. i vitam meam: quia interfecto populo Iudaico ſecũdũ Aman machi

Moraliter Moraliter. z ℭ Intra. itaq; rex. Deus qui per regẽ. & peccator qui p Aman ſignificãtur, intrãt ad cõuiuiũ euchariſtiæ, ſed tñ diuerſimode: quia de⁹ intrat vt cõuiuiũ faciẽs, pctõr aũt vt abutẽs & indignè ſumẽs, quia iudiciũ ſibi mãdu-
1.Cor.11.ſ. cat & bibit. Sequit̃ petitio Eſther, per quã ſignificat̃ eccleſia, cũ dicit̃: d ℭ Dona mihi ani. me. p qua ro. & pop. me. p quo obſ. &c. Sic aũt petiuit eccleſia bti Baſilij ad ei⁹ monitionẽ, ſcilicet vt liberaretur cũ populo â morte ſibi cõminata per Iulianũ apoſtatã. Et miſſus fuit ſanct⁹ Mercurius ad interficiendum Iulianũ, ſicut Amã de mãdato regis ſuſpẽſus fuit in patibulo quod parauerat Mardochæo, & vtinã ſic accidat omnibus malũ machinãtibus aduerſus innocẽtes, vt impleatur illud Pſal. ix. c. In laqueo iſto quẽ abſconderunt, comprehenſus eſt pes eorum.

† in cõuiuio vini. Hebraiſm⁹ eſt aut conuiuium vini nihil aliud ſignificat quã cõuiũ vt paulò poſt de loco cõuiuij.

habuit extrà proijci meruit. a ¶Intrauit
E in hor. Rege in hortũ properãte .i .ſecum
†Venditi electos ad delicias paradiſi inuitãte reginã
pro ſalute ſua deprecari cõtendit, ſed tẽpus
opportunũ nõ habuit. Serò enim quærunt
ſalutis remedia, cũ mortis imminẽt pericu-
la. vñ Salomõ: Tunc inuocabũt, & nõ exau
diã eos: mane cõſurgent, & non inueniant.
b ¶Et ſtatim o. Deprecatio Amã oppreſ
Prou.i.d. ſio dicitur, quia in die iudicij iniquorũ orõ
irritatio eſt. vnde: Cũ iudicat, exeat condẽna
Pſal.108.a tus, & o.e.fi.in pec. Tũc oppreſsio qua hu-
miles opprimebant, ipſis improperabitur.
c ¶Harbona. Doctores legis ſignificat, q
Deut.31.g. ſcelera & dolos Iudæorũ pdixerũt. vñ Moy
ſes: Noui qđ poſt mortẽ meã iniq agetis, &
Ioh.5.g. declinabitis de via, quã oſtẽdi vobis. Et in
euãgelio: Eſt q accuſat vos Moyſes in quo
ſperatis. d ¶In domo Aman. Iniquos tu-
multuãtes cõtrà Chriſtũ, ſignificat Amã &
ei⁹ eccliã pſequẽtes. Chriſt⁹ aũt in lege erat
eis pmiſſus. lex itaq; quæ ad cuſtodiã vitæ
Roma.2.b. data eſt ipſis in mortẽ verſa eſt, p quã Chri
ſtũ delere, & ei⁹ cõfeſſores interficere molie-
bant: & q per legẽ innoxios opprimere vo
lebãt. ipa accuſante iuſti iudicij accepere ſen
tentiã. Qui in lege peccauerũt, p legẽ vindi
cabũtur.

GLOS ORDI.

CAP. VIII.

DIe illo. Tenet Eſther domũ A-
man hoſtis Iudæorũ, cũ eccleſia
poſsidet mundũ, quẽ poſſede-
rat diabol⁹ hoſtis Chriſtianorũ.
vnde: Cũ fortis armatus cuſt. atriũ ſuũ &c.
Luc.11.c. Ingredit antè faciẽ regis Mardochæus, cùm
quotidie ſctõrum aĩę de incolatu pręſentis
vitę ingrediunt ad cõtẽplationẽ diuinę ma
ieſtatis. f ¶Domũ Amã. Dignitatẽ & ho
norẽ quẽ Iudæi ſcĩa legis & prophetarũ &
Prou.13.d. cultu religiõis habuerũt. vñ in puerbijs: Cu
ſtodit iuſto ſubſtãtia peccãtis. Et in euãge.
Mat.21.d. Auferet à vobis regnũ, & dabit gẽ. fa. fru.
F ei⁹. g ¶Tulitq; rex. Laudãte & pdicãte inſtã
tiã magiſtrorũ à dño p grã grãm accipiũt
in cõſpectu cõditoris oĩm. vñ: Nutriuit cor

Nico. de lyra

☞ da fide-
☙ Amã machinationẽ, vt hr ſuprà iij. ca.
reputabat ſtatim ſe moriturã, cũ eẽt de eo-
dẽ populo. a ¶Et gemẽs tace. ſi de honore
regio deberẽ trãsferri ad ſtatũ ancillarẽ, &
in hoc indicauit pplm ſuum de quo ſuprà ta
cuerat vſq; ad temp⁹ opportunũ. b ¶Nũc
aũt hoſt. no. qa nobis interfectis inſidiabi
tur vitę ei⁹. vñ in pſona regis dr infrà. xvj.
de ipo Amã. Nã Mardochęũ cui⁹ fidę & be
neficijs viuim⁹, & cõſortẽ regni nri Eſther
cum oĩ gẽte ſua nouis qbuſdã atq; inauditis
machinis expediuit in mortẽ: hoc cogitans
vt illis interfectis inſidiaretur nræ ſolitudi-
ni &c. Ra. Sa. aliter exponit hoc. Cui⁹ cru-
delitas redũdat in regẽ .i. in dãnũ regis: quia
ſi cõſuluiſſet vẽdere Iudæos in ſeruitutẽ po
pulo alterius regni, rex inde habuiſſet ma-
gnã pecuniã i theſauris ſuis reponẽdã, quã
non poſſet habere de cadauerib⁹ mortuo-
rũ. Vel ſi cõſuluiſſet Iudæos occupare in o-
perib⁹ ſeruilib⁹ regis, haberet rex Iudę ma-
gnã vtilitatẽ, ſicut rex Aegypti de ſeruitutę
Iudæorũ ciuitates & caſtra regis ædificãtiũ,
vt hr Exo. j. a. & ſic patet qđ cõſiliũ Aman
non fuit vtile regi, ſed dãnoſum. prima ta-
men expoſitio videt rõnabilior. c ¶Reſpõ
denſq; rex. Hĩc cõſequenter ponitur ipſius
Aman cõdemnatio, & patet litera vſq; ibi:
d ¶Quod ille &c. cõſcius propriæ mali-
tiæ quã non poterat operire. e ¶Vultum
re. ac. re. ſuſ. prę nimia cõfuſione. f ¶Rex
autẽ iratus ſur. nolẽs dare ſnĩam donec a-
liquantulum

qua rogo & populũ meũ p quo
obſecro. †Traditi enim ſumus
ego & populus meus, ut conte-
ramur, iugulemur, & perea-
mus. Atq; utinã in ſeruos & fa-
mulas uẽderemur: † eſſet tolera
bile malũ, & gemẽs tacerẽ. Nũc a
autẽ hoſtis noſter eſt, cuius cru- b
delitas redũdat in regẽ. Reſpon c
dẽſq; rex Aſſuerus, ait: Quis eſt
iſte, & cuius potẽtię, ut hęc aude
at facere? Dixitq; Eſther: Hoſtis
& inimicus noſter peſsimus iſte d
eſt Aman. Quod ille audiẽs, ili-
co obſtupuit, uultũ regis ac re- e
ginæ ferre non ſuſtinẽs. Rex au- f
tem iratus ſurrexit, & de † loco
a conuiuij intrauit in hortũ † arbo
ribus cõſitum. Aman quoq; ſur
rexit ut rogaret Eſther reginam
pro anima ſua: intellexit enim à
rege ſibi paratũ malũ. † Qui cũ
reuerſus eſſet de horto nemori-
bus cõſito, & intraſſet conuiuij
locũ, reperit Aman ſuper lectu- g
lum corruiſſe, in quo iacebat E-
ſther, & ait: Etiam reginam uult h
opprimere me pſente in domo
mea. † Necdũ uerbũ de ore regis
a ¶Cõfuſio & pudor. ſecundum illud: Induãtur cõ fuſione, & reuertãtur qui volũt mihi mala.
b exierat: & ſtatim operuerunt fa i
ciẽ eius. Dixitq; Harbona un⁹ de
eunuchis qui ſtabãt in miniſte
a ¶Qui fodit foueam incidit in eam, qui voluit lapi dem reuertetur ad eum.
rio regis: En lignũm quod para k
uerat Mardochæo qui locutus
d eſt pro rege, ſtat in domo Amã
a ¶Quinquageſimo die poſt immolationem agni data eſt lex in monte Syna.
habens altitudinis quinquagin
ta cubitos. Cui dixit rex: Appen l
a ¶Conuertetur dolor eius in caput eius &c.
dite eum in eo. Suſpẽnſus eſt ita
q; Aman in patibulo, quòd pa-
rauerat Mardochæo, & regis m
ira quieuit.

CAP. VIII.

DIe illo dedit rex n
a ¶Rex verus,
e Aſſuerus Eſther o
a ¶Eccleſiæ
reginę domum
Aman, aduerſa-
rij Iudæorum, &
Mardochæus ingreſſus eſt an-
te faciem regis. Confeſſa eſt
enim ei Eſther, † quod eſſet
¶Pater ſpiritualis.
g patruus ſuus. Tulit itaque p
a ¶Signaculum fidei, quod recipere noluerunt.
rex annulum ſuum, quem ab

liquantulũ trãſiret cõmotio iræ. g ¶Re- G
perit Amã ſuper lec. Dicit hĩc Ra. Sa. qđ
angelus impulit eũ, vt ſic rex rediẽs magis
moueretur contra eũ. Poteſt tamẽ dici qđ
ex nimia ſtupefactiõe, & timore nõ poterat
ſe ſuſtẽtare, & ſic corruit. h ¶Etiã reg. vult
oppri. i. ſtrãgulare. i. ¶Et ſtati ope. fa eius.
tanq; condẽnati ad mortẽ, quia tunc erat ta †tacuiſſẽ
lis modus, & adhuc eſt in aliquibus regnis, quãquãho
quòd pro aliquibus criminibus cõdẽnatis ſtis nõ ſatiſ
ad mortẽ velãtur oculi quodam bẽdello. faceret dã-
k ¶En lignũ q para. Mar. Iſte enim eu- no regis.
nuchus fuerat de illis qui iuerãt ad vocan-
dum ipm Aman ad reginæ conuiuium, vt
habetur in fi. ca. pręcedẽ. & tũc vidit illud
lignũ in atrio Aman fabrefactũ. l ¶Ap-
pendite eum in eo. & ſic ſuper eũ reuerſa †conuiuio
eſt ſua machinatio, ſecundũ quod ſcribitur vini. i. de
Prouerb. xxvj. d. Qui fodit foueã, incidit ipſo conui
in eam. m ¶Et regis ira quieuit. quia facta uio
vĩdicta ira qeſcit, cũ ſit appetitus vindictę.
¶In ca. vij. vbi dicitur in poſtilla: Dona mi †palatij &
hi animam meam. infrà.

ADDITIO. In hoc quod dicit
Eſther: Dona mihi
animã meã &c. indicauit ſe eſſe de pplo Iu-
dæorũ de quo tacuerat, vñ ſtatim ſequit, qa
venũdati ſum⁹ ego & ppls me⁹. q. d. Ille ho
ſtis nõ ſolũ voluit emere Iudæos, ſed etiam
me q ſum de eadẽ gẽte, cũ totã gẽtẽ indiffe †Rex autẽ
rẽter emerit. Itẽ vbi nos habem⁹: Nũc aũt cùm
hoſtis nr eſt cui⁹ crudelitas redundat in re-
gẽ: In Hebræo hr: Nõ enim hoſtis valet in
dãnum regis. & eſt ſenſus, quod hoſtis ille
ſcilicet Aman de quo intẽdebat, nõ erat tã-
ti valoris ſicut dãnũ quod regi inferebat de
ſtruẽdo totã illã gẽtem ſibi ſubiectã ſimul
cũ regina. Quod aũt dicit, qđ Aman inſi-
diabat regi interfectis Iudæis, ad qđ allega-
tur illud quod dicit infrà. xvj ca. nõ habet
autoritatẽ in ſcriptura. nã qđ in hoc libro
continet poſt. x. ca. nõ eſt de libris canoni-
cis, nec recipit ab Hebræis.

NICO. DE LY.

CAP. VIII.

H
DIe illo. Poſtq; deſcripta eſt ipi⁹ †vbi hæc
Amã cõdẽnatio, hĩc cõſequẽter dixit rex o-
deſcribit innocẽtis ppli libera- per uerunt
tio. Circa quã ſic pceditur: qa pri faciẽ ipſius
mò ponit correctio pcogitatæ malitiæ. ſe- Aman.
cũdò vindicatio effrenatę audaciæ. ca. ix. ter
tiò remuneratio ppetratæ iuſtitiæ. ca. x. Cir
ca primũ pmittit Mardochæi exaltatio. ſecũ
dò malitiæ hoſtilis correctio, ibi: Nec his
cõtẽta. tertiò ex hoc ſurgẽs noua exultatio,
ibi: Mardochęus aũt. Circa primũ dicitur:
o ¶Dedit rex Aſſue. i. oẽs ipi⁹ facultates.
p ¶Et Mar. in. eſt. &c. tãq; ſibi familiaris
& amabilis: Tũ qa vitã ei⁹ ſeruauerat vt pa
tet ex pcedẽtib⁹: Tũ qa reginę patru⁹ erat.
q ¶Tulitq; rex an. eũ à dignitatẽ priſtina
☙ degra dan-
Moraliter n ¶De illo &c. per hoc autẽ fuit
figurata cõceſsio vrbis Romanę facta eccle Moraliter
ſiæ in qua regnauerat Iulianus apoſtata fi- † qd ipa ei
guratus per Aman, & plures alij perſecu- eſſet.
tores, & Chriſtiani. p ¶Et mar. i. &c.
ſic dictum eſt ſuprà per Mardochæum in-
telligitur beatus Petrus, & eadem ratione
per eũ poteſt intelligi quilibet bonus plat⁹
de ſalute eccleſię ſolicitus. Multi verò bo
ni prælati ppter atrocitatẽ perſecutionis fu
gerãt de eccleſijs ſuis ante baptiſmũ Cõſtan
tini, ſed ipo baptiſato aptę fuerũt eccleſię, &
reuerſi fuerũt plati fugitiui, vt in eccl'ijs ſu
is miniſtrarẽt añ faciẽ regis cęleſtis: quod fi-
guratũ fuit per ingreſſum Mardochæi an-
te faciẽ regis. q ¶Tulit itaque rex. &c.
Hoc autẽ myſticè fuit impletum, qñ diuina
⁂ ordinatiõe

☞ da fidelium. a ¶ Tradidit Mar. Prędicatoribus gentiū vt & ſibi hęrerēt, & gētibus miniſtrarēt. b ¶ Procidit ad pe. qa ſancta eccleſia p ereptione filiorū ſuorū quotidie deū oipotētē p fidē & myſteria incarnationis exorat, vt hoſtiū cōprimatur audacia, & fideliū liberetur innocētia. c ¶ Obſe. Quia euangelica doctrina, q̄ Chriſti nomine ī toto orbe p̄dicat, ſpūſſancti ſignaculo cōfirmata declaratur, cui⁹ dono repleti ipſi p̄dicatores p māſerūt īſupabiles & hoſtium ſuorū glorioſi triūphatores. d ¶ Accitiſq; &c. Quia euangelij doctrina ita condita eſt p ſcriptores noui teſtamenti dn̄o mediāte, vt ſanctę trinitatis fides pleniſsimè ī ea cōtineret, & totius decalogi ſūma p̄fectio ī duobus p̄ceptis charitatis demōſtraret. e ¶ Qui cen. in qb⁹ totus mūdus ſignat. Nā denari⁹ nūer⁹ p duodenariū multiplicat⁹ .c.xx. facit qbus ſeptenari⁹ ſociat⁹ totius ſummę plenitudinē cōcludit. ita decalogi cuſtodia ap̄lica traditione p totū orbem diffuſa, ſeptiformis ſpiritus gr̄a ī cordibus fideliū infundit vel eſt conſūmata. f ¶ Interficerēt. Ne mali germinis pullularēt rediuiua plātaria. Sīr ſeptē gētes q habitabāt ī terra p̄miſsiōis dn̄s īterfici iuſsit, & poſt modū Amalechitas oīmodè deleri, vt oēm occaſionē ſcādali auferret eis. vn̄ Dauid ait: In matutino interficiebā. o. p. ter. &c. g ¶ In Su. &c. In ſupbia mūdi debellanda. Nā Suſis eqtatio vl̄ euertēs interp̄tat. vnde ſaluator ait: Cōfidite, ego vici mundū.

Pſ.100.b.

B

Ioh.16.g.

ex more † virgā auream

† & duces & pricipes p̄uinciarū,

† id eſt ſingulis p̄uincijs & pp̄lis ſingulis,

a ¶ Iudæis & perſecutoribus fidei. b ¶ Sicut dictum eſt de Iudæis, ita poteſt generaliter de omnibus perſecutoribus eccleſiæ accipi. c ¶ Eccleſia.

a Amān recipi iuſſerat, & trădidit Mardochæo. Eſthĕr autem a b
a ¶ Prædicatores. b ¶ Cuſtodiendam.
conſtituit Mărdochæū ſuper dŏmum ſuam. Nec his contē c
b ta, procidit ad pedes regis, fleuitq; & locuta eſt ad eum, orauitq; ut malitiam Aman Agagitę, & machinationes eius peſſimas quas excogitauerat cōtra Iudæos, iuberet irritas fieri. d
a ¶ Pietatis ſuæ impendit clementiam.
At ille ex more † ſceptrum aureum prętĕndit manu, quo ſignum clementię monſtrabatur. Illaq; conſurgens ſtetit ante eum, & ait: Si placet regi, & ſi inueni gratiam in oculis eius,
c & deprecatio mea non ei uidetur eſſe contraria, obſecro ut
a ¶ Euangelicis documentis. b ¶ Omnes ſectæ veterum errorum. c ¶ Antiqui hoſtis.
nouis epiſtŏlis uĕteres Aman* literę inſidiatŏris & hoſtis Iudæorum, quibus eos in cunctis regis prouinciis perire præceperat, corrigantur. Quomodo enim potero ſuſtinere necem & interfectionem populi mei? Reſponditq; rex Aſſuerus Eſther reginæ & Mardochæo Iudæo: Domum Aman e
conceſsi Eſther reginę, & ipſum iuſsi affigi cruci, qa auſus eſt manū mittere in Iudęos. Scribite ergo Iudęis ſicut uobis pla f
cet ex regis nomine, ſignātes literas annulo meo. Hæc enim g
conſuetudo erat, ut epiſtolis quæ ex regis nomine mittebantur, & illius annulo ſignatæ erant, nemo auderet contradice
a ¶ Qui apud Hebræos Siban, apud Græcos Theen, apud Latinos, Maius nominatur. h
d re. Accitiſq; ſcribis & librariis regis, erat autem tempus tĕrtij i k
mĕſis, qui appellatur Siban, uiceſima & tertia illius die, ſcriptæ ſunt epiſtolæ ut Mardochæus uoluerat ad Iudęos & ad
e principes, † procuratoreſq; & iudices, qui centum uigintiſeptem prouinciis ab India uſq; ad Æthiopiam, pręſidebant,
a ¶ Primi enim doctores in his linguis loquebantur. Vnde: Audiuimus eos loquentes variis linguis magnalia dei.
† prouinciæ atq; prouincię, populo & populo, iuxta linguăs l
& literas ſuas, & Iudæis prout legere poterant & audire. Ipſæq; epiſtolæ quæ ex regis nomine mittebantur, annulo
a ¶ Prædicatores ſummi regis curſores.
ipſius obſignatæ ſunt & miſſæ per † ueredărios, qui per omnes prouincias diſcurrentes, ueteres literas nouis nuntiis
a ¶ Prædicatoribus. b ¶ Cæli & terræ. c ¶ Adducentes in vnitatem fidei. ¶ Spiritu, non carne.
præuenirent. Quibus imperauit rĕx, ut conuĕnirent Iudæos
a ¶ Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna.
per ſingulas ciuitates, & in unum pręciperent cŏngregari, ut
a ¶ Fortes in fide. b ¶ Saluandis. c ¶ Iudæos qui ſunt in ſynagoga ſathanæ, paganos, hæreticos, dęmones. d ¶ Voluptatibus eorum.
ſtărent pro animăbus ſuis, & † omnĕs inimicos ſuos cum cŏn
¶ Operibus. ¶ Ambitione ſeculari.
f iugibus ac liberis, & uniuerſis domibus interficerent atq; delerent. Et conſtituta eſt per omnes prouincias * una ultionis m
a ¶ Qui trinitatis fidem cum cuſtodia decem mandatorum ſignificat. b ¶ Nouiſsimæ ætatis ſeculi. vnde: Nos ſumus in quo fines ſeculorum deuenerunt. c ¶ Id eſt menſis Martij.
dies, id eſt tertiadĕcima die menſis duŏdecimi Adăr. Sum n
a ¶ Cæleſtis.
maq; epiſtolæ fuit, ut in omnibus terris ac populis qui rĕgis
a ¶ Domine in tua ditione cuncta ſunt poſita, & non eſt qui tuæ poſsit reſiſtere voluntati.
Aſſueri imperio ſubiăcebant, notum fieret, paratos eſſe Iudæos ad capiendam uindictam de hoſtibus ſuis. Egreſsiq; o
¶ Vel præ. a ¶ Celeſtis.
ſunt ueredarij celeres, † nuntia perferentes, & edictum rĕgis p
a ¶ Eminens, ſuperbiam mundi ſpernens.
a ¶ De contemplatione ad actionem.
g pepĕndit in † Suſis. Mardochæus autē de palatio & de cōn q r

† verbū regis

† Suſan

Nicolaus de Lyra.

degradando, qa tunc magni hoīes in dignitatibus conſtituti talibus annulis vtebant. a ¶ Et tradidit Mar. ipm̄ loco ei⁹ promouēdo. c ¶ Nec his cōtem. Hīc cōſeqnter deſcribit correctio malitię excogitatæ p Aman cōtra Iudęos. Circa quā primò ponitur humilis reginę petitio, cùm dicitur: Procidit ad pedes regis. & pia cū dicitur: Fleuitq;. & rōnabilis, cū ſubditur: Orauit vt malitiam Amā Agagitę & cæte. & patet litera: e ¶ Reſponditq; rex Aſſuer⁹ Eſther regi. & Mardo. Hīc conſequenter ponitur regis conceſsio, cū ſubdit: f ¶ Scribite ergo Iudęis ſicut vo. placet. p eorū ſalute. g ¶ Signātes literas ānulo me. vt nullus audeat contradicere, h ¶ Accitiſq; ſcri. Hīc conſequēter deſcribitur dictæ conceſsionis accelerata executio, quia periculum erat in mora, & hoc eſt quod dicitur: Accitiſq; ſcribis, qui habebant dictandi officium. i ¶ Et librarijs, id eſt ſcriptoribus. k ¶ Erat autem tempus ter. men

ter. mē. & ſic duo mēſes fluxerūt à tp̄e quo literę cōtra Iudęos impetratę per Aman miſſę fuerāt: qa primo mēſe poſuit Aman ſortē quo mēſe & quo die Iudęi debebāt interfici: & ſtatim illę literę fuerūt impetratę & miſſę, vt habet ſuprà .iij. cap. l ¶ Iuxta lin. & lite. imperium enī Aſſuerii ita erat diffuſum, qđ in diuerſis prouincijs nō ſolū erāt idiomata diuerſa, ſed etiā in aliquibus locis varijs literis vtebant. m ¶ Et conſtituta eſt p oēs p vna vlti. &c. & ſic patet qđ eadē dies q̄ p ſortē ipſius Aman erat deputata ad interfectionē Iudęorū, per diuinā p̄uidentiā ordinata ē ad cōtrariū, ſ. ad interfectionem ſuorū inimicorum. n ¶ Sūmaq; epiſtolæ fu. i. ſn̄ia in breui & in groſſo: qa p̄ceſſus & verba lr̄æ regalis hīc non ponunt, ſed inferius xvj. ca. ſecundū opinionem aliquorū. o ¶ Egreſsiq; ſunt ve. i. nūtij ſic dicti à veho vehis, qa portant nūtiū vel mādatū. p ¶ Et edi. re. de correctiōe malitię Amā. q ¶ Pependit in Su. vbi tunc erat ſedes regis, vt patet prædi. j. capitu. r ¶ Mardochæus au. Hīc cōſequēter deſcribit ex p̄dictis orta lętitia: qa ſcribit Prouer. xxix. a. In multiplicatiōe iuſtorū lætabit vulg⁹, cū ātip̄ij ſūpſerūt pricipatū gemet pp̄ls. & iō ſicut exaltatio Aman ip̄ij fuit bōis cauſa triſtitiæ, ita exaltatio Mardochęi per quā fuit multiplicat⁹ ī bonis tpalibus & honore, fuit cauſa lętitię. & hoc ē qđ dr̄: Mardochę. au. de pala. & de conſpe. re. egredi. ad ſtatū ciuitatis

C

D

disponendū * ordinatione ſublata fuit à principibus terrenis poteſtas inueſtiēdi ep̄os & abbates per baculum & annulū, & remāſit p̄latis ecclię tm̄. b ¶ Eſther au. conſti. &c. Per qđ deſignatur, qđ nullus inſtituendus eſt prelatus, niſi per eccleſiam Eſther nominę figuratā. Orauitq; vt malitiam Amā & machinatiōes ei⁹ &c. d ¶ Iuberet irritas fie. q rex noſter Ieſ⁹ Chriſt⁹ myſticè fecit, qñ p Cōſtantinū ſtatuta cōtrā Chriſtianos facta p Neronē & alios pſecutores Chriſtianorū irritauit, inhibens ſub pœna ne aliq̄ fieret iniuria Chriſtianis. r ¶ Mardochæus au. egre. de pa. Per hoc ſignificatur, quòd prelatus fraterna charitate motus aliquando de contemplatione debet egredi & tranſire ad actionem pro ſalute populi ſui; & tunc debet fulgere veſtibus virtutū & corona dignitatis, & amiciri pallio * honeſtatis

q̄ ſignū clementiæ mōſtrabat,

* filij Amā dathi Agagitę.

† curſores eqtātes eqs, eqtātes velociſsima animalia, mulos ex equabus genitos & infrà.

† exercitum pp̄li & p̄uinciarū q opprimerent eos.

* regis Aſſueri

de palatio &

E CAP. IX.

I Gitur duo. &c. Sequitur: a ¶ Et pluri mũ poſ. co. Quia doctorũ actio laudabi lis, & potentia virtutũ, hono rẽ, & reuerentiã tribuit mul titudini fideliũ, vnde in Acti bus apoſtolorũ: Fiebãt pro digia & ſigna multa, vnde le gitur alibi: Fiebat em̃ oĩ aĩæ timor. Itẽ: Nemo audebat ſe coniũgere illis, & magnifica bat eos populus. b ¶ Itaq; percuſſerunt Iu. Nõ ſolũ alios operarios iniquitatis, q̃ perſeuerãt in peccatis, nec cu rant percipere remiſſionem peccatorũ, ſpiritusſancti diui na ſententia dãnados iudicat, ſed etiã carnales Iudæos deca logi trãgreſſores crucis Chri ſti reatũ, quẽ ex pfidia cõtra xerũt, i inferni cruciatib⁹ cen ſuros. c ¶ Quorum iſta ſunt nomina. Horũ nomi nũ iterpretationes non mul to opere exquirimus, nec al legoriæ ſeruire cogimus. Typus em̃ ĩ parte ẽ, nõ i toto. Si enim in toto eſt, typ⁹ non ẽ hiſtoria. Hiſtoricũ optet rei geſtę verã ſeriẽ exponere, nec citrã ſubſiſtere, nec vltrã pce dere: Allegoricũ interpretem egregias ptes in ſpirituali ſen ſu conuenientes eligere.

Act. 5. b.
Ibidẽ. 2. g.
Ibidẽ. 5. c.

† qua pue nit v̄bũ re gis, & decre tũ p qđ ſpe rabãt ſe Iu dęis domia turos inimi ci ipſorum.

F

Cui illa *Nicolaus de Lyra.*

a ¶ A ſuperno rege datis. b ¶ Quia cæleſtem gratiam expectant.
ſpectu regis egrediens, fulgebat ueſtibus regiis, hyacin a
a ¶ Feruis. b ¶ Dignitatis æternæ, quam per ſapientiam acquirunt.
thinis uidelicet & aerinis, coronam auream* portans in
a ¶ Mente. b ¶ Regia dignitate, quam meruerunt purpurati ſanguine.
capite, & amictus ſerico pallio atq; purpureo. Omnis b
a ¶ Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei. b ¶ Actione. c ¶ Contemplatione. d ¶ Veris.
que ciuitas exultauit atq; lętata eſt. Iudęis autem no c
a ¶ Lętitia. ¶ Cognatio fidei. b ¶ Oculis mentis. c ¶ In ſe. d ¶ Ad alios. e ¶ Solennitatis.
ua lux oriri uiſa eſt, gaudiũ, honor, & tripudium. Apud d
a ¶ Chriſti.
oẽs populos, urbes atq; puincias quocunq; regis † prę e
a ¶ Euangelica. b ¶ Per prędicatores. c ¶ Exultate deo adiutori noſtro. d ¶ Spirituales.
e ¶ Prædicatio publica.
cepta ueniebãt mira exultatio, epulę atq; conuiuia &
a ¶ Reliquię cogitationum diem feſtum agent tibi. b ¶ Vt nihil fiat ſeruilis operis.
c ¶ Pagani & Iudæi. d ¶ Gentilis ſuperſtitionis.
feſtus dies, intantũ ut plures alterius † gentis & † ſectæ
a ¶ Chriſtianæ. b ¶ Viſa Chriſti potentia & ſanctorum conſtantia.
¶ Sicut in paſſione Andreæ, Vincentii, Cypriani & aliorum.
eorũ religioni & cerem̃oniis iungerent. Grandis em̃ cũ
a ¶ Vnde: Timeat eum omnis terra.
ctos Iudaici nominis terror inuaſerat. Cap. IX.

a ¶ Quando dei filius incarnatus eſt, & euangelii prædicatio
I Gitur duodecimi menſis, quę Adar f
toto orbi diffuſa eſt. a ¶ Quando lux fidei & bonorum o-
perum prædicatione euangelij eccleſia declaratur.
uocari iam ante diximus, tertiadeci
a ¶ Veris confeſſoribus. b ¶ A perſecutoribus.
ma die, † quãdo cunctis Iudæis inter
a ¶ Corporalis & ſpiritualis. b ¶ Vel inſidiabantur.
fectio parabatur, & hoſtes eorũ inhia
a ¶ Prædicationi. b ¶ Qui videbantur inferiores. c ¶ In quibus dominus fortis & potens.
bant ſanguini, uerſa uice ſuperiores Iudęi eſſe cœperũt,
¶ Accepta gloria. a ¶ Subiicientes os ſibi qui ſe uolebant ſubiicere. b ¶ In vnitate fidei.
& ſe de aduerſariis uindicare. Cõgregatiq; ſunt per ſin
a ¶ Spirituales eccleſias. b ¶ Suburbana. c ¶ Eremitarum: vel latibula.
d ¶ Eleuatis manibus Moyſi vincitur Amalec.
gulas ciuitates & oppida & loca, ut extenderet manum
a ¶ Voce. ¶ Facto. b ¶ Inimicorum.
contra inimicos & perſecutores ſuos. Nullusq; auſus
a ¶ Deo, qui mirabilis eſt in ſanctis ſuis. b ¶ Spiritualis.
eſt reſiſtere: eo quòd omnes populos magnitudinis eo
a ¶ Viſis miraculis. b ¶ Adorabunt eum omnes reges terræ &c.
rum formido penetraret. Nam & prouinciarum iudi
a ¶ Reges Tharſis. &c.
ces, & duces, & procuratores, omnisq; dignitas quæ ſin
gulis locis & operibus præerat, extollebant Iudæos
a timore Mardochei, quem principem eſſe palatij & plu
a ¶ Signis & prodigiis.
rimum poſſe cognouerant. Fama quoq; nominis eius g
a ¶ Vnde: Annuntiaui & locutus ſum multi. ſunt ſuper nu.
b creſcebat quotidie, & per cunctorum ora uolitabat. Ita
a ¶ Spirituali.
que percuſſerunt Iudæi inimicos ſuos plaga magna, &
a ¶ Vt quidam ad bonum conuerſi deſinerent eſſe quod fuerant, & obſtinati eius perirent.
occiderunt eos reddẽtes eis quod ſibi parauerant face h
re, intantum ut etiam in † Suſis quingentos uiros inter
ficerent, extra decem filios Aman Agagitæ hoſtis Iu
c dæorum, quorum iſta ſunt nomina Pharſandatha, & i
Delphon, & Eſphatha, & Phoratha, & Adalia, & Ari
datha, & Phermeſtha, & Ariſai, & Aridai, & Iezatha:
¶ Nullus electorum nequitiam malorum aut actus imitari dignatur.
quos cum occidiſſent, prædas de eorum ſubſtantiis a k
gere noluerunt, ſtatimq; numerus eorũ qui occiſi erant,
in † Suſis ad regem relatus eſt. Qui dixit reginæ: In ur
a ¶ Qui non curant remiſſionem ſpiritusſancti.
be † Suſis interfecerũt Iudæi quingentos uiros, & alios
a ¶ Carnales, Iudæos tranſgreſſores decalogi pro cruci fixione Chriſti cruciandos.
decẽ filios Amã. Quantã putas eos exercere cædẽ in u
¶ Qui tantam exercuere in Suſis.
niuerſis prouinciis? Quid ultra poſtulas? Et quid uis l

† Suſan
† Suſan
† Suſan

disponendum. a ¶ Fulgebat veſtib⁹ regijs &c. In ſignum poteſtatis ſibi da tæ & dignitatis. b ¶ Oisq; ciui. exul. pro depreſſione impij, & exultatione iuſti. c ¶ Iudæis au. no. lux o riri vi. eſt. Quia prius erant in tenebris triſtitię. d ¶ Gau dium & cæ. honor de regi nę promotione, quæ erat de eodem genere. e ¶ Et tripu dium .i. geſtus exterior læ tus procedẽs ex interiori lęti tia, intantũ vt plures alteri⁹ gentis & ſectę eorũ religioni & ceremonijs iungerentur, credentes q̃ haberent deum cęli prouiſorem, qui tam ſu bitò & mirabili modo hoſtẽ eorum deiecerat, & eos ſub leuauerat.

Moraliter * honeſtatis. b ¶ Omnisq; ciuitas exul. In promo tione nãq; boni prę̃lati debet pplus lętari, Prou. xxix. a. In multiplicatione iuſtorũ læta bit vulgus, cũ aũt impij ſuſpe rint principatum, gemet po pulus.

NIC. DE LY.
CAP. IX.

I Gitur duodecimi menſis. Hic conſequenter deſcribit vindicatio effrenatæ audaciæ, quia multi per diuerſas par tes orbis videntes vel audientes literas quas Aman miſerat ex nomine regis, condixerant adinuicem, quòd Iudęos interficerent, & bona eorũ diriperent, ſed per literas reuocatorias per Mardochęũ impetratas mã datum eſt per totũ iperiũ, q̃ Iudęi de ſuis aduerſarijs vin dictã acciperent: & qđ iudi ces, duces, & pfecti prouin ciarũ i hoc eis aſſiſterent. ſic ergo procedit ur, qa primò ponitur hmõi vindicatio. ſecundò erga deũ gratiarũ actio, ibi: Dies ãt tertiuſde ci. Circa primũ priò ponit vĩdicatio generalis, ſcđò ſpe cialis, ibi: Quid vltra poſtu las. Circa primũ priò ponit vĩdicatio gñalis p totũ ipe riũ Aſſueri, & patet litera ex pdictis vſq; ibi: g ¶ Fama q̃q; &c. i. ppt regimis bõi tatẽ & iperij pſperitatem ã tpe q̃ fuerat Mardochæus poſitus loco Amã. h ¶ Ex tra de fi. i. præter ipſos. i ¶ Quo. iſta ſunt no. Iſti ſpecialiter nominãt, qa erãt pricipales aduerſarij Iudęo rũ. vñ dicit hĩc gloſſa Heb. q̃ iſti filij Amã hĩc noiati fu erũt cũ illis Samaritanis qui ſcripſerũt accuſationẽ cõtra fi lios trãſmigrationis ad ipe diẽdũ tẽpli ędificationem, iponẽtes eis falſò, q̃ ſub pte xtu tẽpli ędificabãt ciuitatẽ, vt dictũ fuit Eſdr. iiij. & hoc factũ fuit tpe Cyri ſcđm He bręos, & iterũ renouatũ tpe Aſſueri, qa dicta ĩhibitio ite rũ fuit renouata tpe Aſſue ri, quẽ dicũt Heb. filiũ fuiſſe Cyri: & iſtud impedimentũ fuit factũ de cõſilio filiorum Amã, patre eorũ hoc pcurã te: & accipit iſta gloſſa de q̃ dã libro Hebraico q̃ intitu lat סדר עולם ſeder ho lam. i. ordo ſeculi. k ¶ Præ das de eo. ſub. ad oñdẽdũ q̃ nõ erãt moti cupiditate a uaritię, ſed zelo iuſtitię & ne regẽ offẽderẽt, qa bona taliũ ſic ex diſpoſitiõe regis iterfe ctorũ fiſco regio applicari debebãt. l ¶ Quid vl. Hĩc ponitur

G
* magnam
▸ noua
† iuſſa
† generis
† Iudæos ſe facerẽt. i. ritũ Iudęo rũ aſſume bant.
H
† principes & pricipes magni & du ces.

Moraliter. f ¶ Igiť duo. In hoc ca. deſcribitur iterfe ctio duplex aduerſariorũ po puli Iudaici, per quod figu rata fuit duplex interfectio aduerſariorũ populi Chri ſtiani. Prima fuit tempore Caroli magni, ſecunda tem re Godfridi de Buillione, ſi cut i eorum geſtis ſcribitur diffuſè. Per decem filios A mã ſuſpenſos in patibulis, fi gurata fuit damnatio mali tiam eius imitantium in ge hennę pœnis. Per interfectio nem autem quingentorum virorum ſignificatur macta tio quinque ſenſuum, quan tũm ad illicitos motus eorum. Per hoc autem quòd Iudæi occiſo rum bona noluerunt prędicari, ſignificatur quòd Chriſtiani pu gnantes contra infideles & etiam in quolibet bello iuſto, moueri nõ debent propter lucrum temporale, ſed zelo fidei & amore iuſtitiæ.

Moraliter

* Quintode

a ¶Cui illa &c. Eſther quæ
A cum tanta conſtantia hoſtes ſuos
extirpare contendit, ſtudium atq;
ſolertiam eccleſiæ exprimit, quæ
hoſtes ſuos pacifica mente perſe-
Pſ.17.f. quitur, & ſine fine deo ſubijcere
conatur. vnde: Perſequar inimi-
cos meos, & comprehendam il-
los &c. Primùm quingentos, de-
inde trecentos viros occidit, eos
ſ. qui non curant remiſſionẽ pec-
cati ſui accipere: & qui fidem ſan-
ctę trinitatis non adorant, operi-
bus bonis ꝑpetua morte dignos
oſtendit. b ¶Intan. Omnes qui
quinq; ſenſibus corporeis legem
carnaliter ſuſcipiunt, & cùm per
ſeptiformẽ ſpiritusſancti gratiã
ſpecial'r plena & perfecta ſit ſpiri
tualiter intelligere reſpuunt, qua-
ſi duobus diebus vincuntur atq;
proſternuntur. c ¶Dies autẽ.
Notandum ꝙ quidam Iudęorũ
tertiadecima die interficiunt, & de
cimaquarta deſinunt, & ſolennita
tem agunt, quidam per duos dies
i. tertiamdecimam & decimam-
quartam diem eiuſdem menſis
occidunt, quintadecima ſolenni-
ter quieſcunt: quia quidam ſan-
ctorum poſt completos labores
quibus deo bene credendo & be
ne viuendo ſeruiunt, modò ante
B tp̃s iudicij in aiabꝰ ſabbathũ ęter-
næ quietis habent. Alij vſq; ad vl
timũ reſurrectionis diem in carne
perdurãtes ſuperatis hoſtibꝰ vni-
1.Teſ.4.d. uerſis ſubitò immutati, quietem
animarũ & corporũ percipiunt.
vnde Apoſtolus: Mortui qui in
Chriſto ſunt, reſurgẽt primi. De-
inde nos qui viuimus, qui reſidui
ſumus, reſurgemꝰ cũ illis obuiam
Chriſto in aëra &c. Nã quartade
cima qui bis ſeptem cõtinet quie-
tem animarum perfectam ſignifi
cat, quintadecima verò ſeptena-
rium & octonarium complectẽs
animarum & corporum quietẽ
ſignificat. d ¶Et miſit phur
&c. Sors in vrnam miſſa diſpoſi
tionem cuiuſlibet rei in hominis
mente ſignificat, cuius prouẽtum
Prõu.16.d nõ hũanarũ, ſed diuinarũ regit ar-
bitriũ. vñ Salomõ: Sortes mittũt
in ſinum; ſed à dño temperantur.
Iſti

Nicolaus de Lyra.

ponitur vidicatio ſpecialiter
ſ. in vrbe Suſis tantũ; qa ibi fuerat
machinatio facta Amã contra Iu
dæos. & ideo facta eſt ibi maior
vindicatio .ſ. duobus diebus, &
hoc eſt quod dicitur: Quid vl-
tra po. q. d. paratus ſum facere: &
ideo regina magis fuit auſa vltrà
petere, dicens: Detur poteſtas Iu-
dęis &c. a ¶Et decẽ filij Amã
&c. qui fuerant occiſi in die præ
terita, vt ſic iuſtitia vniformis fie-
ret in parte & filijs. & patet litera
vſq; ibi: b ¶Sed & ꝑ omnes
&c. Iſtud refertur ad vindicatio-
†ſignificat ſortem. nem diei præcedentis: quia in ciui
tate Suſa tãtùm habuerunt Iudæi
licentiam interficiẽdi aduerſarios
duobus diebus, ſcilicet tertiadeci-
ma & decimaquarta duodecimi
menſis. In alijs autem ciuitatibus,
& vi llis

a ¶Fiat voluntas tua, non mea. ¶Simile ait Abraham: Quia ſemel cœpi, loquar ad dominum meum.
a ut fieri iubeã? Cui illa rñdit. Si regi placet, detr̃ po
teſtas Iudęis, ut ſicut hodie fecerũt in Suſis, ſic &
faciãt cras, & decẽ filij Amã in patibulis ſuſpẽdã a
tur. Pręcepitq; rex, ut ita fieret. Statimq; in Suſis
pepẽdit edictũ, & decẽ Aman filij ſuſpenſi ſunt.
Congregatis Iudæis decimaquarta die menſis
Adar interfecti ſunt in Suſis trecenti uiri, nec eo-
a ¶Vitiorum.
rum ab illis direpta ſubſtantia eſt, ſed & per o- b
mnes prouincias quæ ditioni regis ſubiacebant,
pro animabus ſuis ſteterunt Iudęi, interfectis ho
b ſtibus ſuis atq; perſecutoribus, intantũ ut ſeptua
gintaquinque milia occiſorum implerentur, &
a ¶Falſa doctrina, aut operatione iniqua.
nullus de ſubſtantiis eorum quicquam continge
c ret. Dies autem tertiuſdecimus menſis Adar u- c
a ¶Qui perfectam quietem ſignificat animarum.
nus apud omnes interfectionis fuit, & decima-
a ¶Laborare inuicem adepta victoria.
quarta die cędere deſierunt, quem conſtituerunt
a ¶Quia amplius non erit luctus & do.
eſſe ſolennem, ut in eo omni deinceps tempore
a ¶Cæleſti refectioni. vnde: In voce exultationis & confeſsionis ſonus epulantis.
uacarent epulis, gaudio atq; conuiuiis. At hi qui
a ¶Quaſi perdurantes & certantes viui vitam æternam expectantes.
in urbe Suſis cædem exercuerant, tertiodecimo
a ¶Spiritualium hoſtium & corporalium.
& quartodecimo eiuſdem mẽſis die in cæde uer
a ¶Qui ſignificat corporis & animę quietem, Septenarius enim ſabbathum. i. requiẽ ſignificat animarũ: & octonarius corporũ reſurrectionem & quietẽ & immortalitatẽ.
ſati ſunt: quintodecimo autem die percutere de-
ſierunt. Et idcirco eundem diem conſtituerunt
a ¶Quia amplius non erit luctus. b ¶De torrente voluptatis tuæ potabis eos.
ſolennem epularum atq; lætitiæ. Hi uerò Iudæi
qui in oppidis non muratis ac uillis morabãtur,
quartumdecimum diem menſis Adar cõuiuio-
rum & gaudij decreuerunt, ita ut exultent in eo,
a ¶Quia charitas facit omnia communia, & omnium erat quod ſingulorum.
& mittant ſibi mutuo partes epularum & cibo-
a ¶Id eſt ſcriptis hæc credenda commendauit & mandata vel futura.
rum. Scripſit itaq; Mardochæus omnia hæc, & d
literis cõprehenſa miſit ad Iudæos, qui in omni- e
a ¶Iudaico populo.
bus regis prouinciis morabantur, tam in uicino
a ¶Gentibus.
poſitis quã procul, ut quartamdecimam & quin
a ¶Suſcipiendos crederent.
tandecimam diem Adar menſis pro feſtis ſuſci-
a ¶Ne aliqua obliuione ſolennitas futura deleatur.
perent, & reuertente ſemper anno ſolenni cele-
a ¶Vlti ſunt deo vlciſcente.
brarent honore. Quia in ipſis diebus ſe ulti ſunt
a ¶Triſtitia veſtra vertetur in gaudium. b ¶Ibant gaudentes a cõſpectu concilij.
Iudęi de inimicis ſuis, & luctus atq; triſtitia in hila
a ¶Spe enim ſalui facti ſumus. b ¶In ſpe. c ¶Homo qdã fecit cœ. ma. & vo. mu.
ritatẽ gaudiumq; cõuerſi ſunt, eſſentq; iſti dies epu-
a ¶Interim. b ¶Pro expectatione communis reſurrectionis & refectionis.
larũ atq; lętitię, & mitterẽt ſibi inuicẽ ciborũ par
a ¶Neceſsitatibꝰ ſanctorũ cõicantes. b ¶Libenter, non ex triſtitia aut neceſſitate, ſed larga mente.
tes, & pauperibꝰ munuſcula largirẽt. Suſceperũt
què Iudęi in ſolennem ritũ cuncta quę eo tẽpore
¶Ordo prædicatorum.
facere cœperãt: & q̃ Mardochęus literis faciẽda
a ¶Hoſtis eccleſiæ.
mãdauerat. Amãn enĩ filiꝰ Amadathi ſtirpis A- f
a ¶Voto. b ¶Facto. c ¶verorũ. d ¶Non ſubito, ſed ex deliberatione faciendo.
gag hoſtis & aduerſariꝰ Iudęorũ cogitauit cõtra
a ¶Tam corpore quam mente. b ¶De mundo.
d eos malũ, ut occideret illos atq; deleret. Et miſit
phur, qd' † nr̃a lĩgua uertit̃ ĩ ſortẽ. Et poſtea ĩgreſ
ſa eſt Eſther ad regẽ, obſecrãs ut conatꝰ ei lr̃is re
gis irriti fierent, & malũ quod cõtra Iudęos cogi-

& villis vno die tantùm. ſ. tertiade C
cima die eiuſdẽ menſis. c ¶Dies
autem tertiuſdecimus men-
ſis Adar vnus apud omnes
interfectionis fuit, & deci-
maquarta die cædere deſie-
runt, quem cõſtituerunt eſſẽ
ſolennem, vt in eo omni de-
inceps tempore vacarẽt epu-
lis, gaudio, atq; cõuiuijs. At
hi qui in vrbe Suſis cædem
exercuerãt, tertiodecimo &
quartodecimo eiuſdem mẽ-
ſis die in cæde verſati ſunt.
Hîc conſequenter ponitur erga
deum gratiarum actio, in hoc ꝙ
dies quartadecima in qua Iudæi q
erãt extra ciuitatem Suſis, quieue
runt ab interfectione aduerſario-
rum, & dies quintadecima eiuſdẽ
menſis in qua Iudæi qui erant in
Suſis, quieuerũt ab huiuſmodi oc
ciſione, cõſtitutę ſunt ſolẽnes apud
Iudæos vniuerſos, vt eſſent me-
mores beneficij diuini his diebus
eis dati. & primò ponitur harum
dierum ſolẽnizatio, & ſecũdò hu
ius ſolennizatiõis cõfirmatio, ibi:
Scripſit itaq; Mar. ſentẽtia primæ
partis patet ex dictis. d ¶Scri- Diuiſio.
pſit itaq;. Hîc conſequenter po-
nitur dictæ ſolennizationis confir
matio. & hoc dupliciter: primò
per Mardochæi literas à Iudæis
receptas. ſecũdò per literas Eſther
& Mardochæi ſimul ſcriptas, ibi:
Scripſeruntq; Eſther. Circa pri-
mũ dicitur: Scripſit itaq; Mar.
o. hæc. In hoc libro conſcripta
quem librũ ſcripſit Mardochęus. D
e ¶Miſit ad Iu. &c. vt omnes
clarius cognoſcerent diuinum be
neficium eis collatum, vel potius
diuina beneficia, prout cõtinetur
in ſerie huius libri, vt quartamde
cimam & quintamdecimam diẽ
pro feſtis ſuſciperent, tanq; ex di-
ctis beneficijs grati. Cætera patẽt
ex dictis vſq; ibi: f ¶Aman
enim filius Ama. Hîc in breui
bus ponitur ſententia & proceſ-
ſus totius huius libri. ſ. de ipſius
Aman machinatione, & de fruſtra
tione per reginam Eſther. A quo
autem iſte proceſſus in breui ſit
hîc poſitus, dicendum ꝙ à Mar-
dochæo, qui hũc librum ſcripſit,
& per modum cuiuſdam recapi-
tulationis prædictorum hîc inſe-
ruit. vel ab Eſdra, qui hunc li-
brum cum alijs reparauit. dubiũ
eſt autem apud aliquos. Videtur
tamen probabilius, ꝙ à Mardo-
chæo. vnde ſubditur concluſio:
Atq; ex il-

✱ e ¶Quintodecimo autẽ Moraliter
die percutere deſierunt &c.
Per hoc autem oſtenditur, quod
de victoria corporali, & multò
magis de ſpirituali gratiæ deo
ſunt reddendæ tanq; victori prin
cipali. Deu. viij. d. Ne dixeris in
corde tuo: Fortitudo mea, & ro
bur manus meæ hæc omnia mi-
hi præſtiterunt, ſed recordaberis
domini dei tui; quia ipſe tibi vi-
res prębuerit, vt impleret pactum
ſuum ſuper quod iurauit patri-
bus tuis, ſicut pręſens indicat dies.

A a Iſti ſunt di. Quia quies animarum & reſurrectio corporum meritò firmiter à fidelibus cuſtoditur & celebratur. vel, quia quietis animarū & reſurrectionis corporū meritò feriatio à fidelibus cuſtoditur, & celebratur.

ipſa Eſther intitulatur, licet Mardochęus ipſum ſcripſerit. G

ADDITIO.

In capi.ix. vbi dicitur in poſtil. Ieiunia & cla. Hoc qđ dicitur: Ieiunia & clamores, exponitur ab Hebræis, φ ex ordinatione Eſther & Mardochæi ſicut obſeruandi erant dies ſortium ad notitiam ſolennem, vt dictum eſt, ita obſeruarent ieiunia & clamores, ſic. ſ. φ ante illā ſolennitatem ieiunarent & ſe affligerent, in memoriam ieiuniorum Eſther & Iudæorum, quę illo tempore fuerunt facta. Quæ quidem ieiunia obſeruant vſq; in præſentem diē ſicut & ſolennitates prædictas & cę.

GLO. ORDI.

CAP. X.

Dan. 2. c.

Rex ver. Aſſuer⁹. Chriſtus qui exciſus de monte ſine manibus creuit in montē magnū & impleuit totum mundum. hiſtorialiter eñ non omnem terram tributariam fecit: quia nec habuit.

† Idcirco ꝓpter oia verba epiſtolæ huius

Nicolaus de Lyra.

a Atq; ex illo tempore dies iſti appella. ſunt phurim. i. ſor. nō ab aliquo facto Iudæorum que mēſe ex quo die deberet eſſe, ſed ipſius Aman, q miſit ſortem de interfectione Iudęorum, & ſic fuerunt ibi duę ſortes, prima de mēſe, & ſecunda de die, vt habetur. ſ̄. iij. ca. & ꝓpter hoc appellati ſunt dies ſortiū in plurali. & hoc ex facto diuinæ prouidētiæ, quæ ſortem illam ordinatam ad malum Iudæorum, conuertit in bonum ipſorum. b Queq; ſu. in pſecutione Aman. c Et q̄ dein. im. ſu. ꝑ ꝓcuratione Eſther & Mardochæi. d Suſc. Iu. ſu. ſe & ſe. ſu. quia parentes poſſunt obligare filios etiam futuros ad ea quæ ſpectant ad cōmune bonū. e Et ſu. cun. q reli. eo. vo. co. i. ad Iudaiſmū cōuerti. Cętera patet ex dictis. f Scripſe. Eſt. re. fi. Abi. & Mar. Hic conſequenter ponitur confirmatio dictæ ſolennizationis, ſecunda ad mandatum Eſther & Mardochei ſimul. Sciendum tamen, qđ iſtud mandatum differt à primò: quia vt dicunt Hebræi, Eſther & Mardochęus petiuerunt, φ liber iſte à ſapientibus Iudæorum reciperetur in numero librorum ſacrorum: pręmiſerunt tamen huic petitioni obſeruationem dictę ſolennizationis, eam iterando ad maiorem aſſertionem. & hoc eſt quod dicitur: g Vt omni ſtudio dies iſta ſolennis ſanciretur in poſterum. i. confirmaretur. h Vt haberet pacem. i. pacificè habitarent inter Gentiles, nec inſoleſcerent confidentes de potētia Eſther & Mardochei. i Et ſuſciperent veritatem. ſ. huius libri inter ſacros codices. k Obſeruantes dies ſortium. Hic repetitur ſolennitas iſtorum dierum ad maiorem aſſertionem. l Ieiunia atq; clamores. id eſt φ tunc haberent memoriam quomodo de afflictionibus paratis ſibi ab Aman fuerant his diebus liberati. & vlterius repetit de receptione huius libri cū dicitur: m Et omnia quæ huius libri & cæ. conſtruatur ſic litera: Et omnia quę in hiſtoria huius libri continentur, ſupple inter libros reciperēt. n Qui voca. Eſther. Id eſt qui liber ab ipſa

† cætera

F

† & ſermo Eſther firmauit verba ſortium iſtarum & ſcriptū eſt in libro.

a In inſidiis ſuis capientur iniqui.

tauerat reuerteretur in caput eius. Deniq; &

a Id eſt cruciandos, per crucem Chriſti prædixerunt.

ipſum & filios eius affixerunt cruci, atq; ex a
illo tempore dies iſti appellati ſunt phurim,
id eſt ſortium, eò quòd Phur, id eſt ſors in urnam
miſſa fuerit. † Et cūcta quæ geſta ſunt epiſtolę,
id eſt libri huius uolumine continentur, b
quæq; ſuſtinuerunt, & † quę deinceps im- c
mutata ſunt, ſuſceperunt Iudęi ſuper ſe & ſe- d
men ſuum, & ſuper cunctos qui religioni eo- e
rum uoluerūt copulari, ut nulli liceat hos duos
dies abſq; ſolennitate tranſigere, quos ſcriptura
teſtatur, & † certa expetūt tempora annis
ſibi iugiter ſuccedentibus. Iſti ſunt dies a
quos nulla unquā delebit obliuio. Et per ſin-

a Temporum ſucceſſiones. b Vel multæ. c Per ſingulas generationes. d Eccleſiæ.

gulas generationes cūctæ in toto orbe prouinciæ

a Celebritatem futurā præſignantes b Eccleſia vel anima a deo dicata.

celebrabunt, nec eſt ulla ciuitas in qua
dies phurim, id eſt ſortium non obſeruentur

a Veris. b Succeſſoribus. Imitatoribus.

à Iudæis, & ab eorum progenie, † quę his cere-

a Propria ſponſione & profeſſione. Monentes. b Eccleſia Doctores.

moniis obligata eſt. Scripſeruntq; Eſther re- f
gina filia Abihail, & Mardochæus Iudæus

a Admonentes vel admonitiones.

etiam ſecundam epiſtolam, ut omni ſtudio g
dies iſta ſolennis ſanciretur in poſterū. Et mi-

Vt ſupra.

ſerunt ad omnes Iudęos qui in centum uiginti
ſeptē prouinciis regis Aſſueri uerſabantur,

a Fraternam charitatem, ne per ſchiſmata diſcordent. b Euangelicam, non falſitatem hæreticam.

ut haberet pacem & ſuſciperet ueritatem ob- h i
ſeruantes dies ſortium, & ſuo tempore cum k
gaudio celebrarent, ſicut conſtituerant Mardochęus
& Eſther. Et illi obſeruanda ſuſce-

a Filii quos gignunt verbo dei. Vnde: Filioli mei quos iterum par. d. ſ. v. c. b Ieiunia corporalia & ſpiritualia. c Orationum prædicationum.

perunt à ſe & à ſeminē ſuo ieiunia atq; clamo- l

Victoriæ futuræ. b Diuini teſtamentorum.

res & ſortium diēs, & † omnia quæ libri hu- m
ius qui uocatur Eſther hiſtoria continentur. n

Cap. X.

b Ex uerò Aſſuerus omnē ter- o p

a Reges Tharſis & inſu. mu. of.

ram & cunctas maris inſulās

a Vñ: Reddite q̄ ſunt dei, deo: & q̄ ſunt Cæ. Cę.

fecit tributarias: cuius fortitu- q
do & imperiū & dignitas atq; r s

a Coram fidelibus & infidelibus. b Ordinem prædicatorum.

ſublimitas, qua exaltauit Mardochęū, ſcripta t x

a In memoria omnium nationum.

ſunt in libris Medorū atq; Perſarum: & quo- y

a Verus Iudæus; non in manifeſto in carne, ſed in abſcondito, in ſpiritu.

modo Mardochęus Iudaici generis ſecundus
à rege Aſſuero fuerit, & magnus inter Iudæ-

a Gratus & acceptus. c Chriſtianorum.

os, & acceptabilis plebi frātrum ſuorū, quę- z

a Æterna. b Quem regit.

rens bōna populo ſuo, & loquens ea quæ

a In hoc ſeculo & futuro. quam ſpecioſi pedes euan. pa. euan. bo. Et alibi: Rogate q̄ ad pacem ſunt Ieruſalem. b Filiorum ſpiritualium.

ad pācem ſeminis ſui pertinerent.

NICO. DE LY.

CAP. X.

Ex vero Aſſuerus. Hic vltimò ponitur remuneratio pro opere iuſtitiæ, quam fecerat Aſſuerus Aman & eius filios ſuſpēdendo, & Mardochęum exaltando: quia propter hoc deus ei⁹ dilatauit imperiū, qđ notatur cùm dicitur: p Om. ter. locutio eſt hyperbolica: quia multæ terræ & inſulæ nō fuerunt ſibi ſubiectæ, ſicut dicitur, tota ciuitas vadit ad tale ſpectaculū, licet magna pars vel maior non vadat. q Cuius fortit. contra hoſtes. r Et imperium, φtū ad ciues. s Et dignitas. ſ. imperialis & regia. t Atq; ſubli. quia multos reges habuit ſub ditiōe ſua. v Quia exal. mar. quia ꝑ prędictam ſublimitatem potuit hoc facere. x Scripta ſunt in li. Medo. in quibus acta Aſſueri diligentius cōſcripta ſunt, φ in hoc libro. y Et qu. Mar. vt ſic memoria bonitatis eius nō ſolū apud Iudęos, ſed ēt apud Gētiles futuris tpib⁹ remaneret. Cętera aūt q ſequūt nō itē do exponere. Tū qa ſatis appet eorū ſententia

† viderunt, ſtatuerūt, &

† indeſinenter fiet commemoratio eorum.

H

Moraliter. o Rex ve. Aſſue. Per regem Aſſuerū ſignificatur dñs noſter Ieſus Chriſt⁹, ſicut dictū eſt ſ̄. q ſubiugauit ſibi oēm terrā per fidē. nā aliq de omni terra iugo fidei Chriſtianę ſubmiſerunt colla ſua: vt ſit ibi diſtributio ꝑ generib⁹ ſingulorum, cūm dicit: Omnē terrā, ſicut dicit: Omne animal fuit i arca Noe. Circa verò finem mundi omnes generaliter ſupponentur iugo fidei. ſicut dicunt doctores noſtri: & tūc in omnibus gentibus erit de⁹ vnus & nomē eius vnū, Zach. xiiij. & tūc erit diſtributio ꝑ ſingulis generū, cūm dicitur, omnē terrā. v Qua exal. Mar. Per iſtū Mardochęum quem rex Aſſuer⁹ exaltauit, & fecit à ſe ſecūdum, ſignificat pōtifex ſummus, quem Chriſtus exaltauit ſuper totum populum Chriſtianum, faciens ipſum ſibi vicariū. z Quæ. bo. po. ſu. ꝑ hoc oſtenditur, φ ſtudiū ſummi pōtificis verti debet ad quærendū bonum populi Chriſtiani. Et ſic alij plati ſub ipſo, qlibet in ſua prouincia vel dioceſi intendere debet ad honorem & gloriam dñi noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

e ✠ ſententia ex p̃dictis: Tum quia nõ ſunt in Hebræo nec de ſcriptura canonica: ſed magis videntur à Ioſepho & alijs ſcriptoribus conficta, & poſtea editioni vulgatę inſerta, ſecundum quod dicit Hierony, in prologo hui⁹ libri: di. Addens ea quę ex tẽpore dici poterant & audiri, ſicut ſolitum eſt ſcholaribus diſciplinis ſumpto themate. i. materia aliqua vel caſu breui excogitare, quibus verbis vti potuit qui iniuriam paſſus eſt, querimoniam mouendo, vel ille qui iniuriam fecit. ſ. ſe defendendo. Et hoc modo videtur feciſſe Ioſephus: quia vidit in hoc libro ſummam in breui literarum miſſarum ab Aman contra Iudęos, & ſummam reuocationis per Eſther impetratę vt habetur ſuprà ca. iij. & viij. & ideo excogitauit ſicut homo literat⁹ & eloquẽs qualiter Aman potuit decenter deſcribere machinationem ſuam colorando apparenti bonitate, & quomodo Mardochęus reuocatorias literas potuit decenter dictare honore regis ſeruato, ita quod nõ notaretur de irrationabili mutabilitate. Quod patet ex hoc quod forma literarum Aman, quę habetur infrà. xiij. ca. & forma literarum reuocatoriarum, quę habetur infrà. xvj. ca. acceptę ſunt de verbo ad verbum de Ioſepho, libro antiquitatũ. xj. in quo deſcribit hiſtoriam Eſther. & idem probabiliter videtur de alijs hîc ſequentibus: quod fuerunt prędicto modo excogitata & ſcripta, & poſtea editioni vulgatę inſerta ad dei laudem, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen. Ioſeph⁹ 11. lib. anti. ca. 6.

¶ Poſtilla venera. Nico. de Lyra ſuper librum Eſther finit.

Hieronymus. Quę habentur in Hebræo plena fide expreſsi. Hęc autem quæ ſequũtur ſcripta reperi in editione uulgata, quæ Græcorum lingua & literis continentur, & interim poſt finem libri hoc capitulum ferebatur, quod iuxta conſuetudinem noſtram obelo, id eſt ueru prænotauimus.

▸ dixitque Dixitque Mardochęus. A deo facta ſunt iſta. Recordatus ſum ſomnij quod uideram, hęc eadem
Mardocheus & Significantis, nec eorum quicq; irritum fuit. Paruus fons qui creuit, in fluuium & in lucem ſolemq; cõ
c. vſque ad fin. c. uerſus eſt, & in aquas plurimas redundauit, Eſther eſt: quam rex accepit uxorem, & uoluit eſſe reginam. Duo autem dracones, ego ſum & Aman. Gentes quę cõuenerant, hi ſunt qui conati ſunt delere nomen Iudęorum. Gens autem mea, Iſraël eſt, q̃ clamauit ad dominum, & ſaluum fecit dominus populum ſuum, liberauitq; nos ab omnibus malis, & fecit ſigna magna atq; portenta inter gentes, & duas ſortes eſſe pręcepit: unam populi dei, & alteram cunctarum gentium. Venitq; utraq; ſors in ſtatutum ex illo iam tẽpore coram deo uniuerſis gentibus, & recordatus eſt dominus populi ſui, ac miſertus hereditatis ſuę. Et obſeruabuntur dies iſti in menſe Adar, quartadecima & quintadecima die eiuſdem menſis cum omni ſtudio & gaudio in unum cœtum populi congregati in cunctas deinceps generationes populi Iſraël.

Cap. XI.

Anno quarto regnantibus Ptolemęo & Cleopatra, attulerunt Doſitheus, qui ſe ſacerdotem & Leuitici generis ferebat, & Ptolemęus filius eius hanc epiſtolam phurim: quam dixerunt interpretatum eſſe Lyſimachum Ptolemęi filium in Ieruſalem.

Hiero. Hoc quoq; † principium erat in editione uulgata, quod nec in Hebræo nec apud ullum fertur interpretum. † ſcriptũ

Anno ſecundo regnante Artaxerxe maximo prima die menſis Niſan uidit ſomnium Mardochęus filius Iairi, filij Semei, filij Cis de tribu Beniamin, homo Iudęus qui habitabat in urbe Suſis, uir magnus & excelſus inter primos aulę regię. Erat autem de eo numero captiuorum, quos tranſtulerat Nabuchodonoſor rex Babylonis de Ieruſalem cum Iechonia de rege Iudęę, & hoc eius ſomnium fuit: Apparuerunt uoces & tumultus, tonitrua & terręmotus &, cõturbatio ſuper terram, & ecce duo dracones magni paratiq; contra ſe in prælium, ad quorum clamorem cunctę cõcitatę ſunt nationes, ut pugnarent contra gentem iuſtorum. Fuitq; dies illa tenebrarum & diſcriminis, tribulationis & anguſtię, & ingens formido ſuper terram. Conturbataq; eſt gens iuſtorũ & timentium mala ſua, & preparata ad mortem. Clamaueruntq; ad dominum, & illis uociferantib⁹
† fons paruus creuit in fluuium maximum, & in aquas plurimas redundauit. Lux & ſol ortus eſt, &
† ſuprà. 10. c. humiles exaltati ſunt, & deuorauerunt inclytos. Quod cùm uidiſſet Mardochęus, & ſurrexiſſet de ſtratu, cogitabat quid deus facere uellet, & fixum habebat in animo ſcire cupiens quid ſignificaret ſomnium.

Cap. XII.

† ſuprà. 2. d. & c. Morabatur autem eo tempore in aula regis cum Bagathan & Thares eunuchis regis, qui ianitores erant palatij. Cumq; intellexiſſet cogitationes eorum, & curas diligentius peruidiſſet, didicit quod conarentur in regem Artaxerxem manus mittere, & nũtiauit ſuper eo regi. Qui de utroq; habita quęſtione confeſſos iuſsit duci ad mortẽ. Rex autem quod geſtum erat, ſcripſit in commentarijs. Sed & Mardochęus rei memoriam literis tradidit. Pręcepitq; ei rex, ut in aula palatij moraretur, datis ei pro delatiõe muneribu⁹. Aman uerò filius Amadathi Bugęus erat glorioſiſsim⁹ coram rege, & uoluit nocere Mardochęo & populo eius pro duobus eunuchis regis, qui fuerant interfecti.

Hieronymus. Hucuſq; procœmium. Quæ ſequuntur in eo loco poſita erant ubi ſcriptum eſt in uolumine. Et diripuerunt bona uel ſubſtantias eorum. Quæ in ſola uulgata editione reperimus.

Epiſtolę autem hoc exemplar fuit.

Cap. XIII.

† ſuprà. 1. a. Rex maximus Artaxerxes ab India uſq; Æthiopiam centum uigintiſeptem prouinciarum, principibus & ducibus qui eius imperio ſubiecti ſunt, ſalutẽ dicit. Cùm plurimus gentibus imperarẽ, & uniuerſum orbem meę ditioni ſubiugaſſem, uolui nequaquam abuti potẽtię magnitudine, ſed clemẽtia & lenitate gubernare ſubiectos, ut abſque ullo terrore uitã ſilentio tranſigẽtes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Quęrente aũt me à conſiliarijs meis quomõ poſsit hoc impleri: unus qui ſapiẽtia & fide ceteros p̃cellebat, & erat poſt regẽ ſecund⁹ Amã noĩe, indicauit mihi in toto orbe terrarũ populũ eſſe diſperſum, q nouis uteref legib⁹, & cõtra omnium gentium cõſuetudinem faciens, regum iuſſa contemneret, & uniuerſarũ cõcordiã nationum ſua diſſenſiõe uiolaret. Quod cũ didiciſſemus, uidentes unã gentẽ rebellẽ aduerſus omẽ homi

num genus peruerſis uti legibus, noſtriſq; iuſſionibus contraire, & turbare ſubiectarum nobis prouin
ciarum pacem atq; concordiam iuſsimus, ut quoſcunq; Aman qui omnibus prouinciis præpoſitus eſt
& ſecundus à rege, & quem patris loco colimus monſtrauerit, cum cõiugibus ac liberis deleantur ab in
imicis ſuis, nulluſq; eorum miſereatur, quartadecima die duodecimi menſis Adar anni præſentis, ut ne
farij homines uno die ad inferos deſcendentes, reddant imperio noſtro pacem quam turbauerant.

Hiero. Hucuſq; exemplar epiſtolæ. Quæ ſequuntur poſt eum locum ſcripta reperi, ubi legitur: Pergenſq; Mardochæus fecit omnia quæ ei mandauerat Eſther. Nec tamen habentur in Hebraico: & apud nullum penitus feruntur interpretum.

Mardochæus autem deprecatus eſt dominum, memor omnium operum eius, & dixit: Domine, do-
mine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta ſunt poſita, & non eſt qui poſsit tuę reſiſtere uolunta
ti, ſi decreueris ſaluare Iſraël: Tu feciſti cælum & terram, & quicquid cæli ambitu continetur, domi-
nus omnium es, nec eſt qui reſiſtat maieſtati tuę. Cuncta noſti, & ſcis quia non pro ſuperbia & contume
lia & aliqua gloriæ cupiditate fecerim hoc, ut non adorarem Aman ſuperbiſsimum: libenter enim pro
ſalute Iſraël etiam ueſtigia pedum eius deoſculari paratus eſſem, ſed timui ne honorẽ dei mei transfer
rem ad hominem, & ne quemq; adorarem excepto deo meo. Et nunc domine rex, deus Abraham mi
ſerere populi tui, quia uolunt nos inimici noſtri perdere, & hæreditatem tuam delere. Ne deſpicias par
tem tuam quã redemiſti tibi de Ægypto. Exaudi deprecationem meam, & propitius eſto ſorti & funi
culo tuo, & conuerte luctum noſtrũ in gaudium: ut uiuentes laudemus nomẽ tuum domine, & ne clau-
das ora te canentium. Omnis quoq; Iſraël pari mente & obſecratione clamauit ad dominum, eò quòd
eis certa mors impenderet.

Cap. XIIII.

ESther quoq; regina confugit ad dominum, pauens periculum quod imminebat. Cum-
q; depoſuiſſet ueſtes regias, fletibus & luctui apta indumenta ſuſcepit, & pro unguẽtis
uarijs cinere & ſtercore impleuit caput, & corpus ſuum humiliauit ieiunijs: omniaq; lo-
ca in quibus ante lætari conſueuerat, crinium laceratione cõpleuit. Et deprecabatur do
minum deum Iſraël, dicens: Domine mi qui rex noſter es ſolus, adiuua me ſolita-
riam † & cuius præter te nullus auxiliator eſt alius. Periculum meum in manibus
† & quia meis eſt. Audiui à patre meo, quod tu domine tuliſſes Iſraël de cunctis gentibus, & patres noſtros ex
omnibus retro maioribus ſuis, ut poſsideres hæreditatem ſempiternam, feciſtiq; eis ſicut locutus es.
Peccauimus in conſpectu tuo, & idcirco tradidiſti nos in manus inimicorum noſtrorum. Coluimus
enim deos eorum. Iuſtus es domine. Et nunc non eis ſufficit, quod duriſsima nos opprimunt ſerui-
tute, ſed robur manuum ſuarum idolorum potentiæ deputantes uolunt tua mutare promiſſa, & de
lere hæreditatem tuam, & claudere ora laudantium te, atq; extinguere gloriam templi & altaris tui, ut
aperiant ora gentium & laudent idolorum fortitudinem, & prædicent carnalem regem in ſempiter-
num. Ne tradas domine ſceptrum tuum his qui non ſunt, ne rideant ad ruinam noſtram, ſed conuer-
te conſilium eorum ſuper eos, & eum qui in nos cœpit ſęuire diſperde. Memento domine & oſtende
te nobis in tempore tribulationis noſtræ, & da mihi fiduciam domine rex deorum & uniuerſæ pote-
ſtatis, tribue ſermonem compoſitum in ore meo in conſpectu leonis, & transfer cor illius in odium ho-
ſtis noſtri, ut & ipſe pereat & cæteri qui ei conſentiunt. Nos autem libera in manu tua, & adiuua me
ancillam tuam nullum aliud auxilium habẽtẽ niſi te. Domine habes omnium ſcientiam, & noſti quia
oderim gloriam iniquorum, & deteſter cubile incircunciſorum & omnis alienigenę. Tu ſcis neceſsi-
tatem meam, quod abominer ſignum ſuperbię & gloriæ meæ, quod eſt ſuper caput meum in diebus
oſtẽtationis meæ, & deteſter illud quaſi pannũ mẽſtruatę, & nõ portẽ in diebus ſilentij mei, & quod nõ
comederim in mẽſa Aman, nec mihi placuerit cõuiuiũ regis, & nõ biberim uinũ libaminũ, & nũq; lętata
ſit ancilla tua, ex quo huc tranſlata ſum uſq; in pręſentẽ diẽ niſi in te dñe deus Abraham. Deus fortis ſuper
† precem oẽs exaudi † uocẽ eorũ qui nullã aliã ſpẽ habẽt, & libera nos de manu iniquorũ & erue me à timore meo.

Hiero. Hæc quoq; addita reperi in editione uulgata.

Cap. XV.

ET mandauit ei (haud dubium quin Eſther Mardochæus) ut ingrederetur ad regem, &
rogaret pro populo ſuo & pro patria ſua. Memorare (inquit) dierum humilitatis tuæ,
quomodo nutrita ſis in manu mea, quia Aman ſecundus à rege locutus eſt contra nos in
mortem & tu inuoca dominum, & loquere regi pro nobis & libera nos de morte.

Hiero. Necnon & iſta quæ ſubdita ſunt in editione uulgata reperi.

Die autem tertio † depoſuit ueſtimenta ornatus ſui, & circundata eſt gloria ſua. Cumq;
† reſumpſit veſtimẽta humilitatis ſuę. regio fulgeret habitu, & inuocaſſet omnium rectorem & ſaluatorem deum, aſſumpſit duas famulas,
& ſuper unam quidem innitebatur quaſi pro delicijs, & nimia teneritudinę corpus ſuum ferre non ſu-
ſtinens, altera autem famularum ſequebatur dominam, defluentia in humum indumenta ſuſten-
tans. Ipſa autem roſeo colore uultum perfuſa, & gratis ac nitẽtibus oculis triſtem celabat animum
& nimio timore contractum. Ingreſſa igitur cuncta per ordinem oſtia, ſtetit contra regem, ubi ille
reſidebat ſuper ſolium regni ſui, indutus ueſtibus regijs auróque fulgens & pretioſis lapidibus, erát-
que terribilis aſpectu. Cúmque eleuaſſet faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicaſſet, re
gina corruit, & in pallorem colore mutato, laſſum ſuper ancillam reclinauit caput. Conuertitque
deus ſpiritum regis in manſuetudinem, & feſtinus ac metuens exiliuit de ſolio, & ſuſtentans eam

A ulnis ſuis donec rediret ad ſe, his uerbis blandiebatur: Quid habes Eſther? Ego ſum frater tuus noli me- C
† hominibus tuere. Non morieris, non enim pro te, ſed pro † omnibus hæc lex conſtituta eſt. Accede igitur & tange ſce
ptrum. Cumque illa reticeret, tulit auream uirgam & poſuit ſuper collum eius, & oſculatus eſt eam, & ait:
Cur mihi non loqueris? Quæ reſpondit: Vidi te domine quaſi angelum dei: & conturbatum eſt cor me-
um præ timore gloriæ tuæ. Valde enim mirabilis es domine, & facies tua plena eſt gratiarum. Cumque
loqueretur rurſus corruit, & pene exanimata eſt. Rex autem turbabatur, & omnes miniſtri eius conſola
† eam bantur † eum.

Hiero. Exemplar epiſtolæ regis Artaxerxis, quam pro Iudæis ad totas regni ſui prouincias miſit, quod & ipſum in Hebraico uolumine non habetur.

CAPVT XVI.

REX MAGNVS Artaxerxes ab India uſque ad Æthiopiam centum uigintiſeptem
prouinciarum ducibus ac principibus, qui noſtræ iuſſioni obediunt, ſalutem dicit. Multi
bonitate principum & honore qui in eos collatus eſt, abuſi ſunt in ſuperbiam: & nõ ſolum
ſubiectos regibus nituntur opprimere, ſed datam ſibi gloriam non ferentes, in ipſos qui
dederunt moliuntur inſidias: Nec contenti ſunt gratias non agere beneficijs, & humanita
tis in ſe iura uiolare, ſed dei quoque cuncta cernentis arbitrantur ſe poſſe fugere ſententiam. Et intantum
ueſaniæ prorumpunt, ut eos qui credita ſibi officia diligenter obſeruant, & ita cuncta agunt, ut omnium
† funiculis laude digni ſint, mendaciorum † cuniculis conentur ſubuertere, dum aures principum ſimplices & ex ſua
natura alios æſtimantes, callida fraude decipiũt. Quę res & ex ueteribus probatur hiſtorijs, & ex his quę
geruntur quotidie, quomodo malis quorundam ſuggeſtionibus regum ſtudia deprauentur. Vnde pro-
uidendum eſt paci omnium prouinciarum. Nec putare debetis ſi diuerſa iubeamus, ex animi noſtri ueni
B re leuitate, ſed pro qualitate & neceſſitate temporum, ut reipublicæ poſcit utilitas, ferre ſententiam. Et ut
† ſ.3.a. manifeſtius quod dicimus intelligatis: † Aman filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienuſq; à
Perſarum ſanguine, & pietatem noſtram ſua credulitate commaculans, peregrinus à nobis ſuſceptus
eſt, & tantam in ſe expertus humanitatem, ut pater noſter uocaretur, & adoraretur ab omnibus poſt re-
† ſubleuat⁹ gem ſecundus: qui in tantum arrogantiæ tumorem † ſublatus eſt, ut regno priuare nos niteretur & ſpiri-
tu. Nam Mardochæum cuius fide & beneficijs uiuimus, & conſortem regni noſtri Eſther cum omni gen D
† ſ.2.d. te ſua † nouis quibuſdam atque inauditis machinis expetiuit in mortem: hoc cogitans, ut illis interfectis
inſidiaretur noſtræ ſolitudini, & regnum Perſarũ transferret in Macedonas. Nos autẽ à peſſimo morta-
lium Iudæos neci deſtinatos, in nulla penitus culpa reperimus, ſed econtrario iuſtis utentes legibus, & fi
lios altiſſimi & maximi ſemperq; uiuentis dei, cuius beneficio & patribus noſtris & nobis regnum eſt tra
† ſ.7.d. ditũ, & uſque hodie cuſtoditur. † Vnde eas literas quas ſub nomine noſtro ille dixerat, ſciatis eſſe irritas.
† Suſan Pro quo ſcelere ante portas huius urbis .i. † Suſis, & ipſe qui machinatus eſt, & omnis cognatio eius pen-
det in patibulis: non nobis, ſed deo reddente ei quod meruit. Hoc autem edictum quod nunc mittimus,
in cunctis urbibus proponatur, ut liceat Iudæis uti legibus ſuis. Quibus debetis eſſe adminiculo, ut eos
qui ſe ad necem eorum parauerant, poſſint interficere tertiadecima die menſis duodecimi, qui uocatur
Adar. Hanc enim diem deus omnipotens mœroris & luctus eius uertit in gaudium. Vnde & uos inter
cæteros feſtos dies hanc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, ut & in poſterum cognoſcan
tur omnes qui fideliter Perſis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem inſidiantur re-
gno eorum, perire pro ſcelere. Omnis autem prouincia & ciuitas, quæ noluerit ſolennitatis huius eſſe par
ticeps, gladio & igne pereat, & ſic deleatur ut non ſolum hominibus, ſed etiam inuia beſtijs ſit in ſempi-
ternum, pro exemplo contemptus & inobedientiæ.

Præſentis chartas operis ſi colligere optas:
Aſpice principium, literulaſque ſuas.

a
Prima vacat
Incipit expoſitio
Adamantius
ruero vt dominus
loquitur. Quid
b
Et fecerunt
eſt:& concupiſcẽtia
Viuificauit
Regulamcꝫ
rem referatur
c
poſtea; vt
Cras enim eadem
pacis contereret
Moyſen legem
talem fructum
d
Mittam vobis
filiorum ang.
cœpiſſe, Ideo
tas & magnas
ſed ſe magis
e
honores ſeculi
tes in manus
Ingreſſus eſt
dextera dei
f
Da mihi ſignum
Si ſal fa.
nes. Aut
ſtra bona
g
tribu Beniamin
ſicut in titulo
hominum quãdocꝫ
duorum menſium
Nazarȩi certis
h
In diebus illis
Conſidera

tes de virtute
Inuentæcꝫ ſunt
& ſuperuenientem
i
ordinem ꝓphetarũ
Quæ ne
derelicti
ritalis capax
gni eius non erit
k
inde extales
Gabaa. Rab.
Diſplicuitcꝫ
nem principalem
Et vnges eum
l
quocꝫ per
Porro Ionathas
lech. Conſanguinei
am anteponit
c a aſſerit
m
Percuſſit &c.
Domine domine
Aſ. mi. &c.
dei noſtrȩ. Oſtium
Deſcendet &c.
n
Et ait da.
Magos & ario.
xit; Tu ſcies
Subſtiterunt ei
audi. &c.
o
Duo autem viri
ſuam nominauit
fidem pertinent
vno lapide
Et fidelis
p
Sa. & aliorum
Et tulit dia.
Tholomai

Igitur poſt
Et depoſu.
q
ops. Alio modo
altiſſimum
ſeruata eſt
Goob. Quod in.
Poſuit tene.
r
nam ſanctificauit
Bethſabee
ab eis eſſe
Abiathar
Abijt ita
s
catione
ſolis feneſtræ
Et ædificauit
tor dei & hominum
t
Fecit
ſurrectionis iam
fecit quoque
ctum operationis
Iordanis
v
ne & gloria eius
Rex autem
Voraginem
re in agricultura
x
Factus eſt
Aedificauit
inſinuabat
Curauit alta
y
Abijt er.
ipſum
Eijce
Factum eſt autem
Pallium

z
Giezi qui currens
Dixit autem
Reſtitue ei
Regnauitcꝫ
Athalia vero
A
Ipſe ædificauit
Muſach quocꝫ
Benoth: quod eſt
Dabo vo.
cter dominũ dep̃cat̃
B
& egit pœniten.
Contaminauit
In Mag. Ra.
Sedechias
& ſecum in
C
Sephi. Hiero.
Iair. Hic iudex
De Egla vxore
Filius dei qui
D
Omnes hi fi.
genealogi.
ſacerdos
Et caput
cat. Dauid
E
Et dicat omnis
Factũ eſt autem &c.
Factum eſt
Dixitcꝫ Dauid.
F
Ad auſtrum
Theſauros
Et leũ. an.
ne baptiſmi
Et erunt ſerui
G
Tunc Salo.
holocauſta

na auſtri in
Reliquit
H
Aromatibus
Vi. do. in ſo. ſe.
Aſcenſuri &c. no.
Ecce dominus &c.
Super gradum
I
Applicueruntcꝫ
additio: quia
gnantes diligens
Et egit
Kl
ira domini ꝓuocat̃
In anno primo
vrbem ſanctam
Altiori ſenſu
Et in ipſis
L
ſidijs retardati
quondam ſenator
per immolationem
Artaxerxes rex
M
autem genua
noſcenda traderent̃
tes à peccatis
Et audie.
Ipſi tex.
N
quia hæc eſt
Congregatuſcꝫ
Vnuſquiſcꝫ ni
Et manna
O
Filij cantorum
re: ſed peruerſe
agitur, debent
propter quod
pore. à

P
Et poſt hæc
multitudine
uerint ſacrament
dederit altiſſimus
uerunt & ſpõſiones
Q
Chromatio &
Ita vt omnia
ad obitum Herodis
manitatem.
R
Deus Abraham
gi, qui literam
nos ſumus
Et conſu pꝛemui
S
Et exierunt
eius originem
Porro Ca. vj.
Et hos quincꝫ
T
miſſa ſum
Caput Holo.
Tunc ingreſ.
Horruerunt Perſæ
Et ſecundum
V
Rege & Aman
Rurſumcꝫ
Feſtina
da fidelium
Cui illa.

UNIV